

MAGYAR
NYELVTÖRTÉNETI SZÓTÁR.

LEXICON
LINGUAE HUNGARICAE
ÆVI ANTIQUIORIS.

AUSPICIIS ACADEMIAE SCIENCIARUM HUNGARICAE

EDIDERUNT

GABRIEL SZARVAS ET SIGISMUNDUS SIMONYI.

VOLUMEN TERTIUM

SZ—ZS

INDEX VERBORUM.

BUDAPESTINI

SUMPTIBUS ET TYPIS VICTORIS HORNÝÁNSZKY ACADEMIAE LIBRARI

MDCCCXIII.

MAGYAR
NYELVTÖRTÉNETI SZÓTÁR

A LEGRÉGIBB NYELVEMLEKEKTŐL A NYELVÚJÍTÁSIG.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTÉK

SZARVAS GÁBOR ÉS SIMONYI ZSIGMOND.

HARMADIK KÖTET

SZ—ZS

SZÓMUTATÓ.

BUDAPEST

KIADJA HORNYÁNSZKY VIKTOR AKADÉMIAI KÖNYVKERESKEDÉSE

1893.

PH
2625
S 2
ROT. 3

Sz.

SZAB (*zob* Vitk. C. 2. *szobas* Mel: Herb. 52. Cis. H. Tel: Fel. 80.): **1**) concido MA. zuschneiden PPB. Hogy mynndenben meg gyalazhatnaak ez vylagot, alaa valo feyeer poztoban rywyd rwhakat zabadanak magoknak (ÉrdyC. 580b). Az masra zabot zokniat, en hlyzem, tetthety nyaualyad, hogy az te Crystwsodra adnad (ÉrsC. 489). Had hazudgyon varga Beretzk, azért vgyan jó talpat szab (Helt: Mes. 201). Hámozd meg az csukát, az hámozott felét sózd meg, az hámozatlan felére szabj annyi vásznat, mennyi az hosszúsága és szélessége (Radv: Szak. 110). Mivel reformátorinknak semmi fontani szöszök nem volt, a vásznat sem szabhattya reájok (Pós: Igazs. I.541). A mely mentecsináltatás felől ő felsége a minap parancsolt Kglndek, mostan a posztót, a kiből kell szabtatni, elküldöttem (TörtT. III.377). A hollandiai gyoles végeket szabjátok a szegényekre (Fal: NA. 125). Neszsze emez a nagy oriás, melly kitsimre szabta magát (Fal: NU. 288). **2**) apto, concinno MA. zusammenfügen PPB. amissen Adámi 202. Vg zaba az ő bezedet, hoé az ő zinet es elmeiet megvelagosita (NagyszC. 160). Es myndenyk teuen egy egy venyat meg aune aue Mariaual zabuan az aue Mariakhoz Marianak az lelky jozagyat, kyuel erdemlet lenny istennek auya (DomC. 237). Az miben megismerheteni te erkölcsedet, ahhoz szabom én elmémet és életemet (RMK. IV.76). Sem inide, sem amoda nem tudnac magokat szabni (Born: Préd. 252). **3**) [constituo, instituo; anordnen, bestimmen]. Szabott rend: canon C. Valaminek árrát szabni: *aestimare pretium rei PPB. Bel nyomothwan wr tlywy varaban, haat mynd mas modon vagon zabwan, honnem hatta volna (ErdyC. 513b). Egeé dolgokban is modot szaba: ceteris arte modum statuisse (Decsi: SallJ. 39).

[Szólások]. *Vmit szab*: Ha fölérkeznének az hadak, az száma mutatna operatiókhöz módot, s az mód szabna rendet (Bercs: Lev. 307). No szabd ide szavaidat (Matkó: BCsák. 263). *Törvényt szabni*: *constituere jura PPB. *Vmit eleibe szab*: Voltak is eleitül fogua nag elmék, kik népeeknek törvényeket szabtak elejekben (Ver: Verb. Előb. 1). *Vmit vmihöz szab*: Az miben megismerhetem te erkölcsedet, a hhoz szabom én elmémet és életemet (RMK. IV.76). Valamit az conciliomoc vegesztenec, ahoz kell magat mindenec szabni (Mon: Apol. 274). A mi akaratuunkat az ő szent akaratjához szabjuk (Tel: Evang. 78). Az a lánalókhöz szabjátoc túmagatokat: humilibus consentientes (Helt: UJT. r7). Kenylen negydeszen ty magatokrul ny erchytok, de az alazatosokhoz tynmagatokat zabyatok (Konj: SzPál. 91). *Erszényedhez szabd költségedet, szolgálodat* (SzD: MVir. 121). Édes öbester uram, én azt javallom, Kegyelmed szabja az maga asztalát az fizetéséhez, mert nem szabják az fizetést az Kegyelmed asztalához (Bercs: Lev. 136). *Kelést, fekvést szabja gondtöl szekeréhez* (Oreczy: KöltH. 72). *Jól tudja az időhöz szabni beszédét*: eloquens temporum *moderator PPB. Az

időhöz szabom, jól szabom a dolgot: attempero PPB. Az időhöz szabni magát (Decsi: Adag. 8). Nem az idő szabia magát mi hozzánk, hanem mi szabjuk magunkat az időhöz (120). *Hogy tudgyác ez veszedelmes időkhöz magokat szabni* (MA: Scult. 13). A beszédet időhöz és személyhez kell szabni, hogy kedves legyen és erejében maradjon (Fal: NE. 22). Akyc akarnac erkölőkben meg epithetüi, ígekezenec ez ala valo irasokhoz eleletek zobna (VitkC. 2). Az uradnak az szája ézihez szabjad az szádnak ézit (Radv: Szak. 13). *Leletetlen őket kedvünkhez szabni* (Fal: SzE. 560). Az eléb meg-bizonyított dolgokat az jelen-való kérdéshez szabni (Pázm: Kal. 586. Pázm: Préd. 460). Az ő kévánságához szabia vala magát (Kár: Bibl. I.646). Ne szabjátoc magatokat az régi kévánságokhoz (MA: Bibl. IV.225). Nemes állapotokhoz és nem a kevélységhez szabták köntösöket (Fal: NA. 193). Egyéb hasznot nem nyújt, hanem hogy a módihöz szabhassad hajlagó testedet (Fal: NE. 29). *Vmit vkinek szab*: *Törvényt, regulát szabni valakinek*: jemanden gesetz, regeln vorschreiben (Adámi: Sprachl. 202). *Időt, órát szabni valakinek*: die stunde, die zeit zu etwas bestimmen (202). *Vmit vmire szab*: *Hogy magokat jó állapotra szabniak és nagy jókkal bírhasanak* (MA: SB. 131). A legaprób fogya tközásokat temérdek nagyra szabják nyelvekkel, szálkából gerendát tsínálnak (Fal: UE. 421). *Régulára szabott, mértékes, limeázott*: normalis PPB. Azon isteni ayan dökokath az atiafnak segédelemre szabya es kőveze (Konj: SzPál. 34). *Vmit vmiképpen szab*: *Röviden szabni igyekezem beszéde met* (MA: Tan. 166). Az újítók a szentiség nevért oly szorossan és keskenyen szabják, mint a mely szabó lopni akar a posztón (Pázm: LuthV. 311).

[Közmondások]. *Nints a szükségnek szabott törvénye*: *necessitas caret lege PPB.

el-szab: [constituo; bestimmen]. Az Isten el szabta, menyi hoszan nöyünc (Born: Préd. 553).

föl-szab: [consecro; zuschneiden]. A zsidóknak a felséges fejedelem csak közönséges vászonnal parancsolta a sátort megbellelni, még fel nem szabta a czviliket (TörtT. III.190).

hozzá-szab: accommo, attempero C. MA. adapto, applico PPB. zuffügen, dazu ordnen PPB. *Hozzá szabom, illetem, ékesítem, alkotom*: concinno PPB. Ennek példájából mi is jól meggondoljuk és nagy vigyázással magunkat hozzá szabjuk (RMK. VI.204). A sok eszmélés és hozzá szabott beszéllés, dolog, ha pör alá nem bocsátja magát (Fal: UE. 486).

hozzászabás: [accommodatio; das anpassen]. Kinec ily czudalatos engedelmes hozzanc szabasarol es ily édes maga tartásarol emlekezik (Born: Préd. 259).

lő-szab: [immino, dimino; verkleinern, herabsetzen]. Mihelyt közeljeb megismerkedünk vélek, azonnal ki tetszik kútsínégek, magok szüjják-le magokat (Fal: UE. 458). A végre szabja le érdemét, árárt, mert magának akarja megszerezni (Fal: UE. 490). Hozzá férhet ember ahoz, a mit kíván, ha tudni-illik előbb le szabja árárt, érdemét, és meg veti (Fal: UE. III.16). Azon törekedik, hogy le szabhassa azokat, kik nagyobbak, jóbbak nálánál (Fal: BE. 581). Akármely tornyosan emelkedgyél, el-ér a világ mértékével a le-szab a dítsőség tetejéről (SzD: MVir. 465).

még-szab: [constituo; bestimmen, festsetzen]. Azt se vegyék észre, hogy megszabtuk nagy árárt érdemiünknek, keressék mások (Fal: UE. 429). Logottan szabd meg igaz mértékét és határárt támadó gyuladásiának, tartsad zabolán heveskedő indulatidat (444).

rőá-szab: [adaptio; anpassen]. Én az Énekek énekét, mert azt olvasta az asszony, kezdém részabni (Bethl: Élet. I.353).

Szabás: 1) concisura MA. [das zuschneiden]. **2)** aptatio, concinnatio MA. zusammenordnung, ordnung PPB. **3)** [forma, species, genus; sum, figur, gestalt, art]. Marc redög példázatot orozlan zabásban (MünchC. 71).

Szabású: talifera, ejusmodi, pene ejus concinnitatis MA. dergleichen, fast solcher PPB. Ablak szabású: fenestralis; édes szabású: subdulcis; ék zabású: cuneatus; fejjérezabású: albidus; fűrészbabású: serratus; oltó ág zabású: surculaceus; paraszt zabású: subrusticus C. Félék szabású: subtimeo, subvereor; seiyvedt szabású: subraucedus MA. Christának orozaiának fehésségétől nem igeközhetőik vala megl irány a my abrazw awagh my zabasu Xpus volna (WinklC. 283). Az élet kerle az halalt mondan: Myehoda az, akyt az te azzu közeyden tartaz, egy felewl elewsnek teczyk, mas felewl kedoglen conka zabasu (PéldK. 51). Elew hywanak egy vyn zabasu, azwzynew embertli (LexT. I.257). Kőrge, vaczoráló házac, torony szabásoc (Helt: Krón. 169). Az őrdög szabaso henger hoza nyul a fogolyhoz (Helt: Háló. 116). Es annakutana ot a helyen feier nagy veres zabasus kelenény fikadand (Helt: Bibl. I. DD13). Meg iyede a nagy komondor szabaso kostól (Helt: Mes. 350). Az scyia az az val hagymanac virága, ha vizes zabásus és késsén herud meg, bő léssen az buza (Cis. II). Azokat, kik őrszabású nemes vagy szolgáló ember vala (Monlrók. III.63). Az egyice olyan zabasus mint az eb szőlő (Mel: Herb. 52). Kokkinon, jegies kurmasin színt, vér zabasus színt (Mel: Szfán. 407). A céthal száiból lámpások szabású világosságok származnak ki (Mel: Jób. 101). Az ő hozza egyenlő tarsának szomorú zabasunak mondgya vala (Förro: Curt. 670). Az tényérszabású karikát is vizezd s nyomd bele az kovászban (Radv: Szak. 96). Az ingohát jól megvagdald, míg leves szabású léssen (152). Az tészát szárazod meg csatornás szabású kerekded gömbölyeg kályhában (266). Janos az Ilyes szabású ember (Born: Préd. 24). Ő is oly szabású volt (Tel: Fel. 80). Olyan zabasuman léssen dolgoz, mint amac az emberne, kit az hideg lélés tör (Tel: Evang. I.271). Melly zugalodásos mintha meg bosszszonkodie szabású az eselédes ember (Zvon: Post. I.406). Paraszt zabásus beszéd (MA: Tan. 52). Titkos szabásuan gyalázattal illette (169). Barua szabású (3). Ennek közepin egy esőbőr zabasus karikas fogatoju réz fazéce vala (Prág: Serk. 708). Virag vasarnap tiszta, hettő deres zabasus 1021 (KNagysz. 1). A láng zabásus: pyramis (ACseré: Enc. 76). Bőrök kemény és fekete zabásus, magjok tájtékos, hideg zabásus (170). Szerecesen zabásus (Com: Jan. 63). Suol dísznő zabásus tengeri kan (47). Hólt szín zabásus (63). Hajnal zabásus, ragyogo színt (63). Kedvetlen zabásus valék (Matkó: BCsák. 135). Noha szintén akkor a kőfős időben kedvetlen zabásus valék, mikor olvasám (Matkó: HRoml. 50). Sz. András

hava nedves szabásus léssen 1645 (Kl. Cse. 40). A bődős-banka tavaszkor fejjé zabásus (Misk: VKert. 441). Makhaon rövid zabású, merész, de kevésy és kopasz ember volt (Hall: HHist. III.69). Gamorai és sodomai alma, mely kívül megl ért zabásus, belül hamuval és korommal teli (RendÉl. AS). A borsó igen big ne legyen, hanem kemény zabásus (Radv: Csal. III.38. 40).

Szabásún: [modo; -weise]. Még erre haragoszabásun mondá (ErdTörtAd. II.63).

Szabatlanság: [effrenatio, effrenis licentia; zügellosigkeit]. Annal közeli közel itue hozzac az ellenség es benebben el arrada minden szabatlansag es nyomorusag (Tel: Evang. 109).

Szabó: 1) sartor C. sareinator MA. schneider Com: Vest. 144. Ez zabo eztendey auagy tonab mukalkodnan poklossagban az ev eletyrel keetsag vala (MargL. 153). Vala myth takacznak, ződnek, zabonak es zőcznek twdnyá kell (JordC. 77). Mikor a szabó meg-üti az asztalt, az oltó ki-mutaltya magát (Pázm: Préd. c2). Ez az orvos jó szabó, ez a timár jó bodnár (Pázm: Kal. 869). Az újitók a szentség nevét oly szorosan szabták, mint a mely szabó lopni akar a posztón (Pázm: LuthV. 311). Minden Luter prédikátorok, kivézem a szabókat, szakácsokat és egyéb efféle chelédéséget, tudgyák, hogy Krisztus az ő halála után halhatatlan (Tasi: Foukt. 46). Szabók ezéli mestere kontúr szabóktól hozott 2 t. (MonTME. I.266). Körillettek a szabórend, a kalmárság, kik hát megett nevetik az-esze fizamadott urfiacsokát (Fal: NE. 34). **2)** aptator, concinator MA. zusammenfüger PPB.

[Szólások]. Egy szabó álmodt alván, megindultam (Monlrók. XVII.77).

foltozó-szabó: interpolator Nou.² 285. vestium interpolator PPB.

fő-szabó: [magister sartorum; ober-schneider]. Nem sok idő múlva elesék és meghala, főszabója az urnak jntott vala, az agának fojétt vétette vala (RMK. III.182).

péremező-szabó: limbolarium PPB.

szür-szabó: braccarius PPB. gausapifex SK.

törvényt-szabó: [legislator; gesetzgeber]. Az istenek nem adatott törvény, holott ő a legfőlségesb törvényt-szabó és semmi törvény alá nem vettetett (GKat: Titk. Előb. 7).

Szabód-ik: 1) [se accomodare; sich anpassen]. Az isten akaratyához szabódgyék (Hall: Paizs. 84). **2)** [se excusare; sich entschuldigen]. Igen mented magad, erőssen szabadol, hogy sem harag sem irögés nem indított (Tel: Fel. 5). Kérdgy-meg akár-kit, ha pokolba akar-e menni, keresztelkedik, szabadlik, hogy oda nem akar menni (Pázm: Préd. 342). Meg halljuk ezennel, mint szabadlik az augustana confessio, hogy ő semmiben el nem szakad az régi ecclesiától (Pázm: Kal. 170). Magával ellenkezik a Farkas, mert szabadlik, hogy ők nem tiltják a pápista könyvek olvasását (Sall: Vár. 6). Ott szabadlik, esküszik, de beszédét nem hiszik (Thaly: VÉ. I.350). Nem jó most ezeknek főltébb szabadni, el vagon végezve, hogy semmit nem inditnak Folségel ellen 1878 (TörtT. I.12). Géczy lamentabiliter szabadlvan ártatlanságában, főházkodva monlja (Monlrók. XXVII.57).

Szabódoz-ik: [se excusare; sich entschuldigen]. Demirhám pajtársom hatól sem irtózik, Idriz-Zagatár sem sokat szabadozik (Kúnyi: HRom. 108).

Szabogat: [constituo; vorschreiben]. Itt is sok rend-tartásokat szabogat (Pázm: Kal. 186).

Szabot. Nem forgathia, nem zabotithya: non discutiantur NémGl. 365.

még-szabottat: examinat NémGl. 133.

Szabott: detinxis, determinatus Kr. [bestimmt, festgesezt]. Szabott és elrendelt abrak: demensum C. Böts, szabott árva valaminek: aestimatio PPBl. Megunván a szabott úton járni (Matkó: BCsák. 319). Már a szabott óra cseng (Thaly: VÉ. 1316). A marháak úgy adassanak, a mint szabott ára lézen (ErdOrszgy. 573). Mindennek megvagon az ő szabott ideje, ennek is (Fal: UE. 500).

SZABAD (*zoboduca* HB.): **1**) liber MA. frei PPB. Szabad bémenetel: *ingressus planus PPBl. Zabodoc a fiac (Műuch. C. 46). Igassagnak zabadi valatok: liberi fuistis justitiae (Döbr. C. 358. JordC. 55). Kik ertesseuek magokat szabadoknak lemi: qui intelligentur sui juris esse (Ver: Verb. 184). Zigarto Jakob fölvalotta az hazat mint zabad öröksegeth (RMNy. II.223). Ország az, az hol zabad rendec, statusok vanna: regnum est, ubi sunt liberi status (Com: Jan. 142). Mi az Tiszát jó híddal általköttettük, szabad passusunk vagon minden felé (RákGy: Lev. 163). Herodes zabad erkölcsi megfeddette (Illy: Préd. 154). **2**) licet, licitum, fas C. es stehet frei, es ist vergönnet Com: Vest. 134. es ist erlaubt PPB. Fele mas barnot nem szabad volt őszue fogni (Dáv: Utm. 96. Fél: Bibl. 18). Javallyák-é, hogy papság után senkinek szabad ne legyen meg házasodni (Pázm: Kal. 430). Szabad volt Salamonnak a pogány hírámtól fákat venni, melyekből templomot épített istemek: mennél szabadabb isten tisztességére fordítani, ha mi jót találunk a hamisság-között (Pázm: Préd. b2). Ha szabad volt Foxus-t eretnekezni (Czegl: Japh. 129). Valamint nékik szabad, oly szabad Rómaiaknak is (Sámb: 3Fel. 71). Ha szabad ugy mondani (Kem: Élet. 42). A pinceszében is borlátni nem volt szabad mennem (Bethl: Élet. II.370). Hogy nest és rókabört szabad ne legyen kivinniek az országból (ErdTörtAd. II.159).

[Szólások]. *Szabad akarva:* [sua sponte]. Választva és szabad akará számtalan kissebsegeket szenvedett (Pázm: Préd. 52). A vétek emberben vagon, a ki szabad akarva törvényellen tselekeszik (71). Szabadakarva és őrvendeeve szenvednek (Illy: Préd. II.77). *Szabad lábra:* Fogságunkot keltess szabad lábára (SzD: Mvir. 368). *Szabad szakálra:* ad lubitum Kr. Ők nem tanítanak vagy tsak ritkán, hidegen, haszontalanul es szabad szakálra (MHeg: TÖszl. 81). A szabad szakálra élő embert kerüld (Kisv: Adag. 2). Szabad-szakálra bocsátott praedálásokkal azon vármegyéket ne pusztítsák (RákF: Lev. II.139). Hazánk törvényeinek minden igasságát szabad szakálra pusztították (RákMan. 44). *Szabad vagyok vele:* ich kann damit thun, was ich will (Adámi: Sprachk. 202). Tagad ky magadat az atyja várkésgeből es bocsad mind en kezembe, hogy legyek szabad vele (VirgC. 27). Mondanac en kyrálok: Zabad ő felesége uelönc (DebrC. 332). Mynden ember kezüllyön az halalahoz, myh ydó vagon neky es zabad magawal (ÉrdyC. 22). Zabad uele, ah ki olvassa (Ozor: Christ. 16). Vagy megversz vagy meg öles, szabad vagy veüle (54). Ihol mind a királyság, mind a hertzezség, szabad légy veüle, mellyiket fel veszed (Helt: Krón. 37). Felelénc a ketské: Bátor vgy légyen jó farkas uram, szabad légy velünk, mert te vagy urunk (Helt: Mes. 304). Az isten szabad vele, kinec mint es miczodát ád (416). Magaval szabad ember: sui juris esse (Ver: Verb. Szót. 30). Magokkal szabad emberek: liberi (Ver: Verb. Előb. 33). Nem vattok szabadok magatokkal (DöcsiG: Préd. 47). Az írást szeint lélec isten írta, szabad volt ő szent fölsege vele (Mon: Apol. 309). Nagy dolog az, hogy valaki magával szabad ne legyen (Pázm: KT. 25). Szabad vele, ha el-végzi-é vagy nem (Bar: SzBücsi 260). Akaratunkat semmi külső erő meg-nem kötheti, szabad magával (Fal: SzE. 538). *Szabadjában:* libere, licenter MA. [effrenate]. Es nem mód az, hogy az mi érdönket szabadjában vágja (Pázm: Kal. 91). Luther a bibliának olvasását szabadgyában hatta (453). Szabadgyában rontyák, fogyatt-

yák a gonoszok az isten-félőket (Pázm: Préd. 24. Pázm: KT. 282). Tiltya az szabadjában bagzo fuitalansagot (Zvon: PázmP. 80). Vádollya őket az ő szabadgyában való dolgooc, batorkodásoc (MA: Seult. 802). Szabadgyában futhat minden gonoszra (Sull: Vár. 192). A nap-keleti ecclesiában szabadgyában házassodtanak a papok (Pós: Igazs. 571). Hogy biveinket szabadgyában nyomorgathassa (EszM: Lev. 44). Valamikor a bécsi mezőt szabadgyában nyargaltak szélélel (Pethő: Krón. 255). Szabadgyába a vétkeken nyargalni (Illy: Préd. 1325). Nem egyéb szerzi a kívánságnak szabadgyában való járását, hanem a gondolatoknak szabad járasa (PP: PaxA. 322). A képzeléseket soha sem kell szabadgyában magok kényére eresztetni (Fal: UE. 376).

[Közmondások] Gondolatok, óhajástól vámtól szabadok (Amade: Vers. 181). Szabad a patak, de nem a palatzk (SzD: Mvir. 369). Szabad a gazda a maga házánál, ha mindgyárt a gazba bújik is (Uo.).

faluszabadja: ager compascuus PPBl. [gemeindetritt].

Szabadít: **1**) libero MA. befreien, erretten, erlösen PPB. Isten bulsassa w bunet és zoboduca w urdung ildetuitul (HB). De zabadoch munkét gonoztol (MűuchC. 23). Fogsagbelieket nem zabadytotam (VirgC. 10). Zabadoh engemth (GyöngyC. 11). Zabadohad een lellemeth (KulesC. 8). Jöve egy emberem, a comendant levelét hozta es azoknak az kassai rabnimitenek számát, kiket kívánnak szabadítani (Bercs: Lev. 611). **2**) [licentiam do; erlauben]. Mindeu gonozszágra szabadít (Pázm: LuthV. 121). Hit-szegésre szabadítanak az új vallások (Pázm: Kal. b4). Nem szabadítod-é kurvaságra feleségedet egy két hónapig távol lévén tüle, vagy súlyos betegségben sinlődvén (Matkó: BCsák. 239).

[Szólások]. *Vmire szabadít:* Mikor az mező megszabadúl, az ő keme taruózi marháját az dälji pusztára szabadítom (LevT. II.262).

el-szabadít: absolvere C. elibero, exsolvo, extrico MA. befreien, loslösen, losmachen PPB. Meg feniőgette vala őttet, ha a Kristust vraul el nem zabaditanaia (WeszprC. 92). Igekőzik őtet el zabaditánya (DebrC. 311. 5). Temleczben vetekek, de eeyel wr istennek anyala el zabadoytta (ÉrdyC. 434). Az szigetvári bék rajba volt, a honnét az uristen csudálatosképpen sarez nélkül elszabadéjtotta (TörtT. IV.88).

főlszabadít: **1**) [dissolvo, dirimo; auflösen]. Az isten csak azért emelte fel őtet, hogy az sidók fogságát fel szabadítsa (Pázm: Kal. 452). Gergely pápa nem szól az oly nyavalyáról, melybe esik az aszony a végbe-ment házasság-után, mivel effle nyavalya sola fel nem szabadítja a házassagot (Pázm: LuthV. 125). **2**) [licentiam do; erlauben, erlaubnis geben]. A mostani módi derekasn felkapta a fertelmes esküvést, de azzal senkit törvényesen fel nem szabadíthatott reá (Fal: NE. 15). Többre igrakezhetel azért Neander, selyenre, bársonyra, szótt, vont-aranyra es gyeuge vaurásokra is felszabadítlak; csak csendesen légyen (29). **3**) eliberto, redimo MA. [manumitto; frei lassen, die freiheit schenken]. Kezének fejére tétele által, mint régen szokás volt a rabot felszabadítani, valakit felszabadítani: *asse-re manu servum aliquem PPBl. II. József alatt fel szabadítottak az örökös jobbágság alól (Orczy: KöltSz. 32).

főlszabadítás: liberatio, evictio MA emancipatio Ver: Verb. Szót. 8. dispensatio Szentiv: Verseng. 108. [befreiung]. Nem lehet dispensatio avagy felszabadítás abban az istentül-való tilalomban (Szentiv: Verseng. 108). Úgy látom, ezeknek felszabadításával, ha csak jó kezséggel alatt is, igen consolá-tatnék mind az ezer (Bercs: Lev. 310). Haiszter egyenesen az bánývárosoknak akart gyünni, mert megígérte azoknak felszabadításokat (359).

főlszabadító: eliberator MA. befreier, freimacher PPB.

ki-szabadít: 1) libero, eripio MA. befreien, erlösen, erretten PPB. Ez három zérzelbelyeketh onnan mind ky zabadihad (VirgC. 61). Kezblwl magat ki zabadita (ÉrdyC. 189). Ky zabadoyt az engemeth (KulcsC. 33). Vagyon egy jünjchar foghwa, azon kenjergek, zabadytason ki vele (LevT. 1.332). Zabadeits ki poganoc fogsagabol (Born: Ének. 421). Az vr segetsegehez folyamek alaztossan könyörögven, hogy az vesze delmekből ötet ki szabadittanúa (Lép: PTük. 1.319). A foglyoc esorélással ki szabadittanac (Com: Jan. 152). 2) [frenum remitto; freie zügel lassen]. Többet veszt ember egy nap azzal, ha igen kőszabadítja magát, hogysom sok nap azzal nyerhesen, hogy megvonta erkölését (Pal: UE. 500).

kiszabadítás: eliberatio, evictio MA. befreiung, auslassung PPB.

mög-szabadít: libero, emancipo, expedio, extrico C. befreien, erretten, erlösen PPB. Mfuket kedog zabadoch meg (BécsiC. 79. 80). Mind az otualo foglyokat meg zabadytam (VirgC. 61). Vytelik vala egi wrdwingws ember zent Ferenczhez, hogy ötet meg zabadytana az wrdwingwl (72). Meg zabadita zegen lelket wrdwingek fogsagabol (73). Hog minketh megzabadyton mindön gonoztol (NagyszC. 345). Meg zabadyttaa hwtet myaden nyomorwsagabol: ermit ex omnibus afflictionibus (JordC. 727). Hog ha eotet megzabadytanaya eo feyenek faydalmatvl (DomC. 174). Meg zabadoyth az erek keentvl (ÉrdyC. 349). Szabadits meg életedett: salva animam tuam (Helt: Bibl. 1.H3). Ha ualaki egy ötöt tömlöcbe réglita tartatniece, vallyon nem örülne e raita, ha valaki ötet megszabadéando uolna (Tel: Evang. 1.29). Mi penigen remélyük vala, hogy ő szabadéando volna meg Israel (H.45). Azért monda az angyal is úrnuk felöl, hogy ő szabadétyta meg az ő népét az ő bíniökből (54). Az egesz anyaszentegyhazat megmentet és szabadetot fogadása szerez (Mon: KépT. 76). Kinec ha így könyörögne, noha egy ideig meg hágy sanyarodnunc, de mindazáltal meg-szabadétt (Zvon: Post. 1.506). Szabadíts meg a te szolgád lelkét (Tam: Bar. 183). Mind az 13 värmevót megkezdjük szabadítani (RákGy: Lev. 202).

mög-szabadítás: absolutio, liberatio MA. befreiung PPB. Tyzen eegyed tanwsagunk: myudden yelen valo es yewendö gonoztol es erek halaltvl valo meg zabadoytas (ÉrdyC. 537b). Az én atyam engemet elhagyott és legkősbben sem igyekezik megszabadításomon (Mik: MulN. 20).

mög-szabadító: [liberator, salvator; befreier, erlöser]. W dieheri vala az meg zabadito Cristust (VirgC. 73). Te halalatlan te meg zabadeitödnac íó teteleröl nem éac hog ötet bözgosigal nem zoreted, de vetkezuen inkab ellone vyaskottal (VükC. 19 Helt: Bibl. 1.d2).

rőa-szabadít: [licentiam do; freien lauf lassen]. Minden latornara reu szabadittia öket (Mel: SzLán. 105). Isten-is, mienk-előtte reu szabadittsa a sáfánt, hogy eretnek konkolyt hūtsen valamelly tartományba, fel-arattya az istenülés sz. embereket (Pázm: Préd. 296). Hogy szükölködő katona éhel meg ne hallyon, reu szabadittják minden prédára, lopásra (Pal: NA. 215).

rőa-szabadítás: licentia; erlaubtis. Meg engedést és reu szabaditást nyerne az Jobnac nyomorgatására (MA: Tam. 221).

Szabadítás: liberatio C. MA. befreiung, erlösung PPB. Vram ymadlak tegeleth foglyokath zabadetassoderth (PozsC. 18).

Szabadító: liberator C. servator MA. befreier PPB. Fel-memec a zabadoitoc (salvatoris) Synnac hogere (BécsiC. 237). Izrahel tyay kyaltanak istenhez, hog bochatna eoneky zaba-

deyot (CornC. 205). Vram en erősegem es en híyedelmem es engem zabadyto (DöbrC. 31). Rakua az szent irás, hogy az isten az mi szabaditónk és gonozból való kimentönc (Bal: CsLsk. 254).

[Szabadittat]

ki-szabadittat: [facio ut liberetur; in freiheit setzen lassen]. Vagyon egy jünjchar foghwa Hamza uevy, azon kenjerghwk az Kristus erdemecert, zabadytason ky vele te Nagyságod (LevT. 1.332).

Szabadon: libero, licenter C. licite MA. frei, mit erlaubnis PPB. Vala hona akarandaz memed, ei meliecz zabadon (EhrC. 21). Zabadon es egesseben nein zilhetek (VirgC. 32). Kőtelesek vatok ötet diczorni az egbe zabadon valo rvpwlestekert (51). Zabadon ahak istennek devite (CornC. 200). Ha sydo zolgaath voyendez, hat ezteudeegh zolgallyon teged es heted extendöben zabadon ky boczassal (JordC. 51). Agyon leveleth neky, ky melletth szabadon meg-maradiassanak (RMNy. 1175). Zabadon jártham az hegyeken, senky engem nem bantoth (310). Tartozyk az józogat zabadon kezembe bochatny (LevT. 1.255). Szabadon valakit meg szidalmazni (Deesi: Adag. 53). A kichu gyermekiet is zabadon kenyletikh vele, annak siuch artalmara (Frank: HasznK. 16). Ez kértmece minden tájánac gyümölczében szabadon egyél (MA: Bibl. 1.3). Az Dnuu már apadott többet ma félrétél, ha így apad, elgyüibet az ereken szabadon (Beres: Lev. 654).

Szabadonként: [elfrenate; zügellos]. Dühösképen azért is haragszik, ilyen szabadonként azért nyargalódzik (Thaly: Adal. 1.26).

Szabados: 1) liber C. immunis MA. frei PPB. [befreit]. Szamadástul zabados: aneclogistus C. Tegye engömeth zabadosa myndönmemw byneymtl (CzechC. 63). Ha szabadossá lehetsz: si potes liber fieri (Helt: ÚJT. 18). Bizomyára zabadosoc lesztec: vero liberi eritis (Helt: ÚJT. b4). Hanem zabados legyen az ő házába egy estendeig: sed vacabit absque culpa domi suae (Helt: Bibl. 1.Xxx3). Mert az aszszonyálat nem volt zabados: quia non fuit libera (Helt: Bibl. 1.IIIH). Azoc uralkodni akarnac, tő zabadosoc lenni: dominari illi volunt, vos liberi esse (Deesi: SallJ. 28). Es neüesseggel meg laborittia az eget, az meli reudelestöl osztan az masod nap zabados lehet 1572 (KBécs. Eüij). Lacie vala egy magánac való zabados házbau: habitavit in domo separata (Kár: Bibl. 1.397). E réle dolgokban ki-ki zabadoson követhette annak a helynek szokását, a mellyben lakott (Pázm: Préd. c3). Lábok zabados, hogy isten-után járhasanak (31). En most zabados zoual kintom (Zvon: Osiand. 174). Szabados folyást adgyam az ő beszédének (Matkó: BCsák. 71). Az igazságot zabadosom meg-vadlani (Com: Jan. 205). E réle alatta való értéseknek zabados menedék adattatik (Pós: Izasz. 138). Az istentöl vót igazságot zabadossu praedikálja (Czegl: MM. 77). Az ember gondolati zabadosok (48). Szabadosokka temi (Szár: Cat. A). A természetnek miatta zabadoson megmaradhat, zabados lehet (Zvon: Dávid 18). Ismérjék-meg istemec zabados uraságát (Szathm: Cent. 133). Így vagyunk isten újai és szjabadosok (Illy: Préd. 1.289). Miüdenek zabadosan kezlének beszélni, hogy oly könnyen megöletett volna a császárné egy olyan embert, a ki szükséges volt a birodalomnak (Mik: MulN. 85). Kebelét mindenkor nyitva tartya, hogy az eo tellyességében mindenek zabadossan részesüllyenek (Csázi: Sip. 271). Akár nemes, akár nemtelen, az egyházi szolgának tizetésétöl zabados nem leszen (Bod: Pol. 43). 2) [ingenuus, liber, civis; freigeborner, bürger]. Magabiró, zabados úr: dynastes PPB. Ez telly kiralyok, feyedelmek es tyztartok, kazdagok es erőssok, mynden zolga es zabados elneveztek enemagokath (JordC. 896). Almachius monda: Mynemem némből vagy te? Cecilia felele: Zabados es nemes (ÉrdyC. 652). En

egy sydo ember vagyok, ciliciabeli, Tarsson varasbol es az varas tudasura zabados: civis (JordC. 780). Nincsen isten előtt sem szabados, sem szolga (Czegl: MM. 115). Az elhagyatott házias fél nem rab, hanem szabados (Mtkó: BCsák. 444). **3)** [licitus; erlaub]. Szabados szerelm: *concessus amor; szabados bujálkodás: concessa Venus; nem itélik szabadosnak a ludlus élett: auserem *gustare fas non putant PPBl. Szombaton az hadakozásban való munka szabados legyen (Pázm: Kal. 492). Az lágy és szabados úton sokan sietnek (133). Kiki maga értelme-szerént akarja a sz. írást szabadoson magyarázni (Pázm: LuthV. 52). Nem szabados dolgokat kívánni: illi-cita appetere (Com: Jan. 178). Nekünk is szabados, a miút az alkalmatosság hozza, élmünk (Szob: Dáv. 107). Szabados lát a jó lelki tanítónac, a Samson rokáinak farkokat egyben kőtni (Czegl: Japh. 37). A szent írást zabadosá tette olvasni (Czegl: MM. 220). Fogadás tétele, szűfelek ellen nem cselekedni, azután szabados (61). Nem szabados nélkünc, hogy valakit az istenen kívül meg-tartónknak ismérjűnc (Sárp: Noe. 117). Magunk dolgára vígyázni szabados (Telek: FLél. 207). Szabados embernek iunya bort (Szatlm: Dom. 121). Uratok a ki lesz, annak kedvít keressétek, de jó és szabados dolgokban (TörtI. 2 1151). Te minden nem szabados dologtól megtartóztatod magad (Mikes: TörL. 429). A sok feleségűség-is szabados volt (BodLex. Előb. 5). **4)** [licentiatus; licentiat]. Fő iskolában, a mellyec baccalaurosokat, közönségessen valamely tudományt tanító szabadosokat és doctorokat terentenc: lycea et Athenaea, qui baccalaureos, magistros licentiatis atque doctores creant (Com: Jan. 157). **5)** [salvi conductus; mit freibrief beschenkt]. Szabados volt-é az a concilium, ugy hogy nem volt senkinec bán-tása, hanem minden tilalmazás nélkül ratio cum ratione certavit (Czegl: Japh. 206). **6)** licentiam spirans Kr. [libere sentiens; freisinnig]. Követem a szabados elmékedésekben azokat, kik előttem írtak (Pázm: Préd. a3). Ha tsak egy rövid predikáziót nyomtassak-e minden vasárnapra, melly keveseb monda mondat szerezne a szabados ítéletű emberokban (Pázm: Préd. a4). Ha peng a hitet nem illeti valamely szabados vélekedés (Pázm: LuthV. 21). Szabados lélekké birnak az isten dolgaba (Vás: CanCat. 64). **7)** exlex, solutus C. [effrenus; zügellos]. Igen szabados nyelvvel esék énnekem: magna libertate verborum in me *incurrit PPBl. Szabadoson vétkeznek, mintia menedék levelek volna az isteni szolgálattúl (Pázm: Kal. 7). Az Epcicurus szabados zabolátalanságára viszik az embereket (364). Azt akarták, hogy rosszszül, parasztúl, szabadoson nevelvén, szolgálai erköltsökhöz szokjanak (Pázm: Préd. 195). Ha szabados és tsel- tsap a gyermek, tudni-való, hogy a vénség vétkes léssen (338). Szabados életű: liberioris vitae (685). Némely fél-melegék és szabados életűk, azért tesznek halasztást a gyónásban (Pázm: KT. 454). Kelletnél zabadosbul glyen az órdögnc töriben ne essenec (Debr: Christ. 33). Szabados tselekedetű (Megy: 3Jaj. 7). Ha isten engem zabadosst és vétkezhetőt akarz terenteni (Ily: Préd. II.28). **8)** libertus C. [freigelassener]. Urak zabadosa: cursor nobilium, cursor rusticamus, ambaetus PPB. Ky newez-tetyk vala zabadosnak: synagoga quae dicitur libertinorum (JordC. 725. 655). Szent Agostont a király zabadwssaa tewee es wrraa (ÉrdyC. 519). Abrahamnak két felesége volt, eggye szolgáló, másik zabados (Mon: Apol. 299). Örömeben zabadosá tette szolgálját (Pázm: Préd. b3). Akar szolga akar zabados (Zvon: Post. I.162). Szolgálát ítáló és a dolgot fűtő zabadosá nem lehet (Kisv: Adag. 334). Teleky urambhoz is expediálám zabadosomat (Monlrók XVIII.35). Bágyadt nyelven szólj már itt körül állóknak, nemes-, nemtelenek és zabadosoknak (TörtI. I.355). En mindeuk maradok adóssa, hogy általa let- tem pusztán zabadossa (Könyi: HRom. 146). **9)** [veles; plänk- ler]. Kérem, tudósítson Kglđ lovas zabados által (Gér: KárCs. III.390). Lovas zabadosok hármán, nyomorult szegények ketten (IV.322).

[Szólások]. Az meg gioladasban zabados leszen 1572 (KBécs. D5). Az adótul zabadosoc (Com: Jan. 123). Szabados a bűnec tselekedetitől (VSzentyel: Pat. 65). Az bűndknc szemetétül tellyességgel zabados volna (Zvon: Post. I.362). Mozas országimac minden cere- moniáitól zabadosoc vagynne (MA: Bibl. I.98). Christus zabados lehet vala az halandoságtul (Zvon: Post. I.120). Micsoda kouászt emleget Luther, a kifől kenánna zabados lenni (Bal: CsIsk. 25). Az munkától zabadosnak lemi (Kisv: Adag. 159). Szabados vóltál a fájdalommal-való szűlésnek átkátul (Pázm: Imáds. 37). Szabadosoc vagynne az ó tör- uentül (Tel: Evang. I.162). Szabados akar attól a tűztől lemi (Magy: Nád. 36). Az vérnec meg nem ételétül zabadosoc vagynne (MA: Bibl. I.8). A mellyektől zabados, a ki a haragot kikergeti (Ily: Préd. II.64).

félig-zabados: semilibet C.

Szabadosit: liberto Kr.

főli-zabadosit: **1)** [exceso; entschuldigen]. Szűkség volt azoknac, az kie ez illyen hivokdó nyugodalmas állapotban akaránac fűdögélni, kiváltképpen való zabadoságocek mago- kat kimentenec és felszabadositanoc (MA: Tan. 1135). **2)** [absolvo; lossprechen]. Nem szabad attúl seukit felszabadosítani tekintetes nagy ok nélkül (Pázm: Préd. 1261).

Szabadoság: **1)** [immunitas; das frei sein]. Az erendő igazságot, a paraditsom állapottjának bődögságát, a testnek betegségtül és minden fogyatkozásoktul zabadoságát el-vesz- teté az egy engedetlenség (Pázm: Préd. 931). **2)** [voluntas, arbitrium; wille, das gefallen]. Bé-veszi isten az ő hivelnek supplicatiojokat, de a bé-tellessést alkalmatos időre halasztja az ő zabadosága szerint (Megy: 3Jaj. II.177).

Szabadoságos: [liberrimus; freier]. Az isten semmi törvény alá nem vettetett, hanem zabadoságos tselekedő fűv ok (GKat: Ttk. Előb. 7).

Szabadság: **1)** libertas C. MA. freiheit PPB. Tartozzatok mendenkoron ewtett gyezerny az zabadsagert, kyt vallotok (Elnc. 139). Mikor mŷ vronc adangá ő zolgaynac e zabad- ságot, légen isten te veled es mŷközepettőnc (BécsiC. 22). Zö- zességőth tarthnak zabáčag biraszerh (SándC. JordC. 834). Yghen otalmazta anya zent egyhaznak zabadsagaat (ÉrdyC. 637b). Ew kemyanak lewn walhsaga es ez wylagnak zabad- sága (ÉrsC 495). Az lazám zabadoságúnak sérelmével semmit nem akarok cselekedni (RákGy: Lev. 186). Hazám zabadosá- gáért kész vagyok életemet is letenni (208). Vannak még igaz magyarok, kik hazájok zabadoságát oltalmazni akarják (231). Mintsem ő általok vesszen el a magyar zabadoság, készebbek volnauk ma fegyver alá menniek (Bercs: Lev. 725). **2)** immu- nitas C. MA. [das frei sein]. Kel a mi testőnkth tartanok tiztasagban es lőkőnkth binóltól való zabadosagba (DebrC. 46). **3)** licentia C. MA. erlanbnis PPB. Kéretézéc, hog zabadosag adatnéc őneki eyel es villanodat előt kimeenni ynadkozni (BécsiC. 36). Agrippa kiral mondá Palnak: Zabadosaghi adatyk teenekel a magd fielő zolnd (JordC. 791). Ez zegheny ember keonyeoregh walani ydegh walo zabadosagert, ky byzony en tewlem ys keowetthe az zabadosagot, de en N. bire nélkwl zabadosagot adny nem merthem (LevT. I.297). **4)** [effrenis licentia; zügellosigkeit]. Szűkség, hogy az ő tanitása szentségro s nem valuni csütalan zabadoságra vigye az embert (Pázm: Kal. 638). A czégéres vétkekre birságot avagy büntetést kell vetni, hogy a büntetelenség zabadosagban ne memyen: ne impunitas in licentiam abeat (Com: Jan. 136). **5)** asyia C. [sicherheit]. **6)** privilegium MA. [vorrecht]. Zabadoságra való: privilegium C. Engedéc rokonsag törűenec, mert nem turto- zon en nememec vtolat őltörlenem, te őltetessel en zabados- gossal: tu meo utere privilegio (BécsiC. 9). Meg lattam, hog

myndenyeteknek az ew zolgaltatya zarent kynek falskat, kynek kedgy fyrwl fyra walo zabadsagot adgion (RMNy. II.276). Pnrges leuele sem volth azaz város szabachagaron valo levele nem volth (277). 7) [otium; missa]. Olyan nagy munkalodásban lőnek, hogy még ételekre való szabadságoc sem leheto (Helt: Krón. 104).

[Szólások]. Nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások (RákF: Lev. II.259). Serylytis z a b a c y a g o u t a r t y a (RMNy. II.62). Az theb jobagyokthwl elig kyalthas volt, hogh magoknak kereskednek, meg ismer fizetek nekyl, annak felethe zabadsagon tartom ewketh (LevT. I.250). S z a b a d s á g o t kiáltani: ad pileum vocare (Deesi: Adag. 84).

[Közmondások]. A szabadság drágább minden egyéb ajándéknál (Fal: UE. 504).

olménésrovaló-szabadság: comعات, salvus conductus C.

némnek-szabadsága: natales C.

választásra való-szabadság: optio C.

Szabadságos: 1) [liber; frei]. Hogh zabadsagosban magamat meg elgyehdhetem a nag keserűségős sirasocban (NagySzC. 62). 2) [offremis; unbändig]. Emez szabatságos Antichristusnac szolgái feleségeket vitatític, czyfrára fiznek, konzokkal iol laknac (Mon: Apol. 516).

Szabadságtalan: [libertato privatus; unfrei]. Mint rabok maradéka, szabadságtalan jobbügy (Pázm: Préd. 317). Szabadságbontó terhet és szabadságtalan igát mirevük ne hozzanak 1662 (Orszgy. 253).

Szabadságtalanság: [damnum libertatis; freiheitsverlust]. Elég nagy szabadságtalanságra jutott szegény hazánk (RákGy: Lev. 489). Semmiben ő kegyelmek veszedelmére, romlásokra szabadságtalanságokra nem munkálkodunk (MonOkm. XIV.153). Ő maga is eddig való szabadságtalanságinkat meg-orvosollya (ErdOrszgy. 11). Császár választát látom, ablak bizony elég rajta az magyarok testi, de kivált lelki szabadságtalanságára nézve (TörtT² III.111). A mit az libán lévő vass és azok tartóztatásból lett szabadságtalanság ura szolgálattján elmulatattott véle, az is helyre igyekezik hozni (GyöngyD: Koszorú MI). Vallyon nem ez o oka apostoli hazánk olfajult szép szabadságának, akarom mondani, szabadságtalanságának (Csúzi: Fromb. 31).

Szabadtalanság: [servitus; knechtschaft]. Szabadságának és törvényének romlásával az ország semmire nem mellet, ez lévő és országunk feltett czélja, kiro néz, hogy jobb az tisztoséges halál, mint az rut szabadtalanság (MonTME. IV. 129). Ő hírek nélkül szabadtalanságok fölöl semmit nem szólhatunk (ErdTörtAd. II.353).

Szabadul: liberor Kr. [befreit werden]. Uacok latnak wala, őrdögösök zabadolhatnak wala (DeerC. 31). Egy nemes embert megfogott az német, bajszánál fogva vitte, szeczon szabadult (Beres: Lev. 285). Adjungarom rolatióját egy katonának, ki már Ibráni mellől szabadult az rabságból (158).

el-szabadul: eliberor Kr. [befreit werden]. Mykoron ymmar zent Adoryan haza memo, lata ewtet egy zemely, ky legottan el fyra es Natályanak meg zvené mondwan: Adoryan el zabadwlth. Hogy ezt Natalia hallotta volna, nem lywe (ErsC. 356b). Jol hozta az kochka, hogi jó helyre akathanak, Kd. erowssen parneholljon Oroztony wramnak erewl, hogi azok el no zab[ad]wllyanak (LevT. I.361).

föl-szabadul: 1) [solvor; sich auflösen]. Ha pedig féltében gonosz tétéért el futott az férfiu, föl szabadult az házasság és másizoz mellet aszszonyom (Pázm: Kal. 485). A mely asz-

szonynak ura meg-hólt, fel-szabadult kötelessége (Pázm: Préd. 149). A másik ok is Nagyságod által fel-szabadult (Zrinyi: Symb. Előb. 3). Ezen dolognak mindég lesznek oldozni való bogai és az ellenkező vételekésések alól fel nem szabadul (SzD: MVir. 369) 2) [liberor, liber fio; frei werden]. A szabados, a szolgálattel fel-szabadult kezénél fogva szabadon bocsáztatott (Com: Jan. 121). A törvénynek sattzoltató igazja és kárhözható ereje alól fel-szabadultanak (Pös: Igazs. I.730). 3) [absolvor; freigesprochen werden]. Az inasságból föl-szabadult mesterlegények egy-egy forintot adni tartozauak (MonOkm. XIV.43).

fölszabadulás: [liberatio; befreiung]. Gyanakszom, ha nem örömlövisek voltak-i Földvár fölszabadulás-áért (Berces: Lev. 586).

fölszabadulhatatlanul: [inexplicabiliter; unauföslieh]. A pokolbéli sárkánknak olyan falatot nyuitson, mely, ha meg nem öli is, fel-szabadulhatlanól lénczra bélénesellye (Csúzi: Sp. 87).

ki-szabadul: evado, emergo C. [liberor; frei werden]. Arezwl pókeo az gonoz zelletöt es myndden kiscertetből ky zabadwla (ÉrdyC. 550). Az purgatoriombelynek vege vagyton, mykoron az bodog lelkök az kenbol ky zabadwlnek (566b). Nem ütkezhetik wala hirtelen eszembe, mint kellene ki-szabadulnom a gonoz ember meg-vetette hálójból (SzD: MVir. 368).

kiszabadulás: evasio MA. entrinnung, entkommung PPB. Zent Poternek Herodes fogssagából valo ky zabadwlhisa (ÉrdyC. 443b). Az isten nem hagy tőteket kesertetni, hanem etzersmind a kesertettel egyetemben ki szabadulást is ad, hogy el viselheséete (Bori: Evang. IV.4).

[kiszabadulhatatlan]

kiszabadulhatatlanság: fmsolmbilitas; unerlösbarkheit]. Az isteni jószág, mivel által-látta az embori természetűnknek a pokol-béli sítán kegyetlen rabságból kiszabadulhatatlanságunkat, azt végezé, hogy az ige meg-testesfűlyön (Csúzi: Sp. 655).

még-szabadul: 1) [liberor, evado; befreit werden]. Kyanukozk wala, hogy meg zabadolhatna ez yly nemew ketsegtől (EhrC. 77). Ha ma veztegleulez, égob okkal zabadoltnac meg a sídoo (BécsiC. 58). Azt hyzi wala, hogi enek miatta megh zabadul az kesertetowl (VirgC. 18). Megh zabadwl az zereg erdogtől: sumus factus est a legione (JordC. 551). Nagy nehez vezedelmekteol zabadultak meg (DonC. 235). Ezenkeppen Romassag ketlikeppen wala halaltwl zabadwltecek meg (ÉrdyC. 190b). A sído nep a fogssagbol megszabadul (Helt: Bibl. Ig2). A jossagbol penzel ki fizeti őket, hogy ha leany negyedik volt benne, az elgelo kötelességtől hamareb meg szabaduljon (Ver: Verb. 57). Kik Christusei, minden bünöktől megszabadultanak (Czegl: MM. 4). A világi nyomorúságok alól meg nem szabadul az ember (Tof: Zsolt. 15). Istennek hála, hogy megszabadulunk azok nagy galibájat az ráczoknak (Berces: Lev. 558). Ők lassók, pedig hogi én megszabadullattam (Mik: TörL. 386). 2) [absolvor; freigesprochen werden]. Akkor megszabadulsz az eskávétől, mellyel köteleztelec (MA: Bibl. L21).

[Szólások]. Ha meg nem váltlya azt az földet vagy azt másnac eladlya, azutim azt meg nem válthattya, hanem a z föld, mikor az kürtölésnac esztendéjén meg s z a b a d a l, az urnac szenteltésé (MA: Bibl. I.116). Mikoron meg büntötné a gonosz tétő emberélet, igu meg tisztula az ország és minden fölé meg s z a b a d u l á n a c az a t a c (Helt: Krón. 50).

mégszabadulás: [liberatio; befreiung]. Imággwala Israel istenét, hog viselne ő vtat ő népénc meg zabadolására (BécsiC. 38). Kizeli wala őtet, hog ez ifionac lenne megzabolására (89). Predicallany foglyoknak meg zabadwlth, vakoknak

latasth (JordC. 531. 823. Helt: Bibl. I.g4). Hozzávaló szertőlésből munkálodnak megszabadulásodon (Mik: MulN. 20).

Szabadulás: liberatio MA. befreinung, erlösung PPB. Syonac hegen lezen zabadolas es lezen scent Jacobnae haza (BécsiC. 236). Kyk meltek valanak, halalra zabadulast veznek vala (Margl. 64). **Zenwede** embery nemnek zabadulasaert (ÉrdyC. 60b). Szabadulásnac városi (Kár: Bibl. I.155). Mikes uram felesége szabadulásában írott leveliben accludálja ezen maga kezével írott csendes panaszzát (Berces: Lev. 498).

Szabadulat: [redemptio; erlösung]. Istén tót zabadolatot ő népénéc (MünchC. 109).

Szabadni: quiritor, querulor, sese excusare MA. sich beklagen, sich entschuldigen PPB. Mondanak wala Peternek: Byzon azok kezzyt walo wagy. De amaz kezdte zabadny [?] (exserari) ees eskedny (Pesti: NTest. 106).

Szabadkoz-ik: ∞ Illetlen dolog, hogy királyi felség magának menteséget keresne, mellyet ha tselekedett volna, Pilatus ara ítéltette volna, hogy a haláltól féltében szabadkozik (GKat: Váls. II.290). Ne is mentse itt senki magát és ne szabadkozzék (Bíró: Micae. 38).

Szabadkozás: [obtestatio; beschwörung]. Kiről nagy szabadkozással magokat noha mentegették, de kevés hitelek volt (Bartha: Krón. 48).

SZABLLYA: pugio Nyirkállai. ensis, gladius, framea, spatha, balteus C. acinaees, sica MA. ehalybs P'PBL. säbel, spiess PPB. Eger fogoya wala zent Petörnek az körözt fa, zentli Katerinának az zablya (SándorC. 7). Zabliakot ky vontak, vtnok futottanak (RMNy. II.169). Az paytha folewl jöttek be zablyayok fel kewthwe (189). Szablyával forgódik, tereket az kaputul eltágítá (RMK. III.290). Szablyára kelének, igen vivának (304). Az elefánt agyarára két szablyát kötnek (Monlörök III.161). Szablyára hányatá (16). Az terekek az magyarokra szablyát rántának (94). Mi ellenséginé eles szablyakot foínne felett forgatnac (Bom: Ének. 133). Szablyára hányatá őket (Kár: Bibl. I.488). Igen nehéz embernek szablyájával-is el-vágni (Ker: Préd. 672). A kard, zablya, tőr, koszperd fel-övedzetie: gladius accingitur (Com: Jan. 147). Szabljája kezében, maga lustos porban és keresztény vérben (Zrinyi: ASyr. I5). Vérben uszo zablya vagon az oldalokon (Liszi: Mars. 91). Oh vrnak szablyaira, meddig nem nyugszol meg (Bartha: Krón. 21). Ezüstös zablya (Radv: Csál. II.12). Szablya tarsolyostúl (MonOkm. XXIII.350). A lasznak elfordult és a zablya az eleivel áll föl (Erd: TörtAd. III.216). Oh vrnak szablyája, meny be a te hűvelyödbe (Ily: Préd. II.450). Szablya vagon az ő ajakokban (Csúzi: Eödm. 172).

[Közmondások]. Nem pennához illik az zablya: respublica nihil ad musicum (Deesi: Adag. 315. Kisv: Adag. 458). Ha néked kardod vagon, nékem is vagon szablyám (Deesi: Adag. 156).

görbe-szablya: gladius incurvus Nom.⁹ 325.

horgas-szablya: harpe C.

kurta-szablya: sica Nom.⁹ 325.

Szablyás: [ense armatus; mit einem säbel bewaffnet]. Hegyös törrel urfi hozzá taszita, szablyás karját ő a földhöz nyássolá (RMK. III.187). Szablyás kezit elvágá neki (Monlörök III.5).

SZAG: odor, odoramentum C. geruch PPB. Mongyanala magatt beltewitnek leny edesseges zagokual (EhrC. 93). Meeg az huss zagh ew fogok közt vala: adhuc carnes erant in dentibus eorum (JordC. 142). Illetven viragokkal a padimentum, zarmazeg chodalatos illatnak nagi nemes zaga (SándC.

78). Kibolto edes illatnak zaga meg-marad (TelC. 139). Az illatozás vilámodik pésmaszaggal, sok jó-illatú virágok, vizek és étek párájával (Pázm: Préd. 746). Nagy dolog, ha a saxoniai ser szag meg nem köcsagósította a Balduinus agya-velójét (Pázm: LuthV. 44). **Méz-szag** medvének orrában esik (Zrinyi: ASyr. 183). Elaludt vala, de a béles szagára felébredett (Kisv: Adag. 197). Az irtalmasságnak csolokedetít jó illatú szagnak nevezi (Bíró: Angy. 133). A büzbeilt döngnek türetetlen nehéz szaga messze terjed (P'al: UE. 429).

bor-szag: [vini anhelitus; weingeruch]. Bor szagot botsátani a száján: a faucibus erapulan halare, foatere mero, popinam exhalare PPB. A bor szagot még érezvén a férjek, mint gyalázatot szemekre vetették volna a biveknek (Pázm⁹: Kal. 898).

égött-szag: nidor C. PPB.

jó-szag: fragrantia C. [wohlgeruch]. Jó szagot eresztő illatozások: odoramenta (Com: Jan. 116).

jószagú: [fragrans; wohlriechend]. Ada a királnac sok jó szagú keneteket (Mel: Sám. 151). Meg rósavizezzed az formát, hogy jó szagú is legyen (Radv: Szak. 210). Az szénát szokták az rostában tenni, hogy jó szagú legyen tőle az borsó (230).

nehéz-szagú: penimosus C. [stinkend].

pécsönye-szag: nidor MA. bratergeruch PPB. A meg sült avagy égetett hús pécsönye szagot botsát (Com: Jan. 62).

Szagatlan: inodorus C. [geruchlos]. A nád szagatlan (Com: Vest. 27. 133). Szagotlanabb virágot hoz (Nad: Kert. 98). Némellyek óltással az szagotlan virágot szagossá tészik, némellyek a rósnak jó illattát más szagotlan róssákkal közlik (Lipp: P'Kert. I.146).

Szagol: odoro, olfacio C. suboleo MA. riechen PPB. Untalan zaglom: olfacto; valamennyire szaglok: suboleo C. Ki talán puska port éltében nem szagolt, még az is regulát erről bőven esaholt (Orczy: KöltA. 6).

még-szagol: ∞ Az Noe áldoztatty, mellyet az isten meg szagolt, kedvesen vót (MNYil: Zsolt. 60). Miesoda miképpen légyon szagos, meg-szagollya, büzli: qualiter quid oleat, olfacit (Com: Jan. 62).

Szaglál: [olfacto; wittern]. Tsászár nagy táborát nyomozván szaglálta (Kónyi: HRom. 24).

[Szagolánt]

még-szagolánt: [olfacio; wittern]. Ez a Christus ditsőséget marczango ember meg szagolántván a tőrt, a mellyben ő meg-akadando vala, képtelen és szemtelen hazugságot gondol föl (GKat: Titk. 327).

Szaglás, szagolás: odoratio C. odoratus, olfactus MA. das riechen PPB. Zaglásra való: olfactorium; szaglásra való érzékenység: olfactus C. A szaglás avagy büzlés az illatokat különbözeti-meg (Com: Jan. 62). A medvék szaglásokkal is meg-érzik a fáknak odvába rakodott méhet (Misk: VKert. 67).

élés-szaglás: sagacitas C.

Szaglat: [odoratus; geruchsim]. Megh érzi a szaglat, mely kedves, a mit az ész joval (RendÉl. E9).

Szagoldogál: olfacto MA.

Szagló, szagoló: 1) [odorans; riechend]. A jó illatu füstölő szerszám gyönyörködteti a szagoló embert (Land: ÚjSegits. 1416). A nagy orruac erőssen szaglóknac ültetnee lenni: acriter odorari putantur (Com: Jan. 54). A szagló ebeknek ebészis kúrtele (Gyöngy: KJ. 9). **2)** odorator C. **3)** [olfactus; ge-

ruchsinu). Elbeczki urannak rossz az száglója, mert eltévedtünk (Börs: Lev. 375).

élesen-szágoló: [sagax; leicht spürend]. A vadász az élesen szágoló kopó ebeknee büszkölése által a vadakat nyomozza (Com: Jan. 80).

Szagos: **1)** odoros, olidus, odorifer C. olens, odoratus MA. wohlriechend PPB. Szagos vagyok: oleo, oboleo; igen szagos vagyok: peroleo; valamennyire szagos vagyok: suboleo C. Itatottan szagos állatokat (VirgC. 4). Miesoda miképpen legyen szagos, meg-szágolya, büzli: qualiter quid oleat, olfacit (Com: Jan. 62). Szagos az fekete viola (Zrínyi II.117). Adsz szomjuság meg-olto jó szagos vizeket (Zrínyi: ASyr. 56). Ennek utána se bé se ki nem léssen szabad vinni a haj-keményétő irt, pomádát és szagos vizeket (Fál: NA. 127). **2)** foetulentus, peminosus C. [stinkend]. Negy napig halva es eltemetve szagoson fekvénce (Börn: Préd. 272). Mouda neki az megholtak nemie Martha: Vrum, immaron szagos, mert negied napi (Fél: Bibl. I.161). Az tehénnek az hurkáját meg kell mosni szép tisztán, hogy az gancjútól szagos ne legyen (Radv: Szak. 28). Immár szagos is az ő vétko: peccatum ejus jam foetet (Ily: Préd. I.187).

Szagosít: olentem facio, odorum reddo SI.

mög-szagosít: inodoro C. [riechend machen]. Megszagosítom, büdösítem: inodoro PPB.

Szagoskod-ik: [oleo; duften]. A szaglás az illatokat különbözteti meg és valami miképen szagoskodjék (Com²: Jan. 52). A jó illatú bérkek, a tömjénnel és balsamommal szagoskodó erdők (DBenkő: Flor. 191).

Szagosod-ik: olesco MA. riechend werden PPB.

mög-szagosodik: [putesco; stinkend werden]. Az pisztrangot meghozták, de nem sózták jól meg, majd megszagosodott volt (LevT. II.338). Megszagosodnac, büszködnee az hólt testec (MA: Scult. 443).

Szagosul: olesco Kr.

mög-szagosul: [putesco; verfaulen]. A so eszi es czíji a lust, de azért meg oltalmazza, hogy meg ne szagosullyon (Börn: Préd. 305b).

SZÁGGYA [zaggya?]: tribulus DöbrC. 360. [distel]. Mi nem zednek tövisről zóltt avagy zaggárol figet: numquid colligunt de spinis uras aut de tribulis fiens (DöbrC. 360).

SZÁGLÓD, SZÁGLÓD-İK [száglód- Kónyi: HRom. 10. 79. száglólk Gyöngy: Char. 53. Gyöngy: KJ. 139. száglód-Land: ÚjSegits. II.112. Tel: Fel. 202. Zrínyi 151. Pös: Igazs. I.542. száglód Matkó: BCsák. 37. száglód MA: SB. 112. száglólk Pös: GBot. 41. zaguttam LevT. 157]: velociter curro, equito eum impetu MA. [dahinjagen, galoppiren] Sem wtath az eu ne-pymwel nem allathou, sem war ala nem zaguttam (LevT. 157). Nagy gyorsan Titus lovára fordula, város alá az sánczokhoz száglóda (RMK. VI.165). Száglódky életednek el táplálásáért (MA: SB. 136). A játékos kerékéd helyen száglólvá harezolnac vala a rómaiac (Com: Jan. 210). Száglóttatya a lovakat (Land: ÚjSegits. I.720). Pázmány Péter lovára fel fordulván keményen száglódik (Pös: Vetélk. 18). Mint száglódik e matéria körül (Pös: GBot. 11). Chak gyorsan utánnok lovakon száglódkyunk (Zrínyi 151). Zrini Miklos oda száglótata (60). Száglódik a lova Pógásus szárnyával (Gyöngy: KJ. 139). Egyhez s más-hoz futván az utszán száglódik (Gyöngy: Char. 69). Az Arabiában termett tövék postán száglólvá járó tevéknek hivattanak (Misk: VKert. 38). Arszlán vezér két ezerrel mindjárt hozzájuk száglódt (Kónyi: HRom. 10).

által-száguld: [pervolo; dureljagen]. Az asiai scithiác ki őttene: Hircania által Mediában és aszt véletlen mind által

száguldóttác és tűzzel, vassal mindeneket el vesztőttéc (Helt: Krón. 8b).

be-száguld: [involo; pervolo; hineinjagen, dureljagen]. Holnap nap Troiában be szágulunk (SomaC. 36). El boczáta az ő népében, kie az egész Pest vidékét beszáguldanák (Helt: Krón. 55). A iambroknac nyaiaba be széguldasz (Helt: Mes. 99).

el-száguld: **1)** praeterequito C. velociter abequito MA. [davonjagen]. Az zyles mezőn mykeuth madar nagh hamarsag-gal el zagolduan ez ehwdalonak szeme elől el enyzek (DeerC. 64). **2)** [efflorer; wild werden?]. A mély ló meg-zabállik is avagy el-száguldott avagy az állásban elverődött, az oly lónak e liktariombol 3 lotot adgy-lé (Cseh: ÖrvK. 20).

elszáguldás: abequitatio MA. eilige fortroitung PPB.

föl-száguld: [evehor; binaufreiten]. Dévni kertőkön két ősvént nyita, Terek János maga az vár felé felszágulda (RMK. III.181).

ki-száguld: excurro, exequito MA [herausjagen]. Nem hagyom pennámát igen messze kiszágoldani (MA: Tan. 1124). Szágtéből azonnal kénék ki-szágulóttak, a kik a töröknek szándékán agóttak (Kónyi: HRom. 79).

kiszáguldás: incursio, excursio MA. ausfall PPB. Ellen-ségi ki száguldás: incursum PPB.

mög-száguld: [equo volante transcurro; durchreiten]. Hunyadi János meg száglóda az egész groffságot es mind el predalla aszt (Helt: Krón. 94b).

vissza-száguld: [revohor; zurückreiten]. Sokat ez kiesin csoport ottan nem késék, ők vissza száglólvá nyomra sietének (Zrínyi I 51).

Száguldás: equitatio vehemens, cursus velox MA. das schnelle reiten, remen PPB. Az győry, tatay tyzt tartok gároltossággal valo varak ala zagoldastul, ragadozasoktul meg nem zfunek (RMNy. II.255). Nem használ az futáslótás, száglólvás es czalárkodás, az urnae áldása gazdagit meg (MA: Scult. 885). Nem nehez lesz Kalauznak ellenünk való száglólvását meg-gátolni (Pös: Igazs. I.507). Vagyon Rákóczihoz áttýok indulással, azért Murány felé mennék száglólvással (Gyöngy: MV. 56).

Száguldó: [speculator; auskundschafter]. Száguldó, jó-futó, postálkodó: veredus PPB. Lest vetőttenek es az pulank ala zagoldóh bociattnak (RMNy. III.102). Az pusztá Somlyónál megszálla, onnat száglódtó vég Temesvár alá bocáta (RMK. III.77). Onnat hamar száglódtó boesátának, az határon utakat hogy megjárnák (197). Tata alól száglódtó boesátának (Mon-Irők III.114. 21). Angyalidat mint száglólvó postákat kiküldőd (MA: Bibl. V.47). Száguldó posták: postboten (Com: Orb. 284).

Száguldoz: [circumvolito; herumsprennen]. Eszed líre nélkül száglódoza nyelved (SzD: MVir. 321).

SZÁJ, SZÁ [causaban JordC. 410]: os, orificium, bucca C. mund, maul PPB. Labadot vessed en zaura (EhrC. 11). Nagokat zolo za: os loquens (BécsiC. 119). Mi zan bemágen, nem fertezet meg, de mel zabol ki is, a fertezet meg embereket (MünchC. 42). Az ő meg dyhót zayat be rokotte (VirgC. 54). Az bodog Ferencznek zaiabol neukekék egy arany keret (85). Ollan lők mikent hallatlan ember, kinek ő zaurá segedelm nincen (DöbrC. 90). Nagi kócut tőnek a koporso zaiara (WeszprC. 112). Az za, ki hazud, ez meg őli allekőt (NagySzC. 174). Kez volnal tizta zaural es kezős zyuul mindoneknee megbólvátnod (98). Ha teghed halgatand, meg nyered te atyádfyat, ha kedgy teghed nem halgatand, vég meog egyget anag kettőt velöl, hogy kettőnek anag három byzonsághnak zawa-

ban alyon meg mynden bezed: in ore trium festium stet omne verbum (JordC. 410). Zanak atala zarmazyk: ex ore procedit (838). Megnylt zaual lattatik-vala be nyehie (DomC. 39). Illetee az en zamát... Yme attam az en ygheymet a te zadbau... Ollyanná twee az en zamat mykeant az elős tör (ÉrdyC. 342). Zawal lezen vallas ydresseegre (ÉrdyC. 145). Tennen zenth profetalo zayaddal megl mondottad wala (ThewrC. 190). Az eo sagyabul [így] hallottuk (RMNy. II.55). Ki ne iöyen száiatokból (Helt: ÚJT. C66). Meg eskütt az én száim, melly órában hozúm fel kiáltand az bñös (Balassa: Ének. 11). Ha az vizéuel szayadat meg mosod, minden heuségét meg gyógyította (Mel: Herb. 34). Meg-nyitom száijamat példákban (Pázm: Préd. 307). Hns bé nem ment száijamba (Hly: Préd. I.100).

[Szólások]. Sola be nem áll a szája: *cicada vocalior PPBl. Szája íze ellen van (BSzabó: MVir. 374). Minden tsekélységért síróban állt szája (Könyi: HRom. 17). Az had az vizálynak nem kedves véndege, mert már ettől soknak a szája el-ége (18). Hány száid vagyon; vagyon gondya, nem edgy helyre beszél (Kereszt: FelsK. 346). Szájba rág: inculcare MA. Ugyan a szájába rágni a tudományt: praeceptum *instillare auribus PPBl. (Decsi: Adag. 168). A hit igazságát előnkben adgya vagy száinkban rági (Mad: Evang. 524). Nem mertek egyebet végezni e gyűlésben, hanem csak a mit a pápa Rómában szátokban rágh (Czepl: Japh. 155). Másnak kellene az étel száidban rakogatni, olly nyimtel nyámmal eszel (Kisv: Adag. 301). Bizony ő csak száijába vár (Decsi: Adag. 153). Az forog zayaba, hogy nem hyznek nekedh (LevT. I.244). Chac ezek forognak száidban (Mon: Apol. 288). Valakit a maga száijából meggyőzni: *jugulare aliquem sua confessione PPBl. Zayabol halottak, hogy ő harmad eztennapra alá yv (RMNy. II.69). Ezt ugy hiszem, mintba a száijából hallottam volna (Mik: TörL. 11). Szóval száijig: oretenus (Com: Vest. 139). Harom fele bölcseseg leletthetik: zynek, zanak es tetemnek bölcsesége (DebrC. 210). Azt beszéllik, az mi szájak izéent teczik (Toh: Vigaszt. 114). Tudom már szája természetit (Matkó: BCsák. 40). Ki szép győzedelme ez szabad akaratumnak, mikor a bennünk feltámadott vágyódásinkat szájakon hordozzuk (Fal: UE. 367). Mikor azt száiján tartjuk (Czepl: MM. 142). Szemünknek, szájunknak ne higgyünk (Pázm: Kal. 714). Zamual zatóknak zolnom (JordC. 875). A lovat száijára bósátani: *admittere equum PPBl. Szájokra bósátott, felsejt gyermekek: soluti et *fluentes pueri PPBl. Öt száijára bósátotta, zabolán nem hordozta (Pázm: Préd. 19). Testednecc indulatit száijára ne bocsássad (Megy: 6Jaj. III.26). Lator természet volna egyebekben is, ha isten száiókra eresztene (Born: Evang. IV.228). Szájára eresztett délcegg ló (Megy: 3Jaj. II.36). Szájára eresztett ifju (Megy: 6Jaj. II.11). En adok nektők zaat es bölcseségöt (DebrC. 209). Szát adok én tñeknek: dabo vobis os (Sylv: ÚJT. I.117). Száját megaranyazták: pénzen fogadott órát (SzD: MVir. 374). Csapd-meg a szájadat (Matkó: BCsák. 50). Sok káromlók szája bédngatik (Pázm: Kal. 801). Ki győzn minden kákögő varjaknak szájakat bédngni (SzD: MVir. 373). Közbeszédként gyakran egeti az kása az száinkat meg (Nád: Lev. 78). Féltuém a kásának ígetéscélit az szádat (Bal: Cslk. 153). Megeresztieni a ló száját: *dare frenam PPBl. Fordítottam az ló száját Sasin felé (Bercs: Lev. 192). Addig forgattuk, a míg száijátatva ki adgya lelkét (Fal: NU. 262). A kiben szaporítlan az ész, minden aprólékra tájta száját (Fal: UE. 380). Egyenlőképpen egyszájjal diczőitsétec az istent (IV.149). Más száiaual akarsz te onni (Decsi: Adag. 103). Ezután affélében más száijával nem eszem (Mon: Irók VIII.64). Tsak más ember száijával ettél: tsak a hazug hírharangot követted (SzD: MVir. 373). A módnélkül jeleskedő

külömbőségén kiki meg akad és mind egy valami irigységből szívvel szájjal reá támad (Fal: UE. III.147). Eg zaval tiztelletek istent (DöbrC. 259).

[Közmondások]. Nem jó más ember száiaual ennyi (Helt: Mes. 329). Az kinek az kása meg-égeti az száiat, még az tarhóiat is fúia: siculus mare prospectat (Decsi: Adag. 99). Minden embernek nem kell hinni, soknak jó a szája, de rossz a szája (RákGy: Lev. 187). A nagy száj nagy falatokkal telik (Fal: UE. 399). Gyalázkodónak büdös a szája (Fal: UE. 428). Sült galamb nem repül a száidba (SzD: MVir. 110). Szája veri-meg az asszonyt (373). Zártalan kapu a tseléd szája (373). A kinek a kása meg-égette egyszer a száját, másszor a tarhót is meg-fújja (374).

angyal-szájú: [eloquens; wohlredend]. Nagy fel zawal zola az angyal zaiu zenth Dawyd (ÉrsC. 115).

arany-szájú: chrysostomus Kr. [wohlredend]. Ez zozat, miképen mongia arany zaiu zent János, el halatik meniorzagba es (VirgC. 115). Kiről arañ zaiaw zent János zol (NádC. 55. ÉrdyC. 524).

edény-szája: [orificium vasis; geschirrsöffnung]. Meg-ezüstözni az edény száját: *circumcludere vas argenteo a labris PPBl.

égett-szájú: [incommodo affectus; der einen schaden gelitten hat]. Tallóját is fújja az kásának az égett szájú ember (Bercs: Lev. 664).

erős-szájú: [indomitus, infractus; umbändig, ungezügelt]. A ki erős-szájú lovon jár, sokszor nem ott jár, a hol akarja (Pázm: Préd. 161). Bántat úgy hordoz mint erős szájú ló (Zrínyi: ASyr. 184).

farkas-szájú: [latrator; schreibhals]. Az farkas szájú tanítóknak minden rongyos patvarokat csak ezekkel az álló seregekkel is le csöpülhettyük (Pázm: Kal. 499).

fél-száj. Azokról-is olly fél szájjal szól, hogy ki-tetszik molly kevésre betsüllli (SzD: MVir. 374).

keménce-száj: praefurium, propnigeon C.

kemény-szájú: [durioris oris; hartmäulig]. Mit használ embernek jó lovacnac lenni, ha az ló kemény szájú (Prág: Serk. 697).

két-szájú: bilingvis PPBl. [doppelzüngig]. Gyermekeim gondviselése aránt tött fogadásimban sem két szájú sem hitetlen lenni nem akarok (TörtT.² III.165).

koporsó-szája: [orificium sepulchri; grabesöffnung]. Talalak az keweth el fordoythwan az koporsónak zayarol (JordC. 616). Az koporsó száijára köuet téuen (Kár: Bibl. III.30).

kőlyuk-szája: [orificium cavernae; mündung der höhle]. Monda Josue: Haytsatoc nagy köveket az kőlyuknak száijára (MA: Bibl. I.202).

köntös-szája: [os tunicae; spalte des gewandes]. Köntösönnek a szája es niakam kőrniül valo galléra (Mel: Job. 71).

kút-szája: [os putei; brunnenöffnung]. Látá egy kutat egy mezőben, az kútnac száiján nagy kő vala (MA: Bibl. I.26). Tarts meg ellenségüm haragjától, ne merüllyec tengeri mélységben, az kútnac szája engem be ne zárjon (V.32b). A kút szája akkor rekesztetik be, mikor a bñös a bñödkben megrögzik (Hly: Préd. II.536).

Iustos-szájú: [lingua lubrica; schlüpfrigman]. Az iustos szájú gaz asszonyok burítottak inkább (Mon: Irók XI.438).

madár-szája: rostrum MA. schuabel PPB.

síma-szajjú: [mendax; lügnér]. Igen hazug, símma szajjú: Cretensi mendacior (Kisv: Adag. 94). Ítöl érik síma-szajjú kúr-tát és föllet regimentét nevelő devait (Csúzi: Tromb. 28).

szoros-szajjú: [angusti oris; eughalsig]. Ezt szent Jakab szoros szajjú kobakjából köszönöm reátok (Csúzi: Síp. 741).

tejes-szajjú: [imborbis; umbärtig]. Tejes szajjú gyermekek (Pécsv: Fel. 12). Tejes zayu ifiak es leanizok (Vás: CanCath 582). Tejes szajjúakra bizta a műzésás dolgokat (SzD: MVir. 420).

veszött-*szajjú: stomaticus MA.

völgy-szajja: [os vallis; thalmündung]. Völgyec szajja: both-phage (MA: Bibl. Magy. 2).

zsák-szajja: [orificium sacci; sacköffnung]. Egy sák szaja szakadt meg Kőszeghen (Bál: Epin. 1). Sákjánac szajját megnyitotta (Tyuk: Józ. 396).

Szajacska: buccula C. osculum PPB. oscillum; mündlein PPB.

Szád: [orificium; öffnung]. Zád kö, castrum per Vajvedam a Cap. Trans. tentum. 1321. Zádik, poss. in C. Zemplin. 1430 (Czinár). Vottetec a veremec zadrara; positus est super os laei (BécsiC. 146). Ky emely fel mynekünk az nagy keweth az koporsonak zadarol (ÉrsC. 122b). Az borok forrottanak, semmy keppen az borok zadaytt be nem dwgazhattak (LevT. 1.295).

erdő-szád: [introitus silvae; waldeingang]. Erdeu-Zada poss ad Zohnok. 1429 (Czinár).

patak-szád: [fons rivi; bachquelle]. Inde jungit Belapathakazada et ibi terminatur 1297 (Wenzel X 318). Nogpotokzada (uo).

szurdok-szád: [orificium anguli; eingang des winkels]. Circa fossatum Zurdokzad uocatum 1288 (CodPatr. VI.339).

[Szádaz]

be-szádaz: [obturo; zuspündend]. Mykeppen zekott az hor doot be zadzanya, kybe az forro bor vagyon, hogy a bor erős seb legen, ezenkeppen kell az zertetésnek zoros vezetőséglet tartanya (WinklC. 132).

Szádol: obturo; zustöpfen PPB. Szádoló fa: doli repagulum PPB.

[Szájjas]

síma-szájjas: [adulator; schmeichler]. A fejedelmek inléb meg beeslic a síma szajjasokat, hogy nem mint a bölcezeket és értelmesseket (Helt: Mes. 191).

Szajatlan: inermis MA. ohne maul PPB.

SZAJJHA: scortum, meretrix, prostibulum SI [huro]. A részességből származik a fajtalanság, ebből a buja élet a kurvák, szajjhac között (Com: Orb. 231). Bért vedő szajjhac kal gyönyörködötteti magát (Himm: Tracta. 165). A magát tsino gató leány gyakorta szajjha (Kisv: Adag. 98). Bizony rít dolog volt a szegény postát egy a vízben elsikkasztani mint egy bozorkányt vagy szajjhát (Bethl: Élet. II.15). Tarka barka ruha illy szajjha farára (Kisv: Adag. 123). Hogy az szajjha hordozó legényekért az vajla embőrei az szubásikkal együtt alijöttek, az kettejének ajándékpenzt attunk (MontME. I.84).

SZAJKÓ (szajkó Gyöngy: KJ. 9): gracus C. graculus MA. dolo PPB. Zayko cezer fel ekesyto magat a pananak tallayba (Pesti: Fab. 21). Igon őrvend az rigo, neki felel az szajko (SulMark. 10). Mikor az madarac seroggel menue az erdőről falukra és városokra, kiültképpen zaykóc, soha nem io iel (Cis. II). Ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak tégödet, mond-nak eszesgő szajkónak (KMK. IV.78). Czak czáczoq mint az

zaykó (Deesi: Adag. 110). Olliatan mint a zayko (Mon: Apol. 500). Pázmanu gyakor helyen az mi ellenünk írt fondor panto-lódásiban olyan mint az czaczoziq zayko (Zvon: Pázmp. 215). Szajko, a nagy szajjától nevezeték így (GKat: Tirk. 1120). A tsoka avagy zayko tsátsog (Com: Jan. 39). Ugy élnek ezzel, mint a zayko az emberi szoval (Komár: Ináds. 2). Csacsognak a szajkók sívöltő rigókkal (Gyöngy: KJ. 9). Olly eszesgő mint a szajkó (Kisv: Adag. 518). A fő és mélységes dolgokrul szunte ugy tseveg, mint valamely tengeri szajkó (Fal: NA. 135).

Szajkócska: ∞ Sz'p szavú rigócskák, eszesgő szajkócskák együtt sáratnak engem (Thaly: VÉ. 1428).

1. SZAK, SZAKA: **1)** pars, frustum SI. [teil]. **2)** plaga SI. [gegend]. **3)** uva, nodus gutturis MA. uva gutturis, meutum duplicatum, angina SI. züpflein im halse PPB. Szaka, torok gyk: uva, uvula, das züpflein Nom. 14. Szak, szaka: plenitudo prominens sub mento (Otr: OrigHung. II 279). Nyeldekő, szaka: gange (KirBesz. 128).

disznó-szaka: angina; kehlucht PPB.

ebédét-szaka: [coena; mahlzeit]. Ezeukeppen jmadkozyk vala mynd ebedeud chaka etel nekevl (MargL. 71). Ez soror, nykeron volna ebédkoron az azzahal az egyeb sororokal, mynd az telyes ebédelchaka nemely mas soror ellen gyflev-segnek, haboruszagnak gondolaty gondola (117).

é-szak, éj-szak, éjt-szak, ét-szak, éjt-szaka: **1)** aquilo JordC. 82. septentrio MA. nord Nom. 7. Az bírán lym legyen es azt aldoza az oltarnak bal kez fölöl es ezak fölöl wr istennek előte (JordC. 82). Megh mwttata ennekem Jenu salemnek warasaath, vala nagy kewfala és magas kapwy, nap keletről harom kapwk, nap nywgtatrol harom kapwk, ezzakrol harom kapwk (926). Zent Inos az mennyey varasnak tyzen-letli kapwyt latta, nap kelet es eset, deel es ezak, myndden fölöl harom kapwkát yrwan (ÉrdyC. 602b). Nemellyek ez nepek kezzel wauak naap keletről, delről, nap nywgtatrol, ezakrol (ÉrsC. 145). Lincper monda: Vetetem az en zekömét ezazra es hasonlatos lezec a felszegőshöz (TelC. 207). Ki tery-ietz napnyugatra es napkeletre, eszakra es délre (Helt: Bibl. IN3). Isten mindenkoron eszakrol hoszta elő az ő kemény és nagy ostorit (Helt: Krón. 9). Job olyankor eszakra valo helyen laknod (Cis. IIb). Az eszaknak kirahle aszszonia: regina austri (Fél: Bibl. 20). Az épület tizenkét udvarokra volt osztva, hata eszakra, a hata délre egymás ellenébe valo kapokkal (MA: SB. 263). Délnek es eszakának táyára be hathat (Lép: Flük. 25). Hon az eszak tenger magában küszködik, híred mindenütt van s mint nap ugy tündöklik (Zrínyi 1.99). Északra dél, délre dél (Tof: Zsolt. 699). **2)** nox MA. nacht Com: Vest. 138. KirBesz. 125. Eczzaka nem leszen többé az őrk élet warasaba (Mel: Szajm. 522). Setét északán látszanak a tsillagok (Pázmp: Préd. 61). Az étzaka ugyan megliggattya az én czontyaimat (MA: Bibl. I.467). Minden mennyei tudomány vezérünk uelkünk az életnek útúra, melyet linyás gyauánt kel ez életnek étzakáján előttünk viselünk (Alv: Post. 154). Az étzaka ott érné őket (Mad: Evang. 325). Az mennyei igasságnak tízes oszlopa, mely a sok tévelygések s eretnokségek setét étzakáján megmutattya, mely uton járhatnak bé a mennyei Canahán nyugodal-mába (MHeg: Töszl. Cím). Nyugodalmas éczakát kívánok (Zrínyi 1.16). A tündökölő nap fekete földhözbe borúl, a dél szánt is éjtszakára változtattya (Hall: Hllist. III.83). A chriso-prassus kő nagy fényességet bocsát ki eszakánuk idején a so-tétőségben (Hall: Patizs. 196). Vízgáló portásim megtérve nappal indúlnak, étzaka próbálnak (Béres: Lov. 341). Hát az egész-ség jó-é, vigyáz-é Kéd reája; jó éjtszakát edes némén (Mik: TöRL. 24). Már nagy éjtzaka volt, midőn megindultak (Könyi: Hllom. 113). Elmula az éjtszak, másnap virradóra... (Gvad: FNót. 6). **3)** [noctu; nachts]. Egész ezzaka tarto: perux C.

Mend ez eceka munkalkoduan semmit nem fogtunc (MünchC. 117). Ki mene ymatkozni es vala mend ezaka istemec imad-sagaban (120). Mind eezaka es mynd estyg egi zot sem zolhat vala (VirgC. 40). Eneklétyk mynd ez tellyes liecechaka ez feylevi mondott jge (CornC. 94). Az on oltaronon mynd eeth-zaka tyz oeghettetyk (JordC. 86. 135. 534). Gyakorta eechaka marad vala jmadsgaba (DomC. 19). Zent Damancos be mene az egyhazba es mynd eechak ot marada (139). Ez eezaka a thúz öle meg (DebrC. 55). Syrwan mynd eetzaka (ÉrdyC. 642). Ima egy ethzaka pokolbely ewrdegh az Borbala zyznek abra-zattyat fel wewee (ÉrsC. 522). Mikoron eg etzaka jöne eg falu-bol, kel uala neky eg folo vizön attal memie (TihC. 85). Az apostolok egész eitszaka halászván semmit nem fogának (Tel: Evang. II.511b). Valánac pasztoroc az mezon, kie vigyáznae vala éttzaka az ő nyáioc mellett (Zvon: Post. I.132). Gyertyát étezak gyújtott (Uzoni: Dáv. 128). A melly gyermek az éjtszaka lött az én szállásomon, vágjátok ketté (Hall: HHist. II.42). Ez étszaka ide érkeztem az hadak közé (Bercs: Lev. 106). Kará-cson éhezaka két misét szolgált (Szög: Aqu. 110). A törökök nagy éjtszaka faluznak (Kónyi: HRom. 9). A tar-varjú éjtszaka rút kiáltással szokott szállani (Gvad: FNöt. 24).

[Szólások] Károli hova lett, nem tudom, elbiszem, megfordul, ha Haiszter nem megyen alább, ha penig alábbmegy, — jó é t s z a k á t (Bercs: Lev. 111).

étén-étszaka, éjtén-éjtszaka: [tota nocte; durch die ganze nacht]. Ezenkeppen eethen eeczaka ev zentheség szakalath ky typarlak, ew eököség hayayt ky nyöweek (WinklC. 174). Ott zolgallya ur Jesuth Christuth mynd eeten eethzaka (ÉrdyC. 390). Nedvestem eten etszaka az én nyoszolyámat (Szek: Zsol. 4). Az égő aldozat égien az oltaron éten étzaka mind regelig (Helt: Bibl. I.AAa). Éten étzaka kialta az wrhoz (II.141). Éten étzaka sir (IV.216). Miud éten étszacka munkál-kottme (Hel: UT. P6). Mikoron Mátyás király éten étzaka ecképpen veszzédet volna, haynalba el hadia ötet a nagy fay-dalom (Hel: Krón. 175). Mind éten étszaka munkálkodtunk és semmit nem fogtunk (Tel: Evang. II.498). Kivánák, hogy az gyertya világ soha el ne alunnék, hogy éten északa iázhatná-nak (Lép: PTük. I.280). Éjten-éjtszaka quasi éjjet-szaka (GKat: Titk. 1117). Egész éjten éjtszaka kénosztatott (GKat: Válts. II. 414). Jácób azt mondgya az angyalnak, az kiuel éyten eytzaka küzdöt (Mih: ÖÉlet. 55). Éjten éjtszaka nem szűnik meg a baja (Gvad: NTest. 52).

éjténlő-éjtszaka: ∞ Éjtenlő éjtszakán küszködött (Land: UjSegis. II.248).

két-éjtszaka: binocetium MA. zeit von zwei nächten PPB.

éj-szakai, ét-szakai: nocturnus MA. nächtlich PPB. Szóla isten az Izraeloc étzakai látásba és monda: Jákob, Jákob (MA: Bibl. I.44). Ha lopoc jötennek volna reád avagy étszakai tolvajoc, valyon nem annyit loptanac volna-é, a mennyi nékiec elég lett volna (Csúzi: CsehEdom. 1). Ez étszakai posta által jelenttem Nagyságodnak Pekri Lőrincz bátyám-uram szerencsétlen casussát (Bercs: Lev. 27). Nem kétlek, felkereste az Nagyságod étekgógya ez étszakai válaszommal Nagyságodat (367).

éjtszakáll, étszakáll: 1) [vigilo; durchwachen]. Vallyon nem sz. Lukács szava e az, hogy étszakállott az imádkozásban: erat pernoctans in oratione dei (Pázm: Préd. 647). Aggasztó gondok között ijtszakállok hol-léted nem tudása miatt (SzD: MVir. 31). 2) [pernocto; übernachten]. Éjtszakáló helyre Szent-Ágotára érkeztem (MonIrók XVIII.16).

étszakára, éjtszakára: [noctu; nachts]. Ballásiné aszo-nium harmadnapigh wolt ith, de chak nappal, ichakára alá menth (RMNy. II.209).

északi, ójszaki: boreus C. borealis, arcticus, arctous, aquilonaris, aquilonius MA. mitternächtlich, nordisch PPB. Északi szél: boreas, aquilo C. Ki tudta valaha meg-magyarázni, mit-soda erővel vonzza, és az északi tsillagra fordítja a mánes a vasat (Pázm: Préd. 1405). Ejjel is lát a bagoly, puppenevér, északi csikorgó madár (Com: Jan. 30). Az északi országokban elszakadtak a római ecclesiától (Czegl: MM. 91). Az ég közepin valo tsillagzatok északiak avagy deliek, az északi korona mindjára st a pasztor mellet vagyon (ACsere: Enc. 99). Vere nek étezak szelektül, isten haragjának kegyetlen tüzétül (Thaly: VÉ. II.187). It jöszágotat nem osztogatnak, az éjszaki szelet és a déli szelet mindenkinek egyaránt osztogatják (Mik: TörL. 274).

erőszak: 1) vis, violentia, impetus C. gewalt, ungestüm-mer anlauf PPB. Erőszak tevő: violentus C. Erőszakot teszek: violo MA. Erőszakot tenni a léányon: vim *afferre virgini PPB. Nem merek erőszakot raita teteini (DebrC. 144). Gyakorta törteenyk, ha erőzak az testy [tisztaságot] el vezty, wr istennek malaztgyawal az lelkywel az testy ees megh koronáz-tatyk (ÉrdyC. 480b). Ez zemermőssegnel kil walo [ifju] az en azzonyomnak hazaba elbe mene, jelönte keuansagat, vegre erőzak tetelet (TihC. 314). Erőszakot es törúentelenséget kel szennedned teljes életödbe es nem leszen ki meg szabaditson (Helt: Bibl. I.Zzz3). Az menyekneec orszaga erőszakot szenned es az erőzak tenőc ragadgyac azt (Born: Préd. 15). Efféle erő szaku értelmeckel mind ő magoknac s-mind a kösségnek eszet vesztic (Born: Evang. I.136). Erőszak szennedő lészesz: oppri-maris violentia (Kár: Bibl. I.184). Lön hertelen az eghből vgy mint erőszakkal vitetet szélnék szugása (Fél: Bibl. I.180b). Bizonyos, hogy a menny-ország erőszakot kíván (Pázm: Préd. 973). A rémülésnek néminémü erőszakát szenvedgyük (Ily: Préd. 125). A féddhetetlen ember félelem, szerelem, erőszak miatt eltekélett szándékáról félre nem borgan (Fal: UE. 380). A böles senkinek rögzött vélekedésén erőszakot nem teszen (434). Erőszak hatalmát, galibát nálók meg találunk (Orczy: KöltH. 7). 2) [violenter; mit gewalt, gewaltsam]. Myndenkoron hozwságot zenvegy es erewzak megh nyomorwiltassaal (JordC. 250). Eeltessetek wr ystennek yohayt, kyk ty közzöletők wagyon, hozyayok lathwan nem erőzak sem keetelen de zabadon (854). Meenyeknek orzaga erőth zeegh es kylemben nem ha-nem chak erőzak veezyk ewtet (ÉrdyC. 89). Meenyeknek or-zaga erőth veezen es erőzak ragaggyaak el ewtet (524b). Az zent korezt erdegnék hatalmaat megh törée, hogy senkyt erő-zak meg nem chalbat (537). Ha isten nem seerkögethnee es erőzak nem vonna emberek lölkeet, mynt barom zamaban eelneenek emberek (540).

erőszakképpen: violenter C. MA. mit gewalt PPB.

erőszaki: [violentus; gewaltsam]. Az ur isten hadackal, támadással, öldöklésekkel avagy egyéb erőszaki boszszu tété-leckel meghadgya [az embereket] gyakorta báboritadni és kísér-tetni (MA: Tan. 744). Peter apostolnac az ur Christustol meg-mondatic, hogy ő neki erőszaki halállal kellyen meghalni (MA: Scult. Előb. 15).

erőszakos: impetuosus C. MA. ungestüm, stürmisch PPB. Szerencsétlen a nemes tudomány emberben, mikor erőszakos akaratja által a gonosz szándék után elragadtatván sokféle alávalóságoknak szolgálatjára vetemedik (Fal: UE. 372). Az igaz szűnek tisztí s hivatalja az volna, hogy minden erőszakos hatalomnak ellent álljon (380). Semmit sem tudott az erőszakos tételén (Kónyi: VM. 9). Nyertes tábornak nem félsz haragjától, sem erőszakosnak rád rohanásától (Orczy: KöltH. 48). Mutasd bátor, kinek tetszik, fel püffedt hatalmadat, erőszakos dicső-séggel esmértessed sorsodat (136).

erőszakosan: [violenter; gewalttätig]. Sokan erőszakosan bának természetekkel, arra kényszerítik, a mire se kedve se ketsége nincsen (Fal: UE. 383).

erőszakkal: excusse C. [violenter; gewaltsam]. Ha ki-rohanac, nagyobb rohanással, erőszakkal meg-verettetnee (Com: Jan. 151).

erőszakkal való: [violentus; gewaltsam]. Christus megholt, nem természeti halállal, hanem erőszakkal való halállal (MA: Scult. 689).

erőszakszőröntvaló: ~ Ha ötet bal kézre itelendi az ő érdemének fiktetésege, erew zak zerent való bertelenességgel haboroztatik meg (BodC. 23).

esztendő-t-szaka: [per annum; das Jahr hindurch]. Az reghi szent ececlésia egész esztendőtszaka, mértékletes életet kívánt mindenektől (Alv: Post. 1422). Egész esztendőtszaka soha ni nagyobb innepet nem illűne (Prág: Serk. 429). Esztendőnként vagy esztendőtszaka (GKat: Titk. 1117). A balsamfa leve szarvatskakba tartatik, egész esztendő-t szaka is keveset gyűj-tőgetheti benne (ACsere: Enc. 224). Szomorú fergeteg nem uralkodik egész esztendőtszaka (SzD: MVir. 446).

esztendőtszakai: [annuus; jährlich, jährlig]. Esztendő-t-szakai forgása a napnak (ACsere: Enc. 108). Kinek esztendeig tartó pénze vagyon, esztendő-t szaka imukát tegyen mellette (Kisv: Adag. 29).

hét-szaka, heted-szak, heted-szaka, hetet-szaka: 1) hebdomada MA. woche PPB. Vasárnap kezdetik az heted-szaka és szombatig tart (Lép: PTük. 1.225). 2) [per septimanam; die woche hindurch]. Az angialoknak kariban voltam semit nem erőznen sok heteczaka az isteny latasnak nezesetűl (VirgC. 143b). Gyakortaa mynd heteczaka eehen zomehon beytelth (ÉrdyC. 276b). Antyfonak kyk voltak, hetchhaka Benedictusra és Magnificatra mondhatny ewketh (LányiC. 108. 33. 12). Kikről ez egez heteczaka rendel lesznee predicacione (Borr: Evang. 111.99). Mit egyenek heteczaka mindenap az emberek (MesésK. 7). Setétes és hausa eget forgat mind heteczaka 1582 (Kal. Fv4). Az ő és új testamentomot által praedicállotta, minden nap egész hetedszaka egy egy caputot meg magyarázván (Zvon: Post. I. Elbb. 14). Nem elég az tunitónac heted tzaka egy vagy két praedikatíót tenni (421). Ezt a jó szándékot kell hetedszaka sokszor újítani (Pázm: Préd. 461). Valamit egész hetedszaka a te szolgálatodban el-mulattam (Pázm: Imáds. 144). Gyakorta egész hetedszaka gyűlőlköznee egymással (Prág: Serk. 334). Hetedszaka sinesen mit venni a száukban, van az egész tábor nagy ébel-balásban (GyöngyD: KJ. 411). Szolgájától csak egy napot kívánt isten egész hetedszaka (SzD: MVir. 414).

hetedszaki, hetedezakai: hebdomadalis MA. wöchent-lich PPB. Hetedszaki vásárok: fora hebdomadalia (Ver: Verb. 237). Hetedszakai reggeli s esivéli könyörgések (Koncz: Könyör. Ciml).

napot-szaka: [tota die; den ganzen tag]. Két egész napot-szaka vesztog állott (MA: Tan. 186b). Napot-szaka nem mondjuk, hanem: napot-nap-estig (GKat: Titk. 1117).

nyarat-szaka: [aestate; im sommer]. Kewethkezyk yt tabla, nykeppen az wy istoriakath be wenny nyaradzaka kyk esnek (LányiC. 225). A söt nyaratszaka hajókon számtelenül szállítván (Szal: Krón. 36). Lisztet őrlenni, a ki meg-áll nyaratszaka (Lipp: Cal. 11). A sül-diszno egész nyaratszaka és őszszel tsak a maga tétre való elesége gyűjtésében foglalatos (Misk: VKert. 241). A fenyő pinty egész nyaratszaka nem igen látszik, hanem csak szőlő éréskor (461).

tolet-szaka: 1) [hiems; winter]. A sül diszno teletszakára való elődelt gyűjt (ACsere: Enc. 211). A mólus nyárban egész teletszakára tartozó eleségöt magának bé-gyűjti (Misk: VKert. 234). 2) [hiems; im winter]. Egész telledtzacka táborban nyomrottanae vala (Helt: Krón. 143). Kivánja, egész toletszaka mellette maradjanak (SzEszM II.60). Teletszaka havaknac és

hidegeknoe ily keménysége között unás nélkül virrazthatna (Prág: Serk. 63). Teletszaka az ő barlimjában lappang a medve (ACsere: Enc. 205). Teletszaka is frigyot kíván vala az török császár, de ezek hallani sem akarák (MonIrók VII.29). Telet-szaka az Dunát lékelik és őrzik (TürtT. VIII.122). A persiai királyok tsak kenyérral szoktanak vala élni, semmit nem téven egyebet hozzája, hanem tsak egy kis tormát, a minthogy a medve is egész teletszaka azzal szokott élni (Misk: VKert. 71). A nyúl teletszak az ő lakását rendeli a vetések között (173). Ha teletszaka itt laknak az mediatorok, én ki nem adok rajtok (Bercs: Lev. 720).

2. [SZAK]

borsó-szak: [puls pisina; erbsenbrei?]. Borsó szak. Az borsót meg kell héjalni és főzni, egy tiszta réz rostán által kell törni, hogy megtörőd, fél kell egy tiszta kalánnal darabonként táiban adnod (Radv: Szak. 196). Borsó szak. A borsót igen szépen ereszd meg rostán, héjald meg, egy fatörövel törd meg (230).

kondérmag-szak: [puls ex seminibus cannabis parata; hanfsamenbrei]. Kender mag szak. A kender magot törd meg egy mozsárban, vízzel egyelétsd össze, szürd által egy réz rostán, tedd az tűzhöz (Radv: Szak. 233).

1. SZÁK: [ludus latruncularius; damenbret]. Nem vesztegülő játékbán, mint a koczka, kártya, szák, micsoda, gyönyör-ködtem (Bethl: Élet. 1.168).

2. SZÁK: [canalis?]. Ha az ló szerszáma meg-dagad, és nem akarna meg-enyhődni, a szákján által egy toll vastagságnú szőr simórt kell által vonni (Cseh: OrvK. 67).

SZAKÁCS: coquus, culinarius, opsopoetus, magirus C. kochi PPB. Étel orvos, szakács, konyhás: popinator C. Leány sarja, mellyet sült lúd-fi alá készítenek a szakácsok: moretarium PPB. Matthias az Mezey Gaspar zakathyanak itette az pswathk agyahoz (RMMY. II.190). No mondanak ehez némely szakácsok, hogy az lehetetlen volna (Radv: Szak. 33). Most oly szakácsok támadtak, hogyha eliben vinnéd az platáiszt, nem tudná, micsoda (148. 12). Elhalgatom azt, hogy az illetéu praebendác nagy gyakorta barbélyoknac, szakácsoknac és őszvér haytóknae jutalmoe és feltiszteltetésee legyenoe (MA: Tan. 1130). Szakács avagy főző asszony: coquus vel coqua (Com: Jan. 82). Az szakácsnak hagyok két ökör tinót (Gér: KárCs. III.420). Az vezér szakácsának fizettünk (MonTME. I.138). Sirt, mentette magát, míg azon jágere és szakácsa tanított olyat mondani, hogy van mint kavallérnál, klemdinmocska is (Bercs: Lev. 549. 296). A szakácsnak jól van dolga, télen nyáron könnyen él, úr a szakács és nem szolgál, mikor tetszik, akkor kél (Fal: Vers. 877).

[Közmondások]. Szakácsánál embernek nem kel meg haragumi (Decsi: Adag. 307). Nem mind szakács az, ki nagy kést hordoz (Kisv: Adag. 193). Niuts oly szakács, ki mindennek szája izént valót tudyon főzni (SzD: MVir. 170).

fő-szakács: archimagirus C.

paraszt-szakács: [coquus mediocris; gemeiner koch]. Az tyúknak az torkát ne mersed meg, az mint az paraszt szakácsok szokták (Radv: Szak. 157).

Szakácskod-ik: coquior C. MA. koch sein PPB.

Szakácsesség: coquivaria Com: Jan. 82. [kockkunst]. Következnek szakácssághoz való mesterségek (Radv: Csal. III.37. 50). Sem a szakácsságot sem a molnárságot, mi izű, nem kóstoltam (ÖtvMest. 83. vsz).

SZAKAD (szuckad Helt: Krón. 2. 118. Göres: Mátv. 69. szakkad Ver: Verb. 89. szakadgyam Könyi: HRom. 77): laceros,

rumpor MA. zerrissen, zerbrochen werden PPB. Bika rugaskodván, kötél szakadt vala, Tholdi Miklós látá, bika után fut vala (RMK. IV.243).

[Szólások]. Ál m o k s z a k a d v a Kristus után jártak (Pázm: Préd. 833). Sok szép beszéd szakad atyi szájából (SzD: MVir. 373). Mely nagy elorba szakadt mi tisztességünkre (Zrínyi II.51). Szakadúnak egek rám kéménletlen (Zrínyi: ASyr. 306). Negyed ellenség az zegheen e eha zakadot halaal, ky soha be nem telhetyk (ÉrdyC. 326). Paralísis: ina zakadot ember, ol betegsegl, mel mikoron embernek testinek valamel rezere esik, az meg alozik es ezzel nem kezd birni (RMNy. II.50). A szolgálm házamban fekszik inaszakadva (Mad: Evang. 129). Inad-szakadva ígethecz (Matkó: BCsák. 232). Mely ina-szakattul ígethet ez előtt igen begyesen es görögösen futkározó Mátyás (Matkó: BCsák. 373). Bizony kőröm szakadna ott, ha nyulat bokrostul akarva fogni (RákGy: Lev. 259). Lélekszakadva vártam Nagyságod levelét (Bercs: Lev. 590). Magva szakadt: cui semen deficit MA. Magva-szakadt jószág: bona caduca, cadiva haereditas, haerede vacua PPB. Az egerec tanácsot tartánac, mit kellene művelniec, hogy a matskától meg megmenekődnéne, maguoc ne szakadna miatta (Helt: Mes. 384). Az falw Kőmyes Janose wolt, de magva zakat (LevT. I.373). Az első útközetben minden nyereségünknec nyaka szakadott: gloria victoriae *deploravit primo praelio PPBl. Le esek es nyaka zakada (ÉrdyC. 377). Tömlőcben zakad nyakam (LevT. I.197). Egy csapással minden épületek le omol és nyaka szakad minden habozásoknak (Pázm: Kal. 110). A két fiát levágák, magának nyaka zakada (Pázm: Préd. 196). Ki-tollya telát az ördög rabjainak szemeket, hogy veszedelmes állapottyokat nem látván véletlen verembe szakadgyon nyakok (421). Nyaka szakad a catabaptisták ellenvetésének (Ker: Préd. 589). Polycarpusnak ásta a vermet, de a maga nyaka szakad belé (Czegl: Japh. 153). Vay szakadna nyakad (Agend. 88). Az Jesus az keresztfarol lata theged edes zyz Maria az keresztfa alath állanod nag z y w e d z a k a [d] u a walo keserűsegghel (ThewC. 149). Mynd yonak, gonoznak weege zakat (ÉrdyC. 21). Ha ez nem volna, soha egy törvénynek sem szakadna vége (Pázm: LuthV. 250). Azon napon vége szakad a bídeg lelésnec (Com: Jan. 58). Szemem essőjének nem szakadhat vég (Zrínyi: ASyr. 184). Vég szakadott az én hatalmamban (268). A kicsatlott taeskökkal verítették szakadva fáradozni munka, nem multság (Fal: NE. 28). A ki verítették-szakadva végét érvén a tökéletességnek, tetején meg tudott állapodni, süfrin szedi gyümölcsöt fáradságának (Fal: UE. 365). A vizek a hegyekről nagy erővel szakadnak, minden partot meglátogatnak (Fal: BE. 579). Reám szakad a zápor (SzD: MVir. 76). *Vmibe szakad*: A várossal általellenben szakad a Dunába az edes Olt vize (Mik: TörL. 411). Az Viszla száz negyven ött mélyföldet kerengyen, itt szakad az tengerben (SzCsomb: Utleir. 49). *Vmiben szakad*: Myert mynden felől az gyarló győkeer velewnek és bennewnk zakadot (ÉrdyC. 3). Még eddig minde ág a közünkben szakadt, mert nem az isten segítségéhez kaptunk (Mik: TörL. 243). Latván azért Luthber, hogy itt markában szakad, azt mondgya, hogy ötet az fejedelem és világi tisztviselő rendek hitták (Pázm: Kal. 117). Markában szakad Baldoivusnak és semmi jelenségét nem adhattya, hogy Lutert isten ő-maga hitta (Pázm: LuthV. 80). Jól meggondolják császár hatalmát, kivel soha egy koránás király sem tött fei, s ha elkezdték is, markokba szakadt (TörT.³ I.301). De azt sokszor próbáltuk magunkban, soha nem nyertünk véle, mindenkor markunkban szakadt (Zrínyi II.175). Részessé teszi várt birodalmában, nem hagyván szakadni az ágat markában (Thaly: Adal. I.134). Orcza-pirulással markában szakad ize himes hazugságának (Ostzy: Tromb. 28). Ki látta valaha, hogy ezek erkőtös életnek oly torkos prók-

tori ki-támadtak volna a virtus mellett, hanem ha akkor, mikor tsak nem markokban szakatt a gonozság (Fal: NE. 91). Az udvari bölts előbb-áll-e a dologtul, hogy sem markában szakadgyanak (Fal: UE. 421). *Vmbol szakad*: Nem hiszi az ember, t évé bül szerencse szakadgyon, markában kis édesért száz ürmet adgyon (Zrínyi I.62). *Vminek szakad*: Hamis tudó emberec, kic magoknac szakattac, hogy magoktul az irasnac magyazatat hozzac (Mon: Apol. 3). Nem akaryvk, hog cyak thy zakadnatlok magathoknak az dologbol (RMNy. III.32). *Vmire szakad*: A török vallás bárom ágra szakad (Mik: TörL. 126). Az egész ország Dauidra szakada (Szék: Krón. 28). Ty vrasagtok feldőre akarok zakadny (LevT. I.351). Mast is Kdre szakadott igyem mind gyermekestel egyetemben (Nád: Lev. 123). Ha magva szakadot, ismeg azon coronara szakad es szál az jozsag (Ver: Verb. 16). Hogy az örökség egyic nemzetsegről másra ne szakagyon (MA: Bibl. I.155). Mint egy rabot czac meg sem kémély, ha szinte pokolra szakad nyakad is (Born: Evang. IV.277). A nagy város harom részre szakada (Illy: Préd. II.435). Iszonyú rettentésekkel szakadnak szavaid szivemre (SzD: MVir. 371). Ki kell fizetni házából és harmokhoz illendő vétkek úttjár a kell szakadni (Pázm: Préd. 64). Hogy hazám, hitemet meg-tagadjao, ne engedje isten arra hogy szakadjam (Könyi: IRom. 77). *Vmitől szakad*: Azon allattul zakadot magzatoknak felette (ÉrdyC. 657). Oh kőszáltól szakat, oh fa természetű vadoc teyén tartatot (Illyef: Jephtha. 30). Nem akara szakadni az ő barátinac tanácsától (Helt: Krón. 118). *Vmi után szakad*: A mihez nem juthatnak, a z-után szakad kívánások nyughatatlansága (Pázm: Préd. 327). A minapi újságok kezdői Luther és Calvinus után szakadának (Pázm: Préd. 249). Tsc egyedül szakadt, nintsen segedelme (Balassi: Ének. 12). Azt írta Ocskai, corpusban marad Trencsénél, azonban három-felé szakadtak (Bercs: Lev. 523). Sok felé szakadnak itt is az írásmagyarázók (Ker: Préd. 167). Itt egy corput kell tartanom Sente körül, másikat Újvárnál, s magam soha nem tudok hová szakadnom (Bercs: Lev. 523). En biteme nem tudom, merre szakadjak (4).

alá-szakad: [praecipitor; herabstürzen]. Judas magat fel acazta, acaztofarol lacaacada, bele ki omla (GuaryC. 21). Mykoron az lean az yeghen fivtosna, alaa zakade es gonozwl veze el (ÉrdyC. 525).

által-szakad: [emacresco; abmagern]. Mint az általszakat ebec, kic az vgtast is restelle (Mon: KépT. r). Ollyan mint az által-szakadt, éhségtől el-sóványkodott eb (SzD: MVir. 91).

belé-szakad: [incido; hineinfallen]. Egy arany vederkem vala és aual mericet uala vizez és belé szakada a kútba (Helt: Mes. 423).

[Szólások]. Valaki a más ember lovának vermet áss, belé szakad önnek lovának a nyaka (Helt: Mes. 278).

el-szakad: [disrumpor, deficio, secessionem facio MA. [sich trennen, sich losmachen, abfallen]. Az tyz soha el nem zakad: ignis nunquam deficiet (JordC. 86). Vr el zakat en tölem (DebrC. 612). Haborwsaggal twele el nem zakad (ÉrdyC. 407). Az hittvel el zakad (544b). En twelem el zakatz (550b). Az wr istentweli es isteny yrgalmassagtwelerekke elzakadnak (555b). Of igön hozam kötöznelek, hog öröke soha töled el ne zakathatnek (TibC. 8). Eel zakadyanak w gondolatyoktwel (KulesC. 7). Myltan elzakadyak een hewsagws ellensagymtwel (10). Siyensen el zakadny bünöktül (CsomaC. 92). Ezt kedig a magyeroéért műuele, hogy az ielen szászoc miat el ne szakhatúnac el 'oly' banmar ó tölle es a romai császárságtól (Helt: Krón. 24). Jayzsegűy nem szakadbat el a czechtől (Deesi: Adag. 182). Hálát adok néked a szép lelki táplálásért, mellyel elszakatt erőmet újitod (Pázm: Imáds. 150). Ez gyalázatlan elszakatt szivem (MA: Bibl. V.32). Egymástul, el voltac szakadva, de könnyen egygyessé lehetec

(MA: Scult. 416). Elszakad s apad a tejee, kie nem szoptatnac (Mégy: 6Jaj. III 35). Egy lányok lón, de az elszakada tőlök még kisdeden (GyöngyD: Char. 356). Phoebus mellett nevekedtem, s onnét elszakadtam, Mars szolgálja lettem (Gyöngy: Csup. 3). Nagyságod mellől sem szakad el kordélyban az jó had (Beres: Lev. 292. 610).

elszakadás: disruptio, defectio MA. [losreissung, abfall]. Melto, hogi toabih ilien egi mastol valo el zakadas es megozlas közdöttök ne legiön (WeszprC. 81). Vala ew benne ez vylagtwl valo el valanak es el zakadasnak malaztyna (ÉrdyC. 571). Az istentől való elszakadnac soldgyat ebbe példaszta meg (Helt: Bibl. I. d3). Az népnek elszakadásával az wralkodóra nyomorúság idő: in paucitate plebis ignominia regis (Kár: Bibl. I. 611). Szükség, hogy ti köztetők elszakadasoc legyenec (EszT: IgAny. 51). Másik leveléből nem örömet értém az hidnak elszakadását (Beres: Lev. 500). Az igazságtól elszakadást szerző (Czegl: Japh. 16).

elszakadhatatlan: inseparabilis MA. unzertrennlich PPB. A czet hal teste paissal be földöttötet, egyice az másikhoz ragasztatott, erősen egy mást tartyac és egy mástól elszakadhatatlanoc (Kár: Bibl. I. 537b).

eleibe-szakad: [prorio; vordringen]. A német Pozsonnak ment; no most Károl; ha Bécsnek szakad, be jó jár, mert ha ki nem látják, sola hirre nézve nem mér Komárom s a Dunna mellé eleiben szakadni (Beres: Lev. 341).

félben-szakad: [interrumpo, disrumpo; zorbrechen, unterbrochen werden]. Kardgya maroelattya félbe szakada (Göres: Máty. 69). Szakadgyon félbe az én tiszteletem (Ily: Préd. II. 93).

félbenszakadás: [interruptio; unterbrechung]. Nem egyhuzomban, egy igazban, minden félben szakadás nélkül fordítottam e könyvet (Debr: Ker. 31).

ketté-szakad: [dissolver, disceindor; sich zerreißen, zerspalteln]. A templomac saporlaha kettén kette zakada (MünchC. 69). Az templomnak vitorláia kettő szakadot (Fél: Tan. 265). Kettő szakada az templombeli fedel is (Born: Préd. 26). Ottan kettő szakadta az templomnak is amaz vitorláia (247). Haragjában ketté ű chak nem szakada (Zrinyi I. 30). Hector úgy tsapja Artilogus királyt éles fegyverével, hogy mindgyárt ketté szakad derekában és szörnyű halált hal meg Artilogus (Hall: III. list. III. 141).

kettészakadás: [dissolutio; zerspaltung]. Ő zenth lelkeh ky bochatha az templomnak saporlaha kethe zakadasnerth, napnak wylaga cel vezeseyerth az zenth lelkekerth, kyketh ő yowethelywel megh wiguezaltta (PozC. 28).

ki-szakad: elaceror MA. [dilaceror; zerrissen werden]. Mongyatok egi eperflának: Zakagy ky tvedből (JordC. 587. 716). A két köntöst mentül hamarébb elkészíttesse, mert ez a ki volúnk van, már is megkopott állapottal van s minden órán ki is szakad a könyökén (TörtT². III. 382).

[Szólások]. Hogy ha a több szentekre igazítás, onnan is ki-szakad ez (Matkó: BCsák. 280). Ki ne szakadgyon ennek a szóának emlékeozete (Pázm: Préd. 7). Arany, ez őst, gyémánt kintses rejtkeéből sola ki nem szakad (PhilFlor. 30). Ő neky dicseroty sola ty zatokból kywe ne zakagyon (ÉrsC. 250b. LevT. II. 301). Előbb a tengerek fenéki apadnak, miút te ditséretül számból kiszakadnak (GyöngyD: Char. 370). Az föld szél K és márkbul ki szakad (Zrinyi: ÁNyr. 95). Az zent ymachag ew zayaból ky nem zakad vala (ÉrdyC. 450b). A lelek kizakad a tőstből (BodC. 18). Ha ky zakad az zentők közzől (ÉrdyC. 593). Feietől valo ki szakat gondolatokat tanét (Mon: Apol. 3).

kiszakadás: eruptio, elaceratio, evulsio MA. das ausreißen PPB.

kiszakadt-: [disjunctio; ausscheidung]. Elhagandaz, miken ammeg halando embőr ő halalanac ideyen, lelke ki zakata coron mindenöket el haag (NagyszC. 25).

közbe-szakad. Közbe szakadva: interrupte C.

lő-szakad: cornu MA. [decido]; abreißen, einreißen PPB. [herabfallen, herabstürzen]. Mikoron az haz le zakadot volna, egi giermeketh meg nioma (VirgC. 108). Nagi zapor eső kezdé leh zakadui (DebC. 169). Az én karom az ő forgó ezontairól le szakadgyon (Kár: Bibl. I. 530). Temérdek setéség szakadot völt-le (Mad: Evang. 325). Ne terheltesék Kglé a esuhadár-szekérre való veres-posztót is elküldeni, mert már erről teljességgel leszakadott, a ki volt (TörtT. III. 197).

mög-szakad: disrumpor Kr. [dilaceror; abgerissen werden]. Ő kötele ne legén megzakadot (BécsiC. 114). Az halo meg zakada eos my meg zabadwlanek (KeszthC. 358). Azon nap a nagy melsegnek minden kuffeiei meg szakadanac (Helt: Bibl. I. C4). A ki poklos leend, annak meg szakadot ruháia legyen (Helt: Bibl. I. Dd4). Meg szakada a hid es le dőlle (Helt: Krón. 2). Ké esüaltasson nekem valami vászon nadrágot, mert három volt és annak is az egyek már megszakadt (Nád: Lev. 203). A felújított hojig könnyen meg-szakad (Pázm: Préd. 1010). Az liknac körskörnyül kétszerezése légyen, hogy meg ne szakadgyon (MA: Bibl. I. 75). Mint az elviselt ruha, melly tétel megszakat (V. 47). Oly új idegeuel rugatom az szemed köziben az igazságnak nylát, hogy a hamisságnak le szegik a szárnya, meg szakad a begyi (Bal: CsIsk. 125). Ocskai azt írta, nem substálhatunk, ha csak túl nem megyen az hegyon; úgy megszakad az had (Beres: Lev. 308. 312). Erős corpust kell túl tartanom, ha túl is lenne muszka, megszakad az ereje (529).

mögszakadás: hernia, enterocele SI. [hodenbruch]. Tököség és bélnc le-szállása, meg-szakadása (Com: Jan. 55).

mögszakadt: [herniosus; hodenbrüchig]. Azt se áldozzad az urnac, a mi megszakadot, a vagy megsephöttötet: animal, quod scetis ablatique testicularis est (Helt: Bibl. I. J. 113). A főny magot id meg borban fűve, vizeletet indit, meg szakkattaknac igen io (Mel: Herb. 9). Megtörődött, megszakadott barom (MA: Bibl. I. 110).

oda-szakad: [irumpo; einbrechen]. Ne iargaly ló-haton, ha akarod, hogy nyakad oda ne szakadgyon, ielesben az két szőrű-fele louakon (FortSzer. K2b). Ha ez ellenvetésce elomolnac, az többinek is vélec egyfűtt oda kell szakadnioc (MA: Scult. 987). Megapad az Morva majd, Ocskainak is kiuyilik Ausztriára az úija, ha oda is kell szakadni neki, úgy is kevesedik (Beres: Lev. 451).

[Közmondások]. Addig jár a tük a jégre, hogy egyszer oda szakad (SzD: MVir. 127).

öszve-szakad: concido, collabor MA. [zusammenfallen]. Egyfelől az Tisza alatta foly vala, mas felől a Zagyva alatta foly vala, vár alatt az két víz öszveszakad vala (RMK. III. 103).

öszveszakadás: [confluxus; zusammenfluss]. Mely öszveszakadásnál való magos orozaton s szegoelet nagy parton fekszik az híres Nándor-Fejérvár (MonTrk VIII 381). Az Vág és Duna öszveszakadásának torkolatjában az hajókat hátok megé vonják fel (Beres: Lev. 408).

rêa-szakad: [superiruo, decido; herabstürzen]. Kyrre reaoz zakada a Sybo tornya (JordC. 574). Rêa szakada a ferdő haz (Helt: Bibl. I. b).

szakadton-szakad: [continenter laceror; unauflörlieh gerissen werden]. Minden felől tsak szakadton szakatsz (Pöcs: Veték. 13).

Szakadás: ruptio, schisma C. ruptura, dissolutio MA. riss, bruch, spaltung PPB. Senki nem vety az kemcen pozto fotot az meg awultv rvlabau, mert nagob zakadass leezen (JordC. 379). Litanu zeut Dumanos atyánk, hog az kevntevsnek zakadasat meg nem varhatnayak, veuen szart, keue az kevntevsnek zakadasara (DomC. 280). Zent teste be teljesodie sebekel es zakadasokal (DobrC. 313). Keth felee zakadaas nincsen a Carthusian zerzetben (ÉrdyC. 572b). Nagy zakadasokkal beewes (579b). Mindeneknél feljebb némóttel vív uala, teste szakadását ő nem szánja uala (Tin. 280). Meg eskyttewik, hogy werewik hwllassawal, tagok zakadasawal zolgalonk ew fewlsegenek (RMNy. II.98). Az hituán ruhát meg szakasztya és az vtán nagyobb szakadás léssen rayta (Kár: Bibl. III.9). Az keresztýénység zászlója-alatt sok ellenkező szakadások pártolkodnak (Pázm: Kal. a4). Testek szakadását és vérek serkedezését örömmel nézték (Pázm: Préd. 490). Vallásbéli szakadásból gyűlölség támadott (Matkó: BCsák. 17). Valameddig fenn léssen a Jesus ecclesiája, mind addig ellenkezik a szakadás Christussal (Szatin: Dom. 173b). Órizd meg a hazát az ellenség hadától, oltalmazd népeit belső szakadástól (Orczy: KöltSz. 59).

ágyék-szakadás: lumbifragium C.

álmom-szakadás: [interruptio somni; schlafstörung]. Ők, mint szorgalmatos jó pásztorok, sok álmom-szakadással dajkálkodván figyelmetessen vizsgálják a Kristus nyájára (Csúzi: Síp. 504).

csont-szakadás: [catagma; beinbruch]. Olly helyőn is történhetik sebe, hog chyont szakadas-nekil vagyon, az illyen nem halálos seb (Frank: IlaszK. 39).

ég-szakadás: [nubifragium; cataracta PPB. [wolkenbruch]. Jakab nap után sok izben menyődrgések, égszakadások fenyegetnek bennünket 1652 (KNagyv. 31). Iszonyú dőrgések között, mint ha ég szakadósok volnának, ugy omolnak a záporok (Hall: III. Hist. III.83). Az égszakadások megnyilatkoznak (Illy: Préd. 11).

félhő-szakadás: ∞ Jakab nap után sok izben kő-essők, menyődrgések, félhő s ég-szakadások fenyegetnek bennünket 1652 (KNagyv. 31).

hit-szakadás, hittől-szakadás: [haeresis, schisma; abfall vom glauben]. Mindőn eretnőkseg, mindőn hittől zakadas ez atkozot őrdőgi ielvtől veth maganac eredetőt (GuaryC. 16). Eretneksegekre, hit szakadasara sietni (Mon: Apol. 2). A hit-től szakadás a hitnek épen megtagadása (ACsere: Bölcs. 129).

kő-szakadás: [ruina lapidum; felsensturz]. Az űrdvgh meg baragnek, az nagi kv zakadasokat egibe vere oli igen, hagi eből lán czatogas es nagi villamas (VirgC. 22).

kőrőm-szakadás: [nimius labor; allzu grosse anstrengung]. De ezt is sok kőrőm szakadással és vér patakokkal ugyan meg vővé Sinán (Pázm: Kal. 441). Kőrőm-szakadással, vér-lullással jutottak a vár meg-vételéhez (SzD: MVir. 243).

magva-szakadás: defectus seminis Ver: Verb. Szót. 7.

meredék-szakadás: cataracta C.

Szakadat: [scissura; riss]. Senki sem erzeti vy otromba poztonac foltát o ruhaba, mert ki zakaszta magát az o ruhabel es a zakadat nagob lezen (MünchC. 29). Scet Peter vasa zakadaffa (WeszprC. kalend. 8). Zinem zakadatyanak keserűsege (NagyszC. 62).

Szakadatlan: 1) illaceratus MA. unzerrissen PPB. 2) incessans MA. [unaufhörlich]. Tokajt szakadatlan izben megostromolják (Rumy: Mon. I.56).

Szakadatlanul: indiesuenter, sine intermissione MA. unaufhörlich PPB.

Szakadék: 1) ruptura, fractura, divulsio, fragmentum MA. bruch, trennung PPB. 2) rivus Pesti: Nom. 94. [brachium fluminis; arm des flusses]. Wolt Nagyságtoknak Seredy vrammal valmy Dwna zakadek wyze, kyn Bathyory vram zegytt chlyvaltatt (LevT. I.295). Cyrus is az Gindes folyóvizet háromszáz hatvan szakadék árkoklásokra vőtte és becsátotta (MA: SB. 249). Rottenetes erdők elűttünk, még az német hadak sem járniak Hradisesu felé, hanem az rohatinczi hidon által és az Morva szakadékja közt Veszelének (Bercs: Lev. 685). 3) [sinus; busen]. Tengernek olly szakadékja vagy őbli, a hol a tenger vize ki s bé-üt PPB. Által vergődővén az Morva szakadékján vesződtünk, tartoztattuk volna az ellenség menetelit (Kemény: Élet. 55). A tenger tsinál hlylásokot, szakadékokot (Com: Orb. 17).

tengér-szakadék: [sinus maris; meerbusen]. Vagyon az az varos ket ket Syrtis nemű tenger szakadék között (Decsi: SallJ. 64). Nemeltyec értic az tenger szakadékját ezen, nemeltyec valami hegyet, melly a tengerig nyúl (MA: Bibl. I.206b).

őn-szakadék: [segmenta plumbea; bleistückchen]. Őn szakadék fél tomával (Radv: Csal. II.393).

vas-szakadék: [segmenta ferrea; eisenstückchen]. Taraczkhoz való vas szakadék egy tomával (Radv: Csal. II.393).

Szakadékony: solubilis, lacerabilis SI. [zerreissbar]. Igen szakadékony kötele volna az isteni felelemnek, hogyha az mi eleinknec jottetzését követőnc az isteni tiszteletben (MA: Tan. 34). Ez ielen való élet minden ezérna szálnál gyarlóbb es szakadécomb (Lép: PTük. I.321). Hamis esztergárban faragta szakadékony idegñ nylát (Bal: CsIsk. 126).

Szakadékos: 1) loculatus, loculosus C. [voller fächer]. 2) [uliginosus; morastig]. A tegnapi hó is nagy részint előlván és szakadékos, ingoványos helyeken is kelle jőniük (Mon-Irók XVIII.102).

Szakadhatatlan: 1) illacerabilis, indissolubilis MA. unauflöslich PPB. 2) [non intermittens; unaufhörlich]. A bideglelés-nec apadása vagyon a szakadhatatlanon kívül (Com: Jan. 58).

Szakadhatatlanul: inseparabiliter, indissolubiliter MA. unzertrennlich; unauföslich PPB.

[Szakadkoz-ik]

el-szakadkozok: [rumpo; brechen]. Többet nem írhatok egy húzomban, bizony, majd elszakadkozok az kezöm (Bercs: Lev. 479).

még-szakadkozok: [debilito; schwach werden]. Az sáttu gondot tartott az Christus állopottyánac alkotmatosságára, meg nem kísérti előb, mig nem igen meg éhezic és szakatkozic (MA: Scult. 265).

Szakadó: [lacerabilis; zerreissbar]. Tsak egy szakadózlat sem külömbözőnc a pogányoktul (Megy: 3Jaj. II.110).

Szakadós: [lacerabilis, solubilis; mit einsturz drohend]. Igen szakados az mennyezeti az hazunknak, hanem megkellene csinálni (Évk. XIII.52).

Szakadoz (szakadozik Bercs: Lev. 105. 151. 499): 1) laceror MA. zerrissen werden PPB. Zakadoznak vala hű zvyőkben: findebantur cordibus suis (JordC. 731). Űstbe vette a gérmőket, hog legottan zakadoza es elozla (DebrC. 573). Be rekeztének halaknak nag sokasagat, szakadoz vala pedig az ő haloik (Fél: Bibl. I.93b). Nem papirosból tsinált könyvbe, melly megéghessen, szakadozhasson, hanem két állandó könyvbe írja (Pázm: Préd. 14). Láncz, hárs kötél testéről szakadoza (KTör: SzJán. 17). A szemek szakadozván az az lelkiképpen megnyilatkozáu (Illy: Préd. I.94). 2) [dissipor; sich zerstreuen]. Az nyaynak

ihni ide s toua szakadoznak (Sylv: ÚJT. 143). Szakadozua lakoznak Pontusban (II.119). Az Máté vajda oláira parancsol meg, vigyázzanak s megárestálják őket akár csapatostul s ha szakadozva mennek el Beszterce és Modor felé, parancsolj az havasok alá (RákGy: Lev. 274). Nem szakadozik ő annyira egymástól, hogy egyik Pozsonná s a másik Budánál gyűjjön által az Dunán (Béres: Lev. 105). Ha erre gyin, tudja, hogy láta nem szabad, ha arra megy, minket várhat maga után; ott a sikon szakadozni nem mér (269). Azon kérem Nagyságot, az ezerek hadl né szakadozzanak (177. 641. 499). **¶** [interrumpor, haesito; stocken, unterbrochen werden] Mihent első szókát akadozva és szakadoza rebesgethünk, a szent háromság nevében magunkra keresztet formálunk (Pázm: Préd. 710). Örömlövésnek nem az a rendi, hogy szakadozva lőjön (Béres: Lev. 651). Bizony nem lehet vaktában és szakadozva cselekednem (677). **¶** [secudo; abweisen]. Másim Parnassusból ki régen távoztál, Pegasus kutjától messze szakadoztál (Gyöngy: MV. Előb. 10).

el-szakadoz: dilaceror, debilitor MA. [laxor]; zerrissen, geschwächt werden PPB. Nag keserűsegeben ereie elzacadozi (NádC. 593). Kötölök el zakadoznak (JordC. 765). Mynden eröm el zakadoza (ÉrdyC. 563b). Az vasak ew rola el zakadoznak (617). Kezdenek az ew yny elzakadozuy es myndenemv eroy el fogytkoznyia (ÉrsC. 440b). El zakadoztanak mynden een tetemeym (KulesC. 40). Sokak pedig életben találván, élhel elszakadozván, könnyen meg adták magokat (Szal: Krón. 117). Az kő szikláról le taszigálac őket és mind el szakadozúnac (Kár: Bibl. I.395). Az én elmém anúra meg fáradá, hog végyn el szakadoznie (460). A felettébb megtöltött puska hamar elszakogoz (Kisv: Adag. 36).

föl-szakadoz: [dissolvor, liquefio; sich auflösen]. Az Moreva joga felszakadozván, semmiképen ott által nem jöhetett (Monlók XV.8).

hátra-szakadoz: [remaneo; zurückbleiben]. A Loth feleségével hátra szakadozván, hol ni szerelmes dolgaira szive (Megy: 6Jaj. II.34).

lő-szakadoz: [decido; herabfallen]. Lee zakadozának ew rolok az vasak (ÉrdyC. 337b).

még-szakadoz: **1** [disrumpor, disceindor; zerrissen werden]. A főmlőc megzakadozunc: rumpuntur utres (MünchC. 29). A kiuek meg zakadoznak es repedőzenek (WeszprC. 16). Chak alok hog valamj koron az ev ruhajat el változtatta, mygnem myndenestevl fogva megauolt, zakadozot (MargL. 3). Nem zakadoza meg az halo (JordC. 701). Az leinoc az ő nemzetségekből való férfiakhoz mennene, hogy az örökség meg ne szakadozzon (MA: Bibl. I.155). Mind az vízbe vesztenoc vagy az kő sziklákon szakadoztanac meg (MA: Scult. 1028). **2** [dissipor; sich teilen, zerstreuen]. Ha megszakadozua az ellenség, most tetenue jól vélek Károli (Béres: Lev. 108). János diákkal jökor érkeztek volna, de azok is megszakadoztak étszaka úgy, hogy nem mertek rájuk ütni (208). Két felé akar menni, egy része Pozsonniac, más része erre, de azt nem hihetem, hogy megszakadozzék (232).

még-szakadozás: **1** [dilaceratio; zerleischung]. István urnak evecle az loral le essek; mykoron ez meg holtnak az meg zakadozusból meg oektelenolt orchat es egyeb tagyart az ev helyekre helyhezette volna, fel kele ez zentséges atya az juadságtól (DomC. 72). **2** [dissipatio; zerstreung]. Ez illyon megszakadozása az németnek ismét heverést és segítségének várását jelenti (Béres: Lev. 611).

még-szakadozhatatlan: [indissolubilis; unzertheilbar]. Az istenség eloszolhatatlan es meg szakadozhatatlan állapattában (MNyil: Irt. 209).

szélllyel-szakadozik: [confringor; zerbrechen]. Lába a kengyelbe akad, s az erös meg-busult ló addig hurtzolja, hogy feje koponyája is szélllyel szakadozik (Misk: VKert. Előb. a6).

Szakadozás: **1** laceratio MA. zerreissung PPB. Jay vereknee varosa minden hazugsage zakadozassal telles (BécsiC. 262). Kwueknek romlasi, zakadozasi es hasadasi (VirgC. 22). **2** [schisma, defectio; abfall]. Hitbeli szakadozasokat sokasita (Mon: Apol. 431). Nem volt abban az szakadozasban es zendülesben reszo (Pécsi: Szfzk. 69). **3** [dissipatio; zersplitterung]. Már Sentör is más hadat kell küldenem; nincs haszna szakadozásomnak (Béres: Lev. 264).

ina-szakadozás: [paralysis; lähmung]. Miesoda ártalmash az ina-szakadozásnál (Mag: Evang. 133). Az ina szakadozas az inaknak eloszlásából, megöldásából törtéuik (138).

Szakadozott: lacer C. lacerus, ruptus MA. zerrissen, zerbrochen PPB. Az baratok fekeznekuia az towdlewn es nemy zakadozot gyekenek ualanak alattok (EhrC. 86). Ez zent zének palastya vala hituan, zakadozot (MargL. 38). A peterselem levele olyan mint a büröké, kőrös környül szakadozott (ACsere: Enc. 241).

ina-szakadozott: [paralyticus; gelähmt]. Inai szakadozot betegsegeben felszik (Kules: Evang. 160). Illetés nélkül nem szükkölködik senki, hanem tsak az inai-szakadozott, gutta ütöt (Com: Vest. 43). Erre az ina-szakadozott ellen-vetésre innár egy nehány izben megfeletem (GKat: Titk. 321).

I. Szakadt, szakadott: lacerus, ruptus MA. decisus, derutus; zerbrochen, zerrissen, erbrochen PPB. Ki arokat gyötyöt, eresztötte azokat a szakadot skiba (BécsiC. 287). Az mostani szakadott találmanyoknak alkalmatlanságot világ-eleiben terjesztem (Pázm: Kal. a2).

[Szólások]. Fától szakadot ember: ex quercubus ac saxis prognatus (Decsi: Adag. 61). Miért türi, söt rendeli, hogy a jámborok fején zentsátsnak az istentől szakadt gonoszak (Pázm: Préd. 25).

erojo-szakadt: [debilitatus, enervus; entkräftet]. Az ereje-szakatt beteg nem járhat segítől-nélkül (Pázm: Préd. 71).

hittől-szakadt: apostata C. [abtrümmig]. Kyt evzve gyfflhet poganoknak, eretnekéknek, hittvel zakattaknak myatta (MargL. 83). Kez hittvel zakadottnak yteeltetneek (ÉrdyC. 364). Mynt hittül zakattak kywe keel az zent egyházból zakatzany (612b). Az huzlok, eretnökék, hittől zakattak, poganok es halalos binbe elő köröztenék nem ualnak bizon zeretetöt (TihC. 13). Efféle hittől zakattakat Christus poganyokhoz hasonlittya vgy mint príbekeket, partosokat (Vás: CanCat. 457). Meg tudya az poganyoknak, eretnekeknek, hittül zakattaknac káromkodásokat ezáfolni (Zvon: Post. Előb. 10). Az hittől szakatt Julianns megengedte az sidoknac, hogy az ő templomokat ismeg meg épitenéc Jerusalemben (MA: Scult. 620). Ha tudva különbet hittec, az egesz romai ecclesián kívül nyilván azoc hittül szakadtne voltne (Czegé: Japh. 34).

ina-szakadott: paralyticus MA. gelähmt PPB. Im láttyátok jépipista uraim, mely ina szakadott bajnokot bocsítottatok-ki ellenkezöben (Matkó: BCsák. 33).

juha-szakadt: [ruptis intestinis; gedärnbrüchig]. Mintha valamely nagy kéntsvel biro király magát a zondrás, juha szakadt, fekélyes koldusokkal egyesitené öszve (GKat: Titk. 57).

magva-szakadt: cui semen deficit MA. [ohne nachkommenschaft]. Magva szakadt örökség: foudes *caducae PPB. Magva szakatt josszög (Ver: Verb. 127).

teste-szakadt: [paralyticus; gelähmt]. Menenek ő hoszaia teste szakattat viuen, ki hordoztatnek negi emberektül (Pél: Bibl. 154).

Szakadtság: [defectio; abfall]. Nem lehet ott igazság, a hol ennyi szakadság vagyon (Sám: 3Fel. 313).

2. Szakadt-: [ruptura;bruch]. Szakadtában: ruptura; szakadtáig: ad rupturam, usque ad decisionem MA. Kiatlatiha torkok szakattából (Mel: SzJán. 223). Ha szinte torka szakattáig énekelne is ez éneket: jer mindnyáján örüllýfene, de ha szíve távol vagyon, kiáltása haszontalan (MA: Scult. 84).

[SZAKAJT]

benn-szakajt: [infringor; abbrechen in . . .]. Benn ne szakajtsad a kárban nyakadat (Kónyi: HRom. 108).

SZAKASZ, SZAKASZT: frustum, pars, fragmen, sectio SI. [teil, abschnitt]. Egészesen, avagy bizonyos szakaszokban, elég idő adattatott (Pataki: Reg. 304). Erről külön szakaszban fogunk szólni (Otr: Tökéll. 257). Eső na szakaszban két ízben is szapora esett (Monlók XVIII.91). Az elmúlt éjjel nagy eső ló, csaknem napestig esvén az eső szakasztokban (93). Bathory Sidmond hagiott megh adny Rawazdy Giewrgh vramnak valami kenes ízagoth, aztagokoth, zakasz zeukoth (Radv: Csal. III.160). Szárába szállott az esze, pusztá nála a felső szakasz (SzD: MVir. 134).

Szakaszko-d-ik: langvesco, debilitor MA. schwach, kraftlos werden PPB. Egy levelet néki megmutatának, hogy fogsága volna ő vitéz urának: erő szakaszko-dék kezének, lábának, földhöz íte magát (RMK. III.275). Eddig szakaszko-dt volna a szegény magyar ország az vízsa vonyásokból (Helt: Krón. 120). A pusztában-bújdosó zidóknak sok éhezéssel szakaszko-dott erőtlenségét vastagítani akarván az isten, mennyei eledelt ada nekik (Pázm: Préd. 107). Igen szakaszko-dik az én szívem (MA: Scult. 369). A kezeken forgó dolgok vége felé szakaszko-dik (Fal: UE. 396). Hídegedni, szakaszko-dni kezd köztök a barátság (SzD: MVir. 52).

elszakaszko-dik: ∞ El szakaszko-dtam es igen meg romlaltam (Szék: Zsolt. 36). Elszakaszko-dnak az úton: deficient in via (Helt: Újt. L.2). Ha éhen bochtóm haza íket, el szakaszko-dnak az úton (Tel: Evang. II.538). Hosszu betegségben el-sindett, el-szakaszko-dott (Pázm: Kal. 760). Akár-mennyit fusson, el nem fárad, el nem szakaszko-dik (Pázm: Préd. 166). El kellene szakaszko-dni az életnek pusztájában (MA: Scult. 305). Bal: CsIsk. 326). Hogy az erő el ne bágyadjanac avagy el ne szakaszko-dgyanac (Com: Jan. 208). Nem megyek olyan anyához, kinek csevevény emlője után el szakaszko-dgyam (Czepl: BDorz. 306). Nézhette meg az csecsemő gyermeket dayka nélkül, el kell bágyadni, szakaszko-dni (MNyl: Zsolt. 19). Ő gyonge természetű lévén, elszakaszko-dék (Ilyés: SzÉlet. IV.105). Hogy itt száradok bújdosásokban el ne szakaszko-dgyanac (Csúzi: Síp. 504). Ezek bizony úgy elszakaszko-dtak, hogy nem sok hasznát veszszük az fizetett hadaknak (MonOkm. XXIII.627). Olyan mint az elsoványko-dott, satnyadt, szakaszko-dott eb (SzD: MVir. 91).

még-szakaszko-dik: ∞ Ha the atyádfya megl zakazko-dandyk es lakozandyk the hazadnaal mynt egy zolga beeröss, semy vsrart ne veegy híraytta (JordC. 112). Nints oly erős ember, hogy meg ne szakaszko-dgyék, ha minden-nap ennyie nem adsz (Pázm: Préd. 323). Meg szakaszko-dik ennek kívánsága miatt az en szívem (Lép: PTük. III.210). A hatalmas nemzet jármában való megszakaszko-dott és szükfűlt állapotjokat tekintvén (ErdTörtAd. II.174).

Szakaszko-dás: 1) [debilitatio; entkräftung]. Ostorozast, bejtőt meeenyet tett leegyen ew testeenek zakazkodasara, ky gondohattya meg (ÉrdyC. 569b). Ereje szakaszko-dása miatt tisztító el-maradt (SzD: MVir. 63). Erejének gyengeségét, szakaszko-dását vette mentségül (307). 2) [permissio; das verderben]. Mikor a meg-haragutt istennek három-élfü pallosa reánk

rohan, mennyi vér-ontásokat, pusztulásokat, szakaszko-dásokat árasztanak minnyájunkra (Pázm: Préd. 1147).

[Szakaszko-dtat]

el-szakaszko-dtat: [debilito; schwächen]. Ha fáradságunk el szakaszko-dtat, erősti szívünket (Pázm: Préd. 156).

Szakaszkonként: [per vices; wechselweise]. Mindenütt szélyvel nem szakaszkonként, hanem egyszer s mind volt minden felé merő azon egy hadakozás (DBenkő: Flor. 148).

Szakaszt: 1) dirumpo C. lacero, rumpo MA. [reissen, abreissen]. Középet zakasztotta tengert es által vitte őket (AporC. 34). A melly fán meg-lágyúl a gyümölcs és mihent szakasztyuk ottan meg-ehettük (Pázm: Préd. 26). 2) [partior, impertior, divido; teilen]. Szakasztá fiait Leahoz, Rahelhöz: divisit filios Liae et Rachel (Helt: Bibl. I. Q2). Az szegenieknec valamit szakaszkon az ő testi marháiabol (Fél: Tan. 505). Az Izrael fiait két-felé szakasztá az áldásnak és átkozásnak hegyén (Pázm: Préd. 16). A Kevésből is tégy részt, szakasz valunit a szükfűködőknec (Com: Jan. 188). Ihon szakasztva adat 3000 okka lisztet és 15 vágót (Monlók. XV.516). Eddig is a kuruczokat bizonyos praevendával tartották, hanem szakasztra adtak, a mit adtak (516). Az székely lovásban szakaszlhattok, az hova kívántatik édesem (RákGy: Lev. 336). Nagy-szegi tábla földemnek az közepiből szakasztottam a szőlő hely földet (Kár: Élet. L361). Megszaladt az német, három felé szakasztván, lecsapdozták (Beres: Lev. 404). Hosvai, Zsámboki elmentek Vác felé, más hadat szakaszto-dtam oda helyette (577). 3) subigo MA. kueten PPB.

[Szólások]. Ő felsége practikájokat markokban szakasztotta (RákGy: Lev. 292). Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta szentelen hazugságodat (Fal: NU. 250). Kezdet munkádat markodba szakasztyák (SzD: MVir. 19). Markába szakasztani pergetyűs sulykának nyelét (19). Árrát sem szakasztotta, min adgya Kristust, hanem a vásárlók akarattyára hadta (Pázm: Préd. 493). Kegyetlen bég az éles szablyával gégéjét el chapá, életét és szávat egyszers-mind szakasztá (Zrinyi I.58). Az Belus leáni nagy erőt szakasztanak vala rayta, hogy az által likasztatott hordót meg töltheték (Lép: PTük. L249). Maga futásban szakasztotta fejét (Zrinyi: ASyr. 88). Lathan zent Stanyloz pseppek, hogy az dyhes farkass az wr isten nepeenek magvát zakaszttya, wr istennek anyanla magvát (ÉrdyC. 299). Temlechbe zakasztlom nyakokat, hogha gongyat nem wyselyk (LevT. L263). Házasságra ötven tiának leányokat ada, ez leányok szép férjeknek nyakokat szakaszták (RMK. VI.27). Édrőckön öröcké csak az nagy munka szakasztia az nyakát: in culmo arat (Decsi: Adag. 285). Az mit elkövehetek, el nem mulatom, mert hiszem istent, nem szakasztja még nyakát ezzel az fűlő operatióknak (Beres: Lev. 55). Űdőt nem szakasztthatt magának foglalatosságától (SzD: MVir. 482). A szent írás magán véget nem szakasztthat minden versengésben (Pázm: LuthV. 255). Isten szíved bánatjának szakaszsa jó végét (Kónyi: HRom. 202. Told). A kérdéseknek szakaszuk végét és ujra ne kezdjük (Mik: TörL. 224).

által-szakaszt: [trajicio; himüberwerfen]. Mintsem az Csálókőzből által szakasszon hadit s az többit veszedelemben hagyja, inkább Pálfi Jánosra hagyják Styriának defensióját (Beres: Lev. 469).

el-szakaszt: rumpo, abrumpo, derumpo, obrumpo, avello, dijungo, disparo, delanio C. von einander reissen, abtrennen PPB. A tsőtstól el szakasztom: ablacto C. El-szakasztom, el-választom: divello; szopástól el-szakasztott süldő, melly még nem rágódlhatik: nefrens PPB. Eet el zakasztom mondasomat (ÉrdyC. 76. 655b). Földyekhez walo zerelőm az myndenhato

wr ystenthól el zakaszt (Érs.C. 289). Elszakasztyac a te fiaidat én tőlem (Helt: Bibl. I. Num. 12). Bortól és részegítő italtól el szakasza magát (Kár: Bibl. I. 123). A bűn elszakaszt és távul éjt istentől (Pázm: Préd. 767). A pokol erje az igaz hittől el nem szakasztya az ecclésiát, ha el nem szakad az igazságtól (Pázm: Luth.V. 266). A téjül el szakasztott malacok sülőknek mondának (Com: Jan. 43). Ki a pört elszakasza és el válasza: qui litem decida ac dirimat (132). Szakasz-el négy szegre (Szakácsmest. 15). Az hajhúságnak ide köll sietnie, hogy az passust el ne vegye s azzal el ne szakaszthasson egymástól bennünk (Beres: Lev. 543). A víz szakasztotta el az hidat (592).

elszakasztás: abruptio MA. [das abreissen]. Adam az almanak el zakasztásra ky nuitha az tiltot fara kezot (Tih.C. 225).

elszakaszthatlan C. elszakaszthatatlan MA.: indissolubilis C. ilacerabilis MA. [unzerrennlich].

félben-szakaszt: obturbo C. [auflösen]. A gond, dolog félben-szakasztja az álmot: cura *divellit somnos PPB. Az barátágot félben ne szakasz (Dezi: Adag. 174). A csúfolódást hevenyben legjobb félben szakasztani (Kisv: Adag. 59). Akkor jó embernek félben szakasztani dolgát, mikor még szolgál a szerezése (Fál: UE. 385).

félben-szakasztás: pausa C. [das innehalten]. Az erős meg szűnés, félben szakasztás nélkül az ő fel-tött szándékában elő megyen (Com: Jan. 196).

föl-szakaszt: resigno C. religo, dilacero MA. aufreissen, zerreißen, aufbrechen PPB. Föl szakasztja a levelet: resignat litteras PPB. A levélnek petsétit leszakasztván, fel-szakasztá a levelet (Balog: Corn. 41). A levél bé-petsételtetie pécset nyomóval, mellyec fel kell szakasztatni (Com: Jan. 207). Az levelet Patzotné fölszakasztván elsőbben magában olvasta meg (TörtT. 1562). Hogy Nagyságodnak szólló levélét vigyázatlanul felszakasztottam, alázatosan követem Nagyságodat (Beres: Lev. 358). Ma megmellőzött Nagyságod levele, kű Károli uram felszakasztott (365. 587). A maga titkát áruló szív hasonló a felszakasztott levélhez (Fál: UE. 457).

fölszakaszthatatlan: [indissolubilis; unauflösbar]. Ékes mondás ez, melly által igen szépen kimutattánc az fel-szakaszthatatlan egyesülés, az melly egyesülésee az Christusnac minden tagának vagyon egymással (MA: Tam. 1087).

kettő-szakaszt: [divello; zerreißen]. Orozlant az Samson kezébe ragada, mint egy keclike ollot ő kettő szakasztá (Hoffgr. 81). Hol propositio, disputál, ha disputálni akarsz, anagy majd kettő szakasztom (Dáv: VDisp. 168). Turi György ágyúja jó lovát alatta kettő szakasztá (Zrínyi I. 31). Idrzt seregek közt innár meg találta, egy elapásban kettő derékban szakasztá (166).

kettőszakasztás: [dilaceratio; zerreißung]. Az egy áldozatnac kettő szakasztása nagy vétee nélkül meg nem ezelekődhetie (Zvon: Osiand. 127).

ki-szakaszt: excorpo, sejungo C. elacero, ovello Kr. [ausreißen, austrennen, ausscheiden]. Senkiséem ereztí vy otrumba poztonac foltát o ruhába, mert ki zakasztá magát az o ruhából (Müneh.C. 29). Ez isteny byzonságnak értelméből semykeppen az yz Maria azonyynakat ki nem zakasztattyok (Érdy.C. 533. 571b). Mint hittől zakattakat kywe keel az zeit egyházból zakasztani (612b). Mykor Janos kyraly fíja morlamath el wyete, akkor ghazdam azon az thóby kezől zakasztott woth ky hath boryws tehenth (RMNy. II 211). A tészát meggyurván, ki-szakasztván, ugy csinál kenyéret (Com: Jan. 76). A református papok adót nem ahnak, míg minden papnak szántóföldé, erdeje ki nem szakasztatik (Bod: Pol. 147).

közbe-szakaszt: interrumpo C.

közbeszakasztás: [pausa; stillstand]. Az egyházi szolgál kereskedgyéc az néki adatot talentummal hasznossan azaz közbe szakasztás nélkül kiülezen (Zvon: Post. I. Előb. 6).

lő-szakaszt: devello, revello, destringo, subrumpo, excorpo C. abreissen, ablösen, abbrechen PPB. Leszakasztani a gyümölcsöt: destringere PPB. Pentőköd hatod oran Adam zakasztá le az tiltot fanak gömőchet (Tih.C. 225). Ime egy leszakasztott olaj agat hozza szayala (Helt: Bibl. I.D). A kinyíló bimbo a virágot ki tolyla, a virág az éretlen gyümölcsöt, a melly annak utána meg érik és leszakasztatik (Com: Jan. 19). Rósat virágában le nem szakasztottam (Zrínyi: ASyr. 4). Delimán lábánál megkapván Szviloievichet, le rántya, nagy fult véle leszakasztván (Zrínyi I. 183). A levélnek petsétit leszakasztván, fel-szakasztá a levelet: vénela epistole laxavit (Balog: Corn. 41). Azokból lehetne Nógrád s Hont vármegyékét még leszakasztani (Beres: Lev. 348).

lőszakasztás: revulsio C. avulsio MA. abreißung PPB.

mög-szakaszt: interrumpo Kr. [scinda, dirimo; zerreißen]. Oz gimilsnee vyl keserev nola vize, hug turcheat migo zocoziti vola (HB). A papoc fejedelme meg zakasztá ődön ruháit (Müneh.C. 66). Enneköm, ky vagyok tellyes nyuden keserőseggel, zakaszd megl erőmet (Winkl.C. 215). Meg zakasztom vala nyakadat (Tel.C. 332. Holt: Bibl. LS3). Rayok iregykegyz, eteket ys meg zakasztja es az ewnen tyaynak agya (Pesti: Fab. 7b). Meg tokeritüen az madárnac feiét szakaszsa meg az nyakát (Kár: Bibl. L88). Szájából megszakasztja és földbe hagygyállya táplálására rendelt búzáját (Pázm: Préd. 780).

Szakasztás: divisura C. laceratio, ruptio Kr. [sectio; abschnitt]. Lásd-meg erről a Calvius János institutioját is az első könyvnek 4-dik részét s annak 3-dik szakasztását vagy darabját (Nagyari: Orth. 87).

álm-szakasztás: abstinentia a somno, vigilatio Kr. [das wachen]. Sok álm szakasztást, törődést túrve nyög (Ben: Rithu 100). A testi sanyargatás, ugy mint a bőjtlés, álm-szakasztás, ostorozás dítséretes, nehéz dolog (Fál: SzE. 535).

erő-szakasztás: [vis; gewalt]. Melly igen nagy erő-szakasztással ostromolják a purgatoriumot (Szentiv: Verseng. 122).

nyak-szakasztás: [interruptio; das einstellen]. Az egyenetlenségek nyaka-szakasztásában job módnak kellett lenni (Pázm: Kal. 528).

Szakaszték: [sectio, pars; teil, abtheilung]. Az égnee mellyé kerületi, szakasztékai, darabja alatt: sub qua zona (Com: Jan. 171). Lásd-meg erről a 4-dik könyvnek 8-dik részét és ugyan 8-dik szakasztékját vagy darabját (Nagyari: Orth. 87).

Szakasztó: ruptor MA. zerreißer PPB.

álm-szakasztó: [interrumpens somnum; schlafunterbrechend]. Isten félt aszony állatot ne saynyállatok fárasztogtok, fájdalmatokat, nyughatatlan, álm szakasztó daykasogtokat (Sam: Cer. 87).

erő-szakasztó: [laboriosus, arduus; beschwerlich, anstrengend]. Születik ugyan az ember, de nagy bura, erő szakasztó munkára s siralmokra (SBalog: TenK. 42).

nyak-szakasztó: ∞ Kik a világi nyak-szakasztó szorgalmosságban fölig merültenek bé, kik az éjt csak nem uappi változtattyák (SBal: TenK. 150).

szív-szakasztó: cordifragus MA. herz breehend PPB. Szív szakasztó igéc ezee, mellyekkel így szól. Abba, édes atyám (MA: Scult. 369).

Szakasztott: 1) devulsus, decerptus, laceratus MA. abgepfliickt, abgerissen PPB. **2)** [fixus, computatus; sicher, bestimmt]. Ha nincsen szakasztot jövedelme: si computatum proventum non habuerit (Ver: Verb. 216). Az itélőmester dolgából ez végeztetelt, hogy legyen szakasztott jövedelme (ErdOrsz.Gy. 572). **3)** [penitus, plane, prorsus; ganz]. Szinte szakasztott olyan: penitus, plane, prorsus, perinde, decise, praecise talis MA. Szakasztott szinte eképpen esett az Christus szava (Pázm: Kal. 716). Szakasztott szinte vgy mint a hógiák, az lélek áduességek körül való foglalatossággal igen keueset gondoltok (Bal: CsIsk. 30) Ez a szakasztott képe a londoni szentségnek és isteni szolgalatnak (Fal: NE. 8). Akadémkos, szeges munka az idegen nemzetnek nyelve járását szakasztott úgy, magyarosan ejteni (Fal: UE. 361). Szakasztott egyik valának ábrázatokra nézve (Fal: BÉ. 762).

Szakasztva: 1) [decise, praecise, perinde; ganz]. Az Christus mondatat szakasztva vgyan arra tekerőd, mintha az választott az tudományban es az hit dolgaban sola sem tenelygethene (EszT: IgAny. 121). **2)** [interrupte; abgebrochen]. Nem mongya ki egyenesen, hanem szakasztva, noha egyszer smind mongya (Helt: Arithm. A5). **3)** [selectum; mit auswahl]. Prusiai királynak emberivel az borok iránt mire mehetett Kgd, örömet informáltatnám magam; én mai napon várom magamhoz, azon leszek, hogy disponálhassam, nem szakasztva, hanem az egész borokat vigye el (TörtI. 2 III395)

[Szakát]

el-szakat: [dilacero; zerreißen]. Az ok levelet el szakatya: literas dilaniantes (Ver: Verb. 70).

még-szakat: [divello; zerreißen, zerfleischen]. Tamad embórbé keserues fáydalom, ky embórmek znuet attal folya es megh zakattya mindön tagokat (KazC. 2). Meg zakathyak öket madarak: deverabunt eos aves (KulesC. 179).

SZAKGAT, SZAGGAT: laniatio C. lacero MA. in frusta discerpo Kr. [vellio, carpo; reißen, zerreißen]. Kezdenéc gabona öket zággatnioc (MünchC. 34). Önmagat a köncéhez zagatua: concidens se lapidibus (78). Keneknek myatta zággattatol wala (CzechC. 12). Zamtalan patwarokkal zággattatol vala (WinkC. 247). Zagatta magat az festi keuansagnak okaert (VirgC. 31). Az bñwñsvket mind örvöke zagatya es mardosa (56). Vgy veryk, zággatya magokat, mykeppen zamarok (DomC. 255). Görög taborth szömien zagatya vala (CsomaC. 34). A lélec zággatá ötet: spiritus conturbavit eum (Helt: ÚJT. L5). A farkasigen bolgattya és zagattya a juhokat (Helt: Mes. 134). Nem zagatam igen köntösödöt (Decsi: Adag. 8). A kapitányságokra, hadnagyságokra zággattatott avagy osztattatott kösség: plebs in tribus distributa seu divisa (Com: Jan. 132). Nem io ödötlenül virágó zagatni (Zrínyi: ASyr. 104). Zagattya héaban heát gyökerég (183). Iszonyu nagy rágás zággattya bélemet (GyöngyD: Char. 87). Ne engedgyed, hogy zággattassam a rágalmazoknak nyelveitől (Ily: Préd. II.252). Szalma nines, az új zsupot zággattják még a quártélyokban is (Béres: Lev. 450). Igy látván dolgomot, hogy lehetue hadaimot zagatnom s fogyatoni lefelé (515). A zápor esők után a megszorodott patakok nagy erővel mennek, partot zagatnak (Fal: BE. 610). Több gyötrelem zággat, mint szívem dobbanást adhat (SzD: MVir. 75).

[Szólások]. *Vmire zággat:* Az mi ö hozzáioe nem illie, arra ne zággassanae es vágyódyanae (Pécsi: SzfzK. 107). Tellyes életében soha arra nem zággattott, hogy felékesített palotában laknék (Pázm: Préd. 740). Esztelenek, arra zággatnak, a miről öket megítelik az okos jámborok (Fal: NU. 259). Vétkezik, a ki drága es emegékre zággat (Pázm: Préd. 431). A ki külső látszatosságra zággat, ne ontsa egyszersmind kincsét (Fal: UE. 501). A mennyiségre és

sokaságra mód nélkül zággató emberek még eddig nem igen fennyeen jártatták dolgokat (Fal: UE. 379). Irtóztató szörnyűség azokat látni, kik minduntalan ki-vágnak, m ódira zággatnak és szertelen szokásokra vetemednek (Fal: UE. 401). Pénzre és jószágra igen öfötöce, zággattatoc (MA: Scult. 885). Nem zággattam a cifra özökra a fül gyönyörködötésért, hanem a miket irtam, a szivre szabtam (Báta: LPrób. 6). Nagy tisztekre és felső helyekre nem zággat (Pázm: Préd. 58). Ne zággas affiële tisztoket avagy mesterséges tudományokra, a mellyeknek érdemek már alább szállot (Fal: UE. 381). Az előbbi beszéd már avott régiség, újra zággat a világ (126). Álomszággatra töltöm az éjszakát (SzD: MVir. 31).

által-zággat: [perrumpo; durchbrechen]. Ha ki tégedet a jóban megtántorit, erőssits-meg elmédet és tökélyed meg, miglen az akadályokat által zággatod és el-töröd (Com: Jan. 199).

el-zággat: lacero, dilacero, delacero, couvello, concerpo, discerpo, transcindo, latio, dilatio, delatio, perrumpo, disallo, diruncino, deruncino C. zerreißen, zerfetzen PPB. MA el-zággatnak egy néliány vesszőt a hátamon: vae virgis, quae hodie *morientur in tergo meo; a beteg juhokat külön seregben el-kell zággatni egymástól: in *laciniis pecus aegrotum distribuendum est PPB. Kewteleyt elzagatua mendennek kezöbelewl elky-zalada (EhrC. 60). Az meg holtaknak ew köteleket el zagatya (VirgC. 115). El zagatvan az ystennek ygheyet (JordC. 477). Mend teles testeben el zággattatec (VitC. 90). Ha wr isten nem öerkögethée embernek lelkeet elzagatvan el vylagnak ragadványatwl, mynt barom zamaban eelneuek emberek (ÉrdyC. 540). Az erethnekeketh el zagatad, myd ky gonmlad (RMNy. II.7). Olyan mint a tajték, melly egy szeletkétöl el-zággattatik (Pázm: Préd. 70). Az ember teste a föld alatt a férgektöl el-zággattatik, megrothad (994).

elszággatás: laceratio, laniatio C. dilaceratio MA. zerreißung PPB. Az elefántok igen kegyelmek még az elefántok köze eltapodásnak és elzággatásnak okáért törvény szerint vetett lires lator emberekhez is (Misk: VKert. 29).

elszággathatatlan: illacerabilis C.

föl-zággat: 1) [dilacero; zerfleischen]. Az isten baragja bizonyára éles szántóvas és czoroszlya, ki az sziveket megsebesiti és felszággattya (MA: Scult. 231). **2)** [resigno; aufbrechen]. Az postát mind elküldtem Nagyságotnak, azokat is, az kiket felszággatván, valamit tanitanyi gondoltam (Béres: Lev. 332). A bécsi postát nem győztem mind felszággatni, de az mellyeket felszággatva fasciculushan tettem, azokban van valami tauulás (385).

ki-zággat: vello, evello, exstirpo C. ausreißen, ausraufen PPB. Földből kiszággatom: extradico; gyökerestöl kiszággatom: eradico; tövéből kiszággatom: deplanto; köze közbe kiszággatom: intervello C. O zentségös gónas, te vag bíndenee ki zággatöia (GuarC. 43). Ky zággatom hűket az neep közzöl (JordC. 106). Netalantan vele ky zággassatok az yo gabonat ees (395). Mynden hayat nagy eoreouel ky zággatnyak (DomC. 174). Fondamentomabol ky zággattak ez erethnekeeknek hazvgsagaat (ÉrdyC. 565b). A nag ar vizec gabonayt, zena retyt, nómasyt es gónölö kertyt ky zággata (TelC. 85). Kiszággattom Amaleknek enlekezetét az ég alol (Helt: Bibl. I.Kk4). Szűneélb valami véleködést ki zággatni (Decsi: Adag. 212). Azon igyekezik, hogy az jó magot ki zággassa és az ö konkolyával azt elnyommaszsa (MA: Tan. Elöb. 24). A hajakat régenten ki tépic, zággattyaé vala (Com: Jan. 115). Még ingó, gyöngö korában kel irtani és ki-zággatni a bennünk meg fogamzott vétkeket (Fal: SzE. 533).

kiszaggatás: evulsio C. exstirpatio, dilaceratio MA. ausrötung, ausröissung PPB. Menden lüdeleben, kichen előzer zokta uala vigattat, haini ki zagatasnal tötébe (BécsiC. 78).

ol-kiszaggat: [avello; ausrufen]. Ha megtanítandó most serdült ifjakat, gyöngygyel megfizettek mint jó szakállomat, de ha nagy szegyenbe hozod tennen magadat, szálonként tédgeted én ol-kiszaggatlak (RMK. IV.252).

lő-szaggat: carpo, decerpo C. delacero MA. abreißen, abpfücken PPB. Also ruhiat es rola le zagata (VirgC. 27).

lőszaggatás: carptus C. captura MA. abpfückung PPB.

elől-lőszaggat: praecерpо C.

még-szaggat: exciso, excarnifico C. [discindo, dirumpo; zerreißen]. A serogeket meg-szaggatni, széllyel verni: *disjicere agmina PPB. Az ebbe meg zagatnac tütöket (MünchC. 25). Megh zagatnak hű rwhayokat (JordC. 764. 372). Sarkant bohattata ow reca, hogy megh zagatnaa (ÉrdyC. 338). Zagassok meg ő kowtelekothi (KulcsC. 2). Ismet helyere hesztae a meg szaggattat közensoget (Helt: Bibl. Lb3). A melyet a vadoc meg szaggattanae, nem vittem tenoked (Helt: Bibl. LP3). Mikor az tyúk megsül, szukgásd meg, rakd az tállban (Radv: Szak. 89. 101). Eles nyilak légyenek, melyek a szivek keménységét meg-szaggassák (Pázm: Préd. c3). Kötődést meg-szaggatá (Szathm: Cent. 125). Megvallom, nem örömet mennek vissza úgy, hogy az badak dispositióját megszagga sam (Bercs: Lev. 92. 320. 539).

mégszaggatás: [interruptio; das abbrechen]. Meg-szaggatás nélkül beszélni valamit: non *interrupte narrare aliquid PPB. Estenee az nyomtatásközbe nemely hibáe az igékne meg szaggatásában (Zvon: Post. Ie4).

őszve-szaggat: [dilacero; zerreißen]. Az oroszlanok, valami eleikbe szakad, mindent őszve szaggatnak (Misk: VKert. 57).

széllyel-szaggat: ∞ A kik a párdutznak fene düllősségét meg akarják jádottatni, azt tselekszik, hogy az embernek képét valami tállán írva mutatják nékie, melyet a párdutz nagy düllősséggel megragadván őszve-ront és széllyel szaggat (Misk: VKert. 74).

Szaggatás: laniatio, vulsura, vellicatus C. laceratio, vulsio MA. [zerreißen, zertrennung]. Sokaknak feieket vöttek, praedikatorságokat kötöfösek szaggatásával levontak (Vás: Can. Cath. 629). Ha sem istentül sem embertül büntetése nem volna is a gonoszoknak, magok lelki-ismereti szaggatása elég veszély volna (Pázm: Préd. 29). Születésünk anyánk szaggatásával, gyakran halálával szokott lenni (67).

álmom-szaggatás: [vigilatio; das wachen]. Az ember ilyen nagy gondul, fáratsággal, álmom szaggatással éyel nappal őrzöttek (Mih: ŐElet 121).

tisztre-szaggatás: [ambitio; amtsbewerbung]. A tisztre szaggatás és a bícsületnek rendetlen megkívánása tilalmasra is viszi az urakat (Pal: NA. 246).

Szaggatásképpen: [conciē; mit unterbrechung]. Ha hozyan kyrtöndez ez zagatas keppen, hat mynd az eghoez tabor yndwlyon ackoron (JordC. 136).

Szaggató: ruptor C. reissend. Előbb is a diákokból lettenek a pupok, miig nem támadtak volt a csép-szaggató barátok (RMK. V.212).

sziv-szaggató: cordifragus MA. herz brechend PPB.

SZAKÁLL: barba C. barbium MA. bart PPB. A szakállat meg-kopaszítani: *intervellere barbam PPB. Papoc vlnee feie-

ket es zakalokat megborotualum (BécsiC. 112). Az ő ven orczayan es zakalan a kőnhullatas ala hulvala (NagyszC. 37b). Nemeliek zakalanal, nemelliek hayanal fogua vondoziak vala (WesprC. 67). Meg őzült zakalat zagatun (DebrC. 135). Zakalunk igen meg nőth (TelC. 283). Ha hazassagra nem meeg, az nagy hevseegből nagy zakalod neweködyk (ÉrdyC. 371). Zakalodath zagattyak wala (ThewrC. 70). El borotualtatá fel fel szakalokat (Helt: Bibl. H.195). Meg etseltete mind feiét mind szakalát (Helt: Krón. 174b). Kezde a számár az wránae a szakalát bekemi és benyilazni (Helt: Mes. 46). Az szakála anyira megnőtt, hogy az szára közepit érte (MonIrok III.87). Valakinek szakállat szaggatni (Deesi: Adag. 114). Nyala szakalan mind ala fut vala (Born: Ének. 271). A férfini áll elsőben pilvel, osztán szakállal és a felső njae bajusszal fedettetik-bé (Com: Jan. 48). Munkálkodnac a hajaknac és szakállaknac el-metélésében (176).

[Szólások]. Szabad szakállra: ad lubitum Kr. Némelly szabad szakálra élni akarók (GKat: Váls. I. Előb. 33). Ők nem tanítanak, vagy Isak ritkán, hidegen, haszontalanul és szabad szakálra (Mihg: TOSzl. 81). Szabad szakálra bocsittunk (Toln: Vigaszt. 217). Szabad szakálra élvén e földön a meunyeiekről oktanulni el-foletkeznek (SBalog: TemK. 165). Hazánk törvényének minden igazságit szabad szakálra pusztították (Rák: Manif. A4). Szabad szakálra bocsátott praedálásokkal azon vármegyéket ne pusztítsák (RákF: Lev. H.139). A szabad szakálra élő embert kerüld (Kisv: Adag. 2). Éppen ma egy hónapja, hogy irtam Kédnek, de szakállomra fogadom, hogy ha az idő meglágyul, gyakrabban írok (Mik: TörL. 21). Majd meg-könyvedik ágya szalmája, már szakállára pökik (SzD: MVir. 63).

[Közmondások]. Tsak az szakálla mutat böltsét: *barba-tenuis philosophus; a szakáll tudóssá nem teszi: *barba non facit philosophum PPB. Nem a heszszu szakálra adtae a jó tanácsot (Helt: Mes. 56).

bak-szakáll: [tragopogon; bocksbart]. Bak-szakállu fű: barba hirci, tragopogon PPB. Bak szakál, egy közönséges fű Magyar országban, elég terem a réteken, a virágja szép sárga (Lipp: PKert. H.169). Minden ketskének álláról egy türt gyapji le-nyúl, melyet bak szakálnak linak (Misk: VKert. 217).

bő-szakállu: multibarbus C.

erdei-szakáll: barba silvana; waldbart Mel: Herb. 137. Erdei szakál, olyan mint az vizi utifű, a levele mint a gyöngyvirágnae (Mel: Herb. 137).

isten-szakálla: Aron, Aros, epitimis MA. Arum, radix Aronis; pfaffenbinde PPB. Hazánkbeli fűszerszámac: a kapor, kőmény, mustár, borjú láb avagy isten szakála neve fű (Com: Jan. 23).

kakas-szakáll: palea MA. id, quod pendet sub rostro galli Nom². 161. hahnenbart PPB.

kecske-szakáll: 1) aruncus Com: Jan. 43. [barba hirci; ziegenbart]. A gödöllyenek még nintsen ketske szakálla: haed nondum est aruncus (Com: Jan. 43). 2) barba acuminata; spitzbart. Antichristusnae szolgai koczokkal iol laknac, vgn az hoszn keclike szakallokon foly le az penteki kocznae ziria (Mon: Apol. 516). Nem mernéd nyáladat kecske szakálladon le ereszteni (Matkó: BCsák. 211). 3) aruncus C. barbā capri; waldeisbart Fuchs: StürH. 101.

kecskebakszakálla: aruncus PPB. bockskraut (KirBesz. 156).

vasmaeska-szakálla: dens anchorae PPB.

Szakállacská: barbula C.

Szakállas, szakállós: 1) barbatus C. MA. bürtig PPB. Zakalus János 1484 (Nyr. V.510). Oth az Kegyelmetek warasa bewes tarazk es zakalos golyobysal (RMNy. II.159). A gyermeket-is meg-ölettek, ha a bajuszos, szakállós ifjú előtt fel nem állott (Pázm: Préd. 218). A brassiaiak vertenek egy pénzt, mellynek egyik felin volt három ember-fő, egyik szakállatlan, a másik szakállós (Bod: Pol. 54). 2) bombardá, sclopetus MA. sclopetum pogonatum; büchse, musquette PPB. Jó álguy és taraszok huszonégy benn vala Szolnokban, szakállós másfél ezr vala (RMK. III.102). Nagy álguyakat, taraszokat puskákat, egyszörsmind kilővének szakállósokat (155. 172). Zakalosok ees por, golyobys arraba tarhozyk (RMNy. II.214). Álguy, taraszok, szakállósoc ropognak (Görcs: Mát. 27). Viadalhoz készűl so taraszkuial, szamszerigyal, puskáual, szakállósal (15). Szakállásban való golyóbisok, egy tonna szakállószoz való töltések (Radv: Csál. II.393). Vett egy szakállóst, mellyel nagy erősen és bátorúgosan lött a tatárookra (Tört. IV.61).

[Közmondások. Megód magad szakálás aszszontol: barbata eminus salutanda MA. (Kisv. Adag. 51). Szakállós szolgálának szó is vereség (Alv: Ifin. 18).

Szakállasod-ik: lanuginem induo; bart gewinnen PPB.

Szakállatlan, szakáltalan: imberbis, investis C. olne bart PPB. Szakállatlan, szőretlen, ruhátlan: investis, impubis; szakáltalan ifjú: imberbis PPB. Zakalathlan István 1484 (Nyr. V.510). A férfini áll szakállal és bajusszal fedetteti-bé, némelylec mindazáltal szakáltalanoc (Com: Jan. 48). Az aszszonyok szakalátlanok (Com: Vest. 37). A brassiaiak vertenek egy pénzt, mellynek egyik felin volt három ember-fő, egyik szakállatlan (Bod: Pol. 54).

Szakálka: [barbula; bürtchen]. Nagy az ket cseszi ő-neki, baja csoportos, szakalkaja-is vagon mint az kecskének (Sal-Mark. 4).

SZAKMÁNY, SZAKVÁNY (szokmány) PPB. szokmányos Szentm: Kalm. 12. ErdTörtAd 170. szokmányba BFaz: CastC. 4) operarum elocatio, conductio, demensum MA. dungung, vermietung PPB. Szakmányban adom: abloco C. MA. Szokmány-szó: vinea conducta PPB. Egy néhány jó legént küldé szokmába (BFaz: Castr. 04). Szakmant töltel minket győlőlőkben (Born: Ének. 199). Egy meg-szokott könyörgésnek formáját mint egy szakmánt őznek (Komár: Imáds. 81). Az isten elfordult tőlök az közbenjárótskájoknak szakmában rovásra valo szorgoztatások miatt (MNYil: Irt. Előb. 18). Rám terbes szakmánt vetet-til (Gvad: RP. 527).

Szakványi: [mercede conductus; gedungen]. Ere valók a sok hypocritai koplalások, olvasókra hányt szakványi imádkozások (GKat: Váls II. Előb. 0).

Szakmányol: [mercenarium operam praesto; tag-löhner]. A köznép és eselédok szakmányolni és a közellevő szőlő hegyekre cseresznyézni igen kioszlottak vala (Szal: Krón. 284).

Szakmányos: operarius MA. [taglöhner]. Ne ted istent erőtelenne, hog szakmányost fogacz mellie az időssegebe (Mel: Préd. 165). Rajtok terméseket a mieink csak eszekben sem vehették volna, ha a szakmányosok jöveleiek bírét be nem viszik vala (Szal: Krón. 284). Tekénts-d-meg a szakmányos aratót vagy kapálót, melly nagy munkát tézen, hogy dolgát végebe vigye (Pázm: Préd. 326). Ugy fizessen mint az gazda az nap-számósoknak, szakványosoknak (MA: Scult. 216. Lép: PTük. II.15). A munkások, robotásoc, szakványosoc bérben fogadtatnac (Com: Jan. 105). Nem mind vásárol, ki sátorhoz farol, tétova kap és nyul, de nem csak a szokmányos, nemes és nemtelen, elég vagon illyen (Szentm: Kalm. 12). Úgy hiszem, hogy volt két száz szokmányos székely, de a semmit nem ért

(ErdTörtAd. 170). Seregeket kell kibocsátni a szakmányosok őrzésére (III.314). Jobb lesz, Kegyelmed limitatókat tétetvén az falukra, azokat jó disciplinás tisztekkel exigátatni s szakmányosokkal tiszteket kiküldeni (RákF: Lev. 1.627). Az őrdög szakmányosai voltak (Gvad: Gond. 12).

[Szakmányoz]

el-szakmányoz: [operor; verriichten]. Azoknak-is nem kistsny részek vagon ebben, a kik csak valami szokásból szakmányozzál-el (Komár: Imáds. 168).

SZÁL (szallakon Sylv: UT. I.11. száll Cis.N szállly LevT. II.442. RákF: Lev. 1.76. 206): 1) stilus, columna MA. [trabs, tignum; stamm, baumstamm]. Praransoltunk híveinknek, hogy az Tisza mellől szállítsanak elegendő szályokat, melyből, az hol Kegyelmed az hidnak csinálását alkalmasabbnak itili, az hid reperáltassék (RákF: Lev. 1.76). 2) [longa statura, gracilis; hochgewachsen, schlank]. Mint nagy szál kő ugy meg-áll (Balassi: Ének. 17). A kovács a vasat szál vasakra és egyéb islógokra kiszélesíti (Com: Jan. 104). Agamemnon király nagy szál ember és igen fejér ábrázattal bírt (Hall: III.11. III.68). Troilus termetes nagy szál ifjú volt (71). Nagy magas szál ember (DBenkő: Flor. 175). Aurelianus tsászárual udvarában volt egy Bonusus nevű igen dali termetű nagy szál ember (Misk: VKert. 231). 3) trabcia, rates MA. floss PPB. Alá viszic az tengerre az fákat, én pedig azokat szálakra rakatom (Kár: Bibl. I.306). Az mimemű zab felől irtam volt Kúnek, hogy Kd szerezne és egy szállal kiüldene alá (LevT. II.238). A szályokat Barkóczy Ferencz uram mind elvitte, talán vagy az árával vagy hasonló szálllyal tartoznáának érette (442). Holmi házak boronáibul valami hitvány szálakat furván (Szal: Krón. 317). Nadbol szálakat csinálván, az folyo vizen által hajókázának (Forró: Curt. 745). A folyo vizben gyalog hajóckal és csanakockal élnek, sőt még szálackal-is (Com: Jan. 91). Könyörgünk Nagyságodnak, lenne készen feles szál, ha szoros állapot találna, költözhetnének által az Tiszán (RákGy: Lev. 560). Sóval terhel-tenek tsajkák vagy szálak (Gvad: RP. 169). 4) [pars, fragmentum; stück]. Hat zal karot vyteouk (RMNy. II.311). Kertem wolph walamy fakath és Ktek adoth wolph szaz szalygh (327). Attonk keet zaz zal fát (LevT. I.296). Meg fazottam wala es huagiam az gyermeknek, hogy kerien egy nehany zal fatt, hogy az zobat be fevtche (360). Két szál hobann chid van fényes kezében (Zrinyi: ASyr. 143). Három ezer szál fát vittének el, kit Szolnokban kit egybvé tettenek benne (Gér: KárCs. III.319). Egy szálfát haraug lábának vöttünk 70 d. (MonTME. I.23). Az nógrádi kapitánnak kétszál tallat 1 ft 40 d. (23). Az templom pallásának való deszkát 199 szálal vettünk (50). 5) culmus, scapus MA. [filum]; halm, stangel PPB. [faden]. Az kőtest az keth zal yrha zyw nem bohatta föl az derekarol (LevT. I.229). Az te foieder ne esküdguel, mert eg foier auag fekete szal haját nem teremtheez (Fél: Bibl. 7). Veteményes magoc azoc, a szálalban avagy szárban kelnek (Com: Jan. 26). Az ő selymének szálai minden őszve tsefüződés nélkül mind végig megmaradnak (Misk: VKort. 676). Vigyázz lelkedre és pénzes erszényedre, egyiknek is másiknak is gyenge szálon függ szerencseje (Fal: NE. 8). Borzadjon fel rájnk minden szál sző-reink (Könyi: HRom. 3). A szél rövid serényét szálon válogatja (14). 6) [bolus, frustulum, gutta, exilitas; bischen, wiuzigkei, nichtigkei]. Oly zewruyew fogas vagy, hogy egy zal ayakayd synchenek (PéldK. 49). Bizzonsaghi nekünk az wristen, keth negeven nopegh eg zalath sem ethünk (TelC. 273). Eg zal gongia sem nolt uolna mi reánk (Ozor: Christ. 382). Tsak egy szál búnecke is nem lenne benne (Born: Préd. 30). Soha czac egy szál nyugodalmunc sincz (273). Az hol azt írja, hogy Kdre vetették volna az dolgot, bizony egy szál kétségem sincs benne (Nád: Lev. 77). Egy szál süvegem sincs, az előbbit is elbontottam (LevT. II.32). Nem tessze ő ebben ezal valogatást is

(Lép: P'fük. 66). Éczal hasznát sem érzik (194). Te nagy oktondéságod szerént egy szálat sem feletlél (Pós: Vetélk. 63) Az ti királtak egy szál bint sem cselekedött (TörtT². I.269).

ág-szál: [virgultum; zweig]. Theremte mennyeth es földet es minden mezey aagh zalakath (JordC. 9). Nem következik, hogy Kégyelmednek arra autoritássá legyen, hogy mi lúriünk nélküül csak egy ág szálat is más idegennek conferáljon (Gér: Kár's. IV.159).

cérna-szál: filum lineum duplicatum SK. [zwirnfaden]. El zakaztaa, mynt egy ezernazalat (JordC. 344). Az kopyan wolt egy kús vas mynth egy cherna zal, wasbol czynalt (ÉrsC. 68). Az ielen valo elet minden czerna szálnál gyarlóbb és szakadé-komb (Lép: P'fük. I.321). Madár fogó lálóékhát olyat chiuá-lok, hogy lathatatlanak lesznek cérna szálók (Zrínyi I.110). A hyacintlus apró virágú, kinek középből miut egy sárga ezérna szálak nőnek ki (Lipp: PKert. 54). Sürtin szórták a vas gombotzokat, ugy hogy tzérna-szállal nem gyózték azokat (Könyi: HRom. 160).

[Szólások]. Czak egy tzérna szálon fűg: de filo atque pilo penlet MA. (Deesi: Adag. 69. Kisv: Adag. 109).

fonál-szál: [filum duplicatum; faden]. El zagathaa Saumon az kötözeceth mynt ky egy nyalas fonal zalat el zagathua (JordC. 344). Testi yfyakuac moaga zerenet eg kfs galistan, fonal-zalon meg fogattatec (TelC. 69). Mint egy fonal-szálat köteleket szagatá (RMK. II.341). Mind abból, a mi tyied, el nem vészec chae egy fonalszálat is (Helt: Bibl. I.F3).

fű-szál: [cunus herbae; grasshalm]. Az nagy hew hoban myndden fyw zalak meeg gyökerekből oes ky aznak nagy bwnak myatta (ÉrdyC. 455b). Az halál ellen nem terem seumi fű szál az kertekben (Bal: CsIsk. 142).

haj-szál: pilus MA haar Com: Vest. 141. Ő haizalit (cin-cimmos) egbe köttő sűneggel (BécsiC. 45). Ő feieknee haizala nem egotuala meg (134). Nem tebecz egy hajzalat feyeert, awag feketet (JordC. 68). Hlyzaly feyeerek valanak (885). Te eletet mikent ha előttel eg zór awag hay zalon ketmenek eg golobist fel (BudC. I). Nem buitatek meg az thyvztevl sem hayok zala (DebrC. 543). A ti haizatok szala meg szanalattatak (Mel: Szál. 7). Magdalénának minden haja szála ége amaz égő s lobogo szoretettel (Megy: 6Jaj. IV.47). Károli is jó volt, mig nem praedált, a hajamszála áll fel, miket hallok most dleue (Bors: Lev. 8). Megáll bennem a vér és minden hajam-szálati felborzudnak (Fal: NE. 36).

hajó-szál: ratis Major: Szót. 103.

karó-szál: trabs Sylv: UT. I.11. [balken]. Myrt nized az te atadlának szemiben valo koroszalat, az te szemedben valo karo szalat myrt nem veszed eszedbe (Sylv: UT. I.10b).

kóró-szál: festuca Sylv: UT. I.11. [halm]. Myrt nized az te atadlának szemiben valo koroszalat, az te szemedben valo karo szalat myrt nem veszed eszedbe (Sylv: UT. I.10b). Az vereb az vtom is talal hmladokot, az czinegec telbe az ho felött az koro szalokom (Borr: Préd. 552b).

kő-szál: scopulus C. rupes MA. fels. steinklippe PPB. Egy magas kew zalrol wettek le ees meg hala (Pesti: Fab). Vizec tamasztu nekúe az isben a kűszalbol (Szék: Krón. 19). Kűszal-ból kibochatol vizec tartu (Helt: Bibl. I.a3). Kű szállaú let az ainszentgyhuznac (Mon: Apol. 2-3). Oh kűszáltól szakat, oh fa formészetű vadac toyén tartatot (Hlyef: Jephtha. 30). A kű-szálak és kűszálák ki tetzenek (Com: Jan. 16). Kűszála és oltalmazója a tövisesdisznokútk azaz befogadója a tövises gazdagoknak (Hly: Préd. I.559).

lovól-szál: pagina C.

nád-szál: arundo, canna MA. [rohr]. Tinish korona fe-ben leuen es nadzal kezében (WeszprC. 89). Tarth vala kezoeben egy aranyas naad zaal meertekóth, hogy megh me-nee az warasth (JordC. 926). A meg szogget nádszált el n-akarya tömi (Helt: VigK. 82b). Nad szal neki ollian vala ma a kű miessek regulayok (Mel: SzJán. 279). Nád szál foru-ingadozo sziv (Land: ÚjSegis. I.59). Nád szál látnij mentet-ki (Kules: Evang. 38). Az nád szálon louaglo faezikáitok (B-CsIsk. 104). Hogyha a kigyót nád-szállal egyszer meg-menten elhal belé (Misk: VKert. 591). Valóban nem ingó ná-szál, meg tudja állani a háborut (Fal: NU. 314).

[Közmondások]. Nem indul meg nád szál finas nélkül (Dec-Adag. 89).

szalma-szál: stipula straminea; strohhalm PPB. Hogy valaky félül rya rakandh eh fundamentomra aranyath, fako-zynath, zalnazalath, kynek kynek mywe, dolga meg nylatk-tatyk (Konj: SzPál. 133).

szőr-szál: pilus, capillus MA. haar PPB.

[Szólások]. Felette gondosan eszmélkedni és nagy kiun minden leg kisebb szőr szálon hasogatni nem jó (F-UE. 390). Tanítványainak szőr-szál-hasogatva elejkebe r (SzD: MVir. 423).

toll-szál: [penna; feder]. Sem zolhat vala sem elutyk va-hanem talzalon agyak vala az etket ev zayaba (MargL. 19). Az bölé eg kis ruhákba takara az löuet, touen eg tol za-ellene, leg ottan meg nöma az követ (BodC. 1).

tölgy-szál: [trabs ruburnea; eichenstamm]. Deli Vid h-török fölött áll, dárdája kezében mint nagy sugár tölgy sz (Zrínyi I.112). Milos Badankovich az kapu mellet ál, más fe-Herwoich miut két magas tölgy-szál (183). Nem állhat borostya-ha le diil az tölgy szál (II 35).

vezző-szál: [virga; zweig, reiss]. Adatek en kezem egy meertek mynt egy vezző zaal (JordC. 903). A tókel egy kis vezző szal nőt ki (Mel: Préd. 148). Moyses egy vezző szállal fegyverkezetté Parao-ellen (Pázm: Préd. 111). Az sz-tón valának három vezző szálae (MA: Bibl. I.37).

virág-szál: [flos; blume]. Leesik Juranich mint egy sz-virág szál (Zrínyi I.165).

[Szálal]

mög-szálal: [stringo folia; abblättern]. Az káposztát es-megszálaljad, az fű torsóját kihányjad (Radv: Szak. 250).

Szálás: 1) filosis, fibrosis Kr. [voll faden]. Magassan kőnyakát fejen alá hajtja, szálos sűlvil serényét szél hajtogatt. (Zrínyi I.33). 2) procerus MA. [schlauk]. Az neep, kyt lattwn-mynd mag, zalass (JordC. 147). Vármegeye a seiniú, ez al-vagyon mind az egész Sclauonia, zuna szállas töbe (Helt: Kró-3). Ez az nép nagyobb és szálasb mi nálunknál (Kár: Bil- I.157). Ezek mind szálos emberek voltak, hasonlók az oriás-hoz (Hall: Hllist. III.113). Az város töviben lévő szálas erdőbe-csoporton legyenek (Munrök XV.133). Magas, szálos ezeder-(Szeg: Ajn. 64). Ha szintén természetre nem volt is igen szá-:de elnéje helyen, ábrázolja pedig aekárhoz is számot tehető v-1759 (Házánk I.299).

Szálasság: proceritas MA. lingo PPB.

Szálatsém: [minimo; am wenigsten]. S-kan voltanak g-nosz hitetlenek, ezek mindenkoron keresztényt kergettek, me-az ur istentől egy szálat sem félték (RMK. V.132). Egy szá-:se fély (Hofgr. I.81. 239). Hogy valamennyivel könyöbbedné-e-gy szálat sem, sőt még inkább ez őjfel leg nehezobben volta (Nád: Lev. 88). Egy szálat sem különböz (Deesi: Adag. 32). Eg szálat sem könyörög vala (Kules: Evang. 196). Ő egy szá-:sem fél azon (MA: Bibl. V.53).

Szálka: festuca C. fibra MA. splitter PPB. Zalcath: festuca NémGl. 264. Haragodat boátad, ki be holo fket mikent eg zalkat (DöbrC. 247). Myt neezed az zalkat te atyadilyanak zembem (JordC. 372. 541). Ha lát ft, még az szálkája is oda fordul, a homat is (Cis. 113). Vannak oly bostánandó húnok, melyeket a sz. irás szálkának, tsőpűnek, szűnyognak nevez (Pázm²: Kal. 930). A hangya szálkákat viszen (Com: Jan. 52). Eo vala ellenség szemének ki-szűrő szálkája (Czeegléd: Eml-Vers. XXX.3). A halaknak nimsen tsontjok, hanem a helyett tetemek vagy szálkájok vagyon (Misk: VKert. 6).

[Szólások]. Ne lenne mint egy szá lka a szemünkben (MonTME. IV.270). Az én feleségem bajóúzi lakása ne legyen szá lka szemekben (Bercs: Lev. 200). Nagy szá lka vala szemében a szomszéd Bolgárország, kinek ügyes ura Dardanus vala (Fal: TÉ. 673). Íme egy kis torma vetekedő fársam orra alá, és egy néhány szá lka szívébe (SzD: MIVr. 237). A leg apró fogatkozásokat teméredk nagyra szabják nyelvekkel, szá lka bul gerendát tsinálnak (Fal: UE. 421).

[Közmondások]. Az szá lkat más ember szőmében meg látod, az gerendát pedig az magadéban nem látod (Decsi: Adag. 45). Kicsiny szá lkat könnyű más szemében látni (Kisv: Adag. 174). Jól példázot ununk, a szá lkat megláttunk másokban, magunkban a teméredk gerendát-sem (Fal: SzE. 533).

Szálkácska: [festuca; splitter]. A kis szá lkácska különbözik a nagy gerendától (Bíró: Angy. 127).

Szálkás: festucarius, fibratus MA. [splitterig, fäserig]. Az lúsból szed ki amaz szá lkas csontokat (Radv: Szak. 110). Az csukának az hisát tegezesd meg szépen, az szá lkas csontját háud ki belőle (112). Nem szereti a kutyák szá lkas szőrét (Laud: ÚjSegít. I.161). A veteményes magok szá lkas kalászatok avagy feikek hoznak (Com: Jan. 26). Más vagyon szá lkas, az is igen forrás az adomány levélben (Felv: Dics. 30).

[Szálkáz-ik]

Szálkázás. Köröm mellett bőr fel-foszlása, szá lkázása: rudviae PPB.

Szálnyisém: [nequicquam; nicht das kleinste]. Az istent csak egy szá lnyé sem félle (Boru: Ének. 219). Az ő felebráttýoknac czac egy szá lni segítséggel se légyenee (MA: Scult. 797).

Szálnyirasém: [minime; am wenigsten]. Gyakorta biuen iew emberre oly fereferenche, kybo egy zá lnyra sem bynes a zegen (Pesti: Fab. 76). Czac egy szá lnyira sem kemelheté őtet (Boru: Ének. 227). Az czezemőket is egy szá lnyira sem zá lnynyá (313). Egy szá lnyira nem is változott meg természetiben (Zvon: Osiand. 191). Egy szá lnyéra sem gondoltam én azt (MA: Tau. Előb. 7). Egy szá lnyéra sem különbözteti meg (1186). A halál ezúniéra sem tekint az ti ifjúságtokot (Lép: FTűt. 71). Eczá lnyéra sem vagynuk szorgalmatosok lőkünköröl (113). Az eleven kén eső egy szá lnyéra sem ázik meg (Com: Jan. 19). A maga szavait itt egy szá lnyéra sem ellenkezteti (Matkó: BCsák. 271). Annak betőjéől egy szá lnyéra se légyen szabad el-távozni (Pós: Igazs. I.4). Mit írott legyen Nagod, azt is mi megértettük, de mi a végett egy szá lnyéra is nem jöttünk (Tört. 2 L424).

SZALÁBOL: [cursito; hin und herlaufen]. A nyughatatlan, száguldo és imide amoda szalabolo emlékec tsak fűléc mellől mulik-el az igo (Megy: 3Jaj. II.113).

1. **SZALAD** (elszallad Helt: Krón. 3. 88. Tin: Zsigm. 18. beszallad Valk: Gen. 8. Görce: Máty. 52): evado, aufugio, erumpo, subterlabo MA. entrinnen, entfliehen PPB. Moysset se említ-sük, ki futva szalada az isten sátorába (Pázm: Préd. 124). Tűz szalad és legottan mindenekek megemésztt (MA: Scult. 877).

A vár, az hová az hadban meg-verettettee futva szaladtac, meg-szá llatie (Com: Jan. 151). Futva szaladgyatok azoktól, kik lelketek idvességében akarnak meg háborítani (Czeegl: Japh. 125). A görögök úgy megfélemlettek, hogy még csak tekinteti előtt is csoporttal szaladtanak (Hall: III.100). Attal félnek, hogy arra fog szaladni az német, miuthogy másfelé nem mér mounyi (Bercs: Lev. 280).

[Szólások]. Szaladj farkas, inadban az igazság (Fal: Jegyz. 931). Az halgatok ne legyenee oly kevre szalattac, hogy az tanítónak feddését el ne szenvedhesséc (Zvon: Post. I.69).

által-szalad: [transfugio; himüberlaufen]. Földvár előtt tőbort szállítani írja Károli uram; minek? Csak azért, hogy ha ők általszaladnak, inkább ne féljenek től (Bercs: Lev. 121). Már az német általszaladt, le is esenedett vala (295).

be-szalad: [introeo, incurro; hineingehen, hineinlaufen]. Német Wybelly aht szá lla táborba, minap soc élés szekér be szá lada (Görce: Máty. 52). Hogy chalaradban az egyigő hucó közzé be szaladhassanac (Mon: Apol. 3). Szorencsére egy cancellista szaladt bé Czétémben lámát tenni (Bercs: Lev. 280).

el-szalad: subterfugio, subterlabor C. evado, elabor MA. entspringen, entfliehen, ausflüchten PPB. Meg-állatták vala az útat, hogy el-ne szaladnának: ubi effugia, insederant PPB. Erőkődneeua elzaladnioc (BécsiC. 43). Egy sem zalathata el mynd az sokassagból (JordC. 303. 507). Nekyk el zaladanac es kylemb kylemb ferre el fwtanak (ÉrdyC. 548b). Haumar louokon el szallada (Helt: Krón. 88). Czac alyg zalada el közzéle és midőn el szaladott volna, igen lassan kullaga a hedgy őldalán fel (Helt: Mes. 305). Elszaladott, futásban esett: profugus (Com: Jan. 138). Mint egy tekergő sik chik ismét el-szaladot (Veresm: Lev. 200). Étszaka fujtogatták szállásán álmában; felugrott, feit vette egyiknek, másik elszaladt (Bercs: Lev. 376. 433. 451).

elszaladás: effugium, evasio MA. entsprungung, ausflucht PPB. Örölletéc en elzaladasonon (BécsiC. 39). Tridates meg veretéc és futva el szallada, az elszaladásban egy scithiai vrkot vőttet a nyakában (Helt: Krón. 8b). Ha elszaladásban mesterkedik s kézben akad, többet nem fog enni (RákGy: Lev. 202). Meg-intették Lőrinczet az ővé, hogy az el-szaladásra készített könnyű szerű hajóban ugranék, hogy igo az ővéhez szaladhatna (Teleki: FLÉl. 174).

ki-szalad: effugio MA. entrinnen, entgehen PPB. Az áitoc megútuán kizalada (BécsiC. 171). Az kyal egy kys fiachkayawal csak alyg zalada ky (ÉrdyC. 543). Meg nyita a róka a szá lnyát és azonközbe ki szallada a kackas a róka szá lnyából (Helt: Mes. 240). Kizaladtak előle az németnek, zászlót is haktak az utczában (Bercs: Lev. 295).

kiszaladás: effugium, evasio MA. ausflucht PPB.

mög-szalad: [fugam capio; flüchten, fliehen]. Kőr ember, kinek inai belekről elindultanak es meg szalattanak vala (Sylv: UT. I.13). Mikoron Sennacherib királ sídőségől futna szaladott volna meg, és némelyeket meg őlt volna, én azokat titkon el temetem vala (Kár: Bibl. I.478b). Még barcot sem állottak, az mennyire meglátták, megszaladtak (Bercs: Lev. 284. 287). A faluban érték őket az mi portásink, megrémültek s megszaladtak (583).

reá-szalad: [incurro; anlaufen, anrennen]. Deák Ferenc jókor odaért, épen reászaladt az német előtt az had (Bercs: Lev. 295).

szaladton-szalad: [eclerrime effugio; eiligst entfliehen]. Mint tűz előtt az nád, melyet pásztor tavasszal gyujtogat, igo hull az sok török és szaladton szalad (Zrinyi I.188).

viSSza-szalad: [refugio; zürücklaufen]. Az Trencsén alúl viSSzaszaladt népek reliquiáit az hol kaphatta, megzajgatta (Bercs: Lev. 88).

viSSzaszaladás: [fuga; rüchzug]. Megtudván viSSzaszaladását s megoszlását Brainornnek, ment igyenesen Hegyeshalomhoz Haizter is (Bercs: Lev. 84).

Szaladánt: [so confestim conferre; sich schnell wohin bewegen]. Korlek, had szaladanczak oda haza es had latogassam meg az en batiamat (Mel: Sám. 43).

Szaladás: fuga, evasio MA. flucht, entrinnung, entwischung PPB. Deli Vid törökök ostora, mert tanitya ikot gyakor szaladásra (Zrinyi 190). O te nagy forgó szél, állich meg futását az én gellicémnek, tarch meg szaladását (II.112). A nyílak, mivel-hogy tsak szaladásban volna minden securitások, azt végezték magokban, hogy egy nagy tóba belé ölnék magokat (166).

Szaladó: fugiens Kr. [flüchtig]. Péter király szaladóra vévé a dolgot (Pós: Igazs. I.187). Indúl hanyat homlok minden szaladóban (Gyöngy: Char. 41). Amiolta a vajda elment, szüntelenvaló zenéboua a városban, minden készül, rakodik, szaladóféihen vagyon (Mik: TörL. 383). Radivoi gyors volt szaladóban (Könyi: HRóm. 115).

Szaladói: [facultas fugiendi; freier lauf]. Ó kegyelme nem bocsátja szaladócira es szabad futamlásra a lámák sokfelé igyekező indílatikat (Pal: NA. 173). Nyelved kötve hozdol, ne botsál szaladótzira (SzD: MVir. 324).

Szaladócki: [fugax; lauffertig]. Gyalog es munitio szükségés, hogy, nem csak már megszokott szaladócki hadnak ösmervén az földépe, szívössobben hajoljon (Bercs: Lev. 469).

Szaladoc: cursito, fugito MA. [hin und her laufen]. Mikoron a magyaroc Morsburg allól haza szálladosztanae volna, veszteg lönee egy földér (Helt: Krón. 25b). A püspökök es papok látván ilyen veszedelmet, a hön ki bátorságosb holt találhat magúnak, oda szaladozának (Pethó: Krón. 243). Kezdének néki szomorú hirt hozni, hogy az ő serege kezdett szakadozni, s ide s tova szaladozni (GyöngyD: Char. 52). Meg nem áll, szaladoz, sok felé tekereg (Orczy: KöltSz. 207).

Szaladott, szaladt: eliberatus, profugus MA. entronnen, flüchtig PPB.

SZALAJT: [fugo; in dio flucht seligen]. A nyilat kergetik a kopók, Déceire hajtyák, de esolt vét ott nékik, más-felé szalajtyák (GyöngyD: KJ. 371).

SZALASZT: fugo, emitto, facio evadere MA. anlassen, entrinnen lassen PPB. [in die flucht schlagen]. Az országnac feieldé Sigmund nagy népel tímóda Atilára, de meg veré es futna szalasztá azt (Helt: Krón. 16). Mind el veszenec a magyaroc hgtól meg válna, kiknee el metzéc orrokat es füleket es vgy szalasztá azokat haza (26). Ez ország határibol ki kergeto es futna szalasztá őket (Ver: Verb. 230).

[Szólások]. Trwflaban hamiss bezeodót z alaszt, kywel senkynek nem arth (ÉrdyC. 26b). Vala egy farkas, ez mikor reggel fel költ volna es luszakodné az álom után, nagyot szalasztá egyet, hazugnac valót (Holt: Met. 293).

által-szalaszt: [transmitto; eilends hinüber schicken]. Ha Nagyságodnak túl-létit bizonyossan megértem, egy kis corpuskát is szalasztok által (Bercs: Lev. 21). Míg én Posonnál múltok, másokat által-szalasztok még na mástólól (48). Talám úgy adja isten, hogy által-szalasztatok valamit háta megé (592).

el-szalaszt: emitto, dimitto, evadere sino, elabi facio MA. loslassen, entlaufen lassen PPB. Mikoron meg tutta volna az papa, hogy el zalasztottak volna az madarat, monda nekik

CornC. 116). Mykepen sebesythetel meg, az nyilat el sem zalasztottak meg (ÉrsC. 357). Ha el szalasztjátok ez rabotla, tehát az sakelat raytatok weszjk meg (RMNy. II.158). Az Aesopus ebe árnyéknak ürülve a híst is elszalasztya (Kisv: Adag. 73). Ezt, úgy látom, elszalasztottuk, mert már ennek nem lehet háta megé menni (Bercs: Lev. 179). Az strázsáink közül lovakat elszalasztván kellett nékik kergetni (512). El ne szalasztza Nagyságod az esztét (Gvad: FNót. 105).

ki-szalaszt: emitto, evadere facio MA. [loslassen]. Zent Janus ewangelista nagy ygbeet zalazta ky zayabol (ÉrdyC. 54). Az ő száüából ki szalasztván, hogy gouszt vagy iót czelekedie (Kár: Bibl. 91).

Ié-szalaszt: [demitto; hinablassen]. Josno le nem zalasztta ew keezet, kyt fel emelt vala (JordC. 303). Midőn az ő maga hátiából az király hátiába akar menni, az deszka lesszalasztatik es az királyné az ő leányival az vízbe lotzannak (MA: SB. 75).

mög-szalaszt: [relaxo; nachlassen]. Az test, mikoron meg zalaztak az okosságnak zabolajat, nem gondol az lelekről (BodC. 10). Megh szalasztotta az madzagot es az ő tevelysege megh latogat (MNYil: Irt. 187).

SZALOGAT: [mitto; laufen lassen]. Az rawazakath az filystovsoknak gabonaokban zalogatta (JordC. 311).

2. SZALAD: byne, horleum madefactum quod germen emit et deinde una enu enatis lignis tostum est C. [malz]. Árpalépény, ázott árpa-liszt, szalad vékony ebéd: polenta PPB. A meg-aszalt lisztből avagy meg esirázott szaladból (ex farre tosto vel polenta) es komlóból ser főzöttetie (Com: Jam. 85). A ser szaladul es komlóból főzöttetiek (Com: Orb. 115). Sörnek való szaladot es árpát készít (Lipp: Cal. 54. VectTrans. 23).

SZALADLA: [?]. Te Kdnek küldem egy alávalót szaladlát (LevT. II.66). Olasz szaladgya. Az szaladgyát így főzzed: az sóból mosd ki az halat, szép tisztá fazékban rakd, tölts ecetet s bort róá (Kadv: Szak. 247).

SZALAG: vimen, vinculum MA. windl Adáni. Szalag-szaj: ligula MA. ligula coriacea, ligula ferro praefixa, ferro armata PPB. Szalag-szaját metzenci valaki hátából: de cute alienjns ligulas trahere PPB. Kelle az iaczo gyermekiknek sarn kötődiket szalagban fel tenni (Erasm: Erk. 69). Egy merőn aranyas kamácska es egy gránátos pártá ő szalag (TörtT. II.178).

SZÁLDOK: tiliae SI. [bastbänder]. A száldót, ha elég vastag, tizolya avagy száldok veszőlökkel is meg lehet kötözni (ACsere: Enc. 271).

SZÁLI: [?]. Száli patyolatot is megirtam most Órdög Istváné asszonyonknak, hogy vegyen Szatmárt (LevT. II.325).

SZÁLL: 1) descendo, subido MA. absteigen PPB. [sich niederlassen]. Latta tewozs vylagossagot ewrya zallanya menbevel (EhrC. 61). Nemelyek zahnak nala feyere, nemelyek tordere (40). Midőn éhség befédet volna minden földöt, zallannac (descenderunt) Égiptomba (BécsiC. 17). Gondolac zahnac tő zúnatecbe (MünchC. 168). Ez kegies Cristus legottan hozaya zallan zola neki (VirgC. 34). Sola ő zyuebe zomorusag es bynról való keserűseg nem zalot (36). Az anygal monda neky: Zenthlelek földöl zaal te read (WinkC. 277). Zallottak vala az vyzre (JordC. 533. 709). Embörnek zyweben sem zalloth, mykoeth zerdőth az vr isten (SindC. 1). Vellam zalla reaiok az eegből (DobC. 42). Az ydőkben zalla wrnak gybeje en hozyam (ÉrdyC. 341b). Zalla ew vele az temlecznek vermben (387b). Ervendetőseeg, kyt zőm nem latot, sem hyl nem hallot, sem embernek zywebe nem zalot (511). Hayora zalla az ew tanytwanywal (Pesti: NTest. 86). Keserűsege leuen szállac a sirbe az én fiamhoz (Helt: Bibl. 183). Szaluan mint

az galamb: descendens sicut columba (Fél: Bibl. I.4). Ioszagod más örökösre ne szálljon (Mon: Apol. 396). Az keültre nyomorúság szál (Kár: Bibl. I.651). Nézd, mely sebesen a földre száll (Pázm: Préd. 135). Sola beretva az ő fejére nem száll (MA: Bibl. I.244). Szállók az ur istennek testi áldására (KTör: Assz. 19). Előb épül a ház, az után száll belé az ura (Fal: BE. 571). **2)** [se conforre, se recipere; sich begeben]. Más tartományt ére az ű seregével, Hydaspes folyóviznél szálla népével (RMK. IV.145). Ha megsegíti is Fileket az ellenség, mi onnét is hátrább Rimaszombathoz szállunk (RákGy: Lev. 146). Az ellenség ma fogott Felső Vadászhoz szállani (251). Az ellenség ma Halmajhoz szállott (252). Haiszter megtért, Mocsáshoz szállott (Beres: Lev. 426). Az német az híd végében száll Verekyéhez (584. 593. 633). **3)** divertor PPBL. einkehren Adáni. Ha valaba szállandasz: si quando in nostra* divertis PPBL. Zallot vala nemely viteznek eozvegy feleségével (DomC. 312). Zokot zallany egi ember hazanal (ÉrsC. 431). A vendégfogadó házban nem volt helyec, hanem istáloba kényszerítették szállani (Zvon: Post. I.140). Kedvetlen idő jár, ki miatt tartunk, quartélyra ne kellések szállani az hadaknak (RákGy: Lev. 271). Rosnyó táján quartélyra akarunk szállani (286). A sok katona pozsoni hústába, pajtákba szállván (MonÍrók XXVII. 14). Egy nyomorult udvarházban vagyis majorbán van szállva (Mik: TörL. 106). Tzinkotára bé értem s szállottam egy paraszt gazdára (Gvad: FNót. 31). **4)** [obsido; belagern]. Isten mint Ión Egörmek megtartója, eből vitezök sok jót tanulhattok, szállott bázba mi szükség, meghalljátok (RMK. III.106). Ez nek haz, zór keel bele, nep keel bele, többee ez fele zalloth 'házban, kjth belől zalnak nek, nem maradok (LeVT. I.239). Az mely szállott várát meg vettec, az witezeket fogua, az wrokat tömlötben tartýac (Born: Préd. 245b). Más szállot vár előtt az király kiáltatá, hogy az ki fel gyuytana, negyven baz iobbagyot adna (547). Szállott várban veszedelmes az bátorságos akor, mikor kívül vigyáz az ellenség (Vás: CanCath. 107). Mivelhogy az portára nem akar vala személy szerént udvarlani menni az görög császár, ennek az fogásnak színe alatt Constanczinápolyt reája szállá (Pázm: Kal. 439). Noha latta az isten azthe heü voltodath, de szüksegh uala, hogy proba szállion thegedett (Thevr: NyelvK. 34).

[Szólások]. Noha minyájan maraszták, de ugyan tsak gyalog szállván sebesen néki ment az ellen bástyának (Fal: NA. 221). *Vmibe száll:* Imé egy nép ki Egiptusból es ellenbe szálót velem (Helt: Bibl. Bbb). Gályába szállottam és a tengeren-túl dolgaimban jó darabig késtem (Fal: NE. 21). Újjabb vesztesen hartzban szállott szomszédgyával (Fal: UE. 370). Heiabán diczekedik az papa, hog Petemek heliebe szallot (Fél: Tan. 228). Az örök életben az fogiatkozás helieben szal az tökellestesség (297). Már csak Károli uratom várom, az ki majd ide száll helyemben (RákF: Lev. 357). Az istennek könnögöttének, hog ű velek ítleiben ne szallion (Fél: Tan. 456). Valaki jószága ba szállani: *hereditatem alicujus adire PPBL. Lá bábába szállott bátorsága: animus in pedes decidit (Decsi: Adag. 60). Szály magadba (45). Szállatok magatokba immár minyájan (Pázm: Préd. 11. Pázm: KT. 30). Jobnak tartya, hog ember magában szálljon, egy vagy más félrehorgadozó tsavargó szive járásit rendbe vegye (Fal: UE. 401). Vélek perben ne szálljon (Apati: Vend. 751). Ne szállj porbe az te szolgálóddal (Zoly: Elm. 209). A furdaló kis-bíró, a lelki-esméret haragos perbe szálla véle (Fal: NE. 77). Nem alku a hatalmas istennel porbe szállani (Fal: BE. 613). Az bölcs senkivel porben nem száll (Fal: UE. 389). De a pispekségbe Hircanus nem szalbata, mert mind a ket fület el meczetec vala (Szék: Krón. 77). Szárában szállot immár szegének az esze (Decsi: Adag. 202). A vén tsászárnak is szárába szált az esze (Kónyi: HRom. 150). Szembe száll a bűnnel (Born: Préd. 240). Szemben kel Monozloival szallanunk (Gyarm: Fel.

116). Hogy Goliáthval szemben szálljon (Czegl: Japh. 3). A megcsalatkozott reménység szembe száll a képes dicséretekkel (Fal: UE. 387). Szállj szembe a kevélyekkel, a hatalmasokkal (Fal: BE. 601). Bár szállanának szívokba a mi fondorló urfiánk (Fal: NE. 54). Szálj szivedbe, ha vetkes vagy, fordíts meg emberül (Fal: BE. 583). Az ellenség ellen táborba szállanac az Izraelnek népei (Kár: Bibl. I.179. MA: Bibl. I.179). Mehemeth bek taborba zalloth es naponkenit feyenkre warywk, walamith isten ad ez dologhrol (RMNy. II.56). Májusnak fotára az egész hadak szállanának táborban (Zrinyi I.17). *Vmire száll:* Dávid Goliathal baivivásra szálla (Bör: Osk. 16). Nagy álom száll az emberekre (Kár: Bibl. I.531). A bölcs ha hol valamit sajdit, annak fenekére száll (Fal: UE. 384). Másnak helyere szállani: succedere alicui (VerVerb: Szót. 30). A kire az én házam száll (MA: Bibl. I.12). Akarom, néki kőnyebtségére szálljon es lelkenek hűvösülésére álljon (Zrinyi I.22). Vrokat el-árulták, az ő tisztessége-mellett mezőre nem szálván, bajt nem viván (Pázm: Kal. 613). Én egyetem az idővel próbára szállhatok kettővel (Fal: UE. 395). Süprejére szállott és tellyességgel vége-zsakatt ten-benna a nemességnek (Csúzi: Sip. 567). Az aniaszentgyház almelkolo keues szá mra szállot vala (EszT: IgAny. 31). Akaratya nekül nem zall walamy zerzesek re (RMNy. II.32). Zyveere zallya hwnky, hogy megh latogathnaa az hw atyafyatt: venit ei in mentem invisere fratres (JordC. 728). Nekem igen tetszik, hogy valuni gond szállott Kegyelmednek szivére (Fal: NE. 61). *Vmit száll:* Szívét nagy fájdalom szállya (GyöngyD: Char. 74). Nem szokása az rácznak olyan ceremoniával táborot szállani (Beres: Lev. 591).

[Közmondások]. Ne tanítsd ánygodat ágyba szálni (Kisv Adag. 310).

alá-száll: **1)** descendo MA. herabsteigen PPB. Alá-szállani a barlangba: in specum *degradi PPBL. Te menekből ala zall (PeerC. R). Lata ala zallani egi tñzes angiant (VirgC. 33). Zaly ala purgatoriomba (61. TelC. 99). Az lelkők, kyk az toban ala zaalnak uala, meg lasasulnak uala (SándC. 37). Alá szálnac a sérbe (Helt: Zsolt. 177). Az egész egek is alab szaltac es le czeekentec (Born: Préd. 9). Ű uala llyes az hegy tetei-en, monda nékie: Az király paranczolja, szállj alá (Kár: Bibl. I.331). A nap fel jövén a mi zenitünkre tavaszt tsinal és ismét alá szálván ősz (Com: Jan. 6). Ne szaggass afüle tisztekre, a mellyeknek érdemek már alább szállot (Fal: UE. 381). **2)** [depauperor, debilitor; verarmen, schwach werden, sich vermindern]. Mef dolgot hog az czazar halla, mérge ottan alab zalla (ÉrsC. 506b). Egy igen gazdag ember vala, ki nem igen soc idő múlva alá kezdte szállani és igen el szegényedui (Helt: Mes. 321). Az idueuény te ellened fel menekedic, te pedig igen alá szállas (Kár: Bibl. I.184). Az oroszánok levinek nevezetnek, a mikor megvénhednek, minthogy akkor osztán erejek alább-alább szál (Misk: VKert. 57).

alászállás: demeaaculum C. [descensio; das herabsteigen]. Az zent atyak meg vizagtaltatnak Cristusnak lynbosban valo ala zallasa mya (CornC. 96). A nap immár alá szállásban vala (Hall: HHist. III.52).

által-száll: [trajicio; übersetzen]. Ha az mi hidunkot elbonthatja Kleklspergh, az is általszáll az Dunán Pestnél (Beres: Lev. 586). A német, mibelt összegyülekezhetik, az pozsoni mezőre akar általszállani (636).

be-száll: **1)** descendo, incendo, immittor MA. hineinsteigen, einköhren PPB. Bel zalwan Jesus az hayoczkanban által eveze (JordC. 378). Mykoron bel zallott volna az pyspekségben (ÉrdyC. 544). Azon napon, hogy zent Hugo be zallot volna az pyspekségben, yewe egy feyer hatyw oda (637b). No hamar Alvintzbe Frater György be szálla (Helt: Canc. 75). Az eccle-

síakba be szállót szokas meg tartassek (Pécsv: Fel. 853). Az lét capitányok zászlója alatt az magyar nemzetség bé szálla Magyarorszában (Pázm: Kal. 436). Tösmör miat szal bé sellye szobájában (SzBodó: SÓDics. A4). Beszalla Szebenben és azon télen Medgyesen az országnak gyűlést csinála (TörtT.² 14). Mihelen Homonnay és Radul vajda eloszlatják hadokat, ő is legottan beszáll helyében és az békességhez alkalmaztatja magát (431). Nyitrára beszállott imét az németem (Bérecs: Lev. 74. 129. 181). Nyilván valami aszszonyi kép szállott bé szivedben (Fal: NE. 5). **2** [obsido; besetzen]. Az Vezule hegynek ő körületiben, jeles szm népek laknak az mentiben, ezt egészen az kik beszállották vala, kulcsos városokat rajta raktak vala (RMK. II.27). Noe fiai szaporodának gyorsan, nagy kéz földet őe bé szállának (Valk: Gen. 5).

el-beszáll: [ingredior; einkehren]. József el-beszálla jegyével egy istállóba (RMK. II.58).

belé-száll: adeo possessionem Kr. [antreten]. Az örökségbe belé-szállani: haereditatem *adire PPB.

egybe-száll: [concurro; zusammenkommen]. Chazaar erey velők lewen, zallanak egybe az Tyza Duna közbé (ÉrdyC. 397b).

el-száll: **1** [secedo, digredior; weggehen, sich entfernen]. Károly el szála a vár alól és méne Szepességbe (Helt: Krón. 64). Közülre beszélgetik, hogy elszállottak alóla, de bizonyjal nem tudjuk (TörtT.² 1380). Ocskai, ha erő nem gyün ellene, elszállhat, az hová akarja (Bérecs: Lev. 693). **2** [transeo; übergehen]. Kinzei el szálnac egy őzuegy aszonra (Born: Préd. 537).

[elszállás]

hold-elszállás: [occasus lunae; monduntergang]. Őszve akadnak az némettel épen holdelszálláskor, őszvepuskázának (Bérecs: Lev. 190).

hátra-száll: [recedo; sich zurückziehen]. Mi reggel imét hátrább szállunk Fülekbz közel (BákGy: Lev. 147. 152). Mi most inkább elő megyünk, mintsem hátra szállanánk (181). Kemény János uramnak szükség volt hátraszállni (245). Mement az ellenség csak Rimaszombatik hátra szálljon is, mindjárt kündulhatsz (271).

hátraszállás: [receptus; rückzug]. Nekünk is nagyobb búsulásunkra volt az utolsó hátraszállás, hogy nem az első... Az hátraszállás kevés kárral volt, az ellenség is nem discedik vele (BákGy: Lev. 295).

ki-száll: **1** [exscendo, diverto MA. aussteigen PPB. [ausgehen]. Azonnal kywe zalla az vyzből (JordC. 362). Jwanak Genezaretnak földében es ky zallanak, es mykoron az hayobel ky zallothak volna, legottan megh esnercek őteth (ÉrsC. 4) Sarkadon kiszálla, Kölesérott az földnépe rátalála (Tm 27). Hamar szalada Bissussal, táborból hamar kiszálla (RMK. IV 121). Ha az mi hadunkot megtollatja Klekspérgh, ez is kiszáll Csalóközéből (Bérecs: Lev. 586). Most már bíre, hogy ma az lovassa kiszáll, az zyalogja peng Nagy-Magyarhoz gyün (590). Távul hagyván a vársi zurzavart magános tsendes lakásra ki-szálla (Fal: NU. 278). **2** [invehor; losziehen]. Ky zalla ty ellentek Leon Ésebonnak kirallya (JordC. 263). Sokan az vének-közül mellette ki-szállottak és az őszvesztő papok-ellen meg-óltalmazták őtet (Pázm: Kal. 554). Pálti azt mondta, még kiesip egyszer, ha succéál eszűpás, kiszáll, ha nem, csak békéli kell (Bérecs: Lev. 626).

kiszállás: [exscensus C. exscensio MA. [processus; das vorrücken]. Jelentse meg Nagod, mi az oka az Nagod kiszállásának, hogy értvén tudhassuk mi is, mi adott okot Nagodnak az kiszállásra (TörtT.² 1421).

környül-száll: [admoenio C. [circundo; belagern]. Latangyotok az ellenségűl Jersusalem varasath kerűi venny, zallnak: circumdari (JordC. 603). Harmad napon pénteken környül szállák, nagy roppant táborral Sziget alját elfogák (RMK. VI.134). Az jablonceai kastlyba beszorult Kicsán vagy három század magával, körülszállottam sz foladták rabul magokat (Bérecs: Lev. 43).

lő-száll: **1** [descendo C. MA. absteigen PPB. Le zalan kamorayabol lata az aztelekott magassan meg nettny (Ehr 83). Őltőziel tementől job ruhaidba es zal le a zőrdre (BécsiC. 6). Kie a hatzaton vadnac, ne zalluac le valamint feluennee ő hachob (MünchC. 59). Ki mene a városból Oliuetim hegiere es lehel zalla onnan (WeszpC. 52). Le zalla az zamar hatarol (VirgC. 46). Mikoron leve zallt vona az hegyről (JordC. 374). Pokolnak mecsoghere zallaz lee (387). Az verembe le zal ev vele (DomC. 230). Senki fel nem megen az isteni gondolatra, hanemha lezal őmaganac alazotossagara (VitkC. 8). Le zallt ez földnek also rezere (ÉrdyC. 539). Zentseges gyűleközeth el hagynak es wylaghy celetire zalnak le (ÉrsC. 248). Le szala Egiptusnac minden részébe (Helt: Bibl. LG2). Le szallot az zapor őss (Fél: Bibl. 11). Az zuzmarásos idő niégsem szállott le (MonIrók. XV.21). **2** [devertor in hospitium; einkehren, absteigen]. Yevenek egy faluba bee, holoth lezalanak (DebrC. 515). [A császár] zalla le Tessalonica varasban (ÉrdyC. 593b). **3** [sedor, desino; sich legen, auflören]. Az eo daganagya le zalla, el muleek (DomC. 315). A peor pattwar le zallyon es semmywe legyen (RMNy. II.157). Az privilegium le szál: perditur (Ver: Verb. 272). Pőri le szál (condescendet), melynek utanna, ha akarja, ujonnan kel kezdeni az pört (287). Bírókat rendelt es papi fejedelmet, kinék tanításából le szállanának az egyenetlenségek (Pázm: Kal 497). A daganat fel-dagad es le-szál: tumor intumescit et desidit (Com: Jan. 58). Az Kegyel-mel leveléből megérttem, hogy megzesedesehűnének es le-szállanának az vármegyék; adja isten, hogy leszálljanak (TörtT.² 1129). Végre le-szállott, száraz menykövekre fordult mérge, epésége (SzD: MVir. 214).

lőszállás: **1** [descensus C. descensio MA. absteigung PPB. Lőn hasonlatos az vr istenhez pokorra valo le zalasaba (VirgC. 31). Lyőn zeit Ferencz hasonlatos vrunkhoz az purgatoriumba eztendűnked lezallasban (58). Verebnek le zallasa földre (ÉrdyC. 632). A gyopárnak vize az nyak tsapnak le zallását meg gyogyítja (BaytheA: FivK. 69). **2** [sedimentum C. [das fallen]. A Nilus vízének árjának le-szállása után a seppedékből agerek lettek (Ker: Préd. 248). **3** [finis, intermissio; das aufhören]. A hadleszállás után az vitézeknek határookban való magok megtartásának az bűnért való megbüntetetés és az félelem zabolájok (RédTm. 17).

nap-lőszállás: [solis occasus; sonnenuntergang]. Érkezőnek napleszálláskor ő óra után a franciai követek is (MonIrók XVIII 26). Oda érkeztem még szájkület előtt, nap-le-szállása után nem sokára (SzD: MVir. 114).

[lőszállat]

nap-lőszállat: [solis occasus; sonnenuntergang]. A szekek napleszállat tájban bejövének (MonIrók. XXIII.32).

még-száll: **1** [subsido MA. sich niederlassen PPB. Zalla meg Nadaber newő varasban (ÉrdyC. 542). Ez vyteezők zallottak vala meg eegy zsep kyas mozdún (547b). Es megszálla ott: ibique mansit (Fél: Bibl. 5). Egy szép kúttör-rásuál sok társaival Delimán még-száll (Zrinyi II.38). Éhség es az szükség vagon, a hol járniak, nyomorúság, inség, a hová mog szálnak (Orczy: KültII. 44). **2** [castra pono; das lager aufschlagen]. Mennyenek ky cennen es zallanak meg Fyárotlnak elleneben (JordC. 37). Elinduluan Sukhotból meg szálnac Etnauba: castrametati sunt in Etnaun (Helt: Bibl.

LIHh-t). **3**) [divertor; einkehren, absteigen]. A gazdához megszállani: *divertere ad hospitem PPBl. Mikoron egy atyjafiát kérésztük volna, Ohaton meg szállottunk vala (Gér: KárCs. 328). **4**) [haereditate obvenio; die erbschaft fällt zu]. Ha hothon thewrthnyek, thieathi ez nemes ewlys mynden az zantho feüldvel neky thyztan es zabodon megly zalyon (RMNy. II.17). **5**) [sedor, debilitor, deminuo, desino; sich setzen, sich legen, schwach werden, aufhören]. Meg-lobadok, meg-szállok: detameo PPBl. Veenusegh, mykoron ember meg kezd zallany (ÉrdyC. 131). A vizec kedig meg szállánac (Helt: Bibl. ID). Reggelre kelwe az daganag es hat ugán ygón meg szállott (LevT. I.202). Az aszszonyi allat ha ötedszer avagy hatodszer férhez megyen, jegyruhaja annyira meg szál, hogy vegtere igen keves leszén (Ver: Verb. 166). Czelekszi, hogy az szél-vészi háboru megszállyon es leczendeszedgyéc (MA: Tan. 194). Nem lépnek bé a templomba meg szállani szívvél es szemmel a szentség előtt (Fal: NA. 147). Kétes szívvél válagatnak a tanátsban, sohul tellyesen meg nem szál kelvek (Fal: UE. 403). Megszál a víz, a bor: das wasser, der wein setzet sich (Adámi: Spr. 203). **6**) obsido, admoenio C. belagern, umgeben PPB. Azok, kiket meg szállottak: obsessi C. Meg-szállani a várat: *cingere urbem copis PPBl. Mykoron Samariat ellensegek meg zallottak volna (CornC. 171). Nemely eordgeotl meg zallot ember (DomC. 241). Nagy haddal be yewe magyarraa es zallaa meg Vng vaarat (ÉrdyC. 400b). Varasaat meg zallottaak az törökök (589b). Kewer twllok engometh meg zallottanak: tauri pingues obfenderunt me (KulcsC. 40). Görögöktől az Troja megh zallatek (CsomaC. 31). Megzallnak: circumdabant NémGl. 301. Az theoreok Palotát meg zallotta es igen lwtety (RMNy. II.331). Isten is meg szállya egyeb emberek szívet, hogy ók is iol kezdnee szolni (Born: Préd. 481). Az ördögötől meg szállott embert az keresztyén ember meg rivasztya, hogy igazat mondgyon (Pázm: Kal. 61). Ez baromi értetlenség es megvakult kemény nyakuság megszállotta es elfoglalta az egész világot (MA: Tan. 73). Az szép czuda czillag az ő szemekét szívetek megszállotta, hatotta (MA: Scult. 124). A meg-szállottac, ha ki-rohannac [a várból], vízszáa üzettietne (Com: Jan. 151). Megszállá Palotát vezér enyüi néppel, sok ágyuval, elég tüzés mesterséggel (Zrinyi: ASyr. 37). Soha olyan várost meg-neu szállott, melyet meg nem vőt (Misk: VKert. 82). Mentem Szent György alá, kit megszállván, a bennlévő ellenség megadta magát (Bercs: Lev. 465). Bizonyossan Újvárt akarja az német megszállani (513). A bornak szesze-ereje meg-szállá fejeket (Fal: NA. 2).

megszállás: 1) mansio Helt: Bibl. I.Kk3. [das einkehren]. Ez világi élet czac olly mint az meg szallas es vton iaras (Born: Préd. 450). **2)** obsidium C. obsessio, obsidio MA. [belagerung]. Nem leezen egyeb myt eenytek az meg zallanak okaerth (JordC. 261). Danentriensis nevy varasnac meg zallasa Fvlyéptől, burgondia beli hercegtől lőt (TelC. 130). Semmi annál egyeb nem maradott a megszálláskor es a megkörtnekezőskor, mellyel meg körtnekezők tégedet az te ellenséged minden városiban (Kár: Bibl. I.184b).

megszálló: 1) diversor MA. **2)** obsessor C.

oda-száll: [progredior; vorrücken]. Kronczfeld regimentje elérkezett Magyarországra, Pandorfra odaszállott, a hol ő volt (Bercs: Lev. 320). Somogyi uram írja az hadunk casussát, hogy odaszállott közel bozzá az csallókői németnek egy része (608).

rëa-száll: 1) [descendo; herabsteigen]. Bekeseg ez haznak, es ha az baaz melto leend, rea zal ty bekesegetek (JordC. 382). Veen atya ystentől tyztessgehet ellyen nemű hw rea zallo zowal (857). Reeaok zalwan istennek ygassagus haraglyya (ÉrdyC. 13b. 156). **2)** [hereditate obvenio; dureh erbschaft auheimfallen]. Kateryna meg marada, az kyralsag rea zalla (ErsC. 456b). **3)** [obsido; belagern]. Azon fél wrac Budat ra

szállýac (Güres: Mátý. 58). Az serenchene Constantinapolt rea szállottac (Mon: Képt. 39). Nabuchodonozor Jerusalemét immar rea szállotta vala (Kár: Hal. Oiiij). Paranczolta, hogy az nép rejá szállana Dávidra es az ő embereire: praecipit, ut populus obsideret David et viros eius (MA: Bibl. I.267). Az várost is reánk szállotta vala hadaival (MonTME. V.120). Prágát rea szálván, mind az athnámékat s miud a koronát ki vevé kezéből (Monlrók VIII.98).

rëaszállás. Erekesegnek rea zallasaerth: propter haereditatis successionem NémGl. 381.

szëmbeszáll: [cougredior; sich in kampf einlassen]. Ha nyaron szembe nem szállhatunk is ellenséguinkkel, télen jó processusokat remélhetünk (Zrinyi II.204. SzD: MVir. 56).

szállton-száll: [continenter cado; in einem fort fallen]. A földről az vizec szálton szálnac vala (Sztár: Vízöz. A4).

vissza-száll: 1) [revertor, recedo; zurückgehen, sich zurückziehen]. Télen jó processusokat remélhetünk, mikor a török visszazáll (Zrinyi II.204). Vissza szállottam Majténbez es az kótya-vetyére való őszvehordozásban fáradozunk éjél nappal (Bercs: Lev. 44). Haiszter vissza szállott, az vizek közé vette magát (101). Indul, vissza szál a vitéző nép: die kriegsvölker rücken an, ziehen ab, ziehen sich zurück (Adámi: Spr. 203). **2)** [redeo; zurückfallen]. Rezem mynden pèrnélkewl meg ywzza zalyon az Dragfý Jánosra (RMNy. II.17). Az Szaniszló nevü falu holta után Redey Ferkőre visszazálljon (TörtT. 2 IV.132). Hogyha halála törtémék, szálljanak vissza az én feleségem atyafiára (135).

vissza-szállás: [receptus; rückzug]. Mirevaló volt Károli uram visszazállása, nem tudom (Bercs: Lev. 101).

Szállakoz-ik: [descendo, residio; absteigen, sich niederlassen]. Emez uralkodó indulathoz, akár hová szállakozott légyen, mennél közelebben lehet, ugy szökjél (Fal: UE. 378).

[Szállandó]

Szállandóság: successio Kr. [nachfolge]. Az o testamen-tomban volt az papoc között valami rend szerint való következés, mint az helibeli szállandóság is (EszT: IgAny. 167).

Szállandogál: [pedetentim descendo; kleinweise fallen]. Éjjel hó is szépen esett, nappal is szállandogált (Monlrók XVIII.7).

Szállang, szállong: sparsim volvor, volutor, volo SI. [zerstrout fliehen]. Az ellenség megrémülvén, magokat megadgyák, egyebec el ozzoltatván szalanganac, széllened (Com: Jan. 151).

ki-szállong: [discedo; sich entfernen]. Nekyk my kőzőlünk ky zallonghwan megh baboroyottak tyteket bezeddel (JordC. 761).

Szállongó: [veles; plänkler]. A tatárságnak hol mi szallangoja a Barattyon által útven fel gnyujta Esztárt (Bartha: Krón. 38).

Szállangol: [singulatum advenio; einzeln ankommen]. Magyarok seregéstől nem bocsátattak, hanem csak szállangolók mentek valahányan (Kem: Élet. 54).

Szállankoz-ik: dispergor, ventilor MA. [einzeln ankommen, kleinweise fallen]. Szállankozó: sparsim se volans MA. Földönként szalankoznak mint az vert hadak (Pázm: Kal. 369). Az földre szállat fehér havat mint szállankozo gyapjat (MA: Bibl. V.66).

beszállankozik: [mano; einsickern]. Szomakjában egy chóp vér beszalankozot (Zrinyi II.39).

el-szállankozik: [dissipor; sich zerstreuen]. Gyűjcsed ismét földökre az elszállankozot népek sokaságát (Pázm: Imáds. 304).

Szállás: 1) [descensus, successio; Ubergang, nachfolge]. Az joszag szállásának tulaydonságát es uralását magának tartotta: juris successorii proprietatem et dominium pro se reservaverat (Verb: Verb. 132). Azoc az irasec az kezről kezdre valo szállas által az első könyueknee meg iroitól maradtac az vtmocé vadokra (EszT: IgAny. 177). **2)** hospicium Pesti: Nom.⁸ 80. taberna, taberna diversoria C. stabulum MA. [mansio, statio]; herberg, gasthof PPB. [standort, wohnsitz]. Szállásért való fizetés: locarium C. Szállást ad: hospitari, hospitium praebere; szállást tart: hospitari, diversari MA. Fris szálláson lenni: *laute diversari; házához szállásra fogadni: *excipere hospitio; minden szállásokat bé-nyargaltam: *circumcursavi omnia PPB. Be mégén vala zállasocba (in vicis), falucba auag városocba (Münch.C. 83). Sietenec az legőnc zállasocra (Guary.C. 58). Kezdek meg tiltáni, hog senki a városban zalast neki adna (Weszpr.C. 15). Ezek leenek Yzrael fyaynak lakodalmj es zalasy: hae sunt mansiones filiorum Israel (Jord.C. 188). Kergyettek meg, ky vaçon ot melto zallaasth adny (382). Mykoron eo tarsynak kellene menyik zallassa (Dom.C. 121). El menel az ő zallassara (Vitk.C. 74). Nem tudom, hol lezen zallassom, halasom (Bod.C. 2). El erede az zalasrol az veehez (Debr.C. 518). Egy zallasson zallassom megh (Érdy.C. 666b). Hol lezen [az én lelkennek] zallassi, hol lezen ez eyel megh maradasa (Érs.C. 302b). My okkerth nem bagya Kegelmec emekem salahst adny az my felsiges wrunk warassaban (RMNy. II.58). Meg mutatatic a sido népne a pusztaba valo szállasinae szama (Helt: Bibl. I.f). Haz, szállas, koresoma: taberna (Ver: Verb. Szót. 30). Tsintalan szállásokon erköltstelen vendég-fogadókkal kell vesződni (Pázm: Préd. 85). Szállásra való ménésnec ideje vagyon: propinquat ad vesperum (MA: Bibl. I.236). Annakutánna Gőnzl es Debrecezenben lőt deakul tanulgatásomnak szállása (MA: Scult. 3). Nem rókáknak, borzoknak Sziget szállások (Zrinyi I.144). Egy pár napra szállást kérek (Fal: TE. 651). **3)** [castra; lager]. Néziéd ma az assiriosoknac zallassit (castra Assyriorum), mikent méltó lőtlet latnod az egiptomiaknac zallassit (Bécsi.C. 30). Meg vorem tú ifaitokat es felmentetem tő zallassoknac (castrorum) bűzet tő orrotocba (221). Meg keserteec Moysesst az zallassa: in castris (Kules.C. 156). **4)** obsidio MA. [belagerung]. Egőr szállása előtt Dobó István egy inasit Vas Miklóst felbocsátván (Tin. 146. Güres: Mátý. 52). Egy firiű kiált vala: Jaj minden firiűnak, vég jaj minden asszonyi állatoknak... Mind az szálláskorig ez így lett vala (RMK. VI.181). Meg észed a te fiaidnac és leányidnac húsokat, mellyeket az te wrad istened adott te néked a zálláskor és a megszorítás-kor (Kár: Bibl. I.184b). Jerusaleml szállasakor (Fél: Tan. 84). Az várak szállásának mi már békét akarunk hagyni (RákGy: Lev. 286). Trója veszedelmét, Romának szállását, Aeneas, Ulysses hosszas bujdosását (Orcy: Köhl. 6).

bérens-szállás: conductum PPB.

háló-szállás: [diversorium; nachtlager]. Háló szállásán főzetett volt egy öreg kandér káposztás lust az utra (Monirók VIII.377).

lakó-szállás: [habitaculum; wohnsitz]. Ez világ végén, holott az fenyés napnac hayléköt az isten helyheztetet szépen eo lako szállásának (MA: Bibl. V.9b).

marha-szállás: condescensio bonorum Ver: Verb. Szót. 6.

tábor-szállás: [obsidio; belagerung]. Az portát most expediálhatnám örömet, az austriaia tábor-szállás is meglehetne, haugyan lesz ideje (Béres: Lev. 693).

tanuló-szállás: [cubiculum discentibus inserviens; studium-zimmer]. A collegiumban nappali tanulószállás a kapu felett való házat rendelék (Bethl: Élet. 244).

téli-szállás: hibernaculum PPB. [winterquartier]. Ezen hires ember egy téli szállásban egy asztal felett meg talál ereszteni csuszamló nyelvét a táborban viselt dolgairól (Fal: NE. 14).

vár-szállás: [oppugnatio arcis; stadtbelagerung]. Ha békeséges idő volna, akkor mikor nints várszállás, hanem tsak rablás, a lovast hamar elküldhetnök, valabová szükséges volna (Zrinyi II.182). Ellhatta az vár szállásokat (Thurzó: Lev. L32).

Szállásocska: diversorium C.

1. Szállat: [descensus; das hinabsteigen]. Ymadlak pokolba zallatodert (Pozs.C. 18).

nap-szállat: [solis occasus; sonnenuntergang]. Egyhuzomban mentem Kémec nevű magyar faluba, napszállat előtt érkezvén oda (Monirók XVIII.101). Maradok Nagyságodnak Jaszliszka, napszállat előtt alázatos szolgája G. B. Miklós (Béres: Lev. 189).

2. Szállat: [immitte; binablassen]. A földre szállat febére havat mint az szép szállankozo gyapjat (MA: Bibl. V.66). Sci-tából ki hoztam őket, szenteséges lőkötmet refjok szállattam, az körösztýén hűtre fiam által boztam (Zrinyi I.12). Ellenségedre fogok kárt szállatui (II.60). Jupiter Danaéra magát aranyul szállatta (105).

még-szállat: [sisto, facio desidere; lagern lassen]. Fejérvár alatt megszálltaták ő hadokat (Tin. 20).

Szállattat: [hospitio recipio; beherbergen]. Egy sátozt a basa hamar vonyattata, ott nagy tisztóséggel abban szállattatá, főfő lerekkel neki udvartata (RMK. III.271).

Szálldogál: descendo pedetentim MA. langsam hinabsteigen PPB.

Szálldos: [volito; herumfliegen]. Nagy fekete hollók sürűn szálldosának, s ott kőrnyűl kerengvén ekkép károgának (Thaly: Adal. I.273).

Szállít: 1) facio subsidere, immitte, colloco MA. [statuo; herabsengen, absteigen lassen, führen, beordern]. Az zent leelköt el valaztaa az bodog edeentewl es zalloytaa az aldot wr Iesusnak őleeben (Érdy.C. 484b). Szakmárta jó volna búzá szállítáni (RákGy: Lev. 149). Tisza mellől szállítsanak szályokat (RákF: Lev. 176). Megindítom az hadakat es szállásokra szállítom (Béres: Lev. 369). Mivel igen messze voltak az hadak egymástul, azért egy fáradsággal füvellésre szállítottam őket (482). Mintha kocsisomat a bakról a hintóba szállítanám (Fal: NE. 73). Porban szállította, vasat vert kezére (Orcy: Kölsz. 14). **2)** [facio succedere; nachfolgen lassen]. Im nekod hagyom országomat, rad zallyttom kyralysigomat (Érs.C. 456b). Az atyoknac őrkségébe zallassit őket: ei in hereditatem succedant (Helt: Bibl. I.Eeo). Az ő atyoknac őrkségébe zallicza őket (Kár: Bibl. I.146). **3)** remitto, sedo MA. stillen, besinűteni PPB. Az asszony az községet is nagy búlesen oktatja, ur hóm nem voltán pereket szállítja, nemes népeknek is háboruit oltja (RMK. II.36). Ezek az isten haragját nem szállítják (Fél: Tan. 500). Az el esőt ember köteleessé tététöt vala isten haragját szállítáni (Zvon: Post. I.116).

[Szólások]. Ezek embert gyakran eszére hozzák es szívében szállíttják (Pázm: KT. 35). Azokat az kinokat őszvőséggel mind feiűnkre szállíttya (Lép: PTük. I.275). Szállitthon szerenelhe minden veszedelmen en ifjú fejemre (Zrinyi I.157). Isten esászárok közt békeséget szállitja, az frigy idat egy ostorát boesztá (Tin. 209). A különbözö véle

kedésnek ekát akkor adom elő, mikor a paradicsomnak minéműségére szállítom beszédeimet (Moln: JÉpül. 9).

alá-szállít: [deprimo; herabsetzen]. Alább szállítani a gabona árát: levare annonam PPBI.

be-szállít: illoco, introduco MA. einführen PPB. A sído népet az igiretnee földere beszallita (Helt: Bibl. Id3).

egybe-szállít: [conjiungo; vereinigén]. Allá időne Macrinhoz Pamoniába és egybe szállita az ő népét az Macriunak népével (Helt: Krón. 11).

föl-szállít: [facio conscendere; hinaufführen]. En fíel zalloytalak tyteket Egyptomból es ky hozalak az zolgalathnak hazabol (JordC. 328).

ki-szállít: [facio egredi; aussteigen lassen]. Az követet az hajókból kiszállítván és az szekerekkel együtt az Morova berkiből kihozván szállította az én sátorom alá (MonIrók XV. 10). Meg-parantsolta vala, hogy derekas hajót ki-szállítanak, a mellyeken az egész napnyugoti világot magához hódoltatná (Misk: VKert. 81).

lő-szállít: 1) facio considerare MA. [facio descendere; absetzen, absteigen lassen]. Oth zalloytaak le ew satorokath: ibi castrometati sunt (JordC. 190). Hogyha valamit a tanaczul kerni akarának, az hadat szállitanac le: ab armis descendant (Decsi: SallC. 24). A hó pénzec kifizettetván a vitéz had le szállittatic és fegyveréből ki őltöztetic (Com: Jan. 152). Miut egy meg benuit paripa le-szállította urát (Fal: NU. 285). **2)** sedo, restinguo C. placo MA. stillen, besünfiten PPB. Mykoron keretteneek, hogy ez nagy kemény életben ev magának le zallehtana az az hog j] kemény életet ne viselne, ffelele: Valaky tuga magat sokayg elny, le zallehon magának es hallogassa, holnapozza azt, ammy[t] myelkedhetneek (MargL. 43). Ez igen iambor vala, azért minden haborusagot le szállitta (Szék: Krón. 97). Naponként törőnyit is őlt es soc fele pörköt le szállított Magyarországra (Helt: Krón. 129). Ha hyweu akaryatok az my kegvelmes fejedelmőnkkel az fryget meg tartany, tehat mynden ellenkezeoknek yndtyath le szallyceyatok (RMNy. III.92). Az hosszú törő le szállította az háborgást (Kár: Bibl. I.611). Leszállitvan pedig az ıro deak az seregőt: et cum sedasset scriba tnrbas (Fél: Bibl. 214). Két nemzetségnek gyökeres gyűlölségét le-szállította (Pázm: Préd. 114). Egy nyelves ember oly egybe-veszést szerez a nagy fejedelmek között, mellyet sok tanátos nagy emberek nem tudnak le-szállítani (810). Szoll azon vőrsőngésrűl, mellyet igyekőzic köztőc feddéskepén le szállítottani (Zvon: Post. II.434). Tőrekedtem haragját le-szállítani (Nyr. X.469). A vizőzönt le-szállította (Ily: Préd. I.219).

lőszállitás: decisio C. [remissio, sedatio, dilatio; stillung, unterlassung, das aufhören]. Ez fő fayást hoz es wrasógoknac le szállítását 1591 (Kal. C7). A külső perlekedések le-szállításában szorgalmatos gondot visel (Pázm: LuthV. 248). Néha elhallasztás, le-szállítás adatic: interdum dilatio adhibetur (Com: Jan. 136).

mög-szállít: 1) [facio considerare; sich niederlassen machen]. Meg-szállítani a tábort: castra metari PPBI. Őket az nagy isten itt mind megszállítja mint ah zsidó népet Kanaánnak földében (RMK. II.17). Az tabor mestereinek meg parancsolam, hogy az tábort mindgyart meg szallicsak (Forró: Curt. 714). Siklősnál meg szállította volt tábortát (Zrinyi 172). Károli nram hadait megszállítván Mocsonokon, megindultam Sopron felé (Berces: Lev. 303). **2)** [sedo, remitto; stillen, beruhigen, ein ende machen]. Ymachagot teweem meg zalloyta az tengőrnek habaat (ÉrdyC. 527). Ez a betegség nem aféle volna, kit orvossággal meggyógyíthatnának azvagy kötözéssel megszállíthatnának (RMK. VI.420). Sok heleket houal be hintenek es az hidegőt is meg nem szállittiak 1572 (KBécs. Ev4). Igen nagy hirtelen egy

szélet támaszta, kiuel az vizeket meg szállitanáya (Sztár: Vizöz. A4). Nehéz volna az ő harsago czevegéseket meg szállitanom (MA: Tan. 47).

vissza-szállít: [reduco; zurückführen]. Már részét a hadaknak ismét visszazállították magok helyeire (Berces: Lev. 296).

Szállítás: illocatio Kr.

maga-szállítás: [demissio sui; selbsterablassung]. Szolgai engedelmességre való maga szállítása (Zvon: Post. I.121).

Szállítat: [deportare curo; fortschaffen lassen]. Tselédeit könyveivel s nevezetesebb féltő portékáival Enyedre szállította (Bođ: Pol. 196).

Szálló: 1) descendens, subsidens MA. absteigend PPB. En istenem ne őendesső en rvlam, mert ha rvlam vezteglez, továbbá zallokhoz hasonlóm verembe: assimilor descendenti-bus in lacum (DöbrC. 73). **2)** diversans MA. [hospes; einkehrer, gast]. Az ő háznál sincz sok szálló (Decsi: Adag. 172). Tsintalan szállásokon erköltstelen vendég-fogadókkal kell vesződni, kik víg ortzával fogadgyák, de üres erszénnyel szomorún bősáttják szállójoakat (Pázm: Préd. 85). A test olyan, mint egy ház, kinek szállója a lélek (László: Petr. 94). Ez az istenes lélek soha őressen nem megyen be, a hova szállóval be fogadtatik (Lép: P. Tük. I.183). Rosz a szálló a szálláson (Tof: Zsolt. 34). A jó lakót vagy szállót marasztjuk (Mey: 6Jaj. III.27). Egy vískőba nyomorgok, mégis szállót adnak reám (RákF: Lev. 282). **3)** [obsidens; belagernd]. A vár avagy castély meg-szállític avagy vár szálló táborral környűl vétetic: arx obsidetur vel obsidione cingitur (Com: Jan. 151).

[Szállód-ik]

mög-szállódik: [diverto; einkehren]. Ott megszállódván egy néhány nap mulatánk (Cserei: Hist. 197).

SZALMA: stramen C. stramentum MA. palea JordC. 528. stroh PPB. Semi ferfyunak vezedelmesb azonyembernel es azoniembernek ferfyunak, mynd az kettő zalma, mynd kettew zen (VirgC. 135). (Haragod) megh emeeztee hűket mynd az zalmaath (JordC. 41). Az tyzta gabonath gyéthly hű czyreben, zalmayath kedegh megh eegyt (523). Fegyzyk vala zalmakon (DomC. 122). Ha arany, ezyzt leend, haat meg tyztwl, ha zalma es hozdorya, haat meg eegy (ÉrdyC. 540b. 614). Szalma es abraec elég vagon naluuc: palearum quoque et foeni plurimum est apud nos (Helt: Bibl. I. K4). Megnyuzatá, bört szalmatul kitőmeté (MonIrók III.95). Meg-elégzik a pusza szalmával (Czegi: Japh. 61). Ha ily draga a szalma, hogy lézen a széna (Kisv: Adag. 484). Szénát szalmát ingyen követeleek (MonTME. II.126).

[Szólások]. Hamisságából nem tudván más-képpen ki-gázolni Mátyás, a Pósbázi vram ellen biggyezett szalma argumentum át fitogattya nékem is (Matkó: BCsák. 50). Sokallván a mély hallgatást, a király megrivasztá őket mondván: hagy tudjam meg már egyszer, széna-e vagy szalma (Fal: TÉ. 695). Megkönnyebbedik ágya szalmája (SzD: MVir. 63).

Szalmácska: [stramen; stroh]. Joseph el mene, hog egy kewes zalmath venne es az kewes zalmaczkabol agyath zozenee (ÉrsC. 329b).

Szalmás: 1) stramentitius C. stramineus MA. [stroh-]. Szalmás kalyibák: stramineae *casae PPBI. A ház tető szalmás avagy téglás (Com: Jan. 107). **2)** [falsus; falsch]. Csak szalmásnak mondgya Luther és nem igaz szent írásnak (Sám: 3Fel. 344).

Szalmáz: 1) [stramento consero; mit stroh bestreuen]. Nem kell tölteni az leopöldi árkot, csak szalmáznyi (Berces:

Lev. 212). **2)** [stramine utór; von stroh gebranch machen]. Ha Károli uram ellepi az Kis-Duna melléki, egy marok szénájok sem lesz, már is szalmáznak (Beres: Lev. 309). **3)** [fatília loquor; nichtigkeiten vorschwatzen]. Praediciót tett az babózei pap, de csak szalmázott 1761 (Hazánk H.60).

SZALONNA (*zalanna* SándC. 7. RMNy. II.14. *szallana* Helt: Krón. 36. *szalona* Valk: Gen. 15. LevT. I.44.): *lardum C. laridum* M.A. *speck* Pesti: Nom. 219. Ti a tőrótl, szalamától és mindenféle hústól őket megtiltottátok (RMK. V.230). E szallanába sem ésem, mert igen sós, igen meg szomihoznám váttna (Helt: Mes. 294). Nagy vizákat küldénc a császárnac aündokba és soe szalanákat, soe baruokat (Helt: Krón. 36). Ebedre paray uy szalonauul (LevT. I.44). Szalamat esznal? vala (Abig. 10). Bűdös szalonna és háj: *lardum foetidum et arvina* (Com: Jan. 62). Műntla minden szántóföldje bé volna szalonnával terítve (Mik: TörL. 43). Tsejegesd meg szalonnával (Szakácsmest. 60).

[Szólások]. Szalonnája lett ő frigyessének; tetzése szerint bánhatott vele, metszhetto, vagdalhatta (Kónyi: HKom. 17). Rajta érték az ebet a szalonnánu: meglepték a tolvajságon (SzD: MVir. 90). Ha azt akarod, hog mind ezók az to testőben legének, tudode, hog teog; ne köomeold maastl az beka zalannatb (SándC. 7).

[Közmondások]. Szalonna nem lézen semmi pörköléssel az kmauszol (Zvon: PázmP. 291). Akar mind perseld az ebet, nem leszen szalamabone (Szeg: Theoph. 37). Nem lesz az ebből szalamá (Kisv: Adag. 14). A szalonát ha egyre füstölök is, nem válik belőle derelye (Fal: Jegyz. 920).

avas-szalonna: *laridum rancidum* Nom.² 305.

sós-szalonna: *succida* C.

Szalonnás: *larido conditus, laridum habens* Kr. [speckig]. Szalonnás gallérin fogva viszzá kell huzozni (Ilyef: BC&Tomp. 113).

SZÁM: **1)** *numerus C. MA. zahl* Com: Vest. 138. PPB. Az eüdenec zamoc vala ötzer ezer (MünchC. 11). Az nag zammal ualó zozetősöknek zamok (SándC. 1). Kybe myndön euhörődkbe valo izogoknak zama twdwan vagon (WinkC. 291). Azoknak zamok, kyk ot eethenek vala, valának ewt ezem (JordC. 399). Tellysoyozetek be ty atyatonak zamyt (429). Ystennel valasztannak zama bel tellysednek (706). Deakoknak nagy sok zama (DomC. 6). Harmad napon fel thannazha, kynek ymar ez may nap nezyuen zam napnak yzgettetyk (ÉrsC. 131b). Hoznak ewtuen zamw doktorokat (480). Mely legyen en naponnak zama (KulesC. 95). Imjár több hatvan szám barmonnál holt meg (LevT. II.8). Alkomas szamu férfiac: *virii non pauci* (Helt: ÚjT. 5). Hasonlo jozzagot, anyi szamat es anyi erőt tartozik adni (Ver: Verb. 137). Az ecclesia gyakorta igen keues szamo (EszT: IgAny. 27). Alkolmas szamuván valának jelen ott (Alv: Itin. 8). Sokkal is szemoben meut kovés szám hadival (Gyöngy: KJ. 91). Mőd nélkül kevés szám hada se rottassék (119). Nevetem teljegyzém az versek számában (Thaly: VÉ. II.56). Látták szolgám a költöző tatárokat, de számát ki nem tanulhatták (MonRók XV.556). Egynek vitésége nagy katonas-zám helyett vala (SzD: MVir. 378). **2)** [ordo, classis, series; körperschaft, klasse, reihe]. Te vagy karhözattacnak zamabol (EhrC. 51). Legőm te neued scenteknee es igazaknac zamaba (BécsiC. 32). Barom zamaban zamalattacnek embery nemzet (ÉrdyC. 25). Nem byzon emberek, de barom zamaban vannak (596). Mykoron thy közzittetek huborkodas leund, nem do ember zamaba jartokee es tesh zorent vuttokeo (ÉrsC. 222). Sonly gyermek zamaba nem lezen (573). Átkozott az nap es semmivé legyen, nap számba az nap soha ne legyen (RMK. IV.65). Meg gyermek zamaban vannak: *adhuc pupillaris aetatis* sunt (Ver: Verb.

208). Nem onoka, hanem fiai szamban legyenek (Gyarin: Fel. 147). Szilleinket meg-ölytük vagy hólt számában hadgyuk (Pázm: Préd. 67). Ember-szamban sem tartatot, hanem féreg volt (197). Ki-kelljünk a gyermek számból (739). Ereteuk számba írták Aeriust, a ki ezt nem javallotta (Pázm: LuthV. 476). Ki hólt-szamba jutatsz és ismét megelevenitesz (Pázm: Imáds. 551). Diaconus vagy vgyan az papi számból való (Bal: CsIsk. 347). A szenteknek számoc közzé helyeztetic vala (Com: Jan. 130). A fő-német generálok mellet szabados officzér számban sokka több időt töltött (Gyöngy: Char. Előb. 13). Hogy valaki kedves legyen Istennél és az előlerendeltettek számbolvalo (Ily: Préd. I.133). Nem akartok az betegek számából lenni (II.529). A melly keresztýen rest a jóra, abban aluszik a hit; a melly buzgó a roszhoz és el követi, abban hólt-szamba vagon (Fal: SzE. 543). A tekellésségek tsak hólt számban és eltemetve laknak benne (Fal: UE. 394). **3)** [tanquam, quasi, per, instar; wie, als, filr, anstatt]. Ezen Herodes öletee meg az apro zentöketh *Cristus* zamaban (ÉrdyC. 362b). Mynt barom zamaban eelneoen emberek (540). Leánt azért Cyrus feleségül vené, nem ágyas számban, de királyne renden ez egyet vőü hozzá (BFaz: Asp. 6). Én vagyok uram én vagyok ama samaritanus, kit hólt-szamban pattak ellenségim (Pázm: Préd. 526). Szarándok és jövevény számban viselley magad (Pázm: KT. 92). Meg sebesített és hólt-szamban hagyattatott (Bátai: I.Prób. 451). Neha olly kistsíny a lélegzet, hogy ember éppen hólt számban róka hólt vagon (PP: PaxC. 29). Az úton keresztül fekszik a számban (RendÉL. C. 10). Leányi mellé vette és kisasszony számban tartotta (Bethl: Élet. II.8). Az isóglának inas számban vannak udvarnál (Mik: TörL. 38). Haló számban hagyta, úgy megverte (Nyr. X.469). **4)** [nomine; im namen]. Hol ezac vgy miut őmaga, hol sokaknac zamaban szol (Vallást. M). **5)** [?] Megertettük, hogh az lyndway zambol nekünk jwtheth volna walamy hath cheber bor (LevT. I.328).

[Szólások]. A szerencsétlenek száma majda annyira teli k mint az embereké (SzD: MVir. 377). Johoknak őrdai, kienéc zamaoc nom uala (BécsiC. 13). Az gonoz teetemecnek zama nem vala (ÉrdyC. 631. 55). Az ellenség sokaságát barniunt ezer számba foglalták (SzD: MVir. 376). Émyi sok szépséget számban sem lehet hozni (Szeufm: Kahn. 11). A boldoknak rőjja számba az ollyanokat a világ (SzD: MVir. 377). Számba vönni: *comprehendere numero, *censere finitias, pecunias PPIB. Az ő mindeurelkező bölcsesége számban veszi hajánk szálaeskait (Fal: NE. 43). Nem vétetik számba, mikor szokott menése szerint jól foly dolgunk (Fal: UE. 452). A pénznek harmadrészt magokunk tartván, két részét számban hagyják és adják az egház faknak kezökben (Bod: Pol. 65). Kiki mind az ő tisztinek hiuatalja szerint számba hozza be 1638 (TudT. III.243). Szintalan sok háiókat Fejérváruál az Dunán valókat nagy hamar felvontata az Száván és Szabácsvár tájatt hoztata számban (RMK. 124). Ő azokat számban nem tarthattya (Megy: 3Jaj. II.156). Még hájok szálát is számban tudgya (Sárp: Noe. 315). Háioe száma számban vagon (Born: Enek. 227). Feieteknee háia számba mind számban vadnac: *capilli vestri numerati sunt apud deum* (Kár: Bibl. III.11). Még az testoden valo háink és számban vadnak az istennel (Kár: Credo. 190). Főifue hája számba mind számban vamae (MA: Scult. 16). Kerek száma bőségtől uok es io szónak tartassál (Bal: CsIsk. 85). My ez, ali mith hallok te feleledh, aggy zamoth: *quid hoc audio de te, reddere rationem* (NémGl. 295). Eimen maga meogen zamot aday az wr istennek (ÉrdyC. 7. 361. ÉrsC. 186). Fogyatkozas lewen en welem adnak zamoth (RMNy. II.111). Az cunrarara jevt zam adnya (LevT. I.154). Az igaz-ítől istennek széki előt siralmas számot kellett adni (Pázm: Kal. 156). Lutheránk mindeneuk háia borzasztó esudálkozásával vallásról számot adott (Toln: Vidaszt. 270). Bizony számot adt

Isten előtt soe gonosságiról (Czepl: Japh. 218). Még jövendőben számot is kell adnunk (Thaly: Adal. 148). Számot kérti: *computationem expostulare PPBl. Az vezeges es igienessogh illion condicional lett, hogy so tanach so kössegh wdü elewt zamot ne kewanianak az folnagytol (TörtT. I. 190). Midőn ember az által istentől számot kíván (Illy: Préd. II. 28). A mit lát, hogy tisztességgel ne érhet, annak vgyan békét hadgyon és semmi számot ne tarezon arra (Helt: Mes. 178). Regen nagy számot tartottac arrais, kit mihel neuzemenoc (Born: Préd. 65). Bemfünk lakik az sz. lélek, jónkra és gonoszunkra számot tart és vgyáz (Pázm: Kal. 33). Ha álukóságimra számot tartasz, meg nem menekedhetem (Tarn: Bar. 106). Békélyék az császár, ha békéllik, mort számot ne tartson az armádára (Beres: Lev. 702). El feledy vala, ha ember zamot t ezen awagy nem (ÉrdyC. 503). Ha rajtunk gyün által Haiszer, már az hullongó se réa nem ér, se számot se reménséget nem teszen (Beres: Lev. 389). Ha természeté nem volt is igen szálas, de elméje helyén, ábrázolja pedig akárhol is számot tehető volt 1759 (Hazánk I. 299). Az kiraly myndentől zamot akar venny (VirgC. 148). Vr isten nag kemezőn uezy itelethi napyan az zamot embertől (DebrC. 392). Zamam weetyk euthwlem (ÉrsC. 304b). Számot viszen az úr dolgotól (RMK. II. 136). Számot veznek a sapharsagrol, a talentommal mit nyertel, azt kerdi Christus (Mel: Sz. Ján. 67). Vegyétek számát az egész Israel fia gyülekezeténc: tollite summam univcrsae congregatiouis filiorum Israel (MA: Bibl. I. 117). Soha senkitől azért számot nem veszek, ha jót cselekszik (RákF: Lev. I. 652). Szolgáuktul számtartóságjáról exactorunk által számott vétetvén (Thewr: Nyelvk. 26). Számot vetni: rationem *deducere, *edere rationes; valakivel számot vetni: *disputare rationem cum aliquo PPBl. Akart számot vetni ő zolgaival (MünchC. 48. JordC. 411). Kywannya, hogy zamoth wessenek egymással (RMNy. III. 94). Botyanj vramhoz menek zam vetnj (LevT. I. 39). Nagy szóval kiáltnak, hogy számot vessen Babilionnal (Thaly: Adal. I. 61). Tessék most jó dámák legalább miöl félben számot vetni tévova repített gondolatokkal (Fal: NA. 134). Az újain vetni fela számot: *digitis computare PPBl. A mel imacagokat tez, mendenkoron bizon zamalat tarezad (VitkC. 12). Zam nekévl valonagy sok marha (CornC. 246). Vereseöggben voltam zamnaal kyl: in plagis supra modum (ÉrdyC. 92b). Athanasius, Cyrillus és száma nélkültöbben is házasság-nélkül éltenek (Pázm: Kal. 598). A börtöt és imádságot száma-nélkül szükségesnek mondgya az igazán meg-térőknek (Pázm: Préd. 431). A sz. írásban száma-nélkül olvassuk hogy az isten szolgai meg-áldották az embereket (455). Engem-is száma-nélkül gyalázatosan említ (Pázm: LuthV. 5). A sz. írás száma-nélkül mongya (286). Száma nélkül meg akara indulni (Mik: MulN. 199). Zam zereut myndenekben hagyom istennek bwnywe magamat (VirgC. 13). Zam zeren nyolczan valanak (60) Az bíró verettesse meg szám szerint való czapással (Kár: Bibl. I. 181). Számszerint minden húsz esztendő férfiu az Israel fiaik közül (MA: Bibl. I. 76). Számszerint czac egy satan awagy ördög emlétetik (MA: Tan. 158). Szapora szám szerént, gyakorta meg-látogatni valakit (SzD: MVir. 376).

[Közmondások]. Nem jó gazda nélkül számot vetni (Deesi: Adag. 167. SzD: MVir. 378).

arany-szám: numerus aureus Kr. [goldene zahl]. 1649, mely első esztendő szőkő esztendő után, az arany szám 16, romai ado szám 2. 1649 (KLöese 3).

egész-szám: numerus integer Kr. [ganze zahl]. Egész számoknak arithmeticaianac vége (Helt: Arithm. J. 8).

egy-szám: [numerus singularis; einfache zahl]. Láddé, hogy mindenütt csak egy számban szól az apostol (Pázm: Kal. 663). Az Elohim szöbol hozzuk ki az isteni személyeknek

többségeket, azoknak penig állattjoknak egységét a melléje tétetett egy számu szöbol, minemű a teremé (GKat: Titk. 21).

[gyalog-szám]

gyalogszámos: [pedestris; fuss-]. Mi lovas és gyalog számos hadainkkal készen vagyunk (MouTME. IX. 81).

hó-szám: menstruum Kr. [das monatliche]. Nadráruval való oroussig awagy a ho szám, a mely asszonyalaton meg al (Frank: HasznK. 35). Ha párlagyma vizzel kenéd az asszony méhét hó száma után, a bé-vonodot méhet meg-tágitya (Nad: Kert. 307). A régi doctorok mályuák felöl írják, hogy gyomorba bément eledelt lágyityák, gyűkere, vakaresa hasad meg-indityák, s asszonyon meg-állott hószámot mozdityák (Folv: SebSal. 18).

hószámos: [menstrua; das monatliche habend]. Minden mi igazságnak olyan mint az ho számosnac poztoia (Zvon: Osiand. 56).

[holnap-szám]

holnapszámra: [per singulos menses; monatlich]. Holnapszámra 30 tyütök adnak (TörtT. XIX. 197).

idő-szám: [aetas; alter]. Idő számnak külömbsege: aetatis distinctio (VerVerb: Szót. 2). Szent Paltul a házasságra oly elemenes időszám szabatik, az mely többire efféle veszedelem kívül vagyon (MA: Tan. 1297). Megtudni azokat, kik tekintetes főbsséggel éltenek vagy élnék veled azon idő-számban (Fal: UE. III. 13). Tartson jó rendet, hogy a forgandó időszám és az előfordulandó alkalmatosságok meg ne ártsanak (Fal: UE. 500). Az értelemből származott gyümölsötken is vagyon bizonyos időszám, mellyben érett korra jutnak (SzD: MVir. 483).

kapu-szám: porta censa, portae censa; thor-stener PPB. Kegyelmetek vitessen abrakot az kapu sam serint az anynden kapurul egy kübl listet (RMNy. II. 185). Láta Nagyszáod kapuszám adónak ki nem szedhetésinek igaz okát (MonTME. VI. 121).

kerék-szám: summa MA. numerus rotundus Kr. [runde zahl]. Neuez hetuen beteket ugy mint kerek számot (Kár: Bibl. II. 168).

nap-szám: 1) [aetas; alter]. Egy fő nytez, napzammal es oleg ides, böczesegal meg ekesült egy ill jo tanacozt ada (ÉrsC. 448). Midőn az egghazi szolgálatban foglaltas volna az ű nap szám szerint való rendiben (Sylv: ÚT. 80). Vala Sidoorszagban egg nimell egghazi ember, kinek Zakarias vala newe, ki az Abiasnak nap szám szerint való rendiből vala (97). Nap szám szerént igen kicsiz vagiok tíj pedig elemenes emberek vattok (Mel: Jób. 76). 2) [merces diurna; tagelohn]. Minden ideiénc napszámát belé tudgya: rationem mercenarii suppuita (Helt: Bibl. III. 13).

napszám, napszámos: operarius; tagelöhner Com: Vest. 139. Az öreg istállót csináló hetes és napi számos ácsoknak fizettem nyolcz frotot (Radv: Szak. 27). Ugy fizessen mint az gazda az napszámosoknak (MA: Scult. 216). En az ur segedel-méből mint egy tíz pásztáknak az ur napszámosi eleibe adtam, kiket ő felsége mindnap hív a szentség munkáira (MHeg: TOSz. II. 190). Mint az napi számos, az ki erős munkára bérrel fogadtatott (Mih: ÖÉlet. 37). A székelemek közül némelyek napi számosnak alkalom szerint megfogadnak (MonOkm. XIV. 23). Volt a sok mester-ember, a sok nap számos, kiket (a próféta) seregesen öszve gyűjtött (Moln: JÉpül. 64).

napszámra: [quotidie; täglich]. Ha nap-számra jól élünk, a hetek, hónapok, és esztendők, azou képpen mendegelnek böldogul és istenesen (Fal: NA. 125). Nap számra (naponként) új bokrétákkal ajándékozta-meg (SzD: MVir. 378).

napszámú: [ad diem pertinens; tage-]. Kezde kosárokat, gyékényeket csinálni, melyekért naponként véssen vala egy nap száma pénzt (Fr: SzLán. 144).

szér-szám: **1)** instrumentum, machina, utensile SK. [werkzeug, gerätschaft]. Okos ki-gondolt szerszám, malom, gépely az akná, mesterséges tsimlány: machina; lóra való ékes szerszám, mint a szőgyellő, tzafrang: *monilia eporum PPBl. Mind az egészsz Israel népeij alá meneuen a philistensokhoz, hogi ki ki mind meg élosítottne az ő szánto vasát, az ő szekerezeit es egyb ni szer szamát (Mel: Sám. 25). Lő-öltözet, szerszám (Com: Orb. 168). **2)** [mentula; das männliche glied]. Két szavat vere meg David a philistensokba es el metoluen David az ő titymauyokat vag szerszámok bőret, be viue azokat (Mel: Sám. 39).

ács-szerszám: [instrumentum fabricum tignarium; zimmermannwerkzeug]. Vonyatik utána sok taraczk, pattányu, minden ács-szerszámok, nagy erős kötelek, deszkák es vasmachkák, kiből hidat vernek (Zrinyi 134).

ágy-szerszám: [vestimenta stragula; bottzeug]. Széchy asszony ammineő ágy szerszámot adott vala, ahhoz megcsináltattam az ágyot is (NádT: Lev. 30).

ágyú-szerszám: [tormentum; kanone]. Ágyu szerszámot égetnek (Güres: Mát. 19). Ágyu szőr számot mindent elnyeréne (Valk: Barb. MT. 112). Mielta ágyu szerszámot találtáe, ilyen rőttenetes voltát nem láttáe (Valk: Tun. MF. Pótl. LVI).

borbély-szerszám. Borbély szerszámokhoz való fűnee: chirurgiae (Com: Jan. 32).

esigázó-szerszám: tormentum Com: Jan. 136. [folterinstrument]. A nem jámboroknac megzabolázására vanac a kalodáe, tömlőzöc, esigázó szerszámoc, akasztó fáe (Com: Jan. 136).

éres-szerszám: [aeramentum; ehernes gefäss]. Sokak vanac, az mellieket fel vettenek meg tartani: az poharoknac es meszőlőknek es ercz szerszámoknak es agiaknac giakorta valo mosásit (Fél: Bibl. 164).

éték-szerszám. Előls étec szer szam: hedysmata C.

evező-szerszám: [remigium; ruder]. A könyörgés erős evező szerszám, melly által a habok meg-rontatnak (Mad: Evang. 162).

fegyver-szerszám: arma Ver: Verb. 165. [waffe]. Minden fegyver zerzammoth Parkas wramenac mondoth hozny (LevT. 1381). Minden más egyéb sbbéli fegyverszerszám hozzá képest tetetetlen gyarlóság (Fal: UE. 414).

forrasztó-szerszám: ferrumen PPBl.

fű-szerszám: [condimentum; gewürz]. Fűszerszám, minden ízt adó szerszám: condimenta PPBl. Azt monthad, hogy íth fyw zer zamot haital, de sohal megli nem thwdom thalalny (LevT. 1.122). Inmar el wntam az borsolást, mert Kegelméd meny fw szerszámoth nem hagyet woth (209). Venee az Jesus: nak testet es be ködtszok azt lepődőkben fű szerzámokkal egződ, az miképpen szokasok az sidoknak temetközni (Fél: Bibl. 1.176). A tyúkot ki fogják a sáros udvarról, fű-szerszámokkal izessé teszik (Pázam: Préd 30. Tel: Evang 26). A válogatott jó íz az egész életünknek fűszerszám (Fal: UE. III.179).

fűszerszámol, fűszerszámoz: condie Medl.at. 109. [würzen]. A mostani írók közül sokan édes indulatokkal fűszerszámozzák munkájikat (SzD: MVir. 245). A fejet, hogy szaga legyen meg-fűszerszámolta (Kóuyi: HRom. 188).

még-fűszerszámol, még-fűszerszámoz: condio C. [würzen]. Jól meg-fűszerszámozni az étkeket: *gulose condire

vilos PPBl. A sültéc egészségesebec, hogy nem mint a főzötec, hanemha jól es bővebetkén meg fűszerszámoztatnac (Com: Jan. 83). A pimpinella a bornak jó szagot ád, mintha meg-fűszerszámozták volna (Lipp: PKert. II.112). Eusebius jól meg bélelte s fűszerszámozta magát myrrhával, isoppal (Fal: NA. 125).

fűszerszámos: [aromatarius; gewürzkrämer]. A miniom, sárca arany-festék, verhenyő sárca föld, arany enyv értz közül szívárköző bányászti nedvességeknek mondatnak s a fűszerszámoknac áruú (Com²: Jan. 15).

füstölő-szerszám: **1)** [thuribulum; rauchgefäss]. Megharagac az Vzzjás, kinec kezébe vala az füstölő szerszám, hogy füstölne (Kár: Bibl. 1.396b). **2)** [odores; riucherverk]. A jo illatu füstölő szerszám gyönyörködteti a szagoló embert (Laud: ÚjSegít. 1.416). A füstölő szerszám akkor bocsáttya ki illatytát, mikor tűzre vetetik (Hall: Paizs 20).

hadi-szerszám: [arma bellica; kriegsgerätschaft]. Ostrom-lásra való hadi szerszám: musculus PPBl. Salomonnac mindenek aándokot hoznak vala, ezüst es arany odényeket, őltözeteket, hadi szerszámokat (Kár: Bibl. 1.314). Minden féle profontot, hadi szerszámot, az mi kell várnak mindent hozat (Zrinyi 191).

rűgő-hadiszerszám. Pattantyú, rügo hadi szerszám: catapulta Major: Sztó. 130.

író-szerszám: [graphiarium; schreibzeug]. Paranczola, hogy neki vinne íro zerzamat es papirosat (VirG. 19). Agyatok mynekwn yrozermat es megli yryw (ÉrsC. 109. Sylv: ÚT. II.134). Hat férfi ő vala, egy térfi vala ő közöttöe győlezbau őltözne es író szerszám vala az ő ődalán (Kár: Bibl. II.115). Mondta neki: vegied az te íro szerzámodat es le fluen hamar iri őtuent (Fél: Bibl. 1.119).

ívő-szerszám: [vas potorium; trinkgefäss]. Látunk olliakat is, kik ezoda iuo szerszámokat talahak, mellieket ez ő társokat az itatra ingerlik (DecsiG: Préd. 24).

íz-szerszám: [condimentum; gewürz]. Az húst tellyességel főzem, ízi szerszámát meg adom (Kár: Bibl. II.131).

kinzó-szerszám: tormentum Com: Jan. 136. [folterinstrument]. Mindennémá kinzó-szerszámokkal vesztegették a Christus bajnakit (Hall: Paizs. 122).

konyha-szerszám: [vasa culinaria; küchengerät]. Két kérem, adjen ezüstmivet, konyhaszerszámokat es kárpitokat (Nád: UE. 238).

kovács-szerszám: [instrumentum fabrile; schmiedgerätschaft]. Jwtnak egy zyghet mellee, hol ott mynden nemew kawach zerzámok valanak (ÉrdyC. 314b).

kristélyező-szerszám: mstrechytiae PPBl.

lővellő-szerszám: missile PPBl.

lövő-szerszám: [tormentum; geschütz]. Azt mivelni, hogy ne árthassanak a lövő szerszámok: tormenta bellica *ludificari; közéről a lövő szerszámoknak nintsen erejek: usus tormentorum spatio propinquitatis *interit PPBl. A hegynek közepibe lövő-szerszámokat helyeztettek (Szal: Krón. 548). Az ő köfalay az test, lövő szerszám, bastiay az oldalak (Lép: FTük. 56). Isten az által a lövő szerszám által széllhesze-el az ő ellenségit (GKat: Titk. 450). Porral, lövő szerszámnal küálnak (RákGy: Lev. 142. 187). Szüntelen hallatott ellenség ágyúját, lövő-szerszámokkal routatni bastyját (Thaly: Adal. II.24). Minden lövő szerszámokhoz az pattantyúok mellé embereket rendeljenek (MonOkm. XIV.182).

ló-szerszám: [arma equestris; pferdegeshirr]. A gazda asszomak hagyom mind lúszerszámot és mind egyebet (Gér: KárCs. III.374).

madarászó-szerszám, madarász-szerszám: aucupatorium C. MA. [vogelgarn].

merítő-szerszám: antlia Com: Jan. 90. [pumpe]. A hajó gaz a hajó fenekében őszve folyván merítő-szerszámmal: vizvono szivattyuval kí merítette (Com: Jan. 90).

muzsika-szerszám, muzsikáló-szerszám: nauia, nauium PPBl. [musikinstrument]. Minden-féle gyöndörűségek jedzettettek, a mellyeket az ételben, italban, a musika szerszámában és ezekhez hasonlóknak kereset (Mad: Evang. 452). Musikáló szerszámok a citera, begedű és kintoroa (Com: Orb. 203). Római találmány idegen nyelven misét mondani, musica szerszámokkal zengedezni (MNYil: Irt. Előb. 5).

muzsikaszerszám: melicius C.

mű-szerszám: [instrumentum]. Az Israel népey ala menea nek a phillistusokhoz, hogy kiki mind meg elesiteneie az ű szanto vasat es egyéb mi szerszamat (Mel: Sám. 25). Minden mű szerszám pénzért készítetik (Szentm: TFü. 20). Akár mely mű szerszám s eszköz inkább rostásodik bevérven hogyan vele élvén (Fal: UE. 403).

nyomó-szerszám: [prelum; presse]. Rakua az sayto, teli vadnac az nyomó szerszámoc (Kár: Bibl. II.186).

[ó-szerszám]

ószerszám: veteramentarius Com: Jan. 98. [trüdler]. A ki az ó ruhákát varja és meg-foldozza, ó szerszámoc (Com: Jan. 98).

patika-szerszám: [medicamentum; arznei]. Ada a kiralanac sok io szagu patika szerszámokat, keneteket és draga kőueket (Mel: Sám. 151). Az patika-szerszámotól ódd meg magad (FortSzer. I.4). Patika szerszám tsináló avagy patikárosoc (Com: Jan. 218).

patikaszerszám: [apothecarius; apotheker]. Patika szerszámoc bolt, az az sok-féle halaloknak természetekről és azoknak nemeiről (Irat: Perk. Cím).

szíj-szerszám: [floramentum; riemen]. Keth bordo morhays wagoon, kjbén kes, hayfono, zyzerzam, papjros, fesyw es egyéb aprolek arw zorzam wagoon (LevT. I.381. VeetTrans. 22). A magyarországi kereskedő népek vehessenek barnot csak a sokadalomban, de sarut és egyéb szíj szerszámot ezek se vihessenek (ErdOrszgy. 573).

tűz-szerszám, tűzütő-szerszám, tűzkiütő-szerszám: [chalybs; feuerstahl], feuerreisen Nom. 35. A tűz ütő szerszám a taplóval jelen légyen (Com: Jan. 158).

tűzszerszám: [incendo; in brand stecken]. Az keserves német terh s portio, úgy gyakor tűz-szerszámocott szerencsétlenségek miá megszegényedünk (RákF: Lev. I.64).

tűzes-szerszám: 1) [pyrotheca]; feuerzeug Nom. 35. **2)** [tormentum; geschütz]. A lövő és tűzes szerszámok (Rák: Art. 18).

vas-szerszám: [ferramentum; eisengerät]. Vas szerszámoknak pengése nem hallattott az háznac fel eppítésében (Kár: Bibl. I.307).

zengő-szerszám: [instrumentum musicum; musikinstrument]. A musikáló a jól őszve bocsátott hurú zengő szerszámokat pengeti (Com: Jan. 168).

szerszám: [magiens; zauber]. A Jupiter parantsola a Mercuriusnak, hogy őgyeltene valami szerszámoc italt az embereknek (GKát: Vált. I.937).

szerszámotlan: [inconditus; ungewürzt]. A bőjtős észik közönséget az az valami temérdek, paraszt, szerszámotlan elede (GKát: Vált. I.1069).

[szerszámoc]

szerszámocás: [conditio, conditura; würzung]. A kerti s füves palantakat nem csak étek szerszámocásra, hanem szegény emberek ételére rendelt a természet (Nad: Kert. 276).

szoros-szám: ratio districta NémGl. 138.

Számantalan, száméntalan, számintalan, számítalan: innumerus Kr. [unzählig]. Mywelkedetben foglalatos ember egy őrdőgtől keesertetyk, de hewolkodo ember zamantalan őrdőgtől kesertetyk (ÉrsC. 533). Ott voltak a kalastromokba rekeszedett szent barátok száméntalan sokasági (Pázm: Préd. 877). Kaphat vakmerőséget, számítalan sok morghásokat (Bal: CsIsk. 23). Számítalan sok bizonyságokat hordhatnék vakmerő feitekre (122). Nem tsak magadnak szeresz hirt, nevet, de számintalan nagy rendeket is megszabadítás ez nyughatatlanságtól (Hall: HHist. III.157). Ha meg-fogyatkozunk reménységünkben e világi számintalan háborúságok között, az urhoz folyamodgyunk (Hall: Paizs. 104).

Számára: [usui, commodo; zum gebrauch, zum nutzen]. Az minemeü két kerekeli monath az ű feolsege zamara ez el mult ideokben foghlaltanak wolt, mostanaba wyzontak el foghlaltak Dobo wram zamara (RMNy. II.263). Ez megh neuezet debreczeniek immar eo felsege zamara ide birattatnak (269). Az én számomra bort nem hordatna addig, meddig az Nga bora el nem kél (LevT. II.173). Nemesek, nemteleuc, kik a mi számunkra tartozandók (248). Ha azt az paripa lovat én számomra megvétethetném, igen akarám (KétMDipl. 169). Bay Lászlo úr katonái számára csutorákat vettem (KeeskTört. IV.91). Egy ember sok pénzünk vitte vala oda, hogy flintákat vegyen ezerrünk számára (Tbaly: Adal. II.365). Ha fenn akarod tartani nálok a búcsületet számodra, az ő alacsonságokca ne bocsátokozzál (Fal: NE. 23). Járt némely reformata ekklesiák számokra régen a fejedelmektől valami kevés fizetés (Bod: Pol. 141). Viszi bőségét azoknak számára, kik rá szorultanak gazdag tárházára (Orczy: KöltSz. 54).

Számol: numero MA. zählen, rechnen PPB. 800 sing vásznat szüne meg, csak 6 pénzével is számolván singitül, 48 forintta szolgálának (Évk. XII.64). Magannak tartozom számolni arról, a mi bennem vagyou (SzD: MVir. 376).

még-számol: ∞ Abirozok, kezkenök, ezeket meg nem zamoltam (RMNy. II.199).

Számolhatatlan: [innumerabilis; unzählbar]. Számolhatatlan teremetet állatoc (Kár: Bibl. I.660).

Számlál: 1) numero MA. zählen, rechnen PPB. Számadásra menni, oda számlálni: venire in *computationem; boldnak feletszésc szerént számlált esztendő: *lunaris annus PPBl. Az ydőt kezue zamlatni (ErdyC. 513). Myltoltatnyek az ew Nag-saga deaky keoziben zamlatlya (LevT. I.388). Tudszé számlálni: scis numerare (Com: Vest. 68). A mezei parasztoc tizenként, hatvanodoként vetne őszveszámlálnac (Com: Jan. 163). Im te jövendőjdet fogom számlálni (Zrinyi I.41). **2)** [numero; anführen]. A mint kronikákából számlállyák a' tudósok (Pázm: Préd. 171). Igazmondásodban számláltad előnkben (Thaly: Adal. I.46). Ki gyöznő őket számlálni, minden dolgát lerajzolni (II. 339). **3)** [puto, aestimo; halten, schätzen]. 50 lovasnál feljebb nem számlálom az lovasát (Beres: Lev. 622. 739). Harom kis mért földre számlálja hazáját (Orczy: költH. 40).

[Szólások]. Moltosagos zent t a r s s a g o k b a n z a m l a l t a t h w a n (ErdyC. 516b). Hyweyduok tarsassagokban zamlatasswnk (TbewrC. 199). Az illetlen öröm sok jajt fejedre számlál

(Kisv. Adag. 520). Olyha zamallatasseek az isteny zentsgeoknek vetelére (CornC. 19). Kegetlenocekkel zamallatatot: cum iniquis reputatus est (MünchC. 104). Alkalmas ewtet az bynesek közzee zamallany (ÉrdyC. 352). Tégedet az fényes portának hű szolgálatjában igazságos ezíraki közzé számlálván (Monlrók VIII.41). Adkozattak kezye melto vagy zamallatadno (EhrC. 33). A gonosz tőné közzébe számláltatá (Helt: ÚJT. N7). Keresztyenöknek közzébe zamallal (WinkC. 244). Ky zamallatot valam y közzynkben (JordC. 708). Meltolatneek ev zentssegek atyasaga zentevknek kezymben zamallanya (MargL. 121). Az tholwayok közzébe zamallathny (PozsC. 34).

be-számlál: [in numerum confero; einreihen]. Ewról o zentssegek lelek, ky ez may napon bel yktattaal az martyroktwl, bel zamallatattaal az confessoroktl (ÉrdyC. 520b). Chak az zamallalya be wr isten az eelő kenyben (615).

el-számlál: enumero Kr. [aufzählen]. Zamallal el, mene zepseg vagyon az egön, ez földön (SándC. 2). Orzaganak nyuzen zama, mert nap tamadattwl fogwan nap nyughatthyg el zamallawan mynd ezak ewnen maga byrya (ÉrsC. 461).

elő-számlál, elől-számlál: enumero, recensio, memoro C. [aufzählen, anführen]. Nevén nevező, neveket elő-számláló: nomenclator aut nomenclator PPB. Cristus az ew hyweejt meg algya előve számlalwan az heet yrgalmassagokat, kyket tőtteneek (ÉrdyC. 13). Zent Mathe előve zamallawan Abraham atyanktl foglwan mynd az profetákat (529). Kiket an elő zamallank (Ozor: Christ. 187). Ezeket ni mind erdemljük, vétkeinket ha előszámláljuk (RMK. VI.232). Az aszszoni allatnak sok tisztit es ekessegit zamallalia az irás elő (Fél: Tan. 463). Nem hűnen számlalod elő az én beszédemet (Tel: Fel. 23). Nem akartam ma yonnan minden okait elő számlalnom az anyaszentegyház keresztinek (Tel: Evang. II.271). Minden féle esetit elő számlállya (Vás: CanCath. 206). El-fogyna az idő, ha mind elő akarnám számlálni, melly nagy zentsségre nevelt a mi urunk (Pázm: Préd. 180. 1156). Csak azokat a bűnöket kel elő-számlálni, a kírül ember emlekezik (Pázm: LuthV. 32. 474). Ha az ecclesiában valo igaz tudomány felől valo értelmet isten kegyelméből által latlatne es elő számlalhatne (Ész: IgAny. g4). It menyi idő telhetet el, azt sem akarom elő számlalnom (327). Isten győznie elől számlálni (Czegl: Japh. 27). Számlálhatza elő azokat a példákat (Pós: Igazs. 193). Neoburgi fejedelem az ő próbékességének tizeket okait számlállya elő (Toln: Vignasz. 32). Nem szükség ezeket egyenként előszámlálni, mert nyilván mutogat rájuk es elég feujen kacagja őket az értelmes világ (Fal: UE. 381).

előszámlálás: enumeratio, memoratus C. recensio MA. herzáhlung PPB. Intettoteneek a sidoc az wr istennek törueyene meg tartasara es meg őrszerese, a törueyene meg magyazasauul es yvonnan elő számlalasaual (Helt: Bibl. I.f).

föl-számlál; 1) [enumerare; einreihen]. Kyról nylyw esatekőzyk zent Mathe ewangelista fel zamallawan Cristustwl es az zyz Mariatwl foglwa mynd Adam atyankyh (ÉrdyC. 440). 2) [dinumero; zusammenzählen]. Az többi ot valo sokaság, ki föl nem számláltatott (Zvon: Post. II.257). 3) computo Kr. [berechnen]. Ha jól felszámlalom, egy hónapja, hogy irtam Kédnek (Mik: TörL. 21).

hozza-számlál: annumero C.

ki-számlál: 1) exputo MA. [computo]; ausrechnen PPB. Azon igyekoztee, hogy kiszámlálhatná az ítélet napját (MA: Scult. 28). 2) excommunico MA. [ausschliessen]. Kiszámlálni valakit az hívek közzül (MA: Bibl. IV.154). Ez az büntetés, hogy az tanács közül ideig ki-számláltassák, valamig istenét meg nem engeszteli (MontME. 177).

kiszámlálás: [excommunicatio; ausschliessung]. Valamely bűnös embernek az hívek közzül való kiszámlálása (MA: Bibl. IV.154).

mög-számlál: numero, ennumero, dinumero, pernumero C. connumero, computo MA. [zählen]. Megzamallalya a ferfiakat, zaz huz ezer galogokat es louagokat (BécsiC. 12). Vg sokasoltanac még, hog ő serogée megéum zamallathatic (18. 143). Tű fetec nec minden firti megzamallattac (MünchC. 32). Feyeteknek haya zala mynd meg zamallattanak (JordC. 384). Meg zamallataak mynd eeu tetemeyeth (KulesC. 41). Ha meg számlalom azokat, az főveinel többec leszuec (Szék: Zsolt. 146). Egy ember talál az ő atyáinak könyneben meg számlalwan, hogy őnéki egy ember tartoznéic 4 sing posztóul őt forintért (Helt: Aritm. 15). Meg az fejeteknek hayszala-is mynd meg vadnak számlalwatan (Szár: Cat. C4). Főkötő, vagyon rajta 32 arany boglárók es az mint megszámláltattam, szüz szép válogatott gyöngyszemek (TürtT. 2 IV.142).

mög számlálás: dinumeratio, enumeratio, recensio C. zählung, abzählung PPB. A negyedic könyuebe Mosesec meg mutattac a síde nepneek a pusztaba valo meg számlálása (Helt: Bibl. I.f).

mög számlálhatatlan: [innumerabilis; unzählbar]. Tengernek főenyek meg számlálhatatlan (Börn: Ének. 88). Meg számlálhatatlan düchöségcs lökők düchöséget előtte szépen énekelnek (Zrinyi II.81).

mög számlálható: numerabilis, computabilis C.

ösze-számlál: connumero, computo Kr. [zusammenrechnen]. Ha mind öszve-számlalom sem hiszem 4000 levasnak lenni (Bercs: Lev. 180). Öszve számlálván az hadat majd 8000 praesentiája lesz az okossak előtt is (324). Ha öszveszámlalom valóságosan népit, van három ezer s több is (709).

ösze-számlálás: computatio C.

Számlálás: numeratio MA. abzählung, rechnung PPB. Ez eellyen zamallalasaak yrasaat elezer kezdé el Cyrinus (JordC. 521). Zentek közee valo yrasa es zamallasa (ÉrdyC. 283b. 323). Számlálásokat csinálnac esztendeiérül, holupjárul, sőt meg napiárul is a világ végének (Zvon: Post. 125). Ez indította Dauid színet az számlalatasra (Fél: Tan. 495).

Számlálat: computus MA. [numerus; zahl]. Ha kynek értelme vagyon, zamallalya az bestyeenek zamokat, kynek ew zamallattyok mynd emberek: numerus hominis est (JordC. 909).

Számlálatlan, számlálatlan: [non numeratus; zahllos]. Zent Elek edes atyath anyath [hagyta el] es zamallatlan kinezeket (Apost. 30). Lata minden lelky atyának nemzetebel dychekevdűnen zamallatlan sokasagok az felséges istennek zyne clevt (DomC. 186).

Számlálgat: identidem computo Kr.

Számlálhatatlan: innumerabilis, innumerosus C. unzählbar PPB. Az te mondhatatlan kegyelmességős yrgalmassagod (CzechlC. 22). Valanak az jazonak hadaban kevv nepcek zamallatlatlan zamanu (CornC. 175). Vr tytkaynak nezeyw zent Damancos az ew zoretetek fyaynak es leanynak zamallatlatlan sokasagat ezve cvele zoretetek karyayval (DomC. 180). Szamallhatatlan lelkeket viszen pokolra (Mon: Apol. 499).

Számlálhatatlanul: innumerabiliter, innumera multitudine MA. unzählbarlich PPB.

Számlálhatatlanság: innumerabilitas C. MA unzählbarkeit PPB.

Számlálhatatlanul: innumerabiliter MA. unzählbarlich PPB.

Számlálód-ik: [delibero; mit sich zu rathe gehen]. Szükség, hogy az egész ember gondolkodjék, tanachkozzék, magam számolódjék (Pécsi: Szűk. 141).

Számonekánt: numeratim MA. nach den zahlen PPB.

Szamos: 1) numerosus C. MA. zahlreich, viel PPB. Vatok az mennyey zenteknek zamos palogar tarssay (ÉrdyC. 226). A gyülekezetet, a mely mennél számosabb, annál kedvessebb, el bocsáttya (Com: Jan. 126). Szamos öreg könyvec: numerosa volumina (157). 2) [numeratus; gezáhlt]. Az Judah seregének számosi száz nyoltzánhat ezer (MA: Bibl. I.119). 3) [paucus; wenig]. Ég néhány számos embernek hatalmaert az önmű maga bezűlletit arulna el (Deesi: SallJ. 2). Rövid írásban foglalm nem minden czikkelyét, hanem csak egynehány számos részeit az Mahomet tévovázásinak (Pázm: Kal. 433). Igen igen keves, számos embereknek szájukban talaltatik (MNyil: Irt. Előb. 6).

Szamosan: [numerosa, saepenumero; zahlreich, vielmal]. Az kását főzzed, savát is add meg mint az több kásáknál immár ugyan számosan megvagon (Radv: Szak. 249). A régi doctorok között sokan, kiket Bellarminus számosan bé-hoz, ez mi értelmüket követik (Pós: Igazs. II.150). Szent Ilona napját számosan érbesen (Thaly: Adal. I.222). Vegye fel Szabó Mátét is hadastúl és úgy számosabban Szent-Endrénél megmutassa magát (Berces: Lev. 329).

Szamosít: multiplico, augeo SI [vermehren]. Ügyekezttünk azon, hogy az szegény hazának barátit s jó akaróit számosítamók (Bethl: IIRákGy. 76). Isten számosítsa esztendőidet (BiróM: Préd. b2).

mög-szamosít: ∞ Halgas fiam engem és megszámosítottamuk az te életednek esztendei (Zvon: Post. I.234).

Szamosod-ik: multiplicor, augeor SI [sich vermehren]. Ű ataloc számosodjék az istennek népe (Agend. 63). Uram tellyesítsd kérésit ha tetszik, országodnak népe azzal számosodik (Szatm: Dom. Előb. 27). Az attiafiaknak eggies es bekeseges itben való lakassok által ez waros teliesedni es számosodni lattatik (TörtT² III.171). Szamosodik búbanatja, közel halála, halálának végórját várja (Thaly: VÉ. II.251).

Számosság: numerositas C.

Számoz: 1) computo Kr. [berechnen]. Olvasora számozzák az kép mutatóc az ő imádságokat (Zvon: Post. II.295). 2) dinumero; abzählen]. Elkészíti főzeményét, egy néhány tál étket, nyársa való süteményét, számozza vendégeit (Fal: Vers. 878).

föl-számoz: [dinumero; abzählen]. A mint felszámoztam folyó napjaimat, békészönt, ugy látom, századik esztendőm (Fal: Vers. 901).

föl-számozás: [conscriptio; volkszählung]. Ez az első föl számozás lén Cyreneusnak, Syria tiztartoiának általa (Kules: Evang. 69).

mög-számoz: [dinumero; zählen]. Isacarnak nemzetyt megzamozwon leenek bethwen neegy ezeren (JordC. 175).

Számtalan, számatlan (számtalan MNyil: Irt. Előb. 18. GKat: Titk. 293): innumerus, innumerabilis MA. unzählbar PPB. [unzählig, zahllos]. Zamtalan bozossagokkal ylletetik (EhrC. 3). Midőn őket az egiptomiaknac zamtalan serege földözne, vgy fedeztetébe vizzel, hogy éac egsem marada (BécsiC. 18). Zamtalan sok czodakat tőt (VirgC. 28). Nagy zamtalant fordoyta meg az erek vezedelemnek wtarol (ÉrdyC. 148). Meg sokasulanak, zamtalan lenek (KulesC. 97). Mellyec mellé soc számtalan doctrinákat számlálnak az német számuető nesterek (Helt: Aritm. A2). Az gyökerec soc számtalan apro

mint à földi monyorónac (Mel: Herb. 36). Szamtalan sok keppen többek az poganok (Mel: SzJán. 208). Szamtalánon vadnac efféléc (Kules: Evang. 39). A Krisztus szereteti nem hadta helyélni, hanem számetlen esztenezte számatlan munkák és fáradsagok terhének viselésére (Pázm: Préd. 1247). Micsoda víz hozta amaz számatlan lélek terbelő traditioikat (MNyil: Irt. Előb. 3). Az isten elfordult tőlök az számtalan apro közbenjárótskák miatt (18). Az egy teremtet emberi természet számtalan sok ezer emberi személyekkel közzlötetik (GKat: Titk. 295). Az végbeliek szinte úgy prédáltak, ide számtalan élet takartanak be (RákGy: Lev. 143). Minden dolga fordul csak számtalan káron (Zrinyi: ASyr. 40).

Számtalanság: innumera multitudo Kr. [zahilose menge]. Az eyeli latroknak számtalanságot mongia lennie 1572 (KBécs. F2). Ott vóltak a mély tudományú bölts emberek számtalansági (Pázm: Préd. 877).

Számtalanszor: saepissime, innumerabiliter MA. unzählig, vielmal PPB. Nem egyszer, hanem számtalanszor versz arczul (Tel: Fel. 11).

Számú: numero Kr.

[három-számú]

háromszámúság: [trinitas; dreifaltigkeit]. Az Istenségbeli többség az írásban három számúságra határozatfik (GKat: Titk. 54).

tíz-számú: decas C.

több-számú: [pluralis; von mehrfacher zahl]. Fen marad még a mi bizonyágunk, hogy az Elohim név mind végezödésével mind jegyzésvel több számú ige légyen (GKat: Titk. 20).

SZAMÁR: 1) asinus C. MA. esel PPB. Szamárul ordít: rudere; zamárul ordító: rudens MA. Per binas metas venitur ad locum, qui dicitur zamaroth (Wenzel VIII.249). Campus zamarluchka (ZichyC. II.278). Az zamar ganayahoz basonlo (EhrC. 80). Le zalla az zamar hatarol (VirgC. 46). Ne kywand te baratodnak zamarath (JordC. 54). Nemeli oktalan allatnak első fyat mint a zamaronakn egy ibon kelh vala meg valtani (DebrC. 173). Vala az calastromnak egy zolgalo zamara (ÉrdyC. 562). Meg nyergelé az ő zamarat és el méne a moabitac feiedelmiwel (Helt: Bibl. I.Bbb3). Talála egy meg terbölt szegény zamárt elől (Helt: Mes. 117). Az áruáknak zamariát el haytyac: asinum pusillorum abegerunt (Kár: Bibl. I.526). E hozac a teneszoe zamárt (Tel: Evang. I.451). Sok kétlábu számárok vannak közöttök (Pázm: Kal. 586). Szamarak egy monyas és egy kancza (Radv: Csal. II.403). Ugy bánom véle mint az szentelt vizet megívó számárral az kispap (Berces: Lev. 471). 2) [indocutus, stupidus; unwissend, dumm]. Ifjak kik látják csak megcsúfolnak, engömet mondnak asszony zamarának (RMK. IV.79). Nám zamár volt Szlúny Ferencz, ki cak választot sem tén levelünkre (Nád: Lev. 47). Ez az őn feif ember annyira el mégien az istentelenségben, hogy az sz. atyák írását tudatlan zamár írásnak is meri mondani (Bal: CsIsk. 368). Szamar coronát adtok és fejében (Czegl: Japb. 44). Szamár felelet, még zamaráb a ki Posabázival dicséri (Sámb: 3Fel. 672). Félre csapontak ők is náloknl zamarabtbl féliekben (Matkó: BCsák. 105). Látodé gusra való zamár (213). Honnét kullantád ide a csak-ot gáncs kereső zamár Mátyás (220). Igen számár-módra viselvén magát a nagyatyja körül Somai, testamentumát revocálta 1766 (Hazánk I.378).

[Szólások]. Ugyan pap a zamár 1760 (Hazánk I.375). A töb calvinisták a lutherista tanitokat a zamárnyi zamár oknak, esze-fordult tévelygőknek nevezik (Pázm²: Kal. 289). Semmit egyebet nem tudnak, hanem csak a zamár árnyé-k áról beszélgetni (Misk: VKert 316).

[Közmondások]. Nem illet számárt veres nyereg (MA. Decsi: Adag. 22). A hol nints ló, számár-is kedves ott: *inter coecos regnat strabo PP13. A mély dolog nem számárt illet (Czegl: MM. 167). Minden számár a maga terhéért viseli (Mathó: BCsák. 88).

anya-szamár: [asina; muttersell]. Ime te kyalod yk the hozyd ylven az anya zamaron (ÉrsC. 79).

erdei-szamár: [onager; waldesel]. Az oroszánoknak pęrdái az erdei számárok az pusztában (Kár: Bibl. 1.658).

indiai-szamár. Némely tudós emberek eleitől fogva tagadták, hogy valahol e világon unikornis volna egyéb, hanem a kít ők indiai számárnak neveznek (Misk: VKert. 93).

nöstény-szamár: [asina; eselin]. Leltec ég mogkótózt nősten zamart (MünchC. 51. Kules: Evang. 12).

vad-szamár: [onager C. [waldesel]. Vadszamár tsikoia, fia; lalisio C. Vadszamarokkal nala ő lakodalma (BécsC. 143). Vad számár anag vad lo, nekik beléndnek, vad őkörnek mongiak (Mel: Jób. 646). Az vad számárnak az mezőséget adtam házána (Kár: Bibl. 1.536) Virgilius az olasz-oroszági vad számárokat emlegeti, holott vad számárok ottan nintsenek (Misk: VKert 3. 91).

Szamári: asininus C. [esels-] Neues bator, byzwan myelheted a te zamari woltodert (Pesti: Fab. 13). A második példának előhozattatásában szamári tudatlanságát mutatja-ki (GKat: Titk. 259).

Szamárkod-ik: servio more asini MA. wie ein esel dienen PPB. Szamárkodó szolga: Aegyptius laterifer (MA. Decsi: Adag. 212). Másnak szamárkod-ik: asinus balneatoris (Decsi: Adag. 290). Aóás nem léssz néki, akár mennyit szamárkodgyék érottet (Pázm: Préd. 81). Jó nekünk ez a világi lakás és ha lehetne, örökké itt maradnának, itt szamárkodnának (417). Szamárkodgyál a magad bibliád ellen is (Mathó: BCsák 307).

Szamárkodás: [laboratio; mülie]. Valamit egyebet mivelünk tsak barmokkal köz szamárkodás (Pázm: Préd. 3. SzD: MVir. 288). A gazdagságot nyughatatlan szamárkodással győjti (Pázm: Préd. 89).

Szamárocska: asellus C. eselein PPB. Lole Jesus zamárocskat es fő ő reia (MünchC. 196). A számárocska a levásznac fustélyától őszádnóztetvén, ordit (Com: Jan. 43).

Szamárság: [stoliditas; dummheit]. Ebből nem is kól karhoztatnu semmi hazságot, sem rolok az szamassagnac szemernet el vennem (Zvon: Osiand. 174). Ha tudatlanoc voltak, mit arhattak szamárságoccak (Czegl: Japh. 43).

SZAMONCA: [acceptus, familiaris; günstling?]. A fejedelem asszony a maga váradí szamonzáját s azok között Teleki Mihály bátyját minden uton módon promoveálni akarta (Cserei: Hlist. 16). Ugyan pap a számár! Meg is mondám neki, hogy nem csodálom, hogy a sertésemet megölte, mert két feleségo is holt meg a keze miá s ha azokat nem irtóztott megölni, hogy irtóznék disznót ölni; Kolosvárnak hívták, ngyan odavaló szamunca 1760 (Hazánk 1.375).

1. SZÁN: 1) misereor, commisereor, commiseresco, poenitet C. condoleo MA. reuen, bedauern, erbarmen Adami. nütleid haben PPB. Zamom: poenitet me NémG. 184. Ez kegdöten nepok nem kevanac az en életömet, söt sem zanac az en halalomat (NagyszC. 49). Ha megc ees towab az te neepednek zykeoseges vagyok, nem zanom a mwkaat, leegyen az te zent akaratot (ÉrdyC. 625). Halalomat, ludgied, inkab nem szamma (CsomaC. 12). Sok faratsagot nem szansz erekem (16). Erösen szannia vala (30). Nem szannia magát, nem szannia halalat az Christus noneirt (Sylv: ÚT. II.162). Ne s'annia kegelmetek

kewleget mettetwnk (RMNy. II.97). Hogy ni-is szabadságunkért fáradságunkat ne szánnak, hanem azokért élni és halni köszek volnánk (III.125). Szeretettel kérem, ne szánya ez iránt maga fáradságát (LevT. I.307). Nem szannya magat meg ötletni juhait (Born: Préd. 280). Szánt es könyörült raytunc (429). Meg holt gyermeket szanya, sirityta, iaygattya (Born: Evang. III.102). Az czezemöket is egy szal nyira sem szányac (Born: Ének. 313). Életedet nem szántad (Kár: Bibl. I.498). Véréte sem szánná ki ontani (Decsi: Adag. 114). Halált sem szánná, csak kedve telnék benne (237). Az kőniörülö isten az embernek niomornságát es veszedelmét szánnia (Fél: Tan. 24). Testi éhségöket szánnia (Kules: Evang. 424). Testi javaidtul megválnia sem szansz (Újt: HÉnek 58). Tantzolóknae hiságos képiért nem szanyuc penzünket (Vás: CanCat. 121). Áldottac vadtoc, hogy eugenet szántoc (MA: Bibl. I.268). Semmi fáratsagot, költségeket nem szánnia (MA: Scult. 464). Az harti életnee meg förtöztetésétis zánnia (Zvon: Osiand. 187). Ha időmet nem szánnám vesztegetni (Bal: CsIsk. 183). Kik nem szánniak á veszdöt á gyermekektől (256). Nem szánta költségét (Mogy: 6Jaj. IV.26). Szánom a sereget, mert imé harmad napia, hogy éhezik 1666 (KBécs. A5). 2) [destino; zudenken]. Meg emlékezc isten beszoderöl es mi nekünc szánta kegyelmessageröl (Born: Ének. 469). Szem látomást láttunk az isten irlalmát, mert minékünk szánta magyar birodalmát (Zrinyi I.19). Az édes anyja fogantatásától fogva, ha fija születniék, a papságra szánta volt (Bod: Pol. 72). A mólnár tsak nem ördögnek szánta magát dühdödött mérgeben (Fal: TÉ. 734). 3) [propono; beschliessen, sich vouchen]. Sokat zantaak az ewangelionnac moyat el kezdeny (JordC. 515). Veegez el, a mit zantál (ÉrdyC. 377). Aszt szánta, ha magyart hozzá haythattya, Budán, Romában meczetet rakatna (Göres: Máty. 78).

el-szán: 1) [condoleo; bedauern]. Elszánám, hogy a fő ember árvája mily gyámoltalan (Bethl: Élet. II.7). 2) destino C. devoeo MA. geloben, bestimnen PPB. Kasszinder lön ezen, jó Zebernik várát királytul megnyerné, miképpen elszánta kedve szerént lenne (RMK. VI.60). Meg büntetni el szánta vala (Csereyi: PersF. 98). Nüivét negyven-nap-után sem veré földhöz, mint elszánta vala (Pázm: Préd. 5). Ennek környülülö dolgaiban semmi nem történt magától el-szánt nagy okonélkül (99). Mint vitte légyen végezhe Christus az nép meg vendéglésében valo el szánt gondolattyát (Zvon: Post. I.546). Teljességgel elszánta és erőss végezéssel elvégezte (MA: Scult. 705). Úgy szálita reájok az el szánt büntetést (Alv: Post. 124). Én semmit emberi autoritasval, el-szánt-szándékom szerént magunk mellett nem bizonyítok (GKat: Titk. 302). Istennek el szánt igaz akarattyá (Zrinyi I.99). Keserüségöben nagy merész dolgokat viszen vala végbe, elszánván teljességgel életét (Mik MulN. 36). Vesztég maradj a böcsülettel és el no szánd magad véle valami lejtöre (Fal: UE. 414). Olyasniire elszánhatná magát, mellynek bajos aggodalom volna a vége (505). Magától el szánt ok nélkül nem esett (SzD: MVir. 333).

el-szánás: destinatio, devotio MA. bestimmung PPB.

ki-szán: [devoeo, destino; bestimnen, entschliessen]. A praedikatorok . . . ki szánó béresok és ragadozó farkasok (Pázm: Kal. 136). A legveszedelmesebb próbákra kiszánják magokat imádság, alázatosság, isteni félelem nélkül (Fal: NE. 86). El ne költsed ma, a mire holnap szükségésed leszen, no szánd ki magadat a bizonytalnra (Fal: BE. 580). A megszorult szükség sok-felé törekedik, sok felé kap, néha a tilalmasra is kiszánnya magát (Fal: NU. 284). Egyetlen egy próbára ne szánd-ki bötsületedet (Fal: UE. 460). A ki többre érkezik eszével továb' szánhallya-ki magát (498).

mög-szán: 1) commisereor Kr. [poenitet; bedauern, bemitleiden]. Genoz zokasban newitek föl es sem ky nem akarnak belöle temy, sem meg nem gyonynaak, sem meg nem zannyaak

(ÉrdyC. 27). Meg zannya, bánya es meghgyonnya az ő byneyth (ÉrsC. 266b. 154). Ordeg embert yghen eyte, azert isten, hogy ezt latta, ez dolgot igen meegh zana (478). Meg-szánod szerlem (Rim: Ének. 303). Inkább ifiném jobbnak lenni, ha a hozzáukvaló keresztény szeretetből megszána mindnyájunkat (Bercs: Lev. 403). Reménylen, hogy megszánod esztelenségedet (Mik: MulN. 252). Inkább okot adsz arra, hogy megbántsanak, mintsem arra, hogy megszánjanak (Fal: UE. 431). Ha nem érdeklie szegény sziveteket, hogy meg-nem szánnyátok ez egy biveteket (Kónyi: HRom. 139). 2) [statuo; beschliessen]. Megh zantam vala, hogy tyztességeht tegyek: decreveram honorare (JordC. 171).

mög-szánás: 1) [misericordia; erbarmung]. Meg-szánásra könyörületességre méltó (Com: Jan. 193). 2) [poenitentia; reue]. Az töredelmesség szívből való meg szanasa es vtalasa az bűnnek (Fél: Tan. 238).

mög-szánat: [poenitentia; reue]. Agyad nekóm byndömek keserűségös meg zanathyat (CzechC. 12. GyöngyC. 10. PozsC. 3).

neki-szán: [devevoe; sich vornehmen]. Neki száni magát a kereskedésre: *callere ad suum quaestum PPBl.

Szánakod-ik, szánakoz-ik: miserescio, misereor MA. sich erbarmen, mitleid haben PPB. Szanakodnac az ő halaláról (Born: Préd. 298). Felesége dolgán szánakodiac vala (Cserényi: PersF. 93). Szanakodnac, mutatyac magokat (Mon: Apól. 416). Luterről azt írja, hogy szánakodni kel ő-rajta, mivel a purgatoriumot elein jóvá batta (Pázm: LuthV. 129). Amott őrvendez avagy irégykedic, itt szánakodiac rajta avagy őrdömében tapsol (Com: Jan. 69). Jó szerencsésé es boldog elő menetele van e valakinek, ne horgas szemmel nézzed; szerencsétlenségé, szánakodgyál rajta (202). Mintha nem is tudna uyavalyádon szánakozni (Ács: BHal. 235). Az említett jószág nem származik mindenkor attól, hogy szánakodók vagyunk, hanem néha attól, hogy tehetetlenek (Fal: UE. 496). Az anya gyermekét sírva szánakozta (Kónyi: HRom. 171). Te kinek vállalai az esztendők terhe alatt le rokkannak, szánakodol-é rajtam (SzD: MVir. 477).

Szánakodás, szánakozás: misericordia, miseratio MA. erbarmung, mitleid PPB. Szánakozásra indítani kell a bírakat: *miseratione mens iudicum permovenda est; szánakozásra indító beszéd: *oratio miserauda PPBl. Az isteni felség oly nagy szánakodásra indított, hogy keservesen sirt (Illy: Préd. II.189). A szánakodás valóságos es törvény szerént-való adóssa a szegény-ségnek (SzD: MVir. 14).

[Szánalom]

Szánalmas: [miserandus; bedauerlich]. Bizonyára szánalmas es siralmas dolog volt az, hogy az istenes Dávid királynac olly szomorú tat kellett járni (MA: Seult. 365).

Szánandó: miserandus MA. erbärmlich, kläglich PPB.

Szánás: commiseratio MA. das mitleiden, erbarmung PPB.

Szánat: miseratio Kr. [mitleid].

Szánatos: miserabilis MA. erbarmungswert, erbärmlich PPB. Szánatos, keserűletes: miserabilis (Ver: Verb. Szót. 17).

Szánatosan: miserabiliter MA. erbärmlicherweise PPB.

Szándék, szándok (sayandek? RMNy. II.58. 59): propositum, intentio, animus, sententia SL [vorsatz, plan]. Ő egmen-dém mimemő zandekben volna iöenüő (BécsC. 319). Te leg nekem oltalmat ne igazatosodnak miatta nekem gonoz akarok-
nak ellene es te benn ő ereknék zandokat megb gúzhlessen (PeerC. R). Masnak kenantam lozagat gonoz akaratal, zandekal (VirgC. 7). Igiekezik vala wtet az io zandoktol meg vonni

(100. JordC. 747. DomC. 103). Zandocod az, hog artatlan verthi ky össed (DebrC. 335. 25). Vgoközie vala a meñeközönc napyat meg zörzeni, de isten, ki meudenöknec es menden tauacöknac fölötte vagon, e zandokot elteközla (TelC. 69). Yo zandekban valo alhatatossagh (ÉrdyC. 517b). Zandekom legyen towabba nem vetköznye (KrizsC. 79). Ha Kegelmel azon sajandékban wagian, hogy emekem nem adnad sem hazzat wennem, sim salastli tarthamom. azertli Kegelmelöthi kyróm, hyelenczyen kegielmel leweledem, mynemy sajandekban wagon Kegelmel (RMNy. II.58. 59). Nem viszed lator szandekodat végre (Helt: Mes. 293). Minthogy szandékon kívül meg hoszszabbíták ezeket az könyveket, nem megyek tovább (Pázm: Kal. 433). Éjjel-nappal főzik titkos szandéjkokat, együtt nyugtatliassák mi-képpen magokat (GyöngyD: MV. 16). A kik nem tudnak igaz utakon érnü el-cilzött szandékokhoz, azok térnek a csavagóra (Fal: UE. 438). Az arany almáért Betsig szandékunk (Kónyi: HRom. 73).

[Szólások]. Vette szavaibul eszre Nagyságodnak, messzi jár szandéka (Bercs: Lev. 170). Kutya volt szandékja német urannak (84). Nem hagyok alább szandékomban: non *minuam meum consilium PPBl. Leweléből meg értette hog Benyeczky wran meghys azon zandekban volna, hog az peorrel meg ewzze Kegyelmedet (RMNy. II.28). Meg értötte vala, hogy az ő magyarü e szandékba volnának, hogy az ő halála vtán mindjártást az római keresztynéséget el akarné hadni (Helt: Krón. 31). Oly szandékban voltak, hogy ez éjszaka is Nagy-Füdümen maradjanak (Bercs: Lev. 545). Azt hiszem, hogy Bottyán által költözött az hegyen es oly bizodalommal lenem állók szandékomból (290). Valakit maga fel-tött szandékától el-vonni: *labefactare aliquem PPBl. Egybe gyvélenek, hogy egy zandekal akarattal Josweenak es az Izraelnek ellene hadakozanak (JordC. 305). A ki ezt jól általérti, mentegtetü fogja, mintha szandékján kívül történt volna (Fal: UE. 366). Magán velhettem szóra es szivem szandéka szerint beszélhettem Aemiliával (Fal: NA. 132).

által-szándék: [consilium transeundi; fibersetzungsplan]. Talám valami nyelvet kaptak általszandikárül, azért gyülekeznek erre az hadak felim (Bercs: Lev. 390).

szánt-szándék: propositum MA. vorhaben, fürsatz PPB. Vala ky megli twnywth zanzandeka zerent meg wtalwan nem akarya teuny es követny, ennen maga ennen karhözattyanak oka (ÉrdyC. 146). Kérlek, ne véld szándsándoknak, hogy az meghagyott napokra hozzád nem mebeték (Nád: Lev. 3). Valamit ember nem szabad akarattyanak szánt-szándékával tselekeszik, abban halalos véték nintsen (Pázm: Préd. 725). Mutasd meg, mit végezet az isten az ő dröcké való tánaicsaban es szánszándékaban (Let: Hitág. 112).

Szántsándékból: consulto MA. mit vorbedacht, vorsatzlich PPB. Zantth zandekból nem akarok wetenem (RMNy. II. 80). Szánt-szándékból való bün (Kár: Bibl. 188). Az kie az poenitenciai fenytéket szánszándékból el akarné töröltetni, az anya szent egyháznac végső romlását keresic (MA: Tan. 1251). Szanszandekból ellene ne czelekedgyel (Magy: Nád. 70). Szánt-szándékból czelekedett (Com: Jan. 193). Híjjában pityergünk bűneinkben, ha azoknak tselekedetiktől meg nem szűnünk s tetten tészük szánt-szándékból (GKat: Válts. II.43). Vétkezie gonosz akaratból es szánszandekból (Teleki: FKer. 81).

Szántsándékkal: composito, consulto, propense C. [mit vorsatz]. Zantzandokual: deliberate, industria NémGl. 177. 260. Zantzandokkal te istened ellen veetkeznék (CornC. 453). Walaky zantzandekkal megli ölendy hiw baratyat (JordC. 56). Egy falumoth az gonoz lathor emberek mynd elekettek zanzandeggal (RMNy. II.111. Helt: Mes. 49). Szanszandekal való

oretuóe (Born: Préd. 561). Szegény Kapronezei uram bizony szán szándékkal maga veszette magát (RákGy: Lev. 141). Az efféle haszontalankodásra szüntsándékkal ne siessen (Fal: UE. 382). A ki szánszándékkal kitésekedik és vak kérdésekkel szorongatja társát, dolog, ha nem facsar ki valamit belőle (474).

vezeték-szándék: [consilium alterum; nebenabsicht]. Mozog ajakok üntig, de nagyon vezeték szándék mellette, mert zsiros konkra s egyházi uraságra sietnek vele (Fal: NE. 39). Elintézett szándékat más vezeték-szándékkal segítséd (Fal: UE. 369). Ez a lecke a vezeték-szándékra mutat (439). Tzélzött szándékát más vezeték szándékkal el-addig segíté, hogy tárgyát tüné fel-tett dolgának (SzD: MVir. 424).

Szándékos: [cogitatus, quaesitus; absichtlich]. Az ajándékokról se felekezettek-el, hanem azokkal tapasztaltassátok belső indúlatokat, szándékos jó akaratokat és valóságos igaz szereteteket (Csúzi: Síp. 21). A követek elkészülések szándékos betelése után beléptek a gályába (Fal: TÉ. 694). Látván, hogy Németországba kívánkoznék, nem tartóztatta, szándékos bételésére útravalóval becsfíletesen megajándékozta (726).

Szándékoskod-ík: [molior, agito; vorhaben]. Mi-úta a sátánnak szekere farkára ült, mindenekben szándékoskodik gonosz akarattyalhoz szabni magát (Csúzi: Tromb. 60). A méltóságos fejedelmek békességés szövetségét szándékoskodván sze rezni, különb-külömb-féle drága ajándékokkal szoltak egymáshoz követeket küldeni (Csúzi: Síp. 87).

Szándékoz-ík: intendo, meditor SI. [vorhaben, sich vornehmen]. Zandokozom: machinor Nyirkállai. Sok jokat zandokoznek tenny az pispekségben (DomC. 261). Putzaba zandokozek mennie (221). Minden betegnek imez legyen dolga: jó életet szándékozzon magának (Born: Evang. IV.230). Ha valaki büntetelre zandokoznék, senmiképen nem hadnoiok az úr asztalához járulni (Tel: Evang. I.524). Mint jár telát, a ki ritka és igen lágy igyekezettel szándékozik (Pázm: KT. 61). Gonoszra igyekeztet, szándékoztak ellened (MA: Bibl. V.11). Szándékozik, igyekezik, szepelkedik (Com: Jan. 68). Látszik, Háiszer ideim szándékozik megindulni az Rábán (Beres: Lev. 332).

[Szólások]. Halálokra király igyekeznék és d b u d o s á s o k r a szándékoznék (Valk: Gen. 18). Ha valaki felebarát yara zandokozie es álnoksággal meg ölendi ötet (Helt: Bibl. LMin 2). Mikor valaki felebarátyára szándékozik és megöli álnoksággal (MA: Bibl. I 67). Assuérus királynak h a l á l á r a szándékoztak az komornyikok (Pázm: Kal. 420). Alítak, hogi azt üttek meg, kire zandokoztak vala (DebrC. 169). Kyre akartok zandokozni (ÉrdyC. 577b). Jo dolgot szándékozol (Illyef: Jéplata. 22). Ó magokat zandokozate istenhöz torytenyőe (TelC. 8).

el-szándékoz: destino, devoveo MA. bestimmen PPB. És az unnya e' világból ki-mulván, el-szándékozik, hogy vitez ember legyen (Illy: SzÉlet. III.53). Az törökök, kik innár el-szándékozták volt az ostromot el-hadni (Konst. 14).

Szándékozás: [intentio; vorsatz, das vorhaben]. Az te tetemeenyndek zandokozasa es vgyyzasasa es may napon teghólet dycheeretónek valnak lenny (ÉrdyC. 455b). Bizd az wrra á to dolgaidat es előmeneti léssen á to szándokozasidnac (SalMark. E). Kemény tsipásokkal ostorozta isten Faraót a házasság-törésnek tsak szándékozásáért (Pázm: Préd. 246). Kivül fítsáknak látattanak lenni, belől pedig rakvák voltak ragadománnyal, alítván hogy a törvény a kezeket, nem az szándékozást tartoztattatná meg (Mad: Evang. 520). Attól félek, hogy pénzeket, ezüst miveket is el szedetü az csehországi badnak contentfálására, értegetnek is innár afféle szándékozást (TörtT. 189).

Szánkod-ík: miserere C. [sich erbarmen]. Es vgy mint szánkoduan annac nyomorusagan kezdé kerdezni, miczoda veget

remellenee annac az nyomorusagnac (Deesi: SalC. 29). Ez, mibelyen alkotmatossaga lón, az Jugurtához mene, ki igen busul es allapatny szánkodie vala (Deesi: SalJ. 52). De keves nép ez nagy dolgon ziből zánkodik (Vás: Epit. 8) Kincc most halálán minnyáyan zándokome (Csákt: AU. 6). Az miatt esett minden égetés, rablás, kin bizony mi magunk is keservesen zánkodunk (ÉrdTört. II.252).

Szánkodás: [misericordia; mitleid]. Még barátnakis zánkodásokat nem érdemli (Fórró: Curt. 357). Csak el álméldoknak, csak főnel czualnac, vagyon oly nagy zánkodás, az egész várason szélel nagy szomorkolás (Illyef: Jéplta 31).

I. Szánt: [pocnitens; reuig]. Agyad meg bowue zantnak fiát (EhrC. 158).

Szántakarva: [consulto; absichtlich]. Óh melly nagy esztelenség volna, ha lúsvétra halasztván a gyónást, a bőjtölésben valo szüvedesünket szántakarva haszontalanná tennők (Pázm: Préd. 408).

2. Szánt-: [propositum; entschliessung, vorsatz]. A gonosz jóvá nem léssen, bár jó szántunkból mivélyük-ís (Pázm: Préd. 785). Jó szántából kedue szerint vagyon ott (Alv: Itin. 216). Jo szántokból tselekeszik (GKat: Titk. 6). Jó szántomból mondám nékik (Bethl: Élet. I 34). Jó szántokból magokat újolag a fgyverviselésre resoválják (RákF: Lev. II.338). Recomendálom Nagyságodnak ezen emberséges embert, ne légyen jószánta, hazánkhoz való devotója megvetve (Beres: Lev. 71). Maga szánta, akarattya volt az oka (SzD: MVir. 333).

2. SZÁN (szány (Gvad: RP.7): traha C. MA. schlitten Com: Vest. 149. PPB. Tsép, falyiga, szán: tribula PPB. Illogy ha ez télen jó szán út kezd lenni, jó leány szép s gazdag legénhöz fogz menni (FortSzer. L36). Az szán kész, valamely napon ráir Kd. az napon elküldem (Nád: Lev. 73). A terhec terh hordo szekereken, temérdec talpu kicsin szekereken és szánakon hordoztatnak (Com: Jan. 87). Az szeker szinben három szán (Rad: Csul. II.347). Az szán előtt hat ökor volt (Monlók XI.358). Az egyetmást úgy köztített, hogy karácson előtt négy nappal indúttad meg, vagy szeker lesz vagy szán leszen (TörtT. 2 III. 158). A borokért 16 szánat küldtem (RákF: Lev. I.283). Údvar közepére szány volt vonva (Gvad: RP.7).

Szánka: traha parva Kr. [kleiner schlitten]. Két ló után való szánka (TörtT. XVII.267). Ugy tsúsz mint havon a szánka (PhilFl. 59).

Szánkáz-ík: [traha vehor; schlitten fahren]. Nem jó néked télben szánkáznod, oda török egy olykor kezud vagy lábád (FortSzer. II.3b). Ez télen jó leány szép legénhöz fogz menni, ki velled egygüt nappal fog szánkázni, eyel igen szepen te raitad iargalni (FortSzer. L36). Csak hogi júne meg Kd, mert innár alég váruám, hogy szánkázhatnék (Nád: Lev. 89). Ma jó reggel felkelvén, füröstökömetem, füröstököm után szánkáztam (Monlók XVIII.3). Seülhában úgy meg-szelidülnek a szarvasok, hogy mint a lónak háttára-ís fel-filhet és eleget szánkázik rajta az ember (Misk: VKert. 138).

SZANDZSÁK: [praefectus Turcius; türkischer anführer]. Bogler békkel, Annát basa hadával, tengőrelveül békőkkel, jancsúrokkal juta sokasággal, zöngés-bongással (RMK. III 127). Mehmet pava sok nippel és fő szangziakkal júve Budara (Monlók III.52). Ede az zanchyagoknak azth hoztha chazarthwl, hogy myudévufele rabollyanak, de negy zanchyagoth adthak ehewz (LevT I.289). Az vandor feyrwarj zanchyokotsy varia az basa tyz ezer nappel (74). Memethi bek Zolnának hel tartoya es zanchyakya (221).

Szandzsákság: [praefectura; verwaltung, distrikt]. Ez bassa hozattartozokal zanchyagokkal menek elezer Egrew

(LevT. I.144). Bebek Ferencnek az ő hyssegeyerth wrasagothi es zanchyaksagothi adothi az passa (221).

3. SZÁNT: aro, inaro, pastino C. pflügen, ackern PPB. Másodszor szántja: aratrat MA. Tiz vékára szántani: araro decem modios ex jugere; egy ekével szántani: arare in singulis jugis; mag-alá szántok: liro PPB. Ianus newew paratz, ky zantnala ew mezeyben (EhrC. 97). Zant Judas es zeg őmaganae barazlakat (BécsiC. 195). Ti nem zantotok, sem vetek sem aratok (VirgC. 51). Zanczad the földedeth es be győhed hwy laznaath (JordC. 59. 110). Az pokolbeli őrdők, myert hog sem zant sem kapal meg iredle ez zent iambornak ő nag thizta eletit (DebrC. 247). Valamellyeket az emberoc szántnac, cuezne, epitnece uizen es földön, azoc az ioszagos chelekedetnece engednece (Decsi: Sall. 2). Mikor te szántasz vagy szantattasz (Diósz: Préd. 273). Nagy mamuz az lábán kemény földet szántya (Zrinyi: ASyr. 99).

[Szólások]. Miért tűri, sőt rendeli, hogy a jámborok fején szántsanak az istentűl-szakadt gonoszok (Pázm: Préd. 25). Nem jön olly szomorán-fel az nap, hogy hátán az jámbornak szántlasson (Hall: Paizs. 25). Hogy az őrdög szántson barázdát a hátán (Kónyi: HRom. 164). Ha az én üszömön nem szántottatok volna, az én mesémet ti meg nem lertétek volna (RMK. III.339. 293).

[Közmondások]. Heverő ökorre nem szoktak szántani (SzD: MVir. 219).

alá-szánt. Az földet alá szántani: subarare (Ver: Verb. Sót. 29).

be-szánt: obaro C.

föl-szánt: exaro MA. auspflügen, anban PPB. A szántó az ekénece eleiben ökrököt fog, és az ösztönnel szurkálván őket pallagából fel-szántya (Com: Jan. 73).

ki-szánt: exaro C.

környül-szánt: circumaro C.

mög-szánt: exaro PPB. [aufackern, aufpflügen]. Alat megszántom: subaro; mindenestül fogva megszántom: peraro C. Megszántottál teljességgel engemet [mondja Jób] (RMK. IV. 66). Jó eleve a földet meg-szántod (Diósz: Tal. 271).

Szántás: 1) aratio C. agricultura MA. das pflügen, ackern PPB. Mag alá szántás: ternatio PPB. A zanthas es wethes felel ezt yrhathok te Ke. (LevT. I.333). **2)** [ager; acker]. Vétet io magot ő zantasa: in agro suo (MünchC. 38). Eg faluyaba neki nag soc zantasa vala (NádC. 531).

másod-szántás: repastinatio MAI.

1. Szántat: [arare curo; ackern lassen]. Zantas hatwan kebewire walo wgarath (RMNy. II.158).

2. Szántat: [ager; acker]. Az zantat, az é világ, a' io mag kezeg azoc az orgzagne fyay (MünchC. 39).

Szántatlan: inaratus C. [ungeackert]. Job keus szántot, hognem mint sok szántatlan föld (Decsi: Adag. 299).

Szántdogál GKat: Titk. 1117.

Szántható: arabilis MA. za pflügen dienend PPB.

Szántó: 1) [arans; ackern]. Felele a szanto ember es monda a farkasnak (Ielt: Mes. 436). Birgiak az en iozogatmat mind zanto feoldneul (RMNy. II.83). A szántó-ember a tövisses avarba tuzet vét, hogy meg-tisztítsa földét (Pázm: Préd. 6). A szántó-föld a világ, mellyben elegy vannak a jók es gonoszok (301). Sárgodik a szántó-földek es a mezők színe (Mad: Evang. 36). **2)** arator C. pflüger, ackernann PPB. Meg galaztattanac a zantoc: agricolae (BécsiC. 204). Az tehénhúst ne

aprésad szántó falatra, hanem szép aprón (Radv: Szak. 22). A szántó az eketalpban tétetett lemoz vassal fel-monttzi a barázdákat (Com: Jan. 73). Ha az nap te megyen, az juhász te felcszik, szántó vigan öszik (Zrinyi II.119).

Szántóka: alaunda arvensis Kr. [lerche]. A patsirta, szántóka az égre repül fel (ACsere: Enc. 216).

[SZAPALL]

ki-szapall: exurgito; herauskotzen C.

SZÁPOLY: ama MA. grabschaufel PPB.

Szapolyocska: amula PPB.

SZAPORA (szapara ACsere: Enc. 238. zaparodik DomC. 84. szaporodie Kules: Evang. 65): **1)** auctifens, fecundus MA. [uber]; zunehmend, reich, überflüssig PPB. Szapora beszéd: multiloquium; szapora beszédu: multiloquus MA. Emlékdziel te zapora ees bewsegős veerödnek hullasorol (WinkC. 258). Szapora beszédnek ne legietek: nolito multum loqui (Fél: Bild. 8). Azzal ioszagat szaporana teszi (Born: Ének. 243). A jesuiták gazdagságát szapora lauzugságokkal bimesíti (Pázm: LuthV. 30). Az ti szapora szaun es keus sau Osiandertek meg mutattia es valya az zent Hieronymus pápistaságát (Bal: CsIsk. 369). Szapora szó (Sall: Vár. Előb. 2). A kötes igen szapora gabona (ACsere: Enc. 238). Ha szaporábbak-is nálunknál számokból, tétovázó szívet ne vegyünk azokból (Gyöngy: KJ. 8b). Mint földnek pora olly szapora bñdöm árja (Rim: Ének. 353). **2)** [frequens, creber; häufig]. Szapora szám szerént meg látogatnátok a betegeket (Bal: CsIsk. 31). Szapora név a magyaroknál az Ersebet neve (Tarn: Szents. 70). A kinek kedvez a szerentse, annál szapora a vendég (Fal: BE. 578). **3)** [densus; dicht]. Oly világos volt, mint ha anyyi égő szövétneknek égése világot volna az égen; ez tüszikráknak szapora lehallásával elmulván, nagy lövöldözések ballattak az égen (Bercs: Lev. 512). **4)** [amplus; weit]. Vedd reád eszt, mert igen szapora kóntós, luther es caluinista praedikátornak éppen iut benne (Bal: CsIsk. 29). **5)** celer, citus, propter, festinus SI. geschwind, hurtig, plötzlich Adami. Szapora sürgéssel járnak 's kerülnek (Gyöngy: KJ. 4). Siet szapora futásban (74). Sokszor próbával tapasztalták szent Györgynek szapora segítségét (Csúzi: Síp. 130). A mi korhelyeink többször dítstérték a bor-nem-iszsa józanságot, de azonban szapora, lábón járt köztük a pintes korsó (Fal: NE. 58). Az az öröm, mellyet ígér, hamar keserűsége fordul es maszlaginak vagy hosszú nyavalya vagy szapora balál a vége (Fal: BE. 585). A' bal hir könnyen támad, mert szapora bitele vagyon es nehéze belőle tisztán ki-mosdani (Fal: UE. 410). **6)** [fructuosus, utilis; nützlich, erfolgreich]. Ha csak emboereknek kellene kedveskedni es ez világi nyugodalmat üzni, szaporáb volna kezűnköt egybe kölcselván halgatásban maradnunk (Pázm: Kal. 11). Ha immár születettünk-is, szaporább volna azt mondanne (Megy: 3Jaj. II.109). Csak tudjam, min kezdjük én dolgom, szapora munka lesz abból (Bercs: Lev. 700). **7)** [deusitas, multitudo; dictheit, menge]. Bolbák aszszonyoknak szokott ellenségek, kiuek Murányban is vala szaporáia, öreg-aszszonnak is meg-tölt volt ruhája (GyöngyD: MV. 116). Nem árt néki semmit a nyíl szaporája (Kónyi: HRom. 182). **8)** [fructuositas, emolumentum; nutzen, erfolg]. Eppitnece vala es io szaporáia vala munkáiooknak: aedificabant et prosperabantur (Kár: Bibl. I.422). Nints szaporája a bitangnak, nints isten áldása a hamissan keresetten (Pázm: Préd. 636). Ha látod, hogy nints dolgaidban elő-meneteled, munkáidnak szaporája, szerencsétlen vagy (Bátai: LPrób. 162). Nem sok szaporáját látom az munkának (RákF: Lev. V.568). Nem vala szaporája nálla az ország jóvedelmének (ErdTört. I.113). Keresmények hasznát, szaporáját nem érzik, mert feneketlen zsákba hordgyák nyereségeket (SzD: MVir. 219).

[Szólások]. Csak szapora Margit beszéde (Czegl: Tromf. 74). Szapora Margit módjára (Sámbár ellen 127. Kr.) Szaporán szóra szapora Mátyás tetemes talpas hazugságokat (Matkó: BCsák. 288).

[Közmondások]. Sok károkat szerez a szapora szóllás (Pázm: Préd. 813). Az szapora szavu felelet negedős emberek munkája (Alv: Itin. 13).

Szaporán: 1) [largiter; reichlich]. Nem esmerik en yo tetemet, kykett oly zaporan es bensegest adok nekyk (EhrC. 94). Tövisset és boytor jánt terem, kie mindenkor szaporábban is teremnek (Zvon: Post. 1.428). Azért rágok mindout illy bőuen és aprónként a szádban, azért magyarázok mindent meg illy szaporám (Bal: CsIsk. 219). 2) [erelro, frequenter; häufig, oft]. Az esők nedvességét, az égnek minden háboruit szaporán szeuedtem (Pázm: Préd. 603). Bányászok, vallyon mit érdemel, a ki illyen szaporán hazud (Matkó: BCsák. 12). Tökölly ő nagysága felől igen szaporán hozák, hogy meglótték (BékOkl. 237). 3) [celeriter, cito; schnell, geschwind]. Nem kertőlő utakra vezérli isten az embereket, hanem által-íttra, mellyen hamar és szaporán érkeznék, a hová kell jutni (Pázm: Préd. 87). Szaporán lobbanó haragiok (Bal: Epin. 7). Ma, az Bécs felől érkezett németnek lirit szaporán hozván, Károlinak két levelét is vettem (Beres: Lev. 319). Talán majd küldök valamely hadat még, ha megcsaplatnák hajnalban, de ha szaporán költözök, csak confusióval tér meg (619). Alkár melly szolgálatért a hálaadást adó gyauánt szaporán beszédni, paraszt erkölcs (Fal: UE. 364). A szorgalmosság szaporán végzi, a mit sokat tanácskodó elme egyszer elszánt (394). Szaporán forog a kerék a tengely körül (Bod: Lex. 90).

Szaporás: [celer, citus; schnell, eilig]. Hogy szaporás vala Szulimánnak utja, Driinápolyból hamar Belgrád allyát futja (Könyi: HRom. 16).

Szaporaság: fecunditas C. [ubertas]; fruchtbarkeit PPB. Anne zaporassagot adok tynektek, hogy három extendőre való gyelemzet teremt (JordC. 112). Tekeench megh napnak feenessegehet, vetemeennek zaporassagait (ÉrdyC. 115). Leen az időwzewlő neepelnek zaporasaga (516). Sok lelky yozagoknak zaporasaga es bewseoge mynt chodakat teeznek (558b. 322b). Ackor elhűszem a kenyérnek zaporaságát: postquam confrigero baculum panis vestri (Helt: Bibl. LMMm). Nagy szaporasággal gyümöleződ hoznac (MA: Bibl. V.43).

Szaporátlan: 1) [infecundus, sterilis; unfruchtbar]. A kibeen szaporátlan az ész, minden aprólékra felgombolja aiakát (Fal: UE. 380). A kibeen szaporátlan a tréfa, termékeny az okosság (404). Mi hasznodat várhatod azoktól, kik magokon sem tudnak segíteni, mi vigasztalásodat azoktól, kikben szaporátlan az ész (46b). 2) [nequiquam; erfolglos]. Nézz esudát már hegyes olvasó, melly szaporátlan motozzon álló helyében az ina szakadt Sámbár (Matkó: BCsák. 107). Marchio uramnak tetszett, hogy Danczkáig vizen járjak, de valóba szaporátlan, mert a szél feletto alkalmatlanokodik (TörtT: III.3). 3) [ardus; ungesünet?]. Szaporátlan kenyér (Fal: Const. 935).

Szaporékony: quod facile augmentatur Kr.

Szaporékonyosság: [fertilitas; fruchtbarkeit]. Az isteni második személynek szaporékonyssággal meg-áldattatott kenyere (Bíróm: Micae. Cml.).

Szaporgat: [multiplicio; vermehren]. Javokat szaporgassák (Vallást. 380). Ez az a pénz, a mit gyiljítogtettem, szaporgattam az erdélyi ekklesiák számára (Bod: Pol. 89). Az ekklesia jövai, melyeket a püspökök okos szorgalmatossággal szerzottenek, szaporgattanak (91).

Szaporgatás: [multiplicatio; vermehrung]. Ezeknek gondviselésekben, szaporgatásokban a Geleji után következett püspök nem volt olyan szerentsés (Bod: Pol. 89).

szó-szaporgatás: [multiloquium; überflüssige rede]. Harmadik tagja ellen-vetésének hasznontalan szó-szaporgatás (GKat: Titk. 247).

Szaport: multiplico, fetifico, procreo C augmento, propago MA. vermehren, vervielfältigen PPB. Erdőket es adot nektek fiatokat zflni es zaporítani (VirgC. 51. 52). Mynd ez tellyes embery nemet egyből zaporoytotta: fecit ex uno sanguine totam gentem hominum (JordC. 768). Az wr isten zaporoytva vala kezy mwnkayokat (ÉrdyC. 463b). Isten, zaporohad ewket ozer anneera es kyk mynd ew wtannok tamadandok leeznek (580). Meg hyrdetee az istennek parya, hogy bazassagra kellene mennye es istennek zent nepeet zaporoytany (648b). Az mi ezordaink is ezert szaparcizanac es tiz ezert az mi vezainkba (Szék: Zsolt. 151). A dizno kek vizeuel ha elnek a gyermek tartok, anagy salataiual ezik, teieket zaporitya (BeytheA: FivK. 38b). Menyecekéket akart vinni az seminariumban apró alummusokat szaporítani (Beres: Lev. 118). Az kongót én igazán nem impediálom, mert semmit sem szaporítok az költségben (500). Magtalan az, a ki nem szül es nem szaporít (Bod: Lex. 114).

[Szólások]. De nem akaroc hoszu beszédedet szaporótlanom (Pel: Rövlr. 15). Egy dolgról sok szót szaporítani: ex uno multa facere (Deesi: Adag. 86). Mi szükség küezin dologban anny sok szót szaporítani (200). Ezt is megírtam ide elöl, nem szükséges hát szót szaporítanunk (Radv: Szak. 117). A fontos józan ítélet, melly nem szaporít szót, hanem kövéssel adja a választ, legjobb (Fal: UE. 486).

el-szaporít: propago Kr. [augmento; verbreiten, vermehren]. Népét harmát el-ki boesátá, ez szép száraz földön isten elszaporítá (Tin. 263).

ki-szaporít: [propago; verbreiten]. Az malazt által való ayandok sokakra ky zapareytatot: abundavit (Komj: SzPál. 62).

még-szaporít: augmento Kr. [multiplicio; vermehren, vervielfältigen, vergrössern]. Wt Istén meg zaporitya yozateokath (ÉrsC. 554). Az ő maezetát oll igien meg zaporityana mint a zaternece főneniet (Szék: Krón. 11). Az ur áldásával megszaportison titeket (MA: Bibl. V.54). Ha igen erős leszen az ezet, hús levével meg is szaporitsad (Radv: Szak. 74. 90. 124). Károlyi minék múltat ottan, mert én csak elhűszem, megszaportitya magát az német (Beres: Lev. 217). Páli János a nípét megszaportította a vígvárakból (640).

szaporítton-szaporít: [augeo et multiplico; fort und fort vermehren]. Hadait szaporítton szaporítja (Szal: Krón. 443). Az után mind szaporítton szaporította a napokat (Lép: JTük. III.9).

Szaporítás: multiplicatio C. [vermehrung]. Mi haszna az sok rend szaporítás, mikor még magát sem vette rendben es comissariatussag (Beres: Lev. 450). Az anyai szeretet szükséges mind a szaporításra mind a gondviselésre (Mik: TörtL. 308).

szó-szaporítás: [multiloquium; überflüssige rede]. Az föllette való mondékonyságtul es heába való szo szaporétástul meg ohassa magát (Zvon: Post. 111). Tsalirdságnál egyéb nints postillában, álnok s tökéletlen szó-szaporításban (Czegl: Japh. 16). Szent-írast bátya, s onnét bizonyiesd-meg minden ellenfuk való hitetek czikkelyeit esavargás es szó-szaporítás nélkül (Matkó: BCsák. 30. Pös: Igazs. II.119). Egy tekintésével is őb-bet viszen végebe, hogy-sem más valaki alkalmas szó-szaporítás-sal (Fal: UE. 388).

Szaporító: 1) fetifer, fetificus C. [vermehr]. Főlyhő szá szaporító 5 bimatós szive és tenger árasztó két rettentő szeme (Zrínyi II.46). 2) procreator C.

szó-szaporító: [loquax; redselig]. A módosan és jól maga viselő nem szó szaporító, hanem kevés beszédű (Com: Jan. 184). Kevesen vannak szoszaporítók, kik az idő alatt a száinak valamely vétkét ne cselekedgyék (Ily: Préd. II.249).

Szaporkod-ik: [?]. Az őcsém a feleségivel egyetértvén úgy szaporkodtak néki és cseréltek és azt a rossz házat s hat-száz forintot adott néki, mely ellen nem állhaték semmi uton módon (ErdTörtAd. I.17).

Szaporod-ik, szaporosz-ik: augmentor, augeo MA. [sich vermehren]. Vronk teste a zvwnek vereből teremtetek, ky a földből teremtőt Adamot zaporodék (DebrC. 7) Lelky yozagban naprol napra zaporodnak (ÉrdyC. 57b). Erőth azokban zyleteésre, hogy zyllyenek es zaporoggyaok (115b). Az ew tarssasagok zaporodny kezdőt vala (382b). Az iozagok alazathosszagal thytikolwan zaporodnak (ÉrsC. 195). Miképen szaporattanak az emberek (Helt: Bibl. I.e4. Fél: Tan. 461). Mind az szabad varasoc mind az Romabol szaparadot nepec nekünc engedni fognac (Decsi: SallC. 48). Ha öreg az csuka, orrját is vehedd, annyival az kocz szaporodik (Radv: Szak. 106). Az igaz mint az palma ugy virágzik és mint az Libanus erdőnek cedrus fái ugy szaporoszik (Zvon: Post. I.226). Osztogatás közben titkon isteni erő által szaporosznak az kenyerec (II.185). Bővebb és zaporodobb az tévőlgés (195). Beszéde pedig szaporodic vala (MA: Bibl. IV.119). Szaporoszik ez az szörnyű büdőség (Lép: PTük. 180). Imez nem szárad soha el, nem is foly, de gyakorta es könnyen szaporoszik (366). Ez az állat sokat tenyészic, hová lehet emélt-is szaporodob (Czepl: Japh. 67). Az vörös narcissus ritkán virágzik, mivel inkább csak leveleivel és gyökerekkel fölőtte luján szaporoszik (Lépp: PKert. 153). Hitemre, nem tudom, hová szálléttuk az hadakat majd; nár szaporodunk (Bercs: Lev. 294. 342. 358. 568).

el-szaporodik: ~ Ha mykoron yvatok fyyatok el zaporodandyk az yo felden, byzonsagwl hywom mennyet es feldeth (JordC. 210). Tarsot terőmte neki Eua aniankat, hogi az embőri nemzet fölők el zaporodneiek (DebrC. 148). Hogy el zaporodhatnak, keth zent egyházat ada nekyk azon pwtzaban (ÉrdyC. 582). Kic, által elszaporodné az egész föld (MA: Bibl. I.8). Ezek, ha nem irtoztatjuk, luján elszaporodnak, mint az utálatos gyomok (Fal: UE. 367). Gyakor ágra ki-terjedt vérség, feleszre elszaporodott atyafiság (SzD: MVir. 14).

még-szaporodik: ~ Meg elegedenek az meg zaporod[ott] darabokból istentevl (DomC. 84). Esmeg meg zaporodyk vala kezeeben az maradeka (ÉrdyC. 472b). Megszaporodván az hadak Bottyán visszajövetelivel, soba nem tudom, mit csináljak véle (Bercs: Lev. 297). A zápor esők után a megszapordott patakok partot szaggatnak (Fal: BE. 610).

szaporodton-szaporodik, szaporodton-szaporoszik: [multiplicor et augmentor; sich fort und fort vermehren]. Az ő feleknec elmékedéséből szautalanokat gondolton gondolnac, kie oztan e miatt is szaporoton szaporosznac (Born: Préd. 302b). Isteneké'áldásából jó állappal birunk, hadaink szaporodton szaporodnak (Bercs: Lev. 336).

Szaporodás: fetura C. multiplicatio MA. vermehrun PPB. Az angyal eeggyk másyknak fyya sem lehet mynt az embery természetben mondatyk lenni zaporodasnak okaert (ÉrdyC. 46). Zent Ioachym es zent Anna természet zarent hydegők valának zaporodasra (43s). Minden földi gyümölsőknek, és tenyésző szaporodasnak első 'zengéje néki szenteltesék (Pázm: Préd. 337).

Szaporodható: multiplicabilis C.

M. NYELVTÖRT. SZÓTÁR. III.

Szaporul: [augmentor; sich vergrössern]. Egy vagy kettő között könnyű a választás, de a szaporult szám merő fő aggasztás (Gyöngy: KJ. 6). Mintegy éjfél tujban kis folád mozdula, északról és délről többet szaporula (GyöngyD: Char. 335).

SZAPPAN (szapponozás Helt: Krón. 82. szappany Fal: NA. 38): sapo, smegma C. MA. seife Com: Vest. 144. Tízítő mint az zappan: smegmaticus C. Hoziatoc énnékem zappanban gartot eesseget smigmata (BécsiC. 169). Eőriz meg engemet az bamis czelekdőkneec szappanaton (Szék: Zsolt. 148). Sietve hozzatok oly szappant énnékem, kivel megmossatok (RMK. II.83). Ha szappannal megmosodis, billyeg varyou rajta (Czepl: MM. 141). A kapitány Deák számára vöttünk szappant 1 ft. (MonTME. I.13). Beléjük asszonyához a komorna leány rendre rakván a toeletta asztalra a pézsmaszelenecéket, szagokat, a könnyen habzó francia szappanokat (Fal: NA. 141).

Szappanos: smigmator SL [seifensieder]. Melto, hogy nevetek fel-irjuk ezeknek, szappanos, mészáros, ács, erszény-gyártóknaec (Nógr: IdvK. Ellőb. 5).

Szappanoz: smigmatico lixivio lavo MA. sapone eluo; mit seiflaue waschen PPB. Las az magad bőrheiehez, mig az maset szappanozpd, talánn hasznosabb lesz (Zvon: PázmP. 291). Lássuk itt ez aránt, mivel szappanozza Kalauz a római eeclesiát (Pós: Igazs. II.662).

Szappanozás: [lixatio; das seifen]. Az anya el hadia a szoponozást el el futaméc a gyermekhöz (Helt: Krón. 82). Szercesent akarunk szappanozással meg-fejériteui (Toln: HBék. 17). A szappanyozást és inasom számára a sütést ő vállalta fel (TörtT. 2 III.164).

[Szappanoztat]

még-szappanoztat: [smigmatico lixivio lavare curo; ein-seifen lassen]. Meg czac az ő ruhait sem szappanoztatta vala megh (Mel: Sám. 105). Német inget gatyá nélkül kell viselnem addig, mig a magyar ingemet megszappanyoztatom (TörtT. 2 III.376).

SZAPU: cista C. sextarius, modius, medimnus MA. halb mass, scheffel PPB. Vetic ötet a zapu ala: snb modio (MünchC. 20). Senky nem győth zewethneket es reytekben tezy sem az zapw ala (JordC. 566). Gyomer, mértékneec neme, annyit tőtt az, mit mi szapúnac nevezőnc (MA: Bibl. I.64). Kartz avagy három köblős szapu: trimodium (Com: Jan. 166). Abrakkal-is ha zab léssen, hét lora egy abraklásra bé-érjék egy kassai szapula (Rák: Art. 23). Tíz és tizenkét forintokon járt a tiszta búzának kassai szapúval való köble (Rnmy: Mon. I.50). Leucse, borsó, kása egy-egy szapú (Moulrók XXIV.129). Ugy osztán sok ezer szapu lisztet felvévén katonaság, megindúltanak Berzsenre (XXVII.27). Felverte adajokat 50 magyar forintura, egy szapu borsóra, egy szapu díjóra (TörtT. VI.131). Borsó, köles-kása egy-egy szapu den. 25 (Évk. XIII.74). Ötven szapú bőven ezer embernek elég (Bercs: Lev. 473).

Szapul: lixo, lixivio lavo MA. mit seiflaue waschen PPB. Őmagok az kik szerzék, gyakran szapulották 's tisztogatták az confessiót (Pázm: Kal. 32b). Koholó katlanban szapul az isten hiveit (Czepl: MM. 49). Pördőre úgy hajtattya a tengerre, melyben mind addig szapultatta, mig nem a tengerbe öletü (Veresm: Lev. 182). Némellyek tulajdon mocskokat a máséval mentegetik és ha így sem szapulhatják ki, színnel szépitik (Fal: UE. 428). Haszonatlan dolgok: szelokenn horgászni, kopaszt borotválni, szercesent szapulni (SzD: MVir. 219).

[Szólások]. Téglát szapul és bolondul fírad (Pázm: LuthV. 81).

ki-szapul: [elixo; mit lauge auswaschen]. Ez a kopaszmentség ki-nem szapulja főtőjéből a tsunyát (Fal: NE. 17).

Némellyek tulajdon mocskokat a máséval mentegetik és ha így sem szapulhatják ki, szímel szépitik (Fal: UE. 428). Hogy ki szapulhassa magát a mocsos latorsagból, meg hitt két emberével vitte végbe maga ezen fogását (Fal: TÉ. 641).

még-szapul: vestem lixivio candido PPBl. [mit lange waschen]. A fonalat hanuban meg-szapulják (Lipp: Cal. 6). Hamissan reánk kenett szűnyeg mocsok, melyet eléggé-is meg-szapullottunk (Pós: Igazs. II.343).

Szapulás: lixatio Kr. [das langen]. Mosdásodban, fonásodban, szapulásodban temeny ezer babonát es búbayt érthet ez az hitelenektől (Born: Préd. 394. Born: Evang. III.15). Nem szapullasna, hanem keresztűnénc hittac (Mon: Apol. 318). Bezzeg volna nékemis módom az fejed szapullásában (Bal: CsIsk. 107). Módom volna fejed szapullásában az ellene-való szitkos nyelved mosásáért (SzD: MVir. 310).

Szapuló: 1) lixivio lavans MA. [laugend]. Szapuló kád: enpa lixearia PPB. 2) lixivarium MA. [beuchfass]. Ily mosdatlanul menyben nem juthatnak, hanem az Calvinus pitvarában, szapulóban vetetnek elébb (Pázm: Kal. 800). A bűnnek útálatos öltözetit akarja, hogy szapulóban ki-mossák (Pázm: Préd. 84).

SZAR (zaar ÉrdyC. 502. szár MA. Prág: Serk. 693): merda, oletum, excrementum MA. menschenkot, unflat PPB. Pervá-tisztító, szar-király: foricarius; salak, vasnak, ónnak és egyéb olvasztott értznek a szara, salakja: scoria; úgy meg-úntam a sok beszédet miut a szart: *foetet mihi tuns sermo PPBl. Ynkab vtalak meg az zamar ganayzhoz hasonlot peuczt, hodnem az zamar zarat: stercus (EhrC. 80). Az portarius wgy felele az nagysagass azzonak nagy haraggal: myt zaarz eet te zaar saak (ÉrdyC. 502). Hogy meg ne harapna téged? Vegye az szart az ő szájában, melyet a disznó meg érezvén, fel néz, hogy azt meg egye és az rayta űlöt meg nem harapja. . . Melyik szar szólhat? Felelet: az tehén szar, mely ha az ő anyjától el esik, azt mondgya, hogy slap, slap (MesésK. 11). Micsoda szár kőncz az, mely sírosabb felejt volna, mint az minémű nemes elméjű embernek mutata magát ez paraszt ember (Prág: Serk. 693). Ganéjac, szaroc és bűdös kakác (Com: Jan. 51). A szar, emberganej bűdös (Com: Vest. 81).

[Szólások]. Arannyal írsz, szarral pecsételsz (Thaly: Adal. I. 85).

agg-szar: [stercus vetus; alter dreck]. Az disznó az ag szart meg észli és ifjú gyermekdéd szart szerez abból (MesésK. 13b).

bak-szar: [vox contumeliosa; schimpfwort]. É te backszar ne zugolódgyál, talám igen viszket a háttad (Helt: Mes. 135). Monda a farkas: Tzotoua te bakszar, ne zugolódgyál mert nyiluan megh szakad a subád (Helt: Mes. 279).

disznó-szar: succerda Nom.² 361.

éb-szar: [stercus caninum; hundsreck]. Nagy boldsag olyan dologért tőröködni, egy nagy ebszar fog nyereségod lenni (FortSzer. Hb). Talál, az eb szar orvosságigé avagy szar (MesésK. 13).

egér-szar: muscerda C.

galamb-szar: [stercus columbinum; taubendreck]. Nagy éhség támadá, kezdék csókolgatni az galambszart, kívül ök sóznak vala (RMK. II.22). Lón igen nagy éhség Samariába, aszszu galamb szart őt ezült penzen attak (Mel: Sám. 388).

[gyermék-szar, gyermekszaroz]

be-gyermékszaroz. Bé-gyermek-szarozom magamat: bulbito PPBl.

kan-szar: succerda MAI. PPBl.

kecske-szar: spyras Nom.² 361.

ló-szar: [excrementum equinum; pferdedreck]. E világ rakua eféle példáecal, mint vesze az álnac kéntstarto barát mint porba lószar (Helt: Mes. 266). Mikor szent Péter e földön jára egy fáradt lószart eltalála, ugy felrugá, hogy előtte hármát fordula: aha csunya-bűdös pára, czo fel, légy tóttá (Thaly: VÉ. II.7).

ördög-szar: [assa foetida; tenfeldreck]. Ördög szarnak biják a patikában: laser PPBl. Cyrenaius succus, mely olajban el-oszlott, ezt másképpen ördög szarnak, sylphusnak-is hívják (Nad: Kert. 27. Cseh: OrvK. 9).

tehén-szar: [excrementum bovinum; ochsendreck]. Az tehén szar ha az ő anyjától el esik, azt mondgya, hogy slap, slap (MesésK. 12).

vas-szar: *retrimentum ferrarium PPBl.

veréb-szar: [excrementum passerinum; spatzendreck]. Veréb-szart hol látnak, azban megbotolnak (RMK. II.229).

Szaros: merdosus, foetidus, cacator; mistig, kotig PPB. Az ördögi kisértetek-ellen való bűdös fegyverét Luternek, úgy-mint a szaros terhét, al-felének csókját és egyéb mocskolódásit diéséri Balduinus (Pázm: LuthV. 104).

[Szaroz]

be-szaroz: concaco; besndelu, mit menschenkot beschmeissen PPB.

SZAR-IK: caco C. merdo MA. [scheissen]. Selyem szaró bogár: bombix, neoydabus C. A számár, a hol legeltetik, ott nő, a hol szarik, ott ganéjöz (SalMark. 6). A lozposba szartam volt egyszer, ird fel azt is (Pázm: Kal. 211).

[Közmondások]. Lágy pásztor előt az farkas gyapjat szaric (SalMark. 12).

ki-szar: excerno MA. auswerfen, ausmisten PPB. A patika-szerszámtól ódd meg magad, lám purgatio-nélkül-is kű szarhad (FortSzer. I.4).

még-szar: permerdo MA. concaco PPBl. mit kot besudeln PPB.

Szarás: cacatio, excretio MA. [das scheissen]. Gondod vagon neked csak tobzodásra, etelre-iltalra, nagy büszkeszarásra (FortSzer. G3). Has menésre, szarásra való erőltetés (Com: Jan. 57).

[Szarj]

még-szard: concaco, conforio C. conspurco MA. mit me-scheukot beschmeissen, besudeln PPB. Ha semmi nem fér fogadtra, még is nem behetz el békésséggel, hanem meg szardod a iámboroknac aytaiát (Helt: Mes. 99).

1. SZÁR: 1) crus C. tibia MA. schienbein PPB. Kénc az szárai bé horgattak: varus MA. Ha a paztor élrágadand oroz-lannac zaiabol két zarakat: duo crura (BécsiC. 219). Az to-lwayoknak megh törek zarokath (WinkJC. 226). Kerek Pilatos, hog törneiek meg zarokat (DöbrC. 473). Megh verjen teghed wr ysten te térdédnek es zarayduak twryawal (JordC. 259. 696). Terdeid zarad fel emelen (VitkC. 58). A foiettis száru-ual es belesinel egyetembe meg egyetec (Helt: Bibl. I.G4). Vess le saradat es mezit száral meny által a vizen (IV.79). Ártalmas embernek az száran valo ornosoltatás (Cs. J3). Az szakála anyira megnött, hogy az szára közepit érte (Monfrók III.87). Az tuloknac béltis és szárait mossa meg (Kár: Bibl. 1.88). Az ő szárai vasból valának (II.157). A kinek túros szára vagon, akár-mely szép ezinadóffal bé-küsse, sem marad túr-nélkül (Pázm: Kal. 747. Pázm: Imáds. 74). Szárokat adgyák a

láb vetéssel el-éytdknek (Mad: Evang. 812). Az bôld mikor vagyon az víz-öntô jelben, száradot ne kenyed 1613 (KNagysz. A5). A térdec alatt vadnac a szárac (Com: Jan. 48). Illike az giermekeknek ily móddal fñni, hogy eggik szarat terdeuel figgezze fél (Erasum: Erk. 22). A szárac az emberi testben azok a ré sze, a mellyek tartják és hordozzák a testet (Bod: Lex. 171). Le-verik mind a két száromat (Könyi: HRom. 42). **2)** culmus, scapus MA. halm, stengel, rohr PPB. Mic éz olay faknac zaray. meléc vadnac a két aran zaknal (BécsiC. 299). Mykoron fel newt vona zarasthwl es gymelczet hozot vona, tehát kôzette leeletenek az konkolyok es (JordC. 394. 465). Het gaboua fő neenkôdnec lel egy szarbol szép es telyes (Helt: Bibl. IV). Az szára czepegetôt szñni (Mel: Herb. 89). Lata kiraly, hogy egy szarbol ki ñonenec (Born: Ének. 565). A rósát, két-képpen szedheti: vagy szárán vagy virágán (Pázm: Préd. 33). A fű az ô torszján avagy szárán fűg (Com: Jan. 25).

[Szólások]. Oly vékony az szára mint az nád szál (Decsi: Adag. 92). Kender zarba eredeth (JordC. 25). Szárba indul: canescere C. Midôn a vetésec szárban indulnac (Com: Jan. 73). Az ô buzája nem indúl szárba (Szok: Bals. 133). Veteményes magok azok, a mellyek száiban avagy száron kelnek: fruges sunt, quae in culmum seu calammum surgunt (Com: Jan. 26). Az mag fellyeb nevedeké, míg nem szárba megyen (MA: Scult. 240). Szárába szállott póátorsága (Kisv: Adag. 28). Szárában szállot az esze: saturnia lenna (Decsi: Adag. 88). Minden vén embernek a szárába szál az esze: bis pueri senes (33). Szárába szállot mmár szegénnek az esze (202). Szárában szállot eszű tanító Matkó: BCsák. 178). Csuda, ha inad nem szakadott és eszed zárada nem szállot (409. Laskai: Lips. 325). Tudván hogy tt igen meg-ü t ö d száradat (Czegl: MM. 134). Meg-ü t t y ü c zárunkat (Czegl: Japh. 97).

alma-szár: petiolus PPBl.

osizma-szár: caulis ocreae PPB. sura PPBl. schaft am tiefel PPB. Fel-kötött szizma-szár, szár-kötés: crura *substrieta PPBl. Követjek az pénzverô-házban forgolódván, ki vitt volt már az eszmaszárban egy pecsétet (RákF: Lev. 97).

égy-szárú: unistipis, unicalamus C.

fej-szár: [collum; nacken]. El tsapják a feje szárát (SzD: IVir. 211).

fék-szár, fékemblo-szár: lorum, habena freni SK. [lenkriemen]. Rövideden fogni a fék szárát: equum brevi *moderari ac flectere PPBl. A lovas a lovat zabolával és fékemblovel, ék szárral akarattya szerint bajtogattya (Com: Jan. 105). Ó karabul lónak meg kapia fék-szárát (Zrinyi: ASyr. 208). A ló fékemblo szárát el-szakasztván, hirtelen tsak el-tűnik az embelek szeme elôl (Hall: HHist. II.297). Lovannak féke szárát átván (Kem: Élet. 73). A mostani királyt pap tartja fékszárál (Thaly: Adal. 19).

gabona-szár: culmus C. colus, caulis MA. stípula; kornengel PPB.

gyertyatartó-szár: [stipes, hastile candelabri; leuchterm]. Az gyertya tartónac mind az szára mind az virága merô ramból verettetet vala (Kár: Bibl. I.125b). A gyertyatartónac zárán légyen mondola formára czínáltatott négy tálczka MA: Bibl. I.72. 84).

kantár-szár: [lorum freni; lenkriemen]. Jobb lett volna tenemnek szolgálnom, hogysem itten fris paripám kantárszáron brganom (Thaly: VÉ. I.304). Fele sem okosság löggön bocsnámi a kantárszárt (Fal: NA. 174). Az okos lovagló lögóra nem reszti a kantárszárt, hanem száján tartja vétô lovát (Fal: UE. 45).

kidülledt-szárú: valgus PPBl.

kihorgadt-szárú: valgus C.

körte-szár: petiolus PPBl.

láb-szár: crus, tibia SK. [schienbein]. A beléndnek lába szárai avagy hogy minden betykok nélkül, avagy hogy könnyen hajló izek s inak nélkül valók (Misk: VKert. 91). Vékony lába szára ketté tört (335). A lábok szára meztelen (Mik: TörL. 453).

liliom-szár: crinonia C.

lyukas-szárú: [fistulosus; röhrig]. Az orgona lyukas szárn bordókból áll (Com: Jan. 169).

pétrezselyem-szár: [culmus petroselinii; petersilienstengel]. Bizony csak a petrezselyem-szárból irogattak híreket principalistoknak (MonIrók VIII.260).

pipa-szár: tubus infundibuli tabacarii; tabaksrohr PPB. A minap hozzám jöven ebédre egy embertelen török, a pipa-szárral az ortzáját megsimogatta (Mik: TörL. 393).

rokka-szár: colus C.

saru-szár: sura PPBl.

tollu-szár: [stilus calami; federstiel]. Tollú szárral festô plumarius C.

Száracska: crusenlum C. Körtvély vagy alma száratskája: petiolus PPBl.

Szárás: 1) habens crus MA. schienbein habend PPB. Kewlgyethék negy kapezat, kethéy zaras legyen es kethéy dely legyen (LevT. I.320). Vörös skárlát nyári mente, kit viselni vettem, gomb száros (Radv: Csal. III.353). Bőr mente arany, ezüst fonálos gombszáraival, hasonló vörös skárlát gombszárás kurta mentével (359). **2)** multicaulis C. culmosus, petiolatus MA. [halmig].

2. SZÁR: calvus, calvaster, depilis Kr. [kabl]. Andreas, Bela et Lewenta filii Zarladiislai (Eudlicher 109. 113). Myeert hogy ennen maga ees zaar bomloku vala, az ew akarattya zereut nevezeteek zekzardnak (ÉrdyC. 398)

3. SZÁR: [subniger; braun]. Kelemennek hagyom az szárzeg lovat (Gér: KárCsal. III.363).

bab-szár: hilum; das klein schwarz flecklein an den bonen C. Bab szár, bab seggin való foketetske: hilum C.

SZÁRAD: siccresco C. MA. trocken werden PPB Száradt könnytelen szemmel nézte veszedelmeket (Kár: Bibl. II.273). Fôzd meg szirupnak, ereszd egy serpenyôben, hadd száradni (Radv: Szak. 266). Gyümöls-fürül a száradott vagy gyökérterhelő sűrű ágakat levagdalta (Pázm: Préd. 26). Hozton hozzátok mindgyárt, mert ha nem hozzátok az két nap alatt, karóban száradtok (MonTME. I.254). Nincs úgy a dolog, a miut a liir támad, a holott nedvest mond, ott gyakorta szárad (GyöngyD: MV. 9). Dolog azért, ha rajta nem fog száradni idvezitôknek átka (Fal: NE. 84). Ki-derül a te napod-is és ugyan tsak arra szárad a gyalázat, a ki gyalázott (Fal: SzE. 538).

be-szárad: [inaresco; eintrocknen]. Süsd meg az tyúkot, s tegyek aztán egészen egy fazékban, hadd száradjon be valamennyire (Radv: Szak. 101). Az czompó halat föld meg elsôben vízben, míg félig beszárad a víz (119).

el-szárad: contabeo, distabesco, extabesco, intabesco, marceo, marcesco C. peraresco, inaresco, exsiccior MA. ganz dürr werden PPB. [vertrocknen, verderren]. Az eeltethô allatok bewseghnek myatta el zaradnak (JordC. 862). Eedes knyuer, kynel kyl el fogyathkozot es el zaradotí vala mynd ez vylagh (ÉrdyC. 112. 131). Míg elszaradnac a vizec a földről (Helt: Bibl. I.D). Minekutana elszaradot volna a harmat (Helt: Bibl.

I.Kk2). Az vén embernek teste oztán vgyan el szárrad (Decsi: Adag. 152). Egy vén ember, kin mikor az asszú kórság volt s igen elszáradt volna, ilyen loveskével élt s meggyógyult (Radv: Szak. 285). Az elszáradott vérnek fogyatkozása másnán nem pótolhaték (Pós: Igazs. I.133). Elszáradvan az emberek azoknak félelme miatt (Illy: Préd. 9).

elszáradás: atrophia C. contabescentia, arefactio MA. tabes; betrocknung, dörrsuelt PPB.

föl-szárad: siccor Kr. [trocken werden]. Az esőnec czipi ha hamar fel szárad szél nélkül, nagyobbat váry (Cis. G2).

ki-szárad (*kiszáradik* Amade: Vers. 145): exareo, exaresco MA. ausdorren, austrocknen PPB. Az nap fel keluen el sülenek es miért hozt nem vala giókerek, ki száradának (Fél: Bibl. I.21). Kiszáradt bennem a kellemes beszédnek minden ere (Fal: UE. 392). Előbb, hittem, minden csillag eloldódik, egész tenger kiszáradik, mint szived csak habozzék (Amade: Vers. 145).

közteközte-szárad: interaresco PPB.

mög-szárad: tabesco, assiccresco, exarefio, obaresco, interaresco, aridus fio C. austrocknen, ausdorren PPB. Meg zarád hű vere folyasanak feyezoty (JordC. 469. 604). Megh zarádvaan emberek foellelmenek es varankozsának myatta (ÉrdyC. 105). Az meg azot, zarádot es hydegódót isteny zeretnel kyl valo zywek (568). Meg zaráda a tenger vyzó (656). Az yo hyw keroztynenk, kylben ez wylagy kewansagok megh zaráttanak (ÉrsC. 30). Most kedig á mi lelkünk meg száradot (Helt: Bibl. I.Tt2). Kinec keze meg száradot vala (Helt: UT. I.6). Meg száradott kezű ember (Kár: tábl. III.33). Ha télben hértelen meg száradal egyetnás pappiros auagy egyéb, nagy deret és fagyot jegyez (Cis. G3). A malaczo, ha megszárad, vedd le onnét s tedd oly helyre, hogy meg ne vessen (Radv: Szak. 74). Minden uti kenyeret megszáradott vala és penészes vala (MA: Bibl. I.201). Az oltovány az ő gyökereinek rostyain bé-szíván a nedvességet, tápláltatik, attul meg-fosztatván meg-szárad (Com: Jan. 17). Nem csak a mezők ki száradtak, hanem az emberek is éhol holtak (Illy: Préd. II.457).

mög-száradás: [exarescentia; verdorrung]. Az meg süteesen erteetik az kőrözti fanak kemenczeien ű testenek meg zarádása (SándC. 4).

öszve-szárad: coaresco PPB.

[Száradant]

mög-száradant: [exsiccor; austrocknen]. Tedd az pinna-tában, az kissé száradaneson meg (Radv: Szak. 44). Az malaczo az szörös vízből szépen ki tisztésad, egy kicsinyűté tedd fel, hogy megszáradaneson, azután meglángoljad (69).

Száradás: siccitas, exsiccatio MA. [das vertrocknen]. Mert tenger öve es ű tötte űtet es az zarádast ű kezi allattak (DöbrC. 173).

Száradatlan: insiccatus C. inexsiccatus MA. [ungetrocknet]. Ky ő hneyt megh syratya, masodzer esmeg theezy, olyan az, mynth ha ky mosna zarádathlan theglath, mellyeth mynth memel inkab moss, annal nagyob sarya leezen (ÉrsC. 169).

[Száraddogál]

mög-száraddogál: exaresco C.

Száraddékony: [siccabilis; was sich leicht trocknet]. (GKat: Gramm. B3).

Száradt: marcidus, exsiccatus MA. welk, ausgedörrt PPB.

Száradság: [siccitas; trockenheit]. My lelky zarádsagwnknak venereeket zolgaltathna (ÉrdyC. 189).

[Szárajt]

mög-szárajt: [sicco, arefactio; abtrocknen]. Az uti finmagiát száraz meg, törd meg (Cseb: OrvK. 4). A simlómohát meg kel száraitani (37). Az apáturt zöld festékben meg fűrésztötte a festő, az tűz előtt meg is szárajtotta (Thaly: R. I.234).

SZÁRASZKOD-ÍK: [siccor; sich trocknen]. Az tenger madarac ha nem szárazkodik az parton, fista földt fele (Cis. G). Kik a bóstáiban szárazkodik vala (Pethő: K. 242).

SZÁRASZT: assicco C. sicco MA. exsicco; austrocknen PPB. Verőfényen száraztom, fejerítem: insolo PPB. Kyy orezait zarátya vala (WinklC. 172). Etannak folo vizit te zarátyad (DöbrC. 140). Ruhay kyk az tevnél zaráztattak, vi-sen maradnak vala (DomC. 93). Az fraternek nem gyözyk va vereyteket zarástani (ÉrdyC. 23). Mykoron labayth ken-wala es hayaddal zarástot wala (ÉrsC. 318). Az nap kell szölec mind szárazstnie (Cis. H2). Csukának az ikriját táll. szárazstván dagasztaz belőle olyan tészit, mint fodorgat fínknak valót (Radv: Szak. 113). A hívek teste néha akasz fákön vagy nyársakban száraztatik (Pázm: Préd. 4). Száraz keserűség (MA: Bibl. I.467). A vízson a nap fényen öntözte és száraztatite (Com: Jan. 97). Vizeket szárazstván, nagy hog- ket bontván, virosokat rontván (Zrinyi I.32). Ponyvákat al-runk csináltatni puskapor szárazstani valót (MonTME. I.21). Hol száraztyák, hol áztattyák szemeket (Gyöngyl: Char. 7).

föl-szárazst: [assiccio; abtrocknen]. A szél föl-szárazstja harmatot: *assiccatus ventus rorem PPB.

ki-szárazst: exsicco C. MA [austrocknen]. Szárazstak ássissal vizes árkokat (Zrinyi I.143). A fölöttébb való vigyá el-fírazst, mert az agy velőt ki szárazstya (Com: Jan. 65). A Jáborostyán-fája, mellyet a féreg meg-rángván, ki-szárazstott (H. Paizs. 75).

lő-szárazst: desicco MA. austrocknen PPB.

mög-szárazst: sicco, desicco C. exsicco, assicco MA. austrocknen PPB. Verőfényön megszáraztom: insolo; füstön megszáraztom: infumo C. Eez kedlyh könyv hullatasawal ma megh een labaynth es ő hayayval zaráztha meg (WinklC. 3). JordC. 546). Ez nyers fífat meg zaráztotta vala (ÉrdyC. 5). Ez wala, ky Yesusnak labayt meg mosta wala es az ő ha-wal meg zaráztotta wala (ÉrsC. 74). Az wr meg szárazstuss te farchikodot; putrescere faciat femur tuum (Helt: Bibl. PPp. 4). Eizetben meg áztad az heit, az vtán meg szár. (Mel: Herb. 21). A leuelőt száraz meg, törd meg (105). M száraztotta az ti wratoc az Jordán vizét az ti ortázoc e (Kár: Bibl. I.197). Az magokat száraz meg (Frank: Hesz. 23). Az citrom az ki omolt haragos ept meg zarátya (Beythe FivK. 22). Az melegen is megszárazsthatod, ha füst nem les (Radv: Szak. 18. 113. 187). Az ő itéletvel minden hamisságt folyamit meg szárazsthatyuk (Pázm: Kal. 534). Sírva szillet hogy a mi köny-hullatásunkat meg-szárazstsa (Pázm: Préd. 10). Az ur megszáraztya A te temporodat (MA: Bibl. I.123).

Szárazstás, szárazsttatás: siccatio, exsiccatio MA. austrocknen, ausdorren PPB. Napfényen szárazstás: insolo PPB. Szükséges keppen melegtetet es szárazsttatást ke (DBón: Rézsogs. 20).

Szárazstatlan: insiccatus MA. untrocken PPB.

Szárazstó: siccifidus, tabeficus C. siccans, exsiccus M. austrocknen, dillrend PPB. Werew zarázto NémGl. 65. Szárazst természetű: exsiccandi vim habens PPB. Igen szárazstó virága az fagyol fánc (Mel: Herb. 25).

SZÁRAZ: 1) siccus, siccaneus, exsuccus C. aridus M. dürr, trocken PPB. T-sár, eszterha, melly alatt szárazban ál

mit oda hordanak: nubilarium, nubilar PPB. Zarazonon, vallis Zarazvelgh 1235. CodPatr. Zarraz labbal a tengérec fenekét iar zaranon által ménéne (BécsiC. 18). Laatae vroncat a tenger hatan raz labbal iarnia (NagyszC. 219). Mynt ha jgeen zarraz almanymbon tartottak volna (DomC. 95. 92). Yar az zaraz helyeken (JordC. 391). Folyamaal az zent keresztifianak zasztoya alaa zaaraz zemmél (ÉrdyC. 118). Egy könyve-esetlen, száraz szemmel vala asszony, hogy házához haza megyen vala (RMK. II.47). Aszu föld, száraz a víz nélkül (Frank: HasznK. 81). Sovány és száraz gondolatokat forgatnak (Pázm: Préd. c). Csak száraz labbal elmenél melőlle (Czepl: MM 168). Biszattya Cumillát Delimán, de auaz szüntalan sirástul még mind jobban száraz (Zrínyi II.38). Ide is sok eső jára, de már szárazra fordula (RákGy: Lev. 180). **2**) [solus, umis et solus; emzig und allein]. Nem csak száraz ember az idnező, hanem vyan öröke valo isten (Mel: SzJán. 164). Istemi erő nélkül csak száraz beszéddel ily nagy dolgok véghez nem vitetnek (Pázm: Kal. 65). A farkasnak embertelen szitkát halgatással mulatom, mert egy száraz hazudsz ezekre a felelet (Sall: Vár. Előb. 3). Csak simpliciter, őszinte és szárazában állatja, hogy egy legyen (GKat: Titk. 202). Az abbé nem gondolta volna, hogy a molnár gazda olly szemtelenül csak a száraz tagadással meutegesse magát (Fal: TÉ. 761). **3**) continens C. [das feste land]. Tengeren és szárazon rajta-lenni valamin: navibus et quadrigis aliquid petere PPB. Megkerőltéc tengert es a zarrazt (MünchC. 56). Fordeita teugert zarrazba (AporC. 12). Az frater az víznek feueken iar vala mykepen az zarazon (VirgC. 108). Gyűlyenec egy helyre, hogy lathassak a szarazt (Helt: Bibl. I.A). Az nagy halnak isten parancsola és kiokádá Jónást az szárazra (RMK. VI.100). Körül járják az teugert és az szarrazt (Zvon: Post. II.104). Szárazon és vizon addig keresem, mig életem halad (Fal: TÉ. 704).

Szárazon: 1) sicca C. arida MA. im trocken PPB. Szárazon őket által vitto (Helt: Bibl. Ia3). **2**) [breviter; kurz]. Szárazon kimondván: ne légyünk kísértő ördögök (Fal: NU. 308). **3**) [impune, sine detrimento; ungestraft, ohne schaden]. Szárazon az az bűntetetlen, el nem megyen (Mad: Evang. 590). Tarackjait, szekereit is elnyerhetjük volna, még az gyalogja sem ment volna szárazon (Bercs: Lev. 547).

Szárazság [szárzság Illy: Préd. II.457]: siccitas, marcor C. ariditas MA. dürrre PPB. [trockenheit]. Nagy szarazság vala minden viz nélkül: in qua erant nullae omnino aquae (Helt: Bibl. I.Oo3). Az edes mondola olay minden szárazságot és darabosságát a mellyec meg lagyltya (Mel: Herb. 13). Meg ver tégedet az wr szárazsággal és ragyával (Kár: Bibl. I.181). Az cométa sürű kőd avagy para, kibe melegseg, szárazság, kőnerség és ragadosság vagon (Misoc: Progn. 8). Az hőség igen nagy szokott lenni az embercen a hideglelésben, pestiben és szárazságban (Radv: Szak. 256). Nagy szeleket jegyez az féle és szárazságot 1620 (Kal. E2). Nem csak a mezők nagy szárság miatt kiszáratnak, hanem az emberek is éhel holtak (Illy: Préd. II.457).

Szárogat: sicco Kr. [trocknen]. Lábat könyhullatásinal ásztatta, háianál szárogatta (Bal: CsIsk. 268).

Szárogatás: [siccatio; das trocken]. Czae nekie szolgálja igen ala valo dologban, laboc mosogatásában és annak szarogtatásában (Born: Préd. 216).

SZARAHORA, SZARAKORI: solivagus, vulgivagus MA. [landstreicher, vagabund]. Kakas Gergelynek attunk, hogy Nógrádba ment az szarahorák hírok vinni 22 d. (MouTME. I.65). A császár Isabella királyné asszonyt minden vitézlő népével össze fegyver nélkül szarakori módjára Budából kiküldé (ÉrdTörtAd. 14).

Szarahorság: [praedatio; räuberei?]. Az kovács mestereket ne háborgassátok sem kaszilással, sem szarahországgal, sem más dologgal (KeeskTört. II.307).

SZARAKAKUTA, SZALAKUTA: upupa epops MA. wiederhpf PPB.

SZÁRCSA: fulica, larus, phalacrocorax C. uria, querquedula MA. wasserluhn Com: Orb. 49. tanchente PPB. Szártsa, vízi-tyuk: fulix PPB. Szarcsa monnyal néha ő asztalát tartya (Jlosv: Toldi 3). Oly tarka mint az szárcza mony: attagen (Decsi: Adag. 262. MA). A hattuy, sárca, búvár, vad réce és egyéb vízi madarak széles lábú teuyeres talpuac (Com: Jan. 30). Szántóka madárkút, falytyukot, szárcsát add szakátsnak (SzBodó: Sódics. A4). Vad lúd, kátsa, búvár, szártsa szaladnak seregekkel (Orczy: Kúth. 136).

SZARDÉLLA: [clupea encrasicholus; sardelle]. Szardella salátájúl. A szardellát csinál ki egy kis tilban szintéu egy, mint az czethalnak ikráját (Radv: Szak. 155). Szardelle, sós lemoni, brunella egészen itt maradtanak a faolajjal együtt (TörtT? III.196).

SZARKA: pica C. MA. elster Com: Vest 141. Tomas dictus Zarka (ZichyC. L192). Nicolaus dictus Zarka (III.13). Tsátsogok, tsörgök miut a szarka: garrio (Major: Szót. 239). Ezec a madarac között, mellyeket meg ne egyétec: eyi varyiu, hubogato bagoly, szarka az ő nemenél, búdesbabuc es pupeneuere (Helt: Bibl. LCc3). Az variuc, szarkac az dögön vagy aztagokba takaras nélkül eleget találnac (Born: Préd. 552b). Az sok roz szarkafészekben földik routassunk (RákGy: Lev. 190). Hányad része azoknak ez az szarka vár (Zrínyi: ASyr. 145). Csak ugy szóllanak mint a szarka vagy publikány (Tof: Zsolt. 606). Mártiusban kell lüni szarkát és feje veleit ved ki (Cseh: Orvk. 12). Még a szarka is jót jóvendölt (Kisv: Adag. 216). Az szarkát is megtanthatni sólni (Bercs: Lev. 124). Magas repülésre elindult sok szarka, de heába evez, nem bírja a farka (Fal: Vers. 912).

[SZÁRMAD-IK]

Szármadság: [generatio; geschlecht]. Yewyetők enhozyam mynd, [kik] kewantok enghemet es az zarmótsaghybol tellyesegyetők be: transite ad me omnes, qui concupiscitis me et a generationibus meis implerini (ÉrdyC. 529).

SZÁRMAZ: [emitto; ausströmen]. A kwt a vyzh helieben uagi ioh illatw es izw olayt folia es zarmaza magabol (DebrC. 55).

Származ-ik: 1) romano MA. procedo, provenio Kr. [entstehen, entspringen, kommen]. Ige, ki zarmazik istennec zaiabol (MünchC. 19). Mellek zabol ki iönc, zühöl zarmaznac: quae procedunt de ore, de corde exeunt (42). Bynes ember nem akarya azt, hogy meg vltatasek, ki zarmazik az gonoz keulesegtül (VirgC. 97. 145. 130). En fitelem te orczattul zarmazik (DöbrC. 18). Az kőnhullatasoc, kik az ayetatos keserűségökből zarmaznac (NagyszC. 41. WespzC. 80. JordC. 362. 477). Voltauak zarmazwan Ballam nemzeteből (ÉrdyC. 66). Nagy isteny feenességöt latnak vala ew zeut orczayabol zarmazny (67. 191. 514. 520). Az weer, ky ő belőle zarmazeek (ÉrsC. 131). Ettől szarmasztanak azoc, kie satorba laknac es barmot tartnac (Helt: Bibl. LB4). Nem fer uala feiekbé, hogy ahtul ualami nagyio szarmazhatneiek (Tel: Evang. I.40b). Az köziklából származot viz (Kár: Bibl. I.139). Kik magokat saracénusoknak, miutha Abraham és Sára neméből származtaknak, bíják (Pázm: Kal. 435). A nyűvek az hűsban származnak (Com: Jan. 50). A jesuitác korbácsolása tsak a 10-ik Gergely pápa idejében származot (Czepl: Japh. 75. 35). Hogy nagyob vétkeknek molyi és fergei ő benne ne származzanak (Illy: Préd. 139). De itt kétség származik (230). Pesz-szegéssel származnak szo-

vii százából (Csúzi: Síp. 614). Mondd meg ágyékodból származó rajodnak (Thaly: Adal. I.25). Az religio az égből származott, Jesus hozta a földre (Fal: NE. 56). 2) [pergo, transeo; geben, übergehen]. Azokat ystenekek mondan, kykre az ystennek bezedde zarmazott (JordC. 664). Minden á mi elődbe rakatic, az á te hasadba zarmazik (SalMark. AS). Ugyminat tibolyodásból származván a fejedelem színe elől (Illy: Préd. 1.61). A város népe is mindenfelől haza kezdé származni (ErdTörtAd. I.75).

alá-származik: [defluo; abfließen]. Az orr lyukakon mint egy csatornákon a penészes takony alá szarmazie (Com: Jan. 47).

be-származik: [trauseo; durchkommen]. Minden, az mi beszarmazik a száiton, az hasban megion és az peruatara ki vettek (Fél: Bibl. I.25b).

el-származik: [trauseo; übergehen]. Az mint az belpokosság eltenyészic az atyákról az fiakra, azon képpen az bünis el származie (MA: Scult. 864).

föl-származik: [ascendo; aufsteigen]. Az ew fysty ffil zarmazeek mynd erekkül erekkee (JordC. 920). Emberiek zyweeből zarmaznak föl nedvessegeek ew foyeere (ÉrdyC. 420).

ki-származik: emanatio MA. [entspringen, ausströmen]. A iozag, ki kizarmazot vala ő belőlő (MünchC. 79). Latak oldalán valo sebet es vert belőlo ky zarmaznan (VirgC. 29). Weer eos tyzta wyz bőseggel ky zarmazek (PeerC. 128. 34. WespzrC. 60). Az ev vere ev testebevl ky zarmazheek mynd egy kevtfövevl (CornC. 324). Ky zarmazeek ez lyr mynd az tartomanban (JordC. 380. 402). Kezde zent Damascos koporsoyabol ky zarmazny edessegees illat (DomC. 150). Vereyteke ki zarmazek (DebrC. 613). Orczayabol feennesseg zarmazyk vala ky (ÉrdyC. 540). Zykra zoen zarmazeek ky az feredew alol (551. 549. 632). A beszedec, mellyek ki származnac vala az ő száitan (Helt: UT. P4). Ez kutfübből sok foliások származnak ki (Fél: Tau. 13). Az Christus olalabol ver es viz szarmazot ki (427). A bölchesegből iő es szarmazik ki a io tudomány (Frank: Hasznk. 59). Az meg haragutt szyubül ki származott bertelen indulat (Zvon: Post. II.151). Az bizodalom ki származie az kezére az ő szívéből, hogy az Christusnac köntöset illothesse (MA: Scult. 1016). Az te vizeidnek esőrgotegi az uczakra ki zarmazzanak (Szár: Cat. O3). A számérmestesseg a lélekről az ábrázatra kiszarmazték (Illy: Préd. II.465).

el-kiszarmazik: ∞ Sok vér Sándorból el-kiszarmazék, ő zászlója alatt földre loesék (RMK. IV.105).

kiszarmazás, kiszarmazat: emanatio MA. [entstehung, ausströmung]. Mündömenü terümtödi alatoknak kizarmazatanac eredeti (NagyszC. 2). Ky folyo kwtföow vala meesseges bölchessegeenek ky zarmazattyaban (ÉrdyC. 500).

kiszarmazó: manualis, manans MA. ausfließend PPB.

[Szarmazandó]

Szarmazandóság: [ortus, generatio; entstehung]. Masod tyztöletes volta az istennek yglyeocnek mondatyk erek zarmazandóság (ÉrdyC. 92).

Szarmazás, származat: promanatio MA. [ortus, generatio]; das ausgehen, hervortreten PPB. [entstehung]. Zarmazasol: in causalitate NémGl. 202. Fel magaztatvan magokat az tostnek zarmazasabol (VirgC. 147). Vala menec bynnek gondolaty, yndwlaty, kewansagy, teetemeny es zarmazasy kesereteenek avagy gyarlosagunk nyatta leenek az elssew zylekben (ÉrdyC. 91b). Atyatwl valo zarmazattya (564). Nemollietk yg tuitának, hog' a természetnek közönsages foliasa szerint az lelkekis az szarmazasbol lesznek (Fél: Tau. 92b). Minden igaz

conciliomoknak származattyoc mindenkor a római ecclesiától lőt (Pös: Válasz. 228).

Származtat: 1) derivo, deduco SI. [abführen lassen]. Az hól az vizeket más-föle, származtattae, ott vendégeskettek (Prág: Serk. 360). 2) [fedo; von sich geben]. Igen nyers és nedves eséléggel ének azok a barmok, mellyeknek tejet kell származtatni (Misk: VKert. 8).

ki-származtat: [prorumpere facio; hervorbrechen lassen]. Az ragadozóság az farkas kölykökben magát jobban jobban ki származtattya (KCsípk: Woll. 77).

SZÁRMÉNTA: [malleolus; reisholz]. Nem zöncec vala a kemencet gerizeteni leu muztal es pozdoriaval, zurockal es azin sarmentaval (Bécsic. 130).

SZÁRNY: 1) ala C. MA. flügel PPB. Szárnyait tsattogatni: concutere alas PPB. Israel istene, kinec zarnay ala futtal (Bécsic. 4). Tic göiti egbe ő pisenit ő zarnai ala (MünchC. 58). Kezdek zarniokat el terizeteni (VirgC. 52. 33. 51). Te zarniadnac arnika alatt oltalmaz engem (DöbrC. 33). Hat-lat zarnyok vala (JordC. 892. 51. 429). Az keth zarnyon emelkedyk ffil embernek ew beyty wr istennek oleybe (ÉrdyC. 137b. 511). Az apróléját metéld meg, ugy mint szárnyát, fejét, lábát, zúzát (Radv: Szak. 82). Tudta jól edes üdvözítünk, hogy a tanításnak szárnya a jó példa (Pázm: Préd. 91). Az atyafiak kériik, ne hajtson már előbbi dolgira, bocsüssa a búkat a szelek szárnyára (GyöngyD: Char. 378). 2) [lacinia; zipfel, lappen]. David elmeltzi az Saul felső ruhájának szárnyát az barlangban (MA: Bibl. I.268). 3) [cornu, latus; seite, flügel]. A badakbao való szárnyak: cornu in proelio; rendelt seregnek a szárnya: ala PPB. Az györiek szárnyul melléköl állának, taraszkból mindkét fél sok golyóbist szórának (RMK. III.100). Nygh zarnyul zypen lowagokkal kizewle fel (RMNy. II.87). Rendelte vala két fölöli szárnyul az huszárokat (Helt: Krón. 88). Elöl kaszís szekér, szárnyul louag sereg Ammon hadiban vala (Illyf: Jephtha. 6). Kertjében sétálgatott, melly kastélyának napkeleti szárnyához volt ragasztva (Fal: NU. 310). 4) [foris, valva; thür-flügel]. Száz kapakon nyílik vala az egész város, ezeknek mind sarkok, mind ragasztójok, mind szárnyok merő finom rézből valának készítve (Moln: JÉpül. 212). 5) [porticula; vordach]. Más ember szárnya ala kezdé lakni, títóta búdosni (Monlrók III.71).

[Szólások]. Nám olyan mint a szárnya szegét lúd (Deesi: Adag. 245). A galamb, mivel még nem szárnyaszegett, hanem fris s jó repülő, el nem vész (TörtT. II.378). Örmöst ropflünek, de félek, szárnyunk szegne belé (Béres: Lev. 298). Ez istenes atyanak oly tyzta es meel bölchessege avagyon mynd ha zarnyon yarna (ÉrdyC. 570b). A jó hir szárnyon jár, ide-is érkezett, Ferencz egri püspök primásnak tetetett (Orczy: Nimf. A2b). Az gabona meg doblik az veremben avagy szárnyra két (MA: SB. 133). Kely szárnyadra, járd meg az vadon Lybiát (Zrínyi: ASyr. 1). Boreas haraggal sugár szárnyára két (259). Szárnyára repétette (Megy: Glaj. II.9). A fíjat nem ismérietni addig meg, míg az apja szárnya alatt vagyom (Mik: Törl. 233).

bal-szárny: [ala sinistra; der linke flügel]. Eztet követto Balogh István uram négy zászlója oldalalag; balszárnyára Szalay Pál uram tíz zászlóval (Béres: Lev. 464).

előjáró-szárny: [arumen primus; vortrab]. Szeretném megölelni két előjáró szárnyunkkal, nem félténem az corpust, hitenre (Béres: Lev. 608).

evező-szárny: 1) palmula C. MA. [ruderschaufel]. 2) [pinna; flossfeder]. A halaknak vannak evedző szárnyok, kerokéd hójjak, kopótók, tetemek... Valamire valók a madaraknak a szárnyak, ugyan azokra valók a halaknak-is az ő hátokon és husokon lévő evedző szárnyok (Misk: VKert. 503).

hal-szárny: vexillatio C. pinna MA. flossfeder Com: Vest. 141. A vízben lakók hal szárnyakkal usznak (Com: Jan. 34).

jobb-szárny: [ala dextra; der rechte flügel]. Két óraker indultam Modor felé, a jobbszárnyára első seregben nógrádi zászlót, utánna Ocskay uram ezerit (Berces: Lev. 464). Cusani, Darmstadt felső balszárnyán, jobbszárnyán Slik, Hanover, Latur (645).

madár-szárny: ala PPBl.

sereg-szárny: agema C.

Szárnyaeska: [ala parva; flügelchen]. Vala mynek zarynaskaya vagyon es heeya, akar az thengherbe akar folyo vyzbe, ylyk velők eelny (JordC. 94).

[Szárnyal]

[el-szárnyal]

el-szárnyalóság: [evaporatio; ansdünstung]. A tapasztalható a melegség és a hidegség, olajosság, enyvesség, elszárnyalóság (ACsere: Enc. 126).

fől-szárnyal: [ascendo; hinaufziehen]. Az erdélyi hadaknak útát készíteni gyűttek, ennek híre nem kicsín lesz, felszárnyalbat egész az Rábüg (Berces: Lev. 324).

[Szárnyalkod-ik]

Szárnyalkodó: [volucris; geflügelt]. Mindőu lelkős állatoc és zarnalkodo madarac (NagyszC. 114). Az eget med dízesytötte egben zarnalkodo madarakkal (121).

Szárnyall-ik: [festimo; eilen]. Egykorban tekintők, s hát a nemesség is ide szárnyallik (ErdTörtAd. 177).

Szárnyaló: [volucris; fliegend]. A déli jegyek régiek avagy nem régen találtattak; nem régen találtattak: a tarkabarkavad, a déli háromszegelet, a szárnyaló hal (ACsere: Enc. 101). A szárnyaló halak a herénghez igen hasonlítanak (215).

Szárnyas: **1)** alatus, aliger, ales, volucer C. geflügelt PPB Szárnyas sárkány: *draco aliger PPBl. Dycheryetek wrath vadak ees kezenseges barnok, kygyok ees zaarnyas madarak (KeszthC. 406). Sólhan, Chargol, Chagab es egyeb szárnyas állat, melyneq négy lába vagyon (Kár: Bibl. I.97). Égen repeső szárnyas állatoc: volatilia (460). Ihon jön szárnyas lovon szép piros hajnal (Zrínyi I.136). A musikának barátja a ki keleti szárnyos nép fem a fáknak tetején, az együgyű pásztorság (Fal: NE. 29). **2)** [avis, volucris; vogel]. Az lelkes zarnyasnal hamarab előle el hamarkodek (PeerC. 71).

Szárnyatlan: involucris C.

Szárnyaz: [volo; fliegen]. Igykeztem historiámnak magyar versekből füzet tollaival szárnyoznom (Gyöngy: MV. Előb. 3).

fől-szárnyaz: [instruo; ausrüsten, aufbauen]. Rendire járja az asszonyosság az áros boltokat, a legújabb formára már etözött és felszárnyazott búbokot válogat (Fal: NA. 143). Értelem s lélek-béli minden féle jószágokkal felszárnyozván magokat, sebessen űzik, kergetik a forgandó szerentsét (Fal: I.E. 375).

Szárnyók: **1)** alaris C. MA. zum flügel gehörig PPB. **2)** [refugium; zuducht]. Nagy vala az Salamon bölcsesége, de unaz teremtetlen bölcseségnek ajandeka es szárnyeka (MNyil: lrt. 219). Isteni böltseségnek szárnyékában részesülni (SzD: MVir. 472).

Szárnyékos: fimbriatus C. MA. verbrämt, bordirt PPB.

SZARV, SZARU: **1)** cornu C. MA. hornu PPB. Szarú boggyára meg keményödöm: cornesco; saruból való: corneus **2)** Hajló szarvat hajtani: flexile cornu curvare PPBl. Nezem

uala a zarnakat es ime ő középekből tanada mas kičenéd zaru (BécsiC. 148. 380). Föleleme mañnekőne fduössegneq zaruat (MüncC. 109). Kynek homloka zarwawal meg erőssölth vala (PeerC. 66). Menő meg engem orozlan zaiabol es ég zarovknak zarvioktul (DöbrC. 45). Ha mykoron barom zarwawal vala kyt megl őlend, megl kel köweziy (JordC. 56. 907). Az ő zaruokkal zagattak (DebrC. 118). Keueyeknek fel emelt zaruok (DomC. 177). Vénén Sadoc pap egy szaru olajt az Istennec satorából (Helt: Bibl. II.237). Fel emelte minékünk az iduössegneq szaruüt (Helt: UT. O5). A kossoc meg őckleléc a farkast és szaruac közibe szoritac (Helt: Mes. 299). A Juda nemzetibe is sok szaruac kiraliok es vrazczak voltak (Mel: SzJán. 418). Vőu egy szaru olajt (Kár: Bibl. I.302). Az Jeopardnac negy nagy szaruac vala (Born: Ének. 554). Az földnac eszac fölöl ha hegyes az szaruac, szeleket hoz onnat (Cis. G). Te bemed szarvunkon szörjnk ellenséginket (Pázm: 5Lev. Cml.). Az Antichristus meg irattatic nekünc egy ket szaruoc bestianac kepe alatt (EszT: IgAny. 198). Az nagy oltarnak eszaki szarva fölöl (MA: Zsolt. 60). Szarva indult tulok (97). **2)** [tuba; trompette]. Szarv, kürt (Com: Vest. 124).

[Szólások]. Elhisz magát, az aszszony ellen szarvat emel (MA: Bibl. I.13). Isten ellen szarvat emelvén mindeneket az ő erejénc mlajdonitana (MA: Bibl. II.11). Senki tollat, szarvat ne emeljen vagy egyebek felet ne kevélykedgyék (Mad: Evang. 143). Királyunk ellé szarvat emeljük (Czegl: MM. 55). Meg hamissították azokat az dögleteles tudományokat, mellyek ő idejékbeu szarvat neveltek vala (Pázm: Kal. 90). Ne rakj férjednek szarvakat (Orezy: Költ. II.156). Szaruokat azoknac meg ronta (Valk: Kir. 36). Kényén kedvén akar élni, még is hív lenni, a sima fejekre szarvakat tenni (Amade: Vers. 166). Mikor látja ember, hogy nintsen büntetés, szarvat veszen a gonoszra: spes *impunitatis maxima est illecebra peccandi PPBl. Más embernek tisztit ő felkapta vala ezzel nagy szarvat vőu keresztényének ellen (RMK. V.182). Hamar szarvat veszen, a ki bort iszik (Pázm: Préd. 230).

[Közmondások]. Az őkröt szarván, az embert szaváu szokták meg-fogni (SzD: MVir. 157).

égy-szarvú: unicornis, monoceros C. [einhorn]. Menő meg engem ég zarovknak zarvioktul (DöbrC. 45). Egyszarvu fene vadac (MA: Bibl. Előb. 11). Az edgy szarvu a félen való helyeken el-rejtet pusztákat és kietleneket lakja (Com: Jan. 37).

eke-szarv: bura, stiva C. pflugsterze PPB. A szántó szántás közben az edgyic kézzel az eke szarvát tartja, hogy ne csavarogion (Com: Jan. 73). Foghatta az adót hozó, földben járó eke szarvát (Zrínyi: Symb. Előb. 2). Már régen kezünket az eke szarvára vetettük (Thaly: Adal. 167). Érdemesebb nálom az eke-szarva után járó szántó-vető gazda ember (Fal: NE. 14).

három-szarvú: tricornis C. MA.

két-szarvú: bicornis C. MA. was zwei hörner hat PPB. Papoknak fejekben két szarvú süvegek (Czegl: MM. 24).

vak-szarv: [sinciput; vorderkopf]. A főnc első része, homloka: vak szarva alatt vagyon a közönséges értelem (Com: Jan. 64). Jusson eszetekbe Jahel, a ki Sisarát, a hadak fő badnagyát vak-szarvonn a földhöz szegezte (Csúzi: Síp. 584b).

vitorla-szarvai: cornua antennarum PPBl.

Szarvas: **1)** corniculatus, corniger, cornutus C. [gehörnt]. Szarvas kalács: crustulum bicorne PPB. Lattyak vala, hogy zarvas es fenes vona az hw zyne (JordC. 75). Szaruas és lábás barnok (Mih: ÖrökÉ. 103). Moses orchája szarvas volt (Czegl: MM. 192). Nem tudgya vala, hogy szarvas volna az orozáia az ur beszéde társalkodásából (Zóly: Elm. A.2). Szárnyos vagy

szarvas vadat kerget (Fal: NU. 272). 2) [maguus, crassus; gross, stark]. Baluanozas az az szarvas es szarvas vetek (Mel: SzJán. 114). Szarvas vetek: crinen notorium (Ver: Verb. Szót. 7). Az is szarvas bazugság, hogy valaki ellen fenekedett volna az Kalanz (Zvon: PázmP. 258). Szarvas vétec: magnum peccatum (MA: Bibl. I.467). Anna nagy és szarvas vétkek (Ker: Préd. 383). Nem egyéb, hanem szégyen vallás vagy valami nagy eset, ijedtség, félelem és aból származott szarvas vetek (GKat: Vált. II.188). Szarvas ellenkezes (Czegl: Sion. 657). Mindazonáltal Calvinius ő beune sok rít eseteket szarvas bűnöket és gyalázatos vétkeket álmódos (Pós: Igazs. I.644) A vétkek nem annyira szarvas, hogy közbüszeges bofránkozás származott volna belőle (II.548). Két nagy szarvas vétket nyersz itt is (Kereszt: FelsK. 37). 3) cervus C. MA. hirsch PPB. Jövő a zarvas koriglan, kit lattamuala allatta a kapu előtt (BécsiC. 162). En labaimat tőkellétesse tőtte ment zarvasokat (DöbrC. 37). Nagy sok seregh zarvas es gymók eleyben yeweenek (ÉrdyC. 403b). Egy zarvast lvttek es egy erdeyet, az zarvast Bydre atak (LevT. I.215). Kianukozie az szarvas az kut feiohez (Boru: Ének. 197. 525). Mint a szonju szarvas, kit vadász rettenfett (Balassa: Ének. 51). Kőrmel, száraz inual szarvast meg haladgya (Zrinyi: ASyr. 41).

csoda-szarvas: [cervus prodigiosus; wunderhirsch]. Előtte egy nagy szarvas es emec a szaruain soe égő győrtýac valának és előttee ot kerenge; monda Geysa kiraly: Miezoda czoda szarvas ez (Helt: Krón. 41).

nőstény-szarvas: [cerva; hindu]. Az pwtzabol yewe el egy nesteren zarvas kysdel fyawal (ÉrdyC. 544). A nőstény szarvas hogy a vadász hálóban esie, belé keverődzie, meg ölete (Com: Jan. 80).

[Szarvasul]

még-szarvasul: [cornutus fio; hörner bekommen]. Nem twggya vala, hogy megz zarvaswlh vona az hlv orezaya (JordC 75). Az hold huszson hatszor alig nujlhatott s el-ozlott személye meg-szarvasulhatott (Gyöngy: KJ. 93).

Szarvas: cornibus exorno Kr. [mit hörnern versehen]. Igen derék német ács szarvasá (Bethl: Élet. II.228). Sokan farsingos tarka színnel változtatták öltözeteket, tornyozták fejeket, szarvazzák homlokokat (Csúzi: Síp. 14).

fői-szarvas. Főlszarvazott ház: tectum *delicium PPB.

Szarvaszás: [canterius; sparren]. A mely zszindely maradt, annak is a szarvaszása készen kifaragva vesze a templomban (Bethl: Élet. II.228).

SZÁSZ: Saxo Kr. [der sachs].

[Szólások]. Ha d d a l á b b j ó s z á s z, mert nem babodban találtá: jube actu proclivía, non enim inter centauros versaris (Kisv: Adag. 255).

SZATIRA: [satira]. Ez a szakasztott képe a londonai isteni szolgálatnak távol hagyván minden satyra vagy hyperbole azaz nardozó vagy nagyra mondó beszédet (Fal: NE. 8).

SZATIRUS: [satyrus]. En halando alath wagyok, kyketh pagan nepok yrogaknak awagh satyrwnak mondának (PeerC. 68). Szatirusok a nimfáknak mosdó-vizet hordának (Fal: Vers. 874).

SZATÓCS: tabernarius C. [propola, salsamentarius; krämer, verkauf]. Az feiedelem, vr és nemes ember feiedelem, vr és nemes ember légyen, az pólgár, áros ember, kalmár, szatócs pólgár, áros ember, kalmár és szatócs legyen (MA: SB. 116) A kufároc, keresmárosoc, szatócsoc kereskedőknec mondatni akamne (Com: Jan. 95).

SZATTIN: [caniculus; hüindlein]. Egy samar láta, hog az wra iátzodnie egy szattinnal és hogy fel szólnéc mellete kulza és kelletné magát (Helt: Mes. 45). A szattin semmi nem ió, hanem ezac hogy balliát szerezzen és búszit tegyen házba (46).

SZÁTYÁR (szatyár MA): spureus, obscoenus MA. u rein, garstig, unfittig PPB. Tragar vagy szatyar beszédök, mellyek nem illendők (Szar: Cat. 02).

szó-szatyár: loculatejus Com: Jan. 185. [schwätzer]. nyelvesselő szószatyár a meg-lótt dolgot nem löttnc beszé és regéli (Com: Jan. 185). Ezek a szó-szatyár és fetsegő pajzást is a Christuskat gyalázatjára fordították (GKat: Vált. II.28. Végére mentem annak az angluskat, az mint értem, csak féle szószatyár (MontME. V.106). A füles bagoly méltán ábrázolója lehet a szó-szatyár avagy hirlharang embereknek (MiskVKert. 496).

szószatyárság: [blateratio; schwatzhaffigkeit, gerede]. Ne jó a szószatyárság, de a hitgatás is veszedelmes (MHeg: TOS II.118). Amaz régi regét a mi vallásunknak újságáról immreges meg-tromfoltuk, azért e csak szó szatyárság (Pós: Igaz. I.490). Az embereknek rágalmazása s szó-szatyársága: was d leute sagen (KirBesz. 55).

SZATYOR (szotyrot Radv: Csul. II.333b): fiscella C. se pculum, sporta MA. calathisus PPB. [marktkorb]. Egy remhwst el lopanak a szatyorbol (Pesti: Fab. 28). Bizony felvész és a szatyorba a palack mellé tészed (HMK. V.222). Nem e lekezetek-i meg amaz hét keñirül, mell hét keniruel níz ez embert elghytik meg es han telles szatrot vútök fel (Syl UT 126). Az balászok szattriát be tölthedd-e (Mel: Jób. 9. Szatiornak valo egésen sáss (20). Eggyic am az káka gieke szatzyrot, gyeként kötnec belőlle (Mel: Herb 55). Sárosi Mihá kezéhez vött egy szatzyrot, mely ér 5 dénárt (Radv: Csul. 333b). Szatzyrát néznéd é vagy benne valóját (Czegl: MM. 7. Sákot, szatzyrot háttára és kezébe vévén házrul-házra kódvóna (Pós: Igaz. II.588). Péntz öc nem hordoznac, de kezében szatzyroc (Thaly: VÉ. II.72). Hoztunk 2 szatzyor körtve (KecskTört. II.67).

[Szólások]. Rá tartya magát mint az két füllő szatzyor) Szl MVir. 276).

káka-szatzyor: fiscella juncea Kr. [binsenkorb]. Nem káka szatzyorban, hanem barmok jászolába tétetek (Pázm: Préd. 9. 1271).

pénzész-szatzyor: [theca nummaria; geldkästchen]. Két pénz szatzyornak egy pint bor az ára (Fal: Jegyz. 926).

Szatzyrocska: [fiscella; körbchen]. Moyses. kit egy kisd szagyrocskába az víz el nom burithatott (Alv: Post. I.289).

SZATTYÁN: corium ovillum; schatleder, schatfell PI. Siet öltöznie szattyan ruhában, sok tövis hogy ne sértendé utban (Fny: Gizm. 7). Vettünk 3 szatyan kapezát (MontME. L10. Vna pellis ex szatyan, flava xr. 30 (Montrók XXIV.314). szatyan igen szép sima legyen, sikállott legyen, vastag legyen (TörtT. 2 III 156).

SZÁZ: centum C. MA. hundred PPB. Százig való: centum C. Bichoriensis de centuriatu sceculuzat 1217 (VReg. 208). Z buz ezér vilkto galogok (BécsiC. 12). Adanak gimöledő egzaz nemönet (MünchC. 37. 47). Zaz zegenet etane sok nap (VirgC. 90. 29). Zaz vitezöknec hadnaga (VitkC. 99). Meg ygyon yrwan az soltaar kenyuek zuzaz harmynez kettől rezeob (ÉrdyC. 359). Kesz pénzül megz fizethém az feylül megz mo doth zuz maghyar forynthóh (RMNY. II.105. 157. 181. 27. Reank izenthek mynd falvul, hogy hwz heyan zuz forynthóker az falvul (LevT. I.321. 303. 269). Tiz száz nyoltznan es

ren készülnéne (Valk: Gen. 7). A negyedik száz esztendőben (Veresm: Lev. 83).

száznvi-száz: decem mille Kr. [zehntausend]. Száznvi száz, ezernyi ezer új s meg új haszontalanságok (Fal: NA. 139).

Század: **1)** centesimus MA. hundertster PPB. Egi ifyu ielönek többel zavad magauat (DebrC. 180). Adgyátoc meg nékiec az bonnac és olaynac századát (Kár: Bibl. I. 431). **2)** centuria MA. [kompagnie]. **3)** saeculum Kr. [jádhrhundert]. Most vagyon kezdete arany századának, tsázárook atyjai lettek orszá-goknak (Orczy: KöltSz. 177). **4)** [numerus centenarius; das hundert, aus hundert bestehend]. Büles és figyelmetes udvari ember, Gracian után. Első század (Fal: UE. 361). Második század (415). Harmadik század (467).

Századik: centesimus C. centenus MA. hundertster PPB.

Századonként: centuriatim PPBl.

Százados: centurio, hecatontarchus C. hauptmann PPB. Zerez hlv közzölök tyzedősöketh es zazadosokath (JordC. 50). Melleie véné a Jehoiada a százados hadnagiokat, az louag luszárokat és a gyalog futoso vitézeket (Mel: Sám. 411). Mene fi hozza az szazados (Fél: Bibl. 11). Kivánnya amaz jámbor Cornelius századosal meghalgtatni mind azokat, valamelyec ő néki az isten felől hirdettetec (MA: Seult. 687). Százados kapitány-ságra ment (Gyöngy: Char. EkB. 13).

vice-százados: subcenturio C.

Századosság: centuriatus C. PPBl. centurionatus MA. hauptmannschaft PPB.

Százall, százol: centuplico MA. centurio, in centurias distribuo; hundertfältig machen PPB.

Százallás, százolás: centuplicatio MAI.

Százán: centeni Kr. [hundert]. Az atiatiak hozza gvlének tívben, honnem zazan (VirgC. 29).

Százanként: centuriam C. MA. je hundert und hundert PPB. Bezzegb uram rendöltetik, hogy mindjárt egyenkint, szá-zankint s csoportonkint jövő ráczoknak fejrépénzül fizethessen (Bercs: Lev. 328). Febírvár felé portázni változik három-négy-százonként (475).

Százás: centuplus Kr. centenus PPBl. [centenarius; hundert, hundertfäch]. Zérez körnől zazasokat (BécsiC. 24). Szól-ok százás jutalomról, mellyet e világon vebetünk (Káldi: Préd. 274). Ezekből ki-tetszik, hogy sz Pál el-vőtte e világon a százás jutalmat (280). Oly nagy e százás jutalomnak méltósága, hogy az embert nem csak a szegűcségre, de a tűzre is elvihetné (283).

Százféle: centuplex MA. hundertfältig PPB.

Százképpen: centuplicato C. MA. auf hundertertei art PPB.

Százszor: centies C. MA. hundertmal PPB. A feiedelmet is töbyször százzszemel ellened fel indetottam (Tel: Fel. 6). Az Hilariusnál töbyszer találod százzszomal, hogy három substantiaie vagynac az istenben (MA: Tan. 103). Százszor jobb utánna nem indlni, hogy sem a próbán szerencsélitetődni (Fal: UE. 391). Többet vesz véle, ha mikor ki egyszer elvétí, hogysen nyerjen véle, ha százszor elüti tárgyát (452).

Százszorta: centuplo Sl. [hundertmal]. A veszedelem százszorta százszor több és nagyobb a városban, hogy sem a magános kastélyokban (Fal: NU. 272).

-SZE, -SZA: [particula adhortandi: age; partikel der aufmunterung: woblan]. Mit kísértetec engemet keputatoc, mutassatocze ennekem az adopénzt (MünchC. 55). O zerelemes

atamfny gondollyatokze meg, mynemev nagy felelemmel keezöl az ydőben yowny az hatalmas byronak eleyben (ÉrdyC. 10). Gongolkodjunksa, ezek milként vagynak, ha mind a szentek mind ezen osztoznak (RMK. II.165). Lássadsza pispek uram (V.231). Eredsze véle esűszagrató kankó (234). Mouda a lac: Nyuyttsetze [igy] a kezedet; felele a róka: Maydan kezemet nyuytom bádes ag ebennec (Helt: Mes. 372). Láthatsze, ezt megtaláltam (Kár: Bibl. I.627). Adze s ne: simul da et accipe (Deesi: Adag. 147). Hozsza gazda aszszony az gyermeket, nesze az szablya (326). Nézzedze meg, vallion hol vadnak (Kules: Evang. 25). Gondolhatsza meg a szegény iámbor Jobual, hogy soc iot vőtlet istentül (Sib: VigK. Bij). Láthatsza, melly tolyongva hordgyák reá minden javokat (Pázán: Préd. 948). Nézbete Lothot, kinek nem árthata a Sodoma tűze (Czepl: ORoml. 19). Hajdánk ha ki nyomúl Pozsonitúl, nosza Fölvártul nyargaló azalatt (Bercs: Lev. 123). Neszsze emez a nagy oriás melly kitsiure szabta magát (Fal: NU. 288).

SZÉCCÉL (szettel Apoll. 13. szettel Helt: Krón. 13): [sella, sedile; sessel]. Az ő töb szerszáma is, asztali, székei, szeteli, szekerei és egyebec mindenec (Helt: Krón. 13). Király tsak magának egy szetzelben ül vala (Apoll. 13). Aranyból egy szeczelt csináltatának, kit a koporsóban bérakatának, a szeczelben Sándort behelybezteték (RMK. IV.172). A király semmit nem felevén fedezett fölve közzéjek bément és maga alá szeczelt téven közzöttök leült (Misk: AnglInd. 93).

háromlábú-szécczél: [tripos; dreifuss]. A uendéec, midőn magokat meg-móste, a padokon és három lábú szezeleken asztalhoz üléc (Com: Jan. 110).

kis-szécczél: lecticula C.

SZÉCSKA (szacska PPBl.): stramentum concisum; häckerling PPB. Szatskát metélui: *stramenta secare PPBl. A lovász a zabot megpalollya a palló rostával, mellyet egyelét szecska köziben (Com: Orb. 155). A szolgálók fonnyanak, tollat fosznak, szecsát metélyenee (Lipp²: Cal. 7). Sok hordó kéne a szecsához (RákF: Lev. II.201).

Szecsákáz: [stramentum colligo; häckerling sammeln?]. Sok hordó kéne a szecsához, ha az fűg mind szecsákázi akarua (RákF: Lev. II.207).

SZÉCSKEVÉSZ: [perfuga; überläufer]. A szecskőeszszeket, kie a babiloniai király mellé szektenee vala, el viué (Helt: Bibl. II.362). Nagyobb bícsüilleti légyen ebben az igyben az régi keresztényi gyöleközetnek, hogy sem mint imez amaz bitetlen szecskevésznek (Pázán: Kal. 106).

SZÉD (széd Helt: Mes. 192b. széd Bal: CsIsk. 191. széd ÉrdyC. 221. szédögel Matkó: BCsák. 110. szédgie LevT. I.91): lego C. carpo, colligo MA. lesen, zusammenlesen PPB. Fát szédök: lignor; olajat szedek: olivor C. Ha paranöcz, elméec a mezőre es gabona fölket zedée (BécsiC. 3). Minem zednek tñussceröl zölöket avag korokrol figeket (MünchC. 26). Keez vagyok en vram Cristusert zenednem, kynec kerteben rosakat almakkal gyevthetv auagy zedek (ComC. 254). Egy emberth talaltanak vona, ky faat zeedett az ynnep uapon (JordC. 152b. 408). Kinek kerteben rosakat zedök (DebrC. 186. 56). Zeep rosakath zeed vala (ÉrdyC. 143b). Nely agakat zeghnek wala, nekik wyragot zednek wala (ÉrsC. 79). Szedyetec köueket (Helt: Bibl. I.P3b). Mostan a feiedelmee mellé vetti magát minden varga föl, ot hazndoz, tórlődie, pihekot széd (Helt: Bibl. 192b). Nemde szednek-e az tñusról szőlöt (Fél: Bibl. 10). Valast teve, hogy egyeb varmegyekbe es is yspan szedne a rauast (LevT. I.13). Az méznek nem igen tiszta es sok lepe szedettetik 1572 (KBécs. F3). A pök meerget széd a fűuekröl (Bal: CsIsk. 191). Még ez jívő héten nem fognak szedni az derék hegyeken (RákGy: Lev. 374). Szép eperjet szedtem, kerék-

ben kötöttem (Zrínyi: ASyr. 299). A hajdúság az ajtókról a pléhekot szedi (RákF: Lev. 1314).

[Szólások]. *Vmibe széd*: Nem volt-é előttd bütsben o kegyeség, egy ts o m ó b a n szedett anygali ékesség (GyöngyD: Char. 57). Bár esztét esomóba szedte volna (SzD: MVir. 129). El m é j é b o szedte vala a dolgokat: in animo res *inulptas habebat PPB. Mykoron az wtan sok ideuel ezebe zette volna magát a farkas, monda a mint menelha (Pesti: Fab. 66). Ezebe zede magat (78). Homlokot ranczba zedwen olcharlya wala a mezewt (13b). Graditsozott, rántozkba szedett komor homlok (SzD: MVir. 214). A diesztét erkölcsös érettség nem abban áll, hogy ember røndbe szedje tagját (Fal: UE. 507). Szt. István király rendbe szedte mind a politiai s mind az ekleziiai dolgokat, klastromoknak, papoknak állapotjokat (Bod: Pol. 4). A deák oratóziókat és verseket Bojti Gáspár szedte rendbe (70). *Vmin szed*: Piperés és szemem szedett szokbol ószve rakogattott oratio (KCsípk: Woll. El3b. 5). *Vmire szed*: Tõre hegyre szedtem egy kevés útra valót számára (SzD: MVir. 451). *Vmit szed*: Yarwlanak zont Peter apostolhoz, kyk az adoot awagy feld vamot zedyk vala (ÉrdyC. 552). Az adósságokat szedik, noha az kolosváriak búsulnak, tartváu attúl, hogy most megadják, jövedõben meg ugyan megveszik rajtok (RákGy: Lev. 219). A ki a tökéletességnek tétéjén meg tudott állapodni, sírfin szedi gyümölcsét fáradságának (Fal: UE. 365). Gyönyörűség látni, mikor egy szépen termett urfi helyesen szedi s rakja teljes nait (Fal: NE. 29). Az ítélközben a legerősebb bajnoktal szokott meg-zálogosodni, rajtok zsák mányt szedni (SzD: MVir. 100). Nagy Szuliman tsászár kövér zsírját szette országunknak (Könyi: HRom. 2).

be-széd: recolligo, recondo MA. zusammenlesen PPB. [einreiben, einnehmen]. Az soc predat nehezen zedeg be (GuaryC. 59). Az pástétomot nyomogasd ószve körül, szedd be az kárját (Radv: Szak. 109). Kivántatik tôle, hogy az jövedelmet beszedje igazán urbarium szorint (TörtT.² 1391). Óreg-attyádnak nagy-attya gúlyás ur volt, beszédett minden esztendőben száz ezer aranyat (Fal: NE. 13). A ki a töréshez ért, beszédi gyeplőjét heves kívánságnak (Fal: UE. 394). Illyen ízben sem jó adó gyanánt beszédni a búcsületet (120). A kevély beszédi mint az adót a térdhajlásokat (Fal: BE. 589).

beszedés: collectio MA. sammlung PPB. A ki a derécsumma felett usorát veszen, az nem hitelben adó, hanem usorás és pénz ki-adással s be-szedéssel kereskedõ (Com: Jan. 191).

beszedõ: collector MA. einsammler PPB.

egybe-széd: colligo C. [einsammeln]. Akard é, elmégõnc es egbe zéggõnc azocat (MlinchC. 38). Ezek egybe zeddettenek leeleknek ó nagy nemessegherowl (ÉrsC. 530). Az isten igjének balgatásának egybeszedett és figyelmetes lélekkel kell lenni (Illy: Préd. 1296). Számatalan olvasásoknak legjobb hasznát s kincsét egybe szedvén, kellõ renddel adogatták eleibe (Fal: UE. 372).

egybeszedés: collectio C.

ol-széd: decerpo, aufero MA. [wegnehmen, abtragen]. El szedi a zsírját: adipem, pinquedinem tollit; elszedni az asztalról az étket: ferula tollere, educere PPB. Ha ez óth kőneknek első lótvtyh egy nashwl ol zedytők és ózwo rakyatok, Marya lezõn benne (ÉrsC. 521). Az asztalnál apró pohárokkal kezdõk o a tsatát, mikor az étket el-szedik, akkor hozzá-elõ a faltörõ pattantyúkat (Pázm: Préd. 226). Az zsíkját és öreg hajót szépen elszedtettem egészen és úgy rakattam szekerekre (Béres: Lev. 438).

[Szólások]. Idején elszedte magát és elrándult az keletpte elõt (MA: Scult. 1084).

elől-széd: praelego, recolligo MA. vorher zusammenlesen PPB. Elöl szedett szõlõ bora: praeliganum MA.

fõl-széd: colligo C. tollo MA. [auslesen, ansammeln]. Megkérni, fel-szedni az adósságot: ciero *nomina PPB. Fõl-szedett adó-péncz: collecta PPB. Fel zeduen vronknak ki zaggotat ha yath es zakalath (WeszprC. 70). Boczatok tynektõk hwstl ma bõl, menyen ky az neep es zeggye fél (JordC. 41. 104b). Pokolbéli ördögök is kijönek, gonoszokat õk is valahol lelnek kit találunk, mindõnõket fõlszõdnek (RMK. VI.40). Solkkal wagy ados, hytelben is sokat zettel fel es zalogra es (RMNy. III.86). Hát ha még tiztkelyenként felszedném (Czepl: MM. 169). Szagos az fekete viola, fel szedik és teszik süveg karimába (Zrínyi II.117). Iñu login korában szedett fõl (Gér: KárCs. IV.538). Az elefánt orra arra készítettett, hogy azzal az ó eledelét min kezével fel-szedje (Misk: VKert. 22). Gondoltam azt, hogy ne talán Montecuenli az földépit fõlszedve hát megil irumpájjon (Béres: Lev. 696. 704). Jól fel-szedett volt a tudománynak mindféle drága kintseibõl (Bod: Pol. 56).

[Szólások]. Fõl szõdék az asztalt (Zvon: PázmP. 299). Apád szinte így járt volna, ha fel nem szõttte volna: fõr hálót és más földre nem ment volna lakni (Helt: Mes. 365). Fõlszedi a sátorfát: colligit, conclamat vasa PPB. Arslán sátorokat gyorsan fõl szedete, félve és rettegve onnu elsiete (Zrínyi I.32). Fel-szedték sátorfájokat és nap-nyugott felé indultak (Moln: JÉpül. 129). Rád szogezi kész táborát meg felszedi sátorát (Fal: Vers. 868). A Kalkás pap leánya igen szép termettel bírt, szép sárga meg-eresztett hajjal járt, fel szedett szemöldõke volt (Hall: III.70). Justinianum fel szedett szemöldõkkel, a tüzõtõl gylladt tekintettel így kezdõ (Fal: TÉ. 694). Fel-szedni a vas-matskák at: molir *anchoras PPB.

fõlszedés: collectio, sublatio MA. zusammensammlung PPB. Úgy látom, a gyalogságnak felszedésében s elõállításában igen restül munkálódnak a nemes vármegyék (Béres: Lev. 532).

fõlszedetlen: illectus C.

ki-széd: oxcorpo MA. [auslesen, herausnehmen]. Csontyá kiszedõm: oxosso C. Paranczolj Eleazarnak, hogy zeggye k, az tyzbõl az twrj bwlomokath (JordC. 156b). Paranczolj wr Jesu hogy az konkolth kywe zeggyeek az tyzta zabona kőzõl (ÉrdyC. 129b). A sült báruynak csontyából a velõt ki szedik val. (ÉrsC. 69). Az húst az tiszta vízbõl szedjed és illendõ fazékba rakjad (Radv: Szak. 23). Mikor fel akarod adni a tykúti szedd ki az táblára, szaggasd meg (99. 102). Ilajó béreknek k szedõi (Com: Jan. 140). Szénát vagy a pervátából ki-szedes szalmát visznek elõl (Czepl: Japh. 144).

[Szólások]. Kénytelen lesz véle, hogy maga kezével szedje k a parázs alól a kesztenyét, hogy más nyalínkodhasson vél (Fal: UE. 464).

kiszédés: exemptio, excerptio MA. ausnehmen, herausnehmen PPB.

külön-széd: seligo C. [auswählen]. Uradnak ha kedves kedni akarsz, az menyhalnak az máját külön szedjed (Radv: Szak. 131).

külõnszedés: selectio C.

lõ-széd: decerpo C. MA. ablesen, abrechen PPB. Els virágát leszedõm: praefloro C. Le szedi az étkek zsírját: in adipo purgat PPB. Az tésztaát erősen egyben nyonjud, nyújtó fával nyújtad, kezzeddel le-szedjed (Radv: Szak. 38). Szent tes tét le-vaszik a keresztirül, le-szedetik superlattyá (GyöngyD: Koszorú 191). Husnar leszednénk az anygali kegyes szint ról (Fal: NE. 18).

[Szólások]. A bírót pénzzel lábáról le szedni (SzD: MVir. 16).

még-széd: colligo MA. [carpo; lesen, ablesen, pflücken, sammeln]. Kérmét megszedöm: exungulo C. Moabitus ki írt vala Noemival os kéré, hog az elmaradando gabona fölket zéd-né még az aratoc úmokat követuén (BécsiC. 4). Zédgetek meg az felette valo morsalekokat (DöbrC. 309). Embör az liliumnak leuelet megz zedy (KazC. 142). Myre tereed és gyépvéyth ees meg zedyk öteth mynd, kyk el mulnak az wton (KeszthC. 211). Mikor a te szölyödöt meg szedened, meg ne megözzed (Helt: Bibl. I.Xxx.4b). Ha nyersen az köként meg szeded és meg töröd, ez tört köként erőssen keueried az nyarlot borbau (Mel: Herb. 26). Az spinácziát szedd meg elevenenként, igen szépen mosd meg (Radv: Szak. 43. 64. 97. 179). Hires eperre hasztalanul viszed a kosarat, bizonytal meg szedték már mások (SzD: MVir. 234).

özvsze-széd: colligo, comporto MA. zusammensammeln PPB. Viszontag összeszedöm: recolligo C. MA. Az igen özvsze szedet és egyben gömbellyedet vyak fősuud és gonoszra szándékozót ielentne (Cis. O). A könyvnyomtato az öntött betűket özvsze szedi, sajtó alá veti (Com: Jan. 160). Pálfi maga sánczait levonta, salvagnárdait összeszedte (Beres: Lev. 578). Megírtam Antalnak, az parasztságot összeszedje háta megett, mikor becsap (642. 757. 682). A legbőleebb ember is megesik, de vélte és mert nem szedte özvsze esztét (Fal: UE. 475). Egy római császár arra bolodult, az egész városnak pókhálót özvszeszedte (Fal: TÉ. 774).

özvszeszedés: collectio MA. zusammenfassung PPB. Énnekem tetszenék, ha Nagyságod ezen ezemek özvszeszedését bizony valamely alkalmas emberre (Beres: Lev. 166). Lesz ideje Nagyságodnak az hadak özvszeszedésére (577).

tele-széd: [compleo; anfüllen]. Hany kozart zedetek tele az lwlladekkal (Pesti: Evang. 87).

széd-vöd: [collecto; ansammeln]. Szölo begynek jövedolne, mely deszmabol es egyeb szédö vedö szokasbol adatik (Ver: Verb. 216). Az asszony a maga udvarát szedgye vegye jó rendben s érdemenél feleby ne bójazzon (Fal: NE. 86).

föl-szédvöd: [tollo; aufnehmen]. Apronkent föl szedik vedik, el-köflik füzeteseket (Lép: FTük. 194).

szédésvödés: [collecta; beisteuer]. Minden jöszagokkal az önnön magok batarokban szabadon élhetnek és szolgálattal, zedessel vedessel, adozással senkinek nem tartoznak (Vor: Verb. 15).

szédövödö: [exactor; steuereintreiber]. Azokat a várakat mind a bódolástól s mind egyéb szédö-vedöttöl immunitálta (MonIrók VIII.121).

szédtevette: [formula execrationis; fluchwort]. Czoki szédtevette, eb hátán ülj szikra (Thaly: VÉ. II.256). Megállj szettevette (Kónyi: HRom. 97). Hallod-e csapláros, adta szedte vette hozz pecsenyét és bort (Gvad: RP. 49).

Szédget: collecto Kr. [wiederholt lesen, sammeln]. Olvaslogalok, olvasgatom, szedegetem: lectio PPB. Monda neki napa: Hol szédégettél ma es hol tökélléted meg műded (BécsiC. 5). Apolgattya zent feyeeth, kybewl zedegbetya vala a hewissekwét (WinklC. 102). Minden te töled var, hog idein f tkeket meg aggad, ha te adandaz, fk zedegetnek (DöbrC. 184. KeszthC. 277). Vgan azon iras, kyt Pelbarth attlunk zedegheteth (DebrC. 504). Heten az ayvyttatos azzonyallatok közzöl köwetyk vala az wton es az ew zent vereet zedegletyk vala (ÉrdyC. 213b). Egy kakas mykoron a zemeten zedegetne (Pesti: Fab. 10). A róka egyic lábánál köneket szédögot vala a kosárba (Helt: Bibl. 282). Az tükfak az gyöngö fűvön zedegetnek apro magokat (Lép: PTük. 112). A teve a nagy lévségöl kényszerítettvén az ő lábait feljebb feljebb kezdi szedegetni

(Misk: VKert. 41). A mely fél beszédre fakad, előadja böles elmeléleményeit, a hallgató fél azonközben a szépében s javában válogatva szedegethet (Fal: UE. 368). Ugy tetszik, számolém a fényes kardokat, mikép szedegetnek pamukos tsalmák (Orczy: KültSz. 178). Már a tsendes éj magát serkengette s fekete kárpityát égről szedegette (SzD: VMir. 200).

el-szédget: [abimo; wegnehmen]. Az isten az nopnek halaadatlansagert el szedegeti az tanitokat (Fél: Tan. 331b). Ha elszedegetendö a papista vallástól a rhetoroknak pillago ekességét, semmi sem marad benne (Göutz: RBab. 3).

ki-szédget: excepto MA. oft herausnehmen PPB. A könyv csinál az cástálból az öntött betűket kiszedegetvén özvsze rakja, sajtó alá veti (Com: Jan. 160).

még-szédget: [eligo; auswählen]. Föld meg sirupnak, tedd bele a megszedetetett bisalmának a jóvát (Radv: Szak. 266).

özvsze-szédget: [collecto; zusammenlesen]. A tengeri lapos és sodrott csigákon kapván, nemek szerint özvszeszedgett ennek (Fal: NU. 331).

Szédgetés: collectatio Kr.

kalász-szédgetés: spicilegium MA. ährenlesung PPB.

szószédgetés: [verborum aucupium; wortkluberei]. Lássá nálunk is nagy köniü volt az szo szedeghetesnek és az ő neuo, neme iol ki szedeghetésének (Bal: Epin. 4).

Szédés: 1) collectio MA. [sammlung]. 2) vindemia MA. [lese].

alamizsna-szédés: [collectio elemosynae; almosen-sammlung]. Luther azért kezdette a vissza-vonyást, hogy a pápa nem ő reá bizá az alamisna szedést (Pázm?: Kal. 388).

fa-szédés: lignatio C.

makk-szédés: glandatio MA. eichensammlung PPB.

olaj-szédés, olajgyümölcs-szédés: olivitas C. [olivenlese]. Olajszedésnek ideje: oleitas C. Olaj szüret vagy olaj gyümöls szedésnek ideje: oleitas PPB.

vessző-szédés: virgindemia C.

Szédet: [colligi curo; sammeln lassen].

[Szólások]. Halála után meg-visgálták s rendbe szedetteték Vas György és Rédei Pál a tipografiát (Bod: Pol. 169). Nabugodonozor kerál sok fejedelmeknek fejeket szedette (RMK. II.18). Sigmond az töb partolokat is előfogá és mind feiket szedette (Helt: Krón. 75b).

ki-szédet: [exigere facio; eintreiben lassen]. Ispan meg-rawa hegiöncet, az Nagságod kepeboly ember ky zedette raytonk borral (LevT. I.91b).

még-szédet: ∞ Az adóru való levelet kiküldtem Nagyságodnak; az kolosváriakon meg szedotem s mindjárt kiküldöm (RákGy: Lev. 226).

özvsze-szédet: [colligi curo; ansammeln lassen]. Valamely leveleket én is oda béküldtem, azoknak páriájokat özvsze szedetem és béküldöm (TürtT. I.300).

Szédö: 1) legulus C. colligens MA. [sammeln]. 2) [vindemiator; lesor]. Bor itt is nem leszen böven, pálöci jöszágból hozattunk 300 szédöt, 50 szekeret, azok szednek most (RákGy: Lev. 270). A sok szédöt, szédönét látja az ember szüretkor (Mik: TürL. 213b).

adó-szédö: exactor, coactor, eranarches C. [steuereinnehmer]. Ő belöllö ki mögen egembe meuden ado zedö (BécsiC. 309). A meel chomoot talaz zayaban, ad oen eeretem az ado

zedeknek (ÉrdyC. 552). Lata egy few tyz tarto awagy ado zedew, hogy Natalya yghgen zep volna (ÉrsC. 360). El küldé a király az ado szedek fejedelmet a Juda városában nagy se-
reggel (Land: UjSegíts. I92b).

bor-szédő: vindemiator PPBl.

csiga-szédő. Tengeri tsiga szedő, halászó: conchyta PPBl.

csont-szédő: ossilegus MA. beinsammler PPB.

fa-szédő: lignator C. MA. holzhacker PPB.

gabona-szédő: frugilegus MA. fruchtsammler PPB.

hamu-szédő: [emunctorium; lichtputzer]. Meg csinála a hét lumpást, hamoszódóiel es olto edonyiul tiszta aranyból (Helt: Bibl. I.Uu2).

harács-szédő: [exactor tributii; steuereintreiber]. Fogdostak az harács szedő törökükben (MonIrók XV.578).

pénz-szédő: [collector pecuniae; geldsammler]. Ma ítttem meg Potokból, maidan el killek az pénz zedéhez (LevT. 1.7).

szőlő-szédő: vindemiator PPBl.

tetem-szédő. Totem szedő vas a borbélyoknál: volsella PPBl.

tömjén-szédő: turilegus C.

virág-szédő: florilegus C.

Szédőlék: [collectio; sammlung]. Azon bűdfs bakot nyuzza és más hasonló rozsz ragatékából és szédőlékből mutatja ama költött hamis dolognak nem következését (GKat: Titk. 286).

SZÉDELÉD-ÍK: [vertigine corripior; schwindeln]. Lába alá tapod szédeledett fővel (PhilFlor. 77).

SZÉDELÉLG: 1) [vertigine corripior; schwindeln]. Az én író kezem reszket az pennán, fejem szédülőgve [így] nagy gondolkodván (RMK. III.315). Hogy a palón által ménéc, szédelegni kezd a foiem és vgy essém a sárha (Helt: Mes. 288). Feie zug awagy zedőllög (Frank: Hasznok. 33b). El ne essél, mert la mint szédeleg a fejed (Sáub: Isp. 29). 2) [huc illuc vagor; herumschweifun]. Minden iambor keresztényen kónesse az regiékne tanulságát, ne szedolegien imide amoda (Mon: Apol. 520).

Szédélgs: vertigo, caros C. scotoma MA. schwindel PPBl. A te tők fejed szédelgsé szerént az emberek a nagok tulajdon cselekedetekből igazilhatónak meg (Matkó: BCsák. 308b). A szanárnak gyonge feje vagyon és gyakorta bántja a szédelgs (Misk: VKert. 128). A mit előhoztam, az újjomból nem szoptam, a humoristák szédelgséttől ment vagyok (Fal: NE. 74).

fő-szédélgs: vertigo capitis Kr. [kopfschwindel]. A maiorana olai mindón fele foy fainst, foy szédélgsét gyogit (BaytheA: FivK. 75). A konkoly, ha a liszt közé egyelitetik, fő-szédelgsét és okádást szerez az évőknek (Mad: Evang. 178). Betegségek, melyek az Álom által kipirázott fő-szédélgs után érzetnelmeg (Com²: Jan. 151). A méhben való fogadásnak fájdalni az ótolnek utálása, gyomorbéli imolygások, fő szédélgs (Szatni: Cent. 41). Az hasban megtartott kóválygó dohos szél nagy nyavalyákat hoz onnan, ha ki nem kél, s az ily ember gyakran fő-szédelgsétől fél (Folv: SchSall. 6b).

Szédélget: vibro MA. [vertiginosum facio; schwindelig machen]. A medvét a sok sebek szédélgetik és immár lábai gyöngén viselhetik (GyöngyD: Cup. 607). Megvesztogetik az idegen étkék szájok izit, a bor szédélgeti fejeiket, az egyrezabálás felkeveri gyomrokat (Fal: NE. 70).

Szédélgő: vertiginosus MA. [schwindelig]. Szédelgő-féjt: scotomaticus PPBl. Szédelgő feleiknee io a mák (Mel: Herb. 61b). Hogy Luternee hamis es szédélgő tudománya let legyen

(Mon: Apol. 4). Meg homlott, szédelgő beteg fejetok (Bal: Cs. Isk. 219). Hazud abban, hogy én szédelgő lilektől hordoztatón (Pázm: LuthV. 167). Tanuld meg, mint kellessék az ideiglen tartéletet megböcsülni és azoknak a szédelgő elméknek se ligy kik azt tartják, hogy meg kell vetni (Fal: BE. 576). Kevélységgel szédelgő lelkek (SzD: MVir. 279).

SZÉDÍT: [vertiginosum facio; schwindelig machen]. A szőnyű oktan vétkek ezek: a fejet szédítő dagályos kevélység az akaratos és csak maga eszén járó fejesség (Fal: UE. 43). Ajándékkal maga részére szelidíteni, szédíteni a bírót (SzD: MVir. 16).

még-szédít: ∞ Meg-szédíteni, meg-bolondítani, megszenvedni animi *confundere PPBl. Demirhám főben jól meg-szédítették mellyel nem kevesség meg-is zóditette (Kónyi: HRom. 125). A világ maszlagitól meg-szédítették (SzD: MVir. 465).

mégszédítés. Meg szedites, valakit arra ingerelni, hogy alnakul cselekedgyek: corruptio (VerVerb: Szót. 6b).

SZÉDÜL: [vertigine corripior MA. [schwindelig werden]. Némellyeket megterhel a szerencse, mert nem szoktak hozzá hozzá adván magát a kevélységnek füstje, derekasan szédülnek a magos fokokon (Fal: UE. 417).

el-szédül: ∞ Az eléfántok irtóztván a hajóru a part szélire nyújtott keskeny pallón le-menni, hogy a pallónak hosszúsága és magassága miatt fejek el-ne szédülne, farral a fő felé fordulva meentenek-ki a hajóból (Misk: VKert. 27).

még-szédül: ∞ Mahumet császárnak mellében egy nyila az magyarok kövének, császár megszédülte (RMK. IV.39). Nerijed az vitéz vajda, noha feje ütéstül meg szédült vala (Zrinyi. I.176). Ha a lélek háborúságotól nem szóztatik, megszédíti megtáborodik (Ily: Préd. I.31). A bolond szeretettől megszédült a szélső végére nem tekint a veszedelemnek (SzD: MVir. 400).

SZÉDÉRJ (szederv Ily: Préd. I.323. zódris TihC. 106b) morum, sycaminon MA. maulbeer PPB. Ha vallandotoc hűdó mondanotoc e zederib fanac ki irtatni, enged tünecte (MünchC. 150). Meg őlt ő zederieket ho harmattal (AporC. 37). Ű zederieket derbe es 5 barmokat ké nek ada (Döbr. 148). Valami zedery által nót az esuennyen, abban ackattá nem ért (Helt: Mes. 364). Az zedery fogh fúasrul io, ha borban meg főzöd (BaytheA: FivK. 27). Ha a zederyből kötés csinálz és a toroknac dagadáására kötöd, igen hasznos (Mel: Herb. 16). Ha ki késön oró csesenyét kéván, szelid zedery fában óltsa (Lipp: PKert. III.71b). Főtt zederynek leve (Folv: SchSall. 35b). A zederynek vérét mutatták: ostenderunt sanguinem urae (Ily: Préd. I.323).

fa-szédérj, fái-szédérj: [morum; maulbeere]. A fái zedery nyers korában hidegítő, nedves (Mel: Herb. 16). A fa zedery és gesztenye bé-vamnak burétva héjal (Com: Orb. 29). A fice, az eperjee, fái zederyje lágyittáca a hasat (81).

folyó-szédérj: [morum rubi; brombeere]. A folyó zedery igen tövisses, szelylel teriedő, levelei eperj formák, gyümölsz szinte olyan természetű mint az igaz zedery fié (ACsere Enc. 236).

földi-szédérj: [fragum; erdbeere]. A földi zedery nyers korában hidegítő, mikor meg grik, konés melegség vagyon benne (Mel: Herb. 1b).

Szédérjös: violaceus Pest: Nom I.42. [coccineus; violett-scharlachfarben]. Ha sedereses uocata (ZichyC. I.21). Byntelenol lezünk ez fogadásból, ha nykoron be yewendünk ez feldre yegyál nem leend ez zederyes kötél: funiculus coccineus (JordC. 288). Eg kús zederyes palstall meg kórnekezteti

VitkC. 81). Also ruhaia vala sem igen feier, sem igen vörös az az zödörös (TihC. 106b). Viragoknac sarga, szederies, zöld, tündökös ekes szünek (Born: Préd. 554). Egh zederyes granat zoknya (RMNy. II.34b). Feleségem vetétt wolt zalagiban egy zedéryes selémml wouth arany subath (211). Atymifnyauk matkannak, Chwyz Anna azzonnak lattam ket zoknyat, egyk zedéryes, masyk zewkty zynw (226). Egy egy teugeri nyúl bór suba szederjes (Gér: KárCs. III.228. Radv: Csal. II.6).

[Szédérjéséd-ik]

el-szédérjésédik. Ostoba ember, item: el-szederjesedett ember: *plumbens homo PPBl.

még-szédérjésédik: [caeruleum colorem induco; blau-färbig werden]. Karja a lántzok miatt meg-szederjesedett, meg-kékült (SzD: MVir. 294).

[Szédérjésül]

még-szédérjésül: [livesco, caeruleo; blau-färbig werden]. Ackit megvernek, meg sederiesül a helie (Mel: SzJán. 407b).

Szédérjin (*szederjén* Zrinyi: ASyr. 14): rubus Idaens MA. [brombeerstande]. A bodza fa, csipke bokor, szederjin bokor túske, tövis (Com: Jan. 27).

SZEG (*zeegh* ÉrdyC. 89. *zeeg* 523b. *szégitec* meg Helt: Bibl. LXXb. meg *szegget* Helt: VigK. 82b. *kiszég* Ker: Préd. 380): 1) frango, rumpo MA. [brechen]. Es zeg ő maganc barazdakát (BécsiC. 195). Az hostya három reezre zegettetyk (CornC. 830). Nokyk agakak zeghnek wala (ÉrsC. 79). Az byn ky nyilatbkossal zeghetyk (194b). Mykoron az ewt kenyet zegem: quum quinque illos panes fregi (Pesti: NTest. 87). 2) scindo, proscindo MA. zerschneiden PPB. Azzal nagyobb sebet szivembe csak szegek (Amade: Vers. 84).

[Szólások]. *Vsikez szeg*: Mégis hozzád szegűne kegyes feyedelem (UsákF: Assz. 10). *Vmire szeg*: Az folyo vizek sebessegek mint gyakorta ny es mas folyasra szoktak szegni (Ver: Verb. 157. 166). Peta tatár feyedelem Longyel orszagra szeg (Helt: Krón. 55b). Az vtan szege Slesia-ra, ki ott is nem különben ronta az ördög tagait (Szék: Krón. 201). Más útra szegének és az ellenkőd vallásoknak undok éktelelenségét meg mutaták (Pázm: Kal. 369). Más útra szegének és vissza nem térének Jerúsálembe (Pázm: Préd. 191). De lássuk, nem szegtél-é más útra (Czeg: MM. 171). *Vmit szeg*: Tanolyad meg atte akaratodat mindönökben zegnőd (NagyszC. 42). Meenyneknek orzaga erőth zegh es chak erőzak weezyk ewtet (ÉrdyC. 89). Nagy erőt szegnek raita (Tel: Evang. I.208). Az Luther halalat nem köuette az papasagnac fel epitese, noba nagy erőt szegtenec ezen a romaian (EszT: IgAny. 537). *Kedvét szegni*: deu willen widerstehen Adami. Egymásnac kōduét ne szegítéc (Helt: UT. 7). Soc baratinac nem szegheti keduet (Born: Préd. 402b). Keriwk Fldt, bogi Fldt kedüöket ne szegye (RMNy. II.231). Valamivel isten meg nem bántódik, abban egymás kedvét ne szegjék a házások (Pázm: Préd. 243). Minthogy azért ugy akarod, szem szegem kedvedet (Fal: NE. 11). Hol rendetlen vigásgra, hol esztelen szomorúsagra indítanak, néha töltik, néha szegik kedvünket (Fal: UE. 377). Ma szeretnek, holnap megutálnak, ma keresik, holnap szegik kedvünket (Fal: BE. 554). Nem szeghetem kedvét az uraknak (Fal: TÉ. 70). Ne erőtesd a dolgot, mert nyakát szegheted (SzD: MVir. 124). Ne engedd, hogy az izetlen dolgok szárnyát szegjék az reménységnek (Fal: BE. 579). Vala ky ewt laydon felessegeget el bagyanyra zertelen es maast veend, tldrowent zeeg (ÉrdyC. 523b). Ha bünös, bünhödgyék, ha törvényt szegett, büntetödgyön (SzD: MVir. 82). Dolgának utat oly eszközzel szeged, az ki elhonthatja az rá torlott jeget (Tbaly: Adal. I.166). *Vmivel szeg*: Nem akarásomat

nyögéssel, tö-rázással jelentem, nyakkal szegek: reuo PPBl.

[Közmondások]. A rózsát tövis nélkül nem szeghetni (SzD: MVir. 3).

által-szeg: [perumpo; durchbrechen]. Altalszegie őc ez korlatot, midőn azt kíványác, hogy ember az halottac felől szhntelen való nyughatatlanságban legyen (MA: Tan. Előb. 17b).

be-szeg: [circumso; siumen, einsäumen]. Bé-szegni a ruhát: oram elice consuere, limbum convolvere PPB. Ennek az szélit, az mint szokták, szegd be (Radv: Szak. 191).

beszegés: sutura PP. [das einsäumen].

főibe-szeg: [interrumpo; unterbrechen]. Az ő tanítását félbe akarta szegni (Pázm: Kal. 397).

hátra-szeg: [refringo; abknicken]. Az pap hattra zeghween hű nyakath, ky őathi hű veereeth (JordC. 82b).

ki-szeg: [offringo MA. [brechen, ausbrechen]. Ky zeglyk nyakak az twloknak (JordC. 243b). Mint egy árviz el hagyván a töltést, kiszég a tiszta földre (Ker: Préd. 380). Akara itt kiszegni (Megy: SzAÖróme 4). Gyakorta-ki-szegett ő kegyelme a járomból (11). Hald megh, ne szegi arra ki, hiszem te valold (Czeg: ORoml. 72). De látod nem olly erős járom szegek azok, mellyeket könnyen ki nem szeghetnének (Pós: Igazs. I.256).

Iő-szeg: 1) defringo, dirumpo MA. [abbrechen]. Le-szegni az ágat: frondes avellere; le-töröm, le-szegem: defringo PPBl. Egy azzonyallat, kynek betegh lelke vala es le zeghetőd vala (JordC. 575). Első hada lőn az erdei szaszok ellen, kiknec az ő rugadozasokot na hamar le szege (Szék: Krón. 190b). Egy ágat le szegvén (Huszt: Aen. 13b). Leszegik, tördelik szalásadó gallyait (Thaly: Adal. I.1). El fogja beszélleni, hányat szegett, szúrt le az ellenségből (Fal: NU. 356). 2) [licitor; abfeilschen, abhandeln]. Nagy nehezen sok fizetés álta kellett ezt is leszegni (Bartha: Krón. 25). Mind az két rendbeliek kegyénságát nagy sunna fizetéssal kellett le szegni (29). Völt sok sirás, annak a nagy kívánságnak ha tsak részit is, minődon szegheték le (43). Tizenött formális tallérokban szegik-le a kívánt éléssel való negven szekereket (Rumy: Mon. I.69).

Iőszegős: [licitatio; das herabhandeln]. Melly teljesíthetetlen kívánságnak leszegése végett elküldtetnek bizonyos aján-dékokkal Babocsay Izsák és Mészáros János (Rumy: Mon. I. 68).

még-szeg: frango, violo, rumpo MA. [brechen, verletzen]. Olofernes zűnő mégzegettetéc (BécsiC. 36). Nakat megnom zeg (MünchC. 35). A het keñereket mégzege (43. 41). Meg tördő az ercz kapukat es a nas zauarokat meg zegte (AporC. 77). Ilus veue az kenyereth, mogh zeghe es meg alda (WinkC. 146). Az en zerzetemnek tyztasagat ez vylagnak dychevsegeert sem zegnem meg (MargL. 316). Appak az ymnet meg zeghyk (JordC. 388). Beohteot nem zego meg (DomC. 123). Veruen az fratert az ordeogek, sok palchakat zegenek meg eo hatan (265). Lathwan hogy mynden tetohsegheeben meg zeghetőd vona (ÉrdyC. 401). Ti testi betegségeknek miatta megly zegetendőtök (206b). Az vr Jesus vyue a kenyeret es mynek vtanna halakot tvt volna, megzegee (Komj: SzPál. 166). A meg szeged nádszált el nem akarya törni (Helt: VigK. 82b). Szegd meg az ehezönek az te kenyeredet (Marg: Imáds. 48). Az diót zegd meg, üdd ki az belit (Radv: Csal. III.56).

[Szólások]. *Vmit megszeg*: Miert szégitec meg eképen az wr beszedet (Helt: Bibl. LXXs). Valobizon isten meg zegi ő ellenszegenek foieket (AporC. 16). Frigykötés, a mellyet fel-bontanac, meg-szegnec (Com: Jan. 143). En az en hitemet meg nem akarom zegnye (RMNy. II.76). Gonasz fogásokkal szegényt elhittették, királyi szent hitit véle megszegették (Tbaly:

Adat. L10). Igy szegék meg inok töltött bialdának (Monlók VIII.167). Hogy sem kedve met nekem meg nem szeged (Istv. Volt. 7). Bátor egy egész spanyol flotta volna is, meg ne szeged kedvedet egy litván garasert (Pál: NE. 25). Az gonosz kívánságot meg kell szegni annak, ki az Christushoz tartozik (MA: Scult. 104). Hogy meg szegte az én kötésemet (Helt: Bibl. I.G2). A meg-erössítettett kötéseket erőtlenecké tenni, meg-szegni nem illic (Com: Jan. 199). Meg-szegli eskütmondását (Zrinyi: ASyr. 207). Ha kedig meg nem valtandod, szegd meg a nyakat (Helt: Bibl. L.H4). Szegd meg az nyakat a te fiadnac (Börn: Evang. I.347). Szegd meg a nyakít (MA: Bibl. I.60b). Az ki meg szegi egyiket ez paranczolatoc közül (Pál: Bibl. 6). A sydok idwozyttenket megh karonlaak, hogy az ew tanythwány megh zegneek az zerzeosekoth (ÉrsC. 8). Sok zvekeith megh therteel, zeged megh imma az een zywe methes (WinklC. 93). Az törventh meg zekted: factus es transgressor legis (JordC. 835). Nincs oly buzgó fogadás, mellyhez nem lérne valami kifogás, a nélkül hogy a legszentebb barátságának törvényeit megszegjed (Pál: UE. 494).

mégszegés: infractio PPBl. [das brechen]. Vádoalom emagamat az en fogadásomnak meg zegesoról (VirgC. 2). Valának veghyg megh maradwan az apostoloknak tanwsagokban es az zentli kynernek közönseghes megh zegheeseben (JordC. 713). Vezedelnes hyn leen isten törweenyecenek megh zegheese (ÉrdyC. 523b). Hol az törwán nynechen, oth az törwán meg zegys nynechen (Komj: SzPál. 58). Innep meg szegésért meg kőmezteto (Vás: CanCath. 264).

mégszeghetetlen: 1) [inflexibiliter, constanter; unerschütterlich, standhaft]. Nem csak az közönseggel kyadot paracolatokath, de meg az feellyeb valokat ees oressen es meg zeghetetlen meg tarttya vala (ÉrdyC. 269). Isten feelők valanak meg zeghetetlen yarwan wr istennek paracolatyban (440b). **2)** [infrangibilis, infrangibilis; unzerbrechlich]. Ez egy meg zeghetetlen sentencia, hogy mynd nyáyan el keel vezeték (ÉrdyC. 547).

mégszeghetetlenül: [infrangibiliter; unverbrüchlich]. Ezth kedly meg zeghetetlenül fogadyok meg tarthany (RMNy. II 33b).

reá-szeg: [infringo, porfringo; einbrechen, zerbrechen]. E witez nag baraggal az aytot rea zoge (GnaryC. 45). Moses reá szegi az istápot az megbizonyosodott bűnösre (MA: Scult. 921b).

szegtén-szeg: [continenter violo; immerwährend verletzen]. Isten parancsolatit szegtén szegi (Pós: GBot. 81).

Szeg-ik: [frangor, rumpor; brechen]. Ysteni akaratbol harm rezree zegek az ostyá (ÉrsC. 410). Nyaka szegik miattad a te traditiós ecclesiádnak (Matkó: BCsák. 235). Szarva szegik a pápistáknak a meg-holtak után valo gárdlesekben (Vár: Szöv. 104).

[Szólások]. Ennek is jól szája d ban szegik izi (Megy: 6Jaj. II.27b). Erdélynek bezzog valóban szájába szegett vala akkor is ize (Szal: Krón. 20).

[Közmondások]. Szép szónak szárnya nem szegik (SzD: MVir. 292).

kettő-szegik: [diffringor; zerbrechen]. Mykoron az zegheen reca ruhanna, egy embernek karyá kettő zegheek (ÉrdyC. 638b).

ki-szegik: [effringor; brechen]. Magassagról esőt es niaka ki zegőt (DebrC. 245). Hogy ha rá mégy ez útra, kő szegik az lábod (FortSzer. N3). Régen kiszegett a nyaka Posuházának (Sám: 3Fel. 579). Ki szegik a nyaka (TóthJ: IstN. 66).

lő-szegik: [defringor; brechen]. Az en nákam le zegve ala fűg vala (NagyszC. 37). Lefüggesztött fővel leszegik nyakam (RMK. III.314). Terhe alatt az rabságban nyakunk leszogék (VI.32). Az hamisságnak le szogék az szárnya, meg szakad a begyi (Bal: CsIsk. 126). Le-szegett nyakn, görbedt dereku vén ember (GKAt: Váls. II.1260). Leszegik a szárnya, magát is megnyja s bújában epezti (Thaly: Adal. I.195).

mög-szegik: [perfringor, perrumpor; zerbrechen]. A keckec baka lón igen nagga es mikor neukedetulo, meg zegec a nag zaru (BécsiC. 152). Nyacka szeggie meg bemo (Helt: Mes. 16). Almab azt lata, bog az Atila yue meg szegot volna (Szék: Krón. 117b). Az kinec keze vagy lába meg szegott (Kár: Bibl. I.108). Meg szegik es meg török kezek labok (Decsi: Préd. 31). Az kinek chontya meg zegyk, sömörtis es minden fele merges fakadekokat io véle kenny (Frank: HasznK. 15b). Hátra esde es megszegte az nyaka (MA: Bibl. I.248). Az isten megörizi minden ezontainkat, hogy azoc közül ezac oggis meg nem szegie (MA: Scult. 450b). Mit tudott benne szegény Héli pap, hogy székiből nyakra-főre ki-esvén meg-szegjé a nyaka es nyg hallyon-meg (TempPomp. 47).

Szegdégél: [perfringo, perrumpo; wiederbolt brechen]. Istennek parancsolatit, hagyományit kedvünkre szegdegellyük (Pál: NE. 44). Ha keménységet mutat, szegdegeljed kedvét, törjed akarattyát (113). A ki istenének parancsolatit kedvére szegdegeli, házi gazdájának akarattyát sem tölti be (Pál: NU. 295). Az ember maga magának se adjon mindent kezére, né-melly buzgó kívágyásiban önnön kedvét szegdegelje (382).

el-szegdégél: proscindo, diffringo, confringo MA. [zerschnitzeln, zerbrechen].

szegtén-szegdégél: [continenter violo; unaufröhrlich verletzen]. Jutalom a menyország, nem ajándék, nem azoknak nyújtja azt az isten, kik szegtén szegdegelik az ő szent parancsolatit (Pál: NA. 160).

Szegdel: 1) frango MA. [brechen]. Nem vágoc propheta-nac fia, de paztor vágoc en zegdelnem zelery fakat (BécsiC. 227). Agakat zegdelnek vala (JordC. 492. ÉrdyC. 103b). Az zent ostyá az oltaron harm rezre zegdeltetyk (ÉrsC. 555). Az fractio es szogdelt szám kiváltképpen származic az diuisióból (Helt: Aritm. K.). Hogy nem uolmanak, az kie szegdelneice mi köztünk es osztogatniác az evangeliomnac kenyerét (Tel: Evang. I.94b). Fínae ágait szegdelje vala (MA: Bibl. IV.43b). **2)** [proscindo, discindo MA. [zorschnneiden, zerschmítzeln]. A halac fel lasit-tatnac avagy derekon szegdeltetnac (Com: Jan. 83). A nyelv esze-hire nélkül gyalázkodik, szegdel, vagdal (Pál: UE. III.20). Véres kardja szegdelt pogány-lépet (Könyi: HRom. 31).

el-szegdel: [diffringo; zerbrechen]. Nem olyan rész es darab, melly az egészből ki számláltatot es el szegdeltetet (Helt: Aritm. Kb). Christus szókása szerint fölveszi az kenyeret, megáldván el szegdeli (Zvon: Post. 1680). A Christus valóság teste soha sem szegdeltethetik el (Matkó: BCsák. 422b).

lő-szegdel: [defringo; abbrechen]. Egy ágotskát le szeg-dölle a fáról (Helt: Mes. 390). Az nagy állófáknak ő ágait szörnyen leszegdeli (RMK. V.85).

mög-szegdel: [confringo, perfringo; zerbrechen]. Ő meg-zegdeli ő baluánokat (BécsiC. 194). Kezében veuen a kenier es meg zegdeluen ötet monda (WeszprC. 47). Az my wrwnk kothzer zegdeltetek meg ew keen zenwedelesenek ydeyeen (ÉrsC. 558). Megszegdeli az kenyeret (MA: Scult. 779).

Szegedelém: [fragilitas, iactura; vergänglichkeiit, verderben]. Ewk keuleg hogy zegdelemnek coronayant vegyeek: illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ÉrdyC. 88). Ninchen ellene es zegdelnemre az isteny termeczetnek, nyert

az isteny termeezet egy allattyaban es három leegyen zemeelben (663).

[Szegédelmes]

Szegédelmesség: [contritio, afflictio; qual, pain]. Ha ez ygeet az ember zyweeben hordozna, nem huzón, hogy sokath goudolna ez vylaghy zegédelmességgel (ÉrdyC. 10). Kyk meny yoban de yffysagoktól foghwa veensegőknek wtolsó zyredekeyglon zegédelmességben eelnek (57b). Az zent yrasban három fele keneteth találunk, kyn ertethnek három keppen való zehédelmességek; az első kenetn magyarázatyk az ygaz penitencia, az másodikon myndden ez vylagon valóknak wtalattya, az harmadikon mynden testy gyenyérvségeknek megh nyomoroytassa (122). Az zentseeges eelet nem aal az kemeen eelötlnek vyeleseeben, thwdya ylyk erőss beyteleesben, hozyw vygyzaasban, testy zehédelmességben (393b). Az zyz nag' sok zehédelmességtől meg otalmaztatyk, kywel wr isten az bazast meg atkozta (471). Az wr ffyw myndden veenseghmel kyl, betegseegnel es testy zehédelmességnel kyl három zaaz extendeegh lakozwan wr istenek aztalan (5b).

Szegés: 1) ruptio, fractio MA. [das brechen, bruch, bruchung]. A nap ő feneth boctatta az iverg altal zeges nekil (NagyszC. 235). Lataz, haat az tekenelche olyan eepen vagyon mynt annak elette es meny zehéessnek yegye ew raytta nem tetzyk (ÉrdyC. 243). Ha az isten parancsolatinak tartására kötelesek nem vagynak, nem vétkezünk ennek szegésében (Pázm: LuthV. 112). **2)** in ilicem sutura PPB. [limbus; saum]. **3)** [contignatio; stockwerk]. Kilentz részről avagy szegésből áll az egész torony, ezek a szegések fellyeb fellyeb mind szűkebbek (Moln: JÉpül. 438).

bőjt-szegés: fractio jejuni Kr. [fastenbruch]. Vethkeztben thorkossagomba, bőyth zegesembe (GyöngyC. 62). Torkossagra magyarázwan a bőjt-szegést (Pázm: Préd. 894).

hit-szegés, hite-szegés: perfidia C. [perjurium; eidbruch]. Hit-szegésre szabaditnak az új vallások (Pázm: Kal. 1033). Mint a frigy-routások, hit szegések, ugy a kegyetlenkedés is két rend béli nép között pogányság s eretnkség között forog (Veresin: Lev. 122). Job let volna nekem Vid miat el vesznem, hogy sem chászár hite-szegésével élnem (Zrinyi II.50). A pápista vallás termi a gonoszságokat, mert tanította s javallja a hitszegést (Matkó: BCsák. 65).

kedv-szegés: frustratio desiderii Kr. [unerfüllter Wunsch]. A mostani kevés kedv-szegésért mindenkor bé tellyesedik akaratod menyországban (Pázm: LuthV. 348. 159).

kényér-szegés: fractio panis Kr. [das brodbrechen]. Megmondac, mellec lőttec vala az vtban es miképpen megemertec őtet az kenérec zegesében (MünchC. 163. 320). Valanak meg maradok jnadsagba az apostolok Jesusnak anyaual es az kenyernek zegesének oztogatasaban (CornC. 24b). Yeleneek az két tanoythvanoknak, kyk az kynyér zehesen megh ysmereek (ÉrdyC. 142). Sokan követik Jesust a kenyér szegésig, de kesven a kin szenvedés poharának italáig (Pázm: LuthV. 154). Nagy őrdömmel láttyuc, hogy az isten népe őszvegyül az kenyér szegésre (MA: Scult. 858).

törvény-szegés: violatio legis Kr. [gesetzesübertretung]. Mint lehessen az, hogy az híveket az törvény-szegés nem kárboztattya (Pázm: LuthV. 113).

ünnep-szegés: violatio festi Kr. [festbruch]. Calvinus predicator társait arra tanította, hogy mikor elsőben a pápisták közzé menek, a pénteki húsételt és innep szegést igen eltávozassák (Pázm: Kal. 306).

Szegt, szegettet: 1) [interrumpere facio; unterbrechen assen]. Az ő tanítását félbe akarta szegetni (Pázm: Kal. 397).

2) [circumsuere curo; einsümen lassen]. Dohányzaeskót szarvasbőrűl egy párt szegetessen (TörtT². III.383).

Szegtelen: 1) infractus PPBL. [ungebrochen]. **2)** [inviolata; unvorletzt, unversehrt]. A lit, kit valaki tellesen es zegtelen nem tartand (DöbrC. 56). Zolgalo záltó vrat es zegtelen mag vetőből terbelt ziz (509b). Ky kerezyten byteth valaky teylesen ees zegtelen nem tartandya, keethsek nekül erekkó el veez (KulesC. 53).

hiti-szegtelen: inperjuratus PPBL. [uneidbrüchig].

Szegött: fractus, proscissus MA. ruptus; zerbrochen PPB. A ki egyikével béves, a másikában megfogytkozott, szegött szerencsájének más fele hiával vagyon (Fal: UE. 363). Ha nem szereted az istent teljes szivedből, szegött szived nem kell neki (Fal: SzE. 42).

erő-szegött: [eunuchus]. Vadnac erőszegettec, a kic anyyoc méheből eképpen születtettec, es vadnac erőszegettec, kiket emberec tőttec erőtelenecké, es vadnac erőszegettec, kic őnen magokat erőszegettec tőttee a meanyekuec orszáigért (Helt: UT. E7b).

hit-szegött, hite-szegött: foedifragus C. perfidus, perfidiosus, perjurus, perjurius PPB. [treulos, meineidig, glaubbrüchig]. Hythy szegett newet reyan nem agyanak, mert az dolog ezben fywg (RMNy. II.76) Hütiszegett Julians (Hly: Préd. 1.243).

nyaka-szegött: [perditus; verloren]. Nyaka szegett ország (SzD: MVir. 321).

nyakaszegöttül: [pertinaciter; verwegen]. Nagy nyakaszegöttül az világosságot el meric tőléc taszítani (MA: Scult. 247b).

szárnya-szegött: [ala fractus; flügelhalm, mit gebrochenen flügeln]. Mint a darás a mézre, ugy repdésel ez a szárnya szeghet dougho az igaz római hűtnék tudományára (Bal: Epin. 2).

Szegétség: [vitiositas; fehlerhaftigkeit]. Szegetseg vagyon testében, vagy béma vagy vak (Soós: Post. 63).

Szegtetlen: 1) infrangibilis MA. [unzerbrechlich]. **2)** [inviolabiliter; unversehrt]. Meg coronaza artatlansaglak zehbetetlen dychőseeges koronayawal (ÉrdyC. 617). Az embery termeezetőt fél veeven es az ew dychőseeges voltaban zehbetetlen meg maradwan (663).

Szegtetlenség: [infrangibilitas; unzerbrechlichkeit]. Tulatorysaga az arannak zehbetetlenseegh (ÉrdyC. 466).

Szegő: raptor, fractor, violator MA. [verletzer].

fogadás-szegő: [perjurus; eidbrüchig]. Isten meg-büntette a fogadászegőket, de a fogadás-tevőket meghalagatta (Pázm²: Kal. 1058).

hiti-szegő: [apostata; abtrümmiger]. Sz. Markot Calvinus hiti- es hivatalyszegőnek nevezi (Pázm²: Kal. 384). Ortza-e az, mely egy hiti-szegő barátot szembe mer szöktetni sz. Ágostonnal, Baziliussal (405).

hivatal-szegő: [infidelis in munere obeundo; amsuntreuer]. Sz. Markot Calvinus hiti es hivatalyszegőnek nevezi (Pázm²: Kal. 384).

hívség-szegő: [fidem frangens; treubrüchig]. Mond meg az én hívségzegő, mellőlem elszalado tanitványimnak (MA: Scult. 483).

kő-szegő: lapidarius PPBL. [steinbrecher].

szomszedság-szegő: [injurium vicinis inferens; verletzer des nachbarrechts]. Ott leszen szomszedsag szegőkftül, országuk vesztőnkftül magyari szabadulas (Debr: MCongr. 2).

törvény-szegő: [violator legis; übertreter des gesetzes]. Mint jár a törvény szegő, nyilván el-kárhozic, ha életét meg nem jobbítja (Czeg): Japh. 129).

Szegőd-ik (szegődnec MA: Tan. 1132. szegődött Czegl: MM. 287. szegőlés Pös: GBot. 48): depaciscor, transigo MA. [sich verdingen]. Eg estipenzbe zegőttel velem: et denario convenisti mecum (MünchC. 50). Jo szolgam insonn eszedbe, mint szegettünk egymással (Helt: Mes. 459). Némellyec vicariusoc, az mellyec naponkint valo bérbe szegődneec az mise olvasásra és éneklésre (MA: Tan. 1132). A szentségnek ki szolgáltatásért az egyházi ember magán ne szegődgyék a kösség-gel (Sam: Cer. 56). A halál a bün szegődött katonája (Czegl: Tromf. 325). Szegődett szolgál (SzékÖkl. II.124). Az három száz sing hevedernek valo mäjczot szegődve csinaltatam (MonTME. IV.267). A ki előt világot tart a jó ész, nem szegődik effélékre (Fal: UE. 391).

be-szegődik: servitium ingredior SI. [sich verdingen]. Venusnak óráiban ió meg hazasulni, családót be szegődni (Cis. I.4b).

beszegődség: [pactio; das übereinkommen, vertrag]. Praedikátor uram beszegődségekör az öreg deákoknak attunk (MonTME. I.132).

el-szegőd: [loco; verdingen]. Es a szőlőt mas szőlőműveseknek szegődi el: et vineam locabit aliis agricolis (Helt: UT. F.5b).

hozzá-szegődik: [adjungor; sich anschliessen]. A hamiság szegő tengeren szárazon el-jár, szünte úgy hozzá szegődik a vitorlás gályáitkhez, mint a piartoz boltokhoz (Fal: NE. 104).

mög-szegődik: de servitio convenio, contractum inno Kr. [übereinkommen, einig werden]. Megzegődni a művesekkel eg estipenzbe (MünchC. 50). Ees megh zegődhoek velők (WinklC. 143). Nem de egy napi penzbe zeghettel ee meg en velem (JordC. 416). Az fev mestert, kyvel meg zegevtték vala, az boltuak kevue le zakaduan evtet meg evle (DomC. 68). Egy napy penzben zeghettel ee megh en velem (ÉrdyC. 130b). Nem thwdom, mybe zegedőt megh velek Kög, azerth nem thwdok nekly megh fizetlly (RMNy. III.90). A kiket reggel híjt, megszegődött vélek (Pázm: Préd. 333). A jó cselekedetek ölk életet érdemlenének, ha szinten isten azokban velünk meg-nem szegődött volna is (Czegl: MM. 287). Valami nehezen megszegődm vélek, hogy ötöd magammal vigyen el Kandiába (MonTrók VIII.506). Ötven forintot adtattam Tamás urammak, ha otthon megszegődötök vele, adas ötven forintot neki fizetésében (TörtT² IV.134).

Szegődés: conductio C. pactum, conventio MA. [das übereinkommen, vertrag]. Attyunfya farkas fogadót tartany ez zegődest (EhrC. 151). Zegődés meg löven kfvle fket zöloobe (DöbrC. 291. 506). Zegődösth towcen egy napy penzben (ÉrdyC. 130). Reá segített a munkára, hogy szegődésedet meg-teljesítenéd (Pázm: Préd. 72). Urak, meg-adgyátok a szolgálknak, a mivel szegődés-szerént tartoztok (272). Sz. Péter nem indült szegődésbe Krisztussal (1233). Az istenek szegődésén fundatitok érdemünk (Pös: GBot. 38).

Szegődetlen: [non conductus; nicht verdingen]. En zegődetlen voltam, valamyt N. adot, en awal voltam (LevT. I.137).

Szegődöz-ik: [transigo; unterhandeln]. A kalstromnak gárgyánnya mégyen a tengor mellé és ott a halászokkal kezű szegődözni (Hall: HHist. II.145).

Szegődség: pactio MA. [vertrag]. Semy zegődség elew nenogye (VirgC. 127). Az halál nem nyuytya bekesegeknek friget auagy zegődséget (PéldK. 61. JordC. 415). A szőlőt a szőlő-

műveseknek szegődségbe ada (Helt: UT. M.5b). Kiknek isten szegődségben adta az ő szőlejét (Tel: Evang. II.443). A szegődségre igazét mindent (Tel: Fel. 47). Az béresnek érdeme és szegődsége szerént kell fizetünk (Pázm: Kal. 773. Pázm: Préd. 32). Csak az isten velünk tött szegődsége teszi az örök élet érdemét (Czegl: MM. 287). Azt vitattya, hogy minden isteni szegődség-kivül magokbau az igazaknak cselekedetek (Pös: Igazs. II.313b). Meg nem fizetnek nekik szegődségek szerént (MonOlm. XIV.23).

Szegődtet: [conducere curo; verdingen lassen]. Nem szüddöm, hogy nagyságos asszonyomat a fonó-leányok közé szegődtessen, hogy szőszt rájgon (Fal: NE. 86).

[be-szegődtet]

beszegődtetés: [conventio; vertrag]. Arra tartunk, hogy szolgálatunknak beszegődtetésével szükségessékk tegyük magunkat (Fal: UE. 365).

1. SZÉG (szög Thaly: Adal. I.247. lécz-szög MonTME. I.50) **1)** clavus C. [nagel]. Fogas, szeg a filon, mellyre valamit függesztöek: paxillus PPBl. A vas verő, kiuel a vaszegeket verec (NádC. 343). Was zegőkwel meg gyakdostak (CzechC. 5) Ilnem ha latadom bW kezeyn az zegheknek fwraty es bel bozatom en wyamat az seghelnek [figy] helyben, nem hyzem (JordC. 699). Ó nem hinneie, myg a zegeknek heliet kezein nem latania (DebiC. 33b). Iuday kyrálnal wagon Crystws labaynak zego (ÉrsC. 72). Ime holothi vadnac a zegek es chuchia (TelC. 262). Az lid szeghet beverő porkoláb fürőknek adtunk I f. (MonTME. I.306. **2**) cuneus C. [keil].

[Szólások]. Igen áll eggyen, de nem a szegenn az ió hasznos tanulás (Bal: CsIsk. 437). A mellyly frigy részére költ Westphaliában, gyarló szegen fityog kis vár tárlházában (Orczy: KöltSz. 30). Aggasd szegre egy darabig a setét gondokat (Fal: NE. 26). Pompejus is kardját szöggre függesztette (Thaly: Adal. I.147). Szegret ütött elméjébe (Bethl: Élet. II.76). Moltán szegret ütött a fejében (EszM: Lev. 105b). Ez, tudom, szegret fog ütni fejkében, noha titkolni fogom (RákF: Lev. III.34). Szegret ütni téjében valáknék: *injicere scrupulum homini PPBl. Szegret szegvel ütni: clavum elavo pollere (Decsi: Adag. 9). Szeghet szegghel kell ütni (Bal: Epln. 9). Az igaz tanítóknak ravaszoknak is kell lenniük, hogy a tromfot tromfól, a szeghet szeggel helyesen tudhassák ütni (Misk: VKert. 161). Más lábából maga talpába verni a szegret (SzD: MVir. 458).

[Közmondások]. Uj száta szegen függ (Matkó: BCSik. 333). Fal: Jegy. 932). Nem szükség meg-tzólni, magán ki-tetszik a szeg a zsákból (SzD: MVir. 303).

ök-szég: cuneus PPBl. [keil]. Szent Pálban wagon gyözhetetlen mennyűtő éékszegec, az molly nem oly könnyen törethetik el (MA: Tan. 708).

fejes-szég: *clavus capitatus PPBl.

foglaló-szég: impagos C. [anschlagleiste]. Foglaló-szeg, keresztül belé-kötölt fa: impages PPBl.

járom-szég: [clavus jugalis; jochstecken]. A mi új jesuitane járom szegre von (Czegl: Japh. 12). A fele más, járom-szegre vonó a visszaz roszt életű társul meg-verettetett házasság (DEmb: GE. 149). Az álléle járom szegre vonók, a neutralisták se nem hevek se nem hidegek (Misk: VKert. 275). Ki-töri a járomszegret és ura parancsolattját le rázza (SzD: MVir. 339).

[Közmondások]. Nem illet konyha ökröt, bot, kos, járom szeg: bos in civitate (Decsi: Adag. 201)

kormány-szég: clavus gubernaculi navis SK. [steuerfeder]. Mikor minden emberi tooc elapadnac, úgy kezdűne osztán az

istenhez mint egy szükség kormány szeghez nyulni (MA: Scult. 751). A kormányos az hajó farában a kormány szeg mellett állván, igazgattya (Com: Jan. 88).

Léc-szeg: [clavus asserculis firmandis; latte nagel]. Oth az lech szeg vala mennire oltob, hogy nem ith Sopront (LevT. 1.148). A belső várbeli czéjt házban vagyon egy kis tekenőbe lécz szeg (Radv: Csal. 396). Az lécz szegnek százát tizenöt pénz adják (TörtT. XVIII.233). Hosszú vas léczszeg találatot 200 (TörtT.² IV.152). Léc-szöget vöttünk az templom épületéhez (MontTME. 150).

patkó-szeg: clavus solearum PPBl. [hufnagel]. Kérem, zsi-töt küldeni Kgd ne terheltelessék kapocsnak s patkószegnek (TörtT.² III.193).

rúd-szeg: [clavus temonis; fahrnagel]. Minden lova rúdjon el, a rúd szege hulljon el (Fal: Vers. 872).

sátorosfejű-szeg: *clavus umbellatus PPBl.

sindői-szeg: [clavus scandularius; schindel nagel]. Az senle szegheth itt is vgyan aron meg vehettem volna (LevT. 148). Sindői-szöget bozattunk Budáról (MontTME. 150).

sing-szeg: clavus canthorum PPBl. [radnagel].

Szégecske: clavulus C. [nägelein].

[Szégel]

Iő-szegel: [defigo; festhaften machen]. Eb engedje, eb akafja is volna és így primum principale Khingszegh uramat lezegelni (Beres: Lev. 121).

Szēges: **1)** clavatus C. MA. [genagelt]. Tartván a komonlor ebet, a ki fel-fegyverkeztetet szēges-őrvel (Com: Orb. 95). **2)** dentatus, aculeatus Kr. [gezack, zackig]. Az erdőllő a fákat őldre leteríti és meg hasítja az rozszul basadó és szēges ágas át (Com: Jan. 103). Eszéken adtanak Daczó uramék szēges allérokát (MonIrók VIII. 311). Küldtünk az portára graei és szēges tallérokát (MontTME. V.53). **3)** [acris, mordax; stehend, eissend]. Mind nyelvünkkel, mind szēges írásunkkal vitézkednyünk (Pázm: Kal. a). Nem szenvedtem szēges beszédidet és me lélekerhelő leckédit (Fal: NE. 73). Szēges beszédekkel ortázatok egymásra (80). Nem úgy adá értékre a leckét, mint ha hegyes, szēges szókkl valakit közülök sértegetni akart volna (Fal: NU. 301). Akadémós, szēges munka az idegen nemetnek nyelve járását magyarossan ejteni (Fal: UE. 361).

Szēgez: **1)** figo Com: Vest. 129. [nageln]. Ő fiat zegezéc kereztre (BécsiC. 70). Gondolluala, mit isten tenni akarna s zegezvén valluala ő elméiben: et fixum habebat in animo 74). Nepek azon vezedelembé zegeztetenek (infixae sunt), kit őttek volt (DöbrC. 25). Engemet a sidok kyt toluai közt kezefára három vas zeggel zegeznek (WeszprC. 32). Hagya z ev lbaat kereztfához zegezni (CornC. 174. ÉrsC. 201b). **2)** [affigo; stecken]. Sas tol van szēgezve paysán (Zrinyi 187). Őchak tollat is szēgeze sasikán (Zrinyi: ASyr. 270). Ki ki nyerge lapájához szēgezvén kőpóját, aranyzóba vette ellenségét (Fal: É. 639). **3)** [dirigo; richten]. Ott azon bástyára tereké algyut szēgezének (RMK. III.141). Az városnac szēgeze mind az gyukat (Helt: Krón. 165). A földi dolgokban szēgezi szeretét (Illy: Préd. I.367). Mire szeretetünket szēgezzük (363). Nem z ellenségre, hanem előtte járó tisztire szēgezi puskáját (Fal: MA. 217). Megtanulhattya, mi után indúl, mire szēgezi arányásait (Fal: NU. 133).

[Szólások]. A dolgot mélyen fejekbe szēgezni akarja ala (Illy: Préd. I.442b). Had szēgezem egy őttéssel a föld-öz (Helt: Bibl. II.169). A tegnap jó lakás a lelket földhöz zegezi (Pázm: Préd. 233). Nem bagyjuk magunkon szēgezni, hanem boszuokat duplán meg-toroljuk (SzD: MVir. 88).

által-szēgez: perfigo, perfodio C. transfigo MA. [durchstechen, durchbohren]. Aklot kezeyh valanak által zegeztettek, által firattattak az vas zeggel (CornC. 218). Spéklo nyársatskával a husokat szalonnával által szēgezi (Com: Jan. 82). Az isten szent félelmével általszegeztetnek (Illy: Préd. II.478b).

általszēgezés: confixus PPBl. [durchbohrung].

be-szēgez: **1)** infigo MA. [vernageln]. Földyl bezegezöm: superclaudo; kereszt faal bé szēgezöm: clathro C. Forgo kerekéket zereztete es vass fyerezőkkel be zegeztete es elős borothakkal meg fizete (ÉrdyC. 671b). Illy nagy dolgnak emlekeztét mélyen bészēgezné (Illy: Préd. I.318). **2)** claudo, introcludo, percludo, praeccludo, sero, obsero C. [schliessen]. Ky cerdőles vtan zent Pal ő aytoyath ky újtwan wala be zegeze (PeerC. 76). E nemes sziz bészēgeze magát háló házában és imádkozván sirással ezt mondja vala (KrisztL. 9). Őket az belső tömlőczben veté, az lábokat kalodában bészēgeze (RMK. IV. 181). Az aytot be szēgeztet (Hofgr. 321b). Be szēgeztete az egyházakat és a cinteremeket (Helt: Krón. 63b). Az aytot be-szēgezte (Helt: Mes. 31b. Helt: Bibl. I.C4. EEe3). A vittebergai iskolákat bé szēgezek (Pázm: Kal. 298). Ha meg halsz, be szēgezik az aytot (Magy: Nád. 70). Bészēgezet házának közepette áll (Mad: Evang. 333b).

[Szólások]. Vintze megint bé szēgezte magát ura kedvébe (Fal: TÉ. 27).

belé-szēgez: infigo PPBl. [einschliessen]. A kevély ember ha mit belé szēgezett elméjébe, attól nem akar el válni (Fal: BE. 614).

ēgybe-szēgez: [configo; annageln]. Egybe zegezyed the felelmeddel een testemeth (KeszthC. 344).

ēgybészēgezés: [confixus; das zusammennageln]. Czynaltanak tyzen három was zeget, negyet a kereztfanak egybe zegezesere (ÉrsC. 67).

fől-szēgez: affigo, infigo MA. [annageln]. Kezeydet labaydath waszeggel fel zegezek (ÉrsC. 54). Lelky zemyed elewt walyad Jeswt az kereztfan fygbwen, nas zeggelw aldot kezeit fel zegezwen (167).

hózzá-szēgez: adclavo, affigo MA. [annageln].

Iő-szēgez: defigo MA. [vernageln, niederstossen, festhaften machen]. Esik-le Hanviván Vid előtt hanyattá, földben le-szēgezte Deli Vid dárdája (Zrinyi I.112). Sátorokat szēgecel le-szēgezni: tentoria paxillis figere (Com: Jan. 147). Súlyos betegségek három egész holnapot fogva nyomorgatják és úgy fenekére le-szēgezték (TörtT.² III.410).

még-szēgez: **1)** configo, conclavo Kr. [annageln]. Te filelmeddel zegezd meg (configo) en testimet (DöbrC. 66). Mykoron was zeggel meg zegeztetét volna, leg ottan az wer ky kezdé foly (ÉrsC. 516). **2)** [transfigo; durchstossen]. Latom kemény lanczawal meg zegeztetni es által werettetni (ÉrsC. 561b). **3)** [signo; versiegeln]. Rekezd-be e bezedeket es zegezed meg a kőnnet: signa librum (BécsiC. 166).

mellé-szēgez: affigo; anheften C.

őszve-szēgez: clavo committo, compingo PP. [zusammen-nageln, zusammenheften].

reá-szēgez: **1)** affigo MA. [annageln]. **2)** [dirigo; richten]. A napra reá szēgezni szemét: *acriter intneri solem PPBl. E károló szidalmazást tsak a maga fejétől szēgezi reá (SzD: MVir. 133). Reá szēgezttem minden erőmöt, hogy porból poltzra gyámoltsam (242).

viSSza-szēgez: [recurvo; zurückbiegen]. ViSSzaszegeztet kasza: cobus, cobis MA. Szēde hamar lovas, gyalog parasztot, kiknél viSSzaszegeztet kasza látszott (Thaly: Adal. II.10).

Szegezés: 1) compunctio MA. [das nageln]. Mely zegezeseben az aIdot Christus nagy kent zenuede (CornC. 212). 2) pleuritis, lateris dolor; seitenstechen]. Kit az zegezese bant auagy zyufaias, meg kennyed es meg kemnyehözik (Frank: HasznK. 148). Az oldal fájás, nyilalás. szegezés kevésbbé kézzanak (Com: Jan. 57).

Szegezget: [punctio; sticheln]. A ki pedig nem hágy senkinek magán szegezgetni, tisztességbeli bötsülletes nagy embernek itéltetik (Pázm: Préd. 125). Nem mondom, hogy hamissan rajtunk szegezgetőnek ellene ne álljunk (262). Ellenségét úgy büntesse, hogy mások-is tanuljanak és ne szegessenek rajta (961). Egyszer 's mind azt-is jelenté, hogy abban nagy bizonynyal én-rajtam szegezgetés és hitelenség mesterének engemet nevezsz (Veresm: HitMegt. 18). Mind addig szegezget rajtad, valamig meg-nem felelész néki (Hall: Paizs. 245). Motskos irásának rendiben az én nevémen láttatic szegezgetni (Kereszt: FelsK. Előb. 4).

Szegezgetés: [punctatio; stichelei]. Bizony szintén elunjuk az sok rajtunk való szegezgetéseket, utánunk való czirkálásokat (SzEsztM. II.15).

Szegező: claustrum; schloss Com: Orb. 251. Vgán erőseitek meg a papoc az aItokat zegeződökel es lakatokkal (BécsiC. 111)

ajtó-szegező: repagulm C. riegel Nom. 25.

[Szegeződ-ik]

be-szegeződik: defigor C. [sicht einbahren]. Es béveré az zezeg az ő vakszemébe es beszegődic az földbe: defixit in cerebrum usque ad terram (Má: Bibl. I.220).

Szégfü (székfü Mel: Herb. 131b. Cizio K4. SzBodó: SöDics. A4. ACsere: Enc. 243. Major: Szót. 137. Lipp: PKert. 80. zékfü, Frank: HasznK. 22. RMNy. II.210. zékfü Beythe: Nom. 3. székfü Mel: Herb. 72. 73. székfü Franc: HasznK. 17. székfü C. MA. Mel: Herb. 186. szögfü MA. Com: Vest. 122. PP. szökfü C. Born: Préd. 271. Gyarm: Fel. 62b. Radv: Csal. III.41. MonTME. I.147): 1) caryophyllum C. MA. Com: Vest. 122. PP. [nelke]. Végy másfel uncia senát az az betuen két pénz nyomonit, mosd meg vízben, az szárát hánd el, székfüvet tizenkettőt, kőmény magot két drachmát az az tizenkét pénz nyomonit (Mel: Herb. 22). Ha egy kis fekető szökfünek vagy egyéb maguac oly szék szányeket adhat isten, miért ketelkoldnecc istennecc meg ekesítő hatalmaba, az mi testünk fel tamasztasabammis (Born: Préd. 271). Ezek az virágok: zék fü virágja fél lat (Frank: HasznK. 22). Zék fü: caryophylleus flos (Beythe: Nom. 3b). Mutassa meg ezeket Monozái, es ha igazan meg mutatlatyá, mindjárt meg szökfü avagy rosa korozut tegyünk az fejében (Gyarm: Fel. 62b). Ha lehet, egyfüyü székfüből az az a ki nem tellyes, ne vegyenek magot, hanem a tellyesekből; mennél tellyesebb székfüből szedik az magokat, annál jobb leszén (Lipp: PKert. I.80). Mindenütt a mezők bé voltak terite virágokkal, hogy csak a szegfüre es a tulipánra léptek a lovaink (Mik: TörL. 423). 2) [engenia caryophylloa; gewürznelke]. Ezezet, confreytet, az jó száfrány termő baynotznak határit, székfünek, gyömbérnek minden gazdagságát add szakítsuak (SzBodó: SöDics. A4). Egy mása szegfüből 4 flor. 50 den. (VecfTrans. 24). Küldöttünk riskását, szökfüvet, gyömbért (MonTME. I.147). Székfüvet hozattunk az piaczrul (296). 3) chamomilla Major: Szót. 137. camamelum PPB. [kamille]. A székfü sok fele: egyic az az igen jó szagu, a kit az borbellyoc a lugban votnac, emek chamomilla a neuc, az masic fele sarga a virága, széles a levele, széles a feio mint egy fél garas, harmad fele ob kapor, bűdös (Mel: Herb. 72). Ha meg főzöd a székfüvet borban, gyakorta igyad melegű, az vtau parold vele az asszonyember testét (72b). A székfü vize, a ki lélegzetet nem vehet meg gyógyíttya (Uo). A virágát meg szedgyed a székfünek es etzetben főzöd (Uo). Asszonyember mat-

rioknac fainssat gyógyíttya a székfü (Uo). Szeek fü virágja camomilla, fel tint (Frank: HasznK. 17. 22). 4) [betonica; wundkraut]. A szék avagy seb fü hegyes levelű pasint modon terem virágja sok fele színűk es szagúk, mellyek ujji korokban meg törtvén a fő sebeit egybe forraszttyak (ACsere: Enc. 243).

erdei-szégfü: [dianthus carthusianorum]. A kakuc virág virága veres mint az erdei székfünek (Mel: Herb. 186).

kerti-szégfü: [dianthus caryophyllus]. A kakuc virágot vészekfünek hívác sokan, mint hasonlo a kerti székfühöz (Mel: Herb. 186).

mezei-szégfü: caryophyllus silvestris sine montanus Beythe Nom. 3b.

némös-szégfü: chamomilla Mel: Herb. 72.

nyúl-szégfü. Lychnis sil. vad zék fü h. e. sil. caryophylleus, quibusdam etiam nyul zék fü h. e. leporis caryophylleus (Beythe: Nom. 5b).

vad-szégfü: flos cuculi Mel: Herb. 186. lychnis silvestris Beythe: Nom. 5b.

Szégfüves: [caryophyllo conditus; gewürznelkig]. Igya borsos es székfües bort (Cizio K4). Székfüves lével fáczán (Radv: Csal. III.41). Kőver lúd egészen süttre székfüves sása aláj (Radv: Szak. 79). Csuka székfüves lével (109. 211. 31).

[Szégfüvez]

még-szégfüvez: [caryophyllo condio; mit gewürznelker zubereiten]. Tedd az tűzhöz, vág hagymát reá, borsold, székfüved meg (Radv: Szak. 61). Ez szerszámokat vesd reá az erdeinek husára, de mindjárt meg-szégfüved, borsoldjad (65. 69. 26). Az új sőtalan vaját meg-szégfüvezték (PP: PaxC. 286)

2. SZÉG (zewg EhrC. 124b. zög TelC. 246): angulus MA [ecke, winkel]. Particula terre Huuzweg nominata (ZichyC. III.56). Ad Kertuelesszeg (IV.200). Cuiusdam feneti Kukuthzeg vocati (II.115). In meatu currit ad ligeteszeg (IV.200). Ad locum Nyvasszeg (IV.200). Poss. Zomuszeg uocata (III.54). Villa Zamuszeg (II.648). Hazuanc negy zewgi: quattuor anguli domus (EhrC. 124b). Kie zerotik véac zegen alian imatkozotac, hog lattassanac emberetől (MünchC. 23. 145). Ez velagnac negy zegere el ozlanac (VirgC. 52). Zerezietek vigasagos napot reit tekben oltarnak zewgig: usque ad cornu altaris (DöbrC. 53). Egy zekrenth zereze es hű neegy zegheere neegy arany karlyath zerez (JordC. 63. 85. 516. 901. KazC. 9. 74. 185b). Ez vylagluanc negy zeghe zeren való abrazalttya (ÉrdyC. 602b. 507b). Ad az isten elleneségnek tégedet kezébe, elozlatol mindenfélé sok ország szegibe (RMK. II.208). Ónch négy arany karikat es chiuad amac a négy zegére (Helt: Bibl. I.Oo2). Az földnecc negy szegein laknac (Mel: SzJán. 503. 255). Nagy szel támadá es az házuac négy szegét meg rendité (Kár: Bibl. I.512. Pös: Igazs. II.355).

[Szólások]. Nem a fél-fél-ülő helyeket választtyák magoknak, hanem, ha csak lehet-is, a szegy-fűre verekednek (Pös: Igazs. II.589). Eleitül-fogva mindenkoron völtanak valamí szegre-ouások, viszátkodások az ecclesiában (Pös: Igazs. I.505).

fél-szeg: defectus, defectivus, mancus, mutilus, debilis MA. gestümmelt, mangelhaft, unvollkommen PPB. Megfogytakozó, felszeg: defectivus PPB. Santa auagy felszeg: claudus aut mancus (Sylv: UT. I.28). Az fél zemem ky eset, fél zegre letmen (LeyT. I.137). Nem minden felszeg vélekedés teszen menten eretneket (Czegl: Japh. 121). Az adó beérkezék s akkor is felszegen (Monfrók VIII.491).

[fölszegít]

még-fölszegit: *depravo homines PPB.

félszégesség: [defectus; mvollkommenheit]. Kövesse ugyan az urat, de tsak félszégességgel, görbén, sántálva (Mileg: TOszl. 96).

három-szög: triangulum Kr. [dreieck]. Minden mérés éssen az három szegen (Com: Jan. 165). A meg laylott szegeletű három szeg (ACsere: Enc. 57b).

három-szögös: triangulus C. [dreieckig].

háromszögű: triquetrus, triangulus, triangularis C. [dreieckig]. Három-szögű vas-sulymok: murices PPBl. A louag fegyveresek az ő kepeccel, kópiaékkal és három szegű hegyes tőcskel mint egy semmiu vgy mennee ala által raytot (Helt: Krón. 87b). Három szegű fenyueel reya tekint 1583 (KBártfa 3v-4). Régen nyomtatnak vala szérúm tapodó három szegű aligával (Com: Jan. 74). A görög delta három szegeletű, három oldalú avagy három szegű (164).

hat-szög:

hatszögű: sexangulus, hexagonum C. [sechseckig].

négy-szög: quadrangulum Kr. [viereck]. Négyzszege csü-ölöm: quadro C. Négy szekbe reudele a sereget (Helt: Krón. 9b). Az nyársat egy hozzá illendő fiatalból négy szegre faragasd ki (Radv: Szak. 32).

négyszögös: quadratus C. viereckicht Com: Vest. 143. az asztal négy szeges (Com: Vest. 8).

[négyszögít]

még-négyszögít: quadro PPBl.

négyszögű: 1) quadrangularis Kr. [viereckig]. Neg zedő önekből raka ő kő falit (BécsiC. 11). Nam nem vag mast a eg zegű kő toromba (NádC. 315). Az varas vala neegy zeghew lordC. 926. TibC. 205). Czináltatot vala egy négy szegi -hár szeket (Helt: Krón. 155). Az varas negyszegűöen fondal-atan vala (Mel: SzJán. 519). Az táblác négy szegűc valának Kár: Bibl. I.309). Ewgy negy zegű eregh fekvű lada, meely ason eos egyeb haaz ekzew marhawal rakwa wolti (RMNy. I.211). 2) [sica quadruplici acie; vierschneidiger dolch]. Kit lars negyszegűöueel meg sertette 1583 (KBártfa Cv2)

öt-szög: pentagonum Kr. [fünfeck].

ötszögű: [quinque angulorum; fünfeckig]. Az oldal fáé öt zegűc valának (Kár: Bibl. I.305).

sok-szögű: angulosus PPBl.

Szögel: angulo Kr.

Szegelet, szöglet: angulus C. MA. [ecke, winkel]. Ő he-llő zegelet es ő belálló karočka (BécsiC. 309). A kőnet, kit rakoc megultalanac, ez löt a zegeletnee feizeteben: in caput anguli (MünchC. 54). Zent Ferenc az egyhabza mas zegeletbe el alla (VirgC. 71). Ki az keredgd allatba zegéletöt lel GuaryC. 15). Fofamanac ferfac mindön földnec zegéletiből NádC. 458). Mel követ rakok, meg gonozlanak, az zegeletnek jeve lön (DöbrC. 53. NagyszC. 61b. WeszprC. 87). Kew, ky en az zegeheletnek feyezety (JordC. 717. 369). Az barlangak negy zegeletly mennyei fenessezel be tellysettetek (TelC. 04). Az istennek kegyelnességéből e szegelet földnec valaszt feiedelmé vagyunc (Unitlrók 168). Czináltatá az aytóknac üszöbít négy zegeletre (Kár: Bibl. I.308). Az vezaknak szeg-űben kőniörögni (Fél: Bibl. 8). Minden tengernece es földnec zegeleti engednec uala az romaiaknac (Decsi: SallJ. 8). Orszá-ának minden zegeletire gyors követeket boesáta (Pázm: Kal.). Az bika az fias tyukkal az eglimek üzedik zegeletibe vagon 1619 (KDebr. C5b). A fáé keresztül öftöt mutató zege-etre reudeltetnec (Com: Jan. 71). Kiben menyi szöglet, bennem nni döglet sebheti én szüemet (Balassa: Ének. 3).

egyénés-szegeletű: [rectangularis; rechtwinklig]. Egye-nes szegeletű három szegelet (ACsere: Enc. 57).

három-szegelet: 1) [triangulum; dreieck]. A görög delta három szegeletű (Com: Jan. 164). Minden mérés léssen az há-rom szegeleten avagy három szegen (165). 2) [sidus; ein gestirn]. A déli jegyek régiek avagy nem régen találtattak; nem régen találtattak: az indiai méh, a légy, a déli háromszegelet (ACsere: Enc. 101).

négy-szögletős: [quadrangularis; viereckig]. Négy szeg-letessen hosszúra száz száz ember állyon (Zvon: Post. I.554).

négy-szegeletű. Négy szegeletű avagy négy szegű: quad-rangulus (Com: Jan. 165). A gömbölyog és négy szegletű forma között ez külömbőség vagon, hogy a gömbölyog nehezen hocsát-ya magához a moeskot, a négy szegletű pedig könnyen (Illy: Préd. II.157).

szem-szegelet: hircus PPBl. [augenwinkel].

tengéri-szegelet: chironesus PPBl.

Szögeletős: angulatus, angulosus C. [eckig]. Szegeletes mértéke az igazságnak (Sall: Vár. 14). A föld mérő a szegeletes lineáléhoz szegeleteket vonogat (Com: Jan. 164). Szögeletes alma, a ki fölyül négy szegű (Lipp: PKert. III.143).

Szögös: angulatus, angulosus, angularis, angularius, quad-rarius C. [eckig]. Szeges, szurdekos, szegeletes: angulatus Major: Szót. 42. Szeges borsó: cicerula, orobus PPB. Tyúk szeges laskával. Mikor az nyújtó fával elnyújtod, metsző vassal metéld el az tésztát szép aprón, négy szegűc legyenek (Radv: Szak. 91).

Szögesen: [angulose; eckig]. Végy egy ostyát s mesd meg szegesen, hogy négyszegű legyen (Radv: Szak. 284). Az ález mester az mérő tüzrűt nélki vonsza, elintézi azt az ő festet sinórjával, szegesen szabja azt (MA: Bibl. II.37b).

3. SZÉG (szög Pethő: Krón. 32b. 33. szög Gyöngy: KJ. 109b): leucophaeus C. fuscus, brunus, subniger Sl. [braun, kastanienbraun]. Bela király sánta es fekete szeg ember volt (Helt: Krón. 38b). Egy zegh nem lomani vala (RMNy. II.186). Baján-lázynek hagyom az szeg lovat, melyet katonának bívok (Gér: KárCs. III.363). Szög ló van alatta, de szomorúsággal jártattya az lovat az szép hold világnál (Zrinyi II.67). Vala pedig Bela király fekete szög szűnű, kiről osztán a várost nevezték Szek-szárdnak (Pethő: Krón. 33). Az az szeg török ló béna (MonOkm. XXIII.266). Az péj volt búsz esztendő, az szeg pedig sült béna, volt (MonTME. III.316). Maga-is szög legény, lova-is szereesen (Gyöngy: KJ. 109b). Ábrázatom teljes es piros, kerek, barna, szeg, szemöldököm is barna 1759 (Hazánk I.216). Hol dühbős Ibrahim szeg páripájával, Tzupoly fél mázsát nyomó buzgányával (Orczy: KöltSz. 206).

SZÉGÉNY: 1) pauper, paupertinus, inops, egens, egenus, miser C. arm, dürfing, elend PPB. Nem kőuettel ifiakat zege-eket anag kazdagokat (BécsiC. 7). Bodogoc lelki zegenec (MünchC. 20). Meg zabadita az zegen lelket (VirgC. 73). Myert istennek zegeny valanak (DomC. 244). Az nem imatkozó zegen-ue öröke valo kinoc igertetnec (VitkC. 15). Feyeet veweeek zegecunek (ÉrdyC. 548b). Christus igen nagy szegeny modra születet (Born: Préd. 34b). Nagy hirtelen es szegent által löüic (Born: Ének. 219). Legienek ezec oltalmi az en zegin arwaim-nak (RMNy. II.81). Eg nehan zegeny kathona wagyon, kyk sola ne talau zakalos sem wolt kezebe, nem hog lőny tudna (LevT. I.164). Ayanlom zegeny maghamatt (332). Vallyon javaink felét nélki adgyuk-é szegűnyiben (Pázm: Préd. 83). A szőlő fejelet le-metzvén a mezerlét a szegűnyeknec engdén (Com: Jan. 84). Szegűnyt nyomorítás, üzvegys s árva rontás oh mely sok-szor hallatott (TKis: Pan. 3b). 2) [vilis; geringfügig, schiecht].

Magam számomra bár jobb lisztet no annál, a mint most küldtél volt, csak szegényebb se legyen annál (TörT. 3 III.163).

[Szólások]. Küldésnalis szegényb: Iro et Codro pauperior (Deesi: Adag. 14). El veszi szegény János azt is (101). Bolond ám ő szegény (161). Elöget élt szegény, ha meg holt is (157). Szegény ember pártkáiá: Cobi supellex (324) Szegény háztól ösztövérszalonna (380). A szegénynek szerencséje is szegény (380). Szegény ember szándékát boldog isten bírja (382).

[Közmondások]. Az szegény ember csak azt eheti, az mi az táskájában vagyon (Radv: Szak. 151). A szegényt az ág is húzza: a szegénynek még a tsuprából is kiforr (SzD: MVir.125).

Szegénycse: [misellus; armselig]. Az zezencze ystentewl nem hagyattatynala meghalny (EhrC. 62).

Szegényded: pauperculus, egenulus SI. [ärmlich]. Kyk az zegened Cristust kñmetny fel fogatak, semy fñldy alatot keuany auagy keresnielc nem kel (VirgC. 124).

Szegényeske: pauperulus, misellus C.

Szegényöd-ik: ad inopiam redigor Kr. [verarmen]. A szegény szegényödi, a gazdagok gazdagodnak (Fal: NU. 351).

ol-szegényödik: ∞ Yghen el zezeenyettewnk es myndden yotwl meg foztatwnk (ÉrdyC. 88b). Egy igen kazdag ember fia nem igen sok idő mulna alá kezdé szállani és igen el szegényedni (Helt: Mes. 321). Hogy annak is az bücsületes embernek az elpusztult és elszegényedett város olly konyhát tarthaszon mint azelőtt, liteure, messzo köll azt hadni (Beres: Lev. 403).

még-szegényödik, még-szegényészik: depauperor MA. comminor re familiari PPBl. verarmen, arm werden PPB. Megszegényödött: pauperatus C. Amynra meg seghenyetewnk, hogy inmar megl az kenyérben sen ehetewnk (LevT. I.323). Az ki patnarkodic az szegényel, hogy azzal öregbitse kazdagusat, megszegenyeszic (Born: Préd. 561. Born: Évang. IV.303b). Az német terh s portio, úgy gyakor tűz-szerszámozott szerencsétlenségek miá megszegényedtünk (RákF: Lev. 164).

Szegényít: paupero MA. arm machen PPB. Adosagoth vezon bynes ees meg nem fizety, ygaz kedog zegeneyty magath ees meg fizety (KeszthC. 89). Noha halgator es szegenitem magamat kirali előt (ComBal. 18b).

még-szegényít: paupero C. [arm machen]. Mykoron kazdag vona, magát meg zegeneytse (ÉrdyC. 390b). Ő magát meg zegenytew az ő kezoyne munkayanal keresinal az ő életet (TelC. 125). A rest kez meg szegényít, a munkálkodó kez meg kazdagít (Helt: Mes. 332). Meg szegényét az haszonatlan költés (Com: Jan. 189).

Szegényítés: depauperatio MA. armmachung PPB.

Szegényke: pauperulus, misellus SI. [armselig]. Az ecclesia szegénykénelt és szél-vésztől ol-szagattatotnak liyvatatik (Mad: Évang. 153).

Szegénykéd-ik: depauperor Kr. [armselig sein]. Teljes bizodalommal énekeltetik a gazdagságban is szegénykedő Dávid király zsolnártját (Bíró: Micae. 236).

Szegénység: I) pauperies, egestas, indigentia, inopia, miseria, incita C. armut, dürftigkeit PPB. I.ön hasonlatos az vr istenhez zezensegeho (VirgC. 31). Kezde predikalni az zezensegnek megtartasor (71. PeerC. R). Erel vala zent Margit azzon az bodog zezensegrel (MargL. 3. 38). Zezensegnee leguel öket meg ekesilítete (VitC. 22). Mykeppen twlaydon lyfat eeltoty vala nagy zezehenseggel (ÉrdyC. 339b). Hadna beket

az en kewesemnek, mert az nekwl ys elezh zezensegel élek (LevT. I.363). Sok és nagy lelki nyavalyák, szegénységek és betegségek vannak az ember lelkében (Pázm: Préd. 13). Végső szegénységre fűzetetie: ad incitas compellitur (Com: Jan. 209). Szegénység jagat hajlékában (SzD: MVir. 379). 2) [egentes, inopes; die armen]. Istenül es végre megkoroztattok, hogy az szegénységért ily igen fáradtok (RMK. III.283). Az zezensegh kenyergeth neky, hogh ideyen be hordhathnak marhayokath es az wethoshez kezewlhetnenek (RMNy. II.189). Az zezenyseg foztassat, nyomorusagat akarnaya be kewnie (LevT. I.155). Előttö memne az tanétványoc, utánna soc szegénység, kie közül kétség nélkül sokával sok iokat czelekedőt vala (Zvon: Post. I.18). A szegénység csendességére kegyes propensióval volna Kegyelmed a békességhez (MonIrok VIII.178). Miud magunk s loginkabb az szegénység elég kárral vannak (RákGy: Lev. 193). Az szegénység mind elfutott (Évk. XIII.52). Az szegénységnek marhája az hegyekben van (Beres: Lev. 677). A mit nyert akármú játékban, bankó volt a szegénységnek számára (Fal: NU. 311).

[Közmondások]. Nagy akadály a szegénység: maximus *nodus est inopia PPBl. Mindent ki-gondol a szegénység (SzD: MVir. 382). Nagy kurva a szegénység (382)

évangéliomi-szegénység: [paupertas religiosa]. Ez zozetet az euangeliomi zezensegen w kezdte el (VirgC. 86).

Szegényül: ad incitas sedigor Kr. [verarmen]. Kazdagok zegenwlenek es meg ehwlenek (KulcsC. 77).

el-szegényül: ∞ Oda van, elromlott, szegényült és pusztá (Orczy: KöltH. 46).

még-szegényül: depauperor MA. verarmen, arm werden PPB. Kazdagok meg zegenwlenek ees meg ehwlenek (KeszthC. 78). Ebből igen meg szegényüle es megerőtlenüle a Magyar ország (Helt: Krón. 24). Ha meg bódogólnak is az ő fia, nem tudja, ha meg szegényölne, azt sem veszi észébe (Kár: Bibl. I.520). Gyakran az gazdag is meg szegényül (Deesi: Adag. 41).

SZEGY: pectus jumentorum, armus MA. [bruststück]. Fel vene a szakacz a meg fött tal koncot es a tal konczon felül való szegiet (Mel: Sám. 34). Fel emele a szakacz a saar ezontot mag felös koncot es az lapiezkan felül való reszt az az a szeg feiet (Kár: Bibl. 194). Tiztollyed az papot és add ki az ő részét, az áldozatra való baromnac szegényoc áldulékát (654). Az malacot mikor megakarod ölni, az szegényél oles bele az kést (Radv: Szak. 9). Egy kis túlban olég egy ballonc egy szegfő (18). Borsold meg az töltelékot és úgy tölts az borjú húsnak az szegyében (10. 93). Isten áldomása nyerésért való áldozatok job' falattyá, szegye es tzémer papoknak adatot (Pázm: Préd. 946). Az áldozatnak némely részei a papoknak rendeltetnenek vala, ugymint a szegye és lapozkái (Misk: VKert. 211).

SZÉGYE (*zege, zeege, zegge, zeyge* Herman: Halk. Szót): excipula MA. [clausura; verschluss]. Zege, clausura Tyciae Czinfr. Altera clausura vulgo Zege vocata... Clausura Tyciae Zege vocata (Herman: Halk. Szót).

SZÉGYEN (*zeg'ón* WeszprC. 93): pudor, dedecus C. scham, schande PPB. Engemet ilyen nagy bozzusagal, zegenel ty közwétekek ki vetetnek (VirgC. 67). Kerik vala ötet, hogh keresztfára feztituen ölneiek meg az ő naziob zegenéert (WeszprC. 93). Zegenb, zegydnb, wlatatosb es el vetőt leezen az mas vylagon (ÉrdyC. 473). Nagy zezegen orezawal raytok futameek (486). Ellonsegem akarnak engemeth embereknelt elowte zegenaywl [igy] teni (PozsC. 39). Éoly zegenielm lylltetel (ThewrC. 193). Nagy szigeneluel laza szalada (Szék: Krón. 31). Nagy szegeny dolog volna az istent szidalmazni (Kár: Bibl. I.533). Az zegeneth fewl nem vetthem volna tyz foryntherth (LevT. I.324).

A gyors indulatból vagy szégyenre vagy bánásra valótt mivel (Pázm: Préd. 25). Az igazat szégyen nélkül ki-mondgya (59). Fejed szégyenre származott (Bal: CsIsk. 38). Miért csalárdkodol, szégyen ám az ilyen olyan marka pókös jesuitának mint te vagy (Matkó: BCsák. 41). Arra költenek, a miért kudarcot és arza piritó szégyent vallának (Fal: NU. 259).

[Szólások]. Szégyen a te dolgod, itt fekszel az árnyékban és vgy ehez, hogy vgyan lantornás a hasad belé (Helt: Mes. 227). Az szólásban szemérmetes legyen, ha fog raita az szégyen (Bal: CsIsk. 447). Nem fogja é szégyen vitéz szíveteket (Zrínyi: ASyr. 207). Es nec nagy szégyenbe minden ellensége (Born: Ének. 297). Garazdat keresnek hozyaya, hogy nywel szégyenbe kewerdlythotneek (ÉrdyC. 561). Ez ne történének, hóg en szígyenben maraggak ez diczekedésnek beszidibe (Sylv: UT. II.50). Az más ember száíuál éúnu, illy éhen, de szégyenben is maradtál (Bal: CsIsk. 132). Múltó, hogy az értelmes ember illyes mótskain korán ki adyon, hogy szégyent ne tégyen vélek több más példás, jeles tulajdonságin (Fal: UE. 448). Az monostorban zegen valuan azokat kovanny (VirgC. 124). Valamy zegyönth vallottam, kynn en zenuedöm (SándC. 30). Szégyent nagyot vallottac (Born: Ének. 44). Az megvevozt napra elérkezettek, szégyent ne vallyatok (Radv: Szak. 11. 187). Az kit az nap lát kevélyen jöni, ugyan azon nap meg látja azt szégyenvalva futni (RédTem. 15). Ha jót nem ad isteu, ámbár akkor valljam szégyenét (Beres: Lev. 65. 361). Dupla szégyen a szégyenvallásnak bélyegével dicsekedni (Fal: NE. 29).

[Közmondások]. Szégyen a futás, de hasznos (MA. Czegl: Japh. 151).

[Szégyenöd-ik]

lő-szégyenődik: [descendo; sich herablassen]. Némellyek igen fenn ülnek, a hová nem fér, vagy igen alatt, a hová nem könnyen szégyenődik le az irigység (Fal: NE. 101).

mög-szégyenődik: [pudescio; sich schämen]. Ez a nap, mellyen az isten népének ellensége megszégyenedett (Pázm: Préd. 565). Az auya-szent-egy-ház szokásiban keresztül-állók vagy tanúllyanak vagy meg-szégyenedgyenek (1201) Meg-aláztatván és szégyenedvén (Pázm: KT. 199). Megkissebbödék kevély Herodes ii birodalmában, megszegyönödék latorságáért nagy bátorságában (PhilKözl. IX.181).

Szégyenődés: [conturbatio; beschämung]. Kiknek az ur isten kevés erő által adá szégyenedését (Paskó: ESir. F3).

Szégyenős: [ignominiosus; schändlich]. Gyalázatos vagy szégyenes mezétolenségnek jele (Mad: Evang. 452). Inkább akart dücsőséges halálával jó emlékezetet hagyni maga után, hogy sem mint az várnak szégyenes feladásával híre-neve fényét maculával meg-szeunyesteni (GyöngyD: RK. 157).

Szégyeng: [verecundor; sich schämen]. Az frater kezdé zegyengeny (EhrC. 90b).

Szégyenget: [pudefacio; pudore, probro afficio, ludificor MA. verspotten PPB. Az sathan feyedelmeth nagy zernyw pyronghatassal zegengetwen (ÉrsC. 118). Közöttök búdosunk népeknek, kik miüket igen szégyengetnek (RMK. II.72). Kie miüket igen szégyengetne (Born: Ének. 199b).

mög-szégyenget: [corripio, reprehendo, increpo; tadeh, schelten, rügen]. Fegy meg engemet es komeuen megzegenges (EhrC. 12). Ewtet meg zegengetuen monda (33). En lelkiem nem zegenget meg engemett (48). Igaz engem irgalmba fedd es meg zegenget (DöbrC. 220).

Szégyenít: [pudefacio Kr. [beschämen]. Italtalmát semmijé tevé, terek császár erejét szégyeníté (RMK. III.105). Isten meg-

mutatta ő ellene pogány erőtlenségét, szégyeneti hívei ellenségét (VI.147). Azth sem engette, hogy emberek előtt Kd. szigenitette (RMNy. II.142).

el-szégyenít: [repudio; schmähhlich zurückweisen]. Ellenségimet megháborítá és elszégyeníté, nagy hamarsággal szégyenvallással mind visszatérté (RMK. VI.218). Magatoktól az ti jó akaróitokat el ne szégyenítsétek (MonTME. IV.22).

mög-szégyenít: [inhonesto, dehonesto C. confundo MA. [entehren, beschämen]. Az istenöknek ualo tisztosseg teetel nem zegyönet megh (SándC. 23). Hogy az pokolbeely erdegeth megh zegeneythenee (137). Katheryna megh zegenyitto kewelsegnek kiryalath (ÉrsC. 405). Oly beucz az ew bezedo, hogy engeem meg zegenyitto (477). Az wr isten az ő népet egyfalkaig a nyemorusaiba hagyta, de annae vtn megszabadittya es annac ellenesegert megszegyeniti (Helt: Bibl. II.2). Romlansunkra igiekdöz tagiait szegienicze es roneza meg (Zvon: Osiaud. Előb.). Meg sértett valaki téged, pillogatva halgasd el és meg-szegyenited őtet (Com: Jan. 201). Az uristen csudálatosan meg-gátoló útjokat és megszegyenité őket (TörtT. IV.61).

mögszegyenyítés: [reprehensio]. A reméségnek haszna elsőben a békeseges írás, a másik az halgatás, az harmadik a meg nom szégyenítés (Diósz: Préd. 133b).

Szégyenköd-ik: [pudendum est, pudore, ignominia afficio MA. [sich schämen]. Gakorta zégönködic az ő bineiert (GuaryC. 42. 11). Zegenkegyek azért az rutsagos gane (VirgC. 127). Zegenkegenek es fogatkozanak, kik engemet akarnak eluzteni (PeerC. R.269). Bantodnoie kel es zégönködniöc (NádC. 5). Zegenkegenekes pironkoğanak, kik nekem gonozt gondolnak (DöbrC. 83). Ne zegyönkögyem te előtted (CzechC. 33b). Hogy ezeket mondanaa, nagyon zegenkednek vala mynd az hw ellensegely (JordC. 575). Zegenkedik, hóg a testert az lelket el hatta volt (BödC. 22). Zegenkyedenek ees hertelen haborwltassanak mynd een ellensegym (KulesC. 9). Sokan, kyk igen nagyokkal kérkednek, mynt hegyek egerrel vgyan zegenkednek (Pesti: Fab. 18). Gergel vele nem zegenkedneyek (LevT. I.38b). Mit zegenkettek hamis peretekkel (Vás: CanCat. 705b). Mindenkor súlyos kárral zegenkettem (Könyi: HRom. 102).

Szégyenködés: [confusio; beschämung]. Maria a sok emberek előtt való szégyenködéssel semmit sem törődött (Vajda: Kriszt. I.373).

Szégyenl: [pudet, verecundo C. erubescor MA. sich schämen, schamhaftig sein PPB. Igen szégyenlöm: disputet; majd szégyenlöm: supputet C. Erösen szégyenli magát: disputet MA. Latatykuala neky, hogy koldolny zegenlőnenek meuy (EhrC. 81). Zegienli vala ilyen nagy zout atyanak ez dolgot meg ielenteni (VirgC. 18). My ezt igen zegenlihwk (67). Semmy neuev alazatos dolgot nem zegely vala teny (MargL. 51). Zegionlek ah zent euangelistac meg yrnia (WeszprC. 78). Zegenly hwket atyafaynak hwywa (JordC. 801). Az kereszttyen hyteth ne zegenlye vallany (ÉrdyC. 145b). Ne zegenled, ha harmadzor hazaszul (TelC. 49). Vgy szégyelem, hogy vgyan meg pirúlt ortyáyal kel el memem onnég (Helt: Mes. 338). A királytul gyalogokat és louagokat szégyenlém vala kéru (Kár: Bibl. I.452). Szégyenlem az te ortázd eleibe memü (452b). Nem szégyenlem én magamuak szolgálni (Deesi: Adag. 74). Senki ne szégyenlyo magát meg alázni (Pázm: Préd. 51). Szégyenlic még tsak reá is nézni (Tyúk: Józ. 481b). Az igazsagot meg-vallani ne szégyenlyed (Com: Jan. 205). Te nem szégyenlettél a földön hordozni (Hall: Paizs. 455). Ezután-is nem szégyenli oda memü (Matkó: BCsák. 396b). Szégyenlik törvény nélkül szólni (Apaü: Vend. 9b). Sygyenli vicéje lenni Audrási urammak s annak sem jó (Beres: Lev. 408). Azt szígyenleném, ha az ellenség azt tartaná, hogy Nagyságod defenzióban locálta magát (629). Bizonyisagot tenni sola ne szégyenlye, se ne félyen

(Biró: Angy. 266). Szégyenlik magokat a házi gondokban avatni (Fal: NE. 24).

[Szólások]. Szégyenlem szabási: supputet MA.

el-szégyenl: erubescio Kr. [sich schämen]. Mint-ha a pokol-beli kígyók mardostálé-vólna szívét, úgy el-szégyenlé és utálá rútságát (Pázm: Préd. 1147).

mög-szégyenl: erubescio MA. sich schämen PPB. Magam meg szégyenlöm: pudetio, erubescio C. Magamat meg szégyen-nen tanulny egyobeknek dolgáról halgatny (VirgC. 139). Mykoron ég szerető flya vona, kyldé azt es hoznyayok mond-wan: mert meg zegenylik az en flyamat (JordC. 496). Valu ky englem meg zegenyend, azt embernek flya es meg zegeny (555). Meg zegenyuluen megkoserodeck (DomC. 186). Felette meg szégyenlic vala, hogy olyan rutul meg veretenev vólna az humoktól (Helt: Krón. 11b). Meg szégyenlic, hogy azokhoz biztanak vólna (Kár: Bibl. I.515b). Hogy megszégyen-lytéc magokat, azért mondom (MA: Bibl. IV.155). Midón az istenes ember látja, a barom melly igen mértékletes, meiten meg-szégyenli magát (Misk: VKert. Előb. A7).

Szégyenlés: erubescencia MA. schamhaftigkeit PPB.

Szégyenlet: pudetio, erubescencia MA. [beschämung]. Mely beszedekek mykoron zent Bereck tagadnya zegenletyben monda zent Marton pisek (CornC. 350). Berecz ottan meg foelneek es zegenletyben meg tagadaa, hogy nem mon-dotta vólna (ÉrdyC. 626b). Zegenletyben hozziok uzzik (Ozor: Christ. 199). Azt foelé, hogy ő szégyenletyben büdösnek (RMK. IV.257). Szegenletybe kelletté magát mutatny külső erkelchel (Helt: Bibl. LB3). A lelki-isméret szégyenletet indíta ennek (Pázm: Préd. 592). Nagy szégyenletyben ortzamat bé kell fednem (MA: Bibl. Előb. 22). Szégyenletyben meg-pirulnak (MA: SB. 219b). Szégyenletyben tselekedték (GKat: Titk. 272).

Szégyenlő: pudens, pudibundus, verecundus, erubescens MA. schamhaftig, züchtig PPB.

Szégyénség: pudor, propudium MA. scham, sebande PPB. [schmach]. Mutatnakuala nagy zegenyoséget (EhrC. 126). En magamnak es mynden en hazamhelyeknek evrek zegenyoségre meg azua teerek meg en hazamba (MargL. 170b). Az ew myel-keodotyben semmy zegenyoség nem volt (CornC. 53). Kerezh-nek zegenyoségoth zenuwedeo (JordC. 824. 852). Megen uala Maríanal az zent zemerkeskedes, zegenyoség (DobrC. 346). Leeznek ez cellyen mondasok az karhoztaknak nagyob zegenyoségothro (ÉrdyC. 12b). Eellyen zegenyoségoth zenwede (536). Legothtan zegenyoségre el megyen (ÉrsC. 5). A ty zegenyostekre zoolog (Konj: SzPál. 185b). Aaron meg fosztotta vala őket zegenyosé-gekre az ő ellenségoe közet (Helt: Bibl. IR4). Ozak az istene az tisztessog, ammi orczanak zegenyoség (Mel: SzJán. 217b). Szé-gyénség és gyalázás leszen (Kár: Bibl. I.610). Nem szemérsé-ség inkáb, hanem szégyénség (Tel: Evang. II.217). Gyalázattal, szégyénséggel megfutamat (MA: Bibl. Előb. 31b).

[Közmondások]. Ahol a keulétség vagyon, ott vagyon a szé-gyénség (SalMark. C6).

Szégyénségős: propudiosus C. pudendus MA. schändlich PPB. [schmachvoll]. Halgassud meg engem tegedet zigenyoséges giarokszagbol kereet (PeorC. R). Dariust is otytéc szégyénséges futamatlan (Helt: Krón. 8b). Szégyénségős halállal halnak (Frank: HasznK. 71). Szégyénséges házasság routó (MA: SB. 223b). Ez nem tsak valami egyztygyü hazugság, hanem egy-szor s mind szégyénséges tudatlanság-is (GKat: Titk. 349b).

Szégyentelen: impudens, inverecundus Kr. [unverschämt]. Soha ne leleletesél zegenytelen zemewnek (VirgC. 134). Oda meno egh zeph testő zegenytelen leáni (PeorC. 44). O zegeny-telen arulo, homnem köndörütel a koseruos anyan (WeszprC.

29). Zegenytelen eeb, az testen hatalmad vagyon, do az lelket Kristus evryz (CornC. 330). Yo teetemeennyel neomwyczatok megk az zegenytelen omboreknek tudathlansagokath (JordC. 848). Az testy faytalansaglnak zegenyentelen baromsaga (ÉrdyC. 517. 408). Nem telleti é az ő frantzus feiere és szégyentelen homlokára az ő gyöngyös kontyát (MA: SB. 220). Szégyentelen képmutatásikrol keveset szollyonc (MA: Scult. 409b).

Szégyentelenség: inverecundia C. [impudentia; unverschämtheit, schamlosigkeit]. Oly igen elmentenee az szégyente- lenségben, hogy Anastasius patriarcha neve alatt egy decreto- mot boezátamának ki (MA: Tau. 1177).

Szégyenül: pudetio MA. [sich schämen]. Poritassanak es zigöndönek égetembe (DobrC. 83). Az ewrdegek nagy zegeny- nülven el fvtanak (ÉrsC. 352). Rövid nap szégyenülve megyen vissza ellenségtünk (RákGy: Lev. 153).

mög-szégyenül: pudetio, confundor MA. [sich schämen, beschämt werden]. Zegenyüléssel meg, hogy eleyen gyenge zü- zeth meg nem gyözheteel (SándC. 30). Az őrdég meg zegeny- nyelven el futa (CornC. 359). Pokolbeli evrdeg meg zegenyvel- nen el mene (DomC. 48). Ky ewbenne hyzon, megk nem zegenyöl (ÉrdyC. 145. 163. 181. 529. ÉrsC. 422). Mindenee, valakie tegedet varnac, meg nem zigöndültetnee (Szék: Zsolt. 22b). Meg szégyenülttem és szégyenlem az te ortzúd oleibe memi (Kár: Bibl. I.452b). En istenem bomeed biztam, hogy meg ne zegenyülttessem (Börn: Ének. 277). Soba meg nem szégyenülttetine (MA: Scult. 97b). Így szégyenüle meg a lelki Hámán, így maradánek tserben az ő fel-lázadt haeséri (GKat: Váls. II.953).

Szégyenülés: [confusio; beschämung]. Szégyenülés nélküil való: inconfusus C.

1. SZÉK: 1) sella, sedes, scamnum C. sedile MA. sitz, stuhl, bank PPB. Elforditom orzagoknac zekit: subvertam solium regnorum (KécsiC. 290. 12. 48). Mikor flend emberce fia ő nagysaganac zekiben, vltóc es tú tizenket zekeken (MünchC. 50. 2). Ot lata vala meg ekesült zekeket (VirgC. 63). Yme egy zek vala te teewel az menyorzagubna (JordC. 892. 415). Oztan chazar ezt teteteo hogy ew zekyt meg zewrzete (ÉrsC. 482). Bewlezeseknek zeko Maria (ThewrC. 37). Wezedelmnek zokybe nem vltá (KulesC. 1). Peternee zeko es meltosaga meg marat (Mor: Apol. 27). Mi, kiket az ellened-pártolkodó nagy alok zekében választottál (Pázm: Imáds. 19). Ülő párnácal el-rendelt székeken ülnee (Com: Jan. 110). Két felé kapván, két szék között ne maradgyon (Czegl: Japh. 175). A Moyses székin ültek az irástudók (Illy: Préd. II.82b). **2)** tribunal MA. [judicium, jus] richterstuhl PPB. [gericht]. Te Kd az székbén be nem jött, hetfvn megent zek lezen (RMNy. II.136). Székünk leszen btyt elől hetfvn (301). Pör putvar tamadot ith ny előt- tünk az varas zekin (III.68). Az el unlt zeken az varmegyenek emlekezem fölowlé (LayT. 155). Holnap leszen szék itt Kis Tapolesánt (II.70). Készebben hozzá szólhat, mikor a zék számén elé fordul a dolog (TörtT. 2. I.151). **3)** [districtus; distrikt]. Az ő földce székekre vagyon osztván (Helt: Krón. 6b). András Mártonnak a fia egynehány székeknek fő- király-birája (Gyöngy: Char. Előb. 8). **4)** [habitatio, sedes; wohnung, wohnsitz]. A királnac széki, lakó helye az anyavárasban vagyon (Com: Jan. 139). **5)** [sella familiarica; leibstuh]. Székre haszontalan kívá- nokozás, öröltetés: tenasmus PPB. **6)** [secretio; stuldgang]. Talam szüz rendbeli széki volt, míg megtisztula (Kom: Élet. 45). **7)** [taberna; gewölb]. Szolga bárán bört se közünséges vásárt se székbén ne vehessen (KeeskTört. II.281). **8)** [cavea; höhlung]. Szüleménye egy valamely székből ki latsógó agyvelőnek (Fal: NE. 56)

[Szólások]. Azt parantsollya urunk, hogy mikor a s z é k b ő l ta n í t n a k valamire, cagedgyünk nekik (Pázm: Kal. 637).

Lén a Vidnak ilyen felelet: Ehez bizonság kel, s állyon törvény széket (Zrinyi II.44). Köz bírót választanak, a kinek ítéletén meg nyugodjanak mind két felől avagy törvény széket kövessenek (Com: Jan. 133). Midőn az szegény édes anyja rajazott volna, a szülésben felkölt a székre 1759 (Hazánk I.144). Széket ül: consilium habere PPB. Zekóth yle es Palth eleybe hozataa (JordC. 788). Ezek Joachimhoz gyakran gyűlnek vala es az ő házánál széket ülnek vala (Bat: Sus. 2). Az kiraly zeket üle (PontII. 35). Immár ő magok kezdtek volna ő köztök bírót tenni és széket ülni (SzékOkI. 1297). Abban az püspökök rendiben, a ki őnnem magától Péterőt fogva Anastásiusig hozattatik, a ki most azonn széket ül (Bal: CsIsk. 386. Czegl: MM. 4). Hadi széket bírái ott egyben gyűlének, hitiszegő felett ők széket ülének (Thaly: Adal. II. 272). Ennél inkább kezdők fogatkozni, mind a két széket közt tpuszta földön maradni (Tim. 223).

[Közmondások]. Az ki sok felé kap, két széket közt a földön marad (Decsi: Adag. 195).

ácsló-szék: cantherius; bock Com: Orb. 129. Az ács a meg-faragott fát az ácsló-székekre reá szegezi vaskapocsal (Com: Orb. 129).

alacsony-szék, alsó-szék: subsellium C. [niedrige bank]. Az alacsony, also széke a tanulóké: subsellia discentium (Com: Jan. 154).

árnyék-szék: cloaca, latrina, forica C. [abtritt]. Árnyék-székre menni: dejicere alvum PPB. A pocol mondatie lemie förtelmes helne, hova takarodik mind ez velagnac ondogsagos genetsége, vő mint ez velagnac arniekzekibe (NádC. 65). Hóg Adrianos ezt hallotta volna, be vettehe az arniek zekben (638). Vr isten ábünt a pocolnac arniekzekibe takaretangá (NagyszC. 226). Testit az arniekzeegben vetettek, hóg a keresztienők ötet ne tisztolneiek (DebrC. 138). Áriusnak basa oly igen fűj vala, ám egy árnyékszékre félfelé tért vala (RMK. V.179). Az varbau sidok elreitezenek, arnyekszekben, o kntban ők szökdesenek (Cseng: Jer. 24). Kiszalada Lócsérül, ki árnyékszékre, ki hová búhatik, szolgálai közül (TörtT. IV.66). Barcait két basáual egy árnyékszékébül húzták ki (XV.143). Ő mutatott módot az bemenetelben bizonyos ablakokon és árnyékszéken az ifiú úr részére (RákF: Lev. I.212).

árnyékszékécske: cloacula C.

árnyékszékés: [ad foricam pertinens; zum abtritt gehöri]. Az rozszályi kastélyban az öreg palota alatt való két bolt, pitvarával és árnyékszékés kamarájával együtt Tholdi Györgyé legyen (Gér: KárCs. IV.378).

bíró-szék: tribunal MA. richterstuhl PPB.

borbély-szék: [sella tonsoria; barbiertuhl].

[Szólások]. Én csak beülök a borbélyszékben, fogassuk aztat, a mit lehet; mert régen általlattam, hogy piszomgás a dolgunk (RákF: Lev. I.493).

bőr-szék, bőrszék: sella pellicea Kr. [lederner stuhl]. Nappali nyugovó ágy vagy bőrszék: anaculinerium PPB. Várban levő mobilisek: bor töltő kis asztal no. 1. tábori bőr szék no. 3. (Radv: Csal. II.399). A filistésusok, mikor szemérmes helyeken ostoroztattak, nem engesztelték istent, hanem bőrszékeket tinsáltattak, mint-ha azzal gyógyúlna nyavalyájok (Pázm: Préd. 696).

csap-szék: [canponium; schenke]. A mely bort megittak a dűbrözöni csapszékétől adtunk Szabó Balázsnak 10 ft. (MonTME. I.373).

dagasztó-szék: mactra Com: Jan. 76. [backtrog]. A sütő a téstzát a dagasztó széken dagasztja (Com: Jan. 76).

fa-szék: sella lignea Kr. [hölzerner stuhl]. Egyik közülök kitekerete egy fa székeknek a lábát és a molnárhoz kezdé mérni (Fal: TÉ. 732).

faragó-szék: cantherius; bock Com: Orb. 129. Az ács a meg-faragott fát a faragó-tőkékre, székekre reá szegezi kötővassal (Com: Orb. 129).

főlszék: [sella alta; hoher stuhl]. Ugyan nagy fel székre hágott Matkó (Sámb: 3Fel. 398).

főlhágó-szék: anabatra Major: Szót. 37.

főlső-szék: [judicium summum; obergericht]. Ha meg nem edenezethetok [egyenesűdhetök] Comporwal, haath az felső-zekenys ezvel kel mentenem maganath (LevT. I.41).

généralis-szék: [conventus omnium; generalversammlung]. 1-ma Marty indúltam Désre generális-székre 1761 (Hazánk II. 55). Azért haladott el a minapi generális-székről, hogy maga szólott a főispán úrnak (I.133).

hadi-szék: [tribunal militare; kriegsgericht]. Hadi széket bírái ott egyben gyűlének, hitiszegő felett ők széket ülének (Thaly: Adal. II.272). Nagyságod hadi-széke lévén, appellatio sem volt, sem lehet följebbre (Bercs: Lev. 429).

hamu-szék: [sedile pone fornacem; ofenbank]. Vetkeznek amaz engedetlen aszszonyallatok, kik az kuczikból az hamu szekről akarnak regulat szabni az ő ferjeknek (Nyr. VII.82).

hordozó-szék: sella gestatoria Kr. [tragsessel]. Velenczében lónak, hintónak és bordozó székek hire sincsen (Bethl: Élet. 335).

húsvágó-szék: truncus lanius Kr. [haubank]. Az svéto zobaban: soo eorleo kew bokor, lws wag[o] zek (Radv: Csal. II.60).

isten-széki: thronus dei MűnchC. 22. [gottestron]. Ne eskegőztec mefire, mert istennek zeki (MűnchC. 22).

ítélet-szék, ítélő-szék: [tribunal; gericht]. Cristusnak ytelew zeky elewt alnak (EhrC. 115). Ő az ítélő zecben flette, erezte ő hozia ő felesége monduan (MűnchC. 67). Hóg hallotta volna Pilatus ez bezedőket, le yle ítélő zekybe itelny (WinkC. 193). Ky hozata a nep eleibe vronk Kristust es ytelőh zekyben fleh (WeszprC. 92. JordC. 426. 694. ÉrdyC. 526). Lató, nykepén az magas kirali etelő zekben kezne leni itelni (VitkC. 91). Tewe ytelewre w ytelw zekyth (KeszthC. 13). Salomon az ítélő székeknek tornázot czimála (Kár: Bibl. I.308). Nem olyan az ő itelének széké előtt a törvény, a micsodás e nyelvesséknek a szugollyban (Hall: Paizs. 281). Fel állott a vadászó ítélő-szék (inquisitionis tribunal), a mely sok jó keresztényeket emesztett meg (Bod: Pol. Előb. 3).

kamara-szék: cloaca, caseale C. secessus Com: Vest. 145. forica Major: Szót. 233. [abtritt]. Kamara-székre menni: moliri *dejectionem PPB. Ha a so elenezendie, mibe zozatie, sem kellemetes földre sem kamora zekbe de ki vetettie (MűnchC. 146). O melh yen zep az tyztzasagh, annal kwl az zereset dyznool awwağb kamorazek (Apost. 14). Hasat kezdé faylalni és a kamara székre mene (Helt: Bibl. I.44). Czinala reytec házakat, kikből nagy mély kamora székec mennece vala (Helt: Krón. 168). Az testet az kamora-székre voniak (Pont. 170). Kéménit s kamaraszékít tiztititia (FortSzer. Nb). Ismég a pápák kamara-székibe megyen Balduinus (Pázm: LuthV. 34). Dohos és kamaraszék szagú szája a részegesnek (Pázm: Préd. 233). Az kamaraszeket mentül inkább izgattyac attul inkább bűdösb (ComBal. 46). Nemi a camara szek elejébe citálatunk (Mik: TörL. 62).

kar-szék: sella Major: Szót. 430. Per: Gramm. 10. scamnum dorsuarium; lehnbank PPB. lehnstuhl, fautenil KirBesz.

57. Eli az ő karszekélől hatra esék (Mol: Sám. 10). Szobában és boltban ezek vannak: asztal, karszék fogások (Radv: Csal. II.114). A leány asszonyok házában asztalos csinálta ájtó, egyes székek, karszék (Gér: KárCs. IV.446). Egyes karszék főhéren hús fából 30 d; egy hosszú karszék 42 d. (TürtT. XVIII.267). A kép mellett egy arany asztal állá és egy arany kar-szék (Moln: JÉpül. 239).

kétembörnekvaló-szék: bisellium C.

kégyelém-szék: [propitiatorium; versöhnungsmittel]. Climaly kegyelemszékétis tiszta aranyból: facies et propitiatorium de auro mundissimo (Helt: Bibl. I.Oo2). Te vagy kegyelem-székűne (Helt: VigK. 54).

kiáltó-szék: [cathedra]. A mely praedicans a kiáltó-székéből prosmál (Sám: Isp. 36b).

király-szék, királyi-szék: 1) thronus C. solium Kr. [tron]. Hol vagyon az kyraly palotia, kyraly zeek, kyraly wdwar (ÉrdyC 121b). Chac kiralyi szekemmel haladac meg togedet (Helt: Bibl. I.V3). Az teremőneec királyi széki környűl ezor szerte való ezemi ezeren álván őtet tisztelic (Com: Jan. 216). Miért mondgya valyon Dávid állani és nem inkább valamely királyi székekben állni (Csúzi: Sip. 372). **2)** [curia regia; königliche tafe]. Azzal fenegot, hogy kiral zekire hewat (LevT. I.236). Mind királ székek mind vármegyén mindenütt álloc ő kegyelműrt (Gér: KárCs. III.237). Királyi székekben pozsonyi gyűlésben közzöxül választatum (Thaly: VÉ. I.108).

királyiszékés: [rex, dominus; könig, herrscher]. Akar kiralyi szekesee legyenec akar vralkodo vrac (Boru: Evang. III.645. Helt: UT. Eo3).

könyöklő-szék: [sella anconibus instructa; armstuhl]. Siralminak könyvullatásával az padimentomot avagy az könyöklő széket ászattata (Prág: Serk. 663).

láb-szék, lábaltatvaló-szék: scabellum pedum SI. [schlamm]. Imágotok ő laba alat valo zeek (DöbrC. 177). Vetem te ellensoglydet te labaydnak zeky alaa (JordC. 498). Imádygűtöc az ő lábainac székit (Vás: CanCat. 86).

lábálaváló-székécske: scabellum C.

méhkas-szék: apiarium MA. bienenbank PPB. Méhkas székek, méh tarto hely: apiarium Major: Szót. 54.

mészár-szék: 1) laniena C. macellum Com: Jan. 79. [fleischbank]. Baraň, ki vitotie az aldozattra anag a mesar zekre (NagySzC. 18b). Valany a myzarzozge arultatyk megl egytek (Komj: SzPál. 161). A medő tehén mészár székre való (Com: Jan. 78). A mészárszékekben tisztaságnak okáért mély vermeteket ásnaak (Misk: VKert. 88). Az commissarius sem győzi rendit az mészárszékeknek (Beres: Lev. 499). A királyoknak ura az elke mellől, a mészárszékekéből nagyra felemel (Mik: Törl. 25). **2)** [pegna supplieii; blutgerüst]. A kegies Jesus hordadna megődn a mezarzekro (WeszprC. 96). Kőrlec, mészárszékre leányonnal egygűtt hogy engemis fel vinnél (Ilyef: Jephita 33). Mikor Károly császár sok ezer evangelicus embereknek husokat adta volna fel megőtelekre az őt való pápistaságnak a párisi méh-szár székekben, tombolt őrmőcben a parázia asszony (Czegl: Japh. 103).

[Közmonlások]. A jó kapált kis kert második mészárszék (Kisv: Adag. 216. SzD: MVir. 264).

mosó-szék: sella lavatoria SK. [waschtisch]. Az tőmpe oszlop teteibe fel siugni gömbölyfi kerengség vala miút egy fáltarto az asztalon vag eg medencezo tarto a moso szék teteibe (Mol: Sám. 142b).

nádorispán-szék: tribunal palatinae Kr. [palatinalamt]. Űllye békességgel nádorispán székit, őtőd izing lássa számos maradákit (Pál: Vars. 900).

óráló-szék: [cathedra]. Gracchus a tanúts-ház előtt való óráló székekbe fel-áll (DBenkő: Flór. 223b).

öszvefogható-szék: sedes plicatilis; stuhl, den man zusammenlegen kann PPB.

pad-szék: [scammum; bank]. Vagyon vala neeg keskeny karpyt padszekre wilo (Radv: Csal. II.5). A leányasszonyok házában egyes székek, karszék, padszék (Gér: KárCs. IV.446). Űj palotában egy padszék, egy ágy, két paraszt fogas (448). Czak egy padszéken fekkitem (Czomb: Űtleir. 370).

pap-szék, papi-szék: [cathedra ecclesiastica; kirchenstuhl]. Azt tauntam egyszer a pap székből (PhilFlor. 66). Nem a papi-szek tészí a papot nevezetessé, hanem a pap a papi széket (Bod: Pol. Előb. 7).

párnás-szék: [lectus; sofa]. Egyet pihenik a párnás széken (canape), mert más gond vagyon előtte (Fal: NA. 142).

pérvátá-szék: [forica; kloake]. Az ő háza peruata székek tétesséc (Kár: Bibl. II.161. MA: Babil. II.157). Isten templomát peruata zeknek tarttyak sok helyen (Vás: CanCath. 511).

pohár-szék: abacus Ver. C. MA. abax MA. cyclothea, vasarium; kredenzisch PPB. Nagy sok kincsét népeinek megmutatí, pohárszékit király kirakattatá (RMK. II.277). Császár Kazulnak minden marháját, pohárszékit, társzekerit elnyeré (III.257). Téteté ki király szép pohárszékit, fényesétteté sok aranyas palotát (IV. 221). A pohár székről egy kezt raggada és azt a gyolkosnac a torkában őté (Helt: Krón. 64b). Pohárszékeket rakata, szép étkekkel megtölteté az asztalt (Pázm: Préd. 69). A kristály ővegoc meg-ődrgöltötven, pohár székekben le rakattatnac (Com: Jan. 111). Hagioek neky poharszék ezűstt mywemből (Radv: Csal. III.148). Találtatott pohárszékhez való űri láda (TürtT. IV.155). Sok székek s asztal vagyon itt s amott hevervo, azokon sok étel s ital elkeverve, pohárszék és pohár ide s tova vervo (GyöngyD: Char. 4).

prédikáló-szék: cathedra, thymele C. suggestum MA. predigtstuhl PPB. Rakot vala fezeket egi feezce az predikálókhoz közel (VirgC. 106). Praedikáló szék avagy könyöklő hely (Com: Jan. 125).

püspöki-szék: [sedes episcopalis; bischofsstuhl]. Leen, hogy zent Berecz esmegh pyspeky zekyben helhezteteeek (ÉrdyC. 627b).

római-szék: [sedes Romana; römischer stuhl]. Valamely vallást még a római székek utált, méltó volt, hogy ez ellen páltzat közsítsen . . . Mind a pápa, s mind a római szék utálta régen a magokat korlátszó embereket (Czegl: Japh. 77b).

szaró-szék: forica Com: Jan. 121. latrina PPB. [abtritt]. Peruata, arnyek zek, közönséges szaro szék: forica C. A törvényház megott, a fél felé való helyeken pervátic, szaró székek, fosó helyec szoktat helyheztetotni (Com: Jan. 121).

széccől-szék: lectica C. PPB. [tragessell]. 'Zettel-szék, lektika, olly bintó, melyet két őszvér vagy két ló vűzen: lectica PPB. Tiz ezűstlábú szép settzel székeket ajándékon küldé király (RMK. IV.238). Aztat, settzel zeek, kopya, pays (RMNy. II.84). A kényesec lektikakon, settzel székekben hordoztatnac (Com: Jan. 87).

szent-szék: forum ecclesiasticum MA. [kirchengericht]. Nem láttatyk, hogy ez evrekeseknek byrodalma lehessen bator-sággal zent zeknek engedelmec nélkül (DomC 137). Eretneksegők tamadnac es el zakálnak romay zent zektel (ÉrdyC 30b). Zent Peter apostolnak nagy meeltosagarel byzonsagot teezen romay zent zek (364).

szövő-szék: textrina Com: Jan. 97. [weberstuhl]. A takács a szövő székekben a bordával és vetélővel vűzsnat csinál (Com: Jan. 97).

szükség-szék: [cloaca; abtritt]. Mykoron ez alazatos zók ky jű vala az zóksegg zekbevl, az ev ruhay meg ferteztetven valu] az genuale (MargL. 26).

tál-szék: [abacus; kredenztschl]. Csináltattam Pribék János leáknak egy tálszékét (MontME. I.262).

támasztó-szék: [sella bracciata; armstuhl]. Eggyes támasz-ho zék (Radv: Csal. II.57).

tanító-szék: [cathedra; lehrstuhl]. Az város vezaián épitemm vala fel az en tanító széketem (Mel: Jób. 67). A tanító zék a tanítójé, a mellyben fel-bág (Com: Orb. 154). Az oskola mester ül a tanító széken, a tanétványok a padokon (197).

tárnok-szék: tavernicalis sedes Ver: Verb. Szót. Tárnok zék, a hol a szabad városok törvénykeznek: tavernicalis sedes PPBl.

térdepelő-szék: scabellum genuale MA. [betstnh]. Azt az sirtt bontsák fel, mely az térdeplő széketem alatt vagyon és abban temessék az én testemet (Radv: Csal. III.230).

törvény-szék, törvényes-szék, törvénytévő-szék: tribunal C. MA. richterstuhl PPBl. [gerichtshof]. Mikoron Pá-laus az törvénytévő székebe ült volna, küldte ő hozzáia az ő elesége (Kár: Bibl. III.29). Megítéltetünk, mikor eljő a törvény-zék napja (Pázm: Préd. 3). Ha város házába vagy törvény-zékbe mégy, perpatvart, vádolást hallasz (456). Gyakorta fordulnak meg a törvényes székeken nem-is ritkán példás gyaláttal (Fal: NU. 282). Nem volna folyamattya se a törvény-zéknek, se a kereskedésnek se a hadnak, se a békességnek (Fal: SzE. 532) Böcsület a törvényeszéke, nines apellátája Amade: Vers. 108).

trónus-szék: [thronus; tron]. A bősölet thronus széke emű nemű jóságoknak (Fal: UE. 425). Császárok le szállottak thronus-székreül alacsony hivatalra (Fal: SzE. 551). Nagy ándornak trónusszékekén ültél, fennyen és tágosan uralkodtál (Fal: TÉ. 706).

uralkodó-szék: ∞ Az hv eebanak gymelzeeből yltethne & vralkodo zekyben (JordC. 712).

ülő-szék: **1**) [sella; stuhl]. Az éz ültő széke, a föld lábai molya (Pázm: Préd. 1065). Igen változtatia az ültő széket, am eseberből vederben, s bun vederből eseberben lulladoz kal: Csksk. 341). Aenás, kinek ültő széki leg-közelljebb volt riamushoz, ilyen szókra fakad-ki (Hall: IHist. III.91). **2**) edes; sitz; wolnsitz). Eskeszic az istemec vlőszékire (Helt: T. G.1b). Nem Esztergamban vagyon flő széki, mert az esz-rgomi érsékség el kopot (Pécs: Fel. 11). Az istemec anya ent egybázát az épületeknek szépségében keresitec, kételke-linc é abban, hogy az Antichristusnac azokban legyen ültő éki (MA: Tan. Előb. 21).

vágó-szék: macellum SK. [fleischbank]. Elvezet a szerene-még a sikos jégre, ha a táborba mégy, a kész vágó székre lönyí: IIRom. 153). Fallyák a liget és tenger javait, dillyák vágó-székeket (SzD: MVir. 433).

vármegyé-szék: [forum comitale; komitatsgericht]. Hlyth-nygylnek nothayanak esethy ezek: pereseknek wagh kyk armegey szekyre, gyewlyrsre mennenek, azoknak megewlewy (er: Verb. Iij).

viselő-szék: [grabatus; tragstuhl]. Kell fel, vedd fel az te selőszekedet es mennél az te bázadhoz (Sylv: UT. I.13b). Al fel es vedd fel az te viselő szekedet es iary (51b).

zsámoly-szék: [scabellum pedum; fusschlämel]. Zent Mar-azon fel emele az agybol az zegen beteget es teue egy mel zekre (MargL. 55). A feld bűneky samol zeky (JordC.

368). Ynadyatok w samol zeketh (KeszthC. 261). Mygh wessem the ellensegydet the labaydnak sameel zeekeye (FeszC. 105). Istennok labanak samely zekre (Pesti: NTest. 9). Űly nékem job kezem felől, miglen vetem az te ellenségedet sámoly székkül lábád alá (MA: Scult. 605).

zséllye-szék: [sella brachii instructa; lehnstuhl]. Az ur isten felségednek királyi székit erősítse igazsággal és séllye székit igyenességgel (MA: Tan. Előb. d3). Elmém gondolatját hogy inkább enylüchem, előb le iltem vala egy séllye-széken (Zrinyi I.167).

Székécske: sellula C.

1. Székös: **1**) sellatus MA. mit stühlen besetzt PPB. **2**) cathedralis Kr. [principalis, primarius; haupt-, ersten ranges]. Zekes anygalyok: quorum officium est docere homines, quomodo judicent NémGl. 217. Dyczekedyel zekeseknek bőlech yteletyben (PeerC. 331). Harmad kaar bely anygalyok neweztethnek zekősölnék, kykuel oly meltosagn indaztzyok vagyon, hogy az wr isten ew raytok yllón (ÉrdyC. 557b). Dyczekedyel angialy zekedben zeraphynocal zent zeretetődben, kerwbinoucae nag bwlczesegeben, zekesecne nag bwlcz yteletyben (ThewrC. 78). A pápa első volt a több püspökök-közöt a császári székes-helynek méltóságáért (Pázm: LutlV. 331). Székes: quasi cathedrosus, civitatem vel locum consensui vel residentiae destinatum significans (Otr: OrigHung. I.35). Találljad kedveket azoknak, kik székes urak Miurva udvarában (Fal: UE. 467).

2. SZÉK (zik DöbrC. 154. szék Pös: Igazs. II.155): medulla, nucleus MA. mark PPB. [kern]. Lassuc zeket tanusagiuknac (Born: Ének. 298b). A mi széke, veleie volna ű dolognak (Tel: Fel. 161b). Ez veleje és széki a házasság törvényének (Pázm: Préd. 241). Világosit előttec szép értelmess magyarázattal az bibliának székre, belső izére (MA: Scult. 503b). Ez tudomány magában foglalja az Keresztyéni religionac veleit vagy magvát, székit (682). Ez széki és veleje mindazoknak a csevegéseknak (Sall: Vár. 9). Magva, széki akarmi kemény gyümölnsnek: nucleus (Com: Vest. 135). Fenyő buga, kinek széki, béli vagyon (Com: Jan. 20). Az evangéliomnak sziki és veleje többire amaz jeles igéretbe volt bé-keposolva (Pös: Igazs. II.155). De elsőben az cicorianak zöld leveleit le-szaggatta az széki-ig (Lipp: PKert. II. 91). Az olasz káposztának a székit forraszd fel jól (TörtT. I. 576). Masztiknak az székit megmelegitvén, nyomd ki azt, olvand köziben, jó kemény léssen (Kecsk: ÖtVM. 308). Nem elég, hogy akár melly dolognak széki, veleje és belső mivolta kellemetes állapottal légyen (Fal: UE. 371). Megvagon mindenkének az ő helyes értelme, jóllehet néha mélyebben fekszik; a ki csak mló felben olvasgatja és restelli feszegetni, nem fér székéhez (468).

buza-szék: [adeps frumenti; weizenkern]. Buzanak zekével eteted vket: cibavit eos ex adipe frumenti (DöbrC. 154). A susok féreg mind meg ette vala az buza székit (ErdTörtAd. III.82).

dió-szék: nucleus PPBl. [nusskern]. Magad akarodé az dió székit hájánac törése nélkül meg emi (Prág: Serk. 944).

gabona-szék: [medulla tritici; getreidekern]. Zeles földre zerze vket, hog mezőknek gómölnöt eme es bakokoth gabona-nak zikevel (DöbrC. 253).

mony-szék: [testiculus; bode]. Herélt az, a kinek tőkei avagy monya székei ki-vétettene (Com: Jan. 55).

tojomány-szék: [luteum ovi; eidotter]. A magzat eledelet vészen a tojomány fejeriből és székiből (ACsere: Enc. 152).

tyukmony-széki: luteum ovi PPBl. [eidotter]. Az tik-monnak az zeken értetyk az ű istensege. Az tikmonyekben uagon eleete az tyk fywnak (SándC. 3). Az tykmonnac az

feyerít vel ki és az székét had benne (Cis. O1). Annál job leszyn, ha á tykomny szeket, fa olajt is ölgítz ez négi fcle fő közzé (Mel: Herb. 96b) Vedd az mendolának az fél részét és ha akarod, két avagy három tykomny székjät is belé abarolván (Radv: Szak. 81). Készets téstát tikmony székiből, nád-mézből, rósa vízből (267).

2. Székés: [medullus; kernig]. Az egyik gesztenyét öltsd a másik gesztenye fába hasítva és öreg zikós leszen mint egy olasz gesztenye (Radv: Csal. III.52).

3. SZÉK, SZÍK: [natrum]. Sziktó . . . Versus paludum Zytkon (Weuzel IX 487). Fluyam Zytkon (ZichyC. II.427).

3. Székés: natrosus, natro impraegnatus SL [sodenreich]. Hogy az ő lakó es gló helyei szekes es soss föld legyen, en ezimáltam (Mel: Jób. 95). Zikós fiuek: elyombor anag kózyum menta, pulgégum leuele virágostul, rozmalin (Frank: HasznK. 17). Zikós fiuek: dzino kenyér gyökere aranyas papratz: filix aurea (18).

SZÉKELY: 1) Siculus MA. Nom. 9. [szekler]. Jól teszcel, ha az vizgázást nem csak az székely tisztelkre bizod (RákGy: Lev. 131). A székelyeknek tulajdon magános magyar bölfi és írásí voltanak (Lászy: Krón. 172). **2)** custos confinii SL [grenzer]. En Banffy ideyeben Horwathon zokel voltbam (RMNy. II.310). Ha az zekelyek ott tanalnak, be vyznek bemeonkot (311).

[Közmondások]. No mind fel veszi az székely, valami egy tetünél job: Siculus ompheicizat (Deesi: Adag. 118). Székely fortély: Ulyssesum commentum (158). Az székely pokolba is el megye, csak fizessenek néki (215). Ostoba mint a székely (Kisv: Adag. 17).

Székelyösköd-ik: [astutus, versutus sum; verschmitzt, verschlugen sein]. Székelyösködni, fortélyoskodni: siculicare (Deesi: Adag. 211).

SZÉKÉR: currus, vehes, vehiculum, plaustrum, petorritum C. carrus, rheda MA. wagen, karren PPB. Mykoron az barátok kernenek nemy zekeret, balgatagol felelnala nekyk (EhrC. 157). Bizuioe zekereche es slouagoche es hadakozoknac sokassagiba (BécsiC. 30. 248). Nem zekereu megen, de gúlog (DobrC. 345. 15. ÉrdyC. 545). Ne aggyathok se zeoedoth se zekereth (LevT. I.117). Az Israel zekere bezzegei nem ilyen lözerekből vezetettek (Bib: Épin. 3). Az iuak zekerei vagy hordozói az érzékenységnek (Mad: Evaug. 138). A pupás hátú teve szekér gyóánt vagyon (Com: Jan. 42). Csak az szekereknek elköltözése is az síros helyeken időt foglal be magában (RákGy: Lev. 145). Szép hajnal szekere mindeneket inditot gyönyörűségre (Zriiny: ASyr. 125). Mesterséges szekere volt egészen előfánt tsontból készítettet (Háll: Hllist. III.114). A szekér előtt négy száhtú fákó ló vala (Erd: TörtAd. I.133). Már a nap a tengerről emelgeti szekerét (Pal: Vers. 889).

[Szólások]. Beg kár illyen jeles ifjunak más szekere farkán állni s a mások nótáját nyomni (Megy: 6Jaj. II.15). Veszem levelét Antal urnak, hogy az szombati német szekere hátán van (Béres: Lev. 359). Szekerét az olympiai földön nyargaltta (RendÉl. F9).

[Közmondások]. Ne márgalliatok a cigánok lonan szerencze kereken az történet szekerobe, mert el diltők (Mel: SzJán. 7b). Mikor a szekér tsikorog, megitta akkor a kotsis annak az árát (Czegl: Japh. 128). Minden búnak vége boldog halál szekerere: *janua caelorum pia mors finisque malorum PPB. A ki *szekere farkán ilsz, az énekét hallgassad PPB. Nints oly rakott székér, a melyre több nem fér (SzD: MVir. 152).

ágyú-szekér: [currus tormentarius; artilleriewagen]. Pésti Binon basának adtnak egy tallért, nikor az ágyú szekereket alá vitte (MonTME. I.317).

Básta-szekere: [currus birotus; zweirüdriges fuhrwe. A talyiga, melyet az emberek akkor gondoltak-fel a zéké miatt, akkor nevezetett volt Básta szekerének (Bod: Pol. 4).

borhordanivaló-szekér: [plaustrum vinarium; weinwagen]. Borhordani való székér leszen több jószágokból (Rák: Lev. 275).

borított-szekér: *vehiculum cameratum PPB.

bőr-szekér: [currus corio vestitus; wagen mit ledern überzug?]. Az kerekes mesterek egy bőr szekerhez való kere tizenkét küllőjűt batvan pénzen adgyák (Tört. XVII. KétMDipl. 144).

esuhadár-szekér. Ne terheltsék Kglá a esuhadár-skerre való veres posztot elküldeni, mert már erről teljeség leszakadott, a ki volt (TörtT. 2 III.197).

dörök-szekér: carrus C. PPB.

dészkas-szekér: essedum Com: Jan. 87. [lastwagen]. Köz népec kocsiikon és deszkás szekereken, néhol még talyig is hordoztatnac (Com: Jan. 87).

élés-szekér, élésös-szekér: [plaustrum frumentarium proviantwagen]. Élés szekerere köszt het taraszt vala (T. 124. Görce: Máty. 52). A német az élést, az kik ott érték v az élés szekerek közül, mind Kapuvárhoz küldte vis (Béres: Lev. 110).

ernyős-szekér: arcera, epihedium Nom: 319. *vehiculum cameratum PPB.

fakó-szekér: postellum, currusligneus sine ferramento M ein kleiner wagen, ein wagen von purem holz ohne eis PPB.

fűrmán-szekér: [currus sarcinarius; lastwagen]. A kere tet-is hátán el-vihette egy ember, de ha azok a drib-darab mind együtt volnának, a melyeket egyitt is s másutt is megtatnak, nem volna olyan lengyel országi fűrmán szeker mely meg nem telnék velek (Pös: Igazs. II.652).

függő-szekér: [earpentum; kalesche]. Függő-szekér, un hivattatik liúntónak (Com: Orb. 173).

fűhordó-szekér, fűvellő-szekér: [plaustrum foenarium heuwagen]. A szükséges fűvellő-szekereket, minden compánú kettőt számlálván, repartialtassa Kegyelmed (RákF: Lev. I. 257). Az hadak bagázsiját azt is bánom, az ki itt van; ha csak fűhordó szekerere ha vóna vila, az ki mégis keiyeret hoz (Béres: Lev. 658).

göncöl-szekerere: arctos C. ursa major, helice MA. [siebgestirn]. Ökör pászor, göntzöl szekerere mellett való tsilla arctophylax PPB. Ha a Geuzel szekerereig felépitené is az házat mégis ezte olyan leszen mint a kunnyó (Kár: Bibl. 528). Nem tudja eltökéllen magában, hol ültesse pófájára kis tafotákat a fiastyúk vagy a göncöl szekerere módjára (P. NA. 113). Kelést, fekvést szabja göntzöl szekererehez (Orcz: Kültl. 72).

kis-göncölszekerere: ursu minor, cynosura MA.

hadakozó-szekér: [essedum, covinus; streitwagen]. saskac szurnáinak szanak ollian vala mint a szörgő hadakozó szekerere szörgése (Mel: SzJán. 246). Hadakozó szekereret is sok lehetnac vala az egyiptumbélic (MA: Bibl. II.27).

hajós-szekér. Megilletjük immár az szép vitézséget mint az bunta disznó az hajós szekeret (Thaly: Adal. II.91).

háromlovú-szekér: trijuga Com: Jan. 87. [dreisünnig wagen]. A köz népec három lovu szekerereken hordoztatnac (Com: Jan. 87).

hintó-szekér: *pilentum* Ver. *carpentum* Nom.² 319. [kalesche]. Fiát ülelgeti, sírva ápolgatja vala, egy hintó szekérben úgy öltette vala (RMK. III.278). Egy írot hnto zeker (RMNy. II. 199). Kőnfi folio kozzik es hinto szekerek (Mel: SzJán. 440). Azt tudom, hogy hat szekeres lovat és egy hintó szekeret kell leve adni (Nád: Lev. 48). Játékok nézésére hinto szekérben mennénc (Prág: Serk. 448).

[Közmondások]. Nem illt agebet hintó szekér (Helt: Mes. 47. 259. Decsi: Adag. 27). Igen illeti mint agebet a hintó szekér (Decsi: Adag. 155).

kaszás-szekér: *covinus* C. *covinum* MA. *sensenwagen* PPB. Az Darins népe sok nemzet vala, ű kaszás serege öt sereg vala (RMK. IV.107). Sok kaszás szekerek kirohamának, ki miatt nagy sokan ott meg halának (114). Előli kaszás szekér, szárnyul lovag sereg Ammon hadában vala (Illyef: Jephtha. 6). Kaszás szekerekkel bévelkednek vala: *falcatis curribus abundabant* (Illy: Préd. I.106).

kétkerekű-szekér: *cisium* Nom.² 319. *birotum*, *papo* PPB. [zweiiridriger wagen]. A két kerekű szekér, mely nevezetett volt Bástia szekérének (Bod: Pol. 52).

kétlövű-szekér: *biga* C. [zweispänniger wagen]. A köz népec két lovu 'szekeren, talyigán hordoztatnac (Com: Jan. 87).

kicsiny-szekér: *statilum* C.

kólya-szekér: [carrus; karren]. Kikel vala Aegyptomból ég kolia szeker mind louastul (Mel: Sám. 303).

konyha-szekér: [plaustrum rei frumentariae subvehendae; proviantwagen]. Már indulófélben van, már el is ment konyha szekere Brunócra (RákF: Lev. V.158).

könnyű-szekér: *curriculum* PPB.

köz-szekér: *sarracum*; *sterzwagen* Com: Orb. 171.

Lászlókirály-szekere: [ehiramaxium; handwagen]. Tali-gat most is hiáé azon neúbe, László király szekere nevezetbe (Valk: Gen. 32).

lovas-szekér: [currus; wagen]. Méltóztatnék parancsolni Nagyságod, hogy mennél több szekeret hozzanak, ott lovas-szekerek telnének (Bercs: Lev. 283).

magátómozgó-szekér: [automatum]. Ezen rendből valoc az ön kanna jártoc, óra, magától mozgó szekér csináló (Com: Jan. 104).

markotányos-szekér: [plaustrum frumentarium; proviantwagen]. Négy ágyú van vélek és minden regimentnek három-negy markotányos-szekere (Bercs: Lev. 968).

négylovű-szekér: *quadriga* C. [vierspänniger wagen]. A köz népec négy lovu szekeren, kocsikon hordoztatnac (Com: Jan. 87).

oldalal-szekér: [currus sarcinarius; lastwagen]. A terhec oldalal szekereken hordoztatnac ide s tova (Com: Jan. 87).

ökr-szekér, ökrös-szekér: *plaustrum* Nom.² [lastwagen]. Három száz német két száz öker szekereekel, éléssel rackotckal eyel be mentenece vala Wyhellybe (Helt: Krón. 171). Ökr-szekér legyön hat, hat vastag ökrök legyének előttök (MonTME. I.237). A folyó évi hadjárat élelmének szállítására igen sok ökrös szekér kívántatik (VIII.323).

[posta-szekér]

postaszekérbeli: [ad veredarium currum pertinens; zum postwagen gehörig]. Ha sietni kell, szigndó látás lovacal hogy sem mint posta szekérbeliekkel jobb élni (Com: Jan. 94).

székés-szekér: [currus auliens; hofwagen?]. Tónéc a koronát egy szép székes szekerre és be viúcc aszt nagy tisztóggel a budai várban (Helt: Krón. 187).

széna-szekér, szénahordó-szekér: *velus foeni* PPB. [heuwagen]. Egy rakodó széna-szekeret tölt vala, Tholdi Miklós kezében nyomtató rid vala (RMK. IV.243). Minden portától küldgyön két vágót, két szénahordó szekeret (Keck: Tört. III. 353).

szent-Péter-szekere: [arcos; siebengestirn]. Isten czénálta az ég középi mellett forgó szent Péter szekerét, a kasza hugiot és a fias tikot (Mel: Jób. 22).

tábori-szekér: [carrus militaris; heerwagen]. A szász kapitulumok tartoztanak a fejedelemnek adni valami résát nagy tábori szekereket (Pod: Pol. 51).

tár-szekér: *plaustrum eastrense*, *currus sarcinarius* PPB. [lastwagen]. Zerete hath zaaz thaar zekereketh es annak felette vala meuee zekereketh talalhata Egiptomba (JordC. 38). Miérthogy itt két társzekerem vagyon, egyikre az konyha szerszámot, az másiktára az morlámát rakotom fel (Nád: Lev. 53). Elküldöttem a társzekeret (LevT. II.12). Egy nehany tarzekeret hantak az Dunaba (MonTME. III.305). Az társzekerereket penig küjfel fekete posztóval béterítették (MonIrók. XI. 402). Forgassa fel az asszony két társzekerrel való könyveit (Fal: TÉ. 664).

terehordó-szekér: ∞ A terhec terh hordó szekereken hordoztatnac ide-s-tova (Com: Jan. 87).

triumfáló-szekér: [currus triumphalis; siegeswagen]. Marius az hatalmas Jugurtha királyt meggyőzte és az ő triumpháló szekere előt haytotta (MA: SB. 55).

utazó-szekér: [currus viaticus; reisewagen]. Szitkot, átkot mondott fiára, hogy nem tudósította előbb, hanem csak utazó szekeren irt (Fal: TÉ. 761).

Szekérbeli: [plaustralis; karren-]. Holnap egy szekérbeli lovat bocsátok hozzád, és miheld írok, ottan jütten jüjji (Nád: Lev. 15).

Szekerecske: *curriculum* C. [kleiner wagen]. Járásra tanító karikán forgó szekerecské (Com: Jan. 44).

Szekeres: 1) [eurulis; wagen-]. Az sarga lovat fekestül, lamostul, zekeres niergessel hagiom Thamasnak zolgalattinban (RMNy. II.302). Neg zekeres lovat kezeyeyen tharzak ala valokat (III.33). Minthogy otthon is két szekeres lovaink vadnak, azzal együtt nyolcz szekeres lovaink vadnak (TörtT.² IV.133). **2)** auriga, agitator trigarius C. MA. [kutscher]. Kaszás szekeresek elérkőzének, kit Sándor vitézi erre szerzének (RMK. IV.140). A farkas tatála az vton egybe varrot háyat, melyet egy szekeres el etyet vala (Helt: Mes. 294). Az samboltiakat lesre vőttek es taligasokat, szekeresöket barmostul elvittek (RMNy. III.105). Az kykkel en voltham zekereosseol azok mynd megl holthak (RMNy II.309). Az szekerestől ő meg értette nyilván, hogy mi magyarok voltunk (Gér: KárCs. 328). A kotsis, szekeres bé fogja a lovakat (Com: Vest. 51). Ez ólműt kedden gyűttek el szekeresek, az midőn már felrakodott volt egészszon az tábor (Bercs: Lev. 110). **3)** *plaustrarius*: szekerral kereskődő PPB.

Szekeresköd-ik: *aurigor*; *fahren* PPB.

Szekeresség: *aurigatio* Com: Jan. 85. *das fahren* PPB.

Szekeresz: *aurigor*, *vehienlor* Kr. [lentschiren].

Szekerezés: [veutura; fuhr]. Az jobbágyok tartoznak mindenféle mezai vetésekből, fahordással és egyébféle szekerezéssel valamire költetik (TörtT.² IV.94). Kiváltképpen a szeker-

rezésekben vannak némely vármegyéknek a föbbiliez képest gravamen (Beres: Lev. 447). Míg három garasra hajtattam az munkást, semmi sem volt, et sic a szekerezés is (449).

Szekerező: vehicular Kr. [fuhrmann]. Az alatta-valók fiút el-vészi a király és azokból szekerezőket, lovasokat szerez (Pázm: Préd. 479).

Szekerke: [curriculum; kleiner wagen]. A szent Lelket állítták szekerkén el-périjni Romába (Tus: Apol. 203).

SZEKERCE: securis C. MA. beil, axt PPB. Mykoron egyik fel huzottl volna ew föye feleth egy zokerelethi, az zent Marton zenwede az tolway kezenek ew woreseth (ÉrsC. 341b). A leany fel kapa a szekertzet és adion kezdte anal ftui a kunt (Helt: Krón. 39). A pórc az farkast hurogatni kezdéc és szekertzeckel hagyigálhi (Helt: Mes. 257). Oda futamodéc az egyic szolga egy szekertzeuel, hogy be vágná anal az agyát (276). Mind az Israel nepey ala menenen a philisteusokhoz, hogy ki ki mind meg glesittetne az fi szekertzeiet (Mel: Sám. 25). Volt szekerezo, czakan a templom heizatába (137). Nagy bardos szekertzeuel wáttee wala feiüket (Mel: SzJán. 491). Foguert és szekertzet visel az ő kezében (Kár: Bibl. II.108). Szekertzeje is hol öwö megett s hol különben (Szal: Krón. 225).

[Szólások]. Látván az őrdög, hogy az ő sok mesterséges intselkedésivel semmit sem használott, más nyelben szögzöze szekertzejét (GKat: Váls. 1632). Nagy fába wágád tompa szekertzedet (Matkó: BCsák. 371).

kétölű-szekerce: [bipennis; zweischneidiges beil]. Hadi kaszákkal és két élű szekertzeckel, persiai fejszeckel által wervén (Com: Jan. 150).

Szekeréeske: securicula C.

Szekeréés: securiger, securifer MA. beilragend PPB.

SZEKÉRNYE: gallicae, ocrea C. MA. Nom. 20. stiefel PPB. Botskor, szekernye: pero; esőben-való hosszú szárú szekernyo: gallicae PPB. Megérezesült sekernyék fedék szárait, éreből csinált paizs fedé vállait (RMK. III.229). Meg hagyá, hogy minden ember egy egy szekernye földet éyel winne az város körítése mellé (Helt: Krón. 44). A warga csipellősdöket és szekernyékot varr (Com: Vest. 55. VectTrans. 3). A meszse földre menendőnc saru, szekernyéc illenee (Com: Jan. 92). Egy öreg szekernyét halásznak wátót, kit az övökhöz szoltanac kötni adgyák két forinton (TörtT. XVIII.224). Szekernye-saru egy pár, itam egy fejelés (MonIrók. XXIV.129). Egy felkötö szekernye kocsko herből 50 d; egy térdig való szekernye 25 d. (ErdOrszGy. II.380).

[Szólások]. Wövék eszékben, hogy ló bőr a szekernye, ha ez így wagyon (Pázm: Kal. 431. Pös: Igazs. I.730).

paraszti-szekernye: [erepidae; banernschul]. Mikoron rut paraszti szekernyétét kezében wenne, kérdik a fő emberek, metsyene azzal (Ker: Préd. 249).

pokrócos, talpatlan-szekernye: gallicae C.

Szekernyés: ocreatus C. MA. gestiefelt PPB. Botskoros, szekernyés: peronatus; harisnyás, szekernyés, nadrágos: caligatus PPB. Hiszen nem wallyák a papazoe, hogy az őrdécé való logos férfitu volna auagy hogy szekernyes volna, mellyeket köttelecek szolták fel kötni (Vallást. Ggb).

SZEKRÉNY (szekrin DeesiG: Préd. 63b *szekriny* Kisv: Adag. 407. *szekrénny* Zvon: Post. I.137): serinium Pesti: Nom. I.44 capsula, maetra C. cista MA. schrein, schrank, kiste, kiste PPB. Zienek zokereiben tulydon akaratyanak erzeniet tartangia (VirgC. 33). Eez olien embör ew zaiának kwelehat zwenek zekrenyeba tartya (WinkIC. 130). Wram kel fel te öwgalmadba

te es te zentsegédnek zokrene (DöbrC. 210. Az provincialis chynaltata fából egy jgen erevs zekrent (MargL. 102). Nem gondolnak az zoepp aranyas zekrennyel, kyk hitvan, rothadatos állattal tolyes (NagysC. 8. JordC. 63. 813). David wígada az istennek zekrenyenek meg adasaba (CornC. 81b. ÉrdyC. 141b. 569). Daud wraec zekrent Jerusalemba benizi wala (TelC. 170). Hög az kis gyermekot ruhában kötözue, szekrenben szogezue köz helyre fel tenne (Istvf: Volt. 12). Szekrenyitörő bátorságot mert az Ferencz tégyen, az más ember szekrenyének is békét hagyjon (RMK. IV.261). Egy szoross zekrénben lé téér és egy szélles zokrénben auagy tekenőben nem téér? Egy hoszsu nyárs (MesésK. 30).

kényértartó-szekrény: cardopus C.

pönzés-szekrény: [gazophylacium; schatzkasten, geldschrank]. Bé rontyák az aytót és wrokat halwa fekvén talályák az ő pönzes szekrenyén (MA: SB. 132).

rakott-szekrény: [serinium vermiculatum; mosaikschrank]. Egi eoreg labas rakot zekren (RMNy. II.149).

szövetség-szekrénye: [arca foederis; bundeslade]. A templom ellen sem zoltam simmit, mert az zöwetsuegek zekreni benne tartatik (DebrC. 66).

Szekrenyeeske: capsula C. MA. kästlein, schächtelein PPB. A Noé szekrenyeeskéje annyival magasban emelhetik wala fel a wízek-felet, a mennyivel inkább áradnak (Mad: Evang. 160).

Szekrenyés: seriniarius Com: Orb. 140. [tischler]. Az asztalos: szekrenyos meggyalullya a deszkákat gyaluval, egyben foglallya enyvel (Com: Orb. 140).

Szekrenyke: cistula MA. kästlein PPB. Gyékénből egy szekrenket chinnla (Helt: Bibl. ICe).

fűszérés-szekrenyke: [cistula aromatica; gewürzkästlein]. Egy pürna zük durva weres posztból, fűszeres szekrenyke, hat was fazék (Radv: Csal. II.12).

SZEKRÉTÁRIUS: [secretarius]. Enys wöz wagyok es Crisztanak secretarinusa (Apost. 36). Zyz Marianak yeles secretariossa volt zent Mathe (ÉrdyC. 542).

SZÉKSZAMONTA: 1) [amuletum]. A pogányok, kivált képpen a gyermekek nyakára sok egytet más szekszamontát, czedulákat szoltak wala kötni (Pázm: Imáds. 84). Ha bizonyos bűtűkkel írot czédulákat és egyéb szekszamontát hordoz nyakán (Barna: Isk. 449). **2)** [pudenda; schamglied]. Le wettee gattyajt az ki tetzik minden szekszamontaja és szerszáma (SalMark. 31).

SZÉKSZÉNA: sagma, elitellae; saumsattel PPB. Wadnak annyi historiens kényweim, hogy olyan számárnak mint te wagy, egész szekszénáját is tele rakhatnám (Matkó: BCsák. 95).

Szekszénás: elitellarius; mit einem saumsattel geladen PPB. Sok szekszénás lovak ezek után jünnek (Zrinyi: ASyr. 43). Az tolmács ur restollé jó szekszénás lowaival wontatni azt az nagy molest (MonIrók. VIII.378). Poszorolzáruil híssel érkezőnek meg úszwérim s szekszénás lovaím (XV.151).

SZÉKULÁR, SZÉKULÁRIS: [saecularis; weltlich]. Ha az secularoknak ruhaj ilyenek wolanak (VirgC. 149). Secularis pap woltaban custossagot wyselt wala (ÉrdyC. 500). Az ő züley meg haborodanac, hog illen nag tamit ember secularra, ez wilagí emberre lenne (TelC. 69).

SZEL: seindo, proseindo MA. Com: Vest. 145. schneiden PPB. Mykoron ky mynd az ew elwette felt falat keneret zolneye, ime koet iflyak be jenenek az refectoriumban (DomC. 81). Egyéb cdeledek késssel szellettetnek (Com: Vest. 84). Apró lepény wagy szelotekre fűrészi wagy szeli a keneret (Bothl:

Élet. 285). Kardjának éli már oly nagyon nem szel (Gyöngy: KJ. 111). Szép vékonyan s lapossan szelven kővér szalonját (PP: PaxC. 94b). Szelly magadnac kenyeret (Warm: Gaz. 125b). Kénytelen lesz véle, hogy a rövid farsangért hosszu bőjttel adózzon, apróbb falatokat szeljen maga eleibe (Fal: NE. 23).

ketté-szel: [discindo; zerschneiden]. A mint a kenyeret ki-veszik, ottan ketté szelik (PP: PaxC. 113b).

lő-szel: [abscondo; abschneiden]. Lészelt nyelve a földhöz ütettvén, szőkdecsel fel s alá vettvén (Gyöngy: Cup. 624). Uram bocssás igaz tanítottát a te biveid-kőzzé, kik le-szellyék az éhezőknek szent igéd kenyerét (Csizi: Tromb. 409).

mög-szel: [scindo; schneiden]. Az vr Jesus vyne a kenyeret es mynek vtanna halakot tvt volna, meg zele (Konj: SzPál. 166).

Szdel: iterato seco, scindo Kr. [schnitzeln]. A keiert assan zeldede (VitkC. 45). Szüuem keserűség szdelte (Ilyef: Jephth 5). A tikmoniat ngi egie meg az giernek, hogy előzőr kenieret darabonkent szdeljen (Erasm: Erk. 51). Az borjú máját nyersen szdelelik és úgy rántják faolajban (Radv: Szak. 37). Az czipót metéld meg, egy kis kögös vesszőn pirítsd az zeldelt czipókat (206. 38. 161. 169).

el-szdel: [discindo; zerschmizeln]. Vegytek es egyetek, ez az en testem, ky tvt yretetek el zdeltelety- (Konj: SzPál. 66). Az szép fejr czipót zdelde el szeletenként, az mint elszdelte egymástól, megezövekeld (Radv: Szak. 206).

fől-szdel: [consecro; zerschneiden]. Kristus urnak a két palatskát tizenkét részre fel-szdelte (Vajda: Kriszt. 1658).

lő-szdel: [abscondo; abschneiden]. A keiert lassan zdelde es a bort lassan töltéd ahera, hoó mikoron ezet, se a zeldelt veier se a boor a poharban meg ne maraóon (VitkC. 48).

mög-szdel: [discindo; zerschneiden]. Az borjú máját vékonyan meg kell szdelni, meg kell hinteni sóval, borsal (Radv: Szak. 37).

[Szeldöz]

el-szeldöz: [consecro; zerschmizeln]. Mykron el zeldöznee a kyeret, meg zaporodyk kezeeben az maradeka (ÉrdyC. 72b).

Szelés: [scissio; das schneiden]. A czipónak szelésesél, irításával úgy élj, mint meghallád (Radv: Szak. 207).

1. Szelet: [scindere curo; schneiden lassen]. Mikor felakard adni, kenyeret szeless alája mint az tőrös ételnek (Radv: Szak. 116).

2. Szelet: segmentum frustum, scissum MA. schnitt KirBesz. 2. abgeschnittenes stück PPB. Szelet-kenyér: bucella, plagula panis PPB. Az kynek ez martot kyerer zeletet adom, az. És nyokrt az kyner zeletet megh martotta volna, ada Ivdasnak ÉrsC. 88). Szeleth kenyer: frustum panis (Heyd: PCF. 27). Apró póny vagy szeletekre szeli a kenyeret (Bethl: Élet. 285). Vékony szelet kenyér (Sam: Cer. 111b). Egy szeletet eszünk előle (KirBesz. 32).

borjú-szelet: [assum vitulinum; kalbschnittel]. Imhol vagon ojtott-petsenyé is, vetretze: vágott hús, rostélyon sült borjú szelet: hier ist auch ein gedämpft fleisch, ein gebäcke und ein rost-raten (KirBesz. 63).

top-szelet: petaso C.

Szeletécske: [frustulum; bischen]. Ott szerecsendió vagon s minden harmadnap egyszer egy szeletecskét végy hozzád enne (Nád: Lev. 55).

[Szeletél]

mög-szeletél: [consecro; aufschneiden]. Az szép fehér kenyeret szeletéld meg (Radv: Csal. III.38). Mikor felteszed, kalánal mind üntözted reá az vajjat, az hol megszeleteltd (Radv: Szak. 175).

Szeletéknént: [frustulatin; stückweise]. Az szép fejr czipót zdelde el szeletenként (Radv: Szak. 206). Az birsalmt szeletenként megmetéld, ugy hánd ki az torsóját (237).

Szelhető: scissilis; sich schneiden lassend PPB.

Szelő: scindens, scissor; vorschneider PPB.

Szelt: [segmentum; schnitt]. Étekebe való szelt: iutritum PPB. Az pirétoit búst mikor felakard adni, szelt is legyen alatta (Radv: Szak. 18). Az szeltet ősd meg telénlüslével, úgy rakjad az vetreczét felül az hidra (uo). Az borjunak az szegyétd mikor feladod az talban, három vagy négy szeltet alája (41). Fejr kenyeret egy neány szeltet piritván, jó veres borbau áztassad (163).

kocka-szelt: iutritum tessellatum, panis frusta angulatum praedicanea; würfflichte brodtsschnitte PPB.

Szeltebeli (szeltebeli * MonOkm. XXIII.167): [ejusdem cinnitatis]. Ha szekér eleiben való szeltebeli lovak kévintatnak, minemü szőrtek legyenek (MonOkm. XXIII.167). Szeltebeli kotsis lovaknak való gyepld (TörtF. XVIII.226). Küldött egy törökforma szekeret és négy egyszeltebeli lovakat (KétMDipl. 144).

1. SZÉL: 1) ventus, flatus C. MA. wind PPB. Ewék ow tudományoknak zeleuel meg ragalmaztak eleteket (EhrC. 115). A zel minden vüdebe fu (BécsiC. 115). Futtanac zelec, es omlottanac a hazra (MünchC. 26. 59). Fanak lenely lassv seel mya ingadoz wala (PeerC. 43). Az ty igetek zelek, az ty jgyrettevk essevk (CornC. 261b). Egybe gyeytyk az hlv valasztottayt neegy zel felől: congregabunt electos a quator ventis (JordC. 432). Ky az zeleknek paranchol (DomC. 205). A port teherében a zelre vízi (VitkC. 67). Neegy zeel felewl: a quattor ventis (ÉrsC. 569). Sebes szélnel sebeseb forgodasa (Csomac. 58b). Az szel arczul fuy wala (Sylv: UT. 1.23). Szelet bochata a földre (Helt: Bibl. ID). Öszue gyítie az ő választotit a negy szelekről: congregabunt electos eius a quattor ventis (Helt: UT. 64b). Esmet neg szarna kele e vilagnac neg szele alat (Szék: Krón. 48). Minden szélre el hányatnac az az földuec minden szeleletire: in omnem ventum dispergentur (Kár: Bibl. II.123b). Lengedező iv szelit elfoga (Mel: SzJán. 201). Hazathoknak az hamwath zelle felwthathom (LevT. I.319). Harmatot ha nem látsz reggel es ha szél is ninczen, esőt vagy fagyot jegyez (Cis. G4). Az egylytyú hívek minden tudományok szelétül tétova ne hordoztassanak (Pázm: Kal. 110). Meg ne haborodgyunk minden szó szelén (Pázm: KT. 270). Az tudomannac minden szélivel haduá magát vonyaltatni (Zvon: Post. I.63). Nehezkesec róltunc, fáydalmat szenvedtűnc, mintha szelet szűltűnc volna (MA: Bibl. II.22). Nagy szeleket jegyez penigh az fele es szárazságot 1620 (Kal. E2). **2)** [spiritus; athem]. Nagy zellel, lelekekkel chak alyg zalada be az barlangba az zarvas (ÉrdyC. 527b).

[Szólások]. A tél tél, de a szél szél (SzD: MVir. 384). Jól fu most az szél néki: secundo aestu procedit (Deesi: Adag. 118). Fű ilyen szél is, hogy a király ő felsége is oda készüli (MonIrók VIII.183). Ocskairúl Kegyelmes uram ros szél fűj, de nem hiszem (Beres: Lev. 726). Arra fordította a palástot, a honnan fű a szél (SzD: MVir. 384). Fejéket hív s agnyák szele járja (SzD: MVir. 383). Mikor Later a visza-vonyást kezdette, legeltette őtet a ködség szele (Pázm: LuthV. 88). Szél mentében vigan elmennék az hajúval (MA: SB. 73b). A patsirta ritkán száll a fáknak ágaira, fészket sem rakja azokra, hanem a vetések között valami alaton bokrofskára

szél montében helyezheteti az ő fűszkét (Misk: VKert. 468). Szél tud gya, hol nyugszik szünnyog: venti campus (Deesi: Adag. 124). Az halál híreth neuet az zel nec aggá (DebrC. 459). Szélkait azért szélre boesátom (Pázm: LuthV. 179). Szelet boesátani: emittere *flatum ventris PPBL. Hogy az ember az dohától belé ne haljon, nagy orvosság egy lepedővel szelet fogni azféle gödörben (ÉrdTörtAd. II.64). Az hajdúság estve szélét fogott az erdőn, berken (Beres: Lev. 29). Midőn hallották dobs trombita szelét, ordítással kapák fegyvereknek nyelét (Kónyi: HRom. 121). Magok fojének kócsagos szelét követik (Pázm: LuthV. 355). Vettem valami szelét a dolognak (SzD: MVir. 384). Magam szelétől nem ijednék meg most is 1759 (Házánk L217). Az előtt sidó szélűl feje kócsagos lévén az vj testamentomot hasznatalamuk mondotta vala (Pázm: Kal. 431). A népek kedvező szózati voltak és széllé váltak (Fal: UE. III.14). Széllé élni: vento vivere (Deesi: Adag. 316). My tudományok zeluel yar: nostra scientia graduatur super terram (EhrC. 96b). Mint az bolond csak széllé jár: Buthus obambulata (Deesi: Adag. 133). Illet-e az giernelikek mlhaikat ala bocziatuaan szellel pallal iarni: incedere ventilando (Erasm: Erk. 29). Az isteni névről akarini széllal, pallal tsufossan ne szollyunk (Kor: Préd. 739).

[Közmondások]. Az ki oztán vezni indul, az szél is árt annak (Deesi: Adag. 184). A kinek veszett neve indul, szél is árthat annak: *arbore dejecta quivis ligna colligit PPBL. A kemény szél gyűikeréből ki forgatja a nagy fákat (Fal: BE. 664). Mesz'e fűjja a szél bűzét a roz' tétéménynek (SzD: MVir. 384).

al-szél: [auster; südwind]. Meiből felzelt el valta es v ereivel al zelt fordyta (DöbrC. 132). El változataa az felzeleth menybelowl es hozá w eroyewel al zeelth (KeszthC. 199). Dél felől való avagy al szél (Com: Jan. 9). Remlkivül való alszél fiujt (Monlrók XV.75). Se nem jó niudent al-s felszélnek ereszteni, se nem mindenhez végső erővel nyulni (Fal: UE. 427). Csak elhigyd te istentelen, akár fel akár al szélnek menj, inadba leszek (Fal: TÉ. 734).

bal-szél: [ventus contrarius; gegenwind]. A tenger bátát bal szél nyargalta (SzD: MVir. 383).

dél-szél, déli-szél: auster C. MA. [südwind]. El nitte meiről az eső zelet es be vitte ő tehetsegeben a del zelet (AporC. 35. 36). Ystemek eltetev zenth lelkw tegowl altal fva del zel keppen (PozsC. 44). Vilagane mindenie rezo e negnee: fel-zel, del-szel, nap kelet, nap esset (Mol: SzJán. 526b). Chátörtökön az kódók el keszdik az egibe giólest, meliiek osztaman az deli szelektől el őszottetnek 1572 (KBécs. Év).

ellenküző-szelek: injuriōsi venti PPBL.

eső-szél: [auster; südwind]. El vitte meiről az eső zelet (AporC. 35).

észak-szél, északi-szél: boreas, aquilo C. MA. nordwind PPBL. Közak zeel tamada reenyok, ky fél nyoloytaa az tenghert (ÉrdyC. 314b). Serkeny fel északi szel és ioy ol deli szel, fuy az én kertemre, hogy folyanae amae drága illatu szerszámi (Kár: Bibl. I.633). Az ho megl tart sexagosi vasar [napig], beifőn az eszaki szelek fonak 1572 (KBécs. D.7). Az eszaki szeleknek funasa föl tamad es az Marsson föllől gőtöt kódóket el hiuti 1572 (KBécs. E.1). Az egymást érő mennydörgések és sikoltó éjszaki szelek miatt nem érthették egymást (Fal: TÉ. 644).

forgó-szél: turbo, vertex C. circius CorqGramm. 19. PPBL. [wirbelwind]. Lezuae momal veterney omluo haruat, mikent forgo zeltől zeroben el ragattatott por (BécsiC. 198). Nagy forgo zelet hozá vr ysten azon enyel es nappal (JordC. 27). Az forgo zeelben algya vala az vr istent (DomC. 120). Ezek mynt forgo

zeel ez zeeles vylagot bel foglallyaa (ÉrdyC. 17b). A forgo zel az ő hazat eltöre, el romta (TelC. 84). A forgozsel elrago gya öket mint a szalma töreket (Helt: Bibl. IV.67). Tüz, keső, forgozsel, melly mondassat meg műveli (Helt: Zsolt. 297). Az mi dolgnak hamar mint forgo zel változando sokra (Bori Ének. 516). Háborgó szél, vihar és forgó szél (Com: Jan. 11). Mint sebes forgo szél hajtja az folyhót, ugy tünz el előttin s kívánságunk előtt (Zrinyi I.124. II.12).

[Szólások]. Ha ezeknek nincs forgo szél a fejekben, bár vétsek (Fal: NE. 7).

sebes-forgószél: Typhon C.

forgószeles: turbineus C. [wirbelwindig]. Forgo szeles úd (Miscoc: Progu. 8).

főlszél (fen szél Cis. G4): boreas Ver. aquilo MA. [nordwind]. Isten fel zelrewl yew (AporC. 144). Vr nag és tüzelet minden földnek őrvendő allatoja, fel zelnek oldala, nag kiranak varosa (DöbrC. 103. 148). Órdőgnec iragsege felzelnee forgo zelet tamazta (TelC. 99). Napkelet felől Sziget város vagyón, a felszél felől derék várad vagyón (RMK. III.79). Az foelszél felől nagy árokja vala, három szegén három erős bástya vala (103). Felsőzél fölé az tenger szigetibe vala királynak igen szép vadkerte (IV.219). Az berkeknek roppogása és fa letele lia rezo fen szél id (Cis. G4). Az gialog paisosoc az főlszél felől valaitót állották (Mel: Sám. 412). Az the leyandy az főlszél hozatnak (Beythe: Epist. 38). Az hegynee főlszél felől valoldala (Zvon: Post. II.410). Mint mikor a főlszél Késmárkból ki szakad (Zrinyi I.86).

föld-szél, földi-szél: apogari C. MA. Major: Szót. 55. landwind PPB.

háborgó-szél: [circius; sturmwind]. A háborgo szél: vihar és a forgo szél korengőben magokat csudálatosképpen forgattyál (Com: Jan. 10).

has-szél: [flatus ventris; bauehwind]. Hasadnak szelit, fin gasodat meg tartani (Erasm: Erk. 21b).

jó-szél: ventus secundus PPBL.

jövendőllő-szél: vulturinus Nom.² 459.

juh-szél (veg zel NémGl. 222): [auster; südwind]. Austrun audio a quibsdam vocari juh szél (CorqGramm. 19).

napenyészeti-szél: zephyrus MA. chelidonia PPBL. westwind PPB.

napeseti-szél: zephyrus MA. westwind PPB.

napkeleti-szél: eurus, subsolanus C. morgenwind, ostwind PPB. A sarkalatos szelek ezek: nap keleti szél, kies avagy élet hozó nap nyugoti szél (Com: Jan. 9)

napnyugoti-szél: zephyrus, carbas C. favonius MA. abendwind, westwind PPB.

nappali-szél: subsolanus Nom.² 459.

naptamadati-szél: [eurus; ostwind]. Nap tamadati szellel el rontod az tőngörnee hűoit (Szék: Zsolt. 46).

sarkalatos-szél: [ventus cardinalis; hauptwind]. A sarkalatos szelek ezek: napkeleti, déli, napnyugoti, északi szél (Com: Jan. 9).

tengőrszél: zephyrus CorqGramm. 19.

visszafuvó-szél: redatus C.

Szeleberdi: homo vanus, jactator SL. [windbentel]. Itt a bolondok, szeleberdik és fűseggők lakó-helye (NótPM. 25).

Szelecske: [ventulus, flamen; leiser wind]. Hall egy híves szelecskét, az mineműt ember néha az nyári hévségben érez (MA: Seult. 640b).

Szelel: ventilo MA. [schwingen]. Árpát szelelni: hordei aream ventilare (MA: Bibl. I.242). Szoro lapattyaival kezdél szelelni (MNYil: Irt. 94). Tsontos Pál nekik erre is meg-felel, szarkos koszorúkat mert reijok szelel (Könyi: HRom. 128).

el-szelel: aufugio, profugio Kr. [sich aus dem staube machen]. Bezzeg elszelelt s elszaladt a tanács (Gvad: RP. 204).

ki-szelel: [ventilando purgo; ausschwingen]. Vágj szép czeklát egy marokkal, meg mosván, szeleld ki jól az vizet, kezdeddel megfogván az csutkjáját mesd le (Radv: Szak. 152).

Szeleolás: ventilatio MA. erlungung PPB.

Szeles: 1) ventosus, pneumaticus C. flabilis MA. windig PPB. Ma zeles ydow lezen: hodie tempestas erit (JordC. 404). Ackoron jó kemény tél, de szeles tauasz léssen (Cis. E2). Az nyár szeles és égi háborúval elegyedt meg 1613 (KNagysz. D4). 2) furiosus Ver: Verb. 83. vesanus MA. unsinnig PPB. Ha kedegh egyyk barom zeles voltli es az hlv wra be nem akarta rekezetny, az holteerth masth aggyon (JordC. 57). Szeles es hiába valo tudomant felele (Mel: Jób. 37). Szeles es maga mitogato elmec (Born: Préd. 204b). Szeles vakmerőség az szolasban (Fél: Tan 326). Nagy szeles bolondság (Mon: Apol. 20). Ne légy szeles, mikor embersgesnek akarsz láttatni (LibEleg. 10b). Hazugsággal azt károgják ellenük az szeles praedikátorok (Pázm: Kal. 450). Ségiségget köldülő szeles Matkó (Illyef: BCSTomp. 110). Szelest láttál olyaut, a mely haszontalan (Czegl: Japh. 16). Az üldözéseknek szeles hatjai (Illy: Préd. I.205).

[Szelesöd-ik]

mög-szelesödik: 1) deliro, mente moveor MA. unsinnig, wahnsinnig werden, irren PPB. Esztelen, léhás, megszelesedett elméjében (SzD: MVir. 133). 2) [effero; wild werden]. Ördög mint meg szeleseden ő maga fut olly helyre, bol le vagiue (Born: Préd. 574). Minnyájan az ő futásokban futnak mint az ütközetben meg szelesedet ló (Tel: Evang. II.628).

Szelesen: [ventose; windig]. Ked es szerda szelesen merteltesen leszen 1572 (KBécs. E).

Szeleskéd-ik: furo, tumultuor, insanio MA. [rappeln, sich windig betragen]. Nzd el az bolondot, mint szeleskedic (Born: Evang. 618b). Ha Salamon akkor írt volna valamely könyvet, mikor az bálványok után szeleskedik vala, az isten szavai közé nem számlálnának ez az ő írása (Pázm: Kal. 461). Elegee az isten igéie fundamentomin meg nyugoto kegyes elménee, ha azon kívül szeleskedő elméc meg nem elégednek is véle (Zvon: Post. I.106. Sall: Vár. 7b). Ezután tehát ne szeleskedjél azzal a kérdéssel (Czegl: MM. 158). Morog, szeleskedik haragjában (Matkó: BCsák. 450). Némely szeleskedő magyarok a királyságra emelni akarják vala (Liszny: Krón. 301b). Vannak emberek, a kik minden nap mások és szeleskednek mint a vitorla a háznak tetején (Fal: UE. 402).

Szeleskédés: [insania; unsinnigkeit]. A viszszavonyók nyája láthatatlan volt a Luther szeleskedeseig (Pázm: Kal. 732).

Szelesképen: [ventose; windig]. Sz. Piroska azzon napia szelesképen valo zoz marazzal fagilalo leszen 1572 (KBécs. D6).

Szelesség: 1) ventositas MA. windigkeit PPB. 2) praecipitantia MA. [herabsturz]. Nag zelessegghel mynd az sokassaghw czorda mence nyakra az tengherbe: impetu abiit totus grex per praecipit in mare (JordC. 377). Több régi szent atyák bizonságit hozom elő ezenn igazságnak az ti hebelurgia zelességek ellen való meg gíozhetetlen oltalmára (Bal: CsIsk. 117b). Ne talám kényszerítessünk az njéttok agyas zelessége zido formán szombatot illeui (Csúzi: Tromb. 286).

Szélhéd-ik, szélhüd-ik: deliro, insanio, vertigine corripior SI. [rappeln, fieseln]. A magok kényén gonosz szándékból újításra szélhüdt emberek (GKat: Titk. Előb. 7). A bálványozásra szélhüdt Israel fiai (GKat: Titk. 432).

el-szélhédik: ∞ Az nyomorult hitben el szelhedüt és el tantorodott tótság (GyöngyTört. 74).

mög-szélhüdik: insanio, delirus fio MA. [unsinnig sein]. Tyzth tartoya eleybe yarola es megl zelhewth féyedelmnek (DebrC. 549). Ördög vagón benne es meg szellüt, mit halgattá-tok ötet (Fél: Bibl. 158b). Futnak, mint az ütközetben meg szelhöt ló (Soós: Post. 105).

1. [Szélhet]

mög-szélhet: [furere facio; rasend machen]. Meg bolondít és meg árhót a pápa hiti, megdühöti es zelheti a lovat (Mol: SzJán. 406).

Szélhül: [insanio; wahnsinnig werden]. Bezzeg nekik szélhült s nekik meszhüdt ismét az üldözö Saul az urnak tanítványinak (GKat: Váls. II.41).

mög-szélhül: ∞ A meg-szélhült ifju vén attyát öreg állapottában farban rugja (Megy: 6Jaj. II.9b).

Széli: ad ventum peritineus, fatilis Kr. [zum wind gehörig]. Én öket mind széli porrá rontom (MÁ: Bibl. V.9b).

Szellet: 1) [spiritus, flamen, aura; luft, lufthauch]. Mintán zelletét vót volna (resumpto spiritu, megbiedelmezettéc (BécsiC. 40). Ő vtolo zelletébe ituan (in ultimo spiritu constitutus) íg monda (87). Töz, kenkő, haboro zellet (spiritus procellarum) ó poharoknac reze (DöbrC. 28). Meg yelenenek feldnek feneky te feyelmetwl wram the hazadnak zellete fwasatwl (KeszthC. 29). Also szellet szagu dög (Mel: SzJán 408). Az erző állatokban nenelő es erző szellet auagy para nagyon mint a loban, legyben (Mel: ATam. 64b). A has menésre való erőltetés tézic a hijában való sok puffasztó zelleteket (Com: Jan. 57). Isten haragjának én szelleti voltam, mikor ez világot fegyverrel nyargaltam (Zrinyi II.147). Mintha menykü szörnyü szelletivel eszelenitette volna (142). A kire csapanak a mardozó tréfik, azokat mint a sebes meny-köveknek szelleti szörnyen a földhez verik (Fal: UE. 385). 2) [spiritus, anima; geist, seele]. Törődelmes zelletben es alazatofban zolgallone öneki: in spiritu constituti humiliato servientes illi (BécsiC. 27). Ő sient zelletben keresztel meg tütöket es tűzben (MünchC. 113b). A nenzet, ki nem birta ő zünet es nem hit istenben, ő zellete (AporC. 34). Adot öneky az ilw isten cypdesw, furdalo lelket, zelletetb (Komj: SzPál. 85). 3) [spiritus, genius, daemon; geist]. Kiben gonosz zellet vagon: spaticus Szikszai. Vala ő sinagogaiocban fertezetes zelletö ember: homo in spiritu immundo (MünebC. 72). Gyettretnek vala gonoz zelletöktwl: vexatos a spiritibus impuris (JordC. 721). Pal monda az zelletnek: Paranczolok teeneked vr Cristusnak noweben, meny ky belöle (764). Tyztwtatlan zelletöknek el yzeese (ÉrdyC. 61. 143). El fwtla ew tewle az gonoz zellet (337b). Az wen atya kethelkedny kezdé, ne talamta fewrtezetes lelek awagy pokol zellet wona (ÉrsC. 425b). Ördög weezen ő wele heet zelleteket ahokbakat nalamal (531). Zolgalnanak az gonoz fwrtelmetws zelleteknek (Komj: SzPál. 278). Izenkid eltörte az embert az fertelmes zellet (Sylv: UT. 150). Lovag vitézőket gyakran csüföljátok, köztetök egymást kurta szelletnek hijjátok (RMK. III.70). A szellet meg ragadgya ötet (Helt: UT. R5. Frank: HasznK. 84b). Az gonosz zellet Saranac het matkaikat egy mas vtan meg ölte (Sib: VigK. Ax).

Szelletés: pythoneus JordC. 107. [besessen]. Vala meel azonyallath gonoz zelletes leend, halalnak halalawal halyon (JordC. 107). Mykoron korok, betegiek es zelletesek ew hozyaa

hozattathnak vala, mynd ottan meg vygaznak vala (ÉrdyC. 283).

Szellő: aura, ventulus, flamen, spiramen MA. [windhauch, luftchen]. A folyó-víz szép halakkal táplálva közel-lakosit, hűvösen leügedező szellőkkel üjttya az embereket . . . A szent lélek a Babilon égő tüzében a három szent ifiakat harmatos szellők fuvallásával öltalmazta (Pázm: Préd. 702). Az fulladozó igen kajja, szivallya az eget, az szellőt (MA: Scult. 81). Sebes szellővel fúj (Land: ÚjSegíts. II.232b). Az orra likjain langos szellők mennek, szűja tajtékot vér mint vízi istennek (Zrínyi I.32). Fölült már Zríny, ál az serog előtt, sisakján szép struzz-toll vér haragos szellőt (64). Ha az gyöngye szellők ágak között fújnak, az ő bánati is nyugbatatlankodnak (II.23). Ha stak közep szerű szél mozgattya a levegő eget szellőnek nevezetetik (A-Csere: Enc. 136). Mikor szellő módra könnyű lovan fordult (PhilFl. 12). Aggász szegre egy darabig a setét gondokat, magad pedig térj szellőre, friss égre (Fal: NE. 26). Oly fertelmes könnyen öltözik, hogy a szellő is, a szem is megjárhassa a ritka gyöcsöket (Fal: NÜ. 267). A gyenge kedves szellők a virágos táblákat járják (Fal: UE. 400).

Szellőcske: ∞ Elő jó az barlangból és meg akarja halni, mit mondgyon ő nékie az az szerelmes szellőcske (MA: Scult. 640). A sűrű lélekűves fiú szellőskét indított, ohból derék szél támadott (Fal: TÉ. 655).

Szellős: pneumatius MA. [luftig]. Űl vala egy igen szép dombon a szellős árnyékban (Zrínyi II.21).

Szellősít: [ventilo; liften]. Nyárban mindeniknek kezében egy szellősítő legyező draca tollakból vagy aranyazot papirosból csinált (SzCsomb: Utleir. 231).

Szellőz: 1) auram capto, perlo MA. nach der luft schnappen PPB. 2) [ventilo; liften]. A fák nyárban, mikor a sűrű verőfénynek sügári az egész tagokat el-tikkasztják, az ő szellőző árnyékkokkal azokat meg éllesztik (Lipp: PKert. III.2). Téli gőztől fejét szellőző jártában (Orczy: KöltSz. 167).

még-szellőz: [ventilo, perlo; durchwehen]. Az szíveket megfuvallya és szellőzi (MA: Tan. 49). Az lüves szellőcske megfuvallya, megszellőzi az el badgyatt szívet (MA: Scult. 639).

Szellőz-ik: [ventilor; dem winde ausgesetzt sein]. Hogy ha ebédeltél, kicsit szellőzzél ott kin az lüvesben (Félv: SchSal. 4). [Árnyékokban] szállást lelnek az égi madarak, szellőznek minden állatok (Bíró: Préd. a2). A hóhér fojtó gombot kötött nyakára, akasztó-fán szellőzik (SzD: MVir. 320).

Szellőztet: ventilo, perlo MA. [lüften]. Szellőztető gyenge ruhában vala a szűz és hajdanon (Fal: TÉ. 633. SzD: MVir. 200). A hóhér fel-kapta és az Amán ablakúra aggatta szellőztetni (Fal: NE. 41. SzD: MVir. 321).

2. SZÉL (szélvel Sylv: UT. II.113. RMNy. II.67); 1) extremitas, margo C. ora MA. rand PPB. Hajó széli, pártázattja: acrostolium PPB. Földnek zele enim es 5 neki 5 tellesége (DöbrC. 107). Az hwmernak keth zelen (in summitate) onykhyn kővekön megh nyomyaak Yzraelnek tyzen keth flya neweeth (JordC. 64). Eegy nagy kewón az dwia zeelen el-törek foyeet (ÉrdyC. 545). E féle igiket kőnül a szelen meg magyarasztuc (Helt: Bibl. I.e3). Illett a szellyét: tetigüt loculum (Helt: UT. Q4). Egh nagh arany zelew fedel, kynek az wege kettewt, slogos gyengés, az zele es (RMNy. II.35). Hagiok egy chezet, az zilo aranos (67). Az tészta fazéknak az szélét megkenjed tiszta vizzel (Radv: Szak. 41. 226). Fen ül az ágy szélén (Tof: Zolt. 590). Mezejénc szélében: in extrema parte agri sui (MA: Bibl. I.19). Széle akárminek, de kivált képpen az papirosnak (Com: Vest. 135). Az víznek az szélben János deák állítá be az maga lovát (Monfrók VIII.372). Erdő szélén farkas kullog,

húra feni fogát (Fal: Vers. 888). 2) confinium C. [finis; gegen, grenze]. Lateek neg' auyalokat tartvian ez vylaglnak neeg' zeleeth (JordC. 896). Az thelek melletth wallok thyzen nagy hold földeth, az horgas zelebe egy holdoth (RMNy. II.185). Egyik közfőlc meeme a szénarétenc az egyik szélére, a másic a másicra (Helt: Mes. 298). Hatvan útszán kívül a Tötöz-szélben a kertek között (Bartha: Krón. 29). Ha arról a szélről ellenségim zöngörödni akarának, miattok reánk nem jöhetnek (Monfrók VIII.138). Inkább hiszem, Lengyelország széli fog felgyünni; szürnyti félelmet fog ez okozni a széleken (Beres: Lev. 75). 3) [latitudo; breite]. Vr földncet zelet (orbem terrae) egésnessége itili (DöbrC. 24). Hartya, kynek zele legen of zeles (NagyszC. 69b). Meg merek ötet a keresztfahoz mint hozzát smind zelet (WeszprC. 102). Palastyanak egygyk zelet az zegbeemnek adaa (ÉrdyC. 624). Sípok, dobok trombiták barsagnak vala, szélét hoszját az nagy badnak nem látják vala (RMK. III.103). A melly palastot Pázmánnak szabtál, annak mind szélit s mind hoszját telliességgel ténmen magadhoz arányoztatd völt (Bal: CsIsk. 112). Galles gyöcs két szélbe, örög csipke kerül (Radv: Csal. II.270). 4) iustitia; bräme PPB. Az széli az szürnek szöttül két sing, kallattól penig egy sing (TörtT. XXII. 252).

[Szólások]. Egy szélbe szövi, a pedig jó takácshoz nem illik, mert mind nyüsti mind bordája különb a kettőnek (Pós: Igazs. II.364b. 411). Az erdőket szélben vévén iszonyu kiáltással üzik, kegetik vala a vadakat (Szal: Krón. 225). Az ellenség az országban széltevévén, valahol eljünne, mindent porrá teszen vala (613).

ajtó-szél: [antae; thürpfosten]. Az ajtó széleinc, oldalainae ajtó ragasztói lézncet: antarum postes erunt (Com: Jan. 106).

dolmány-széle: *lacinia togae PPB.

határ-szél: confinium C. MAL. [grenze]. Az tartzabázi batár széllyben (KöfTört. 411). Találjuk az határszélben őket (TörtT. XIII.99).

könyv-széle: *margo libri PPB.

ország-széle: *extremum regionis PPB.

papiros-széle: margo Com: Jan. 157. [rand]. A papiros szélire iratott jegyzéseccel az elmet könnyebbíteni senki nem tiltja (Com: Jan. 157).

posztó-szél: [latitudo panni; tuchbreite]. Azt a két csattot csináltasd meg olyan szélesen, mint annak a posztó-szélnek a szélessége, a kit adtam (TörtT. III.156).

selyem-szél: limbus, iustitia Com: Jan. 101. [bräme]. A fő ékességgel: prémec porsományoc avagy selyem széle, sinőrc (Com: Jan. 101).

tábor-széle: [extrema pars castrorum; lagergrenze]. Tar-chunk tábor szélén vigyázo istrását (Zrínyi: ASyr. 150).

tongör-szél: [litus; meeresufer]. Lataak az egyptombelyeket halvan az tenger zeelen (JordC. 40). Lata az gyermekot az tengernek zelen az apro kewekel yaczodwan (ÉrsC. 438b. CsomaC. 50b). Nagy sok hegyek alját befogták vala, mert az tenger szélét állották vala (RMK. IV.94). Az tenger szélire szála (Kár: Bibl. I.489. 491b).

zsinórozat-széle: limbus PPB.

Szélbeli: [confinis; benachbart]. Az lippaiak a szélbeli falukban beholdottanak (MonTME. VI.327).

Széled, szélhed, szélled (el szelledik Zrínyi I.108. szeltyed Beres: Lev. 191. szelredéz Kem: Élet 72): palor MA. [dispergor; sich zerstreuen]. Rész szerént elfogatnak, némellyec elszóztat-

án szálanganac, széllenedec (Com: Jan. 151). Az sötétben úgy széllýedtek, hogy csak szakadozva, széllýedvo gyútték felém (Bercs: Lev. 191). Inkább verjék össze egymást ótt, mintsem zótkve, széllýedve menjenek által (537). Az had koplaljon, az még gyózi, ha széllýed s vész, nem én vétkem, hanem az tisztéké (682).

el-szélléd, el-szélhed: palor C. dispalor, dissipor, dilator MA. sich zerstreuen PPB. [zersprengt werden]. A teckenés béka földre esniény, mind el széledek és el veszze (Helt: Mes. 406b). Az iuhoc ide s-toua el szélhetek (Kár: Bibl. II.140). Minnyájan el-szélýedtünk és tétova bújdostunk, mint a pástor nélkül-való szók (Pázm: Préd. 586). A pogányok közé el-szélhedt sido szóság (GKat: Váts. II.db). Az hol choportokban török gyülecezik, az Zríni kezétől gyorsan elszélledik (Zrínyi. 1108). Az ajándúságnak mégéddig semmi híret nem hallom, jobbára mind elszélledett (Bercs: Lev. 525).

el-széledés: dispersus C.

[elszéledő]

elszéledőség: [dissolubilitas; ablösbarkeit]. Az elrepülőség tapasztalhatatlan részeknek a melegtől könnyen elszéledősége (ACsere: Enc. 127).

ki-széled: dilator, extendor Kr. [sich ausbreiten]. A Kristus elesiájának ki kellett széllédni minden nemzetségekre (Pázm²: Kal. 713). Uj segítséget adok két részbe, kik élő nyelven szolgálhatnak a ki széllédett nemzetnek (Land: UjSegits. Előb. 4b).

kiszéledés: [dilatio; ausbreitung]. Az ki széledes az io karatban valo beuőkődés (Fél: Bibl. II.58).

még-széled: [dissipor; sich zerstreuen]. Megszélednek azok nyájak (KecsTört. II.229). Most már az had megszállýedt, mert János Diák messze esett előmben Hantzprugra (Bercs: Lev. 77).

Széledés: dilatio Kr. [das auseinandergeben]. A Luther s Calvinus hiti széllédésében két dolgot kell tekintenünk (Pázm²: Kal. 139). Mire való az továbbvaló distractio egyébre, hanem épüinknek fogyasztására, mert csak veszve is vezett már 200 z széllýedéssel (Bercs: Lev. 681).

Széledöz: [vapor, dissipor; herumirren, sich zerteilen]. Látra z falubeliek, hogy nyelvet nem tudva csak másodmagammal szélvedezek ott (Kem: Élet. 72). Minthogy úgy gyútt szélt mint z sáska az katona, széllýedezett csűröknek s majoroknak, kik lbánva vadnak az völgyeken (Bercs: Lev. 190).

el-széledöz: dispergor, dispalor MA. [sich zerstreuen]. El széledoznek a nyaynak iuhai (Kár: Bibl. III.27. MA: Bibl. IV. 8).

Szélleg: [vapor; herumschlendern]. Mind egész esztendő ital tamadnac széllegő latroc, kie gyuytasokat akarnac 1582 (Galg. Fv2). Koborol és szélleg mint a kimi-tatár, hátán háza, ursolyában kenyere (Fál: NA 215).

Szélös (szelles Helt: Mes. 448). Com: Jan. 47: I) latus, apandus C. prolixus MA. breit, weitläufig PPB. Menyetek szelles velagban euntes in mundum universum (NémGl. 139). Ala egy kew es zeles vala (EhrC. 130). Zeles a kapu es bő z vt, méf vízen a vezedelemre (MünchC. 25). Mynd ez zeles ylagon az ewangelyom predykaltatyk (AporC. 24). Igen sebes ala es zeles a folio viz (VirgC. 109). Zeles földnek ő feneki ieleninek: apparuerunt fundamenta orbis terrarum (DölrC. 5). Zeles es yrtas az wt (JordC. 373). Eleybe kezde ióni ember, igen szelles galleros mente vagon rayta (Helt: Mes. 48). Ha nagy széles ho esic hamar fel oluad (Cis. G4). Széles rtelemben véssi a szentség nevé (Pázm: LuthV. 310). Legtalmab gonosztétvő az széles ég alatt (MA: Scult. 432b).

A kutból vizet vomak széles-kerékkel (Com: Orb. 149). A keskeny homloc disznói, a szelles jó indulatu avagy minéműségfi (Com: Jan. 47). Mint vas-bánya fújo az ő széles mellye (Zrínyi: ASyr. 237). Nincsen oly okos, erkölcsös nemzetség széles e világon, mellyhez szó nem férne (Fál: Uf. 367). 2) marginus C.

[Szélesebböd]

Szélesebbödként: [paulo latus; ein wenig breiter]. Néhol meg-szakasztás nélkül szélesesbedkén ki-terjedhetett a tracta (Nagyari: Orth. c5).

Szélesebben: [latus; breiter]. Arius és Mahomed hamarób és szélyesebben ki-terjesztették hamisságokat (Pázm: Kal. 676). Valamit egész egyéb írás szélyesebben befoglal (Illy: Préd. II. Előb. 1b).

Szélösécske: [paulum latus; ein wenig breit]. A szurok termő fanak levelei szélyesetskek (ACsere: Enc. 231b).

Szélösöd-ik: latesco MA. breit werden PPB.

el-szélösöd-ik: [dilator; sich ausbreiten]. Az en zayam nykwan vagon te hozyaatok o coryntombelyek es az en zywm el zelesödöt (ÉrdyC. 372).

ki-szélösödik: dilator MA. [sich ausbreiten]. Myt mondana zent Damancos atya, ha mastan nezneye az fratereknek ky zelesedet vagy meg nágyeytot hazokat es cellyayokat (DomC. 131). A mi szününk kiszélesedet: cor nostrum dilatatum est (Helt: UT. z2).

még-szélösödik: latesco C. MA. breit werden PPB. Ha az vaj bé, végy tikmonyat egy kalámmal, tedd bele, az mennyi széles az serpenyő, annyéra megszélesedik (Radv: Szak. 287).

Szélösen: late, spatiose C. MA. weit PPB. Mynd ez wylagha mezze ees zelesen ky therythe (PozsC. 28). A vörösbagymat hámozd meg, tiszta asztalon mesd meg szélesen (Radv: Szak. 40). Az vörösbagymát szélesen metéld reá (101). Három féle értelemben vétetik a tudósknál ez a szó: végezés, 1) szélesen, az okos teremtet állatok felől tött isteni végezésért (DEmb: GE. 29). Olly szélesen lövődöz a tárgyra, hogy minden mosogatást befoglal (Kereszt: FelsK. 354).

Szélésít: dilato, prolato SI. [erweitern, ausbreiten]. A foglalt mondás az, a melynek utolsó része több dolgokat foglal bé magában egynél valamely foglalós szócska által, a mely foglaló szócska itt gyúttó vagy szélyesítő (ACsere: Bölcs. 46).

el-szélésít: ∞ Ez chelekedettel zynek zeme meg tyztulatyk, elmeye embernek meg elesetytyk, értelme el zelesetytyk (WeszprC. 129). El zelesetytyk hew galleerokat es nagyoboytytyak lhw rwhaoknak peremyt (JordC. 126). El zeleseyteed een wtyamath een alattam: dilatati gressus meos subtus me (KulesC. 32). Zelesehed el fat az kiszélesített pogácsra (287). El szélesétette az pokol az ő torkát (Zvon: Post. 144).

ki-szélésít: dilato, produco C. [ausbreiten]. Mykorou en ky zeleseytendem az the hatarydat, senky nem pathwarkodyk az the földednek (JordC. 75). Ki szélesítik pedig az ő be iratott tartiaiokat (Fél: Bibl. 39). Két osztýra az monolis téisztát vékonyan ki széleséted (Radv: Szak. 284). Ifiuts lisztet az fúra s nyomd azt az fát az kiszélesített pogácsra (287). A kovács a vasat ki-szélesíti, ki nyújtya (Com: Jan. 104).

ki-szélésítés: dilatio MA. ausbreitung, erweiterung PPB. Az én nyomoruságimban ki-szélesítettést szerzél énnékem (Szék-Zsolt. 3).

még-szélésít: [dilato; erweitern]. Vr szélyeséget őbenne mégzéleséite, hóg mendénec zemej előt teccikula (BécsiC. 31). Zelesehed meg te kopazlatodat (248). Ő filateriomokat mégzéleséitik (MünchC. 56).

Szélösség: latitudo C. MA. breite PPB. Itaka ő kő falt letnen kőnöklené magassagban es zelösségét hamíe kőnökletne (BécsiC. 11). Eglbkys hangyanak nyoma eoz fűldnek zelösségben (WinklC. 82). Nomorosagból vrra kialtek es vr engem zelösségben meg halgata (DöbrC. 51). Az eo zyvnynek zelössögere beovelenben ki ette (DomC. 8b). Soksgav sebydnék zelesége (PozsC. 10). Ada az isten Sálomonnac igen nagy értelmet és elménee zelösséget (Kár: Bibl. I.306). Hámozd meg az csukát, az hámozatlan felére szabj amnyi vásznat, mennyi az hosszúsága és zelössége (Radv: Szak. 110). Az naptámadat felől való zelössége: latitudo ejus, quae respicit ad orientem (MA: Bibl. I.73).

Szélösségős: [extremus; äusserst]. Ez velagnac zelössögös zegeletből mindönökét megkeserítőtem koserűsegőekkel (NagyszC. 61).

Szélösségű: 1) [latissimus; weitest]. Ez paranólat ki igen zelösségő te minden vidékiben móghirdettesec: in omne, quod latissimum est, provinciarum tuarum (BécsiC. 50). 2) [latitudinis; breit]. Ime egy tenérni zelessegű fettet az en napimat (Sib: VigK. DXII).

Szélössül: [dilator; sich erweitern]. Ky myath my mynd mennyozraghban irathassunk es zelesvltneek avagy örösnök (ÉrsC. 180). The zent lytwed el terwlyen es ez lewen zelesvlylyon (510b). Erdenlyem, hogy ky ew dycseseghekert es hyltemnek zelesvlyteyert kywól walokat kenzathok (512b).

el-szélössül: ∞ Elzelesvle: dilatatus NémGl. 146. El zeelössewit az en zerethóm: dilatatus est dilectus meus (JordC. 274). A lelec föl emelkedhetic, ha testi erzenysegeknek myatta nem haगतatit el zelesölni (VitkC. 7).

elszélössülés: [dilatio; ausbreitung]. Kereztyen bytnék el zelesoolese (DomC. 301).

ki-szélössül: [dilator; sich erweitern]. It meg iria az profetu az Messias orszaganac io szerenezes allapatiat, mel nap tamadatol fogua nap ossetic ki zelesvlttetöt (Szék: Zsolt. 183b).

[mög-szélössül]

mög-szélössülés: [dilatio; verbreitung]. Mykoron jmad-sagot tenne az ev zeretenek megzelesooleseert avagy meg-sokasulaseert, zent Peter ad uala zent Damancos atyanknak egy istapot (DomC. 18).

Széleszt (el szélheszt Mad: Eváng. 858. el szélhesztetés GKat: Títk. 97. szélleszt C. MA.): dispergo MA. zerstrouen PPB. Mód nélkül széllyeztenem az hajdúit magánosan nem lehet (Béres: Lev. 476). Pásztor az ő nyáját már maga széljesztí, ártatlan esordáját szánt szándékkal vesztí (Fal: Vers. 912). Széllesztítek, a kire emelünk kezöket (Könyi: HRom. 3). Ide jön prókátor baját szélesztieni (Orczy: KültSz. 204).

el-széleszt: 1) dissipio, dispergo C. MA. zerstrouen PPB. El széleszte azokazt az wr oman ököt mind a széles földre (Helt: Bibl. I.E2. Aa1). Meg lassatec, hogy testi gondolkodas ebben meg ne iaczottasson, az heleket meg sokasítum es az zelessegeket el szeloztuen (Zvon: Osiand. 41). Az álgyu-öntő vagy öntető tsak azt kérte véle, hogy az isten az által a lövő szerszám által szélesze-el az ő ellenségit (GKat: Títk. 450). Szamerénél őt megveré, hajdúit is elszéljeszté (Thaly: Adal. II. 338). Az irígységnek minden felhője elszéllesztetett (Hly: Préd. II.79). 2) inconcilio C. [verfömden]. El-széleszttem, öszvo-háborítom: inconcilio PPB.

elszéllesztés: dissipatio C. dispalatio MA. zerstroung PPB. Az isten a nyelveknek meg ögyolítottések és az éppítöknek el széllesztetések által jelenté magát itt alatt a földön lenni (GKat: Títk. 97).

elszélleszthető: dissipabilis C. MA.

ki-széleszt: prolato, dispalo MA. ausbreiten PPB.

mög-széllyeszt: [dispergo; zersprengen]. Habár mög-széllyeszszem is az Austria szélét őrző hadat, nem vagyok bizonyos benne, hogy ismét valami ne csoportozzék (Béres: Lev. 96). Ha most mög-széllyesztieni tanálnák az hadat, az jövő is eloszlana útjából (301).

[Szélheszt]

el-szélheszt: [dispergo; zersprengen]. Meg-váltó és széllyező-is, azért ki kételkednék ő benne; mi pásztorunk s az ő juhait el-szélhesztené-e (Mad: Eváng. 858).

2. [Szélhet]

el-szélhet: dissipio, dispalo, disgrego MA. zerstrouen PPB. El szélhetlec titeket: dispergam vos (Kár: Bibl. I.428). Mint az útnán való sárt megtapodtam öket és elszelletttem öket: disperdi eos (MA: Bibl. I.300).

[Szélire]

szélire-hosszára: [per longum et latum; weit und breit]. Szélire hosszúra mely hertelen növe (Matkó: BCsák. 7).

Széllyel (zelell ErdyC. 510b. szellel Helt: Krón. 22. sziluel Sylv: UT. II.118): 1) passim, fusim, palatim, diffuse C. sparsim MA. zerstreut PPB. Az zeep mezőn zeellel az föld nagy eekős seeggel ffeel őtöztetöt (ErdyC. 510b). Ki miatt kiszelittetene a toronnac vegezese előtt szellel el oszlani (Szék: Krón. 8). Az pogánoknak tartománuban sziluel lakoznak vala (Sylv: UT. II. 118). Ezek széllyel az alfölden lappagtak, ndvarlani királynak nem akartak (Tin. 335). Mellyekhöz soe faluc vadnac ot mind szellel (Helt: Krón. 3). Vidoc paraznasag mind szellel el arada (Born: Ének. 348b). Midőn az romabeli fejedelemség erejébe völt és e világon széllyel uralkodot (Tel: Eváng. II.977). Tábóli környöl mind szellel őrfüzénee, mert ellenségektől igen felénee (Gosárv: MagyB. Díj). Az protestaloc ezt szorgalmazae szellel irasokban, hogy mi ezac az hűit által igazulune meg (Zvon: Osiand. 37). Az levitac az izraelitac között szellel szorint zeret lactae az országban (MA: Bibl. I.175). Az útközben szellel futo (Mad: Eváng. 217). Széllyel bujdosó játékos vándoroc (Com: Jan. 209). Másutt forgott, széllyel bogározott, túrje kárát (Hall: III.118). Széllyel imitt-amott bujdosok (Thaly: VÉ. I.102b). 2) vulgo MA. [gewöhnlich]. Imadyatok istent mind zellel, hō mutassa meg nekőnk, miképpen ez binesnek lelke megen ki a testből (BoC. 28). Az isten széllyel az irásban hosszun élete igér (MA: Scult. 16). Ezt hirdeti Dávid szellel a soltárokból (Pós: Igazs. II.19).

széllyel-széllyel: [ubique; überall]. Mostis ezac nem minden szem pillantasba szellel szellel soc ezer változóc vadnac (Born: Préd. 548).

szérto-széllyel: ∞ Hetven tanétványát bocsátja vala k szerzte szellel (Zvon: Post. H.334). Szerzte szellel ez világon (Tolu: Vígazs. 43). Ezeket éitálta ám szerzte szellel könyveiben (Czepl: Japh. 48). Sok név-nélkül-való nép kard miatt hul-el két vitél kéz miatt mezőn szerzte szellel (Zrinyi I.161). Zrinyi az várból k megyen nagy bátor szível, előtte törökök futnak szerzte szellel (II.87). Meg-volt e természet ellen való dolog szerzte-széllye Magyarországon (Szatm: Cent. 61). Szent Pál levelei meg mutatják, hogy miénk völt ő és Bulgáriában szerzte széllye az ő vigyázása alatt levő ecelesiák (Szatm: Dom. II.5b. 14). Az istentelenek és hypokriták az irásban szerzte széllyel orosz lúoknak nevezetnek (Misk: VKert. 64). Az hajdúság szerzte széllyel ment az hegyeknek (Béres: Lev. 525). Esze Tamás réafelelt, hogy nem bocsátja ököt szerzte-széllyel (545).

Széllyelvaló: [diffusus, sparsus; ausgeleht]. Az kereskedőneec és szellel való fáradságuae gyakorlottsága (Helt

ritm. G8). Fiókat tanczolasra, szellel való kuritolásra szoktattak (DecsiG: Préd. 52).

[Széllýül]

ki-széllýül: [divulgor; kundgemein worden]. Ennek híre y zellywle: rumor ejus processit (JordC. 456).

Szélső: extremus, marginalis Sl. [äusserst]. Egy mély és oszú völgy fekszik tábor mellett, csak nem az vár éri eggyik szélső végét (Zrinyi I.50). A szélső végére nem tekint a veszelemnek (Fal: TE. 634). A szélső mellettem panarancsot vett, oly eleven s friss volt mint ágon az evet (Gvad: FNót. 07).

Szél't (szél't Gvad. Orsz. 75.): passim Kr. [weit und breit]. Öképen derék nyárban másfél-százán-is a nagy halas-tókon szél't brognak (Misk: VKert. 344). Szél'tmegy az had (Bercs: Lev. 620). z csalóközi német, csak szél'tpraedál s éget, ni helt puskáznak, szél'tmegy (685). Mint juli nyáj farkastil ha szél't kergettetik mindenfelé mégyen, a merre telketik (Gvad: Orsz. 75).

Szerte-szél't: [passim, disperse; weit und breit]. Szerte szél't yának (Gvad: Lev. 135).

Szél'tében: 1) collateraliter MA. seitwärtig PPB. Fejér ékony patyolát vagon fejében, két choport kóchak-tol alá álltél'tében (Zrinyi I.33). **2)** [in latitudine; der breite nach]. zakaszszatoc huszonöt ezer sing földet hosszszában és tíz ezert zél'tében (Kár: Bibl. II.151). **3)** [sparsim, diffuse; zerstreut, usgedebnt]. Éjeli varjuk így járnak szél'tében (Zrinyi II.86b. 33). Minden tartozkodás nélkül, szél'tébe fájtalankodnak (Tus: pol. 9). Azok bizony elterjedtek az falukra szél'tiben (Bercs: ev. 280). Ambár béállott az Vág, de ugyan szél'tiben nem behet az had (290). Visszalopódják az fírod't had az Vágon men való falukra, mert innen ugyancsak szél'tiben nem gyihet (47).

Szél'telen: [marginis carens; ohne rand]. Merth a keresztfa itelen vala, azért eggyik labath masyk alá teweek ees özue emenyön zeghezeeek (WinklC. 207).

Szél'től: [eminus; in der weite]. Így tetzik, tábort látok mot szél'tül (Zrinyi I.137).

Szél'üen: [late; breit]. Chynaltatot vala maganak keet vnye elev avagy három barom vnye zeleven auag negy vnye zeleen az dyznonak bevreiben egy evuet (MargL. 86).

SZELE: [?]. A nagy zele bak soce Pázmány Péter vramtol em ferhet el, magha bizony ő velle fertalyos az nem volna (al: Epin. 2).

SZELEMÉN: trabs, transtra, tignum MA. [balken]. Myt eezed az zalkat te atyad'fyaauk zemenben, ho'g az zelemet e zemedben meg erzed [igy] (JordC. 372). Hagyd, hogy ky ongyam az zalkat az te zemedből, teemagad nem erzed az element the zemedben. Képpwtalo, vesd ky elezer az zelemet e zemedből (541). Kezelyt az zelemenhez kewtelwel kewty vala ÉrsC. 539). Ki gerenda, ki szelemei, ki ozlop (Mel: SzJán. 80). A léczek ragokon, szelemeneken fekd'sznek (Com: Orb. 35). A szarufákon, ollókon, ragokon, szelemeneken és léczeken a téglác vannak (Com: Jan. 107). Falai meg-rendültek, minden szelemenyi és gerendái őszveverődtek (JesTitk. 15). 'ettünk az schola mestör házának egy szelemen ágast (MonTME. 156). Maga szemébe nem érez szelement (Gvad: Időt. 206).

SZELENÉCE (zelőnce WeszprC. 11. Helt: UT. G7.): pixis, necula MA. [dose, büchse]. Szelenetz, puska: pyxis PPBl. Nem lika nekőnk, bogh ezt az zelenzebe tegyők, merth verek italma (WinklC. 179). Kenet, ki vagon alabastrom zelencebe NagyszC. 166). Venen egi zelőnce dragulatos kenetöt, feiere tte (WeszprC. 11). Ky vona az zelencheet, kyben vala Cristus-

nak zent teste (DomC. 302). Az zelenceet nytta, kyben az zentsseg tartatyk vala (ÉrdyC. 91). Az zsebből egy zelőncét ott kivonya, áfián nevü maszlag kyben vala (RMK. III.255). Arany zelenczékét eltékozlának, arany koronákat mind folrakának (V.30). Az orvos zelencziet akar mint forgassa, semmit nem használ (Vás: CanCat. 268). Az patikárosc jó izü lágý orvosságokat, liktáriomokat, nyálasztós édes falatokat zelenczékben eltesznek és megtartanak (Com: Jan. 175). A kegyelmeknek tartására nincs jobb zelence a maga felől való józan értelemnél (Megy: 6Jaj III.34). Szelenczékét és orvossággal teli edényeket tartván kezekben (Hall: HHist. II.335b). Estem itt szoros-zelenczébe (Gvad: Időt. 6).

[Szólások]. Vgy kell agebuec, se m i red, se m szelenczed, azért vgyan barbéllya tótted magadat (Helt: Mes. 296). Oly orvost keresnek, az kinek sem ihre sem szelenczeje nincsen (Marg: Imáds. 20). Sem ira, sem szelenczeje nem lévén (Sall: Vár. Előb. 2). Sem irok, sem szelenczejek, s doctorokká tészik magokat (Megy: 6Jaj. II.39). Akar disputallyon, akar valamit írjon, az ő néki mind ire, mind szeleuzéje (Pós: Választ. 307). Ha sem i red, sem szelenczed, nem kell vala magadat doctorrá tenned (Matkó: BCsák. 184). Vah ageb, se irod se szelenczed, s még is orvos doctorrá tótted magadat (Kereszt: FelsK. Előb. 2). Nincs a dologhoz se irod, se pedig szelenczed (Csizi: Síp. 431). Ha nincs i red és szelenczed, miért tészed magad borbélya (Kisv: Adag. 101).

füstölő-szelence: [tribulum; räucherpfanne]. Szigonyokra, czészékre és füstölő szelenczékre tiszta aranyat ada (MA: Bibl. I.383).

irés-szelence: lenticula PPBl.

olajtartó-szelence: [lecythis; öhlfläschen]. A fa olaj az olaj fákából sajtolatik és meg-tisztittván az olajtartó szelenczékben tétetic (Com: Jan. 72).

patikabéli-szelence: [narthecium; arzneibüchse]. A nevek olyanok mint imez patikabéli szelenczékre ragdattott schedulák (GKat: Váts. I.213).

témjénező-szelence: [tribulum; räucherpfanne]. Fel-mene az jo illatoknak füstí az isten eleibe az temyenező szelenczekből (MNyl: Irt. 373).

útmutató-szelence: [magnetica pyxis; magnetbüchse]. A tengeren járó hajósoknak útmutató mágnes-kövi szelenczejek vagon (DEmb: GE. 169).

1. SZÉLÍD (zeled EhrC. 150. NagyszC. 92. KulcsC. 76. szeléd Decsi: Adag. 214. Kisv: Adag. 261. Fal: NE. 61. szelégý Zvon: PázmP. 1. Zrinyi: ASyr. 15. zelig TelC. 380. szeligg Helt: Krón. 187. Mel: Herb. 49. Güres: Mátý. 73. sziléd Mad: Evang. 16. szilid Fél: Tan. 318. Kulcs: Evang. 10. Bal: CsIsk. 352. zyligg ÉrdyC. 244. zyliggy ÉrsC. 197b. sziligg Decsi: Sall. 28. Csákt: Assv. 16. zirigseg [?] Titk. 239. zeuledseg EhrC. 146): mansuetus, mitis, cicur C. MA. [zalm, sanft, mild]. Az farkas el megyenuala zent Ferencznek vtanna mykeppen zeled baran (EhrC. 150. VirgC. 56). Mikeppen ez zeled barant ez keges istennec eggetlen eg' fyat ez zerrel göttretők (NagyszC. 92). Haragus vala es zylig leen (ÉrdyC. 374). Tanwlylatok en tewlem, mert zylig vragok en es kegyes zyw (390b). Legyethek eedessek, legyethek merteghiles es zylig (ÉrsC. 197b). Az zerzetes legén zelig, ne vizhauno (TelC. 380). Az földet nem ezac sziligg és vad oktalan állatockal ékesítötte (Mel: Herb. Aij). Terem az hegyeken, olyan mint a szeligg kemény, terem erdőkön is (Mel: Herb. 49b). Az vad fan szilid oltatik (Fél: Tan. 318). Az vadfabannis olthatnak zeled fa ágatt, nem bogy az tulaidon szeleg faban ismeg szeleg ágatt nem olthatnanak (Frank: HasznK. 79b). Szeléd őlot fak: arbores sativae (Com: Jan. 21). Az nagy vad fát szeliddé változtatni (Radv: Csal. III.

51). A vad körtvélt a szelédüél nagyobbra becsüli (Kísv: Adag. 261). Szeléd és vad protestansok is vannak köztünk, gondal várom tudni, hogy kikkel tartasz (Fal: NE. 61). A tavasz fel ölteteti a földet szeléd gyeppelel és virágokkal (Fal: BE. 587).

2. [SZELÍD, SZELŐD]

még-szelíd, még-szelőd: [mansvefio; zahm werden]. Ő: is megszeliidüenee és a régi ostobaságból kitérnéene (Helt: Krón. Előb. II). Látom sölýmomat urár megszeliidüni (Thaly: VÉ. II.45).

Szelíhdőd-ik: [domor; zahm werden]. A mi testünk is búval szeliidődik (Rim: Ének. 320).

Szelíhdiget: [mansvefio; zähmen]. A lovas a lovat avagy pírösögattással szeliidüeti, avagy sarkantyúkkal izgattyá (Com: Jan. 86). A kegyetlenség, mellyene edesgettetni, szeliidügettetni, onyhétetni kellene (199).

Szelíhdít: domito C. domo, cieuro, mansvefacio MA. mitifico PPBL. [zähmen]. Szelíhdítö: domitor; sziligyitök: mansvetorii; szeliidítö azzony: domitrix C. A patvaria egymáshoz sziligyitj a haboriság szörzököt (Félv: Dícs. 27). Az ezetbe olajt egyelünk, hogy annak keménységét szeliidüte (Ily: Préd. 1.317).

még-szelíhdít: mansvefacio, cieuro, mitifico, domo, edomo, perdomo, praedomo C. [bezähmen]. Még-szeliidítjük a barnokot, úgy járunk rajtok: efficimus domitu nostro quadrupedum vectio-nes PPBL. Ha a pharisaetose zablát szenvedhetenee, te is az eretnekekkel vetekeden üket meg szeliidütheted (Mon: Apol. 265). Az Christus ecclésiájának igirtett, hogy az pogány nemzetségeket megszeliidíti és menyeyi emberekké teszi (Pázm: Kal. 622). Lám az vad korechent megszeliidüthetni (Zrinyi: ASyr. 8).

még-szeliidüthetetlen: indomabilis C. [unbezähmbar]. Az orószlán egy kiváltképenvaló igen kegyetlen és meg-szeliidüthetetlen állat (Misk: VKert. 48).

Szeliidütös: domitura C. domatus, domatio MA. [zähmung].

Szeliidütetlen: intractatus C. [ungezähmt].

Szeliidütöget: [mansvefacio; zähmen]. Jesus szeliidüeti edes- getésivel a bűnösnek fene szívét (Megy: 6Jaj. II.42).

Szeliidüthetetlen: indomitus, indomabilis MA. [unbezähmbar]. A második akadály az elmének rendetlen indulattya avagy a szeliidüthetetlen meg-üudulás (Teleki: FLÉl. 2b). Szeliidüthetetlen sebes kesellyös-sas (Zrinyi: ASyr. 15).

Szeliidüség: mansvetudo C. MA. [zähmeit, milde, sanftmut]. Az farkasrol, ky bodog Ferencznek myatta fordola nagy zew- ledsegre (EhrC. 146). Fogadlyad, hogi az zilytseget, kit en elvtem fel fogadal, hogi azt erwseu meg tartod (VirgC. 57). Megtere az elevhly zewledsege es tellyes okossaga (MargL. 167). Oh, mel nag zewledsegele engeduala (VitkC. 89). Az orozlan nagy zilyg- seoggel meg marada velök (ÉrdyC. 561b). Niery nekem lölky szeliidügeth (ThewrC. 166). Uram emlecdöl meg Dautrol es mind az ő zirigsegröl (TihC. 239b). Fel appiczetek szeliidüsegnek lelkeuel (Fél: Tan. 323). It merneie valaki sziligyseget es igrul- massagot emlogetni (Deesi: Sall. 42). Oktassatoe zewledsegnele lelkeuel (Tel: Fel. 7) Nem ezeket kívánom, hogi tanuljátok: hanem az egy-ügyfi szeliidüseget (Pázm: Préd. 51).

Szeliidüségös: mansvetus, mitis, benignus MA. [sanft, mild]. Idwözleg zelyczögös vram Jesus Kristus (CzechC. 17). Az the kyalvod el yewt teeneked zilygsszeghes: rex tuus venit tibi mansvetus (ÉrdyC. 103b). Moyses peniglen szeliidüsegös ember- nek nevezeték (Tel: Evang. II.189). Az ur Christus merö zeli- idüsegös nyájasság (MA: Scult. 933. 713). Szeliidüsegös bárány Ily: Préd. I.2).

Szeliidü: mitesco, mansvesco, mansvefio MA. [zahm, sa- werden]. A király nem gondola vele, hogi a kössög vgy ve- vala a nemeseket, mondván: Had, had, had szeliidülyneuek köuély nemes wraim (Helt: Krón. 205). Vad és zilaj lelke s ledülhi, meg-alázodni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). A ki a töké tesséneek tetején meg tudott állapodni, sok hozzája szeliidü sziveket fog tapasztalni (Fal: UE. 365). A rozsak rozsakl esajják magokat, a jók jólköbz szeliidülnék (369).

egybe-szeliidü: [familiaritatem contrahio; sich befreundet]. Megböcsüssa, hogi most semmit nem küldhettem Kdnek, me- hogi asszony ő Kegyelme csak tennap iuta; örömetest kee- szerint leane es, hogi egybe szeliidülnék (Nád: Lev. 80).

még-szeliidü: mansvefio, mansvefio, mitesco C. [zal- sanft werden]. A vásott természet a tudomány által meg- s- dül: vitiosa natura *eomprimatur doctrina; még a vadal munkával meg-szeliidülnék: *mansvescunt tractatu feræ PPBL. Ha fene vadakkal fenyegeth, Xpusnak neweet halwan n- zilygyewlnök (ÉrdyC. 216b). Kezdéneek a magyaroc lassan l- san meg szeliidüni (Helt: Krón. 26b). Ezek meg oem gondoly- hogi az vad állatis meg sziligyül (Cis. A2). Nehéz bir- emberce az köuer testel, meg kel azert ő neki abrakát von- hogy meg szeliidülyön (Tel: Evang. 1.365). A róka soha n- nem szeliidül (Com: Jan. 47). Ugy meg szeliidülytek mint ő- elöt vad tyuk (Zrinyi: ASyr. 238). Az eléfántok akármint fog- tassanak-is meg, igen könnyen meg szeliidülnék (Misk: VKert. 25).

Szeliidüles: mansvetudo; sanftmut, milde. Édesseget- lálnék előb epében, hogi neu szeliidülyést az te vad szüvedl (Zrinyi: ASyr. 16).

Szeliidülyget: [mansvefio, mitesco; zahm werden]. Szeliidü- getni, lágulygatni kezd szüved az isten dajkalkódása alatt (Megy: 6Jaj. II.44).

Szeliidülyhetetlen: [indomitus; unbezähmbar]. Az aszszö- szeliidülyhetetlen es mértéketlen, ha böltsséggel es szép tu- mányokkal nem ékesítettik (Pázm: Préd. 1128).

SZELINDÉK (szeliidünek PP. Zrinyi: ASyr. 249. szeleno- Fal: NA. 4. szilindek TörtT. III.249): canis sagax, canis An- cus MA. canis sangvinarius Anglorum Nom. 133. [dogge, h- lenbeissor]. De jai, nagy szelendek oroszokdik után (Zrin- ASyr. 249). Vér szopó szelendek, világnaek tolvaja, telheteti- ségednek el jüt órája (Zrinyi II.94). It edes báyám ur- nyolcz öreg szelendek, kölyök négy vagyon (RákGy: Lev. 40). Két-két szelindék van minden nymphánál (Gyöngy: Cup. 3). Hogy egy szelendek akad ott szememben, azon meg-vidül- háborült szivemben (GyöngyD: Cup. 589). Szelindek formára l- ezüst pohárok (MonIrók VIII.45). Szelindekre való bársony rézkarikás örv (XXIV. 184). Ezek után vitték 8 szelindek vizslátot (TörtT. III.249). Pokol fenekéüül származott best- megdülödöt szelendek, vérszopó hárpia (Thaly: VÉ. II.257). P- dásan folyt nyálok s az angliai imilyen s amolyan szeleno- kekrül, agár, visla, kopó, s töb afféle fityesző tatskókrul (Fé- NA. 4).

SZÉM (zsem Pesti: NTest. 85. zöm JordC. 380. 792. sz- Helt: Krón. 32. zum IIb.): 1) oculus C. MA. auge PPBL. Sz- elött forog: obversor C. Latiatue feleym zuntuchel mie vo- muc IIb. Menbe felemelot kezekuel es zomekuel ygeke- (EhrC. 4b. 67. 122). Kezerytek ütet, hogi venne oruosagot z- meuek (VirgC. 36b). Legottan az gyerinek zomei megnytv- kozle ov daykayanak emloyt zopny (MargL. 192). Te testedn- zewethnöke mondatyk te zemed (JordC. 371). Bestyeek, ky- nek faarkokou sok zömök valuank (SándC. 38). Ki ő nek- vala zemekeu világa es ő vénségének tápláló estájja (RM- II.330). Mikoron megvallották volna az ő támadásokat, so-

koknac kitollatá szömeket (Helt: Krón. 33). Zemekkel lattak, hogh az Dwnan menten megyen fel az török (LevT. I.245). Hályag fogá be az én szememet (Kár: Bibl. I.479). Tartóztatván valának az ő szemek, hogy meguo esmerneiek ötet (Tel: Evang. II.48). Menydrégéskor szömedet be tapazd és füleidet, mert meg vakit (Cis. II.3). Bodogok a zömök, mellyek lattiak 1583 (KBártfa Bif). Mint az két szömet vgy szerette: plus oculis suis (Deesi: Adag. 238). Szöbb iffiat soha az nap szemé világon nem láthat (Zrínyi: ASyr. 98). Az ő kárunkulus módra tsilagzó szemével meg-látja (Misk: VKert. 165). 2) granum MA. gemma C. MA. [korn, knospe]. Megh sokasithom az the magodat mikpen az tengörnek főuen zömth (Tih.C. 163). Ez finac magua húsz szöm nádmézzel viz korságot gyógyít (Mel: Herb. 20b). Ha harmintzat meg törsz a szemében és meg iszod borban (83). Az egy czeresnye szembe harom külön valoc vadnac, mind az harmat egy czeresnye szembe mondgyue (Born: Préd. 382). A veteményes magok a tolkjokban magot, szemet neuelnek (Com: Jan. 26. 165). Az abrak penig ugyan szemül legyen meg (MoutME. II.69). Buza, zab, árpa se szemül se szalmájában kezem alatt semmi sincs (RákF: Lev. I.258). 3) [annulus; ring]. Arany lincz, egyik forgacz zömre wagion, 32 zöm benne (RMNy. II.220). Ugy függ tölem mit szemről az arany lántzon a szem (SzD: MVir. 171). 4) [punctum; auge]. Az két s három szöm egy jó tanác néked, még ez őszel felségedet hazá vigyed (FortSzer. N3). Az hat s öt szöm öoked prophétállya, hogy héában töröd feiedet raita (FortSzer. K2).

[Szólások]. Kinek a szemé sem áll jól: *consceleratus vultus PPBl. Egy gonoz ember meg wrözta az zent egyházat es annak okaert istennek chapasa zerent ky apattanak zemey (ÉrdyC. 638b). Fecske-ganéjjal ki-apadott szem (SzD: MVir. 388). Vérbe borul a szemé (SzD: MVir. 387). Jót érzek, igen ciklandik az iob szödmóm (Deesi: Adag. 111). Bé-esnek a szemei: lumina *cadunt PPBl. Meg rekednek en ynem, meg fogyatkozozanak en zemey (KulesC. 161). Szemeink folyhatnak köny hullatásokkal (Thaly: Adal. II.55). Vérben forognak szemei (Czepl: Japh. 247). Szeme, szája járása, bővséges ajánlása teljes udvariság és bizató reménység (Fal: NA. 243). Olly fertelmes könnyen öltözik, hogy a szellő is, a szem is megjárhassa a ritka gyolcsokat (Fal: NU. 267). Ezen-is sok szem kapám: versatilis Artemon (Kisv: Adag. 527). Helyén költ a szemé: okos, vigyázó, szemes (SzD: MVir. 387). Nem ott költ a szemé, hogy ezt véghez vigye (386). Másokoak szemek láttokra soba sárlhudi nem szoktak (Misk: VKert. 39). Az ő szemé el lépi az eget és földet (Fal: BE. 569). A ki fenn ül, még azoknak is rabja, kik udvarolják, minden fül, szem lesi, ha vét, messze látszik, messzé hallik (Fal: SzE. 538). Azon vannak, hogy boszszút állyanak fenyegetődző nyelvekkel, félelennéző szemekkel (Hall: Paizs. 264). Nyiljék szemed, mikor az idő és alkalmatosság megkivánja (Fal: UE. 482). Már talám felnylik az szemek ezen szerencse után és soprnozni fognak (Bercs: Lev. 78). Nem mind azok, a kik látnak, vannak kinyílt szemmel (Fal: UE. 482). W zemey inkab meg nyılanak (VirgC. 33). Házbá mennek s vannak kedves beszédekkel, lopogatják egymást oldaliló szemekkel (GyöngyD: KJ. 398). A bősületes úrnak arra szemé légyen, hogy maga kezével nem verelkedgyék (Pázm: Préd. 274). Minden felé szemetek, fületek legyen nektek is, éjjel nappal tudósítatok (RákGy: Lev. 144). Kővárra szemed, füled legyen, ha megtanálna halni Monoki (291). Ebeczki urannak az Duna-melléki passusokkon úntalan szemé légyen (Bercs: Lev. 541). Mindéki rajta lehet szemé az ellenségén (649). Szembe-akadott velem: mihi factus est obviám PPBl. Mihelyt akad annyának szemében, meg-kezd halványodni az mindgyárt színében (GyöngyD: Cup. 629). Mel őrdögök zembe hannák a leleknek ő büncit (BodC. 25).

Szömébe hányá neki az ő vétékét (Helt: Krón. 72b). Alig ültek vala le, hogy juta szemben az urannak két szölgája (LevT. II.11). Távul hogy-ha osik vilások magolknak, napot rendelnek szembe-jutásoknak (GyöngyD: MV. 107). Akarja azt adni Keménynek magának, ha módját ejtheti szemben jutásának (Gyöngy: KJ. 75). Ha isten egymással szemben juttat, azon köll lenniük, minden jóra hozhassuk a dolgot (Bercs: Lev. 90). Kényszerítlek arra, hogy juttasd szömbé vele (Mik: MN. 181). Azt lobbantya szemébe, hogy illetlen pompával jár (Pécsv: Fel. 449). Szembe megy: congridi PPB. Jó vitéz Franciskó, kivel nem merének, az vitézek közül hogy szembe mennének (RMK. VI.55). Azt hánytá szemére, hogy goromba, szembe mondó, izetlen (Fal: NU. 355). Szemben pattant vala velem itt is Károli: mit használ, hogy oltalmaztam itt is ezt az földöt (Bercs: Lev. 135). Szembe szállata Daniidot Isten Goliattal (Born: Préd. 239). Ky zemedbe zepet zol, de hatwl meg ezen, az weled egyftt soha sokayg nem lezen (Pesti: Fab. 53b). Szembe szöllő (Pécsv: Fel. 562). Szembe szökik: insultare, rebellare PPB. Ő ember ki vagy te, ki az isteml szömbé szökuén pártolód (Helt: UT. r2). Ortae az, melly egy hiti-zögd barátot szembe mer szöktetni sz. Ágostonnal, Baziliussal (Pázm: Kal. 405). A kakas mikor mástól meg gyözzettetik, erőtlenségét előtte viselvé, mindjárt az első szembe szökés közben bátorságában tsiggedez (Misk: VKert. 355). Kinek mi szivében, meg tetszik szemében (SzD: MVir. 42). Akkor láttuk leg szembe tündőleg ő felsége gyengülését (ErdTört. I.11). Látom szivtelenségét az hadnak, négyezer, háromezer is meg ver szemben (Bercs: Lev. 692). Pirongatással zömögbe uetnen (DebrC. 66b). Bodog ember, kynek bineeth zö zemebe nem vetete: beatus vir, cui non imputavit dominus peccatum (KulesC. 71). A kössegis szemetekben veti (Mon: Apol. 425). Nagy száka vala szemében a szomszéd Bolgár-ország (SzD: MVir. 385). Másokkal nem örömet lenni szemben: fugere conspectum aliquorum PPBl. De ezekről és nagyob dolgokról mikor szembe lészüök, beszéllünk: sed haec et alia majora *coram PPBl. Mikoron szömbé löttenec volna, ezekben vóuéc, hogy nem olly igen darabos volna ezászár mint az előt (Helt: Krón. 121). Ha eltembe Keguel zembe lehetök uala (RMMY. II.11). Zembe lettenek kiraly kepewel (331). Enyanzer woltham zembe velek (LevT. I.88). Az-után ismét fizen-négy esztendő milyva ugyan ottan volt szembe Péterrel (Pázm: LuthV. 8). Jacob szembe léssen Esauval (MA: Bibl. I.31). Moses az Pharaó királlyal való utolsó szembe létele után mondotta (MA: Bibl. I.58b). Beszéllő Décei, mint volt szembe véle (GyöngyD: KJ. 394). Az füvezérl szemben létek alkalmatosságával (RákF: Lev. I.470). Eszterház Antal nrammal ő kegyelmivel is szemben voltam (Bercs: Lev. 621). Idő nap előtt el-erőtelenedtek, sem ehettek, sem alhattak, az halál ki-néz a szemetekből (Bod: Pol. 112). Az álom ki pattan vala az én szemeimből (Alv: Post. I.604). Nem jobbé tisztességgel halni embernek, hogy sem szemén élny szégyennel mindennek (Zrínyi: ASyr. 64). A ki ezt a rettenetes világot bíró méltóságot szemén hordozza, könnyen elfelejti a bünt (Fal: NE. 46). Kiki szemén tartsa csillagát, mert ha elveszti, nem lesz vezére (Fal: UE. 465). Miudennek vagon már szemén ellenség (Zrínyi: ASyr. 62). A bátorság isteni szeotség a katona előtt, ezt viseli szemén, ennek áldozik (Fal: NA. 209). Eleget adna a szemnek, ha más marha után nem járnának az urfiak (Fal: NU. 267). Adgy dugaszt fülednek, kápát a szemédnek, keveset lass és hally (SzD: MVir. 387). Állanunk kell ő székiek előtté, büneinket hányja mi szemünkre (RMK. VI.36). Póshazi deák a mi szemünkre hányta a barrokát, kit ő hordoz a fején (Sámb: 3Kérd. 753). Szemére hányás: exprobratio PPB. Ide kívánkozok egyvelesleg sok dáma, hogy szemre kaphassa azokat, a kikhez a városban nem fér (Fal: NU. 267). A szer-felet akar tetszeni, nem tetszik; azoknak, a kik szemre

kapják, unalmas (Fal: UE. 429). Még a szent helyeken is az, emilylen szemre kerülések és szomszéd ülések veszedelmese (Fal: NA. 201). Ő felségének szemire hányták, hogy olly semmi, semmi oláh embernek anynyi hűtöt, jószágot adott (ErdTört. I.9). Mikor a fiatal ágaskáról egy szemot lemetszenek és más fiúnak héja közzé vonszák, ezt szemre vagy levélre való óltásnak nevezik (Lipp: PKert. III.23). Fyvetekre, zemetekre paranczyolom, myngyarast ywtvén jfyenek (RMNy. II.252). Szemünkre ne térjen a dolog: szégyent ne vallyunk vele (SzD: MVir. 386). Az őrdög zemere vethy abvóns embernek gonoz fertelmes gondolatokat (TelC. 258). E dolgot en szemekre vetettem (Czegl: Japh. 151). Mikor ingyen sem gondolta, akkor vettem ezt szemére: hoc *nec opinanti objeci PPBl. Némelyek kopasz mentségre szornlak, mikor szemekre vetik mások fogyatkozásokat (Fal: UE. 442). Szemre-vetéssel kezdik a dolgot és csak nem véres hartzal végezik (424). Némelyek tulajdon mocskokat a máséval mentogetik és ha így sem szapulhatják ki, szíunel szépítik, hogy bédughassák szemét a világnak (428). Jóseph fogja be te néked az te szemeidet (MA: Bibl. I.44). Talán az bor-hályog fogta be a jesuita szemeit (Czegl: Japh. 230). A pór-rendnek sok feje vagyon, sok gonosz szemeket forgat, sok ártalmas nyelvekkel támad ellenünk (Fal: UE. 109). Szememet reá függesztet: specto C. Eftyle koreszt fogasokkal akariák fyegetk tamasztani, hogy a szogény egyfyűnokne szömeket be halolhassac (Vallást. Mij). Kezde zemoit le hajtani (VitkC. 92). Szemít hánya a szöllő, gyöngyre dagad (SzD: MVir. 387). Rágták ajakokat méregkban, véres szemeket hánytak egymásra (Fal: NE. 26). A diesért rikaság szemot kiszit (Fal: UE. 442). Ha akarta, eszszár, királ szemét békötöte, az mint ő szerette, mind kettőt úgy viselte (RMK. III.14). Zöldellő fáknak szem-legöltetők különbözőségi (SzD: MVir. 387). Tudom bizony, hogy merezgeted itt az szemeidet s fonod az inadat (Bal: CsIsk. 314). Fel nisd az szömdőd, ha mit akurz (Decsi: Adag. 9). Szeme felnyitva aluszik (Misk: VKert. 49b). Aszszonyom nyithatod szemedet a szépre-is, de okkal móddal (Fal: NA. 173). Tudom, hogy ez megh sauanittia az szemeket (Bal: CsIsk. 22). Igen szürta szemét a szomszéd Bolgárország (SzD: MVir. 385). Eő vala ellenség szemek ki-szürő szállkaja (CzeglVers. 3). Itt sok hamislokkúség ment végbe, mert ötezer forinttal kiszúrták a szemit 1759 (Házánk I.147). Az őket fiúnak ki tollác a szömeket (Helt: Krón. 32). Böldog állapotod ki ne tolya szemét a továbbnéző takarékoságnak (SzD: MVir. 388). Nézésel szemoit bē nem tölthette (386). Nem köteleessége a nemességnek, hogy két kézzel szörjön, szemeket verő pompára szagasson (Fal: NU. 288). Képtelen különbség váltja őket, mely magok viselésekből kinéz és első tekintetre szemet vér (Fal: UE. 479). Vétém szememet arra az oszlopra, mely a konyhó közepin volt felásva 1759 (Házánk I.282). Senkire jó szemot nem vetnek (Fal: UE. 382). A ki valami vétkünnnek bizonysga lehet, arra jó szemot nem vetünk (Fal: UE. 485). Szemöit röllunk elvotte (SzD: MVir. 385). Pöldre vetett szem illet szüzeket (386). Reün leg-ébrebben veté szemöit (386). Szemöivel eljárnia sereget: oculis *obire exercitum PPBl. Ugyan általajartsz szemével: acerrime me *oculis contemplatus est PPBl. Totétől talpig által járta szemével ötöt (SzD: MVir. 385). Tiszser is megjárja szemöivel, valamennyi búbok vagynak az egész szobában (Fal: NA. 142). Káján szemöivel mindenkiben gúncst keres (Fal: BE. 581). Monda, hogy zeymewel sem latta (RMNy. III.80). Tanitványit szemmel látott igazsgára vitte (MA: Scult. 46). Szemmel látott dolog, hogy sok esűfolásokat viselnek (Czegl: MM. 6). En szemmel látott tanúkról szöllok (207). Szemmel-látott tanú (DEmb: GE. Előb. 12). Harag szemmel néz reád (MA: SB. 53). Böldog eld menetole vané valakinec, ne horgas

szemekkel nézéd (Com: Jan. 202). Az orozlan meg haragnek, kezdő pokol zemmel reya nozny ees fogat chykorgatny (Pesti: Fab. 78b). Nem lépnek bé a templomban meg szállani szível és szemmel a szentség előtt (Fal: NA. 147). Nagi harag szemmel az aszonira tekint (Pont. 216). Tekintettélc harag szemmel reayok (Vás: CanCath. 214). A bölts azon igyenes szemmel tekint jó és bal szentséjére (Fal: BE. 579). Nem hagyá gyámoltalan árvaságra, hanem gondos szemmel vigyáz reá (Fal: NE. 43). Szem eleibe ereszteti valakit (SzD: MVir. 388). Az halálrol walo thwdomant myuden ember az ő zemey előtt forgassa (ÉrsC. 270). Szemönc elöt forgassoc az szent Pál intését (Zvon: PázmP. I.44). Szem előtt forgás (Pázm: KT. 71). A tisztesség igazgatja, vezérli minden cselekedetinket akár otthon legyünk, akár ottkin sok szem előtt forgolódjunk (Fal: NA. 186). Légy minékünk szemönc gyanánt: eris ductor noster (MA: Bibl. I.129). Az kic meg akarnac gazdagulni, ezekne szemec közbén megyen az ur és mondgya (MA: Scult. 876b). Nem tudot szemközbe menni a feleléssel (Sámb: 3Fel. 19). Argumentumodat szemed közbén lobbantya (Matkó: BCsák. 97). Mikor valami apróbb barnok véle szemközbe mennek (Misk: VKert. 26). Szem-közbe mégyen a madarászokkal (352). Szemközbe találkozott vélek (Kár: Élet. II.400). Azok természetiehek alkalmaztassuk magunkat, kikkel szemközbe léendünk (Fal: UE. 441). Négy szem közt lenni, beszélni (SzD: MVir. 387).

[Közmondások]. Monduan vagón: zemét zémert, fogat fogort (MünchC. 22. JordC. 368. Fél: Bibl. 7). Csak azt hűd, az kit szömdüel látz (Decsi: Adag. 8). Sok füle, sok szöme vagyon az királynak (9). Két szöm mindenkor többet lát egynél (181). Az városi ember kinn el való embernek, ha lehetne, szemétis kü ványa: urbanus aequi nihil bonive cogitat (199). Job az szömben való szidás, hogy nem alafomban való czalárdsg (285). Senki nem sírja ki szemöit a más szerencsetlenségében (Kisv: Adag. 261). Szemével hallotta, fülvél látta (SzD: MVir. 386). Szén-égetőnek tőkén a szemö (388).

arany-szém: balux C. baluca MA. goldsand PPBl.

árpa-szém: granum hordei Kr. [gerstenkorn]. Obolus, tizenhat arpa zömöt nyom (RMNy. II.51). Nem adnéce egy árpa szömet rayta (Helt: Mes. 10).

borsó-szém: [pisum; erbse]. Ebből ezínály pilulákat egy borsó szemmet (Mel: Herb. 19).

borsószémü: [magnitudine pisi; erbsengross]. Hettőn az kőnczöl az időnek miutoltat giöngce borsó szömd houl be hintni 1572 (KBécs. DS).

buzaszem: [triticum; weizen]. A szerfün edgyütt vagyon a buza szem a polyvával (Szathm: Dom. 167).

csöpögő-szémü, csöpögős-szémü: lippus C. PPBl. [triefingig]. A vñec avagy czepegő szeműec alig látanak két szöt olvasni (MA: Tau. 37).

csik-szémü: lucinus C. MA. kleünügig PPBl.

csip-szémü? Czigánál találod meg el veszet marhádat, czip-szömd, kirázza borsos szakalát (FortSzer. K3).

csipás-szém: [oculi suffusi; triefauge]. Tsipás szemmel vagyok: lippio PPBl.

csipás-szémü: lippus Kr. [triefingig]. Pötsenyés, tsipás szemmel vagyok: lippio PPBl. Igen alnoe vala, rausasz, szörös, miüt eg Esav, czipás szömd, czomos hatu, santa es pelp (Szék: Krón. 171).

csóka-szémü: glutopis C.

éb-szém: conisa media; huudsauge Mel: Herb. 138b.

egy-szemű: unioculus, luscus, cochlites C. coeles PPBl. [einäugig]. Soekal jobb és hasznosb egy szeműneec lenni, hogy nem mint valknae (Com: Jan. 53).

éls-szemű: [acribus oculis; scharfüngig]. Ha délkorban megnezellyne, az mie kórörskörnyül szeméine előtt forognak, éles szeműeknek látatunc magunknac (MA: Tan. 3).

fa-szēm: [oculus; knospe]. Fa-szem öltő: inoculater; fa-szemet, bimbót bé-öltök: inoculo PPBl.

fél-szēm: 1) oculus unus Kr. [einauge]. Mykoron fél szemmel neezőt vala kyre mynt mastan teeznek ez vylagnak flyay (ÉrdyC. 647b). Engem egy forghak wég ítet, hóg az fél szemem ky eset, fél zerge lettem (LevT. I.137). Az választ tette András uram, akár fél szemét tolja ki, akár az lovat adja meg (Nád: Lev. 133). Az néki fél szeme: igen kedvese (SzD: MVir. 388). 2) [oculus retertus; schiefer blick]. Fél-szemre nézni, meg-lopni szemével: *limis oculis aspicere PPBl. Fél szemre nézni egyebet: alios intortis oculis intueri (Erasm: Erk. 44).

félszemű: luscus, unioculus, cochlites, defoculus MA. coeles, monoculus Nom.² 197. einäugig PPB. Félszeművé teszi: eluscat MA. Vaksi aszszony, félszemű aszszony: *lusca mulier PPBl. A fél-szemű kandis, edgyic szemétől meg-fosztattot vak: coeles monoculus est, lunine altero orbis (Com: Jan. 54).

főlnéző-szēm: sublimes oculi Kr. [hochfahrende augen]. Hét dolgot számlál Salamon, melyet isten gyűlöl és azok-közül előlveti a fél néző szemet (Pázm: Préd. 1008).

gabona-szēm: [granum; körneben]. Az galamb zokta az gabona zennek az ianát valogatny es az gonozat el vetny (CornC. 232).

gyöngy-szēm: unio SK. [perle]. Ez leen az eekes aranyas gyengzem (ÉrdyC. 464b). A gyöngy szemek a csiga héjakban találatnac (Com: Jan. 14). Almadin aranyba foglalva, gieöngh szemek vadnak mellette (Radv: Csal. III.162. 320).

háló-szēm: absis, plaga retis C.

hályogos-szēmű: glaucomaticus PPB. [der einen staar hat]. Hályogos szemű tseresznye: cerasum Julianum MA.

jegy-szēm, jegyző-szēm. Az olwaso zem közöt vala egy ezysth kereszt yegg zemewl (ÉrdyC. 277b). Két kaláris olvasó, kik között az jegyző szüm vagyon (Gér: KárCs. IV.365).

kecske-szēmű (szőlő): bumastos Nom. 80b.

kék-szēmű: caesius PPBl.

kiálló-szēm: [oculi prominentes; hervorstehende augen]. SzD: MVir. 385.

kicsiny-szēmű: lucinus C.

kidomborodott-szēm: [oculi prominentes; hervorstehende augen]. SzD: MVir. 385.

kiülő-szēm: ∞ SzD: MVir. 385.

lágyszēm: [oculus debilis; schwaches auge]. Ferkót lassan lassan az verőfény nézésre kell szoktatni, mert félő, hogy lágyszeme ne legyen, mert ha isten élteti, az kópja hegyire kell többet nézni, hogy nem sem anyjára, sem anyjára, ahhoz kedig nem jó az lágyszem (NádT: Lev. 15).

lánc-szēm: [annulus catenae; kettening]. Ezek a szép nevek mind reá illenek mint császár nyakában az aranyláncszemek (Thaly: Adal. I.19).

ló-szēmű (szilva): pruna asinina; rosspflaume PPB.

macska-szēmű: glauciolus C. caesius PPBl. Stephanus Machkazemew dictus (ZichyC. IV.468).

mák-szēm: 1) granum papaveris Kr. [mohnköruchen]. 2) [pauillus; winzig klein]. Nyncl eg makzem thewkelletnessog benne (LevT. I.18).

mákszēmnyi: [pauillus; winzig klein]. Czac egy mac szemnyi edesseget sem adnac (Born: Préd. 301). Czac egy mácszēműt is nem aluttac vala (Temesv: Béla 17). Hogy csak egy mácszēmnyibenis szollyon (Bal: CsIsk. 225).

olvasó-szēm: granum rosarii Kr. [rosenkrantzperle]. Az olwaso zem közöt vala egy ezysth kereszt (ÉrdyC. 277b). Sarga gyanta, a ky az olvaso szembenis vagyon (Frank: HasznK. 36b).

ökör-szēm: 1) regaliolus C. trochilus Com: Jan. 31. [zaunkönig]. Ember dragalatos mykent ekerzem (ÉrsC. 263b). Nagyra viszed az ökörzemet: mira de lente (Kisv: Adag. 308). Az ökör szem és czinege nevétségesen hasonlitanac magokat a strucz madárhoz (Com: Jan. 31). 2) bupthalmus; rindsauge Mel: Herb. 71. Ökör szem, ez fű olyan mint az eb kapor, feiéir virága mint az ökör szeme (Mel: Herb. 71. Beythe: Nom. 2).

ökörzēmölcske: [regaliolus; zaunkönig]. A krokodilus az ökörzēmölcskének minden nélkül megengedi, hogy a torkából ehessék (Misk: VKert. 248).

öreg-szēmű: [oculis magnis; grossfüngig]. Magas, szép kinűlő, öreg szemű ravasz lészem (Cis. k4). Bársony öltözetben, szép, öreg, fekete szemű szemöldökű leányokkal sétálnak (Pázm: Kal. 442).

pap-szēm, pápa-szēm: conspicillum, perspicillum MA. [augenglas]. Pápa-szem, okulár: conspicillum; okulár, pap-szem, sebet tisztító ispót, seb-mérő vas: specillum PPBl. Igen tiszta pápaszemet vegyen elé, a ki az augustiai vallásnak ágazatit fel akarja találni (Szentiv: Verseng. 273). Nem jó mindent pápaszemmel, hanem sokszor csak fél szemmel újai közt (Fal: Vers. 892).

pécsényés-szēm: [oculi suffusi; triefauge]. Pécsényés szemmel vagyok: lippio PPBl.

pécsényésszēmű: lipposus MAL.

pézsma-szēm: [granum moschi; bisamkorn]. Egy pézsma láncz, melyben vagyon rostélyosan aranyba foglalva 43 pézsma szem (TörtT.² IV.141).

rák-szēm: [lapillus cancri; krebsauge]. A rák szemek többire a nőstény rakokba találatnak (ACsere: Enc. 254).

ráró-szēm: [oculi acres; scharfe augen]. A ráró szemek is kaprozhatnának utána (SzD: MVir. 385).

sok-szēmű: [multorum annulorum; vielgliedrig]. Semmi gonosz sem érkezik magán, mind a jó mind a gonosz sokszemű láncc (Fal: UE. 492).

szégyentelen-szēmű: [impudens; unverschäm]. Ne leheteszel szégyentelen szemnek (VirgC. 134).

szőlős-szēmű: [annulorum magnorum; mit grossen ringen]. Egy arany láncz széles szemű, kibe 98 arany (Radv: Csal. II.129).

szembe-szēm: [coram; zugegen]. Fiamnak alböcsátása úgy lött, hogy az fejedelemnek magát kötelezte az visszamenetelre, minek okáért ez országnak fejedelme azt megértvén, csak szembe szem akart fiamval lenni, miglen az odavaló kötelezettségbe leszen (NádT: Lev. 169).

szēr-szēm: [elegantulus; stutzerhaft]. Nem szenvedgyük, hogy akármely nyalka szerszem katona szemesnek s okosabnak itillye magát az anyaszentegyháznál (Pázm: Kal. 455). Nem szenvedgyük, hogy akar mely nyalka, szerszem katona

vagy kapta bűzű műnes legény itelő mester legyen az szent iras dolgaban (Zvon: PázmP. 301). Szerszemü katoná (Fal: Jegyz. 935).

szörszemség: [nugae, scurrilitas; possenreisseréi]. Tudatlan deli szertelen szerszemségét arulta akkoris (Zvon: PázmP. 162).

szőlő-szém: acinus MA. [weinbeere]. Az el hagyoth zelő feyeth away zometh, ky el hullot, föl ne zeggyed (JordC. 104b). Szőlőben az el maradó szőlő feieket ne keresd fel, az el hullot szőlő szemeket ne szedd fel (Kár: Bibl. 1.105b). A kenyér soc buza magból és a bor soc szőlő szömből leszen eggye (Tel: Evang. 1521b). Egy szörszál Fabiust, egy szőlő-szem Anaereont meg-fojtotta, torkokon akadván (Pázm: Préd. 1145). A szőlőnek jósağa és ereje a szőlő-szemekben, nem a veszőkben vagy a levelekben áll (Mád: Evang. 190).

szőlőszemés: [acinusos; weinbeeren]. A szőlő szemes szőlő gerezdekből esőbörben meg-nyomattatott szőlő nedvesség sajtóval nyomattatic ki (Com: Jan. 84).

tyúk-szém: 1) ehalaza C. [hühnerauge]. 2) corchorus C. anagallis más; gauchheil Fuchs: StürpH. 8.

tyúkeszémü. Vaklyos, homályos szemük, tyúk szemük: myopes PPBl.

vak-szém: 1) oculus coecus SK. [blindes auge]. Az viteznek vala vak zöme; hogh meg őklelte volna Ihusnak oldalath, az lancharol cheppene ogli cepp veer zömere, legottan megh nyleek (WinkC. 220). 2) tempus C. tempora Nom. 13. [schläfe]. A keze a füle s a vak-szeme körül jár: manus *errat circum aures et tempora PPBl. Kősd az két vak szemedre, fő fayást gyogyit (Mel: Herb. 13). Az te két vak szemed az te haiadnac fonetelia között (Kár: Bibl. 1.632b). Mikort mulatni kímegy is, egy kis cezzettel kend meg az balfélől való vak szemedet (Nád: Lev. 55). Ha az bogats koro gyölkörét őzue töröd dizno haial és meg kenőd vele kezet, basat, vak zömet, az negyed napy hidegből meg gyogyul (BeythieA: FivK. 63). A cherleuelő fyuet ha az vak zömödre kőtől, igen io (84). Rekedez röhögő torkod, fogaid meg-feketednek, orrod meg-vékonyodik, vak-szemed bé-esik (Pázm: Préd. 74). A vakszem és orr között: inter tempora et nasum (Com: Jan. 47). Kennyék-meg a vak szemét popiommal (Web: Anul. 97. Nad: Kert. 317. ACsere: Enc. 194). Ha fejed faj, vakszemed gyakran kend (Félv: SehSal. 35b). Demirhám Delit vak szemben késével találta (Könyi: HRom. 182). Kit osztán vak szemben egy on golyobis ér, melly miatt el-esvén meg-holt e jó vezér (183).

vendég-szém: conspicillum Major: Szót. 162. [angenglas].

vér-szém: audacia Kr. [külület]. A ki az gyönyörűségre adta magát, zökl ágra nem mehet az vagy nem vehet semmi vér szemét (MA: SB. 33b). A sátán vérszemet véssen a batoratlan keresztvény ellen (Czegl: Enoch. 1.75). Mind az had- s mind az országban oly confusio vala, alig tudtam vérszemre kapatni (Beres: Lev. 19). Nines abban nagyobb rasz, mint hogy az meg-félemlett állonság vérszem-kapva megyen magának megerősítésére (62). Térj szellőre, fris égere, vérszemet véssznek a megszornult s fojtott erok (Fal: NE. 26). Vond meg magadat, vér-szemét kapsz, meg újulsz (Fal: NU. 288). Lássék vérszeme eszednek, add jeles próbáit készségeidnek (Fal: UE. 467). Távol légy a város gőzétől, térj ki frisebb égere, vérszemét kapsz, megújulsz (Fal: NU. 288). A gyáva és megfélemlett szív nem tud vérszemet venni (Fal: BE. 587).

verfelye-szém: [punctum talarium; auge an den würlfeln]. Fejér czipót kell pirítani, az tejben verfelye szemre kell metélni, nádmézzel folyál meg kell hinteni (Radv: Szak. 197).

zab-szém: avenae granum SK. [haferkorn]. Neki sinez gyűszűbe, ha mikor tatarozzais, zab szemre hányva varrását (Bal: Epin. 6. SzD: MVir. 387).

[Közmondások]. Bolond, a ki egy zab-szemért a lóba bújik (SzD: MVir. 300).

Szembe: coram, ad faciem, in oculos MA. vor augen öffentlih PPB. Szembe meghazudtol: mendacii probrum alieni in os ingerere PPB. Szemben ditsérni: *coram in os aliquem laudare PPBl. Kitsoda fodd meg ötet szemben (Kár: Bibl. 1.525). Szembe szépet szól: hát meget meg ragalmaz (Decsi Adag. 196)

szém-szembe: [in os, ad faciem; ins gesicht]. Atte elető deth zemzemben nem zönnec megzidalmaznia (NagyszC. 97b). Kezde szém szömben ötet pirongatnia (DobrC. 164). Zem zembe allatta volna az doctorokat ev vele (ÉrdyC. 661b). Törvében az gyermekok ilnek, egymással játékbán zemszembe perelnek (RMK. II.306). Szemszembe eszt ő neki meg parancbola (Hoffgr. 158).

szembe-szembe: [praesens; zugegen]. Wramwal zembe zembe wolth (LevT. I.19).

szemtől-szembe: coram, cominus, praesto, orotenus C. in os, ad faciem MA. [ins gesicht, gegenüber]. Szemtől szembe tőle halljuk vala: *coram ex ipso audiebamus PPBl. Szemtől szembe ellene alléc (Helt: UT. Bb. 1). Szemtől szembe megzid (Mel: Jób. 6b). Szemtől szembe szölloc ő véle és nilárú való látásban (Kár: Bibl. 1.130). Mig az istent színről színre és szemtől szembe látúe (MA: Bibl. Előb. 1). Szemtől szembe ellene mondanának az igasságac (MA: Scult. 877b). Szemtől szemben-is meg-dörgálta (Land: UJSegits. II.11). Előtte szemtől szemben: in os fiat (Com: Jan. 204). Ellenségekkel szemtől szembe meg kell harcolni (Ily: Préd. 1.322). Szemtől szembe nem köszönhetta meg védelmét (Fal: TÉ. 640).

Szembevaló: 1) [apertus, manifestus; offenkundig]. Debitor apertus et manifestus, qui debitum bujusmodi non negat, quique vulgari et materno sermone szembe-való adós nuncupatur (DeerUladiš. Kr.) 2) [simulatorius; täuschend]. Nem szömbé való szolgálattal szolgálúan, mint azzoc, kie az embereken kelletic magokat (Helt: UT. Dd1). 3) [adversus; gegenüber stehend]. Iaszlo kiraly az tatar nemzetet szembe-való viadalla (aperto Marte) meg ronta (Ver: Verb. 230). Az Christus halála szembe való ütközlet vala mind azockal az ellenségekel, a kiknee (Boru: Préd. 238b).

Szemébe: [in oculos; ins gesicht]. Csüföltál-é valakit szemében vagy háta mögé (Bíró: Augy. 297). Egy hertzeg asszony nak szemébe jövendölék sokan, hogy előbb utóbb ugyan tsak játéklelet fog meghalni (Fal: NA. 146).

Szemécske: 1) ocellus C. [äuglein]. 2) [ansula; henkelchen]. Ötuen szemécsket chinaly mindeneic karpitra: quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte (Helt: Bibl. 1.0o3). Kéce selyemből czinúly az sátor kárpittýára szemécskéket: fa ansulas hiecinthinas ad cortinas (MA: Bibl. 1).

Személ: 1) granatim colligo Kr. [kornweise auflesen]. N szemeld a másét, tsépléd a magadét (SzD: MVir. 385). 2) [grana porrigo, cibum praebco; fittern]. Szemelni kell a betemalzatot, szemem, magom, fel-veszi magát (SzD: MVir. 388).

ki-személ: [eligo; auswählen]. Ki-szemelni a lovakat: szépit, színit, szállassát a lovaknak ki-szedni (SzD: MVir. 452).

Szemlél: 1) aspecto, circumspectio, obtueor C. spectro, contempler, lustro MA. besichtigen, betrachten, anschauen PPBl. Tával szemlélön: prospecto C. Nézellem, szemlélem: inspect PPBl. Meg latod az mit ez előt nem szemlélettel (Mon: Apo. 39). Az Isten refánk szemlél (Pázm: KT. 59b). Az isteni természetnek felgáttá most nem szemlélhettyük (Pázm: Kal. 24). Szeimeit farságtá vala szemlélvén az áétatos népet kit követ a gyönyörűséges musika szó (EsztT: BSzáz. 46). Ugyan nem

egyéb vegre alittyá vala magát születetnek lénni, hanem csak hogy az szépséges napnak gyönyörűsége világát es füvet szemlélnie (Lép: P'Pük. I.110). Ne horgas szemekkel nézzed avagy szemlélyed: ne nimis aspice aut specta (Com: Jan. 202). Ha azt mongyák: saepe et magnus dormitat Homerus, bizony szégyen nélkül szemlélnem chorbámat (Zrinyi I. E.15b. 2). Több társait magától el küldi, az nagy théatrumon csak magát szemléli (II.61). Mikor valaha az a szernyi látás jobban szemléltet praktikára hozattatni (Illy: Préd. I.70). Mennyit adakoznak, szemlélik, de mennyit ragadoznak, meg nem gondolják (II.50b). Úgy tetszik, szemlélem a fényes kardokat, mikép szedetnek pamukos tsalmákat (Orezy: KultSz. 178). **2)** [eligo; auswählen]. Szemléllitek kőszületök hét férfiakat, kikről bizonyosság tetetik, kik teliesek szent lelekkel (Fél: Bibl. I.188).

el-szemlél: lustro, collustro C. [beschauen, besichtigen]. El-szemlélem, meg-világosítom: collustro PPB. Az wrakat király mind el szemlele (Güres: Máty. 31). El szemlélt szemem ök állapattyát (Eny: Gizm. 14). Házát belől ha elnézi, mindenfélét elszemléli (Thaly: VÉ. II.211). Jelen volt a fejedelem, végig mindeneket el-hallgata, a papi szentelésnek rendes tzerimóniáját el-szemléllé (Bod: Pol. 82).

környül-szemlél: circumspecto C.

még-szemlél: perspecto C. contemplor, collustro MA. be-rachten, besichtigen, besehen PPB. Megválasztom, jól meg-szemlélem, vizsgálom: dispicio PPB. Byzon ky akaria az ew fogatkozást zvenek zemenel meg zemlelni, meg tekinteni WeszprC. 135). Meg zemlele az azzoniallat, hog io volna a fa es zeph (TelC. 208b). Azonközbe az Ventzel a fő capitány meg szemlélte volt a Kupat (Helt: Krón. 28). A nőtelen legény meg-nézi, megzemléli a szüz leánt (Com: Jan. 116).

még-szemlélő: [speculator; auskundschafter]. Kémekek, megzemlélőket és czirkálókat kell ki-bocsátani: emittendi sumi oryaei, speculatores et exploratores (Com: Jan. 148).

[rész-szemlél]

rész-szemlélő: [episcopus; bischof]. Adtác nekie az püspöknek vagy rész-szemlélőnek titulussát és nevezetit (MA: Tan. 110).

Szemlélés: inspectus, obtutus, circumspectentia C. contemplatio MA. [besichtigung, betrachtung]. Embernek zyweből zaraznak ky az gonoz gondolatok, gonoz zemlelesek (JordC. 78). Ez vilagon elő zent emberek el thawoztattak byneketb zyvelkedetiben, gondolathban, zemleleesben (ÉrsC. 218b). Inttatic az templom, ha szemlélésnek okáért léssen az tempomba menetel (Zvon: Post. II.273b). Az emberek az oktalan latok szemlélésekből vesznek alkalmazosságot az istennek leszítésére; ez a szemlélés olyan, mely ez őt dolgokat magába glalja (Misk: VKert. 5).

Szemlélet: ∞ Ráro tekenteti s deli szemléleti (Liszt: ars. 17).

Szemlélhetlen: [quod conspici non potest; unsichtbar]. idám legyek vagy kedvetlen senki arról nem tehet, indúlatom emilhetlen, napvilágra nem kelhet (Fal: Vers. 890).

Szemlélő: **1)** conspicuus, contemplativus C. **2)** lustrator, opector C. contemplor, inspector MA. [zuschauer]. Volt y majom, mely igen mesterségesen tánczolt, mellyel a szem-öket nevetésre indította (Misk: VKert. 228).

Szeménként: [granatim; kornweise]. Riskását keveset zy bele, csak szemenként legyen (Radv: Szak. 19). Az egrest néabús lében tedd fel, szemenként is, az mint lehet, szedj, gy tisztességét vallhas vele (20). Az riskását szemenként sd meg, mos s szárazd meg, mosárban erősen törd meg (9).

Szeménvaló: [albugo; augenstaar?]. Szeménvalóia ha lonak vagon, az halogfőának az héiát törd meg es ad meg emni a lonak (OrvK. 97).

Szemés: **1)** oculatus, ocellatus C. oculus MA. [der augen lat]. Zemesek: oculati NémGl. 375. A zemesek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik csupa szemle- nek (Sylv: ÚT II.161). A nap a szemést, élőtt élteti, a zeme fűtot, holtat meg dögleti (Mel: SzJán. 50). Az mi kezene zemesec, azt hiszie, az mitt látnac (Zvon: Post. I.694). A gonoszokból jókat, a vakokból zemeseket alkota (Pázm: Préd. 379). Oly zemesec vattoc mint az bagoli az hod vilagon (Pázm: Fel: 73b). Vak vezérek vezetik őket, kövessenek szem.essebbeket (Matkó: BCsák. 101). El-nem hiszen, a mely io zemes, hogy a p betűt hozzá nem tenné (Czegl: Japh. 153). Ama lelkesállatok elől, hától és belől zemesek voltanak (Illy: Préd. II.228). **2)** providus, perspicax MA. [scharfsichtig, umsichtig]. Eszes, zemes, szemes-látó: prospex PPB. Szömös mint az maczka: Lynceus perspicatior (Decsi: Adag. 86). Szemesnek kell lenni, a ki ezeket meg sajdíthatja (Pázm: Kal. 272). Az isten azt itili, hogy mennyei jókkal gazdagok, zemesek szép tiszták (Pázm: LuthV. 429). Szemes abban, a mire egyebek kötelesek, de azt könnyen el nyegi, a mivel maga tartózik (Pázm: KT. 122). Okos, zemes áros ember (MA: SB. 119). Fel nyilt zemes völdotát meg-tapasztalod (Com: Jan. 3). Oly zemes nem lehet az ember, hogy néha által ne ugordzyék a nyomtatásnak vét-kén (Illyef: BCsTomp. 72). A szent írás stílus-ának, szava járásának zemes megvisgalása (Pós: Igazs. I.136). A zemes világ alkalmasint tudgya, mennyit nyomunk a latban (Fal: BE. 597). Nincs olyasmi teljes életünk forgásában, mely úgy kívánná a zemes vigyázást, mint a társalkodás (Fal: UE. 440. 464). Ha ebbéli fogatkozásodat megsajdítja a zemes világ, alkalmazosságot adsz, a körültedd mesterkedő hamisságnak (481). Bernárd, a ki zemes udvarba nevelkedett, magára vállalta a dolgot (Fal: TÉ. 645). Azok zemesek a mások megítélésében, a kik tsipások a magok látására (SzD: MVir. 253). **3)** [oculis conser-tus; mit augen bestreut]. A ruliák ne legyenek csodások az az csodálatosan zemesek vagy hasogattattak (Mad: Evang. 452). A páva az ő tarkabarka és zemes avagy sokképpen festet farkát el-terjesztvén (Com: Jan. 38).

[Közmondások]. Vak szömösnek ad világot: sus Minervam (Decsi: Adag. 4). Szömösnek való az iütek (Decsi: Adag. 40). A kinek ellenségi vannak, zemesben jár és inkább vigyáz magára (Pázm: Préd. 126). Az vakis vezetheti az zemeset (Zvon: PázmP. 274b). Az ajándék megvakította az zemeseketis: munera excaecant etiam prudentes (MA: Bibl. 1.69). Job egy szömös tanu, hogy sem tiz fülével halló (Prág: Serk. 531). Más háznál zemes, magáénál vak: *lynx foris, domi Tiresias PPB. Más házá-nál zemes, otthon pedig vaksi (Kísv: Adag. 182). Szemesnek való a törvény: vigilantibus jura (Fal: NE. 103). A vakondok utat mutat a zemesnek (Fal: Vers. 912).

Szemésöd-ik: [providus fio; umsichtig werden]. A bíró Argusban zemesedgyék, hogy az igyet jól által lássa (RendEl. F4).

Szemésen: circumspecto C. perspicenter, vigilanter, provide MA. [umsichtig, vorsichtig]. Ha állapotunkat zemesen visgállnyk, nyilvánban ismérhettyük, kik vagyunk (Pázm: Préd. 66. Pázm: Kal. 419). Ha a tanuló önként tanul és a tanító örömet oktat, jeles gyönyörűség mind kettőnek (Com: Jan. 154). Ha Székél Istvánt Sámbar zemesesbben olvasta volna, ugyan ott okát-is megtalálta volna (Matkó: HRoml. 5). Szemesen olvasd a szent írást (Matkó: BCsák. 300b).

[Szemésköd-ik]

Szemésködés: [circumspectio; vorsichtigkeit]. A Nagyságod zemeskedése miatt dolgaiban elé nem mehető végbeli pogány-ság (GyöngyD: RK. Előb. L6b).

Szemésség: dispicientia C. perspicacitas MA. vorsichtigkeit, scharfsichtigkeit PPB. Félvén a kősség szemésségétől csalárd-ságát így palástolta (Matkó: BCsík. 126b). Félőttébb való szemésség és figyelem kívántatik bennünk, hogy ebben a gonosz világban se isten se ember ellen ne vétsünk (Fal: SzE. 522).

Szemetlen, szemtelen: 1) [oculis carens; angenlos]. A szemeselek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik csupa szemtelenek (Sylv: UT. II.161). Aztis meg gondollyuk, mely nagy szemtelen vaktságban légyen az bűnös ember (Pázm: Kal. 31). Vaj szemetlen, mért nem tanulsz az így szóló szent Ágostontól (Czepl: MM. 152). 2) [sterilis; unfruchtbar]. Ez hazhoz igen kevés gabona gyl, merth szemelen az gabona (LevT. 1107). 3) [impuro, proax, scurrilis C. effrons, impudens MA. [schamlos, unverschämt]. Valamennyire szemtelen: subimpudens C. Szemtelen ember: frontis perstrictae (Decsi: Adag. 58). Szemtelen mint az ob: Atticus aspectus (67). Szemtelen mérészséggel azt hirdeti (Pázm: Kal. 208. Pázm: KT. 62b). Az földör socrának szemtelen pacsokálása (Bal: Epin. 5). Az ti földten költ szemtelen cathalogustok, könyveitek aszt meg nem mutathatták, hogy az római hitnek csak egyjás az sz. atiak közzül ellene mondott volna (Bal: CsIsk. 114). Oly szemtelen álnok ember ne légy (Megy: Bayle. 314). Philosophustól aranyat vagy ezüstöt kívánni szemtelen és embertelen esécsapás (Prág: Serk. 891). Az koldus bátor és szemtelen: mendiculus audax et impudens (Com: Vest. 14). Szemtelen, tisztátalan asszonyoc (Com: Jan. 138). Szemtelen orezátlanságoc: impudicitia (133). Szemtelen, vakmerő, csalárd ördög (Bartha: Krón. 231b). Miért nem nézted meg szemtelen száju a Calvinus mondását (Matkó: BCsík. 175). Érteni nem akarja szemtelen meg általkodsága (Sámb: Fel. 468). A beteg-ágyamból is csak ki nem híz ez a szemtelen Ferenc (TörtT? III.386). Szemtelen állat a légy (Misk: VKert. 654). Az emberséges ember előtt ez az alakozás nem egyéb, hanem szemtelen csalakozás (Fal: UE. 380). Szemtelen e vagy szemtelen tulajlanság az (SzD: MVir. 387). 4) [impudenter; unverschämt]. Tiltya az vakmerő ítéletet, melyet ily nagy szemtelen más emberekre kergeez (Mon: Apol. 127).

Szemtelenked-ik: impudens, effrons sum Kr. [unverschämt sein]. Azokról szölkék, kik nevüket el titkolván irásokban, hogy bátrabban szemtelenkedhessenek, az ártatlanokra hamis híreket költenek (Pázm²: Kal. 1076). A luterista prédikátorok tapasztallató hamisságokkal mernek szemtelenkedni (Pázm: LuthV. 136). Baclus is közikben szemtelenkedvén, sziveskedik vala azon, miképpen tudhatta volna mézes borára édesgetni Nagyságodat (GyöngyD: RK. L5). Ha általyiin, nem szemtelenkedem itten, Botytyánt hagom az hadakkal (Beres: Lev. 258). A gyermek megszokja az arcátlanságot, derekassan szemtelenkedik (Fal: NA. 156). Nem mérészlenének előttetek szemtelenkedni, visszapirokodnának az első haragos szem intésre (179). Mennyit könyörgött, szemtelenkedett a palotán s az utcán a fő személyek körül (235).

vissza-szemtelenkedik: [effrons revertor; ohne schein zurückkehren]. A légy, akár mint kergessék is a legyezővel, ismét tsak vissza szemtelenkedik (Misk: VKert. 655).

Szemtelenképpen: [impudenter; unverschämt]. Szemtelen képpen aszt meri mondani (Vallást. Ojij).

Szemetlenség, szemtelenség: 1) [caecitas; blindheit]. Rejánk szállott az nagy vakság, minden szemtelenség (RMK. II.213). 2) [impudentia; unverschämtheit]. Valamely helyt találkozik a szemtelenség, ott szokott lenni a büntetés (Land: Uj. Segits. II.209). Magokat a szemtelenségnek álták (Illy: Préd. I.289). Semmi nims oly meg-tudhatatlan állat mint a légy, a szemtelenség derekas nagy mértékben meg vagyon benne (Misk: VKert. 655). Szemtelenségétől ezen asszonyoknak nem

maradhat az méltóságos fejedelemasszony (Beres: Lev. 479). Orezátlan szemtelenséggel neki mégyen akár mely bűnne (Fal: NE. 68). Okok viselik őket erre a bátor szemtelenségre (Fal: NU. 287).

Szemtelenül: impudenter, procaciter, scurriliter C. impudice MA. [unverschämt]. Meg esmered, mely szemtelenül ir legyen irast David Janos (Mon: Apol. 5). Szemtelenül hanem effle dolgot irasodba (336). Ne csak tudatlanul és szemtelenül, hanem parasztól és nem keresztényenulis szolasz. (Bal: CsIsk. 436). Imez vagy amaz gézezug emberek szemtelenül fitogatnak és árulgatnak (GKat: Váls. II.1307). Tudja a ur isten, itt anynyi kérő vagyon szemtelenül, majd semmi pajjóság nem marad (RákGy: Lev. 246). Merné-e szemtelenebbi marczongani (Pós: GBot. 11). Testét szemtelenül felmezetelen teni (Kisv: Adag. 128). Ez az igaz isten, kit az átkozott félfalkodott népmetség így szemtelenül tapod az földre (Beres: Lev. 345).

Szemöldök (szemeldek JordC. 130. szemöldök, szemöldök MA.): supercilium C. palpebra MA. augenbrauen PPB. Szemöldök közü: glabella C. PPB. Meg a szemöldökből is ki-tetszik supercilia hoc "claudicare videntur PPB. Ala lorgata szemöldök: supercilia depressa (NémGI. 376). Az templomnak aytan nyryeek el ew hayath ez zemeoldokoeth az megh wyonna megh zentöldthnek (JordC. 130b). Homlokabol es zevmevdeke bevl nemymev fenlev velagossag fenlyk vala (DomC. 127). Ű zemeldeky kerdyk embereknek fyaht: palpebrae ejus ir terrogant filios hominum (KulcsC. 18). Az ő zómei walana feússók es tyztlak, zóme zóri es fekethek, zómöldöke es fekethe (TihC. 105). Semmy nem wollam, el fel emeltem zemeoldewkewmet (401). Szép homlokü es szemöldökü, középmemberlészen (Cis. M). Nagy az ket csesi ő-neki, haja csoportos hosszu az szemöldöke (SalMark. 4). Bársony öltözeten, széőreg fekete szemü, szemöldökü leányokkal sétálunk (Pázm: Kal. 442). Ezt a szem-szőröc vedvesitic, a szem hajac és szemöldökoc meg erősitic (Com: Jan. 47). Bresaida szép sárga meg eresztett hajjal járt, fel-szedett szemöldöke (Hial: HHist. III.70). A lovak szemekkel és szemöldökkel zifirán huyorítanak (Misk: VKert. 106). Ábrázatom teljes és piros, kerok, barnaszeg, szemem, szemöldököm is barna 1759 (Házánk L216—217). Justiniánus tsak magát látván a követekkel, fel-szedett szemöldökkel a tüztől gyulladt tekintettel így kezdé (Fal: TÉ. 691).

ajtó-szemöldök: limen superum PPB. [obere thürschwelle]. Ajtó szemöldök köve: hyperthyrum PPB. Egy aytmellyékétől, cifrás faragot műv, kinek az szemöldöke korissos adgyanak töle hét forintot (TörtT. XVIII.233). Tudgyak, mirvaló, a mit irt volt Plató az ajtó szemöldökre (Felv: Dics. 28).

kinnülő-szemöldökü: silo C.

nagy-szemöldökü: blepharo C.

szemöldökös: [elatus; hochmütig]. A magok alito, szemöldökös embereknek dögleletes szándékokat meg akadékoztaja (GKat: Titk. Előb. 4). Szemöldökös és magoknak fenyvetetsző emberek (DEmb: GE. Előb. 19).

Szémre: ad oculum Kr.

szémről-szémre: [de facie; von angesicht zu angesicht]. Te őört alloid fel emelek zavokoth, égetembe dűterik, mert zémről zémre láttak (DöbrC. 269b).

[Szémt]

még-szémt: [diligenter intueor; genau besichtigen]. Valamit szem-hegyre venni, még-szemteni (SzD: MVir. 385).

Szémzik: gemmo Kr.

Szémzet: gemma MA. rebauge, knospe PPB.

SZEMÉLY: 1) [imago, facies, vultus, conspectus, aspectus; bild, gesicht]. Emberek ystennek zemelyere teremtettek (ÉhrC. 148b). Te zéméléd előt vadnae: in conspectu tuo sunt (BécsC. 14. 19). Vala ő zemélő (aspectus) miként villamat (MünchC. 70). Igazak génerkegyenek es vigágának istenek zemele előt: in conspectu (AporC. 14). Isten meg ültogoseha ő zemelet (vultum) mi raitonk (13). Engemet teremtett zemelyere es hasonlatosságára (VirgC. 2b). Zyneet awagh zemelyeeth nem lathatuaya (WinkC. 283). Zeep zemelyő azonyallat: mulier pulchra (JordC. 244). Hő zemelye vala neuwen Jernsalemben: facies ejus erat euntis Hierusalem (558). Byneseknek zemelyth valagatyatoc: facies peccatorum sumitis (KeszthC. 216). Ez vylagnak ez mastany keepe zemeelnye el mwlyk (ÉrdyC. 18). Tyztöndew zemelyew veen ember (509). Zent Lucacbot ökör zemelben yryaak (588b). Zent Jakab meg yelönc neki zarandoc zemelben (TelC. 88). Az ő szanet sem hallottatok, sem az ő szemilit nem lattatok (Sylv: ÚT. I.134). Ne chinaly teneked taragot képet valamely szömelyre: non facies tibi sculptile (Helt: Bibl. I.11.4). Isteni szömelyre Adam teremtetec (Born: Ének. 348b). Nem nez az embereknek szemeliere: nec enim vides in faciem hominum (Fél: Bibl. 74). Személ szerint ismerni: de facie nosse (Decsi: Adag. 70). Szakálla merő ősz halvány szemelyében (Zrinyi: ASyr. 42). Harag-é vagy jó kedv látzik szemelyében, meg tetzik a szándék menten nézésében (GyöngyD: MN. 42). **2)** [forma, figura, specios externa; form, figur, gestalt, das äusserer]. Az anygal azon zemelben frater Bernaldnak yelenek (ÉhrC. 18. 46b). Mőnőc zemélét tuggatoc mégvalzatnotoc (MünchC. 44). Dawyd ystennek kenyerewgh, hog ewtet az ew ellensegtywel meg mencez, melynek zemelye alath az Crystwsnak halála es az sydoknak vezedelme meg profetaltatyk (AporC. 17). Zeep zemelet ő rayta nem lattatic (NagyszC. 7). Agya Kristus mynekevnek az ev zent testeet eledelevl kenyernek zemelye alatti (CornC. 171). Harmad meltosag zemeel zereut valo gyenesseg (ÉrdyC. 596). Hogy ezt látá az szűz Mária, az földre le esék, hogy embery zemelet nem volna ő rajta (ÉrsC. 91). Jelen uala ab bizoň Christus teste ah kenier zemelet alatt es az ő bizoni öere ah bor zemelet alatt (Ozor: Christ. 183b). Miert vetetic két zemelet alath az vr vachoraia (Zvon: Osiand. 127). Oh te Inabusnak nagy híró fajtája, embéri szemelyből végre ki-vétetvén, az istenek száma közibe tétetvén, én is hozzád jöttem híredet követvén (GyöngyD: Char. 338). **3)** persona C. MA. person PPB. Két szemely-között való bajviadal: monomachia PPBl. Nem nézed embéréncé zemélékét: non respicis personam hominum (MünchC. 55). Atyafyty zoretet eg zemelyhez nem mondatik lenny (VirgC. 122b). Az teztan ertetyk az fywnak zömelye (SándC. 3. 34). Lattatyk vala lenny valamely vtalatos zemelnek (MargL. 26b). Zemelyeknek valazthasa: acceptio personarum (JordC. 834). Elmene sok nepekkel, zemelyekkel (DomC. 106). Az wr isten zemeelben harom, allatban egy (ÉrdyC. 533b). Holoth ysten zemelth ne walogasson (ÉrsC. 339b). Chinallyune embert, szömelt, ki mi hozzanc hasonlatos legyen (Helt: Bibl. I.1A2). Nem szőlő szent léleknek szömelyéről auagy állattyaról (Helt: ÚT. m1). Gewgyere mentewnek ez nemes zemeliekkel, ottis iktattwyk ez vitezlő zemelieketh az iozagban, az falwbeliek voltak halgatok (RMNy. II.129). My az harom zemely felel mynyayan mentek volna felelű (LévT. I.171). Az kerresztien embernek nem szemeltül, hanem az isten igicetül kel figgeni (Fél: Bibl. 324). Mivel szemelyében hozzá nem mehetett, tanitványit hozzá küldötte (Pázm: Préd. 23). Az szentek nem imádkoznak egy egy kerresztényi szemelyért, hanem eggyzersmind az egész kerresztényi gyülekezetért (Bal: CsIsk. 285). Minem szokta az értelmes világ a tselekedetet a szemely-szerint mérsékelni, hanem inkább a szemely tselekedetiből megismerui (Fal: NE. 12). A finom udvariság inkább többel, hogysen kevesebbel büszküll meg az embert, mindazonáltal számot tartván a zemelyekre es azoknak különös érdemekre (Fal: UE. 425). Maga

szemelyéről es maga dolgairól igaz itéletet tégyen az ember (164). **4)** [femina: weib]. Egi gonoz eletűh leunít küldének hozzá, de ő ki uero a zómelt a hazból (DebrC. 205). Lacie vala az üdőben Jerusalemben egy szép szemel, ki lőn neki nagy szerelmében (Hofgr. 156). Ime tudom én, hogy te szép szömely vagy: novi quod pulchra sis mulier (Helt: Bibl. I.14). A Bankban felesége igen szép szömely vala es igen iámhor (Helt: Krón. 53b). Tisztátalan szemely: meretrix (MA: Bibl. I.36). **5)** [dignitas; würede]. Nem az viseli jobban magát, a ki királyi szemelyt visel, hanem a ki diszesben meg-felel hivatalyának (Pázm: Préd. 276).

férfi-személy, férfú-személy: [vir; mann]. Haromezer yewyen en eleembe oztendeegh mynden fyrflyw zemeely (JordC. 59). Se férfi se nőstény szemely egyik féltől is se ne raboltassék se el ne adattassék (Monfrók VIII.120).

fiú-személy: [filius; sohn]. Az fiú-szemelyében valo isten tellyes igaz ember es nemcsak lélec nélkül valo test (Zvon: Post. I.109).

fő-személy: [principalis, primarius; hauptperson]. Némely királyoocka fő szemely a sidok között (Illy: Préd. II.209b).

hét-személy: [septemvir]. Hét-szemelyök méltósága: septemviratus MAI.

léányzó-személy: [puella; mädchen]. Senky nem ysmery vala, hogy leanzo zemeely vona (ÉrdyC. 339).

némés-személy: [nobilis; adeliger]. Nemes zemelynely neg neg forintra, parazt zemelynely egy egy forintra luz forintyg zabad meg eskenny (RMNy. II.177b). Gewgyere mentewnek ez nemes zemeliekkel, ott is iktattwyk ez witezlő zemelieketh az iozagban (129).

nőstény-személy: [femina; weib]. Se férfi, se nőstény szemely egyik féltől is se ne raboltassék se el ne adattassék (Monfrók VIII.120).

öt-személy, ötös-személy: [quinquevir MAI]. Ötszemelyi-méltóság: quinqueviratus MAI.

papi-személy: persona ecclesiastica Kr. [geistlicher]. Mennyi szabadságokat adtak a kerresztény tsászírok a papi szemelyeknek, a papi jószágoknak, az egy-házi marháknak (Pázm: Préd. 949).

paraszt-személy, paraszti-személy: [plebejus; plebejer]. Nemes zemelynely neg neg forintra, parazt zemelynely egy egy forintra luz forintyg zabad meg eskenni (RMNy. II. 177b). Szerzesek es kewtesek egyhazy es parazthy zemely kewzt semmyk legyenek (Ver: Verb. 80).

rideg-személy: [singularis persona; alleinstehende person]. Rideg szemely, kinek sem fia sem leánya sem attyafia nincsen: singularis persona, quae nec filios nec fratres habet (Ver: Verb. 349).

szabados-személy: [caelebs; unverheiratet, ledig]. Valaki parázuságban találatik, szabados szemely megperengéretetik, nő ember megöletik (MonOkm. XIV.268).

szolgáló-személy: [servus; knecht]. Ha zabad vagy, myre tetteted te magadat zolgaie zemeelnek (ÉrdyC. 216).

tanácsbéli-személy: [senator]. Római fő birák, tanácsbéli szemelyek: patres conscripti PPBl.

tisztbéli-személy: [dignitate conspicuus; person vom range]. A fejedelmnek igen jó igazgatói legyenek, vizsgálás lévén arra tisztbéli szemelyek választassanak (Illy: Préd. II. 159).

tisztviselő-személy: magistratus C.

nraságviseelő-személy: dummvir MAI.

úri-személy: [vir doctus; gelehrter mann]. Szerencsés iparkodás arra serkeni, hogy ember a maga tanulását máséval toldja, sokak által sokat tudom; egy ilyen úri személy akár mely társaságban sok más ember által okoskodik (Fal: UE. 371).

valló-személy: persona latens Ver: Verb. 112. Effele vállas tetelnek megerősítésére, ha az vallo személy innar csak egyes es magna szakattal volna is, sem a kiraly, sem az osztozo atyafiának engedelmé nem szükséges (Ver: Verb. 112).

Személyében: 1) [nomine alicujus; im namen]. Ez eelylek zemeelyeben mongya zent leelek böleli zaya atal (ÉrdyC. 517). Ez büniösök személyében zent Agoston így szoll (Illy: Préd. I. 15). Megfelel az ő személyében Eusebins (II. 299b). 2) [prae-sens; persönlich]. Azután Sinán elöiben személyében méne (Pázm: Kal. 411).

Személyes: [adultus; erwachsen]. Ez a könyv a személyes nagyoknak szól, mind azon által a felserdült fiatal rend is alkalmas hasznáit veheti (Fal: NE. 1).

Személyhezvaló, személyi: personalis C. MA persönlich PPB.

Személyiség: personalitas Kr. [persönlichkeit]. A Jehova tulajdon személyiségű és saját lételei lélek (GKat: Titk. 472).

Személytelen: [impersonalis; unpersönlich]. A Jehovának lelken semmiképpen nem éitethetik valami személytelen erő (GKat: Titk. 472).

SZEMÉNY: [berittener kosak]. Huszonharmadmagával jött vala ki szombat az legnagyobb lator személy s gyalogok kapitánya (RákGy: Lev. 492). Az itt való latranságot minden nap fogják, gyalogja, személye inkább mind elveszett (494). Kár anyi vitéz embernek elvesznie, az személyben mi sem maradt, gyalogja is feles vesze (495).

Szeményi: [kosakisch]. A személyi gyalogság zászlóstül kimint az ellenség közibe (Szal: Krón. 326).

SZEMÉREM (zemermet JordC. 835. zemerem Sylv: ÚT. II. 109. zemerem CzechC. 47): 1) propodium, dehonestamentum C. pudor, verecundia MA. [schaude, scham, schamhaftigkeit]. Ne talant ez fowlemondottat alaytanak ev zerzetynek zemerere (EhrC. 69b). Az őrdög micoron embőr az bünt teszi, az zemermet ő tüle el vezé, micoron kellene meg gómi, az zemermet, kit ő tüle el vet vala, mind orczáira kené (GuaryC. 46). Bizoni nag zemerem ez minékünk (VirgC. 16). Xpus halaloktavl ees zemermetkthől zabado meg engemet (PeerC. 259). Kerlec az ő nag zemerem, kit valla a keth tolnay közt figven (NagyszC. 387). Nag zemerem tönektök, ha a thá kiralikot meg fozitetöm (WeszprC. 93). Tartz meg engömethi hynókból, myudón embőry zemeremtwil, haragtool (CzechC. 47). Nagy zemerem az testnek vrankodny az lelken (CornC. 287). Zemermet zenvettek az terven myathi (JordC. 835). Gakorta meg-tökletlen volna a gonoz gondolatokat ha e vilagi zemeremtel nem feltem volna (VitkC. 28). Zemerem rola zolany az ew atkozot coleteenek okaert (ÉrdyC. 31). Zennyenek meg zemerem bezedet zohy (572b). Szemeremem nem tartá: non pudet eum (Sylv: ÚT. II. 109). A te szemermed felnefedesztessec: ne reveletur turpitudó tua (Holt: Bibl. I. Mm). Nagyob diadalommal el töröllyfic eszt e kis szemermet (Helt: Krón. 120b). Nem zemerem nekünk is tanulni (Cis. 141). Ha meg őzuegybenek is kedig, zemerem mondani, minem őzuegysegot nisehee, mert heuolkodok (Tel: Evang. I. 151). Szemerem az énnékem: turpe silero (Deesi: Adag. 136). Mi helyen meg asz, el szoktor vetni es más viant kötni, minel hogy vgyan zemeremec tau-

tanac azt viselni (Pécsi: SzfzK. 21). A világi fogatkozásoknak emlekezeti szemermet nem szerez a szentekben (Pazm: Préd. 16. 326). Hazudván minden szemerem nélkül (Uzegl: Japl. 144) lgyenetlen ott a barátság, a hol egyiknek vagyon, a másiknak ninesen; kinek ninesen utóljára, zemeremes ninesen (Fal: UE. 153). Ismerem, zemerem, ezt miveltem (Amade: Vers. 46). 2) [pudenda; schamteil]. Venec fige fanac leueles agat, aual fedzee be az ő zemermetek (TelC. 210). Szemeremre czondorát vetett (Szöll: Dáv. 78b). Noe nem az Chámot, az ő zemerem mutogato fájtalan fiát, hanem a Chenaánt, annak fiát átkozá meg (GKat: Titk. 230).

[Szólások] V rayta acart erővel zómeremöt tennie (GuaryC. 25). My raytonk nagy zemeremmet temenek (MargL. 10). Valamely szftes mester más mesteren beszédével avagy cselekedetével zemeremmet tehend, ötven pénz árra boron marad (KecsKört. II. 282). Az meennyey kyral nem hagyaa az ew zemerem zolga loanya bezedeeft lamyszagban, hogy zemeremöt ne vallana (ÉrdyC. 640). Szemeremmet nem vallottam: non sum confusus (Helt: ÚT. 24).

[Közmondások]. Szemerem a futás, de hasznos: vir fugiens et deum pugnabit (Deesi: Adag. 74).

[Szemeremkéd-ik]

Szemeremkédés: [verecundia; schamhaftigkeit]. Hóg büniös meg ne merene mondani zómeremkédésben (DebrC. 368).

Szemeremesség (zemerseg EhrC. 116): [pudor, opprobrium; schande, schmach]. Ynkab kyanua Cristusnak zemeremsegyt, ment ez vylagnak hüisagát (EhrC. 20). Ew tuelgese es hamos-saga, kyket byzonsagnak lenny predicaltanak, baaatban es vez-elben meg vezetettnek es zemeremben (116). Ekosen iariok mikel napjal, nem zemeremsegben (DebrC. 257). A zemerem-ség ő züet nem hágta uala fel emelni (NagyszC. 167). Hó zemeremseglet hordozvan: probum ejus portantes (JordC. 828). Ystenem een the bened byzom, zemeremsegth ne walyak (KeszthC. 44). Meg nem halaly az yo tetelt, nagy zemerem-segth (ÉrdyC. 612. 27b. 189. 259b). Hyretek semmi zemerem-seggel ne zaggattassak (ÉrsC. 222).

Szemeremés: 1) pudens, pudicus, pudibilis, verecundus C. [schamhaftig]. Vala ez frater Leo egy igw es zemeremes (VirgC. 18b). Jelesevl kedez zemeremes titkon valo zezueyeknek (MargL. 58). Bezedeben jgeen zemeremes vala (CornC. 43b). Jmačogoz leges kesedelmes, zemeremes, igaz gákorlatos es siralmas (VitkC. 4). Gdnasod egez legen, zemeremes legen (36). Az nemes kyral anyia folette zemeremes vala (ÉrdyC. 639b. ÉrsC. 535). Senk én felölem nem tartja, hogy zemeremes koldus volnék (RMNy. II. 276). A tetvek közlének zemeremes teste körül ki posogó (Pázm: Kal. 191). Ott kin ne badl az ajtó külsőbőnél szolgád dal a zemeremes tisztességet (Fal: NE. 18). 2) [probrosus schändlich, schämlich]. Zemeremes es zórnú kenokat töttek rait (DebrC. 622). Myndden bynnes törtelmeetvl es zemeremes my-walkódetlöktem meg tyzthok az my zynknek zallasat (ÉrdyC. 5b). Szemeremes vétkeket dél szimre hoz és szem-eleibe terjesz (Pázm: Préd. 15).

[Közmondások]. Szómeremés deáknak how táskáia (Deesi: Adag. 136. MA). Szemeremes deáknak fres táskáia (Deesi: Adag. 224).

Szemeremésen: pudens, verecunde C. pudico MA. züchtig schamhaftig PPB. Zent Margyt azzon zemeremesen mosolodek nykopen zolta vala (MargL. 138). Alattombá es zemeremésen ingvrlwen az romabelyeket küntesre (Konj: SzPál. 35b).

Szemereméskéd-ik: verecundo MA. schamhaftig sein sich schämen PPB. Leanyom en keroztyon vagyok, az zemeremeskegel en tevlm (CornC. 266). Felele zent Agota azzon:

Homiet zemermeskedhetnem, mykoron te legy jceen veen 266). El pyrul vala auag zemermesködic vala (TelC. 47).

Szemérmeskédés: [verecundia; schamhaftigkeit]. Megen hala Mariaual az zent zemermeskedes (DebrC. 346).

Szemérmeskédő: pudibundus, pudens, verecundus MA schamhaftig, züchtig PPB.

Szemérmesség: 1) modestia, verecundia C. [schamhaftigkeit]. Ót dologh benne legyőu, első, zőmermőssegh (SándC. 34b). Meñel a pap eleybe zemermessogel (VitK. 24). Elsőew menyekzőy rwha mondatyk testy zoplótelenssegh, masod rwha z isteny zent zeretet, harmad zemermőssege (ÉrdyC. 641). Pagadhatatlan, hogy az emberi szemérmőssege nek valami akadéjka a gyónásban (Pázm: Préd. 429). **2)** [turpitudus; schmach]. Az te hugodnac fel ne fedezzed szemérmességét: turpitudinem orris tuae non revelabis (MA: Bibl. I.105b).

Szemérmetés: [modestus; bescheiden]. Az írásban, s az zólásbanis szemérmetésb legyen, mert nem socekkal vagyon most dolga (Bal: CsIsk. 447).

Szemérmetésen: verecunde MA. pudice Com: Vest. 143. schamhaftig, keusch PPB.

Szemérmetéseskéd-ik: [pudet; sich schämen]. Röstelenelve kell szemérmetéskedőnk rubázatunkal (Csúzi: Tromb. 4).

Szemérmetésesség: 1) pudicitia, verecundia MA. schamhaftigkeit, keuschheit PPB. Minden dologban zőmermetésességet őnes (Decsi: Adag. 174). A kibken csak egy czep tisztességes keresztényi szemérmetéség vagyon, szégyenleniec kell azoknac nagokat (MA: Tan. 61b). Parazti szemérmetésesség: rusticus udor (Erasm: Erk. 7). Az vérnek szemérmetésessége nem engedi, hogy az atyafiasok és sogorsagosok egyben hazasodgyanak (MNYil²: Agend. 349). A kuvác az ő szemérmetésésegeket (pudicitiam suam) bordélyban való kereskedésre bocsáttyac (Com: an. 183). **2)** [pudenda; schamteil]. Ania ő főfődelet oda vete s fyanak zemermetéseségeket vele be fődőze (VitK. 89). Megoztatana testi ruhazattytulís, hogy kilattasanac zemermetésesegek (Born: Préd. 457b).

Szemérmetlen, szemérmételen: impudicus, inverecundus C. impudens MA. unverschämt PPB. Alnok zolga en gyewewsewre vetetted te zemermetésen menyedet (EhrC. 122). Zemérmétlen orcaio kiral: rex impudens facie (BécsiC. 153). O the zemermételen halaal, nam the mynd eez napeegh oriaokath ees nagh erews vitezeketh meg gewzteel (WinklC. 93).

Szemérmétlenség, szemérmétlenség: impudicitia NémGl. 322. C. inverecundia, protervia MA. [schamlosigkeit, unverschämtheit]. Embénéc belől zűnéből zarmaznac törűnéű bretéc gólkossagoc, zemérmétlenség (MünchC. 85). Ám fájdalom legyen, mintbogy illetlenség, a miről kell szólnom és zőnermetlenség, nem tehetek róla (GyöngyD: Char. 343).

Szemérmétlenül: inverecunde C. impudice, impudenter MA. unverschämt PPB.

SZEMEREG: [?] Venit ad duas arbores zemereg vocatas Wenzel VIII.251).

SZEMÉT (szömét Helt: Mes. 261b): colluvies, sublvies C. argamen, purgamentum, quisquiliae, sordes MA. unflat, kehricht PPB. Szemét, hulladék, gaz, aprólék: quisquiliae PPB. Alyczak mazatokat ez velagnak zemetynek (VirgC. 147). O zepsees korona ygen zep vagh, de ha tegedeth emberek tudnanak reegh, az zemeten sem veunenek fel (Apost. 39). Haznak zemetyt ky horgya (DomC. 222). Óh én vén szakálom szálonként zedet én el-kiszaggatalk, város piaczára, szeméte kihánlak (RMK. IV.252). A kackas egy nyilány tyuckal vackeráun a

szömétet, emyi keresséne (Helt: Mes. 261b). Lelkek ama jólakó gazdaggal pokolban, a világnak rítub és kínosb szeméteben temettefik (Pázm: Préd. 31). Szépek az isten útyai és olly tiszták, hogy semmi rítuságok, sárok és szemetek nem találtnak benne (87). Az sido népségnec nagy soc szemete takarodott bé Jerusálemba (Zvon: Post. II.257b). A szemete seprével seprertemec (Com: Jan. 114). Csak szemete hagytyuk (Czegl: Japh. 167). A mi ellenkezik az emberséges erköltsel, szeméte való puruttyság (Pál: NE. 16). Mit ér valaki azzal, ha a más szeméteben vakarsál vagy rothságságban piszkál, azzal mulatja magát (Bod: Pol. Előb. 11).

[Szólások]. Nem tudom, miként biztathassam ezzel a tót földdel Nagyságodat, mert ez bizony csak a maga szeméte n mara d (Béres: Lev. 6). Már is vadnak csuportban többen 6000-nél, de az mint a kuvasz, az maga szeméteit nem hagyja (11). Nincs mezei badam ezer, hét is van vármegye, az kinek nagyobb része maga szeméte ő rzi (83)

[Közmondások] Az más ember szeméte n szemesek az emberek (Pázm: Kal. 431).

Szemetes: sordidus MA. unflätig PPB. Zent Ferencz vele vyseliala sepréwkwet zemetes egyhazakwt meg seprény (EhrC. 96b). De csak kapeza foltokkal és zemetes díb dabokkal volt rakta (Bal: Epin. 1). A feljebb való esztendőkbken fenn forgott vetélfekedéseknek, zívódásoknak holmi zemetes marlványi még meg-vóltanak némellyekuél (Bod: Pol. 103). Nem hányom vetem az ő szemetes szavaít, hogy dügleletes bűze te terjedgyen (SzD: MVir. 186).

Szemetöz: sordis facio, sordibus repleo Kr. [beschmutzen]. Az őrdögnek gyakran szállást adunk és az ő rítusáival lelkinke szemeteztük (Pázm: Préd. 734). Tsak szó szaporítások, valamelyeket kalauz ellenünk bő beszéddel szemetez (Pós: Igazs. 1.259). E fundamentomokat le-tévűn, valamit a pápisták sok beszéddel szemeteznek, könnyen kispertetnek (H.195).

Szemetözés: [inquinatio; besudlung]. Látván, hogy nem egészséges a szemetesés, fel-szedte sátor fáját (SzD: MVir. 20).

SZÉN: 1) ignis C. MA. [feuer]. Semí ferfyunak vezedelmesb azonyembernel es azonyiembernek ferfyunul, mynd az kettő zalma, mynd kettew zen (VirgC. 135). Meg néé sertessem wyztól, zenthól (PeerC. 255). Mykoron soror Sabina nem merne ky venny az fazekat az zenbevl, leg ottan zent Margyt azzon az ev kezét vete az languak kezvzpyben es ky vona az zennek kezvzpybevl (MargL. 23). Sokzor esyk az zemben, gyakorta az vyzben: saepe cadit in ignem, saepe in aquam (JordC. 408). Fytezyg vala a zennel: calefaciebat se (507). Sem az zen egethetne meg őtet, sem az víz merythebnye meg (BodC. 2). El nem weez sem zenben sem wyzben sem hadban (ThewrC. 63). Esky bynesekre tewr, zeen, ken (KulesC. 18b). Chínaly zénnec való serpenyőket: facies ignium receptacula (Helt: Bibl. I.Pp). Szenece hullínac ű reaioc es az zenbe vessed fikt (Szék: Zsolt. 147b). Czínala egy nagi szenet az varosnak eggik vchian, holot az zegeni emberek fűteszenek (Pontl. 127b). Az németek Győr városát zénnel megégették (Monlrok III.116). A fa a széntől uészen erőt a melegítésre (Mel: Préd. 14). Hoz szeneze való fat (Szeg: Theopl. 25). Fűtőzuen az zennel: calefaciebat se ad ignem (Fél: Bibl. 80). Ede. tejet az zén mellé kell tenni, hogy megaludjon (Radv: Szak. 103). **2)** carbo, pruna MA. PPB. [koble]. Hulnak ő reaiok zenek, leneted őket tűzbe (AporC. 111). Zemből tőz ki harsana, tőle zenece meg gulanac (DőbrC. 35). Ű reaiok zenek esnek, fket tűzbe veted: cadent super eos carbones (219). Pocz Jánosnak, hogy az császár vasát fölmunkálodták, zenn egetésért fizettünk 1 ft. 40 d. (MonTME. I.13).

[Szólások]. Maga feiére vakart szenet: Chius dominum emit (Decsi: Adag. 106). Magad feiere vakarz szenet (302).

[Közmondások]. Ki kezeleb az zenhez, az jonkab fytezyk (LevF. 1.23). Eb látta, hog kovátstól kellyen szenet vemi: hucinae deest cautio (Decsi: Adag. 222).

alutt-szén, mēgalutt-szén: [carbo emortuus: totde kohle]. Kyk zenth monostorhol ez wylagra thernek, fēkotheehek awagy zernyebbek leeznek az alwth zemmel (ÉrsC. 247). Zeen & orchayabol zykrazel, meg aluth zenek meg gyaponanak tñle (KulesC. 28).

égő-szén: [flamma; flamme]. Mindenkor benne ujult az égő szén; vagy volt az esztendő ifnu awagy vén, mindenkor ii szive háboruságban lén (Zrinyi II.100).

eleven-szén: pruna MA. PPBl. [glühende kohle]. Az che-repek ala hagna eleuen zenet tenny (CornC. 268). Esnek & reyayok eleuen zenek: carbones (KeszthC. 387). Meg töltee byrretomaat eleuen zemel es wywee zeut Marton pypeknek koporsoyához (ÉrdyC. 627. Sylv: UT. I.154). Iárlhatnaé valaki az eleuen szénen és az ő kibái meg nem égnéec (Kár: Bibl. 1.605). Az égő fa valamig tűzesedik, eleuen szénnek nevezetik (Com: Jan. 8). Ila megtöröd az gyémántot és az háznak négy szegire eleuen szénre hinted, ugy tetszik az házban valóknak mintha fenekével fölfördülha az ház (Keesk: ÖtvM. 273).

holt-szén: carbo, anthrax C. totde kohle PPB. Holt zenek nagy rakasat ky okada (DomC. 108). Oly fekete mint az holt szén (Decsi: Adag. 188. MA: Bibl. 1.475b). A meg-öltöt fa füstölögő fűszögnek, annak darabocskájá holt szénnek nevezetik (Com: Jan. 8). Azért csak vissza ugrik a Matkó homlokára a holt-szénmel verettet tompa esülcány (Illyef: BCsTomp. 130). Hólt szeneket mutogatnae, hazidván, hogy az a holt szén az, mely maradot megi a szent Lórintz meg sítésének tűzétől (Czegl: Japh. 144). Feketébbé lött a holt-szénmél (Illy: Préd. I. 176).

holtszenes: carbonarius C.

lángos-szén: [ignis; feuer]. Ne leeltesseek the benned, ky által wztassa az langass zenen ew ifyat (JordC. 239).

parázs-szén: cinis dolosus, pruna cinere tecta Sl. [glut]. A hys almát chak annyira hevick meg, hogy a kezed el tirsesse, parás zemmel (Frank: IlaszNK. 21b).

sebés-szén: [carbo vivus; glühende kohle]. Mykopen az sebess zeen az byretomat meg nem sértőtte, azonkeppen zeplőtelen vagyok en azzonyallatnak yleteseetewl (ÉrdyC. 627).

szikra-szén: [flamma; flamme]. Zykra zeen zarmazeek ky az feredew alol (ÉrdyC. 551b).

tűz-szén, tűzes-szén: *candens carbo PPBl. [glühende kohle]. Ó előtte fellegce elmennek kő ess es tőzneec zeni: grando et carbones ignis (DöbrC. 35. KeszthC. 28). Vunoky fenesegetwl fellegce olewe mennek, kőnes es oes tyzes zeen (KulesC. 29).

Szeneeske: igniculus C.

Szenel: ignem alo, carbones paro Kr.

Szenelő: focus, focusus Sl. [herd]. Ama régi Fabricinist eő meg nyótt zubonkájában és Curinut a szenelő mellett jobban megtisztelte Róma városa s inkább tarttta tőlök, hogysen Caligulától vagy Helioabalustól (Fal: NE. 31).

Szenes: igneus, ignitus C.

SZÉNA (zina RMNy. II.281): foenum C. MA. heu PPB. Zeut ezél ment tehen (BécsiC. 139). Paránöla, hog ló álténéec mēndénéket seregée zerēt a zöld zénan (MünchC. 82b). Viraogznak városol milcent földnek zeniái (AporC. 25). Nendie mynden test hamu es zena (VirgC. 145. JordC. 571). Az sororoknak zenayokat el arultad es az penzeet el reytetted

(DomC. 270). A kis Jézust a iazobeli zenara helihőztete (Debr. 53). Szenat terőmtöt az barmoknae (Szék: Zsolt. 106b). Házunál nagyon sok polva, sok széna, ott az tevőknek is lézsz nagy jó szállása (RMK. II.115). Retemnek egyik rezereül zümot elwittete (RMNy. II.284). Zenayokath alyk waryok, ho fől győczyo az zegen embőr (LevF. I.104). Szénan, kemeazyon, de hatalma veghetetlen (Born: Ének 26). Ne légy oly mint a czigány, ki így szöll felgyűjtendő szénájárl: rugó s hadl ott (Czegl: MM. 300). Puzta földre kell jüni, széna abrakja, sőt nég szalmája sincsen (RákGy: Lev. 146). Árpábúzájért, szénáért attunk (MonTME. I.128). Se szénájok se kenrek (Bercs: Lev. 282).

[Szólások]. Jo rēnden vagyon még szénájok az jól vagyon azoknae dolgoz (Tyúk: Jözs. 235). Lekaszált szénáj is jó rēnden volt néha, siivegemet félre tehettem valaha (Thal Adal. I.207).

[Közmondások]. Igen kel szénát hidra vezetgetni: quid est cum balneo (Decsi: Adag. 27). Itt sem széna sem szalma (7). Nincz oly rakott *szénaszekér, kiro még egy vella széna nem fér MA. Mikor szénát talált, el vetette a szalmát (Czegl: Japh. 8). Nagy külembőség vagyon a fa, széna és pozdoria kő (Vallást. ij). Ha ily drága a szalma, hogy lézzen a széna (Kis Adag. 484).

görög-széna: foenum Graecum BeytheA: FivK. 28. Görözena horgas hínélkő zena, harom levelű mint az lo here (Beythe FivK. 28b).

sarjű-széna: *chordum foenum PPBl.

szekér-széna: volas foeni MA. fuhrhen PPB.

Szénás: 1) foenarius MA. zum heu gebörig PPB. Komáro eleire küldtem Ocskait 20 lovas zászlóval vigyázásnak oká az szénásabb helyekre (Bercs: Lev. 142). 2) [horreum foenarium heumagazin?]. Az isten urunk házát őrizze, minden marháján gondját viselje és háza népét ő jóra intse, az szőmest, szénáj el ne felejtse (RMK. VI.264).

Szénáz: [foenum comparo; heu sammeln]. Ugy sem ves Nagyságod hasznát ott annyi lovas hadnak, azok penig pedek ják Nagyságodat, az Vízközűl szénázhatják magokat (Bercs: Lev. 175). Károl uram az Vízközűl szénázhat, hol abrak kenyeröz, pesenyöz, nem tudom (305).

el-szénáz: [foenum suppedito; mit hen versorgen]. Itt Sáll körül az kis-duna-közi Komáromig elszénázhatja az derekassu corpust, míg az Vág jege tart (Bercs: Lev. 309).

Szénázás: [collectio foeni; das heusammeln]. Ujvár Nyitra között az hadakat telepitem, a szénázás meg lehetne Játörül (Bercs: Lev. 271).

SZÉNDÉRÉD-İK (el:zöndörölöt ÉrdyC. 638b. ThC. 184. obdormisco MA. entschlafen PPB. Az el-tünt fő jónak édálmai közt szenderedni s ismét föl-ébredni (SzD: MViv. 32).

el-széndéredik: ~ Mykoron mynd eethzaka eekopp kenyergeth volna, el hynál [igy] fele el farada oes el zendredék (DebrC. 516). Az nagy faydalomban el zöndörödöt (Érdy 638). Mykoron azon zamart ewryzio az orozlan, el zendered (ÉrsC. 314). El zöndörödék es eletten lattast lata (ThC. 184). Saha bynbe el ne zenderedyem (KulesC. 20. 183). A munkál ki-nyilt üllel kaj, abban el ne szénderedyél (SzD: MViv. 241).

még-széndéredik: [obstupe fio; erstaunen]. Ez czodlathwan gywlekezeek nagy sokasagha es ő elmeeyekben meg zöndörödwen azz el amalkodwan czodallyak wala (ÉrsC. 164).

Széndéredés: sopor MA. [das entschlummern].

SZÉNDÉRETÉSSÉG: [tranquilitas; fríde]. Vala sent leleknek senderetessegevel (tranquillitate) fundaltott es cressyetett (EhrC. 2b).

SZÉNDÉRÍT: [sopio; einschläfern]. Téged kíván, hogy abban segítsd, az rá ehült sasok szemit szenderítsd, dolgait végéhez azzal közöltsd (Thaly: Adal. I.133).

SZENT: sacer, praedivinus, indiges C. sanctus MA. heilig, fromm PPB. A szenteknek fejek felibe kép írótól irt sugár: nimbus PPB. Vimagguc szen achiu Mariat, es nimagguc szent Peter urot es vimagguc mend szentent . . . Uimaggomuc ez scegin ember lelki ert, bug birsagnop ivta mend vv scentii es unntei cuzicu ioo fevel iochtofua ilezie vvt HB. Ecclesia s. petri uulgariter Scentpeturzege (ZichyC. I.63). Az angialok mynd az zentekel egietemben rezketny kozinek (VirgC. 148) Ne akaryatok ty zentfótket adnya eebeknek (JordC. 372). Az Kristusert veegre zent halalt ees zenvede (ÉrdyC. 521b). Zentel zenthe leez (KulesC. 30b). Ha szent és isten-előtt nagy vagy, minden szentek szenti, a ki barom-álló helyen születik (Pázm: Préd. 105). Az naseréusoc szent életnecc szép példai vóltac (MA: Bibl. I.123b). Holnapi szent napot elvárom, piünkösöd-hét-főm megindúlok isten kegyelméből (Beres: Lev. 558). A mit eddig mondál uram, jobb s főveb részére nézve szent igaz (Fal: NE. 51).

[Szólások]. Ezenis sok szent kap am: versatilis Artemon Decsi: Adag. 262).

apró-szenték: innocentes Pesti: Nom. I.17. [unschuldige kinder]. (MünchC. 12b). Elev menenek azzonyonk Maria eleyben az apro zentek (CornC. 101). Hozaak zent Palnak testeet keth apro zentóknec testyvel (ÉrdyC. 631b). Tudod, mely jeles három innep légyen egymás után, negyedik az apró szentek (Nád: Lev. 63).

ostya-szent: [idolum; götze?]. Hat ty ember ragok, ke neliek es telhetetlen tanitok, hagyatok el az ostia szentel, ne legyetek balamitak, kik hamissat mondotok az ifüdelemért (Mel: SzJán. 263).

újtörvénybeli-szenték: [sancti novi testamenti; heilige des neuen testamentes]. Elev menenek az vy tövrueubely zentekes (CornC. 101).

Szentécske: [sanctus parvulus; kleiner heiliger]. A mimeraü dolgokat az ő szentécskeiről az papistak pattogatnak, nagy részre az barátoktól költtettenek (Tolu: Vigaszt. 73). Ila ki egy szentécske napján munkát isteni iozagal ekesityi vala, zenteli vala (VirgC. 76). Gyermekegeteül fogna zent zerteben ur istennek zenteltetev (MargL. 28b). Ynnepp napoth zentellyed: diem sabbati sanctificans (JordC. 54). Leanaat Christusnak zolgalattara zentólee (ÉrdyC. 543b). Kalostrommaa zentóleek (512). Pappna zentólee (520). Valazyad el en yzemetül nemzettül, ky nem zentelteteth: discerne causam meam de gente non sancta (KulesC. 105). Nem szentelétac engemet az Israel fiaí közet: non sanctificastis me inter filios Israel (Helt: Bibl. I.1000c4). Ószue gyűytött most minket, hogy ünneppet szentellyűnc (Boru: Ének. 126). Szenteltesd magad, ezzentől lészen jó plébanusságod (FortSzer. N3b). Szentelenek teged mirraba pyspeke (RMNy. II.23b). Nagyságodért, bazámért ha életemet szenteltem, miért ne életemben való történeteket (Beres: Lev. 504).

be-szentél: consecro, inauguro MA. einsegnen, einweihen PPB. Be zentólee ewket zertessegeben (ÉrdyC. 580b). Csodalkozyk vala rayta az wr istennek papy, ky ewtot az zyzeknek oskolayaban be zentólee (646b).

fől-szentél: initio C. PPB. consecro, inauguro MA. [einweihen]. Kyldene eeg kiraly koronaat, kywel zentóletnek tlél (ÉrdyC. 497b). Theologiaját dicséretesen elvégezte, pappá is felszenteltetett (Fal: TÉ. 728). Nyóltzan a papi hivatalra alkalmasoknak nem itéltetvén fel nem szenteltettek (Bod: Pol. 134). Minekutátma a papságra felszenteltetett, szolgalatja köttetett a kolosvári népes gyülekezethez (161).

főlszentelés: initiatio, consecratio, inauguratio MA. einweihung, einsegnung PPB. A ceremoniac nem azonoc mindeneknél, sem az egyházi szolgalatnac rendelésénecc és felszentelésénecc azon egy módgya (Com: Jan. 127).

mög-szentél: sacro, consecro, inauguro, perspergo, respergo C. sanctifico MA. heiligen PPB. [einweihen, einsegnen]. Alazatosag ewtett meg zentelynala (EhrC. 71). Mi nagob, az arai e auag a templom, ki meg scenteli az araniat (MünchC. 56b). En magamat te neked meg zenteltem zent zertsesnek fel vetele nyat (DomC. 226). Meg zentólee az ew zent testeet (ÉrdyC. 512). Meg zentélee w haylokak feleseg isten (KulesC. 112b). Meg vattok zentóletveu (Szár: Cat. A4).

mög-szentelés: consecratio, lustramen C. heiligung PPB. [weihung]. Az my keresztseegewnk Xpusnak keresztseegheben meg zentólesnek kezdetet vetth (ÉrdyC. 187b). Az remenseg veszen meg igazulast es meg zentelést (Fél: Tan. 292b). Az sido népség gyülekezten gyülekezött fől az husvéti innepnek meg zentólesére (Zvon: Post. 118). A Christus testeének s vérenek megszentelését a nép született nyelvén hallja vala (Czegl: MM. 269).

mög-szentelő: [sanctificator; heiligend]. Az atya teremte, a fiu meg valto, a szent lélec meg szentelő es vizasztáló (Helt: Bibl. I.d2).

mög-szenteltség: [sanctificatio; heiligung]. Myndentek twggya az ew edényeet byrnya meg zentóltseegben (ÉrdyC. 353).

Szentelés: sacratio, dicitio, dedicatio, dicatura C. sanctificatio, consecratio MA. heiligung, weihung PPB. Lelky atyank arra tanoyth, ky mynekvünk haznalatwukra vagyon es zentólesvünkre (JordC. 825). Kywaltkeepen valo zentóleeszel zentóletét legyen meg (ÉrdyC. 530). Sok tudós emberek azt vélik, hogy az antiochiai kéz-vetés predikállásra való küldés vagy rendelés vólt, nem püspökségre-való szentelés (Pázm: LuthV. 69). Az szentelésnecc kossa (MA: Bibl. I.76).

búza-szentelés: [consecratio frumenti; fruchtweihe]. A papasoc isten paranzolattya ellen valo dolgokat soc ezert zertettec: kokonya, gyertya, víz, búza szentelést, holtak inadását (Boru: Evang. IV.515b).

ünnepp-szentelés: [celebratio festi; das festfeiern]. Imnar szollyunk az ünnepp szenteléséről; az ünnepp szentelésről szép példat ad ő maga Jesus iduceitönc (Boru: Préd. 85). Hitet, remenséget, szeretetet, ünnepp-szentelést és egyéb tiszteleteket kíván isten tőlünk (Pázm: Préd. 821). Idneppi szentelésécc utálatos volt az isten előtt (Kereszt: FelsK. 350).

szombat-szentelés: [celebratio sabbati; das sabbat feiern]. Az szombatnac szenteléséhez kedvetlen (MA: Scult. 901b).

Szentelési: [consecratus; gesegnet]. Az ember nem közönséges, hanem szentelési vízből és sárból formáltatott (Illy: Préd. 546b).

Szentelésre-való: devotiorius C.

Szentélet: sanctificatio, consecratio MA. heiligung, weihung PPB. Té hazad té szentéletéden maraggon még: domus tua in sanctificatione tua permanet (BécsiC. 31). Eluene őtőlő az alhatat aldozatot es leuete ő szentéletenee belet (152).

szombati-szentélet: sabbatismus MA. haltung des sabbats PPB.

ünnepi-szentélet: [celebratio festi; das festfeiern]. Az istennélis kedves lézen az mi ünnepi szentéletünk (MA: Scult. 77b). Egyedül tsak istené volna az ünnepi szentélet (Ker: Préd. 781).

Szentéletlen: [non consecratus; ungeweiht]. Vikefűnek testét kiásták es szentéletlen helyre vetöttéc Angliában (MA: Scult. 621).

Scult: **1)** lustris, lustralis C. sanctificans MA. [feiern]. Bakkus ünnepét nagy díltőlősséggel szentölő asszonyok: mimallonnes PPB. **2)** consecrator C. MA. heiliger, der heiliget PPB. **3)** aspergillum C. lustralis peniculus PPB [weihsprengel]. Ha tollat nem találhál, kecskerágó fából csinálj szentölőt neki (Rad: Szak. 185).

gyértya-szentölő: [festum purificationis; lichtmess]. Gyertya zentölő bodog azzon (WinkC. Ka). Gyertya zentölő bodog ania napia (DebrC. 170. LányiC. 98). Ez may zent ynnep mondatyk gyertya zentölőnek (ÉrdyC. 212. RMNy. III 76. MesésK. 18).

Szentölt: consecrarium C. sacratum MA. geheiligt PPB. Az pater nosterben keryék ystent, hogy az ew none zentelt hegyen (ÉrsC. 163b). Ezeken fog az szentelt yyz mynt eu lathom (LevT. 1226).

Szentöltés: [sanctificatio; heiligung]. Walakynneel az zent lelek leyend, myndenkorzh zentöltősséghere wayon (ÉrsC. 152b).

Szentős: **1)** diuis, diuis C. sacrificus, religiosus MA. [pius; heilig, fromm]. Mykoron zentesnek mwatlanaa ennen maguat, lectorraa toveek, ky erdeghy bydőséggel tanachot kerde az erdegtől (ÉrdyC. 357b). Az ő predicatioam a kenelyee, a szentes emberek es ez vilagi telhetetlenec meg alasztáe magokat (Born: Evang. 1121). Örömest barátságot tézen mindennel es vgyan szentesis, de sola meg nem gazdagálhat (Cis. 02). Szentesnek mutatják magokat, de latrok (Deesi: Adag. 41). János szokatlan szentes életével magát neuezetössé tőtte vala (Zvon: Post. 176). **2)** [specie pius; scheinheilig]. Vetelkődik vala az gőlekdőszetben az sidokkal es az szentesőkkel es az piaczon naponkent mundekekkel, az kik rea akadnak vala (Pél: Bibl. 1210).

Szentösség: [pietas; frömmigkeit]. A felhivalkodott olmás ségnek színe alatt azt keresi, hogy igen tiszteltessék es dicséressék, ez pedig valósággal csak azon kevélység es szünes szentesség (MA: SB. 175).

Szentöz: [honoro; verehren]. Annál szentebbeket is, ők nem szentoznak (Veresm: Lev. 225).

[Szentít]

mög-szentít: [sacro; heiligen]. Tés utoza vagy, noha nem nagy, magadról azt véled, a ki neved pusza helyed Szentogyláhról vézek, holott senkit meg nem szentít e szent nevezeted (Thaly: TörtK. 221).

Szentség: **1)** sanctitas C. sanctimonia MA. [heiligkeit]. Nem főhi annyira istentől, mint eddig, alább hagyni a szentségben: *minuere religionem PPB. Ferencnek szentesegs tarsai azanna soutsegnek voltanak embery (EhrC. 1b). Móg emlékwzinek vala bodogsagos zent Ferencnek ő nagy zentsegeről (VirgC. 58). Az ispanyay frater Egyed vala nagy zentsegero ember (DomC. 222). Kopnutatas, zentseguene ielessége (VitkC.

51). Az életnek szentsége is az alázatosság hannya alatt leho maradandó (Pázm: Préd. 58). Az keresztesség az mi szentségün ket confirmállya (MA: Bibl. IV.116). Az isten igéje ugy lell kenyered néked, ha a szentségnek belső kenyerét szerzed által lelkedben (Hajnal: KCzég. 246). Az aranyas épületek alatt nem lakott más szentség, hanem egy büdös patkány vagy mérgekrokodilus (Fal: NE. 13). Három a jó: egészség, bölcsesség, szentség; a szentség a mondott erkölcsből áll (Fal: UE. 510). **2)** sacramentum Kr. [sakrament]. Vadolom en bűnwmet hogy haznak het zentseget nem fizteltembe (VirgC. 12b). Myche magok menteest mondhatnak azok, kyk nem akaryak föl veim az penitenciának zentsegeet auagy egyeb zentsegeveket (CornC. 16). Vallast teen ew előttök anyia zent egyhazban valo hes zentsegeokról (ÉrdyC. 582). **3)** [ministerium, ministerium]. Szentségét levonja: exactorare MA. Aggad a the testhedne es vorodnek zentsegeheeth tizteluownk (WinkC. 40). Tykossagarol auagy zentsegeroel valo keynyv (CornC. 1). Esőt vala ez zentseghnek zeryben: sortitus erat sortem minister hujus (JordC. 708). **1)** sacrum C. [opfer]. A feyedelem az ayan dekokat es zentsegeoket aldozya istemek (JordC. 806).

isteni-szentség: religio C.

oltári-szentség: eucharistia SI. [das hochwürdigste]. Zölőség föl mennöm Jerusalembeli es ot zérozióm az oltári zentseget (WeszprC. 39b). It vettetyk reez zorent valo kerdées any zent egyhaznak minden zentsegeroel: az keresztsegnek fo vetelerevl, az oltary zentsegek vetelerevl (CornC. 16b). Ezer nel meg keel halnom, azért aggyatok confessorth, oltary zentsegeet es kenetöl (ÉrdyC. 515). Az oltári szentség a Krisztu haláljárul emlékeztető nagy titok (Biro: Augy. 322).

tettetős-szentségű: [hypocrita; scheinheiliger]. Mindene morgolódnae a Christus ellen, hogy ő a bűnőshöz tért volh bé; ezec voltac az nagy tettetos szentségű pharisaeose (MA: Scult. 222).

titkos-szentség: mysteria C.

Szentségős: diuis, sacerdotus, augustus C. [heiligster]. Ez zentseges embernek erdomeurth vagy engem te hozza (VirgC. 41). Kynnek ew zentseghes lelket banathnak thewr althal yaraa (WinkC. 41). Zentsegeős anyaad yz Maria (Czeic: 32b). Imatkozal zentseges papa vronkart (VitkC. 21). Vallyatol ő zentseghes emlékezetlyth (KulesC. 64b). Ölyée meg az áldozatnae barnát, mert szentesges az (MA: Bibl. 193). Eerül min szentesges atyádnak meg yzohónnyál (Pós: Veték. 58). A király bölcses az ő kezolyrnével, mert élte szentesges (GyöngyD. Char. 365). Mikor kárlátóban jirt Rátkay oram, akkor szent volna eim ceremónia az szegény plebánu az szentesges sacramentumot, téden állva átkozván a németet (Beres: Lev. 347). A lator Cinthia ezekkel a szentesges készültekekkel egyébre nem szünlékozott, hanem hogy dús menyecske lehessen belől (Fal: NA. 177).

Szentségösen: [sancte, pio, devote; heilig, fromm]. Zent segesen elenek az zent zerzetben (DomC. 257). Erössen es zent segesösen tartanaak az zerzetnek regulayait (ÉrdyC. 58b). Az vasárnapot nagy szentségösen megtartottic (MA: Scult. 904).

Szentségösít, mög-szentségösít]

mög-szentségösítés: [sanctificatio; heiligung]. Adyatok az ty tagyotokat az igazságnak zolgalatyara meg senthelyze seytstekre (Komj: SzPál. 66).

Szentségüstil: [canonizor; heilig werden]. Neky volt zent segesewltet (canonizatus) meiben (EhrC. 2).

Szentségtelen: profanus C. MA. unheilig, ungeweiht PPB. Továb mégyen szent Pál es azt mondzya, hogy a szok-

mak szentségtelen újságít el-távoztassuk (Pázm: Préd. 885). A kortosma szentségtelen (Com: Vest. 93).

Szentségtelenít: profano MA. desacro; entweihen, entheiligen PPB. A templomokat szentségteleníteni (Szd: MVir. 368).

még-szentségtelenít: ∞ Meg fertezették az én szent-helyemet azon a napon és az én szombatimat még-szentségtelenítették (Káldi: Bibl. Ezek. XXIII.38).

Szentségtelenítés: profanatio MA. entweibung PPB.

Szentségtelenkőd-ik: [peccatum committo; sündigen]. A ki többéti, szaporéttya vétkéit, szentségtelenkedik (Csúzi: Tromb. 242). A pokolbéli sátán azért kénszeréttete Judást ki-menni a vacsoráló házból, hogy inkább titkon szentségtelenked-gyék (Csúzi: Síp. 214). Mlíhent a sátán űlt a tribunalban, Hore s Jeroboám papi hivatalban, szentségtelenkedtek ez áldozatok-ban, rút esáva öntetett a szent bibliában (752).

Szentségtelenség: [impietas; gottlosigkeit]. Ha ez az anya-szent-egyház szentsége, nem tudom, mitsoda a szentségtelenség (Pázm²: Kal. 508).

1. **Szentül:** sancte, pie, auguste C devote MA. [heilig, fromm]. Az ilyen tanító szentül és mélyen általértette hivallját (Pázm: Préd. c) Az esküvést szentül meg tartya (Com: Jan. 185). Szentül és igazán élno (Ily: Préd. II.80).

2. **Szentül:** sanctificor Kr. [heilig werden]. A ki igaz, gazúlylon még-is és az szent szentülydön még-is (Csúzi: Tromb. 362).

SZÉNTÉNCIA: [sententia, capitis damnatio; urteil, odesurteil]. Azegi rend ől az birokot illető zekőkön, nem hagi sentenciát agimák, de hagi az istentől adatot sentenciát erősihek DomC. 117). Ev rayok sentencia adatuan, mynd ketten egye-emben nyakokat vagak (CornC. 368b). Pilatos keménysége senencia ada vronc Iesusra (VitkC. 84). Az ki vetesben az tanitok mongiak ki az sentenciát (Fél: Tan. 320). A halálunk senten-jiát kimondotta ő ellene (Ily: Préd. I.88). Vásár után mind-árt törvény szolgáltattott és ily sentencia fejúnkre hozattt (Gvad: RP. 95).

Széntenciáz: [sententiam dico; urteil sprechen]. Pilatosol agh kemenőn megh ostoroztatam, koronaztatam, es halalra sentenciáztatam (TibC. 123). Az törvény igen solgaltaty es az raím igen sentenciasak egy mast (RMNy. II.161). Kérdend teg czac, minemű elmével legyenec azoc, az kiket balálra sentenciázta és immiár szinte kivitetec (MA: Scult. 368). falálra sentenciázattot (Ily: Préd. II.533b). A mártýrok gya-zattal multanak ki a világ szemei előtt, mint a tégéres onosz-tévőket ugy sentenciázván eőket (Fal: NA. 211). Bé larván menni egy városban, elő találá két már az akasztó-ra sentenciázott katona rabot (217). A ki tsak az etrenek-égnek gyanúságában volt is, a tüzre sentenciázták (Bod: Pol. 46b. 3).

még-széntenciáz: 1) [constituo; bestimmen] Nem olyan kok alat törteneek az ew zent ky nwlasa mynt közönséghel egh vagyon sentenciázthavan terneezet zerent (ÉrdyC. 479).) [condemno; vernurteilen]. Szabadé a romai embert es meg m sentenciázattot ostorozni: si hominem Romanum et indem-tum licet flagellare (Helt: ÚT. n3). Meg sentenciázot ember : omo convictus (Ver: Verb. 337). Christus az papi fejedelmek-l olly hamar meg sentenciázattat, mint az tudatlan kösség-l (MA: Scult. 228). Kicsoda sentenciázta meg, az barnis könyv-izsárok miért nem írjak (Sámb: 3Fel. 254). A biráknál is anúra kezde szállani böcsülete, s elvégre megsentenciázatték al: NE. 101). Ha ki parázna feleségét meg-sentenciázta, a mbornak legyen szabad meg-bázasúlni (Bod: Pol. 86).

SZENVED (*szenyved* MA. Monlrók XV.668. Gvad: Pösty. 20. *szendued* Helt: VigK. 81b): 1) patior, perceptor C. tolero, suffero, perfero MA. leiden, dulden PPB. Kiralnak orcaiat nem viselleti zenvedni (BécsiC. 63b). O lűftöten nomzet es vízha viito mig lezec tüveletoc es mig zenuedloc tűtőket (MünchC. 46). Mind ezeket akaratom zerent zenuedem (VirgC. 27). Morgodás nevel nem zenedbet kemeu dolgokat (CornC. 159b). Harmad napja hog zenwednek enghem: triduo jam sustinent me (JordC. 479). Kyk teged zenwednek, meg nem gyalaztatnak: qui sustinent te, non confunduntur (KulesC. 45b). Ha szenduednem kel, szenduedneec én vellem minden te szent angyalid (Helt: VigK. 81b). Az nagy inseget es nomorusagob toub semyken nem czenduedhetyk (RMNy. III.107). Az feriac aszszoniatokhoz illendő dolgokat szenduedneec vala (Decsi: SallC. 10). Mély szemérmeszeéggel szenedi az dűcsűtűt 1613 (KNagysz. D3). A büntelen szenyvedhet-e a vétkesért (Monlrók XV.668). A kakas az ő bűdős ólában tarsot nem szened (Misk: VKert. 354b). Kértek, hogy tekéntsek beteges ügyökre, mert szörnyen szenyvednek (Gvad: Pösty. 20). 2) [sino, concedo; lassen, erlauben]. Ne zenvedeg vram meg halny a fyat amya nekywl (WinklC. 83). Feyeer ruhában zenvedeod magadath megh chufony (238). Tűb hadakozasy voltanak, kyket ha mynd meg yrnauk, ydű sem zenwednee (ÉrdyC. 496b). Az emberec neu szenedic, hogy az én lelkemtől meg feddettessenec emek-utanna (Helt: Bibl. I.C2). Kedvesb dolgom nem lehetne, mintha Kűnek szolgálhatnec, de sokféle alkalmatlanságok nem szenedik (RMNy. II.246). My byzonyos emberűnkul Kegdet megh latogattattam volna, de az ideo nem zenedte (LevT. I.304). Hogy ha az gyermek betegsége szenedi, jőjj holnapután hozzám Lenkára (Nád: Lev. 30). Ne szenedygenec dűhűs martalekot szerzeni az istennec nyaiaban (Mou: KépT. 3). Vétközic azért az romai papa maga hatalmat kűlyleb teriesztuen, hogy sem azt a közöuseges gyűlesnec vegezesse szenedi (Zvon: Osiand. 219). Nem szenedgyűik, hogy akar mely kapta bűű műnes legény itűl mester legyen az szent írás dolgában (Zvon: PázmP. 301). Lelkűnkben nevedekni ne szenedgyűik a test kívánságát (Pázm: Préd. 162. 207). A régi canonoc nem szenedik, hogy papsága után valaki házassodgyék (Pázm: LuthV. 205). Műyira fel geriesztec az vr istent, hogy szenedé őket rabásgra vitet-etni (EszT: IgAny. 80). Buzgóságunk nem szenedic, hogy az magunk kűnyűn fel-vállalt kötelezűgűnkul el kűsűnk 1613 (KNagysz. D2). Azokban legkisebb szeplűt sem akart szenedni (Ily: Préd. I.37). Az Dunát bezárva nem fogja szenedni (Bercs: Lev. 600). 3) [propensio sum; ueigung haben, geneigt sein, aussteigen]. Nem szenedhetem azokat a fellegek között nyar-galódzó pietistákat (Fal: NE. 39). Azt gondoltad, szerettelek, azért hogy csak szenedtelek (Amade: Vers. 189).

[Szólások]. Az ki bűnén szened, semmi szenedés az, de az ki büntelen szened, az szép és jó (TörtT. 2 III.324). Kiral valami bánatot ne szenedne: rex non sustinet molestiam (BécsiC. 144). Myt allotok yt ezenne bozozagot zenueduen (EhrC. 106). Az bozuzagot istenert zenedi (VirgC. 88b). Kettőn kivűl mindyáján bűnt szenedtek (Monlrók VIII.258). Soha ehseget nem zenuecz (VirgC. 55b). Mondasa ellenzeest zenwed (ÉrdyC. 621). Menyeknek orzaga erűth zenwed (JordC. 386). Az menyeknek orzaga erűszakot zenued es az erűszak teudc ragadgyazt (Bor: Préd. 15). Erűszag szenedű léssesz: opprimaris violentia (Kár: Bibl. I.184). A réműlésnek néminemű erűszakát szenedgyűik (Ily: Préd. I.25). Mikor szűlte, fáj dalmat nem szenedte (Pázm: Préd. 102). Semmy gonozt sem felelmet nem zenuedett (DomC. 172). Fogsagot Iesus szened az artatlan (RMNy. II.40). Meg ősmérűk, hogy műltán szenednieik azt az gyalaztatot es fogsagot (Lép: PTűk. I.142). Az hold tizenkét eyel szenedet fogyatkozást (Zvon: Post. II.252). Mit haznal emberneec, ha mend e világot őrerie es ő lelkeben

gétrelmet zenueggen (MünchC. 45). Bodogok, kylvaborwsagot zenwednek ygassaghart: beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam (JordC. 365). Telbeu az raitatok valo habornasagokat io keduel szemueggettök 1572 (KBécs. F4). A mely dolog haladéket nem szenvedhet (Czegl: Japh. 222). Ugyan ott szenvedett haláltis (MA: Scult. 4b). A szörödni kezdő leányoc minden bölnapokban aszszonyi havat szenvednee (Com: Jan. 44). Zolgalatunknac karat zenueggu: servitutis nostrae dauna patiamur (BécsiC. 14). Kyczoda az, hagi zenuehesse ezeneh nagi keserüséget (VirgC. 35). Az martyrok zenetek az kent a kegitlen emberektől (VirgC. 28). Örömetösdn zenuedueie a kent (DobrC. 62). Mi zenuegök az ként (RMNY. II.42). Testebe nagi kesertetet zenued vala (VirgC. 18b). A ördwgi kesertetet sok napik zenete volna (19b. JordC. 332). Tizen ket ezteudő wta fogva veer korsagot zenved vala (JordC. 380). Tapasztalt jó tulajdenságid mellett moeskot ne szenvedj (Fal: UE. 376). Ez zerzetben sok munkákat szenved (DomC. 64). Az zentek es miuden iduezvlendök bozzusagot es egieb sok nyualyakath zenueetek (VirgC. 91. JordC. 728). Az fratek lyntyk vala istennek jgyt, zenuedueen zegenegnek nag nyomorusagot (DomC. 31). Ferenc meeg nem zenueted az en testenen valo vere-segeket es osterozasokat (VirgC. 35). Öklözést szenvedni: edere pugnos PPBl. Nem szenvedhetni valami szagot: *laedi odore PPBl. Zenuedni kel az teoreneent (DomC. 306). Zenvette eordeogeoknek sok eotkeozetyt (DomC. 129).

[Közmondások]. Ha nem szenvedz, bizony nem veszed haznát (Deesi: Adag. 164).

[égybe-szenved]

égybeszenvedés: [compassio; das mitleiden]. Masod alamsyna felünkkel valo egyben zenueedesben (ÉrsC. 539b).

eggyütt-szenved: [compatio; mitleiden]. Indulatok óltatnak istentől a sziveinkbe, hogy vigadhassunk, szenvedhessünk vagy eggyüt-szenvedhessünk (Mad: Evang. 491). Egyebek nyomoruságán eggyüt-szenvedő szívnek indulattya (492).

el-szenved: 1) tolero, suffero C. pertolero, perpetio MA. [erdulden, ertragen]. Myndent kez vagyok w ereite el zenuednem (VirgC. 63b). Az te illatozasod zegenyeknek dohat elnem zenuedni (CornC. 155b). Az en jgassagom nem zenuedh el eme sok gonozsagokat gyeoteln nekeol (DomC. 178). A habornasagokat el zenuegiök (DobrC. 62). Kevelsegnek fyi, kiket ideiglen az vr isten el zenved (254). Raytta lett bozzwsagokat nagy alazatossaggal el zenuedöt (ÉrdyC. 623). Mindent, valami a tüzet elszennedi, a tüzen által vonnyatoc (Helt: Bibl. I.Ggg). Isten nem hagi tüteket kesertetni amal, a menire el zenuedhetitee (Born: Evang. IV.4). Aluok szüneteket el nem zenuedhetem (Born: Ének. 204b). Az tíz nemzetseguec feiedelni eggyöl eggyic el zenuedte az nyiluan valo közönsages baluanyozast (EszT: IgAny. 80). Elszennedik köztöc az romaink oly papot, ha ki házánál safarinákat, kuruákat tart (433). Fák, a kik el-szenvedhetik a tarolást (Lipp: PKert. I.14). Gyakorta magunk haszna reá szorit beünket, hogy elszenuedjünk azokat, kiktől várunk (Pal: UE. 447). Olly jók hozzáz, hogy el-szenvednek a vélek való társalkodásban (KirBesz. 39). 2) [propensus sum; gencigt sein]. Senky nem zolgalhat ket vraknak, mert awág egyket gywöltyee es az masykat zeresse awag egyket el zenuegye es az masykat meg vtallya (JordC. 371).

[Közmondások]. Ha mindent el zenuedz, vgyan reidő lárnak oztán mint egy kamora székre (Deesi: Adag. 152).

elszenvedés: perpassio MA. [eruldung]. Habornasagnak bekességgel valo el szenvedese (CornC. 40). A habornasagnak elszenuedeseéről valo tamsag adatik előnkbe (Helt: Bibl. I.f3).

elszenvedhetetlen: intolerandus C. [intolerabilis; untrüglich]. Az pokolnak ew el zenuedhetetlen ewrewk kem (PéldK 55b). Negyven napnak wthana zala mi reuk na es el zenvedhetetlen dolrossagl (TelC. 275). Miért válone az romai alya szent egyháztól, mely elszenuedhetetlen do (MA: Scult. 57b). Ezt az jerusalembéli szentes lelki rend lyességgel el szenvedhetetlen dolognac itili (333b). Egykor nyulak uralkodván igen erős el-szenvedhetetlen törvénye irtak volt a farkasok és oroszánok ellen (Misk: VKert.

elszenvedhetetlenül: intolerabiliter MA. unerträglich weise PPB.

mög-szenved: [perfero, perpetio; erdulden, ertragen]. Az halalak keennyaat meg zenuedytek (ÉrdyC. 432). Mzenuedee az martyromsagot (652b). A Christus minden kes tetinket meg zenuette es meg gőzte (Fél: Tan. 264). Két vagyon pedig, mellyért bün-alatt köteleztetünk az ecclesián szokott bőjjét meg-szenvedni (Pázm: Kal. 598). Nékic bánatot és inséget kellyen meg szenveduic (MA: Scult. 1). Az Christusnac hartza, mellyet megszenvedett az olayfás kben (363b).

[Szólások]. Ig fvsatok, hoğ meg ragagatok, mert mind, halalan törekedik, magát mindentől meg zenvedj (DobrC. 29).

Szenvedékény: qui facile patitur Kr. [dulder]. (GK Titk. 1115).

Szenvedendő (zenvedő NagyszC. 105. WeszprC. 2): [patie leidend]. Engömet a keserü keuban vezteglóth megmüet vala es engemet bekességgel zenvedöt mindönc megkarom vala (NagyszC. 105). Köniörönlönk kel a ken zenuedő Kristuhogi mynket az ő dragalatos zent verene meg valtana (Weszpr 2). O vralkodo wr ysten yrgalmass es kegyelmes, zenueden (patiens) es soksagly yrgalmassagos (JordC. 73). Oka az, ha a test zenvedendő lehetne es halande (ÉrdyC. 58).

Szenvedendőség: [toleratio; duldung]. Wr isten az thly nektek David profetanak irgalmassagat, Danyel profetan zenuedendősögeth (ÉrsC. 220).

Szenvedés: passio, patientia, toleratio MA. das leidendul PPB. Bekesages az bozzusagnak zenuedesebe (VirgC. 81). Az ymepnek masod nappan az az a zenueedesnek vtagyweeen az yrasthwok Pylatoshoz (JordC. 449). Zenuednek ydeen beyech megz kegyesseknek az igassagot (Érd 538). Jut nektek-is a szenuedesben (Pázm: Préd. 137). A bekésages türésről awagy szenuedésről: de patientia (Com: Jan. 15). A lu az atyanak értelméből születik minden ő szenyed nekől (GKat: Titk. 40). Az ki bünén szenved, semmi szenved az (TörtT². III.324).

békesség-szenvedés: [patientia; geduld]. Bekességl: wedestekben tartyatok meg ty lketeketh (JordC. 603).

erő-szenvedés: [vis; gewalt]. Az menneknek orszaga es szenuedisben vagon: regno coelorum vis affertur (Sylv: I. 117b).

halál-szenvedés: passio mortis Kr. [todespein]. Boc magat halál szenvedésre (Zvon: Post. I.120). Halál szenved által kellyen nékie diezősséggel megkoronáztatni (MA: Sc 502b).

kár-szenvedés: [damnum; schaden]. Kár lön ez várak tőlünk elveszése, Királi felségnek nagy kárszöndese. (Tin: 5). En ezen zerolmes tarsomnak az eo nag nyomorusaga es k szenuedeseerth haladatlan nem akarham lennem (RM I.167).

kín-szenvedés: perpassio cruciatus, tormenti perpetio MA [das leiden]. Melleket akoron kefen gondolnod Cris vronknac kin zenuedeseéről (VitkC. 18). Ha meg valtonkne

zenvedése zánónkbe iol be iomatotic, az család örödgnee nem lezen hefe meg éolasra (70). Megielentnen a Christus Jესusnac zseletoset, kenszenudedeset es orszagat (Helt: Bibl. 1 g). Christus ken szemedesesenc napia (Mon: Apol. 469). Sokan követik Jესust a kenyér szegésig, de kevesen a kín szenvedés poharának itáljig (Pázm: KT. 154).

tűrés-szenvedés: [patientia; duldsamkeit]. Tűrés-szenvedéssel és alázatossággal minden ellenségünknel erősekké lehelünk (Pázm: KT. 39). Egyebek fogyatkozásának elviselésében pékességes tűrésre szenvedésre igyekezéssel (50).

vereség-szenvedés: [damnum; schaden]. Az te vereség szenvedésod az én orvosságom, az te bánatod és szomorúságod iz én örömem és vigaságom (MA: Scult. 472b).

Szenvedet: [tolerantia; geduld]. Kéeez belezon gondolny rent Ferencben emnyi huzzw zenedetfitt (EhrC. 3). Kereztyen mbőr tanoly Christustol bekesehgdõt awaghzenvedetõh (WinklC. 109).

Szenvedetés: 1) [maceratus, exagitatus; qualvoll]. Aldõth eegh te myndõn confessoroknak fölõtte zenvedetõh (WinklC. 153). Kiki lássa jól meg, hogy õ olly virág lehelben az ur zenvedetes kertében, mely igaz hit által meglintetõtt az Jესus érével (MA: Scult. 377). Utolsó wachorája minemü zenvedetes Zoly: Elm. 248. **2)** [tolerabilis; erträglich, geduldig]. Zenvedetesb lezen Sodomának es Gomorranak felden, honnem mynt z varosnak (JordC. 382). Kerlek thegedeth, keserwetes, kenyewletes, zenvedetes leegy minden een bumon, banatonon (PozsC. 24).

Szenvedetõsen: [toleranter; geduldig]. Az kiraly mintha zenvedetesen hallana azokat, igen meg haragut vala: rex elut patienter audiret ingentem iram conceperat (Forró: Curt. 45).

Szenvedetõség: 1) [patientia, tolerantia; geduld]. Ez ent azzonnak nagy sok yozagos mywelkõdetynek ez zent emvedetessegenek wtanna az ew eodes eerdemeet meg akaraa oronazny (ÉrdyC. 340). A szemedetõségnek es a vigaszalásnac ado istene adgya tünõktec, hogy vgyan egyet értsetec õzsetec (Helt: UT. s2). Fabiusba nagy tűrés es szemedeteteseg olt (Born: Préd. 549b). Mas fortelt taláitanac benne, kiuel ki kariak fogyatni a keresztyénc közül ez isten szerint ualo zenvedetõséget (Tel: Evang. 1366). Bekeseg, tűrés, elmenek zenvedetesge, jamborsag (Tel: KerF. 95). Az ti zenvedetesegõtõk által birjatok az ti lelketeket (Szár: Cat. A2). **2)** [abstinentia; enthaltsamkeit]. Zenedetessegyt nem hagyauala: abstentias minime dimittebat (EhrC. 50). Az zezetnek regula erent valo kemenseget, zenvedetesvsseget, bevhtet ervekedyk ala megtartany (MargL. 9b). Ez zenvedetessegnek regulayat yzonsagual meg tarta zfvz Maria (CornC. 46b). Anne zenvedeteseggeot tartottanak, hog nyolchad napyg nem jttak (DomC. 97). Az õ teste ellen nem lel egebet, hanem cak zenvedetesgeket (BodC. 10). Ezt a nagy zenvedetõséget tozi vala, mert gionrat igõn fáilala vala (DebrC. 157). Zenedetessegben nag etelben természetet fölõl ne mûlad (VitkC. 52). Az ammedetesseg teneket al viselhetetlenec latattec (55). Nem ak az eteknek zenvedetessegét, de akarmi nemõ kemensegetis el zenedehez (56). Az egyhaaz hosweet napyanak elõtte agy zenvedetessegõt teezen (ÉrdyC. 33b). Wr isten megl halyaa, hogy zenvedetessegheg tartananak (136b). Szerdan vagyon zent Jakab bõiti, azon tartozic minden hiuñ keresztyen zenuetetessegét tenni (Agend. 199). Miért tebat ezekrõl gondolkodvan, zenvedetesegben, koplalásban nem visellyfik magunkat (Lép: Tük. 1420).

[Szenvedetlen]

Szenvedetlenkedõ-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. e szenvedetlenkedgyãne, hanem bizonyos réménségben élylãne (A: Scult. 203b).

Szenvedetlenség: 1) [impatientia; ungeduld]. Bal fölõl vagõn haborusaghebi zenvedetlenség (NagyszC. 345. ÉrsC. 165). Szemvedetesge szemvedetlenségemet nyerie meg (Pécsi: Ágost. 15). **2)** [apathia; leidenschaftlosigkeit?]. A szenvedetlenségnek (?) jószágát megmutatta az utolsó wachorán, midõn õmõn magát adá eledelfil az apostoloknak (Ily: SzÉlet. H.126).

Szenvedhetés: tolerantia C. MA. tolerantio; erdulung PPB.

Szenvedhetetlen: 1) apathes, intolerans C. impatiens MA. [nihil sentiens; empfindungslos, dem leiden nicht unterworfen]. Istenek ftya zenvedhetetlen es halhatatlan (ÉrdyC. 663). Kõnyuñ a halál fájdalmiunak es világi fogyatkozásoknak békõséses zenvedését parantsolnd, mert szenvedhetetlen vagy (Pázm: Préd. 117). Fel nem darabolatik az halhatatlan es immár szenvedhetetlen test, mikor a kenyérnek színe eltõretik (Pázm: Kal. 703). Sokak törtémek raytunk, de legyünk erõssék es mint egy szenvedhetetlenek (Mad: Evang. 332b). Az érzekenség-nélkül-való állatok is szánakodva szõrnyükõdtenek, hogy im a szenvedhetetlen látták meg-kõtõzve (Csizi: Síp. 107). **2)** impatibilis, intolerabilis C. intolerandus MA. unleidlich, unerträglich PPB. Rõdbadásnac bñzi szenvedhetetlen volt (Zvon: Post. 1221). Hogy azért ennek az képtelen es szenvedhetetlen szidalmazásnak hamissága, emelís jõbban napfényre hozzattassék (Pázm: Kal. 433). Szendvedhetetlen vakmerõseg (MNYil: Irt. 334).

kín-szenvedhetetlen: [doloris, cruciatus innoxius; leidlos]. Az bodogok keen zenedeheetetlenkõk lesznek (SándC. 7). Dõcerik vr istenth, myerth hog nyerteek az õrök diõdsegõh lolkõkben, vilagos testõkben, keenth zenedeheetetlenben, lathatoban (20).

Szenvedhetetlenség: 1) intolerantia C. impatentia MA. ungeduld PPB. **2)** [apathia; leidenlosigkeit]. A zenvedhetetlensegnek ayandokath megpeldaza, micoron a veg vacaran a keferet változata õ zent testeue (NagyszC. 219). Isteni hatalmával meg-tartóztatta, hogy fényesség es szenvedhetetlenség szent testére ne terjedne a dñtsõült lélekrül (Pázm: Préd. 412). **3)** [patientia; duldsamkeit]. Szendvedhetetlenség vagy inkább békõséses tűrés a szerosságokban vagy a nyomonúságokban (Mad: Evang. 332b).

kín-szenvedhetlenség: [apathia; leidenlosigkeit]. Kyllõmbõz az joknak feel tamadasok az gonozoknak feel tamadasok-twl az kenzenwedhetlenségben es kenzenwedeseben (KazC. 195).

Szenvedhetetlenül: intoleranter C. impatienter MA. ungeduldig, unleidentlich PPB.

Szenvedhetõ: 1) [qui tolerare potest; duldsam]. Társa nem szenvedhetõ igazgatás: regnum *insociabile PPB. Etes hozzáuk hasonl gõtrelmzenvedetõ; ember vala: Elias homo erat similis nobis passibilis (DõbrC. 332). Tégyen minnyájunkat buzgókka léleken, szenvedhetõkké a háborúságokban (Mad: Evang. 413). A teuék kevés eleséggel megelégedõk, a szonjúságot sok ideig szenvedhetõk (Misk: VKort. 43b). **2)** passibilis, tolerabilis C. patibilis MA. erträglich, leidentlich PPB. Az áldozatok vagy arra használnak, hogy tellyességes bocziánattia légyen vétkeknek, vagy hogy szenvedhetõbb légyen az kinyok (Bal: CsIsk. 66). Szendvedhetõ egészségben vagyunk (RákGy: Lev. 240). Szendvedhetõb es kevésbé gonosz a pogányság az õ vallástételeknek emberiben (Ily: Préd. II.326).

Szenvedhetõképpen: tolerabiliter C.

Szenvedõ: patiens, tolerans C. MA. ertragend, erdulend PPB. Fordõha õ elmeyeth az zenvedõ Jესusnak kenyara (ÉrsC. 271b). Ne fely azoktul, akiket zenuedõ vag (Mel: SzJán. 70).

kín-szenvedõ: [patiens; leidend]. Az ken zenuedõ Cristusert rea fut vala es kenanya vala (VirgC. 27).

munka-szenvedő: laborifer C.

Szenvedtet: 1) [facio ut patiatur; leiden machen]. Ha torokosság miatt a kesert, talat zenüetted magadat böytel (BodC. 18). Az faldalmakat erzetossed es zenüettedes my velünk (GömC. 37). Az irgalmas isten szent fiára rakta álnok ságnikat és ő véle szenvedtetted érdemlett kínáinkat (Pázm: Préd 773). Tégedet szeretett és szerot, ha szinte annyit szenvedtetted is vele (Mik: MN. 301). 2) [abstineo; sich enthalten]. Tartoztattya es szenvedtetted magát testi eleségtyül (Tel: Fel. 27b). Az emberoc nem örömet szenvedtetted magokat (Tel: Evang. I. 366b).

el-szenvedtet: [facio ut perferat; ertragen machen]. Ha az Crystus kenyerol örömet emlékezől, az haborswagot kynnyen el zenüetted (ÉrsC. 24).

mög-szenvedtet: [abstineo; sich enthalten]. Az test ez tanalchot agya, sola magadat meg ne zenüettedes meg gonoz kouasagtol (CornC. 162). Meg nem zenüettedes eo magokat hvs etelüol (DomC. 132). Hog innen-tona magadat meg zenüettedes az eo nekyl valo bozzusag tetelreol (281). Zenüetted meg magadat ielesen göndöröses meleg etekedtől (VitkC. 56). Nianulaiat teteten meg zenüettedes magat vala a Publusnak tarsasagtol (DebrC. 59). Artatlansag, kibem embör mygh vagion, mindön ekfelen dolgoktol meg zenüettedes magat (142). Halnak eteletül amera zenüettedes megh magath, hogy neweznye sem akarta (ÉrsC. 333. 391). Két oray meg kely magat zenüettedes mind etelöl, italtol (Frank: HaszK. 31).

[Szenvedtetés]

maga-szenvedtetés: [abstinentia; enthaltsamkeit]. Ky zyzességöl akar tartany, ymez három dologh keel hozyaa; elezer, hogy csak Christushoz yegyewsevelesnek okaert tege, masodzor erekkee valo maga zenüettedesnek okaerth (ÉrdyC. 170b).

SZENNY: macula C. sordes, squalor, strigmentum MA. [schmutz]. Földszakadás, kár, szenny, mocsok; labeš PPBl. Zegenségnek zenyeben neveltetted (CornC. 91b). Ha zennies fügeinket meg mosatiok, nagial inkab a binőknek zenniet leli kel magonkrol tizitanonk (DebrC. 47). En a te zennydet meg mostam (TelC. 260). Ez vilagnak el vettetted zennyeiue löttünk (Pál: Bibl II.32). Az fejr cipót meg ne hámozzad, hanem csak megtisztogassad szenytiül, mitül (Radv: Szak. 15). Nem az keresztség az, mellyel az testuec zennyei el mosattatnac, hanem az jó lelki ismeretnac az istennel való kötelessége (MA: Scult. 103). A mocsok, zennyek spondiával töröltetek-le (Com: Vest. 82). A gőz fürdökben a zennyec, büdössége mosattatnac-le (Com: Jan. 114). Amaz irva küldött versbeli zenny (Czegl: MM. 18). Kérlek téged uramat, tekénts reám kegyessen, tisztíts meg lőnöm szennyébül (GyöngyD: RK. 289). Az embernek siros izzadékos szennyébül teremnek a serkés és tetvek (Misk: VKert. 14). Mit ér valaki azzal, ha a más zennyében vakarótsúl vagy rothatságában piszkál, azzal mlaltja magát (Bod: Pol. Előb. 11).

[Szólások]. Ha della Casa olyan könyvet írt, a minémüt Balduinus említ, latrül, nem jámborül cselekedte, az ő s z e n y n y é t m a g u n k r a n e m v é s z ű k (Pázm: LuthV. 122). T e k e z e d s z e n n y e: ex tua officina prodit (Deesi: Adag. 133). Az keze zennyének rut mocsokia (Bal: Epin. 5). A nyomtató keze zennyét a professorom orezájára keni Matkó (Illyef: BCSTomp. 72). A magam kezeszennyét is rajta hagyván (Köl: Idv. 14). Még k ő r m e s z e n y é t is károlyla el vetni: rhipocondylus (Deesi: Adag. 269).

Szennyes: sordidus, sordidatus C. maculosus, sentus, squalidus MA. untlätig, garstig PPB. [schmutzig]. Szennyes-vagyok, szennyessé leszek: sordeo C. Ha zennies fügeinket meg mosatiok,

nagial inkab a binőknek zenniet leli kel magonkrol tizitanonk (DebrC. 47). Monda az veen atya: Hozy ket zenny fazakat eede (ÉrdyC. 94b). Etel vtün szennyes fazakokat meg vala (Hov: Tolü. 4). Monda Luciper a kegyetlen nemesseknek igen szennyesek vattok, de kesz a feredő (Helt: Mes. 17). Az ag lepeluk felet Frusinnanak, az zennieset hagiom az selo mesternek (RMNy. II.303). Istentelenséggel szennyesec (MA: Scult. 210). Nyargalózik rajtam a tetük serege, mert szenny az ingem, nincs ki fejrítse (Thaly: Adal. I.231). Roszsz vész szennyes zatskó, abban való szakadozott leveleivel (Bod: P. 121).

Szennyesöd-ik: sordeo, serdesco, obsordeo MA. untlätig werden PPB.

el-szennyesödik: obsordeo C.

mög-szennyesödik: obsordeo C. MA. [schmutzig werden]. Hwz eztenydey vagyon, hog sem rvhaya sem laba hely meg nem zennesettenek (ÉrdyC. 507). Mellyik az a meg nem szenny sedet szent irás (Sámb: Isp. 31b).

Szennyesen: sordide, squalide MA. unsauberlich, garstig PPB. Nagy szennyessen böytel gyázba imada (EszII. 11).

Szennyesít: sordido, maculo Kr. [beschmutzen]. Szenny sített: sordidatus MA. Régi rege ez, mellyel a pogányok szennyesiteni és feketíteni akarták a keresztényiséget (Pázm: Préd. 1208).

mög-szennyesít: ∞ Inkább akart dücsöséges halálív jó emlékezetet hagyni maga után, hogy sem miüt az várn feladásával jó hire-neve szép fényét leg-kevesebb maculáv is meg-szennyesiteni (GyöngyD: RK. Előb. M). Ördög-rütságáv meg-szennyesiteni lelkét (SzD: MVir. 475).

Szennyesköd-ik: sordide se gerere Kr. [sich schmutz betragen]. Megkívánja, hogy tellyesen elfelejtve a szines köfüst, csak szennyesködjünk, rongyoskodjunk (Fal: NA. 17). Tudjuk, hogy a mostani kényes világon nem lehet zennyekedni (192). Sajnállya szívessen, hogy eme vagy ama rütság szennyeskodnek (Fal: UE. 376).

Szennyesködés: [sordities; unsauberkeit]. Ha jobbskédőttem, hívságnak tulajdonította, ha le tettem a tizfrát, zennyekednek (Fal: NA. 205).

Szennyesség: squalor C. squaliditas MA. unsauberkeit untlätig PPB.

Szennyez: maculo, sordido MA. [besudeln]. Szennyezet sordidatus MA. Kegyelmedet ugyan kérem, hogy kegyelmed irása által, se gondolkodása által engem igaz atyjafiát azzal mászszor ne szennyezzen (TörtT. XIII.160).

be-szennyez: maculo C.

Szennyező: sordidans, commaculans MA. besudlend PPB.

[Szennyeződ-ik]

mög-szennyeződik: [commaculor; besudelt werden]. A igaz ececlésia a régi atyák idejekben kevéssé meg-szennyeződik (Czegl: Sion. 168).

SZÉP (szép Mon: Apol. 304. szp Frank: HaszK. 27b. szp Sylv: ÚT. I.22. szép Helt: Mes. 347): 1) pulcher, formosus speciosus, perdecorus, venustus, elegans C. schön, sauber, wolgestaltet PPB. Szép dolog hadi-vezérségben meg-halü: praclaras *mortes sunt imperatoriae PPBl. Nemy ygen zep hev yveuc az kappura (EhrC. 14). Né akariatoc engömet hlynot Noémíneec, zépnec (BécsiC. 313b). Keuantam, a myt zep latam uula (VirgC. 8). Lata erket lemy zepöknek (Dom: 191). Zep leanzokat hozattata (ÉrdyC. 337). Le von szp sima veres bérét (Helt: Mes. 347). Gyönyörkedic é fé

mberekbe, kic mind é világ előtt s mind ő előtte szépek és kesec (Helt: Bibl. I.e-1). Kinec a partium meeg mostis szép almae s szőlő gerezdec terönnec (Szék: Krón. 11.b) Meg-mutatom, hely idővösséges szép út a Krisztus követése (Pázm: Préd. 86). Kérjük szép Rákóczit mint kedves urunkat (Thaly: VÉ. I.159). 2) [svavis; angenebm]. Zeepyllathw myrra kenet (ÉrsC. 318b). Zép zagu illat (Frank: Hlászik. 27b). A persiai lilium, kit ha z szobába visznek, szép szaggal bé tölti az házat (Lipp: PKert. 59). 3) [selectus; ausgewählt]. Fiát szép seregével Amurat egítségére bocsátotta (Pázm: Kal. 438). 4) [utilis; nützlich]. de jó idő vagyon szép esőkkel egyeslel és szép meleg időkel (RákGy: Lev. 139). 5) [longus; lang]. Midőn sok szép időt világban töltene, hat-száz esztendőket úgy-mint eldegelne (Czegl. ImVers. 3). 6) [magnus; gross]. Kioszta szép préda nyereséget MA: Bibl. V.31b). Elhallgatá szép csenddel kezdetitől fogva mind végig beszédemet (Fal: NA. 205). 7) [dilectus, dilecta; liebster, geliebte]. Én iegeysem, én szépem (Kár: Bibl. I.632). 8) [mulier; weib]. Szépek, természetnek tsodás alkotmányi, ti agyok világnak vonzó szívárványi (Orezy: KöltII 150). 9) [gröss]. Szép-anya: avia; szép-apa: avus MA.

[Közmondások]. Akárki-is szereti a szépet: quod pulchrum em amicum MA. Szép a jószág, fogj kezét s öllekzezzél-meg vele. Szép köszönetnek szép a felelete. Zsíros tászkából szép ugátsa (SzD: MVir. 390).

bársony-szép: amaranthus Mel: Herb. 92.

százszor-szép: [bellis bortensis; tausendschöneren]. Száz-szor-szép nevű virág: bellis PPBl. Csengővirág van nyonában, ersi a százszorszép, csendes egy pár ő magában, Flora előtt edves kép (Fal: Vers. 870).

Szőbb (zeeb ÉrdyC. 528b. zepb DöbrC. 502. Kár: Bibl. I.633b); ulrior; schöner]. Zep mikent hold, isóth zepb holdnal (DöbrC. 92). Menewel zeeb, yob es dragab, anneewal teeb arwt keel rette adny (ÉrdyC. 528b). Vetekednek wala a punyka alma ees maas almafa egymassal, mellyk volna masykual zeeb esti: Fab. 86). A gyöngyös hurka egyéb hurkánál szükjebb az, neve is szebb (Radv: Szak. 31). Meinde nem szebbé annál MA: Bibl. I.231b). Legyce szebb, hogy sem vagyoc (Balassa: nek. 9). Az fényes nap szebb mindennél (Zrinyi: ASy. 218). emel szép, tellyesebb, annál jobb leszen (Lipp: PKert. 180). dístelen mód mindent kárba és böcstelensébe kever, miatta mpulnak a szebbnél szebb észből származott helyes, éles gonok (Fal: UE. 371).

leg-szebb: pulcherrimus MA. schönster PPB.

Iegszébben: [pulcherrime; am schönsten]. A közép termetű ober leg szebben alkalmaztatott (Com: Jan. 45).

Szébbeeske: [paulo venustior; ein wenig schöner]. Szebtske inkább, hogy sem isten-féld (Fal: NE. 18).

[Szebbéd-ik]

még-szebbédik: [mollior fio; weicher werden]. A stokfist viács pörölylyel megverjed erősen, az annak utána ugyan eszebbedik (Radv: Szak. 146).

Szében: [melius; besser]. A Christus hisoriaiat tudnunc; szüksegesb, kiből szeben tanulhattyc meg mind azokat, mikre egyéb historiae tanitanca (Born: Préd. 52).

Szépe: [optimum rei; das beste]. O nagy kazdagsag Cris-sal Meenynek földnek zepet jawaat erekwál erekkec llyny (ÉrdyC. 568). Óitózzél tiszta hadi erköltsben, szépihez szokjál (Fal: NA. 218). A szépeben s javában válogatva szedegethet (Fal: UE. 368).

Szépecske: venustus, limatus C. [lieblich schön]. Tudákos, petske, tsinesotska: scitulus PPBl. Feleséget földtéb szerette,

felítte hogy szepecske volt (Mel: SzJán. 68). Óh kedves file-miléske, szépecske fejr menyecske száud szívem, szüntén ideje (Thaly: VÉ. II.218). Az a külömbég van benne, hogy mikor valamely szépecske énekelt, annak a szava egy kevéssé simábbnak tetszett (Mik: Törl. 394).

Szépeget (szepenget Gyarm: Fel. 261b. Mih: ÖrökÉ. 84); perpolio C. venusto, exorno, como MA. [coloro; zieren, verschöneru, bemänteln]. Külömben vagyon sokval az dolog, hogy nem az mint Monozloi szepengeti és földőni akarja az papistaknac lelki fertelmessegeket (Gyarm: Fel. 264). Az egyházi személyek vétkeit nem javallják s nem szépegetik (Pázm: Kal. 154). Ezt az aszszony pápát, kinek emlékezetivel szépegetheti vala dolgát s gyalázhattya vala Rómát, sola som Fócius sem egyéb az görögök-közül nem említette (635). Annak-előtte testét szépegette az ura szemének (Pázm: Préd. 146). Memél nagyob a mennyei király, amúl nagyob igyekezettel kell az ő házat szépegetni (1171). Tsak színt sem találuc hozzá, mint szepegethesse (EszT: IgAny. 374). Mesterségeszen tudgya az bünt szépegetni (MA: Scult. 267b). Az maczkák tudgyák magokat nyalogatni, földőgetni és szepengetni (Mih: ÖrökÉ. 84). Az ti vak ténylegésteket szépegetni igyekezitek (Bal: CsIsk. 399). Mikor az kiraly az haját fűsüllí es szepegeti, az követsegekre valaszokat akkor tesszen (Forró: Curt. 496). Szepengeni akarják vétkeit (ThemSec 38). Szepégeti dolgát (Veres: Lev. 215). Magát szépegetni, tsitsomázni (SzD: MVir. 390).

Szépegetés: [exornatio, coloratio; verschönerung, bemäntelung]. A világi szépegetések példájával akarja ismértetni a mi istenfuk, mennyi sok szépségekkel ékesíti a lelket (Pázm: Préd. 425). Hogy semmi rúsné, folyamásunc ne lehetne az mi hitetlenségünkne szepégetésére (MA: Scult. 617). Imezec minden szeméret elvesztőttenec, az kic akarjác az papistaságnac szepegetését venni (MA: Tan. 1180).

[Szépegető]

maga-szépegető: mundulus MA.

Szépél: [tego; bemänteln]. Félelmes a követ, alig mer szólani, szépelné örömet, de meg-kell vallani követése dolgát (GyöngyD: KJ. 383).

Szében: pulcre, graphice C. venusto MA. schön, zierlich PPB. Az zóld fa zepu viragozyk es benen gymwlezwít teremth (VirgC. 65). Zepőnzolo madarak (KazC. 201b). Lisztet ránts meg igen szépen tiszta vajban, annyi legyen az liszt, hogy szépen sűrítse az levét (Radv: Szak. 79. 97). Szakmár Szabolcs-vármegye is holnap ülnek fel, onnét is szépen újulnifog az hadunk (RákGy: Lev. 165). Irigylői az szépénjárásnak (Thaly: VÉ. II.399). Nógrád vármegye is szépen van (Bercs: Lev. 350). Egy értelmes ember napestig is szépen tudja beszéddel tartani vendégét (Fal: NE. 20).

Szépít: decoro, depolio C. venusto MA. zieren, putzen PPB. Görög fejr, mellyel az aszszonyok magokat szépítik: psinnythium PPBl. Zepitet ekesseges wltözetek (VirgC. 149). Teghód zentli alazatosságnak violaya zepéite (WinkC. 340). Fay tyneltek yrasthwdok es zerzetesek, kyk zepetytek az yazaknac teme-teeseket (JordC. 429). A szegént ne szépítsd az ő igyébe: pauperis quoque non misereberis in iudicio (Helt: Bibl. I.Nu 2). Másut szépíez, mert ezt nem el hiteted (Decsi: Adag. 251). Építs, szépíts lelkeken (Fal: BE. 573). Az udvarló inasok urokban szépítik a rútat, dítsérik s magasztallják a gonosz (Fal: NE. 71). Julius Caesar tar fejének hajatlanságát külömbféle borotyán koszorúkkal nem csak földögette, hanem szépítette is (Fal: UE. 376). Némelleyek tulajdon moeskokat színnel szépítik, hogy bédughassák szemét a világnak (428).

még-szépít: exorno, excolo C. [verschöneru]. Tyztasag meg zepety embernek lelkeet (ComC. 242). Az nedwesseg embery

lelköt meg tisztított és meg szépíté (ÉrdyC. 420b). Embernek az haját megszápíténi (Radv: Szak. 295).

mégszépítés: exornatio MA. zierung, ausputzung PPB.

Szépítő: ornator, exornator, reparator C.

Szépség: pulcritudo, formositas, decor, callos C. venustas MA. schönheit PPB. Prater Bernald ezudalnala ew nagy zeppegerowl (EhrC. 18. 122b). Mire magasztatol fel az poztanak zepsegében (VirgC. 145b). Megfogattatek zent Margit azzon zepsegében (MargL. 27b). Mynden zepseoglinek zepseoge vagon lewrwle (ÉrdyC. 510b). Mint egy czurgo patak, mely visza nem folyhat, ugy füt el szépséged (Zrinyi: ÁSyr. 4). Egyiknek sem kell nekem szépsége, sem esze, sem comandója (Berces: Lev. 424). Ez az a drága szépség, a melybe mi magunkat totötöl fogva talpig borítjuk (Fál: NE. 30).

Szépségös: decorosissimus C. venustus, formosus, perelegans, decorus MA. schön, lieblich, artig, geziert PPB. Lata egy fűznek langyat zepesegest es fensegest (VirgC. 41b). Igeen zepeseges kyalrne azzon (DomC. 302). Emberökneec fiaynac fölötte zepesegösb (TelC. 117b). Zepesegesb abrazat emböröknek fioknal (TitC. 99). Ezek ott jelennek meg, a hol udvart tart a bölcsesség, zászlót emelt a vitéség és virággznak a szépséges erkölcsök (Fál: UE. 369).

Szépségösen: perbelle C.

Szépségű (zépesség BécsiC. 239): [pulcherrimus; reizend schön, anmutsvoll]. Az hely, holotuala zepsegew erdew (EhrC. 144b). Jonas zépességű galambnac magaraztatie (BécsiC. 239). Gakorlatosan zepsegű almakat enneköm mutattal (NagyszC. 64b). Az ő zepsegew angiali orcaziat kezdek pókdösnie (WeszprC. 78). Ime ielenek ő neki egi zepsegű azzonyallat (BodC. 6). Az zepsegew gyermeknek zemelye (PozsC. 43). Oh zepsegew záz Marya, idwez legyotek zepeseges labak (45). Mely zepseeghew labay vannak (ÉrdyC. 145). Ygen zepseegew zyz (593). Karthago new varasban neme nemes vala, olneeyeben zepletelen, festeoben zepsegű (215).

Szépül: decoror, pulcrior fio SI. [schön werden]. Vñeky leany zepwltettek (compositae) ees meg okesewltettek (KeszthC. 396b).

még-szépül: ∞ Az ő leany meg zepwlték (VirgC. 145). Az arau mygh gyakrabban eeghotyk, annewal ynkaab meg tyztwl, zepewl (ÉrdyC. 465b). Tegedet meg zeret ees meny-orzaglyban helheztet, mert megh zepwlt meg főredwou (ÉrsC. 467b).

Szépület: [revisicens prosperitas; bessertung]. Nézuén szabadságot s-rabságból váltságát s-újuló szépületűt (Balassa: Ének. 5).

SZEPE: [subalbus; weislich, grau]. Szép szorszámos szepeszerű lován fült (MonIrók XXII.587).

SZÉPÉG (zépégés Kár: Bibl. 1614. zepeseg EhrC. 65. 162. megh zepgeh ÉrsC. 236. zépégés DomC. 19): **1**) [lamentor; weinen]. Zepegik vala fütet azzoiemberek: lamentabuntur cum mulieres (DöbrC. 462). Naponkeed syrankozyk es zepgeh vala ew wranak olette (JordC. 340). Essel le ő elditte syran es zepgehwen (ÉrsC. 40b). Sirtok és zepetek ti, do a világ őrvendez (Tel: Evang. II.3). Szükség sirni es zépögöni affele leleknek (Pécsi: Ágost. 60). **2**) timeo, paveo, trepido SI. [fürchten]. Mi penig az harez alatt az fővezérrel valóban zepegtünk vula (MonIrók VIII.326). Rosz végezés vagon a barátom felöl, el-hittene, zepegtett nind kívül mind belöl (GyöngyD: MV. 99). Az pater jesuviták zepegnek is, örülnek is, már kigyót-békát kiáltanak Bohusra (Berces: Lev. 118). A moldvai vajda, a fő tolmátsnak testvér öste lévén, tudom, hogy most zepog (Mik:

Törl. 399). Oly hideg uralkoda, hogy reszketni s fogaimma zepegni kezdök (NótPM. 25).

még-szépég: [deploro, defleo; beweinen]. Jay tynektek lyk ez wylagon mewettek, merth megh zepeghytek (ÉrsC. 236).

Szépégös, zépögös: [lamentatio, fletus; das weinen schluchzen]. Nagy ely, hogy meg nem halhala gyakorlatnak zepesegeknek ydnesseges felelemre valtoztatuan Cristusnak gyzeretyre (EhrC. 65). Az azzon keserewsoges zepesegesek belteluen (162). Ez zépögösömben leplemet minden yel meg mosom (DöbrC. 20). Syraswal, zepesegswel kery wala ötlet (PeerC. 88). Ez testből ki ment vala nag' ohlaytással es zépögessel (NádC. 313b). Nagy syralmakkal, zepesegesekkel vary: vala Christusnak zent testet (MargL. 70). Gyakorta zyvnyek zepögösetevl az ev jmdasagy kezvezt ordelt vala (DomC. 19). Az zepeseg az aszzoni állatnac szüntelen sémbedőse (Kár: Bibl. 1614). Mi erettün kialt es eszedec meg mondhatatlan zépögössel (Pécsi: Ágost. C4). Nagyobbak es keserwesselbek lésznek pokolban tékoszlo fiaknak panaszok es zépögések (Lép: P'ük. 1138). Könyves szeméit az egekre forgatja, zépögöset a mint lehetett el-yelöl (Könyi: III.Rom. 143. 145).

Szépéget: [timeo; fürchten?]. Nagy inségünkben kit reméllhetünk, nyavalyánkban kit zepesegsünk (Thaly: Adal. II. 393).

Szépégő: [lamentans; klagend]. Syrankozyatok az zépögők tel (ÉrsC. 216).

SZÉPELKÉD-İK: nitor, adnitor C. MA. conor MedLat. 119. [sich anstrengen, bestroben, bemühen]. Igyekezm, szepelkedem, valamihöz támaszkodom: nitor PPB. Akar mint szepelkedem is az ördög, erőten az ő dereka az fű nekül (RMNy. III.88). Jora szepelkedő szent lelketis venni (Born: Préd. 278b). Soha annyira senki nem szepelketic, hogy őn keyen ingyen meg sáldithassa, mi legyen e nagy titkya a nagy istemeek (Born: Evang. IV.166). Szükség, hogy faraduan szepelkedgyec (Mon: Képt. 3b). Azt alitom, ugyan jól szepelkedgyenek, sem találnak fizet az számtalan eretneknek közzül (Pázm: Kal. 162). A sátán telyes erejével azon szepelkedi, hogy a Christusnak ő-is költsöt mint adhasson (GKat: Váls. 1139). Miundenkor a telyes tökéletességre szepelkedünk (Komár: Imáds. 147). Nosza szepelkedgyél, míg időd vagon (Matkó: BCsák. 16). Ugyan csak nem bírod, akar mint szepelkedgyél-is (304). Eleget szepelkedék rajta, hogy csak a papokra huzza Christu urunknak abbéli mondását (Pós: Válasz. 210). Ha szinte szepelkedve meg-eröltetik magokat-is, de bizony azt véghez nem vihetik (Pós: Igazs. 365). Ha szepelkedve meg-erölteti is magát (Pós: GBot. 14). Hoho szegény lélek, csak hejában szepelkedel, nem birsz véle (Toln: IIIék. 29).

föl-szépelkédik: [adnitor; hinaufstreben]. Ha az emberi elme ez kösziklás hegyre fel akarna szepelkedni, százszor is hátra esnee és tellyességgel el romolna (MA: Tan. 142).

ki-szépelkédik: [eitor; sich herausarbeiten]. A veremből ki akarván a farkas szepelkedni, mást is magához oite bé (Czepl: Japh. 91). Szép apád ott maradt é vagy ki-szepelkedet (Czepl: Tronf. 177). Ottan ottan a búncec fertőjébe koveredne, melyből ő mely sirván, sopánkódván szepelkedünk-ki (Tem: Pompa 44).

Szépelkédés: amissus, conatus C. MA. bemühung PPB. Mi ellene nem alhatnic seumi erőncek sem szepelkedesűncek sem az ördögneec sem az halálnac (Born: Préd. 281). Nagy szepelkedessel akariac el routani az wrnak igéiet (Born: Evang. 193). Szepelkedesekkel, erőkődeseekkel (426). Ezt a vajas pogáchtát, szepelkedésed a mint mutattya, elő-vetted volna (Veresm: Lev. 57). Igy monie semmiben minden ügykezeti és szepelkedése e szent-háromság ellen tusakodó bajnaknak (GKat: Titk. 276).

m itis semmi haszna nem lűn szepelkedéseknek (Czegl; BDorg. 81). Igy emeli ki nagy szepelkedéssel (Czegl; Japh. 12). Lásuk már sárgyuró Mittyásnak-is szepelkedését (Matkó; BCsák. 00b).

SZÉPPEN: exterreo, paveo SI

még-széppen: [terrefeo, contremisco; erschrecken]. Meg zeppeini; de gradu dejici (Deesi; Adag. 24). Magszeppen magánu, nyilván tudom (MA; Scult. 221b). Ha egy urnak foniegeté-ére meg szoktunk széppenni (Csanaki; Dögh. 15b). Látdé minn zeppent-meg a Pilatus (GKat; Váls, II.47). Szasz uraimék is megzeppenének nagyon (ÉrdTört. I.14). Homonnai György megzeppen és a lengyel had is haza mene mellőle (ÉrdTörtAd. II.160). Az lűn megzeppent mind császártól (MonOkm. XXIII. 73). Az hadak megtartásin meg is zeppentek (RákGy; Lev. 31).

SZEPET (szepel MonIrók XV.71); [cista] koffer, reisertruhe adámi. Volt az eperjesi öreg zöld ládában két kis szepet, egyik nagyobb, másik kisebb (Radv; Csal. II.358). Bőrrel borított szepetekben meg hámozván elhozták az fejr cipőt (MonIrók XI.333). Terbes öszvireken posztók, abák, veres fejők és valamely szepetekben magam szüksigire való vásárlások vadak (MonIrók XV.71). Császár szepetjéhez és lidáúhoz még ddig nyílmi a fővezér nem engedett (456).

Szepetecske: [cistula; kofferchen]. Egy szepetecske 60 szporán, az lakatja 23 oszpora 1878 (Tört. I.155).

SZÉPLŐ (zeple DebrC. 515. szöplé Kereszt; Leg. F3. szöplő IA); [impetigo, lentigo, petigo, vitiligo, lichen, mentagra C. macula]; zittermahl, sommerfleck PPB. [fleck]. Zernyŵ zeplŵ: eformis macula NémGl. 123. Ver es test semmynemew zepwt ewbennek nem yegyeznek (EhrC. 110). Zeplőt és atkot ertesec en vénségémméc (BécsiC. 91b. MünchC. 107). Zeplő ekilvaló vyolak (NagyszC. 57). Sok zeople vagon az ev orhayim (DebrC. 515). Egy gonoz azzonyallath, kynek kylencz any valanak olyan zeplő eeletewyek, hogy harmincz napeegm yntenek ewtöt, ha mykeppen az ew elmeeeyet el fordoytatnaak (ÉrdyC. 215b). Byntewl es zeplőtewl ember eeth magat meg ohaytta (575b). Fakadé vagy zeplő a pokloson (Kár; Bibl. I.98b). Hogy maganac allatna dichőséges anyszentzyhazat, kiben nem talatnaec semmi zeplő anagy sómór (Mon; Apol. 356). Zeplőnélkül való kos (MA; Bibl. I.92). Ő az tenccé ártatlan es szöplé nélkül való baránya (Kereszt; Leg. 3). Zeplőt is el-ozlat a torna (Félv; SchSal. 21). Mind az, mi valami árulásra mutat, zeplő es gyalázatunkra válik (al; UE. 450).

[Szólások]. Nemyemew wton yarotwl zeplőben eseeek z gazda leanya (ÉrdyC. 339). Hol voltam en veled zep-
ben valaha (Sztár; Athan. 28). Menyeczkec röttenetes zeplőket es kinokat szenuettec (Born; Préd. 78). ucrefia Tarquinus miat zeplőt szenuede (Csákt; Assz. 9). Ha i rayttam zeplőt teetetz en akaratomnak ellene, az en ztassagomnak érdeme kettőztetyk coronazattra (ÉrdyC. 591).

fehér-szeplő: candor MA; Bibl. I.100. Mikor a férfimac sténec bőrcin fejr zeplő indul, nézze meg a pap (MA; Bibl. 100).

fekete-szeplő: [mentagra; flechte]. A velűnc szűletett bégeec, a sómór, var, fekete zeplő meg rutétanac (Com; Jan. 1).

hagymás-szeplő: varus febrilis, purpureus; rote sprossen PPB.

korpás-szeplő: [lichen; schwinde]. A szómólesű, golyva meg rutétanac, hasonlóképpen az apró korpás zeplő; riűh (Com; un. 54).

Szeplős: lentiginosus MA. [maculosus; fleckig]. Ertolmetők legyen yteletőt teny az zeplős es zeplőtelen között (JordC. 93). Mynden zenthnek eelete zeplősnek lattatyk vala zont Janosnak zentsseeghes eeletehez (ÉrdyC. 347b). Kivalasztom a zeplős es a tarka iuhokat (Helt; Bibl. I.03). A kosoc hagnac a tarkakra, zeplősekre és a bontakra (Holt; Bibl. I.1). Szeplős es czepegetet zinyű kosok (MA; Bibl. I.28b).

Szeplősít: stupro C. temero, violo, vitio, contaminatio MA. schänden PPB. Zeplősítetem ziuemet gonoz gondolatokai (VirgC. 4). A szent irast hamisettyac, es zeplősetic (Mon; Apol. 301). Ha lelkedet zeplősítéd, fertőzteted biűnnel, rosza vetemedel (Fal; BE. 570).

még-szeplősít: violo, depudico, devirgino, constupro C. commaculo, dehonesto MA. adultero PPB. besudeln, unvrebren, schwächen PPB. Sem eletedert sem halalomert anagy clak egy kenesben sem zegnem meg anagy meg nem zeplevseltene (MargL. 31b). Hazvgoknak mutagya azokat, kyk eotet meg zepleoseyetteek (DomC. 230). Meg zeplősítetec Moysesnek tőrweenyet (ÉrdyC. 523b). Te twdod wr myndenható ysten, hogy twdatlan zeplewsytetem megh az en zezetemet (ÉrsC. 363b). Vele halnan meg zeplősite (Helt; Bibl. I.Q3). A királyné asz-zonyoknac leanyait eyel el vinéc az horuátoc és mind meg szöplésítetec őket (Helt; Krón. 69b. Mel; SzJán. 240h). Djna a Jacob leania meg szöplősítetec az Hemor fiatol (Szké; Krón. 146). Addig bokrétazza asszonyom, addig pogátszza pipere uramat, végtire meg-szeplősítí urának ágját (Ker; Préd. 253). A főhajósunk tőrük volt, eleget mondotta, hogy megszeplősítet-
tük a hajóját (Mik; TörL. 366).

mégszeplősítés: compressus C.

mégszeplősítő: constuprator C.

Szeplősítés: vitatio, corruptio MA. stuprum Com; Jan. 183. schändung, verderbung PPB. Nem csak a házasság tőr-sec, zeplősítetec, hanem még a csökolgatásoc is szentelen orozatlanságoc (Com; Jan. 183).

Szeplősítő: vitiator MA. schänder PPB.

Szeplősöd-ik: maculor SI. [befleckt werden].

még-szeplősödik: [commaculor; befleckt werden]. Idegen fertezekkel meg nem zeplevsedevm (CornC. 413). Egyebeken kenyerűlyetek gyűlölwen az testet zereñth való megh zeplese-
dent kentest (JordC. 882).

Szeplősség: [lascivia, libido; unzucht]. Vrvnkak malaztyat el valtoztathwan gonoz eleteyeknek zepleseegheere (JordC. 879). Testy dolos zeplősseeghnek gyenerűseeghehez ragazkot-
tak (ÉrdyC. 506).

[Szeplősül]

még-szeplősül: [inquinor, contaminor; verunreinigt, besudelt, geschändet werden]. Ő neki vtai minden iden megzeplős-
söltek (DöbrC. 26). Testyket ne kevanyon, hol az ev zyue meg zeplevselne (CornC. 42). Hazgnak mutagya azokat, kyk eotet meg zepleosseoltnak akartak mutatni (DomC. 231). Meg degleek feld weer mya ees meg zeplewle w myuelkedetykbe (KeszthC. 291).

Szeplőség: 1) [macula; fleck]. Myndden ez vylaghy zepl-
lösegtwl meg oltalmazwan az ew elkőczeit (ÉrdyC. 242b). Isteny meltosaag, kynek termezetyben semy zeplöseeg nem egyelődhetyk (418b). **2)** [lentigo; sommerfleck]. Ez pártával földi avagy koszorival férges zeplőséget, szin hányo keűdövel feñyi amaz rűt varas orozáját (Csúzi; Síp. 55).

Szeplőtelen: intemeratus C. immaculatus MA. [unbefleckt, unbesudelt, rein]. Maga mondatyk a zeplőtlen tisztasagh angiali

iozagnak (VirgC. 14b). Hozattetek az elastromban istemek anyának, zeplevvelen zyz Marianak neve es oltalma alu (MargL. 4). Kezdetyk azzonyonk zeplevvelen zyz Marianak zeitse[ge]-revl valo kovny (CornC. 1). Akarvau zeplötelen wr ystennek zolgalny (JordC. 705). Zeplötelen vagyok az azzonyallatnak ylteesetewl (ÉrdyC. 627).

Szēplötelenység: castitas, puritas, mmditia, intemerata virginitas Sl. [reinheit, keuschheit]. Ember hw zepleteleseneghe- nek nyugodalmasban kazdagly minden yoban wr ystennek zynee előthi (JordC. 849). Zeplötelensegbe toda zallani (DebrC. 228). Wr istennek ayaulotta vala ew zeplötelensegheenek yogyzeset (ÉrdyC. 591). O zeplötelensegheunek hallhatatlan malazttya, yme az aldot meennyey kyral nem hagyaa az ew zerelmes zolgalo leunya bezedeeit lunyssagban (640). Ymadna ew erte, hog az wr ysten ewtet ez wylagou meg cryzneye zepletelesenegbe (ÉrsC. 359).

Szēplötelenül: intemerate Kr. [unverletzt]. Ez bekesseg- nek zepletelenev meg kel tartatny (CornC. 178b).

SZÉR (zér BécsiC. 148. szerben MA: Tan. 1124. zórth LevT. 193. szöreröl RMK. II.108): **1**) ordo, series MA. ordnung, reihe PPB. Ime mas val egnél medneuel fel fele alla es ő zaiában harom zer fogac valanac (BécsiC. 148). Tetét ennekém kezdet- től foguac zörelnest mündénöket ténékéd zerüel mégirnom (MünchC. 106b). Else helt tarth zerben az hw irta ewangeli- onának keñwe (JordC. 353). Bezeelly az dolognak zerth: omnia exposuit ordine (745). Egy szerben akarua vala flni a királyal (Helt: Krón. 54b). Elő éré töröc had, szép szer vala (Görös: Máty. 69). Üles, mely falu szerben vagyon: sessio, in ordine aliarum sessionum sita (Ver: Verb. 212). Hogy a te ha- soulatosságodra teremett állitod minden tagjának illendő szere- vel jőjön o világra (Pázm: Imáds. 336). Meg diesre öket, hogy az szer noba egybeknek adatot volna, de mindazonal az vigyazasban meg maradtanak volna: collaudatis quoque, quod etiam illis tradita vice tamen excubare perseverassent (Forró: Curt. 479). Közben iszane avagy környűl szerben iddogalua: libunt in orbem seu circumpotant (Com: Jan. 182). Jűve a mohácsi mezőre igen szép szerrel hat sziz lóval (Pethő: Krón. 139b). Ha mind papok lennénk, meg bomlának tisztünk, szerre jarna köztünk a törvényes actio (Felv: Dies. 12). Némellyeket a bősűlet inkább ingerel az elsősegre a második szerben, hogy sem a második ülesro az elsőben (Fal: UE. 398). **2**) [plica; falte, schicht]. Hétzerő kötéffel Samsomot meg kötő (RMNy. III.342). Hét szerbe font haj (MA: Bibl. 1.233). Ötödik arany láncz igen apró szemű tizenkét szerben (Radv: Csul. II.149). Kerezd fel a töknek imát és közd által raita három vagy nygy szerrel (OrvK. 47). A primum mobile az az indulásra s indítá- sra készzebb lelki erő, mely nem tartózkodik mindenkor a legfővebb tulajdonságnak rendiben, mint a forgó égen, hanem gyakortább az alsó szerre bötstökzik (Fal: UE. 378). **3**) [col- legium, tribus, classis; körperschaft, klasse, orden]. Aggēs lat- tatic proplétac zörében (BécsiC. 290). Mynd el oztatatnak meg zerbe auagi rendbe (VirgC. 117). Mikoron Zakarias papsagnak tizet tartanaia ő zerben isten előt: cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante deum (DöbrC. 397). Mit littok az Svanitisbe, ha nem čak seregnek zerit: chorus castrorum (481). Az ew zerének zolgalatya felet gyakorta meg latogatya vala az betegeket (MargL. 48b). Maria nyuchen az zent harmo- sagnak zorebevl (CornC. 61). Kizunlaltat vala my közynkben es esőth vala ez zentseghnek zeryben (JordC. 708). Jegieket adot mala nem ezac az sidocnae sidosagba, de meg ez vilagac kylemb kylemb zerebe (DebrC. 327). Eellyen gyarlo zemoelnek zoreeben masszat ilyg talalhattok (ÉrdyC. 639). Az elől lépést engedgyűe az pispököknee es adnū isten, hogy ez nekíee tisz- tességekre térhetne, hogy ezen szerben de legyenee az első (MA: Tan. 1124). **4**) [pars; teil, abschnitt]. Ez epistolának

nylvabban valo értelmeere ylyk meg keresnewuk zent y zoreeben, kyeloda Herodes kyaal (ÉrdyC. 362). Regwlyat u fondamentomat ez mostany ala mondando yrasnak zoreeben, ky akarya, meg tanwllattya (ÉrsC. 557). Első peldat veget istenbe zerelmes hugtūm az zent irasnak zeriből (TihC. 93). antifonalba hwsseth zerybe keresd (LányiC. 255). **5**) [lat frons; seite]. A piaton vala a király szálása, a szeren, mely pūspec házának ellenébe vagyon (Helt: Krón. 134b). A tán- dot nagy tūz Várad es Szent Miklos uzákuak mind ket resz- vagy szerit meg emesztette (Bartha: Krón. 4). **6**) [platea, via; gasse, strasse]. Ezerötszázban es im az negyvenügyöl Váradon ezt szerék, kele az káptalan szerben (RMK. II.18. Menny a városnak vtzaira es szerire es hozd be ide a szep- nyeket (Born: Préd. 411). Menny a városnak úchájara es s- rire es hozd bé ide a szogényeket (Tel: Evang. II.437). Men- az utszakra es a városnak szerire: exi in plateas est vicus- vitatis (Illy: Préd. I.232). **7**) [forum; marktplatz]. A Sám- ballása konkoly, mert későn hullattya azt a pataki kufár szerin (Matkó: BCsák. 54b). **8**) [modus, ritus, ratio; art, weis; Mougyad atyian, mert ymmar ez zeruel az keppen felel- mykeppen akarandaz (EhrC. 35). Eletlynek seroth vgy- ottan mend megly yra (P'erC. 16). Ez serrel nagly munkat es erőuel zenth Bonifaciuz martymak eg hazaba wegzetre le- viűek (33). Kezde ez zerrel zolnia (NagyszC. 1b). Akkít ő zer- az steth es zeresse igen ez zerrel (5). Az rosat vehessek az zerrel mint kevanc (8). Nem lellettel volna-e atte drök t- ősegedből egeb zert az emberi nemzetnek megválttasra (25. Aggyad ewketh az leuitaknak ew zolgalatynak zerezer- (JordC. 131b). Mutassad zyznek zylese zerezh (KeszthC. 5. lsten, ky chodalatws zerrel embereknek zolgalatyth bee wez- (461b). Kynek feelyebben valo meltosagat es dycheroty r- wabban meg hallyon[k], mykoron az ew zent eleteynk ze- meg magyarazok (ÉrdyC. 388). Az harmadyk eeleteenek zer- ben az az őzwegyseghnek regnlayaban (643b). Alphoraby ymlyten zerel bezelle (ÉrsC. 451b). Ez ymaczagot ez zer- kel olwasny, hogy nyendynk wtan eg eg pater noster es e- aue Mariat kel monday (TherwC. 295). Ynty el tauoztatny- nak leny az zaygo vyzza vonast es az zer nelkwál valo bezed- (Komj: SzPál. 121). Minden ő ianait fel laka tarsaiual es k- dulásra iuta ügye szeri (Soós: Post. 81). Sok istenteleueket őszne gyűltöttem, szabad szeren azokat meg reszegített (Szentu: T'fü. 13b). Ha szegénsegre intand ügye szeri (Ekl'ri. 155). Jön két regimēt yyalog és hētezer lovas és ezek előv- könnyűszerrel általjűnnek az Dunán (Bercs: Lev. 634. 71. A ki őri szerrel akar lenni, annak költeni kell (Fal: NU. 27. **9**) [conditio; bedingung]. Ezen latast meg monda el zer al- hog ha valakynek meg mondanaya, tahat az eo neuet sem- keppen ky ne mondanaya (DomC. 264). **10**) [meritum, donu- verdienst, geschenk]. Ez latasnak zeret erdemletteok ver- zent Ferencz myat (DomC. 179). Mikor id el a szerűnknee- italunknak gyűmöltsē (Kár: Bibl. I.459b). **11**) [numeri- zahl]. Az kapitannak gondja legyen rovā, hogy sok számon le- vitēeket maga számára ne tartsanak, 3 magoknak 10 lovas- feljebb való szeri ne legyen (MontME. III.51). **12**) symbol- C. MA. [marke]. Az edgyűtt ivőe vigabban iszszāe a bort, mie- környűl szerben iddogaluae es kiki avagy ad avagy fizet sze- jegyet (Com: Jan. 182). **13**) [instrumentum]. Hozának ő ve- azhoz való szert, kivel a vas szegyet ki vonnák (ÉrsC. 58. Mynden zerekekkel ide sytsegeel yűietek az ew felsőge had- (RMNy. II.173). Vryon Kd wrammak, fudnanak tōb zōrth y- merth egj nap es el keel (LevT. I.193). Kötözze valamı dar- szerbe mind fokjával egyűtt az leveleket (II.54). Nem keves- magokkal fegyveres szerrel felkészűlvén, Magyarországra- rontani erőszakosan igyekeznek (Rumy: Mon. I.25). **14**) [mög- mal]. **a**) Vtolzeren (novissime) őtiay vtan az aia es meg- gestette (BécsiC. 90). Mentől vtolzeren (novissime) ezerte ő h- iűice őnön fiat (MünchC. 53b). Fiat ezerte ő hozaiue vtolzer-

novissimum (95). Tartozik fel venny az keretzsegeert harom okokert: elvezert az bylegnek meg kereseseert, masodzer hog hasonlattasseek Cristus kenyahoz, harmadzer az engedelmessenek jaurert (CornC. 19). En se bantom thebzert K[egyelmedet] ez dolozok (LevT. II.2). Zokasok az fratereknek ketzer avagy haromzer hoteben (DonC. 249). Mennyiszer történik, hogy az istentelen emberek testét fényesen temetik (Pázm: Préd. 4). Senkit se hivhassanak vajda urak eleibe, hanem kit kit székén keressenek előbbzer (SzékOkl. II.122). Csak az kívánatnék, hogy egy először az maga hadával vehetno győzedelmet (ErdTört. II.227). Egyszerre való meghajlás (Lép: FTük. 82). **b)** Kaldra kechemel thebel bort nem vythenek (LevT. I. 280). Ellenségét oly erősen vágta, hogy egy szerbe nyakát, két kezét elcsapta (PhilFlor. 49). Másszorra legyenek (Orczy: KöltH. 195). **2)** [-mal]. **a)** Valanac ötzer ezer ferban: erant viri quinqe milia (MünchC. 130). Valanac négzer ezer emberec: quatuor milia (86). Ezerzer valo ezeren, tyz ezerzer valo zaaz ezeren (ÉrdyC. 553b). Az meely yoot te elveztfől tartaz, keth zeereel megbővdytötte az isten (611) Athlacz zokuyat, kynek az allya ket zerrel wont arannyal hant (RMNy. II.65). Egy kamoka zokuyat, fekete barsoml hant ket zerrel (no.). Fizesed meg hetszerrel az mi szomszedinknac az ű kobelőbbe az ű szidalmassagokat (Szék: Zsolt. 82). Húszszor való száz ezer indus (Mathkó: BCsák. 102). Kétszerrel kettözessetek meg a büntetést (118). Tízszerte való százazer (Bíró: Préd. 129). **b)** Kétszerrel nagyobbban, mynt ty: duplo quam vos (JerdC. 427). K[egyelmednek] csak ég kis lewelezkeye nagyobbat ezerzerrel nyom az en könörgessemuel (LevT. I.61). Meg enol es ezerzer kiseb (VirgC. 98). Hétszerrel nagyobbban ostorozlak a tū bünetekért (Helt: Bibl. LLI.4). Háromszertel [így] inkább megégeti az nap az hegyeket, hogy nem mint az völgyeket (Kár: Bibl. Sirach 43:4). Hétszerre inkább megbüntettetik (MA: Bibl. I.4). Hétszerrel inkább ostorozlak titeket (115). Ha még százszorta magasabban vitték volna is (TóthJ: IstN. 32). Megesik nem egy-szer, hogy a beteget nem megkönyyobbítik, hanem kétszerre nagyobb betegsébbe ejtik (Megy: 3Jaj. I.5). A veszedelem százszorta százszor több és nagyobb a városban (Fal. 272).

[Szólások]. Reá i uta a szer, hogy jó illatod áldoznéc (Helt: UT. O2). De az papi tisztneec rendi szerint reá i uta az szer, hogy jó illatod geriezene (Kár: Bibl. III.49b). De az Caesar mikor az szer ű reia iuta, sententiait kerdetuen a Cicerotul így szolla (Deesi: SallJ. 36b). A mi most el marad, szer jut akkor reá (Czepl: ORoml. 251). Mig a többire jutna a szer, addig beszszumat állanam rajtatok (Hall: HHist. III.90h). Vólma-é valaki eezszer bánatra, kinek ez világon szer nem jutott volna (Hall: Pajzs. 35). Az papsagnak szokasa szerent rea kerüle az szer, hog illatoszo aldoszatot tonne (Fél: Bibl. I.84). A kisebbik fiúra került-vólma a szer és néki kollene lóni a holt testhez (Pázm: Préd. 212). Reá kerül a szer (Felv: Dies. 59). Akoron v a g y o n az Kemed z e r y, mykoren Ke. akarja borath kewlthethnye (LevT. I.224). Mostan raytad a szer; megczafólál minap vazoráddal, de ez legyen helylyébe (Helt: Mes. 88.). Látod-e én mint jártam tegnap, ma to rajtad lehet a szer, rövid nap utánam várlak (Pázm: Préd. 145). Ez mostani időben, hálá istennec, mi raytunc vagyon az szer, mi predikatoroc vagyunc az szolgae és az leanzo kérőc (MA: Scult. 941). Az négy-négy száz sing vásznat megadhatják esztendeig valo szer nem járásoktúl az két takács, ha penig dificultálnak, ezután is járjanak szert (Évk. XIII.64). Menemew zert tartasek az teyedennek czelekedesebe (VirgC. 133). Minemew zert kelyen tartany az ferfakhoz ielwsewl az zolasban (136b). Sivalkodván futamatatak lovakot, nagy szép szertartással jargalásokat (RMK. III.196). Szer-t-e-s-z: acquirere MedLat. 16. Monda Fabius: Alletom, hogy zeretsegőmrre vonhatom őket; mondanak az legyenők: Nehezen tehetőd zereet (SándC. 24b). Az török vadaat mynd elv seregheewel oly nagy feelelem ytee, hogy my-

koron fvtlhy akarnek, nem tehetock zeeryt (ÉrdyC. 674). Vgy főméc a pénzneec szerit (Helt: Krón. 191b). El akara vesztetni, de nem teheto szeret (Szék: Krón. 52b). Miklósnak két lóra akkor szerit tött vala, szolgálatra menne, őt kényszeríti vala (RMK. IV.244). Kétyeg egy feledeh, ha nalad nem volna, the K. tegey zereth (RMNy. II.70). Az fele gerendelnak valo fanak semikepen szerit nem tehetni (330). Minden ember, midőn valami marhaczkanae szerit tötte, igen félti (Born: Évang. IV. 266). Az gyümölcsre vagyon gondom, ha szerét tehetném, de itt nincs (Nád: Lev. 103). Nehezen tehetto vgyan szerét: corvus aquat (Deesi: Adag. 186). Szegény, és ezeknek szerit nem teheti (MA: Bibl. I.101). El rontya a vétkeket, szerit tészí az ioszágos cselekedeteknek (Lép: PTük. I.189). Az hársokban, az minek szerét teheted idején, csak azt hántsad (RákGy: Lev. 109). Kyrlek jó Estwan vram, valaminek sereth teheted, ne hagy mala nakylen (Gér: KárCs. III.86). Szokása az igen ritka jeles embernek, hogy a mostani világban fenforgó, kellő, tetsző, szép tauntlágra szert tegyen (Fal: UE. 375). Ha értelmes jóakaród nincsen, tégy szert reá, szükségedben jó tüköröd léssen (440).

alacsony-szerű: [humilioris status; niedrigen standes]. Vagynak alacson szerű pörvendégek, ezeket arra bajtják, hogy az utcák csúnyaságát öszvetakarják (Fal: TÉ. 772).

apró-szerű: [parvulus; kleinartig]. Gyöngy és arany művek száma: aprószerű gyöngy, nyakra való négy renddel (Gér: KárCs. IV.420).

azon-szerű: ejusmodi Kr. [derartig]. A nyers erő és bátorság minden ügyben azon szerű (Fal: BE. 578).

égy-szerű: simplex MA. einfach PPB.

fél-szér: [dimidiatus; halb]. Kécezer kötőféket jót d.16, fél-szer kötőféket d.10, alább való félszer kötőféket d.5, kécezer kenyelszját cseres bőrből d.16, félszer cseres bőrből valót d.10, fejér bőrből csinált félszer hámat d.8 (ErdÖrszgy. II.381). Kécezer dolmántól, karasiától es stamettől d.40. félszer dolmántól d.20 (382). Egy virágos csendely bársony zöld félszer kis suba tafotával bélet (Radv: Csal. II.124). Egy skárlát félszer felső ruha (Gér: KárCs. III.395).

félszerű: imbecillus SI. [schwach]. Mint lehet, hogy egy félszerű ember azt igérhesse magának, hogy ő meg nem botlik (Pázm: Kal. 515).

[gyalog-szér]

gyalogszérbeli: [ad munus coloni pertinens; zum frohnbauerdienst gehörig]. Székérel és gyalog-szerbeli szolgálatok megteszen 20 magyar forintot (TörtT. VI.118).

gyalogszérben: [pedibus; zu fuss]. Ű maga is gyalog szerben szaluan, seregét az helyneec es az nepneec mioltahoz kepest el rendelee: ipse pedes exercitum pro loco atque copiis instruit (Deesi: SallJ. 49b). Hektor gyalog szerben hartzolván olly fene módon viselte magát, hogy senki feléje nem igen közelíthetett (Hall: HHist. III.126). Ökörrel és gyalog szerben terhes szolgálat lévén (MontTME. VIII.80).

gyalogszérés: [colonus servus; frohnbauer]. Gyalog szereseek, özvegyek száma: tíz háznép tíz telken (Gér: KárCs. IV. 289). Az mikor többülne az jobbágy avagy gyalog szeres ember, annyival az census is augeáltatnék (290). Marhás jobbágy: 8 háznép 8 telken; gyalog szereseek: 5 háznép 5 telken (292). Azelőtt egy hétbe egyszer az ökrös ember egy taliga fát vet, gyalog-szeresekből öten egy hétben a szénhelyben mentek (RákF: Lev. 235).

gyalogszérjáró: ∞ Értheti Nagyságod, egy gyalog szer járó takácsnak munkája mennyi pénzre mehetne (Évk. XIII. 64).

gyalogszerrel: [pedibus; zu füss]. Minthogy gyalog szerrel vala, passusit, leveleit kívánták látni (Fal: TÉ. 730).

gyógyító-szér: [materia medica; beilmittel]. Nem használt nekik semmi gyógyító szer (Könyi: HRom. 166).

gyümölcs-szér: [pomum; obst]. Nem mindenkor sokalj az gyümölcs-szerben, ámbár bőven egyél az cseresnyében (Thaly: VE. II.21).

hét-szérü: [septemplex; siebenfältig]. Het szerő kötellel ha meg kötöz engem, elszakasztására nem lesz nekem erőm (Hefigr. 90).

ifjú-szérü: [adolascens; jung]. Mivelhogy ő kegyelme ifjú-szerü ember, mint a fő uramat, azoképen az együgyivöket is meg-betsüljo és semmi személy-válogatás benne ne találtassék (Bod: Pol. 48).

kapus-szér: [janitor; portier]. Meg vagyon hagyva a kapus-szernek, hogy a palotába a gonosz szerentsét, a rongyos szégyenséget, a kesergő ügyet bé-ne botsássa (Fal: NA. 228).

kendő-szér: [cosmeticum; schönheitsmittel]. Némelyek ortzajok felét kendő-szerekben és festékekben tarták (NóTPM. 51).

két-szér: [duplex; doppel-]. Alább való kéczser féket d. 14, kéczser kötőféket jót d. 16, kéczser kenyelszját cseres bőrből d. 16 (ErdOrszgy. II.381). Kéczser dolmántól, karisiától és stamettől d. 40 (328).

kicsiny-szérü, kiseded-szérü: [pusillus; klein]. Látom ezt az kegyes indulatot Nagyságodban, hogy akar minemü kiczin szerü munkában is gyönyörködik (Zóly: Elm. 8). Kised szerü szönyeg (VocTrans. 15).

könnyü-szerü: [levis; leicht]. Az leg könnyeb szerüvekre reajok meven, nemellyeket adomannyal szállita le (Forró: Curt. 4). A könnyü szerü vitézec az hartznac kezdetit cselekszic (Cöm: Jan. 119). Meg-intették Lőrinczet az övéi, hogy az el-szaladásra készített könnyü szerü hajóban ngranék, hogy így az övéhez szaladhatna (Teleki: FLél. 174).

köz-szérü: [vulgaris; allgölich]. Az értelmes emberek megótták magokat az pompás öltözetekről és megelégettenek az közszerü öltözettel (MA: NB. 225).

közép-szér: [mediocritas; mittelmässigkeit]. Hogy a jósi-ges cselekedetnek közép szerire eljusson (Ily: Préd. II.75).

középszérü: [mediocris; mittelmässig]. Igen középszérü: permediocris C. Nagya ügyeközzél s közép szérüt nyerhetz: summum cape et medium habebis (Deesi: Adag. 101). Az szekfi nemely tellyes, nemely közép szerü, nemely chac paraszt (Pécsi: SzázK. 32). Voszállyal és kárral juttattya őket szegénységre, avagy ezenec által közép szerü állapotban tartya meg őket (MA: Tan. 744). Ménelaus nem vólt magas, hanem közép szerü ember (Hall: Hist. III.68). A mezoi öreg nyulnak teste közép-szerü, ritkán kövér, hanem főképen kemény teli időn (Misk: VKert. 170). A lengeteg igyekezetek és középszérü mérték után való forgolódásnak nincsen hangos hire (Fal: UE. 397). Mikor magad magadat akarod mutatni, a középszérüek közt forgolódjál (443).

muzsika-szér: [musica; musik]. Benn a scenac piacúr a hírok egybezengése, a teljes karral felzendült muzsikaszér, kiür ruhógés, hahota (Fal: NE. 109). A muzsika szer zengedezett, szözlottak az álgyük (Fal: TÉ. 653).

mű-szér: instrumentum Pesti: Nom. 36b. Vassal esénálnac műszert az takátsnak (Szentm: TFüü 22). Ékesen hangzó műszerek (Hall: Tel. 111b). Műszere van s ebben pennauálist hodoz és kalamárist (Fely: Dics. 29). Van műszere, nincs könyere (Thaly: TörtK. 220). Élelemro valót, műv szeret sokat adtak (Gvad: RP. 284).

orvosló-szér, orvoslanivaló-szér: [medicamentum beilmittel]. Kollirium deacenl, görögül kolurion, minahunk miné neve ez igenek, de sok szoval orvoslani való zernek magrázlatnok (RMNy. II.47). Sok asszonyon baráti rajta szánaknak, nyavalyája felől sűrűn tudakoznak s az ellen orvos szeret is hoznak (Gyöngy: Chr. 32).

[szám-szér]

számszerüj: ballista Pesti: Nom. I.49. catapulta C. P. armbrust Pesti: Nom. I.49. mauerbrecher, geschütz P.P.B. Számszerüal lövöldöző hely: ballistarium MA. Megnyomorodani kezdék bényelnie számszerü ideget, önnön saruk talpát (RM II.22). Erősen kezdénc vini számszerü lövészel, kez iyelk való lövésseccel és minden módon (Helt: Krón. 86b). Vgy an nyira éhség közdöttec vala, számszerü ideget meg észnece va (Cseng: Jer. 102). Atzélból csinált számszerü: arcus aere (Kár: Bibl. I.524). Kővet csinál az számszeriben: nitüt lapide in acervum Mercurii (619). Egy kicsiny kasotskában fektüs: és egy tágas szekérben tér el? Felelet: számszerü avamotóla (MesésK. 30). Ezek mellett rendel bástyák valún sebes számszer-fjak ezekben vadnak (Huny: Trója A6). A nyikat számszerigyeckal ki-lövöldözvén (Cöm: Jan. 149).

számszerüjjas, számszerüjjes: [ballistarius; schland schütz]. A magyaroc közzül az számszerüjjesec neki vágác louakat és a hegyre fel kezdénc sietni (Helt: Krón. 39). Áseregben állatata a louag fegyvereseket, a számszerüjjesec és a kopiásokat (83b). A két szárnúra rendelte vala elős a louag fegyvereseket, azoc megé állatta vala az louag számszerüjjeseket (87b). Pompejus elefántokat vitétt fel a jád: helyre, hogy ott hartzolnának-meg a vélek szembe menő számszerüjjesekkel (Misk: VKert. 28).

témjénző-szer: [thuribulum; rauchwerk]. Nag sok teiénező szert adának ű neki, hog teüniezist az aran oltároteme (Sylv: ÚT. II.143b).

trombita-szér: [tuba; trompeta]. Erre másodszer m szöllambota a trombita szer (Fal: TÉ. 637).

ucca-szér: [platea; gasse]. A derék uteza szerben házak szöállának (Bethl: Élet. I.323)

[vallás-szér]

vallászerü: [religiosus; religiös]. Tévelygés az angyalol is vallászerü tisztolott illetni s imádni (Pós: Igazs. I.117).

vékony-szérü: [tenuis; schmal]. Kéran Nagyságodat, hoz papirusbeli vékony szerü aiandéket vegye jó nével (Zóly: Elm. 10). Vékony szerü gyeplöket hoznac (Bartha: Krón. 7).

Szérbe-szérbe: [interdum, nonnunquam; mitunter, zwölen]. Lefekvének ismét s viradigt aluvánk, de szerbe-szerbe a c legánmul vigyáztam én is (Bethl: Élet. II.41).

Szérbeli: [ordinis, vicis, dignitatis; aus dem orden, von range]. Volt ég néminémő pap, Zacharius nevő pap, Abiasz szerbeli: de vice Abia (MünchC. 107). Masod szerbelyek azokyk zegen etet viselnek (CornC. 185). Zyz Katherina yo zellebte zylektenw zyletven (ÉrdyC. 280b). Hogy halalata hallatnak zehgyenyok, bodog kyalok es nagy zeer hely wrak (63).

I. Szérdék: [partum, praeda; erwerb, beute]. Sött Bécsu alját is ő mind fönyargalá, sok derék várossát tűzben bocsatá, onnénd bőv szerdékkal tére ismét alá (Thaly: Adal. 106). Bőven is szöllhaték megijedségérfül, el is feletkezék sovány szerdékrül (KeesTört. II.503).

[Közmondások]. Ebül gyütöt szerdéck aból omol el (Mel: J. 13b). Ebül gyütet szerdécknek ebül kel el vezni: rapina ren Cünari (Deesi: Adag. 158. Cöm: Jan. 188). Ebül gyütöt szer

déknek, ebből kel el-veszni: male parta male dilabuntur (Czegl: Japh. 135). Ebből gyült szérdéknek s hamis keresetnek prédára kell oszlani (Ben: Ritlm. 198b. Fal: Jegyz. 922). Így vész el az ebből gyült szérdék (Gvad: RP 52).

[Szérebbe]

Szérébben: [rectius, melius; besser]. Az ember, ki az zerelelen való génerkődésnek miatta az örök örömet el vettötte vala, kérdék azon tegedet, hog' miken lehet vala zerebben, naug' iob zerrel hanem čak hog' az idő zereent valo habornasagos fárratsagall az el veröthi örököt meg úriuala es megleli vala (NagyszC. 30).

Szérében: [secundum; nach]. Kyt meg bizonywnk mynd zent yrassal mynd peldazattal ez may zent epistolának zereben (ÉrdyC. 8). Ur isten ugymond evangyelyom zereben (ÉrsC. 234). Wallom ez lewellek szeriben en magamat adosnak lenni (RMNy. II.143).

Széréen: [quondam; einst?]. Szeren egikor hoza mentek vala (CsomaC. 9).

Szérénként: [alius post alium; einer nach dem andern, nacheinander]. Izek, inok, csontok kötéstül szérénként helyekből ki-mozdulnak (Paskó: ESir. A3).

Szérint, szérént (zerent ÉrdyC. 10. CzechC. 45. szörént Ozor: Christ. 94. zörenth RMNy. II.230. zeren HorvC. 99. szerin KBécs. 1572. D2. zereient DöbrC. 198): **1)** [helyről: per] secundum C. [entlang, längs, durch]. Minden vidéc zereint folszvan: per omnes provincias discurrentes (BécsiC. 66). Mend a vidéc zereint: in universam regionem illam (MünchC. 42). Mynden egyház zereinth zerettenek hű nekyk papokat: per singulas ecclesias (758). Mynd vylag zereinth mene ű bagossagok: in omnem terram exivit sonus eorum (KulcsC. 34). Orzagok zereint el ozlottanak az apostolok (ÉrdyC. 542). Ez vylag zereint myndenwt twdnanak predicallany (542b). Mind orszagoc zereint akodalmot tönec (Kák: Sám. B4). A folyó viz zereint, meiben, könnyü uszkálni (Com: Vest. 64). Noe maradeki ez világ zereint mind el ozlattanak (Vars: Xerx. 2). **2)** [időről: per; durch, hindurch]. Ezentd zereint ígekezel, hog' ezzer bűnöt meg gónad (VitkC. 36). **3) a)** secundum C. juxta Kr. secundum; nach Com: Vest. 145. [gemäss, laut]. En bezedyim zereint secundum verba mea) felely, kykuel teged fanoytandlac (EhrC. 34). Isten mégözöndlemez minket mbföndöze zereint: secundum peccata nostra (BécsiC. 25). Az ty hytetők zereint legyen tynek: secundum fidem vestram fiat vobis (JordC. 380). Terweywnk zereint megh kel halny: secundum legem debet mori (693). My ygzan my teetemenyken zereint meeltan zenvedwen: nos iuste, digna factis recipimus (614). Moysesnek törvénye zereint: ritu Moisi (759). Zent Anselmosnak mondasa zereint (ComC. 1). Nem voltanak kar zereint el valasztwan eegy mastwl az angyalok (ÉrdyC. 556b). Resulam zereint nem eltem (VirgC. 3). Az ky akkor byro leyend az waros valasztasa zereint (RMNy. II.2). Eluegezet sententiaia zereint (Ozor: Christ. 33). Legyen minden az ő kiuansaga zereint (Helt: Krón. 1). Mathe írása zereint való euangeliomának vége (Helt: UT. J1). Legyen nekem a te beszéd zereint: fiat mihi secundum verbum tuum (O. 4). Az természet zereint ualo balal (Tel: Evang. I.447b). Itéleti ez, hog' bűnünk zereint ostoroz (II.149b). Annac a ki munkalkodie nem kedue zereint tulajdonéttatik a bér, hanem adossag zereint (Tel: Pél. 124b). Az igassagot könetik, isten zereint elnek (Mel: SzJán. 320). Szabadetot fogadasa zereint (Mon: Képt. 76). Meg fizetuén néki az ő igassaga zereint: retribuens ei secundum iustitiam suam (Kár: Bibl. I.311). Idő zereint és történetből léznee mindenec: tempus, casusque in omnibus (Kár: Bibl. I.629). Szenvedése nem vétke zereint esett rayta (Zvon: Post. I.567). Enaiás szavai zereint (II.31). Ez beszéd zereint feleltfinc néki: juxta id respondimus ei con-

sequenter (MA: Bibl. I.11). Az ő igazsagát vékony tehetségem zereint óltalmazza (Pázm: LuthV. 1). Bötü zereint szolván arrol (Ily: Préd. II.18). **b)** [respectu, ratione; hinsichtlich, betreffs]. Nemzetee zereint Syryabol tamada (JordC. 705). Egyenlev volt Cristushoz erkokesny zereint (CornC. 23). Ha test zereint nem vetkezem, de elmembe tanforgo voltam (VirgC. 3). Ydó zereint eleeb valo (ÉrdyC. 573). Tanoyth az bahuanyoknak aldozoth husokath allattya zereinth semmibe nem kwlémböwzy az egieb husoktnl (Komj: SzPál. 119). Nevezet zereint (MA: Bibl. Elöb. 1). Ideie zereint vén ember vala (SzVer: Bar. 1). Megölettetenek számszerint száz huszon öt ezereen (Liszny: Krón. 117). Az élés zereint és hadak gyűjtéséről is megmondhatja, hadat itt gyűjteni eddig nem volt szokás az portának, az élés penig Erdélyben is igen szük (MonOkm. XIV.12). Meg neve zereint is dúst exercitüs dei, az isten serege fő kalanzának nevezetik (Biró: Préd. 124). **4)** ex C. ad modum Kr. [gemäss, nach massgabe, nach der art und weise] **a)** Zokasa zereint: ex more (BécsiC. 5). Bezaelle hűnekyk peldazereint: locutus est eis in parabolis (JordC. 392). Ydózerent valo: temporalis (394). Zabad akarattya zereint: quia voluit (833). Lelek zereint: spiritaliter (903). Nem vala egy poztoya, kyben elegseg zereint be takarhatta volna fyáf (CornC. 90). Szent Mathias apostol, ky sors zereint ualasztattal (ThewrC. 167). Ez may zent innepnek epistolait eredet zereint yrta meg bodogssaguz zent Isayas (ÉrdyC. 341). Neleze tarthaly chak az irast, azt velnem, hog' soma zerynth tebeth adnanak (LevT. I.15). Tylenk erewzak zerynth ky wewe (RMNy. II.100). Ha a fakadék színe aláb lézzen az természet zereint való bűnül, tehát poklosságnac czapasa az (Kár: Bibl. I.98). Nagy tékozás zereint ne költessenec az joc (Zvon: Post. II.182). Az doctorral mind levelem által s mind nyelv zereint itt létében eleget beszélttem (Évk. XIII.63). Senkit tudva, tudomása zereint meg nem szomorit (Com: Jan. 185). Akaratszereintvalo engedelmesség: voluntaria obedientia (Ily: Préd. II.72). A vételnek szabad akarat zereint kel lenni (II.87). Csak általmenetel zereint ömlekezett ez itéletről (II.167). Emberi mód zereint siratta: humano modo deflevit (II.181). **b)** közép-szerint: mittelmässig Com: Vest. 136. Vala myth melte zereint tett: fecit digna (JordC. 572). Akar mel tökkeletős embörnek esete ees vezedelmé elyen zereint lezeu (WinklC. 124). Eg ygün anaé eg ygü zereint (NagyszC. 97). Ah természetnek törvenie Moisesnek általa fel zereint (partim) meg uitatek (Ozor: Christ. 70). Tiz amyival toldjátok be, mint ha szék zereint adnátok (MonOkm. XV.108). **5)** instar PP. juxta Kr. [als, wie, gleichwie]. Vthad mwtatwan kód ozlop zereinth (JordC. 37). Fyrflyw es azonyallat zereint teremtette hűket: masculinum et feminam fecit eos (413). Yeleneenek hűnekyk oly mynth el ozloth nyelv zereint, mykeppen tyz: visae sunt eis dispartitae linguae instar ignis (709). Jacobnak hasonlatossaga zereint feyet le haytuan (DomC. 128). Jesus nem akara bertelen nevekődny öreg embernek ewe zereint (56). Enghedelmes magzatok zereint keel kewetnewnk (656b). Noked adnám ez földet, hog' bírnád azt örökség zereint: darem tibi terram istam, et possideres eam (MA: Bibl. I.12). Örökség zereint birja (II.29).

[Szólások]. Azon zereint: eo modo; e zereint: hoc modo Kr. Azok is kimentek, de nem az zereint, az mint parancsolják nékiék (LevT. II.165). Ezen zereint (Zvon: Post. I.49). Ez zereint cselekeszie (II.12). A zereint vagyon dolgok az újítóknak, mint a zsidóknak, mikor előttökjárói nem valának (Pázm: LuthV. 49). A hancsárját kiluzá ez a Rocan mellébe veré, a ki holtan eleibe eské; e zereint vesze el ez a szultánné (Mik: MulN. 87). Ngos asszonyuém, hog' ha te Kd látnája, hiszem azt, hog' te Kd isten zereint is megszámá (LevT. II.7). Rész zereint: partim MA. Ez kétt dolgoban áll nagy rész zereint az keresztyének tökkelteessége (Zvon: Post. II.245). Rész zereint az ember rész zereint az örög lelkétül vagyon (Czegl: MM. 51). Christus nem rész zereint, hanem

egészen megfeszítettett (Illy: Préd. II.43). Rész szerént a gonoszt eselskedvén, rész szerént a jót el-hagyván (Mad: Evang. 3). Rész-szerént az eretuekség, rész-szerént pedig a jogányág dühössége (Csúzi: Síp. 42). Személy szerént: in propria persona, personaliter MA. Emen zemeelye zerynt bozyaa yewe (ÉrdyC. 600). Irt wala en hozam zemelye zerynt az Kosznt (Gheorgh (RMNy. II.29). Christus maga szemelye szerint az jerusalemi kereskődést irtogatta (Zvon: Post. II.271). Leszáll-e a szent lélek személyszerént? utrum descendat Spiritus personaliter? (Illy: Préd. I.591). Myndeneket zerezerent meg yrnom: omnia ex ordine scribere (JordC. 515). Tanyothwan mynd zerezerent Judeaban: docens per universam Judeam (611). Valaki yol aktarand ez wylagbol kywe mwlnya, ezeket zere zerezt gyakorta olvassa (ÉrsC. 272b). Megh apolgtatwan ew zent sebeyt, elewzer az yob kezeth, annak wtanna mynd az tőbyth zere zereuth (ThewrC. 56). Mynd ezenkeppen zere zereint meg gondolwan, wala myt az eedes isten zyld zyz maria tőt (ÉrdyC. 47). Zy wem zere zereint zereitlek (ThC. 7). Egy feidelem sem lehetne nyomos az ő birodalmában, ki szűve szerént nem szeretne és félne az istent (Helt: Krón. 28). Kivánom szíwem szerint (MA: Scult. 3). Szűwde szerint szomorkodnac (Zvon: Post. I.56). Kegyelmed betegeskedésit bizony szíwem szerént bánom (MonOkmt. VI.39). Szíwé szerént való férfiu (Illy: Préd. II.160).

az-szerént: [eadem ratione; auf dieselbe weise]. Ugyan az szerént élj itt is az tehénhussal, mint ide fel megvannak írva (Radv: Szak. 20). Uj káposzta levéllel. Ugyan az szerént élj az husával (21).

dérék-szerént: [satis; hinlänglich]. Fywzermatohi wyan derek zereuth hozatok (LévT. I.131).

közép-szerént: mediocriter PPBL.

név-szerént, nevezet-szerént: [nominatim; namentlich]. Nevezet-szerént ki-rekeszteni valami tisztból: excludi nominatim aliquo honore; valakit név-szerént szólítani: appellare aliquem nominatim PPBL. Ime én nevezet szerént hittam Beza-leelt: ecce vocavi ex nomine Besaleel (Helt: Bibl. I. Rr2). A Moses nevezet szerént nem emlékezik az angialoknak teremteséről (Fél: Tan. 80). Moses könyveiről Christus soc helyen emlékezik, nevezet szerént mikor azt mondgya: Vagyon Mosesse (MA: Bibl. Előb. 1). Némelyek árnyékot tartnac, nevezet szerént a hárs fa, plátán fa, szil fa (Com: Jan. 19). Énnekem tet-szenék, ha Nagyságod grátiája járulna ezeket felrendelni Kassához, nevezet szerént ezen szerék összeszedését bíznya valamely alkalmas emberre (Bercs: Lev. 166).

rënd-szerént: rite, ordinate, disposite MA. ordentlich, rechtmässig PPBL. Jól, igazán, reud-szerént: rite PPBL. Az tiszteket reudi szerént bücsülettel tractatván, mindazáltal jó kemény és reudes disciplinában tartván semmit el ne mulasson, valamint az idő s alkalmatosság hazánk szolgálatjára szükségesnek fog mutatni (Bercs: Lev. 326).

rész-szerént: partim MA. teils, teilweise PPBL. Észterház Dániel uram leendő regimentje már rész szerént odaalá van, úgymint Pest és Nagy-Hont (Bercs: Lev. 478). Mindenkor hasznos volt maga felől kevesebbet tartani, rész szerént azért, hogy nagyobb gondnal folytassa ember maga dolgát, rész szerént azért, hogy ha nem esnék száve szerént, felettébb meg ne szíwelve (Fal: UE. 420).

szám-szerént: numerato, juxta numerum MA. nach der zahl PPBL. Szapora szám szerént meglátogatni valakit (Sz): MVir. 376).

szérte-szerént: undique, circumquaque, ubique Kr. [riugs-herum, überall]. 1) A földközöket zerteli zereint inria wala

(DebrC. 59). Ez wylagon zertezerentli kereszttyensegben e sok pwtzaságot tőtenek (ÉrdyC. 495b). Ez wylagon zerte zere uagion (Szor: Christ. 46). Akayathi zwrthe zwrenth yarw mene Ispaniaba (Komj: SzPál. 19). Arrul zerte zereent egy lbt eleget szol az euangelista (Tel: Evang. 1452). Az egy világon szer-te-szerént, mindenőwé, walahol az Christus szal hangoskodott, el-terjedett az római ecclesia (Pázm: Kal. 63). El bocháta őket, hogy szer-te szerint futkosnának (Lép: Pti. I.398). Földön szer-te szerint csak érte wallasz kínt (Bala: Költ. 86). Kiknek e világon szer-te szerint wagon mindenké jó neve (97). Szer-te szerént futkároznac (Com: Jan. 151). világon szer-te-szerént wándorolwan (Illy: Préd. II.275). Meg-rantsolák az egész táborban szer-te szerént (GKat: Válts. I.11). Hasonló ígőreteit sokakat olvasunk az iste-nek szer-te-szerént az írásokban (1141). 1b) [positio]. Ez orzaag zerte zere kalastromokat rakattanak (ÉrdyC. 633).

szokás-szerént: ex more, de more PPBL. [nach gewohnheit, gewohnheitsgemäß]. Bécsapni, praedálni meglehet ak, mely passuson, az penig csak szokás szerént nyerni, de orzagot hódoltatni más munka (Bercs: Lev. 679).

történet-szerént: casu, temere, forte, fortuito MA. zufälligerweise, ungeführt PPB. Ha történet szerént némely személyektől el talál idegenülni, nincs wétek az ő meghasonlásából (Fal: UE. 381).

Széréről: [juste, vere; getreu]. Lelki Ántikrisztus hogy pápa legyénd, szent Pál és Dániel szóréről megírják (RMK. 108).

Szérés: [mercenarius, mercede conductus; taglöhner]. Fszeres iambor wydeky 12 szeres iambor személyekkel me eskeznek (RMNy. II.290). Szolnak erősítéséhez fognak léte hétére, száz száz heti szereseket harminez szekerekkel kíván. (Bartha: Krón. 26).

Szérévaló [szerénvaló?]: [solitus, usitatus, accomodus; gebräuchlich]. Mind annyiszor le-sütették fejeiket, mikor szerénvaló s ártatlan dolgokat emlegettenek a kerékben (Fal: NE. 97).

Szérével: [per ordinem, recte, juste; der reihe nach, ordentlich, geziemend]. Megmonda mend zereuel kysertetyt, kyt w lotuala belowl es kynewl (FhrC. 52b). Kysertetnek zere zereuel mongyauala: per ordinem dicebat tentationis seriem (5). Mikor előtűlna égméndén lannac ideie, hoé zereuel bemen [a] kiralhöz (BécsiC. 52. 53). Meg monda neky az w titk w kesertőzt mind zereuel (VirgC. 21. 110). Zereuel my egymas wtan mynden gondolaty megmonda (MargL. 118). en eceletemeth es yarasomat zereuel weeghezhessem (Jord. 775). Ez dolgot eonen maga mynd zereuel az fratereknek me jelente (DomC. 192). Fratereknek mynden latasokat zereuel me jelente (204). Az te tanachodnak atala az en tyztűssege zereuel leezen (ÉrdyC. 509). Ha zereuel megl gondolly (621b). Ha ki zereuel eszeben veszen, eggyez az z. Palm ondasauul (ÉszT: IgAny. 344). Chik igen keutesen wama kyk ezeket az nyauolyakat meg gondolnak zereuel (Ho Préd. 28b). Annak győtrelnét tudgyuk szerével el kerülni (Lé Ptiik. 199). Számnya, bányya szerével büneyt (175). Mik valaki az wr istennee igőiet szerével halgattya, ides annac wr istennee igőie mint egy lépes méz (Kereszt: Leg. G). merté volna akkor Filátust busítani, mikor talám szerével me sem nyugdott házában (Laud: UjSegits. I. Előb. 4). Viszálytok szerével, rea akadtok okára (14). Ha szerével és jól me vizsgáljuk a dolgot (DEmb. GE. 21b). Az maga wárnegyéb mindenit a passusokon szerével wigyáztasson (TörtT. X.13). Mellyet ha valaki szerével megismerne (Csúzi: Síp. 237). Biznyos emberek könnyen tömek mint az ilveg, gyengőbbek ember szemmel, mellyet se szerével se tréfával nem szab

illetni (Fal: UE. 454). Tudja ezt az isten szövével (Fal: Jegyz. 932). Nem szerivel vitte véghez a dolgot (Gvad: Hist. 20).

Szöréz: 1) instituo C. constituo MA. [ordino, decerno, praecipio, mando; bestimmen, anordnen, verordnen, beschliessen]. Helyébe mást szerzek: supleo C. Attyam fya Ferenc en nendenestewlfogva szerzem ez uylagot elhadny (EhrC. 5b). Mendenestewlfogva zerze magat zent attyauul bezelleny (37b). Latuan, hog alhatatos elmével zörzötti volna ő vele mentét (BécsiC. 3). Gabonat ménd Sziaból zörzē kézítetni (13). Tőnek, nizörént nekie zerzette vala Eliachim vrnac papa (16. 34). En teneked ilyen ívmedelmet zerzek adnya (VirgC. 55b). Az zczozogoknak tvredelmesegeth zerzezenek (140b). Feiedelmekbe zerzed fket: constitus eos principes (101b). Ő zerzōt zolomayozat ayetatossaggal megfizessen az az vr istennek (NagyszC. 97). Őrizōkot zerzenek a koporso kōrnifil (WeszprC. 112). Marianak keresztsegenek junepet nem kellett zerzeny (CornC. 70b). Cyprianus zent Justina azzont elastromban zerze (367). Az törven, kyth zerzet vr ysten atyaytoknak (JordC. 716). Ky zerzet teghed feyedelmee es byrowa ny raytwnk: quis te obis constituit principem et iudicem (729). Az eretnek meg vrevle, egy eyet zerze, kyben ez dolgot be tellyeseyteneye DomC. 302b). Vala menee yrasok vannak zerzeeteetween, ynd a ny tanwsagwnkra vannak (ÉrdyC. 4). Zereween nghemet en anyamnak meheeből ew maganak zolgwál (342). Ingemeth yelesen remensegbe zerzettel (KoszthC. 5b). Regut zerzet vala (TelC. 52). Tegōdet mindōn en iozagon rruul zōrōzelek (TihC. 309). Een vagyok zerzeth kyraly ō enth begyen Syonon (KulesC. 3). Ilyen modon az vr Christus s zerzette (Konyj: SzPál. 155b) Az orszagba tisztartokatt szerzezen (Helt: Bibl. LV2). Ot tartattya vala a fōgságban, hogy zt még éltében magyar királynak szōrzene (Helt: Krón. 31). zōrzette Christus az vr vaczorat (Fél: Tan. 408b). Az chaszar, azos papat le vetuen, mást szerze belebe (Mon: Apol. 470) tisztartokatt szerze Syriában (MA: Bibl. L283b). Az ő megyében akar melly tisztviselő magistratus-is végezhet, rendelhet, zerzethet, erőssithet: sancire potest, quod vult (Com: Jan. 143).) [creo, condo; schaffen, erschaffen]. Ūart es tauuzt te zerzetted azokat (AporC. 29). Az een őth erzekōseghybbe ekōsōn es telyesōn zerzeel (WinklC. 244). Istent imagia vala, kih őtet s fōldet, menniet zerzōtte (DebrC. 10). Mynek elette thieged zerzeenek, anyadnak meheeben ysmereelek teeged (ÉrdyC. 11b). Ky az fyleth teremtetete, nem hal ee avagy ky zemeth zerzet, nem gondol ee: qui finxit oculum, non considerat CulesC. 231). **3)** [paro, praeparo], comparo MA. [bereiten, anhalten, verschaffen]. Azaz kyt en aloytok nagy keneczek otlot semmy ezekbelew kyket embery bowlezeseg zerz (EhrC. 40b). Neminēmō zörzēt kēnetēckel éltettētnec vala (BécsiC. 3). Lab mosni valo vizet zerzenek (VirgC. 149). Mynd ezōkōl őrdōg ighen nagh bōnōket tvd zerzēnie (WinklC. 124). nek, de nagiobon a kōnnhullasnak etkebōl, hog nem mynd zerzet etkekbōl (WeszprC. 25). Zōm nem latta, mykeeth zōrōth az vr azoknak (SándC. 1). Erzsbōl zerzet edeenyek ordC. 476). Kenes borral el, kiuall kepen valokat sola tem agadnac ne zerez, se zereztes (VitkC. 50). Mennyetōk az erek zere, ky meg vagyon zerzeteetween erdeghnek es az ew anyának (ÉrdyC. 6b). Czypressus fabol zōrōth aytok (528). Ereket zōrōz azoknak (529b). Mykoron Jeswsnak zent testet wenny arōd, zerezyed magadat annak elewte egy beettel hozya keelny (ÉrsC. 166b). Miert zōrōzētetik az vruosagh, nem egōbert, nem az ő uegeiert az az az egéssegert (TihC. 5). Hogi főbiro ő zszanal ebedet szerzene (CsomaC. 78). Az menyasszonnak csak le sem vala, és minden készület már szerzēvén vala (RMLK. 31). Teueidnec is het szerzettem (Helt: Bibl. IK4). Vaczorat zszazene a feiedelmeknec (Helt: ŪT. K6). Mikoron kedig Atila zszazene a feiedelmeknec (Helt: ŪT. K6). Mikoron kedig Atila már nagy kazdagon szōrzet volna menyekezōt (Helt: Krón. 2). Azt jelenti meg Christus, ki által és mi módon szōrōzotte

légyen az atya isten az idűösséget (Tel: Evang. 312b). Az pesahnac minden reud tartási szerint szerzezzēc az husvéti bárányt (Kár: Bibl. I.127). Nag hamar az Tuluia által az Ciceronac meg telente a lest, a mely ū ellene szerzetetic vala (Decsi: SallJ. 21). Élēs szerzeni kell memem (MA: Scult. 84b). Az dlszō az agg szart meg észl es ifui gyermekdéd szart szerz abból (MesésK. 13b) A belsō tekleletes jōsag nagy bōcsifletet és tisztessēget szerz a vitzēlō renden lēvō fō uraknak (Fal: UE. 379). Legjobb jōakarōd lēzen, kit magad magadnak szerzēttēl (422). **4)** [paro, struo, aedifico; bauen, errichten]. Zerzenek nemy haylekt (EhrC. 39b). Hegyen zerzētetēot varas (DomC. 12). Zerzēnyek et harom haylokt (JordC. 407). Az nag feelseegb nem lakozyk ez kezzel zerzeth hazban (731. 767). Meene latny, mynt zerzenek az hazat (ÉrdyC. 153). Cellaat zerze maganak (544). Ha akarod, zerezywnk yt harom haylokt (ÉrsC. 14b). **5)** [fundo, furdamenta pono; gründen]. En vagiok a ty atyatok, ky zerzetem harom zerzēth istennek akarattya zorent (VirgC. 60b). Bochata zent Damancos fraterket Anglyaba, hog ot conventet zerzenek (DomC. 126b). Zent Agoston leen az idűōzewlō neepeknec zaporasaga zent regulas zerzētket zerzeven (ÉrdyC. 516). Káptalamokatt is szerze a tudōs népeknek (Helt: Krón. 26). Az barotc magoknac elastromokat szerzettenec (Mon: Apol. 262). **6)** [comparo, colligo, compono; sammeln, versammeln, zusammenfassen]. Be mene vele Asisba, hog kapat zerzene neki (VirgC. 87b). Judanak zerzenek harnizez garasokat (WeszprC. 28). Gyakorlasaval eo maganak zerzeneje tudomanyat (DomC. 6). Ősmeretet szerze (CsomaC. 9b). Mind egy kōnywbe szōrze mind az egész historiāt kezdetlōl fogva mind végic (Helt: Krón. Előb. 1b). Rendbe nem tudāc semmikēpen a sereget zerzēnie (56). Őszue giūlne szōrzeni hadat (Fél: Bibl. II.183). **7)** [efficio, auctor sum; machen, bereiten, verursachen]. Nemely azzonkak auagy zoluan artalmas igeket auagh haborusagōth zerezuen nemelyeket ragalmasagra yndytak (VirgC. 139b). Vannak, leeznek ees ytelet napgy, kyk sok gonossaghnak okaat zōrōzōttek (ÉrdyC. 20b). Az fōtōkōs czillag penig hadat is iegez, mert szerz hēnsēget, az penig cholera (Cis. J). Az orszāglo Juppiter tiszta fōdōt igiekōzik szōrzenie 1572 (KBécs. Ev3). Az pēuz azt szerzi, hogy mynd ezec meg legyēnec (Kár: Bibl. 1.630). Az soc egi szel veszec es haborus minden vetemeyibe soc foytogatst szerzenec 1582 (Kal. F). Az bvza alatsan helyeken kart is fog vallani, de az dragat nem szerz (F2). Járnae és az ő lábokkal nagy zōrgēst, bongāst szōrōzēnec (Zvon: Post. 1.70b). Tāvoztattam vēkony telhēsēgem szerēt, hogh ūnalhat ne szerzezek az olvasōnak (Pāzm: Préd. a4). Tōb sok szent jāmborok tselekedete is nagy ortāz-pirulāt szerzēhet mimyājunkban (88). A ki azēt szakadāst szerz az eggyezsēgben, nagyot vētkēzik (Pāzm: Kal. 677). Az isteni természet-is ūgy adatot az embersegeknek, hogy azzal egy szemēlyt szerzene (Pāzm: LuthV. 372b). Gyakorta akadēkot szerz a gyonāshoz-valō készūletnek szū szorongatāsa (Pāzm: KT. 453). Mely igeret azt szerzi, hogy sola tellyesseggel el ne fōggyon az ecclesia (EszT: IgAny. 123). Az hajōkon valōsue vitorlāckal nagy ārynyēkot szerzenec vala (MA: Bibl. II.16b). Kevēlykedec a papoc az ecclesiā hatalommal s szakadāst szerzēttēc a romāi ecclesiātul (Czegl: Japh. 51). Sok boszūkat szōrze (Zrinyi I.16). A répa fōvetlen hasfijāt szerz néked (Felv: SchSal. 21b). Nekik a magyarok szerzēk el-elesteket (Kōny: HRom. 101). Ez néki igen nagy būjāt szerzēte (102). **8)** [scribo, conscribo, compono; verfassen]. Verset szerzek: versifico C. Éneket szerzeni: componere cantus PPBl. Zerze egi rűuid verset (VirgC. 16b). Sok kōnneket az eretnekōk ellen zerzenek (DebrC. 105). Ez ymatsagot zent Tamas doctor zōrōzōtte (Krizac. 74). Verseket szerzēthet vala (Decsi: SallJ. 19b). Maas embōrōk zōrōzōtte kōnyuebōl vōttem én tudomant (Frank: HasznK. 51). Verseket szerz azoknac halāloktrol (MA: Bibl. L276b). **9)** [facio, ago, perficio; machen, schaffen]. Békessēget szerzek: pacifico C. Azert ūtēm tehozād,

hogi en űrvék bekeseget zerezek (VirgC. 55). Ystemnek ygyeoye zörzy az bynesth feyereer (CzechC. 56b). Ne zerezetek ystemeketh: non facietis deos (JordC. 55). Choda dolgokat zerezny (ÉrdyC. 557b). Thienen magad ezt meg tetesed es mynt mondot wg zerezessed (ÉrsC. 509b). Magad gérmőkőknek iatekul zörzödet (KazC. 85). Szerezem a te magodat mint a földnece porat (Helt: Bibl. I.F). Atila azokart kőneteket bozótá Ecius-hoz és arra kéréte őtet, hogy frigyet szörzenéne egymással (Helt: Krón. 17). Szűetségeket szörze minden szomszediudul (25). Törvényeket es io szörzesekeket szörze (30). Mit szerzesz itt: quid hic agis (Kár: Bibl. I.325b). Szöröz alaminat: facies elemosynan (Fél: Bibl. 8). Az latrok szörzöttek az io törnént: bone leges ex malis moribus procreantur (Decsi: Adag. 76). Az meg holtakbol eleueneket szereznek vala: de mortuis viuos faciebant (Mon: Apol. 421). Szabad az igaz anyaszentegyháznak rendeléseket szerzeni (Pazam: Kal. 486). Szörzötséget szerez vala velece (MA: Bibl. I.8). Ez következőst szerz magokban (MA: Scult. 41). Két fél közdöt szörzötségece ha vettetnece, köttetnece, szerzettece: induciae si panguntur (Com: Jan. 148). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni, kötésleveleket szerzeni (Illy: Préd. II.167b).

[Szólások]. *Vmibe szerzesz*: Vram te engemet remenségbe szerzettel (DöbrC. 18). Rendbe nem tudác semmi képen a sereget szörzeni (Helt: Krón. 56). *Vmíhez szerzesz*: Mykeppen zerezye magat ew h a l a l a h o z (ÉrdyC. 645). Annak előttie buzye az halalhoz őme magat (ÉrsC. 270b). Vtőlők feyenked luent vön es zörze oztan magat az halalhoz (KazC. 25). Lelkődöt zerezede a kesertethöz (NagyszC. 25). *Vkit v. vmit vmire szerzesz*: Minec előtő imadkozni kezdece, zerezede temagadat belhualoalyhtafassagra (VitkC. 4). Ferencez zerezede magadat bekesegece (VirgC. 34). Monda mester az fratereknek: Zerezetek etot az disciplinara ereonel (DomC. 219). Kykot zerezeken az dologra: quos huc usui praeficiamus (JordC. 725). Vezedelmes eoelette zerezettwink gonossagunk zerént (ÉrdyC. 6b). A király ezokaért halókra szörze magát (Helt: Krón. 75). Zerezenghemet eltemetesre (JordC. 438). Szerz magokath az vtra (ÉrsC. 327b). Szerzette magat az vtra, akki nom io (Szék: Zolt. 33b). Ky zerezy een kezoymeth v y n a d a l r a (KulesC. 31b).

[Közmondások]. A haszon nem szerzesz igaz barátságot: utilitas non *conglutinat amicitias PPBl. Unalmas virakozás, de böltséget szerzesz... Egy fetske tavaszt nem szerzesz (SzD: MVir. 403).

be-szörzész: [colloco; unterbringen]. A bátyámat ugyan akkori főispán Bánfi György úr mellé szerzesz volt be a nagyanyám 1759 (Házánk I.138).

[Szólások]. Az sidok beszörzrik magokat az kerezteneknek barátságokba, hog' annak szijne alát sokakat meg ezallassanak benne 1583 (KBirtfa Cűj). Az kettősben ió vton iární es az gyermekeket iskolában beszerzeni (Cis. K). Az zalogos jaszogrol valo szokastis, lattynk, hogy levélben is be írjak es beszerzik (Ver: Verb. Előb. 54).

egybe-szörzész: **1)** [comparo; anschaffen]. Peldazyak Cris-tusnak testechzent leldőknek célekődeitből zűz Marianak meheben egben zorzótteth (SándC. 3). Szerzének egyben soe fele éléseket, esászár vaiot hadában mind ezeket el küldée (Valk: Gen. 15b). **2)** [conjungo; copulo; verbinden, vereinigen]. Megtízeltte e házasság rendit az atya isten, az első házásokat Adamot és Évát egybe szerzévén (Mad: Evang. 117). A vő legénynece edgyben szerző násznagya vagyon (Com: Jan. 117).

el-szörzész: **1)** [paro; praeparo; bereiten, anschaffen]. Zerezde el az vaczorot: para, quod coenam (JordC. 587). Mikor el szerzette volna, mellyec az vtra szükségesece valinac (Kár: Bibl. I.481b). Gaz Gergelyt hogy a fileiki németeknek rajtkun

kért 3-on vágó marha elszörzeni kültük Filekben, költsé volt (MonTME. 1.122). **2)** [compono; dispono; transigo MA. [v. richten, in ordnung bringen]. Enghegyed, hogy zerezyem el, kofli vannak (JordC. 559). Érdeme szerént meg is büntette volna főemberek el nem szerzették volna dolgát (MonOkm. XI. 258). Hat napokon munkálkodgyál és minden dolgaidat szerzesz (Ker: Préd. 782). Traktúra indulván, semmi alku ál a Hegyalja dolgát külfömben el nem szerzethetik, hanem ez hordó borok ígérétével és praesentálásával (Rumy: Mon. I.

elszörzész: [compositio; erledigung]. Hogy Eszterházy urud ő naga az salétrom felől izent volt Rabota Andrásutól, hogy felgyujtatta az házat, annak elszörzése felől küldöttük föl nagához Tollas Pál és Boldizsár Márton uramékát (MonTM. I.49).

elő-szörzész: [apparo; praeparo; compono; depromo M. vorbereiten, zurüsten PPB. Itt az őrdög fel-puzdrázodva fordic, elő-szerzette a vétkeknece lújstromát (Megy: 3Jaj. II.84). Hogy az köpönyegét elhúta az eb, hát csak eloszoljon vala elő szerzesz vagy legyen maga is köpönyegé (Berces: L. 272).

föl-szörzész: [instruo; ausrüsten]. Feienec őltözetit igón n zepözettel fel zerze (GuaryC. 55). Ottan ky mynd kezűlyen yközöttel es zerezyek fíel ew seroghóktel (JordC. 242). Zörzözy fíel az te lelkdötet myuden keseeertette (ÉrdyC. 598). Zerezyetek fel ty maghatokath (ÉrsC. 300). Manue istemek áldozakara, hamar azt felszerzede erős közziklára (RMK. II.336).

hozza-szörzész: **1)** [praeparo; vorbereiten]. Hozy magzerze vgy, hogi atyanak keneceből egy tízűz penzth vñu (VirgC. 25b). Legottan ez Bernald vr űmagat bozza zerze (Sll: Valanikor comonicealni akar, öncelkegel temmagadat zozgmatossagal hozza zerezede (VitkC. 37). Az ygazak hozzy zerezyeek ennen magokat az nagy yteletnece elette (ÉrdyC. 7b). Addeeglan ymaggywnk egymaseert es vysolyewnk gondrola, nyt kellen temewnk magwnkkat hozzya zerezwen (Sza: az pokolnak Lucifer és mondá: Zerezyed hozzya thenn magadat beléd fogadvín az Jezus Chrystust (ÉrsC. 113). Mijora es mind gonozra zerezyetek hozzya thy zwyteket (201: 576). Hozya szerzek magokat, hog' trombitalanak: praeparaverunt se, ut elangerent (Sylv: ÚT. II.144). **2)** [accomodo; a bequemen]. Tutta az ű vranak aknattat es magat hozzya neszerzete (Sylv: ÚT. I.104).

ki-szörzész: **1)** [libero; befreien]. Josa vram jobbagyt Bergtől ky szörzötttem (LövT. I.241). Az atyát az tömlőczb mikor ki szerzethetné, ki nem valtya (Ver: Verb. 102b). Ezzenig az német követek csak hazudnak s tökéletlenkedne miképpen szerzeshessék ki magokat imet (ErdTörtAd. II.26). **2)** [evinco; durchsetzen]. Kérem igen bizodalmasn Nagyszögöl hatalmas esiszárunk kegyelmességéből rendelt kevés fizetésem szerzesz ki (MonIrók. VIII.62).

még-szörzész: **1)** [requiro C. comparo MA. acquiro, praeparo; erlangen, überkommen PPB. [verschaffen]. Vigyázással megszerzem: elncubro C. Olly ember, ki valamit hogy megszerzesz utánna veti magát: limax PPBl. Ő halioicat meg zerezyereficiens retia sua) liua óketh (MilichC. 20). Igazsagunk coronaya nekem meg zerezwen wagyon (PeerC. 88). Yget fette es meg zerezete őtet, az ybe halalnac edniyt zerezte (DöbrC. 22). Hol akarod, hogi a husnetőt meg zerezyök (Wesspr. 38). Ty vattok, kyk meg marattatod en velem az en nyonon sagymban es en meg zerezem tynektek, mykeppen meg zerezte emekem az en atyám, hogy egyetek es igyatok en aztalome (CornC. 184b) Zerezyetek meg vrnak vtat: parate vian domi (JordC. 361). Ebeedemeet meg zereztem (423). Mwtat egy nagmegh zerezte vaczoralo hiel: (606). Ez vrnak az eretnekev

olgaltatják vala meg az ov zékseget, kyt egyebevemen meg nem zerehet vala (DomC. 27b). Eh közbön a keresztfa meg ereztetven mondanac neki: Mei a keresztfara (VitkC. 88). [me el kylden az en anyagomat, ky meg zerzy az te wtadat a etted (ÉrdyC. 347b). Mynd addyg fwtostam akor baratim ewzewt, hogy azt meg zerzettem wala (RMNy. II.78). Az egen megh fogadott safrant, noha igen zwk es igen dragha, a hely zerzem (LevT. I.294). Szerzed meg a te szivednek öröme redatását sajátiddal és rágitsálljad azokat rólok való szíves lümlökések által (Mileg: TOSzl. II.207). Törj bőven gyömbért esse nádmézzel egy mozsárban, ha ezt megszőrzöd, aztán trágyád szöü (Radv: Csal. III.40). Az áldott türelmesség szerzi meg nyugtát szívünknek és boldogokká téssen mulandó életünkben (al: UE. 447). Naponként uem elégednek meg a száz panatokkal, megszerzik, hol s mikor lebet (478. 490). Ki-nyomaták bibliát sok-féle nyelveken, a melyet az előtt, mint-hogy tsak tanak, kevsen szerzehletenek meg (Eod: Pol. 6). 2) [provideo, dino, struo; besorgen, in ordnung bringen, ausrüsten]. Megerzém té nekéd, hog iol légén ténekéd (BécsiC. 6). Akar ynemew baznak tizit írwmes lelehel meg zerezetek (VirgC. 26b). Teegy testamentomot es zerezd meg te hazadat (ÉrdyC. 70b). Ew rettenetős őrdögöknel mynth az yol megh zörzeth regöknec orozattya az ellensögöknel (ÉrsC. 521). 3) officio, facturio C. auctuarium addo MA. [perago; machen, isticthen, beenden]. Onnat ki iduen az hoba göngörgete het ombórot; mikor meg zerzette volna, kezdé wmagá maganak odau (VirgC. 103). El vegezetőd minden dolgom, melet e agban kelle meg zereznem (VitkC. 96). Te zerezd meg en-lem, amyt akarz (TelC. 48). Az mit urad hagyott, azt te egszerzed (RMK. II.39). Hat napon munkalkodgyal es meg eerezd minden te dolgaidat (Helt: Bibl. I.Mmm.4). Megia, hog őtöt a közep kú oszlophoz vigie, kit a gyerme eg szerzet (Szék: Krón. 26). Nagy tizességgel es ditsrettel eg szerzi dolgat 1582 (Kal. Fv3). Meg szerzö oka az idnösség e (Kár: Credo. 31b). Hat napon munkalkodgyal es azon nden te dolgaidat megh szörzöld (Szár: Kat. L4). 4) [con-; errogen?] Az népnek fell zendülését és fejedelmeknek ragját meg-szerzi 1693 (KNagysz. D4). 5) [statuo, constituo, cerno; bestimmen, festssetzen, verordnen]. En megzerzem, t kellyen tennetek (EhrC. 138b). Erök megzerzödth sentenac felemlen volta (NagyszC. 25). Meg zerzette ennekem vren (JordC. 445). Meg zerzette vala ez keges atya, hog ez nagy jozagoknak bezolgáltatásában gond viseleok volnanak parazt fraterok es irastudatlanok (DomC. 124). Meg zerzetet temnec hatarat (VitkC. 107). Ky wala isteni elmedben erkeke megh zerzven (PozsC. 1). Megzerzött ünneppapok (TelC. 9b). Ystennek meg zerzöt ygassagis yteelyt bel tellyesedy (ÉrdyC. 554b). Maydan el yew az meg zörzöt ydew, nykoron eg lattatyk ygassaga (604). 6) expango C.

mégszörzés: 1) [comparatio, procuratio; anschaffung]. So cellak nem volnanak sem eegyeb zyksoegnek meg zörzeese (ÉrdyC. 636b). Tött késedelmet az papyros meg szerzésben wo alkalmatlanság is (Zvon: Post. II.Elöb. a2). Pénz megszerzés (Ortha: Krón. 10). Pesté kiültik az templomhoz való mésznec megszőrzésére (MonTME. I.132). Csáky Mihály sógor uram jü serénkednék maga ezere megszerzésében (Bercs: Lev. 5). Bátor egyre fáradozzanak a földi jóknak megszerzésében. md csak ontás és hiábavalóság (al: NE. 66). 2) confectio, confectura C. [besorgung, ausrichtung]. Engedelmes minden mának meg zerzese (VirgC. 130). Az teby ew nekyk tnoznan enghedny minden isteny parancholathnak meg zerzeesen es gond viseleeseeben (ÉrdyC. 557b). 3) [accessorium; zöabe]. Hozzá-tétel, fölt, meg-szerzés: additamentum PPBl. M; adta a költsönt minden hozzátartozandó meg szerzéssel (E: NU. 297).

mégszörző: confector C. effector MA. [verschaffer]. Nagy segítség a jó természet, nagyobb a magát kolleth kögyes erküles; amaz kéröje, ez pediglen megszerzöje a szeretetnek (al: UE. 387).

öszve-szöröz: 1) compono, copulo MA. [verbinden]. Öszve-szörövekozni, öszve-szerezni: amorem *contexere PPBl. Az kiket isten özüöz zöröz, ember el ne valazza (Zvon: Osiand. 173). Mint-hogy könnyen öszveszerzi magát a fiatal rend, lesznek ndvarló (al: NU. 323). 2) [colligo; versammeln]. Botyüü bent-maradt Moconakon, alig tudtam három órakorig délután öszveszerzenem ökö (Bercs: Lev. 300). A hasonlóság s egyenlőség szerzi öszve a szíveket (al: UE. 405).

öszveszörző: compositor C.

röä-szöröz: [statuo, constituo; beschliessen]. Ez aytatos frater rea zerze magat, es kezdé könyörögni az felséges istenhez (VirgC. 59).

vögre-szöröz: [perficio, efficio; zu stande bringen]. Myt az wr isten akar vala veegre zerezni, semyt rola nem örtököz-hetyk vala (ÉrdyC. 509b).

Szörzés: 1) constitutio MA. [statutum, institutum, mandatum; verordnung, beschluss, befehl]. Attyannak zerzese nyat (pecurante patre) ben uoltam en attyannak Ferencnek zent egyházaban (EhrC. 74). En töllém vettétet e zérés (decretum), hog mündén nép eluezién (BécsiC. 134). Té kedeg meinel a végezetés zérésre (167. 55. 72). Isthennek zerzeseből oes akathabol romay parthra ywta (PeerC. 12). Te zerzesedbe napok megmaradnak: ordinatione tua perseverat dies (DöbrC. 64). Akaratya es zerzese ala hagyta (MargL. 28). Ez zent zerzetnek zerzesenek keuoestoye (DomC. 116). Isteni zerzesből kimulek ez velagbol (DebrC. 41). Nem törtenedből lön, de isteni zerzesből (51). Hygyed anyya zenti egyházunk mynden zerzesyth (ÉrsC. 275). Allapotomat atte isteni zerzesödre hagom (TelC. 48). Törnényeket kezdé szabni és az bírodalomnac erő-ségére soc szörzéseket szörzeni (Helt: Krón. 13). A te töled vött töruéit meg nem tartottac és az te szerzésedet meg nem öriztéc (Kár: Bibl. I. 467b). Ellen irunc mindenben szerzésenec (Börn: Ének. 131). Megörözönd minden ö szerzés: custodieris omnia praecepta eius (MA: Bibl. 163). Ez utálatos szerzésekben egyget se czelekedgyetec: nolite quidpiam facere de his abominationibus (106). 2) [traditio; überlieferung]. Mire töricmög a te tanéitvánd a véneenec zerzésöket: traditionem seniorum (MünehC. 42). Nem tarttyatok ystennek paranzolattyat ty zerzeesteknek okaert: transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram (JordC. 401). Az ew tanythwany megh zegneek az weneknek zerzeesekeht: transgredimtur traditionem seniorum (ÉrsC. 8). Miért szögic meg a vényeknec szerzését: quare traditionem seniorum transgredimtur (Helt: UT. D7). Megtartuán az ö eleyknc szörzéseket: tenentes traditionem seniorum (K8). Tarttyatok az embereknec szörzeset: tenetis traditionem hominum (Fél: Bibl. 64). 3) [dispositio, testamentum; verfügung]. Egyakarattal the ellened zerzesht zerzenek: testamentum dispoerunt (KeszthC. 218). A testamentomon nem chac a meghalo ember szerzese ertetic (Helt: Bibl. I.d). 4) [ritus, ceremonia; ceremonie]. Az zerzeeseek (ritus), kyketh Moyses adot mynekwnk (JordC. 726. Helt: Bibl. I.m). Emberi zerzessel nem kell tiztelned az istent (RMNy. II.40). Itt azért szöljunk az egy igaz hitről, mint megcsallatnok emberi szerzéstöl (RMK. II.163). A papa hitihez es szörzessehez senki no aggyon, senki el se vegien benne (Mel: SzJán. 345). 5) [paratio, praeparatio, comparatio; bereitung, vorbereitung]. Az zent ewangeliombeli ygneknek bezedyt kel my nekwnk yrwnk mynden kerestyennek hw ölközenec es eeletenec zerzese (JordC. 349). Züenec seminemö zerzesenelkül megen az zo zereit valo imatsagra (VitkC. 5). Ez ifen zerzesről mondatie: Vram az ö

zűneknek zerzeset halgasa meg a te földel (6). Zerzeetel neky ethketh, merthi vgy vala neky zerzes : quoniam ita est praeparatio eius (KulesC. 151). Helyén eset mondásokat el forgatván veszedelem szerzésnek igyeközetibül (Zvon: Post. I. 586b).

6) [pactum, conventio; vertrag]. Zerzes ez es yegy en közöt tem es the közötted (JordC. 67. 74). El mwluan hat vagy heet hetek, zerzes zereat az prior meg teere (DomC. 310b). Hogy zerzeskeppen el vogeztlio vona veleli, kyben mykor megh nem alloth vona (RMNy. II.71). Mi Raskay Mihál, Sigmund es Estvan tödönk ilien zerzeset . . . az fogot emberek fel ne öthessenek ezerzeset, ha az-töbi nem akaray (22). Ez szerzes kövt pinkwst nap olvt valo voszarnap 1556 (120). Két száz forint kötelen maradjon es csak ezen levél erejével megvehesse, az mellyünk meg tartja az szerzeset (Gár: KárCs. III.270). **7)** [conditio; bedingung]. Tövrteueek, hog nemely ifyw ievne jödegen orzagogból es fel vone az zzeret az hadat yl zerzes alatt, hogha ez ifyw az hadban meg halna, hog ez zűnek kellene ez ifyvnak ev veres feygyeryt es ruhlyat fel tenny az ev camorayaban (ComC. 222). Monda az ew atyanak, yzemeo meg akarattyaat az lyralnak cel ok es zörzes alatt, hogy tyz yzeket kyldeneenek neky nyayassagara (ÉrdyC. 591). A görögök es a bolgaroc inkab akarac azt io szerzes alatt Geycza herczög kezebe adni, hog nem mint a Salamon királéba (Szék: Krón. 168). **8)** [carmen, poema; gedicht]. Mykent nagy kenokat walla es meely dyczössel meg hala, mynd eezekrewl igy bezellek es myllyen zerzeset thölytthek (ÉrsC. 470). **9)** [editio; ausgabe]. Elragadac ó vagokat avig ó iavokat, nélleket éac a méghirhétét zérzésben (in vulgata editione) létöne (BécsiC. 75). Egebec, mellec mondandoc e ködönec, végéiglen, Theodocius zérzéséből (de Theodotianis editione) vétettene ki (167). **10)** [praeda; bute]. Egy része a tábornak megöltalmazására siete, a többi veszednek vala a sergnek zérzésén (Helt: Krón. 120). **11)** [ornamentum; schmuck, putz]. Öltözeo ó dragalatus ruhaiaban véuen lilomokat es güröket, kinec es vr ada fénességét, mert mend ezérzés nem helendösségből, de iozagból éfguala: ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat (BécsiC. 31). **12)** mantissa, appendix, auctarium, corollarium C. [zugabe, Zusatz]. Ezt hozya teneen az apa, cchak ez ez zerzeest, hogba az keep esmeg az elebi egyházhoz meg teerne (DomC. 101). Mégh itt nynecs végh gyötrelmekben, mintegy szerzésöl hozzáia adyák kinokhoz az istennek ellenek valo nagy gűföldőségét (Lég: P'Tiik. I.138). Szerzés gyanánt (avetarii loco) javallom es indee, hogy a kegyességre fordits ószvességgel mindeneket (Com: Jan. 219). Ha mi a fönt felesleg megnyomáson kívül hozza adattatic, szerzés az (167).

[Közmondások]. Nám job az szerzésé ó magánál: plus est mantissa, quam obsonium (Decsi: Adag. 176).

békesség-szerzés: [foedus pacis; friedensvertrag]. Meg emlékwznek ó nagı chodalatos bekeseo zerzeseröl (VirgC. 58). Midőn az esászár küllömb-küllömb szin es küzbenjárók által folytatná már békesség szerzését, ime interregnumot mutatott az isten (Borcs: Lev. 518).

fölt-szerzés: additamentum C.

frigy-szerzés: [foedus pacis; friedensvertrag]. Andras meg ielente az wraknak, hogy a frigy szerzésben meg ígerte volna az Henrik esászárnac, hogy az tiát Salomont akarna királyia tömni (Helt: Krón. 36b). Békességnek jele az, hogy az portára küldenek, az frigysszerzésért (LevT. II.163).

háború-szerzés: [motus, excitatio discordiarum; zwistigkeitsanstiftung]. Nokys yrok, hogy ez fele keztek közt valo háborv zerzesnek boket hagion (RMNy. II.135).

had-szerzés: [collectio exercitus; armeerhebung]. Ime találtam ez három difficultást az had szerzésben s disciplinálásban (Zrínyi II.199).

jószág-szerzés: [paratio bonorum; gütererwerbunq]. K mind az olly félhöz adhattya magát, az mellynél pénz gyötöre, jószág szerzésre es tisztességes állaputra mebetne (M. Scult. 615b).

ményező-szerzés: [conjugii conciliatio; ehestiftung]. I valne azzon kesesse enged vala ez menykezev zerzesre (Mar. 29). Lőeg bator dolgozban, ne legyön gondod az ny menykezeressönkre (SándC. 21).

szentség-szerzés: sacrificatio MA. opferung PPB.

vers-szerzés: versificatio MA. [das dichten]. Vers szerkes tudománya: poetica PPB. Tudos ember vala az vers szerzésbe (Helt: Krón. 144). Az ékessen szöllásnak es vers szerzésnek tudománya es mestersége (Com: Jan. 161). A vers szerzésben is hogy szép tehetsége volt, azt bizonyítják az ő ve (Bod: Pol. 56).

Szerzet (zered, zeret NagyszC. 294b. 311. zereles Vir. 65b. szerzetes Pázm: Préd. 146.): **1)** institutum MA. [constitutio, praecipitum, lex, regula; bestimmung, gesetz, regel]. V amely zerzetett ennekem bevezetek: aliquam regulam mihi minetis (EhrC. 108). Ozyas királ mikor istennek zérzetett z galmast zereitüé, a zérzötnece igen nag zerlemiórt rézzerete Moysés töröndénece parancólatta ellen (BécsiC. 211). Bwnt ktem esmery es vetket tenny regelumnak, zerzetemnek atyamfyanak elene (VirC. 2). Szerzet szerént pharisus: sed dum legem Pharisens est (Helt: UT. Dd. 6). A keresztény né lásnak régi szerzetit inkább annak elő járójátul kíványák, a szent irástul (Pós: Igazs. 1383). **2)** [institutio; einrichtung]. A házasság igen réghi szerzet (Mad: Evang. 117). **3)** religio MA. [glaube]. Keerdeneye evtet nemzetsegerevl es zerzeteré ffelele zent Margyt azzon: nemzettel nemes vagyok es szerzet kereztyen (CornC. 328). Meg kerden ewtet, mel zewrten volna, ewnen magat szabadon kereztyennek walja wala (ÉrdyC. 311). **4)** [ordo religiosus; orden]. Szerzethe hazas: apostol NénGl. 371. Kysaltatykuala ew yonhaban, hogy ew nem v ydnezewlewkl kewzewluo es azz az zerzetben valamyt: galna, mend el veztene (EhrC. 50. 79). Zokasbol ó zerzeteré eggesöfneucala: eorum religioni jungerentur (BécsiC. 67). Melkysedek zörzethe zeerenth: secundum ordinem Melchised (CzechC. 53b). Lata zent Ferecz zerzetiböl sokakat (Vir. 109b). Feluene az zent zerzetnek ruhajat (MargL. 1). Imag ötet, hog a ki tegeted az zent zerzethe be lit, a te ikezez tece zeplötelen meg taréa (VitkC. 21). Gondolaa ez nyawal vylagot el hadny es zent zerzetben menny (ÉrdyC. 33). Melly a sadduceusoknak szerzeteré: quae est haeresis Sadduceorum (Helt: UT. 27). Ez a két szerzet kevés lett volna köttile ellenségnek, ha ez a két szerzet nem vett volna v amely kevés segítségét (Mik: Törl. 226). **5)** [status; stand]. Zörzeteré zyzesseogröl hazassagra változtatta volna wr istem akarattyabol (ÉrdyC. 642). **6)** [pactum; vertrag]. Az kyk zerzetben vagyok, azoktolys, az myth welhetnek, azzalys i zent megl oztözzanak mynd egy aranth (RMNy. II.217). **7)** sum, species; erscheinung]. Miezoda vy szerzet lehet ez: modus equitum (Decsi: Adag. 148). Az udvaron levő székeley meglátván s nem tudván, mi szerzet, elijjesztik egymást (Cser. Hist. 80). **8)** fictio MA. [erdichtung]. Találmanya tsac bñ mondhatatlan szerzet (Czegl: Japh. 16). **9)** [copiae; schaar]. három iitközetben hét ezer esett-el a pogány szerzetben (Kón. HRóm. 167). **10)** [praeda; bute]. Soe io szerzet vtan had el szállá (Béaz: Castr. 44). **11)** [auctarium; Zusatz]. Az resztég mi nálune minden emberi hozza adásnököf, szerzet nélküli szolgáltatic ki (MA: Scult. 858). **12)** machina MA. riist PPB. Az ies mester öök es a kezében levő eszköz föök valamely szerzetnek faragásában (Vár: Szöv. 148).

apáca-szerzet, apácai-szerzet: [ordo monialium; monorden]. Zent apáclya zerzetben meene be (ÉrdyC. 502).

Ez zent zerzetből zarmazanak kylemb kylemb zent zeztra es be rekeztöt apacchia zerzetök (451b). Képtelennek teezic ez az olly embereknek, kie apáczi szerzetekhez csatlották magokat (Zvon: Post. I.285).

asszonyállati-szérzet: ∞ Vannak asszonyállati szörzetek, apatzasagok es szeztrasagok (Gyarm: Fel. 49).

baráti-szérzet: [ordo monachorum; münchsorden]. Emberek, kie baráti szerzetekhez csatlották magokat (Zvon: Post. I.285).

pap-szérzet: [sacerdotium; priesterschaft]. Hlyvatot tytekthi, hogy papzersestben allanakot (JordC. 154).

prédikátor-szérzet: [ordo Dominicanorum; dominikanerorden]. Hogy ew leegyen az zenthi predicator zerzethek elsev eredety atya es zörzöye, eeljen isteny yelönetből byzonwtlyak meg (ÉrdyC. 451).

régülás-szérzet: [ordo religiosus; religiöse bruderschaft]. Leen idwözewöl neepeknek zaporasaga zent regulas zerzetöket zerezween (ÉrdyC. 516).

szesztra-szérzet: [ordo monialium; nonnenorden]. Ez nemes zent zerzetből zarmazanak kylemb kylemb zont zeztra zerzetök (ÉrdyC. 451).

Szérzetbéli: [ordinis; aus dem orden]. Ez három zerzetbelyeketh, kyket öt lelendez, mind ky zabadihad (VirgC. 61b). Mykonon zenthi Pérencz ymatkoznek azert, hogy megjelentene önyky az vr isten, hogy nyuel gyakortah neghi bantanayak az ő zerzetbelyek az vr istent, zozat iwue ő hozzaya (111b). Damankos predicator szerzetbelieknek herchege, vezere (DomC. 1). Zent Bernald zerzetebely aytatos frater (97). Ezeeben forgatvan az zeertzetbely angyalv eozetöt, kenyeregb wala wr papanak, hogy tenne mast helyette (ÉrdyC. 638). Ez ado pénzec elő mutatása bamisséttya némely szörzetbelieknek képmutato szentség tétetésekot (Zvon: Post. II.609).

Szérzetös: 1) [pius, devotus; fromm, gottesfürchtig]. Menden zérzetésic iol mongatoc istenéc vra istenénec: benedicite omnes religiosi (BécsiC. 133b). Az zóld fan ercedi io zeretes emberth (VirgC. 65b). Felelte zerzetes es ysten feelő: pius ac imens Deum (JordC. 740). Ha ky aloyttya ennenmagat zerzetesnek lenny: si quis videtur religiosus esse (834). Vala jgeen zeretes es aytatos ember (DomC. 246). Meg jelentevte némely zent zeretes frater, hogy az regy fraterek kezevel halgatta vala meg zaz fratereknek gyonasokot (292). Ez teremtet alaocba valo zerzetes zeretet (DebrC. 291). Szent Cyrillus Anna asszonyt religiosissimam monialem, szerezetes és istenes apátzák nevezi (Pázm: Préd. 146). **2)** religiosus MA. [monachus; münch]. My vtalatosb ment zerzetes engedelmessegnek feledwee es vtaloya (EhrC. 93). El io az zent papokal es zerzetesekel (VirgC. 116). Egy zerzetevssrevl, apacharol eme nagy gond ragyon (MargL. 63b). Konfessorok, zúzeek es az nag zammal halo zerzetösöknek zamok (SándC. 1). Imatkozal menden zerzetesekert (VitkC. 22). Nézzük el, mitsoda mértékletes életet élnek a szerzetesek (Mik: TörL. 172). **3)** [ecclesiasticus; geistlicher]. Egyhazy zerzetes neepok zeep isteny dycheretekkel yewek vala az zent zyznek koporszoyahoz (ÉrdyC. 341). Mert most zent vagy, most tetszetes, most világi, most szerzetes (Amade: Vers. 207).

paraszt-szérzetös: [laicus; laie]. Zent Damancos zerze nemly paraszt zerzetes es ezees fratereket, kyk az sororok slastromat evrezneek (DomC. 104).

Szérzetesség: 1) [pietas; frömmigkeit]. Az mynor fraterok zerzeteben ez vitez nagy szerzetességgel elő es mendekektoel zerrettyek vala (DomC. 286). Nagy zentseegben, zeerzetesseegben, zent zereteben eelth (ÉrdyC. 520). Kyknek kw-

röztyheny zörzetetéssegwkról csak hallot vala (Komj: SzPál. 20). Onzollya nyinth fiayth, hogy ő tőle erkölchelyel es kereztyhen zerzetességnel el ne faulnanak (117). **2)** religiositas Kr. [cultus religiosus, vita religiosa; münchsleben, münchstum]. Valamely zerzetes valland auagi tartand aldomasneköl, egi töt nem er sem őmaga som zerzetessege (VirgC. 110b). Egiptomba valo zerzeteseknek mynd kwzownsegl ez egy ioles es tyztes zerzetesseg es sanyarusaghnak meg tartasa vagyon, hogy seukit be nem fogadnak, hanem csak engedelmes (129b). Mykonon mondangyak tynektek, mynemw zerzetesseghe ez, mongyatoc hűnekyk, wr ysten menetynek emleközety ez (JordC. 33). Heyaba valo hű zerzetessege: hujus vanus est cultus religiosus (834). Maragyatok zerzet zerent valo életnek zerzetessegeben (DomC. 141). Ezt zerete es kereso zerzetessegetvl fogva (DebrC. 251). Zerzetessegeben lakozek, myg cele (ÉrdyC. 442).

Szérzetés: [institutio, constitutio; bestimmung, begründung]. Eredeti avagy szerzetése a szombatnak istentől vagyon (Tel: Evang. II.781).

Szérzetlen: irreligiosus Kr.

Szérzetlenség: [quod vitae religiosae repugnat; ordenswidrigkeit]. Ha valamely zerzetlenséget auagy erkeveltlenséget latnak vala egymastol, tahat vgmondanak vala: Ez nyuchen az ny azzonyonknak regulay kezevel (MargL. 60).

Szérzetség: 1) [religio; religion]. Monda azert wr ysten Moysesnek es Aaronnak: Ez az hosweethnak zerzetseeghe: religio (JordC. 35). Megh kesereyzeethek ty lelkötöketh mynd erukke valo zerzetseegghel (100b). Nagy sokok hamys keepwtalo zerzetseegöket tamazthnak hamysaghnak alatta (ÉrdyC. 31). **2)** [exemplar; vorbild]. Erdemleo, hogy teste mynt idweseghnek abrazattya es zörzetseege az zent hegynek tetyun nywgodneek (ÉrdyC. 663b).

Szérző: 1) pararius C. parens MA. [erzeugend]. Egy kevéssé bosszúság szerző: subcontumeliosus C. Siralom-szerző: luctificus; a jószágos tselokedet szerzője a baszonnak: virtus efficiens est utilitatis PPB. Hefőn tiszta szerző szel tart 1582 (Kal. Gij). Vigasság szerző edes italok (Com: Jan. 111). Csnda titkü és szerencseszerző jószág emberben (Fal: UE. 389). **2)** patratör C. auctor, conditor MA. [urheber, erschaffer, schöpfer]. Cillagoknak zent zerzője (AporC. 128). O vram Jesus Kristus ez vilagnak zörzöye ees terömtölye (CzechC. 13). Ky woltb ez velagh előth myndönnék zörzöje (WinklC. 343). Az frygnék zerzee nem en waltham (LevT. I.57). Nem kis dolog valaminek első szerzőjének lenni (Fal: UE. 398). **3)** scriptor C. [verfasser]. Némellyek a könyveknek potrolát nézik inkább, hogysen belső jószágát, mintba szerzői a végre irták volna azokat, hogy lenne a kezeknek mit emeljenek (Fal: UE. 379). **4)** [nuptiarum conciliator; heiratsstifter]. Ugy ballom, csak házastija Kgd az ifiakot; olyan az öreg legén, a ki nem mér házasodni, szerzőnek vagy kuplernek teszi magát (TörtT? III.390).

áalom-szerző: somnificus C.

ének-szerző: [poeta; dichter]. Méltó volna irni ezt is (krónikában), az énekszerzők is feledkeztek dolgokban (RMK. IV.240. Görös: Máty. 2b). Dávid gyönyörűségés énece szerző volt (MA: Bibl. I. 300b).

halál-szerző: letificus MA. tödtlich PPB.

hír-szerző: [auctor gloriae; ruhmwerber]. Nemzetinknek birszerzői, fényes csillagi (Thaly: Adal. II.209).

jó-szerző: [justus; gerecht]. Kegyelmeséget az igazság és jó szerzőknek (Kár: Bibl. I.611).

könyv-szerző: auctor libri Kr. [verfasser, schriftsteller]. Mondhatatlan nagy értelmes ember leen, kylemb kylemb yrasok-

nak megl. föytöve, kenyő zörzew (ÉrdyC. 519b). Az egi haz terhorl irt kőnőnc zörzödő azt mongia (Zvon: Osiand. 1). Megvallom, hogy némely próféták szép ékes módgyával élnec az beszédnec, ugy hogy az pogány authoroknak és kőnyszerzőknek semmit ne engedgyenek (MA: Tan. 52b. Veresm: Lev. 57).

ményegző-szerző: [conjugi conciliator; elbestifter]. Az vendégoc őrlőnc az menyegző szerzőknek (MA: Scult. 941).

munka-szerző: [auctor; verfasser]. Ritkán találkoznak magok elméjétől új-munka-szerző emberek (Hall: Paizs. Előb.3).

pártolkodást-szerző: [auctor discordiarum; unruhstifter]. Néha azzal győltöték, hogy országhaborító, pártolkodások-szerző (Pázm: Préd. 52).

törvény-szerző: [auctor legis PPBl. [gesetzgeber]. Az törvény-szerző Zeleucus oly törvént adott ki, hogy férfiak bársounyval, selyem ruhával ne ékesítetnének (MA: SB. 220). A pap vétkében hozzá nem adgya a törvény szerző, hogy tudatlansághol vétkezet: in peccato sacerdotis non addit legislator, qui a per ignorantiam peccaverit (Ily: Préd. 158).

vers-szerző: [poëta Com: Jan. 162. [dichter]. Ertelmes ember leen es yo vers zörzew (ÉrdyC. 519b). Az vers szerzőt említk Homerust (Ver: Verb. Előb.34. László: Petr. 37b. Com. Vest. 77. TitkRözs. 176). A vers szerző borostyán koszorúval meg koronáztatot verseket és rhythmusokat énekel (Com: Jan. 162). Homerus mindentkor a versszerzőknek hercege volt (Fal: TÉ. 669).

[Közmondások]. Sokat hazudnak az vers szerzők: mentiuntur multa cantores (Deesi: Adag. 98).

zsoltár-szerző: [psalter; psaltest]. A Jehovah szabadítja meg az Israelt minden ő bűneiből, azt éneklia a soltar szerző is (GKat: Titk. 233b).

Szerződ-ik: 1) transigo, paciscor MA. [unterhandeln]. Lata ez fraternek feyen pokolbely erdegeot az jdeoben mykoron ezeol zerzeolőnec (DomC. 264). Az anya méne Drágfi Birtókhoz és allatomba szerződni akara vgle, hogy eleit vőnne a fianc vezedelőnec (Helt Krón. 201). Senkiwel nem akarok sem zewrzewdnewm sem wégeznewm (RMNy. II.90). Fiaink ha látni s hallani akarunk, egy magyar úr udvarába beállanak és szerződnek (Zrinyi II.178). **2)** [adeo; zugehen]. Mykoron mynt halotnak eltemetes[re] zewrzewdnenek, lyrtelenséggel az byronak ytelőre roytetek (ÉrsC. 311). Ottan viadalhoz hamar öltözének, az ő fő lovokra szepen szörzödének (Tin. 285). Kergetik a forgandó szerentsét mind addiglan, a mig közelebb szerződven, kezét nem foghatnak és kedvek nem telik véle (Fal: UE. 375).

fől-szerződők: [consendo; besteigen]. Lovag, gyalog seregők megszerződtekének, az ő jó lovokra mind felszerződének, viadrala hamar ök mind készülének (Tin. 285).

még-szerződők: [paciscor, convenio MA. vertrag machen PPB. [übereinkommen. einig werden]. Zerzőggetőc meg egymással es főlkötőc bekéselg ozzatoc meg (TelC. 98). Az orozlan az iwliat ocs egybekkel meg zewrzewdek, hogy a myt foghatnanak, kewz lenne (Pesti: Fab. 116). Keg. akadot es zeredet megl, Keg. ymar fizessen megl nekyl (RMNy. III.90). Vegre oztan meg zewrzedene az ellenséggel (Szék: Krón. 59b). En nekem azt mongya walla Wernelius wrauns, hogy yom volna raytok somban nek zeredny velek, hogy nem így saezolny (LevT. 115). Az tolvajt nem akasztja föl, hanem meg zewrődik vele, summa penzt veven rayta, el bocsattya (Ver: Verb. 239b. Fél: Bibl. 133). Megszerződven ő vélec egy napra tíz pénzbe (MA: Scult. 213b). A ki mással meg alkuit, szerződöt, meg kötelezte magát (Com: Jan. 189). Szolla az őrdögnek, megszerződven véle (Ily: SzÉlet. IV.121).

még-szerződés: [conductio C. conventio, pactio, contractus MA. vertrag, vergleich PPB. Egy tételyle kést az vajdával való megszerződéskor vőttilne (MonTME. 1120).

Szerződés: [contractus, conventio, conventum C. pact MA. vertrag, vergleich PPB. Szent Márton napjára esmét a perre állanánk, mely szerződésről szolt volt Ferencz uralkinestartó brannak (Nád: Lev. 136).

Szerződő: [conventionalis C. pactor paciscens, contrahens MA. der einen vertrag stiftet PPB.

Szerződőség: [conventio; vereinbarung]. Az ur az ő szolgá a fizetésnec a szerződőség szerent jó kedvéből ígert jutalom felvételére hívja (TomPonpa 14).

[Szerződötet]

öszve-szerződötet: [pactum in eo; vertrag machen]. We hőczy urammal öszve akarua szerződötetnie, hogyla ez halad alatt megszerzethetn köztünk ez dolgot (Nád: Lev. 136).

Szerzőlök: [additamentum; Zusatz]. Ez-is légyen elég: oda fel tött feleletimhez felül adatott szerzőlökben (GKat: Titk. 455).

Szerzősköd-ik: [paciscor; vertrag machen]. Az őrdög ártalom az, midőn valaki az őrdöggel szerzősködik másnak ártalmára (Barua: Isk. 449).

Szerksz-ik, szerkészk-ik: [jungor; sich zugesellen]. Prater Bernald aluala velem szerkshewt (conjunctus mihi), mykoron te hyuoduala ewtett (EhrC. 10). Nemy azonember yelenségy ayoytatassagual zent Ferenczhez zerkuen meg változata minden testnek vtat (155). Altalkodnac vala megjelőnteni égynac ő kéanságokat akaruan önelő zerkőnni (BécsiC. 16). Sénkí munket nem lat, azért engedő mfnekőnc és zerkőgg mfuelőnc (169). En nekem kedeg io istenhez zerkbenuen mihi autem adhaerere deo bomm est (DöbrC. 140). Een zerkketem the hagyasydhoz wram (KeszthC. 329).

őgybe-szerkészköz: [conjungor; sich vereinen]. Jőd ő itü, ki el reitőzött es vele éggésdőlő és latoc őket egbe zerkőnni (BécsiC. 170).

Szerkészköd-ik: [se illocare; platz nehmen]. Judás olyly: betsilotes helyre szerkeszkedett, hogy Jessussal azon egy táll mártogatna (Vajda: Kriszt. III.238).

Szerkeszt: jungo, socio, conjungo, copulo SI. [verbinden; vereinen]. Hoztatykuala őlybe egy erewsen kewtewzet erdewnges ember es sok emberektewl zerkeztetet: multus contentibus hominibus (EhrC. 60). Kyk myndeneknek kyalalyazasak zereut vattok zerkeztettek (VirgC. 142b). En myndekoron oda zerkeztettem magamat, hol nagyob vlatos dolgvolt (PéldK. 17). Jőuendől nem valamely masrol, mely kövkezendő volna az pogany taszaroc ideie tele, midőn még tíz szaruac egy testben sörkötöten es az orszagoc adozas köteleztetuen volnanc (EszT: IgAny. 449).

öszve-szerkeszt: [conjungo; verbinden]. Tudgyátoc, honem szabad valamely sidőnc őszve szerkősztetni auagy menőlogenhöz: scitis quomodo abominatum est viro Judaeo conjungi aut accedere ad alienigenam (Helt: ÚT. i.4). Emly közelitőttünk és így őszve-szerkeztünk az istomel Kristus uruban (Biro: Micac. 388). Tudja tagról tagra, izről izre, mi szerkesztette légyen őszve ezen tulajdon kezo munkáját (PáNE 45).

Szerkesztet: compono, colloco, insinuo, applico, ordino MA. [vereinen, verbinden]. Az jras az őszvegyeket őzkezkzerkeztety (CornC. 296). Az gerlyce egy gerlycehez zerkeztuen őszvegye maraduau, sola mas gerlycehez nem zerkeztetyk (297). Tegyed, hogy te amnyadhoz zerkeztessen engemet

zent zerelemed (GömC. 163). Aldem az te ayakaydath, kyketh iz yduzeytew Jesusnak aldth zayához nagy sokzer zerkezetel (303b). Az azonyalath paraznanak neuzetyk, ha ew-nagath masz fyrfyuhoz zerkezetty. Ha megh haland az ew yrye, meg zabadol az ew fyryenek kwtelytwl, hogy ne legyen arazna, ha mas fyrfyuhoz zerkezettyk. Ty es meg holtak rattok az twnyennek az Christus Jesus testyn, hogy tymagatokat zerkezettytek maszhoz (Komj: SzPál. 67). Ky a hydbenyarlo, kwtyztyge zerkezettytek (95b). Melihez az kegies Venus szsonis magat szörkörtethi 1573 (KBécs. D5). Készítettelek, hogy mint tiszta szűzet egy férfinhoz szerkesztesselek (Matkó: Csák. 171b).

[be-szerkesztet]

beszerkesztetés: insinatio PPB.

egybe-szerkesztet: compono, copulo MA. zusammenetzen, zusammenfügen PPB. Kyketh isten egybe zörkörtötöt, mber el ne valazya (ÉrdyC. 523b). Egybe szerkesztetett renesség (Pázm: Préd. 267). Valosagos testét az actorheli kovászlán kenyérről egybe szörkörtetvén nygy adta az tanévtányi-ae (Zvon: Post. I 596). Az Jerusalem szépen építetett város, mely egybe szerkesztetett egyenlőképpen (MA: Bibl. I 541). A ogarak nintsenek annyí-féle részekből egybe szerkesztettek mint z őregebb állatok (Misk: VKert. 625b).

egybeszerkesztés: [conjunctio; verbindung]. Hitetlen mbereknek egyben szerkesztetések nem teszen házasságot (Zegl: MM. 65).

egygyüvő-szerkesztet: [compono, conjungo; zusammenfügen, vereinigén]. Az szívvec őrdöme származic az lelki esmetec békeségéből, azért szerkeszteti szent Pál mind kettőt gyüvő (MA: Scult. 70b). Tolvayok tolvaiokkal eggyüve szöröztetek (Lép: PTük. I 82).

elő-szerkesztet: [reparo; wiedererlangen]. Az óra elvész, ha elé nem tudta szerkesztetni (MonIrók XI.340).

őszve-szerkesztet: colloco, compono, consocio, conjungo, IA. [zusammenfügen, verbinden]. Az mit az isten őzue serkörtöt, ember el ne valazsa (Fél: Bibl. I 70). Az szűkség igen zudgya az embereket szerkesztetni, férkeztetni (MA: Scult. 3b). Őszve szörkeztetett avagy elegyítettett testek: corpora mposita (Corn: Jan. 5). Az articsoka egészen őszve szerkesztett magva rendivel fenőd gubát jelent (Nád: Kert. 88).

őszveszerkesztetés: [conjunctio; verbindung]. Az bázsgbéli köteleesség, őszveszerkesztetés magzat kedvéért vagyon (m: Jan. 118).

őszveszerkesztethetetlen: dissociabilis C. MA. ungesellig PB.

őszveszerkesztethető: consociabilis MA. copulabilis; verbindlich PPB.

Szerkesztetés: conjunctio C. [verbindung]. Kis karacsonak upia egi neminemő nednessegre fordul főképpen reguel az dlnak az Mars természetű czillaghoz való szörkörtetesiért 72 (KBécs. D6). Melliet meg bizoniet az bold, mikoron Venus-ik közel való szörkörtetեսert sieth 1572 (KBécs. E).

[Szerket]

egybe-szerket: [conjungo; verbinden]. Kiket isten égbe rketét (conjunxit), embér mégué valazia (MünchC. 49).

Szerküz-ik: se applicare, collocare SI. [sich zugesellen, b vereinigén]. Az tyztasag zerkezek az ty elnetelkhez (VirgC. 9). Ydönek mendenkorán a hozzád szerkezzek (PeerC. 278). gesswly awagy zerkezzel a the latthatatlan yegesed Jesus testushoz (WinkIC. 358). A zent ayetatossaghoz igön zerközöt

vala (NádC. 534). O ennekön bodogtalamae, mit tegoc, ki zerköztem e gonoz nembelihöz (556). Artatlanok es egésesek hoziam zerkeziuek (DöbrC. 49). Hymni ég isteuben semmi nem égbe, hanem hymni isten es istennec parancolatlyat, bozedet, es teljes zinel, akarattal ő hozza zerkezi (NagyszC. 317). Az ev teste en testemhez zerkezet oltary zentsegnek nyatta (CornC. 412). Az te bodöksagos lelke az testhez zerkeziuen ten magadat lataid meg dwehwülwen (GömC. 132). Mydön madarak az ő felökhöz zerköznc (DebrC. 438). Nekem zerkeznem ystenehez yo (Kesztic. 184). Nem zerkezetel een hozyam gonoz zyw (264). Emlkeleyetek my rolonk, hogy meltoytassonk ty hozyatok zerkezi (411). Zörközyc en hozyam zerelemnek kötelewel (ÉrsC. 238b. 336b). Nem zerkezet en hozyam gonoz zyw: non adhaesit mihi cor pravum (KulesC. 242).

egybe-szerküzik: [consocior, conjungor; sich vereinigén]. Az lelök a testtel vg zerkezienec égében, hogy igben nehezu valnac egmastol meg (DebrC. 462). Az edes Jesus egybe zerkezet természeteth mykeppen ég zeez zerethé yegyesth fel wywe az menyey hazanak bodogsagos lakodalmaba (ÉrsC. 131). Wagywnk helhezetwen egy hazban nagy sok emberek, ezek-nel kel nyud egybe zerkeziuek (199).

egybeszerküzés: [junctura, conjunctio; verbindung]. Te farodnak égbe zerkeziene milent naszak, kiket mesteri keez gartot (DöbrC. 181). Nem ferfy egybe zerkezetwly ystennek fya embery testeth reya veen (Kesztic. 53).

eggyüvő-szerküzik: [conjungor; sich verbinden]. A kárhozottak az dohos es bődös testekkel eggyüve szörköznc es iutnak (Lép: PTük. I 116).

őszve-szerküzik: [consocior; sich zugesellen]. Nem tygatyok, hogy aly agya magath, szue zerkwzyk a paraznahoz, egy testee ew vele lyzen (Komj: SzPál. 144).

őszveszerküzés: [conjunctio; vereinigung]. Feiedelmivel szep őszve esküvést, teszen igen hasznos őszve szerkeztet (KTör: SzJán. 10b).

Szerküzés: [conjungiale foedus; ehébündis]. Kynek zere-tete tyztasag, illetese zentseg, zerkeziene zzeseg (CornC. 410b).

Szerküzet: [junctura; fuge]. Tagaydnak minden zörközeti meg zakadozanak (KrizaC. 18).

Szerküzül: [se jungere; sich verbinden]. Jay az ty termeteknek tulaydonsaga, ha akarmely igen lelky ferfyuhoz zerkeziwend, vegre bayol (VirgC. 137b).

Szerküzül: [praeter modum; am unrechten orte]. A mit ember a beszédhez szer-küvül hozzá töld vagy homályosan belé-für, nem jár illendő méltósággal (Fal: UE. 438).

[Szerre]

szerről-szerre: [per ordinem; der reihe nach]. Zerről zerre meg mondotta az ő gonoz zereceyet (TelC. 89).

Szerrel: I) ordine, per vices Kr. [nach der reihe, nacheinander]. Vetykuala zent Benedeknek regulay zeretett Agostonnak, Bernalduac, kyk tanoytatnac ezkeppen es ezkeppen zernel elnye (EhrC. 107b). Taneytnaynak mendh szerrel megbbescele, hol yarth (PeerC. 110). A meg bodogult angaloknac kary zerrel, az ő rendközrent nag ekessegele ő eleybe yduenec (TelC. 164b). Ezer ember szep szerrel vala (CsomaC. 36). Efilele zolas ket-twtvk altal legyen a vagy mentwl felyeb három zemyl altal eztes valtoztatossan, egyenkint zeruel (Komj: SzPál. 179). Szerrel istrását állanac vala, a szer pengi akkor ő raytoc vala (Cserényi: PersF. 77b). Ő utanna jöve Anthal ur és azok után mind a többi-s szerrel (Tess: SzMag. D2). 2) [modo, ratione; weise]. Könyvű szerrel való: veles C. Az barátok ferre yvuen meg kerduen, hogy mykent yewtvolna yly zerrel, felele

(EhrC. 142). Jay ennekem edes fiam myro ez zerrel megh zomereytottal (PeerC. 23). Folesoge Aglaes azzon es ez zerrel iamborsaggal el vala (NádC. 577). A tatárocs könyű szerrel léén, mindiárt által menéne a patakon (Helt: Krón. 56). Igen szép szörrel méne a király eleibe (109b). Valának jó szervcl, minden szertartással, harczolni kimennek minden bátorsággal (RMK. III.41). Halwa szerrel wontak ki az vizből (LevT. I. 330). Az állatatos embernek más szerrel vagyon dolga, más a képe (Fal: BE. 607). Jobb szép szerrel elmenni, mint sem kén-telenségből (Fal: Jegyz. 925).

szerte-szérrel: [passim, ubique; überall, ringsherum]. Vittembergaban imillyen vorseket hintének szerthe szerrel (Pázm: Kal: 352). Rút szerthe szerrel buydosó rútl lelkec (Prág: Serk. 503). Mi feljártuk szerthe szerrel ez nyavalyás világnak tágas és széles kerületit (Bök: Lämp. 117).

Szerthe: sparsim, passim MA. [ringsherum, überall]. **a)** Mend Judean zérthé: per universam Judaeam (MünchC. 164). **b)** Kymene az hymend az faluzerte: exivit rumor per totam villam (EhrC. 97). Elozoluan ez velag zerte: per mundum (DebrC. 4). Jára az egyház zerte (DomC. 74). Latyak vala, hog az egy fratert vonzak vala az egyház zerte (251). Legottan ez chodalatos dologh mind az varos zerte el hirlukec (VirgC. 56). Uezak szerthe (Sylv: UT. I.9). Nag dőghalálók lisznek belek szerthe: erunt pestilentiae singularis locis (I.35). Nipek szerthe: apud omnes gentes (I.124). Diezireta vagon nipek szerthe: ejus laus est per omnes ecclesias (II.49). Világ szerthe híre vala (Valk: Gen. 37). Világ szerthe (MHeg: Tosz. II.3).

szélllyel-szerthe: [diffuse; zerstreut]. Kik minden nipeknek közötté sziluel szerthe lakoznak (Sylv: UT. II.113). Pal es Barnabas apostolocka valasztattanac a sidoknak és azoknac maradékinac szélllyel szert ez vilagon lakozoknak (Vallást. Zsüij).

szérén-szerthe, szérin-szerthe: ∞ Mykoron mynd zeren zerte megh mendotta vona: cum exposuisset omnia (JordC. 741). El kyldzeceuc zeren zerte mynd orzagonkeed varosonkeed, hogy meg keresneek (ÉrdyC. 410). Ez vylagon zeren zerte el yarth (617). Szerinszerthe nagy pusztaságokat mánuelt (Helt: Krón. 20). Es elfolya mind az egész bört, feietől fogua a talpaig mind szerenszerthe: et operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes quidquid sub aspectum oculorum eadit . . . (Helt: Bibl. I.1042). Szerénszerthe futosnac (Helt: Bibl. IV.57). Lesznecc földindulásoc szerénszerthe: erunt terrae motus per loca (Helt: UT. M8). Meny el ez országba szerenszerthe minden forrásokhoz: vade in terram ad universos fontes (Kár: Bibl. I.323). És küldée őtet az Philiszteusoc földére szerénszerthe: et miserunt eum in terram Philistaeorum per circuitum (MA: Bibl. I.276). Az isten küldötte az ő hiteknok szerén szerthe nagy igyokezetel való terjesztésére (Pázm: Kal. 123). Szerén-szerthe járt, keresve kereso a szűkölködöket (Pázm: Préd. 923. 1112). Szerenszerthe meg vagyon irva: passim exstat (Ver: Verb. Előb. 39). Chak az ur isten tudgya számát a lelki sok szép oltványoknac, mellyeket szerénszerthe Nagyságod óltogatt (Veresm: Lev. xij). E világon szerén-szerthe oklésiákat gyűjtének vala: per orbem varias colligebant ecclesias (Vallást. 213). Katonái, szolgálí szerénszerthe az országban nagy sok koborlásokat tesznek vala (Szal: Krón. 88). A pestis szerén szerthe fakadoz (TörtT. X.64). Ha ezután Mikes uram fölöl comperialtatik, hogy faluban szerenszerthe házalna, hűtelenségnek nótáján maradgyon (TörtT. 2. I.394). Szerén szerthe e világon nem akartak eloszlaní (GKAt: Titk. 79).

szérül-szerthe: hinc inde, passim MA. [weit und breit, überall]. Az igaz fő hőltéség kün szerül szerthe kiált és az vtázkon zengedeztetí az ő szauát (Kár: Bibl. I.602). Az írásban szerülszerthe vagyon ezekről emlekezet (Pós: Igaza. II.59). A sáskák szerül-szerthe a parlagokon kezdttok kibújni (Rumy: Mon. I.123).

Szertelen: **1)** enormiter MA. [ungewöhnlich, übermässig] Szertelen dicserni magát: *immodeste gloriari PPBl. Hattan magamat zertelőmmel zertelen fogdosnia (GuaryC. 48). Neuenlyakra zertelen zent Ferencznek meg ielentyen az zentsége titkot (VirgC. 64b). Hogi eselekedesönlcet zertelen főni ne hannaioik (DobrC. 98). Az ew wranak atyaflya zertelen ke seerty vala, de az azzon ellene aal vala (ÉrdyC. 653). Ineytel iera az zertelen írókat, meg vigasztallyatok az kűsded szívűkű (Konj: SzPál. 353). Peroncyolunk tinektek, hogy meg vonnyat titeket mynden atafintol, ky zertelen visely Ámmámagya (361). Hátul járó sereg zertelen megyen (Tin. 155). Vtzár piaton zertelen vér onla (Göres: Máty. 63). Mig volt, nag szertelen költötték (LevT. II.8). Mast szörtelen drága az jószá (Gér: KárCs. 462). Kezde minden elienségét zertelen meg törí (Kák: Sám. B2). Am nem szennedé ennél touáb az istel illyen nagy keserűséget zertelen (Bess: IIÉnek. B4). Dihósköd von ellenségim haborgatnac szertelen (Born: Ének. 184). Törí költ Hnyadi szertelen vágá (BFaz: Castr. B). Szertelen fő vala: timebat nimis (MA: Bibl. I.368b). Szertelen nagy inségbe esnecc (V.18b). A régi szent atyák a Christust a testben látó szertelen kívánták (GKAt: Titk. 213). Oly szertelen reánk ütnek, hogy az vár kapujáig vágtak beenniüket (ErdTörtT. II.72). Kérály jó tavaszra kelve nagy szertelen indula (ErdTörtA. I.23). Engemet szertelen sokszor megszóllított holmírel (TörtEm. II.62). Szertelen kevés bíza termett Erdélyben (ErdTörtAd. IV. 168). Éheznek, fogynak s félnek szertelen (RákGy: Lev. 183. 2) insolens, enormis, ingens, grandis MA. ungebrüchlich, ausserordentlich PPB. Serenyen futamnak tancban az leanyok, szerthe ba lend az ő yamborsagok, oth el hol partayok (PeerC. 339). Anneual restebben kezdé meg tonvny istennek zolgalatayt monouel az testnek zertelen keuansagatyl vonatyk vala (DomC. 62). Embör zúe zeren bankogék teth bineiről es meg vtiata elh velagnak zertelen giönörűséget (DebrC. 210). Am lassac ha mynd eollyen zeertelen dolgokat el keel enghedny (ÉrdyC. 642b). Hol wamnak yo barayim, kyknek ő kedvekeerthi zeertelen dolgokban eelthem (ÉrsC. 304). Nagy szertelen éssé accoron ott vala (Hoffgr. 183). Szertelen nagy fő fiais vagy rayta (Helt: Krón. 46). Szörtelen sommán kellene meg váltár 127b). Szertelen nagy arany kupa (196b). Inezték a szertele életneket: corripite inquietos (Helt: UT. Ff.6). Halld-meg éde hazád zertelen romlását (Paskó: ESir. A2). Meg ielentéc ezöke az Titusnac, hogy illy szertelen dolog történt raytoc (Cseng. Jer. D2). Vesd ki belőlüne szertelen szerelmét ez jelen val életnecc (MA: Scult. 244). Azokat sem javallyuk, kik igen zeertelenek az halottnac pompaiban (SzCsene: Conf. 181). Szertele fenekedés, kieltlenség: immanitas (Com: Jan. 199). Szertele vigasza néz ki mind a két szemedből (Fal: Const. 814).

[Szertelenb]

Szertelenbül: [magis magisque; mehr und mehr]. Ke dotted szertelenbül gyűlölni és szídalmazni (MA: Tau. 101b).

Szertelenigen: perquam maxime MA.

Szertelenít: inordino NémGl. 144.

Szertelenkéd-ik: modum excedo, immodicus sum S [unnässig sein]. Mikoron szertelenkédttötec és a kösséget fö indítattöc (UnitIrók. 181). Az isten keveseb fog kedvezni e megavult hideg világnak, az mely főltöteb szertelenkedik (MA SB. 18b). Értették volt oda ki való szolgáink, hogy itt mi bírdalmunkbeliekbén akarnának szertelenkedni (BékOkL. 202).

Szertelenség: **1)** [irregularitas, immoderatio, insolentia, enormitas, licentia; ungewöhnlichkeiten, masslosigkeit]. Emen ke welsegheknek zertelensége (JordC. 354). Keuannam, hog ez zertel tartok jllyen zertelenségnek helyere ne mennenek a zertelen életnek okaert (DomC. 133). My oka, hogy Cristu ollyan herre meennyen, hol sok zeertelenségek és vezedelme

oktának lenny es törteenny (ÉrdyC. 73b). Kewzibezen elegyten minden zertelenségeget (ÉrsC. 369). Ereik myndenlatho isteny akaral Pylatusnak zertihellenssegegel ellegyben hordozthatathya (GyöngyC. 50). Gondol nagy vigyázással, tisztartok ne legyen zertelenséggel (RMK. IV.934). Ez parazna mostani ilmagnc zertelenségeket ne könessic (Born: Préd. 391). Igen zec város kerítése zertelenséggel (Gosárv: MagyB. Eij). Nagy zertelenséggel élő rút barmoc (SzépÉnok. 6b). Jó szortelenséggel olyan reménséggel (Balassa: Enek. 12). Vegre vgyan az zertelenségre menne az dolog, hogy aiandekockal, penzel jogodnanc az választasban (EszT: IgAny. 391). Reá akarunk andolni, hogy ez féle istentelen zertelenség kivéttessék közfünk (ErdTörtAd. III.288). **2**) [dissensio, discordia; uneinigkeit, vietracht]. Nem az istentől ered a zertelenség, hanem békeség: non enim est dissensionis deus, sed paxis (Helt: ÚT. X5) z wyzaknyak kewzewth az zer thartas myath thewrthenth olti walamy egyenetlenssegh az thanach es az kowssegh wzewth, mely dologban myerthogy lattwyk illyen zertelenségeit wztawek, ny az thanach es az kowssegh akaratyabol illyen zer tartasthewtewnk kwzawek (TörtT². 1.189). **3**) [inopia, penuria; angel, dürtigkeit]. Hogy tőrek császár útba vóna, azért idején zozá akarának látni, hogy valami szörtelenség miath el ne eszne (MonIrók. III.127). A véghaznak szörtelenség és hozjatlanság miá történi veszedelme (181). Ha az summát rejá ilőttek vóna, olyan nagy zertelenségbe a végház nem maradt ina (182). Megh irtuk az végbelielkuc zertelenségeket (BékOkI. 0).

Szörtelenül: insolenter, insolite, confuse, perverso SI. [unwöhlich, übermässig, allzusehr]. Nag zertelenwl haagy embert dalanak ydeien (ÉrsC. 281). Hallottunk nemolleket iarny, aiaskodny tikwzöttetek zertelenwl, nyghataflanol, semmy lgot nem teneen, dehisagossan (Komj: SzPál. 362). Ki zertelenwl viseli magát: ambulans inordinate (Helt: ÚT. Gg2). Chak on kőniörgenenek, nadorispan wramnak, lenne fenedségek [igy]. gh az wram jobagyn ne chelekednenek illyen zertelenwl (LevT. 27). Az nyomoruságoc szörtelen zertelenwl találnac bennünket von: Post. II.311b). Kit oly zertelenwl ostoroztatott, faggattatott, gy immár alég volna emberi ábrázat ő rayta (MA: Scult. 5b). Szörtelenwl sirnac rívnak (MA: SB. 133b). Kit oly zertelenwl pazarlék el testem kívánságira (Szöll: Dáv. 183). Szörtelenwl egymáshoz kezdeké vala (Huny: Trója.² B2).

Szörtelenvaló: [enormis, ingens; aussergewöhnlich, all-gross]. Zertelenvalo bekeseg: pax inordinata NémGl. 122 zeren tanwagwuk az zertelen valo halarrol (ÉrdyC. 523). talponk alath wgyon zertelen valo zerelem (ÉrsC. 165).

SZÉRDA (*zerda* ÉrdyC. 544b. *zereda* LányiC. 26. Decsi: lag. 202): dies Mercurii MA. feria tertia; miitwoch PPB. zede az zerdan es penteketh beyteln (ÉrdyC. 157). Ymat zyk vala zerdan, peentőkön (544b). Ez kautor zent Lucia zony nap wtan walo zeredan esyk (LányiC. 26). Zeredan, uteken the anyad emleyeth eber esmered (RMNy. H.23b. 6). Az en homnak napya az jewendew zerdan wgyon zenth wryncz napyan (273). Az heteknec napjai: vasárnap, hetfő, dd, szerda, tsőtfőrc, péntec és szombat (Com: Jan. 7). Hiszem nt, kedden wgy szerdán reggel udvarlok Nagyságodnak (Érs: Lev. 558).

[Szólások]. Elérte immár szegét az gyakor szereda ecsi: Adag. 202). Vagyon egy hétben szeredánk pentekünk (Bal: CsIsk. 354).

bőjtő-szerda, bőjtőfogadó-szerda: [dies cinerum; chernmittwoch]. Kere zent Fferenc, hogy ewtett vetne által tonak zygetebe; ez vala beyfwe zeredara viradolan (EhrC. 1). Ha zent Matyas beyfwe zeredan esyk, az ewangyeliumat bewyfwe zeredayt kelly mondany (LányiC. 104). Kewlt

Kauisán bewth fee zerdan (LevT. I.238). Beoit mas huanak első negiede leszen lóit fogado zerdan nap eset után 1572 (KBécs. D7).

hamvas-szerda, hamvazó-szerda: ∞ Hamvas szerda: cineralia PPB. Hamvazo zerdatul mynd husotyky cili-ciomot visel vala (MargL. 41b). Zent Damancos zerze, hog hamvazo zerdan ewzue govlneuenk zent Sixtusnal (DomC. 104). Bóit fő soredán auagy hammas szerdán (Vás: CanCath 175).

nagy-szerda: dies Mercurii in septimana sancta Kr. [char-mittwoch]. Nagi zerdan nem mene fel wronk a warosha (WeszprC. 25. GömC. 241). Nagh zerdan az fezwleth előth az fewlden el fezwlwen mongy harmyecz pater nostert (ThewrC. 54).

Szérdás: [dies votivus; votivtag]. Az két anglus egyik lintómban gyütt bé és mivel ma szerdás vagyok, nem tehetek róla, késűn ettek ebédet (Bercs: Lev. 715).

2. SZÉRDÉK: lac coagulatum MA. oxigala, oxigalum: zusammengeronnene milch PPB. Alutt-téj, szerdék, sós-téj: oxigala PPB. Lapos szerdék. Ezt így csináljad: végy egy fazékban anyyi tejet, mennyi tálra akarod csinálni, az tikmonynak az fejérit bocsásd a tejre (Radv: Szak. 189). Az rantott czipót tedd az tálban, úgy adjad reá a boros szerdékét (220). Megverték sokszor az fejedet, üstökben is kaptál az szerdékért, sokszor verték orrodát tejfőlért (Thaly: VÉ. II.4). A nagy darab fák-ból szerdékhez való nagy kalánokat készit (Misk: VKert. 626).

[Közmondások]. Nem állya meg a szerdék a nyársat, az aszszony a titkot (Fal: TÉ. 665. SzD: MVir. 432).

SZERECSEN: **1**) aethiops, saracenus MA. mohr PPB. Isrlnec fiay ném wttoc esenekém é mént zerecőnkneuc fiay (BécsiC. 230). Ő előtt esedeznek zerecenek (AporC. 24). Mendh görőgh yraban ees serechen yraban yol thanolt wala (PeerC. 38). Yme yew vala egy zerecen ember Jerwsalembe (JordC. 734b). Zerecheneknek nemely atya papja (DomC. 304b. ÉrdyC. 293). Eleybe mennek zerechenek ees ellensége feideth nyalnak (KeszthC. 179. KulcsC. 172). A zerechenec feier foga wgyon (Mon: Apol. 139). Az serechenec Constantinapol reá szállottac (Mon: Képt. 39). Salamon asztalának készűleti, melyet ezodálkozván nézet az zerecen kiralyne aszony (Zvon: Post. II.34b). Ha el változtathattya a zerecen az ű fekete bűrért, ti is jól escelekedhetek (Czegl: MM. 66). **2**) [niger; schwarz]. A fekete festekneuc eze az gradicsi wannac: sőtét, barna, zerecenen szabású (Com: Jan. 63). Ezek előtt mégyen witez Amirassen, maga is fekete, lova is serechen (Zrinyi I.22).

[Közmondások]. Soha nem érőd azt, hogy az zerecen meg feierődgyék (Decsi: Adag. 335). Haszontalan dolgok: kopasz borotválni, szeretsent szepűlni (SzD: MVir. 219).

SZERELÉM (*zerelm* WinklC. 144. *zerem* NagyszC. 44b): **1**) amor, eros C. [caritas, dilectio]; liebe PPB. A zerelmu locus ille vocatur Zereche (Anon. XVII). Monnofelnek enghedelmessege, zerrelme, bekesege es alazatossaga (EhrC. 12b). Veried meg őtet en zerelmemec aiakibol: ex labiis caritatis meae (BécsiC. 30). Sokaknak méghidegől zerelme (MünchC. 58). Vete az w zweben egi azoni altnak zertelen zerelmet (VirgC. 100b). Sirassam nappal es eyel en lelkeemnek serelmeth (PeerC. 28). Az zerelm ygenlő lenne monno kennyanak (WinklC. 144). Ki engem zeret, zerelmben lezen en atfamtol: qui diligit me diligitur a patre meo (DöbrC. 339b). Az zeremnek tűze, langa meg gyoyta (NagyszC. 44b). Ez wylagnak zerelmeth meg olczad (CzechC. 16). Minemű szerelmet keuan felebaratinkhoz (Helt: Bibl. I.f2). Mi peniglen gyakrabban chac ott mutattynac az mi szerelműnkét, a hol hasznolt erözűnc (Tel: Evang. I.267). Fiat az isten walasztá, szerelmeből értűnc ada (Born: Ének. 32). Illy bamar feléd csapott lángja a szerelmeemk (Fal: NE. 5). Se légy teljesen másé, se más a tied; se a vérség, se az eskűtt szerelme, se más köte-

lenség nem szoríthat erre (Fal: UE. 491). **2**) [zelus, studium; eifer]. Mōndēu zerelmol ez nap ielēs ymēppē zērzettēnēe: omni studio dies ista solemnīs sanciretur (BécsiC. 71). Zeretnek nynden zerelmeuel zorgalmatosok legyenek lelkeknek jūdessegereol (DomC. 124). Ylyk ty zerelmeleknek nynden figyelmettesseggel reoa halgatuy (ÉrdyC. 345). Az nīg euangeliomnak kōnueit zerelmeuel ohnasanāgak (Sylv: ÚT. 1.125b). Jo kedwel, zerelmeuel wyhan zolghal az nagsagh gyermeke kewrynyewl (LavT. 1.201). **3**) [vocabulum honoris; ōbretitel]. Te szerelmed ennekem, vgy nint ysmeretlenec, meg boezason, hogy erre merem szerelmedet inteni (Dāv: Kker. A3). Most auagy az mi varasunkban Coloniaban es az szent birodalomban, auagy the szerelmedael vagion (Zvon: Osiand. C3). Isten hozzād apām, auyām, én édes szerelmem, hūgom, bātām (Amado: Vers. 109).

[Szólások]. Szerelémre adui magát: *Iudum dare amori PPBl. Vannak emberek, akik kinek úgy szívekhez aszott némely különös vétek, hogy diesskedve fitogtadják, és mások, kik titkos szerelmebe esnek vélek, de nem merik mutatni (Fal: UE. 447).

anyai-szerelém: [amor maternus; mütterliebe]. Kerlek tegedeth az auyay zerelmeuek okaerth (ÉrsC. 83).

asszonyállathozvaló-szerelém: [amor muliebris; frauenliebe]. Nagyob vōlt hozzáid való szerelmem az asszonyi állathoz való szerelmemél (MA: Bibl. 1.277b).

atyafüi-szerelém: [amor fraternus; nächstenliebe]. Éwketk tyztelyuala atyafywy zerelmnek kyananttyauul (EhrC. 70). Egy mas kōzōtt való édes atyafüi szerelmedec egy varba lakokban it mi kōzōtne diczeretes 1582 (Kal. Eüj).

buja-szerelém: [amor venereus; buhlerische liebe]. Nem csak az házasság főreue, hanem még minden buja szerelmeue való katzérság is szemtelen orozatlanságoe (Com: Jan. 183).

buzgó-szerelém: zelotypia C.

felebaráti-szerelém: [amor proximi; nächstenliebe]. Meg állt nála fele baráti szerelme (Orczy: KöltH. 132).

isteni-szerelém: [amor dei; liebe zu gott]. Goryedevez vala isteny zerelmeuel tūzenel (MargL. 6).

magzathozvaló-szerelém: [amor liberorum; liebe zu den kindern]. Szāvōkben plantálta az isten az szüléknek, magzattyokhoz való szerelmét (Pázm: Kal. 4).

pénz-szerelém: [amor pecuniae; geldgier]. Meg-vakitotta a pénz szerelme: coecus *amore auri PPBl. Láddé, mind ezeket mivelheti az nyomorult pénz szerelme az fősvény potrolokban (MA: SB. 133b).

testi-szerelém: [amor carnalis; simuliche liebe]. A testi szerelme minden ō gyōnyōrűségét az istenen kívül és magán kívül keresi (Pp: PaxA. 307).

világi-szerelém: [amor terrestrium; liebe weltlicher dinge]. Ez vylaghy zerelmeurōl flēl fyggeztethween, hogy nyndenestowl fogva istemek eolne (ÉrdyC. 504b).

Szerelmes: 1) carus, charopus C. amatus, amabilis MA [lieb, teuer]. Szerelmes bratym uimaggomuc ez scogin ember lilki ert HB. Nominaverunt locum illum amabilem quod interpretatur in lingua eorum zerelmes (Anon. XVII). Zerelmesuec lattatie nala: amabilis videbatur (BécsiC. 53). Daidot az vr isten meg akara verny mykeppen zerelmes fyat (CornC. 76b). O Jesus, zerelmes kyrall (PozsC. 7). Tertenecek egy napon, hogy wylma ezeeben az ew zerelmes leanya (ÉrdyC. 338b). Zerelmes őleueeth atfanak egymasnak (511b). Zerelmes mykeppen viicornis neű wadnak fyaa: dilectus quemadmodum tilus unicornium

(KulesC. 63). Lōszen ō szent biblia szerelmes es bechűletes az istemec (Helt: Bibl. 1.c4). Az én szerelmes megnyomorodott uramtól megjettek, de csak hejában jártak (Nád: Lev. 126). Hogy ōu szerelmes hazámnak szolgályak (Pázm: LuthV. 5). Isten n azokatis az, kie ō néki igen szerelmesec, meg engedí késēteti (Zvon: Post. 1.470b). Az tékozlo fiu ezaz azt kívánta, hogy nap számos legyen, az atya pedig azt mondya, hogy szerelmes fiu legyen (MA: Scult. 985b). Igazságom nékem volna én szerelmes atyámfiat jószágokban (Gér: KárCs. III.294.293.307). A méltóságos gróf Teleki László urnak szerelmes házjárának fénylő példája (Bod: Pol. Ajánló levél 2). **2**) [diligens, curiosus, sineerus; fleissig, eifrig, sorgfältig]. Ffel yndoytom ty zerelmes elmeeteketh: sinceram mentem (JordC. 860). Zer Damancos vala hyv kerezyenelvknek igeen zerelmes tanejtoj (DomC. 3b). **3**) [bonae mentis; gutwillig]. Hogy tartó egéssges állapatra jusson, ilyen szerelmes tsalárdsággal él (Pázm: Préd. 34. Fal: Jegyz. 935). **4**) [amans; liebend]. Jovinian eléb dozbōdással rutitá, az után szerelmes levél írások közzvégeze életét (Pázm: Préd. 888). Ne is állyanak el mind-ald egymástól, se szerelmes Vénus hadakozó Márstól, se hadakozó Mars szerelmes Vénustól, nyortessen még viszza nero jōnu dolgoktól (GyōngyD: Char. 16). **5**) [dilectus, dilecta; geliebt]. Meg nitum én az aytót az én szerelmeuemec (Kár: Bibl. 633).

Szerelmesb: [amabilior, carior; mehr geliebt]. Janus ewagyelysta leen zerelmesb egyeb apostoloknuul (KeszthC. 58b).

Szerelmesben: [accuratus; sorgfältiger]. Mikor zorgalmatosagokat zerelmesben meglattauolna, mégtanola, hoű Artaxe kiralra erőkdőneuec kezéket ereteniee (BécsiC. 74). A fērti zerelmesben tudakoztan lelee Danielt imadkozatta es onzolla ō istenet (145).

Szerelmesen: 1) care, amanter C. amabiliter MA. lieblich PPB. Mallyet ez aytatos azzonyallatok zerelmesen meg feddnee (DomC. 163). **2**) [diligenter; eifrig]. Jo leauym zerelmes halgasatok, hog it nynden vezedem vagyon (VirgC. 124b).

Szerelmeskőd-ik: amo, amoribus operam do MA. amolindulgeo PPBl. lieben PPB. Szerelmeskőd beszédek: nugs amatoriae, verba amatoria PPB. Láttál már rōsákat, ehűs kigyókat, mint gyōnyōrkődnek, szerelmeskednek (Zrínyi II.120). Anyai szeretettel szerelmeskődű, anyáskōdű kogyes anya (Bird: Préd. 29).

Szerelmeskődés: amatio MA. das lieben, bublen PPB.

Szerelmesség: amabilitas MA. lieblichkeit PPB. Zolgalynak csak az te zerelmességwduel meyl zeretethuek myatt (PozsC. 16b).

Szerelmességős: [amantissimus, carissimus; geliebtester theußer]. O zerelmességes Jesus te bennod hívőknek idvōsoge (PēerC. 203). O zerelmességős bölcésge čak tennen maza ismerted zerelmes zynek természetit (NagyszC. 1). El yw e földnek zynere az wr ystennuek zerelmességes zentli fya (ÉrsC. 112b).

Szerelmest: 1) [amanter, amabiliter; gütig]. Egyebeke zerelmest jut vala nyvgodalura (DomC. 129). **2**) [diligenter, sorgfältig, eifrig]. Israel zerelmest iarion istemuek tisztességōbe (BécsiC. 109). Zerelmest tanolla vala ō tōllōe a cillagnac ideie (MünchC. 16b). Herodes titkon hiva az kiralokat, meg tva tōllōk zerelmest az cillagnak ideieit (DöbrC. 279b). Zerelmes meg tudakozeeek az sororoktol, hog ha valamynonev kenette meg kenteek zeuf Margit azzomnak testet (MargL. 101). Je es zerelmest meg tozy azt (DomC. 178). Kerdezkęgetek zerelmest a fōmekrōl: interrogate diligenter de puero (JordC. 359).

Szerelmetés: praecarus C. amabilis, desiderabilis, dilectus, percarus MA [liebster, theuerster, sehr geliebt]. Meg aldatek zenth atyátnál, mikorh azt zolya uala neky: ez az en zerelmetés fyam (SándC. 4). O kegyes Jesusnak zent eelő keresztenekek yegeyewel megh jegyzettetöt zerelmetes atyamfyy (ÉrdyC. 567b). Nem azért irom en ezeket, hogy en tykteketh pyron-gatnalak, de mynt emekem zerelmetes fyyimoth jutlek (Konj: SzPál. 137). Szerelmetessivé tétettfucc istennee (Zvon: Post. I.111). Saul és Jonathas szerelmetesee és életökben egy más szeretőc ealínac (MA: Bibl. 1.277). Az alább valókhöz nyájás légy és esz szerelmetes: amabilis (Com: Vest. 110). A szerelmetes meg-áto (Illy: Préd. II.19b).

Szerelmetésen: peramanter C. [gütigst]. Az áldot Cristus nagy zerelmetessen hozzya fogaggya az byneseket (ÉrdyC. 418b).

Szerelmetösség: amabilitas C. MA. [liebe]. Nagyob zerelmetössége senkynek nyneben (ÉrdyC. 99b). Masod tanwsagwnk eezen zerelmetesseegnek veegy valo meg tartassarol (369b). Cristusnak zyz zent Katharinához valo zerelmetessegeeről (357b). Változás kedvében, szavában sem vala, régi nagy nyájás-ág, szokott nagy gyorsaság, ő urához való nagy zerelmetesség (RMK. II.40).

Szerelmetést: [diligentissime; sorgfältigst]. Az ky tewt eyedelme, zerelmetest meg kerdezet az monostornak mynden ozaganak belzolgáltatasában (VirgC. 132b).

1. SZERET: amo, diligo C. MA. lieben PPB. Igen szeretm: peramo: fölőtte igen szeretm: deamo: tökéletesen szeretm: peramo: viszontagsággal szeretm: redamo C. Kerlek tytekett ityamfyy, zeressetek egymast (EhrC. 25b). Te méned, ki tégedet eret (BécsiC. 10). Az vr istent zeressetek es diczeretek (VirgC. 52). Az synagogagban alvan zerethnek ymatkoznya (JordC. 369). Halat-an voltam vram istennee aiandokiroi, kiuel ő zent istensége engent zeretet (VitkC. 30). Meltozsag nevezettel ees zereteo ewtet wr sten, hogy Agoston lenne newe (ÉrdyC. 516). Úr isten szeressen iteket nagy birodalommal, aranyval, ezüstvel (RMK. II.119). Cristus feltámadá, mi bűnünket el mosa és kiket ő szereté, penyorszagban fel vivé (Tel: Evang. II.41). A kit isten okozággal szeretett, tanulbat ezekből (Pázm: Kal. 438). A nádak s a kákák motsárokat, vizenyős helyeket zerethnek (Com: Jan. 3). A ruta-is azt a földet szereti, mellyet a fige-fa: *amicitia st rutae cum ficu PPB. Inkább szeretem fázni és jól lakni lik: TörL. 437).

[Szólások]. Halálra szeretik a pénzt (Tel: Evang. II.423).

[Közmondások]. Az ki igen szereti magát, sokan gyűlölik azt: multi te oderint, si teipsum amas (Decsi: Adag. 167). A ki fiát szereti, nem kiméli az ostort tőle (Pázm: Kal. 599). A ki feleségét nem felti, nemis szereti az (306). Jobb embernek avoly szeretni egymást, hogy semmint közel gyűlölni (TörtT. V.133) Ki a papot, ki a palástját szereti: *diversos diversas vrant; szeretjük a hasznót, de nem a munkát: fructus nos plectant, labor non *item PPB. Teljes élettedben soha se szesed a pénzt csak magáért (Fal: NE. 25).

még-szeret: adamo MA. [liebgewinnen]. Valakit házagra meg-szeretni: *amare aliquem in matrimonium PPB. Légeretét őtet kiral: adamavt eam rex (BécsiC. 53). Kyt llyan yzhen meg zeretöt es tyztölt az áldot felsseeges wr isten (ÉrdyC. 488b). Monda neky az remete, kyt felette megh zerete (ÉrsC. 467b). Joachim Zsuzsánnát igen megkedvelé, igaz házagra őtet megszereté (RMK. II.81). Kit a sok próba és tiszteességessé hosszú élet szép bölcseséggel megszerettet (Fal: NE. 9). Megvgyáznak, megböcsülnek, megszeretnek benniunket, a érdemes tisztségre léprén azt érdemesen viseljük (Fal: UE. 28). Se ne könnyen mindent binni, se ne birtelen valamit gyszeretni (441). Szántalan áldomásokkal meg szeretél (Fal: É. 742).

mög-szeretés: adamatio MA. das heftige lieben PPB.

vissza-szeret: redamo SI.

visszaszeretés: [amor mutuus; gegenliebe]. Ilyen nagy szeretet-után, mellyel kötelezett, ne maradjunk-hátra a vissza-szeretésben (Pázm: Préd. 118).

2. SZERET: [amor, dilectio; liebe]. Ki zereti ez velagot, minén afa istennek zereti ő benne (BodC. 1). Tyztassagban, zoghenseegben es zerethnek zenthsegeeben eelveen Jesus Cristus kyrálnak zolgalanak (ÉrdyC. 471b). Okossagnal es szeretettel mindenekben meg szentelet (Born: Ének. 228b). Nem látod régi eleinek ajtatosságát, buzgó szeretit (Pázm: Préd. 28). Ezekis szerettekben addig kényeskedetik és gyengéltetik fiokat, hogy szerelmekmiatt el-veszik lelkekben és erköltsökben (205).

Szeretendő: [dilectus, carus; geliebt, theuer]. Lata my nekeonk zeretendeo dolgokat (DomC. 197). Hol wayon az en yege zeretendő fyam (ÉrsC. 44b).

Szeretés: amatio MA. [amor; liebe]. Zúnetlen valo zerestek legén, ki tökelletességek kötele (DöbrC. 289). Példával tanította Dávid az ellenség szeretését (Pázm: Préd 50). A szeretés, ugymond Aristoteles, abban áll, hogy jót akarjunk (124). Minden adománynál többre kell bősülleni a szeretés, mivel szívét adgya, a ki szeret (589). Vágyodik Isten szeretésére (Illy: Préd. 32b).

asszonyembër-szeretés: philogynia C.

bölcsesség-szeretés: philosophia PPB.

ékeesszólás-szeretés: philologia PPB.

embër-szeretés: philanthropia C.

kincs-szeretés: philargyria C.

maga-szeretés: philautia C. [selbstliebe]. Az ideig valo kegyelem munkalkodik kezdetből maga szeretésből (MHeg: TÖszl. I.119). Az indulatok a kívánásnak és az eltávostatásnak, szerelemnek és magán valo gyűlölségnek, magaszeretésnek vagy gyűlölésnek nemeivel szoktak nevezetni (ACsere: Enc. 164).

pénz-szeretés: philargyria C. amor pecuniae Kr. [geldsucht]. Jndásban annyira nevedek a pénz szeretése, hogy végre a pénzért Kristust kótyavetyére veté (Pázm: Préd. 729)

tudomány-szeretés: philosophia PPB.

Szeretet: amor, eros C. dilectio, caritas MA. liebe PPB. Kegietlen emberek nagy edessegeel es zeretettel halgatyak vala wtet (VirgC. 46b). Sokan legyenek, kyt egymast zereteből zeressék (122b). Hog zerethnek mynden zerelmeuel zorgalmatosok lennenek (DomC. 124). G'onaal az keues zeretetről, mellet vallaz istenbeu (VitkC. 33). Az aszsoni állatokhoz ragazkodé Salamon szeretetei (Kár: Bibl. I.315). Valakinek szeretetit hozzánk két dologból szoktuk ismérni (Pázm: Préd. 113). A mit szeretettel várunk, arról gyakran es örömet beszélünk kedvesinkel (525). Nem lévén menyegzős ruhája, első szeretetnek palástya (Illy: Préd. Előb. I.3b).

atyafi-szeretet, atyafiú-szeretet, atyafiúi-szeretet, atyafiúság-szeretete: [amor proximi; nächstenliebe]. Zent-lelek elen valo bñwák: igazságnak elene mondas, atyafyu zerethnek gyűlwsege (VirgC. 12). Az istennek es atyafiúsaguak zeretety minden egieb lelki iozagot fölwl mul (93b). Inte wtet atyafiúi zeretetre (107). Erfsiehet hitñket, remensegñket, nemz isteni eis atyafi zeretetet (ThewrC. 107). Mint a tűz a melegsége nélkül nem lehet, azonképpen az igaz hűtis az atyafiú szeretetnélkül (Bas: Credo. 133). Atyafi szeretetből mindenek tartoznak masokat áldáni Christus urunknak parantsolatja szerént (GKat: Titk. 206). Az atyafi szeretetnek törvényét mé-

részlette szegni (Ily: Préd. Előb I.3). Gyűjtsa fel atyafi szeretet fáklyáját, a szép egységnek kösse meg tsombókját (Orczy: KültSz. 56).

becsülő-szeretet: amor appetitativus Kr. [liebachtung]. A bősülő szeretet kész az isten akarattjának tellyesítését mindene vesztésével megvenni (Pázm: Préd. 1029).

egymás-szeretet: *mutuus amor PPBL.

embér-szeretet: philanthropia C.

felebarátáshozvaló-szeretet: [amor proximi; nächstenliebe]. Ha ember a felebarátáshoz való szeretetet kép írással ki akarja ábrázolni, ennél jobban nem lehetne (MA: Scult. 932).

isteni-szeretet: amor dei, amor divinus Kr. [göttliche liebe, liebe zu gott]. Az isteni szeretetben meg erősödnek (VirgC. 23b). O isteny szeretetnek aleytatatlan zerelme (CornC. 143).

körérsztény-ezeretet: [amor Christianus; christliche liebe]. Jobbnak ítélném lenni, ha a hozzánkvaló keresztény szeretetből megszűnna miuduyájunkat (Bercs: Lev. 403).

lölki-szeretet: [amor spiritualis; geistige liebe]. Myndenek zeres egyenlen es lelky zeretuetuel mynt leanydat (VirgC. 133b).

maga-szeretet: philantia, egoismus SI. [selbstsucht]. Ferzetetesegget jelentetem elmembe enen magamnak zeretetyuel (VirgC. 9).

majom-szeretet: [amor insanus; affenliebe]. A mostani gondatlanabb szíflék majom szeretettel kedvelik magzattyaikat (Csuzi: Tromb. 79).

pénz-szeretet: [amor pecuniae; geldsucht]. Hol az szű az pénz szeretettel elfoglaltatott, ki aluszik ennán az istennek és feleinknek szerelme (MA: SB. 107).

világ-szeretete: [amor terrestrium; liebe weltlicher dinge]. Az ő lelkeket meg ne terhellie ez vilagnak szeretetivel (Fél: Tan. 485).

Szeretetés: 1 [dilectus, carus; geliebt, theuer]. Szerethetes anya magáit (PeerC. 358). Lezdőn szeretetésb istenlőz (NádC. 17). Zerethetes nikent ég zarvoknak fia (DöbrC. 74). Istennek zerethetes leánya (WeszprC. 127). Idvőzlegy zerethetés vram Jesus Kristus (CzechC. 16b). The zenezegős fyad myudőn hyw kőrdőztyenőknek zerethetés (39b). Jay en zerethetes fyam Jesus (VitkC. 76b). O en zerethetés iegődsőm (DebrC. 100). Mindőnnnek főlőtte zerethetésbe tezdőn tegőd emekőm (TibC. 16). Fyammak zerethetés tanituan (KazC. 15). Veged az en lelkőmet tőled zerethetés (25). Minden országiban zerethetes (Valk: Kár. 43). Hogy az egymáskőzđt valő zerethetes szővetsėgnek elégtėtele lehetne (Szal: Krón. 98). Gróf Bethlen Istvánnal egymáshoz zerethetesek (224). **2** [diligens, accuratus; fleissig, sorgfältig]. Mynden byneith mynd yelen valokath mynd el multakat zerethetes megh gondolással meg hánnya, vesse (WeszprC. 122). Zerethetes gengiát wyselwen ővet meg wygazta (ÉrsC. 314). Kėgelmed hazga meg myndőnőtt tyszartoinak, hōg mennel nagōbb zerethetés wttal es hanarsággal lebeth, hyyak el az enuent byzonságyt (LėvT. I.299).

Szeretetésen: 1 [diligenter; sorgfältig]. Kereskednek zerethetesen az het fő halalos buekről (BodC. 18). Minden bűnőket, melekent tőtel, zerethetesen olmedbe gődyced (VitkC. 24). A morsalokokat zerethetesen egbe gődyced (50). Minden hf leleknek kol az ő vrat zerethetésőn es viziguan megh tartani (TelC. 156). **2** [vere; aufrichtig]. Meg kol teneked zerethetesen siratnod az te bincidet (DebrC. 231).

[Szeretetésőség]

haza-szeretetésőség: [amor patriae; vaterlandsliebe]. Minczek generális nram ő kegyelme dexteritásúra, s hazaszeretőségere, egyszersmind tisztı kötelessėgire bizattanak (Bercs Lev. 330).

Szeretetésőségős: [amans; liebend]. Az zeretetésőségősök zoktanak az zerelmben igekőzōncnek az zerelmecek teget kmutatnia (NagyszC. 5).

Szeretetlen: osor SI.

Szeretetlenlenség: odium, animi abalienatio Kr. [hass]. Ha valaki meg-bántya istenét szeretetlenlenségével, hamis hitivel, nem veri adosságban magát (Csuzi: Tromb. 615).

Szeretget: [diligio; liebhaben]. Szeretgetni: *inspirare ignem PPBL. Vronk zerette ez ifiat, őtet tanituanaua akaria nala tein azaz zeretgetę őtet, edes bezeddel zola neki (Ozor: Chris 79).

Szerethetetlen: inamabilis MA. unlieblich PPB.

Szerető: 1 [amans, diligens; liebend]. Igen szerető: per amans C. Ewk vadnak ez zent ewangeliumy gyewngnek zeretvőy (EbrC. 133). A ki nem zereth, ez nem mukalkodik, mer mindőn munka az nem zerethőknek nehez (TibC. 10). Szeretio szolgai kezdek őtet siratni (TürilI. 7b). **2** amabilis MA [dilectus, carus; geliebt]. Ancilla nomine Sereteiū 1210 (VReg 134). Itt vagyon en zerethő fiam, kiben magamnak iol kellett (MünchC. 18). O en zerethő alet fiaym (VirgC. 29b). Zereth atyauffyay tawl legen eegebben byzawnk, csak az edes me valtonknak hű zent ewangeliomaban (JordC. 351). Zereth atyauffyay ne akaryatok teetowa bwdosny ez hyttő elzakawan hevenyeeben (852). En zerethew zolgaam (ÉrdyC. 594b). Zerethő atyauffyay mierth hogy a lelky zenthy yblysekne kűnetbűy vattok, az anyazenteghaznak ipetytsyre kereskegytek (Komj: SzPál. 176). Szerethő wraim (Helt: Mes. 1). Szereth barátom, kores aszszonyálatot ne végy, soha nem gődyed kecuét koresni (396). Kerem kegielmedeth miuth zerethew azzonimath (RMNy. II.60). Zerethő atyauffyay az myth irz, jol ertem (LėvT. I.21). Nem vgy szerethő nram: non ita domeue mi (MA: Bibl. I.19b). **3** amansus, amica, dilector, fautrix C. amator MA [concubina; geliebter, geliebte, kebsweib]. Kiralnac zerethőm feidelmkėdieuala: qui concubinis regis praesidebat (BėcsiC. 52). Zerethőm nagioik mynd az zentek (VirgC. 42b). Lelket az zerethőnek meg ada (107). Zerethőwl valazottam enen magamnak (ÉrdyC. 415b). Yewyel en zerethőm (562b). A lelők el hagi az ő természet zerent vale zerethőiet az istent (DebrC. 142). Te zegen lelők sok buyosagot től a te zerethőiddel (143). Ma szerethőmet nalanal tobbet bezam ne eresztenec: nullum praetium amatorem admittam (Mon: KėpT. 281b). Egybe illend szerethők: utrinque florens amor (Decsi: Adag. 272). Soc szerethőckel dlygőđđt (Tel: Evang. I.166). Kivül magát mindenkėppeneki pipesgette, hogy mentől tőbb szerethőket vonbasson magután (Megy: Cowp. 101). Nem jó egy leányak, hogy irni tudjon azért, hogy a szerethőknek ne irhasson (Mik: Tőrl. 53). A egyik énekel új szerethőjéről, a más emlékezik régi szerethőmről (Orczy: KültH. 224).

asszony-szerető: mulierosus MAI.

atyauffúság-szerető: [diligens proximi; nächstefreund]. Legyőnk miut egy atyanak fiay igénylő zindyek es atyauffús szerethők (Itaythe: Epin. 208b).

buzgó-szerető: zelotypus C.

ėgyszēmėly-szerethők: rivalis C.

embėr-szerető: philanthropus MA. [menschefreund]. Embėr szerethő nem embėr gyűllő (Mad: Evang. 533b).

gyermėk-szerető: onusculator C.

igazság-szerető: [justus; gerecht]. Vala Jerusalemben egy patriarcha es ez vala jgen igazsag zeretev (Példk. 24).

isten-szerető: theophilus Kr. [gottliebend]. Az isten zeretnek minden iora fordul (VirgC. 91).

lélek-szerető: amator animarum Kr. [seelenfreund]. Mikor szent irás tulajdon néven akarja nevezni isteniünket, azt mondgya, hogy ő lélek szerető (Pázm: Préd. 1055).

ló-szerető: philippus MA. liebhaber der pferde PPB.

maga-szerető: egoista SI. [selbstsüchtig]. Az emberek sznek magok szeretők (Pél: Tan. 524b). Az emberek magoc zeretőe lesznek (Mon: Apol. 2). Az embérok magokszeretőy Frank: HasznK. 60b).

pénz-szerető: numarius C.

ura-szerető: philodespotus MA.

Szeretőcske: amicula C.

Szeretség: [amor, caritas; liebe]. Megfogattam zepszégököl, alletom, hog zeretsegömre vonhatom őket (SándC. 24). gymashoz valo zerethsetek legyen tybenetek (JordC. 852). Ilynd ezeknee főlötte kedee zeretseegtők legyen: super omnia utem habe caritatem habete (ÉrdyC. 84). Meemney zeretseghez ragzkodwan (506b). Kyeert nagy beweseeges isteny rethsszégöt nyere (569). Ördöghöt gyözy ellensegnek zerethghewel (ÉrsC. 212b).

Szeretőbeli: [dilectus; geliebte]. Ha az asszonykának elve lenne szeretőbeli férjfiakkal jádszani (Nyr. VI.363).

SZÉRÉNCSE (*zerencia* JordC. 176. *zerencha* ÉrdyC. 78. *renchya* LevT. I. 2b. *zerencha*keppen ÉrdyC. 531. *zerenchass* ÉrdyC. 260b. *zerencsátlan* Tin. 296. *szórőncse* CsomaC. 2b):) sors, fors C. [schicksal, zufall]. Teremtenk es atyunk anyyunk egy, csak *zerencha* esetőth es malaszt teezen kylembreegőt őztünk (ÉrdyC. 78). Ha csaszar yly yol leend, hogy az *zerenche* en ream terend, nywel ayandekoz meg engem (ÉrsC. 83). Egyedi Tamás száz lóval kéredzék, hogy szerencsét keszue (RMK. III.38). Táborában annak vagyon nagy híre, ily nagy szerencsére Sándor készűlne, népe közt zúgódás kezd emie (IV.146). Ez lona merítesenec szerenczeieiből tetetec irallia (Szék: Krón. 51b). Minden dolgot czac szerencsenc irttya (Born: Ének. 270b). Isten gyöznöz számlálni, mennyi eszedelmet szerencselenk kell a szegény anyának által-nenni (Pázm: Préd. 209). Akár-mi uémű nagy-méltóságú ember sem gyél, hanem gyarlóságok tüköre, szerentse kereke játéka (322). Az ő állapotok szerencsétől és az üdőtől szokott iggeni (RákGy: Lev. 204). Az hatalmas Murád szultán kának mindenekben kinyilt szerencsét (MonTrók VIII.128). Iost itt hordoz a szerentse szele (GyöngyD: Char. 90). Szerencse nyomoréka (Fal: Jegyz. 936). 2) fortuna C. MA. glück PPB. Ar jrygseeg be rekezy ev zerejyt, hogne lathassa egyeeknek zerencheyeket (CornC. 153b). Hoéha az isten az Amon ain neki szerenczet adna, tahat meg terőbe leg előszört eleibe eme (Szék: Krón. 24). Negyed magával ő beszalada nagy zerencsájával (RMK. III.78). Keszölének Egör vára alá, de z ő szerencsijok visszafordult vala (104). Azt mongya Taly zerencz, hog ennekem minchen zerencham az igaz mondashoz LevT. I.342). Előbb utóbb az ő szerencseje-is ki virágzik (Fal: E. 382). A szerentse póltzára székőlik (SzD: MVir. 392). A händér szerencsének palotájához férkezik (392). Esedezni a amar-farkú, szaladó szerencsének (397).

[Szólások]. Még a forró szerelenk is hüli, ha a felek köziül gyikének esendőben van szerencseje (Fal: UE. 28). Fel s alá forgatván őket egy darabig a szerencse, töllyára akasztó-fű száradnak (Fal: NE. 8). Fel ütőt, le

vetőt játszik velünk a szerentse (Fal: TÉ. 675). El-rándul tőled a szerentse (Fal: NA. 339). Nem szol-gálván a szerencse, veszten veszott (Fal: NU. 292). Éuse bins egy böles és istenfélő, mind a két szerencsében forgott úri személy (Fal: NE. E.6b. 2). Szavát tudom fogadni annak, kit mind a szerentseben forgott sok próba meg szeretet (Fal: NE. 10). Élete-is szerencsén forog (MA: SB. 144). Szólok én ti nektők hősök, hallgassátok, szerencsékön jártok, vérőket hullattok és soknak történiük tinok-tök haláltak (RMK. III.287). A ki valami böles úri személy szívéhez közelséggel férhetett, különös szerencsejének tarthatja (Fal: UE. 428). Por felgyűlés, árutalás történiék, ez es az mi jó szerencsánkra esék (RMK. III.137). A mi lelkünk üdvösségét szerencsére ne vessük (Pázm: Imáds. 52). Fejét akkor veté oly nagy szerentse (Huszfi: Aen. 13). Én ezt az életet szerencsére vetem azért, hogy egy szempillantásig láthassalak (Mik: MN. 186). Ez mai napon este nagy szerencsére vetém fejemet 1839 (TudTár. 323). Üstökön fogtat a szerenchét (Zrinyi: ASyr. 07). Kees wagyok zerenchyath kezerteny (LevT. I. 2b). Szerencze probalni Kolosvarra megyen (Petki: Virt. 18). En őlfözete-men zerenchét vetenek: miserunt sortem (DöörC. 41b). Talán engem Mahomet hizlalt szerencsével (Zrinyi: ASyr. 236). Ez nem azt tészí, hogy ember soha szerencsít ne próbáljon, mivel az hadakozás mindenkor is az isten-adta szerencsével jár (Bercs: Lev. 338).

[Közmondások]. Jól szolgál a szerentse: fortuna *adspirat PPB. Változó a szerentse (SzD: MVir. 393). Úveg a szerentse (393). Forgó a szerentse, nints állandó kénste (393). A szerentse kerekinek sík a tengelye (393). A szerentse zálogját senki el nem kapta (393). A szerentse próbával jó (393). A böits vidám artzával nézi mind a két szerentst (394). A szerentse mást el nem vész, hanem a mit adott (394). Nints oly szerentse, mellyről ne lehetne panaszt tenni (395). Tsak azok vannak jobb rendbe, kiknek a szerentse vetett ágyat (396). Hitvány szerentse, mellynek irigye nints (396).

bal-széréncse: [fortuna adversa; unglück]. Erős szíve elbirja és te kedvedért örömet magára vállalja a sirű szemre- vetést, a község morgolódását, a balszerencse ostromit (Fal: UE. 441). Azok a barátok a legjobbak, a mellyekkel szép egygyességben jó s bal szerentsevel már sok pénteket el-értünk (446). El ne temes szivedet a keserűségnek mélységébe, mikor a bal szerencse sújtogat (Fal: BE. 577).

gonosz-széréncse: ∞ A gonosz szerentst meg-előzni: *mederi res adversas PPB. Nagy gonoz *zerencha* talala (ÉrdyC. 595). Nám vgyan reánk fordult az gonoz *zerenche*: malorum panegyris (Decsi: Adag. 168).

[Közmondások]. A gonosz szerentse ritkán cinged-meg a nagy jószáguk (SzD: MVir. 397).

jó-széréncse: [fortuna, sors prospera; glück]. A jó szerentsevel el-híte magát: rebns *secundis ebrins PPB. Mykon az wton madár feezketh talalandez, az ew anyyokat el bozassad, hogy yo zerenzad legyen ez felden (JordC. 246). Yo zerenchauak keewansagawal nyalankoztat, hogy meg challyon (ÉrdyC. 80). Isthen tharcha Kegelmethy yo egessegben sok yo zerenchewel (RMNY. II.268). Jo szerenzed, elő mented nem lesz it eltedben (Born: Ének. 361). Czuda io szerenczeie neki vala (Valk: Gen. 56). Országának io szerentseia (Kules: Evang. 14). Jo zerenchayokon örölni (Beythe: Epist. 212b). E világon sokszor a gonoszoknak jó szerentsekkel virágozó állapattok vagyon (Pázm: Préd. 24). Főlszédnek egészsegeirt és jó szerencsájért (ErdlPorta 62). El ne felejtkezzél róla a jó szerentseben, ne panaszolkodgyál, ha sanyargat (Fal: NE. 41).

[Szólások]. Yar yo szerencsawal (ÉrdyC. 435b).

[Közmondások]. A világi jó szerentse hamar vakot vet (SzD: MVir. 393). A világi jó szerentse szélháton jár (396).

jószērēncēs: faustus C. [glücklich]. Az en eoletem koronked bodog es yo zerenchass volt (ÉrdyC. 60b). Minden dolguba io szerenczes vala (Szék: Krón. 30b). Fő emberekhez adgya magát, io szerenczés és gazdag leszen (Cis. L). A ki az istennek akarattját követi, minden cselekedete jo szerenczes leszen (MA: Scult. 794b). A gazdagoc es io szerenczessec io állapattyoockal ne kevéldgedyenez (Zvon: Post. II.32). Az nagy batalmu isten Felségednek minden dolgait tegye jó szerentessé (BethTám. 48). E világnak gazdagi és jó szerencsési (Ily: Préd. II.298b).

jószērēncēsēn: [feliciter; glücklich]. Vr isten tarcha megh vasragodat jo zerenchyessen (LevT. 1336).

tündér-szērēncē: [fortuna; glück]. Némellyek megelégednek azzal, hogy egyszer valamikor a tündér szerencsének palotájához férkezhettek (Fal: UE. 375).

vak-szērēncē: coeca fortuna Kr. [blinder zufall]. Ha niha niha valami iót vegezhetne, azt történetec es vak szerencze mondhatuc (Born: Préd. 618b). A ki aligh jót vala a tulajdoni-közzé, szabad-akarattya-szerent való szám-ki-vetést kell fel-venni; de szfimyél-megh csudálkozni, nem valszerecsétől vagy heában lőt az (Mad: Evang. 91). Vannak, kik azt tudják, hogy isten nintsen, tsak a vak szerentse szolgál nékik (Ker: Préd. 129). Azokat a játékokat meg se izelitsed, a bol a nyereség csak a vak szerencsétől függ (Fal: NE. 26). A ki nem tudja megválasztani a rosokat, nem találja fel a jókat, hanemha vak szerencsére (Fal: UE. 490).

[Közmondások]. Az uak szerenczie uralkodie minden dologban (Deesi: Sull. 7). Az emberoc dolguban nem uralkodie az vac. szerentse (Zvon: Post. II.122). Egygyiket jobb kezén, a másikat bal kezén vezetí a vak szerentse (Fal: BE. 614).

Szērēncēsképpen: [fortuito; zufällig]. Nem wyonnan taltatot, sem zerencha keppen lélettetöt (ÉrdyC. 531).

Szērēncēsí: periclitor, periculum facio, tento, probo SI.

még-szērēncēsí: [faveo, felicito; begünstigen]. Áldott légy úristen, hogy ki méltotlatál én útomat ez nap jól megszerencséhie (Hoffgr. 29. RMK. II.115).

Szērēncēséltlen: [infelix; unglücklich]. Ezeket a louakat melete tartana, hogy ha szerenczeletlen lóme az ő viadala, hogy azokon el tudna szálladni (Helt: Krón. 92b).

Szērēncēséikéd-ik: periculo se exponere SI. [sich der gefahr aussetzen]. Szerencsélkedni nem mindenütt tanátsos (SzD: MVir. 396).

Szērēncēséikédēs: [periclitatio; versuch]. Ez veszedelmes szerenczélkedéstül ugy őrizkedhetne meg, hogyha meggondolhuc, miért szokta legyen az isten az angyaloc által az ő batalmát megmutatni (MA: Tau. 153b).

Szērēncēséltet: 1) periclitio, periculo expono MA. [der gefahr aussetzen] Életét, betsületit szerentéltetni; in *discrimen adduci vitae, existimationis; más kedvéért magát-is szerentéltetni; pericula communicare PP3l. Az ki okos ember, nem szerentélteti fűdvösségét (Pázm: Kal. 169). Egy bűben vizgáztatlanul szerentéltetvén ember magát, gyakorta több sok nehézekben esik (Megy: 6Jaj. II. 18b). Kérlek Uram téged, magadat te itten ne szerentéltessed (Zrínyi. I. 44b). Én nem látok egy szomszédot-is, sem egy idegen nemzetet, a ki a mi kedvünkért örömet szerentéltesse a maga békességes voltát a mi veszedelmünkkel (II. 166b). Az fejer népet, apro eselydet ik-tassák erőssob helyekre, ne szerentéltessük szegényeket

(Bartha: Krón. 98). Ne szerentéltessétek juketeket ebben bűben (Gyulai: Tánecz D3). Bizonytalanságra az hadat ho szerentéltessem, hogy odaszorúljon (Bercs: Lev. 693). Ne szerentéltessd életedet holmi lívságokodásért (Fal: NA. 22). Szerencse, ha nem szerentélteti ma holnap lelkiümméretit (Fa: NU. 281). A földi aprólekos jókhoz úgy ragaszkodik, hogy ör bődögságát szerentélteti (Fal: SzE. 521). Ne vessd életed kozétkára Uram, magad itten ne szerentéltessed (Könyi: HRo. 26). Motskok parányi gyönyörkötletésért szerentéltetni az tatlanságot (SzD: MVir. 395). 2) [prosperum reddo, felicit beglücken, begünstigen] O een wram ydwezeli engemeth, een wram yol zerenchaltas (KeszthC. 324. KulcsC. 300). Az isten minden kívánsága szerint való javaival szerentéltess Ngdat (LevT. II.304). Oh uram szerentéltess minket (Ma: Evang. 6). Rákóczy Sigmund, kit az isten szerentéltess (MonIrók. VIII.231). Ha isten más módon szerentélteti ügyi köt, mások fegyvere által, optime (Bercs: Lev. 617). Nem vol képes, hogy egy emberséges ember valami hitván barátság szerentéltesse vagy keresményét vagy lúrt (Fal: UE. 45 3) [gratular; beglückwünschen]. Szerentéltetnéc á László rályt a magyar királyi méltóságba (Helt: Krón. 191b). Egy liina mind a több békákat, hogy el iónénc szerentéltetüi királyt (Helt: Mes. 58b). Siessen szemben lenni az passív mostani tisztiben szerentéltesse (MonIrók. XXVII. 187).

még-szērēncēséltet: 1) [congratular; beglückwünsche Nagy főlelemmel el iövén meg szerentéltetie vala a kirá (Helt: Mes. 59). 2) [felicite; beglücken]. Könyörgök fi szerentéltetnéc, hogy onneg tova is megtartsa, meg is szerentéltesse (Nád: Lev. 88).

Szērēncēséltetőd-ik: in periculo versor Kr. [in gefahr sein]. Egy pár koszos sárga pénzért nem méltó egymást e próbákval vékony szálon szerentéltetődni életedot (Fal: N. 211). A mellyekben gyakortabb szerentéltetődik a kárt-is v az igyenesség (Fal: UE. 380). Százszor jobb utána nem dultni, hogy sem a próbán szerentéltetődni (391).

Szērēncēsére: [fortuito; zufällig]. Az földet ő nekik szerentéltetie mertekel oza (DöbrC. 148b). Nem adhat ember igaz szerentéltetie, hanem ha csak szerentéltetie (Pázm: Kal. 99). Vasárnap akkor-is tsak szerentéltetie józanodik (Fal: NE. 6).

Szērēncēsés: fortunatus C. felix, faustus, prosperus, secundus MA. glücklich, glücksolig PPB. O szerentéltetie es bodog u ez vigasaguc napya (TelC. 33b). Szerentéltetie az magyarc mert megint fel kell mennünk az frauzia miatt (Bercs: L. 351). Munkánk elég lesz, csak isten szerentéltetie tegyen bűnket (105). Oh on szerentéltetie szolgálja be jó helyre találkozt (Bíró: Préd. 129). A szerentéltetie folyamattját a dolognak kánának tulajdonította (Fal: NE. 15). A szerentéltetie és szerentéltetie közt választást tégy; azokat kövessed, ezektől távolgy (Fal: UE. 381). Az újság kellett magát és ha szerentéltetie lúre támad, dupla érdemet ad mindennek (503). Mikor egyik lúre támad, a másinak lenyugszik szerentéltetie csillagzatja (P. TÉ. 675).

[Szērēncēsésőd-ik]

még-szērēncēsésőd-ik: [feliciter, prospero; glücklich werden, gedeihen]. Gyermekei leszenc, de azoknac nem őrfüllnoha mindenben igen meg szerentéltetie (Cis. L2).

Szērēncēsēsēn: fortunate, fauste, prospero, auspicio felicitate MA. glücklich PPB. Az vizeknek arradasyt batron zerenchesen által mene (DomC. 121).

Szērēncēsésít: fortuna, felicitate, secundo MA. [glücklich machen]. Erősited és szerentéltetie az ő vij orszigát, mell az euangelium által el kezdöt (Kulcs: Evang. 14b) Szerentéltetie

hanem a kertésznek és egyéb munkásoknak emésztéjköket és bűdös lúnyadékokat szagolják, nyomozzák és a szeszín fel-tá-lalván, azt alárolják (II. Előb. 63). Nem részeg szeszal, de lé-zag aggyal irkált (Sall: Vár. 179. Illyef: BCSTomp. 46). Le-szälla édes leve a palackoknak gyomrokban, de szesz-ejreje meg-szállá fejeket (Fal: NA. 121).

alom-szesz: [somnia; schläfrigkeit]. Alom szeszszel való karomlas (MNyl: lrt. 328).

bor-szesz: vapor et odor vini MA. [weingeist]. Borna-k a szesze: anhelitus vini PPBl. Az reszegesek ezekből elege magokat aszszekben vehetőek, ha az bor szes elmeiket el nem borította volna (DociG: Préd. 26). Mikor Pristimusk a bíró eleibe és oman mártíromságra kelle menni, sokat ivék, hogy a bor-szeszszel erőt venne a kínok-gyzedelmére (Pázm: Préd. 227). Mikor az ember fejéből kimégyen a bor-szesz, eszébe sem jut, hol völt és mit mivel (1112). Hogy a bornak szesze ki-mennyen (Pós: Igazs. II. 457l).

tengér-szesze: [exhalatio maris; meeresdunst]. Valami kövér berbées pecsenyétől és osztán a tenger szeszétől meg-estömörülvén, betegen érkezém Szuzába (Bethl: Élet. 295).

SZÉSZEZTRA: [soror, monialis; nonne Pesti: Nom. 92b. Az ev vra lagya evtet nemely apachakual anagy zeztrakual (Margl. 195). Pelda oluastatyk ket zeztrakrol, kyk zoktak vala evlly nemely hyturan udas hazachkaban (CornC. 238). Ty, kyk vatok az baratolnak aytatos zeztray, ilyetek az ty zenteteknek jnnepet (DomC. 163). Meene be zent atyank Ferencnek harmad zezzeteoben az zeztrának közzee (ÉrdyC. 644. 451).

Szésztraság: [ordo monialium; nonnenorden]. Vannak aszszonyállati szözetek, apatzasagok es szesztrasagok (Gyarm: Fel. 49).

SZEVEDÉZ [széledéz?]: [dissipor; sich zerstreuen]. Ő, mi-belt az meg szelledet szekereket mind az egész harczon veze-tőknelkül idestova szevedezni lata: is ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit (Fórró: Curt. 525).

SZÍ, SZÍV (szorárközik Helt: Bibl. IV.36. 1878 Tört. I.59): sugo, attraho MA. sugen PPB. Az ember az sok bűnt úgy szívja mint az vizet (RMK. IV.66). A mit köldökén magához szíhat amya vérből, azon sindig és nevelkedik a gyermek (Pázm: Préd. 67). Az emberi szífüvek az eset után nem egy-bee, hanem gyümölcszetlen pusztaság, az ki szíya mint az vizet az állnoságot (Zvon: Post. 1357). Az emberek magoknak olly gonosz akarói, hogy az ellenségeket magokhoz vonzák, magokba szíják és táplálják (Mad: Evang. 140). Tudom, bonnan szívta ezt: az igy szollo Nilusustól (Czezl: Japh. 161). Egy levegő-egret velünk miért szíjnak (Pós: Igazs. II.460). Magneskő az vasat miként hozzája szíja, szintén igy az fnyákló gazdag-ság az embereket (Fűsűs: KirTük. 135). A levegőget ne szíják (Illy: Préd. I.11). A' pók mérget szí a' virágrul (Páp: KeskÚt. 48). Megek a vig kecsko, mikor amnyát szíja (Fal: Vers. 908).

[Szólások]. Szép színt mutat hozzád, alattomban melléd szíjja a magát, mind ellened rakja tüze lángját (Thaly: VF. 1.402).

be-szí: insugo, imbibo, attraho SI. [einsaugen]. Bé-szívom, bé-iszom: combilo PPBl. Az feldt megli nytaa ew zaytaath es be zywaan az folyo vyzeth (JordC. 907). Az ember az sok bűnt úgy szívja, mint az vizet vagy az eget bé-szíjva (RMK. IV.66). Valaki a papa tudományt veszi, abból iszik és be szíya, merget iszik (Mel: Sz.lán. 236). Orra lyukán bé-szívandó orvosságoc (Com: Jan. 174). Személybeli ok-nélkül beszitt gyűlölség (Ver-sm: Lev. 412). Ez nem lőtt légyen a levegő és bé-szívó s ki-fűvő égben hallato külső zendület, hanem az istenben lévő belső szózat (GKat: Tük. 8). Mikoron az híg ég tiszta és vilá-gos, bé-színi mindennek akkor bátoróság (Felv: SchSul. 7).

Vannak olyan emberek, kik midőn a macska lehelletit szíjják, ez által az ő testeknek természeti megháborodik benn (Misk: VKert. 168). Szoptató dajkája életünknek az ifúság, mit ebben bé-szívunk, úgy nevekedik életünk (SzD: MVir. 23).

el-szí: [retraho; zurückziehen]. Nem kevesen a holt test közzé magokat elszíván, életben meg-maradtanak (Rnny: M. I.145).

fől-szí: suctu attraho, exsorbeo MA. sursum traho, sub-stig aufsaugen, in die höhe ziehen PPB. Az elephant az folyo va nagy völtáual meg tartoztathattya és véli, hogy az Jordánú folyó vizét fel-szíjhattya (Kár: Bibl. I.537). Szívárvány a szív lőtől, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Tük. 1120). Száják a tengerből a vizet (Szeg: Aqu. 102).

hozzá-szí: suctu attraho MA. an sich ziehen PPB.

ki-szí: mungo C. exsugo MA. aussaugen PPB. Megh-az orozlan s ueret kih ziaa (DebrC. 39). Végy tüknyvat, köze-pin meghasítván szidd ki (Radv: Szak. 277). A jó gazd nem váralkodnak, hogy a konkoly kiszíván a föld zírját, fojtsa a búzát (Pázm: Préd. 27). A bél közdöt levő étel szo-erec a meg-emésztett éteknek legjobb erejét ki-szíjác (Cor Jan. 51). Kevés értkedet kiszítja a török mint a vészopo i-dály (Paskó: ESír. G). A sárkányok az elefántok fülébe tsi-belkednek és azon véreket bőségessen ki-szíjják (Misk: VKert. 34). Az oroszánok milyet megragadhatják a prédát, húso-k össze-rágják, véreket ki-szíjják (55). Ki szíjván a már kon-napok testekből a nyersséget, tsupa kendőzéssel föltozgatn magokon (Fal: NA. 144). Az én állapotom szíraz betegsébe-nyavalyog, kiszitta erejét a káros kozcka, s kártya (Fal: N. 287). Szívárványból ki-szívod az eget (SzD: MVir. 95).

mög-szí: [exsugo, extraho; ausziehen]. Ha vizét a' dagad faio szemre tészed, meg szíya (Mel: Herb. 64).

öszve-szí: [contraho; zusammenziehen]. A sül-diszno mik-vész eszébe, hogy valaki jár körülötte, menten öszve szí magát és igy tövisses volta miatt senki hozzája nem fér (Misk: VKert. 242).

Szítat (bé-szívat SzD: MVir. 117): attrahere facio Kr. [zu ziehen lassen]. Hasas köpöly, mellyel a' testből a' vért szíta-yuk (Nad: Kert. 82).

be-szítat, be-szívat: [imbibere curo; einsaugen lassen]. Ide toua lahatatnac es ingadozatnac mint eg reszeges es men-den bölzeseseg be szítatic (Szék: Zsolt. 113). Bé-szívatnya n-sokkal-is gonosz példájának mérget (SzD: MVir. 117).

fől-szítat: [subtrahere facio; aufziehen machen]. Vizet kútból felszítató rúd: embolus PPBl.

ki-szítat: [exsugere facio; aussaugen lassen]. Szítasd ki mérget a' dühös eb harapásínac (Mel: Herb. 142). Szívatásd-lelkemnek gennyet rihét (Rim: Ének. 7).

Szívall: [sugito; athmen]. Az fulladozo igen kapja, szívall az eget, az szellött (MA: Seult. 81).

mög-szívall: [exsugo; aussaugen]. Az elephant moh-izik vg anniéra, hogy a fenekét meg gri a víznek es vg meg szíuallin (Mel: Job. 98b).

[Szívalkod-ik]

mög-szívalkodik: [contrahor; zusammenshrumpfen]. I-á fa az melegsegtől meg sűttetven meg szívalkodott vala: ha vapore torrida casu inarserat (Fórró: Curt. 317).

Szívallás: [suctus, attractio; das saugen]. Szívárvány szívallástól, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Tük. 1120).

Szívárkod-ik: demano MA. [stillen]. Szívárkodom, tsu-gok: mauto (Com: Vest. 135). Miesola bűnök szívárkodnak

fűszénységből (Barna: Isk. 262). Hogy a nedvesség béno vonná magát az épület közé és lassan szivárkodván végtére megne ejténé, kelete volt itten a páma lából hasogatott deszkáknak (Moln: JÉpül. 230). A kevély kérkedés és esztelenség azon egy bomlott agyvelőből szivárkodnak, fakadnak (SzD: MVir. 278).

alá-szivárkodik: [demano; herabfiessen]. A pók az iny kőről az agy fenéke tájánt levő takony tsináló makkotskakból szivárkodik alá (ACsere: Enc. 148).

által-szivárkodik: [paulatim transgredior; langsam hinüberkommen]. Van vagy száz katona most is köztünk, szivárkodnak naponként is ugyan az dnuántól valók által (Beres: Lev. 7).

be-szivárkodik: [mano in . . .; hineinrinnen]. Az földnek gyomrában is be enyészik és szivárkodik (Lép: P'Litk. III.49).

ki-szivárkodik: [emano; herausrinnen]. Az nyomas előtt ki szivarkodo must: protropon C. A páras kiadás az, a mely a bőrnök apro menedékin szüntelenül ki adatik, szivárkodik (ACsere: Enc. 150). A kősziklából kiszivárkozó víz (Ily: Préd. II.343).

lő-szivárkodik: [demano; herabfiessen]. Az lágy tőrös massz szedd ki kosarocskában, így leszivárkodik róla az savó (Radv: Szak. 276). Szivárkodgyék le a vize (Szakácsmest. 70).

Szivárkoz-ik: mano Kr. [rinnen]. A szűz Marianae kepeből szivárkozott volna neminemű olainae neduessege (Mon: KépT. 260). Az imádság esatorma, mellyen reánk szivárkoznak minden áldások (Pázm: Préd. 645). A sok éretlen nedvességek az érzékenységek tsatornáira szivárkozván, bétöltik és megrekesztik az útakat (840). A predikátorok isten esatorná' és töléséri, mellyeken szivárkozik a calvinistákra az igazság (Sal: Vár. Előb. 5). Ercz közzül szivárkozó bányászi nedvességek Com: Jan. 20). A savós rész az húgy éren a vesékre megyen, szivárkozik (51). Az hordoból szivárkozik: ex vase manat (Com: Vest. 24).

alá-szivárkozik: [demano; herabrinnen]. Meg hívűsödvdén sepenként szép lassan szivárkozik alá (Pázm: Kal. 15).

által-szivárkozik: [permano; durchfiessen]. A föld gyomrából ki forró folyamok azon ereknek tulajdonságiban részefülnek, a mellyeken által-szivárkoznak (Fal: UE. 367).

be-szivárkozik: mano C. [se insinuare; hineinschlüpfen]. Máriaiba éppen bé-szivárkozott a malasztnak töllyes-volta (Káldi²: Préd. 366). Valóban raknak magyarral meg azokat az helyeket, de csak titkon és éjjel szivárkoznak be az várakban 1878 (TörT. 82).

el-szivárkozik: [emano; abfiessen]. A folyó víz elszivárkozuán meg szárad (Helt: Bibl. IV.36).

ki-szivárkozik: emano, dimano C. [ausrinnen]. Az tehén nüst hányjad ki tiszta asztalra, meg várjad, hogy az vére kiszivárkozzék (Radv: Szak. 17). Az uri gombát megmossad, tiszta asztalra leburétsad, hogy az víz kiszivárkozzék belőle (225). Kiszivárkozott, mint a kövérségből az ő hamisságok (Ily: Préd. I.35).

lő-szivárkozik, lő-szivárkozik: [demano; herabfiessen]. A fánkot tedd ki az serpenyből, az vajat le hadd szivárkozni (Radv: Szak. 175). Az borza virágot mosd meg, tegyed tiszta álban, hogy az vize leszivárkozzék (179). Az apró szőlőt üntsd zítára, szivárkozzék le a vize (189).

Szivárkozás: manatio Kr. [das rinnen]. A chodalatos aszonyállatnak lábai-alatt vagyon a hóld, mert Evának minden veszedelmes és ártalmas szivárkozásánál fellyebb való (Káldi²: Préd. 96).

[Szivárkozat]

által-szivárkozat: [facio ut permanet; durchrinnen lassen]. Ha ki azt akarja, hogy a syrup szép fényos legyen, tegyen egy árkos folyó papírost alája és azon szivárkoztassa által (Lipp: PKert. III.288).

lő-szivárkozat: [facio ut demanet; herabfiessen machen]. Az laskát tiszta vízben megforrázzad, az vizet jól leszivárkoztasd, úgy hányjad az húshoz (Radv: Szak. 92). Az orvoságok akár pilulák akár orrlyukba tétett taknyot leszivárkoztatók légyenek (Com²: Jan. 145).

Szivárog: 1) diffuso; tröpfeln, rinnen PPB. 2) [sensim congregor; allmählig zusammenkommen]. Hadak is kezdének ide szivárogani (ErdTörtAd. 194). A lakosok futásolnak helyeiről kevesenként baza szivárognak (Rumy: Mon. I.30). Az én csalóközi németem szivárog Köpesén felé (Beres: Lev. 503). Alázatossan adjungalom, miképpen lehetne egész hadnak Nagyságod mellett maradni, avagy legalább az, az ki az Duna-Tisza közt marad, az ki mellől is szivároghat az had (506).

által-szivárog: 1) [permano; durchrinnen]. Által-fivok, által-gőzölögök, szivárogok: perspiro PPB. 2) [sensim transeo, allmählig durchkomme]. Ezen hírekkel komportáltam az Tó-közül általszivárgó három rendből hadnagyokat (Beres: Lev. 112).

be-szivárog: 1) [inmano; hineinrinnen]. Az hajónak hasadékin bé-szivárogván az víz, a hajót silyedésben hozza (Szatlan: Dom. 154). 2) [paulatim ingredior; nach und nach hineinbringen]. Hírem semmi sincs újabb, hanem ezen csalóktüzek szivárognak hol bé, hol ki Csalóktüzből (Beres: Lev. 293).

ki-szivárog: [emano; auströpfeln]. A kiszivárgó nedvesség kövé asz: gutta *arescit in gemmas PPB.

Szivárgás: [manatio; das rinnen]. Christus a közbe-járásnak tisztiben minket maga mellé társul vött, úgy hogy eredet szerint ő lévén közbe-járó, mi-is származás avagy szivárgás szerint azok volnánk (Pós: Igazs. II.313).

Szivárogtat: [manare facio; rinnen lassen]. Azokra a suprákra, mellyekből ez hamis patvart szivárogtattya Kalanz, mi is megfeleltünk (Pós: Igazs. II.545).

Szivárvány, szovárvány (szauaruan Hoffgr. 14. Born: Préd. 9): 1) epistomium C. siphon Com: Jan. 85. [heber]. A magnes kő hozza sza es vonnia a vasat avagy a szouaruanu a vizet (Frank: HasznK. 69). Oly szivárványt adott nekik, mellyel nagy hamar az embernek vérét kiszihatták (Pázm: Kal. 19). Szivárvány a szivallástól neveztotik így, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Titk. 1120). A ser csapoltatic esdvdn, szivárvánnyal, hébérral avagy tsapon: promitur siphone, tubulo aut epistomio (Com: Jan. 85). Hébérr, szivárvány: siphon, heber (Com: Orb. 113). 2) [spongia; schwamm]. Vdn eg zouaruanf es betölte azt ecettel (MünchC. 69). Eg kedeg el futuan betölte a zouaruant ecettel es a nadra tóuén ad uala ő neki venereket (105). Eg közzölök zovarvant fel vdn, be tölte ecettel (DöbrC. 442). 3) Iris, arcus C. [regenbogen]. Hogy vizrel ez világ többszer el nem veszne, annak örök jegye az szavárván lenne (RMK. II.97). Isten Noénak meg íziré ő irgalmasságát, szovárvány lón az pecsėti (IV.255). Noénak szovárvánt isten mutata (V16). Láték angvalt, acki igen erős vala es ennek feien az égbeli szouaruan vala (Mel: SzJán. 265). Az szauaruanban az vereses tűzes színy azt hirdeti (Born: Préd. 9). Anuc örök iegyó az szouaruan lenne (Born: Ének. 348). Az üllő vala hasonlatos lattassal az szardis kőhöz es az szouaruan körülötte hasonlatos lattassal smaragdhoz (Fél: Bibl. II.168). Jelt is ada, az egen ualo szouaruanyt (Tel: Évang. I.158). Eünc örök iegyül az szouaruanf vette (Sztár: Vizöz. 132. Valk:

Gen. 5). Ez az en számaruányom az eghen (Vas: CatCat. 140). Bizonyára az fa annak előtte is ugyan fa volt és az szovárvány is szovárvány (MA: Tau. 1319). Az zaurvánnac meg szörző okait talállyác az bőlezoc az természet folyásában (Zvon: Post. 1.28). Az aegyptom-béli templomokban az ég színű szivárvány-bólt haitások alatt nem lakott más szentség, hanem egy mérges krokodilus (Fal: NE. 13).

Szivárványos: [siphone paratus; spritz-]. Szivárványos avagy feeskendő csőrögét süiti (Radv: Szak. 287).

Szivás: [suctus; das saugen]. A fejedelem a tabák füst szivást el-távoztató, mellyel az előtt él vala (Czegl: Dág. Előb. 30).

Szivattyú: [antlia; wasserpumpe]. A hajó fenékben a víz őszve folyván merítő szerszámmal, vízvezető szivattyuval merítetie ki (Com: Jan. 90).

Szivó: sugens, attrahens Kr.

vér-szivó: [animi duri, effertus; hartherzig, gransam]. Vveer zywo emberli ees chalaroth wr meg wtal (KulcsC. 7)

Szivód-ik: 1) attrahor Kr. [hinneigen]. Már aktor is szokása szerint magyarnak kiki feleségéhez szivódott (Monlók XXVII. 88). 2) [sensim convenio; allmählig ankommen]. A Tisza-Duna közti helyekből a mezői hadak nagy része hazasozlott avagy csak úgy is odaszivódott (Beres: Lev. 330). 3) [aresco; zu trocken werden]. Ma is hasonló szép idő volt mint tegnap, szivódnak is már az utak (Monlók XVIII.104).

[Szivogat]

Szivogatás: [sugitatio; das locken]. Az evangeliombéli (d)ességeknek nagyobb izi, kostonása és szivogatása, hogy sem mint akürmünek e világon (MHeg2: TOszl. 1.63).

Szivós (szijas PPB. szius Helt: Mes. 146): lentus, flexilis; weich; biegsam PPB. Szijas, nehezen törő fa: lignum leutum frangi; szijas vas: ferrum ductile PPB. Sükeres, szívos, lassú: lentus PPB. Az alyafa sziusb á töb fáknál (Helt: Mes. 146). Természet szerint a sok fa nem közt egyik könnyebb a másiknál, szívosb, tömtebb, tartóssab (Meln: JÉpül. 67).

SZID: maledico C. vitupero MA. [schelten, schmähen]. Valakit szemtől szembe szidni: *laedere os alicui PPB. Niehmel ragalmaztam, monctem, megrútoltam, bolondnak montam, zítam istenek neuenel, zítam atyokrol, anikrol, rokonságirol (VirgC. 7). Kezde íketh zydnya es feüdogotny (SándC. 29). Besthie kverwanak syttia (LevT. 1.6). Pulklokónak, eszem-nélkül esufondárossan bőfögőnek szid (Matkó: BCsák. 236). Száiguld az bástyához, az kapitány szidnya, esti denevéznek és lopónak lüja (Zriinyi 1.31). Ebből is ki tetszik állhatatlansága, szidta igen az érsokot (RákGy: Lev. 192). Illesházi cselekedetét senki nem dítári, sói póki, szidja érte (292). Ezeket az török Dunán innen rútal harogatta es mindenfelől szitkokkal szidta (Monlók VII.72).

ki-szid: [conviiciis consector; ausschelten]. Ha o tévő leszek s társaim meg sajdittyák, ki-szidnak a világból (Fal: NU. 278).

mög-szid: vitupero, inrepro, convicior MA. [schmähen, lästern]. Valakit erősen meg-pirongatni, szidni: *prosequi aliquem verbis vehementioribus PPB. Ki megzidángá attat anág annat, halállal hallon (MünchC. 84). A ki az ő atyát es anyját meg szidnya, halállal halyon (Helt: Bibl. I. Mm2). Mykoron Bechbe uoltunk, nehezen uoltam akoron es sokszor szyttal meg (LevT. 1.76). A puplikim akürmelly betsületes embert is sokszor undok motskos szókkal szólít-meg vagy ugyan meg is szid (Misk: VKert. 415).

őszve-szid: [conviiciis consector; ausschelten]. Elküldtem lovasokat s hát a mieink! Őszveszidim lármáskodó kapitány uranékot (Beres: Lev. 295).

[vissza-szid]

visszaszidás: [reerinnatio; zurückschmähung]. A farkasnak embertelen szitkait halgatással mulatom, mert egy száraz hazudsz, egy visszaszidás ezekre a felelet (Sall: Vár. Előb. 3).

Szidalom: convicium, opprobrium, opprobriamentum, vituperium, dirae C. probrum, obtrectatus MA. [schmähung, lästern, scheltung, schmachrede, schande]. Pironság, szidalom, gyalázat, probrum PPB. Jo ees gonoz zerzetősnek dicherej ees zydalmi (Wünlc. 351). Bozzusagot, gyalazatot, zidalmat valamit tudnak raita tenni, mind el tenek (WeszprC. 78). Megh tekintötte vr isten az the medősegődnék zidalmat (TibC. 115). Homan zenwez emny bozzwsagot es emny sydalmat (ÉrsC. 47). Az isten vtaloc az őrec szidalomra menec (Helt: Bibl. I. g3). Az isten el vőthe relam a szidalmat (Helt: Bibl. I. O3). Szidalom beszédőckel illeti (Helt: Mes. 193). Ne egyel itt meg az vtblan, mert nagy szidalomra lenne ez emnekem (272). Az mi atyánc vetkeyert vagyon mostan szidalomban Jerusalem (Born: Evang. IV. 186b). Valaki az ő bátyánc feleségét el vőendi, nagy szidalmat czelekedet (Kár: Bibl. I. 107). Nem merte ütet szidalommal illetni (Fél: Tan. 479). A fülükös nyelvek szidalmit nagy alázattal viselte (Pázm: Préd. 52). Szidalom, boszszübeszéd ne elegyedgyék a beszélgetésben (Pázm: Kal. 407). Ezeket az verseket nem szidalomra valo kedueből írta (Bal: Epin. 3). Szidalommal rúttani: conviciis prosciudere (Tom: Jan. 204).

Szidalmas: probrosus C. MA. [schändlich, schmachvoll, lasterhaft]. Fileim az zidalmas öföknek műetesölkel betelenec (NagyszC. 35). Az aldöt Jesus megaluztatec mind az zidalmas kereszt fanac halalanac nemeiglen (DebrC. 256). Zydalmas karomlasz zenvede (ÉrdyC. 536). Az idvezítő Krisztus adott nekem győződelmet, lerontanom atti szidalmas tévelygéseket (KrisztL. 16). Szidalmas volna nekőnce (Helt: Bibl. I. Q4). A ki megnyomorítja az ő atyát es anyát elüzi, az szidalmas es atkozot gyermek (SalMark. E8). Zalagos jozsagot tartani nem volna szidalmas (Ver: Verb. 144). Szidalmas lön az halal, mellyel minket meg valta (Born: Ének. 48). Valahol kevdlység vagyon, ott szidalmas gyalázások taláitnak (Pázm: Préd. 1011). Ne kövesd szived szidalmas szándékát (PhilKözl. IX.176).

Szidalmason: [probrose; schmähhlich]. Csak egy imegben ndvarról köhnyták, nagy szidalmason utezákon larejtyák (RMK. II.267).

Szidalmasság: ignominia, opprobrium MA. [schande, schmach]. Az zidalmassaguk miatta iucz az tyztesegre (VirgC. 92). Mikenen zennedel a te zent fyadon, hog ifen nag bozzosagot es zidalmassagot teznece (VitkC. 83). Atamsagot ellaguan nag zidalmasagal, ez vilagi emberre lenne (TelC. 69, 109). Ky az terentő wr istennek bozzwsagara, zydalmassagara pokolbely erdogót fogad tarsswl (ÉrdyC. 7b. 159, 569). Ylyethen zydalmassagokkal az yrasthudoznak ehayok zereht hordozhatyk wala (ÉrsC. 32). Míg lészen az én ditsiretem szidalmassagra (Szék: Zsolt. 3). Mind az őnnen sídoitol, mind kedig à poganoktol szidalomsaga feszítetet (Vallást. Eeij).

Szidalmasságos: [ignominiosus; schmachvoll]. Mindön bünöknee, zidalmassagos zegensege úlván meg-lattatie (NádC. 7b).

Szidalmatos: ignominiosus, vituperandus, probrosus MA. schmähhlich, schimpflich, schändlich PPB. Cristus ydwezeytenk meg alzatatot volth mind halálnak zydalmatos nemeiglen (WeszprC. 140). Nem az mi istenőnknee félelmében iartoké inkább, hogy nem mint a mi ellenséginc előtt a pogányoc előttis szidalmatos czelekedetben (Kár: Bibl. I. 1431. MA: Bibl. I. 563). Szidalmatos az sídokban hogy szotássá vőttéc, hogy az gylkost az nagy imupen elboezüssie (MA: Seult. 418). Gyalázatosb es szidalmatosb lenne az, hogy ha egymással gyűlölségben élőnce (652).

Szidalmatosan: [probrose; schmählich]. Távoztatok el tölem sirankozva, vigasztalhatatlantul, szidalmatosan (Lép: Ptlük. II.194).

Szidalmaz: opprobrio, reprehendo, vitupero, convicior, vitiligo, taxo, retaxo, incesso, incilo, incenso, bovino C. [schmähen, lästern] Szidalmazni: conviciando NémGl. 102. Egyeb bozzosagocott tebett es nagyobakat zydalmazuan mongyw (EhrC. 11). Kezde zidalmazni mend a varosocot (MünchC. 34. 66). Mikoron az testi rutsagot igen zidalmazna (VirgC. 37. 67). Az ő zolgay szidalmazak nala ötet (PeerC. 28). Az on zolgain örülnek, ti pedig zidalmaztatoc (NádC. 90). Hlogi a mi hitönket zidalmaznaia (DebrC. 20). Sem dycheeryek sem zydalmazyok (ÉrdyC. 590b. 596b). Kyk zydalmazathnak, ky zagattafhnak: qui malignantur, exterminantur (KulesC. 86). Minyaian fölette igen szidalmazzac az én lelkemnek beszédét (Helt: Bibl. I. C2). Valaki szidalmazza az wrnac nenét, meg ölettesséc (Kár: Bilb. I.111). Nagyon szidalmaz, kezéit mardossa (Göres: Mátý. 71). Az ki septében futvan valami fában megűtközik, az fát szidalmazza büntelen (Zvon: PázmP. 94). Ez oka, hogy engemet szidalmaz (Teleki: FLél. 6). Szidalmazni, szidalommal rutítani, bitván és ros szemmire kellő embereké (Com: Jan. 204). Az agész sokaságot annyira fel-indították, hogy mindnyájan sirtanak és szidalmazták is Pompejüst (Misk: VKert. 28).

mög-szidalmaz: vitupero, obtrecto, convicior MA. [mit schmähungen überhäufen]. Menden kegyetleneket meg zydalmazon (EhrC. 96). Istennek zeretev zerete meg zydalmaztalyk (tfo). Te nem akar ez velagba meg zydalmaztatnod (VirgC. 92. 80). Mykoron megl zydalmazta vona urnak neweeth (JordC. 109. 168. 476. ÉrdyC. 601). Meg haborvauak es meg ynduának mykepen borral elegvith es wnelky nynden bewehcegek meg zydalmaztateek (KeszthC. 297). Az wrac is meg zydalmazna érötte, monduán: im az vndoc számár (Helt: Mes. 273). Meg szidalmaztat mind az istent s miud az királt (Kár: Bibl. I.328). Amaz negyuen gyermekceek, kie Eliseus prophetat meg szidalmazác (Born: Préd. 87). Szabadon valakit meg szidalmazni: de plastro loqui (Decsi: Adag. 53).

vissza-szidalmaz: [revitupero; schmähungen mit schmähungen erwidern]. Mikor szidalmaztatnak, senkit visza nem zidalmaz vala (Fél: Tan. 185. 269).

Szidalmazás: vituperatio, opprobratio C. [schande, schmähung]. Krisztus szidalmazással és káromlással függött a kereszt án (ÉrsC. 70b). Hallottam sokaknak en kerüvlen lakozoeknak zydalmazassath (KulesC. 68b). Nagy szidalmazások (Decsi: Adag. 53). A hitelen sidok az ur keresztének lábánál állottak s ezer szidalmazásokkal illeték ötet (Mly: Préd. II.90). E káromló szidalmazást maga fejtől szegezi másra (SzD: MVir. 09).

Szidalmazatos: permiciosus Nyirkállai.

Szidalmazatoság: [opprobrium; schmach]. Nem esmeremeg az örökevalo bozzosagos zidalmazatoságot (NagyszC. 72).

Szidalmazdogál: reprehensio C. MA. oft schelten PPB

Szidalmazó: vituperator C. [lästere]. Szitkos, szidalmazó: ouvitiator PPBl.

Szidalomság: [opprobrium; schande, schmach]. Nagy szidalomságban, bolygóban maradánk, sok esztelenségben im mind megvakulánk (RMK. II.178). Semmi atoc es szidalomság ot nem leszen többé (Mel: SzJán. 534).

Szidás: vituperatio, increpatio MA. scheltung PPB. Job az zmben való szidás, hogy nem alatomban való czalárdás (Decsi: Adag. 285).

Szidogat: vitupero, convicior MA. [wiederholt schelten, lästern]. Kyk mynketh zydogotnak, wnelky yoth mondunk (Konj: SzPál. 56. Pesti: Fab. 39b). Szidogotak ötet es mondanak: to leg annak tanitania (Fél: Bibl. I.157). Az anyaláznak neuzeti alat minket pirongaci, ostorosz os szidogacz (Tel: Fél. 164). Szidalmazó vagy szidogató: exprobrans aut obloquens (MA: Bibl. I.499). Parancsolt is volt, hogy megoltalmazza őket, de még igen szidogatta (TörtT. VIII.229). Latom, de nem tudom, Lycáon tégedet miért szidogatot, mégis teszereted (Zrinyi II.125). Engem oldalban szidogattak (Monlrok VIII.378).

ol-szidogat: [vituperando repello; scheltend wegtreiben]. Sok fortelyezási után előle el szidogattya (Bartha: Krón. 50).

mög-szidogat: vitupero, convicior MA. schelten, lästern PPB. Intette volna, hogy semyth ne indetana, amazokra fordolvan megys zydogatta volna ewketh (RMNy. II.189). A ki mást meg-szidogat gyermek-korában, magadat gyaláz öregkorában (Pázm: Préd. 206). Semeinek megveszett akarattýit isten hajtotta arra, hogy Dávidot megszidogattá (Kereszt: FelsK. 41). Ezt a számár zolgámat valamely gazolkodásért megszidogtván, azon éjszaka elszökött. 1760 (Hazánk I.375).

Szidogtás: convicium, vituperium, vituperatio MA. [schmähung]. Vért ont az keülyeknek hartoc és azoknac szidogatosoc nehéz hallásra (Kár: Bibl. I. 668b).

SZIG-ET (zeget BécsiC. 72): insula C. MA. insel PPB. Silua hothzigeth (ZichyC. I.237). Insula Gendzozygeth (II.93). Cosma de Zygeeth (III.645). Ewtett wotne által az tonak nemynemew zygetebe . . . Zent Pferenczet az mondt zygethet által vyue (EhrC. 26). Asnerus királ minden földet es tengerec minden zegetit tene ado ala (BécsiC. 72. 163). Az Dumanak zygete, mely zyget az idetev fogua neuzeteteek zyz Marianak zygetenek auag bodog azon zygetenee, mert annak elevte mondatyk vala nyulaknak zygetenek (MargL. 4). Meg ertuen, hog eelne megk ket zaz zwz a palmaia neuü zigedben (DebrC. 61). Ez ymepnek epistolayaat yrta meg Janus ewangelista Patlmos zyghetben (ÉrdyC. 551). Az Gamarya newew zygetben egy papal menne (ÉrsC. 345). Ezekől teryedenecki a poganoc szigeti az ő földeken, mindenie az ő nyelue, nemzetsege es uepe szerent (Helt: Bibl. I. D1. Helt: UT. 5). Két csólnakon Duna szigethe jutának (Ilosv: Toldi 5). Eg szigethben beezköduen aligh lehetenk megtartoi az czionaknak (Fél: Bibl. I. 226b). Szigetnek az orránál csinált jó sánczot (Monlrok XV.525). Azt a szigetet a Dunán mind ez nái napig szent Margith aszszony szigetinek byák (Pethő: Krón. 58). Minden két óra mulva nagy szép szigetekre találtunk (Mik: TörL. 365).

fél-sziget: peninsula C. [halbinsel]. Fél sziget, tengeri szegelet: cherronesus PPBl. A föld le-iró a tartományoknak helyeshetéseket le-irja, mellyec legyenec tér földön, szigetekben, fél szigetekben (Com: Jan. 171).

sáncos-sziget: [insula vallo munita; verschanzte insel]. Azután egymihán tartományt bójára, az sáncos szigethe Nitomba méne (RMK. IV.187).

Szigetbéli: [insularis; insularisch]. Len fratreknek helye ky mondatyk zygethbelynek (EhrC. 28). Zigetbéli kiralog aiandekokot aianlonak (DöbrC. 135). Kyról wy mond romayaknak yrth leweleben és Ffyllypis newő zeeghetbelyeknek meg azonkepen (ÉrdyC. 377).

Szigeti: insularis MA. zur insel gebörig PPB.

Szigetség: [insula; insel]. Ez zygetseg oltalmazny my kesvesek vagyunk (LevT. I.207).

SZIGONY: fuscina C. MA. fuscina piscatoria; fischergabel PPB. Szigonial által furhadd e az ő pofaiat vaq kopöltöiát (Mel: Jób. 99). Meg ralkhatod-é borgeckal az czethalac bórét,

avagy szigomnyal az ő fűtét (Kár: Bibl. I. 537b). Szigonyokra, czészekre és fűstőlő szelentzékre (tisza aranyat ada (MA: Bibl. I.383). Ezekbe vevel, hogy az nylnak szigoni volnának (Forró: Curt. 568). A husoknak tajtékját a fűző kalánnal le-hánya, a vas villával avagy szigomnyal ki vonnya (Com: Jan. 82). Ördög szigomnya avagy káromkodásnak lelkétől eredett tanítás (Szentp: ÖrdSzig. Ciml). Hegey szigonyu, szüros tövis-veszőkből fonatott a Christus koronája (GKát: Vált. II.395). A esontokba hatván szigomnya éléknek, nem lehet ki-gyömi ezeknek (GyöngyD: Cup. 604). Szigomnyal-is szokták fogni a balatskát (Könyi: HRom. 153). Jön tegezze, s töltött nyilas puzdraival, végein meg kent szigonyíval (Gvad: FNót. 120).

Szigonyocska: fuscina C. MA. kleine gabel PPB.

Szigonyos: cuspidatus, aculeatus Kr. [zackig, spitzig]. Szigonyos dárdatka: sparus C. MA. Egy hosszú nyílú ember érközék, kitől szigonyos nyíl elővételék (RMK. IV.150). Tüzes, éles és szigonyos nyilakat készített (Nagyari: Oth. 218). Nincsen semmi gyálfalat, melynél nem szigonyos az, az mellyel az istennek lelke terhel az Antichristus (Toln: Vigaszt. Előb. 24). Láudsát kap Diána s-azt hozza magával, hogy által-szögezzé szigonyos vasával (GyöngyD: Cup. 600).

SZIGORÚ: afflitus; bekümmert, betrüft PPB.

SZIHÁTÚ [sz.ög-hdtü?]. A szekér előtt négy szihátu fakó ló vala (ErdTörtAd. I.133).

SZÍJ (zywyat JordC. 454. zjw LevT. I.229. zjbol DomC. 294): corium, lorum, ligula MA. riemen PPB. Nem vágok melto hű sarwyauak zywyat meg oldoznom (JordC. 454). Nem vágok melto, hogy megh olgyam hű lababelynek zywyath (625). Verek vala ev magokat zjbol chynalt gombos ostorokkal (DomC. 294). Némellyec szial keményen meg kötözic (Cis. B). Az kötöst el kerem Marko wrantwl, azhoz wolth kedh zjw wekon yrhabol chinalva, az kedh zal yrha zyw nem bochatta föl az derekarol, ez zjwoth az tartotta helen (LevT. I.229). Meg vomi a sziat: calculus reducere (Deesi: Adag. 34). Egy darab szíjért kellett fizetnem 1 ft. 60 d. (MonTME. I.244). Selyemmel ezírázott majez vagy szíj volt, az kivel felkötötték (MonIrók XI.353). Az lovaknak az üstököt szíjival avagy szironynyal felkötötték (367).

bocskor-szíz: [lorum peronis; schuhriemen]. Az törököknek 6 szál bocskor szíjat vetniük (MonTME. I.94).

ekékötő-szíz: colum MA.

eresztő-szíz: 1) [averta, pectorale; brustharnisch?]. Vagyon egy ezüstös nyakban vető eresztő szíjjam (Radv: Csal. II.287). 2) lorum vertagomum; jagdkoppel PPB. Agár-eresztő szíz (Radv: Csal. II.103). 3) [vinculum, ligamentum; fessel]. Rab vagy eresztő szíz (Vect: Trans. 22).

gyeplő-szíz: [lorum habenae; leukriemen]. Minden lova mejon fel, a rúd szöge hullyon-el, repedgyen a gyeplő-szíz, pintze-tokja folyon ki (Thaly: VÉ. II.131. Fal: Vers. 872).

hát-szíz: averta C.

hermec-szíz (hermene szíz MonTME. I.382): [lorum citellis dependens; riemen am sattel]. Leánykáknak hajok mint az hermet szíjhoz szinto-oly kíméletlen kötöttetek nyereg fához (Paskó: FSir. A4). Egy pár szironyos hermez szíz (TörtT. XVIII.257). A mi időnkben sem ló sem marha s még csak egy nyereg vagy egy hermeczszíz is oda nem vezett (MonTME. I.382).

hordozó-szíz: [lorum gestatorium; trageband]. A mennyit ketten vihetnek taraglyán, annyit vihet egy, tolván maga előtt a talicskát az nyakban akasztott hordozó-szíjjal (Com: Orb. 133)

jávorszíz: lorum urinum, lorum de corio urino: auerocel haut, gemsehaut, elendsefell PPB. Az javor szí is igen jó, ha a hasára köted (Cis. O3).

kard-szíz: lorum gladii SI. [säbelriemen]. Tetétől fogva talpig néelban vala, a kard szíját drága kövekkel megrak (Fal: TÉ. 637).

kengyel-szíz: lorum scandularium, equestris scamula lorum; steigbügelriemen PPB. Isméglen egy nyeret, kengyel szíját, egy hevedert vettem (Radv: Csal. II.19. VectTrans. 2).

kötő-szíz, kötöző-szíz: amentum MA. ligula scortea PP. zügel Pest: Nom. III.102 [ledergürtel]. Kötöző szíjakkal öszszoritnyuk magunkat (Com: Vest. 84).

láb-szíz: [pedica; fussriemen]. Láb-szija a karuly-madárnak pedica, emissarius funiculus falconum, injecta pedibus lin PPB. A sólyom szép madár, bősüllik ötet a fejedelmi embere de azért lábai kötve és láb szíjakkal nyugázza vannak (Pász Préd. 30). Öszve-gyűjti népet Neszter-fehér-várnak, láb-szíjjal készített most fogott solymának, hogy azzal üdvözlye győzmet urának (GyöngyD: KJ. 424).

pánt-szíz. Hol függnek a hintók jobban a pántszíjakra Olasz- vagy Franciaországban (Fal: NU. 331).

rab-szíz: lorum quo captivi ligantur Kr. [sklavenfesse]. A gonoszszig fogságba ejti embert és lánuk rab-szíjával s lánzával kötözi (Pász: Préd. 765). Hon vadnak rab szíjái magában meg hasonlott augustana confessio gülenéz hadán (Bal: Cslsk. 138). A lánuk köteleivel mint meg annyí r szíjakkal bennünket megkötöz (TKis: Pan. 25). Rab vagy eresztő szíz (Vect: Trans. 22). Tett ígéreret, rabszíjat vetett, ilyen parolája (Anade: Vers. 216). Kik szabadságnak oslapot emtek, azok is rab szíjon alatta hevernek (Orezy: KöltSz. 43).

saru-szíz: corrigia Nom.². 453. [shuhriemen]. Kinec meg vágoc melto megodanom ő saruinae zyat (MünchC. 71).

szablya-szíz: balteus C. [säbelriemen]. Szablya-szíz, goperd-szíz; sneucigulum; heveder ő, pártá ő, szablya-szíz; balte PPB. A kard a bogláros övre: szablya szíjra fel függesztö (Com: Jan. 147). Bagaria, kiből szablya szíjat szabhatni (ÖtsMe. 49 vsz). Törvényeket szerezen, a mellyekkel meg-zaboláztassa a káros pompa kocskiban, szánakban, boglyáros szablya-szíjjában (Teleki: FLÉL. 95).

szalag-szíz: ligula Nom.² 153. PPB.

szoritó-szíz: [corrigia; schuhriemen]. A cipolesnec talp két füle és kötői, szoritó szíjai vannak (Com: Jan. 100).

[Szíjaz]

Szíjazat: loramentum Kr. [die riemen]. Nyakán mind szíjazatja veres bársonnyal bélelve (Fal: TÉ. 638).

SZIKACS: [assula; holzspan]. Apro száraz szikacsot fogásot rakosgatnak a tüze (Mogy: 6Jaj. III.41).

SZIKKAD: siccor SI. [trocken werden]. A káposzta száraz és szikkat helyeken terem (Sad: Kert. 289). Szikkad türos has, a pófák apadnak, bé-esnek a szemek, az orez hervadnak (GyöngyD: KJ. 414). Czombjaim szép husosak, tojések voltak, ugy hogy az ösztvér-égnök, szikkalt szárazságnak nem mondhatott (Bethl: Élet. I.153). Az utak is néhol szikkadni kezdettek (MonTME. V.242).

mög-szikkad: [aresco; austrocknen]. Zerelmetes, kedvela nyudeneknek latasára, nyayasságára, megl zykkad vala ez wylaghyaknak wtulattyara (ÉrdyC. 329). Meg zarak zykkad az en eröm (586).

SZIKKASZT: [sicco; trocken]. Az máj meleg idő alkalmásint szikkasztja az utakat (MonIrók XVIII.24).

Szikkasztás: [siccatio; das trocken]. A butykosoknak szikkasztása, a vásott gégeknek üttüzgetése nálok késedelmet nem tud (SzD: MVir. 358).

SZIKLA (zykra Nagysz. 331): rupes Kr. [fels]. Mikeppen vagón a zykra a tengőr középföldi, azonkeppen istennek irtalmassága embőrköncz gonoszsága ellen (NagyszC. 331). Zent Pal apostolnak mondása zerent Cristus való az zykla (CornC. 231). Ez a kew, kyt megl waltanak az rakook, leen az zeghletnek feyezety, otalomnak kewee es tantorodasnak zyklaya (JordC. 847).

kő-szikla: saxum, cautes, scopulus, rupes C. petra MA. fels PPB. Kősziklából való: saxens; kősziklaa változato: saxificus; kősziklan lako: saxatilis C. Meny amoda az kő zyklához (VirgC. 46). A kew zyklak megl hasadoznak (WinkIC. 85). Yne oethi aall megl az kew zyklan (JordC. 72). Epeytyw hazat az erőss kew zyklan (374). Kőrwl nagy kew zyklaknak es zakadasokkal beewes (ÉrdyC. 579). Az wdeuwe adatek nekyl az wyz az kew zyklabol (ÉrsC. 368. 47). Eyel wontak fel az kő szyklarol öketh (LevT. I.133). A ki eppitöte hazat az kősziklan (Fél: Bibl. I.11). Hogy a hajó kősziklákhoz avagy csekélyekre ne akadgyon (Com: Orb. 183). Kőszikla kemény szivét a törvényel gydörje (Czegl: MM. 200). Nem hajlott mint az ág, mint kőszikla állot (Zrinyi I.35).

kősziklás: scopulosus, saxosus, saxetum, confragosus C. felsig, steinig PPB. Kősziklás föld, mellynek nints sok földé és noha gyorsan ki-él ebben a mag, de mivel gyökere és nedvessége nintsen, el-szárad (Pázm: Préd. 345).

SZIKRA: I) scintilla C. favilla MA. funke PPB. Hamar megaludt szikra: favilla; tűzes vasról ugró szikra: stricturae C. Mikeppen sebösségős tűznee zikraia felfutának vala (NádC. 87). Ha minden tagone változtatnanac fieler, mennel kisebb szikraiat ő diősegenec megem mondhatnec (NagyszC. 282. DebrC. 625). Szikra jöve ki a kősziklából (JordC. 329). Az lelky ysmeretnek zykraya megl ysmerly vala, ny dolog az leeleknek rawara vagon (ÉrdyC. 25. 507. 557). Miglen én magamban csak egy szikrát érzek, mindaddiglan hozzád nagy hűséggel őszek (RMK. II 49). Az szikra széennek az ő fiaí es porney da fel repülnek az ég felé (Mel: Job. 12). Kialuszik bennünk a bűnre kiszű gonosz gerjedelemnek szikrája (Fál: NE. 46).
2) [exiguum; bischen]. Meely twdomannak egy ceppee es zykraya nagyob, honnem ez vylaghnak myndden bölcheesseeghnek neelseege (ÉrdyC. 557). Ha az igassagnac még ezac egy kis zickra bennetec vagon (Vallást. Nuuj).

[Szólások]. Az arany nap s eziüst hold csoda sebességgel forott és szikrát hányt (Fál: TE. 677). Szikrát üt a aripája, nagy városn nézik (Amade: Vers. 105). Mibelyt csak zikráját vehetik is a tractához való hajlandóságoknak, elytelenségeket vetnek elő (Bercs: Lev. 58).

[Közmondások]. Gyakran kis szikrából gerjed nagy láng abból Kisv: Adag. 150). Hozzá szoktak a tizgány gyermekek a szikrához (471).

tűz-szikra: [scintilla; funke]. Ez tűzszikráknak szapora hullásával elmulván nagy lövöldözések hallattak egy fehér ellőben az égen (Bercs: Lev. 512).

vas-szikra: [stricturae; funke]. A vas szikrác ki-szőkellece (Com: Jan. 104).

Szikkácska: scintilla C. [kleiner funke]. Nem vesztegel z szent lélekis, fellonallya az hitnec szikkácskáját (MA: Scult. 60).

Szikkás: favillaceus MA. voll funken PPB.

Szikkáz-ik: scintillo C. MA. funkeln PPB. Lata az tűzes asat zikkázni (VirgC. 37). Mindön tyagat he vernec zikkazo

tizes vassal (NádC. 100). Mikoron közelgetneenek Bethlem felee, nagyon kezdte zykrazny az cyllag (ÉrdyC. 66. 380. 511). Ha lyk egyebeket ygassagra tanoythnak, olyanok leeznek myuth az zykrazo cyllagok (560). Tlyzes zynw wylagossag mikoppen az napnak kereksege eegween, zykraszwan (ÉrsC. 158). Zeen w orclayabol zykrazel (KulesC. 28). A feltámadás után az igazak testo olly fényes lézen mint a felső égben szikkázó és ragyogó tsillagok (Pázm: Préd. 412). Szikkázniak a kardok, magokon merő vas nagy messziről ragyog (Zrinyi I.133). Naponként szikkázzon elméd jobban s jobban (Fál: UE. 491).

által-szikkázik: [perluceo; durchschimmern]. Ssakkjának hasadékjain által szikkázniak mérges szemei (SzD: MVir. 215).

el-szikkázik: [dispergoz; sich zerstreuen]. A nem akaró fél azért nagy szidalmazzással elmenétek, a városról inide-amoda elszikkázának, búdosának (ÉrdTörtAd. I.75).

Szikkázás: scintillatio C. MA. das funkeln PPB. Lón tűznek nagy zikkazasa (VirgC. 22). A fényes nap-lelet-után az égi tsillagok szikkázása megl nem tetszik (Pázm: Préd. 537). Az erodendő bűnnek taplója tellyességgel belőlünk ugy ki nem aluszik, hogy annak semmi szikkázási nem wltának (Pós: Igazs. I.502). Meg esméri Amor szikkázását (GyöngyD: Char. 180).

Szikkázdogál: [scintillas jactito; karglich funkeln]. Kikben noha nem langalhat az hit, de ugian szikkázdogál azért néha néha (Csanaki: Dögh. 107).

Szikkázol: [scintillas jacto; funkeln]. A kardok tsapási széllyel szikkázoltak (Könyi: HRom. 183).

Szikkázttat: scintillas elicio Kr. [funkeln lassen]. Az ütés szikkázttatta a hideg követ, a metszés gyümölszötteti a szőlőt (Pázm: Préd. 686). A vadások tűz-köveket szoktak magokkal hordani és a farkast meglátván, azt szokták tűzzel szikkázttatni (Misk: VKert. 180).

SZIL (szili-teluk Czinár. zyul ZichyC. II.24): ulmus MA. ulme, rüstholz PPB. Szilfa erdő: ulmarium C. Zyl, locus, arbor 1251 (Czinár). Metam, in qua sunt due arbores se simul necentes wlgariter zyul et sent dicte (ZichyC. II.24). Arbor wlgzo zyl vocata (126. 147. 162). Argulus, qui dicitur aprouseyl. 1268 (Knausz). Árnyékot tartnac a bárs fa, plátán fa, szil fa és egyéb széles levelű ágas bogas fák (Com: Jan. 19). A szilfa levelei enyves erejűek (ACsere: Enc. 232).

Szilás: ulmarium, ulmetum MA. [ulmenwald]. Villa Scilos 1221 (VReg. 369).

SZILÁGY: [pentinax, obstinatus; hartnäckig, starrköpfig]. Szilágy, kemény nyakú: labeone insaniör (Kisv: Adag. 259).

SZILAJ: petulans, lascivus C. petuleus MA. effrenus, effrenatus PPB. nutwillig PPB. [zigellos]. Bujaságra való tisztatlan kívánság, zily gerjedezés: tentigo MAI. Az szilai lonakhoz illik feiet razuan haiaí idestona hanni (Erasm: Erk. 17). Nem hasonlíthatnának, a mint szokták, valamely fortélyos és szilaj lóhoz (Alv: Post. 162). Vad és zilaj lelke szelédülni, meg-alozdni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Az isten az ő gond viselésénee zaboláján tartya az embereknec zilaj és el-vetemedet indulat-tyokat (Pós: Igazs. II.39). A vad pogányoknak némely szilajabát reá dühösítvén (Taru: Szents. 145). Hogy az hitetlenek kedvekre ének, olyaten az, mint mikor az zilay tulkok hizlaltának a meg öletésre (Páp: KeskÚt. 5). Mint az szilaj kosok ök nem türkölőnek, patvarbeszédkek sem nem zörgölőnek (Thaly: VÉ. II.123). A természetű gonosz, a testnek zilaj engedtlenségében, bujaságában, szokta ki-adni ő-magát (Bod: Lex. 93).

Szilajkod-ik: lascivio PPB. [imbündig sein]. Ne szilajkodgyunk mint a vad tulkok, hanem társunktól tanulván szelidek

legyünk (Bíró: Micae. 297). A tehén az ő megfolytatásának idején igen meg-búsuló és szilajkodó állat (Misk: VKert. 120).

Szilajság: petulantia, lascivia, protervia C. feroeitas MA nuntwille, geilheit PPB. Szilaisag, latorsag (DictaGr. 40). Le-vet-keztenek minden mezei szilajságot (DKal: Ker. 255). Nem az istent, hanem az zilayságot es testi faytalanságot kedvelik (Lép: PTük. 1303). Az üveit tanítsa békéséges tűrésre es az ő zilayságokat zabolizza (MA: TAn. 199). A tudomány azon kos, melly által még a vadparaszt emberek szilajsága-is szépen meg-szelidül (Misk: VKert. 35).

1. [Szilajul]

mög-szilajul: [ferocio; wild werden]. A ló néha meg-vadul, szilajul (Com: Jan. 42).

2. Szilajul: [effrenate; unbändig]. Nyakra vonással, szilajul vagy kényessen esolekeszi az ő dolgait (Com: Jan. 196).

SZILÁL: ventilo, spargo, dispergo, SI.

el-szilál: [dispergo; zerstreuen, zersprengen]. A mit te irásodban sok tsapodár, kajtor beszédekkel emitt-amott el-sziláltul, azokat boglyájában raká (Pós: Válasz. 27).

mög-szilál: [penicillo tergo; abbürsten]. Paripákat Jarasz-lón eleget találui, csak az ki bemegyén, jól megismerje, mivel igen meg szokták nyugotni, szilálni (RákGy: Lev. 222).

SZILVA: prunum C. MA. pflaume PPB. Szilvát is küld-hettem volna Kduék fejér érettet (Nád: Lev. 76). Szilvat arul-tam (Com: Bal. 16). A szilváknak sok féle külöbségekrül sokat írnak némellyek (Lipp: PKert. III.176). Olyan nagy szőlő tőt láttunk vala, mint egy nagy szilva (Mik: TörL. 5). Csossz elé szilvalé tégéd is megborsoznak (Fal: Jegyz. 922).

apró-szilva: [pruna cerasaria; kirschenpflaumen]. A ná-s-polyác kövesec, a tengeri barackkoc, apró szilvác csontosoc (Com: Jan. 20). Az apró szilvát óltással jobb szaporítani (Lipp: PKert. III.175).

árpáva-érő-szilva: hordearia pruna PPB.

aszú-szilva: [prunum pressum, siccatum; getrocknete pflau-men]. Az asszi szilvát mosd meg meleg vízben, főzd meg ér-sen (Radv: Szak. 198). Assziszilva véka mo 222 (MonIrók VIII. 424). Asszi szilvákat is vett Reyner uram (Radv: Csál. III. 29) Két negyed asszi szilvát vöttem (MonTME. 1221).

bába-szilva: prunum uredine vitatum Nom.² 87.

bésztercei-szilva: prunum Damascenum MA. prunell PPB. Az nyers bésztercei szilva mikor megérik, hámozd meg (Radv: Szak. 199). Első helyt foglal magának a bésztercei szilva, a kit magyar-oroszai szilvának hívják (Lipp: PKert. III.177).

böröny-szilva. A gömbölyű-szilvát, a kit némellyek böröny szilvának neveznek, némétül bruner zwespen óltással job szaporítani (Lipp: PKert. III.175).

dobzó-szilva, dobzódó-szilva: [pruna cerina; wachspflaumen]. A náspolyác kövesec, a tengeri barackkoc, fejér szilvác: dobozoc csontosoc (Com: Jan. 20). Lével apró sárga, kit hideglélő, dobzódó szilvának-is neveznek azért, hogy ha valaki ebben sokat eszik, hideg lélest szerez (Lipp: PKert. III.177).

duránci-szilva: [pruna Damascena; damascenerpflaumen]. A náspolyác kövesec és a duránczi szilvác csontosoc (Com: Jan. 20). A duránczi szilva mikor jól meg-érik, igen édes, hosszúkás (Lipp: PKert. III.177).

fehér-szilva: prunum coreum MA. wachstartige pflaumen PPB. (Com: Jan. 20).

kökény-szilva: prunum silvestre; schlehen PPB. A le-barackkoc, fejér szilvác, kökény szilvác kemény maguavac (Com: Jan. 20).

lőszemű-szilva: pruna asinina PPB.

sárga-szilva: prunum hordearium MA. gelbe pflaumen PPB. Vagyon más öreg sárga szilva, mint a barackkoc (Lipp: PKert. III.177).

sozó-szilva: prunum agreste MA. wilde pflaumen PPB.

vad-szilva: prunum agreste MA. wilde pflaumen PPB.

vörös-szilva: prunum Ibericum MA. spanische zwetsgen PPB. Találkoznak apró, hosszúkás, vörös szilvák is (Lipp: PKert. III.177).

Szilvás: prunetum Kr. [pflaumengarten]. Terek János szilvásban áll vala, hogy az tereket őlt meglátta vala, vitéze-ránódította vala (RMK. III.185). Láttunk a szilvásban, mi-loppal ettél (Fal: Ének. 199b).

1. SZÍN (szén Tel: Evang. 1.271. sziny EszT: IgAny. Lép: PTük. 1.115. szín ÉrsC. 536b. szín 1626. KCsepeg. D. 1) color C. MA.farbe PPB. Legien az ruha mynd körül n-kwryeközöt kwlwmb kwlwmb zynekel (VirgC. 146). A tyza se-fonalnak zyne soha annak wtanna megl nem yew (ÉrdyC. 59) Midőn a teyet ky ötöd walany edenből, a zyne az eden-marad, az wyznek nem marad semmynemő zyne (ÉrsC. 537). Nemes edén, kynek zyne soha meg nem herwad (Thev. 96). Sötét, föld, homályos, barna szín (Com: Jan. 63). Szín: nificat nobis colorem (Otr: OrigHung. II.113). 2) simago; bild. Meltoltással ennekőm te zolgadnac atte kenodnac tyztölen zynet, zemelyet, hasonlatossagat zvyemre es testőmre nóm (NagySzC. 102). Lehetne valami szine ez ő magyarüzattjok-n-de az igazságnak semmi szine, semmi képe nem lehet ér-meken (GKat: Titk. 236b). 3) facies MA. [vultus, conspectus gesicht, angesicht]. Vimagye mend szentűnt, lug legene-c-n-seged uromc szine elűnt. HB. Vr fordila teread ý zent zinet (Vir. 19. 3. 26). Hogh haladod ideyeen zenth zyneth lathassad (Wink. 122). Vram te zinednek vilaga mi raytonk tegezven vagón (Léki. 13). Minemű zlut viselt legén Cristus a koserűsegős ken z-vedesnac ideyen (NagySzC. 1). Vyuen etotet az felséges istem zyne eleyben (DomC. 116. 187. 17. 2). Neozyk en atyam zynet (JordC. 416. 588. 775). Myre vonzod el entűlem az zeep vygassagus zynődet (ÉrdyC. 509). Myre fordoytod vala nedet az feldfele (566). Ur isten teremőtte az embert zyneenek hasonlatossagara (596). Zomow zymel tőkeenthw-ow reaya (633). Zynet el waltoztata ő előttek (ÉrsC. 13). rezyed een vtamath zynednek eleybe (KulesC. 7). Elreylet az wr isten szine előtt: abscondit a facie domini dei (H. Bibl. I.B). Ezokaert Cain igen meg haragnuec es szine n-ualtozec: iratusque est Cain vehementer et conceidit vultus e (Helt: Bibl. I.B2). Az istennek színrül színre valo latasa (M. SzJán. 203). Az warnegyze zynyro ydeszom (LévT. 184). Ha-lunknac utana aggyad nekűne úr isten szent szenedet lath-mnc (Tel: Evang. 189). Az isten, az ki előtt az meynyel leh az ő szineket befédie (MA: Scult. 667). Kőnyhullatásimot szű-eleibe vőttem (Illy: Préd. II.188). 4) [forma, figura, habitus persona; gestalt, das äusserer]. Münd ruháokban mynd zyne-k-basonlatosak valának (VirgC. 102). Lathwan Abagarus, ho-Xpnsnak zyneet awagh zemelyeeth nem lathabnya, nemyuet-kep írthi bochata llushoz, hogh vronknak kepeeth yrva l-hatnaya (WinkC. 283). A tengőrbeli leai zyni halnak ő hang-eldűsegős zeep eneklesy (NagySzC. 63). Kynek sem zawat n-hallottatok sem zyneet nem lattatok (JordC. 640). No yteell-tek ezak zymzerenth (649). Vteleek zymereften zymel Judent-ulo egyházaknal (ÉrdyC. 373). Tyztasagus vala ew teste, ý-velke, elmeeyo (531). Kezdeő zymet, zemelyeet neszny (53)

Salamon orozlan keepeth es ókór zynth es kerwhyn angyol zömelth iratta wala fol (ÉrsC. 227). Urulnak zyne ombóri kez nélkül irattatot (TihC. 21). Külső és látható ábrázatban, érzékenység-alá vettett színben Kristus urunk maga vérszen szímet az utolsó ítéletben (Pázm: Préd. 9). Az ember színedet, az isten szívedet látja (Pázm: KT. 32). Látom, hogy ti az én színem alatt akartok minden hatalmat cselekedni (Monlrók. III. 198). **5)** [species, forma eximia, decor, venustus; schöne gestalt, schönheit, anmut]. Nem esec le íbactol, de Judit ő orcauac zineben fejte meg őtet: specie faciei suae dissolvit eum BésiciC. 45). Nem leletteték hozzaa hasonlatos azzony alatt zynnel, teketettel, zeepszeggel (ÉrdyC. 660). Színődet, zepszedet hogy megh latam (CsomaC. 11). Sokkal küllömbözik attul e színed (22). **6)** [species externa; das äussere, schein]. Csak önet viselik ő hivataloknak (CsomaC. 119). Az keresztieneknek czac színet viselik, ereit pedig meg tagattak (Fél: Tan. 24b). A kenyérnek színe alat (Tel: Evang. II.411b). Az masic esze, mely színnel inkább, hogy nem mint haszonnal lazik ala iobnac, vgy mint ren helyeckel es bazakcal meg ekcsitua ala, Adherbalnac iuta: illam alteram specie quam usu potieram, quae portuosior et aedificiis magis exornata erat, Adherbal possedit (Decsi: SallJ. 15). A farkas színt meg változtatyc kiüfil (Mon: Apol. 3). Chac színe es külső képe vagyon ulatoc az istenességnek (322). Az ő mondásának az egész sz. ásból csak színnel-való bizonyosságát sem nyújtja (Pázm: LuthV. 5). A cselekedetnek színet nézi (Ker: Préd. 34). Kik csak a zínről téznek ítéletet, akkor veszik észre, hogy megcsalatozok, mikor székét s belét látják valaminek (Fal: UE. 440). Két-tele a barátság, egyik telles igaz, a másik tsak szíre es löre való (445). A nagy tiszt meghozza a szíre való tekintetet e nem dicsekedhetik mindenkor annak, a ki viseli érdemével (58). **7)** [modus, ratio; art, weise]. Az szerenhe egy előben sudálatos jó színnel mutatá néki magát (Pázm: Kal. 441). hogy valami színnel ezeket meg fejteggessék az atyafiak, azt pondgyák (542). Nemis nevezhetni semmi színnel mást, ki ebben az ecclésiában állandó tisztiben Sz. Péternek successora lehetne z római pápa-kivül (658). Itt mi nem mulatunk az Ngod méltó ieséretinek színe meg adásában. 1613 (KNagysz. D2.). **8)** superficies C. MA. [oberfläche]. A kirali palota faluac zinen (BésiciC. II. 222). Megh wyoytot a feeldnek zyneeth (WinklC. 37). Heczetek be mynd zynül az vydreketk vyzzel, es be teltek hnynd zynül (JordC. 627. 748). Melien tartaiac meg [a sebeket] agi csak a test zínön (DebrC. 34). Az vton neue ezebe, hogy vyz zínön iart volna (223). Mynden yo zzew venerekkökkel zynewi telles (ÉrdyC. 432. 124. ÉrsC. 519). Mikoron az mely zinekac színeac be fagy (Kár: Bibl. I.536). Kie ez földnc zinyén adnac (Kules: Evang. 16). Es megszáradot vala az földnc zíne (MA: Bibl. 17). A szén tsak színeac szelyes vonatbol allo olog (ACsere: Enc. 52). Szín szígnificat nobis colorem, item aciem vel superficiem (Otr: OrigHung. II.113). Setéség vala z mélységnek színen (Ily: Préd. II.67). Aranycséze, ki szízig töltve vagyon borral (TKis: Pan. 65). Ninesen a föld színen ekintetre méltóbb úr annál, a ki maga magának ura (Fal: E. 366). A hosszú idő nagy változást tett a tartományak zínén (Molu: JÉpül. 16). **9)** [exquisitum, optimum rei alicujus: as beste, das vornehmste]. Szín-must: *mmistum livivium; tisztior, szín-bor: merum PPBl. Hozanak neki egy sült hal rezes s mez zint (MünchC. 168). Az te emlékezőtőd az en zamban minden meez zynnel edesb (NagyszC. 132). Vrnak íteletj miznel s miz zinnel edeshec (DöbrC. 40). Vrnak ytelety bizonyok, vlesek meeznek es meez zynnek fellette (KulesC. 35). Tizen iolez ezer embert vñeac fogua el, de mind a nepnac a színt szék: Krón. 43). Az masik azt monga az ű hytyre, hogy zyn ep nynehen harom ezeren (LevT. I.165). Válogatot szín nép mind egygic vala (Cserényi: PersF. 65). Nem az alávalója az emességnek, hanem az színe (Monlrók III.150). Az isten giorta az nepnek színet es derekat az fogsagra vitette (Fél:

Tan 460). Az első anyaszentegyházának színe az ő partokon volt (Pázm: Kal. 151). Jui nekem László királynak, oda színe magyarságnak (Sámb: Isp. 85). Szín nemosság az kit papirosson vész (Éay: Gím. 16). Itt veszet el ogész Bosznának eroye és színe (Pethő: Krón. 173). A jók jókhoz szelidülnek, a nagyok nagyai a nagyok színnel tartanak (Fal: UE. 369). **10)** praetextus, praetextum C. MA. [schein, vorwand]. Édős zymek alatta keserü mergekkel itattal (NagyszC. 64). Donaciokat kulduatnac vala a királyoktól külemb külemb színeac és okoc alatt (Helt: Krón. 55). A szeretet ne legyen színszerént való: dilectio sine simulatione (Ihelt: UT. 7). Czak színnel vagy hozzam (Mel: SzJán. 133). Színnel iamborok (222). Vendég színnel ellenségem be szálla (BFaz: Assz 17). Sok szín beszédecelk ő meg csufoztatéc (Kák: Sáms. B3). Nem hitelnek vala Alexandrnek, áldozatot vélek csak az egy színek, áldozat-zsín alatt foglylyá esnének (RMK. IV.100). Iai azoknac, kie színnel keresztienec (Born: Ének. 81). Azert az sidok be szörzik magokat az keresztie neknek baratsagokba, hogy annak színeac alatt sokakat meg czalhasanak benne. 1583 (Bártfa. Cij). Más dicziretnek színeac alatt magát ditsiri (Decsi: Adag. 212). Szep szín alatt az emberekek niakokban vetik az igat (Fél: Tan. 364). Az egyhaz kulchai hatalmanac színnel alatt penzt vonzonak az Christusnac niham valo mondasa ellen (Zvon: Osiaud. 66). Feleseget egyhazi szolgálat zínnyő alatt el ne vesse (106). Parasztül es minden szín nélkül hazud, midőn azt mondgya (Pázm: Kal. 185). Mert találkoztak oly hamis tévelygők, kik azt tanították, hogy Krisztusnak tsak színnel volt teste (159). Igen ritka madár az igaz barátság, meg-választja köve, ki szín, ki valóság (Gyöngy: KJ. 84). Amaz álnok kígyó szíre ősztonfüzé bölts eszes Salamont (Rim: Ének. 282). Fegyver-csimáltatás színeac alatt bejö a városra (RákF: Lev. I.204). Semmi szín, okok es praetextusok alatt 1662 (OrszGy. 251). A hízeldő hamisnak a szíve mély rejtekben fekszik, hímezi szavait, szíre beszél (Fal: BE. 584). Mikor mások között adnak vesznek, olly ürtiggyel es színnel megy végbe, hogy kétes marad, mely fél légyen nyertesebb a bűcsületben (Fal: UE. 488).

[Szólások]. Áll-ortzójú, más színbe öltözött: larvatus; jó színben vagyon, egészséges: validus hominis *color PPBl. A jót jó színben (Fal: UE. 431). Színérül panaszolkodol az istenes életnek (Czegl: MM. 9). Austria az ilyen tökéletlen hírekkel azt akarja, hogy a maga igazságtalanságának színt adhasson (TörtT. 2 III.17). Többszer oly színet adgya dolgának, miut ha innen-ís, amonnan-ís fel-fedve ki tet-szenék belső titka (Fal: UE. 370). A böles maga vétkének tud színt vagy fedelet adni (430). Színt csinál a Kalauz a Costerus szemtelen mondásának (Pós: Igazs. II.552). El-hagyni színet, rutná lenni: amittere *colorem PPBl. Ott tanulom-meg a világi földér szín hányást es ál orezval képzett s ravasz practikával prémtett barátságtalanságot (Csözi: Síp. 33). Valakinek valami dologban ravasz-színnel szemét békötöni: alicui doctis dolis *glaucomam ob oculos ob-jicere PPBl. Némelyek tulajdon moeskokat színnel szepítik, hogy béduhassák szemét a világnak (Fal: UE. 428).

ajtó-színe: antae C. MA. thürseite PPBl.

angyal-színü: [forma caelestis, venustissimus; himmlisch schön]. Kea tekenth zent Demeternek angyal zynew zeep or-czayara (ÉrdyC. 594).

arany-szín: *color flavus C. aureus PPBl. Noegh ruhá-nak walo tafota egyk arany zyn, másik test zyn, az kettyey tyndeklew (RMNy. II.35. Pázm: Préd. 1224). Ha még egyszer arany színt mutato rosz rezedet a bányászhoz küldőd, kohban erős tűzben égeti meg (Matkó: BCsák. 216).

aranszínü: fulvus, aurei coloris MA. goldfarbig, goldgelb PPBl.

babos-szinű: guttatus PPBl.

barackvirág-szín: *color ostrinus PPBl.

barát-szín: *color fuscus, svasus, svasum PPBl.

barátszinű: baeticus PPBl.

barna-szín: [color fuscus; braune farbe]. A fekete festé-
nec ezec a garádiesi vaimac: sötét, homályos, barna szín (Com:
Jan. 63).

barsony-szín: ostrum PPBl.

barsonyszínű: ostrinus, purpureus, blattens C. [purpur-
färbig]. Bárson színűvé leszok: purpuro C. Barson zynw verős
kezed, zerehmenben meg őlelöm (CzechC. 26. ThewrC. 286).
A veres festéc hajnal szabásu, bárson színű (Com: Jan. 63).

(bél-szín), **bél-szű:** [lumbus; niere]. Longum prott néme-
til, magyarul penig bél szű peesenyé. Így kell csinálni: az bél
szű peesenyét vedd meg, egy fazékban bort, eczetet és egy
pohár vizet egyben kell egyeléteni (Radv: Szak. 58).

bor-szín: [species vini; weingestalt]. Nem hibetséges, hogy
mikor minden nap communicáltak a keresztények, az aszszon-
nyok részesültek volna a bor-színben (Pázm²: Kal. 898). Nem
imádgynk sem pedig a kenyér-szint avagy bor-szint (Szentiv:
Verseng. 79).

büdöskő-szín: *color citreus PPBl.

citrom-szín: *color citreus PPBl.

csöpögetett-szinű: guttatus C. PPBl.

csigavér-szinű: [coloris purpurei; purpurfärbig]. A veres
festéc verhenyő, hajnal szabásu, csigavér színű (Com: Jan. 63).

dél-szín: 1) lux aprica Kr. [mittagslicht]. Fél tamal az
sötétisegben az te vylagosságod es az te sötetsogtyh leznek
mykent az del zyn (Apost. 17). Az mezöben ugí nyugottia
nepet a del szinben (CsonaC. 75). Miként a vak az délszinben
ugyan tapogattok (RMK. II.213). A lönéstől dél szinben meg
számménc (Valk: Kár. 15. 12). Szinte a del szinben is mint
a sötét őyol vak módra tapogatnak (Mel: Jób. 12). Dél szinben
az nap meg homályosodik (Pázm: Kal. 58). Igasságod ugyan
lassa minden, mint az fényes nap ténlic del szinben (MA: Bibl.
V.18). Tellyességes fényo vagon nálinc az isteni igasságnac,
az minemő viláosság délszinben szokott lenni (MA: Tan. 192).
Bizonyágtételőc olly nyilván való világos mint az fényes nap
dél szinben (MA: Scult. 626). Délszinben sem láthattya a vak
a napnak világot (Ker: Préd. 104). Ekkor mi nálinc del-szin,
ónalok penig őjfélkor leszon. 1671 (KLéscs. C2). A szép tse-
des tündokló nap fekete főllyhökbe borúl, a del szint-is őjtsza-
kára változtattya (Hall: III. list. III.83). Délszinben lévő nap-fény-
nél is világozabb dolog (Misk: VKert. 424). Fényes nappal
dél-szinben tizenegy és tizenkét órák között rendelt seregekben
kiindul (Rumy: Mon. 154). 2) [plaga meridionalis; südliche
gegend]. Meg szinik nap kelet nép őzönt küldenü, délszin vil-
longásit kezdi fejleteni (Orezy: KöltSz. 230).

[Szólások]. Délszinre hordogatja, dobra veri legtit-
kosabb vétkeir fele-barátjának (Fal: NE. 89). Szemérmes vét-
keket dél szinre hoz és szem-eleibe terjeszt (Pázm: Préd.
15). A Matke sentenezázása dél szinre hozatott, világ szemei
elöibe terjesztetett (Illyef: BCSTomp. 22). Mely nagy haszna
légyen az ilyen gondolkodásnak, igen dél-szinre hozza a József
attyafiának példája (Hall: Paizs. 200). Délszinre hozza álno-
ságot (Fal: BE. 584). Hogy hamissága világos dél szinre
jő jődn (MNYil: Irt. Előb. 10). Előrcműlnök az emberek vala-
melly nem remélett dolognak délszinre keletin (Fal:
UE. 363). Délszinre kelvén alkalmatlan sőt tőrhetetlen fejés-
kedések rajta vesztenek (477).

deres-szín: *color murinus PPBl.

ég-szín: *color caeruleus Nom.² 227. PPBl. [himmellblau].
Ég-szín: caelum colore referens (Otr: Origl lung. II.223). Ég-
szín: kék (Bod: Lex. 165).

égszinű: cyanens, caeruleus, glaucus C. Com: Vest. 123.
[blau]. Satoroc függettenec vala eg zinövec es arai zinövec
(BécsiC. 48). Fenlikuala kirali ruhacban iacinctinos zinövecben
es eg zinövecben (67). Olly palástot viselleyen, mellynek mind
szegeletin kötök légyenok, a kötök végén ég-szinű kék rojtok
(Pázm: Préd. 1031). Ég szinű posztó: pallium hyacinthinum
(MA: Bibl. I.121). A kék festéc szederjes, sötét, ég szinű (Com:
Jan. 63). Az aegyiptom-béli templomoknak égszinű szivárvány-
bölt hajtásai (Fal: NE. 13).

égy-szinű: unicolor, concolor C. [gleichfärbig]. Egy szinű
véle, hasonló hozzá: *concolor est ei PPBl.

elegyős-szín: *color mixtus PPBl.

elő-szín: [latus superius; aussenseite]. Minden állapotnak
meg vagon az elő sziné es visszája (Fal: UE. 479).

fakó-szín: *color gilvus PPBl.

[fehér-szín]

tiszta-fehérszín: *color candidus PPBl. [glänzendweiss].

tiszta-fehérszinű: candidus Com: Jan. 63. [glänzendweiss].
A fehér festéc piros fehér szinű, tiszta fehér szinű, víz szinű
(Com: Jan. 63).

piros-fehérszinű: russus Com: Jan. 63. [hellrot]. A fehér
festéc piros fehér szinű, test szinű, tej szinű (Com: Jan. 63).

fekete-szín: *color ater, nubilus PPBl. [schwarze farbe].
A bővölködő fekete vérnek jelei: nikor testedben bő nedves-
ség salakja, bőrdő fekete szín s kemény a pulussa (Felv
SchSal. 29).

feketelő-szín: *color migrans PPBl.

föld-szín: color pullus Com: Jan. 63. [schwärzliche farbe].
A fekete festéknec ő alatta ezec a gradiesi vaimac: sötét, föld-
szin (Com: Jan. 63).

föld-szine: [superficies terrae; erdoberfläche]. Meg wyoy-
tod a földnek zynecet (WinkC. 37). Mykenth poor, kyth zee
el fwth földnek zynerec (KulesC. 1. ÉrdyC. 400b). Ki ősz ma-
engemet ő földnec szinéről (Helt: Bibl. I.B3). Bator az föld-
szinén sehol semmi ecelésia nem volna is, mindazáltal az
mondgynec (EszT: IgAcy. 103). Ime ez nép ellépte az földnec
szinét (MA: Bibl. I.141).

fővény-szinű: Hammonius MAL.

fű-szinű: herbeus C.

galamb-szinű: [coloris columbini; taubenfärbig]. Az fiann-
nak galamb szinű atlatzot vettem (Radv: Csal. III.21).

geszténye-szín: *color spadicus Nom.² 251. *color badius
PPBl. [kastanienfarbe]. Fényes geszténye-szín, király-szín: puni-
ceus PPBl. Szép geszténye sziné battyúra változik (SzD: MYir
407. Com: Jan. 63).

gesztényeszínű: [badius; kastanienbraun]. Haja nagy
szép fodor és geszténye szinű, vitézi feje vala (RMK. IV.10).
Az Apis geszténye szinű, barna bika vala (Prág: Serk. 218).

habos-szín: *color undulatus Nom.² 231. cumatilis PPBl.

haj-szín: subfuscus, badius PPBl.

[hajszinű]

ősz-hajszinű: [coloris albicans; grau]. A fejér festéc piros fejr színű, téj színű, ősz haj színű (Com: Jan. 64).

hajnal-szín: [color rubicans; rötliche farbe]. Az üdő már titét gyászszát le-vetette, piros hajnal-színben magát ültöztette (GyöngyD: MV. 24).

halál-szín: pallor, hror SI [todtenfarbe]. A tengeri habokhoz nem szokot bujdosok el rémülnek és halál színben alkotnak (Drég: Spec. 64).

halovány-szín: *color surdus, dilutus PPBl.

hamu-szín, hamvas-szín: cinereus *color MA. Nom.² 29. cinericus PPBl. aschenfarbe PPB.

hamuszinű: cineraceus C. MA. aschenfarbig PPB. A fejér festéc piros fejr színű, test színű, hamu színű (Com: Jan. 64). Ól tetszik nekem ez a szürke hamu színű (KirBesz. 18).

hát-szín (*hát-szű* Radv: Szak. 172): lumbuli PPBl. hammelsug KirBesz. 126. Berbéts, örű hát színe (KirBesz. 126). Sült ít szű petsenye: *lumbuli tosti PPBl. Mikor új őzet visznek vzzád, nyúzd meg, a hát szű pecsenyét mesd ki te magad (Adv: Szak. 172).

holló-szín: *color coracinus Nom.² 227. nigricans PPBl. hwarz Nom. 27.

hollószinű: coracinus MA.

holt-szín: [color pallidus; todtenfarbe]. Herwadot orzatal, holt zymmel függél a keresztfán (KrizsC 54).

homályos-szín: color nubilus Com: Jan. 63.

ibolya-szinű: violaceus Com: Jan. 63.

kedves-szín: *color svavis PPBl.

kedvetlen-szín: *color austerus PPBl.

kék-szín: glaucus PPBl.

fekete-kékszín: luvidus; schwarzbleich Nom. 28.

világos-kékszín: *color caeruleus, cyaneus PPBl.

kékszinű: cyaneus C.

két-szín: **1**) [species utraque; beide gestalten]. Ana monsból: igitatok ebből minnyajan, a két-szín vételének kötelese nem bizonyodik (Fázrn: LutbV. 388). **2**) simulatio Kr.

kétszínkéd-ik: [simulo; heucheln]. Ha kétszínkedni nem d, vagy lazája mellett felettébb híven viseli magát, hamar billálnak akar-kit is. 1760 (Hazánk. I.380).

kétszinű: **1**) bicolor C. [zweifarbig]. Vala meely ember e nemzetetből makwas le'end az az ketb zymw, ne aldozék hw ysteneenek (JordC. 108). Zerezyenek peremóket ew dasttyoknak neegy rezezen, wetween ew reayok keeth zynew ltoakat (153). Vincentius két színű keszkenyével addig játszott, a mig lerontotta Normandusnak szép udvarát (Fal: TÉ 8). **2**) [simulationis amans; heuchlerisch]. Két-színű barát: splilus PPBl. Gyűlöli az két-színű tökelletleneket (Debr: rist. 287). Azt írja, hogy két száju, két szavu, két színű, két ivű ember Matko (Matkó: BCsák. 146). Irigy, kétszínű és yéb emberi gyalóságokkal megrakodott. 1759 (Hazánk. I.135).

király-szín: *color Tyrius PPBl. [purpurfarbe]. Király színűtös vala ő nagyságán (MonIrók. VIII.365). Velencei tetszín, res királyszin atlatz (TörtT. XVIII.207). Egy ágyra való ezüst plkés király szín kamuka suporlát, körfletivel együtt (Gér: írCs. IV.463). Husz sing király szín tafota (TörtT.² I.132).

királyszinű: [coloris Tyrii; purpurrot]. Király színű virás bársony (Radv: Csal. II.272).

kopott-szín: *color obsoletus PPBl.

külömbkülömb-szinű: [diversicolor; verschiedenfarbig]. Sok azonyallatok ievuenek es valuak kevlemb kevlemb zynyevek (ComC. 117).

láng-szín: [color igneus; flammenfarbe]. Láng-színben tűndöküm: rutilo PPB. Gyenge láng-szín kárpit házút terítette, ragyogó falára tegzét függesztette (GyöngyD: MV. 21). Láng színnel elegyes barna ábrázattya (Gyöngy: Cup. 3). Hasad a piros hajual, lángszín festi nagy részét a fellegoknak (Fal: NA. 190).

lűg-szinű: [cinericus; aschenfarbig]. Az gyöogy mikor az ég veres, rűt lűgszinűvé leszen (Keesk: ÖtvM. 274).

májás-szinű: [colore hepatico; leberfarbig]. Süsd meg az tyúkot, tegyed aztán egy fazékban s fűlts malosát hozzá, így sűrű májas színű leve leszen (Radv: Szak. 101).

mák-szinű: [colore papaveris; mohnarfarbe]. Elew hywanak egy vyn emberh, makzynew keowntewse vagon, felewl ismeg zewr cywhaya (LevT. I.257).

méggy-szín: [color rubidus]; dunkelrote farbe KirBesz. 132. Négy és fél rűf méggy szín gubás bársony (Radv: Csal. II.144).

méggy színű: coloris merasini Kr. [dunkelrot]. Megjelent a herceg méggy színű virágokra metélt tar bársony hosszú köntűben (Fal: TÉ. 636).

ményét-szín: color mustelims PPBl.

méz-színű: [coloris mellei; honigfarbig]. Embernek térdén, könyökén növv tszorgó kelevény, melly rakva sárga méz színű évvel és genetésséggel: meliceris PPBl.

narancs-szín: *color auriacus PPBl.

narancsszinű: [coloris auriaci; goldfarbig]. Egy narancs színű atlacz szoknya (Gér: KárCs. II.228).

olaj-szín: *color subflavus PPBl.

ón-szín: *color plumbeus Nom.². 228. PPBl.

pázsit-szín: *color herbidus Nom.². 227. PPBl.

pázsitszinű: [colore herbeo; grasgrün]. A zöld festéc kékes zöld, világos avagy pásit színű zöld (Com: Jan. 63).

pej-szín: *color badius PPBl. Fekete, barna, pej, barát-szín: *svasus color PPBl.

piros-pejszín: *color puniceus PPBl.

pejszinű: gilvus Major: Szót. 242.

[piros-szín]

barna-pirosszín: *color puniceus PPBl.

pirosszinű: subrutilus C. (Com: Jan. 63).

publikán-szín: *color subflavus PPBl.

purpián-szín: sandycinus color MA. purpurfarbe PPB

rózsa-szín: color roseus Nom.². 227. PPBl. [rosenfarbe]. Rózsa szín egyvelült gyenge személyében (SzD: MVir. 107).

mályva-rózsaszín: molochinarius PPBl.

piros-rózsaszín: roseus PPBl.

rózsaszinű: roseus C. (Com: Jan. 63).

rűt-szinű: decolor Com: Jan. 64. [entfärbt]. Némellyec sok színűec, némellyec tarkác és némellyec rűt színűec: szinetlenec (Com: Jan. 64).

larsnak tiai (221). **3**) [aequo; eben machen, applaniren]. Minden völgy be telic es minden hegy es domb megalatozodie es a mi horgas egyenessé leszen es a mi darabos, szint vta leszen (Helt: UT. P).

be-szinél: **1**) insinuo MA. [eindrängen]. Törvénynevel szohi-bé a hamiságot; fraudi speciem juris *imponere PPBl se szünlie magokat onais, a hová nem hivattatnac (Zvon: Post. 204). Előljáró beszédet bocsátván elől, önön magát bé szünlie; se insinuat (Com: Jan. 162). Bé-szünlie és belé keveri magát, z holott ő néki semmi kőzi nincs (185). A voltakeppen valo edvesseg az, midőn a víz avagy valami egyéb leves dolognak észöi a kemény testeknek menedekibe ugy szenlik bé magokat, hogy hozzájuk ragadjanak (ACsere: Enc. 126). A sátn a régi bálványokat az apostoloknak és a martimoknak nevek latt bészinlette (Gyöngyl: KVall. 163). Hitető tanítók az hákba magokat bé szünlie (Hunn: Tracta. 3). A magok felezesetéből való könyvárrosokat, néminémű gyanús vallásbéli ügyeknek titkon való árulgatásával, az igaz evangelicus ur rendekhez szokták bé-szinleni (Misk: VKert. 182). Gonoszot gondol és így magát az ördögnek bészünlie (Illy: Préd. II.101). papok tisztébe akarta magát beszünlie (L194). Bóldog állatunkban ölszobban férünk a jó-akarókhöz, mert sergzel annak, kik magokat bé-szinlik hozzánk (Fal: UE. 423). Pénz-el utat nyitván magának, hamar bé-szinlette magát az udvarba (Fal: TÉ. 680). **2**) [incrusto; übertünchen]. Törvénynevel szöhí-bé a hamiságot; fraudi speciem juris *imponere PPBl. eg az elebbi sebenek helye be nem szünlitven, az első tezek között harezol vala (Forró: Curt. 140). A tengeri nyul ki-vágott füreket felül bé-szünlie porral (Misk: VKert. 174).

beszinlés: insinuat; incrustatio, infuscatio, coloratio MA. unschmeichelung, färbung, einstreichung PPB.

el-szinél: **1**) [seduco; verführen]. Így szünlie el Torinust ő tölle (Gosárv: MagyB. Díj). **2**) [dissimulo, celo; ver-lieben]. El-szinlie vagy el-tököllya gonosságát (Mad: Evang. 0). **3**) [dissono; abstechen]. A legalaesnyabb kártyalevelek mikor triumph szíben vannak, többet érnek a felsőknél, ha lők elszünllettek (Fal: UE. 382). A leg-alaesnyabb kártyák-is, kor győzelem szíben vannak, többet érnek a felsőknél, tőlők el-szinlettek. (SzD: MVir. 403).

ki-szinél: **1**) [elicio, dolose expelle; herauslocken, mit list streiben]. Gondolá Petruit, bárk mint járt volna, osszont szágóló ki-szinlette volna (RMK. III.33). Interséget közőnk kiszünllettünk, nem bánt senki, bátor immár ne féljünk (19). Ezen szin alatt a királné asszont Erdélyből kiszünlie (Lonrök III.88). Attyafiait az örökségből ki szünlie (33). Ékoczi kiszünlie Erdélyből és Báthorit beviek a fejedelembé (MonOkm. XIX.258). Az németeket, lengyeleket kiszünlie lőle s kiugazita Erdélyből (ErdTört. II.35). **2**) [elcindo, exuo; verschärfen]. Csudálkozom, hogy a sovány váraljai bor nyira kiszünllette Kegyelmetek eszt (RákF: Lev. I.69).

kiszünlés: [exturbatio; austreibung]. Igen bánja az királyal szörződését, az királ fiának onnat kiszünlését (RMK. III.50).

még-szinél: ascio C. [coloro, exorno; verschönern, verren]. Festékekkel meg szünlie kívül az óldalat (Huszi: Aen. 4). vácskövekkel levén megszünletetvarkáson, virágosan (Szal: ón. 206). Mérges borral poharát tölleti, kedves kőszónettel meg-szinleteti (Gyöngy: Cup. 22). Gondolom, talám meg-nli az hadat, az javát viszi el Pálfi vagy ki magával, az bit nekem hagyják (Bercs: Lev. 579).

Szinéles, szünlés: **1**) coloratus MA. das glätten, zieren B **2**) simulatio MA. [schemel]. Távul légyen minden tsadág, minden szünlés, minden hamis esküvés (Pázm: Préd. I). A Bellarminus berenálása ezis, de csak sophistához illendő

hamis szünelés (Pós: Igazs. II.438). Vigan tartya ugyan kén-telenségéből, örömet mutattya kedve szünléséből (Gyöngy: MV. 57). **3**) [insinuat; das hineinschmeicheln]. Hízlekedő beszédnek edesgetésével valo belénc szünlése az igazságnac (Zvon: Post. II.196). **4**) chromata PPBl.

Szinlésképpen: [simulate; zum schein]. Pityeget anyám is, de csak szünlésképpen (Gyöngy: Char. 22).

Szinélet: [superficies; oberfläche]. De a dolgoknak tsak szünlie a' superficieseket, külső szünlieket vagy szünlieket és képeket látja (GKAT: H.1243).

[Szinlet]

ki-szinlet: [emieare facio; hervorleuchten lassen]. A tisztesség mindenkor s mindenütt tökéletes jóra szorit és tellyes böesületet szünlie ki rájtunk (Fal: NA. 187).

Szinlő: [ascians; zimmer]. Szünlő fejsze: ascia MA. Gyulu, szünlő bárd: oscia PPBl.

fal-szinlő: tector MA. tüncher PPB.

Szinliek: [splendeo; glänzen]. Akkor az orszagh urakkal tündöklött, a' kiknek elméjek királynénál szünlie (Liszi: Mars. 35). Erzi már az erdő. kifakad zöldege, felvont satorinak szünlie ékessége (Fal: Vers. 915).

főnn-szinliek: alte splendeo Kr. [hoch glänzen]. Jobb volna a világnac megmutatni, hogy nem csak a kapukra függesztjük címerünk régiségét, hanem fen-szinlő erkölcesel is érdemeskedünk (Fal: NA. 181).

ki-szinliek: [effloresco; hervorblühen]. Mikor már tsirázik és ki-szinliek valami eszetske belőle, akkor sietve sietnek véle a mamma belső kamarájában igyenesen a tükör eleibe letzkere (Fal: NA. 155). Ez a dáma minden aszszonyi kívánatos érdemére nézve olyan volt, mint a flora-fiatallal tavasszal ki-szinlő szép virágos kert (182).

[Szinént, szünléntvaló]

maga-szinéntvaló: [simplex; einfach]. Az okoskodás maga szünlie való vagy elegyes (syllogismus simplex vel compositus); mikor tudniilik az egész kérdés a feltételbe foglaltatik bé és így az okoskodás is elegyes; ha a harmadik tekintet a magaszünlie való okoskodásban a kérdésnek mindenik ágával meg egyez, akkor az okoskodást mindenik részében allítani kel (ACsere: Bölcs. 92).

Szinés: **1**) colorius MA. coloratus, speciosus SL. [schön gefärbt, geschmückt, glänzend]. Szines mehetség nem lebet azoknak, kik az istent nem isméri (Pázm: Kál. 1). Ilhetetlen és az istennek gondviseléséhez illetlen, hogy csak oly je-lünk légyen az ecclésiának esméréiben, mellyet nola hamissan, de nagy könnyen és szinesen magára vonhasson akár-mely tévelygő gyöleközeti (570). Nem abban fáradsnak, hogy Jákókkal a juhok-eleibe szines veszőket terjesztvén szép bárányokat nevelyenek (Pázm: Préd. c). Comediás köntösök mind a világi szines öltözetek, mind a küldös rongyok (Pázm: Préd. 31). Egybe-gyöjtik udvarok szines eleit, bé-herideti országok fő né-peit (409). Szines udvara vagyon, de az adósságit meg nem fizeti (634). Vajha eszkebe vennek az emberek, hogy a világi uraság szines nyomorúság (Pázm: Kál. 468). Bölceségne szines neve alatt elámitott (MA: Tan. 3). Az lélekek nődögeli kezdő szines kedvét az kár vallásnak kő essője zápor módjára le csepülly (Czepl: Enoch. III.12). Fő-urak közt, szines társaságban, nagy asztalok fölött hagy békét a kérdésnek (Fal: NE. 13). Követem mély alázatossággal az urat és egyetemben ezt az egy-pár szines vendéget (Fal: NA. 149). Egy hollócskának az juta eszébe, hogy vetközvé a sötét gyszából, szinesbe öltözne (Fal: NU. 284). Még a szinesebb része-is a

világnak nem tartja azt nagyra, a mit könnyen meg fog elnéje (Fal: UE. 491). Nagy urakból válnak a színes nagy emberek (75). Azért is vagy olyan mint márvány, mert színes vagy mint szivárvány (Amade: Vers. 145). **2)** fictus, simulatus SI. [geheuchelt, heuchlerisch]. Színes barátság: *fucata amicitia PPB. Maga gondolt, színes beszédet beszélt ki (Mel: Jób. 38). Egység és nyitottság kívánásról való szűnős beszélgetés (Zvon: Past. II.206). Nemis bizonyíthatókat asztalra nem hogy valószínűsággal, de még csak színes okoskodással (Bal: Cslk. 17). Színes, magoknak tevényt hypocriták (Megy: 6Jaj. II.10). Nem vagyunk plarisaeusok, hogy színes igazságokkal pipeskodgyfink (Matkó: BCsák. 401. 402). Mostanság minden állapot nagyra ment, a világ előtt való színes magaviseelés pediglen legfőbb helyre mesterkedett (Fal: UE. 362).

[Színésb]

Színésben: [clarus; lauter]. Oly dolgok, melyekkel legszínesben terheltek a római vallás és gyűlöltetik a Kalanz (Pázm: LuthV. 7). Hogy színesben cáromkodhassanak a luteristák, mást fognak reánk (80). Ezt azért gondolják, hogy az római anyaszentegyházat színesben gyalázhassák az bírványozással (Pázm: Kal. 704).

[Színésget]

Színésgetés: [figura]. A' mondásokat külső színesgetéssel színesíti (Com: Jan. 161).

Színésít: coloro Kr. [schmücken; verschönern]. Nem isten követségével színesíti dolgát az Antichristus, hanem magát mutogatja istennek (Pázm²: Kal 807). Temérdek hazugságokkal színesíti tsalárdtságát (Pázm: Préd. 404). Az ékesen szölvő a szölvőnek módgyát gyakorolva és a mondásokat külső ékesgetésekkel színesíti (Com: Jan. 161).

ínög-színésít: coloro, depingo; färben, abbilden]. Ez az az z. Fal irásának foliája szerint meg irattatott és az apostoli kop író pennameal meg zűnösítettöt Antichristus (Zvon: Osiand. 239). A posztót a festő meg színesíti (Com: Jan 98).

Színésked-ik: **1)** splendeseo, fulgescio; glänzen]. S híkesés, hogy külső-képpen is mint valamely tisztas öltözötben színeskedgyen (Fal: UE. 371). Vannak, a kik csak a külső pompával színeskednek, mint némely épületek (Fal: UE. 392). Kitelesnek és a világ szeméi előtt színeskednek a tekintetesb tisztok (409). **2)** simulo Kr. [heucheln]. Ha ki hasznosokat szölv, edgyet érts, hogy ha haszontalanokat, [ne] hízelkedgyél, színeskedgyél (Com: Jan. 205).

Színéskedés: [simulatio; heuchelei]. Sok színeskedés, képmutatás, keendőlködő mázolás patvarkodik körflette (Fal: NE 38).

Színéskeppen: [simulatio; scheinbar]. Megtudták, hogy eljött Czeglédí, de holtan, ugyan megbódultak főrendek magukban; színeskeppen főrend magyaroknak mondja (Thaly: Adal. I.27).

Színésőség: simulatio SI. [heuchelei]. A tökéletesség meglatározott, melyet színesség nélkül valósnak nevezünk (Apati: Vend. 753).

Színéz: **1)** coloro MA. färben PPB. Pontolylátok meg, helyesen színezés a' bínt (Matkó: BCsák. 445). **2)** [simulo; heucheln]. Várad fölül vagy gonosz gondolatgyok, noha igen színeznek (Paskó: FSír. 1). Most valami hírséget mutatott színezve hozzánk (MonOlm. XXIII.215). **3)** [in medium procedo; auftreten]. Egy elromlott kalmárt urálnak helyében, ki parlamentumak színezett nevében keveri kezeit jó polgár véreben (Orezy: Kultsz. 18).

Színézés: **1)** coloratio Kr. [verschönerung]. Mivel rontatad-el a calvinisták színezéséért, add elő, hadd lássuk mi (Matkó: BCsák. 408). Mind ezekkel a színezésekkel az igazságot ellen tusakodunk (Vajda: Kriszt. I.577). Vén artzját kéndzés, tsalóka színezés simíttya (SzL: MVir. 43). **2)** [simulatio; heuchelei]. Addig váradnak bátran költözödnök, ez csak színezés vala (Paskó: FSír. 103).

Színézéskeppen: [simulationis specie; heuchlerisch]. Ezeket Kgtok nem színezése képpen, bizonyosan asserállatgy mert az mi induciánk úgy löttek Ferdinánddal (TörtT². I.62).

Színség: [praetextus; vorwand]. Az Maroson való hídat állottak ily színséggel . . . (ErdTörtAd. I.206).

Szint: [penitus; gänzlich]. Be löttek az vedreket mind zítig (DöbrC. 285).

föld-szint: [in summa terra; auf der erdoberfläche]. Földben takarjuk a mi halottinkat avagy boltban föld szin, avagy földben tartjuk a föld támadásnak reménységéért (Sam: Agen. 189).

Szinte: **1)** prorsus, prorsum, penitus, mere, plane MA. gänzlich, durchaus PPB. Nem szinte jó pénz: *dubium argentum; még nem szinte kész az írisra: nondum satis *confutatus ad scribendum; még szinte el nem végeztem magamban: *nondum satis constitui PPB. Némely leányok az melyeket nyitva hagyják szinte a bímbölg (Kirlész. 52). **2)** [comode, maxime, ipse; gerade, just]. Wag el aggyak wag löttezyk, ha zinte ayandekon akaryakys walakynek adny, zaldok legyenek vele (RMNY. II. 22b). Tekeried bator, a mi szinte akarod (Unitrók. I.138). Ám szölvön fölsöünk ki zinte mit akar, hiszen tsizta lelkiünk (Balassa: Ének. 46). Ha szin szepelkedve meg erőltetik magokat-is, de bizony azt vöhez nem vöhetik (Pós: Igazs. II.365). Midőn szinte induló-fölbölvök, érkezett Marchio uram embere (TörtT². III.4). Szin asztal felett találtam és pedig ily válogatott cífrában (Fal: N. 21). Régi mondás: ha nem szinte tisztesen, legalább eszes (Fal: UE. 430). Meg is eszelekedte volna, de szinte akkor országbíró haddal érkezett a németiség ellene (Fal: TÉ. 696). **3)** [etia aequo, pariter; gleichfalls]. Szinte annyi: perinde, tantumdem szinte az: idipsum, is ipse, illeipse; szinte mint: sicut, quod admodum; szinte úgy: perinde MA. Ez szinte mint a torsi vagy ezomorika, a kiuel meg hal, ualami állat meg eszi (M. Herb. 86). A termő fának, ha szinte ki vágattatik, az ő sűrű ágai nem üngosznak, hanem ki kelnek a földből (Mol: J. 34b). De szinte ezzel rontod (Unitrók. I.177). Ki tehet bínyossá, hogy szinte meg nem tsuzamodott a könyvnek őrzésben (Pázm²: Kal 989). Szinte ezen szuszékból való az is, dőn az ordinalandoc az oltar elejébe állattatnac (MA: Ty. 1129). Mondhatzsa, mint alkuszis szin a kétségbe-esés a tsaltsággal; szinte úgy mint a tűz a vízzel (Fal: NE. 28). **4)** [tutum non; fast, beinahe]. Szinte hal, nem öl sokáig: mors *appropinquat PPB.

Szintén: **1)** prorsus, penitus, plane MA. ganz und g. durchaus PPB. Nem vagyok szintén olyan embertelen, parison non adeo *inhumano sum ingenio PPB. Második esztendőts bote jófele bisalmát szintén az földszinbe (Rady: Csal. III.5). Ha szintén valamely catholicus értelmes ember acomodatión keresné is az udvarnál, azt mindgyárost applicálgyk holmi kölszolgálatokra (Beres: Lev. 491). Ki ki a tisztességnek egy graditsatla a föllobb vala kíván lépnvi, míg szintén az emberek között a leg fölsőbb potzakra állhessen (TóthJ: IstN. 6). Az is igazat tart, a ki észsel s tudományal nem bír, noha is kél, nem szintén öl (Fal: UE. 371). **2)** [comode, ipse; parado]. Szintén nikor ezt iram, érkezik Sebosus: dum ha scriberem, *ecce tibi Sebosus; szintén olyan vagyok most hozzid, mint az előtt: tibi nihilo sum *aliter ac fui PPB. Ha sz

én a tengernek vízei s hajjai között jár is, nem engedí magát elborítottatni (Szék: Krón. X3). Ha szintén békesség szerető-is, de í azt rövid időn patvarossá teszitek (Prág Serk. 425). Szerecskák a mi felebarátunkat, mint szintén minnen magunkat (Pós: gazs. I.312). Szintén induló földben levén Kékedi Zsigmond iram, ugyan megújulék, hogy levölét láthatam Kédeknek (TörtTz. 627). Tehetünk szintén két felül való díversiót neki, hogy az Dunántúl való földre reákapathatánk (Beres: Lev. 622). A ki vendes békességre bírta természetét, sok bús kedvetlenségeket og elkerülni éltében és a bücsületre vívó járásnak szintén álahitjában vagyon (Fal: IPE 367). **3**) [usque ad summam; bis um rande]. Tölesétek-meg a vedreket vízzel; es szintén teli dítétek azokat: impleverunt eas usque ad summum (Mad: Evang. 13).

[Szinténség]

Szinténséggel: [prorsus; gänzlich]. Az mint rövid időn színe-séggel meg bizonyítoc, ő nekie mindenés (EszT: IgAny. 366). Nemeli zenteknek vyomnan talált ielenesi nem zinténséggel való sasagot hoznac (Zvon: Osind. 5). Halac, kiket az utolsó napon álogatnac el szinténséggel az balászeg egymástul (Zvon: Post. I.291).

Szintelen, színtelen: decolor C. MA. farblos PPB. A föld színtelen és pusztá vala (Helt: Bibl. I. A). Némelyec rüt sínéc, színtelenc (Com: Jan. 64). Némde nem színtelenc, bé sett szemek és arcájok, se erő se nyereség benne (Fal: BE. 85). Mit kellett még megérnem; azt gondoltam, lehetetlen, minis szíved hogy színtelen (Amade: Vers. 145).

Szintelenít: decoloro C. MA. entfärben PPB.

mög-szintelenít: ∞ Ne nézzetek engem, hogy feketés vagyok, mert a nap színtelenített-meg engem (Bíró: Micae 391).

mög-szintelenítés: decoloratio C.

Szintelenül: incolorate C.

Színüleg, színülen: superficialiter; oberflächlich GKat: tk. 1119.

Színültig: ore tenuis PP. [randvoll].

2. SZÍN (zeen JordC. 522. ÉrdyC. 50. zein DöbrC. 454): zuriolum Com: Jan. 102. scena, nubilarium PFB. [hütte, heune]. Filogoria, szín, mely alá eső-ellen ember vonja magát: nubilarium vel nubilar PPB. Hol vagyon zein, hul pascat taneitvanimval égem (DöbrC. 454). Zylce hű egyetlen egygyet helyhezetete bűtet a yazolba, mert nem vala egyéb helye nyeky a zeenben: in diversorio (JordC. 522). Nem leen myt nyólk, hanem tereenek ez rozzass hegyazatw zeenben (ÉrdyC. 50). Hellehetete ewtet az yazolba, mert nem vala ewnek ygeb helye az zeenben (111). A kert bé-kerítettic sövényvel, mely veszszőkből fonatic és kertbéli árnyékos színekel éke-tetic (Com: Jan. 71). Sátorokban, ágas bogas hajlékokban, inekben (in tigurialis) laknak vala (102). Bé-akarván menni ház elein, színén, folyoson által a házban (106). A madarász rejti magát a lappango szénbe, kunyoskába (Com: Orb. 104). in significat nobis non solum colorem, sed etiam receptaculum quodpiam (Otr: OrigHung. II.113). Mi színt csináltatván, első szembenlétel ott legyen (KétMDipl. 101). A háznál szín le elkészítve, az szín közepin jó magos sályom (MonIrók. 404). A többi állást, levél-színt, számszámra s eledel tartásra ikséges hajlékokat földögetett (Moln: JÉpül. 65). Kiket az ba vagy színbe bevívén, szörnyűképen igyekeztek megré-gíteni 1760 (Hazánk I.363).

árnyék-szín, árnyékos-szín: umbraculum MA. topi-um Com: Jan. 71. scena umbrosa; schattiger ort, lanbütte PPB. A kert bé-kerítettic sövényvel és árnyékos színekel, luga-lal ékesítettic (Com: Jan. 71).

futtató-szín. [A vashámozban] a futató szín mellett vagyon napkeletre egy rostolo (CsikGy. 33).

játszó-szín: [theatrum]. A mit a játszó színekben fel-ad-unk, mind azon lüm munka, a derék fogás már büdés maszlag, az ütöllyá mérég és halál (SzD: MVir. 259).

lapta-szín: [sphaeristerium; ballhaus]. Méne az lapta színbe, magát az lapta játékon ott meg-izzasztya vala (Apoll. 12).

levél-szín: tabernaculum PPB. scena, viridarium; laub-hütte PPB. Levél szín, hajlék, sátor: tabernaculum Major: Szót. 465. Levél szín, a mely alatt a komediát játszdttak: scena PPB. Hét napig legyetec leuel szín alatt: habitabit in umbraculis septem diebus (Helt: Bibl. I KKK2). Mint egy satorral es leuel színnel be földi úket (Mel: SzJán. 213). A komediát jázdó lével szín elől függesztő ponyvával burittatic, fedzetetic bé (Com: Jan. 211). Az udvarházon kívüli való szekérszín, item egynehány istállók, kovács műhely, levélszínnel és rekesz-ekkel együtt aestimáltatt in summa fl. 180 (Gér: KárCs. IV.359). Az ur szemei a hévségben levélszín: tegimen ardoris (Ily: Préd. 1507).

levélszínecske: topiarium C. Leuel zeneecske, zöld agbol tsinalt furnekozo: topiarium C.

szekér-szín: [curruum receptaculum; wagenschoppen]. Az udvarházon kívüli való szekérszín, item egynehány istállók, kovács műhely, levélszínnel és rekesz-ekkel együtt aestimáltatt in summa fl. 80 (Gér: KárCs. IV.359).

Színecske: [tabernaculum; zelt]. Az kyszed zeeneecske zoros vala, zyk wala, ondók wala (ÉrsC. 211).

lugas-színecske: topiarium PPB.

SZINOGAT: [pelliceo; verführen]. Ámítani akarsz é szinogát szóddal (Czegl: MM. 180).

SZIPOLY: blatta MA. schabe PPB. motte, holzwurm Ádámi. Szipoly a méh-kosárban: tinea alvearium, apioster PPB.

SZIROM, SZIRONY (szirma 1878 TörtT. I.157): **1**) membrana colorata, pellis levigata, colore tincta, vimen, ligula, aluta MA. vincula salina, vimina saligna; gefärbte haut, pergament, band aus allerlei PPB. Karó póznákból, vitlakkból, szironyokból (viminibus) és egyéb hajló s kötő veszszőkből fonatic a sö-vény (Com: Jan. 71). Szironyból font szatyroc (109). A szőlő-tővek kötő veszszőkkel, szironyokkal a szőlő-karókhöz köttet-nek (Com: Orb. 112). Szirmával varrott egyik keszkenő 600 oszpora 1878 (TörtT. I.157). Igen cifra szironyyal, sőt ezüst fonallal cifrázott majcz vagy szj volt, az kivél felkötötték (MonIrók. XI.353). Az lovaknak az üstököket szjívával vagy szironyyal felkötötték (367). **2**) [pruina; raulreif]. A fák itt katonák, tsak azok psnkáznak, kiket szirony, mara s jég-tsapok ruháznak (Gvad: RP. 234). Skóflummal varva, sárga, veres és zöld szironyyal zavarva (Gvad: FNót. 42).

Szirmos, szironyos: **1**) crusta obductus SI. [krustig]. Szirnyos hó: crustosae nives, crusta obductae nives PPB. **2**) [imbriatus, segmentatus; besetzt, belegt]. Egy fatokban zöld szirnyos, aranyos perspectiva (MonIrók. XXIV.165). Négy ágbn szirnyos jó korbács (Czegl: Japl. 77). Egy lóra való szirnyos egész szerszámot hat forinton adják (TörtT. XVIII.217). Pásztor kinek fonyod szirmos ostorodat (Fal: Vers. 913). Tsigás lesz szerszáma, szirnyos a féki (Gvad: RP3).

1. SZIRT (zirtoc BécsiC. 46. zirtou MünchC. 26. zirtot, zirtbol AporC. 35): **1**) occiput MA. hintertheil des haupts PPB. Agya-főbe, nyakon, szirtou tagoltatá magát (Pázm: Kal. 554).

kő-szirt: scopulus, crutes Kr [fels]. Kőszirtot megolvadnac ment viuz te orád előt (BécsiC. 46). Raktia ő hazat kő szirtot (MünehC. 26). Meg törté a kőszirtot Ermonban es meg itatta őket es ki hozta a vizet a kőszirtból, czapta a kőszirtot (AporC. 35). Kietlembe kő szirtot meg hasznata őket meg itata es az kő szirtból vizet ki hozza . . . Az kő szirtot űto es vizek folyának (DöbrC. 145). Zavarásoknak magas hegek, gymokniak hyledmek kő szirt (183). Oh kő szirtok egybe zenwogyetek ma en welem (FűrsC. 57). Menyey madarak lakoznak ű raytek, kőszirtok kezűl adyák ű zawokath (KeszthC. 274).

nyak-szirt: occiput C. MA. cervix Nom. 14. sternon Major: Szót. 448. occipitium PPB. nacken Nom. 13. hintertoil des haupts PPB. Czendességben valég, de az isten megrontá és nyacszirtot ragaduan vgyan el oszlatá, őmön magának tzélnac tőn engemet (Kár: Bibl. 1521). Az isten engemet őszve tūre es engemet niakszirtot ragada es vgyan őszue vere (Mel: Jób. 40b). A nyaknac része nyac szirt, nyac esiga (Com: Jan. 48). A főnce hátulsó része, nyak szirtit alatt az emlékező elmo vgyon (65). Harpia el-érvén a kant, nyak-szirtot ragadgya (Gyöngy: Csup. 599). Sokan úgy ítéltenek, hogy az oroszán nyakszirtjának semmi ize nintsen, hanem csak merő tsont (Misk: VKert. 48).

2. SZIRT: wust, gepickte haare Adámi.

Szirtos: agasyrthus, hispidus, sordidus, squalidus MA. wüst garstig, unflätig PPB. Szirtos vgyoc: squalo MA. Rusnya, otmány, szirtos: agasyrtus PPB. Fedületlen és rút szirtos ruhában öltözött ember (Ker: Préd. 670). Azoknak szirtos aresulattyok es borotvalatlan borzas hajok volna: hírta illis ora et intonsas comas esse (Porró: Curt. 179). Inkáb mindenkor szirtos a lélek, a hol a test fénlük (Zöly: Elm. 424).

Szirtosan: squalido; garstig, unflätig PPB.

Szirtosság: squalor MA. unflut, wust PPB. Az te lelked nagy keserűségben gyótródie és életed nagy szirtosságban foglaltad (Prág: Serk. 896). A nagy szirtosság és nagy tisztáltság nem könnyű fájdalommal tisztított meg (Illy: Préd. 198).

SZIRUP: [syrupus]. Szirup, édes orvosság: syrupus PPB. Az italban elegyits viola lyttariomot avogy sirupot, rósit avagy nádmézet (Radv: Szak. 256). Egy fél font mondolához végy öt tikmony székjät, főzz sűrű sirupot, keverd bele. Végy szitált nádmézet, mikor az sirup megfűt, tedd egyivé (263). A hegyes tövis gyümölcséből nád mézzel tsináltot szirup a gyulado hideg lelések ellen használ (ACsero: Enc. 235).

SZISZÉG: musso, mussito MA. [zischeh]. Sziszegő: denfiopus MA. PFB. A te boszédod a perr közfűl sziszög (Helt: Bibl. IV.49). A Kalauz a ki ellen csirpeltek, sziszegtek minden tudományiak öltözeti nélkül (Bal: CsLk. 198). Az sziszegő denueérek kőszit (Bal: Epin 1).

Sziszөгet: [mussito; zischen]. Sűűdltik es sziszөгetik es boszöntiák a tőb népek a gonoszt (Mel: Jób. 64).

SZISZÉRÉG: prae timore mussito Kr. [aus furcht winnern]. Igen sziszөгettek, rettegtek, reszkettek it még a regularis próbált vitézek is (Biró: Micae. 190).

SZÍT: [foveo; orwecken]. Szítani a tüzet: struere, versare ignem MA. Az fűvő gégeje körül szít es tüzet, pemete bojtával hint reá vizet (Gyöngy: KJ. 50). A rúthá férfitől szerelmet főz, de aszsonban szít (Föly: SchSal. 27). A ki csak magának él, mindent csak maga kedvé töltésére gyűjt, takar, szít, fordít, másnak semmit sem enged (Fal: UE 491).

[Szólások]. Nem szít es is hozzád (Czegl: MM. 121). Tsak te feléd vala szívűnknek hajlása, hozzád szított szívűnk (SzD: MVir. 399). Minden ember az ő maga fazeka mellé

szít (Decsi: Adag. 10). Fazék mellé szító barátság: ollae ac citiae (32). Ne szies csak magad fazeka mellé (Czegl: Japh. 248). Igen szítanál a magad fazekad mellé (Matkó: BCsá. 258). Igen a nagyok fazeka mellé szítanak itten a rómaiak (Pós: Igazs. 1711). Ha szinte egyeből a romai egyháza mellé szított is (Bas: Credo 204). Az Sabellius eretnősége mellé szít (Pázm: Kal. 412). Tévelygő emberek mellé szító zimbora (Toln: Vigaszt. 77). Igaz hitt mellé szító (Czegl: Japh. 35). Kiki az ő peterkeie mellé rudenűt őrdömet szythnac (Balassa: Camp. 52). Az ő polihár mellé szító hazugi (GKat: Válts. II.1330). Tzinálna valamely gyűlést, mely ő mellé szítana (Tus: Apol. 223). Az ő mellé szítanak (László: Petr. 16).

bő-szít: [?]. Ide toua hántatnac mint ég reszeges, es minden hőlezesegét be szítatik (Szék: Zsolt. 113).

el-szít: [demoveo; entfernen]. Ha az forro víztől el szít az tüzet, forrasítot megál (Vás: CanCat. 106)

ki-szít: [excito, inflammo; in flammen setzen]. Az ilvező nem csak az mi búneünknek mély fővényében ment, hanem az isten haragjának ki szított tüzét kellett nyomdosni (MA: Scu. 368).

Szítás: [studium; parteinalme, aulänglichkeit]. A melnem egyébb, hanem a Sabellius eretnősége mellé való szítá (Pós: Igazs. 1676).

Szító: [pruniceps; feuerzange] Clinaly szitokat, medentzoket: facies forcipes atque fuscimulas (Helt: Bibl. Pp). Az csukarakol tsizta fazékban, tegyed az tűz hátára, az tűznél ropogtas meg, de gyakran az szító vason megrántogasd, hogy meg rragadjon (Radv: Szak. 106). Megezinál az oltárnac fazekai szitót, medentzeit, horgas uellätt (MA: Bibl. 185).

szőn-szító: ama, batillum PPB.

SZITA: subcarniculum C. incerniculum, cribrum pollinarium, farinarium MA. sieb, mehlsieb PPB. Zyta, rosta, sara (RMNy. II.84). A nézőc es bű baiosoc holt tüzet vizbe hama rosta által es szita által czelekesznee (Born: Evang. III.15). V szita, boros tők (Decsi: Adag. 330). Szűrd szita által a tiszt kenetöt (Frank: Hasznk. 216). Az szitán által veretvén a kalács, ölliesd meg szépen a fazokat (Radv: Szak. 280). Eg őreg szerű szita ára 60 d. (TörtT. XVIII.271). Ha a fokhagymát szitán által töröd, igen használ a kigyó marás ellen (NadKert. 316). Szita, szatyer kötet én sola nem próbáltam (ÖtMest. 83vsz). Az irt tedd egy medenceben, melyben erősse dörgöllyed, az után osztán egy szitán által nyomván szűrje (Cseh: OrvK. 22). Vettünk két vödört s egy szitát (MontMF. 1295). Öllön szitát forgat eathelásms helyet, hogy tegnap álmát fejtegesse (Fal: NA. 158).

[Szólások]. Szemtelen ál ártzat függesztvén nyilván ki-köss a szitát, a gyönyörűségnek szabad nyereségű leányává vállyo (SzD: MVir. 118).

[Közmondások]. Uj szita szegőn függ (MA. Matkó: BCsák. 333. Bethl: Élet. 1320).

gyakor-szita: pollinarium C. cribrum pollinarium MA. mehlsieb PPB. Az riskásit szemenként irtsd meg, mosárlan erősen töröd meg, hogy megtöröd, gyakor szitával megtisztaljad (Radv: Szak. 209).

szűrő-szita: colum; siehtsieb PPB. A szűrő szitával meg szűric (Com: Jan. 82). Levél szűrű által az szűrő szitán (Radv: Csál. III 43)

Szítácska, szítka: [farinarium; siebchen]. Végy egy ritka szennű szítácskát, töltsd az mézes kalácsot az fazékban való lére, habard az szítácskán s verd által rajta (Radv: Szak. 280)

Sziták ára: egy szitka 12 d., egy lék vagy tejszűrő szita 6 d. TörtT XVIII 271).

Szitál: pollincio MA. [sieben, beuteln]. Szitált liszt: pollis MA. Az kezében egy öreg erős fa kalán legyen, melletted egy tálban tiszta, szitált liszt (Radv: Szak. 176). Végy öt tikony székját, főzz sűrű siropot, keverd bele; végy szitált nádnevet, mikor az sirop megfőtt, tedd egyfivé (263).

Által-szitál: [pereribro; durchsieben]. Végy ujtonai nádnevet, igen apróra törtöt és szitán általszitáltat (Radv: Szak. 77).

Ki-szitál: ∞ Ha az tésztát tejhez akarod megcsinálni, tikonnyal gyírd meg az tésztát, ennek kiszitáld az lisztét (Radv: Szak. 187). A szita által a liszt ki-szitáltat és ki-eresztet, a orpác ki-hinteztetvén (Com: Jan. 76).

még-szitál: pereribro Kr. [beuteln]. Az riskását szemé-
ént irtsd meg, mosárban erősen törd-meg, hogy megtöröd, yakor szitával megszitáljad (Radv: Szak. 209). Lisztit ma szitálták meg (Tof: Zsolt. 764).

Szitálás: [cribratio; das sieben]. Átfamfiai tiztohatok ki az kovazt, hog lehetek vy zitalas, mikent pogačak vattok (DöbrC. 18). A szitallásba meg marad a korpa és a rostaba a polyua (ZsSír. H).

Szitáló: pollintor C. MA. pollinis exensor; beutler PPB. iszt-szitáló, mólnár, sütd: pollintor PPBl.

SZITOK: maledictum C convicium, vituperium MA. lästung, schmähung PPB. Nyeluemel, gonoz atokai, zitokai isten meuel atkozotam, zitkozotam (VirgC. 5). Kőrüötem lakozokak zytqat hallam (DöbrC. 77). Szitockal, átockal tarogató nber (Decsi: Adag. 15). Rut zytkokal zidot vot benfunkt (MNY. II.169). Erews zytkokkall ees atkozodasokkal mongyak (Ib: 108). Soha megh ennekem zythokkal nem fizetek (LevT. 115). Párratságodért csak szitok intalmód (FortSzer. F6). En - d szitkait dícsireteknek tartom (Pázm: LuthV. 5). Szitkait ért szélre boesátom (179). Átockal, szitockal rakva szája (A: Bibl. Előb. 6). Az Kalauznak szitkaival ebak annyit gondtam mint az gunarnak pösözgetéseuel (Zvon: PázmP. 206). yallal folyo szitkai (Bal: Epin. 2). Sok szitok s-halállal valo nyegetés erdeké éltedet s-keserves szenyvedés (Czegl: Sion. 1). Nem kell szitokkal s moesokkal felelnünk vallásunk ellenginek (Czegl: MM. 233). Ezeket az török rútul hurogatta és indenfelől szitokkall szidta (Monlrok VII.72). Szitok, átok ott igyünknek kezdeti (Thaly: VÉ. 147). Sikólt-kiált, ninesen go sok szitkának (GyöngyD: Char. 632). Herbeville a saphkásztalhoz ütven szitokkall mondá: Ez sok (Bercs: Lev. 634). Apattana, oda hajtá mérgében a káros kockát, utána egyhány pajkos szitkokat (Fal: NE. 27). Ki-for boszúja, fújja a k szitkot, átkot (Fal: SzE. 534).

Szitkos: maledicus, conviciator C. MA. lästern, scheltend, sterer PPB. Ha valaky ty kázáletek zytkos, atkozo a vazy zegeskédw lendh, e feylukel meg egyrth se egyetels, gygatok omj: SzPál. 141). Haragosnac, szitkosnac mondgyac (Born: éd. 430b). Verekedőc, szitkosoc, reszegesec (466b). Negyedik der-víz a házások erköltse, haragos, szitkos, morgó, reszeges kszor az egyyik, el kell tűrni a másikkal (Pázm: Préd. 239). N érdelemi szitkos száje (MA: Bibl. Előb. 28). Nem ez túra véle a moslékos tajtéket, szitkos, moeskos, eszelős nyálasdásokat (Matkó: BCsák 2). Szitkosoknak és vassotalknac láttunc (A: Tan. 1182). Az anyaszentegyház ellen nem álbhatnak vani rossz szitkos könyueknek kohlónak kakukki (Bal: CsIsk.). Nézd meg tsac ama szitkos Pázmánt (Czegl: Japh. 22) szitben fog állni, hogy szolgákra szorgalmatosan vigyázzon legyenek istenkáromlók, szitkosok, reszegesek (TörtT² I. 31).

Szitkosság: [convicium; lästern] A szitkosságról és jaitalanságról (Pázm: LuthV. 170).

Szitkozód-ik: convicior C. MA. schmähen, lästern PPB. Nyeluemel, gonoz atokai, zitokai isten neuel atkozotam, zitkozotam, karomlast tótem (VirgC. 5). Nem fenekodie, szitkozódie senkire (Com: Jan. 198). Az ördög lelkével szitkozódó pajkosokat meg-plengérezik (Pós: Válasz. 49). Megmondán ezeket Balassi Ferencnek, eleget zugolódeék, szitkozódék szegény (TörtT². I.11). Torenttével életemben sem szitkozódttam valami tíz vagy tizenkettőnél többet 1759 (Házánk I.219).

Szitkozódás: maledictio, maledicentia C. MA. lästern, das schmähen PPB.

SZITTYÓ: juncus, donax, cyperos C. MA. biuse, riedgras PPB. Szittyó, hínáros-gaz a vízben: ulva PPBl. Szittyó, gyékény, sás: storea (Majör: Szót. 450). Ki az zeg igenős szittón ömot lel (GuayC. 15). Szittyó, sas, kaka, hordót tataroznak vele, zatyrot es gyeként kötnek belöle (BeytheA: FivK. 104b). A gyékény kákából, szittjából gyékényeket tsálnak (Com: Jan. 33). Szittyó, gyékény avagy szalma, supp terítetté alája (112). Az erdei galanga, mely tulajdon-képp-en cyperusnak, szitytyonak nevezetik, par bagyma forma leveleket hoz (ACsere: Enc. 246).

Szittyós: 1) juncosus C. MA. [binsen]. Szittyós, kákás: juncinus PPBl. **2)** juncetum C. [binsenlache]. Kákás-hely, szitytyós: juncetum PPBl.

1. SZÍV, SZÜ: 1) cor, cordia C. MA. [animus]; herz PPB. Felmagaztatec Nabuhodonozornac orzaga es d zvuó felemelked (BécsiC. 11. 37). Embernek zinet meg nem kemenity (VirgC. 21). Zent lelekh illete az w zinet (83). Wdwözlóm atte zözey zledet (PeerC: R). Keges vagyok es alazatos zyvev (CornC. 3) Mit gondoltok gonozt ty zyvetokben (JordC. 378). Az yf-ywnak ew elmeeyeat es zyweet, lelkeet az aldot Jesustwl el zagathnaak (ÉrdyC. 337). Mert tudgyatoc a idüeuenyeknek szüet: scitis enim advenarum animas (Helt: Bibl. I. Nn2). Bator szüó fíri (Mel: Jóh. 81). Halgassa meg mi könyörző szüufuket (Born: Ének. 17). Bodogoc, a kie lelki szegenyec, szából könyörögne (120). Boldogok, az kik tisztak szüódkben (Fél: Bibl. 6). Jaj ki bolondok, a kik füllöz es nem szüöz szöllanak (Pázm: Préd. C2). Meg mondotta d néki minden szüét: omnem animum suum confessus es ei (MA: Bibl. I.233). Megnyitván szeméit a meg keseredett jó szü, lélek (Tof: Zsolt. 15). Fájtalan képeket irnak elméjekben, sok tüzet raknak szüve alá (Fal: NA. 157). **2)** [pars media, interna; das innere]. Leezen embernek tyja az feldnek zyveben (JordC. 391). Mykoron en Damascosban mennek deelnek zyveben: media die (JordC. 780). Atyamfya, ha meg akarz latlmy, yewy eede ezen herre haruad napnak deel zyveeben (ÉrdyC. 509b). Masod napon esmeg deel zyveeben ywtot vala hazához (514). Del szüben (Valk: Kár. 15). A télnek szinte szüive vagyunk (Fal: TÉ. 631). Félelmes sétéségben vala éjjel nappal, a télnek szüiveben, mérges hidegnél, nem tudván jövendőjét (744). Az ország szüiveben épült Mátyás palotája (SzD: MVir. 409). **3)** [animus; mut]. Ha megrözenek az német, későn tér meg az szüve (Bercs: Lev. 197). Holnap kigyün Bottyán, taláni kigyün az helyére megbukott szüve hadunknak is (252). Ellenkező kime-
netele a dolognak a tartományokat is megb'détja, kiknek szüve nebezen tér, csak megrözenések, nemhogy vesztések után (338). **4)** [verbum alloquendi; aredwort]. Én édesem, én szüvem: *mel menm; szüvem lellem: meum *coruham PPBl. Ajánlom Kánek, mint szerelmes szüvem lellem én édes uramnak (LevT. II.68).

[Szólások]. Néki is hitván helyen áll vgyan az szüue (Decsi: Adag. 158). Ha száia felebrattyauul szöl is, de szüue penzeul beszél (Born: Evang. IV.302). Szüve ajakin ki-

tsordul (SzD: MVir. 110). Az kincz gyűftésen ezűgg szíve (MA: Scult. 877). Ila magát nem szűnya, essék szíve féleségén, gyermekün (Pázm: Préd. 95). Meg esek az ű szűnyat (Sylv: UF. 1108). Tulajdona azoknak, kiket lenyomott a szerencse, hogy bal sorsokon sok szív megesik (Fal: UE. 449). Valami keveset engedhetünk gyarlóságoknak, hogy ne fájjon szívök (Fal: NE. 19). Kit embőr meg nem mondhat es ziv meg nem foghat (VirgC. 211). Ila semmi úttal nem fűl szíve férjéhez, vályék el tőle (Pós: Igazs. 557). Tisztelheti valaki istent szűjjal, de ha szíve nem ott jár, a hol nyelve, nem foguatos istennél (Pázm: Préd. 1016). So külső okok se belső szívem járásí nem viselhettenek olyásra (Fal: NE. 1). A szívnek alattomban való járásí könnyebb úttal férnek a bősülethez (Fal: UE. 363). Vedd ki jobban pártosodat, lásd meg tulpig szíve járását (SzD: MVir. 430). Valahol vagyon te kenezed, ot vagyon te zyved ees (JordC. 371). Legyen egy zűnetek (VirgC. 122). Oda a szive: sine *animo miles PPBl. Az liúeknek sokaságának egy zyvek es egy lelkek vala (VirgC. 122). Szűue lelke ő néki ez a dolog (Deesi: Adag. 106). Szíve fedve kell embernek a tsalár mostani világgal bánni (Fal: UE. 204). Szíve szakad valaki után: cor ejus vertitur ad aliquem (MA: Bibl. 1289). Anam zive zakadva alvala (NagyszC. 99). Néla istenlez fordítván szeméit szíve szakadva kiáltotta (Pázm: Préd. 84). Szűue szakadva beszél vélek (Sim: Evang. 99). Szűvünk szakadva vadaszuk ad dicsőseget (Alv: Itin. 291). Szűue szakadva várja (Husztí: Aen. 29). A böles egy oktalannal soha sem bocsátkozik szoros kötésbe, és jöllehet holmikor valami nyájasságra fakadjanak egymás közt, nem következik abból, hogy egyik fél a másikat szívébe fogadja (Fal: UE. 445). Zent Jakabnak ev bezedy gyakorta ty zyvetekben forogyon (VirgC. 140). Kesorú zent halalaat zyvedbe forgassad (WinklC. 122). Egy gonosz kívánság es gondolat se fordullyon meg szívökben (Matkó: BCSák. 267). Bezedőket ő zivében igen be rakja (CsomaC. 80). Bír szállanának szívekbe a mi fondorló urfiánk s okulnának fűvességes félelemre (Fal: NE. 54). Térjotek szűvetekbe bűnösök, vessétek-el bűnötöket (Pázm: LuthV. 410). Meg mondám tűnektek, ho az mű szűneikben vattok, ho eggűtt illünk es eggűtt hallunk (Sylv: UF. 1147). Nem tudom, my vagyon zyvebe (LevT. 1374). Az vr meg késérgete tégedet, hogy niún lenne, mi volna a te szűnedben (Kár: Bibl. 1165). Szívébe venni: inordinare MA. My zyűnkbe semi tőredelmességet nem vezünk (VirgC. 49). Ha a Méltóságos úr is ezen levelemet megoldvasni méltóztatik, úgy fogja szívében venni, hogy minden alkalmatlanságot eltávoztat tőlünk (Berces: Lev. 493). Wr Bernald vette az ezt enu zyveben (EhrC. 4). Ezt zűvünkbe vette (VirgC. 83). Vete az ő zűveben egy azoni altnac zertelen zerelemet (100). A kik igaz szűvből hozzád barátokoztak, azokra mint mesteridre úgy figyelmezz (Fal: UE. 368). Az paracolatnak vege az zeretet tyzta ziből es nem tettetés hitből (TibC. 11). Bvzgo szűből te liad kegyes atyane kőnyörgűne (Born: Ének. 145). Szűből meg bocsátta az ellene tet vétket (Pázm: KT. 74). Igazat mondott, de nem szűből (Illy: Préd. 1251). Az en zeglyu nywoltom zerynth tyzta zywbewl zolgalok kűnek (RMNy. II 293). Szűből valo meg utalasa az bűnök (Fél: Tam. 238). Ezt az mi szűből származott atyái affectusból elődben adott paracolatunkat követhessed (Évk. XIII 54). Szívekhez aszott némely különös vétkek (Fal: UE. 447). Penitencyat nem tartanak, sem zyvekhez nem terenek (DomC. 166). Kaput ne nyiss szűveden, mikor az abakkal beéred (Fal: NU. 363). Kerekesen ki mondá már régen e fölöl Kornelius szíve ágazattyát (Moln: JÉpiül 13). Szíve izét előtaláni valakinek (Fal: UE. 483). Valakinek kiadni szíve titkát: *credere animum sumi alicui PPBl. Mykoron azért hel telnek az neeg zaz eztendők ydeye, zyveere zallya hűnek (venit ei in mentum), hogy megl

latogathnaa az hű atyaffyayt (JordC. 728). Nékem úgy szik, hogy valami gond szállott Kegyelmednek szívére (NE. 61). Ezeket szíve gyűkerére bostsátá, igen szív vevé (SzD: MVir. 110). Nem ártott nekik, sőt inkább vót adott (Monlrók. III 164). Jó akaróm jóvállásokkal adának még többeknek-is irásokra (Veresm: Lev. xxij. S. s látorságot ad (TitkRóz. 115). Szívet adjon az hadak hogy annál is jobb szívet vegyenek a szolgálatra (Mou XV.345). Szűnyű félelmet fog ez okozni az széleken, nem kevés szívet ad az morváiauknak (Berces: Lev. 75). Istenért, hiszem most kell az mi hazafiúságunkkal szívet nunk az országnak (713). Így szű es így chinál szíve magának es az rettenetes vitez hadának (Zrinyi II 71). S dobbantó hír (Fal: Jegyz. 935). Nehéz volt néki kesemeg-győzni, melly epedő szívet régen kezdte főzni (Győ Cbar. 350). Bánom, hogy által kel hágnom azt a zélt, a lyet feltettem volt, hogy magamhoz hajttom szűne (Mik: MulN. 138). A böles udvari ember hallgató, magá marad, nem bordozza szívet terjesztett tenyerén (Fal: UE. 479). A szíveket megilletni: *afficere anim PPBl. Szűv-indító a sz. irás (Sall: Vár. 46). Ila elszed tendő a papista vallástól a rhetoroknak pillago ékessé semmi sem marad benne, a ni embernek szűnet megl íhatna (Göntz: RBab. 3). Magam az lovással azon vagyok, riülkerüljek Ricsánon, talám szívet kap az had isten gyelme által azon (Berces: Lev. 39). En oly hiszemben vagy isten után, hogy csak három-négy napí operatióm is megdiják Heistert s míg az miénk Beszprémtől szívet kap Győrhez száll (123). Szív meg-lippesztés meg-babor szép zavú Syrenes (Mey: 6Jaj. III.14). Szív-mardó féreg (Pázm: Préd. 765). Hogy a jó akaratot fantaszták, feki-öntik szíveket (Fal: SzE. 533). Obligálják mindket, s majd kipökkik ők szíveket, hogy hálóba keríts azután kivevetnek (Amade: Vers. 60). Szív-rágó f (Fal: Const. 935). Holgigtartó bűgyötrelmet, szívepszésztó vedelmet gondolatlanul szereztek (Thaly: VÉ. II.335). Minnyviszsa kezdőec terni, látuán eszt a tőrdőec, igen őrléne szűnet véne ec esmet (Helt: Krón. 91). Szűmet véne ec (Valk: Gen. 8). Az ellenségek az fegyvertelen es sanyar gokkal meg saylodot hadat látvan szívet ellene ne vegye (Forró: Curt. 552). Vegyetec szívet s reménységet (GKat: V. 1495). Ha szaporábbak-is nálunknál, számokból tétovázó sz ne vegyünk azokból (Gyöngy: KJ. 86). Az ellenség szívet vé (RákF: Lev. I.605). Szívet vött, meg-bátorodott: animatus PPBl. Szívet venni: ejicere animi mollitiem PPBl. A Tiszántul nép zászólótól kezdtek kirgándozni a saúczból, melyet n látván az ellenség, ujoman nagy szívet vett (TörtT. IV. Minél alább megyen Nagyságod, annál nagyobb szívet ves az elmaradandó rácz (Berces: Lev. 23). Ila által tanalok mem s ott nem subsistálhatok, szívet veszen az ellenség (95. 2). A szerentsét szűvel szokunk óhajítani es szűjjal kiví kedvesünknek (Fal: UE. 368). Istenemet nem zeretem től, zinemel, elmemel es telyes erűmel (VirgC. 5). Kit űk zetek volt telyes zyuek (110). Zeresed telyes zyued (1 Tyzta lelekel, tyzta zyuel hozzá magamat nem zere (VirgC. 11). Nagy eedes zyuel lelekekkel raytta ragának (ÉrdyC. 575). Nagy eedes szűvel lélekekkel waryak w (ÉrsC. 157). Egy szűvel-lélekekkel választottak engedjelekk (TörtT. XIX.117). Mindenkoron vót z aual es zű dyczeriem (VirgC. 45). Édes hazánk ügyének boldogulását kívánván alízatos igaz szűvel (Berces: Lev. 455). Jó szűfű lón a ezaszár Salamonhoz (Valk: Gen. 19). Bizony igen szűnel vagyok szent Péternek szép mondásáról (Bal: CsIsk. I. Az én követőim nem is igen jó szűvel vagyunk hozzáim, m az sódértül es börtul fosztottam meg őket (NőtM. 61). egyetembe es egy zyuel valakyt valastandunk (RM II.37). Vetkeztem z ynem zere nt es tetemenyemnek mi

(VirgC. 13). Masod rendbelyek, kyk csak test zereit tarttyanak de nem zýv zereit valo akarattal (ÉrdyC. 590b). Bizony nem pokochabol mondgya, hanem szíue szerent aianla tegelet ennekem (Helt: Mes. 462). Ertem, hogy K. nagy karth vallott volna valany katonak miat, ha hwgy vagyon, bizon zivem zereit banom (RMNy. II.104). Kyth nagh zeíwem zerynth wartham volna (LevT. 1388). Szivem szerint gyűlölöm (MA: Bibl. Előb. 13). Az nagy szombati ecclesianae főfő patronusiuae istemec kegyelmes Áldását kívánom szivem szerint (MA: Senlt. 3). Az mit egymás ellen vétettünk, arról egymásnak szivünk szerint megbocsássunk (TörtT. IV.131).

[Közmondások]. Az imatsag az zíue, nem az azake (VitkC. 5). Mínel rakna a szíw, abból szól a szay: ex abundantia cordis os loquitur (Helt: UJT. C8). Szem, szív, elme talál, mit vi-hess házadhoz (Órczy: KöltSz. (202).

asszony-szivü: effeminatus MA. zaghattig, weibiseh PPB.

bátor-szivü: audax Kr. [mutig]. Tsak enlekeze-to-ís a halálnak rettegésbe öjthet akár-melly bátor-szivü embert (Pázm: Préd. 1139).

bátortalan-szív: *infractus animus PPB.

cséndés-szivü: acquanimis C.

[**egy-szivü**]

egyszivűség: [concordia; eintracht]. Az edgyességne, egy szivűségne meg ujittatni kell (Com: Jan. 202. GKat: Titk. 1119).

egyénés-szivü: ingenuus, recti cordis SK [treuhertzig]. Ur ki idűzzeit egenes zivűköt (DöbrC. 22).

[**egyénetlen-szivü**]

egyénetlenszivűség: discordia Com: Jan. 202. [zwie-tracht]. Az egyénetlen szivűségce és versengésce hogy közben ne essence, míg lehet meg (Com: Jan. 202).

egyenlő-szivü: [concors; einträchtig]. Legyönk mint egy attyanak fiay igyenlő zivűyek es atyafiusag zeretők (Baythe: Epist. 208b).

félelmes-szivü: [timidus; feigherzig]. Felelmes zivűnek enghem aleytatok (PeerC. 337). Nagy bátran előjöttec, jelen-feni akarvau, hogy de nem olly félelmes szivűvee immár, mint annac előtte (Zvon: Post. I.885).

gyenge-szivü: pusillanimus Com: Jan. 195. [kleinmütig] A gyenge szivü a szerenésce állapotocban fel-fuvalkodic, a nyomoriságocskaban elméjét el-hadgya (Com: Jan. 195). A két-ségbenesce előbb fojtogattya a gyenge szivűeket, hogy sem reájok mondotta légyen végső sententiáját az isten (Fal: NE. 52).

józan-szivü: [probus; rechtschaffen]. Legyek tiszta, gyozan zivű, isten féld es isteni szolasokval tellyes (Gyarm: Fel. 72).

kegyes-szivü: [misericors; barmherzig]. Zylg vagyok en es kegyes zýv (ÉrdyC. 390).

kemény-szivü: durus, inhumanus SK. [hartherzig] Mind az kemeny zivű férfiak nagyon el-almolkodanak (VirgC. 71).

kész-szivü: [animus promptus; bereitwillig]. Úgy lézünk valójába ő felségének dicsőségce adni kész szivü, igaz kereszt-yének (DEmb: GE. 16)

kicsiny-szivü: micropsichos MA. pusillanimis Com: Vest. 113. [kleinmütig] A kicsiny szivű embereket méltán lyuc emberekec mondlatyue (Prág: Serk. 533). A kicsiny szivü a szerenésce állapotokban fel-fuvalkodic, a nyomoriságocskaban elméjét el-hadgya (Com: Jan. 195). Bátorittya a kicsiny szivű búnsódknek lelkét, kétségbe ne essence (Ily: Préd. II.474).

kő-szív: [animus durus; hartherzigkeit]. El vezem ty tev leték az kev zyvet es adok nektek test zyvet (CornC. 93. VirgC. 21). Kő szivet ha vér az isten akarattyának porólve, tsak föl pattan róla (Komár: Imáds. 142). Azért engeszteljed kőszive-det, légy egyszer mint viasz hajlandó (Amale: Vers. 140).

kőszivü: [duri animi; hartherzig]. Kő szivű ember (Deesi: Adag. 50). Ezt kellene eszkebe vennice amaz meg-keműnyedet és kű szivű emberekec, kie vétkecec (Zvon: Post. II.165).

magahitt-szív: *expletus animus PPB.

nagy-szivü: magnanimus C. [grossmütig]. Nagy szivü az, a ki az ő kedve szerint vald jókat és véle ellenkező gonoszokat elviselheti (Com: Jan. 195). Nem nagy szivü, a ki a másé-bol bőkezi (Ily: Préd. I.360).

nyúl-szivü: pusillanimus Com: Jan. 195. [nuttlos, feig]. Nyúl szivű: timidior Pisandro (Deesi: Adag. 63). A nyúl szivü a szerenésce állapotban fel-fuvalkodic (Com: Jan. 195). Láttynk, hogy a vissza aggott vén is iffiának fitogattya magát, a nyúl szivü és bátortalan vitéségce kérkedik (Csúzi: Síp. 55).

pacal-szivü: [pusillanimus; feig]. Dicsőségesebbnek tartotta vérevel a viaskodó helyet megfesteni, hogy-sem némelly paczal szivü katonák módjára (Szeg: Aqu. 47).

paszkonca-szivü: [mers, tardus; unbeholfen?]. A Kristus prótzeussának nem ollyan vége szakadott, mint a paszkontza szivü Pilatus gondolta volna (Vajda: Kriszt. III.474).

testi-szív: [animus mansuetus; gefüllvolles herz]. El vezem tívled az kvy zövet es adoc nekod testi zivet (VirgC. 21. CornC. 93).

titkos-szivü: [callidus; heimtückisch]. Megismerteti véle belsőképen a titkos szivü személyeket (Fal: NU. 320).

Szivbeli, szűbéli: cordialis Kr. [herzens-]. Zivűbely be-keseg tarto nem voltam (VirgC. 13). Szivbeli alazatosok al-gatok vrat (DöbrC. 231). Boçatot engem, hog zivűkbeli törödel-meseket meg orvoslanc (268). Zibeli tisztasag (DebrC. 111. ÉrdyC. 33b). Ky ydwezeyth zivűbely ygazakat (KulcsC. 11. 134). Az ilyen nyavalyának leghaszosb orvosságával az hékességce tűréssel kötözze Kd szűbéli sebeit (RMNy. II.256). Siwbeli ban-toe (Born: Préd. 619). Meg-illethek sokan a Kristus erek-lyéjét, de Kristus semmiuek tartya, ha szű-béli jó indulatok-nélkül vannak (Pázm: Préd. 1017). Mennyivel kell tehát mine-künce nagy-szivű buzgóságce kívánságce meg gondolom ce draga idvűségcec dolgát (MA: Senlt. 325). Mi örűllyue min-den szűbéli liúboruságce letűen, molyre Cristus int bennűnket (Zvon: Post. I.39). Szűbéli ajutatosság (GKat: Titk. 268). Mérész-lel el árulni mesteredet oly nagy szűbéli barátságce jelével (Ily: Préd. 1.7). Belső es szűbéli szeretet (599). Az értelem szivűbéli foganatos erő nélkül tenyészetlen es moddó (Fal: UE. 364).

(**Szived**), **szűved** [szűved?]: [fero; dulden]. Ha isten az atyákat magzattyoktul megfosztaná, szűvedgyék azt békességce tűréssel (Szathm: Cent. 92).

Szivedöz [szűvedez?]. De Horváth János legbelsőbb szolgálta a rétségelen szivedözén, valahány harsányi hajdú kezébe akada (Szal: Krón. 117).

Szível: 1) [fero; ertragen]. Szent József es a boldogságce szűz igen-fájdalmasan szívelték a gyermek Jéusnak el-veszését (Vajda: Kriszt. I.86). A szerentse kerekének minden ugrásit nyögöd es szívelöd békével (SzD: MVir. 395). Restellen ezeket tovább tűrni, szívelleni, szenvedni (446). **2)** [diligio; lieb haben]. Tsak téged szívellettünk, egyedűl te valál szerelműnk taplója (SzD: MVir. 400).

mög-szivel: [animus commoveo; zu herzen gehen]. Mindenkor hasznos volt maga felől kevesebbet tartani, rész szerént azért, hogy nagyobb gondtal folytassa ember maga dolgait, rész szerént pedig azért, hogy ha nem esnék szíve szerint. felöltöb meg ne szívelje (Fal: UE. 420).

Szívét: [ex animi sententia; nach herzenslust]. Fizessen neked te zivedent es erőssöhe minden tanácsodat (DöbrC. 41).

Szívétvaló: [exoptatus; erwünscht]. Tokencz engöm zent zömödwel, zyewenth walo zerelmedwel (CzechC. 33. ThewrC. 295).

Szíves: 1) promptus, lubens; bereitwillig]. Szerezd meg a te szivednek öröme indétásit sajátóddal és rágitsályad azokat rólok való szíves elmékedésed által (MHeg: TOSzl. II.207). Szíves magunk meg-alázása a bünért (MHeg: TOSzl. I.101). A mennyei igazságnak szíves szeretője (DKal: Ker. Ciml). Az istenhez való megtérés nem egyéb, hanem az eléb megszokott bünöknek szíves megutállása (Gyöngy: KVál. 87). Vitének vétkének megismérésére a szíves meggyónás által (Ily: Préd. II.427). 2) audax, animosus SI. [mutig, kühn]. A harag bünökre és veszedelmekre döjtü a szíves embereket (Pázm: Préd. 801). Mint az oroslány ordítás, úgy meg-rettenti a szíves embert is a király haragja (1112). Delimán mint szíves oroslán sok vadást erőben ha lát, nem fut, haraggal előttök mégyen (Zrínyi: ASyr. Aa. 1b). Várossát jó erős, mérész, szíves, feles gyalog és lovas katonákkal meg-szálván (Biró: Préd. 7). 3) [verus, intimus; innig, offenherzig]. Judit ő maga-is szíves keserveket s ejt Theogenessel a szüz-is könyveket (GyöngyD: Char. 38). Meg-értvén, vött körül most melly veszedelem, hatható lesz nálad a szíves kérelem (71). Meghitt szíves barátidnak jó akaratjokkal úgy élj, hogy se szemtelennek se alkalmatlannak ne mondhasanak (Fal: UE. 383). Jóakaróinkról ismér s íté meg beünket a világ, mert a jó a rosszal soha nem boesátkozik szörs szíves kö ésbé (445). 4) carus, dilectus SI. [theuer, geliebt]. Akkor töljan imádtá Krisztust, mikor számtalan nép előt csinál függött a keresztán s elhagyott szíves barátitul (Fal: NE. 53).

Szívesen: 1) libenter SI. [bereitwillig]. A mire szívesen vártokozott, azt kedve-szerént el-nyerhetvén el-vehette (Tarn: Szents. 111). Azért sz. Pál ily szívesen ínt minnyájunkot (Ily: Préd. II.190). 2) [fortiter, audacter; mutig]. Szóllyanak a vétkek-ellen keményen, a veszedelmek-ellen szívesen (Pázm: Préd. II.1) 3) [sincere, ex animo; anfrichtig]. Gömör-vár-megyének föl-ispánnya, kinek hozzám hajló szívességét most szívesen köszönöm (GyöngyD: Char. Előb. IV). Mondgyák, mint szerették azt közönségesen, de ólszaktól töltök, kit bánnak szívesen (GyöngyD: Char. 355). Isten Nagyságodat áldja meg, szívesen kívánjuk (MonTME. VIII.31). Eleget gondolkodom rajta, de szívesen iparkodik, látom (Beres: Lev. 298). Igen szívesen kívánám segételem, Kegyelmes Uram, ha Vöröskő, az átkozott, ide nem húzta volna minden ereit Pálfinak (709).

Szívesít: [animus; ermutigen]. A jó nyelv ha biztat, szívesít, ha bátorít, vigasztal (Pázm: Préd. 809). Midőn András Simon Daniuta városa ostromára a király népét maga előttök menésével szívesitené (Gyöngy: Char. Előb. 6).

Szíveség: 1) animositas SI. [mut]. Máriát először a helynek szentsége, leginkább Jupiter képzett felsősége rettenté, de megtért hamar szívesége (Orey: Költ. II. 67). 2) [bona voluntas; das wohlwollen]. Gömör-vár-megyének föl-ispánnya, kinek hozzám hajló szívességét most nyilvánosan köszönöm (GyöngyD: Char. Előb. V). Jóbot isten meg-áldotta igaz szívességű kedves barátokkal (Könyi. HRom. 201).

Szivetlen: micropsycho, corde carus, excors MA [unbarumherzig]. A szivetlen embernek kell oster bátára (Czepl:

MM. 136). Ne fogad mindemnek szivetlen tanácsát (Zrin, I.150).

Szivetlenség: [ignavia; mutlosigkeit]. Én, hitenre, féltelenben nem írom, de látom szivetlenségét az hadnak; négyezer három is megver szömben (Beres: Lev. 692).

Szívi: [eordis, animi; herzens-]. Iduez legy uram Jesu angyaloknak kenyere, zűny vygasag (GümC. 148).

Szívség: [promptitudo; bereitwilligkeit]. Mind az királyfiának nagy szívességgel szolgálja (TörtT. I.240).

2. [SZÍV]

Szivat: [segmentum; schnitt, schuitzel]. Mikor az vizét akarod bontani, az orját fel veszed, az perezogója alól is lé felöl két szivatot felvehetsz az husában, ezt az két szivatot vissza tegyed az füstre (Radv: Szak. 124).

Szivatos: [sectus; geschmitten]. Adójukban százhusz szivatot poszárt fölhozának (MonTME. II.356).

Szivol, szivil, szijal, sziuil: [seco, disseco; schneiden, aufschneiden]. Kyltem Ke. tyzen barom zywolt halat, egy z. wolt tokot (RMNy. II.140). Ha sós az szivült posár, metél aprón mint az két újjad hosszasága (Badv: Szak. 116). Ugyazozen szivült vizában ha meg akarsz főzni, meg lehet (124). Rák szivulva (165). Az Agoston doctor-is jobban itélte hogy bő följön az, a ki estvéig semmit nem eszik, estve pedig osztá valami főtölt, szivalt husval fött paréjt eszik (GKat: Vált. I.1079). Nem frissen főzöt kecsogével, vizával, szijalt rákkl: iritémus palatum, hanem ugy a mint Augustinus le-írá (Matkó BCsák. 402). Zivolt rák Főzd meg az rákot és az húsosát tisztul meg (Radv: Csál. III.43). Vöttünk urak számára szivolt való halakat (MonTME. I.84). Ismét egy szivolt halat adtum (121). Adott egy szivott halat is (272).

föl-szijal, föl-sziuil: [disseco; aufschneiden]. A halak: fel-metéli, fel-szijalni: excorsuare pisces PPBL. Ha azt akarod hogy az hús sokáig álljon, igen szépen felszijuljad, azt forr vízben hányad (Radv: Szak. 17). Ha ebédre valót akarsz esz nélni, esto felszijuljad az húst, sózd és hányad fel az füstre (18).

mög-szijal, mөг-sziuil: ∞ Tehénhús pecsenyét szivul meg, verd meg az késnek az pokával, fonyzad meg az rosté lyon (Radv: Szak. 17). Két borjúhús pecsenyét szivul meg verzeze módon (41). Szijald meg (Szakácsmest. 102. 81).

SZKÓFIA, SZKÓFIUM [iszkolomios Zvon; PázmP. 31] mitra, cidaris, infula MA. auriflum; mütze, haube, hauptbünd PPB. Drága szkófiák és pattyalatok (Helt: Canc. 102). Császár Morgayt egy szkuffiával és sok pénzzel megajándékozza (Mon Irók. III.167). Hajfőnő, szkófia fodorétot haj koronka (Com Jan. 100). A király elephánt tetémből csinált királyi székbe ül, bíborral és vont aranyal. fövel varrot szkófiommal rakot ruhában öltöztetvén (139). Szkófiommal ki varrot bársony öltözet (Land: UjSegits. II.33). Szkófiombul varrot fityol kötök (TKis: Pan. 65).

Szkófiáeska: mitella MA. mützein PPB.

Szkófiás, szkófiomos: mitratus MA der eine mütze auf hat PPB. Schiofomos apat wrak: abbatas infulati (Ver: Verb. 316). Erre kernem Pázmányunkat, hogy az szegény halasz Pétert írja ki az több iszkófiomos papak közül (Zvon: PázmP. 311). A szkófiomos fő pap a szentséges helyben bé-megyén való és a több also renden való áldozó papoc a tönjfénezével illatokat tésznek való (Com: Jan. 129). Szkófiomos süvegű pap (Pós: Igazs. II.544). Egy skotomos kis orszényben vagyon háromszáz hét arany (Radv: Csál. III.282).

SZKOMPIA: rhus conaria; gerberrindó PPB. (VeetTrans. 26).

SZÓ (zauyt EhrC. 72. KulcsC. 34. szavatska C. szavatos MA. szuora DebrC. 136): 1) vox, verbum, vocabulum C. wort PPB. Válogatott szók: genus verborum *nitidum; oly szók, melyekkel nem élünk: verba *interitura; sok szóval ellenozni alkuit: *consumere verba in disvadeudo; hogy sok szóval ne utóztassuk: ne multis *morer PPB. Kig mióda szo légen, em mondhatom, egl futasne fednek magárazhataak volua RMNy. II 46). Mammon siriai szo, mel f nalok nyereséget gez az az gazdagsagot (47). Eg gouoz szo mondatlan volt LevT. 1357). Nagy bów szoual meg iria (Born: Préd. 279b). Evangelionának egy nehány első szavaiban töb' mélységes tuomány vagyon, hogy-sem minden filosofus irásiban (Pázm: réd. 136). Agesilaus, midőn el-akarna tölle Carneades memi, az szomorúan ilyen szókkal marasztala (Hall: Paizs. 435b). Az ellenséges ember minden lépésedre, szódra figyelmeztvén int egy nógatva integet (Csúzi: Síp. 700b). Inadságunk ne sok szóvalvaló légyen (Illy: Préd. II. 205b) 2) loquela C. actio MA. [sermo]; rede PPB. Most szép szóval reá akarna emi: nunc mibi *blandidicus es; dolgát rövid szóval véghezvini: *negotium paucis verbis conficere PPB. Vr ysten yonhaly töredelmesekett meg vigazt es alazatosoknak zauyt meg ulya (EhrC. 72). Daudinak psalmosa nepnek zana Cristosnak etrelmeről (AporC. 9). En zomal nongiatok neki (VirgC. 16). Uokak es io peldaulat tanityak (30). Csak az zent elmeknek iut akaryatok halgatyai (188). Zouara fel kaialta az azzoni lat nagí fell zonal monduan (DebrC. 136). Cristusnak es az anteknek zawoc myndden keweelyóket meg hayt (ÉrdyC. 343b). zon egy zawara Cristusnak zent Mathe myndden ez vlyaghy eresosegeet el hagyaa (540b). Een zomal wrhoz kayaltek kulcsC. 4). Galileabal walo vagy, zood ys olyan vagyon (Pesti: Pest. 106). Ez az én szóm, hogy eed választaszne (Helt: Krón. 5). Yzenthünk Kegyelmeteknek sowa ys (RMNy. II.55). Az szód is megieient tégedet (Kár: Bibl. III.29). Szent Daudal, zent János által isten szouat halod (Born: Ének. 143). omot haluan hozzam figyelmeezete (189). Vg teezic, nem szóm az (Tel: Fel. 22b). Szép az szana mint az méz: Neprea eloquentia (Deesi: Adag. 12). A ki irásoknak mestersés ravaszagát nem érti, kúnnyen meg-csalatkozhatic szép szakkal (Pázm: Kal. 685). Errül is más helyen bőveb szone lézsen von: Post. I. 40b). 3) sonus MA. [stimmæ, ton]. Hallatós szó: az egész sokaság meg-egyezett rajta: clarissima *conceitione ncionata est tota cetera PPB. Az langbol zo zozatlikuala es nt Fferenczel zolnala (EhrC. 43). Zauok felemelnén kezdé sírnoc (BécsiC. 2). Azoknak feletten menni repékek lakoznak tok középből aggak zauokat (AporC. 67). Kezde zolnia az kolnak keniarol nagy fene zonal (VirgC. 56b). De ez filamile v czöngő zauual felieb halada az bodog atiathi (107b). Alanak ez zent atyanak hozvy kezey es zœp zana, nagy zana la (DomC. 127). A boldogok mynd io zauok lezmók, ky ky znd kynuualth keppen nalo zonal yneekől (SándC. 9). Á madaknak zawok, zengheesók mint angyaly eneklees volua rdyC. 510b). A iwhok kewetyk ewtet, mert ewsmeryk az ew wat (Pesti: NTest. 208b). Ate atyad fia vérenek szana kialt hozzam a földről (Helt: Bibl. I. B3). A saskak szaruainak ukok es czaczogások (Mel: SzJán. 246b). Meg veszet a szaua öres: Máty. 72). A szel fu, ballod az szauat (Fél: Tan. 317b). orgona sipiay közzól is ki igön kichin ki öregb es nagob auo (Frank: HasznK. 104b). Tisztesseges-e orrodbol szof anagy agnast ki bocziatani (Erasm: Erk. 5b). Miért vagyon ez hábo-dot városnac szava (MA: Bibl. L305). Sem feyszének sem lapáczanak szana nem hallattatott (Zély: Elm. 212). Hangos avokat megváltoztattayá (Com: Jan. 44). Hallám a lelkesállak szónyai szavát (Illy: Préd. I. 561b). Inadságunk ne tsak szóval-való légyen (II. 205b). A sasoknak szavok nem kelves,

hanem rettenetesen síkító és rémítő vagyon (Misk: VKert. 277). 4) [sermo: geredo]. A miut a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12).

[Szólások]. Kinél a szó meg-áll: *areanus homo PPB. Napontként közöttünk ilyen sok szó esik, nem értem ezekből végre mi történik (RMK. II.40). Mikor a szépről esik a szó, egygyik a másik eleibe akar ölni (Fal: NE. 19). Mikor a verekedők s vadalkozókról esik a szó, ingyenesen az atlékékre példázunk (31). Mihelt szó fçr hozzájuk (Ver: Verb. 201b). Nincsen oly ékes, okos, erkölcsös nemzetség széles e világban, melyhez szó nem férne (Fal: UE. 367). Mint-hogy vagy rosszalkodnak vagy restelkednek, sok szó fér hozzájuk (376). Tagadhata-e az úr, hogy még a jóhoz is fér a szó (Fal: TÉ. 667). Ehez ninch mostan zom (RMNy. II.153). Mivel az szó úgy volt, hogy egy lét alatt visszajünének (Kem: Élet. 52). Az itáról szó sem volt (Mik: TürL. 5). Volt is már olyan szó, Szoloknál is fognak élelt készéteni neki, de csak szó (Beres: Lev. 110). Vronk egyik toluayal elégedek zóban (PeerC. 196). Ha Kd szóba elegyeszik Páltfy urammal, emlékezzék az Ikrán dolga felől (LevT. II.140). Nem kívántam ereszkednem szóban Szirmai nrammal, hanem hallgattam (Beres: Lev. 409). A mint a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12). Mind ezek az előttünk lévő es szóvban uorgo helyből nagy nyilván kilátzanak (GKat: Titk. Elsb. 3). Ugyan lássák meg az szombati németet, ne építsenek paraszt szaván (Beres: Lev. 318). Beszedyéből ilyen biztatást hallának, elérkezvén véle szóba indúlának (GyöngyD: MV. 57). Kerem Kegyelmedeth, hoghy mynden zawokon felne indultassek (RMNy. II.79). A kurnezek tölem el állanak, egy szón vadnak (MonIrók XV.680). Csak szonak se áll azért a sátámnak ilyenkor (Mey: 6Jaj. II.18). Mindeddig egy szódnak nem állal (MonIrók VIII.68). Ha a mi lelkünk ki-párállaná magát a füst-ként, talán lehetne keleti azoknak az esztelen szóknak: ede, bibe, gande cras moriemur (Fal: NE. 48). Ha az en zoua bochata volna oda ty Kmed, az kart ty Ktek nem walota volna (RMNy. II.92). Első zomra nem engedél (VirgC. 69b). Ha szóra fakadnak, ez lézsen a válasz, hogy a virágzó itjúság a gyönyörűségnek ideje (Fal: NE. 47). Lathuan az foyedelem az leanzoban olyan nag tekelettesseghet, fogaa zora ew zyleyt (ÉrdyC. 199b). Szómra irom Kdoek, nem busitanám Kdet (LevT. II.294). Bizony szónkra írjuk, ha az hadaknak lovok bárcsak egy helyben két vagy három hétik nyukhatának is épülhetne, soha mi az velek való viadalt nem halasztanánk (RákGy: Lev. 146). Ajaki illy szókra kelének (Gyöngy: KJ. 87). Volt annyi grátiám, hogy magán vehettem szóra és szívem szándéka szerint beszélhettem Amiliával (Fal: NA. 132). Egyéb kálóm szög nincsen közöttök, hanem az szóról (Pázm: Kal. 330). Szóról-szóra: de verbo ad verbum Kr. Igy szól szóról szóra Luther Márton (Bal: Cslsk. 149). Ez a sz. János izenete szórul szóra (Biró: Préd. 6). Az ersekek es püspekek László hertzegre szót adának (Helt: Krón. 41b). A kie az várba szállattac vala, ezac hammar szót adának ki (39). Mi meg kértük őtet, ha magyar, de nekünk semmi szót nem adott (Gér: KárCs. III.328). Eperjest igen tentálta s mint afféle városi emberek, szót is adtak volt nekik azalatt (RákGy: Lev. 184). Én semmi szót nem adtam az léányos házhoz (Bethl: Élet. 1362). Minek-utánna, hogy fel-keresem, az iránt szót adtam, azóta dolgain gyakran fel-borzadtam (GyöngyD: Cup. 591). Indúltam meg hadastúl Zólyon alá, kit meg szállván szót adtanak ki belőle 1839 (TndTár. 179). Rusztán bék fel-kél, hogy szót adjon (Könyvi: HRom. 103). Szóért szót adni nem sokba telik (SzD: MVir. 413). Jól ejteni a magyar szót: im ungarischen eine

reine aussprache haben; rosszul ejteni a német szót: das deutsche nicht rein aussprechen (Adami: Sprachl. 190). Szót sem érdemel (SzD: MVir. 413). Nem követte, sőt kerülte a világ nyelvészeinek szó-fodor-gatását (Pázm: Préd. 1246). Eltekbe io zonokat nem fogatam (VirgC. 6b). Ez a mi finne nem akaria szónak fogadni (Helt: Bibl. I. Uuu3). Ez a nép szomat nem fogadgya (Pázm: Préd. 121). En vitézim minden szót fogadgyon, senkít az nagy bátorság el ne ragadgyon (Zrínyi I. 49b). Szavát tudom fogadni annak, ki mind a két szerenesében forgott (Fal: NE. 10). Isten nem kíván egyebet tőlünk, hanem hogy szavát fogadjuk (38). Az isten szeretetiben részesek lehetünk, ha szavát fogadjuk (47). Megégeti az kása száját szó-fogadatlan-ságért (MonTME. 124). Maga szavait veszedelemre fordítani: *jugulare sno sibi gladio PPBl. El-habarni a szót, szaporán beszélni: *convolvere verba PPBl. A nagy uraknak mézes szókat hány (Thaly: Adal. 131). Darabokban szólni, a szót félbe-harapni: loqui amputata et *infracta PPBl. Szava hihető tanító, autor: *juratissimus author PPBl. Szavát az éneklésben jól hordozni: *modulari vocem PPBl. Valaki szavait ottan-ottan elő-hozni: *iterare voces alienjus PPBl. Más szájából a szót ki-lesni, ki-kapni (SzD: MVir. 413). Ugy köztött szót a vezérrel, hogy mikor a tatárok próbálnak, a kuzecok is próbáljanak (Monlrók XV.555). Azért jöttem fel, hogy egy szót kössünk (674). Kemény darabos beszédű s szó kimondó ember lévén, sokaknak nem tetszett (Bod: Pol. 168). Szót taglani (SzD: MVir. 413). Szavadat megtartsad felebarátodnak (Orczy: KöltH. 43). Tagadod, hogy az engedelmességről nem tóttél szót (Matkó: BCsák. 159). Nem méltó, hogy szót-is tegyek én azokról (391b). Ugyan tegnap érkezett Beniczki Márton is; Nagyságod méltóságos levelében feltett szava M-nak úgy confirmáltatnék (Beres: Lev. 438). Valaki szavát keresztül vágni (SzD: MVir. 412). Schok zot kellett fel wennem az yo wramtl (RMNy. II.78). Ily szót vett ajkához (SzD: MVir. 412). Szóvá tenni valamit (SzD: MVir. 412). Szóval: verbo, summarie Kr. Varyon Dávidnak isteni felelme, kegyessége, imádsága, egy szóval minden isteni szolgálatnya (MNYil: Zsolt. 60b). A könyveknek sokaságát bibliothecának mondanak egy-szóval a deákok (Hall: Paizs. El3b. 1). András, Illosvai, Diák Ferencz kimentek az hadakkal egy erdő alá, Elbeczki is kivitte az hadakat, Bottyán is odament, egy szóval omnes (Beres: Lev. 299). Egy szóval: sokat láss, hallj, tanulj (Fal: NE. 22b). Más szava után eskünni: *jurare in verba alicujus PPBl.

[Közmondások]. Minden szónak, tudomásunk ne higgifünk (Mol: SzJán. 43). Az bolondnak bolond az szava is (Deesi: Adag. 8). Min-mű az szava, olyan ő maga is (42). Könyű szóval fizetni: Polyartes matron passit (142). Az madarat szaman esmerie meg (Mon: Apol. 300). Sok jámbor szava isten szava: vox populi vox dei (Czegl: Japh. 233). A szót elfújja a szél: nuigrant PPBl. Nincs szebb szó az arany pengésnél (Kisv: Adag. 46). A szép szó a vásárlásban jó (Fal: UE. III.57). Nincs könnyebb a szónál (SzD: MVir. 413). A harizst maga szaváú fogják-meg (413). Szóért szót adni nem sokba telik (413). Ki-tetszik szavából, kinek fayzattya (413).

agg-szó: 1) ververbium, vetus, sed verax verbum MA. altes wort PPBl. Mert ag szó amaz: humani nihil a me alienum puto (Pázm: Kal. 99). Agg szó, de igaz (SzD: MVir. 413). 2) famigeratio; klätscherei. Mennyen ki az agh szó ti szavatokból (Mol: Sám. 6). Mit értesz a hívalkodo beszédben? Érem azokat az ag szó veréseket, melyeket az emberek piátzon, házak előtt szoktanak szaporítani (Pás: Igazs. II.118). Ebből ag-szó-veréssel csak nevétséget akart inkább fűzni (433). Meleg kávé mellett ag szót kováchollyunk (Zrínyi: ASir. 55).

béka-szó: *coaxatio ranarum PPBl.

bíró-szó: [judicium; richterspruch]. Bíró-szó, vissza nem vonható, másolhatatlan végezés (SzD: MVir. 69).

bő-szavú: [facundus, fusus; redselig]. A mi az ő tsalárd ságit illeti, nints oly bőv szavú ember, a ki azokat ki tudomondani (Bethl: Tám. 35).

bücsü-szó: [verbum discedentis; abschiedswort]. A készv ha elvél, bücsüszoikat nem talál (Fal: Vers. 887).

cséngő-szó: euphona C.

dob-szó: sonitus tympani SK. [trommelschlag]. Nagy dob szóval és trombita szóval szállásra kísérik (Monlrók. III.148). Énecs szóval, dob és hegedű szóval (MA: Bibl. I.29). A fodrá egyengeti a kamarában s a dob szót fülelgeti (GyógyD: Char. 48). A tigris a dob-szót seummimódon nem állhatja, hanem megdühödik tőle (Misk: VKert. 87). Mért végeznek oly titkon Selmezen most az urak? mit? — semmit; nem ilyen dol szónál szokták az hazát árulni (Beres: Lev. 163).

dupla-szó: [duorum concentus; duett]. Ugy tetszett nek mint ha valamely éneket dupla szóval énekelni hallott volna (Könyi: VM. 42).

égygyező-szó: harmonia C. Az éneklésben edgyező sz edgyűtt zengés: symphonia (Com: Jan. 168).

elő-szó: antiloquium, proloquium MA. vorrede PPBl.

ének-szó: cantus, musica PPBl. [gesang]. Kik minket fogvan vittek vala, ot minket inek zorol kerdeznek vala (Döbr. 214b). Nem hadra való yndulath az, de eenek zooth hallok en (JordC. 69). Énecszót kezdőttenec (Helt: Mes. 319). Diczerit ének szoval (Bom: Préd. 266b).

fől-szó, főnn-szó: vox alta, sonora, clara, clamor MA. klare, helle stimme PPBl. Nagy fel zonal ystent gyeceruen ala voce laudando deum (ElnC. 88). Ky nagh felzowal kealhtwan atyadnak kezeiben ayandad az to zenth lelködeth (WinkC. 240b. CzochC. 20b). Fel zowal kyalhtwan monda (JordC. 402. 553. 214). Jaygatuan kezdé nagy fel zonal kyaltany (DonC. 235). Elleme fluen felszonal sira (Helt: Bibl. I.J2). Nagy fel szoval kialtnak vala (Mol: SzJán. 207). Éneki főlszóval magaz talom főlségedet (MA: Bibl. V.13). Nagy főntt szoval zónőzjón az főleyiben (Lép: PTük. I.174). Az elmondás fel-szóval való recitatio clara (Com: Jan. 156). Ilyen fel-szótt hallanál zászló alatt esatizoktúl (Czegl: MM. 173). Minnyájan fől szoval igy eskűznek vala (Zrínyi: ASyr. 95).

gyapotlágyszó: [vox molliflua; süssliche stimme]. Meg kívánták, hogy gyapot-lágyszókkal éljünk, senkít meg ne sértünk a beszédben (Fal: NE. 97).

harag-szó: [vox irata; zornige stimme]. Harag szóval igy kezdé el panaszsát (Eny: Gizm. 10).

haragszavú: [irate loquens; zornig redend]. Sok harag szavú dob tombolva robbana (Zrínyi I.64).

harang-szó: sonus campanae Kr. [glockenklang]. Főely vygyazasth wgy tartotta, hogy veterany harang zoygh el nem alwth (ÉrdyC. 280). Az harangszót vagy esendést szabat orikban halvány oda menyenek minnyájan (JesReg. 31). Én bizony nem tudom, mi gyönyörűségre kívánczozhatik ide kérmely jó-akaró barátom is, hanemha a sok jajszótt és tenettető harangszót akarja hallani (Beres: Lev. 402).

hegedű-szó: sonus fidium Kr. [geigenton]. Ha Pithagorás hegedű-szóval euyhitote a haragot, euyhitette a mi haragunkat a Kristus szava (Pázm: Préd. 807). Hegedű szóban szép mesét jelentec (MA: Bibl. V.24).

jaj-szó: ejulatio, lamentatio, quiritatio SI. [das wehklagen]. Ó sen túrte mi szó nélkül oldala furdalását (Fal: CsIsk. 39).

fidőn amaz nagy kevély város Babylon orrontatnéjek, külfömből külfömből iny szók hallatnak vala benne (Lép: PTük. 1113). Én bizony nem tudom, mi gyönyörűsége kívánkozhatik ide bármely akaró barátom is, hanemba koplálni és a sok jajszót akarja allani (Beres: Lev. 402).

játék-szó: [sermo jocosus; possenrede]. Az kit játék szónac z előt tart vala, minden ember el hiué (Illyef: Jeplta. 31).

kakas-szó: galli cantus MA. [hahnschrei].

kakuk-szó: [cantus cuculi; kuckukstimme]. Nehezen hallóbb kakuk-szót (SzD: MVir. 62).

kürt-szó: [cantus tubae; trompetenschall]. Elsew zozat kyt alleek, olyan vala mynt kyrthnek zawa (JordC. 891). Halleek ly mynt egy nagy kyrth zooth es mynt sok vyzeknek zawath (21). A kürtök szava le-veté Jeriko városának falait (Mad: Evang. 58).

madár-szó: oscen oscinum PPBl. [vogelgesang]. Vetkeztem, mert az vr istent nem imatam hitemel, mert madár zonak ítem (VirgC. 5). Madár zohan ne hyggyetek (JordC. 105b). Ladár szóbul itélni: augurari (Com: Jan. 130).

mellék-szó: adjectivum SzD: MVir. 413.

muzsika-szó: sonus musicae Kr. [musik]. Szemeit forgattyalá szemlélvén az áéatos népet, kit követe a gyönyörűségés musika szó (ÉszT: BSzűz. 46). Szép leányokkal nem szóltam, musikaszt is régen nem ballottam (Kem: Élet. 364). A medve musika szóban felette igen gyönyörködik (Misk: VKert. 68).

orgona-szó: sonus organi SL [orgelten]. Anep vigad vala orgona zonal, kintornatal (GuaryC. 59). Vygádnak az orgona djan (Apost. 4. Mel: SzJán. 409). A negyedik kérdés, hogy ikor hallottak orgona szót a templomban (Mik: TörL. 223).

orvos-szó: [vocabulary medicum; medizinisches wort]. A tek a torok gyik ellen hasznosan segítő, ha ezettel s méhrel rotyogtatod, hogy orvos szóval éllyek (Nad: Kert. 320).

panasz-szó: [querela, quiritatio; klage]. Panasz szo nem sek (Hosv: NS. 10).

sip-szó: fistulae cantus SK. [pfeifenton]. Mikor ninkel az útra, sipszóra, tizifrára sockal többet költünk (Illyef: Jeplta 6). A szarvas felette igen gyönyörködik a dúdolásban, sőt még sip szónak hallgatásában is (Misk: VKert. 138). Zengedező szó (Csúzi: Sip. Cím).

sok-szavú: multiloquus PPBl.

sokszavúság: multiloquium PPBl.

szél-szó: [vaniloquium; leeres geredé]. Csak szél-szók és nem hávélyezések, valamiket a Farkas bizonyítások-nélkül szél (Sall: Vár. 229). Belől jól vagy nem igen fontolod a szél szokot (Pázm: KT. 271b).

szér-szó: [verba magnifica; grosssprecherei]. A színes keresztének gyakorta alitattak az ő nagy szer-szavokhoz és márkok-késéhez képea a Christusnak lelki szérűjén szemén-szedett zta buzáknak (GKat: Titk. Előb 6).

szófia-szó: [sophisma]. Hogy peniglen ez nem eliak valami fia szo legyen, majd bizonyos példákkal az ő bororkazo olygasiból meg is bizonyítottam (Zvon: PázmP. 120).

tréfa-szó: [sermo jocularis; spassrede]. Jugurtha király szágának el-vezetése-után tréfa szókkal nevette, midőn a maiaktól tömlőzben vettetett (Hall: Paizs. 485b). Ha falusit szek, akárni tréfa-szót nem hágy mordulatlan (Thaly: VÉ. II. 6). Ezt liamar végben vitte, egy hatalmas tréfa szónak fullánkja al: UE. 385).

trombita-szó: tarantara C. bellieum PPBl. [trompetenklang]. Nagy haddal az charazar ees tül kezewle mynt meltos-sagosban leheto, nagy trombita szoval (ÉrdyC. 315b). Nagy dobszóval és trombitaszóval szállására késérik (MonRök II.148). Az ő wra istene vagyon ő véle és az kiriluae trombita szaua vagyon ő véle (Kár: Bibl. I 112) Régemben a papok kürtöléssel avagy trombita szóval gyfytötték össze a népet (Sam: Cer. 3b).

tyúk-szó: [cantis galli; hahnschrei]. Leva kedeg hog tyk zo koron magat meg jndeytanaya (DomC. 75). Halakat aduan zent Janos el enizek vronk előle a vasarnap, mikoron el iót volna első tyk zoh koron (DebrC. 71). Tyueszókort auagy haynalba (Helt: UT N1).

vezeték-szó: adjectivum SzD: MVir. 413. Szépen összevillő vezetékűsök (Fal: Jegyz. 933).

virginya-szó: [sonus virginalis]. Dob, hegedű, virginya-szóval töltik és költik napjaikat (Pázm: Préd. 30. SzD: MVir. 102). Hogy azért az vdarhoz közelgetett vala, az öregbik ablakrol virginya szót halla (Szentm: TFű. 16).

Szóbeli: verbalis, vocalis Kr. [wort-]. Ezek csak szó-béli játékok és fundamentum-nélkül-való beszédek (Pázm: LutIV. 260). Szóbeli keresztül-vágás (SzD: MVir. 412). Szóbeli táborba szállani valakivel (412).

Szócska, szavacska: vocula C. verbum MA. wörtlein PPB.

foglaló-szócska: [conjunctio]. A foglalt mondas (axoma compositum) az, a melynek utolsó része több dolgokat foglal bé magában egy-nél valamely foglalós szócska által, a mely foglaló szócska itt gyűjtő avagy szélyesítő (ACsere: Bölcs. 46).

Szól: 1) loquor, for C. reden PPB. Daru modra szollok korrogok: guo; fenszóval szollok: protons; röviden szollok: compenditacio; sokat szollok: fator C. Mykeppen zolot Christus Masseusnal (EhrC. 70). Imadkozatoc né akaritoc sokat zolnotoc (MünchC. 23). Kezde gondolni, mikpen zolhatia az bodog atyuan (VirgC. 86b). Jot zolyogiekbekről (94b). Az istennek zent embery zoltanak (CornC. 7b) Ez idevben zent Margit azzon meeg yol nem zolhat vala (MargL. 1). Ziledet te elődbe hozoni en zoom zolnia (NagyszC. 134). Kezdeenek zolny kylemb kylemb nyelvel (JordC. 709). My azth nem tohettyek, hog myt tettünk es hallottunk, ne zolnyok (718). Meg az züksegeseket is csak aljig zolad (VitkC. 39). Choda dolgokat zolt, bezeellet (ÉrdyC. 514b). Sok nyelwen twdna zolany (542b). Nem ember zol ew tvle, de zent leelek zol belewle (ÉrsC. 497b). Embőrlöknek es angaloknak nelnőkön zoliak (TibC. 4). El veztes myndent, kyk hamyssagoth zolnak (KulesC. 6b). En nyelvem mynd nap estyg zolya te ygassagodat (171). Zollya wala nekyk istennek bezedet (Pesti: NTest. 71) Az sátn ott vetekedest támasza, az nagy isten szava mellé igy szólla (RMK. IV.60). Bőneben egy kevéssé szőlyone vgyan ezen dologról (Helt: VirgK. 9). A tatárook mikoron szólnac, ezac fuőltezne, kenyerec nekic nincz, de köllessel élnee (Temesv: Béla 4). Jaj ki bolondok, a kik fiüllöz és nem szűhöz szollanak (Pázm: Préd. c2). **2)** [dico, praedico; sagen, verkianden]. Yme az wadak ees Christust zolyak, te kedeg ysten gyuant bahuant ymach (PeerC. 71). En nyelvem mynd nap estyg zolya te ygassagodat (KulesC. 171). Ha szintén értelmes beszédet szoland is (Kár: Bibl. L658b). Zollya nekőd az igeket (Beythe: Epist. 7). Ugy szolhassa mint istennek beszédét (Zvon: Post. I.2). Nem szollyác az istennek igéjét (523). Az papok nem szollyac es en czudalatos czelekedetimet (Zvon: Osiand. 81). Teremtet állatid az te országodnac diczőségét szollyác uram (MA: Bibl. I. 584b). Az szent lélee ez igeket szollya ő benne: Simeon indully (MA: Scult. 134). Én azt mondom, hogy ti szollyátok az szent irást, de hamissan (Bal: CsIsk. 421). Semmi uton módon ne szolly hazugságot (Czegl: Japh. 5).

Mit alitanál efféle ellen, hanem tsak sz. Agoston e mondását szollanád (6). Azt szóllyuk, a mit a Jehova szánkba ad (Czegl: MM. 57). Az isten beszédét tisztán, meg-egyeltés nélkül szóllyák (Matkó: BCsák. 60). Jó szót szolla és vigasztalást felele (Csizi: Sip. 472). Szóljuk néktek az istenek titkos hőtsességét (DEmb: GE. 7). **3** [respondeo; antworten]. Szoly rá ez egyre (Huszi: Aen. 7). **4** [detraho alteri, calumnior; selmähén]. Ne szóllyunc, ne meussinuc senkit (Born: Préd. 431b). A leányainnak azt hagyom, kegyesen éljenek, embert ne szóllyanak, férjeket ne rosszessék (TörtT.² I.150). **5** [sono, cano; singen, tönen]. Fülemlélül szól: mitilat MA. Ty uattok az hegedők, kyk mynd igón zepón zoltok (SándC 19). A béka sokat szöllő és a sárt szerető (Ily: Préd. II.59). Szól a trombita (Adáni: 204). **6** [suffragium fero; stimmen]. Negyven ember azok előtt walazak az folnagiot, az kyre többen zolnak, az legyen az folnagy (TörtT.² I.190).

[Szólások]. *Vmiben szól*: Dá rabok ban szó lani, a szót félbe-harapi: loqui amputata et infracta PPBl. *Vmiből szól*: Én velem el nem biteted, hogy gyomorból szollasz (Pázm: Kal. 163). *Vmíhez szól*: A királytól nagy jutalom ígértetek annak, a ki jobban szoll a dologhoz (Pázm: Préd. 1111). Ilyen szentséges titkokhoz izekezem előttetek szollanom (Lép: P'Tük. III.198). *Vmín szól*: Nem byzom, hogy ez ed en zólaz (ÉrdyC. 651). *Vkinek szól*: Az kyrá lnak szollo Kegd lewélet, nyhelém ywtott, ottan kwlton kwltdk az postham (LevT. I.231). Mely levelek között vagyon egy Müller Péter nek szöllő levél (RákF: Lev. I.382b). Valami asszony elgyütt Bécsből, egy levele volt Péter Kéri uramnak szöllő (Béres: Lev. 479). Az accludát leveleket inviálom, a mint látom, Kanciznak szöllő is van közöttök (533). Kinek szól ez a levél? Ez itt neked szól (Adáni. 204). *Vkire szól*: Ne szoly az szent emberre: omítte vatem (Decsi Adag. 161). Köt a betükre szollani: örültetve, fnyvásan (SzD: MVir. 412). Az portára szóló levelünket éjjel éjjel nappal küldd (RákGy: Lev. 265). Az protectionalisk nem szöllottak személyekre, hanem az helységekre (Béres: Lev. 429). *Vmiről szól*: Érrül ez ket dologról fogoc szollanom ez mostani predicationban (Tel: Evang. I.80). Hogy arról többet ne szóljak: *ne plura PPBl. Azt vitatod hogy arrul akaroc szollanom (Tel: Fel. 21b). Nem mernéc semmit azokrol szollanom (ÉszfT: IgLny. 237). Szollanája az uraknak róla (LevT. II.10). *Vmi felől szól*: Vakmerőképpen ez dolog felől nem merek egyáltalában szollanom (Lép: P'Tük. I.375). Szöllni az előnkbe vett renddel a dolog felől (SzD: MVir. 411). *Vmi mellett szól*: Kérdi, ki szóllhatott annyira mellette, hogy az öcsese magát mostan erre vette (GyöngyD: Char. 377). Eg yenesen, kerek en, magyarán szóllani né (SzD: MVir. 413). Tsak futólag szó lni valamiről: *cursim dicere aliquid PPBl. Ne mondjam, hogy görögöktől vették a pápisták a szent írást, hanem görögöl szólló szent atyáktól (Matkó: BCsák. 236). Téve l tával szóllani egy más között: igen barátságosan (SzD: MVir. 411).

[Közanonlások]. Ky zemedbe zepet zol, de hatwl meg ezen, az wewed egywt soha sokáig nem lezen (Pesti: Fab. 53b). Pohár mellé szöllök: chorus domesticus (Decsi: Adag. 255) Ha varga, ne szöllyon fellyebb a kapfánál (SzD: MVir. 413).

bele-szól: obloquor, obturbo C.

beleszólás: [obloctio; das dareinreden]. Az ő lelki esmeretiben az szent léleknek belészólása által meggyőzetőt (MA: Senft. 625).

egybe-szól: [colloquor; sich besprechen]. Egybe szolhan vgy kerdeztée, hol vagyon az vr (Born: Préd. 77b).

eggyütt-szól: colloquor PPBl. [sich besprechen]. Az latharisták közönséges vallások így szól egytt (Pázm: Kal. 211). A távol valókkal edgyütt szollani levele által (Com: Jan. 207).

el-szól. Szold el szöld: túl löttek s ide áll ayánál: al Meneles, alia porcellus loquitur (Decsi: Adag. 178. MA).

ellene-szól: reclamo [contradico; widersprechen]. Meggyőzetettek wgy amera, hogy semmyt nem twda ellene zolny (ÉrsC. 523).

ellenszólás: reclamatio C. [das widersprechen]. Ne gondlyunk semmit azok morgolodásával, ellen-szólásával (Mad: Evan. 315).

elleneszló: [adversarius; widersacher]. Jesusnac valam ellenségi es ellene zolloc (DebrC. 288).

elő-szól: praelector, praefor C. [vorreden]. Lúdas emb elő szól, auagy: az harist az ő maca nyelvén fogják me suo ipsius iudicio perit sorex (Decsi: Adag. 22).

előszólás: prologium MA. vorrede PPBl.

előszóló: praefans, prologus MA vorredner PPBl.

[fönn-szól]

fönnszólás: [alloctio; anrede]. Vőfény tisztet el felejtésd az fűnnszólásra (Thaly: VÉ. 1373).

[fönnen-szól]

fönnenszólás: superbiloquentia, magniloquentia, grandiloquentia MA. hofährtige rede, grosssprechererei PPBl. Meg mattyta, hogy az ő országa az nagy feunyen szollásban és istekáromlásból állandana (MA: Tan. 1182b).

fönnenszló: grandiloquus C.

hozzá-szól: affor, alloquor MA. anreden, dazreden PPBl. Tarssonwal egethembem wallamylth kel hozza zolny (LevT. I.15).

hozzászólás: **1**) affatus, alloctio, alloquium MA. daz anreden, das dazreden PPBl. **2**) [allusio; anspielung]. A jeletréfác és valaműhez játékos mondások, csúfos hozzá szollás a tisztességekhez illenec: allusiones facitae urbanos decet (Com: Jan. 187).

ki-szól: [proloquor, pronuncio; verkünden]. En nelvem t zep bezididet kizolla (DóbrC. 70b). Lelek, ky kywa zol val lűw belőlee (JordC. 725).

közbe-szól: interloquor C. MA. dazwischenreden, in dazrede fallen PPBl.

közbeszólás: interloctio C. MA. dazwischenredung PPBl.

közbeszóló: [intercessor; fürsprecher]. Legy emeken nyugasztalom és istennel közbe szollom (ThewrC. 182).

mög-szól: **1**) [pronuncio, praedico; verkünden]. Myndemgh zool ew nekyk, vala myt megli paranczolok (JordC. 240). El meene Moyses os megli zola mynd ez bezedeket mynd az tellyes Izrael nepeken (268b). Kyket tueneked parucholandok, meg zoolod (ÉrdyC. 341) **2**) traduco, infamo MA. admordeo PPBl. verlenmden PPBl. A piatyon megszólhat: i circlis *vellicant PPBl. Zent Damascost meg zolyak, ragalmazak (DomC. 164). Myt egyeben megli zoltok, aztb inkabathly bennethok fellyeethok lennye (ÉrsC. 188). Hogy valk münköt meg ne szollon (Sylv: UT. II.49b). Inkáb akarja, hog őtet megszóllyák az emberek, hogy-sem az embert mindgyarostorozza (Pázm: Préd. 5). A kik pedig okos tanácsosí és wewalának a zidóságának, hátra-maradának, de nem szabad semmi ezek-közül meg-szöllani (23). Kristust meg itlto az emberi vakmerőség, meg-szöllotta a nyelvesség (778). Hatad mego meg zolnak es zidnak (Vás: CanCat. 614). Hogyha téssz kivel jó meg érette megszól (Kisv: Adag. 412). Jóllehet oly ódes fala legyen a favoritásig azt tanácsolni, hogy utána ne járj, hi meg nem akarod magadtól szóllani (Fal: NA. 240).

őszve-szól: **1)** [colloquor; sich unterreden]. Mene az olyre, hogy zolanak ewzue ystény myuelkedettrewl (EhrC. 2). **2)** [so inuicem vehementis insectari; sich gegenseitig anhren]. Nem vettem eszembe, ha öklelte velek vagy nem, de zen szólnak vala őszve, míg őszve jutának (Gér: KárCs. III. 29).

reá-szól: [denuncio; anzeigen]. Rád szól, be árul az király-nak (Göres: Mátý. 21).

reászólás: [obtrectatio; verleumdung, schmähung]. Ollybá rtom roz embernek reámszólását, mint szeméten gubás ebnek gátását (Thaly: VÉ. II.125).

reászóló: [obtrectator; verleumder]. Az vy tőruenbe ewn-umaga yrya, yreegyekneelkyl es reaya soloknalkyl nem bethet (Komj: SzPál. 13). Meny zem, anyui itélet vagon a upon, meny nyelű rea zolo, anyui sententia (Vás: CanCath. 19).

szólton-szól: incessanter loquor Kr. [fort und fort reden]. zolton szolyunk az Christus felől (Born: Préd. 252). Szent Pál t mondgya: Praedicállyad az igét, szolton szoly mind alkotok iszben (Zvon: Post. I.830). Zríni Deli Viddel így beszélnék la, azonban szolton szol Ali Kurt agyua (Zrínyi I.155).

viszsa-szól: **1)** respondeo, obmurmuro Sl. **2)** [revoco; derrufen]. Készeríteték arra, hogy ő azt fogadná, azon közseg őt mind vissza szóláná, az mit pápa ellen példikállott volna (MK. VI.119).

visszaszólás: [contradictio, oblatio; das widersprechen]. felvetheketh vyzza valo zolasoktlwl meg enyhlytendyek rS.C. 188b).

Szólal: **1)** loquor, proloquor, for MA. [sprechen, reden, gen]. Beszédébe szólal: obrogare C. Es feltechen indne, es legottan Ibc zolala nekie monduu: vallatoc hüset, ea vágoc (MünchC. 41b). Zolala neky Pethôr (WinklC. 9). Nem embery akarath zerent zolaltatyk (ÉrdyC. 457). sathan feyedelemre zolala az dyczöseghuek kyrallya (ÉrsC. 8). Isteneknek wr isteue zolala (KulcsC. 120). Egy ü közülök üvidnak szöllala, ezt mondja vala (RMK. III.231). Úgy szöllalsz mit a jól örlött: igen könnyeden beszélleisz (SzD: MVir. 413). sono MA. [cano; tónen, singen]. Meegh ezt bezeelven, az kas zolala (JordC. 610). Mynek elewte kakas zolal kezcer esti: NTest. 106b). Az vigyázo hallik, bástyárol mint szollal (ny: ASyr. 59). **2)** [facio sonare; tónen lasseu]. Agyúit intelen szöllalja (Könyi: HRom. 110).

elő-szólal: [profor; herausprechen]. Elő szöllal megint az hiteles íőuendő mondo Chrysostomos (Lép: PTük. I.134).

föl-szólal: [vocem edo; die stimme erheben]. Egy bőchőben fekw gyermek föl zolala, monda: Amborus leegyen (ÉrdyC. 259).

még-szólal: incipio loqui, loquor, vocem edo Kr. [zu reden kúmen, die stimme erheben]. Hozanak neki embert néma lógót vallot es az órdógót ki vetuen, meg zolala a néma (finchC. 30). Meg zollala a galamb (DebrC. 133). Nyakaat zaka es yme az halálnak wtanna meg zolala (ÉrdyC. 521b). Atheryna meg zolala es a chazarnak yl zot monda (ÉrsC. 2). Azzonunknak kepe meg zolala az zent eghaznak otosanak (TihC. 22b). Meg-szöllala a vitézhez mondván néki (ny: Symb. 9). A hir, ha jóbul szöllal-meg mellettünk, holtunk an tézzen nyomossá (Fal: UE. 368).

szólalkozik, szólakozik: colloquor Kr. [sich besprechen, sich unterreden].

egybe-szólalkozik: ∞ Igen szép igyenesen egytet értet, ha szinte távul létek miatt egybe nem szöllalkoztanakis

(Pázm: Kal. 256). Az gyüileközeten kik valának, nagy sokan ők egybe szólakozának (PhilKöz. IX.164).

őszve-szólalkozik: ∞ Noha egymással őszve nem szöllalkoztak, de azon egy szent lélektül igazgattatván, egy lineán folyt tanítások (Pázm: Kal. 553). Őszve találkozáin es szöllalkozván, meg alkudott a vendég a hajóssal (Fal: TÉ. 679). Alattomban őszve szöllalkozott két értelmes meg hitt révészszel, ki lopta magát az udvarból (Jtszakának idején) (696).

[Szóllaltat]

még-szóllaltat: [facio loqui; reden lassen]. Ez atyák veszedelme a néma fiakat is meg szóllaltattya, szóra hozza (SzD: MVir. 411).

Szóllal-ik: incipio loqui, sonare Sl.

még-szóllalik: **1)** [vocem edo; die stimme erheben]. Egy csöcsdómós kised gyermek csudálatossan meg-szóllalván ki-jelenté ezen isteni dicséretnek nagy erejét (Biro: Préd. 144). Az eő szája es nyelve erejével anyui bőlts szóllalik meg, valamennyen előbb számára tanultak (Fal: UE. 372). **2)** [sonitum edo; ertónen]. A méltóság kívánó nagy szíveket leginkább győtri, mikor hanglag szóllalik meg híre, mit követett legyen el emez s amaz (Fal: UE. 404). Erre másodsor meg-szóllallott a trombita szer (Fal: TÉ. 637).

Szóllás: locutio, loquela MA. rede PPB. Más ember erkölt-sének es szóllásának követése, mütatása, ki-formálása: mimesis PPB. Hogyba az szóllásnak új folyamása leend, mindjárt az régi székelyek nyelvére tekintsen, kiknél tiszta magyaryelv maradéka vagon (RMK. VI.255). Legyek tiszta, gyozan závó, isten felő es isteni szolasokkal tellyes (Gyarm: Fel. 72). A szóllásnak beszéde egy vala az földön (MA: Bibl. I.9). Szóllásban való ezífrát vagy tara-farát nem tapasztalván e munkában (Nagyari: Orth. c6). Alkalmos meg-piskolásával esik szép magyar szóllásinknak e fele szokat: jött, nőtt, így igyekezni írni (Megy: Dial. Előb. 12). A grammaticus betüket s szóllásnac formáit és a beszédet helyessen, törvény szerént ki mondani meg taníttya (Com: Jan. 159). A szóllások formái, a mellyekkel élt, hathatóság voltanak mint a vasszegok (Boł: Pol. 112). Külömb-féle nyelveknek szóllását az elmébe önteni, nyelven szóllást adni istennek tulajdon tselekedete (SzD: MVir. 251).

cifra-szóllás: *cincini orationis PPB.

ékes-szóllás, ékesen-szóllás, ékesenvaló-szóllás: **1)** facundia C. eloqui nitor PPB. eloquentia Kr. [beredsümkeit]. Nagy ékesen szóllást honnan ő tanulta és nagy bölcsességet, kinek ily ruhája (RMK. II.50). Ékesen szolasokat mutogatniak (Fél: Tan. Előb. 5). Egen az gonoz kiüansagokban, eleg nagy ékesen valo szóllasa uala (Decsi: Sall. 4b). Jeles ékössen való szóllás: Attica musa seu eloquentia (Decsi: Adag. 60. Beythe: Epist. 3). Ékesen-szóllásra, sem egyéb tízfrára nem szaggattam (Pázm: Préd. 4. Pázm: KT. 16b). Ékesen-szóllásra tanítómaster: rhetor (Com: Vest. 144). Más idegen országoznak-is hasznára ezen ékesen szóllásnak mi vóltát ismértetui akarta (Tarn: Szeuts. 152). Hívságos es festett ékes szóllás (Ily: Préd. I.84b). **2)** [melodia]. Fülemilének ékes szóllásával fel zöndült elméje igen gyorsasággal (Zrínyi I.142).

embér-szóllás: *canina eloquentia PPB. [calumnia; verleumdung]. Az melükneec bynei: család bezel, ember móuettes, ember zolas (NagyszC. 356). Mennyi boszszúságot kell nyelünk a hamis perek, az iszonyú gyalázások es ember-szóllások között (Pázm: Préd. 1147). Az ember-szóllás nem valami gondolom forma képzelés, hanem fen-forgó tellyes szokás (Fal: NE. 97). Az emberszóllás a szívünkben fogamszik meg, az után a nyelvünkben for-ki (99). Vagynak elegen, kik futnak munkától, a felett nem szánnak az ember szóllástól (Orczy: KóltH. 4).

játékos-szólás: [allusio; scherz] A tréfás hozzámondásoc, játékos szólásoc nem beszéddel való tépegetésec (Com: Jan. 203).

kakas-szólás: [cantus galli; hahnschrei]. Vigaszatok, nem tudjátok, mikor az haznak gazdája el jár, estue, vag' efelikor, vag' kakas szollaskor (Fél: Bibl. 1.77b). Még kakas szólás előtt: priusquam gallus iterum cecinerit (Decsi: Adag. 227). Első kakas szólás-felé (Mad: Evang. 318).

madár-szólás: [oscan, augurium; vogelgesang]. Neezőketh tanaczollyon, almath tarczou es madar zolasokath (JordC. 239b).

röviden-szólás, rövidenvaló-szólás: laconismus C. Lakoniai módra való rövideden és fontosan szólás: laconismus PPBl.

Szólát: facio loqui MA. [reden machen]. Oly nyelveken szollatá őket, melyeketők soha nem tanultanak (Tel: Evang. II.305).

Szólatlan: [infans; nicht redend]. Semyt el nem hagyta szollatlan az yzhekben (JordC. 304b) Szólatlan kicsinyseget tsak tested táplálásában fölötöted (Pázm: Préd. 68). Az aszszony-népeket és szollatlan gyermekeket meg ne ölyék a hadban (1182). Az éresk Váradot azért szereti, mert szollatlan kisedségének tejét ő benne szopta (Sall: Vár. 36). Szollatlan gyermekégtől fogva rosszzal nevelték (Fal: NE. 78). Szollatlan kised korában kezdett a hízelkedésnek öleben nevelkedni (Fal: NA. 126). Legdrágább kinsedet hoztam ide, méhembem vagyon igaz ügyes mokád. ártatlan, szollatlan (Fal: TE. 651).

Szöldogál: loquitor MA. immer reden PPB.

Szöldogat: [reprehendo; rügen]. Almos Theogenes ezt alig hallattya, fel-ugrik, feddi Charichát és így szöldogattya (Gyöngy: Char. 12).

Szólhatatlan: **1)** [inefabilis; unaussprechlich]. Lathatatlan es hallhatatlan es zolhatatlan, jelentetethetlen es tyztelendew ewnekj wrtel adatothi hatalmaban (ÉrsC. 342b). **2)** [mutus; stumm]. Mert ha nem mondasz édös uradnak, ifjak kik látják, csak megcsúfolnak, tégtöt mondának szólhatatlan társnak (RMK. IV.78).

Szólhatatlanság: [infantia; säuglingsalter]. Fogamatia meg tiztoita, ziletese meg bizoitoita, zolhatatlansagu minket taneita (DörC. 11).

Szólható: [fans, loquens; redend]. Nyelvével néma és nem szollható volt (Zvon: Post. 1.520). Szájok-is lévén, még pedig szollható (Matkó: BCsák. 104b).

Szólít: appello C. alloquor MA. anreden PPB. Valakit név szerint szollítani: appellare aliquem *nominatim PPBl. Ezöket halvan az apath, zolynta Smaragdost (NádC. 422). Mykort az zyz engem lata, ottan nevemen zolynta (ÉrsC. 502). Az törven meg ma kezdettek el solgaltatny, ez idegy chae zoleytottak (RMNy. II.162). Az isten szollét engemet te általad (Tel: Fel. 8b). Ha elhozák az tállakat, szollits nevek szerint az szakács-mestereket (Madv: Szak. 12). Tudta a vétkét fiainak és meg nem büntette, nola intészel szollította őket (Pázm: Préd. 196). Szollítá az háznépét (MA: Bibl. 1.37). Egy kevésé félén szollittya és valamit sug az fülébe (MA: Scult. 977b). Valaki nevemmel szollítá (NóPM. 20).

be-szólít: accerso, intro voco MA. [herufen].

elő-szólít: accerso MA. [herbeirufen]. Fő bioirot az varasnak előve szollitak (CsomaC. 77b). Jesus elő szollita őket es monda: Mit akartok, hog' ezeleködgien ti veletök (Fél: Bibl. 1.35). Vala ott egy özvegy aszszony, kit elészollitván azt monda néki: hozz egy keves vizet nékem (MA: Bibl. 1.324b).

fől-szólít: provooco Kr. [herbeirufen]. Minddemnek öry ugyala vagyon, embernek es es azok fel zolayttyaok iste nek hatalmawal mondwan: kellyetök fel hallottak (ÉrdyC. 1. Fel) zoloyttya azzonywnk zyz Mariat, ew eedes zent zyleye (13).

ki-szólít: evoco, accerso foras MA. hinausrufen PPB. V. ter néki hagyá, hogy kiszollitáná, néniuemö dolga néki ve volna (RMK. II.32). Ilyen álnökságot vitéz gondol vala, aszszonak magát rokonságnak mondaná, az aszszont, gondol kiszollitánája (VI.59). Az nrísten elkivánta tölünk, ez áryy világból kiszollította reggel 6 órakor (TörtT. 2 IV.90). Ha isten az én gyermekeket az világból megtalunk kiszollitán minden jószágom az én atyámfiaira szolljon (132). A szoren az ostobákra osztja a hosszú életet és az okosokat hamar szollítja a világból (Fal: UE. 463). Az isten az életnek és halnak ura, akkor szollit ki, mikor legjöbnak itéli (Fal: BE. 57). Nem tudjuk, mikor szollit ki isten e világhul (Adámi. 205).

közbe-szólít: interpello C.

közbeszollitás: interpellatio C.

mög-szólít: alloquor, affor, compello C. [anreden, anspreche]. Iesus meg zolaytta hwket (JordC. 399). Attya megl zoloyt öwket (ÉrdyC. 639b). Kyth mykoron az pokolbeely eurde megl zoloyt volna (ÉrsC. 286b). Esmet megszollita és őket mündon iokra (Helt: Krón. 312b). Meg szollitvan ő monda: hoysz ide, hoysz (Helt: Mes. 467). Így szolota Moisést (Mon: Képt. 61). Isten akart te általad engemet szollitani (Tel: Fel. 5b). A szolló, beszollót meg ne szolliloquentem ne interpella (Com: Jan. 200). Elötalalom min N. N. uramat, meg állítam s meg szollítam (Fal: NE. 27).

mögszollitás: interpellatio, interlatio, compellatio C. [rede]. A kegyes olvasoknak megszollítások (Matkó: BCsák. Előb. 1).

mögszollító: interpellator C.

oda-szólít: [advoco; herbeirufen]. A király oda szollitá arulot es erősen kezdö meg kérdeni, miczoda volna szändé (Helt: Krón. 31b).

vissza-szólít: revoco, reclamo Kr. [zurückrufen]. Visszszollitván ötet monda néki: hozz egy falat kenyeretis néki (MA: Bibl. 1.324b). Bátor fortyanjon a sok átokkal, egy pzeeskéjét sem szollithatja vissza (Fal: NU. 262).

Szollítás: [objurgatio, increpatio; verweis]. És ha szollitást aragy feddest erdemlettem volna (Tel: Fel. 7).

Szollitlan: [non compellatus; ohne anrufen]. Ne szollit mert az szollétalanis vigyáz (Zvon: Post. 1.522b).

Szollittat: [accessere facio; herrufen lassen]. Ez-ntán meggyárt proclamáltattya, szollittattya isten az emberi nenz (Pázm: Préd. 6).

Szolló: loquens, locutor MA. dicax Com: Jan. 203. red PPB. Zent Ferencz felél vala az zolonak (VirgC. 42). Mássz szolló, mondekony ne légy: in alios dicax haud esto (Com: Jan. 203). Vaj szemetlen mért nem tanulsz az így szolló s Agostonak (Czegl: MM. 152).

bölcsen-szolló: [sapienter; weiser]. Nem akarjuk azt, te myraytonk vralogyal es nyunket te byry, mert te nem v bblezen zolo (VirgC. 67).

böven-szolló: largiloquus PPBl.

ékesen-szolló: facundus C. [beredsam]. Igen ékesen szollit pertacundus C. Mind életélfogva sem voltam ékesen szolló, mert nehezen szolok es nehez nyeluem vagyon (Helt: Bibl. Dd). Bonifinius ékesen szolló és írő a deac nyelwyben

Holt: Krón. Előb. 1). Az órátoroc, ékesen szólóc, ha kívül valamin el akarnak hitetni, elő hoznac sokféle okokat, miért kellyen utagy ne kellyen emberne ezt vagy amazt czelekedni (MA: Scult. 267). Pericles Athenás várasanac bölcz és ékesen szollo fejedelme (Zvon: Post. I. Előb. 1). Az ékesen szólóc hogy az állhatentő dolgokat el hitethesse, a beszédneec formáit össze keresgeti (Com: Jan. 161).

embër-szóló: [detractor, obtrector; verleumder]. Váltak ezeken kívül háládatlanok, ember-szólók, irigyek, kik a főkéltettségöt is czelekedetekkel moeskolták (Hall: Tel. 251). Az ember-szóló nyelvek ellen... Ha belől jól vagy nem igen fonolod a szél szokat (Pázm: KT. 271).

érëttünk-szóló: advocatus Ver: Verb. Szót I.

jó-szóló: [intercessor; vermittler]. Én emesth jó zolo ezek the Kd. melléti (LevT. I.198).

magáról-szóló: [vocalis]. Az vocalist magáru szolonac mondhatnac (Orthilung. 2).

szó-szóló: advocatus, orator, intercessor MA. firsprecher PPB. Az ragalmazó órdógneec zozoloia (GuayC. 8). Loegy zozoloom (CzechC. 47b). Imad my ertevik atya isten elevt nykeppen my zonk zolo (CoruC. 381). Hw vala az bölczeseghnek zozoloya (JordC. 757). Ha ki veethközendyk, zozolonuk wagon az adot atyanal, az ygaz Jesus Christus (864). No azert ny zonk zolo az te irgalmas zemeydet my reank fordohad (DomC. 185). Jesus lezzen te hyv zozolod (DebrC. 285). Az yz Maria mynd ez zegheen vylagnak zool zoloya (ÉrdyC. 453). Árhándy Pál, kinél nagyobb szószóló az ország között nem rot (Monlrók III.131). Nem szabad más szószólót keresnünk unál, kit ő ajánlott (Magy: OrszR. 19). Az hatalmas ezazar az nagyasog Malmutbot, az ő zozoliat es fő titkosat küvdötte ErdOrszgy. 307b). Hív szószóló vala királyi udvarban, ha mi oszat koholt irigység a sutban, azon volt, lehessen háritani nyomban (Orczy: Nimfa A5).

Szólogat: [loquor, dissero; reden, sprechen]. Ez el mwlt apokban zologatank lelky testy feelelemlől (ÉrdyC. 34). Eellyen bezedőket kezdeek zologathny (563b). Hala adatlanoknac rőtenetes büntetesiből im szologatoc (Boru: Préd. 457b).

ellene-szólogat: reclamatio C.

Szólongat: identidem alloquor Kr. [wiederholt anreden]. Lovait szolongatta, hogy sérűységre késztehetné (Hall: Tel. 34). Az fejedelmet sokan szolongaták uri rendek, de csak conennálá (Kem: Élet. 59).

mög-szólongat: ∞ Nem veték eszekben, hogy itt vagyok, negszolongattam ökö, biztattam is, hogy már quartélyban szálott az német (Bercs: Lev. 271).

Szölt-: [loquens; redend]. Nem szégyenli szoltát azzal, az ki élet nélkül wagon (Zvon: Post. I.316).

Szoltat, szóllat: [facio loqui; reden lassen]. Engemet sten zoltata ew akaratia scerent (EhrC. 35). Mindent jól tőt, siketekkel hallatot es nemakkal zoltatot (DöbrC. 367). Hozywk Jerwsalembe ewketh, nethalantbal zoltathattywk (ÉrsC. 108b). Christus a szent lelkő által szoltatta a prophetakal (Mel: SzJán. 68b. 342). Így szoltatnan az prophetaual (Born: Préd. 29b). Korlath Cristof fel jewth es eth wagon, kywel en zolhattam (RMNY. III.85). József nem értené, ök azt tudják vala, mert ő velek tolmács által szoltat vala (RMK. IV.17). Kezdének külfömb, külfömb nyelveken szólni, amint az a lélek szoltat vala ő velek (Tel: Evang. II.294). Oly nyelveken szóllatá öket, mellyeket ök soha nem tanultanak (305). Mas néhneken kezdnek szólni mint az szent hlek szoltat vala ű velek (Sylv: UT. I.164). Ez fői epült birodalmat szoltattya az papa (ÉszTl.

IzAny. 495). Oly kömnyen szoltathats az kövekkal, mely kömnyen ő velek halgathathats (DBón: Részegs. 22).

Szós: verbosus, loquax MA. [beredt, redselig]. Űgy hallotuk, hogy jó szós ember volt Stizpió: Scipionem accipimus non *infantem fuisse PPB. Ez szos os bezedes keroztyonec (Born: Evang. III.108). Engem eoszuo vetneec egy szós es gyarlo emberrel (Csákt: AU. 4). Vllyses mit használt aekor szós nyeluenél (8). Az aszszuo népek közönségesen szósok es zúgulódók (Pázm: Préd. 243). Kerék számar beszéllőnek es io szósnak tartassál (Bal: Cslsk. 85). Az okos embernek az igen szós gonoszság mások jóságának hirdetője (Pataki: Reg. 186). Noha szós, de szájába kell adni, nyelvért megtartóztatasa (RákGy: Lev. 445) O boldog isten, oly szós, olly csacska magában e világ, hogy a ki mindenekre élesen s hársányan nem felel, kába bolondnak aléttatik (Cszúzi: Síp. 32).

Szósság: loquacitas SI. [schwatzhaftigkeit]. A nyelveskedésnek es szósságnak el távoztatasa (Pázm: KT. 27b).

Szóztalan, szótlan: mutus, alius MA. stumm PPB. Mester hoztam az én fiamat te hoszad, az kiben szóztalan lélek wagon (Fél: Bibl. 168). Tudatlan vagyok, mint az anyya tejét szopo szóztalangermek (Illy: Préd. 1.56b). Bizonyos ideig szóztalan volt hitlenségéért (II.296). Ambár te légy néma, szóztalan es szuszna, megtant a bír szólni (Kisv: Adag. 532). Olly csacska e világ, még is a szót némává es az igét szóztalaná tézsi (Csúzi: Síp. 32).

Szóztalanod-ik: mutesco, obmutesco SI. [verstummen].

el-szóztalanodik: ∞ El-szóztalanodni, a temérdék szópompának meg-nem felelni (SzD: MVir. 113).

Szóztalanság: infantia, alalia MA. unntündigkeik PPB.

Szavatos, szavatynos: evictor, expeditor, expeditor in jure Ung. MA. vormund in rechtssachen PPB. Ha hol s kinél az ollyan marhák fel-találtatnak, tartozzanak szavatosat adni (ErdOrszgy. 43). Sok bajom volt, míg szavatyost adhattam. 1759 (Hazánk I.140).

Szavatosság: evictoria, cautio MA. [gewährschaft]. Jo kötés, szavatosság (Ver: Verb. Szót. 4b). Jo level, menedek, irasbeli szavatosság: expeditoria cautio et literae, quietantiae vel evictio (9b). Lopott lónak találtatott es így a szavatyosság ream is kerülvén, sok bajom volt, míg szavatyost adhattam. 1759 (Hazánk. I.140).

Szavattyú: instrumentum sonorum SI.

Szavattyús: 1) vocalis, sonorus, clamosus MA. lauttönend PPB. Jó szavatyús: Cyclobori vox (Decsi: Adag. 186). Jó szavatyús, nagy kialtható: stentore vocalior, clamosior (Kisv: Adag. 491). Fogadbatatlan, hogy mind a néma mind a szavatyús musika igen meg indittya a ziveket (Fal: NU. 268) Szavatyús ifjú (Fal: Jegyz. 935). Jó szavatyús, hangos torkú (SzD: MVir. 413). **2)** furti index; diebstahlsverräter PPB.

Szózat: 1) vox MA. vocabulum, dictio Kr. wort PPB. Nem czuda, ha meg rettenett ew zozattyara (EhrC. 45. 159). Ez tőzből zozat iw vala (VirgC. 24). Ez soror sokzer tezen jeget es zozatot (MargL. 74). Sem zozat sem erzekőnek nem vala f benne (NagyszC. 151). A király álmanában hall ilyen szózatot: vedd fel, vedd fel (Hall: HHist. II.42). **2)** sonus Kr. [ton]. Jelénec zozatoc, zaigasok^{tes}meñ görgésce (BécsiC. 74. 139). Zayok es zozattyok ollyau vala mynt az előss es meg sykartot tör (ÉrdyC. 343). Épp^hhallással, hangos szózattal birt mint valami ifjú legény (Otr: Tökéll. 279). Ezt a szózatot rettenetes mennydörgésnek nevezi a szont irás (Pázm: Préd. 17). A pogányok ecclesiája az evangéliumnak szózattya es hangolása által kérétt-meg (Debr: Christ. 457). Ollyanok mint

a sípok, melyekből ha ki-mégyen a szózat, benne semmi nem marad (Mád: Evang. 293). Nem tudom melyikfél egy szózat ki jöve (Zrínyi: ASyr. 85). Az barang hangos szózatot ad (Hall: Paizs. 23). A tengerek és folyóvizek nyugvén rettenetes szózatokat boesátnak (Illy: Préd. I.11b). Az arany noha kívül veretetik, semmi szózatot nem boesát (32). A boros palackok pírállási és a tomboló célnak vig szózati között elfelejti nyavalyás állapotját (Fal: NU. 261). Még tudjuk ismerni az embert szózatjáról, a jámbort erkölcséről és cselekedetéről (Fal: UE. 506). **3)** [syllaba]. Ez igébe Jehoua három különb betű es szózat vagyon: Je-ho-ua (Mel: SzJán. 16b).

belső-szózat: [vox interna; innere stimme]. Ez nem lőt légyen a levegő és bő-szívó s kifuvó égben hallato külső zendület, hanem az istenben ómón magában lévő belső szózat (GKat: Titk. 8).

embéri-szózat: vox humana Kr. [menschliche stimme] Szent Pál szavait nem úgy hallgatták a hívők, mint emberi szózatot, hanem mint isten szavát (Pázm: Préd. 456).

ének-szózat: [cantus; gesung]. Az hattyu szép ének szózat-tal ő halálát várja (Rim: Ének. 311).

ismertető-szózat: tessera Com²: Jan. 123. [losungswort]. A vitézkedésben jeles hasznok vagyon a hadi esmertető szózatnak is, mellyel az ómónok felekezeti ő magokat megismerik (Com²: Jan. 123).

kürt-szózat: [sonus tubae; trompetenschall]. Az vtolso kürtnek ew zozaty a fileymbe hangoslik (VirgC. 115).

öröm-szózat: vox gaudii Kr. [freudenruf, jubelgeschrei]. Gyászból frissőbb színbe már azért öltözzünk, örömszózatokkal vigyan örvendezzünk (Fal: Vers. 899).

trombita-szózat: [cantus tubae; trompetenklang]. Nagy serví kód be boroytta mynd az hegyet es nagy trombita zozatot kezdének zenghen (JerC. 52). Az utolsó trombita zozatot mikor meg-hallatik, egy szem pillantásban támadnak fel az holottak (Alv: Post. 133b).

vég-szózat: valedictio Kr. (Fal: UE. 132. Kr).

Szózatl: **1)** [sono, timio; klingen]. Mykora az helynek capyara zozatnak, az kappurtarto yeow haragnan (EhrC. 30). Nem a felköltötől, de a zozatloctol (sonantibus) ebrédne fel Olofernes (BécsiC. 11b). **2)** [significatio, denotatio; bedenten]. Ez okert e gyermekét ig hua: Amathi, mert Amathi má üelünkön igazsagot zozat (BécsiC. 237b).

Szózatl-ik: **1)** [insono; tönen]. Az langbol zo zozatlik utala (EhrC. 43b). Hallas nem ki füle zozatlik, de mel ziben értetotie (BécsiC. 201b). **2)** [definitor, explicor; erklärt werden]. Az igazsaghol galamb ziletie, mert Jonas galambnac zozatlik (BécsiC. 238).

Szózatos: sonorosus, vocalis S1 [tönend, klangvoll]. Nem elég istennek szózatos dícsirete (Illy: Préd. II.82).

SZOBA: **1)** [furnus, fornax; ofen]. En immár isten akarthyabol el mentem feel zaaz eztenderwl, bizon telben igen fázom, meyholt zozatvel el tazozom (RMNy. III.24). Egy szoba az kementzéuel: unum idenque alveare (Deesi: Adag. 244). Egy volt a szoba a kementzéuel (Czegl: Japh. 138). **2)** hypocaustum Posti: Nom. I.1. MA. badstube P1B. Az napra fekvő szoba: helioaminus Uj: Nom. Kementzo szája, szoba mellett valo meleg kamara: propugnium; szoba, feredő ház: hypocaustum P1B. A szoba: fűtő ház a kementzéuel melegedie meg: hypocaustum fornace calefit (Com: Jan. 108). **3)** conclave P1B. cubiculum Kr. [stube, zimmer] Menyegzet, a gerendák közü a szobában vagy egyelőtt: lacuna P1B. Ezt ki szörzé kénésös Kassában egy fűtős szobában Timódnak biják mind ez országban (RMK

III.161). Ezen sathan különb különb discautoekal előszór p narba, amak utama szobayába meg ivesztette (Vás: CamCat. 677). Egész alkalmatosságú iveses ablakú szobák vannak ben (Monlrók XV.20). Kályhát vöttem nagy szobára (MonTM. 1.279). A szobák többire pusza képpen vannak (RákF: Le. 1.92). Most már szobára kaptam, de még eddig csak tüzelte (Beres: Lev. 211). A szent helynek felső szobái arra szolgálhattak, hogy ottan a pápi öltözetek tartatnának (Moh: JÉpi. 479).

beszéd-szoba: [exhedra; empfangzimmer]. Eleutheri megharaguvék, fel s alá járdogála a beszéd-szobában (Fal: N. 73).

ebédlő-szoba: coenaculum Kr. [speisezimmer]. A mi le irtózatossab a históriákban, azt feszítjük arany rámkra, a függesztyük az ebédlő- és hálószobákban a tafota kárpitok (Fal: NA. 137).

elő-szoba: protoecus Kr. [vorzimmer]. Az úrti reá kü a kocsisokra, szobókra, kalmárookra, hogy jelenjenek meg reggel az előszobában (Fal: NU. 256).

fürdő-szoba: [hypocaustum; badezimmer]. Az udvaron vagyon a kút, az istalo, a földő szobával (cum balneo) egy (Com: Orb. 145).

gyermék-szoba: [parvulorum chaeta; kinderstube]. Ezt catechismust a szép Sabina dajkájától tanulta a gyermekszobában es nem a szentegyházban (Fal: NA. 198).

háló-szoba: cubiculum, dormitorium Kr. [schlafzimmer]. A mi legirtóztatóbb a históriákban, azt függesztyük a hálószobákban a tafota kárpitokra (Fal: NA. 137).

ítélő-szoba: [oecus judicialis; gerichtsstal]. A római nem tudtak megegyezni, mint kellessék az itélő szobát építie (Fal: TÉ. 783).

kávészoba: caverna Kr. (Fal: TE. 139. Kr).

selye-szoba: [area; surg?]. Ha sóhoz szokot nép megye Rác országban, akar mely sótalan idegen városban, tömniat szál bé selye szobájában (SzBodó: SöDics. A4).

sütő-szoba: [pistrina; backstube]. Assonyomoth, mihi o bekewel tartom es az Palochy Esthwan haza belen három hazat cnyaltatok nek, egy sythlew sobath, odwarath, kertheth I rekestethem (RMNy. II.27). Az sűtő szobában azthal I, őreg dagaztho wy theknyó I, őreg kal I (Radv: Csal. II.60).

téli-szoba: hiberna P1B.

urak-szobája: [conclave domini; herrenzimmer]. Felmentek az urak szobájában az egyet-mással, a podgyászt vitték (KirBosz. 97).

SZOBOR (czohor Adámi. czubor RMK. III.229.): **1)** statu columna MA. PP. ehrensünle Adámi. Szobor-talp: stereobata P1B. **2)** palus, statumen, vacerra MA. pfall P1B. Első oszt poc, szobroc, szegelet köve, rend szőlő töve: antes MA.

szövő-cubor(fa): [jugum textorium; weberbaum]. Mag kopjanyele oly temérdök vala, mint az szövő cuborfa oly vala (RMK III.229).

Szobros: palaris MA. zum pfall gehörig P1B

SZÓFA: [caupetum]. Az utám szófújára dült es el send rede (Fal: TÉ. 697).

SZÓFIA: [sophisma?]. Kigondolt szófia beszéd: fabula; is szófia beszéd: tabula est; örömet hallgatják a szófia beszédet: duntur *auditione fabularum P1B. Honnan meg tetzik, hogy ne egyebet esolekedik, hanem csak almot hivelyez es szophia beszéd avagy mesét nyugtet Monozlai (Gyarm: Fel. 293b). Csak szó fia b

zól az, hogy az apostolokkal ők egyet értnek (Pázm: Kal. 150). Salvinus azt írja, hogy csak szófia beszéd és agnó rege, a mit sokan beszélnek (497). Az örök életről és az halottaknak áltamadásiról való tudomány merő fabula és szófia beszéd MA: Tan. 1184). Hogy az nemcsak valami szófia szó legyen (Zvon: PázmP. 120). Sok hosszú, szófia szauu, szapora imádligok (Bal: CsIsk. 32). Az csak szófiászó, erős bizonyágokkal enig soha meg nem próbálthatatik (Tolm: Vigaszt. 83). A tatító tudománt hoz-elő, el-hadgya az szó-fia beszédet (Com: est. 73). Szó-fia beszédet mondani (Kisv: Adag 161). Egy maskara-eszű okos hintsen illyen szófia-polyvát (Bercs: Lev. 75). Éu ennek a hallatlan dolognak mélységében álom-hüve-rezű szófia-beszéddel nem merészlek bebocsátkozni (Csúzi: tp. 98b). Vjságot töllem ma senki ne várjon, se hízkelkedő s il ket csiklandoztató szófia beszédet ne kívánjon (185). Nem szem, hogy egy nemzetben is volna annyi mese és szófia-beszéd a tiúndér orszagról, mint a magyarok között (Nyr. IX. 123). (Vö. FI).

Szófiás: [fabulosus; fabelhaft, unsinnig]. Immár régen azokat int szófiás beszédeket által nyársolta szent Jeronymus (Pós: azs. I.22).

SZOFISTA : [sophista]. Ki nem sophista, megéri ezzel (Czegl: M. 190).

Szofistálkod-ik : [sophismatibus utur]. Ne sophistalkogjál tel: SzJán. 459b).

SZOK-IK (meg *szok* Tel: Evang. 222. Kulcs: Evang. 233b): *invesco* C. *sveo*, *svesco* MA. Minden évben szokott; solleinnis gewöhnen PPB. Mykeppen szokottuala, akaruan keges engehsseggett yelenty (EhrC. 11.50). Ihol Asnerus kiral zoktala lakoztat: ubi rex Asnerus manere consueverat (BécsiC. 49). ctanala, hog-elerezené (MünchC. 67). Zoktak emberek ilyeneket ulni (VirgC. 100b). Valamely lelök yde zokandyk ees yde merködendyk (WinklC. 290). Holot a gonoz teüket zoktak la meg giötörni (WesprC. 101). Tudom, hog adbagya, de m zokta teny (DomC. 243). A bor emberi természetet kta buyasagra geryezteny (VitkC. 49). Valamy dolgot zamar zokot volt teny (ÉrdyC. 562). Egg belvala, holoot abereket soktanak vala megölni (RMNy. II.45). Nem zoktam barat orzat es tizta orczaval akarok az koporsóban memem evT. I.361). Az egymás szerető atyafiakat szoktuk baraknac neuzni (Mon: Apol. 260). Nem szokom indulatim-ek engedni (Erasm: Erk. 46b). Az légy meg ne rútolja, mert feir állatra igen szokott menni (Radv: Szak. 9). Szoktanak la nevec adattatni az kised gyermekcékre (Zvon: Post. 09). Eretnekségetis szoktanak támasztani (Pázm: Kal. 677). ut a tulok, ki az jármot uem szokta (Megy: 6Jáj. II.25b). publikán értelmes szokat formálni szokik (Com: Jan. 39). földi beszédek és gondolatok az imádságot lágy meleggé öktik tenni (Ily: Préd. 586b). Kemény próbákhoz szokott piüük (Bercs: Lev. 331). Igaz hírmondók szoktak lenni az szemlélek (566. 731). A kiktől tanulhatsz, azokhoz szokjál (U: UE. 368). Mődját s rendit, a melly szewint szoktál eljárfni ügödban, néha változtatassd (372).

[Közmondások]. Másuttis kéry, nám vgyan reiam szoktál ut egy wr borára: aliam quercum exuto (Decsi: Adag. 33). ki miböz szokot, azt holtig el nem hadgya (109). Könyvű nak az, az ki miböz szokot (203).

bele-szokik : [assvesco; an etwas sich gewöhnen]. Reá esedni valamire, valamibe belé szokni (SzD: MVir. 94)

égybe-szokik : [consvesco una vivere; sich zusammenwöhnen]. A párdutz kitsinségétől fogva báznál egy ketske állóyével égyütt neveltetvén, derekasan egybe szoktanak volt (sk: VKert. 77).

el-szokik : *desvesco*, *invesco* C. *desvefio* MA. [sich abgewöhnen]. Ha ennek előtte az fele appellationokat el zokot bothyatany Keg., tehat ezth sem tarthatny megl (RMNy. II. 239).

el-szokás : *desvetudo* MA.

hozza-szokik : *advesco* Kr. [an etwas sich gewöhnen]. Hozzá szoknak az emberekhez a vadak: *ferae assvescunt ad homines* PPB. Hozzá szokott immár ő szegény az nyavalyáloz (Decsi: Adag. 157).

még-szokik : *consvesco*, *advesco*, MA. [sich gewöhnen]. Meg-szokni a hadakozást: **assvescere bella animis* PPB. Meg zokot alazatosagba meg marad (VirgC. 68b). Az kegis Cristus meg zokta vigasztalni az twardelmes zineket (77). Megl zokta vala az vylagnak hangosságath (Apost. 4). Vala egy embör, meny egyeb yozzag benne nem vala, hanem chak hogy az zombatot meg zokta vala beytelny (ÉrdyC. 531). Kezerdyteek fél papjaa lenny, hogy ulywabban zokhatnaa meg az isteny es oltary zolgalatot (636). Zokya megl az wr ystent zerehtnye ÉrsC. 149). A mit meg szoc az emberi állat (Kulcs: Evang. 233b). Az gyalog és munitio szükséges, hogy nem csak már megszokott szaladóczki hadnak ösmervén az földnépe, sziveseben hajoljon (Bercs: Lev. 469). Megszokjuk a rozsz, rüt arcákat, kepes hogy a rozsz természetekkel is megalkudjunk (Fal: UE. 424). A megszokott és gyakorlott erköles természeté válik (486).

[Közmondások]. A mit ember ifiu koraba megszoc, uensegebe sem tauozie el attul (Tel: Evang. I.222).

réal-szokik : *assvesco* C. MA. [sich an etwas gewöhnen]. Gabriel igen read zokoth kar thetelbel, egyeb bozzw allasbol (RMNy. II.166).

réaszokás : *assvetudo* MA. PPB.

[**vissza-szokik**]

visszaszokás : [desvetudo; entwöhnung]. A szokás vissza-szokással meg-gyözetik (Pázm: KT. 75b).

Szokál : solito Kr. [pflegen]. Salvius Juliánus azt szokta mondani, hogy ha egyik lába a koporsóban volna is, még is kívánna tanulni (Káldi: Préd. 497).

Szokás : **1**) *consuetudo*, *assuetudo*, *mos*, *ritus* C. MA. *gewohnheit*, *gebrauch* PPB. Meg kewtelezok ewtet, hogy meg mondana, myre ma zokasnal ynkab kynzatnak (EhrC. 60b). E vala zokas a régioknel (BécsiC. 9). Egyeb hai zokasnak állíte inkab giwtreteek (VirgC. 73). Mykeppen zokas teny yo baratoknak (MargL. 27b). Ez emberek oly zokast hyrdetlnek mynekwnk, kyt nem ylyk mynekwnk fél fogadnwkn (JordC. 764) Zokasa vagyon heyaba valo eskewoesre (ÉrdyC. 525). Mardossik Alexandert az szentelt zinek zokásáért (Pázm: Kal. 152). Emberi szokást balladó erköltsét szemekkel látták (Pázm: Préd. 49). Néha-úhá zokás tréfálni (Com: Vest. 104). A szokás már szépp tette a boszszú-állást (Fal: NE. 32). Átkozza vala forrón a mostani világnak szokásit (39). A sokszor fel-kapott, meg-erősödött rozsz szokás annak idejekor öszve-furr tsontunkkal (50). Az ember-szollás fen-forgó tellyes szokás (97). **2**) *institutum*, *jus* C. [einrichtung]. Mindenütt bé-vött szokás: **jus gentium* PPB. Beleiktattuk ez falukban az my regy zokas thörwenywnk zereuth (RMNy. II.128). Zewlew hegiónknek amymnemő zokas tőruenyé volth (LevT. I.91).

[Szólások]. Szokot szokása ez e világnak, hogy a Kristus és az igazság-ellen egybe-gyűlönek, noha egyébként egy-mással ellenkeznek (Mad: Evang. 808). Az énekszóval való isteni dicséretetek szokásba kelének (Imre: GKat. 28). Szokásba ment: **invaluit consuetudo* PPB. De látszik, hogy szokásban ment ez nála (Czegl: Japh. 12). Némely püspö-

kölnél szokásban ment (135b). A faragott ritkaság és egyéb tüzifa nem ment szokásba azon nemzetségnél (Fal: TÉ. 775). Szokásban vala akkor: erat tunc in *niore PPBL. Szokásba venni: *adducere in consuetudinem PPBL. A pohárnokok, borteolcok szokássá uocottek, hogy darabontok által niesznek minden szolgálatot úgben (TörtT. XI.175b). Kirali szokásból méndénkor vele öggesdönee vala (BécsiC. 49). Az ő zokasabol a kirali arañ éstapot ki nyota (65). Szokását egy ideig elhagyni: *intermittere consuetudinem PPBL. A mostani fiatalrend más szokást tart, akkor vetközik fekfüni, mikor hasad a hajnal (Fal: NE. 2). Valami szokást felvenni: *adhübere consuetudinem PPBL. Egyikünk se vegye azt szokású, hogy mi rosszul csölekedjünk (Beres: Lev. 459). Az vetkek ez vilagon mar szokás fűlő t neueködnee (Zvon: Osiand. 234). Mynd ezt meg mondotta zent Ferencnek ymtesnek zokasa zereut (FhrC. 107b). Félkele, heg gabona főket gytyene ő zokasa zereut (BécsiC. 5). Yo zokaas zereut vywee az zent egyházban (ÉrdyC. 514).

[Közmondások]. Az io zokas minden iora vizen (VirgC. 93). A zokast nehez el lagyni (DebrC. 174). A szokás vissza-zokásnál meggyözetik (Pázm: KT. 75b). A szokás tanít szólni: *loquendi magistra consuetudo; a szokás természeté válik: *consuetudo est altera natura PPBL.

elveszétt-szokás: lapsa consuetudo PPBL

gonosz-szokás: cacothles C.

köz-szokás: [mos consuetus; allgemeine sitte]. Köz-szokásban azt látjuk, a fel-serdült ifiak ki-menvén atyáik házoktól, országotak járnak (Megy: 3Jaj. II.33b).

módi-szokás: [mos; sitte, mode]. A cerimónia-dolgát, a módi-szokásokról írott könyveket nem forgattam (Fal: NE. 3). Az emberszolás egyáltalában már módi szokás (89).

új-szokás: [mos novus; neue sitte]. Új szokást hozni-bé: *introducere consuetudinem PPBL.

Szokásbeli: [consuetus; gewohnheits-]. Csupa szokásbeli meg-jobbulás (MHeg: Toszl. I 106).

Szokatlan (*szoktalan* ComC. 237. DomC. 214b. TelC. 97. 108); insuetus, insuetus, inconsuetus, insolitus, insolens, insolium, inusitatus C. ungewöhulich, ungebräuchlich PPB. Szokatlan köstök: insveta pabula; szokatlan a munkához, hajókázáshoz: insvetus laboris, navigandi PPBL. Czeregte oly sokka, mykent zokatlan (FhrC. 14). Bö vyz engemet vram igeen zokatlan keuansgban bevel (ComC. 237). Aditot ez illyvnek zynnek zokatlan keuansaga (DomC. 214b). Ez illen zocatlan isteni titok (TelC. 97). Vt es zocatlan tistesség (108). Szokatlan vtra valo indulattyan rettegéssel foházkodje (Vás: CanCath. 270). Az vrságotak s zokatlan tudományokat el távoztassuk (Pázm: Kal. 541). Igen mély és zokatlan, de haszontalan tudományokkal viszkették a halgatók fülét (Pázm: Préd. e2). Dionisius Tirannus, a kit zokatlan kinokkal akart illetni, szemjussággal és alulnassággal fúrasztotta (556). Vanuk oly szók és oly móddal ejtett szöllások, melyek most zokatlanok (Pázm: LuthV. 193). A tenger lanjodáshoz zokatlan emberek (Drég: Spee. 63b). Szokatlan és majd hullatlan dolog is amaz magyar mondás szerint: háló előtt halat fogni avagy megfogatant melyesíteni (MontME. V.242).

Szokatlanság: insolentia, desuetudo C. MA. entwöhnung PPB. Szokatlanság, kevélyesség: insolentia PPBL.

Szokatlanul: insolite, inusitate C. MA. [ungewöhulich]. Elszélesítette az pokol az ő torkát és meg nitotta zhiát zokatlanul (Zvon: Post. I.44). A maga meg-gondolt eszes magát kevélyen, zokatlanul fel nem emeli és magasztallya (Com: Jan. 186).

Szokdogál (*szokdogalik* ACsere: Enc. 172): solito C. [sic gewöhnen]. A gyermeket megis kell fenytteni, hogy enged messé szokdogallyek lenni (ACsere: Enc. 172).

hozza-szokdogál: [adsvesco; sich angewöhnen]. Hoz: szokdogalván nagy békességes tűréssel szenvedé (Köl: Dobl. A4).

Szokhatatlan: [insolitus; ungewöhulich]. Vadnae zokhatatlan gőndőrséges etkek (VitkC. 53).

Szokód-ik: [assuetio; sich gewöhnen]. Az negyptombeli isten gyanant imadnae vala egy fekete borint és asidok al szokoduan az igaz istent is borinnae aleiticae vala lenni (Mol. Képt. 71). Irasanak módgyához kell szokódni (Tor: Eny. 282).

Szokott: solitus, solens, svetus, usitatus MA. [gewöhnlich gebräuchlich]. Szokott-mód: consuetudo, mos PPB. Meg-rekevéu szokott nyilási a tüdőnek, mi tuda, ha akkor akadna a halál horgára, mikor ingyen sem gondolnák (Fal: NE. 18).

Szokottság: [assuetum; angewöhnung]. Iga ala szokottság (Megy: Dial. Előb. 14b).

Szokottul: usitate C. MA. gebräuchlich PPB.

Szoktat: assuetio, consuetudo C. MA. gewöhnen PPB. Mynden lelly yozagokban zoktattya vala emen magaat (ÉrdyC. 232b). Hogy annak emlékezete erősítene őket es az kinokho io ideien koran zoktattua (Lép: PTük. III.29). Simittya honlokát, tépi szömdledekít, le-felé orrát, hátra zoktattya füle (Fal: NA. 142).

be-szoktat: [assuetio; angewöhnen]. A kísértetek az egy ügyi urfiakat ámttyák, hogy magarul meg felejtkezzen erkölcsből ki, a másikba bé zoktattják (Fal: NU. 254).

el-szoktat: desuetio C. MA. [abgewöhnen]. Elszoktatrol: desuetio; valamitől elszoktatott: desuetio C. Miva a hosszú békesség el-szoktatta népünket a disciplinától, ke mestereket találnuk, kik által ismét in usum jöhessenek a el-felejtett regulánk (Zrínyi H.195).

ki-szoktat: ∞ A kísértetek az urfiakat egy erkölcsből ki a másikba be-szoktattják (Fal: NU. 254).

még-szoktat: consuetio MA. [angewöhnen].

rőa-szoktat: insuetio, condeuetio C. assuetio MA [darun gewöhnen]. Néha búnkusok orvossiga az elfelejtés, re kell zoktatnunk azért elménket, hogy más uton járjon (Fal: UE. 495).

Szoktatás: assuetio MA. gewöhnung PPB. Elmét isten példát hív köteleességgel Nagyságodhoz magam, zoktatás adjon Nagyságod parancholatja neki (Beres: Lev. 460).

Szoktatdogál: [sensim assuetio; allmählig gewöhnen]. A gyermeket lágy etkekhez is kell szoktatdogálni (ACsere: Enc. 172).

SZOKNYA: tunica Pesti: Nom. I.43. stola, tunica longa MA. cycas, tunica muliebris PP. [langer rock, weiberrock. Neuczen semym, czak engalya rulan es cordam es zoknyam: tunica (FhrC. 47. 139). A zokniar a palastot elvöttété (BécsiC. 249. 112). Ki akarand te veled törőndben perleni es tö zokadad megőnni, aggad néki palastodat es (MünclC. 22). Kezde czak egi zokniatis viselni (VirgC. 101b. 109b). Az zokniat zarad köze teged (VitkC. 57). Varratlan zoknat z'uae (TelC. 36). Egy zoknya, kynek mynd föwly mynd allya fekethe barsonyul vagyon mégli hauya (RMNy. 1.211). Az papi őltözetekből zoknyákat es far-dagályokat csinálnak (Pázm: Kal. 197). Három szolgált lemnak három zoknya (Gér: KárCs. III.228). Asszony hölgyeteknek zoknyát vagy zoknia vagy rokolya villat csináltak (Bal: CsIsk. 31). Vettünk két sing abát zoknyája alá (MontME. I.291).

abroncsos-szoknya: [tunica circulis instructa; reifrock]. Feleségünkre, hintó szekerekre, abroncsos szoknyákra, azt az mit országunk óltalmára kélthetünk, ne fizeserzük (Soós: Post. 300).

alsó-szoknya: [tunica interula; unterrock]. Egy zöld tlaez alsó szoknya, egy vörös kamuka alsó szoknya (Radv: Csál. II.197).

atlaez-szoknya: [tunica Serica collustrata; atlasrock]. Egy aranics színű atlaez szoknya (Gér: KárCs. III.228). Egy test-zin atlaez szoknya, az vállán fényös aranyas perém vagyón (129).

bárony-szoknya: [tunica holoserica; sammetrock]. Wary Frwsynnal egy weress bárony zoknya, emelth aranyas yranggal való (RMNy. II.212).

esémélet-szoknya: [tunica undulata; atlasrock]. Az hugarok ez esémélet zokniát kıldöt (LevT. I.110 RMNy. II.199). hiálánnak egy cheelet zoknat (Radv: Csál. III.186).

esipkés-szoknya: [tunica reticulata; spitzenrock]. Zöld irágos terezenell váll nélkül való egy aranyas rendű esepkés zoknya (Radv: Csál. II.336).

hosszú-szoknya: [tunica longa; langér rock]. Egy haj ínő virágos bárony hosszú zoknya ezüst paszumánnyal rémezett (Radv: Csál. II.214).

kamuka-szoknya: [tunica Damascena; damastrock]. Egy idő színű kamuka zoknya (Radv: Csál. II.361).

kanavász-szoknya Radv: Csál. 254.

kapicol-szoknya Radv: Csál. II.309.

karasia-szoknya Radv: Csál. II.6.

kerek-szoknya, kerekallyu-szoknya Radv: Csál. II.17. 255.

korcoványos-szoknya Radv: Csál. II.337.

ködmén-szoknya Radv: Csál. II.277.

kurta-szoknya Radv: Csál. II.138.

londis-szoknya Radv: Csál. II.101.

mazolán-szoknya Radv: Csál. II.216.

metélt-szoknya Radv: Csál. II.151.

metszett-szoknya. Megyisin metszett bárony zoknya, öngyös rubintos boglárokkal rakott (MonIrok. XXIV.142).

mohara-szoknya RMNy. II.88.

nyomatott-szoknya Radv: Csál. II.77. 152.

öltöző-szoknya Radv: Csál. II.258.

pérpétuána-szoknya Radv: Csál. II.223.

posztó-szoknya Radv: Csál. II.73.

prémézett-szoknya: [tunica fimbriata; verbrämter rock]. Gy vörös bárony egynelány szerrel prémezett zoknya vällos-l (Radv: Csál. 368).

purgamal-szoknya Radv: Csál. II.6.

purpián-szoknya Radv: Csál. II.5. RMNy. II.31b.

rása-szoknya: [tunica rasa; leinwandrock]. Egy veres sztó rásza zoknya, kék bárony perémmel hányott (Radv: Csál. II.133). Abban az időben nagy fő nemes asszonyoknak a szoknyája volt (MonIrok. XI.311). Rása zoknyában voltak vad: RP. 10).

reco-szoknya: [tunica reticulata; netzrock]. Aranyas recez zoknya wy (Radv: Csál. II.54).

redős-szoknya cyclas C. MAL.

rövid-szoknya Radv: Csál. II.151.

sajéta-szoknya: Radv: Csál. II.214. 223.

sima-szoknya: Radv: Csál. II.268.

skárlát-szoknya: Radv: Csál. II.10.

szoba-szoknya Radv: Csál. II.101.

tabit-szoknya Radv: Csál. II.16.

tafota-szoknya: [tunica Serica; tafétrock]. Egy tarka tafota zoknyat weores báronnal haüt mynd allya smind galliéra (RMNy. II.65). Keek tafota zoknya (34b). Az tafota zoknyát igen szépen megcsináltattam (LevT. II.64). Kék tafota zoknya, alja, felü veres báronnyal vetett (Radv: Csál. II.6).

tércenőlla-szoknya: Radv: Csál. II.275.

vagdalt-szoknya: Radv: Csál. II.300.

viselő-szoknya: [tunica quotidiana; alltagsrock]. Azt irhatom Keek az kevély nádrispánú felől, hogy viselő szoknyája egy szál sínes (Nád: Lev. 92). Király szin tarka kamuka, minden nap viselő szoknya, arany galonnal prémezett (Radv: Csál. II.283).

Szoknyás: stollatus, tunicatus MA.

SZOKOTÁL: multiplico Kr.

fői-szokotál: [communero, computo; zusummeerechnen]. Talán nem is hazudok, ha mondok, hogy több kél száz tojásnál napjában; sokotálya fel Kéd egész börtön és a négy után tegen Kéd három tizrát, meg látja Kéd, hogy négy ezerre megyen (Mik: TörL. 301b).

még-szokotál: ∞ A bor, búza és egyéb dézamból való patrocíniumot ne egyszer smind tékozolják el a deákok, hanem mikor azok ide Maros-Vásárhelyre szállítatnak, az itt való pásztorok, mester, egyháziak és a scholába való két officálisok szokotállyak meg és mind bort, búzát tizenkét részre osztván, egy-egy hónapra, a mi jut, csak amnyit osszanak fel a deákok beune (Szatham: BethITan. 12).

SZOLÁK: [custos corporis; leibwache]. Janicsárok, szolákok, szpaliak (MonIrok. III.59).

SZOLGA (zolga Zichy I.33. 35. zomga? LevT. I.59): **1)** servus, dulia C. serviens MA. [sklave, knecht]. Egy fiatal zolga rabom vagyón (Fal: TÉ. 634). **2)** famulus, minister, ministrator C. diener PPB. Szolgáknak soksága: famulatio C. Mondoc en zolgammak, téd ezt és tézi (MünchC. 27). Vagiok neked vrum kised zolgad (VirgC. 41b). Ezt az ew zolgaynak peldázatba hagyta (127b). Mendb ez velaghsereuth zolgayth el éréstlie (PeerC. 6). Mongyatok, bazoutalan zolgak vagyónk (CornC. 11). Az családos embernek hv zolgay (JordC. 394). En zolgam vagy te Izrael (ÉrdyC. 342). A beszédnec szolgál voltac (Helt: UT. 2b). Janos dyak, ky en nekem regy iambor zomgam (LevT. I.150). Az Keg-med zolgayth igen meg fedetlün (263). Amny kegelmes vrvnknak vala egy Iwan neű zolgaya (RMNy. II.72). Szokások volt a régiékek, hogy a fogadot zolgákat gyermekeknek hinák (Mad: Evang. 136). Homomai János zolgájának elfogatása is istennek nem kicsin áldása (RákGy: Lev. 218). Szolga és inas az, a ki szolgál és inaskodie (Com: Jan. 121). Szolga formában öltözöt (Laud: ÚjSegits. II.43). Legkissebb zolgádot szépen fogadgyák más világon (Fal: NE. 33). Magad, a ki cselédes úr vagy, igaz légy zolgádhoz (Fal: BE. 617).

[Szólások]. Mint a papoc szolgálji, lusták, renyhék a házául. . . Tsak biztattya, mint a katona a szolgálját (SzD: MVir. 415).

[Közmondások]. Menyi szolgálk annyi ellenségnök (Decsi: Adag. 101). Ne idzál szolgálndal, mert társul veszen (259). Sok ember sok szolga (Beres: Lev. 755). Az öreg szolgálk-nak és az agg kutyának egy a fizetése. . . Nem fülém, hanem látán tanul a rosz szolga. . . Szólkött szolga jót nem mond uráról (SzD: MVir. 415).

archi-szolga: [archidiaconus?]. Az utánuok tsódült areli-szolgák (Megy: Dnál. 49).

árnyék-szolga: [famulus adumbratus; schattendienner]. A ki felíti udvarát valami heregi állapotra egy téiben, első tavasszal utánna már kifogyván belőle, szegyenfejében bujdosóra indul, árnyékszolgára szorul és hosszú koplalásra (Fal: NU. 285).

áros-szolga: institor C. [kolporteur]. A kufáros, áros szolgálk, szatócsoc kereskedőnec mondatni akarnc (Com: Jan. 94)

béres-szolga: [mercenarius, servus mercede conductus; löndiener]. Miklós lát minden dologhoz az béres szolgálk-kal (RMK. IV.242). A béres szolgálk ha legeltetie is inohokat, de vgreket nem adgyac az mas inhaiert (Born: Préd. 279b). A béres szolga eztendejének végével vizgattalya magát, mikor jutalmat remeny (Lép: FTük. 240).

buzogányos-szolga: [calo; tressknecht]. A tábóri mosléc tisztító és buzogányos szolgálk a szolgálatra hagyattatnc (Com: Jan. 146).

egyházi-szolga: diaconus Com: Vest. 126. [ecclesiasticus; dechant, priester]. Az egyházi szolgálk nem törtinetből találkoznak, hanem isten rendeléséből küldettnec (Zvon: Post. I.712). Az egyházi szolga a gyülekezetnec véneivel a szedetett pénz-nec gondviselője (Com: Jan. 127). A reformata vallásnak különös püspökeik voltak, a kik igazgatták a több egyházi szolgálk-kal együtt az ekklesiákat (Bod: Pol. Előb. 6).

fogoly-szolga: [mancipium; sklave]. Kétféle szolgálk vannak, némellyek fogoly szolgálk, kiket hadban fogunk (Pázm: Préd. 1090).

fő-szolga: [praefectus famulorum; oberdiener]. Rebeka aszont feleségül hozza Isaac maganc Mesopotamiából Abraham-nak eg fii szolgálkja által (Szék: Krón. 12).

udvarló-főszolga: [praefectus famulorum anteorum; oberhaupt der hofdienerschaft]. A fejedelem hívei távul rendet állanak vala az ott udvarló fii szolgálk-kal edgyütt (Czegl: Dág. Előb. 30).

furkós-szolga: calo Com: Jan. 146.

holtigvaló-szolga: poremiservus C.

isten-szolgája: [servus, minister dei; gottesdiener]. Bizoni nagy zemerem ez minékünk istennek szolgálk (VirgC. 16). Ez emberek az felsőgbes ystennök zolgay (JordC. 764). Az isten szolgálk tisztí nem tsak az, hogy szentül szölyanak (Pázm: Préd. 64b).

[járó-szolga]

úrutan-járószolga: pedisequus C.

kohbéli-szolgák: [ministri officinae; hüttenpersonal]. Kohbéli szolgálk: koh-sáfár, trébellő-mester, trébellő-tongár (TörtT?. I.376).

[örző-szolga]

ruha-örzőszolga: vestispicus C.

pap-szolgája: curialis; priesterlicher diener PJB.

paraszt-szolga: [rusticus; bauer]. Jobbagyok es paraszt szolgálk: jobagiones et rustici (Ver: Verb. 443).

pénzész-szolga: [famulus; diener]. Jóllehet én most Nagyságodnak nem pénzes szolgálk vagyok, de esnérem azt, hogy olvettem régen és naponként veszem azt én Nagyságodtól, kiért én Nagyságodnak tartozom szolgálattal (Nád: Lev. 237).

rabotás-szolga: [servus; knecht]. El boezatta istan az ő fianac lelket az tő szünetekbe, annac okaert nem vagyunc többre rabbotás szolga, hanem fii (Born: Evang. IV.377).

táborbéli-rabotásszolga: calo C.

szablyaviselő-szolga: [ensifer; waffenträger]. Az kyal-nak zablia üsselő zolgája monda őket cufszagbol őrdögöknök lenny (KazC. 127b).

számadó-szolga: [rationarius; rechnungsführer]. Phokaszat nem tartjuk számadó szolgálk (Fal: TÉ. 856).

szolgált-szolga: [famulus; diener]. Mynden zolgalat zolga tartozyk ew wranak hagyomasat meg tartany (ÉrdyC. 77).

udvarló-szolga: circumpedes C. minister Com: Vest. 136. [diener]. Emléközween arról, myt teenek ew eedes zyley es udvarlo zolgay (ÉrdyC. 511b).

város-szolgája: licitor Com: Vest. 131. apparitor PJB. [stadtdiener]. Azoknac szolgáljúl vannc a város szolgálk (Com: Jan. 131).

vesszőzött-szolga: flagrio C.

Szolgácska: [servulus; diener]. Frater Masseus felele neki mondwan: En zeretű vram halya te zolgaczkad (VirgC. 77b). Uram istenem szegény, nyomorult szolgácskad vagyok (Pázm: KT. 179). Eorizd és taresd meg a to szolgácskad lelkét az életnek sok veszedelme között (403).

Szolgái: famularis, vernilis C. servilis MA. knechtisch PJB. Hogy az my zereleműnk ne latatneyek zolgay zerelemnek (ÉrsC. 402). A zolgay felelem nem eleven ayto tarto (532). Semmi szolgálk munkat rayta ne tegyetec (Helt: Bibl. I. Jji). Miképpen kellessé a ház népet, szolgálk sereget igazgatni (Com: Jan. 121).

Szolgál: 1) servio, asservio, deservio, inservio, praeservio, ministro, comministro, famulus, confamulus C. dienen PJB. Ném iőt zolgaltni, de iőt zolgalni (MünchC. 51). Zolgalni te te vrad-nak istonednek (VirgC. 103b). Felelemben zolgalattok vrnak (DöbC. 16). Akarwan zepőtelen wr ystennök zolgalny (JordC. 705). Az eo fraterynök egeez eztendeyg zolgal mynden fizetes nekeol (DomC. 160). Zent zeretettel nem zolgaltam vram isten-nec (VitkC. 28). Nepek, kykethi nem ysmertem, zolgalnak nekem (KulesC. 33). Mindenbowl akarok zolgalni, migen olewk, miuel tisztessagemel hozza ferek (RMNy. II 89). Az sombat vrainnak eremest zolgalok, az mellik miben megh talalth (95). Azert mert hoge fél tartot, őrdömben zolgalnek w n-ak, hogesem masnak (LovT. I.248). Bukoci kapitánynyá lévén ezten-deig zolgalat azon hivataljában (II.259). A prédicátoroc ha nem zolgalhatnc, ottan a parlagra küldie őket (Helt: Mes. 74b). Szolgalatoc az nagy vr istennek (Born: Ének. 165). Bőcsillyed mint atyádat, zolgallyad mint uradat, félyyed mint birádat (Fal: NE. 41). 2) [avoo, succedo; günstig sein, nützen]. Ezek-ből meg teccik, miköpen az eg zolgalat es engedet legien neki (VirgC. 45b). Első uta neki nem zolgalta (CsomaC. 9b). De ez a mentség semmit nem zolgal (Pázm: Kal. 376). Nem zolgalta az első igyekezet az bit újítóknak (565). A kártia nem zolgalat néki (Bal: CsIsk. 142). A sűjkák, a szél is nekik zolgalván lepedőket eresztettek (Monlrók XV.161). El-nem bizza magát, mikor kodvére zolgal a szerentes (Fal: NE. 9). Sok időből fogva nem szorultam az orvosokra, mint hogy egészségem zol-

gál (Fal: TÉ. 771). Gróf Teleki előadja, hogy olyan embert választanak, a ki ezen hazának sokat szolgált (Bod: Pol. 158).

3) [valeo; gelten, wiegen]. Ez mélt szolgál csak olyan számban, ahol csak 1 az kóta és az többi mind 0 (Helt: Aritm. E3). Azért a sídők s pogányok tanításáról való végezés csak Sídő-országba szolgált (Pázm: LuthV. 10b). Az elmének képzése tovább szolgált, hogy sem a szem (Fal: UE. III.153).

4) [appareo, luceo; scheinen, glänzen]. Reggel nem leszen többbe, az nap sem szolgált (Mel: SzJán. 524). Más rendbéli felek vannak, melyek főképpen akkor szolgálnak, mikor az ecelesia csudatetelek által meggyarapodott és elterjedett (Pázm: Kal. 571). A fényes nap homályosodik, fogyatkozik, a hold nem szolgált (Fal: TÉ. 675). Nap, hold világ szolgált: die sonne, der mond scheint (Adáni. 205). Nem csak arany fénylik, de agyag is tündöklök, ha szolgált napfény (Amade: Vers. 175).

[Szólások]. *Uminék szolgált*: Bűnöknek nem szolgált (Nly: Préd. II.218). *Hasokna k szolgáltók* (Decsi: Adag. 153). Mi ennek utána is, a miből tudunk, Kdnek szolgált és kedveskedni igyekeznünk mindenkor (LevT. II.267). Az ember te neked szolgált sárkány és haza hozot ide (Helt: Mes. 246). Az szerencze hitvánul szolgált néked, nem telik benne te kéánúns kedud (FortSzer. K2). *Vmire szolgált*: Az atyai joszag nem mindenkoron szolga a leanyi ágra is (Ver: Verb. 35b). Nem ygaz mynekvünk elhadnwnek az ystennek ygheyet es a z t a r r a zolgalny (JordC. 725). Aztalokra ünön maga zolgal uala (TihC. 19b). Az calendariomban pedig ... találod azt az epacta számot, mely az jelen-való es z t e n d ö r e szolgált (Pázm: Imáds. 7b). Az nyakam esigolyájátul az fülekre szolgált erekben volt az nehézség (MonIrók. XV.381). Öröme re és javára szolgált, akár mi essék rajta (Pázm: Préd. 618). Az olasz kaprot ugy ültessék, hogy a napra szolgáltlyon (Lipp: PKert. II.103). István király jeles fundameontot szerzett, mely nem szolgált az törvényre való p d r p a t v a r k o d á s r a (Ver: Verb. 230). A szivre szolgált útát könnyű feltalálni (Könyi: VM. 4). Több időnk szolgáltathoa az szomorúságra (RákGy: Ver. 246). Ablak az utczára, hegy felé szolgált: das fenster geht auf die gasse, gegen den berg (Adáni. 205). A tatároknak reánk szolgált útjokat intercludálják (MonIrók. VIII.195). *Vmiről szolgált*: Yozagaawal eelnek es nem zolgalnak rola (ÉrdyC. 612b). *Vmit v. vkit szolgált*: Igassa ag zolgalatyk (ÉrdyC. 536). Óc el hitte, hogy az mi gyülekezetfünkben az igaz keresztység szolgalta (EszT: IgAny. 49). Zolgalnaak az kösséghöt (ÉrdyC. 549). Az aldót Iesust zolgalta (VirgC. 107). Cristus zolgalta auagy monta az ew elsev y myseyt (CornC. 369). Myseet zolgalna (ÉrdyC. 528). Karácson-éhezaka két misét szolgált (Szeg: Aqu. 110). Azert zolgalta ew zyleteeseenek napyaat (ÉrdyC. 523). Peneten-czyet zolgalot uala (EbrC. 28). Ervendettesseeggel zolgallyad ynnepeet (ÉrdyC. 532). *Vmivel szolgált*: Ez vtan isten rea segituen nagyobbalis igyekezem zolgalnom. 1582 (Kal. Emj). Nagyobbal is igyekezem Nagyságodnac zolgalnom 1626 (Kösepreg. D2). *Vki alatt szolgált*: Talám tanálkozik az ki reásmér az német lovasok közül, ha H o b e n z o l l e r a l a t t szolgált (Bercs: Lev. 549).

[Közmondások]. Sénkí ném zolgalhat ket vrat (MünchC. 24). Seuky nem zolgalhat ket vraknak (JordC. 371). Ha zolgalz, zolgalatik tenekd (VirgC. 97b). Ne szolgált, csak fizet: hosti-mentum est opera pro pecunia (Decsi: Adag. 108).

be-szolgált: [penetro; durchdringen, eindringen]. Ezeket különbben nem láttyuk, banem a mely lynkon be-szolgált a verő-fény ságára (Pázm: Préd. 15). Ezen harmadik sáncz már oly közel vagyon, hogy a pistoly lövis is jól be szolgált a német sánczába (MonIrók. XV.535). A hová az apró ablakokon a nap be-um szolgáltathott, oda lámpással kellett jární (Moln: JÉpül. 86).

el-szolgált: **1)** [persto; aushalten]. Száraz keh ellen teriiket borban kel el dörgölmi és minden új hold pinteken a tor-kában tölteni egy nihány osztendeig, az ntán el szolgált (OrvK. 96). **2)** [emereo; verdienen]. Inyzen vagyon adva, senki azt el nem szolgáltathatta, el nem nyerheti (MA: Scult. 1043).

fönn-szolgált: [adservio; bedienen]. Az fömszolgáltók ifjak ne légyenek csacsogók (Thaly: VÉ. I.410).

ki-szolgált: emereo C.

mög-szolgált: **1)** [administro, celebrare; vorrichten]. Megh yzene, hogy ne warnayaak towaba, de hamar megh zolgalnaya az nyseth (ÉrsC. 410). **2)** [gratiam refero; dankbar sein]. Eoreokke meg szolgalom Kegnek, hogy Keg. en eorethem wrammal nadrispan wrammal theoreledett (LevT. I.290). Az tenger halath the K-nek megh zolgalom (365). Az dinnyét, az tokot, az vadat megszolgáltjuk Kdnek (Nád: Lev. 81). Küldje alá Kd az lovakat, megszolgáltom Kdnek (111. 134. 142). Nó meg szolgáltáya azért ő őtet: digna canis pabulo (Decsi: Adag. 127). Az Nagyságod kegyelmes gondviselését aláztatosan meg-igyekezem Nagyságodnak szolgáltámi (RákGy: Lev. 164). Megszolgáltók rula egész életemben (Nyr. X.470). Kegyelmet-k fáradságát adja az ur isten, örömetes dologban szolgáltlassam meg Kegyelmeteknek (Radv: Csál. III.5). Adjon melléük bizonyos embert, melyet mi ő felségének megszolgáltámi igyekeznünk (TörtTz. III.205).

reá-szolgált: **1)** [collustro; bescheiden]. Nemcsak arany fénylik, agyag is tündöklök, midőn a nap rá szolgált (Kisv. Adag. 45). **2)** [commereo; verdi-nen]. Meg-érdemlen, reá-szolgáltók: commereo PPBL.

Szolgálás: famulatus, famulatio MA. [dienst, bedienung]. Embört a vezegseegh tartas istennek való zolgalásra zerez (WinkC. 128). Tegey ylet paranczolas, engem ylletli csak zolgalas (ÉrsC. 502).

isteni-szolgálás: [cultus dei; gottesdienst]. Isteni zolgalastul emagamat meg vontam (VirgC. 7b).

mise-szolgálás: [administratio missae; das messelalten]. Az fraterék sokan fvtnak vala egy myse mondo fraterhez myse zolgalasnak okaert (DomC. 295). Vala ky az ew newe-nek tisztessegheere myse zolgalassal meg emléköz-nydk, mynden nyomorwsagaban meg zabadwlyon (ÉrdyC. 221b).

Szolgálat: servitium, servitus, famulatus C. mini-sterium, famulatio, famulatura MA. dienst, dienstbarkeit PPB. Kewmewek nem vala zolgalatra (EhrC. 32). Zolgalatonknae karat zenwe-gük (BécsiC. 14). Ez vendeg atyafyknak az zolgalat latom, hogy igen nagy zükseg (VirgC. 60). Zolgalnak zolgalatyat megh nem adni (PeerC. R). Menden zolgalatban zolgalo tarsok vala (MargL. 22). Zolgalatra adatot az test az lelekek (CornC. 287). Gonozwl fizetee meg zolgalattyokat (ÉrdyC. 525). Mert immar meg szünt az Aaron papsaga es a Leuitaknae zolgalattya (Helt: Bibl. I. d4). Az hamis atyfiak köznünk maszkáltanac vala, hogy minket rabságos zolgalatra kénszeritenének (Helt: UT. Aa8). Kezde sídokat kegietlen zolgalattal giöttreni (Szék: Krón. 16b). Az ew felsege zolgalatthya raytam mulyk el (LevT. I.12). Azon wagyok, hogy zolgalatban vltan el ilyek (227). Önnömaga veri az ő testét és szolgálat-al fogja (Pázm: Kal. 596). Szolgálatomat rom Kegyelmednek (Gér: KárCs. III.377). Ha által tanálna az ellenség gyülni, vihessem az hadat confusio nélkül az túlsó zolgalatra (Bercs: Lev. 682).

[Szólások]. *Kiadni a leányt szolgálatra* (SzD: MVir. 12). *Szolgalatomath agyanlom the K. es magam agyanlasomath* (LevT. I.35). *Szolgalatomat irom mynt vrannak* (24). *Mond szolgálatomat ücsémasszonyodnak* (Thaly: VÉ. II.201). *Mondd szolgálatomat, engem oda várjon*

(217b). Az németekben együtt az commendanttal négyen mentek el, az többi mind szolgálatokat vettek (Beres: Lev. 76). Ha olyan császár jött, ki már Budán előkelő volt a szolgálatjával éheltünk, némelynek 20, némelynek 25 tallér adattunk (RákGy: Lev. 190). Bűncselekedet igaz emberekhez add magadat, ezeknek hívást szolgálhatás és szolgálattal is élhetsz (Fal: UE. 424). Erewo walo zolgálatomnak vanna (LevT. 421).

[Közmondások]. A nagy szerente nagy szolgálat (Fal: SzE. 538).

egyházi-szolgálat: ministerium PPB. [cultus ecclesiasticus; kirchliche ceremonie]. Egyházy zolgálatall ew zeresmes yegyeseenek koporsoyaban helldőteek (ÉrdyC. 515).

engedelmes-szolgálat: obsequium C.

isten-szolgálat, isteni-szolgálat: [cultus dei; gottesdienst]. Borbas és Saulus tereenek megh Jerwsalemből, be ye-leuthwen az ystény zolgálatot (JordC. 759). Górsabnak kel leni az isteni zolgálatban (VitkC. 16). A bűnös embert furdallya és feddi lelki-esmérői, hogy az isteni zolgálatban illy restes volt (Pázm: Préd. 994). Elfelelténe volna Úrum, ha más isten szolgálatra kezűnket emelténe volna (MA: Bibl. Előb. 22). Minden é világi szorgalmatosságtul, gondtul és rabotalkodástul magadat meg vómán innep napon az isteni zolgálatba légy foglalatos (Agenl. 85). Ma, hogy az isteni-szolgálat után expediálui akarám Gerhard uramat, érkezeké Nagyságodnak levele (Beres: Lev. 458. 501). A mi isteni szolgálatunk férges valami pogány szokással (Fal: NE. 7).

papi-szolgálat: [sacerdotium; priesteramt]. Aaronthi the atyadlyat fogd hozjad hű ifyayval, hogy papy zolgálatall zollgallyanak ennekem (JordC. 64b).

Szolgálati: ministratorius MA. [dienstlich]. Az euangelium olly szolgálati tiszt, az mely az lelket és az életet adgya (MA: Scult. 920).

Szolgálo: 1) famulans, ministrator MA. [minister; diener]. Sem zolgálok sem zolgálolyanyok vadnak (EhrC. 130b). A kiralluac zolgái és zolgáloi (servi et ministri) mondanac (BécsiC. 61). Micor betőttuolna a kőinuet, mégada a zolgálonac: ministro (MünchC. 115b). Ember vő entuzien minket, mikent Cristusnak zolgáloit (DöbrC. 260b). Ki feellyeb való köztetők, leegyen mynt zolgálo (ÉrdyC. 505b). Az angyalok my nekűnk otalmazonyok es zolgáloynk (553b). Ruttsagal bantht zolgállwo (RMNy. II.142). A nyelv az értelemnek zolgáloja (Illy: Préd. 242b). **2)** serva, ministratrix C. ancilla, famula Sf. [dienstmagd]. Teneked az towb sororok, mynth Xpus zolgáloynak engednek (VirgC. 132b). En te zolgálo es te zolgálolnak (ancillae) fia (DöbrC. 203b). Kyt mikoron latott volna a zolgálo, monda (WesprC. 71). Irok en te nekűd Iesusnak zolgáloya zeeop dolgokath (SándC. 1). Minemű aszszonyja, ollyan zolgáloja (Döcsi: Adag. 298). Abrahannac két felesége volt, eggye zolgálo, másik szabados (Mon: Apol. 299). Cselédi az zolgálo és zolgálo (Zvon: Post. I.208).

asztali-szolgálo: dietarius MA. tafeldecker PPB.

egyházi-szolgálo: [ecclesiastes; priester]. Kezde oztany, visuelen w kebelet teljes penzettel, egyházy zolgáloknak (VirgC. 84b).

komorna-szolgálo: [famula eubicularia; kammerzofe]. A kisasszony sok roszat tanul a komorna zolgáloból (Fal: NA. 157).

konyha-szolgálo: [ancilla culinaria; küchenmagd]. Példát akart adni az egyházi pásztoroknak, hogy gondyok légyen a leg-alább-való konyha-szolgáloknak üdvösségére is (Vajda: Kriszt. I.471).

mise-szolgálo: [sacerdos; priester]. Az misse zolgálo kezebe veszi az patenat, kin az ostia vagyom (Holl: Préd. 21b).

rabotás-szolgálo: [serva; sklavín]. Vesd ki töled a rabotás zolgálot az ő fiával egyetembe (Holl: UT. Bb5).

sajn-szolgálo: [nomino ancilla; scheinmagd]. Kevés bűnek tartják a pápista papok amaz sajn zolgálokkal börgögetni jó idején bűcsüt adván az inasoknak, szűlist adnak éczakura az bolla pohárt fel-vivő aszszonkákknak (Matkó: BCsák. 405).

Szolgálocska: servula, ancillula C.

Szolgáloskod-ik: ancillor PPB. servam ago Otr: Orig. IIug. II.52.

Szolgálat: 1) [servitute oppressum teneo; in knechtschaft halten]. Tudgyad eszt, hogy a te magod idoneueny leszen a földön, mely nem őue es ott zolgálatlyac őkett es nyomorgatlyac negyszaz esztendeig (Helt: Bibl. I. F4). Vtalyinc es zolgálatlyac vala az egiptusbelice az Israel fiait kimiletlen (Helt: Bibl. I. Bb4). Ha a te atyadlyad meg szegényedendic te mellett es magát eladandgy teneked, ne zolgálatad mint egy rabott (Helt: Bibl. I. LL2). Felebarátodat ne zolgálatassad úgy mint rabot (MA: Bibl. I. 113b). **2)** ministro, subministro, supposito, suggero C. [geben, darreichen]. Valamy zolgálat, mend zolgálatlyk ystény bewlczesegewl (EhrC. 131). Zolgálatéce egzőzöldelmece őrdmő (BécsiC. 46). Amyt tutam, nem atam, nem zolgálatam masnak (VirgC. 8b). Italt es zolgálat vala nekyc evenen maga (ZornC. 309b). Az ty zertetteknek capituloma ny nalonk zolgálatneek (DomC. 199). Gazdsagokat zolgálatgaac zűkűldőkűnece (VitkC. 22). The Keg. med paranzcyolon es zolgálaton welem (LevT. I. 140b). Sohul nem zolgálat néki az föld neuedékenségre való éltető neduességet (Bal: CsIsk. 219).

[Szólások]. Kivánt alkalmatosságot zolgálatat ez vagy ama gonozra (Misk: VKert. 250b). Lakodalmat zolgálatam inasomnak egy fraezámerivel az feleségemnek (Monlók XV.277). Az kyrál mezenyekzőt zolgálat vala ew leanyanak (ÉrdyC. 167). Zyletose napyat jelente ezeez hogy zolgálatnya a sas, a madarakat wocharara hywa (Pesti: Fáb. 41). Tőrnent zolgálatuan reisi, feiet neuek (DebrC. 30). Werbeczy terint zolgálatoson (Monlók 69). Az törvény igen zolgálatlyk (RMNy. II.161).

által-szolgálat: [trado; übergeben]. Jőszigiben valahol jó puskást értbet vala, azokat mind csak puskázattja, által zolgálatlja vala (Szal: Krón. 226).

be-szolgálat: administro MA. [darbringen, einliefern]. The dezmadath es elsew magodut ne keessel be zolgálatlyh (JordC. 58). Mynd ezek be zolgálatlyak tyuektek (372). Illyk az ydűnek tyzedeth wr istennek bezolgálatlywnk (ÉrdyC. 137). Alamosnűlkűdés, mell mű általunk zolgálatlyk be (Sylv: ÚT II. 49b). Az thyzedeth igazan be zolgálatlyhom (RMNy. II. 19b). Byzon chyak be zolgálatlyak (az penect), en eremesth be zednem (LevT. I. 55b).

beszolgálatás: [subministratio; das darbringen, einlieferung]. Az monostornak mynden iozaganak es mynd az sororoknak bezolgálatlyasaban zorgalmatossaga neked hagyatlyk (VirgC. 132b). Ez velagy jozaganak be zolgálatlyasaban gond viselevk volnanak az parazt fraterok (DomC. 124). Meel tyztőknek bel zolgálatlyasert kylemb kylemb oerdeműt zűrdöt (ÉrdyC. 87b). Az osztendőkűnt járd 30 ezer aranynek fényes portúra való beszolgálatlyas (Monlók VIII.31).

adó-beszolgálatlyas: [subministratio tributorum; stouer-einlieferung]. Wannak az chyaszar kapitany keozzevl, kik az ado be zolgálatlyasaban ollenit mondanak (RMNy. II.182). Az adó beszolgálatlyasának ideje prima junii volt volna, de hogy

lébb adják be, azt az mostani állapot kívánta (RákGy: Lev. 55). Az adónak beszolgáltatását édesen parancsol meg (212).

beszolgáltató: [administrator; verwalter]. Mynden iani z haznak valasztot bezolgáltatok adassanak (VirgC. 128). Ew élsyue jwedelmenek be zolgalthattoya (RMNY. III 18).

ki-szolgáltató: erogo, administro, depromo, praebeo, exsenor MA. austeilen, vollbringen PPB. Az sentenciának ereyt w zolgalattya ki (ÉrdyC. 555b). András deák szolgámmak zolgalattam ki lakodalmát (MonIrók XVIII.43). Az úr isten tadat áldja meg és egészségéket naponként boldogul szolgál-assa ki (RákGy: Lev. 286). Miképpen kellessé a ház népet, zolgái sereget igazgatni, kiszolgáltatni, rendelni (Com: Jan. 21. Com: Vost. 118). Az isteni szolgálatot nem a község helyén szolgálattya ki (Vár: Szöv. 107). A pénznek hasznát uslárius nevű belga zolgáltatta-ki bizonyos esztendőben (Bod: ol. 133).

kiszolgáltatás: [subministratio; verrichtung]. Midőn egy asárnap az ur vatsorájának ki-szolgáltatásában volna foglalás, egy szolgája meg-síjja nékie, hogy egy kedves kantzája negtsiközött (Misk: VKert. 105).

kiszolgáltató: praebitor, administrator MA. verwalter PPB.

még-szolgáltató: [suppedito, praebeo, administro; geben, uesteilen, darreichen]. Minden napi züksegedet meg zolgalta-lyak (VirgC. 55b). Az sororoknak züksegek busegel meg zol-attassanak (125b). Hol vagyon az erewksegh, kybewl een letemnek zükseghe megh zolgaltassek (WinkIC. 107). Az ur ten . . . meg zolgaltagya a my züksegeonket (DomC. 244). Mindőn züksegeket nagi busegel meg zolgalattia vala (DebrC. 9b). Myg eele, gyakorlat meg latogattya vala owket mynden yksegeket meg zolgaltathwan (ÉrdyC. 582).

oda-szolgáltató: [subministro; darreichen]. A szakványoc-é bérben fogadtatnac, hogy edgyetmást oda szolgálattassanac, idackal emellyenee, stempélyöckel forgassanac (Com: Jan. 105).

odaszolgáltatás: suppeditatio MAI

Szolgáltatás: subministratus, suppeditatio C. MA. dar-schung PPB. [verrichtung]. Mynden egh hazwnkban harom-les zolghalthathasth tarthozvuk thenny (AporC. 147). Az by-dammak zolgalattasaban haznokat keuanyak (VirgC. 32). Tan-othwany gyakorlatay beytelnek es zolgalattasokat tezek JordC. 537). Meg teere azert az fraterekhez zent Damancos z conciliumnak zolgalattasa vtan (DomC. 16). Mennyey yllath-ak zolgalattasa (ÉrdyC. 537b. 538). Masodkeppen ertetyk az alattasa az isteny zent malazthnak zolgalattasa felől (606b). Az isten az éghen valo czillagokat is sociele zolgalattasockal z emberi nemzetnek segítségére alkotta 1626 (KCsepeg. D).

igazság-szolgáltatás: administratio justitiae Kr. [rechts-fflege]. Az igazság szolgáltatásban mértékletesség kívántatik, oszszü-tízés nem szenvedtetik (Pázm: Préd. 508).

menyegző-szolgáltatás: [nuptiarum celebratio; hoch-éitsfeier]. Az emberek semmi más dologban nem foglalatos-ódtak, hanem eledelekben, italokban, menyekző szolgáltatások-
an (Illy: Préd. I. 16b).

mise-szolgáltatás: jussio celebrationis missae Kr. [das messelesen]. De nem használ mise szolgáltatásunk, olvasásunk, rocessió-járásunk (RMK. VI.80). Valaki az mise szolgáltatást, z purgatoriumot tagadja, tagadja a halottakért való imádsá-
t is (Bal: CsIsk. 148). Vaj gobe, ti vadtok azok, kik válogat-
k a mise-szolgáltatásnak helyeiben (Czegl: Dag. 57).

törvény-szolgáltatás: [gerichtsfflege; juris dietio]. Mos-
on értem, hogy itt Erdélyben ez jüvendő vizkereszt napján
ykezdőtnék az törvénytisztítás (Nád: Lev. 169).

Szolgáltató: subministrator, praestitor C. [austeiler]. Mon-
dom Jესust Crístust zolgalattoyának lett lenni az kowryowl
metelesenek (ÉrdyC. 9). Az isteny zentseeg zolgalattoyának sat-
fary (14b). A pomagranát faesarással jó italt zolgalattó (Debr:
Christ. 410).

[Szolgáltatód-ik]

ki-szolgáltatódik: [subministro; ausgeliefert worden]. Az
amona zolgalattatódjék ki, ő kész leszen akkor ki is menni
(MonOkm. XIV.277).

Szolgáskod-ik: servum ago Otr: OrigIlung. II.52.

Szolgaság: servitudo, servitus MA. dienstbarkeit, knecht-
schaft PPB. Rabi zolgaságból, jobbágyaságból szabadságra ment:
libertus PPB.

SZOMAK, SZOMOK: [enigma tergina; lederne feld-
flasche]. Zomok bort, olajt, darat, parét, saytot ada (Pécsi:
SztizK. 126). Szomakjában egy chóp vér be-szálankozot (Zrinyi:
ASyr. 229). Cumilla urának szomakját szabályrul le veszi kezé-
vel (Zrinyi II. 38b). Az en zekreniemben vagion egj pwadra,
vacion 2 zamzirigh, vacion zomakh egy (Radv: Csál. II.104).
Egy fejár vasas szekrényben vagyon egy zomok ezüstös, egy
fa cesze, ezüstös az széli (120). Zomok, vagy bőr korsó
(VectTrans. 22b).

Szomakos: [coriaceus; ledern]. Borza-túróval rakta vala
meg tarsolyát és kótya-vetyére adott zomakos táskáját (Csúzi:
Sip. 286).

SZOMBAT (*Zombothel* ZichyC. I.94. *zombath* II.322. *zombot*
I.117): sabbatum C. dies sabbathi, Saturni, feria sexta MA.
samstag PPB. Bőitőhala ő életénec mindőn napiban zombatoe-
tol mégualuan (BécsiC. 26). Mikor estue lőt volna, ki vagon a
zombat előtt (MűuchC. 105. 35. 74). Veragh vasarnap előtt valo
zombaton iöve Ihus Betaniaba (WinkIC. 112). Zombaton kegeg
enkelkegel (VitkC. 40). Vala egy embőr, ky az zombatot zyz
Marianak tyztessegeere meg zokta vala beytelny (ÉrdyC. 531b).
Szombatnak űdnepiben (Sylv: UT. 50b). Igen reguel a szomba-
toknak első napian menének a koporsóhoz nap keletkoron
(Tel: Evang. II.1). Bemegyén a szombathba az az urnak
nyugodalmába (Illy: Préd. II. 180b). Az heteknek napjai: vasár-
nap, hettő, kedd, szerda, tsőtörtőc, péntec es szombat vasion
nyngodalom napja (Com: Jan. 7).

nagy-szombat: [sabbatum hebdomadis sanctae; char-
samstag]. Az ev ruhayat meg nem változtatya vala, sem fvyet
megnem mosta nagy zombatyg (MargL. 41). Mykort ywtottak
volna nag zombatra, meg ieletnek az ő zent anyának (ÉrdyC.
193. ÉrsC. 102). Nagy-péntelen es nagy-szombaton nem min-
denik mondhatván, így két mise marad hátra, hanem karátsón
éjszakáján töltik ki a számot (Mik: TörL. 223).

virág-szombat: [sabbatum ante dominicam palmarum;
palmsamstag]. Vrunk íth marada verag zombatyg (WeszyrC. 9).

Szombati: [sabbati; samstägig]. Szombati szentelet: sabbat-
tismus MA.

Szombatos: sabbatarius MA. [sabbat feiernd]. A szomba-
tosok a Kristus Jესust tsak embernek tartván imádni nem
akarják vala (Bod: Pol. 76).

Szombatoz: sabbatizo Kr.

Szombatozás: sabbatizatio MA. das feiern des sabbats
PPB. Az tiz parachelatnak világos bőttje mellől el menüen
az szombatozásra senkit nem köteleznek (Pázm: Kal. 470).

Szombatozó: sabbatizans MA. [sabbat feiernd]. A sidőzist
a mi kegyelmes urunk anoyira ki-irtá, hogy immár nyilván a
féle szombatozok ez országban nem tudatnak (GKat: Titk. 271).

SZOMJÚ (*zomeh* VirgC. 46. NagyszC. 327b. *zomeehal* JordC. 159b. *zomeehon* ÉrdyC. 374b. *zomihozam* Ozor. Christ. 161. *zomyual* Hoffgr. 174b. *zomyohomba* ÉrsC. 53. *zomiohozuan* Born: Préd. 255b. *zomiuhan* WeszprC. 16b. *szomjuhan* Pázm: Préd. 447. *szomihual* Frank: HasznK. 113. *szomnyehozic* Tel: Evang. 16. *szomnehoztal* 27. *szomyu* Tel. Evang. 1.6. Agend. 120. (Gvad. NótVégr. 191): 1) [sitis; durst]. Futtam en zomiamban, ő zaiokkal meg aldnakuala es ő zywólkkel meg atkozalkuvala (AporC. 7). Attanak en etkeme epet es en zomiamban itattanek engemet ceettel (20). Mynd mymagwnk mynd barmynk megh lahuanak zomeehal (JordC. 159b). The attnd te zolgadnak keze myat lenny az nagy gyezedelmehi es yme zomeehal halok megh (342b). Ew vranak zolgyat megh élnee ehel, zomeehal (ÉrdyC. 64b). En zomyohomba yatanak engemet echeettel (ÉrsC. 53). Nem őly megh az wr isten az ő zolgaloy-nak leketh eehel, zomehal (214b). Könyöreg istennek nagy szomjúságában, ne hagyjá megahai szomjólal újában (RMK. II.296). Meghalunk szoméhal, isten elhagyott minket, adjuk meg magunkat (V.143) Bizony meg hallunc szommuual, ha belé nem háguca a kútba (Helt: Mes. 371). Ehuul szomyual (Hoffgr. 174b). Chyak meg nem holthag harmok zomywwal ys (RMNY. II. 314b). Meg őli szomihual (Frank: HasznK. 113). A doctor azt mondja, hogy nem jó nádrispánné asszonynek vizet innya, azért még sem halok szomjijal meg (Nád: Lev. 92). Az száraz helyeken csak halnának meg szomjijával (Pázm: Kal. 61). Ha viz meríteni és innya senki a kúthoz nem mégyen, szomjijával veszhetnek minnyájan a bów kút mellett (Pázm: Préd. 82). Meghaloc szomjijával (MA: Bibl. I.232). Czaknem őlic meg éhvel, szomjuval magokat (MA: Scult. 235b). Szomjuval meghal (Ker: Préd. 104). Egynéhány ember holt meg szomjuval a hadban (ErdTörtAd. III.127). Majd szomjijával haló hadainak vízforrást fakasztott (Tarn: Szents. 26). El ottották szomjühokat (Gvad: FNót. 10). A frantzok szomnyuját enyhíti (Gvad: NótVégr. 191) 2) sitisi, sitibundus MA. durstig PPB. Mene ez zomeh ember az kw ziklahoz (VirgC. 46). Zomeh valec, nem itatatoe (NagyszC. 327). Zomyw zamwal ha illetlek (CzechC. 28). Zomyw zamal ha ylletoek, geryedetstha ba őlelek, akor wágoek mynden yoban (ThewrC. 291). Ő akoron nagy szomiu vala (Hoffgr. 176). Száraz és szomiu föld (Kár: Bibl. II.125). Érzé az én éh és szomju lelkeim is (MA: Scult. 359). A zomeh földre vizeket boesatok (Szár: Cat. J). Álmában iszik és felserkentén ugyan szomju (Komár: Imáds. 198). Szomju lelkekuet tiszta forrása (Drég: Spec. 14b). Szomju szarvas (Tarn: Szents. 111b). Nyárban valamely szomju bak nagy meredekről boesátkozott innya (RendÉl. A12). Éheec es szomnyuac vagyunc (Agend. 120).

[Közmondások] Szomiu ókórnek zavaros viz is jó (Decsi: Adag. 220. MA). Kőmyen nyeli a szomju ember a vizet (Pázm: Préd. 296). A szomjimak nincsen kedveseb és job a hideg viznél (Báta: VTárgya. 176).

Szomjuán, szomjan (*zomeha* Hoffgr. 233. *szoméhan* Dial. 169. *zomeehon* JordC. 220. ÉrdyC. 374b. *szomjuhan* Pázm: Préd. 447. *szomjuhan* Com: Jan. 173. *zomihon* WeszprC. 16. *szomyuan* MHeg: Tószl. II.108.) sitienter MA. [durstig]. Ehdn zomiuhan tereh Betaniaban (WeszprC. 16b). Meg halunc zomeha (Hoffgr. 233). Szomian láttunk tighedet (Sylv: ÚT. I.41). Szomjuhan kívánta Krisztustil ama szókat hallani (Pázm: Préd. 447). Szomjuvan maradsz (MHeg: Tószl. II.108). Nem úgy élünk, mint a lal a vízben, mert ők szomjuán meg nem halnak, itt pedig a vizünk is megszűkült (Mik: TörL. 428). Keresztfin fűgél és szomjan epedtél (Ben: Ritm. 12).

éhén-szomjan: *sobrie*, jejune MA. nüchtern PPB. Le esem wr ystennek elette, ehon zomeehon esedezwen az ty bynetkoerth (JordC. 220). Meztelen lialbal moztelen fünel futosula uarasrol uarasra es ehon zomehon (DobrC. 342). Mykoron

eehen zomeehon le telepötenek volna, az eedes zyz Maria nap kelet föld, Joseph kedeez nap nywgottra tawoldaad helyet valaztanak magoknak (ÉrdyC. 50b). Gyakortia mynd hetedzuka eehen zomehon beytelth (276b). Nagy kedden ehon zomehon terden alwan az feázleth ellőh mongy negywen pater nosteri (ThewrC. 53). Az te ellenségedet boezátya az wr te ellensé ehen es szomian (Kár: Bibl. I. 184b). Midőn az ő vra a bányák-ról nagy éhen szomjan haza jőne, elő hozatnak neki az arany kenyerek (MA: SB. 138). Éhen szomjuhan váriad (Com: Jan. 173). Meg várd étlen. itlan, éhen, szomjuhan (215). Szolgál a te ellenségednek éhen, szomjijuhon (Diósz: Préd. 278). Éhen szoméhan könyörge (Dial. 169). A kívánság jó mértéke a tiszteletnek és bősületnek; éhen szomjan várják azt tőlünk jó barátink (Fal: UE. 510).

Szomjúd-ik: *sitio* Kr. [dursten]. Az éhes ember a test eledelhez és a szomjitt a frís vízhez szokott kívánczolni (Vajda Krist. I.685).

Szomjuhoz-ik, szomjaz-ik: *sitio* C. MA. *dursten* PPB. Ha zomiohozandol, ménnel az edénéhez es ígal vizeket (BécsiC. 4). Bodogoc, kie ehézneec és zomiuhozneac igassagot (MünchC. 20). Zomiazot te benned en lelkeim (AporC. 8). Zomelozcek the benned een lelkeim (FestC. 28b). Zomebozom es ennekem inon adatok (VirgC. 117b). Zomeloztak hozzád yőnek (CzechC. 7. 16). Bodogok, kyk ehezyc es zomehozyak az ygassagot (JordC. 365). Engeged vram, hog en is mendenkeron zomyehozam (VitkC. 106b). Gőnoz telbetetlenscegel zomelozwan az keresztzeneknek morbayokat (ÉrdyC. 358). Ehezik az Christus, szomuzik, fűrré éretűnk (Sylv: ÚT. II.161). Ehhőzuen, zomehozuwan az ű lekec ű bennőe meg fogatkozok (Szék: Zsolt. 112b). Ménnel tőbet izik, amival inkab zomehozik (RMNY. II.50). Mi orrettűnc lőt emberre, ehezet, zomehozot (Tel: Evang. 1.531). Hogyha az gyermekágyas szomjuhozik, szel keneret, föltt bort red add fél (Radv: Szak. 271). Nagy kívánsággal szomjuhozza, hogy egyebek-is ismerjék, bősűlylék (Pázm: Imáds. 11). Ha zomehozik, adgy italt neki (Szár: Cat. O). Szomjuhozik (Tof: Zsolt. 501).

[Szólások] *Vízhez szomjuhozik*: Zomehozek en lelkeim istenhez (KulesC. 102b). *Imire szomjuhozik*: Keri az en iozagi-math, ezac a rra zomiohozott (Mel: SzJán. 517). *Vmit szomjuhozik*: Elő knt-forrást szomjuhozik (MHeg: Prob. 92). A mi hertzeinket ajja kivitte, hogy a forrásból igyék és meggyőyűljön, de inkább szomjuhozza a meleg forrást (Mik: TörL. 236). Bodogok, kyk ehőzyc es zomehozyak az ygassagot h (WinkC. 278). Az en lelkeim ehezte, zomehozta istenek igeyet (VirgC. 10b). Tulykokuac ő vérét nem szoktam szomiuinyi (Born: Ének. 205). Ne szomjuwan gonosz vért (Rim: Ének. 279). Az anyaszentgyhaz elvessését szomjuhozzák (Hly: Préd. 1.201). Az kie iszneac engemet, amál inkab zomiuhozneac engemet (Kár: Bibl. I. 666b). Szomiuhozot az en lelkeim tige det (Szék: Zsolt. 60b).

[Közmondások]. Az ki az másét szomiuhozza, az ő magát is el vezti (Decsi: Adag. 209. Kisv: Adag. 63).

el-szomjuhozik: *sitio* MA. [dursten]. Az előfáradott és el-szomjuhozott magyarok (Liszny: Krón. 115b).

mög-szomjuhozik: *sitim concipio* PPB. [durstig werden]. Nagyon megh zomeehozek oth az neep (JordC. 47). Az uton valo farratsagert megzomehozik (DomC. 88. 56). E szallanába sem észem, mert igen sós, igen meg zomiuhoznám vítáma (Helt: Mes. 294).

Szomjuhozás: [sitis; durst]. Zomehozasodat keserő epwel es ecóthwel ytatak (CzechC. 32b). Oi igen meg gūlaza, hog soha senki oi buzagosagoc zomyozással az kűttőneac vizet nem kevanta (NagyszC. 45b). Kyklől megh ysmertetyk kereszt

veneseghöz való zomeelozasa (ÉrdyC. 159). Embery ydves gerth zomeelozasodath koserw epewel es eczetwel ytatak (bwerC. 115). Viz-szomjúhozást lótsátáni valakire (Szd: MVir.).

Szomjúhozó: sitiens C. sitibundus MA. durstig PPB. Eho-
köt nem etetem, zomehozokat nem itatom (VirgC. 10b).
as morlayanak zomehozoya (JordC. 553). Mindenkor szomju-
o töüsses lapu, a kinec levelében az víz meg áll (Mel:
erb. 43). Az Christus nepe verenek ondok zomehozoya az
rök 1572 (KBécs. F4).

vér-szomjúhozó: sanguinarius PPB. [blutdürstig]. Az
eu az vérszomjúhozokat azzal fenyegeti, hogy az ő cletiket
lig se vihessék (MA: Scult. Előb. 16).

Szomjúhozottat: siti affligo Kr. [mit durst quälen]. Vala
y test zereit echezteti, zomehozottatya emen magaat, hogy
yilaghy eceletet yora fordoyeha (ÉrdyC. 619). A ken szom-
juhozottatya az embert (Tel: Evang. 1597b).

Szomjúhozottató: siticulosus C. MA. durstig PPB

Szomjúl (meg *zomechul* JordC. 633. *szomjuhul* Illyef:
Jephta. 30b): [sitim concipio; durstig werden]. Edes gyermeké-
vére szomjuhult (Illyef: Jephta. 30b).

még-szomjúl: ∞ Napnak hatod ideien llust megh feze-
yek, kennyaban megh zomywla, epewel kenzoatok (WinklC.
9). Mynden, ky ez vyzben yzik, esmegh megh zomeelwl
ordC. 633). Meg zomehult (Dial. 134).

Szomjúság: sitis C. MA. [durst]. Ehseguel, zomywsagual
agat ewztewuereytette (EhrC. 72). Léteriezetönc özémek előt
miasagban (BécsiC. 24b). Ynczelkegyek zent Pal apostallal
lgalni istenek ehsegben es zomebsagban (VirgC. 129). Zomy-
wlan tizta vizet meryetök (NagyszC. 23). Testhy kywanatos-
gnak zomesaga (CzechC. 16). Zomyosagomban ezettel itata-
c (VitkC. 95). Az chazar paranchola, hogy ötet az temlebbe
zenketh nyng kynzanayak elhwel es zomebsaggal (DebrC.
4). Neha ehseg neha zomesag miat eleget szennede (Tel:
rang. 1288. 598). Meg ne sózd felettébb, mert az igen sós
ek méreg az betegnek, az szomjúságot is megöregbíti (Radv:
ak. 263). Dionisius a kít szokatlan kinokkal akart illetni,
omjúsággal és alutlansággal fárasztotta (Pázm: Préd. 566).

Szomjúságos: siticulosus MAL

SZOMOGY: sapor ingratus; widriger geschmack PPB

Szomogyos: insipidus; ungeschmackt PPB.

SZOMOLLÓ, SZOMORLÓ: striatum ferrum ad fun-
das virgas aureas; einguss, giessloch Keesk: ÖtvM. 377.
omorlo vas, szomorlo, három-négy szomolló-vas (Keesk: ÖtvM.
7) 12 nehezék finum ezüsthöz 12 nehezék tiszta ezuzatot
urokkal, pórissal erőssen kell jártatnyi, az szomollót is azzal
ll megkennyi (293).

Szomorlás. Egy zomorlas darab arany, ky niom hetwen
j aranyath, ez jutottl. Karoly Kata azzomnak . . . Ismét más
arab zomorlas aranj, ez melle egi arany, ky keth aranj forin-
thl niom (Radv: Csal. II.95).

SZOMORÍT: exacerbo C. tristo, contristo MA. traurig
achen, betrüben PPB. The ellenseghyd balbatatlan kenokwal
eged zomoritanak (PozsC. 5).

még-szomorít: tristo, contristo, moero C. exacerbo MA.
trüben PPB. Yoltewd fyam, hogy hewl frater Pferencznek,
ert az ky meg zomoroyottuata, volt ewrdewg (EhrC. 55).
nki még né zomorobon tégédét (BécsiC. 4). Hérodés királ
egzomorottatec (MünchC. 16). Áky teged megzomorita, az
dégwala (VirgC. 23b) Az ky engemet meg zomoretit, yob

lehet en nalammal (PéldK. 19). Meg ne zomoroyon tyetelet az
az en testzerent való el valasom (DomC. 143) Meg zomoroy-
tot ate tanoholtot (TelC. 153). Előtökbe aduán az mi búneink-
nek nagy es veszedelmes voltát, meg zomorótottalak volt
titeket (Tel: Evang. II.3b). Feddődöl azon is, hog meg szomo-
rétom az híneket (Tel: Fel: 23b). Az kép mutató megzomo-
rétyie az ő ábrázattokat, hogy láttassanac bőyötlni (Zvon:
Post. 1.475b).

mégszomorító: tristificus C.

Szomorító: tristificus MA. traurig machen PPB.

SZOMORKOD-IK: moereo, condolesco C. tristis sum,
tristor MA. [traurig sein]. Teljeséggel szomorkodom; commoero
C. Ne akary edes anyam ekepen en rolam zomorkodny
(WeszprC. 34). Zomorkodyk fele baratyanak elow meueterowl
(127). Zomorkodyk ee vala ky ty kezelecek, edes ledelkek
ymathkozyeek (JordC. 842). Lathvan az zymiek ew atya felette
zomorkodyk vala raytta (ÉrdyC. 356b. 608). Vada ky eet ez
vylagon zomorkodyk, syrankozyk es olhayt, bodogsngkeppen
veetetyk ewnekyl (620b). Az egy fiadon zomorkodol-é (Kár:
Bibl. 1.468). Mindenkor ne zomorkodgyál (Decsi: Adag. 81).
Szomorkodom elmult életemen, mellyet tudatlanságban és vét-
kekben fogyattam el (MA: SB. 331b). A tóruény azt ezelekeszi,
hogy szomorkodgyunk (Mad: Evang. 10).

Szomorkodás: [moeror; traurigkeit]. Czak el álmele-
nak, csak fölul czouálnac, vagyon oly nagy szünkodás, az egész
varason széelle minden háznál czoda nagy szomorkodás (Illyef:
Jephta 31). Nem olly igen ád néki erre okot az szegény pub-
licánusoknak bünöc, mint az ő szívbéli szép megtérésec (MA:
Scult. 725).

Szomorkodó: [moerens; betribt]. Idvözötönc ez evan-
géliomban vígattallya az szomorkodo tanéványokat (Zvon:
Post. 1.774).

SZOMOROD-IK: tristor, moero Kr. [traurig werden].
Aman siete méuni ő hazaba zomoroduan (BécsiC. 62b).

lő-szomorodik: contristor MA. [traurig werden]. Erre
melyen leszomorodtak és szörnyen felindultak, a kik előb biz-
tosan reá támaszkodtak (Fal: NA. 243).

még-szomorodik: ∞ A tanétuanoec igén megzomoroduanec
(MünchC. 64). Monda: Embernek fia elaroltatik es megölic
ötet, es igen megzomoroduanec (46). Meg terenek meg zomoro-
dot elmeuel (CornC. 108). Megh zomorodeek az hozyw wteert:
taedere coepit itineris (JordC. 162). Inglien meg zomorodek
azon az királ (358. 408). Atyank vyz orchaual monda nekyl:
Ne zomorogyatok meg (DomC. 83b). Ha tyztölteek, dycheerteek,
ottan meg zomorodot raytta (ÉrdyC. 569b). Meg zomorodam
en gyorsasagomba (KulesC. 130). Meg zomorodek az kirali
(Fél: Bibl. 23). Akár-melly sülyos nyavalyák között meg nem
szomorodik isten ellen (Pázm: Préd. 265). Milent oda érkezik,
meg-félemlék, meg-únakodék, meg-szomorodék (490). Ha tapasztal-
ni fogja, hogy az emberséggel nem felellet meg, megzomo-
rodik, eláll a barátságtól (Fal: UE. 492).

mégszomorodás: contristatio MA. betrübung PPB.

Szomorodás: aegritudo C.

Szomorodott: [contristatus; tribselig]. Nem sítük-le feje-
ket, mint a szomorodott és gondba-esett búslakodók (Pázm:
Préd. 11). Oh bívséges idevezítő Jesus, te minden szomorodott
szívűeknek könyöröltes szeretője (MA: Scult. 961b). Szomorod-
takat meg-vidáméttya (Mad: Evang. 115).

SZOMOROG: tristor, moero SI. [wehmütig sein]. Amyn
wrvl egytek, mastok ne zomorogyon (VirgC. 123). Kézde Acla-
dius zomorgany es jgeen rezketny (CornC. 364). Az szegény

ha-tiz, husz ókór, jó vagy inbec között egyet el vett, felőtte igen szomorog rayta (Jörn: Préd. 426b). Sírtoe és iagattoe ti, ez világ ez ellen örül, ti pedig szomorogtoe (Zvon: Post. 1.676b). Beszélli Décsői a dolgot, eleinte Anna mint búszult-szomorgott, végső válaszcakor mely víg volt s-mosolygott (GyöngyD: KJ. 394).

Szomorgat: *contristo* MA. betrüben, bekümmerni PPB. Mindket rettetgetoe és szomorgatnac az nő lamisságinc (MA: Seult. 860b).

Szomorgatás: *contristatio* MA.

Szomorgató: *contristor*, *contristans* MA. der betrübt PPB.

[SZOMOROSZ-IK]

még-szomoroszik: [*contristor*; betrübt werden]. Christus gyűlöli az bűnöket, még-szomorozic azokon és meg is bünteti erte az embereket (Zvon: Post. H.252).

SZOMORÚ, SZOMORÓ: *tristis*, *moerens*, *vultuosus*, *illaotabilis* C. *moestus*, *tetricus* MA. *traurig*, *bekümmert* PPB. Igen zomorú: *petristis*; majd zomorú: *subtristis* C. *Mota* pervenit ad *salicem* szomorón fűz. 1251 (Weizel VII.329). Lewtuada komorodott es zomoro (EhrC. 50). Miben voltam zomoro ténekéd (BécsiC. 254). Micor imadkozandoe, nő létőte zomoro (MünchC. 23b). Zomorukit nem vyzaltaltam (VirgC. 11). Ne akaryatok lenny zomorvk (JordC. 370). Ez *frater* mykoron zomorv volna, allapeek nemely zemely eyleben, monduán ev neký (DomC. 154). Haragykoba zomorwak valanak nekem: in ira molesti erant mihi (KulesC. 120). A zsidók zomoró bánattal, keserő sirással édes hazájokból mind fogva vitetének (RMK. II.18). Hogy a leg szomoróbb dolgokat is vidám orezával ruházom fel (PP: PaxC. 105b). Hátra még a vérnek a fekete neme, buják s zomorúkat hoz enpek ereje (Fely: SchSal. 27).

Szomorúan, szomorún, szomorán, szomorván: *moesta*, *tragic* C. *tristanter* MA. *betrübt*, *traurig* PPB. Szomorán szenvedni: *dolenter ferre aliquid* PPB. Mikor hallotta volna e bezédőket, zomorán méns el (MünchC. 49b). De my oka, hogy napokend eedlyen zomorvny yarz (ÉrdyC. 338b). Az leányoknac gonosságán szomorván siránkoznak (Prág: Serk. 558). Nem jön olly szomorún fel az nap, hogy hátán az jámboruk szánthasson (Hall: Paizs. 25). Agasilus midőn elakarna tölle Carnedes memi, nagy szomorán ilyen szókkal marasztalta (435b). Az szegénység büntődását szomorúan szenvedem (RákGy: Lev. 256). Semminél szomoróbban az arnyak elvesztése nem viseltetik (László: Petr. 128).

Szomorúcska: *tristiculus* C.

Szomorúl: [*tristor*; betrübt werden]. Elmene nyoy keveset zomorvlyan (EhrC. 10). Mynd vegy meg horgadóek, napokend zomorvlyan megyek wala (KeszthC. 92b). Zomorvlyaknak kez wydamsagok (ThewrC. 276). Myképpen zomorvlyt azonképpen alaztatom wala (KulesC. 81. 91b). Semmi zomorult dolog nem lattatic (Pécsi: Ágost. 144).

Szomorulat: [*moeror*; *kummer*]. Masod peczet legyen hallasnak zomorvlyatty (ÉrsC. 62).

Szomorúság: *tristitia*, *moeror*, *moestitia*, *tetricitas*, *collyrium* C. *moestitudo* MA. [*traurigkeit*]. Kipótólni a kis vigaságot szomorúsággal: *laetitia* *moerore pensare* PPB. Ez zomorúsagnc napját isten fordította nekic örömbé (BécsiC. 81b). Soha w zynebe zomorúsag nem zalot (VirgC. 36. 119. 123). El nem koltottem ewbne zomorwsagra (JordC. 253. 683). Zomorúsag nekvel vyz zonal vyzmond wala zenveduen az fuzdalmat (D-mC. 120). Gónál az hívagos zomoróságrol es hívagos örömről (VirgC. 35). Boszszongas, irigység, zomorúság gyakorta nagy betegségekre eytik az embert (Web: Amul. 62).

Szomorkodie, bánnya, panaszkodie, innét a zomorúság, bánat, panaszkodolások (Com: Jan. 68).

[Szólások]. Azert tene, hog az *frater* zomorúságban eyt enoye (DomC. 254). Esseek nagy zomorwságban felléle (ÉrdyC. 338b). Jogi ezenképen nagy zomorúságba volna a, tőrtenek (VirgC. 77).

[Közmondások]. Haragosságnak zomorúság leánya: **iraundiae comes tristitia* PPB. Örönnök vége zomorúság: **gaudii moeror comes* PPB.

lelki-szomorúság: *cardialgia* C.

Szomorúságos: *tristificus*, *dolorosus*, *moerore plenus* MA. voll *traurigkeit* PPB. Myndőn zomoróságos nyawalamban legenekőm hydelnem (Czech. 16. PozsC. 7). Az wr isten a zomoróságos esetönc vigasagoc véget adgya (Helt: Bibl. 1F2). A tanító az örök élet evangéliómából az bűnöc terhe alatt nyögő lelki ismereteknc zomorúságos bánatit tudgya enyléteni (Zvon: Post. ElmB. 10. ÉszT: IgAny. 127). Szomorúságos világi gyönyörűségről örökké-valo gyöttelekre memi (Veresur: Lev. 4). Nem lattatic örvedetesnek, hanem zomorúságosnak lenni (Köl: DóK. B).

Szomorval? [*moeste*; *traurig*]. Meg laborodwan ez bozeden el fordwla zomorwal, mert sok erekséghe wala hűwnky (JordC. 489).

SZOMPOLYOD-IK: [*deficio animo*; *niedergeschlagen* werden]. Jázdik szemed szemével, annak fénye fényével, az holott ő szompolyodik, ott szived is szomorodik (GyöngyD: RK. 234).

SZOMSZÉD: *vicinus*, *affinis*, *accola* C. *nachbar* PPB. Né akariad hümed tö barátidat sém zomzédidat (MünchC. 115). Ew zomzedý, kyk lattak wala annak előtte, mondnak (WinklC. 304b). Zomzed ő zomzegát a kenra vonza (NádC. 545b). Mynden megh őlye hű atyaflynt, zomzeggyat es barattyhat (JordC. 70. 75b). Wala ez azzoni állat rokon zomzegya az zontegyháznak (DomC. 61). Zomzegiát kerte wala hozzáia (DebrC. 117). Hahuan azt az ő zomzedi (351). Zomzid firtiacak es ő nemzetseguel megőn wala (TelC. 20). Leek nagy zogyensegely em zomzedynnak (KulesC. 63). Az byro hazathal az ellen hely zomzedhez menthem (RMNy. II.191). Jar-e arra az oc erdeien wala makra widelyeknek es zomzed falwnak dyzno barmok (288). Lúd riskásával. Az szász nemzetek itt is követik azt az edelét, azonképen az zomzed ő országbeliek is (Rad: Szak. 81). Mikor az sok biztatásnak örügyével galibában keveri, el fogattyn zomzedgyát (Pázam: Kal. 438). Nem látok egy zomzedot is, a ki örömet szerenesültesse a maga békességes voltát a mi veszedelműnkkel (Zrinyi II.166). Csak zomzed példát is adhatnánk erre, ha a dologt akarók ezégézetetni (Pós: Igazs. II.555). Még a szent helyeken is az enillyen szemre kerülések es zomzed-ílések veszedelmessé (Fül: NA. 201).

[Közmondások]. Hittün zomzedgya wazon, mert ő maga diczéri magát (Bécsi: Adag. 125). Job a zomzed bánját egy bűnuel, kettőnel el venni, hogy nem mint az idegent egyuel sem (163). Irigy az zomzed szöme: *inimicus vicinorum oculis* (179). Bár te is fély aktor, mikor a zomzedod háza égh (221).

tő-szomszéd: *contiguus* C.

Szomszédos: *conterminus* C. [*nachbarlich*]. Az öt város, kik szomszédosok valának, népet bocsáltak belije (Moutrók III.96). Spanyorok és azokkal szomszédos sok nemzetek (Hall: Paizs. Előb. 4). A bátor nagy szív mikor már kezd lankadni, szomszédos részeihez kel folyamodni (Fal: UE. 151). Szomszédos népneknek szabott s tett frigyeket (Orezy: KültSz. 209).

Szomszédtság: *vicinita*, *vicinium* *vicinitas* C. *parochia* MA. *nachbarschaft* PPB. Szomszédtsághoz való: *vicinalis* C. *Serolnes*

nyaltasoknál megl az zomzedságot fél rezzete szyalomra
 (JrdC. 159). Mykoron az zomzedságha nazi zóudóles ló volna
 (JrdC. 103b). Ésseek nagy feelelem mynd az ew zomzedságha
 (JrdC. 345. 641). Mynden jó zomzedsággal lezők erőtte (RMNY.
 143). Ne addyon okoth az ny kőzhőnk walo jó zomzedságha
 megl bunlasara (233). Falucsakaya wagon oth az the
 eg. zomzedsághaban (233). Itt az szomszedsághaban sok illetlen-
 keket cselekesznek (RákGy: Lev. 221). Thales bé-szállott vala
 gy esmerőssének házában, a királyi várnak csak szomszedságha-
 g (GyöngyD: Char. 355). Két ellenséges szomszedságha, nyil-
 t és titkost tartani lehetetlen jól véggel (Bécs: Lev. 712).
 esélet nyomjának a tejes, vajas edényekre, netalán a szol-
 tók a szomszedságha osztogassanak benne (Fal: NA. 192).

Szomszedsághbeli: [vicinalis; nachbarlich]. Zomzedsághbeli
 emlériec égbe őruendzékuala vele (BécsC. 10).

Szomszedsághi: vicinalis MA.

Szomszedsághos: confinis C. PPB. [nachbarlich]. Szép
 re neve folyt már a Tyberisnek vize mellett-is, annál inkább
 edig az szomszedsághos keresztény tartományokban (GyöngyD:
 K. 151).

Szomszedsághosan: [affabiler; freundlichst]. Nagodát vi-
 zló úr barátunk jó szomszedsághosan kérjük, mostan is legyen
 Nagod a nevezett kívánsíghok nélkül (Tört? 1.434).

SZONTYOLOD-ÍK, ZONTYOLOD-ÍK (szonkolyodik
 A. PPB): constrictor, constrictando humilior, deficior MA. PPB.
 etrübt, niedergeschlagen werden].

el-szonkolyodik (MA), el-szontyolodik (PPB): con-
 minisco, humilior, tristor MA. trauern PPB.

még-szontyorodik, még-szontyorodik: ∞ Ezeket hal-
 gan, megl szontyorodanak hű zywekben (JrdC. 712). Halwan
 ért idwezóyteneknek kemeen bezedeet, megl szontyorodanak
 yttá (ÉrdyC. 431b). Mykoron ezette volna ez tyragly knyry-
 nek zyeet, megl szontyorodeek ew benne (515). Esmerjük meg
 zván meg-szontyolodott és keseredett lélekek az nagy búneink-
 et (Szal: Krón. 667). Idvőzitőnkek tsak egyik parantsolattyára-
 meg-szontyolodik (NagyAri: Orth. 113). A bűnök isméreti
 iatt meg-szontyolodott, meg-szomorodott (GKat: Váls. 1094).

még-szontyolodás: [constratio; betrübnis]. Sákban ől-
 zéseivel és hamiban való gunnyasztásokval aláztatossághot és
 meg-szontyolodást tettetvén (GKat: Váls. I. 1087b). Valóságos
 agunkban szállást s-igaz meg-szontyolodást szerez ő tanúságh
 (Gy: 6Jaj. IV. 14b).

SZOP, SZOP-ÍK (zoptat ÉrsC. 331b. ver szipo ACsere:
 ne. 221. szipokál Vajda: Kriszt. III 22): sugo, lacto, fellico C.
 augen PPB. Egégie egégie emloet, az masie masie emloet zopiac
 (JaryC. 48). Hogh lathassam, ky zopta az en emleimeth
 (PecrC. 25). Helyhezette ewtet az feldre, hogy az kew zykla-
 ló mezet zopna (JrdC. 273). Az gyermek meg elevenve,
 nyet zopeek (DomC. 74b). Emlewk, kyketh zoppa a kyrayl
 (PozC. 45). A gedelyet meg ne főzzed az ő anyyanc teiebe,
 az az addig míg az ő anyyat zopia (Helt: Bibl. I. Nn3). A régi
 ómai edes anyátul ilyen nevendékes teiet zopnak vala a fiak
 (Szeg: BDorg. 5). A képeket szopják, nyallják (Matkó: BCsák.
 9). Flórának ezer méh szopja virágh emlőjít (SzD: MVir. 466).

[Szólások]. Vagy vijodból szoptad vagy valamelly
 oghár vtn mentél ilyen nagy hazugsághnak gazzában (Bal:
 slsk. 161). Újomból semmit nem szoptam, magam fejemből
 ohoit dolgokat fel nem jdzettem (Illyef: BCsTomp. 140). Az új
 irok, nem újamból szoptam, higgye bizonyosan (Tört? 1.
 I.412). Némellyec soha se nevezik tanítójokat, mintha min-
 ent az újjokból szoptak volna (Moln: JÉpül. Előb. XXIII).

be-szop: imbibe, insugo MA. einsaugen PPB

ki-szop: exsugo C. MA. aussaugen PPB. Kiszoptatott:
 exsuctus C. Ki-szopni a tsctset: *obibere ubera PPB. A meg-
 vendéghelést a kiszoptott palackoknak számáról ítéte (Fal: NU.
 305).

lő-szop: delibere C.

még-szop: [exsugo; aussaugen]. A bárányok a más ide-
 gen juhok emlőjét meg nem szopják (Misk: VKert 205). A
 ketske-fejő madár igen merész madár, a pakulároktól semmit
 nem félyvén a ketskéket meg-szopja (472).

viSSza-szop: resorbeo C.

Szopás: suctus C. MA. das saugen PPB. Mit űil a raga-
 dozásról, nyúzás-fosztásról, szegény emberek vére szopásáról
 (Pázm: Préd. 19).

csőcs-szopás: [lactentia; das milchsaugen]. Csőcs-szopás-
 nak és gyermekszegnek ideje (Mad: Evang. 93b).

Szopó: lactens, sugens MA. saugend PPB. Zopo zolhatla-
 noknak zaiokból tőkellettel díceret (DöbrC. 22b). Abból pedig
 kell enni még a szopó gyermekeknek is (Mik: Törl. 310). A
 császárné maga még szopó korában Konstantinusnak adta
 Artemius nevét és vizont (Fal: Const. 829).

csőcs-szopó: lactens PPB. [säugling]. Eltaszítottu, mint
 az aña ű cheel zopo germekek (NagyszC. 125). Czeweze zopok-
 nak zayabol tewkölöd megl ysten te dyczezeretedeth (ÉrsC.
 345). Düljad, levághad az benne valókat, az csecsszopókat és
 minden barnokat (RMK. III.226). Meg emészti őket, az czets
 szopót is az vén emberrel eggyütt (Kür: Bibl. I. 189b). Mint
 esedezic az ő czecz szopoiert (Börn: Préd. 386). Sok szép la-
 kosinak erős jajtások, ártatlan csecsszopók keserves sirá-
 sok (Thaly: Adal. I.284). Kised csecsszopókat fegyverre lá-
 nyatunk (275).

emlő-szopó: ∞ Góhettek égbe apodokat es emlő zópo-
 kot (DöbrC. 299b). A kidedec es az emleszopók (Helt: ÚT.
 F?).

vér-szopó: 1) sanguinarius C. [blutdürstig]. Jámor hű
 keresztények egyemben országostul az vér szopó pápának mind
 ellene mondanak (RMK. V.262). Az gyermek vérszopó Hérod-
 des király sok fejedelmekkel és királyokkal egybegyűlnek
 (VI.42). Mint az mérős sárkány, közel látván prédát késziti
 mérős körmét s vérszopó torlkát (Zrinyi I. 171b). Kevés érté-
 kedet ki-szítja a török mint a vér szopo nádály (Paskó: ESir.
 Gb). Nem vala méltó, hogy olyan sz. hadba illyen istentelen
 atyafi vérszopó, kegyetlen ember lett volna fő vezér (Pethő:
 Krón. 39). Buritsad szegyenben az vérszopókat (Thaly: Adal.
 I.50). Már vérszopó, már hetyke-hegyke katonák (Csúzi: Tromb.
 343). Halljátok-é ezt ti vérszopó, hóhér természetű udvarbírák
 (Bod: Pol. 111). Nehéz szor hazának, bol hatalma vagyón vér
 szopó királynak (Orezy: KöltH. 30). 2) hirudo Com? Jan. 35.
 [blutegel]. Felettébb ártalmas állatoknak a tetvek, ballák, ná-
 dályok avagy vér-szopók (35) A nádály: vérszipo a testbe ragad
 és az ő ket águ s sip szabásu nyelvél a vért onnan ki szítja
 (ACsere: Enc. 221).

Szopogat: crebro sugo Kr. [allmählig saugen]. Szopogass jó
 kedvvel kétszer szűrt borotskát (Orezy: KöltSz. 244). Egy ke-
 vés vaczkort is hozunk Kügymednek, tegye az ágyo száma-
 jába, ott megdühödik s ugy szopogathatja (Nyr. II. 226a).

ki-szopogat: [exsugo; aussaugen]. Az litetlenec kúszérét-
 tetnec ki szopogatni az isten pohára italának még az sóprőjét
 is (Zvon: Post. I.768).

Szopóka: [hirudo; blutegel]. A nádály, pióka, szopóka szopja
 a vért (Com: Orb. 69).

Szipokál: [duco; schmpfen]. A templomban a bornótos borböntzet veszik-elő abból szipokálván (Vajda: Kriszt. III.22).

[Szoppant]

be-szoppant: [insugo; einsaugen]. Mikor ivott némelyik, megtölt a bújusa s beszoppantotta (Mónlók. XI.350).

még-szoppant: dolibo Com: Jan. 61. [kosten, belecken]. Kóstold, izelits, szoppants-meg (Com: Jan. 61).

Szoptat: lacto, subrimo C. MA. [säugen]. Az ev onylet tyztely vála, kykkel Cristust szoptatta (DomC. 237). Evmaga szoptatya menyozagból megh tewlth emlekel (ÉrsC. 331b). CsomaC. 110b). El menyek-e, hogy egy daykat hiya e sido aszonnépec közzül, mely szoptassa e gyermetsket (Helt: Bibl. I. Cc). Az gyermekágyas, mikor nagy erőtelenségben semmit nem ehetik, nem is szoptathat jól (Radv: Szak. 257). Láttátok-e, mint bánik a dajka a szoptott gyermekkel (Pázm: Préd. 39). A szoptató dajka az ő szoptatósát emlővel szoptattya, rágottal meg elégíti (Com: Jan. 41). Seythiú medve ha szoptatot téged, mégis nem kellene így kegyetlenkölnöd (Zrínyi II.102). A megsebesedet emlíji anya igen szorgalmatos vala, hogy midőn fiát szoptatná, a vér a tejfel őszve ne elegendnék (Ily: Préd. I.156).

még-szoptat: admitto partum ad ubera PPB. [säugen]. Maga mellé vévé s megszoptatá, elahuván, mind ő mind a gyermek. 1759 (Hazánk I.143).

Szoptatás: lactatus C. MA. säugung PPB.

Szoptató: lactans MA. säugend PPB. Vön harmintz szoptato tenét mind chitkoinal egyetembe (Helt: Bibl. I. Q). Jái az nehezkösöknek es szoptatoknak azokban a napokban (Fél: Bibl. I. 76b). Keress eger fészket, az kibo meg vak szoptató eger fiak vannak (Radv: Csal. III.80).

csécs-szoptató: ∞ Jái az evez szoptatoknak: vae mtrientibus (Fél: Bibl. 41).

Szoptatós: 1) [lactens; säugling]. A dajka eskolgatván az ő szoptatósát emlővel szoptattya (Com: Jan. 41). **2)** [lactans; säugend]. Ha a szoptatos jülnek valami nyavalyja lesz, a bárányt el kell alolla fogni (ACSere: Enc. 271).

SZOPPAN: [?] The Keg-nel is nyلمان vagion, myuennő szők szoppant helen vagvank (LevT. I. 272).

SZÓR: vamo, ventilo MA. [spargo]; wamen PPB. [strouen]. Az arpanac zörölet zoriá (BécsiC. 6. CsomaC. 36). Te beimed szarvunkon szórjuk ellenséginket (Pázm: LuthV. Címl). A mint ti szoltok, anagy inkább csak szót szörtok (Bal: CsIsk. 9). A búza el-távozik a polvától, midőn szórják es nem távozik-el a esür-földérlől, midőn esépetetik (Hall: Paizs. 288). Kezdték vala szórni az polturát (Rákf: Lev. II.186). Sürrün szórták a vas gombotzokat, úgy hogy zérna-szállal nem gyózték azokat (Könyi: HRom. 160).

el-szór: evanno C. [disjicio; zersprengen]. Vontattják az ellenség ellen a bústyk réz hóhérit, a golyóbisokot okádó s egész rendeket el-szóró réz tsíveket (SzD: MVir. 99).

föl-szór: evanno Kr. [wamen]. A mely buzát most elvertek s felszórták, mind elvessék, semmit abban egyéb szükségre ne fordíts csak egy vékát is (TörtP. III.157).

fölszórás: [evannatio; wamung]. A szérün edgyütt vagyon a buza szem a polyvával a felszórásig (Szathm: Dom. 167).

ki-szór: 1) ejicio, excutio Kr. [ausstreuen]. A hol öneklés vagyon, ne szórd ki az beszédet (Kár: Bibl. I. 672b). **2)** [exceruo; auslesen]. Szórd ki az riskásit az porától igen szépen, mint immár sokszor meghallottad (Radv: Szak. 251).

még-szór: vamo, ventilo C. [wamen]. Az konet az sarroval le vagiac, emec vama meg cépic, meg hadariae, meg zoriac (GuaryC. 26). Tiszta gabonát észvec, mely meg szóratot (Helt: Bibl. IV.52). Mindeneket jól meg szórjanak, rostályanak (Pázm: Kal. 81). Nem kel az ő igyét viszontag meg szórni es törvényre bocsítani (260).

mégszórás: eventiliatio MA. das wamen PPB.

Szórás: ventilatio MA. das wamen PPB. A szórásban a jó mag meg-marad, de a polyva messze vitétik a széltől (Hall: Paizs. 21). A buza szórásnak idejen a buzát szórják (FelsőB: UKöls. 46b).

Szóratlan: non ventilatus, nondum evannatus MA. nicht gewannt PPB.

Szóró: ventilator C. ventilans MA. wamer PPB. Szóró, pulló: ventilator PPB. Szóró-lapát: ventilabrum, vammus PPB. A buza meg-válik a polyvától, mikor a szóró mester elérkezik (Hall: Paizs. 288).

SZORDÍT: [sollicito, urgeo; anfordern, antreiben]. En is megbízvau magunkat, szordítam a legényeket, mondék: Fogjátok meg az bestye kurvát (ÉrdTötAd. II.177).

SZOROG: 1) [festino, sollicitus sum; sich beeileissen]. Zorgalmassagial zorogakuala kazdagolny zent yozagokual: sollicitissime procurabunt ditari (EhrC. 70). **2)** [angustor, arctor, premor; bedrängt werden]. Ezen lövéstől a tenger háborog, erős forrással, tatyékkal fel forog, mert sürrü lövéssel Anria szorog, sok haio szórszam lövéstől cakorog (Valk: Kár. Gij).

Szorgalom: cura, sollicitudo Kr. [fleiss, sorge]. Feyedelmeknek zolgalatyert es predikalasnak zorgalmaert nem kel el hadny zent ymadsagot (EhrC. 117). Figyelen, szorgalom, vigyázó okosság, feltett dolgaiban gyémánt állandóság (Fal: Vers. 900).

Szorgalmas: diligens, sollicitus MA. [fleissig, sorgfältig]. Nagoytassok vr, kik te idvősegedet zeretik, en kedeg koldos vagók es zegen, vr en nokem zorgalmas (DöbrC. 94b). Ne lennek halalatlanok es el feletköztek az ew hozyank valo zorgalmas zolgalattyokrol (ÉrdyC. 553b). Zorgalmasok my hozyank az zent angyalok my halalwnknak ydeyen byzathwan az zent lytben (551). Nagy zorgalmas vala hallottaknak temetessében (637b). Sok munkával, szorgalmass fáradtsággal keresték, találák, az mire vágyódtanak (MA: SB. 126b).

Szorgalmasan: sedulo C. diligenter, sollicite, accurate MA. fleissig, sorgfältig PPB. Igen szorgalmassan: perdiligenter C.

Szorgalmaskodás: [diligentia, cura; fleiss, sorge]. Hogy már az ő ura dolgai sürgeti, szorgalmaskodását nagy híven tetteti, azomban a maga hasznait sürgeti (PhilFl. 62).

Szorgalmasság: diligentia, sollicitudo MA. fleiss, sorgfalt PPB. Zorgalmassagial zorogakuala kazdagolny zent yozagokual (EhrC. 70). Mikor megertette volna ő gondolatfokat es zorgalmassagokat (BécsiC. 74b). Az bekeségöt nagy zorgalmassagial kel megh thartanya (ÉrsC. 283). Midőn azt megszerzeték, az mire vágyódtanak, ott kezdetik osztán valóban el az ő nagy zorgalmasságok, iségek, gyótrólések (MA: SB. 126).

Szorgalmast: [diligenter, sollicite; sorgfältig]. Ozyas királ mikor istennee zérzetét zorgalmast zeretüé (BécsiC. 211b). Judas zorgalmast vépuén Ishoz monda (MünchC. 65b).

Szorgalmatlan: indiligens C. MA. PPB. unflössig PPB. Semmi dolog minczen, az melyet szorgalmatlanban gondolnane meg (MA: Tau. 745b). Nem is hallam eddig, hogy valamikor egy tudatlan vagy szorgalmatlan orvost meg büntettek volna (Fal: TFe. 783).

Szorgalmatlanság: indiligentia MA. unflüss, hinlissigkeit B. Igazán mondotta az Cato, hogy az ékességre való nagy szorgalmatlanság nagy szorgalmatlanság legyen az jószágokra (A: Tan. 755).

Szorgalmatlanul: defunctorie C. indiligenter, negligens MA. unflüssiglich, hinlissiglich PPB.

Szorgalmatos: diligens, sollicitus, sedulus, studiosus, intrinseus, assiduus, gravis, efflagitatus, inuus, anxius C. sorgig, fleissig, ansthaftig PPB. Igen szorgalmatos: perstudiosus, perdiligens C. Szorgalmatos kedv: studium; szorgalmatos udéki; studiosus MA. Szorgalmatos forgódás valamiben: antia PPB. Kezde szorgalmatos lenni (VirgC. 101). Keresni kedvet az en testemre ez világnak szorgalmatos es hívsgondolattában (VitkC. 27). Felette igen szorgalmatos dolok wagon (RMNy. II. 134b). Az irásolnak szorgalmatos olása (Zvon: Post. 697b). Isten sokkal szorgalmatosb gondot ol ő-reá (Pázm: Préd. 265). Az fősvény szorgalmatos gondkinozza magát (MA: Scult. 235).

[Szólások]. Szorgalmatos minden ő dolgaiban, per naras, serény (Cis. M2). Szorgalmatosok legyetek a talatokban (Pázm: Préd. b3). Ne legyetek szorgalmatosok ty lelketeknek, myth egyetek (JordC.). Nem annera szorgalmatosoe az irásra, menere más ember irásnanc olcharlasara (Helt: Bibl. I. c4). tanitaskan bizonios ezalliarol nem szorgalmatosok (Fél: Tan. Előb. 5). Az ev fyaz szorgalmatosok vanak ev atyoknak egéssegereol (DomC. 141). Az anya zedelmekfűl meg-környékezetett fiairűl szorgalmatos (Pázm: Kal. 786). Ne legyetek szorgalmatosok a elk őtőkről (Fél: Bibl. L9). Valya enrolam szorgalmatos gondolat (EhrC. 49). Sem igen szorgalmatosok ő lelkenel (BodC. 11b). Szorgalmatos ő felőle, a róla el nem felelkezik (Tel: Evang. II. 121b).

Szorgalmatosan, szorgalmatosan: diligenter, studiose, acite, graviter, industrie, intente, instanter, impressa, expün, conquesta, perquisite, perspecte C. sorgfältiglich, ängstlich PPB. Feletőbb szorgalmatosan: curiose; szorgalmatosauigálók: subservio; szorgalmatosan meg gyógyítom: percuo C. melyon ez velagba isteny malaztot szorgalmatosan keresny (EhrC. 45b). Sokan jwytenek laflny el az embert koroknak szorgalmatosan zolgalny (ÉrdyC. 357b). Meg tanul az egyszer yet szorgalmatosan (Helt: Arim. C2). Szorgalmatosan eszkebe zie, mit szólana (Kár: Bibl. I. 327b). Szorgalmatosan meg átoe az földet, minémő légyen (131). Az ő dolgaiba, kikot reanc bizot, szorgalmatosan el iariunc (Born: Préd. 551b). meg keresztyén olvasó szorgalmatosan kérlek (Pázm: Imás. Szorgalmatosan meglássátoe az földet, minémő légyen A: Bibl. I.131).

Szorgalmatoskod-ik: sat ago C. euro anxie MA. änglich sorgen, sich bemühen PPB. Szorgalmatoskodie e világ dolgaiban (Helt: UT. 1b). Minden hitetlenek nagy kasszsgot igér, ha istenét elhagyuan eyiel nappal gondolkodie, fírad, szorgalmatoskodie (Born: Préd. 551b). A veszendő-igen szorgalmatoskodunk (Pázm: KT. 31b. 69b). Az ő jarcrol eleget szorgalmatoskodnak (Mad: Evang. 370). Mivel mindenkor csak nagyra vágyódik, végbe-viteliben szorgalmatoslik (GyöngyD: MV. 10).

Szorgalmatoskodás: sollicitudo, anxietas MA. sorge, ansthaftigkeit PPB. Midőn azt meg szerzették, az mire oly gy szorgalmatoskodással főrekedtenek, ott kezdetik el az ő gy főtrődése (MA: SB. 126).

Szorgalmatosság: diligentia sollicitudo, studium, cura, curatio, navitas, industria, sedulitas, assiduitas, instantia C.

fleiss, ängstliche sorge PPB. Főlőttőbb való szorgalmatosság: periergia, curiositas C. Szorgalmatosságokat vetetek klysew tudoman keresetyre (DhrC. 113). Zolgalni te zorgalmatossagal (VirgC. 103b). Mynden alnoksagnak zorgalmatossaga, kyket zoretet vala ozdig (MargL. 35b). Keryk vala zorgalmatossagal (JordC. 542). Einzelkegel elmedet minden zorgalmatossagtol meg vomod (VitkC. 17). Tomiasagnak es egieb ez velagi zorgalmatossagnak eltaoztatasa (DobC. 47b). Semyben zorgalmatossagtol ne legyen (ÉrdyC. 34b). Es az ő száue meg szabadulta minden zorgalmatossagokból (Helt: Krón. 27). Ez világi sok szorgalmatosságunk között ő róla el ne felelkeznék (Tel: Evang. II. 779). A szent életnek szorgalmatosságára fogamatosen indíttassék lel-künk (Pázm: Préd. 14). Az kegyetlenec nagy szorgalmatosság-ak artatie az könyveket elveszteni (MA: Bibl. Előb. 1). Szál-lásokat bélnjdosván nagy szorgalmatossággal keresék (Zvon: Post. 1262). Szorgalmatossággal esolekeszi az ő dolgait (Com: Jan. 196). A földi szorgalmatosságot elhagyván az isten akaratyára könnyebben figyelmeznék (Ily: Préd. 1262).

Szorgalmatost: [diligenter; sorgfältig]. Vegyetek ezetekbe zorgalmatost (VirgC. 121b). Izen zorgalmatosth zogenytek (KulesC. 91).

Szorgalmaz: urgeo, sollicito, accelero, maturo Kr. [auf-eifern, betreiben]. Kit hazam nepo betegsege myatli es egieb zorgalmazob dolgaynk myatli meg nem kereszteltethettewk (RMNy. II.240). Chak zorgalmazd iwketi, hogi vegek fel a leweleket (LévT. 121). Ez velagyakat zorgalmazzak (Beytho: Épist. 229). Praedikályad az igét, zorgalmazd azt mind alkalmas időben (Zvon: Post. 155). Nem elég egyszer eze avagy kétszer könyörögni, hanem szorgalmazni köll az könyör-gést (510b). Az mint eddigh, ez utam is szorgalmazni fogjuk ő fölségétől (TörtT. VIII.76). Minden héten követét küldte az budai vezérhez, sokképen szorgalmazván az törököt, hogy segí-seget adjon neki (TörtT. IV.72).

Szorgalmaz-ik: [sollicitus, curiosus sum; sich befeßsigen]. Hestér méndénéket vém tézen vala mént az időben zorgalmazkuna, kiben őtet kiéneodóságben életfiala (BécsiC. 54). A ruharol mit zorgalmaztoe (MünchC. 24b). Semmit ne zorgalmaztók, de hala adással ty kerolmetek esmertessenek istemel (DöbrC. 262). Isten zorgalmazyon thy weletek es beczassa megh tyhnektek minden hynetheketh (ÉrsC. 174b). Kellene zorgalmaznyuk es gondolnyuk, nyképen magnyukath kellessék az ur ystemnek (402). Idwezlegy en edes Yesnom, őrk nagy yo yrgalm teny zorgalmazo (ThewrC. 290. CzechC. 8).

Szorgalmazás: [instantia, sollicitudo; sorgfält] Azoknakfűl, kik kívől vannak, napon ked való zorgalmazasom minden églekezetnek zorgalmazasa: praeter illa quae extrinsecus sunt instantia mea cotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum (DöbrC. 297).

Szorgalmazat: [cura; sorge]. Menden napon iarmala a haznec gadora előt Hester ádvösségeenc zorgalmazattat műmel-koeden (BécsiC. 52). Vram ninc temekd zorgalmazatod, hog en hugon emagamat haot zolgalhom (MünchC. 135).

Szorgalmazatos: [sollicitus, anxius; ängstlich]. Zorgalmazatosok legent: nos sollicitos reddere NémGl. 293. Ninc ő kereskedéséknece vége, kie ez őstöt faragnac es zorgalmazatoe (BécsiC. 104). Marta zorgalmazatos vag (MünchC. 135). Momdon főnektec, ne légetéce zorgalmazatosok: ne solliciti sitis (24). Égebecnece időssegeről zorgalmazatos gondot visel (GuaryC. 15). Főlőtte hozza zorgalmazatosoe ne legőne (NagyszC. 343).

Szorgalmazatosság: [sollicitudo; sorge]. Ez világnac zorgalmazatossaga (sollicitudo) és kázalagsagnac hazugsaga még-foifa (MünchC. 38). Az elnie zorgalmazatosságokkal thetowa elvonytatotth (WeszprC 131)

Szorgalmazatost: [confestim; sogleich]. Ihus vete ő reia kezét es zorgalmatost felgazdoltattee es dióneiti wala istent (MünelC. 143).

Szorgalmaztat: sollicito, adurgeo, insto C. [aneifern, antreiben]. Ez ferlyunak kelemetes leon ez yz es kezdő zorgalmaztatni ewtet bynre (PéldK. 81). Kezdek az zent zóvot sok keppen zorgalmaztatny (MargL. 8vb). Tegnapon zorgalmaztatol-wala erőtem testzerent meghalnod (NagyszC. 101b). Kezdeo az yambor atyiat zorgalmaztatny, hogy yelentenee meg (666b). Zorgalmaztatnyak wala igassagra az wr ystent (ÉrdyC. 634). Paris Venus szorgalmaztatnia (CsomaC. 8b). Hógi szorgalmaztatny szivemet mered (15). Az tizbélíec az munkodo népet szorgalmaztatnyac wala (Kár: Bibl. I.306). Az marhank araert Teleky Georgyeol igen szorgalmaztatnyak (RMNy. II.324). Az N. czóst myweyert en Gergel vramoth eleghie zorgalmaztottam (LevT. 1.295). Az tisztartók engemet gyakorta szorgalmaztatnuok réji, hogy ók nem elekek réji (Nád: Lev. 132). Az parasztoz paripákért, hátas lovakért szorgalmaztatnyák az istent, mert ha ezek elfogynának, az nemes emberek az paraszt embereket sarkautyúkkal nyargalmák (MesésK. 8). Tsak nem tñrhetetlenül szorgalmaztata a Messias jövetelét (Pázm: Préd. 84). Ha szorgalmaztatják, hogy meg adja, adja meg neki (Gér: KárCs. II.422). Máte vajdának is ha emberi kiérdezek, szorgalmaztasd, siessék az pénzt hozni (RákGy: Lev. 232). Hogy szorgalmaztatya indí-lását, annak sok okát mutatya (GyöngyD: Char. 414).

Szorgalmaztatás: sollicitatio C. sollicitudo, coactio MA. ernstlicke anhaltung PPB. Az ny élet szorgalmaztatása (Mud: Evang. 4).

Szorgalmaztató: sollicitator C. MA.

Szorgat: curo MedLat. 141. urgeo Kr. [aneifern]. Zorgatuan hegeket te tehetségeddel óuedözven hatalmal; praeparans montes in virtute tua acinetus potentia (AporC. 11. Göres: Máty. 79). Illyen tiszta életre szorgató szent írásokkal ellenkezik (Sámb: 3Fol. 690). Szorgató gondyái érkeznek (Hall: Pajzs. 362).

Szorgol: sollicito Kr.

Szorgolód-ik: [sollicitus sum; sich belleissigen]. Minduntalan valami gonosz körül szorgolódik s faragtsál (Fal: NE. 100).

Szorgos: frequens, arcans multitudine MA. häufig PPB. [eilig, dringend]. Szorgos a dolog: impendet negotium PPB. Szorgos munkám között (DEñb: GE. Előb. 3). Szorgos es siető dolgai vannak (Megy: 3Jáj. H.20). Megfölt szorgos fiúle már chászár hírével (Zrínyi 180). Erre sokaknak vagyon szorgos gondya, hogy iol meg hízzék gyorsan futo lova (KTör: Szólan. 26). Már az ellenség vérével piroslottak volna az bástyák, az várbau is volna már mind az borbélyoknak mind az sír-óóknak szorgos munkája (GyöngyD: RK Előb. 156). Kinek vagyon dologja és szorgos munkája, nem hosszú annak az nap (Kise: Adag. 374). Hogy hadaink szorgos fáradsága magok kívánatos végeket assequállmassák (RákF: Lev. 1.61). Az okos udvari ember szorgos figyelemmel általmazza magát a tsevegők-fél (Fal: UE. 370).

Szorgoskod-ik: curo, curam habeo, sollicitor, sedulo observo, studioso servio SI. [sich aneifern, eifrig sein]. Fútnak, szorgoskodnak az sok vitéz vajdák, magok személyek szerint várat vigyázzák (Zrínyi: ASyr 100).

Szorgosság: 1) [studium, cura; eifer]. Hadbéli szorgosság nagy szorult ű benne (Zrínyi: ASyr 43). 2) angustia, coangustatio MA.

Szorgost: statim, illico, actutum Kr. sogleich, eiligst]. Szorgost megyen Nándor-Fajérvára, hogy királ erről bizon hírt

vára (RMK. 1.24). Kiszikvéen szorgost királhoz juta, legottan neki egy helet mutata (26). Zorgost ott az riezok választák kimökét (III.23). Szorgost híre jöve az Ali basának (97). Szorgost készölének Ezör vára alá (104).

Szorgosul: [callo; eifrig sein]. Város birának dolga szorgosula (Gyöngy: Char. 125). Megterítetik a király táblája, hogy fel-tállalyanak, ló-tút sok szolgája sietven szorgosul szakácsok munkája (GyöngyD: Cup. 612).

[Szorgoz]

rőá-szorgoz: [adurgeo; dazu drängen]. Megtapasztalhatta Kegyelmed jószágainak fel nem predáltatásokból, és noha egy-néhányan szorgozták rá, mindez ideig senkinek nem adásából (TörtP. I.141).

Szorgoztat: sollicito, eogo; nötigen, zwingen PPB. [drängen, antreiben]. Az ifjabb szultánt szorgoztatván, hitekre emlé-keztetvén, velem együtt lovakra ragadozák (Szal: Krón. 326). Hogy az keresztséget egyszerrel többször fel nem kel vennei, ad irast rolla, szorgoztat Kalauz (MNyil: Irt. 149b). Az tatár igen szorgoztat, ez által akarjuk az tatárt is magunkéva temniük (RákGy: Lev. 489). Nádasli uram azont, királ Vingárton tettünk válást, szorgoztatja (540). Az adót is pedig igen szorgoztatják (MonOkm. XV.89). Az adósság kérők minden órában többire szorgoztatnak engem (MontME VIII.47).

Szorgoztatás: [sollicitatio; das drängen]. Az isten elfordult fölök az számotlan apró közbenjáróskajoknak szakmában ro-vásra való szorgoztatások miatt (MNyil: Irt. Előb. 18).

Szorgoztató: [sollicitans; dringend]. Hogy ha olyan derék, szükséges és szorgoztató dolog léssen, béküldik (Monfrók. XXIV.589).

SZORÍT (zerit RMNy. II.118): stringo, exstringo, premo C. angusto, areto MA. [drängen, pressen, drücken]. Nem mutatta, hol szorította a lába-béli WF. Zoreytlac es kordlec az őrc istenre (GuaryC. 48). Az nagybikát ülebe zorította (VirgC 31. 92). Őóth zent zywedhöz zoroytottad (WinklC. 346. 242). Visel vala vasbol chinalt evnot, kinel ewnechzy, zorelyga wala magát nagy kemenseg (MargL. 41). Az kalodaban zoroytak labaykat (JordC. 764). Az leuelethi markaba zoritha (TihC. 24b). A kossoc meg őeklele a farkast es szaruc közébe szoritite anyyéra, hogy minden oldala czontnyai portzognának belé (Helt: Mes. 299). Az ellenseg az hatara zynthe benneukethi zwrithoth (RMNy. II.118). Az isten ol veghetetlen, ki helire nem szorititük, hanem mindeure ki tered (Fél: Tan. 280). A kigyót anyyira nem szorithatod, hogy sikosságyival magát ki ne furja markodból (Pázm: Kal. 408). Mihelyt a katona egyet nyikkau, bójtre, vasra szoritják (Fal: NA. 216). Kivántatik emberben, hogy jó tótemnyekkel szoritssa a sziveket magához (Fal: UE. 387). A hírnék hangos trombitája csaknem fojtó madzagra szoritja keserveitva az irigységet (448). Egy font hajpor vala zof-jába szorítva (Gvad: FNót. 51). Szükség szoritott e dolog-tételre (SzD: MVir. 11).

[Közmondások]. Senki sem láttya, hol szorította másokot a lábokbéli (SzD: MVir 417). A ki mindent őel, semmit sem szorit (168).

által-szorít: [circumcingo, circumplico; umgürteln, umschlingen]. Wala ez nemes zóvnek nemely wala reteeze, kyvel az ő gyengesseges derekat által zoroytva wala (ÉrsC. 397b). Az oroszlinok mikor a valakhoz járulnak, farkokkal által szoritják azokat (Misk: VKert. 54). Boreás füveg-hidakat állit, által-szorította a folyókat (SzD: MVir. 383).

be-szorít: oppilo C. ingero, areto MA. [hineindrängen, hineinzwängen]. Markodlan ez vylagot be zoroythad (ÉrdyC. 563b). Mynd ez bezedőket egy kysdel leueleben be zoroy-

n (564). Ne legyen thy kezethők el nywlwa weethorre es zorojthwan adasra (ÉrsC. 208). Ne zoroia beel cen rekwt w zayt (KulesC. 163b). Ekepen szorita be őket az tengerenc középbé (Helt: Bibl. I. J13). Nagy hamar la- az követ mozdítá, az kő Tholdi Miklóst oda bészorítá (K. IV.247). Az ki buzúit be szorítta, átkozzá az népec (Bibl. 1.609). A berkenyée, birs almác bé-szorították és bé- zítik a gyomrot (Com: Jan. 21). A kítsiny szívekben lét- titott melegség mindenkor nagyobb s erősebb (Misk: VKert. Ezeket a tatárokat) a Sándor az régi időben Caspius- eknek belső részeiben bé szorította volt mint egy rockoz- Temesv: Béla 4).

ybe-szorít: [conprimo, congero; zusammendrücken, zu- nenpressen]. Az keuet sarroual le vagiac es egbe zoreyfié- ryC. 26). Az derekath egbe zorojtya es azonkeppen megl- ety es megl aldoza az testeet (JordC. 82). Felele az- orozslá: Soha nem tudom, mizezoda szorította lábaimat (Helt: Mes. 365). Találá az Izraelenc királyját ott, az egybe szorítottac vala az pántzél (Kár: Bibl. 1.330b).

ybeszorító: [constringens; zusammenpressend]. Jay azok- az kie ezüálnac egybe szorító szerszámokat, akar mikor- knee feiekre, hogy vadászszác az lelkeket (Kár: Bibl. II.119).

-szorít: secludo, eoangusto, concludo, eoarco MA. ein- gen, ins enge bringen PPB. Az dínus az pozsoni szigetből- viántkftl elszoríthat (Beres: Lev. 89). Ha ide a Vág felé- na jönn az ellenség, elszorítana a Vágtól és provisiótól- . A rosszat mindgyárt pázsíttyában el kell szorítani (SzD: r. 416).

-szorít: [sursum premo; hinaufdrängen]. Hídat vetnek- s hátul-esik Károliak s felszorítja . . . Most megint Káro- l akarja szorítani (Beres: Lev. 388).

özzá-szorít: adstringo, praeingo C. [andrücken]. Ezen- en hozza zorita ez bodogh atyat (VirgC. 35). Te zoretottad- id fíet a lemen vas zegeekkel (NádC. 355). Hozya zorojttaa- whayat (JordC. 701). Ólegetinala es apogationala, hozya- yanala (DebrC. 341). Hozza szorítuua megölele es me- (Helt: Bibl. I. Q2).

-szorít: [excludo; hinausdrängen]. Koczkára, kártyára- e tedd öröködet, mert előbb utóbb mindenedből kiszorít a- nese (Fal: NE. 24). Szükséges időből ki-szoríttatni (SzD: r. 417).

örnyül-szorít: circumeingo C.

ög-szorít: constringo, instringo, distringo, vincio, cingo, gusto, expisso, arcto C. [bedrücken, bedrängen, einzwün- zusammenpressen]. Előbb megszorítom: praestringo; igen- szorítom: perstringo, percoarco C. Meg zorwtiak: angust- (NémGl. 301). A hoióká ő neki zolgalna a gölékézet- hog még né zoréitanac őtet (MünclC. 75b). Az vrdlwgát- nek hatalmaual meg zorítak (VirgC. 72b. 31b). A poeolha- né zorosság lezen, mint a saítoba igón meg zoretóth zöló- ő (NádC. 82). Az nagy hydegseeg az fevidet meg zorey- (ComC. 257). Megh zorojtanak theghed myndenfelől- (C. 597. 551). Megzorejtassanae az te veséid (DomC. 36). Allokak meg kol szoríttani szabolaual es fekkal (Szék: Zsolt. Meg szoríttatol minden te varosidba (Helt: Bibl. I. Zzz4). szorita az ő kezét (Fél: Bibl. I.14). Semmi nem szoríttya- az te járásodat (MA: Bibl. I.553). A szőlőt meg-kell szorí- esomoszlani, minék-előtte aból bor szüretnék (Mad: ng. 192). Általítom megelőzven megszorítja a két svéc- őralt (MonIrók. VIII.154). Egy kis rekeshben szorított meg m- (Hall: Paizs. 485). Tudja Haister, Károli csak tud sza- i, nem is próbálja megszorítani (Beres: Lev. 347). Szépen

kigazulnak dolgokban, sőt megszoríttatván nagyobb erőt vesz- nek (Fal: UE. 395).

mégszorítás: [compressio, eoangustatio; bedrängen]. A te- méhednee gyámölehet meg észed, a te fiandac es leanyidnac híusat, kiket a te wrad istened adot tenekel a meg szálásbat es meg szori- tásla (Helt: Bibl. Laaaa). Meleg legyen-ő vagy hideg, meg-szori- tással tudhani meg (Com: Jan. 61).

özve-szorít: comprimo, interstringo, substringo, coarco, constipo C. eoangusto MA. arcto PPB. einzwängen, zusammen- schliessen PPB. Öszve-szorított, stürüttem: constipo PPB. Kö- töző szíjjakkal öszve szoríttjuk magunkat (Com: Vest. 84). Az- téstátjt hajtogasd öszve, az két végét szorítsd öszve, úgy rántsd- meg vajban (Radv: Szak. 178).

özveszorítás: compressio, coarctatio C. zusammendrük- ekung PPB

rëá-szorít: 1) adstringo MA. ampressen, anstringen PPB. Reá szorítani, reá erősödni: #adducere in necessitatem PPB. **2)** [pernioveo; bewegen]. Gyakorta magunk haszua reá szorít- bennünket, hogy elszenevedjünk azokat, kiktől vánnak (Fal: UE. 447).

rëászorítás: adstrictio MA. anziehung, zusammenziehung- PPB

tül-szorít: [trajicio; hinüberwerfen, hinüberdrängen]. Mi- lehessen oka Komárom felé val' jövetelének, nem magyariz- hatom másra, hanem hogy kinyomjon az Csulóközből, vagy ha- általmegyünk, tül szorítsom (Beres: Lev. 3). Ha az német által- nem ment, az mi hajdúnkot túlszorítaná az Vágon (377).

Szorítás: constrictio, pressus, praeincurta C. eoangustatio- MA. pressung, einzwingung PPB. Elhsegnek zorojttasa myat ezer- getvünk (EhrC. 31). A ki nagy szorítással fejdegel, a téj után- vért-is cseppent (Fal: UE. 407).

mell-szorítás: [asthma; engrüstigkeit]. Hogy akár mely- lyic részenc tulajdon orvossági legyenec, kétség nélkül vagyom- mint a fő fájás ellen valóc, szem fájás ellen valóc, mely szorít- ás ellen valóc (Com: Jan. 174b).

Szorítkoz-ik: arctor, coarctor, comprimo MA. einzwün- gen, zusammengedrückt werden PPB

Szorító: 1) adstrictorius, stypticus C. constringens MA. zusammenzwingend PPB. [verstopfend]. Nyakszorító vas: col- laria C. A szigonyos nyilakat állhoz szorító idoggel ki-lövöldöz- vén (Com: Jan. 149). Láb szorító vas (Gyöngy: K.J. 58). Szorító- gyümölcs, mely székrekedést okoz (Nad: Kert. 246). A komorna- leány felfedi a toelotta asztal, rendre rakván a függőket, nyak- szorító gyöngyöket, pereceket (Fal: NA. 141). **2)** [baltens; gürtel, gurt]. Leen az igazsaag ew eehanak zorojtoya (ÉrdyC. 349). Czenalanak szöretokat, takareto szerszámot (Mel: Préd. 116). Az epbodnac szorítója (MA: Bibl. 174).

esécs-szorító: strophium Major: Szót. 451b.

dërék-szorító (köntös): thorax Com: Vest. 83. [brust- bekleidung]. A szabó csinállya a palástokat, mely-, derékszorító- kat (thoraces) gombocskákkal es ujjakkal (Com: Orb. 125). Férfini öltözet: a derée szorító köntös, bugyogó, phuler, lom- avagy nagydrág, salavárdi (Com: Jan. 99).

ködménés-szorító: [zona pellicea; ledergürtel]. Janosnak- vala ködmenes zorojtoya (JordC. 361).

nyak-szorító: [ligula collaris; halsbinde]. Mely-tartó, vagy- a mint most híják, laszli vagy maszli vagy mi-ördög nyakszorító- tót senki se viselt, hanem 1733 tájban kezdének csak igen- keskeny nyakszorítókat vagy pántlikácskákat az ifju leányok- viselni. 1759 (Hazánk I.296).

Szorítós: [comprimens; drückend]. En sem vagyok tellyességgel ily igen szorítos keménységű (MA: Tam. 102b).

Szorítvány: [pressura, compressus; das zusammendrücken]. Tügnak az erős derek szorítványi, a kemény jageknek lágnulnak márványi (GyógyD: KJ. 543).

SZORONG: angustus, arctor, premor MA. PP. [dringen, bedrängt werden]. Az bűnösök, kik Christushoz szorongottak (MA: Scult. 236).

Szorongás: angustatio Kr. [anxietas; ängstlichkeit]. Szorongással őrzik szerzet javaikat (MA: SB. 126b).

Szorongó: [anxius; drückend]. Az dög halál, éhség és szorongó nyomorúság sokakat vesz el (Prág: Serk. 24).

Szorongat: torqueo, percoarato C. angusto, premo MA. drängen, pressen PPB. Meggőződésnévemet ítet, hogy né zorongasson engemet (MűnchC. 152). Hattam magamat zoroimenne fogdosnia és zorongatnia (GuaryC. 48). Penitencia tartással zorongatja vala onem magát (ÉrdyC. 615b. 46b). Ki felüthetne ky, mel elősdedőn hozza zorongatnia (TihC. 193b). A té méhedec gyümölcét meg észel, a te fiaidnac es leanyidnac húsát, kiket a te wrad istened adot teneked a meg szálsába es megszoritásba, melyel tegedet a te ellenséged zorongat (Helt: Bibl. Lucia). Tanít, a nő sanyarit, oktat, a nő zorongat (Pázm: Préd. 691). Az féltékenyoc az nyakra főre hányattakat zorongatnyá (Prág: Serk. 911). De nem zorongatlak ezzel (MNyil: Irt. 359b). Nem kell busulással bekönet zorongatunk (Hly: Préd. 1421). Midőn egy némünémfi bűnnek mi voltát erősebben zorongatni (Tam: Szents. 151b). A vizeletedet niálad ne zorongasd (Fély: SchSal 3). A te népedet el nyomják, zorongatják és sanyarattják vala (BírM: Ékeség D). A ki nagy szoritással zorongatva, erőltetve fejedel, a téj után vért is esepent (Fál: UE. 407). Vak kérdésekkel zorongatja társát, dolog, ha nem facsar ki valamit belőle (475).

mög-szorongat: perarco, coarcto, distringo MA [bedrängen, bedrücken]. Követhy wala nag sok nep es vgyan meg zorongatják vala hűtet (JordC. 469). Szálláskor és megszorításkor az te ellenséged téged megszorongat (MA: Bibl. 1.185). A scholját újjobb férvényekkel meg zorongatják (Bártha: Krón. 18). Megzorongatnak téged mindenfől (Hly: Préd. II.195).

Szorongatás: compunctio, districtio C. pressura, arctatio, anxietas MA. pressung, ängstigung PPB. Jelek lesznek a napban és holdban és tsillagokban és a földön népek zorongatása, a feugernok és a haboknak össze-elegyedett zúgása-miatt (Pázm: Préd. A). Látván, hogy zorongatásoknak és keserűségnek epájétől rázatattak (Hly: Préd. I.103b). Megkönyékezték engem a zorongatások (II.199).

kólika-szorongatás: *colica passio PPB.

lelki-szorongatás: [anxietas animi; seelenangst]. Ha valahol inség és lelki zorongatás vgyon, azt legjobban érzí a gonosz lelki ismérő (Pázm: KT. 126).

szű-szorongatás: ∞ A kik Jezust szeretik, minden háborúságokban és szű zorongatásokban áldgyák (Pázm: KT. 154b). Gyakorta akadékok szerez a gyónásához-való készületnek szű zorongatása (453).

Szorongató: arctans, coarctans, comprimens MA. zwingend, pressend PPB. Háborgatnyáé ítet az nyomorúság és a zorongató veszedelem, mely el hatalmazic ő rayta (Kár: Bibl. I. 520b) Ti sem keressétek a zorongató beszédeket hallani (Hly: Préd. I.82).

[SZORONKOD-İK]

Ki-szoronkodik: [extrior, evolver; sich herauswinden]. Az bűnőkből ismog ki folytathetic, ki szoronkollatie (MA: Scult. 676b).

SZOROS (*serius* Wenzel VIII.257): **1)** angustus, arctus C. MA. eng, gedrängt PPB. Oth őrizméné, hol zoros ut lehetuala (BécsiC. 16). Mőhietébe a zoros kapu (MűnchC. 25). Ilyen ruhák illetve zeresztes azzoniokat, nem keskeny és zoros kötős viok (VirgC. 149. 134b). Az eg zoros iazolban tagit ruhaba takarvan be polkazia zia minia (DöbrC. 242b). Az egerek lakoznak zoros lykakban (SándC. 5). Yghen kesken es zoros az wt (JordC. 373). Collayok volt az fratereknek teglabol elnyaltak es egy egy kyelyn zoros ablak volt rayta (DomC. 135). Nem akara velec baylodni a szoros es nehez vtakon (Helt: Krón. 105b). Szoros az ágy es azzoni-kőufl semmi füresség ninchen (Helt: Bibl. IV.48). Keskeny, szoross honlok: frons angusta (Com: Jan. 47). Szoros a menyország utja, ez a világ pedig csak viandorló pszta (Thaly: Adal. I.21). Szoros a kapu es keskeny az út, mely az életre viszen (Tam: Szents. 190). Fősvény, szoros szájjú erszény (László: Petr. 123). Nem szoross, nem össze-vont kézzel, mint a dngszadag fősvények (Csúzi: Síp. 588b). Eléd után szoros lényam házvam a vendéggel (Fál: NE. 82). Szoros a palota imeplő népével (Fál: Vors. 900).

2) [durus, severus, rigidus; hart, streng]. Ezenképpen kell az zoroimennek zoros veztegeséghet tartanya (WinkIC. 132). Zoros veztegesnek zoros tartasa alatt (DomC. 23). Zoros elet es az kemon penitenciacie ő tartasa (DöbrC. 281). Az puztában lakozó vala nykent zeut Yllyes profeta zoros celetnek okaert (ÉrdyC. 348). Kieről zoros zam esmertetic adandnac lennye (TelC. 52). Szoros számot kell adnom regalasomról (MA: SB. 331b). Szoros es kemény férvény: jus strictum et rigidum (Com: Jan. 134). Naj bizony szoros leszén a számadástok (Matkó: BCsák. 315b). Kényszerítettvén szoros szükségéktől, készil s búcsúzik Erdélytől (GyógyD: MV. 7). Itt ugyan még olyan szoros rendre nem jutottunk, de nem sok héja (Mik: TörL. 235). Kezvelmetek jól tudja, ez a dolog az ő régi canálisim nem folyhat, mert szorossak a napok (Bod: Pol. 163). Szoros szerencsédőben mutasi bátor szivet (Oreyz: KéllH. 91). **3)** via angustis, angustior MA. [engpass]. Az vtáknac szorossim beselkedic (Kár: Bibl. I.542b). El tárom az városat az szorossikon és az vtákon keresem azt, az kit szeret az én lellem (632). Ereg el az városnac utzáira és szorossira (Zvon: Post. II.48). Eredgy el az városnac utzáira és szorossira (MA: Scult. 710b). Az táborhoz közel lévő szorossim, az hol tisztáza van, sánczat vesenek (Monlrók XV.517). A szorossakon és utszokan keresem (Hly: Préd. II.861). Retirálvén magát egy szorosba, áldgyikkal s kemény lüvésekkel defendálta magát (Beres: Lev. 43). Még ma válik el, merre fordul az ellenség, ha Pozsonnak megyen, hamar szorossokra veszi magát (229).

[Szólások]. Szoros a kaptája: der hat ängsten (Adáni: Sprachl. 205). Szoross a kaptza (SzD: MVir. 315).

[Közmondások]. A szoros vtak könsed, ne az tágust: per publicam viam ne ambules (Döcsi: Adag. 81). A fősvény szoros márkú (Com: Vest. 105).

Szorosan: stricte, restricte, districte, astricto, districtim, concise, compresso C. [eng, streng]. Igen szorossan: peranguste C. Szorossan markolt: strictus MA. Szorossan megzafólni: *accerrime emendare alieuius scripta; szorossan bánni valakivel. summo *iure agere cum aliqno PPB. A io tanitoknak az isten igieie mellet igen szorossan kel iarni (Fál: Tam. Elsb. 5). Szorossan rövid szóval a dolgot ki-mondyga: strictim rem enunciat (Com: Jan. 162) A Kristus az igaz keresztényeket ma is szorossan szereti (Misk: VKert. 361). A szajkó igen szorossan szereti a maga nemét (393b). Igen nagy vigyázással és szorossan nevelik őket (Mik: TörL. 435). Kevesen foglalják szorossan magokhoz a közvélet (Fál: UE. 128).

[Szólások]. Szorossan van a dolog (Misk: VKert. 227).

zorosság: **1)** angustia MA. die enge PJB. Az agynak yssagat és zellességeit meg feddy az jazulnak zorossaga (nC. 88). **2)** [globus confertus; gedränge]. A pocolba ol nag' ussg lezen, mint az saytoba igón megzoretoth zold' törkök (C. 82). Az ötöt követő nepuec nag' zorossaga lón (VitkC. **3)** [angor, ianietas, angustiae; ängstlichkeiten, bedrängnis, d]. Leznek ianietasok napban és holdban és hvágakban es ön nemzeteknek zorosságok (DöbrC. 260). Ky veetköztyk, nye megl el az arthatlan eoethnek körezthfayayat az az ossagaat (ÉrdyC. 148b). Meg sem elczteneec, meg sem fokoztanac az ő tselekedetekben, egyice nem volt az másikk zorosságára (Kár: Bibl. 1660). Légy irlgalmas nékem minnek utolsó be-telyesítésekor, midőn lelmem zorosságban, kenyiségim háborúságban lézuek (D'izm: Imáds. 277). Amot lasztás vagyon a világtól, it a meny országtól, minden megadulásnak reménsége-nélkül, bizonyára emny zorosságokba t bennünket a bűn (Mad: Evang. 110). Békéséges-tűrés a sságokban vagy a nyomoruságokban (b.). **4)** [angustia loci; er pass]. Meg alla az angyal egy zorossagon (JordC. 166b). helyec az zorosságra sietuen, egimast el nyomodac: alii angustias ipsi sibi properantes obficeret (Decsi: Sal 50).

zorul: arctor MA. premor, stringor, cogor, adigor, devenio [eingezwungen werden] PPB. Látum kedig a számár az wrnac alát, a falhoz szorula (Helt: Bibl. 1Bbb3). Az török esászár rád várát megvette, szorultunk szegény édes anyámmal om várában (TörtT². IV.99). Pártos erkölcs szorult fűrtt ben, harag és irigység vert fészket szívekben (Gyöngy: 14). A bátorság úgy szoruljon szíviinkbe, hogy mindenkor en légyen oltalmunkra kitamadni (Fal: UE. 391).

zólások. *1) Kibe szorul:* Vay ki sok latorság szorult azét eleie is (Decsi: Adag. 239). Vitézség sokosság egyeránt benne, hadbéli szorgosság nagy szorult ő benne (Zrínyi *Vimre szorul:* A kik a tékozlás miatt mindenekből kifogyk, más ember ajtajára szorultanak (TörtT². I.160). Nem szorultunk hivatalunkra, hanem azon szorult reánk (UE. 428). Tencsében ló húsra szorultak, az bizonyos (S: Lev. 514). Az ember ha egy darab kenyérrre szorul, nem kétségben esik, busong (Pós: Igazs. 708). Koldura szorul (Adámi 205). A ki felíti udvarát valami herállaptra egy téiben, kifogyván belőle hosszú koplalásra al (Fal: NU. 285). Nem arra való, hogy azok rájájk minember fülebe a virtust, a kik vagy megúvná a latorsáragy három lábra s két párszemre szorulván, etlenek még a gonoszra is (Fal: NE. 71). Kopasz mentre szorulnak, mikor szemekre vetik mások fogyatkozást (Fal: UE. 412). Időnap előtt mindenből kiürülnek és órákra szorúlnak (454). Sok időtől fogva nem szorultam rvosokra, minthogy egézségem szolgál (Fal: TÉ. 771). rá m szorulsz (Adámi 205). Képes hogy a rozsz természetel is megalkudjunk, kivált ha reájok szorultunk (Fal: UE.

tal-szorul: [trajicio; hinüber gedrängt werden]. Ha általunk az Vágon, ott sem lesz mit emyi (Bercs: Lev. 661).

z-szorul: inaretor, ingeror MA. [eingezwungen, eingeengt en]. Zorula be egy diszo barom aklaban (ÉrdyC. 644). ez jabolnczai kastilyba beszorult Ricsin vagy három századival (Bercs: Lev. 43). Hogyha az német az Duna mellé szoruli akarna, vagy ha felnyomulna, ntánamenésére nézve áttem ma az Csalóközre (52). Azt lattam, harmadnapig se sák, ha bészorul és reávarjának (134).

zorulás: [gravitas praecordiorum; brustbeschwerde]. nac, tudónc, mellnc be szorullasat ki nyittyae (Mel: 15. 117).

föl-szorul: [coarctor; eingeengt werden]. Az tilső partra taraczkokat viszeu, azzal megeresztí az sajkását, kik tizenegy sajkával felszorultak vala (Bercs: Lev. 438).

ki-szorul: excludor Kr. [ausgeschlossen werden]. Ha teljes bőség mellett éhel meg nem halunk, kiszorítunk az egeknek országából (Fal: NA. 124). Abból kiszorultak, a mit el nem kellett volna hagyni (Fal: UE. 435).

mög-szorul: in angustias, necessitatem, egestatem venio, egeo, indigeo, coarctor SI [in bedrängnis geraten]. Megl zorultanak az földön, be rekeztőtte hwket az föld (JordC. 37). Ameeera meg zorultanak az varasban, hogy sem emyők sem ynyok nem volna (ÉrdyC. 589b). Ez földeken az nypek minden fölöl meg szorulnak es nag' vtolso szükségben fogunk lenni (Sylv: UT. 117b). Az aszsonyember hideg és meg szorult testét párlással és melegítéssel meg gyogyitya (Mel: Herb. 55b). Oly igen megszorul (coarctatur) es rettögésre jut, hogy menyből az atya isten küld vigasztaló angyalt néki (Kules: Evang. 253). Krisztusnac ez mondása: szívem esic ez népen, minden meg szorult igyeinkben nagy vigasztalást ad (Zwon: Post. II.180b). Csak egy hétik szoruljon meg, élhel kell meghalnia (RákGy: Lev. 187). Megkönyehszik tested, vérszemet vézuek a megszorult idegek, minden megfrissül benned (Fal: NE. 26). Megszorulnak, és szörnyen boulnak (Fal: UE. 371). A ki a tőréshez ért, meg nem szorul szívében, meg nem unakodik a hosszadalmas várásban (395).

özve-szorul: [congeror; eingeengt werden]. A viz mikor keskeny árokban özve-szorul, habzik és fel-fövellik (Hall: Paizs. 98).

reá-szorul: adstringor, adigor MA. [bedürften]. Csak ismét reászorúlok és minden voxommal az oxierciumra (Bercs: Lev. 143). Csak rászorúlok én, látom, az monsieur kösd före, ha tudna hozzá (349). Rászorultunk mi erre, majd mikor kevesebben telünk (607). A kit a szerencse okossággal megszeretett, inkább kívánja, hogy adósi utóbb is reá szorulván tiszteljek (Fal: UE. 364). Ezek mellett csak felettében néz az ember az ég felé, akkor is tsak úgy, mintha nem szorulna reá (Fal: SzE. 554). Mint viszi bőségét azoknak számára, kik rá szorultanak tárházára (Orezy: KültSz. 51).

Szorulás: **1)** [necessitudo, res afflictiae; bedrängnis]. A lilzelkedők, ha az szerencse változik és vrokna szorulásra esik, nem állják meg helyeket, tőle elszakadnak (MA: SB. 301). Léssen szorulásnak, nyomoruságnak hídeje (GKat. Titk. 357). Nagy szorulás az, mikor a pap is lopni kényszerítettik (Matkó: BCsák. 333b). Ezentúl senki szorulástól a táborn nem féltette (Hall: Hlist. III.98). **2)** [angustiae; enger pass]. Két tenger között bé nyúló szorulások (Com: Jan. 14).

mell-szorulás: asthma Com: Jan. 56. angustiae pectoris PPBI. [brustbeschwerde]. A főnc nehéz volta és torha a náthának le-tsepegése, a mely szorulás és szív fogás a lélekzetnc nehézsége (Com: Jan. 56).

Szorulat: arctamentum Kr. [die enge]. A földnek szorulatja a két tenger-között: isthmus; tengeri szorulat Konstantinápolynál: Hellespontus PPBI.

Szorultság: necessitas, angustiae Kr. [bedrängnis]. (Fal: UE. II.13. Kr.). A szükség, szorultság okozta, hogy erre adnám tejemet (SzD: MV. 11).

SZÓROR: [soror, monacha; schwester, noine]. Ha nemely ruhak fewlewe vannak, egy berre rekeztessenek, hogy azok-kewzöl, valamely soror zykes, rea vehese (VirgC. 126). Az sororok kezzl nemelyek ciliciumba járnak (MargL. 2). It kezdetyk el az sororoknak nenevk, kyk ez castronban lakoztanak (197). Az soror kerí vala ez ezegett (PéldK. 70b).

SZORTYOG: hirsquisio, defluxu capitis laboro Kr. [schmarchen]. Szortyogui orrával: ronchissare Major: Szót. 114. Az ahvó orrával szortyog (Com: Jan. 66).

SZOTYOG: sensim excido; sachte, allmählig fallen PPB.

SZOTTYAN: cado, decido, salto, prosilio SI.

Ki-szottyan: [excido; ausfallen, entgleiten]. A pápa katonának nem simúlhatnának kardgyök helyében oly sima vasat, a mely hamaréb ki szottyanna helyéből, mint ez (Matkó: BCsák. 79). Az is megesett, hogy az ilyen öröm mondó lova segébe tyúkjáost dugtals, s mikor a lovára felült és megindult, kiszottyant a lova segéből, mely nagy nevettséget okozott 1760 (Házánk I.383).

Szottyant: [permittere; zukommen lassen]. Mi azt ígérjük, hogy ha anyánk hódás konyeret süt, Magasságtoknak egyet szottyant (Nyr. I.429. II.224b. 227a).

SZÓ (zonus CornC. 38. egybe zóntek KeszthC. 64. egybe zóntek DöbrC. 74. szőyee Born: Préd. 619b. szítetet Tel: Evang. I.49b. szüdd Pös: Igazs. II.367): texo, detexo C. weben PPB. Szótt kárját, pokrózt: stragulum *textile; a püztölt vas rostélyokból szövök: loricea ex cratibus *adtextantur PPB. Sem foly nem tuttoe sem zewny (EhrC. 140) Ű zékiben dragulatus kőneceből zóttet (BécsiC. 33). Vala a zocna varratlan, mindenestől zóttet (MünchC. 211). Fel evteztetett engemet arannyal zótt atlaciba (CornC. 411). Az mezőknek vyraghy sem dolgoznak sem zónek (JordC. 371). Gyolcho zówa es el arylaa (ÉrdyC. 414b). Varratlan zóknat zóne (TelC. 39). Hoğta enbennem az erek mind aramból zótt köttelek nonanak, ezökel en hozam kötöznelek (TihC. 8). Vala szent Pál sok nap ott az Aquillával, véle kárpitot szó vala gyorsasággal (RMK. IV.183). Ez tudomiac, paraznac, azért szóttée az sorkat mint ég hazat, hogy a papoc, ez latoz nepec azoc alatt paranzalkottacae (Mol: Sám. 466). Kálímbezőz ruhánac nemébe, mely gyapjuból es leuból zóttetet volna, ne áltözsel (Kár: Bibl. I.106b). Hossza vaszon mogyara szőyee es szaporitsac az bñűket (Born: Préd. 619b). Meg elegetet egy tene szörből szóttet ruhana (Tel: Evang. I.44b). Közöslög arannyal szóttetet hycint szüű ruhában vala (Fórró: Curt. 704). Az nemzetseg az funak leveleiről mohot szedven az erdej pihből ruhákat szó (712). A takáts által fonalat szövéen alija (Com: Jan. 97). Harom szőzek, a kik mind hárman fohatnak, szóhetnek egy imoget es közzőlök egygyikre adhatják (Gkat: Válsz. I.106b). Mellyekben Julius eszűszar historii voltak szóttete (Szal: Krón. 34).

[Szólások]. **Imben szó:** Ha gyam szinté egy bordában szódnétek is magatokat az cálmistákkal (Bal: CsIsk. 243). Mind egy bordában szóttetek vagyunk (Zrínyi: Synb. 25). Gyam perrel hozzá felelhetünk itt is az gonosz bordában szótt emberhez (Pázm: Kal. 417). Olyan bordában szótt ez is (Czegl: MM. 226). Más hazugságot szó bordájában (Könyi: HRom. 161). Egy forma vásott erköltsűek, egy nyűstben szóttetek (SzD: MVir. 118). Egy szótló szövi, a pedig jó takácshoz nem illik, mert mind nyűsti mind bordája igen kifőmb a kettőnek (Pös: Igazs. II.364b). **Imt szó:** Az eretnekeknek ebei, kik az ő testamentomot mészárollyak es ilyen okokkal valo beszédet szöni szoktanak (Illy: Préd. I.238b). Tovább szövi még-is fontáni szószit Takáts Mátyás s így hünya a vetéllöt (Pös: Válsz. 138).

be-szó: intexo, obtexo C.

égybe-szó: contexo C. zusammenweben]. Egybeszótt: contextus C. Vrnak zova egbe zóvontet meg jelent: vox domini präparantis cervos et resalabit condensa (DöbrC. 74). Vrnak zava zarwasoknak zoweg es meg jelöthi egybe zóvonteketh (KeszthC. 64. KulesC. 63).

hozzá-szó: attexo C. MA. PPB. anweben PPB.

környül-szó: circumtexo C. PPB. anweben PPB.

közibe-szó: intexo C. Közbeszótt: intertextum C.

közbeszövés: intextus C.

még-szó: detexo C. pertexo MA. anweben, zusammenweben PPB. A gyapjú meg fonatic a gyapjú fonó asszonytól, osztán meg-szövetic (Com: Jan. 97).

mellé-szó: praetexo C.

öszve-szó: contexo MA. zusammenweben PPB. Mely hayak ugy zevntek vala evzue, nynt ha evzue zevntek volna evket (DomC. 174). Az ev ezenkeppen evzue zevnt hayat meg mutatatta nyman az predicaeyon (175). Meg-paranzsollja Sándor, hogy veükéből szövének hajót öszve, azt val bőrrrel bérellyék meg (Hall: III. Hist. I.47). Könnyen öszve-szövi magát a fiatal rend (SzD: MVir. 52). Ők voltak szövi takátsi, ők szótték öszve a hamisságot (170).

öszveszövös: contextio C. MA. zusammenfügung, zusammenknüpfung PPB.

réá-szó: attexo MA. anweben PPB.

végre-szó: pertexo C.

vissza-szó: retexo MA. Med: Lat. 162. aullösen PPB.

Szödögél: textio Kr. [kleinweise weben]. A pók pók hálót ereszt, fűzdögöl, szüdügöl (Com: Jan. 52). Az esztovíta mellé fűvén lássult mint szödögél (Pös: Válsz. 128). Pókháló szödögél káromkodásnak palástolására (Matkó: BCsák. 110).

Szőnyeg (szönyeg Gér: KárCs. III.365. sznyeg MA: SB. 28b): tapos, tapetum, triclinaria C. teppich PPB. Le feközyek az zewnegon mynd adygh, míg az preposnak tetele lezon (LányiC. 426). Az sznyegöket az otarnak előte le teretek (TihC. 184. CsomaC. 74). Szönyegekkal felöltözöté az pulpitost (Montlrók. III.68). Zeniegeket kettel hagyok az gyermeknek (RMNy. II.68. 36. 170). Az gazda szönyegét hozták el urammal, az uram ő sznyege ott maradt (LévT. II.34). Meg ne rutits az sznyegekkel be vont padímentomot (SalMark. 22). A komediát jádzó lével szín elől függesző ponyvával, szönyeggel, kárpittal avagy játéc hely fedező sergo lepellel burittatic bé: scena sipariis velatur (Com: Jan. 211). Egy sznyegot hozattunk Tallas Jánosnal Budárral (MontTME. I.20).

asztal-szőnyeg, asztalra való-szőnyeg: [stragula mensae; tischdecke] Az asztal sznyegot meg ne vndokiezid (Erasin. Erk. 51). Az ölső házban való marháknak száma: három asztalra való szönyeg (Gér: KárCs. III.365. Fal: Jegyz. 933).

diván-szőnyeg. Két fejer dévány sznyög (Érdy: Usd II.206). Az szentegyház előt egy dévan sznyegre az vitez holt testek rendol vannak léve (Zrínyi: ASyr. 76).

falra való-szőnyeg: [tapetum]. Az ölső házban való marháknak száma: két öreg sznyeg fedra való, két kím járó sznyeg (Gér: KárCs. III.365).

pérszia-szőnyeg: tapetum Persicum]. Persiaszönyegot pihen szép sátorban (Thaly: Adal. II.117).

Szötet: [texere curio; weben lassen]. Sátorát tiszta sallyomból es aranyból szöteté (Helt: Krón. 14).

Szöttül: [textus; gowebt]. Az szöli az szörnek szöttül két sing, kallattül pedig egy sing (TörrT. XXI.252).

Szövés: [textus C. textura, textile MA. gowebe PPB. A szövéből senki engem meg nem halad: *do hanticio nemini metuo; gyapjú szövés, fésülés: pexitas PPB. Zevuesnek dolgabar

alya vala magát (CornC. 38). Naponked megődn vala a zőve-
munkaiára (TelC. 36). Az szőnest, fonast el ne foletse
n: Ének. 307). Leányát szővésre, fonásra, retzekötésre,
terséges varrogatásra tanítsa (Pázm: Préd. 1127). Egygyet-
sőt elő-adgyad neki, badd lüssa rakását, én pedig fel-bout-
szővésést s varrástát (GyöngyD: Char. 183).

szövetkěz-ik: paciscor, foederor, foedus in eo SI. [sich
essellen]. Mi-is ezekhez szövetkezvén, mennyünk-fel a karba
ó: Préd. 138). Florinával szerelmet szövetkezett (Kónyi:
53). Más barátságához szövetkezni, édesedni (SzD: MVir.

szve-szövetkězük: confoedoror Kr. amorei contexo
Bl. [sich verbinden]. Ez egész világ hamis latorságra őszve-
vetkezik (MA: Tan. Előb. 20). Könnyen barátokzik, őszve-
vetkezeti magát a fiatal rend (SzD: MVir. 52).

szveszövetkězés: confoederatio SI. [bündnis]. Az isten-
ec közönséges őszve pártolásból és őszve szövetkezésből
sidokra mindenféle szidalmat, vétket költőne (MA: Tan. 60).

szövetkězés: foederatio, pactatio SI. [bündnis]. Fel-bon-
a barátsági szövetkezést: *nodum amicitiae tollere; hittel-
szövetkezés: *juratum foedus PPBl.

szövetkězttet: foedero Kr. [verbünden, vereinigén]. Az
és engedelmes szolgának eltekéltett szándéka urának ked-
akarattyaival szövetkezetteti akarattját (Csúzi: Síp. 51).

szövetség: induciae, conductum C. foedus, pactum MA.
dnis, vertrag PPB. Atkozot íelv te vag az, ki io szövetséget
feytetd (GuaryC. 16). Ő zövetsegenec fogadasat meg nem
ya (DebrC. 406). Eluegeze, hog az ő zövetsegenec állapotját
ami nemű zövetsege el nem változtatnaya (TelC. 1b). A tes-
entomon nem csak a meghalo ember szerveze es vegezese
otic, hanem minden elreudoles, szövetség es kötes tettel
lt: Bibl. Id). A kívül tenéked szövetséged avagy barátságod
yon (Com: Jan. 204). Ha a nemzetec meg-békellene, szövet-
az, a mellyet fel-bontanac, meg-szögne az hamis hitűec
3). A mi a consonánsoknak vocálisokkal való szövetségét
i, néha egy vocalissal tsak egy consonáns társalkodik (Corp-
mm. 595).

Szólások. Szövetséget bont: frangere *foedus et rume
PPBl. Az én szövetségemet felbontjátoc: ad irritum per-
atis pactum meum (MA: Bibl. I.114). Egymás-között szövet-
séget ködni: facere, ferire *foedera inter se PPBl.
kit a kétség választásában tartóztat, sokat látott, hallott
es emberekkel kössön szövetséget (Fal: UE. 382). Azokkal,
már többet nem veszhetnek, szövetséget ne köss (453).
övetséget tesz: stipulari, depacisci MA. Zövetseget tön-
knak ez uilagra bociatásarol (TihC. 42). Soha nem akartak
bussiták szövetséget vetni az Lutheristákkal (Pázm:
l. 158).

házasulás-szövetsége: sponsalia C.

Szövetségtelenség: [defectus foederis; bündnislosigkeit].
an értem a szövetségtelenséget és a viszálykodó szűntelen
orút (Csúzi: Síp. 33).

Szövevény: 1) textura MA. gewebe PPB. 2) vepretum
dornbusch PPB. Semegy lakas sem nala, holot feyet lehaya
nemynemew zewueneuben (EbrC. 27). Lata hata megőt
kost, ki szaruanal meg akadat vala a szőnenembe (Helt:
l. IJ4). Az szövevényben kost látott: vidit arietem inter vep-
(MA: Bibl. I.18b). Sámbar a szent irással való ellenkezés-
sűrt szövevényéből akarna ki-gázolni (Matkó: BCsák. 335).
spelunca Sylv: ÚT. I.145. [höhle?]. Vala az koporso egé-
nemben es kötet títtenek vala rea (Sylv: ÚT. I.145). 4)
implicata, intricata, impedita, involuta SI. [verwicklung].

A bűnöknek sok szövevényi közdtt az idvessegnek utát el ne
téveszszük (SBalog: TemK. 155b). Az mennyei igasságnak tízes
oszlopa, melly az illy sok istentelenségek szövevényi közdtt is
világosan meg mutatya, melly uton jutlatnak bé a mennyei
Csalán nyugodalmába (MHeg: TOSzl. Cím.). Nem esik fel-
bonthatatlau szövevényben elméje, midőn gondolkodic ez három-
nac egységéről (Sárp: Noe. 640b). Nem hog magát bajából ki-
fejtette volna, sőt olyan szövevénybe ejtette, mellyből tsak az
halál szabadította ki (Bod: Pol. 207).

Szövevényés: perplexus, textilis MA. verwirrt PPB. Szö-
vevényes nagy vetélkedés (Apati: Vend. 128). Bujdosásnac szö-
vevényes pusztája (Czegl: Enoch. III.10). Niuts olly szövevényes
galiba, mellyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (SzD:
MVir. 17b). Nem láthattam szövevényes tsínymát az átkozott
szívnek (430).

Szövevényesség: [res implicata; verwicklung]. A bőles
szív minden igazságra vezérel, lelklünk ismertetit minden habo-
zásokból, szövevényességekől ki-szabadítja (Apati: Vend. Előb.
11).

Szövő: 1) [texens, textorius; webend]. Magas kopjanyele
oly temérdök vala mint az szövő czuborfa olyan vala (RMK.
III.229). A takáts a szövő székben az álló melléc fonálnac bél-
fonalat szű alája (Com: Jan. 97). Lydianak, amaz barson szövő
aszszonnak (Der: Préd. 37). 2) textor MA. weber PPB. En
iletem be metteteth mikent szövőtől (DöbrC. 244b). Megh tanay-
totta vala, myth takacznak, szövőnek, zabanok es zövetnek tw-
nya kel (JordC. 77). Az en eletem napjai hamarábbaká és
kőniebbe lőnek a szövőnek az ő vetélőiebe valo czűnél (Mel:
Jób. 17b). Az ő kopijaja temerdek vala mint az szövők zugoly
faja (Megy: Comp. 4b).

keszkenő-szövő: linteo Nom.² 287.

selyem-szövő: sericarius C. phrygio PPBl.

SZÖCSKE (szecskő Thaly: VÉ. I.347. szecskő Helt: Mes.
216. szecskő Lipp: Kal. 40b): grillus MA. PP. bruchus Nom.²
145. [grashüpfer]. Pfrűczkőc, szöczkőc: aethaliones MAL. A han-
gyáról es szeckezéről... Talála oda iőni egy szektső, az látúan
a magokat, könyörgeni kezdte a handgyánac (Helt: Mes. 216).
Fényes hátu szöcskék (Com: Jan. 51). Juliusban szöcskővel
horgásznak (Lipp: Kal. 40b). Az saácska es szöcskő nem igen
külömböznek, emez kissébb, amaz nagyobb (Lipp: PKert. V.240b).
Szépen írt levelemet vidd el szövőnyei szecskőnek (Thaly: VÉ.
I.347).

SZÖK-İK (szöket Helt: Krón. 10. 106. LevT. I.330. zőc
TelC. 171. MA: Bibl. V.8b. Mel: SzJán. 28b): 1) salio C. MA.
springen PPB. Egi verembe zőkek, ki telies vala ieges vizek
(VirgC. 103). Az ewzwer zewk oes tombol wala (Pesti: Fab.
77b). A meüllő szők, nieret a kabolara (Mel: SzJán. 28b).
Vítana zeket volt egh aga, azt es balwa zerral wontak ki az
wizbewl (LevT. I.330). Az vad eroslán az lesből az predára
zöc (MA: Bibl. V.8b). Vízben szökuoc, belé őlik magokat
(MA: SB. 133b). Szökött mint az evét, ngrik fáról fára (Kónyi:
HRom. 14). Sok féle külömbiséget hoz elő egy ágról másra
szökvén (SzD: MVir. 15). Emez uralkodó indulathoz, akárhová
szállakozott légyen, meunél közelobben lehet, úgy szöktél (Fal:
UE. 378). 2) salto MA. [hüpfen, tanzen]. Mű vigasagos éneket
éneclenc tű nectéc és ném zökétéc (MünclC. 33). Micor be
mént volna az lána es zököt volna (DöbrC. 81. 406). Danid
diceretőt monda es zőc vala telles ereyenel (TelC. 170). Tap-
soltam es szöktem őrdemembe (Mel: Jób. 74b). Ha nyárba biuol-
kottál es vigattál, ereg el mostanis, szökiel es mondgy
vigaságos éneket (Helt: Mes. 217). Őrállietek azon az napon
es szökietek, mert ime az ti iutalmatok sok az eglben (Fél:
Bibl. I.96b). Látván hog tántzolna es szökuo előtte (MA: Bibl.

L282). **3)** [perfügio, transfugio; entlaufen, überlaufen]. Mikoron meg öltec volna a királyt, mindhárt a scithiaiakhoz szöckének (Helt: Krón. 10). Minap it nállunk egy császo go barát szöckek a lutheristák közzé (Füzén: Kal. 397). Ma égették meg az hajlúk oly német, az ki franciaótól szöckött (Berces: Lev. 320). Floszlatni nem merem az hadat igen, s így koplal, már is szöckik (381). Zsámboki hada mind ideszöckött (537).

által-szöckik: transilio C. MA. hinüberspringen PPB. Ne gondold, hogy immár által szöcket az árkot (Helt: Mes. 130). Ha az to fiad az néked valo engedelmességén általszöckött volna és idegen országban mindent elköltött volna é: kérvé, hogy ötet ismeg kegyelmedben vennéd, meg vonhatnádé ezt atya lévén ő töle (MA: Seult. 730b). Valami általszöckött gútai ember mondta, hogy ez éjjel az lovas német elment jobb részün Gútaról (Berces: Lev. 476). Olly szörnyű árkon, és pedig olly ovet-kömfűséggel szöckik által, hogy teljes álmélkodás (Pal: NA. 122). Egyenes úttját nyelve gyakran általszöcki, rakvák hazugsággal beszédgyei (SzD: MVir. 225).

be-szöckik: **1)** insilio Kr. [hineinspringen]. A békác a tóba beszöckének (Helt: Mes. 76b). Nem gondolat meg előszer, hogy ha be szöckel a kútba, miképpen ismeg ki időghetnél bollo (373). **2)** [transfugio; überlaufen]. Itt az az hüre, hogy Gyulafi László mind feleségestül gyermekestül beszöckött az török közbén (Nád: Lev. 206). Ezek úgy hiszem azok, kiket Nagyságod gondolt, hogy beszöcktek Leopoldban (Berces: Lev. 225). Nem kell a rossz embereket megfogadni, csak fel kell írni, Kamuti László is beszöckött (RákGy: Lev. 182).

ögygütt-szöckik: consilio C.

el-szöckik: absilio, aufugio MA. entspringen, entlaufen PPB. Egyhaztoknak kenzet el lopa és wele el zöckek (ÉrsC. 523b). Nem soc fűd mulva ol szöckéc az országbol Béla hertzeg mind feleségestől, gyermokestől (Helt: Krón. 37). Olyat kezdenek eretgetni, mintha az Máté vajda olái is elakarvának menni és szöckni (RákGy: Lev. 274). Az elszöckött pártos katonák csak haton vannak (MonIrók XV.499). Már fole sínes az hajdinak, mind elszöckött (Berces: Lev. 465). Ha nyér, elszöckik, ha nem nyér, megúnja (682). Ezt a szolgánat valamely gazdolkodásáért megsződogatván, azon éjszaka elszöckött 1760 (Házánk L375).

[Szólások]. Üress nála a felső vár, el-szöcktek nála a fellegvárból (SzD: MVir. 134).

elszöckő: [evitans, recusans; ausweichend]. Lathod, mert nem eel zekce wağok, de azért nem sok ydewt hagyok, walmayrewl thwez kerdened, myndennek feleletyt nálum leled (ÉrsC. 490).

elől-szöckik: praesulto MA. [vorspringen].

előlszöckés: praesultus, praesultatio MA. das vorspringen PPB.

előlszöckő: praesultor, praesul MA. vortänzer, vorspringer PPB.

föl-szöckik: subsilio C. assulto MA. aufspringen PPB. El haíman ő ruhajat fél zöckuen ióu ő hoziaia (MünelC. 93). Az lo fél zöckuen, rugwan, ki rayta il, mind az földhöz veri (BodC. 10b). Supra agnű, szöck fol kabla, haza jött írjed tomhj Kató (RMK. I.161). Egy számár láta, hogy az wra iázodnécé egy szattimel és hogy fol zöcknécé mellette a kutza és kellettne magát (Helt: Mes. 45). A sarda a musika zenegben igen gyönyörködik, úgy hogy arra a tengerből fel láttassék szöckni (ACsero: Enc. 220).

fölszöckés: assultatio, subsultatio MA. das aufspringen PPB.

ki-szöckik: exilio C. hinauspringen PPB. Kiszöcktec a fölső várból: vacuum inhabitat MA. PP. Neunimű doctor wgh mondli,

hogh idwezeytenk a vízbe köre esőth volna arcezel ees ott keoth foga ky zokethi volna (WinklC. 167. CsomaC. 26). Podmańczyk János szűresuhába öltözik és egy puttong vállára fogván ki szöckik Budából (MonIrók. III.62). Hajóeskájából ki-no ugorilgyünk, szöckjünk (Mad: Evang. 161). Kurt aga mezétele kardal ki szöckék sátorból, kiált segítséget (Zrínyi 129). Mint eszém kiivil-való tombol, majd ki-szöckik magából örömbén (SzD: MVir. 480).

el-kiszöckik: [aufugio; entlaufen]. Az őrdöghel az monostorbol el ky zöckek (ÉrsC. 523).

lő-szöckik: desalto C. desilio MA. herabspringen PPB

mög-szöck: [corripio, irripio; ergreifen]. Az tűz lángot szerez, a mely az házokat meg-szöcki (Com: Orb. 13). Meg-szöckte a tüz az épület házaztját (SzD: MVir. 447).

mollé-szöckik: assilio PPBl.

rőa-szöckik: assilio C. MA. consilio PPBl. aufspringen, hinauspringen PPB. Szent Palt igen latornac véltéc, hogy az kigyo rea szöckott (Born: Préd. 429b).

rőaszöckés: assultus C. MA. ansprung PPB.

szembe-szöckik: [resisto, repugno; widerstehen, widerstreiten]. Ó ember, ki vagy te, ki az istennel szöckuen szöckuen pántolódol (Helt: UJT. r2). Kik itt ez arant istennel szemben szöckene és ő véle pántolódnac, ol-veszik a feleletet amaz hástáros szöck művesekkel (Pös: Igazs. II.39).

szembeszöckő: [oppositus; entgegengestellt]. Homlockal szemben szöckő avagy elől járo sereg (Com: Jan. 148).

szöcktön-szöckik: [alins post alium profugit; nach einander ausreissen]. Mynd zekten zeknek, gyakorta jönniek emberink (LerT. I.185).

vissza-szöckik: resulto, resilio C. MA. zurückspringen PPB.

visszaszöckés: [τὸ refugere; das zurückbleiben]. Általjövétel egy katoná vissza-szöckéséből megtudhatták (Berces: Lev. 634).

Szöckdecésöl: persulto C. salto, subsalto MA. [hülpfen]. A bárány szöckétsel, játszik: *agnus lascivit PPBl. Eszt meg egytéce a madarac közzül, a mely negy labon iúr és hosszú szára vagyon, melyen szöckétselnek (Helt: Bibl. I.Cc3). Igen szöckdecésölnek és ugrálnak, hogy egymásra hullnak (RMK. V.85). Szöckdeczel mint az szarus (Born: Préd. 66). Ott addig szöckdeczel, hogy ezac mulatsagbanis kettő szegi a szarat (Sib: VigK. Dk). Ha nem szöcköl az idő, elugranac, szöckdeczölne az békác (MA: Seult. 753). Miképpen a kigyo farka el-met-zetvén, ugrik ide-tova nyugttát nem lelhetvén, úgy szöckdeczel ez is fel a-lal vettetvén (GyöngyD: Char. 624). Addig szöckétsel a bolha, hogy vagy vízbe esik vagy tüzbe (SzD: MVir. 127).

el-szöckdecésöl: [aufugio; entlaufen]. Elszöckdecésöltek két hét alatt az böcsülletes nemes vármegyék zsoldos és zsoldatlan tagjai (Berces: Lev. 477).

föl-szöckdecésöl: subsulto C. [hinaufspringen]. A föld alatt lévő nedves erekből kibuzgó kút-fejek fel-szöckétselnek (Com: Jan. 12).

Szöckdecésöldögel: saltio MA. PPBl. oft springen, hülpfen PPB.

Szöckdecésölés: saltitatio MA. [das hin und her springen]. Vgy kezdetik el egy vallásbol a másban való szöckdeczéselés, a kis külfömbeségekből gyakrum magiok következnek (Bal: CsIsk. 317). A hegyeken és halmokon való szöckdeczéselés a gyorsaság és örömmel való jövetel (DKal: Ker. 144). Szöckdeczéseléssel gyakorlyic magokat (Com: Jan. 209).

Szökdel: [pererro, titubo; hin und her schweifen, straucheln].
zfy Marianak ev maga viselese nem vala tetoua zegdelev
rnC. 53).

Szökdőš, szökdőš-ik: **1**) [salio; springen]. Az őrdőgők
ottan mind a tengörbe zögdőšene (NádC. 125). Kezdenek
fázokak eg masra zökdőšny (SándC. 25). Az várban sidok
reitezenek, amyekezsekben o kutban ők szökdőšsenek (Cseng.
24). Szegdőšneec vala fokról az árokban (Görös: Máty. 19).
disznoknak egész niaia szökdőšek (Fél: Bibl. I.12). Az ten-
be szökdőšneec (MA: Bibl. IV.135). **2**) salto C. saltito MA.
ezen. hüpfen). Zökdőšő Hérodiasnac laia az ebéllő haz
epét (MünchC. 40b). Némely hajdu tánczot fegyverrel szök-
e (Zrinyi: ASyr. 77).

Be-szökdőš: [insilio; hineinspringen]. Benn az rómaiakban
an veszének, tűz miatt is sokan égettettek, ő kutakban
an beszökdőšének (RMK. VI 171).

Föl-szökdőš: [subsilio, assulto; aufspringen]. Mind niaian
zökdőšnen az aztaltol vtanna futanak, de sehol meg nem
vetek (DebrC. 163). Halwan ez dolgoth, fel zekdeseenek
nd, meñyen walanak (ÉrsC. 110).

Ri-szökdőš: [exilio, profungo; ausspringen]. Az buffoc,
ki zögdőštec vala az azzonnac zaiabol (GuaryC. 47).

Él-szökdőš: adsulto MA. aufspringen, an etwas springen
B.

Szökdőšés: saltatus C. saltatio Kr. [das hüpfen]. Az eb
ew urat megh esmeri vala es nagy zeokdeochessel keseri
a (Pont. 39b). Senki a tántzot tsak zökdőšésért nem szereti,
nem a kézfogások és szorítások, ölelések és tapogatások tet-
nek (PázmPréd. 1132).

Szökdőšő: **1**) chironomus C. **2**) [reptile; kriecher]. Dieze-
lzt mennék es földék, tenger es minden zökdőšők ő ben-
ki (AporC. 21).

Szökdőz

Alá-szökdőz: [desilio; hinabspringen]. Őt ezeken őltéc meg
zokat valami nagy mély völgyre zökdőzvén alá (Zvon: Post.
57).

Szökell-ik (főlszökellek ÉrdyC. 299b. MA): **1**) [salio;
ingen]. Idestova szökvlóm: dissilio C. A zentők közzwl ki
test teth testen, kih a yeg verőmbe zöküllőt (DebrC. 184).
nyen zyweeben az Jesus, onnan zöküllyeek zayaban (ÉrdyC.
). A vízbe szekelnek (Helt: VigK. 27b). Az király ezen ne-
kezék, hogy az kevély vitéz lásd melyet szöküllék (RMK.
55). Inmaga es az thoba zekelyk (LevT. I.330). Nem arra
lett volna zöküllened (Bal: CsIsk. 148). A szerentse póltzára
küllik es szerelemre verdődik a házasságára való ürügykö-
nélkiil (SzD: MVir. 392). **2**) subsulto, salto MA. [hüpfen,
zen]. Exultabunt sancti in gloria, magyarul: ün küwfülők zök-
nek (SándC. 12). Már zöküllni láttassék az őrmnek miatta
ad: Evang. 313b). Mintha zöküllenek, magát mutogatja
aly: VÉ. II.237).

Alá-szökellik: [se deorsum mittere; herabspringen]. My-
ron egy magas toromba fel menne es onnath alá zökellek,
ez mondatyk ystent keeserthény (ÉrsC. 5). Szekelly el alá
elt: ÚT. A6). Mihellyt a ketskec meg látác a farkast, alá
szekelének a kementzéről (Helt: Mes. 303). Monda a leánnac:
gd a kundt és szekellyel alla a lórl (Helt: Krón. 39).

Által-szökellik: transulo MA. hinüberspringen PPB. Az
ael fiainak hazakon által zöküllőt Egyptusba (Szar: Cath.

Be-szökellik: insilio C. MA. [hineinspringen]. Az erdeg
y zegyentelenevl be zekellek zent Justina azzonnac agya-

ban (ComC. 361b). Be zökölléc a tengerbe (Helt. ÚT. f3).
Beszöckeléc a vízbe (Helt: Mes. 15). A póroc beszöckelűen a
vízbe verni kezdée a farkast (284). Hunyadi be szöckeléc a
czászárnac egyic haióba, eszt látúan a tőb keresztényenc vtánna
szekelének (Helt: Krón. 105b). Aetuanak tūzes házagságiban
szökölléc bé (Lép: PTük. I.27). Mind ruhástol az folyo vízbe
szöküllött (395).

bele-szökellik: insilio PPB. [hineinspringen]. Az vtan
oztan őmagais bele zökülléc (Szék: Krón. 35b).

el-szökellik: absilio C. desilio MA. entspringen PPB.

elől-szökellik: praesilio MA. hervorspringen PPB.

Föl-szökellik: prosilio, subsilio MA. aufspringen, in die
höhe springen PPB. Az kegyetlen kyral azt halwan föl zököl-
leek (ÉrdyC. 299b). Az nyawalyas ember föl zökölleek agya-
bol es nagy ywölttest kezdé teenny (633b). Az kyraly agyabol
fel zökellek (ÉrsC. 453b). Az frater agyabol fel zewkölleek
(522b). A széköl-is föl zököllvén kiáltanac vala (Prág: Serk.
606).

Ki-szökellik: prosilio, exsilio MA. [entspringen]. Vagao ki
zökülléc annéphéz (BécsiC. 42). Egh ondoc buffo zökelléc vala
ki az azzonac zaiabol (GuaryC. 41). A tūrt torkabol ky vonak,
ime az tőr oly mynth el bagiatatot volna, ky zökölleek (VirgC.
104). Eo kezeyuel tartonak, vononak kezebevl ky zewkellek es
el fta (DomC. 232). Dan oroszlandkyőde, kiszökelléc Basanbol
(Helt: Bibl. I.ddd. Kár: Bibl. I.191). Fel hágoe a valódra,
onég a fejdre es arról annac utánna ki szekelének (Helt:
Mes. 372). A kovács a meglágyittatot vasat az űlő vason veri,
az honnan a vas szikrác ki-szökelleneec (Com: Jan. 104).

el-kiszökellik: ∞ Aranyas szekérből el-kiszöküllék, egy
jó fű lovára ottan felesék (RMK. IV.96).

Iő-szökellik: desilio C. MedLat. 172. [herabspringen]. Le
zökölleek Iowa hatarol (ÉrdyC. 510). Garai Miklós lováról le-
szekellék, a szekér mellett viadalt tart vala, asszonyokat ő ol-
talmazza vala (RMK. III.327). Le dőtte az Ikaczozt a loról es
le szekelnén fejét véué (Helt: Krón. 76).

rőa-szökellik: [adsilio, insilio; aufspringen, an etwas springen].
Az oroszlán megismeré a pásztort es reia szöckelűen
nyalogatni kezdé (Helt: Mes. 109).

szembe-szökellik: [prosilio; entgegenlaufen]. Vele vak-
merő-képpen szemben ne szökellyél (KBodor: Hősz. 57).

Szököldöz-ik, zököldöz-ik: assulto C. saltito Kr. Szök-
öldözve: assultim C.

Szököldöző: saltator MA. springer, tüzzer PPB.

Szökellés: saltus, saltatio MA. das tanzen, springen PPB.
Mynemew zököllesőket teen ez wylaglnak meg valthasagaert
(ÉrdyC. 380. CsomaC. 4). Látnál akkor veszedelmes szököllést
(Bes: HÉnek. B2). A kegyetlen Herodes az ő szemtelen lngá-
nak zökölléséért esze felejtettül kelleténél nagyobb ígérzet
tévén (GKAt: Váts. II.303).

Szökellő: **1**) saltans MA. [saliens; springen]. Gyertyára
szökellő lövöldékek (Com: Jan. 51). **2**) [saltus; sprung]. A bor-
nak fűsti-miatt oly töredelmes szűvel nem lehetnek, a-miüeműt
kivánna az életnek ntóló szököllője (Pázm: Préd 227). **3**) sal-
tus, salebra MA. [declivitas; abhang]. Olly meredeken vagyon,
mellynek veszedelmes léssen a szököllője (Fal: NU. 276). A
próba-kőnek veszedelmes szököllőjére tétetődni (SzD: MVir.
343).

Szökés (szökvés? RákF: Lev. I.626): **1**) saltus, saltatio, sal-
tatus MA. sprung, tanz PPB. Ideje vagyon az zökémec: tempus
est saltando (MA: Bibl. I.577). Vagyon űdeje a sirásnak,

féleje a nevetésnek és a szökésnek, tántolósnak is (GKat: Vált. I.1050). **2)** [transfugium; flucht, desertion]. Az más fél közzé való szökéssel s meuetellel fenyegetőzik (RákGy: Lev. 256). Fogy is az ellenség mind fegyver, dögihal és szökés által napoként (258). A regimentet mind a szökvéstül megtartoztatom (RákF: Lev. I.626). Semmi hírem egyéb az panasznál és katona szökésnél (Berces: Lev. 467).

ér-szökés: pulsus Kr. [aderschlag]. A himlőt eleve meg jelenti a lágy, lükkögő, gyors, egyenetlen érszökések (ACser: Enc. 194). Pulsus vagy érszökés az emberben, melyről az értelmesek a léleknek jó és rossz állapotját ki veszik (Fal: UE. 478).

mérges-szökés: draunculus PPBl. [mitfresser in der haut]

mirigy-szökés: bubo; pestheule PPB.

Szökevény (szökevény? Fal: NA. 217): fugitivus, profugus, herifuga, transfuga, desertor SI. [überläufer]. Ugyan dögít látynak a szökevényeknek és sok gyalog sok lovas, ha mingyárt rajta veszt-is, nem sokat törődik véle (Fal: NA. 217). Fegyvert ne nyújs azoknak, kik szeretetről szeretetre vándorlók, pártoló szökevények, mert elvégre dühösködnek (Fal: UE. 476). Példázott, nyájaskodott a két hertzei szökevény (Fal: TÉ. 699).

Szökő: **1)** saltator MA. tänzer, springer PPB. Láttjátok-é, mely jó szökő, kész ő akar mely nagyot-is ugrani (Matkó: BCsák. 37). **2)** fugitivus, transfuga MA. flüchtling PPB.

bokor-szökő: [fugitivus; flüchtling]. Az ő asztal felett való tréfi bekorszökő, hitván, kajtor esősélek szájában való tréfik (EszM: Lev. 30).

hágó-szökő. Jöszte csak hágó-szökő kankó, bizeny úgy itüm az apácamaró fogadat, hogy kiesik onnan (RMK. V.226).

Szökőd-ik: [salio; bespringen]. Mikor immár akarod, hogy a ménes-ló szökődgyék, akkor... (Csch: OrvK. 6).

Szökődő: [fugitivus, transfuga; überläufer]. Constantinus császár, midőn azoknak el-futásokat meg értette, oda rugazkodván az szökődőket kérte, hogy maradnának (Konst. 15b)

Szökődöz-ik: dissulto C.

Szökött: fugitivus, fuga elapsus Kr. [flüchtling]. Jól felkerested az otthon maradtakat, haza szökteket (RákGy: Lev. 153). Szökött katona: ausreisser (KirBesz. 147).

Szöktet: facio ut saliat, saltet, prosiliat, profugiat SI. [entlaufen lassen]. A vízbe szektetic vala a törőkeket (Helt: Krón. 106). Jáczattatták, szöktették és minden csufissággal bolondoskodtatták előttöc (Megy: 6Jaj. III.15).

által-szöktet: **1)** [transilire facio; überspringen lassen]. Által szektetuén egy árkon meg vtté a ló az innát és el sán-tula belé (Helt: Mes. 119). **2)** [trajicere euro; hinüberbringen lassen]. Megirtam, külön-külön passuson az immens statiójokra inkább szöktesse által az roszzát (Berces: Lev. 349). Az lovas hadakban elhoztam, általszöktettem az Vágon, úgy gyalogot is (590).

el-szöktet: facio ut profugiat Kr. [entlaufen lassen]. Ez az Nagy Gergelyerth sem kezés nem wolth, sem el nem zeoktette es nem enyegette (RMNy. III.66). Az zgyethyek lesben voltak, mykorth az jobagyoth el zektetyk wala (LevT. I.11). El-szökteti, fizi nyugalmanat (SzD: MVir. 31).

szembe-szöktet: oppono, contrapono Kr. [entgegenstellen]. Orta-e az, mely egy hit-szegő harátot szembe mér szöktetni a fisza-életi sz. Ágostonnal, Basiliussal (Pázm²: Kal. 405).

[Szökt-]

szeme-szöktében: [in os; ins gesicht]. Nyargaltatja szemek szöktében alá s fel (Megy: 3Jaj. II.25b). Szeme szöktében, minden tartis nélkül igen el-mongya a nem-ügy vagyont (SzD: MVir. 224).

[Szöktető]

apáca-szöktető: [menialem ad fugam inducens; nonnenentführer]. A régi szentek Kristus házassága rontóinak nevezték az apázták szöktetőit (Pázm²: Kal. 395).

Szökvész: [fugitivus; flüchtling]. Mint szökuészec a heazaton ala rekesztuén fekesznc vala: inclusi sub tectis fugitivi perpetuae providentiae jacuerunt (JésusSir. R6).

SZÖKE: snbalbus SI [grau]. Zeweke purpvan zokuya (RMNy. II.34b). Hagioek Geornek ket tulkot, az szeke tarciat és az retet (302). Igy tisztulék az mint lelete az szöke márkától (Kem: Élet. 53).

Szökés: [subalbidus; graulich]. Hagioek wilat kettőt, egik aramos, az másik feier, zekes (RMNy. II.67).

Szöktül: subalbus fio Kr. [grau werden].

még-szöktül: ∞ Ha kedig láttya a pap, hogy a varnac szine ninchen alá a töb bőrnél, a ször sem szöktült meg, hét napig rekeszszobe (Helt: Bibl. LDDd.3).

SZÖLLŐ (zele ÉrdyC. 130b. KesztliC. 202): **1)** uva C. MA. weinbeere, weintraube PPB. Ewuek zewlew beteguel (EhrC. 91. 92). Ném zödnée fúissokról zölöket avág korokrol figeket (MünchC. 26). Eg zölö tñ neveködöt es ez zölöt terömte (GuaryC. 17). Nem yrom en zelönek zyryaban (JordC. 440). Vetemenyek es zewlevk jgeen meg tevrettek volna (DomC. 205). Hagi ha beven termöth szölöd pinterkednie kelle, szancb, ves 1572 (KBécs. C5). Az zölö igen meg raggyált, makk is kevés leszen (RákGy: Lev. 203). **2)** [vitis, palmes; weirebel]. A szölöt el-fedni, az öltö-ágakat földbe tenni: *lumare taleas PPBl. A zölök gerezdöth terömtenek (DebrC. 56). Wramnak sem leheteth job borw zölöye minth az (LevT. I.218). **3)** vinea C. MA. [weingarten]. Vewue ewtett egy nemy zewlewbe (EhrC. 92). Mógöröm ő zölöiet: corrumpam vineam eius (BécsiC. 180). Mönüetéc az en zölömbe (MünchC. 51). V zölöieket kf essel meg fele (DöbrC. 148). El hagyuan mayor hazayt, zewleyt, zanto földeket (CornC. 249b. JordC. 57b). Az zeleen ertetyk anya zent egyház (ÉrdyC. 130b). Amazok azt alytak, hogy walamy kynchet asot volna el az zewlewbe (Pesti: Fab. 73). Kouaz Imreb hossa nyullhasson a bakony bezs szölönek a felehez (RMNy. II.206). Ket hegien wadnak pwrta zölök (LevT. I.292). Hárem falu kapálja a diósgyöri szöllöt is (Gér: KárCs. III.487).

agg-szöllő: vinea calvata MA.

álló-szöllő: venuncula MA. uva conservabilis Kr. trauben, die sich lange halten PPB.

apró-szöllő: uvae Corinthiacae; wellisehe rosinen PPB. Mikor immár megvágod, szép apró szölöt is vess reá (Radv: Szak. 35). Vágj alnát, apró szölöt is hányj reá, szekfüvezd meg (109).

aprószöllőz: [avis Corinthiacis consteruo; mit rosineu bestreuen]. Az székít nád mezöld, sáfrányold, borsold, sózd, apró szölözd, mint ide fel megmondám (Radv: Szak. 214).

asszú-szöllő: astaphis C. uva passa MA. gedürnte trauben PPB. Mikor ferüu az nazaréusságra kötelezi magát, semmi szölöböl ezínált által ne igyéc, uy szölöt se egyéc se pedig asszú szölöt (MA: Bibl. I.123b). Asszú szölö lépnek vagyon ártalommal (Fely: SchSal. 14). Kegyelmed azon asszúszölö-borából, a melyiket jobbnak itéli lenni, egy palaczkkal küldjön

T.² III.193). Reménségünk felett sok asszúszőlő lévén kevés borunk ingrediál, bezzeg, ha időnk volna reá, volna monduk az asszúszőlő-bor csináltatásban (397).

ajor-szőllő: lageos C.

akator-szőllő: uva helvola MA. bleichrote trauben, farbig trauben PPB.

oros-szőllő: vitis vinifera; weinrebe Fuchs: Stürp II. 47.

prostyan-szőllő: corymbi C.

prus-szőllő: [uva Cypria; cyprische trauben]. Cyprus főnek ki satult gerezde (Ágost: Zar. 393).

rszőllő: solanum mortale Mel: Herb. 85. solatrum, solahortense; judenkirschen PPB. Eb szőlő, boldog asszony sabina Major: Sztót. 417. Végy cipkénc rósa bimboiát, zonya főnc a bugyoiát és eb szőlőt, ezeket törd őszue és évében az popiomat főzd meg erőssen (Mel: Herb. 11). Eb vagyon öt fele is; az ötödik fele solanum mortale, halálosoldító eb szőlő (85). Szop zőlő, kit eb zőlőnek hiynak nek: HasznK. 18b). Az naptamadatruul hozot eb szőlőt vala állat meg ezy, meghal (BeytheA: FivK. 109b). Ha vizét t az kerti eb szőlőnek, belső, kilső dagadast gyógyit (110).

őzmondások]. Eb szőlő sem terem kertedben, mégis bort gatsz: servus cum sis, comam geris (Deesi: Adag. 157).

anivaló-szőllő: uva cibaria, escaria; essbare trauben

dei-szőllő: vitis silvestris Beythe: Nom. 8.

hér-szőllő: uva argitis, spinaria; griechische trauben PPB.

kele-szőllő: vitis idea Beythe: Nom. 8. uva nigra; arze trauben PPB.

ad-feketeszőllő: uva lavinia Nom.² 93.

dor-szőllő. A fodor szőlő igen ágas bogas, sok hegyes sei vannak, levelei olyanok mint a földi borostyáné (ACsere: 236).

érőszőlő: botrus MAL.

ersely-szőllő: uva dactylina MA. fingersdickbeerige trauben PPB.

óhér-szőllő: uva praecoqua, praeciae, praeciana Nom.²

alló-szőllő: uva caduca MA. uva semicaduca; halbabnde trauben PPB.

eskecsésű-szőllő: bumamma, bumastos C. geisttuten ben PPB.

eskeszémű-szőllő: bumastos Nom. 80b.

ővér-szőllő: spionia; weintrauben mit grossen beeren

gyború-szőllő: uva inerticula Nom.² 93.

ány-szőllő: uva virginis; jungfertrauben PPB.

agas-szőllő: arcella *vitium PPBL.

agasontermétt-szőllő: uva pergulana MA. an der somlaube gewachsene trauben PPB.

alosa-szőllő: uva Malvatica MA. zibeben, welsche trauben PPB. Az molosza szőlő leuében ha meg iszod, mérget gyógyit : Herb. 31). Ebben az palánkban rakhatsz apró rétest, osa szőlőt is (Radv: Szak. 96. 102). Malosa szőlő egy oka : Mlrok VIII.223). Küldöttünk fügét, malosa szőlőt (MonTME. 7). Egy oka riskása, egy oka malosza szőlő s füge (TörtT². 3).

metszett-szőllő: sarpa C.

muskotály-szőllő: muscatula, uva passa, apiana uva MA. muskateller trauben PPB.

nagyszémű-szőllő: uva spionia MA. grossbeerige trauben PPB.

nehezenépülő-szőllő: *morosa vitis PPB.

nyel-szőllő: botrus, racemus MA. kamm, trapp an der weintraube PPA.

ostály-szőllő: lageos, uva leporaria C.

palánt-szőllő, plántált-szőllő: novellatum C. vinea novella MA. [frisch gepflanzter weingarten]. Matyas dyak ellenti az palant szőlőt, a mellyet a szolgálja ell adott wolt Bana Andrásnak (RMNy. II.205). October 16. fogattam az palánt szőlőmhöz (Kár: Élet. II.64).

parlag-szőllő: vinea sterilis, viduata MA.

romonya-szőllő: uva praecox MA. uva praecoqua, praecia, praecociana; zeitige trauben PPB.

rózsaszémű-szőllő: uva helvola MA. rosenfarbige trauben PPB.

savanyú-szőllő: uva acida, caduca Nom. 93.

sokmagú-szőllő: acinosus Major: Sztót. 10.

szép-szőllő: solanum hortense Beythe: Nom. 8.

tengéri-szőllő: astaphis C. MA. PPBL. uva passa Pestü: Nom. I.39. ribisel, meertraublein PPB. Apro tengőri zőlő: ribes vulgaris, minor marina uva Beythe: Nom. 7. Szent János fája, tengeri szőlő: ribes PPBL. Vedl az mondólnak az fél részét, megnádmézeln, rósa vizet és tengeri szőlőt hozzá tevén (Radv: Szak. 81. 163. 167. 174). Sophoclesnek, Anacreonnak csak az tengeri szőlő akada torkokon s megh fulanak tőlő (Lép: FTük. 31). A tengeri szőlők tágétnak, lágyéttyc a hasát (Com: Jan. 25). Tégy be borsot, gyömbért, apró tengeri szőlőt és töltsd meg a malacot (TörtT². I.575). Theofilactus lovait nem tsak szénával, hanem jó borral, tengeri szőlővel, malosa szőlővel, figével táplálta (Misk: VKert. 104). Jó a tengeri szőlő és fái-sóska liktarium is (PP: PaxC. 291).

termő-szőllő: [vitis; weinstock]. Ket hasonlatossaggal níl-uaban való ismeretre hozza, az első hozza az törme szőlőről, az masikot az olai farol (Szék: Zsolt. 240. MA: Bibl. I.542).

tő-szőllő: vitis vinifera Beythe: Nom. 8. [weinrebe]. The feleséged legen the hazadba olyan mynth termew thw zelw (KulesC. 331b).

vad-szőllő: labrusca C. corymbus Nom. 39. wilde traube KirBesz. 154. Ez vad szőlőnc vize, levele hasat meg állat és minden varat gyógyit (Mel: Herb. 6b). A vad szőlő keserű, fojtós gyümölcs (Com: Jan. 61).

[Közmondások]. Az atyác őttéc meg az vad szőlőt és az fiaknac fogoc vásic meg belé (Kár: Bibl. II.123b).

zséndült-szőllő: [uva praecox; frühreife trauben]. Zsendült szőlőt hoztak Váradról (ErdTörtAd. IV.34).

Szőllőcske: [vinea parvula; kleiner weingarten]. Kötelezem magamat ő kemeket minden háborgatók ellen megóalmazni, ő kemek hasonlóképen engem a megnevezett szőlőcskék szabados birásában (LevT. II.385). Az aprólék Zombornak valami szőlőcskét restitálta Nagyságod (Bercs: Lev. 318).

Szőllős: vites et uvas habens MA. was weinstöcke und trauben hat PPB. Villa Sceuleus 1217. VReg. Villa Zeulous (ZichyC. I.87). Possess. Zulus (II.190). Villico de Zeuleusordo

(H.332). Az ellenség ímet keozol Zeoleos warasaban (LevT. I.277).

[Szőlőz]

mög-szőlőz: [avis consterno; mit trauben bestreuen]. Mikor feladod, megnádmézeld, szőlőzöl (Radv: Szak. 180). Még ha lehet, megmondolázza, szőlőzöze (212).

SZÖMÖLCSŐ (*somolcs* PPB *szömölcső* Major: Szót. 189. Adami *szömölcső* C. *szömölcső* C. *szomolts* vesztő PPB. *szömölcső* Váli: OrvSz. 16. *szömölcső* Fal: Vers. 881. *szömölcső* Com: Jan. 51. *szömölcső* Pázm: Kal. 116); *verruca*, *acrochordou* C. warze PPB. Napra néző fű, *szömölts* vesztő fű: *verrucaria*; *szömöltsőnek* néme, vak-tetű, hangya boly: *myrmecia* PPB. A baraszok enyűt etzetben oluazd meg, varat olth, szömölzet gyógyit (Mel: Herb. 4). Szömölcsőnek, sonkolynak és fogyatkozásnak nevezik az régiekben, az mit mi beunünk bálványozásnak mondanak lenni (Pázm: Kal. 146). A szömölcső, golyva meg-rutét: *verruca*, *struma deformans* (Com: Jan. 54). Ha lovadon szömöltső avagy egyéb nővés vagon (Cseh: OrvK. 48). Ha fű-fának lapját ecetben meg-főzöd, a testeden lévő szömöltsőt el-űzöd (Felv: SebSal. 31). Egy agg lant van Gyöngyös táján, rút szömölcsők ül pofáján (Fal: Vers. 881). A kapornya-fának levele golyvát, szömöltsőket el-rout (Váli OrvSz. 16).

eves-szömölcső: *chalaza* C.

Szömölcsőcsöke: *verruca*; *wärzlein* PPB. A kőszvény a lábokban, melyet az apró szömölcsőcsökek is hideg megvétel-től való csomóc nyavalygatnae, láb kőszvényec mondatic (Com: Jan. 58).

Szömölcsős: *verrucosus* C. MA. warzig, voll warzen PPB. Isten tilalmazza, hogy díztelen ajándékot ne adgyunk néki, bénnát, erőtlent, rühést, szömöltsőt ne vigyünk az ő áldozatjára (Pázm: Préd. 335).

SZÖMÖR [P]: [tristitia; tranrigkeit]. Minden szömör nekül való élet, fájdalom nekül (Pécsi: Ágost. 33).

SZÖMÖRCSÖK: *species fungi* MA. PPB. Zömörchök: *fungus dactylites*, quem germani *maurach* appellat Beythe: Nom. 5. Tyúk szömörchökkel. Az szömörchöket így csináljad (Radv: Szak. 87. 36. 88. 168. 223). Zömörchök borjú lusból, kappanból (TörtT. 2 IV.570).

SZÖMÖRKE: *pinus*; *fichtenbaum* Mel: Herb. 18. A szömörkének bugái és diói melegítő, szaraztató, az vízkorsagosoknak igen hasznal (Mel: Herb. 18).

SZÖMÖRKÖZÉS: [verruca; warze]. Szép vagy én hugom, én szeretém és semmi macula vagy ki-vettendő szömörközés nimesen te-benned (Csúzi: Síp. 282b).

SZŐR (*szőr* Helt: Mes. 402): *pilus* C. MA. Com: Vest. 141. haar PPB. Szőrből szőtt guba: *cilicinus* PPB. Vón Daniel zurtót és zőrt és égberőz (HécsiC. 175b). Eltelenség lezen az zőrből kötött ruhakban (VirgC. 149). Kybe mynd földjbestyeeknek ees mynd zőrknek zuma vagon (WinkC. 292). Sem kezét sem ruhayanak zovret sem egete meg (MárgL. 24). Latangyaak az poklossagot hű testeen es el változot zint awagy zörth (JordC. 97). Ismet a szöméldecnek ha hosszú és soe szőrű lelend, szorgalmatost és nagy gondolatu embert jelent (Cis. N3). Oth megh esmertek az wram johagy owkreyth zewren mynd (LevT. I.335b). A szőr feregnek ellene vagon, melyet vizes tetőnek is hínak (Frank: HlászK. 15b). Mikor az borjú lábának szőri elmegyén, vedd ki az tüztől (Radv: Szak. 10). Nem kedvelli az orosz lány haragos serényét, sem a medvék gubás szőreit (Land: ÚjSzig. I.161).

[Szólások]. Nem mind szőri mentébe simogatják itt némelyek az Ngod tekintet (TörtT. 2 I.91). Szőre mentére:

pilis secundis PPB. Szőre visszájára: *pilis adversis* PPB. Az jozzagot tartozik szőrin (in specie) vissza adni (Ver. Verb. 137). Az őrdögnek is kell ugyan ezeknek lántodás nélkül gyertyát gyujtani, de meg esmervén kit kit szőrin úgy lúszek nekik (RákGy: Lov. 230). Szőren előmutatja verbotenus in specie ostendit, suis coloribus depingit MA. Csép villa, ásó, kapu, ha kit ezekért törvényre idész, léssen bajja míg szőrin számodra elő tudgya rakogatni (Matkó BCsák. 122b). Tegeen collatit a két-fél-között a képköne dögábul, szőrin azon módon tapasztallja a praxi (Pös: Igazs. II.662). Ló, kinek szőrin ülnek: *equus desultorius* Szükszi. Szőrérdem írja: *suis coloribus describit* MA. Testi Antikrisztius ki légyen jól tudják, szent Pál és Dánie szőrérdem ígírják (RMK. II.108). Szőrdűl már ismérnek az igazságnak fia (Fal: BE. 585). Sem szőrdűl sem nevérdől eddig nem ismerte (SzD: MVir. 317). Tellyes könyv telnél belőle, ha mind ezekről szőri szerént szóllanánk (Pös Igazs. II.666).

[Közmondások]. Meg ismerik agebet szőriről (Decsi: Adag. 208. 60). Csak szőrit veti el a farkas, nem természetit (194).

egy-szörű: [ejusdem speciei; von gleicher form]. Egy szőrt formájú lovak: *equi gemelli* PPB.

kecske-szőr: [pili caprini; geishaar]. Kecse szőr, szőruba: *cilicium* PPI. Az külső sátor építésére valami kevés kecske szőrt vihet még fel kisebbik fiam is (Nyr. XIV.463).

külömb-szörű: [diversi generis; verschiedenartig]. Am külömb szörű, szép mint egy szívárvány, vad tigris társához mint egytígyll bárány (Zrínyi II.104).

lábtartóztató-szőr: [tendicula; vogelgarn]. A madarás a madarakat kalitkában rekeszti, ha mely a nyugtól megtartóztatott magát ki-szabadítja, el-repül, hanem ha magát ismét láb tartóztó szőrökben akasztja (Com: Jan. 81).

lő-szőr: *seta equina* Kr. [rosshaar]. A kötel volt az lona zőrből eznalva (ÉrsC. 134). Főkött, fekete lőszőre csinál az is szakadozott (TörtT. 2 IV.142).

nyúl-szőr: **lana leporina* PPB.

nyúl-szörűség: [color subalbus; graue farbe]. A ló matkának szőri külömb külömb színű, mindazáltal a szürke ség avagy nyúl-szörűség az ő természetéhez legillendőbb (Misk VKert. 165).

orlikbanvaló-szőr: *vibrissae* MAL

ritka-szörű: *rariplis* C.

szēm-szőr: *palpebrae* Com: Jan. 47. *cilium* Kr. [auger wimper]. Zőme feue wala fekethe, zőme zőri es fekethe (TibC. 105). Kárát néha az úr eszébe vesi, hamar esal, bírada esikdebe ejti, mert szőme szőrében szoktak szaggatni (RMK II.316). A szemet a szem-szőrök pillogatva nedvesít (Com Jan. 47).

[Szólások]. Meg-szedi szemed szőrit, jógre visz (SzD: MVi. 348).

teve-szőr: *pili camelorum* Kr: [kameelhaar]. Janus valual ruhat teüenee zőrből (MünchC. 18). Teüenek zevreben ev tevezet ember (CornC. 202b). Janusnak ötezetty vala teüeknek zőrből es kődmenes zorozytoja hű eha kördöl (JordC. 361). Az Janusnak öltözetty vala teü szőrből, az ő etke pedig val val rákok és erdei méz (Fél: Bibl. 3). Ez a teve szőr kögyapui esemény volt légyen (MA: SB. 226). Teve szőrből val matéria: *camelot* (Kirbesz. 140).

törlő-szőr: [peniculus; büste]. A test törlő szőrrel dörgötetic (Com: Jan. 114).

Szoretlen: depilis MA. impuber Com: Jan. 44. ohne haar [nielt mamibar]. Szakállatlan, szoretlen, ruhátlan : investis, ois PPB. A szoretlenec midőn szörösödni kezdenec, vétkesengő szavokat megváltoztattya és rikácsolnac (Com: 14).

Szörös: pilosus C. MA. haarig PPB. Szörös boeczor: car-; szörös fű, egér fűl: pilosella; szörös hernyú: scolopendra Szörös baratzk: Persicum lanuginosum PPB. Szörös-herpap-matskája: scolopendra; szörös pap-matska féreg: onis-PB. Guba, gubás köntös, mind kívül belől szörös, gyampihimallon Major: Szót. 34. Esaw luattatott zörösneec C. 233b). Teste szöres és boytos vala (Helt: Krón. 45b). onestől fogua szöres mint egy szöres bőr (Helt: Bibl 114). ne a balha és a szöres farmentringbe buiéc és ott halgata Mes. 213). Eb nyela, hasonlo az uty fjuhöz, tsak hogy az leuele (BeytheA: FivK. 120). Esan szörös, én pedig vagyok (MA: Bibl. 124). Mint két haragos libiai oroszlan, lyák körmököt egymás szörös hátán (Zrínyi I.132). Illyés a felől azt írja a historia író, hogy szörös ember volt és öntöst viselt (Misk: VKert. 47). Kálmány szörös, sánta és ember vala (Liszny: Krón. 292).

Szöröske: [pilosella; mausöhrlein]. A szörös fű négy fele; nadiknac szörös a leülekei, feyér, két a virága, ennek ke a neve (Mel: Herb 79). A varfű vagyon négy fele is, aprokat szöröszkénec, szöske fűneec huaac (154).

Szörösít]

g-szörösít: [crinio; behaaren]. Ha az föld fűsti lenet ival özue főzöd, meg zörösyt (BeytheA: FivK. 117).

Szörösöd-ik: pilo MA. haarig werden PPB. A szoretlenec szörösödni kezdenec, szavokat megváltoztattya; a szörös kezdő leányoc penig minden hólnapokban aszszonyi szeuvedneec (Com: Jan. 44).

g-szörösödik: pilo C. PPB.

Szörösség: pilositas Kr. [haarigkei]. Jákób az ő kezét, a gödölye-börrel bé-fedé, hogy a bátyya szörösségéhez ó lenne (Pázm: Préd. 553).

ÖRÖBL]

szöröböl: obsorbeo C. [schlürfen].

SZÖRNYÜ (zerna NémGl. 155. zernuo EhrC. 146. zernyü C. 45. meg-zyrnyedett EhrC. 2b. zörnyü BécsiC. 122): **1)** trux, truculentus, atrox, dirus, immanus, terrificus MA. trax, abscheulich PPB. Szörnyü gyilkosság: infanda caedes. Illy zewrnyow dologra zent Ferenc es ew tarsy ky yew- (EhrC. 54. 146). Ő nézésés zörnyü nala (BécsiC. 122). Zörnyü alalh zenuede (VirgC. 28b). Az ov zynryew ne jtyl, ha nagy zernyew (DomC. 196). Thwrsathes ees eebewl yaraa, v halallal megh bala (ÉrsC. 510b). Szernyü kegyetlenség, v baráznság azután támada (RMK. II.97). Erettem emberré szörnyü kint szennedtel (Born: Ének. 143b). Szörnyü rút okeredik mérges sáskákkal (Pázm: Préd. 6). De ha az a láttyák e szörnyeket, jól láttyák eok pedig, meg-bánod (GyöngyD: Cup. 622). Élünk az istennek szörnyü átka (Fal: NE 37). A király a földön mint a nap az égen ü méltósággal fényeskedik (64). **2)** [valde; sehr]. A fűzfa ü hamar nő (ÁCsere: Enc. 233). A tzekla szernyü hamar (9b).

Szörnyebb, szörnyübb: [atrocior; grösslicher]. Felfezitketh tolvayoc közze, hog az en halalom lattatnac zernüeb-nagysC. 35). O mynemew lataas lehetöt zörnyeb (ÉrdyC. 4). Az minemü bünben mast megitelte, azonban el nagy tegeed is esned, auagy sokual nagyobba es szörnyübbe s (Born: Préd. 429b).

Szörnyebben: [magis; mehr]. Az ebneél os az kigyónál szörnyebben kel gyűlölned (MNYil: Irt. 43). Szörnyebben gyakorolják addig, a míg ki-nem vénhednek belöle (Fal: NA. 159).

Szörnyebbik: [turpior; lässlicher]. Inkább szereted az szöbököt, hogy sem mint az szörniebbiket (DoesiG: Préd. 61).

[Szörnyed]

mög-szörnyed: [deformis fio; verunstaltet werden]. Mykoron sent Ferenc meglen vala ez vylagy ruhában, peniten-cyaert mendenestewl meg zyrnyedett es meg sargolott (deformis et squalidus), vgy hogy sokaktol balkatagnak aloytatnek (ÉhrC. 2).

Szörnyen: atrociter, tetre MA. [valde, nimis; grausam, grösslich, sehr, ungemein]. Latvan etvet jllyen zevrnyen meg ferteztetten (MargL. 26). Nag zevrnyen voreek (ÉrdyC. 526). Szörnyen szidogacz, átkosz és rágalmaz én magamat (Tel: Fel. 3). Az gonosz népec engem szörnyen nevetneec (MA: Bibl. V.17b). Most veszem Helleupach uram leveléi, szörnyen protestál (Beres: Lev. 423). Szörnyen vigyáz mindenütt az német (631). Mikor a következendő gonosz szörnyen öregbitjük és utóbb kisebb mértékben bocsátkozik reánk, kevesebb szegyént vallunk mellette (Fal: UE. 374).

Szörnyít (zörnyötöm SándC. 23): detestor, immanem ceu-seo, atrocem fingo MA. [verwünschen, verabscheuen]. En az en nyakamath megh nem zörnyötöm az az zörnyöwe nem főzöm (SándC. 23). Mint szörnyítik az atyafiak az római gyöde-közetnek tudományát, titkon nem lehetett (Pázm: Kal. 612). Ha a római ecclesia el hadta azt a hitet, mellyet ő-benne dicsért sz. Pál, és oly iszonyú bálványozásra jutot, mint az újítok szörnyítik, lehetetlen, hogy titkon volna ez a nagy változás (Pázm: LuthV. 312). A pápistaknak tévelygésöket szörnyít nagy ebatorával hát szinte akkor számlálod-elő (Veresim: Lev. 111). Az isten-é, ki annyira szörnyíti a bűnt, te-é, ki csak tréfának tartod (MHeg: Preb.² 176). A többi között azzal szörnyítik vallásukat, hogy az istent minden tyrannusnál kegyetlenebbé tsinállynk (Pós: Igazs. II.47). Az szegény tudatlan emberek szörnyítik, hogy annyimennyi ember veszett Persiába (ErdTörtAd. II.127). Méltán szörnyítik a háladatlan nevet (SzD: MVir. 317).

mög-szörnyít: [deformo; verunstalten]. Sokkal iszonivabb es midokabb az ördög, ki meg szörnyétheti az embert (Lép: P'ülk. I.234).

[Szörnyüd-ik]

mög-szörnyüdik: [deformis fio; verunstalten]. Az ygaz keresztynseeghnek regulaya meg zernyüdüti vala embery terem-töt leeleken (ÉrdyC. 568).

Szörnyüképpen: borrende, atrociter SI. [grösslich]. Szörnyüképpen megh kell büntetni (Ver: Verb. 74b). El veszenec szörnyü keppen (Born: Préd. 7).

Szörnyül: [horreo; fürchten]. Te megh zabadeybasra fel weendew embert, nem zernyewleed zyznek meheeth: non horruisti virginis uterum (FestC. 22. 243).

mög-szörnyül: [foedor; verunstaltet werden]. Mynden balos bynnel megh zernywl es el változik ewzyneben (ÉrdyC. 126).

Szörnyülköd-ik, szörnyüköd-ik: horreo, horresco Kr. [sich entsetzen]. Zörnyüködöm az eleuen halalon (NádC. 68). Mynden ember zewrnyülkedyg, kytöl az algyw lattatyc (ÉrsC. 509). Érzékenség-nélkül-való állatok is szánakodva szörnyüköd-tenek, hogy im a megfoghatatlanl látták meg-kötözve (Csúzi: Síp: 107). Kezdet nem annyira szörnyülködni a vétekek (SzD: MVir. 317).

el-szörnyűlködi: [perherreo; sich entrüsten]. Az sydok el zewrnylkedenek mynd rayta (ÉrsC. 97).

[Szörnyűköz-ik]

mög-szörnyűközik: [perherreo; sich entrüsten]. Attya kedig ezeben wewen emme vezedelmes bynt, mög zernyűkezen leanyat nyndenkeppen el hagya (PéldK. 75).

Szörnyűség: atrocitas, tetricitas, diritas, immanitas MA. grausamkeit PPB. Mene zörnyűség lezdn, az heloth zömetlen lattak őrdögne zörnyűséget (GuaryC. 2). Ez nagi zörnyűségre zent Ferenc es mind ő warisia ky hertelenkedenek (VirgC. 22b). Emlékőzyl kegős Jesus az retenetős zörnyűségőkről, kyket zewvedeel (CzechC. 12). Ez kywl valo zörnyűséggel semyt nem gondol wala (ÉrdyC. 371b). A világ úttjáról gyalázatos zörnyűségeket mond a szent irás (Pázm: Préd. 87).

Szörnyűségös: horribilis, terribilis, atrox Kr. [fürchterlich, grässlich]. Yowu zewrnewseg es naualas elseg (EhrC. 62b). Zernyűsegies kenok nya zagattal wala (PozsC. 3). Meg ostoroztatok ees kemenseges keresztifanak zernyűsegos halalara karhozhatok (ÉrsC. 104). Sok es zörnyűségos jelektül megoloztetik (Pázm: Préd. 5). Az mi eleink latták, hogy nem volna oly zörnyűségos nagy rút wétek, az mellyet az elfordult, fcslet emberek mög nem mernének cselekedni (MA: SB. 345).

SZÖRTYÖGET: [sorbeo; schlürfen]. A torkos, nyalakodó dösöl es szörtyögetve hörpöl (Com: Jan. 181).

SZÖSZ: pensum, stamen MA. [hanf, werg]. Egy gu'zaly kender, egy rokka len, szösz, mellyet a fonó a gu'zalyra vagy rokkára köt: pensum PPB. Ha közepőtte volna eg maroc haág len ődpő anag zöz (NagyszC. 75). Gyapat kereso es zözt es mwkalkodeek (ÉrdyC. 414b). Mikor a tű erősségete olyan leszen mint a szösz es annac tehetsége mint a szakra (Helt: Bibl. IV. 13). Az istentelenolmece telyes gyülekezeti olyan mint a szöszne pila, mellyet a láng mög emészt (JesSir. F5). Eledelt ad az ő házának es szösz az ő leánának (Kár: Bibl. I.622b). Az füstölgő szösz, czöpít el nem olia (Kár: Credo. 25). Füstölgő mint az szösz vagyunc (Born: Préd. 252). Soc nyilakra is szösz kötesztette, kiket mög gyutatán mind be lötete (Cserényi: PersF. 81). Mihent pápát wálasztanak, egy kis szösz fellobbantnak előtte (Pázm: Préd. 985). Bé vonnyák magokat gyantával, szöszszol, lennel es egyéb efflékkel (MA: SB. 30). A szösz es a nálnak csomós izem-álat (Mad: Evang. 275). A gyermek születetwén a köldököt szöszszel mög kel kötni (ACsere: Enc. 172). Füstölgő szösz (Zoly: Elm. 88). Csak szöszhöz, pazdorjához hasonlók vagyunk (Laur: LViad. 73). Nem szándékom, hogy nagyságos aszszonyomat a fonó-leányok közzé szegődtessem, hogy szöszt rájjon (Pal. NE. 86).

[Szólások]. Mivel reformatorinknak semmi fontani szöszök n e m v o l t, a wásznat sem szabhattya rájok (Pös: Igazs. 1541). Ez arra való munkája a sáttúnak, hogy nükor szinte menekedni láttatnék a magyar ecelésia, akkor oly konkolyt hintson Erdélybe, hogy felejtül amant, hanem ithon legyen fontányi szöszünk (TörtT. I.220). Elég fontányi szösz szerzetem néked, csak fohassad (Bal: CsIsk. 183. SzD: MVir. 94). Tovább szöwi még-is fontani szöszit Takáts Mátys s igy hánynya a wettélt (Pös: Válasz. 138).

[Közmondások]. A mely abroszt igen el wiseloc, szöszszo walik, es chepőte (SalMark. A6). Volt is bizony szöwi való füz nálunk, szöszzünk is fomi való (TudTár. 1839. 315). Meggyult szösznek lidgyed füstöt nézhetni (Eny: Gizm. 5).

kondőr-szös: [eximium cannabis; das feine vom hanf]. Iruak tsinálid ezeket es kender szöszszel a daganatra kőssed (Cseh: OrvK. 64). A mi nálunc lévő paraszoc az élő fáe tőkeit tépott pamuttal vagy kender szöszszel bé-csinállyac (Nad: Kert. 23b).

kő-szösz: [amiantus]. Egy kö lentől, egy kötés vagy kö kendertől, egy kö szösztől fizessenek 3 den. (VectTrans. 21).

rokka-szösz: [pensum; hanf]. A fonó aszszonyoc a rocka szöszt a gusalyra, rokkára kötév fonalat wonszanc (Com: Jan. 96).

Szöszke: [pilosella; mausöhrlein]. A senydecő fü wagon négy fele is, ám az aprókat szöszszekőne, szöszke fünc linac; igen hasonl az egérfüllöz a kettei a szöszfünc vagy warfünc (Mel: Herb. 154).

Szöszös: [pilosus; haarig]. Szöszös vagy rostosnak lenni, mint némely fáe es gyökerek: capillar; matska ezüst, földi len, oly szöszös könek neme, mellyből wásznat szöszhetni, melly a tűben tisztül-mög: amiantus PPB. A régi tönik wyan szöszös, a réten terem, hosszu a leuele, szálai (Mel: Herb. 46b). A nagy erdei salátának sarga wirága, szöszös a feie (75b).

Szöszösség: ina; füslein PPB.

SZÖVÉTNÉK (szövednek Kár: Bibl. I.615. szövetnek Mel: Sz. Ján. 297. szövetnek JordC. 465. ÉrdyC. 156. ÉrsC. 323. szöwintnek Pesti: Nom. 34. szöwintnek Illy: Préd. I.145. szöwiednek MA: Zsolt. 42. szöwiednek Mel: Jób. 31. szöwiednek DöbrC. 37. Sylv: ÚJT. 55. szöwiednek Sylv: ÚJT. I.7b. Szék: Krón. 172). Lucerna, fax, lychnus, funalia C. fackel, laterne PPB. Ő het zöwétneki őraita (BécsiC. 298). Ném őwintac zöwétnéköt es wetic ötet a zapu ala (MünchC. 20b). Vattok mynt az füstölgő zöwétnek (VirgC. 105). Wram en zöwiednekemet te mög wilagoytad (DöbrC. 37). Ez gyermeknek es ev atya futameek zent Margyt azzonnak koporsoyhoz zewwétnekkel es aldozattal (MargL. 159b). Te testődnek zewwétnököt mondatyk te zemed (JordC. 371). Zent Damankos len mykeppen az geryga tarton való zewwétnek (DonC. 12). Meg gyottol zöwétnékök (DebrC. 615). Leegyen eegghew zewwétnek ty kezetekben (ÉrdyC. 156). Zöwiednekököt czinaluala (KazC. 63). Zöwiednekök gywttatnak (TihC. 124b). Ez az Estuan királ, a ki az egő zöwiedneket az embernek az alfelebe czepegette (Szék: Krón. 172). Élnek niomoruságba mint eg mög alutt zöwiednek (Mel: Jób. 31). Az arany gyertya tartóra rendellye az wilagoytó zöwiednekeket: super candelabrum ponentur lucerna (Kár: Bibl. I.111). Szöwiednece az parantsolat es az tudomán wilagoysság (605). Az ki az ő attyát vagy az ő anyját mög átkozza, annac mög őltac szöwiedneke az wettésőnece homályosságában (614b). Kezeinkben mindenkor legyen egő zöwiednekőne (Born: Ének. 298). Kelle szöwiedneket őwintani az holtaknak (Fél: Tan. 510). A nagy őltár előtt való két szöwiednek (RMNY. III.344). Oly wilagós volt mint ha hirtelen megwradott volna es mint amny egő szöwétnék egése wilagolt volna az égen (Bercs: Lev. 512).

[Közmondások]. Az testnek az szöwétneke az szöw (Fél: Bibl. 9).

Szöwétnékőeske: lucernula C.

Szöwétnékős: lucernarius; zur fackel gehörig PPB.

SZŰ: 1) thrips, teredo, cossus C. holzwurm PPB. Szű, melly a fát rájja: cossis PPB. Az ilyghsegh mynden leleknek molya awagy zwa (ÉrsC. 189). Az weternyére hogy husvét napján juttunk, az koporsó környül kerengwe hazudtunk, szöw-ötő tőkéhe fejenként békékedtünk (RMK. II.185). Szű őtte rénes fa (Mel: Jób. 34). Te zöwődet az zu mind el rothasztja (Born: Ének. 515). Mit ad elődben a faragot kép? Hogy a Christus érzekonysség nélkül való valami szű őtte rénes fa (Ker: Préd. 719). A fáe, hogy sznat ne erzenec, hőld őtőte ntán wágtassanac le (Com: Jan. 103). Szöw-ette nyirfa (Szeg: Aqu. 66). Szöwétnök wéwélősségnek mint valami szű mardosási miatt meg-weszt (SzD: MVir. 409). 2) caries MA. Major: Szót. 128. wurmstich PPB.

zuvas, zuvas: cariosus C. teredine tritus MA. warmig PPB. Kezeket fel emelve imadgyac a zuvas Carpetes y terdet suitnac neki (Mel: ATam. 122). Senki sem voszi az papa butsuinac zuvas es büdös arniat (EszT: IgAny. 1). Hogy a féc zuvasoc ne legyenec, hold tölte után vágatunac be (Com: Jan. 103). Mozdulhatatlan, zuvas es erzesegnelkül valo képek (SzCsene: Conf. 17). Hítván, régi, avult zuvas képek (Dial. 27b).

zuvasod-ik: carie corripior SI. [warmstichig werden].

ög-zuvasodik: ∞ Hogy a féc meg ne zuvasodgyanac, tölte után vágattassanac le (Com: Jan. 103). A puszpang meg nem zuvasodik (ACsere: Enc. 232b).

zuvasodás: [caries; fäulnis]. Az ó házoknak gerendái a cédrus avagy cyprus minden rothadás és zuvasodás áll régig meg maradtanac minden épségben (Zvon: Post.

ZUBOLY: [liciatorium; weberbaum]. A kopianac az ó biatul fogua a töné ollian valamint a szűndök nag feü olia, acture à fonalat tekerik (Mel: Sám. 34).

ZUGOLY, SZUGOLYA (szuglya Gvad: Nánd. 31. Zvó Lipp: PKert. II. 215b): angulus C. MA. winkel PPB. lakni a háznak szugolyáiában, hogy nem mint az háborgó zoni állattal egy háznak társaságában élni (Kár: Bibl. I.615). ukról, piatról, minden szugolyatból oly nagy rohamás vala, lól ki vtól, mind szegény mind gazdag vduar házhöz fut (Ilyef: Jephtha 31). Az isten az földnek minden szugolyai. ltötte teremtette dolgokkal (MA: SB. 136). Nem tanács lésnélkül, nem szugolyában vagy szurdékban kell házan (Mad: Evang. 120). Isten belső titkos tárházának leg-rejsebb szugolyája (DEmb: GE. Előb. 4). A szugolya avagy it mellől előjövén meg-állapodék előtte (Pós: Igazs. I.473). Ördög hintette konkoly a keresztységben nyilván nem hallatott, hanem titkon lött valahol valami szugolyában at: Titk. Előb. 15). A hernyók imitt amott a szugolyóban onnyák magekat, hogy kikeletré kibújhassanak (Lipp: PKert. 35b). Nem olyan az ó iteletinek széki előtt a törvény, a odás a nyelvseknek a szugolyban (Hall: Paizs. 281). Püoly szugolyában vagon, hogy alól rajta van az lid Poy felé, följál rajta van Köpésén felé (Berces: Lev. 513). Nem t sáncc, mert mind vízben van azon szugolya nádas közt). Nincs szuglya, nincs helyünk (Gvad: Nánd. 31).

ZUKA: [canis; bündin]. Wisel gondot az daro dolgara es zuka ytatasara ys (LevT. II.2).

ZUKMÁNY (szokmány Radv: Csal. II.333): chimastrum ymballota, gausapae MA. zottige decke, zottiges kleid PPB. ótz, szür, szukmány: baeta; szür, darotz, szukmány: *sam gregale PPB. A szakadozott szukmány rengye rungya, os czondra az embert disztelenvé teszi (GKat: Váts. I.917). félig viselt szürke szokmány (Radv: Csal. II.333). Katona tös, szukmány: reiserock (KirBesz. 131).

aróc-szukmány: ymballota MA. zottiges kleid PPB.

zör-szukmány: ∞ Malatz vólt zör szukmánya mellett ad: RP. 167).

zukmányos: gausapatus MA. der ein zottiges kleid trigt 3.

SZULÁK, SZULOK: 1) clematis C. MA. winter PPB. Fulák, zulák: convolvulus minor Beythe; Nom. 4. periclymenos C. MA. waldlilien PPB. Erdei lilium, zulák, ák: periclymenos PPB.

SZULÁK: [spina; dorn]. A sül diszno, ba valami oszszára valo dolgot veszen eszébe, gömbölyegé léssen,

nyg hogy az ó szulákjímál senki egyebet semmit se foghasson meg (ACsere: Enc. 211).

Szulákos: [spinusus; dornig, spitzig]. Kinek a szulákos kor-bács vége a gyakor verésben... (Czepl: MM. 117). Magad adtál okot rá szulákos írásiddal (299). A mirha leveleinek szelyei szulákosau és tövissesen nőnek (ACsere: Enc. 223b). A praedestinationak az a neme, melly elhagyásnak nevezetik, szulákosabb és fulákosabb mint az elválasztásról való tudomány (DEmb: GE. 18).

SZULTÁN: [imperator Turcarum; türkischer kaiser]. Az egyiptomi király, kit minálunk szoltánnak mondanak (Moufók III.124). Régen szándékozunk, hogy a nagyfelségű világ bíró szultánhoz emberünket küldjük (VIII.213). Kadilescher vala szultánnal igen böchilletben, mert valo, ő főpap és érsek hitelben (Zrinyi I.73). Saladinus Ásiának Syriának és Egyiptusnak sultánja (Illy: Préd. I. 357b).

SZULTÁNA: [uxor imperatoris Turcarum; gattin des türkischen kaisers]. Megízenék az vezérek, hogy nem lehetünk szemben az császárral, mert az szultának jöttek hozzá, azokat vendégeli (TörtT². I.10).

SZUNNYAD, SZUNNYAD-IK (zwnyad KulcsC. 108b. Kár: Bibl. I.143. zwnyadonac MünchC. 60b. szunnyod Sim: Evang. 58. elszunnyodék SalMark. Cb. szunnyod ACsere: Enc. 290): dormito C. dormisco MA. schlummern PPB. Mvltalkodeek nagy faratsagall es zwnnyada eppeseegeeben (ÉrdyC. 617b). Gyorsan köppent, még idején békeni magát, szunnyad, véti ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Ne olvasd az irast szunniadva (Mel: SzJán. 414. Fél: Bibl. 43). Noha szunnyad, mind az által megulatkoztatot a szeme (Kár: Bibl. I. 143b). A fono leanyek a gusaly alatt igen szunnyodnak (ACsere: Enc. 290).

el-szunnyad: addormisco C. condormisco, obdormisco MA. [einschlummern]. Mire zuócz el vram (DöbrC. 99b). Te segeltől mind el zwnyadanak, kik lovakra ellettek vala (141). Zent Damancos atyank ky muleek ez velagbol könyvev alommal el zwnyaduan jmdsaga vtan (DomC. 147). Keesedelmeth teween az vew legheeu mynd el zwnnyadanak es el alwanak (ÉrdyC. 150). El ky meene azon közben, le haytaa feyeet es el zwnnyada (91. 626). Az weternyenek vtana mykört el zwnnyadoth volna (ÉrsC. 352). Myre zwnyattal el vram (KulcsC. 108b). Markalf el szunnyodek es erőssen kezde hortyogni (SalMark. Cb). El szunnyodnan az álomnak miatta (Sim: Evang. 58). Bizvást elszunnyadbatsz néba Homerusként helyt adván holmi aprólékos fogyatkozásnak (Fal: UE. 408).

elszunnyadás: sopor MA.

Szunnyadag: somnolentia, somniculositas SI.

Szunnyadagos (szunnyadacos RMK. IV.260): somniculosus, vetemosus C. somnolentus MA. schläfrig, hinlässig PPB. Ha hol Gergely uram szunnyadacos léssen, lágy pásztorságáért farkastul jutalmat vészen (RMK. IV.260). Az könyörgés igen szunnyadagos (MA: Scult. 985b).

Szunnyadalom: sopor, dormitio SI.

Szunnyadalmas: soporosus Kr. [schlāfrig]. A szunnyodalmas restséget ki igazította házából és a tnyaságnak ki valott ellensége (Fal: BE. 582).

Szunnyadás: sopor MA. Com: Vest. 146. Bod: Lex. 11. schlaf PPB. Een adandok almath een zemeymnek ees een zemeldekymnek zywnyadasth, myg nem een lelek helth wrnak ees Jakoob ystenenek baylokoth (KeszthC. 367). Meg álmat se engedgy az te szemeidneec, se szunnyadást az te szómöldöködneec (Kár: Bibl. I.604b).

Szunnyadatlan: insopitus MA. PPB.

Szunyadékonv: [somniaolentus; schläfrig]. Az szunyadekonoc es masua gondolkodoc nem tiztelic az istent es nem szentelic az ünnepet (Born: Evang. IV. 187b).

Szunnvadhatalian: insopitus MA. der nicht schläft PPB.

Szunnvadoz, szunnvadoz-ik: dormito Kr. [schlummer]. Az bodog azzon horayt gonozvl, tynian es zvnvadozian mongya vala (DomC. 218). Az hv vezedelnek nem zvnvadoz (JordC. 358). O nyavalyas, ky tely vag bvnölknek rutsagual, nit zvnvadoz (TelC. 212). Nem szunnvadozie az, nem aluzik el (MA: Bibl. Elöb. 58b). Az aluzszékony szunnvadoz az az fejével gyökkent (Com: Jan. 66). Gyakran magadban el mondgyad, nem immel ämmal, szunnvadozva (155. Pázm: KT. 189). A mi istenünc nem szunnvadoz, nem nietäl, nem is pislog (Tof: Zsolt. 59). Az örrälök szunnvadoznak avagy tsak a ludakra nez, mint regenten Romában (VárM: Szöv. 73). Imé meg-virrad, réam ért az älom, szunnvadozok ti is (GyöngyD: Char. 29). A böles pártos älnöksäga sem szunnvadoz, ébresztä s biztattya magät szorgos figyelmével (Fal: UE. 370). Ne szunnvadozzäl, ébrett ébren légy, vedd-ki pártosodat jól, hogy talpig ismérhessed (Fal: UE. III.37). Ha veszünk, attól vagyon, hogy laukadott szorgalmunk es szunnvadoztunk (Fal: UE. 495).

el-szunnvadoz: [obdormisco; einschlummer]. Meud el szünödözanac es el aluac (MüncH. 60b).

Szunnvadozás: dormitatio MA. [schlätfrigkeit]. Melly ärtalmas légyen a szunnvadozás a népnek (Ily: Préd. Elöb. A1).

Szunnvadozó: somnolentus C. dormitans, dormitator MA. schlätfrig PPB. Akkoron az yora valo resthesg vralkodyk zerzetesben, mykoron leend lankath, almas, zvnvadozo (WeszprC. 127). Nevelködic az ioravalo restseg, mikoron lankat zvnodzo (DebrC. 234). Némellyeket nem tartöztat egyéb attül, hogy a tekéntetes érdem-állásokra nem léphetnek, hanem a szunnvadozó restseg (Fal: UE. 373). Lessik módját, hogy ébreszthesstik szunnvadozó emlékezetit azoknak, kikkel élünk (428).

Szunnvadsäg: [sopor; schlätfrigkeit]. Ez nagy szunnvadsäg miatt ezac alig saldithattvay meg az hüek is az Christus fel tamadasanac soc fele edes izit (Born: Préd. 238).

Szunnvaszt: sopio, soporo MA. einschläfern PPB. Az älom szunnvasztó mákjät meg-lankadt tagjai várják (SzD: MVir. 31).

el-szunnvaszt: consopio MA. einschläfern PPB. El-alut-tom, el-szunnvasztom: consopio PPB. Az éioli latäsba valo älom, mikor iz el szünmiasztó älom réa esik az emberekre (Mel: Jób. 78b).

[Szunnvit]

el-szunnvit: consopio MA.

Szunyáta: somniculosus, somnolentus C. MA. schlätfrig, verschlafen PPB. Ez tanitok restek es szunnvitat (Fél: Tan. 326). Az mi szunyáta lelknüket az imädközäsa föl indétsa (Zvon: Post. 1.813b). Kérlek, ne legyetek szunyátik a halgatanak (Pázm: Préd. 132). Az könyörgésben szunyátac vagynac (MA: Scult. 356). Szunyata halgtatók (Mad: Evang. 201b). Vét-keznee ana tynya, ähi, szája-tátott szunyáta tiszt-viselök, a kik nem haragszanak-meg az isten törvényjének meg-szegöire (GKat: Váls. 1.947). Nem szunyátáb azzal a hadi Märs, hogy sisak-jában vér lésztek a Pälläs madara (Laud: Ujsägits. Elöb. 1b). Söt még néha némelly szunyáta oroszlänt is megöl (Misk: VKert. 181). Tegnay nälom vala Lambergh, szunyáta állot, dixit nihil (Berca: Lev. 166). Rétei szunyátä, Möricez részeges, ez hadd doboljon köztök Antal mellett (272). Dávid hogyyan öszatöndözi a szunyátat, tessék hallani: Viriliter age, confortetur cor tuum, mit pissoksz? mit motoszz? emberkedgyél és erösödgyék meg a szüved (Csüzi: Síp. 142). A bäsounek szüna a mord kedvet-

lennek és vissza rugó szunyátákuak-is meg-csalja szüveket (247).

Szunyátán: somniculoso MA. faul, schlätfrig PPB. Nem halkal és szunyátán viselte magät, hanem serényen és elevenen (Pázm: Préd. 324). Nem gyalázat é a dolgot hidegen és szunyátán cselekedni (Mad: Evang. 143).

Szunyátasäg: [dormitatio; schlätfrigkeit]. A textusban feljegyeztetik a konkolyak mind alkolmatossäga s mind oka; alkolmatossäga az emberek szunyátasäga, fö oka az ellenségnök gonossäga (Mad: Evang. 179). Két külsö és szélsö vétkek a felettébb-valo haragossäg és felettébb való szelidség, egyfügyöség, szunyátasäg (GKat: Váls. 1.938).

Szünvt: [sopor; schlummer]. Négy órak folytak el, tartottak miüta, nem tsuda, hogy öket érte älom szünva (Gvad: Orsz. 55).

SZUNYOG: culex, couops C. mücke, schnake PPB. Vac vezerec, kic az zvnogot ki züritec (MüncH. 57). Iöve zvnog os bédös füreg (Dübrc. 137). Az byes bayosok zvnogokath tamztanak (JordC. 21. 428). Hög léget awag zvnogot fogna (Bödc. 8). Vakoknak vezérlyö ki pekween az zvnogot (FrdyC. 173b. 654). Az kik meg szüritek az szunogot (Fél: Bibl. 40). Vanuak olly bötänandö bünök, mellyeket a sz iräs szälkänak, tsöfönök, szünvognak nevez (Pázm: Hal. 930). A legyoc, szunvogoc és edfle egyéb füregok telben elszünne, hovevec (MA: Scult. 292). A szunvognak elég megszürése s a tövének elnyelése (Czegl: MM. 146). Szunvogot szürsz, tevät nyelsz (Veresm: Lev. 299b). Szunvogtermészefüek az illyen csalárdok (Laud: Ujsägits. 1.337). A szunvogok-is eleget szilhatnak a meg-hölt oroszlännak testén (Hall: Hist. III.214). Szunvogokká és kcsin legyekké változának (Ily: Préd. 1.253b). Vailyon nyül agarat és szünvog madarat nezé szivel mellette (Kisv: Adag. 23). Viziok, minémü a két farkü hosszü bogär, nadály, vizi pök, vizi szünvog s a többi (Misk: VKert. 636).

[Közmondások]. Szél tudgya, hol nyugszik szünvog (Decsi: Adag. 124). Szunvognak csöbörrel vérét nem vehetni (Fal: NA. 204).

SZUPITA: [tegumentum; decke?] Hagiok egy veres kankua zwpithat (RMNY. II.67).

SZUPLIKÁL: [supplicio; fleten]. Leboml, szuplikäl, könyörög, hogy hosszszab idö rendeltessék néki (Ily: Préd. II. 476b).

SZUPOLYKA: kisded, kicsiny, kerekded, meg nem eresztett, karesu pl. has, orr SzD. Szupolyka-hüsu (ACsero: Enc. 352 Kr.)

SZÜR: pungo, jaculo MA. Com: Vest. 143. stechen PPB. Gyakom, szürom: pungo PPB. De az oldal-tanücs addig szüra téged, míg mindent elesala s köldöläs ön véged (Monlrök VIII.133). A csipkötvis festfünket szürja (Hall: Paizs. 671). Eö lovat arulok s te belé szürsz: meos neco ciccinos (Kisv: Adag. 305). Fekélyöc körmöt szürni, a sebet mérgesíteni (SzD: MVir. 360).

ätaal-szür: [transfügo; durchstechen]. Ätaal szürtäk köpjával az oldalät (SzD: MVir. 453).

hözzä-szür: [percutio; zustossen]. Hözzä szüra lát a kecske (Thaly: Adal. 1.80).

ki-szür: expungo, eaculo MA. dispungo PPB. [ausstechen]. Eö vala ellenség szemének kiszürö szälkaja (CzeglEml. xxx3).

kiszüräs: expunctio MA. das ausstechen PPB.

lö-szür: [deripio, avello; herunterreißen]. A napot, a holdot s tsililagokat-is az égöl le-kellene szünunk, mert azokval a pogányok visszä-élték imädvön öket (GKat: Váls. I. Elöb. e2).

ög-szür: pungo, jaculo MA. stechen PPB.

[szural]

ög-szural: [saepius pungo; wiederholt stechen]. Magok a könyörögjenek, hogy az ő elméiket nyissa meg, szívüket ama jerusalemi sokaságát dobantsa s szuralja-meg (GKát: s. II.1058).

zürás: punctio, jaculatio MA. punctus PPB. stoelung

i-szürás: vulnus *punctum acu PPB. [nadelstich]. Kísény lombban avagy föld-szürásért nem szoktunk mindjárt borbélyra (Megy: 3Jaj. II.88).

zürásocska: punctiuncula PPB.

szurdal: extimulo C. [wiederholt stechen]. Tövisetkül ligetik és szurdaltatik (DKal: Ker. 115). Az éhezés létszen a normak az savanyo es meleg nedvessegektől valo marattal, melyek a gyomrot szurdallyák (ACsere: Enc. 144). dallya az elmét a vakmerő főának kevélyen ki-bőfentett a (László: Petr. 167). A csipke szurdal és sebesít és a mit zer meg kaphat, szakasztás-nélkül el-sem bocsátja (Hall: s. 66b). A kis hegyes kövecskét észében sem veszen ember beliben, miglen a talpát nem szurdallya (264).

szurdaló: [pungens; stechend]. Az ő virágít mely őrmest néd, ha szurdaló tövisstől sem vonszod-el a kezedet (Hall: s. 63).

szurkál: saepius pungo MA. stechen PPB. Sebess zeneth ween alaya zvrkallyaak (ÉrdyC. 469). Jancsárok bélővének, dosának, ott belől es lövének, szurkálvaak (RMK. III.142). zántó az ökrökét őszdönnel szurkálván pallagából feltya az földet (Com: Jan. 73). Szurkályátok az isten ecelét, de meg-emészt az isten haragjának tüze érette (Matkó: ik. 90). Mennyi betegségeknek tövisi nem szurkályák emek testi egészségét (Ily: Préd. II.260). Darázt ne szurkály: Ádag. 221). Lator az a nagy bak, öklelődik, szurkál, p két rideget a vízbe ugratott (Fal: Vers. 911).

szurkálások: Itt akarják, ubi sola religio floret catholica, az meket szurkálni és okot adni magunk is ideveszték (Bercs: Lev. 5). Csak szalma kőpjával szurkál: Jegyz. 922).

ög-szurkál: [saepius pungo; prickeln]. Az borjúfejnek rra lyukát tiszta szép veszszövel megszurkálja (Radv: Szak. 55).

szurkálás: punctio MA. das stechen PPB.

[szurkálgat]

szurkálgatás: [punctio; kleinliches stechen]. Inaitokra nek az romai anyaszentegyház kősziklaia ellen való szurkátásra puhánn tekert gusitokat (Bal: CsIsk. 314).

[szurkod]

ög-szurkod: [impungo; hineinstecken]. Kezdének hészurri a hordók közé a dárda nyelivel (Bethl: Élet. I.261).

züró: jaculans, pungens, configens MA. stechend PPB.

zürós: [acutus; spitzig]. Darabos, szürós: asper tactu l. Hátadat vered te szürós ostorkákkal (Czegl: MM. 189). amárnak a szürós eleségek semmit nem ártnak (Misk: rt. 127). A szállások formái, a mellyekkel élt, hathatóságának, mint a vasszegek érezhetőleg szürósak (Bod: Pol. Mig az irigy róza kezűd nyilásában béburkolva lappang es tokjában, távozzatok tőle gyermekek kezei, meg-sebnek szürós tövissei (SzD: MVir. 466).

zürromgyak: jaculum, hasta, verutum MA. wurfspieß

SZURDÉK, SZURDOK (*surdok, zurdok, zurdok Czjvár*):

angulus, latebra MA. heimlicher winkel PPB. Nagy zurdokok wadnak: snper angulos excelsos NémGl. 361. Zurdok vel horlag (Wenzel III. 176). Az kert szurdokabol my ez dolgot latoc (Hoffgr. 324b. RMK. II.85). A háznak minden szurdékában egy fogo vagyon (Helt: Mes. 32). Nem a zurdokokba, nem az bé závarlatot házban, hanem nyilván (Tel: Evang. II.306b). Az keresztyenség közt tsac egy zurdoc simten, az hona az Luther által meg vjratot tudomanyrac hire el nem erkezet volna (ÉszT: IgAny. 542). Bot vglírott ki az ti szurdéktokból (Bal: CsIsk. 13). Magauak valo mise az tomlomnak szurdekiban (MNYil: Irt. 133). Akar melly zurdékban, szegéletiben legyenek-is e világnak (Mad: Evang. 32). Lythobolus nevű hely az városban vala, külön magának egy szurdékban (KTör: SzJán. 17b). Csak Jerusálem taján, ez világnak egy s-két szurdokjában (Veresm: Lev. 140). A lelki-ismeretnek titkos szugolyai és szurdokjai (GKát: Vált. II. Előb. 58b). Ezt tötted második fel, ha csak surdokban is, hogy minket méltán kárhoztattok (Czegl: BDorg. 284). Annak a kerekdéségnek ünösen szurdokja (Czegl: MM. 147). Ott ott a barátok szurdékiban szottak bővön afféle Sodoma tava mellett tenyesző korommal tellyes gyümölcsök teremni (Pós: Válasz. 239). Az isten arra ínt bennünket, hogy imádkozunk, ez pedig nem fér össze a koresmákon való tombolással, a bordélyok szurdékival (Fal: NE. 65). Kik magok szurdékokban semuire sem mehettek, ott-kin már bálványok (Fal: UE. 466). Egy helyt ért viznek szurdokára (Gvad: RP. 496).

Szurdékos: angulatus, angulosus C. latebrosus MA. winkelig PPB. Oszton házad padimontomos légyen és szurdékos légyen, bátor szüed és nem halsz meg isten ackarattyánal (Cis. Hb). A hit-szegést szurdokos irások után tulajdonitván (Sámb: 3Fel. 145).

SZURDI-BURDI: [humilis statura; von kleiner gestalt]. Foszót Zsigmondhoz ment, ki is egy kis szurdi-burdi kopasz ember 1759 (Hazánk I.213)

SZUROK: resina Pesti: Nom. 56. pix C. MA. gummi juniperi PPB. pech PPB. Nem zönnecvala a kemencet gerietteni len muztal es pozdorialu, zurokkal es aziu sarmentau (BécsiC. 130. 175). Az ő verőc valtozoc zurocca (NádC. 95). Feketeb az fekete zurokna es hollonal (BodC. 24). Affakat olayal, zvrkal kezdé őttötteni (DebrC. 29b). Az pokolba a bvia emberek egő zvrokkal őntettetec meg (277). Az tetueket meg őli ennek a zuroka vagy resinaia (Mel: Herb. 31). A cedrus enyueuel auagy zurokiaual, melynek cedria neue, kenyk az feiedelmek testet (BeytheA: FirK. 8b). Bőv szurku, viaszu szüvétnek (GKát: Vált. II.1285). Ollyan ottrombák és bufák lesznek mint ha az ő agyokveleje zurokkal őntetet volna be (DBon: Rézeg. 86). Vigyen zurokkal őntöt kenüküves gránátot (Zrinyi: ASyr. 247). Az enyv zurokhoz hasonlo nedvesseg (ACsere: Enc. 248).

[Közmondások]. Szurokban akad az egér (Czegl: Japh. 108b). Ki a szürkot fogja, kezét megmoeskolja (Kisv: Ádag. 411).

fekete-szurok: [resina; pech]. Paranchola Pascasius zent Lucia azzonra fekete zvrkot es buzgo forro olayt evtteny (CornC. 406).

fenyő-szurok: resina pini Pesti: Nom. 56. [kienbaumharz]. Zent Apalim azzont onnal, feőd zurokkal, kenkövel, olayal igő őttrette (NádC. 520). Paranchola Pascasius zent Lucia azzonra fenyev zvrkot es jgeen buzgo forro olayt evtteny (CornC. 406). Feőd zurokkal, fa eődnel, zurokkal őttrette (DebrC. 570). Hagyaa, hogy fenyev zvrokkal es olwazatot olayal agyoy entenek (ÉrdyC. 171b. 429). A feőd fa győkerén érti a feőd szurkot es a feőd magát (Mel: Jób. 72).

gyalogfenyő-szurok: vernix Com: Ján. 104 [wachholderharz]. Az asztalos a deszkákat edgyben eresztí és gyalogfenyő szurokkal, gyantával bé kení (Com: Jan. 104).

varga-szurok: [pix; schusterpech]. Ha varga szurockal őszne főzed a levelét, vizét es rea kötőd, a mérges kőves ke-
léseket meg fakasztja (Mel: Herb. 116b). Végy 3 lot varga szurkot, 2 lot terpentínát, 2 lot bak-fadgyat, olvazd őszve ezet (Cseh: OrvK. 47b).

Szurkos: 1) piceus MA. pechig, harzig PPB. Gyantás, enyves, mezgés, szurkos: resinaceus; szurkos fenyő fáklja: taeda PPB. Lataak, laak nagy fekethe tyzes es zwrkos emberek (ÉrdyC. 314b). A fáklják, szövétnécek, szurkos fenyőc fűstőlneec és fűstőlőgneec (Com: Jan. 158). Tsontos Pál nekik erre is meg-felel, szurkos koszorúkat mert reájok szelel (Kónyi: HRom. 128). 2) [sordidus, squalidus; schmutzig]. Szurkos orrú műves legény (Pázm: Kal. 691). Ilyenek léznek a mi szurkos, kozmos testeink-is a fel-támadás után (GKat: Váls. 1.552b). Minden-napi szurkos kőntős (916). Szurkos, sáros-lábú kőldús (Hall: Paizs. 87). Szurkos az ingem, nincs ki fejérite (Thaly: VÉ. 1.220). Hej mely szurkos vagy lakatos bátya (368). Kik nagy bizelkede mindenekhez szembe szép színt mutatnak, hát megé pedig szurkóst (Misk: VKert. 247b). Noha sokszor mind az erd mind pedig az okosság a szurkos kőntős alatt nem áltva egyfűt meg-utáltatnak (428b). Oly szönyves, szurkos mint a malatz (Kónyi: VM. 10). Kik szurkos majornét bé línák s kérdezik, hány lúd hizalóbam (Orczy: KöltH. 158). Szívességít szoktad nézni a gazdának, szorgalmatosságát szurkos gazd-aszonynak (Orczy: Nimf. B5).

[Szólások]. Nem tolvaj, tsak szurkos a keze (Fal: Jegyz. 929).

Szurkoz: pico, impico MA. pichen, verpichen PPB.

be-szurkoz: 1) oppico C. impico MA. [verpichen]. 2) [sordido; dedecoro; beschmutzen, schmähen]. Nagy hírű nemze-tünket bé szurkozni, bé kormozni (Gvad: FNót. XIII).

még-szurkoz: pico, impico C. [verpichen]. Megszurkozta-tott: pietus C. Meg-szurkozom, szurokkal bé-kenem: impico; az ajtó-felit meg-szurkozni: inducere postes pice PPB. Szurkozdmeg mind kőrnál s mind belől (Helt: Bibl. C2).

mégszurkozás: impicatio MA. verpichung PPB.

SZURMOS: [villosus, hirsutus; struppig]. A hetz mestert egy nagy szurmos medve a földhöz tsapta (Gvad: FNótTest. 200).

SZUSZÉK (szúszék C. PPB. szuszik RákF: Lev. V.190. zvok DöbrC. 290b. 418b): camera C. MA. getreidekasten PPB. Kád, szőlő-nyomó désa, gabonás kas, szúszék, bolthajtás, menyezet: lacus; búzás, lisztes, gyümölcsös kas, szuszék: camera PPB. Az bvzat kedeg göhetek en zvokomba: in horreum meum (DöbrC. 290b). Zövedneket sem goitnak es zvok ala tezik, de vilagtartora (118b). Lyukassoc a szuszékok (Helt: Mes. 328b. 325b). Holmi hordókat, szuszékokat az árok földével megtölt-vén (Szal: Krón. 633). Ha egybe kúcsolni kezedet a vetésnek idején, áressen marad szuszékod (Pázm: Kal. 382). Az buza rostálva megtisztítván az szuszékba takartatik (MA: Tan. 1066). Szinte ezen szuszékból valo az is, midőn az ordinalandó az oltar elejébe állattatnac (1129). Az élésnek pedig az föld alatt szép tisztá helyt szereznek, holott mint egy szuszék-ban az tely profont meg tarsanak (Lép: PTük. II.14). Esaiás a Christust fájdmoknak és szenyvedésöknek szuszékjának mondja (GKat: Váls. II.108). Egy tele szuszékból végy csak egy marok búzát ki (ErdTörtAd. II.61). Az hostátban az Duna mellett vagyon két szuszék (1.200). Megvallom, azon böcsültes három vár egyik sem érdemel kissebb Likavárnál; minde-mik vidék szuszik-tartó helye (RákF: Lev. V.190).

álm-szuszek: [sommolentus; schlafhaube]. Átkozott fes-letséggel tellyes álm-szuszek, melly fene elleuségünk kegyot-len rabságára ejtesz (Csúzi: Tromb. 4).

buzás-esuzszék: [cumera; getreidekasten]. Buzás szuszko-kot egynehányot a bumbi elrontott, őszvetört (MonIrók XXIII. 422).

zab-esuzszék: [granarium; kornspeicher]. Jobb volt lóol-dalban és csontmalomban, zab-szuszekban, setét boltban mint Liptovában (Thaly: VÉ. II.8).

SZUSZKÓ: [angulus; winkel]. Mind tegzét mind nyilat veté a szuszokóbam (Orczy: KöltH. 144). Maradjon unalmas maga szuszokójában, ki egy hétig nem szől, sétál szobájában (195).

SZUSZMA: lentus, tardus, cunctator Kr. [zauderer]. Vit-hakerus, Humnus és egyéb szuszma deákok a mi bibliánk deaktalanságarul krapesíták (Sall: Vár. 23). Ámbár te légy néma, szótalau és szuszma, megtanít a bór szólni (Kisv: Adag. 532).

SZUSZMATA: ∞ Pongrácz szuszmata ember, bátortalan, eszének sem meri hasznát vemyi (RákF: Lev. V.198).

SZUSZOG: 1) hisco, mussito MA. brummen PPB. 2) [anhele; schmauben]. Csac mottzumi-is vagy szuszogni, lehelleni alig mer (Com: Jan. 196). Ha szuszog és prüsszög, jobb lesz másra bizni az dolgot (RákF: Lev. II.201). 3) [tempus in exo-quendo perdo; heruntündeln]. Moud meg, ne szuszogy, had tudgyuk mi is (Deesi: Adag. 230). Szuszogót szőlővá tézsi a börtal (Kisv: Adag. 180). A sveucok csak szuszognak Strassal-dában, hová a prussusok szoritották őket be (Hazánk 1884. 288).

Szuszogás: mussatio, mussitatio, MA. das brummen PPB.

SZÜCS, SZŐCS (zsch RMNy. II.67b.): pellio C. pellifex MA. kirschner PPB. Mynden bölczesseeggelhe be tellyeseytette, vala myth talaczának, ződmek, zabonak es zőcznek tudnya kel (JordC. 77). Az bőr gúitók, szegeni vargáknak, szőczeknek keniereket el vőttek (Kár: Hal. Rijj). Keteles Janosnenak egy zeehenek adtam bort harom hordawal (RMNy. II.67b). Valahol szőcs volt, mind őneki miveltek kődmenekek (MonIrók III.154). A szőcs a bőrdőkből kődmenekek készit (Com: Jan. 98). A Baerea városbéliék kődzött voltanak mives emberek-is, ugy-mint timárok, szőcsök, szabók (Matkó: BCsák. 453). A szőcsök bás-tyájának a cserépzete bomlott meg (KoltTört. 406). A vezér szőtsse hogy ne volna gazdag (Mik: TörL. 35b). Az szőcs mes-terek is hajtottak kezintüké birságot (MonTME. I.274).

Szücsöl: [pellem subsuo; füttern]. Róka bőrrrel-is szűchőlük mentéjőket (Véresm: Lev. 287).

SZÜGY (szügyi Cseh: OrvK. 28): arnus MA. [pectus; vorderbrust, brust]. Szügyo a lónak: pectus equi PPB. Első tag vagy tízmer a marhában, szügy, szegy, váll: arnus PPB. Ved az Aron meg szenteléséne kossanac melyét alias szegyét es emeld fel az vr előtt (Helt: Bibl. I.1q2). Melynek melysege előszdr az lovak szügyenek leg felső felet eri vala (Förri: Curt. 157). Az him oroszány az ő borzas torzas szügyeivel (Com: Jan. 46). Loocsogás bírní és őszitővér szügyi ló (Cseh: OrvK. 28). Ha a szarvast feke találják, egyszersmind rohan-nak reája es ki szarva közé ki nyakára ki szügyére tsimbel-kedik (Misk: VKert. 149). Poroncsol Naugságod két öreg csáp-rág felől is, kik az ló szügyét is belepják (MonOkm. XXIII. 46).

Szügyelő, szügyelő: antilena, pectorale, averta MA. brustriemen PPB. Lóra-való ékes szerszám, mint a szügyelő, tzafrang: *monilia equorum PPB. Az papistaknal csak olyan az Christus, mint az hatas lovon az szügyelő es az farmatrig

[Fel. 28f]. A rúd orrában vettetve a szűgy-elő lámról
zö nyalkó, tartó istrángok (Com: Jan. 87). Félkagy,
kék ezqa, aranyos farmetring (Radv: Csal. II.121).
kiszés aranyas kantár szűgyelöstől, orrozatjával együtt
elyemből kötött szűgyelő (358). Teorök Istvan vramnak
az szép teorkés keowes nyergől, teorkés keowes szá-
r, farmetringostul, féléstul (III.146b). Egy szűgyellő
ranyas bogláros (Moulrók XXIV.137). Szűgyellő, tar-
(Vectrans. 22).

gyes: humerosus, pectorosus PP. [breitbrüstig, breit-
ig]. Az orosz lány szűgyes, nyakas állat (Hoffm: Préd. 5).

K (szűkes ÉrsC. 187b. RMNy. II.159b. *szűgh* TörtT.
zewkin RMNy. II.140. *zewkes* EhrC. 157b): **1**) parcus,
ancus MA. [wenig, dürrig, knapp]. Neha az bor szűk,
bő (Mel: SzJán. 182). Az buza nihil szűc lenen (Born:
97). Az eles az ew felesge hadanak illyen zywk nem
RMNy. II.154b). Az regen megh fogadott safiranra, noha
atlan igen zwk es igen dragba, megh zerzem (LevT.
az vizekben szűk leszen az ball (Kal. 1591 C5b). Látom,
szűk voltáért nem adhatuk min(den)mvé egyházi
et (Pázm: Préd. a3). Az könyv nyomtatásnac szűc volta,
zása miat (MA: Scult. 1074). Szűc, falatoczkánac szűk-
repta (MA: Bibl. Magy. 4b). De tudom, hogy igen szűk nal-
orca pirosito veer (Bal: CsIsk. 113b). Az exempla-
szűk és kevés vóltok miatt (Matkó: BCsák. Előb. 1b).
r idején (Bethl: Élet. 1163). Az igaz magyar oly szűk
fekete hattyú (RákGy: Lev. 169). Egyáltaljában szűk
ta atyáiak közt az, ki lüit megállja (194. 162. 146).

János uramat még az mindennapi kenyereemnél is
símélném, de szűk az ember (186). Szűk a jó feleség,
perit tenni (Gyöngy: KJ. 4b). A buzgó patronusoknak
tok miatt (Misk: VKert. 17). Szűk pénzünk van (Mon-
II.322). Posztó, pápiros szűk lesz (RákF: Lev. I.182).
stus, arcus MA. eng PPB. [unfruchtbar]. Megsokasv-
zük jdevk, ezeknek myatta lettek feesvenyek alamnysa
DomC. 138). The Keguel is nylywan vagion, mynemw
ppan belen vagiwnk (LevT. I.272). Ezeket úgy készítsd,
rom vagy négy gyöngyös hurka legyen, egyéb hurkánál
is az, neve is szebb (Radv: Szak. 31). Ez szűc és
őben (MA: Scult. 880). Némelylec szűc, szoros ruhában
szűdne (Com: Jan. 99). Elesbeöl megh ne fogyatkozunk,
ost igen szeögh hely ez elesbeöl (TörtT. VIII.14). Ne
nekem ezután, hogy a száraz esztendő szűk esztendő
rL. 401).

sok]. Búza szűki: frumenti *inopia PPB. Nem z
űki a musika szerszámoknak-is (Tel: Fel. 92b). Az
em leszen szűki. 1626 (KCsepeg. D1). Nincs szűki
ily vezérnél (Zrínyi I.141). Báthori Sigmond idejében is
szűki a jó tisztviselőknak (II.196). Nincsen nagyobb
könyveknek (Hall: Paizs. Előb. 3b). Magyar catholicus
usok szűki miatt (Ily: Kat. Előb. 12b). A tsalárdok-
sen szűki (Fal: UE. 380). Azoknak sincsen szűki, a
ormán megforgatják a monda-mondát (410). Oly nagy
szűki vólt, hogy Segesvárt tik forinton elment vélkáj
ak (Bod: Pol. 52). Nagy szűkére juttat mindgyárt
kezdeten beszédem (SzD: MVir. 417). Elege van min-
szűköt soba nem lát (179).

[Közmondások]. Bevólkódásban bűdös, szűkben édes (Zvon:
49).

en, szűkön: [parce; dürrig]. Felesegenek teje szű-
(CsonaC. 71b). Az ember igen zewkin megen innet
NY. II.140). Égelt és italt szűkön adgyatoc néki (Kár:
90). Az mi magyar nyelvűnkön felette szűkön vadnak
vek (Álv: Post. Előb. 3b).

[Közmondások]. Ky zykdn hynth, zykdn ees arath (ÉrdyC.
463). Szűkön vét, szűkön is arat (Tel: Evang. II.491). A ki szű-
kón vét, szűkön arat (MHeg: Preb. 2° 214).

Szűkít: arcto, minuo, penuriam facio MA. einzwingen,
verkleinern, mangel machen PPB. Erős magas kőszálon Murán
vala, eguehán országot szűkítnek vala, erősb várat seholt nem
láttak volna (RMK. III.216b). Az nagy szelec szűkítnek mind-
tent, ha félbe dérral fúnak (Cis. II). Szűkítik és fősvényítik az
isteni természetnek jószágát (GKat: Titk. 293b). Elég tág a vár-
megye, de szűkítem, hogy néki mását adhatná (SzD: MVir.
418).

még-szűkít: [diminuo; vermindern]. A császári kénestet
ott hagyja, csak annyit vigyen el benne, kívül meg ne szűkítse
a tárbházat (TörtT. 2° 1.6). Kegyelmed leveléüb értem, hogy négy
seregemet Kegyelmedhez elküldjem, de hogy itt az hadat
annyira megszűkítsem, nem lehet (RákF: Lev. I.298).

Szűköl: **1**) aretor PPB. [angor; ängstig sein]. Jancsar-aga
féltilben szűkölt vala, árnyékszékben kedve ellen ül vala (RMK.
VI.136). **2**) egeo, indigeo; mangeln PPB.

Szűkölköd-ik (*szűkölköd* Kisv: Adag. 335): egeo, indegeo,
careo C. mangeln, bedürfen PPB. Ha nalaki latangia az ő
attyaiat zűkölködnie es megh uoángia az ergalmassag telét
ő föle, mint naöon istennek zeretete ő benne (TihC. 17b).
Minden-féle bőségg mellett szűkölködnek Tantatus módgyára
(Fal: NE. 25).

[Szólások]. *Vmitől szűkölködik:* A neimes urfiak nem szűköl-
ködnek az időből, sok drága óra vagyon előtők, nem tud-
gák hasznát venni, tsak heverve s hivalkodva vesztegetik
(Fal: NE. 19). *Vmire szűkölködik:* Mely szentségre szűköl-
ködnek azok (Tel: KerF. 71). Vallom az en elegtelen votomert
ilyen tanításra inkább en magamat zykelkednem (WeszprC.
120). Az azzoniat ha férfu magtul fyat fogadant, zeplos
lezön es zűkölködik az megb tiztulasra (TihC. 172).
Vmitől szűkölködik: Nem twgyok, honnat legyen, hody zűköl-
kedünk magzattwl (Érs. 450b). *Vmi nélkül szűkölködik:*
Ha birodalom nélkül szűkölködnünk, megbántuk az
istent (Ily: Préd. I.584). Nem szűkölködik bizonyítás nél-
kül (Zvon: Post. 1495). Az ki szűkölködik b őlezeseg nél-
kül, kerien az istentül (Fél: Tan. 285b). Egyéb jelenések
nélkül nem szűkölködnünk (Uzoni: Dáv. 9). Nem szűkölködnec
gyertia világ nekül, sem a napnac az ő világ nekül
(Mel: SzJán. 535). Mostanában felette igen szűkölködnöm pénz
nélkül (LevT. II.55). Nagy reformatio nélkül szűköl-
ködik az ecclesia (Czegl: MM. 30). Más tanátsa nélkül
szűkölködik: * eget consiliū, consilio PPB. Szűkölködic tanács
nélkül (Com: Jan. 201). Nem szűkölködhetnek déák tolmá-
csolás nélkül (Bal: Egin. 8). A szem nem mondhattya a
kezec, nem szűkölködnöm nállad nekül (Tel: Evang.
I.118b). Mí nélkül szűkölködöl (MA: Bibl. I.318). Sem mi-
nélkül nem szűkölkedtél (Kár: Bibl. I.158b).

[Közmondások]. Nem szűkölködnek az egesegesek oruos-
nekül (Fél: Bibl. 13). Ember ember nélkül mindenkor szűköl-
köd: nemo sibi satis est (Kisv: Adag. 335).

még-szűkölködik: [indigeo; bedürfen]. Midőn meg szű-
kölködnene az wr segitsege nekül (Born: Préd. 411). Minde-
nekbe meg szűkölködnec (Kules: Evang. 423).

Szűkölködés: indigentia C. penuria MA. mangel, notdurft
PPB. Oly föld, melyen minden szűkölködés nélkül elég kenyeret
ehetel (Helt: Bibl. I.Oo03). Jelec lesz nec az napban és az hold-
ban es az földön nepeknec gyötredelme tanacznac szűkölkö-
dese miat (Born: Préd. 7).

Szűkölködő: egenus, egens, indigus, indigus C. inops
MA. dürrig, mangel habend PPB. Gazdagsagokat zolgalttagac

nyek sokat zenvedny (Pesti: Nom. 161). Nem szükség
kat gyötrenetec (Kules: Évang. 490). Igen szükség ezt
ni (Pázm: Préd. 421). A szőlőt szükség a napnak érni
Évang. 191b). Szükség aítatosságunknak ajándékát isten
admnk (Ily: Préd. II.93). Segítségét ígérnec vala néki
lent, valami az hadakozáshoz szükség volna
Kron. 48). Erős orvosság szükség nyavalyához, kit
vitték, bátor jó orvoshoz (Orezy: Kült. 54). Mennyi sing
szükség az istennek nadrágnak (MesésK. 3b).

megbűntetésére szükség álgynaknak jeleu-
lta (ErdOrszgy. 572). A mi életelmedre nem szükség,
szegényeknek (László: Petr. 51b). Itt az kopjákra
szükségünk (RákGy: Lev. 143). A nagy vétkeknek nagy
entióra vagyon szüksége (Ily: Préd. I.98b). Valóban
Sárosnak szüksége az jó udvarbíróra s ker-
e (RákGy: Lev. 205). Vronknae kin zenuded zükseg
tudósság önkre (VitkC. 93). Minemü vállalast tetö-
szükség az kiraly engedelmé es minemüekre nem
(Ver: Verb. 125). El otyiak vala, kynek mynd me-
zykseegb vala (JordC. 713). Ezt magától meg nem fog-
lanem erre a szent hitnek világosságával van
égo (Ily: Préd. II.3b).

mondások]. Nem zükseg az egez embereknek az orno-
gC. 48). Nem züksegh az eghesegbelyeknek orwoss
379. Helt: VigK. 58). Nagy dolog az szükség (Decsi:
02). Nints a szükségnek szabott törvénye: *necessitas
ge PPBl.

szükségös: **1)** necessarius, interest C. notwendig, nötig
letünkre szükségös dolgok: utensilia C. Zükseges, hog
egyenek, kyk egymast zererek (VirgC. 122b). Meg nem
zyk züksegevevkbm (CornC. 8). A bűnöknek meg
ara harmae legenee züksege-ec (VitkC. 24). Eegye-
teremtődöz oly mynt eeljen isteny zükseeges dolog-
dyC. 538). Embörnek iduességére igön züksegös pelda
0b). Azoknae, a melyec züksegeec az ő meg tisztula-
elt: Bibl. I.EEe2). Szükséges nagy hasznait sokképpen
te (Pázm: Préd. 56). Nagyságodnak magát megmérsek-
a zükseges (RákGy: Lev. 164). Könyörgestekkel hogy
k bennünket, zükseges (262). Ha jelen volna, nem
és volna annak emlékezetü (Udv: Dáv. 103). Nem jó
ánt beszédni a böcsületet, hanem csak zükseges esz-
ével kell utána lenni (Fal: UE. 420). **2)** [egens, in-
bedürftig]. Ezeknel kyl züksegesek vattok (JordC.
m züksegesek az eghesegbelyek orvosnal kyl (459).
nyueket bagja nekyk, kykkel eok jgeen züksegesek
(DomC. 261). Züksegeösök vagywnk istennek yrgal-
nal kyl (ÉrdyC. 574). Nagyoban örülz chak egy ze-
nesnec meg terecen, honnem mynd az kylenczwen
n, kyl nem züksegesek penitencia tartasra (ThewrC.
ndod mynden zükseges woltomath es garlosagomath
em magunkat sem kösségünket ez mostani zükseges
nem tekinthetjük (ErdTört. II.351).

szükségösen: necessario, necessarie MA. notwendig PPB.
esen kívántatik, hogy a bűnös elő-számllálya bűneit
Préd. 429). Az két színnek részesülése züksegesen
nék (Pázm: Kal. 725).

szükségképpen: ∞ Szükségesképpen irnom-kell: *ne-
abeo scribere PPBl. Fő-képen négy dolog kívántatik
es-képen a keresztény ház-aszszonytól (Pázm: Préd.
r: Verb. Szót. 11b). Nem látod-é számár, hogy a Chris-
n mondatik lapinak, külön ismét caput angulinak, azért
esképpen férje (Matkó: BCsák. 172). Az o testamentom-
oknak züksegesképpen kellett tudniok az áldozatra való
(Misk: VKert. 3).

Szükségképpen: necessario MA. notwendig PPB. Myne-
mow zent aldomast keel mynekewnk keerneenk az wr isten-
tewl züksegeképpen (ÉrdyC. 622). Nagy züksegeképpen ylyk
mynekewnk folyammwnk az ew zent malasztosságához (382b).
Szükségképpen következie, hogy azoz, az kie magokat megödie,
mentségesec legyenee (MA: Scult. Előb. 17b). Nem köll az
hadat Pesten alól vinni, hanemha az ellensegnek oda-alább való
gyülekezeti kíváltkipen és züksegeképpen kívámá (Berces: Lev.
329).

[Közmondások]. Valami züksegeképpen leszen, az történettel
nem lehet (Mel: SzJán. 7).

Szüksül: **1)** egeo Kr. [mangel leiden]. Az élésből zükülhni
kezdettünk itt az tájon (RákGy: Lev. 143). **2)** [mimor; sich
vermindern]. Bővült attól inkább, mint zükült inségem (Thaly:
Adal. I.70).

el-szüksül: **1)** [rarefio; selten werden]. Ha az magyaror-
szágiak egyaránt fognák, csak az kívántatnék, de meghídd,
bizony itt az ember elszükült (RákGy: Lev. 168). Az pénz az
országban rettenetesen elszükült (MouOkm. XV.129). **2)** [in
egestatem redigor; in not verfallen]. Lalupra vigyázatok, adna
isten oly gonoszakarót neki, veszené el vajdaságát; igen el-
szükült az paripa, meglátszik, ha ugyan eladta leányát, csak
az is nagy lamisság tőle (RákGy: Lev. 162).

elszükülés: [egestas, penuria; mangel]. Nagy leszen ot az
kenyér züksege, minden féle élés el zükülése (SzépÉnek. 9).

még-szüksül: **1)** [rarefio, diminuo; selten werden, sich
vermindern]. Igen meg-szükült minden: rerum copia attenuata
PPBl. Tábora igen meg züküle (Helt: Krón. 145b). Menni sok
narosokban zükült meg az ur istennek igienee hirdetese
(RMNy. III.88). Immár mind bojtos bársony süveget keresnek,
majd az is megszükül miattok (MontME. III.49). Az oskolák
sok országokban el-pusztulván az isten beszédéből való igaz
idvesség tudomány igen meg-szükült (Bod: Pol. 6). **2)** aretor,
angor, egeo, indigeo, in egestatem redigor MA. [mangel haben,
in not kommen]. Nyomorult szegeny es meg zükült ember
(Ver: Verb. 55). Vetí, bánnya, élését el foghassa, Atilla tábora
hogy meg zükülne (Gosár: MagyB. C). Jó vitez barátim, meg
zükült magyarim isten légyen hozzátoc (Balassa: Ének. 7).
Fiokat, leányokat el-adhatták a szülék, mikor megszükültek
(Pázm: Préd. 1093). Ha termékeny a föld, a rajta lakok nem
könnyen zükülnek meg (ACsere: Enc. 257). Meg-szükült ügyé-
ben hozzánk küldött suppliciatot (Matkó: BCsák. 59). Talám
meg-szükültél, hogy ily szemlátomást lopásra vemedél (277).
Bizony magunk is meg zükültünk szintén, mert itt szőnyű
drágaság kivált széna, abrak és hus dolgából (TörtT. 1.229).
Meghallgatom ítet mint megszükült szegényt (Thaly: Adal.
1.47). Megszükült ember (Tam: Szents. II.231b). A szerente a
meg zükült szegényeknek nem árthat (Fal: NU. 278). **3)** [dam-
num patior; schaden leiden]. Sem az eladandó marha árrán
fellyül el ne adattassek sem a vevők meg ne züküllyenee
(ErdOrszgy. 89). Nagy könnyeden el akar öldallani a bizony-
ság mellől az arra való feleletből meg-szükülvén (SzD: MVir.
305).

[Szólások]. *Vmidől megszükül:* Élésből megszükülhni: re fru-
mentaria *laborare PPBl. A váradik igen megszükültek élés
dolgából (RákGy: Lev. I.322b). Ha megszükültek pénzből,
zálogba vetették (MonIrók XI.329). *Vni nélkül megszükül:*
Kenyér nélkülül nem zükülnee meg (Zvon: Post. I.511b).
Meg-akart zükülhni kenyér nélkül és bőjtölhni akart (Komár:
Imáds. 233).

Szükültség: egentia, egestas SI. [mangel, dürftigkeit].
Mellyek a gyengéb hitnek jegyei? A hit zükültségének érzése
(MHeg: Toszl. 67). Igen félek kereszténynek én azon, az zük-
ketség hogy valamit ne hozzon (Thaly: VÉ. I.51b).

SZÜL (zil VirgC. 32. zyl JordC. 260. ÉrdyC. 339b. KulesC. 11b): **1)** gigno, geno, genero, progenero, procreo, foeto, foetifico C. zeugen PPB. Abraham zülé Isaacot (MünchC. 15). Ki szülte a harmat cseppeit (Illy: Préd. I.103). No rühös németek most kevilkedjeteik, ebszülte ráczai bezogez elesellegtek (Thaly: Adal. II.106). Gyantit és végtére bosszúságot, tsapásokat szül fejedre (Fal: UE. 390). A mit ránk szül a jó és bal szerencse, egy-aránt vegyük (Fal: UE. III.30). A világi szerencse három féle, egyikét az idő szüli reánk és az melyre véletlenül akadunk (Fal: SzE. 542). **2)** pario C. enitor MA. gebären PPB. Meddow zewl szok gyermekeket (EhrC. 116). Pharés, kit Tamar züló Judasnak (BécsiC. 10). Soha ne lassone te tüled fiat zülne (GuaryC. 53). W' gyermekeket serem nekül züle (VirgC. 32). Vnank igazsagat meünek hírzetik zülendő népnek: populo, qui nascetur (DöbrC. 46). En mehemből zülélek teged (1981). En zülélek es es en omldímeth önted (KrisztL. 15). Hiszem nem röpül az átkozott, ha hamis akar is az eb-agyában szült hitü lenni (Béres: Lev. 143).

[Közmondások]. Sok jót szül az egyenlőség: *benevolentiae mater similitudo PPB. Az igaznak zaya bölchessegöt zyl (ÉrdyC. 521).

benne-szül: ingenerasco PPB.

elől-szül: praegigno C MA. vorher gebären PPB.

előlszülés: praegenitura MA. vorhergebärung PPB.

időelőtt-szül: aborior C.

hozzá-szül: congenero C.

mög-szül: [pario; gebären]. Ime a megl zülthi tuloc es megvagatic (NagyszC. 74).

viszontag-szül: regigno, regenero C.

Szülődögél: [iteratio gigno; wiederholt zeugen]. Szülődögelye újabbakká naponként minden indulatainkat (Komár: Imáds. 146).

Szüle: **1)** parens C. genitrix MA. [eltern]. Ayoytatus zewleynek hytet neznen meltoltatnak megzabadoytany az gyermekek (EhrC. 160b). Mőghirdettettec emeköm, hođ meglhattad lég té züléidet (BécsiC. 4b) Zyleed az, ky theged thorentheth (FestC. 18b). Kazdagsagok az züléleknek tiaknak nem haznahnak (VirgC. 119b). Te zerehmes zyled zyl Maria (CzechC. 15b). Sem egybekpen nem neuozy, lya vala, hanom istenek züléenek (MargL. 18b). Zerető züleem, anam Maria (NagyszC. 90). Oh en kegelmes zülem (WeszprC. 39). Meg mutata az ev zent züléyének az ott allo angeloknak seregyt (Corn. 99b). Meg talalaak az gyermekek hű zyleyével egötomben (JordC. 359). Testy zülékek keuansaga (DomC. 262). Vyzon ellen az vedes zyle byzonoyttya vala (ÉrdyC. 519b. 565). En edes zylem Marya (EhrC. 55b. 275. 288). Kiezodak ő zyley (462). Az ő züléyenc akarattya ellen (TelC. 2. TülC. 7. 17). luti a züléleket (Helt: Mes. 81). Keszeritice mind szüléstől elfutni (Boru: Préd. 77b. 315b. Kár: Bibl. I.611). Éhel haló züléleeket táplálni véle (Tel: Evang. II.818). Fel tamadnak az fiak zülélekre (Fal: Bibl. 15). Szülélekre engedletlenee (Mon: Apol. 2). Szüledet szeressed (DietaGr. 17b. Zvon: Osiand. 30). Ugy kereste kedvét, mint szüléjének (Pázm: Préd. 139). Első szülék az Adam (ExPrinc. 226). Attyávi, szüléjévé tévé (Mad: Evang. 166. Hal: III.11. II.54b). Az lepentyű, vagy lepéndék a hornyúknak nemzője vagy szülője (Lipp: P'Kert II.236). Nem fedezem Éva szülémmel rütságitot figelelével (Thaly: VÉ. I.132b). **2)** [vetula; altes weib]. Vessük be ezt a szülét, próbáljuk meg, lemegeyen e a vízben... Kaczagták a hajósok, a szüle elmorgá (Bethl: Élet. I.297b).

[Közmondások]. A szükség szinte ugy szüleje a gonosznak, mint a bőség (Fal: NU. 229).

asszony-szüle: [genitrix; mutter]. Az attya nagy keserőségekben marada, azzon zyléye keddeghi es zerehmes jegyese nagy zomorw rwhaban őtözecenek (ÉrdyC. 410).

egy-szüléjü: [eorumdem parentum; von denselben eltern]. A kie egy nemzetségből valóe, egy test véreknee mondatnac, mint az öséc, bátyác és egy szüléjü néncé (Com: Jan. 119).

nagy-szüle: [mater magna; grossmutter]. Lásuk meg immár, miel bizonyít a romaí nagy szüle az ő piseniuel (Vallást. DDüüij).

Szüléketlen: [sterilis; unfruchtbar]. Ha a sterilis terméketlennek jól mondatik, ni okon nem teiszéketlennek vagy szüléketlennek (GKat: Titk. 1118).

Szülemény: foetus, partus, proles, soboles SI. [geburt]. Mēgl eeghety ez feldet mynd zylemenywel: devorabit terram cum germine suo (JordC. 274b). A religio nem uszorakereskedés, se nem szüleménye egy valamely székéből kilocsogó agyvelőnek (Fal: NE. 56). Nem ily szülemény kell mostani időben, ki tanitást foglal némely czikkelyében (Orczy: Kültl. 16).

Szülemér: [progenies; abkömmling]. Semy tantorodasnak zylemeere nem arth az embernek, chak neky ne engheggyen (ÉrdyC. 80). Tawozyal el en tülém hynnek zylemeere, gonosaghnak eeleztöye, halahnak zylöye (198b). Wgy wagoon meg yrva zent Mathe kenywenek harmad reezeben: oh yaspia kegyonak zylemery (progenies viperarum), ky yelentette meg tynektek el fivthnotok az yewendew harag előt (349).

Szülés: partura, genitura C. progeneratio, paritura, nixus, cuius MA. [geburt]. Zentegyhaznak yogywlasa, kyt te zerezed vallott zewlesenek ideyewtl foguan (EhrC. 126). Elsébét née betéléc zülésénéc iléje (MünchC. 109). Jata zülésének ideyere (VirgC. 31b). Zerezed temagadat a züléshez (TelC. 221b). Es a szüléstől meg zülénc: cessavitque parere (Helt: Bibl. I. 02). Ezön gyökereket egy diony mezel chinaly öze es az zylest elő hozza (BeytheA: FivK. 1b). Az zülés után nyölczad nappal ézaka a boszorkány bába az beteg asszony így előt meg ál (Alv: Post. I.474). Igassaggal mondom, hogy soha meg nem corrigáltam munkámat, mert időm nem volt hozzá, hanem első zülénc elmémnek (Zriyi I. Előb. 6). Szere tett zülése sok édes anyáknak, egyetlen-reménye régi nemé ágnak (Orczy: Kültl. 46).

gyermék-szülés: partus prolis, puerperium Kr. [niederkunft]. Azzonállatokath, kik germök zülésben góttördöncenee, magzat advan fket meg vigaztalyad (DebrC. 571b). Gyermek szülésről avagy gyermek ágyról: de puerperio (Com: Jan. 117) (Gyermek-szülésben meg-hala (Megy: 3Jaj. II.160).

idétlen-szülés: abortus C. [frühgeburt]. Idétlen szülés szerezni: inferre abortum PPB. Ez italt ne ad hasas asszonynak, mert fadóten szülést ezínál (Mel: Herb. 113b). Idétlen szülés, mikor a természetnek szülésbeli hatása előt meg esik a szülés (PP: PaxC² 257b).

újávávaló-szülés: [regeneratio; wiedergeburt]. Meg teretes igazetas, vyá való szülés (Mel: SzJán. 502).

Szület-ik: nascor, enascor C. geboren werden PPB. Mēgl hattad a földet, kiben züléttel (BécsiC. 4b). Xps zületek az ya zolha (VirgC. 31b). Hol wagoon, ki zületek, sidoknak királ (DöbrC. 279). Nyelv, kibe ez yylagra zylettánk (JordC. 710). Kyknek oldalokból awagy esokból zyletesek es tamada any zent egyhaz (ÉrdyC. 343). Az te hazádnak, holott te züléttel Lycia neve (RMK. II.6) Servetus azt mondgya a Christus felöl hogy pusztá chak a születtől születtet ember (Tel: Evang. II.358). A luteristák fantasiájában születtet álmok ezek (Pázm: LuthV 425). Házból ki-keresztvén, istállóban születték, jászolba jökl.

(Pázm: Préd. 52). Milyen születnek, járnak és úsznak Oratorriá, szolová született (MA: Bibl. Magy. 3b). Mester kezét, azé vagy az ő szüley, hogy vakon születéiék 17tk. II.152). Ki sok fogyatkozásokkal születik az ember, yekből nem lehet hirtelen kiürülni (Fal: UE. 365).

zmondások]. Az nap myndennek egyenlőképen zylethyk 153b).

születik: enascor MA. herauswachsen, entspringen PPB.

lléje-születik: agnascor C.

-születik: [adnascor; zu etwas geboren werden]. Reált volt az ékesen szólásra: *naturam habuit mirabilem endum; nem születvén reá, nem lévén természeti hajlau: *adversante natura PPB.

e-születik: [inascor; mitgeboren werden]. Vele-született rékosság: *ingenerata ei frugalitas PPB.

letés: generatio, genesis, partus, nativitas C. [geburt]. asonlatos az vr istenhez w zileteseben (VirgC. 31b). Cris- hñ zyleteeseenek tamadasat hyw tanwsaggal ky yelen- rdC. 705). Ersebeth zyletesseenek bel teleek ydeye es yle (ÉrdyC. 345). Een zyletesemnek wtana tbe wagy tenem (KulesC. 40b). Zyletes napyat ielente ezzer hogy atna a sas (Pesti: Fab. 41). Christus wrunknac születé- utánna (Helt: Krón. Előb. 1). Melyből gyermekeknek seknece természetec és az napoknac miúolta meg ismer- (Cis. Ciml). Ki ő születeseuel minket meg vigasztala Ének. 4). Születesenek modgya leen nagy szogensegbe (vng. 1.67b). Az ő magvából léssen annak születése, ki a világ átkát (Pázm: Préd. 158). Nem volt ebben a sben semmi rütság (102). Születéséfil fogva utolsó orá- ugotta nem volt (Land: UjSegits. II.4).

-születés: [primogenitura; erstgeburt]. Esau egé ite- áltá el az ő első születisít (Sylv: ÚT. II.111). Jacob í el ragada az első születeseuec méltosagat es aldasat Krón. 13b. MA: Bibl. I.22b).

nnan-születés, újonnanvaló-születés: [regenera- tedergeburt]. Zvz Maria mynekevink lelky anyank az n valo zyletesnek valasztasa myat (CornC. 1b). Ty, kyk ek enghemet az wyonnan valo zyletesben (JordC. 415. bl. 33). A víz nem szerző oka az wyonnan valo züle- az keresztsegben (Fél: Tan. 401. 315). Miért úzze Chris- mec oly igen az wyonnan születést, miért mondgya oly resnece (MA: Scult. 682b). Előszór az wyonnan születés- mézesetit magyarázzuc meg (uo).

letésünki: natalis PPB.

letet: [nativitas, generatio; geburt]. Te nekéd mondom, a filóc előt en népemből ziletettel nagobbac (BécsiC. 8). adonozor őbozia hiaa mend a ziletettel nagobbakat (12). zileteténece kőnuó (MünchC. 15). Istennece illen zületet illik (129). Hasollatik emberhez, ki ő ziletetinek orcaiat tőkör- adolla (DöbrC. 330). Vr Cristusnak zyletety ezen kep- (JordC. 357. 356). Irnak vr zyletety vtan hat zaz es tendevben (CornC. 193b). Soha sem volt sem leezen chodalatus zyletet, kyról wgy mond Origenes zolwan Marianak zyletetyről (ÉrdyC. 530b). Mynd ew zületéti- wan sok zűzeket tarta (ÉrsC. 313). Christusnak ew zye- Pesti: NtEst. 2). Mikor irnanak ziletet vtan 1552 ezten- LevT. I.93b).

-születet: [primogenium; erstgeburt]. Senky ne legyen etők gonoz termeezet, mykeppen Esau, ky eg ebeoderth a első zyletetyt (JordC. 826).

iletetlen]

M NVELVTÖRT. SZÓTÁR. III.

újja-születetlen: [non regeneratus; nicht wiedergeboren]. Újja születetlen es a bűnben meg-hólt ember (Apafi: Vend. 19).

Született: natus, partus C. generatus, genitus MA. geboren PPB. Atyja halála után született: posthumus C.

égyütt-született: congenitus C.

első-született: primogenitus, primigenius C. [erstgeboren]. A Christuson, az ő első fián kezdette el és ilyen rendet tart minden ő fiaival (MA: Tan. 732b).

földből-született: terrigena C.

későn-született: cordus C.

lakóföldben-született: indigena C.

mezőn-született: ririgena C.

nappal-született: lucigena C.

naptól-született: soligena C.

új-született: [regeneratus; neugeboren]. Adná isten, hogy mi ez uy született gyermeket olyl őrdömmel vennőce, az minemő nagy őrdömmel az mennyei atyától nékűnc ajándékozotat (MA: Scult. 67b).

vakon-született: coeigenus C.

Születhető: generabilis C. MA.

Születlen: improcreabilis C.

Születtet-ik: generasco C. [geboren werden]. Marianak zeut zyletetyk (ÉrdyC. 530b). The atyadert fyak zyletetnek te nekéd (KulesC. 111b). Ennékem szaz esztendősuec születetnéke gyermek (Helt: Bibl. I.G3). Fogautatuan, születetűen eredenő bűnben (Born: Ének. 10b). A kifűl születtetet az Jesus (Fél: Tan. 1). Minden emberec bűnnel es gonoz kiuansagall zületetuec (Zvon: Osiand. 28). Ki bocsata az isten az ő fiat aszszonyiállattul születtetett (Szár: Cat. B4). Szolgai módon zülettettem (László: Petr. 104). Az atyának egy fia kisedet gyermeceke akart születeteti (Illy: Préd. 1.2). Születtettem is ugyan háboruságos időben (Kem: Élet. 16).

[Közmondások]. Szegény, gazdag, koldus egyként születetnek (László: Petr. 112b).

viszontag-születtetik: renascor C.

Születtetött: genitus C. Házunknál születtetött: verna C.

főlegből-születtetött: nubigena C.

Szülő: 1) [parturiens; gebärend]. Nem tuğga a zűlő az- zoniállat, mit teğen a nag keserűsegert (NádC. 347b). Rezkete- teg lele fket, oth banatok ment zűlőnek: tremor apprehendit eos, ibi dolores ut parturientis (DöbrC. 103b). Tawozyal el en tñlem halalnak zűlőye (ÉrdyC. 198b). Az isten zylew zyz Ma- ria (530). Ez a férfini magzatnac auagy a leanzo zűlőnece tör- nyene: ista est lex parientis masculinum et feminam (Helt: Bibl. I.DDd). 2) generator C. parens, genitor, genitrix, generatrix MA. zeuger, gebärererin PPB. Minden zűlője: omniparens C. Az anya vagy zűlő méhében fogad (Com: Jan. 118).

gyermék-szülő: puerpera Nom.³ 387. [wöchnerin]. Gyer- mek zevlev azzonyiállatok az ev neueet hyuan az ev faydal- makban erezzenek hamarsagzal valo segedelmet (CornC. 256). E germőkded ziz, iűzendő germők zűlő a templomnac tizón őt gradieyt faratsag nelkűl lattatec felmenye (TelC. 36b). Gyer- mec zűlő asszonyi állat (Kár: Bibl. I.98).

kettős-szülő: gemellipara C. MA.

[újja-szülő]

újjászülőség: [regeneratio; wiedergeburt]. A szent lélek küldetik az hivekhez tanítóságra, vizsgálatóságra és újjászülőségre (GKat: Titk. 210).

Szülött, szült: effectus, natus, genitus MA. C. [partus, progenies; geboren, kind]. Ném tamadot nagob Janus baptistatol némbériencé zülötté közöt (MünehC. 33). Yme \hat{v} zülte bizonval Israelnec megvaltoya (NagyszC. 369). Azzonyallatoknak zlyletu kezvent nem tamadot nagyob (CornC. 64b. 99). Syratya edes zylötteed (ÉrdyC. 512). O zerelmes atyam anyam zylöttey (530. 532). Kysded zyltetheti egy kewes yzeeken helzethwen (ÉrsC. 211. TihC. 47b). Mind ketten szülöttyöket nevelic: ambo gnatos educant (Com: Jan. 118).

anya-szült: ex utero matris editus Kr. [geboren]. Ekepen aña zült mezhitelen a keresztan fel emeltetec (VitkC. 89). Nagy confusióba esett amyira, hogy anyaszült-meztelen is járt (Haz. II. 57). Ez a lárma olly alkalmatlaná teszi a helységet, hogy az anyaszült siketek, ha eszekkel fel tudnák venni, nem olajtanák könnyen a hallomást (Fal: 1É. 774).

égy-szülött, égyetlen-szülött: unigena C. unigenitus MA.

elő-szülött, elő-szült: [primogenitus; erstgebomer]. \hat{V} harmokot halála rekezte es mind elő zültet \hat{v} te Égiptomba (DóbrC. 148). Meg ele mynden elő zülthet Egyptomnak feldeben (KulcsC. 193. KészthC. 202) Az akarattóság rut puffadása az elmének, elő-szülte a kevély szűnek (Fal: UE. 476. 381).

első-szülött: protogenos C. [erstgebomer]. Te elsew zyltettedb ennekem aggyad (JordC. 58). Cristus Jesus mynnden halandoknak elsew zyltötök (ÉrdyC. 583). Az lyt első zylöt mynden yozagok közöth (ÉrsC. 275). Affra az ő első zülöttet Erzebötöt zfle (TelC. 10). Canaan nenze Zidont az ő első zülöttöt (Helt: Bibl. 1104). Miglen szűle az ő első zülöttöt fiat (Fél: Bibl. 2). Kaba Atyllának első zülöttö (Liszny: Krón. 173). A király ilyen szökat hall: Szaladgy, mert ez az első-szülött gyermek te vejed leszen (Hall: Illist. II. 42).

első-szülöttke: ∞ Első szülöttkéje ez a találmánynak, méltó tsemetéje az matkozásnak (Orezy: KöltH. 160).

elsőszülöttség: [jus primogeniti; erstgeburtsrecht]. Add omekem tahat még má a te első szülöttségedet: vende mihi primogenita tua (Helt: Bibl. 114). Esau az első szülöttséget Jakobnak pepen el-adta vala (Martouf: SzHist. 241). Jakób Esau bátyjának farkát tartotta, mintha ötet visszahúzni és elsőszülöttségét elakarná venni (DEmb: GE. 109). Esau az első szülöttségnee méltóságát kicsinyre becsülte (CsuziCsel: Edom. 39).

kis-szülött, kisdöd-szülött: [infans; nengebornes kind]. Létek egy kys zylöttet rwiaezkalkban bel takargatwan (ÉrdyC. 111b). Idvez legyetek zyzsesagos fylek, kyk erdemlettek halgathy az zent angyaloknak ew dycheretyöketh tyztólwen az te kysded zyltettedt (ThewrC. 97b).

vakon-szülött: [coecigena; blindgeboren]. A vakonszülötnee sem adlat latast (Helt: Bibl. 1c). Az vakon szülötnee szemet adot (Börn: Evang. L324).

SZÜN-IR [zenk NádC. 398. zen-nek JordC. 724. 752. Väs: CauCat. 142. zóniel MünehC. 18. zóni GuaryC. 16. szünnyön meg Börn: Préd. 39b): cesso, desino MA. [auflören]. Égebi mondauuala: Zónnel lassuc, ha id Hés ötöt mégzabidaitani (MünehC. 69). Kegötlen vadolasocit nem zónöl meg socansytani (GuaryC. 16). Az ő felesége nem zenik vala az zegenöknek zölgábi (NádC. 398). Nem zenek vala tamoytany (JordC. 724). Ez ember nem zönyk az törveen ellen zöhy (726). Nem zónnek uala nagy (SándC. 38). Nemi zeoneek hiv-

nia segedelnet (DomC. 76). Ne zenyewuk halaakat adny (ÉrdyC. 52b). Nem zönt uristen codakal feneni (TihC. 29). Hen es draga chinalt eteltől mast zónnie kell. 1572 (KBécs B5). Matkó nem zóni addig Mátyást csákányozni, míg . . . (Matkó: BCsák. 154b). Hiszem istent, hogy a megirt nagy hadi generálok elkezdett dolgokban nem szűnek (Monfrók VIII. 183). Szűnik a haszon, támad a kár (Fal: NU. 286). Vagynak elegen, kik futnak munkától, a felett nem szűnek az ember-szöllástól (Orezy: KöltH. 4).

el-szűnik: [torpeño; erstarren]. Az legyec, szunyogoc és effele egyéb fergec tölben elszűnec, hevarenc (MA: Scult. 292b).

még-szűnik: cesso, concesso, desisto C. [auflören, ablassen, abstehen]. Sirástól megszünöm: elugeo; kegyetlenkedéstől megszünöm: ex[s]aevio C. Miutan Aserús királnac méltanlakodaffa mégzöntuolua, mégemlékzéc Vastírol (BécsC. 50b). Megzónéc a zöl (MünehC. 78). Meg zónic az bozzu allas (GuaryC. 43). A lelöknecc mivelkötetj megszünic (NagyszC. 335). Zeonyetek meg gonozokot tennetek (CornC. 36). Mikoron meg zent vona az yvez, hozya lyvata Pal az tamoythwanyokat (JordC. 773). Az még nem zónic imatkozni, ki meg nem zónic ítö delekedni (VitkC. 3). Tovabba meg zoenienek eotet haborgathy (DomC. 27). Nem zynnek meg az eloda teetel (ÉrdyC. 525). Mig a föld leszen, meg nem zónic a vetess es az arattass (Helt: Bibl. 112). Költség adasséc az férfiaknac, hogy az el kezdett éppület meg ne szűnyéc (Kár: Bibl. I. 422b). Meg zónienec az én rokonságim és az én ismeröm el feletkezénec rólam (523). Ellenem iragykötöni meg nem zónienek (Frank: Hasznik. c). Ekeppen az emberi nemzet, mely az hazassag által szaporodic, meg zónniec (EszT: IgAny. 477). Boszszomat állom még raytat-e és annakutána megszünöm (MA: Bibl. 1231b). Ha kivetet házadból a czufolót, megszünic az patvarködök (566). Az inas gyermek, niहत az rendbe felvétetie, mindyárt meg zónic olyan lenni, az minec nevezetie (MA: Tan. 1193). Szűnyél meg csudálkozni, nem vak-szerencésből vagy heában lött az (Mad: Evang. 91). A zidulás általmet nagy ropogással az Dunán, aztán megszünit (Béres: Lev. 512). Feujen és cifrán kezdi agyan a ceremónia dolgát, de ezyzersmind megszűnnek és mélyen hallgatnak (Fal: UE. 392. 456). Éjten éjszaka nem szűnik meg a baja (Gvad: NótTest. 52).

[Szólások]. *Vmben megszünik:* Nem szűni meg a munkában: non cessare in opere 1PBl. *Vmből megszünik:* Megzónel atte ba lagsag god bol (NádC. 505). *Ó gondolatokból szűnienek meg:* decidant a cogitationibus suis (DóbrC. 19b). *17miről megszünik:* Mikoron a porkolab a halastrombelyowsketh haborgatnaa, lathwan az conwenh, hogy soha meg nem zenek rola, essenek az wr istenhez kenyereghween (ÉrdyC. 633). Mért nem szűnt meg rola: quare non destitit (Mon: KéP. 50b). *17mitől megszünik:* Nem zonyk uala meg az isteny bözödektevl (DomC. 118). Szűnyetec meg a ti bűneitektől (Kár: Bibl. 1476). Mind addig fed denem kell azon bűnötet, míg az emberek meg nem szűnnek tölök (Pázm: Préd. 34). *Meg-szűnsz a miüket csudálástul (Czepl: Dág. II 6). Meg nem zónem codakodástul (NagyszC. 21). Hoé az zéz Maria meg chak az ev kovzovnyetben es meg ne zevneek istennek dycheretyetvl (CornC. 54). Szac meg ne szűnyön az ő diczeretifil (Börn: Préd. 39b). Az Bácskaságon lévő rácz az ellenük való ellenségeskedéstül megszűnyvén barátossan lakik (Béres: Lev. 327). Harag züll feiere, ha a gonoztól meg nem zűnik (DóbrC. 120). Pemmát kezemből le-tévén és az irástul meg-zűnyet (Tyúk: Józ. 156b. 11). Ki minden jót ellenz, meg nem szűnik a késértettül (Pázm: KT. 308). Szűnyél meg a tudománynak mértékletlen kívánságától (Pázm: KT. 6*

ilik az k duihullatastol megh zónni (VirgC. 105). keel az yo my welk d d e t t e w l megh zenny (ÉrdyC. Nem szűnöl-meg a morgástol (Matkó: BCsák. 31b). hogy eletek egymástól, ritkán számok-meg a könyv-járástól (GyöngyD: Clar. 373). Az téstát öntöz vajjal, ha az öntözés és ől megszűnöl, meglöhad ismét (Radv: 175). A györy tyzt tartok giakorlatossággal valo varak aguldastul, ragadozasoktúl meg nem zómek (Ny. II.255). Nem zónk vala meg istenek zolgalat-wl (ÉrdyC. 371b). Szűléstül már megszűnt aszszony: PPBl. Az isten meg szűnt az t e r e m t e s t ű l (Fél: Tan. Tojástúl meg-szűnt tyúk PPBl. *Vmi felől megszűnik*: ködeeg teezy vala, hóg ynka meg zónneenek felőle: siserent a se (ÉrdyC. 637).

égszűnés: cessatio C. pausa MA: Bibl. V.2. verzug, igkeit, mlie PPB. Kere papatwl az ev pispokegenek meg seet (DomC. 21b). Az bűit elteltl auag italtol valo meg s (Fél: Tan. 441b). Az erős meg-szűnés nélkül az ő fel-zándékában elő megyen (Com: Jan. 196).

éktőlvaló-mégszűnés: diludia C.

űnés: vacatio, cessatio MA. stillstand, musse, weile PPB.

Szűnet: ∞ Nintsen szűneti: non datur cessatio PPBl. az igaz pásztoroknak szűneti nem volt (Pázm: Kal. 121. : KT. 56). Mellynek még most siutsen szűneti (BethiTam. Ezeknek az hadaknak csak az assignatiót sem győzőm én zetésre, annak sein végi sem hossza sem szűneti, soba lamentatiót nem értem (Bercs: Lev. 316). Ha esztelen intólódó a fél, nem lész szűnete a hartznak (Fal: UE.

Szűnet, szűntet: facio ut cesset SI. [aufhören ma. (CsomaC. 3).

ég-szűnet, mēg-szűntet: ∞ Megh zentetóm euberek l az ew emlekdzetyeketh (JordC. 275). Az ew meg gézen lelket az ymadsagtwl megh nem zentety vala (ÉrsC. Pokolbely ewrdegh almoksagyraa wete magath, hogy zenth ryna azzonth megh szűntetnye az el kezdet yo mywel-twl (422). Meg zenetem emberek kezeth ō emlékezete. (KulesC. 179). Meg szűnetem az utálatosságot az földről: am scelus de terra (Kár: Bibl. II.130b). Christus ígérte, az ecclesiát a pokol meg nem szűnteti, tehát lehetetlen, Christus hazudgyon (Pázm: LuthV. 150).

űnetlen, szűntelen: 1) assidue, perpetim, exordine C. nenter MA. unaufhörlich, stets, ohne unterlass PPB. arayaban euel zenetllen egnekuala lampasok (EhrC. 3. Sztendőkneé égéb idéy köntnéé ömagokuae zűnetlen for-coban: annis sibi jugiter succedentibus (Bécsic 71). Zűnet-s min löncoron lattac az zamtalan ördögnee zörűnéseget (yC. 2). Kezde zűnetlen az cellaban berekeztuen lakozni C. 76b). Zűnetlen tegődeth kerlek (CzechC. 18). Az meg-vlasnak jotetele zűnetlen kezettetyk vala (MargL. 170b). len neezuen az angaloc (Nagyzc. 11. 40. JordC. 612). netlen mioket meg ál (BodC. 1). Zenetllen keery vala C. 524). Zűnetlen syrtnak (KazC. 4). Zűnetlen őrzik (. 178b). Szűnetllen a templomba valának (Helt: ÚT. g1). len tőr vala a uemetekre (Helt: Krón. 77b). Őrőkke szű-na diczerd az vrat (Mel: SzJán. 217b). Mint a pokol-var a , úgy a vétek a lelki-isméretet szűnetlen hóhérollya : Préd. 29). Ha szűnetlen nem tartana isten, mindgyárt ivé lennének (66). Szűnetllen menvén az nagy sietséggel (Bibl. I.10b). Mindenkor és szűntelen zűndellemenk (Com: 21). Az őznegynek keze szűntelen őrlő malommá lenne űntelen folyo présse (Land: UjSegits. I.386). Szűntelen hal-ellenség ágyúját, lövő szerszámokkal rontatni bástyáját

(Thaly: Adal. II.24). Akadunk ollyasokra, kik szűntelen fegy-verben vannak (Fal: UE. 426). 2) indesinens, assiduus, continous MA. [unaufhörlich]. Szűntelen ital: perpotatio C. Te necked cherwybyn ees seraphyn zenetllen zowal yveeltnek: incessabili voce proclamant (FestC. 241b. DöbrC. 233). Szent atyarc kerfűne tegeted, hogy minket szent lelkednee általa vezeroly es hordoz, hogy szűntelen penitentiába elyűne (Born: Evang. IV.120b). Szűntelen jelen letel (Fél: Tan. 413b). Az imálságban zűnetlenők (Beythe: Epin. 45) A bátorságos lelki isméret szűntelen lakodalom (Pázm: Préd. 176). Mert nem lehet szűntlemb szorgalmatosság mint az anyáknak magzattyok-kőrül-való dajkalkodásában (209). Hogy a Melchisédek áldozat-tyának csak árnyéka-is volna a misében, szűntelen mondás (Matkó: BCsák. 43S). Az értelmes ember nem terhel más sokkal, kivált azokat a főurakat, a kiknek elméjekben szűntelen a gond, kezek körül sereggel a munka (Fal: UE. 419).

Szűntelenképpen: indesinenter C.

Szűntelenség: perpetuitas C. [ewigkeit]. Szűzek, mártýrok, szentek ott nagy dicséretekkel az anygali seregekkel áldgyák szűntelenségben (GyöngyD: RK. 343).

Szűntelenször: [indesinenter; unzáhlígmál]. Szitkozodtam penígen ugyan szűntelenszer (Szentm: TFű. 13b).

Szűnetlenül, szűntelenül: continue, continuato, jugiter C. indesinenter MA. ohne unterlass, stets PPB. A sőt nyarat-szaka hajókon szűntelenül szállítván (Szal: Krón. 36). Nagyságodat az itt való dolgokról tudósítottam szűntelenül (Bercs: Lev. 524). Ments meg az gonoszo kezéből, az kik igyekeznee szűntellenöl, hogy engemet megeytsene (MA: Bibl. V.64).

Szűntelenvaló, szűntelenvaló: continuus, assiduus, perpetuus, perpes, jugis C. immerwährend, stetig PPB. Szűntelen való síró: flagitator C. Zűntelen való edeskedeseert igen elmerült vala istenbe (VirgC. 68b). Atte diccesses zent kinod legyen nekem zenetllen valo oltalmara (PeerC. R). Byzou jegeye az evrek karhozatnak ez velagyaknak zewnetllen valo zeren-cheye (CornC. 76b). Hw zómóketh he tellyesytlwiwen gonoz kywansággal es zenetllen valo bynnel (JordC. 859). Zenetllen valo felelm (BodC. 1). Zenetllen valo ymachag leezen vala ew erotte (ÉrdyC. 361b). Szűntetlen valo keresztyéni engedelemmel kel a io lelki esmeretet meg tartanuc (Dáv: Kker. Híj). Legyenee neked tizza, szűntetlen valo mertekletes bűytdesid (Zvon: Osiaud. 216). Szűntetlen való tűz (MA: Bibl. I.148b). Szűntetlen való hideg lelés (Com: Jan. 58). Szűntetlen való paranza életre adgya magát (Czegl: Japh. 235). Szűntelen való vigyázással légyünk (Fal: SzE. 525).

Szűntelenvalóság: continuatio C.

Szűntelenvolta: [perpetuitas; stetigkeir]. Időknee szűntelen volta (Mel: SzJán. 413).

Szűnhetetlen: [incessabilis; unablässig]. Nem ok-nélkül uevezi tehát szent Péter a fajtalanságot szűnhetetlen bűnnek (Pázm: Préd. 349).

Szűnő: cessator MA. zauderer PPB.

1. **SZŰR** (zyr KazC. 72): gannacum, mastruca C. gausape, laena MA. gausapina penula PPBl. zottíges kleid, oberkleid, oberrock PPB. Zeke áros, köpenyeggel kereskedő, szűrt, zondorát áruló: sagarius PPBl. Peuztől el futamtak az papok, zűrben be őltöztec (PeerC. 341). Draga ruhaiait rola le banyuan zyrben őtöztek (KazC. 72). Nem őltöznee szűrös, gyapvas lasnakba, szűrbe, hogy hazuggyanae benne mint a czeri barátoc (Mel: Sám. 465). Kor beteg, niuel rakua es faydalommal, nincz lasnoka, nincz szűre, saria (Born: Préd. 387b). Daroczban, szűrben őltözttetek (Lép: FTük. 36). Az nemesseknee czimere boytos szűrre változnék (Prág: Serk. 858). Gazdagságok költ-

hetetlen, azt mondtam, de nem sokká az barsont szürnek lattam (Ény: Gizm. 17b). A vétkes természetet mint egy bűdös czondorát és koldus vagy rab foltos szürt rolatok le-vessétek (GKat: Válts. 1.910. ACsere: Enc. 257). Angliai poszto kamuka és tafota helyet szürt, kődmönt vet nyakatokban (Báth: Tromb. 143). Vettem isméglen öt embernek öt szűrőket (Radv: Csal. II.20). Egy-egy szür vagy mindakettőnek fl. 4. (MonIrók XXIV.127). Az szűrért adunk neki 1 fl. (MonTME. L290).

[Szólások]. Mint-hogy ki néz a szürbűlis a nemes vér, úgy a bársony köntösbűlis a paraszt természet (GyöngyD: Char. 427). Hamar ki adnak raita mint a pathai szürőn (Bal: CsIsk. 341). Most én is emondhatnám neki, hogy kiadtak rajta mint a patai szürön 1760 (Házánk I.367). Eb-rúdon ki-vetették, ki-tótték a szűrít (SzD: MVir. 12).

bohaj-szür: [pannus gausapinus; zottígas zeug]. Fejér szürből csinált köpenyeg vagy bohaj szürt, öreg embernek váló adgyanak egy forintot (TörtT. XVIII.240).

fölső-szür: laena C.

övedző-szür. Eovedző szür béres legénynek való (TörtT. XVIII.240).*

törlő-szür: pannus detersorius; abwisch Tuch PPB. Abban hordozták az patkólozaeskót, lóvakarót s törlő szürt (MonIrók XI.369).

törlőszüröz. Törlő-szürözni a lovat: equum defricare PPB.

varrott-szür: [gausape sutura exornatum; gesticktes oberleid]. Varrott szür (VectTrans. 16).

Szürös: mastrucatus C. gausapatus MA.

2. SZÜR (zyrween JordC. 64. ÉrdyC. 209): percolo MA. vindemio C. seihen PPB. Bort-szürni: brisare C. PPB. *Mézet szür: mel a favis excernere PP. A zölő gerezdekből a balsamot zárük (DebrC. 56). Anya zent egyháznak kezey jo mywelkedetnek myrrayath zyreenek (ÉrsC. 219). A ki forrot taytékiát, a ki enyues, egy czeréphben szürd (Mel: Herb. 316). Szürd szita által a tizta kenyetőt (Frank: HasznK. 21b). A német úgy hallatik, hogy szürni készül; nem jó volna, ha Ujvárat is elvesztenék s a borunkat is elvennék (TörtT.² III. 385). Az irt tedd egy medenezében, melyben erőssen dörgöllyed, az után osztán egy szítán által nyomván szürjed (Cseh: OrvK. 22). A méz nem egyéb, hanem méhek szürte bor (Misk: VKert. 647). Itt most szürnek, azért beszelljünk a szüretéről (Mik: TörL. 175).

[Közmondások]. Másnak szür, maga szomjan marad (Fal: Jegyz. 927).

által-szür: [percolo; durchseihen]. Mikor az abárlának ideje, tizta fűzköbun szürjed az levét, igen szép tizta szítán szürd által (Radv: Szak. 11). Az tikmonyat habaró fíval erősen meg kell törni és szítán által szürni (28). Végy ugyan ennek való új saffelt és tedd abba az által szürj borsót (Radv: Csal. III.40). Törj fokhagymát, eczettel, lével olegyítsd meg és szürd által az szítán (TörtT.² 1.571).

egybe-szür: [concolo; zusammenseihen]. Bort, mézet, kenyér belot meg kell forralni, petresolyem levelet, tárkont kicsent bele bocstáni és az kenyérral egyben szürni (Radv: Szak. 213).

[Szólások]. Ottan egybe szürük az levét, mihent az catholicusok ellen kel tusakodni (Pázm: Kal. 254. Fal: Jegyz. 926).

el-szür: deliquo PPB. [abseihen]. Meg-szüröm, el-szüröm, valami edénybe el-töltöm: deliquo PPB. Szürd el az olajat rula, had ligadgyon meg az tizta olaja (Frank: HasznK. 23). Szürd el az levét, hideg vizet töltis reája (Radv: Szak. 10). Azt

az levét, melyben felforráztad, szürd el, mert nem jó abban főzni (18). Az tehénbélt az mely vizben kiforráztad, szürd el, az hogy az ganébjtíz vegye el (28). Szürd el az levét róla (Radv: Csal. III.39). Végy olasz káposztát, forrald fel tizta vízbe, azután szürd el azt a levét (TörtT.² 1.576).

ki-szür: [excolo; herausseihen]. Vac vezérec, kic a zuógot ki szürítec: excolantes culicem (MünclC. 57). Az tevét el nyelvén szunyogot szüric ki (Zvon: Post. II.609). Törd meg az czipót fokhagymával, eczettel, szita által borral egyetemben ki kell szürni igen sürűn és mikor szüröd, vess nádmézet bele (TörtT.² 1.574).

lő-szür: [colo, percolo; abseihen]. Mikor húsát helyére főzöd, az levében szürj le egy szép tizta fazokcsában (Radv: Szak. 37). Az borjú bélt vedd ki, szürd le az levét, szürj edes tejet reá (40). Az mely levében az edes káposztát megfőzöd, azt szürjed le róla (50).

még-szür: colo, percolo, defaeco, deliquo C. [durchseihen]. Hozyanak teueked olayth az olay fakrol, olayth tyztan es megh zyrween (JordC. 64). Zyrwed megh az zelőnek haznaat (911). Megh zyry ewket mikent az aranyat (ÉrdyC. 209). Meg szüritek a szunyogot (Helt: ÚT. G1). Az mi az te el hagyatot szöldődn terem, ne szüried meg (Kár: Bibl. I.112). Az kik meg szürítök az szunyogot (Fél: Bibl. 40. Frank: HasznK. 21b). Az egest, az kit megszürsz, tehénbús lébon add fel (Radv: Szak. 20. 82). Az küszmétében keveset meg főzz, őssd az tyúki levében, szürd meg (97. 103). El-nyelvén a tevét a tulaydonokban és a szunyogot meg-szürvén az egyebek cselekedotiben (Mad: Evang. 520b). Főzd meg az rákot, aztán az lábát hányd az mozsárban és törd meg, szürd meg borral (Radv: Csal. III. 43).

mégszürés: percolatio MA. durchseihung PPB. A szunyognak elég meg szürése s a tevének el-nyelése (Czegl: MM. 146).

őszve-szür: [concolo; zusammenseihen]. Fehér üröm, dic, feynfűmag, ezeket egyben kell törni és eget borban őszve kell szürni (OrvK. 51). Közönséges emberekkel szoros barátságot kötni annyiban tartatik, mint a nemes vért őszveszürni a jobbagyi alávalóssággal (Fal: NE. 23). Szürd őszve magadban a galamb és kigyó természetét (Fal: UE. 487).

Szürédék: colatum MA. durchgesiebtes PPB. Kik semy yoban, de yfűywsagoktól fogva weensegőknek wtolsó zyredekeylen zegődelmessegeben elnek (ÉrdyC. 57b).

[Szürenek-ik]

Szürenekztet: [destillo]. Fertelmessegnek edenyiben tölti először az istennek tizta ajándekit, szép lelki nedvessegit és osztan azok által szürenekzteti a több lívekre (Pécsv: Fel 207b).

Szürent: [fundo, emano; stillen]. Nem de lehet ee, hogy az cwtbffe azon fednek verneeből edes es keserű vyzet zyrezen: unum fons ex eodem foramine fundit, emanat dulcem et amarum aquam (JordC. 835).

ki-szürent: [exprimo; auspressen]. Se eczetet se cegyeb venereeketh, kyth zelőből ky zyrethnek, ne ygyanak: quidquid de uva exprimitur, non bibent (JordC. 129).

Szürés: colatio, percolatio MA. durchseihung PPB.

bor-szürés: [vindemia; weinlese]. Mykoron eu Gelsen az bor zűresth forgatham, wrannak neg' ekejevel mjnd magának zamthathoth (LevT. L270). Az embereket minden helyeken szűs mivro, bor szürésre, szántásra, vetésre meg tamította (MA: SB. 199).

1. Szüret: [vindemio; weinlese halten]. Kit is otthon nem tanúlván fordultunk vissza szőlője felé, ott szüretvén (MonIrók XVIII.80).

-eszüret: [absolvo vindemiam; mit der weinlese fertig en]. A szüretelésen rajta legyen, mihelyt beszüreti, egy tést kiüldjön jó gondviselés alatt (RMNy. II.338).

Szüret: vindemia C. colatura MA. [weinlese]. Elednyek, ekkal a régiek éltok a sajtoláskor, szüretkor: fora PPBl. he zelődbe zyrethnek ydeyn az el hagyoth zelő feyeth y zemeth fel ne zegyed (JordC. 101). Ime az zyretnok nagyon (ThC. 322b). A cheples a szüretet éri: apprehensium tritura vindemiam (Helt: Bibl. I.111). Szüretbe a tölce az ő dézmáit (Helt: Krón. 84). Ezt azért hozom hogy ez nem az derék disznó szüretre valo, hanem urad jéret (Radv: Szak. 64). Minec előtte az szüretre mogh ec, nagy csobbal az koporsóban hullanae (Prág: Serk. Ötödfe ezer forinton az szüretjelket és károkat megvevék ?; Lev. I.640). Nem drágább az nyír-víz az tokaji szüret-Prág: Serk. 651b). Az szürettől régen félek én, csak látom, roszul vagyunk (Bercs: Lev. 135). Kivánnék egyébbel skedni ő kegyelmének, hogy mások is hasonlót kívánná- az szüret alkalmatosságával (155).

zmondások). Jókör időz, el költ az szüret (Deesi: Adag.

h-szüret: mellatio PPBl.

z-szüret: mellatio C.

j-szüret: olivitas C. olivatio; olivenerte PPB. Olaj vagy olaj gyümölcsz szedésnek ideje: oleitas PPBl.

retécske: vindemiola C.

retél: vindemio Kr. wein lesen Adami.

retész: ∞ Valamig itt kiün szüretetzek, mind ott tartá (ErdTörtAd. I.74).

rethészvaló: vindemialis, vindemiatorius C.

reti: vindemialis, vindemiatorius MA. zur weinlese ge- PPB.

ürít]

ve-szürít: [concolo; zusammenseihen]. Egy büdös-ffüszve-szürítet leve: laserpitium PPBl.

űrő: **1)** colans MA. [seihend]. Borszűrő kosár: colum, C. MA. Mézes kalácsot végy, reszeld apróra, szüred meg űrő edény által (Radv: Szak. 289). Ha mi forr és tajté- a szűrő szítával és szűrő kosárral megszűrje (Com: Jan. ort szűrő emberek (Czegl: Enoch. II.13). **2)** colum MA. ium PPBl. seither, sieb PPB. Ha mi forr és tajtékozic, ável megszűrje (Com: Jan. 82). **3)** colator, vindemiator urchseihér PPB.

rsöl [szürtsölöm C. MA. szürsöl Sam: Cer. 93b. *sürszöl* Dáv. 92. DBón: Részegs. 4): sorbeo, pitisso C. absorbeo chlürfen]. Szürtsölve iszik: pitissat PPB. Disznoktól felatott potsolyából szürtsöllyünk, hörpögessünk (GKat: Válts. Szörtyögetve, szürtsölve hörpöl: pitissando sorbet (Com: 31). Csak maga sürszöli a bort (Szob: Dáv. 92). Sürtsölisz z disznó (DBon: Részegs. 4). Csak hörpentve avagy szür- iszsznk s-nem teli torokkal (Sam: Cer. 93b). A medve iszik nem szürtsölve iszik, hanem ugyan marja s harapja (Misk: VKert. 70).

szüricsöl: absorbeo C.

szürcsöl: exsorbeo C. MA. ausschlürfen, aussaugen

csöldögöl: sorbillo C. MA. allmálig schlürfen PPB

csölés: haustus C. sorbitio MA.

Szürcsölget: sorbillo PPB.

SZÜRKE (*zeörke* RMNy. II.302): leucophaeus C. fuscus MA. braun, dunkelschwarz PPB. Vestis de kamyka coloris zewerke 1540 (Nyr. XVII.275). Harjom Josanak a nagh zeörke louat (RMNy. II.302). Engemet e rút szürke tollac felemelnee az egbe és ott fen iároc az égbe kezel az istenséghöz (Helt: Mes. 415). Csuka szürke lével (Radv: Szak. 108). Menyhal szürke lével. Ezzel is úgy élj, mint ennek előtte emlékezetet töttem az szürke lé felől (130). Végy körtvélyt, bámozd meg, végy mondatát, tengőri szőlőt, kevereszd, vesd az léhe, hagy megbidegődni, ez leszen szép szürke (Radv: Csal. III.48). Csüszárok, királyok nyakokat a szürke kává barátok nyárfá cze- pelyüssel roncsolják (VárM: Szöv. 189).

almás-eszürke: dunkelgrau KirBesz. 133.

sötét-szürke: [badius; dunkelgrau]. A fekete színnek ezek a grádtisi vagynak: setéffekete, földszíni, setét-szürke avagy gesztenye szín szabású (Com²: Jan. 53).

Szürkőll-ik: [fuscor; grau seihen]. Szürkőllő nád-szál: arundo *glauca PPBl.

Szürkés: cinereus Pesti: Nom. I.42b.

Szürkít: fusco MA. grau, schwärzlich machen PPB.

mög-szürkít: fusco C.

Szürkül: [vesperasco; dämmern]. Az est-tillag kezdi fényét elő-venni, esteledni kezd, szürkül (SzD: MVir. 438).

SZÜZ (*zyz* VirgC. 30b. JordC. 621. *zewz* EhrC. 77): **1)** virgo C. MA. [jungfrau]. Latattykuala neky lehetetlensegnek, hogy anya volna es zewz (EhrC. 77). Imé züz val fiat ő méhében (MünchC. 16. 60). Heted rendbely zentek vannak menorzagban az zyzekb (VirgC. 30b). Züzet voegyenek felesseeghül magoknak (JordC. 108). Hozattatnak kyrálnak zyzek: adducentur regi virgines (KulesC. 111b). Ez igen szép tekintetű leany vala es szüz vala: puella decora nimis virgoque pulcherrima (Helt: Bibl. I.K. 3). **2)** innuba C. [pnella; jungfer, unverheiratetes mädchen]. Minden népec örömekualt nembérieckel es zűzec- kel orgonakban es hegedőcben (BécsiC. 40). Azert mykoron ez zent zűz zent Margit azzon immar volna tyz eztendevs (MargL. 3b). Az ziznec teste genkeb hog nem mint az ferfyue (DebrC. 318). Thewrek mya budosoban vagyon es nagh kar vallasokban, mykipen ide s towa kelvftni zizel, nyomorogh (LevT. I.337). **3)** castus C. MA. keusch PPB. Nem neztem aytatossag- gal es tyztesegel ziz Marianak es zenteknek kepet (VirgC. 4). Vala ez prior zűz elmeyeben es testeben holta utan es (DomC. 315). Zyyz az az tyzthaa ez fertelmes gondolatoktul (JordC. 142). Szegény embernek három szöz leánya, kiket akar vala gonoz bölne adnia (RMK. II.6). Melynél zűzebb szüz es jam- borabb asszony nem találkozott (Fal: TÉ. 642). **4)** simplex C. [purus, vacuus; rein, unvermischt]. Az feld, kyből Adam zerez- teteek, zepletelen vala es zyz (ErdyC. 188). A hőjtös észik valami füstön száradott bitván hust szüz lévvel (GKat: Válts. I.1069). Angliában a mezőbéli lakások es magános kastélyok sem szüzen szüzek töle (Fal: NU. 251).

apáca-szüz: [monialis, nonna; nonne]. Hogyha az apáca szüzek magánosságát restelliték, ám tiétek a világ és szabadság, adja isten lelketek idvességére (Fal: NA. 203). Hideg benem a tűz, mert vagy apáca szüz (Amade: Vers. 148).

Szüzecske: virginicula C.

Szüzei, szüzi: virgineus, virginialis MA. [castus, immacu- latus; keusch, züchtig, unbefleckt]. Wdwozslóm atte zűzey zű- det (PeerC. R). Zent Margyt azzon az ev zűzey kezeuel az betegnek kevvzenyes felet megtapaztala (MargL. 174b). Kyt en zűzei teiemmel neuelek (WesprC. 257). Zent Dorothea

azzonak zféy tyztasaga meltan jögyeztetyk az rosan (CornC. 241). Zféz Maria ky teryeztveen az ev zfézey kezeet (DomC. 35). A zúz ania ftet zúzei teicuel tarta (DebrC. 48). Meltél zeplő nelkél zféletec atte zfézey testőd (TelC. 120. 174). V kegek nemimő zzyey zömernősségből ingen nem akaryauala hallania (KazC. 40).

Szüzei-ik: [fulgore virginittatis nico; keusch glänzen]. O zizlee zep zemek állagozo feneséggel állagozuan, o rosalo puros tyndeklő zep orchak (NagyszC. 119).

Szüzen: **1**) caste, pudice C. MA. [keusch, rein]. Zfézen zflő zféz Maria (CornC. 80). Silvester az zyznek zyzzen valo zyleeset meg magyaraznaa (ÉrdyC. 188). Ew fyat zyzzen zvlthee (ÉrsC. 490b). Kivül belül szüzen maradni vaj ki nagy dolog (Fal: NE. 85). **2**) [illaece; unverletzt]. Czak ez a három hely marada szüzen (Helt: Krón. 59b). Ha valaki nagyac véli magát, ottan nagyob támad ő nálánál; ez is nem mehet szüzen el (Helt: Mes. 39). Ne lépd meg irigy szemmel másnak sajájtát, szüzen maradjon kezed tőle (Fal: BE. 583).

Szüzént: [caste; keusch, unbefleckt]. Fiad, kyth te zizenh zyleel, banat nekél viseleel, annak kenyan keges anya epedőzeel (WinklC. 335).

Szüzesség, szüzség: **1**) virginitas, castitas, castimonia pudicitia C. keuschheit, jungfranschaft PPB. Szüzségét elve

szem: devirgino; szüzség hártája: hymen MA. Ky vala nagy ketseg[et] aldott Cristus annya[na]k zewzesogerowl (EhrC. 77). Az zeit zizesegot meg ferteztete volt (VirgC. 30b). Zizesekben megmaradal (NagyszC. 363). Holtyk mynden bynnel kyl zyzesehben meg maradvan (JordC. 705). Zyzességöt akarok tartany (ÉrdyC. 550). Senky testeben zyzességöt nem tartlat, hanem ha elezleb lelkebe leend zyyz (KazC. 142). **2**) caelibatus C. [ehelosigkeitt]. A szüzségnek állapattyát azzal gyalázza Balduinus, mert sokan ezt nem őrizték tisztán (Pázm: LuthV. 33).

Szüzségbeli: [virgineus; keusch]. Nőmősb az zyzesegebely tisztasag (SánC. 34).

Szüzségős: [virgineus, immaculatus; unbefleckt]. Embőr yth lezön myndőstől zfézesegős (WinklC. 290). Adatek te zyzességős őledben (CeclC. 39b). Az en zizesegős zcep aniam Maria (Nagysz. 18). Zyz Maria leen kyraly wt, kyn az idwezeytew myhozyauk yewe es az ev zyzesseges zeit meheblő zarmazeek (ÉrdyC. 532). Idwez legyetek oh zyzesseges zemewk mynden zemeknel boldogbak (PozsC. 43).

[Szüzetlen]

Szüzetlenség: impudicitia C. [unkenschheit]. Innen van, hogy az jesuitac az barátoc és apátzak szüzetlenségeket mentegetoi akarjác (MA: Scult. 789).

T.

TÁBIT (*tábat*): sericum undulatum; gewässertes zeug. Tabit legyen es vgyan szép tafotta inneplő ruha (Helt: 452). Tabit szoknya (Radv: Csal. II.16). Egy vont arany szoknya, vont arany perém vagon rajta (Gér: KárCs. 29. VectTrans. 9). Fekete tábattal borított csapkaforma p volt fején (Fal: T.É. 636). Veleucei tábat (Fal: Jegyz.

TÁBLA: **1**) tabula C. MA. tafel PPB. Monda ysten Moyses. Keth kew tablakat adok teeneked es törveent es parantokath (JordC. 61). Nagyon megh razaghwan le hagyttaa tablakath: iratus valde project tabulas (69). Egi ifyu ielőnek, a zent teshöz mennem feieához egi maruaniköből éenalt t tön (DebrC. 180). Egy gyermek, ky az oskolaba iar wala, pa eczer az tarsi tablayat, kyre abeczet zoktak wala irny i: Fab. 67b). Ez táblában megint olyat találsz, kin ha semmi zo betű nints, az első leuelet jegyzi (Mel: Sz.Ján. 563). Az c négy szegőc valának (Kár: Bibl. I.309). **2**) [mensa; tisch]. Énk az asztalhoz, a táblához (KirBesz. 98). **3**) [iudices, ium; gerichtstafel]. Est ada tanacol, bogy az tablara bocas-mert az őrdőkeg dolgat ők meg nem ittylhettyk (RMNy. 2). Táblára viszi a pört (LevT. II.43). Az mely privilegiumot a tüdvözült uram az tábla bírának eleikben is adott volt. Láttam én paraszt emberek gyermekiből állókat, kik tanultanak, míg deakóságok után ítélő mesterek, tábla fia nek (TörtT? I.153). Szükséges dolgaink végett kellettvén tünket, Háromszéknek táblabíróját hatalmas eszászárunk-tüldenünk (MonTME. VI.345). Reám voksolattja a táblát t táblafia által beestelen panaszt tesznek ellenem a guberban (Bethl: Élet. II.214). **4**) [tabula, lamina, pars; platte]. Végy tábla aranyat, végy gyapottat és pinczellust (Radv: III.48b). Tizenegy táblaiüveg ablak, kettei fa (Gér: KárCs. 48). Küldöttünk a szolnoki vajdának egy ürtüt, egy tábla pant, egy pár kést (MonTME. II.98). Egy nest láb sula, yben 2 tábla van (VectTrans. 4). **5**) [effigies, simulacrum; bildnis]. A föld le-írását elő-adó táblák: atlas PPB. Eleveltő ak ez zent zfnek mynden ev zep aranyas kepey, tablay reklyey (MargL. 75b). Ha ky oly twdatlan, hogy ezeeben ywt, teknenben az tablara, az zent fezewlettire es ottan en vehety (ErdyC. 37b). Mindenek úgy mutatódnak, a mint k, mintha minden zikkelyek egy táblán kiurattak volna (Páz: 15). **6**) [area; grundfläche, gartenbeet]. Tábla a kertben: hors area, pulvinus descriptus, topiarius pulvinus, quadratum PPB. emnek tábláit meg részegitem vizzel (Kár: Bibl. I.667). r-szegi tábla földemnek az közepibül szakasztottam ki szálló földet (Kár: Élet. I.361). Tábla: a veteményes kertben n apró részetskék, a melyekre a föld fel-osztatik (Bod: 181b).

Táblak-tábla: [area vitrea; fensterscheibe]. (Com: Vest. 149).

ajtó-tábla: [valvae; türrügel]. Kettős egybe író aytó tábla (Kár: Bibl. II.148b). Két-felénylő ajtó, tábla (Com: Vest. 149).

cél-tábla: tabula metae Pesti: Nom. I.49. [zielscheibe].

éneklő-tábla: *diagramma musicum PPB.

fejedelm-táblája: [curia regia; königliche tafel]. Oly level, melyben meg írják az birák törvényét, kik előt a törvény lőt es azt az felső székre, az fejedelm táblájára avagy személye eleiben is viszik (VerVerb. Szót. 15).

fejérgyántás-tábla: album C.

gyantáros-tábla: tabula gypsata PPB. [gypstafel].

író-tábla: pugillares C. [schreibtafel, notenbuch]. Tetzic, hogy homlokodhoz tttettéc az iro táblát (Helt: Mes. 230).

jegyző-tábla: tabula, pugillaris, pugillar, pugillare PPB. [notenbuch]. Az tudoroc házi eszközöknek jedző tábláit, registromokat csinálnac (Com: Jan. 120).

kalmár-tábla: venalitus pluteus PPB. [krämertisch].

kegyelem-tábla: [altare propitiatorii; gnadentafel]. Helyhezted az rúdakat az suporlát előtt az kegyelem táblája ellenébe. Az kegyelem táblája az bizonságtételnek ládája előtti lézen (MA: Bibl. I.77). Az o testamentomban az imádók orczájokat az kegyelem táblájára fordították. Mi nékünk is vagon kegyelem táblánk, a Jesus Kristus (Mad: Evang. 392).

király-táblája, királyi-tábla: [curia regia; königliche tafel]. Az wrak meg akarac a királyi táblát wyítani, hogy az országnac decretoma lönne (Helt: Krón. 203). Soba érette sem király tábláján sem vármegyve székiu nem perlek (Gér: KárCs. III.342).

kocka-tábla: albeus, alveus, fritillus C. [schachbrett].

könyv-tábla: libri vestitus; bücherpappel PPE.

léesesztő-tábla: tabula pensilis PPB. [bewegliche tafel].

mutató-tábla: repertorium C. PPB. [verzeichniss]. Neműnemű meghiedendő igikről és dolgokrol, A, B, C szerent való mutató tábla (Tor: Eny. 726). A könyveknek mutató tábláit is alig olvasta által a véle bíró ura (Com: Jan. 157). Mint magyar könyveimnek mutató táblája mutattya (Illy: Préd. I.25). A könyvnek mutató táblája (II.1).

őntábla: [tabula plumbea; bleitafel]. Ki cselekszi azt velem, hogy megirattassanak bsszedim könyvbe es őntáblára (Offic. 278).

jegyző-őntábla: *cartha, *charta plumbea PPB. [bleierne schreibtafel].

óra-tábla: tabula horaria Kr. [studentafel]. Az emberi élet hasonló egy olyan óra-táblához, melynek nincs mutatója (Fal: BE. 625).

os-tábla (*okstábla* Pesti: Nom. 78. Helt: Krón. 156. *oxstábla* RMK. IV.209. *ox tabla* MA): alveolus Pesti: Nom. 76. alveus, alveus, fritillus C. maetra PPBL alveus lusorius; spielbrett, brettspiel P'PB. Koczka vagy ox tábla, feredő kad: alveus (Major: Szót. 29). Sohó én csak egy könyvet sem láthaték, pintes serleget, oxstáblát láthaték (RMK. IV.209). Vajha bővebb leme az isten könyve, hogy nem mint az sok gaz historia, kártya, os-tábla közzöttünk (Megy: Szöv. 81). Játékján Márs ostáblájának vakja kezd fordulni végre koczkaájának (GyöngyD: KJ. 96). Ostáblát játszunk (Com: Vest. 63).

okstáblás: [ad fritillum pertinens; spielbrett-]. Gyakorta meg hidiá Mátyás király, hogy Beatrix királyné asszony oks táblás vitéz iátekot iáztodozna László királlyal (Helt: Krón. 156).

ostábláz: tesseralis ludó; brett spielen P'PB. Kártyáz, kocz-káz, ostábláz az egész compagnia (Fal: NA. 146).

sima-tábla: plancae C.

számvető-tábla: [abacus; rechenafel]. A számvető tudomány a számokat egyben veti, miképen osztassanak el egymással a számvető táblán (Com: Jan. 163).

törvény-tábla: [iudicium; gericht]. László király tisztiséget tón a törvény táblainae (Kelt: Krón. 186).

verfölye-tábla: alveus C. [würfelbrett].

viaszas-tábla: tabula *cerata PPBL [wachstafel].

virágos-tábla: [area floribus consita; blumenbeet]. A gyenge kedves szellők a virágos táblákat járják (Fal: UE. 400). A méhecske a virágos táblákon legis-legelőszőr az édeset keresi ki (436).

Táblácska: 1) tabella C. [täfelchen]. 2) [pugillares]. (Fél: Bibl. 86).

kocka-táblácska: alveolus Major: Szót. 29. [würfelbrett].

mutató-táblácska: [index; verzeichmis]. Mutatotablácska, melyben a könyvben levő részek tételnek edgy summában le (VárM: Szöv. Előb.).

viaszos-táblácska: [tabella cerata; wachstäfelchen]. A régicé viaszos táblácskákön irnac vala (Com: Jan. 207).

Táblás. Egyik boglárban egy szép tábla gyémánt, másikban táblás rubint, ketteiben smaragd (TörtP. IV.141).

fa-táblás: [tabula lignea instructus; mit holzladen versehen]. A tázam négy-kő falból áll, azon egy fa táblás ablak, azon a szél mind széltre, mind hosszára be jöhet (Mik: TörtL. 21).

Tábláz: asso C. [täfelh]. A menyezet avagy padlás táblázatot s az is hasogatott deszkákkal rakott (Com²: Jan. 90).

lő-tábláz: [describo; abreissen, darstellen]. Had láthassuk vallásodnak fölled le táblázatot régiségét (Matkó: BCsük. 88). Mintha a sz. írást dísznő bőr orczával táblázta volna le (Ilyef: BCsomp. 73). Ezeket mint Calvinus szavait hamissan táblázta-le fúriánt Mátyás (Pós: Válasz. 279).

Táblázás: [descriptio; darstellung]. Mi grinesot talál a fellyebb meg lött táblázásban (Pós: Vetélk. 36).

Táblázat: [tabulatum; tafelwerk]. A menyezet avagy padlás táblázat, s az hasogatott deszkákkal rakott (Com: Jan. 108).

TÁBOR: castra C. MA. lager P'PB. Két táborn megiltközvetni: conferre *castra castris; meg-szállítani a táborn: *castra

metari, ponere, facere, locare; egybe iitközvetni a két táborn: castris *collatis; a táborn felől jöttem: veni *ca castris PPBL. To twee mynden helyeket az pusztában, hol ot yob taborn helyek vannak (JordC. 138). Ffel hantak az ydegbőnekek hű tabornokat (823). Tábornában annak vagyon nagy híre, ily nagy szerencsére Sándor készilne (RMK. IV.146). A táborna igen meg szükülo (Helt: Krón. 145b). Nem illik az Israel tabornaba senkinek ganelni (Mel: SzJán. 59b). Vetü. hánya, gléssét el foglassa, Atilla táborna bogy meg szükölne (Gosár: MagyB C). Úgy hirdetik, hamaridőn a tábornba indulunk (Nyr. XII.79). Trombiták és kúrtók a tábornban barsognak (Com: Vest. 97). Csak itt az táborn szélin jöven hintámban adta vala leveledet (RákGy: Lev. 189). Tarcbunk táborn szélin vigyázó istrását (Zrinyi: ASyr. 150). Az ő táborn utólján lévő zászlóikon farkas képet szoktanak volt viselni a régi romaiak (Misk: VKert. 278). Nagy-rezzenéssel hirtelen megindula az egész táborn (Thaly: TK. 59). Rákóczi táborna torpad az sikságon (Thaly: Adal. II.117). Igen nagy, roppant tábornokat szerze (Lászny: Krón. 150).

[Szótlások] Sebes víz a Garam, siet a Dunába, kurnezok táborna éppen ott meg-szállta, Rákóczi táborn üt a Garam-torokban (Thaly: Adal. II.117). Az ellenség ellen tábornba szálllanac az Izrahelac népei (Kár: Bibl. I.179b). Tábornban száll ellenetek (CsúziCsel: Edom. 48). Szóbeli tábornba szállani valakivel (SzD: MVir. 412). Senki mi nállunk az maga tételével az közönséges értelemmel tábornban nem szálléttya (Pázm: Kal. 106). Ottan-ottan re-ütötték a tábornra: *assultatum est castris PPBL. Sak galibás utazások után verekednek be a lengyelek tábornára (Rumy: Mon. I.76). Táborn járok: castrametor PPBL. Szokot nevó legyenék mind meg-szállanak és ott táborn járanak (RMK. II.351). Léva keröl ő tábornát járatá, az királ álgyúit az várnak igazgató (RMK. III.211). Az leuitac az sátor köröl iárianac táborn (Kár: Bibl. I.118). Táborn jára az város ellenébe (MA: Tan. I.31b). Egy szélös nagy völgybe tábornat jártatának, ő sátorokba letelepedének (RMK. II.75. 238. 240). Tábornat az ravó jártatta vala, Jeruzsálem előtt meg-szállott vala (V.30. 89). Az ő szent anyginalm mi környülönk tábornat jártatna (Sim: Evang. 198). Az szegedi tábornac azt lúszem csak híre, nem szokása az rácznak olyan ceremoniával tábornat szállani (Beres: Lev. 591). Yetro yewe Moyseshez az pusztában, hol oth meghytettek vala tabornokat az ysten hegye alatt (JordC. 49). Holnap tábornat ütnek Diószegnél (Beres: Lev. 30). Én is tábornat ütnek Suránál, ha memém kimutatni magamat, menyenieu vagyunk (497).

dérék-táborn: [major pars exercitus; hauptcorps]. Az többinek administratiója egészszen az derék tábornra marad (Beres: Lev. 165). Minden passussimat az ellenség elállotta, két zászlóalja katonasággal a dritonai völgyre hajtottam, az hol a derék táborna volt (525).

előjáró-tábla: [primum agmen; vortrab]. Mivel ő kegyelme éppen nem volatilis had és operatióra való, ugyan előjáró tábornac vezérlésére méltóztatik leporanesolni ő kegyelmét (Beres: Lev. 467). Præmittáljon két-három felé erős portákat hajtasson statiókra provisiókat és ugyan csak előjáró-tábornac hírosítse magát, ha maga lesz is in toto (Beres: Lev. 516. 469. 527).

füvellő-táborn: [copiae pabulatoriae; fouragiercorps]. Esztergarn eleim most ütnek füvellő-tábornat hadaink (Thaly: KT. II.112). A Duna mellett igyekeztek füvellő tábornat ütni (Beres: Lev. 476). Ebeczi István uramat csak egy hétre bocsátottam vala az kamosai füvellő-tábornul (495).

hajós-táborn: castra navalia Kr. [flotte]. A görög városok a rómaiakkal hajós tábornat indítottak és a vizen hartzoltak meg (Fal: TÉ. 725).

poló-tábor: *castra stativa PBPI. [standlager].

rszálló-tábor: [copiae urbem obsidentes; belagerungs-]. A párt fűt kerítet város es vár vár-szálló táborral áll véteik (Com: Jan. 151).

borbéli: [castrensis; lager-]. Lőnce mennydörgésec és ásoc, hogy mind az egész táborbéli nép rettegne (MA: I.66).

bori: castrensis C. MA. zum lager gehörig PPB. Az készület sokat kér: vitélző népet, tábori élel, költséget (Jan. 145). Elfogy minden peszmetéje s tábori profonttya (E. Enoch. I.75b). A kamarában: asztalos csinálta ajtó egy, ágy (Gér: KárCs. IV.445). Sok tábori udvari urnak meg t az esze (Fal: NE. 105). A szász kapitulumok és ekklé-tartoztanak a fejedelemnek adni a táborozás idején i rását vagy tábori szekereket (Bod: Pol. 51).

boros: [militaris; kriegs-]. Gábor Pál desájáért, melyet boros törökök elvittek volt, vőtünk eg dérsát 24 denár (ME. I.13). Egy táboros legénynek városból költséget adnom 40 d. (242). Tarhót táborosoknak vőttem (242).

boroz: exercituo PPBI. [lagern]. Egy kis imádság használna az olyanért, a ki pósta lovon táboroz (Mik: TörL.

nyúl-táboroz: [obsidione cingo; belagern]. Környül zni, meg-szállani: *circumsidere urbem PPBI.

borozás: [expeditio; feldzug]. Fegyverhordozóink tábo-alkalmatosságával harcokban mellettünk járjanak (I.155). Dispositiót tettem, hogy diversiót tehessen fű-táborozásunk (Bercs: Lev. 476). A szász kapitulumok és iák tartoztanak a fejedelemnek adni a táborozás idején i rását vagy tábori szekereket (Bod: Pol. 51). Keserű János jelen volt a fejedelemmel moldovai és más tábo-iban (62).

orság: [exercitus; armee]. Körül fogta az egész tábor-ónyi: HRom. 182).

CA: [pocillum ansatim; tasse]. Esterházy Ilona kis y partékaiknak száma: egy kis fejér virágos táca, tíz fejér ezüst kalán (Radv: Csal. II.312).

CÁNY: [scutella; tasse]. Melyet az ura tatzanyon s on fel tegyen néki (Nyr. VI.363).

CLI (taszli 1659. UjMúzeum. IV.171): [limbus maniraeifixus; manschette]. Külömb különbözőféle gallérok bu- táczli négy-bokor (Gér: KárCs. IV.417). Négy pár török os kézre való tacsi selyemmel, arannyal, ezüsttel varrott. pár ezüsttel varrott tacsi spanyol himmel (Radv: Csal. I.171). Tacsi ki szőr selyemből csinált csipkéből ki réz vesz- (286). Egy pár gyöngyös taszli. Egy fel arany perez. gyöngyös galler. Egy szőr selyem taszli körül csipkés. UjMúzeum IV.171).

CSKÓ: canis vestigator; spürhund PPB. (Sziksz. 328). az tatskók vgyan fel fűtizek: cybaritici canes (Decsi: 177). Minden vadászó mester, midőn io es gyors tachko- nagy agarakat akar föl neuelni, mindgarast meg köldc- ban szoktatja őket vidamsagra (Pécsi: SzűzK. 170). Pag- igen jó görög lévén, kinek te csak taeskoja sem lehet- laktó: BCsák. 256). Békót, lántzot viselek nyakamon mint (Zrinyi II.131). A szarvas után sietnek szaporán, el- a taesko, nyomozza csak porán (GyöngyD: Csup. 597). asutlott taeskokkal veríték szakadva fáradozni munka, mulatság (Fal: NE. 28). Az apró gyermekeket nem jó ugy- ni a jóra mint a tatskókat a vadászatra, bottal és verés- al: NA. 197). [V6. PARACSKÓ].

[TÁCSOL]

lő-tácsol: [tacere jubeo; zum schweigen bringen]. Nem így vala-e uram? De Kegyelmed nevétséggel letácsola (Bethl: Élet. II.25).

TAFOTA: bombycina multitia, tafetum; tafiet PPB. Egy tarka thaffota zoknya weores barsonnal hant mynd allya s mind galliéra (RMNy. II.65). Chwzy Anna azzomnak lattam ket zoknyat, dwpla tafotak barsonnal peremeztek, esmegh eg fekete jankot fekete tafóta az az olaz modra chynalt (II.226). Ha Kegyelmed karlotta hath wagh heh foryntara tafotat kyl- deny s az foryntal solgaltham volna megh (LevT. I.3). Tabit legyen es vgyan szép tafotta inneplő ruha (Helt: Mes. 452). Kék tafota szoknya alja, felü veres bársonnyal vetett (Radv: Csal. II.6). Osztrosochki Dorkának csináltooson az én édes bátyám uram egy tafota, egy rassa és egy perpetuán szoknyát (III.262). Egy viselő zöld dupla tafota szoknya (Gér: KárCs. III.430). Könnyű tafotából való s gyöngyökkel fiztetett adria- ruhát viselt (Könyi: VM. 4).

habos-tafota: multitia segmentata, virguta; kleider von reiner leinwand, schön gestieckt PPB.

TAG: 1) membrum C. artus MA. glied PPB. Kérdik val a ha elezteb ennéc, hog nem mend ő testében menden tagi zé- rent gétrettetne (BécsiC. 86). Job, hog eluezien eg te tagid közzöl, hog nem mend te tested meüen pokolba (MünchC. 22). Az ő taga az keresztian fűg wala (PeerC. 125). Az eg zo- ros iazolban tagit rvhaba takarvan bel polkajza ziz anna (DöbrC. 242b). Mindön testbe, tagba lezön corsagnac faydalma (NádC. 97). Semmynemew egesség ev tagyban es tetemyben nem wala (MargL. 158). Az fev alazatos es tag keuely (CornC. 286). Sem testhec sem taghya nynczen (JordC. 619). Hog az meg farradot tagokat meg nyugotnaya (DomC. 139). Holot az karhoztattacnac tagai fekfzenc (DebrC. 307). Tagaydnak min- den zörközeti meg zakadozának (KrizaC. 18). Faydalmat zem- uegyen egyik tagh, ev vele egyetembe zenuednek mynden ta- gok (Komj: SzPál. 171). Nagy tehén tagokat egyedül hord wala (Ilov: Toldi. 4). A meszarosnak a tagokat renddel, moddal kel fel bontani (Mel: SzJin. 279). Az gyamor minden tagoknak annyok (Frank: IlaszK. 24). Talám azt mondod, hogy sok jó is wgyon benned, úgymint: tagjaid erőssége, érzékenységid érzé- ketlenné tézsi, hanemha hamarvaló orvossággal értetik (TKéz: Pan. 29b). Nincs semmi csont te tagodban, rakonezad sines fogaidban (Ben: Ritbm. 127b). Ejjel faratt takjok erőssen kor- bacsollyák (Paskó: ESir. a3). Vagdalják s azt mondják, nem kár vágni, felbárdolni minden tagjait (Thaly: Adal. I.1). Azon éjjel lopja az ökröt, levágatja, az mit el nem bír tagokba, az vízben hányja (Bercs: Lev. 554). 2) [assecla, assentator; nach- gänger, anhängler]. Egebbeppen az meg valtonac tagia nem lehetönc, hanem ha mi afanc fiaim kőndörüendönc (GuaryC. 40). Ötözetök föl mynt yrgalmassagnak taghyay (ÉrdyC. 84). Az vtan szege Slesiaira, ki ott is nem különbön ronta az ördög tagjait (Szék: Krón. 201). Mind tagiauna es iegyiesüeg ez kiraly wlaszta (Born: Ének 7b). Lassa minden keresztyen, kic legyene Antichristus tagyai (Mon: Apol. 471). Mit tsodárod tahát, ha te raitad, ő tagyán mostan is olyan szentésitlenység törté- nic (Kules: Evang. 76). Hogy néha gyűlésünkben voit lütség- nek tagjai (Nyr. XII.417). 3) [socius; mitglied]. Némely ecclé- siának lágymeleg tagai (MA: Scult. 9). Ezek a minden féléből álló tagok sokat veszekednek pro et contra (Fal: NU. 256). 4) [corpus; körper]. A mennyey tagok es a cillagok es jeles- ben a nap es a hod (TelC. 269). 5) [cadaver; leichnam]. Ma- darac szallanac a tagokra: descenderunt volucres super cada- vera (Helt: Bibl. F4). 6) [agri; grundstück]. Kaszáló rét hat helyeken wgyon: negyedik katonák tilalmasa nevé, ötödik tagy-elei [?] az csűrös ketnél (Gér: KárCs. IV.318).

[Szólások]. Mindenekben úgy vagyon annak dolga, kinek feje nincsen, elesik is tagja (Thaly: Adal. II.31b). Ha az ökör farknak főzdöd viragat borban es azt izod, zakattakat, taga le esteket gyogít (BeytheA: FivK. 115). Négy tagba szakadt ló, mokány lesz a neve (Gvad: RP. 85). Kinek s minek készségét, tehető erejét, belső mivoltát izre tagra s ha kell, szór szál hasogatva is elejbe tudja rakni (Fal: UE. 392). Saurus nevű paripárnul kezdé a beszédet, tagrú-l-tagra ditsőséges szókkal kezdé magasztalni (Fal: NA. 121). Ha az merog az ziuere megyőn es egyeb tagayt el iarya, az vtan nem olyan haznos (Frank: HasznK. 27).

[Közmondások]. Gonoz az nyelw, noha kőczin tag (Soós: Post. 366b). Hol a fő el esik, jaj ott a tagoknak (Mátók: BCsók. 61).

alkalmatlan-tagú: [maneus; von gebrechlichen gliedmassen]. Ökröt vagy inbot, fogyatkozót vagy alkalmatlan tagút szabad akarat szerint való áldozatban meg áldozhatod (Kár: Bibl. I.109).

mégalutt-tag: *stupidum membrum PPBl. [gelähmtes glied].

csonka-tagú: [debilis; krüppel]. Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac, vagy sánta, vagy csonka tagú lejénd (MA: Bibl. I.109).

égyvér-tag: [consanguineus; blutsverwandter]. A kie azon edgy ágból való, egy test véreknek mondatnac, mint az egy vér tag ötesése, bátyác (Com: Jan. 119).

óktelen-tagú: [maneus; verunstaltet]. Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac, vagy sánta, vagy éktelen tagú lejénd (MA: Bibl. I.109).

fogyatkozó-tagú: [maneus; von gebrechlichen gliedmassen]. Fogyatkozó vagy álkolmatlan tagú ökröt vagy juhót ne áldoztatod az wrnac (Kár: Bibl. I.109b).

három-tagú: tricolon C. [dreigliedrig].

hidegvét-tag: membrum nive *praenstium PPBl. [gefrorenes glied].

holt-tag, mēgholt-tag: [membrum debilitatum; gelähmtes glied]. Holt tag égető hely: tymbos C. Haszontalan meg-holt tagok: *abalienata morbis membra PPBl.

holteleven-tag: artus *semimex PPBl. [halbtoetes glied].

íz-tag: artus, membrum MA. glied PPI. Kinek s minek készségét, tehető erejét, belső mivoltát izre, tagra, s ha kell szór-szál-hasogatva is elejbe tudja rakni (Fal: UE. 392).

két-tagú: bimembris C. MA. zweigliedrig PPI.

szémérmétes-tag: [virilia; schamglied]. Szémérmétes tagja elmetzetett (Czegl: Sion. 217).

szülésrevaló-tag: genitale C. [geburtsglied].

utól-tag: *absogmen carnis cum canda PPBl.

város-tagja: [civis; bürger]. Város tagjává lenni: *adscisci a civitate PPBl. Város tagja, haza fia (KírBesz. 148). Emlékezhetik rola tiztelendew vrain, miikeppen een thi Kegielmetek attiafia oes varas tagia legiek (RMNy. II.124).

vér-tag: [germanus; geschwister]. Hátt néktek mit mondjak két kicsiny bátyám, Beldi Pál és János édes vértagjaim, Borbála nénémnel engem kedvelőim, terhes nyavalyámban mindenkor szánóim (TörtT.² I.355).

mégzsibbadt-tag: membrum *stupidum PPBl. [gelähmtes glied].

Tagol: fustigo, flagello, verbero MA. prügeln, peitschen PPB. Zent köröztfian megwontattaal, vgy mynth bynős taglata-tal (CzechC. 28. ThewrC. 392). A kit ő zólt vala, sephette-tőt, tagolatot es meg vtaltatot (WeszprC. 4). A papok az áldozatot meg fogtak, veret vöttek, taglottak (Mel: SzJán. 26b). Megh pöszdöl a vér minden tagaikban, ha valamely halálra ítéltett embert előttünk tagolnak (Lép: PTük. I.405). Mit mivel azzal, a ki tagollya, sebesíti, öli, fösztya atya-fiát (Pázm: Préd. 19). Azért verné, taglaná őtet, hogy szembe szidgya (127). Sok külső üldözök verték, taglották es mártíromságokkal kiúzották (245). Rontyák, tagollyák, sőt bénává is teszük egymást (Ker: Préd. 253). Magát az szegény embert, feleségét ne szasztassa, ne verje, ne tagolja (MonTME. V.316). Sanyargatja őket, veri, tagolja (TörtT. VII.108). Éli így világot minden nap részegen, hités-társát gyakran tagolja keményen (Thaly: Adal. II.383). Az ő számárát büntelen verte s taglotta (Misk: VKert. 437). Egy nád-szál akadván kezébe, fölén fogva hirtzolta szegény szolgáját es a vendégek szemek-láttára untag tagolta (Fal: NU. 297). Rútalmazni, tagolni es áldozni kezdé nagy mérgessen (356).

el-tagol: [plagis irriquo; durelprügeln]. Latnan a sidok az edes Jesust igen el tagoltnak lenni, kealtnak vala (WeszprC. 90). Miert meg ada magát a tolvaj, amera el taglak, hogy meegh a hely es ki omloth (DebrC. 25b). Sok milakkal amira el taglottak, semmi epseget testemben nem hadtak (Frank: HasznK. 116). Némellyeknek vas veszszóval az egész testeket szörnyen el tagollyák vala (Pázm: Kal. 53). Pilatus darabantól ugy eltaglott, verettetőt (MA: Scult. 607b).

föl-tagol: [disseco; zergliedern]. Gyermekekének testét fel tagollya (Illyef: Jephtha 33). Szölloc az anya szent egyházac zugolodásáról, az mellyec azon kiáltnac, hogy őc feltagoltnac (MA: Tan. 1175).

lő-tagol: deartuo C. [occido; todtschlagen]. Noha ez világ letagol, de ugyan feltamadunc mindnyáján (MA: Scult. 94). Sas keselő fejemre lasd mely hamar szallion, ket szarniaual ueruen engem letagolion (Báth: Bucs. 2).

még-tagol: [obtrunco, disseco; zergliedern, zerstückeln]. Parancóla a feiedelőm, hogy meg ostorozniák es nagy erő zvr foltokkal a meg tagolt testet törölneiek (DebrC. 12). Ez ilien (égből származót) test meg nem tagaltathatik (98). Vénén egy pár ökröt, meg tagla azokat (Helt: Bibl. II.131). Meg taglac es meg faggtatac (Born: Ének. 33). Orrokat, fölököt elmétélvén olyan megtagolván alábecsítják (Land: UjSegits. 125).

mégtaglás: [circumcisio; beschneidung]. Syr az istennek fya hullatlan a meg taglasban erettők az ő drágalatos zent veret (DebrC. 101).

Taglás: fustigatio, flagellatio MA. das abprügeln, abpeitschen PPB. Natalia tekintven ő vrat hatra fekvén a nag kenac es taglasnac miatta feye ala tove ő kezeth (NádC. 563). Taglasath, nyomorusagath fel nem wötte volna fr. 50 (RMNy. II.294). Esseth az urán az taglás es az hatalom, ueres, wagdalas (295b). Koporso, dög, azért őttöztetni kell mint kurusok lat hársombba, ér verését, taglását jelent, mert a kit megvernek, meg sederesöl a balie (Mel: SzJán. 407). A citharáknak kedves hangok a szentek testeken esat verések es taglások (Land: UjSegits. I.682b). Annak felette taglás ő rajta oly helyec esett, kit ruhája sem fed be (Gér: KárCs. III.329). Ugyanakkor sebek, taglások, verések estek rajta (TörtT. VIII.215). Az szegény jobbágságucak verése s taglása (Thaly: Adal. II.40).

Taglat, tagoltat: [verberari curo; schlagen lassen]. Agyba-főbe, nyakonszirtou rüt vereségekkel tagoltatá magát (Pázm: Kal. 450).

taglat: [concidere curo; zerhacken lassen]. Im haragiát már nem tarthatá, az aszszonnac kis fiáért bocsátá, annya hogy szórnyen le taglassa (BFaz: Assz. 26).

ég-taglat: [verberare curo; schlagen lassen]. Hlzzam az kezeseket meg akarya taglatny; ne akaria K. hogy litwan agneierth ily fee kezesek meg taglatnanak (RMNy. 5).

tagként: membratim C. MA. gliederweise, stückweise A remek munkát izenként, tagonként adják vizsgálásra (UE. 501). A dolognak csak külső színén akadoz, izenként, ként nem: bontogattya (SzD: MVir. 21).

tagos: membrus MA. [vasti corporis; kräftig, vierschrit]. Jelenenec δ zemelec iohbaknac es tagosbaknac (corpulent-) minden gyermekek felet, kic kirali etkekkel eltettetnec (BeesiC. 118). Szép ortzayu, jó termető, tagos, keur, jó, jó kedű lészen (Cis. L4). Véres, tagos ember (PP: PaxC.

tagosság: [corpulentia; wohlbeleibtheit]. Ugy jár mint olus Hercules ellen, nem lesz tagossága én erős őemben (i: ASyr. 192).

tagosul]

ég-tagosul: [membris orno; glieder bekommen]. Mihelt est megh tagosul, az lelők ottan terőmtetik (ThC. 68).

TÁG: laxus C. latus, relaxus MA. weit, ausgedehnt PPB. saru: laxus *calceus PPBl. Az taaghi es győnerőségös zep zzi az bal kez felől valo ntat (Frank: HasznK. 69). Tág futnak (Mad: Evang. 218). Széles a kapu és tág az út (Préd. I.509b).

tagadalom: [remissio, relaxatio; verminderung, das nach-]. Oh halálnál keservesb bí és aggodalom, ezekben valessz-é tagadalom (GyöngyD: Char. 60).

tagan, tágon: laxe MA. [locker]. A mi szabadságunkat íra tágon ereszzük, hogy akármedly hajdútska is nem est hagyja magát venni ebbe (Zrinyi II.191).

tagas, tágos: spatiosus, latus, propatulus, laxus, amplus weit, breit, geräumig PPB. Szalma és abrac elég vagyon ec, hely is elég tágas vagyon szálásra (Helt: Bibl. I. K4). s az kapu es tagas az vt, a meli viszen a veszedelemre (Bibl. 10). Az szoros vtat kőnsed, ne az tágast (Deesi: 81). Tágas es széles út (Dehr: Christ. 135). Tágas hatá: adott az ur minekűnc: dilatavit nos dominus (MA: Bibl. Némelyec tágas, bő ruhában gyönyörködneec (Com: Jan. Az láz bőv, tágas avagy szoros (Com: Vest. 6). Gyönyört szíve tágas szabadságban (Czegl: Japh. 16). Vére tágos mának nézd széles esatornáját (GyöngyD: RK. 301). Oh tóság, szoros magadnak, tágas az istennek (Illy: Préd. 0. Kinekkinék bőven elegendő és tágos szállása vagyon (TörL. 76). Némelyek pajk-társaságot iván a billikomok gas serlegek bor őzönében szenvednek hajó-törést (Csúzi: 65). Nem a heveskedő áétatosság vonsza az ékes, tá-árosokba, hanem a szabadság, a feslettség (Fal: NU. 25S). tágos szívéhez képest az egész világnak ki nyílt szeren- kíván (Fal: BE. 583). Más nap hajnalkor olyly parantsolat az udvarból, hogy a fő piatzon egy négszegletű, tágas, os fa állást építsenek (Fal: TÉ. 650). Le őlvén, tágos mezőt gondolatnak (707).

tagasít: laxo, amplio; weit machen, erweitern PPB.

ég-tágasít, még-tágosít: 1) [amplio; erweitern]. A parantsolatod útján futottam, midőn a szívemet meg-tágo- tad (Csúzi: Síp. 231). **2)** [relaxo, remitto; nachlassen u. lauf lassen]. Megtágasítják zabolájokot a vétkeknek (Préd. II.330b).

Tágason, tágosan: [ample, laxe; weit, breit]. Igen remoté tágason és tavolydalon veszi a relatíot (GKat: Titk. 350). Amny tágosan niint egy kemence-kiürtő, úgy fogták oda az szelet (ErdTörtAd. II.64).

Tágasság, tágosság: 1) laxitas, laxamentum, spatiositas, capacitas MA. weite, geräumigkeit PPB. Ees feel wyn enge- methi tagassuagra, ydwezeytle emegmeth, merth akara (KeszthC. 29. KulesC. 30). Láttam oly balat is, az molynek gyomrában egy kegyetlen erdő vala tágasságban (Thaly: VÉ. II.82). A hol nagy kész elme vagyon, ott mélyen rejtekeznek a titkok, hogy könnyen elférjenek, alkalmas tágasság és mélység kívántatik (Fal: UE. 457). A pogány sokság el-lepte mindenütt a föld tá- gasságát (Kőnyi: HRom 89). Nagy közbe-vetett tágasság van ezen országok között (SzD: MVir. 289). **2)** [otium; musse]. Maga hívat, mikor neki tágossága leszen, fél egész napot ne- kem rendel (ErdTörtAd. II.95).

Tágít: 1) [amplio, amplifico; erweitern, verstärken]. Vettem észre, de későn már, reá nem értem, azért nem tágéttatom egy táborral Újvárt (Bercs: Lev. 614). Az elme-béli vigasztalá- sok tágították a magában meg-szorított értelmet (Fal: NE. 20). **2)** laxo, relaxo MA. [remitto]; nachlassen PPB. A szorgalma- toskodáson tágítani: *abstrahere se a solitudine PPBl. Sok magyarok futni kezdének, viadalt tágíták, megjedének (RMK. III.344). A ki sehes víz ellen evez és fel-vonsza hajóját, mihent az evezést tágította, mindgyárt vissza-ragadtatik (Pázm: Préd. 323). Ne tágítsad az viadalt: conforta bellatores tuos (MA: Bibl. I.286). A hust egy óráig sem szabad tágítani (Nyr. XIV.566). Ha már szereted, tiszteled, csak ne tágítsd, lészen veled s meg- segít szükségedben (GyöngyD: RK. 342). Fejedelmét Kemény tovább se tágította, hogy ne mulatozzon, kérését újította (GyöngyD: KJ. 416). **3)** [desero, reliquo, cedo; aufgeben, ver- lassen nachgeben]. Az italt, valamint tegnap, nem tágítottuk (Monlók XVIII.33). A gyermekek a templomot és szcolát ne tágítsák (TörtT. 2 III.166). Fgedet kérjük, hogy a minemő jó akaratját mutatta a keresztyénséghez, azt semmiben ne tágétsa (346). Kérlek, tovább ne tágítsad, a mit elkezdettél (Thaly: Adal. I.171) Én úgy hiszem, nem fogja igen tágítani Óvart a német, ha csak nem avocálja valamely operatio (Bercs: Lev- 64). Azt hattam, harmadnapig se tágétsák, ha bészornl és reá várjanak (134). **4)** [lenio, mollio; erleichtern, lindern]. Tágít a nyavalya: aegritudo *abscedit PPBl. Tágíthatnáiak kínyyokat íy cselekedetekkel (Lép: PTük. I.355). A görög dinnyék, sárga dinnyéc, tökőc, ugorkác és a tengeri szőlőc tágétnac (Com: Jan. 21). Hívesít tégedet s tágít gyomron szilva, sokat használ, lidgyed, néked annak jova (Felv: SchSal. 14). Terpscicore egyen- geti citaráját, kivel örömrre indította az szíveket és tágította azoknak bus gondgyát (GyöngyD: RK. 169). Kínnya tsak nem tágít sebesült szívemnek (SzD: MVir. 75). Nem tágít buslakó- dásom (418).

el-tágít: [averte, depello; abwenden, verjagen]. Monda isten, hóg fket el vezteneie, ha Moises f előtte nem allott volna, hogy f haragiát el tagytanaia (DöbrC. 189). A reájoc rohanókat nyíllal el-kergetni és el tágítani tudgyác (Com: Jan. 147). Jó Balassa Menyhért ezt hogy megtudá, csak az egy imegbe kapuhoz szalada, terekeket az kaputul eltágítá (RMK. III.290).

ki-tágít: [volutando complano; auswägen]. Ehhez való téstztát nem igen keményen kell gyúrnod s kitágéttanod (Radv: Szak. 266). Az mely téstztát nyújtó fával kitágéttóttál, azt rendre egymásután tegyed az asztalra (287).

még-tágít: 1) laxo C. relaxo MA. nachlassen PPB. [nach- geben]. Megtágítani a bevedert: solvere cingulum equi PPB. Azzonyom thagohad megh a sirst (WinklC. 103). Kerlec, tago- had megh a keserűségőt (NagyszC. 387). Ember kednet keresi

ő testenek meg tagetvan nekye az ő okosságának zabolyayat (BodC. 10). Az mint magában megtökéllett vala, abban Volter semmit meg nem tágit vala (RMK. II.39). A hírok hír-terekő szépszékkeldel meg-vonattatnak és meg-tágítatnak (Com: Jan. 169). 2) [lenio; lindern]. A büntetése módját megtágitotta (Nyr. XII.79). 3) [dissolvo; auflösen]. A mérges üdönek lágú Zefirus fagyait felbonttya, megtágittya (SzD: MVir. 383).

megtágítás: 1) laxamentum C. relaxatio MA. erlabung, erquickung PPB. Az meg tagytasbol az lelek meg vidamuluan erwšben meg gyulayd (VirgC. 131). 2) dissolutio C.

Tágítás: 1) [lenimentum; linderung]. Bajoskodásnak kibebitése, tágítása: *detractio molestiae; a bűnösön törvénybeli tágítást tenni: *ampliare reum PPB. A kárhözottak örök égetésben laknak és minden tágítás nélkül (Pázm: Préd. 907). Az az örök karhozatnak pohára tellyen teli, csurdültig vagon meg töltve, semminémő tágyítása azoknak soha nem lézen (Lép: PTük. I.117). 2) [mora; verzug]. A kiknek kegyelmez isten, azoknak bűneit tágítás, haladék nélkül bünteti (SzD: MVir. 84). Tágítás, halasztás nem lesz benne, hamar nap tezek róla (419). 3) relaxatio MA. nachlassung, erweiterung PPB.

Tágul (tágulás MA. tágolni PPB): 1) laxor, relaxor MA. [nachlassen, nachgeben]. Tágulni a dolgoktól: *laxamentum curarum habere PPB. Ime sokat tmeittattal es tagolt kezeket batoreittottal: manus lassas roborasti (DöbrC. 517). Hálát adnak mind az egri vitözök, tágulának szégyönökre törekők (RMK. III.153). Meg ne szűnyűne, tágullyne az menyeyi várat ostromlani (MA: Scult. 47). Már az rozsz nátha tágulni kezdett rólam (RákGy: Lev. 56). Fájdalmas nyavalyánk nem tágulnak (Nyr. X.121). Ha dölga tágult, minden nap elment hozzája (Nyr. XIV.460). Ha valamit tágul a nyavalya (PP: PaxC. 31). Tágulnak az erős derek szorítványi, a kemény jekeknek lágynak márványi (GyöngyD: KJ. 543). 2) [amplior; sich vermehren, sich ausdehnen]. Tényészik marhájok, vastagodik jövedelmek, tágul uraságok (Fal: BE. 611). Tágul élte nek határa (SzD: MVir. 222).

el-tágul: 1) relaxor MA. [langvesco; nachlassen, erschlafen]. Az yora valo resthseg vralkodyk zertesben, mykoron oltagult ky verny, ky őzny belele az lankatságot (WeszprC. 127). 2) [decedo, se retrahere; sich zurückziehen, sich entfernen]. Am szégyönökre el tágulának, dobjok fakadva elbűsulának (RMK. III.175). Ezután terekek hogy eltágulának, az városból hamar kitalkarodának (290). 3) [abstinere se; sich enthalten]. Az ostromtól két fél eltágulának, mert az tűző ők nem indulhatának (RMK. VI.174). 4) dilator MA. erweitert werden PPB.

eltágulatlan: [non intermissus; unaufhörlich]. Ez illyen hiedelmes és eltágulatlan könyörgésre következie az kívánt segedelem (MA: Scult. 253).

mög-tágul: relaxor, dilator MA. nachgelassen, erweitert werden PPB.

megtágulás: laxitas C. relaxatio MA. nachlassung, erweiterung PPB.

Tágulás: laxamentum, laxitas MA. [lenimentum; erholung, erleichterung]. Hoğ egeknek munkától valo tágulást tegeu: ut alius sit relaxatio (Sylv: UT. II.49). A kinek ételtől megdagad az hasa, én általam lézen annak tágulása (Fely: SchSal. 13).

Tágulatlanul: [sine intermissione; unaufhörlich]. Eiel napl tágulatlanul sírnak, rémnek (Lép: PTük. I.132).

Tágít? [solvo; erlösen]. Ha oz wr isten tagzeytana wramath oz sok gondtwt, the Kd által mek keresnem felöle (LevT. I.105).

TAGAD: infitor, diffiteor C. nego MA. läugnen, verneuen PPB. A király tagadja a fizetést: pretium rex *inficiatur PPB. Sem tagadom en magamat rekonsagnac lennem (BécsiC. 7). Mely bezedeket mykoron zent Bereck tagadnya zegenletyben, monda zent Marton pisepek (CorinC. 350). Eleyben yarwlanak az saduceusok, kyk az fél tamadasth tagagyak (JordC. 600. ÉrdyC. 519). Mikor tagadnaia Jesusnac istenségét, rea szakada a ferdő haz (Helt: UT. b4). Megh edyg mynd tagatam, hogy en nalam nynchen (LevT. I.197). Nem tagadhattya, nem is tagadgya (Mon: Apol. 347). Meg vallyak az atyafiak, hogy vagy tfrük nagy tagadgyák, de soha csak hírel sem hallották volna, hogy sz. irás légyen ez világon (Pázm: Kal. 468). Bellarminus tagadgya, hogy a sidóknak irás-nélkül való traditioi voltak (Pázm: LuthV. 232). Nem tagadom, el-ímakozom azon, hogy enyiszer kel a Balduinus hazugságit pirongatnom (361). Igaznac lenni tagadgyuk (EszT: IgAny. 99). Tagadom, hogy szentelőd püspökké csak ő tététt légyen (Czegl: MM. 21). Tagadgyák, hogy a római pápa nem vettetett alá a gyhléseknek (242). Tagadod, hogy az engedelmességrül nem töttél szót (Matkó: BCSák. 159). Nem tagadhatom, hogy Nagyságodnak társaságunkban elég bűsülása nem lett volna (RákGy: Lev. 106). Nem tagadhatom, hogy sokszor az is nem bántot (Zrínyi I. Előb. 4). Nem tagadta, hogy ő nem fosztott volna meg és alkumban nem volt volna velem (MontME. 180). Némely tudós emberek eleitől fogva tagadták, hogy valahol e világon iunkornis volna (Misk: VKert. 93). Én sem tagadom sem mondom (Bercs: Lev. 500). Valljon tagadhatná-e valaki, a ki esmérte ezt az Esterát, hogy a szent irás ennek fejében, szívében s szájában nem lett volna (Bod: Pol. Előb. 3). A világ tagadva szaporodik (Fal: Jegyz. 920).

el-tagad: abnego Ver. denego, pernego C. *inficias eo PPB. verläugnen, abläugnen PPB. Haromzor tagacz eel engd-meth (DebrC. 610). A le tött marhát meg kell adni, nem kell el-tagadni (Com: Jan. 190). Laszó agájának is adunk az szénajáért, az melyet eltagadott 4 ft (MontME. 127). El nem tagadhatjuk, a mesék közé az illyeneket nem számlálhatyuk (Mohn: JÉpil. XIX). Némelyek a proféták és apostolok írásaitk valósággal el-tagadják (Bod: Pol. Előb. 1). A job lator meg-menthette volna életét, ha el-tagadta volna a Kristust (Fal: NE. 54).

ki-tagad: 1) abnego MA. verläugnen PPB. Mykoron az ew oedes mestereet ky tagatta volna, nagy keserűséggel meg szartaa byneet (ÉrdyC. 364b). 2) abdicio C. excludo, exheredo MA. ausschliessen PPB. Jóságomból kitagadom: exhaeredo; jóságból kitagadtatott: exhaeres C. Valakit örökségéből kitagadni: *exheredem aliquem scribere PPB. Tagad ki magadat az aty örökségéből (VirgC. 27). Ez világi jogzbul magat mind ki tagada (27). Sokan ki akarják tagadni az leány águt, mikor az jóságrol valo ok levelet elreytik (Ver: Verb. 701. Vamae, kik az ő sajáttyokat az örökségből ki tagadgyák (Com: Jan. 120).

kitagadás: 1) abnegatio MA. verläugnung PPB. 2) abdicatio C. exclusio, exhereditio MA. enterbung, ausschliessung PPB.

mög-tagad: nego, abnego, subnego, inficias eo C. denego, pernego MA. läugnen, verläugnen PPB. Egyszer meg-tagadja vala, mászor meg-itéli vala: *alias revocabat, alias decernebat PPB. Nem tagadom meg vrát (BécsiC. 87). Ki megtagadand engemet emberek előt, meg tagadom es en őtet en afam előt (MünchC. 32b. 45). Valamelik ezenekben tagata meg ez velagot (VirgC. 281. Ki en vtaunam akar írni, tagadgya meg magat (84). Mielőt kakas ketzer zavát adnaia, haromzser vag engem meg tagadando (DöbrC. 446). Az zentségős zaad ime latom, hoğ engdmet vizgatalnia es zelnia meg tagad (NádC. 353). Po-

Abraham az kozdagnak egy ehlep vyzet meg tagada (179). Megli tagadatok Pylatusnak zymo elöt (JordC. 57). Meg tagada, hogy nem mondotta volna (ÉrdyC. Sara meg tagada es eszt monda: Nem menettem (Helt: 4). Meg tagadgya felebaráttjánac nálla le tött pénzét (Bibl. 1.92) Meg vallá s meg sem tagadá, hogy nem van Kristus (Pázm: Préd. 47). Ekeppem meg tagadátoc on istenteket, mind a háromságot, mind a négységet (t. Eöijj). Vannak, kik semmit sem tudnak megtagadni (E. 484). Hogy házamat, hitemet megtagadjam, ne esten arra hogy szakadjam (Könyi: HRom. 77). A mosok az ifúságot arra kizstik, hogy kívánságának semmit tagadgyon (SzD: MVir. 245).

tagadás: abnegatio MA. verlängnung, abschlagung Hasonlatos lvn az zent apastalakhoz uilagi jozaenak gadasaba (VirgC. 28). Az tördelmesseg magunc meg sa (Fél: Tan 238b). A megtagadás vontatással nem válik kerfivé (Fal: UE. 433). Az igéret s meg-tagadás dolgáson járj (SzD: MVir. 256).

adton-tagad: [non desino negare; wieder und wieder]. Szabad legyen adton tagadni és azt az tagadást essel erősíteni (Tolu: Vigaszt. 220).

za-tagad: recanto C. [wiederrufen]. Meg-hívom, visdom: recanto PPBl. Efélétilül mászszor meg ód magat, tsogtál. azt mind vissza tagad (Apoll. 45).

adás: initiatio, negatio, negantia C. das läugnen PPBl. est teszök: initias eo C. Törvényben *tagadás jó: seclerim defuit oratio MA. Szabad legyen az tagadást esküerősíteni (Tolu: Vigaszt. 220). Az abbé nem gondolta hogy a molnár gazda csak a száraz tagadás-sal mentenagát (Fal: TÉ. 761).

tagadás: abnegatio fidei Kr. [glaubensverläugnung]. kést atyámia Péter, had ölyem meg magamat, mert adásomért kinlódom a pokolnac lángjában (Czepl: Japh.

n-tagadás: abnegatio dei Kr. [gottesverläugnung]. Ha-észik istenekté, gazdagsággal bálványoznak, egy szóval tselekedetek isten-tagadás (Pázm: Préd. 769)

lás-tagadás: inhospitalitas C. PPBl. [ungastlichkeit].

adás-képpen: [negative; läugnerisch]. A praesentia-eve valo esmeretnek a tagadás-képen való munkája és ása kétféle (DEmb: GE. 37b).

adás-képpenvaló: [negativus; läugnerisch]. Ebben képpen való tsufolás vagyon (GKat: Titk. 55).

adatlan: [quod negari non potest; unlängbar]. Tagadolog, hogy az isten él az ő hűveinek meg-szabadítottá (GKat: Titk. 235). Tagadatlan dolog, hogy Erdélyre soha az békesség meg nem tartatott (MonIrók VIII.428). kink, tagadatlan, bizony eddig sokak voltak s gördülnek torta újabbak is elő (RákGy: Lev. 245). Kiknek, tagadolog, egyelsöben nagyob kedvetek láttam (PSzerTört.

adogalom: negito MA. beftig verneimen, verlängnen

adhatatlan: non initialis, quod negari nequit MA. [bar]. Tagadhatatlan dolog, hogy mikor az kereszténység üle. Rómában igaz kit volt (Pázm: Kal. 600) Tagadha-hogy az emberi szemérmességnek vagyon valami aka-gyónásban (Pázm: Préd. 429). A mesterséggel vetél-diszpattáló némelyeket nyilvánvaló, tagadhatatlan erőssé-megmutogat (Com²: Jan. 134). Tagadhatatlan, oly meg-

bódult, rémült nép ez, kiki cselédjít sóhajta takarni (Beres: Lev. 29). Tagadhatatlan, hogy vagy minsen elevenséggel hitünk, vagy élével eszünk (Fal: NA. 134). Tagadhatatlan, hogy mind a néma mind a szavattyús musika igen meg indította a szíveket (Fal: NU. 268).

Tagadó: initialis, negans, inficiator, negativus C. verneinend, läugner PPBl. Ez heyaban walo keeres es ez taghado feleleth jegyzyk, hogy senky nem folyamhatyk sovedeseeg keerny akar mel nagy eses zentli emberhez (ÉrsC. 18).

hit-tagadó: desertor fidei Sl. [glaubensverläugner]. A hit-tagadó vezérek koránt sem voltak olyan jók a keresztényekhez mint a született török vezérek (Mik: TörL. 459).

isten-tagadó: [qui deum esse negat; gottesläugner]. Fele sem volna okosság, ha mind azokat, a kiket test és vér meg ejtet, isten tagadóknak tartanám (Fal: NU. 252).

szállás-tagadó: inhospitalis C. [ungastlich].

szentháromság-tagadó: 1) [qui trinitatem esse negat; dreifaltigkeitsläugner]. Ezeket magok agyafüzt elmékedések csigázásból satílyják a szent háromság-tagadó tévelygők (Pázm: Préd. 720). **2)** [unitarius; unitarier]. A levelet szentháromság-tagadó Kövendy uram hozta (TörtT.² III.397).

[Tagadt]

hiti-tagadt: [desertor fidei; glaubensverläugner]. Ha az ilyen ecdésiának tagja volna, vagy tévelygő eretnek vagy hititagadt és kép-mutató volna (Pázm: Kal. 560).

[Tagadtat]

mög-tagadtat: [abnegari euno; verläugnen lassen]. Kézbe kérnek nagy sok jámbor hűveket, hogy megtagadtassák az szent igéket (RMK. V.18).

TÁJ (tály Bod: Pol. 67): **1)** vicinia, vicinium, confinium, districtus MA. [gegend, umgegend]. Szívnek vápája, szívnek hálója, szű tája, belső-részek: praecordia PPBl. Mykoron Ihus predicalna Jerusalem tayan, halwan ezt Abagarus yra kezene-tött Ihusnak (WinklC. 280). Mynd az tayban lakozo kyralyok, kyk lakoznak az hegyekben es az mezösön, egybe gyűleenek (JordC. 305). Jesus gondot vysel az zeghen kereszttyen neep-rlé mynt az yo chaladus ember ew haza tayaarol (ÉrdyC. 324b). Azonközbe yteenek be az cbevk Magyar orzagan es Trenchen tayaarot mynd ffl dwlaak (398b). Az bewlez mester haza taiat hogi meg zörze, wtat legottan el kezle (ÉrsC. 450b). Azth mond-yak, hogy bizonynal oda mentek vala Zent-Benedek tayaarol (RMNy. III.14). Tnd vala nyelveket és bécsi tájának minden állapotát (MonIrók III.56). Megveré es terekeket Nádudvar táján (98). Az széles ház tája avagy lako hely alkalmazossá teszi a lakást (Com: Jan 106). Ki-okádá, a mi háborgatá mája s tödője táját (Matkó: BCsák. 8). Csak Jerusalem táján, ez világnak egy s két szurdokjában (140). Az élésből is szükilni kezdettünk itt az tájon (RákGy: Lev. 143). Kemény János uram most talán Körmöcz-Bánya táján fog leüni (215). Az egész föld táját nagy csendesség tartya (GyöngyD: MV. 22). Szolgálója gond- gyát viselte a háza tájának (GyöngyD: Char. 19). Nem vigázol Sopron tájra nyalka kurucz (Thaly: Adal. II.296). Nyitra s Újvár táján való hadak közö divertálok két-három napra (Beres: Lev. 85). **2)** [tempus; zeit]. Lőncec ezec Christus wrunknac születése vtan, e tayban, mikoron irnának 969 (Helt: Krón. 28). Az tayba, mikor ezekbe munkalodnam (Born: Ének. 536). Mint egy huzonket esztendő taig volt (Bal: CsIsk. 28). Hasonló lesz kis aszszony tája is az igen háborgo idők miatt (Kal. 1620 C). Az unitarius papok is Háromszékre a réformátusok generalis gyűlésekben ordináltattak szintén 1690-dik esztendő tályig (Bod Pol. 67).

Táján: [circa, circiter; umher, um, gegen]. Ezer zaaz tyzen egy eztendő tayyan (ÉrdyC. 66). Jesus hoswet nap tayyan ewt ezer emberekot meg elegőtytöt ewt arpa kynyerekből (522). Marada ew wele Maria oly mynt harom holnap tayan (Posti: NT. 115). Meg nem elégzik az kárhozottakkak valami idő tayan el fogyando büntetésekkel (Lép: PTük. 1.279).

Tájatt (tájott Bethl: Élet. 1.373): ∞ A város-tájatt, vidékiben: in *vicinia urbis PPBL. Sok hajókat felvontata az Száván és Szabácsvár tájatt hoztata számán (RMK. 1.24). Az estvéli tetsző lemenetel a tsillagoknak a napsugariba halások, ugy hogy midőn egy kevesselelőbb a napnyugoti határozó tájatt meg-lát-szanak, akkor a nap hozzájuk közzellítése miá el-rejtessenek (ACsere: Enc. 96). A szarvas hold leszen minden holnapnak 4-dik napján, fél hold leszen többire a 7-dik nap tájatt (113). Igen rút időben, máreziusnak közepi táját [olv. tájatt] (Bethl: Élet. 1.340). A tájott a palakouél egyéb nem igen vagyon (373).

Tájban: ∞ Vgyan a tayban kezdé Herodes nekiket haborgatni (Helt: UJT. 17). Zent Górgi nap táiban mulot harom ez-tendei, hagi Margit azoni jnet megőn haza (RMNy. 11.15). Temetését rendeltük Bátorhorban lenni délelőtt kilence és tíz óra tájban (LevT. 11.174). Vgyan azon ora tayiaba (Born: Préd. 217). Vgyan azon napok táiba (Vás: CanCat. 677). Ez idő tájban igen betegeskednek az emberek az gyümölestül (Kadv: Szak. 227). Az ephesombéli közönséges gyöleközetnek ideje tájban (Pázm: Kal. 71). Vrnok születése után 853. eszendő-tájban Jancsi aszszony lótt volt pápává (634). Urnok nem jőve, mihelyt Ádám el-esék, hanem az-után négy ezer esztendő-tájban (Pázm: Préd. 99). Közönséges képpen vallyaé vala mind az Christus el isüetele előtt s mind születése taiban (EszT: IgAny. 92) Fél támadása után Christusnac negyven esztendő tájban (Zvon: Post. 11.258). Minden holdtölte tayban egyszer esteveig semmit ne egyel 1619 (KDebr. 88). Joachim Camerarius élt 1530 eszten táiban (Czegl: Japh. 133). Mi tájban, melyik esztendőben, melyik esziszár vagy király idejében (Matkó: BCsák. 186b). Szent Jakab apostol nap tájában Egré mentem-ben (Gér: KárCs. 111.327). Ma dél tájban érkezik maga Károli uram (Berse: Lev. 346) Ilyen idő tájlyban, enyi óraker: um diese stunde (KirBesz. 9). Az egyházfalyiak ez idő tájban sokáig veszekedtenek a tordaiakkal a paptartásban (Bod: Pol. 103).

Tájék: 1) [tractus; gegen, lage]. Elbeszéli okát járá-soknak, tájékát az ő lakásoknak (GyöngyD: Char. 428). Már az tatár eltakarodott, kárt semmit itt e tájékon nem tettenek (MonTME. VIII.330). 2) [tempus; zeit]. Vacsora tájéka felé valamennyire megállott az eső (Monlók XV.1164).

TAJADOK: turpis; abscheulich, hässlich PPB.

TAJTÉK: spuma C. MA. schaum PPB. Tajtéka az olvasztott aranyak: chrysis; fejer tajték borította-el a vizet; spumis *incannit unda PPBL. A zellet meg foglalta őtet, le eiti es a táitekkal megvondokétia (MünchC. 131b). Az wr, kyt zereth, meg hagyja keseertelmy, hogy temptacionnak füzekabam ky foryon myndden bynnok tayteeka (ÉrdyC. 573). Az ki forrot tajtékiát, a ki enyus, egy ezerben szárd (Mel: Herh. 31b). Ha az vér veres és keues tajték vagy víz labb ralta, egésséges embert igygez (Cis. P2). Az forró fuzélanac tayteikia (Kár: Bibl. 11.131). Olyan, mint a tajték, melly egy szeletskétől el-szaggat-tatik (Pázm: Préd. 70). Szép ortzáia főrözve tajték vértől (Fay: Gizm. 22). Buburék vagy víz színén való tajték, melly mind-gyárt meg-fakad vagy el-oszol (Mad: Evang. 821). A tűznél forró őtelnek tajtékiát lehánnya (Com: Jan. 82). Véres, mérges tajték foly ki az két szemén (Zrinyi 116). Hon jön szárnyas lovon szép piros hajjal, mosódik zablyája fejer tajtékiával (136). Tajtékokat is lácz meg szállot véredbe. 1666 (Kibés. b2). Az hab tajtékká leszen (Teleki: PLÉL. 5).

[Szólások]. Kitajtékozom, tajtékot hányok: expumo PPBL. Tenghernek fene habai taytikát háman (Sylv: UT. 11.135). Miként fülemile vér s tajtékot hányok (Zrinyi 11.149). A neema leelek vala hol ragadanya, tayteekot thwr és lw fogat czykorgattya (JordC. 484. Fél: Bibl. 68). Midőn az oroszán elnyutozt volna, el időe egy vadkan és tajtékot túrván meg vága hosszu fogainal (Helt: Mes. 42). Az földre lees-vén ferteng vala tajtékot túrván (MA: Bibl. IV.41). Tajtékot túró fertelmes vétkec (MA: Tan. 1185b). No ember rágalnázók tüzes kemenczében öröklén kapdozni, tüzes tajtékokat ottan fogtok turni (Thaly: VÉ. 1.375). Az orra likjain lángos szellők mennek, szája tajtékot vér mint vízi istennek (Zrinyi 132).

arany-tajték: chrysis SI. [goldglitte, goldhaar]. Isten hozzád márvány hajlék, vont ezüstös kárpitak, kiket borit arany tajték (Fal: Vers. 876).

ezüst-tajték: lithargyros C. argyris MA. silberglitte PPB.

kenyér-tajték: [nebulas, panis tenuis; hippe]. A pápisták Miklós pápa bagományából a kenyérnek tajtékiából szolgál-tattyák-ki az ur vacsorát (Ker: Préd. 604).

könnyű-tajték: achne PPBL [schaum].

salétrom-tajték: aphronitrum C. Major: Szót. 54. PPBL [mauersalz].

száj-tajtéka: [saliva; speichel]. Az földre pökek es az ő szájának taytikából sárt ezínála (Sylv: UT. 1.141. Frank: HasznK. 90).

tenger-tajtéka, tengéri-tajték: [spongia; schwamm]. Ragada tengőri tajteket es ezetbe martuan zainhoz illő (WeszprC. 109). A gődény nem tenger tajtékiával szokott élni, hanem vízi állatokkal (Misk: VKert. 344).

vizi-tajték: [spuma; schaum]. Ez a bizakodás olyan mint a vízi tajték (Pázm: Préd. 176).

Tajtéki: spumeus MA. [schaum]. Az természet szerint való kenyér helyett tajtéki kenyeret rendelt (MA: Scult. 358).

Tajtékos: spumeus C. pumicosus, spumous MA. schäumicht PPB. Az husát rakjad ki az táiban, az sulláját pengé ménéll tajtékosban lehet, úgy adjad reá (Radv: Szak. 37). A mely tajtékos s büdös sárt Sámbar gyura, azt az bányász tétova eská-nyozá (Matkó: BCsák. Előb. 2). Bőrök kemény és fekete szá-básn, magjok tajtékos, hideg szabásn (ACsere: Enc. 170).

Tajtékoz-ik: spumo, dispumo, expumo C. spumescio MA schäumen Com: Vest. 146. PPB. Igen tajtékozik a víz: annis *exuberat spumis PPBL. Taytecozny kezd: dispumat NémGl. 300. PPBL. A zellet meghaborenta őtet es le eimen a földre, hőmpölg uala tajtekozuan (MünchC. 89). A lelek fediez ytl-ven hewer vala taytekozuan (JordC. 484). Tajtekozie az Duna (Göres: Mátv. 16). Hányd az liszes csukát az hév vajba, ha hidegen hányod bele, csak tajtéki az vaj s nem is rátődik azzal szépen (Radv: Szak. 108). Taytegyk haragyanban (Toln: Vigaszt. Előb. 3). A tajtékozó és agyarkoló vadkan a vadász dárulával meg-őletic (Com: Jan. 80). A szakács, ha mi forr és buzog, vas kalannal meg ezáfollya, ha tajtékozik (S2. Utánna férje siet, dől-fül s tajtéki mérgevel (GyöngyD: Cup. 587). A vad kanok a vadászok közzül tsak egyiket tészik tsé-lil fel és tajtékozó agyarokat annak az egynek vérvél festik meg (Misk: VKert. 119). Szája vér-habbal tajtékozik (SzD: MVir. 197).

[Szólások]. Szintgy tajtékozik a dühösség belől (SzD: MVir. 215). A borral gőzölő has hamar fajtalan-ságra tajtékozik (Pázm: Préd. 228. SzD: MVir. 72). Hogy pennum a Sámbar moslék kal tajtékozó pennáját ne im-

két akokért eselekedtem (Mathó: BCsók. Előb. 3). Pokol ájával a tajtékozó consequentiák (Pós: GBot. 23).

tajtékozok: expumo PPBl. [hervorschaümen].

tajtékozok: [despumo; sich abschäumen].

lások. Végre letajtékozott hiú rettenésro h a r a g j a MVir. 214)

g-tajtékozok: spumescio C. [aufschäumen].

tjékozás: spumatus C. MA. das schäumen PPB.

tjékozottat: [spumare facio; schäumen machen]. Valahol agadanga, le eiti ötet es taitekoztafta (MüncC. 89).

K: appendix PPB. [lacinia]; anhang, zusatz, ergänzung [deck]. Altalvetoet, kit Erdeliben minap hoztal volt, bockiakkal, bőgőrevel kit meg raktal volt (EpiCath. 12b).

KÁCS: linteo C. textor MA. weber PPB. Takáts tsóradius textorius PPB. Takáts zugoly fája: jugum PPBl. myth takacznak, zűőnek, zabonak es zűőnek twdya JordC. 77). Az én életemnek napiai gyorsabbac voltanae kéacnac az ő karikáinál (Kár: Bibl. 1516). Vassal esénál-niszert az takátsnak (Szentm: TFüü 22). Egy szélbe szűő, ig jó takácshoz nem illik (Pós: Igazs. II.346b). A takáts a szűőben az álló mellé fonálnac bél fonalat avagy által ut szű alája (Com: Jan. 97). A takáts lepedőt, vásznaat Com: Vest. 54). Ez élet árnyék, melly kűnyen el-műlik, snak vászonya, melly hamar el-metszetik (Mad: Evang. Kilencz lovas szabados, kik közül egy lengyel fia takács KárCs. IV.302). Az takácsok bástyájára járó graditsnak on karja (KolTört. 401). Az takácsokhoz az ki fonalat a, abból ilyen mód tartassék (TörtT. XVIII. 239).

ir-takács: [pellio; kürschner]. Az szűőnek végét min-tánállyák egy mértékre szűő takácsok (TörtT. XVIII.

akácsol]

akácsolás: textura MA. das weben PPB.

akácság: textura C. gewebe Com: Orb. 120.

TAKAR: 1) [volvo, involvo; wickeln]. Vram yme hol az benzed, ky on nalam állot kezkenbe takarvan (JordC. Az bőlé ég kis ruhačkaba takara az kűnet es tön ellene sznt (BodC. 8). Ha figét, almát, gyűmőlzetet a lenében sz, sokaiq meg áll, nem rothad (Mel: Herb. 147b). Testét , bakaczinban takarak (Göres: Máty. 42). Gyászos sákban ták a testet (Czegl: Dág. Előb. 20). Csak vasléllal nem nélyen az kard, vágó-részét aranyban is takard (Thaly: I.118). **2)** [lego, congero; sammeln]. Fűsvénység, sok atlanság ndvarol teneked, mind e világ, látjuk, hogy takard (RMK. II.195). Egőrben Dobó és Meeskei az tisztben dnak, takarnak mindent hertelen (III.111). Oh mely nagy tesznek az ndvarbírák, mert titkon magoknak sokat takar- (316). A ki szűőből hamissan takar, masnac takar, az ő ba mas bualkodíc (Born: Evang. IV.303b). Ki én velem takar, tékkozol az (Zvon: Post. L516). Ha kvártélybűl ki-, semmidet sem hagyja, minden javaidat maganak takarja ly: Adal. I.272). Az jobbágyságot sok ezer szűőrel mind n alól takarja, az élest cseplik es szekereken, tevéken Pestre és Budára takarják 1878 (TörtT. I.21). Magadnak rod menyben, a mitt itten a szűőnyekre bintesz (Fal: NE. Tanácsos takarni a bűősegnek idejében, hogy elő-vehessük űkségben (Fal: UE. 423). Anglus a mit szerzett Mógol agából, valentezi gálya takart Afrikából, valamit hollandus ttt Indiából (Orczy: KöltSz. 42). A mébetsék a keserű fűdes mézet takarnak (SzD: MVir. 94). **3)** [provideo; ver-

sorgen]. Várak és városok néppel és éléssel kirűlné asszontól igen takartatnak (RMK. IV.28). **1)** [sepelio; beisetzen, begraben]. Az Aaron takartatíc az ő népéhez (Kár: Bibl. I.139). Meghala és az ő népéhez takartatíc: mortuus est et appositus ad populum suum (MA: Bibl. I.22). Földben takarjuk a mi ludotinkat avagy boltban föld szűnt avagy földben tartjuk a föld támadásnak reménségeért (Sam: Agend. 189).

alá-takar: [depello, deduco; hinabtreiben, hinabführen]. András király és Béla hertzeg allá takarác minden barmot és élest Magyarországba (Helt: Krón. 35).

be-takar: **1)** [obvolvo C. involvo, obtego MA. zudecken PPB. [einwickeln]. Betakartatott: obsitus; betakarva: involute C. Elalutt, bé-takart tűz: *sopitus ignis; bé-takarni a gödröket vagy árkokat a mezőben, hogy más eszűőbe ne végye: *obcaecare fossas in agro PPBl. A tétet veuen, bétakarta azt tista földba (MüncC. 69). Ragada tengőri taitekot es isopual be takarvan fel ada nadon ő neki (WeszprC. 109). Megh muthata az gyolezot, kyvel ötet be thakartam wala (ÉrsC. 1071). Veve Mihál archangal a golcot es betakara testet (TelC. 233). Az lábait mind az horgas ináig vizes ruhában erősen betakarja, hogy az esontjai meg ne égjenek (Radv: Szak. 34). Todd az tyúkot az tálban, az pirított cipőval takard be, az levével űntűzd meg (92). Pergaménával takarjuk bé (Com: Vest. 72). Találtok egy gyermekékét pólakban bé takarva es a jászolba helyeztetve (Illy: Préd. 180). A tyúk bétakarván szárnyaival tenyészetét melegíti (SzD: MVir. 122). **2)** colligo MA. [congrego, coacervo; zusammenlesen, zusammenscharen, zusammenläufen]. Az soc predat harnicec naepg nehezen takarac be (GuaryC. 59). Sok orszagh kinezet ő be takara (CsomaC. 102). Egiptonnac földlen szantalan soc gabonat takara be (Szék: Krón. 15). Sok ország kéncsét ő betakarta (RMK. II.225). Mikor a földnec gyűmőlchéet be takaryatoc: quando congregaveritis omnes fructus terrae vestrae (Helt: Bibl. I.KKk2). Nincsen mivel betakarom, az mi keveset az isten adott (LevT. II.64). A papoknak negyven-nyöltz városok vólt minden határvá-lyal egyetemben, mellyek bé-takarták a közel-való dézmákat (Pázm: Préd. 946). Az végbeliek szinte úgy prédáltak, ide számtalan élest takartanak be (RákGy: Lev. 143).

betakarás: **1)** [involutio; einwicklung]. Az betakarásával is úgy élj az mint oda fel megvagyon, mert semmire kellő leszen, ha az leve kimegyen az pesevényének (Radv: Szak. 67). **2)** [subvectio; getreidezufuhr]. Az mostani be takaras ideio (Born: Préd. 455).

betakaró: **1)** involucrum C. [hülle]. **2)** collector MA. einsammler PPB.

belétakar: [involvero; einwickeln]. Eluēű ő or iegét az ozlopokrol es belé takara ő testenec tőrsőkét (BécsC. 38). Az nyűjto fával megnyűjthatod az tészttát, takard bele az tész-tában az esukát (Radv: Szak. 108). A mihed semmire valo liszen, nem takar bele mizet [a kasba] (OrvK. 62).

el-takar: [involvero, contego; einwickeln, zudecken]. A jősze-rentse el-takarja a vétkeket: secundae res *obteutae sunt vicüs PPBl. Félre nem mentek a táboron kívül s ott is rusnyálkodásokat a földbe el nem takarták (Szal: Krón. 656). Nicodémus közel száz font aloét es mirrát egybe-elegyítvén, tisztességesen el-takarta vala az urunk hóltt testét (Pázm: Préd. 578).

eltakarás: [sepultura; bestattung]. Az testnek eltakarasa-nak valo napho battvk mynd zent nap wtan walo wosarna-poth (LevT. II.69). Némel nem jo akaroinnak felőlem való spárgálások miatt nem akartam kegyelmes urannak es atyám fiának eltakarásában jelen lenni (TörtT. XIII.113).

félre-takar: [sepono; bei seite legen]. Ha tréfábűl talűtdat mondani, a mit előbottál, takard félre, nem ide való (Fal: NU.

286). A legjobb fiú édes atya elől félre takar valamicskét (Fal: UE. 494).

föl-takar: [detego, retego; aufdecken, aufheben]. Hamar hosszú rubinát föl takará, titkon az erdőre ő ki indula (SzFabr: AmAff. 12).

ki-takar: **1)** [expello; austreiben]. Küttvén Gađna nevű fahra, az lakosít kitararván belőle az faluját megégették (TörtT. VI.104). **2)** [veho, exporto; hinarführen]. Ez országnae kinczet innet mind ki takarja vala (Szék: Krón. 163). Nappokat hagyott az laz adasnak nem egeb okkayrth, hanem csak hogh inkább mindent ky takkarhassanak bellőle (LeVT. 194). Atylla es a magyarok minel-utánna az Olasz-országból ki-takart sok kincset le-raktanak volna (Liszny: Krón. 155).

mög-takar: **1)** [instruo, exorno; versehen, versorgen]. Főjérvárat porral, álgúával, éléssel jómódon megtakarván (MonTrók III.184). Az várakat megtakarjátok mindenféle éléssel bőven (RákGy: Lev. 169). **2)** [reparo; herstellen]. Julianus a zsidókat keresztényének ellen biztató, hogy Jeruzsálemet nékik megtakarjá (RMK. V.196).

mégtakarás: [provisio; versorgung]. Kún László uramnak parancsoltunk Szakmár mégtakarása felől, te is szorgalmaztasd (RákGy: Lev. 162).

öszve-takar: **1)** [coacervo, colligo; zusammenhäufen, zusammenlesen]. Tékozlás az, miőor az illendő helyre tőt költéségtől meg maradt morsulécoe öszve nem takartatnae (Zvon: Post. 1560). Míg mindent öszve takar, sok ezer embert térszen koldusá (Fal: BE. 595). Az ntszák tsúnyságát öszve takarják es el hordják sabandusok (Fal: TE. 772). **2)** [complico; zusammenfallen]. Az öszve takartott levél bé-pecséltetiec pecsét nyomóval (Com: Jan. 207). **3)** detendo C.

szélyhol-takar: [dispergo, dissipio; zerstreuen]. Az sok drága kincsöt széllal takarják vala (RMK. III.64).

Takarás: **1)** collectio MA. [summlung]. Csak az takarasa, gyűjtesre szorgalmatoskodnae (Born: Préd. 410). **2)** [subvectio frumenti; getreidezufuhr]. Masth az takarasnak volna ideye (LeVT. 1248). Nem szükölkedem pénz nélkül, mert az takarás rajtunk vagyon (II.56). Ím rajtunk vagyon minden naponként az áldott takarás (64). Aratas es takaraskort (Born: Préd. 457b). **3)** [exsequiae; leichenbegriibnis]. Édes gyámolomnak az ő édes testének takarására nem mehettem (Nád: Lev. 243). Szent Ágoston édes anyjának takarásakor a mi váltságunk áldozattját bé mutatták (Pázm: Préd. 1003). **4)** plicatura MA. faltung PPB. **5)** tectio MA. bedeckung PPB.

Takarék: volumen PPB. velum, velamen, operimentum SI. [decke, hüille]. A testnek épületi esontokból, izekből, külből külből féle burkokból, takarékokból öszve szerkesztetett (Com: Jan. 46). A ruha nem a miámen állatunk, hanem tsak némi-némű azon félfi adatot lepel es takarék (GKat: Válts. 1916).

[Takarékony]

Takarékonyosság: [moderatio; mässigkeit]. Tizenhetedik io orkölch az szűzoknac az meg elegendes es takarékosag (Pécsi: SzűzK. 121b).

Takarékos: **1)** parcus, frugalis MA. [modestus, temperans]; sparsam, karg PPB. [mässig]. A vacsorálások mértékletesebbec es takarékosabbac (Com: Jan. 111). **2)** [gratus, decens; anständig, anmutig]. Szép, tsinos es takarékos levelet ír (Mik: TörtL. 298). Egy szép takarékos királyságot szereznek nékie (353b). A nyöltzadik toronynak tetejére egy kis takarékos kápolnátska építették (Moln: JÉpül. 238). Jámbor, józan, mértékletes, takarékos, kelleuetes (Fal: Vers. 863).

Takarékosan, takarékoson: [parce, moderata, temperanter; sparsam, karg, mässig]. Kezdeeg vadolny az zent azzont, hogy teekozlo volna es nem tartanaa takarekoson ew wraiak yozaugat (ÉrdyC. 642b). A bñn a lelki jókat takarékoson ki-űresíti (Pázm: Préd. 726). A takarékosan élő kevessel meg-elégedic (Com: Jan. 189). Takarékosan éljetez, ne tékozzoljatek, mert a tékozlásnak koldustarisznja a vége (TörtT.² I.150).

Takarékosság: [parsimonia; sparsamkeit]. Vele-született a takarékosag: *ingenerata ei frugalitas PPB. Marasztatsz kiméltetes takarékosságoddal valamit az te munkádból az te liaidnak (MA: SB. 146b).

Takargat: **1)** ottego, protego MA. bedecken PPB. [ein-hüllen, einwickeln]. Een ewteth takargatham laagh ruhában (WinkIC. 89). Een takargatam lağ ruhában, te kedeg őltözötted őmüdn verence ruhaiában (NádC. 355). Azzonywnk zűz Marya bepokala, takargata ő zent fyath (ÉrsC. 332). Takargatni, nem ostorozni kel az gyarló testet (Pázm: Kal. 599). A lelki-isméret szégyenletet indíta beunek es füge-level gatyával kezdék takargatni rütságokat (Pázm: Préd. 592). **2)** [servo, reservo; sparen, ersparen]. Űra keresményit takarkattya, tselédet jó rendben tartya (Pázm: Préd. 241). **3)** [oculto, celo; verbergen]. Kin mır a farka s nem takargathattya (Czegl: Japh. 221). **4)** [tueor, defendo; beschirmen, beschützen]. Bé-fedezem, őltalmazom, takargatom: protego; őltalmazott, takargatott: protectus PPB. Minden nyomorúság ellen magát ny vizagztalással takargattya (MA: Scult. 100). Nem hagyss-el veszedelmekben, ki a hiveket meg-tartod, gonosz ellen takargatod (MA: Zsolt VII. zsolt. 5. vers).

bé-takargat: [involve, velo; einhüllen, einwickeln]. Ven-deeg vuleek, es nem fogadatok be, mezeytelen, es nem takargatatok be (JordC. 437). Zyz Maria zeep Cristust apro poztoch-kakban bel takargattaa (ÉrdyC. 43b). Be takargatta, fektette, alutatta (Born: Préd. 34). Azt mondgya az evangalista, hóg be-is polállia Christust az ő annia es be-is takargattya mint bizony embert (Kufcs: Evang. 75). Híven dajkálkodtál, még széltől is oltalmaztál, betakargattál (TörtT.² I.346).

föl-takargat: [detego; aufdecken]. Az ember föl kelee es föl takargathwan híw agyat mydenek lattara el mence (JordC. 458).

mög-takargat: [reservo; aufsparen]. Űltözetiben oly szép takarékoságot követ, hogy semmit nem pazarol, hanem a maradékokat igen megtakargatja (Misk: VKert. 235).

Takargatás: **1)** [tutela; schutz]. Földes urainkat őrizzed, oltalmazad, hogy mi azoknac vezérlesee, takargatásoc alatt emekutánna is nyugodalomban élhessűne (MA: Scult. 912). **2)** protectio MA. beschirmung PPB. E volt az ő palástolások, takargatások (Bal: CsIsk. 416).

Takargató: **1)** [homo parcus; sparer]. Szaporetóia es takargatóia legyen fgire marhaianae (Agend. 216). A jó takargató jó ki-osztó: bonus condus bonus promus (Mad: Evang. 560). **2)** protector MA. beschirmer, beschützer PPB.

Takarít: **1)** obtego MA. zudecken PPB. Barsson palastot takaroyttanak híw rea (JordC. 416). Takaroyez hozjad the ruba-dat: amictor pallio tuo (749). Az imas rezeet magara takaroyttaa (a köpönyegnek) (ÉrdyC. 624). The feyodnek ystihky mykeppen kyraly barson thakaroythwan erezhweenben: comae capitis tui sicut purpura regis vincta causalibus (ÉrsC. 182). Vñn egy eleven nyulat es ruhaia ala takarita (SalMark. C6). A palástokat ránk takarítottuk, buréttuk, ődjük (Com: Jan. 101). A kicsiny gyermekeket paysban takarították (Hall: Paüz. 5). **2)** [sepelio; begraben]. Földbe takaritom, el-temetem: inhumo PPB. Az testét egy káptalamba iktatták, édis atyafiai takaríták (RMK. III.160). Magliala es takaritatéc az ő előiböz (MA:

l. 133). **3**) [oculto; verbergen]. Micoron vr isten előldről mint elmosága es a pocolnac arniekzekibe takaretangá, az ve az istennec zent igassaga a napnac ő tisztóségot meg a (NagyszC. 226). Vón egy eleven nyulat es rubaja ala takarít (SalMark. 22). Engom hajlékába takarít (MA: Bibl. V.13). [supprimo; unterdrücken]. Egy puskásunkat, kire legelsőben ut volt az egyik medve, 3 fiával megsebesítvén alája takarította (RákGy: Lev. 75).

betakarít: 1) [involvo; einwickeln]. Mindeneket meg fog az ő gyalmokkal és bé takaríttyák az ő hálióikban (MA: 120). **2**) [in horreo recondo; aufspeichern]. Gyűmőltse is által takarítassék esűriben be (VárM: Szöv. Előb. 1).

betakarítás: 1) [tectio; bedeckung]. Az koporsó betakarítása János deáktul fekete bagariát (vettünk) 3 ft 50 d (MonE. 166).

egybetakarít: 1) convolvo, complico MA. zusammenkellen PPB. [zusammenfalten]. Zent Palnak keze egybe takarítta zömkőteu kezkenőth mynd veerevel (ÉrdyC. 379). **2**) rado, colligo MA. [einsammeln, zusammenlesen].

egybetakarítás: 1) convolutio, collectio MA. zusammenwickeln, zusammensammlung PPB.

eltakarít: 1) [asporto, aveho, aufero; abführen, wegtragen]. A javát takarította-el multa de rebus suis *asportavit PPBl. tian terekek hogy eltágulának, lovakat, morhákat eltakarítanak (RMK. III.290). Mi már nem győzzük a sátorokat eltakarítani (TörtT. 2. 1.205). Tartozik minden jobbágy 4 kila tot elvetni, azt az zsellyérekkel együtt megaratni és eltakarítani (IV.94). **2**) [inhumo; beerdigen]. Az Loránt uram testét a szép tisztességgel el takarétották (LevT. II.48). Kiknek mek a falu pelengére mellé eltakarítottak vala (Szal: Krón. 1335).

eltakarítás: 1) [funus; begräbnis]. A mi attiankíanak el arításában szükseg jelen lenni (Fél: Tan. 512). Rendeltem elmes édes uramnak tisztességes eltakarítását ez jelen lévő endőben szent János havának 13-ik napján (Gér: KárCs. 1335).

égtakarít: 1) [instruo; gehörig versehen]. Az itt lakó ösi rendek élésekből az várat megtakaríja, ha kívántatik (NME. III.107). **2**) [parco; sparen]. Nintsen bizonyosabb daság, mintsem ha mid van, meg-takarítani (SzD: MVir. 1335).

szve-takarít: 1) [colligo; zusammenpacken]. Nem sok idő van ózue takarítuan mindeneket az ifábbik fia elmene ze leud tartomaniban (Fél: Bibl. 118).

takarítás: 1) collectio, complicatio, congregatio MA. zusammensammlung, zusammenfaltung PPB. Az isten iavainac vesztői közzé számláltatnak minden részegese, tozodoc és den takarításra gondatlan emberec (Zvon: Post. I.560).

takarító: 1) [tegumentum; decke, hülle]. Czinalanac manac szörető takaretot az ő rutságoc fődözésére (Mel: Préd. 1). **2**) recondens MA. verbergend PPB.

takarítvást: 1) [?]. Miulta Erdélyből kijűtt az német armada e falunkhoz szállott az németseg takarítvást (Fab: Orszgy. 1335).

takarmány: 1) [commeatus; fougage]. Ninczen houa am az en sok takarmaniomat (Kár: Hal. Rijj). Az erdélyiek-takarmányok felől azt mondgyák, nem tudgyák hová tenni (Zsolt. 616). Ceres sarlója is kár nélkül metzhetett, bő armányiból nagy hasznot vehetett (GyöngyD: KJ. 402). **2**) simonia; ersparung]. Okosbak gonozul valo gyöytemenre

ez vilaghoz valo ragazkodással es takarmanyal (Frank: HasznK. 59b).

Takaró: 1) velans, convolvens MA. [deck-]. Takaró köntös: *stragula vestis PPBl. Takaró papiros: charta emporetica; takaró vászon: emporetica, segestre camubium PPB. Kalmári marha takaró szürke papiros, mely a bors és egyéb fü szer-szám takaró papiros csuklyára illendőbb: charta emporetica, cuculis aptior (Com: Jan. 155). A takaró paplant mind magára vonszás és a társat fázni hadgya (Hall: Paizs. 227). **2**) volva C. [velamentum; decke, hülle]. Pokrótz is van takaró (Szentm: Kalm. 11b). **3**) [frumentator; getreidesammler]. Divertáltam volt az mezei munkásimhoz s takaróimhoz is (MonIrók XV.121). **4**) colligans MA. [sammel-]. Szénát-*takaró: foenum colligans, cumlans foenum; széna-*takaró-hely: foenile; széna-*takaró villa: furea foenaria MA. PPB. Pénz takaró ceremóniak (Kulcs: Evang. 44).

orca-takaró: 1) [velamen, rica; schleier]. Katrinczában takarítam volt az koronkát és orca takaróba, bizony nem azért, hogy Kdet kérvén olyannal búsitánám, de nem volt más (LevT. II.273). Egy o orca takaró, gyengyes zówes rayta (Radv: Csal. II.19).

Takarod-ik, takarosz-ik: 1) [se conferre, abscedo; sich begeben, sich ablagern]. Sietenec az legeőc zallasocra takarodnia (GuaryC. 58). Houa fol es takarodic mind ez velag-nac ondogsagos genetsege (NagyszC. 65. NádC. 65). Most ez-okaert takarodgyal haza: revertere ad locum tuum (Helt: Bibl. I.Ccc3). Nézzed, mennyi bűdős ganéj, takony, vizellet takarosz-ik testünkől (Pázm: Préd. 68). Minekutánna ez ellettel meg-elégettec, nyugodalomra az koporsóban akarnac takarodni (MA: Scult. 224b). Az pusztába nagy sokaság takarodot (Zvon: Post. I.549). Ez világnac többire minden kincse papi rendekhez takarodot (II.271b). Abos felé takarodot, rajta kapdosván mind az kassaiak Kemény János urammal (RákGy: Lev. 184). Az mi kevés magyar had aljűtt is, mind Filekhez takarodot (244). A Keresztes mezejét ott hagyván egy elsőben Fejér-várra takarodék (ErdTörtAd. IV.292). A sok német, frantzia, spanyol takarodik Olaszország felé (Mik: TörL. 299). Már az emberek a mezőről hazafelé takarodnak (Misk: VKert. 280). Egy egész városnak vagy községnek minden tisztátalansága oda takaroszik és onnan forr ki (Fal: UE. 428). **2**) [frumenta in horrea inveho; einfahren, einführen]. Aratnak, takarodnak az szegény emberek (RákGy: Lev. 211). Mintbogy a nemesség-nek nagy része most takarodik és arat (Nyr. XIV.357). Az illes hajók ma is takarodtak és a kik terhesebbek voltak, az nagy borozánokból a Dunának csekélyebb völtához képest az flésnek jobb részit más hajókban hordották (MonIrók XV.184).

alá-takarodik: 1) [descendo; herabkommen]. Péceset felvervén az oda alá takarodot népség nyomakodik fel (RákF: Lev. I.105).

által-takarodik, által-takaroszik: 1) [transeo; hinüberziehen]. Elszénázhatja az derekassab corpust, míg az Vág jege tart; ha az felbomol, vagy odareked az had vagy magában is általtakarodik (Beres: Lev. 309). Hacsak az előttünk való Haiszter corpussa által nem takaroszik, ott ő kegyelmének ártható ellenségi nem olly könnyen támadhat (337). Az tábor bizonyosan általtakarodot ma az Dunán (660. 672).

be-takarodik: 1) [ingredior, intro; einziehen]. A kalastrom, hova igen soc nép be takarodot (Helt: Krón. 59). Az sído nép-ségnek nagy soc szemete takarodot bé Jerusálemba (Zvon: Post. II.257b). A tatárok hazájokba bé takarodának, a város is a sok hír tudakozástól megszűnik (Bartha: Krón. 82). Az német tegnap kirendelkezett erre felénk s úgy állott nüg bagázsiája bétakarodot (Beres: Lev. 363). Szombatból is éjfélikor ment ki az német, az nap az eleje éppen Récséhez ment s takarodot bé sietve az Csalóközre (407).

egybe-takarodik: [tumultuor; sich auführen]. Egbe takarodo gywle zurdulo: tumultuans (NémGl. 380). Egbe thakarodo nepet: turbam tumultuantes (383).

el-takarodik, el-takároszik: [diggređior, recedo, discedo; weggehen, sich zurückziehen]. Alá sűtce feieket az őker, ketske és a iuh és eltakarodának (Helt: Mes. 22). El takarozom innég (264). Eltakarozásic a Christus előt a bűn (Helt: VigK. 48). Takarodgyál el es menny (85). Vdő előt el takarodni (Decsi: Adag. 86). Minthogy semmi sem takarozik ki belőle, a kőlika szorongatások miatt nagy kínban vagyok (Fal: NU. 316).

föl-takarodik: [ascendo; aufsteigen]. Minec vtánna az nép az partra fel takarodott volna, az Jordán vize ismét helyére áll (Kár: Bibl. I.196. MA: Bibl. I.195). A séllyei passuson levő gyalogságnak jobb része feltakarodhatnék Szeredhez (Beres: Lev. 666). Már 9 öreg-ágyút levontattak az váról az hid eleiben, de a híával az német csak feltakarodott onnan Gúta felé (513).

ki-takarodik: [eggređior, exeo; hinausgehen, ausziehen]. Mind ki takarottanak az egi hazból (DebrC. 26). Ki takarodol az utból (Helt: Mes. 119). Ezután terekkel hogy eltámulának, az városból hamar kitarakodának (RMK. III.290). Valaki az városban volna, úr, nemes, soddonar kitarakodni (MonÍrók. III.62). A vezér intvén az udvarlókra mind kitarakodának és csak magam és Skerlet uram maradánk a vezérrel együtt (XV.263). A fejedelem megelötvén az ő szolgálta hadai is innet kitarakodtanak (TörtT. 2 I.596).

lő-takarodik, lő-takároszik: [se demittere; sich herabziehen]. A nedvességek le-takarodnak az emberben az ereken, a petyenyék között, a vállá között (PP: PaxC. 39b). Tegnap estve is megírtam alázatosan Nagyságodnak, hogy az német-ségnek egy része letakároszik Gúta felé (Beres: Lev. 612).

vissza-takarodik: [se recipere; sich zurückziehen]. Azúltá hogy visszatakarodott, helyben volt tegnap (Beres: Lev. 586).

Takarodás: 1 [importatio frumenti; getreideanfuhr]. Arastaskort ezekről adnánk balakat, hogy io nyári időt adogatot es közep szerint való takarodást (Born: Préd. 458). Mária Magdolna tájban jó takarodásra való napokat remélhetünk. 1620 (KalC). Az takarodás ríjtok leszen az embereken, abból is akadályunk lenne (RákGy: Lev. 211). Az szántásnak es nyári-takarodásnak ideje mellől elrekesztett (MonOkm. XIV.248). Az mi az takarodás dolgát illeti, akarom, hogy oly serény gazdasszony kezdél lenni (Gér: KárCs. IV.394). Az szegénységet ilyen takarodásnak idején rontja, opprimálja (TörtT. 2 I.432). Itt való kicsiny takarodásomat végezvén felmegyek Járában (III.166). 2 [receptus; ritiekzug]. Máriaúy uram maga hallván az német takarodásának relatióját, tudom, eddig meg is beszéllette Nagyságodnak (Beres: Lev. 665).

buza-takarodás: [messis triticea; weizenerte]. Az éjjel tündöklő bogaratskák búza takarodás után nem szoktak repülni (Misk: VKert. 662).

nyári-takarodás: collectio frugum aestivum MA. sammlung der sommerfrüchte PPB.

széna-takarodás: [foenisecum; heuernte]. A széna takarodást es aratást el-rontya. 1620 (Kal. C1).

Takarodó: 1 [messarius; ernte]. Ma tiszta idő es szép nyári takarodó napunk lón (MonÍrók XVIII.50). Én is mint ilyen takarodó időben itt való fő embereken es possessorokban előhívtam (MonTME. I.196). 2 [vespertinus; abend]. Takarodóra barangozni: ignitegium pulsare PPB. Hogy imár takarodó idő föli volna, szűvitnekoknél föllőzák az királyi fiát

(MonÍrók III.62). Estueli takarodókor való vigilia (Mel: Sám. 22).

Takaród-ik, takaródz-ik, takaróz-ik: 1 [amicior, velor; sich umbüllen]. Az ystemek zeegenyt ebel zomohal bagiód meg halmi fekwze az palotaban az tee feleséggel barsomban takarodvan (ÉrsC. 435b). Tafotaba őtleszkek es takarogyec (Mel: SzJán. 461b). Kőntőben takarozvan (Toln: Vigasz. 27). A kevélység nem őrmest fekszik szalmán s takarózik pokróccal (Fal: NE. 69). Vonnt aranyban takaródom földig (82). 2 [colligor; gesammelt werden]. Mezejen sockal több kepe gabona takarodgyec (Zvon: Post. II.186b). Kaszáló rét ezen határon egy vagon, sok széna takarodik rajta (Gér: KárCs. IV.320). 3 [adponor; beigesezt werden]. Manasse meg bala es az ő népéhez takarodée (Kár: Bibl. I.500).

be-takarózik: [obtegor; sich zudecken]. Fáraho nagy herteleuséggel az tengernék iudóla, hogy bétakarodék minden népeivel, az tengernék vize esmét egybezudola (RMK. II.15). Igyal, takarodgyal meg vtánna, izagy iól meg (Mel: Herb. 21b). Minec előtte purgatíót vennél hozzád, takarodgyál be es izzagy meg vtánna (180). Bétakarodgyál, hog' jól verétytzhess (Web: Amul. 75). Sok jó gabona takarodik-bé ez eszendőben (KírBesz. 38).

el-takarózik: [obtegor; sich umbüllen]. Az ég el-takarodék, mint mikor a papyrossat egyben takarják (Matkó: BCsák. 100).

Takarózdó: operimentum PPB. decke KírBesz. 135. Akármi fedél, takarózdó: cooperimentum PPB. A több rabok nemesak szűtelen káromolják vala, hanem éjszaka takarózdó-jokat rólok levonják (Bod: KOstr. 130).

Takáros: 1 [parcus, moderatus; sparsam, karg]. Az főseny takarosnak, tartua költőnek hya magát: parcum se sordidus vocat (DictaGr. 45b). 2 [avarus; geizig]. Takaros major ember: *avarus agricola PPB.

Takarosan: [parco; spärlich]. Mikor beuen uagyon kenyerűnc, nem tudgye bőchűlni s takarosan költeni (Tel: Evang. I.428).

Taktartat: 1 [obtegi jubeo; decken lassen]. Nemely embert ló ganéba taktartata es abban meg róstoltatta (Helt: Krón. 45b). 2 [provadore, instruere curo; versuchen, versorgen lassen]. Az várat taktartast minden föle éléssel (RákGy: Lev. 24).

be-taktartat: [importare curo; einfahren lassen]. Meghagytam vala azt is, hogy az pénzen vett füvet lekaszáltatván taktartatni be (LevT. II.102).

Taktartatás: [messis; ernte]. Az taktartatást hogy elvégeztetted, igen akarom (Gér: KárCs. IV.396).

széna-taktartatás: [foenicium; heuernte]. Ha az úristen jó időt adna, tehát az széna taktartatásra lemo szorgalmatos gondjok (LevT. II.102).

Takarvány: 1 [operimentum, tegumentum; decke, hülle]. The feyednek ystóky mykeppen kiraly draghulathos busson gyűlekőztetőthi pokrocuban awagy thakarvanban (ÉrsC. 182). 2 [collectum, depositum, quae sit a bona collecta, reposita MA. [erwerb, ersparnis].

TAKONY: mucus, phlegma, myxa C. mucus narium, [pituita MA. rotz Pest: Nom. I.20. [schleim]. Az een fyan ymma embereken taknyaval es nyalawal vagon meeg fewrthezween (WinkC. 98). Az ű nyalat es taknyat az ű szakallara iartattya vala (Mel: Sám. 90). Vérhasat, taknyot tisztít az hasból (Mel: Herb. 6). Az kakuk fyv mint egy enyő olyan taknyot hoz ki az vesekből (KeytheA: FivK. 73b). Az a szó: nevedegietek es szaporodgiatok szükségessőbb, hogy sem enni, innya, a taknyot ki fimi (Bal: CsIsk. 272). Az orr lyukakon a pené-

es taknyos ala szarmazic (Com: Jan. 47). Koszkenő, melyben taknyot fűjok (Com: Vest. 137). Az szot mint a tik a takot, az mint szoktuk mondani, akképpen leső eretneknek (KCSiplk: oll. Előb. 7).

Taknyos: mucosus C. pituitosus MA. rotzig PPB. [schleifg.] Náhás, taknyos: pituitosus PPB. Az fok hagyama zagu i az nedues, enyues, nyalas, taknyos neduessegőt ki tisztíta ythia: FivK. 87). Orrok minden mohossagnak genetségetül egének az az nem takniosok (Erasm: Erk. 5). Babonás cereoniak, minémfiek a keresztelenkedőnek szájában hintett s egh bővöltetett só, a keresztelő papnak taknyos nyála (VárM: 5v. 46). A nyálás és taknyos vérűekről (Felv: SchSal. 2 39). ünyllyon belőlle, a kinek nem taknyos az agya (SzD: MVir. 5).

TAKSA: 1) [census; kopfstener]. Olly jóság, mellytől takadnak: praedium *stipendiarium PPB. Kepes zereuth ualokat fizettek (RMNy. II.270). Az taxarol walo level; ebben ez a dolgban megh yelenthü hozzank walo yo akarathyath (I.29). Némellyek az adótul, taksától szabadosoc lévén magokc magán élneek (Com: Jan. 123). Az alatta vadóc adó fizetékkel és erdővel kitekert taxákkal ki ne meréttessenek (141). meg fizettem az taxáját 50 tallért Baranyi Mátyás uram kezé z (Gér: KárCs. III.470). Falunkba bészáll, kiáltja birát, hozok meg mindjárt mindnyáján taksát (Thaly: VÉ. II.381). Az ész erdélyi papok özvegyeiknek meg engedtük, hogy minden taksá alól ki-vétessenek (Bod: Pol. 58). Bartsai Ákos azt ánta, hogy a papok is bühségére meg esküdjenek és holmi onyos taksával segéljék (Bod: Pol. 94). **2)** [pretium monetae; brung]. Az verett ezüst pénzé lött és bizonyos taxaja és y ezi vagyon (MA: Tan. 1320).

Taksás: [stipendiarius; steuerpflichtig]. Taksás adó-fizető os: civitas *stipendiaria PPB. Soc féle bűnököt meg enged, mint az romai poenentiás kamorának taxás könyve mutya (Zvon: Post. II.271b).

FAKTUS: [numerus; takt]. Két kerekünk tactusra tugott (Gvad: RP. 33).

TÁL: patina, catinus, paropsis C. scutula MA. schüssel n: Vest. 140. PPB. Vtő tál étek: epidipnus C. Egy rendbeli étek: missus PPB. Az mynister ada neky talat, kyben k uala (EhrC. 84. 101). Jay tünectec kepnutatoc, kik meg oifatoc azt, mel kifűöl vagyon a kehfen es a talon (MünchC. 1). Ky een velem a taalba martya ew kezeeth, az akky enim el arwl (WinklC. 147). Akarom, hog mayten nekem yad talban keresztelő Janosnak feiet (DöbrC. 406). A cobnyan z vala az sororoknak, talakat mos vala (MargL. 22). Talanak kywle vagyon: deforis est catini (JordC. 566). Az husy keñert keet tal közth fel kell az polezra teny (SándC. 1). Anne edesseget veznek vala, hog az eo zyvelknek vigassávl az talakat chokolgatyák vala (DomC. 296). Egi ezüst tal a bazaba (DebrC. 213). Látá, mossattlanoc a táloc, töröttee azakoc (Helt: Mes. 328). Kegelmetek hozzon talan kalant, ozt, mert it semmy nincen (RMNy. III.60). Ha az tálaso vízet vezik, talakat, kannakat es mindön on mynet tisztáua ön, ba vele dörgölük es mossak (BeytheA: FivK. 104b). Ba na modra az mi tálainc fűlbe ne mondassunc iárluni (Zvon: t. L557b). Égett bort töltvén talban azt megnezelték (Mouk XI.321). Tálát, vödrot vöttiunk az szombatiaktul (MonTME. 5). Köz néppel egy tálból ettenek (Orczy: KöltSz. 25).

[Szólások]. Valakit maga t áll a b ó l l ő n ő l d ő z n i: pellem inam rodere (Decsi: Adag. 115). Többen vadnak, hogy nem ut egy tálra fernének: non una vehit navis (267).

[Közmondások]. Nem jó nagy urakkal cseresnyét soha enni tálból (Kisv: Adag. 423).

borító-tál: gabata C. [paropsis; servierschüssel]. A konyhának eszközi: tekenőc, bőgréc, borító tálac (Com: Jan. 83).

cin-tál: [patina stanuea; zinkschüssel]. Megezi a rosziprádlit ezintálbul (Thaly: VÉ. II.309).

cserép-tál: patina fictilis; irdene schüssel PPB. Rimaszombatiaktul fazekakat, cserép és fa-tálakat vöttiunk (MonTME. I.296). Eszik cseréptálbul vagy bográcsbul (Thaly: VÉ. II.309).

fa-tál: [patina lignea; holzschüssel]. Ewreg tekenew, fa taal, fa talnyer: cledonia domus (RMNy. II.84. MonTME. I.296).

föld-tál: fictilis *fidelia PPB. [irdenes gefäss].

gyümölcs-tál: bellaria, tragemata C. [nachtsch, dessert]. Utol étek, gyümöls tál: bellaria Major: Szót. 104. Végre az utol étkeket: gyümöls-tálakat szedd fel Com: Vest. 85. A sültekhez adattatnac csemegéce avagy trágyás gyümölcs tálac (Com: Jan. 111).

mély-tál: gabata C. [servierschüssel].

ön-tál: [patina stanuea; zinkschüssel]. Vas gyertya tarto, on taal, on talnyer (RMNy. II.84). Némollynek kalántól van seb a fejében, ön tál ütött némellyt az ülő helyében (GyöngyD: Char. 4). A minap a sárvári óntalokat egy pár dobbal küldtem (RákF: Lev. 168).

pép-tál: pultarius PPB.

sík-tál: lanx C. discus Major: Szót. 297. platte Com: Orb. 117. Sík-tál, tál, mérték, serpenyő: lanx PPB.

szélés-tál: patella C. [platte].

Tálacska: scutella, scutula, catillus, catinellus C. kleine schüssel PPB. Az ugorkát rakd tálacskában, annakutána cezeztel, borsold, faolajozd meg (Radv: Szak. 235). Az gyertyataronac tálaczkái: sphaerulae candelabri (MA: Bibl. 172). A sültekhez adattatnac tálacskában mártogatni való étkec (Com: Jan. 111). Egy ezüst aranyos szélő tálacska (Monlrok XXIV. 140). A kis tálacskák is ott vannak, földből csináltak (TörtT. III.353).

mérő-tálacska: [bilanx; waagschale]. Ha mi a mérő tálacskában tétetic, a fontban igaz útő vesszőit meg-mérsékellyed (Com: Jan. 166).

sík-tálacska: langula C. [kleine platte].

Tálal: patinas cibosque propono MA. [auftischen, serviren]. Ezt ígértem é én az én barátomnak, hogy kaur kardgyának praedául tálallyak (Zrinyi I.118). Tábla, kiben az tálnok tálolni szokott (Radv: Csal. II.373).

[Szólások]. Lassodgy kása, nem téged tálalnak (SzD: MVir. 92).

elő-tálal: [depromo; auftischen]. A kérkedő elő tálalja viltelt dolgait (Fal: BE. 597).

föl-tálal: [epulas appono; auftischen]. Megterítették a király táblája, hogy feltálallyanak, lőt-fut sok szolgája (GyöngyD: Cup. 612).

ki-tálal: ∞ A mit az elme főzött, a nyelv kitálallya (SzD: MVir. 170).

Tálás: theca scutellaria MA. schüsselrame Nom. 34.

Tálcsa: [patella, scutula; schüsselchen]. Mykoron meg twtta vona az saffartwl, hogy teb semy nem vona az calastromba az ezyt talchanal, neky paranczolaa adny (ÉrdyC. 235).

Tálnok (tálnak MA. Liszti: Mars. 46): dapifer MA. [truchsess]. Tálnok, étek el-osztó: structor PPB. Azasztaloc, tál-

noc, étec fogo az első hozott étkeket megizelíti (Com: Jan. 110). Belső titkos tanácsosoc: petset őrdz, asztalnoc, táhuac, pohárnoc (140). Királynak tálnákia, tisztí volt is tál fogásáról (Liszt: Mars. 46). Két lábatlan tábla, kiben az tálnok tálnohi szokott (Radv: Csal. II.373). Az tálakhoz látók: az két tálnok, Maroltá, Simor (III.8).

fő-tálnok: archidapifer Com: Orb. 285. vorschneider 117. A fő tálnok izenkeut el-darabollya az étkeket (Com: Orb. 117). Zárúnak az fő-tálnoknak ruhájára 14 róf (Radv: Csal. III.377). Az aga fő-tálnokja (ErdPort. 271).

TALÁL (*tanál* Matkó: BCsák. 221. GyöngyD: Char. 17. Gér: KárCs. IV.368. Bercs: Lev. 517): **1**) invenio, reperio MA. finden, erfinden PPB. Valamit gondolva találók: excogito C. Egy emberth talantanak, ky fiat zeedet az ynnep napon (JordC. 152. 408). Senkyt nem talalt, kyre nagyobra eskwt vona (808). Nem wyonnan talaltatot, sem zerenchia keppen leeleterföt (ÉrdyC. 531). A meel chomoot talaz a hal zayaban, ad ecu eerettem az ado zeedeknek (552b). Az lit meegh az gonozokba es talaltatik (TilC. 2). Faustius nonñ ember Nemetországba leg előszört talala a kőmű nyomtatást (Székl: Krón. 211). Czodálatos tábori szárszámokat talála (Helt: Krón. 13b). Vőrsen talála mind a falukat (31). 1452. esz találtá a könyvnyomatást (Helt: Artn. 138). Bnyákban, arany és ertz bnyákban találni (Mel: Herb. 39b). Fel vyzek el adni, ha borwiwe embereket talalunk (LevT. I.280). Ha mi vetket talalnak az nyomtatásban, gonoz vegro ne magiarazzak (Kár: Hll. Ceij). Az törvenyt emberek talaltak (Ver: Verb. Előb. 39b). Deakul mondottanak emberektől talaltatot miseket (Fél: Tan. Előb. 9). Más istene vagyon, az mineműt elmeiobe ki ki maganac talalt es kepezet (Mon: Apoll. 6). Az egyzes szeretetet nem talalni az atyafiak közt (Vás: CanCath. 553). Nagy elműj embernek mondgyuk azt, az ki először az forgó órát talalta (Pázm: Kal. 35). Csontos hazugság, hogy a bérnálóat Higinius pápa talála volna (Matkó: BCsák. 417). Az en feleségemnek testamentom levelet talalliatok az en ladamba (Radv: Csal. III.92). Az Szabo Mihály dísznait az avasra ne ereszzék, de én nem bánom, ha pászort tanul, az fiasát bocsásd róá (Gér: KárCs. IV.368). A mi irgyink mindenkor készen tartják füleket, hogy ollyast mit talállassanak bennünk, az mellyet tsúfra szokott fűni a közönséges ember (Fal: UE. 410). **2**) [occurro, incido, convenio; treffen, antreffen, begognen]. Mikor egy poklost talalt volna, meg emléköz az Kristus Jesusul (VirgC. 100). Ezt történet zereut talalak es halakra sobesitek (103). Talala othl egy embert: reperit illic quemdam (JordC. 739). Vg talála őket, hog alomnának: reperit eos dormientes (Sylv: UT. I.43). Talala egy darabont belé (Helt: Krón. 209). Irja meg K., az wrat hol talayok (LevT. I.90). Az kapunál találác ötet állani (Kár: Bibl. I.195). Sokat ot talala horuát wrakba (Valk: Gen. 40). Artzul talála egy fő görögöt (Huszti: Aen. 9b). Találltanac néminémű személyekre (Zvon: Post. I.13). Akarom, hogy itt tanálltalak lenni (GyöngyD: Clar. 17). Menyem asszonyt frissen találtam (Kár: Élet. II.70). Ebéd felett tanálltam Toleki uramat (MonIrók XVIII.1). Köszöntsed én szómnal mihelyen meglátod, virágos kertiben aluva találod (Thaly: VÉ. II.217). **3**) tango, attingo MA. [ico, ferio; treffen]. Épen ota lóni vagy hajítani, a hová arányzott, jól találni a zélt: certo ictu *destinata ferire PPB. Hagynaly kezdseg kowel es eegyik sem talallya vala (ÉrdyC. 545). Talála az Izraeluoc királlját ott, az hol egybe szoritottac vala az pánztélt (Kár: Bibl. I.330b). Az nyomorságoc szűntelen szeretlenül találnac benuñokt (Zvon: Post. II.311b). **4**) [quero, comparo; erwerben, verschaffen]. Szolgálatyival valami jozsagot avág falut talaland: servitius possessionaria quaesiverit (Ver: Verb. 87). Az szegénység talála az bölcsesegot: paupertas sapientiam sortita est (Deesi: Adag. 31). Latorsággal talált nyaualya: Sybaritica calamitas (96). Valumit munkájával vagy szolgálatyival talált a fő, atyáé volt es nem magáé (Pázm:

Préd. 1093). Mivel hogy kintseket tsak óltsón talállják, csuda, melly kényessen élteket táplállják (GyöngyD: Char. 3). Valamit isten nekem adott, mind én magam találtam, nem fejedelem adta, hanem én találtam (Gér: KárCs. III.488). **5**) nautiscor C. MA. [adipiscor; erreichen, erlangen]. Nyugodalmat találtak a ti lelketeknek, mert az én teremh könyű (VirgC. 113). Nemellyek fífel fílygeztötenek nem fogadwan az megh valtsagot, hogy yob fífel tamadasth talalnanak (ÉrdyC. 522). **6**) [censeo, arbitror; meinen, glauben]. Vgy talála, hogy verködnéuc: apparuit illis litigantibus (Helt: UT. I.3). A bírák azt találták, hogy más terminus prefigáltassék (LevT. II.196). Meg tudakozúnac az dolgon es vgy találác a mint mondták (Kár: Bibl. I.502b). Azt talállya rayta, hogy igen távul jár az isten igéjéttl az concilium (Pázm: Kal. 529). Bolondnak téged nem ok nélkül hílak, am bár ne volnál, de annak talállak (KTör: SzJán. 23). Lássátok meg, hogy ha igazét-é ott valakit az ti ecclesiátokhoz a Christus, ha ugy találljátok, ám legyen helyes a Sámbar szava; ha penig ugy tanálljátok, a mint én írtam, legyen hazog Sámbar Mátyás (Matkó: BCsák. 221). Az három városbeli törvény s ezekben leült tanácsuraink azt találták, hogy bírák urainknak ebben semmi vétkök nem volt (MontME. 177). **7**) [τοργάζω, forte, casu; zufällig, möglicherweise]. Félni, hogy hadakozás talál lenni: *vereri bella; valamit ott-kinn ki-ne találjátok segítségni: ne vos imprudentes foris hoc *effutiatís PPB. Nefelántán az isten ellen is találatok töreködni: ne forte et deo repugnare inveniamini (Helt: UT. g8). Olyan feleséget talál el verni, a mely másnak kezdí farat tartani (FortSzer. N4). Féleik, hogy valami veszesen, verésen ne talált volna általmenni es abból valami rossz ne lehetne (LevT. II.390). Talála Bias bölcs az gallyában tengerre ereskedni (MA: Zsolt. 56). Nem igazat talált írni (Bal: CsIsk. 447). Noha egyszeri ketszeri, betegségedből meg tanalsz gyogyni (ExPrinc. 225b). Talám rosszul találtad fordítani (Matkó: BCsák. 324b). A több helyeket találtad fel jedzeni (Czegl: MM. 21). Farkas veremben talált esni (Czegl: Japh. 90). Uti társyanánt tolvajokhoz ne talállják magokat adni (SBalog: TemK. 155b). Ha addég megtalálna halni (Bar: SzBücsú 122). Ugy tanálá hozni valami keresetlen alkalmatosság (Kem: Élet. 44). Valamikor oda tanál menni, el-mehet (GyöngyD: Char. 34). Ha találna szakadni markodban, oh mely szörnyű veszély követne újobban (Thaly: Adal. I.171). Éppen a kadiánál talált lenni akkor (Mik: TörL. 76). Hogyha ugy szükségben találnának esni (155). Fel talála fogni a szoknyáját, mind kiláttam a lába ikráját (PhilF. 60b). Amazt felettében duskástásra megtalálta hazuttolni (Fal: NE. 7). Tízet tsapatott eegyik szolgáján, mert azt talála mondani, hogy othon vagyon (Fal: NA. 232). A bús tsászárnak szöllni így talála (Könyi: HRom. 132).

[Szólások]. Még te sem tudod, estueig mi talál (Deesi: Adag. 46). Mi talála téged? (Matkó: BCsák. 382b). Biztatott öcsém uram, hogy ide jön, de nem tudom, mi dolog találta (LevT. II.272). Engem egob dolog talalt (RMNy. II.94). Job, kezen legen Keg., hogy nem kezűmethlen talalyon az iw drow (LevT. I.144). Tudjad, történetből vak talált volt patkóra (Kisv: Adag. 88). Veszélye ne találljon engem rusnya nyüvedet (Ben: Ritm. 49). Had aláb íó száz, mert nem b a b o d b a n találltál: jube actu proclivis, non enim inter centauros versaris (Deesi: Adag. 237). Igen igen kovcs számos embereknek szajokban talaltatik (NNyil: Rt. Előb. 6b). A sok ember között nem talál az attyára: *aberravit a patre inter homines PPB. Észre vevé, hogy igen eloveneré találltak (SzD: MVir. 20). Bítia, nem tudom, ki neved, de itt is emberre találz, meg hűd (Deesi: Adag. 201). Senkit nem latbatunc, kibe valami ganczot nem talalunc (Born: Préd. 431). Mindenben ganczot találz te (Deesi: Adag. 115). Minden dologban talalsz ganczot (Vás: CanCath. 482). Calvinus ezekben is ganciot talál (Pázm: Kal.

0). Mellette zorgalmatosan elő keresne, chiac hogi az regi
 űgnee imatsagha valami ganciot tallimac (Pázm: Fel-
 1b). Másoc csüálmányiban mindgyárt gancsot talált Momus
 on: Post. II Előb. 2). A mindouben gantsot találó: momus
 m: Jan. 186). Mi gantsot talasz benne (MNyil: Irt. 307).
 dos ngrásában nem taláni gancsot (GyöngyD: KJ. 512). Kő-
 rgyő szép zavunk minket meg nem tartott, grátiát t-
 fekre senki sem találunk (Thaly: Adal. I.276). E féle
 ánkodások a mi szívünkben helyt ne talállyanak
 zm: Préd. 23). A megszűnése a közönséges helyen való egy-
 szolgálatnak sokszor talált helyet az igaz ecclesiában is
 tükő: BCsák. 97b). Nem találja helyét (RákF: Lev. I.198).
 hazugság jobbára előjáróban vagyon, mindent elfoglal és
 rt az utánna érkező valóság már nem talál helyt magának
 l: UE. 480). A puffadozó kevély nem találja helyét maga
 éltében (Fal: BE. 589). Találac kedued nald: in-
 ium gratiam in conspectu tuo (Helt: Bibl. I.03). Sándor a
 sák őltözeti fel-vévén kedvet talála náloc (Pázm: Préd. 115).
 kérők sziveket is adnak e Florának éppen, kedvét találhat-
 : csak valami-képpen (GyöngyD: KJ. 890). Uradnak is úgy
 lod kedvét (RákGy: Lev. 88). Csak egy pár inggel is ked-
 vet találnák most ő kegyelmek (TörtT² III.376). Találjad
 lveket azoknak, kik székes urak Minerva ndvarában (Fal:
 . 467). Mese, mese, mi az? Ha kulcsát találod, bár-
 mmal zsiros léssen talod (Fal: Vers. 906). Eelnyen gyarlo
 beelnek zoreben massa at alyg talalhattyok (ÉrdyC.
 0). Az hisban tanálnék már módot, de szörnyű drága
 res: Lev. 517). Könnyen fér szerentséjéhez, sőt módot talál
 ne, hogy fejére járhasson (Fal: NE. 101). Semmi palás-
 lást nem találhattott (Illy: Préd. II.428). Minden napon
 én beszédemben patvart találnac (MA: Bibl. I.505).
 kor szénát talált, el vette a szalmát (Czegl: Japh. 8).
 k szint sem találnac hozza, mint szepegethesse
 ztT: IgAny. 374). Azon vala gondgya elméjének, mi uttyát
 álllya dolga kezdésének (GyöngyD: KJ. 375). Talal-
 nc talán mi es valamit te bemed, szantalanit penigen
 e partodon valo némely vrainban (Tel: Evang. 11). A tób
 egésit Baldinus a Kalauzban fejte találta, de látat-
 má tési magát (Pázm: LuthV. 127). Bozzog igen talá-
 l: pulehre dixti, belle narras (Deesi: Adag. 76). Igen talá-
 l, kezdetet kéri, lábotad adod (241). Találád mint
 ás pap a vezernyét (203).

Közmondások). A gazdag talál barátot: *res invenit amicos
 Bl. Pénteki vig tántzot s megevett malatzot vasárnapi bú-
 l (Ben: Ritm. 205). A ki jámbor asszont nem talál, kurvák-
 kell annak tánczolni (Thaly: Adal. I.86). Ki mint keresi
 ytalála (SzD: MVir. 23).

egybe-talál: [convenio, occurro, obvius fio; zusammen-
 fien, sich begegnen]. Keffen ők egymástul akkort elválának
 on megtérének, egybe találnak (RMK. II.83). Balassa
 oylhárt jó Horváth Ferenczel ott egybe talála (III.51).
 rtonoshoz ő mikor közel juta, az négy száz hajdával ott
 e betalála (69). Egybe találnac a Kupa capitanyal (Helt:
 ón. 29). Egybe talala trojai iffiakkal (Ihuszi: Aen. 9). Utol-
 a egyben találtak és megvittak (Monfrók VII.4). Megizen-
 ő kegyelmeknek, Bátor táján hol találunk egybe (TörtT²
 31).

elő-talál: I] [delineo, describo; abreissen, abwerfen]. Ele-
 képét nem adhatom, ő szinte-való, igaz képét el nem ta-
 natom (SzD: MVir. 131). 2] [conjunctio; erraten]. Talál el
 ina PBB. Homályos beszédgyébül nem egyéb hanem a
 áld el' maradtot reánk (Fal: NU. 322).

elő-talál, elői-talál: I] obvio, obviam habeo MA. begeg-
 o PBB. [antreffen]. Kyt Maria elől thalwal keserőséggel
 ultb wala (PeerC. 123). Talalanak elől eg Simon new embert

(JordC. 447). Elől talala egyez vylaghy embert (ÉrdyC. 503b).
 Őtet az aran kapun elől talala (TibC. 117). Az városban egg
 embert találtak elől (Sylv: UT. I.118b). A mint mondam vgy
 szolyatoc Esaunac, mikor elől talalyatoc őtet (Helt: Bibl. I.Q).
 Mikoron bemegy a városba, elől talál tégodet a prophétáknak
 egy falcaia (IV.129). Mindent le vagánac, a kit elől találnac
 vala (Helt: Krón. 25b). Az vton elől talála egy mezői egeret
 (Helt: Mes. 30). Egy ló talála egy meg terhőt, fíradot szogény
 számárt elől (117b). Az disznot ha elől talalod, ne menny vetny
 (Born: Préd. 394b). Mikor Abdias meune az vton, imé Illyés
 elől talála őtet (Kár: Bibl. I.324). Tied-é a serog, mellyet elől-
 találéc (MA: Bibl. I.31). Valamikképen elől ne talállyanac, az
 kie titeket keresne (194b). Iglódon imét találnak elől Padáuit,
 Askaniusékért jü volt (RákGy: Lev. 64). Bannám, ha elől-talál-
 nam az érseket (Bercs: Lev. 137). Az igralmasság és igazság
 előltalálták egymást (Illy: Préd. II.472). Mikor szent Péter a
 földön jára, egy fíradt lószart előtalála (Thaly: VÉ. II.7). 2]
 [supervenio; dariüberkommen]. Mikoron elől talalangyaak ewtet
 az nyomorvsagok, meg felel akkoron ewneky ez dyczeeret
 (JordC. 271). 3] [solvo; erraten]. Aemilia aszszony elő talála
 való okát, hogy a rozg gyermek neveléstől fíg (Fal: NA. 154).
 Mese, mellyik madár repdes szárnya nélkül? Ha elől talalod,
 tied lesz kobakom (Fal: Vers. 906).

előtalálás: [conjectio; das erraten]. Ritkábbak, a kik a
 ritka dolgoknak elő-találására érkezzenek eszakkal (Fal: UE.
 503).

fői-talál: I] [invenio, reperio, exploro; auffinden, wieder-
 finden]. Ugyanott azt is feltalálod kevés munkával (Rad-
 Szak. 116). Nehéz fel találni, az mi sohol nincz (Deesi: Adag.
 85). Az szűz leány, az ki az ő szűzességet el veszti, sola többé
 azt fel nem talállya (MesésK. 39). Lásd a 'zidók setéségét,
 kik magok országában meg nem ismerik, a kit idegen országí
 királyok fel-találnak nálok (Pázm: Préd. 186). Ighen orrollyák
 a vittebergai doctoroc, hogy a magyar Kalauz illy igen fel
 talalta a Luther les helyeit (Bal: Epin. 6). Vesd meg és fel-
 talalod, hogy a törvént gyakorta meg szegted (Mad: Evang.
 3). Nám fel-találták ők, noha te azt írad, hogy sobult sem
 talállják (Matkó: BCsák. 369). Ha hol s kinél az olyan marhá
 feltaláltatnak, tartozzanak szavatost adni (CompConst. 43).
 Szorgalmatosan visgállya meg, ha feltalállya é a szent lélek-
 nek ajándékját (Tarn: JóEl. 116). Valamit a remény fel-tudhat
 találni, nem mulattya szívét azokkal táplálni (GyöngyD: KJ.
 408). Szenthe Bálint reversálissát feltaláltam (Thaly: Adal.
 I.316). Ezelmek homályos példázattyában a mi társaságunknak
 némelly példás le-ábrázolását fői-találom (Bíró: Préd. 136).
 Hasznos emberünk volt, a ki fel talála a tengeri paripát,
 tudni illik a hajót (Fal: TÉ. 724). Nincsen az erdőben, fel
 nem találtatik a tágas mezőben (Fal: Vers. 906). A szívro
 szolgáló útát könnyű feltalálni (Kónyi: VM. 4). 2] [cognosco,
 experior; erkennen, erfahren]. Ebből tégy ítéletet, mi vagy
 te istenhez képest, és fel-talalod, hogy akár-ki légy, semminél
 semmib vagy (Pázm: Préd. 65). Ha mindenekneuc mondasít,
 czelekedéfit meg tudkozhatunc es fel talalhatunc (EszT:
 IgAny. 116). Feltalálljuk, mely erőtlének és gyengék vagyunk
 (Illy: Préd. I.440). Bátor decemberbeu őtözzen feje, fel-talállya
 még a világ a junist ábrázattyán (Fal: NA. 150). 3] [rationem
 invenio, excogito; ausdenken, ausfindig machen]. Azt találták
 fel, hogy királyságát maga szájából fogják reá (Laud: UjSegits.
 I.47). Kornis Ferenczre vigyáztatóék, de mi formán, útját fel
 nem találhatom (RákGy: Lev. 220). Hogy szándékát megváltoz-
 tatná Patrónának, azt talánák fel, hogy az ő társát vennék
 arra eszközül (Mik: Törl. 262). Minémű legjobb útát, módot
 kellések el-követniünk, Nagyságod kegyelmesen és böltsen
 találja-fel (Bod: Pol. 117).

főltalálás: [inventio; erfindung, entdeckung]. Eles elmesség,
 hamar meg-értés, serény fel-találása valaminek: sagacitas PBB.

Nagyságodnak írott tegnapi levelem itt maradván még reggelig az póstának fel nem találása miatt, adom alázatosan értésére Nagyságodnak, hogy verratdaktól vettem Antal úr levelét (Lercs: Lev. 614).

ki-talál: [invenio; auffinden]. Az adóseveleket tartozékk ki keresni Kőrösön és Kecskeméten bíró uram, és ha ki találya, kezembhez küldeni (PSzerTört. 201) Az papistak mas rendbeli isteneket találtak ki, az kökre ezeket biztak: az nyakat Balasra, az lapozkakat szent Lőrinczre (Gyarm: Fel. 45b). Méltó ehez fogni, kivált ha a kitalált vétküink magunknak is fertelmesnek látszik lenni (Fal: UE. 480).

még-talál: **1)** invenio, reperio C. MA. [auffinden]. Elvesztőt marhát újonnan meg-találni: redipiscor C. Megtalalaak az gyermekket hű zyleyewol égetemben (JordC. 359). Mongyak, hog az Adam fejekaponyaiat találtak volna ot meg (RMNy. II.45). Mint kellések főznöd, megtanulod ezt is jól keresvén (Radv: Szak. 132). Megtalálhatja Kegyelmetek füstün az embert (Nyr. X.121). Hamar megtalálta torát (Könyi; HRöm. 47). **2)** [obvius fio, convenio; antreffen, begegnen]. Ha mykoron megtalalngyatok, keeryetök, hogy ne yewyen eede (ÉrdyC. 507b). Ffeel gydyteteo, kyt hol meg találhatanak (525). **3)** [cognosco; erkennen]. Ielt aduan nekic, melytül meg találhatnaik es meg ismerhetneik az uionnan születet Messiaszt (Tel: Evang. I.80). Az eccesiát az isten igéjének igaz tanításából kel megtalálni (Pázm: Kal. 566). **4)** [solvo; lösen]. Megtalálja a mesét: solvit problema (JordC. 340b). Találd meg, micsoda ez? Nem nagyobb egy egernél (MesékK. 3). **5)** [se vertere ad aliquem, rogo, imploro; sich an einen wenden, ausuchen, ersuchen]. Az sombati vráunak eremost szolgálok, az mellik miben megl talalth (RMNy. II.95). Ha valami gonosszal illeték Kdet a polgárok, hát Kdnek ü fölségét kellett volna megtalálni róla (Nád: Lev. 200). Az Kd jámbor szolgája talála meg minket a Kd novivel (LevT. II.108). Annakokáért találtam meg az rokonság-beliéket, hogy Bazinban jelen lennének (160). Kdet azért találem meg levelem által, hogy Kd láttassa meg törvénynyel (172). Nines erje az sinatnak, mert az római pápát kellett volna előbbin is meg találni, kit nem eselekedtek (Pázm: Kal. 429). Az havasalyi vajda talált immár egnehány levelében meg, hogy egy szép fegyverderekat szerezzek neki (Gér: KárCs. III.423). Kornis uramat tanul meg, kérjed, ne kedvezzen neki (RákGy: Lev. 75). Ők maguk is megtalálják Nagyságodat levelek által (MonOkm. XIX. 293). Adtam tanácsül nekic, hogy találtassa meg ő hatalmasságát követje által (TörtT². I.292). Valamely nap megtalálom az vezért, legyen a tevő, a mire requirálom (632). Ha mely attiaffy betegsogben essnek es az cheimestort meg talalna, tartosik ketteott az attiafiak keozwl melle adny (TörtT². III.172).

[Közmondások]. Zák meg-találta följját: dignum *patella operculum PPB. Az farkast az in bőr alát meg talályue (Mon: Apol. 306). Az ki mit keres, meg találya (Deesi: Adag. 67).

megtalálás: inventio C. MA. erfindung PPB. Egy számít az másodikban valo meg keresését és találását gyakorta meg irtam oda elő (Helt: Arim. N4).

megtalálhatatlan: irreperitus, inventibilis C. unverstelligbaris MA. [unerrfindlich, unerforschlich].

megtalálható: pervestigabilis MA. erforschlich PPB.

megtaláló: repertor C.

reá-talál: **1)** [supervenio, opprimo; fiberraschen, überumpeln]. Nem tudni, ningmá dolgoz ot ream találnae: quae ventura sint mihi ignorans (Helt: UJT. m5). Bényere jött Pukhan maga viczėjo zászlótartójával, válogatott jó fegyveressel, ki reá talánván Bosok Benedeket, felét elejtették volt (RákGy: Lev.

165). Ama kurucz kölkök addig esotlának-botlának, a mig reánk tanálának (Nyr. II.224). **2)** [occurro; antreffen]. Sarkadon kiszálla, kölesérrött az földnépe rátalála (Tin. 27). **3)** [incido; darauf kommen]. A ki reá talált, hogy valami úri személy szívéhez férhetett, különös szerencsájének tarthatja (Fal: UE. 428).

Találás: **1)** inventio MA. findung PPB. **2)** [?]. Az kennak forgasa es nagy sebes talalasa nagy ezewr poghaut ewle meg (ÉrsC. 510b). **3)** [acquisitio; erwerbunq]. A joszagnak snjat talalasa es keresseseben: in acquirendis bonis (Ver: Verb. 87b).

Találatlan: irreperitus MA. [nnerfunden].

Találkoz-ik: **1)** invenio MA. finden PPB. Mikor madárnac fészkére találkozik: si nidum avis invenieris (Kár: Bibl. I.178b). Valaki én rejám találkozik: omnis qui invenierit me (MA: Bibl. I.4b). Találkozásának ott élő víznek forrására: repererunt aquam vivam (23). Mikoron ő reája találkozik: quum invenierit eum (155). Találkozott egy oroszúnra (MA: Scnl. 507). Ki találkozot némely régi írásban egy tengeren hányattatot hajóra (Czegl: Japh. 133). Minekutánna amaz igikre találkozott volna (Ily: Préd. II.374). Ha valaki a föld alatt valami kincset sajtít és az keresvén találkozik valaire (Otr: Tökél. 195). **2)** [invenior, reperior, sum; sich finden, sein]. Ne találkoztassec ti köztetek oly ember (Born: Préd. 394). Oessel is keduec szerint valo szerentesice találkozik. 1582 (Kal. Fv). Vallyon találkoznék-e, a ki erre a ló-pénzre magát zászló-alá kötelezné (Pázm: Préd. 288). Igen keuesen találkoznak vala, az kik hiuen istennek szolgálálnak (Zvon: PázmP. 315b). Találkozik szép eredetű jeyzós szók a mi nyelvünkben (GKat: Titk. 1120). Találkoztak némelyek, kik azt mondták (Kász: Kit. I). Noh sok volt a könyveknek őszveszerzése, de még-is leájával találkozott a bibliotheka (Hall: Paizs. Előb. 3). Nagy ispotály, kiben sok-féle betegok találkoznak (Hall: Paizs. 223). Valamely helyt találkozik a szemtelenség, ott szokot lenni a bñtetés (Land: Uj-Segits. II.209). A borokat el kellene adni, ha adósa találkoznék (Évk. XII.65). Kevés találkozik olyan, a ki őket meggyászolná (Kár: Élet. II.278). Találkozik a sok jó közül jó ember (RákP. Lev. 158b). Akkor csak az asszonyok találkoztanak a lakó-helyökben (Mik: MN. 330). **3)** [venio, advenio; kommen, ankommen]. Találkozee hozzaia eg Sergius neuñ barát (Szék: Krón. 132). Meg ielenlem tñnektec aszt, a mi a jóvendő időbe reatoc találkozik: annunciem quae ventura sunt vobis in diebus novissimis (Helt: Bibl. I.Aa3). Nem jó helyre találkozot vólt (Deesi: Adag. 223). Jó helyre találkoztunk volna (Frank: HasznK. 68b). Egy szigetere kell nekicne találkoznue: ad insulam quandam oportet nos devenire (MA: Bibl. IV.134b). Az egyházi szolgálé nem történetből találkoznak, hanem isten rendeléséből küldötetuec (Zvon: PázmP. 1.712). Estvére megl banat ér es szomorú könyvnyhatás találkozik hozzád (Lép: PTK. III.69). Lelkem miglen az révaptra találkozik (Megy: 6.Jaj. 13). Nem tudván az újság honnan találkozott (Gyöngy: MV. 18). Bíró uramhoz találkozott (Nyr. X.469). Szemközbe találkozott vélek (Kár: Élet. II.400). Oh én szerencsés szolgáló jó helyre találkoztam (Bíró: Préd. 129). **4)** [accidit, evenit; es geschähe]. Most mintegy hétig urunk ő uga mellett találkozm lenni Fejérvárat (TörtT². 1598). Azonközben hogy az asztalhoz tñnek, találkozik, hogy a vitez szép Magelonának ellenébe tñne (Tess: SzMag. B2). Sokszor találkozik, hogy a jó izben, hajlásban meg-sebesedik (Cseh: OrvK. 37). **5)** [συγγάω, casu, forte; zufällig]. Szinte akoron találkozeó oda tñni a cseh királynac is (Helt: Krón. 115). Ez is a piaczon találkozik olykor őszvéren által-menni (Véresm: Lev. 8). Ott találkozm lenni akkor az atya mellett (Zrinyi: Symb. 9). A tisztviselők közül ha valamelyik idő forgásában meg találkoznék halni (SzékOk. 307b).

ő-találkozok, előbe-találkozok: [occurro; beegen].
 Őbe találkozom: occurro C. Midőn el keszte volna a szám
 st, eleibe találkozok egy, ki adós vala tíz ezer talentommal
 : Evang. 899). Az elő-találkozó nehésségek (Veres: Hit-
 t. 73).

l-találkozok: [invenior, reperior; sich vorfinden]. Ha
 tett marhuját meg-találjuk akár-mely isméretlen ember-
 hiven őrizték és feltalálkozván nra meg-adgyuk (Pázm:
 l. 635). Arra tartson, hogy hátor a bücsület, emberség,
 ariság fogytj elveszne is széles e világon, az ő szívében
 is feltalálkozniék (Fal: UE. 450).

őzve-találkozok: coincido, obvio MA. zusammentreffen,
 gnen PPB. Az gazdag és szegény őszue találkoznak (Kár:
 l. 1616). Águból ki lüt fényes, tízes labdák, melyek leve-
 n őzve-találkoznak (Zrínyi II.14). Őzve-találkoznak ketten
 ütsére, így köszönti egyik fél a más (Fal: NE. 16). Őzve
 kozván és szállakozván meg alkudott a vendég a hajóssal
 (TÉ. 679).

találmány, találvány: 1) inventio, inventum MA.
 dung PPB. Okos gondolat, fortélyos találmány, tsalárd
 kezet: machinatio PPB. Az papas is meg ől, ha az ő emberi
 maui hamisnak meg bizonyt (Born: Préd. 74b). Vy talá-
 v: alind genus remi (Decsi: Adag. 138). A sz. írás meg
 aliosítottat es emberi talalmaniokkal meg egjelítettet volt
 Tan. Előb. 2). Papat es az ű talalmaniát nem köeütiük
 Az eretnekség chac magan valo emberne talalmanya
 : Apol. 5). Az mostani szakadott találmányoknak alkal-
 máságát világ-eleiben terjeszten (Pázm: Kal. a2). Ellene
 állhatnak vala az arianusok, hogy az kinek isteni tud-
 vátúl le csőpültettek vala, azt az emberek előtt hazig
 mányal gyűlölséggé tennék (Pázm: Kal. 225). Az őrdög-
 veszedelemre gondolt találmány volt, hogy a hamis istenek
 javál meg-gonosztsa a világot (Pázm: Préd. 91). Vadnak
 b talalmani is az atyafiaknak, melyek ellenkeznek a
 tus igével (Vás: CanCath. 669). Az egyházi rendekben
 bétrétű sacramentumnac ny találmánya ellen hartzollyunc
 Tan. 1493b). Emberi főtűl gondolt találmányoknak sőtét
 ékában bolyongtanac (Zvon: Post. 1906). Nem akarja, hogy
 ri találmányokon csiggedezzen (MNYil: Irt. 135). Hívságos
 nányoknak párijától, gőzitől el-burítottat (GKat: Váits.
). Találmánya tsac bűn s mondhatatlan szerzet (Czegl:
 l. 16). Az isten igével ellenkező találmányokat reformálni
 gl: MM. 34). A pápák magok voltauk ki költői sok gaz
 mányoknak (Matkó: BCsák. 62). Isten, te boszot állottál
 en ő találmányokért (Illy: Préd. 136). **2)** [quaestus, parta;
 rb). Az ő maga kereste joszaga, talalmanya (Ver: Verb. 87).
 machinatus C.

talál: inventor, commentator C. repertor MA. erfinder
 [urheber]. Az hazugságoknak találója meg nem szab-
 tya magát: qui mendacia loquitur, non effugiet (Kár:
 l. 1614). Azért ebben az részben könessé enec az mes-
 gneec fő találót (Cis. N2). Jabal volt találója minden sátor-
 lakozóknac (MÁ: Bibl. 15). Az eretnekségnek találói és
 getői GKat: Titk. 6). Nem pápa ennek találója, hanem
 ni csöselék kösség (Czegl: MM. 114). Bűnnek találója és
 ője: inventor auctorque peccati (Illy: Préd. II.253).

találat-ik: [invenior, reperior, sum; sich finden, sein].
 y könyvei talaltatauc, elő számlállya rendel (Mon: Apol.
). Hogy maganc allatna diebőséges anyaszentegyházát,
 a nem talaltatuec semmi szelő auagy sőmrő (356). Vala
 trombitás innek is, melyben hogyé áldozatok között
 s lisztnék is kellett találatni (Pázm: Kal. 733). Vagy rit-
 vagy soha sem találatik olly nagy ember, a ki minden
 un eszében légyen (Pázm: Préd. 26). Tisztába őltözvén

motskos köntösök ne találtassék (84). Uram, el-bűlök, hogy
 egy jászolban két oktan állat-között találatol (111). Talal-
 tatiatueiek nemely szorgalmatos es tökelleles ember az isten
 szolgaltatnyában (Lép: PTiik. 1288). Ma reggeli ételkor ott
 tanáltassék és leszen vilasza az audientia iránt (Monfrók XV.
 647).

Talán, talám (*talánd* RMNy. II.322. LevT. II.235. Báth:
 Buc. 3. Pethő: Krón. 99. *tdn* TörT. XI.162. *tolán* Laud: Uj.
 Segits. I.23): forsan, fortassis C. fortasse, forsitan, forte MA.
 vielleicht PPB. Menyeonk el ev hozayak, talam segel, vyas-
 kodyk az vr isten (CornC. 175). Fegzyk vala zalmakon, ny-
 keppen jar vala, hanem chak hogy talam solyayt le vonnya
 vala (DomC. 122). Ylyesth hiya, lasok, talam el yw (ÉrsC.
 100). Talam neked ezt tezy, hogy ő magat meg yelenty (456).
 Halazza az innek vtan walo időkre, mig es taland akkorra
 haza mehetők (RMNy. II.322). Ngod én reám nebeztelne ily
 okból, hogy én taland feledékeny volnék (LevT. II.235. 74).
 Azt állítod talam, hogy őrdög nincken (Born: Ének. 90). Nem
 akará isten, hogy le-írja sz. János, talám azért, hogy az emberi
 nyelvnek olly szavai nintsenek, melyekkel szörnyűségét ki-
 mondhatná (Pázm: Préd. 6). Találnac talám mi es valamit
 te benned (Tel: Evang. 11). Nincs kész hada s nem is gondol-
 kodik, hogy valaba talán kellefik (Zrínyi I.20). Szolics es nu-
 kácsi pattantyust, talám mutathat valami bizonytságot (Matkó:
 BCsák. 239b). Taland azt tudgiatok, már el tőt kinczetek (Báth:
 Buc. 3). Tolán a papok trombitálására a városok falai leom-
 lottanak (Laud: UjSegits. I.23). Lehet az, hogy tan valami
 boerek mennek (TörT. XI.162).

[Szólások]. Talámmal szólni: dubitanter loqui, ambi-
 gendo dicere MA. Nem mutathatván más módot, talámmal szól
 a dologhoz; ily nagy dologban a talám kétségbe-esést jelent
 (Pázm: LuthV. 246). Talámmal isten nem szolt vala, hanem
 bizonytal (MÁ: Bibl. 13). Mit telentek ezek az háual, a talá-
 m a l v a l ó i g é k (Bal: CsIsk. 465).

né-talán, né-talám (*nehálám* Gyöngy: KJ. 114. *né-talám*
 Pázm: Kal. 658. Alv: Post. I.167. Vás: CanCath. 526): **1)**
 [forte; vielleicht]. Ha ma egez vagy, netalám honnap meg
 korul (WeszprC. 143). Hyvyad űtet, netalám fel tamazgya a
 te fydát (DomC. 76). Netalán ha jgaz volt volna, a myt gon-
 dolt vala (263). Vallon ki zennetheti el, meny gonozokat tezen
 amaz ember, hanem čak ki netalán neki enged (BodC. 14).
 Twgyya isten az lebery nemnek gonozra valo haylacsat, netal-
 án mynt zent Leo papa bongya (ÉrdyC. 366). Netalán megh
 találhatjuk bűtet (106). Inté buzgó szívből, netalán az isten
 mirajtunk könyörül (RMK. II.90). Twgyya nettallan Kegyel-
 mettek, hogy ez mosthany időben mychoda dologh thertent
 raytnk (RMNy. H.111). Az biro azt mongya, netallam reya
 byrna az warasokath (LevT. I.15). Netalám eleuenen minket
 mind be nyelne vala (Born: Ének. 249). Netalám immar fenye-
 gető fstökös czilag mind betöltötte az ő veszedelmes ereyet
 1583 (KBártfa. Ciiij). Bövségesen es né-talám nyilvában is,
 hogy sem kívánták volna, meg leszen válasz-tételek (Pázm:
 Kal. 658). Leg kedvesbb szolgai ezek a bassának, meg-elégítői
 is nél talám ágyának (Gyöngy: KJ. 114b). Ha kedvünk szerint
 való válasszal jöhetett volna, ne talán emmyire nem kellene
 a panaszt kiterjeszteni (MonTME. III.197). A persiai birodalom
 nétalám alkor az időben vólt medve, a mikor Hámán a sidó-
 kat nyomorgatja (Misk: VKert. 207). **2)** [ne forte; damit nicht].
 Egy jó kapitányon, német, beszökött Leopoldban, félek, ne
 talán valami factival (Bercs: Lev. 94). Ne-talám mérges mivolta
 egekig felhatván mind magamat mind pedig fele-barátomat
 meg-emészse (Csúzi: Síp. 6). Ne sokat pörgelődgyél a sikos
 jégen, hogy ne talám vagy magad le essét vagy más valakit
 el ne iss lábáról (Vajda: Kriszt. 1638).

talám-talám: [probabiliter; wahrscheinlich]. Ha az kurucz
 az armistitiumot megtartja, innét is bizonyosan observáltatni

fog, de hiszem, annak talán-talán most köllend lenni (Béres: Lev. 98).

Talántán, talántál: [forte; vielleicht]. Variacion irgalmaságot vrtol, mért talantal elmeéi ő haragiat (BécsC. 25). Ha Sodomaban lőttec volna e yozagoc, talantal mend e napiglan vgm marattac volna (MünchC. 34). Mikor latot volna eg fige fat, időd, ha talantal lelne valamit ő raita (94). Ha talantal kerdetneyek, leg ottan az kerdezkődwőnek ky magyaraza (VirgC. 121). Mougad az te elmedben Yanosnak, ky talantal az ydőben yelen wala (ÉrsC. 35b). Ez ő maga talantal, kynek meg te nem zolgaltal (452). Thalantham mjnd az kethew meg holt (LevT. I.251). Ha oly emberetek jó, talántán felküldhetem a subút (II.61). Ha ennekem engedni nem akarsz, talantum valami okozzagos ezbeol nem engettetik (Pont. 26). Az nyár is viszontag meleg fűdöt igér, csak talántán az aratás későbbben lézen. 1666 (KBécs. C3).

nő-talántán, nő-talántál: 1) forsitan C. [vielleicht]. Netalantal hatt ho nem uolt ez bezedek utan, hatalmazak mendeneut nagy elseg (EhrC. 63). Na talantal ez fewlewl-mondottat alaytanak ew zerzetynek zemeremere (69b). Melyek az igek, melyeket bodog atyank meg nem akart ielenteni, ha ne talantan imar meg ielentene, ha valaki kőnyvrgene erte (VirgC. 59). Ha tudnak, kyhoda, akky mongya nekőd: Ag ennekem yunom, ne talantan te kertel volna ő thőle ees adothi volna nekőd eleuen vyzeth (WinkC. 295). Myt kevelkedel feld, es ha ma vagy, netalantum bonnaph nem lez (WeszprC. 143). O zyuennek eggetlen őrdőne, netalantan ez balatra valo bynősnoc irgalmat akarz temőd (NagyszC. 76). Bin nekil tartlatod ez vilagi morhat, mert ne talandun vegre meg zegehedel (BodC. 13). Gőnal az tisztasagrol, mert netalan tan elmednec budosasaual fizeted meg (VitkC. 33). Ayandekokat is soha ne kfldőz, hanem csak netalan tan azoknac, kyc melleted flnee (50). Ha a sodomayaknal lettek vona az yozagoc, ne talantal mynd ez ydeygen megh marattanak vona: forte mansissent usque in hanc diem (JordC. 387). Keeryed ystent, ha netalantan megh bozattay az the lynedet: si forte remittitur tibi (734). Ha ma beves vag az vr isteunec malaztiaval, homap ne talantum el vetethetic tőled (DebrC. 259). Sanyargatom eu testőmet, hogy netalantan en magam el vetőt leegyek (ÉrdyC. 88). Kezene zent Ersebethnek netalantan ezen ygbeekkel (385). Gondolya vala, netalantan csak en seghedsegenre meenyből bohattatot volna (509). Mongya vala: Netalantan meghchalkozot (512). Mongya: Netalantan nem eleeg mynokőnk es thyekekthek (ÉrsC. 18). Az wen atya kethelkedny kezdte ne talantal fewrtezetes legek awagy pokol zellet vona (425b). Ha az ky gyvleth engemeth, een reyam nagyokath zolth volna, ne talantaal el reytettem volna magamath ő thőle (KeszthC. 137. KulesC. 208). Ne talantan Keced ebeol en reyam velekedet, hogy en thőlem leot volna (RMNy. II.172). Hlyzom, hoh rey a byrhatyok, hoh egh htygh, ne talantan thowab es oda mennec Saarwaarra (LevT. I.86). Ha netalantan az szokast tamaztod elsibe, meg kől gondolni, hogy az vr azt mondya (Zvon: Osiand. 10). Aleg tudyae netalantan, ni legyen a szűzesog (Tel: Evang. I.150b). Ha nem szidalmazta volna a gyilkosokat, netalántán most is életben volna (Kesk. Tört. II.157). 2) [no forte; danit nicht]. Paramolt isten rolad ő angalinac és kőzecho véznece tégédét, notalantal mégserced té labnátat a kőhöz (MünchC. 19). Nő ereziétec tő gőngődtőket diznec oleibe, notalantal meg nomoggyac azoec ő laboekal (25b). Ne ez innep napon, ne talantal haboro lenne a nepben (63. AporC. 51). Az gőngőgt ne limétec el az diznok kőzöt, netalantal meg nomogyae flet (GuaryC. 11). Ne talantan nemetek kőzöt azt moogak (ne forte dicant), hol vagyon ő istenek (DöbrC. 150). Legy engedhelmes te ellensaghednek, netalantal aggyon teghedot az byronak: ne forte tradat te adversarius judici (JordC. 367). Uram őld meg őzt, netalantan meg őletőne

a miat (TelC. 222). Ne talántán a biro eleybe vonyon tégédet: ne forte trahat te apud iudicem (Helt: UJT. 88). Fussum el, netalántán el nyel bennünket az föld: fugiamus, ne forte nos terra deglutiat (Kár: Bibl. 135b).

[Talámoz]

Talámozás: [dubitatio, haesitatio; das schwanken, unschlüssigkeiten]. Nem kell ott az talámozás, a hun bizonyos az tudé (Bal: CsIsk. 465).

TALAS? Értém nyavalyás Gyulafy uram az szorosban az havason az császár részéruil való tolvaj talasoktól való meg őletését (MonIrók XVIII.5).

TALÉNT: [talentum]. Nag kő eső szálla le mint egy talent: quasi talenti pondus (Sylv: UT. II.152). Talent hatvan librát nom (170b). Az talent aran penz vala, az denar ezős penz; talent hatvan librát nyom (RMNy. II.51).

TALENTUM, TALÉNTOM: 1) ∞ Szamot veznek a sapharsagrol, a talentommal mit nyertel, azt kérdi Christu (Mel: SzJán. 67). Egy talentum aranyból czinállyad a gyertya tartót; az közönséges talentum hatvan font volt, a templom pedig száz husz (MA: Bibl. I.72). Az atticai talentum ért hat van minákát (Com: Jan. 96). Őrűly én jó szolgám, mert jó kereskettél, mert őtt talentomdra még ődöt nyertél (Zrinyi. 1.40). Adóssága tíz ezer talentomnak sommájára nevedeket vala (Ily: Préd. II.474b). 2) [facultas animi, ingenium; geistesgabe, geisteskraft]. Még sem tanáchtalanul keztem munkámat nem rőjtöm istentől vett talentomomat, kézzel is, ha lehet kővotem atyámat (Zrinyi I.153). A kinek isten különös szék talentomokat adott, ember a gátra, mit plébánoskodik egy paraszt faluban (Vajda: Kriszt. II.84).

TALGYÚ (talé Csúzi: Síp. 520. *thalos?* LevT. I.86): vomica struma C. kropf PPB. Az kinek talgyuia vagion: strumosus C. Az egyk kacola az thawaly nyarba thaloba hala meg (LevT. I.86). Middn a folyó dagadás, talgyu, fokadé ősze megyen eum vomica coit (Com: Jan. 60). A vad ketskéek a verőfénytő meg meledet kőhöz addig fenik az ő oldalukat, hogy a tál gyu, keles meg fakad (ACSere: Enc. 210). A gyanta a talgyu kat meg gyogyitya (ACSere: Enc. 231). A nádaly fű gyökere es levele hasznos a talgyuk s a melly sebei ellen (242). Szinti mint a ki niryges taléját vagy fekélyes bél-poklát hol m drága selyem material palástollya (Csúzi: Síp. 520).

Talgyús: strumosus, strumaticus MA. kröptig PPB.

TALICSKA: 1) [pabo; selbukarren]. A terh hordo embe rec edgy kerekű talicskán a kőtelet nyakukben akasztva hordanae (Com: Jan. 88). A mennyit kettven vihettek tariglyau annyit vilet egy tolván maga előtt a talicskát az nyakbau akasztott hordozo-szajjal (Com: Orb. 133). Az also gabonashaz ban: was rosta, taljelika, zoro lopatth (Radv: Csal. II.70). 2) burdo MA. maulesel PPB.

TALIGA, TALIYIGA: biga Pestí: Nom. I.52. cisium carruca C. vectabulum, birotum MA. plostellum PPBI. curru truceatus; karre PPB. Taligához való: carrucarius C. Talyiga két-kerekű szekér: pabo; talyiga, két kerekű lektika: cisium PPBI. Az igaban ket ket barmot zoktanak bel foguina a zeker nek vagi taliganak vonasara (DebrC. 15). Elumtan hordozni e kegyetlen latort; ved iel a taligaban; es a taligaban őltötte (Helt: Mes. 469). Az hót desznót, az hót embert mind együt, hortták ki az taligán mezőre (MonIrók III.88). Az őrdög tízes taligán pokolba hordoz tégéd (FortSzer. 112). Kis taligaddal rosdas keszedel meny ki dologra nigan. 1579 (KNagysz. B). Régen nyomtatnae vala szerim tapadó három szegű taligáva. (Com: Jan. 74). Sok deszkát, taligát és őgni való fát hozat (Zrinyi. 191). Eml jñ Pluto is tízes lova hátán, elő Astragor

ves taligán (II.65). Miért kell a piacra vonni falatlan járn bűdös borát (Matkó: BCsák. 54). Nazur bék számára tattam egy taligát (MonTME. I.207). Bár sorsomnak rosszúl taligája, nem veszi kedvemem rám hánt galibája (Thaly: II.111). A két kerekű szekér vagy talyiga nevezetett Básta szekereknek (Bođ: Pol. 52). A tojásból egy kis taliga lektika lón (Könyi: VM. 66).

[Szlások]. Ki-a dott rajta, mint a z e b a taligán (SzD: 12). Vigyázzatok, mert ma-holnap leestek a talyigán (Nyr. XIV.220).

valy-talyiga: [currus quo bhali junguntur; büffelwaggon]. Én osztán az apróntives cigányaimmal megrakatké egy taligát (Bethl: Élet. II.237).

szelvonó-talyiga: arcuma, chiromaxia, chiromaxa; ein PPB.

alom-taliga: [?]. Malom taligát latok és valami emberek taligát rayta (Helt: Mes. 466).

ó-taliga: aerumna PPBl. [schubkarren].

ó-taliga: [aerumna; schubkarren]. A terh hordó ember taligákon hordanac (Com: Jan. 88).

lyigáscska: serperastra Com: Jan. 44. [knieschienen]. A köcsköt avagy rengető tekenőkből mennek járásra tanítóknak, forgó talyigáskákra, szekerekkékre: a cunabulis vel cunabulis venitur ad serperastra (Com: Jan. 44). Járn a gyermekek, kik talyigáskákhoz támaszkodnak (Pós: 605b).

taligás, talyigás: cisiarius, carrucarius C. MA. kárner [fuhrmann]. Ez mai napon az taligásokra es szekeresőkre meknek (RMNy: III.105). A sambokiakat lesre vőttek es sokat, szekeresőket barmostul el-vittek (uo). Monda az taligásnak: Elfáradot a karom (Helt: Mes. 469). Az sok házonként járának, úgy hánták az sok hót testet rók III.83). Az vasak alá hozásáért az taligásnak 40 d. (TME. I.103). Takarodjék a taligás hat lovú hintó előtt (Adag. 323).

taligáz: [in carruca vehor; auf einem karren fahren]. ról vásárra ne taligázzon kalmárkodni (Fal: NE. 24).

LALLA-FALLALA, TALLA-LALLA-FALLA: [evoe; juchhe]. Fallala, fallala, jó kedvem vagyon le: Vers. 239). Talla, lalla, fallala, mese ez másoknak, a hányják és bánják, kurvanyja azoknak (242).

lallás-fallalás: [lallatio; das trällern]. Az isten nem kecskének nagy farkat, sem kondor díszuóknak unicornist, tallalás és fallalás bagolynek hatalmat (Thaly: Adal.

TALLÉR (tallir RMNy. III.97. tarér Évk. XIII.57. thaler Hazánk I.288): [imperialis; thaler]. Fekete Dienős tartot sidonak 1500 tallérral (RMNy. III.97). Megajándékoza y forinttal és egynehány ezer tallérral (MonIrók III.204). inak nézdeglésével gyönyörködtette magát (MA: SB. Az adó pénzt bizonyos thalérban vagy arany forint száma-zották megvenni (MA: Scult. 998). Attam Bornemnya vramnak költsön szaz tallérth, kyröl adott leuele vagyon : Csal. III.126). Nekünk tallért ne küldj bár most utá- (RákGy: Lev. 27). Ha alkuvás-ban fogna indúlni, ötezer e leszállhatsz, de ne alább (214). Az ötvös kezéhez zetbez adtam egy tallért és egy ortot (Nyr. XIV.219). és taller vesztésege akkor tött 29 frt 80 d (MonTME. Elkölthetik a tarét is (Évk. XIII.57). Daunnak 12 ezer éró koczerpetet küldött ajándékba. 1759 (Hazánk. I.

cigány-tallér: [falsa moneta; falsche münze]. Csak egy bech hasznát sem vettem, chygán tallér volt (LevT. II.65).

császár-tallér: [imperialis; thaler]. Ajándék pénzt a haradzsának attunk 9 császár tallért (MonTME. I.27). Az commissariusoknak élésért fizettünk az vice kapitánynak 8 császár tallért (48).

egész-tallér: solidus imperialis Com: Jan. 95. [silberthaler]. A folyó pénznek külömb külömb nevei vadnac: denár pénz, föllér, egész tallér avagy ezüst tallér (Com: Jan. 95).

fél-tallér: tetrachma PPBl.

körmöci-tallér: [imperialis Crennicensis; kremnitzer thaler]. Tereske nevő falut bírom, mind szép körmöci tallérokat adtam azért (TörtT². IV.94).

széges-tallér: [imperialis serratus; serrate]. Küdtünk az postára graeci és széges tallérokat (MonTME. V.53).

TALP: 1) basis MA. [fundamentum; grund, grundlage, postament]. Talp az épületben: basis aedificii PPB. Mekonor: rez eszlopoc voltae, az kiben az rez kádac állottac mint egy talp fán (Mel: Sám. 471). Az garádicsnac talpa is aranyból vala (Kár: Bibl. I.383b). Kőhalom és romladék, mellynek talpa szaz ötven lépést foglal magában (Moln: JÉpül. 181). **2)** planta C. planta pedis MA. fussohle PPB. Wnek talpa es gengeb volt, hog nem emekem zemem fenie (NémGl. 126). Leraziatoc a talpatokon ualo port: exentite pulverem de pedibus vestris (MüncC. 31). Talpatol fogwa teteieiglen nem vala ew benne eghesseegh (WinklC. 166). A satau fte Jobot igen gonoz fekellet talpatol fogvan teteig (DöbrC. 514). Labanak talpatwl fogwa teteeglen nem vala ew benne egesseg (ComC. 174). Fel emelee lóttet es leghottan egybe forradanak hűv ezontyay es talpay (JordC. 714). Talpad alatt meg nyomodod az orozlant, az erdeghet (KeszthC. 438). Meg lelween az sebót lataak, haat tewsk tewtt talpaban (ÉrdyC. 561b). Mi talponk alath wagon zertelen walo zerelem (ÉrsC. 165). Lata egy orozlant a zent azzon teste mellett es ew talpat nálya wala (765b). Fel emele en ellenem az ű talpát: sustulit adversum me calcem suam (Sylv: UT. I.148b). Kezeynek is tenyeret, labaynak is ket talpat io kenny (Frank: HasznK. 33b). Mihelt megnyugovandnac az vizben fáradt talpai (MA: Bibl. I.195). Talpa alja földet is nem adott (BethlTám. 38). A kis hegyes kővecskét eszében sem veszen ember lába-beliben, miglen a talpát nem szurdallya (Hall: Paizs. 264). **3)** [solea; sohle]. A cipelésnec talpai vannak (Com: Jan. 100). **4)** [ratis; floss]. Az talpakkal Leopold mellől elérkeztek 24. szerencsésen ide, holnap az bidat itten talpkra vettem (Beres: Lev. 638). Hajjók vagy-is inkább talpok és tutallyok merő fűz fából vagyon (Moln: JÉpül. 217).

[Szlások]. A hír erős talpa a hadi seregnek (Kisv: Adag. 165). Vgy sietz mint az talpa éget eb (Decsi: Adag. 301). Ha lovad nintsen, talpad készen legyen (SzD: MVir. 300). Egy talp allyan é földuel nem bir (Decsi: Adag. 30). Talpa munkáját kérte tőlünk (Nyr. XIV.219). Talpok munkája bérbe kell adnunk nékiek egy magyar forintot (Nyr. X.470). Az embereknek talpak munkájokért adtam 2 frtot (Nyr. XIV.514). Hallottam mondani, hogy egy t a l p a n-á l l ó kotsis sokkal magasabb volt a terdepő királynál (Fal: NE. 8). Tudják, hol kellések talpon s lábbegyen állani, mikor s kinek fejet bajtani (11). A nép talpon állott előtte és figyelmeztet minden szavára (Fal: NU. 341). Nem épen a talpán esett megfogtatása (Nyr. XII.363). Az török talpon van és csak az occasióra vigyáz (TörtT². 1431). Az vármegyék is mindenütt talpon vannak (RákF: Lev. II.134). Sziintelen talpon kell lenni, ugyan talpon is kell megbálni (Mik: TörL. 466). Talpon virrad, ólálkodik, álla strásait, szaz szemeket fogat (Fal: NE. 106). Hamar felugra, talpra állta (Thaly:

VÉ. II.7). Erdély úgy el-pusztult vala, hogy azt lehetett volna gondolni, hogy soha többére talpára nem áll (Bod: Pol. 56). A kinek egyszer lába alá hullott feje, talpára nem állhat (Fal: NE. 32). Hogy kívánnya a magyaraknak talpra állásokat, a kiktől tartani kelljen magoknak (Zrinyi II.168). Mindezeknek bátran kívántam szolgálni, romlott nemzetemet talpra állítani (Thaly: Adal. II.252). Borosnyai Lukács a tudományokat talpra kezdé állítani (Bod: Pol. 202). Azon isten, a ki megbillentette lábaidat, úgy talpra is építhet (SzD: MVir. 354). Senki sincs mellette Nagyságodnak, az ki van sem hihető, de Iúszem istent, még talpra kapnak (Beres: Lev. 60). Rusztán bég helyére íle, más felől tatár Delimán talpra kele (Zrinyi I.143). Kiki melog ágyát elfelejti, talpra kél (Fal: Vers. 873). Kútsin lábunk nagy talpat kerékíteni: Mercurius cothurnos aptare infantis (Decsi: Adag. 221). Az talpadat bátor meg köszörüljed az uthoz, mert mihielt alá megyünk, mindjártist Lenkára viszlek (Nád: Lev. 66). Az ecclesia mikor az szárazra akarja hágni, seppedékes helyre teszi az talpat (Pécsv: Fel. 442).

ászok-talp: anconiscus C. MA. fulmentum PPB. [lager]. Az ászok talpak, szarufak, merő cedrus gerendák voltak (MA: SB. 260b).

csizma-talp: solea; schuhssole PPB.

edény-talpa: [pes vasis; gestell]. Azt akarta isten, hogy az edény talpa csináltatnék rosalkando ívegből (Ily: Préd. I. 562).

eke-talp: dentale C. MA. pfingsohle PPB. Eke-talp, eke-fő: dentale PPB. A szántó az eketalpon tétetett lemez vassal felmetzi a barázdákat (Com: Jan. 73).

épület-talp: palatio C. [grundpfählung].

fa-talp: calo, calopodium PPB. [korksohle]. Fa talpu saru: calopodium MA. Fa talp, minémüt a barátok viselnek: *calceus ligneus PPB. A szent Ferentz szerzetit ma fa talpú barátoknak nevezzük (Pázm: Kal. 437). Fa talpac, tölgy fáual meg-lágyítatot patsmagoc, papucsoc (Com: Jan. 100). A szerzetesek szürke szinellen ruhában járnak, fa talpú sarut viselnek (Nán: SzT. 231). Nem gondolnám azért szükségesnek lenni, hogy fa talpon járjunk valamely kalastromban (Fal: NE. 8).

farkas-talp: [acanthus; bärenklau]. Farkas talp neű fünek gyökere leuelestől (Frank: HasznK. 17b).

gyámol-talp: anconiscus MA. [lager].

kerék-talp: absis, orbita, orbile C. apsis, curvatura rotae MA. [følge]. Kerék-talp, bolt-hajtás: absis PPB. Az kerekeknek talpay, küllő és mindene sárca rézből öntettetett (Mel: Sám. 141). Az kerekeknek talpai öntéséc valának (Kár: Bibl. I.309b). A szekernek keréc agyból, küllőcből, hat keréc talpából egyben föglaltatott kerekéi vadnak (Com: Jan. 87. Com: Orb. 171).

láb-talp: planta pedis MA. fussohle PPB. A horgas in után a láb talpa vagyon, mely a bokákat, sarkakat és talpuk alsó részét magában föglallya (Com: Jan. 58).

medve-talp: acanthus C. pes ursinus Mel: Herb. 46. sphondylium Beythe: Nom. 8. [bärenklau]. A medve talp gyökere-t ha megiszod borban, görözös kézme. lábnc hasznos (Mel: Herb. 46). Farkas avagy medve talp neű fünek gyökere (Frank: HasznK. 17b). Chelidonium maius, hürundaria: a fetske fyu; hasonló az leuele az medvetalphoz es az maiaua rosához (BeytheA: FivK. 55b).

medvetalpú(fü): acanthus PPB. [bärenklau]. Medve talpú, töviskörö magva, a skorpió maris ellen igen jó: zura PPB. Kerti orvosló füvek: az isten-füja, medve-talpú fü avagy tövises lapu (Com: Jan. 21).

oroszlán-talpú(fü): alchimilla; löwenfuss PPB.

oszlop-talp: stylobata MA. basis PPB. stereobata; säulenfuss PPB. Oszlop-talp, szoba talpa alatt való kő vagy töké stereobates PPB. A felemelt oszlopoknak talpai rézből volta (Ily: Préd. II.540).

saru-talp: [solea; schulsohle]. Megnyomieródnak, kezdé bényelnie önmön saruk talpát (RMK. II.22). Ugy annyira éhsé közöttök vala, saru talpat, szalmát megesznek vala (VI.173). Éhséggel minden nap nagy soc nép hal vala meg, ebet, macskát, saru talpat mind meg esznek vala (Zvon: Post. II.259). Saru talpát öttenez (Tyuk: Józ. 602).

szélős-talpú: [latipes; breitfüssig]. Kelletlen dolgait so izben művelte, széles-talpú lábát fejünkre tette (Thaly: Ada II.154).

szobor-talp: stereobata MA. [postament; säulenfuss].

verő-talp: [hammerhaube]. Tégelyben rakd be a post, ver talpával nyomogasd igenousen (Kecs: ÖtvM. 293). Az fejé önat az verő talpával verd, míg meg nem hül (320).

Talpat: 1) [pedibus eo; zu fuss gehen]. Az halál vtánnul talpat és kullog (Mih: ÖrökÉl. 112). Romában talpallonak ma is bulsu-járni (GKat: Váls. II.55). 2) [soleam calceo, subdo sohlen]. Talpalni való bőr: calceorum suppagmentum PPB.

még-talpal: [subplanto; untertreten]. Galaad baluán alko toknac varosa verrel megtalpattatet (BécsiC. 189). Meliber megtalpalta ő affiatat es ő erősegeben küzdött az angalla (197).

Talpalás: 1) [obambulatio; das herumgehen]. Egygyűv is másuvé is talpallások (GKat: Váls. II. Előb. 32). 2) [da beschlen]. Egy öreg szekernye talpalástól adgyanak husz pénz (TörtT. XVIII. 224).

Talpatat: [fundamentum; grund]. Fundamentomából, talpalattayából ki fordult vala az ország (SzD: MVir. 164).

Talpalatnyi: [unius pedis; einen fuss breit]. E romland földön semi örökünk ég talpalatné nincz (Mel: SzJán. 75). Seemi örökünk ég talpatat na sincz itt (524). Talpalatni fölé (Mel: Préd. 157). Magannak egy talpalatnyi jussom sem volt az városon (Nyr. XI.30). Talpalatnyi örökségük sinesen (Ker: Préd. 464). Az fejedelem nem vette el csak egy talpalatni földét is itt Zolyomi urannak (TörtT. I.388).

Talpalló: [strupfen]. Bérlett nadrág ritka volt, bőrkajecza volt reá varva talpalló helyett (MonIrk XI.352).

Talpas (*talpas* RákF: Lev. V.95): 1) [basi instructus, postament]. Ilyen formán csinálá meg az tíz tömpös vag talpas oszlopokat (Mel: Sám. 141). 2) [palmipes, pansa C. plaucus, planipes, plantus, plotus MA. [breitfüssig]. Petrus dictus Thalpas jbgio (1416). 3) [pedes; fusssoldat]. Az hegyokban bolmi oláh hegyi telvajok és talpasok támadván (Kár: Élet. I.49). Domli hadnagy uram keze alatt levő gyalog talpasok huszonötöl szaporodván ugy decernáltak, azoknak is fizetések adassék ki mint az többinek (MonÖkm. XIV.54). Szuhai Mátyás uramat az szathmári talpasok 180 maga háznál megölték (MonIrk XVII.38). Egynehány talpast, kik borokat hajtottanak volna, fogtunk el (MonTME. VII.290). Kurucz, labanez, talpas, francia, török, tatár, mind ellepte földünket (Thaly: Adal. I.81). A felveretett talpasok lárom seregben vervén magokat Doró felé menének által (318). Az németeket megárestálták a kuruczok meghallván, hogy az talpasokat felverték (320). Óvárban is 5000 talpasnak volt híre (RákF: Lev. V.95). Vitez talpast csináljunk az urakból is, ne contemálják az gyalogságot (Beres: Lev. 149). Nem subsistálunk itten sok haddal, lovát sija-ríja az had s a talpát félti az talpas (287). 4) [perio;

sehu]. Vöttem három bokor szattján kapezát talpasokra; oknak való tíz bokor szattján kapezát hozatván Jakab deáktól (MonTME. 1233).

Tenyeres-talpas: [vasto corpore; stark]. O teneres talpas, Domine (Bal: Epin. 4). Maga oly nagy tenyeres talpas os anya (Czegl: MM. 143). Eleutherius széles és hosszú, es és talpas vala (Fal: NA. 123).

Temes-talpas: [permagnus; seir gross]. Ha ugy írna vinus mint Bellarminus, a mi tetemes talpas hazugság, Sámbar volna a Calvinus védő prókátora (Matkó: BCsák.

Talpasság: [pedites; infanterie]. Az utcán lévő talpasság erre kelt (Kár: Élet. I.10). Az izenetre az generalisnak östelenül íizent az értetlen talpasság Rozsnyóúri (Thaly: I.319).

Talpatlan: **1)** [basi careus; ohne fuss]. Talpatlan, fedet aranyas pohár (Radv: Csal. II.383). **2)** [solea careus; sohle]. Szekernye, pokroczos, talpatlan szekernye: galli-

Talpig: [totus; ganz]. Meglássad ember, hogy talpig bűn-nyag (RMK. II.179). Némelyek előbb, hogysen tenyere- k a szegénynek a garast, talpig legyalázzák (Fal: NE. A ki eltűri a maga részét, talpig ember (Fal: UE. III. Ördemes, talpig igaz ember (Fal: UE. III.149). Maga tal-panyal borított pántzélba öltözött, bal karján gyémántos volt (Fal: TÉ. 638). Vedd ki jobban pártosodat s lásd talpig szíve járását (SzD: MVir. 430).

Ötödfogva-talpig: [a capillo usque ad ungues; vom bis zur zehe]. Minden en tagam thetemtől fogvan talpa- n keserű kennal vala tellyes (NagyszC. 48). Maria, bizo- tethedtől fogva talpadiglan ninčen te benned keserűseg- alami volta (125). Megh ne gyógyulhass tetettől foglwa jgylan (JordC. 259). Teteyetől fogvan talpig veerben ödött (ÉrdyC. 100). Ostoroztatik ez zent test tetettől talpadik (TibC. 58). A poklosság annak bűrét el foglallya l fogva talpig (Kár: Bibl. I.99). Ez az a drága szépség, lybe mi magunkat tetéstől fogva talpig borítjuk (Fal: NE. tetéstől talpig által járta szemével ötöt (SzD: MVir. 385).

Talpon: [stans; stehend]. Talpon gyalogoc virradánac, louakon louag népec valánac (Güres; Mát. 10b). Talpon olnak vala az kerevet mellett az földön (MonIrók VIII. Vagy talpán vagy térden vessen számot lelke-isméretivel NA. 195)

TALPOS, TÁTOS: 1) [magus; zauberer]. Parancöla hog egbe hiuattatnanak az oltaron nezde es a taltosoc (C. 119). A titkot, mellett királ kerd, böléec, taltosoc es on nezde nem ielenthetic meg királnac (122). Parancöla hog egbe hiuattatnanak az oltaron nezde es a taltosoc (C. 119). Tegedeth alyth wala taltosnak lenny az sydo (ErsC. 42). Az részeges asszonyok mint az tátosok ugy ivának, mind az egész éjjel harczot tartának (Thaly: VÉ. **2)** [magicus; hexen-]. Fegyvereknek tovább nyujtözik e hogysen palossa, sebesebb mintsem tátos paripája (Fal: 15).

Tátosság: [ars magica; zauberkunst?]. Lutherben mint természetté vált volt az hűt és vallásbéli tátosság (Bal: . 242).

TÁLYOG?: piscatura CodPatr. VI.424.

TÁLYOG: struma Major: Szót. 452. vomica PPBl. abs- us, apostema, suppuratio; geschwür PPB. Tályog, daga- *collectio humorum; kemény tályog: steatoma; üszve-

gyült kelevény, tályog: abscessus PPBl. Midőn a folyó-dagadás: tályog üszve-mégyen, varral béborították (Com²: Jan. 51). Szokott torkombéli tályoggal megbotegedém (Bethl: Élet. 267). [Vö. TÁLYGYÚ].

TÁMAD: oborior C. orior, surgo, exsurgo MA. [entstehen, entspringen, aufstehen]. Nem tamadot nagob Janus baptistától némbérienéc zülöttéc között (MünchC. 33). Tamadnac soc bamis prophetac (58). Tamada Assisnak varasabol (VirgC. 99). Vala egy zfx, ky vala tamadvau nemes nemzetbevl (MargL. 114). Ev vala nemes kyraly gevekbevl tamadvan (145). Elh nómós zfx tamada Nikomedianak varosaban (DebrC. 9). Kylenek oldalokbol awagy eehokbol zyleteek es tamada anya zent egyhaz (ÉrdyC. 343). Nagy sok arwlatok tamadanak az keth attyafiak között (397b). Zent Bertalan apostol eredet zereit tamada Indyay orzagbol (506b). Az ydőben tamadanak az reeghy zent atyaak, pwztaban lakozo remoteek (508b). Népec és soc népeknek kiralyi tamadnac ö töle (Helt: Bibl. I.G3). A bibliának olvasását szabadgyaban hatta (Pázm: Kal. 453). Hírom kiraly tamad Persiaban és az negyedic elgazdagúl (MA: Bibl. I.169). Közötted jövendőmondó vagy álom látó tamadand (170). Szintén ez időben némelly köcsogos elméjű és eszelős fejű emberek kezdének tamadni Thuringiában (Pós: Igazs. I.462). Szél tamad s el-osztván a fellegeket meg-tisztéttya az eget (Csúzi: Síp. 531).

[Szólások]. *Arcul támad:* Arczúl támad az igazságra (Pázm: Préd. 711). Tizen-öt hólnap alatt tizszer támadtak ar- tzuil istenre, tizszer zúgolódtak ellene (793). *Vmi támad:* Tamada myndenek közül nagy choda a meelkodas (ÉrdyC. 514). *Bekethelenseg b,* ky thamad nagy korsagbol (ÉrsC. 280). *Inuen tamada a közbeszéd:* ob hoc exivit proverbium (Helt: Bibl. I.D4). Ebből négy bizonyosság támad (Pázm: LuthV. 403). Tamadnak nagi sok bűnök (VirgC. 112). Az lutheristáknak fel nem költ ez-ideig az igazságnak világossága, az értelemnek napja, banem most kezd Vitterbergából észak- felől hajnal-csillagjok tamadni (Pázm: LuthV. 3). A hol több tartja valami közét és reménységét valamibez, ott ellen- mondások támadnak (Fal: UE. 423). Tamada nagy fele- lem: obortus est metus maguus (JordC. 721). Ha meg nem izsom, kész garázda támad belőle és fel-bomlik a barátság (Pázm: Préd. 237). Sok aprólékos dolgokból országos gond támadhatott volna (Fal: UE. 427). Vallásbéli szakadásból gyű- lölség támadott (Matkó: BCsák. 17). Igen nagi haborusag tamada (VirgC. 15). Tamadvau haborusvag, ottan meg tando- rodyk (JordC. 394). Nagy hada tamada Károly királynac (Helt: Krón. 64). Hounan az halal tamad vala, erek eelet tamad (ÉrdyC. 537). Nines úgy a dolog, a mint a hír támad (GyöngyD: MV. 9). Tamadot az jgassagoknak napya (CornC. 61). Nagy yndwlaas tamada az tengheren (ÉrdyC. 127b). *Íríség támad* az gazdagságból (Decsi: Sal. 5). Kyből enny yozagok tamattanak es zarmaztanak (520b). Szű- nik a haszon, támad a kár (Fal: NU. 286). Eett ymaran k er- dees tamad, ky mondasseek lyw saffarnak (14b). Az adó késedelmezése miatt valami rankór vagy hozzánk való két- ség támad (MonOlm. XV.53). Myhelth naph thamada, az tyztelendő ween yambor kezde el menny (PeerC. 60). Nap támad 7, enezsik 4 órán. 1572 (KBécs. A4). Az isteni szeretet hasonló a támadó naphoz (Fal: SzE. 538). Mikor a nap támad, akkor kelek (Fal: TÉ. 771). A ki kémélletlenül nyelveskedik, arra sok nyelv támad (Fal: UE. 481). Izrael országába párt- olás támad a két királ miat (Szék: Krón. 32). Pőör támad- ván bartzólo írással nem mentik magokat (Fal: UE. 470). Kiből tamad perpatuar (GuaryC. 67). Támadt mind két részről iszonyu rikontás (Kónyi: HRom. 35). Ki hűtte volna, hogy önnét támadgyon segítsége (Decsi: Adag. 6). Nagy sywas reewas tamada az kyrálnak wdwaraban (ÉrdyC. 542b). Zelek támadának (JordC. 374). Nagy szél tamada és

az báznak négy szegét meg rendíté (Kár: Bibl. I.512). Nag' z el vez tamada az tughoren (JordC. 376). A támadot nagy tűz Várad es Szent Miklós uczáknak mind két részzeit meg emesztette (Bartha: Krón. 4) Kyből zamtalan vez e delem tamad (ÉrdyC. 525). Per awag wetekedes tamada ő közdöttök (PeerC. 83). Vy világossag lattatot tamadni (BécsiC. 67). Nekyk es vylagosság tamada (JordC. 363). A keresztységben vissza-vonyások támadtak a szent irás értelméről (Pázm: LuthV. 251). Tamada a nép között zúgóldás az ur ellen (MA: Bibl. I.129b). *Vmibe támad*: Anne balgatagsagba tamattanae: in tantum vesaniae proruperunt (BécsiC. 82). *Vkire támad*: Az farkas fi támad anyára (Decsi: Adag. 337). Minnyáian a szakálos Budára támadánae és kontzonként hanáe ötet (Helt: Krón. 32). Egygyik a másik szavába kapván, mind a ketten Eusebiusra támadván addig öntögeték a pár-lúgot ősz-féjre, a míg magok megelégették (Fal: NA. 148). A pártosok Mosestre és Aronra támatannae vala (Helt: Bibl. Ia3). Ffyak támadnak hű attyokra: insurgent filii in parentes (JordC. 383). Caim az ő attyafiara tamada (Helt: Bibl. IB3). Az istennee fiara tamada, miért hogy meg érte, hogy iöuenődre őszue egyesítne (Helt: Bibl. 1b3). Akaruae kirakra tamadni: voluerunt insurgere in regem (BécsiC. 54). Negie vagata őtöt, mint arulot es kiraliara tamadtat (Szék: Krón. 160). Nem köll magyarnak magyarrá támadni, de egy szívvel-lélekkel őszue-fogni (Thaly: Adal. II.11). Ör őmre tamadnak (Frank: Hasznk. 79). Te reád támad minden nemzeted (CsomaC. 22). Reájok nem támadunk, csak ők is hagyjanak békét mi nekünk (RákGy: Lev. 203). Mind niain vrakra támadánae es hatvan nioezat ottan levágúnak (Szék: Krón. 174). *Vki, vmi ellen támad*: En ellenem tamadoktól zabadeh meg engemet (AporC. 3). Nem hozza által hűket azt gondolvan, hogy utalantau haddal tamadnanak ellene (JordC. 36). Sokak tamadnak een ellenem (KeszthC. 13). Aekic az auia szent egyházba erőssök, oszlopoc, az őretnekek ellen támadnak (Mel: SzJán. 124). Nem illik, hogy ellenek rúgódozúnak es támadgyunk, hanem hogy félyfik őket es engedgyünk nekik (Tel: Evang. II.939). A gonoszok ellene pártolnak es támadnak (Pázm: Préd. 79). Esze elég vala, kívált-képpen mikor az isteni félelem ellen kell támadni (Fal: NE. 79). Ne tamagátotte gonoz ellen: non resistere malo (MünchC. 22). Kerezttynenek ellen akarnak tamadny (ÉrdyC. 547b). Tamad nemzet nemzet ellen: consurgit gens in gentem (MünchC. 58). Támadnak fia zűleieic ellen: insurgent filii in parentes (32). *Vki előtt támad*: Ma es ydónek mendenkoran tamady the zent fyadnak előtthe (PeerC. 287). *Helyébe, helyette támad*: Égebec tamattanae ő helyébe: alii loco eorum surrojerunt (BécsiC. 104). Az kyal ky mvleok es eegy Hyrtasus newó tamada helyette (ÉrdyC. 543). *Mellé, mellette támad*: Oh Cristusnak vassegei, tamadgyatok en mellettem, hogy az kegyelmeseknek systene tawoztasson el minden laborwsagokath en zywembowl (ThewrC. 135). Ha te Kegmed mellettem nem tamad, nyuch kyhez byznom (RMNy. II 165). Keucs hiya, hogy oda nem vösztém nyakamat mert senki nem támad melém (Helt: Mes. 236). A Conrad esászár nagy néppel támadta mellé (Helt: Krón. 23). Ártatlan figyemet tekiuts meg, hatalmaddal támadgy mellém (MA: Bibl. V.25). Az ur isten előtt támadgyanak mellete (Sámb: 3KÉrd. 80).

[Közmondások]. No egyik eb helyébe könnyen más támad (Decsi: Adag. 237). Gyakran kitsin szikrából nagy gyulás támad (Derk: ŐÉlet. 15). A bal hír könnyen támad, mert szüpora hitelo vagyon (Fal: UE. 410).

égybe-támad: [convolo; zusammenlaufen]. A tőh németec hamar mind egybe támadánae és wyonnau meg őtközéne velee (Helt: Krón. 55b).

elő-támad: oborior PPBl. [entstehen].

fől-tamád: **1**) orior, inorior, exorior, suborior, eoorior C. [erschleichen, aufgehen]. Holval iövenek az syrhez, inmar nap fel tamadvan (DöbrC. 316). Azon ynnepek else ydeyn, ky fel tamad az ynnepek else napyan, yowe Maria Magdalena (JordC. 450). Zent Lucach ewangelistanak emléközety es ynnepe mynt az kelő es fíel tamado feenes nap (ÉrdyC. 587). Mykoron az feenes nap fel tamad, meglh az kysled zalma zalat ees meg lattya ember az wton (614). **2**) [insurgo; aufstehen]. Fel-támad a tanáts: *consurgit senatus PPBl. My ystenőnk meg latogat nyunket fel tamadvan a magassaghibol (JordC. 521). Kyaytast kezdte teuny, wgy hogy az oglehez wdwar mynd fíel tamada (ÉrdyC. 633b). **3**) resurgo C. MA. [revivisco; auferstehen]. Az meg holtak fel tamadnak (VirgC. 115). Paranczolya az meg holtakat fel tamadni (115b). Fel tamaduan ew vele meg ielenetek az dyezdezhgen (145). Vakok lathnak, santhak yarnak, hallottak fíel tamadnak (JordC. 385). Hív tamadot fíel halotytaybol (397). Uruk Jesus haynal eleyt tamada fíel hallotytaybol (ÉrdyC. 142). Kezyetlenek yteletthe nem tamadnak feel (KulesC. 1). Christus feltámada, mi bűnűnket el mosá (Tel: Evang. II.41). Meny hé az olajfa kertébe, hogy a hol szűlegett a halál, azon helyt a mi fűdösségűnk élete is fel-támadgyon (Ágost: Zar. 273b). A bűmek halálábúl fel-támadván a mennyieikre fel-czélözunk (Csizi: Tromb. 150).

[Szólások]. Pártot-ütők, fel-támadok, ellenkezem: rebello PPBl. Azt kiuramja, hogy fűstőnkent feel tamadgyunk (RMNy. II.334). Hogy egybe gyűlűnek, mind feltámadánae, az lévai haddal ők őszue ballagának (RMK. III.96). Valljon mi haszna, hogy feltámadtan, Antal módjára Budára futottam (Thaly: Adal. I.41). A gonoz indulatoc fel tamadnae (VitkC. 34). Poganok tamadanak fíel, hogy az kerezttyneseget el reekkencheek (ÉrdyC. 547). Betegseeg őkkből fíel tamattanak (521b). Halalos korsagba esee, mikort meg esmerté volna, hóg ő abbol felnem tamadna (Szék: Krón. 162). Fel tamadának Aaronra: congregati sunt adversus Aaron (JordC. 67). Nem hagyá őket feltámadni az Saulra (MA: Bibl. I.269). A kősség fel tamada a feiedelőmre (DebrC. 180). Amaz maga biro sibi fiak az en iobbomra feltámatannak es az én lábaurnak ganczot vetnek (Mel: Jób. 70). Jay a nemzetec, e nemzetémre feltamadonae (BécsiC. 46). Fel tamadnak az fiak szűleieikre (Fél: Bibl. 15). Mi ezt el nem szenvedjűk, hanem haddal feltámadunk (TörtT³. I.409). Egy török illy szóval támad-fel (Kónyi: HKom. 158). Mynden eo eleyben joenoeaknek ellenek fel tamad vala (DomC. 161). Mely niat könnyen meg eshetik, hogy az magistratus ellen fíel tamadgyanak. 1621 (KNagysz. 114). Mind az egész világ fel-támad isten mellett (Pázm: Préd. 7). Támadj fel immár nagy írsten mi-mellettűk (RMK. VI.88). Igen morog az huszad es ötöd, egyen [azon], hogy kitölt az XV nap, misou azon, hogy hol az király huda, ki mellett feltámadtak (TörtT³. I.379).

főltámadás: **1**) exortus C. [aufgang]. Az napnac fel támadásinae es el nyugonásinae orái (Cs. A1). **2**) insurrectio PPBl. [seditio, tumultus; aufstand, aufrühr]. Fel-támadás, pártfítés: rebellio PPBl. A giakorta valo kőssigneec fel támadásút le ezeneszítottec (Szék: Krón. 94). Vgy ezeneszíte Béla kiraly le az ő feltámadásokat (Helt: Krón. 38b). A pártosoc a feltámadásnac fő vezéreinec izgatásokra őszue eskűvéseket lüntegetnek (Com: Jan. 143). Mi haddal feltámadunk, mert hogyha feltámadásunkkal eleit nem vesszűk, nagy kárt vallanűk (TörtT³. I.409). **3**) resurrectio MA [auferstehung]. Zolaa ezeket Christusnak fíel tamadasarol (JordC. 712). O the Daniel mongiacia megl, mih őrtex az feel tamadasrol (KazC. 176b). Az Christvs fel tamadasa nem egyeb, hanem az pokolnac

yanac torkan valo nyomdosasi (Born: Préd. 238). Vyonna szöletes az testnek amaz vtolso fel tamadasnak altala (Tan. 315). Christus fel tamadasának üdöjén a föld meg il és megindul (Tel: Evang. II.11b). Mi az örök életnek esögára fel éppéttétünk az mi urunknak feltámadásában. A kertbe lön az feltámadás, hogy ugyan ottan gyözött meg a halál, a hol birodalmat vót vala az emberi nem (20). Látattanak az föl tamadaskort az angyaloc fili ruhába (Mon: Képt. 9). A fel-támadás után az igazak olly fényes leszen mint a nap (Pázm: Préd. 412). Illyenek az a mi szirkos, koszmós testeink a fel-támadás után: Válsz. I.552b).

Támadat: [resurrectio; auferstellung]. Bőnöknek bochatesthnek fel tamadata ées az örök eleth (PeerC. 282). Ila idvezeyttenk Jesus: Én vagyok a feltamadat (ÉrsC. Hyzók zenth lelőkbe, testnek feel tamadattyat (KazC. 179).

-támad: prodeo, exsurgo MA. [egermino; hervorgehen, wrossen]. Kyből sok lelky tanwságok támadnak kywe (ÉrdyC.). Támadá ky az nemes vezzew (532). A Dáuidnac kiczin réből ki támadá a Christos (Szék: Krón. 63b).

-támadás: [adversitas]. Jó akaróink ellenséginkel tartanak a ki-támt kérdésben (Fal: UE. 389). A bölcsék sem kerülhel, begy holmikor magokért ki ne támadjanak. A bátorság úgy szoruljon szívünkbe, hogy mindenkor en légyen általmunkra kitámadni (394). Uram, m a farkas hatalmaskodni akar, el akar nyelni, támadgyellettem (Pázm: Kal. 604). Ha Nagyságod meg nem és ki nem támad váia mellettem, innár elveszek vala Okm. XIX.56). Nem bőrfünkben, hanem lelkünkben jár, az igazság mellett ki-támadgyunc (Pázm: al). Völtak mindenkor, kik az igazság mellet ki támat: Toln: Vigaszt. Előb. 13). Híven, bátran ki-támad az igazsággal (Fal: UE. 380). Ha ki nem támadot volna ise mellett (Czepl: MM. 14). Oktalanul cselekednél, ha sz mellett ki-támadnál (Fal: UE. 438).

-kitámad: [exorior, egredior; entspringen, ausgehen]. támadott Babiloniából álnakság, hamisság az vén agg bil (RMK. II.82).

-támad: [aggredior; angreifen]. Másokat mosdatlanul, iös kézzel meg-támad (SzD: MVir. 105).

-támad: [impugno, invado C. [aggredior; angreifen]. támadó, valakire ütő tolvaj: aggressor PPB. Ottan re danak es reaya veteek hű kezöket (JordC. 442). Az ördög nra es Enara rea tamada, meg is chala öket (Helt: Bibl.). Az fejedelem hire nélkül felrohanván az Báthory Gábor ái félek Szilasi Jánosék ellen rátámadának (Tört. 2 I.4). öd nélkül jeleskedő különbségen kiki meg akad és mind valami irigységből szívvel szájjal reá támad (Fal: UE. 47).

-támad: [unus post alium eritur; nach und entstehen]. Nyomorúsagoc tamaton tamadnac (Born: . 7).

Támadás: 1) [ortus, origo; geburt, ursprung]. Meg nem zent Lucas azzonyok Marianak tamadasat (CornC. 6). ral jnkab meg kellett volna írnyá isten anyanak tamadasat Christusknak hű zyleteeseenk tamadasat hyw tanwsággal elentele (JordC. 705). Tanwsagwnk leezen az ew zent tamának es eeleteenek koros voltarol (ÉrdyC. 560b). Tanwsak leezen ez zent innepnek tamadasarol (601b). Elein gyaktplom epeteseo valanak, hogy sem mint az lutheranismus tamasa vtan kezdé lenni (Zvon: PázmP. 60). A páva a tűz dást menten birré tézsi (Misk: VKert. 313b). 2) seditio, ilio C. tumultus MA. aufrubr, aufstand PPB. Támadást

indítani: *bellicum canere; magát hazabéli támadásban ártani: se *inserere bellis civilibus PPB. Támadásnak a feje: factio-nis, seditio-nis capnt PPB. Bay wywas, vyaskodas, tamadaas (ÉrdyC. 591). Mikoron igen meg szégyenlenéc ezta a munkát, támadást kelténec ellene (Helt: Krón. 2). Egybe esküfüenec a király ellen és támadást műnelének az országban (28). Mikoron megvallottác volna az ő támadásokot, sockoknak kitollatá szömeket (33). Azonközbe nagy támadássoc lőnec it allat Magyarországba (76). Méglen oda cellekezeo Frideric császár, addig támadás lön Bets országba (100b). Athalia tamadast, toluait kialt (Mel: Sám. 410). Végre vgyan azon szertelenségre menne az dolog, hogy pártütéseknec és támadásoknak inditá-sául forgódnának az választásban (EszT: IgAny. 391). A pártosoc zenebonákat, támadásokat inditnac (Com: Jan. 144). A pór nép támadása legveszedelmesebb, nem szokott derék bar-tal meg vni, mert hogy bátortalan (Fal: BE. 601).

Támadásképpen: seditioe MA. aufrührischerweise PPB.

Támadat: 1) [origo; ursprung]. Idveseegewnknec elsov tamadattya es fundamentoma (ÉrdyC. 63b). 2) oriens, ortus, exortus MA. sonnenaufgang PPB. Ötet diczerje híven, kiket ő támadatról és napnyésztről bégyüyte soc földről (MA: V.50).

nap-támadat: [oriens sol; sonnenaufgang]. Mikor lézallana a bég-ről nap tamadat ellen, eloibe kelénec neki az kénéc (BécsiC. 32). Nap taamadatwl fogwa nap essetyglen (CzechlC. 54b). Kyk lakoznak nap tamadatnak bodogh tartományaban (Apost. 16b). Futbnak nap esetre es megl ternek nap tamadatra (DebrC. 534). Orzaganak nyencen zama, mert nap tamadattwl fogwan nap nywgbatthgy mynd emen maga byrra (ÉrsC. 461). Ha valaki az napot delről nap tamadatra volatna (TibC. 90). Izrael fia lakoznak vala naptámadat felé (RMK. II.13). Mene a naptamadatra valo földre (Helt: Bibl. Ln4). Ez világuac négy szegeleti vgy mint: naptáma[da], dél, napnyugat és eyszak (Cis. M4).

naptámadati: [orientalis; morgenländisch]. Nap tamadati szellel el rontad az tóngörnec hajoit (Szék: Zsolt. 46b). Naptámadatiac (Helt: Bibl. IV.14). Naptámadati bölcezo (MA: Scult. 112). Az fülein drága nagy két naptámadati gyöngy fügögt (MA: SB. 224).

Támadék: [adjumentum; unterstützung?]. Oly tellies-e az z. iras, hogy nem szüöldkődic az meg nem iratot kezrül keze körül emberi tanettasoknac tamadekia nekül (Zvon: Osiand. 11).

Támadoz: 1) [séditionem meveo; sich empören]. Valaki fejedelme, magistratusa ellen támadozna, isten ellen támad (ErdTörtAd. III.352). 2) [aestu; wallen]. A tenger támadoz uala nag zellel futatuan (MünchC. 180).

Támadt-: [ortus; aufgang]. Támadtakor a napnak szörnyü méltósággal jöddögéle Szelim szultán (Fal: TÉ. 650).

TÁMASZ: fulcio, fulcimentum, fulcrum, fultura, admini-culum, firmamentum, pedamen C. statumen, stabilimentum, pedamentum, sustentaculum MA. stütze, untersatz PPB. Támasz, segítség: adminiculum; támasz, gyámol: sustentaculum, fulcimentum; támasz, gyámol, oszlop: columen PPB. Ila ezekkel meg erevseytetvót leyend mykeppen tamozokkal (CornC. 241). Isten hazanak olopa es tamazya (ÉrdyC. 516). Támasz-sza az igazságnao: firmamentum veritatis (Helt: UT. Kk4). Az chalál észí meg az ő büre támaszít (Mel: Jób. 44b). Az kezei-nec mind két felöl támaszszai valának az ülő helynél (Kár: Bibl. I.383b). [A jó aszszony olyan] mint az gyermekded plan-tak melle tetetét tamaszszok (SalMark. 31). Egybebele tamasz-sockal is erőssíti vala orszagot az Antichristus (EszT: IgAny. 152). Imé az isten elveszi Judából a támaszt és az táplálót, az

hadakozót, bírót, az ötvenedes hadnagyot (MA: Bibl. II.5). Házad alól ki dűlyön a támasz (Apol. 45). Az hát-geritz az egész alkotmányra támasza, oszlopa (Com: Jan. 49). Elégségeseknek ítélte a szemetre hagyandó három kérdésc támaszának megtámaszolásokra (Czepl: Japh. 4). Mint rontyák o' támaszodat ezek (170). Azok a bizonyások reves és rohadat támaszok (Pós: Igazs. II.370).

ajtó-támasz: obex MA. thürriegel PPB.

ház-támasz: [columna aedificii; hausbalken]. Elefánt fog, melyből Ásiában palánkok és háztámaszok készíttetnek (Misk: VKert. 22).

Támaszkod-ik: subnitor C. nitor, nixor MA. [sich stützen]. Mwkalkode kez, mert myg ecle, masra nem tamazkodeek (ÉrdyC. 372). Ha az kamaras wrak yo akarathban akarnak hozzaunk lenny, oda kell tamazkodnwnk (RMNy. III.31). Az isten a laytoriana tamazkodot vala es mouda (Helt: Bibl. I. N3). Hólt állatokhoz tamazkodie azoknac reménységec (Kár: Bibl. I.643b). Nád páltzához tamazkodni: Scipioni arundineo imiti (Decsi: Adag. 133). Erőtlén falhoz tamazkodni: cadueum parietem inclinare (133). Istenem voltál, reád tamazkottam (MA: Bibl. V.11). Mellyec mind elege jelentie, mely igen hájdozo es töreken fundamentomhoz legien tamazkoduan az romai papanac feidelemsege (Zvon: Osiand. 220). Fiaim ne tamazkodjanak teljességgel ez kevés jószághoz, a ki igen kiesin hasznú (Radv: Csal. III.256b). Lehetetlen, hogy ki istenhez tamazkodik, elveszeszen (Hly: Préd. L.221). A laitorianak lábai a köre tamazkodtak (II.31b). Árva fejem immár kire tamazkodik, ennyi inségemben hova bizakodol (Thaly: Adal. II.70).

hozzá-támaszkodik: [incumbo; sich anlehnen]. Estvére kelve az eléfánt az ő szokott háló helyére menvén az ő fájához nagy bátran hozzá tamazkodik (Misk: VKert. 25).

még-támaszkodik: [innitor; sich stützen]. Még tamazkoggé e kezéuel a falhoz és még maria ötet zomak (BécsiC. 223b).

neki-támaszkodik: [se acclinare, incumbo; sich anlehnen]. A bac neki tamazkodie a falnac (Helt: Mes. 372).

reá-támaszkodik: incumbo, innitor C. [sich anlehnen].

[Támaszol]

még-támaszol: [pedo; dureh pfidile stützen]. Mog-karózt, tamaszolatott: pedatus PPB.

Támaszt: **1**) [creo; schaffen, hervorbringen]. Meínee istene tamazt orzagot, mel nem tekozlatie el (BécsiC. 123). Profetat tamaztly thy nektek vr ysten thy atyatok fyyaz kezdől (JordC. 716). My okaert tamaztaa zeit Ferenczöt eelleyen modon ydönek wtolsó rezeeben ez vylagra (ÉrdyC. 567b). Magot tamazsen az ő atya fianac (Helt: UT. F6). Fiakat tamaszthat az Abrahamnak: Elios potest suscitare Abrahac (Fél: Bibl. 4). Tamaszszunc magot a mi atyánkól (MA: Bibl. I.16b). Hogy az ő varáslások által szunyogokat tamasztanának, és nem eselekedhettek (Hly: Préd. I.253b). Isten a halak kőzött is akart valamí derekas nagy nagy állatot tamaszteni (Misk: VKert. 18). **2**) sustineo C. fulcio, sustinuo, stabilio, statumino, sustento MA. [stützen, unterstützen]. Szőlő fát, vagy akár mi gyümölsfüt-támaszó gyámol: euteriolus P'l. A hituec agait oly könyuekből kel tamaszteni, melyek (Helt: Bibl. I.e3). A tamazto oszlopok neg szegetlin valanac giamolok és támaszok (Mél: Sám. 280). Végezetre azzal is tamaszthatyuk ezt az igazságot (Pázm: Kal. 7). Országoknak erős támaszó pilléri (Nyr. X. 121). Fiaid, György tamasztya nevedet (Zrínyi I.41). Kemény fringia-kard az oldálát tamasztya (90). **3**) [inclino; lohnen]. Mog leelek az tablat az filra tamaztuon (DomC. 172). Tamazd

ezac az istenre minden dolgod (MA: Bibl. V.15). **4**) [moueo, concito; stüßen, erregen, verursachen]. A haborgatas (persecutio), meliet tamazta Domitianos eszar (DebrC. 71). Szeleket, vizeket ő támaszthat vala (RMK. III.375). Megfizesse az kért, az ki az tűzet tamasztotta (MA: Bibl. I.68). Colicant, has ragast, tekerést, csigázást tamaszt belől (Lép: FTük. 27). A prédikátorokat ama roz nyáladék ifjak büdös füstöt tamasztván kifüstölök (Gyulai: Tanc D). A hit dolgát nép-támaszó, ország-világ bontó jószágnak mondgyák (Fal: NE. 56). **5**) [resuscito; erwecken]. Az zentek az ev jmadsgokkal halottakat tamaszhasznak (CornC. 71). Korokt gyogyoliatok, hallottakat tamasztyatok, poklosokat tyziohatok (JordC. 382). Az holtbol is eleuent tamaszthatsz (Born: Ének. 311). **6**) [causam confero; schieben]. Az rab azzonnak Bakos Balasnenal volt penze zaz forent, ezt is tamaztiak az testamentomokra (RMNy. III.69).

[Szólások]. Az plariséusoc Christust és keresztelő Jínost egymásra támaszthatnác, elveszthetnéc, azon igyekeznee (MA: Scult. 50). Nehéz két úrnak szolgálni, kit bizony az Kd jó ítéletére tamaszthatok (LevT. II.216). Zent Petörre tamazta a nepet (DebrC. 195). Maga bajait törvényre tamaszteni: de suis controversiis in jus *adire PPB. Nem egyptus két ellenségéhet tamazték Sámbarra (Czepl: Japh. 175). Eretnekeséget is szoktanak támaszteni, a kik el-hasonlanak (Pázm: Kal. 677). Nem azért tamasztotta országunk háborúját, hogy reszjauinkért azt le szállítsa (BethlTám. 675b). Habort semiből ne tamaszthatok (Radv: Csal. III.93b). Hadat tamasztott (Mél: SzJán. 400). Adherbal mikor tamasztot volna hadat, meggyözetetlen panaszolkodne (Decsi: SallJ. 14). E bezéd nem o, ki igralmasságot rézezeien, de inkab ki haragot tamazion (BécsiC. 27). Doctorok zent yrasban kerdeest tamaztanak tanwagnak okaerth (ÉrdyC. 4b). E kérdést tamasztya (Mad: Evang. 100). Mint ha isten reánk tamaztotta volna az napot (Decsi: Adag. 144). Pártolás tamaszto (MA: Tan. Előb. 23). Örezdök kellene vetni a Kuten feidelem es a kúnok mellé, hogy azzoc hátul ne támaszthatnának valami wyságot az ország ellen (Helt: Krón. 55). A káromkodás gyakorta versengést tamaszt a szives jó-akarók kőzött (Fal: NA. 218). Az isten niomoruságot boezat ű rea, hog' egiebeknek példaul tamaszszza (Fél: Tan. 441b). Aszt mondol, hogy Cypriánust is álnoksággal tamasztya ellenetek (Bal: CsIsk. II.2).

eleibe-támaszt: [profero, propono; vorbringen, vortragen]. A sidosagbeli kiralyoknac orzagoc tamasztyatic előnkbe (Helt: Bibl. I.12). Az iras kinaltkeppen három dolgot tamaszt előnkben (Fél: Tan. 260b). Három erősséget tamaszt eleibe (MA: Bibl. I.450). Ha netalantan az szokast tamaztod eleibe, meg kől gondolni, hogy az vr azt mondgya (Zvon: Osiand. 10). Ali basa ő nagysága elejében tamaszandó követségnek rövid summája (Monrók VIII.417). Ha hol valami fogyatkozást vett észre, az az esperestek olejébe tamasztotta a meg-igazitásra (Bol: Pol. 71). Ezt a lelkeim indító okot egy tudós embernek elejébe terjesztém, tamaszttám (SzD: MVir. 11).

föl-támaszt: **1**) erigo C. MA. aufrichten PPB. Feltámasztom, felállatom: erigo PPB. Ronezatok el ez templomot es harmad napra fel tamaztom (Fél: Tan. 273). **2**) resuscito C. MA. [erwecken]. Nielez halotat tamaztot fel (VirgC. 28). Ifiu Neapoleon halala, melyet fel tamazta halottaiabol (DomC. 105). Egy papyy embert tamazta fel (314). Hatalma vagon istemek ez kövekből fel tamaztany Abrahamnak fyant (JordC. 361). Anának testet fel tamazd (KazC. 31). Cristus veret értünk ki bociata, kiuel minket az halalbol feltamazta (Tük. 17). Ime zegen emberth isten fel tamazta (RMNy. II.24). Holtakat igazan feltamaszttanac (Helt: Bibl. I.a3). Feltamasztya a holtakat es a földnek bakiait (IV.30). Ez ember ezac egy-

ny napoc előtt Bethaniában az megholt Lázárt feltámasz-
ta (MA: Scult. 331).

Szólások. Attyaflyanak magwat feltamazya (JordC.
). Nyapat feltamazya yokra es gonozokra (368).
É feltamaziad te közelédnece ueuet: ut suscites no
propinqui tui (BécsiC. 9). Gonoz nyelv, ki partolas o-
t es ozlasokat nem zöndül feltamaztanod (GuaryC.
). Ezen is nagyon istennek hatalma, egy országot más el-
n föltámasztja (Thaly: VÉ. I.48).

Föltámasztás: 1) [conciatio; das aufregen]. Ceparius, ki
nyában készül vala az raboknac feltamasztasaert (Decsi:
J. 32). **2)** resuscitatio MA. [das erwecken]. Ha vala meel
tyr fel tamaztassanak wtanna masodszor martyromsagot
wedend (ÉrdyC. 354).

Föltámasztó: [qui resuscitat; erwecker]. Oh aldoth wr
aws, megh hothaknak fel thaamaztoya es eelethe (ÉrsC.
b).

Mad-föltámasztó: rebellis C. [aufständischer].

Öi-támaszt: [oriri facio; entstehen lassen]. A Messiaszt az
emzetiből tamasztana ki (Szék: Krón. 11).

Még-támaszt: fulcio, effulcio, confulcio, prae-fulcio, sus-
co C. adminiculator MA. unterstützen PPB. Igen meg támasz-
t: perfulcio; félig meg támasztatott: semisultus; oszloppal
támasztatott: columatus C.

Támasztás: [suscitatio; erweckung]. Az wr isten tisztessé-
karia meg küssebbiteni gyűlölségnece tamasztasual
lt: Bibl. I.63).

Mad-támasztás: clarigatio C. [kriegserklärung].

Támasztat]

Éa-támasztat: [immittere curo; anbetzen lassen]. Stati-
egy szegény barátot meg-rakott lúdakkal, rézékkel és
ebeket reá támasztatván úgy szaggattatta-el azokkal (Bod:
Előb. 4).

Támaszték: [fulcrum; stütze]. Az egész föld mozdulatlan
egy helyen minden stümpöly és támaszték nélkül (Pázm:
. 18).

Támbálód-ik]

Öl-támbálódik: [convalesco; genesen]. Hozzu senlő be-
segből feltambalodot ember (MNYil: Agend. 148).

TÁMOGAT: 1) fulcio, statumino, sustento MA. [stützen,
erstützen]. Mynemew lelky yozagokkal kel támogatny az
essegeőt (ÉrdyC. 405). Eretneksegeket hamissagokkal tama-
nún (Mon: Apol. 449). Istennél kedves, nekünk gyűmőltős,
az el-esett atyánkfiát támogattyuk (Pázm: Préd. 886). A
ő műnes a szőlő vesszőket karókkal támogattya (Com:
. 84). A reménség vas-matskája támogasson (Mad: Evang.
). A gyakrahbaeskán indított mértékletes vendégség támo-
a a hitelt felőled (Fal: NE. 25). Szükséges, hogy régiek
bitássáual támogassam discursusimat (Zrinyi II.184). Lassú
rel, ina szakadt okkal támogatni valamit (SzD: MVir. 71).
[resuscito; erwecken]. Corocat vigaszt, halottacat támog-
aryC. 40).

ve-támogat: [obstruo; verrammeln]. Be méne a farkas a
langba, és a pásztor be támogatá a szuiát valami korókkal
lt: Mes. 181).

Öl-támogat: [erigo; aufrichten]. Mikor laitoriakat tamo-
zanak volna fel (DebrC. 5).

É-támogat: [statuo, colloco; aufstellen]. Le rakác es le
ogatóc az ű istenit az magas helieken valo bordely hazak-
(Mel: Sám. 436).

még-támogat: [impendo, adminiculator C. [stützen, aufhalten].
Zent Damankus neky vetee vallajt, hogy az zent egyhaazat
meg tamogathnaa (ÉrdyC. 449b).

Támogatás: [adjumentum; unterstützung]. My yob bara-
tokat nem találuk my idvesseegewnknek tamogatasara,
mynt az zentőket (ÉrdyC. 327b). Hamissan esigaztat hamis
vallásod támogatasára a szent irás szavait (Matkó: BCsák.
269b).

Támogató: 1) sustentans, constabiliens MA. [stützend]. **2)**
fulcrum, fulcimentum MA. stütze PPB.

TÁNTORÍT: labefacto MA. wankend machen PPB. Szalad
a lator s úgy taszta, hogy a lábairól földro tántorita (GyöngyD:
Char. 37). A szív, hogysesm tántorítsa valami oly dolog, emlé-
kezetéjért ellenkezik s morog (GyöngyD: MV. 12). Ez döfi,
amaz taszítja, ki rúgja, ki tántorítja szertelen ütésekkel
(GyöngyD: Koszori. 259).

el-tántorít: [seduco; wegwenden, verführen]. Az bynek
lassan lassan meg nagyobbwltnak es az erek idvesseegről el
tántoroytnak (ÉrdyC. 393).

ki-tántorít: ∞ A bírák emberek, kiket az adomány igen
hamar meg vakította es az igassagnak vtalob kitanteritnya (Helt:
Mes. 442).

még-tántorít: labefacio C. [wankend machen]. Ha azzo-
nyonk Maria nem comunkalt volna, egyebeket meg tantorey-
tot volna (CornC. 25). Te yob zömdöd meg tantoroyth teeghedet
(JordC. 367). Hög meg ne tantoroyczok, meny el a tengerre;
ki meg tantoroytand egyet ez kysdedek kezzel, yllyk, hogé eg
malom kew köttesseek hű nyakara (409). Ez mondas tantoroyt
ee megh tyteket (646). Mikoron az őrdögh emberth ő hytyben
akarand megh tantoroythanya, balalos gondolathokath weth
ő zyweben (ÉrsC. 284). Ha ki tégedet a jóban meg-tántorít:
si quis te in bono labefactat (Com: Jan. 199).

még-tántorítás: labefactio C. [das wankendmachen].

Tántorítás: 1) ∞ Tanításokat tántorításnac írta (Czegl:
Japh. 27). **2)** [fluctuatio; das wanken]. El iuta a hír, hogy
iliriai ban tántorításban volna (Helt: Krón. 190).

Tántorító: [seductor; verführer]. Meny towa sathan, mert
tántoroytom vagy te ennekem (ÉrdyC. 181b).

TÁNTOROD-IK, TÁNTOROSZ-IK: labasco, titubo
MA. [wanken]. Bodog az, ki nem tantorodandik en hemein
(DöbrC. 261). Illyen vélekedésre tantorodot (Zvon: Post. II.21).
Szíve dobog, szeme forog, lába tántorodik (SzD: MVir. 150).

be-tántorodik: [titubante gradu introeo; hineintameln].
Nem elég, hogy akármely ecclesiában bé-tántorodgyunk és
annak tagjai közé számláltassunk (Pázm: Kal. 562).

el-tántorodik: labo, labor C. [wankend werden]. Vram
en yogomra al ennekem, hogy el ne tantoroggyam (JordC.
711). Nem de annak okayrth tantoroitának y el, botrankoztanak
y el az Izrael fyay, hogy egyetembe ecyersmynd el estenek
volna az wduessyghwl (Komj: SzPál. 85). Alá hagyta a farkas-
nac a hátba a feyszét oily erősseu, hogy eltántorodéc bele
(Helt: Mes. 308). Az niomorult hitben el szelhedt és el tánto-
rodott tótság (GyöngyTört. 74). A Krisztus az ő igéje által
tselekszi, hogy az ő utairól el ne tántorodjanak (Misk: VKert.
60).

ki-tántorodik: exorbito MA. [aus dem gelesse gehen,
abweichen]. Az igaz utból kitanterodom: exorbito C. PPB. Az
igaz utból ki ne tántorodgyanaa (MA: Scult. 210b). Ki tánto-
rodni az igaz utból (Mad: Evang. 217). Edgyic kézzel az eke
szarvát tartya, hogy a barázdából ki ne tántorodgyon (Com:
Jan. 73). Te ráczvallásodból ki ne tántorodjál (Thaly: Adal.
II.430).

még-tántorodik, még-tántoroszik: lahasco, titubo, haesito, offendor, vacillo MA. taumeln, wanken, schwanken, wackeln PPB. Bodog, ky meg nem tantorodandyk en, beunem (JordC. 385). Tudod ee, mert az ffariseosok meg tantorodanak (401). Yay ez vylaglnak az meg tantorodtokkal (409). Minden zerzese megh tantorodok (CsonaC. 102). Az eglehez törveint meg tarcha es chak az egyykben meg tantoroggyeek (ÉrdyC. 541). En oly ember wagyok, hogy soha meg nem tantorodom (ÉrsC. 88b). Ha mindinain meg tantorodnak es to raytad: etiamsi omnes offendantur in te (Sylv: UT. 43). Ne tégy a vae eleybe olyat, kibo meg tantorodgyée: nec coram caeco pones offendiculum (Helt: Bibl. I.GG4). Krisztusnak vallásában meg nem tantorodának (RMK. V.241). Meg nem tantoroszom (Born: Préd. 396). Arius idejében bezzeg sokan meg tantorodtak (Pázan: Kal. 565). Ez dolgon czac nem megtántorodott az az ez dolog niatt czac nom megbotránkozott (MA: Scult. 151). Hítiben meg tantorodot (Dial. 8).

mégtántorodás: vacillatio, titubatio, offensio, scandalum MA. das wackeln PPB. Az elsew meg tantorodasnak ydeyn mynd kylenez karbol nwlottnak le Luciperrel (ÉrdyC. 556).

mégtántorodhatatlan: [stabilis; unerschütterlich]. Ily erős, mégtántorodhatatlan, kösziklás jó fundamentomra építvén (BivóM: Eklesség. B2b).

Tántorodás: prolapsio, titubatio, haesitantia MA. [scandalum]; das fallen, schwanken, straucheln PPB. [anstoß]. Zykseeg, hog' terenyenek tantorodasok: necesse est ut veniant scandala (JordC. 409). Ne wyghagyatok thy ellouseegbtheknek thantborodasan, nehalaunhan hogy thy reathok ne ywylene olyanok (ÉrsC. 191b). Yay azoknak, ky myatt tantorodas loezen (ÉrdyC. 12). Az elsew tantorodasnak esety (64). Semy tantorodasnak zylemeere nem arthi az embernek, chak neky ne ongheggyen (80). Zykseegh, hogy yewyenenk tantorodasok (552). Ha tantorodasom nékeu történék, az ellenségnek én csak esúfja lennék (RMK. VI.230). A halgatoknak és tamloknek tantorodasoc (Mon: Apol. 3). Tántorodástul, botránkozástul tartóztatad lábaimat (Thaly: VÉ. I.116).

TÁNTOROG: lapsio, titubo, vacillo C. labo MA. wanken, wackeln PPB. Tántorgok, pelypogok: titubo PPB. Elmembe tantorgo voltam (VirgC. 3). Ez diczawseges zent atya fel kele tantorogluan (35). Hatod lelky ysmerethi mondatyk feelelmes awagy tantorgov (ÉrdyC. 27). Ne tantorogy ketli wtan yarwan (540b). Tantorgany kezd az ő láboc: labitur pes eorum (Kár: Bibl. I.190). Tántorog mint az szédálásnek lelkétől meg részegített tévelygő (Pázan: Kal. 106). Hlaboznak és szívőkben tantorognak (Hly: Préd. I.439b). Kezd hol ide hol tova jobban tantorogni (GyöngyD: Cnp. 606). A golyóhis-talpú szerencse tantorog (Thaly: Adal. I.115). Oda kellett vetünie horgodat, hol erősíthetted tántorgó sorsodat (166). Tántorog az okosság és se ize se rendi a valumire való beszédnek (Fal: UE. 416).

el-tántorog: [titubo; taumelu]. El-tántorgani fogok, esőfélben vagyok, megadom magamat: labaseo PPB.

Tántorgás: titubatio, vacillatio C. haesitantia, titubantia, MA. das schwanken, wackeln PPB.

Tántorgat: labefacto MA. wanken machen PPB. Tántorgattott: titubatus C. Az jesuita doctoroknak minden lelki s testi békességet tántorgató effatumi (Pás: Igazs. I.368). A keresztény embernek hitit ottan mint valami zivatar ingattya és tántorgattya (584).

el-tántorgat: labefacto C. [wankend machen].

szélllyel-tántorgat: [dispergo; zerstreuen]. Előtte a népet szélllyel tántorgatja (Könyi: HRom. 182).

TÁNTORUL: [scandalizor; anstoss nelunen]. Ki betegől meg es en nem betegőlők, ki tantorol es en nem geriedek (DöbrC. 294). Ky tantorwltatyk es en nem tantorwltatom (ÉrdyC. 372).

TAMARIK: tamarica, tamarix MA. tamaris PPB. wilder kypress Adámi. A tamaric fa, lense fa, disznó kőmény esőmőtek nevével dícselkednek (Com: Jan. 28).

TAMBURA (tombora PPB. Fal: Vers. 913): chilyx Major: Szót. 137. chelyx, testudo PPB. [laute, zyther]. Egy tsiga-haj, mellyből tomborát tsínálnak: sonax PPB. Ki menének az aszszonyállatok énekelve Saul király eleibe vigaság dobjaival és tamburákkal (Káldy: Bibl. Sám. I.18:6). A tombora áll hurokból, mellyee hur tekerő szegetskéekkel meg-vonattatnac (Com: Jan. 169). Vedd el ajándékul Mikon tomborámat és te pedig Thyrsi rezes kis baltámat (Fal: Vers. 913).

Tomborás: chelerius PPB.

TÁMÉTALAN, TÁMÉNTALAN: [innumerabilis; zahllos]. Támétalan sok: innumerabilis multitudo, myras plurima MA. Az tsudálatos épületnek el ánuult vala tekénetén a támétalan sok nép (Molb: JÉpül. 87). Látja a támétalan sok állatnak temérdek nagy számát (89). Támétalan népének sokasága Nankiu városa lakosinak számát feleltelbaladja (429). Három kapu önti ki s b támétalan a népet (434). A tatár támétalan nagy sereggel neki indul Pekin városának (456).

TANÁCS (tanács EhrC. 3. 5. tanac BécsiC. 22. MünchC. 21. 31. 66. tanalch DomC. 100): 1) consilium C. MA. rat PPB. Kítől tanácsot kérünk: consultus C. Vr Bernard, kynek tanalczynac mend engednek uala, keezde belcezen gondolny (EhrC. 3). Ez myn ol nehez, hogy erewl my Cristusnak kel tanalczat kerdeznewnk (5). Tanalczot nem kevantam (VirgC. 12). Ez vruik Cristusnak zent tanacza (33). Tanachual mind az varosbeli polgarok elnek vala (81). Kel tanachot es tanusagot kerdenwnk (83). Keonetnen ev anyanak tanalehat (CoruC. 2). Zorgalmatosagok őriz'ed lelkedet bőlez Salamon tanacza zent (VitkC. 68). Tanalelynak nem akarának engedny (DomC. 100). El fogyuan vyzek es minden embery tanalc (238). Engődelmesők lennének az ő apostolának tanácsának (DöbrC. 39). Meg fogadna tanachait az iambornak es yewe P'ecchee (ÉrdyC. 544). Ky kegyetleneknek tanachyaba nem yarth (KulesC. 1). N'analysnak tanachyath meg gyalazad: consilium inopis confidisti (22). Az effiac tanaczat fogada (Szek: Krón. 30). A madarac meg vtállac a szegény fetske tanaczát (Helt: Mes. 54). Voltanak ackor olyak is, az kie azt mondanac, hog' amaz kazdag Cranus is, nem volt volna reszetlen ebben az tanaczban (Deesi: SallJ. 13). Tanaczokban reszes ne légyen: inconsilium eorum non veniat (MA: Bibl. I.46b). Nem tanács kérdés nélkül, nem szingolyában vagy szurdékban kell házasonni (Mad: Evang. 120). Ne fogadd mindenek szövetlen tanachát (Zrinyi. I.150). Némelyikünknek oly tanácsa, megvijnuk volem, de többen voltunk ellenkezőn (RákGy: Lev. 154). Elment vala ő hozzá tanács kérdeni (Tyuk: Józs. 292). Ő felsége nagy tanácsú lúvének ajánlá (MonIrók VIII.25). 2) bulenta C. [consiliarius; rat]. O en edeseges egyetlen őrdnem es en tanaczom (ÉrsC. 35b). Joseph, ki tanacz egyik vala es igaz ember, az sidoknak tanaczára nem baylott vala (Sylv: ÚT. I.122). Esküttek es minden tanaczok, polgarok (RMNy. II.1). Meg őléc a Luther püspökot, a eszszárnac tanaczát (Helt: Krón. 23). Mellyet az Orhán püspök, Mátyás király kéntartotta es tanácsa rackatta (41). A tanaczokat mind meg aiándékozá (196b). Fogtak egy tereket az natulni basu hadából, ki tanácsa volt (Nád: Lev. 222). Leg közelben való tanácsú valuac az királyuac Charseuát, Sethár (Kár: Bibl. I. 501). Az irás tudóe és az vén tanácsok egybe gyűltenece vala (III.23). Mint kellyen az bőlez es eszes tanaczoknak szollani, igen szepen meg mutattya az Julius Caesar (Deesi: SallJ.

b. 3). Attya császár tanácsa volna (SzVer: Bar. 12b). Ki tanácsa istennek, hogy tudhassa titkát (Pázm: Préd. 109). Páti közzé fogadta Abjathar papot (946). Meg adatot nekem Őlseged leulele nagyságos ersec ezen okból ide küldtetted űcazta által (Zvon: Osiand. B2). Én ruszkai Dobó Ferenc svármegyének főispánya és császár ő felsége tanácsa (Rad: l. III.192). A mely testamentomom a császár tanácsánál yon, az én szerelmes társom Károli Frozsinának helyen yom (Gér: KárCs. III.373). Győröffy János tanácsunkat tettük közükben, hogy az mi hűségünkre kötelezik őket (T. 1.597). A gyűlekezetenek vénei, kik kiváltképpen való ácsi valának a sidoknak (Illy: Préd. I.70). **3)** concilium, iustus, gerusia C. ratsversammlung PPB. Tanácsot gyűjteni: gere senatum; tanácsot be-gyűjteni: *edicere senatum; nem dolni a tanátsal: *abjicere auctoritatem senatus PPB. as, a tanálé megvégezven vive őtet ő hazaba (BécsiC. 22). mondand ő atfaianac: racha melto lezen tanalnac: cono (MüncH.C. 21). Őrizkéggétecc emberectől, mert viznecc tütő ő tanálóchoa (31). A papoc fedelme es mend a tanálé keres- vala hamistanosagot Is ellen (66). Mi Ponciai Pilatos es z romai velem valo tanacz paranczoliok (WeszprC. 94). oknac thanachokban wytetel (ThewrC. 190). A romai biromat maganac foglala, kit annac előtte ezac a romai tanacz t consuloe által (Szék: Krón. 74). Begyűtéc a tanácsot: egerunt concilium (Helt: UT. c5). Ne légy törvény tévóm, t ki-ugratlak a tanács közzül (Matkó: BCsák. 258). Peneam- námnak föllem eltartásáért vincváltassék az tanács (Nyr. 90). Méltóztasson a tanács kézen tartani (XII.415). Tegnap titoktanácsban elvégeztetett (MonOkm. XIV.85). **4)** [consilium, sententia, propositum; entschluss, beschluss]. Igenlőbb vescesal: conspiratiús C. Ő hozia hiua mend ő hadakozo delmit es valla ő velec ő tanačanac titkiat (BécsiC. 12). Ez vesces tanacznak mind harman engedenek (VirgC. 50). Eez őt nem enghedőth vala a sidoknak chelekődésenek ees delchoknak (WinkIC. 228). Igazan nem engeez az ő parant- tinac es tanačinac (VitkC. 33). Zűkseg vala mű segedsere- kire es tanačonkra (93). Tanácsból tömlőcbe teteté szent más apostolt (DehrC. 43). Elveegezőt vala isteny tanacha- (ÉrdyC. 4b) Meg akaraa jelenteny wr ysteny tytkayt es schaat (342b). El vagyon vegezetthewen zent haromsaag ystennek tanachaban (505). Meg másólló tanácsát (Helt: l. 4). Egyenlő tanátsból Jupiterhez kiáltanac (59). Isten attá ő szűnőkben meg czelekedni az ő tanaczat: deus dedit in la eorum, ut faciant, quod illi placitum est (Fél: Bibl. II. 1). Az isteni tanácsnak bölcséége azt végezte, hogy bizonyos- ben írva is ki jelense akarattját (Pázm: Kal. 498). Vége- tanátsát meg nem másollya az úr-isten (Pázm: Préd. 261). [deliberatio; beratung]. Vronk Jesus iol tuduan az ő tanac- zat, nem iaruan ymat niluan közőttek sidosagban sem marada szprC. 9). Magat tettete, hog nag titkos tanacza volna a liall (Szék: Krón. 21). Az embereknec isten ellen valo tana- cza mely heiba valo (Helt: Bibl. I.g4). Mit tegyen, urackal a tanacza (Görcs: Mátý. 62). **6)** [auctoritas, dignitas; anse- würde]. Deiphobus meg-ért elműj ő es nagy tanátsú ifjú ill: HHist. III.35). Nagy tanátsú isten (Técsi: Lil. 108). Hires z ő es nagy tanácsú ember (Gyöngy: Char. Előb. 8).

[szólások]. Egy akarattya es tanacha vagyon (ÉrdyC. 1). Rút temérdek hazugságokat kenének az római eoclesiára tha azt tanítaná, a miben sem híre sem tanácsa van: Kal. 675). Olyat fogsz reiam, a kibe sem hirem sem van (Tel: Fel. 96). Egy tanácsa, szándéka az másit érri (MÁ: SB. 47). Tanácsba bé-avatódni: *acce- ad rempublicam PPB. Tanácsba venni: in consi- lio *adhibere PPB. Gyakorta a bölcsék kifogynak den tanácsból (Fal: UE. 472). Agyas, maga taná- cban járó: cerebrosus PPB. Ne legyenec egy taná-

tsón az ő királysága feől (Zvon: Post. I.556). Szent lelke így oktatja vala, de teste őrdőggel egy tanácson vala (RMK. VI.118). Nincsz szűki tanácsra ily vezérnél (Zrinyi I.141). Nektek tanacz adonak higyetek ily leanyom (VirgC. 143). Tanácsot adoc neked (VitkC. 14). Az test ez tanalchot agya, soha magadat meg ne zennettessd semmy gonoz keuansagtol (CornC. 162). Ke. agyon az en gazdam azonnac az vltöz mynden jyo tanaehyot (RMNy. II.139). Magamra adok tanaczo- t másnak (Deesi: Adag. 254). Bizony minden tanácsadónak sem adunk helyt (RákGy: Lev. 253). Apolló templomába ment-bé, jövendő dolgairól kívánt volna tanácsot érteni (Hall: HHist. 13). A leualtae tanalčot tartanac, hog Ist meg- foghatnac ő bezedeben (MüncH.C. 54). Kik őrizik ulla en lel- kemet, tanalczot tartottak egembe (AporC. 22). Oman ky nyoma- thwan az fűriseosok tanaczo- t tarthnak vala (JordC. 389). Nememew erethnőkők tanachot tartanak (ÉrdyC. 451b). Eről Costus tanaczo- tewn az leyant kynek newezne (ÉrsC. 454). Tanács végzés: senatus consultum C. Két concilium völt es tanács végezés (MÁ: Scult. 326). Tanácsul adja szent Pál ezt néküink (RMK. IV.3). Ada tanaczul, hog az par- tosoe ioszagokat orszag szamara kelene foglalni (Deesi: SallJ. 42). Azt is adom tanátsúl, hogy ki-badgyák a deák mondásoka- kat (Pázm: Préd. b). Nem adom tanacsul nekik (Bal: Epin. 9). Vedd jobb rendbe természetedet, vedd tanácsul józan eszedet (Fal: BE. 602). Ha ki szűkőlkődik tanács nélkül, tanácsal tartsad (Com: Jan. 201). Eelleyenyo tanachok- kal eeltety ewtet (ÉrdyC. 554). Az nepp tanach nekül vagon (KulesC. 234).

[Közmondások]. Az meglött dolognak nem köll tanács (LévT. II.236). Nincz ioh a jó tanácsnál (Deesi: Adag. 86). Tanácsra, szó hartzra erđ kol (233). Sokszor a gondolatlan tanácsnak is jó kimenetele szokott lenni (Kisv: Adag. 229). Vén ember tanácsa jobb, mint ifjú gáncsa (304).

belső-tanács: [intimus consiliarius; geheimer rat]. Nagy- ságos Bocskai István uramnak ő felsége belső tanácsának (Czegl: MM. Előb. 3). Achitophel Absolon udvarában első belső tanács volt (Fal: NA. 246). Gróf Teleki László urnak a királyi felség belső tanács ur hívének szerelmes házastársának fénylő példája (Bod: Pol. Ajánló levél 2).

fő-tanács: **1)** [primus consiliarius; kanzler, ministerpräsi- dent]. Az királynak fő tanácsa ez vala, gyermekségében dok- tora ez vala (RMK. IV.209). Mindenkoron ioles ersekek lak- tanac, kie a magyar királyoknak cancellárius és fő tanácsi voltak (Helt: Krón. 3). Bebec Ferencnek is te valal fő tanal- cza es oratora (ComBal. 44). Kornis Zs. főtanácsúr, Erdélyi István 2-ik tanácsúr (MonIrók VIII.140). Világ rontó Szuliman okos fő tanácsziért gyorsan el küldé (Zrinyi I.139). **2)** consul Com: Jan. 131. A fő tanács a tanácskozársra való dolgokat elő beszéli: consul deliberanda proponit (Com: Jan. 131).

főlső-tanács: [iudicium summum; obergericht]. A kősség- nec kapitáni vadnac, kie által a kősségnecc végezési vitetettnecc a meg erősítésre a felső tanácsnac (Com: Jan. 132).

paraszt-tanács: [consiliarius rudis; unwissender rat]. Ti szegeny kősség parasz tanacz vrat es kiralt ne válasz magad- nac (Mel: Sám. 404).

titok-tanács: **1)** [scriba; secretär]. A főb dolgokat a király az titoc tanácsra hadia (Helt: Krón. 153). Izend meg az titoc-tanácsnak, hogy költséged is el fogyott (TörtT. 2 III. 325). **2)** [consultatio secreta; geheime beratschlagung]. Az ew felségnek tytok tanachat meg nem jelentem (RMNy. II.20). Judex curiae uram tegnap tette le a hitet udvarnál a titok tanács után (RákF: Lev. I.110).

titkos-tanács: [qui regi est ab interioribus consiliis; geheimer rat]. Titkos tanácsival törvénykezett (Könyi: VM. 45).

belső-titkostonácsa: consiliarius intimus Com: Jan. 139. [geheimer rat]. Belső titkos tanácsos avagy praefectusoc, mint az hopenster, kints-tartó (Com: Jan. 139).

vice-tanács: proconsul Com: Jan. 131. A vice tanács a tanácskozáásra való dolgokat elő beszéli (Com: Jan. 131).

Tanácsbéli: senator, magnus C. senatorius MA. ratsherr PPB. Tanácsbéli ember: bulenta; tanács zek wld, tanácsbéli: synedrüs C. Tanácsbéli ember, tanács úr: bulenta PPB. Esküttint vag valamel tanácsbéli ember (RMNy. II.3). Tanácsbéli híros neves emberek (Kár: Bibl. I.134b). A tanácsbéli személyek, mint még annyi királyoknak gyűlekezete (DBenkő: Flor. 68). A tanácsbéli egymás szemébe nézvéen csak hültek és egyik sem akart első lenni a szőlásban (Könyi: ÁM. 13).

Tanácsi: [consilii, senatorius; rats-]. Ez az tanács végezés Jernsalemben (MA: Scult. 334b).

Tanácskod-ik, tanácskoz-ik: consulto C. delibero, consilio MA. [sich beraten]. Egybe gyűnnek een ellenem, el venny een lelkmeth tanácskozotanak (KeszthC. 68). Mint az atya isten mind az fiv isten ol mintb tanácskoznan mondanak (TihC. 94). Tanácskodni kezdte a község (Helt: Krón. 194). Tegnapon, mo is egywth voltanak es tanácskottak Enieden (LevT. I.10). Tanácskodie tanýitnaniual (Born: Préd. 456). Szükség, hogy az egész ember gondolkodgyee, tanácskozee, maga vtan szamlalodgyee (Pécsi: SzűzK. 141). Második tanácskozó gondolkodásom arról volt (Pázm: Préd. a4). Így tanácskozott és okoskodott magában Moyses (95). Tanácskozic vala magába (MA: Bibl. I.132b). Magával csak nem tanácskozott (Mad: Evang. 95b). Maga elméjével igen tanácskodik (Zrinyi II.32). A szorgalmatosság szaporán végzi, a mit a sokat tanácskodó elme egyszer el-szánt (Fal: UE. 394). Több böltsülettel jár a szérével tanácskodó elme (105).

[Szólások]. *Vmiben tanácskozik:* Mindiarast ebbe tanácskózik, hogy iob volna, hogy előszer ellene támadna (Helt: Krón. 10). *Vmire ∞:* A Duna mellett való kegyetlen bessusoc titkoy tanácskozának az erdelekre (Helt: Krón. 30). Nyilván meg értöttem, hogy hialalodra tanácskozotanak (WeszprC. 20). Hialalra tanácskozotanc eszt mondae egy masnac: cogitaverunt illum occidere et mutno loquebantur (Helt: Bibl. IS2). *Vkit ∞:* Tanácskozalak tyeteketh is ystemek zenth zyezt (WeszprC. 148). *Vki ellen ∞:* Isten ellen is tanácskodie (Born: Préd. 81).

Égybe-tanácskozik: [consilium in eo; sich beratschlagen]. Egybe tanácskozának sockan az wrac es nemesec közzül és köttést tönee egymással a király ellen (Helt: Krón. 54b).

Öszve-tanácskozik: ∞ A nyulac öszve tanácskozának azt végözée (Helt: Mes. 75b). Arbatzes es Belosus öszve tanácskozván megzallák Ninive városát (MolnJ: Épül. 197).

Tanácskodás, tanácskozás: consultatio C. deliberatio MA. [beratung, beratschlagung]. Te hazgyasym ennekem gondolatym ees the ygzawlasod ennekem tanácskodosom (KeszthC. 328). Az lelki jöknac épületi, arrol valo edes beszedekek, tanácskodat, tanácsat csak egy oráig is el vnyac az emberek (Born: Evang. IV. 13). Mikor predikációm kibotsátásáruil magam gondolkodnám, két dolog sokáig függöben tartotta tanácskozásomat (Pázm: Préd. a3). Cassander Georgine az hitbéli articulusokrol tanácskozasa (Zvon: Osiand. C4). Az tanácskozás tartásnac utánna az választást megerősítőec (MA: Tan. 1120). Holyes tanácskozással, sok fergoldással tisztul, épül az itélő erő emberben (Fal: UE. 397).

Tanácskozat: [consulto; rat sehaffen]. Kételkődöket nem tanácskozotatam (VirgC. 11).

Tanácsol: consilio C. consulo MA. [rat geben]. Nem vagyok elég meg-határozott értelemmel, nem tudom, mit tanácsoljak:

*labat consilium menm PPB. Azt tanácsolaa ewneky (ÉrdyC. 543b). Az sz. házasságnál jobnak mondgya az tanácslott szézséget (Pázm: Kal. 482). Úgy állunk bosszút mint Diógenes tanácslotta (Pázm: Préd. 129). Úgy végyük, mintha tanácslanais néki, hogy szorgalmatossam meg hányya, vesse magabam ez ielen valo eletnek rövid voltat (Lép: P.Tük. I.392).

[Szólások]. *Vkinck tanácsol:* Gyernek tanácsol te magadnak es adozzaal az isteneknek, hogy gonoz halallal ol néveoz (ÉrdyC. 337b). *Vmire ∞:* Nem tudom az uradat egy eb r tanácsolni, hanem tsak a bosszútöteltre (Hall: IHist. III.92). A melly szülék feslettek, taníttyák és tanácsolják fiokat; a gonoszra (Pázm: Préd. 199). A renitentiaára ó tanácsolta öket. 1761 (Házánk II.60). *Vmirol ∞:* Id wessegheer döl tanácsolwan gondolaa ez nyawalyas vylagot el hadny (ÉrdyC. 338b). Tanácsolni valakit; *admiscere aliquid ad aliquod consilium PPB. Ha ki szűkölködie tanács nélkül tanácsold (Com: Jan. 201). Roszszul tanácsoltál Demirhár engemet (Zrinyi II.7). Myre ievttel vala en hozzam? Felek az evrdög: Azert, hog tanácsolnalak tegedet (CornC. 331). Tanácsoljalak teghed enthwem tyzes es tyza aranyat venn (JordC. 891). A tanácsosok, kik tanácsolják a nép et (Szathm Cent. 110). Erdeget ymadnak, tyztölnek es tanácsolnak (ÉrdyC. 524).

el-tanácsol: dehortor C. [abraten].

eltanácsolás: dehortatio C. [das abraten].

lő-tanácsol: [dissvadeo; abraten]. Ezek voltak az derekaokok, a mellyek mindeneket le tanácsolnak az pápista tudományak javallásáról (Toln: Vigaszt. 241).

vissza-tanácsol: [dissvadeo; abraten]. Az pápistaságról való általmenetelt vissza tanácsolják (Toln: Vigaszt. 86).

Tanácsolás, tanácslás: 1) [consilium; rat]. Ebben nem fogadom tanácsolástokat (MA: Scult. 729b). Ű szent nevénel nincsen tiszteleti, de sok feslet erkölch és hamis tanácslá (Zrinyi I.11). **2)** [sententia, conditio; vorschlag]. Ciceronaa tanácslasabol a tanácsnac nagyob része azt vegeze (Deesi: SallJ 34).

Tanácsolkod-ik: [consilium in eo; sich beratschlagen]. Sokat is tanácsolkodtak vala magok közzöt arról, hogy mi tegyenek (PárdTört. I.17).

Tanácsoló: consultor MA. ratgeber PPB.

Tanácsos: 1) [svasor, monitor; ratgeber]. O gonoz tanácsosok meenyetok el eonnen előlem (ÉrdyC. 408). Nynceer egy tanácsosom es nynceer egy segedelmem (ÉrsC. 292). A kik okos tanácsosi és vénei valának a zidőságnak, hátr: maradának (Pázm: Préd. 23). Az jesuvita atyak tanítványoknak az szájokban rágyák, hogy atyle latorságnak kezdöi avagy tanácsos társait ki ne mondgyák (Toln: Vigaszt. 221). Úgy boldogiton isten, semmiben részes tanácsos nem vagyok (Tört. I. 219). Tanult mindenekben, tanácsos másnak is (Thaly Adal. I.122). **2)** consiliarius C. MA. [rat, ratgeber]. Keresnéen tanácsosintol, miképpen ez tollesedhetnee be, eg ielenemekem (BécsiC. 75). Te es az te tanácsosyd merehetek zenell és vessetek tenyenth ew rea (JordC. 154). A fejedelmnek ket tanácsosat meg öle (DebrC. 180). A föld nyulwaas Quin cianusnak keeth tanácsos fejedelmyt meg ölee (ÉrdyC. 218). O chazar mynd te tanácsosyddal el vezöt ezötök (305). Zen Bruno wr papanak yeles tanácsosa vala (581b). József vala Izraelnek fia és az Farahónak dolgosa, tanácsosi (RMK. II. 13). Az királynac tanácsosa: consiliarius regis (MA. Bibl. I.291). Tanító és tanácsosok, a kik a nagy fejedelmeket szemekbet meg iteni nem merik (Misk: VKert. 63). **3)** [prudens, ingeniosus; klug, sinnreich]. Eszes tanácsos ember: *prudens ingeniosus ad consilia prudens PPB. Egy nyelwes ember olly egybe-vészés

z. a fejedelmek között, melyet sok tanácsos nagy emberek tudnak le szállítani (Pázm: Préd. 810). Az eretnekségek-szükséges lenni az iston tanácsos végezősének meg-váltatlanságára nézve (GKat: Titk. 5). A tanácsos elme nem a furesa, hogy akármilyen szerelmét felgyújtja (GyöngyD: 381). Völt ez igen messze látó, tanácsos bátor ember (Bod: 131). Szereztélkedni nem mindenütt tanácsos (SzD: MVir.

4) [bonus; geraten]. Bizontalanra fárodnom s ezen föl-smét confusióban hoznom nem láttam tanácsosnak (Bercs: 204). Nem tartom tanácsosnak, hogy fortély nélkül ellent-ek (361). Tanácsosnak és helyesnek ítéltük, hogy a nemes egyével megalkuván illendő árrát megadjuk (447). Tanácsos a visszatérni emlékezettel azon időkre (Fal: NA. 148). A eszközosokról másszor is tanácskozni tanácsos (Fal: UE.

5) [prudenter exogitatus; sinuig ausgedacht?]. Feiedek palotaya, mely palota vtaknak kvlwmb kvlwmb tekergeuel es tanaczos boltoknak távol valo helyeyvel be fog-oth (Komj: SzPál. 41).

-tanácsos: [consiliarius primus; obererrat]. A fő tanácsos k eszességén ál az ország békessége (Pázm: LuthV. 339). királynac fő tanaczosa: primus consiliarius regis (MA: Bibl. 0).

ok-tanácsos, titkos-tanácsos: [consiliarius intimus; mer rat]. Hallyok a nagy istenek tytkos tanachosaat gssagus zenth David profiétat (ÉrdyC. 576). Gróf Pálffy a római császár és magyarországi király titok-tanácsosa Élet. II.191).

tanácsosan: [prudenter; weise]. A dolog nagy tanácsosan ráltatott vala (Szal: Krón. 96). Bólesen s tanácsossan ed a notáriusságot (Szathm: Dom. Előb. 9b).

tanácsosság: [prudencia; weisheit]. Sok ősz fejeket felül a tanácsosságod és bölts voltod (Megy: 3Jaj. II.41). Harhárom esztendő korában holt meg, a mely időkor-ban még minden tanácsosság nélkül való szokott lenni : VKert. 79).

tanácsoz: [svadeo; araten]. Kélltece e bezed királnac parančola lenni, ment tanalčoztak vala (BécsiC. 51). Az ytatóságanak ellene valokat tanalchoznak vala neky (L. 168). Tanalchozlak teghedot o zerete hvgom (WeszprC. Nem engedők en bűnre tanalčozoznak (SándC. 28). Tanal-cha nekevnek elezver peldazat zerent valo jras (CornC. 2). ednek jdvesserege nem kevannak tanalchozny auagy segel-az tudománybol (DomC. 133). Az isteni szolgálatról tanal-ck megmaradny (52. 12). Istennek angiala, kih ezőkét ő tanalčoznaia (DebrC. 193). Tanalchoza, hogy harmad napgy kerekeket chinalanak (549).

tanácsozó: [consiliator; ratgeber]. Midenem kiralom é teneked auagy elnezet tanalčozo: numquid rex non est ut consiliarius tuus perit (BécsiC. 251). Germekek ziletkek, lezen čodalatos, tanalčozo, erős (DöbrC. 265).

tanácsosság: [imnus consilii; ratsamt]. Mikor egy fejek tanácsságra vagy jvedelmének gondviselésére választ it (Pós: Igazs. II.569b).

tanács talan: [imprudens, indoctus; unklug, unwisseg]. nács talan és itéletlen ifjat el-boditák (GKat: Titk. 18). am chindálna tanács talan dolgunkat, mi mi képpen el-bir-mostan magunkat (Zrinyi I.142). Az okossággal semmi nem ellenkezik, az mint az tanács talan és nyakra főre en rohano választás (Toh: Vigaszt. 11). Eszes, tanácsos ben tudatlant, tanács talant ád (Szatm: Cent. 216). Merném ani, hogy az efféle tanács talan vitézeket mint egy ki-keresik lyóbisok (Fal: NA. 221).

Tanács talanul: [temere, inconsiderate; blindlings]. Ne tanács talanul, hanem reudelt serogben mennyünk ő reá (Zrinyi I.149).

TANAKOD-IK: [consulto, delibero; sich beraten]. El-uozege Judas, hogy őteth az sidoknak el arnlhaia, mert turgia vala, hagi ymmaron hialalara tanakottanak volna (WeszprC. 12).

čybe-tanakodik: [delibero; beschliessen]. A sidoc egbe tanakottac vala, hóg valaki őtet Xsnac vallana, a sinagoga künöl lenne (MünchC. 189).

ősze-tanakodik: [consilium in eo; sich beraten]. Christust, kit Messiasnac ismérnac vala, őszve tanakodván királya akarac tenni (Zvon: Post. I.556).

rőa-tanakodik: [conspiro; sich verschwören]. Reá tanakottanak és utánna vetették a tselt az ő ellenségi (GKat: Vált. II.224).

TÁNC (*tanaczol* RMK. II.34): chorea, trípudium C. saltatio MA. tanz PPB. Tántz sípos, musikás: choraula PPB. Ezt mondiak, hóg oth tanz lezön (SándC. 10). Serenyen futamnak tanchan az leanyok (PeerC. 339). Azoknak zaiok be dugasztassék, kik mert hagi lattiak, hagi az tanzot külömbben nem oltalmazhatták, ezzel akariak az nepet el amitani (Deesi: Préd. 60). Táncockal és szökdéceléseekkel gyakorolyac magokat (Com: Jan. 209). Kivánok Kglőnek egy szép vizasztaló társot es az farsángban fris tanzot (TörtT². III.400). A tanz csécsapókat illet (László: Petr. 203). A tarantula mérgét az ember tántzal s meleg futkározással ki párahattya magából (Fal: NE. 110). A tsászár vig jó kedvében egy esti tántzot parantsola (Fal: TÉ. 646).

[Szólások]. Nem a ff ele táncz: nihil ad Bacchum (Deesi: Adag. 113). Mondják: három az táncz! (Thaly: Adal. I. 199). Nem ugrándoztak kecskemődon, mint most, hanem szép halkal járták, gyakorta kiáltván: három az táncz (MonIrók XI.331). Siralomra fordula az könnyen pengő táncz (Szentm: TFü. 10). Az haznóc tánczokon való pártodat meg mutatom (Bal: CsIsk. 185). Csipkebokr az egressel nagy nehezen táncra kél (Fal: Vers. 871). A kit az ő tántzára vohet, bizony annac kitepi a szárnyát (Helt: Mes. 186). Sédora vonszak a mestert és a bőmbőlődő tánczot is el iartattiak vele (Matkó: BCsák. 153). Az bolhási kis bolha szonyog szép leányával tánczot nyom oak (Thaly: VÉ. I.349). Egy mástól elszaladnak s magán rakják [Révai kiad. 34], roppják [Batsányi kiad. 43], topják [Toldy kiad.] táncokat (Fal: Vers. 875). A musikára reáropni a tántzot: *ludere in numerum PPB. Hol roppják a tánczodat (Matkó: BCsák. 299b). Ropja módos tánczát lova is kényesen (GyöngyD: KJ. 507). Tántzait módgyával ropja (Fal: NE. 29). Herodesnek zyleteese napyan Herodiasnak leanya tánczot theen (JordC. 398). Neket véd tánczot a lantos (Tel: Fel. 100). Ki ménénc az időnőnc eleibe táncokat vezetvén kfrtőcbeben, tympanomocban (BécsiC. 14).

[Közmondások]. Az *tantz bolondnac valo: nemo saltat sobrius, nisi forte insanit MA. Néha reggel tántz, este pedig tántz (SzD: MVir. 294).

asszonyom-tánca: [erysipelas; rotlauf?]. Jól megtemér-dekült az orczáim bére, igen félyek az asszonyom tánczátul, de most az visketeése münscen olean igen rajtam (Nád: Lev. 101).

barát-tánc: [patientia; geduld]. Itt tsak a barát tántzot kell járn, más nótát nem fúnak (Mik: TörL. 233). A mi a patientiát illeti, tengeren tul azt hallám, hogy tsak a barátok tántza (Fal: NA. 232).

bojnyik-tánc: [saltatio latronum; räubertanz]. Érkeu, MÉRAN a gyikok bojoyik-tánczot járnak (Thaly: VÉ. II.171).

borbély-tánc. A táncolásban tudom az én értemre, hogy mikor hozzá fogtak, elsőbben sétáló vagyis lassú táncokat léptek, annak utána szaporább magyar táncot, e mellett bundás, tőkés, siket, tolvaj, borbély, tapsi, egeres, reverentiás táncokat nagy mulatsággal jártunk; most lengyel, stajer, német, minuet, olá(l) és cigány-táncokat nagy hebelurgyán járnak. 1760 (Hazánk I.364).

bömbölő-tánc: [mastigatio; geisselung]. Meeg más sédora is vonszák a mestert és a bömbölő táncot is el jártatták vele, noha nem örömet menne a vásárra (Bal: CsIsk. 153).

bundás-tánc. 1760. (Hazánk I.364).

cigány-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

ébek-tánc: [mastigatio; geisselung]. Eljártatták veled az ebek tántzát (SzD: MVir. 83).

egeres-tánc. Kedves táncok az egerestánc és gyertyás tántz. Az egeres tánc ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tíz férfi, ellenben más sorban annyi leány; egyik legény elvitte az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczczal megkerülte mind közben mind kívüil az két sorban állókat (MonIrók XI.331. 1760 Hazánk I.364).

fegyverés-tánc: bellicrepa; waffentanz PPB.

forgó-tánc: [walzer]. Egy ifjú legény csak héában szeret, mert neléz faradnak az szép forgó tántz (FortSzer. M2b). Hallád, tetzik e néked az forgó tántz (FortSzer. N5b). Nem volt utolsó gyönyörűségem a páros vagy forgó tánc (Fal: TÉ. 707).

gyertyás-tánc: [saltatio sollemis cereis accensis; kerzentanz]. Kedves táncok az egeres tánc és gyertyás tánc (MonIrók XI.331). A gyertyás táncot így járták: két ifjú legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, azután oda mentenek, hol az leányok ültenek, mind az két legény szépen térdet lajtottanak, az két égő gyertyát két leánynak adták (332).

hajdú-tánc. A hajdú a bordo sip az bajdütanczra indettia (Mel: Sám. 33b). Némely hajdú táncot fegyverrel szőkdőse (Zrínyi: ASyr. 77). Az ifjak hegedülnek, lantolnak, hajdú táncot járnak (Thaly: VÉ. I.349).

hajdútáncos. Dajkám marusszéki székely asszony volt, jó énekes, jó hajdú táncos (Kem: Élet. 42).

kardos-tánc: xiphysma; schwerltanz PPB.

kerek-tánc: *saltatorius orbis PPB. [kreistanz].

lapockás-tánc, lapickás-tánc. Asztaltól felkelvén táncolni kezdettek, lengyel változót, azután volt az lapockás tánc (MonIrók XI.331). Érdemes arra, hogy a deresen artzül-fekve járja a lapitzkás tántzot (Fal: NE. 46). El-járod a deresen a lapitzkás-tántzot (SzD: MVir. 83).

lassú-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

lejtős-tánc. A sátánnak szekere farkára állt s véle cigány-kodván kedve-szerént járja lejtős táncát (Csizi: Tromb. 60).

lengyel-tánc: [saltatio Polonica; polnischer tanz]. 1760 (Hazánk I.364).

magyar-tánc: [saltatio Hungarica; ungarischer tanz]. 1760 (Hazánk I.364).

majom-tánc: [saltatio; das herumspringen]. Semmi irast anagy bizonságot nem hoz elő David Janos, hanem kerdezkedőn miséről, szolosmírol majom táncot iar (Mon: Apol. 378).

ményasszony-tánc: [saltatio nuptialis; brauttanz]. Közel vagon már ő vezérséghez, ha én olyan közel volnék a ház-

sághoz, talán már is elvonták volna a menyasszony tántzát (Mik: Törl. 20).

ményegzős-tánc: [saltus nuptialis; hochzeitstanz]. A szent atyák tsudálatos kemény szókkal tiltják a menyegzős tántzokat (Pázm: Préd. 1132).

minuet-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

némét-tánc: [saltatio Germanica; deutscher tanz]. 1760 (Hazánk I.364).

oláh-tánc: [saltatio Valachica; walachischer tanz]. 1760 (Hazánk I.364).

palotás-tánc. Egy két francia mennettel avagy palotás tánczal ki-tenni magáért még nem bñm (Fal: NE. 85). Régi magyaroknak palotás tánczai (Gvad: Pösty. 16).

paraszt-tánc: Syrbenae chorus Decsi: Adag. 142.

páros-tánc: [tanz zu zweien]. Mindenből kiforgatsz bennünket, tiltod a nyájus társaságot, ketté szakasztod a páros táncot (Fal: NE. 86).

révérénciás-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

sétáló-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

siket-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

stájér-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

süvegös-tánc. Volt süveges tánc is; az kitannak hittak, ott a férfi egy szép süveget az keziben vett s feltartotta, egyedül kettőt hármat tánczolva fordult, azután az melyik leányt akarta, tánczban elvitte, kettőt hármat fordultak; azonban az süveggel az leányt mind addig csalogatta, az míg az süveget elkaphatta, elkapván az leány még kettőt hármat fordult véle, mintegy dicsekedvén az győzedelmen (MonIrók XI.332).

szarka-tánc. Pilatus Herodeshez küld, a ki egy kis szarka tántzért is hamar fejét veheti a legszentebb embernek (Vajda: Kriszt. III. 486).

tapsi-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

toborzok-tánc. Az ő vitézivel toborzok táncot alias hajdú táncot jártata (MonIrók III.11).

tolvaj-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

tőkés-tánc. 1760 (Hazánk I.364).

zsidó-tánc. Ha az tót lejtőt kótára veszszük, bizony zsidó-tánc lesz belőle (Bercs: Lev. 124).

Táncika: [saltatiuncula; tänzchen]. A tántzikát ártalmas tekéntettel közleni s forró meleg tsókokkal végezni bezzeg bñ (Fal: NE. 85). Könnyebb kínt, hálált szenvedni a tisztaságért, hogysem híven mellette maradni a táncika, paszta s vendéglő mulatságok közt (109). Muzsika, táncika, viaság, hívság minden gondok (Fal: NU. 270).

Táncol: tripudio C. salto, choreas duco MA. tanzen PPB. Keresztül kasul össze tánczolni: contortuplicare C. Ének nóhára tántzolni el-mient: *desaltato cantito abii PPB. Tánczolni ee az zentők (SándC. 10). Eneklethwnk tyeuntek es nem tánczolatok, yaygatank es uem syrtatok (JordC. 386). Mykoron Herodyas azzonnak leánya tánczolt volna, az kiryal monda az leannak (ÉrdyC. 522b). Ebed van estig ot mind tanaczolanak (RMK. 1134). Látván, hogy tántzolna és szókne előtte (MA: Bibl. I.282). Duskat imi es frissen tántzolni akarok, iszom, lakom es pallyazok (Szeg: Theoph. 24). Az fejedelem is tántzolt az hugodval (RákGy: Lev. 94). A Madrigal-énekek oda valók, ahol Lucifer tütyül s kőlkei tántzolanak (Fal: NA. 165).

zólások). Miként fűjják, néked csak úgy köll tánczolni (Thaly: Adal. I.273). Roszul hegedülnek, e büll tántz olma (SzD: MVir. 93).

[Közmondások]. Mikor alszik a mátska, tántzólnak az egerek (MVir. 34).

táncolás: saltatio, saltatus MA. [tanz]. Bőnt tñtem, tánczolenek mondást, niulokodást (VirgC. 5). Keuantam ferfyaktarsusagat, tánczolást (Vitk. 26). Ky menenek az azzonyok czeengheteesel és tánczolással (JordC. 42). Mykoron közelgethne, hallaa az nagy zenghesti es tánczolasth. Lakodalmokkal, játékkal, tántzolásokkal és egyéb nyájásokkal viaszaltta magát (Pázm: Préd. 146). Az tánczolásom s farsanglást követnem én nem kévámom (Thaly: Adal. I.273).

táncoldogál: saltito MA. oft tanzen PPB.

táncoló: 1) [saltatorius; tanz]. Tánczoló ház: orchestra choreum PPB. En tánczolo heliekre mentem (VirgC. 5). Mekeas avagy musikus ugró és tántzoló nótákat zenget (Jan. 209). A tánczoló aszonnyal ne légy gyakorlatos, valamiképpen el ne vessz az ő hatliatóságában (Zóly: 339). Tánczoló társ (Szentm: TFü. 7). 2) saltator MA. r PPB. Hozatá ki cznfeket, tántzolókat (Helt: Krón. I.103).

táncos: [saltator; tänzer]. Alakos, komédiás, tántzos, tzinkos: PPB. Valentinus Tanchos dictus jbgio (1421). Táncos, s, emberséges, de nem tetszik, tudom mért (Fal: Vers. I.103).

TÁNGÁLL: [specto; angelen]. Ez a tanátsot illeti, amaz ébánsot tángállya (Pázm: Kal. 460). Ha ő felségének suppk, mi haszna volna, alkalmasint tángállya kegyelmed ében, hogy semmi (Gér: KárCs. IV.401).

TANÍT: doceo, condoceo C. erudio, informo, instituo, in-MA. lehren, unterweisen PPB. A szokás tanít szólni: endi *magistra consuetudo PPB. Keryewk ewkewt, hogy anak mynket (EhrC. 132). Azoc a penzt veuén ug tñcncnt tancitattac uala (MüncH. 70). Zanokai es io peldauai yak (VirgC. 30). Kereztyen anya zent egyházat tanította. Az ű fyayt, leanit ezenkepen tanitya (62). Mene az hakuoz, hog enekyk predicalana es tanethanaya (DomC. Kerwly uala Galyleat tanaythwan hñket hñ synagogyok- (JordC. 364). Fel nythwan hew zaytat tanoythya nala ot (365). Taneytok aluokokath the wthaydra (KeszC. 129). y lóth legyen egy másában, téged az arithmetica nem (Helt: Arithm. G8). Senki nem tanittia az ű atiafiat, hanem nian az istentől lesznek tanittattak (Fél: Tan. 296b). Magaése tanítana meg bennünket, kellene-e, nem-e, s mi formán atnod (RákGy: Lev. 174).

Tánczolások. *Vmiben tantt*: Tanoytateek Moyses mynden ez essegben: ernditus fuit omni sapientia (JordC. 728). Él ékben tanított levén, ugy tetszik, már nem apród a aka dolgában (Fal: NU. 320). Minden tudományba es messébe tanétván meg fedgyenek minden embert (Tel: ng. II.338). *Vmiből* ∞: Azok meg vannak jruan, kyket enek az apostoloknak ielenvoltokra, hogy my es taneytat: ez bevi (CornC. 11). Testownknek mynden yndulatytantatank (VirgC. 137). Mikor a főpásztorok a székből ítnak, akár minémű rosz életük legyenes is, engedgyünk (Pázm: Kal. 637). A pápai székbl kételemittetek a szok is jót tanítani (Pázm: LuthV. 60). *Vmihéz* ∞: Idején emhez tanítom; praedomo PPB. *Vmire* ∞: Ez vilagot a istennek zent akaratyara (VirgC. 15). Gyeplóre ja: lora condoce facit PPB. Sok hazngságra tanítani: *farcire cantones alicui PPB. Kezdee ewtet tanoytanyak ysmeretyre (ÉrdyC. 339). Valakit tudományra

tanítani: *excolere aliquem doctrina PPB. Gyermekimnet tanitassatok deaki tudomara (Radv: Csál. III.87). Embercketh taniczanak idvessegnek vtara (VirgC. 15). *Vmit* ∞: Azt tanittya Calvius, hogy nagy messze menyországutl egy pitvar vagyon (Pós: Igazs. 634). Én azt nem irtam, hogy az előszámlált t é v e l y g é s e k e t a l u t e r i s t á k tanittya, hanem hogy a pñrtosok tanittya (Pázm: LuthV. 135). Isten azon bennünk akar tanítani (Zrinyi: ASyr. 24).

hozzá-tanít: [edocoo; belehren]. Az atya, az mely fiát bizonyába szereti, nem veri arra, hogy gyűlölnie, sőt hogy ítet hozzá tanítanáia (Born: Ének. 286). Hiszem, hogy az úr isten hozzá tanít, mit ír neki (LevT. II.76).

még-tanít: 1) condoco C. perdoceo, condoceo MA. [belehren, unterrichten]. Jól meg tanítom; perdoceo; reá megtanítok: addoceo; szorgalmatosan megtanítom; edoceo C. Felele frater Rufinos, miken meg vala tanítuan (VirgC. 22). Megh tanoytotta vala, myth takaczak, zñőnek, zabanak es zñcznek twdiya kel (JordC. 77). The wtaydnak yarassara meg thaneh engemeth (KulcsC. 46). Barlaam az kyrálnak fyat tekelletőssegel megh tanította (KazC. 111). Hercules allatoknak meg tanoyta ees meg ehnytweye (Pesti: Fab. 88). Fogják meg, kössék s adják én kezemben, bizony megtanítanom fejedelmét becsülni meg (LevT. II.342). 2) [castigo; bestrafen]. Megértette a fejedelem, hogy ez az ember hamissan vádaskodik, azért is kellene megtanítani, hogy hamissan vádaskodott (TörtT. I.389).

[Szólások]. Ámbár te légy néma, szóltalan es szuszma, meg-tanít a bor szólni (Kisv: Adag. 532). *Vmire megtanít*: Tanicz meg azokra, kiket nem balotam (VirgC. 43). Szüksigtek vaon, hog tñtőköt meg tanyczunk azokra (Sylv: UT. II.103). Vala ky meg feytend egyet az kyseb paranczolatok kezzől es wg tanoytand rea embereket (JordC. 366). A my tytőköt ylet, Cristus Jesus meg tanohon reea (ÉrdyC. 572). Fiát a régi szokásra meg-tanítani: *erudire ad majorum instituta filium PPB. *Vmiről megtanít*: Meg tanitta őtet zent Anna tisteletiről es az ő zent maradekirol (TelC. 92). *Vmit* ∞: Tanyha meg elmeeth az zent patriarchaknak engedelmessege (VirgC. 142).

[Közmondások]. Az szarkát is megtaníthatni szólni, de ha megijed vagy megharagszik, csak karatyl az, nem beszél (Bercs: Lev. 124).

reá-tanít: addoceo PPB. [unterweisen].

viszsa-tanít: dedoceo C. [abgewöhnen]. A mester ha mit vissza tanít, vissza tanulassé: magister si quid dedocet, deducatur (Com: Jan. 155).

Tanítás: institutio, informatio C. unterweisen PPB. Tanítást gyakorolni: *auditiones obire PPB. Tanulya meg ű zent tanitasath (VirgC. 62). Meg teczyk nyuan az lolkli iozagokra valo tanitasabol (88). Kezereythnek tanoytasokkal ez vylagot meg wtalny (ÉrdyC. 559). Hizem, hog ezeben ueczy maghatt az en tanitasomrul (LevT. 1.369). Az tanitasnak bizonyos czelienel nem szorgalmatosok (Fél: Tan. Előb. 5). Az apostol az ű tanitasokat az igaz hitben es szeretetben rekeszti be (13). Az en tanetasom kilömböz a te vélekedésedtől (Tel: Evang. 6). Az népek nem esmérték isten szavának tanításokat (Pázm: Kal. 464). Kedves tanítása izt lágy a balgatókban (Pázm: Préd. a4). Tanításában nem azon fárád, hogy istennek fiaak szűlyön, hanem hogy maga tudományát mutogassa (Pázm: Préd. c). A szűkölködők testi szükségének gondgyáért nem méltó el-hadni a lelkek tanítását (43). A sidók s pogányok tanításáról való végezés csak Sidó-országra szolgált (Pázm: LuthV. 10b). A te hitédnec gymola lehessen az en tanításom (Bas: Credo 132b). Az tanítást az városban semmi lett uttal meg ne engedje

(Nyr. XIV.514). Nem ily szüllemény kell mostani időben, ki tanítást foglal némely cikkehelyében (Orezy: Kéltl. 16).

[Közmondások]. A tanításnak szárnya a jó példa (Pázm: Préd. 91).

Tanítógat: subdoceo C. subinde doceo, frequenter instituo MA. [wiederholt lehren]. Az hit tanítógatya és tsendesgeti a keresztény embert (Megy: 3Jaj. II.85). A szarvas az ő bornyára gondot visel és tanítógatya ötet a futásra (Misk: VKert. 137).

Tanítgatás: [instituto; unterweisung]. My fejedelmünk ő thanogatasoknak atala elvezyk thwíwnk my thwlaydon akaratlwknath (ÉrsC. 228). Tanítgatásában az élő isten az embernek természeti keménységéhez képest szokta magát alkalmaztatni (Misk: VKert. Előb. A3).

Tanítható: docibilis, docilis, tractabilis MA. gelehrig PPB.

Tanító: 1) [docens; lehrend]. Ődalkodnac vala a gőlekzetez ő tanosagan, mert vala őket taneito (MünchC. 26). Poganú nép tanító szent Pal (ThewrC. 165). 2) doctor, institutor, didascalos C. praeceptor MA. lehrer, unterweiser PPB. A tanító tudománt hoz-elő, el-hadgya az szó-fia beszédet (Com: Vest. 73). 3) magistra C. praeceptrix MA. [lehrerin]. 4) presbyter C. [pastor tidelium; seelsorger]. Zent Damancos vala hvy keresztényevknek igen zerelmes tanejtőjok (DomC. 3). Peter apostal nemzeteknek taneytoya (KeszthC. 440). A io tanítóknak az isten igéie mellett igen szorosan kel jární (Fél: Tan. Előb. 5). Az tanítok io pelda adok legienek (324). Az isten az nepnek haladatlansagaert el szedegeti az tanítokat (331). Az ő törvényben kötelesek voltak minnyáján, hogy az papi fejedelmek és tanítóknak engedelmességgel lennének (Pázm: Kal. 484). Az ilyen tanító szentül és mélyen által-értette hivatallját (Pázm: Préd. c). Niluan meg ielenti az igaz tanetonae tisztít (Mon: Képt. 1). Ebben az egyben nem vétkeznek a tanítók, hogy valani magoknak és pereputtyoknak szükséges, azt mind el veszik (Pós: Igaza. 1.728). Hitető tanítók az házakba magokat bé szinlik (Hom: Tracta 3). Mélius Péterről is igaz az, hogy igen hatalmas és hathatós tanító volt (Bod: Pol. 25).

gyermék-tanító: paedagogus Com: Vest. 139. [erzieher].

lelki-tanító: concionator, verbi divini praeco, ecclesiastes Com: Jan. 125. [seelenhirt]. Lélki taneito, egyhazi szolgak auag predikatorok (Frank: Hasznk. 3b). Szegül végül még a mi catholicus páspókink is igaz lelki tanítók gyanánt viselik magokat (Veresn: Lev. 138). A lelki tanító a praedikálló székblől a szent lelket segítségül hívja (Com: Jan. 125). Mit forgatod a calvinista lelki tanítókak (Czegl: MM. 96). Tíz lelki tanítók voltak környálította jelen (208). Tudos avagy academicus lelki tanító parancsol isten közikbe (Gér: KárCs. IV.388).

ló-tanító: [factor equorum; pferdedressirer]. Jelentse meg Kristóf uramiak, ha Kd akarja-a az ő lótanítójával tanéttatni . . . Nem gonoszol tanétták spanyol és olasz lótanítókat az lovat (Nád: Lev. 217).

madarat-tanító: lanista avium PPB. mansvetarius auceps PPB. [vogelsteller].

öreg-tanító: presbyter PPB. [seelsorger].

serögös-tanító: propheta Mad: Evang. 435. Nem valami sereges tanító értetik pedig, hanem ama nagy minden nemzet-ségek doctora (Mad: Evang. 435).

viadal-tanító: [lanista; fechtmeister]. A kardoskodóe a kúszkódó játéce helyen őszve memec a viadal tanító mesternee igazgatásából (Com: Jan. 210).

Tanítótság: [instituto; unterweisung]. A szent lélek küldett nem követésére, hanem tanítótságra, vigasztalóságra (GKat: Titk. 210).

Tanítatlan: [indomitus; undressirt]. A város szerte tanítatlan loakkal hordoztatta (DebrC. 567).

Tanítvány: 1) discipulus C. MA. schüler PPB. Micor leült uolna, vepenez ő hozia ő taneituani (MünchC. 20). Az tanítványoknak meg mosuan labokat ezt az ew zolgaynak pel-dazatba hagyá (VirgC. 127). Nem lehet en tanelitványom (MargL. 32). Te tanoythwányd nem beytelnek (JordC. 379). Nyuczen az tanoythwan hwy mestereenek felette (383). Errő zola idwezeytenk ew zent tanoythwánynak (ÉrdyC. 343b). Ha yora zalla az ew tanoythwanyal (Pesti: NTest. 86b). Vronk zerrete ez ifiat, űtet tanitanaua akaria uala temi (Ozor: Christ. 79). Mennyetek el és mougyátok meg az tanítványinak (Tel: Evang. II.2). Valaminthogy a farkas fiak meg-őlettetnek, azont érdemlik az eretnekek tanítványi (Misk: VKert. 188). 2) discipula MA. schülerin PPB. Clara keresztnek tanoytuánya: Clara crucis discipula (EhrC. 74).

Tanítványka: [tiro; lehring]. Ezen kellet-é jó őtsém meg akadnod, szegény tanítványkám nem tudad még te ezt (Czegl: Japh. 11).

TANÚ, TANÓ: 1) testis MA. zeuge PPB. Voltak tanoc mend az pazterok, kyk az felben czordauul vygyaznak uala (EhrC. 19). Tű tanoc vattoc ma, hogy birtam légée mendéndéket, méllec Elimelehe voltanac (BécsiC. 9). Mit züköslőte mégős tanoc malkál (MünchC. 66). Hamis thano ne legh barathod ellen (PeerC. R). Neked tanod lezek: contestaber te (DöbrC. 153). Zolhatmanak tano nekeol, hanem tarsynak hallatna (DomC. 104). Sok chodakát teot kyk meg byzoneytattak oly tanok mya, kiknek tanolsagokat melto hyuny (314). Leoztek ennekem tanoym Jerwsalemben (JordC. 707). My minnyayun tanok vagywnk ez bezedeknek (723). Martyr, magerol vgy erthyed, hogy tano (DebrC. 527). Az hamys tanw nem leezen gyethretlen (ÉrsC. 186). Tamadanak een ellenem hamys tanook (KulcsC. 60). Lésztek énnekem tanóin Jerwsalemben (Tel: Evang. II.240). Lássá meg ti Kegyelmetek, ha lehetnek azok tanuk vagy nem (Gér: KárCs. III.321). Tiszaföldvárra kültik tanuk szedni (MonTME. 1.131). A Jézus tanói keseregnek békókbán s bilinesben (Thaly: Adal. 1.61). Tanúm lehet, hogy sok sebeket ejtenek (Fál: NE. Előb. 2). 2) testimonium MA. zeugnis PPB. Ne zoly hamys tanoth te atyad fya ellen: non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium (JordC. 54b). Embernek hvy zyweből zarnaznak ky gonoz gondolatok, gyikossagok, hamys tanok (falsa testimonia), káromlások (402). Dániel őket meggyőzte vala, hogy ők hamis tanót ketten szoltak vala (RMK. II.88. Helt: Bibl. I.Nn2).

[Szólások]. Szemével hallotta, fülével látta: semmi tanú (SzD: MVV. 386). Az ő veséinek tanuaja az isten (Ily Préd. 1.7). Tanoba fogattya isten a poganyokat a sídöc ellen (Kár: Bibl. 188). Hamys hitew soha tanwha ne wessek (Ver: Verb. 11).

ezémmellátott-tanú: [testis oculatus; augenzeuge]. Én szemmel látot tanukról szöllok (Czegl: MM. 207).

Tanúság, tanóság: 1) studium MA. unterricht PPB. Nem azt mondja, mert zent yrasnak oluassasa neky nem kellene, de tanúságnak gondjarol (cura discendi) se vonna mend (EhrC. 109). Intuen őtet, hagi Napolikun küldenie a közdusegős tanusag helire (DebrC. 204). Nagi zolgalmatossagal agia wala magát a tanusagra (206). Mykoron meegh nyozel aztendős voln, adaak tanwsagra (ÉrdyC. 636). Keresees wtan azaz tanwsaggal agyza az bölcsességhöt (516b). Zent yrasnak tanwsagara attak (527). A tanwo meene az tanwsag herre (672). Az kik tanúságra nevedben adatiak és tanóságot nagyon gyakorlonak, bñnt te nevedben eltávoztassanak szent Miklós (RMK. II.6). Ez Jerwsalembe leg előszört ezenalata tanoságnak heliet (Szék: Krón. 64). A reszeges az embernek elneiet az tanusagra alkalmaztama teszi (Fél: Tan. 328). Az innep nap

fin zedesez való, hanem isten igéje tanusagara (Frank: nk. 21). Melly énece adatott az éneklő mesternek az hat hageddőlési tanúságra (MA: Bibl. I.506b). A szűnetlen lia tanusagomban való munkamat es szorgalmatosagomat gsz tartoztatia (Zvon: Osiand. B2). Tanúságra adá magát (Krn. 125b). **2)** doctrina MA. [disciplina]; lehrre PPB. ekessegnnek es tanusagnak vta (VirgC. 133). Annas kezdé kat kerdezni, miuemiw tanosagra tanította volna a nepet zprC. 72). Ez teruennek ew tanusaga awagy thaneytasa. Az filariseosoknak gonoz tanusagokrol zolt hwnyeky: it a doctrina phariseorum (JordC. 405). Paranczolauak k, hogy ez Jesusnak neweben senkynek tanusagot ne ueenek (718). Erössdythwen, hogy megh maradnak zent nek tanusagaban (770). Vala menea yrasok vannak zerezen, mynd a my tanusagwnkra vannak (ÉrdyC. 4). My tanusagwnknak okaert keeryők az my eedes terentem-hogy aggyon malaztot (14). Leezen tanosagwnk az zerte-alo halarral (523). Te tanusagodnak wtanna meg talaltok gassaghnak wtat (576). Ammy io tanosagoth az the Nagysa. hlenegyuel teendek (Komj: SzPál 8). A haborusagnac nuedeseről valo tanusag adatik előnkbe (Helt: Bibl. I.f3). a által im egy tanuságot adoc elődben (Helt: Arim. C7). u a rövid órában mind a kettőre nem terjeszthettyők ságnak (Pázm: Préd. 14). Kikenc kellesec tanusagokhoz kódnunc (Mon: Apol. 3). **3)** eruditio MA. [literae; kennt-wissenschaft]. Tanúság, tudomány; eruditio; derék taní-ember: homo praeclara *eruditione PPBl. Čudolkodnac a gőlékőzetec ő tanusagan (MünchC. 26). Az reductio n tanúság, mellyel a külömb külömb nemű darabokat neure hoznac (Helt: Arithm. L3). Hasznos tanusagrol kez-ek tanítani (Fél: Tan. Előb. 5). Tanol nagy jó tanosagot (Bibl. V.10). Az áljatőknak költsai kezében lévén tanu-volt rája, hogy egyik ajtót ki-nyitván kiereszkedgyék a (Hall: HHist. III.253). Követi vala ez az ő jó tanitóját zėjus Jánost, ki őtet négy esztendők alatt tartotta vala a mellett Lejdában, látván a nyelvekben és a sz. irásokban szép tanúságát (Bod: Pol. 100). Tiszabetsi Gáspár angliai ákba el-menvén tökéletességre vitte tanúságát (105) **4)** monium; zeugnis]. Ez vala Isrlben az adasnac tanosaga: monium cessionis (BécsiC. 9). A papocnac aiandokoziad az lokot, mellett paranőolt Moyses azocnac tanosagoera: in monium illis (MünchC. 27). Hamis tanusagba rezet tartotam C. 7). Hamys tanosagokat ne mongy (JordC. 414). Lncac usnak hű zyleteesenek tamadasat hyw tanusaggal ky-itee (705). Az őrdők is tanusagot tőn ebről (DebrC. 56). ak hyw tanosaga (testimonium fidele) bowchessegeath aad yannak (KeszthC. 34). Tudom, hogy uramtıl is tanúsága Kdnek (LevT. II.123). **5)** [consilium, praeceptio; rat, an-ung]. Kel tanachot es tanusagot kerdenwők (VirgC. 83). otelest kerek az ő taneytvany, hóg mondana nekik valami nosagot (BodC. 2). Nem tetvneek ennekem, hogy illieten sasagos feiedelem azonnak ydnessegeere valo kyanuln sasagoth hatra veethuen el halgathnam sykeczseeguel nj: SzPál 10). Tanussagott varwnk the Nthol ez mi dol-rul (LevT. I.20). Ymar thanosagoth warnek, myth kellyen elmen (205). Azt irod, hogy vársz én tőlem tanúságot; az ság ez, hogy se te se Ferkó soha csak egy lépést is ki merjeterk mennyi (Nád: Lev. 17). Pécsi Mártont küldtem, ó tanúságot néki, mint kellések vásárlani az meunyegzőre. Adjon Kd nekem tanusagot, miképpen mulassam el az et illyen egyedél (72). Én nem megyek, míg teh Kdtől ságom nem leszen (122). A mi módon ingó marbámból kelljen elégíteni szolgálmat, arról őcsémnek János uram-szemtől szemben tanúságot adtam (Gér: KárCs. III.376). ódat kérem aláztatosan, adjon tanúságot, mit kellések cse-lemn (TürtT. 2.1407). Mi tőlünk semmi biztatások nem volt, rra való tanúságok (449).

[Közmondások]. Nehéz az tanúság, de haznos: literarum radices amarae, fructus dulces (Decsi: Adag. 260).

tanított-tanúság: [traditio; überlieferung]. Tarczatoc meg a tanított tanúságot; teuete traditiones (Helt: UJT. Gg1).

Tanúságos: [peritus, versatus; kundig, bewandert]. Zyweben alazatos vala, bezeedeiben eertoss, zent yrasban tanusagos (ÉrdyC. 255b).

TANUL, TANOL: **1)** disco, studeo C. lernen PPB. Ze-relmést tanofla vala ő tőllőc a cillagnac ideiét (MünchC. 16). Ez oskolaba akarnek tanulnom mind kezdetől fogua (VirgC. 94). Gyenge tudományokat ne tanuljatok (130). Kereztyen embőr tanoly Christustol bekeseghőt (WinklC. 209). Ezen idevben kezdé zent Margyt tanolny abecet (MargL. 1). Tanoly uagyokat hynned a zřz Mariarol (CornC. 14). Egyebekkel nem tanol, scolaba nem megen (DomC. 303). Hamar tanól, hamar el feleyti (Cis. F4). Tanulliatok az mezei viragoktul (Fél: Bibl. 9). Oly nyelveken szóllatá őket, mellyeket ők soha nem tanul-tanak (Tel: Evang. II.305). **2)** [testor, testificor; bezengen]. Semmit nem felelz mend ezecre, melleket ezec te ellened ta-nolnac (MünchC. 66). Bizońaba tanoflatoc, mert keduelitec tő ataitocnac műuelkedeteket: profecto testificamini quod consen-sititis operibus patrum vestrorum (138). Ki mellett latot es hallot, azt tanofla es ő tanosagot senki nem vézi: qui quod vidit et audivit, hoc testatur et testimonium ejus nemo accipit (174). Erezied őtet eu atamnac hazaba, mert vadnac őt atambai, hóg tanoflon azoknac es ők ne iyenec ide e gretelmmec helere: mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum (150). Papok feiedelme monda neki: Semmit nem felelz ezecre, kiket ezek ellened tanolnak: quae isti adversum te testifican-tur (DöbrC. 436). Keura vytetel, Pylatosnak adanak, hamysan read tanulnak (GömC. 45).

[Szólások]. Parázna a gyilkostól tanul: aspis a vipera vene-nium mutuatur PPBl. *Vmiben tanul:* Tanacholya, hóg tanulna-nak az o o t e o r u e e n b e n (DomC. 125). *Vmiből ∞:* Bizony csak a z o k b ő l i s o k a t tanóllhatni (MonIrók VIII.105). Er-k ő l t s é b ő l t ő b b e t tanólltak, hogy-sem s z a v á b ő l (Pázm: Préd. b4). A kit isten okossággal szeretett, tanóllhat e z e k b ő l (Pázm: Kal. 438). Vettem Nagyságnak levelet, melyből nem tanulhatok egyebet, hanem hogy az armistitium még nines meg (Beres: Lev. 100). Tanúlok én az más ember nyualyáiból (Decsi: Adag. 162). *Vmihez ∞:* A ki nem akar a h o z tanulni, hogy belyesen tudjon beszélgetni (Fal: NA. 195). Nem fárad hiába, a ki e b e z tanult (Fal: UE. 386). Fiatal idejében tanul-jon h o z z á, iparkodjon (Fal: NU. 274). E dologhoz volta kép-pen ért s egyszeri mászsori próbájával hozzá tanult (Fal: UE. 378). Vagyon egy levelem, kérem Kdet, itt legyen reggel, hogy bozza tanulbassunk (LevT. II.50). Mutattya erköltsőd s magad-viselése, hogy tanulát a z n d v a r i s á g h o z (Fal: NA. 149). *Vmin ∞:* Olvasni tanulhat a z o c o n (CorpGramm. 106). Szük-ség vigyázva járatok, hogy ugy ne romollyatok, magatok k á r á n későn tanullyatok (GyöngyD: Char. 370). *Vmiről ∞:* K á r o m r ő l tanulok, mást is tanítok (Amadé: Vers. 217).

[Közmondások]. Másan tanulni az embernek hasznosabb: * insania aliena frui optimum PPBl. Job másan tanulni, hogy nem mint ő magán (Decsi: Adag. 102). Szégyen meg-kőtni tudatlanságban magát s nem tanulni (Zrinyi: Symb. 49).

el-tanul: **1)** [perdisco; erlernen]. A pogan bőčeknek kőn-űket mind el tanula (TihC. 20). Joachim szűntelen az orosz-lanok között jár vala es eltanula az ragadomant hordani (Kár: Bibl. II.124). **2)** [dedisco; verlernen]. Ha nintson nemes, a pőr-ből kell elő állatunk hadi-népünket; az jobb amaz othlon el-tanult nemesnél és jobb az udvarokban részegeskedő katonánál (Zrinyi II.193).

ki-tanul: 1) [cognoſco, pernoſco, intelligo, certior fio; erkennen, kennen lernen, ſich vergewiſſern]. Valakit meg-próbálni, ki-tanulni: *experiri de aliquo; valakiből az igazſágot ki-tanulni: *exculpere ex aliquo veritatem; valakiből ſok dolgot tanulni ki: *elicere multa ex aliquo PPBl. A tsélsapó belé-elegyíti magát, a holott ő-neki ſemmi közti niút, még a mellyek titkoltának is ki tanulván (Com²: Jan. 154). Soha ki nem tanulbattam ſenkitől ellenem való haragjának okát (Matkó: BCsák. 12b). Kitanolván bennünket a német (RákF: Lev. I. 67b). Kaboldi állapotnak recognitiójára elmentem kitanulván, hogy 20—25 lovas német az polgárokat halálos ſebben agyonlítették (102). Glóbius azon helységnek régen kitanulta gyengőségét (604). Könnyen lehet ez alatt kitanulni Koloſzvárnak állapotját (H.135). Az jeſuítáknak nagy dologban forog dolgok, informálom Nagyságodat, ha kitanulhatom (Bercs: Lev. 90). Ezen két erős portával ki tanulbatjuk ſzándékát (304). A lelki értelem szerint való cselekedeteknek rendit az ember bőségesen ki-tanulhatja (Misk: VKert. Előb. B). Abban fejűket ne törjük, hogy annak a fának, mellyből a bérkát faragák, minéműségét az irásból ki-tanuljuk (Moln: JÉpül. 66). A példa, mellyből a követendő virtusokat ki-tanulhatnák (Bod: Pol. Előb. 2). Állított-fel egy nagy magyar bibliotékát, hogy azokból a dolgokat ki-tanulván magát gyönyörködtesse (3). A világi böltségségnek minden részeit tudós tanítóinak vezérlések alatt ki-tanulni igyekezte (Bod: Pol. 211). Hasznosabb valakinek természetét ki tanulni hogy ſem a fűvek vagy orvosköveknek erejét (Fal: UE. 506). Addig ne memyetek alkura ſenki idegemmel, míg leg alább fele részét szívének ki nem tanuljátok (SzL: MVir. 26). **2)** [dediſco; verlernen, vergessen]. A ki valamely kézi munkának mesterſégét fő-módon tudta, ki-tanul mind ezekből, ha naponként nem gyakorollya (Pázm: Préd. 323). **3)** [addiſco; erlernen]. Herodias leánya egy mesterſégesen kitanult alakosi tántzot jára (Vajda: Kriſzt. I.635).

még-tanul: 1) addiſco, ediſco, condiſco C. perdiſco MA. [erlernen]. Jól megtanulom: perdiſco; elől megtanulom: praediſco C. Könyv-nélkül tudni, meg-tanulni: memoria *proſequi; tsak játék ezt meg-tanulni: *ludus est iſta perdiſcere PPBl. Meg tanulatok azokat tartanotok (VirgC. 126). Tanolyad meg atte akaratomat mindönökben zegnőd (NagyszC. 42). Meg tanulod iſtemnek zolgatj zeretettel fogadnod (DomC. 281). Az pater noſteri meg tanola (309). Mellyből igen könnyen meg tanulhattya, az ki ſzámvetésnek dolgaiban foglalatos akar lenni (Helt: Arithm. A2). Meg tanuld az egyszer egyget ſzorgalmatoſſon (Helt: Arithm. C2). Szorgalmatoſſággal ragaszkottam a szerzésekhöz, mellyeket meg tanoltam vala az apúmtól (Tel: Evang. II.269). A bibliából való ékes mondásokat meg-tanulni leg főbb dolognac itéllyéc, tartsác (Com: Jan. 156). **2)** [cognoſco, experiri; erkennen, kennen lernen]. Parancola, hog Mardocheuſhoz menne es még-tanolna ő tőlő, mire tennő ezt (BécsiC. 57). Tanulya meg zent Ferencznek inteset (VirgC. 62). Az zent alázatossal valo engedelmeſegnek lozogat meli igen foly az úrdvög, tanuld meg (72). Fiam tanulad meg, hogi az iſtemek zent malaztya laytrat es vtat zerez menibe fel menesro (97). Halgasszatok es tanuljatok meg az kegyelmes wr iſtemek hozyank vala nagy zerolmes yrgalmuſſagat (ÉrdyC. 343). Regvlyat ez maſtany yrasnak zereeben ha ky akarya, meg tanulbattya (ÉrsC. 557). Megtanulyc, mi az igaz lüt, ki-nel minden izotlent édeſſé tehetinc (Born: Evang. IV.333). Az földet az ellenseg meg tanulta volna: ager hoſtibus cognitus (Deſi: SallJ. 41). Sejdj-puſſa Tömöſvárhoz akar jöni meg-tanulván immár Erdélynek eſnját-binját (RédTom. 158). Halmi akarsz, előbb tanuld meg, mi az élet (SzL: MVir. 206).

viſſza-tanul: dediſco C. [vergeſſen]. Viſſza-tanulok, elfelejttem a mit tanultam: dediſco PPBl. A mit viſſza tanít, viſſza tanultasséc: quod dediſcet, dediſcatur (Com: Jan. 155).

Én csak egy jó corpust szeretnék, Vay uramat tudom kicsuda, nem is tanul viſſza, elhiſzem (Bercs: Lev. 68).

Tanulás: ſtadium diſcendi MA. das lernen PPB. Egészen a tanulásra adta magát: *abdere ſe literis PPBl. Hainad, veſed meg magadat, műkepen a napon munkalkottal imatsagbau, tanolaſban (VitkC. 44). Myert uydwtatnak bölcheſeſegnek tanuſlara (ÉrdyC. 516b). A tanulásokban foglalván ifjúſágát, hogy ezeknek nagyobb iſmérétségét elérhetné (Taru: Szeſts. 100). A Mojses törvényének tanuláſáért Aegyiptomba fáradtott (Pázm: Préd. b). Szent János nem maga tanuláſáért, hanem tanítványi oktatáſáért terjeztette Kriſtusz eleibe ezt a kérdést (38). Édes anyja kezdette tanítatni mindjárt, mihelyen a tanuſlara alkalmatoſſá lett (Bod: Pol. 72). Felad a tanuláſon (SzL: MVir. 12).

könnyenvaló-tanulás: docilitas C. [gelehrigkeit].

viadal-tanulás: ſciamachia PPBl. [das fechten gegen den ſchatten].

Tanulatlan: iudectus, ferox; ungelernet PPB. [ungezihnt]. Megh twdwan, hogy tanuſatlan es yrasnal kyl valo emberek volnanak, czodalokozniak vala raytok (JordC. 717). Megszelidültem mint az tanulatlan tulok (Fél: Tan. 243). Te benued olyan természet és tulajtuſág vagon miut imez tanulatlan gyermeklőban (Pathai: Sacr. 71b). Tanulatlan elme leckét át eſzesnek (Fal: Vers. 912).

Tanulgat: frequenter diſco MA. emſig lernen PPB. Igen ritka, ki minden nap tanulgatja az zent irasbol (Born: Préd. 410).

ki-tanulgat: [exploro; ernütteln]. Békés vármegyében anya város Gyula, miut ki-tanulgatták, pipáról felegyula (Gyul-JeſSir. 245).

Tanulgatás: [ſtadium; das ſtudiren]. Nagy Győrött lőtt deakul tanulgatáſomnac ſzálláſa (MA: Scult. 3).

[Tanulhatatlan]

Tanulhatatlanság: [ingenium indocile; ungelehrigkeit]. Elyőt a vensegnek tanulhatatlansága (TelC. 135).

Tanuló, tanoló: 1) diſcens MA. lernend PPB. Tanulóhely: phrontiſterium PPBl. Tanuló iuaſ: tirunculus PPB. Szabados öreg tanuló helyec: lycea (Com: Jan. 156). A tanuló emberek magokon tapasztalyák azt, hogy a melly dologról émettek, gondolkodtak, éczaka is gyakorta az forog phantaſia-jokban (Pós: Igazs. I.475). Az oda föl levő tanuló deának adunk 7 ft (MonTME. I.15). Ez az ártalmas tag (a nyelv) tanuló apródgya a tudatlanságnak (Fal: UE. III.20). **2)** tiro MA. [discipulus; ſchüler, ſtudent]. E fabula ieleni meg aſnac bolondságot, ki előb akar meſter lenni, hogy nem mint tanuló (Helt: Mes. 317). A halgatoknac es tanuloknac tantorodáſoc (Mon: Apol. 3). Az alſo ſzékec a tanulóké (Com: Jan. 154). Ennek a püſpöknek idejében meg-erőſíték azt az artikulust, a mellyet az előtt irtanak vala a jobbágyi renden való tanuló iránt (Bod: Pol. 76). **3)** [docilis; gelehrig]. A fekete vérhék tanuló felette, nem is von álmhoz ezeknek a kedve (Félv: Selſal. 27). **4)** [teſtis; zeuge]. Kegelman tuggya, hogh törvenben az tanulókat soktak ele veuny (RMNy. III.61).

könnyen-tanuló: docilis, diſciplinuſus C. [gelehrig].

Tanulſág, tanoleág: 1) [ſtadium, diſciplina; das ſtudiren, lernen]. Adá ev magát zent yrasnak tudományara, tanuſſagára (DomC. 7). Foglalan eo magokat tanuſſagokban, elatoſmoknak gyakorlaſyban (133). Ne fogy el az oſkolától edes atyam, ne hagyjad félben velem tanuſſagomat, had végezzen el (Lépy: PÜlk. III.269). Mihelt minden főű dolgoknak tanuſſagára alkalmatoſſo üdeje lehetet (Forró: Curt. 5). **2)** didaſſalia.

tio, documentum C. [doctrina, disciplina; lehr, belehrung, nachschaff]. Kézdetic tanolsag ez zent bekesegről (GuaryC. Fanalchozya nekevük tanolsag zarent való értel. (ComC. 110). Késsé hazanolsagot semmynek aleyt vala (223). Aduan nepek eleo reket, zent tanolsagnak venerekeet; némelyek feulettenek tudomanban es tanulsagban zereuzen sok könyveket Az ollan iglekrol való tanlvlsag, mellek nem tulajdon ou vetenek (RMNy. II.41). Vket elthessek isteni tanulsat. Minden iambor keresztyen köüsse az regieknek tagat, ne szedelegien imide amoda (Mon: Apol. 520). Menyinyi küldesz el és mi móddal és mi tanulsággal, ird meg TME. III.19). 3) [testimonium; zeugenansage]. Hamiság, káromlás és egyéb efféle szántalan hiinők származki belöle (Tel: Evang. II.31).

tanult: 1) [perceptus; gelernt]. Tanolt ölyv: accipiter a-niuitatus PPB. Cristusnak nem volt ez vylagby tanult nanya (ÉrdyC. 58b). A tanult mesterség ha mi jót talál e (a természetben), azt is jobb rendbe véski és eléb' segíti UE. 369). 2) [doctus, eruditus; gelehrt]. Menden irastanolt meüncuec orzagaban, hasonlatie emberhez, ki hoz néből tyokat es okat (MünchC. 40). A tanult embörök predikalvan (DebrC. 120). Az é zfély meg haborodanae, llen nag tanult ember secularra, ez világi emberre lenne e. 69). Jobbaknak, vitézebeknek, tanultabbaknak kell lenni, ha a törököt meg-akarjuk verni (Zrínyi II.191). 3) [doctus; gelehrig]. Yrvan vagyón a proffetakban: unydenek tak (docibiles) leeznek ystennel (JordC. 645).

magától-tanult: [autodidactus; selbstgelehrt]. Magától t, reá született: *aptus ex sese PPB.

tanultság: [eruditio; bildung]. Szokása az igen jeles emek, hogy kellő, tetsző tanultságra szert tégyen (Fal: UE.

tanoltat]

g-tanoltat: [inquirere; verhören]. Meg ertették az ty tmeték leuelet, melyben yrt ty Kegjelmeték, hogy az by-gokat rénd zörynt my meg tanoltatnok (RMNy. III.40).

ANÓROK: pascuum, septum, septum pascuarium PPB. rt zum weiden oder zum Futtero Adámi. Házának alatta on ma is nagy szénaacsinaló tanerokja, az juhait azon ür a tartotta (MonIrok XI.117).

ANYA: 1) locus piscaturae MA. ort zum fischen PPB. a (Wenzel I.210). Modusa, portus, vulgo tana (Czinár). uras usonum vlgo tanya vocatas. Addue recia vlgo tanya . 1415 (Nyr. VI.169). Halazo viz Dunan vagy Tiszán vagy an vagy Dravan tannyanak mely mondatik: piscatura abialis vel Thialis sive Szave ant Drave thanya nuncupata : Verb. 216). Significat piscatoribus tanya et tanyák in pl-nisius, recessus, et receptacula quaedam aquarum, in quimant pisces gregatim diversari (Otr: OrigHung. II.246). : tany; teich PPB. 3) [sedes; aufenthal]. Tanya significat ariis antem hospitia ovium in agris (Otr: OrigHung. II.246). : tany; barlaugja, riagyóknak tanyája (Orezy: KöltH. 199). : tany; meierhof]. Az urfi erdőknak, mezőknek, tanyáknak hatatlan megjárásával vesztegette napjait (Fal: NU. 271).

alászó-tanya: [piscina; weiber]. Ott hagyá Neptunus szó tanyáját, Triptolemus futva bordgya gabonáját (GyöngyD: 404).

TÁNYÉR, TÁLNYÉR, TÁNGYÉR (tányér Vectus. 27. tanir Erasm: Erk. 33): orbis, discus MA. tribulum l. teller, scheibe PPB. Tányér, sík-tál: discus Major: Szót. Kerék, tányér, tángyér-karika, karika: orbiculus; tángyér,

mellyről esznek: cibilla PPB. Agyad emekem itten Janus baptistanae feiet eg talíeron (MünchC. 40. JordC. 398). Hyt-van] el vetett edenyekkel, talakkal, tanyerokkal elegendyk vala meg (MargL. 36). Edes falattiat tanierarol az övékre raka (CsomaC. 80). Az zent apostoliak testeet kyvezik az zekrenből es egy nagy aranyus patenan awagy talyneeron az zenthséeghet eleyben vyzyk (ÉrdyC. 169b). Addig még erőbe valé és hamar futhatec vala, erőssen szeret vala az wram, tanúráról adot ennen (Helt: Mes. 72). Eleinknek ezimerét talyherinkon, poharinkon nagy szép ikességel fel metzetyük (Vás: CanCath. 120). Hoé keszicie el az giernek az asztal? Abroz tetricien rea, tanirokat vessen rea (Erasm: Erk. 33). Tiszta aranybul vóltanak tsinalva mosdók, tángyérok, só tartók (Teleki: FLÉl. 100). Megh tisztítom az Jerusalemet, mikoppen eg taniert meg törölnec (Mel: Sám. 454). Kezedenb viszed a viaszszat, el lapitod, tányért csinatsz (Land: UjSegits. I.378). Negyvenyolcz ezüst tányéra volt (MonIrok XI.318). Hattam tyzenkethi ezvsth tanyerth (Radv: Csal. II.3). Mit kérkedhez nagyra-vágva [igy] koncot ásétozo, tányérakat nyalo, nyavalyás udvari jó paitárs (Csúzi: Síp. 245).

[Közmondások]. Abroz és tányér-nélkül is jó ízű az jó éték (Pázm: Kal. 735).

forgó-tányér: [rota figularis; töpferscheibe]. Az fazekas az edént, mely az forgo tányéron anagy korongon meg romlot, ismet egy rakasra renttia es yvonnan meg formálja (Mik: ÖrökÉ. 135).

négyszögű-tányér: [quadra; viereckiger teller]. Az abroszockal meg terítettet asztalra kerekas tányéroc és négy szegű tányéroc tétettetec (Com: Jan. 109).

szeges-tányér: quadra C.

üveg-tányér: *vitreus orbis PPB. [glasteller]. Ablaknak valo üveg tángyár, ezer üveg tángyér (VectTrans. 27).

TAPASZ (tapaszt OrvK. 64): lutamentum PPB. malter, klebwerk Adámi. Az vas álgyn gilyobis által esec a tapaszton az házatskába (Helt: Krón. 164b). A régi tapasztott kasokat jól meg ásztazd, a régi tapasztot le verd rolok (OrvK. 64).

Tapaszos: [viscosus; klebrig]. Tapaszos fal: lutens paries PPB. A Naamannac rui tapasztos vara ragadgyon te read (Mel: Sám. 384). Schim, sidoul, simmedék, tapasztos var, mint ama koszoson, ackik feiek soha meg nem gioginl (Mel: Jób. 6). Nem talál tökéletességet isten a tapasztos házba lako emberekben (10). Innét tapasztos irásnak fogiák találni (Nagyari: Orth. c5). Tapasztos padlásu ház (Bethl: Élet 285). Tapasztos palánk (Bartha: Krón. 68).

Tapaszt: 1) tango C. attrecto PPB. [berühren, betasten]. Fogvan, tapasztvan awagy illetven: apprehensum (NémGl. 340). Tapaziatoc en kezeimet es en labaimat, mert enmagam vágoc; tapaziatoc es lassatoc, mert zelletec teste ninčen (MünchC. 168). Nem engedé Krisztus urunk, hogy hozzája nyúlha, véli vala nem méltónak, hogy öt tapasztaná (RMK. VI.23). Ha fejedet tapasztod, gántsokat magadban is lelsz (SzD: MVir. 142). 2) [lino, luto; kleben]. Tapasztok, falt síkárlok: trnlisso MA. Kerem Kdet, hogy bochatnaya el zent Gergyet tapasztany, mert ymmar egeb mynt el vegeztek (RMNy. II.64). 3) [committo; fügen]. A kénkövet törd lágyan, tapaszt egy cserepet reá, meg ne lyukazd (Kecsk: ÖrvM. 305).

[Szólások]. Okossággal kell Kdnek az káptalamot neki bocsátani, hogy ot then tapasztozza d ket (LévT. II.117).

be-tapaszt: obturo, obstipo C. [verstopfen]. Hw zemeket be tapasztottak: ocnlos suos clausurunt (JordC. 393). Be tapasztak hű fylöket (732). Menyödögéskor szömedet be tapaszt és fűleidet, mert meg vakít (Cis. H3). Az okos ravasz, a miuek

el rejtetni, bé-tapasztalni kell, nyilván nem árulhatta (Com: Jan. 179). Egy paraszt roá akadván a bankának fiaira sárral tapasztotta-bé a fészeknek száját (Misk: VKert. 441). Eggyik orvos azt javallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzáját; ennek a voksát bé vették és aranyai bétapasztották (Mik: TörL. 41). Annak a háznak ajtaját, a mellyben a könyvek tartattak, léglával bétsinálta s tapasztotta (Bod: Pol. 176).

még-tapaszt: **1)** [attingo; antasten]. Megtapasztatott: tactus C. Meg-tapasztván az δ urának tomporát meg-esküvék (Mártonf: SzHist. 8). **2)** [illino; bestreichen]. Gyékénlől egy szekrenket chinala, meg tapaszta sikeres agyaggal es szurockal es belé tőne a gyermeket (Helt: Bibl. I. Ce). A házat más sárral tapasztozta meg (Kár: Bibl. I.101b).

öszvo-tapaszt: [conglutino; zusammeekleben]. Ha aránd, hogy (a eserep) meg ne állya a tűzet, kötött is öszve, egymás hátúra tapasz (Kocsik: ÖtM. 289). Az tiszta gáliczkövet két téglyot öszve tapasztván fües meg (319).

Tapasztal: **1)** attracto C. tango MA. berühren, betasten PPB. Orrok vagón es nem eznek, kezek vagón es nem tapasztalnak (AporC. 86). Ha en tapasztalandom istemek leanyanak zfx zent Margyt azzonnak koporsoyat (MargL. 140). Tapasztolyátoc engemet es lassátoc: palpaté et videte (Helt: UJT. Y6). Lassatoc az en kezeimet es labaimat, tapasztallyatoc engemet (Born: Préd. 234). Szemünkel láttyuk es kezünkel tapasztallyuk azokat az dolgokat, mellyeket ha csuk hírel hallanánk, talám ol nem hinnénk (Pázm: Kal. a4). Kezek vagyon es nem tapasztalnak (Hly: SzÉlet III.49). **2)** deprehendo MA. [ertappon, antreffen]. Paránzásában lelezik es abban tapasztaltatik: in adulterio deprehensa (Ver: Verb. 175). A gubernátor urunk annak jószágát, kit hamis level csinálásban tapasztalnak, ol ne foglalhassa (264). Szent Agostont az anyaszentegyhazban tartya az, hogy a fő papságot Petertől fogna ott tapasztallya (Mon: Apol. 38). Két nagy fogyatkozást tapasztaltam az ifjú prédikátorokban (Pázm: Préd. c). Ez a csodás es minden gyámol nélkil való fenn állás senkiben nem tapasztaltatik (Csúzi: Sip. 506). **3)** [experior; erfahren, in erfahrung bringen]. Minden nap magamban tapasztalom, mely nehéz a lolkí isméret betegséget gyógyítani (Pázm: LuthV. 173). Az értelmes olvasó tegyen collatiót a két fél között, szörin, azon módon tapasztallya praxist (Pós: Igazs. II.662). Lapulnak hamisságát eleve megirtuk vala, most kézzel tapasztalhatod (RákGy: Lev. 333). A dolognak vélotlen végét tapasztalta (Nyr. XII.415). Istenünknök karját ellenünk felhuzva tapasztallyuk (XIV.220). Bizonyyára méltó ezen szép dolgokat is meg-tudnunk, experiálunk es tapasztalunk (Bíró: Ékesség C). Táró, szeléd, igaz, a miglou félre szándékozó tanúsit józan okokra nézve nem tapasztallya (Fal: NE. 111). Próbával tapasztalom kílömb-létét a dolognak (Fal: NA. 128). Nagyságos Aszszonyem, a mint tapasztalom, országos követségben foglalatoskodol ezen bősületes társoddal (131). Próba tapasztalva tudom, hogy bétületes ember Basilius (Fal: Const. 846).

még-tapasztal: **1)** contracto, palpo MA. berühren, beführen PPB. Zent Margyt azzon az ev zfxoy kezeuel az betegnek kezvenyes felet megtapasztala (MargL. 174b). Hoó az nap nag hirtelenséguel títóket meg ne tapasztalton (Sylv: UT. I.118). Oly nagy setéség legyon Egiptusnac földén, hogy vgyan meg tapasztalhassak (Helt: Bibl. I.Gé2). Ne talantat meg tapasztal engemet az en attyam: si attractaverit me pater meus (IM). Lészen setéség, mellyet ugyan megtapasztalhatnac: erunt tenobrac, ut palpari quoniam (MA: Bibl. I.58). Meg is tapasztalhattac (Christus) az tanítványoc (Zvon: Post. I.705b). A falt vagy asztalt ha megtapasztalja az ember, melegséget érez (Mik: TörL. 30). **2)** [experior, cognosco; erfahren, erkennen]. Meg tapasztalhatod, hogy az te paranczolatidat meg tartotta-é (Kár: Bibl. I.458). Valahol meg tapasztallyuk az kőseguék egy

értelmet, ott bator sokat ne gondollyunk az gyakorlással (Ver: Verb. Előb. 53). Csak ne restellyünk bé tekinteni magunkban, könnyen az istennek ismérétre juthatunk es ugyan meg tapasztalhattuk ötet (Pázm: Kal. 3). Megtapasztalák, hogy Melancthon sokban meg változtató az confessiót (350). Világoson megtapasztalhattya minden okosságal élő ember, hogy az új valásokban sem igazság sem tekkéletes állandóság nincsen (Pázm: LuthV. 259). Mózesnac az néphöz való buzgó szerelmét tapasztald meg (MA: Bibl. I.79). Ennek előtte meg nem tapasztaltatott, hogy az anya szent egyház nem kötetett az külső, láttatos pompához (MA: Tan. Előb. 23). Itt is meg tapasztalhad, micsodás lélektől légyen ezeknac származásoc (Zvon: Post. I.581). Akarta az angustana confessioanak ebben a dologban való meg tapasztalt hazugságát palástolni (Bal: CsIsk. 142). Ezt meg-cselekedvén szemes vóttodat minden tisztességes tudományokra valósággal meg-tapasztalod (Com: Jan. 3). Bizonyosabban meg-ismerjük, kiket érzékenséguinkel megtapasztalunk (Czegl: MM. 282). Hazugságát minden ember meg-tapasztallya (Matkó: BCSák. 18). Eddig magokat becsülettal viselték, kit idővel fogunk megtapasztalni (RákGy: Lev. 176). Rákóczy mint járt, meg-tapasztaltam (Thaly: Adal. I.38). Tsászárood majd megtapasztalja, hogy magyarra talál (Könyi: HRom. 77). **3)** deprehendo MA. ertappon PPB.

mégtapasztalás: **1)** [usus, experientia; erfahrung]. Az minden napi próbát es megtapasztalás bizonyíttya (MA: Tan. 188). **2)** contractatio MA. berührung PPB. **3)** deprehensio MA. ergreifung PPB.

mégtapasztalható: [manifestus; offenbar]. Az Christus es az Antichristus országa között temérdek es meg tapasztalható kílömbözés vagyon (Pázm: Kal. 661).

Tapasztalás: attractio, contactus C. tactus MA. berührung PPB. Zepflsítotom kezemet oktelen illetesekel, tapasztalatosokal es nyulasokal (VirgC. 4). Tapasztalás mya esmerűk kementh awagy lagyath, heweth awwagy hydegeth (ÉrsC. 321b). Látás, hallás, szaglás, kóstolás, tapasztalás (TKis: Pan. 46). Külső, látható es a tapasztalások vagyis testi érzékenségek szerint-való (BíróM: Angy. 78).

Tapasztalhatatlan: **1)** indeprehensibilis MA. ungreiflich PPB. **2)** intractabilis; unbetastbar. Az olrepfáltság a tapasztalhatatlan reszeknek a melegtől könnyen el szeljedősége (ACsere: Enc. 127).

Tapasztalható: **1)** [tractabilis; betastbar, behandelbar]. Nem irulatosok amaz tapasztalható heghez: non accessistis ad tractabilem (Fél: Bibl. II.137). Ti a képeket nem lelki látásban akarjátok látni, hanem látható, tapasztalható eserfából faragjátok ki (Matkó: BCSák. 46). **2)** [manifestus, apertus; handgreiflich, offenbar]. Az el fordult elmei emberek tapasztalható hazugságot oltalmaznak (Fél: Tan. 417). A hitelen pogánység tapasztalható setéségben vakoskodott (Pázm: Préd. 10). A luterista prédikátorok tapasztalható hamisságokkal mernek szemtelenkedni (Pázm: LuthV. 136).

Tapasztalhatóképpen: [evidenter deutlich]. Más erős bizonyítás, mely minden hitelen elmét es értelmet tapasztalhatóképpen el gyöz (Lép: PTük. I.21)

Tapasztalhatósan: ∞ Ez ama két helyeknek egyben-vetetéselből is tapasztalhatoson meg-bizonyosodik (GKat: Titk. 474).

[Tapasztalód-ik]

még-tapasztalódi: [cognosco, intelligo; beurteilt werden]. A homnan nyilván meg-tapasztalódi, melly temérdek hazugság légyen, hogy Gideon az anyálnak nem áldozott (GKat: Titk. 458).

tapasztalóképpen: [aperte; offenbar]. Mi is tapasztalón haladatosságunkat megmutatni akarjuk Nagyságodhoz (TME. III.57).

tapasztalt: **1)** tactus MA. bertührt, betastet PPB. **2)** [manus; augenscheinlich]. Tapasztalt hazug (Ver: Verb. Szót. 15).

tapasztás: **1)** [tactus; betastung]. Sima-é vagy darabos ni, tapasztalással tudhatni meg (Com: Jan. 61). A csipke csak hozzávaló tapasztalással is meg-sebesít (Hall: Paizs. **2)** trullisatie MA. das tünchen PPB.

tapaszték: [lutamentum; lehmwerk]. Tapasztékját felvákinyitom: relino PPBL.

tapasztó: **1)** [trullissans; mörtelnd]. Tapasztó szerszám: caementum C. Tapasztó, fal síkírló szerszám: trulla MA. [aber caementarius; mauerer]. Kőmíves alias tapasztó (Évk. 86).

TAPOD (*topod* Pázm: Préd. 287): calco, oculo C. treten mit füssen treten Adámi. Az Krisztusnak hasznát láb alá járja (RMK. II.183). Krisztus urunknak vére hullását láb alá járja (205). Reám rohanának es mint ha az ő utok völtnék, tapodának en raitam (Mel: Jób. 46). Tapodni diszno modra öngiőt (Mel: SzJán. 249b). Az egész földnek színén, melyet itoc (Kár: Bibl. I.169). Louackal tapottac őket (Born: 78). A lábunkal tapodott föld (Pázm: Préd. 67). Templon és zintieremekben hasokon járnak és tapodgyák lábok. A nagy-méltóságú emberek koporsóját (88). Deciusz egy on sárba tapodák és elevenen temeték (287). Megjárt, lett kemény ut (MÁ: Scult. 243). Az magyar coronat labok tapodgyak: daztikototz mondnak (Debr: MConr. 2). Megittuk, hogy készül reánk, de későn kezdettünk tapodni yi: Symb. 24). Akhiles szörnyen meg indul, tapod baragjá (Hall: HHist. III.157). A ló tapodni kezdé és nagy búsulva alada a generális házában (Tört. IV.65).

tapodások. Ez az igaz isten, kit az átkozott, felfuvalkodott ötség így szemtelenül tapod az földre (Bercs: Lev. 9). Észre vevé, hogy rosz főre tapodott, hogy nem jó ann vetette meg hálóját (SzD: MVir. 20). Isten fordítsa a s már nagyon fenn volt remenségünket ne tapodja alá (Bercs: Lev. 9).

el-tapod: proculco C. oculo, conculco MA. zertreten, stampfen PPB. A strutz madárnac monyát az láb eltapodés az mezei vad elnyomodgya (MA: Bibl. I.474). Ezeket látással kell vala el-tapodnom mint sár golyóbisoktat (Matkó: k. 40). Az itből maga elől félre hajtja, hogy gorombaságoktól le el ne tapodtassanak (Misk: VKert. 26). Zászlótartóm assas németben törte el az zászlót, de azt is csak eltapod (Bercs: Lev. 191).

lül-tapod: supercalco C.

el-tapod: expalpo C. exculco MA. heraustreten, herauspeln PPB.

örnyül-tapod: circumcalco C. PPBL [ringsum fest treten].

közibe-tapod: intercalco PPB. [dazwischen treten, ein- n].

el-tapod: deculco C. conculco MA. pessumdo PPBL. nieren PPB. Azt parancsolá Kazul szolgáinak, az első hadat letapodtatnák (RMK. III.256). Zaboláz meg az ő nyelvőne tapodják le híremet nevemet (IV.49). Bésáncolt táborát, festett sátorát letapodtam (Fal: Vers. 885). A keresztények ki-zsendült virágját le akará tapodni (SzD: MVir. 192).

ég-tapod: conculco, protero C. pessumdo MA. zertreten, tissen treten PPB. Kely ky elewlem az wtól, mert ha nem, d labaymmal meg tapodlak (Pesti: Fab. 22b). Az ő bal

lábát meghagyja csókolni, mert azval ő mindent meg akar tapodni (RMK. II.111). Hog valaha meg ne tapodgyak azokat: ne forte conculcent eos (Fél: Bihl. 10). Ime az mezey fene vad, akci a Libanus erdőbe vala, által mené az erdőn es meg tapodá a bogaczkorot (Mel: Sám. 421). Tűzbe veted, meg tapod az leuelet (Born: Préd. 209b). Tapodg' meg ő lellem minden erőt (MA: Bibl. I.221). A ló néha meg-vadul, a rajta ülöt le veti, meg-tapodgya (Com: Jan. 35). A calvinisták tapogyák meg a régi szonteket (Czegl: MM. 72). Gyakorta a kevély fejét meg-tapodta a parasz elmer lába (Pataki: Reg. 179). Talpát nem sértvén minden kigyókat meg-tapod (Ily: Préd. I.163). A lélek azoknak adatik, kik a földi kívánságokat meg-tapodgyák (605). Kérjük az istenuok sz. fiát, hogy a sátánt zabolazza es tapodja meg az ő hiveinek lábaik alatt (Misk: VKert. 84).

mégtapodás: conculcatio C. MA. [zertretung].

[rajta-tapod]

rajtatapodás: insultura PPBL.

tipid-tapod, tipod-tapod: [caeco gressu huc illuc feror; herumtappen]. A ki nem lát, ha jár, nem tudgya, hol szakad nyaka, és tipodva tapodva nevétséget szerez mint Sámson (Pázm: Préd. 368). Az Luther sőtésége, a kibin most tipicz tapocoz (Bal: CsIsk. 471).

Tapodás: **1)** calcatio MA. das treten PPB. Az én dolgo-mért semmit el ne mulass, mert az isten egemet a te tapodásod nélkül is, ha akarja, megszabadíthat (Tört. III.163). **2)** [dubitatio; unsicherheit?]. Ítéletekben ys tapodásban woltnak (Ver: Verb. 2).

Tapodásnyi: [unius pedis; einen schritt weit]. Azon hely-bül tapodásnyira se menyen Kegyelmed (MonIrk. XXIV.44).

Tapodást: ∞ Egy tapodást is a bírót magok mellől sohovala nem bocsátották (Rumy: Mon I.34).

Tapodat: [pedem; einen schritt weit]. Nem mégy-el tölem ezután egy tapott (Gvad: RP. 36).

Tapodtat: [culcare euro; treten lassen]. Ő véle tapodtassuk régi rosz erkölcsinket (Pázm: Préd. 473). Eccebolius az keresztények templuma közébe mellé fektütt, az által menő ember-ekkel tapodtatta magát (MA: SB. 310).

el-tapodtat: [conculcare facio; zertreten machen]. Ha valakit levával el-tapodtat s megl ől, vetkes (Ver: Verb. Szót. 19). Vitézül reájok mentenek, el tapodtatva a francuz, spaniol cornetakat, a tábor szeleig hajthák (Tört. IV.218). A tábornak sok rakott öszvére, tevéje, ha az ember nem vigyáz magára, eltapodtatják (Mik: Törl. 359).

TAPOG (*tapogat* Thaly: VÉ. I.389): **1)** [pulsio, tundo; stampfen]. A hailacnac beménetében labockal tapognac uala felköltésnéc ekaiert (BécsiC. 41). **2)** [nuto, vacillo; hin und her wanken]. V fia el vitessenek tapogvan tevelgesbe (DöbrC. 196). Tapogókat te bezeded meg erősseit es rezkető terdet erősseit-tel (517). Tapogvan vytesseken w fyay ees koldwlyanak (KeszthC. 303). A kinec ki apad az zeme, az feuyes nap előtt is czac tapog (Born: Préd. 25). Nem tudhattac, mint kollesec az halalhoz készülnie, hanem czac tapogtac es soc fele kapostac (574). Setétben tapogtanac és tévölzötenec (MA: Tan. 34). Tapogjanac mint az vac tapogat (MÁ: Scult. 333). Tévelgesben és tudatlanságban tapognának (738b).

tipog-tapog: [caeco gressu huc illuc feror; herumtappen]. Mint az agár állatván helyére, tipog tapog s ugrik nézvén a cserére (GyöngyD: Char. 166. SzD: MVir. 297).

Tapogás: [pulsus pedum; das stampfen]. Kimenenec nag' tapogással és fuóltással: egressi sunt cum grandi strepitu (BécsiC. 41).

Tapogat: **1)** palpo, pertracto, conrecto C. attracto MA. [herifibren, betasten]. Aluan ez meg holtak feyeneel, labayt es kezeyt ev zeutsages kezeinel tapogattya (DomC. 72). O mel nag zetotel tapogattya, fogdossa uala (DebrC. 341). Az Grizel-disz leant szépen felkészíték, kézzel tapogattott haját ékesíték (RMK. II.31). Soc beteget lattam, ki halakra fordult, nagy bőlez doctoroe tapogatuan napot mondtae, hogy arra meghal es midőn könyörgöttük volna értotte, meg gyógyult (Born: Evang. IV. 240b). Tapogatta (palpando) keressék, a mit nem látue (Com: Jan. 61). Vén-szakállu jó bátyám, kérlek, hallgassatok, gyöngye testet tapogatni kik igen kívántok (Thaly: VÉ. I.360). Kérlek részeg asszonyok, hogy meg ne szidjátok, esse-, bestye-fióval ebet tapogassatok (189). Az igazmondást az udvariság mesterül forgattya, azon egy igazsággal puhán tapogat itt egyet, amott suttogat mást (Fal: UE. III.28). Megvérzették magokat, az útifű tapogatván meggyógyítja azokat (Fal: Vers. 871). **2)** [manu investigo; herumtappen]. Vgy tapogas az dél szynben mint vac az sőtjében (Hoffgr. 364). Tapogatni fogsz dglben, miképpen tapogat az vak az setéségben (Kár: Bibl. I.183b). Tapogatra és csak léptében jár ezaránt (Pázm: Kal. 408). A vén ember lassan és tapogatva jár (Ily: Préd. II.496). **3)** [scrutor, inquiri; untersuchen, erforschen]. Okossan, tapogatva kel minden dolgot meg-fontolni (Pázm: KT. 15). Helyesen mondjái a tanítványok: neveljéd a mi hitünket; így kellene tapogatnod (Kereszt: FelsK. 90). Ezen felül megirt marhát tapogatta és tudakozta (MonTME. II.42). Nyelvén tapogattuk szívét akár kinek, hogy dolgát értsük (Fal: UE. III.50). Nyilván ditsérvén a távol valókát titkon azokat tapogattuk, a kik olyanok a kerékben (Fal: UE. t61). Némely ember füléhez minden szó-esaplár könnyen férhet, tsak tudgyon tapogatni (SzD: MVir. 235). **4)** [experior, certior fio; sich vergewissern]. Sok ártalmas levelek vannak s nehéz is hamar őket megismerni, mindazáltal bizony tapogatva hisszünk (RákGy: Lev. 277). **5)** [probo; beweisen]. Helyesen mondatik, hogy a kegyelemnek állapattya-ban jobban jobban épül; így kellene tapogatnod (Kereszt: FelsK. 90). **6)** [luto consterno; lehmen]. Hogy meszek el fogyot, sárral tapogatnak (MNyil: Irt. 180).

[Szólások]. Nem csekély vízben tapogat ám itt a jámbor (SzD: MVir. 69). Bóttal fogják tapogatni hátadat (83).

[Közmondások]. Az kinec hol fty, ott tapogattya (Born: Préd. 251. Deesi: Adag. 94).

el-tapogat: [perscrutor; durchsuchen]. Laban el tapogata mind az egész satort es semmit nem talál (Helt: Bibl. IP2).

mög-tapogat: **1)** [attracto; betasten]. Szent Tamás uronk Jesus testének tagjait megtapogató feltámadásának utána (DebrC. 34). Jeszte, szerető fiam, had tapogassalac meg (Helt: Bibl. I.M1). Az oroszlanokat, ha valami jót tézen velek, a véle bánó mesterek meg-tapogathatják, sőt büntelen is megverhetik (Misk: VKert. 53). **2)** [investigo; untersuchen]. Ha valami törvényes causa oriolódnék, a dolgot jól meg-tapogatván állitsou kezes (MonIrk VIII.191).

elől-mög-tapogat: praecrecto C. [vorher betasten].

Tapogatás: attractatio, conrectatio, attractatus C. berührung PPB. A kéz-fogások és szorítások, ölelések és tapogató-sok, a lassú beszélgetések tetszenek (Pázm: Préd. II.32).

Tapogató: **1)** palpans, conrectator; der betaster, berührer PPB. Tévelyg tudománt hintnek a kösség között, melyet szék tapogató beszédekkel meg ékesetvén az igazságunk neve alatt árulnak (Tel: Evang. II.563b). Tuláidon fogyatkozásoknak látásában tapogatók (Ily: Préd. II.358). **2)** [verriculum; wate]. Hal fogó hálóval és gyalommal, szék hálóval, tapogatóval halász (Com: Jan. 80).

hal-tapogató: verriculum MA. zuggarn, fischgarn PPB.

TAPOS: calco, conculco SI. [stampfen]. Hogy ne tapossák láb alá (Derk: ŐÉlet. 77).

Tapsol: **1)** plaudo, applando, plodo, complodo C. [klatschen, schlagen]. Tapsolva örültünk: *sustulimus manus PPB. Yewe egy kysded madarka es kezdte tapsolny zarnyaywal (ÉrdyC. 312). Minden nemzetek tapsolyatok kezetekkel, orlyetek ystenbe (KeszthC. 117). Mend örölvec vala, mend enekölvec vala, mend kezöcelk tapsolnac vala (172). Bémene Vagahó, kárpit előtt megállá és ő kezeivel zörgete es tapsola (RMK. V.153). A folyó vízee tapsollyanac kezecek (Helt: Zsolt. 198). Tapsoltam es szöktem örömembe (Mel: Jób. 74b). Romlásán kézzel tapsolnac (Kár: Bibl. 528). Vgy süngelenee, hogy az nép im mostan ily igen tapsol nekem (Ilyef: Jephth 15). Akár mint tapsoljanak körülötte, senki bölcsnek nem tartja azt, a ki mindent s mindenkor tréfára ütött (Fal: UE. 405). **2)** [laetitia exultio; frohlocken]. Een ellenem zolnak vala, kyk ülnek vala kapwnaal es en reyam tapsolnak vala (psallobant), kyk venereket yznak vala (KulesC. 162). A kfsded Jesust ő rea tapsoluan, mosologan erdőmle latnya (TelC. 105). Határos szomszédink szidalmaznak, nevetnek, tapsolnak, csúfolnak (RMK. II.72). Minden nepec örülven tapsollyanac (Born: Ének 202). Vagyon ott nagy öröm, tapsol az szerelem (Thaly: Adal. I.149). Imé előtt az ideje, hogy már az urnak szentséges tornatzában megh álvan és fejedet föl emelvén tapsolo lélekkel örvendezz (VárM: Szöv. 280). Tapsolny örömedbe ily draga kinsednek, ily érseked jutván adgy hálát istennek (Orczy: Nimf. C5).

ki-tapsol: esibilo C. [hervorzischen].

Tapsolás: **1)** plausus NémGl. 339. applausus C. [das klatschen]. Allapée a méizezet előt es tapsolast ton kezeinel (BécsiC. 42). Örül, hogy elege lett ebben kedvének, van nagy tapsolása össze-vertt kezének (GyöngyD: Cup. 619). **2)** [laetitia, exultatio; das frohlocken]. Ellenkezőe egymással: a nevetés és sírás, tapsolás és zokogás (Com: Jan. 62). Olyan predikátor, ki nem magának tapsolást, hanem nekem sírást indít (Ily: Préd. I.82). Tapsolással most oda indultam, anyagi trombitát mert vígan hallottam (TörtT. I.352).

Tapsoló: plausor, applausor C. MA. frohlocker PPB.

TAPOT, TAPAT: **1)** [manibus fento; herumtasten]. Szülője meglátá távol földön ő fiát, siet vigasztalni ő keserves urát, de lassad, mint tapat az szegény vak ember, ki nagy siralommal apogattja fiát (RMK. II.331). **2)** [pulso; pochen]. Az eltető melegese csak a melyeben tapot wala es werekedyk wala (ÉrsC. 311). **3)** [laboro; sich abmühen]. Az tolmács sokat tapotván velünk együtt (Nyr. XIV.459).

TÁPLÁL: **1)** alo, nutrio, enutrio, nutrico, cibo, sustento C. alimur MA. ernähren, nahrung geben PPB. Puskássággal táplálni magát: *alimenta arcu expedire PPB. Nem vala az en keserűségömben, ki engemet segítene, taplana ongömet a keserű kenban (NagyszC. 105). Taneytatek szerelmeat az fraterektövl taplaltatnan keues etellel (DomC. 309). Azonkeppen taplalya vala eeleteet (ÉrdyC. 339b). Adott ket zaz forintot, hoğ feleséget, gyermekeit niereosegéből taplaltua (RMNy. II.69). Szükségének idején házokba fogudnják és táplánhják ötet (Tel: Evang. II.596). Sz. Pal kezí munkaiual taplalta magát (Fó: Tan. 333). Az atya, az anya szülöttyöket nevelic, apogattya, s leeben és kobeleben táplállyac (Com: Jan. 118). Táplált s hűzlaltad árulótad kádrodra (Thaly: Adal. I.2). Ha testét meg ruházták és táplállyák, a többivel nem agródnak (Fal: NU. 294). **2)** foveo, contoveo, refoveo, focillo C. [pflegen, unterstützen]. A király fiát mindenbe táplálta, kinec lába nyomat nagy hiwsséggel nyomta (Temesv: Béla 26).

[Szólások]. Reménységem táplál, hogy még szívemre öröm száll (Thaly: Adal. II.409). A barátságot táplálly

ándék (Teleti: FLél. 36). Csuda, mely kényesszen élte táplállyák (GyöngyD: Char. 3). A mint remélve tápyuk szívünket, válaszsát adgya, úgy táplállyuk gyD: Char. 368). Az tüzet táplállyác: ignis semurdeit (Kár: Bibl. 1.92). Az tüzet szüntelen kellett fával lüi (MA: Bibl. 1.93). Alkalmatlanul élnek, minthogy tsak a fű riágják és mások fogyasztásával táplállyák kat (Fal: UE. 487). Micsoda mester séggel táplállyának (Illy: Préd. 1.270).

-táplál: emutrio, sustento MA. ernähren, unterhalten PPB. un es meltan taplatatnak el az evzneyek (CornC. 297). Hen sem zeretet sem yrgalmassaagh, ky ewtet yngen el naa (ÉrdyC. 517). Így taplala el őket az esztendőbe minő barmokert (Helt: Bibl. IZ4). A hiuolokdo restek mundgyanac, nem czac az őnen szükségökört, hanem hogy allata valóit is eltáplálhassák (Helt: Mes. 217). Könnyen r el-élhetec, tőteket is el táplálhatom (341). Az menniei ok el taplallia őket (Fél: Bibl. 9).

táplálás: [sustentatio; ernährung]. Az pispekeknek jgyeyk kel az evzneyeknek oltalmazasara es oltaplasasara C. 298).

-táplál: [sustento; unterhalten]. Az igazságot oltalmaz, az szent egyházat feltápláljátok (RMK. II.225. Thaly: 1.39).

táplálás: [sustentatio; unterhaltung]. A földbel arany, ezüst es minden jó dolgok teremének az embernek felására (RMK. VI. 24).

plálás: 1) nutritio, nutritus C. alitura MA. das näh-PPB. Eleledre auag taplalasodra adatic (VitkC. 49). Az h, yozagot zentőleek iambor zerzeteseknek taplalasokra C. 512). A keresztien embernek marhaia tiszta, ha az niek taplalasara annak valami része kiszarmazik (Fél: 452b). Ezek es a töb' basonló nevek az istennek terem- való baturalmát, táplálásra való gond-viselését jelentik n: Préd. 153). Szájatul meg-szakasztya es földbe hagyia táplálására rendelt búzáját (780). Az had gyűtés es gyűlvész vitézeknek táplálása nem egyéb hanem az embe- kerő bolondságoc (Prág: Serk. 781). Vékonyon érke- nagunk életének is táplálására (Nyr. XI.29). Az a pinz n itt ez zentegihaz predikatorsagh es oskola cppületyre aghinknek táplálására (Radv: Csal. III.149b). Az ablakról tornát levonták, ha mi táplálására-valót találnának benne (Pol. 53). **2)** fofus, fofula, refectus C. [pflege]. Hálát adok l a szép lelki táplálásért, mellyel elszakatt erőmet újítod : Imáds. 150). Ezek alkalmatlan táplálások a tékélletes tsők munkájához (Pázm: Préd. 34). **3)** [victus, alimentum; ; lebensmittel, speise]. Az jó pászor az juhokra gondot es táplálást ad nékük (Pázm: Kal. 59). Mikor valaki meg lt es nem volt egyéb táplálása, hozzá nyulhatott ezekhez 3). Hogy annyi üres ideje sem volna, mellyben testi táp- vehetne ételével (Pázm: Préd. 42). Jó-izü táplálás a ketesség (605). A melly pogásza Gédeonnak táplálása volt, séginek szablya volt (739). Az ur elvővé az kenyérnecc lását (MA: Bibl. I.529b). Chanaan földbelől iöttenek életek égére való táplálás vénni (Lép: PTük. I.141).

plálgat: [alo, sustento; nähren, unterhalten]. A fő-pénz- kevés hasznából táplálgatták volna a szogény papokat (Pol. 172).

plálható: alibilis MA. [nahrhaft].

pláló: 1) almus C. MA. [nutritus; nährend]. Tápláló ele- nutrimen, nutrimentum, nutritium MA. A ludnak tia, pipéje plalo eledel (ACsere: Enc. 215b). Tápláló, szoptató, száraz meg-ölelgetvén az ő szoptatósát (Com: Jan. 44). Melegítő,

tápláló orvosságoc: fomentationes (173). A tanító a tápláló tudományt az isten líveire le-tsepegük (Bod: Lex. Előb. 12). **2)** nutritius, nutritor C. alitor MA. ernährer PPB. A mérték- letlenség az orvosok táplálólok: *intemperantia est medicorum nutrit PPB. Az remenseg taplaloia az hitnek (Fél: Tan. 292). **3)** [fulciens; stütz-]. Latam az en veusegemnek taplalo esthapiat az nosolyaba előttem fékőny (PeerC. 24). **4)** nutrimentum; nahrung C.

Táplálód-ik: [nutrior, alor; sich nähren]. Szentséges dol- goknak elmélkedésével táplálódgyék lelünk (Alv: Post. 2). Jól lakván két vagy harmad napig is utánna koplalni kényszerít- tek és így lassan lassan táplálódni (Misk: VKert. 49).

Táplálódás: [alimentum; nahrung]. A mi a harmoknek táplálásokat nézi, sok állatok vannak, a mellyek tsupán tsak hússal élnek (Misk: VKert. 12).

TAPLÓ (topló MA.): fomes C. MA. fungus ignarius PPB. zunder Nom. 35. PPB. Bötke, tölgyfa csomója, taplója: brus- cum; fának görtsős taplója: patella PPB. Segrestyébe pomak dereka állván, történék egy tapló miatt felgyulván (RMK. III. 136). A dio fan ki taplo terem, meg kely főzny (Frank: HasznK. 35). Születésünk erejéből harag fia, veszedelem taplói voltunk (Pázm: Préd. 67). Az bűnnek taplója még bennünk vagyon (Der: Préd. 135). Mindenféle gonosságnac gyökere az kevely- seg es az halálnac taplója (Prág: Serk. 319). A tűz útó szer- szám a taplóval jelen légyen (Com: Jan. 158). Nem egyéb, hanem kevelységnek nagy taplója (Czegl: MM. 116). Talán taplója a bus-étel a bujálkodásnak (187). Vagynak a mi nyelv-ünkben sok őszve-vonatt szok is, a mellyek szépen ki-telley- sítthetnek, mint: taplo pro tápláló (CorpGramm. 313). Sokszor kis szikrából, megvetett taplóból nagy tűz s égés támadhat (Kisv: Adag. 398). A factióknak, tumultatióknak taplója meg- oltatik (MonIrók XXVII.180).

csere-tapló: agaricum Major: Szót. 20. [lárlenschwamm].

tölgy-tapló: ∞ Major: Szót. 20.

Taplós: fungosus, flaccidus; schwammig PPB. Nem valami porlyonyu es taplós fák ezek, hanem vastagok (Lép: PTük. III. 157). Reves, taplós es gyermekekhez is illetlen distinctió (Matkó: BCsák. 270).

1. TAR: muticus, depilis, phalacrocn, calvus, calvaster MA. kabl PPB. Énekben hallottam, vagy volt vagy nem volt, Tar Lőrincz hogy pokolba bé ment volt (RMK. III.357). Tar fővel vala egy kis kamorában, nem esmerék ötet nagy kór ágyában (IV.63). Monda az szent Ilyés az sok tar papoknak: Válasz- szatok ökröt tinnen magatoknak (V.119). Monda az szent Ilyés az egész községnek: No néki immáron mind az sok tar pap- nak (121). Hamis tar papokban az kik bizakódnak, ugy sok bálványokat vélek imádtatnak (134). Egy törökkel szembe öke- lele, az tar fejét derekatul elvővé (VI.143). Veteményes magok azoc, a mellyec szárban kelcec es tarkalászokt hoznac (Com: Jan. 22). Aesopus tar-varja-ként mások tollaiban ne püesked- jenek (GKat: Válts. II.1104). A nézőket megh csabitották az tar papok különböző családságokat vetven szem eleiben (Toln: Vigaszt. 77). Tarvarju-ként mással cserélt tollat (Czegl: Tromf. 8). Vagynak a mi nyelvünkben sok őszve-vonatt szók is, a mellyek szépen kitelleyesíthetnek, mint: tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Parancsolá az ptücsök szolgál- jának: Szépen irt levelemet vidd el az tar varjunak (Thaly: VÉ. 1.346). Julius Caesar tar-fejének hajatlanságát különbm féle borostyán koszorukkal fődőgette (Fal: UE. 376). Megy színű virágokra metélt tar hárszony hosszú kőntőben, fekete tábat- lat barított tsapka forma kalap volt fején (Fal: TÉ. 636). A tar-varjú fekete madár, éjtszaka rüt kiáltással szokott szöllni (Gvad: FNót. 24).

[Szólások] Egyébkor is láttam én tár varinl (Döcsi: Adag. 79). Mintha nem láttunk volna karo-hegyen tarvarját (GKat: Ttk. 350). Egyébkor is láttam ágon tár varjut (Kisv: Adag. 83).

Tarol: tondeo PPB. [scheeren, abscheeren]. Némelyec hajjat eresztettek, vagy taroltak (Pázm: Préd. 1001). Csak taroly, ne beretvált simán (Czegl: MM. 148). Ilyeneket többeket is verhetnék tarolt pilésedhez (Matkó: BCsák. 177). Pórsóli taroltt feje tetejét Pál apostolnak distinctioja (214. 239). A barbely tarollya az hajakat (Com: Orb. 153). Nyírje s taroilya maga perukáját (Fal: NA. 128). Nézzd, tarolt henységnek parantsol guárdián (Orczy: KöltSz. 7). Már pelyhes az artzád, béjelentgeti magát nálad a szakáll-taroló esztendő (SzD: MVir. 42).

föl-tarol: ∞ Tudgyuk, hogy a rómaiaknál csak a fel-tarolt és meg olajozott emberek tartják papoknak (Pós: Igazs. I.250).

föltarlás: [tonsura; das abscheeren]. Az papoknak föl tarlása avagy billegezése (Zvon: Post. I.598).

Tarolás: [tonsura; schur]. Fák, a kik el-szenvedhetik a tarolást (Lipp: PKert. I.14).

2. TAR: [garbe, gürbe]. Az szép tarpecsenyét szépen mosd meg és vond fel tiszta nyársra (Radv: Szak. 14). Se az alsó se felső tarját ne mosd el (94). Tohen hus tarpecsenyét forralt musttal agyon önteni jó (TörtT. 1573).

1. TÁR (*tavar* SI): supellex, utensilium congeries SI. [onus, merx; waare, last]. Tár vagy tavar eleinknél annyit tett mint kints, vagy mint holmi, vagy pedig mint gyűjtemény, takarvány SI. Előb. IV. Tárház, terlesház, eledel kamara: pompuarium; a tárházat meg-türesíteni: *exhaurire aerarium PPBl. Elküldöttem a tár szekeret (LevT. II.12). Ördögnek patikái es tarhazi (Mel: SzJán. 248). Az aranyat, ezüstöt az isten tár-házába adgyák (Pázm: Préd. 301). A nélkül nem szükös tárházam, ha élek (Zrinyi: ASyr. 66). Furó menykő módgyára hat bé a lélek tárházába (VárM: Szöv. Előb). Egy szép arany mosdot kiraly hozata, tárházában gazdag mosdo nem vala (Eny: Gizm. 19). Az alsó tárházban való marhák (Gér: KárCs. III. 366). Az ő felsége társzekerébe 4 uj vasas kereket, tengelyt, rudat s egyéb bontakozásit megcsináltatván fizettünk (MonTME. IV.145). Az atlász fosztánokat és beceket kiküldöm az társzekerem (V.105). Mindenféle érték bő tárházában (Thaly: Adal. I.126). Isten belső kintese tárházának legrejtekeesebb szugolyája (DEmb: GE. Előb. 4). Egészen ki nyitja tárházát tudományának (Fal: UE. 396). Annnyival inkább fogy reménysége a menynei tárházhoz, mennyivel jobban szaporodik földi kintse (Fal: SzE. 524). Heltig való betsületes tartásokra a város tárházából meg járt a fizetés (Fal: TÉ. 671). A deák oráziókat és versket Bojtí Gáspár szedto rendbe azokat jó rendbe iratván, mellyekből egy nagy könyv tölt és egy hasznos prumptuarium exequiale, halotti prédikáziók tárháza (Bod: Pol. 70). Gyarló szegen fityeg kis vár tárházában (Orczy: KöltSz. 30).

2. TÁR: aperio SI [öffnen].

ki-tár: [aperio, expando; eröffnen, aufmachen]. A ki pallosának sullya alá jut, annak már ki-tárták pokolban a kaput (Kónyi: II.Róm. 40).

[Tárol]

ki-tárol: [aperio; aufmachen]. A kaput ki-tárolta (Kónyi: II.Róm. 79).

1. TARACK (*tarasz* MonIrók III.22. *tharasz* RMNy. II. 159b. *tharath* RMNy. II.151): [mortarium; haubit; mörser]. Oth az Kegyelmetek varusa bewes tharasz es zakalos golyobysal (RMNy. II.159b). Tharasz ala valo lo (III.33). Az mondják, heted magával két tarack is vagon (LevT. II.52). Tizen-

két taraszját eleibe vonyata, mindent megtaníta és igen bátorita (RMK. III.66). Jó álgyn és taraszak luszonnégy benn vala, Szolnokban szakállas másfél eszdr vala (102). Négy álgynia, hat taraszakia néki czac vala (116). Várból taratzkocnac dör-gése vala (Salánki: Clad. A4). Viadalhoz készöl soc taraszakial, szamszerigaly, puskával, szakállossal (Görcs: Mátý. 15). Kócosos nevli kis taracz egy fontos golyóbisú (Radv: Csál. II.392). Nyertek 32 tarackokat (TörtT. IV.52). Tárayczkok s pattantiúk pogányra lövetének (Liszi: Mars. 121). Algyuk sereg-bontó s taraczkok vér-ontok (109).

forgó-tarack: tormentum Com: Jan. 149. [geschlitz]. A vitézek a golyobisokat sebes forgó taratzkokból lövdöldzik (Com: Jan. 149). Vagyon egy forgó taracz készségével egyitt (Radv: Csál. II.393). Az hidason lévő torgó taraczkjaimat is szárazra kivitetvén mind a taraczkokat s mind a pattantyúso-
kat (MonIrók XV.162).

szívó-tarack: [?]. Az várat vívák, Henczy bástyájátul négy álgynival, ugyanonnéd három szívó taraczkkal (RMK. VI.137).

2. TARACK, TARASZK: colubrina MA. schlangenwurz PPB.

TARAFARA (*tárafara* MA: SB. 217. 218): **1)** [inepte ornatus; geschmörkelt]. Imez amaz tara-fara magyarzatoknak árnyékokban rejtőzött (GKat: Ttk. 350). Cikornyás templumü ceremóniák és tarafara tiszteletek (GKat: Váls. I. Előb. 15) **2)** [ornamentum ineptum; schmörkel]. Szóllásban valo cifráz vagy inkább tara-farát nem tapasztalván e munkában (Nagyari Orth. c6).

Tarafarán: [ornate; geschmörkelt]. Nem tudná ember hogy oly kába, galád, fantasticos légy, hogy az tarafarán sza bott, metélt, vagdalt, prémezett, zsinórozott köntösödről meg nem esmértetnél (MA: SB. 218).

Tarafarás: [inepte ornatus; geschmacklos, geziert]. Lát tyuk, hogy ez mostani kovely világ az ő tarafarás, gombos perémezett öltözetekkel mely igen piperéskedgyék (MA: SI. 217). Az ember olly czuda forman ki nem irhattya, az melly nél czuda modosban és tarafarash forman ne szolgáltatné e mise (MA: Scult. 853). Ez nem valami tarafarás munka (MIeg. HTau. 5). Tarafarás öltözettel ne ékesiesed oltárodát (Czegl. Dág. II.6). Állok practikak és pénz halász mesterségek esa nem minden isteni tiszteletek és tarafás vallások (VárM: Szöv. 61).

[Tarafarász]

mög-tarafarász: [exorno; verzieren]. Ugy meg tarafarászok vallástokat (Czegl: Tromf. 139).

Tarafarázás: [exornatio; verzierung]. Az sok-féle tarafarázással született nyelvünk meg-kezdett vesztegetődni (Megy. Dial. Előb. 12). Sok-féle tarafarázással meg-kezdett az egyen hány esztendőnk alatt született nyelvünk vesztegetődni (Cor. Gramm. 709).

TARAGLYA: feretrum Com: Jan. 78. [tragbahre]. Istállókat lapátal ki tisztittyac és taraglyán, saraglyán a gnejt és rutságot kihordgyác (Com: Jan. 78). Szent Mihály lová avagy a holt testeket ki hordó taraglyára fel-téttettvén: lucu impositus (212). A mennyit ketten vihetnek taraglyán, annu vihet egy tolván maga előtt a talieskát (Com: Orb. 133).

TARAJ, TARA, TARÉ: **1)** carnea corona in cap galli, crista volneris MA hahnenkamm PPB. *Kakas állý fítgő taraj; gallus, gallum MA. Meglátác ötet a szomszéd és mondánac: Mi ördög leto a szomszédot, im mint félic taréa (Helt: Mes. 399). Az oroszánok iszonyodnak a kakas taréjától (Misk: VKert. 56). **2)** [ümbrine; franse]. Az meny-

kkor is majd így jártak mint most, de nem vala anyi hanem tisztességes fátol volt az fejeken (Monrók XI. Rövid rojt volt körül fel varva reája, melyen ki volt a ingének tarája (Gvad: FNót. 50). **3**) [cuspis; spitez]. A seregéd, ki ül cathedraban, négy tarajú sapkát nyomolokában (Orczy: KöltH. 55). **4**) [caput; kopf]. Felesékonytát is akarod igazgatni, másuvá meny gyontatni, ha ott motoz, megútki ott a pilises tarédot (Matkó: t. 175).

cas-taréj: gallitricum Fuchs: StirH. Ciml. b.

kantyu-taraj, sarkantyu-tara: **1**) rotula calcaris [sporenradchen]. Abrakja Sámhárnak sarkantyu taraja, szüre pedig vajdák füstös rúda (Matkó: BCsák. 460). **2**) **3**) **4**) **5**) **6**) **7**) **8**) **9**) **10**) **11**) **12**) **13**) **14**) **15**) **16**) **17**) **18**) **19**) **20**) **21**) **22**) **23**) **24**) **25**) **26**) **27**) **28**) **29**) **30**) **31**) **32**) **33**) **34**) **35**) **36**) **37**) **38**) **39**) **40**) **41**) **42**) **43**) **44**) **45**) **46**) **47**) **48**) **49**) **50**) **51**) **52**) **53**) **54**) **55**) **56**) **57**) **58**) **59**) **60**) **61**) **62**) **63**) **64**) **65**) **66**) **67**) **68**) **69**) **70**) **71**) **72**) **73**) **74**) **75**) **76**) **77**) **78**) **79**) **80**) **81**) **82**) **83**) **84**) **85**) **86**) **87**) **88**) **89**) **90**) **91**) **92**) **93**) **94**) **95**) **96**) **97**) **98**) **99**) **100**) **101**) **102**) **103**) **104**) **105**) **106**) **107**) **108**) **109**) **110**) **111**) **112**) **113**) **114**) **115**) **116**) **117**) **118**) **119**) **120**) **121**) **122**) **123**) **124**) **125**) **126**) **127**) **128**) **129**) **130**) **131**) **132**) **133**) **134**) **135**) **136**) **137**) **138**) **139**) **140**) **141**) **142**) **143**) **144**) **145**) **146**) **147**) **148**) **149**) **150**) **151**) **152**) **153**) **154**) **155**) **156**) **157**) **158**) **159**) **160**) **161**) **162**) **163**) **164**) **165**) **166**) **167**) **168**) **169**) **170**) **171**) **172**) **173**) **174**) **175**) **176**) **177**) **178**) **179**) **180**) **181**) **182**) **183**) **184**) **185**) **186**) **187**) **188**) **189**) **190**) **191**) **192**) **193**) **194**) **195**) **196**) **197**) **198**) **199**) **200**) **201**) **202**) **203**) **204**) **205**) **206**) **207**) **208**) **209**) **210**) **211**) **212**) **213**) **214**) **215**) **216**) **217**) **218**) **219**) **220**) **221**) **222**) **223**) **224**) **225**) **226**) **227**) **228**) **229**) **230**) **231**) **232**) **233**) **234**) **235**) **236**) **237**) **238**) **239**) **240**) **241**) **242**) **243**) **244**) **245**) **246**) **247**) **248**) **249**) **250**) **251**) **252**) **253**) **254**) **255**) **256**) **257**) **258**) **259**) **260**) **261**) **262**) **263**) **264**) **265**) **266**) **267**) **268**) **269**) **270**) **271**) **272**) **273**) **274**) **275**) **276**) **277**) **278**) **279**) **280**) **281**) **282**) **283**) **284**) **285**) **286**) **287**) **288**) **289**) **290**) **291**) **292**) **293**) **294**) **295**) **296**) **297**) **298**) **299**) **300**) **301**) **302**) **303**) **304**) **305**) **306**) **307**) **308**) **309**) **310**) **311**) **312**) **313**) **314**) **315**) **316**) **317**) **318**) **319**) **320**) **321**) **322**) **323**) **324**) **325**) **326**) **327**) **328**) **329**) **330**) **331**) **332**) **333**) **334**) **335**) **336**) **337**) **338**) **339**) **340**) **341**) **342**) **343**) **344**) **345**) **346**) **347**) **348**) **349**) **350**) **351**) **352**) **353**) **354**) **355**) **356**) **357**) **358**) **359**) **360**) **361**) **362**) **363**) **364**) **365**) **366**) **367**) **368**) **369**) **370**) **371**) **372**) **373**) **374**) **375**) **376**) **377**) **378**) **379**) **380**) **381**) **382**) **383**) **384**) **385**) **386**) **387**) **388**) **389**) **390**) **391**) **392**) **393**) **394**) **395**) **396**) **397**) **398**) **399**) **400**) **401**) **402**) **403**) **404**) **405**) **406**) **407**) **408**) **409**) **410**) **411**) **412**) **413**) **414**) **415**) **416**) **417**) **418**) **419**) **420**) **421**) **422**) **423**) **424**) **425**) **426**) **427**) **428**) **429**) **430**) **431**) **432**) **433**) **434**) **435**) **436**) **437**) **438**) **439**) **440**) **441**) **442**) **443**) **444**) **445**) **446**) **447**) **448**) **449**) **450**) **451**) **452**) **453**) **454**) **455**) **456**) **457**) **458**) **459**) **460**) **461**) **462**) **463**) **464**) **465**) **466**) **467**) **468**) **469**) **470**) **471**) **472**) **473**) **474**) **475**) **476**) **477**) **478**) **479**) **480**) **481**) **482**) **483**) **484**) **485**) **486**) **487**) **488**) **489**) **490**) **491**) **492**) **493**) **494**) **495**) **496**) **497**) **498**) **499**) **500**) **501**) **502**) **503**) **504**) **505**) **506**) **507**) **508**) **509**) **510**) **511**) **512**) **513**) **514**) **515**) **516**) **517**) **518**) **519**) **520**) **521**) **522**) **523**) **524**) **525**) **526**) **527**) **528**) **529**) **530**) **531**) **532**) **533**) **534**) **535**) **536**) **537**) **538**) **539**) **540**) **541**) **542**) **543**) **544**) **545**) **546**) **547**) **548**) **549**) **550**) **551**) **552**) **553**) **554**) **555**) **556**) **557**) **558**) **559**) **560**) **561**) **562**) **563**) **564**) **565**) **566**) **567**) **568**) **569**) **570**) **571**) **572**) **573**) **574**) **575**) **576**) **577**) **578**) **579**) **580**) **581**) **582**) **583**) **584**) **585**) **586**) **587**) **588**) **589**) **590**) **591**) **592**) **593**) **594**) **595**) **596**) **597**) **598**) **599**) **600**) **601**) **602**) **603**) **604**) **605**) **606**) **607**) **608**) **609**) **610**) **611**) **612**) **613**) **614**) **615**) **616**) **617**) **618**) **619**) **620**) **621**) **622**) **623**) **624**) **625**) **626**) **627**) **628**) **629**) **630**) **631**) **632**) **633**) **634**) **635**) **636**) **637**) **638**) **639**) **640**) **641**) **642**) **643**) **644**) **645**) **646**) **647**) **648**) **649**) **650**) **651**) **652**) **653**) **654**) **655**) **656**) **657**) **658**) **659**) **660**) **661**) **662**) **663**) **664**) **665**) **666**) **667**) **668**) **669**) **670**) **671**) **672**) **673**) **674**) **675**) **676**) **677**) **678**) **679**) **680**) **681**) **682**) **683**) **684**) **685**) **686**) **687**) **688**) **689**) **690**) **691**) **692**) **693**) **694**) **695**) **696**) **697**) **698**) **699**) **700**) **701**) **702**) **703**) **704**) **705**) **706**) **707**) **708**) **709**) **710**) **711**) **712**) **713**) **714**) **715**) **716**) **717**) **718**) **719**) **720**) **721**) **722**) **723**) **724**) **725**) **726**) **727**) **728**) **729**) **730**) **731**) **732**) **733**) **734**) **735**) **736**) **737**) **738**) **739**) **740**) **741**) **742**) **743**) **744**) **745**) **746**) **747**) **748**) **749**) **750**) **751**) **752**) **753**) **754**) **755**) **756**) **757**) **758**) **759**) **760**) **761**) **762**) **763**) **764**) **765**) **766**) **767**) **768**) **769**) **770**) **771**) **772**) **773**) **774**) **775**) **776**) **777**) **778**) **779**) **780**) **781**) **782**) **783**) **784**) **785**) **786**) **787**) **788**) **789**) **790**) **791**) **792**) **793**) **794**) **795**) **796**) **797**) **798**) **799**) **800**) **801**) **802**) **803**) **804**) **805**) **806**) **807**) **808**) **809**) **810**) **811**) **812**) **813**) **814**) **815**) **816**) **817**) **818**) **819**) **820**) **821**) **822**) **823**) **824**) **825**) **826**) **827**) **828**) **829**) **830**) **831**) **832**) **833**) **834**) **835**) **836**) **837**) **838**) **839**) **840**) **841**) **842**) **843**) **844**) **845**) **846**) **847**) **848**) **849**) **850**) **851**) **852**) **853**) **854**) **855**) **856**) **857**) **858**) **859**) **860**) **861**) **862**) **863**) **864**) **865**) **866**) **867**) **868**) **869**) **870**) **871**) **872**) **873**) **874**) **875**) **876**) **877**) **878**) **879**) **880**) **881**) **882**) **883**) **884**) **885**) **886**) **887**) **888**) **889**) **890**) **891**) **892**) **893**) **894**) **895**) **896**) **897**) **898**) **899**) **900**) **901**) **902**) **903**) **904**) **905**) **906**) **907**) **908**) **909**) **910**) **911**) **912**) **913**) **914**) **915**) **916**) **917**) **918**) **919**) **920**) **921**) **922**) **923**) **924**) **925**) **926**) **927**) **928**) **929**) **930**) **931**) **932**) **933**) **934**) **935**) **936**) **937**) **938**) **939**) **940**) **941**) **942**) **943**) **944**) **945**) **946**) **947**) **948**) **949**) **950**) **951**) **952**) **953**) **954**) **955**) **956**) **957**) **958**) **959**) **960**) **961**) **962**) **963**) **964**) **965**) **966**) **967**) **968**) **969**) **970**) **971**) **972**) **973**) **974**) **975**) **976**) **977**) **978**) **979**) **980**) **981**) **982**) **983**) **984**) **985**) **986**) **987**) **988**) **989**) **990**) **991**) **992**) **993**) **994**) **995**) **996**) **997**) **998**) **999**) **1000**) **1001**) **1002**) **1003**) **1004**) **1005**) **1006**) **1007**) **1008**) **1009**) **1010**) **1011**) **1012**) **1013**) **1014**) **1015**) **1016**) **1017**) **1018**) **1019**) **1020**) **1021**) **1022**) **1023**) **1024**) **1025**) **1026**) **1027**) **1028**) **1029**) **1030**) **1031**) **1032**) **1033**) **1034**) **1035**) **1036**) **1037**) **1038**) **1039**) **1040**) **1041**) **1042**) **1043**) **1044**) **1045**) **1046**) **1047**) **1048**) **1049**) **1050**) **1051**) **1052**) **1053**) **1054**) **1055**) **1056**) **1057**) **1058**) **1059**) **1060**) **1061**) **1062**) **1063**) **1064**) **1065**) **1066**) **1067**) **1068**) **1069**) **1070**) **1071**) **1072**) **1073**) **1074**) **1075**) **1076**) **1077**) **1078**) **1079**) **1080**) **1081**) **1082**) **1083**) **1084**) **1085**) **1086**) **1087**) **1088**) **1089**) **1090**) **1091**) **1092**) **1093**) **1094**) **1095**) **1096**) **1097**) **1098**) **1099**) **1100**) **1101**) **1102**) **1103**) **1104**) **1105**) **1106**) **1107**) **1108**) **1109**) **1110**) **1111**) **1112**) **1113**) **1114**) **1115**) **1116**) **1117**) **1118**) **1119**) **1120**) **1121**) **1122**) **1123**) **1124**) **1125**) **1126**) **1127**) **1128**) **1129**) **1130**) **1131**) **1132**) **1133**) **1134**) **1135**) **1136**) **1137**) **1138**) **1139**) **1140**) **1141**) **1142**) **1143**) **1144**) **1145**) **1146**) **1147**) **1148**) **1149**) **1150**) **1151**) **1152**) **1153**) **1154**) **1155**) **1156**) **1157**) **1158**) **1159**) **1160**) **1161**) **1162**) **1163**) **1164**) **1165**) **1166**) **1167**) **1168**) **1169**) **1170**) **1171**) **1172**) **1173**) **1174**) **1175**) **1176**) **1177**) **1178**) **1179**) **1180**) **1181**) **1182**) **1183**) **1184**) **1185**) **1186**) **1187**) **1188**) **1189**) **1190**) **1191**) **1192**) **1193**) **1194**) **1195**) **1196**) **1197**) **1198**) **1199**) **1200**) **1201**) **1202**) **1203**) **1204**) **1205**) **1206**) **1207**) **1208**) **1209**) **1210**) **1211**) **1212**) **1213**) **1214**) **1215**) **1216**) **1217**) **1218**) **1219**) **1220**) **1221**) **1222**) **1223**) **1224**) **1225**) **1226**) **1227**) **1228**) **1229**) **1230**) **1231**) **1232**) **1233**) **1234**) **1235**) **1236**) **1237**) **1238**) **1239**) **1240**) **1241**) **1242**) **1243**) **1244**) **1245**) **1246**) **1247**) **1248**) **1249**) **1250**) **1251**) **1252**) **1253**) **1254**) **1255**) **1256**) **1257**) **1258**) **1259**) **1260**) **1261**) **1262**) **1263**) **1264**) **1265**) **1266**) **1267**) **1268**) **1269**) **1270**) **1271**) **1272**) **1273**) **1274**) **1275**) **1276**) **1277**) **1278**) **1279**) **1280**) **1281**) **1282**) **1283**) **1284**) **1285**) **1286**) **1287**) **1288**) **1289**) **1290**) **1291**) **1292**) **1293**) **1294**) **1295**) **1296**) **1297**) **1298**) **1299**) **1300**)

TARISZNYA, TANISZRA, TANISZTRA: canistrum MA. sacculus, pera, perula PPB. [ranzen, tornister]. Tarisznya, iszak: nautica (Nom. 20). Haza iönon az hispan vgyan tanisztraul hoza vala a penszt az vranak (Helt: Mes. 451). Kögyesnek küldött valami szappant, kit az tanyésztrába mellél (Nád: Lev. 27). Ninclen é kenyér a tanisztrába (Tel: Evang. H.113). Az edgyetmás dolgoknak tartására el-rejtő helyee vanac: két fülű kosároc, szatyroc, tanisztrac avagy tarisznyac (Com: Jan. 109). Teste apró részeit tarisznyákban szedeté fel (Czepl: MM. 19). A substantivumok közzül sokak eredtek a deák nyolvból, minémvök imezek: répa a rapa, kémény a caninus, tanisztra a canistrum (CorpGramm. 307). Tarisznyát vött 30 d. (MonTME. I.369).

[Szólások]. A szerenese hálójával ember után halász, tarisznyát ráz előtted mint lovász (Thaly: Adal. L400).

[Közmondások]. Híjában rázzuk az ló előtt az üres tarisznyát, ha csak valami nincsen benne (Monlrók XXVII.241).

abrakos-tarisznya: corbula, corbis pabulatoria; füttersack, fütterkorb PPB. Az lég adata ő kegyelme alá egy lovat, kin egyéb semmi nem volt egy pisztolynál, egy hegyes törnél s egy nagy üres abrakos tarisznyánál (MonTME. VI.63). Abrakos tanisztrám egy szép fehér tzipó meg töltötte (Gvad: FNót. 3). Hernáztból iszákok, abrakos tanisztrák avagy üres zsákok (102).

bőr-tarisznya: [mantica; ledertasche]. Az német erre is, az merre szaladt, még bőrtarisznyáját is hánta (Beres: Lev. 196).

fa-tarisznya: [labrium; butte?] Nem tudom, mit konog az orra, mint egy fa tarisznya (Decsi: Adag. 151). Két kaskakóvem, egy fatarisznyám, egy somfabotom, semmin nincsen több (Thaly: VÉ. H.380).

kényér-tarisznya, kényeres-tarisznya: canistrum, panarium Nom.² 401. [brodsack]. A pásztornak jelői ezek: juh bőr, sip, kényeres tarisznya (Mad: Evang. 345).

szőr-tanisztra: [saccus ex pilis factus; haartornister]. Feyer pawa tol egy bokor, zer tanisztra, koet kys on tal (RMNy. H.85). Szőrtarisznyát vöttünk 22 d. (MonTME. II.22).

Tarisznyás: canistrus, canistrum gestans MA. [sack tragen].

TARJAG: pustula, nleus MA. [bläschen, pustel].

Tarjagos: pustulosus MA. maculis rubris pustulatus; voll blatteru PPB. Moekos az orczád avagy úndok varal tarjagos (Alv: Post. I.479). Az Anti Christus, az a nagy tarjagos sárkány, az ekklesiának szőlöttének szándékozik vala veszedelmére (GKAT: Titk. 358).

Tarjagosság: papula, pustula MA. hitzblätterlein PPB. Sömör, bíhirtsó, tarjagosság: papula PPB. Ha valamely emberce testénece bőrén láttatik tarjagosság vagy var: in cuius cute orbus fuerit diversus color sive pustula (MA: Bibl. I.99). Testének bőrén láttatik tarjagosság vagy valami szepld (Deliber I.22).

TARKA (tarecia f RMNy. H.302. KecskTört. II.30): variegatus, varius, versicolor, vermiculatus MA. bunt, vielfärbig, gescheekt PPB. Igen tarka: pervarius; tarka-gyik: colotos C. Tarka-kigyó: conchris MA. Szarica forma tarka harkály: *piscinus varius; tarka papiros, angyal-bőr: *eliarta versicolor PPB. Hagiók eg tulkot negiel fönt veros tarciat, ket tulkot, az zöke tarciat és az rötöt (RMNy. II.802). Eu ys valamý gortthiath körtém w knek, szinthe ollian tarka minti a miso; az aszoniom tegyn részt az tarka gerttában (H.6). Ki választom az szepld és a tarka iuhokat (Helt: Bibl. I.03). Oly tarka mint az szarza moy (Deesi: Adag. 262). Kinyo lagyma, olyan

mint az fok hagyma, de az feketenel tarkak (BeytheA: FivK. 48). Veres tarka, szörös hernyó (Com: Jan. 51). Mémellyec soc színűec, némellyek tarkác: discolora (61). A chrysopras zöld szabásu, de aranyas tarkaval meg pottegetet (ACsero: Enc. 253). Marton György marhája között volt egy bitang him tinó szöke taresa, megáruult arra az tinóra flor. 5 (KecskTört. II.30). Egy tarka ház ott megaláz vagy éltet nagy garral (Thaly: Adal. II.122). Erkölesek tarka, hol ilyen hol amolyan szinbe vagon (Fal: UE. 489).

Tarkabarka: 1) pervarius, variegatus, soriolatus MA. vielfärbig PPB. Almás, tarka-barka: scutulatus PPB. Egy zeep feyeer kölyköchke, kynec az latua, oya tarka barka volna, yeleteteek lemy ew meheeben (ÉrdyC. 501). Tarkabarka szoknya (Helt: Bibl. II.202). A gonoszok mint ana kevely és prédával élő solymok tarka-barkák öltözetekben (Pázm: Préd. 30). A páva az ő tarkabarka farkát el-terjeszti (Com: Jan. 38). Sok színű, sok modu, tarka-barka játék (Matkó: BCsák. 54). Tarka barka ruha illy szajha farára (Kisv: Adag. 123). Jobb a világos igazság mint a tarka-barka édes hízlekedés (SzD: MVir. 235). 2) chamelaeon ACsero: Enc. 101.

Tarkabarkaság: [varietas colorum; vielfärbigkeit]. Az pardocz ő tarkabarkasagat meg nem haghatta (DebrC. 379).

Tarkál: vermiculor MA. bunt malen PPB. Gesztenye veszőket tarkált s azokat hányta a váluba itatáskor (Mey: 3Jaj. 61). Joseph köntösét Hieronymus különb-külömb fele festécek meg-irt és tarkátnak mondgya (Tyuk: Józ. 27).

Tarkáló: vario colore pingens, variegator MA. buntfärbiger PPB

Tarkán: [variegando; bunt]. Borkó levét tölt reá, ugy fe-jériti meg, azután némely helyen szépen megsikárollya tarkán (Kecsk: ÖtvM. 302).

Tarkás: variegatus, versicolor MA. vielfärbig, bunt PPB. Babos, tarkás: maculosus PPB. A tarkás hiúz látással bír, imét mondatik: hiuzi szemmel látni (Com: Jan. 38). Tőpörödött ráncos bőre, ősszel tarkás minden szöre (Fal: Vers. 881).

Tarkáson: [varie; bunt]. Kovácskövekkel levén megszüntelve tarkáson, virágosan (Szal: Krón. 206).

Tarkaság: [varietas colorum; vielfärbigkeit]. El-változtatja-e a párdutz az ő tarkaságát (Misk: VKert. 75). A pillye maga tarkaságát nem tudja, a jelzemin maga szép szagát nem érzi (Fal: BE. 596).

Tarkáz: maculis interstingvo PPB. [variego; bunt machen]. Tarkázott: intertinctus; fejjérel tarkázott: *sparsus albo PPB. A sok czikornyás játékokkal tarkázttatik a pápista vallás (Matkó BCsák. 260). Bóles politicának menynyi regulát láttuk, in na pouként tarkázák formát (Orezy: Küll. 5).

föl-tarkáz: [exorno; ausschmücken]. Az öltárokat föl nem tarkázuc (Sam: Harm. Elöb. 6).

mög-tarkáz: [maculis interstingvo; bunt machen]. A pár dutz bőri fekete pottegetésekkel vagy apró hólódotskákka sürü vagon meg-tarkázva (Misk: VKert. 75). Jákóbról olvassuk hogy ő a megtarkázott veszőket az itató válukba rakta (215)

TARKÓ: [occipitum; hinterhaupt]. Tsákánnyal legygyen tek egy jót tarkójára (Gvad: RP. 219).

TÁRKONY: pyrethrum C. MA. tarco, dracon Beythe Nom. 8. draucenulus esculentus, draco hortensis; bertram PPB. Nem árt a borsos étec és a jó bor, melybe ásztottae tárkonygyökere, gyömbért (Cis. I.2). Borjúhús lemenüival, tárkonygyökérrel (Radv: Szak. 45. 82. 69. 97. 128). Limonát is főzz közzötte tárkonyt is, aztán az tik levét hidegítsd meg (Radv: Csül. II. 38b). Berbész hús tárkonyval (Monlrók XI.322). Sályát, tá

bort, ezetet, vizet a mennyi elég (TörtL: I.368). Küldj somó tárkont, mert itt nem kaphatunk csak egy főzést is (63). Tárkony igen jó az étkekben, miúd húst, halat véle (Lipp: PKert. II.111).

laj-tárkony: pulegium pyrethrum Com: Jan. 25. Orfűvek: fodor ménta, esombor avagy polaj tárkony (Com: 25).

d-tárkony: ptarmica MA. wilder bertram PPB. Jó, koszoruban való ezec: majorama, viola, vad tárkony (Jan. 24).

TARLÓ, TARRÓ (*talló* Monlrók XI.361. *tolló* Bod: 1) [ager; acker]. Aratasnak ydeyn azon tarron el (ÉrdyC. 546b) Ugy chelekeszik mint az mely játékos vaszt raggat egybe az kőles tarron es fűfza kardal erősstromlia (Zvon: Pázm! 228). Kiket a város szántó földlein lokon kellett meg szállítani (Bartha: Krón. 132). Haller: ha tallón volt is, megállott az hintóval és evett (Mon-XI.361). Boldog az eszes kalmár, ki pénzt tsak helyben vola nem idzad tarlón (Szentm: Kalm. 7). Szerencsen árpa les-tarlóban fognak vetni (RákGy: Lev. 235). **2)** [seges, sajt]. Mykeron el memee az tarron (cum transiret per hū tanoytrany zagattyak vala az bwza fejet (JordC. 537). **3)** *tarló* zanto földneec tarroya (TelC. 54). Előmenné mint a tarlón (BülesKönyv O). Sarlóját más tarlojára ne vesse (Rendt. 104). **4)** [stipula; strohalm, strol]. *Zup, tarló:* a PPB. A hajó allyát bé-vonnyák bőrrel, a bőr fölé zsúarlót teritenek (Mohn: JÉpül. 217). Tarlóját fogjuk látni KárCs. IV.505. Az aratóc a gabonát kévékben kötéc maradván a mezőben a tarló (Com: Jan. 74). **5)** *cordum mentum* MA. [das abgemälte]. Tarlót aratok: sicilio MA. on, kapán, sarlon, kaszály nyirt tarlón tanulz tsak átko- (Szentm: Kalm. 4). **6)** [caput; haupt?]. Szűli a szerencz alkalmatosság, mellynek a tarlóján van sima kopaszág (ErdyD: KJ. 388).

tarlóz: [sicilio; nachmähen]. Gabona feyeket széd Rephaim-ölgyébe, mint ha tarlozni valo maradna benne (Helt: Bibl. 1). Csak buza fejcskéket és szőlő szemecskéket keresgés tarlózok (Nógr: IdvK. Előb. 20). Tollózni (Bod: MATH).

TÁRNOK: tavericalis magister MA. [schatzmeister]. *Tárnozc:* tavericalis sedes MA. Ver: Verb. Szót. 30. Tárnokr (Gér: KárCs. IV.429).

TÁROGATÓ: 1) buccinator, tibicen MA. posauner PPB. [append?]. *Tárogató sip:* tibia MA. Szitockal, átockal tárogember (Decsi: Adag. 15). Az trombitásoc a tárogató sipokarsogásával a seréyűsre gerjesztenec (Com: Jan. 149). *Tárogona* billegető, tárogató sipokból áll (169). A tárogató örömmel fújják vala (ErdTörtAd. III.84). Hangos az tanitmint a réz dob s tárogató sip (SzD: MVir. 421).

tárogató: 1) [buccina; schalmei]. *Tárogatósit* s dobiait tette (Liszi: Mars 56). **2)** [buccinator; hornbläser]. Kilentz n hegedűs, jeles hárfás tíz, tárogatóis is négy (Szentm: 8).

TÁRS (*tarás* Mel: Sám. 6. *taris* VirgC. 22): **1)** socius, coms C. sodalis MA. [genosse, kamerad]. Az én társam, az én öm: meus *particeps PPB. Ferencnek sentseges társi na sentsegek voltann embery (EhrC. 1). Yly zewrnycw ra zent Ferenc es cw tarsy ky yewenek (54. 146). Ha oltoc volna mī ataiocnac napiban, nem voltoc volna ő e a prophetaocnac verecben (MünchC. 57b). Zent Ferenc nd ő társi a cellabol ky hertelenkedének (VirgC. 22). *Társre kelne* hozzaya ívűe az ő tarsi (63). Cristus ne bagy társnak (PeerC. 198). Kezde kerdezny az ev tarsitol (L. 1. 22). Intinek az tarsagnak, hođ iőnenek es segeite-

neiek őket (DöbrC. 356). Tarsayd leznek az angyalok (SándC. 1). Isten Ádámnak oldala teteméből tarset terfönte neki (DebrC. 148). Monda Gabriel archaugyal Joseph azzonywik tarssanak (ÉrdyC. 343). Keryűk te Kegielmedet, hogy ne fogyagyon töb tarsat melleye (RMNy. II.62). Tarsomwal ege- themben wallamyth kel hozaya zolny (LevT. I.15). Tars lézen ah bűnben (Ozor: Christ. 243). Erőssen disputala az ő tarsaiual (Helt: Bibl. I.64). Voltoc bárman tarsul egyben (Helt: Aritm. IIS). Az vr a Christus örökös tarásuű tezen, örök orszá- got ad minekűnk (Mel: Sám. 6). Nem társom, hanem áruló ellenségem voltál (Pázm: Préd. 19). Szent Lukác társa volt zent Pál fogságának (MA: Scult. 4). Rád bizandó dolgom, társ, ha jól végezed, nagy jó akaratot vézsen töllem kezec (GyöngyD: MV. 42). Minden ő iauait fel laka tarsaiual (Soós: Post. 81). Aliglan lépett maga házába, reá gyűloek feslett társai (Fal: NU. 291). **2)** [conjux; ehelülte]. Viseltem edes társomnak sebei sérelmét (GyöngyD: Char. 11). Holt társadat gyszold örök özegységben (Thaly: Adal. I.142).

[Közmondások]. Az kenelzeg minden bűnnek tarsi (VirgC. 97). Nincz oly erős, kinek végre társa nem válik (Doesi: Adag. 3). Ne iádzál szolgálóval, mert társul veszen (259). A nehézség néha nem inkább a korosságnak, mint a természetnek társa (László: Petr. 203).

ágyas-társ: [socius lecti; bettgenosse]. Azen uri személy, kit sok szív óbajtott, melly nem hozzá illő ágyas társra jutott (GyöngyD: KJ. 424).

asszony-társ: 1) [socia, amica; Freundin]. Jvdith az ő asszony társának koszorút tőn feiére (Kár: Bibl. I.499b). **2)** [conjux; gattin]. Mynd ketten chodalkoznak egymason, mykeron az vr fyw atyaat, anyyaat es azzon tarsat kerdenec, hol volna- nak (ErdyC. 514. Görös: Máty. 20).

ívő-asszonytárs: compotrix C. [zeichschwester].

tanuló-asszonytárs: condiscipula C. [schulfreundin].

asztalos-társ: convictor C. [tischgenosse].

céhés-társ: [compotator; zechbruder]. Az egyűtt veudé- geskedők, tzehes társak leg-több bort isznak, midőn rendben isznak (Com²: Jan. 152).

cimborás-társ: [sodalis; kamerad]. Chak az ыrgalmassnag zymboras tarssok az zegheen hallottaknak (ÉrdyC. 610). Midőn cimborás társaitól kísértetvén az ekklesiájban bé-menni akart volna, utjában az ágyékja meghasada (GKat: Titk. Előb. 13). Egyenlő légyen közetek a veszedelem és kár, hogy cimborás társad tanu ne lehessen ellened (Fal: UE. 484).

déák-társ: [condiscipulus; schulkamerad]. Mene nemely deak tarsahoz (DomC. 255).

duskás-társ: [compotator; zechbruder]. Amazt feledtében duskás társa meg találta hazudolni (Fal: NE. 7).

ebéllő-társ: compransor C. MA. [tischgenosse].

egymátkájú-társ: corivalis C. [rival].

egyűttfogó-társ: [epicures; hilfsgenosse]. Voltak tevéd is az dolgok kezdetin egyűtt-fogó társok (Thaly: Adal. I.117).

élet-társ: conjux SI [gattin]. Nags Albési Zolyomi Miklos uramnc szerelmes élete-társa Daroczi Soplia (Mgy: 3.Jaj. II.150).

évő-társ: convictor, conviva SI. [tischgenosse]. Ha vagyon mit főznőd, enő társod lézsen (Kár: Bibl. I.657b).

fele-társ: [collega; amtsgenosse]. Lelke ő rayta nyugot meg, ötet meg kente feletársainac felette (Vallást. Qijij). Péter is egy volt az tizenkettő közzül, az többihez hasonlő, azoknac fele társoc és nem uroc (MA: Tan. 1148).

fogoly-társ: [socius captivitatis; mitgefänger]. Az ő fogoli társától meg fedetek (VirgC. 100).

frígyes-társ: [foederatus; bundesgenosse]. Az románc mince utanna az uezsedelmet el tauoztatiae uolna, az ő fríges társoknak uezsnee uala segitseget (Decsi: Sall. 5). Az ő frígyes társai páisul és gyámohl loménce mellett (CsúziCseh: Edom. 84).

gyümölcs-társ: [ejusdem arboris pomum; desselben baumes frucht]. Nem csak fajtától, de véle egy fán termelt gyümölcs-társától sem szokott igen messzre esni egyik gyümölcs a másiktól (Tarn: Szens. 91).

azonhadbeli-társ: communiolaris C. [fahnenbruder].

háló-társ: 1) [conjux; gattin]. János pap négy feleséget veszen ő magának, azért csak egyic hálótársu (Valk: Kár. 48). Egy levita pap mégyen Bethlehembe, hogy az ő háló társát az atyától haza hozná (MA: Bild. I.235). **2)** concubina, pellex MA. beischläferin, kebsweib PPB. Calixtus papa is tiltta az barátoknak háló társok tartását (Zvon: PázmP. 117). Kinek felesége ninesen, tarthat háló társat (Czezl: MM. 55).

hazas-társ: 1) [maritus; gatte]. Cleofas zeut Anna azonnac hazas társa es ő neg atyafiaknac ősy (TelC. **2)** uxor C. conjux MA. [gattin]. Eljegyzetett hazas-társ: ³paeta conjux PPB. Otto chazaar adaa neky hwgat hazas társszal (ÉrdyC. 295b. 353). Czyre Őrsobeth az nehay Sarnaszgy Andrasnak hazas társa (RMNy. II.63b). Atyjok fiát veszi hazas társnak (RMK. III.255). Mikos Mihály unak kedves házastársu Bethlen Drusiánna (TörtT. 1.353).

kettős-házastársu: bigamus Com: Jan. 137. [zweifach verheiratet]. A parázna és a kettős házastársuac lenyakasztjae (Com: Jan. 137).

méhagyott-házastárs: [vidua; wittwe]. Én Feledj Margit az néhaj Serkej Lorantj Christofnak meg hag'ot hazas társa (Radv: Csul. III.107b).

házastársbeli: [affinis; geschwägert]. Nyári Kristina gróf Esterházy Miklósnak kedues házastárs-béli atyafia (TikRösz. 18).

hités-társ, hitvés-társ: [conjux; gattin]. Charleliát nékem engedjétek, hitves-társom lésezen, elhídjétek (GyöngyD: Char. 40). Feltovék Czezlédit mint holtat a kocsiira, jó hités társa is felüle ő véle (Thaly: Adal. I.23).

ivó-társ: [comibo, compotator symposiastes C. [zechbruder]. Az edgyütt ivó avagy ivó társac vigabban meréte a bort (Com: Jan. 182).

játékos-társ: [aequalis; altersgenosse]. Málón Cyrus játékos társaitól királyiá tétetnék, pompássem trolta magát király módra viselni (MA: SB. 170).

játszó-társ: [collisor C. MA. spielgesell, mitspieler PPB.

jegyős-társ: [sponsa; verlobte]. Atya, amya syratnya eodes zylóteot, zerehmos jegyes társu zyweenek zerehmet (ÉrdyC. 512).

kalandos-társ: [consors, collega, contutor MA mitgenosse, mitgesell PPB. Sevotus az ő kalandos társuival egygyütt erre azt mondja, hogy a Christus tulajdon saját báauk ezért mondatik az istemnek, mert egyedül ő tőle teremtett (GKat: Váls. 168. Acta Mis. I.161. BathyLeges ecel. I.111. Kr.).

kamorás-társ: [contubernalis; kamerad]. Az egy kamorás társakat az edgyesség illeti (Com: Jan. 202).

kényeres-társ: [contubernalis, consors; kamerad, mitgenosse]. Kényeres társuik, alacsony barátink, sőt szolga-társu

ink, a kik nekünk szolgálnak (Pázm: Préd. 269). Judástól, ki mindennapi kenyeres-társu vala, árultaték-el (GKat: Váls. II. 1182). A ki kenyeres társát lopja meg, meghaljon érte (Mon-Olm. XIV.268). Egy néhány leveleit vettem a fejedlemnek, a mellyekkel megvigasztaltam kenyeres társuimat (Mikes: TölL. 334).

kezes-társ: [compraes MA. mitbürgo PPB.

lakó-társ: [contubernalis C. [kamerad]

együtt-lakótárs: ∞ Az edgyütt lakó társakat az edgyesség illeti (Com: Jan. 202).

lakozó-társ: [conviva C. [tischgenosse]

léány-társ: [amica; freundin]. Léan társuival el ki koszult vala (Ist: Volt. 6). Nálánál rutabb léány társuival szokott sétálni (Fal: UE. 443).

szolgáló-léánytárs: [conserva C. [mitsklavin].

munkálkodó-társ: [cooperator C. [mitarbeiter]

munkás-társ: [cooperator, collaborans MA. mitarbeiter PPB. Völtec alsóbb rendű evangelistá-is, kik az apostoloknak úti és munkás társai voltak (Megy: Dial. 3).

osztályos-társ: [consors; mitgenosse]. Tudja jól ez haza, s bizonyoságot tehet, az minémő szomszéd s osztályos társ lehet (Thaly: Adal. I.161b).

ökölő-társ: [concertator; wettkämpfer]. Lajos király kérdi, vajjon kieseli volna, nagy felszóval öklelő társot kér vala (RMK. IV.251).

örökös-társ: [cohaeres C. MA. miterbe PPB. Ők már isten fiaí és a Christusnak örökös társai (Matkó: HRom. 106).

pajtárs (*pajtárs* contubernarius PPB. SzD; MVir. 205. *pajk-társ* MA. PPB): contubernalis, sodalis, socius MA. mitgeselle PPB. Pajtárs, bajtárs: contubernarius PPB. Varga Daniél Ferentz is prophetált vala nagy soc sídoknac, azonba mind wrat mind paj társait el vezte miatta (Bora: Préd. 280). Nasfaukat, bonozokunkat lator szolgánc, pajtársuac fülánc el-fozhattyae (547). El megyee az en pajtársuimhoz (Szeg: Theoph. 26). Honnan való légyen a te pajtársod, gyalázatúl magadnac ne tarsad (Com: Jan. 206). Ortázza régi pajtársu, hogy oly férgecs okokért kellett meg-vetni az Izraelnek tiszta forrású (Czezl: Bdog. Címl. Az ifiak, mivel az ő paj társokrol gondolkodnak leztőbbet, gyakorlat azokrol is lattanak meg nyomtatni (ACsere: Enc. 166). A P'fvényen épített ház romlását két esztendőc alatt rágódék Sándor paj-társuival edgyütt (Matkó: BCsák. Előb. 2). Azt akarnád, hogy Posuházi pajtársoddal edgyütt így kúkolgatlád (Hlyef: BC'Tomp. 3). Hallad-e r'fű Bellarmius pajtársodat (Pós: Vetők. 61). Maga lévén gyilkossu magának a gobema (közben nem lett örökös pajk-társu (Csúzi: Tromb. 162). Domihám pajtársom battól sem itózik, Márty-Zagatár sem sokat szabódózik (Könyi: HRom. 108). Az élet tzmorító baj-társu és osztályos rokonyu a halál (SzD: MVir. 205). [Vé. PAJTÁRS].

pajtársaság (*pajk-társaság* Csúzi: Tromb. 65. *pajtárs* Lép: PTük. I.111): contubernium MA. stubengesellschaft PPB. Az hűtőlenek az hűtőlenekkel egy pajtárságban lésenek es eggyütt élmek (Lép: PTük. I.111). Ha kiket az pajtársaságuk es gyermekelnek szereteti tartoztatna, hadnak el (Forró: Curt. 246). No legy oruossakkal egy pajtársaságban. 1621 (KNagyss. F. Némellyek, a kik visszálkodó garázdával koezodnak vagy új pajk-társuságot iván a billikomok és títvas szorlegok bor-zómében szenvednek hajó-törést (Csúzi: Tromb. 65).

pajtársi: [familiaris; freundschaftlich]. Malach doctornak Malach barátuival való pajtársi szo beszede (Czezl: MM. Címl. Pajtársi beszélgetesemfűl boesámatot kérek (198).

pályázó-társ: [amulus; wetteiferer]. A ki azoknak költsédságára, talál, ha akarja, pályázó társára (GyöngyD: 507).

papi-társ: symmyster MA. [priesterbruder].

parazna-társ: [concubina; beischläferin]. Az mely iambor alasztat az nem iambor parazna tarstul, uehet más feletr (Tel: Evang. L252). Hogy minden parazna az ű parazna annak tagiána legien, irassd meg bizonyitia (DecsiG: Préd.

partolkozó-társ: [partis studiosus; parteigenosse]. Kegyetlen-arcot gyakorlottanak egymás ellen, seukinek nem kodnek sem ő magok sem az ő partolkozó társok (Tel: Uj. II.617).

perés-társ: [adversarius; goguer]. Aquinas Thómas ez do- nem elegendő tanu, mert ez dologbau pörös tarsunk, nem lehet bizonsag (Zvon: Pázm! 239). Hiszem ű is peres un (Czegl: MM. 182).

polgár-társ: [civis, socius; mitbürger, genosse]. Az angelok igazsagos zóletest meg hírdetnek az ev menyey polgar tarak (CornC. 77). Vala meely embernek adossaga leend, anathnak eztenyben ew palogar tarstawl nynczen hatalma h keerny (JordC. 231). Vattok az menyey zenteknek es palogar tarssay. (ÉrdyC. 226). Myt feltek, ky ty ty polgar tytokat lattytok lelek zerent az azzonyallatokon (ÉrsC. Isten előtt es az ő polgartarsi előtt iozagason, diceretős u lakozanae (TelC. 38). Zolgaltonas igazot Keg. hog Kis helye ty polgar tarsatok zabidon kereshesse, mert az es fia nekiek (RMNy. II.91) Ertywk panazzat az ty Keg. ar tarsanae (III.35). A városban atyám vala nevezetes, ar társai közt híres s tekintetes (GyöngyD: Char. 18).

részös-társ: partiarins C. [teilnehmer]. Részös társai lész az ő örömlőknak (Megy: Bayle. 131).

segítő-társ: boethus C. [socius; mitbelfer, gefährte]. Czac punctni segítő tarsa sinez emberec között (Boru: Préd. 74). aszonymben a férfiak hozza hasonló es segítő tarsa : Evang. L254). Nem io az embernek egyedül lenni, teremk ű neki segítő tarsot (Fél: Tan. 461b). Ena asszont abból mítőtte vala es segítő társul neki atta vala (Vajd: Jas. 6). or Adriáns tsászár segítőtársu akara választani a tsászár- ban, látá, hogy Arrius Antoninus vén ipát kezével támogatva ta a tanátsba (Pázm: Préd. 213). Neha a császároo segítő okat magoknac választani szoktanae volt (Com: Jan. 139). ala mesterec es azoknac segítő társai: Indimagistri, eorum- adjutores (154). Egyedül nyomta a sajtot es senki ő neki an segítő társa nem volt (Tyuk: Józ. 471).

zolga-társ: conservus, adminiter C. [mitsklave, dienst- osse]. Nywgodnanak megh egy kewes ydeygh. myglen be telneek ew zolga tarssynak zamok (JordC. 896). Ő zolga at meg foytia uala (DebrC. 406). A pápa nem úgy tartya t jobbágyt vagy szolgálait, hanem mint atyafiát, zolga-tár (Pázm: LuthV. 337). Ha néked adoss az te zolga tarsod : Scut. 977). Nem kellett volna-e könyörűlhőd zolga-tár- on (Mad: Evang. 454).

zolgaló-társ: [adptrix; helferin]. Minden zolgalatban alo tarsok vala (MargL. 22).

tanács-társ: conscius C. [mitwesser]. Az elő-számlált vét- et tanács társai ellen cselekdőlte (MonTME. L77).

tanító-társ: hypodidascaus C. [unterlehrer].

tanuló-társ: condiscipulus C. consors *studii, progymnasta Bl. [mitschüler]. Illik tenéked tannló társaidat versennyel etned (Com: Jan. 156). Az olyan tanuló társoktól, barátok-

tól meg-oltalmazd magadat, a kik kegyetlenek (Misk: VKört. 453).

tiszti-társ, tisztbeli-társ, tisztelotbeli-társ: collega C. MAI. [amtsgenosse]. Minden tisztbeli társok meghasonlanak, egymástól elválnak (MA: SB. 123). Az urnae tanítványi, az ő szerelmes atyafiái és tisztbeli társai, az kik szemekkel látták, hírdetie meg ő nekiek és meg sem ad helyt az ő beszédeknee (MA: Scult. 521). Egyedül bírni minden tiszti társ nélkül (Uzoni: Div. 192).

tisztviselő-társ: ∞ A tsászároo tisztviselő-társakat ma- goknac választani szoktak (Com: Jan 115).

titok-társ: conscius C.

tolvaj-társ: [administer furti; diebsgesell]. A nép meg- réműlvén maga tolvaj társaival a föld népét felveri (RákF: Lev. 246).

tréfás-társ: congerro C. [possegefélherte].

üti-társ: comes C. MA. [reisegefährte]. Zent Jakab vti tar- sul yellenen kn (TelC. 88). Az ő kasziánae ömagat vti tarsul ada (94). Gajus és Aristarchus az Pálnac útítársai valánae (MA: Bibl. IV.126). Cleophas megtekinti az ő útítársát, ez megjut (Cleophas) (MA: Scult. 512). Kenyér földreleésből megismerie őtet, hogy nem valami köz utitárs legyen, hanem önnön maga az Jesus Christus (Zvon: Post. I.680). Az ősvény okaért az utat el ne hagyja, hanem ha tudós útvezetője és üti-tarsa léssen (Com: Jan. 92). Az eszteleneknek bü járások, szerentsétlenség útítársok (Fal: UE 381).

vendég-társ: [hospes; gastfreund]. Te inkább akarsz Luter- nek, mint Lucipernek vendég-társa lenni (Tasi: Feukt. 113).

vetélkedő-társ: amulus PPBl. [nebenbuhler].

vitéz-társ, vitézljő-társ: commiles, commilito C. [kriegs- genosse]. Vitez tarsaiak: commilitones NémGl. 142.

vonó-társ: [coadjutor; mitgehülfe]. Mást akarsz-e keresni, a ki által istenhez juthass, vonó-társot fogsz-e Christus mellé (Pázm: Kal. 796).

Társal, társol: [conjungo; verbinden]. Ha tsak magán a kereszt illy nagy fájdalomat szerez, mennyivel öregbült sanyarúsága, mikor Kristusban sok egyéb hallatlan kínzásokkal tár- sultatott (Pázm: Préd. 531). Az angyalok és boldogok seregében társolatunk (Mad: BHal. 230).

Társalít: [conjungo; verbinden]. A kereszt sanyarúsága sok egyéb hallatlan kínzásokkal társalított (SzD: MEir. 285)

Társalkod-ik: [consocior, conversor; verkehren, umgang haben]. Valakivel nem akami társalkodni: se ab aliquo *re- movere; meg-tiltotta, hogy velle ne társalkodjál: prohibuit illum a tua *congressione PPBl. Ime ez vdtől foguan annéppel tar- salkodol (BécsiC. 21). Illyk eelnyen nemes zeretőkkel egye- tembe társalkadni (ÉrdyC. 384). Mennyből lelkek alá hoztuak, angyalokkal nagy szépen társalkodnak (RMK. VI.40). Az ravasz velentesek vele társalkodván igen gyakorta meg ezaltie őtet (Helt: Krón. 45). Társalkodni fognac az örögdékel (Boru: Préd. 413). Az alnok patiaros emberrel ne társalkodgyal (Sal- Mark. A7). Az úrfiak lovászokkal s kóborló katonátskákkal társalkodnak (Zrinyi II.179).

[Szólások]. *Vkhez társalkodik:* Az en zerethóm társalkodyek en hozyam (WinklC. 360). Meg az assur is hozzaioc tarsal- kodot es lóttec segetsigel a Lot fiainae (Szék: Zsolt. 85). Kes- rztynné lón és ahoz társalkodék, a kit szent György fel- támaszta (Illy: SzÉlet. III.58). Magyarországi és ahoz társalkodott országok követi panaszolkodának Vácz dolgáért (ErdTörtAd. 1230). Gondolád, hog ilen keserőseges zomoro a n a hoz örö-

most társalkodnak (VitkC. 80). Az evrevert hyrdetev an gelhoz társalkodának nagy sok angelok (CornC. 77). Nemykepen ur istennek angyalához társalkodyk (ÉrsC. 253b). Ez esztendő vralkodo chillagokkhoz társalkodie. 1579 (KNagysz. E2) Gyermek el-felnevelődék, apró gyermekekhez gyermek társalkodék (RMK. II.305). Valaki az kevelhöz társalkodie, ő es kevelsege őtözzik (DebrC. 264). Társalkodek zent Damancos atyank ez tolosay pispkekhez (DomC. 11). *Vkinck* ∞: Valanak, kyk az yo angyalokknak tarssalkodnanak orzagolwan (ÉrdyC. 46b). *Vkivel vmben* ∞: A hittelenekkel egy igaban ne társalkodgyatoc (Helt: UT. z2). *Vmivel* ∞: Mutogatod, a vocalisok miképen társalkodnak a consonánusokkal (CorpGramm. 590).

[be-társalkodik]

betársalkodás: [communicatio ministerii; dienstgemeinschaft]. Nagy kéreméssel kérném minket, hogy az ő jó keduekből adott áruédékát és betársalkodását, mely a szenteknek gyűtőit, fel venne (Helt: UT. z5).

egybe-társalkodik: [societatem coeio; sich verbünden]. Az alamusoc egybe társalkodván az gottusockal által száguldottac egész Tráciát (Helt: Krón. 9). Az europabeli scithiác egybe társalkodván az gottusockal (9b). Inte őtet, hogy semmiképpen egybe ne társalkodnék a rómaieckal (15). Egy őker, egy ketske és egy inli egybe társalkodának egy oroszálannal (Helt: Mes. 21). Ne társalkodgyanac egybe a nagy dúzsockal és dőillyősseckel (202). Meglásd, kiuel egybetársalkodol (413). Egybe-társalkodván tavul-valo tartományokra menének (Illy: SzÉlet II.119).

egyben(való)társalkodás: [concubitus; beischlaf]. Ezkor gonosz az ortossolás, aer uágás, egyben valo társalkodás és házasság (Cis. L4).

[egygyűvé-társalkodik]

egygyűvé(való)társalkodás: [communio; gemeinschaft]. Kereket kötni meg egetésre nem egyéb, hanem az őrk tűzre adattaknak egygyűvé valo társalkodása az kinszenvedésben (Lép: PÜtk. I.81).

mög-társalkodik: [consocior; sich gesellen]. Felemáshoz meg ne társalkodgyéc senki (Helt: Mes. 21).

Társalkodás: 1) associatio MA. [commercium, conversatio; verkehr, umgang]. Az my társalkodaswnk legyen atyaval es lőv ifyával (JordC. 863). Intlikek thyetekth, hogy őrwengyetek az zentli angyaloknak tharsalkodasokrol (ÉrsC. 192). Remete Pált és Antall az emberi társalkodás-kivül-valo életben követék a régi sz. atyák (Pázm: LuthV. 17). Miczoda társalkodásne vagon nékfinc te völed (MA: Bibl. IV.10). Nem tudgya vala, hogy szarvas volna az orcazia az ur beszéde társalkodásból (Kopcs: Elm. A2). Ludolfus a samaritanusokkal derék levélbéli társalkodást indított (DEmb. GE. Előb. 12). A tudós társalkodásról: de conversatione orudita (Com: Jan. 206). Nem lévén semmi társalkodásunk a törökökkel, a töröknekkel pedig még annál kevesebb (Mik: Törl. 9). A társalkodás belénk avattya azoknak esztét, erköltsét, indulatit, a kik közt forgunk (Pal: UE. II.15). Nagy ellensége a jumbor életnek az egybe-valo társalkodás (Pal: SzE. 531). Ördöggel timborított társalkodás (SzD: MvIr. 476). 2) [societas; gesellschaft]. Ila azon vylagosagban yarwnk, kyben ew lakozyk, haat egy társalkodasban loezwnk (ÉrdyC. 460b). Nem volt az embernek semmi bátor-sága az angyalok társalkodásában (Pázm: Préd. 576).

Társalkodhatatlan: insociabilis C. MA. ungesellig PPB.

Társalkodó: socialis C. sociabilis MA. gesellig PPB. Társaságra való, társalkodó: sociabilis C. Aszszony-emberes, aszszonyokkal társalkodó: mulierarius PPB. Néha latrokkal tár-

salkodónak, dobzódnak, bor-izásznak nevezték (Pázm: Préd. 52).

Társalkodtat: socio C. MA. Zusammengesellen PPB. Ez az memmey yozag, ky Cristust keresztan társalkodtat: quae Christo se in cruce associat (EhrC. 133). Isten bizoni zereteted társalkodtasson a te áruadhoz (VitkC. 105). Szent lelkenel társalkodtatya (Born: Préd. 204). Az ur az auyaszentegyházat magához társalkodtatni jött (Illy: Préd. II.426).

egybe-társalkodtat: [associatio, consocio; vereinigen, verbinden]. Myre akarua ezt ezenkeppen zerzeny az ur isten, hogy a teb zent apostolok között chak ez keth yeles fiew apostolokat egyben akarua tarssalkodtatny (ÉrdyC. 377b).

Társoltat: [socio, conjungo; vereinigen, verbinden]. Az aszszonyt a férilhoz kellyen társoltatni (Bal: CsIsk. 272).

öszve-társoltat: ∞ Öszve-társoltatom, öszve-barátkoztatom: socio PPB.

Társaság (tarsag MünchC. 112. tarsagh JordC. 781. ÉrdyC. 516. társág Helt: Mes. 419): 1) socialitas, conjunctio, conversatio, consortio, consortium C. [gemeinschaft, verkehr, umgang]. Feluala, hogy ew gycezseseges tarsasagat ne veztene el (EhrC. 44). Angyaloknak tarsasagat nem atyotam (VirgC. 3). Tarsasagotli tartotam gonozokal (11). Vygasag lezdu a meufeni lazaba az uayassagos tarsasagbalol (NagyszC. 212). Erdemlyevnk az ev tarsasagokra jutnya (CornC. 70). A régi barátságot és társágot meg ne vessé (Helt: Mes. 419). Holtig valo elnalasathatatlan társaság az lazassag (Agend. 59). Az istennek társasága vala az én hajlékomban (Kár: Bibl. L528). Senkivel külső társaságot nem tartott az isteni tiszteletben (Pázm: Kal. 513). Ila a szent léleknek valami társasága vagon bennetek (TKis: Pan. 70). Michoda tarsasaga lehet isten templomac az balnanyokkal (Mon: Képt. 89). Kik azzal a kurvával tisztességtelen társaságot tartandok valának (Illy: Préd. II.453). 2) societas, sodalitas C. MA. gesellschaft PPB. Diszére lenni a társaságnak: *lucem afferre reipublicae PPB. *Föl-iratja magát vinelly társaságnak: nomen dat PPB. Atyamfya, ha akarz my tarsasagonkbelny lenned (EhrC. 98). Az ty tarsasagotknak kőzben ne nemny (VirgC. 140). Imagad őtet, hogy az zenteknek tarsasagiban meg coronazandot (VitkC. 21). Tarsasagokat tón, mikent iohokban (DöbrC. 191). Azok az tarsasagban ualok imelyenők (SándC. 1). Meltozasag zent tarsasagokban zamlatathwan (ÉrdyC. 516). Istenneknek tarsasagokban ragattatol (542b). Hyweydnok nyayassagos tarsasagokban zalmaltaswnk (ThewrC. 199). Az mi tarsasagunkra melto (TihC. 189). Az poklosságból meg tisztült embernek az emberi társaságra való bę fogadása (Kár: Bibl. I.100). Az tarsasag, mikor ember közre boezattia penzet az nieressegre es az vesztesegre, nem vsura (Fél: Tan. 376). Az szeretet a keresztieni életnek regulia az külső tarsasagban (296). Calviánus, ariánus és egyéb akar-minémű szóval nevezett társaságnak gyöleközeti Christus ecclesiája nem lehet (Pázm: Kal. 586). Fő-urak közt, szines társaságban, nagy asztalok fölött vagy békét a kérdésnek (Pal: NE. 13). Ne légy füveggyengeséggel a társaságban (Pal: UE. 454). 3) [socius, socii; der geführte, die geführten]. Bodog Ferencz ewruendezk uala, hogy vr ystem ada neky tarsasagot (EhrC. 81). Scent Dienes tarsasag (MünchC. 10). Meñ ki innen atte tarsasagy lhoz (NagyszC. 367). Jeleu volna nemely vendegsegen eo tarsasagyaual (DomC. 206). Ihust latyae vala utalatos helyen tarsasag neköl (DebrC. 338). Gonozokknak mynd ew erdegi tarsasasaghy (ÉrdyC. 28b). Társaságul adgyae magokat associant se (Com: Jan. 217). 4) [comitatus; begleitung]. Ó zféli alaituan őneki a tarsag között (in comitatu) voltat (MünchC. 112). Zent Margit azzon az ev zfélynek tarsasagyaual es sorokknak tarsasagyaual hozattatek az elstromban (MargL. 3). Aleitvan őtet az tarsasagban lenni iövenek eg napi vtat (DöbrC.

Mykoron semyt nem lathneek az vlagossagnak fenes-
etől, kezemmel fogliwa vyteteem be az tarssaghtwl Damas-
a (JordC. 781). Menden napou ezer azofoknac tarsasaga-
l vadal (VitkC. 17).

le-társaság: Egy országnac nem lehet két fejedelme és
irodalmi hatalmasság nem szenvedhet feletársaságot (MA :
1150).

adbeli-társaság: commilitium C. [kampfgenosenschaft].

on-hadbelitársaság: commanipulatio C.

nyeres-társaság: contubernium MA. stubengesellschaft
Keuyeres társaság, kötelek-barátság: contubernii *neces-
o PPBL.

öz-társaság: [frequentia, celebritas; gesellschaft]. Mikor
kozni akarunc, az emberi köztársaságbul félre mennyfúnc
: Post. II.322). Senki sem szokott a tsintalan erköltstül
ni nyomos okok nélkül, o lézzen nyilván oka, miért hogy
in meg annyin híreknek s neveknek kissebségével térje-
viszsa a köz-társaságbul (Fal: NE. 12). Ezen lecke a köz-
ságbau és öszveelegyedett beszélgetésekben minduntalau
ed előtt forogjon (Fal: UE. 390).

özönös-társaság: communitas C.

olgár-társaság: [civitas; bürgerschaft]. A meunyei pol-
rsaságban helyezetott (MA: Scult. 603).

i-társaság: [comitatus; reisegesellschaft]. Marada Jesus
slemben es meg nem toda az Joseph es az ő annia; vel-
pedig, hog ő az vti tarsasagban volna, iöuenek eg napi
Fél: Bibl. 89).

lági-társaság: [societas hominum; menschliche gesell-
t]. Alig nyilik a nagy elő-menetelre út abban a világitár-
nak rendiben, a melybeu leg nagyobb dolog az, hogy a
ég le-nyomottassék (Pataki: Rég. 12).

rsaságos: socialis, sociabilis MA. gesellig PPB. Az vris-
tal huatalosok vattok a Jesus Christusnak tarsasagos
en (Komj: SzPál. 125).

rsaságosan: socialiter C. [gemeinschaftlich]. Társágosan
gát ne vonnyunc (Zvon: Post. I.364). Isten kegyesen így
sle, hogy társaságosan éljen az ember (Fal: BE. 582).

rsasít: [associo; vereinigen]. Az embery tarsosaghuak
tyat meg vltavan az evrek kyrahak tartosságaban tar-
tateek (CornC. 420).

zve-társasít: ∞ Könnyen öszve-társasíttya magát a fia-
end (SzD: MVir. 52).

rsít: [socio; vereinigen]. En ys yleik the weled az földre
rsyttom enmagamath the weled (ÉrsC. 36b).

zzá-társít: [associo; zugeellen]. Gondolyad, mely őrd-
ő hozya tarsyttanad magadath zomorw es bws anyához
l. 45b). Ő is magát hozzá társétja (Kónyi: HRom. 112).

TARSOLY, TASSOLY (torsoly Szeg: Aqu. 47): pera,
ella Pesti: Nom. I.39. fiscus ascopera C. marsupium,
MA. bulga, perula, vidulus; lederner sack, tasche PPB.
oly, 'zak, táska, iszak: sarciperium; erszény, tarsoly,
: pasceolus; táskátka, tarsoly: perula; ő, madzag, tar-
zona PPBL. Né akariatoc birnotoc tassolt viban, se
köntösöket (MünchC. 31. 81). Mikoron kőfidelek titeket
nal kil: quando misi vos sine fera (DöbrC. 456).

Bánkodik, hogy keves pinz vs táslyába (314). Egy pénze
cs fíres tarsolyában (Hesz: Toldi. 3). Gyakrau fű körmébe,
nincs pinz tassolyába (RMK. III.104). Oh te sátán, minden
szság ura, álnokságnak, nyavalyának tassolya (RMK. IV.

62). Egy pénzt sem lach é a tassolba (Tel: Evang. II.113).
Minden tassolyban levő mertekők az urnak alkotmányi (Szár :
Cath. O2). Iszák avagy általvető, tűsző, tarsoly avagy erszény
(Com: Jan. 93). Tarsoly emelgetés nélkül (Czegl: MM. 108).
Viola szín, varrott bársony tarsoly (Radv: Csal. III.354b). A
kiek itt mi kell, ne agjon bújában, tsak pénze lehessen bővön
tarsolyában (GyöngyD: Char. 3). Tévelygünk sokáig a nagy
pusztaságban, elfogy a kenyerünk ürült tarsolyunkban
(GyöngyD: KJ. 414). Két-száz ezer foréutokat hányának az ő
katonái tarsolyokra és iszakokra (Szeg: Aqu. 47). Van még egy
tarsolyom, de az is csak végső (Thaly: Adal. I.235). Az kuruc-
világ után vékony, hosszú kardokat viseltek tarsoly nélkül. 1759
(Hlázák I.295).

[Közmondások]. Nem csak ezüst fálból, de még a tarsojából
szednek vajas pogátsát (Kisv: Adag. 393).

asszonyembër-tarsolya: [secundae; nachgeburt?]. Ke-
selő fű, mint egy asszony ember tarsolya, olyan a virága
(Mel: Herb. 65).

pap-tassoly: bursa pastoris; taschelkraut Mel: Herb. 145.
Pap tassoly, béka leuceze két fele (Mel: Herb. 145).

pásztor-tarsoly: ∞ (Mel: Herb. 145).

szablya-tarsoly: [säbeltasche]. A szablya tassolybol ki
voua az frigy leuelet (Helt: Krón. 94). Az kard szájához volt
függve kötve az nagy szablyatarsoly (Monlók XI.371).

szablyatarsolyos: [mit säbeltasche versehen]. Egy ezüs-
tös aranyos kard, négy boglár vagon az farkvasával öszve,
szablya tarsolyos (Radv: Csal. II.119).

[Tarsolyos]

Tarsolyosan: [sacco ornate; mit einer tasche versehen].
Az urfiak lödingoson, tarsolyoson felültenek lovokra (Monlók
XI.347).

TART: 1) teneo, attineo C. halten PPB. Az ketteyet fe-
iefelwl emeluen tartya vala (VirgC. 33). Imez frater en labay-
mat tartya (60). Az zizek mondak: Te micoron fyat tarch
fledben, mikeppen itelőd magadath meltonac lenni mŷ tarsasa-
gonkra (NagyszC. 367). Meud két kezedel tarčad a polart,
mikor izol (VitkC. 49) Memec vala az zent azoinaloc ket-
felől tartuani azofoim Mariat (85). Tarthwan palma agakat ew
kezőkben keyayttyaak vala nagy zowal (ÉrdyC. 599b). Isten
az kerálouak szívoiket ő markában tartja (RMK. II.21). Ken-
nyen ruhamohara ez kenyetben es tarchya (az ő fájós fogán)
(Frank: HasznK. 15). Ha egy magas torounak tetejéről egy
kötelen ki eresztene valaki engemet és ugy tartana csüggőben
(Pázm: Kal. 31). Czuda dolog, hogy nemelleyeket igen szorgal-
mazunc es vgyan foggal tartunc (Zvon: Osiand. 109). Nagy
iaygatva esedezneiek annak, ki őtet az czerna szilon tartana
tarnáia (Lép: PTük. I.320). Az eke szarvát tartya (Com: Jan. 73).
Vellácska, melyet nyelénél fogva tartis (110). Csak ugy tartya
a vasat niut a pelyvát (Czegl: MM. 219). **2)** sustineo C. MA.
[fulcio; aufrecht erhalten, stützen]. Satoroc, kie marmor ozlo-
pockal tartattatnac uala (BécsiC. 48). Vraun, the tartaz ees erezy
mynketh erkeke (KeszthC. 19). Ha szünetlen nem tartuma isten,
mindgyárt semmivé lennének (Pázm: Préd. 66). **3)** [protendo,
praebeo; binhalten]. Ha ky arczwl ytendy yob arczadat, tarcz
hűneky a masodykat es (JordC. 368). Zent Damancosnak teyit
tarta meg chokolny az eo fyaynak (DomC. 156). Tarczad az
korsót a czatorna alá (Cs. E4). A görög Sándor egy fiulét a
fel s más fiulét az alpörnsnek tartotta (Fal: UE. 481). **4)** [con-
tineo, complector; enthalten, in sich fassen]. E fele regestom-
tétel Syria országnak tisztartatójától kezdeték, kibent tartatik a
Zsidóország is (DebrC. 50). Hath kez vydek tarthwan myn-
denyk keth wagy harmas meerteeket: lapideae hydrae ca-
pientes singulae metretas biuas vel ternas (ÉrdyC. 124b). Ky-

nek (városnak) kereskeeghe neegy napy yaro feldeit tarti (169). P'alechka nefio lakoch wallotta wolt, az mint egy leuel tartya (RMNy. II.14). Az vazon huzonyolocz synglet tarti (101). A hosszansaga szaz singet tart vala (Szők: Krón. 78). A Kegyelmelek levele azt tartja, hogy tanuk hozzák a lopást, orzást ellenek (Nyr. XII.80). Bizony azok az helyek, az ti tévelygésteknek, csak egy czep pártiát nem tartiak (Bal: Csik. 191). Az szilrnék végit mindenütt tsinálják egy mértékre szüntakások, ugy hogy az ráman tartson negyven sing hosszszat (Tört. XVIII.239). Egy egész méföldet mező szélessége tart (Thaly: VÉ 1.63). **5** [pertineo; gehören]. Ezekhöz e városokhoz ieles szép faluc tartnac (Helt: Krón. 6). **6** [tento, corripio; befallen]. Mikoron tartatnek nagj kórsgaban, borthi keuana ynia (VirgC. 105). Minden betegek valami betegséggel tartatnak vala, az zent tosh illetnen megl wigaztatlnak wala (PeerC. 31). Eleyben hozak, kyket erdeg tart vala: obtulerunt ei, qui daemonia habent (JordC. 364). Tartatyk vala a zent lelek miat a prztaban (529). Várnak azzonyanak vala egy fya, kyt az nebez kórsg tart vala (DomC. 312). **7** asservo C. [custodio; bewahren, verwahren]. Istállóban tartom: stabulo C. Gymwleze igen sok, de reytekbe tartatik (VirgC. 32). Paranczola nekí, hogy zokat titkon tartana (34). Ha w zinenek zekrenieiben tlaydon akaratianak erzeniet tartaugia (33). Ne merezkegyek wala tartany adomant (124). Dichwseges helth es ekesseges zeket az menorzagba tartnak neký (64). Kybe az fanak gywkeró tartatyk (66). Az ilyen ruth edube kenezet tartaz (146). Mynt ha jeeen zurrac almalyomban tartottak volna (DomC. 95). Az szwvetségnék zekrení az templomban tartatik (DebrC. 66). Wr isten nem eughette eeljen keenelnek nemes woltat tyztóletlen helyen tartany (ÉrdyC. 632b). Ha walaki felebaratynac tartani adand pensz (Helt: Bibl. I.Mm4). Adot vala kedig tartani Dobronikba a tanatsnac ótszer száz ezer arany forintot (Helt: Krón. 84). Tarez ott, míg az tób fúner kinőnek (Mel: Herb. 11). Tómlőzbe regulta tartatnieic (Tel: Evang. 1.29). A míg valamely tévelygő magában tartya hamisságát, nem látszik (Pázm: LuthV. 315). Az hol az régi magyar királyok peczézeteket és ebeket tartottak (KétMópl. 32). **8** seruo, observo MA. [eindulden, hüthen, befolgen]. Penetenczenek, ewangeliumnak tyzta latasa, kyket essebelew tartoznak tyztan es parazol tartany (EhrC. 111). Aazon malazot tartotta a mégholtaknac es: eandem gratiam servavit et mortuis (BécsiC. 5). Kik a nekik adot zolgalatot zerelesen tartac: qui credita sibi officia diligenter observarent (82). Taréud az parancolatokat serwa ngadata (MünclC. 49). Lelky atyamat nem tizteltem es nekik paramezolatokat nem tartotam (VirgC. 6). Vruuc Nps, kinek ewangelionat fogatuk tartani (48). Az lw bezedet tartom: sermonem ejus seruo (JordC. 657). Tyredelmeseghnek yozaga, kyt keel mynekwuk tartanwuk (ÉrdyC. 505b). Bodog, kyk hallyanak istennek wlyheyet es tarttyanak ewtet (540b). Ky kezretyen hythet walaky telyesen eez zegellen nem tartandya, keethsek nekwl erellek el veez (KulesC. 53). Az ki lól lakik, annak tóruányét tartsa (Deesi: Adag. 220). **9** [habeo, in numero habeo; für etwas halten]. Pének helyett tartom: utar *vico cotis PPBl. Remensegemet istenbe nem tartotam (VirgC. 5). Valamely zozetes wáland anagi tartand valamylh adomas nekél, egi tót nem er w zozetessége (110). Nem ylyk te nek ked tartand (Herodyast): non licet tibi habere eum (JordC. 398). Mykeppen profotat wé tarttyak vala hwet: sicut prophetam eum habebant (398). Wivé óket a házhoz, hol szállást tart vala (DebrC. 3). Mynt atyamt wgy tarttya vala (ÉrdyC. 582). Mynd ew zóletetwl fogvan sok zózeteket tarta (ÉrsC. 313). Meeg az wtolso helyett ys pyronkodással fogod tartany (Pesti: NTest. 154). Az Janost wé tartak vala mint egi profetat: Johannes habuerunt ut prophetam (Sylv: UT. 1.23). Ha nekéd szolgdá vagyon, wgy tartis mint attyádiát: si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua (Kár: Bibl. 1.673). Nemely ou-

ber wgy bóchyólli es tartya az oruost, mint ha immar soha többre nem kellyene zolgalattya (Frank: HasznK. 63). Az ártatlanság bolondság helyét kezdó tartatni: innocencia pro malivolentia duci coepit (Deesi: Sall. 10). Hion János, ezi úgy tartad mint édes fiadat (Pázm: Préd. 552). Az kórósztón függő embert igaz istennek tartanaik es imadnaink (Lép: P'fők. II. 32). Meg paraneholi, hogy táborban szálana, walaki bégségét és tinárt tartana (Zrínyi 1.17). Életének széntségét nem hánta bogy walaki ótet mint valami Christust wgy tartanája (Pós: Igazs. 1.553). Jobb kurvákat tartani, hogy nem mint meg-lázashulni (Kereszt: FelsKer. 171). Nem jó olálmak fogyvert tartani (RákGy: Lev. 196). **10** [duro; dauern]. Sakkig tartok: p-remio C. Addig tart a barátság, míg ziros a konyha: ferveit *olla wivit amicitia PPBl. Ezteudeeg tartot az nagy lakodalom (ÉrdyC. 509). Míg az lelek en beuenn tarti (LevT. 15). A szél, az ki nappal kezdet fúni, többet tart, hogy nem az, ki éyel (Cis. 112). Az para keues ideig tart es az vtan el emuszik (Fél: Tam. 459). Nagy zapor eső kezd tartani (Tel: Evang. I. 423). Merő bolondság volna, ha tudnád, hogy ezer eszteudeig tartot valamely ország (Pázm: Kal. 665). Továb tart az büntetés az hümmel (803). Szent János élete kilentzen-kil-ntz eszteudeig tartot (Pázm: Préd. 135). Ez nem olyan mint egyeb rabság, hanem éltig tart (239). Szem-pállantásig wgy óra petztetésig tart a földi nyalvalya (417). Az embernek élete olyan mint az para, ky keues ideig tart (Holl: Préd. 12). Az útközét tartván a más század allya-bélic az ellenséget meg-útúe hátul es reá rohannac (Com: Jun. 150). Nem sokáig tartá árnyék-hatalmad (Thaly: Adal. 1.174). Négy órik folytak el, tartottak, miúnta nem tsuda, hogy óket érte álom szúnta (Gvad: Orsz. 55). **11** nutricio C. [alo; nähren]. Egy tejjel tartatott: collactaneus C. Az farkas ket ezteudwt eluon nagj zeretetnel tartatek (VirgC. 58). Ket egez holaueg tartathék meimiei kenierekel (DebrC. 61). My magwukat wgywgyok ygazatny, tartany, eeltetny (ÉrdyC. 4). Heet ezteudeeg tartotta, newelto fiát (628b). Az wr isten a sidokat a pusztaba mennyéi kenyerrel es tőr hussal tarti (Helt: Bibl. Ia3). Yol keel thartny, hogy ha lezen mywel (RMNy. II.9). Malata, íegez ez ighe minden allatot, mellel diznot tartanak (47). Nagy tehéntagokat egyedüll hord wala, kiért mészárosok Miklóst jól tartják vala (RMK. IV.213). Az wén embert oztán csak az jó bor es az jó éték tartia (Deesi: Adag. 128). Kényes, gyengén tartot urfi (Megy: Óhaj. II.12). Gazdájától pelywával tartatit a szonár (Czegl: Japh. 61). Boldogtalan fiát eszteudeig tartotta (Nyr. XII.364). A kowélység jó téjen tartya az irygséget (Fal: NA. 179). **12** [puto, arlar, censeo; meinen, glauben]. Tsak annyiban tart más-a város' allya, mint mikor el-hagytd: apud *sordem urbis iudem sumus, quos reliquisti PPBl. Azt tarttyak, hogy nagyobb zentek wadnak az apostoloknal (Apost. 31). Ez azzonyallat fogada es zle tartvan keetseg nekowl, hog fyat zélt volna (DomC. 175). Doktorok wgy tarttyak, hogy mynden yo mywelkedethék az wgezety koronazatny megl (ÉrsC. 259). Ha kuzlagoc lenéne is, az csak wgy tarezac, mint ha semmi nem volna (Bor: Evang. IV.320b). Mint az pársi doctoroknac írúse tartya (Dial 155). Immár olylyá tartom, mintha otlan wduék (Nád: Lev. I.164). Ezent el azert az conciliomokrol ortuine es tarttanuic (Mon: Apol. 275). Jeles lakást tarttyac, hogy laktanac (Zvon: Post. I.13). Ez a praedicator caluinista, nola némellék azt tarttyák föföllé, hogy arianus (Bal: Csik. 310). Az mint más fordítás tartya (Alv: Post. 1.379). Egzyetlen egy papot tanít csak lenni az apostol, Christust, a pápista biblia is wgy tarttya (Matkó: BCsik. 437). Mit fog tartani elászár én föfölem, ha ezt fogja tudni (Zrínyi II.3). Ugy tarttyák a szent magyarák (Illy: Préd. II.167). Az ostorozásokat es tömlőzözéseket csak ollyban tartotta, mintha nem is ő szeuvedte volna azokat (Hall: Paizs. 234). Mások is wgy tartják, hogy egy kedý szerént írtó levél jobb egy tántznál (Mik: TörL. 34). Eleuterius azt tartotta,

azon rabok lakják az udvart, a kik lántzban járnak (NE. 59). Kiki maga el-véltében azt tartja, hogy mellette gasság (Fal: UE. III.171). **13**) [postulo, praescribo; for-verorden] Hitök ezt tartja, hogy valakik ioh tettenek, elettre mennek (DebrC. 128). Az isten rendelése között keppen aszt tartja (Fél: Tam. 467). Az terentes vtan az k az szarmzasabol lesznek, a mi keppen minden teremtet e szaporodasanac modgia tartja (93). Gyakorta kilömben hogy nem mint az ű idöendö mondások tartani. 1579 gysz. D3). Hogy minnyájan meg-halljanak az vtölsö nap-elötte, nem lehetséges, mert az istennek fogadása külöm-art (Páz: Kal. 554). Az Ezbugai Istuan iozagához nem tartnak a két atiamfia, a mint az contractus lenel es tartia (Rad: Csul. II.90). Isteni decretom tartja (Illy: Préd. II.51). Álom, az német olajt igér vissza, melyet megállani liti totta (Thaly: Adal. I.91). **14**) [timeo; befürchten]. Igen k, hogy te rajtad bé ne tellyék ez is (Czegl: MM. 105). Ny magam is tartottam, de istenek hila, lecsendesitettem mbereknak az nagyát (TörtT.² I.221). Hiszen ha az ellen-nem tartana, 10 napthi fogva esik az Aszalónál nem rt volna (RákGy: Lev. 216). Tudvány okát a feltünadésnak, ob is tartott másoknál (Mik: MN. 288).

tolások). Meg-adózol ezért eb tartotta (Köny: HRom. Fogadása tartja: religione voti *obstrictus PPBl. esek lehessenek, mynt az isteny fogadaas tartja (ÉrdyC. V). Vigadozzék, a meddig akarja, kedve tartja (Mad: leg. 362). Oda mehetsz, az hova kedved tartja (RákGy: Lev. Igen tartja kedvek, hogy az utszak szegoletiben ütökzö- (Fal: NE. 4). A mint a szó tartja (Tof: Zsolt. 796). *ben tart*: Betsületben tartani valakit: magna *dign- aliquem diligere PPBl. Urunknak tudtára is adjuk, hogy oda bősületben tartsonak legyen bennüinköt az commissari- (EszM. II.156). Maga birtokában tartani valakit: re aliquem ad *mamum PPB. Eleven emlékezetben m jótéményidet (SzD: MVir. 107). Nem tartatok eze- ben az ewt ezer embert (JoróC. 404). Ha meg nem nyak, mindenütt, mezőn, falun szabadok legyenek ew fe- ben tartanya (RMNy. III.77). Isten engem az feyeben k egh oraygh se tarchon (LevT. I.266). Valakit függő- tartani: *detimere aliquem suspensum PPBl. Két dolog g függőben tartotta fanátsközösomat (Páz: Préd. a3). *göben tartom* elmémet (Mik: TörL. 37). Ki vigasztalta magát, jó kedvében (Fal: UE. III.73). El-kárhozott, mert any- betsülte a pénzét és olly kevésbe tartotta a lelkét (M. 40). A mig tart a lélegzetben, addig tart a re- nyiségben is (Fal: NE. 52). Ki nehéz a nyelvet ra kon- ban tartani (Fal: NA. 187). Szükség volt, hogy a lüvek e on sanyaruságban tartatának (Páz: Préd. 32). A alábbvaló eszközök is számban tartassanak (TörtT.² I.164). berszámban sem tartatot, hanem féreg volt (Páz: . 497). Leányi mellő vette és kisasszony számban ta (Bethl: Élet. II.8). Ester es ő neki adaté, hog nem- eie zamaba tartatnéc (BécsiC. 51). Tekintetben ni: *observare aliquem PPBl. Senkit utálatban ne (Com²: Jan. 162). Teréza, a mig tart a magyar vérben, em felejt tégedet (Fal: Vers 884). Kévinok minden lelki jót, mig ez világba tart (LevT. II.77). Magzattyokat lkdésekben zabolában tarczák (Zvon: Post. I.192). zölök zabolában tartassanak (Monrók VIII.205). *Váhez,* ez az: Betsületből valakihez tartani: officii causa ali- a prosequi PPBl. Minden jószágot, akar hol legyen, csak hogy z tartson és oda foglallyon (Ver: Verb. 48). Ugy igazallatsz a aboz tartasz, a mit azok javasolnak, kiknek a böltsek ren- székek és szavok vagyon (Fal: UE. 417). *W hozza* ezot- os könyöröltesseggel tartatik vala (VirgC. 101). Mindenek- t Domitzshoz tart: *observat Domicium maxime

PPBl. Aitassagal tartatik vala ez ember zont Ferenczhez (VirgC. 104). Ő is nemős embör lenen a czazarhoz tart vala (WeszprC. 111). Ha azok, kyc az tóvrynlyhez tartnak írök- kessek, az hly wresse lwt (Konj: SzPál. 58). Mi lelet ilendö a nemesi vérhez, mi köteleesség tart igaz vitésésghez (Orczy: KöthL. 58). *Vmín* ∞: Árrán-tartom: liceo PPBl. Valamit illö áron tartani (SzD: MVir. 44). Én asztalomon tartalak: *cibo meo tibi servo PPBl. Ebeden velek tartak étet (VirgC. 87). Bécsbe egyét két forinton tartottak (LevT. II.32). Valamit egy garason tartani: asse *venditare aliquid PPBl. Az isten ez napról napra nehezebb betegségetet rajtam tartja (Rad: Csul. III.258). A halal renden tartja a fő embert a parasz- tal (Fal: NE. 33). Selyvyt is zabacnyagon tartja (RMNy. IIb. 62). Zabadagon thartom ewketh (LevT. I.280). Mikort azt száján tartjuk (Czegl: MM. 142). Ő azokat száman nem tarthattja (Megy: 3Jáj II.156). Valamit szemém tar- tani: in *oculis habere aliquid PPBl. Ha azon tsínyaságot továbbtská tartja szemém, néki szokik (Fal: NE. 68). Kiki szemém tartsa tsilagát, mert ha el-veszti, nem lesz vezére (Fal: UE. 465). Ezt tartsad szemeden és gyakorta fogasad elmélben (Fal: BE. 573). Ez a kevelység jó tétjen tartja a főbünöket (Fal: NA. 179). Igen zabolán kell tartani a hitelt, hogy önmön magunktól meg ne salattassunk (Fal: NE. 377). *Vkinék,* *vni- nek* ∞: Fiamnak tartom: *agnosco filium PPBl. Ha isten- nek tartó lelked van (Nyr. X.469). Elég vagyon ennekem io öchem, tarch magadnac a tiedet: habeo plurima, frater mi, sint tua tibi (Helt: Bibl. I.Q2). Tarsad magadnak atiamfia eszt a kütöst is, mert bizony igen a testedhez áll (Bal: CsIsk. 113). Nyereségnek tartani: in *heris ponere PPBl. Sommi- nok-tartani: aliquem *nanci habere PPBl. *Vmire* ∞: Zere- cara jobb arrara tharcjok az borokath, de felekv fordvash- thvl (LevT. I.259). Czak ezudárra tartiak (Deesi: Adag. 277). Ha valakit halálra tartatának (Páz: Préd. 9). Hosszú időre tartom: invetero C. Más időre tartom: reservo C. Walamyth tartotok, tarczotok irghalmassagra (ÉrsC. 217). Isten e földön ellenségit gyakorta kedvekre tartja (Páz: Préd. 22). Egy fia vala, kinek nyelvességében gyönyörködven kedvére tartotta 205). A mog elégedett utállja az étkeket, a kedvére-tartott azokban választást fészen (Com: Vest. 42). A tekinteteseket nagyra tartas, becsüllyed (Com: Jan. 195). Hogy havasalföldi országát és Tömösvár vidékét nemzetiük gázolta, sem orezánkra nem tartotta, sőt irgal- mas szemmel nézte (Monrók VIII.50). Aztalat kyalynak sok ideoig czial ronásra tartotak (Güres: Mát. 50). Nagy jutal- mad vagyon asszony-állat menyhyben, kit számodra tartand Krisztus jobb kezében (Thaly: Adal. I.24). A melly ökröt magad szolgálatyára tartasz, gyakran bé-fogod (Páz: Préd. 32). Egy urfi fő ember arra tartson, hogy a bösület az ő szivében fel-találközzék (Fal: UE. 450). Mondhatsz, mire tartsonk, hogy keresztyének lévén meg felellyünk kötele- ségünknek (Fal: NA. 174). *Vmínél* ∞: Az egész summa pénzt tartsák maguk kezeknél mind addig, mig fülembereknek az eot gyermekek (KLOkl. 45). Ez dologt magoknál tarták (Kúr: Bibl. III.40). *Vmit* ∞: Árnyék hozzó és árnyéket tartanae a hársfa, plataná, szifla (Com: Jan. 19). Barát- ságot tartani: *colere amicitias; valakivel barátságot tartani: exercere *amicitiam cum aliquo; jó emberekkel tartotta barát- ságot: adunxit ad *necessitudinem suam bonos viros PPBl. Bekesegöt tart afañal (GnaryC. 65). Ty velelek tart írök bekesegot (VirgC. 57). Bekesegöt tart uala medenökel (TelC. 16). Az akaratnak bekességet kell tartani, a szükségnek hadat (Illy: Préd. II.198b). Erös tsatát tartani: *aggravare ictus PPBl. Czazar dologat tartá, adozaasat el sem hagyá (ÉrsC. 477). Kiki mind az ű dologat tarcha (Tel: Evang. I.113). Tartsa dologat ez az sido kérdés, melyet most nekime vetnee előnkben az papasoc (EszT: IgAny. 119). Tartnak köztük

egyenességet (Thaly: VÉ. 1.27). Az hit nem tarth eor- demeth, hol embery okossaghi webet byzonsaghot (ÉrsC. 275). Ha valami gondodat tartod reá: si qua te *attingit cura PPBl. Csak anne gondoti tarvezny my magwnkrol, hogy my attyank fyanak gonygat iatra ne wessek (ÉrsC. 215). Bizonságra-gondot tart lelkiem (MA: Bibl. V.58). Az eskölükra igen jó gondot tartson a püspök (Bod: Pol. 88). Űgyetekre az isten gondot tart (Bod: Lex 58). Gyűlést tartani: agere *conventus, concilium *habere; gyűléseket tartani: agitare *coetus; gyűlést tartani: *gerere inimicitias cum aliquo PPBl. Gyűlés tartó (Pázm: Préd. 724). Parancsola Jesus az ő tanítványainac, hogy egy haiótskát tartanánc öngki (Helt: UJT. J6). Minemű borin orcuall kerz bočanatot, ha haragot tartaz te atafianac ellene (GuaryC. 66). Haragot tartotam atyamnac es atyamfyaynak ellene (VirgC. 9). Haragot ne tarvez az te néped ellen (Kár: Bibl. 1.106). Hartzot tartani az ellen- séggel: *cernere cum hostibus; kemény hartzot tartani: *acriter pugnare PPBl. Színtelen hartzot tartani tartnak az ördű- ggel (Pázm: Préd. 400). Vettesek a vízbe, az arái a fenékön al meg, a balsamon kedeg főlse helt tart (NagyszC. 254). Kyk az eo helyeket tárgyak azz kyk az zenteknek hazokbau lakoznak (DomC. 134). Helt tart Cristusnak orzagaban (ÉrdyC. 658b). Rokon közel helt tart az erek dychőseegben (659). Eel- sew helt tart mynden zeezetek között (573). A bűn nem ke- vésbé a hívőknél mint a hitetleneknél helyt tart (Ily: Préd. II. Előb. 1). Helt tart vala az colnyan, fevz vala sororok- nak (MargL. 22). A hit, kit valaki teljesen es zegetlen nem tart (DöbrC. 56). Az mi hitőnketh tartia (KázC. 116). Ygen erylenc, kereszttyen hitteth tartotam (GyöngyC. 53). Senky wy- gyzatolod nem lezön wala, hanem csak te zyled ő lelkenek keserőseegben h y w s e g ő t tarthwan (CzechC. 15). Had homo- logiaz az hold, csak az nap tarthson igazat (Deesi: Adag. 217). Vegyük próba küre es lássuk közelebb, igazat tart-e a beszéd (Fal: NE. 49). Három foga tart istrázsát, alig rágja a hig kását (Fal: Vers. 882). Játékokat tartani: ludos *celebrare PPBl. Correspondentiát tart vele (MonIrók VIII.217). Ekönyv nem ide szól, hanem a tengernek túlsó par- tyával tartya közit (Fal: NA. 120). Több kanton vagyon Hel- vetiában, de csak héttel tartja közit Anglia (Fal: NU. 321). Nézz az orozájára es lásd meg, mint tartja magát (Nád: Lev. 31). Meg ért-kezede, mint tartotta, mutatta magát (MA: Scult. 130). Végezetre menyegzőt tartanak, az holott őszve adat- natnak a pap által (Com: Orb. 243). A szeretet nem tart mindenkor módot (Pázm: KT. 188). A módot tartsa (Gér: KárCs. IV.313). Mercurius tiztara es melegre laylando napokat tart. 1582 (KGalg. Gij). Mindennel naia sa- got tartott (Born: Préd. 549). A házassági szeretetnek okát tartya es hasonlatosságát az akarát szeretete (Ily: Préd. 1366b). Ystemek paranczolatyat tarvezatok (EhrC. 58). Tartottam te paranczolatidat (AporC. 98). Istennek paranczolatyaat nem ehak nem tarthyak, de tartany sem hagygyak (ÉrdyC. 524). Az kik pártot tarthnak, istentül s mi tőlünk ők mind átkoztatnak (RMK. V.169). Az Adonias pártját tartyaic vala (Kár: Bibl. 1.301). Penitentiát tarčone os ő bočanafat kőn hullasockal kériűc (BécsiC. 27). Kezűk vagyunk te veled penitentiát tartanonk (VirgC. 50). Kezűd gonozt mon- dany az varasoknak, mert nem tartottanak vona penitenciát (JordC. 386). Mynek elette az őrők pokolbeli kut beeh her- penzenon, penyteneyath thareztathok (ÉrsC. 170). Tartuan urak- nak pompasagyt (DomC. 132). Regulat paratzol tartanak: regulam simpliciter servant (EhrC. 124). Jóllehet pediglen mikor a természet valamit terem, bizonyos rendet tart (Fal: NE. 123). Szep Ilona nagí siralmat tarta (CsomaC. 25). Ne tarvezon semy zamot rola, hogy az erek bologhsag- bau be mehessen (ÉrdyC. 148b). Regen nagy szamot tartottac arra, kit miuel neuzezene (Born: Préd. 65). Bennűne lakik az

sz. lélek, jónkra es gonoszunkra szamot tart es vigyáz (Pázm: Kal. 33). Ha ahokságimra szamot tartasz, meg nem meneked- hetem (Tarn: Bar. 106). Kérlek, jó fiam, parancsolomra tarts szamot (RákGy: Lev. 65). Nem méltó szamot tartani arra, ki, mi kizti a nyelvet (Fal: UE. III.21). A betsiletre kényes szá- mot tartottak (Fal: TÉ. 643). Fraterrek, kik az enangeliomi zegenesegot nem tarthak (VirgC. 110). Attyamfy farkas, fogadot tartany ez zegenwdest (EhrC. 151). Nemellyek szet- retnek a régi időkre vissza tekéngetni, oda tarthak szemek- ket (Moln: JÉpül. XV). Anne zenuedetoessegeot tar- tottanak, hog nyolchad napgy nem jttak (DomC. 297). Minemű zert kelyen tartany (VirgC. 136b). A rubák azou zynt, wyssagot tarthyak (ÉrdyC. 514b). Az remethe zawat tartha es az gyermek annyahoz essek (ÉrsC. 463). Zyzes- seegőt akarok tartany (ÉrdyC. 550). Tanaczot tarthnak vala: consilium faciebant (JordC. 389). Parancholot ada ky az feyedelem, hogy az kereszttyenek ellen tanachet tartanának (ÉrdyC. 547b). Az farizeusok tanachot tartanak, myndon ewtet el vezthotnek (Pesti: NTest. 73). Tántzot tartani: *agitare eburos PPBl. Meg köszöné az asszonyállatoknak, hogy ő neki társaságot tartottak volna (ÉrsC. 102). A ki az római pápának társaságot tartya, az kereszttyen eelészival tartya (Pázm: Kal. 646). Társaságot tartasz vélek (Mad: Evang. 275). Mikoron Zakarias papsagnak tiztet tartanaia ő zeriben isten előt (DöbrC. 397). Fogadast tőn, hogi tizta- sagot tartana (VirgC. 102). Ott jelennek meg, a hol udvart tart a böltsesség (Fal: UE. 369). A közép utat kel tartanod (Ily: Préd. 13). Vezetegseget nem tartotam (VirgC. 3). Hewsagocot zolnya, veztegegebekek nem tartanaia kihindedek- nek lattatnak lennye (WinklC. 124). Erős viadalt ők tartan- nak (Tin. 327). Igen nagy viadalt tartának mind két felől (Helt: Krón. 37). Az egen tiztet támaszta, ki éyel világot tarta (MA: Bibl. V.49). Ymben vkit v. vmit ∞: Az egyház- nepek ne tartsac ő magokat azba, kire nem bozattattac (Born: Préd. 263). Mérget tartanak bogyekben (Sz): MVir. 411). Dolgában tart itgasságot (MA: Bibl. V.6). Nagy isten feelő leelky eelutben tartya vala ennen magaat (ÉrdyC. 508b). Bynekbem meg feddeeseben tart vala edes kemensegeot (DomC. 117). Nagy kemenseeg tartatyk vala bynekek megfeddeselen (218). Kiki mind hatá- rában tartsa magát (Deesi: Adag. 210). Az nakat az igaba tartya (VirgC. 92). Ki-nyilatkozattya a szűvekek magában tartott titkos tanásit (Pázm: Préd. 15). Valaki szemuedue istenert, imar az ő labat tartanaya az mas velagba (VirgC. 88). Ykhez v. vmihez vmit ∞: Hozzánk tartsák az hűsége, mert ha külömben cselekesznek, porrá kell lenni lakóhelyeknek (RákGy: Lev. 144). Igen-is tartom közőmet hozzá, hogy mind ezen mind a más viligon böldogul légyen dolgom (Fal: NE. 81). Párttyát, részét hozzám tartya (Sz): MVir. 12). Zeretetet tartandotek egymáshoz (ÉrsC. 241b). Azokhoz tartanak vőrséget (Sz): MVir. 457). Ketten tartják közőket egy adóssághoz: praten- dum duo idem debitum PPBl. Ha te atafiahoz haragot tartaz (GuaryC. 65). A nagy elme nagy dolgokhoz tartya közőt (Fal: UE. 399). Fejedelmekhez teljes engedelmességet tartsanak (MonIrók VIII.244). Valamig fele- barátunkhoz haragot tartunk (Ily: Préd. II.93). Ykhez v. vmihez tartja magd: Okosban tartanayak magokat hoz- zaya: in illis periculis cautius ipsis providerent (NémGl. 208). Egiebek es iol tartiak magokat tehozad (VirgC. 97). Kegyelmes képpen tarta magát hozai (Helt: Krón. 76). Jo szekas ugí tartani egymashoz magunkat, a miút ő szent felségo tartotta magát mi hozzane (Tel: Evang. 1.170). Hettőn megent zeek lözen, t. K. tartha ahoz magat (RMNy. II.136). A mi tiztől vagyon, ahoz tarvez magadat (Deesi: Adag. 117). Minden dolognac vezget fűdeje vagyon, ahoz

magunkat tartanunc (Dáv: Kker. 03). Nám ha halloz Var-
 én halálomat, ehhöz tartsad fiam Varkucs magadat (Tin.
 Tartsd ehez magadat, ne pantologgyal (Czepl: MM. 100).
 én fiks-is ehez tartottáe magokat (Czepl: Japh. 106). Ma-
 t iol tartod egiebekhez (Virg. C. 97). Irj mindjárist,
 tudjam magam mihez tartani (TörtT.² III.326). Min-
 sperestsegekbe karátorokat rendelvén mihez tartanák ma-
 (Bod: Pol. 151). Ha kik ez ilyenek közül urokkal mint
 niáltak, tartsák alkalmokhoz magokat (Monlrók
 10). Időhöz tartsa magát (SzD: MVir. 25). Kegyessen
 ta magát isten a samaritánához (Illy: Préd.
 Idegen törvényekhöz tartuan magat (Kár: Bibl.
 Vmire vmit ∞: Más dolgára gondot tartó, min-
 tálban kalán: alienarum rerum curiosus PPBl. Vkitől,
 V ∞: Imádgátoc az wrat, mind az egész föld tar-
 ő tőle (Helt: Zsolt. 195). Az ti atyátoktiai tartanae
 etee (Kár: Bibl. 1.158). Az predikatornak Sárváratt kel-
 maradni, miérthogy tart tőle az gyermek (Nád: Lev. 60).
 tartunk többk s amál inkább, ha az hadak mind ele-
 nek (RákGy: Lev. 262). Kitől ha imar nem tartasz
 : Apol. 307). Ettől igen tartoc (Czepl: Japh. 71). Hitemre,
 ak mind aluszunk, felnyitják a szemüket, tartok attól
 : Adal. 183). Tartottam, meg-vallom, attól, a mivel íjesz-
 kedek (Bod: Pol. 119). Hol ettől, hol amattul tartván jó
 in háborgattya a félsz (Fal: NE. 107). Ki fakadot vólua,
 attúl nem tartot vólua, hogy valami új káromkodásra
 ne adna (Fal: NU. 250). Tartott a bálvány-imá-
 tul (Czepl: Japh. 53). Tartunk az családtságtól
 Gy: Lev. 302). Az nem nemesek az chazaroktól
 nak vala (ÉrdyC. 623b). Tartottak az isteni fenyíték-
 (Moln: JÉpil. 94). Nem tart ura haragjátul (Ver: Verb.
 Homounay, Sorbán reggelődésétől nem szükségri
 (MonTME. III.160). Semmitől ugy nem kell tartani,
 a feslett emberek barátokásátul (Pázm: Préd.
 Tart hiszem a szent írástul (Czepl: Japh. 6). Vmiül ∞:
 érem mondani, hogy az okos állat magát bolondúl-
 ya (Illyef: Jephtha 6). Egyiket sem tartyac feleségül
 si: SalJ. 66). Gyalázatúl magadnac ne tartsad (Com:
 206). Isten chak játékatul tartya az emberek dolgát
 yi: ASyr. 33). Janost prophetaJul tartják vala (Csoma-
 Vmivé ∞: Az sathaan nehezze tarttya vala, hogy
 rragot kezeéből ky zalazotta volna (ÉrdyC. 496). Szi-
 ne ne tarca: ne pudeván (Sylv: UT. II.123). Szeme-
 ne nem tartá az isten, hogy azok ötöt ő isteneknek
 (Sylv: UT. II.109). Mig élek, Kd szolgáló leányává
 m magamat (LevT. II.154). Vkiel, vmiel ∞: Veled
 m: *accino me ad tuam causam PPBl. En is veled tar-
 (Tel: Evang. II.102). Veled tartanam, tsak imez egy ne-
 g elöttem ne volna (EszT: IgAny. 500). Kérdeget meg-
 házi uramat, hogy ha velem tartya é még ő kegyelme;
 ny tésis bár bibliáddal tartanád inkább, hogy sem mint
 ny piszok essék rajtad (Matkó: BCsák. 300). Mondanak né-
 yek: Nem tartuk ebben Matkóval (Matkó: BCsák. 355).
 künknek káros, lelkünknek is áros törökkel tartani
 ly: Adal. 183). Azokkal tartson értelmed, kik keve-
 en, nyelved járása azokkal, kik többen vannak (Fal: UE.
 l. Valakit beszéddel tartani: *dictis onerare aliquem
 l. Beszéddel tartia ő vendégeit (Decsi: Adag. 273). Kinél
 a lense, ki tart a borsóval (Fal: Vers. 905). Oly pro-
 r, ki az pörben az ellenkező féllel tarttya (Ver: Verb. 24).
 -hódult tartomány az, a melyet hatalommal tart a király
 n: Jan. 143). Tovább fertály mért földnél kell bíddal
 uni a Dunát (Monlrók VIII.383). Pereputtyostul kóstal-
 yák az praedikatorokat (Pázm: Kál. 135). Telegdi azt írja,
 Lutherekkal tartanam, tabat az régi szeut attyakat
 hoztatnom kellene (Mon: Apol. 418). A ki magával
 edlül tart és el tud élni, nem ragad rá valami szomszed

rül (Fal: UE. 435). Eddig is a kuruczokat bizonyos pra-
 vendával nem tartották, hanem szakaszta adtak, a mit
 adtak (Monlrók XV.516). Miért tartanám reménységgel
 hijában magamat (Kár: Bibl. 1517). A nagyok nagyjai a nagyok
 színével tartanak (Fal: UE. 369). Sok szóval valakit
 tartani: precor PPBl. Nem ezac szoual tartya őket (Born: Préd.
 283). Ha most is csak szines szókkal fog tartatni, mérges
 poharától könnyed elállani (Thaly: Adal. 198). Ravasz szaví-
 val engem ne tartsou (KecsTört. III.326). Adgy tanácsot néki,
 tanácsal tartsad (Com: Jan. 201). Egy inasnak hadgya
 mord szavával, a két rabot tartsa ma jó vatsorával
 (GyöngyD: Char. 12). Valahová tart: Órül az furia, nem késik
 pokolban, röpülését tartya nagy Török országban (Zrinyi:
 ASyr. 23). A szódnak tartottam a kanfár száromat (Gvad:
 FNót. 31). Azt se tudjuk, mihez, azt se, merre tartunk
 (Fal: Vers. 913). Tartánac Feyervárra (Helt: Krón. 34).
 Kit meg ertuen zeut Janos egi zoros vtra tartuan a nagy
 kapura viue ötet (WeszprC. 97). Amazokra nézve füllyeb, ezek
 kedvéért aláb kellett tartau a beszéddel (Fal: NA. 120). Bal-
 fele tartatoc, ha io helre akartoc menni (NádC. 572). Kezde
 a hedgy ódalán fel menni és a ezere felé tartau (Helt:
 Mes. 196). Nem mere oda menni, hanem GaliIea felé
 tartu (Zvon: Post. 1.218). Hogy elnyerjék örök fűdéségeket,
 ide felé kellene nékiek tartanek minden gondolatokkal (Fal:
 NE. 65). A ki lefelé tart erköltsével, megvetetik (Fal: UE.
 456). A hegyke ifjac félre menne s ugy nézélle magokat,
 mely szép a csizmájoc s az után soekal gúgösbén lépnek s
 orrokat fellyeb tartyac (Megy: 6Jaj. III.33). Mikor idegből
 nyilakat bötstünk bizonyos ki fűjgesztett tzebra, fellyeb tar-
 tunk (Fal: NE. 67). Hátra tartánac oc is és el szalladánac
 (Helt: Krón. 38). Oda tartánac (187). Vmi alatt ∞: Evt erze-
 kensegeket retez alat tarchuk (PéldK. 33). A mel imacá-
 gokat tez, mendenkoron bizon zam alat tarád (VitkC. 12).
 Az törweennek alatta tartatuk vala (Hall: Paizs.
 352). Vki ellen ∞: The atyadnya tart valamit te elle-
 ned (JordC. 366). Vmi gyanánt ∞: Nagy proffeta gya-
 nant tarttyaak vala ewt (ÉrdyC. 524). Iki mellett ∞:
 Ha Kegyelmed mellette tartja és faveál neki, igyold
 Kegyelmedre is nehézsége leszen ő felségének (ErdTörtAd.
 III.163). Vmi módon ∞: Mint tartja: quanti *licet PPBl.
 Meghívtam magamhoz ebédre a várba s igen frissen tartot-
 tam (TörtT.² III.398). Gonozwl tartyak hűket neegy za
 eztendeygh (JordC. 727). Nem szereté azt, hanem igen gon-
 szul tarttya vala (Helt: Krón. 61). Myg ez wylgab woltam,
 orzagomat yel thartottam (ÉrsC. 455b). Rátottal ő felségét
 akkor jól tartja, ha ő tőle néki leszen szép fia magzatja (RMK.
 IV.257). Meny fel amoda a dombra és onné meg nézéd mes-
 terségemet: ezennel igen jól tartlac (Helt: Mes. 345). Pongrácz
 János Simoni Mihálylyal vendégségbeu mentek vala parolla
 alatt az némethoz, kiket oly jól tartanak, hogy már Simoni
 meghala, Pongrácz penig haldoklik (Bérs: Lev. 166). Mikor
 olyat íselekedett Krisztus, mellyből ditséreti származhatott,
 megparantsolta, hogy titkon tartsák (Pázm: Préd. 53). A mely
 szerente egy végben hoszszut tart, ahoz tsak gyanban
 kell biznnuk (Fal: UE. 386). Tarcz veszteg magadot és
 nyugodgyál én szerelmes népem (Kár: Bibl. 1.456). Cristus
 vronc az sidoktól vndokol tartatic, karomlatie (VitkC. 71).
 Azzoni allat panazla, hog eoneky atyafa fogva tartatueek
 (DomC. 28). Fogna tartonac, hog meg őtee (VitkC. 76). A sidoc
 hetuen esztendeig fogva tartotanac (Helt: Bibl. 1a4). Egyetlen
 egyig fogva tartatunc (Born: Préd. 240). Magok fejére hoznak
 kemény átkot, mert fogva tartják az szent igazságot (Thaly:
 Adal. 140). Vagyunk szám szerint ötvenkilenczen, kik idegen
 helyben fogva tartatunk (Thaly: Adal. 151). Kéblt mindenkor
 nyitva tartya (Csizi: Síp. 271). Ny luan tarchok ez funda-
 mentomot, hogy a mit hirdetőnk, nem emböri gondolat (Beytho:
 Epin. 234).

égybe-tart: [conservo; behalten]. Maria égbe tartá vala mend ez ígeket bezelven ő ziveben (DöbrC. 269).

égyget-tart: [consentio; übereinstimmen]. Soha egy igyessegeben nem vatoc, egyet nem tartotoc (Mon: Apol. 14).

el-tart: **1)** perduro MA. [producer; sich verdingern]. Még, itelem uram, eszen ez napig eltart, ha tovább nem is, itt az gyülés (Gér: KárCs. IV.178). **2)** sustento, enutrio MA. erhalten, ernähren PPB. Az varos nepe fogadást tén, hogi az farkast mind eltyg eltartyak nagi io keduel (VirgC. 57). Ymo hol ftyad, azert tarcz el owtet (ÉrdyC. 339b). Mykoron latot volna meg nyomorvlt embert, nem baggya vala koldwly, de eltarttya vala ewtet (655). Taré el aztalodnak morsalekyauul (TihC. 23. Az tudomány mindenit el tarttia az embert (Decsi: Adag. 50). **3)** [asservo; aufbewahren]. A gyümölcsöc eltartatnak a tóli gyümölcs házban avagy őszü gyümölcs tarto helyen (Com: Jan. 19). **4)** [retineo; zurückhalten]. Én el nem tartottam tudva semmi ország hasznáira néző leveleket (TörtT. 2. I.147).

eltartás: [sustentatio; ernährung]. A felét annak, a kit a töröknek fizet a polgár, contribuálja a mi hadaink el-tartására (Zrinyi II.201).

eltartó: [servator; erhalter]. Életünket az urnak akarattya-hoz szabjuk, őc kegyes el-tartó, azért az ő nevét hirdessed (Mad: Evang. 783).

eleibe-tart: obtendo C. [vorhalten].

ellent-tart: refragor C. reluctor MA. [adversor, repugno; widerstreben, widerstrehen PPB. Senki ellent nem tartott benne: nemo hic *interessit; a kapitányok ellentartanak a dologban: tribuni *intercedunt PPB]. W teneked ezben ellent tarth (VirgC. 20) Neked keddegh ha özöd leend, ellent tartaz neky (WinkC. 127). Sennni ellent nem tartá neki (WeszprC. 46). A szentek teste es lelke eggyk massinnak nem tarth ellent (SándC. 18). Az ygaz szerzetesnek ew tejedelme ellon nem kel rugodozny es ellent tartany (ÉrsC. 168). Ha eszed leend, ellent tartasz neki (259). Abban ellent nem tarthatok, az mit én teneked kedved szerént látok (RöMK. II.32). Az beszéd istené, ellent nem tarthatunk az ő akarattjának (117). Nem tartanak ellent benne (RMNy. II. 47). Akaronk ellent tartany benne (LevT. I.13). A habilonia-beli kiralnac ellent ne tarstnacc (Helt: Bibl. I.g2). Azokcal is szenbe allana, a kie ellent tartnacc (Tel: Evang. 17). Ugyan igyekezék rajta, hogy az mi urnakat az rómaiak isteni köziben bé vétetné, de az római tanás ellent tartá benne (Pázm: Kal. 44). Kiben ellent nem tart az római oeclesiá, csak hogy az kovásztalanu kenyeret is olégségesnek higgyék az ur vaesorájához (681). Ellent tart Gelasius papa értelme, ki így szol (Zvon: Osiand. 132). Kerem Gabriel uram, ellent ne tarczon Ke (Radv: Csal. III.92). Múlatságokban is ellent nem tartunk mértéktelenen, mert ifjú legény vagy (RákGy: Lev. 243). Az abbé nem tartott ellent, meg lett a végezés köztök (Fal: TÉ. 767).

ellenttartás: refragatio MA. das widerstehen PPB. Yay azoknak, kyk Koreenak ellentartassan ragazkottanak (JordC. 881). Leanyúnak elleno mondasa, tiltasa es egyelofele ellon tartasa (Ver: Verb. 108). Ez vtodat tonáb bár no halazzad, senki ellentartassit ne fogadgyad (Fortszer. M). Minden ellentartás nélkül oljöttem az hivatalra (MA: Bibl. IV.116). Ha ellen tartást jelent is az isten, téged az ne retentsen (MA: Scult. 288). Az ilyen ellentartásokban bátorságosban járj (Ily: Préd I.338).

ellentartó: refragator MA. widerstreber PPB. Ellent-tartó, ellenző: intercessor, adversus PPB. Soc ellon tartoc tamadanac, ki lón oztan Olasz orszagnac mag romlasura (Szék: Krón. 190). A ki gyülés-lételnek ellentartója vót vóna, mind országül rejá tünadnának (Mon: Irók III.137). Ő felségének könyörgének, hogy no lenne ellentartó benne, engedne az ország karatájához

(141). Bika Emre uramat, mert hogy ellentartó volt benne, nem kildé (Nád: Lev. 127). Az vr szolgálainak szilídséggel kel oktatai az ellentartokat (Fél: Tan. 326). Kik abban ellen tartók volt-mak, mind meg öleté (Péthó: Krón. 179).

föl-tart: **1)** erigo, surrigo MA. erheben, aufrichten PPB. Monda a farkas: Tarcz fel tehat a lábodat (Helt: Mes. 296). **2)** [retineo, retardo; aufhalten]. Tarta fel a kiralyt, méglen Sigmund iöne (Helt: Krón. 73). **3)** [sustento, tuer; aufrecht-erhalten]. Barátságot feltartják (Gér: KárCs. IV.592). **4)** enutrio, innutrio C. educo MA. ernähren, auferziehen PPB. Fel-tartom, nevelen: educo PPB. Jónó Nazaretbe, hol fél tartatot uala (MünchC. 115). Nagy zerelmel neuely, tárgya fel az fyat (CornC. 3). Loen ez vylagra Moyses, ky harom honapgy tartateek fél hlv atyának haznual; mykoron kyvetöttek vona, fél vove hvtet Paraho kiralnac leanya es fél tartaa hvtet (JordC. 728). Ayanla egy komaynacc, hogy gongyaaat vyselnee es tartanaa fél (ÉrdyC. 338b). Zent jambornak adnak taonytany es ott tartateek fél (635). Scent Anna azzon fogada es zfle es az ő lemat emteto, feltarta (TelC. 35). Nazaretbe mine, holtt ő fél tartatot vala (Sylv: UT. I.86). Kit az Dienes az Hamonae fia fél tartá mint eg édes magzatiat (Szék: Krón. 9). Ved fél a gyermeket es tarts fél emmekem: accipio puerum istum et nutri mili (Helt: Bibl. I.Ce2). Azert mert hoge fél tartot, örömesben szolgálnek Nak, hogesem masnak (LevT. I.215). Az anya mondgya nékiec: Titeket örömmel tartottalac vala fél (Kár: Bibl. I.456). Egy szegen paraszt neha fiz gyermeket fél tart kapalasauul (Tel: Evang. I.224). Bodogoe az emlee, kie ő gyenge koraban az Christnt fél-tartottac (88). Vedd fél te ember ez gyermeket es feltutsad miut temen gyermeket (Hmy: Troja. A3). Doboka az kissebbik fia, Jenchye legyen, kytt en fél tartok (Radv: Csal. III.180). Porontyát föltartsa, ha esinál (Thaly: VÉ. II.167). Tigrisfejvel talám tartott fél én anyám (286). **5)** [suscum ascendo; hinaufsteigen]. Fel tartnacc a nagy hegyekre (Helt: Krón. 21). Ömét (Ongvartól) feltartott Borek-szász felé (Mon: Irók III.118).

[Szólások]. Fel tartani az orrát: nasum *supinare PPB.

föltartás: **1)** erectio MA. aufrichtung PPB **2)** [abstinentia; enthaltsamkeit]. Miczoda az feltartásnac módgya: a quo se abstinere debet (MA: Bibl. I.230). **3)** educatio C. nutritio, nutritus MA. auferziehung PPB. Gyermek feltartás: *educatio puerilis PPB. Gyermekeknek ő föl tartások (CsomaC. 84). Nagy igaz szível fáradtam érzestekbe, feltartástokba es jóra való tanéstokba (LevT. II.80).

föl-tartó: **1)** educator C. nutritus, nutrix MA. ernährer, auferzieher PPB. Föl-tartó, nevelő: educator PPB. **2)** [elatus; hochmütig]. Nem tudja hová rakni lábait es merre fordítani szemét föl-tartó szívében (Fal: NA. 232).

fönn-tart: **1)** [sustento; aufrecht erhalten]. Ő nagysága oddig megmutatott kegyelmességét egyen-egyen személyünkölöz föntartani méltóztassék (Mon: Okm. VII.258). A mértéktelen vendégség fenntartja az igaz barátságot, neveli a köz örömit (Fal: NE. 25). Hogy ha szerente kéz fogási között fenn tart latod az igazságot, nem térszen szerencsétlenné (Fal: BE. 589). **2)** [reservo, differo; vorbehalten]. Fen-tartya isten azoknak vétékét, kik bosszút öznek (Pázm: Préd. 126). Fen-tartva legyen ez elméjében (Czepl: Japh. 61). Megbocsátotta ugyan bűnötök, de a büntetést föntartván azzal büntette meg öket, hogy az igéret földébe bé nem mehettek (Biró: Angy. 125).

[Szólások]. Nem egészes mindenkor föntartani a magát, meg-kivánnya azt is a helyes udvariság, hogy neha aláb szállyunk (Fal: UE. III.139).

fönn-tartás: [conservatio; erhaltung]. A mi eulekezetünknek föntartása: ad memoriam *nominis nostri PPB. Igéreteink

g-erősítetésekre adott egy diplomát, a mely lembe a laza
essége fem-tartásának és a különböző vallások között
ó egységnek fundamentoma (Bod: Pol. 137).

ki-tart: **1)** [foras porrigio; heraushalten]. A róka, midőn a
fésokuak soksága reá támad, valami szoros szájú lyukba
tezik előttök, melyből tsak a farkát tartja ki (Misk: VKert.
7). **2)** [detrahio, deduco; abziehen]. Az szürnek végét minde-
t csinálják egy mértékre szűrtakátsok úgy, hogy az ráma-
tson negyven sing hozsztat, ha meg nem tartama, ezt az
ból tartsa ki az, ki meg veszi az szűrt (TörtT. XVIII.239).

é-tart: **1)** [demitto; herabmeigen]. Syethnek az bohereknek
tartany nyakokat (ÉrdyC. 548). **2)** [se submittere; sich her-
lassen]. A magosról kezét nyújtasz a magával nem bír
mszédodnak és ott fem is letartasz sziveddel (Fal: NA. 239).
[retineo; abhalten]. Le tartani sírni az azzouállatot, az az
szoktatni az sírásrol (DictaGr. 27).

étartás: [comitas, humanitas; herablassung]. Se vétekre
tsudára ne véld, mikor a türessel és alázatos le-tartással
állak (Fal: NA. 233). A szelidség és le tartás a világfiában
nagy fogás, ezekkel kelletik maqokat (Fal: SzE. 561). Az
kező alkalmatosságok váltyák a le-tartást és reá viselést,
nyik egykor jó, a másik máskor job (Fal: UE. 416).

étartó: [submittere; demütig]. Amant felakasztották, holott
tarto Mardochaeusnak gyfrüt adtanak újjaira (Fal: NA.
). A le-tartó alázatos embert az isten szereti (Fal: SzE.
).

nég-tart: **1)** [retineo, comprimo; zurückhalten, hemmen].
na bwn beresnek munkayát meg tartany (VirgC. 12). Az
utasanak serenseget meg tartu (54). Nem tartya meg ew
aghyat (ÉrdyC. 574b). Megtartya vala leheletet (Helt: Mes.
): Az ki haragját meg nem tarthattya, háborusagot szerez
ur: Bibl. L622). Kettőt kerek tölled, ne tartis meg töllem
egy: Bayle. 320). Meg akarod-e az adósságot tartani tölem
r. XIV.220). Iván vajdát hívják az vajdaságra, kinek szerez-
jét mi som akarjuk megtartani (RákGy: Lev. 57). **2)** servo
asservo, retineo MA. behalten PPB. [bewahren, aufbewahren].
bort vy tölmebe eretnek es monno megtartatic (MünchC.
). Az wy bort vy edeenben kel tölteny es monnoffel meg
tatyk (JordC. 379). Az zentsegnek illagyat eorekke valo
tartanaja (DomC. 4). Ky megh gyewlöly ew lelkeeth ez
agon, az erek eeltre tartya megh ewtet (ÉrdyC. 182b).
eket akartam megtartani, hogy gyhyek az en fel tamadaso-
t (ÉrsC. 566). Mindenkoron voltanac e tudomannae hirdető,
miél ez e tudomany megtartatot (Helt: Bibl. I.b2. Kár: Bibl.
35). A régtül fogna meg regzet neueket meg tartyuc (Tel:
ung. 34). Meg-tartyák a farkas dühösségét, de meg-terelik
szattyát (Pázm: Préd. 847). En vagyoc a nagy türhető isten,
megtartom irlgalmasságotat ezerig (MA: Bibl. Előb. 1). A
vesség nem tartatik meg a sákban, sem a parittyában
m: Vest. 80). Az oláfa leveleit meg tartya még tében is
y: Préd. I.431). A kik utánna következtenek, jobban meg-
hatták volna a kezek alá meut jószágot, a melynek némely
ze ide tova el-idegenitetett (Bod: Pol. 172). **3)** conservo C.
studio, tneor, salvum praesto; erhalten, behüten, beschützen,
wahren]. Tarcz megh bñket en newembe: serva eos in nomine
rdC. 687). Imagad ötet, hog a te igekezetetec zeplötelen
g tarca (VitkC. 21). Mynd ez horayg en testemet rontatlan
g tartotta (DomC. 141). Az napigh isten öt megh tartotta
omaC. 2). Tarcz meg engemeth wram (KulesC. 23). Isten
gh thartsa es zerentseze Kegelmeketh minden jawawal.
5 (Szizadok IX.205). Engemet megölnec es tegedet meg
mac: interficere me et te reservabunt (Helt: Bibl. LE4).
ly vár fem az magas hegyen vagyon és igen erős, holot
országnac coronáját szoktác meg tartani (Helt: Krón. 3).

Tarehya meg isten vrasagodat (LevT. I.336). Isten tartsa meg
Kdet nagy jó egészségben nagy jó békességgel (II.24). Kege-
lemből vattok meg tartattatván lit 'altal (Szár: Cat. C2). Az
ur isten negyven esztendeig meg-tartá ruhájokat, sarujokat és
czepelűsökött (Ily: SzÉlet. I.8). Hulló haját meg-tart formának
a leve (Fely: SchSal 21). Tartsd meg azt az életet, a mely
nekem oly drágába telik (Mik: MN. 189). **1)** [reservo; behalten].
Valakiknek megtartangyatoz bñöket, meg tartuan vadnac
(Born: Préd. 263). Vram ne tarch meg nekic az ű bñöket,
mert nem tudgyak, mit minelne (Tel: Evang. L96). Valakiknek
meghochattyatok bñöket, megbozöttatnan nekik, valakiknek
meg tartangyátok, meg tartuan vannak (II.81. Szár: Cat. K3).
A kiknek bñöket megtartjátok, meg vannak tartva (Ily:
Préd. II.283). **5)** [permaneo; dauern, sich halten]. Egész ujig
megtart, éllitsz vele, mind fogtyig jó leszön (Radv: Csal. III
49). **6)** [habeo, possideo; besitzen, behalten]. Nem volatok
ara meltok, hogy titeket az föld es befogadua es meg tartana
(VirgC. 47). Az penz az te züeteeket el ne hytegesse, hogy
walamelytek főrekűgyek meg tartani idő zerent valo marhat
azoknak földte, melyek zyksegbewl megh tartatnak (123).
Bekeseghnek myatta tarthhatyatok meg ty lolketeket: im-
paciencia possidebitis animas vestras (ÉrsC. 283). Tarczon pokol
meg: abi ad malos coruus (Decsi: Adag. 89). **7)** [obseruo; ein-
halten, befolgen, beobachten]. Ha ez fogadast meg tartangia,
tahat űneki zikseget meg agiatok (VirgC. 57). Munkaknak
zere meg tartasek (122). Ez bekeseznek zeppletelenevl meg
kelt tartatny (ComC. 177). Mykoron megyen vala az vton, meg
targya vala az silenciomot es zentsoges atya (DomC. 122). Az
zolja tartozyk ew wranak hagyomasat enghedelmesseeg alatt
meg tartany (ÉrdyC. 77). Hallyak istemek yzheyeet es lalwan
meg tartyaak (517). Megtartuan az ő eleykuec szörzések
(Helt: ÚJT. K8). A te föld vött törűnet meg nem tartottác és
az te szerzesedet meg nem őritác (Kár: Bibl. I.467b). Az
ecclesiakba be szallot szokas meg tartassek (Pécsy: Fel. 853)
Az vasárnapot nagy szentségesen meg tartottác (MA: Scnt.
904). Az eskűvést szentül, tökéltelesen megtartya (Com: Jan.
185). Tarts-meg im e következendő regulákát (Pós: Igazs. I.
107). Szavadat megtartsad felebarátodnak (Orczy: KöltH. 43).
8) [recipio; annehmen]. Ha tégéd rokonsagnak törűne zérent
akard megtartani, iol löt művelkedet lézen e dolog (BécsiC.
7). Meg lelem, a kit en lelken zerent, meg tartom ötet, el
sem boátom (VitkC. 14). **9)** [comprehendo; festnehmen]. Eleibe
kelűne az kéméc es megtartac ötet (BécsiC. 32). Eleibe kelene
az ör alloc es meg tartac ötet (GuaryC. 56). Meg tartak ű
zolgait es bozozosag illetessel meg ölek: tennerrunt servos ejus
ex contumelias affectos occiderunt (DöbrC. 380). Bekawal meg
nem tarthatyak vala: compedibus non poterunt eum ligare
(JordC. 467). Mykoron megh tartottak voua Petert es Janosth
(715). Szentmarjai ugyan megszökött, nem lehet kétség hozzája,
de mi meg nem tartjuk (RákGy: Lev. 48).

[Szólások]. *Vmben megtart:* Egészségben megtartom:
sospito C. Minden alatta valókat császári méltóságom szerent
igazsagokban megtartok (MonIrók VIII.230). *Vkit vmből*
∞: Tarcz meg engőmeth byndkből, gonoz törteu-
eüetkből (CzechC. 47). *Vkit vkinck v. vminek* ∞: Wew
ewangeliumy zegenseget mynden yozagot zegenekne el-osztuan,
maganac sem ytt meg tartuan (EhrC. 8). Az pohánkában
az ki leg-kisseb magyú, azt kell magnak és vetny meg-
tartani (Lipp: Cal. 3). *Vkit vkitől* ∞: Dávidot megtartá
isten Saultól (Thaly: Adal. I.47). Tarts meg engem iri-
gyoktól, rágalmazó beszédektül (II.3). *Vkit vmitől* ∞: Tar-
czagh megh magok az balvanyoknak adozattyoktól
(JordC. 761). Tarcsa meg magat a bintől (DebrC. 127).
Az imadsag nag esöttül meg tart (GuaryC. 64). Zent atyam
tarchad meg owket mynlden gonoztól (ÉrdyC. 39b).
Tarczatok megh magatokat teshly gyenyerűsegbek-

t űl (JordC. 847). My az ew vryuel meg igazuytattak meg tartatunk ew nyatta az haragtwl (Konj: SzPál. 61). Az hus eteltől meg tartyue magunkat (Mon: Apol. 140). Meg tartom magamath een kegyetlen seget űl (KulesC. 30). Ha Zay Kata ala akar jevny, Ke. az vtul meg ne tarhya (RMNy. II.140). Meg tartatek mynden vezedolemt űl wr istennek hatalna myat (ÉrdyC. 595). Vmit vmitől ∞: Ha kezeket lopástul magtartanáe (Kules: Evang. 412). A meg holt testót a meg rotadastol meg tarthattik (CabrC. 111).

megtartás: 1 [retentio; beibehaltung]. Palástolt mester-séggel élt az ő székince megtartására (MA: Tan. 1156). **2** [repressio; hemmung]. Minden napon vy ruhaual kewtewy uala az vaszegeknek he-sebenek helytt vernek meg tartasara (ElrC. 65). **3** [comprehensio; verhaftung]. Fenyegethe volna meg thartassal az meg holt K. F.-nek adossagyarth (RMNy. II.198). **4** [conservatio C. MA. bewahrung]. Ez gyernek adatek tud/dojmaura, hog az zentségnek illagyt evrekke valo meg tartassal meg tartanaya (DomC. 4). A böyt kollemetes ű testy egessegnek meg tartasara (ÉrsC. 538b). **5** [observatio MA. beobachtung PPB. Kezde predikalni az akarat zereut valo zegen-segnek megtartasrol (VirgC. 71). Mynd ezeket meg tartasara az ű elmie meg giaponek (101b). Az alazatossagnak meg tartas-rol harmad capitulum (125). Harmadyk mondatyk regula zereut valo eleinek megtartasanak (CornC. 5). Kysdedsegeetewl foghwa egyesowl wr istenhez az ew parancholatynak meg tartassaban (ÉrdyC. 639). Iutes a parancholatoknac meg tartasara (1elt: Bibl. I.Nnn2). Kóteles-e az szombatnak meg tartasara (Pél: Tan. 551). Nem egy általlyaban lehetetlen a törvény meg-tartás, mert paradicsomban meg-tartható volt (Pázm: LuthV. 112). A fele emlekezetes és meg-tartásra méltó mondások (GKat: Váls. I. Előb. 52). **6** [nutritus, sustentatio; ernährung, erhaltung]. Annyan syuchenek, ky elegh volna az haznak megh thartasara zycksegh koron (LevT. 1166). Az táplálás és az élet megtartás csak az istenen áll (MA: SB. 136). Az hadak megtartásán meg is szepentek (RákGy: Lev. 531).

megtartatandóságocska: [observatiuncula; regelchen]. Volnának 15b sok e féle szükséges observatiócskák az meg-tartatandóságcskák is a magyar írásban (GKat: Gramm. B).

megtartható: servabilis MA. das zu behalten ist PPB.

megtarthatóság: [observatiōnis possibilitas; möglichkeit der beobachtung]. Az parancsolatoknak meg-tarthatóságáról rebesgecz (Matkó: BCsák. 184).

megtartó: 1 [servans, retinens C. [bewahrer]. Ky mynden iozagnak gyvtyöye es gyvkere es meg tartoya (VirgC. 62). **2** [servator, conservator C. salvator Com: Vest. 144. erhalter, beschützer PPB. Nem szabados nékfinc, hogy valakit az istenen kivül meg-tartónknak ismérjűnc (Sárp: Noe. 117). **3** [observans, obtemperans; befolger]. Ez zeut zegenseg idnessegnek vta, alazatossagnak meg tartoya (VirgC. 32). Ev vala tevkelletes-séggel valo meg tartoya az tanalchoknak (CornC. 8). **4** [ob-tinens; behauptend]. Aligh lehetnek meg tartoi az ezionaknak; potuimus vx obtinere scapham (Pél: Bibl. 226). **5** [tenax Com: Jan. 182. [kärge]lich]. A takarekossan élő kevéssel meg-olégedie, nem javát megtartó ugy vagyon (non tenax quidem), de a meg kiméllésben serényen mértékletes (Com: Jan. 189).

reá-tart: 1 [teneo; halten]. Christus nagy kótel ala vetette magát, melybe rea is tartotta magát (Born: Préd. 61b). **2** [so con-ferre; sich begeben]. [Anyulak] a mely helyben öket fiadzák, abból sola messze nem távoznak, és ha színtén néha enni s innya kimenek-is, de arra a helyre mindenkor megtartanak (Misk: VKert. 172). **3** [aestimo, honoro; in ehren halten, hoch schätzen]. Engem igen reá-tart, vár tőlem: *observantissimus mei PPB. Ezer szépet mondanak róla, igen rá tartják (SzD: MVir. 86). **4** [ob-

servo, intueor; sich richten]. Mykoron ember tyztóssáegben volna, nem értéközeek meg rola az az nem tartan magaat reea, de hasonlan magaat az oktan barnokhoz (ÉrdyC. 7).

[Szólások]. Reá-tartja magát: amicos tragoedos imitatur MA. sich anflüssen, hofbürtig sein Adámi. A majom, mikor ember-ruhába öltöztették volna, szépen reá tartotta magát, mibent mogyorót vetettek eléibe, majomnak mutatta magát (Pázm: LuthV. 236). Ott mégis nevetünk a kis Susival, mert az aszszonnyal reá kell az embernek tartani magát, valaminut a konyódi nemes aszszonnyak (Mik: TörL. 82). Ha tükörbe néznének, talán megutálnák inkább, semhogy reá tartának magokat (Fal: NA. 180). Rá tarttya magát, mint az etzetes korszó (SzD: MVir. 276). Az tórártart az nagy uraságra, ha van néki egy rozsz kabillája (Thaly: VÉ. II.6).

reá-tartás: gravitas, fastus SK. [stolz]. A köz-nép könnyen tanulja, vigan űzi a reá tartást, a kevély feleleteket (Fal: NA. 178). A nyughatatlan változás élen ellen-áll a szerével való reá-tartásnak (Fal: UE. III.163). Az udvari emberben rendihez képest jelskedjen valami reá-tartás (Fal: UE. 427).

maga-reá-tartás: [aestimatio sui; selbstachtung, selbst-gefühl]. A maga-rá-tartás, melylyel a (nemi) tisztaságnak ékes-sége meg tartatik (ACsero: Bölcs. 118). Maga rá tartással és másoknak meg-vetésével (Pataki: Reg. 180). Járása, kelése, maga reá tartása nem mutatnak egyébre (Fal: NU. 322).

reá-tartó: 1 [gravis; ansehnlich, bedeutend]. Nintsen csak edgy magat reá-tartó férfij is, a ki hamar lüszen (Teleki: FLél. 126). Igazán magat daliáson reá tartó állat a ló (Misk: VKert. 106). **2** [elatus; aufgeblassen]. Vanuk magokat reá tartó és valami feljebbséggel fitogató nemzetségek (Fal: UE. 501).

Tartalék: 1 [obstaculum; hindernis]. Könny had és bátor és gyors mint az árviz, ninchen tartalékja sem tűz sem sebes víz (Zrinyi. I.21). Nincs már tartalékja Zrinyi seregének, mert futnak előtte az török vitézek (60). Magas hegyekből le-szállt kü-szákla, kinek solun nem lehet nagy tartalékja, nagy sebes-séggel dül (55). Ninchen tartalékia szabad jövetelének (László: Mars. 22). Azt mondta volna Háiszter, még ez idén megézi Ujvárt, már ugyan tartalékja nem lesz, ha Bottyán általgyált (Bercs: Lev. 287). Az gyalogság már elment, ugy tartalékja lesz az segítségre menő ellenségnek (592). Eotet semmi törvény s tartalék meg nem maraszthattya (Fel: L'E. 381). Minden tartalékot leront és győzedelmessen mégyen által rajta (431). Omló kő-szál, mollynek éppen nintsen semmi tartalékja (Könyi: IIIrom. 36). Ki-törte a szemérennek tartalékait (SzD: MVir. 116). **2** [agger, moles; damm]. A Száva-vízének egyik tartalékja őrizet alatt van (SzD: MVir. 469). **3** [anxietas, sollicitudo; bangigkeit, ängstlichkeit]. Mezei hadokat fogadván ott vigyáz-tunk minden ocasióra, az ki nem kicsin tartalékjokra volt az törököknek (Tört. 2 IV.67). Az ő kegyelmek törvénykezésétől nem sok tartalékom lészen (Nyr. XI.29). Esküdtessék meg a pásztorokat, hogy legyen kinek-kinek tartalékja (XII.417). Ezt a kis tartalékot kiveszem, de azonkívül gyönyörűséges utazásom volt (Mik: TörL. 387). Közelitök hozzája és látván, hogy ő is tartalékkal közelgetne felém (Mik: MN. 318). **4** [cultus; pflegel]. Be jó tartalékja vagyon ennek a sétáló udvarnak: diesser platz ist wol unterhalten (Kirbesz. 70).

[Szólások]. A Szamosközt kezdették pusztítani s Tiszán túl való földet is, nem lévén innet semmi tartalékjok (Gér: KárCs. IV.504). A bizodalmas kezdet alkalmas tartalékja a felőlünk való sok gyanu gondosságoknak (Fal: UE. 374). Mind szélllyel szagattia tartalék pórászát (Könyi: IIIrom. 119). Nyughatatlan, mindenre reá mérészi magát, tartalékot nem szenved (Fal: BE. 573). A rozszó ha tartalékot nem talál, addig neveli magát a kő-

neu, a miglen fottig oda légyen bõtsületed (Fal: UE. 409). A zeléseket soha sem kell szabadgyában magok kémyekre ereszerõn-erõvel is kemény tartalék alá kell szoktatni (UE. 376.). A ki tartalék nélkül mindent egybe kimond, lesz gondja, hogy mindent megbizonyítson (UE. 447).

tartalom: [volumen; band]. Ez epistolaeae tartalom volt, hogy minden vidékek magok kézhébe 'a megmondot' (a HésiC. 56) Mendenec, mellec lõttee uala epistolaba, e s'nece tartalmaban tartatnac (71).

tartandó: [observandus; das zu befolgen ist]. Hagia nekik bekezeset tartandoul (VirgC. 107)

tartás: **1)** observatio MA. [beobachtung, befolgung]. Twn ikációt az vristenek paranczolatyanak nem tartasrol (G.C. 56). Kezde predikalni az zent penitenciaanak tartasrol (Irtth egyesegnek tartasrol (121). Zent veztegesegnek tartasrol (M.C. 296). Zent zeretethnek tartasara nyette ewket (ÉrdyC. 10). **2)** [victus; kost]. Egy külön kamara lön szállások, ételnékiek alkalmas tartások (GyöngyD: Char. 10). Fényes állalak haldaklõba vala, még-is ezen nyavalyájokból a vékony ással szõpen ki-tuttak gyógyulni (Fal: NU. 288). Engem a ny tartás miatt fel-kapot nyelvére a város és fõvsénysége-fenyen hordgya fülrül fültre (306). **3)** [argumentum; inhalt]. A leveleknek s egész követségeknék tartása ez vala (Szal: n. 338). A levélnek tartása szerént õ magok töttek bírót kökl. 1.300). **4)** [traditio; überlieferung]. En is eszt az pueczkét az német írásból szõról szõra magyar nyelvre for-tam és abból az régi attyáink tartások szerént ki atlam (P.4). **5)** [vis; kraft]. Az meg irt czikkel tartasa szerint: re ihus clausulae (Ver: Verb. 139).

gyas-tartás: concubinatus; kebshe PPB.

sztal-tartás: [res culinaria; küchenwesen]. A becsületes ultartás a gazdaasszony dolga (Gyöngy: Char. Elõb. 22).

arom-tartás: [pecuaria; viehzucht]. Meg tyltom, hogy ny az ty hatartoknak belõle halazant, vadazast, akarnimemew m tartast ne tehessen (ÉrdyC. 580). Jabal volt találõja az m tartásnac mestersegene (MA: Bibl. I. 5).

ieszno-tartás: porculatio C. [schweinezucht].

lmjõben-tartás: observatio PPBL. [beobachtung].

õnnyen-tartás: [arrogantia; überhebung, anmassung]. Ad fennyen-tartásával még azokat is boszszontani fogod, a fel-emeltek s nagygyá tettek (Fal: NA. 223).

igy-tartás: [pax constituta; friedensschluss]. Kd ír az feyedelem között valo frygytartás feleol (LevT. 1.334).

ond-tartás: [cura; besorgung]. Az ember ez halotti gond-ist az szeretetnek minden dolgainál folyeb valonac lartsa (Tan. 713).

ad-tartás: [administratio belli; kriegführung]. Mire való a had-tartás s fáradság, ha jobbára az ország hódolt és abban akarnának maradni (Zrinyi II.201). Micsoda vár-nyék és magazinumok rendlített azon Duna s Tisza-közi nak tartására (Beres: Lev. 330).

arag-tartás: ira, irae detentio MA. [animus inplacabilis; ersõnlichkeit]. Te vag az gonoz nelv, ki haragtartásokat, ködesõket nem zõnõl fel tamaztanod (GuaryC. 16). A testnece eskõdtei ezec: faytalanság, haragtartás, versengés (Helt: Bb7). Cze a testnece dolgait ezeleszki, az minemûc az sznasag, bálványozás, haragtartások (MA: Scult. 683.). Ne-otoc az részegségben, pór patvarkodásban vagy harag tar-tan (Megy: 6Jaj. VI.45).

[ház-tartás]

ház-tartási: [ad rem domesticam pertinens; zur haushaltung gehörig]. Elsõ a ház-tartási rend, melyben kettõbõl egy test léssen (Mad: Evang. 113).

hüség-tartás: [observatio fidei; bewahrung der treue]. Isten teged vgy segellyen, hogy vrunknac Lajos kiralnac valo hüseg tartasodra minden oruot, toluait meg-mondod, meg-neuezed (RMNy. II.336). Kiket kényszerite hüség tartásra (Valk: Gen. 36).

jõ-tartás, jól-tartás: [victus et cura; guto verpflegung]. Legyen vig az io tartasban (Born: Préd. 408). Meg érdemlene ám ez az io tartást (Decsi: Adag. 185). Azt itelic, hog az torral és az szegenieknék iol tartasaul az lelket meg valthattiac (Fél: Tan. 511).

konyha-tartás: [res culinaria; küche, küchenwesen]. Az istentelen fejedelmek tékozló konyha tartások miatt az alattok való szegénységnek veritékivel tápláltatnak (Misk: VKert. 289).

lõ-tartás: [equaria; pferdezucht]. Az lõ tartás emézt meg: Glaucus alter ab equis devoratus (Decsi: Adag. 277).

maga-tartás: **1)** mores, vitae ratio; das betragen, behemen]. Voltér minden nemzetivel bíres neves vala, magatartás-sal dízes, neves vala (RMK. II.27). Vayha külsõ magunc tartast vgy bírhatnac, hogy (Born: Préd. 18.) Kinec illy czudalatos engedelmes hozzanc szabasrol es illy édes maga tartás-rol emlekezie (259). Ezekbõl iduõssoges maga tartast vehetett volna (393). Magunk tartásy eggyesõdgyenek elménkel (Beythe: Epin. 215). Meltan chelekeodnac azt, ha semmyt nem hadnek neki es engõmet bwsitoo es mynden oka nekél haborító maga tartásáért (Radv: Csal. III.150). **2)** [insolentia; überhebung]. Nagy magad tartással, fõl gombolt aiakkal beszellesz (Mon: Apol. 500). **3)** moderatio sui, modestia MA. bescheidenheit PPB.

nem-tartás: [non observans; nicht befolgend]. Vagyoc bünõs isten elõt, gonosz gondolatimba, beszedimbe, istennece tiz parancholatit nem tartasomba (Agend. 200).

oskolában-tartás: [frequentatio scholae; schulbesuch]. Anni nehessgeuel volt mint az kis gyermeknek az oskolaba tartas (Born: Préd. 62).

põnitencia-tartás: poenitentia Com: Jan. 125. [busse]. Eremek lezen ystemek angyalynak ellettek egy hynes embernek penitencia tartassan (JordC. 581). Penitencia tartas nekeol maradnak (DomC. 166). Penitencia tartással zorongattya vala emmen magaat (ÉrdyC. 615b).

rënd-tartás: **1)** institutum, ritus MA. gebruch PPB. Az pesalnac minden rend-tartási szerint szerezzéc az husueti bárányt (Kár: Bibl. I.127b). Az husveti bírannac megétele rendtartását írja meg Moses (MA: Bibl. I.58). Az ételbél rend-tartásnak módgya (Felv: SchSal. 18). Az husveti bírannac megétele rend-tartását írja meg Moses (MA: Bibl. I.58). Minálunk az a rend-tartás, mikor idegen országra küldünk valakit, hogy vgy kön tõsibe vagy az nyerge vankosába varrja el a leveleket (MonIrók XV.635). Holmi éretlen elméjít ifjak bé-vitt rendtartásokat akartauak változtatni az ekklesiában (Bod: Pol. 83). **2)** [lex, praescriptum; verordnung, vorschritt]. Hájõban való rend-tartás: disciplina *navalis PPBL. Ez õreke valo rendtartas legyen a tv vtanatoc valoc között az urnac tizesz aldoztatiból (Helt: Bibl. I. AAa). Eluétetet az ó testamentom a tudonannac külsõ rend-tartasa szerint (Helt: Bibl. I.d4). Regimen minden holnapra, az az: micsoda rend tartással élyen az ember (Cis. J3). Az nyag istennek vacsoráján az egyházi személy dízesen igyekezik magát viselni, hogy az belsõ aitatosságot külsõ rend-tartással is meg-mutassa (Pázm: Kal. 735). A rendtartások ékes gerjesztõ versekkel valának béirva (Könyi: VM. 13). **3)** [ordo; ordnung]. Mendegel török sereg io rend tartással (Zrinyi I.106). Én a

rendtartást szeretem, de ilyen úri személyeknek rendet nem szabhatok (Mik: MN. 11).

szállás-tartás: [hospitium; gastfreundschaft, bewirtung]. Nyomorwságban tyredelmesők, ymacchagban keesedelmesők, zalastartásban elewenők (ÉrdyC. 73b).

szálló-tartás: [militum in aedibus collocatio; einquartirung]. Tisztóinek keményen parancsolja meg, hogy se szálló tartással se egyéb contributióknak praestálásával semmi szín alatt őket a lakosoktól aggraváltatni ne engedjék (RákP: Lev. III.706).

szám-tartás: 1) ratio, ratiocinium MA. rechnung PPB. Arról nem kivan isten most szám tartást (Born: Préd. 77). Az minenü pástzormáltak beadtanak, arról való számtartás (Kocsis-Tört. II.198). **2)** [observatio; beobachtung]. Nem kárhoztatnac némely álmokra való vizgázás és számtartás (Tyuk: Józs. 287).

szőr-tartás: 1) statutum, institutum MA. [anordnung, verordnung]. Zerzetnek semmy zer tartasa nem tartatyk (DomC. 133). Ez e szertartás őrecko valo legyen minden nemzetségnec az Izrael fiai kőzet (Helt: Bibl. I.172). Semmié teuc Peter királynac minden szőrzesit, törnyéuit és szőrtartásit (Helt: Krón. 33). **2)** mores, consuetudo MA. [gebrauch, sitte]. Mely zer tartas legen az nyayaskodásban (VirgC. 134b). **3)** [ordo; ordnung]. Megh ne haboryttassek az kőzvűseggűs állapotnak zőrtartasa (Konj: SzPál 37). Ők az város végre hamar kiszállának, semmi szertartás nines, hadnagyok busultanak (RMK. III.66). **4)** [ritus, ratio; weise, art]. Jo zertartasal vagh ys modon vyetyk be (LevT. I.288). Jó szőrtartással birna az orszagot (Helt: Krón. 17). **5)** [observatio; beobachtung]. Hogy mynden jgassagnak zertartasa nekevl nagy sok ezer artatlan emberek elvezenek (Margl. 80b). **6)** [ordo, ratio; verlauf, vorgang]. Az wtolso yteletnek mynden nemew zertartasarol (ÉrdyC. 20). Emlékőzűnk meg ew zentsseges eolőteinek zertartasarol (373h). **7)** [ratio reddita; einrechnung]. Meg kyldem a regyistromot es, az menyre vegere melohtem, mert ezek zertartas nekyt vezyk: el az te K. jewedelmet (LevT. I.352). **8)** [pactum; vertrag]. Zoltwnk az posony birowal, minemyw zertartassok wagyon az posony kaptolamul (RMNy. II.131). Az el adásban es zalogásban való szertartást mindenkor megh tartvan (Ver: Verb. 119).

títkon-tartás: [taciturnitas; verschwiegenheit]. A títkon tartás ki-tetsző tizimere a sokra kész elmének (Pál: UE. 457).

1. Tartat: [alere curio; pflegen lassen]. Az karvalyokat tartasi szépen és őrtztesel (Nád: Lev. 25).

[Szólások]. Terewk András Nyrew Balintot sok ideygh tartatta v a s b a n (RMNy. III.58).

még-tartat: 1) [detinere, comprehendere curio; festnehmen lassen]. Midőn megtartatui alartuk, elhgroitt (Nyr. X.469). **2)** [observari jubeo; befolgen, bowahren lassen]. Megtargya vala az silenciomot, megtargya vala egyeb fratrekkel es (DomC. 122).

2. Tartat-: [observans; befolgend]. Vetkeztem hytemnek tyzenket agazatyat nem tartatomba es ellene vettetembe (VirgC. 13).

[Tartatlan]

pénitencia-tartatlan: [a poenitentia alienus; unbussfertig]. Az penitencia tartatlan embőr őrdőgnok fya (DebrC. 488). Poenitentia tartatlan gonoszok (Álv: Post. 135). A lelki tanító a poenitentia tartatlanokat a sáeramentumoktól el-tílyta (Com: Jan. 126). Bé-tenni ismét annyit térsen, mint az őrók kárhoztat birtetni a poenitentia tartatlanoknak (Pós: Igazs. II.516).

pénitencitartatlanság: [negligentia poenitentiae; unbussfertigkeit]. Szívok a poenitentia tartatlanságban meg-keményedet (Pós: Igazs. I.615).

Tarthatatlan: [offrenatus; zügellos]. Embertelen és tarthatatlan a fiam (Lévszó: Petr. 169).

Tartdogál: 1) [identidem fulcio; wiederholt stützen]. Az ingadozo világnak állapottyát az ő imádságokkal tartogallyák (Land: ÚjSegít. II.958). **2)** [puto, arbitror; meinen, halten]. Azt tartdogalja maga felől, hogy a mikor akar, még helyre álltat (Megy: 6Jaj. III.29).

Tartó: 1) servans, tenens MA. [comprehendens; haltend, greifend]. Eo kezeynel tartónak vononak kezeebol ky zeokellek es el fvtá (DomC. 232). **2)** [fulcimentum; stütze]. Ti vatok tartój én erősségemnek (Zrinyi I.18). **3)** educator C [ernährer]. **4)** durabilis C. MA. dauerhaft PPB. Vetőség tartó: sementinus; igen tartó: perditurnus C. Az atiafiaknak horagiok tartóbbak egyebeknél (Decsi: Adag. 12). Hogy tartó és eegésséges állapotra jusson, illyen szerelmes tsalársággal él (Pizm: Préd. 34). Buberőkhoz vagy párhöz lasolatos lévén nem állandó, nem tartó (469). Homályos idő volt, hat óra felé pedig kevés ideig tartó ragya volt és az miült éjjel is nem sokáig tartó eső (Mouhók XVIII.41). **5)** [receptaculum; behälter]. Az esőrgő azolta az házudban meg nem állott, most is igen foly az tartóban, onnét is kimegyen az kertre (RákGy: Lev. 62).

ágy-tartó: cubicularius MA. bettwärter PPB

ágyas-tartó: [conubinarius; beischläfer]. El-hitető, megtsaló, ágyas-tartó: pellicator PPB. Ágyas-tartók és sok feleségűek (Szathum: Dom. 127).

ajtó-tartó: janitor, ostiarius MA. thürhüter PPB. Kiralnac ket meddőy, kie aito tartoc valanc (DecsiC. 51). Az ember, ki zarandoclani eredet, az aito tartónac parancolt, hog vizgazon (MünchC. 99). Ki menő a tanítván es monda az ayto-tartónac (NádC. 199). Ki aiton megén be, iohoknac paztora, emek aito tarto meg nifta es ivhok ő zavát halgatnak (DebrC. 344). Hog az ayto tartook hataak volna, meg yedenek tüle (SindC. 26). Az monostorba maganak lakozast unalaza ott, a hol az aito-tarto lakozik vala (TihC. 307).

[Közmondások]. A zolgay felelem nem elewen ayto tarto (ÉrsC. 532).

alamizsna-tartó: [elemosynarius; almosenier]. Az püspöknek tisztí volt, hogy az alamisna tartónac elejébe írni, kiket kellyene az anya szent egyháznac táplálásiba felvennie (MA: Tan. 1113).

árnyék-tartó: 1) [umbrifer; schatten gebend, schattig]. Árnyék tartó szűn: umbraculum, scena umbrosa MA. Árnyék tartó silveg: umbella PPB. Árnyék tartó sirtók (Megy: 3Jaj II.126). **2)** umbraculum; lichtschirm Com: Vest. 151. Árnyék, árnyékozó szín, árnyéktartó: umbraculum PPB. A gyertya tartó függő légyen, az árnyéc tartó zöld (Com: Jan. 158). **3)** [umbella; sonnenschirm]. Mégyen vala a fejér elefant sok aranyal meg rakattatván, felette-tartván a napnak sugári ellen selyemből tsinált árnyék-tartókat (Felek: FLÉ. 92). Egy ezüst őv, árnyéktartónak való ezüst nyél (Radv: Usal. III.355). Az evet az ő szép bojos farkával árnyék-tartót, sőt mintogy ernyőt csinál (Misk: VKert. 233).

asztal-tartó: [hospes, convivor; bewirter]. Jó asztal tartó: *elegans in cibo PPB.

bálvány-tartó(ház): lararium C

balszamom-tartó: narthecium PPB. [balsambüchse].

barom-tartó: [pecunarius; viehhütend]. Azoe az embere jüh pástztoroc, barom tartó emberec (MA: Bibl. I.114b)

bor-tartó(edény): seria C. [weinfass].

bor-tartó(pince): *cella vinaria PPB. [weinkeller].

bordély-tartó: leno C. [kuppler]. Bordély tartó asszony: Major: Szót. 289.

iszónó-tartó: porculator C. [schweinzüchler].

o-tartó: 1) [caninus; hund-]. Eb-tartó pajta: cynodochium. 2) [sedes rhdarii: bock-]. Híntó vagy szekér olei, hol a sül, híntó bakja, eb tartó: capsus PPBL.

o-tartó(fü): remora aratri Mel: Herb. 48. [ochsenbrech]. tartó fi, felette erős a gyökere, hegyes mint egy nyíl a se (Mel: Herb. 48).

és-tartó(kamora): alnarium PPBL. [speisekammer].

-tartó(hely): lignile C. [holzkammer].

-tartó(ház): ∞ Nom. 36.

gyver-tartó(ház): [armamentarium; rüstkammer]. Órfile chias es meg mutata azoknac ezüstét es aranyát, len fegyver tartó házáit (Helt: Bibl. IV.65). A fegyver tartó házba rakiác vala a paizsokat (Mel: Sám. 324). A fejedek fegyver-tartó háza légyen, kiben nyilak és fegyverek enek (Laskai: Lips. 326).

gyver-tartó(hely): armamentarium C. MA. zeughaus. Akár mely fegyver-tartó helyben a paizsokon kívül sok fegyverek találatnak (TitkRózs. 118).

goly-tartó: [carcerarius; gefängniswärter]. A fogolyt fogollyá tészem (Pázm: Préd. 566).

gyermék-tartó: [nutrix; amme]. Az gyermek tartóc ha vele a vizénel, teiket szaporitva (Mel: Herb. 76).

gyertya-tartó: [candelabrum: lenclter]. Ime görta tartó lenestől aran es ő lampasa ő feien (BécsiC. 298). Azok az olay fiak es kető gyertta tartóok ez eghez feld wranak előth alwan (JordC. 903). Tón nagy pusztaságot sok ékesen, arany gyertyatartók elvitelében (RMK. V.29). Czinála a tartókat aranyból (Kár: Bibl. I.379). Mint a gyertya az ő fényességit kiönti (Illy: Préd. L205).

gögg-gyertyatartó: [lychnuchus pensilis; längeleuch-]. A függő gyertya-tartókat öggy géymánt és rubintok borítok elkeverve (Fal: TÉ. 677).

hajnáró-gyertyatartó: [candelabrum manuale; hand-ter]. Egy ezüst aranyozatlan, aszonyom ő nga számára háró gyertyatartó (Radv: Csal. II.173).

gyümölcs-tartó: [lanx pomaria; obstschüssel]. Öcsed 65 tálát, gyümölestartót is 26 küldött (RákGy: Lev. 366).

gyümölestartó(ház): oporotheca C. [obstkammer].

gyümölestartó(hely): oporotheca, cella fructuaria MA. peicher PPB. A gyümölcsőc eltartatnac a téli gyümölcs an avagy ősz gyümölcs tartó helyen (Com: Jan. 19).

gyümölestartó(kamara): oporotheca MA. gewürzel-PPB.

gyűrű-tartó(ládácska): dactiliotheca MA. ringkästlein.

had-tartó: [copias sustentans; ein heer unterhaltend]. A had nagy sokra szükségec érkezik, miut raboknac, had tartac, soc czeledeseknac, tsudakeppen minden szükségekre kat be szolgáltat az isten (Born: Préd. 397).

háló-tartó: cubicularius BécsiC. 43 [kammerdiener]. Ő elmi es az ezerlőc mondanac a hálóac tartoknac (BécsiC.

hajó-tartó(hely): navale PPBL [hafen].

hal-tartó: 1) [piscina; fischhälter]. Egy haltartót csináltattam, melyért fizettem fl. 20. négy herbéceset (ErdTörtAd. IV.65). 2) ichthyotrophium C. [piscina; fischeich]. A kert környül szép lyugasoc valánac és környülec szép kerengec és szép rendel flötött fic, ezec közet szép hal tartóc valánac (Helt: Krón. 169). Ferencz uramtól megértém, hogy elboesátja az haltartót, ez este ott állottam, míg reá bocsaták az vizet (Nád: Lev. 100). A mi a tsukanak a húsát illeti, jobb iznek a folyó-vízi tsukák, hogy sem a hűdős hal-tartóba rekesztettek (Misk: VKert. 552).

haltartó(bárka): ichthyotrophium MA. arca aquaria, vivarium; fischhälter PPB. Haltartó bárka, tsap-alá való kád: excipula PPBL.

harag-tartó: [implacabilis; unversühlich]. Áspisok a harag-tartók, öszvérek a hűtsűkűsök (Pázm: Préd. 766).

hely-tartó: proconsul C. vicarius Ver: Verb. Szót. 33. locum tenens MA. [statthalter]. Szolimán, ki ő helytartója lisen Budában (MonÍrók III.68). Praepost wram, ew felsige hethartóia (RMNy. H.58). A pápa tsac Christusnac hely-tartója a gondviselésben (Czegl: Japh. 111b). Az papok isten helye viselői es tartói (Mon: Apol. 1). Pbilippus comes Palatinus Rheni volt az helytartó benne (TörtT. IV.50). Husz esztendőkig tsak az akarat a hely-tartó bennünk, harmintza kelvén a nyers elme (Fal: UE. III.179).

fő-helytartó: ∞ My Muzaffa passa az hatalmas török czazarnak feo bel tartóia Budan (RMNy. III.98). Mi Ali passu győzhetetlen esászúrunknac fő helytartója Budán (TörtT. I.408). Értsed s tudgyad, kiben mellyik légyen a fő-helytartó (Fal: UE. 378). A kiben nem a vad természet, hanem a jó ész fő-hely tartó, ezen emberségtelen indulatokat erővel is le tsendesíti (391).

helytartóság: proconsulatus C. [statthaltere].

hús-tartó(ház): carnarium MA. fleischkammer Nom. 38.

[istálló-tartó: [stabularius; stallmeister]. Monda a stallo tartónac, hog ő zörgalmassagat viselne, es masod napon ket penzt ada a stallo tartónac (MünchC. 134b).

ideig-tartó: [caducus; vergänglich]. Mindenece ideig tartóc, elmulandóc (Com: Jan. 213).

kánál-tartó: theca cochlearea MA. löffelkorb Heyd: PCT. 36.

kapu-tartó: [portarius; janitor; pförtner, thürsteber]. Mykoron az helynek capuyara zozatlonk, az kappurtartó yew haragnan (EhrC. 30). Az ember, ki mezze wtra megy, az kapw-tartónak meg paranczolta, hogy vygazyon (JordC. 502). Az fraterék kerestetnek vala az capu tartó fraterterv (DonC. 292). A kapu tartó siket es nema vala (DehrC. 163). Cristus az erek dyciew orzaagnak kapw tartóya (ÉrdyC. 37b).

kenet-tartó: [pyxis unguentaria; salbenbüchse]. A patikárosoc patika szerszámokat drága kenet tartó pólcoknac helyetskéiben eltésznece (Com: Jan. 175).

kenő-tartó: vas unguentarium; schmierbüchse Com: Orb. 173. A szekeres a tengelyt meg-keni a kenő-tartóbul (Com: Orb. 173).

kenyér-tartó: panarium C. MA. artotheca, cella panaria; brodschrank PPB.

kenyértartó(edény). Áldott az te kosírod és az te kenyér tartó edényed (Kár: Bibl. I.183).

kenyértartó(kosárocška): [corbis panaria; brodkörbchen]. Az istennek átka az engedetleneknek még kenyér tartó kosárocškákra is kitejred (Tóf: Zsolt. 33).

kényértartó(szekrény): cardopos C. [brodschrank].

kényértartóeska: panariolum C. MA. brodkörblein PPB.

kerék-tartó: [suflamen; radsperre]. Hatul vetteti a szerk kőt avagy kerék tartó a szekérnőc a lejtőn le-eroskedésében való megkötésére (Com: Jan. 87).

kigyó-tartó: **1)** angvilonens MA. schlangen tragend PPB. **2)** [sidus quoddam; ein gestirn]. A kogyo tarto lábában egy új tsillagh tetszet volt fel (ACsero: Enc. 99).

kincs-tartó: *aerarius praefectus, thesaurarius, argyrológus C. quaestor MA. aerarius Major: Szót. 18. camerarius PPB. schatzmeister PPB. Szép ékes templom, mollyet az Orbán püspök, Mátyás király kénstartója és tanatsa rackatta (Helt: Krón. 4). Frater Gyergy kénstartó (Monlók III.195). Kys Pethert, Pether vayda kenzharthlonak egy zolgayath fogwa wytthe Moldwaba (LevT. I.18). Ew felsege azt akarya, hogy az kamaras wraym kezel egy legén az kechtarthok melet (49). Azt izente az csausz, hogy ő kénstartónál szerezhetne egy levelet esászárnak uramért (Nád: Lev. 124). Paranczolom minden kénz tartóimnae (Kár: Bibl. I.423). El iőne kénez tarto baráttal Frater Györgyöl (Valk: Gen. 14). Az királnál kénz tartó vala (MA: Bibl. I.308). Kincs-tartó avagy tárháznae őrzője (Com: Jan. 139). A fizetést fel kezdette függeszteni a kints-tartó (Bod: Pol. 141).

fő-kénstartó: praefectus *aerarii PPB. [oberschatzkanzler].

város-kénstartója: *quaestor urbanus PPB. [städtischer schatzmeister].

kénstartóság: quaestura C. PPB. [schatzmeisteramt]. Kénstartóság viselt: quaestorium C. El uéné a kontzartóságot Lukástól (Helt: Krón. 196).

kormány-tartó: [gubernator; steuermann]. Kormantartó: nanderus NémGl. 272. 354. Myuden korman tartok es hayosok, kyk az vyzeken es tengheren eweznek, tawoly allanak (JordC. 919). A szeretet mind ezekben kormány-tartó, mely a fáradtság terhét el-vészi (Pázm: Préd. 166).

kova-tartó: ignitabulum MA. feuerzeug. PPB. A konyhánae eszközi ezec: a tűzhely, szénvontó, vas lapát, kova tartó (Com: Jan. 83).

könyv-tartó: bibliotheca C. Meg vagon az cesareabeli köntő tartóban (Sylv: UT. 7). Király szántalan könyveket gyűjt uala, kiket a könyvtartóba rakat uala (RMK. IV.209). Király kérdé: Hány könyv az könyvtartóban (210). Asztalos esinálta könyvtartó [fey] egy (Gér: KáCs. IV.435). Az könyvtartót gyémánt-külből légyen kifaragva (Thaly: VÉ. II.71).

köpönyeg-tartó: penularium MA. [mantelschrank].

kulcs-tartó: claviger Kr. [schlüsselbewahrer]. Az papa közsögeses völgenye az ecclesianac, az menyeyi vduarnac kulcs tartója (EszT: IgAny. 423).

kurva-tartó: lono Com: Jan. 183. [hurenmeister, kuppler]. Kurva tartóban való kerítő: leonius C. Kurva tartó, bordélymester: ballio Major: Szót. 100. A kurva tartó avagy bordélymesteree kurválkodásra ésdesgetvén egyebeket meg-fertolmesitőc (Com: Jan. 183).

láb-tartó: [fannulus carnificis; schinderknecht]. Az nyuzó es az lab tarto egyenlő büntetes alat vadnak: facientes et consentientes pari poena puniuntur (MNyil: Agend. 345).

láda-tartó: arcarius MA. kassierer PPB.

liszt-tartó: farinaarium C. MA. *arca pollinaria PPB. cella farinaia; melhkasten PPB.

lódíng-tartó: patrontasehe Com: Orb. 287. Az puskák meg-töltetnek golyósisokkal a lódíng-tartóbul (Com: Orb. 287).

lúd-tartó: chenoboscion C. [gänsestall].

madár-tartó: **1)** omithon C. [käfig]. **2)** aviarius Nom². 153. [vöglér].

méh-tartó: apiarius C. [bienenwärter].

mell-tartó: mamillare PPB. [busenbinde].

mód-tartó: [temperans, aequus; mass haltend]. Az mell bőlezsig onnan felül vagon, tiszta bikesíghes és modtarto (Sylv: UT. II.116).

nyúl-tartó: lagotrophium C. [hasenstall].

orvosság-tartó: narthecium PPB. [arzneibüchse].

papiros-tartó: carthophylaceum MA. [papiersschrank].

párt-tartó: **1)** [partis studiosus; parteigänger]. Rea úte a Horvat Janos, a Karol királnae part tartója (Szék: Krón. 195). Az párttartók fiúloket mind lecsapak (Tin. 136). Az őrdög a híveknek ő ellene párt-tartóknak halálára igyekezék (GKat: Válts. II.904). Nem csudálom, hogy párt tartója (Simon mágnusnak), mert a szentséggel kereskedőknek ő volt am derék konyha-mesterek (Matkó: BCsák. 338). **2)** [protector; beschützer]. E keppen minden bűnös a Christust bűneinek párt-tartójává teszi (Megy: Bayle 227). Rákóci Györgynek a Christos anya szent egy-házának kegyes párttartójának, nekem kegyelmes uramnak (GKat: Titk. 3). Isten az igazaknak gyámolok és párt-tartólok (GKat: Válts. II.264). Christos volt párt-tartója (Hall: Paizs. 248). Mind a két érteleznek párt-tartói vannak (Apafi: Vend. 3).

pélyéh-tartó: glirarium C. [behältnis für die haselmäuse].

pénitencia-tartó: poenitens Com: Jan. 126. [bussfertig]. Meenyöknek orzagat nem sokan, csak az ygaz penitencia tartóok ragagyaak el (ÉrdyC. 524). Ez őt yozagok kellemetesek myuden penytoncyia tarto embernek twdnya (ÉrsC. 534). A lelki tanító a penitentia tartókat feloldozza (Com: Jan. 126).

penna-tartó: grapharium, calamarium C. [federbüchse]. Pematartótl majoriúna, ékes mint viola (Thaly: VÉ. II.71).

péNZ-tartó: [arca; goldkasten]. Fel veven az ezüst penzekeket mondanak: Nom illik űket péz. tartoba vetnőnk, mert vernok aria (DöbrC. 438).

puska-tartó: [arcas clopetorium; blüchensschrank]. Ezen ezejtházban fatalpokon, pádimentomra, közepin vagyon sirtin fogasos puskatartó hossza tájban építettet (FóRT² IV.153).

puskapor-tartó: [thea pulveraria; pulverflasche]. A pisztolyok meg-töltetnek puskaporral a puska-por tartó palaczkbul (Com: Orb. 287).

só-tartó: salinum C. MA. cotyla salaria PPB. salzfass Nom. 30. Az úr isten ha Kdet meg-hozza, Kd só tartót és pohárt hozzon meg (LevT. II.34). A meg-terítettet aszatra tányéroc tétettetne mint a só tartó is (Com: Jan. 109). Tiszta aranybul voltanak tsinálva mosdók, tányérok, só tartók (Feleki: FLÉI. 100). Vagyon nala eg ezüst sótartó (Radv: Csal. II.4). Egy ezüst sótartó tányérostul (Monlók XXIV.139). Egy szek-rénforma ezüst sótartó (145). Mikoron ebédelsz, só tartót tégy elé az aszatra (Folv: SchSal. 16).

szajha-tartó: [scortorum sectator; hurenfreund]. Budára küldöttük hír mondani az szajha tartó legények végett (Mon-Olm. I.84).

szalonna-tartó(hely): lardarium PPB.

szám-tartó: 1) rationarius, discussor C. rationator MA. putator PPBl. rechnungsführer PPB. Ember vala szám tartó, maga vr istenek zent leelke vala zörzew mester (ÉrdyC. 10). A városnac számtartóia auagy dolgosa: arcarius civitatis (Ujt. s6). Az ő atyánac minden íőszágán számtartóú gondviselőé tőné (Kár: Bibl. I.479). Tanácsba akada a számtartóval és házi gondviselővel (Fr: SzJán. 34). Tudós szám-tartó (Hall: Paizs. Előh. 8). Ilyen íőszágha ndvarbíró mellé számtartó kellene (RákF: Lev. I.263). **2)** [observans, spectans; chtend]. Számtartóia azért morghásidnak nem lézsek (Bal: sk. 37. SzD: MVir. 377).

szám-tartóság: [munus rationarii; rechnungsführeram]. A városispánságra vagy szám-tartóságra verődik írásával (Fely: s. 55).

szék-tartó: [assessor; beisitzer]. A bírságnak felével a király és királybíró osztozik, a más felével a hadnagy a szék-tartókkal (SzékOkl. II.125).

szén-tartó: batillus PPBl. [kohlen-schaufel]. A konyhának szén-tartói ezek: a szénvonó, vas lapát, szén-tartó (Com: Jan. 69).

szentség-tartó(hely): sacrarium, sanctuarium C.

széret-tartó: [religiosus; ordensbruder]. Keuannam, hog a széret tartók ilyen zertelenségnek helyere ne mennenek (M.C. 183).

szín-tartó: 1) [stabilis coloris; von dauerhafter farbe]. A szín-tartó gyöngy a hold kő (ACsere: Enc. 251). **2)** [simulator; schler]. Nemelly ember képmutató, színtartó, bűllet (Helt: s. 260).

szőlő-tartó: [patenarium; schüsselrahmen]. Az tőmpe oszlop szőlő-tartó fel síngni gömbölyű keregség vala mint egy tártartó (M: Sám. 142b).

tanács-tartó: [consiliarius; ratgeber]. V l nala ő zekín a tanácsnac tanalé tartóiaual a haz aitaia ellen (BécsiC. 59).

tanács-tartó: [patenarium]; tellerrahme Nom. 34.

tem-tartó: 1) [coemeterium; kirchhof]. A ezinterimok-es tetem tartókban idéstova hányattatók tagok és tetemek (M: FTük. 11). **2)** ossuarium C. [todtenurne].

tinta-tartó: [atramentarium; tintenfass]. Ezüstös tinta tartó (Fely: Csal. II.317).

tiszt-tartó: 1) praefectus, praeses, moderator, satrapa C. gouverneur, statthalter. Poganocnac királyi vralkodó ő raitoc es kic hatalmat valuac ő raitoc, tiszt tartocnac (MünchenC. 161). Pilatos, a ezazarnak tisztartóia es ebéli embőre kezdé ötet kerdeni (WeszprC. 34). Ez felydályok feyedelmek es tyztartók el enezteek enen magokath (JordC. 896). Monda az tyzt tartóknak: Ez semmy-tyen meg ne egetesseek (DomC. 77). Decius ezazarnak ideie Quintianus tiszt tartonak alatta (DebrC. 178). Tyzth tartóia be yarola es megh zelhelti feyedelmek (549). Az tyzt tartóknak vő mond vala, hogy hamyssan maseet el ne venek (ÉrdyC. 349). Az czarar tisztartóinl zörzöt (TihC. 48). Király őlsége nímet tisztartót nem vetne az magyarországi várak. (MonIrók III.48). Szendrő, kibe akkoron vót tisztartó vagy Thorma András (156). Horuat országi tisztartó (Helt: Krón. Mikron Jndeanac tisztartóia Pontius Pilatus vólna (Helt: s. 171). Az szépségi XIII. városoknac tisztartója levén (MA: s. 10). Követségben küldi a király képeit, tiszt tartókat: apes (Com: Jan. 140). A tisztartókhöz és királyokhoz vitet-én érettem (Illy: Préd. I.330). **2)** officialis Ver: Verb. Szót. arcarius C. oeconomus PPBl. [verwalter]. Vala egy kazdagh ber es bűneky vala egy safiara awagy tyztartóia (JordC. 10). Gondol nagy vigyázással, tisztartók ne élyenek szertele-

sérgel (RMK. IV.231). Kegyelmed bagga meg myndőűtt tyztartóinak, hog memmel nágobb zeretetés wolttal és hamarssággal lehelth, hyyak el az conuent byzonsságyt (LevT. I.299). Mely sokot kel szenedni a iambor tisztartonac es gondviselő- nec még az őnéitől is (Helt: Bibl. I.f). Rendelének azért ő ellenec sartzoltató tisztartókat: praeposuerunt eis magistros operum (MA: Bibl. I.49). Galamb fiakat szerezenek a tisztartók, molnárok es majorok 70 párt (Radv: Csal. II.68).

fő-tisztartó: [quaestor summus; oberschatzmeister]. Lata egy few tyztartó awagy ado zedew, hogy Natalya yghen zep wolna (ÉrsC. 360).

róvi-tisztartó: limenarcha C. [hafenaufseher].

tisztartós: praefectorius MA. [verwaltungs-].

tisztartóság: praefectura, satrapia PPB. [verwalteramt]. Mars es Jupiter tisztartosaga alatt nagy sebes eszaki szelec robannac, 1582 (KGalg. Gijij). Agríppa, Herodesnek tisztartóságának idejében (Toln: Vigaszt. 224).

tobák-tartó: pyxidicula tabacaria; tabaksbüchse PPB. Vólt ott tabák-tartó, só, tő s gyertyatartó, rokka mind orsóival (ÖtvMest. 38. vsz).

tő-tartó: aciarium PPBl. acularium, cotula; nadelbüchse, nadelpolster PPB. Egy varró tőtartó ezüst tok (Radv: Csal. II. 328).

tömlőc-tartó: ergastularius C. custos carceris MA. phylacista PPB. [kerkermeister]. Az clazara kezdee keoztatny es verethny az temlecz tartokat (ÉrdyC. 671). Tömlőcből szent Pál felszóval kiált vala, az tömlőc tartónak ínezt mondja vala (RMK. IV.181). Az satan csak büntető szolgália es tömlőcz tartóia vólt az istennek (Fél: Tan. 257). Istennek tömlőcz tartóia es bertení (Csauki: Dőgh. 18). Hareczol a rab az ő uraval awagy a tömlőcztartóval (GKat: Válts. I.588). Bé-menvén a tömlőcztartó hozzájok (Tof: Zsolt. 788). A tömlőcztartó elébeszélvén a tanácsban, miképpen szopta a rab aszszony a leányát (Mik: TörL. 125).

fő-tömlőc-tartó: [summus custos carceris; oberkerkermeister]. Az fő tömlőc-tartó még aluszik vala (RMK. IV.181).

tűz-tartó: [focus; herd]. Judi a levelecskét a tűzben veté, mely a tűz tartón vala (Hall: Paizs. Előh. 2).

úr-tartó: [monstrantia]. Bálvány imádók azok, a kik az osztýat imádásnak okáért az urtartókban tartýák (Apafi: Vend. 613).

vendég-tartó: [architriclinus; hofmarschall]. Vendig tartó magarul, görögül architriclinus, ki valami lakodalomban az vendighekhez lát es gongát viseli, hog minden iől essik (Sylv: UT. II.169. RMNy. II.49).

világ-tartó: [candelabrum; lenchter]. Senki reytek helre nem tizsi az szőidneket, hanem az világ tartora (Sylv: UT. I.101). Ez az két olayfa es az két világ tartó, mellek az földnek isteninek előtte állanak (II.146b).

zászló-tartó: signifer, vexillifer C. vexillarius MA. [fahnen-träger]. Elől yaro feyedelem vala zent Morycz vytez es zazo tartoy valanak ewt yeles ifee vytezők (ÉrdyC. 547b). Két zászló-alla, kik előtt százlótartón tette fiát (MonIrók III.201). Euzébius, ki az Áriusnak zászlótartója vala (RMK. V.181). Juranich Lőrinc zászló tartó vala (Zriuyi I.89). A nyitrai fekete kavabirt kapitánynak iustalláltam, a zászlótartó sokat vétett (Bercs: Lev. 130).

Tartós: durabilis, tenax MA. dauerhaft, fest haltend PPB. Boldog aszszony almája, jó édes sárga, tartós (Lipp: PKert. III. 143). Szent benedeki alma, hoszúkás es sárga, édes es kevesé

savanyúcska, tartós (144). Az kis Dunán által nem lehet menni, mert megáradt, ritkán fagy bé, de az árja nem tartós (Berces: Lev. 315. 454). A [iák közül] a sok nem között egyik könyeb' a másiknál, szívósb, tömötteb', tartóssab' (Moln: JÉpül 67). El-futván a látomást, hallást, szaglást, izelétést, illetést, hol egyik hol másik érzékeny erőnket, semmi érdemes, méltó, tartós örömet nem hoznak magokkal (Fal: NA. 162).

[Közmondások] A mi szép nem tartós (Risz: Adag. 76). A másik fél nevelkedő böcsületre nézve tartós szerencsét ígér magának (Fal: UE. 448).

Tartóság, tartósság: durabilitas MA. dauerhaftigkeit PPB. Az öreg fák virággal, gyümölttel, sok ideig-tartóssággal meg-előznek minket (Pázm: Préd 66). Szerencsésénecc kistsin ideig tartósságával (Zvon: Post. II.28). Az igaz okosság akarattya-alá vettek volt a kívánságnak minden indulati mind a felindításra s mind a tartósságra tekintve (Mad: Evang. 517). Külömböznék az emberek az ő tartóságokban és meg maradásokban (MHeg: TOSz. I.122) Minden idő és tartóság istennek örökkévalóságától származik (Illy: Préd. 1518).

örökké-tartóság: [perennitas, perpetuitas; fortdauer]. Semmi teremett állatnak nincs magától eredete, létele, sem örökké tartósága, valósága (Báta: VTárgy. 139).

Tartóvolta: ∞ Országá minden birodalmakat fellyfl halad tartó-voltával (Mad: Evang. 14).

[Tartód-ik]

Tartódás: [t^ó habere; das halten]. Nem áll a meg-hólt szenteknek tisztességben tartódások az őket imádásban (Úr-Im. 68).

Tartogat: [tracto; behandeln]. Sok hímes udvari beszédel tartogatta és gyakorta valami kis mosolygásra is fakasztotta (Fal: TÉ. 633).

mög-tartogat: [conservo; aufbewahren]. A költség te magadnak is kell, azt igen meg tartogasd, az mennyire lehet (LevT. II.79).

Tartóköz-ik: 1) [apprehendo; sich anhalten]. A halacska a varsa szája elejben megen, ottan ki terjesztvén szárnyaikat erőssen tartokozik (Land: UjSegits. II.832). **2)** [se cohíbere, se continere; sich mässigen]. Valakinek ez iránt sikossabb a nyelve, tartokozzék egy kevéső (Land: UjSegits. I. Előb. 2. II.832).

Tartomány: 1) regio, tractus, provincia, dioecesis, satrapia C. dicio MA. landschaft, gegend, provinz, vogtei PPB. Ew baratynak nagy kysertete yew tartomanbalol, mykeppen lyrtelen zel (EhrC. 121). Francia tartománya fele vevu vtat (129). Eugubia neuw varosnak tartomanyaba vala egy fene farkas (VirgC. 53). Te az tartomanba igen sok gonozt es nagi kart vtétel (54). Valahol az főven nynezen, ott el theozolatyk a tartoman (WinklC. 134). Nemzetekuek tartomani aiandekoziatok vrnak diósséget (DöbrC. 174). Meg ölee mind az germekeket, kyk leellettetenek Bethleemben es mynden hűw tartomanyban (JordC. 360). Marcianus feyedelem tisztül tartanája esászártól a tartománt (DebrC. 9). Ez nagy isteny choda dolgot meg hallottaak az ogleez tartomanban (ÉrdyC. 341). Massa nem uolt mind az egez tartomanba is, wg' twdotti minden fa mlíez (LevT. I.357). Illyen ma a világ, egész tartományok gyarlódnak (Fal: UE. III.149). Vízkereszt napja után meg kellett nekik írni, hogy a napkeleti tartományokban a püspökök kezdeték a bjtöt (Mik: TörtL. 221). Jelec léznecc: folyo vizeknek áradási és azokkal hol egy hol más tartománnac elburétási (Zvon: Post. L29). **2)** [possessio; besitztm]. Adaa kűves esnek w barmokath es w tartományokath zennek (KeszthC. 202).

Tartományi: provincialis MA. zur landschaft gehörig PPB. Az Galatia tartományi anya szent egyházac (MA: Scult. 204).

Tartományonként: provinciaticm C. regionaticm MA. von landschaft zu landschaft PPB.

Tartoz-ik: 1) debeo C. [müssen]. Tartozzanak az én maradékim néked tíz girát adni: haeredes mei tibi *damnas sunto dare decem marcas auri PPB. Penetenczet tartoznak essebelevlytzan es paraztol tartany (EhrC. 111). Nem tartozom en nememnecc utollat eltörtenem (BécsiC. 9). Mynden egh hazwnkban harm jellees zelghalalthasth tartozewnk thenny (AporC. 147). Tartozne nehaz folazkodasokat es sirasokat tenudne (VitkC. 15). Ew nekyk tartoznak enghedy (ÉrdyC. 557b). Melikert tartozom en jonkab istenömet zeretnöm (TihC. 7). Tartoztok eggmans naastolknak labait meg mosni (Sylv: UT. I.148). Tartozyk a jozogat zabadon kezeldbe boebatny (LevT. I.255). Szaz forynth alath tartoznak el meny (Ver: Verb. 42). A ki mit fogad, megtelekedni tartozik (Com: Jan. 167). Noha megeskűdt, de nem tartozic azt meg-állani (Czegl: Japh. 102). Nem tartozunk a követséget megvárniunk (ErdOrszgy. 568). Keresztény dáma vagy és anya is vagy, mind a kettőnek tartozol meg felelni (Fal: NA. 159). **2)** pertineo C. [gehören]. Valakire tartozik: pertinet PPB. Valaky nyntok adand tynektek egy pohar hydegh vyzet en newenben, mert Kristushoz tartoztok, nem vezty el hűnsky erdemet (JordC. 486). Nem tartoznak hű hoza az yolokbol: non pertinet ad eum ovibus (662). Az ereksleg byzonnal tartozyk az fyaknak (DomC. 134). Ez dologoc mi reánk is tartoznac (MÁ: Scult. 56). Az gonosz kívánságot meg kell szegni annak, ki az Christushoz tartozik (104). Ezez lesznecc három részei ez predikáziónc, mind az három az szertetere tartozic (976). A kire a fellyfl való írás néz avagy tartozic (Com: Jan. 207).

[Szólások]. Isten nem kénserít beuüinket nehez munkára a hoz tartozandó szerszám nélkül (Fal: NF. 9). Ez a harmadik darab a nemes emberhez tartozandó és ugy füg tőle, mint szem zemrül a lántzon (Fal: NU. 247). Inepet en mind ítem mlíeken rea tartoztam volna (VirgC. 5). Atyamfyy tartozwnk rea, hogy ha ezt ez vylagun be nem tellyesythettyek iny zywwnknek gondolattya zorent vesswnk el (ÉrdyC. 113). Tartoznak eh keresztényűök elre, hogy mindön esel-keűes(ek)ben kövessék urunk Jesust (DebrC. 2). Eze kre en mind tartoztam volna (VirgC. 10). Azt túrtük meg, az mire tartoztunk (Sylv: UT. I.111). Maria es tartozyk az vtolo kőnetre (ComC. 31). Parancsoljuk minden rendeknek, kik Rimaszombanban lakoznak és mi számunkra tartoznak (LevT. II.249). Nem tartoznak uale (Ozor: Christ. 227). Nem tartozik senki vele, hogy ha fegyverrel rea megyen, hogy el túrje neki (Ver: Verb. 435). Nem tartozunk vele, hogy azt lidgyűk (Gyarm: Föl. 185). Nem tartozik vele, hogy gonosz akarattj meggátolja (GKat: Titk. 7). Pogy őket meg-mentse, véle nem tartozott (DEmb: GE. 21). Tartoznak véle az urak, hogy fenyttek alatt tartsk érzékenységeket (Fal: NF. 65). Az tutorok tartoznak avval, hogy híven viselylyék az árváknak tutorságát (Ver: Verb. 195). Isten aual nem tartozic, hogy mindent kézen vonyyon az anyaszentegyházba (Vás: CanCath. 479). Csak felelj meg annak, a mivel nekünk tartozol (RákGy: Lev. 102). Ha el tudod mondani, egy hordó berral tartozzam (Dáv: VDisp. 1.162). Tartozic uala tiz eger giraua (MüncI.C. 48). Myndön időn istennek hala adással tartozonk (WinklC. 236). Egy ember talál az ő attyánac könyűében meg számíllaua, hogy őneki egy ember tartoznoiécc 4 sing posztoua el forintért (Helt: Arim. 15). Igen sokkal tartoztok ty az terentw istennek (VirgC. 51).

hozza-tartozik: 1) [accomodare se; sich richten]. Yob embernek meenny az syrmlas luzhoz, honnem vendegsegesez

roz, mert ott ky mynd meg gondollya ew eeleteenek veestyt es balalaat es tud hozyaa tartozny (ÉrdyC. 513b). Irja: Kogyeimed az napját, tudjak hozzá tartozni (Gér: KárCs. 107). **2)** attinet C. [es betriff].

hozzátartozandó, hozzátartozó: [quod pertinet; was gehört]. Ez wy törweent zerzee ennen myndden nemew aa tartozo zentssegeewel (ÉrdyC. 53). Sihueter pápa ky e Romabol az ew hozya tartozo papywal (185). Zent Mihael angyal Lucipert ew bozyaa tartozokkal ky yzee menyorol (536b). Yesus waczoralny kezdet mynd az ő hoza tarokkal (ÉrsC. 80). Az kastel es mynden hoza tartozó (RMNy. 3). Egy varost minden hoza tartozandoival, tudni illik falak, telekkekkel (Ver: Verb. 377). Ez az Zenth Joh vára az tartozó jószágival egyetemben te nállad ne marad (Radv: Csal. III.175). A szentek tetemeit és egyéb hozzátartozó maradék edgyet-másokat imádó pápisták bálványoról (VárM: Szöv. 237). Isten határt nem adot a ni hozzája ozandó köteleességünknek (Fal: NA. 133). A fő dolgok menek előre, a hozzátartozandók utánnak (Fal: NU. 490).

tartozás: 1) [officium; pflicht]. Tartozása szerint íra egy lben (Zrinyi I.21). Királyi s atyai tartozása szerint (Nyr. 462). **2)** debitum MA. schuld PPB.

tartozásképpen: [pro merito; nach verdienst]. Ha ugy ne tartozás-képpen, a mint érdemlenők (Matkó: BCsák. 74).

tartozó: 1) [pertinens; angehörig]. Baromhoz tartozó: arius; főpaphoz tartozó: pontificalis; fűlőz tartozó: aurius; néphez tartozó: popularis; ónhoz tartozó: plumbarius; az tartozó: herilis C. Julius bölnaphoz-való, tartozó: Juliusöl. Romasaghoz tartozo vala (ÉrdyC. 547b). Palochka neudoch, ky mind Nagmihalyba tartozó (RMNy. II.14). Kőszöndec azokat, kie az Aristobolushoz tartozóc közül valóc (UJT. s5) **2)** debitor C. MA. [quod debetur; schuldig; oldner]. Mindőnek az eu tartozo dolgát meg adgya (Beythe: n. 50).

Tartozó]

még-tartozó: [impedio; verhindern]. Csakhamar sok embe et gyűjték fel, a kik a szekereket megtartózták (TürtEml. 0).

tartozó-ik: 1) se fulcire MA. [nitor; sich stützen, sich halten]. Tekentuen az ember az bokornak gőkerere, kihez ozik vala, lata, ket eger ragya az bokornak gőkeret (BodC. Erős s próbált szegelet kőhöz tartozott (MA: Scult. 94). s oszlopoc, az mellyekhöz tartozzunc, ragazkodgyunc (307). falhoz kapdosnac, hogy tartózbassnac (Prág: Serk. 516). [commoror; sich auhalten]. Laurential szántóföldön tartókinék új Troja nevet adot (RendÉlPéld. D4). **3)** caveat, metuo MA. sich hiten PPB.

még-tartozóik: 1) [nitor; sich stützen]. Magas fa-láb, ilyen meg nem tartózhatol (PP: PaxA. 175). **2)** [se tenere; zurückhalten]. Semmit meg nem tartóznak neki moni, miért az gyermek halálán ő foga vigadni (RMK. II.259). ki istent szemé előtt nem viseli, semmi gonosztúl meg nem ózik (Pázn: Préd. 1068). Semmi munka és fáradság azt gy nem győzheti, hogy meg tartózzék annak keresésében (p: Ptük. III.26). Csöndesedjék és szándékjában valamennyire tartózzék meg (MonOkm. XIX.193). **3)** [impedio; verdet werden]. Az leányoknak az válogatással meg szokott ozni szerenésjök (LevT. II.41). Kocsin arra megyen, ha ez stani itt való gonosz esős üdőben meg nem tartoznak (MonE. III.27). **4)** [subsisto; still stehen, halt machen]. Ky tvgia, a tartozyk ew meg (LevT. I.51). Addig vadászának, hogy ato Betsbe tartozának meg (Helt: Krón. 105). Az isten iteletj az balai nem csak Adamon tartozot meg, ha nem az ő

maradekira is ki aradot (Kár: Hal. C). Lestől valo feltebon megh tartozek: insidiarum metu substitit (Forró: Curt. 157). Losonczon tartozott vala meg néhány napokon az hadak nyugtatásért (Szal: Krón. 159). Kimondhatatlan nagy véres ütközet lett, ötödik generalison tartózott meg a com(m)endirozás. 1760 (Házánk I.376).

[még-tartozhatatlan]

maga-mégtartozhatatlan: [intemperans; masslos]. A ki az egész világot meg-hódoltathatta, melly igen maga meg-tartozhatatlan volt (Misk: VKert. 83).

Tartozás: 1) [continentia, moderatio; zurückhaltung, mäsigung]. Sokkal haznosnac lattatik, hogy minden fele hulladec mutogatasaatul tartozas legyen (Zvon: Osiand. 213). **2)** [metus; furcht]. Az istennek ortzaját sem nézhetik az angyalok minden tartozás nélkül (Ker: Préd. 78). Nem árt azért, hogy félelmek és tartozások legyen. 1878 (TörtT. I.11). **3)** [mora; verzug]. Rayoc minden tartozás nélkül öte (Valk: Gen. 21). Engede az minden tartozás nélkül és palástyát reá vénén mindgyárt Ignatiushoz mene (JesTitt. 54). Magyar s német tartozás nélkül által az Sáron rájok ütven igen megverék az két passát (MonIrók. VII.32). Tartozás nélkül kiugrott (Kem: Élet 415). **4)** fulcimen, stabilimentum MA. stütze PPB.

Tartozkod-ik: 1) [nitor; sich stützen]. Az hintó derekában volt egy fa, alhoz tartozkodtanak, mikor az hintóban fel akartanak ülni (MonIrók IX.365). Hogy lábával tartózkodgyék (László: Petr. 176). Küszködnek ágai haragos szelekkel, bátran tartózkodik kopott gyökerekkel (Könyi: HRom. 1). **2)** [contendo, gressus dirigo; zuschreiten]. Szekcső felé való vízhez tartózkodván érkeztem folyóvízhez (MonIrók XXVII.34). Oda tartózkodgyál, a hol a nyugasztaló boldogság és állandóság lakik (Fal: SzE. 555). **3)** [se tenere; sich zurückhalten]. Igen óvást, tartózkodva voksolni: obnoxie dicere sententiam PPB. Egy kis jegyzést adnék ki, de sokáig tartózkodom vala, mert nincsen perfecta conditio (TörtT. IV.201). Utánna akarnék kőltözni Haiszternek, talám teszen valamí reflexiót arra is s tartózkodik (Bercs: Sev. 428). Megvallom, régen igyekeztem, de nem ok nélkül tartózkodtam ezen dologban inrom Nagyságodnak (490. 629). **4)** [commoror; sich auhalten]. Az inulásra később lelki erő nem tartózkodik mindenkor a legfővebb tulajdonságunk rendiben (Fal: UE. 378). Az igaz nemességnek tizimere a lélekben tartózkodik (Fal: BE. 592). **5)** [persto; sich halten]. Bezzeg ha bár csak két hétig tartózkodhatnék Károli uram, hiszem istent, segíthetnék rajta (Bercs: Lev. 411).

még-tartózkodik: [subsisto; anhalten, halt machen]. Ez is azon okon mind el-mégyen, a mellyeken Luther el-méne s szintén ott tartózkodik meg, a hol az is (Veresm: Lev. 65). Ehbéd után csak szálláson tartózkodtam meg (MonIrók XVIII. 82). Addig az míg az válasz jó, tartózkodjam meg (XXIII. 49). Tököli is visszatért Cseklészhez és a szaladó sebes török is ott megtartózkodott (XXVII. 16). Így már megtartózkodván hertelen utjától az német elhiszem, lesz híre már, Nagyságod nem Miskolczon van, nem siet le messze (Bercs: Lev. 19) Mivel nem fizték, azt véltem, csak megtartózkodnak (135).

mégtartózkodás: [continentia; entsagung]. Életől és italtól való meg tartózkodás (Com: Jan. 173).

Tartózkodás: 1) [commoratio; aufenthal]. Mindeneüst ment Szent-Miklóshoz s ilyenessen megyen az Rábaköznek, elláttam, tartózkodása ott nem lesz (Bercs: Lev. 84). **2)** [metus; furcht]. Minden tartózkodás nélkül, igézetől való félelem nélkül: praefiscine PPB. Minden tartózkodás nélkül szeltébe fajtalanokdnak (Tus: Apol. 9).

Tartozód-ik: [se tenere; sich zurückhalten]. Az orw, midőn lát mas lopót az akasztó fán, valamennyire tartózódic (Born: Préd. 573).

Tartóztat: retineo C. detineo, cohibeo MA. inibeo; aufhalten, verhindern PPB. Hogy sok szóval ne tartóztatassalak: ne multus *moror PPB. Kic az igazságot hamisságban tartóztatnyáé: qui veritatem in iniustitia detinent (Helt: UJT. p. 3). Kéet látni kellene mennem, de nem érkezem, az árvíz is tartóztatot (LevT. II.70). Az Antichristusról sokat szállott és utánna veti, hogy tudgyák, micsoda tartoztassa az ő el-jövetelit (Pázm: Kal. 476). Meg halluán vezérek chaszarnak akarattját senki tartóztatni nem meré az uttyát (Zrinyi L20). Ől, vág, rout és szagat, az ki menetelt tartóztatni akarja (55). Polydamás rivogattya meg őket és kedvek ellen is tartóztatya (Hall: II-Hist. III.124). A vizeletedet nálad ne szorongasd, a meg-emésztettet soká ne tartóztatd (Pélv: SchSal. 3). Az isten igazságát a hamisságban tartóztatnyák (Ily: Préd. Előb. I.3.) Az császár, úgy értjük, minket is nem fog sokáig tartóztatni (TörtT. 9.227). Már majd olyan gondolatok jöttek az oldalamba, hogy valami magnes kő tartóztatja ott Kedet (Mik: TörL. 266).

[Szólások]. Az anya az ő magzatit, nem bitang fattyait engedelemben tartóztatassa (Matkó: BCSák. 412). Maga költéségén tartóztatott vitézivel (Laud: UjSegits. I. Előb. 3). Mivel nagyobb alkalmatossága vagyon a felső állapotú embernek minden gonoszságra, nagyobb fenytékekkel illet őket a zaboláu tartóztatni (Pázm: Préd. 625). Az isteni félelmet, az az a báure hajlandó természetiek tartóztatató zaboláját, tellyességgel ki-vészi az embernek szűvéből (Pázm: Kal. 593). Tartóztatya ez szennedeti magát testi eléstégtől (Tel: Fel. 27b).

lő-tartóztat: intercipio C. [fest nelmen].

még-tartóztat: 1) abstineo Ver. detineo, distineo, inibeo, reprimo, tardo, remoror, demoror C. [aufhalten, zurückerhalten, verhindern]. Valakit fogsággal megtartóztatni: *cohibere carcere; valakit dolgában meg-tartóztatni: *detinere aliquem de suo negotio; semmi nem tartóztatott, hogy ezt véghez ne vigyük: nihil *impedit quo minus id facere possimus PPB. Ne tartóztatassatog meg: nolite me retinere (Helt: Bibl. II.2). Az madarak repülnek az szabad eglben, ahol semmi űket megl nem tartóztatia (Fél: Tan. 83). Oly vétee, mely az olvasót megtartóztatbatná (MA: Bibl. Magy. 5). El nem akardod bozátani és megtartóztatod őket (MA: Bibl. L56). Hadd tartóztatni euc meg tégedet, hogy késztyénc to néked egy koezke gödölyét (230). Kornis uramékat az űr isten ez sok esővel megtartóztatta (RákGy: Lev. 27). 2) [intercipio, comprehendo; fest halten, fest nelmen]. Megh tartóztatata őtet s monda neki: Ha azt akardod, hogi zabudon maradjas (DubrC. 60). Haraztyt Kegelman tartóztatassa megl (RMNy. II.72). Mások adósságáért kezesek nem lévén, meg ne tartóztatassanak (MouTrók VIII.190). Az adóst sohol megl ne tartóztatassák, mígh fisten meg nem keresik (MonTME. I.16).

[Szólások]. Míg elmene, szeműnc meg tartóztatnac, addig mys ezac tapogunc (Born: Préd. 251). Más okok tartóztatatták meg boszuját (Zrinyi I.46). Az isten megtartóztatata mihednee gyfmőlézét (MA: Scult. 164). Az haragot megtartóztatni, meg-engedni (Com: Jan. 198). Kik istenek igazságát tömlenezik és megtartóztatnyák (Ily: Préd. L555). Testemnek törvénytelen indulatit megtartóztatatom (Czegl: Japh. 247). Meg-tartóztatá istent, hogy toráb' ne terjedjen boszú-állása (Pázm: Préd. 44). Ne adgya isten azt, hogy te isten kedűét kézzel megtartóztatad (Zrinyi L100). Tartóztatassatog meg közeteket tőle: manus vestras servate innoxias (Helt: Bibl. IS3). A madarakat kolepezével megtartóztatya, megbántya (Com: Jan. 81). Magát megtartóztatja: Az evremmel tellyes ember nem tartóztatbagya meg magát (CornC. 82). A ky idwozewly akar, magát meg tartoz-

tassa (ÉrdyC. 524b). Ha szintén el akar is menni, meg hadgya magát hittel tartóztatni (Zvon: Post. L634). A kisasszony bül, fül, nem tud hozzá, mint kellessék magát meg tartóztatni (Fal: NA. 156). Magát vmitől ∞: Minden, ki a győzködő helyen küzdic, mindenekrül megtartóztatya magát (Tel: Evang. 129). Magát vmitől ∞: Magokat meg tartóztatni az haznalatlan bezedektől (VirgC. I40). Bizony meg tartóztatnoice magunkat az bñnöknee cholekedetitől (Tel: Evang. I.347). A propheta is le akar szegozetni, hogy minden bñntételetől megl tartóztatnia magát (Lóp: PTük. I.394). Magukath meg tartóztatnyak amegh fojtoth lőkvsallatnak eteletül (Komj: SzPál 23). Az szűnetlen sírástól és suhajtástól megl nem tartóztathatniák magokat (Lóp: PTük. L353). Noha szós, de szájába kell adni, nyelvét megtartóztatassa (MonOkm. XXIV.415). Talám az ur isten veszelelemre indult országunkat meg tartóztatya (Pázm: Kal. 433). Ha az Skender pasa híre igaz leszen, tudom, megtartóztat sok praktikát (TörtT. 9. I435). Az vitézeknee szemei ugy megtartóztatnac, hogy az ur Christus őmőn maga nem nevezte volna megát, őtet meg nem esmerté volna (MA: Scult. 499). Szemöldökimét megtartóztatad isteneni: fecisti me vigilare (MA: Bibl. L515). Senki a hírot meg nem ajándékozza, hanem a ki olly itéletben van felőlle, hogy meg-tartóztatya igaz ügyét (SzD: MVir. 16).

megtartóztatás: abstinentia Ver. retentio, detentio, cohibitio, remora C. aufhaltung, verhindernung PPB.

maga-megtartóztatás: [continentia sui; enthaltung]. Más iozagától valo maga meg tartóztatás: obstinentia C. Az házasságtul való maga megtartóztatása (Czegl: MM. 139). Az kiknek vagyon magok megl tartóztatásának ajándéka, jó azoknak az házasságh nélkül el lenni (Kereszt: FKer. 87).

[megtartóztatathatlan]

maga-megtartóztatathatlan: vehemens C. [stürmisch].

megtartóztatathatlanság, megtartóztatlanság: [incontinentia; unmässigkeit]. Meg ne keserezen tőteket a satan tímagatoknac meg tartóztatatlansága miat (Helt: UT. 17). Ne kísértés titeket a sátán a ti megtartóztatlanságtokért (Ily: Préd. I.172).

megtartóztatató: repressor C. [verdränger].

maga-megtartóztatató: [continens sui; enthaltung]. Mienmü maga meg-tartóztatató légyen a pápistai szent sereg, a mindennapi szemlátomás bizonyítja (Apati: Vend. 889). Semmi böcsüllés nem méltó a maga megtartóztatató lélekhez (Ily: Préd. I.171).

Tartóztatás: 1) arrestatio Ver. Verb: Szót. 2. intercipio C. detentio MA. [festhaltung]. Az biro jól meg lassu, mi mellet tartatnak vele, hogy őrtájara ne terjen az tartoztatás (Ver: Verb. Szót. 2) 2) inhibitio MA. [necessitas; zwang]. Mindent ugy kel az embernek tartóztatás nélkül mivelni, mintha semmi törvény nem volna (Pázm: Kal. 215). 3) [moderatio; masshaltung]. Orvosságok, tanítások, szükséges tartóztatások az igazak nyomorúsági (Pázm: Préd. 23). Fogott ígylinknek bátorításunk jó állapotunkban tartóztatásunk légyen (620). 4) [mora; verzug]. Az holott valami nehesség volt az betűben, azt megmagyariztam, hogy minden tartóztatás nélkül lehetne az olvasó az olvasásban (MA: Bibl. Előb. 5).

harag-tartóztatás: [patientia; duldsamkeit]. Az isten kegyességének, türésének, haragtartóztatásának gazdagságát meg-utalódó (Megy: 3Jaj. II.31).

maga-tartóztatás: [continentia sui; enthaltung]. Ez fgle maga tartóztatásban ne rőttemyűnc el ottan, hanem szolton szollyunc az Christus fől (Born: Préd. 251b). Isten nem maga

ztatásiért jár ily későn és ballagva a gonoszok rontásában
n: Préd. 25).

tartóztatdogál]

Ég-tartóztatdogál: retento C. [abhalten].

tartóztatlan]

aga-tartóztatlan: incontinens MA ungehalten PPB.

agatartóztatlanság: incontinentia, intemperantia, luxus
ummässigkeit PPB. Meg ne reszegeđgetek borral, az meli-
ragion maga tartóztatlanság: nolite inebriari vino, in quo
luxuria (Fél: Bibl. II.87).

rtóztatlanul: [intemperanter; unmässig]. Eluen magat
ztatlanul: vivendo luxuriose (Fél: Bibl. 118).

agatartóztatlanul: incontinenter MA. unmässiglich

rtóztatató: interceptor C. [impediens, remorans; aufhal-
hindernis]. Democritus szánt-szándékkal tengerbe hagy-
pénzét, terlnék és nton-járásában tartóztatójának itlven
(Pázm: Kal. 36). Az inhibítiót néhol tartóztató s néhol
térít tilalomnak írtam, azért mert a reá nem jöveletek
ciát tartóztatya meg (Kász: Kit. 4).

jó-tartóztatató: anchora MA. anker PPB.

aga-tartóztatató: continens, temperans MA. der sich
lt, mässigkeit PPB. Diogenes hordoban lakoznan czuda
rn es maga tartoztato es keussel meg elegedendö es
ęletet viselt (Born: Préd. 549).

rtóztatva: continenter MA. [modeste; bescheiden, belut-
Idegenekkel tartoztatva bánnyék, földiekkel bizvástyab
ÉpPéld. E4].

rts: [moderatio, temperantia; zurückhaltung, mässigung].
nélkül mindeneket hazudnak s miatta semmi kárt nem
ak (Veresm: HitMegt. 6). Mellyet hogy minden tartis
l chelekedhessenek, hozzá gondoltak illyen tanuság adá-
l (Veresm: Lev. 252). Szeme szöktében, minden tartis
l el-mondgya a nem-úgy vagyont (SzD: MVir. 224).

rtva: parce, tenaciter, custodite MA. sparsam, karg
Tartva költö: parcus, tenax; tartva tenyészic a pénz:
tonia summum vectigal MA. A politicus tartva s tagadva
t, mert benn marad a reménykedő félnek bizodalma, a
k (Fál: UE. 462). A mesterséget mesteril s mint-egy
kell közleni az apróddal, hogy a mester mester marad-
(Fál: UE. III.31).

SKA: bero, corycium C. vulga, capsula, mautica MA.
pera; ranzen, tasche PPB. Meg tere az koldulusbol
n egi taska kinirt es egi palazk bort (VirgC. 47). Az
kinirt es az palazk bort fél vegid (48). Ellenem iw kol-
n taskaiban kinirt (73). Taskak, kikben nemös iozagok
k (NagyszC. 8). Az ados leuel parantsolattal varos hazaba
on wajon (RMNy. III. 122). Az corporali táska még
kész; kit megküldtem, az másik is olyan színű leszen
k (E. 1274). Meg halla Daud, taskaikat hagyita (Born: Ének.
Egy táskat lisztuel, tsono fűgével és kenyereckel meg
(Kár: Bibl. I.494). Gömbölyűcec kőueket taskaiba vete
r. 139). Táskával felkészült juhász (Com: Jan. 77). Min-
mü oklevelek táskában rakván, kiknek czédulát is ragasz-
tászkájok oldalára, azokat mind az egy vasas ládában találni
Radv: Csal. III.256). Pénzem ninesen a szegény táskámba,
beidogáltam régenten a korcsmán (Thaly: Adal. I.230).

blások]. Ezt a v a j a s p o g á c h á t, ha siros táská d-
lett volna, elő-vetted volna (Veresm: Lev. 57). Soha
múnd, mely háios táskából esik ki gyakran a

béles (Decsi: Adag. 191). Zsiros táskából szép p-
gátsa (Decsi: Adag. 255). A szolgálé tsak magoknac kopornac
semmit véle nem gondolván, ha uroknac táskára iut is
igyece (Tyuk: Józ. 135). Két táskára szerződött: ad
manticam res ejus rediit (MA Kisv: Adag. 9). A koldúsna k
k ersz táská t (Kisv: Adag. 33). Itlcm, jobban az a gya d-
ho z v e r t é k v o l t n é k e d a S a l a m o n t á s k á j á t (Kereszt:
FelsKer. 210). Salamon táskját a te lojalita társulnak (Czegl:
MM. 143).

[Közmondások]. Az küldüso k táskáia mindenkor füres (Decsi:
Adag. 166). Szönmérmös deáknak hew táskáia (Decsi: Adag. 136).
Szemérmes deáknak hio táskája (Kisv: Adag. 322). Szemérmes
koldusnak üres a táskája (526).

álm-táska: [sommolentus; schlafhaube]. Mégis tovább meg-
jelenik egy álomtáska, az igen álmodozó Faraó király (Bíró:
Micae. 109).

bőr-táska: pera PPBL. [felleisen]. Az véres fejet adá leá-
nyának és az leány tevé az ő bőrtáskájában (RMK. III.151).
Jól fel-kötötte-é Kegyelmed a bőr táskat: haben sie das fell-
eisen und den mantelsack wohl lassen aufbinden (KirBesz. 96).

hám-táska: belcii manica PPB. [halsjochsack].

isten-táskája: bursa pastoris MA. taschelkrant PPB.

kényeres-táska: pera C. [brodsack]. Az Holopheruesnac
fejét az ő szolgáló leányának adá, mellyet mikor az az ő ke-
nyeres táskájában be botsátott volna, mind ketten ki ménénc
(Kár: Bibl. I.497).

koldus-táska: pera PPBL. [bettelsack]. Maraszthatsz taka-
rikossággóddal valamit az te faidnak, hogy böltöd után küldös
táskára ne jussanak (MÁ: SB. 146). Soha sem vólt tanátsom,
hogy a dámák és cavallierek fenekig ki-forgatván 'zebeket
mind a koldus táskába üregessék (Fál: NA. 172).

levél-táska, leveles-táska: [theca epistolis recondeendis;
brieftasche]. Egy pap látván az ifjúnak fejénél a levél táskat
kezébe veszi (Hall: HHist. II.43). A leveles táskában talált holmi
Dávid és kurva berthalmi püspökné között utro citrouge járt
szerelmes leveleket (Bethl: Élet. II.319).

lovag-táska, lovagos-táska: hippopera C. MA. reit-,
satteltasche PPB. Lovag táska, turba: hippopera P'PBL. A szí-
jártó metél az ökröbörből szijakat, iszákokat, lovag táskákat
(Corn: Orb. 165).

nyerög-táska: ascopera, hippopera MA. satteltasche PPB.

pásztor-táska, pásztori-táska: [saccus pastoris; hir-
tentasche]. Választa őt sima követ a patakbl és azokat a
pásztori táskába tévé (Káldi: Bibl. Kir. I.17: 40). Volt egy pász-
tor táskámb, béllése, varrása teljes csuda annak s hímes meg-
írása (Fál: Vers. 910).

útravaló-táska: [pera viatoria; reisetasche]. Ne biriatok
arauiat, se vtra valo táskat se két köntöst (Sylv: UT. I.15).

Táskás: [peram gestans; sack tragend]. Ott nem költ a
szeme annak a juhái vesztett táskás ifiu paszturnak, hogy ő
io deak nyeluen meg tolmacholhassa, a mit a Kalauz mou-
dott (Bal: Epin. 7).

[Táskásod-ik]

neki-táskásodik: [obduresco; hart werden]. A mellyeket
szakadatlanul kéntatnak, sokára ugyan néki táskásodnak és
keményednek, mint az iga-vonó ökröknek nyakok (GKat: Váls.
II. Előb. 59).

Táskáz: [quaerito; herumsuchen]. A tolvajok melly mes-
tertesegen táskáznak es egerésznek az erszény körül (Fál:
TÉ. 784).

TASSÁN: [lyra; harfe?]. Egy szép török gyermek az házba be lépék, szép gyöngy házos tassán kezében tündöklök (Zrínyi I.47).

TAT: [puppis; hinterteil des schiffes]. Hajtátja: puppis; hajó tattyán levő vitorla: epidromus C. Hajó fara, bajó tatja: puppis PPBL. A kormányos az hajó farában ülven igazgattya, egyebek a hajó tattyán futosván a vitorlyá fákra a vitorlyákat ki fejtik (Com: Jan. 108). A hajónak orrát, tatját vagy farát hol ezüsttel hol arannyal borították (Fal: TÉ. 653).

TÁT: 1) aperio MA. [öföinen]. Ne tassa en rean kut ő zniat (AporC. 19). Ő zniokoth ran tattak: aperuerunt super me os suum (DöbrC. 30). Száid tātuan kiáltod (Mon: Apol. 252). Tāt [figy] száial kialtyac Christusnac hitit (433). Az isten ígénének hasznos halgatása nem abban áll, hogy vasárnap és inepen predikációra menyünk és szájunk-tátva nézzünk a predikátorra (Pázm: Préd. 460). Valamennyire táhlattuk, anyira táttuk kívánságunkat, mert ő annak meg-töltésére elégséges (1161). Ezeknek vereket száia os torka tatua szominbozuan ita es nyeldeklette (FszT: IgAny. h). Ez világh javaira torka tātva ahító (Toln: Vigasz. 27). Gazdagulni igyekvők, arra száia tātva kívánkozik (Com: Jan. 187). Tunya, áhi, száia-tátott szunyéla tiszt-viselőik (GKat: Vált. I.947). 2) [hio, hiasco; sich öföinen, klaßen]. Pokol torka-tātua, hogy őket be nyelyle (Born: Ének 376). Az ő lelkek minden rít vétekre tātva vagyon (Pázu: Préd. 615). Tātva nyitva találá a két szobát (Fal: TÉ. 641). Tātva hagzott aklát megint bé téteti (Fal: Ének 915).

el-tát: [diduco; aufsperrn]. Az szolas kőzben illetlenek itülnenek: aiakidat ides toua vonni, száiadat el tatni (Erasm: Erk. 59).

föl-tát: [diduco, hio; aufsperrn]. Szájam föl tátom: hisco C. Fel tatot szayual karonlia istent, az ő szekit es draga szentit (Mon: Apol. 314). Szaiokat sem meric fel tatni (Magy: Nád. 87). Tāts föl a szemodet, mert nyilván nem találod mondani (Kereszt: Fels-Ker. 172). Tāts fel a szadot: dilata os tuum (Ily: Préd. I.276). Az égro is feltāt-tták szájokot (H.444). Tsak alváló ajándékokra tātattya fel a száját (Kisv: Adag 261). Az clofant száját mind addig tātva tartja, miqden mestere az ő fejét ki-vonsza (Misk: YKert. 26). Az én dolgomat sem leszen ki forgatni, ha el nem jisz, mert senki száját sem meri föltatni [figy] (TörtT. III.327).

ki-tát: ∞ Tátogató tsillagnak mondatik, mivel mikor a nappal egygāt jár, az ebeket kítatót szájjal lehelőkké tézsi (ACsere: Enc. 100).

mög-tát: [aperio, expando; eröffnen, aufsperrn]. Tacz meg zadat, ganelyam belo (VirgC. 21). Ez rothenetes farkas zaya meg tatuan futamek zent Ferenczre (54). En zamot meg tantom es lelekzetet vök (DöbrC. 67). Tard meg zadot es azt be töföm (153). Az pokol meg tataa az ő meelsegeth (CzechC. 35). Megh tattottak ő zayokath een reyam (KulesC.40). Megh tatot zauul ötet meg narmia keuanan (KazC. 105). A föld az ő száiat megtāttya és el nyeléndi őket (Helt: Bibl. I. YY2). Meg meri tatani száját isten_ollen (Ker: Préd. 67).

rőa-tát: [inhio; begierig lauern]. Rőa ásitok, számat reátátom: inhio PPBL. Latam az the Nagysa. magzatyara az arnaknak, őzuegyeknek ayokoth rea tatny (Konj: SzPál 6). Van az őlehen annak sok próbája, uagy ellenségelnek tātatik-rá száia (GyöngyD: Char. 596).

Tátás: hiatus MA. das jähnen PPB.

száj-tátás: hiatus C. [das gähnen]. Száj tátás, vigyorítás: rictus PPBL. A mely szent írást elő hoztál, az az te hozzád hasonló tudatlanoknak az szentekre való morgó száik tātása ellen vagyon (Bal: CsIsk. 249).

[Tátod-ik]

el-tátodik: [diducor, hiasco; sich öföinen, aufsperrn]. Jele emnek a nyavalyuak, hogy könyvei embernek akarattya ellen folytak, száia el-tátódik, szemő ki-nyitva marad (PP: PaxC. 28).

Tátog: [lúo; sich spalten]. Alattal a pokol torka tátog (Megy: Bayle 74). Ott az pokol torka tátogh (Szöll: Dáv. 187).

Tátogat: hio C. hiato MA. jähnen PPB. Tátogató, nyíló, nyilatkozó: hians PPBL. A Rábában vértül híznak az halak, véres vízben egymásra tátogatnak (Thaly: Adal. II.186).

Tátogatás: [hiatus; das aufsperrn]. Ő zayanak felelmes tatogatasawal felel (PeerC. 63).

Tátogató: 1) hians, hiatus MA. jähnen PPB. 2) [stella quaedam; ein stern]. Az oriás kutyája szájjában egy igen tündöklő tsillag vagyon és tátogatónak mondatik (ACsere: Enc. 100).

TATA: 1) [testis baptismi; taufpathe]. Fel nőén a papoc a meg keresztelt embert az ő tatiánac adgyac (Agend. 48). Tatiua az az kerest apia auagy amya legyen mindennek, a ki oda járul (52). A kis gyermek a tatáktól vitetnek az egyházhoz (Tel: Evang. II.677). A pap és a taták imádkozván ő érettek nyerik meg nekik a tisztító szent lelket (835). Űgy beszéli ám elől Bellarminus tatád (Czegl: MM. 291). 2) [ater; vater]. Emilitést érdemel egy Magyarországon utazó olasznak megtévedése a magyar kis gyermekek szájjából hallott nama és tata szók felett: movit nos majori admiratione, quod infantes ipsi matrem utque tatem latinę balbutium (TudT. V.162).

TATÁR: 1) Tartarus MA. tartar PPB. 2) [sceleratus; gottlos]. Istentelen tatár élet (Kisv: Adag. 104).

TATÁRKA (tartarka Apoll. 44b): panicum C. frumentum Sarraennum MA. secale Major: Szót. 428. heidenkorn PPB. Tatárka, hariska-kása: *tragum, tragus PPBL. Iob néked Magyarországon szép vígan lakod, hogy sem az Muskuországot ostromlanod és tatárka kenyért rágnod (FortSzer. N3). Riskásának mondgya a tartarkat, pohánkát (Apoll. 44). Csak köpi az markát, de megássa árkát, e-jej, rizskásának mondja az tatárkát (Thaly: VÉ. I.401). Veteményes magok, a melyek toljokban magot nevelnek, mint a riskása, tatárka, kőles (Com: Jan. 22).

TATARAZ, TATAROZ: immisuris rimas clauda, obturo MA. verstopen PPB. [ausflicken]. Enel se tatarozd az on beszedemet (Tel: Föl. 71). Sok különböző eretnekségok darabjából tataroztattak (Pázm: Kal. 261). Az ember testi táplálást is kíván, mellyel tatarazza erőtlenségét (Pázm: Préd. 970). Neki sines gyászja, ha mikor tatarozza is, zabsemre hánya varrását (Bal: Epin. 6). Amaz sok féle ezimborás munkána rosszul tatarozott Malles (Bal: CsIsk. 381). Kőntősdm gyakorta meg mosott, tataroztatott (Samb: Isp. 106). A rostélyt kitekervén és behálózván vagy helyre tatarozván batta vala (TörtT. IV.53). Az toljai állapot integra rima, otlétemben mindazon-által tataroztuk most rajta (TörtT. IV.82). Mint lehet, biven tatarozom, az deáknek pennájokat meg is koronázom (Thaly: VÉ. II.69). Oda van tisztelendő plebánusoknak tatarozó gondviselőjek (Szeg: Aqu. 11).

be-tataroz: [obturo; verstopen]. Nem gyűzték a törést sem tőteni, sem vót mivel betatarozták (Monrók III.162). Imigy amigy estik bé tatarozza a földet (Lipp: Kal. 8).

betatarozás: [obturatio; das verstopen]. Keretés roulásinak bé-tatarozási (Megy: Dial. Előb. 8)

mög-tataroz: [reconcinno; ausflicken]. A pusztán hagyott bízat gond meg-tatarozni s előbbi állapotjában nagy munkával állathatik (Megy: Jaj. III.24).

Tatarozás: [sartura; das austlicken]. Nem is könnyű megemlíteni légyen igazabb gazdja valamely nyelvnek. A nemzetnek tatarozásából éppúlvén-fel egész állapotra Paizs. Előb. 4). Mászszor is vihessen fel az ur sátorának zászára valamely kevés ketszeszört (DEmb; GE. Előb. 20).

TORJÁN, TÁTORJÁN: napus, napis, bunias, spheros MA. steckrübe PPB Tatorján gyűkérből is sok át süttek (Szentm; TFiú 11).

TT (tott MA.4): inquam MA.4 ich sage PPB. *Ilszem újult; ugy tott: ita inquam MA. Vepene Peterhez, kic a miat vezik nala es mondanac neki: Tü mestertec nem meg a didragmat. Es ő mouda: Tat vğ (MüncH. 46). A nekic: Tat uğ, nemde oluastatec ő, mert germecedec; emöndec zaiocbol töttel dicéretet (52). Zereted-e ez azzon fonda Xanthus: Zeretem tat (Pesti: Fab. 6b). Egyet szőlök e orozslánt (PestiT; Fab. 218).

TAVAL, TAVALY: anno superiori; im vorigen jahre Taval; anno elapso, superiori PPBL. 1582 (KGalg. Fv3). Ez korban némén tizen egy forint árát (hagymát) adasban (LevT. II 28). Illyetén szomorú példát látot tavalynsleges anyaszentegyhaz (Güntz: RB. 2). Kik voltak azok onak, kik Takács Mihálynak szarvas-marháit taval 1668 dőben elhajtották (MonTME. I 380). Eleget kecskepásztant tavalynékik (Thaly: Adal. I 79) A műesünket tavalynancok mind elhajták (RákF: Lev. I 68). Ács Gáspár nevő adnagy taval is úgy szökött vót el s elvitte az katonákat (Lev. 218. 277, 388).

TAVALI, TAVALYI: biennis MA. annofinus, anniculus; zveipPB. Az thawalyi extendewbe egy attyank fyfth meg ok nekyl (RMNy. II 99). My eleenken lywa az thawalyi saith (III 65). Az egy kacola az thawaly nyarba thaloba meg (LevT. I 86). Tavalyn esztendőben is én vettem meg, tartattam be (II 102). Nem de nem bizonytyac ezt az álli synat tartastok-i Sempten (Mon: Apol. 13). A tavalyni job, az idei meg zavaros (Com: Jan. 84). Tavalyni (Radv: Csal. II 65). Tavalyni üsző (97). A szt György napi lás, molyet az tavalyni birák attanak érettünk 37 ft (Mon- I 43). Tavalyn kis biró urunktól vöttünk egy csikó lovat A tavalyni esztendőre kifizettnek (RákF: Lev. III 463). Tan bogár hájjal és edj tavajyni bototssal meg sikelli magasat (Nyr. II 227a).

TAVALYI (Tavalyi). Alkalmas tavalynban: inter senes puer, in senex (Deesi: Adag. 276. MA. Kisv: Adag. 247).

TAVARIS, TOVARIS: [auxilia; hilfstruppen?]. Tiz alja tovaris eljött volt Pileskoriczág, de csak elozlattat- Tört. 3 III. 4). A tatárook s kozákok elmennek okvetetlen, szólalja tavarissokat elozlattattak bizonyos időre . . . ismét harnincz pánczéros tavarissuak Szkolyán kell (9).

TAVASZ (1) ver C. MA. frühlung PPB. Fészket-rakó is: ver *nidificum PPBL. N'art es tauazt te zerzetted azo- Apoc. 29). Mind venők mynd yffyak a tauaz időnc el- e fründöznek (NagyszC. 114). A tauaznak elsw ydeyth tarczad (JordC. 234). Kakuk-fü, tavasz-fü: serpillum, priveris (Com: Jan. 28). Tavaszvetésünket elpraedálta (1662-i y. 262). Kezdettem az tavasz vetéshez (Kár: Élet. II 46). A jó tavaszra kelve nagy szertelen indula (ErdTörtAd. 2) fruges vernae MA. frühlingsfrüchte PPB. Búzák, tak, kaszáló füvek felette jók vannak (RákGy: Lev. 6). Bor leszen, búza tavasz elengedő, fiiv is leszen (221).

TAVASZMÁSOD (Tavaszmásod). Egy fetske tavaszt nem tsinál: una hirundo acit *ver PPBL.

TAVASZBAN: [vere; im frühlung]. Ezeketől az veszedelmektől mind esztendő által kel felbi, mert tauaszban az fortunates ezölnek eleit veszik. 1572 (KBécs. F1).

Tavaszelő: [aprilis]. Bűyt elő ho, bűyt mas hó, pro februario es Martio sic dicere poteramus: tavasz első, tavasz második, tauasz harmad hó (CorpGramm. 16).

Tavaszharmad: Junius CorpGramm. 16.

Tavaszi (1) vernus C. vernalis MA. zum frühlung gebürig PPB. Tavasz méz: *antlionum mel C. Tavasz ros: secale, setanum MA. Tavasz időu avagy kikeletkor: verno tempore (Com: Jan. 47). Le-esik Juranich miut egy lilion-szál, mely szép nővésében tavasz mezőu ál (Zrinyi L165). Tavasz vetés, ősz vetés (1662-i Orszgy. 272). Az aszszony a vigasságról beszéliin igen szeret, főképpen a tavasz idejében való dolgokról (Mik: TörtL. 40). 2) [fruges vernae; frühlingsfrüchte]. Tartoznak adui 60 kila buzat és tavaszit (TörtT. VI 119).

Tavaszmásod: Majus CorpGramm. 16.

Tavaszon: [tempore vernali; im frühlung]. Bűdös sárral akarja e jó tavaszon ujjban raggatni fővenyen épített ház raklását (Matkó: Csák. 8). Ezen tavasz vagy uyáron (Bethl: Élet. II 45).

Tavasszal: ∞ Tauaszszal igen jó paré, jó saláta (Mel: Herb. 47). Tavaszszal indeit a hold bőseges vgrből szarmazo betegsegetek. 1583 (KBártfa C.). It már sok török bul mint tüz előt az nád, melyet pásztort tauaszszal gyujtogat (Zrinyi I 188). Ismégnt harmadik tavaszal ütled el a mogyorót (Radv: Csal. III 55).

TÁVOL, TÁVUL: e minus C. a longe, procul MA. von ferne PPB. Tavul nézelőm, szemlélőm: prospecto C. Tavul nézni más ember nyavalyáját: e terra spectare naufragium MA. Tavol van én tőlem: *longe abest a me PPBL. Ewzue gewyty uala menő az papoc, kyk az helyen valuak es tanol (loco remoto) ygeu predicalual nekyk (EhrC. 97). Nemynemew vze tanal nezuen, ewueltes halnan oda mene (169). Een ystemen, myre wettel engemeth tawol een ydwessegetwól (KeszthC. 38). Menee tawl vagon nap tamadtat nap nygattwl, olyan tavul tette my teleken my kegyetlensegynketh (271). Támul eleibe folamék: cucurrit (Sylv: UT. I 55). Soha alkalmatlanabb időben nem esett volna az Kd. távolléte mint mostan (LevT. II 254). Tanol iary tőlönc te gonosz fősenyseg (Born: Ének. 373). Miuel az sebek-helye az báránynak vérvél megmosatott, minden rütság távul vagon tőlök (Pázm: Préd. 16). Támul vannak a kételen szükségétől (Csúzi: Síp. 56).

[Szólások]. Tawol legén eeg ebben byznwnk es dyczeked- nwnk (JordC. 351). Ezeket nem azért írom, hogy az árva gyermeknek szerencséjét elveszessom, távol légyen (TörtT. 2 I 288).

[Közmondások]. Job *távol szeretni egymást: parietes amicitiae custodes MA.

Távulyabb, távulb: [longius; mehr entfernt]. Mi lehet távulb egy-mástul, mint a félelem és bátorságos bizodalom (Pázm: Préd. 617). Pázmány annyul távulb vagon ti állat- toknál a hogiaságtól (Bal: CsIsk. 34). Úgy disponálja az újját, hogy eszen ez napra legtávolb való terminusra itt légyen kegyelmetek. 1878 (TörtT. L16). Bánnám, ha előltanálnám az érseket, jobb volna talám, távulyabb lenne és közeljebb Nagyszágodhoz (Bercs: Lev. 137). Mennél távulyab léznek tüled szivekkel, annyival inkább gyűjtene gondot és félelmet reád (Fal: NA. 223).

[Távulyabbacska]

Távulyabbacska: ∞ A magánosság távulyabbatskán vagon a veszedelemtül (Fal: NA. 204).

Távulad: [paullo longius; ein wenig entfernt]. Órdmében papság ég felé sapkáját hagyittyta, távulad a kapás kapáját (Orszy: Nimf. A2b).

Távoldad: [paulle longior; ein wenig entfernt]. Mykoron le telepőttenek volna az eedes zyz Maria nap kelet felől,

Joseph keedeeg nap nywgottra tawoldaad helyet valaztanak magoknak (ÉrdyC. 50b).

Távodadon: [paullo longius; ein wenig weiter]. Azert mollesleg tauoldadon ezből lattatik vala követközni amaz veszedelmes tenelges (EszT: IgAny. 64). Annae meltsoga alat tsac tauoldadon telepedet vala le (495). Tágason és távolydadon venné a relatot (GKat: Tük. 350).

Távodadról: [e longiusculo; von ziemlicher ferne]. Láttá őt ugyan távodadról (Gvad: Kár. 159).

Távodadrólivaló: [paullo remotior; ein wenig entfernt]. Távodadról való atyámfia (Gvad: FNót. 17. Gvad: RT. x).

Távólít: [digredior; sich entfernen]. Mihelyt ettől a centrum-tárgylól félre horgadnak s távólitának, azonnal megfoghatkoznak kötelességekben (Fal: NE. 65). Az értelmes ember mindnyájuktól méltán irtózik s messzifinnen távólít (Fal: UE. 381).

el-távólít: [amoveo; entfernen]. Azok a tétemények messze eltávólítják őket teremtesek ezljától (Fal: NA. 134).

Távulka: [paullo longius; ein wenig entfernt]. Kevessé távulka esett tőle (Gvad: Kár. 159).

Távulkábbvaló: [paullo longior; ein wenig entfernt]. Nyujt most is közel vagy távulkább valót (Sám: 31. el. 650).

Távulkán: [modico intervallo; in kleiner ferne]. Érsék-Ujvár minthogy távulkán vagyon, azt nem kívánja (Monlók XXIV. 236). Még távulkán volt az ali-basa tábora a Barcsai szállásától (Thaly: TK. 80). Azt observálják, hogy távulkán irántunk két felől a fő-fegyverhordozók buzogányunkat, a vice peug kardunkat hordozzák (TörtT. 2 1159).

Távulkánvaló: [paullo longior; ein wenig entfernt]. Alkalmas távulkán való léte miatt nem tud tőle tartani (Misk: VKert. 342).

Távolság: distantia C.

Távulról: [eminus; aus der ferne]. Az tatárok után öt roppant serogek, azt tudnád távulról, hogy sívó ördögök (Zrínyi I. 22). Esmerem távulról vitéz Mársnak fiát, esmerem mint jártattia lovát (II. 58). Talán rocoligálják magokat és kivén az erős helyről neki fordúlhatnak távulról (Bercs: Lev. 55). Ez-e az, kiről meséltél! A mint arányom, az, kinek távulról nyújtod kezedet és gyűrűdet (Fal: TÉ. 693).

Távólvaló: [absens, longinquus MA. abwesend, entlegen PPB. Az en atyámfiay, ky budosnac tanolalo helyekben (EhrC. 114). Kezde vele zolny tauoly valo idegen szokot (VirgC. 64). Halgassatok tauoly valo nepek (ÉrdyC. 342). Tauoly valo hátyta vala (Ielt: Krón. 30b). Olasz az harmadik szomszéd, do emek távol való léte nem hágy minétkünk nagy reméniséget vetnünk az onnan való segítségre (Zrínyi II. 168). A távol valóccal edgyütt szállani levelec által (Com: Jan. 207).

Távólvalóság: distantia MA. entfernung PPB. A föld mérd az edgymástul tauul valóságokat méregeti (Com: Jan. 164).

Távólvolta: [absentia; abwesenheit]. Meg zomorított ato tauolnolt (TelC. 153).

TÁVOZ-ÍK: secedo, abscedo, separar, absto MA. [sich entfernen]. Az zeretet tőle ne tauozok (VirgC. 122). Tauoz-yatok ez nepektől: abscedite ab hominibus istis (JordC. 724). Messze tauozzál az embertől, kinec hatalma vagyon az meg őlére (Kár: Bibl. 1.655). Músám, Parnassusból ki régen távoztál, Pegasus kutyától messze szakadoztál (Gyöngy: MV. Előb. 10). Kevesség távozván azonnal kereste (Thaly: Adal. I. 221). Távozon olly szerelm, a ki nem állandó (Amade: Vers. 95).

[Szólások]. Testvér-atyámfia, e s z é t ő l t á v o z v á n, magamhoz vőttem (Nyr. XII. 80).

[Közmondások]. Távozik a szerentse, távoznak a barátink: ubi fortuna dilapsa est, amici *devoluti omnes PPB.

el-távozik: recedo, discedo, abscedo MA. [sich entfernen, weggehen]. Mikor eltauoztak uala az vtbl, méillet isten adot uala, hoq abban iarnanac, ki irtatanac soc nemzetetől (BécsiC. 19). Eltauozanac niennyev rettenetesseggel felelmesek lenen (DomC. 126). Tauozyal el en tőlem bynne zylemece, gonosaghnac eleztőye, halálnak zylőye (ÉrdyC. 198b). Eltauozec őtőle a penz (TelC. 86). Bizonnial meg ertetic, miert hogy ekkedig az vr büntető keze el nem tauozott titőletec (Mel: Sám. 12). Az bűnnek czelekedetítől el tauozunk (Fél: Tan. 239). Ismértől és nyájaskodó atyámfiaitól el-távozik (Pázm: Préd. 85). Hogy nagyob gyakorlással szolgálna istennek a szent-egy háztól el nem távozt (146). Mig hazatul el nem távozt vala, szokott ruházattya volt (Lép: PTük. I. 181). Annak betőjétől egy szánera se légyen szabad el-távozni (Pós: Igazs. I. 41). Bánatunk nem apadnak, mert hazánkbul az inségek el nem távoznak (Thaly: Adal. II. 212). A hív és okos szolgának szabott regulamentommatól csak egy czikeles pontal sem távozik-el (Csúzi: Síp. 238).

eltávozás: abscessio, discessus, discessio, secessio MA. [weggehung]. Jövendőhnec vala el-ragadtatás avagy elménee el-távztatása által (Com: Jan. 130).

ki-távozik: [eggedior; hinausgehen]. Micoron az ő vra a haztul ki tauoznec (GuaryC. 44). Paranczola hűnekyk, hogy ky ne tauozanak Jerzsaleméből (JordC. 707). Evmaga ky tauozec hazatul (ÉrdyC. 153). Emlekdőzety ew zyweoból ky tauoznec (644b).

mög-távozik: [liberor; befreit werden]. Te zent labaydhoz estek, ew bynewket mynd ot lattak, korsagokból megthawoztak (ThewrC. 293). Valahányan hozzád jöttek, korságokból meg-távoztak (RMK. L19).

Távozás: abscessio, discessio MA. [scheidung]. Az távozó-óket jobban hatván, esőzni kezd szemek, szávk is sóhajtván (Thaly: Adal. I. 150).

Távozdogál: [abeo; abgehen]. Ne bántsá Kegyelmed, hadé távozdogáljon urgomba szedni (Nyr. XIV. 460).

Távoztat: [removeo; averto; entfernen]. Valamit távoztatni *refingere ab aliqua re PPB. Ha jobbulni nem akarnak, távoz tassuk barátkozásokat (Pázm: Préd. 891). Vastag akarása tauoztattyuk, a mivel iston meg-bántódik (1036). Távoztassa a szent fűlsége ő gonosz diühösségét (Thaly: VÉ. I. 53).

el-távoztat: defugio, devito, ellugio, evito, abstineo MA [amoveo; abwenden, fernhalten, vermeiden]. Iacozdolnace gőle kezetőket el tauoztasd (VitkC. 63). Ez wylagon elő zent emberek el thawoztattak byneketh nywelkedothben, gondolatibay zemlelesben (ÉrsC. 218b). Sem halal sem életh el nem távoztathat mynket az istennek zeretetyől (Konj: SzPál 75). Ynt el tauoztatandonak lenny az zaygo vyzza vonasth qsz az zen nekől való bezedeth (121). Minden fertelmes eleted, sőt mé annak gianosságat is el tauoztassa (Fél: Tan. 327b). Zokta a ember hazát meg füstőly valam yep zagu illattal es el tauoztattya a gonoz illatot (Frank: IlaszK. 27). A neszedelme magoktul emberkedesekcel el tauoztattac (Deesi: SallJ. 5). A vjságokat s szokatlan tudományokat el távoztassuk (Pázm: Kal. 541). Valamely atyái az apostoloktul vet traditio-sz rént nem jár, azt el-távoztassuk (Pázm: LuthV. 226). A ki eltauoztatty az kezességet, bátoraságosan lézson (MA: Bil I. 558). El kell távoztatny, hogy idegen nemzetből álló had az hazában be ne jőnének (TörtT. 2 1236). Másokat, a kik hit ágazatai körül tévelygettek, kívánt el-távoztatni (Bod: P. Előb. 2).

eltávoztatás: evitatio, abstinentia MA. vermeidung, elhaltung PPB. Tuniaságnac es egiebeli zorgalmatosságnac eltauoztatása (DebrC. 47b). Az negedvisegek el tauoztatásu (Konj: SzPál. 37). A nyolveskedésnek és szösságnac el-távztatása (Pázm: KT. 27b). Intjük Kegyelmeteket, gondolokd-

Tietök: vester C. [euer, der eurige]. **a)** Ky tyetek: quod vestrum est (JordC. 585. ÉrdyC. 345b. vester MA: Bibl. I.43).

b) Beszélytées ez dolgot az tieteknek (MA: Scult. 86).

TÉ: [huc; hieher, hierhin]. Sem the sem towa nem, sem mezöre sem zelő hegre, de az kyraly wton meegywnk el (JordC. 163). Megh [alla] az angyal egy zorossigon, hol sem tee sem towa nem terhetlne: ubi nec ad dextram nec ad sinistram posset deviare (166). Mikoron az hazban testoua iarz, mendenkoron keges lepesid legőnee (VitkC. 66). Sem időt sem halasztast nem vebet, sem toe sem towa nem mehet (ÉrdyC. 23). Frater Marinus sem the sem towa nem mēnee az gyermekkel (339b). Oly nyomorúságot hocsát rejā, mely előtte se tē se towa nem mehet (Megy: 6Jaj. II.22). Az öreg ágyúkkal megfeneklettek Lévan, se si se towa már velek (Bercs: Lev. 385).

[TÉB]

Téb-láb: titubo, vacille, haesito, hallucino MA. wanken, taumeln, schwanken PPB.

[Tébít]

még-tébít: [confundo; verwirren]. Zajgások és egyet-más áféle városban tesléd között lévő tset-paték kiverik embernek a fejéből az el-kezdett gondolatokat és úgy ugyan megtébítják elméjét (GKat: Váls. I.1155).

[Tébolyít]

még-tébolyít [confundo; verwirren]. Myndeneketh megl teboloyth es haragra byw az haborkodo nyelw (ÉrsC. 224).

[Tébolyod-ik]

még-tébolyodik: [perturber, confundor, mente alienor; sich verwirren, irren werden]. Meg tébolyodott: vacerrosus; meg-tébolyodott vala az elmém: animus erat *avius PPB. Az ni feiűne meg tibolyodnē ezbe, mind az harom szőmely mint lellessen egy (Born: Préd. 378b). Akár mint hannya, vesse zőmőkben ez velāg, ki tőt titőket praedikatorokká, ezzel az isten félő embernek meg nem kell tébolyodni (Beythe: Epist. 233b). Az ű tevelyesekben ű-is igen meg tebolyodot es meg akadot vala (Der: Préd. 476). Christnacs vesztég halgatásán meg nem tébolyodie (MA: Scult. 281b). Nem kell minékűne azon mindgyárt megtébolyodume, hogy ha az mi felebarátunkat, az mely még erőtelen az hitben, menten helybe nem hozhattuk (932). Anyira el-veszett esze, annyira megtébolyodott, hogy nem vési eszébe, hogy fogait a sz. Pál inába akasztotta (Matkó: BCsák. 25). Szem-fény-vesztés miatt meg tibolyodott (Hall: Paizs. 227). Egybe egyeledett és megtibolyodott minden eredetnek rendi (László: Petr. 28).

Tébolyodás: [animi perturbatio; irrsin]. A tébolyodással nyavalygőe az nehézség töréstől nem meszse vamae (Com: Jan. 59). Vagyon gonosz, melylyet láttam a nap alatt, ugmint tibolyodásból származván a fejedelem szine elől (Illy: Préd. I 61b).

Tébolyog (tébolyg RMK. IV.230. Fél: Bibl. II.41): erro, hallucinor, fluctuor, haesito MA. [irren, wanken, unshlüssig; sein]. Ha hlyetek leyend es nem teboloygandotok, ha meeg ez hegnek mondangyatok: Ved föl magadat es vesd az tengherben, meg lezen (JordC. 420). Katherina az ew lelky confessornak meg yelente az ew latasyban es az confessor halwan teboloygny kezdē rayta es reea kezdē neezny (ÉrdyC. 279). Kynek nem vala méto ez vylagh az nagy pwtaban teboloywan (512). Mykoron zent Maximinus pyspek eu hozzaya yarwnly thybelgana, ew hozzaya terwllwen nionda (ÉrsC. 442). Megkérld, félelem nélkül miképen lehetne; böles felele: Ha lelked esmérte semmiben nem tibolygana testedben (RMK. IV.230). Semmibe nem tibolog az lelki esmeretert (Fél: Bibl. II.41). Semmi erős vallást nem tud, csak kétőlkődik, tébolyog (Beythe: Epin. 237). Hogy ne látassék esz nélkül tibolyogni, az ő rūt mondását sz. Pálra keni (Pázm: Kal. 411). Tébolyog

az bűnőknee setétséges étzakáján (MA: Scult. 117). Az ember ne tibolyogyon hűtőtlenséggel miatt (Zvon: Osiand. 34). Ez után füled, szemed legyen, ne tébolyogj világ nélkül (Kereszt: FelsKer. 175). Nem tibolygasz, hanem egyenes uton jársz (Hall: Pajzs. 84). Ny nagy dologban tibolygottak a Christust megvetvén (Illy: Préd. 162). Most ápolgat es mosolyog, kebelére ragad esőkra s már megbánta, tébolyog (Fal: Vers. 868).

Tébolygás: hallucinatio, haesito, erratico, fluctuatio MA. irring PPB. Minden tébolygás nélkül: per patientiam (Helt: ÚT. II5). Hogy ha az Janos eszen magat nem tartotta volna, az egez országba zurzauar es nagy tebolgas tamadot volna (Born: Préd. 22b). Csak tébolygásnak és lelki vakáságnak és nyuánn való hamisságnak itéled (Bal: CsIsk. 124). Hogy peniglen ez nem chak valami szófia so legyen, majd bizonyos példákkal az ő botorkazo tibolygásból megis bizonyítottom (Zvon: PázmP. 120). Az isten az el esteket föl emeli es nem hadgya őrc tibolygásban az igazat (Zvon: Post. II.180). La, hogy azt a név el-tserlést nem tulajdonétya sz. Mathé vagy feledékenységenek vag tébolygásának Calvinus (Pós: Igazs. I.225). Mitsoda nagy tébolygás, hogy innét kevélységet akarsz állatni (Kereszt: FelsKer. 35).

Tébolygó: [errans; irrend]. Teebolgo zywknek erőssege (ÉrdyC. 647). Tebolgo kettelkedessel: cum scrupulo (Mon: Apol. 285). Hagymában tēpelődő és tébolygo vélekedestek (Bal: CsIsk. 199). Félfél-velő, tébolygó utak (Com: Orb. 167). Tébolygo gyülekezet volt a romai ecclesia a reformationak idejében (VárM: Szöv. 70). A romai papa tébolygo gyülekezetét mondom azért, hogy ma a Jesus Christus igaz tudományából el szakadván mayd mindenféle erotnekegeknek fertejében es a regli poganyokkal közős rut balványozatban fetreg (2).

Tébolyogtat: [errare facio; herumtschweifen lassen]. Ne tebologtasd semmiben elmedet, tiz gira ezüstöt Gabelustól kered (RMK. V.61).

[Tébül]

el-tébül: [deerro; verireu]. Valamint hog' a juhok el-tévedvén az ő egyűgűségek miatt soha magoktól a nyájat fel nem tudják keresni, úgy az el-tébült egy-űgyű hívek is a lelki nyájat, az anya-szent-egy-bázat magok eszével és erejével fel nem találhatják (GKat: Váls. I.652).

TÉGÉ: antique pro tegnap: heri; gestern PPB. Debrochemben jól wannak es elnek mynden rokonyuk, mert Sos Ferencz yt vala nalam e thege (LévT. I.25). Az űdőknek némelly részeit igen alkalmas szökvál nevezik a ni magyarink: rég, reggel; tege, tegnap; holval (GKat: Tük. 1120. Benkő: Trans. I.403. 404).

Tégötén (thygyten RMNy. III.73): [nuper; unlängst, neulich]. Tegeten még fordulanc ő vrokhoz istenechez (BécsC. 19). Az 12 foryutho, a kyti Janos deyak thygyten fél weth thawle, hogy ne fegykk erette, hogy kessen kewldeitek meg neky (RMNy. III.73). Im csak tegeten minemű kísértet volt (NyKöz. III.349).

Tégötlen (tegtlen NyKöz. III.349): nuper MA. neulich PPB. O náualassagos test, ki eyte le tegődet, ki ez velag tegetlen meg kazdagittot vala (NádC. 314). Hízēm, hog' annalan nagoban vetkőzlet, micoron tenekd tegetlen mosolag vala ez velagi čalardag (327). Ym tegtlen es meg akarnak vala kowezny (ÉrsC. 74). Nem tehette volna-e meg ezt is, hogy ez Lázár meg ne holt volna, ki tegtlen az wakon zyletőnek zemét meggyőythā (76). Tegetlen im a patyolatot mind kopjával nirek (RMK. II.366). Tudod-e tegetlem is mely nagy lamisszaban érénk a pápát az ő püspökivel egyetemben (V.213). Nem mégy oda kankó, mert ismég vissza köszörlünéd őtet, mint e tegetlen (224). Csak e tegetlen Luter Márton által nyilatkozot ki igazság (Tel: Évang. 286b). Adverbia temporis definiti praeteriti-

nt, ezelőtt: nuperrime, paulo ante; tegnap, tegeden: heri (pGramm. 246). Azert leznek giakorta szerenczietlen, az szinten történek ez tegitlen (Turih. 1).

TÉGEL, TÉGELY: conflatorium, confusorium MA. calis fusorius, catillus figulinus; tégel PPB. Az oluazo mes-égelye meg próbállya az ezüstöt (Kár: Bibl. I.613). Az t a tegelybe próbaltatic (SulMark. G8). Egy jó erős tégely tegyed az általöntött pisklótot (Keesk: ÖtVM. 290). Az a gálliczkövet két tégelyet öszve tapasztván fűes meg (319).

Tégelyke: [tegula; ziegelchen]. A paloták négyszegéletű tégelykéekkel ki voltak rakva (Thaly: RT. I.230).

TEGEZ: pharetra, corytus C. köcher PPB. Kerlek, ved zezedbe ees ted elbe tegzedbe ees legyen mindenkoron ez zkezetedbe (Pesti: Fab. 25b). Bodog ferfiu, akki ezekből az zget be tölti (Szék: Zsolt. 137b). Imé lövő nyila bé rakott ében szép draga kövekkel fénlik tündöklötben (Huszi: 26b). Megszolgálom, hogy Kd fölküldte az fegyver derekat, kéziat, az tegzet és az arany lánezot (Nád: Lev. 205). Gyed tegzedet: sume pharetram tuam (MA: Bibl. I.23b). A zből a nyilakat elő venni (Com: Jan. 147). Ez oly nyil, y az Salomon sententiaiinak tegzeből vonatattott ki (DBón: zegn. 95). Az törpék tegezét ha Kapronczai uram felkötne, lmas gázló vízben sem kellene félteni, hogy az nyilai meg-ának (RákGy: Lev. 100). Vagyon skófiomos tegzem, két árá varrott készen (Radv: Csal. II.287). Négy tegez, kik r nyilakval rakvák voltak (Gér: KárCs. III.365). Tegez oldalo- s balta a vállokon (Liszi: Mars. 63). Ezüstpléhlvel egészlen tett tegez nyiltokostul (MonÍrók XXIV.184). Tegez van lán, laurus kezében, miot más Diánának fel-vontt ij kezében (nygD: Char. 5). Újabb nyilakat szed tegzeből keziben (Thaly: I. I.148). Tegzét elkészíté újastól markábaum (Orczy: KöltSz. Mind tegzét mind nyilat veté a szuszklóhann (Orczy: KöltH.

zólások]. Igen illik mint az bot az tegezbe: aquilam uae comparas (Decsi: Adag. 64). Igen illik a bot az tegezbe). Illik hiszem a bot a tegezben (Czegl: MM. 211). Igen mint a bot a tegzibe (Kisv: Adag. 34). De tudom, ki te g- ó 1 1 1 v ó 1 d 1 d z z ó (Czegl: Japh. 156).

[Közmondások]. Tsak könnyen meg lehet a nyilat ellőni, de ez annak tegziben visszajőnni (Kisv: Adag. 340)

-tegez: corytus MA. pharetra; köcher PPB.

tegezbeli: [pharetrae; köcher]. Neueti az felelmet s-meg ijed, noha ellene zógnac az tegezbéli nilak, fénlic az kopia geryely (Kár: Bibl. I.536b).

tegezés: pharetratus C. MA. der einen köcher an lat PPB. zon őt ezer ez és mind jó tegzessek (Zrinyi: ASyr. 29). En zghazy Ferenczné Thegzes Doroko asszony (Radv: Csal. 102). Sokot gondolkottam rula szerelmes atiamfia battiam zes Antal, hogy az en gyermekymet Kegyelmednek es mellék umfianak haggiom (103). Az tegzes Cupido állt volt szemetek- , onnét bocsátotta nyilat közitekben (Thaly: Adal. I.120).

tegezésen: [pharetrate; mit köcher versehen]. Négy tábor- ezek járának ékessen, mindenikben vala húsz ezer tegzes- (Zrinyi I.25).

TEGEZ: [accingo; umgiürten?]. Fringyiai pallos derékát zette (Kónyi: HRom. 65).

Tegzelőd-ik: [arna capio; sich bewaffnen]. Azok is ott tegzelődnek és Smolinszket recuperálni akarják (MonTME. 270).

TÉGLA: later C. MA. ziegel PPB. Meñbe a sarba es nómiad g es alut műnelkeduen taré teglat (BécsiC. 263). Cellayok

volt az fratereknek es voltanak az feoldeon teglabel chinaltak (DomC. 191). Zenth Miklos pyspek yghen megbozzwlaa es ragad fíel egy azyw teglyaat es monda (ÉrdyC. 157b). Mynth ha ky mosna zaradathlan theglath (ÉrsC. 169b). Végezé ezt király, hogy sok munkát tétete az zsidókkal, meszet, téglát kevertet az ijakkal (RMK. II.233). Sanyarú rabságban ők ott szolgál- tanak, sárt, téglát csináltak (V.141). Az ű kezei elmenonee az teglarol (Szék: Zsolt. 84). A kőműves faragot kőből avagy léglákból és mészből kőfalakat rac (Com: Jan. 102). A kemen- czének való téglát kiküldöm (RákGy: Lev. 351). Az rakó és padimentomnak téglá ezerrével adassék egy forinton (ErdOrszgy. II.383). Rakó téglá, padimentomnak való téglá (TörtT. XVIII. 234).

[Szólások]. Téglát szapul és bolondul fírad (Pázm: LuthV. 81). Meggyűlölé ah zsidó népeket, kezdé űket sanyar- gattia téglavérésekkel, sárcsinálásokkal (RMK. II.14). Téglát vetni: lateres ducere; téglá vető hely: lateraria tíglna, tegularium PPB.

kő-tégla: [later coctus; gebrannter ziegel]. Mikor Egíptom- nac kirala ő varosinae még-rakasiban sarral es kőtéglaual alazta volna őket, fivöltenee ő vrok istenechez (BécsiC. 18).

sing-tégla: tetradonon C.

Téglácska: laterculus C.

Téglás: [lateribus instructus; mit ziegeln versehen]. Poss. Theglas voc. 1347 (ZichyC. II.230). A ház tető szalmas avagy téglás (Com: Jan. 107).

[Tégláz]

Téglázás: [tabulatum; tafelwerk]. A háznak csak fehér vakolás lía, téglázása, pádimentoma sok, őt lisen téglával pádimentomozva (MonOkm. XXIII.443).

TÉHÁT, TAHÁT: igitur, quapropter, ergo MA. darum, desswegen PPB. [L. 2. HÁT]

TÉHELY: theca novacularia tonsorum MA. barbierrmesser- scheide PPB. Kést egy hüvellyel vézsee 5 pénzén, hogy esic tehellye (Helt: Aritm. G8). Azokat a textusokat, melyeket nagy téhellyel Calviusból Kalauz bé-hozott, bőven fellyebb meg- magyaráztuk (Pós: Igazs. I.285). Könyvetskéjének exemplarit nagy tehellyel thecájában be rakván nagy szaporán osztogatta (Pós: Válasz. 31). Adtunk ajándékat egy tébely köz kést (Keesk- Tört. II.194). Vöttünk egy tébely kést nekik; János deáktul egy tébely kést vöttünk (MonTME. I.38). A sidótl hoztunk két tehely kést (46). Hozattunk ajándékban való későket 4-et tehellyel 3 frt 20 d (46). Négy hívely s egy tébely kést 2 ft (58). Egy tébely kést az vajdával való megszörződéskor vöttünk (120).

Téhelyéz. Vakolom, sikárlon, téhelyezem: trulisso PPB.

Téhelyezés. Vakolás, sikárlás, téhelyezés: trulissatio PPB.

TEHÉN: 1) bos C. (rind]. Eleue küldé teheneknek čordait es iohknac čordait, kicnec zamoc ném vala (BécsiC. 13). Zenat ezél ment tehen (139). Mas cilicioma vala lofarkból es tehen farkból (MargL. 40). Budára hogy általment vala, mászárósnak őt is igen szolgál vala, nagy tehéntagokat egyedül hord vala (RMK. IV.243). A tehen fő boru hús nem fő meg egyaránt (Helt: Mes. 400). Az foenum graecum maguat főzd meg kőner tehen bus leben (BeytheA: FivK. 29). Tehénhúsa, káposztájá jókorán a tűznél áll (Fal: Vers. 878). **2)** vacca MA. kuh PPB. Fegyed meg naadnak wadyth, hylakauak gywlekezeto nepeknek teheny kezeth wagyon (KeszthC. 166). Az tehennek az tölgyét, nyelvét forrázd ki tiszta vízben (Radv: Szak. 25). Meghozta a száik- sigenre rendelt őkrőket, teheneket és berbécseket (MonÍrók XV.123). Eorseknek ket tehenet giermekdedeket boryustul es ket diznot bagyok. 1878 (TörtT. I.145).

[Szólások]. Az nem régiben felállított magyar-gvardia a régi magyar mód szerint párdubórral való készületit annyira csudálta a német nemzet mint a tehén az új kaput (Házánk 1379). Hamarébb léssz a tehénnek tsikója (Kisv: Adag. 297). Tudgyuk, mitsoda tehén alatti szopott: *genere humili natus WF.

borjas-tehén: [vacca praegnans; trächtige kuh]. Igértünk Benedek urannak tíz borjias teget es az menes keozól koezi louat (RMNy. II.83. 302). Andrásnak a barompásztorak adjanak egy borjós tehént (Gér: KárCs. III.369). Ezeket vötte kezéhez: egy borjas tehén ünő borjuval, tizenhat új marokvas (Radv: Csal. II.332). A borjus tehének árra és az Nazur egy vágó tehene arra teszőn egy sommában 61 ft 50 d (MonTME. I.22). Az pásztormán tehén helyett vajda urunk ő nagának vöttünk egy borjús tehenet (104).

fejős-tehén: [vacca lac praebens; melkkuh]. Az fejős tehének borja konyhánkra jó lenne (RákGy: Lev. 99). Szabó Andrásnak és az majornének egy-egy fejős tehenet hagytok (Radv: Csal. III.270). A minemű barnaim maradnak, azokkal a három fiaim egyaránt osztozanak száz fejős juhon és négy fejős tehenen kívül (326). Pásztorma és borjus tehén (MonTME. I.37). Barta Imre előtt való teheneket megszámlálván fejős tehén lett 25, meddő és harmadfü tehenek 16 (IV.453).

mag-tehén: [vacca; mutterkuh]. Ezzel is megtoltalak, hogy kétszáz és igen szép két öreg magtehen vagon köztök (Nád: Lev. 69).

pasztormán-tehén: [bos ad cultrum emptus; schlachtvieh]. Vöttünk egy pasztormánnak való tehenet (MonTME. I.15). Az új vezér bejüvetelekor a vajdának az pasztorma tehénért fizetett bíró u 7 ft 45 d (126).

szarvas-tehén: bucerus C.

űsző-tehén: [vitula; kuhkalb]. Ghazdam azzon az thebby kezül zakazott wolth ky hath boryws tehenth, negy gyermekdyd űzew tehenth (RMNy. II.211).

vágó-tehén: [bos ad cultrum destinatus; schlachtvieh]. Vágó tehént K. talán olcsóbban szerezhetne (LevT. II.13). Galoezi Miklosnak es azyatok két nagy tehenet, tyzenket díznót az en díznaim közzül, kyk legyenek fiazok (Radv: Csal. III. 89).

Tehenecke, tehenke: bucula, vacula MA. kleine kuh PPB. Isten tehenkeje: *scarabaeus unctosus PPB.

Tehenes: vaccarius, habens vaccam, vaccinus MA. kuh habend PPB.

Tehenkéd-ik: [oscito; kümmeln]. Meg-is tudnak riasztani olyan számról mint te vagy, hogy ha utyokban keresztül tehenkédik (Matkó: BCsák. 104).

Tehenképpen: bovatin C.

[TEHER] TEREH, TERHÉ, TERH (teerhek Pesti: Fab. 54b. terhó Helt: Mes. 272): **II**) onus, sarcina C. pondus MA. last PPB. Tereh alá való: onerarius; terhőz való: sarcinarius C. Velőne egnülőke tötted azokat, kie viseltűe napnac es heusegnece terhét (MünchC. 228). Az engedelmessognek terhet kívnieben es odeshen el viseled (VirgC. 91b). Az en terhen kőnyű (113). Wallait az zenth toshnek terhe ala hayta (PeerC. 107). Az tellyes napnak terheet hordoztok: portavimus pondus diei (JordC. 416). Faat es eegyeb terhet hordoz való (ÉrdyC. 562). Nagy terhő es nehez nyalab, kyt ssakkal keel vnyyi (597b). Een kegyetlensgeym felül mwltak een feymeth es mykeppen nehez tereh nehezvltenek een raytam (KeszthC. 92). Szegény terhő hordo állat vazyoc (Helt: Mes. 121). Ninczen vége az en munkammac, terhőhordozássomac (272). Az tar-

habol bihetetlen summa kincset hordatta ki, ötven ezer talentom ezüstöt nem veret formajuvat, hanem műveletlen terhűvet: incredibilem ex thesauris summam pecuniae egessit, I milia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere (Forró: Curt. 225). Magunk terhének únakozásával tudgyuk, hogy sok testi lelki fogyatkozásokkal nehezítettünk (Pázm: Préd. 64). Viselitek terhét e nagy roppantságnak (Nógr: IdvK. Előb. 14). Ollyan légy mint palmeta ága, ki folyebb állapik terhének alatta (Rim: Ének. 312). Terhek alatt le-romolnak az ágak (Hall: Paizs. 43). Midőn a dolog erőszak szerént vonattatik mint a tereh (DKal: Ker. 24). Utánna nagy teroh pénzeket hoztanak (MonIrok XV.580). Lelkiurakra nyakokon, annak szorítójától meg más hosszú lánc lógott le földig alkalmas terhő golyóbissal (Fal: NU. 354). **2**) [amphora; eimer?]. Azelett 25 pénz volt egy terh bornak az harminczadja (TörtT. XIII.146). Hozott ide városunklan öt terhe borokat (MonTME. I.202). Adtak főbírnak kezébe öt terhe és két átalag bort (298). **3**) [officium, debitum; pflicht, schuld]. Andoko János az Nagy Antal terhet ismeg fel vette (RMNy. II.73). Nem könnyebbitted terheted papasággal (Pázm: KT. 435). Ezec a Cebath fiainac terhe a gyűlekezetnek sátorában (MA: Bibl. I.121b). Polgáriképpen is a szűlőknek terhelhet gyakorta viselni kell az magzatoknak (Pós: Igazs. II.99). Az székely uraim is azon terhe viselésre ajánlják magokat (ÉrdTörtT. II.550). Igaz mértékét vegyo tehető készségének, hogy utóbb a magára vialt terheh alatt el ne síkkadgyon (Fal: UE. 412). **4**) [servitium; knechtschaft]. Én viszlec ki tateket Egiptusnac terheből: qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum (Helt: Bibl. LEe).

[Szólások]. Felyűnk raytha, hogy thyk raytatok essyk megh immár az tereh (RMNy. II.174). Terehbe ejtem: gravido, impraegno MA. Az aszonyt terhében ejté (Lászny: Krón. 39). Eröss yteelőthnek terheeben esewnk (ÉrdyC. 550). Kitül terdőlben leany eset vala (CsomaC. 109b). Az ő folesego teréhben eséc (Kár: Bibl. I.484). Szent lelektől terelibe esec, io hír nekünk mondatec (Born: Ének. 68). Terehbe estenek az ő leányi (MA: SB. 21b). Terhen volt: gravida fuit (Land: UjSegés, I.403). Miért töttél ki engemet mint egy tárgyat annira, hogy életem is énékem terben re légyen (Kár: Bibl. I.515b). Semmiképpen arra nem hajlottak, ne hogy így a nyakokon hagyják a terhet (Bod: Pol. 147). Ha nem békél volünk a császár, ők megbékélnek, mert magok nem vonják a terhet (Bercs: Lev. 401). Magok hátán nem látyák az iszákot és mást esű fölnek a terhével (Pázm: Kal. 799).

[Közmondások]. Minden számár a maga terhet viseli (Matkó: BCsák. 88b). Az egyenlő teroh nem szegi ki a nyakát (Kisv: Adag. 52). A hasonlő teroh senkinek nem szegy ki a nyakát (481). A nagyok titka külsőne nem mindenkor kedveskedés, gyakorlatib terh-adó kereskedés (Fal: UE. III.77). A hivalkodó maga magának terhe (Fal: BE. 582). A gyáva és meg félenlett szív minden kis terh alatt le lapul (587).

Ló-tereh: [onus quod equus ferre potest; von einer pferdekraft]. Az nagy vaslakatot, ki egy ló-terh vala, le-üti ököllet (Zrínyi I.186). Egy ló-terh purgumal (VectTrans. 6b). Telyes hat lótereh pénzzel elkészítvén Sorbán vajda Csákit elbocsátotta (MonIrok VIII.454). Kovát is hozának egy ló terhével (RákF: Lev. I.182).

szamár-tereh: [mola; mühlstein]. Iob volna ő neki, tég eg zamar teroh kö köttetne ő náka kőről es a tengerbe erezetne (MünchC. 90).

székér-tereh: vehes C.

terhél: gravo C. onero MA. [beladen, belasten]. Hajót lők: corbito C. Meneuel inkab morgodol, anneual inkab adat terheltovd (VirgC. 91). Zolgalo zflte vrat es zegelen vetdből terhelt ziz(510). Mindenek tsudálkozásával, ditsérés-ütsütésével terheltek igazsága (Pázm: Préd. 59). Gyümölt- a száradott vagy gyökér-terhelő sűrű ágakat le-vagdalta Valamíg élnek az igazak, sok fogyatkozásokkal terhel- lellek (11). Oly dolgok, melyekkel leg-szívesben terhel- a romai vallás és gyűlöltetik a Kalauz (Pázm: LuthV. émeley régiek tudatlansága az anyaszentegyháznak közön- tánítását nem terheli (21). A romai vallási sok hamissan és gyűlöltetésre gondolt hiúságokkal terheli s kissebbti nius (22). Bár valamely pápa megesett volna is, azzal a uséges anyaszentegyháznak igazsága nem terhelhetnék (135). amis sententia seukit nem terhelhet (Zvon: Osiand. 82). nest rövidíteném beszédemet, hogy titeket se terhelenelek zóval (Lép: PTük. I.239). Az szegeny goromba kőseget sok kepen terbelik (Der: Préd. 476). Az ellenkőzők a ztyén reformata vallást terhelik és gyűlöltetik (Pós: Igazs. Kik megadták bérünk idegeneknek egynehány millió ket, ezek nagy ajándékokkal terheltettenek (Thaly: Adal. Ittall nem terheld gyomrodát, hideg étel, ital sem tész odát (Felv: SchSal. 31). Sok volna még hátra, de nyil- zt-is meg elégtették az aszszonyok, a kiket az sok törvény i inkáb, mintsem vezérli (Fal: NA. 189). Elég italt ada terheld gyomrok, de több átkot okáda ki bűdös szájak A szegény embert nem terhelik a könnyörgő vagy panasz r (Fal: BE. 605).

lások). E r s z é n y é t t e r b e l i u g y a n v a l a m i a d ó s s á g , de még eddig le nem nyomta (Fal: NU. 291). *Vkit vmire* : Portékát ezekre a hajókra terbelnek (Gvad: FNót *Vmit v. vkit vmivel terhel*: Unalmas, mikor ember mást terbel a z o n e g y d o l g o l a l , a z o n e g y r e g e b e s z é d (Fal: UE. 419). Alkalmatlan írással többre nem em Nagyságot (Bercs: Lev. 455). Bernárdot i magához, tanácskozott, sok puha izenetekkel ter- (Fal: TÉ. 645). Miért kell efféle kákom bakkal a ztyének fűlőket terhelned (Czegl: BDorg. 496). Le a t terhelő egy korso olayal, pogachával (Hofigr. Mi baszna az sok pletkával terbelnem Nagyságo- (Bercs: Lev. 579). Jobb lesz nekem ezen siralmas kopor- burulnom, otton zőkőgnöm, hogy-sem tinéktek fobászködő e d e z s s e l f ű l e i t e k e t t e r h e l n e m (Szeg: Aqu. 13). a jámbor igaznak szabják a törvényt és a bölcslet nem s o t a n á c s c s a l t e r h e l n i (Fal: UE. 361). Meg hültt a enne ijettében, mikor effélével terheltek fülét (Fal: 298).

ég-terhél: onero C. gravo MA. beladen, beschweren Követsős homokkal megterhelni; saburrare C. Amos kedeg razzatic meg terheltetnec (Bécsic. 213). En ökorogatok tū c m i k e n t ö k o r o g a z e n a u a l m e g t e r h e l t e t e t z e k e r (218). mb kvlőmb marhakal vanak megterhelhetuen (VirgC. 109b). ek ea hozyam mendh, kyk munkalkodthok ees megh elhetthetek (PeerC. 17). Ywyetek en hozyam mynd, kyk vattok terhelthethen (JordC. 387). Kerest fava meg ter- el (DebrC. 316). O zent zeretnec igaiia, mel kinen ter- megh (TibC. 10). Önnömaga éjjel szamarát megterhellé, fju szolgáját igön hamar fülkőlté (RMK. VI.200). Mint a , melly meg akara terbelni a tenet, effele perentele a eoc farka alá valóc (Helt: Mes. 215). Egy szép ló talála megterhőlt számárt elől (117). Azt-is próbálva tudgyuk, a test meg-terheli, le-nyomja a lelket (Pázm: Préd. 161). skákat salétromos avagy puska porral meg töltésé, terhel- Com: Jan. 147). Hogy ember jóakaróit egymás után el

ne veszejtse, meg ne terhelje nagy adakozással (Fal: UE. 492). Nehéz megmondani, mi légyen ártalmasabb lelkünknek, nagy gazdagsággal magát megterhelni vagy nagy rendbéli hivatallal elnyomattatni (Fal: SzE. 545). A három-széki székely földi ek- klésiák sok dolgokban magokat megterhelteknek tartván a magok nehézségeiket tíz pontokban adták-elő (Bod: Pol. 85).

mögterhélés: oneratio MA. beschwerung PPB.

terheltén-terhél: [onerare pergo; fort und fort belästi- gen]. Christust tiziben valo faradtságoc, soc szidalmac, soc karomlasoc terhelten terhelic (Born: Préd. 289b).

Terhélő: onerans, degravans MA. beschwerend, belästigend PPB. Egy fejr bőrből tsinált terhelő szíjat negyven pénzen adjanak (TörtT. XVIII.226).

fül-terhélő: [molestus auribus; ohrbeleidigend]. Ez a ba- rátságos nyájas beszéd fülterhelő nagy kin azoknak, a kikben még hen lakik a piruló szemérem (Fal: NE. 18).

lélők-terhélő: [animum aggravans; herzbeleidigend]. Mi- csoda víz hozta amaz számatlan lélek terbelő traditiokat (MNYil: Irt. Előb. 3). Nem szenvedhetem szeges beszédidet és eme lélek terhelő leczkédidet (Fal: NE. 73).

szív-terhélő: ∞ Gondolhatnád, hogy drága kincs, azoubau szív terhelő kő (Fal: UE. 485).

[Terhélőd-ik]

mög-terhélődik: [aggravor; belastet werden]. Ebben a berekben az a hét fa, melly a halálos vétek, mutogattya virá- gával magát és a ki ezekkel meg-terhélődik, az isten kegyel- méhez nem juthat (Hall: HHist. II.74). Megterhelődévn gyom- rom nem patálhattam, hogy benne háljon, az lanyás után ittam (Monlrók XV.381).

Terheltet-ik: gravor C. oneror MA. belastet, beladen werden PPB. Kérem, ezüstöt küldeni Kglđ ne terbeltesék kapocsnak s patkószegnek (TörtT. 3 III.193). Kérem Kglđt, a mentére is kötöt küldeni ne terbeltesék (196).

Terhēs: I) onerosus, ponderosus C. onustus MA. schwer, gewichtig PPB. Tárhuáz, terhes ház, eledel kamara: promptu- rium; élés ház, terhes-ház: *penuria cella PPB. Egyebeknek terhes nem leszek (PeerC. 12). Az bynesek terhesek es nehe- zek leeznek (ÉrdyC. 11). Azon meennek terhes tweokkal (562). Zerető apam, ha lehetne, adnál leweleth, de ha ezt the K. ter- hesnek teccyk, háth the K. mene be kaptolonha es tenne ylyen wallasth (LevT. I.41). Job minekűnt ki szenuedűnk egy szem pillantásig, hogy öröcke valo terhes diczöseget niehressűnk (Fél: Tan. Előb. 10). Ne legy terhes senkinek: ne fueris onerosus (DietaGr. 13). Igaz és terbes okai vótanak az anyaszentegy- háznak, mellyekért egy színre szabta az vr vacsorájának osz- togatását (Pázm: Kal. 730). Magas mennyben az örök dütsőség- nek sülyos és terhes nagy-voltát várjuk lelkünkre (Pázm: Préd. 167). Ez dolgnac terhes okát fordította elő, hogy miért nem akarja ő (MA: Scult. 203). Az nagy terhes haiok alatt kicsid haioeskáuat lappangok (Bal: CsIsk. 376). Csudálatos szép terbes magyar szó (CorpGramm. 303). Az épületeket fel-forgattya, az fákat gyűkerestül ki-tőri és az terhes szekereket el-ontya. 1613 (KNagysz. E4b). A nehéz, terhes dolgokban országgyűlési li- vattatnac egyben Com: Jan. 142). Emlékezetes, terbes, hatható moudásoc: vocabula emphatica (159). Nehéz, terbes kérdés, mellyik és hol vagon az igaz eclesia (Mad: Evang. 44). [Mind két keze terhes iszonyu kaszával (Zrinyi II.64). Calvinus János terbes tudományú ember vólt (Czegl: MM. 246). Bút rád ont még ő terhes igája (Thaly: Adal. I.2). Talántán terbes büne- inkre nézve szintén akkor metszi fonálát életünknek az isten, mikor forrójában vagon fajtalanságunk (Fal: NE. 48). Palma fa annál erősebb, mennél hajlóbb és terhessebb (Amade: Vers. 197).

Rám terhes szakmánt vetettél (Gvad: RP. 527). **2)** feta, grávida C. praegnans MA. schwanger PPB. Terhősnek lele a zűzet (DebrC. 219). Megsokasítom a te nyaualyaidat, mikor terhess lesz: multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos (Helt: Bibl. I.Bb). Az ő ánya Phineasnek felesége terhős vala (II.119). Az terhes aszszonyi-állatoc balgatagh etkeket kívánnac (Prág: Serk. 835). Meg-tartya ez a gyermeket terhöst, még a magzattya-is nem lehet annak rest (Czegl: Dág. 47). Mint ha Maria terhesen jegyeztetett volna el Józseftől (Czegl: MM. 195). Terhes lől a szent lélektől (Offic. 173).

Terhészéd-ik: [grávida fio; schwanger werden]. A menyét is a szerint terheshedik, a szerint-is kölyközik, a mint más egyéb állatok (Misk: VKert. 236).

mög-terhészédik: ∞ Az sok jadžodozas es nevetes közbe csecezes es csokolas közbe meg terhesheden, mostan immar sir (SalMark. 15). A régi tudósok a menyét felől oly értelemben voltak, hogy a fűleiről terheshednek meg és a szájáról liadzanék (Misk: VKert. 236).

Terhészít: grávida MA. schwanger machen PPB.

mög-terhészít: grávido C. [onero; beschweren, belasten]. Az más felt per non venientiam meg terheshesythessek (Ver: Verb. 39).

Terhesség: 1) [onus; last]. A testi eledelek valamig kevényen szólnak a gyomorban, terheshégre vannak (Ily: Préd. I.310). **2)** graviditas C. MA. praegnatio; schwangerschaft PPB. Nehézség, terhesség, viselősség, termékenység: graviditas PPB. Gondolhattok továbbaa, hogy semy nehességet, semy fáradtságot ne erzőth legyen az ew zent fyanak terheshesegheeből (ÉrdyC. 334b).

Terhészül: [grávida fio; schwanger werden]. Talaltatok Maria terheshylnék zent lelektől: comperta est praegnans esse e spiritu sancto (Pest: NTest. 2).

mög-terhészül: 1) [oneror; belastet werden]. Bemónónec az assiriosoknak zallasiba és a foizatot elhőúe volec es igen megterhőslenec (BécsiC. 43). Iónatoc en boziam mend, kie munkalkottatoc es megterheshöltetoc es en meglizallac tütöket (MünchC. 34). Nag terebnek miatta meg terheshiltetok: onerati estis (Sylv: UT. I.18). **2)** [grávida fio; schwanger werden]. Az lean pedig az apaczak között meg terheshüle (Szék: Krón. 37). Meg terheshülén Ilona aszszony Bela hertzegtől szüle neki egy fiat (Helt: Krón. 46b).

TEJ, TÉJ: lac C. milch PPB. Parancbolak teneked hatalmas nyl bodogh zyz Marianak theyenek myatta, mellol emlethe ny wronk Jesus Cristust (PeerC. 274). Kivől fket tőr purtyta es belől foiehn hőset zizzel őzve, tey zopot veen emberrel őzve (DübrC. 254). Kyt en zűzen fogadek es zűlek es zűzei teiemmel neuelek (WeszprC. 2. 57). Ollyanok vattok mynt kyketh teyyel eeltethnek es nem kemeen etellel (JordC. 806). A zűz ania ötet zűzei teienel tarta (DebrC. 48). Maria zeut teyeewel ffe eeltetoc Jezust (ÉrdyC. 117b). Veer helyőt teey zarnazeek ky ew náakabol (659b). Felesogének teje szűkőn vala (Som: C. 71b). Kychyoda wryz az chyordath es az chyordanak teyből nem enneek (Konj: SzPál 154). Hozza vayat es teyet: tulit quoque butyrum et lac (Helt: Bibl. I.G4). Az ő fejd edéni téjtel telic: viscera ejus plena sunt adipé (Kár: Bibl. I.524b). Anyámmak téyet szopnád (634b). Kechko ragho fa azzony allatban meg szorult vert meg inditya, teiet neueli (BeytheA: FivK. 16). Ha tsak téjen nevekedik gyermeke, puha, erőtlen állapotban marad (Pázm: Préd. 34). A tejet a szolgáló leány feji a roeskában avagy fejd szjtarban vévén (Com: Jan. 78). A buza kását forrald meg az tejben, aztán vedd belö az tejbé az köles kását és főzd meg benne (Radv: Csal. III.38). A téj erőtlen és száraz betegséges emberek eledele (Felv: SchSal. 12). Keserves sira-

sokat az özvegyeknek és árváknak ugy iszszak mint a tejet (Fal: BE. 605).

[Szólások]. Mihelyt a téj megalszik: in prima lactis *coagulatione PPB. Elszakad sapad a teje, kie nem szoptatnac (Megy: 6Jaj. III.35). Kérje az úristent, kezünkbe ne essen, az anyjától szoptott tej keserű leszen (Thaly: Adal II.18). Elhíthessétek magatokkal, hogy az anyátok csecsiből az mely tejet szoptatok, az is keserűre fordul (MonTME. I.254). Még a téj is savanyó lesz néked, mellyet anyádtól szoptá (SzD: MVir. 83). Megtűrodzik a téj a tűznél: lac igne *spissatur PPB. Tēj-óltó: coagulum PPB. A tejet kilfejlik és meg-ólyák (Pázm: Préd. 67). Meg-kell vallanom, hogy se Tsési Jánostól se Páris Ferentztől tanátsot nem kértem, mert nem tsak ők szoptak magyar tejet (Moln: JÉpül Előb. 24). Az érsek Váradot azért szereti, mert szólatlan kis dedségének tejét ő-benne szopta (Sall: Vár. 3b).

[Közmondások]. Tēj korában valic, az ió turo mellyben lézser (Pécsi: HÉnek 11b). A ki nagy szoritással szorongatva, erőltetve fejedgel, a téj után vért-is seppent (Fal: UE. 407).

acélos-tej: [lac pingve; festo milch?]. Aczilos tejet itatott velem az doctor (MonIrók XV.109).

alutt-tej, mēgalutt-tēj: oxygala PPB. sauerö milch. Adáni. Meg-elegyíteni az alutt tejt edes téjtel: miscere *coagula novo lacte PPB. A téjtel bánó szolgáló leány a meg-alutt téjből sajtot csinál (Com: Jan. 78).

[Közmondások]. A kinek a kása megőgette egyszer a száját, mászszor az alutt-tejet-is meg-fűjja (SzD: MVir. 374).

anya-tej: [lac maternum; muttermilch]. Az anya teyével szokni valamihöz (Deesi: Adag. 51). Tudatlan vagyok mint az anyja tejét szopo szotalan gyermek (Ily: Préd. I.56b).

boldogasszony-teje: cardus lacteus. 1514 (MKönyvsz. VII.137).

esécs-tēj: [colostrum; muttermilch]. Elég volt szintén tesemő korodban a tséts téj, metzész hát most-is az vastagb étkekkel (Megy: Dial. 106).

éb-tej: esula Beythe: Nom. 4. esula minor, peplion MA. tithymalus PPB. wolfsmilch PPB. Nagyob eb tey: lathrys Beythe: Nom. 6. A szilfa virága árt az méheknek mint az ebtey virága (Mel: Herb. 12b). Az eb teiek között legh iob az cyprus leuelő, az szelős leuelő merges (BeytheA: FivK. 128b).

édés-tej: [lac dulco; süsse milch]. Az tehének az öregbik lurkáját meg kell mosni, ahöz elegendő edes tejet, tikmonyat (Radv: Szik. 28). Édes tejet az szén mellé kell tenni, hogy megalhdjon (103). A savanyu téj erős, nem az időtlen edes téj (Com: Jan. 78).

elsőnapitej: colostrum C.

farkas-tēj: tithymalus, esula; wolfsmilch PPB

fēcs-tēj: colostrum, lac a partu primum; erste muttermilch PPB.

köpült-tēj: lac agitatum PPB.

madár-tēj(fü): ornithogala PPB.

mandola-tēj: amygdalatum PPB. [mandelmilch]. Mandola tey büjt napra (Radv: Szak. 197). Legyen készen jó mandola tey keske avagy tehétejből való (257). Bárány ezimört mandola tejtél és rizskásával (Radv: Csal. III.39b).

nyers-tej: [lac incoctum; rohe milch]. Egy jó ital nyers tejet ittam (MonIrók XV.381).

Oltott-téj: lac *passum PPB. Hólvétiai módjára oltott tej. Jó tejfölt, tedd az tűzhöz, egy forrást tegyen, habarj tizony fejrét, mikor a tej forr, hirtelenséggel belé habarjad iv: Szak. 268).

Ördög-téj: esula major; wolfsmilch PPB.

Sárkány-tej: lac draconis Kr. [drachenmilch]. Kősziklától oltott, sárkány tején bizott, el-fajult kemény szívem (Ben: n. 12).

Savanyú-tej: oxygala Com: Jan. 78. [sauere milch]. Függd fel, hogy alácepegen mint egy turónak való savanyú (Radv: Szak. 289). A savanyu téj erős, nem az időtlen édes (Com: Jan. 78).

Sós-tej: colostrum, oxygala MA. saure milch PPB. Kérlek, mikorom felküldöd az sós tejet és az dinnyét is, ugyanúgy szekéru kiüldd fel a Zseunyei gyümölcsét is (Nád: Lev. Az dísznő aprólkot és az sós tejet jó néven vettem tüled Szent Orsolának vagyon sós teje is, bidég kásája is, de az sós teje nem lig, hanem sürrü (47). Juhhús sós tejjel (Radv: t. 54). Meghigeol mint a sós tej (Radv: Csal. III.49c).

Tejes (téjes ACsere: Enc 289): lactarius C. lacteus MA. [ch-]. Tejes étök-főző C. Tejes eledelek: lactentia PPB. A tejes nyglen tejest eezyk, az ygassaglakn ygheyet nem ra, mert kysded (JordC. 807). Gyenge tejes étkek, kőniű (porey (Mel: Sám. 379). Vágott tejes étkek. Borsolt tejes étkek. Az felesztésével úgy élj, mint az vágott tejes étkeknek készítésénél megmondottam (Radv: Szak. 187). Ne áldozzad váránt, mikor még tejes vagy nyálás (MA: Bibl. I.69b). A tejes bábó szolgáló leány a tejes pinczében a téj-félből vaját áll (Com: Jan. 78). Téjes, paréjos étkek (ACsere: Enc. 289b). A tejes étkeket nyomjon a tejes, vajas edényekre, netalán a szolgálók zomszédságra osztogassanak benne (Fal: NA. 192). Rajta állak a matskát a tejes fazékon (SzD: MVir. 90).

Tejesöd-ik: lactesco MA. zu milch werden PPB.

Téj-téjesödik: lactesco C.

Tejetlen: [lacte carens; milchlos]. Várj tejetlen gubás ke, nőstön nősző vén menyetske, megjön urad, jól megtep: Vers. 882).

TÉKA: repositorium PPB. [bibliotheca; bibliothek, schrank]. alexandriai tékában többek égtenek meg hétszáz könyveknél (Apol. Előb. 1). Az édes anyjának testvére Aczél Gábor n medicinae doctor lévén, thecájával együtt, ha isten élteti, adjon reá doctrinája is. 1759 (Hlazzánk I.145).

TEKE (töcke Helt: Mes. 122): globus, discus, sphaera MA. culus lusorius; kugel, scheibe PPB. Gőmbeleg a töcke, a fál, igen hamar elfordul (Helt: Mes. 122). Kozkzara, sackra, helyere, tekere költi marhaiat (Born: Préd. 548). Plato az ő köked tekéjére hágdosván semmiskedic, midőn ő az ő első jat abbol csinállya (MA: Tan. 30b). A szerencsét egy gőm-fü tekere állatván iriak ki, két kiteriesztet szárnyaival hal-elrepülő voltát jelentvén (MA: SB. 85). Tekével a golyóbis játéce helyen jádzani: cum reticulo in sphaeristerio cer- (Com: Jan. 208). A gyermekek jádzani szoktanak a tekét ürökök, tsonokok közzé hajtván (Com: Orb. 279). Ki teket kotzkat ki czürköt jatzzik (Csomb: Utleir. 269). A tsopor-lábu ló lábán való teke eret vágasd meg (Cseh: OrvK. 60).

Teke-teke: [trunculus lusorius; kugel]. A gőmbölyű fa tekénee cs kilencez faival jádzani (Com: Jan. 208).

Tekéz: trunculis ludo PPB. disco ludo; kegel spielen PPB. éztünk, jatszottunk pásztor bujtárokkal (Orezy: KültSz. 191)

TEKER: obtorqueo C. verto, verso, torqueo MA. [wickeln, winden]. Monda a számúr: Ím egy gúst tekeree és közd aszt erőssen a nyakamra (Helt: Mes. 273). Gúst tekervén egymás nyakára kötée aszt nagy erőssen (274). Nyakadat tekerik mint egy gúst (FortSzer. N5). Tekeried bator, a mint szünte akarod (Unitfrók I.138). Melegen tekert pecsenyét is csinálhatsz belőle, ha akarsz (Radv: Szak. 64). Nem tekerheti-é nyaka körül az ő csipke fodor gallérát (MA: SB. 220). A szélvész a hajót ragadozta és tekerte (Mad: Evang. 154). A szél-vész a hajót tekerte, ugy hogy már el-veszni láttának (154). A kic kötelet tekernee, kötél jártóc (Com: Jan. 105). Egyedül tekertem a saytót (Czegl: MM. 2). Vérrrel megh festet ruhában egyedül tekerte az artatlan Jesus a saytót (VárM: Szöv. 16). A Christussal együtt tekerte a Mária a saytót (37). Ma kenyérért kiüldöttem, azt bozta választul emberem, hogy a tekert kenyér már nem módi, nem sütik (Fal: TE. 785).

[Szólások]. *Imre teker:* Sokan különös szándékokra furesca lelemények szerint tekerik és facsarják (Fal: NE. 38). *Vmit teker:* Nünts erónkben s hatalmokban a hit faragás, annak ágazatit se ide se oda nem tekerhettyük (Fal: NE. 74). Nincsen oly hajós csigád, hogy az aszszonyokat a Jesus unták kalastromaban tekerbesd (Matkó: BCsák. 23). Mikor kell a beszédet tekerni (Fal: UE. 490). Magát haszontalan kinozza, sőt elméjét csaknem csigán tekeri, hogy kedves légyen az embereknél (429). Azon mesterkedett, mint tekerhesse képtelenségre a mi igaz értelmünket (GKat: Titk. 295). Mint a jesuita tekeri, fatsarja az írást (Czegl: Japh. 95). A Christus mondasát szakasztua vgyan arra tekerőd, mintha az választottac az tudományban es az hit dolgaban soha sem teuelyeghtenene (EszT: IgAny. 121). Az rosa io szagot ad, viztot a lapu, bőrok orrodát tekeri (Zvon: PázmP. 330). Micsoda bűz tekerheti itt náthás orrodát (Matkó: BCsák. 245). Hamissan tekeri szaraimat a magistratura (2b). Midőn ember egyet meg mood egyszer, vtalatos chac az ont tekerni (Mon: Apol. 333). Oda a helyre viúé, ahól az fészekort el hánta vala a nem iót monduán: Micsoda ez? Nem cznság tekörte eszt ki a belemből (Helt: Mes. 352). De tudom, houa akartad ezt tekerni (Mon: Apol. 425). Ezeket akar ember mint tekerje és csigázza-is, de mégis ugyan kell érteni (MA: Tan. 152).

[Közmondások]. Ágg fából nehéz gúst tekerni (Pázm: Préd. 435).

[alá-teker]

főalá-teker: [circumago; herumwälzen]. Egyik a másikat fel alá tekerte, míglen Durák magát közikben keverte (Könyi: HRom. 125).

által-teker: [circumplecto; umschlingen]. Ket kígo az f nácat által tekertec (GuaryC. 48).

be-teker: [involvero; einwickeln]. A gedelyenec bőréuel kezét betekere: pelliculas hoedorum circumdedit manibus (Helt: Bibl. IM4). Volt olly, ki kezét ruhával jól bé-tekervén megfogta az oroszlanak nyelvét (Misk: VKert. 51).

égybe-teker: agglomero PPB. [convolvero; zusammenrollen]. A patikárosoc csiga modra egybe tekert orvosságokat készitvén szelenczékben el tészmec (Com: Jan. 175).

el-teker: detorqueo C. [verdrehen]. A régieknek szavokat el-tekerni: verba patrum *cavillari; félen vont, el-tekert ajakakkal: *distortis labiis PPB. Minden felé el tekeri ő azt: evanuat ad omnem auram (Decsi: Adag. 245). El-tekerni a beszédet, másra ugratni, szöktetni (SzD: MVir. 55).

eltekerés: [detorsio; verdrehung]. Sokan a pápának két-féle hatalmát értik e két fegyveren, de nem ide való s csak el-tekerése az helyene (Czegl: Sion. 137).

félén-teker: transversum ago Deesi: Adag. 155.

félre-teker: [detorqueo; verdrehen]. Félre-tekerve: oblique, in obliquum, in transversum PPB. Ne tekerd az irast ferre (Mol: SzJán. 525).

fől-teker: [rollo; aufrollen]. Fel-tekerő tsiga vagy kút ke-reke: cochlea; a húrokat fel-tekerni: *intendere nervos PPB. Az ács a csigákkal fel emeli, tekeri a falakat (Com: Jan. 103). Gáspár Jánosnál volt egy puská feltekerve, hozzá tartja az egyik törökhöz, nem süll ki az puská (TörtT. I.192). A medvék meg is szelédítettnek, kerekcs tsigán a kútból vizet merítenek, tsigákon nagy kőveket a magas kő-falakra fel-tekernek (Misk: VKert. 68). Az bég hogy puskákat fogott, az darabotok közül is némelyek az ő puskájakat feltekerék ide ki az utczán (MontME. VI.62). Az órás megtsinálván az órát, aztot fel tekeri (Mik: TörtL. 121). Ki-ki mostan eszét fel-tekerje (Kónyi: HRom. 103).

főltekerés: [subtorsio; aufwündung]. Az aszszonyi állapotknac ékességc ne legyen külső, melly vagyon hajoknac fel-tekerésében vagy szép palástoknac öltözetiben (MA: Bibl. IV. 266b).

ki-teker: extorqueo, luxo C. [ausdrehen, herauswinden]. A birodalmot ki akarja vala tekerüni kezéből (Helt: Krón. 77). Ez volt, az mi ő belőle az keserves panaszt kitekerete (MA: Scult. 373b). Ez nem keres egyebet, hanem hogy az királyok kezéből az ő páltzajokat kitekerje (MA: Tan. Előb. 8). A munka elöt futnak és szákséget egyebektől izekeznek ki-tekerüni (Mad: Evang. 503b). Erővel ki teker taxákkal ki ne meréttessenec (Com: Jan. 141). Űgyekezik ezt a bizonyyságot tsinnyából ki tekerüni (GKat: Titk. 56). Ki-tekeric az igazságot kezünkéből (Czegl: Japh. 71b). Oly vastagon találád, hogy sok iga bialok sem tekerhetnek ki szemekből (Matkó: BCsák. 252). Demirhám Vid kezéből gyorsan ki tekeri magát s nagy cbapással vágá Delí Vidnek nyakát (Zrínyi II.77). Többől tekeri ki ditsekedéseknac szarvát a pápistáknac (VárM: Szöv. 106). Ki tekeri kérdékeynységc szavokat mégis, a midőn az isteni szolgálatot nem a kössegh nyelvén szolgáltattyák ki (107). Egy ablak-rul a rostélyt kitekerév meglopta vala (TörtT. IV.53). Az religiót is ki akarják tekerüni szívünkéből (TörtT. I.90). Ctesius látott oly oléfántot, ki a nagy pálma-fát fogaival megfogván tövéből egészben ki-tekerete (Misk: VKert. 23). Látván, hogy a véres ütésekkel életére jár, kitekerete kezéből a páleát (Fal: NU. 297). A bőlts, ha mindgyárt közepette volna is leg-gonosz-szabb tsillagzattjánac, ki-tekeri magát és victóriát fuj (Fal: UE. 451). A hamis Clotarius az igaz Clotariusnac kezéből tsak nem ki tekerete a frantzia királyi páltzát (Fal: TÉ. 768).

kitekerés: extorsio, evulsio; abnötigung, herauspressung PPB.

lő-teker: detorqueo MA. herablenken, abwinden PPB. Le-tekerem, meg-hajtom: detorqueo PPB.

mög-teker: 1) [circumvolvo; umwickeln]. Mikor eret akar-sz testeden vágatni, meg-kell a vágando eret síral kenni s posztalo kezed meg tekerüni (Félv: SchSal. 30). 2) [extorqueo, intorqueo; ausdrehen, zerdrehen]. Móg tekeré a lúdnac a nyakát és egy gles késsel nagy kéúnsággal meghasítá a lúdat (Holt: Mes. 426). Nyilván viaskodic az istemec frásánál, mely-lyet meg tekeri és móg ronntya (Dáv: Kker. K6).

öszve-teker: [circumvolvo; umrollen]. Ázott stokfishből rakogasd öszve, mint egy májos, akkorán tekerd öszve ezónával, hogy el ne hulljon egymástól (Radv: Szak. 147). A parasztoe öszve tekerik a pelvát vagy sukát inkább és azzal az elő fáe tökéit vagy alsó részeit bé csinállyác (Nad: Kert. 23).

Tekercs: 1) [volumen; rolle]. Egy kis tekercs írott viasz gyertya (Radv: Csál. II.365). Vallyon csak az egyik félnek

kellé a másikat szeretüni és nem mindeniknek egy-mást? Ala csalárd sátán csalárd tekerese (Matkó: BCsák. 420). 2) cesticillus MA. arenulus; ring, haupting PPB. Tekters, mellyel az aszszonyok a fejeken terhet viznek: cesticillus; tekerks, mellyen fejeken terhet hordoznak: arcolum PPB.

***fű-tekercs**: spissamentum; etwas dickes von krant, damit man etwas verstopft PPB.

szalma-tekercs: stramentum, fasciculus stramineus; gestroh, strohhaufe PPB. Ev volt egyik, ky hatwl zalmatekerchéi kevtet ez zent atyara (DomC. 2b). Kimény, sop, szalma tekercz: cis (MA: Bibl. Magy. 2).

Tekerőd-ik: [contorqueo, circumvolvor; sich umwinden umdrehen]. Vala egy ember, kynek vala egy Ebron newd fya kynek nyaka hata meghee tekerődött vala meg ew zyletesee nek ydeyn (ÉrdyC. 315). Szörnyű rüt füst tekeredik mérgecs sáskákkal (Pázm: Préd. 6). Nem lévén telkének hová tekeredni dísznő pástorrá léssen (Megy: 6Jaj. II.19). Nem lön ő kegyel menek hova tekeredni, hanem meg kelle vallani, hogy.. (Megy: SzÁÖrme. 5b). Így habozsz nem tudván sáros tekerőc mellől hová tekeredni (Matkó: BCsák. 263). Fél, ha rozsz ös vényre járál tekeredni, oly fortélyos helyen fog ott téveledni (Thaly: VÉ. II.164). A víz a kertészek keze alatt arra tekeredne, a merre bajtúnak (Moln: JÉpül. 232). A sűrű kénkőves füst tekeredve fel lövellt (Fal: TÉ. 655). A lovak lábára tekeredék béle (Kónyi: HRom. 115).

be-tekerődik: [involvor; sich einwinden]. Az ég közepüi való tsillagzatok: a sárkány, kinek farka a két medve közü tekeredik be (ACser: Enc. 99).

ögybe-tekerődik: [convolvor; sich zusammenrollen]. A hullsal egyben tekeredet, gyűlt és öszve nőt évből apro mirig. léssen (Com: Jan. 60).

el-tekerődik: 1) [fugio; sich verziehen]. Az nygan chal semmi, azzal tekeredék-el tölem (Veresm: Lev. 89). Nagy ár talmára lett volna a bűz és nedvesség, ha láb alól máshová é nem tekeredhetett volna (Molu: JÉpül. 76). 2) [praetorqueo, verdtrehit werden]. El-tekeredett, igen tekeres: praetortus PPB.

félre-tekerődik: [distorqueo; sich verzerren]. Vallyo valamely ékes ábrázatu személyt a félre tekeredett száj meg rutitané (Derk: ÖÉlet. 35).

ki-tekerődik: [se explicare; sich ausdehnen]. Lata meg gős kegotat ky tekeröduen (KazC. 105b). Hogy az apró tsej pek az ólom lapján az épület szélei-felé lassan ki tekerodhe nének, alkalmatos tsatornátskákat vágta vala rajtok (Moln: JÉpül. 231).

környül-tekerődik: circumplicor C.

mög-tekerődik: [se convertere; sich umwenden]. Az kigy zenth Martonnac bezedere meg tekeredek es az mas partr mene (ÉrC. 347b).

vissza-tekerődik. Vissza-tekeredett: redimens C.

Tekerög: 1) volvor MA. [sich winden]. Tekereg wotl girabat NémGl. 63. Harom zeg közti ha tekergeel, zeep we rődben meg törődeel (CzeclC. 28). Mikort lattia vala, hogi kit ő zölt vala, a harom kemen vas segek közt tekergene, meli igazan mondhattia vala akoron a keserues anya: Zere mes fyan Jesus (WeszprC. 4). Nem szeretem a dísznoka mikoron egyiket meg észem benne, egy heitic is tőkerögne a hasamba (Helt: Mes. 336). Fyl labat a sarkany és balat to kara tötte es azoc tekerөгne az ő laba alatt (Born: Pré. 246). Móg az béle is tekerөг nagy buia es bunattya miatt (547). Tekereg minden felé mint a czik: angvilla in strigmen

(Adag. 246) Tekereg mint az varga az nyárs előtt (246).
 ny amya otthon ágyában nyugódic, tetoua tekeregh.
 el fonnyat vala (Ilyef: Jephtha. 38). Fejét vötte és az ő
 alatt tekergett (MA: Bibl. I.221b) Melly igen nyughatat-
 mint tekerög, nyög, kinlódic (MA: Seult. 375). Tekereg
 az által ütött fereg az nyáshan (366b). Noha fonyolysz
 keresz is magadban, de nem tuccz hová lenni, se meg
 (Bal: CsIsk. 125) Facsarog, tekereg a nyárs előtt (GKat:
 935b). Ne tekeregj már mint a kígyó a gyepün (Matkó:
 143b). A magában lakozó bűmek gonoszszán tekere
 2) [circumvagar; herumschlendern]. Az ev jarasa nem
 tetoua haylodozo avgy tekergev (CornC. 53). Meg-viszik
 híret Dávidnak síkságban, a holott tekereg vala Saul
 Megy: 6Jaj. III.4b). Hol mondja azt a sz. irás catholia
 ának, mert Bellarminus, míg e földön feun tekergett,
 n találta (Matkó: BCsák. 112b). A sűrű berkekben tsak
 egyedül tekergett (Teleki: FLél. 87). Reménség alatt
 ál tekergettem (MonIrók VIII.307). Meg-szegényedett és
 nitt-amott tekergett (Hall: Hlist. II.248). Harmad egész
 sok sűrű pogányság kastély mellett tekereg (Paskó:
 B2b). Bánya, hogy még élek itten fenterege s nem
 hozzá másutt tekerege (GyöngyD: Char. 64). Konczolta
 di ember Pápai uram mellett tekereg (Beres: Lev. 168).

tekerég: [evagar; ausschweifen]. Az holló vissza-repült
 ának födelére, onnét ismét ki tekergett a dög tsipdezésre
 JÉpül. 99).

szve-tekerég: contortuplico C.

tekerés: 1) [convulsio; zuckung]. Nyilván megmutatom
 össeknek lenni, hogy azok ellen immár te csak szüed
 isára és fonyolgo tekeresekre intottal (Bal: CsIsk. 44).
 cumvagiatio; das herumschweifen]. Emnyi ideig iskolában
 ésemnek egy csepp hasznát nem látom (ACsere: Bölcs.
 gy főember háta megett csak tíz s tizenkét esztendő
 éssel is sok szegén legén életre kapott (TörtT. 2 IV.205).
 akatta a királyné és a hídnak egyik végét, hogy azt az
 fel-emelheték és a kóborlóknak éjjeli tekerését elfog-
 (Moln: JÉpül. 22). A siralmas különbséget az értelmes
 rok közöttink nem tulajdonítják egyébként, hanem a nyug-
 n tekerésnek, kóborlásnak (Fal: NU. 329).

tekerget: 1) distorto C. giro MA. herumdrehen PPB.
 pira Ferenc tekergeti fejét, semminek állítja lenni prat-
 RMK. VI.126). Az aszszoni allatok szemermetességel
 zek magokat tekergetet biaiakan (Fél: Tan. 465b). 2)
 o; bin und her treiben]. Mekmet azokat kergette, majd
 amoda üzte, tekergette (Könyi: HRom. 33).

tekerget: [involve; einwickeln]. Az erdeinek nagy az
 ízes ruhával tekeresd be, hogy meg ne pirítsa az mézsá-
 perseléskor (Radv: Szak. 62).

tekergetj

tekergetés: distorsio C. MA. verdrehung PPB.

tekergetött: distortus C.

szve-tekerget: giro C.

tekergetős: [curvus; krumm]. A földmérő vonásokat, ugy
 gyeneseket, nem horgassakat avagy tekergetősöket vono-
 om: Jan. 164).

tekergöz-ik, tekergöz-ik: [torqueor, volvor; sich win-
 A kígyónak horgas, tekergezett, kalács-módon való egybe-
 ződése: *volumina tortuosa, sinuosa, curvata serpentis

szve-tekergözik: [incurvor; sich krümmen]. Öszve teker-
 a kígyó: angvis in *spiram se colligit PPBL.

Tekergözés: ambages C.

[Tekergöződ-ik]

[égybe-tekergöződik]

égybetekergöződés: [volumen; windung]. A kígyónak
 horgas, tekergezett, kalács-módon való egybe-tekergeződése:
 *volumina tortuosa, sinuosa, curvata serpentis PPBL.

Tekergő: 1) tortus, versatilis MA. gewunden, gedreht
 PPB. Tekergő út: anfractus PPBL. Tekergő leviathan kígyó:
 leviathan serpens tortuosus (MA: Bibl. II.22b). Minthogy az első
 argumentum igen az szívedre hatott, azon fonod tekergő inai-
 dat, hogy annak részeire meg felelne, ha tudnál (Bal: CsIsk.
 38). Látod csélesapó és tekergő hazugságnak markodban szak-
 adásokat (170). A pitvarból menetet vagyon a lajtörjének
 avagy tekergő grádison a felső rend házakra (Com: Jan. 107).
 2) [circumvagans; herumschweifend]. Chinában, Kazulországban
 tekergő s lappangó papok (Matkó: BCsák. 142). Tétova tekergő
 (Fal: Jegyz. 936). A kereskedők féltek a tengeren tekergő lat-
 roknak leselkedésétől (Moln: JÉpül. 170).

Tekergős: tortuosus, intortus, flexuosus, insinuat, limus
 C. ambagiosus MA. [gewunden, gekrümmt]. Kebeles, horgasos,
 tekergős: sinuosus PPBL. Item una cuppa thekeres. 1497
 (ArchÉrt. IX.323. 324). Bator voltam vezedelemben, keweteek
 e tekeres eeletnek wtayt (FestC. 399). Ellenkedő es patnar-
 kodo tekeres őrdög (Mel: SzJán. 306). Satan azaz tekeres,
 czelczapo, czyk természetű, czalfa hazug (310b). Tekeres kégió
 szabású had (Mel: Jób. 62). A gyökere tekeres (Mel: Herb.
 89b). Tekeres fát görczöckel tellyest véuen, azt meg faragia
 es emberi ábrázattal meg ékesíti (Kár: Bibl. 643). Leznek az
 tekergősök égenősöкке: erunt prava in directa (Fél: Bibl. I.90).
 Ez tekergős résen akartak ki czuszamodni, hogy az test az
 kenyér alatt és az kenyérral adasséc (MA: Tan. 1407). A kígyó
 rész-szerént igyenes, rész-szerént tekergős (Mad: Evang. 705).
 Szerencsés elő menetele van-e valakinek, ne horgas, tekergős
 szemmel nézzed (Com: Jan. 202). Az ő keze bábalkodván ho-
 zattatott ki a tekergős kígyó: obstetricante manu ejus, eductus
 est coluber tortuosus (Laud: UjSegits. II.212b). Tekergős nyelű
 fűró (Radv: Csal. II.64). A bogaraknak hasadó és horgas, teker-
 gős testek vagyon (Misk: VKert. 6. 173).

Tekergősen: torte, sinuose, imbricatum C. [gekrümmt].
 Meander viz rajta metszetet uala, szép tekerésen rajta ugy
 foly uala (RMK. IV.214). Tekergessen folió vizek (Mel: Jób.
 65b). Tekergősen es hirtelen elugrással szaladozmac (MA: Tan.
 101).

Tekerékés: [tortus; krumm]. Hosszú és igen tekerékes,
 de ketté lehet vágni, hogy holnapra is maradjon belőle (Fal:
 TÉ. 726).

Tekerés: [tortilis; gedreht, gewunden]. El-tekeredett, igen
 tekeres: praetortus; tekeres lábú: angvipes; hosszú tekeres
 ugorka: *angvineus cucumer PPBL. A görbe, tekeres az, a
 mely az imígy amígy bekerelkítettett tagasság közepitől nem
 mindegyütt egyarányu meszsze vagyon (ACsere: Enc. 49). Aka-
 ratod tekeres, facsaros léssen (Hall: Paizs. 84).

Tekerésen: [tortuose; gewunden]. Szelet jelent a gém
 magasan repülése, a tekeresen felmenő láng (ACsere: Enc.
 290).

Tekerés: torsio MA. drehung PPB. Mostan ez értelmeske-
 dőket szőlítom meg, az kic az Aristotelesnek mondását horgas
 tekeréssel oda akarná feszíteni, hogy az lelkek halhatatlansá-
 gát tagadgyác (MA: Tan. 22). Minden tekerés, facsarás nélkül
 megérthettyük (Otr: Besz. 151).

has-tekerés: chardapsus C. tormina alvi; bauchkrümnen
 PPB. Hastekerés, küldök tsömör: *cholericatormina PPBL.

Colica, has rágás, tekerés (Lép: FTük. 27). Az has tekerése, geliszta hudozásoc a bélt szorongattyáe (Com: Jan. 57). A káposztának vén kakással meg főtt leve a kolyikat es egyéb has tekeréseket meg enyhíti (ACsere: Enc. 239).

köldök-tekerés: ∞ Midőn a püspök az ekklesiában bé-menni akart volna, utjában valami köldök tekerés jutván reája erőködésében az ágyéjka meg-hasada (GKat: Tük. Előb. 13).

[**Tekerész-ik**]

reá-tekerészik: [circumvolvor; sich umwinden]. Mint borostyán fával össze kapcsolódik, mint kígyó oszlopra reá tekereszik, ennyi mód két phoenix össze-chingolódik (Zrinyi II.29).

Tekerít: [contorqueo; drehen, winden]. Mynt az feketet ember nehezen feyerít, vgyan az bewlech, kynek orrat cezer kaar tekerity, azt az házudo mazzor halora nehezen kerity (Pesti: Fah. 76b). A melly palastot Páznánnak szabtál, tekericzád az niakad kőrüll, mert mind a szélit mind hosszút magadhoz arányoztat volt (Bal: CsIsk. 112). Jól tud tekeríteni a dolog nyakán (SzD: MVir. 320).

által-tekerít: [circumvolvo; umwinden]. Hogy ha az fát által tekerítik az amiantussal és úgy vágják le, meg nem hallják az koccznását a fejszének (Kecsk: ÖtVM. 283).

el-tekerít: distorqueo C.

hátra-tekerít: [retorqueo; zurückbeugen]. Hátra tekerítien a feiet szakaszsa meg a nyakat (Helt: Bibl. I.Yy2).

[**környül-tekerít**]

környültekerítés: circumflexio C.

mög-tekerít: [contorqueo; umdrehen]. Meg tekerítuén az mádnarne feiét szakaszsa meg az nyakát (Kár: Bibl. I.83b). Az galamb fejét megtekerítvén szakaszsa meg az nyakát (MA: Bibl. I.89). A féreg is megtekeríti magát, mikor ráhágunk (Kisv: Adag. 183). Meg sem tekerétem a kezem érte (295).

vissza-tekerít: reflecto C. PPBl.

[**Tekerítő**]

szár-tekerítő: periscelis MA, knieband, hosenband Com: Vest. 140. Szár ékesítő ruha, szár tekerítő ékes harisnya, salavári: periscelis PPBl. Réfél az újait és az szár-tekerető ékes salavárit méri (Com: Vest. 54).

[**Tekerkéz-ik**]

[**be-tekerkézik**]

betekerkézés: [obductio; das überziehen]. Arannyal való betekerkézés: circumdatio auri (Helt: UT. Nu1).

Tekerő: 1) volvens, torquens, rotans, girans MA. [drehend, windend]. Sotas tekerő szorszám: succula Major: Szót. 457. Gyomorfiúást, has tekerő czemert meg gyógyít (Mel: Herb. 47). Az chymbornak magua tekerő chömört, has faüst és elyoklast meg allat (BeytheA: FivK. 69b). A nem jámboroknac meg büntetésére vannak a korbácsok, esigázó, tekerő, kúnzó szerzímoc (Com: Jan. 136). A cythera, lant, tombora hűpökből állanac, a mellyec hur tekerő szegotskéekkel meg vonattanac (169). 2) spira; haspel PPB. *Fonalat a tekerőről tekerü: ex spira glomerare fila PPB.

bél-tekerő: iliosus PPBl.

*fonal-tekerő: rota spiralis; haspel, garnwinde PPB.

Tekerődz-ik: [volvor; sich winden]. Nem kívánom, hogy a vacuum semmiségt vagy Boyle urannak a tekerődzött füstök s tserepek között talált próbáit vitassad (Fal: NE. 22).

Tekerős: [tortilis; gedreht, gewunden]. A tekerő tsígúnak ki-vájt tekerős öbli; *calix cochleae PPBl. A szent írásnak tekerős nagyaráztit nyallya ismét (Sümb: 3Fel. 668).

Tekerül: [curvor; sich krümmen]. A víz hol egyenesen foly, hol kerül, hol tekerül (Páp: KeskUt. 28).

Tekerülés: [incurvatio; krümmung]. A keregded forma legtökéletesebb semmi fálben netezése, törése, ide s tova tekerülése nem lévén (Com: Jan. 165).

Tekerület: [anfractus; krümmung]. Helt magyary meel földet keel vala memyök Jerwsalemyngh, kynek deel felől a hegy tekerewletben vagon el meel földön Bethleem (ÉrdyC. 50). Egy tekerületbe szállítám őket onnat (ErdTörtAd. I.133). Naswadnál sánczban szállott az tekerületben s onnat portáz ki (Beres: Lev. 16). Mosonyon alól valamely Bordács nevő kis Duna tekerületben szállott, tegnap ott rosztogolt (62). Ugy lát-szik, mintia az Dévénnél gyünno által az Dunán és az gajári tekerületben lenne az larec (219). Vagon ilyen constitutiója az Duna tekerületinek, oda bévonyódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot két-háromszáz és az szegletiben vagy az tekerületben akár tizezer ember belétér (536).

Tekervény: 1) [curvatura, curvamen; krümmung]. Mely tekervény: profundus *simus PPBl. Az propheták előt leszen tekervény hegedő, dob, sip és hegedő (Helt: Bibl. II.129). Az embernek szíve töllyes tekervényekkel és rejtekekkel (P: PaxA. 53). Járjál, ha tudsz, te is kurcus holmi lassú minéteket, lépj el fennyen, tégy lábhegyen kígyó-tekervényeket (Thaly: Adal. II. 395). 2) [vortex; strudel]. A vizet, az hol kereng, örvény és tekervénynek mondgyad (Com: Jan. 11). 3) iynx [avis quae verticilla a colli vertura vocatur] C. 1) [scolymus; kardone]. A répa, laboda, saláta, tekervény, torna páréjakkal hivattanak (Com: Jan. 22).

Tekervényes: tortilis, spiralis MA. gewunden, gedreht PPB. Igen tekervényes: praetortus C. *Maeander, egy tekerényesen folyó víz, a melléről akarmelly tekervényes dolgot így neveznek PPBl. Minémű tekervényes mentséget kerestél magadnak: quos tu *maeandros quaevisisti PPBl. Tekerervényes lánt (MÁ: Bibl. I.86). Kétséges és tekervényes értelmű (Toln: Vigasz. 88b). Tekervényes kerengésit egyenesítjük (CorpGramm. 590). Tekervényes ut (DKal: Ker. 456). Ezüst-aranyos tekervényes gomb (MonIrók XXIV.140). Az unikor-nisnak egy fekete, mintegy két singyi tekervényes erős tsont szarva vagon a homloka középin (Misk: VKert. 95). A Babilon torony félyeb fellyob mind keskenyeb és tsiga nádra körökörül tekervényes vala (Moln: JÉpül. 148).

TEKINT, TEKÉNT: conspicio C. aspicio MA. ansehen, anschauen PPB. Hallotta vala, hogy vr tekéntétté volna ő nepet (BécsiC. 1). Veuén Jesus az öt keñereket es a ket halakát meñbe tekintien meg álla (MünclC. 41). En istenen en sege delmenre tekencz (AporC. 23). Tekencz engöm zeit zómódvel zyeenth walo zerelmedvel (CzechC. 33). Tekento az w fiaira (VirgC. 29). Tekenczotek az zúd fara (65). Tekendéd lelki zemmedel (NagyszC. 23). Ymaran mastan tekencz az hw retten-tesekre (JordC. 719. 371. 415). Nezed, tekinced, miképen el aroltaté (VitK. 71). Myndenható wr isten, keerűnk, tekeñek te kezgyelmeseegöñek zemenyel ez te zolgaydra (ÉrdyC. 589. 242b). Thekynzeetek megl mynd kőrwl maghatokath (ÉrsC. 193b). Tekenehed een alazatossagomath een ellensegemtől (KulcsC. 14b). Istennek szent anyja, tekénts minket kegyösu (RMK. I.9). Ream tekentöttel minden koron en nagy szükse-gemben (Börn: Ének. 292). Azt tudnád, hogy alá nyel, ba te-kinted penig, nyulnál-is félcéuk (Deesi: Adag. 241). Harom szegű fényuel reya tekint. 1583 (KlBártá Bv4). Tekintshetsz, mikor illyen keppen te a te búneidet meg gondolod (Sib: VigK. BVII). Oda tekiéntuén láták, hogy a kő le fordúlt vola (Tel: Evang. II.1). Tekintettél-e harag szemmel reáyou (Vás: Can-Cath. 214). Mikor a koporsó-örök fel-támadásának fényességét tekinték, el-halának, el-ájúlának rémülésekben (Pázm: Préd

Tekinthetsz, mint tsüggenek és függenek siralmas zokogással a szent Pál nyakán a nép elei (948). Tekinthetete az ifylekezetünknek városát az Siout, az te szemeid lássák szálemet (Lép: P'Tiik. III.195). Inkáb akarok a mélségben ytezuem, hogy sem a Christus haraggal tekénesien reám (7). Szerencsre tekintünk, vagy 3 napig ott is leszünk (Gy: Lev. 244). Egykorban tekintők, s hát a nemesség is zányallik (ErdTörtAd. I.77). Tekéthetete ezt a magában or meghasonlott boldogtalan hazát (Csúzi: Síp. 339). Maga tsérésre nem tekint, a másében piszkál (Fal: SzE. 518). A e előtte való veremre nem tekint, belé esik (Fal: BE. 579). tek, hogy tekéntsek beteges ügyekre, mert szörnyen szenyek (Gvad; Pösty. 20). Tsak reá tekinteni-is kész tsemer vala vi: VM. 68).

ülások). Király az Uriast az asztalához fültette vala, jó skal mind szünetlen kénálja vala: Tekintene az Uriast a házához (RMK. II.253). Ha oly rántzos szemekéntettek volna a régiek minden nításra mint mi, látnánk sok avit könyvet vagy régi találmányt (Moln: I. Előb. 26).

-tekint: introspecio, inspicio MA. hineinsehen PPB. Néha magis is tekints be az istállókban, hogy nyálkával nem lak marhák oleibe a szénát (TörtT.² III.155). Nem volt égem, hogy bétékintsek a város erköltsibe (Fal: NE. 3). e könyvbe bétékintenek, találunk benne fontos okokat, az utazás dolgában el-gizaluhassanak (Fal: NU. 249). Im dotatlan német nyelv mire ment, hogy Gotsched Leipzigi-ésben bété tekintett (Orezy: KöliH. 64). Mint valaha Bostók Debreczenben bété tekintett, ki ment Ferencz a ker- (113).

ülások). Söltet ettem, a kulatsomba jól bété tekiuem (Gvad: FNót. 31).

betekint: [inspicio; hineinblicken]. Tekentenek el be az koporsóban (Born: Préd. 233).

é-tekint: [inspicio; beschauen]. Ebben az dologban ebben kell belé tekinteni (TörtT.² I.229). Hazáját meg nem í, hogy belé ne tekétsen házában (Bercs: Lev. 559).

étekintés: [contemplatio; betrachtung]. Mind ezekhez belé tekintés és gyakorta-való okos próba kívántatik (UE. 506).

tekint: [circumspicio; herumsehen]. El tekeentben Pal csagra monda: En mynden yo lely ysmerethben nyayasa ystennek elette mynd ez may napyglan (JordC. 783). keente, haat mynden zeepseeghnek zeepseege vagon le (ÉrdyC. 510b.) Azonközben eltekeentben lata egy a mezőn (Helt: Bibl. I.N4). Mikor el tekéntet volna ráioc, nót testet lát vala: vidit procul onnem late regionem n cadaveribus (Kár: Bibl. I.391b). Nagy hirtelen mikor tetettek volna, nem látának azután senkit (MA: Bibl. IV.

tekint: suspicio C. sursum respicio MA. [hinaufsehen]. on ez madár nagi bangos szóval énekelne, fel tekente ez atia es ezenkepen zola neki (VirgC. 107). Ffel tekeentót nyorzagra (ÉrdyC. 616b). A farkas fel tekénte a fára és : O Jupiter isten, melly igen szentségs helye ez (Helt: 308). Jesus fel tekintuen az eghben, fobazkodék és monda . (Fél: Bibl. 65).

ra-tekint: respicio C. retrorsum spicio MA. zuriick-PPB. Parausoltatek, hoga hatra ne tekenezenek (VirgC. El mennen időzitenek előttök egi keuse az utan hatra e reiaioi s monda (DebrC. 3). Monda a róka: Hátra ne s, mert miud ki futac a balac (Helt: Mes. 283).

[elő-hátratekint]

előhátratekintés: [circumspectio; das herumsehen]. Elő-hátratekintésére nézve Janus, szemességére néze Argus (Fal: UE. 479).

hátratekintés: respectus C.

ki-tekint: [prospicio; hinaussehen]. Ki tekintuen az alakon Abimelec lata, hogy Isak Rebeccau az ő feleségeuel trefalva (Helt: Bibl. I. Mb).

kitekintet: [prospectus; ansicht]. A toronyrak öblös tor-úacziról a szép ki tekintet szem alá vetette Babilomak roppant épületeit (Moln: JÉpül. 238). Páistos útzáji emitt az udvarig, amot a szigetig, ki a sík mezőikig szép kitekintettel szolgálának (234).

környül-tekint: circumspicio MA. sich umsehen PPB. El ragattatek ez zent atya léleken és lata istent evluy es lata az ev anyat evluy az ev jokyara; tekintuen kedeg meg ker-nyevl zent Damancos atyank lata minden lelky atyalknak nemzetebevl, kyk Christusnak zftenecc lelky fyakat (DomC. 186). Mikoron kénámsáoc szerént vyan eleget ittanak volna, kőrnnyül kezdte tekinteni a bac és monda (Helt: Mes. 371).

mög-tekint: respicio PPB. [adspicio, inspicio; ansehen, betrachten]. Az vr ysten meg tekeente az en zemeremseghe- met el venny: dominus respexit auferre oprobrium meum (JordC. 518. 610). Oh bűnös ember tekiuč meg lelki zemedel, mefe meg aiandokozasnac adossagauall kezerihtetel, a te radnac nézed veres veriheteket (VitkC. 18). Ha meg tekeentyek ez mastany vylagot, hol leelhettyek meg az istennek valo tyztős-seegőt (ÉrdyC. 68b). Tekeent meg wr istennek tanachath (115. 118). Tekeente meg ez uylaghuak vezedelmes voltaat (338b. 523. 562b). Tekeuöetek meg allapattokat (TilC. 12). Tekints meg ezokaert, sótt iól eszedbe ved (Helt: Bibl. I.b2). Az isten meg tekinte mind azt, a miit terömtett vala: vidit dens cuncta quae fecerat (Helt: Bibl. IA3). Én titeteket meg tekintlec es neukedtötlec: respiciam vos et crescere faciam (Helt: Bibl. I LL4). Tekéntsze meg mast mint az bételjesődik, ha tüled gyermököd ezönnel megöletik (RMK. VI.200). Tekents meg szüksegünket es mi könyörgesünket (Born: Ének. 60). Magadat tekénc meg: in tuum ipsius sinum inspicio (Decsi: Adag. 45). Tekenthezze meg, a poharrul mit beszél iduezetöuc szent Matéual és szt Marknal (Tel: Evang. I.496. 16). Ezeket meg tekintuen méltanak itteltem lenni (Fél: Tan. Előb. 11b). A ki a frankfurti könyv-sokadalmok laistromat megtekinti, eszébe veheti, hogy sokkal több könyvet írnek egymás ellen a lutherista és calvinista kiáltók, bogysem a catholicusok ellen (Pázm²: Kal. 277). A vitebergai sinedrium tekéncse-meg, ha Isaiánál találja, a mit az academiának elől-járó levele illyen ponyiával allat (Pázm: LuthV. 15). Im meg tekintettelec a dologban is: etiam in hoc suscepi preces tuas (MA: Bibl. I.16). Ha valaki mostan az anya szent egybáz gubernálásának formáját valóba tekéinti, eszébe voheti azt, hogy az ég alatt ninczen nagyobb tolvaj barlang (MA: Tan. 1135). Leg-inkáb azt tekéntsük-meg, mivel kelletik magokat (Veresm: Lev. 146). Ha iol meg tekiutyöc enec értelmet, ő magatol ki nyilatkozi (EszT: Ig-Any. 207). A ruhák a személynek rendét és állapotját megtekéntsék (Mad: Evang. 452). Juhomat, göbölümét megtekéintvén (Kár: Élet. I.353). Hadgya vitézinek, bátran hartolúnának, tsak azt tekéinti-meg, miként áldoznának (GyöngyD: Char. 51). Tekénts meg az könyvet, forgasd meg szivesen (Thaly: Adal. I.48). Bötöltünk és meg nem tekintetted (Illy: Préd. II.370b).

röa-tekint: [adspicio; ansehen]. Myndnyayan rea tekenthen, kyk az tanaczban ylenek vala, lataak hvy zyneeth, nykep-pen agyalnak zyneeth (JordC. 726). Reea tekentth zenth De-meternek angyal znyew zeep orczayara (ÉrdyC. 594).

réátekintés: intuitus C.

szélyel-tekint: [circumspicio; herumschauen]. A környülvölket szélyel tekintette (Kónyi: HRom. 4).

vissza-tekint: [respicio; zurücksehen]. Az hit nem hag vissza tekintenünc, hanem elő nezet velünc (Fél: Tan. 287b). A kik későn tekintenek vissza, mint ment légyen dolgok, az orvosság helyett bít látnak (Fal: UE. 482).

Tekintél, tekintél: [inspecto C. adspecto, respecto MA. betrachten PPB. Tökéletességét sokszor tekintélé (RMK. II.51). Gyakran tekintélé az király leánya, ura mely órában indulni akarna (VI.68). Nem clak azt kel neznünc, az mit tekintelünc vala az pogany szüze (Pécsi: SzűzK. 118). Az szerencse téged kedvetlenül tekintél (MA: SB. 91). Gyakran tükörökben tekintél szép öltözöketek (217). Reggel felszerken, néz kétfelé, tekintél tévoa és veszi eszébe, hol légyen (327). Némelly tekinteli feleségét, gyermekeit (MA: Scult. 139). Tünder csuda látásokat tekintéltek minden kedvetek töltése nélkül (Lép: PTük. I.111). Tekintéllyék és vegyék eszekben az istennek véghetetlen szerelmét (196). Sörgik, forogják, tekintélük, hogy a fiu isten látható, tapogatható embervé lett (GKat: Válts. I.155). A mint egyik szemével magát tekinteli, ugy kételen véle, hogy a másik szemével az irigyre vizgázzon (Fal: SzE. 135). Ugy állot szemek közt a két személy mint a néma bálvány egymást tekintelvé tetétől fogva talpig (Fal: TÉ. 697). Ölébe emelte, tekintelte, tsodálta (Fal: Const. 830).

alá-tekintél: despecto C.

be-tekintél: [inspecto; hineinsehen]. Ha jól be tekintelünc ezekbe a punctomokba, meg látjuk (Bök: Lämp. 52).

el-tekintél: 1) [circumspicio; herumschauen]. Be mene Jesus az templomban es el tekintelünc mindeneket ki mene Bethaniában (Fél: Bibl. I.72b) 2) [adeo; besuchen]. Az palatinus udvarához is Tokajba oltekintél vala (Szal: Krón. 595).

föl-tekintél: suspecto PPB.

hátra-tekintél: respecto C.

kétfelé-tekintél: [circumspicio; herumblicken]. Az okos ravasz noha a dolognak kimenetelit eleve meglátta, két felé tekintél mindazáltal, hogy ne habaturgyálkodgyéc (Com: Jan. 179).

ki-tekintél: [prospicio; herumschauen]. Az ablakon ki tekintelni látod (Prág: Serk. 910).

mög-tekintél: prespecto, prespicio MA. fleissig besehen PPB. Az ew atya, bodogságus zent Isthan kiral azt gyakorlatan meg tekintel vala, de senknek nem mondgya vala (ÉrdyC. 615b). Meg tekintélisz, mint vagiok, de meg nem vizasztalsz (Mel: Jób. 71). Isten kegyelme által meg-tekintélhettem (Nagyari: Orth. a5). Meg-tekintéllyük a pápista misét (Ker: Préd. 623). Ha ugyan gyönyörködik a jesuita az afféle írásban, melyben kevés betű bomlic meg, tekintéllyo meg ez echót (Czepl: Japh. 98). Körmös kézzel kell belé kapni az izasztó munkába attul tartván, ha igen meg tekintéllyük sullyát, abba ne hadgyuk (Fal: UE. 470). Oldalló szemekkel megtekintelvénc telhetetlen vala reá nézésében (Fal: TÉ. 709).

mög-tekintélés: [consideratio; betrachtung]. Mihelt a világnak meg tekintéléséből az istenségnec valami kostolítását veszsze, legottan utra borzáttyuc az igaz istent (MA: Tan. 36).

vissza-tekintél: [respicio; zurücksehen]. Magaban halgatum es gákorla vissza tekintelünc vezetre mondta: fertur saepe eo tacitus respiciens postremo dixisse (Decsi: Sall. 32).

Tekintés: 1) conspectus, intuitus, adspectus, obtutus MA [blick]. Akar mely zoretnek vekony hasadóckozkayan teken-

teset benethety (VirgC. 136). Tekintéséből meg ismértetic az férü (Kár: Bibl. I.663). Ne fordécsák tekintéseket igyenesen orczájokra (JTársReg. 43). Egy tekintésével többet viszen végbe hogysem más valaki alkalmas szószaporitással (Fal: UE. 388). 2) [respectus; rücksicht]. Nynchen tekintees w halalokra es eresseg nynchen w serelmekbe (KeszthC. 181).

Tekintet: 1) adspectus C. MA. [intuitus oculorum; blick]. Komor tekintet: torvitas; kemény tekinteti: severus; nehéz tekinteti: vultuosus C. Kies tekinteti hely: locus *praeclarus ad aspectum PPB. Nemfünemü malatos meg erit erkeve az ev tekintetyben (MargL. 5). Vala az angelnek tekintete mykeppen vellamas es ev ruhaya mykeppen ho (CoruC. 105). Myndeneknek tekintetyt es keuansagat eonen magaban hywya vala (DomC.127). A sathor tekeen-tetre keovanant vala (ÉrdyC. 511). Neegy keeppen talallyok yrasban zent Mathenak vonyasaat Cristuwl, elezer zerelmes tekeentethnek köteleewel (540). Piros, gyenge szép orcádra tekintetemben, vedd eszedbe, mire intlek nagy örömben (RMK. IV.73). Mellyekkel az embereknek nem csak testec taplaltatnec, hanem szemek is tekintettel gyönyörködne (Mel: Herb. Aij). Nagy röttenetes tekinteti vala (Born: Ének. 351b). Czac tekintetijis nebéz mi nekünc: gravis est nobis ad videndum (Kár: Bibl. I.636b). Ne legietek kemen tekintetfiek: nolite fieri tristes (Fél: Bibl. I.9). Szent Máté ember képet visel evangéliomanak első tekintetiben, mert Kristusnak emberi nemzetségén kezdí evangéliomát (Pázm: Préd. 134). A fának völgye nem látszik első tekintetben (135). A kinek szemei fajtalanáságnak vezéri vóltak, kösse-bé öket az illetlen tekintetekre (163). Meg nem botrankoznak az véres holt testnec iszonyu tekintetiben (MA: Scult. 464). Kegyetlen tekinteti, mord: torvus (Com: Jan. 184). 2) [spectaculum; schauspiel]. Ez keegyben nagy sokakat meg gyöz vala az chazar bay vywo oryaa vyteze; ez eelleyen vezedelmes tekeentethnek helyeere előve vonyaa zent Demeter vytezt (ÉrdC. 594). 3) vultus C. [species, forma externa; gestalt, das äussere]. Vala ez georg barát pap ev tekintetyben egyogyeo (DomC. 327). Zeepe eekes ew tekintetyben (ÉrdyC. 514). Ez igen szép tekinteti leany vala es szüz vala: puella decora nimis virgo que pulcherrima (Helt: Bibl. I.K3). A mondolás lágú rántott tekinteti olyan leszen mint rántott tikmonak (Radv: Szak. 267). Szép formájú és tekintetű vala: pulchra facie et decorus aspectu erat (MA: Bibl. I.36b). Szép tekintetű leánzó (Halt: Paizs. 416b). Rákel ékes ábrázatu és szép tekinteti (Ily: Préd. I.171b). 4) [respectus, ratio; rücksicht, hinsicht]. Híg ennekem, hog ez fele tekintetből minden nem⁸ keserőség eddesegre változik (DebrC. 326). Segelyen engemeth az the anygaly kegyesseghez meg kenyereuwen az ő felsőges ysteny zerelmek tekeentety nyath (ÉrsC. 267b). Ha czac emberi tekintetből vittam: si secundum hominem pugnavi (Helt: UT. x7). Tekintety let volna, ha mit hoztak volna (LevT. I.356). Annak tekintetiert tisztelen az kepeket (Mon: Képt. 75). A kik közeleb' járnak istenhez, tsak alég látsznak, mert a világ előtt is nints semmi tekintet reájok (Pázm: Préd. 23). Czelekeszsze ezt kegyes indulatinac tekintetiből is (Zvon: Post. 117). Merő bün, a mi valami tekintetre való érdem láttának lehetni-is bennünk (Rim: Ének. 89b). Vaj be gonoszok az emberek ki egy ki más tekintetet, interst viselvé (TörtT. I.219). Időjártában tekintet leszen reájok (Ily: Préd. I.613). A választásokban ne legyen tekintet nemességre, rokonságra (II.159). Czak épen az emberi tekintetere nem álla azokra a módokra (Mik: MN. 210). A ki ezt nem veszi méltó tekintetbe, nem reméllő, hogy eszere térjen (Fal: UE. 420). Személy válogatás nélkül mind a fejedelmet, urakat, udvariakat minden tekintet nélkül keményen meg-fedette (Bod: Pol. 111). 5) [auctoritas, dignitas, pondus; das ansehn, würde, gewicht]. Valaki előtt tekintetben lenni: habere *pondus apud aliquem PPB. Eo zentsegének tekintetyvel megjeleante (DomC. 33). A királynál tekintetömmel és könyörgéssel mit tehetez, kész leszec mindent

elmen (Helt: Krón. 201). Senki el ne hídgye magát az ő y tekintőtiben (Helt: Mes. 51). Néki tellyes öröme a tus dütsőségének öregbülése, a maga tekintetnek kisbe- lésse (Pázm: Préd. 38). Az isteni személynek méltósága, re- ntia, bősületes tekintete, bogy egy tsep vére elégséges váltásunkra (80). Akarok jó erköltsel és tisztességgel te- tetben lenni az enyimekuél (MA: SB. 227). Ez külső pompá- net és méltóság téged meg ne vakítson (MA: Scult. 328). papistaságnac külső képpen nagy pompás tekinteti vagyon). Nagy tekintetű bősületes személy vala (Zvon: Post. 34). Lesz mindeneuk előtt nagyobb tekinteted, zárlódát mind- feljebb emelheted (Thaly: Adal. 1148). Gazdag ember lé- a városi polgárok között nagy tekintetben is volt (Könyi: 25).

tekintetecske: 1) vulticus MA. kleines gesicht PPB. [ratio; rücksicht]. Forgolodásomnak várakozásom felet vőt ntetetskéje miat (Megy: Dial. Előb. 5).

tekintetős: 1) [aspectabilis; sichtbar]. Imbol vadnac azert nentes gyümölcshőc azoknac, kie az vy vizskalkottato tae- hirdetic (Mon: Apol. 2). Az Illyesnac lelke es ereie te- tetes volt az tsoda tetelekben (EszT: IgAny. 498). Az a szent egyháznac formáját, színet mindenkor jelen látha- és tekintetesnac tartác (MA: Tan. Előb. 20b). Nemzetes in- tnyoknac tekintetes jeleit meg mutattac (Prág: Serk. L). [decorus; schön, zierlich]. Igen szep tekintetes kép volna, valamely kép író egy embert akarna írnia (Mon: Képt. 94). y dologról szent Agostonnac tekintetes szép szavait ez után, ol helye léssen, elő hozom (Pázm: Kal. 40). Nagyob formá- szeb és tekintetesebb bőtlékel-is nyomtattatná (Prág: Serk. Nagyobb gondod léssen a dolognac belső érdemére s jó- ra, hogy sem külső tekintetes színére (Fal: UE. 379). **3)** plus, amplificus, lautus; stattlich, wolgestaltet]. Tekintetes, tetes ember: *persona heroica PPB. A sólyom szép és te- tetes madár (Pázm: Préd. 30). A bútkfának tekintetes ma- ága vagyon (ACsere: Enc. 230). Az ember igen tekintetes nagy termetű volt (Hall: HHist. 157). Tekintetes spectulom- építettek (Barna: Isk. 473b). **4)** perillustris, spectabilis C. onlich, achtbar PPB. Tekintetes úr: vir *amplissimus

3l. Az igazság az tőb jok között tekintetes es tündőklő jo- ; justitia praeclarissima virtutum (Ver: Verb. Előb. 28). kéből lőtél vrá, pőrből tekintetes (Illyef: Jephtha. 15b). Az sz könyvben egy tekintetes feleletet, egy tudós ellen-vetést a találtam (Pázm: LuthV. 3). Egy-nehány tekintetes hazug- kkal ékesíti írását (298). Az szűzeség és házasság-nélkül ő tiszta élet fölőtte dichiretes dolog volt az régi anyaszent- háznak tekintetes szenti-között (Pázm: Kal. 598). Ha az ber nem volna szabad cselekedetiben, bolonság volna tekin- s cselekedetiért magasztalni (755). Mind ezek tekintetes y dítsiretek (Pázm: Préd. 38). Nem szabad attúl senkit zabadosítani tekintetes nagy ok-nélkül (1261). Az mely o tekintetes peldaul vgyan szeműnc lattara meg bizonyí- c, hoq az aniaszentegyhaz tenelegbet (EszT: IgAny. 72). ntetes summa péz (MA: SB. 147). Az legbőlezebbec és tekintetesbec gyűltenec egybe (MA: Scult. 328). Tekinte- bözületűnc oda lesz (333b). Tekéntetes, nevezetes példa (Mad: Evang. 239b). Csak amaz bat okokat vizsgállyuk, lyeket mint tekintetesebbeket választot (Toln: Vigasz. 33). tekinteteseket becsűlyed: conspicuus honora (Com: Jan. 194). o mind ítéletire mind tudományára tekintetes lévén (Nad: t. 266). A tekintetes es nemzetes Beldi Pal urannac, urunk agysága belső tanatsanak, minden mezei hadainac fő gene- ssának (VárM: Szöv. Előb). Kik noba egyebaránt tekintetesek yenek, mindazáltal közűnséges embereken magokot elől nem ik (Illy: Préd. II.369). Úgy tisztellek és csudállak, mint az onyok között legméltóbbat és tekintetesebbet (Mik: MulN. Böldog isten, hánszor vesztetem vig jó kedvemet tekén-

tetes személyek között-is (Fal: NE. 20). Vannac országuknac fő urak és mindennemű erkölcsre nézve tekintetesek, kiknek életeket ritka példának mondhatjuk (Fal: UE. 369). Memél tekintetesb és nagyobb a virtus, annal kevesobh tiszteletet, be- tsületet kíván (Fal: BE. 594). Parantsokon kegyelmesen, vehes- sik keresztényi hiték szeriut való testimoniumokat azoknac a tekintetes személyeknek, a kik ezen igazságunkat tudják (Bod: Pol. 117). Tekintetes vala szakállal állása, e vőlt az ő disze, most a tenjűnc lánja ezt tsutává tette (Gvad: FNót. 70).

Tekintetesen: 1) [visibiliter; sichtbar]. A megváltó tekén- tetesen jelent meg (Illy: Préd. I.593). **2)** [splendide; glänzend]. Az nap féniétől tekintetesen csillamo eghek (Lép: FTük. 4). **3)** [haud mediocriter; ansehlich]. Igen jól tselekedtűec hıvec, hogy ide a siralmas házhoz ilyen tekintetesen fel-gyűltetec (Megy: 3Jaj. II.125). Hasznos embernek elő-is, hátra-is tekén- teni, melly bátorságos helyre állyon fére a meg szerzett bősü- lettel, kivált mikor már tekintetesen fen vagyon (Fal: UE. 386).

Tekintetesköd-ik: [splendeo; glänzen]. A nagy tisztek- ben érdemes cselekedetekkel tekinteteskedni dicsőség-szerző dolog (Fal: UE. 397). A bő elme addig nem találja nyugtát, miglen valami maga szilte újsággal nem tekinteteskedhetik a világ előtt (398).

Tekintetesség: [auctoritas; das ansehen]. Minemű nagy czuda ez, bogy ba valaki, az ki még az Christust nem esmerte, az embereknec tekinteteségeken meg-indol (MA: Tan. 45).

Tekinteti: logicus ACsere: Enc. 13. [logisch]. Minden egy- benvetés leszz vagy mértékben, mely tekinteti mennyiség (quan- titas logica) és akkor az egyenlőség vagy nem egyenlőség; vagy a határozó tekinteteknek természetekben, mely tekinteti minéműség (qualitas logica) és akkor az hasonlóság vagy hason- latlanság (ACsere: Enc. 13).

Tekintetlenség: [humilitas; unansehnlichkeit]. Szegény állapotban, alázatos tekintetlenségben volt (MA: Scult. 124).

Tekintetnyi: [stadiorum]. Vala Bethanya Jerwsalemhez oly mynt tyzen ewth tekeentetny felđ: erat Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim (JordC. 666).

[Tekingél, tekintgél]

Tekingélés: [circumspectio; das herumsehen]. A szűlyel- való tekingélés-miatt nem oszolnac-el az elmélkedések (Hall: Paizs. 465).

Tekinget, tekéntget: [iteratim intueor; wiederholt be- trachten, anschauen]. Szörnyű méltósággal két felé tekinget, könnyen esmerhetni, hogy mondgya, lehet (Zrínyi I.33). Tekin- get azomban a vár környékére, madarakkal ingó fáknac tete- jére (GyöngyD: KJ. 433). Hasznob tekintetes embernek önnön szerencseje természetire tekéntetni, hogysen természetinek vál- tozásira számot tartani (Fal: UE. 384). Tekéngess végére dol- gaidnac (399). Nem ártalmas még az apro-tsepő kitsinségekre- is tekéntetni (411).

hátra-tekinget: [respecto; sich umsehen]. A harátok a templomban nem oltára, bátra tekingettek, dámák, gavallé- rok egymásra intettek (Gvad: FNót. 48).

környül-tekéntget: [circumspicio; sich umsehen]. Hasz- nos nem tsak az igyenes gondolattal akár melly alkalmazos- ságban körül-tekéntetni, hanem még a gondolatokról-is okos elmélkedéssel tanátskozni (Fal: UE. 390). Szemesen körül te- kéntetni, nézni, semmit el nem mulatni teljes galanteria (411).

lő-tekéntget: [suscipio; herabsehen, herabblicken]. Éme- líti keletről a nap arany szekerét, le-tekéntget az égnek bér- teiről (SzD: MVir. 313).

vissza-tekéngtet : [respicio; zurückblicken]. Kezde vissza-tekéngtetni (Szeg: Aqu. 92).

Tekingetés: [blanditiae oculorum; liebäugeln]. Hallatik mindenütt nyájas beszélgetés, mosolyog egy-másra kedves tekingetés (GyöngyD: MVir. 19). Hiszem gyűlölség a tekingetés, azzal egyveledett nyájas beszélgetés (PhilFlor. 65b).

Tekintve: [respectu; mit rücksicht]. Hany módon es mire tekintve legyen az jószagnak bölcsője (Ver: Verb. 218). Kemény ellenmondás volt ez a Krisztusra tekintve (Mad: Evang. 84) Mi reánk tekintve ingyen adatik az igazulás (Barna: Isk. 125).

TEKNO, TEKENŐ, TEKÉNYŐ (*tekenében* Cis. O4. *teknőth* DebrC. 221): capisterium C. trulla, labrum MA. cymbium, alveus; trog, multer PPB. Hoğ ű feien vinne barom tekénő testat (GuaryC. 17). Tezy vala kys tekneiben es elvize vala az ev feyen (MargL. 52b). Veve ali ket foltiat a tekénőnek s meg egezte a tekénőth (DebrC. 221). Az íres lördo, ewreg tekeneu, fa taal: clenodia domus (RMNy. II.84). Végy egy tekeneben sanatratat es tölcz etzetet rea (Cis. O4). Egy kevés kovász egész tekű tészát meg-poslaszt (Veresm: Lev. 260). A férfiak fejszékkal jöjjenek, az asszony állatok lapáttal, kapával, tekniel bárom napi munkára (TörtT. 2 1.282). Akollo fa, eoreg dagaztho wy theknyó, kowaz kewereo safi (Radv: Csal. II.60). Az szokéren fejsze, kapa, tekényő legyen (Erd-Orszgy. II.287). Teknőket vöttünk 4 ft 69 d (MonTME. I.45). Mint a tekényőben ingó víz olyan (Kisv: Adag. 15).

béka-tekénő: *putamen testudinis PPB. chelonium, tegumen testudineum; schildkrötenschale PPB.

csiga-tekénő: [concha; muschel]. Tengeri csiga tekénőből ittae (MA: Tan. 1269).

dagasztó-tekénő: magis C. maetra MA. backtrog PPB. Mikoron egi dagasztó tekénőth köldön keruen a daika el töröt nolna, kezde uagi erőssen raita sírnja (DebrC. 221). Az istenek átka az engedetleneknek nem csak márhájokra, hanem még a dagasztó tekénőjökre is ki-terjed (Tof: Zolt. 33). A sítű házban eg öreg dagasztó tekénő (Gér: KárCs. IV.451).

réngető-tekénő: [incunabulum; wiege]. A bölcsőkől avagy réngető tekénőkől mennee karikan forgo talyigácskákra, a hol a csecsemő gyermek járni tanul (Com: Jan. 41).

sütő-tekénő: maetra PPB. backtrog Nom. 33. A sítű a tészát sítű tekénőben fa lapoczkával dagasztja (Com: Jan. 76).

Tekénőcse, tekénőcske (*tekenelche* ÉrdyC. 243): [trulla parva; kleiner trog]. Az zomzednaal keere egy tekenecheet, kyben gabonaat tyzoytana meg; mykron az aztalon hatta volna, le eseth es kettee hasadotli; föl vevve az tekenechenek mynd kett rezet es kezde rayta bankodny... Mikoron föl költ vona, haat az tekenelehe olyan ceppen vagyon mynd annak eletto (ÉrdyC. 243). Ha a méz megolvad, töltsd egy tekénőcskében, melyben az darabos morsalék vagyon (Radv: Szak. 286).

Tekénős, tekénős: [testudinos; schild-]. A tekenés béka monda: Eszt a nagy poyst a hátamon kel visselnem (Helt: Mes. 405). A tekenés béka a földre esuény mynd el széledoe és el voszse (406b). A tekénős béka húsában ha tsak föl elegot eszik ember, meg nehezíti a gyomrát (Misk: VKert. 264). Vasas tekénős sereglő szemben szállasz s hartzolsz erős ellenséggel (Orczy: KöltSz. 149).

TÉKOZOL: 1) prodigo, dilapido MA. verschwunden, prassen PPB. Ki velem nem gyűt, tekozol: qui non colligit mecum, dispergit (DebrC. 305). Valaki egyűt velem nem gyűt, az tekozly: qui non colligit mecum, dispergit (Helt: UT. 82). Az ni

marhaukat soha ne tekozly (Born: Ének. 489). Ki véle nem gyűt, tekozol az, az őrdög ő véle nem gyűt, azért tekozol (Kules: Evang. 221b). Szükség fölöt azért senki borát ne kölcese, se tekozollya. 1626 (KCsepreg. 103). Takérokosan éljetez, ne tekozoljatez (TörtT. 2 1.150). Orszagunk maradt kis rongya-is tekozlatik, lobban sok helyen langya-is (GyöngyD: MV. Előb. 9). Előbb rontják házokat és tekozlják értékeket, fogyssem észre vegyék (Fal: UE. 282). 2) [dissipio; zerstreuen]. Meud e napiglan hűtölenee voltone vrhoz es tekozlatuan elmenec, hoğ ne halgatnoe ő zaat (BécsiC. 99). 3) [ventilo BécsiC. 151. [mit den hörnern stossen]. Latam a kost zaruainud tekozlot nap kelet ellen es napnugat ellen: vidi arietem cornibus ventilantem (BécsiC. 151).

el-tekozol: prodigo, dilapido, degulo, abligurio C. desperdo MA. verschwenden, verschlemmen PPB. Ósítől maradt javainak el-tekozlója: *eversor patrimonii; el tekozlotta vala az atyától maradt jót: *patria abligurierat bona PPB. Ne tekozlad el te testamentomodat: ne dissipas testamentum tuum (BécsiC. 129). Valahol az főwen nynchen, ott el thecozlatyk a tartamon (WinkC. 134). Mikoron az paztot meg hujom verni, el tekozlatnak a iohok (WeszprC. 50). Az ireğseg minden iozagocat meg egeth, mindön iokat eltekozol (NagyszC. 297). El tekozlattathnak az nyaynak yohay: dispergentur oves gregis (JordC. 440). El tekozla a keweełeket: dispersit superbos (519). Lata feol kelyo eo haragyaban, hoğ el vezene, el tekazlana minden alnoksag myelkeodeeket (DomC. 177). Ah te őrdögödöt eltekozlottad a paraznainak s ugian zolas niint a parazna (DebrC. 28b). A yőnedelmot eltekozlotta (30). A csordanak yohai el tekozlatniak (609). Mikoron myndeneket el tekozlotl volna, kezde zykeskedny (ÉrsC. 11). Végeközic vala a meneközönec napyat meg zerzeni, de isten e zandokot eltekozla es az ő yegőseth e vilagbol kienee (TelC. 69). Kevés buzánkat, kevés lisztünket el ne tekozljad az ni marháukat (RMNy. IV.79). Az hajúkat nagy sietskedny vissza vittesd és az élet mind el tekozlyad (Helt: Krón. 35b). Az egyház marhaiat el ne tekozolliatok, hanem az oskolac es tanitok szüksegere aggiatok (Mel: Sám. 414). Nagy rozszen mindenet el tekozolzan (Born: Préd. 427). Az felső esztendőben magatokban bozsonkottec vala, hoğ az ország kincede el tikozlattatnee (Deesi: SallJ. 26b). Az sok pénzt is mind el tekozlottam, melyet kezeid közzül ki sittam, ki ritam (Szentm: TFü 14). Várát és várossát tsak a pisztrang májjáért el tekozlotta (Telok: FlóL. 39). Tsak a sok vándorlásban töltjik azt a drága időnket a melyet most a hejibanvalóságra tekozlunk el (Mik: Törl. 240).

eltékozlás: [dispersio; verschwendung]. Mykoru az ev evroksegvknnek el tekozlasa zent Lucia azon jegyesenek tudasara jytot volna, meg tudakozeez ezekreul az jegyes daykatwl (CornC. 400).

föl-tekozol: ligurio C.

ki-tekozol: [dilapido; verprassen]. A házból a pénzt ki-tekozolani: *exurgitare argentum domo PPB.

Tékozlás: abusus Ver. prodigientia C. prodigalitas MA. verschwendung, prasserei PPB. Mykoru az feyedelem olyat enged alatta valonak, kyre züksege nynchen, ez mondatyk feyedelemeinek tekozlasanak (DomC. 132). A tekozlas az, mindön az, ki leg-züksegeseb dolgait el hagyuan hiaba valo dolgokra költi marhaiat (Born: Préd. 547b). Atta vala magat a keresetre es tekozlasra (Deesi: SallJ. 11). Fejér czipót hiány rei anyuit, a mennyi az hushoz elegendő leszen, so több se kevesebb ne legyen, mert tekozlis leszen (Radv: Szak. 25). Tékozlás az, mikor szükség fölöt költetnee az isten iavai (Zvon: Post. 1560). A ki a maga szivét ajándékul nyuitya, ezzel minden gazdagságát tekozlas képpen egyszer s mikor ki adgya (Tarn: Jók. 28). Kérem az én szerelmes házastársomat, hoğ jószagomban és javaimban

ami tékozlás ne legyen (TörtT.² IV.131). A mód nélkül való séretek tékozlások, mellyekkel csak vesztegetjük a böcsület érdemét (Fal: UE. 387).

[Közmondások]. A tékozlásnak, jóllakásnak koldustarisznya vége (TörtT.² I.150).

Tékozolható. Nag' tekozolható ember: edax trieremis (Decsi: Adag. 322).

Tékozló: prodigus, impendiosus, liguritor, comedo, decoctor durchbringerisch, verschwenderisch PPB. [prasser, verschwender]. Tékozló, pazérló, jószága vesztegető rossz ember: prodigat. PPB. Yme ez ember teekozlo es torkos es az nyilwan való meseknek barátok (JordC 386). Ky nem gyht, tekozlo (Pesti Est. 145). Gonoz, tykozlo ember (RMNy. III.73). Mint czielelek az attia az tikoslo fiual, erről szoltam sokszor (Mel: Án. 171). A tekozlo midőn könyörögve nyakara esec, az atya g czokola (Born: Evang. IV.581). A hó kel, ott fősuény, hó nem kel, tekozló (Decsi: Adag. 119). Mi mostani mód riut szalonnával, borsal hozzá, azért hogy az ilyen látott, állt dolgokért tekozló nevünköt ne költsek (Radv: Szak. 170). A tekozló fia czae azt kívánta, hogy nap számos legyen (A: Scult. 985b). Tékozló módon, pazarolva: profuse (Com: a. 186). Javascákójoknak tekozlója leune (Radv: Csal. III.341). Kor az asszonyom tekozló, a szolgarend kártékony hamis, anyen eslemmisedik ott az ősi maradék (Fal: NE. 24). Nem fogantatos meintsége ura előtt, ki ötet egy mint tekozló, tékony emberét kemény s hosszú büntetésre fogta (Fal: 138). Személyedre nézve inkább fősvény légy, hogyssem zló (Fal: UE. 504).

[szólások]. Egyéb javai mind tékozlóba jutottanak (TörtAd. II.79).

Tékozló-dik: [dissip; verprasst werden]. Teob hasznot nemnek az négházakban uéle, imigj penig csak tekozlódní (TörtT. VIII.47).

Tékozlódik: ∞ Sok marha tekozlódék el (MonTME. 320).

Tékozlóság: [prodigalitas; verschwendung]. Tékozlóságunk semmi ugy nem tartóztathattya, mint ha szünetlen szemek-előtt forog, hogy itélő biránk vagyon (Pázm: Préd. 2).

TEL (tölt ErdyC. 613. Pázm: LuthV. 30. töltéség Helt: Bibl. aa. megöltéség PPB): [impleo, repleo; füllen]. Tanoly aytan keresen es gondolkodnan erdemeket telned (CornC. 14). Zabott rend szerént mégyen füllek felé, Murány miatt szinem kevés bú telé (GyöngyD: MV. 5). A mondott háború k-közben fel-kél, teli az utzákat, mindenütt nagy veszély (7). lgtat megént, szívet új felelem teli (GyöngyD: KJ. 380). y Agenor lányát lopva el-emeli, régen várt öröme ezzel vét teli (297). Rósák keljék, gyöngyök teljék minden utai sát (PhilFl. 92). Turgyelunkat ugyan fordítánk befelé, nem etett volna, nem mehetett vóha gombost is belé, de az a kos por tsak mind elé elé igyekezset, hamar gatyánkat is (Gvad: Pösty. 27).

el-tel: [impleo, repleo; erfüllen, anfüllen]. Thelyed be a nyeidnek zveketh (WinkC. 37). A zeghek oly themerdóvalanak, hogh a sebóket mynd be telyk vala (207). Sok akath hozok az the földedre es be telyk te hazaydat (dC. 26). Gondollyad, mene keserűség az ő zyueth be telee (C. 81). Vton vezeer voltal v elette es palantalad v gyeth es be telee feldeth (KeszthC. 211). Iönel szent lelem, tellyed be szüünek (Born: Ének. 122). Nagy örömmel be boldogságh völgyed (Valk: Gen. 62). Szemét az könyé (Illyef: Jephtha. 10). Az úr házat az füst bételné amyéra, az papoc nem szolgálhatuána az füstec miatta (MA: I.385b).

el-tel: [impleo; erfüllen]. Felmessed az pástétom fedelét, hogy mikor az urad felnyitja, az jó szaga mind az egész házat eltelje (Radv: Szak. 68). Sebessen zugó szélnek zendülése, melly eltelé a házat (MA: Scult. 631).

még-tel: [impleo, repleo; erfüllen, anfüllen]. Meli vaszeg vgi tele meg az ő kezét es tenerét, hogy nem yóhet ver az ő kezehe feyeből sem tenereből (WeszprC. 102). Vtnak vezere voltal v előtte es v gőkeret vlteted es földet meg telee (DöbrC. 152). Az wrnak dichősége meg telé a baylékot: gloria domini implevit tabernaculum (Helt: Bibl. LYy). Felmesd az pástétomot, hogy mikor az asztalon felveszik az fedelét, az házat megtelje jó szaga (Radv: Szak. 38). Az isteni dicsőség meg telé (Sam: Agend. 10b). A gomboknak ugy essék a csinálása, hogy a selyem megtelje a drótot (TörtT.² III.382). Német hír füllinket már ugyan megtelé (Thaly: Adal. II.351). Meg-teli tárbházat gazdag jövedelem (PhilFl. 104).

Tel-ik: 1) [impleor, repleor; voll werden, sich füllen]. Yme az en ftyamnak zeep yllattya mynt az zeep vyragokkal tölti mezőnek yllattya (ErdyC. 613). Nywkhatathlan, gonozzal tölti nyelw halalos mereggel thellyes (ÉrsC. 214). Thawoztassad el te tőled az beketelenségeth, mykpepen egy meereghgel tölt balalt (282b). Tekench the testamentomodra, merth teltenek, kyk meg homalyosultanak feldy kegytelensékek hazaba (KeszthC. 187). Akar mint mériék, más felől telik: infuit quod ex hauritur (Decsi: Adag. 101). Sokat fogad urad, de mindent ezalárdsággal, seged telik, erszényed fvesen áll (FortSzer. M3). Nosza pokol, tellyel hitetlenekkel (Mathó: BCsák. 317). Mind-ezen dolgában semmi sem tölt (Nyr. XII.80). Kemény szíve noha van örömben, mind-az-által többször telik szeme könyvben (GyöngyD: KJ. 460). Csak olyan mint a szén, fundamentum, padimentum ganéval van telvű (Thaly: Adal. II.126). A nagy száj nagy falatokkal telik (Fal: UE. 399). Meg telik a Duna vitorlás bajokkal (Orczy: Nimf. C6) 2) [praetero, transeo; vergeben, hinschwinden]. Sok idő telik, még az aszszonyok fel-tudnak öltözni: mulierculae *dum comuntur, annus est PPB. A mynek meg keel telyesedny, yol twggyatok, csak hogy ymaran ydeynek kel telny (ErdyC. 29). Nagy ydó tölt volna benne ew keserwes varasokban (512). Mykoron Cristus wr ftyw zyletethnek wtanna ezer ezteendő telneek (615b). Nem sok nap telek, hogy az waros meegh rakodek (ÉrsC. 448b). Ket eszteendő tölt vala (CsomaC. 36b). Claudius császár uralkodásának másodík esztendeje telvén es harmadík kezdetvén mert Rómába (Pázm: LuthV. 9b). Űdö telve néminémű párt tartoi által a mazulságból haza szereztevé mind a püspökvel mind ekklesiaval meg-eggyeztetni kíván vala (GKat: Titk. Előb. 13). Űdö telvén azt kezdék tudakozni, mire valók azok az képek (Toln: Viaszt. Előb. 12b). Fejérvára menetelében több üdö telnék (RákGy: Lev. 212). Ákhillis míg az esetből felvelheti magát és észére tér, közel egy óra telik belé (Hall: Hllist. III.139). Míg újabbán számára verekedhettem, időmulás telvén Telecen fürös-tökömöztem (MonIrók XVIII.12). Egy eszteendő telik bele, míg magokat fel-tismogatták (Kisv: Adag. 132). 3) [finiur; aus sein]. Kis karátsonban telik eszteendőm: annuae mihi operae ad calendas januaris *emerentur PPB. 4) [adjuugo, augeor; sich zugesellen, anwachsen]. Teleenek azon napon oly mynth három ezeren: additae sunt ecclesiae die illo animae quasi ter mille (JordC. 713). Annal tebben teleenek wr ystenben: adjuncta est multa turba domino (747). Hallák urak, jó vitézeket bocsátának, telének hatszázan (Tin. 40). Telliünk, ne apaggiunk (Mel: SzJán. 61). Testünk vagy nevededik és telik, vagy fogy és apad (Pázm: Préd. 324). Adass még anyit, az 400 forinttal teljék tizenkét száz forintra (RákGy: Lev. 251). Egybe gyült vala az egész székelység, mondják, hogy közel tölte volt 40 ezerre (ErdTörtT. II.19). Lovassa száz ezerre tellett (Könyi: IIRom. 13). A szerencsétlenek száma majl annyira telik mint az embereké (SzD: MVir. 377). 5) [sufficio; zureichen]. A harniecz

ezer aranynak harminczad részében sem tölt minden költségem (Pázm: LuthV. 30). Ott lovas szekerek telének, bár volna két három-száz kocsinak a gyalog alá (Bercs: Lev. 283). Magam az hadakon elmegyek egész Nyitráig, meg-látom, ki mire való, hol menyüi telik (288). Mennyi költségem telt, erszényem be tettem (Gvad: FNót. 3). **6** [patet; offen stehen]. Mint juh nyaj farkastul ha széjt kergetetik, mindenfelé mégyen, a merre telhetik (Gvad: Őrsz. 75).

[Szólások]. Ebbe neki akarátia nem teleec (Szék: Krón. 65). Mihent kedve tölt, mintha a pokolbéli kígyók mardosták volna szívét, úgy el-szegyenlé rútságát (Pázm: Préd. 1147). Jobban is meg-ranczosodik addig vén potád, míg kedved telik (Matkó: BCsák. 15). Ha istennek jolkedve telik (Ily: Préd. 195b). Teljék kedved, család szíved, de bizony megbánod, valaha megszánod (Amade: Vers. 214). Az ba sem telik semmi kedue (Born: Préd. 388). Valamit akar, abban kedue telic (Kár: Bibl. I.613). Nem telic kedue benne (Deesi: Adag. 48). Bezzeg kedvem telék ebben (138). Halálát sem szánná, csak kedue telék benne (237). Az szerencze bitúnál szolgál néked, nem telik benne te kéánós kedued (FortSzer. K2. 1b). Kiben nékem kedvem tölt (Ily: Préd. II.369). *Vmbé telik*: Sok es z t e n d ő k b e, nagy k i n b a telik mind a kettőnek megszerzése (Fal: UE. 453). A finom udvariság k e v é s b e telik és nagy az érdeme (425). Az ezintüriú ajtój vasazása és csinályása a vasak árával együtt tölt 3 ft 35 d. (MonTME. I.132). Száz szekér fáját meghordatván tölt 88 ft 35 d. (I.125). Tölt az magunkra való költséggel együtt 114 ft. (I.151). Az holott való lakás nem telik oly nagy k ö l t s é g b e n (Thaly: RT. I.364). M e s t e r s é g b e telik, hogy ember hirt nevet szerezen dolgának, magának (Fal: UE. 442). Szélvészben a rengő babok között jól kormányozni a hajót mesterségbe telik (Fal: SzE. 513). Yth kedyg zekeret fogadny draga p y n z b e telik (LevT. 190). Egy pénzben sem telik Kédnek (Mik: TörL. 86). Jó darab pénzébe tölt a fényes titulus (Fal: BE. 602). Sokban tölt néked az a te írásod: stílus ille tuus multi *sudoris est PPBL. Olyan portékát szeretnek néki adni, a melly nékem sokban tölt, de a mellynek neu veszem hasznát (Mik: TörL. 330). Sokba telik a kényes appetitus (Fal: SzE. 519). A mi sokra bősülteik, sokba telik (Fal: UE. 396). Az supplicatiokat a vezér megolvasta, azokba letett dolgokba egy dolog a király kívánsága szerint meg leszen, az t ö b b i b e n semmi sem telik (MonIrók XV.601). Tübbe telik néha a nehezeltésre való, hogy sem a kedveskedés (Fal: UE. 443). Csulni akar mint a másik követ, de abban semmi sem telik (MonIrók XV.356). A szokfummal ki varrot bársony öltözetet nem tudgya, m e n y i b e n telhetik (Laud: UjSegis. II.33). Mennyiben telic egy sing (Warm: Gazoph. 163). Az menyiben az épületek kerülüi vagy telni fognak, tartozunk azt megfizetni (Gér: KárCs. 587). *Vmből v. vkből telik*: Soha sem halotta, hogy három esztendő s g y e r m e k b ő l ilyen kocsoz vitéz tellyék (Matkó: BCsák. 6). Mi telik b e l ő l i l l e (Megy: 6Jaj. II. 17). *Vmen telik*: Kárhoztatván az istentelent, hogy fei én tellyéc, az mit keresset: condemnans impium et reddens vian suam super caput ejus (Kár: Bibl. I.311). Pélys, hogy fejedlen ne tellyék, a mit mondott sz. Dávid, hogy el-vesznek, a kik ő-tőlé távoznak (Pázm: Préd. 324). Mntan igen fejen telicék, az mit nem akart hinní (MA: SB. 81). Kévánuí, hogy valami gonosz fejünkön ne teljék: *detestari omen PPBL. Mind az magad fejen telik az (Nyr. XIV.463). Magunkon tölt dolgokból tudgyuk mi is, hogy az szent helyeken hamaréb megnyerhetüi, a mit az-előtt sokszor ólajjottunk (Pázm: Kal. 783). Ály férő jó korú, hogy ollyasmi-ne tellyék r a j t a d, melly megkeseríthetné szivedet (Fal: UE. 422). Rayta telic az isten szava (Pothó: Krón. 116). *Vmire v. vkire telik*: F e j e k r e telék, a mit Moyses mondot vala (Tel: Evang. II. 619). Feyekre telic Simon prophetálása (Vás: CanCath. 449). Propheta mondassa am foyere tölc (Hofgr. 316). Fejekre telik

az istennek fonyegetése (Pázm: Kal. 244). Mi basznunkat keresi, ha fejünk-re-telő áldását átokká nem fordítjuk (Fal: NE. 43). A szolgálók, ha mi telik fejekre átokként, mihelyt félre léphetnek, felküldik a konyhából urának, aszszonyának testére lelkére (Fal: NU. 299). A mi tőb, minyájának vétke fejére telik, mert ő volt első kezdője (Fal: SzE. 553). Fejere telik a párlóg (Fal: Jegyz. 924). Az varas hozza tizenket ezer futamatui földre telec (Mel: SzJán. 520). Csak az mostani indulásunk is országostul könnyen száz ezer tallérra telik (Tört. 2. L294). A káromkodás és átkozódás taak arra telik, a ki mestere (Fal: NA. 218). Igazán rajtad tölt: istud *verbum vere in te accidit PPBL. Ezen reájoc telic mindazokra, az kie az szombat napot igazán üllic (MA: Seult. 905). Majd reá m telik az Kató mondása, hogy megittam minden váraidat (Tört. 2. III. 327). Reájok telik az érdemes büntetés (Fal: UE. 404). Czac hirtelen halál ő reá telic (Gosárv: MagyB. Eüij).

[Közmondások]. Fenlik Vince, telik pintze (Gyarm: Fel. 45).

be-telik: I impleor, compler MA. erfüllt werden, angefüllt werden PPB. Ne adja isten, hogy bé-teljék: dii *omen avertant PPBL. Kyk aladandnak tegeđ, aldomasokual beltelyenek (EhrC. 24). Mend azt nezewk es hallok bel telenek nagy felelemuel (80b). Betelec hirtelenkedettel: repletus est furore (BécsiC. 127). Elsébétnéc beteléc zülzenec ideje (MünchC. 109). Betelenec haraggal: repleti sum ira (116). Kőuereggel be tellek en lelkem (AporC. 9). Istennek fofoia betölt vizekkel (11). Leleek be thelyk malasztal (WinklC. 39). Zeut leleeknek vigasztalasaual be telek ez frater Egied (VirgC. 88). Betelenk vltatossagba: repleti sumus despectione (DöbrC. 194). Kinek ioh illattianul mynd az egez haz be tellek (WeszprC. 12). Fileim az zidalmas éufoknak művetesökkel betelenec (NagyszC. 35). Az masod esztende v es betelueen esmeg meg kere zolgalattyat az zfv Maria kepetel (CornC. 320). Paranczola hűnekyl, hóg meg ne yelenteneek lűtet, hóg bel telneek az mondas (JordC. 389). Zeut leleekkel telyk be (517). Ottan bel teleneek mynnyan zeuth leleekkel (709). Mynd bel teleneek czodalattal es amelattal (714). Bel telennek ezer esztendő (923). Istemek lelkevel betelvt istennek embere (DomC. 80). Egy frater sem lezen jelen az te halalodon, ky mynd be telyeek (271). Be tölt atte időđ, ymmar fordul az en istenimiez (KrisztL. 45). Ky bel ees teleek Zakariasban (ÉrdyC. 41b). Az esztendő tyzen keth honap utan telyk be (60b). Lelkődet atal folya banathnak tőre, ky bel teleek Jesus halala koron (118). Az setoet temlecz nagy fernes vilagosaggal bel teleek (337). Feilyenekkel telyk be pokolnak verme (517). Beol telyen een zaam dycheretel, hogy nyekelyem the dychesegedeth naponkeeth (KesztcC. 175). Ember ez velagban sok gárlóságokkal telik be (BodC. 3). Zemy keny-lomatassal be telenek (ThewrC. 83). Gondolatiok nekik be telik (CsomaC. 22). Be telinek minden bűnnel: impleti sum omnibus peccatis (Sylv: UT. II.5). Az sok vendég néppel mind az szállások az városban betöltek vala (RMK. II.58). Az ő testamentombeli abraoz az vy testamentomba volta szorent betöltenec (Helt: Bibl. I.41). Héť napig telikbe a tū meg szenteléstec (Helt: Bibl. I.BBB3). Szőmec igen betölt vala álommal (Helt: UT. N4). Eleget felel sz és okockat adtz, de aual nem töllic be a gyomrom (Helt: Mes. 377). Be kell telni a valazottak szamanak (Mel: SzJán. 206). Nem telt volt még bel az knc szabadulásiának órája (Nád: Lev. 126). Sok fele mondasí töltec be (Born: Préd. 7). Az ragadományokból nagy gazdagságot nyerénc, az maradékual az izraelitáe telénc bę (Kár: Bibl. I.499). Melly idő mulas szaz esztendőre telik bé (Ver: Verb. 141). A mit azok-riarac, nem mindenkor telik be. 1579 (KNagysz. D3). Immár azt alcttyák vala, hogy soha az ő álma be nem teljőek (Tel: Evang. II.14). Niluan bezedemmel gyomra be nem töllic (Mon: Apol. 296). Bé tölt az átoc raita (Deesi: Adag. 232). Bételic azoknac gazdagságoekal az én lelkem (MA: Bibl. I.62b). Nem telic ot bé az én hasam (Zvon: Post. I.164). Te boumed telik ez

Czegl: Japh. 167). A ház falai képekkel voltak bé-irva, kiken győzött az ember szeme bé-telni (Hali: III. Hist. III. 40). Valólyan igéreti az istennek, melyek nem telhetnek-bé (Sárp: 139). Felsőök mikor emlékezni, fonyasztó bánattal azon-bé-telnek (Thaly: Adal. 161). Minden jokkal bétöltünk (Ily: I. 1335). A Kéd jóvendölése bé fog telni (Mik: TörL. 116). I. santon, egy reitek se légyen, mely bé-ne-telleyé undok festekkel (Csuzi: Sip. 187). **2** [saturor; satt werden]. Az zea eeba zakadot halaal, ky soha be nem telyk (ÉrdyC. 326). ki szereti az pénzt, nem telic bé az pénzzel (Kár: Bibl. 5).

[Özmondások]. Az apátzák, a barátok, a papok és a tsirkék se telnek-bé (KirBesz. 114).

telés: impletio, complementum MA. Erfüllung PPB. A s szolga napiai be telését uaria (Mel: Jób. 17).

telhetetlen: insaturabilis, inexasurabilis C. unersittlich, genüßlich PPB.

telhetetlenül: inexasurabiliter C.

telőt: [impletus; erfüllt]. Az Messiás el iouetelére rengett időnc bé-töltéről (Zvon: Post. I. 141).

l-telik: 1 impleor, expleor, compleor MA. erfüllt werden B. Eltöltök fileim a sok zajgással: *streperunt aures clibus; eltöltök az én fileim ezekkel a szókkal: *circumant aures meae vocibus his PPB. Mikor az bűnnek mereteke plik, az büntetést az isten az emberre boczattia (Fél: Tan. 1). Az föld ő vélec eltéléc: impleverunt terram (MA: Bibl. 1). Az népeket bé hivattya, de mivelhogy azoekal az asztal nem telnének, az pogányokat kellett hivni az vaczóra (Scul: Scult. 720). Mayd ez egész világ eltelic konkollyal (205). [pretereo, circumvolvo; vergehen, verlaufen]. El-telik az annus *adveniet; majd eltölt vala az éjtszaka: nox erat ovetta; három éjtszaka telik-el: *obeunt tres noctes; levelel hújába telik-el a nap: *perit dies otio PPB. Minekutama őlt volna egy holnap, moida Laban Jacobnac (Ielt: Bibl. 1). Az háznac el adásánac extende el telic (Kár: Bibl. 2b). Nem az ő ideiben telic el élete napia és az ő czimom meg nem virágic (521). It meuyi idő telhet el, ezt sem rom elő szamlalom (Eszf: IgAny. 327). Eltöltene ezer endőc (MA: Scult. 29). Kapniukról akkor adhatják be az őt, mikor eltelik az angaria (RákGy: Lev. 257). Az folynak mikor eztendőie el tellik, az tizet le ne tehesse, a nem az udvarának jöndelmerül zamot tartozek adny (T. 1. 190. 346). Mikor három nap eltele, a magok részéről lent el-rendelet Nansicles (GyöngyD: Char. 415). Harom nap tölt el (Bercs: Lev. 335). **3** [saturor; satt werden]. Mar őlték, el bisztak (Mel: SzJán. 222). Eleget adtsz ő testők-kivel még unokajok-is eltelnec (MA: Bibl. V. 8). **4** [desino; e nehmen]. Az adomannac ereje eltelik: donationis vigor virtus expiratit (Ver: Verb. 65).

telés: 1 completio, expletio, implementum MA. Erfüllung B. Nedvességgel el-telés: *plenitas cibi, humoris PPB. Az egy eztendőnc eltélése után (MA: Scult. 28). **2** [finis; auflören]. Az armistitiumnac egy nappal el-telése előtt kik értékre, hogy újjobban az hostilitashoz fogjunk (Bercs: 126).

telő: [sufficiens; genügend]. Sokat láss, hally, tanuly, szehivatalodhoz és uri állapotodhoz képest eltelő tudományt (NE 23). Bocásd gyermekedet anyai áldással, isteni félelmele, értékedhez szabott el-telő böcsületel készülettel (Fal: 206). Crassus három holnapig el-telő gabonával megajánozta a Róma városának poldárait (Fal: NU. 262). Az ő sületzerető és megadó jó szivek eltelő köteleesség még orra is, mikor holmi idegenség támadna (Fal: UE. 424)

Ha meg vagyon az eltelő, elégedjél meg azzal (Fal: BE. 592). Az emberi test eltelő őt érzékenységgel ki vagyon elégitve (571).

föl-telik: [adimpleor; angefüllt werden]. Mynden welgy fel-telyk: omnis vallis implebitur (Pestü: NTest. 196. Pesti: Fab. 51b). Ez helt hiak vala fűkaponyának helinek, hogy az meg holt embereknek tetemekel fel tölt vala (RMNy. II. 45b). Csak az esászárnac való ajándék is 40 ezer tallérra feltelik az vajdának (MonTME. 155).

ki-telik: 1 [impleor; sich erfüllen]. Tarsainac száma ki nem tölt, hanem egy heaval vagyon (Ver: Verb. 315). Azon valóba ki tölt amaz mondás: proditorem amo, proditorem odi (Konst. 21). Most van kitelő beszéde az szent evangeliomnac, az holott azt mongya (TörtT. X. 120). **2** [finior, conficior; aus sein, zu ende gehen]. Hawok ha ky telyk, haza bochatyuk (RMNy. II. 175). Ennek az prókátornac, az kit küldett volt te Kd, ideje kitellik hamar időn (Nád: Lev. 147). Ez ten dew el mwlwan az adomannac ereye ky telyk (Ver: Verb. 216). Az turorsagnac ideje akkor telik ki, mikor az arvák tizenegy esztendősek (Ver: Verb. Szót. 32). Szép volt a Syreneseknek éneklések, de a reá meg-lippedés tengerben merülésekből töltki azoknac, a kik abban belé vágatnak (Megy: SzaÖröme. 75). Nem sokára kitelik az angaria (RákGy: Lev. 190). Mivelhogy minden esztendőben ennek a pusztának kitelik ideje, újjobban meg kell árendálni az ispántul (MonTME. I. 94). Egernek már majd kitelik ideje, ugy gondolom (Bercs: Lev. 69).

[Szólások]. Annac az adaiát Divinyi András minden esztendőben két két forintra reá tudja, míg az adósság kitelik (Radv: Csal. III. 105). Ki telik a pihenés is forgatásában, mert a szakaszok nem nagyok (Fal: UE. 467). Aszt bé kel számláhod az multiplikálásban az többi köziben, mert ki nem telnek az próba egyébként (Ielt: Arim. E5). *Vmből kitelik:* Az kiküldendő pénznek adóból, árendából kell kitelni édesem (RákGy: Lev. 149). Az másik táska is olyan színű leszen, mert az veres materiából ki nem telik (Ver: II. 274). Beteges hajdúságnac nyolezvanig való feyverit is elnyerte, az, nem tudom, honnan telik ki (Bercs: Lev. 547). Ha olly bő leszen az köz föld, hog mind az szanto föld, mind az erdő es az ret ki tellyek belőle (Ver: Verb. 81). Nyitrátul Tapolcsánig lesz az ő kegyelme districtusa, az többi az Zsitva mellékin Komárom s Esztergammal toldva kell kitelni (Bercs: Lev. 279). *Vmin kitelik:* Az élő istennek könyörögy, hogy pokol állapotból ki vegyen és meg örözzen, hogy feyeden ki ne tellyéc (Cis. A3). *Vkitől kitelik:* A boszontás minden kis embertől kitelik (Fal: SzE. 529). Nem telik minden mindenkítő ki (Fal: UE. 420). Egy alexandriai patriarkától ki tölt volna egy hintó és egy ló (Mik: TörL. 141). A kitől kitelhetik, egy-két szamarat is bé-ereszt a sátor-fák közzé (Moln: JÉpül. 217). Az öveket lúsz s negyven gombbal is gombzatták, a kitől kitölt. 1759 (Hazánk 1294). Ez volna ám a jesuitica blasphemia; de kitelik tőled (Matkó: BCsák. 297). Mikor a kösség nem tapasztal egyéb tisztas jeleket az udvarban a záfra-ruhánál s hat lovas hintónál, tsak elhietti magával, hogy őtet szintén úgy illetté ez, ha kitelhetnék (Fal: NE. 12). Tábori dolgokban nem törődnek sokat az utóbbi szerencsével, meg-elégedvén azzal, hogy több is kitelhetne tőlök (Fal: UE. 487). Minden erejét és kitelhető mesterségét ajánlotta (Fal: TÉ. 632). Magát mindenhez tudni alkalmaztatni alkalmas mesterség, nem-is telik ki erköltszerelés nélkül (Fal: UE. 421).

mög-telik: 1 impleor, compleor MA. [erfüllt, angefüllt werden]. Az istennel meg tölt ember (VirgC. 37). Malastwal ottan megl telyl (PeerC. 238). Az en testembevl semmynemv dohosság ky nem jü, ky mynd ezenkeppen meg telyek (MargL. 94). Nagy evrevmmel telenek meg az angelok (ComC. 82b).

Jevyetek en hozzam mynd, kyk kenautok engemet es az en nomzetsegymbel tellyetek meg (189). Mykoron az tengherbe vetőt varsa meg telendyk mynden fele balakkal, az yokat valasztak hűv edeenyekben, az gonozokat ky hanyak (JordC. 396). Edesseges illatokkal meg tolt patyka (DomC. 155). Isteny zeretettel olly yghen meglötlenek (ÉrdyC. 559). The el reytedbel meg telek vnekyk hasok: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum (KulcsC. 27). A vér a torkába méne allá és meg töllé a torka vele (Helt: Krón. 20). Meg tölt vala az ország oruokkal, tolnayokkal (52). Az folyások tellyessen meglötnök és kaszáló réteknec fűnét és mezdknec vetemenit elvesztie (Kár: Bibl. I.475). Az folyó vizec hólt testeckel meg telün ki ne ötlödgyene (487b). Adgy zent lelköt, hogy az te ayandeküddai meg tellyen (Frank: HasznK. 58). Meg tölt szorgos füle már chászár híréuel, hogy jün romlására minden erejével (Zrínyi I.80). A menyí darabját mutogattják a papistak a keresztnek, sok tengeri gályák meglötnék velük (VárM: Szöv. 226). Valamiket jövendöltem, mind meglötnök rajtam (Beres: Lev. 36). Hadd teljenek tsak meg napokkal, korosoljanak, hülfjenek (Fal: NU. 251). Meg-tellett ez a tarka világ sokféle bolondókkal (Fal: UE. 469). Se elméd se akarod meg ne teljék úgy akár minek első képével, hogy belé ne férjen az utóbbi tudósítás iránta (480). **2** [saturor; satt werden]. Kynek howlása egyebewnnon meglö nem telhetyk vala, hanem embery természetből (ÉrdyC. 37). Iay tñ nektec, kie meg töltetec, mert meg ebsztec (Helt: UT. Q). Midőn az ember meg nem telhetic, természet ellen valo ólság az olyan (MA: Szent. 265). **3** [mitesco; fett werden]. Jó egészséggel bír, ugyan meg kezdett telni (RákGy: Lev. 130). **4** [finior; goeudet werden]. Zent Ferencz czudalatos gyczeryuala teremtwit, az predicacio meglötnen (EhrC. 140).

[Közmondások]. Pap 'sákja soha meg-nem telik: *avaritia non habet finem PPB.

mögtelös: impletio, completio MA. erfüllung PPB. Főben jaro dolgokrol szazoknak meg teléséről es véghez való viteléről (Ver: Verb. 3).

mögtelhetetlenül: [insatiabiliter; unersättlich]. Gazdagsagnak előzése, tisztessagnek szomiuhozása meg telhetetlenül vagyon ott (Zvon: Osiand. 239).

mögtöltés: plenitas PPB.

reá-telik: **1** [praetereo; vergeben]. Ez bogod Emerencia Stollanostul terőben essék es idő rea telnen zille első zillötött (KazC. 44). **2** [adungeseo; anwachsen]. Hadam, az mint hatom. talám 3000-re reá-telnék holmi roszzsal (Beres: Lev. 246). **3** [fatalis fio; verhängnisvoll werden]. Az hadbol haza nem iün; mel reas telik, mert ég nil ütet talallia (Fél: Tan. 491).

teli-telik: [adimpleor; ganz voll werden]. Míg az ő vétkekenek mértéke teli nem telik (Mileg: TOSzl. I.18). A töredelmesen magában kioldó szív és forró sirással teli tölt egy pár szem (Fal: NE. 51). Bezzag akkor teli telik szive haraggal, bosszúsággal, irigységgel (107).

tolten-telik: [ad summum impleor; bis zum runde gefüllt werden]. Töltőn tölt a káromkodásnak pohara amaz nagy parázmának kezében (VárM: Szöv. 68).

Töldögél-ik: **1** [sensim compleor; sich allmählig anfüllen]. A variu köveket hána egy más után belé amnyéra, hogy folylyeb fellyeb tölldögelnéc az víz a vederbe (Helt: Mes. 179). **2** [sensim praetereo; allmählig vergehen]. Ezer hat száz után az őtuen negyedik isten tetszéséből teldegelik (Debr: Ker. 35).

el-teldögölik: [circumagor; verlaufen]. Egyenélány sziz osztendők el-teldögölvén jöve szokásban (Páp: Ujs. 329).

Tele, teli: plenus MA. voll, gefüllt PPB. Épen esordultig teli-edény: cadus a summo *plenus PPB. Kobolet plenus tele hordozuan bewesegest ewnzegyeknek, aruaknak el oznyualala (EhrC. 7). Kyben tellyeb es beweb wala az ew zent ifyanak zeretety (ÉrdyC. 480). Sem korczomara kezdetnek sem penig tele bornak iczeiet senky felieb ne kezdhesse neg penzel (RMNy. II.3). Egy nyihány sákot telé meg tölténec (Helt: Canc. 15). Hgt tellyi kosár: septem sportae plene (Helt: UT. E). Teli vizzel a tenger (Mel: Préd. 154). Némelly város minden iokual tele (Kár: Bibl. I.463). Az ő feid elni téjfel telic: viscera ejus plena sunt adipe (524b). Teli bittel es erősséggel chodákat tézőn vala (Beythe: Epist. 21). Mikor éheznek, hidgyélt erőssen, hogy teli torkok borza-türóval (Pázm?: Kal. 836). A házbán levegő ég sürfm teli sok apró porotskákkkal (Pázm: Préd. 15). Mikor a föld távul vagyon a napúl, akkor telinek látszik és inkább fénylik (23). Nints könnyeb' dolog, hogy aláztatosok legyünk, mert telik vagynuk alázás okaival (62). Vévé az pohárt, az melly nem füres volt, hanem borral teli (Zvon: Post. I.596). Téli vagyon ez világ papoekal (MA: Tan. 1135). A Sódoma helyen termött almák szépek kívül, de belől telek porral, hamuval (MA: SB. 185). Teli toroc ivással önnön magát meg-tölti (Com: Jan. 181). Három mérőfi borral teli vödret ajándékozzon (Land: UjSegis. I.384). Gomorai és sodomai alma, melly kívül meglö éth szabásu, belől hamuval és korommal teli (RendÉl. A3). Miut a kálitka hogy madarakkal teli, ugy az ő házok teli álnoksággal (Nán: SzfI. itk. 435). Csak hőrpente avagy szűsölve issznak s-nem teli torokkal (Sam: Cer. 93b). Teli torokkal kiáltyn, hogy az isten szent bibliája nem fűgh az ecclesia méltóságától (Czegl: Japh. 104). Feje teli párával sok bortul (Zrínyi I.31). Egi alta-lag teli zakallas porvall (Radv: Csál. II.68). Egy tele szűsökből végy csak egy marok buzát ki (ÉrdTörtAd. II.61). Súrral teli kut (Hly: Préd. I.395). Az szépség teli kevélységgel (II.24). Az én szívemnek minden zsebje, rántza tele a Kédhez való szeretettel (Mik: Törl. 18). Teli binti az asztalt a fekete musch-formakkal (Fal: NA. 142).

telesleg-telo: [penitus plenus; gänzlich voll]. Ott álla a szerelem telesleg tele rüivel (NötPM. 60).

teliden-teli: ∞ Teliden-teli ember a sok nyavalával (Pázm: Préd. 69). A nyelv teliden-teli halálos méreggel (814).

telien-teli: ∞ Az az örök kárhozatnak pohára tellyen teli, esordultig vagyon meg töltve (Lép: PTük. I.117). Ha azt magokban be nem férkethetniek, holott tellyen teliek, több sem férhet beléik (III.243).

Teliöbben: [acuratus; ausführlicher]. Levélét törökre lefordittatván hatalmas császárunknak teljöbben elő adtuk (Mou-TME. III.316).

Telien, telin: [omnino; gänzlich]. Az gonoz tévőknek rendelt fogházak telin valának pilssökökkel (Pázm: Kal. 53). Az az edénke vala föl meezve, kit mannával tellyen töltenece vala az frigynece ládájába (Zvon: Post. II.603).

Teliség: [inimica oratio; übersättigung, überfüllung]. Ez a testi betegségeket könnyebbiti, a teliségeket fresiti (Pázm: Préd. 439). Tsak nem minden betegség teliségből vagyon (837). Semmi ifresség sem penig valami teliség nem volt (Ker: Préd. 197).

Teljes (telus Thady: VÉ. II.117. *telus* MA: Bibl. V.8. *telles* Helt: VigK. 24): **1** plenus, refertus C. voll PPB. Ystennek harattya, ky hallottuala tellyessnek leny yozagokual (EhrC. 71). Het kosorokkal tellesseket: septem sportas plenus (Münch. 43). Belől tellesse vattoc ragadozattal es vndocsággal (57). Ó pyezy tellessek boituan ebből abba: promituar eorum plenis eructantia ex hoc in illud (AporC. 116). Telyes vala ez zentseges atyanak bezedo kegyességgel (VirgC. 46). Kezde zezegyeknek ortany viselien w kobolet telyes penzekel (84). Ezenközpen e tel-

hart is veuen meg alda (WeszprC. 48). Tellyes volt malaz-
 CornC. 17). Tellyesek hallottaknak tetemeywel: plena sunt
 is mortuorum (JordC. 428). Vala egy edeeny oth tellyes
 tel (695). Mynd borral tellyesek (710). Leleek az egyházat
 snek nappal (DomC. 208). India köröztiem barátokkal telles
 C. 83). Latook ewth tellyesth malaztal es ygussaggal
 C. 114). Atokkal telyes ű zaya es chalaradsagal ű nyelwe
 tC. 15). Örömel tellesök valanac (TelC. 63). Az ő bolsői
 űc alnoksággal (TihC. 1). Az ember keug; ideig él, töllyes
 űlyáckal (Helt: VigK. 24). Allatok, a kie mind elől es mind
 tellisek valanac szemöckel (Mel: SzJán. 147). Nem boros
 nagy telyes gyomorral soktac ám gondolkodni (Mon:
 142). Tellyis orezaiu gyermek (Fél: Tan. 81). Job egy sza-
 alatal békességgel, hogynem mint a meg vágot barmockal
 es ház sembőssel (SalMark. E3). Minden históriák es min-
 z. atyák írásí tellyesek efféle csudákkal (Pázm: Kal. 64).
 omái vallás tellyes czégéres bálványozással (168). A hirtelen
 is tellyes liútságokkal (Pázm: Préd. 63). Az pohár tellyes
 olajal (MA: Bibl. I.124). Tellyes vala bölcseséggel, értelem-
 es tudományal (311). Soc tellyes szekér anyagokat látott
 Tan. 151). Főkélyekkel tellyes vala (Zvon: Post. II.25).
 épíleteekkel mindenec tellyesec, rakva vanac (Com: Jan.
 Az apostolok minden nyelvek ajándékával tellyesek voltak
 Vár. 49). Tellyesek a fiúleink efféle gyűlöltetésre szerez-
 sőkökkel (Pós: Igazs. I.185). Tellyes pofával-is kiáltya (II.350).
 hely eclesia a szitköckel tellyes, könyveikkel nem épül
 el: Japh. 21). Mely csaknem a deszkáig volt már akkor
 el tellyes (Nyr. XV.269). A hasa rósa, a ki nem tellyes,
 nak szép fekete magvok lévél (Lipp: PKert. I.77). Egy nagy
 edény vízzel tellyes (Ily: Préd. I.502). Az fazék üresen
 nál jobban kong (Thaly: VÉ. II.117). Sokkal biztat mosoly-
 tellyes tárlház ajánlása (Fal: Vers. 862). **2**) [totus, omnis;
 Istenemet nem zeretem telyes ziuemel, elmemel es telyes
 el (VirgC. 5). Vram zerettem te törvínedet telles napestig
 C. 65). Zűkseg, hogi egi ember meg hallion es ez telles
 et el ne vezzön (WeszprC. 8). Megindula mind a telies varos
 Mynd ev tellyes rokonsagyt meg ideohta az ev nagy re-
 al (MargL. 162). Halwan Herodes királ meg zomorkodek
 ynd tellyes Jerusalem vele ezwen (JordC. 358). Inkab ylyk
 ked, hog el vezyen egik tagod, bonnem tellyes tested vat-
 pokorra (367). Mynd a telies piaczon által uona őtet
 C. 193). Halgatni foguan mind a telies processio (215).
 latik vala meggyohtani mind ez tellyes velagot (DomC. 3).
 l ev tellyes testeben rezketuen (227). Zent atfadnac kezebe
 om mend ez telies családöt (VitK. 99). Zollyon rola mynd
 ez ev vylaagh, tellyes kereszttyenseegh (ÉrdyC. 520). Lakoz-
 mind thellyes Egyptomban (ÉrsC. 145). Tellyes tested wy-
 lezen: totum corpus tuum lucidum erit (Pesti: NTest. 11).
 l a tellyes neep hozza iew wala (202). E szent tudomant
 es életedbe kőnessed (Helt: Bibl. I.a). Miczoda haszna vagon
 mbernece tellyes minden ő muukájában (MA: Bibl. I.575).
 es életekben raboc valánac (Zvon: Post. I.649). Tellyes
 es életében szomorú (Mad: Evang. 364). Ezt Kegyvelmednek
 es életemben meg igérkezem szolgálóm (Gér: KárCs. 34).
 Nevekedik mind a tellyes napig (Ily: Préd. I.146).
 elyek azt írják, bogy az elefánt tellyes életében tsak egy-
 vembezik, akkor-is tsak egyet (Misk: VKert. 30). En teljes
 segemmel eljárök magam bivalatjában (Bercs: Lev. 41).
 es gondom az lézen, hogy valami gond miatt ne fájjon
 m (Fal: NE. 82). **3**) perfectus MA. vollkommen PPB. Fiúves,
 s, nem telyes eszű, bolondos, eszelős: lymphaticus PPBl.
 es érdemét vég Isrl vra isténétől, kihez iőtél (BécsiC. 4).
 s leelke zerenet tellyes bödeg (ÉrdyC. 58). Wr istennek
 es tellyes hasonlatossaga es zyne vagon te benned
 e). Irgalmassagnak theles kewethyte (RMNy. II.7). Nehez
 egieknek penzeről telles ertelmet vennük (50). Erről szűk-
 tellesb ertelmet vennűne (Born: Préd. 226). Az ő igazsaga

tellyes tekéletes elég-tételt kívánt (Pázm: Préd. 114). Minden-
 kor a tellyes tökéletességre szepelkődünk (Komár: Imáds. 147).
 Általküldenü az gyalogot provisio, fizetés nélkül teljes lehetet-
 lenség (Bercs: Lev. 377). Kristus soha tőlünk el-nem való tellyes
 böldogsággal vár bennüket (Fal: NA. 161). A kinek minden
 nyelve járása tellyes tréfa, nem szinte tellyes ember (Fal:
 UE. 405).

Teljesed-ik: 1) compleor, impleor MA. erfüllt werden
 PPB. A sidoc ő földözöket megölmen annyira, hogi hetuen őt
 ezér megöltettec tellesednec: ut septuaginta quinque milia
 occisorum impleantur (BécsiC. 69). O zentsegős vendegseg, kibe
 az edőssegős Cristost el es ő keüna eth emleköztetic es alle-
 löc malaztal tellesödie (NádC. 8). Nylyvan walo karhozathnak
 yegye ysmertetik megh myndenben akarattya tellyesednye, ke-
 wansaga lennye es ez wylaghyaktul zeretetyü (ÉrsC. 282b).
 Az gyermek neukekic vala es tellyesedic vala bölcseséggel (Kár:
 Bibl. III.52). Minden jókkal tellyesedvén teli örömiünk es fogyat-
 kozás-nélkül-való elégségünk légyen (Pázm: Préd. 644). Szűkség
 volt ő reájoc tellyesedni annac, a mit Gregorius ír (MA: Tan.
 1187). Könyvei tellyesednek szemébe (Zrinyi II.18). Az erszény-
 nek fogytig való apadási nem minden belé fivással teljesednek
 (Fal: NE. 23). Hogy rajtunk ne tellyesedgyék az érdemes büntet-
 és, hamis esküvése ne essünk (SzD: MVir. 84.) **2**) [suppleor;
 ergänzt werden]. Valakiuel mi penzt találhattanak, fel vőttek,
 de meg így is a kívánt summa nem tellyesedhet (Bartha: Krón.
 6). Az ötven ezer forintiat akkor adgiak meg, az mikor az
 köwetek Budara haza érkeznek, úgy hogy kett szaz ezer fo-
 rintra tellesedgyiek (TudTár. V.242). **3**) [augeor; wachsen]. Las-
 san epülünk, idővel szóllal-meg gyermekeségünk, idővel véssen
 erőt, idővel tellyesedik (Fal: UE. 365). A természetnek alkot-
 mányi mind addig nevelkednek, teljesednek, a miglen tökéletes
 korra jutnak (386).

be-teljesedik: 1) [impleor; erfüllt werden]. Lakozec Ca-
 pharnaumban, hogi be tellesednec, mel vagon monduan Isayas
 propheta miat (MünchC. 19). Bodog, kit valazottal es hoziad
 vőtél es lakozik te hailakodban, beteliesednek te hazadnak
 janiual (AporC. 11). Beteliesedgyek en zam diczerettel, hogi
 eneklem te diczössedget (22). Zine es lelke nagi edeseges
 vigasagal be teliesedek (VirgC. 25). Ot len, hogi bel tellye-
 sednek vrnak mondasa: erat ibi, ut adimpleretur, quod
 dictum est a domino (JordC. 359. 360. 393). Bel tellyesed-
 nek az ydeghen nemzeteknek ydey: impleantur tempora
 nationum (604). Zent teste be teliesödie sebekel es zaka-
 dasokal (DebrC. 310). Yewyetök enhozyam, mynd kewantok
 englemet es az zarmatssaghyból tellyesegyetök be (ÉrdyC.
 529). Az gonoz fogadaas bynnel tellyesödyk be (525b. 533. 344b.
 174). Completanak mondatyk, mert ő benne thellyesedyk
 be apuak folyasa (ÉrsC. 26. 215). Tetőled zőletendő gőmőldé scnt
 leleekkel beteliesödik (TelC. 29b). Az barlangnak negy zegelethy
 mennyei fenesegegel be telyesettek (304). A ty nyayassagokkal
 elwzör ryz zerynth be tellyesedem (Komj: SzPál. 102b). Az
 Josue bę tellyesedic bölcseségenc lelkeuel (Kár: Bibl. I.190b).
 Az bölcz férfü be tellyesedic áldással (675b). Az evangelium hir-
 detesenek meg kel szűnni, mikor az hiekeknek szamok be tel-
 liesedik (Fél: Tan. 259). Hogy téged szürül-szürne látván bé-
 tellyesedyünk a te házadnak örömével (Pázm: Imáds. 18). Ő
 általa minden jókkal hé-tőlünk, tellyesedtünk (Csuzi: Síp. 674).
2) [consummor, conficior; zu ende gehen]. A sirast megüegez-
 uen es mend napot estég amiepec ymadsga beteliesedüen még
 vigaztalac Acbiort monduan (BécsiC. 22). A sengénc napián
 mikor vy edeledi áldozattal áldoztat, a tū hetetek be tellyesed-
 uen szent legyen (Helt: Bibl. I.Eee3). Borat tarza kys azon
 napiayg, mell nap be tellieseduen ky kezdhesse (RMNy. II.2).
 Bę tellyesednec az Moses siratásánac napiai (Kár: Bibl. I.191).
 Ennec az ezer esztendőnec előzör be kellene tellyesedni (Mon:
 Apol. 459). Az husvéti báránt mégy napon kellet tartaiuc, az

setéség három nap tartott, az első szülőknek levágatás-e negyed napon; így teljeseodnek bé az négy napoc (MA: Bibl. I.58b). **3** [taedet; satt haben]. Ne járj sokat az te felebarátodhoz, hogy ha te veled beteljesedie, meg ne gyűlöljön (MA: Bibl. I.569).

beteljesedés: expletio C. [erfüllung]. Az Sarai nem vártatta az isten ígertince beteljesedését (MA: Bibl. I.13).

el-teljesedik: [finior; vollendet werden]. Az Christussal való bódog egység ez világban kezdetic el és az élet után teljese die el az örök bölgságban (MA: Scult. 941). Christus országa itt kezdetic, de amaz életben teljese die tekintetesen el (1034b). Ha az ő tőle vettett ősöd el-teljesedik (GKat: Váls. I.101). Harom száz esztendeje el teljeseodvén (Dial. 149).

elteljesedés: **1** [expletio; erfüllung]. Elegh az el mwlt ydow az yd-gben nemzeteknek akarattyaunk el teljeseodésere (JordC. 852). **2** [consummatio; vollendung]. Az lelkek variak az szentek szamanak el teljeseodésot (Fél: Tan. 99). Bizonyosan megleszen ez 8 holnapnak elteljeseodésben (MouTME. III.249).

ki-teljesedik: **1** [impleor; erfüllt werden]. Az isten azt rendelte, hogy az emberi nemzet az házasság által szaporogik es az hiueknek számok világ végezetig ebből teljese die ki (Fél: Tan. 461). **2** [consumor; vollendet werden]. Mykoron ky teljeseodennek hű tyztwlasynak nappay, vygyen egy ezten-dey haranth aldoznya (JordC. 96).

mög-teljesedik: **1** [impleor, repleor; sich erfüllen, angefüllt werden]. Te nagy pap Mellysedeknek zerzete zerent, hogy minden ygeretek Cristustol az zerzetnek lewtek, azokban weseleg meg teljese gyenek (EhrC. 124). A mynek meg keel teljeseodny, yol twgzatok: quid defineat, scitis (ÉrdyC. 29b). Akkoron meg teljese die vala az mi szane neuetéssel (Szék: Zsolt. 136). Szent lelecek meg teljese die: replebitur spiritu sancto (Helt: IT. O2). Meg teljese die e mondas (Born: Préd. 398). Az mezde ihoekal meg teljese dne (Kár: Bibl. I.564b). Meg teljese die az ő háza büntetésekkel (665b). Az mit Kd az Évában fel nem talált volna is, az Mariában azok mind megteljesedjenek (LevT. II.282). Az atyai átkok mind megteljesodnek (Páz: Préd. 216). Mig megteljesede minden bese: donec omnia verba complemunt (MA: Bibl. I.196). **2** [sator; satt werden]. Kiezoda teljeseodhetné meg az isten diczségéne lításával (MA: Bibl. III.179). **3** [accumulor; sich anhäufen]. Meg-teljesedett benne a gonosz (SzD: MVir. 116).

mégteljesedés: [expletio; erfüllung]. Mind kollégium, püspök onnan elköltözének, de még eddig az ígért meg-teljesedését várja (Bod: Pol. 159).

Teljesedés: complementum MA. erfüllung PPB. Bölgságodon ezen várt teljeseodését ábrázaton olvastam (SzD: MVir. 426).

Teljesen: **1** plene C. [voll]. Igen kesoróssággal töltöt be engemet a mendelhat, tellesen mence ki es heian hozot meg engemet vr (BécsiC. 3). Wr isten ezeket teljeseben tuza (DomC. 223). Mynd ket kezeyt teljeseben wallya ayandokokkal (ÉrsC. 533). Mennel teljeseben virágoznic az fá, annal közel az nyár (MA: Scult. 25). Isten a holdat teljeseben teremtette, ez pedig mingyárt a füvek, plánták jóvánt meg kezdett fogyni (Illy: Préd. I.211). **2** [perfecte; vollkommen]. Az een őth erzekéshlymba ekösn es teljeseben zerzel (WinklC. 244). Ne kapj ollyas mulatságon, a mely megkivánja, hogy ember teljeseben reá függeszze elmjét (Pál: NE. 26).

Teljeses: plenus JordC. 892. [voll]. Az zoknek közepette es kowrále neegy lelkes allatok teljeseben zemmel elől es wtol (JordC. 892).

Teljesít: **1** compleo, impleo MA. erfüllen, anfüllen PPB. Az isten teljeseben tykteketh nyunden őrwmeel (Komj: Sz-

Pál. 100). Mikor elközelgetett születésének ideje, ki-mondhatatlan őrwmeel teljeseben szent annyát (Páz: Préd. 103). **2** [perfectio, perago; vollenden, vollführen]. Azt a mit egymask fogatunk, teljeseben (VirgC. 56). A törvent nem teljeseben (Tel: Fel. 77). Sokat igér, semmit nem teljeseben (Decsi: Adag. 64). Uram teljeseben kérsi, ha tetezik, országoznak nebe azzal számosodik (Szatm: Dom. Előb. 27). Az is kívántatik emberben, hogy szép ajánlásokat tégyen beszédiben, ajánlásit jó kedvel teljeseben (Pál: UE. 387). **3** [suppleo; ergänzen]. Nyole hordo mezem wgyon, hlyzem, hogy tyz bórdora telesethetnem (LévT. 187). Vérek fogyatkozasa másman nem pótolatnék es helyre nem teljeseben (Pós: Igazs. II.133).

be-teljesít: **1** adimpleo, expleo C. compleo, impleo MA. einfüllen, anfüllen, erfüllen, voll machen PPB. Az zent keuan-ság es az io akarat mind be teljeseben (VirgC. 99). Teljeseben-cetek be ty atyatkak zanyt (JordC. 429). Hű zómóke be teljeseben gonoz kywansággal: oculos habentes plenos adulterii (859). Remenseenek wr istene teljeseben be tyteket minden eremmel (ÉrdyC. 9). Istennek zent malaztya teljeseben be a my tudatlanságunk fogyatkozasaat (533b). Nywan yelenthet meg ennek az erek celethnek wtah, beel thlyeseben engemth nagy eremmel (ÉrsC. 137). Zent malazttal tegowdeth be teljeseben (PozsC. 46). En vagyok, ki te veled iol teszok es minden ioual be teljeseben (Bát: KTud. 19). Haszna pedig az o ez, hogy az őres helt be teljeseben (Helt: Arim. A2). Örök áldomásával bé teljeseben az emberi nemzet (Páz: Préd. 158). Az mi csorba es nem teljeseben, az bocsat magához ollyat, mely az ő csorbaságot be teljeseben es eppé tege (MNYil. Irt. 81). **2** [perfectio, perago; vollführen, vollbringen]. Sem zönt meg az ember, hanemha beteljesoitendi, mellette bezöllit (BécsiC. 8). A hirudag, mel to orcadat még foglalta, tauozie el to fölled, ha ez en igeimet alaitod, hű be nem teljeseben (21). Nem ítétem törvent feitenem, de beteljesitenem (MünelC. 21). Kezde azon gondolkodni, hogy miképen wrnak paranzolatyat be teljeseben (VirgC. 25). Az kegies Xps az wtet zeréwékek kewanságot zokta be teljeseben (28). Az farkas niuan valo igeieket fogada mindezeket be teljeseben (55). Teljeseben be azokat, melyeket hallotal (84). Ez zent-gős gondolat embőrne tehetőségöt aad, hogy az istennek meg esmert acarattal beteljesithesse (NádC. 48). Ez provincialis hagyja, hogy az sororok mezehtelen fevden flyenek es bevhtvlyenek, ky ez sororok mynd be teljeseben (MargL. 79). Semmy-nemew teremtet allat be nem teljeseben ez paranzolatot (CornC. 48). Yg ylyk mynekéwky mynden ygasságot bel teljeseben (JordC. 382). Hű myndent be teljeseben volna wrnak törvény zerent, haza terenek Galyeaban az hű varasokban (525). Az istennek igeiet be teljeseben (DebrC. 131). Az engedelmességet wgan teljeseben (DomC. 239). A erenek meg evrele, egy eyet zerzo, kyben ez dolgot be teljeseben (302). Ygen ylyk mynekewky mynden ygasságot be teljeseben (ÉrdyC. 347). Be teljeseben wr mynden the keresyeth (KulesC. 36). Amynemew remenseenek az kewsegek feléle wgyon, azt volta serenth be teljeseben (Komj: SzPál. 7). Áld-meg fogadásodat, teljeseben bé ígértedet (Páz: Préd. 543). Te én-velem az atyai gondviselésnek es szerelemnek minden cikelyit bé-teljesited (Páz: Imáds. 7). Ha az elejbe adott oktatásoknak bé-teljesitőja leszen, szent ember leszen (Pál: SzE. 512).

beteljesítés: **1** explementum C. expletio MA. anfüllung, erfüllung PPB. A menny szükségesek leszenek a mártýrok számának beteljesítésére (Illy: Préd. I.213). **2** [perfectio; ausfüllung, vollbringung]. Az meg hagióth paranzolatnak be teljeseben gárloságarol (VirgC. 129). Legyon vetekees ynkab az be teljeseben atyatoságarol (147). Ez azzonallat kere Damaneost, hű az ev zlévteet tenye alkolmassa az ev. fogadásának be teljeseben (DomC. 175). Az paranzolatok

bee helyeseyttese nekwl senky ydvessegeth nem lehety
2. 277). Légy irgalmas nékem üdönnök utolsó be-teljesi-
or, midőn érzékenységim lábortúságban léznek (Pázm :
s. 277). Az törvénynek bé-teljesítése az szeretet (Pázm :
761). Bé-veszi isten az ő hiveinek supplicatiojokat, de a
lesítést alkotmatos időre halasztja (Megy: 3.Jaj. II 177).
uram felmenvén Budára az vezér eleiben ez szarcoltatás
esítésekör volt költsége 4 frt. 76 d. (MonTME. L316).

teljesít: [perago; zu stande bringen]. A mit régen szolt,
mostan el tellesítette (Fél: Tan. Előb 2).

teljesít: [suppleo; ergänzen]. A Christus érdemjét mint
ai híjjánost és fél-szegőt azokval akarják ki-teljesíteni
t: Vált. II. Előb. 31). Vagynak a mi nyelvünkben sok
venott szók is, a mellyek szépen kiteljesíthetnek,
tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Az segítséget
ssa el, de elsőben mostan bátor csak hat ezer kopjást,
t a végekből is kiteljesíteti (ErdTörtAd. L327).

teljesítés: 1) supplementum, additamentum Ver: Verb.
30. [ergänzung]. 2) [perfectio; ausführung]. Quintus Cur-
al az nagy Sandornak viselt dolgairól irattott historianak
lyesítésenek első könyve (Forró: Curt. 1). Hites embereket
ljen annak a sónak vágatására és kiteljesítésének vigyá-
t (ErdTörtAd. III.331).

g-teljesít: 1) compleo MA. erfüllen, zufüllen PPB.
eych meg engemet zent lelekuuk heethl ayaudekyval
C. 225). Az zengéseget az ew kazdagsagból keanya meg
yteny (VirgC. 127). Isteni esmeretsegnek bölchesegeuel meg
ettene elmieiket (Mon: Apol. 24). Oh aldott malaszt telleye-
eg engem idején a te vigasztalásiddal (Pázm: KT. 331).
sequor, conficio, absolvo; vollbringen, vollführen]. Igé-
gteljesíteni: promissum *absolvere; fogadását meg-telleye-
*liberare fidem suam PPB. A byro frater Bernaldnak
lezegyt mendenestewfogan meg telleyeseyt (EhrC. 22).
hogy ewtett vetne alta az tonak nemynemew zyegete,
da (h) azt megteleyeseyt (26). Az sido fejedelmekhöz mene
arulast, kyt zerzet vala, meg telieseiteny (WinklC. 144).
fogatom, meg nem telyesitettem (VirgC. 5). Walamyt
ak, ysten es akarya es megh telyesyty (ÉrsC. 337). Ha en
fogadasomat es felwl meg mondot napra meg nem the-
lenen, hat hew kegelmenek hatalma legyen en erettem
any (RMNy. II.105). Hiszem, hogy ő szent felsége igaz igé-
neg teljesíti rajtad (LevT. II.80). Ha ki jő akarattából iste-
valamire köti magát, bünt vull, ha meg nem telyesíti
: Kal. 481). A te kegyelmesség reá segített a munkára,
zegléseidet megteleyesitenéd (Pázm: Préd. 72). Minékünk
íves és azt akarjuk, hogy meunél-hamarább meg-telleye-
k (Bod: Pol. 139).

-teljesít: [suppleo, reficio; ergänzen]. Az bort negy
aron keztek reank; montha vala K., hegy az legenyek-
z menny heya vagyon, rea telleyesetsék (LevT. I.248)-

ig-teljesít: [expleo; ausfüllen]. Ty eeletteknek napya-
eghyg telleyeseytóm (JordC. 60).

teljesítés: completio MA. [consummatio; ausführung, voll-
gung]. Szép intésekkel serkentettek mindeneket bivattalyok
ítésére (Pázm: Préd. c3). Isten azt fogadá Abrahamnak,
az igéret földének lakosít ki-gyomlályla, de ennek telleye-
sokáig halad (121). Utolsó telleyesítésre jutott a zsidók go-
ga, mikor megölék az isten fiát (559). Rendeletem tel-
sét mindenkinék ajánlom (MonTME. VIII.323).

teljesíthetetlen: [quod effici non potest; unerfüllbar].
teljesíthetetlen kívánságoknak leszegése végett elküldet-
bizonyos ajándékokkal Babocsay Lászlák és Mészáros János
r: Mon. 168).

Teljesség: complementum, plenitudo C. MA. [integritas,
abundantia; das vollsein, fülle, das ganze]. Ez az, ki en utan-
nan iduendő es előttem lött es ő tellessegeből mend mű vő-
tűnc maluztot maluztert (MünchC. 169). Ez zent aztalon vagyon
midőn maluztnac tellessege (NádC. 30). A bölchessegegh fíel
magaztatik es zentssegegh telleyessegeghen chodalattatyk (ÉrdyC.
474b). Meel ydönek telleyessege chak egy napp vala, de hoz-
yasa három zaaz eztendőt teett vala (514b). Enem az wylaag
ees ű telleyessege (KeszthC. 125). Az áldomásnac telleyességéuel
megyec oda (Helt: UT. s4). Meg lattuk isten tellesseget, min-
den gazdagsagít (Mel: SzJán. 297). Az istenség tellessege vagion
az attiatul az fiuban természet szerent (Fél: Tan. 29). Az sziv-
nec telleyességéből szól az ember: ex abundantia cordis os loqui-
tur (MA: Bibl. IV.14).

Telleyességős: 1) [plenus; ganz voll]. O aldott zent zyz te
nynden yozagokkal es choda teetelekkel telleyesseges (ÉrdyC.
490b). 2) [perfectus, absolutus; vollkommen]. Ez bodog zyz Ma-
riaban vagyon telleyesseges es ewrek hatalmassag (CornC. 34).
Az te zywedeth telleyesseghes zeeengenseghnek akarattara fordo-
lad (ÉrsC. 288). Az mi örömnac akkor lézzen telleyesseges, midőn
mi egyszer igazán kezdűnc élni (MA: Scult. 935).

Telleyességösen: [prorsus, plane; vollständig, ganz und gar].
Semmi ugy meg nem bontogattya természetünk állapottját mint
a halál, melly éppen es telleyességösen mi-voltát el-rontya (Pázm :
Préd. 994). Nem elég, hogy egész életét valaki telleyességösen
czac az olvasással es tanulással tölze (Zvon: Post. I.Előb. 5).
Az pogánság néha telleyességösen ellepte szegény hazánkat
(SzEszM. I.75). Az atya magát egész telleyességösen az ő fiaba
kinyomta (MA: Tan. 99). Nem mondatik együgyűképpen es
telleyességösen (Ily: Préd. II.8).

Telleyességgel: plane C. penitus, prorsus MA. gänzlich, ganz
und gar PPB. Telleyességgel semmi deákása nem vólt: *nihil
admodum literarum sciebat; telleyességgel nints hajlandósága a
fiskára: *totus est alienus a physicis PPB. Te nemynemew
kewekrel, kyket entewlem vetel vala, nem fizettel telleyessegeul
meg (EhrC. 7). Varom azt tőled telleyessege (VirgC. 85). Tel-
lyessegeghel ky vonzya magát az rwiabol: tollit plenitudinem
ejus a vestamento (JordC. 379). El reyrt három anny teztaban,
nyglen telleyessegeghel meg kellyen (395). Mykaron valaky ev
vele zevkes vala, ev magát ev neky telleyessegeghel, keez lelek-
kel agya vala el (DomC. 222). Yme ymaran telleyessegeghel ewt
eztendey wagyon, my wla penitentiat tart (ÉrdyC. 340). Tegyen
telleyessegeghel walo gyonast (ÉrsC. 271). Tellessegeghel testy binődkbe
uagók (KazC. 97). Az koporo tellessegeghel el egőt (TilC. 12). Tel-
lyessegeghel el farattak vala (CsomaC. 42). Tellessignel meg igbett
áldozat (Sylv: UT. II.107). A napnac tellessigél el fogia finie a
tisztá egőn (Szék: Krón. 38). Az ő bele mind telleyessegeghel a
szekbe hulla (Helt: Bibl. I.b4). Telleyességgel elpusztitacot min-
den helyeket, mellyeckbe a poganuc az ő isteneket tisztelték
(Helt: Bibl. I.Qqq2). Eg patak, mel neha elapad vala tellesgeghel
(RMNy. II.47). Ha thelleyessegeghel sentenciara megen az pewr,
repusiot kelletyk thenny (LevT. I.102). Azt veltec akkor az en
ellensegim, hogy inmaron telleyessegeghel el vesztem (Born: Ének.
284). Ebben vagyon telleyességgel az nmeratiónac tudománya
be foglalva (Helt: Aritm. O2). Sok igekeket nem telleyessegeghel ma-
gyarázhattuok ki (Deesi: SallC. Előb. 8). Telleyessegeghel nag tre-
fásag es nyaiassag vala benne (Deesi: SallC. 19). Annjira győt-
rik magokat éhséggel es szomiusaggal, hogy telleyessegeghel pokol
szint őltöznek föl (Pécsv: Fel. 852). Mely igeret ezt szerzi,
hogy soha telleyessegeghel el ne foggyon az ecclesia (EszT: IgAny.
123). Ezeket nem a végre írom, hogy telleyességgel haszontalan-
nak itélném a bibliának köznöséses nyelvekre-való fordítását
(Pázm: LuthV. 27). Az római birodalmat is el-temeti telleyessé-
geghel (Pázm: Kal. 666). Telleyességgel megszárad az föld: arefacta
est terra (MA: Bibl. I.7). Nincz telleyességgel semmiac (MA: Tan.

1133). Tellyességgel oldúlhatoc és nag kiáltással rohamac elő (MA: Scult. 411). Abban tellyességgel meg nyugosozom (Czeg): Japh. 146). A kételkedés még tellyességgel ki nem íresítettet (Illy: Préd. 129). Mi nem teljességgel elfogyott már hitünk (Thaly: Adal. 146). Sőprejéro szállott és tellyességgel vége-szaktat te-bennc a nemességnek (Csúzi: Síp. 567). A te őledben adom teljességgel magamat (Fal: NE. 10).

Teljességtelen: [imperfectus; unvollkommen]. Állhatatlanságát az tellyességtelen szerencsének jól megkellene gondolniok (MA: SB. 82). Fogjatkozásos és tellyességtelen az szerenese (93). A liveknek az ő tökéletessége csak félszeg és tellyességtelen (Pós: Válasz. 156).

Teljességtelenség: [mendositas; unvollkommenheit]. Az mi atyánc az mi engedelmességünkct jo kedvel veszi, noha sok erőtelenséggel. teljességtelenségeckel legyen is megolegyitve (MA: Scult. 624).

Teljestelen: [imperfectus; unvollkommen]. Némelly compositumok egy igével mondathatnak ki, noha a község nem él vélek, mint egésztelen, teljestelen avagy tellyetlen, tulajdon-talan (GKt: Gram. B3).

[Teljesül]

Teljesület: [impletio; erfüllung]. Zöz Maria tewee az ő zenth fýath az yazolban három okaerth, elewzer yras zereuth walo byzonsagnak tewlyeswletyert (ÉrsC. 331).

Teljetlen [l. Teljestelen]

[Teljőd-ik]

be-teljődik: [impleor; erfüllt werden]. Szánt lelekkel be tellicődik: spiritu sancto replebitur (Fél: Bibl. 184).

[Telés]

hold-telése: [plenilunium; vollmond]. Az topasiusnak ereje a holdnak telésével és fogyásával nő és fogy (Kecsk: ÖtvM. 272).

idő-telés: [lapsus temporis; zeitverlauf]. Kivantatik, hogy az szokásban idő teles legyen az az elogsegos időtől fogvan eltenek legyen vele (Ver: Verb. Előb. 51). Az hamisság idő telésel annyira szaporodot, hogy Agoston doctor nyolezvan nyolez hamis értelmet számlált az ő idejeigh (Alv: Post. 165).

kedv-telés: [delectatio; das behagen]. Hogy sem búval meg epednem, jobb kedvem telésel hadált-is szenvednem (Phil-Flor. 9).

[Teleszt]

mög-teleszt: [adimpleo; erfüllen]. Feyrway Janos kőwtöte magát, hoğ az sokadalomra emekem mög kőwdy az hus foryntot, ew az ew sawat meg nem telesztete (RMNy. 1120).

Telhetetlen: insatiabilis, inexpletus, inexplebilis C. insaturabilis MA. [unersättlich]. Vezodolmesb pocol tewzenek telhetetlen langa, hodnem mynt farkasnak gyewllhwetse (ÉrsC. 151). Nem volt e vylagon oly igen telhetetlen fűsweny, hogi amera keuanta volna az marhat, mikepen ez bodog atya az zent zegenseget (VirgC. 32). Ragalmazot f[ü]ldözök vala kevel zemmel es telhetetlen zivel (DóbrC. 178). A lanchaknak egykeuel fenyenyeknek, telhetetleneknek beleket ky ontanaya (DomC. 177). Nagyobban vonzon teogódet az telhetetlen kywansagh, honnem az balwan istenek ymadasanak bewchewlety (ÉrdyC. 330. 108. 593b). Ragalmazoth laborgatok vala, kewelyekkel esw zywbelly telhetetlenekkel nem ezem vala (KeszthC. 264). Az igón fodor haink igen fűswenők es telhetetlenők, de az bodog zyz Maria nem wala sem fűswen sem telhetetlen (TihC. 103). Az telhetetlenec es az hitetleneknek szineket fél indíttya az ő attyoc az őrdöz (Bom: Evang. IV. 30). Ez világi dichekódesben telhet-

nők es keuleyegőkben föl fualkottanak (Frank: HasznK. c). Ha ilyen geriedző aszony emberekben telhetetlenel iartac volna (Mon: Apol. 314). A töb emberek értelme telhetetlen a természet titkainak által-értésében (Pázm: Préd. 62). Semmit sem talá ott, mindent meg-éven a telhetetlen tűz (GyöngyD: Char. 74). Telhetetlen vagyok a Kéd hewleimek olvasásában (Misk: TörL. 34). A gulo a vadaknak nyulokba szokott ugrani, oly igen telhetetlen nagy ehetség bántja (Misk: VKert. 232). Mulatságinkban, vígasztalásunkban telhetetlenek ne legyünk (Fal: BE. 586). Oldaltó szemekkel mind megtekéntelvén telhetetlen vala reá nézésében (Fal: TÉ. 709). Az aszszony állat telhetetlen (Orczy: Köldi 150).

Telhetetlenked-ik: [satiari nequeo; unersättlich sein]. Illik-e, hogy tisztokban és bötsületekben telhetetlenkedgyék a bűnök gyalázattyaival büszbödött gonység (Pázm: Préd. 75).

Telhetetlenség: addephagia C. bulimia, avaritas, insatiabilitas MA. unersättlichkeit PPB. Telhetetlenségből kívánni: *appetere per avaritiam PPB. Az ifeten ken azocnac adattica, kie ez velagi telhetetlenségenc kevasagual karlozotanac (NádC. 81). O atkozott telhetetlenség es iriczeg, mit nem tételen emberrel ez ket bűnnek (WeszprC. 28). A keresztiennek hagiak magokat ah bűnőnek igaia ala monni eb földi telhetetlenségnek nyatta (DóbrC. 15). Az fraterok nem hagyak ezeket tenny felhene, hog meg ne jegyeztenek telhetetlenségrevl (DomC. 151). Gonoz telhetetlenséggel zomehozvan az keresztieneknek morhayokat (ÉrdyC. 358. 517. 565. 610). A papokat feddi, hogy elhőttec tölec az ő telhetetlenségoc miat e fele ala valo allatokat (Helt: Bibl. 1h). Nem hogy többet nyerhetnénc az ő telhetetlenségökcnc kevasagoc szent, hanem azt is elveztic, a mi malok wágon (Helt: Mes. 427). Meg háborittya az ő házat, az ki köneti az telhetetlenséget (Kár: Bibl. 1611b). Yér szopó szelendek, vilagnak tolvaja telhetetlenségöcnek el jüt végórfaja (Zrinyi H.91). Nem valami tsuda, mikor a disznó a maga malatát meg-eszi, hanem tsak az őliség s telhetetlenség telekedtetit azt ő vele (Misk: VKert. 148).

Telhetetlenül: insatiabiliter C. insaturabiliter MA. unersättlich PPB.

Telt-: [completus; refillt]. Hasad töltére (Pesti: Fab. 41). [Szólások]. Vak vala osztán tellyes életében, lévén álma néki fejére teltében (GyöngyD: Char. 79).

hold-tölte: plenilunium C. PPB. [vollmond]. Ez osztendőben az holdnak fogatkozasa leszen Sz. Jabad huanak hold-töltökoron. 1572 (KBécs. D2). Az töb napok az holdtöltének állapotianak mulnak el. 1583 (KBártfa. Dv2). A fáe, hogy szuasok ne legyenec, hold tölte után wágtassanac-le (Com: Jan. 103).

inyo-tölt: [heluo; schwelger]. Inyo-tölt, fél-rugó, bűnös (Megy: 6Jaj. 1127).

kedve-tölt: [luxuriosus; schwelgerisch]. A férfin, ki te közetvel gyenge es kednetölt volt, irigykődic az ő attyatiara: homo, delicatus in te et luxuriosus, vultu invidiosu fratri suo (Helt: Bibl. 1aaa). Kedue tölt ember (Telt: Evang. 1428).

[Teltség]

kedve-töltés: [luxuriositas; ausschweifung]. Nem tudta lábát a földre tenni a nagy gyengeségének es kednetöltésének miatta (Helt: Bibl. 1aaa).

Tölt (beolt)KeszthC. 214. *kielt* Mel: Szján. 481) **I**) impleto, farcio MA. füllen PPB. [anfüllen]. Nyiredék, tölteti-való ligypelyki: tomentum MA. Rösával töltött párna: pulvinus rosa *firtus; a fűnak a közepit mőszszel töltötték: parietes medii caementu furti PPB. Motolat tölcenec, gonbolyagot tekerienec (Pécsi: SzászK. 74). Télien nyelve töltve (Kudv: Szak. 27. 84) Szükség-

mértékelen étellel töltie gyomrokat (Zvon: Post. L41).
 l a pulliákat, készen tartsad jó súlyos szabálydot (Thaly: L32). Gyomrokat töltik büdös vízzel (62). Töltött tyúkot tégy az iszáklban (Thaly: VÉ. II.23). Haszontalan dolgok: töl órái patkót verni, gyíjtött napi bért likas zsebbe töl-SzD: MVir. 220). **2)** fundo C. MA. giessen, füllen PPB. o wyzeth feyre thólthk wala (PeerC. 15). Nem töltik az ort reglyi edeenben (JordC. 379). Vyzet töltee medenceze-674). Paranchola az edenbeol az kutban teolteny az vyzet C. 283). A bort lassan tölőed (VitkC. 48). Ez vedreket czur; tölzeo (Born: Préd. 94). Tölts tizta vy fru olait az meg-t mentara (BeytheA: FivK. 71b). Mikor az vadalmát az hoz töföd, azt ne főzzed sokáig (Radv: Szak. 23). Hova az hat töltie (MA: Bibl. I.90b). Ottan a nemes vér felszedsült enu, mintha forró olajt tölőenél tüzeben (GyöngyD: Char.) adaggero C. [expleo; ergänzen]. Kegtek haromzazre teol- az gyalogokat (RMNY. II.331b). Azzal tellyesítette, azzal te ép és egész summára a fizetést (Pázm: Préd. 81). Az erelmes uram az hateraz arany forintot töltse tizenkét forint apu pénzre (Gér: KárCs. III.294). Adottk wala három negy zaz arany forinotoh, ezoar arany forintra teölőedtem (Radv: Csal. III.179b).

ólások). Titkolt tanácsokat tölcs fejekre isten, hogy ent nevedet ismerjék meg (Thaly: VÉ. L95). Igen tölt a atra (Fal: Jegyz. 925). Térjen ki előtte az utból, okot djen néki, hogy bosszuját rajta tölttesse (Fal: 384). Az ebek nem tudván, mely részről lett az ütés, csak íre támadnak és azon töltik bosszújukat (461). Éjjel ten játéklban töltieni: *aquare ludum nocti PPB. -szagatva töltöm az éjtszakát (SzD: MVir. 31). em-kihültig itt töltöm életemet (Fal: Vers. 879). Nem o végre lakják a földet, hanem hogy kedvekre töltsek et (Fal: NE. 36). Imen vitetett az akkor igen hires pataki gyiomban való professorságra, a melyben bizonyos esz- dőket töltvén lett bodrog-keresztúri pappá (Bod: 110). Job lett volna néked vesztég lenni, hogy sem hamis l uradnak fülét töltened (Zrínyi I.43. 71). Híjába eni az időt: aquam *perdere PPB. Idő töltött ember: etae aetatis vir PPB. De haszontalan ebben időt töltieni: LuthV. 34). A kinek a foglalatosságoktól őrsége va- merjen el az ő beszéddel időt töltő társához (Com*: Jan. Azamemnon az vigyázó király szunnyadással nem tölti t (Hall: HHist. III.117). Tsak a sok vándorlásban töhjiük drága időüket (Mik: TörtL. 240). Részegeskedésre adván it imitt-amott az urak udvarokban töltötte az időt (Bod: 188). A deák nyelv tanulásában töltötte idejét (201). Néha ik, néha szegik kedvünket (Fal: UE. 377). Annnyira a gégeség és torkosság, hogy se napkeleti se napnyugoti gok nem tölthetik kedvünket (Fal: SzE. 547). Töltsétek öket hívásg szeretőknek (Orczy: KöltH. 156). Ha köte- égét nem tölti, meg lész néki mondva, tedd le tiszt- let, vagy vidd végbe (Fal: UE. 491). Vig lakással s nagy l töltők ez napot (MonIrók XVIII.15). Szép nagy irdsággal s kegyes nyájassággal töltik napjaikat (Thaly: I.199). Nyaralok, nyarat töltők: aestivo PPB. Mái úságunkat abban töltöm, hogy megértsük, mely áu viseli Krisztus a megváltó és szabadító nevét (Pázm: 78).

ája-tölt: [suffundo; untergiessen]. Igen jó rózsa avagy sa eczetet borsolj meg, úgy hidegen azt töltsed alája (Radv: .66)

e-tölt: **1)** [impleo, repleo, opleo, refrecio C. anfüllen, eru PPB. Ganéual töltö be ő feiet (BécsiC. 78). Tyzen ket rokat töltenek be (JordC. 399). Bel töltek a nilakkal az stet (DebrC. 137). Memey es földet en töltek be (ÉrdyC.

115b). Sokaswllyatok es tölcheetek be az feldet (550). Kewany- nya be tölteny ew hasat az malatakból, kyket az dlynok eez- nek (ErsC. 11). Nysd meg zadath ees beo teltem weth (KeszthC. 214). Bodog ferfiu, akki ezekből az ű teget betölti (Szék: Zsolt. 137b). Az halászok szattriát be tölthedd-e (Mel: Jób. 99). Minden termő fikat le vagdaltoc és minden kút feieket betöltetec (Kár: Bibl. I.333). Az ő hasát be akarná tölteni (524). A sok éretlen nedvességek az érzékenségek tsatornáira szivárkozván betöltie és megrekesztik az útakat (Pázm: Préd. 840). Tölzük bé ma- gunkat igen fő borokkal (Zvon: Post. IL35). Az ő eleségét meg- áldom és az ő szegényit betöltöm kenyerrel (MA: Scult. 306). Bétöltheti-e az ujjá született ember e világhi életében az isten- nek minden parancsolatit (Várm: Szöv. 25). Mérgeş panaszszal az eget-földet bétöltyük (Fal: NE. 44). A pestis szörnyűsleges áradása egyszermind falukat, városokat bétöltött jajjal (Fal: NE. 70). **2)** infundo, inbuo C. eingiessen, schenken PPB. Töl- céték be ti afatoenac mértskét (MünchC. 57). Vón eg zourauant es betölte azt ecéttel (69). Betöltek mind zintig (DöbrC. 285). Byzzel bel töltee cellayat (ÉrdyC. 625b).

[Szólások]. Az eliezevket betevl te jokkal (CornC. 102). Szent szeretetednek langialn tölch be elmém sok ianual (ThewrC. 165). Bölchesseeggel teltee be az ew ertelmeot az isten (ÉrdyC. 658b). Miglen ő ifiosagoknac eztendeit be- tölteneo (BécsiC. 2). Hivataljának minden ré- szeit bétöltvén oly hir támadjon fölöle, hogy nem veszt- ett semmit a tisztség (Fal: UE. 444). En bennem betöltöttő ő irgalmassagat (BécsiC. 38). Bel töltöttetek Jer- wsalem őt ty twdomanthokkal (JordC. 723). Hadd el bu- yasagos szeretetedet, nem töltőd azzal bé szomoin kedüo- det (FortSzer. M4). Akár mely jól és felségesen beszéllünk, ha rosszul tselekeszünk, nem töltyük bé köteleess- gúnket (Fal: NA. 175). Az meg igazult ember az istennek parancsolatitit bétöltheti és kételen be-is tölti (Pázm: Kal. 356). Nézéssel szemeit bé nem tölthette (SzD: MVir. 386). Zomorogas bétöltő tü zúneteket (MünchC. 204). A törnént egy puntig betölche (Tel: Fal. 95). Az istenneo törvényit nem töltie bé az gonoszoc (MA: Scult. 217). Senki nem léphet a tökéletességnek arra a grá- ditsára, hogy az isten törvényét éppen és egészen betöltenéjo (Pós: Igazs. I.119). Sockal inkább betöltheti az istenneo törvé- nyét (Czegl: Japh. 81). Ma az doktorok az egész várast be- töltötték vele, hogy meggyógyultam (Nád: Lev. 65). Igen késérősséggel töltött be engemet (BécsiC. 3). Az mit töled kérek, tölcs be napi irgalmadból (CsomaC. 108).

betöltés: 1) expletio C. explementum, implementum MA. erfüllung PPB. Fogadaasynnak betölteese (CzechC. 46). Az törnemnek betöltesetül tanul vagion (Fél: Tan. 452). Hányvác vala végtelenül az ő törvény betölteseket (Zvon: Post. II.233). **2)** infusio, infusus C.

betölthetetlen: [insatiabilis; unersättlich]. Az őrdögnek dühösége tellyességgel betölthetetlen (Misk: VKort. 183)

betölthető: explebilis C.

bele-tölt: 1) inculco C. [hineinstopfen]. Reá-tolyom, belé- töltöm: aggero PPB. **2)** [infundo; eingiessen]. Az prior me- mosa zent Damancos atyunknak vyat vízben es megnyitran az megholtak zayat beleteolttek (DomC. 173). Keweth oanyath elsyethe, egh palazkoth keresthetew, Dwna wyzeben bewle thelthesew (RMK. L5).

el-tölt: 1) compleo, expleo MA. erfüllen PPB. Eltöltötte magát: *omustus cibo et vino PPB. **2)** effundo MA. ausschüt- ten PPB. **3)** [infundo; einschenken]. Megszüröm, elszüröm, valami edénybe eltöltöm: deliquo PPB.

[Szólások]. Eltöltötte a hír a várost: fama *pervasit urbem PPB. Eddig való dolgokról, az melyeket az

német hadak birodalmunkban eltölttettenek, tudósítottuk (MonOkm XIV.342). Arra kötelez magát, hogy hátra maradt életetskéjét isten ecelesiájának épületire tartozando szép irásokban tölti el (Czegl: Japh. 73). Ezek az állatok életeknek nagyobb részét a földnek barlangjaiban töltik el (MA: Scult. 245). Gyermekségmentől fogván való időmet a fejedelmi ház szolgálatjokban töltvén el fejem lehajtására egy kumyóm sem létén panaszkodhatom (TürtT.² IV.205). Ez őtiszteket liven: véghez vihesséc és eltölt-hesséc (MA: Tan. 149). Az sok hamis hírekkel eltöltötték volt az emberek az háromszékiek (TürtT.² I. 221.) Kiknek megparanczola, hog legelőször a régi barátit töllezec el aiandekokkal (Decsi: SallJ. 10).

föl-tölt: exaggero, supergero C. [aufschütten]. Feltölteni a tővét a fának: *aggerere arbores PPBl. Kóporssyoat latta zemeewel Josafáttnak wölgye közepött, kyt mostany ydőben felette yghen alaa mondna lenny az föld alatt, ky akkoron az föld zyneen volt, mert az wölgyeth wrogros yzapp ffeel töltötte (ErdyC. 485b) Az ősvenyeket az timároktúl maradtot cserevel fel-töltik (Lipp: PKert. 135).

[Szólások]. Feltöltött a garatra (Kisv: Adag. 203). Bezzeg feltöltött a garatra (136).

föltöltés: 1) exaggeratio C. 2) supplementum C. 3) [infusio; das hineingiessen]. Az részegség az bor sokaságának föltöltése (Zvon: Post. 1.41).

hozzá-tölt: affundo C.

ki-tölt: 1) expleo MA. ausfüllen PPB. 2) effundo, defundo, deliquo C. ausgiessen PPB. Az köles kását, hogy megfőzöd, egy aszalt moss meg, töltsd ki reá, terítsd el (Radv: Szak. 239).

[Szólások]. Az isten a bíróságot soha ki ne hagyja töltetni sem esküttinek sem bírójának (MonTME. 179). Raitad ki ne töllezek boszuiokat (CsomaC. 24). Kitéltem boszuszumat raytoc (Helt: Bibl. I. J14). En raitam akarod boszszúdat kitélteni (Decsi: Adag. 246). Színes, de nem szíves baráttyán tetéze kitéltötte boszuját (SzL: MVir. 407) Kitélti rajtad boszuszágát (Zrinyi. I.21). Christusson telte ki haragiat (Mel: SzJán. 484). A szent emberek példait egyedül isten láttatik kitéltetni (Illy: Préd. I.563). Ő nagysága ellen való rancorokat rajtam akarják kitéltetni (ErdTört. IV.249). A summát kitéltieni, megteljesíteni, kerék számot tsinálni: *rotundare summam PPBl. Azt tartják, hogy a papoknak 365 misét kell mondani esztendő által, nagy pénteken és nagy szombaton nem mindenik mondhatván, így két mise marad hátra, hanem kártonon eszszakáján töltik ki a számot (Mik: Törl. 223).

kitöltés: effusio C.

környül-tölt: 1) circumfundo C. 2) circumaggero C.

környültöltés: circumfusio C.

lő-tölt: dofundo C.

mög-tölt: impleo, expleo, expleo, compleo, adimpleo, farcio, offercio, effarcio, differcio, confercio, cumulo C. erfüllen, anfüllen, ausfüllen PPB. Megtölteni a galambfiakat: pullos columbas *farcire PPBl. Megtölteni a nyeregparnát, székot: tomento inducere PPB. Az morsaiekokból heet tellyes kosarokat tölteenek meg (JordC. 403). Meg töltöte byrretomat elewen zemel es yvwee zent Marton pypeknek kóporssyaloz (ErdyC. 627). Pénzzel kápájokat megtöltö, megraká (RMK. III.93). Megtöltö egy palaszkot Duna vizzel (Helt: Krón. 22). Megtöltöte ám mostan valóban magát (Decsi: Adag. 227). Holmi hordókat, szuszékokat az árok földével megtöltvén (Szal: Krón. 633). Az végső hurkának az hurát rizksásával is megtöltheted (Radv: Szak. 65). Polárszékeket rakata, szép étkekkel megtölteté az

aszalt (Pázm: Préd. 69). Igyenessé tsinállyatok az ő ősvényit minden völgy megtöltetik (76). Csordultig megtölték az vedreket (Alv: Post. 233). Szellel, gőzzel, paraval töltet meg (Lép: FTük. 61). A puskákat puskaporral megtöltésé (Com: Jan. 147). Nagy falatoc nyelésével magát megtölti (181). Megtöltöte a csüréid elégséggel (Illy: Préd. I.431). Szárnyait apro porral és homokkal megtölti, úgy tsimbelkedik a szarvasnak szarvai közzé (Misk: VKert. 279). Ha csak prószával vagy más vastag paraszt étellel töltöd meg a gyomrod, bizonyos, hogy elveszed minden kedvedet a fejedelmi asztalnak legjobb ízű falatyaihoz (Vajda: Krist. II.383).

[Szólások]. Az isten kiterjesztet iszonyu mélységet és megtöltötte azt néménemű setét homállyal (Com: Jan. 3). Tölched meg menyey malaztal az zvyeket (DomC. 202). Keserűséggel igen megtöltött engem a mindenható (Káldi: Bibl. II.232b). Megteltez engemet wy gasagal: adimplebis me laetitia (KulesC. 25).

тели-tölt: [compleo; anfüllen]. Monda Jézus: Töltsétek meg a vedreket vízzel. És szintén teli tölték azokat (Mad: Evang. 113). Az szappunak az sós lúgját főzted erőssen, ha elapad, ismét tölcs tele (Kecs: ÖtvM. 303).

töltön-tölt: [continenter fundo; fort und fort giessen]. A fiay horton horgiác vala az ő anniokhoz üres edényeket es az anniok töltön tölti vala olayal (Mel: Sám. 276). Töltön töltitek az isten haragiának poharát (Lép: PTük. I.251).

Töltelék: 1) fartum MA. fartus PPBl. fülle PPB. Töltelék, a mivel tyúkfiat töltenek: fartum PPBl. Az fejer pecsenyének vedd ki az belit, de kívül meg ne sértegedes, hogy az töltelék ki ne menjen belőle (Radv: Szak. 16). A szalonna avas ne legyen, az töltelék se legyen sok, az töltelék borsos, sáfrányos legyen (27). A béleket vérrel és bus darab töltelékekel megtöltvén (Com: Jan. 79. GKat: Titk. 1. 120). Tik fiat a bőri közt töltöd meg, szép higan legyen a töltelék (TürtT.² I.575). 2) [infusio; das hineingiessen]. Két hordó ment a beregszászi borok töltelékjére (TürtT.² III.405). 119 küből bor töltelékre erogálódott (RáKF: Lev. I.191).

[Szólások]. Ott a sák megtele töltelékiet (Bal: Epin. 1).

Töltemény: [fartum; fülle]. Vala ottan túró tsinálva köménnyel és a sült is vala olyan töltéménnyel, kit látván kezd lenni gyomrok jöreménnyel (GyöngyD: Char. 86).

Töltés: 1) fatura C. MA. tomentum PPB. [füllung]. Fölt, töltés, hozzáadás: supplementum; oly gyapot vagy egyéb töltések, mellyekkel az ősztvér leányok magokat bérajkák, hogy természetebbeknek tessenek: analectis PPBl. Mennyivel felséges-bek a lelki jók a gyomor töltésnél (Pázm: Préd. 42). Gabna bordasról, csürd töltéséről (Lép: FTük. 241). 2) fusio C. MA. das giessen PPB. 3) botulus pulverarius PPB. [ladung, patrone]. A táskából semmit ki ne vegyetek egyebet, hanem egynehány régi töltés volt benne (TürtT.² III.160). Töltést vőtünk két körtést az törököknek (MonTME. I.161). 2 körtés töltést fizetem 3 d. (191). 4) agger C. choma, claustrum MA. damm, wehr PPB. Az nimelek töltéssel egy bástyát csinálnak (Monlók III.52). Erősíti székesfejvárot hanttal, töltésekkel (86). Megerősítotté vala sővényekkel, palankokkal és nagy töltésekkel az várust (Helt: Krón. 58). Építenek torniokat, hazakat, töltéseket (Mel: Sám. 473). Az to chak feelygh lezón, ha az mezd fölö elgh töltiest nem chyalwnk neky (LevT. I.85). Környül vevék a várust töltésekkel (Káldi: Bibl. II.286). Mint odgy árviz ellagyváu a töltést kiszég a tiszta földre (Ker: Préd. 380). Kőfaloc, töltéséc, sánczok (Com: Jan. 122).

föld-töltés: [agger; damm]. Te ellened szántot vet és föld töltést rac (Kár: Bibl. II.132)

has-töltés: ingluvies Kr. [völlerei, gefrässigkeit]. Az ördög abban kísérté őtet, hogy a torkosságának kedveze és mint Assvérus hatalmát tobzódó lakodalomban mutogatná, úgy a mi urunk isteni hatalmát nem bűjtöléssel, hanem has-töltéssel ismér-teté (Pázm: Préd. 403).

idő-töltés: 1) [intervallum; zeitraum]. Ha az nyilván való törvény felet volna az szokas, elég az tiz esztendő az idő töltésre: si praeter jus induceretur consuetudo decemium sufficere videtur (Ver: Verb. Előb. 52). **2)** [objektatio; belustigung]. Idő töltésért ment a fejedelem egy török urhoz, mivel ott igen szép vadászó helyek vannak (Mik: TörL. 93).

kedv-töltés: [delectatio; das behagen]. Egy kis rövid kedve-töltéssel örök halált nyernek (Pázm: Préd. 164). A ki csak magának él, mindent csak maga kedve töltésére gyűjt (Fal: UF. 491). Az tud valóban élni, a ki azt, a mi kedvét szegné, kedve töltésére tudja fordítani (491).

nap-töltés: 1) [delectatio; zeitvertreib]. Sok betsületes embernek kevesebbe telik az egész áldott napnak okos töltése, hogysem ezeknek arról-való elméjük futtatása, mint s hogy töltsek rosszul (Fal: NU. 258). **2)** comperendinatio PPBL. [aufschub]. Halogatás, naplás, naptöltés PPBL.

Töltetlen: inexpletus MA. unerfüllt PPB.

Töltike: infundibulum; einguß, trichter PPB.

Töltő: [fartus; gefüllt]. Töltő váncosok az aszszonyi köntösök alatt, hogy testesebbeknek láttassanak: analectides PPB.

bor-töltő: [pincerna; mundschenk]. Pohárnokinkra igen uigiazson, azonképen borteolteinkre minemew igazsággal uisellenek italunkra gondot (TörT. XI.175). Asszonym anyám boffmesterei rendeljék meg az leányasszonyok étek-fogóit és bor-töltőt (Radv: Csal. III.7). Pinczében lásanak Liptay Mátyás, Lucsaszky bortöltő (368). Bortöltő szolga (Kem: Élet. 143). Battyányi Ferencznel pohárszéki állott, bortöltője lévén híver forgolódt (Thaly: VÉ. I.23).

hurka-töltő: cornu farciminarium PPB.

kolbász-töltő: fartor; wüstmacher Posti: Nom. I.42.

pohár-töltő: picillator MA. pincerna Com: Jan. 111. einscheker PPB. Pohártöltő, pohárnok: pincerna PPBL. A kulesár bort hoz fel és a pohár töltő a falpalczkából megtölti s oda nyújtja (Com: Jan. 111).

torok-töltő: [potator; trinker]. Telvezloc közzé számláltatnae minden részegesec, tobzodoc, szükség fölött való toroktöltőc (Zvon: Post. I.560).

Töltőgél: fundito C.

Töltőget: fundito MA. vergiessen PPB.

[Szólások]. Minden órának legkisebb folyamló részetskéjét rendre igazított mértékekkel töltőgetetik (Fal: NA. 141. 145).

fői-töltőget: [suffundo; aufgiessen]. Így kell véle bánni, ha egy dézsával leszen is, mind így kell feltöltőgetnyi (Kecsk: ÖtM. 303).

még-töltőget: [compleo; anfüllen]. Harimai elérkezett az savanyó vízzel, de nem igen jó, kilocsogván, nem töltőgette meg s megtörődött (RákGy: Lev. 383).

Töltőgetés: [infusio; einschenken]. Christus az szolgáknac viz töltőgetése közben őis munkálkodván az vizet borrá változtattja (Zvon: Post. I.303).

Töltős: [?]. Golyobis volna, töltöst iádczhatnátok véle, de purgát nem (Bal: CsIsk. 139).

Töltött: 1) fartilis, confertus, refortus, plenus, impletus MA. gefüllt PPB. [ausgestopft]. Töltött malatz: Trojanus porcus MA. Töltött szék: tomento furta sedes; töltött köntös: tomento fartus PPB. Töltött semlye. Végy tengeri malosa szőlőt, mondolát, töltsd meg a semlyét vele (Radv: Szak. 282). A paplan tömött pamuttal töltött (Com: Jan. 112). Töltött csuka. Az csukát vagdald meg és csináld be az ömön bőrébe (Radv: Csal. III.41). Töltött tyúkot sütve tégy az iszákban (Thaly: VÉ. II.22). **2)** [acu praetextus; gesteppt]. Arannyal es ezüsttel teoltcot reczés eleoktők (Vás: CanCat. 543). Hogy hívják ezt a töltött, tűzött fedelet, mellyel az ágyat befedi: wie heisst diese gesteppte decke (KirBesz. 58).

idő-töltött: *plenus aetatis PPBL.

időtöltöttöske: [vetula; ältliches frauenzimmer]. Időtöltöttöske volt ugyan, de jóforma dáma lévén csak elvettem volna. 1759 (Hazánk I.213).

Töltöz-ik: impleor MA. [convivor, behor; sich sättigen, schmausen, schwelgen]. Ragaszkodgyal ez igeknek lölki értelmehez, ne töltözöl test szorint ezekkel (Frank: HasznK. 103). Nagyob része az fő rendeknek csak azért áll az vy hitre, hogy az egyházi jószággal töltöznek (Pázm: Kal. 130). Soha ezekkel annyira nem töltözhetik ember, hogy kívánságát megelégtette (Pázm: Préd. 327). Dísznók jeledével zabállódni és töltözni (Pázm: Imáds. 23). Fő étkeekel, drága halaccal minden nap torkig töltözne (Zvon: Post. I.474). Láttyc az istenteleneket tisztességgel es gazdagsággal naponként gyarapodni es töltözni (MA: Tan. 729). Eldelek, melyekkel vátic töltöztec (Tyúk: Józ. 270). Nyúves döngnek szagával töltöztek-é (Bátai: LPrób. 181). Drága borral töltözünk (Land: Újségits. I.377). Pap töltözik minden te jövedelmeddel, pap hízik zsíroddal, töltözik kúncseddel, te koplalsz, nyögsz (Thaly: Adal. I.8). Az én gyö-mölcsimmal töltözettek (Ily: Préd. I.277). Hogy tobzodással töltözöl (325). Az tiszték töltöznek az quartélypénzzel, se hajdú se katonának semmit se adnak (RákF: Lev. III.65). Midőn Salamon minden dicsőségeekkel töltözött volna (László: Petr. 68). A zavaros, utálatos maszlaggal töltözünk (Fal: SzE. 535). A borral töltözöl iszákok tomblósi nem készik torkomat (Fal: Vers. 879).

el-töltözik. Valaki gazdagságával eltöltözni: *ingurgitare se in copias alicujus PPBL.

még-töltözik: [oneror; sich beladen]. Ott az hamis kereskedéssel es usorával megtöltözött gazdagok (Lép: PTük. I.114). Soc külömb-külobm fele jó étkeekkel szoktat megtöltözni (Prág: Serk. 478). Gonosz gondolatokkal töltözik-meg (DBón: Részegs. 42). Háromszor napjában megtöltözni felettébe való (Com: Jan. 112). Ragadmányocokkal megtöltöztek (Teleki: FLél. 32). Megtöltözvén prédával (Kem: Élet. 56b). Mibelyt egyik rend megtöltözött, az mindjárt eloszlott (ErdTörT. II.104). Megtöltözni lovakkal, kabolákkal ne engedjék őket (MonTME. III.468).

Töltözés: [convivatio, heluatio; schmauserei, schwelgerei]. Ekessen iariunk mikent nappal, nem töltözésekben es rezegsegben, nem zegelletekben es zemeremsegben (DöbrC. 257). Mindennapi munkaiat az gyomornac földtöbe való töltözesseuel meg ne bancha (Pécsi: SzüzK. 112). Fordech el tülem minden hunsagot, gyomromnac töltözészet (Pécsi: Ágost. 1b). Annyi kintset találának benne, hogy az egész török hadnak annyi sok száz-ezer embernek elég volt töltözésre (Zrinyi II.198).

[Töltözköd-ik]

még-töltözködik: [compleor; sich anfüllen]. Testi gyöndörőségnek borával megtöltözökdtők (Lép: PTük. I.252).

Töltöző: [convivor; schmauser]. Elmegek ödolatos satornak helere istennek bahaig öründernek zovaba es vallasnak töltözöknek bangossaga (DöbrC. 96).

Töltöződ-ik: 1) [oneror; sich beladen]. Gazdag házakban töltöződnek és rakódnak prédákkal (Halt: III. 33). 2) [heluor; schwelgen]. Idegen rosz emberek töltöződnek az ország szép jövedelmével (Cserei: Hist. 252).

Töltésér, tölésér: infundibulum, epichysis C. MA. trichter PPB. Az sűrűségét csak úgy hagyják azmint gondolod, hogy az tölésérnek az szűrőj általmenő (Radv: Szak. 249). Ezt tölézényen sem tölthetjük Szylosi vram feidőbe (Zvon: Pázm. 240). A kármentő töléséree a pakuzkokhoz tartoznak (Com: Jan. 85). Terjeszték-ki föléteket töltésér módra (GKat: Vált. L495b). Hogy a fog-füjst onyhised, párhagymának magvát teujémele megégessed, tölésér esőjén ezzel fogaid füstöllyed (Fely: SchSal. 23). Töltésér csinálnak adtam 30 d. (MontME. L221. 297).

Tölesésér: 1) [ad infundibulum formatus; trichterförmig]. Tölesésér fűnk (Radv: Szak. 248). Vagy 2 speciaii tölésésér puskát küldne (MontME. V. 132). 2) bractearius PPBL. [spengler]. Pléh vagy islóg tsináló mives, tölésésér: bractearius PPBL. Az mely tölésésér maga önyyából csinál ablakot, egy talnyert adnyanak két penzre (TörtT. XVIII. 232).

Töltvény: [agger; damm]. Kondor fiatskaja felment a töltvényre, leült a pásztorok vigyázó helyére (Orezy: KöltSz. 163).

TÉL: hiems, bruma C. winter PPB. Imatkoziatoc, hog' tñ futastoc ne legyen telbe anag' innepu (MünelC. 59). Immar az tel el müthi, az ho harmath el tauozth (Apost. 16). Mynd körül nagy kew zydaknak es zakadasokkal beoves es mynd telben nyarban hydeg howal tellyes (ErdyC. 579b). Ygen felette gyetretyk wala a mwukawal, mellyeketh rayta főttek wala, mert akor thiel wala (ÉrsC. 37). Ennek enged mynd theel s mynd nyar es ewneky eegh forgasa wtaban yar (476). Sic dicere poteramus: tel elő, tel mas, tel harmad hó (CorpGramm. 16). Melly tel oly igen erős wala, hogy a szömérn testeket meg vónné az hidig az hadakozoknak a táborban (Helt: Krón. 164). Az meg áradott patac és az el mülo patakac áradása, mellyee telben az légnee miatta iszonyuac (Kár: Bibl. L51b). Őszszel es telben nem leznek oly gyakrak, sem oly szerezések. 1583 (KBárfa. C3). Az legyee, szunyogoc és edőle egyeb fergéc telben elszűn nec, heveruec (MA: Scult. 292). Nem be-fedetnek-é telben a szőlők (Mad: Evang. 187). Én nékem egy esztendőben, sőt egy telben történt véghez vinnem munkámat (Zrinyi LEL5b. 5). Könyrgöttem ő fűgének, hogy e telen ki ne jűjűn (TörtT. 1270). Télbe a napok rövidebbek (Mly: Préd. II. 21). Ezek telben halnak és mélyen alusznak, tavaszkor fel kelvűen ismét virágoznak (Orezy: Költ. 78).

[Szóhisok]. A tél meg-ereszkedvén, meg-lágyulván: *míte-sente hieme PPBL. A tatárok meg próbálják magokat, de tél az üdő, nem oly száraz az zsinél (Beres: Lev. 366). Farkas-ordító tél (Fal: Jegyz. 933). A tél tél, de a szél szél (SzD: MVir. 384). Ha most nyomorult állapotban vannak, ne tsudállyák, mert most vagyon az 5 telek (Pázm: Préd. 11). A télnek szinte szívébe vagyunk (Fal: TÉ. 631). Hirtelen télre fordúlt wala: hiems *praecipitaverat PPBL. Meg nem eszi a farkasa a telet (SzD: MVir. 110).

Telet: hiemo C. hiberno MA. überwinter PPB. Sárba telető esiga: limax C. Nipivel telete az mezében (Monrók III. 45). A sereget teletni ki bozzátua (Helt: Krón. 92b). Chazar Drenapolba vagyon, onnan telhely Feyer vara akar jűny, azt ys mongak, hogy znyta Budan akar telhely (LévT. L113). Melly ételec hagyattatue az földi vadaknac, hogy azokon teletlyene (MA: Bibl. II. 16). Az evét, patkány, göröny mazoknac lyukakat vájnac, a mellyekben teletne (Com: Jan. 40). Találkoznak mino elővel-érők, nyáriak, ősziek, tel-ők (Lipp: PKert. HL42). Egy farka hajdud adott wala teletni hozzánk a fejedelem (ÉrdTörtAd. L122). Sokszor volt Erdélyben török had, ki benn telet (Mon-

Okm. XIV111). Az főis esászár még az térre ki akart jűnni, hogy Budán teletjűn (TörtT. 1270). Ezer gyalogot és ezer tatárt hagyjanak itt benn mellettünk, kik itthen teletjenek (594). Könnyebb volt taval noha több haddal teletnem az ép országban (Beres: Lev. 334). Mese, azért jűlász ha meg tudsz teletni, ez a kövér ártány nálad fog teletni (Fal: Vers. 905).

által-telet: perhiemo PPBL.

ki-telet: 1) [per hiemem servo, hiemo; auswinteru]. A gyermek loutak közzül válasz ki a ioat es ozd el a kazdagokra a iobagyok közzül, hogy neuellyek es kitelellyek őket (Helt: Mes. 455). A szöres baromnac is nehezen leszen dolga a hoszu hidig tanasz mint es igen nehezen ki teletetni azokat. 1573 (KKrakó A1). Itt a telet kiteletvén elhagya Kéd bennünket mint sz. Pál az oláhokat (Mik: TörL. 65). 2) perbimeo PPBL. [überwinteru]. Ha az télben belépünk, másoknak gyapját tépiük, hejában ne deleljünk, ugyan csak ki teletjünk (Thaly: VÉ. II. 73).

Teletés: hiematio C. hibernatio MA. überwinterung, auswinterung PPB. Mikoron alkalmas ki szallo hel nem volna az teletésre, tauozot tartanak, ha valamikppen tebetnek, hog' közselgetuen Phoeneicéhdz az teletésre, ki Cretanak ki kelő helie (Fél: Bibl. L226b). Az teletésre való alkotmotos kiszálló hely (MA: Bibl. IV. 134). Könnyebben elődő helyre rendetes, sem teletésre (Monrók XV. 608). Kél ellenségével frigykötésre, kvártélyokban oszol az val teletésre (Thaly: Adal. I. 153). Elvállik az két karácson közben az mi teletésünknek ábrázatja (Beres: Lev. 225). Én nékem ebben már példám az tavali teletésen is (275).

Telető: hiemalis C. hibernalis MA. überwinternd PPB. Telető alma: winterapel Nom. 42. Későn érő, telető-körtvölty: *pirum serotinum PPBL. Ha yo teletew dynnyenek zereth tehetne Kegelmétek, kyralne azzonnak azzal kedweth lehetnenk (RMNy. III. 31). Telető-quártély (Lask: Lips. 396). Némelylek érők avagy teletők (Com: Jan. 22). Innen már behordozokodánk az telető nagy házba Nándor-Fejérvára (Monrók VIII. 384). Telető körte (Radv: Csal. III. 28). A telető dimyvel sinchen semmi külömb bajmólólas (Lipp: PKert. II. 187). Az önnönmagok lakóhelyeiben s országokban adnak fegyverünknek majd quártélyos telető-fészket (Beres: Lev. 130).

Teletet: [per hiemem alo; auswinteru]. Kérlek, a dolgokban járjatok el, ne kellessék annyi marhát telettetnem, mert több kárt vallok a szénában (TörtT. III. 155).

Teles: [hibernus; winterlich]. Mindgyárt karácson hava kezdeti igazán telesnek látezik. 1620 (Kal. C). Az mi a telnek idejét illeti, igen albatatlannak itélem, ugy van, inkább kemény telesnek, hogy nem lágyasnak. 1671 (KLősa. B7).

Téli: hibernus, chimerius C. hibernalis, brumalis MA. [winterlich]. Nemyemew tely ydewben zent Fferenc yewuala Parisbalol frater Leoual (EhrC. 28). Bodog Ferencz lakozykuala tely ydewu Celanum newew varasban (92). Eluagattatoc az oltarne zarvay es esnee a földre es meg verem a teli hazat a úri hazzal (BécsC. 219). Teli időbe mikor ötet testi táz meg gerizete, az hideg hobol gwngeliek hot gwngwngligete es mezitelen kwzibe fokwt (VirzC. 31). Tely jűdewben kezdte zent Damancos atyanc koporsoyabol ky zaruzany edessogwvs nagy illat (DomC. 150). Nemyemew tely ydewu egy mezyteten zegoü eleyben ywwe es zenth Marton meg erthe (ÉrsC. 343b). Miért hogy a sokaság nag' es teli idő vagyon, itkűn a hidegen nem álltatue (Kár: Bibl. L453). Sze keresztény hűvekec ah melly teli háborúsog életec ez földön (MA: Scult. 27). Leg aláb lévő a nap teli rövid napot ad, leg fellyebb lévő nap meg állapodást (Com: Jan. 7). Telben avagy teli rövid napoc idejen: hyberno hiemali (113). Elég busulást szerzenek

még-telepít: [considero facio; sesshaft machen, lagern fassen]. Valakit meg-telepíteni: figere sedem aliquam PPB. Tudalatos ebbéli gondviselése istennek, a bolott az ő anyszent-edgyházát meg-telepíti, miképpen visel annak meg-gyara-podására és meg-tartására gondot (Ker: Préd. Előb. 2b). Tájélmézzel folyó szép Pannóniában, megtelepítém tüket Magyarországon (Zrínyi I.11b). Megtelepítém az hadat s megyek mindgyárst holnap Nagyságodhoz (Bercs: Lev. 237).

TELETIN: muszka országai bogaria bőr (Vectrans. 3).

TELEVÉNY: congestum; zusammengetragener haufe PPB. Sokak eny-vel mondatnak díszesen ki, mint: egovény, televény, teniszékény, szenyvedékény (GKat: Gramm. B3). Ugyan-az kapu között esz kis ház is vagyon, melly teli genéjjal és televénnyel (KolTört. 408). Holni televény, ganéj lovaitól a ház táján ne la gyattassék (MonTME. V.84).

TELLE-TULLA: tatapatata, buttabatta MA. narrenpossen PPB. kinderpossen Adami.

TEMENG: sellipendium Nyr. XII 324.

TÉMÉNY(EZÉR), TÖMÉNY(EZÉR): myrias, chlias, multa milia MA. million, viel tausend PPB. Ezörzőr ualo tömő ezör wduarlok neozlyk az istennek zyneeth (SándC. 10). Temény ezer bölcseséget es temény ezer vizgatalasokat vetetsz (Born: Préd. 206). Gondold meg a te benned való vndok-sagokat, kibe mint az nucc fornac temenezzer fertelmese (Born: Evang. III.33). Az egész szent iras Adamtul fogna rakua az ördögnek temény ezer gyűhessegeul (IV.136b). Ki temény ezer alnoc velekedesekel akarna az egy közbe iaro Christustul el szakasztani, hogy ez ne lenne, az ige mellett ielt es czudat adot (222b). Temény ezer a büntetis raytuac (Born: KTud. II. 44). Eszt az vtolso számot liyiac millionnac és magyarul tömény ezernec (Helt: Aritu. A4). Százozerszer való tömény ezer esztendők után (Zóly: Elm. 302). Tömény ezerni számu napok es esztendők el mullanak-is, soha siralmoknak végét nem érik (Lép: PTük. I.137). Mindenkor, ha nem tudom meni tömény ezer esztendők forganánakis el, elől kezdetik adósságokert való firtatások (335). Egy néhány tömény ezer jószág eszelekedeti vagyon (Prág: Serk. 366). Tömény ezerni ember (GKat: Titk. 293). A hatalmas anygaloknak tömény ezer sokaságok szolgálván neki (Mlleg: Preb. 2¹¹).

Téméntelen, töméntelen, táméntalan, támétalan: [innumerabilis; zahllos]. Támétalan sok: innumerabilis multitudo, myrias plurima MA. Az istennek megfoghatatlan bölcsesége leg főképpen őt dologbol nyilatkozik ki: I. az ő ismérieti alá vettetet állatoknak táméntalan sokaságából (Pázm: Kal. 34). Tamétalan soe aranyat es ezüstöt takarítot fel az az penz halaszó (EszT: IgAny. 481). Isten bortsássa-meg nélkik, kik emnyi téméntelen nehézségekben egyveléttették ez vrnak dolgát (Megy: Dial. Előb. 10).

Táméntalanság: [innumerabilitas; müzahlbarkeit]. Az ékes sententiáknae táméntalanságát széppe teszi azoknak külömb-sége (Prág: Serk. B3).

Téménteni: [innumerabilis; unzählilig]. A megirt utakon a nagy téménteny sokaságu rabokkal székibe tukarodott vala (Szal: Krón. 107). Lippát teménteni sok talukkal nem régen a töröknek avagy nem a magyarok adák-é (Monlók VIII.115). Emnyi téménteni szezeteket nem javallunk a püpistaságban (Czepl: Tromf. 38). Hol keressem emnyi sok téménteni villong-sában (Czepl: MM. 297). Immár a téménteni pogány-ság mind a városban s mind a városban benne lévő (ErdTörtAd. IV.272). Téménteny sok egerek támadván a vetéseket megemésztek (Cserei: Hist. 227). Az adósság, mellyel hazánkna adóssak vagyunk, rettonetes és teménteni (Hazabékes. 9).

TÉMÉRDEK: 1) crassus, obesus C. [grandis, vastus; gross, ungeheuer]. Themerddk: grossior; ol temerdek: tanta est spissitudinis (NémGl. 201). Bél-közepett való temérdek kövéres lantona, fodor-háj: mesenterium PPB. Az ozloop oly temerdek vala, hogy harom öwvel be nem erte volna (AporC. 185). Zenth Bernald doctor wgl mond, hogh az zeghek nem voltanak elősők, hanem themerddkők (WinkC. 205). Mely ozlopok oly temerdeokok, hog keet fötyv evlenel be nem ery (CornC. 300). Temerdec vaszeleg által veretetek keze, laba (VitkC. 90). Aiaka öneki walanak pirossak es valaminec temerddkők (TihC. 106). Temerdek büntől meg otak magokat (Ozor: Christ. 113). Vala é Hunyadi János közep ember, temerdec nianu (Szék: Krón. 214). Nagy szép kövér ember és temerdek nyako Hunyadi János vala (RMK. IV.40). Ott vagyon mostan is Miklós feje esontá, szertelen temerdek agya-koponyája (253). Neuzi Christus a poklot külső es nagy temerdec setetsegnee (Mel: Szab. 458b). Budáról jüve az budai passa Ali, Szededről az temerdeg Musztafi bég (Monlók III.98). Az kerekdők fészeknee szüia temerdec vala (Kár: Bibl. I.308b). Vala Markalf rövid állapotu ember, igen temerdeg es potrohos (SalMark. A3). Fudazanak teste igen temerdek vala, mint ha hasas volna (SalMark. 20). Ha az vtolso temerdek, vén korodban lesz gazdag (Cisió O2). Nemely füneknee koroina es szároc temerdeg es hoszu (Pécsi: Szék. 17). Az esukának a háta gerinczin két felöl: temerdek húst szedd le (Radv: Szak. 110). Az keserű gomba temerdekjobb az nyári gombánál (224. 239. 277). Sok munka, nagy okosság, temerdek tudomány kívántatik a predikálláshoz (Pázm: Préd. b3). A hitetlenek földén három egész nap oly temerdek setéség volt, hogy egy-mást nem látták (184). Temerdek hazugságokkal szinesiti tsalárságit (404). Temerdek hazugság az-is, hogy a pápa nagy ellensége a sz. Pál leveleinek (Pázm: LuthV. 121). Az ő korjája temerdec vala mint az szövec zugoly fája (MA: Bibl. I.260). Ez vttán so isten előt, se az emberek kőst mehetséged ne lehessen temerdek tenelygésidben (Bal: CsIsk. 45). Temerdek setéség szakadot völt-le (Mad: Evang. 325). Temerdek tudatlanságának czégeredt tött (GKat: Titk. 286). Sok kemény tölyg-fübul temerdek gerendit hozat (Zrínyi: ANyr. N3). Egyebeknek temerdek hánis vélekedésekben szabták magokat (Pös: Igaz. I.199). Zordon szabású temerdek veresszín (Keesk: ÖtvM. 266). Elelőtt temerdek deszkákat ugyan felest szállítottunk volt mi ki (RákGy: Lev. 98). Az ostyának imálasa nem szabados es azért a püpisták temerdek bívnyáimádók (Vár: Szöv. 222). Alkalmas temerdekök füzfá karókat egy-egy arasznyira fittess el (Radv: Csul. III.50). A barkálnak igen hegyes orra vagyon, mellyel még a nagy temerdek tserfákat is meglyakasztja és kivájja (Misk: VKert. 425). A leg aprób fogyatkozásokat temerdek nagyra szabják nyelvekkel, szállkából gerendát csinálnak (Fal: UE. 421). Ha kérdésre fakad a dolog, magától terogyan ezen temerdek hazugságna gyarnadája (Fal: TÉ. 742). Némellyek temerdek bahonásságot tartanak a kereszttségben (Bud: Pol. 93). 2) gravis MA. schwanger PPB. Josef el akar hazzonionkat lagúnia, de meg ertuen, hogi az elő isten fya-ual volna temerdek es zepőtelen volna (DebrC. 219). 3) rudis; roh. Ezeket pedig török köknek azért nevezék, mert paraszto- és temerdek erkölcsűek valának (Pázm: Kal. 436).

[Szóhálok]. Az tudatlan es temerdek orezájú tanitók nagyon püposkodnak (Pázm: Kal. 151). Temerdeg az orezád bűre az bochor börnél (Com: Bal. 43). Temerdec ortzáju, ki szégyent nem ismert (Czepl: Japh. 17). Nem busitalk, mert jól tudom, hogy olly temerdek már a te pófád, hogy nagyobbat sem szégyenlesz (Matkó: BCSik. 37).

Témérdekbéd: [augesco; sich vergrössern]. A fővény, ha temerdekbéd, öregbéd, megnoknak es rögnök, kövteses földnek bivattatik (Com: Jan. 16).

Témérdékéd-ik: *crassescio* C. MA. [dick werden]. A magunk igazsága bizodalmanak kevésseggel témérdekedettd kódeben (Rim: Ének. 92).

még-témérdékédik: ∞ Mikoron az eli meg témérdekédet volna a szánto vassaknac, feyszékneec (Helt: Bibl. IV.135b). Mikor az dayka sokat eszic, meg vész és meg témérdekédic (Prág: Sork. 478). Noha száraz lúggal igen mossik az uráim fejét és orczáját, de meg témérdekedettd afféle dologba az orczája bñri (Tört. 1.91).

Témérdeken: 1) *crasse* C. MA. dick PPB. Ha az valk szómre el fel menuec nagy témérdeken, túnyvát ielentec (Cisió N3). Az törtütt mondolát el terésed az vágó késen, mint az újod annyi témérdeken hagyjad (Radv: Szak. 204). Megengesztelödvén isten témérdeken ki-önté kegyelmességének ajándékít (Pázm: Préd. 377). A kép-írók, minek-elötte szép festékit meg-adgyák a képnec, hóllt-szénnel ki-jegyzik témérdeken, a mit akarnek írnyia (1226). Mely feleletben témérdeken hazudnak az praedikátorok (Pázm: Kal. 324). Bizony témérdeken bolondok az új praedikátorok (758). Az mi doctorink sokkal témérdekjeben írtnak a szent atyád felöl (EszM: Lev. 18). Hazud, még pedig temerdecken hazud (Matkó: BCsák. 68). Melyik praedikátor fogta rátok azt ollyan témérdeken, hogy a fa képet istennek tartjátok (126). 2) [gravida: im schwangeren zustande]. Roxana aszón a nág Sandor felesége temerdecken marada el tölle (Szek: Krón. 58).

Témérdékéskéd-ik: [crassescio; dick werden]. Mikor a következendő gonoszt szörnven öregbíttyük és utóbb kisseb mértékben bósátközik reánk, könnyebben is viseltyük el. annyival a mennyivel eleinten többet témérdekeskedet (Fal: UE. 374).

Témérdéki: [vastus; ungeheuer]. Témérdeki nagy haddal császár inta (Valk: Gen. 17). Praedicatio, molyet tött Kereszegi István az nagy templum ajtaja előt, mivel annyi temerdeki nép az templumban be nem tért (ExPrinc. 221). Témérdeki soc víz földről mind el szalla (Sztár: Vizöz. A4). Nem ásit temerdeki kintsre (Megy: 3Jaj. II.151). Témérdeki sok imposturákat próbála meg (Czegl: Japh. 143). Jó nagy isten, mennyi temerdeki gyilkosságh esik e miatt (Czegl: ORoml. 18). A többi kózt ez az oka a sidóknak temerdeki vakságoknak (Pós: Igazs. I.136). Témérdeki szemtelenséggel írja (Pós: GBöt. 57). Ted le a temerdeki embertelenséget, melyet mostan viselsz (Kereszt: FeslsK. Elöb. 8). Az ő tárlházait sok temerdeki kén-tsel meg-töltse (Tyúk: Józs. 300). Témérdeki kincset reá tétete (Apol. 6).

Témérdékít: *crasso, incrasso* MA. dick machben PPB.

még-témérdékít: *conspisio* C.

Témérdékítés: *incrassatio*; dickmachbung, erdickerung PPB.

Témérdekség: 1) *crassamen, crassamentum, crassities, obesitas* C. *crassitudo* MA. dicke PPB. A velagosság a földnek temerdekségeert nem velagosfihata linbosba (DebrC. 55b). Kynec ew kew fálnak zelessegehe es temerdekségehe anne, hogy keth romai zekeer egymás mellet raytta el mehetuec (ÉrdyC. 169). Egic kúneec a szele tizenket singet tart vala es az temerdeksége mólczat (Szek: Krón. 78b). Nagy vala az varas Babilonia, mint teglabol vala az ő rakasa, harminczket lab niomni temerdeksége (Illosv: NS.20). Temerdeksége négy újné vala, liliom módra való lába vala (RMK. IV.213). Igen félek az asszonyom tánczátúl, de most istennek legyen hála, könnyebb. de azért most is akolmason vagony mind hévsége, temerdeksége (Nád: Lev. 101). Végy sikárló fát, melynek az temerdeksége és szélessége legyen három újnyai (Radv: Szak. 287). A régi tudós Major a rossz füvek temerdekségéből eszébe veszi

a föld ziroságát (Pázm: Préd. 26). Az toronynak temerdeksége egy stadium volt (MA: SB. 258). Partyait hatvan labui nadak lepik vala be az feynyű es jegenye fakat temerdekséggel meg haladvan (Forró: Curt. 714). A testnek szélessége, hosszúsága és temerdeksége (Ker: Préd. 323). Négy szöggre volt rakatva, a legalsónak mind temerdeksége s mind magassága egy futamatni volt (GKat: Titt. 80). A temerdeksége a vad fának légyen akkora mind a fejsze nyele (Lüpp: PKert. III.16). Urunknak egész testét papirosnyi temerdekségű ostyácskában szoríttya (Pós: Igazs. II.481). Az szappan táblájának mind hosszúságát, szélességét és temerdekségét a két ezélmester intézze meg (KeesTört. II.325). Szelj szép fejér kenyeret egy újjai temerdekségre (Tört. 1.580). A baronnak teste véneec és temerdekségeeknek egybe való szerkesztetések (Misk: VKert. 6). Némellyek a könyveknek temerdekségét nézik inkább, hogysen belső velős jószágát (Fal: UE. 379). A mi szálla vagy tsak gúznak való volt, gerenda temerdekségre vastagodik (SzD: MVir. 416). 2) [praegnatio, graviditas; schwangerschaft]. Látván feleségem temerdekségét (Nyr: X.122).

Témérdékségű: [crassus; dick]. Mykoron temerdekségű was zegekel meg zegzetetűt volna, leg ottan az wer ky kezdö folny (ÉrsC. 51b).

Témérdékül: *crassescio* MA. dick und fett werden PPB. Temerdekül testben serrel a nedvesség, inaidban penig lesz attól erősség (Felv: SchSal. 15).

még-témérdékül: *incrassescio* MA. dick gemacht werden PPB. Meg temerdekült az ű szüec mint ég fágutol (Szek: Zolt. 127). Az orczám viszkettett úgy annyira, hogy jól megtemerdekült az orczám bére (Nád: Lev. 101).

Témérdékülés: *incrassatio, crassities* MA.

TEMET (*tumet* HB): *sepelio, tumulo* MA. *funo, funus* deduco; begraben, beerdigen PPB. Scerelmes bratym, úimagomuc ez scegin embor lilki ert, kinek ez napon testet tumetive, (HB). Vetkeztem, mert korokat meg nem latogatam, mezelyteleneket nem ruhaztam, hallothakath nem temetem (VirzC. 10). Twggyatok, hogy ez ember el karhozot. Azt halvan ky vyweek az parragban temetny meegh testeet ces (ÉrdyC. 95). Meg parancholaa, hogy az ew testeet kőzeel temethneek az ew mestere-ne coporssoyalhoz (566). Mindenüt be szegeszette az egyházakat és a cinteromeket es paranczola, hogy senkit ne temetnéec a szentelt földre (Helt: Krón. 63). Hogy lopogas kopiakat lonon előtte vigyeneec, drago öitözetekbe temettesseneec, az balnanyozkölto es az ratzokhoz illic (Born: Evang. IV.446). Mennyiszertörténik, hogy az istentelen emberek testét fényesen, gazdagon temetik (Pázm: Préd. 4). Az emberi elméuec sűgára örömet vizsgállya a földben temettetett értzeknek erejét (62). Ember mely kémelte másoktúl javát, isten kedvét meg szegte és hasznatalanul az földben temette (Zrinyi II.27). Minek előtte az ur testamentomát megolvastuk, tudatlanul az fekete kamoka dolmányt rajta temettük (Radv: Csal. III.227). Sok ceremonia nélkül temessenek el semmi aranyat rajtam nem temetvén (III. 316).

be-temet: [infodio; vergraben]. Temetű be öecsét azon órában, elrökentmi ötet akarja vala (PhilKözl. IX.35).

el-temet: *sepelio, humo, inhumo, tumulo, contumulo, funero, defodio* C. begraben, beerdigen PPB. Elerezettete e kenetet en testemre, eltemetendőneec töt engemet (MiñuchC. 63). Mikoron az ű testet az nozolyara tötek volna, hōzi eltemetnek, az ű ania bodogsagos zent Ferenczeth nagi áitatossgal huuia vala (VirzC. 109). Christussal olt eltemeten maragiatok (145). Te zentid veret el öttek Jerusalem kőrnől mikent vizet es nem vala ki eltemetneie (DöbrC. 150). Ez zent zřz mynd adeeg el nem megyen vala az meg holt sorornak testetevl, myngnem

el temetetyk vala (MargL. 37). Had az halottakat eltemethny hű hallottyt: dimite mortuos sepelire mortuos suos (JordC. 376). Fél vevek hűtet es el temetek (720) Kywe vyven el temetek az hű wra eomet (721. 398. 712). Akarnaya zent Damancos testet az eo egy hazaban el temetny (DomC. 142). Jöhy el eltemetned ötet io kenetekel (VitkC. 102). Nagy tawol felden temesetek el ewtet az parragban (ÉrdyC. 340). Minden igazságot lám te eltemettél, mind ez világ szeretlám elgyökerezél (RMK. II.194). Temesd el a te halottadat a legtisztességeseb koporsoba minalunc (Helt: Bib. I.K). Azonközbe meghala Leuenta hertzog es eltemeté a Duna elue, a faluban (Helt: Krón. 35). Negy napig halta es eltemete szagoson főkunec (Börn: Préd. 273). Jer, temessé el az testet (Börn: Ének. 327). Ot soc szantalan martyromot nyugosznac eltemettetuen (ÉszT: IgAny. 554). Ha e nem volna, tsak háromszor látna eoket a templom: mikor meg megkereszteltetnek, mikor térjhez mennek, mikor eltemettetnek (Fal: MA. 145).

[Szólások] **Hirét s nevét eltemetni:** *oblitare famam PPB. Te ezen semmi kedvet nem temessél, csak lehess hamarább a nálad kedvessel (GyöngyD: Char. 403). Tudodé mivel temeti el az ilyen successioval valo pipeskedést Nazianzenus (Makó: BCsák. 116). El ne temesd szivedet a keserűségnek mélységébe (Fal: BE. 577). A mérges irigy bánat azokat a vétkeket is újra éleszi, melyeket a felekedétség régen eltemetett (Fal: UE. 424).

eltemetés: humatio C. sepultura MA. begräbnis PPB. Haynaltl fogna gondolkodny vala az ez zent fyanak zletesse-reol, halalarol, eltemetesereol (CornC. 106). Zorze enghemet el temetesere (JordC. 438). Mykoron nynt halotnak eltemetese zewrzewdenek, hirtelenséggel az byromak yteletyre reytek (ÉrsC. 311). Történék halála Szászsebesben, Székes-Fejérvárbán lön eltemetésben (RMK. III.8). Ha a szűles a férfúnak el temetése után tíz hónappal leszen, azt az pokas gyermeket méltan nem mondhatyák, hogy igaz ágyból valo (Ver: Verb. 347).

eltemetot: ∞ Mellét vallot, azt főitő, eleue költe en testemet megkenetny eltemetben: quod habuit haec fecit, praevēnit ungero corpus meum in sepulturam (MünchC. 100).

eltemetetlen: inhumatus C. [unbeerdigt]. Yme mykoron egy eglehez heten eltemetetlen lettenek volna, semy ellenző allat nem bantlatna (ÉrdyC. 551b). El nyugoweek wr isteben es neegyed napgyhlan el temetetlen hagyaa (645b).

Temetés: 1) sepultura, humatio, tumulatio MA. begräbnis PPB. A mel föld tögedet meg-halud fogadand, azon hallak még es ot végem felokasnac helét (BécsiC. 3). Tanalé tartuan veue azockal eg fizokasnac földét zarandoknac temetesere (MünchC. 67). Az nemes kenothth tarcha en temetesednek nappara (WinkC. 142). Az fraterok jüuenek tytes tarsasagal ez zent zűznek temetesere (MargL. 100). Yay tynektek yras thwdok es zeretesek, kyk pepcytytek az yzazuknak temeteseket (JordC. 429). Ffél epepytytek az profétaknak temeteseketh (JordC. 567. 143. 467). Azt latuan az zamtalan nepek megreetteneek raytta es halaztaak temetesere (ÉrdyC. 573b). Nagy zorgalmas vala halottaknak temeteseben (637b. 627b). Abraham piuzen vdt vala a Heth fiaitol temetes-nec öröksigre (Szék: Krón. 13). Az kit az halottakhoz temetesekort szoktának az keresztyének megmutatni (LevT. II. 161). Illy nagy nyjontában való keserűségeket hogy annyival inkább felejthetné, a temetés után Erdélybe indultak val: (Szal: Krón. 257). Az egész Christus ment pokloba temetese után egy kicsünyé fel-támadása előtt (Pázm: LuthV. 207). Kurt egy temetésének tisztessége (Zrinyi: ASyr. 39). Az temetés után ki fog tetszeni, azt már el kell vártotok (RákGy: Lev. 161). Az háznál, az hol az temetés volt, szün volt elkészítve

(MonIrók XI.404). A többi tehenet atya, öccsei apja temetésére veressék le, az nem akadt több kezéhez három telénnél (Radv: Csál. III.357). **2)** tymbos C. [sepulchrum; grab]. Hol ott meg celteben temeteset valaztot vala maganak (ÉrdyC. 545). Eelleyen penitenciat hagyta ewneky, hogy myndden bvlchws helyeket, zentőknek temeteseyt el yarna (617). Egy pap rákokat boesítot az czinteremben, mindenkinek oldalára egy viasz gyertyát ragasztván, mellyek mikor az temetések közöt mászkálónak, evel oly nagy czudának tetzet, hogy senki közöl nem mérne menni (Toln: Vigaszt. 225). Ebben az templomban nincs egyb nevezetes dolog, hanem az oltárok és az temetések (Réd: Tem. 9).

szamar-temetés: [τὸ inhumatum relinquere; das unbegraben sein]. Az isten Joachim kiralt szamar temetessel feyegette, azaz hogy mint egy dögöt ki vetne (Börn: Préd. 564). Nagy átoc es bűntettes szamar temetessel temeteti el, minémivel fenyegeti isten Jójakin királyt Jeremias prophéta által (Zvon: Post. II.413). Az illendő pompa-nélkül valo temetés szamar-temetés és isten átká (Megy: 3Jaj. II.154).

Temetési: [sepulcharius; zum begräbnis gehörlig]. Temetési domb: tumulus; temetési tisztelő: exsequiae; temetési tisztességet szolgáltatók: exsequior PPB. Halott temetés, temetési pompa: celebrata PPB. Temetési pompa, mely Bethlen Christina kisasszonynak lidégb teteneckejenek felette kiszolgáltató (TomPompa. Cím.).

Temetetlen: insepultus, intumultus C. inhumatus MA. unbegraben PPB. Nagy nehezen vyheteek az zent egyhazhoz, hol ott eglehez ezten napgy temetetlen hagyaa (ÉrdyC. 412b).

Temetetleniség: [τὸ inhumatum relinquere; das unbegraben sein]. Az hievknee temetetleniségek is nem árt idővűsségben (Zvon: Post. II.38).

Temetköz-ik: sepelior, funeror MA. begraben werden PPB. Kiül temetkeztec azért, hogy az varos meg ne dögletne az holt testektül (Börn: Préd. 563). Veuek azért az Iesusnak testet es be kötöztek fű szerzaukokkal eggyöt, az miképpen szokasok az sidoknak temetközni (Fél: Bibl. I.176). Az athénásbéli Cimón-is az ő magának készítettett temetköz sírja körül szokta vala maga kedves kantzalovait temeteti (Misk: VKert. 104). A kik templomba akarnak temetkezni, le-téven a régi szokás szerint öreg enbertől egy forintot, kis gyermektől ötven pénzt, szabadosan oda temethessék (Bod: Pol. 86).

Temetkezés: sepultura, funeratio MA. das begraben PPB.

Temető: 1) [sepultuarus; begräbnis]. Temető heli sér: tumba C. Temetőhely: sepulcretum, coemeterium, bustum MA. Nem volna szabad nagy urac cimiberen temető helyeken állatognac képeit föl függzteni (Zvon: Post. 608). Lésznee halotti tisztesség tetele az temető kert felé és bevitic az temető boltban a léle nélkül való test (Com: Jan. 212). Testemet az földnek, temető helyemnek ajánlom (Gér: KárCs. III.368). Rendtem szerelmes édes arannak tisztességes el takarításat régi elvinek szokott temető helyén meg lenni (IV.535). **2)** vespillo, humator MA. todteugräber, leichenräger PPB. **3)** [funus, exsequiae; leichenbegängnis]. Nadasdy Márton uramat feleségével egyetembe ma vagy holnap temetik el, asszonyom es oda vagy on az temetőre (Nád: Lev. 85).

halott-temető: [vespillo; todteugräber]. Halott-temető, sírásó: libitinarus PPB. Az halott halotti szokások szerint az halot temetőktől avagy sírásóktól ki vitettetic (Com: Jan. 212).

[Temetőd-ik]

el-temetődik: [sepelior; begraben werden]. E káromkodo tévelygés alkalmasint eltemetődvén viszont egy nagyra-vágó

fürfánt elméjű Arius nevű ember iszonyatos zárzavarral a pokolból vissza-hozá (GKat: Titk. Előb. 12). Életed az io híreddel Szigetvár hamujában temetődik el (Zrínyi I.101). Vetséges szokatól el-temetődött írás (CorpGramm. 295).

Temetség: sepultura MA. begräbis PPB. Vyd el voled azokott, kyk beteglewnek zoktal vnymed es kyk lezok zewkewskw temetségre (EhrC. 143). Az napságtól fogva az helyet nevezzék Mágóg seregének ő temetségének (RMK. II.107). Ha asszon halála nom történt volna, temetségre gondod nem lett volna (IV.110). Az mie volt ennek, czielekötte, mert elő vőtte meg kenni az en testemet az temetségre (Fél: Bibl. 178). Az Abraham az ű haza uepenek temetségre mezőt veszen (Fél: Tan. 512b). Állítják némelyek, hogy a krályné is jelen lett volna temetségén (Szal: Krón. 12). A pénz nyeresége a lélek temetsége (Mad: Evang. 679). Ezt írják Luthernek haláláról és temetségéről azok, a kik ott jelen vóltanak (Pós: Igazs. I. 447). Mielhogy kys Margarol iratom magamat, temetségeomnek is helyeth az en istenemtol oth kevanom, zeoleim melletth hogy legien (Radv: Csal. III.169). Együtt lenne testünk temetségünk kettőnknek (PhilFl. 85). A templom isteni-tiszteletnek helyje, nem temetségnek (Bod: Pol. 87).

Temetségi: [exsequialis; leichen-]. E temetségi caeremoniakval semmi külső pompát s világi ditsőséget űzni nem akarunk (Megy: 3Jaj. II.150).

[Temettet]

Temettető: [exsequialis; zum leichenbegängnis gehörig]. Én bizony nem tudom, mi gyönyörűsége kívánkozhatik ide bármely jóakaró barátom is, hanemha koplalni és a sok jajszótt és temettető haragszótt akarja hallani (Bercs: Lev. 402).

TÉMJÉN, TÖMJÉN (*temeny* Born: Préd. 78. *tímienez* Mel: SzJán. 28): thus C. MA. weihrauch PPB. Le esueie imadac őtet es ő kenéce megútuán aianlanak neki aiandokocac araűat, temient es mirrat (MünchC. 17). Madiannak dromedárosi Sababol mind el őnek araűat es temient hozvan (DöbrC. 278). Le eswen ymadak hűtet es hűv kenécek meguythwan ayanlanak hűneky ayandekokath aran'at, temyent es kenetet (JordC. 359). Vram ywsson the elewdbe een ymadsgom mykeppen temyen fysth mezyen the elewdbe (KeszthC. 388). Az ő imadsaga mint az tómiének fiste fel megőn istennek zinenek eleibe (TibC. 22). Olayt őssen es themient tegyen reűia (Helt: Bibl. I.Y2. Mel: SzJán. 440). Adanac temenyt, kiűel iolentec, hogy ez uyomorult gyermek vvr es kiraly lenne (Born: Préd. 78). Az te czemeteid pomagranátnac czemetei edes gyűmőlezcdekkel egybe es minden fele temien termő fáekal (Kár: Bibl. I.632b). A pogány áldozó papoc égő áldozatokat az ő oltárokon áldoznac vala, tömjéneket visznc vala fel (Com: Jan. 129). Keuszertinc minden elementumokat, földet, tűzet, vizet, aert, rutát, temjént arra (Czegl: Dág. II.75). A temjénfa magas s többire Arabiában nő (ACsere: Enc. 223). Gállýakat meg-rakák minden eszközökkel, temjénnel, arannyal, ezüstös kintsekkö (GyűngyD: Char. 41).

áldozat-témjén: [thus sacrificium; offerweihrauch]. Hazájával sok jó téteménye égig ment igaz áldozat-tömjényne (GyűngyD: MV. 2).

fejőr-témjén: mastiche PPB. Fejér tiszta temjén: carpheotum C.

földi-témjén(fű): chamaepitys PPB.

Témjénés: thureus MA. von weibrauch PPB.

Témjénez: thurifico, suffio MA. weihrauch anziűden PPB. Papy zolgalathnak zokasa zorent történettel rea esseek, hogy temjénőzne, bel meene az ystennek templomaban (JordC. 516). Inneppapokon zouendőkök gywttatnak reia, ez tómiendz-

tetik raitha (TibC. 124). Az sidó nép temienezien egoti az aldozatoc kőuerit (Mel: Sám. 413). Tómienezűnk ammi meg eget bűnűnk attia amia vtan (Mel: SzJán. 28). Neptúnusnak őltárt építtem, mellyet virágokkal bőven meghintettem, egy nehányszor körös körül teményeztem (Gvad: Pösty. 42).

Témjénezés: 1) [suffitus; räucherung]. Nag sok temienező szert adának ű neki, hogy temienezist az araű oltáron temne (Sylv: UT. II.143b). Ezeket végezűen kevest pibenének, azután ujjoman temjénezst kezdének (Gyűngy: Char. 341). **2)** thymiana, suffimentum MA. rauchwerk PPB. Ő ymadsga mynt gywythasnak es themyenezesnek fűsthy vrnak eoybec fel mezyen (PeerC. 10). A kenetek, temjénezesec, jószagot eresztő illatozások a kényeseké es gyönyörűsűgben őlké (Com: Jan. 116).

Témjénező: thymiaterium, thuribulum MA. acerra, suffibulum PPB. rauchfass PPB. Ozyas ragaduan a temienezőtt papi tizet merezeked venny (BécsC. 211). A ragalmazo ől tómiendzöt visel, kibet az kednes illatert embőröknek binuen őndogsagos bűzet egebeknek fűstöllic (GnaryC. 8). Angyal allapeek egy haznak oltara melletth, kezebe wala aranyas temyenezew (KeszthC. 439). Czínállyanac az temienezőkköl ki teriezett pléheket az őltárnac be burítására (Kár: Bibl. I.135. II. 114b). Nem tserép vagy fa-ődénűbe, hanem arany temjénezűbe szedik (Pázm: Préd. 646). A tób alsó renden való áldozó papok a tömjénezűvel avagy fűstölűvel illatokat téznc vala (Com: Jan. 159). Chalisiris maga az áldozó fő-pap s az őltárnál tömjénezűt hordozó (GyűngyD: Char. 420). Rakjanak mirhát a temjénezűben, légyennek forrók s buzgók könyörgűsben (Thaly: Adal. 125).

TÉMONDÁD(FŰ), TÉMONDÁD(TŐ): dulce amarum, Iberis MA. bilsenkraut PPB. Temondad fű leuele viragosul (Frank: HasznK. 18). Gyermekeket meg ne igazűssék, rá gondolnak, kiűszűb alá temondád tőben ott elűsűak (RMK. IV. 257).

TEMLOM: templum, fanum, delntrum C. kirche PPB. Bemene istennek templomaba es ki haűa mend az arolocat (MünchC. 52). Mi nagob, az araű é auag a templom. ki meg seenteli az araűat (56). Az ő leany meg zepűltek mikepen az templomnak basonlatossaga (VirgC. 145). Templomoth rakatal zyz Marianak, kyben mosth hűygzol menden thystessoguel (PeerC. 313). Be meene az istennek templomaban es az zent kynyerebbe ewek (JordC. 388). A kirali nitete őtet a napnak templomaba (DebrC. 44). Wr istennek temploma negywen hath eztendeegh epűlleteek fűl (ÉrűyC. 136b). Az balwan istenneknek templomy mynd lee hűllanak (338). Tű vattok temploma az ilű istennek: vos templum estis dei viventis (Sylv: UT. II. 47b). Szinettlen a templomba valűnac (Helt: UT. g1). Szentellyen maganac szent templomana (Born: Ének. 17b). Az templomnac illendű rakásűt czudaluan (Kár: Bibl. II.267b). Az őbek az rezet el bűnyűak az templomban, mellyet ki kol sűpőni (MesűK. 18). Isten templomat peruuta zeknek tarttyak sok helyen (Vás: CanCath. 511). Legsűszűsűgesebb hely az templomban: sanctuarium (MA: Bibl. 1310). Rutétűtie az templom, ha szemlélűsűnc okűert lűzen az templomba valo menetel (Zvon: Post. II. 273b). Mezizente palatinus azt is szűval, hogy az közűgűnek is lehetne temploma s szabados lenne csinálni (RűkGy: Lev. 192). A templom ablakűnac való pűnczűlert kiűdűttűk (MonTME. 166). 60 nűmet az margarétai czűnterimben szűrult, kikre mind vűrost, templomot rűégettenek (Bercs: Lev. 404).

műgyűs-templom: [templum dioecesanum; dioecsan-kirche]. Pesthy megies templomban gyűles vala (Gűres: Műy. 53).

Templombeli: [ecclesiae; kirchen-]. Ő ifűsűgokban ű leani ekesűltek, kőrűl zepűltek mint templombeli kepek (DűbrC. 223). Templombeli vitorla: velum templi (Helt: UT. H6).

Templomi: [ecclesiasticus; kirellich]. Haszontalan minden ő pompás és cikornyás templumi ceremoniaiik (GKat: Váls. I. Előb. c2).

TÉNG: victito, dego, vivo utenuque, vitum dego miserum MA. [kümmertlich leben]. Teng: labore suo difficulter se sustentat (Otr: OrigHung. II.142). Éledelek, tengek, tengődöm: victito PPBl. Niery idősséget minkünk, világban még a kik tengünk (ThewrC. 167). Őkröc, juhoc, kie az sic mezőkön tengenek (MA: Bibl. V.6). Tengek, nem élek, lenni sem lélek, mert jutottam bíra (Balassa: Költ. 25). Tantorog az hit, ha az szent irasnak meltsaga teng leng (MNYil: Irt. 48). Vidámság táncezától a gyenge pázsit reng, megemiszto búval senki szívo nem teng (GyöngyD: MV. 19). Kömnyebb, ha ember remélhet a keseredett szív mással nem is élhet, addig teng nyavalyás, még vártt jókat vélhet (GyöngyD: KJ. 445). Mivel ennyiféle nemes és neuntelen barmok, fene vadak tengenek még ma is világon, innét ilyen szép reguláink származnak (Misk: VKert. Előb. A8). Szegéség jügat hajlékában: tsak alig teng-leng a világon (SzD: MVir. 379).

el-téng: ∞ A király pénzből el tengie magokat (Helt: Hál. 180).

Téngedéz: [vitam ago; das leben führen]. Noha bátorságon tengezőmnek a bárkában a lelkes állatok, annyira meg anyargatták vadi kívánságokat, hogy nagy egységgel éltenek egymás között (Ily: Préd. II.455).

Téngés: victitatio, vita qualisqualis MA. [kümmertliches leben].

Ténges: sustento, nutrio, nutricor, enutrio MA. emühren PPB. Az szegeny iuhoknac keresmenüel tengeted magadat (Mon: Apol. 2). Pareial es mezei füuecel tengetic vala magokat (259). Jó akaró urai segítségsekkel tengette magát (Mon-Okm. XIX.179). Inkább tengetném életet alamisnával, hogy sem ragadomannyal (Fal: UE. 10). Canoeleon módjára csupa levegő éggel nem akarod tengetni életedet (24). A paraszt ember búval, gonddal tengeti életét (69). Tengették életet gondos fáradtsággal (Orezy: KöltH. 143). Szük eledellel mások jó-voltából tengeti életét (SzD: MVir. 379).

el-ténget: ∞ Ha más eledelből meg-fogyatkoznék is ember, csak gyümölcsel is alkalmas ideig eltengethetné életét (Lipp: PKert. III.2).

Téngetés: [victitatio aegra; kümmertliches leben]. Adamae andekon neki aranyat, ki lenne tengetesekre (Born: Préd. 78). Csak tengetesre való bőczüt nagy akar mit, az mit eszie (148). Isten hiuónece meg akaria enylyüteni nyaualyaiokat, kie vgyan nem lehetne tengetes nélkül (317). Az istennek szep nyauadekiról, kiket el otzot az ő hiueinek tengetésire es segítsegre (Born: Evang. IV.40b).

Téngettet: [alo; nähren]. The azzhalodnak kenyér heñibol es maradekabol engemeth thengetess es eltheess (PeerC. 13).

Téngőd-ik: [misere vivo; kümmertlich leben]. Az ember itt a nyomorság völgyében unalkodva tőngődik (Laud: UjSogts. I.505). Mikéással csak száraz kenyérral tőngődnek (Thaly: Adal. I.62). Tőngődök az szerencsétlenség és bí haljai között lebegő életben (219). A veretek bé-mennek a városokba, melyeknek egyébként a mezőkben kell vala tőngődniek (Misk: VKert. 477). Vörös verétkkel keresett kenyérral tőngödvén szüfütelen háborúval ostromeltatunk (Csúzi: Síp. 402). Az istennek feneketlen böltsége úgy rendelte, hogy némelyek holtig tsak alamisnával tőngödjének (Fal: NE. 116). Naponként azzal tőngödött, a mit egy kis lyukatskán az öreg gazda néki nyújtott (Mohr: JÉpül. 53).

el-tőngődik: ∞ Csak úgy dohányozok, az midőn éhezek, így én is másokkal szépen eltőngődök (Thaly: Adal. I.228. Thaly: VÉ. I.220).

TÉNGÉLIC: acantbis, cardnelis C. acanthus MA. acanthilis, acalantis; zeislein PPB. Tengelic, ismét tűnek neve: acaulis (Major: Szót. 7). Mindenféle madarakat, kik országunkban vadnak megfőzhedd ezzel a lével: pütyöket, czinégét, tengeliczt, rigót (Radv: Szak. 186). Hangos szavuc: a tengelicz, pacsirta, fülemüle, czüzege (Com: Jan. 31). Haly tengelic helyet keserues baolyokat (Zrinyi: ASyr. 295). Tengeliz éneke, pütyöke sirása nálad nélkül miut baolyok hulogattása (Zrinyi II.23). A tengeliz azonképen gyűlöli a tszetskét vala mint az istennek hívei a hipokritákat (Misk: VKert. 466).

TENGÉLY: axis C. MA. achse PPB. Tengely vég-szeg: paxillus PPBl. Mind a tengeliij mind a talpay, a külfőj sarga rézből öutettett vala a kerekeknek (Mel: Sám. 141). Bolondnac gondolatya mint az forgó tengely (Kár: Bibl. I.672b). Meg akat az tengely (Decsi: Adag. 30. Kisv: Adag. 33). A kerekeknek tengelyi és agyai mind öntesek valának (Káldi: Bibl. 301). A szekérnek tengelyei hogy megkonatessenee, tekerő hévérel emeltnek fel (Com: Jan. 87). A szekér tengelyek eleiben belövettetnek a korékszegek és a löcsék (Com: Orb. 171). Ebben meg ne akadgyon hebe hurgya elméd bárdolatlan tengelye (Matkó: BCsák. 364). Vasas szekér rud tengelyestől (Radv: Csal. II.394). Nehéz egy embernek egy várossal perleni, ha ugyan vas az talyigája, tengelye is (MonTME. II.209). Az ő felsége tirszekekre 4 új vasas kereket, tengelyt, rudat meg-csináltatván fizettünk (IV.145). Öregbik ágyu tengelyével és négy tengely-vég vasszegeivel együtt (TörtT.² I.386). Kenetlen tengelyű fakó szekérnek tsikorgása (Misk: VKert. 499). Kirándult tengelyéből a mostani világ (Fal: NU. 351). Fortuna szekérnek okosan illy, úgy forgasd tengelyét, úgy ki ne dülj (Fal: Vers. 882). Böltséit idezi a fagyos tengelyhez (Orezy: KöltSz. 231).

szekér-tengely: axis currus, plaustris MA. achse am wagen PPB. Szekértengely-kező: axungia MA.

TENGÉR: 1) mare, pontus C. pelagus, salum, aequor MA. meer PPB. A földnek szorulatja a két tenger-között: isthmus; a tengeren nőni fel: *innutriti mari; tengeren tolvajkodni: *piraticum facere PPBl. Megkérőlitée tēngert es a zarrast (MünchC. 56. 19). Diczerik azt mennek es földek, tenger es menden zökdősök ő bennek (AporC. 21). Be ment Faraho ew zekerevel es lowgossyval tengerbe (144). Kybe myud a tenger vyezeenk zauntal öppenetynek zama vagon (WinklC. 291). Az őrlögök legottan mind a tengerbe zögdössenee (NádC. 125). Bozzontak ötöt tengerre mentgeben (DöbrC. 188). Meg sokasytom atte nemzetydet nykepen egnek czillagyt es tengernek füueniet (VirgC. 15. 114). Latak az egyiptombelyeket halwan az tenger zeelen (JordC. 40). Lata ket atyafyakat vetven haloyokat az tengerben (364). El meene az tenger partyara fia hozny (ÉrdyC. 339). Lata az gyermeket az tengernek zelen az apro kewekek yaczodwan (ÉrsC. 42sb). Ekepen szorita be öket az wr a tengernek kezepibe (Helt: Bibl. I.113). Ezen löustől a tenger háborog, erős forrásal, tatyékal fel forog (Valk: Kár. Gij). Minden tengernek es földnek szezeleti engednee uala az romniaknac (Decsi: SallJ. 8. 64). Mi tudatlanságnak tengeri, gonoszságunk örvényi vagyunk (Pizan: Préd. 65). Ki tudná megmondani, mi némű mélységes tenger vagon ebben az isteni iralmasságnak (81). Körül járja az tengert és az szárazt (Zvon: Post. II.204). Ne velyyed, hogy az illyen nagy tengert által gúzolhat al (Bal: CsIsk. 121). Az tengerek buzognak, a borok torannak. 1613 (KNagysz. E4). Úveg tenger vagyunk, mely mikor leginkább tündöklik, akkor tőrik-el (Mad: Evang. 821). A tenger hányodáshoz szokatlan emberek (Drég: Spec. 63b). Két tenger között bé nyúló szorulások (Com: Jan.

14. Az hajónak uta nyoma a mély tengerben és a férfiuak uta a leányozval el vadnak rejtettette (VárM: Szöv. 111). Tengerben vesztettétek sok keresményiüket (GyöngyD: Char. 13). A tengerek és folyovizek nyögvény rettenetes szozatokat boesátuak (Illy: Préd. I.11b). **2)** [multus, immerus; viel, mizählig]. Tenger a mint szemettec (Born: Préd. 78). Kikről egyenkint szolni tenger dolog volna (Born: Evang. I.271). A sok irások tengerből elege szedi, értelmesen meg-válogatni a régi böltséktől ismért igazságokat új munka es mi dolgunk (Pázm: Préd. a3). Rajtunk tenger a fegyver, mert a tokos német közöttünk hever (Thaly: Adal. II.243). Tenger sok nép gyülekezett öszve (Fal: TÉ. 650. 651).

[Szólások]. Tengerbe a vizet, hegyre a földet hordod: noctuas *Athenas portas PPBl. Tengerben keres vizet: insanus medio flumine quaeris aquam (Decsi: Adag. 69).

[Közmondások]. Nem lehet tenger víz nélkül (Decsi: Adag. 100). A tengernek ninc semmi rokonzája (Gvad: RP. 252).

észak-tengér, északi-tengér: *mare superum PPBl. [nördliches meer]. Hon az észak tenger magában kiisködi, híred mindenütt van s mint nap ugy tündöklik (Zrínyi I.99).

fekete-tengér: Euxinus PPBl.

holt-tengér: [mare mortuum; todes meer]. A hol azok a városok feküttek, ott a mai napig egy büdös tó vagyon, melyet holt tengernek neveznek (Pázm: Préd. 376).

mély-tengér: profundum C.

océánum-tengér, océanus-tengér: [Oceanus]. Ha az föld kerekiségét környél allo nagy Oceanus tenger ream folya es aridna is, nem olhatnaia meg szomiuságotat (Lép: P.Üik. III.163). Az északi részről való nagy Oceanum tengere jéges (Com: Jan. 12).

sós-tengér: salum C. [salzmeer]. Lezen hatara nap keletre a soss tenger (JordC. 191). Milyenai önne gyülene, a holl most a söss tengör vagyon (Helt: Bibl. I.F2. Kár: Bibl. I.154).

szakadék-tengér: [sinus; meerbusen]. Látának egg nimi szakadik tengert, kinek partja vala (Sylv: UT. I.206b).

szoros-tengér: fretum aestuarium; sund, meerenge PPB.

vörös-tengér: *erythraeum mare PPBl. [rotes meer]. A my atyaink mynd nyalan kwd alath voltanak es mynd feyenykuth a veres tengeren alath mentenek (Konj: SzPál. 158). Az isten meg nita az vörös tengernek vizet (Szék: Krón. 18).

zúgó-tengér: fretum C.

Tengéri: **1)** marinus, pelagicus C. aequoreus, pelagus MA. [meer-]. Tengeri veres-hagyma: squilla; orf, tengeri hal: orphus; tengeri hal, mely fitvet eszik és kérőt rág mint az ökör: scarus; tengeri-kutya hal: squalus; tengeri veres hal: erythinus; tengeri rák: cammarus; tengeri szorulat Konstantinápolynál: Hellespontus; tengeri szőlő: astaphis PPBl. Nem fa tewysk wala, hanem tengeri tewysk wala, ky sokkal hegyesb az fay tewysknel (AporC. 185). Az ty lastokat meg ygeze mykepen az rettenetes tengeri czoda (VirgC. 137). Tengeri retek két fele (Mel: Herb. 173). Sarga apro baraczk, melyet tengőri baraczknak is liunak (Frank: FlaszK. 33). Mondolát aprón törvén szürd által tengeri szőlőt hozzá tevén (Radv: Szak. 81). A tengeri szőlők tágétnak, lágyétyák a hasát (Com: Jan. 25). Mely szépen énekel tengeri Sirenes! Ű szép gyöngye verse oly igen keserue (Zrínyi II.105). Malozat, ramfolt és egyéb tengeri morhát vibetek neked (Thurzó: Lev. I.168). **2)** [summus; höchster]. A mindenható isten tengeri böltseségének rendelésébül formált bennünket (Fal: NE. 36).

fél-tengéri: seminarium C.

TENÓR: **1)** [cursus; verlauf]. Az donationak szokot folyasa es tenora (Ver: Verb. 73). **2)** [ratio; reihe]. Szólits nevek szerint az szakács-mestereket, az étkeket is rendi szerint, kiket az első fogásra rendeltek az regtemkor tenora szerént (Radv: Szak. 12). Ezen tenort tartyak, őrizik es szaligtattyak maradékjokra mostan-is nemzetünkben levő tudos lelki pasztorok (MNYil: Irt. 9). **3)** [sonus; stimme]. Kychyoda esuery megh a syp mynemő tengeri zool (Konj: SzPál. 176). **4)** [vox tercia; tenor]. Az zenődnekek nyök mondasok harommal lezön: tenorral, discantal, contra tenorral, tenor lezön istenth diéres (SándC. 19).

TÉNTA, TÉNTA (tynta Apost. 8): atramentum C. MA. finte PPB. Tengeri hal, mely mint a tinta oly fekete vértontki, midőn meg-akarják fogni: loligo, sepia PPBl. Mykoron megh thutta volna, hogh ő elethenek vege el közelgethne, papyrosth thentanal egyethembe keré (PeerC. 16). Kerlek tegőd kegyös Jesus, hogy mind the dyözsdögös kenydath te zeep dragalatos werődnek tentayawal en zyeuwen meggyrad (CzeclC. 19). Kere papiroset tenthaat es az ő eletih megira (NádC. 589). Tebbet akartam tnyektet yrnom, de nem akaram lewelenek es teentanak atala (JordC. 875). Yrattattak nem tytawal, hanem az elő ystemek lelkeuel (Apost. 8). Papyrossat, teentaat keere es zeren zertte mynt eelt es yaart volna, meg yrogataa (ÉrdyC. 411). A biblia böltsüllesben nem a tentát, papirossat, hanem azt böltsüllyik, a kinek szavát magában foglallya (Pázm: Préd. 156). A régicé viaszszos táblátskákon irnac vala, minékunc a papyrus es tinta alkalmazosabbban szolgálnc (Com: Jan. 207). Tenta, papirossat vigyenek (KétMjépl. 130). Mint esett szegénynek halála, mind téntával mind könyhullatással leírom (Mik: TörL. 317). Fele a véremnek olyan volt mint a hideg étek, fele mint a tinta (389). A mély okoskodás a téntán nyalakozók dolga (Fal: NU. 261). Adj egy árkus író papiroset, pennát (tollat) és téntát (KirBesz. 84).

[Közmondások]. Ténta és a penna a szégyent nem tudgya (Kisv: Adag. 142).

könyvíró-ténta: *librarium atramentum PPBl.

varga-ténta: [vitriolum; vitriol]. Galitzkő, mely máskeppen varga téntának hivattatik (ACsere: Enc. 248).

vörös-ténta: rubrica PPBl.

Téntás: [atramentarius; tinten-]. Annak is számát ő vele irattam föl; mely jegyzést vagy az tatay levelei között vagy tentás ládámban fölтанáhak (Radv: Csal. III.219). Kie miatt ny megkocattac akkor a körmemet, hogy noha téntás volt, bé kellett falnom (Sámb: Isp. 93).

[Téntáz]

még-téntáz: [conspuro; beschmutzen]. Lié, miképpen téntázad meg hitedet (Kereszt: FelsKer. 161).

TENYÉR (terenyét Decsi: Adag. 19): **1)** palma, vola C. [flache hand]. Tenere: palma (NémGl. 383). Egebec kedeg tene-reteket ő orcaira attuac (MüachC. 66). A mef embör lelki iozagokat alazatosagnakül gdyt, ofaten ment aki a port tene-rehen a zelre vizi (VitkC. 67). Embernek tenereben nagy sok erek jevnek evzue (CornC. 218). Az kizded germeceue vereből essec bal kezenece teneurer neg öp (DebrC. 299). Aldoth legyen te zent teneud, kyuel istenth illeted (GümC. 42). Teneuem fel töric (Helt: Mes. 156). Tenereuec temerdeuec bőret meg gyogyitya (Mel: Herb. 119). Tenereket száioakra vetik vala (Mel: Jóh. 67). Forgatni kezdi az ket tenere között (MonIrók III.59). Valamely az négy láb állatoc között az tenyerén iár, tisztátalan legyen (Kár: Bibl. I.98). Lattuk penigh, hogy nikor mi az mi tene-rüket csak közel az mi szemünkhez tartunk. 1619 (KDebr. D5). Teneud pökése vtánn ki mutatta irásod (Bal: CsIsk. 43).

Nyulsz is az dologhoz serényen, nem herén, kiért az sors is kezd vinni jobb tenyerén (Thaly: Adal. I.120). A penitentzia tartó ember tenyerében a tövisek is rószalká válnak (Vajda: Kriszt. I.522). **2**) palmas MA. [palma]. A mérőknec mértéki ezec: tenyér, arasz, sing (Com: Jan. 165).

[Szólások]. A böles hallgató nem hordozza szívéet terjesztett tenyerén (Fal: UE. 479). Kend meg csak iól az tarenyét, meg nyered (Deesi: Adag. 19). Kend meg a tenyérét s meg nyered ügyedet (SzD: MVir. 16).

Krisztus-tenyere: palma Christi Mel: Herb. 82. Ricinus több uene Christus keze, Cristus tenyere (Mel: Herb. 82).

Tenyeres: [magnus, fortis; gross, stark]. Tenyeres talpas ember (Zvon Pázm! 263). O teneres talpas Domine (Bal: Epin. 4). Mellyek azok a tetemes és tenyeres vétkek (Pós: Igazs. I. 698). Itt nagy tenyeres talpas hazugságot szól Chronica Germanica (Lisznyi: Krón. 250).

Tenyérnyi: palmaris, palmarius MA. einer hand breit PPB. Egy tenyérnyi: palmaris; két tenérni: didoron C. Két tenyérnyi: bipalmis MA. Tenyérni napok: *palmares dies PPB. Zerez egy tenerese aranyas barsont, kyre neegy renddel fyyed rea ez tyzen keth draga keweketh (JordC. 64). Imé egy tenyérnivé tötöd az én napimat uram (MA: Bibl. I.496). A gyömbér a földhe harom avagy négy tenérnire nõ bé (ACsere: Enc. 245). Féltenyérnyi függő húzza le füledet (Orczy: Költ. I. 156).

TENYÉSZ-İK: **1**) sobolesco C. fetisco MA. síchi vermelen PPB. Mondta az sathan: haat myeert paranelolta wr isten, teneezzetők es sokaswlyatok (ÉrdyC. 550). Fiaitoc nem tenyészoc (Kár: Bibl. I.456). Vgy tenyezzenek az embörök mint az fiuek (Frank: HasznK. 67). Ez az állat sokat tenyészic, hová lehet emel-is szaporodób (Czegl: Japh. 67). Hogy igen tenyész a felesége, a miatt bánkodik (Gyöngy: Csup. 25). Az evet a nagy fákuak odvaiba rejtezik, ugyanott is tenyészvén fiait táplálja (Misk: VKert. 234). Az öszvér sola nem tenyészik (276). Olyan férgek a halgatoknak szívekben is tenyésznek (Ily: Préd. I.82). **2**) [fetific; befruchten]. Az oktalan állatoc midőn szaporodásokat teneszic, esac legelő mezejőkre vagyon gondyoc (Prág: Serk. 887). Némelylek rokonai véreket hányják-veük tévén sok igéretket, a mint a bor szokta tenyészni ezeket (GyöngyD: Char. 433).

[Közmondások]. Tartva tenyészik a pénz, kültve vész (Fal: Jegy. 932).

el-tenyészik: [defloresco, verblilien]. El-mult, el-olvatt és el-tenészett a mi szívünknek öröme (Szeg: Aqu. 6).

eltenyészet: [multiplicatio; vermehrung]. Ha a mérgek kigyoknak eltenyészétől [igy] tartasz, a tojásokat tapod-el (Megy: 6.Jaj. II.18).

még-tenyészik: [animum recipio, se colligere; zu sich kommen]. Miker az szegény pásztorok is az angyali látásbul löt félelembül meg tenésztenec, azt mondgya az evangélista, hogy egy mással beszélgetének (Zvon: Post. I.160).

Tenyészéd-ik: sobolesco PPB.

Tenyészékény: [ferax, fetificus; fruchtbar]. Sokak eny-vel mondatnak díszesen ki: évékény, tenészékény, szállékény (Corp-Grann. 312).

Tenyészékotlen: [sterilis; unfruchtbar]. Ha a sterilis terméketlenek jól mondatik, mi okon nem tenészékotlenek vagy szállékotlenek (GKat: Titk. 1118).

Tenyészés: [duraturus; dauerhaft?]. Megakarta fosztani a tölle választott leg-jobb résztől azaz tenyészec esendességötől és békességés, tellyes nyugodalalmától (Csúzi: Síp. 337).

Tenyészés: **1**) [partus; geburt]. Aldot leszen a te földed- nec es inhaidnac tenészése (Helt: Bibl. I.Zzz). Az állatoknac első tenészése (MA: Bibl. I.171). **2**) [ortus; geburt]. Az égli madarak kevés földel tenyészecok után tollasodni kezdenek (ExPrinc. 153). **3**) [conceptio; befruchtung]. Tudgya leányának a dolgát, hogy Cnemont vette mátkájának, értvén a szájából a Charicliának, a melly tenyészése othon nem voltának (GyöngyD: Char. 425).

Tenyészet: **1**) [ovum; ei]. A tyúk béterjesztvén szárnyai- val tenyészetét: tojományát megléti (SzD: MVir. 122). **2**) [fetus ingenii; goistesfrucht]. Mint valami furfangos köntőshen öltöz- tetett bolondokat bennünket az ő tenészetivel nevetett és pöket (GKat: Titk. 347).

Tenyészetlen: [sterilis; unfruchtbar]. Az értelem szívbéli foganatos erő nélkül tenyészetlen és meddő (Fal: UE. 364).

Tenyésző: **1**) ferax, fertilis, uber, fetificus; fruchtbar PPB. Nemzen az feld zeldellő fyyet es magh teneezött hű neme zereut es gyömlez teremthő fiat (JordC. 2). Az asszoni állat ártatlan leszen és tenésző leszen (Kár: Bibl. I.122b). Isten tenyészővé tézi kevés harmotokat (Ujf: HÉnek. 33). Minden földi gyümölstöknek és tenyésző szaporodásnak első 'zengéje nélkü szenteltessék (Pázm: Préd. 337). A kiből az asszoni hõ bővebben foly, tenyészőbbek szoktak lenni (ACsere: Enc. 167). Bõv és tenyésző esztendő (Lipp: Cal. 66). Az nyugott szántó föld termőbb és tenyészőbb (Com: Jan. 72). A szántó föld tenyésző avagy gyümölstelen (Com: Vest. 16). Nem vagy te meddő, tenyésző vagy (Kereszt: FelsKer. 437). Hogyha meddő leánt vagy aszszont találnál s ezeknek párhagymát emni gyakran adnál, tenyészők lennének (Fely: Schols. 22) Mennyit vett bé, mennyit adott ki, mennyit rakott, mennyit ontott, tenyésző-e vagy meddő az erdei, mezoj vagy major-béli jüvedelem (Fal: NU. 2s1). Nem a sokaság, hanem a telkarékosság tenyésző (Fal: BE. 577). Epo nélkül-váló, de igen tenyésző galamb képében jelent meg a sz. lélek (SzD: MVir. 270). **2**) [femina; weibchen]. Egri teniszó farkas neki ielőmnen vino őtet a zent Pálnak cellačkaiának aitoiara (DebrC. 114). Miképen az tenező orozlan zokta az halot megh zagatnia, ezönképpen ő ruhait megh zagatnan kezdö az zent teshöz sietnie (TihC. 26). A tanuetnyoc el hozac a tenez- zoc szamarot es nehmet es reiajoc utec fuel az ű ruhaiok- kat es űtet felül reia űtetec (Tel: Evang. I.451).

Tenyészőség: [fecunditas; fruchtbarkeit]. Attam fyweketh, kyk hvmagokban unagot tarthnak hű teneesseezhekre (JordC. 8).

Tenyészit: feto C. [fortpflanzten]. A bor kolykát nem tenyészit (Gvad: Idöt. 139).

Tenyészítő: **1**) fecundus, fetificus, ubertus C. **2**) [femina; weibchen]. A pispec meg tiltatec az atkokat es bossu allasok- kat vetnye, melleket eby zokas zereut es tenező farkasnac rühe zereut az ő tulaydon inhayra nem zezel vala vetnye (TelC. 112).

[TENYÍT]

Tenyítés: [fecunditas; fruchtbarkeit]. Aldot leszen földed- nec veteménye es barnodnac böűsleges tenyítése (SzépfÉnek. 3).

TÉP (tépáz Thaly: VÉ. I.192): vellio, lancino MA. rufen, zuften PPB. Pih kérd, seb kérd, tépelt ruha a sebre: linamentum PPB. Ruhait megh zagatnan kezdö haiait tepnie (TihC. 26). Annira tépék, nyivék, hogy kopaszon hagyák mindeneknek nevenségüre es szialnára (PestiT: Fab. 248). A körmünel szagatane, tépünc (Com: Jan. 50). A kik gazdagabbac, tépelt pamuttal, gyyajjal esnállýac bé az első fáe tökéit (Nad: Kert. 23). Hatalmas mindenben, hódol néki sok nép, ropent városok- kat s váarakat egyben tép (GyöngyD: MV. 17). Az őlyv a róká- nak szörít tépi, zabállya (Misk: VKert. 158). Ha az télben bo-

lépünk, másoknak gyalját tépünk (Thaly: VÉ. II.73). Pályka tollat szerez, ha valahol tép Anna (Felv: Dics. 34). A gonosz mennyivel inkább rágzik, annyival inkább kell tépni és irtogatni (Fal: NE. 16). Simítyta homlokát, tépi szőmőldekét, le-felé orrát, hátra szokattya fileit (Fal: NA. 142). Tépték mint a diófát az ország úttján (SzD: MVir. 66).

el-tép: dilanio C. MA. zerstückeln, zerschneiden, zerfleischen PPB. A sas, vértse, solyom horgas körmöckel ártatlan madárkákat eltépve (Com: Jan. 30). Amé elfuva és eltépe tégedet a romai catechismus (Kereszt: FelsKer. 390).

ki-tép: vello C. vello MA. ausrufen, ausreißen PPB. A sydok hamat, zakalamat ki tepik, nőnik, teljes testemet elzagatták (WeszprC. 32). Mifőn a terden alomné a ferie, ki kezdé lassan lassan a feckete laiakat tépni... Ennőkem is ész a feiem, de ez ezennel hozzám hasonlatos lézen, mert bizony mind ki tépem a feketéket (Helt: Mes. 398). A hajakat regenten ki tépic, szagattyaé vala (Com: Jan. 115).

lő-tép: [revello; abreissen]. Valami Miskőci Pap Gáspár Csikvártul elszökött vót, hadnagy lévén az szászlóját maga le-tépte (Berces: Lev. 218). Fejéről boldogság zöldes koszorúját le-tépi s lábával tapodgya kőróját a kártékony szereutse (SzD: MVir. 397).

még-tép: [vello, carpo; rupfen, zupfen]. Meg tepik: pili caligant (NémGl. 187). Az róka hógyagozni és czauaragni kezdé az ebec kőzet és meg kezdé tépni sulaiát (Helt: Mes. 159). Összheá az riskász mind az kappannal együtt, kit megtéptél s az nádmezét is ereszd bele (Radv: Szak. 236). Várj tejetlen gubás kecske, nőstön nősző vén menyecske, megjön urad, jól megtép (Fal: Vers. 882). Bennünket már a kaur jól megtépe, el is hullott leg-főbb vezéreinknek szépe (Kőny: IRom. 151).

Tépáz: [lacere, vello; reißen, zerren]. Mégsem hagyña magát, de vadkan megsérti az karját, még az lábával is tőpázza az urát (Thaly: VÉ. I.192).

Tépdögél: vellico C.

Tépdel: vellico MA. rupfen, ausrufen PPB.

Tépdelés: vellicatus, vulsio MA. das rupfen PPB.

[Tépeget]

még-tépeget: [disseco; zerschneiden]. Az héját hánd el rúlla, az húsát tépegesd meg szépen (Radv: Szak. 112).

Tépegetés: [vellicatio; das zupfen]. Beszédél való tépegetése, mordály beszédek: vellicatus (Com: Jan. 203).

Tépőld-ik: [angor, sollicitus sum; sich kümmern]. Oluasz az fő catholicus írőkat, kik megbizonyították az ti hagymában tépőldő és tébolygó vélekedések ellen űduességes tudományunkat (Bal: CsIsk. 199). Az mit emőtte forgat elmejeben ember, almában is azzal tépőldők (Alv: Itin. 139). Ember gyakorta álmában is azon tépőldők, a mivel émette vagyon gondgya (Pós: Igazs. I.475). A min az egyik ember aggódik, tépőldők, azt a másik kívánva kívánnya (Hall: Paizs. 217). Sebek az ifjat elnyomák végtére, tépőldők álmak jutának szemére (GyöngyD: Char. 13).

ki-tépőldők: [se extricare; sich herauswinden]. Nints olly akadály, mellyből a vidám elmék ki nem tudának tépőldni (SzD: MVir. 18).

Tépőldés: [anxietas; sorge, ängstlichkeiten]. Takarodják a mi elméinktől a Christus testének tapogathatatlansága felől való balgatag tépőldések (GKat: Váls. II.1269).

Tépés: vulsura C. vulsio, vellicatus, vellicatio MA. das ausrufen, ausrufung PPB.

[Tépet]

még-tépet: [vellicare curo; die haare zupfen lassen]. Kőnyőrfőleleül meg-tépettek (Hlyef: BCSTomp. 110).

Tépőd-ik: [rixor; sich raufen]. Tépdőd: qui solet contendere (Or: OrigHung. II.238).

ki-tépődik: [eveller; ausgerupft werden]. A Bethlen familia, ki alat ki-tépődöt száryad nőni kezdé vala, mely hamar el-enyészék (Megy: 3Jaj. I.41).

Tépődés: [angor animi; ängstlichkeiten]. Nem adtak hitelt neki, hanem azt mondták, hogy tsak tépdődésében tetzet az ugy lenni (Alv: Post. I.474).

TEPECSKÉL: saltito, claudico, cespito MA. hüpfen, stolpern PPB.

TEPED: marcesco, flaccesco exsiccior, corrugor SL. [verwelken].

Tepett: vietus, marcidus MA. schlaff, schlapp PPB.

TEPSZI, TEPSZIA: mazonomium PPB. artopta, testum, testus; backscheibe PPB. Rántó serpenyő, tepszia: artopta PPB. Egy tepszit vőitünk pradikátoros uram kezében köröszőlő víznek valót 1 ft 35 d. (MontME. I.21).

Tepszičke: ∞ Egy tepszičket vőttem 32. 1878 (TörtT. I.159).

1. **TÉR** (ter Helt: UT. G1. Kár: Bibl. I.396. ter Fél: Bibl. I.96): **1)** [regio plana; ebene]. A tődsőc mikor a védő fényes héjazatlan helyen: téren sétálni meg-untáca, le-űlne az árnyékban (Com: Jan. 207). **2)** spaciosus, planus MA. weit, geräumig PPB. Ez tenger nagy es ijnen teer: hoc mare magnum et spatiosum (KulesC. 252). Moses választá harom várost, Busort a pusztába a térfölden (Helt: Bibl. I. Mmm3). Megála egy ter földen: stetit in loco campestri (Helt: UT. G1). Soc nyáia vala mind az völgyekben, mind az ter földen (Kár: Bibl. I.396). Ala iduen velők megalla az természető helien (Fél: Bibl. I.96). Sík, tér és gyeves út az, nem tsoportos, zőkögő (Pázin: Préd. 86). Végezetre sík és tér-űtak az isten úttjai (87) A begyeket gyakran űti a mennykő, hogy-sem a tér-földet (88). Második el íővetelekor nyilvan Josaphatnak térlh es széles völgyben száll be (Lép: PTük: II.56). Űgy megszokom az szép tér földet, már nehezebb leszen, hogy oda be hamar megakad az szemem az hegybe (RákGy: Lev. 73). Emez halmok el nem dűlhetnek s tér földé nem lehetnek (Tof: Zsolt. 39). Javalta Diószeg táján az térfölden az végbeliékel való megegyezésemet (Monlrok XVIII.92). Tér földé változnak Párnásus hegyei (PálFl. 11). Megtérkálván e tér világ négy részeit (Orczy: KűlSz. 22).

Térés: **1)** planus, patulus SL. [eben, flach]. Azok ellen tusakodik, a kik a kárhozatnak téres mezein jártanak (Land: ÚjSegít. I.571). **2)** laxus, amplus SL. [geräumig]. Egy könyvet se vett, a melyet ki-nem szedegetett és emlékezetének téres tárlháza ne hordogatoit volna (Szeg: Aqu. 72). **3)** [tumidus; geschwollen?]. Ha maioramát, mézet őszne timporalis, igen jó teres [?] keuérés tágot vele kőni (Mel: Herb. 112).

Térség: [planities; ebene]. A város nem szép, de a városon kívül szép térségek vannak (Mik: TűrL. 355).

2. **TÉR:** **1)** [venio, eo, se conferre; kommen, geben]. Elbagyott helyemre térdők: reciproco C. Teretuala bodog Fferenez zent Marianak egyházához, lewlewtuala ott agy alazatos fratert (EhrC. 101b). Mondom, hogy evnekyk kol ternyek ez vtrol, kyben nettetem elkewt (112). Az bynűsok inkább ternek istenhez az kegies bezedel, bonem az kemeny fejielmel (VirgC. 48). Tűwűk nagy tiztesegel bulcznt veuen tery en hozam (48b).

Ennekem adatatok, hogy az lelek az testben terne (109). Nemel koron delben, nela kodig este koron terne vala hazokhoz (NádC. 462). Ennekem wgh tecezik, hogy ineb illic az ew zokott zallassa teernye (WinkC. 111). Feleletet veven almozban, mas von terenek 5 videkekben (DöbrC. 230). Latuan Jesus, hogy illion nagion keserögne az 8 anya a zent azzoniokai, bozaiok teruen monda (WeszprC. 100). Mykoron haza teeruenek, legottan az ew jozagoknak el oztogatasa (CornC. 400). Teer vala az egyházban az eo inadsagya (DomC. 129). Terec Galileanak tartományban: seccisit in patres Galilee (JordC. 360). Len, mykoron en Jerusalemba terttem vonék (781). A giözdödelmes hadbol haza tert (DebrC. 166). Haza teruen az zolgaht meg mondaik, hogy solol hyreet sem halataak vona (ÉrdyC. 410). Betlehembe terelk, holot az howl-czeseges lelkews ew magat wranak ew yazlakhoz ewrek lakasra ada (ÉrsC. 313). Tery een hozyam wram: convertere domine (KulesC. 8). Jacob haza teere Mesopotaniabol az Chan földere (Szék: Krón. 14). Izrael népi istentől térének (Tin. 225). Egy árnyékszékre felfelé tért vala, nagy szörnnyí halállal ngyanott meghala (RMK. V.179). Ezzen ádböbe te hozzád térec (Helt: Bibl. G4). Immar ismet en hozzam teer az en wram (Helt: Bibl. I.02). Tyrusnak es Sydonnak hatariha tere. 1533 (KBártfa Aiiij). Istállöba kelle terti, jászolba kelle böltsöztetni szent fiát (Pázm: Préd. 1273). Utban térd tanítványával (Mad: Evang. 317). A meg-dagadt Szamos nem térhet öblében (Gyöngy: KJ. 135). A Kristus az 8 igéje által tselekszi, hogy a népek hozzája térjenek (Misk: VKert. 60). Ritkán két asztalától öllöb, hogy sem megeröltetvén természetét kitélen légyen véle, hogy árnyéka térjen (Fal: NE. 7). Nagy ortza pirulással és szeretlen felhevüléssel tere haza némely szívéhez gyökredzett kedvestül (Fal: NE. 83). 2) revertor, convertor MA. umkelren PPB.

[Szólások]. A tartományokat megbödötja, kiknek szívek nehezen tér csak megrözzenek, nem bogy vesztések után (Beres: Lev. 338). *Vmibe tér*: Terwen az vygassaghuak lakodalomban (ÉrdyC. 512b). Alig tér vigsga szívének öblében (GyöngyD: KT. 91). A bölc meg belondul, ez velag vezödelömbö teert az mastani időben (NádC. 308). *Magába tér*: Es-megh ennen magokban terenek az tanoythiwyok (JordC. 98). Zykseeg my magukban terewnek (ÉrdyC. 24). Meg rettenwen az öryzök magokban terenek es mynd föl veeveek az zent hytet (204). Frater Yeronimos magaba therwen kezde azzonywnk Maryához nagy syrassal ohytanya (ÉrsC. 523b). A ki tapasztalja, hogy nagyon megindult, térjen magába, a mig le nem hül forrósga, semmire se lépjen (Fal: UE. 505). *Imihez tér*: Penitencyat nem tartanak, sem zyevekhez nem terenek (DomC. 166). *Magához tér*: Magához teruen terdesek (VirgC. 79). Peter ennen magához terwen monda (ÉrdyC. 362). *Vmire tér*: Banatra nem terhetök: nec poenitentiam habuistis (Fél: Bibl. I.36). Nemeltyök hamar haraghuznak, de esmegh hamar boekeseögre thoernek (ÉrsC. 189b). Jobbára a kik nem tudnak igaz utakan érti szándékokhoz, azok térnek a csavargóra (Fal: UE. 438). Terec az ti ehelokedotekre, vgyminit tudományotkuac giümölcshere (Mon: Apol. 422). Terec imár ezeket el vegözen az barátokrol valo emlékezesedre (Mon: Apol. 257). *Esze mre térek*: respicio C. MA. Ákhillis mig abból az osetből fel-veheti magát és észere té, közel egy ora tellik belé (Hall: Hlist. III.139). Hadd tellyenek tsak meg napokkal, eszere fognak térni (Fal: NU. 251). Térj eszedre hamm és por, nem alku a hatalmas istemmel pörbe szállani (Fal: BE. 613). Teer w alnoksaga wnen feyero: convertetur dolor ejus in caput ejus (KulesC. 11). Meg ordenlic, hogy a mit oc nélküli másra költötenee, az innen magokuna felekre terien (Tel: Rövtr. 27). Kárhozattac némely eretnekeket, mert javallottac azokat az martyroce helyeit, hová a jámboroc járnae: ennek sem tér fogára (Czegl:

Japh. 97). Nem tér fogára az apostoloc tudománya (Czegl: Japh. 121). Ritkán térüni a halgatásra (Pázm: KT. 28). Ha az zent hyttre akarna tereny, az ew isteneet, tyzes laczal meg ködöztet zem latamast meg mwstathnaa ew neky (ÉrdyC. 507b). Keretteteek, hog az gonozrvlja ora terne (DomC. 264). Változik az idő néha kemény fagyra, néha tér lágy kényre (PhilFl. 12). Patricius vitéz korezittyenseögre terween nagy veenseegben es yo lytben mwlek ky (ÉrdyC. 519). Elugrott, mert a szölgálat nem tért a nyakára (Nyr. XIV.565). Ez az eszeskedés oly igen meg esábita egy szegény barátot, hogy a szerzetből is régi okádására térne (Pázm. Kal. 381). Az biro jól meg lassu, mi mellet tartatnac vele, hogy ortzajara ne terjen az tartoztasak (VerVerb: Szót. 2) Az arvakat ha gondvisoletenül nevelik föl, ö nekik ter ortzajokra (32). Orcaziokra teer az illyen nagy vakmerö hazugsigok (Bal: CsIsk. 168). Orcaziára tér, ha rosszal üt ki a dolog (Nyr. XIV.514). Az ysten bekessöggel czeleködyk ty erottek, nem akarwan vala kyketh el vezny, de myndent penitenciajara tery (JordC. 861). Ez evangelyom eertetyk bynes emberekröl, kyk penyteneyara teernek (ÉrsC. 12). Rothadásra terendö ne ligen (Sylv: UT. I.184). Szállásra térok: diversito C. Szemünkre ne térjon a dolog, szegyent ne vallyunk vele (SzD: Mvir. 386). Térjetelek szüvetekre bünösök, vessételek-el bünötöket (Pázm: LuthV. 410). Az öllö lépést engedgyic az pispököknee és adná isten, hogy ez nekiet is tességekre térhetne (MA: Tan. 1124). Törödelmesseögre nem terhete (ÉrdyC. 524). Mikor minden csavargásból kifogy B, útra tér (Pázm: LuthV. 153). A bölts örül, ha hibájának végére ment, igaz utra tér (Fal: BE. 604). Brenner Ignác meg akar az igaz vallásra térni (Beres: Lev. 437). Az ezazar, ha zerenze en ream terend, mywel ayandekoz meg engem (ÉrsC. 483). Bekesögtek tymagatokra tere: pax vestra revertetur ad vos (JordC. 382). Az kekew emen magokra ternek vala (ÉrdyC. 546). Veszni tért ifjú (Megy: 6Jaj. II.29b). Veszni térd élő fak (Nad: Kert. 127). Veszni-tért kis hazánk forogsz mely sok kecckáu, hány felé vetott már a szerenese sarkán (GyöngyD: MV. Elöb. 9).

[Közmondások]. Nem ter eg ágba, eg iaromba a Christus a Belliall (Mel: Sám. 436).

alá-tér: [descendo; herab-toigen]. Alaa terec Moyses az hegyről el vyveen kézeében az kethi kew tablakath (JordC. 69). A hatar Sephambol ala téryen Riblaig annac napkelet felöl valo részére (Helt: Bibl. I.11h4).

által-tér: [transgredior; hinüberkommen]. Hogy Jesus atal terth vona, yo keddel fogadak lvtet az nepek (JordC. 551). A gubernator Rätz országán által tere és nagy vigasággal viszza öne Budába (Helt: Krón. 98b).

be-tér, bele-tér: divertor C. divertor MA. einkelren PPB. Valakihez bé-térni látogatni: ad aliquem *intervisere; hogy légyen menedék-helyed, a hová bé-térj: ut habeas quo te receptes PPB. Foyet haituan zent alazatosagat tere be a cel-laba (VirgC. 22). Beterenek az vendegraterekel 60. Be terenek Porcinukalaba (72). Azzonyom teer be, az een hazam te hazad (WinkC. 110). Janos el tazozwan hw tölök terec be Jerusalemben (JordC. 752). Az en ymachagon az en kebelenbe teer be hattra (ÉrdyC. 611). Nagy syrassal Jerusalemba beo terenek (ÉrsC. 102). Ky keeserlek az kapwn tyketh es en magam be teerek az kapwn (162). Tér-yetekbe a tá szolgatoknac hazához (Helt: Bibl. I.112). Minden lator beletér, széles veza vtaí vannak a pokolnak (Mel: SzJán. 287). Zrinyi uram, Bánffy uram vagy öllöb vagy utobb, de betérnek hozzád (Nád: Lev. 67). Ti kapuc emelkedgyetez, hogy ez királyi belötek térjen (MA: Bibl. V.12b). Kezoz Andráz uram betért vala hozzánk is és megadá az Kegyelmetek nekünk irott levelét (TörT. I. 430). Gereudrisis bé-tér er-

déli útyában, Aranyos vizének fekszik az folytatában (Gyöngy: K.J. 7). Az németek sietve mentek, még bé sem tértek sohová az faluban (Beres: Lev. 569). Őket ne adj senkinek méltó haragra vagy neheztelésre, ok nélkül is bétérnek hozzád (Fal: NE. 426).

el-tér: 1) *deverto, recedo C. digredior, reverto, divertor MA.* weggehen, abweichen PPB. *Frater Ilyes meg haragwan sebesseguel belteue aytayat s eltete (EhrC. 16). Paranezola frater Leonak, hogy ha nem felelue, legottan el terne (41) Vothközeek az neep, hamar el tertenek az vtrol, kyth megh mwttattal hűnekyk (JordC. 68). Mynt hallotta vona az yfűw ez bezedet, nagy banattal el teree (414). Peter futameek az korporsoboz es be tekeunthwen lata czak az lepedőt oth le tewen es el teree (617). El tazoztatok hűtet es el tereenek hűv zyűkben esmegh Egiptomban (730). Miklos el teruen a bizensagnak vtrol nagy ertuek lön (DebrC. 65). A kik el akarnanak idűnözitenek hűtről ternie (134). Esmeg el haza terők (374). Chrystwth megh nem lelwen megh el terekek Yerwsalemben (ErsC. 318). Hogi el ne teriön az en haion es a bűnnek tengeriben el ne merűlliek (ThewrC. 182). Ellenségiuk eltérjenek, tőled igen megrettenjenek (RMK. VI.232). Kely fel es fuss, míg nem teer a te batyadnac dűhűsege es míg az ő haragya terolad elteer (Helt: Bibl. LN2). Mikor láttae volna, hogy nem az Izraelneec királlya volna, el terecek ő rólla (Kár: Bibl. I.330). Tázozzál az hamistól es az hűn el ter te tőled (653). Térjetek meg eltérő fiak (Ily: Préd. I.178). **2)** [capio; raum haben]. Alig térnek-el a házban: aedes vix *capient PPB.*

félén-tér, félre-tér: [recedo, discedo; sich entfernen, weggehen]. Hogy ha bátyainál meg maradt volna, egyedül azoktól felel nem tért volna (EgyesÉlet. A3). Az okos félre tér panaszával, eltakarja togyatkozását (Fal: UE. 431).

föl-tér: [ascendo; hinaufsteigen]. Keel fel wram te haragodba es ez gyelekezesnek okaerth fel tery e magassakra: et propter hanc synagogam in altum regredere (KulesC. 10b). Im en yrok azzoniomnak ys, hogy bekessege legien Kegteol, fel teert penigh az had ys (RMNy. II.135).

vissza-föltér: [revertio; zurückkehren]. Nagy hertelen éjjel meg vissza-feltéte, az nádason, réttön mind el-felcselege (Tin. 63).

hátra-tér: *recedo C. regredior MA.* zurückgehen, zurückgelangen, umkehren PPB. *Ποναπ yndohatke el az taborth es teryetek hattra az pwtan az vöröss tengheren (JordC. 149). Mykoron hattra terth vona, monda ewneky: Myt zoala az vr ysten (169). A kys Jesust meg nem lelwen tereenek hattra Jerwsalemben kereswen hűtet (525). Mykoron az zolgak az temlezet megh nythwan hűket oth nem leltek vona, hattra terween mondanak (722). Yob volt volna az ollyan embernek, ha az idwesseegnek regulayaat meg ne tanwhatta volna, honem az ollyan uemes malaztossagból hattra tert volna (ÉrdyC. 22b). Hattra tereenek az paztorok dyczewythween es dyczeerwen wr istenth (112). Kűwetekek ewtet es towabbaa nem tereenek hattra (147). Az azzanyallat esmeg hattra teree az zent egyhazhoz es nagy syrassal halaat ada raytta az vr ystennek (359b). Őneky az igazsagnak wtath job meg ne ysmernye, hogy ne mynth ismereth wtan hattra theernye (ErsC. 247). Ha meg tagattam az nagyobát, be byzony ezt soha meg nem tagadom; ez meg mondwán hattra teree az zegeny yfűw (546). Nem teerth hatra my zyuenk: non recessit retro cor nostrum (KulesC. 108). Meg gondoluan magat hatra teere földbe Bethlehcmbe (Szeák: Krón. 22). Kialtasd meg szűllyel a te táborodba, akik félelmesek, fátig hátra térjenek (RMK. II.77). Terien hatra wram ez giermeknek lelke. Szent Illiesnek szanat isten meg halgata es az kis giermeket ottan fel tamazta (Szar: Akhab. 2) Hamar tery hatra, ezennel el be meny Damaseus varasban*

(7). Kie ideig hűzmece es a kűsértűtmece ideien hátra tertnek (Helt: UT. 2. 7). Nem de hátra tertűnk az te paranezolatidnac rontisúra (Kár: Bibl. I.426). Luther az ű Patmsulol hattra teruen (Mon: Képt. 46). Hátrátértvén elidegenűdtek (Ily: Préd. I.87).

hátrátérés: *recessus C.*

hozzá-tér: [accedo; beikommen]. Megparancsultuk, rajtok legyenek, az parasztság is mindenűtt feltámadt ellene, valahol hozzá tereek, ölik őket (RákGy: Lev. 165).

ki-tér: *diverto C. divertor, deflecto, de via decedo MA.* abweichen PPB. [ausweichen]. Czak az the zamarod ky ne teert vona az wtrol, teeghed meg őttelek vona (JordC. 167). Ki tere az útból es méne az mezőre: avertit se de itinere et ibat per agrum (Kár: Bibl. I.141). Még az isten is ki tere volt az részeg ember előt (Decsi: Adag. 223. Czegl: Japh. 215). Az úton járó igenousen mennyen, a ki térésekre ki ne térjen (Com: Jan. 91). Kazy Janos az meltosagos fejedelem kimeneletét az táborúll hozá hűrűl, igen bántam s kitértem utambűl (Beres: Lev. 162). Kitér a hold a napnak útjából az égen (Fal: UE. 433). A melly ajtón a szerentse bé-lépik, azon ajtón ki-tér a tisztelet (Fal: UE. 506).

[Szólások]. *Vmből kitér:* Irgalmaz az vr isten, ha ki ter az ű b ő n e y b ő l (VirgC. 102). My oka lön ennek, hogi a gonoz Judas nem akara a bűnből ky ternie (WeszprC. 50). Ha ki nem fogtok terni bűndűtkből, el vesztek (Sylv: UT. I.105). Ne heveri a bűnbe, hanem ter ki belőle (Mel: SzJán. 110). Az satan meg vakittia űket, hog az bűnből ki ne terhessenek (Fél: Tan. 216). Nemelliek az ostor altal meg kemeniednek es az bűnből ki nem tudnak terni (322). A Christus érdemének gyűműlese azokra szűl, a kik hűznek es bűndűkből ki-térnek (Pázam: LuthV. 181). No már terj-ki a sok m ő r g á s b o l (Matkő: BCsűk. 40). Soc műnes mestereket hozza be, hogy az magyaroc a régi o s t o b a s á g b o l ki tertiene es tanulnane szép mesterségeket (Helt: Krón. Előb. 1). Vgy vegeze magaban, hogy ő az p a p i s t a s a g b o l ky terven az enangeliom hirdető kereztyeni gyűlekűsethez adgya magát (Holl: Préd. 4). Gonoz z o k a s b a n newltek fűel es ky nem akarnak belőle tery (ÉrdyC. 27). *Vmire tér:* Myképpen okatlan kywo okadatra wgyan ne teertetek a világra (ÉrsC. 249).

kitérés: 1) [recessus; rücktritt]. Az istennec ő zent malaztya, kyt embőr iert uala istentől ő bineből ky teressel (DebrC. 403). Az ő tanitása-után hűnből kitérések következzenek (Pázam: Préd. c). Bűnből valo kű tereűne (Kules: Evang. 406). **2)** *diverticulum Com: Jan. 91. deflexus MA.* abweg PPB. Utról valo kitérés: *diverticulum C.* Az úton járó igenousen mennyen, a kitérésekre ki ne térjen (Com: Jan. 91).

[Iő-tér]

létért: [delapsus; das abfallen]. Kűnn függű hajának akadsz fűrtében, érdeki mellét is onnét letérteben (Thaly: Adal. I.124).

még-tér: 1) *revertor, remeo, rebito C. wiederkehren PPB.* Ismét meg-tér a vas a maga tereűszetire: *ferrum restitutum in antiquam *proprietaem PPB.* Megteruen zent Fferench az elsew vton meglele frater Bernbardoth (EhrC. 13). Tery meg te celladba es valya eurolam zorgalmatus gondolatot (49). Ezek yok lezneek es meg-ternek elsew allatokra (112). Vgy teezik vala neki, hogi ha az maas vilagrol tert volna meg (VirgC. 35). Meg tere boldogsagos zent Ferencz az koldulasból (47). Zent Ferencz az erdűvből hogi meg terth volna, ez frater Masseos ellybe mene (79). Megh teruen az zolgak megh űzenek az atthyanakh, hog solol megh nem lelthek volna (PeerC. 7). Keresik vala fűtet es meg ternek vala es holval hozia űnek vala (DűbrC. I47). Hasonlatosok vattok az emberekhez, kyk varyak ev urokat, mykoron meg teer az menyekzewkrel

(CornC. 68). Az angyelok meg terenek menyozragban nagy evrendetes eneklessel (77). Meg terök az else hazamban; revertar in domum meam (JordC. 391). Hő ottan belaghwan az hayoban meg tereu oman (551). Megh tertetök ty belköteteknek byzon pazoralhoz (849). Meg teere az fraterekhez zent Damaneos az conciliumnak zolgaltatasa utan (DomC. 16). El mwlan hat vagy heet hetek zerzees zarent az prior meg teere (310b). Yezezze neky, nykoron bekeewel meg terend a hadbol (ÉrdyC. 356b). Halal wlan senky meg nem theer, ky meg yelenteuee (ÉrsC. 274). Meg ternen ez madar es fiait halna latuan kőnőrlő raifok (TihC. 16). Vandorla Ermen orzagba es oth meg maradhan meg nem tere (TelC. 11). Mas uton terenee meg az ő tartományokba (Helt: IT. A4). Annak vátina meg kezdte terni Pamonia felé (Helt: Krón. 18b). Azt mondta, hogy oly igen meg vori élet, hogy meg tér, ha meg nem csinálják (LévI. II.19). Az ő meg tér az ő okadására: canis revertitur ad vomitum suum (Kár: Bibl. L619). Emeld fel kezedet az tengerre, hogy az vizec térjenec meg az egyptumbéliekre (MA: Bibl. L62). Vaulászni mentem, de semmi olyan szerecsém nem lévén, az puskásokat elhagyván megtértem (Monlrók XVIII.9). Pán-is megtért göblyét bizvást legelteti s annak hasznából pénzt bővítgeti (GyöngyD: Pal. 140). Megtérének a vizek és elboríták szekerit (Illy: Préd. H.462). Az portáknak ma meg kell terni (Bercs: Lev. 313). Mikor megtérnék, veszem ezen levelét Károli uramnak (340). Nagy sebeseu egymásra rugaszkodtak olyly hatalmas öklelésekkel, hogy hangja a szomszéd falakról meg-térno (Fal: TÉ. 637). Máriát leginkább Jupiter képzett felsősége rettenté, de megtért hamar szivessége, (Orczy: Költfl. 67). **2)** respicio C. MA. [frugi fio; sich bekehren], sich bessern PPB. Terietekh meg es fruzatok penitentiat (VirgC. 56). Mikepen teere meg frater Bernald első fia (80). A tolni meg latuan az ő nagy bekesegh a kezmenedesbe, meg ternen penitenciaru monda (WesprC. 106). Zemetek be tapazottak, ne bog meg teryenek: oculus suos clausurunt, ne convertantur (JordC. 393). Azoknak, kyk kyvl vannak, mydenek peldazent leznek, hog valamikoron meg teryenek es meg bozattassanak hűnekyk bynek (464). Tarchatok penitenciat es teryetök meg, hog tiztwlyanak meg ty byneytök (ÉrdyC. 575). Herten laborwltassanak mynd een ellensogyn, meg teryenek ees yegu zorgalmatosh zegenylok (KulesC. 9). Meg nem terok, myg nem meg fogyathoznak: non convertat donec deficiat (32). Terietek meg hirtelen, leszec igralmas ingyen (Bor: Ének 28). Az kürtőlénec eszdendeien az föld meg tyrien ahoz, az küöl azt vötte volt (Kár: Bibl. I.116). Én imádkoztam te éreted, hogy el ne foggyon az te hited és te valamikor meg-térvén orössiehel a te atyáidait (Pázm: Kal. 652). Isten ugy akarja, hog meg-sanyarodván meg-térj (Ker: Préd. 129). Jaj török néked, el törlek, ha ezek megtérnek (Zrinyi I.13). **3)** [resido, cesso, cedo; nachlassen, anfhören, nachgeben]. Kely fel és fuss, míg meg teer a te batyadnac dühössége: donec requiescat furor fratris tui (Helt: Bibl. LN2). Minek utánna az levita ötven esztendő sészén, megtérjen az ő szolgálattyaiban, annakutána ne szolgállyon: servire cessabit (MA: Bibl. I.127). Kionlék Réz-mánnak vállából piros vér, mind az által az vitez török meg nem tér, hanem kardal ismét Zrínihez chapni mér (Zrinyi I.54).

[Szólások]. Ottan meg tereu az hű lelke: reversus est spiritus ejus (JordC. 553). Meg tere az ő lelke es felkele: reversus est spiritus ejus et surrexit (Helt: IT. R2). Mikoron Irator Pacificus meg tert h volna ez ilyen rőtes bűl (VirgC. 64).

vissza-megtér: [revertor; zurückkehren]. Megparanczollja isten, hog meg tyriene visszá az veres tenger vátira (Kár: Bibl. I.131).

megtérés: 1) reditus, reditio, reuertus C. reuersio MA. wiederkmft, wiederkehrung PPB. Ki főveto meinek magassa

gabol es ő meg terise meinek magassagaig: a summo caelo egressio ejus et occursus ejus ad summum ejus (DöbrC. 39). Fatarolnak vyonnan valo megtérése az jölvben igen felelmes vala (MargL. 29). Harom rend hely tanwsgawnk leezen, elsőse lezen haborgatásrol, masod meg tereeről, harmad lelky latorrol (ÉrdyC. 373b). Nem kel az beteg ember előth emlegetnye ydvesseghnek remensegheth, sem testy eghesseghnek meg thereseth (ÉrsC. 270b). Mikoron a Duna melet intottanne volna es immár a meg terese volnánac, a németec elekykb szállánac (Helt: Krón. 23). Váryad az vnae az menyegzőből valo még tereset (Vás: CanCath. 287). Mikor szüksegh nagy okokból messze útra akar iödlüni, hamar meg-térésének remenségével biztattya es vidámittya hozzá-tartozót (Pázm: Préd. 619). Böttyan uram habár Ausztriából megtérne is, viyázva, lopva esüék megtérése (Bercs: Lev. 281. 321. 463). **2)** poenitentia C. respicientia, conversio MA. bessering PPB. Kezdetik frater Egjödnek sentsegh meg tereu (VirgC. 86). Oh felseghes wrysten mely hodog az penyteneya es az haamarsagohi valo meg therese (ÉrsC. 297). Az heroeabéliek sem ugy fúntolták az sz. Pál tanitását meg téréseknek utánna (Pázm: Kal. 515). A tudomány az istenhez való meg-térésre nögattya az embert (Diósz: Tal. 141). A lelki tanító a poenitentia tartásra avagy meg-térésre inti a tördelmes sziveket (Com: Jan. 125). Az istenhez valo megtérés nem egyéb, hanem az előbb megszokott bűnölnek szives megutállása (Gyöngy: KVal. 87). Üdvességhüket a latornak meg-térésében helyhezetik (Fal: NE. 53). Elkárhoznak, mert holnaprol holnapra mulatnak a megtéréssel (Fal: SzÉ. 562).

nap-megtérése: solstitium C.

megtérhet: [reverti possum; zurückkehren können]. Bátran meg térhez házandban (Zvon: Post. I.222).

megtérhetés: [facultas redeundi; möglichkeit der rückkunft]. Egyetlen egyjehez juta utoljára, sietett is annak visszatalására, tudván, volt szivének nem közlőjaldmára, hogy megtérhetése haladt ily sokára (Thaly: Adal. I.155).

megtérhetetlen: [qui respire nequit; unbekehrbar]. Könyörgötte Christus azokért, a kiket bizonyosan tudott megtérhetetleneknek lenni, mint az ördögökért (Matkó: BCsük. 363).

megtérhető: [emendabilis, conversibilis; bekehrbar]. Megtérhetőket az igaz hitben gyarapéczon (Zvon: Post. 17).

megtérő: 1) [revertens; zurückkehrend]. Az új vallásokból a pápistákhoz meg-térök pütelésgéből vetközők (Veresm: Lev. 75). Oman meg-térő útamban veszem méltóságos parancsolatját Nagyságodnak (Bercs: Lev. 495). **2)** [reditus; rückkehr]. Meg terőbe log előszört valami eleibo ifüme (Szék: Krón. 24). Énec okaert megterőbe haragiaba a jersusalemi templomot meg dala (65). **3)** [receptus; rückzug]. Meg teryét futatának a trombitásokkal (Helt: Krón. 120). Meg-térő vagy hartzról hátra állása fujatic: receptui canatur (Com: Jan. 150).

megtért: [respicientia; bekehrung]. Bűnösek meg tertét vizadással örülé (Bul: GenaeMagn. 11). A tékozlo fia meg-térte után sokkal job ruhával ékesítettett fel (Csúzi: Sip. 680).

neki-tér: [peto; angreifen]. Monda az király Doegnec: Tery nékie te es őld meg az papokat. Nékie tyruén azért az Doeg Idumeus az papokra rohana (Kár: Bibl. I.266. MA: Bibl. I.267).

öszve-tár: [consentio; sich vertragen]. Ez ellen disputálnak az apostolok, bogy a törven, az euangeliom őszue nem ter (Mol: SzLán. 232). Az Christus az Beliallall őszue nem ter (Fél: Tan. 416).

reá-tér: 1) [inveho; befallen]. Csak Sinkó Sinkó. Velem is őszveszett már leveleiben, megint roátért, de jó emberek

vannak most mellette, lebeszélék lábáról (RákF: Lev. V.73). **2)** [venio; kommen, gelangen]. Innár ké-s kéntelen reá tér és meg-engedi (GKat: Válts. I. 94). Bölcs, ki mértékletesen él, a bölcs Cicero-is rá tér (Felv: SchSal. 3). **3)** [capio; hincin gehen, raum haben]. Az tikmonyat törd meg tiszta edényben, az pengig oly edény legyen, kire reá térjen az húsnak az leve (Radv: Szak. 14).

vissza-tér: redeo, regredior, retrogradior, remeo, redambulo C. revertor MA. zurückkommen, umkehren PPB. Homat vissza nem térhetni: irremeabilis C. Meg sem beszélhették ügyeket, vissza-tértek: re *morata reverterunt PPB. Az kassai malombol Bartusne vizatert nolt ezokaert, mert lepeddit felette nolt az malomban (RMNy. II.15). Ha melto leend arra az haz, bekesegetec rea szál, de ha nem leend, visza teer reatoc (Mon: Apol. 423). Meg intetuen almokban, hogy visza ne terneken Herodeshez, mas vtou terenek meg az ú tartomaniokban (Fél: Bibl. 13). Reggel vissza teruen az varosban, meg elhöz-zek (35). Czuda hamar esmet vissza teréneec (Gosfuv: MagyB. B). A keresztiség csak azoknak lasznos, kik annak igazságában megmaradnak, vagy ha ezt el-vesztették, igaz penitentia-által arra vissza-ternek (Pázm: LuthV. 119). Más útra szegének és visza nem terének Jerusálemba (Pázm: Préd. 191). Egyiptusban visza akarank térni (MA: Bibl. I.132). Kedden az vezér pasával és mufti efféndivel menék ki vadászni, onnan visszatérve egy szép forrás patak mellett megszállánk (KétMDipl. 32). Császár ő fölge mellékn rendelt embere visza igyekezik térni, remélvén, hogy ezentúl magunk is bátorságosan elmehetünk (TörtT.² II.205). A vadac az ő barlangjokban fogjac magokat és azokra visza terének (Com: Jan. 37). Édes apám térjen visza együtt a Theogenessel (GyöngyD: Char. 353). A folytül valo kegyelemnek béöntése által az engedelmességnek belsídésére visszatérjeteck (Ily: Préd. I.9). Farkashidján volt ezer lovas német, nem késett, visza tért (Bercs: Lev. 339). A német visszatért s így szállott Szolnokban az sok sebesse miatt is (404. 530. 672). A galamb igen szelid állat lévén, ha a láztól el-rezzentül is, visszatér azon házhoz (Vajda: Kriszt. I.314). A tékozló fiu majd mezételezen térvén visza meg-térte után sokkal job ruhával élésztetett fel (Csuzi: Sip. 680). A böldog szerentsével annak idejében okos mesterséggel visza térni anyiban tartatik mint a bátor próbákkal előbb ragaszkodni (Fal: UE. 399).

visszatérés: regressus C. regressio, reversio MA. das wiederkehren. umkehren PPB.

[Térdégél]

még-térdégél: redito C.

Teréget: [sterno; ausbreiten]. Az szömöresök az húzával egyaránt legyen az tállban, az petrezselyem gyüikeret felül reá szépen teregesd (Radv: Szak. 36). Némellyec ruhaiakat terogetic az utra, hogy alázatosságokat mutassák véle (Zvon: Post. I. 18). Az ő egyögyü alapattyok szerént ékesítik ez alázatos királynak útát élő fa ágakat terogetvén eleibe (Alv: Post. A). Vadait nyilazza Dianna, halált szóró náddal földre terogeti (SzD: MVir. 325).

ki-teréget: [expando; ausbreiten]. Az éj fel-szedi kitergetett fekete fátyolit (SzD: MVir. 201).

Téréget: **1)** gyro, roto, verso MA. [herumdrehen]. Miert hogy a Sionnac leanyi kenélyec es felemelt nyakal járnae es meg kent ortzáual morálúan magokat terogetik es drága saru vagon lábokba (Helt: Bibl. IV.16). Egy variu látá egy iihot a pástion legelni es oda rőppülün á inhnak á hátira szála es midőn sockaig ott forgatta és terogotte volna magát, vágni kezdte az orráual a iulnak a bátát (Helt: Mes. 218). **2)** [confero; schieben]. A bünnek okat ne terogessük se az istenne se az czillagokra (DecsiG: Préd. 20).

Téréng: [volvor, curvor; sich winden]. Tokergössen és hirtelen elugrással szaladoznac ez téréngő kígyoc (MA: Tan. 101)

Téréngtet: **1)** [pello; treiben]. Ló teréngető katonák: fleximines C. Nád-sípall teréngetni a juhokat: *mnlcero oves carmine arumidneo PPB. Görögök őket teréngetik vala (CsomaC. 38). Görögök őket teréngetik vala (Huny: Troia B3). Az Catilina is kezdte az hegyeken menni es neha Roma neha Gallia fele teréngetni az tabort (Decsi: Sall. 47). Az új hitekre a fejedelmek hajtatták a kösséget és egykij újságról másikra teréngetőék földes urok kedve-szerént (Pázm: LuthV. 79). Mint amaz szétől teréngetett lövöldék, leppendék ugy fordulsz, repülsz (MA: SB. 218). Ám rád a nyúl, kiáltják, kergetik a kopók, teréngetik, foly itt egy kis víznek ere, el-érik a mellett (GyöngyD: KJ. 371). Mint a ludak seregét teréngető sasok úgy üznek, kergetnek a tatár nyilasok (420). Ujjúl a viadal, egymást teréngetik, de még a nyereség köz szárnyon vitetik (GyöngyD: Char. 50). Személyedet veszélyre kergetik, hogy labirynthusba hajtsák, teréngetik, belé is kergetnek, ha szerit tehetik (Thaly: Adal. I. 118). A nyáját bojtárja teréngette (Grad: Időt. 48). A jó pástior az ég alatt talpon virrad, teréngeti juhait (SzD: MVir. 341).

2) [circumago; herumtreiben]. Az loanoknak es zabolat vetünk szálokba, hog enghégenek minnekünk es azoknak eglissz testit ide s tona teréngethették: et totum corpus eorum circumagimus (Sylv: UT. II.115). Az tereket bamar földre elejté, ugyan rajta jó lovát teréngető (RMK. III.186). **3)** [impello; antreiben, verleiten]. Mikoron azoc az szent apostoloknac soc praedicatorira térülni sola nem akartanae volna, soc esodával is teréngette őket (Zvon: Post. II.252). Bakos uramot, Szuhait igen teréngetik, magokhoz akarunk kötelezni (RákGy: Lev. 417).

[el-téréngtet]

el-eltéréngtet: [saepius flecto; öfters umlenken]. A teremtet természetet az ő kedvekért el-eltéréngette (Komár: Imáds. 191).

még-téréngtet: circumflecto C. [umbengen]. Az ember karjait midőn jól megli teréngeti, minden vadnac abrakja, minden vadnac áldozattya (Prág: Serk. 892). Az országos tizborával iratott felelet fogásit megteréngetni és igazsággal meg-győzni (SzD: MVir. 157). Mivel ezen fogást előbb jól meg-teréngetőék, nem kell ezen most beszédet nyujtani (158).

Teréngetőtte: [vocalulum execrandi; fluchwort]. Tanácsot adván ő kegyelme mi csak azt mondók arra, vesszük-e, nem-e fel, csak az isten tudja, az idő megtanít, sok az szó teréngetőtte (RákGy: Lev. 533).

[Téréngöz]

Téréngözés: [tardus circuitus; das fräge herumschweifen]. Kereszt-ösvényen való teréngözés: transversio *traunitibus PPB.

Terepély, terebély: [spaciosus; ausgebreitet]. Egy siürü vadon erdőre akada, bé méne, le szálla lováról, egy terepély fának törsökébezü düle (Fal: TÉ. 639). Amott terepély fa sokat öszve gyűjtte, vagy mese vagy játék, kerékben keverte (Orsz: Nimfa C2).

Terebélyös: ∞ Világbiro Nagy Sándor birodalma terebélyes, nagy ezedrushoz hasonlítottak (BiróM: Micae. 378).

Terebélyösit: spatiosum, patulum reddo Kr. [ausbreiten]. Az mustármag leveles ágait a földnek határáig kiterjesztette, terebélyösítette (BiróM: Micae. 384).

Terebélyösség: spatiositas Kr. [breite]. Az mustar mag, ha a földben vettetik, úgy megnöl, hogy minden egyéb füvetek magossággal és terebélyösséggel fölyül hallad (BiróM: Micae. 382).

Terepés: [spatiosus, amplus; weit, breit]. Utazó, terepes kalap volt fején (Fal: NU. 332). Járul meg szemekkel a virágos táblákat, apró bimbóskák voltak előbb a már terepes rózsák (Fal: SzÉ. 517). A ló homlokán, melyén terepes rubintos rózsák voltak (Fal: TÉ. 638).

Terped: desido, torpesco MA. müssig, lass, träge werden PPB.

Terpeszköd-ik: desido, divaricor MA. müssig sitzen PPB. die füsse von einander spreitzen Adám. Mikoron ot terpezkedet volna es mogh fűteozet volna (Pont. 202). Csak nem kellene engedni terpezkedni neki szélftiben, bizony meglóhad az eb (Thaly: RT. II.123).

el-terpeszködik: divaricor C.

Térés: 1) [reditus; rückkunft]. Elhagyott helyére térés: reciprocatio C. Cristus zycere tereasnek hasonlatossága (ÉrdyC. 89b). Ilazamba soha nem lesz tereasem (CsomaC. 13). Az Salamout hogy flette székébe, hamar Henricus császár lón terebe, Salamoutól hamar bolezu vételbe (Valk: Gen. 17). 2) [resipiscencia], conversio C. MA. bekoblung PPB Nero császárnak másod esztendejében, Szent Pál térésének huszonöt esztendejében (RMK. IV.197). Sz. Pál azt írja, hogy térése-után három esztendővel Pétert Jerusalemben találta (Pázm: LuthV. 8). Isten segítöje a lelkek térésében (Pázm: Préd. 40). Az bűnösöket térésre indítom (MA: Bibl. V.25).

Téretlenség: [natura insanabilis; unverbesserlichkeit]. Semmi nem teszi az bűnt bősáthatatlanná, hanem a téretlenség (Megy: Bayle. 798).

[Térhet, térhetetlen]

Térhetetlenség: [nulla facultas respiscendi; unverbesserlichkeit]. Az előbbeni vétkeket térhetetlenséggel és szívnek keménységével bünteti meg isten az emberben (Pós: Igazs. II. 714).

Terít: 1) sterno MA. [extendo; ausbreiten]. Terehetek az feldre az abroz (EhrC. 105). Tereitit uala ő ruháit az vtban: straverunt vestimenta sua in via (MünchC. 52). Egébeok vagnak vala fakrol agákat es tereitit vala az vtban (DöbrC. 258). Reaok tereythven hű rwhjokat hűtet felől reaya yltetek: imposterunt super eam vestimenta sua (JordC. 419). Tereythven kezeeth az ew tnythwanyra monda (ÉrsC. 7b). Tereyne leszen tesztec Jerusalembec veltian az ehseg es feguer miat (Mon: Apol. 423). Kedvelé azt is, hogy a szamarnak, melyen ől vala. kibai alá ruhájokat és zöld ágakat terétének (Tel: Eváng. II. 413). Az sokaságu sereg terítik vala ruháztyokat az útra (Alv: Post. 1). Az élő fákat a földre teríti, ejti vagy le vagja (Com: Jan. 103). Kellő szinben terítik a világ szemeeleibe dolgokat (Fal: UE. 442). 2) [obtego, sterno; decken]. Tarka, babos abrozokkal terített asztalok: *pantherinae mensae PPB. Asztalát mindennek egyaránt teríti (Thaly: VÉ. I.24). Terítve lesz már ott az Hymen oltára, csak ne fűdöz sokat, meny áldozatjára (Thaly: Adal. I.147). Az ebédelő palotába menének, a hol az asztalt terítve találák (Mik: MN. 11).

alá-terít: substerno, subtendo C.

aláterítés: substratus C.

be-terít: persterno MA. [consterno, contego; überstreuen, bedecken]. Az lovász kápával béterítette az nyeret (Monrók XI.363). Az embernek úgy tetszik, mintla minden szántóföldje bé volna szalonnával terítve (Mik: TörL. 43). Útszái kövekkel vannak bé terítve (Gyal: FNót. 35). Hegyei bé vannak szőlőkkel terítve (37).

el-terít: 1) sterno, dispano MA. ausbreiten PPB. Ruhájokat es el terejtenejek, meg zaraztanajak (DonC. 92).

Sokan az ő ruháikat el teritek az vtan, nemellyiok agákat vagdalnak vala es elteritit vala az vtan (Fél: Bibl. I.72b). 2) extendo MA. [ausbreiten, ausstrecken]. O kemonsegheg keretzta, myt tettee, byzon naghra batorkottal wr Christoth te read el thereitween (WinklC. 90). Ket kezeyt el terytween wr ystenhez ymadkozok vala (ÉrsC. 442). Az balvanak az kepe ollan vala mint eg borinnak, az kezeit el tereytöte vala (RMNy. II 18). 3) [disperso; ausstreuen]. Az levelet linez meg es az házban tericz el (Mel: Herb. 12). Az borjúnak az fagyját mosd meg szép tiszta vizben, terítsd el az asztalon (Rady: Szak. 35). Az táiban tégy egy darab kovászt, terítsd el ezt az vizes kezoddel (96). Az törött mondolát elterétsed az vágó késen, miat az újjod anyi temérdeken hagyjad (201). A kását hogy megfűzöd, egy asztalt moss meg, vötsd ki reá, terítsd el (239). 1) [prosterno; niederstrecken]. Kimentem vadászni, a hol is két erdeit és két özet elteretvín azzal vissza tértem (Monrók XV.83). Isis nevét mikor említik, a földön magokat épen el terítik (GyöngyD: Char. 338).

ki-terít: [extendo, expando; ausbreiten]. Terehed ki te palastodat, küel befedézel es tarád monno kezoddel; ki tartuan es ki tereituen mere hat köből arpat (BécsiC. 7). Meg latod az Cristut, ki kezei ki terituen aldozá az tyzta aldozatot (VitkC. 92). Attyunfyay a kewelseghegnek ő zaryayth kywe ne therehectek (ÉrsC. 192b). Az zent lylok malazthyat ő nyawl mynd ez wylaghra mezze ees zelesen ky therythe (PozsC. 25). Ínhól vadnac az én leányomnac szűzeségének iceli és terytéc ki az ruhát az városnac vénei előtt (Kár: Bibl. I.178b). Ki teritem az én hálomat es bele akad az én varsámban (II.123). Az nap ugyan az egész földnek szinire es az nagy tengerre ki teríti magát (Palthai: Sacr. 178). Az süpröt egy széles deszkára teries ki, szárazd meg, törd meg (Keesk: ÖtvM. 325). Kiterétvén fekete sátorát az éj mozgan kezdenek, meg elovenyednek, el-lepik a vendég-házokat (Fal: NE. 4). Az én szentesnem kilentz iskolikon forgot az országban, ki-terített kalapon meg-fordul háromszor-is egy-végbe (Fal: NA. 122). Apult mellyét kifeszítit, tarát farát ékesítit, vitorlát kiterítit, arra nyerit, a ki szép (Fal: Vers. 882). Ki vala teritve felettek az égnek tsillagos serege (SzD: MViv. 438).

környül-terít: [circumvelo; umhüllen]. A királyi palotac környül terítő fel ékesítő varrott leplekkel es szűnyegekkel fűdöklence (Com: Jan. 140).

lő-terít: 1) sterno C. insterno MA. überbreiten, bedecken PPB. Középpött leterítöm: intersterno C. Zakot terite lo az pagimontomra (TihC. 22). Az zőnegöket az otarnak előte le teritek (184). Az sok sereg lo teritek az önnö ruháikat az vtan (Fél: Bibl. I.35). Lő terétyec ruháikat (Kules: Eváng. 2). 2) prosterno C. [niederstrecken]. Az élő fákat a földre le teríti, ejti avagy le vagja (Com: Jan. 103).

mög-terít: 1) [expando; ausbreiten]. Terehetek megl ty halotokat hal fogluy: laxate refia vestra in capturaa (JordC. 533). 2) consterno C. [contego; decken, bedecken]. Előbb meg teritem: praesterno C. A vascoralásnak érkezik órája, meg-is terítettik a király táblája (GyöngyD: Cup. 612). Tenger színü vont arany tsápraggal kenyegyel meg volt terítve (Fal: TÉ. 638).

mellé-terít: asterno C.

reá-terít: insterno C. [überbreiten]. Félvül reá terítöm: supersterno C. Reá teríti lovára a ezafrangot (Com: Orb. 168). A pokroczot reá teríti a lóra (Com: Jan. 86).

Terítés: stratura MA. das streuen PPB. Terítés valami alá: snbstratus MA.

Terítő: strator MA. streuer PPB.

Térít: 1) [defecto, ago; lenken, treiben]. Első haznalatá Cristusnac kenianac gondolatfánac ez, mert igón kiümen isten-höz teryt (NádC. 41). Mynkél haza teroetennek, hog nekőd hyre tennödök (SándC. 30). Zent Dorothea azzon zohan az ev keet nyenyenek Cristushoz teryte evket (CornC. 253b). A ördat a puztanac belsöd rezere lezöc teritendö (TelC. 22). Gyermeket felvévé, urához téríté (RMK. II.39). Szekeret téríték az parragokra (Ilosv: NS. 25). **2)** converto MA [ad virtutem revoco; bekehren]. Zent Pal, kít vristen esoda kepen teriteh (DebrC. 150). Teriez vr isten az baluanyozokat (Boru: Ének. 10b).

[Szólások]. A szükség, nyomorúság, betegség istenhez térít (Fal: SzE. 554). Végre téríté beszédet és tulajdon szentséges testét is azon néhal nenezé (Mon: Képt. 249). Hamar az isten téríté tanáchné, bamar meg fordítá Szigetre haragját (Zrinyi: ASyr. G3). *Magát téríti*: Howwa teryczem magam, howa mennyek, ky kenyerwl raytam (ÉrsC. 319). Hona tericeem magamat (TelC. 86). Az edes ziz Maria legottan ömagát teryte es monda (153). *Magát vkizez v. vmihez téríti*: Feiere kulöla az ö zent kezéit es terite magat az azzon állatokhoz monda (NádC. 345). Ennek vtanna theereite magat esmegh az ew zent fyahoz (WinkC. 90). Teryhed temen magadath az ziz Mariahoz (NagyszC. 354). Tereety magath Jesu-nak orcayahoz mondvan: Idüözleg (CzechC. 30). Ez uttan terít magat protushoz (TibC. 203). *Magát vkire v. vmire téríti*: Magát terythven az azzonyallatra monda (ÉrdyC. 417). Kezde ö magat az ymadsagnac fegnerere terytteni (TelC. 126). *Vkit vmire térít*: Nelhez azt eszére teriteni, a ki nem akar reá terni (Fal: NE. 482). Ymagyogy keerveen vr istennek yrgalmassagaat, hogy ezeket az zent lyttre teröyche (ÉrdyC. 599). Hogy ha ewket meg gyözöndem es hytemre teryttendem, tahat wed fel tees hytomet (ÉrsC. 483). Hol édeséséges, hol darabos szavai által más útra térítették (Misk: VKert. 365). Az ellenkező valláson valókat hathatós beszédeivel a maga vallására téríteni tudta (Bod: Pol. 136). *Vmit vkire térít*: Téríti beszédét Christus hinciore (Vás: CanCath. 279). Beszédüket az szegényökre térítésé (MA: Scult. 698). Az minémü gondviselést házastársára, gyermekire térítene, azt csak egyedül az egy istennek való kedveskedésre fordítsa (Pázm: Kal. 72). Ne vyghagyatok tby ellenseghekteknek tanthorodasan, nethalanthan hogy vr isten theread ne therehe ö haraghyath (ÉrsC. 191). Ke-gyettlensegeöet teröytee az papara (ÉrdyC. 656). Az nyavalját én ellenségitimre téríti (MA: Bibl. V.26). Orechaját teríti a valasztattakra (TelC. 263). Tereytee zawaat az ew zent annyara (ÉrdyC. 489b). Téríti szavát az menyaszszonra (MA: Scult. 953). Az the ergalmassagos zömeidet mi reank terihed (TibC. 79). Kyre tereycek my zolaswnkkat: quicum nobis est negotium (JordC. 805). Megünnak bennünket, más hasznosb emberekre térítik a nekünk szánt fiszteletet (Fal: UE. 365). A mit sz. Agoston monda közdönségesen az tévelygökrül, azt az atyafiakra is igazán téríthetjük (Pázm: Kal. 531). *Vmit vmire térít*: Harmadszor téríti beszédet a Juda orszaga mellett való tartományokra (Helt: Bibl. I.g3). Mégis arra teretem beszédemet (Tel: Evang. 157). Az egy-házi élkösséget maga hasznára térítette (Pós: Igazs. I.255). Térítsed az te fogyerödet az ö hivolyere (Tolu: Vigaszt. 152). Szánto földéit előbbi gyümölcsözésére térítette (Land: Uj-Segits. I.408). Teröyty vala gondolatlya at az ömennyey paradychnak dychösegere (ÉrdyC. 49b). Érised a tréfák dolgát beszéd közt, sz tudjad helyes feleletekkel teunenhasznodra téríteni (Fal: UE. 385). Vedd elejét, hogy meg ne bántódjál és térítsed hasznodra (493). Orezáiokra teer az ilyen nagy vakmerö hazugságok, a mint orezáiokra is terité Szil Miklos (Bal: CsIsk. 168). Teretti leg ottan karomlasra igyet (Mon: Apol. 5). Ezt az üdvösséges jelt bübajos

babonaszágokra térítik az emberek (Pázm: Imáds. 69). Az halottakra gondot viseltek magok alkotatlanságával is, ugymint böjtöléssel és áldozatokra térített költéségekkel (Pázm: Kal. 810). Een tereytem een labaymath the hagyasydra: converti pedes meos in testimonia tua (KeszthC. 334). Chak vrnak terynye vagon zeplew nekwl chak az tereytem lelkeketi ydwessögre (WeszprC. 117). Az ö szent zandekat mendenkoron az istennee akarattyara terytti (TelC. 5). Leg ottan teretted szödat az kerdezködésre (Mon: Apol. 334). Zomorusagom örömmre terítetté (TelC. 33). Minden vizet maga malmára térít (Fal: Jegyz. 928). Tsak a maga haszna után jár, a maga malmára téríti a vizet (SzD: MVir. 218). Testet zolgalat alaterytte (TelC. 51). A mit felelt volna szent Pál, ha ö ellene terítették volna azokat az nyilakat, mi is ugyan azont felelhettyük (Pázm: Kal. 476).

el-térít: avertio, deflecto, reflecto MA. abwenden, abtreiben PPB. El-téríteni az ellenséget: *avertere hostem PPB. Ez emör a nepet Moises töröenietöl el teritötte (WeszprC. 83). Egi zepsegbw leannak hizölködesenel akarak a baradsagrol el teritöni (DebrC. 205). Haragyaat el teröytee ez vylagrol (ÉrdyC. 581). Hogy a kevtelnek nehességewel az kyalnak akaratyath el terytenöye (ÉrsC. 579b). Hög az vr isten ezöket az veszedelmeket rolunk el tericize, nagi alazatosaggal könlörögönk ö istensegeken. 1572 (KBécs. F2). Az gonoszul en elemneec el teritöie (Boru: Ének. 178). Terich el io isten az hamis eletröl az te hiueydet (Frank: Hasznk. 60). Térítés el és akadályoz meg mindeneket, valamic te töled elidegenitenéec, eltérítenéec (MA: Scult. 470).

eltérítés: [propulsio, depulsio; abwendung]. Eröszaknak eröszakkal való el térítése: violentiae per vim repulsio (Ver: Verb. Elöb. 31). Az büntetéseknek el-térítésében egyikünk az másik terhét viselheti (Pázm: Kal. 804).

hátra-térít: 1) [ad virtutem revoco; bekehren]. Zamokat sok vona chak gondolnya ees, menea gonozokat tereyted hátra, menea yokat meg eresseytet yoban (ÉrdyC. 278). **2)** [reduco, revoco; zurückerbringen]. Ime az el mwlaudo ky fölt, kyt sem egy ember hátra nem tereyjlhetli (ÉrsC. 295). **3)** [repello; zurückerwerfen, vertreiben]. Een ellenségeth hátra tereyted: inimicos meos dedisti mihi deorsum (KulcsC. 32). **4)** [avertio; abwenden]. Térítés hátra, hártis el mind botrányozásokat, akadékokat (MA: Scult. 212).

mög-térít: 1) converto MA. umkehren PPB. Ez elsev állatokat meg teröyty nap keletre (ÉrdyC. 8). Az szelek szerdan ködöket göitnek es melleiket ebötörtökön essövel tereituek meg. 1572 (KBécs. Ev2). Monda az szeker vezetőne: Teriez meg kezedet és vgy ki az hartzról: dixit aurigae suo: Verte manum tuam et ejice me de exercitu (Kár: Bibl. I.330) Megveré az ö számárát, hogy megtérítené az utra (MA: Bibl. I.141). **2)** [repello; zurückerwerfen]. Csak elliszem Kegyelmes uram, nem térítem én azt meg, az ellenséget, mert messi bémennem nem lehet (Bercs: Lev. 687). **3)** [ad virtutem revoco; bekehren]. Nem teryty meg: non revocat (NémGl. 132). Az byneseket te hozjad megtereyted (DomC. 178). Dycheerneek, mert zemról zemre latnak, mykoron vr isten meg teröyteni Syonth (ÉrdyC. 53). **4)** hostio C. [recompensio, reddo; vergelten, zurückergeben]. Ne gondolyad fáradsagod, köldseged, mert neked wgy meg terytytyek, hog weled el felettettyek (ÉrsC. 450b). Hiszem, hogy az isten ö szent felsége megtéríti kdnek jó egészségét (LevT. II.123). Az mi kichin es könid munkankat nagy es örök dichösséggel teretti meg (Zvon: Osiand. 57). A hálá adóságnak grádtisi ezek: a jó tétémetüet meg-ismerni, meg-fizetni, meg-téríteni (Com: Jan. 242). Az Andre király megkiáltatá, hogy valaki az egihazi marháknak el köborlott, azt azon egyházaknak meg téryese (Pethö: Krón. 29).

[Szólások]. Keszde viszontag akarattyat meg téríteni: rursus coepit flectere animum suum (D-csi: SalJ. 53). Istennel böchületet meg téríténé (Mon: KépT. 88). Ha az isten meg nem téríti az ő haragját: si deus non reservabit indignationem suam (MA: Bibl. I.454).

megtérítés: [conversio; bekehrung]. Meely isteny sentencia meg hyzonyvltatek ez dychlöseges zent azonnak meg tereyteeseben (ÉrdyC. 418). El yewe Kristus ez vylagnak meg wyontasura es meg tereyteeseere (568b).

megtérítő: [sanator; bekehrer]. Nem thwdok kyhez fwthnom, hanem elyak the hozzyad meg therytheyo embery nemzelnek (PozsC. 21).

vissza-térít: 1) [convertio; umwenden, umkehren]. Tértesse vissza lova szíját (Megy: SzÁÖröme 259) Valakinek halálbalogó lépésit ismég életre vissza térítteni (SzD: MVir. 102). **2)** [rejtio; zurückschlagen]. Vissza-téríttem ellenem szegezett fegyveredet (SzD: MVir. 196). **3)** [reduco; zurückführen]. Nepet vissza téríte (CsomaC. 36). Mahomet meg iyednén mindiart vissza térte az seraget a végső táborba (Helt: Krón. 107). Kopót nekünk ne küldj, mert nem kell, megbagytuk, vissza-térítsék az kopókat az útból is (RákGy: Lev. 243). Boldog az a pár, mely egymást tudja mértékletes fenytétkkel vissza-téríteni az otthonosságira (Fal: NE. 111). **4)** [recompensio; vergolten]. Az isten tárlázából sommi jó nem foly reánk, ha vissza nem téríttjük háladásunkkal ő szentségének (SzD: MVir. 25).

visszatérítés: [restitutio; wiederherstellung]. Az abbéli reményesség, a mely a jó hír s név vissza térítése nélkül bizakodik, vakmerőség vagy hívság (Fal: NE. 98).

Térítés: 1) conversio, actus convertendi MA. [das bekehren]. A lelkek térítése a bűnök sokaságát el-tedi az-az le-törli, le-ölti (Pázm: Préd. 40). Egy bűnös lélek térítése és igazulása nagyobb dolog, hogy-sem a memnyek, földnek teremése (40). **2)** [restitutio; herstellung]. Megsértet tisztességnek helyére tértesse (Hly: Préd. I.96).

Térítő: 1) [sanator; bekehrer]. Oh memnek es fevdnek tereyteye (PozsC. 47). Jánosnak egy ember monda: Látom én, hogy vagy te isten szolgája, bűnös embereknek térítő papja (KTör: SzJán. 4). **2)** convertens MA. umkehrend PPR.

nap-térítő: [tropicus; sonnenwendel]. A nap-térítő kerületek a nap meg-állapodásának mint egy határi (Com: Orb. 211). Nap-térítők azok, mellyek az egyesítettől mind két félnél az állati kerületnek leg nagyobb el hajlásának újjánra távol állanak (ACsere: Enc. 95).

Terj: [planities; ebene]. A hegy oldalba plántáltatot szőlő jobb bort terem, hogy nem mint a terjen és a kővér földben plántáltatot szőlő (Mad: Evang. 191).

Terjes: [latus; breit]. A hegynek közepibe mintegy terjes koblességébe még megannyi lövészerszámokat helhezettek vala (Szal: Krón. 548).

Terjed (*terjedik* Konst. 32. *terjedgyék* BiróM: Préd. B2): **1)** [extendor; dilator; sich ausbreiten, ausstrecken]. Teryedeth: protensum NémGl. 246. Ew furot karyay es oldaly ez vilagnak vegire lattatik vala teryedny (EhrC. 8). Az üdő szerént-való jők és gonoszok mind jőkra, gonoszokra terjedgyenek (Pázm: Préd. 31). Ez munkáimnak az magyar kereszténység eioiben kell terjedni (KCsík: Pápi. 2). Az ő hosszasága terjedik 140 métföldüre (Konst. 32). Mivel az nem compleált regiment is egyenlő helyt fog, azzal terjed (Beres: Lev. 670). Csudanygra terjed titulusok, de nem felel meg az azo tartozandó virtubemek (Fal: NE. 12). A büzhedi dügnek türhethetlen nehé szaga messze terjed (Fal: UE. 429). Minden nap új öröm Cloonra terjedvén sok jőknek sziben üle gyönyörködvén (Orczy: KöltI

140). Nem hányom vetem az ő szemetes szavaít, hogy dögletes büze ne terjedgyen (SzD: MVir. 186). A mi életünk rövid határa terjed (221). **2)** [multiplicor; sich vermehren]. Akarok tynok fezeket teny es el zabadoytany, hogy teryegyetek, sokasolyatok (EhrC. 145). Nevelkedgyék, terjedgyék, örögbedgyék és örökösödgyék (Biró: Préd. B2).

el-terjed: 1) [dilator; extendor; dispergor; sich ausbreiten, sich erstrecken, sich zerstreuen]. Elterjedeth: dilatus NémGl. 188. El-terjed ez a fő: *prosopit haec herba; szép lapályon el-terjedt város: planissimo loco *explicata urbs PPR. Kyn cedes megvaltoznak myden tagyay el teryettének (ÉrdyC. 100). Hogy ha az fakadéc el teriedet a bűrön, nézze meg azt az pap vijonnan (Kár: Bibl. I.93). A mi értelmünk el-terjed sok dolgokra (Pázm: Préd. 63). Az föld szinén elterjedt csemetéket az szél nem bánja (MonOkm. XXIII.701). Juda országának gyökere mind a Kristus unuk születéség el-terjedt (Misk: VKert. 48). Azok bizony (a jászok) elterjedtek az falukra szőlőben (Beres: Lev. 280). Amott egy sátorban aluszik Doli Vid földre el-terjedt (Kónyi: HRom. 159). **2)** [squammam sejungor; sich abschleifen]. Lészen az drága illat helyében bírdősség és az drága pártá őh helyében szakadozt es elteriedet ruha (Zvon: Post. I.71. MA: Bibl. II.6b).

elterjedés: [expansio; ausdehnung]. Az istenséggel valo egy szonéllýé léte tette őtet mindenít lehetővé, nem testénc megokasodása vagy el teriedése (Zvon: Post. I.125).

[fől-terjed]

el-főlterjed: [dilator; sich ausbreiten]. Az örvendetes nép, az kit várnak vala, az nap fényességébe el-terjedt vala (RMK. II.31).

ki-terjed: dilator, expander, exporrigor MA. [divulgor; sich ausbreiten, sich verbreiten, sich ausdehnen]. Ki-terjedt hír név: *colubrinas fumae PPR. Ő nekik hangosságok minden földre ki teriede (DöbrC. 39). Isten az kő zirtot fte es vizek folanak es az arvizek kiteriedenek (145). Oly nagy ewrem levn ez, hogy ky teryede mynd nap kelety (ComC. 82). Kywe teryed az te zywed örövdőzweon, mykonon te hozyanul fordwland togdörnek sokasága (ÉrdyC. 63). Ky teryede ez bezed az attyafyak közöth (175b). A palmanak vyraga elezer yghen kysded, de lassan lassan newekődweon ky teryed (476). Ki teryetiz napnyugotra es napkeletra: dilataberis ad occidentem et orientem (Helt: Bibl. I.83). Voltane e tudomanne hirdetői, kie által e tudomany kiteriedet (Helt: Bibl. I.1b2). Birodahna newekedvén ki kezdte terjedni az emberek közöth az ő profétaságának-is liure (Pázm: Kal. 434). Azt akará az ur isten, hogy a mágusok tudakozásából mindenek-előt nyilvánban ki-terjedne a Kristus születeso (Pázm: Préd. 186). Az én kezeimen való újaimat az rühes szemyedékec miat ki terjedni látod (Prág: Serk. 784). E 'Tsetsemü Keresztyén' sokfelé szép hírrel nével kiterjett (Kereszt: FelsK. Előb. 5). Nehol meg-szakasztás nélkül szélessbedkén ki-terjedhetet a tracta (Nagyari: Orth. c5). Jó akaratját mutatta Felség az kereszténységhez, kiért ez széles világon mindenütt kiterjed az Flged jó hire neve (TörtT² III.16). Közlebb jöttek a Tiszához, végre féljobb is kiterjedni fognak, ha senki nem áll ellenek (Thaly: Adal. I.335).

kiterjedés: 1) [divulgatio; verbreitung]. Az evangeliomnak kiteriedése es széles vilagra (Fél: Tan. 228). **2)** expansio, extensio; das ausstrecken der glieder, ausdehnung PPR

kiterjedtség: [dilatio; divulgatio; verbreitung, ausdehnung]. Szent Pál Kristus urme érdeménc mind hasznát s-mind amae igen ki terjedetségét akarván dicsérni így szoll (Zvon: Post. I.494). Légyen világosság, legyen kiterjedtség, szüljön a föld füvet es egyebeket (GKat: Titk. 10).

[lő-terjed]

lőterjedős: [procidencia; das niederfallen]. Wt. Jesus az ymathsagnak zeryt meg yelenthe ew testenek le theryyedesoben (ÉrsC. 27).

szólyel-terjed, szót-terjed: [divulgor; sich verbreiten]. Ez által szólyel-terjed hírek s nevek, de nevetéssel, kisebbséggel, nem böcsülettal (Fal: UE. 381). Szét terjed hire s neve, fejlőgtava ország s világ azt fogja mondani fölöle: nesze a ritka madarat (367).

Terjeddégöl: [sensim divulgor; sich allmählig verbreiten]. Valoban terjeddegel naponkent Sámbar papnak számárságra (Pós: Válasz. 189).

ki-terjeddégél: [sensim pervenio; allmählig gelangen]. Csak azoknak gyölközete lehet igaz ececlésia, kik az hitben egyget értnek azokkal, a kiknek vallása eleitül-fogva ki-terjeddegelt minden nemzetiségekre (Pázm: Kal. 583).

Terjedék: [progenies; abkömmling]. Az deáki nyelvet és annak rokonságát ha terjedékének akarjad nevezni (Prág: Serk. B). Az terjedékek az daykác erkölcséből veszik az magoc erkölcsét (458). Caimnak rajzati az istent főlő Sethvel s anak terjedékivel egyget nem értvén (GKat: Tük. 10).

Terjedékény: [latus, dilatus; weit, ausgebreitet]. Alcibiades kérkedik vala szántó földeinek terjedéken határrival (Rend-ÉlPéld. G4).

Terjedés: 1) [dilatio, divulgatio; erweiterung, verbreitung]. Ha a nagyra terjedésből kell valamely vallás vagy tévelygés felől itéletet tenni, nagyra terjedtet már a törökök vallása-is (Matkó: BCsák. 147). Boldogul terjedést kívánok házának, hogy lakója legyen isten országának (LörT. 2. 1354). **2)** [progenies; geschlecht, srosse]. Aldót legyen ő neve, ő benne minden földi teriedes aldatik: benedicentur in ipso omnes tribus terrae (DöbrC. 136). Fige nem viragoz, zelőben teriedes nem lezen: non erit germen in vineis (251).

Terjedő: 1) extendens MA. zerstreuet PPB. **2)** sparsus MA. sich ausdehnen PPB. Terjedő var: porrigo MA. Terjedő fene, farkas fene: herpes PPB.

Terjedt: [latus; breit]. Okot adni kellene arra, hogy mennél terjedtebb ítunkra gyünnének késedelem nélkül az követek (Beres: Lev. 472).

Terjedtség: [latitudo; breite]. Nagy Sándort ábrázja melle szélessége, Athlashoz hasonlít vállá teretsége [igy] (Thaly: Adal. LI40).

Terjéget: 1) [expando; ausbreiten]. A melegen terjégetni szárnyait: alas ad solem *pandere; farkát terjégető páva: *pavo rotans PPB. Een ygasagomnak ystene nywmorosagha teryegtel enemeth: in tribulatione dilatasti mihi (KeszthC. 4b). Nem elégszik meg azzal a tudós révész, hogy a szelekek terjégette vitorlát, okos kormány is kell hozzá (Fal: NA. 159). **2)** diffundo, effundo; erstrecken]. Az Christus születése előtt is terjégette az vr isten az ő io keduet az pogányoc közibe, de ritkaban (Born: Préd. 82).

Terjészked-ik: 1) [dilator; sich ausdehnen]. Az isten megadta azon időt érni, szabad a magyarnak kiljebb terjészkedni (Beres: Lev. 436) Beszéddemmel határonmál tovább terjészkedtem (SzD: MVir. 60). **2)** [contendo; ziehen, sich begeben]. Méltóztassék megparancsolni, hogy az Nagyságod mellett valo comissariusok ne terjészkedjenek kiljebb erre Maróthnál (Beres: Lev. 277). Bizony megmondottam, hogy Nógrád vármegyégis s ne tovább, azon alól ne terjészkedjenek (395).

el-terjészkedik: [procumbo; niederfallen]. Nemely eyel zent Damancos atyank az oltarnak eleutte jmdagsaban elteryezkevdnen akara evtet az jmdagsagtol meg vonny pokolbely

evrdevg (DomC. 48). Allana nemely oltar eleot el teryezkeoduen jmdagsaban (250).

ki-terjészkedik: [pertineo; sich erstrecken]. Mindenre érkezik az isten, mindenekre ki-terjészkedik hatalma (SzD: MVir. 114).

lő-terjészkedik: [procumbo; niederfallen]. Mynd az zen-tek le teryezkevdnen mondanak: Gloria (ComC. 104). Leteryezkevdnen eo eleotte kezde keerny sryalmakal (DomC. 67). Leteryezkeodueen zent Damancos atyank labayhoz kere, hog az zerzetnek ruhajat neky esmeg meg adnaya (113). Imad vala ez bodog atya nemykoron eomatat feoldre le teryezkeodueen (128). Mynden oltarokat meg jarnak vala alazatosan leteryezkeodueen (294). Gondolkodyk waltaa ystenerwl awagi le teryezkeodwen al wala jmdagsaban (ÉrsC. 397b). Imadkozwnk le teryezkeodwen alazatossagnak okaert (541).

Terjeszt: 1) [extendo, proteudo; ausbreiten, ausstrecken]. Kezeit teriezte a meniorzag fele (VirgC. 107). Bel fede mynketh bal:ulnak arnoka, ha teryeztettek ny kezeynketh ydegen ystene (KeszthC. 111). A tövisset ha teryeztetett tenyerfinkün tartuk, nem lyuggat (Pázm: Préd. 358). Tőnek mondatik, a mennyiben magát ágakra terjeszti: stirps dicitur, quatenus se in ramos pandit (Com: Jan. 20). A mylord keze-terjeszire fogadá fővebb vendégeit (Fal: NA. 243). A hőlts nem hordozza szívét terjesztett tenyerén (Fal: UE. III.80). Barátságosan járul eleibe és terjesztett karral fogadja (Fal: BE. 590). **2)** [sterno; ausbreiten]. Nag sokszag terieztek f rvaioakat az vtban, egebek vagnak vala fakrol agakot es tereituk vala az vtban (DöbrC. 258). **3)** [spargo; streuen]. Nem abban fáradnak, hogy a juhok-eleibe színes veszőköt terjesztvén szép bárányokat nevelyenek (Pázm: Préd. c). El akarja veszteny aranyát, a ki piatzra terjeszti (Pázm: Préd. 58). Nincs kétségünk, az úr isten ezután is áldását ne terjeszse reánk (RákGy: Lev. 188). **4)** [vulgo, divulg; verbreiten]. Kérünk, terjeszd szent igédet, szent nevedet dicsérjük (RMK. V.4). A hová szava nem érkeztet, oda írását terjesztette (Pázm: Préd. 137). Nem lesz az világ eleiben terjesztett hírek tovább folyomtja (Beres: Lev. 472). Akármely parancsoló úr is a jó írőka reászorul, ha terjeszteni akarja hírét (Fal: UE. 503). **5)** [multiplico; vermehren]. Kerekdeden terjeszteni a szőlő tövét: *diffundere vitem in orbem PPB. Ha a munkát és költséget terjeszteni akarná, még eleget tehetne (Matkó: BCsák. 435). A szőlő műves új szőlő töveket iltet és homolyított bojtó veszőköl terjeszt (Com: Jan. 84). A békeséges tűrő a bosszúságokat nem adja vissza, hanem elszenvedi kissebbitvén inkább, hogy sem mint killyebb terjesztvén (198). **6)** [prolongo; ausdehnen, verlängern]. Ő életét terjesztet nagy soc esztendőkre (MA: Bibl. V.10). Emlékezhőtném itt emnehang herczegekről is, ha nagyra akarnám terieztenem írásomat (Lép: PTük. III.309). Szókkal vitéz katonáknak szól, nagyon terjeszti szavait azoknak (Thaly: Adal. II.25). Megvallom, hogy soha a magamhoz valo szeretetet annyira nem terjesztetem (Mik: TörL. 288). A sok megholtaknak nevekkal veszteni az időt, nem méltó ezzel terjeszteni a dolgot s unalmat talám gerjeszteni (Kónyi: HRom. 159). **7)** [trado, propono; vortragen]. Homerus pennája és ditsérése terjesztette világ-eleibe tselekedotit (Pázm: Préd. 37). Nem kér világi jókat, hanem ad terjeszti kívánságát, a hova mégyen halála után (548). Ócsvári uram ugyan igen mélyen kezdette az jurisdictioját az hadi-bíróságának terjeszteni (Beres: Lev. 377). Hozzám egykor így terjesztette panasát (Fal: NE. 112). Teljes keservében így terjeszté panasát (Fal: NA. 128). Csak a leánygyermekről terjeszttem beszéddemet (197). Akár mely szép szóval terjesztett kérésekre is rázogatták fejeket (Fal: UE. 402). Hogy a felséges isteni elme annyival-is inkább nagyobb tsuda-rémüléssel terjeszthesse a széles világ színe elejbe titkait (363).

el-terjeszt: 1) [extendo; ausbreiten, ausstrecken]. Az aghalnak vala hat zarnya, az ketteyet el terieztuen tartya vala

oly meli rŕpŕlesre (VirgC. 33). Kezdek az ű zarnioakat el terjezteti (52). Anya fekdŕn vala az serŕn keze el teryeztewen (WinklC. 233). Kezeyt mellyen kerezat modra el teryeztewen (ÉrdyC. 562b) Ő kezeyth el teryeztewen földŕl megh apolya wala (ÉrsC. 61). Az kezeyt el teryeztdte vala (RMNy. II.48). **2)** [dilato; erweiteren]. Az nagy sobes tŕzewt el teryezte (VirgC. 38). El teriezted irasimot en alam (dilatasti gressus meos subtus me) es en ŕomasim meg nem betegdlenec (DŕbrC. 37). **3)** [se prosternere; sich niederwerfen]. Magat az földŕn el teriezete (VirgC. 41). Az földŕn keresztŕwl magat el teryezte (64). **4)** pando, excapedino C. expando MA. aufthun PPB **5)** [averto; abwenden]. Hogi az vr isten ezdket az veszedelmeket rolunk el terieezo, nagy alazatossaggal kŕniŕrdŕgŕnk ŕ istensegenek. 1572 (KBécs. F2).

fŕl-terjeszt: [protendo; vorstrecken]. Zemeyt, kezeyt fŕel teryezthween az eggre nagy sywassal, reowassal kezde yewny (ÉrdyC. 411b).

ki-terjeszt: **1)** tendo C. extendo MA. ausbreiten PPB. Mend az madarac kezdec meg nyttny orrokat, ky teryeztewny zaruyokett (EbrC. 140). Ki teriezette ŕ kezet a menetkozdkcel: extendŕd manum suam cum illisribus (BécsiC. 190). Ki teriezten ŕ kezet ŕ taneitwanira monda (MŕnchC. 37. 65). Lata az ű kezeyt az vr istenhez ky terieztuen (VirgC. 41). Maga lata, hogi zeut Ferencz haromzor ky teriezte az ű kezeyt (42). Az emberi nemzet te Felsegednek tiltassa ellen ky teriezte kezet (WeszprC. 58). Mikor az edes Jesus karia ky terieztnes es labai zogezeue fekdŕnecik, lihettdk, hogi mondotta legidŕn (103). Kywo teryeztewen Iesus hŕw kezeyt illeteo lŕwtet (JordC. 375. 457). Az the kezedeht teryezth ky eghesseghekre: manu tua a te extenta ad sanandum (719). Zŕz Maria ky teryeztewen az er zzey kezeyt ez beteg Reginaldusnak fyleyt iduessedes kenettel meg kene (DomC. 35). Kezeyt ky teryezte az fanak levelere (160). Egy keselyŕw otalmaza wala ewtet zarnyay ky teryezthween (ÉrsC. 354b). Kezeyt kerezat modra kyteryezte (TelC. 39. 185). Egész nap estig kiteriejztewen tartom az én kezeymet (Zvon: Post. I.404). A szarvas a kŕtelekbŕl csinŕlt ki-terjesztetett tŕrben esic (Com: Jan 80). **2)** [extendo, dilato; ausdehnen]. Czinŕllyanac az temienezdkbŕl ki teriezett plŕheket az ŕltŕnac be bŕritŕsŕra (Kŕr: Bibl. I.135). Ki teriezettett vŕlgyec: valles memorosae (143). Kiteriejzett erŕsség: firmamentum (MA: Bibl. I.1). Konstantinopolyt Constantinus csŕszŕr felŕpŕtette es alkalmasint ki-terjesztette (Konst. 3). Arius es Mahomet hamarŕb es szelyesobben ki-terjesztették hamissŕgotat (Pŕzm: Kal. 676). Az ékessen szŕlŕ a dolgot ki nem szŕlesiti vagy terjezti (Com: Jan. 162). **3)** [distendo; auseinanderstrecken]. Feiér lábaidat szépen kŕ teriezzed, ha akarz, hogy urad egy fiat czinŕllyon néked (FortSzer. L3). **4)** [divulgo, diffamo; verbreiten]. Kezde hirdetni es kiterjesztewni e lŕt dolgot: coepit predicare et diffamare sermonem (Helt: UT. J4). Az miket lŕttuce, kiterjesztŕc es kilŕrdessŕc (MA: Scult. 87). Ha tudŕsodra esett valami titoc, a kdŕsség kdŕt ki ne terjeszsed (Com: Jan. 203). Kiterjesztŕd hŕredet nevedet, mert megverték sokszor az fejedet (Thaly: VÉ. II.4). **5)** [extendo, prolato; erstrecken]. Mi nem mind ŕrŕke haragozol mi rank avag nemzetrŕl nemzetre ki teriezted te haragodat (DŕbrC. 157). Megh esmeryk az egiptombelyek, hogy en vagyok az vr ysten, nykoron ky teryeztewnd az en hatalmassagomat Egipytomra (JordC. 18). Teryezd ky my reecuk az te yrgalmassagodat (ÉrdyC. 578b). Vgy abraztatie ki ez nagy Babylon, nŕnt ki innen ez varasbol teriesztewnie ki az ŕ vlatalossagit (EszT: IgAny. 415). Kiterjesztŕ isten ezt jobbnŕsokora, mind az tŕvŕlgdŕnek jŕ ŕtmutatŕsra (RMK. VI.129). **6)** amplifio PPB. [dilato; vermehren, erweitern]. Az te paruacholatydnak wtan fwtoseek en, nykoron ky teriezted az en zywetem (ÉrdyC. 35b). Szŕikséges-e, hogy a mit ŕlŕ nyelwennel hirdotten, azt rendbe hozvŕn es ki-terjesztewni, nyomtatŕsba botsŕssam (Pŕzm:

Préd. a3). **7)** [prolongo; verlŕngern]. Teryeszszŕ ki az isten Japhetett (Helt: Bibl. I.14). Miert hogy az élet rŕuid, a melyben vazyunc, az mi emlekezetŕnket mennel touab lehet ki teriesztewni (Decsi: Sall. 1). **8)** apporrigo PPB.

el-kiterjeszt: [extendo; ausbreiten]. No azért felsŕges isten teryezsd el-ki igédet, hogy mindnyŕjau dicserhessilk az te istensgedet (RMK. V.4).

kiterjesztés: **1)** extensio MA. ausbreitung PPB. A lepelnek ki-terjesztése: *explicatio tegumentorum PPB. Ezek az bezedek, kiket hallotal es en kezeynek kiterieztese, kiket latal (VirgC. 45). Testenek rettenetes ky teryeztesenel meg jndula (DomC. 108). **2)** [divulgatio; verbreitung]. Az ŕ leveleinek ki-terjesztése nŕam is az apostoli rendeléseket irŕs-nŕlkŕl kdŕvtték (Pŕzm: Kal. 477). **3)** firmamentum Kŕr: Bibl. I.1b. Az madarac repessene az föld felŕtt az egekek ki terieztesenec szinŕen: in firmamento caeli (Kŕr: Bibl. I.1b). **4)** intentus C. intensio MA. **5)** erugatio C.

kiterjesztetlen: incontentus C.

kiterjesztett: tensus C. expansus, sparsus MA. ausgedehnt, verbreitet PPB.

kiterjesztettség: [firmamentum]. A mŕsodik napuak munkŕja volt a kiterjesztettség azaz az ég (Apŕfi: Vend. 213).

kiterjesztŕ: extensivus C. MA. ausdehnend, ausstreckend PPB. Aldot legyen a ki teryesztd Gad: benedictus in latitudine Gad (Helt: Bibl. I.ddd).

lŕ-terjeszt: [prosterno; niederwerfen, niederstrecken]. Magat zent Ferencznek alata leteryezten ayoytatot ymadsagot tozewuala (EbrC. 65). Ő germŕkdŕdŕket lŕterieztdte nr templomanac orcia ellen: infantes prostraverunt (BécsiC. 16). Mend a hatalmasokat Esebonban leteriezettewen: omnes potentes in E. prostraverunt (19). Lŕterieztdtŕnc ŕ zémec elŕt zomiasagban (21b). Lŕteriezty vala ev magat az fevldre (MargL. 13). Keuely erdeg teryez lŕ magadat leannak labay ala (CornC. 330). Le teryezteek ev magokat az koporsoual (398). Le teriezte eo magat ez keges atya (DomC. 112). Az frater eo orchayara magat leteryezten (228). Meg nehezewdewt en raytam vrnak kezo kemen chpással vevewen enemet es feoldre le teryeztewen (285). Mely soror alazatoson eo magat feoldre le teryezte (311).

mŕg-terjeszt: [extendo, protendo; ausstrecken]. Vram teged ismerŕkne te igralmadot meg teryezzed es te ygassagodat (DŕbrC. 86). Teriezd meg kevesse kezedet, hogi vssed minden vagat, mig nem oreel alŕgon tegedet (512).

Terjesztés: **1)** propagatio C. MA. fortpflanzung PPB. **2)** extensio MA. erweiterung PPB. Az okoknak meszse terjesztewben nem késedelmeskdŕnk (Toln: Vigasz. 245).

Terjesztet: [divulgare facio; verbreiten lassen]. Adjad nekŕnk az te szent lelkedet, terjesztessed az te igédet (RMK. II.64).

Terjet ?: [prosterno; niederstrecken]. Az ellenseget hullassa, teriesse es földlŕz verie (Mon: KŕpT. 3).

el-terjet: [?]. Mely feiér szinnc ŕ mi volta oly nag, hogy emberne szemet tisztan el teriesse es noha meg vakecha (Pŕcsi: SzŕzK. 148).

[Terjŕl]

el-terjŕl: [extendor, dilator; sich verbreiten]. Az aŕna zent eghaz nyud ez volagba imar el teryŕlt (DebrC. 478).

Tert-: [reclitus; rŕckkehr]. Isten az magnsokat igazgatta, vewerle minni oda mentekben mind tertekben (Born: Préd. 82).

Terŕl: [prosternor; niederfallen]. Fŕldre terŕl a zŕgŕ szŕl erŕjŕro magas tŕly, ŕllanak a pulya fŕk (SzD: MVir. 30).

el-terül: [dilator, extendor; sich verbreiten]. Az romay feyedelmek azt gondolnak, ha azon szabadsagban ewket el hagygyaak, az kereztyen hyt ew myattok felette el terowl (ÉrdyC. 592). Ezt towled azert kerem, hogy the zent hytewd el terowlylyen es ez lowen zelesowlylyen (ÉrsC. 510). Elteröle legottan az tűz es a pogányokból öle meg ezert (KrisztL. 20). Ennek füst az égbe megyen vala, az Chainé földön elterül vala (RMK. VI.248). Fekete a töve, a földön törül el levele, thridacias neue (Mel: Herb. 52). Alacson, földön elterült három lenelő fű (95). A levele terül a földön mint ám a gym nyelwő fűnce (166). Szintén úgy a bűn mindenestől fogva elterül az emberen (Tel: Evang. II.713). Venus köldöke igón elterült fyu az földön (BeytheA: FyzK. 112b). Apro borostyan, a ky az földön terről el (Frank: HasznK. 35).

ki-terül: 1) [dilator; sich ausbreiten]. Az tyznek langa ky terülwven ewt ezer emberekkneel tőbbet öle az poganak közül (ÉrdyC. 303b). Az ag, ke a töbinel inkab kiterfölt, elagazot, bogazot, az ő leanat, scent Anna azzont peldazza (TelC. 5). Zeles ees ky terylt az kapu: lata est porta (Pesti: Evang. 13). **2)** [divulgor; sich verbreiten]. Kywe terülw hew hyre tellyes Syriaban: abiti opinio ejus in totam Syriam (JordC. 364). Kuek hire kih terülwen a poganak es kezdeg az ő koporsoiat tisztölhie (DebrC. 180).

Térül: 1) [eo, se conferre; gehen, kommen, sich begeben]. Wala howa menend es theerwleud, ötet kwvetytek (ÉrsC. 241). Zent Maximíns pyppek ew hozzaya terülwen monda: Yeuy közelb atyam (ÉrsC. 442). Akkor Moses az or hegýere térüle a tilalmas utat elkerülwén (Szék: Krón. 36). Gonosz szelek mia hajójok nehezülw, az gonosz szerenese reájok térüle (RMK. IV.201). En miattam soc emberec az te vtdra terülwec (Born: Ének. 207). Az ország wán megyűnc és nem terülwnc sem job kozre sem balra (Kár: Bibl. I.139). Terülw hozzam es szabadech meg (Pési: Ágost. 69). Terülwen meg szaggassanak titeket: conversi disrupant vos (Fél: Bibl. I.10). Valahoua térül, igen rettenetes az Hector (Csákt: AU. 8). En terülék s nézék be az sátorba (Monrók VIII.376). Népünk el-ne essék, ha török ráiok térül (Liszi: Mars. 97). Kinizi Pál valahová térül, hátat ad a pogán (Thaly: VÉ. 175). **2)** convertor MA. sich hinwenden Adáni. Jesus terülwven hw tanoythwanyra monda: conversus ad discipulos suos (JordC. 561). Látuán azok, a kie ő veje valának, ahoz terülwén, az ki mellet vagon minden hatalmasság, könyörgenece vala, hogy segítséget adna a jelen való dolgoknak (Kár: Bibl. I.268). Haluan az Jesus ezeket cziodalkoszek raita es terülwen az ötet köuető seregeknek monda (Fél: Bibl. I.98b). Kikre midőn szent Dáuid szemeyit vetette volna, az bűnösökhöz terülwven föl kiált (Lép: PTük. I.241). **3)** [resipisco; sich bekehren]. Mikoron mend ezeket hozan meg gondolandó, teről tenumagadhoz (VitkC. 19). Könyörülök rajtad, hogy az istenhez térölj és irghalmasságot nyerj (KrisztL. 29). Az pogán neeppek nykoron istenhez terwleenek, az ew byneketh nem zeegenleek meg gyonny (ÉrsC. 10). Az oruos Christushoz terülwec (Kules: Evang. 413). Valamely gyűlekezethez soha csak egy pogány nemzetség sem terült, nem lehet Christus ecclésiája (Pázm: Kal. 589). A régi keresztények mikor az igazságra térültek, az ártalmas könyveket mind meg-égették (Pázm: Préd. 205). Az ember midőn tellyességgel istenhez térül, a restségből kiöltözik (Pázm: KT. 126). Mikoron az sidoc az szent apostolknoc soc praedicationira térülni soha nem akartanac volna, soc csodaival is térengette őket (Zvon: Post. II.252). **4)** [se recipere; sich zurückziehen]. Az okosság térüllyön és félen állyon, hogy ő az szent léleknek helyt adgyon (MA: Tan. 720).

[Szólások]. Térülw a te nyugodalmadhoz oh én lellem (Pázm: Imáds. 225). Az igazsagudal fülöket el fordítottiak es térülwnek az heaban való beszédekre (Fél: Tan. Előb. 3). Fejekre térülw a munkában vallott gyalázat (Fal:

UE. 398). Csak ott való harminezadbul is temérdeki jövedelem redundált, térült az ország fiscusára (Szal: Krón. 36). Szivednok szokot hivságára térülsz (Pázm: KT. 193). Nem gyalázat az, jobbra térülw az embernek (Prág: Serk. 32). Térülw vram kegyelemre es szabadesl meg az én lelkeket (Lép: PTük. I.325). Mi-némű gyalázat léssen, mikor ennyi szem-elött ortzánkra térülwnek ündokságink (Pázm: Préd. 15). Orezájok pirulására térüle találmányok (Pázm: Kal: 234). Előszér prédikált az ur Christus az fősenyek ellen, osztán térülw az szegényekre (MA: Scult. 875). Csak nem régen térülwénk, nem régen állunk es szegődénk ide az ének tanulásra (BíróM: Préd. 143).

el-terül: [discedo, secudo; sich entfernen, sich trennen]. Nem akara az Edom engedni az Izraelnek, hogy által menne az ő határán, annac okaért elterüle az Izrael ő töle (Kár: Bibl. I.139). Sors Zapolnait hamar elterüle (Valk: Gen. 42). Az iuhoknak zabad az hűttül elterült paztorokat meg feddeni (Zvon: Osiand. 21). Te is részegülwén Vénu maszlagjától elterülj jobb erkölts göründös utjától (Orczy: KöltSz. 203).

hátra-terül: 1) [converter; sich umwenden]. Hattra terülwven hűtet kewetőknek monda: conversus sequentibus se turbis dixit (JordC. 543). Mykoron Marya gyzen syrna, hatra terülw es lata Jeswsthi es nem tudya wala, hogh Jesus volna (ÉrsC. 319b). **2)** [recedo; sich zurückziehen]. Az Jordán vize hátraterüle az sidoc elől (MA: Bibl. I.534b).

ki-terül: [secedo; bei seite gehen]. Elöttem ki terüle (Bal: Gen. ac Magn. 11).

még-terül: 1) [converter; sich umwenden]. Katheryna meg theerwle es az doktornak ygi felele (ÉrsC. 488). **2)** [resipisco; sich bekehren]. Sokban léssen foglalatol, de wénségére meg térül és magát meg iobbituán iobban léssen dolga (Cis. L2). Terülw meg en lelkom az te nyugodalmadban (Frank: HasznK. 96). A bűnösöket az igaz útra kell wala hozniok és a megtérültekre nem kell wala haragonyiok (Mad: Evang. 483). **3)** [referor; zurückerstattet werden]. Összsel és telben az munka hasznomal terül meg. 1621 (K.Nagysz. H2).

mégtérülés: [reditus; rükkehr]. Meli nap az hűdegnek megh terölésere fordul. 1572 (KBécs. D7).

[mégtérülhet]

mégtérülhetős: [facultas resipiendi; möglichkeit der bekehrung]. Az ő praedikállását a bűnőknek mégtérülhetésekre alkalmazottassa (Dáv: K.Ker. 34).

réa-terül: [redeo; zurückkehren]. Maszszor is reia terülw es meg oluasd (Mel: SzJán. 563).

vissza-terül: [revertor; zurückkehren]. Tomyris vissza terülw és az rőytköbe hátul hagyot sereg elfogia Cyrusnak vissza terésére való útát (MA: SB. 78). Térülw vissza hozzánk, tegyd le sok gondodat (Orczy: KöltH. 78).

Térülés: 1) [resipiscentia; bekehrung]. Binűsnek istenhöz walo terölése (Frank: HasznK. 13). Noha nehéz az testuec az nyomorúság és körszt, mind azon által hasznos az istenhez walo térülésre (Zvon: Post. II.625). **2)** reversio, conversio MA. das umkehren PPB.

TÉRCÉNÉLLA: [tercera]. Paplannak való kítódozott veres terzenella-materia (Monrók XXIV.240). Egy szederjes terzenella szoknya, arany s ezüstből egyveleges csipke két renddel az allyán (Gér: KárCs. IV.461). Szederjes terczallana, lant újú, egy rend arany s ezüst csipkével prézgett (Radv: Csal. II.283).

TÉRD (lérgy Thaly: RT. I.382. Cseh: OrvK. 6): genu C. MA. knie PPB. Ki-álló térdek: genua *eminula PPB. Nemelyek

zának vala feyere nemelyek terdere (EhrC. 40). Vepce ő hozia eg ember, terden hompoluan ő eleibe (MünchC. 46). Terdet földre bochatuan veue az zent engedelmességet (VirgC. 74). Az gyakorta valo ev terdeenek meghaytasayert az ev terdeenek kalachy meg dagattanak vala (MargL. 21). Le haytom az en ziuemnek theerdeth te hozzád (NagyszC. 77). Mend zerenel meg gondolad, miképen terdet haytomac vala előtő (VitkC. 83). Terdeid, zaraid fel emeluen (58). Térdben két lábát elvagdal-tik vala (Tin. 85). Az újoddal benyulj az nyakán, mind az tér-deig felemelgesd az bürüt az húsától a tyúkfinak (Kauv: Szuk. 98). Jobb lábomnak a térdem alatt livő borgan inában nagyobb nehézséget érzettem (Monrók XV.303). Plundra vagy nadrag alatt térdig érő jó kemény gatyát bordtunk (Bethl: Élet. 287). Az ér az lónak hátulso térdyén rokkant érnék nevezetük (Cseh: OrvK. 6). Szlamenóvitsnak is lába térdben törött, csak a holtak között fels alá föntürgött (Kónyi: HRom. 125).

[Szólások]. Legtöbb dának ez nevelő kevélységét, hogy gyakran hajlik előtők fő és térd (Fal: NA. 181). Zent Clara terde lehayoluan papanak elwete kere ewtett, hogy meltoltattuk az kenereket meg aldanya (ÉrdyC. 75). Térdeiehez borúlni: *invadere iu genus PPB. Imatkozyk vala terden alua (VirgC. 33). Nagy kedden ehen zomehon terden aluan az fezőleth előth mongy negyven pater nostert (ThewrC. 53). Toldi Miklós esohet térdére ejt é (RMK. IV.245). Térdre esni: appronare C. Előtte térdre esett: *advolutus genibus PPB. Magához teruen terdre esek es dichere az vr istent (VirgC. 79b). Terdre esuen halalom meg tenekőd (WeszprC. 41). Az Jóáb levelét a követek térd fő-hajtvá királynak adák (RMK. II.260). Bált nem tisztelink soha térdhajtással (Thaly: Adal. 162). Ezek térdet, fejet hajtván megtisztelik páryokat (Fal: Vers. 871). Ő minden zolgy terd éket le haiták uala es Amant ymagágnakua (BécsiC. 54. 159). Kezeket fel emelue imadycac a szuás corpet es nagy terdet suitnac neki (Mel: ATam. 122). Anyi sanyargatások között kedvetek terdeitek elé ne essék (Hly: Préd. 150).

Térdecske: geniculum C. MA. knieleiu PPB. A zű megyedet es terdöckenee fesleso es terdöckeknec megfesleso es fúgatkozat minden vesceben (BécsiC. 261).

Térdel: [genibus nitor; knieen]. Habal bék magát másképen viselte, fejet hajtván csak nem a földet térdelte (Kónyi: HRóm. 72).

[Térdelpéd-ik]

lő-térdelpédik: [genua flecto; auf die kniee fallen]. Kezeid egbe foguan terdelpéget le (VitkC. 24).

Térdepél, térdepl-ik (le *terbetkléc* Helt: Krón. 111b. le *terböködöt* ÉrsC. 169. le *terdepelen* DebrC. 515): geniculor, ingeniculor, genuenlo MA. die kniee beugen PPB. Zent Ferecz systerhe mende emelet kezeyuel es terdepelt terduyel nagy syralmuul monduala (EhrC. 34). Tünishen font koronát veteneo ő feiere es fel terdre terdepelen ő előtő karomatot teneo vala (MünchC. 68). Isteuice tyztessegere napon ked eyel napal olnas zaz pater nostert, zsz Marianak kegey eg soltart terdepelen (VitkC. 13). A liol a buzóság térdepelt, ott a pusztült föld ntársággal isza a vért (SzD: MVir. 454).

lő-térdepél, lő-térdeplik: ∞ Frater Leo letérdeplikuala es magatt mindenestowfoguan fowldre le toryeztuala (EhrC. 42). Lő terdepelen frater Leo nag tyztessegel kere ez diché-seges zentet (VirgC. 43). Elios hegen ymada a földön nyoytoz wan Cristus le terdepölwoen (VinklC. 160). Ez zent gyormek az fevden letérdeplik vala (MargL. 66). Teerdeyre le terdepelen imagya vala ev zent atyát (CornC. 215). Az zyz Marianak kepe elet leterdelpelen kezde fohazkodny (DebrC. 515). Leterdelpöven ymaúsagot tezőn (562). Nemykoron jmadkozyk

vala leterdeyepveluen (DomC. 128). Alazatossagal leterdelpelen imagad vradat (VitkC. 60). Mikor az eghazhoz meg, az oltar előtő alazatossagal leterdelpel (65). Mynt le terböködöt vona, mouda: Yme ymadom, de nem az erdeget (ÉrdyC. 169). Az Az kyraly ingyen ottan le terdepelce, aaz nagy ystennek ad halat (ÉrsC. 453b). Ez kep elwot le terdepelyel es ez zyznek esedőzyel (462b). Szólkui kezde mind a népuoc az ő ártatlan-sága felől es oztan vgy terbetkléc le minden iyetség nélkül (Helt: Krón. 111b). A templom közepin le-terdepelvén főn szí-val kiálta: Ő kegyelmes (EszpP: BSzülz. 48). Nem akar vala leterdelpeni, de Csáky László megriogatá (Cserei: Hlist. 84).

lőterdepelés: [geniculatio; das kniebeugen]. Illik-e az le terdeplesben az földet egik térdoddal megérni (Erasm: Erk. 32).

[Térdepöldögöl]

Térdepöldögölés: [genuflexio; kniebungung]. Az misés pap olly nyelven beszélt, az melyben az nép semmit nem értött, az terdepoldögölésnec es sokféle epezelésnec nem volt vége (MA: Scult. 854).

Térdepölös: geniculatio MA. [das knieen]. Az sok terdepleskert az ev terdeenek kalachy meg dagattanak vala (MargL. 20). Az satan ezac egye köz térdepést kívánt, melyet az görögök neveznek prosnyisnec (MA: Tan. 96). Nem esuda, ha restellik az imádságot, félnek a térdepéstől (Fal: NA. 146).

Térdeplet: [genua flecti jubeo; knieen lassen]. Kezeket őszne kuczolice terdepletce, háromszor nyakát vagic, nyaka el sem szakada Vayda fianac (Göres: Máty. 22b).

Térdes: [geniculatus; knotig]. A kóménynek torsája mint egy térdes (Nad: Kert. 104).

1. **TERÉM: 1)** [oecus, triclinium; saal, zimmer]. Játék nízó terem: theatrum C. Megökéseitotén a nembirieknec tereméből kiralnac haylakaba menne vala: compositae de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant (BécsiC. 52). Ki menen a uőleg-ő ő hailakabol es men azzon ő tereméből: de thalamo suo (206). Ez világ vege elközoleituen zarmazek ment vő ő tereméből a zöz ananak tyztasaguc lakodalnabol (AporC. 128). Ő zent bekesege te vág vr istennez zentsegős teremé, kibeu ő zónetlen zokta lakoztat (GuaryC. 65). Ő hazaloz sietven be mene a terembe, hol a leán zokotvala lakni (NádC. 424). Őnőn haylokát a napba vette es ő el jár ment tereméből ki vepőt vőlegeñ: tanquam sponsus procedens thalamo suo (DöbrC. 25). Salamon csinallatot volt egy szép teremót es az terem igen magos volt (ÉrsC. 70). Mennyetiek bel ew kapwyu haala adasha, ew theremy[ben] dycherethes enekben haalaath adyathok neky (FesztC. 27). Wrnak lauzaban megyewnk, allathath walnak ny labaynk the therymydöe (56). 2) aula BécsiC. 74. [loof]. Mardocheus lakozikuala kiralnac teremében (in aula regis) kiralnac meddöiuel (BécsiC. 74). Parandöla neki kiral, huq a palotnac teremében (in aula palatii) lakoznec (75). 3) [uterus; mütterleib]. Isten ő templomaban nausokodt zarmazuan ő tereméből természetü nemzettel (AporC. 129). Kilene lionappa te zizei meliednec teremé akara lakozni (NagyszC. 383). Be hassanak ez atkozott vyzek the meliedben es megh fwalkoggyauak az the terymyd: utero tumescendo putrescat femur (JordC. 128). En zylennök teremeben leveen emleközöt meg az en newemröl (ÉrdyC. 342). Leen az, hogy hallotta vona Ersebeth Marianak kezonyty, ewrwle a magzat ew teremeben (382).

2. **TERÉM (törem** Helt: Krón. 6b. *töröm* Frank: HusznK. 66): 1) nascor NémGl. 268. eresco MA. [entstehen, entspringen, werden, wachsen]. Szemen termett árpa: lordoleum; bilyg-fán terem a gyöngy: viscum *adascitur in quereu PPB. Atfa senkítől nem löt, sem teremét, sem ziletet (DöbrC. 57). Soha tetőled giümölcz ne terduidn (WeszprC. 18). Ne akar

felned Mariat felesleghedde vedned, mert ky hōbenne termōth, zent lelektōwl vagon (JordC. 358). Az wr isten valamit akart teremni es teremtey (ÉrdyC. 662). Oda gūytōm ionaimot, meliek ennekem termettenek (Sylv: UT. I.103). Vízōl nād terōm vala ō orrába (RMK. III.161). Férgec termēce benne es meg bűszhűvēc: scaterere coepit veribus atque computruū (Helt: Bibl. I. Kk2). A székelyeknek földén nem tōrem bor, de mindenféle gabona soc (Helt: Krón. 6l). Az szamar teūss az buza ban nem szokot termeni (RMNy. II.49). Hurut ellen ió, az czeessznye fun termet enyuet ha borlan meg iszod (Mel: Herb. 3). Szép kéc az virága, parlagon, erdōn is terem (38). Hogy lia bewen termōth szōlōd, pinterkednie kelleō. 1572 (KBécs. C5). Az vetemeniek magas helieken inkább teremnek, hogi nem mint alattomba való heleben. 1572 (KBécs. F2). Az menyinec termeni kellene (Born: Préd. 553). Az mi az te elhagyatot szōlōdōn terem, ne szűried meg (Kár: Bibl. I.112). Az virag utan tōrōm az gyōmōlcb (Frank: HasznK. 66). Czak itt teremnek valóban emberek: solae Lacaenae vires pariunt (Decsi: Adag 280). Nem kell el vedned az olyan magot, az melyből nem akarod, hogy semmi ne teremjen (Prág: Serk. 481). A leg erősebb oroszlyányok Africaban teremnek (ACsero: Enc. 204). A galanga leg többire Syriaban termeni, homān Olasz országban bővōn vitéik (245). Hogy kutya-legyek, bolhák (a kutya) földben ne teremjenek, pōrōg diót rontván meg vízben, avval kel a földket meg-kenni (478). Homat termett ez: unde hoc provenit (Otr: OrigHung. II.239). A maga hátán termett rühét nem éri vakarni (Matkó: BCsák. 171). A Bragmanus folyó-vízben krokodilusok, mérges kigyók és víz-lovak termettek (Hall: HHist. I.47). A hegyeken termett fű nints oly nedves és ártalmas mint a réteken termett fű (Misk: VKert. 13). A vélnök termett indulat és vágyódásokhoz képest hasonlók vagynak a legfőbb oktan állatokhoz (Fal: NE. 112). Egy mezőföldi curiában termett és neveltett urfi ha egyre otthonoskodik, vad, erkölctelen, izetlen (Fal: NU. 271). Mord kedvű emberek mindeut rütmazznak vagy irigységből vagy méregből vagy hogy már úgy termettek (Fal: UE. 421). Nincs oly tiszta virágos kert, mellyben valami gyom ne teremne (Fal: SzE. 551). **2)** [gigno, procreo, profero; hervorbringen, tragen, bringen]. Az terem lelket istennek kellemesee (ÉrdyC. 352). Vagion oly föld, hog a föld színbe kénier ű ki belőle es bűzát terem (Mel: Jób. 65). Ha gyümölcszet természet (Mel: SzJán. 13). Az egész Asia tudatlan és gorombab elmejű embereket terem (Prág: Serk. 520). Mikor az istennek ígését halgattuk és szívünkben meg-öriztük, gyümölcsöt kell termeniünk (Mad: Evang 208). A papista vallásban nem csak az emberek gonoszak, hanem nygan maga a papista vallás termi a gonoszságokat (Matkó: BCsák. 64). A makkos fa, tölgy fa és tserfa bugát és makkot teremnek (Com: Jan. 24). Valameddig gonosz valaki, nem teremhet jó gyümölcsöket, mert ha jó gyümölcsöket termene, immár gonosz nem volna (Ily: Préd. II.150). **3)** [adsum, praesto sum: erscheinen]. Azonnal három emberek az ajton termeenek: eodem momento tres viri supervenerunt in aedes (JordC. 746) A romai vraknak embōrök ot teremnek nagy sereguel (DebrC. 30). Azonnal nagy sok mennyey sereg angyalok termeenek az egeben (ÉrdyC. 51). Ottan nagy sok feyeerben ődōzōt zentōk ott termeenek es meg zabadoytaaak (ÉrdyC. 546b). Legottan három firfiu terme az hazban, mellyben valik (Sylv: UT. I.180). Az angyalok azon szempillantásban nálunk termenek (MA: Tan 151). Hogy ha mikor utban létebben valamely pap az szent-séggel véletlen előttōk történt termeni (Pathai: Sacr. 4). Mikor a dámák könyökükre dőlnek ott terem a gonosz, tüzet rak szivekben (Fal: NA. 194). Forranak már az haragos menykővek, majd itt terem mindenfelől az istennek ostora (Moln: JÉpül. 88).

[Szólások]. Inkább ásóhoz, kapához termettettel (Fal: CsIsk. 471). Téspre, kapára termett (Kisv: Adag

7). Tagadhatatlan, hogy a reá tartás mindenkor tulajdona vol a nagyra termett fő embereknek (Fal: UE. 428). Hirtelen rajtunk termett az ellenség: hostes snbito in nostros *provolarunt PPB. Mindgyárst rajta teremhet ő is, míg Nagyszógd messzebről reáérkezik (Beres: Lev. 175).

[Közmondások]. Ott is terem a gaz ember, a hol nem vetik (SzI: MVir. 104).

benne-terēm: innascor PPB.

föl-terēm: [convesior; bewachsen]. Azokat, mivel hog fák termettek vala fel, barmok es emberek gyakorolnak vala: ea conita arbustis pecore atque cultoribus frequentabantur (Decsi: SallJ. 41).

környül-terēm: circumnascor C.

[lő-terēm]

lőtermēt: [non excultus; unentwickelt]. A nagy elmék nem örömet bocsátkoznak lefelé minden aprólékra, holott a rövid es le-termett es egyenként vesződik vélek (Fal: UE. 411).

még-terēm: **1)** procreo MA. [nascor, exorior; entstehen]. A bölesekben is megteremnek némely fogyatkozások (Fal: UE. 447). Tagadhatatlan, hogy a becsületre való vágyódás meg-termett bennünk (Fal: BE. 594). **2)** procreo, profero MA. hervorbringen PPB. Ha az istennek igéje hogy gyümölcsöt meg-akarja termeni, az emberek sziveit mint egy fel-kezténi, hasogatni a törvény ekéjével (Mad: Evang. 174). A francia föld szinte ugy megtermi a parasztokat, mint az angliai határ (Fal: NU. 319). Az uraság maga termi meg rágó térgét (Fal: SzE. 560). **3)** [consero; bewachsen]. A hűség még az apró sziveket is meg termi es koporsójok bé zártaüg háborgatja (Fal: BE. 596).

Terēm (terempt Frank: HasznK. 110. Mon: Képt. 4. Zvon: Post. I.33. Zvon: Osiand. 40. Matkó: BCsák. 425): **1)** creo C. condo MA. schaffen, erschaffen PPB. Teremtve eleve miv isemucut (HB). Zent Ferenc boczata frater Bernaldot Bolonnyaba, hogy ottygel teremtene gyemewlczewt ystennek (EbrC. 20). Emberek ystennek zemelyere teremtetek (148). Ki teremtétté mennet es földet: qui creavit caelum et terram (Bécsic. 39). Engemet teremtet zemelyere es hasonlatosságara (VirgC. 2b). Adam atianak engednek vala minden teremtet alakot (36). Az istent, ky tyketet teremtet, azt es meg vltalotok (47). Minddōnemi terōmtōth alatoknac kyzarnamazasan eredeti (NagyszC. 2). Terōmtōtte isten az feriyath es az azzon embōrth (SándC. 32). Wr ysten, ky teremtetted meunyeth es földet, tengherth (JordC. 718). Ekessegel teremtetet teste ielenec mendenestōl fogua veresnec (VitkC. 88). Az wr isten teremtéttē sw nyelw (ÉrdyC. 541b). Wr isten teremtéttē az embert ew zyneenek hasonlatosságara (596). Zyleed azth, ky theged theremtheth (FeszC. 18). Ky az fyleth teremtetted, nem hal ee (KulesC. 127). Te teremtettdheth allat vagyok (PozsC. 51). Teremtetted első napon a legfelső eget, az angyalokat, az elegy belegy nagy testet (Szék: Krón. 1). Az te feledre ne eskűdziel, mert eg feier auag felete szal hajut nem teremthecz (Fél: Bibl. I.7). Istennek hasonlatosságára es kepere teremtetted . . . Az embert maga kepere teremtetted (Mon: Képt. 4). Jer teremesiunk embert; az után maga kezével formálá az sárt, végre reá lebellék (Pázm: Kal. 19). Az őtvös ezüstöt nem teremtet, sem a ház-építő követ es fát (Pázm: Préd. 1088). **2)** [gigno, profero; erzeigen, hervorbringen, tragen]. Istennek orzaga igen vagon, mikent ha ember vessen io magot a földbe es a mag teremcōen es nőyōn, micor ő nem tūgga (MünchC. 77). Eg zōlō tū nevelkōdek es ez zōlōt terōmtē (GuaryC. 17). Az imadsag soc io gūmōlōt terōmtē (64). Az zōlōd fa zejen vyragozyk es beuen gywlczewt teremth (VirgC. 65). Tenedek io mielkwdeteknek gywlczewt teremth (66). A tiūs, ki nemes rosaath adli es

teremth (NagyszC. 8). Ezek a fák, kik teremték kezepetto a paradíomnac a halaltalan gyümölcsöt (121). Megh tyztoyttya, hogy teeb gymelzet teremzen (JordC. 680). Lehet ee, hogy az fyghe fa zelöt teremzen (838). A zölök gereződth teremtenek (DebrC. 56). Az elöltött ág meg fogonuan gymolezött teremtt (149). Meg gyekerezyk es gymelchött teremtt és nevekdöyk (ÉrdyC. 535). Anna haroni Mariakot hozza, teremte (TelC. 51). Minden fa, mell io gymölcszött nem terem, ki vagatatik (Sylv: UT. 15). Az boros viz nádat terömt orrouban (Tin. 317). Tífsset es boytoyryant teremchen tencked (Helt: Bibl. 132). Minden első gymölcs, melyet az ő földec teremtt, tied legyen (Helt: Bibl. 1ZZa2). Szeut György haura teremtt nélkünc szép virágokat (Cis. B3). Ádgy aitatosságnak vizét e földnek nedvesítésére, hogy jó gymölcsöt teremthessen (Pázm: KT. 255). Hagyd, hogy az füzfa éltesse az barackot és az fa oly barackot terempt, kinek magva nem lesz-on (Radv: Csal. III.54). **3**) figulo C.

[Szólások]. Pő iskolácban, a melyec doctorokat teremtenek (Com: Jan. 157). Onneg is terempti a penszt minekünk, honneg mi soha nem tudtunk volna varni (Helt: Mes. 454). Pőztt tud ő teremteni akar miből is (Decsi: Adag. 346). Isten engem Lizimacussá teremptsen (Beres: Lev. 488).

Teremtés: 1) creatio C. MA. erschaffung, schöpfung PPB. Ez vylagnak teremtesenek wtanna ky példazataa, hogy el ywendew volna (ÉrdyC. 531). Ez dolognak ew mely voltat es ez teremtesnek folyasat Arystotyles nem erte, mert ystent nem esmere (ÉrsC. 487b) Bechillylic a bibliát, mert soha egyhümen meg nem tanulhatott, mi legyen az isten, mi legyen a teremtés, mi legyen a bün es a halal (Helt: Bibl. 1c). Vilag teremtesefül fogva (Fél: Bibl. 122). Az isten meg színt az teremtestül (Fél: Tam. 93b). Teremtésünk-után is magunktól semmik vagyunk (Pázm: Préd. 66). Ez világ semmiből teremtetett, hogy az teremtesne czelekedete lenne az istennee hatalmasságának túlköre (MA: Bibl. 11). Ha volt a teremtes előtt atya, kellett fiának is lenni azon teremtesnek előtt (Szob: Dáv. 16). **2)** [proventus; ertrag]. Ez wneki löke, viragozasa es w gymölze, teremtese (VirgC. 65). **3)** [constitutio; bestimmung]. Az istennek parancsolattya es teremtese kötelez minket az házasságra (Pázm: Kal. 334). **4)** facultatio C.

Teremtet: 1) [creatio; schöpfung]. Teremtetne kezdetül foguan feriat es nemberiet töött azocat isten es mondöt (MüncH. 91). **2)** [creatura; geschöpf]. Mi nem kel ystent embernek elhadny valamel teremtetett (EhrC. 10). Ty attyadfyay leznek my barátynk es fyaynk es mert ystennek teremtetete s akar teremtwnek zolgaly (99). Mennokne istene, vizekne teremtdiös es menden teremtetikne vra (dominus creaturae) halgas meg engemet (BécsiC. 31).

Teremtetlen: increatus C. MA. unerschaffen PPB. Minemő atfa, olkai fiu, olkai zom lélek; atfa teremtetlen, fiv teremtetlen, zent lélek teremtetlen (DöbrC. 56). Teremtetetlen zereoth nemz emberben theremth zereotheth (ÉrsC. 155). Teremtetlen atya, teremtetlen fy, teremtetlen zenth lélek (KulcsC. 53).

Teremttött: creatus, conditus MA. erschaffen, entsprungen PPB.

Teremthetetlen: [quod procreari nequit; unerschaffen]. Vagyon oly yghe, ky teremthetetlen, változhatatlan es el mülhatatlan (ÉrdyC. 114b).

Teremttötte: [verbum execrandi; fluchwort]. Ha valaki ördögattával, teremttével, ebattával es ehcz hasonló utálatos szitkokkal élne, a falusi bíró annak végére menjen (MonIME. 1359). Magunkot is személyünkbe illetlen bestelenségekkel, adta s teremtetto-mondásokkal színtelen illetnek (RákF: Lev.

1234). Ha vesztett, teremttét szórt es ebattázott (Gvad: RP. 112). Ilaragomban sokszor káromkodtam, teremttével ugyan életemben sem szitkozódttam valami tíz-vagy tízeukettől többet. 1759 (Hazánk L219). Ne úgy löj ilyen teremttete fatytya, hanem így (225). Búján szaporodik nyelvünkön az atta, teremttete s terméketlen ellenben az ábétatos imádság (Fal: NE. 7).

Ördög-teremttötte: ~ Ez mostanában fel vött szitkok, nevezet szerént: ördög adta, ördögteremttete szájból ne hallassék (Gér: KárCs. IV.411).

Teremttöttöz: [maledico; fluchen]. Hogy mündirban voltam s a kardomra néztem, már szépen nem szóltam, csak teremttöttöztem (Gvad: RP. 56).

Teremtmény: [animans creatum; geschöpf]. Hihető, hogy tudatlanok benne, mely méltóságos teremtmény legyen a mi természetünk, hihető, hogy igen alatt jártattyák gondolatyokat felöle (Fal: NE. 36). A forgó ég alatt nincsen olly látszatos teremtmény se kiut, mely árát lelköknek fel érje (Fal: BE. 570).

Teremttö: 1) [creans; erschaffend]. Hadlaur choltat teremteu istentvl (H3). Sokkal tartoztok ty az teremttö istennek (VirgC. 51). Tawol wattok wr istentewl nem ysmerveen es nem követhiween az teremtw wr istent (ÉrdyC. 342b). A teremttö istent fellyebb böcsüllü (Sámb: Fel. 229). Édes teremttö jó atyám (Thaly: Adal. L250). Hozgya a teremttö isten drágán árná a menyországot, nagy dolgokat kívánna tőlünk (Fal: NE. 37). Az ő teremttö istenének kebeliben nyuzasztallya majdan (42). **2)** [proferens; bringend, tragend]. Szőlő vessző teremttö: vitifer; háromszor teremttö egy esztendőben: triferus C. Felden mynden teremtwk algyatok vrnak: benedicite universa germinautia in terra domino (AporC. 139). Mykoron vala mely varasth sok ideygen vyvandaz, gymelz teremttö fiaat ne vagy le ew kerüle (JordC. 243). Teen gymeleh teremtw feldeh sowansagra w benne lakozolnak gonosságokert (KeszthC. 298). Dycheryetek vrth hezek es mynden halmok, gymelch teremtw faak (KulcsC. 362). **3)** creator C. MA. schöpfer, urheber PPB. Ew teremtwet es yduzeytwet mend ew zöueuel tyztelyuala (EhrC. 36). Mert ystennek teremttete s akar teremtwnek zolgaly (100). Mennekne istene, vizekne teremtdiös halgas meg engemet (BécsiC. 31). O vram Jesus Kristus es vilagnak zörzöyö es teremthöyö (CzechC. 13). Tü tüiskee, mire hoq attü kemenszöket el nem battatoc ti teremttökne felelmeiert (NádC. 351). Az teremttönek nenöbe es w hatalmual paranczolok (VirgC. 37). Egyk vala az en teremtmek meg esmeretyrül (43). Az teremttönek alyak meg bozoyat raitad (91). Keues jdeunek wtanna engemet el vezen az teremtem ez velagbol (MargL. 43). En teremtem es itelö biram (BodC. 35). Meg gondolad istenedne es keges teremtdöne apandokat (VitkC. 17). En kegyelmes teremtem meg lassok, meellyewnk zyözy el egy msth (ÉrdyC. 463b). Egeyewit az teremtdöz oly mynt eelleyen isteny zykeeges dologban (538). Te kezeden anyam en edes fyamat es eu teremtmeth (ÉrsC. 57b). Tamadot es tudomány a mennyec es földne teremtdietül (Helt: Bibl. La2). Eg teremtdö, tsillag építö te vagy vram (Rim: Ének. 360). Bizzil a te teremtdöben, megment az irigyok ellen (Thaly: Adal. 112).

Termök: productum terrae, procreatum, proventus naturae SI. Termék arany: aurum naturale MA.

Termököny: ferax, frugifer, fertilis MA. fruchtbar PPB. Ha termékeny a föld, a rajta lakok nem könnyen szökölnek meg (ACsere: Enc. 257).

Termékenység: fertilitas, ubertas MA. fruchtbarkeit PPB. A szőlőnek jó volta a termékenység, a bor jósága a jó iz (Pázm: Préd. 312).

Termékötlen, terméktelen: [sterilis; unfruchtbar]. Vagy közepette egy gyászos írtóvány, fővevény a földgye, terméktelen, sovány (GyöngyD: KJ. 71).

Termés: **1)** [fructus, proventus; ertrag]. Zele termeseben ymmar tőbbet nem yzom, nyg nem fel tanadok (ÉrsC. 85). Meg emezt az feldeth y termeseivel: devorabit terram cum germine suo (KulcsC. 179). A megnevezett szőlőrészeket más-ként ne tartozzam kibocsátani, valaméddig a háromszáz forintot le nem teszik ő kemek engedvén azt nekem mindaddig bírom s terméseket vemem ő kemek (LevT. II.385). Minden földi vadknac légyen eledelőre amac az esztendőnc termése (Kár: Bibl. I.112). A tűz néha az víz közdött is felőtűb geriedeze vala, hogy az hamis földnc termésit meg emézteü (646. Fél: Bibl. I.46). Iszac az ny szőlő terméséből (Mad: Evaug. 190). A mi nézi termését ezen esztendőnc, bőv volt búzának, bornak, malknak termése. 1760 (Házink 1381). Ha a tenger nem hordozna minket ide s oda, honnan szerezünk patikába való sok orvoslógyökereket, élesztő, gyógyító termést (Fal: TÉ. 723). **2)** [fossilis, emanentius; gediegen, bruch]. Termés arany, aranykalás: palaca et palaca PPBl. Mi léhet keményeb a termés földnél, mi lehet lágyab a viznél (Tyuk: Jézs. 155). Ugy az angyalok és a lelkek is mindenütt valók lennének, holott őlk-is akar melly nőrő termés kő sziklákon-is által-mehetnek (GKat: Válts. II. 1232). Finum, termés, eresztett arany (Com: Jan. 18). Függő, melyben vagyon egy kis laps arany láncon: gyémánt, egy termés rubint, zaphír (Radv: Csál. II.157). Termés parasztkő (Bethl: Élet. II 251). Örökös állandóságú termés kőszikla (BiróM: Préd. BBb). **3)** cremenium MA. wachstum PPB.

Természet: **1)** natura, physis C. [natur, schöpfung, welt]. Természet szerint: physice C. A természet belénk őltotta a magunk szeretetét: natura *inolevit nobis amorem nostri PPBl. Magat ygh megh alaza, hogh teremtő zyllessek attol, kyt teremtőtől, zeretnek nagh iege, kynel nagyob nem lehet semmy természetbe (WinklC. 345). Nagi természet tudó bölček (DebrC. 112). Nagy hyres természet tudó mester (492). Természetnek törvénye, ezzel eelnek mynd az poganak (ÉrdyC. 24b). Wgy zolnak rola fermeezet tudó mesterek, hogy az aranyban sok orvossaag vagyon (465b). Természetnek felette való értelmettessege (655b). Ezt ysten kennyen tehethe, thermeszetteth meg therhethe (ÉrsC. 490b). A természet viláosságából okát adgya, miért kell annak lenni (Pázm: Préd. 172). Az physikusok avagy természet vizsgálók (Web: Amul. 6). Természetéről tanító mester: phisicus (Com: Vest. 141). Természet-vizsgáló doctorok (Hall: Pais. 249). A filosofiat avagy természet-vizsgáló tudományt meg-tanulá (Szeg: Aqu. 69). A természet vizsgálók három féle lelkeket állatnak (Misk: VKert. 10). Micsoda formába öntött téged a természet (Fal: NE. 6). Szépek, természetnek tsodás nikolmányi ti vagytok világnak vonzó szívárványi (Orczy: KültH. 150). **2)** [animans, animal; geschöpf]. Attyamfya farkas nemezac oktalan természeteket el uztettel es meg ewlel, de es embereket (EhrC. 148). Mind zeles világha meauen hirdesetek evangéliomot minden természetnek (DöbrC. 336). **3)** substantia C. [ingenium, indoles; wesen, naturell, eigenschaft, beschaffenheit]. Nem születvén reá, nem lévén természeti, hajlandósága: adversante *natura; régi természetét elő venni: ad *ingenium redire; olyan az én természetem: ita est *ingenium meum PPBl. Zent Ferencz vala ez ylagban gewnge ember es beteg természet zurent (EhrC. 81). Dizanak az természetj, hogh ő örömsben lakozic assarnac förtelmességebe (NádC. 2). Oth sinac vala a bekesegec angyali, de természetec ellene (346). Természetbe el fogyatkozék (VirgC. 45). Meg tanulatok czak azokat a ruhakat tartanotok, melyek czak az természetnek hazalyának (126). O zermesegős bölček, ki csak temen magad ismerted zermes zynek természetit (NagySzC. 2). Alkolmas helyed lesz en az tabornak kywle, hogy howa

természetnek zykseoghre kellyen memed (JordC. 248). Zenuedetessegben természetet földl ne mulad (VitkC. 52). Ymo masodzor yewz be te ffyaddal, kyt gonoz természetből zyltel (ÉrdyC. 340). Isteny mellotsaag, kynek természetben semy zeplőseeg nem egyelődhetyk (418b). Yo!, éppen es eghezeu meg maradwan myndden természetben (530). Ő nekünk azt meg lolne, hogy mi oka emnek legyen, ha természetynktől volna awagy istennek akartatya (ÉrsC. 450). Homan legyen a mi természetünkne ilyen nagy romlása (Helt: Bibl. I.43). Természetét iententi, hogy ő nem gyönyörködic senkibe (Helt: Bibl. I.64). Mely város az helynece természetéért neuztetett Rhodophorosnac azaz rosa termőnc (Kár: Bibl. II.276). Az engesztelőnc ollinak kel lenni, az ki mindenik felnek természetben reszes legien (Fél: Tan. 253). Fellyebb természetinél nem akartam pipesgetni ez kis munkát (Dáv: Kker. e6). Ebben is az szokásra es természetre nézni kell, mert némely ember igen sós étekekhez szokott (Radv: Szak. 263). Sz. Pál írja, hogy a népek természet okosságából cselekedték, a mit a törvény parancsolt (Pázm: LuthV. 397). Természetnek létét, teltségének erejét mindenestől isten ajándékának tartya (Pázm: Préd. 57). Természetek szükségőre-való eledelt munka-nélkül találunk (66). Az vén Sárában megszünt vala az asszoni állatoknac természetec: desiccant Sarae fieri muliebria (MA: Bibl. I.15). Mértéktelen élettelt föltic gyomrokot es természeteket terhelik (Zvon: Post. I.41). Az szorgalmatos szokás az meg rögzött josagos cselekedettet természetec teszi (Debr: Christ. 66). Tudom már szája természetit (Matkó: BCsák. 40). A természetnek dolga reia érkezek (Mih: ŐÉlet. 85). Reám is ragadott volt azon természet, mert a borital közt való mulatságot én is igen szerettem eleim (Kem: Élet. 15). Az tiszték jók, az többi kutya volt, az eb természetekben s nines miben válogatni (Beres: Lev. 598). Minden állatnak adott magános hivatalt s természetiezh képest dolgira fogta (Fal: NE. 43). Zabolar nem foghatták még jobb korában a természetet, valon mint mehet ez végben (49). Ő gyarlósította meg természetünket, úgy hogy rest a jóra, buzgó a rosszhoz (Fel: SzE. 77). **4)** [genitale; geburtsglied]. Az gyermek, ky elezzer lean levt vala, ferivnak leleteek, istennek ereuel az leany természet változtatvan ferivy természetre (DomC. 176). Az kezit ingeeseke alá (a gyermek) természetire tevő es tapasztalá, hogy férfi (Monfrók III.59).

[Közmondások]. Nehéz az természet ellen rugodozni (Deesi: Adag. 16). Az szokás természetté válik: usus est altera natura (318).

angyali-termeszet: [natura angelica; engelnatur]. Iduendőre őszue egyesilne nem az angyali, hanem az emberi természettel (Helt: Bibl. I.63).

asszony-termeszetü, asszonyembőr-termeszetü: offeminatus C. [weibisch]. (Deesi: Adag. 57).

egy-termeszetü: [ejusdem naturae; von demselben wesen]. Fiam egy természetü es egy allatu en nelem (Tel: Evaug. I. 204). Azon egy természetü-e az angyal es az isten (GKat: Titk. 91).

embéri-termeszet: [natura humana; menschliche natur]. Az isteny természet az embőry természettel egyesilte (SándC. 3). Hugi istennek fia a mi embőri természetönket venneie (DebrC. 21). Az emnen zemelyneek hasonlatussagara abrazaa ky az embery természetöt (ÉrdyC. 595b).

fene-termeszetü: [ferocis ingenii; von wilder natur]. Vad es fene természetőknec iryác (Gosárv: MagyB. Büij).

forgó-termeszet: [sidus? cometa?]. Heted napon az eyllagok es fergo természetök meg alnak es tyzes ystőkőkeh erezhnek ez földre (ÉrdyC. 8).

galamb-termeszet: [natura columbina; taubenatur]. Szürd őszve magadban a galamb- es kigyó-termeszetet, nem

hogy tündér legyen belőled, hanem legalább valami kis csuda (Fal: UE. 487).

galambtermészetű: [naturae columbinae; von tauben-natur]. Szelíd, engedelmes, galamb természetű, csinos, kegyes és nem kicsin tekintető (Thaly: VÉ. II.230).

galibás-természetű: [rixandi cupidus; zauksüchtig]. Egyébként mint volnánk most a nélkül-is igen galibás természetű emberek, szomszéd Lengyel országnak sorsa megmutattya (Megy: 3Jaj. I.20).

gonosz-természet: [scortator, meretrix; hurer, hure]. Senki gonoz természetű és el yaro ne lelettesseek Izraelnek lean magzaty között és fiyay között: non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel (JordC. 249). Senki ne legyen ty kezettők gonoz természetű awagy gonoz hýrv newó: ne quis [sit] fornicator aut profanus (825). Awagy az teb zyzekkel aldozyl Vesta isten azzonnak awagy az gonoz természetekkel az borderba kell menned (ÉrdyC. 200).

gonosztermészetű: malignus C.

gyerméki-természet: [mores pueriles; kinderhafte sitte]. Semy germőky természetű, semy gonoz zokaas, semy yateekra valo kewansaga nem vala ewneky (ÉrdyC. 635).

hóhér-természetű: [atrocis ingenii; grausam] Halljátok-é ezt ti vér-szopó hóhér természetű udvar-bírák (Bod: Pol. 111).

isteni-természet: [natura divina; göttliche natur]. Az isteni természetben reszelkednek (Mon: KéPT. 5). Az isteni természet is ugy adatot az emberségnek, hogy azzal egy személy szerezne (Pázm: LuthV. 872).

kemény-természetű: [severus; streng]. Parasztikos és kemény természetű ember (Prág: Serk. 333).

mégválasztó-természet: sexus C.

meleg-természetű, melegítő-természetű: [vi calida; von warmer eigenschaft]. Az ért szülő meleg és nedues természetű (Mel: Herb. 6). Az fiuek, kik meleg természetűek és zaratok (Frank: HasznK. 20). Meleglytő természetű az basalicom (BeytheA: FivK. 44).

száraz-természetű: siccaneus, siccaneus MA.

tűz-természetű. Tűz és egh természetű az eger fa (Mel: Herb. 12).

vad-természetű: immansuetus C.

vizi-természet: [humores; feuchtigkeit]. Soc neduesseget, gyalok essőket es egyeb vizi természeteket inditnac (Kal. 1582. F).

Természetbeli: [naturae; natur-]. Ujdon új uraság és böles találmány azokat szogalattya alá vetni, a kiket a természetbeli ajándékok nálunknál fölyebb emeltek (Fal: UE. 371). Azon természetbeli indulással és hajlandósággal lenni: sympathia (389).

Természetellenvaló: [naturae repugnans; unnatürlich]. Meg-volt e természet ellen való dolog szerző-széllyel Magyar országban (Szatm: Cent. 61).

Természetfölöttvaló: [ordinem naturae excedens; übernatürlich]. Nemikeppen természet fölött való ammenéi auag lelki edessegnee tellyes telkettes zeretefj (NagySzC. 122). Az kynyer, ky le zallót menyekbewl es az természet felet való kynyer (DomC. 308). A ni goromba értelmünkhez képest semmi természet felett valót nem mondanak (Pös: Igazs. I.686). Természetű és természet felettvaló vég (Illy: Préd. II.255).

Természeti: naturalis MA. natürlieh PPB. Természeti hajlandóság: ingenium PPB. Természeti-indulat: affectus PPB.

Zentsegesb azzonyalat fölwtéte, ha akar mely igen lelky fer-fyuhoz zerkezewlend természetű wttwkelesebből (VirgC. 137). Ez természetű tulajdonsága az jó szántó földnek (MA: Scult. 237). Megholt nem természetű halállal, hanem erdő szackal való halállal (669). Az ebnek valami természetű hozzá vonása vagyon a kölhöz . . . Nem tudom, mitsoda lehesen már hasznosabb mint a természeti tudomány (Misk: VKert. 3). A természeti históriának fejedelme Plinius azt írja (Illy: Préd. I.253). A természeti meleg (II.328).

Természetszeréntvaló: nativus C. natürlieh PPB. Termetzet zereut valo rettenetessegel meg felelnék (VirgC. 37). A lelők el hagyja az ő termetzet zereut valo zereűtöt az istent (DebrC. 142). Termetzet zereut valo allat (DomC. 155). Az halando testnek termetzet zereut valo nehességegy (ÉrdyC. 512b). Szeretnünk az istent azerth, hog teremtőt, ez az termetzet zereut valo zereűtöt nezy (TibC. 7). Termetzet szerint valo balal (Fél: Tan. 520). Ha a fakadéknac színe aláb lészen az természet szerint való bőrnél (MA: Bibl. I.99). Termetzet szerint való tudomány (Hall: Pais. 435).

Termetzt: [produco; aufziehen]. Tsudállya új gallyát s nem maga termetztette gyümölteit az vendég ágat bé-vett fa (SzD: MVir. 336).

Termet: 1) habitudo C. [forma externa, species, decor; gestalt, das äussere, form, schönheit]. Tagodban ekes, thermetdben disces (PeerC. 319). Emberfiainak fölöttö termettel dízesb (DöbrC. 100). Ő öröket nekőnk valazta, Jakobnak termetet, kit zereűtö: elegit nobis hereditatem suam, speciem Jacob, quam dilexit (103). Ky vagy te, kyt latok ez abrazatban allany, nezesben rettenetews es termetewdben zomuru . . . Az te ekleu termetewd engemet ygen megrettente (PéldK. 47). Lata Kateeryna nemely termetew czwdalatos kepen kyraly molto-sagval ekesültet (ÉrsC. 389). Termetet kezen embernek fiy feleth: speciosus forma pro filiis hominum (KulcsC. 109). Termetiben attyához ftet vala (Göres: Máty. 5t). Nem kissobb ez Mársnál, sőt minden termete deliáb nálánál (Zrinyi II.21). Nem vagyok én oly rút, hogy sérchem szemedet, mert nem régen láttam magam személyemet a sebes Drávában minden termetet (109). Vitézség élete, díszesség termete, járása gyorsaság (GyöngyD: MV. 2). Ennek termete koll, annak okossága, némelynek neuzete, némelynek jósiga (Gyöngy: KJ. 24). Ezt a szót „paradisus” görögnek mondanám örömet Suidással termetere nézve (Moln: JÉpiil. 5). 2) [fruges; ertrag]. Egyél a föld termetiből (Mel: Préd. 119). Nagy házoc, örökségoc, jószágoc, jo termetec, sok marhájoc nintsen (Tyuk: Préd. 208). 3) [natura, qualitas; beschaffenheit]. A kenyernoc és bornac meg szokott széne, izi és szaga alatt lathatatlankeppen hozzac uehessnc a testet es a nert, mellyeket az ő tulajdon termetec utalanc es nem uehemenec (Tel: Evang. I.490).

csuda-termetű: [monstrum; ungeheuer]. Csuda-termetűek és éktelenek, az kik testekkel el-távoznak a közönséges termettől (Com: Orb. 89).

égyenős-termet: [statura erecta; gerade gestalt]. A testnek majorsága, a hová tartozik a jó egesség, az egyenes termet (Mad: Evang. 583).

ékes-termet: [forma speciosa; schöne gestalt, schönheit]. Hól leszen ékes termeted, erdő, bölcsesség, eszednee és elmédnee gyorsasága gazdagsággal egyfitt (Vás: CanCath. 269).

embéri-termet: [proprietas hominis; menschliche eigenschaft]. Az tyztassagos zyzesseg fölül nwl nyüdden embery termeteth, mert ow nyatta emberek anyagokhoz hasonlattatnak (ÉrdyC. 151b).

jó-termet: [decor; schönheit]. O en edesseges fiam hol vagyon a te orcadnak zejsége, a te yo termetöd es giöndr-köttetöd zindöd (WeszprC. 98).

jótermetű: [formosus; wohlgestaltet]. Veres pofás, jó termetű, buzgó férfi (Cis. L4).

középtermetű: [statura medioeri; mittelgross]. A közép termetű ember leg szebben alkalmaztatott (Com: Jan. 45).

magas-termetű: [statura excelsa; hochgewachsen]. Mykonon egy Lucianus newő pap agyaban fekevesnek, allapeek meg elötte egy magass termetew veen ember (ÉrdyC. 446). Magas termetű zeph ember (TelC. 68).

szép-termet: forma MA. schöne gestalt PPB. Zep termel, abrazattal engemet meg ekeshitet (VitkC. 30). Noha sokszor emlékezik ez énece a szeretetről, az ölelésről, a szép termetről, de azért semmi e világi dolgot ezen ne erch (Helt: Bibl. I.g).

széptermetű: formosus MA. liberali specie; schön, wohlgestaltet PPB. Cúda zep termetű embőr a te vad, kirali eh vagi mi dolgoz (DebrC. 38). Eg igen zep termetű leianzo (249). Örömet köszön, szép termetű (Cis. K4). Szép termetű lo (Tyuk: Józ. 144). Sirassátok az én nyavalyámnak súlyát szép termetű nymphák (Zrinyi II.135). Szép termetű szűz leán (Com: Jan. 116).

Termetés: 1) [statura magna; von hoher gestalt]. Christus sokaknál természetes volt (Debr: Ker. 95). Termetes nagy szál újű volt (Hall: HHist. II.71). Ennél nem szilbetet anya mérészebbet, erős testel bír, sem természetebbet (Zrinyi I.87). **2)** [formosus; schön]. Oly gyapott vagy egyéb töltések, melyekkel az ösztövé leányok magokat bérajkák, természetebbeknek tesseuk: analectis PPBl. O Ierusalem leáni fekete vagók, de természetes mikent Cedarnak hailoki: nigra sum sed formosa (DöbrC. 473).

Termetesség: [commoditas; schicklichkeit, tauglichkeit]. Ha ki szolgálatra-való természetesség, bátor szívet kíván, olvassa meg az historiat (Megy: SzAÖróme. Előb. 3).

Termetlen: [sterilis; unfruchtbar]. Az bagoly borso termetlen lesz. 1582 (Kal. F). Az földi termésről és annak termetlen sovánságáról. 1666 (KBécs. C2).

Termett: 1) fertilis, nber C. ferax MA. fruchtbar PPB. Termettebb gyümölcs fákat nem lehet látni mint az idén (Mik: TörL. 420). **2)** [natus; geboren]. Kinél hadakozásra termetteb ember nem vala (Lisžny: Krón. 151). A véllünk termet indulat és vágyódásokhoz képest hasonlók vagyunk a legfehébb oktan állatokhoz (Fal: NE. 112).

Termettség: 1) fertilitas, ubertas, feracitas C. fruchtbarkeit PPB. Az te termetségednek bőven atta gyümölcsöt (Lép: PTük. I.189). Tulaydon jósağa a szőlőtőnek az tenyészés avagy termetség (Kéri: Sen. 91). **2)** [statura; gestalt]. Az Mátyás király szép termetű ferű vala, a közép termetséget meg halatta vala (Helt: Krón. 176b).

Termő: ferax, multifer C. fertilis MA. fruchtbar PPB. [fruchtbringend]. Szőlőben termő paré: ampeloprasen C. Termő szántó-föld: ager *dives frugum; a kalamár-árút más országba vinni termő földéből: *evebere merces PPBl. Megsokasahad ő termő gőkerit (DöbrC. 124). Vannak termő faak, eelnek de nem ereznek (ÉrsC. 133). Te feleséged legyen te hazadba olyan mynth termew tew zelew (KeszthC. 362). Ő miképen a termő gőmölős olaj fa vnaac hazaba iozagocba haznala (TelC. 37). Aduán termő vődöket: dans tempora fructifera (Helt: UT. k7). Az én rokonomnac termő helyen valla szolyóie (Helt: Bibl. IV.17). Báts város, igen termő földé vagyon (Helt: Krón. 4). A fa, ki igen szép termű, agas es leueles volt (Mel: Préd. 148). Földönket termőne tege (Born: Préd. 457). Oly gyümölcszuec termő fái vadnac ott, melyec sola meg nem érhetne (Kár: Bibl. I.641). Az vizek mellet plantaltat termő

fák (Fél: Tan. 122). Megh ganajosztam, hisem az sovány földre szoktak bordan, hoğ az vetemennyek termőbbek legyenek (SalMark. 23). Forrás viz mellett való termő ág (MA: Bibl. I.47). Selyem termő bogarok (Mad: Evang. 626). Rogate peoig biztat bennünket jó termő időekkel. 1620 (Kal. B7). Az nyugott szántó föld termőbb és tenyészőbb (Com: Jan. 72). Régen elparlagult szép termő mezeje (Thaly: Adal. I.183).

arany-termő: aurifer C. [goldbringend]. Arany termő, aranyat mosó: aurifer PPBl. Arany termő hegyek (Teleki: FLél. 223).

bányászna-termő: metallifer C. [metallreich]. Értz-hozó, bányászna, bányászna-termő: metallifer PPBl.

cipros-termő: cupressifer C.

csiga-termő: estifer C.

fenyőfa-termő: pinifer C.

fű-termő: herbifer C.

görözd-termő: racemifer C.

gyöngy-termő: gemmifer, margarifer C.

gyümölcs-termő: frugifer, fructifer, fructuarius C. [fruchtbringend]. Diérieretek vrat heğek es minden dombok, gőmölő termő fak (DöbrC. 228). Hozzon a föld gyümölcs termő fakat, melyec az ő nemek szereot gyümölchet termőbenec (Helt: Bibl. I.A). A jó gyümölcs-termő-fa gyümölcs nélkül nincs (Mad: Evaog. 384).

liliom-termő(hely): lilietum C.

mag-termő: granifer C.

makk-termő: glandifer C.

olaj-termő: olivifer C.

szőlő-termő: uvifer C. racemifer MA. das trauben trägt PPB.

szőlővessző-termő: vitigenus MA.

szurok-termő: [picifer; pechbringend]. A szurok-termő fanak levelei szelyetskek (ACsere: Enc. 231).

tök-termő(hely): cucurbitarium C.

tömjén-termő: turifer C.

tövis-termő: spinifer C. Tövis termő hely: spinetum C. lumetum PPBl.

viola-termő(hely): violaria C.

Termőn: [fertilitas; fruchtbar]. Az az föld mind jó búzák-kal bő termén szőlőkkel bőves (RákGy: Lev. 58).

Termős: [fertilis; fruchtbar]. Meg esmeréc a Panonia földuec zsiros és ieles termős vőltát (Helt: Krón. 21b).

Termőség, termősség: ubertas, fecunditas C. [fruchtbarkeit]. Tekeench megh nappak feenesseegheet, meennynnek eekesseegheet, feldnek termősseegheet (ÉrdyC. 115).

TERGÉLYE: asper MA. barsch PPB.

TERGÉNYE: sarcina; bürde, bündel PPB.

TÉRJÉK, TÖRJÉK: theriaca MA. theriak PPB. Therjécb, méreg izzó orvosság: alexipharmacum Major: Szót. 24. Méreg ellen-való orvosság, terjék: mithridaticum PPBl. Az lelki jozag es az istennek malaztya es az io miellkődetek teriek es az lelekek ornosaga (VirgC. 97). Kerem Kídet, hogy hozna vallami teryeket (LevT. II.12). Hozzon valami terjéket, mert Selmezbányán ugy lalnak (14). Juda es Izrael

féle közösöd voltak tenéked Miumit és Pannag földéből való gabonából, olajból és teriékből, melyek árultak az te sokadalmidban (Kár: Bibl. II.133). Ha kin mirigy vagyon, vegy elő az angelica gyökereben és azt aranyal töriekben ad meg innya (BeytheA: FivK. 118). A doktorok a mérges állapotokból terjéket és egyéb orvosságot csinálnak (Pázm: Préd. 129). Nynce ott semmi emlékezet a töriekről, bezdvárrol, orvossagokrol (Lép: PTük. III.40). Terjéket avagy egy két falat licitariomot vót magához (Prág: Serk. 409). Mi lehet kedvesebb orvosság mint a terjék (Ker: Préd. 220). Diczerik az kigioknak háiokat is, ha teriekkal meg egieflük (Csanaki: Dögh. 133). Mithridat tériaka, avagy terjék: ezek megpróbált orvosságok (Web: Anul. 84). Nagy szükség vagyon a teriéek csinálásban a viperara (ACsere: Enc. 212). Az étető mérget ba ki bé vette, fel-puffad, de annak a törjéce elleu áll (Com: Jan. 58). A mely kigyókból terjéket készítenek, igen megszokták verni, hogy mérgeket ki-bocsássák (Hall: Pais. 238). A szívet külön tévén terjékkal meg-kenték (Hall: HHist. II.47). Az orvos iskutyát, de egy kevés jóféle terjéket is kell belé venni, ha nincs (TörtT. II.159). Foklagyma és ruta mérget ellen valók, dió-is terjékkal (Folv: SebSal. 7). Száraz keh ellen: teriüket borban kel el dörgölni és a torkában tölteni (OrvK. 96).

kakuk-térjék: anagallis femina; gauchheil weible Fuchs; StürpH. 9. A pásiutos fíhöz számláltatnac: tik lur, kakuk törjék, ökör gus (Com: Jan. 24).

Törjékés: [theriaca utens; theriak gebrauchend]. Hát ti dög előtt futó törjékesek hona futtok az balál előtt (Mel: Jób. 35).

TERNYŐ(FA): taxus MA. iibenbaum, taxbaum PPB.

TERPENTINA: 1) terebinthus MA. *resina laricea PPBl. terperinbaum PPB. Az terperintina fa természeti: igen melegítő, lágyító, tisztító (Mel: Herb. 19). A balsamfa tökéje a terperintina fához majd basználó, levelei penig az rutához (ACsere: Enc. 224). **2)** [oleum terebinthinum; terperintöl]. Fenyő-fa neme, mely terperintát tepeg: larix PPBl. Az terperintina minden mérget ky fz... Ha mas tizez terperintát mézzel őszue ezinals es azzal élsz, minden náthát, mellynee fúiasat meg gyogyittya (Mel: Herb. 19). A tömjén, myrrha, terperintina nedvességi és megái bizonyos élő fáknac (Com: Jan. 21). Egy fizek terperintina (Radv: Csal. II.397). Az terperintát főzd meg égett borban, mindaddig főzd, mig az égett bor szaga kifő (Kécsk: ÖtvM. 307). Végy 3 lot varga szurkot, 2 lot terperintát, 2 lot hak-fagyat, olvazd őszue ezeket (Csoli: OrvK. 47b).

TÉSLA, TÉSOLA: temo Major: Szót. 467. [deichsel]. Három emelő rudakat és egy öreg tésla vas sikóyújával vitéttük Szeben városában Vajda Gáspár urannac házához (TörtT. I.385). Tudgyok, hogy minden embertől, járom, tésula, jo eke ki nem sül (SzBodó: SÓDics. B4).

TEST: corpus C. MA. leib PPB. A test belső részei: viscus; levágotott testek: strages C. A testnek megtekeredett részei: *detortae corporis partes; vízbe-veszett testek: corpora *naufraga; az alatlanság megerőteleníti a testet: vigiliae *attemnant corpora; minden testem reszket: circumtremo PPBl. Uimaggomne ez scegin ember lilki erit, kinec ez nopus testet tumetive (Hb). Vör es test semmyuemew zeplewt ewennek nem yegyznek (FhrC. 110). Iob, hóg meg fogdosuan algukmég vrat eleuenen, hóg né még hallonc es légönc bozzosagba minden testnee (Bécsic. 25). Scent Estuan teste meglelete (MünchC. 8). Nemde nagob a test, hóg nem a ruba (24. 41). Aggyad a the testhednek es veerednek zenthseogheeth tisztelnénk (WinkC. 40). Mynd ezenkezbepolgattyta vala ew zenth fianak testeen valo zenth sebeketh (102. 246). Testh zereuth meg valazott engemet barnioktal (VirgC. 2. 3). Torkomnakh, testennek keduet kerestem (9. 29). Gyakorta önnön magát az testhre hayta vala (PeerC. 27). Ez

testből ki ment vala nag olhaytassul es zödpössel (NádC. 313). Te filelmaddel zegezd meg en testimet (DöbrC. 66). Vala jgen zep zfx testel (MargL. 25). Ágya Cristus mynekevnc az ew zent testeet eledelevl (CornC. 171). O mely bolondok azok, kyk evmagokat zent zereuth meg zeplevseytyk (239). Az ew teste en testembe zerkezet oltary zentsegek myatta (412). Ne legyetek zorgalmatosok ty testeteknek, mivel fedeztesetek (JordC. 371). Nem mondathnak kettőnek, de egy testh: non sunt duo, sed una caro (413). Ez gyarlo testvát az az zent Damancost ugy ekeseyte meg az teremteenek keze (DomC. 128). Vala ez prior zfx elmeyeben es testeben holta utan es (315). Parauöla a fejedelőm, hóg meg ostorozniak es nagy erős zfx foltokkal a meg taglot testet törölnöjek (DebrC. 12). Sem testőmnek sem lölkömmek nem esmertem meg rentoit (28). Az ő teste ellen nem lel egebet, hanem čak zenudedtesegeket (BudC. 10). Az ő feyerseges teste meg veresihetic (VitkC. 81). Oka az, hóg a test zenwedendő lehetne es halando (ÉrdyC. 58. 338). Ky ötleetek az isteny feenessegeh az ew zent testeere (462. 512). Mykoren Jeswnak zent testet wenny akarod, zereyzed magadat annak elewtte eegy beettel hozza keezölny (ÉrsC. 166b). Meltől zeplö nelkül zöletec atte zfxey testőd (TelC. 120). Meg irya azt is, hóg minden emberec testegbe feltunadnac (Helt: Bibl. Lg3). Belől a testen ne ely vele, mert mérges (Mel: Herb. 165). Leikemeth hagyom az megh fezwüth Jesus Cristusnak, testemeth hagyom az földnek (RMNy. II.218). Az test az ördög miatt rantogattatuan hol imide, hol amoda (Born: Préd. 237b). Ime ennekem el kell mennem az minden testnek vtara (Born: Evang. IV.358b). Az férüu magzatnac testének büre környül metéltéséc (Kár: Bibl. I.97b). Az testnek erőtlenseregöre nezue az halalt rottege (Fél: Tan. 267). Az reszseg az egez testet reszketegesse teszi (DecsiG: Préd. 31). Vérröl festet sebes testét es oldala mély sebt ölelettel szárazstom (Zöly: Elm. B6). Christus vrunk az ő husának testével békélített meg minket (Pázm: Kal. 699). Meg-rettenek es reszket minden testem félelmemben (Pázm: Préd. 24). Egy test szerint valo rokon (MÁ: Bibl. I.105). Megh nem nyughatnac vala, miglen ez halando testnek nehéz igáit magokrol le nem ráznák (Lép: PTük. III.254). Sokak ezeknek testeknek rusnyasák (DBón: Rézség. 72). Mind török s mind magyar testek a pásiton hevernek (Paskó: ESir. D). A hó a kerekét es testet gömböriti (Hly: Préd. I.107). Még o halandó es rothadandó testben nyavalygunk, egykor osztan e halandó test rothatlanságba öltözend (Biröm: Angy. 73). Adgy ki azon a szereteten, mellyel ember öli magát, testét, lelkét (Fal: SzE. 520).

férü-test: [mentula; das männliche glied]. Férü testnek rendkívül való fel-állása, nyavalya: satyriasis PPBl.

folyó-test: [profluvium alvi; leibesfluss]. A kék lilium io segetsegt hoz has folyasrul, görtöröl, rokkanasrul, röttögésökröl es folyo testökröl (BeytheA: FivK. 1).

girbegörbe-testü: [corpore distortus; missgestaltet]. A ki utafatos, csúnya, rút ábrázatú, girbegörbe testü, szép magaviselelssel a természetnek fogyatkozását helyre-hozza (Birö: Micae. 156).

holt-test: cadaver C. MA. [leiche]. Holt-test kenő, halott temető: pollincto PPBl. Ot az holt testnek juadkozky vala (MargL. 37). Az saakot, kyt en eleteembe vyseltem, vessel az harom holt testekre (ÉrdyC. 565b). Votek the zolgyadnak holtly testyh edikekre menyey madaraknak (KeszthC. 206). Holt testee az mezőn meg semedénece (Cseng: Jer. 134). Mezon-tinus a mely embert szörnyü kinokkal akart ölni, egy holt testhez köztette (Pázm: Préd. 1077). A szentgyház előtt egy dévan szönyegre az vitéz holt testnek rendel vannak téve (Zriný: ASyr. 76). Hitelt nekie peccatenyomó gyürüjének holt testéből való kivonatásából nem adluttunk (Kár: Élet. I.64). Egyik holttestöl

elhághattál volna a másakra tizenhat futamutnyi földön (Thaly: VÉ. 179b).

két-testű: bicorpor C. MA.

nagy-testű: [magni corporis; von grossem Körperbau]. Tantalus nagy testű ember, ahhoz képest nagy erejű (Hall: III. list. III. 68).

napi-test: [sol; sonne]. A földet a napi test vagy alkotvány nagysárgal fellyül-hallad (Mad: Evang. 469).

nemző-test: [genitale; zeugungsglied]. Szamárnak nemző teste (Dial. 179).

sima-testű: glabriosus C.

szaporító-test: [genitale; zeugungsglied]. Az pogányok még az embereknek minden külső-belső tagait is el oztottak az bolygo csillagokra es az mennyei jegyekre, az szaporító testet pedig kiválkepen Pariapusra es Venusra bízta (Gyarm: Fel. 45b).

szégyenlő-test: [pudenda; schamglied]. Az ágyéc hajlásában a szégyenlő testec vadnac (Com: Jan. 48).

szémörém-test, szemérmes-test: 1) verenda, pudenda, naturalia C. verpes, verpa, mentula, genitalia membra MA. schamglied PPB. Férfi szemérem teste: virilia; szemérem test mellett való mohozás: pubes C. Szemérem test nyavalyája, melyben szüntelen fen-ál: priapismus PPB. Zömöröm testök olyan vala mynt az kegyok (SándC. 38). Befedezée az ő attyoknac szömérmes testét: operuerunt verenda patris sui (Helt: Bibl. I. D3). A tél oly igen erős vala, hogy az szömérm testeket meg vónné az hideg az hadakozoknak az táborban (Helt: Krón. 183b). Isten azt parantsolta, hogy minden nyoltz napi firfiuanc szemérmes testenece első bürötskeiet le messée (Born: Préd. 15). Ha meg főződ az fa mehat, az szülő aszszonyallatok faio matraiat meg gyógytya (BeytheA: FivK. 5). Ha meg főződ a sar kerepet edős vagy mezes borban, igen io dagadot zömöröm testöt es matrat vele kötözny (75b. Tel: Evang. 159). Az tetvek kezdének szemérmes teste körül ki posogni (Pázm: Kal. 191. 54). Füge levélből herhét tsínálának, hogy szemérm testeket bé-fedeznék (Pázm: Préd. 934). Az ágyéc hajlásában a szégyenlő testec, szemérmes testec vadnac (Com: Jan. 48). A férfiú szemérm testnece első bürít környül metélic vala (130. Szatim: Dom. 73). Szemérm testeket el akarták fedezni (Czegl: MM. 210). A menyétnek ágyéka és szemérm teste felette igen bűdös (Misk: VKert. 237). 2) [testiculi; hode]. Az kinec szemérm teste meg főrtötetett vagy el metzetet, ne számláltassée az vrnac gyűlközetibe: non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis et abscesso veretro ecclesiam domini (Kár: Bibl. I. 179).

tetetés-test: corpus fantasticum NémGl. 195.

Testebeli: [crudus; roh]. Az száraz malacot úgy megfőzöbed mint a nyers, testebeli malacot (Radv: Szak. 74). Testebeli vizakat 6 darabot vettem (Radv: Csal. III. 29). A hering, melyet újonnan fognak, mikor még leves és testebéli, a piszrangoknak édességekhez közel-vét (Teleki: FLél. 52).

Testecske: corpusculum C. MA. leibchen PPB. Oli édes Jézusunk mely hamar szenvedtél, mert te testcskének helet nem lóhítottél (Thaly: VÉ. 178). Saurus nevű paripárnul kezdé a beszédet, tellyes testcskéjét dicsőséges szókkal kezdé magasztalni (Fal: NA. 121).

Testés: 1) corporeus, corporalis C. leibhaftig, körperlich PPB. Legene testese az en zyvem es (CornC. 92). Myndnen testes lelkeknek erresseghes ystene nem de mynd reyok haraglywol-oe (JordC. 155). Ky ad eledelth mynden testés allathnak: qui dat escam omni carni (KeszthC. 377). Vadnac egy

testes állatoc, vadnac földi testes állatok is: corpora caelestia et corpora terrestria (Helt: UT. x8). Minden testes meg láttia az idősseget az az minden ember között lesznek választottak (Mel: Sz. Ján. 384). Testes szörös ördögök (432). Az isten diező felsége meg gyaláztatik, midőn az, az ki test nélkül vagyon, valamely testes dologhoz hasonlítottik (MA: Tan. 74). Isten ábrázolt és formált testes teremett állatokat (Com: Jan. 3). 2) corpulentus C. MA. [wolbeleibt]. A külső tekintett szerint némellyec testesec, húsosac és kővérec, egybec vékonyoc, karcsuac (Com: Jan. 53). Az emberek között is a nagy termetű és testes óriások érdemekre nézve néha kisdedek és törpék (Fal: UE. 379). Az óriások ez a nevezet testes tagok magasságára nézve ragadott (Moln: JÉpül. 46).

[Testéséd-ik]

még-testésédik: [incarnor; zu fleisch werden]. Szüntelen nyughatatlankodik benne a roszaság, meg-testesedik benne a gonosz (SzD: MVir. 116).

Testésit: corporo, incorporo MA. einverleiben PPB. A város insurgensei a megyével testesítették (Nyr. XII. 416).

be-testésit: [incorporo; einverleiben]. Be testesite őket a több szaszszokkal es az orszagnac tagiaitá tőné őket (Helt: Krón. 59b).

egybe-testésit: concorporo C.

még-testésit: 1) [incarno; zu fleisch machen]. Te zent alázatossag istennec. fiat meg testősiteted (NagyszC. 267). 2) corporo, incorporo C.

Testesség: 1) corporatio C. [leiblichkeit]. Az hű gyarlo testesegheenek ydeyn ymaczagokat es kenyergheöket aldozwan annak, ky hűtet megh zabadoythathna az halalbol (JordC. 306). 2) corpulentia NémGl. 109. C. MA. die grösse des leibes PPB.

Testésül. Testösült: corporatus C.

el-testésül: [corpus fio; zu leib werden]. Az kynyer es az bor el waltozyk ees el testesül wrwnk Jews Crystwsnak termezeti zerenül walo testeewe es werewe (ÉrsC. 560).

még-testésül: 1) [incarnor; zu fleisch werden]. Vram Ihus halath adok the neked, ky ez wylagnak yduessgheyerth chwdakeppen akaral megh thestösülni (PozsC. 33). Leanzo zarmazec, melbe istennec fia meg testösüle (TelC. 73). Cak az fiv istennek kelleue megh testösölnie (TibC. 213). Sok idő mulván el jöve ez mag mi idővségünkre, szöz Máriátul megtestösüle mi épülésünkre (RMK. II. 202). Az atyának egy fia a mi idővségünk szerlemeért meg akart testesülni (Ily: Préd. I. 2). 2) [augesco; anwachsen]. Meg testesülvén a vétkekkel, egy fertőből a másikba hanyatolván kiméletlenül farsángoskodik (Fal: NU. 261). Meg-testesül velle a sok gonosz szokás, lokk'be nemzi magát minden fertelmesség (SzD: MVir. 429).

mégtestésülés: [incarnatio; fleischwerdung]. Sem walamy ev rola nyhuan nem iratot, hanem csak azok, kyk valanak istenfyanak meg testesevleserevl evtevl (CornC. 8). Az urnak szenvedése palma vasárnapjára, amaz megtestesülése a mai vasárnapra tartozik (Mad: Evang. 6).

Testésülés: corporatio MA. die annelung eines leibes PPB. Chak azok, kyk illetyk isten fyanak test[es]levset es egyeb myelkvedoty (CornC. 7). Titok volt az igének testesülése (Pázm: Préd. 182. Pázm: KT. 486).

Testetlen: incorpor, incorporalis, incorporeus, asomatus MA leiblos, ohne leib PPB. Az angyalok testetlenek, halandóságtól mentek (Pázm: Préd. 65).

Testi: corporeus C. corporalis MA. leiblich, körperlich: PPB. Testi kenyér: panis materialis (NémGl. 182). Thesthi értelm

zerentli: secundum sensum litteralem (358). Ad ty nektek testj zewksegtekreulalo segedelmet (EhrC. 106). Ky menden testy lelkeseknek vralkodoya (147). Zent zellet lozalla ő reiaia testi zemeiben mikent galamb (MünchC. 114). Testi tűzneć gytyasa (GuaryC. 5). Tekeunthe zentli Petőre thestj zimmell (WinklC. 172). Testi atiamat, aniamat nem tizteltem (VirgC. 6. 10. 37). Semmy testyeket ne kevanyon (CornC. 42). Testi bűnben akara eyteni (DebrC. 7). Ez el mwlt napokban zologatank lelky testy fecelelemről (ÉrdyC. 34). Eteclnek myatta ne legyen testy erenkek meg nehezűlese (ÉrsC. 377). Halatlan voltam vram ysteneć aiandokiroi lelkickről es testiekről (VitkC. 30). Engedyed, hogy elmey es testy erek egesseszeggel erwlyenk (KeszthC. 436). Az testy tyz mindön rosdat megh emezt (TibC. 10). A melytek mondya: En Pale vagyok, a mastok penyg: En Apolloy, nemde testyek vattoky (Komj: SzPál. 132). Semmibe ninchen a bodogsag, sem a testi gyöndörűsege (Helt: Bibl. Lf4). Testi halalual hallyunk meg inkább es az hegy alatt roshaggyunk (Mel: SzJán. 197). Meg foztatanac testi rulazattyoktul is, hogy ki lattassanac szemermetessegok is (Born: Préd. 457). Az szegeieneknek valamit szakazon az ő testi marhaiból (Fél: Tan. 505). Minden eszek, kedvelc csak a testiekre vezet (Pázm: KT. 82). Meg lassatok, hogy testi gondolkodas ebben meg ne iázotasson (Zvon: Osiand. 41). Davidnac testi birodalmat lelkire változattya (MA: Bibl. L47). Szállac az ur istennek testi áldására (KTör: Assz. 10). Az az ember, ki a testi gyöndörűsegnok rut posadékkában fekszik, disznonak hivattatik (Ily: SzÉl. 137). Az éhes ember a testi eledellez es a szomjutt a fris vízhez szokott kívánczoni (Vajda: Kriszt. 1.685).

[Testül]

Testülés: [incarnatio; fleischwerdung]. Zikseg, hog vronknak testfiset hiven híge (DöbrC. 58).

Testvér (*test és vér* Bod: Pol. 117): **1**) [consanguinitas; blutverwandschaft]. Hatféle házasságot tiltot meg a természet törvénye: a testvér szerent való atyafakét, a fiuét anyyával, az atyát leányával (Czepl: MM. 277). Tekintve Nagyságod a mi idvezitő hitűnikhöz való köteleességét, mely nagyobb a test és vér atyafiságnál (Bod: Pol. 117). **2**) [consanguineus; blutverwand]. Mely világ szogletin ti akartok élni, holt uratok mellől ha fogtok szaladni es testvér fiával akarjátok hadni (Zrinyi 156). Gonoszul kezdett itilni Kain Abel-felől, Mőjseről maga test-vér némyo es mások (Hall: Pais 277). A tolmástól elvették a fejét; a moldvai vajda testvér őtso lévén, tudom, hogy most szepeg (Mik: TörL. 399).

őgy-testvér: [consanguineus; geschwisterlich]. Két egy-testvér asszony gyermeke: sobrinus PPBl. A kie azon edgy nemzetseghől valóe es edgy másnoz vérel foglaltattac, edgyekec es egy test véreknok moídatnac (Com: Jan. 119). Én is azon hazának fia es Nagyságodnac egytestvér atyafia vagyok (Ily: Kat. Előb. 2). Maradtunk volt szegén atyámtól egy testvér-atyafiak bárman (TörtT.² IV.100). Farkas Mihály szölleit atyjának egy testvér-atyafia Farkas István litzzegésével Kegyelmednek conferáltuk (RákF: Lev. 389).

TĚSTÁL [testamento lego; vermachen]. Nintsen jussa, hogy valakinek testálhasson: nulla est ei testamenti *factio PPBl. Ez olyan ember volt, hogy a hol egyszer jól tartották, mindjárt annak testálta vagyonát. 1759 (Házánk 1.221). Felesen testál-tatot volt magának vele, de utolyára igen szamará módra visel-vén magát a nagyatyja körül Souai, testamentumát revocálta (378).

TĚSTAMENTOM (*testamentom* MA): diatheca C. testamentum MA. testament, erbervermächtnis PPB. Testamentom nélkül meghólt: intestatus C. Thyzek en tenekel testamentumot (DebrC. 502). O nyemew isteny testamentom leen ez zerelmes atyafilyay (ÉrdyC. 325). En zent augyalom teneked

ayanlom mynden akaratomath es kewansagymat testamentom zerent (ÉrsC. 266b). Az én fiaimnak hagyom testamentomban (Monlrok III.65). Parancsolatot adott volt ő felsége Pesty Ferencz uramra, hogy az szokeres lovakat megadnája, az melyeket énnekem az én szerelmes uram testamentomban hagyott volt (LevT. II.57). Mig az ember eszen van es az betegseg miatt fölőtb el nem nehezedet, tegien testamentumot (Fél: Tan. 504). Testamentomban anyyának hagyá szent Jánost (Pázm: Préd. 139). Testamentumot kel szerezni vagy egyéb köteleśű-gürül, adóśűgürül rendelni (Pázm: Imáds. 251). Elmében egész ember lévén teszok ilyen testamentumot (Gér: KCs. III.375). Testamentumot tótt, melyet iratott a genevai notáriussal (Czepl: MM. 208).

TĚstamentomi: testamentarius MA. zum testament dienlich PPB. Az ny testamentumi papságh csak a Christusnak tulajdonittatik (VárM: Szöv. 165).

TĚstamentomos, tĚstamentos: [testis qui conscribendo testamento adest; testamentozeuge]. Hallia megl Kegelmek, az megholt Bakos Balasne elteben minemi testamentomoth tetli volt iambor testamentumosek előt (RMNy. III.68). Az neha; Dobos Gergel testamontossi kirtik engem, hodgi az ew fiat en hozgiam Bebe vidgim (72).

TĚSZ, TĚSZĚN, TĚSZĚN (*tem* LevT. I.142. *tél* Kules: Evang. 33). *tén* Tel: Evang. II.106). *teenk* ÉrdyC 516. *ténd* Sylv: UT. I.133. *tévendő* Ily: Préd. II.487. *téűű* Helt: Mes. 21. *teszek* DebrC. 271. *tezen* DebrC. 300. *theel* Thewrc. 111. *theen* JordC 358. *thessek* RMNy. II.28. *thywin* LevT. I.264. *tizek* LevT. I.279. *tizen* Sylv: UT. I.133. *tinek* 46. *tiűűk* 27. *tinin* 133. *tebe* Göres: Mát. 20. *tól* CzechC. 31. *teved* EhrC. 55. *tőd* DöbrC. 24. *tőted* VirgC. 55. *títel* ÉrdyC. 513. *tőd* Sylv: UT. I.31. *tök* 87. *tűűk* II.72. *tűűtenek* RMNy. II.50. *műűek* MünchC. 148. DebrC. 374. Fal: Const. 853. *metesz* Helt: Háló. 204. Born: Préd. 23. *micez* Beythe: Epist. 79. *meezen* DeesiG: Préd. 26. Megy: SzAÖrűme. 258. *mitszen* GKat: Vált. II.835. *meezőnk* Ozor: Christ. 129. 361. *metűűne* Born: Evang. I.92. *megyszűnk* Szal: Kron. 677. *metzetek* MNyil: Zsolt. 54. *meezenek* Ozor: Christ. 19. GKat: Vált. II.175. *meezet* Born: Evang. I.263. *metűűene* Csákt: Asn. 9. MA: SB. 153. *meggec* MünchC. 139. Lép PTűűk. I.209. *megien* Istvf: Volt. 6. *medyven* Pös: Igazs. I.374. *meggyenk* LevT. I.317. *meggyne* GuaryC. 57. *megyűne* Helt: Mes. 73. *meggyenek* JordC. 772. Apol. 19. Pázm: Préd. 331): **1**) *facio* MA. *maclen* PPB. Jol tewd fyam, hogy hewl frater Fferencznek (EhrC. 55). En megzerem, myt kellyen tenetek (135b). Joltűűtő isten, ki eresztűt tegedet annűű előt, hog te adwad azt mifezeinebe (BécsiC. 35). Hestűűr mēűűndēűűket vgan tēűűen vala mēűűnt az űűdōűűben zorgalmaziknala (54. 4). Mondoc en zolgamnac: tōűű *ēűűt* es tēűűi (MünchC. 27. 23. 35). Tegyed vram isten, hogy wehessek lelkőt (CzechC. 36. 31). Melatlan haragutam, kyt sem ok sem igazsag sem tűűrnyen nem atta volna tennem (VirgC. 9). A myt moudanak zaiwalk, aztl nem tezy tēűűenyekel (38). Kezde azt gondolny, myt az nap tűűt volna (85). Az vr istien az zaranokoddal ees irdalmazzon ees yol thegen (PoerC. 14). Nem tűűűgga a zűűűű azoziállat, mit tegēű a naḡ keresűűsegert (NádC. 347b). Belessek a verembe, kit tōűű vala (DöbrC. 8). Ha az nyers fan ezt tezie, mi lezen az azoziac dolga (VitkC. 86). Jos-űű flfel serkenwen hűű almabol v̄g theen myt vr istennek angula meg paranczola (JordC. 358). Ky kediglen teydy es w̄g tanoytand (366). Nem olwastatok ey, myt teēű Dawid (388). Myt teegyűnk, hogy ystennek dolgath tegyek (644). Tudom, hog adhagya, de nem zokta tenny (DomC. 243). Ezt a naḡ zenűűdetűűsegert tezi vala, mert giomrat igōűű fiulalia vala (DebrC. 157). Azt kedeg tezy vala, hog ynkb meg zōűűneenek fölőűű (ÉrdyC. 637). Mynd ezōűűket en ylwessegemert zōűűzed es tōűű (ÉrsC. 64). Eannyt tee thez, meg sem te dolgođ, mert ez yllēt feryfiat (460). Tegyed, hogy te

annaydhoz zerkeztesen engemet te zent zerelmod (GömörC. 163). Thed te zolgaydath erkök dychewsegben koronaztatuy (ThewrC. 262). Tegitek, hog' kisz logen az vr istenek vta (Sylv: UT. I.5). Mivel hogy iol töt volna a kégyonal (Helt: Mes. 83). Jer el velünc és jó tészánc veleld (MA: Bibl. I.129). Ez járt szléll és jol tótt sogygyétott meg sokakat (Zvon: Post. I.524). Hogyha tész kivel jól, még érette megszól (Kisv: Adag. 412). Nebéz azt tenni, hogy egyesedjenek az nemzetek (Thaly: Adal. I.165). Nem volt mit tonnem, meg étszaka el kellett hozatom az ágyúkat is (Berés: Lev. 29). — **M e t t z e c**, metzfúnc pro: mit-tészúnc, mittegyúnc: quid facerem, quid est opus MA. Tudom meécek, hog' mikor eltauztatandom e folnagsagtol, fogaágánac engemet ő hazokba (MünchC. 148). No tudom teezec, esmeg el haza terök (DebrC. 374). Im vgyan is meg kell halom, metzee az első születséggel (Helt: Bibl. I.L4). Bezeg szép állatot találtam, de metzee vele (Helt: Mes. 10). Metszek az szoros, keménységes és sanyaruságos étettel (Pázm: Kal. 204). Hát bizony mind hamissak léznek s mettszök vélek (Veresv: Lev. 267). Metszek az árnyék vilálgal (Fal: Const. 853). Könyuet kéánuszé, metzesz vele (Helt: Háló. 204). Ezzez megvállác tanáczoat, metzesz (Helt: Mes. 54). Metzesz Christus erdemel (Born: Préd. 23). Micez az magad koplalásáual (Beytbe: Epist. 79). Metszesz ugymond ezzel, nem kell az fiadnak (Egyes-Élet. A2). Metzesz hat még-is az isten tisztességével (Czegl: MM. 111). Metzesz a szent olajjal (86). Mecczen az a föld, a hol az egész nep a fejedelmekkel reszegeskedik (DeesiG: Préd. 26). Lássá immár az jó pater Vasarhelyi, metzen (Megy: SzAÖróme. 258). O mi nyomorult lelkek, kiknek pokol késztetett, mitzen az Adam szegény s hová hajtsa fejét (GKat: Váls. II.835). Metzen osztán várral, metzen cláuszársággal, ha ezt be tölteny akarja haraggal (Zrinyi II.30). **M e z z ö n k** hat a io chelekódtel (Ozor: Christ. 129). Metzönk haat ah zent irással is (361). Metzfúnc enni soc bizonsagual Christus felől (Szal: Krón. 657). Hát megyszúnc immár s mit teszúnc (877). Metszúnk a mi életúnkel (Megy: 3Jaj II.109b). Metszúnk a két színnel (Pós: Igazs. II.451). **M e t z e t e k** ti, kik az istennek nevét heaban fel vóttetek (MNyil: Zsolt. 54). **M e c c e n e k** a doktorokkal (Ozor: Christ. 19). Immár kezekben a praeda, metzenek véle, bé-viszik a városban (GKat: Váls. II.175). **M e z z e t** isten az szouaruannyal, meg mondom (Born: Evang. I.263). **M e t t z e n e** ilyennel (Csák: Assz. 9). Metzene az fősuény eb az pénzal (MA: SB. 153). **M e g g y e c** pro: mit tegyee: quid facerem MA. Megéec, hog' ninčen boua takariam en gimólci-met (MünchC. 139). Jay megécek es houa légek (NagyszC. 70b). Talhat megécek il nag' kegósségős ana (141). Elbusula a férfú a két tanás miat és monda: a Megyee (Helt: Mes. 396). **M e d g y e k**, bogy magamat ettől meg obassam (DeesiG: Préd. 39). Jaj hová legyek, oh istenem már medgyek (Balassa: Ének. 61). **M e d g y e c**, ha ő vétet en ellenem, kárt töt en nekem (Kules: Evang. 417). De ha beléd repülótt immar lelke, medgyek, mert tsak hozád siet beszede (Eny: Gizm. 21). Oh jaj medgyek unár én, bizony te vagy amaz második Jáson, én pedig az második Medea (Tess: SzMag. E6). **M e d g y e k** a fiam felől (Káldi: Bibl. II.243). **M e d g y e k** azért, mit mivellyek, mikor enni véték cselekedtem (Lép: PTük. I.209). **M e g g y e k**, mikor el ió iteletre az isten (II.195). Nem tudom, medgyek (Apol. 30). Nem tud' vala, meg ien, szaua igen esek (Istof: Volt. 6). **M e d g y e n** az eleuen, ha az bolt-is mozog (Megy: SzAÖróme. 272). **M e d g y e n** ember a fővissek között lévén és szurkáltatván (Pós: Válasz. 7). Búsul a praetor kedves feleségének ilyen állapottyán, nem tudgya, medgyen (Pós: Igazs. I.374). Ha az el fogand, **m e g g y ö n c** az vtan te neköd (QuaryC. 57). **B e z z e g** navallyással vagon dolgo, megýúnc (Helt: Mes. 73). A pásztoroc igen bánkoduán rayta mondanác: Megýúnc (349). De hituán póroc laknac itt, hogy sem kaurikorot sem vedret szórdónc melleje, megýúnc

(371). Soha nem tudom, Meggenk, az ormanth mindenwth be waktak, sohannaid hozauk semmy elessel nem jvhetuck (LevT. I.317). **V g y ú n k** áldozatot Neptunusnak, talám meg jelentí, medgyúnc mi az lonak (Huszi: Aen. 8). **M e g g y ú n c** neki, ha valakie azt kenántac, hogy vgt temetessenec kuzdag apaca ruhába (Tel: Fel. 113). **J u t** mindennec resz az keresztbe; medgyúnc talát ez így leuen (Tel: Evang. I.115). **M e d g y ú n k** mi szegények, kik tudatlansággal meg-körünyékeztettúnc (Pázm: Préd. 1191). **N g y e n** sem twguak, **m e g g y e n e k** (JordC. 772). **N e m** tudgyác vala, megýenek (Helt: UT. V8). **M e g g y e n e k**, ha az atya az hával meg sententiaztatik (Ver: Verb. 348). **I f i ú s á g b a n** kell az isteni szolgálathoz kezdeni és medgyenek, a kik későn kezdik (Pázm: Préd. 331). **N e m** tudnak, megýenek (Apol. 19). **2)** pono C. MA. setzen, legen, stellen PPB. **L e g i e k** zabad vele, hova tezem (VirgC. 27). **V r u n k** Jesus teue az w labayt zent Ferencznek labayra (34). **A z** farkas az w iob labat fel emele es teue ez zent atyanak kezebe (56). **L a s s a d**, hog' oda valamy nevec illatot anagy kenetevt ne tevtenek legenek (MargL. 106). **E n** iteletemet es en igemet tód itil' zegbe elől, ki igazsagot itilz (DöbrC. 24). **K y k** ev alayok három parnakat es teznek (CornC. 88b). **M e g** pattan minth a tűzbe tóth fazek (DebrC. 600). **T e d** hywelyeeben te törödöt (ÉrdyC. 548). **A** hájas breviárt felvészed és a szatyorba a palacz mellé tészed (RMK. V.222). **V t o l** ismet olyan számot tégy, mint az első helyen valo szám (Helt: Aritm. H6). **S z ű n e m r e** tóud az kezed, meg bátorítál (Deesi: Adag. 189). **N e m** tudgya hová tenni s azért adgya (223). **A z** telrléniús pecsenyét nyársra fel vonjad és a tűzhöz tegyed (Radv: Szak. 24. 65). **A z** feizse az fánac tövére vagon tétetre (Zvon: Post. I.32). **I g y e k e z i k** vala rayta, hogy atyanak kezét Ephraimrol le vennie és első szülöttére Manassésre tennéie (Lép: PTük. II.295). **I m** sapkát töt fejében e jámbor (Czegl: BDorg. 195). **A** fejedben tégyed bodros süvegedet (Thaly: VE. II.259). **A** bölcs az ellenkező vélekedéseket mérő serpenyöbe teszi (Fal: UE. 507). **I t t** forralják ki, a mit otthon a tűzhez tettek (Fal: TÉ. 774). **3)** [creo, condo; erschaffen]. **T e** tótted földuek minden hatarit (AporC. 29). **M e r t** őue tenger es ő tóttó azt (55). **M e r t** vr tbet, theremthet mynketh (WeszprC. 137). **T e g y ú n k** embert my kepwnkre es hasonlatossaghynkra (JordC. 7. TibC. 94). **N e b é z** agb lóbból porozkát tenni (Deesi: Adag. 13). **A z** istennek lehetséges vólt az vesszöböl kigyót csinálni és vizsontag az kigyóból vesszöt tenni (MA: Tan. 1401). **4)** [contineo; ausmachen, in sich enthalten]. **H a r o m** zaaz eztendót teett vala (ÉrdyC. 514b). **H a r o m** ees ewt nyolczat tezen (Pesti: Fab. 9). **M y n d** azys sem tewtb zaz fortyuthnak felethet (LevT. I.15). **C z a k** fél annyit tézen, az mennyit az linia, mely feylül raita vagon (Helt: Aritm. O). **E g y** log olay annyit tótt, a meunyi hat tikmony hayba férne (MA: Bibl. I.101). **N é m e l l y e k** tészik a tizen két ég jelekek állatit (Com: Jan. 8). **E g y** batka tézen 2 fillirt (Pract.Aritm. 12). **5)** [reddo, efficio; machen]. **A z** istennek ihlése tézi az bölcseséget (Kár: Bibl. I.531). **A z** wrnac aldomasa tézi az kazdagot (Born: Préd. 397). **N e m** minden fél-szeg vélekedés teszen menten eretneket (Czegl: Japh. 121). **I g e n** szép fodorrá tézi a férúnak üstökét (Misk: VKert. 285). **6)** [indico, significo; bedeuten]. **Z e n t** Hwgo pypsek meennyec latast lata: az jámbor pypsek azon chodalkozeek, myt akarna teenny (ÉrdyC. 579). **O l u s a d** meg akar mellyiket ez három rend közül, mind egyet tézen (Helt: Aritm. F6). **A b r a h a m** amit tézen mint soc nemzetségekuec atya (MA: Bibl. I.14). **G o m e r**, mér-télcne neme, annyit tótt mint az mit mi szapúnac nevezúnc (64). **A b e l** név azt tézi, hogy siralom (Illy: Préd. I.46b). **B e z e g** te sem tudod ám azt, mit tézen: ismérd meg magadot (Thaly: Adal. I.86). **T o a l e t t a** annyit tézen mint egy tükör alatt állani szokott kis asztalka (Fal: NA. 128). **H a z o n t a l a u s á g** volna és színte annyit tenne mint Athénát bagolylyal kínálni (Fal: NU. 321). **T á r** vagy tavar eleinknél annyit tett, mint kiñts (St. Előb. IV).

[Szólások]. *Vmhez tesz*: Ne tégy az ő beszédédhez: ne addas quidquam verbis illius (Kár: Bibl. 1.621). *Vkin tesz*: Hogy meg latnia, mynt tennenek vronk *Jesusson* (WeszprC. 72). Az Illyes elűtt és meg nem esmerék fítet, hanem azt tinek ű rayta, az mit igaz szinte akarának (Sylv: UT. 127). *Vkinék tesz*: Ezekre mind tartoztam volna es kelet volna tennem ennen lelke meuekh (VirgC. 10). Azonkeppen teen zent *Janosnak* (ÉrdyC. 521b). *Vmire tesz*: En most twttara tezem K., hoh ő felseje megh nem oltalmass (LevT. 184). *Vmiről tesz*: Meggondolja, mint tézen az akadékokról, úgy fog hozzá (Fal: BE. 604). Tanátsos ezen emberi tsalatkozásról tennünk (Fal: UE. 458). Hogy az éhségről tegyünk, nem telik sokba (Fal: SzE. 519). Ha mind bekesezgel elzenued az raytat tótt buzzusagot, sokkal többet teznek te raytat; teg azert rola, al bozzut (BodC. 14). Mit tehetek róla, ha külföldben eset (Deesi: Adag. 170). Talam banod, tegy rola (Mon: Apol. 317). De mit tehetek róla (MonTME. VI. 330). Tégy róla, ha bánod (Fal: NE. 83). *Vmit tesz*: Adomanoc, kiket tezen auag tehendő volna az vr isten (NagyszC. 288). Valaky teendy en atyamnakk arattyat, az en atyamfya (JordC. 392). Az én akaratomat tegyem (ÉrdyC. 609b) Akarattyt hogy őneki tenneie (Börn: Ének. 286). Te kedgy alamsynat tewen ne thwga te balod (JordC. 369). Alamsynat, beytet, zent ymachagot teweem (ÉrdyC. 512b). Kere engemet, hogy en vneki három aldozatokat tennék (VirgC. 44). Az papsagnak szokas szerint rea kerüle az szer, hóg ilatozo aldozatot tenne (Pél: Bibl. 1.84). Ha úgy nézed, mintha iüközetre menne, véne, hogy bajt Hector és Achilles tenne (Thaly: Adal. 1.137). Teek bezededeth myndeurel, kiket kezde Jesus tenny es tanoytany (JordC. 706). Félálván a polgároknak beszédet tenni (Illy: Préd. II. 97). Bizonságot tezek: testiflor C. Bizonyisagot teek rola: testimonium perhibui (JordC. 625). En latsam es byzonsagot teek (ÉrdyC. 71). Bizonsagot teen Janos (Tel: Evang. 1.57). Bizonyisagot tenni sola ne szégyenlye, se ne félven (BörM: Angy. 266). O bynes embere myre teez en rayttam zenetlen valo bozzwt (ÉrdyC. 98). Az Ausztriában rabló portünk fél boszontja Haiztert, Oeskaikéon fog boszút tenni (Beres: Lev. 174). Mikepen zenuedel a te fyadon, hóg ifen mag bozzvssagot es zidalmassagot tezne (VitkC. 83). Sok bozzvsgok tetetnek emekem (DomC. 178). Meg akarom vadolni neked lelki atyám minden bwneymet, kyket twttom gyermekemfól fogva (VirgC. 2). Minden bűnököt, mefeket emec előtő valo gónasodnac vtauna tótel, elmedbe gőyhed (VitkC. 24). Ne teleg bynról bynt (ÉrdyC. 69). Valamidőn iot chelekeles, annyiszer bűnt tezen (Mon: Apol. 257). A stomffai s malaezka labanezra magam híremmel megindulok, es apást tézek rajta (Beres: Lev. 531). Zamtalan sok ezodak, melioeket twt (VirgC. 28). Te vag az isten, ki endakot tez (DöbrC. 143). Nem de te newedben tettünk nagy sok ezodakat (JordC. 374). Czodak, kyket mynd teeth wr system ty köztetők (711). El futa, hóg az diczerotet neki ne tonneek (VirgC. 73). O meely bodog ember, az kyről zent leelek wr isten eellyen dychoerelőt teezen (ÉrdyC. 635). Kynek miatta tezen ilyen ezodalatos dolgot (VirgC. 58). Gondomat ees dolgomath oth akarom tennöm (WinkC. 290). Valamy dolgot az zamar zokot volt tenny (ÉrdyC. 562). Valami dolgot az afa tēnd, vgan azonf tisi az fin es (Sylv: 17. 1.132b). Kez vagyok neked miundeurel eleget tennem (VirgC. 17). Az engedelmességnok eleget akara tenny (106). Az ő zerelmes fya ali ni embőrségönket fél valo veendő, hógi awal mi erettwük eleget tenne az adossagrol (DöbrC. 22). Azt hazudgja, hogy noba mongyuk, hogy Christus minden bűnért eleget tet, de külföldben hiszünk (Pázm: LuthV. 183). Az távnlakók egész esztendő által úba lévén sem tehettek volna eleget emek az paranesolatnak (Pázm: Kal. 474). Azok a hívek, kik az ő bűneikert eleget nem tettek s ugy holtak megh, mind addig győtrenek, miglen eleget téznek

(VárM: Szöv. 33). A bölcs eleget tézen azoknak, kik az igazságnak hívei (Fal: UE. 502). Emlékezőtet teenk ez nagy twdomanyw embernek bölcheseegeről (ÉrdyC. 516b). Jó emlékezetet téztec felőlinc: memoriam nostri habetis bonam (Helt: UT. Ff4). Emlékezetet sem tóttem (Tel: Fel. 21). A kiről ingyen emlékezetet sem kellett volna tennem (Mon: Apol. 322). A mit istennek dicsőségére akarok hagyni, arról egynéhány szóval téztek emlékezetet (TörtF. 2 IV. 134). Tőnek nagy chodalatos emlékeket (VirgC. 52). Az gonosz Marinus barát teen erőt rajttam (ÉrdyC. 339). A tyztasag leelky yozaagh, kyt semy ellenzew kescoerttel megh nem banbtanak, ha bator test zarent erőt tegeyenek ees ew raytta (591). Erőszakot tenni a leányon: vim afferre virginii PPBl. A kunok nagy hatalmaskodásokat eselokesznek vala a magyarokon, feleségeken és leányukon is erőszakot téznek vala (Pethő: Krón. 52). Meg nem ijed, hanem még a lehetetlenségen is igyekszik erőszakot tenni (Fal: UE. 431). A bölcs senkinek elméjén és rögzőtt vélekedésén erőszakot nem tezen (434). Az okos ember illy feleleletet tün (Czegl: Japh. 1). En akarok tynek fezekeket tenny es el zabadoytany, hogy teryegyetek (EbrC. 145). Čac ez eg vacorarol is melto fizetést tōt neki (Helt: Krón. Előb. 2b). Istennek fogadást tezek: voveo C. Fogadást tegy arol, hógi soha seminemw lelkest meg nem bántasz (VirgC. 55). Fogadást teznek az evet evizek (MarzL. 154). Mely zeret fogadást tezen az akarat zarent valo zezenségre (DomC. 33). Szép fogadásokat teen (Mon: Apol. 493). Én vagyok a Bethelnek istene, a hol megkened az oszlopot, a hol émekeem fogadást tōl (GKAT: Titk. 238). Jay emekem edes fyam, myre enny keserősegleketh ees fo hazkodasokath tettel emekem (PeerC. 23). Tartozne nebez fo hazkodasokat tennőne (VitkC. 15). Végy jó tejfölt, tedd az tűzhöz, egy forrást tegyen (Radv: Szak. 268). Frigyet tenni: inducias *pangore PPBl. Ha frigyet tehetek velle, az egyikkel megtartom a frigyet (Helt: Krón. 15b). Jó illatu fűstöt tézne (Kár: Bibl. 1.191). Kérom Nagyságotat, ne magyarizza úgy, hogy hozzáam való régi kegyelmességében tehesen gátlást (Beres: Lev. 67). Keryed wket en zomal, hógi tonaba gonozt ne tegienek (VirgC. 48). Valaky akar ygaz gyonasi tenny, mynden byneyról meg emlékezek (VirgC. 1). Bineről minden fizen őtőd napon mag alazatossaggal gonast tezen vala (DöbrC. 300). Ez horaban ywtwan en eleteimnek wegere tezek gyonast es wallast (ÉrsC. 265). Melto vag vram minden dicorete es tistesegre, mert gőz ddelmet tōl (TelC. 165). Ha ki hamis pénzt verne avagy gyutast tōt volna, annac az joszaga az kiralyra szállana (Ver: Verb. 263). Ez illyen ember méltónac itéltessé arra, hogy büntetésére gyűlést tegyenec az bívec (Zvon: Post. II. 151). Minden fa, mel nem tezen io gimólót, ki mettetik es a tűzbe ezetetic (MünchC. 18). Ez harmakban kel then magadat serkegedned, ha akarz yo gyemelehet tenned (WeszprC. 124). Az yo fia nem tehet gonoz gyemeleket (JordC. 373). Az helt mwttasa meg, holt ott teneked melto penitenciaual gyemelechet tehessék (ÉrdyC. 578b). Therezzen es tegeen gyűmölzeth (ÉrsC. 305). Gyűrát tenni újába: *induere annulum PPBl. Jesus fel veven az pohart es halat teweem ada nokik (DöbrC. 415). Vene a kelhet es halalatot tōn es ada azoknac monduan (MünchC. 64). Ha halat teznek hō raytok: morto eos aflicient (JordC. 383). Reggel az terelök elől eljutának, nagy harcrot tevének (RMK III. 98). Azért tett a világi urasig rendetlen kívánsága es az akasztó fa között egygyes hasonlatosságot (Csúzi: Síp. 234). Az wkr mig az nakat az igaba tartya, adig meg nem wlik, mert igen sok haznot tezen (VirgC. 92). Myketh Kegelmek azon esgwtet, hóg ev feleségen haznot thegwh (LevT. 1.16). Az isten az embereknek hatart tōt, hol mindenik lakie (Helt: Krón. Cím.). Ti, kik törvényt adtok sok ezer népneknek, olykor batár

teszték fejedelmeknek (Orezy: KültII. 86). Harangocskauk tezőn vala hírt (DebrC. 221). Szaladék, hogy te néked hírt tegyee (Kár: Bibl. I.512). El-küldé angyalit, hogy hírt tenne a pásztoroknak (Pázm: Préd. 183). Eleibe-írvének az ő szolgálai és hírt tének mondván, hogy él a te fiad (1063). Kinyargalt az németekhez és velek ment hírt tenni (Bercs: Lev. 225. 570). Hitet merek Pékri hívsége mellett tenni (25). Itb Betaniaba tegiók a husnetőt (WeszprC. 30). Ennek utetűk két zar forint keetelet, hogy az urmege ispania igazat tehessen felőle (RMNy. II.83). Tégy igazat az te szolgálid között (Kár: Bibl. I.310b). Igazítást tettünk egymás között ő kegyelmével (Nyr. X.120). Tiszteletes püspök urunk arról igazítást tézen generalis sinodusig (Bod: Pol. 107) Ne tegétek ty yassa-gokat embereknek olette (JordC. 369). Tőmjénzővel avagy füstölővel illatokat téznez vala (Com: Jan. 129). Imat-sagot teuen iarula es az nagj sebes tőzet el teryezte (VirgC. 38). Imadsagot teuen az zent egyház aytayan (DomC. 98). A mel imacagokat tez, mendeukoron bizon zam alat tarád (VitkC. 12). Megírja, minemő imádsagot tőt (MA: Bibl. I.128). Heszszu imádsagokat tőt (Illy: Préd. II.222). Tezevkn ynne-pet ez may napon zéz Marianak (CornC. 61). Yrgalm tenni zorgalmazó (CzechC. 8). Tegeu vr irgalmassagot tvele-te (BécsiC. 1). Vr tegien veled irgalmassagot (VirgC. 19). Ertelmetőc legyen yteletőt tenny az zeplős es zeplőtelen között (JordC. 93). Myndden yteletőt adot tenny az atya wr isten ew fyanak (ÉrdyC. 116. 609). Idő nap előt tetetel iteletel iarul olvasásához (Tel: Fel. 17). A ki csak vakul akar itelet-tenni, azt gondolhatná, hogy igen messze futamodtak ezek a Luther és Calvinus újsági (Pázm: Kal. 629). Nagy dolog, hogy tizenhat esztendő s leány férjhez mehet és anyji esze nincsen, hogy iteletet tehessen a szűzességűl (Pázm: LuthV. 185). Ha roppant épületet látunk, homlokáról tesszünk iteletet felőle (Fal: UE. 507). Egy erdenges az zent egyházba nagy ywöltteest tezen vala (ÉrdyC. 527). Az nyavalys ember fíel zókölleek: agyabol es nagy ywölttest kezdte tenny (633b). Az vezérnek ilyen izenetet tők (MonOkm. XIV.218). Ez soror sokzer tezen jeget es zozatot (MargL. 74). Nagy ezodakat es jegyet tezen vala (JordC. 725). Olwason oth eg kyhyant az foyedelem, mykor yelt tezen, mőnd az lecter (LányiC. 322). Kegyetlenség szívében jelt tesz (Zrinyi: ASyr. 43). Valami iot ez zertetben tenne (VirgC. 19). Sok iokat zandekozneek tenny az pispeksegben (DomC. 261). Egebeknel nagob yoc tetetnec anağ adatnak (VitkC. 16). Yoth es gonozt tezen (ÉrdyC. 607). Az fősleges isten szantalan sok iot tēt vala (Tel: Evang. I.97). Vagyoc bűnős isten előt a mi iot tetetnem volna, azt nem tetembe (Agend. 200). Mikor iott cselekedhetneiek, nem akar iot tenni (Lép: PTük. I.29). Istenben teszünk iozagot (AporC. 6). Nag sok yozagokat tet vala: factae sunt plurimae virtutes ejus (JordC. 386). Nem teen ot sok yozagokat (397). Kárt tesszek: damnifico, incommodo C. MA. Frater Farkas te az tartomanba igen sok gonozt es nagj kárt tőtel (VirgC. 54). Kárt az terekekben magyarok tevének, mert sok fő törökök az harczen veszének (Tin. 99). Az komarj haydnk im az radai hegyen meny karth tynek (LevT. I.225). A farkas menyne nagy kárt tót a diszno czordába (Helt: Mes. 283). Boszszut és kárt téztee az ti atyatok fiaimac (MA: Bibl. IV.155). Ne tégy kárt és akadéket vele (RákGy: Lev. 118). A hamissan esküvőt jól meg kell gondolni, mikor kell meg-feddeni, mert ha gorombán belé áll az ember, kárt tézen abban az emberben (Kereszt: FelsK. 388). Jól meglásd, mit cselekszel, kárt gyermekednek ne tégy (Radv: Csal. III.218). A papi feiedelem ezt haluan karomlast tőn (WeszprC. 78). Kedvet tesszők: aspiro C. Az ayto előtt nyugszik a bűn, de te ne tedd az ő keduet, hanem uralkodgyal rayta (Helt: Bibl. I.33). Tezi kegelmet embőri nemzetteli (WeszprC. 104). Hogy kegelmet tenne néki (Illy: Préd. II.530). Nagj kegetlenséget tőtel velek (VirgC.

48). Tegiónk harmadik kerdest (DebrC. 8). Imeleten kerdest teletne ulaki (TibC. 1). Kirist tük íretted, hog meg ne fogatkozzik az te hűdőt (Sylv: UT. I.119). Tenek keresztet ujokkal az ő nyelvőkire (ÉrsC. 109). Hatozatol oly zagos alato-akat, kybewl tőtem keuleséget (VirgC. 4). Ezerre is mer tenni kezot (Kőnyi: HRom. 64). Tezen vala nag kyalt-sokot (VirgC. 77). Az nyavalys ember fíel zókölleek agyabol es nagy kyaltast kezdte tenny (ÉrdyC. 633b). Nem tőn király kiméllést ő kincsében (RMK. II.277). Koent teez-tők rayttam (ÉrdyC. 507b). Lakodalmat tezzene ő nala (DebrC. 285). Ew nala lakodalmat tezewnk (ÉrdyC. 5). Ha lakodalmat tez, híd az zegenieket (Fél: Tan. 453). Ha An- stríara mehetne Bécs felé, igen jó volna, az tenne lármát (Bercs: Lev. 281). Meghattam Bottyánnak, tegyen lármát Sellyé- nél (301). Azen malaszt mellet tőtuala az eleuénékeknek (BécsiC. 5). Tégy munkat, hogy íyvh enbozzam hamart (Kőnj: SzPál. 396). Semmi szolgai munkát rayta ne tegyetec (Helt: Bibl. I.JJ14). Azt írja, hogy szűkségnek idején szombat napon-is szűkséges munkát tehetek (Pázm: LuthV. 224). Kinék esztendeig tarto pénze vagyon, esztendőt szakai munkát tegyen mellette (Kisv: Adag. 29). Ha ki egy szenteske napján munkát teszen (Barna: Isk. 217). Napot tenni valakinek: *praedicare, *praefinire diem alicui PPBl. Napot tewnék a fizyetesnek (Pesti: Fab. 19b). Napot tőn a menyeközőnek (Helt: Krón. 37). Napot tewt wala az fizyetesnek (RMNy. II.78). A szerelmesnek-is éhredne kell lenni, szűkség az éjből-is gyakran napot tenny (GyöngyD: MV. 70). Heszszú orációt tőn (Helt: Krón. 70). Az ti álnokságokat őszlást tettenek en köztém es ti közstet-tek (Lép: PTük. I.287). Egy ember vagyen en nalam, kyról az papy feyedelmek pana z t b teenek en nalam (JordC. 789). Ha az bírác el akarác e szegénységnek kárát halgatni, a szegénységnek szabadsága legyen a királynac panaszt tőni (Helt: Krón. 165b). Nem akarnek papatenni, püspököt emelni (Mel: SzJán. 280). Tőuec paranzelattytát Atilának (Gosárv: MagyB. Eij). Patu art ne tegetek: necalumniam faciatis (MűnehC. 113). Te- gyetekio példat ti relatok (ÉrsC. 221). Tégy példát azon, az ki mind ezeknekoca (Kár: Bibl. I.509). Tőu nagj ezodalatos predica- ciot (VirgC. 75). Ezutan nagy zep predicaciot tőn nekik (WeszprC. 51). Ecius mikoron szépen az romaiknac seregét el rendelte volna, ő is szép predicaciot tőn (Helt: Krón. 17). Kristus temető predikációt tett néki (Pázm: Préd. 31). Tőféus az őrdög ütész ellen kemény predikációt tett (Bod: Pol. 114). Én bizony kézzel lábbal azon vagyok, próbat tehessen (Bercs: Lev. 258). Az tatárokat becsássá által az hegyen Ocskai mellé, maga Modor körül tegyen próbát (304). Professiot tevn az ev sororival ezuzne (MargL. 4b). Az megtérőknek rem- énséget tézen az meg beozatásról (MA: Bibl. I.114). Azt igéri, hogy hozzájuk mégyen és az úr vacsorájáról rendélést tézen (Pázm: LuthV. 226). A ki ehez tanult, maga dolgában is helyesb rendeléseket tehet (Fal: UE. 386). Ha ky zakadand az wy pozto folt, bat nagyob reesset tezen (JordC. 459). Minden iauaibol reszt tegien annak, a kitűl tanitattik (Fél: Tan. 332). Christus az keuieret meg szegte, hogy mindennek abbol reszt tehetne (410). A kevéssből-is tégy reszt: etiam de modico imperti (Com: Jan. 188). Igekőzie vala segedsegőt tenny (TelC. 16). Nag keserues yrast kezdenek tenne (WeszprC. 75). Jelentűn nékiek, hogy soha többé őtet nem látuaiak, minyá- jan nagy sirást tevének rayta (Lép: PTük. I.129). Semmi sirást nem tőt (Illy: Préd. II.251). El felely vala, ha ember z a mőt teezen awagy nem (ÉrdyC. 503). Vdvarokban haszontalan szolgál- kat is tartnak, kik csak számot tézneznek (Pázm: Kal. 778). A hullongó se reá nem ér, se számot se reménséget nem teszen (Bercs: Lev. 389). It nem akarok abban szamalatast tennőm (EsztT: IgAny. 327). Kie a romai városon olyan nagy se- gyent tőttenek (Helt: Krón. 14b). V rayta acart erőnel z ő- mormót tennie (GuaryC. 25). Mondá Fabius: Alletom, hogy

zeretőségömrö vonhatom öket; mondanak az legyenők: Nehezen tehető szeret (SándC. 24b). El akara vesztetni, de nem tehető szeret (Szék: Krón. 52b). Miklósnak két lóra akkor szeret tött vala, szolgálatra menne, őt kényszeríti vala (RMK. IV.244). Ha nem teheti egy harannak szeret, vigyén két gírlizet (Helt: Bibl. I.100b). Nagy somma pénz fogna rea menni, mellynek a király mayd nehezen szeret tehetné (Helt: Krón. 121). Kőlyg egy fedeleth, ha nálad nem volna, the K. tegye zereth (RMNy. II.70). Valami marhaezkanac szerit tötte (Born: Préd. 548). Ninczen attyafia, az ki meg váltáná az íoszágot, hancor ő magat szeret tötte az ő íoszágúnac váltáságánac (Kár: Bibl. I.113). Ha kövér fagyúnac szerit nem teheted, kövér szallomával is meg lehet (Radv: Szak. 36). Szegény és ezeknek szerit nem teheti (MA: Bibl. I.101). El rontya a vétkeket, szerit tézi a jószágos cselekedeteknek (Lép: PTitk. I.186). Nehezen tehetni szeret (RákGy: Lev. 23). Halálról életre chak most emelkedém, mikor vitéz uramra én szeret tehettem (Zrínyi II.38). Egy szóval kegyelmes uram nyőcezer lovasra nem tehetek szeret (Beres: Lev. 586). Szokása a jeles embernek, hogy a mostani világban kellő, tetsző szép tanulságra szeret teyen (Fal: UE. 375). A mihez szép szóval nem férhetünk, annak fenyegetéssel és orőn erővel tegyük szeret (Fal: TÉ. 634). Ha megfakadnak, sem tehető szeret (SzD: MVir. 137). Tőtdőnk ilien zerest (RMNy. II.22). Mit czelekedgyőnc az mi hūgone felő az napon, mellyen arról szót tézne (Kár: Bibl. I.635). Nem is kellene te néked még csak szót-is tenned a diaconistákról (Matkó: BCsák. 24). Nem méltó, hogy csak szót-is tegyek én azokról (391). Többféle légyen, a mivel másoknak kedvét lelhesd és szolgálatot tehesz vele (Fal: UE. 433). Ime mynemew zők őlliesők teon ez wylaghnak meg váltáságra (ÉrdyC. 380). Zőnetseg őt tőn urunknak ez nūlagra bociatasarol (TihC. 42). Szövetséget tőnce egy mással: percusserunt ambo foedus (Kár: Bibl. I.306). Szövetséget tesz vele (MA: Bibl. I.70). Rozskenyér bēlivel Tholdi szűkség őt tegye (RMK. IV.243). Ha ő utána száz római pápa hasonlót a g d á s t t vőlna (Pázm: LuthV. 35). Hogy egyedül véski miséjében az urat, semmi tagadást ezekben nem tén (100). Herodesnek zyleteese napyan Herodásnak leánya tanczot theen (JordC. 398). Kiről tanubizonságot től: cuius testimonium perhibuisti (Helt: UT. 75). Segeytő zegenctül zegenesgebo ces teon tarsasagoth myketh yohokath (KeszthC. 299). Ez vylaghyaktol magat el zakazya, hogy tērhet ne teegyenek halalának ydeyn (ÉrdyC. 645). Semy testamentomot nem teon (520b). Testamentomot től az te szent testéről (Born: Ének. 99b). Tezek illyen testamentomot (Radv: Csal. III.97). Byzonyaba felek, mert istennek zentyuek tyzseletlenseget teok (DomC. 285). Az ō kegies atianak tyztesegēt teon terebe a cellaba (VirgC. 22). Tyztesegēt tyzen ewnek (Érdy. 555). Pedli isten a sidókat, hogy őtet attyoknak hináják és semmi tyztesegēt néki nem tőnnének (Tel: Evang. II.370). Tőredolmessegeōt teegyen rola (ÉrdyC. 554b). A toluait akaszták, arra tezek tōrűent, nem a iamborra (Mel: SzJán. 228). Fél pōrűenek sola ne tēgy tōrűent (Deesi: Adag. 181). Itélő szék, mellyben az király tōrűent tesz (MA: Bibl. I.311). Török játékára téz nyertes tromfokát (Gyöny: KJ. 120). Ha gonozul zoltam, tegi tudomant reialia (WeszprC. 73). Twdomant tettenek előttem, hogy imar az nagy inseget touab nem czendundletyk (RMNy. II.107). Cornelius római pápának tudományt tézzen, hogy ő-véle egy ecclésiában vagon (Pázm: Kad. 605). Ellonséginkēt is imádkozunk és azzal tegyek tudományt, hogy, ha ellenségetem élien látnám, étel adnék neki (Pázm: Imáds. 24). Holot tētek vala nagy tēzet (VirgC. 38). Ez warosnak őgi wehayam yghen nagy tywzet thegyetek (ÉrsC. 498). Ozyas a tanulé még végezzen tōn nag vāchorat (BécsiC. 22). Tegi valaszt nekik (VirgC. 74). Myrth hogh lewelel tizek valaszt, Kézmed nekem meg bochassa (LevT. I.279). Kivántaszt, hogy mindjártst derék választ

tegyünk ő kemének (LevT. II.200). Kuljgék kezilhez, lássuk, mi választ teszen reá (Beres: Lev. 310). Jó választot tettél neki, mert bizon én nem bánom, akar nōszszék, akar ne nōszszék (Nád: Lev. 50). Te től ilien választást (Mel: Jób. 84). Vallást téztek on: confitbor (JordC. 384). Vallast tegyenek urnac az ő irgalmasságy (TelC. 163). Tiessek nekelyk illyen walast es szerest (RMNy. II.28). Vallast tézzen a nép: testimoniū perhibebat turba (Helt: UT. c7). Valaki azért nehezettel reám, magáril vallast tézzen, hogy része vagon a bűnben (Pázm: Préd. c2). Ez áldással vallast tézzen az Christusról (MA: Scult. 13). Nyelve ugy meg-gémberedek, hogy az ő ülvőz-tőjéről vallast nem teheted (GKat: Váts. II.195). Imádkozim és vallast tők és mondék (Bök: Lämp. 149). Azon légy, hogy nagy légy, de felőle dicselkedve vallast ne tēgy (Fal: UE. II.174). Maga még akoron is valami válogatást tēn az étel dolgban (Tel: Fel. 106). Salamon meg paranczolta, hogy mind az emberekben válogatást tēnnēne (Kár: Bibl. I.306). A keon oly változást tōn az ő testēben, hogy verő veretekkel veritőzniek (WeszprC. 60). Barkóci urannak lesz ezere az egy Nagyságod közte s a fia közt tehet változást azon vārmegyék ezere iránt (Beres: Lev. 564). Valtagsat teon ew neepenek (ÉrdyC. 345). Az vak az vaknak vezertést teyend: caecus caeco ducatum praestet (JordC. 401). Pal apostol ez kenyek yrasa zerenth veeghet tenno vala, mygh az őtőke ellen rugodozwan lyhet az yr ysten valasztana (JordC. 706). Bezeedenek veegēt tett (ÉrdyC. 515). Az isten neki a profeta által meg hatta vala, hog Achabnak minden nemzetibe veegēt tenno (Szék: Krón. 34). Engemet el untattak a tisztartók, teyen Ktek vīget az ő dolgokba (Nád: Lev. 116). Minec oltove teget teme az egez vilagba is, predikatorok által tanitast isten (Born: Préd. 7b). Az természet az en eletemben veegēt teszen (Deesi: SallJ. 7). Tett-é már veget a hazudozásban (Matkó: BCsák. 35). Nem igaz, hogy a romai ecclisia boldog aszonny megmanti az erendōd bñtűl, mert o máu napig a római ecclisia erről végeztést nem tet (Pázm: LuthV. 307). Az pap teon nagy vendegesget (DomC. 284). Új vezért tettek a táboron (Mik: TörL. 386). Mindkét felől erős viadalt tőnce (Tin. 256). En vīgasag teon helieke mentem (VirgC. 5). Tezen vala nemi vīgasagot (78). Világosságot teyok: colluco C. A szövétnekec mindenfelé világosságot teyenne (MA: Bibl. I.126). Zengést tőnce trombitákkal (Kár: Bibl. I.686). Zokogasocāt teence te raytal (NagyszC. 39). Mind el rablák ez országokat es minden marhaokban zsák mánt tőnce (Helt: Krón. 24b). Mind zsák mánt tőnce az egyházi kénezb (55b). *Imit vmbē tesz:* Mindezek olyan állapotba tévēt ezt a királyt, hogy méltó volt a szállásra (Mik: MN. 302). Herodes a fényes sisac helyett konytot tőt fejében (Tyuk: Jōvs. 141). Kit irásba tőttek, kit nem: alia sunt scripta, alia *inscripta PPBl. Volt ezen sinodusnak igazgatója Geleji István, a ki a notáriusok által ennek minden végezesoit jegyzésbe tétetvén megíratta (Bod: 84). *Imit vmben tesz:* Egiebet se tegi benne (VirgC. 20). Im az minemű madarakat kaphattam, nekod is akartam részt tenni benne (LevT. II.138). Kárt az terekokban magyarok tevének (RMK. III.99). Némely szubados életük tesznek örömet halasztást a gyónásban (Pázm: KT. 454). *Imit vmből tesz:* Szobb népet akara tenni az emberből (Orczy: KöltH. 51). Farkasból barant tevt vala (OrsIm. 10). Nebéz az latorból jámbort tenni (Deesi: Adag. 316). Rútból is szépet tenni: Augiāe stabulum repurgare (109). Ily igűn nehez dolgh vala az sīdōbul kwrwzthyent h tenni (Komj: SzPál. 25). Az inség, sok ollenség tett belőled restet (Thaly: Adal. II.127). Árvát akarsz-e tenni belőled em (Könyi: HRom. 153). *Felt vtihez tesz:* Az eszesnek nem kellene a boldondhoz tenni magát (GKat: Titk. 352). Nagyságodhoz én nem tehetem magamat, mert Nagyságod nem ember, hanem úr (Thaly: Adal.

1.79). Egyenlőbe tőtt engemet az isten az en neuenbőz (Helt: Bibl. I.02). Tudós embernek nem jó tudatlanhoz tenni magát (Deesi: Adag. 200). *Vmit vkin v. vmit tesz*: Valamely szűz mester más mesteren beszédével avagy cselekedetével szeméremt telend, ötven pénz arra boron uarad (KeeskTört. II.282). A melly udvari ember ebben vét, erőszakot tézen szivén (Fal: UE. 485). Ő rayta acart erüel zömör-mőt tennie (GuaryC. 25). My raytonk nagy szememet tennek (MargL. 40). Bozzuth tezek raitatok (LevT. L235). *Fkit v. vmit vminek tesz*: Jól meglásd, mit cselekszel, kárt gyermekednek ne tégy (Radv: Csal. III.218). Vay eszt akarom, hogy eleget tegy igeretődnek (Helt: Mes. 436). Kegyesuek tézi vala magát hozzájok (Ily: Préd. II.30). Ha az fveget így bőczüli, metzene az draga kőneknek (Deesi: Adag. 281). Myt tegyevnk ez nepeknek: quid facimus hominibus istis (JordC. 718). Ez fraterek sok bantast tezek a nepeknek (DomC. 174). Ferencz egri püspök primásnak tétett (Orczy: Nimf. A2). Soha senkinek bősületet ő nem tézen (EszT: IgAny. 423). Valamit tezen a reez a vasnac, ez őnt thezi a laborusnac bekeuelvalo zenedese a valasztattaknac (NagyszC. 243). Mégmouda neki mendéneket, mellemek neki az ember tótuala (Béc-iC. 8). Ha te istened azt tendi ennekém, en isteném ez lezen (35). Tude, mit tftém neked elbe, hogy en sebeymet te read adam (VirgC. 61). Vala myt akartok, hog tegyenek ty nektek, ty eos tegeetek lőnekyk (JordC. 373). Minek tezed temagadath (657). Megh kővesse azokat, kyknek hō bantast tlőth (ÉrsC. 271). *Fkit v. vmit vmire tesz*: Esztelen Eleonora micsoda állapotra tézen engemet (Mik: MN. 184). Thewe yteletre f ytelw zekyth (KulesC. 14). Ű nyavalyájokra nem tézem szememet (Zrinyi: ASyr. C5). A setét gondokat magas szegre tenni (Fal: Vers. 864). Veszedelemre tenni életét (Mik: MN. 32). *Vmit vkirol tesz*: Gondollyatok tyगतokban, ez neepekről myt kellyen tennetek (JordC. 723). Maga személyéről igaz itéletet tégyen ember (Fal: UE. 464). Igaz az taubizonság, mellet en rula tisen (Sylv: UE. 1133). Tegyen itéletet rula (Mon: Apol. 498). Ki mit tehet kárt rula (Czegl: Japh. 35). *Fkit v. vmit tesz*: Nelyket teen apostolokat, nelyket profetákat, nemellyeket ewangelistanak, nemellyeket paztorokat és doctorokat (ÉrdyC. 539). *Vkit v. vmit vmire tesz*: Alacsonyán teszöm: infimo C. Az romai pápa az bűnőtől való megszabadulast romlando aranyon tette árossá (EszT: IgAny. 403). Ha a nepet az én kezembe adod, az ő varosit atocka tézem (Helt: Bibl. I.Aaaa3). Pharaonac atyava tette engem (Helt: VigK. AIX). Sok nemzetsegeknek atyava tőlek tegedet (Szár: Cat. C). Bénává teszöm: delumbo C. Beteggé tenni magát: aegrum *simulare PPBl. Bizonyossá teszöm: certioro, certifico C. Istennek irlalmassagáról fket bizonyossa tene (VirgC. 50). A szó arra való, hogy bizonyossá tézen arról, a mit moud vagy igér (Fal: UE. 450). Bizontalanná teszöm: incerto C. Bódogtalanná teszöm: infelicio C. Ha eszes vagy, ne ted bolondá magadat: *syrus cum non sis ne syrissa PPBl. Böltsé teszöm: erudio C. Az isteni szeretet minden lelki jókkal bővessé tézi az igazakat (Pázm: Préd. 192). Veszekedni, garázdálkodni a parasztoke, bűnössé tenni a vádaskodóke (Com: Jan 203). Tudván az ő egygyűségét félnek vala, hogy csufságga ne tenni magát (Pázm: Kal. 172). Dagadtá teszem: tumefacio C. Dússá teszlek: oplento C. The vagh az, ki nekünk az penitencianak utat edősse tezd (TihC. 10). A Christus kőniörgőt az ű atiaanak, hog az hiueket eggiesekke tene (Fél: Tan. 2611b). Egyenlővé tézem: exaequo, peraequo, coaequo C. adaequo PPBl. Inez vtolsok egy araignal voltanak az szőlőmben es egenlőbe tūd őkdöt mű velünk (Sylv: UT.

1.31). Egyenlőbe tene magát istemmel (Mel: SzJán. 29b). Aleg vagion oli agas bogas fa, kit emberi hūlczeseg ekesse nem teheteie (VirgC. 99b). Emry szeretete az rutakast, hogy é k esek ké tenőie (Lép: PTik. I.182). Elholtá teszöm: exaumo C. Ellenséggessé teszöm: inimico C. Elmentté tévék magokat (TKis: Pan. 47b). Az Christus ecelésájának igirtett, hogy az pogány nemzetsegeket megszelédíti és mennyei emberek ké tézi (Pázm: Kal. 622). Szüleink a világra hoztak, oktatóink ebben emberek ké tettek (SzD: MVir. 96). Engedelmessé teszöm: mansuetio C. A moldova waydat is a Bogdaut engedelmesse tőue a magyari coronának (Helt: Krón. 66). Az istent magának engesztelhetetlen né tőtte (Ily: Préd. 1.4). Az embert erkölcsének megállapodott érettsége tézi érdemessé a szines világ előtt (Fal: UE. 507). Feiedelem mé tőn tū köztetec: constitui eos principes (Helt: Bibl. I.Kkk). Fejérré teszöm: candido C. Fényessé teszöm: nitido C. Őh vajha valaki tenger árjává, fejemet tehetné vizek forrásává (Thaly: Adal. 158). Fűvé teszöm: praeficio C. Kit fűt: quem praeficit (Sylv: UT. 139). Jövendőre nagy fő emberré téjendő vala őtet (Tel: Evang. II.14). Gazdaggá teszöm: opimo C. Mindennel őtet gazdagba tene (CsomaC. 7). Az nagy jószág senkit gazdagba nem tézen (MA: SB. 108). Bin embőrt ghehette tezd (DebrC. 382). Gonozza tegied egiket (VirgC. 89). Ezek tezik az elmet gyarolva (112). Az igéket győkeresebbé tehető (Ker: Préd. 5). Az isten tegeye győz ődelmesse mynden ellenségn (RMNy. II.145). Gyűlösegesse tőtec a caaneosoknal (Helt: Bibl. I.R). Gyűmöltsteleonné teszöm: defruco C. Tezlek tyeket lenny embereknek halazokka (JordC. 364). Magával az embert az őrdk életben bé helyheztetneie és halhatatlanná tennőie (Lép: PTik. II.109). Hallatlanná teszi, nem morog, nem disputál ellene (MA: Scult. 965). A mit hallok, hallatlanná kel tennem (MA: Zolt. 54). Hallatlanná és látatlanná tézen mindenet (Hall: IHist. III.195). Hamuvá teszöm: cinefacio C. Hasonlatossa tūte őteth az vr isten (VirgC. 14). Vasarnapon az északi szelek funak és másodnapon az eget hízagga teszik. 1572 (KBécs. Ev). Az napokat az held nedues hidegőne tezi. 1572 (KBécs. D6). Az vr isten eléb sok csudákkal hihetőségessé tőve az ő hivattallyát (Pázm: Kal. 125). Két félnek hirrre teszöm: interuntio C. Hirre teuen Magdalna az ő ielön voltat azzonionknak (WeszprC. 74). Leg ot myod addyglak, myg neked hyrre tezem (JordC. 359). Mynketh baza teeretenek, hog nekőd hyrre tennőyök (SándC. 30). Mykoron azt az hazarnak hyrre teeteek vona, kywe hozatanak (ÉrdyC. 337b). Ti nyomorult eretekek, az anyaszentegyház az hiueknek hyrre tette, hogy nem igazak vattoc (Mon: Apol. 316). Híressé teszöm: clarifico C. Magatok életével és példájával hitelessé tegyétek, a mit tanítatok (Pázm: Préd. b4). Látuán, hogy el nem szálladhatna, le dőlle a földre és holtá téné magát (Helt: Mes. 411). Nem is tetetic idegenné eonec az kenyernec és bornac tarsasagatul (Zron: Osiand 135). Ine jgazza teotte vr isten az te latasodat (DomC. 307). Hamisságát igazá teszi adományáért (SzD: MVir. 16). Ismeretősse tūd az nevec kőzöt az te érőssigedet (Szék: Zolt. 77b). Megjobbitom, jobbá tézem: melioro PPBl. Akarod atte rezedet ioua tenned (VirgC. 89). Az világi iőc senkit jobbá nem teszne (Kár: Bibl. 1.626). Kantsallá teszöm: elusco C. Hozzája kőzelítte isten és szolgálattýaban kednessé tőtte (Csúzi: Síp. 49). Kegyetlenné teszöm: effero C. Kőmennyé teszöm: aspero C. Az keresztőles nem tezen keresztőne (RMNy. II.46). Thw feltők, hogi kiralia tezi magát (WeszprC. 90). Az kőz neep Epigena zyznek attyaffyaat kirallya tweek (ÉrdyC. 543b). Tisztességuel esmeg kiralya tiue (Bor: Ének. 422). Igaz barátságira kőtellessé tézen magához, melyet minden tūd-

ben megtapasztal énbennem Nagyságod (TörtT. XIX.96). Kőz-
hírré teszőm: opino C. A te mennyei seregidet kővo-
tekké téel én érettem (Pázm: Imáds. 101). Közönségössé
teszőm: publico C. Szentséglől ki-vetni, közönségössé tenni, semmi
tekintetben nem tartani: *profanum facere PPB. Ez vylagon
magamat latandowaa teem (ÉrdyC. 115b). Az iokedvő
engedelmesseg mind megkőnity es lehet we tezi (VirgC. 62).
A kőt eljegyzett az istennek, makulanélk űl-valólóvá
tészi (Bíró: Micae. 263). Éjjel nappá tészem (László: Petr.
235b). Vénsége-miatt meg fogyatkozott-erejű atyánkat
névetségössé ne tegyilk (Pázm: Préd. 217). A hír ha jó-
ból szállal-meg mellettünk, hőtunk után tészem nyomossá
(Fal: UE. 368). Nyughatatlanná teszőm: inquieto C.
Özueggyé teszem: viduo C. Egiebeknek gonosagat
magadnak paztorra tezed (VirgC. 94). Mint iszonyu menykő
porrá té sisakját Vidnak (Zrinyi II.15) Neepknek
proffeta yokka teelek teogódot (ÉrdyC. 341). Rabbá
teszőm: mancipio C. Kő levágotok, kő rabbá teszek beunetek
(TörtT.² 1282). Rést té teszőm: torporo C. Résszössé teszem:
impertio, partipicio C. Résszéssé tési a hold várt birodalmában
nem hagyván szakadni az ágot markában (Thaly: Adal. I.134).
Semmi-tenni: abolere Ver. Az erdeg az heet fev bynekvel
erevkevdyk az io myelkevdeteket semmye temy (CornC. 122).
Vrnak zouua meg tery Lybanus hegyeknek ű cédrus fayth
eés semye tezy űketh (KulesC. 63). Semmye tőm az gyerme-
syegeketh (Konj: SzPál. 174). Nagy veszedelemmel veszi el
őket, míg semmié tési őket (Holt: Bibl. I.Ooo2). Semmié tő-
tétee az istennek paranzolattyát (Holt: UT. D7). A szentek
egységéről-valo cikikelt a luterek és caluinisták így le-
chőpállik, hogy majd minden egységét semmivé tesznek (Veres:
Lev. 272). Az falura kellene ideim salvaguarda-seregot küldeni,
sem m issé teszik (Beres: Lev. 241). Örömben szaba d ossá
tette szolgáját (Pázm: Préd. b3). Az lator tisztartóknak
meg volt paranosolva, mind ent szem mé tegyenek (RákGy:
Lev. 193). Szemessé teszem: oculo C. Szentté tesz:
sanctificat MA. Jó szerencsössé teszőm: prospero C. Min-
dönnek fölőtte zeretetésbe tezőn teogó emekőm (TibC.
16). En az en nyakamath megi nem zőrnýdőtőm az az
z őrnýdōwem tőzöm (SindC. 23). Szűntelenné teszőm:
perpetuo C. A király is magát a jágátó társaságnak egyik
tagjává tévé (Kőny: VM. 3). Parasztokat téud taná-
czokká (Holt: Krón. 37b). Örökös társává tőtte (Csizi:
Síp. 290). Ténisztővé teszőm: habero C. Az eget tisz-
tana teneie, de azon napon kődőköt lathacz. 1572 (KBés.
Eüij). Az tálmoso fyu tálakat, kannakat tisztana tezőn,
ha vele dőrgőlök (BeytheA: FivK. 104b). Világ-előt tudóvá
tészik Luter katouái, hogy az isten igazsága-ellen nincs bölse-
ség az emberekben (Pázm: LuthV. 37). Ez az kárhozotakra
szállott és szálandó büntetés fönn áll, tégy űressé minket
tőle, hárines el rólunk (Lép: PTük. L144). Elmés és okos kér-
dés, mellyet én az szent atyák írásokból akarok világossá
fennem (Lép: PTük. 1.279). Vörhönyössé teszem: rufo C.
Tündöklő vörössé teszőm: rutilo C. Szokással enyimé
teszőm: usucapio C. Meneul inkab enime teszem, annonal
kesuebe volnek en teuekd hamis (VirgC. 94). Minden ember-
nek iamborsagat tiedde tezed (94). Damaskust,
Jerusalemet mind fel gázlás magáévá tévé (Monlrók
VII.28). A gepidákat hasonlatosképpen magunkévé tévők
(Liszny: Krón. 156). *Vmit kívél tesz:* A hatalmas császár-
al békességet akar tenni (Monlrók 39). Örömet barát-
ságot tészem mindennel (Cis. O2). Az gargian megieunte,
mit ű tőt volna az toluaiokal (VirgC. 47). Jot tőt az isten
ez vilaggal eleitől fogva (MA: Bibl. Előb. 1). Aldot legy vr
isten, ki velem eszt tőd (Born: Ének. 310). Myth: akar
teweled tennem: quid tibi vis faciam (ÉrdyC. 134b). Teue-
led olliank tők (KazC. 118). Miert től ekkepen miuelünk

(TihT. 26). Mog-számóm velek jot tenni (Laud: UjSogats. L499).
Hatodát táborának kard alá tettük (Zrinyi: ASyr. 246).
Mintegy maga kívül tétetvén (Illy: Préd. 1377).

alája-tész: suppono C. MA. unterlegen, unterschieben
PPB

alájátétel: suppositio C. MA. unterlegung, unterschiebung
PPB.

által-tész: [transfere; übersetzen]. Az apologyiát egy tudós,
híres űri aszszony deák nyelviül ángliai nyelvre fordította,
az után több nyelvekre is, azok között görögre is által-tétetett
(Tus: Apol. Előb. 15). Csalóközből irrupciót kellene által tenni
(Beres: Lev. 183).

be-tész: 1) occludo C. elaudo MA. zanschiessen PPB.
Közibe bé-tétetett: intercalatus PPB. Te micor imadkozandol,
aito be tévén imagád te afadat (MünchC. 23). Micor betőtő
uolna a kőinet, mégada a zolgalonac (115b). Azonkopen tezen
vala completa vtan es mynd addyz, mygnem be tezyk vala az
cart [kart: chorum] (MargL. 11). Forgassatok nagy kewekeket
az wdwnak aytayara es vessetek eress vtezeketh, kyk be teew
tarcazak es ewryzyeek (JordC. 310). Az aytok be teewel
volnak: fores essent clausae (698). Yewe el Jesus ayto be
teewen (699). Zent Tamás aytok belteuec hozzaioi moene (DebrC.
39). Mykoron zyleteet, kapw bel teewen, ky ees yewhete myn-
den serelennel kyl (ÉrdyC. 44). Yewe el az vew legheem es
mceneenek be ew vele az mcenykezeben es be teetetek az
kapw (150. 452). A warnak aytaya erőssen bee tetettetyk es
meg lakoztatyk (ÉrsC. 532). Az zereteth nem uallo mon-
orzagnak kapnia be teetik (TibC. 9). A belső tornácz kapnia
be téue légyen az dologtédv hat napokon (Kár: Bibl. II.152).
Melanchton akarattól Wittebergában az iskolikat betéuek
(Pázm: LuthV. 160). El-jöve Jesus ajtók bé téve es meg álla
középen és monda (Pázm: Préd. 530). Aytó be-téve jót-el
(Mad: Evang. 329). Az ajtot tedd bé a zárt, pléhet rá ereszt-
vén (Com: Jan. 107). Ajtók bé-téue meuvén bé a templomban (Szeg:
Aqu. 115). **2)** impono MA. lineintum PPB. Ezeket a könyvek-
ben bé-tenni fejében járó dolognak tartsa (Com: Jan. 172). A
hol az őrdög egvvik lábát az ajtón bé-teszi, a másikat is utánna
tsűszattanya (SzD: MVir. 475).

[Szólások]. Már betéve tudom, anyuit hallottam az éne-
ket (Fal: TÉ. 737). Bétenni utánna az aytot: confringere
tesseram (Deesi: Adag. 75). Senkinek nem teszi ő bé az
aytot: haud unquam arect ostium (91). Előb utób béteszti ayt-
ját a halál és reám nyitja a paradicsomnak udvarát (Fal: SzE.
537).

el-betész: simpono; hineinlegen]. El betettek az koporsó-
ban, hogy befődőzyeek (ÉrdyC. 633b).

betévés: impositus C.

belé-tész: obdo C. insero PPB.

egybe-tész: conjungo Ver. [vereinigen]. Egybe-ragasztom,
egybe-teszem: coaduno PPB.

eggyé-tész: [aduno; vereinigen]. Ky eggyeoc teueoc az
ysteny es az embery termeezetet: qui fecit utraque mnum
(ÉrdyC. 111b). Oh én istenem tégy eggyé engem téveled
(Pázm: KT. 10). Horthyog, ránczigálódik Sámbar, dul ful, hogy
nem tészem eggyé a professiót a confessióval (Matkó: BCsák.
161).

el-tész: 1) condo, recondo, sepono C. repono MA. wegtun,
beiseite legen PPB. verstoecken Adámi. Vala myt zent zeretet-
ből masnak aad, ennen maganak towabra teozy azt el (ÉrdyC.
414). Lelkem sok esztendő el tőt beuségas iovánd vannak
(Tel: Evang. II.55). **2)** [facio, ago; tun, machen]. Bozzusagot,
gialazatot, zidalmat valamit tudnak raíta tenni, mind el teuek

(WeszprC. 78). Mynden dolgot el teegy: facies omnia opera tua (JordC. 54). Myt twez tennéd, mynd eel tegyed (ÉrsC. 507b) Walanyt gondollacz, mynd el thegyed, im batoron feyemet wegyd (512b). Zeressed ystent ees barodat ygzan ees ted el, walanyt akarz (541b). Nem elégedvén meg a kinzásokkal, mellyeket ő rajta el-töttenek (Pós: Igazs. 1654). Amit el-tehetsz az feleségeden, azt tedd el (Nyr. XIV.460). Az mit az német el tehet rajtunk, azt el nem mulasztja (Bóros: Lev. 23). **3** [includo; zuserren]. Kéric vala őket, hogy megengednék nekik, hogy mind állhatnéa a püspekeket é hogy mind el tőhetüez az egyházakat (Helt: Krón. 33b). Ázt, kiuel az pokol nittatic meg, szoretik es el tettelre tarttyac (Zvon: Osiand 81).

eleibe-tész: [praepono; vorsetzen]. Vőűn a het kenyeret meg szegé es eleykben tőűe a népuec (Helt: UT. 12). Ezez a keserűség elől iaro leneledhe, mellyet könyuednece eleibe tőtöl, talaltatnac (Tel: Fel. 4). A maga meg-gondolt eszes másokat ő magának eleiben tétetteti nem szenvedi nehezen (Com: Jan. 187). Az anyaszent egyház a kemény igasságot is előnkbetészi (Illy: Préd. 1.3).

ellen-tész, ellene-tész: [adversor; zuwider handeln]. Az paraucholatuak ellene teuen legottan változek so ozlopa (VirgC. 114). Te istennek ellen teez (ÉrdyC. 543).

ellenetétel: [contradictio; widerspruch]. Vadolom bñwñnek magamat zeut lélek ellen valo bñwñkbe, kyk ym ezek: ketsegben eses, esmert igasagnak ellene mondas es ellene tétel (VirgC. 12).

ellentévés: antithesis MA. gogensatz PPB.

elő-tész, elől-tész: praepono MA. vorsetzen, vorstellen, vortragen PPB. Oly vakok, hogy a teremtet állatokat elől teszik a teremtőn (Illy: Préd. 116). Semmit egyebet elő nem tőttek, hanem ez kérdést (53). Ki hogy másokat tanicsón, előltétetett (58). Az isten népén előltötte fiait (67). Ez a meg fizetés elől-tetésék akarmely kegyes eslekedetnek (1148). A jó erkölcsű asszony, a ki a maga kötelességét mindennél előtette, nem akara reá állani (Mik: MN. 270).

előtétel, előltétel: 1 praepositio MA. vorsatz PPB. **2** [propositio; vordersatz]. A technicum vocabulumok közöttül egy néhányakat im ide le-írok: essentia: vagyonság, propositio: előtétel, conclusio: rekeszték (CorpGramm. 318).

előltételség: [principatus; vorrang]. Mikor az anyaszent egyház előltételségéről traktaltatik (Illy: Préd. 1498).

félén-tész: 1 removeo, sepono MA. hinwegtmn, beiseite setzen PPB. Bizonság féltél félén teszie szemec elől (MA: Seult. 332). Lelkekre valo gonygokat félén tőttek (619). Minden mentséget félén kellett tennünk (TörtT. VIII.182). Félén tévén irdemet, rád hagyom én is igyemet (Rim: Ének. 83). **2** [in latus demitto; auf die seite schlagen]. Félén tőű szép feier sapkáiát (Temesv: Béla. 71).

félentétel: remotio, sepositio MA. das hinwegtmn, bei seite legung PPB.

félfelé-tész: sepono C. removeo MA. bei seite legen, bei seite setzen PPB. Mikoron nyilat készitenéce az osztózásra, az oroszlán fel felé tévő az egyic részt és monda (Helt: Mes. 21).

félre-tész: 1 removeo PPB. [bei seite setzen, weglegen]. Le-vetkezni az emberséget, minden emberséget félre tenni: *exuere hominem PPB. Félre tévén Balduinusnak mosdatlan paraszt szidalmit, csak azt viszem próba köre, a miben a Kalauzt mardossa (Pázm: LuthV. 5). A prédikátor egyéb reménségét félre tévén, csak az isten áldásátul várja gyümölsét tanításának (Pázm: Préd. c2). Egyéb gondolkodástokat félre-tévén, ne csak testel, hanem lélekelis jelen legyetek (Pázm: Préd. 4).

Fére tévén néha mezei gondomat vétattam magamban világ bőlések számát (Megy: 6Jaj. VI.8). A másákhöz illendő hely a zenebonáktól félre tétetett (Com: Jan. 157). Nem tanácsos Izs hagyását félre tenni, magam veszőlyének tudva oka lenni (GyöngyD: Char. 343). Az őrdög minden restséget félre tévén nagy sebességgel ragadozza az istenteleneket (Misk: VKert. 84). De teyüik félre az ilyen okoskodásokat (PFhorv: Apol. 15). Kérem a nagy istenért Nagyságodat, teyén félre minden világi respektust (RákF: Lev. 1166). Félre teyge Nagyságod az nagy dissimulatiót, parancsoljon directe (64). A parancsolatok ellen nem vétethünk, hanem ha félren tesszük a józom észet (Fal: NE. 38). A kinek a becsület után veszett esze, még az emberséget is félre teszi (Fal: BE. 594). Minden egyéb példát félre tévén ő változtatta Nabuk királyt barom képébe (Fal: SzE. 539). Minden dolgát félre teszi, siettetni inait (Fal: Vers. 880). Az melly helyre szokik az or műh, azon helyen valo mihedet ted férre omian (OrvK. 71). **2** [in latus demitto; auf die seite schlagen]. Lebocsátá gőgét, felgombolá ajakát, félre tevő süvegét, csipőjére kezét, a nagy öröm esaknem elfogta lélekzeit (Fal: NE. 27). **3** [tollo; wegnehmen]. Az hol szemiyet vellet, félre teszi, a mit félre tehet (Kereszt: FelsK. 24).

félretétel: [remotio; das bei seite setzen]. Az egyszer feltett és sok páteusek által nyilvánásra bocsátott igaz hazafűsága mindenek félretételivel magát vezetí Nagyságodat eleiben az ellenségnek (Bercs: Lev. 131).

fől-tész: 1 impono C. [superpono; aufsetzen, aufstellen]. Fel kell az polczra temy (SándC. 2). Az egzew zewetlmeket fél teeween az magas gyertafattartora, myndenken zolgaltat wylagossagot (ÉrdyC. 347). Az templomban vytteek a fezwletet fél temy (665b). Le hwllanak az balwonyok es okat soha nem leleek, hogy ewket meg feltehetnek (ÉrsC. 453). Talám doctor vagy, hogy birémetot tőtöl fel és kőstyöt visszell (Helt: Mes. 291). Fel őltötzetűn Aaront az ephodot is reáia adá es az ephodot felől fel tőűe az hosent: desuper humerale imponit (Kár: Bibl. 194). Kelle az iaczo giernekikének saru kötőőket szalagban fel tenni (Erasm: Erk. 69). Barsony süvegecskét feltenni és egy szép tot cimmert belé (MA: SB. 141). A kereszt-ségről teszi fel a titulust, azonban szélesen lövöldöz a tárgyra (Kereszt: FelsK. 354). **2** [igni appono; zusetzen]. Az tőlénlűst tedd fel (Radv: Szak. 17). Malacz espékkel. Fazokad tiszta legyen hozzá, mikor felteszed (72). Mikor felakarod tenni, az tüdejét, az májt is közte főzd meg vérrel (170). Ez fölül megmondott madarat tedd föl az tüzhöz (Radv: Csal. III.39). Minek utánna megabárlottad a lűst, tedd föl az árpakásával (TörtT. 2 I.368). **3** [in discrimen committo; einsetzen]. A ki fel tézen, megis kel iadzni (Decsi: Adag. 144). A ki fel teszen, jádszani is kel annac (Czegl: Japh. 147). Koczárka, kártyára fel ne tedd örökődet, mert meg nyomorit (Fal: NE. 24). Fel ne tégy ezereket egy bizotalan koczkának elő fordulására (Fal: BE. 603). Minap egy kis kanász más juhász gyerekekkel össze kezdze veszni pásztori versekkel. Corydon feltette fél mászás ártányát, Tityrus kecskéjét s legjobbjik bárányát (Fal: Vers. 905). Teyüik-fel éltünk a dicső halálra (Kónyi: HRom. 175). Fel-tesz a játékra (SzD: MVir. 259). **4** [constituo, propono; sich vornehmen, sich vorsetzen]. Fel-töttem magamban: *constitutum eum animo habeo; fel-tőttek, hogy megöljék: *constitutus ad caedem; főbejáró dolgot tőttek fel: *capitalia nisi PPB. Egyéb feltet czélt szemem előtt nem viseltem (Pázm: LuthV. 1). Hogy a feltot czéltől el-vonhasson (5). Akár az áldozattal egyfűt légyen az imádság s akár áldozat kiűll az te fel tőt czéldot szerént (Bal: Cslsk. 85). Fel-tőt szándékában elő megyen (Com: Jan. 196). Valamit magadnak tzelnl fel-teszesz, tauatískozzá kiváltképpen valo serénységgel, igy-e vagy amugy legyen jobb (222). Nem jo a feltöt tzelnl sok dolgokra menni (Czegl: Japh. 201). Be nagyokat túl fel alattomban (Czeg: BDorg. 281). Vettem Kegyelmed levelét, értetnem abból feltett igyekezeti (TörtT. 2 I.

233). A mit egyszer feltett, azt el is követi (Gyöngy): Cup. 631). A bíródnak tegyék fel magokban azt, hogy a pártfőket a nép közzül ki tisztítsák (Misk: VKert. 55). A török a hadakozás közben valamint magában fel-tészen, véghez-is viszi (87). A vagyon feltéve, hogy egy órával előbb induljunk meg (Misk: TörL. 416). A sátn feltü vala Judást, ne-talám feltett gonosz szándékát meg-változtatná (Csúzi: Síp. 214). Hogy feltett szándékához férjen, a merre fordul, utat nyit magának (Fal: UE. 431). **5)** [pono, fingo; annehmen, voraussetzen]. Ezt fel-téven: hoc *posito; tegyük-fel mint igaz dolgot: *positum sit in primis PPBl. Nem a halgatók épíletit, hanem a magok esudáltatását tészik-fel (Szathm: Dom. Előb. 22). Más a sunyargatás és háborításig, mert amaz feltézi a vétket, ez nem (Hly: Préd. 130). **6)** [conscribo; aufsetzen]. A lékesség tizkolyébon fel-va néve: *cautum fődere PPBl. Revidálta a levelet, ki-ben 1162 ember volt feltüo fegyverviselő (Monrók XV.633). A keresztésgről tézi fel a tituluat, azonban szélesen lövöldöz a tárgyra (Kereszt: FelsK. 354). A követek a király nevével nem csak boesinatot hirdetének, hanem sok jótéteményeket feltémenék és bizonyosan igénnéek (Hly: Préd. 1416). Az exameneket jól feltettem, vagyon az ellenség tizezer (Beres: Lev. 38). Nagyságod paruncolatja szerént feltettem, az mit tudtam azokban, melyekkel a suspensio ellen cselekedtek tülfélöl való németek s ráczok (161). Kiket szólított ki isten e világból, folyóbb megirtam, azokat is, másoda dolgok történtek, jörcüdn feltettem. 1759 (Hazánk 1302).

[Szólások]. A malumetanusokkal való barátkozásra öszve sem állott s fel sem tött (Monrók VIII.110). Nám föltette az ezégért is, van hozzá vastag nyaka is (Thaly: Adal. 1241). Ugy fel-tészi fejét, hogy a mit egyszer chéjében szegezett, attól nem áll (SzL: MVir. 288). Kérdést tenni-fel: questionem *ponere PPBl. Napját a levélek fel-tenni: *adscribere diem epistolae PPBl. Csak nem minden nap fel-tészed az Orbán sñueget (DeesG: Préd. 28b). Igen feltütte az Orbán süvegét, mintia már mind a dió-füg övé volna (Misk: VKert. 437). Feltette az Orbán süvegét (Kisv: Adag. 231). Nagyságod levelében feltett szava M-nak úgy confirmáltatnék (Beres: Lev. 438). Feltész vala-ki-vel: aequo PPBl. Mint lehetett oly sovány az Christus igazsága, hogy e mellett senki az Antichristussal fel nem mert tenni (Pázm: Kal. 661). Bóttal sem haithatta reá, hog Bocatiussal föl teyen (Zvon: PázmP. 261). Ne tégy fel az isten bölcseségével, hatalmával, gondviselésével (Fal: SzE. 525). Salamonnak oly nagy elno adatott istentől, hogy senki fel nem tehetett böltsességével (Moln: JÉpül. 28). A menyire az alatsan föl a magas éggel föl-tehet és földi szépségét az égi ékességgel egyben-vetheti (Lipp: PKert. 14). Fel ne tégy azzal az emberrel, újat ne vonj véle: ne cum illo *inceptos homine PPBl. A szép tanulásokban annyira elő ment, hogy akár melyly bölts philosophussal föl mert tenni (Fal: TÉ. 660). Ritka nemes ember tehet föl egy gróf fal, kevés gróf hertzeggel (Fal: NU. 285). Ez félé illő föl-illővel mys föl tehetünk (Zvon: PázmP. 263). Mutasd meg tetteben, hogy közikbe illesz és feltehetsz né-m-e-llye-ke-l (Fal: UE. 467). Tamillyanak a trójaiak, mint teygenek fel a hatalmas görög nemzetséggel (Hall: MHist. III.75). Nem adom tanachul nekik, hogy Páz-má-n-n-y-a-l fel teygenek (Bal: Epin. 9). Velem-is fel-mér tenni: *vel me audet provocare PPBl. Egyadül Amintus teygen fel veled: solus tibi *certet Amyntas PPBl. Felej-meg azoknak, a kik ki-hínnak vagy fel-tészenek veled: responde iis, a quibus *provocero PPBl. Fel-tészen véle: *acquat se Hannibali PPBl. Fel-nem tehetnek velünk mindenben a régiek (Moln: JÉpül. XVII). Vala-ki-vel próbálni, fel-tenni: cum aliquo *experiri PPBl. A ki tizezer forintot szel be egy eszendőben, fel nem tehet azzal, a kinek huszezer a jövedelme (Fal: NE. 23)

elől-föltész: [pono; voraussetzen]. Az isteni igazságnak cselekedete előfeltézi az igazmasságnak cselekedetét (Hly: Préd. 146).

föltétel: 1) [τὸ ἴgni apponere; das zusetzen]. Tehémbél kaszás lével. Az feltételével, abállásával szintén úgy élj, mint ide elől meg mondám (Radv: Szak. 29). **2)** [propositio; vordersatz]. Völt annak az öröklé való lélekeknek tökéletes gondolat-béli feltételének kütteje, melyra néve emlegeti az irás az isteni tetszést (DEmb: GE. 32). A technicum vocabulumok közzül egy néhányat im ide le-írok: ens: lévő, propositio: feltétel, exordium: kezdetek (Corj: Gramm. 318). A kérdésnek a harmadik tekintettel való el szerkeztetése maga szenent való, mikor hátulso része a feltételbe, az első pedig a felvételben szerkeztetik (ACsere: Enc. 22). A kérdésnek fel-tételében meg-mondottuk (Pós: Igazs. 1127). Eddig volt az okoskodásnak első propositiójának: feltételének meg-külömböztetése (Apati: Vend. 6).

föltött: [propositum; vorsatz]. Kész mind gonoszt mind jót egy-aránt művelni, fene-fel-tettének gyorsan meg fölni (Gyöngy): Cup. 627).

föltévés: 1) impositio, depositio MA. auflegung, das aufum PPB. **2)** [postulatio; antrag]. Senátor urumék az én feltevésben elhasonlottak (Nyr. XII.364).

följebb-tész: [augeo; erhöhen]. Zabatsagok ellen ezéwk estek: adlayokat es zolgalattywkát az magyaroknak folyóbb tetek (RMNy. II.101). Azt hallom, Kelemen el akar hadni bennünk, Két kérem, hogy tegye följebb valamennyivel fizetését (Nád: Lev. 178).

hátra-tész: [removeo; bei seite legen]. Tegye hátra a tunyaságot és restséget, legyen gyors es szorgalmatos (Agend. 216).

hozzá-tész: adicio, admoveo C. addo, appono, adjungo MA. hinzutun, hinzulegen PPB. Hoza teneen az apacchak ez zerszt, hog ha az keep esmeg az eleli egyházhoz meg teorno (DomC. 101). Vegezettre ez is hoza tegeid vag mongd, ment előzr is meg mondatee (VitkC. 31). Semmit nem tön többit hozzá: nihil amplius addens (Helt: Bibl. I.Nnn). Az meny how rakasth en az varban rakatham, nem sok hoza thywin az egy kewfalt mog rakhattam volna vele (LavT. 1264). Mások tséltapását hozzá tette (Gvad: VLev. 127).

[Szólások]. Az itilő biro a pörös felnek egyikéhez sem szit, sem hozzá nem teszi magát (Toln: Vigaszt. 155).

hozzátétel: additamentum C. appositio, additio MA. Zusatz PPB. Az emberi tudoman, szórzos, concilium az hozzá tétel (Mel: SzJán. 561).

hozzátévés: adjectio C. MA. Zusatz PPB.

körösztül-tész: deensso C. MA. kreuzweise zerteilen PPB. Keresztül tétetett: transversarius C.

ki-tész: 1) expono MA. hinaussetzen, hinauslegen PPB. Tisziből ki-tenni: *amovere aliquem ab officio PPBl. Az aszszonyi állatokat miképpen kellyen az vrok avagy férjek jöszagabol ki tenni (Ver: Verb. 173). Az téhémbüst özzszod egy fertály óráig, tedd ki, hadd állapodjék meg az övvésőtől (Radv: Szak. 14). Fejér ziszlő jeleket tönök ki (Kem: Élet. 47). Égy darabig való puskázás után kitétek az téhór ziszlőt, grütiüt kértek (Beres: Lev. 685). **2)** [valeo; wert haben]. Ez aránt való kiállítások csak annyit tézen ki mi nálunk, mint a papista doctoroknak kajabálások (Pós: Igazs. 1447).

[Szólások]. Azolta egy levéllel ki tehetett volna Kéd a nyughata lauságból (Mik: TörL. 37). A ki a fizetésben magáért kitézen: *collator symboli PPBl. Nehéz volna nem segíteni azon földet, midőn már elhagyattatva maga kitétt

magiért (Béres: Lev. 153). Kiki lábán fenáltáig ki tészen magiért az italharezban (Fál: NA. 121). Ha Kegyelmed hogya módon fog a dologhoz, én-is kis erőm szerint ki tészek magunért (137). Nyertes mind a kettő, jól kitétt magiért, egyik sem tartozik a monda-mondiért (Fál: Vers. 913). Mikor első munkájához kezdett, akkor akart ki tenni leg-inkább magiért (Moh: JÉpül. 182). Nem vagyunk immár drinápoli mezőben, de kaur kargyanak kitéttetett helyen (Zrinyi. 144). Értém, hogy nálad volt Zsuzsanna asszony, én unáma, ha lehet, azon leszek, hogy kütegyem rokkaját (Nád: Lev. 37). Szép szóval kitétvéd urad szeretetét (Zrinyi: ASyr. 07). Nem lesz semmi köze hozzád Cupidonak, ki tebedt a szűrit mint a verszopónak (GyöngyD: Cup. 494). Ki adtak rajta mint a patai szűrőn, kitétték a szűrit (SzD: MVir. 12). Majd kitészik nékie a tálát (Könyi: HRom. 129). Ha ez ilyen világ fiaival és bor-emberökvel kitétszünk, a Christusnak tisztességét meg molskoljuk (GKat: Vált. II. 312). Hol az a hatalom, mely vélem kitehessen (Moh: JÉpül. 246).

környül-tész: circumpono C.

lő-tész: depono C. MA. ablegen PPB Nem lewlnék vala, bolot letennek az lewit alamyznat, hanemczak felwédet (EhrC. 130). Ala vinek es ot az barom kőwzth az iazloba wtet le tenek (VirgC. 32). Hol tetteetek le hwtet: ubi posuistis eum (JordC. 667. 47. 123). Yme egy zek vala le teewel az meny-orzagban (892). Menee, az kepet bee wywe es az templomba lee tewe (ÉrsC. 453). Pennámát kezemből le-téven és az irástul meg-szűnvnén (Tyuk: Józ. Előb. 11). Csak most fűm le e fundamentumot (Czegl: BDorg. 224). A mely sz. irás bellyeinek tollai-ban pipeskedel, ted le, nem tiéd (Czegl: BDorg. 286). Az okos lovagló paripáját száján tartja, netalántán sebes futtában letegye urát (Fal: UE 422). Pártfogóink emelnek s tesznek le beüninket (453).

[Szólások]. *Vmiről letesz:* Az alkut. kötést visz' a vomni, róla letenni (SzD: MVir. 27). *Vmit letesz:* Adósságát letenni: *liberare se aere alieno PPBI. Tedd le bűdat, tégy vele áldozatot az istennek (Fal: SzE. 556). Letötte az ur az te bűntetésedet, elfordította az te ellenségedet (MA: Scult. 12). Ha lehető volna, bizony életemet érted letenném (Ilyef: Jephth. 33). Hazám szabadságért kész vagyok életemet is letenni (RákGy: Lev. 208). Kurcius le-tett életével, hogy ha hazájának használna vérével (GyöngyD: KJ. 417). Azért Kegyel-med ez iránt kérem, elméjét tegye le (Gér: KárCs. IV. 512). Két hív szeretőben egy szív szokott lenni, ha ez gyógyul, azis fáj dalmát letenni (GyöngyD: KJ. 431). Az fraternek nem akarnyak, hog le tenneye az feyedelmseget (DomC. 115). Letenni róla gondját: *deponere curam PPBI. Hozzám való gy anúságát batorságonan leteheti (TörtT. X. 65). Gyász le teszi: eluget PPB. Szilvafa bimbóját más fának eladgya, letési gyümölcsét (Nad: Kert. 212). Elhagyták a fegyvert, minden hadi dolgot le-tettek: *obsoleta studia militaria PPBI. Az ew attyok az hadnagyságot le teewen mynde uyozaagat zeghenyeknek oztogatán (ÉrdyC. 357). Eliene való haragját tegye le Kegyelmed (Nyr. X. 121). Igy le-tészed a te ecclesiához való hí ségedet (Mathó: BCsák. 217). Timon a mord kedvét maga személye ellen is soha le nem vette (Fal: NU. 294). Tedd le dőlyfős kevélységedet (Czegl: Japh. 248). Leh tene magot Cesarea neufi városba (DelbrC. 185). Ki jöttenek Scithiából és le töttee magokat a Duna mellett két felé (Helt: Krón. 2b). Venségében Basileaban tette le magát a bölcz Erasmus (MA: Scult. 4). Valamely az mesterek közül paráznaságban találtatik, annak mestersége letétetik (Kec-kTört II. 282). Annak, a kinek a császár Besz-terezt adja, nagy pénz t kellettik érette letenni (Nád: Lev. 40). Meg a pynz le tewn ees fizethwen is nekyyi, az szalagos

iozagoth meg nem bochyatnak (Ver: Verb. 159). Ha az pört le nem teszik: si liti cedere noluerint (Ver: Verb. 51). Ném férhetsz könnyebben a paradicsomnak el-vesztéséhez, mintsem ha meg-nyeréséről le-tészed a biztos reménységet (Fal: NE. 52). Az joszagnak negyedik részét késpénzel kell le tenni és az leanyokat vele küzvetni (Ver: Verb. 160). Sipszót, h eg ed ülést, vig la koda l m a k a t minden ember le téné (Ilyef: Jephth. 31). Az gyermek szülő siet az szülésné szűkségét le tenni (Kár: Bibl. I. 459b). Műnk-előtte a tárgyat le-témé, őt praemissákat küld-elő postájul (Pós: Igazs. II. 551). Ha valamellyenk thyzteeth le tenneye, thabath az thewby mynd az ew thyztekeh le theezyk (RMNy. II. 33). Az fohagnak mikor etendőie el tellik, az tizet addig le ne tehesse, migh nem az tanach elwet az városnak minden főe-delmeről zamot tartozek adny (TörtT. 2. I. 190). Tedd le hamis vélekedésedet magad felől (Fal: BE. 589). Ha mit tud is abból, a mit a fenforgó szokás letett vagy megvetett, ugy viseli magát, mintha nem tudná (Fal: NE. 426).

lététel: depositio MA. ahlegun PPB. Be ment az istennek haszaban es az letetelnek kenieret vette es meg ewe (Fél: Bibl. I. 95b). Légyünk mindnyájan készek életünk letételére ebben a hadban (Pázm: KT. 386). Hogy ő néki az hallhcy szabasó hályog az szeméről leesic, mit jegez az egyebet, hanem az bűnőc fertelméne letételét (MA: Scult. 685). Sövegének letételével nem akarta őtet tisztelni (Ily: Préd. I. 258).

[Közmondások]. Ajándék elvétel szabadság letétel (SzD: MVir. 17).

hit-lététel: iuramenti depositio Ver: Verb. 298.

tiszt-lététel: *ablicatio magistratus PPBI. [amtsniederlegung] Nyelveket meg kötic, mely szokott lenni tisztec le tételével vagy helyekből való ki fizzetetésekkel (Zvon: Post. II. 204. Fél: Tan. 259).

mög-tész: 1 [facio; tun]. Az zent apastalok mind ezt meg teuek (VirgC. 24). Kit mikoron en meg tótem volna, lelek egy arany penzt (44). Hogyha ezt meg teendik, minden ziksegekről gondot viselek (48. 69. 83. 117). A vez valórat meg tótem en tanitvanimal (NagyszC. 15). O zyg Maria teneked adatot hatalm es valamit akasz, meg tehetved (CörnC. 34b). Mynden mondasat megh tezyek: omnia, quae locutus est, faciemus (JordC. 61). Jol es zerelmezt meg tezy azt (DomC. 178). Ha azt akarod, hogy hygyek teenekől, miwtassad megh emneköm az angyalt es meg teezóm, a myre yutez (ÉrlyC. 650). Az bewlezek meg allak, az myt mondanak es megh tewek, myt fogadanak (ÉrsC. 453). Megtennénk bizony azt, ha olyan elménk érkeznék (Nyr. XI. 29. 2) [contineo, consto; ausmachen]. Köz föld, mely egy kiralyi szánto földet meg tene: terra communis vel aralis ad unum aratum regalis mensurae sufficiens (Ver: Verb. 212)

mögtétel: [effectio; verrichtung]. Magas tudományokat ne tanuljatok, hanem ezulagy kenelyeknek hagyatok, hogy az meg tetel utan kezgyek tanulny, hogy az bewtő megh ewl (VirgC. 130). Mineuel alaminemő dologba nagob ellenkódesők talaltatnak, az dolognak megh teelebe istennek nagob hattal-massága ielőntetik ki (TitkC. 90).

mellé-tész: appono PPBI.

öszve-tész: 1 compono C. MA. [conjungo; zusammenlegen, vereinigen]. Az káposztát metéd meg, facsard ki, hogy abólad, az húsát tegyed öszve (Radv: Szak. 50). Meg engedi azokat a magok kényen ujjitásra szelhát elméjű emberektől indittatni, de nem ugy mint ha azokat tsak keze öszve-téve nézné, hanem azok körül ugyan dolgozik (GKat: Titk. Előb. 7). Szívünköt s fegyverünköt tegyünk-öszve az ellenségre (SzD: MVir. 98). 2) [comparo; vergleichen]. A miket mázol, azokkal

nem mentheti magát, hogy a szentek imádásával istentől el nem szakadna, tegye őszve az olvasó az én írással ez monást és meg látta (Matkó: BCsák. 391b).

rĕá-tĕsz: impono C. appono MA. PPBl. auflegen PPB. Vrnuk Iesus foga zent Ferencnek ō iob kezet es az ōnŵn kezet rea tené (VirgC. 34). Semy feleletō rea non tŵnek (ÉrdyC. 547). Az asztala tányéroe tĕtettenec, rĕá tĕtettenec penig kenyerec, ételec (Com: Jan. 109).

rĕá-tĕvĕs: impositio, impositus C. das auflegen PPB.

tĕttĕn-tĕsz: [continenter facio; fort und fort tun]. No meg terek, meg gionom, misset mondatoc, tetten tezem, gionton gionom (Mel: SzJán. 411). Hljában ptyergünk bñciunkben, ha azoknak tselekedetiktŵl meg nem számúnk, haem azokban előbb előbb mégyünk, gyonton gyonunk s tetten teszük szánt-szándékbŵl (GKat: Váls. 43).

vissza-tĕsz: repono C. MA zurücklegen PPB Ezt a két szívŵt vissza tegyed a füstre, had száradjon (Radv: Szak. 124).

Tĕddĕgŵl: factio C. frequenter pono MA. öfters tun PPB. Verba szen in d commutant, ut viddegel: aufert frequenter, teddegel: factitat, ponit frequenter (CorpGramm. 238).

belĕ-tĕddĕgĕi: inserto PPBl

elő-tĕddĕgĕi: prompto PPBl

Tĕddĕgĕiĕs: facilitatio MA. das stütige tun PPB

Tĕhet: possum efficere; bewerkstelligen können PPB. Nem tehetem, nem lehet tŵlem: nequeo PPBl. Cristust be nem fogtam lelky hazamba, mikoron tehetem volna (VirgC. 11). Yol tehetŵk ō velŵk (Weszpc. 13). Nem tehocz egy hay zalat feyeert awág feketet (JordC. 368). Sem ember sem isten te veled iol nem tehet (Mel: SzJán. 214). Hadakozŵ szekereket is sokat tĕhetuee vala az egytumbĕiĕc (MA: Bibl. II.27).

[Tĕhetŵs]

szĕrt-tĕhetĕs: [facultas rei potumdae; das vermögen etwas anzusehaffen]. A nŵstény újabb kŵlykŵkre valŵ szert tehetĕsnek kívánsága miatt ongedni kĕnszeritetik a bak matskának (Misk: VKert. 166).

Tĕhetetlen: [impotens; unvermögend]. Nem arra valŵk, hogy azok ráják minden ember fülĕbe a virtust, a kik tehetetlenek még a gonoszban is (Fal: NE. 74). Minden más egyéb obbeli fegyver-szerszám hozzá képest tehetetlen gyarlóság (Fal: UE. 414). Az életett jŵsag néha attŵl származik, hogy tehetetlenek vagyunk (496).

jŵ-tĕhetetlen, jŵl-tĕhetetlen: ∞ Mynnen erŵnk myat yo tehetetlenŵk vagyunk (ÉrdyC. 3). Emon magoknak yo tehetetlenek (153b). Magokkal yo tehetetlenek (607b). Ez balwanyok mynd ewrdogheuk es mynekŵk yo tehetetlenek (ÉrsC. 512). Magával iŵl tehetetlen: non potest adjuvare se (Kár: Bibl. I.644). Az ō atyja hon vagyona, Kŵl jŵl tudja, hogy magával is jŵtĕhetetlen (Nál: Lev. 136). Nem vizyázhatuak az rezegŵsŵk, mert magokkal is io tehetetlenŵk olyankor (Frank: HaszK. 70). Magával is iŵl tehetetlen s mégis mást akar segiteni (Deesi: Adag. 198. Kisv: Adag. 321). Nints semmi-fĕlo oktalan állat olly maga-feledett és magával jŵ-tĕhetetlen mint a részeg ember (Pázm: Prĕd. 235). Hogy lehetne annak másal jŵl tenni, a ki magával jŵl tehetetlen (Matkó: BCsák. 254). Mivelhgy az én árva gyermekim, főképen az két kissobik, magokkal is jŵ tehetetlenek, kívántatik nekik az istenes és kegyes patronus (Radv: Csal. III.257). Látnivalŵ dolog, magával is jŵtĕhetetlen ebben az dologban (Rákl: Lev. 322).

Tĕhetetlensĕg: impotentia PPBl. [kraftlosigkeit]. Hallam az te parabolatodat es latam az en eleottem ievt erdegek tehetetlensĕgoet (CornC. 358).

Tĕhetŵ: [I] [pollens, valens; vermögend, wirksam, gesund]. Nincsen dolgok orvossal tehetŵknek, de tehetetleneknek (DŵbrC. 410). Lássuk, mi tehetŵ lĕszen (Deesi: Adag. 301). Egeszen miĕnk és mi tehetŵk (ExPrinc. 47). Tudjad készeb s tehetŵbb lelki erŵdet (Fal: UE. 383). Sokban tehetŵk volnánk, mellyek még eddig nem forogtak kezünkben, minthogy nem tŵntek eszünkbe (100). A qvinta essentia az orvosságban tŵbb tehetŵ, nola kevés magában, mintsem a nagy koverék (419). [2] [possibilis; möglich]. Minden kordély-hiren meg ne indúljon, az ellensĕgnek azallat másutt tehetŵ irruptŵját megvizgyázza (Beres: Lev. 330).

dolog-tĕhetŵ: [validus; kräftig]. Dolog tehetŵ koldusok *validi mendicantes PPBl.

ĕlĕg-tĕhetŵ: [sufficiens; genügend]. A lélekek bizonyítása is szűksĕges és ugyan tsak az is ĕlĕg-tehetŵ e végre és minden ĕlĕgsĕgŵ (Mllĕg: Preb. 3).

jŵ-tĕhetŵ: [benevolus; wohlwollend]. Az isten nagy tŵr-
hetŵ, jŵ-tehetŵ, nyájás, kegyes (Derk: Őĕlet. 75).

mindĕn-tĕhetŵ: [omnipotens MA. allmáchtig PPB]. Mindent tehetŵ atŵa, mindent tehetŵ fiv, mindent tehetŵ zent leik, de maga nem harom mindent tehetŵ, de ĕg mindent tehetŵ (DŵbrC. 57). Zent Margyt azzonnak chuda tetely, kyket az vr menden tehetev isten tevŵ zent Margyt azzon erdeme mya (MargC. 108). Iesus Cristusnak ew isteny zent newe veegheetlen yozagus es mynden tehetev (ÉrdyC. 62). El hitte magát, hogy minden tehetŵ légyen (Kár: Bibl. II.184b. Mel: SzJán. 461. Tel: Evang. II.676).

munka-tĕhetŵ: [aptus, habilis ad laborem Kr. [arbeits-fähig]. Jŵ munka-tehetŵ az ifjúság: operum *patiens juvenus PPBl. Erŵs test vala és igen munka tehetŵ (Helt: Krŵn. 13). A barom jŵ-vŵlta munka-tehetŵ erŵssĕg, az ebek jŵsága a szaglás (Pázm: Prĕd. 312).

nagy-tĕhetŵ: [multipotens C. [validus; vielvermögend, stark]. Tĕz ō elŵtte ki harsag es ō kŵrŵfle nag tehetŵ veozs (DŵbrC. 106). Az eordŵg se világ felette nagy tehetŵ dŵhŵs veszedelmes sok ellensĕgec (Megy: 6Jaj. III.20).

sĕmmi-tĕhetŵ: [invalidus; unvermögend]. Meg-tapasztal-lyuk, hogy sĕmmi-tehetŵk, sĕmmi erejŵk vagyunk (Pázm: Prĕd. 71). Az sz. lélek megh tanit mindenekre, ō nála nélkül az lel-kielke sĕmmi tehetŵ az ember (Alv: Post. I.702). Gyarlo, sĕmmi tehetŵ es erŵtelen az ember (MNYil: Zsolt. 35). A Christus halála is hit nélkül haszontalan és sĕmmi-tehetŵ volna (GKat: Váls. II. Elŵb. f2).

Tĕhetŵs: [potens, valens; mächtig]. Cambyses a persia király udvarában igen tehetŵ volt (GKat: Titk. 335). Csele-
kedhetŵs vagy tehetŵs: officax (1118). Nem oli tehetŵsŵk vagy-
n dologban, hogi valamit contribuálhatnának (GyŵngyTŵrt. 75).

Tĕhetŵsĕg: [facultas; das vermögen]. A rhetorica termi-
musit így magyaráztam ki nagy részĕnt: agens: tselekedŵ,
effectum: tŵnálmány, tĕtemény, habitus: lehetŵsĕg, tehetŵsĕg
(Mllĕg: Tŵszl. 135). Az isten tarsul adgya az embereknek az
ō lelkĕt, munkáldogya az ō választottiban a tehetŵsĕget (112).
A lélekben vagyŵn értelemnek s akaratkak tehetŵsĕge (Sárp:
Noé 33). A mi tehetŵsĕgünk istentŵl vagyŵn (Dĕmb: GE. 171).

Tĕhetŵsĕg: facultas C. vires MA. potestas PPBl. das ver-
mŵgen PPB. Tellyes tehetŵsĕggemmel: *quantumcumque possum
PPBl. Nem tehetŵsem es nem merem: non possum nec debeo
(EhrC. 100). Le zalla a hĕgeobŵl nag tehetŵsĕggel: in virtuto
magna (BĕsiC. 14). Parancŵla ĕgbe gŵlŵi ŵtehetŵsĕgenee men-
den seregĕt (15). A mennee isteno adz ŵnĕkie tehetŵsĕgĕt ellent
allamioe (19. 22. 140). Laffae embĕrnee fiat iŵuen mennee kŵ-
diban nag tehetŵsĕguel es nag zozattal (MünchC. 59b). Zozgat-

uan liegeket te tehetséggel öndözwen hatalmal: praeparans montes in virtute tua accinctus potentia (AporC. 11). Az ag ellenseghez myndön thehetséghevel azzen öndöködik, hog' ezt vezesse el embertől (WinkC. 127). En neki nem zolgaltam minden tehetséggel, erzekeséggel, értelmével (VirgC. 5. 30. 62. 138). Kiket en zeuvettem, thees az te tehetségöddel leléo zeren zenuvéd (NagyszC. 25). Jesus minden tehetséggel fllyeb volt mynden teremöt allotoknak (ÉrdyC. 58. 162. 198). Lathwau, hogy mynden tehetségheben meg zeghetöt vona (401). Mától fogva látjatok az embernek fiát az isten tehetségének jogja felöl fölni (ÉrsC. 35b). Az ő zolgarol gondolh viselnek vala, hog' ő erőttöc istent imadnaica (TelC. 10). Te vagy én eröm az en első tehetségem: tu fortitudo mea et principium doloris mei (Helt: Bibl. I. Aa3). Mikor a tü erősségtecs olyan leszen mint a szösz es amac tehetsége mint a szikra (IV.13). Minden tehetségeckel azon vannak (Tel: Evang. Lr2). Az akarathoz tehetség is kiüantatik (Decsi: Adag. 309). Mikoron az törvennek erőden voltanak semmi tehetsége nem volna az testben, az isten el bocsa az ő fiát (Szár: Cat. B3). Tehetséged-szeréut vissza-nyerjed ördög torkából el-veszett atyádfiát (Pázm: Préd. 40). A mi szeretésünkek nints ereje es tehetsége (132). Vallyon az istennek oly hatalma nints-ené, hogy az természetnek erejét es tehetségét meg-haladgya (Pázm: Kal. 703). Erös ember vala, nagy tehetségü ember vala: vir maguorum operum erat (MA: Bibl. 1.301). Mellyik atya az, ki az ő fiát betegségében el-hadná, söt ha tehetsége vagyon reá, elő gyamoltyta a gyogyulást (Ker: Préd. 157). Az kigyónak nem adatott szöllő tehetség (Megy: Szöv. 30). Minden tehetségeckel azon erőlködjenek, miképen es hol ő felségének szolgálatjára adják magokat (Radv: Csal. III 256). Teljes tehetségével azon igyekezék, hogy az rázságot tovább is az ellenkezéstől lecsendesithesse (Bercs: Lev. 328. 333. 411). A vers-szerzésben is hogy szép tehetsége volt, azt bizonyítják az ő versei (Bod: Pol. 56). Nem látom semmi módjít, tehetségét, hogy adhassa munkád ebben segítségét (PhilFl. 7). Nincs tehetségünkben elég fizetése annak, a mivel szüleünkek tartozunk (SzD: MVir. 14).

Tehetségés: [possibilis; möglich]. Minden tehetséges annak, az ki hiszen (Tel: Evang. L130).

Tehetségésen: [pro viribus; nach kräften]. Tehetségésen igyekeznv fiteket azoknak kezekből kiszabadítani (MonIrók VIII.79).

Tehetteképpen: [ut fieri potest; nach kräften]. Elmédet erre tehetteképpen reá törjed (MHeg: TOSzl. II.116).

Tékell, tökéll: 1 [facio, perficio; tun, machen, verrichten]. Atyamfya farkas te ez tartományban zanyawgonoz tetelmeket tewkellel (EhrC. 148). My zywónknek kywanatosagath tökeylet myndön tökellelős mylkedetre (CzechC. 6). Zopo gyermekelnek zayabol thekellel dycheretheth (FeszC. 6). Meg emlekeztem ő hagyasarol, kyth tekellee Yacobnak azth parancholatra (KeszC. 279). Kenodeerth, kywel wram Jesus mynd the ellensegyd tegedet tekellene (GyöngyC. 11). Zywöneknek kewansagath tekeelyd mynden yo miwelledethre (15b). Nem is tökellellet volna e világ kezdeti előtt, ha kezdet nélkül volna (Tel: Evang. II.381). Heiban valo argumentum es okoskodas ha abusu igazságot tökelleni (Mon: Képt. 145). Nemde Moyses adta-e tűnétek az törüent, de maga senki tü közölletek czeleködetiuel azt nem tökélli (SovS: Post. 20). **2** statuo. ratifico, ratum facio, obfirmo, destino, voveo MA. bestimmen, bestätigen PPB. [beschliessen, entschluss fassen]. Tekelleltem most ezt az én szüvemben, elbocsátlak békével te földben (Tin. 329). Tekellelte vala gondolatjában, hogy Sándor bémenne az Áfrikában (RMK. III.159). A próbált okosság észszel rostálja, erös szívvel tekéli es azután körmös kézzel lát dolgához (Fal: UE. 412).

el-tökéll: 1 [perago, consumo; vollenden, ausfüllen]. El vegeztetöt az az minden kinom es kisalkodasom el tökellel-téc (VitkC. 96). Ky el tökellelleteth volt istennek fya hatalmassagual (Konj: SzPál. 44). Az testhnek kyuansagath el ne tökelyetek, vyegezettek (271). **2** obstino C. destino MA. [beschliessen, sich entschliessen]. El tekelem es zerzem az en lelkömbe (DebrC. 266). Tökellel el magadban, hogi meg akard eletedet jobbetani (ThewrC. 175). El tewkelle magaba, hogy Jersusalembe menne (Pesti: NTest. 140). A kyket az vristen mynd örvökköl örvökbe tuduan el tökyllette volt, vgyan azonokot legelözvr el vyegezte az ew fya (Konj: SzPál. 74). Azért magatokban eszt el tekélytéc, hog egyaránt vágiátoc pogán törökeket (Temosv: Kenyérn. 9). Eltekélttem, hogy veled es Ferkóval egyetembe nagyobb részét tudónknek Kereszturatt mulassok el (Nád: Lev. 56). Az igazságnak gyözedelmességéből el-tekélyte akarattját, hogy erköltstét istenesen rendeli (Pázm: Préd. 461). Bieneinket gyüföllöyük, életünk jobbítását el-tekélyük (936). Ha még az is gyakran megcsökkenik, a ki nagy igyekezettel el-tekélet, mint jár tehát, a ki ritka es igen lágy igyekezettel szándékozik (Pázm: KT. 51). Kiváltképpen kétségben esni amyi mint el tökélleni embernek magában, hogy a mely gonoszul fél, abból sola ki nem szabadul (Megy: 6Jaj. II.28). A mi jót el-tökéllsz magadban, este visgald meg (Derk: ÖÉlet. 68). Eltökélli magát, ne késsék, de lássa, miképpen indulhat dolgának folyása (GyöngyD: KJ. 374). Nem tudgya el-tekélleni a dáma, a jobbik vagy bal szeme alája-e vagy fölébe ragassa a tsillagot (Fal: NA. 142). Már jól fenn jár a nap, a mig valamire el-tekélyék magokat (Fal: NU. 258).

eltökéllés: destinatio, obstinatio, devotio MA. bestimmung, das vorhaben PPB. Az emberi akaratot alig érdekl a haragnak lángja, már is gyalóódik, változik, enged es telyes eltekéllésekre fakad (Fal: NU. 266). Ama mesterség, melly mások akarattját maga kedve szerint tudja indítani, inkább szerencsés forgolódásba, hogysen bátor eltökéllésbe vagyon helyhezette (378). Egy olyan ember, a ki nem sokat akadoz az eltekéllés dolgában (402). Ez a szép tulajdonság nem találkozik egyvelesleg mindenkiben, mert nagy eltekélléssel jár (432). Addig forgatja, a mig maga önként vakmerő eltekéllésekre rándul es a tilalmasra is kinyújtózik (453). Akkor forognak veszedelemben titkaink, mikor kemény erővel keresik kifakasztani, holitt jó vigyázás, bátor eltekéllés kívántatik (457).

[Közmondások]. Az éretlen eltekéllést jó alku megmástitani (Fal: UE. 494).

eltökéllött: [propositus; beschlossen]. Meg tilta őket az eltökélet tanacztul: prohibuit fieri (Fél: Bibl. I.229). A gorombául el-tökélet dologlnak megszégése nem veteck (Czegl: Japh. 233).

eltökéllöttség: [animus obstinatus; entschlossenheit]. Vagyon selyen póráz, van tör-is kezében, nagy el-tökéllöttség látszik személyében (GyöngyD: KJ. 455).

még-tökéll: 1 perficio, perfectum reddo MA. [consumo; vollenden]. Hol tökéllötted meg műödöt: ubi fecisti opus (BécsC. 5). Ammit gondoltam biuen lehetönc meg lenni, tökelem meg (GuaryC. 58). Hogh az gondolh alnosagath hamaraabban megh tökellenye (WinkC. 151). Een etkem eez, hogh een tegem annak akarattját, ky engömet bochatotta, hogh megh tökeelyem az ew mywolködety (299). Kely fel, hogy en tökelyem te benned az czudalatos dologt (VirgC. 34). Az het nyauyalasagok, kik az bwnöswökön itelet napian meg tökellelnek (114). Azerth te kegyös fayedeth le fygezteed az to mondvan: Meg tökellelth (CzehC. 8). Mikeppen vegezettek es tekellelletetek meg vronknak halala (WeszprC. 6). Az byn keddegh mykoron megh tekeellelletendyk, halalt nemz (JordC. 833). Mykeppen akarta,

mynd ezeket meg teokellette (DomC. 180). Teheted e, hogy az en akaratomat ev vele meg teokellem (CornC. 342). Gónal az istentől hillel io gondolatokrol, mefeket művelkedetteddel meg neu tökellellet (VitkC. 35). Gakorta meg tökelletem volna a gonoz gondolatokat, ha e vilagi zemeremől nem feltem volna (28). Meg tökelletek az az myuden nyvelkötet, melyeth ez wlagban kellett tenni, megh wegeztötöt es tökellettöt (ÉrsC. 53b). Az megh mondot latasth akaruan megh tekelletuio (KazC. 44). Végezetre igeretit mikor meg tekéllé, ő egyetlenegy szent fiát ez világra küldé (RMK. IV.255). Meg hallottátoc, mit jelentet az isten álomban; látom, hogy a kogyelmes isten mind meg tekéllete azokat (Helt: Krón. 28). A hit a chelekedetekből tökélléték meg (Tel: Evang. II.653). Az isten két auagy harom ember bizonsag tetele által akara meg tökellelteni minden töruey igazságát (Mon: Apol. 437). **2)** [statuo; beschliessen]. Kyketh mynd balwan te rolad, megh tökelletem een lolkömbé (WinklC. 281). Megh teokellottötöt egyzer myuden embernek meghalhy (JordC. 816). Meg tökellett szándekom soha nem szegem meg (Huszti: Aen. 25). Megtökéllött keménséggel tusakodie: contumax (Com: Jan. 180). Ha ki tégedet a jobban meg-tántorit, erőssit meg elmédet és tökéllýed meg (199). **3)** [confirmo; verstärken]. Tököl meg engemet vram: confirma meo domine (BécsiC. 37). Mert istentől valaztatot vala, azert meg tökellett ötet isten (MünchlC. 71). Isten te meg tökellettöt ötet (AporC. 15). Tekeollyed meg az te akaratomat en bennem (ÉrdyC. 616b). Okos, iambor fiatal neuelne, kie által az isten birodalmat meg tökellel szüntelen ualtozas nekül (Pécsi: SzfzK. A4). Tökold meg az igaz alazatossagot bennem (Pécsi: Ágost. 70). Az io erkölch az gyarlo erőtlenségbe szokot meg tökelleltetni (15). Harom dologban tökelleltetik meg ez az szentség es harom része vagyon (Lép: P'ülk. I.194).

megtökéllés: [consummatio; vollendung]. Az sororoknak dolganyak meg tewkeleserewl (VirgC. 130). Okokat keresnek az keuansagnak meg tökellesere (145). Christus az ő törueomoc és a prophetac irassinac meg tekéltettese (Vallást. Tíij). A mű földvssegünkne meg tekélesoet a mi nézi, meg vagyon ő általa tekéltetuéu (Vallást. Zziij).

rëa-tököl: [propono; entschluss fassen]. Vala egy tyfw frater, ky mykora az zent zeezetnek terheet latta volna, reea tekeellee magat, hogy el hadna (ÉrdyC. 90b). Egy órában reá-tekelled magadat, hogy e többé nem leszen és egy óra mulva meg-esel (Pázm: KT. 84).

Tökéllés: 1) [perfectio; ausführung, vollendung]. Sem akarathnak kezdese sem foghadót iozagoknak tekéllése wegre nem wyttenenek, kyk onghemeth el weztettenek (ÉrsC. 297). **2)** propositum MA (beschluss). Ő benne vagyon a tekéltetés és a beteltyessítés (Vallást. Kijj).

Tökéllét: 1) perfectio MA. vollendung PPB. Meghala ez yozagoknak tekéllétiben (ElarC. 101b). Kywannok myndentöklet azon zornalmatossagot myvatthy az remeenségnek tekeelleyre (ad expletionem spei) mynd weghyg (JordC. 808). Nayasagom legen iozagnak tekéllethe eletemnek, hog erekwl erelleke dycserethe lassalak (GyöngC. 23). **2)** [propositum; entschluss]. Megkísértéd, mint állana keserűségében, de ura lón az szent Jób tökéllétinek (RMK. IV.53). Oly tökéllétben vala, hogy ott meghaljon (Könyi: VM. 64). Ő felségéhez minden tökéllétben és hűséggel hordozta magát minden földben (ErdTörtT. I.123). Ez két dologhoz Kogyelmetek tökéllétöl szölljon és végezzen (ErdTörtAd. II.307). **3)** [eventus; erfolg]. Nimezen dologtolnac tökélléti (MA: Bibl. V.27).

Tökélletés: 1) perfectus NémGl. 261. absolutus, exactus, conjunctarius, deoctor, completus C. [vollendet, vollkommen]. Ha köuotendél te zolgaló fahodnac igéit, vr tökölletés dologt tözen te veld (BécsiC. 34). Legetee tökölletesee mikent es tü

meñne afatoc tökölletes (MünchlC. 23). Ha akarz tökölletes lenned, meñ el es ad el mend, mid vagon (49). Latuan benne az w atya ez nagi tökölletes albatatossagot (VirgC. 27). Gheriezied kogyelmes Xpus ny kewanatonkath myndón tökölletös dologra (WinklC. 253). Azzonyonk Mariauak kollet fel venny anya zent egyhznak meuden neky illeuuev zeutsogevket az tevelletesvssevknec tanolsagokert (CornC. 16). Aggyatok ty kezzölletek bölcz es twdos neepekoth, kyk tekelletes esleték thy nemzethseegletkebe (JordC. 199. 369. 831). Igón nag tekélletés zoreteth vagon köztök (SándC. 1). Tökölletes imacaguna haznalatfa (VitkC. 4). Tekeelletes eze, elmeeye volt (ÉrdyC. 58). Hogy tekélletésök lottok leogyen, az keresesben megh ysmertetyk (65). Tekeelletes esleték akarwnk keresny (520b). Ky tekeeltesse tette een labaymath: qui perfecti pedes meos (KulesC. 31). Jacob tekélletes firfu vala: Jacob vr simplex (Helt: Bibl. I.L4). Tökölletes tellyesen be töltötték-e a parancholokat (Tel: Fel. 58). Ki kél immár a te s tova labozó gyermekésgből és tekéllés férfuává lészen (Tel: Evang. II.892). Azert mongya Christus az anyaszentgyabz felöl: Egy vagy te en galambom es en tökölletesegem (Mon: Apol. 20). Czufság az igaz tökölletes ember: deridetur justi simplicitas (MA: Bibl. I.455). A keroged forma leg tökéllotesebb: circularis forma absolutissima est (Com: Jan. 165). Nintsen a természetnek erejében oly mindenünnen tekéllés alkotmány, nyellen valami éltelenség és vad szín nem maradna (Fal: UE. 369). Még a tekéllotes javallási is a hajadon pór-népnek elégtelenek arra, hogy a ritka emberok rajtok kapjanak (379). Nintsen oly tekéllotes ember, kiben valami gánts nem volna (447). **2)** [constitutus; beschlossen]. Mű legén istennek tökölletes lakartta (VitkC. 1). Mikor tekéllotes végtétel leszen, ackor id nagy bölcséggel az igazság (Helt: Bibl. IV.26).

Tökölletésen: perfectus, in mevem C. absolute, integro, constanter MA. [vollkommen, ganz]. Tökéllésen szeretöm: perano C. Kiket az vr isten nekem adoth tökelelesen meg tartanom (VirgC. 45). Ha tökelelesen akarod Cristust zeretned, gondold meg (VitkC. 15). Zolgala tekelelesen zenth Janus ewangelyesta (KeszthC. 57). Im hallom, hogy senki a sz. írást tökéllésen nem érti (Pázm: LuthV. 129). A ki nem akar örömost előtte valónak birtokába lenni, annak teste nem enged tökéllésen, hanem vissza rüg és zugoldók (Pázm: KT. 214). Tökéllésen, állhatatosan meg-tartya az esküvést (Com: Jan. 185). Kristusnak testesülését is tökéllésen hűgye (Biró: Augy. 171).

Tökélletésesség: perfectio C. integritas MA. vollkommenheit PPB. Gondolkodik vala zezeteseknek w tökölletesegevöl (VirgC. 67). Latuan az ő tökölleteseget, hozza egiesölnek vala (101). My volt az regy zent atyagnak tevelletesvssegok (MargL. 4b). Menden embördökne fölötd hitta öket vr isten tökelelessegne magassagara (VitkC. 22). Nemellyeket teen paztorokat es doctorokat az tekeeltessegne zolgalattyra (ÉrdyC. 539). Hogh toghed felelmes zerelemmel zolgalattak es thekelletesegemben maradtak (ThewrC. 24). Meuden zannac tekéllotessege allon a harom zerd zamban (TelC. 47b). Kövessük Ábrahám atyánknak tekéllotessegét (Tel: Evang. II.893). Az örök életben az fogiatkozaz helieben szal az tökölletesseg (Fél: Tan. 297). Semmi oly tekéllotesseg e vilagban ninchen, a ki egy arant mindeneknek io lehessön (Frank: HasznK. 26b). Vay ky ritka az szszoni állatoknak tökölletessegé (Decsi: Adag. 207). Nem abban áll a keresztényi tekéllotesseg, hogy tudgyuk, hanem hogy kövessük a jót (Pázm: Préd. a4). Nagy isteni malaszt és tekéllotesseg kívántatik a prédikáláshoz (Pázm: Préd. 63). Völtak ezeken kívül hihudatlanok, ember-szöllök, irigyok, kik a tökéllotesseg-etis eslekedetekkel moskolták (Hall: Tel. 251). A tökéllotesseg meghatározott, melyet szinesseg nélkül valóságnak nevezünk (Apati: Vendl. 753). Tökölletesseg tárháza vala ez a nagy szent (Csúzi: Sij. 37). Indulat

és ész, e kettőn mint-egy annyit sarkakon fordul meg minden tekelletesség (Fal: UE. 363). Látván Zrínyi ezt az tökéletességet dicsérte felette az ily doliséget (Könyi: IIRom. 113).

Tökéletesség: [totus, integer; ganz, voll]. Ezeket nem hogy tekelletesség méltóságok-szerűt meg-fontolhatnók, de csak elő-számílni sem győzzük (Pázm: Préd. 1249).

Tökéletességgel: [plano, prorsus, penitus; ganz, völlig]. Ez velagnak tökelletességgel ellene nem mond (VirgC. 33). Aleg vagyon zerzetes ember, ky iol es tökelletességgel engedelmé volna ő fejedelmének (68). Az ev avyatos yrnadságyval meg gyogeltha ez frater az hydeglelasnyvt tekelletességgel (MargL. 136). Teekelletességgel remeenkegyetek hű hozya az nemes malazttra (JordC. 845). Nemely kevyenyas azzonyallat imaduan zent Damankos atyankhoz teekelletességgel meg gyogyva (DomC. 161). Teekelletességgel köwetewnk teegódet (ÉrdyC. 541). Hol ott myndden ygassnag es bölcheseg teekelletességgel vagyon (547). Tökéletességgel vallást teszne az igazságról (Zvon: Post. L176).

Tökéletlen: 1) [imperfectus; unvollkommen]. Miert hogy az emberi allat igón keneseket erthessen es foghasson meg az emberi elemek tudatlan es tekelletlen voltaert (NagyszC. 28). A mi chelekódetűnc tekelletlenc (Helt: VigK. 64b). Ha az arwa az wallast, az tekwelletlen idewnk alatta kyt thewt, meg nem hya, tehát ewrowkke walo erewsséget wezen (Ver: Verb. R3). Tökéletlenc avagy nem tökéletesek az szenteknek jo cselekedeti (KCspk: Woll. 322). 2) [vitiosus, pravus, falsus; fehlerhaft, böswillig, falsch]. En bizony egy szolgáltó leányomant sem pirongathattam inkább, de az ő tökéletlen kemény szivét soha meg nem lágyítá (LevT. II.39). Az a tökéletlen Zsiga az csak hazugsággal és hamissággal akar mindent végben vinni (322). Gyűlöli az ket-színű tökéletlencet (Debr: Christ. 287). Tökéletlen baráti mind oda hagyták (Megy: 6Jaj. II.11). Tökéletlen, feslett erkölcsű: pravus (Com: Jan. 177). Álnok s-tökéletlen szó-szaporítás (Czegl: Japh. 16). Tökéletlen nem kerülőd-el az én kezeimet (Hall: HHist. III.143). Tökéletlen ember soha nem voltam (Gér: KárCs. IV.403). Austria az ilyen tökéletlen hirkkel azt akarja, hogy a bujdosó magyarok a keresztyén királyok előtt contemptusban jussanak (TörtT² III.17). Esze közböttek beneket az ilyen tökéletlen hamis szófogadatlanságotkért (MonTME. VI.71). A tökéletlen szándék ártalmas férge minden lelki s testi jószágoknak (Fal: UE. 372).

Tökéletlenked-ik: [argutor, fraudulenter ago; betriegerisch handeln, ränke schmieden]. Nem ugy imádyátok-é a viaszbul csinált báránkat; igen is úgy; ne tökéletlenkedgyél hát (Matkó: BCsák. 126). Sünzot csináltak, nem lakhatnak azért ott már soká, csak az török ne tökéletlenkednék (Rák-Gy: Lev. 273). Ki fog tetszeni állapotok, ha ugyan tökéletlenkedni akarnak-e még is (305). Ezek az német követek csak hazudnak s tökéletlenkednek, miképpen szerezhessék ki magokat imet (ErdTörtAd. II.267). Attól sem leszen fogyatkozás, csak ők ne tökéletlenkednének (MonTME. V.304). Ne tökéletlenkedjenek, hanem a mit egyszer végeztenek, megtartsák. 1838 (TudTár. 221).

Tökéletlenség: 1) [ratio imperfecta; unvollkommenheit]. Adatic az isteni tekelletösségből ala ez tekelletlenségre ftletven (NagyszC. 2). Een tekelletlenségemeth meg lattaak the zemeyd (KeszthC. 383). Vagyok királyi felség, azért bennem nincsen tekelletlenség (RMK. IV.111). 2) inconstancia MA. unbeständigkeit PPB. Fel bomlana az en frigem es karomlas, tekelletlenség es változas ifne en ream (Mel: SzJán. 63). Magát is így hazudságba és tökéletlenségben ejté (MonIrók VII. 65).

Tökéletlenül: inconstanter C. MA. unbeständig PPB.

Tökéllött: 1) [propositus, status; beschlossen, bestimmt]. Pelda bezedre haitom en ftletmet, dyőseitesbo ki nitom en tökellet bezedemet: propositionem meam (DóbrC. 104). Tökéllött tanács lón köztök, hogy minden szabad lenne önköztök (RMK. I.26). Isten ajándékából és segedelméből tekellett szándékkal meg-erősítették akarattyokat (Pázm: Préd. 175). Ez nem egyéb, hanem vastag és tekellett akarat, mellyel felebarátunknak hadgyuk es adgyuk, a mi övé (632). A két madár ily tökéllött gondolattal nem volt (Könyi: VM. 54). 2) [totus, integer; ganz, völlig]. Az mennyei tudományban nincs semmi egyas ellen, hanem mindnyája eggyesedő tekellett igazság (Pázm: Kal. 245). Az egész keresztyénségnek tekellett egyezését nem kellett volna egy vétkes könyvért hátra-venni (Pázm: LuthV. 155). 3) [iustus; gerecht]. Tekellett ítéletet nem tehetünk senki gonoszságáruól vakmerőség és bűn-nélkül (Pázm: Préd. 892).

[Tökéllít]

el-tökéllít: [statuo; sich vornehmen]. Ha valaki el-tökéllíté magában, hogy a bűnt meg-tselekedgye (Pós: Igazs. II. 108).

Tét (tű Sylv: UT. I.45. 110): [factum; tat]. Napiaban haromzer imadkozicvala, nikent es az előt zokta vala tetet (BécsiC. 145). Ha keőcer napiaban meg fordoland te hoziad monduan: banom tetemet, bočas meg ő neki (MünchC. 150b). Hirdettek ystennek mywelkedetet es ő tetet meg ertettek (AporC. 10). Bannayk wala teeteket (Pesti: Fab. 17. 55. 89). Judás meg háná títit és hátra viue az harmincz ezist pintz az papoknak (Sylv: UT. I.45). Ha az te atád fia bánna títit, bo-czáss meg őneki (110). Ha magát a királyt megvered, leg fölyebb nagyobb a te tétod (Lép: PTük. I.289). Talám Mabo-met hizlalt engem szerenchével azért, hogy Zríneke adgyon mind ezekkel es hogy rá ragadgyon lírem én tétemmel (Zrínyi II 45).

áldozat-tét: [sacrificium; opfer]. Kegyelmesen tekins én áldozat tétemet (Hnszi: Aen. 27).

éleg-tét: [satisfactio; genugtung]. Hiszem, hogy isten az Christusnak elég teteiert minden bűneimről tellyességgel el feletkőzött (Szár: Cat. G2).

jó-tét, jól-tét: [benefactum; wohltat]. Nem esmerik en yo tetemet: non cognoscut beneficia mea (EhrC. 94). Nem őrzitek istennek testamentomat es el felettek ő ioltetit (AporC. 34). Aldot legi őrke ez te nazi io tetődert (DebrC. 35b). Meg kel zentólnók magonkat mindón tuniasagnak el tauoztatasa myat az ő sok io teteről valo hala adassal (47). Emléközik Iesusnak egieb ioh tetiről (88). Meg gondofad istenedec minden io tetet es ayandokot (VitK. 17). Bewiczeb leant meg en eneel nem latam, mynt az ky ymeenthen zolla en weleam es yo tetemrewl meg poryta engemet (ÉrsC. 477). Az próféta jó tétét istennek igyen magasztalta (RMK. VI.222). Meg ismerhed az emberi nemmel valo ioltétet (Helt: Bibl. If). Ezert aianlyk vizontac az wr istenne a penitentia tartokhoz valo kegyelmezet, igiretit es ioltétet (Helt: Bibl. I.g). Io tétidról emlékezc (Helt: Krón. 101b). Sem szolgálatod sem iótéted nem használ ő nála (Helt: Mes. 27). Im hallad bűnös ember Christusnac iotetet (Born: Ének. 321. Born: Préd. 429). Job a férfin gonoszága, hogysem az aszszony-ember jó-téte (Pázm: Préd. 760). Az wrnak jó tétét, bűnősek meg tertét vigadással őrlüle (Bal: Gen. ac Magn. 11). Mj holt társainknak temetést adgyunk, ilylen jó tétinkért istentül áldatumk (Zrínyi I.65). Édes Jésumom adjad erődet, hogy jótéteted lelکم megküszönhesse (Thaly: VÉ. I.111). Jó téteted áldással fizetem (PhilFl. 19).

szolgálat-tét: [obsequium; dienst]. Menden, ki mégől tít-tóket, vala ő zolgálat tétet istennec (MünchC. 204).

Tétel: 1) factio, operatio MA. [verrichtung, ausführung]. Őruendzettél engemet vram te tetelidben (AporC. 52). Meg emlekeznek ő paranzolatirol azoknak tetelekre (65). Zolui kezdő az istennek is teteleről (VirgC. 51). Mester mit tetellel vallok őrlök életet: quid faciendo vitam aeternam possideo (106brC. 368). Az tyzteszeg ez tyztessegnek mutatasa, tetele az iozagos myelkedetnek jogyere (CornC. 295). Concilium teetoloeben nagy seglehdesegehi vala zent Bruno wr papanak (ÉrdyC. C. 581b). Te vram, ky nekőwn paranzolthhal, hogy wygyazywnk es yuathkozywnk, thie agy annak thietheleero es beo tellyesytheesere malaztot (ÉrsC. 27). Az el wagot tagh az ionak tetelobe az thőb tagokkal nem celekődōthi (KazC. 187). Győnyőrsőges is volna eszōsse tētelre: aspectuque delectabile (Helt: Bibl. I.B). En emj sok bozwsag thiethelehi el nem zenwedthem wona (LevT. 1.252). Jó illat tētelre való oltár: altare ad adolendam thymiana (MA: Bibl. 1.76). Ez nagy papi gyűlésne azort nem szāntūnc meg tētelōthi, hogy bekessegnek egyessego szōrōztessec (Zvon: Osiml. 86). Bőjtölēs, vigyāzās, a dolog tētelō meleg pārah vōvēs, ezeket ha tēzed, szūnik a kōlhōgēs (Fēlv: SchSal. 24). Eltemottetésēre is kész pēntz adtunk, tort tētelire is koresmānkml vitētt (MonTME. I.292). Alkolmatos az érzékenysēgi eslekedetek tētelire (Ily: Préd. II.70). Meg-irāk Szebenbe a pāspōk halālāt ēs hogy a pēspōk-tētelben adjāk értelmeket, arra kērēk (Bod: Pol. 162). 2) positura C. MA. [collocatio; das stellen]. Őrlōtt szerdek. Emek is az oresztēsēvel, tāiban tētelēvel is ugy ēlj, miūt megmondtam (Radv: Szak. 189). 3) [propositio; satz]. Noha elsōdbben az igaz bitnek bizonyos-vōltāból akarā B. állatni az igazulās-rūl-vālō bizonyos tētelē, de látta, hogy obbōl semmit nem bizonyithat (Pāzm: LuthV. 439).

ág-tétel: praefectio MF. Bīfēle āgtētelne az anyi ereie vagyon mint kirāly adonānyānac: praefectio vim donationis repraesentare dignoscitur (Vor: Verb. I.50).

āldozat-tétel: [sacrificium; offer]. Az egēs az isteni szol-gālatnak miūt edgy tōmōban kōtetett summājāt a régiek āldozattētelnek mondgyāk vala (VārM: Szōv. 106).

āru-tétel: commercium Nyirkāllai [handol]. Commercium: valtsāg awagh valkmi ārw-tétel. 1481 Nyirkāllai (Kovachich: Formulae Solemes XII).

bizonyosāg-tétel: testatio, attestatio, testimonium C. zeugnis Com: Vest. 148. bezeugung PPB. The tenen magadol teoz byzonsagot es az thie byzonsaghi tēteled nem ygaz (JordC. 653). Ada ennen magat celwen hō zenwōdeesenek vtanna sok byzonsaghi tētelōl (707). Ted porra es eből tēgy a bizonyāgtētel eylebe a bizonyāgtētelne sātorāba (Helt: Bibl. I.Rr). A Jesus Christusnak bizonyosa tētele (Mel: SzJān. 2). Ha az ecclesia meg-csalatkozhatik bizonyosāg-tētelōben, nem lehetnek bātōrsāgosok a biblia kōnyveiről (Pāzm: LuthV. 317). Az ő bizonyāgtētelec es mondāsoe semmikēppen nem tartathatnac gyamnsāgosoknac (MA: Scult. 617). En fēlōlem valō bizonyāg tētelene gyōngōeden hittene (Zvon: Post. I.63). Mikor az apostolok ādvozitōnk feltāmādāsāt még gyamūban forgattāk, Magdolna volt tanuja, bizonyosāg tētele (Fal: NA. 153).

tanu-bizonyosāgtétel: ∞ Zent iras tanu bizonyos tētele zereit a morgodolok es ragalmazok gūlōsegesec istennec (VirgC. 63). Cristus vronk ellensēgiert hola meg zent Pāl apastal tanobizonyos tētele zereit (11).

bosszū-tétel, bosszusāg-tétel: [injuria; unrecht]. W el-megien vala, hogiha ingēn nem hallanaya az bozwsag tēteleket (VirgC. 81). Mykoron jēn baragut volna egy nemev nemev bozwsag tētelrel (MargL. 67). Gyōtōrek bozzu bezodokkal es bozzu tētelekkel (CornC. 352). Az gyōzēttētektől semmit el nem vesznec unā az bozwsag tētelnec alkolmatossaga kiūnl

(Deesi: Sall. 10). Az bozwsusāg tētelekről, az mi ellensēgīnekel valō jōtētelről (MA: Bibl. I.69). Hogy az emberek bātōrsāgos bekesēget ez életben ne āmōdoznānac, hadackal avagy egyēb erőszaki bozwsu tētelekkel meghādgya őket bāboritāni az vr (MA: Tan. 744). Gyūlōsegos bozwsu tētel az nēv szerint valō ki mutatasa az hamis tanōtoknac (Zvon: Post. II.202). Jāsonnak eszēbe jutvān a Laomedon bozwsū-tētele félre tēzi a thessāliai kirālysāgnak bōldog uralkodāsāt (Hall: IIIst. III. 25). A bozwsāgtētelek megboesātasa: illatne injuriae remissio (Ily: Préd. II.47). Miért nem hozza elō istennek az ő szerelmēért szonvodett bozwsāgtēteleket (212).

bűn-tétel: [conscientia peccandi; sündigung]. Niēden oth byn theterre valō akarāt (NagyszC. 206). Byn totolnok erōkke nem akarasa (CornC. 25). Embōree az byn teetel (ÉrdyC. 46). Meg gyōzēteek az isteny yrgalmassagtwl, ottan meg aalla az byn teeteltől (419). Meg észlec es ekēppen vége leszen a soc bűntētlōnc (Helt: Mes. 269). Maginkat az bűn tētelōl meg őrizzük (MA: Scult. 30). Igen szép sziv gerjesztō szōckal tudta az népet az bűntētelōl elvonni (405). Szabadsāga vagyon az bűn tētelre (Bal: CsIsk. 173).

csuda-tétel: [miraculum, facinus mirabile, prodigium; wunder, wundertat]. Hasonlatos lōn az zent apastalokhoz czoda tētelekbe (VirgC. 25). Az sđok Jesusnak czelekōdeset es czoda tētelek bekeseguel nem halhattāk vala (WessprC. 7). Hālgatya vala nagy keuansāggal azzonyok Maria pōdayt, choda tētelōt (MargL. 18). Zent Margyt iozagos vala choda tēteleknek mytta (CornC. 334). Nem hlynek ennekem mynden czoda tētelōmbe (JordC. 148. 252. 612). Mondatyk, hog holta vtan choda tētelekkel fenlet (DomC. 2). Wr isten az ew nagy hatalmassagawal es sok chodatētelōl kywe hozta az Izraelnek tyāyt Egiptombol (ÉrdyC. 311). Kezdō panaszol-kōdni az varasok ellen, az mellicskben lōttenek vala az ū czoda tētelei (Fēl: Bibl. I.17). Az ecclesia csudatētelek ātal meg-gyarapodott es el-terjedett (Pāzm: Kal. 571). Nem magokat mentōzētō prēmēzet udvari szōckal, hanem csuda tētelēl kezdik beszōdōket (Laud: UjSegits. I.721). Amazok gyakortāb tsuda tētelek ajūdēkāvāl fēnyeskedōnek (Pōs: Izazs. II.532).

ēlég-tétel: satisfactio C. MA. genugtuung PPB. Nyeryed nekem az te fyaduaal meelo eos zentseegs eeloz teetelth (CzechC. 46). Aggyad nekōm hatalomnak elōto meltauvalo elegiteltelth eos myndōn byneymnek bochanatyath (WinklC. 247). A biro sem peuznek miātta meg nem routatik, sem eleg-tētel meg nem engēzēttētyk (VirgC. 120). Iol tugia az en fiam, miēmōv eleg tētelnek keel lenni az embōri nemzetnek bueert (WessprC. 56). Vronknak kol magonkat meg zentel-nōnk igaz gionassal s bizoni eloz tētelēl (DebrC. 47). A bűnōk-nec meg bōcātasa narac zūkesegesec: tōredelmessēg, tiza gōnas es melto elegtetel (VirgC. 24). Az mi valtsagunknak elegi tētelēl kelle lenni (TihC. 209). Executiōra avagy eleg-tētelre megyen (Ver: Verb. 28). Nem az mi érdeminkben vagy elég tētelinkben vettyik bizodalmmkat az meg igazulās dolgāban (Pāzm: Kal. 329). Csak mi magunknak hasznālnak, a kik inalkozunk, elōg tētel szerēnt pedig az halottaknak is (Bal: CsIsk. 78). Megparancsolā, hogy Mardokaeusnak elēgtētele legyen (Ily: Préd. II.49).

ēlég-tételēs: [sufficiens; genigend]. Az ő poenitentia tartāsū hasznos, érdemes es elēgtēteles lēgyen (Lēp: PThk. I. 223).

ēlōgtētelū: ∞ Az vér valtsāggal erōttünk elēg tētelū kōzben iāro az Jesus Christus (Bal: CsIsk. 261).

ellent-tétel: [repugnatio; widerstand]. A vén tōlgy-fu bār nem kērkedik is szōd levelekkel, állatatos mégis ellent-tētelekkel (Kōny: HRom. I).

emlékēzet-tétel: [commemoratio; erwāhung]. Igen izet-
len és hitelre sem méltó a régi dolgokról-való emlékezet-tétel
(Halt: Páizs. Élőb. 3). Csak a martýrok láttatnak méltóknak az
emlékezet-tételre (Illy: Préd. II.11).

erő-tétel, erőszak-tétel: vis, injuria, violentia MA. gewalt,
gewalttätigkeit PPB. Hosszsn beszéddel szőlla nekie, hogy
mindenbe ártatlanul élnéne és el hadná a söt kőborlást és
az erőszak tételt (Helt: Krón. 31). Te sas, a te tested meg ne
ielemnyé, hogy az egész föld az te erőszak tétéledtől meg
szabadulna meg terien (Kár: Bibl. I.470). Az erő tételtől és
czalárdáságtól megszabadítta őket (MA: Bibl. I.513). Minden-
nemő erőszak tételne borát iszszak (553). Semmit nem árt
azoknak a kegyetlenek erő-tétele (Mad: Evang. 172). A pász-
torban szükséges a bátor-szív, hogy a inhoeskákat az erő-tétel
oltalmazhassa (344). Erőszak tételek szőnjenek hazában (Orczy:
KöltH. 69).

felelet-tétel: [responsum; antwort]. Az euangelista írta
meg az sído követeknek keresztelő Jánostul való tudakozá-
sokat arról, ki légyen ő és Jánosnak is arra való felelet tété-
lét (Zvon: Post. I.75).

fogadás-tétel: votum MA. gelübde PPB. Hazugság, hogy
a pápisták kénszerítik az ifiakat fogadás-tételre, minék-előtte
ítéletet tehetnének a fogadásról (Pázm: LuthV. 183). Micsoda
a kiváltképpen való fogadás-tétel? Olly, a mely nem terjed-ki
minden emberekre (Pós: Igazs. II.594). Fogadás tételek szőljek
ellen nem cselekedni (Czepl: MM. 61).

gonosz-tétel: maleficientia C. MA. [malefactum; übeltat].
Keez lezen mynden gonoz tetelre (CornC. 151). Az gonoz tee-
telnek ellene rwgodozwan (ÉrdyC. 25). Gonosztételtől magamat
megóttam (MA: Bibl. V.9). A gonosz tételekről és büntetések-
ről: de maleficiis et supplicis (Com: Jan. 136). A ki nem
akarva gonoszsga tételt cselekedett, megszánásra méltó (193).

hatalom-tétel: praevalentia PPBl.

hír-tétel: [rumor; gerücht]. Ugyan azon dolog gyakrab-
ban csak jővendő nagy romlás felől való hírtétel (Megy: 3Jaj.
I.32).

igaz-tétel: [judicium; gerichtsverhandlung]. Igaztételt
mindönnek ígérte, urakat, vármegyéket mind bozzá esködtete
(RMK. II.209). Az helt ys, hon legien az igaz tétel, Kézielmed
meg írta (LevT. I.152). Az pőr folyasáról es igaz teteléről:
de causarum processibus et executionibus (Ver: Verb. 222).

igazság-tétel: [justitia; gerechtigkeit]. Hogy az ygassag
teetelt a mennyey igaz byro felette zeressee, zent David byzon-
saag (ÉrdyC. 391). Mynemew vylaghy zeegenseegben, ygassagh
teetelen belth leegyen, zollyon rola mynd egheez ez vylaagh
(520)

ígéret-tétel: [votum; gelübde]. Midőn az ur meg-ismer-
tetik, áldozatokkal és ígéret-tétellel fogják az urat tisztelni
(Pázm²: Kal. 912).

ítélet-tétel: [judicium, jurisdictio; gerichtsbareit]. Az oo
tevrenbely isteny zolgalatnak tevruenyé es az íyület tetelnek
tevruenyé vetettek vj tevruenben betev zerent (DomC. 137).
Meg ysmertetyk wr yteleth tetelbe: cognoscetur dominus judi-
cia faciens (KulesC. 15). Félec az királynac ortzáját, mert látac,
hogy bölcseség vagyon az ő szüében az ítélet tételre (Kár:
Bibl. I.305). Jesus Christus, kinek adatott a jővendő ítélet
tételne tisztí (Zvon: Post. I.405).

jól-tétel, jó-tétel: benefactum, meritum C. wohlthat PPB.
Nem elégéjték még halalatoskat adnan a iol teteléről (BécsiC.
37). Az vr istennek io tetelét zemey elvt valya (VirgC. 90).
Az meg gyogyvlasnak io tetele zernetlen kerettetyk vala
(MargL. 170b). Az te kezésednek malaztyat io teteled el ne

felegyed (CornC. 149). Meggyogyulasnak jo teteli fordultanak
esoesnek gyalazatyara (DomC. 62). Gondofad meg istennec ien
nağ iotetelet (VitkC. 11). Te halalatlan te meg zabadehtodnac
io teteleről (19). Yo teetlydről halakat adok (ÉrdyC. 513.612).
Adwan menyorzagoty yo thetelekerth (KeszthC. 52). Vegre
oztan a io tetel helliebe meg őlete a papnac fiat (Szék: Krón.
34). Bizony sola ilyen kevés jótételemért nagyobb hálaadó
emberre nem találtam (Nád: Lev. 20). Iotétel helyébe gonozt
váriak tőlled (Decsi: Adag. 207). Iűneményőklőz való io tétel
(Beythie: Epist. 45). Kész a velek való jo tételre (Land: UjSegits.
I.409). Szegényekkel való jo tétel (Apafi: Vend. 952). Az szű-
kőlkődőkkel való jól-tételt tsak merő azon tereh gyanánt tar-
tottam (Pathai: Sacr. 320).

kapu-tétel: [portae clausae; thorsperre]. Bé érkezhetik-é
kapu tétel előtt (Land: UjSegits. I.720). Leveleidet az elmult
este kaputétel előtt hozták vala meg (RákGy: Lev. 309).

kár-tétel: incommodatio C. damnificatio MA. schadezu-
fügung PPB. Gabriel igen read zokoth kar thetelbel es egyeb
bozzwallasbol (RMNy. II.166). Az úrge a menyéthez hasonló
kitsiny állat ragadozással és kártétellel élő (Misk: VKert. 239).
Nem kedvez, akárkit bol előtálál, kártétel nélkül atul ő el
nem vál (Thaly: VÉ. I.232)

kissebbség-tétel: [obtrectatio; verleumdung]. Felebará-
tunk meg-őletik kézzel, nyelvvel, kissebbség-tétel vagy igaz-
almas által (Mad: Evang. 522).

kötés-tétel: [obligatio; verpflichtuag]. A testamentomon
nem chac a meghalo ember szerzese ertetic, hanem minden
kötés tétellel (Helt: Bibl. I.d) Azért nem kell-e bitit meg-tartani,
hogy a kötés-tétel nem szabad (Veresn: HitMegt. 37).

közbe-tétel: intercalatio PPBl.

szőr-tétel: [comparatio; anschaffung]. Reá szer-tétel: aqi-
sitió PPBl. Vádolnác, hogy az pénznek szer-tételére az egyházi
edenyeket rongtotta volna le (MA: Tan. 1116).

szó-tétel: [verbum; wort]. Minden szó tétel nélkül leküldé
(Bethl: Élet. II.146).

szövetség-tétel: stipulatio C.

tanúság-tétel: [testimonium; zeugnis]. Ffel epváltethwen
apostoloknak mondasyn es tanwsag teetelyu az felszew zeegh
kewhez (ÉrdyC. 226b).

tēstamentom-tétel: [testamentum; vermächtnis]. Palicz-
kine testamentom tetele awaig nelwe wallasa balalnak orayan
(RMNy. II.93). Az testamentom tetel igen szűkeseges, hogy az
ember az ű hazanepenek laborut es patuart ne hadgion (Fél:
Tan. 503).

tisztēsség-tétel: [honoratio; verehrung]. Ki a parancóla-
tot ada a zőleknec tizteletyról, őrl és dicőklődic az ő zőlynecc
tistessegteteliről (TelC. 5s).

halotti-tisztēsségtétel: [justa; letzte ehre]. Lésznecc
hallotti tisztēsség tētelec a tomető kert felé halotti pompával
(Com: Jan. 212).

tor-tétel: [sepulum funebre; leichenschmaus]. Márki Máté
eltemettetésére kész pénzt adtunk 2 t., tort tételre is kores-
mánkrul vitetett 2 ft. 40 d. (MonTME. I.292).

törvény-tétel: [judicium; urteil]. Meg mutatya Salamon
az ő bölcseségét az ő fiokon versengő aszszoni állat között
való törvénytetel által (Kár: Bibl. I.304). Tartoznak istent
követni a törvény tételben (Pázm: Préd. 641). Az ítélesek-
ről avagy törvény tetelekről: de judiciis (Com: Jan. 132). Te lévén
a Matkó peresse, vallyon meg áll-é a te törvény-tételec (Matkó:
BCsák. 258). Voltanak 3 városul ez törvénytételben jelen

(MonTME. 178). Az ajándék-vétel pörizon luzza maga után a hamis törvény-tételt (SzD: MVir. 16).

válasz-tétel: responsio MA. antwort PPB. Zent attiának limbosba valo sokasaga varia a te feleletötödöt es valasztelötödöt (WeszprC. 59). Noha nem érdemlené az hitetlenec káromkodási az válasz tételt, mind az által méltó azokat okos választéttel semmivé teni (Zvon: Post. 1535). A fagarasnak suppliatioja hátán láttam a Barcsai Akos helytelen választelötödöt (Matkó: BCSák. 12). A három kérdésre adott számítás választételnek megerősödése (Pós: Válasz. Címl.). A ki hozzá folyam szükségében, szükség, nagyon szőllyon ő könyörögésében, mert ugy lehet részes választételben (GyöngyD: Char. 337). Hogy méltóságos levelére való választételre térjek, az podkomormo passusa, nem tudom, mit árthatna (Beres: Lev. 417).

vallás-tétel: confessio MA. bekenntnis PPB. Mi nemű vallás tetelekre szükség az kiraly engedelmé es mi neműekre nem szükség (Ver: Verb. 125). Az isten előt való vallastétel az bűnöknek ismereti es meg jelentése (Pél: Tan. 245). Bánatos szívvel sugja-meg fülébe vétkeiket, valyon találatnők-e oly esze-fogyott közöttök, ki ezt a vallás-tételt sajátlná (Pázm: Préd. 10). Kiáltani kezd: Jesus Davidnac fia könyörűly raytam! Valóban ékes vallástétel (MA: Scult. 251). Az nép fakad nagy szép vallás tételre s-azt mondgya (Zvon: Post. 11327). A három tagadásnak három vallástétel adatik (Illy: Préd. 198). Vallás teteleket Christusnak szentelték (II.326). Az igaz hitnek vallástétele es magyarázatja: confessio et expositio sinceræ religionis (Vallást. Címl.).

vég-tétel: [judicium novissimum; letztes gericht]. Mikor tételtes vététel leszén, akkor idő nagy bőséggel az igazság (Holt: Bibl. IV.26).

viadal-tétel: [certamen; kampf]. Mellyik lesz a helye viadal tételnek (PhilFlor. 72).

Tétel (*tetem* NémGl. 34): [factum, facinus; tat]. Tetemenel: eum offbetu NémGl. 34. Cristusnak tetelme myat ben notam en attyamnak Ferencnek zent egyházaban (EhrC. 74). Attyamfya farkas to zonyon gonoz tetelmeket towkellel (148).

Tétemény (*ezuda tetelmin* Szék: Krón. 95. *io tetelmin* Szék: Zsolt. 205. *jó-tétemény?* TitkRózs. 112): **1)** actio, factum MA. tat PPB. Vetkeztem zymezzerent es tetemenyemnek miatta (VirC. 13). A nyit mondanak zanokal, azth nem tozlyk tetemenyekel (38). En örölkő vala a bynek tetemenébe (WinklC. 355. 272). Thetemenükben hitlenségöt mutatnac (NagyszC. 9b. 40). Vram engem tetemeiüdbe vizasztalal (DührC. 169. 319). Bezedymet teetemennyel bel tellyesyt (JordC. 374. 567). Megh tlyzet hű teetemenyek zent (106. 614. 835). Ezt meg mutata tetemeniel (DobrC. 9). De ha akarattal engedőt a zfv es, nem köuetkőzöt valami okert a tetemen (142). Zynek, zanak es tetemeninek hőlessege (210). Vezert a tetet az gonozsagnak tetemeiore (BodC. 11). Bodozok, kyk halgattyaak istennek zyejet es teetemennyel bel tellyesyt (ÉrdyC. 4). Bynnek gondolaty, kewansagy, teetemeny leenck az elssw zylekben (91b. 352). A yelos foyedelmeknek embersseges teetemenyeket istoriakban irnak (512b). Hlyrdessetek nepek kezeth ō thetemeny (KulesC. 14). Valamit nyuelendeket bezyddben es tetemenben, myndeneket az yr Jesus neubeten tegyetek (Kony: SzPál. 335). Ezt tetemenyuel is meg jelentette egy umez iambor (Holt: Bibl. 1e2). Nem akarua a magyaroknak ártására löni se beszéddel se tetemenyuel (Holt: Krón. 36). Nem képpel, hanem tetemenyuel meg mutatot, hogy én erősb vagyoe nálánál (Holt: Mes. 210). Az gondolatot tetemenyuel bé teljesiti (Monrók III.166). Mint kel marhankot keresnűne es mire kell költűnűne, Christus mind beszedenel mind tetemenyuel megtait (Born: Evang. IV.16b). Ne bizzam emberbe, érdeműnkbe,

tetemenyűnkbe (Born: Ének. 27). Valamit eslekettek mind beszedetűnkben, mind tetementűnkben, myndeneket az ur Jesusnak nevében eslekedgyetek (Szár: Cat. N). Az ige asszonyi, a tetemeny férfiü neme it (Pal: UE. 469). A tetemenyek meghányt elemének gyümölselei (Fal: UE. III.12). Nem használ neki semmi tetemenye (Köny: HRom. 162). **2)** facinnum MA.

bosszú-tétemény, bosszúságos-tétemény: [injuria; nubill]. Bosszusagos tetemenyekkel nagy keserevségre ingerlyk vala (MargL. 92). Vram Ihs emlekőzöl kenodrol, kyt zenuvedel my értök es sidoknak bozzv tetemenyekert (KrizC. 38).

bűn-tétemény: [peccata; sündignng]. Noha isten el viszu az kisirtetre, de nem igaz az bűn tetemenynee kisirtetre (Born: Préd. 318b).

csuda-tétemény: [miraculum; wunder]. Ira a Christone tanításarol es ezuda tetelmiről (Szék: Krón. 95). Mivel hogy Christos az tudománc ex próbálattat állattya, nem igazán tartatnac azoe ezudatetemenyeknee (MA: Tan. Előb. 15).

gonozs-tétemény: [maleficium; unlat]. Valaky felelm neköl vagyon, keez, haylo minden gonoz tetemenre (CoriC. 153). Az gonoz teetemeenec zama nem vala (ÉrdyC. 634). Czalárdság az, hogy háboruság indításban es gonozstetemenyben vádoltat s büntettetie ártatlan lévén (MA: Tan. Előb. 8).

jó-tétemény: beneficium, benignitas, promeritum C. wobltat, verdienst PPB. Vylagoswlyon ty vylagossaktok, loğ lassak ty yo teetemeentek (JordC. 366). My meg yteeltetűnk ez betegh embernek yo teetemenyeben (717). Zomorkogyanak, hogy el weztetheek az yo thetemeenth, kyth embery dyczeretheerth teetthenek (ÉrsC. 193b). Az istennek jo teteminék gakorta való megh emléközete (ThC. 15. 121). Az te en hozzam való io tetelminél számlálhatatlanec (Szék: Zsolt. 205). Soc io tetemenyim vöttetec en nekem (Born: Ének. 204). Mélséges feledekenségbé bűrűlván el ne feletkeznece az te io tetemenidről (Kár: Bibl. 1645b). Miczoda ember volna az, akki az istennek ilyen ezudalatos io tetemenyim nem örűlne (Deesi: Sall. Előb. 7). Inkab aduan, hóg nem mint el uenen az io tetement baratsagokat szerzencze vala (Deesi: SallC. 5). Martha es Magdolua io tetemenyűe, könyörűllettesec valanak vrunkhoz (Pécsi: SzűzK. 129). Nekűne szerenczeie az uj szűletett gyerneknee jo tetemenyűt (MA: Scult. 67b). Megemléköznek az könyeréről, mellet mynden nap esznek az ő megbolt wranak io tetelmenéből (ÉrdTörtAd. 1308). Hasonló jó tetemenyűt vette e szent szűz nagy érdemének egy kő faragó mester (TitkRózs. 112). Urunk azt tanitá, hogy bűndyűlk jo tetemenyűnkert (Pal: NA. 178).

Tétet: **1)** [facere, agere curo; machen, verrichten lassen]. Mongyd atyam, valamyt akarz velem tetettűed (EhrC. 11). O atkozott telhetelenség es iriezeg, mit nem tetetnek emberrel (WeszprC. 28). Zolgal wala az zenteknek es egyeb azzony allatokkal az ezt tetety wala (ÉrsC. 359). Akarwan ékesiteni egy templomot tétete valami rászolást (Toln: Vigaszt. Előb. 12). **2)** [imponere curo; setzen lassen]. Tétete ev magat zekerre, mert egyeb keppen nem jűhet vala (MargL. 173).

[Szólások]. Meg fogattata ezent zűvet, hóg ha aldozatot tetethetűne vele a romayaknak isteneknek, hazsul venneit it (DobrC. 60). Vigan oly már, boitast tetos, asl ki repadat. 1579 (KNagysz. 66). Nem merel erőzakot raita tetetni (DobrC. 144). Gywlyst titetthet ew az few papoknak (RMNY. 1186). Titetth wala koborlast (85). Nagy lakodalmat tétet (MA: Bibl. II.161). Ezen nekimotel alkalmatosságával lármat tétessen (RákF: Lev. III.216). Tétetvén prédikatiót tette felett, dolszó alatt elkisértettem az tonetűhelyre (Monrók XV.33). Ha en rayttam z eplőt tétetvén akaratomnak ellene, az en tyztassagom-

nak erdemo kettőzöttyek coronazatten (ÉrlyC. 591). Thethosson thew went az wram yobagyanak lowa felowl (RMNy. II.53). A kiraly tőruéuyt tétete reaioc a taborban (Helt: Krón. 28). Holtá kelve Volter új udvart tétete (RMK. II.34). Ptolomeus egy új udvart tétete, urakat vízözöket leülteté (IV. 221). Néki ezt izené, hogy földéből kimenne, mert ő benne marhástul mind zsák mány tétetne (III.373). Mind le vágatá a benne való népeket és minden marhájakbau zsákmányt tétete (Helt: Krón. 15b). Gyakor helyen tétete zsinatok (44).

be-tétet: [claudi jubeo; zumachen lassen]. Zent Ferencz az misalt betetete es meg nitata es ez nitasba esek ez euan-geliom (VirgC. 84). Az chazar az ew palotayanak aytayath mynd be tete (ÉrsC. 346).

föl-tétet: 1) [imponere curo; aufsetzen lassen]. Iloltá kelve Volter új udvart tétete, kazdag ajándékot arra feltítete (RMK. II.34). Fel téteté a lilinm vag rosa formáiu iratos rez gombot-is (Mel: Sám. 278). **2)** [conseribi jubeo; aufsetzen lassen]. Bizonyos punctumokat tétettem fel és vitte azokat Szirmai uram nagy hirrel az követekhez (Berces: Lev. 172).

lő-tétet: [deponere curo; absetzen lassen]. Magat az földre meztelen letetete (VirgC. 29).

mög-tétet: [perficere enro; verrichten lassen]. Thenen magad ezt meg teteted es mynt mondad wg zerezteszed (ÉrsC. 509).

Tétetőd-ik: 1) [ponor, collocor; gelegt werden]. A szomorúságnak éppen tsinyára tétetődtem (SzD: MVir. 78). **2)** [fio, evado; werden]. Bátyám uramnak írtam az itt lévő praesidiumról, hogy engedelmesebbekké tétetődjenek (RákF: Lev. I.52).

be-tétetődik: [obturor; verstopft werden]. Bé-tétetődvén az Christus lelki szőleje gyeplőjén nyílt rések előtte, ne űthesen olly szabadon aban a vad kanok által (Megy: Dial. Előb. 8).

lő-tétetődik: 1) [demittor; hinabgelassen werden]. Midőn az test letétetődik, az koporsón való bársony szépen vétetőd-jék le és teritessék az cancellusra (Gér: KárCs. IV.550). **2)** [desino; aufhören]. Ezután minden ellenkezések letétetődjenek és senki csatára ki ne menjen (MonÍrók VIII.244).

[Tétlenül]

jó-tétlenül: [inops; machtlos]. Megkeserült magammal jó tétlenül ez világon nyomorgok az sok perek patvarok között (LevT. II.343).

Tétt: [factus, actus; gemacht, getan]. Az el reytet kenel-seget az tőt bozzusag ielenti meg, haborusagot es bozzusagot zenpedni (VirgC. 90). Tekenched meg mastan a te tennőn tötted frigődnec ieđeről, kit akkoron meg peldazal (NagyszC. 78). Ne emlekezek meg az en gonoz teth hynemrewl (Thewrc. 135). Isten azt parancsolta, hogy senki egyéb a papoknál ne egyik a szekrény-eleibe tet kenyerekből (Pázm: LuthV. 223). Az ti töttétek fejedelem Szekender basával igen farral fordult az hatalmas császárhoz (ErdTörtAdal. II.88). Betsőlje azonban nép nagy hatalmat, hallgassa hívséggel tett előljárodát (Orczy: KültH. 62).

jó-tétt, jól-tétt: 1) [benefactor; wohlthäter]. Volt en atyam jól tött uratok, arra nézvén nekem hívek voltatok (RMK. III.330). Siratnunk kell, hog az mi jól tött istenűnkert fertelmes bűneinkkel meg bántottuk (Fél: Tan. 238). Sokkal iól tött ember (Decsi: Adag. 266). A ténen meg-isméri jó-tett gazdáját, a samár tudgya istállóját (Pázm: Préd. 766). Ugy jöve osztán törökvel, tatárral jó tött ura ellen (MonOkm. XIX.259). **2)** [benefactum; wohlthat]. Jó tött helyében jót ne várj; vallus vitom decipit MA.

Téttében: [re, reapse; tatsichlich, faktisch]. A malaszt hogy külső-képpen s tétében hathatós és fogatos legyen, a mi iparkodásinktól függ (Fal: NE. 50). Gondolom szerent (theoric, speculative) keze, lába lehet beszédednek, mindazon által tétében (in praxi) csouka-bonka (73). Ha tétében olyanok a nemes ifjak városunkban, a mint képeket adad, nem emberek, hanem éktelen csudák (Fal: NU. 264). Mutasd meg tétében, hogy közikbe illesz és feltehetsz némellyekkel (Fal: UE. 467). Tudni egy kevesé a világ dolgát ne csak gondolom formán, banem tétében is (Fal: UE. III.68).

Tévőkény: [faciens; tuend]. A ki nem a hitván kárt tévékény verebeknél tsak, de ez egész világnál drágább (GKat: Váls. II.1188).

Tévös: positio, positus MA. setzung PPB.

bizonyáság-tévös: testificatio C. [zeugnis]. Az ötödik erős-ség vétetett az el-oszthatatlan bizonyáság tévéstől (Mad: Evang. 441).

égyenlővé-tévös: exaequatio C.

jól-tévös: [beneficium; wohlthat]. Alkalmatlan időben lévő jól-tévös (KCsipk: Wol. 430). Az isten tekintése jól tévése, a mint mongyák a szent atyák (Ily: Préd. II.80).

törvény-tévös: iudicium C.

Tévő, tévő: 1) [faciens, agens; machend, verrichtend]. A bor-ital feledékennyé tévő: vinum *obliviosum PPB. El menec az el menőknece fejeiken es eluettettie a buialkodiknac tenőid (BécsiC. 225). Ha vala ky csak halloya leend es nem thewőye az gyeeenek, ez eellyen hasonlattaty az oly emberhez, ky az tykerbe neezy hű zyletetynek napath (JordC. 333). Az úrfival basa ott arról beszéle, szolgálna császárnak es ott véle lenne, mit császár akarna, mind az-tévő lenne (Tiu. 272). Az nyalábost szólította vala, néki ezt meghagyta vala, mit néki mondana, mind az tévő lenne (RMK. VI.67). Valamit a Moyses székiiben űlő tanítók parancsolnak, az tévők légyenek minnyájan (Pázm: Kal. 484). Elvárom parantsolatját s a tévő leszek (RákF: Lev. I.54). A bölcs ott kezdje, a hol az eszetelen végzi, egyik is másik is azon egytévő (Fal: UE. 497). **2)** factor, positor MA. stifter PPB. Mit haznal a faraguái, mert ő teudő (fictus suns) faragta azt az őtteuent es a hamis kepet, mert ő teudőid remenkedet a törleitetbe (BécsiC. 273).

bizonyáság-tévő: testator C. [zeuge]. Ma immár uy bizonyáságtévő járul elő, kinec neve keresztlő János (MA: Scult. 49). Isteni batalomtlu nagyon az, mikor az igasság ellenségi bizony-tévői lesznek ugyan azon igasságnac (Czegl: Japh. 37).

bosszú-tévő: [ultor; rächer]. Nem binteti meg az bozzu-teuőket (Beythe: Épist. 49).

bosszúság-tévő: [injuriosus; ungerecht]. Igen nagy bosszúság teud: perinjurus C. Bosszuságtévő, rágalmaszó nyelv (Ily: Préd. II.251).

bűn-tévő: [peccator; sündiger]. Eszt is vetec eszekbe soc ielekből, hogy az igen nagy bűn teuőc nagy büntetest érdemel-ne (Born: Préd. 296b). Jelentette az nagy nehézséget, mely nehezen alkodtyák el magokat az offőle bűn tévők az penitentia tartásra (Lép: PTük. I.193).

csintalanság-tévő: [praedator; beutemacher]. Hogj az reouidségeket megh oruosolhassuk es az koborlokunk s chintalanságh teuőknek elejtt vehessük (Thewrc: NyelvK. 19).

csuda-tévő: quorum officium est miracula facere NémGl. 217.

dolog-tévő: 1) [operosus; werk-]. Az belső tornátz kapuia be téve légyen az dologteud hat napokon (Kár: Bibl. II.152).

Ha dolog tévő napok (Com: Vest. 69). A kalendáriom ma nem mutat vasárnapra, dologtévő nap pedig mi közüm véle (Fal: NE. 61). **2)** [laboris studiosus; arbeitsam]. Minden dolgában jó dologtévő vala (Thaly: VÉ. II.34).

élég-tévő: [sufficiens; genügend]. Az alamisnálkodás nem elég-tévő cselekedet a bűnért (Aptai: Vond. 1113). Elégtévő áldozat (Köln: Idv. 165). A holló bőségesen táplálta illés profétát, mellyel mint valami elégtévő áldozattal pótolhatta ki véle isten az ő viz-üzönkori bűnét (Misk: VKert. 388).

erőszak-tévő: [violentus; gewalttätig, gewaltsam]. Az menyeknek orzaga erőszakot szennel es az erőszak tenőc ragad-gyae azt (Born: Préd. 14b). Az szegony arvakat vedelmezil meg, zabolázil meg az erőszak tevőköt (MA: Bibl. V.7). Az mennyeknek országrán erőt tésznek és az erőszak tevőc kapjác azt (MA: Seult. 44).

fogadás-tévő: [vovens; gelobend]. Isten meg-bíntette a fogadás-szegőket, de a fogadás-tevőköt meg-halgatta (Pázm: Kal. 1058).

gonosz-tévő, gonoszul-tévő: [maleticus, facinorosus C. MA. [misstäter, bösewicht]. Parancsola a királ, hog' egbe hiútat-tatnanc a taltsoc, a gonoz tenőc es a caldeoseo (BécsiC. 119). Hízeltetem gonoz teüvőnek (VirgC. 11). Vram Ihus Pilatoshoz akaraal vitetni, holott az sídokvt gonoztevőnek es halakra meltonak itelteteel (WinkC. 237). Holot a gonoz teüvőköt zoktak vala meg giótdőrii (WeszprC. 101). Ez ember teokozlo es torkos es az nyuvan valo hyneseknek es gonoz teüvőknek barattyok (JordC. 386. 691). Tegőd, hog' en is meg bočasac mendecenc nekem gonoz teüvőknek (VitkC. 104). Tegedeth mykent gonozwl teüvőth erőssen meg köthőzenek wezzőkwl (ÉrdyC. 49). Wruak orchaya gonoz teweken wagyon (KulesC. 77). Nem woth ydedben gonozol thewe (RMNy. II.7). Az gonoz tőnéc közibe számlálutée (Helt: UJT. N7). Szőrnýi keppen gonosz-teüvőköt nezi (Born: Ének. 190). A martyrok gyalázattal multanak ki, mint a tégéeres gonosz-tévőköt ugy szententziázván eoket (Fal: NA. 211).

hamis-tévő: [iniquus; ungerecht]. Vram te ellensegid el veznék mind hamos tevők (DöbrC. 170). Ne mondgy fele barátoknak ellene hamis tevő bezedőt (Szár: Cat. L4).

hatalom-tévő: [violator; gewalttäter]. Ha affele pőr nemes embernek meg őleseről volna, tehát offőlo hatalom tevők fejök is minden jozzagok vesztesen maradgyanak (Ver: Verb. 433).

igaz-tévő, igazság-tévő: 1) [justus; gerecht]. Az ygas-szag tevő hyro Jesus az wtolso rettenetes sentenciát ky mon-gya (ÉrdyC. 13). Chazar meltan te wgy volna, hogy nagy ygaz tevő volna (ÉrsC. 482b). Azt mongyak, hogy en ygaz tevő nem woltam (512b). **2)** executor Ver: Verb. Szót. Quqq2.

írás-tévő: [scriptor; schriftsteller]. Mind világi mind egy-lázi írástévők (Ily: Préd. II.1).

jó-tévő, jól-tévő: 1) [beneficus, benignus C. [woltätig]. A ki iámbor és jól tévé, az meg áldotie az wrtól (Helt: Mos. 111). Isten foghatatlanul jól tevő (Mel: SzJán. 17). Mindenec, valamellyekkel birne, iónec minékünc czac az istennec io tevő kezeibül (Zvon: Post. I.558). **2)** benefactor MA. woltätiter PPB. Örömezt mindennel jól tevő = officiosus C. Nyeryed az te fjadnaal az en zyloymnek lelkynek, hwgajmnaal es myndőn yol thewőymnek őrk eoletoth (CzechC. 46). Kyknek hatal-mok wagyon ew raytok, ioteüvőknek hyuataak (VirgC. 132). Imatkozil jelesen io tőüvőkert (VitkC. 22). Az seerből az hal-lottak kywe yeweenek es az ellensegődt el yzween meg oltal-maznak az ew yo teüvőkert (ÉrdyC. 611). Az zertzesnek meg keel fizetny az yo tewwőkert anyzentt egyhazawl zertzet

ymaezagokkal (ÉrsC. 370). Oly nagy jótévőről gyakorta elfelet-keztek (Ily: Préd. II.349).

jótévőség: [beneficentia; wohltätigkeit]. Ez legyen az adakozóságra és jótévőségre által utunc, hogy mindenekben, az mit ister adott, őnékie sáfíri legyfinc (MA: Tan. 725).

kár-tévő: [perditor, damnigerulus C. incommodans, damni-ficus MA. der schaden tut PPB. Ember kewely mykent loo, kaarthewő mykent eker (ÉrsC. 263). Puska mindeniknek kár-tévő kezekben (Zrinyi I.120). A pogányoc kár tévő istene az az a Belzebub őrdög (Com: Jan. 130). Kártévő gonosz szándék (Perny: LFlastr. 187). Az asszony, gyermek s minden átkozza kár-tévő Sándort az Dunántul (Béres: Lev. 8).

kevés-tévő: [imbecillus; ohnmächtig]. Az érdem kevés-tévő, ha valami tetszetesség nem segít (Fal: UE. III.138).

mi-tévő: [quid factu opus; was zu tun]. Instructiót adván nekiek, mitevők legyenek s mire czélozzanak (Monlrók XV.372). Hatalmas király már mi tevők lészünk mi a te hőltod után (Halt: III.173). Az német már bátran jár ki Szakmárrül; mi tevő legyek (Béres: Lav. 56). Mitevő legyek vagy lehettek, hitemre nem tudom (6). Már nem tudom, visszatérjek-e vagy mitevő legyek (672). Tegy szert reá, szükségedben jó tilkbröd léssen, melyben megláthatod, mihagyó. mitevő légy (Fal: UE. 440). Az álhokság fenekig ki keres bentünköt es arrul végez, mitevő legyen (496). A tíz parancsoloban meg wgyon, mi tevő, mi hagyó legyen (Fal: SzE. 558). Ezeket értvén Normandus megcsikent elméjében es nem tudta, mi tevő legyen (Fal: TÉ. 635). Azonnal elolvasta melegen reá, a szomszédba ment tanácsot kérni, mitevő legyen (745).

munka-tévő: [sollers, industrius; arbeitsam]. Nehéz es magokat fogyató, nagy hasznos munka tevők (Megy: Dial. 57).

szó-tévő: [factor verbi DöbrC. 330. [täter des wortes]. Zeretőim legetek zo tevők, nem čak zo halgatok temőn magatokat éalogatuan (DöbrC. 330).

szüzzé-tévő: [castificus MA. rein machend PPB.

tőstaméntom-tévő: [testator, legator MA. der ein testa-ment macht PPB. Hamis testamentom tevő: testamentarius, qui testamenta falsa conficit C. Szákseg, hogy az testamentom teüv-ök halala irallion melle (Fal: Tan. 427). A testamentom teüv-ök hatalma wgyon az ő jószáginac el osztogatásúra (Com: Jan. 120).

törvény-tévő: 1) [judicialis; gericht's-]. Meg áluán a tör-vény tevő piatziác közepin: stans in medio ariógi (Helt: UT. 16). Mikoron Pilatos az törvényteüvő székbe ált volna, küldte ő hozzáia az ő felesége (Kár: Bibl III.29) Ha az törvénytevő birie jelen wvanna, a fő hírónac tisztie az, hogy sentenciákat szodjen (Com: Jan. 135). **2)** [legibus obtemperans; befolger des gesetzes]. Sz. Pál általlyában határozás-nélkül írja, hogy isten-elő a törvény-teüvők igazulnak (Pázm: LuthV. 422). **3)** praetor MA. richter PPB.

tudomány-tévő: [testis; zeuge]. A szent írás tudomány-teüvő e dologban (Fal: NA. 241).

vallás-tévő: [confitens; bekeumend]. Jesus dragalatos, val-lastevőknek vilagositoya irgalmaz mi nekünk (Vás: CanCath. 100). Christus nevérdő való vallás tevő ajakimnak gyűmőlese (Matkó: BCsák. 437).

vigság-tévő, vigaság-tévő: [muciens; musikant]. Az viga-gasság tevő killüb-killüb vala, az ég is az ellen nygan zőnög (RMK. II.34). Imé elrejtőzetenek volt az vigságtévők, lantosok és hegedősök, kiknek bor lelkök (III.268). Sok hegedősec, lan-tosoc és egyéb vigsaság tőnéc valmac ott (Helt: Krón. 155). Az isten engom köz beszédké czinala a népnek, acki az előtt ő

nekik dobosok es vigasag tévődik valók (Mel: Jób. 42). Az vacsora után az vigáság tévők rendeltetnek elő, tánczolás kezdetük (MA: SB. 327).

[Tévőd-ik]

fől-tévődik: [ponor, sumor; vorausgesetzt, angenommen werden]. A tévődik-fel, hogy mi el-szakatunk volna az igaz hitnek egységétől (Pós: Igazs. I.272).

lő-tévődik: [dimittor; eingestellert werden]. Itt-is le fognak tévődni minden általmunkra fel-tett dolgok (Esz: Lev. 7).

TÉSZTA: pascha NémGl. 381. massa C. MA. teig Com: Vest. 135. PPB. Szakaszok, tésztát vájlok; subigo MA. Tészta-mű: sriblita, opus *pistorium PPB. Az keiser síd mestőr ezt lata almába, hogy teccic vala neki, hogy f feien vinne három tekenő teztát (GuaryC. 17). Hasonlatos menyeknek orzaga az kovához, kyt az azonyallat el reynt három anny teztában (JordC. 395). A hwsuety keherhöz sayt es teey, tykmoú, tizta tezta kell (SándC. 2. 3). Ha az első senge szent, az teszta is: si delibatio sancta est, et massa (Fél: Bibl. II.19). Az eb nyelvő fyu, ha túzes hamuban megsütőd az gyökert, előzőr teztában takarjan az belső sulyokat meg gyógyíta (BeytbeA: FivK. 120). Az alsó tésztát tiszta vízzel az borju ezémer környül megkenjed, hogy az két teszta öszveragadjon (Radv: Szak. 38. 177). A kenyér sätü a lisztből téasztát dagaszt, gyür (Com: Vest. 46).

[Szólások]. Mint egy Ádám fia i vagyunc és egy téasztából kőltűnc (Helt: Mes. 102).

[Közmondások]. Kicziny kovász megposhasztya mind az egész téasztát (MA: Bibl. IV.154). Egy kevés gonosság az egész téasztát megposhasztya (Mad: Evang. 276). Egy kis bűdös kovász, akár-mely nagy téasztát meg-bűszlöt (SzD: MVir. 311).

írós-teszta: sriblita foliata; butterteig PPB. Sok réttü béles, írós-teszta: *placenta foliata PPB.

marcapántos-teszta: [marcipanteig]. Marczapántos téasztából készétnek gyertya tortát, tányért s mindenféle szent képeket (Radv: Szak. 265).

olasz-teszta: sriblita foliata; butterteig PPB.

pástétomnakvaló-teszta: [pasteteiteig]. Az téasztáját gyürd meg keményen mint az pástétomnak való téasztát szokták meggyürni (Radv: Szak. 108. 177).

rozs-teszta: [massa secalina; roggenteig]. Anyja Tholdi Györgynek Miklóst szánja vala, szín aranyat rozstésztaába csánál vala (RMK. IV.244).

szerecsen-teszta: [suffimentum quoddam; eine art von räucherwerk]. Egy legény két szép bársony vánkost az zofra mellé tén szerechen téasztával sätört megfűstölün (Zrinyi: ASyr. G4). Szerecsen téasztával a sätört fűstölő (Könyi: HRom. 28).

szín-teszta: [artocreas; pastete]. Rövid levelet írt, aztat holt fáival egy már-már el készült szín téasztába vagy pástétomba bé rakta (Fal: TÉ. 654). Túnya-gyúrja szín-tesztáját, belévalót válogat (Fal: Vers. 878). Szín teszta a lisztnek lángjából való (Sz: MVir. 404).

Tésztaácska: massula C. MA. ein wenig teig PPB. Borból és tikmonyból készéttetett téztaácskában bémártván az töltött rákot megrántsád (Radv: Szak. 164). Törött mondolát végy, gyürd meg tikmony székivel, sűrűbb legyen valamivel az téztaácska az előbbinél (276).

Tészta: massulatus, massa farinacea illitus MA. teig PPB.

TESZTEMÉNY, KESZTEMÉNY, TESZTEMET: [pannus, mantela; tuch, handtuch]. Renddel ajándékat néki bemutaták, aranyas hegyes tört, egy aranyas gyertyát, aranyas

teztament, két aranyas gyergyát (RMK. II.55). Egy fejér kezteményben valami missilis levelek, több levelek is vannak benne (Radv: Csal. II.125). Egy fejér selyem késztemény (126). Öreg fehérek szekrényben vagon egy török teztament merőn varrott kívül zsinóros (127).

TET-İK (t[el Huszti: Aen. 4): **1**) [appareo, emico; sichtbar werden, glänzen]. Herodes hiuan a magosocat, zerelmezt tanolta vala ő föllőc a cüllagnac ideiet, a mēl tetetuala nekie (MünchC. 16). **2**) [conspicior; sichtbar sein]. Koporsoc, kie küvöl zepenece tetnee, de belől tellesce menden fertezetesnegel (MünchC. 57b). Jay tünectec, kie vattoc milkent a koporsoc, kie nem tetnee es emberec felettee iaruan nem tūggac: vae vobis, quia estis ut monumenta, quae non parent et homines ambulantes supra nesciunt (138). O ez vylag meg wtao leelek, valyon mynemewnek tetőt akkoron teenekel ez gyarlo ez vylaag (ÉrdyC. 426b). **3**) [videor; scheinen]. Löt vetőködēt önön közöttőc, ki ő közzöllőc tetnee nagabnac: facta est et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior (MünchC. 161). Mentől incab heruadotnac tetetőd az az kesergő keűletes [igy zynek, anneval ynab az zerelmes zynec lezee zerelmesb (NagyszC. 4). Jvta a toluaioc közze es tethek a tolvaioknac, hogy ez fraterrel iőne eg igön zep leaú (295). Meg kerde az kevnyűl alloktol, kyk evneky tetnek vala ot lenny (MargL. 113). Tetek az tolvaioknac, hogy ifne eg igen zep leaú (DebrC. 629). Ne tetessel emberekek, hogy bewytwlvz: ne appareas hominibus jejnare (Pesti: Evang. 11). En dolgaym kyecenek tetnek (LevT. II.1). **4**) [adsum; erscheinen]. Nemellectől mondatnac, hogy Janos költ fel halottaiból, de némeffectől, mert iftes tetet: quia Helias apparuit (MünchC. 129b). **5**) [puto, opinor; meinen, denken]. Mi tetec teneked Simon, földnece kirafi kitől veznece adot, ő fioctol auag idegenectől (BécsiC. 46b). Ez jónak teték ő felségének es hozzá tartó nép kösségének (RMK. I.125). **6**) [placet, lubet; gefallen]. Tetet ennekem zerelmezt mende-neket teneked o Theofile zerel megimom (MünchC. 106b). Kyknek sokasok nem igen tetewt ennekem (Komj: SzPál. 5).

fől-tetik: [appareo; erscheinen]. Vala kezőletnece napia es a zombat feltetic vala (MünchC. 166).

el-főltetik: [adsum; erscheinen]. Kelem fewlden a Dwnan el kelenek, az chechen ewk chekownek, az Thethemben el fel thethenek (RMK. I.7).

mög-tetik: 1) [mico; leuchten]. Az nag malazt fenlic es meg tetec (GuaryC. 29). **2**) [conspicior; sichtbar sein]. Mely köre tetetett vala, mondatik ő könyhullatási meg most is meg-tetny (ÉrsC. 60). **3**) [adsum; erscheinen]. Tahat meg tetik menien ember fianac ielensege es tahat sirnac menden földi nemzetec (MünchC. 59b). Meg tetyk zentőknek vilagos feenőssegebbe Krisztus (CzechC. 53). **4**) [manifestus sum; deutlich sein]. Mend fenlettenek yelenseges malastual, nykeppen ala meg tetyk (EhrC. 2). Hogy az bűn meg tetneek, az által, ky is vala, ennekem halalt zerce: ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mertem (Komj: SzPál. 68).

Tetél: [simulo; sich den anschein geben]. Ottan az derék tábor mind el indúfa, hogy haza mennének, azt tetelik vala (Huszti: Aen. 4).

Tetész-ik, tetősz-ik, tetűsz-ik: 1) [videor; scheinen]. De midőn istentől veretet az Christus, azkor meg foztat az vizagztalásoktol is es vgy tetüt mint ha szinten el hagyatot volna az nagy kinokba (Born: Evang. III.27). Ez fenyegetések melly rőttenesec legyenece, tudgyac azoc, kie valaha kostoltac ezt, hogy neha vgy tetűt, hogy nincz isten előtt bűnőc ellen valo oltalmazoioc (Born: Préd. 411). **2**) [existimo; meinen]. Ennekem nem tetewuek, hogy yol magyaraztaak volna (Komj: SzPál. 8). Minékűnc eleve megmondatott, hogy mi szorgalmatosan megtanullyuc azt, hogy mit kellyen felelnűnc, mikor mi föllűnc azt

kérdie, mellyie legyen az nagy paranczolat, mi tetüdyéc nekünc az Christus felől (MA: Scult. 918). **3**) [placet; gefallen]. Tetüik neki az vajda tanácsa (Monlrók III.72). Tetük Ferdinandnak az tanács (78). Tetüéc az istennec: placuit deo (Helt: ÚT. 88). Ne tetedyenece no néked az istenteleneckne kedues dolgoc: non placeat tibi injuria injustorum (Kár: Bibl. 1.655).

ki-tetüszik: [evidens sum; klar werden]. Effele örömece nem szem latomast valoc, mind az által ezudalatos erős es lathatos a liuekbe, a mint sokszor szem latomast is ki tetüt, midön az hitelence veszten vesztec az Christus neve által (Born: Préd. 51b). Meg kell gondolni tudniillic, hogy noha az istennece atyai jo kedve gyakorta látasséc és kitetüdyéc, mindaz által az dolgoknak néha titkos es elröyített okai legyenec (MA: Tan. 199). El kezdetik az két atyafiaknak rágalmaztatások atyoknál, de mind más rendelt személyek által, hogy az álnok ravassága ki ne tetüdyék (MA: SB. 167). Szabadgyában ki ki olvassa, hadd inkább tetüdyék ki vagy az igazság vagy az hamisság (Pós: Igazs. 1.464).

mög-tetüszik, mög-tetüszik: **1**) [appareo; erscheinen]. Gyülylenec az vizec egy helyre, hogy tetedyéc mög az száraz: congregatur aquae in locum unum, ut appareat arida (MA: Bibl. 1.1). Gyülylenec edgyben a vizec es tetedyék mög a száraz (Ker: Préd. 209). **2**) [manifestus fio; ersichtlich werden]. Ebben tetünek mög az istenek mű hozzanak valo szerelme: per hoc manifesta facta est charitas dei in nos (Sylv: ÚT. II.131). Job elszámíllallya az istennece ostorait, hogy inkább megtetedyéc az ő rayta való nyomorúságoknak méltatlansága (MA: Bibl. 1.155). Hogy egy attiatol valok vattok, tetödygkiec mög mindenek lattara (Radv: Csal. III.163).

Tetsz-ik: **1**) appareo MA. [luceo; sichtbar werden, leuchten]. Vr ezöpséget öbenne megzéléseite, hog mondatatlan ékességgel mendőnce zemény előt tecciuala: ut omnium oculis appareret (BécsiC. 31). A hold mentül közelebb jár a naphoz, annál köveseb része tetszik (Pázm: Préd. 23). Setét étszakán látszanak a tsillagok, ottan nem tetszenek, mihent felkél a nap (61). Az mely hertelen szokot tetszeni a villámás, oly hertelen lessen az embernek fiaanak eljövetele (Alv: Post. 1.33). Szepen mikor a haynal tetszik vala, mindnyáian ágyokból serkennec vala (KTör: SzJán. 5). **2**) [conspicuus sum, conspicior; sichtbar sein]. A sok archiw veressel es peldesséssel emberi személy rajta nem tetszyk vala (ÉrsC. 98). Eg patak föl vala, mel neha csak alig teük vala (RMNy. II.47). Tegnap deel wthan len nagy eghees, yde es teüchöt az fystj (LevT. 1.242). Az elet olyan mint az pava, mely keussce tedzik (Born: Ének. 518). Alnttában oly öreg fát láta, mellynek magassága ugy tetszett, az egot érte (Pázm: Préd. 367). Olyan mint az parat, mely ha egy kevés ideig tetszik, az utan semmivé lésen (ExPrinc. 119). A vize buborék egy kevésé teük s meg hamar elmulik (Mey: 3Júz. II.29). A fegyvert is, ha jó kóhból költ is, mind addig sem viselik, míg vagy csiszároknak, vagy lakatosoknak kezek rajta nem tecezik (Folv: Dies. 13b). Változás és háboru se ne legyen, se ne tessék benned (Pal: UE. 393). **3**) video MA. [scheinen]. Lelenek elől ket wendeg frater es egyk teük vala ifynak es az másik vennek (VirgC. 59). Myndenteknek elet zentsegnek példyanak latasek auagy tessék (139). Az goromba ruiaec selymekből leny teznek (148). Meg hervattattyak orczaiokat, hog techenek embereknök böytelwen (JordC. 370). Hietuen extendősnek teüöl (KazC. 115). Hogy ne tessel embereknec böytelni (Helt: ÚT. B3). Midön böitötenek, megkomorótották orczájokat, hogy tetszenének egyebeknek böitölni (Tel: Evang. II.521). Tetsik, hogy volna, de vgyan nincz azert (Deesi: Adag. 123). Az mellyeket latunk, nem lettenek azokból, az mellyek tetzenek (SzárCat. C). Csudás tündér, kinek ábrázattya és kezei ugy tetszenek, hogy emberi kezek volnának (TKis: Pan. 65). **4**) [puto, arbitror; meinen, glauben]. Nem

mondom tünektec, ki hatalmasul tezem ezeket; mi teüce tünectec (MünchC. 53). Valon mire vágon ez, hog embör abbiut keuas ideig tezi es örökke valo kint kel erőtte zenednie; teüce enneköm, hog ezt igazsag nem adnaia (GuaryC. 2b). Ennekewm wgh tecezyk, hogh incab illic az ew zokott zal-lasara teurnye (WinklC. 111). Micoron en tegödet tekintlec azzoñom ziz Maria, tahat a teüce, hog ha en a meñorzogoth es az egeth nezem (NagyszC. 118). Az zerevetnek semmy nem techyk neheznek (CornC. 110). Az nouicius nykoron meggyont volna tellyesseggel nynt neky techyk vala, lata pokolhely erdeget almban (DomC. 253). Szükségesnek tetzet eunckem: necessarium existimavi (Helt: UT. Dd6). Ments meg engemet, hogy tessac minden előt, hogy nem heába hoztam ide feiomet (Helt: Krón. 52). Bezzeg vgy tetzie, hogy ott lattat a legyezöt. Ihol mostan is kurta belé (Helt: Mes. 101). Az is tetszik nekem, hogy az két jegybe valo szolgáló leányidat az ticséd menyeg-zőjébe haza adjad (Nád: Lev. 50). Vgy tezeneieec, hogy ellen-kedik ezzel az Christus mondása (Tel: Evang. 1.51). Ha tenek tezeneie, azoknac, tudom, nem teczethniec, kik igaz itelet tebetnece (Tel: Fel. 14). Azon napon, mellyen Luther meg der-mede, ugy tetezeneie az szegény megszállottak, mintha meg szabadultak volna (Pázm: Kal. 190). Úgy tetszenék, hogy a teremtés historiájához illendöbben es alkalmazásban nevezetett volna az úr isten mindenhatónak (Pázm: Préd. A). Mint tetzie nekéd, kollé a császárnac adott fizetni? (MA: Bibl. IV.23). Akar mit cselekednieic, mindenkor ugy tezet ő neki, hogy az itéletre hivo istennek szava zöngene az fülében (Lép: PTük. II.199). Vgy tetzik halála voté magat (Czegl: Japl. 3). Édes tanítványkám, vgy tetzik, nem volt tilalmas Origenessel apád uradnac is így vini (36). Némelly históricusoknak tetszik, a saxok építettéc vala Cassa városát, Eperjest, Szebeat (Liszn: Krón. 180). Ugy tetzik, hogy rám szakadnak a magas écek (Rim: Ének. 289). Újvárbá az mit vittek, ha vittek, ugy tetzik, ugy értettem, 20000 frt (Berces: Lev. 366). Úgy tetzik, szemlé-lem a fényes kardokat, mikép szodegotnek pamukos tsalmakat (Orczy: KültSz. 178). **5**) placeo, complaceo, lubet, collibet C. placet, alubaseo MA. gefallen PPB. Mikor a nép munka miatt zugodniece, nem tetzéc az wrnac fülébe (Helt: Bibl. LTTb). Ha nekéd tetzik, én sem gondolok véle: si tibi amicum, nec mihi inimicum (Deesi: Adag. 85). Felette igen tetszett volna nekem, hogy ha még ez farsangban az kéz fogásnak színe alatt lehetett volna meg az Kmetek lakadalma (Radv: Csal. III.32b). Ugy kell a népnek parancsolni, hogy ő neki is engedni akarattya legyen avagy tessék (Com: Jan. 142). A nagy istenek, a mint tetszik, volnuk ugy teygenek (GyöngyD: Char. 43). Mégis hian tecezyk, hogy ha jól nem edezik a szükségessöb fegyvert (Folv: Dies. 33). Megnyugodtunk ezen dispositiokön, ha Nagyságodnak is úgy méltóztatik tetszeni (Berces: Lev. 505). Istené az erő, legyen az mint tetszik szent fölségének (595). Kinek így tetszik s kinek úgy, e miatt most egyszer üstököt nem vonunk (Pal: NU. 309). Szives, kegyes völdot tessén embereknök (Orczy: KültH. 43). Ülyöm le az Ur, tessék le-álni az Urnak: der herr sei so gut und setze sich ein wenig nieder (Kürbesz. 7). **6**) [sequor; folgen]. Nem kisebbedik az igaz tudomány, ha mások is azont tanították, mivel abból tetszik, hogy nem emberi találmány, hanem isteni tudomány (Pázm: Préd. a3).

föl-tetszik: **1**) [appareo; erscheinen]. Fel-tetszett tsilla-gok: astra *emersa; hól-d-közi, midön a hól fel akar tetszeni: intermestris PPB. Ottan föl tezyk embernek ifynak hű yegye az eghen (JordC. 432). Mykoron el yow yteolny, föl tezyk ember ifynak yegye az eghen (ErdyC. 9. 12). Nag' ielen-sig teceék fel az meñorszagban: visum est signum magnum in caelo (Sylv: UT. II.147). 1577. esztendei cometana allappattyiról, ki sz. András hauánac 12. napján tetsöt fel (Mösc: Progu. 20). A közel-lévő fölet jelei feltetszenek (Pázm: Préd. 11). Fel-

tetszett ama tsillag, melyet a mesiás jövetelekor jövendőlőtt Balaám (49). Vysaga böyt olónek föl tetczik sz. Vincze napian erős hűdeggel. 1621 (KNagysz. I). Az meleg hajnal pirossan fel tetczik (Zrinyi 1.99). Szép orezád fénye fel-tetszven szememnek (Gyöngy: Char. 51). A fel-tetszett új hódat kőszöntik (Misk: VKert. 31). **2**) [conspicior; sichtbar sein]. Réghen ez városnak felette szép vára volt, melynek romlása mostan is fel tetzenek (SzCzomb: ÚtLeir. 66).

föltetszés: [ortus; aufgang]. Hóldnak fel-tetszése szerént számlált esztendő: *lunaris annus PPBL. A kis kutya csillag fel-tetszése tájban (Nad: Kert. 17). Harom esztendőc el forgása alatt el jövése lézen a közben vetetet hóuac, azaz tizenbaradic hóld fordulásuac avagy hóld fel tetczésénc (Com: Jan. 170).

ki-tetszik: 1) exsplendescio C. [praemineo; hervorleuchten]. Ama fényes legyekék méltán röpdöznek éjtszakán, mint-hogy akkor jobban kitetszik szárnyok erőfien tüze (Fal: NE. 3). Bátor eok magok szántsándékkal titkolyák, de még-is mindenünnen ki-tetszik s nyilván ki-néz belőlök az uri természtót és nemes vér (11). Ritka érdemű dolgok forogjanak kezén, a melyeknek ki-tetsző pompája hasonló légyen az elő-kelő naphoz (Fal: UE. 407). **2)** exsto C. promineo PPBL. [herausstehen, hervorragen]. Látnak egy fát az tóban félig kyteczwen (ÉrsC. 66b). Az templum mindenestől annira meg béletetet vala cedrus deszkákkal, hogy semmi kő ki nem tetzené (Kár: Bibl. L307). Akar mint palástolyák, vgyan ki tetczik azért az farka (Decsi: Adag. 42). Le vetette gattyajat es ki tetczik minden szekzamontaja es szerszama (SalMark. 31). Mihelyt a verőfény el-olvasztya a havat, mind rútsága s mind szépsége ki-tetszik annak, a mi befedetett volt (Pázm: Préd. 15). A kő-szálak és kő-szıklák ki tetzenek (Com: Jan. 16). Sem és Jafet attyoknak mértéktelensége miatt ki-tetzett szemérmét tekéltelenen befedezték (Csúzi: Sip. 571). Hamiskodásnak rejtett horga ki tetczik (Fal: UE. 425). **3)** [evidens, manifestus sum; ersichtlich, deutlich sein]. Ezekből ki-tetszik, hogy sz. Pál el-vőtte e világon a százas jntalmat (Káldi: Préd. 280). Az tudomannac természetiből ki tetczik (Mon: Apol. 3). Az kikkel paranzalkodic, azoc előt nyilván ki ne tessene vlatatossági (EszT: IgAny. 74). Nagy munkával készítettet bizonyosságokkal akarják az vj praedikátorok valami fölts bertét tölözni földözni az ő kép-telenségeknak, hogy ki ne tessék rútsága (Pázm: Kal. 659). Ebből ki-tetszik, hogy rosszul, a ki szünetlen nem jobbúl (Pázm: Préd. 324). Ki tetczik, mit akartanac mondani (Zvon: Post. I.526). Az isten igrálmassága egy szep mondasba igen szepen ky tetczik (HollPréd. 7). Hogy Joseph ártatlansága nyilvánban ki-tessék (Tyúk: Józs. 62). Kitetszik azokból-is a dolgokból, a melyeket oda félyebb még elődedin le-irtunk (Komár: Imáds. 63). Ki tetczik a barátoc, iesuitác ellen irt disputatiojokbul (Czegl: Japh. 40). A viselt dolgoknak írja, hogy nyilván kitessek igazaknak lenni, a dolgot edgyütt a környül álló dolgockal lajstromokban szedgye (Com: Jan. 172). Ennek erkölcsin is kitetszett eleve dicsőségre vágyó nagy szívének heve (Thaly: Adal. I.129). Hála istennek, hogy radicálátása az idegenségnek ebből is kitetszik (Bercs: Lev. 394). Az rézpénzről erogáltattam valamit szolgálaim fizetésére az perceptor által, hogy számadásából az is kitessek, ha uralkodásom fölülti-e szolgálatom bérét (488. 533). Ugy tekint a ki-tetsző állapotokra, hogy helyekben szünt az ellenkező értelemböz ragaszkodgyon (Fal: UE. 370). Világosabban kitetszik embersége (432). Mihelyt közellyeb megismerkedünk vélek, azonnal ki-tetszik kitsinségek, magok szabják-le magokat (458). **4)** emineo C. MA. [sich anszeichnen]. Aprólékos dolgokban kitetszen és egyebeket fellül-mulni jószág, de nem ritkaság (Fal: UE. 397). **5)** [sapore praevaleo; vorschmecken]. Reá metelj petreselymet, édes fűszerszámot nem szükön, hogy az ézi kitessek mindeniknek (Radv: Szak. 113).

[Közmondások]. Kitetszik a szeg a zsákból (Fal: Jegyz. 926). Kitetszik, mely tejből lézen turó (uo). Ki-tetszik szavából, ki-nek fajzattya (SzD: MVir. 413).

még-tetszik: 1) pareo, appareo C. [emico; erscheinen, erglänzen]. A mint az nap meg tetczik, heffő es kedd tizta, szles, szerdan, ezőtörtökön kemény szelec es tizta egceg leszenc. 1582 (Kal. Gv2). Az tób napokon az kőnczölök megl tetczenc borsos anagi kő essőuel. 1572 (KBécs. Ev2). Meg tetczet az czillag: stella apparuit (Fél: Bibl. I.2). Nemei czillag amira fenes, hogy az másik hozzáia kepest alig tetczik meg (Fél: Tan. 539). Mihent a nap fel-kél, a tsillagok meg nem tetczenc (Pázm: Préd. 185). **2)** [conspicior; sichtbar werden]. Az ő teste jelenen mind meg tetczik mindenestől megveresülttenc (ÉrsC. 50b). A tized holnapnac első napyan meg tetczenc a hegyeknec teteji (Helt: Bibl. I.D). Az feir ruban csak ég leg gane is meg tetczik (Mel: SzJán. 178). Ackoron meg tetczenc az konkoliok is (Fél: Bibl. I.21). Metellus az ellenseg leszet nem tuduan, az hogy mellől el menuen az ő hadaual meg tetczenc (Decsi: SallJ. 42). Megtetzenc a hegyeknec teteji: apparuerunt cacumina montium (MA: Bibl. I.7). A ki a tükört láttya, az ő benne megtetzett ábrázatokat-is láttya (Pós: Igazs. II.205). Az idő tsac az etel őrlőinn is meg tetczik (Czegl: Japh. 7). Leander a szók után nem kis gondba mérőle és jóllehet megtetzett ábrázatján, de mégis maga önkéft kiváll (Fal: NA. 248). **3)** [manifestus sum, cognoscere; ersichtlich sein, klar sein]. Mind ezekből nylnuan meg tetczyk, hogy az bodogsagos zent Ferencz hasonlatos volt az profetakhöz (VirgC. 24). Ezekből meg tetczik, miképen az eg zolgalit es engedet legien neki (45b. 95). Mynd eozgbelől megl tetczeczyk, kyk magokhoz nem latnak, mene vezedelembe esnek (WinklC. 135). Kyhől meg tetczik, hoci zent lelők teteite ezt ő vele (WeszprC. 13). Hogy ez byzon legen, ez megl tethelyk az ew mondhatatlan kewn zenedesebel (DebrC. 526). Megtetzic osztan, mit hasznalt az ő álma (Helt: Bibl. I.S2). Hogy franczussága meg ne tessék, soc szaggal oruosollia magat (Mel: SzJán. 407). Az atyafiu az nyomorúságban tetczik meg: frater in angustiis comprobatur (Kár: Bibl. I.613). Tetzec meg atyauknac hozzanc ev kedue (Born: Ének. 15). Innet megtetczik, hogy az meg giózes nem az emberi talamaniokból vetetik (Fél: Tan. 9). Abból is mondgyák az eretnekek meg tetszeni, hogy fogantatás előtt nem volt volna a Jesus (Tel: Evang. II.375). Meg tetczik egyből az többi is: ex uno omnia spectata (Decsi: Adag. 15). Még vénkorában is meg tetczik, ki minemű volt ifjúkorában: ex stipula cognoscere (74). Meg tetczik, hogy az ő házát sem forogia sok ember, mert fel fogta az gyép (245). Ebben tetczik meg az istennek mi hozzánk valo nagy szerelme (Szár: Cat. B3). Meg tetczik ez az keresztsegnc peldazatyabol is (EszT: IgAny. 44). A mit ezek nem szinte egymás után imak is. együvé hordom, hogy nyilvánban meg-tessék az ő ítéletek (Pázm: Kal. a2). Csak szó fia beszéd az, hogy az apostollokkal ők egyget értnek, az mint ezután meg tetczik, mikor rész szerént az hit dolgairól szö-lünk (150). Isten-is nyilván akarja ki-mondani a szententziát, mellyből meg tessék, hogy nem mind arany volt, a mi fénylett (Pázm: Préd. 5). Soc próphétac voltac, kiknec írásoc elveszett, mint az szent írásból megtetzic (MA: Bibl. Előb. 1b). Megtetzic innét, hogy az őrdög sokat szolot (I 3b). Ennek igaz volta meg tetczik (Vás: CanCath. 600). Ismét meg-tetzic, melly álnó-kül tegye fel ellenünk Kalauz a kérdésnek fejté ilyen formában (Pós: Igazs. I.70). Megtetzic ezekből, akar mint szinélyék és mázollyák dolgokat a tudatlan kösség előtt (II.184). Megtetzic, hogy bolondul cselekedtem (Illy: Préd. II.68). Ha tör-ténnék, hogy Komárom felé takarodnék valamely had, meg-tetzic, hogy csak diversiót kíván tenni (Bercs: Lev. 543). A fának haszna gyümölséinn tetczik meg (SzD: MVir. 220). **4)** [sapore praevaleo; vorschmecken]. Valamit az wy fazezba ün-tesz, annak a szaga sokaig meg tetczic (Born: Préd. 86).

mégtetszés: 1) *apparentia* MA. *schein einer sache*, *erscheinung* PPB. Meg nem tetszése valaminek: *obliteratio* PPB. 2) [*officium*; *das gefallen*]. Külömböt magam mégtetszése nélkül nem is cselekedhettem volna (SzÉszt. II. 135).

vissza-tetszik: [*displceo*; *missfallen*]. Mely egyigyző aláztosság *soc* dőlős és kevés lelkeknek vissza tette és izetlemed láttic (MA: Tan. 81). Ez cselekedet *viszszatetszett* istennek (Ily: Préd. I. 67). Gyakorta ember elhallaszta az álmat kikergetni, mikor lankatság vagyon a tagokban és az már *viszszateczvén* örömesben vétetik, noha etjött ideje a felkelésnek (306). *Viszszatetszenek* néki a lopok, kik csak a másokból élnek (II. 273). *Viszsa tetszik* a nemes olménék a szolgálat (Kisv: Adag. 5). Való, hogy az ilyen ajándék nekünk *viszszatetszik* és mi *aszszonyhoz* illendő ajánléknak tartjuk (Mik: TörL. 66). Nékem *viszsa tetszik* ez a dolog s annyiban tartom, mintha inasom a palotában maga kényén *sétálna*, nekem peniglen nyársat kellene forgatnom a konyhában (Fal: UE. 73).

Tetszemény: 1) *spectrum* GKat: Titk. 1119. [larva; *gespenst*]. A gyermekek éjjeli nyugodalmokban lidérces ábrázatokkal és ördögi phantasiákkal, tetszeményekkel rettetgetnek (GKat: Váls. I. 1019). Ezekből minden kétség kívől lehet, hogy *spectrumok*, *tetszemények* bizonyosan legyenek (II. 1251). 2) [*fantasma*; *vorstellung*]. A valót csak merő tetszeménynek, a tetszeményt valónak, a tündért végezetre igaz testnek, az igaz testet tündérnek alítja (GKat: Váls. II. 1243).

Tetszés: 1) *placitum*, *libentia*, *lubentia* MA. *beliebung*, *das gefallen* PPB. Némelyek szoktak az ostyára faléjat és egyébféle fűszerszámot birtetni, azt is kinek-kinek tetszésére hagyom (Radv: Szak. 265). 2) [*voluntas*; *wille*, *wunsel*]. Vékony tetszést is megizenem (RákGy: Lev. 230). Ha Kgd uram inkább akarán, hogy reverend legyen a táborban, Kgd uram adja tetszését ez eránt (TörtT. II. 5). Várom méltóságos tetszését Nagyságodnak és parancsolatját (Beres: Lev. 416). Ezek mind Nagyságod *resolutióját* függnek, nem lehet másnak *praescribái* híre s tetszése nélkül Nagyságodnak (468). Erdélyben erről hamarab tette nek rendelést a fejedelem tetszéséből (Bod: Pol. Előb. 6). Tégedet a Múzsák szeretnek, tetszésedre sírnak, kedvedre nevetnek (Orczy: KültSz. 189). 3) [*opinio*; *meinung*]. Annyi részre oszlott az emberi elmenék tetszése (Pázm: Kal. 42). Hogyha magunk tetszésünkiből szabad az sz-írásnak nyilvánvaló mondasáiban figurát álmodni (691). Ez az ő tetszésed, mellyeket mi az ő méltóságokba és méltatlanságokban hagyunk meg nyugodni (MA: Scult. 29b). Jobb lett volna az Christus szodáját ki nem hirdetni, hogy sem az maga tetszésén járni (Zvon: Post. II. 327). Mondgyak meg a proféták is az ő tetszésüket (Lép: PTük. I. 334). Ez az én tetszésem, de ha ki tud jobbat, mondgya meg (Zrinyi I. 149). A mieinknek effől való tetszések (Czegl: MM. 19). 1) [*species*; *schein*]. Csak tetszés és árnyék szerint támadtanak fel (Mad: Evang. 316).

[Közmondások]. Mennyi az ember, annyi a tetszés (Fal: UE. 417).

jó-tetszés: [*libido*, *arbitrium*; *das belieben*, *wille*]. Idegennek javallása és jótettzése alá adniya magát (MA: Tan. 34). A megvettetés az isten cselekedése lévén, nincs annak semmi egyéb *causája*, hanem csak az isten jó tetszése (Mileg: TOszl. I. 17). Ezután is csak így leszen, valamint a Nagyságod jótettzése s akarata tartja (TörtT. XIII. 125).

külső-tetszés: [*species*; *schein*]. Történetből vagyon, ha ezec tetszene, amazec nem tetszene, mert akkor a külső tetszés ötet meg esallya (Com: Jan. 67).

maga-tetszés: [*admiratio sui*; *selbstgefälligkeit*]. El kerüld a búságos magad-tetszését és a kevéséget, mert ezec miat sokan gyogithatatlan vakságra jutnak (Pázm: KT. 196).

nem-tetszés: *displcentia* C.

tündérés-tetszés: [larva; *gespenst*]. Ezekből minden kétség kívől lehet, hogy *spectrumok*, *tündéres tetszések* bizonyosan legyenek (GKat: Váls. II. 1251).

1. **Tetszet:** [*gratum facio*; *gefallen erregen*]. Nincsen e sorokban *brillanti concetti*, *gustus*, *harmonia*, mely magát tetszeti (Orczy: Köldi. 16).

2. **Tetszet:** [*approbatio*; *billigung*]. A mélyebb értelmű beszéd holmikor böcsületet vall, az udvari tetszetet, mert ritkább (Fal: UE. 476).

Tetszetés: 1) [*patens*; *offen*]. A játéc néző hely tetszetes, látható, nyilván való helyen vagyon: *theatrum in propatulo est* (Com: Jan. 211). 2) [*venustus*, *gratus*, *juvencus*; *amutig*, *angenehm*]. Eusebius ábétatos ember, Eleutherius szabad, Aemilia tetszetes, Lucia tekintetes (Fal: UE. 2). A dolognak *külsősége* tünik az emberek szemibe és ez által válik tetszetessé avagy utálatossá (Fal: UE. 371). Az úr tetszetes sokfélét osztott a világnak jó és rossz fiaira egyvelesleg (Fal: SzE. 552). 3) [*simulator*; *heuchler*]. Most szent vagy, most tetszetes, most világi, most szerzetes (Amade: Vers. 257).

Tetszetesköd-ik: [*placere*; *gefallen*]. Vélek tetszeteskedni akarunk az istennél és az ő tisztességére felszenteljük (Fal: NE. 81). Példaadásunkal tsak az egy istennek titkos szándékunk szerint kívánkozunk tetszeteskedni (Fal: NA. 178). Maga jó kedvéből mint édes anyának mindenben kívánkozozék tetszeteskedni (206). A hízkelkedéssel akar tetszeteskedni és mintegy valakinek szája által bécsuszni a szívéhez (Fal: NU. 353). Senkinek kedvét valami barátságos ajánlással vagy adakozással nem öbcsztik, semmiben sem tudnak tetszeteskedni (Fal: UE. 382). A ki mindenütt kíván tetszeteskedni, mindnyájok gratiájából kicsiz elvgré (409). Mások azokat gyalázzák, kik nem hallják, azoknak hízkelkedvén, kik hallják, övel akarunk tetszeteskedni (461). Igen szépen bánunk itt az idegen vendégekkel és ha miben tetszeteskedhetnek, megeselekszik (Fal: TE. 787).

Tetszetösség: [*venustus*, *svavitas*; *amut*, *annehmlichkeiten*]. Az elvenség tovább érkezik a mindent könnyen végző készségnél, feljebb való a tetszetességnél (Fal: UE. 430). Az érdem itt kevésétdő, ha valami tetszetesség nem segíti (199). A tetszetesség ha meg vagyon benned és a mesterség tapogatva adogat valamit hozzá, előb-kelő (Fal: UE. III. 138).

Tetszhető: [*conspicuus*; *sichtbar*, *klar*]. Napfény világánál tethetőbb (Rim: Ének. 85).

Tetsző: 1) *placitus*, *placens* MA. *gefällig*, *beliebig* PPB. Arany színű hajakkal tezdő kigyó (Lászl: Petr. 124). Kellő tetsző móddal viseli jól övedzett karcsú derekát (Fal: NE. 29). Meg-kínállya az urfiakat akármel kellő, tetsző, de tisztességes hivatalal (Fal: NU. 248). Hogy jó kelete légyen belső tektetéségednek, légyen kellő tetsző külsősége is (Fal: UE. 432). 2) [*imaginarius*; *scheinbar*]. Poetai tetsző lemenetele a tsillagoknak a *oculus poeticus* (ACsere: Enc. 95).

magának-tetsző: [*admirator sui*; *selbstgefällig*]. Színes, magoknak tezdő *hypocritik* (Megy: 6Jaj. II. 40).

Tetszőképpen: [*approbate*; *billigend*]. Az dunántúlváló operatiókat Dániel uram maga is igen tetszőképpen jóvá hatta (Beres: Lev. 527).

Tettős, tetős: [*simulans*; *heuchelnd*]. Jay nektek gonozal, kik írasna tanyttotok itt, mast tetssetek vattok, galkosok es hazugok (RMNy. II. 40). Hogy az ő megszabadítása tettesebb és dicsőségesebb légyen (Tyuk: Józs. 114).

Tetösség: [*species*, *simulatio*; *schein*, *vorwand*]. Oda hinatá ötuen főnemes embert ez tetösség allat, hogy tanáczot akarva völec tartani (Helt: Krón. 33).

1. **Tettet, tetet** (*tētel* Helt: Bibl. I.B3. Zrinyi I.71. Kisz: Adag. 326): ostendo NémGl. 103. simulo, assumulo, ementior, connivo C. [sich den schein geben, sich stellen, heucheln]. Tettetőt gondolat: commentitus C. Tetteti, mintha alunnék: somnum *mentitur; nem szoktam a dolgot tetteti: non *mea est simulatio; más feltött gonosz szándékát örömmel tetteti: *praetendere laetitiam fraudi PPBl. Tettesed elmentődöt hazatitl eg hetig valo ideig és zerdá napon tery hazathoz (GuaryC. 44). Hogi lefekdt volna, egy keves vartatna tetete magat igen melyeu alony (VirgC. 82). Jai nektek, kik tettetik zerzeteseknek magatokat, de belől vatok tizteseg keanak (105). Ó keedegegn tetete magaath towabba menny (WinklC. 274). Joswe es mynd az Izrael neepe elfvtamanak az herről feelelmet tettehween (JordC. 302). Boczatanak czalardokat hwt utanna. kyk hw magokat ygzanak tettehneek, hogy czak megh foghatnaak hwet (559). Ez zvw maualait tetetuen meg zenuetteti vala magat a Publusnak tarsasagatol (DebrC. 59). Kezde magat tetteti, mutogatny anagy ev zyeben gondolny, hog mit myelne (DomC. 263). Ez hazwg erdegb elhytethween az zeehgeen neepet, azt tettety vala, hogy korokat, betegődöt vygzathalna (ErdyC. 507). Tettege magaat, ha mynt yrast olvasna. hogy chak kyvonhatlnaa magaat ez vylaghy hewolkodasbol (639b). Az mára zabot zokniat, en byzem, tettety nyavalyad, hogy az te Crystwsodra adnad (ÉrsC. 489). Követnek ő magat tettege vala (CsomaC. 31). Eképen Cain minden kepmutatónak es tetteget szenteknek atya (Helt: Bibl. I.B3). Igen megharagntnac tettegi vala magát és taytéket túra (Helt: Mes. 233). Kűsdekeppen tetteg valami hamis tiszteletet (Fél: Tan. 343). Rauaz, mert csak tettegi: lepus dormiens (Decsi: Adag. 76). Vgy tettegi, hog nem hal, de igenis hal: mylus omnia audiens (141). Hogy tanitványinak kételkedését meggyógyitaná, úgy tetteg, mintha maga kételkedését orvosolná (Pázm: Préd. 39). Nints abban vétke a szézzességnek, hogy vétkes, a ki szézznek tettegi magát (951). Ne tetess, ne képmutatokodgyal (MA: Scult. 96). Mély és sohun reketek nem nyito arkaval nagy tengernek kepet tettege vala: profundo alveo et musquam vada aperiente speciem vasti maris fecerat (Forró: Curt. 518). Semmit lamisaban nem eselekedik az rút ember, mint mikor maga csingogatásával széppnek akarja magát tettegi (Alv: Post. II.35). A búnt ne palástold el, fedd meg, mert ugyanis miért nem látni tettegéd (Com: Jan. 205). Chászár ily roszy hirben igen megűtközöt, de tettegi magát, hogy ő nem félenlet (Zrinyi I.71). Nem hiszen, hanem csak tettegi, hogy hiszen (Tarn: JólÉ. 30). Azt sija, midőn ő vendégeskedik, tettegi az asszony, hogy megbetegedik (Gyöngy: Cup. 16). Tetteget okoknak álnoksága (Ily: Préd. I.73). A tetteget dolog nem lehet sok ideig tarto (II.150). Az oroszánok, a mikor megvénhednek, a barlangokban megvonszák magokat, meg sem mozdúlnak, magokat alonni tettegi (Misk: VKert. 57). A fogoly madár igen közel a földre lelapúl, tettegi mintha megfogattattatnék (371). Ugy tettegem magam. mintha sem látnék, sem hallanék (Kisz: Adag. 326). Ugy tettegi magát, mintha minden bizonynal eme tárgyra arányzana (Fal: UE. 369).

ki-tettet p: extermino MünchC. 24. Ne akariatoc lennetec zomorok, mikent kepmutato, mert kitetteti ő orcaikat, hog lattassanac emberecnek bőitőlóc: exterminant facies suas, ut pareant hominibus jejunantes (MünchC. 24).

Tettetendő: [falsus; falsch]. Nymelylek az ew iozagokath nem igazan, hanem tettegetendew chyalardsaggal az ew atyafia ellen eladaya akaryak (Ver: Verb. N5).

Tettetés: simulatio, assumulatio, dissimulatio, dissimulancia, fictio, confictio, conniventia C. figmentum MA. [vorstellung, vor-spiegelung, heuchelei]. Aleytvan Pascasius nemelyeknek lelemesek zerint vagy tettegeesek zerent, hog ez evrdegy tudomány mosással el tauoztatneek, hagy evtet vizzel megvetyeny (CornC. 405). Ez chalard evrdeg es tettegees zerent valo frater ezen-

keppen levn masodzer es (DomC. 49). Valaky tettegees nelkyl zerety ő embery atyafyath, hamar megh engeztely isteny atyat (ÉrsC. 243). Semiramis kirallia tettege, a fianac tettegeso allat (Szék: Krón. 9b). Meg szőlőpsítotte volna az Absolon hugat betegsignege tettegees alat (29). Tuduan az ő tettegesöket, mouda nekiek, mit kesirtödök engemet (Fél: Bibl. I.74). A szeretet tetteges nelkül legien (Fél: Tau. 294). Tettegés: tussis pro crepitu (Decsi: Adag. 43). Merő hypocritai tettegés a pápistak negyven napi hus-nemétele (GKat: Váls. I.1044). Ez a beszéd mind azon tettegés, az allya mesterség, a főle színfesték (SzD: MVir. 351).

szentség-tettegés: [pietas ficta; scheinbiligkeit]. Némely szórzetbélieknek képmutato szentség tettegés (Zvon: Post. II. 609).

Tettegéskeppen: ficta, simulate C. MA. [scheinbar]. Kiknek a kapitány nagy folyalgyva elmenteleket megengedni tettegéskeppen akarja vala (Szal: Krón. 497). Az inneplést csak tettegéskeppen szenteli (Ily: Préd. I.595).

Tettegő, tettegő 1) [imaginarius; schein]. Ha állattya nem leszen, csak imaginarius deus: tettegő isten leszen (MNYil: Irt. 171). **2)** ementiens, simulator, dissimulator C. fictor MA. gleissner, erdichter, heuchler PPB. Az tettegő czaládokat szíven szerint gyűlölöm (MA: Bibl. V.13). A más személyét követő, tettegő: mimus (Com: Jan. 211). **3)** [lucidus; hell?] Zegyenkegyok az rutsagos gane es egy keuse tettegő homaly, az emberj elme ewnwn magat fel magazaltny (VirgC. 127).

Tettegve: dissimulanter C. simulate, simulanter, ficta MA. heuchlerisch, verstell PPB.

2. Tettet 1) [forma, species; gestalt, das äussere]. Olyan vagyok, mint a színes koporsó, mellynek uoha külső tettege fénylik, de belől tsak bűdös dögöl bűszhődik (Pázm: Préd. 517). **2)** [species, causa ficta; schein]. Ha csak némely derék dolgokról mondaná, hogy világosság és égő lámpás ezekben az isten szava, tettegi és színe lehetne a mi ellenünk való bizonyításnak (Pázm: Kal. 509).

Tettegés (*tētes* Szék: Krón. 27. *tētes* Bes: HÉnek. B4. Gyöngy: KJ. 102 *tētes* Kár: Bibl. III.182): **1)** [evidens, manifestus; deutlich, sichtbar]. Az farkas tetteges yegyet (signum evidens), kyt feye haythvan fogaduala teyny moud azt, kyk neky paranczoltatnakuala (EhrC. 149). Mint a gertia tartot fél tezik, hog minden lassu, igy a keresztieni sereg tettegős (Mel: SzJán. 44). Az nap elvaloztatik setetsegre es az hold vörre miglen elhőnd az vrnak amaz nag es tettegős napia: dies manifestus (Fél: Bibl. I.181). Mindenkor gonosz végre rendeli az ő tetteges csndait (Pázm: Kal. 66). Hamis csudákkal tettegesek, mutatya az Antichristus az ő tanítását (676). Az isten irlgalmasságának telemekedeti legtöbbek es tettesbek (Pázm: Préd. 177). Az ő törvénybeli sidoc aniaszentegybazanac tetteges poldaual meg hamissiatie (EszT: IgAny. 103). A sz. irásban tetteges ellenkezések vadnak (Pós: Igazs. I.129). Hogy a varrásoc ne legyenec jegyezhető, tettegesec: ne suturae notabiles sint (Com: Jan. 98). **2)** [decorus, speciosus, gratus; schön, gefällig]. Zyz zent Catherina azzon hyhetew, hogy yeles newezetes es tetteges legyen nint Jesusnak zerelmes yegyőse (ErdyC. 661). Az szemec tetteges es gyönyörűseges (Born: Préd. 238b). Az aniaszentegihaz minden ekessegit, valamellieckel tetteges, a szt. irastul veszem (Fél: Tau. 5). Virágos torta, ez igen tetteges az torták között (Radv: Szak. 208). Az gyermekek gyönyörködnek az bőtic tetteges ékeségében, de nem értik mi felszik azok alatt (Pázm: Kal. 10). Tetteges, gyönyörködtező jónak elmulandó színe alat gonoszul csalogatnak (Pázm: KT. 265b). Nem mind szent, a mi tetteges, nem mind jó, a mi édes (150). Sima es tetteges a világ úttyanak kezdeti (Pázm: Préd. 87). Az ő orszaga sem volna tetteges parazuhoz illendő tzifraival es fenyesselgel

(EszT: IgAny. 561). Az evangélium predikállása által az anyaszentegyház tettes lézen mint a magas hegyen építettött város (MA: Bibl. II.5). Spanyol nyelvet fölötte tetteteseuc lemi eszében vevé (Prág: Sörk. I). Az arany almák az ezüst fentben tettetősbec (Teleki: FLÉl. 20). Fogjunk ez földi gyönyörtségnek, tettes tetsőségenek vizsgálásához (Bök: Lämp. 17). A szemnek díszes, tettes és ékes (Kal: Ker. 31). Az őrdög minden sugallásit, ha annál tettetesebb is, egyedül csak a mi veszedelmünkre koholta (KBodor: Ösztön. 16). Megvettyük az emberi találmányokat, mellyek jöllehet tetteses nevezetekkel (speciosis titulis) ékesítettek meg (Vallást. 41). Az ő haromszaj isteneknek elaltmazasabban semmi tettesesb és igazhoz hasonló nem lát-tatic (Vallást. Rriij). Urához hiúságos, másokhoz nyájassabb, tétetesb palotán, mezőn katonásabb, nem sok volt sem vígabb sem barátságosabb (Gyöngy: KJ. 102). **3**) [sublimis, excelsus, magnus; hoch, gross]. Ki ott tettes ember, hogy minden embert vallatol fogja magassagauál föllíful halad vala (Szék: Krón. 27). Nagy és tettes álló kép: statua magna et sublimis (Kár: Bibl. II.157). Magas, tetteses helyen épített város (Tof: Zsolt. 678). Az Bucephalus tetteses terméti és igen fene lo vala (Forró: Curt. 10). Annak a laknak vala egy tetteses szarva az ő szeme között (Misk: VKert. 222). **4**) egregius MA. [clarus, berübm]. Az követ Pilatus attá volt az üldöklő helyre, mely hely heles volt avagy tetteses embereknek haláláért (Érs-C. 69). Mint egyik csillag az égen ugy ragyog vala ama tetteses unio, méltóságos Boeckai fejedelem (Czegl: MM. 9). Az embereket rendkívül sarzoltatták, mellyért a tetteses sidok vélek nem társalkodtak (Bátai: LPrób. 193). **5**) [efficax, valens; kräftig, wirksam]. Mennel felliebb való renden az ember vagion, annál tetteses és veszedelmesebb a gonosz pelda (Fél: Tan. 234). Ha egy tetteses és magabíró támadás indúla (Veres: M. 181). Most tetteses követtséget kioldunk nem lehet (RákGy: Lev. 530). Az oktalan nagy test, ha félénk, ahhoz rest, vásznál mivel tettesesb (Kisv: Adag. 140). Ezt, valamint tudományának legtettesesb gyámolát, únalmason forgattja (SzD: MVir. 61). **6**) [coloratus; scheinbar]. Az Antichristus sok tetteses eszdekben dicsekszik (Pázm: Kal. 659). Noha nem valóságos, de tetteses ellenkezősek látszanak a sz. írás szavaiban (Pázm: LuthV. 241). Feleletek ellen csak tettetést sem mond semmit Balduinus (406). Két rendbéli keresztényeknek nevei vadnak, tudni-illik tetteses kereszténynek és valósággal való kereszténynek (Ker: Préd. 302). Melly csekély nyereségnek tetteses győzedelmét nagy örömmel lóvik a törökök Temesvárbán (Rumy: Mon. I.164). **7**) [simulatus, falsus; geheuchelt, behelerselt, falsch]. Tetteses: simulata pax NémGl. 122. A satan akara el vezetni a keresztien hitét hamos keresztieneknek tetteses zenézőkkel (DebrC. 208). Az parancolatnak nege az zeretet tyzta ziből, io lelki esmeretből es nem tettetős hitből: finis praecepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide non fieta (ThC. 14). Tetteses szent-sighű emberek (Sylv: ÚT. 1.9). Meg mutattyue magunkat mint istennee szolgni jóságban, szent léocben, nem tetteses szoretben (Helt: IT. zb). Megérthette til Kögyelmeze, mely nagy vakságba és tudatlanságba legyenek azok, kik a tetteses szűzeséget még lelkeknek ismereti ellen is meg akarják oltalmazni (RMK. V.139). Tetteses szin alatt valo meg ezalas (Mél: SzJán. 400). Tettes és álnakságas baratságot mutatuae egymáshoz. 1573. (KKrakló. A2). Souki ti fölletee az pálmát el ne tsallya tétteses alízatoságnae általa (Kár: Bibl. III.182). Az baluaniok nem igazak, hanem csak tetteses istenek (Fél: Tan. 32). Téttes beszedeckel eszt hirdettee (Bes: HÉnek. B). Oszzel féllyene veszedelmee halaltul es tetteses baratságtul jóice magokat. 1582. (Kal. Fijj). A tetteses szay veszedelmét szerez: os lubricum operatur ruinas (SalMark. G7). Tetteses szent-sighű pharisensec (MA: Scult. 229b). Tündéres, tetteses tünések (MA: SB. 124). Jobb lett volna mással, nem olyan tetteses ember által repeskedtetni elméjeket (RákGy: Lev. 112). Sok hímes,

szines, tetteses, hazugságtul nem üres beszédekkel él Hollófermes előtt (Pós: Igazs. I.19). Kicsiny religio vagyon, az is inkább tetteses, mintsem igaz (Czegl: MM. 29). Embereket megtsaló tetteses mesterség (Czegl: Jáh. 63). Azzal ismérteti meg e tündér világnak áluk csalárdságát és éppen csak tettetős javait (Csúzi: Sjp. 146). A tetteses jámborság kétféle latorság (Kisv: Adag. 481). Az okos ember akárminék jó vagy gonosz mivoltának ítéletében ne kövesse a tetteses szint, hanem igaz főtba vessen mindeneket (SzD: MVir. 254). **8**) [simulator; heuchler]. Uoltanak és zidalmazok, hazugok, tettesesek, hízlekedők (ThewrC. 180). Itt az tettesesek vesznek, hívek elszabadulnak és tigez bátran vallanak isten azok (RMK. I.138). Dávid nem lett volna tettetős, ha az philisteusok között nem lappangot volna (DBón: Részs. 121).

Tettetésen: **1**) speciose, apparenter MA. schön, köetlich, ausehnlich PPB. Oly tettesesen is dicsekednek az sz. írással, hogy sokakkal el is hitetik, hogy szemem szedett tiszta sz írást tanítanak (Pázm: Kal. 570). Szokatlan készüllettel tettesesen méne Jeruzsálembé (Pázm: Préd. 528). Erről te szep tettesesen beszélgetsz (EszT: IgAny. 130). Aioz az emberhez mondatatiták jóni az szent lélek, a hol az ő erejének munkái tettesen virágoznak (Mad: Evang. 1.703). **2**) [probabiliter; wahrscheinlich]. Az szent atyák írásival még csak tettesesen sem hímezheted bé könyvetekben nagy hegyesen kidílylett hátú hazugságodat (Bal: CsIsk. 385).

Tettetésképpen: [simulata; scheinbar]. Az angliai kirali tettetős kepeu bekeséget zerze az ersőkel (DebrC. 83)

Tettetőség: **1**) [speciositas; annehmlichkeiten]. Az embereket az meg ieleueseknek tettesőségauel meghiallya (Zvon: Osiand. 5). **2**) [simulatio; heuchelei]. Hazug tettesőség: fabulositas C. Atyandíjy ky kenyeerwl erwődetessegben, zeretet tettesőséguel kyl, yot mongyatok tyteket laborgatónak (ÉrdyC. 73). Tyztelvényk es wdwlk az wdnepeh tyztasagban es tettesőséguel nélkwl valo gyassagban: epulemur in azymis sinceritatis et veritatis (Komj: SzPál. 140). Legen az tū beszidek ez: vg vg, nem nem, hog tettesőségbe ne essetek (Sylv: UT. II.117). Az isten tettesesség nélkwl valo igazság és merő tisztaság és igaz monadás (Helt Mes. 265). Rút dolog a tettesesség és képtalás (183). Soha öly igen kepmutato tettesesség nem lehet, kit az Christus igieiből meg nem esmerhet (Boru: Préd. 465b). Az wy baratosoe között titkon valo tetteseseggec indulnac. 1582 (Kal. Fij). Tettesőség nélkwl valo atyafiu szoretettel tiszta egy mast igen szerezestők (Szúr: Cat. II). Valóban tiszta tettesesség nélkwl való szível igyekezik azon, hogy az istennek parantsolati szerént járlasson (Mey: SzaÖrűme 9).

TÉTA: [avia; grossmutter]. Zent Anna azzon mynt Cristusnak zerelemes tetaya (ÉrdyC. 441). Mynemew tyztösségekkel magasztalaa fíel ur isten az ew eodes tetayat egyeb zentők között (438b). Myneewel ynukub hlyhettyek zent tetayaat valaztolnak leuny (uo).

TETEM (tetem KeszthC. 113. HorvC. 182. tetém Helt: Bibl. I.1.1. Mel: Jób. 53. tetem Helt: Mes. 325.; os MA. bein PPB. Tetemház, tetemtartó; ossnaria PPB. Elutessene mē kiralinknac tetemée es mē atainknac tetemee őhelfékről (Ibésic. 101). Koporsoc, kie kűből zepenece tetemee, de belől tellesee halottacnac tetemeeckel (MűnchC. 57b). En teteműm megasztak nient teperő (AporC. 62). Magh asnak een kezemeth ees een labymath ees moglazunlalaak mynd een tetememeth (WinkC. 209). Keerlek tegődet te sebidnek melseghe myn, kyk te ziz testődet által folyank, tetemeeideth ees velőidet es belydet által hataak (255). Tetemee foglaltak az zoph sar araiból (PeerC. 315). Semny egyebet nem laltak vala, hanem csak az bevbren az azyv tetemeket mutagyak vala ragakozóvan (MarL. 144). Minden tetememyn, tagaim megzakadozuan az en kenom

örögbl vala (NagyszC. 48). Minden eo tetemy meg tevettek vala (CornC 270). Sem tetemot megli ne törveek (JordC. 134) Isten Ádámnak oldala tetemből tarsot terömte neki (DebrC. 148). Ez tetemen em tetemeym kezevel vagyon (HorvC. 182). Az hallottaknak dohos tetemey (ÉrdyC. 590b). Meg habovrltanak een tetemeym: conturbata sunt ossa mea (KulesC. 8). Hogha eu bennem minne tetemek unak, ezök mind aran gerfak nonanak (TihC. 8). Az embereket ugyan megnyúzzátok, az bőrt teteméről mind el-levonszátok (RMK. II.171. 199). Apró halacszkákat merőn ez elhelyelt volt, halaknak teteme állán kiültött volt (IV.252). Az koporsók megnyílnak, kiből holtak tetemök el-kijönnek (VI.39. 40). Ez é tetém nyilván az én tetememből való (Helt: Bibl. I.A4). Menny előszer a házba és a szent tetemmel illesed az asztalt és az agyat (Helt: Mes. 325). A meg holtak rakás tetemi között marad (Mel: Jób. 53). Az leleknek nincsen teste es tetemi (Born: Préd. 256). Nagy soc tetem fekszie vala az mezőben (271). Az báránynac tetemét meg ne töríteec (Kár: Bibl. I.127). A ferfiu es az aszony állat egy test es egy tetem (Tel: Evang. I.179). Nem a feje teteméből teremtette, hanem az oldala teteméből (Ker: Préd. 252). Sz. István első martyr tetemét nem rakák drága póczban az elődedi kereszténynek (Pós: Igazs. II.652). El-rettet tetemimet újíts meg, hogy ellyek (Szal: Vigasz. 23). Rothadt tetemére nem akadnak, mert már régen földdé tere (Orczy: KöltH. 32). A fejer tetemű nem szép (Gvad: VLev. 21).

élelánt-tetem: ebur C. MA. elfenbein PPB. Faragott elefánt-tetem: asperum signis ebur; elefánt-tetemnek szép fejer színe meghomályosodik: *praestringitur eboris nitor PPB. Satoroc függettetenece vala ki, elefánt tetem karicacal valanac toldattattac (BécsiC. 48). Elefánt tetemből zeret edeenyek (JordC. 918). Zereztete Justinianus chazaar egy ygheen zeep emlékezetőh elefánt tetemből (ÉrdyC 316b). Nemes yllath yllatozok elefánt tetem chynalth hazakba, kykbe kedvelenek tegedth (KeszthC. 113). Kőres kőrnýul megékiesítete aszt szép gyöngyekkel, kőneekkel és elephant tetemeekkel (Helt: Krón. 13b). Elephant tetemből való királyi szék: thronum regis de ebore (MA: Bibl. I.316b). Elefant tetemeekkel, bársonnyal és selyemmel pompáskodnac (MA: Tan. Előb. 16). Elefánt tetemből esztergároztatott bőtsű (GKat: Válts. I.S03).

élelánttetemés: eburatus C. eburneus MA. [aus elfenbein gemacht].

embér-tetem: [os humanum; menschliches bein]. Átal iáriac, az kie az földet nézelic és lia ki ember tetemet lát, az mellett ielt tézen (Kár: Bibl. II.145).

fő-tetem: [caput; hanpt]. Mell tetemek között minel főg fű az fűkapona, az fű tetemrűl attanak vala neuet az helnek, nem az égéb tetemekrűl (Sylv: UT. II.167).

holt-tetem: 1 [os mortui; todenbein]. Az ereklyék, ugyan holt-tetemek, számár-tsontok, mivel jobbka a matskálnál (GKat: Válts. I.1120). **2** panus, atheroma, steatoma; geschwür am hals, drüse PPB. Ha valamelyi lonak holt teteme vagyon, végy 6 pénz árra mézet, 1 pénz árra asztalos gyantát, keverd össze ezeket és tsőpível kösd a sebre (Cseh: OrvK. 33).

kapta-tetem, kapca-tetem: [tumor articlorum; gelenkgeschwulst]. Az egyk hym wehem ewrvk santha, kaptta thethem vagyon az laban (LevT. L87). Az szürke lovat eladattam harmincz talléron, mintbogy kapca tetem kezdett nőni az körme felett (II.366).

kapcatetemés: [suffraginosus; krank am hinterbuze]. In pókos, kaptza tetemes, ina ütött ló: equus *suffraginosus PPB.

szár-tetem: crus, tibia, schienbein Nom. 18. PPB. (Kír: Besz. 128).

vak-tetem: glandula Com: Jan. 60. [drüse]. Az hussal egyben tekeredet, gyűlt és össze nőt érből apro mirigy, vak tetem lézen (Com: Jan. 60).

Tetemés: 1 [vastus, ingens; gross gewaltig]. A palástia sok helyen lyukas volt, nem takarhatta be az tetemes hamiságot (Bal: CsIsk. 142). Tetemes és kezes lábas lazugság (GKat. Titk. 328). Ha ugy írna-is Calvinus mint Bellarminus, mely tetemes talpas lazugság, vgy-is Sámbar volna a Calvinus védő prokátora (Matkó: BCsák. 254). Ki azonban temerdeek es tetemes hypocrita volt (Pós: Igazs. I.210). A hatodik canon nyilván meg-czafolya az tetemes lazugságot (I.324). Mellyek azok a tetemes és tenyeres vétkek (I.698). **2** osseus, ossatus MA. beinern PPB.

TETŐ, TETÉ (*betör* PPB): **1** culmen, cacumen, columen, fastigium, apex, summitas, pinnua, pinnaculum, coronis C. spitze, gipfel PPB. Jungit quendam locum Mybalhazatetey vocatum. 1296 (Wenzel X.227). In campo, cuius vocabulum Erthethew. 1229 (XI.211—212). Hurtheten, locus. 1275 (XII.145). Frater Leo lata zent Fferenczet fel emeletlenny faknak teteyere (EhrC. 64). A hegñec magassagara mend teteieig: per crepidinem montis usque ad apicem (BécsiC. 23). Az őrdög ötet az varosba es allata ötet a templomnac teteiere (MünchC. 19. 171). Isten megzegi ő ellenseginek feieket, ő vetkezetekben iarokat, fűrteknec teteyt (AporC. 16). Elkezdenny az apastaly tőkelletesegnek teteyere való vtat (VirgC. 122). Kynek myatta mentenek ilyen igen fel az jozagos myelkvedeteknek teteere (MargL. 44). Chodalkoznak zerzetesegnek il bertelen tetem (DomC. 11). Teokelletesegnek nagy teteyet ragada (20). Nám azon es töltött kasok valának, tetejébe egy palántot fonának (Tin. 109). Az tetey teolyes az hegñec (RMNy. II.309). Az Písga hegñec teteiere menny fel: ascendit cacumen Phasgae (Kár: Bibl. I.160). Bmétrsd reá az tetejével alá (Radv: Szak. 16). Czac gyapjokat, tetejeket kerestéc az ő juhaiknac (MA: Scult. 801). Ez lézen az ő iszonyu nyomoruságotnak teteie es be pőcséltése (Lép: PTük. I.169). Kезeyinek es labaynak tetey olvagdaltatnak (I.223). Bállat süveg, melynece az felső része tető: pileus, cjuus summitas apex est (Com: Jan. 100). A boldogságnak tetejére felemelik (Illy: Préd. I.35). A ki valamely jószágnek végére es tetejére nem érkezet, még nem nagy ember (Fal: UE. 397). **2** [caput; hanpt]. Ragada ötet ő teteien: apprehendit eum in vertice (BécsiC. 176). Az orvos ala vona az tőzes vasat teteytvl fogua mind az fűltvuig (VirgC. 37). Ű teteyere zal Ű kegyetlensege: in verticem ipsius iniquitas ejus descendet (KulesC. 11). Még az teteden való haia is szaman vadnak az istennél (Kár: Préd. 190). Az Péter halatska mind tetejestől jó (MesékK. 17). Valamig ember ez világon él, tetéig tellyes minden rűt bűdös bűndökkel (Pázm: Kal. 800). Ki pofon, ki nyakon, ki tetén csapták Christust (Pázm: Préd. 497). Rendelte szent Péter, hogy minden egy-házi ember pilist visellyen tetején (506). A papnak tetején pilis vagyon, mikor misét mond (Pázm: Imáds. 190). Az ő áldási legyenece az választatnac tetején (MA: Bibl. I.47). Az ő tetejére száll minden ő álnoksága (480). Feiedre is rakom s ionak mondlak, ha lerázod a tetédről (Bal: CsIsk. 169). Megemelődnek a teteiekenn a kalap (319). Az nr meg kopaszéttya az Sion leáninac teteieket (Zvon: Post. I.70). Csákányfokot vetett a tetédre a bányász (Matkó: BCsák. 444). Szomorú bánat tetémig felaradt (Hall: Paizs. Előb. 8). Ugy tsapja tetén, hogy a feje éppen két felé válik (Hall: HHist. III.119).

[Szólások]. Talpatol fogwa teteieiglen nem vala ew benne eghesseghe (WinklC. 166). A satan űte Jobot igőn gonoz fekellet talpatol foguan tetey (DöbrC. 514). Talpatol fogua tetediglen erőssen meg ostoroztatod a te gengeseget testődet (VeszprC. 57). Mind talpatol foguan thethemiglen megb-sebhetek vala engemet (NagyszC. 48). Jesus kegetlenől osto-

roztaetek talpatul fogwan teteiglen (PeerC. 121). Talpatol fogva teteig az farkassbetel megomezeteek (PéldákK. 24). Latod fydatt talpatol fogva teteiglen megsephetuen a keresztan figgeni (DebrC. 101). Lábunk talpátul fogva tetéknig (Mad: Evang. 797).

fej-tető: [vertex; schein]. Fegyeknek teteiglen nem vala ev lenne egesség (CornC. 174). Pórsóli tarlott feje tetejét Pál apostolnak distinctiója (Matkó: BCSák. 214).

ház-tető: [tectum; dach]. Ház tetején való vitorla: acroteria, pinnula versatilis PPB. Az mynt fyllal hallotok, hydressetek haztetewben: quod in aurem auditis, praedicate in solaris (Pesti: NTest. 20).

hegy-tető, hegy-teteje: jugum C. jugum montis MA. spitze des berges PPB. Ket fele valem a kőh fal es ki vete a hegy tetőre az istennek lőlko őtet (DebrC. 11). Nem lehet el enyetzethy az hegy tetőn rakatot varasnak (ÉrdyC. 319). Űl vala Pilyes az hegy teteién (Kár: Bibl. 1331). Az hegyeknek teteire mégyőnc fél es ott palánkot csináluc (419b). Fél hájt-ván a nagy temérdek követ a hegy tetejére (Megy: 3.Jaj. 1.110).

nyolc-tetejű: octojugis C.

oszlóp-teteje: epistylum PPB.

torony-teteje: [fastigium turris; turmspitze]. A ki erővel a toronyok tetején mászkál, méltó, hogy leheugeredjen (Fal: NE. 37).

Tetőz, tetés: 1) pinnatus C. [caecuminatus; spitzig]. A toronyok tetése, hegyessce (Com: Jan 123). **2)** [altus, magnus; hoch, gross]. Magas, tetés, méltóságos ember: *celsus corpore, honore, vertice PPB. A belénd szarvas forma egészen, azonban a lónál-is tetésőbb (Misk: VKert. 91). Magas, tetés nagy voltak (Szeg: Aqn. 31). Az én leányomnak kell az elsőnek lenni a házasságra, mert idővel tetésőbb (Könyi: VM. 6). **3)** [acervatus; aufgehäuft]. Jo merketek es bőűt es fúottat es tetest adnac tő kebelecebe (MünchC. 121). Az mit ez fontos vészen, igen tetés (Prág: Serk. 940).

Tetőz, tetéz: 1) [cumulo; anhäufen, überfüllen]. Aggyatok es adatnak tynettek yo moertesekth meg razottat es teteztet (ÉrsC. 552). Meg tőltéc a vedreket tetézne (Helt: UT. 22). El merűlvén az istentelenségben, tetézve tellyesek vólnák az undok gonoszágokkal (Pázm: Kal. 50). Az szót szóval szaporitnann egyket az masikra tetézhették (Bal: CsIsk. 139). Meg touab tetézik az fundamentomot (Toln: Vig. 141). Ez láládatlan világ rám hajtott próbát sulyosabbakkal tetézne (TórtT. 2 IV.201). A lelki tanítók az ő nyavalyájokat ne neveljék es ne tetézzék (Misk: VKert. 43). Asszonyom tetézett mértékkel való ditsirettel fázete az előbbi gyalzkodás helyet (Fal: NA. 154). Nincs oly tetézett gonosz szerencsétlenség, mellyhez több ne férne (Fal: UE. 492). Ha az egész világnak kintsét toronyan tetéze elembe raknák az úr, még sem birni arra szivemet, a mit tőlem kíván (Fal: TÉ. 634). **2)** caecumino C. PPB. fastigio, fastigo MA. spitzig machen, zuspitzen PPB

be-tetéz: [accumulo; steigern]. Ezel tetézi bé edig való hazugságát (GKat: Titk. 352).

fől-tetéz: [accumulo; anhäufen]. Az calvinistaságnak első kezdője es közdnséges confessiója sok temérdek tévelygésekkel feltetézett (Pázm: Kal. 369). Magát possat virágokkal vgyan föltetészte (Zvon: PázmP. 260).

mög-tetőz, mög-tetéz: 1) [concumulo; überfüllen, anhäufen]. A mely mértéket tőlteni kezdettek az atyak, azt ők megtetézzék (Pázm: Préd. 121). De a mi mindezeket megtetézi, kiment mind ez sok romlásinknak lűre (Megy: 6.Jaj. IV.18). **2)** fastigio, fastigo C. zuspitzen, oimen gifel machen PPB.

mégtetőzés: fastigatio C.

Tetőzet: [tectum; dach]. A vitorlác, kokasoc, keresztce a tetőzetűnc mind a ket szegeletin fel emeltetri szoktae (Com: Jan. 107).

TETŰ (tető MA. PPB. *telwe* C.): pediculus C. MA. laus PPB. Phtiriasis olly betegség, kiben az tetvek az embert megészik (Szikszai TB. M. Akad. Értes. 1847. 327). Az ev ruhayatt megnem változtagyva vala akarmely igen meg nebezevlt es foreknek, tetevnek myatta (Margl. 41). Zent Margyt azzonnak ev fergey tetevy az ruhayaban lattanak vala fordultatny (42). Monda es előne az elegűlt bestia: Tetűc vadnac őneki minden hatarinae belől (Szék: Zsolt. 109). Űsd meg a földűnc porat, hogy tetűceke legyen egész Egiptus földén (Helt: Bibl. 1.Ff). A mennyi tetvet talál, mind megől (SalMark. B7). Pharaoh bű bños bőlcezi tetuet nem szőrezhetűnc (Kár: Credo. 5). Ha az gyoparbul lgot chynalz, az tetvet megől (BeytheA: FivK. 106). Ha az narcisust lughban megfőződ es fejedet vele mosod, tetűeket es sőrkeket kiűezt (127). Megveri az isten Pharaoh bekáccal, ezimázocokkal vagy tetűekkel (MA: Bibl. 1.55). Pharaoh tetűekkel, palatzk fergekkel veré meg (Ker: Préd. 210). A majom mindenféle járdzi dolgokat megtanul, a sűvöltöt es sipot fűj-dogalja, kotsis módra hajt, tetűeket keres (Misk: VKert. 225).

[Szólások]. Csak annyit tud hozzá, mint a tetű a szántáshoz (Matkó: BCSák. 323). Oly szegény, hog egy tetűt sem adhatna (Decsi: Adag. 21). Csak tetűt szántó, kosz, rűh s vargyógyító a borbély (ÓtvMest. 12. vsz). K az dag szóval s tetűűel, de nem egyűbeel (Decsi: Adag. 240).

[Közmondások]. Valami iob egy tetűűel, azt fel kel venni (Decsi: Adag. 211). Nem szükség a tetvet a ködmőben rakni, magától is belé mász (Kisv: Adag. 226). Kopasz főre patkós tetű (SzD: MViv. 144).

ágyéki-tetű, ágyékbantermő-tetű: [pediculus inguinalis; filzlaus, plattlaus]. Vannac némely felettébb ártalmas állatocskác, ugymint serkéc, tetűc, balhác, sőt még az ágyékban termő tetvek is (Com: Jan. 42). Némely tetvek sokkal gonoszabbak es keservesebben tsipők, minéműek az ágyéki tetvek (Misk: VKert. 691).

bőraljai-tetű: [pediculus subterentaneus; krützmilbe]. Földi bogarak: a bolha, poloska, bangya, bőraljai tetű (Misk: VKert. 636).

hal-tetű: lernaea; dochwurm SI. Vizi bogarak: a nádaly, vízi pök, hal-tetű, tengeri hernyó (Misk: VKert. 636).

lapos-tetű: [pediculus inguinalis; afterlaus]. Némely tetvek sokkal keservesebben tsipők, minéműek a lapos tetvek (Misk: VKert. 691).

ló-tetű: [gryllus, gryllotalpa; erdgrille, reitwurm]. Némely állatok a földűnc, szemétnek rothatságiból származni mondatnak, mint a békák, lőtetvek (Misk: VKert. 14).

tyúk-tetű: [pediculus gallinarius; hühnerlaus]. A tyúk-tetű főképen futkosásával nyughatatlanoktatja az embert (Misk: VKert. 691).

vak-tetű: [acarus; krützmilbe]. Szőmöltűcnek ume, vak-tetű, hangyaboly: myrmecia PPB. Vannac némely felettébb ártalmas állatocskác, ugymint tetűc, bolhác es bőrlatt vizkettető serkéc: vak tetűc, mellyec minnen magunkat háborgatnac (Com: Jan. 42). Némely tetvek az embernek a bőri közdött lakoznak es olly aprók, hogy szemével alig láthatja ember, mellyről közdnségesen vak tetűeknek is hivattnak (Misk: VKert. 691).

vizes-tetű: ~ Az zőr feregek ellene vagon, mellyet vizes tetűnek is hinnak (Frank: HasznK 15b). A serkéc, tetűc, bal-

lác, vizes tetűc minnen magunkat háborgatnac (Com: Jan. 42).

Tetves: 1) pedicularis, pediculosus C. pedicosus MA. pediculis scatenis; völler läuse PPR. Tetves betegség: phthiriasis MA. Ajánlását Kemény a khámaok megveti, melyért egy tetves jancsúrral egygyüvé köteti (GyöngyD: KJ. 422). A disznónak a nyaka köről apró csomók szoktak teremni, melyről az ő husa tetvesnek szokott nevezetni (Misk: VKert. 146). 2) [nequam, improbus, futilis; nichtsniützig, schlecht]. Toldott-földött, tetves-redves minden portikája (Thaly: Adal. II.88). Azok a tetves komáriamiak készültek ki, ide-i vagy Csalóközre, nem tudom (Bercs: Lev. 269). Valami rossz alávaló deákokból tetves, tudatlan mendikásokból urakká, nagy emberekké lesznek (Bod: Pol. 112).

Tetvesség: phthiriasis PPBL. [läusekrankheit]. Én Kapitány István ezeket szerzettem mohácsi mezőben nagy tetvességemben (Thaly: Adal. I.231). A mezőn való legelés és az ólnak tisztán való tartása a tetvesség ellen a disznónak igen jeles orvosságok (Misk: VKert. 147).

[Tetvesül]

mög-tetvesül: [phthiriasis corripior; von läusekrankheit befallen werden]. Lo laba ha megvarasul avagy megtetvesül, kenneyd körsőfanak a vizivel (OrVK. 94).

Tetvész: 1) [pediculos lego; lausen]. 2) [tempus in esse- quando perdo; heruntändeln]. Még az én erdélyi németem quartélyában tetvészvén magát nem félttem a Tiszán túl való földet (RákF: Lev. 489).

[Tetvez-ik]

mög-tetvezik: [phthiriasis corripior; von läusekrankheit befallen werden]. Az mely lónac az lába megvarasul avagy megtetvezic, vöged vizét a körsőfanac és azzal kenyed, meggyogyul (Cis. 04).

TEVE: camelus C. MA. kameel PPR. Ő mindeo kiménést eleue küldö zamtalan teuékne sokassagaban (BécsiC. 12b). Jaous valnala ruhat teuénece zőreből (MünchC. 18). Jhuenece aros embőrc teuekkel es őzuerőkkel (GuaryC. 24). Terhes teuekkel elindula (55). Teueknek zővrebene evltevzevt ember (CornC. 202b). Ez kalomiarok meennek arwal es terhes teuekkel es az zamaar elöttök meegyen (ÉrdyC. 562b). Tevétek elnyelnek, szűnyogot megszűrnek (RMK. II.229). Dobot, trombitát rihasztának, a tevéken sok harangok kongának (II.343). Tevéi háromszáz vala, számtalan aranynyal terhelték vala (IV. 90). Teueidnece is helt szerzettem (Helt: Bibl. LK4). Vön harmintz szoptato teuet mind chitkoival egyetembe (Helt: Bibl. I.bu). Effele perentelec az ő nyálasságoackal mind a teuénece farka alá valóc (Helt: Mes. 215). Rebeca általlott tevéen filni (Pázm: Préd. 53). A szunyognak elég megszűrése s a tevének elnyelése (Czegl: MM. 146). A tevék kevés eleséggel megelégedők, a szomjúságot sok ideig szenvedetők (Misk: VKert. 43b). Könnyebbe megyen a teve a fű-fokou által, sem hogy a rágalmazó a mennyeknek országába (Fal: UE. 94). Ballagnak a tevék, bialok, szamarak (Kónyi: HRom. 15).

poroszka-teve: camelus dromas MA. kamelthier, dromedar PPR.

püposhátú-teve: gibbosus camelus Com: Jan. 35. [dromedar]. A pupos hátú teve szekér gyanánt vagon a sullyos terbeknece másuvá hordásában (Com: Jan. 35).

struc-teve: [struthio camelus; strauss]. A strutz magaságára nézve majd a tevéhez közelítő, melyre nézve teve madárnak avagy strutz-tevének is szokott nevezetni (Misk: VKert. 295).

TÉVED: [erro; irren]. Jerwsalembon való yewetelyn erte-tyk atya wr isten zent fnyanak ez wylagra való yewetely, hogy ez zeegen es tewedet vylgot meg keresnee (ÉrdyC. 104).

el-téved: aberro, seducor MA. [abirren, sich verirren]. Az clastrotnak berekeztese, kyt meg vnaak az budoso es elteued- det elmeywk, nektek igen oagi dychwsegnek kezd lattanya (ÉrdyC. 143). Vala nag censegheben es el tewedetvén mynt az yohok (JordC. 381). Ha volnanak valakyuek zaz yohay es egy hű kezelek el teeedoee, nemde elhagyna az kylenczwen kylenczet az heegyekben es a keresny meegyen, ky el teeed- det (410. 849). O felsleges wr isten, meel yghen el teewetewnk volt az byzon wtrol es ygassagrol (ÉrdyC. 517). Kerlek, ergal- maz en welem, hogb el ne tewegyok (Thevrc. 203). Isten hatalmából vagnaak ezek is, de nem értjük, mert eltévedt eszünk is (Thaly: VÉ. I.48). Eltévedtünk az sötétben s úgy megszokoztunk, hogy csak alig tudjuk őszvevevni magunkat (Bercs: Lev. 189). Ebeczki urannak rossz az szaglója, mert el- tévedtünk (375). Kukulender levele copertája eltévedett, ugy hiszem, pelsőci plebauosnak írta (518).

eltévedés: aberratio MA. irrung PPR.

[TÉVÉHÉSZ-İK]

el-tévéhészik: [aberro; abirren]. Krisztina leányom mi módon tévehettél el, hogy az istent tisztelnéd, ki őmagát sem segethette meg (Krisztl. 7).

TÉVÉLYÉD-İK (tevelegy MA: Bibl. III.123. eltévölyödés MA.): erro, aberro MA. irren, abirren PPR. Ez idővözétöie min- deneknek, ki megváltofta vagy árron meg vette még az tevöl- lötteket is (Zvon: Post. I.152). Fé! ha rossz ősvényre talál teke- redni, oly fortélyos helyen fog ott téveledni (Thaly: VÉ. II.164).

el-tévölyédik, el-tévölyészik: aberro, deerro, devio C. pererro MA. [abirren, sich verirren]. El ne tveeledgetek az vtbl (Sylv: ÚT. II.111). El teueledic a hit agazatiba (Boru: Préd. 465). Sietség miatt az időknece tudásától el ne teueledgyel (Kár: Bibl. I.462). Nem kel félnünk, hogy eltévedelgyék az isten igretivel megerősített ember (Pázm: Kal. 551). Vr isten fogadást nem tött, hogy el nem haggya tévelednie az synagogát (555). Ez-ellen semmit olyast nem mondhatuak az atyafiak, hanem csak azt forgatták, hogy az római pápák gyakran el-tévölyedtek (658). Ha meg-betegszik, vagy a többi közzül kiszakadván el-tévölyeszik valamely jub, azt felkeresse (Pázm: Préd. 602). A bűnösöc olyac mint az eltévedett juhoc (MA: Scult. 726). Az ő igyekezeteknece illendő czillyatul egyenlő- keppen el teuelettenec (Zvon: Osiand. 58). Mindnyáium az el váaszottak el-tévölyedhetek és eltévededtek (Bal: CsIsk. 419). Az ajtotul el ne teueledjél (Com: Jan. 106). Mind ez világ már esze veszett, az igazságtul eltévededtt (Thaly: VÉ. I.34). Az postán eltévededhetnek az levelek (TörtT. 1.444). Több levelekkel együtt az is eltévededtt (RákF: Lev. I.462). Éppen most üzente Ebeczki, étszaka eltévededvén az bada ma Újfaluban várták őszve egymást (Bercs: Lev. 188).

eltévölyédés: aberratio C. MA. verirung PPR.

eltévölyödhetés: [aberratio quae fieri potest; möglicbe verirung]. Az ű el nem tévededhetését nem állathatod (Czegl: MM. 75).

eltévölyödhetetlen: [non devius; uoverirrbar]. Eltéveded- hetetlen igaz út, mely a mennyei boldogságnak hazájában vezet (Bérom: Préd. 1).

mög-tévölyédik: [meente aberro; irrsinnig werden]. Bújában majd megtévededtt (Kónyi: VM. 21).

mög-tévölyészik: [erro; irren]. Ezen panaszkodásuok leszen nekünk is, ha megtévedeszünk az igaz jónak választásá- ban (Lép: PTük. I.423).

TÉVELYÉG: 1) pererro, divagor MA. umhersehweifen PPB. [sich verirren]. Imma bndosom ees thewelghek, mynth a mezewbe a pazor nekylw valo baran (WinkIC. 114). Ha látandod az te atyádlháne dkrét vagy inhát tuelgeni (Kár: Bibl. I.178). Az részegitő italnac miatta tévelgettéc (MA: Bibl. II.23). Így tévelgűne miut az eltéveledett juhoc (MA: Scult. 726). Tévelyeg a szerelem s mints maradása (SzD: MVir. 398). 2) erro C. MA. in errore versor PPB. irren PPB. Ne akary heiaba tuelgenű: noli frustra errare (BécsiC. 88). Ne tuelégy kiral: ne erres rex (174). Néguen eztendeiglen serelmes voltam e nemzetnek es mondottam mindenha: ezek tuelgenek zűndűkkel (AporC. 56). Ha mynd tuelghendnek te beamed, een sonha nēm tuelghek (WinkIC. 153). Ky a theremteth alathnak zerelemeth az teremthek zerelem eoleth vetbj, teweleg (360). Valaky az hlynek agozatynak chak egykben tuelgene (CornC. 66). Megh hallaa Herodes kyral mynd azokat, kyk leeznek hű nyatta es teevellyegh vala rayta, mert nekyl mongyak vala, hogy Janos baptista tamadot volna fel (JordC. 553, 833). Az kereszttyen anyazentegyhaz soha nem teewdyöglet (ÉrdyC. 163b). Felette teewdyögnek es veetkűznek (610). Ky gyűtblremeketh gyűvlől, hoyth holond, ky porytasokath elhagy, teewdyogh az (ÉrsC. 226b). Ne tuelwgyetek, sem a paraznak sem az orrok isten orzaganak űrűksygyth nem valhattak (Komj: SzPál 142). Tévelyegtee, niert hogy nem tudgyatoc az irást: erratis, quia nescientes scripturas (Helt: UT. F7). Kic nem biznac Christusban, tuellegnee vtokban (Born: Ének. 44). Az iras magyarázattyába tēndyogheth (Vas: CanCath. 444). Lehetetlen, hogy az ecclesia tévelyeghessen (Pázm: LuthV. 150. 324). Kristus meg nem tsalatic, tévelyeg a világ, mely a gyűnyűrűsűgeket űzi (Pázm: Préd. 118). Ide fellyeb azt mondad, hogy meg az valasztottac auiazentegyhaza is tuelgyeghessen (EszT: IgAny. 120). Ne tuelogy vakmerűkppen, mert mi ezeket mi magunkért szenedgyűe (MA: Bibl. III.123). Gorombűl es ostobűl tuelgenec, kik azt állityac (MA: Scult. 600). Tévelyegnek, a kik úgy yelokednek, hogy a sűkselyűknek még zűptojások-is kikelhetűk legyenek (Misk: VKert. 292). Ezeket gondoltűk es tévelygették (Ily: Préd. 162).

el-tévelyg: [aberro; abirren]. Kyk az zent yrast kűweteeek, nem teewdyűkhetnek el az ygassag mellűl (ÉrdyC. 416). Az kantoral soha el nem teewdygethetűene. 1591 (Kal. C).

Tévelygűtet: [errare facio; irren machen]. Atkozot legyen, a ki a vakot tuelgyűgetűi az űton: maledictus, qui errare facit caecum in itinere (Helt: Bibl. I.Zzz).

Tévelygűs: 1) error C. erratio, errantia MA. verirrung PPB. Semmykeppen nem kellett hadni tuelgoest auagy valamy meg kyssebytest (CornC. 7). Tuelgűs vagion az kűndű niomtatoc niat az űszteudű szamlalasa (Szék: Krón. 27). A hamis Christusose czudakat tesznee vgy annyéra, hogy tuelgyűsűbe vűtetűene meg a valasztattak is (Helt: UT. G3). Csak egy fordűtasa sem lehet a bibliűnak, melyben tévelygűsok nem volnűnak (Pázm: LuthV. 154). Ennek a bűcsűs levelekrűl valo istentelen tudomannac gyalgűzatoc tēvűlgűsűene meggyűzűsűre semmi vilűgossab nem kívűnatathatic (MA: Tan. 701). Goromba es otromba tuelgűsűe ez az sidoknac (MA: Scult. 320). Szomorkodok elmlut életemen, melyet tudatlansűghan, tuelvygűsűben es vűtkekben fogyattam el (MA: SB. 331b). A mi lelűkűncűe regű ellensűge az urnak tiszta buzaja kűzűe konkoly bűntegűt es nagy gyakran tuelgűsűket is (Zvon: Post. I. Elűb. 8). Az hűtetlenekre nűzűen szokta Isten megengedűni az tudoműnyban valű tēvűlgűsűeket (Zvon: Post. 1.572). Az igűssag nekűl valo szokas tuelgűsűnek regűsűge (Zvon: Osiand. 10). Az ti vak tuelgyűsűteket szűpegetűni igűykezűt (Bal: CsIsk. 399). Goromba tuelvygűsűben voltnak nemellyek (Lűp: Pűk. I.100). Az tēvelygűsűben valo omalűs igen kűnyű (Poln: Vigaszt. 14). Az tēvelygűsűnek temerdek lűthűtűsűgűt gyakorlatossűgűl sirattűk (65). A papistaknac tēvely-

gűsűeket szűrnyűtű nagy chatorával hát szűnte akkor szűmlűlod elű (Veresm: Lev. 111). Tévelygűsűenek otrombasűgűt szűnlette, tsinogatta (GKat: Titk. 14). A bibliű tēvelygűsűek próbakűve, keresztűyűsűgű űtalom bűstűyűja (MHeg: BTan. 52). 2) [haeretic; irrglaube]. Tévelygűsű: sectae, haeretic (NēmGl. 134). Tuelgűsűbe a nép vűtetett tartatun a baluannac hamis zolgalattaban (BécsiC. 277). Tamadanak űfel nekyl az fiaryseosoknak tewdyghesek zerűnt (de haeretic pharisaeorum) azok kűzűzűl, kyk ymaran htytenek vala (JordC. 759). Az arrianos eretnekűknek meg mutata az ű tenűlgesűket (DobC. 120). Intetneek, hog ez tuelgűsűet elhadnaya (DomC. 263). Sok teewdyghesűek tamattanak vala az ydűben wrwnk Jesus htyyuek ellene (ÉrdyC. 114). Erothnekűsűegűnek teewdyghesűben volna (517b). A gyarlű embert gyűykezyk ű htyyben valamyneműd tewdyghesűre hoznya (ÉrsC. 273). A pokol ereje ostromzűsűra, tēvelygűsűre nem vűzi az ecclesiűt (Pázm: LuthV. 266). Az tűb ecclesiűckac reszetlenb volt az tuelgyesűkben (EszT: IgAny. 166). Gonosz szokűsűc es tēvelygűsűc indultnac az gyűlekezetben (MA: Bibl. IV.151). Fűlű, hogy vűgtűre a kűlvűnistasűgha a Mahumet tēvelygűsűere ne fajullyon (Mad: Evang. 570). A regű bűlvűnyoknac elhagyűsa s azok helyűben műs ujjaknac pűtzolűsa, űj avagy megfűjelt tēvelygűsűnek állatűsa (Pűs: Igűs. II.362). Ezt a tēvelygűst akarja űjobbat felűni (Matkű: BCűk. 355). Lengyelorsűgűban lűbra kapott vűlt az a tēvelygűsű (Bűd: Pol. 18). 3) scandalum JordC. 396. [anost]. Kywe yrtogetűnak mynden teewdyghesűeket (JordC. 396). Ennekem teewdyghesűemre vűg: scandalum es mili (406).

Tévelygű: 1) erraticus, errabundus C. erroneus, errans MA. irre gehend, unsehweiffend, irrend PPB. Tévelygű, bolygű, bűjűdűsű: errabundus; tēvelygű vűtekedűs: *errans opinio; keringűs, fortűlyos épűlet, mellynek sok tēvelygű űtűn a ki bemenűd, nehezen jű ki: labyrinthus PPB. E Nabihodonozornac ereie, mel tēbbened vűgon menden tuelgűl lelkűcűne megfűjűdűsűre (BécsiC. 34). Bynes nepnek orwossaga, tewdygűknek ydwezűsűge yrgűlalmaz mynekűnk (PeerC. 328). Zent Peter apostol monda az tewdygű sydű neepnek: Tarchatok penitencűt (ÉrdyC. 575). Az te vtad tuelgű űelűltem, az az nilűnűt vűgon űelűltem, hogy ellenem valű vtan akarsz iarni (Kár: Bibl. I.141). Tuelgűl erthelmet bűrdetnek (Fűl: Tan. 325). Induly meg hadaddal tēvelygű magyarra (Zrinyi: ASyr.D). 2) [hereticus; irrglaubig, irrglauber]. Caluűnűs ez tuelgű tudoműnt nyűlűbban űtalmaza (Mon: Apol. 367). A tűb calvűnistűk a lutherista tanitokac szűmarűnyű szűmarűknek, esze-forlűt tēvelygűknek nevezűk (Pázm: Kal. 259). Im ballűd, mely sokat dűciűrtel bűcsűllenek, a műket zent Agoston-idűt a keresztűyűsűgű teewdygű heresisűnek mondot (Pázm: LuthV. 184). Megengedű, hogy a tēvelygűk is űlnek ezekkel az eszkűzűkkel, noba nem jűl űlnek (245). Ezeket magok agya-fűrtt elműlkűdűsűek tsűgűzűsűibűl satűllyűk a szent hűromsűgtagadd tēvelygűk (Pázm: Préd. 720). Tēvelygű tudoműnt kűvetnee az pűpistűk is (MA: Scult. 218). A tēvelygűknek agyűskűdűsűoknac es alkalmtalan tsűllekedűsűeknek s vetűlkűdűsűeknek tulajdonűthűjuk (GKat: Titk. 906). Minden tēvelygű vallűsok azont mondyűk az ű ecclesiűjűk jelűrűl, a műt Matkű mond (Matkű: BCűk. 105). Mennűy tudoműny, mely a tēvelygűk ellen megoltalmaztatűk (Bűd: Pol. 75).

TÉVELYÍT: seduco MA. vertűhren PPB. Ezek az szent irűs helyűi, a kűlrűl te tuelűyűtű hamissűgűt akarsz kisűtulni (Bal: CsIsk. 191). Ezek: gyűgyűtűk, bizonyűtűk, tēvelyűtűk, egyűgy sűyllabaval mind megkűrtűttűtnűnak ilyen forműn: gyűgyűtűk, bizonyűtűk, tēvelyűtűk (CorpGramm. 297).

el-tévelyűt: ∞ Meglűssűtűe, hogy valaki tűtűket el ne tēvelyűtsűen: videte, nequis vos seducat (Helt: UT. MS). Tűrűts meg uram minden elbűtűket es minden elűvűlűtűtűket (MA: Scult. 795). Az emberec parancsolatű el tenűlletűc az artatla-

noknac szüőket (Zvon: PázmP. 27). El tévőletette az emberi nemzetséget (Zvon: Post. I.587). El tévőletti az vakot az utában (II.315). El teődlettie az artatlanoknak szüőket (Zvon: Osianđ. 27).

Tévőlyítés: [seductio; verführung]. A hűn őjővetele a sítán cselekedetével vagyon csudákkal és minden hamis tévelyítéssel (Ily: Préd. II.549).

TÉVESZT: 1) seduco MA. verführen PPB. 2) [perperam prehendo; vergreifen]. Mely azzonyallatnak vagyon tyz gombalyaga, ha ez teeweztendy egyket, nem de faklyath gyoyth es fűel hannya mynd az faklyat (JordC. 581).

el-téveszt: 1) [non reperio; verfehlen, nicht finden]. Mykoron a zentli fyaddal Jherusalembe be meneel, oth te zent fyadath el teewezted (WinklC. 331). Az zűz anya wr istennek napyan ydeyn es helyeen el teeweztee es el veztee ew zent fyat (ÉrdyC. 68). Az madarka, ki el teueszti az ő fészket (Kár: Bibl. I.619). 2) [aberro; abirren]. Kezereyeteek, hogy testet vemie es az erek dychewseegnek wtaat, kyt ember el teeweztet vala, meg keresuee (ÉrdyC. 251b). Mykoron ywtotanak volna egy nagy pwztaban, reeayok esthwelődeek es el teeweztek az yaart wtat (666). A bűnőknök sok szővővényi kőzött az idvesegnek utát el ne téveszszűk (SBalog: TemK. 155b). 3) [amitto; entgeben lassen]. Kik el teueztik az enior-szagot, bankodnia fognak (Born: Ján. 1) 4) [dispergo; zerstreuen]. Ha a nap tāmadván veszti s földről őltéveszti a kődőt, jó napot hoz. 1671 (KNagysz. A16). 5) seduco MA. verführen PPB. Tészen nađ iegieket, hōg el teuesze az földőn lakozokot: seducit habitantes terram (Fél: Bibl. II.177).

[Szólások]. Eltéveszti észét (Pesti: Fab. 37b).

[TÉVÍT]

el-tévít: [superprimo; unterschlagen]. A jószágnac árrából őltéuite valamit: fraudavit de pretio agrī (MA: UT. g6).

THĒA, THĒ: [thea; thee]. Ha valakinek azt mondottad volna: kell-e kávé, talim azt őrtette volna, hogy állj el mellőle; ha: kell-e thé, talám azt tñdta volna, hogy tezed (MonÍrók XI.321). Egy ősēze teét ívám (Bethl: Élet. II.138). Théa: the (KirBesz. 143).

THĒÁTRUM (teátrum SzD: MVir. 259): [theatrum; theater]. Artatlan véreket medentzében teszi, tőb társait ősztán magától el küldi, az nagy théátrumon csak magát szemléli (Zrinyi II.61). Én már másodsor látok ilyen komédiát ebben az országban; a théátrumról hogy szállunk le, meglásuk (Mik: TörL: 344). A mit a teátrumokban, játszō szűnekben feladnak, mind azon hím-munka (SzD: MVir. 259).

TIGRIS: tigris C. [tiger]. Talalanak a pwztaban orozlanokat, medweeketh es tigris newő vadakat (ÉrdyC. 309). Mjnt az fene tigris kőlkét halni láttya, hálóját vadásznak s magát is szaggattya (Zrinyi I.55). A tigris fenéséggel mindeneket fellyűl mül: tigris ferocitate omnes superat (Com: Jan. 45). Aegyptus fellepte bővős tigrisekkel (Hall: Paizs. 67). A tigris az ő száglásával meg-bűzőli, mely felé futott a vadász az ő kőlykeivel (Misk: VKert. 86). Nem kell őt félteni, ha áll is olly lesre, az bonnēt őklelni kellettik tigrisre, ő ki nem bocsátja őnnēt más tőlgyesre (Thaly: Adal. I.138). Tigrisűjtel talám tartott fel én anyám (Thaly: VÉ. II. 286). A tigris keményen gyentelték (Grad: Orsz. 183).

TIKKAD: langveo MA. schwach, matt werden PPB. Egyenlő betegsēg az heaban valo gyűnyőrsűsēg alatt tikkadni és hajolni (Prág: Serk. 193).

el-tikkad: ∞ Gondnak, bunak nagysaga miat el tikkadot (Csan: Ján. 6). A nagy ijetsēgnek bėvsēgeben el-tikkatt lelkednek esmérēti (Megy: 3.Jaj. I.17). A bűnőknök hēvsēgében őlkankadott és őltikkadott ember (DKal: Ker. 278). Abban őltik-

kadott fejemet őrőkkē megnyugtattni (Czegl: MM. 298). Az hadakat ugy kell hoznod, el ne tikkadjanak (RákGy: Lev. 258).

lő-tikkad: [defervesco; verbrausen]. Hamar fellobbanō s hamar letikkadó harag (Kisv: Adag. 193).

Tikkadás: langvor MA. mattigkeit, schwachheit PPB.

Tikkadoz: [laogvesco; ermatten]. Lélegzetet nem vehettek, hanem tsak tikkadoztak (Hall: IIIHist. I.55). Luther Mártou és Calvinus János az evangeliumnak tikkadozo világát nagyobb gradusban gyűjtötták és lobbantották fel mint mások (VárM: Szőv. 67).

[TIKKASZT]

el-tikkaszt: [langvefacio; ermatten]. A paráznság őltikkasztja a testnek inait (GKat: Váts. I.1011). Mikor a sűtő verőfőnynek sűgári az egész tagokat őppen őltikkasztják, a zőidellő fűk az ő szellőzō őrnýkjokkal azokat meg őllesztik (Lipp: PTük. III.2). El őltotta s őltikkasztotta a pokolbéli sítán az isten tisztelőinek rogyogō világát (VárM: Szőv. 245b).

TILALOM: interdictio, interdictum, vetitum C. verbot PPB. Tilalommal meg-zabolázni az alatta-valókat: *coercere subditos PPB. Ez evrekegnek byrodalma zent Damaucos atyank tyalma nekevl es meg tyltattak jzen őrovssen (DonC. 136). Az isten jdevőknek kylemb kylemb volta-zerent változtagyja embereknek leot tyalalmakat es zőzesőeket (137). A papa parancōla a nagi atok alatt s tilalom alatt, hōgi a cantuarii őrsőkōt az ő őghazaba szabadon hāguiaia menni (DebrC. 83). Kőniőrgők, hōgi te Kmed kőldene egy tyalalom lewelet (LevT. I.232). My kyzek valank, de az ew tyalalmokyrtyt kyzerytettem őllalaztanom az be výteltel (RMNy. III.50). Eűfele idő mulast tilalom vagy tñdomany tétel level alatt kirekesztbetik (Ver: Verb. 143). Az apostolok is ideigvalō törvénynt szerzēnek az fōjtott és véres őllatoknak tilalmárul (Pázm: Kal. 484). Szent Pál írja, hogy az őo testamentomnak őrnýkőzō tilalni nem őlletnek miűket (Pázm: LuthV. 221). En az latornak soha nem kedveztem, most is csak hogy az szőlőben ment az tilalom ellen, kettőt akasztottak fel benne (RákGy: Lev. 266). Nem lebet dispensatio avagy fel-szabadítás abban az istentűlvalō tilalomban (Szentiv: Verseng. 108). Az városban valō lakásra szabadság adassék mindenféle tilalom nélkül (MontME. VIII.150). Akartam mostan vásár alkalmatossāgával kezdenem valami tilalmat az őrosok drāgasāgában (Bercs: Lev. 718). Ne gondold ezt gyenge tilalomnak lenni, szorossan kőtelez (SzD: MVir. 189).

Tilalmas: 1) impermissus, inconcessus C. vetitus, illicitus MA. verboten, unerlaubt PPB. Tilalmas őrdő: sylvā incēdua Nom. 77. Tilalmas szálás őrdő: sylvā incaēdua PPB. En labalyal tilalmas hōliekre mentem (VirgC. 5). Elyeűl fogva az az őrdő tilalmas nem volt (RMNy. II.287). Ez őkon az más ember tilalmas rētiben vágta kaszāját, az mely magistratus Luthert küldőtte (Pázm: Kal. 119). Nem tilalmas az ősteut képekben ki-faragni (Matkō: BCsák. 33b). Mutass egy szót a szent írásbnl, a melyben tilalmas volna a bak barátoknak az házassāg (240. 47). Nem vōlt tilalmas a pogányokat meg tázfolni (Czegl: Japh. 34). Tilalmas nézēsért fogsāgban tartatott (Nyr: XII.267). A meg őtkeknök testeket tilalmas volt őltemetni (Hall: IIIHist. I.h2). Tilalmas őrdēje ezen falnak nincsen (Gér: KárCs. IV.306). Az vėgh-megi nevű őrdő is tilalmasban tartatik az vár szűksēgire (309). Itt tilalmas dolog az aszszonyokra nézni (Mik: TörL. 235). A király meglittotta az arany gallant az dāmáknak, hogy a tornyozott hajak es bizonyos bubi készűletek tilalmasok (Fal: NA. 127). A bősűletes ember tilalmas fegyverrel nem barcol (Fal: UE. 450). 2) [locus interdictus; verbotener ort]. Nem akarsz vélee hartzolni, tsak nyujtozol valahol mint a tilalmasban hízalt kan (Kereszt: FelsKer. 182). A barom pásztora ellen nem mégyen tilalmasban (PP: PaxA. 42*).

Előb. 2). Kaszáló rét hat helyeken vagyon: tóháti rét, tópadás, malomnál való rét, katonák tilalmasa nevé, tagy-elei (Gér: KárCs. 318). Urházi Péter az tilalmasban találatott, ökreitől adott bírságot 1 t. (MonTME. 1.273). Nem a félenken szív, de a ki bátor, mehet a tilalmasban (Kisv: Adag. 44).

Tilalmasan: illicite C.

Tilalmaz: [veto, interdictio; verbieten]. Nem hogy kedves eledeltől tilalmaznák a beteget, de sőt valamit kíván, mindenben kedvét töltik (Pázm: Préd. 32). Kristus tilalmazta disznók eleibe adni a gyöngyöt (46). Az isten tilalmazza, hogy dísztelen ajándékot ne adgyunk néki (335). A pápistában okát adgyák, miért tilalmazták a lust, sajtot, tyukmoyat (Pázm: LuthV. 136). Focas a constanezinápolyi püspököt tilalmazta hozzá nem illendő titulustól (331). Hogy a húséltel ez okon tilalmaznák (TasiG: Préd. 65). A teremő isten az ő tilalmazó parantsolatjának meg szeggettéséért Adámra és Évára rettenetes sententiát mondott ki (GKat: Titk. 55). A házasságot az egyházi szolgáknak tilalmazta (Matkó: BCsák. 40). Bár sirj azon, azt senki nem tilalmazza (Czegl: MM. 288). Eddig tilalmazta Diana masoknak a lövést, engedni most már mindnyájoknak (GyöngD: Cup. 600). Az isten a népek tilalmazta a bálványozást (Ily: Préd. II.44). Tilalmazta nekik, hogy palesét se hordoznának (198). A nyúl hús meg ételének tilalmával isten a nyúl erköltsének követéséért, a féllenséget akarta tilalmazni (Misk: VKert. 176). Hogy tilalmazhassam újját, nem tudom, mert Komáromtól az merre szereti, mehet (Beres: Lev. 10). Ha akar különbözni a német, Budánál hidat vét s ki tilalmazza (121). Az káromkodás igen megáradott, nehéz azt ily szelleydeve tilalmazza is jóra hozni (345. 520. 737). Valóban nem volna szükséges oly keményen tilalmazni a szokást (Fal: NE. 17).

el-tilalmaz: ∞ A kik oda mennek, holmi alkalmatlanságotól tilalmazza el őket (Thaly: Adal. 1.309). El tilalmaz ez a parantsolat a szolgálai munkától (SzD: MVir. 158).

még-tilalmaz: ∞ Meg-tilalmaztattak, hogy vissza ne tekintenének (Szék: Krón. 6). Posztják szörnyen az erdélyi katonák, kik gyűnnek az seregeikre, kérem Nagyságodat, edictummal tilalmazza meg azt (Beres: Lev. 242).

Tilalmazás: [impeditio; verländerung]. Szabados volt-e az a concilium, úgy hogy nem volt senkinek bántása, hanem minden tilalmazás nélkül ratio cum ratione certavi (Czegl: Japh. 206).

TILOD-IK, TILOSZ-IK: 1) [vetor; verboten werden]. Evac oz tilvut gimiltstv (HB). 2) [compescor, se continere; sich enthalten]. Isten ne veztegl es ne tilóglal (ne compescaris), mert ime te ellenségit meg zöndölnek (DührC. 154b). O alak ees heyt Judas, ky nem zegenleed anyanak egyetlen ees fyat el arulny, azéert nem gondola awagly nem tyloek vezedelnek fya ő gonoz ees alnok zandokarol (WinkC. 144). Sokképpen megszegték a békességet, melytől ezután sem tilodnanak saba a magyarok (ErdTörtAd. III.145).

el-tilodik: [se abstinere; sich enthalten]. Az haydynatwl es az földektől te K. es el tylogyek (LevT. 1.73). Yzentel wolt emekem, hogy az földektől el tylogyam (306).

még-tilozsik, még-tilodik: ∞ Nem tilovek meg a vezedelmece fia ő gonoz es alnok zandokarol (NádC. 155). Hailot időnek folasan vilagob immar, mellököt meg geriezzed zerelemmeddel, hog é y hireket halvan meg tylogyk minden bintől (DöbrC. 236).

TILOS: [vetitus, interdictus; verboten, unerlaubt]. Sencha de villa Tilos. 1210 (VReg. 47). Chak eg elal sinez, nem volna tilos, de bizon ninez (LevT. 1.385). Az parasztoktól tilos legyen az sacramentomae pohara (EszFgAny. 432).

TILT (*tilutoa* HB): prohibeo C. inlibeo, veto, interdictio, arceo MA. verbieten, untersagen PPB. Mend paradisumben uolov ginilectul munda neki elnie, heon tilutoa wt ig fa ginilec tvl (HB). Köny hullatas wygasaga attwl magat nem tyllhatya, merthi örömeth nem mondhatya (CzechC. 27). Nyultam ektelen, rut es tiltot helyekre (VirgC. 4). Az farkasnak feneseget mind űmagatul mind ű tarsatul tiltvan meg elnite (54). Ez dolgot micoron megtudna nemelec az zent atae közzül, kezdeg flet fegelmeznie es rola tiltania (NádC. 84). Azt en ty nektők tanaöca nem adom, sööth meeg kennal is atul tiltlaak (SándC. 27). Iesus yewe Janoshoz, hog meg kereteltökndneek hãthãle, Janos kedeg tylltya vala hewtot (JordC. 362). Cristus nem tilta űnen magath adnya artooknak kezebe (KeszthC. 411). Kenyhyltatas wygasaga attwl magat nem tyllhatya (ThewrC. 288). Az czázár tylltot myndeneket, hogy ne segellenek ewteth (ÉrsC. 501). Engemet ereossen tylltottanak, hogj en ty Keg. be ne vynomj Naghmihaly varaba (RMNy. III.50). Immaran az tiltoth etelt mast emnie kelleo. 1572 (KBécs. C3). Nem tiltatik istentől a marhának mértékletes eszorgalmatosság nélkül való keresése (Tel: Evang. II.738). Mitől tiltatnac meg az istennec népe (Mon: KépT. 123). Ninesen tiltvan az isten nepe közdöt (Pécsi: SzázK. 84). Néha az orvosok tiltják az nádmézet (Radv: Szak. 258). Ha másnak szabad a magyar könyvre deákul felelni, engem sem tilthat, hogy magyarul ne írjak a deák könyvre (Pázm: LuthV. 6). Miért hogy csak a pogány fejedelmek módyára való kemény uralkodást tiltá tőlük (334). Életüek vesztése alatt tiltatunk az egy gyimöltskétől (Pázm: Préd. 930). Tiltva az szabadiaban bagzo fitalanságot (Zvon: PázmP. 80). Magával ellenkezik a Farkas, mert szabódik, hogy ők nem tiltják a pápista könyvek olvasását (Sall: Vár. 6). Az vadázást sem tiltátoe magatokat (Bal: Csak. 33). Az isten tiltja, hogy testiinket ne metéllyük beretrával (Czegl: MM. 143). Te tüled aztot ő sem tiltja, de most azt kívánnya hogy hada be jüljön (Zriyi I.101). Szolgák fogadásától csak olyannal tiltunk, az kik itt annak örvével akarnák magokat elfogni az hadból (RákGy: Lev. 285). Jó reménsséggel biztatlac, késségeben esni tiltalac (Com: Jan. 2). Sem István uram sem egyéb nem tiltotta sem ellenzotta, hogy reá ne menjenek (Gér: KárCs. III.320). Tiltotta őket az erdőn mint az ura képeben s mint penig ő maga képeben, hogy ne váják (320). Charclia srui indította gyakorta zemeit, noha Cnemon arrúl ugyan tiltotta (GyöngD: Char. 350). A szabad revesnek, a tiltott mézesnek láttatik az embernek (Kisv: Adag. 450). Tiltjuk, hogy a papok gyermekeiket magok mellett ne tartsák (Bod: Pol. 4). A mi mennyei gondviselő urunk törvényesen tiltja vala a fősvénységet (Fal: NE. 101). Nem tiltottam, hogy puha ágyakban ne nyugodgyanak, hogy gondgyok ne légyen a tisztos fehérruhára (Fal: NA. 173).

benn-tilt: [inhibeo; hemmen]. Ben tyllhatya minden ember peryt, proccatorat ys megl hyhatya (Ver: Verb. 81).

benntiltás: inhibitio Ver: Verb. Szót. 12.

el-tilt: abdicco, abarceo C. prohibeo MA. abhalten, verwehren PPB. El-tiltani valakit házától: *prohibere aliquem domo; a tanáts el-tiltotta tisztitől: *circumscriptus a senatu PPB. Az is purdi hamisság, hogy a pápa a sz. írásnak olvasásától el-tiltja a világi embereket (Pázm: LuthV. 25). Az föld az ő árnyekaval el tiltja az napna fényet, hogy az holdat ne világosítsa. 1619 (KIöbr. D3). A lelki tanító a penitentia tartatlanokat a sacramentumoktól el-tiltja (Com: Jan. 126). Minden hús ételtől el-tiltá magát (Tarn: Szents. 115). Hideg-lelést el-tilt s mérget is el-űzi a kapor (Fely: SebSal. 16). Az vadaquilónak indúl fergetege, az mezei szállást eltiltja hidege (Thaly: Adal. I.158). Az egyet nem értő feleket minden boszszú-tételtől, motskos beszédektől el-tiltja (Bod: Pol. 11). Akámi apróság dologért a templomtól ne tilták-el a papok (86).

eltiltás: prohibitio MA. verbietung, verwehruug PPB.

főltilt: ∞ Néha interdictumok által városokban sok eszterdőkig fel tiltatik istennek ez világ igazgatásában való uralkodása (Hunn: Tracta 23). Ha penigh megl nem házasonék, fel tilták mind addiel, ualamegh megl nem mátkásodik (CsikGy: 15). Valamely prédikátorságra hivatalos atyafió ehez nem alkalmasztja magát, szolgálatja föl-tiltatik (Bod: Pol. 108).

ki-tilt: excludo, abarceo, interdicto, inhibeo MA. ansschliesen, verbieten PPB. Ky kellen tyllatuy zent egyházban való be menestvel (CornC. 173). Megh atkozaa ewtet es ky tylltaa az zent egyházból (ÉrdyC. 299). Számkívetni valakit a köz társaságból, ki-tiltani (SzD: MVir. 377).

kitiltás: prohibitio, inhibitio, exclusio, seclusio MA. verbietung, verwehruug, ausschliessung PPB.

még-tilt: arceo, cohibeo, veto, interdicto C. inhibeo, prohibeo MA. untersagen, verbieten, abhalten PPB. Megfégye es megtylta, paranczola aznak, hogy tanulna yary alazatossagnak van (EhrC. 109). Jőud Ihs Janoshoz, hóg megkereztekedne őtőlő, Janos kedeg megtiltatua őtet (MünchC. 18). Hagógatoc az apodokat en hoziam időni es ne akariatok megtiltanotoc, mert oltatanoce mennenece ország (49). Tylezatok meg aty nyeluteket az sok zolasoktul (VirgC. 112). Mynden gyanos leuelezeket nektek halalnak kenya alath meg tyltom (138). Az istennec felelme megtilt mindön gonosagtol (NagyszC. 181). Meg tilta, hógi seh enni seh inniah ne adnak ik (DebrC. 179). Megtilta, hóg ki ne mennenek sem valamely egyeb zemelyeket meg latogatny (DomC. 102). Ha feyedelem ollyat teend, kyth wr ystennek törwenye megl tyllh, teegen aldozatot egy koth (JordC. 85). Yme hol vyz vagyon, ky tyllh megl enghem kerezth-segthfvl (735). Meg tylltyaak, hogy ne meryeek bantany (ÉrdyC. 553b). Megh tyltom, hogy senky azzonyallat az ty hatarotoknak belőle ne mebben (580). Megh tylltaak, hogy senky hazához be ne fogadna (644). Te meg tylltaz mynket, hóg atyanknak ne mongyok (655). Tylebad meg the nyelwedeth: prohibe linguam tuam (KeszthC. 77). Nyelnekuel zoly nyekyt meg ne tylyhuatok (Komj: SzPál. 180). Törvényadótul szent János meg nem tilt, de méltatlanságtul mindientül ik meg tilt (RMK. II.171). Krisztus véret az köznéptül mint lopó megtiltod (217). Meg tiltác a gyflenezseket, mellyec pátyát fognac vala a gonosz téuőkne (Helt: Krón. 165). Az vlgaság téuő szerszámokat ne tilczad meg: non impediás musicam (Kár: Bibl. I.671b). A föld meg tiltatot, hogy ne teremce az ő gyümölcshét (Tel: Evang. II.800). Az szüléket sem tiltia meg az ő gyermekire való haragtul (Kules: Evang. 416). Hogy Saturnussal ne közdössögyek, őtet meg tiltia. 1583 (KBártfa Bv 4). Keresztyéneknek temetése helyétől az holt ember testét meg tilta (Vás: CanCath. 676). Ki tiltbat meg minket, hogy ne kövessüc azt (MA: Bibl. Előb. 3). Miért tiltattuc meg, hogy az urnac ne vigyünc aldozatot (MA: Bibl. I.127). Ac carthagobéli concilium megtiltotta, hogy senki felső pispókne ne nevezetnénc (MA: Tan. 1160). Kik az paranasagnac vetkeben förtöngene, meg tilföc azoktul az egyházba való menetel (Zvon: Osiand. 117). Anicetus pápa megtiltván, hogy a papok nagy bajat ne viselüének, hanem egy kerekéd pillisset a fejek-tetején (Pós: Igazs. III.617). Meg kel a született nyelvre fordítottat bibliának olvasását tiltani (Czegl: MM. 221). Megtiltotta isten, hogy a zsidók testeket megne metél-nék (144). Magát a rozszaságtól meg-tiltya: se a malo prohibet (Com: Jan. 177). Ezokéért akarta isten megtiltani a judabéli királyoktól, hogy lovaikat meg-ne sokasítsák (Misk: VKert. 104). Zólyom vármegyében megtiltották, pápista papnak senki pénzért se szántson (Berces: Lev. 743). Meg-tiltá ő felsége, hogy se egyik se másik erővel templomot ne foglaljon (Bod: Pol. 204). A keresztyén hit igen meg szorityta a mi szabadságunkat, nem csak egy fát tilt meg a paraditsomban (Fal: NA. 171).

mégtiltás: inhibitio Ver: Verb. Szót. 12. prohibitio, cohibitio, interdictio, interdictum MA. verbietung, verbot PPB. Mindeneknek mégtiltá ki nyilatkozatni, hogy E. az ő hatalmában volna; nem lön haszontalan ez a mégtiltás (Mik: MülN. 17).

[Tiltat]

még-tiltat: [abarceo; verwehren]. Szent György hava terem nékűnc szép virágokat es meg tiltat rétet soc ió szenáért (Cis. B3).

Tiltás: interdictio, interdictum, vetatio, inhibitio, prohibitio MA. untersagunug, verbietung PPB. Pal tanusagot tewen mynd azokrol, kyk wr Jesus Xpusban vannak mynden byzodalommal es fylthasnal kyl (JordC. 796). Ezen tylltasvuknak enghedel-mősök (ÉrdyC. 580). Vgy volna a hus eteltül való tiltás őrdőgi tudomány, ha a Christusnac ió tetemenyet arra harentanoioc (Tel: Fel. 110). Az elepedtt gégek nedvesitést kérnek, bort-is hoznak, de vét Ferencz tiltást ennek (GyöngyD: MV. 112).

TILÓ: malleus stuparius, frangihulum cannabinum PPB. [schwinge, hanfbreche]. A len es kender még ásztattatnac es meg száraztatván a len törővel: tilóval meg törtettene (Com: Jan. 96. Com: Orb. 119).

Tilol: cannabem purgo; den hanf säubern PPB. Kendert tiloly, fonnyon hazad nepe mlakat. 1579 (KNagysz. C7). Ebben az holnapban kell kendert es lent tilólni, törni, gerbőlni (Lipp: Cal. 46).

még-tilol: ∞ A len es kender a len törővel megtörtettene, tilóltatnac (Com: Jan. 96).

1. **TIMÁR:** cerdo, alutarius, coriarius C. MA. gerber PPB. Bőr-gyarto, szj-gyarto, timar: alutarius Major: Szót. 30. Timár, varga: cerdo; szj-gyártó, timar: coriarius PPB. Timár műhely: coriaria; timárok kopaszto deszkájok: scabellum coriarium PPB. Én timárrá leszek es ocsón adom osztán a bőrt (RMK. V.239). Bizony a timároknac hámosásba behaytyták bőredet es farkad az szitta ezinálóknac iút (Helt: Mes. 121). Bőr gyűtő is, timar is voltam (ComBal. 16). Nem külömb volt, mint ha az aranyrak természeti a bőrt-gyarto büdös timárnak itéleti alá vetett volt (GKat: Váls. II.321). A Baerea városbéliék közdött kétség nélkül voltanak nőves emberek is ugy-mint timárok, szöcsök, szabók (Matkó: BCsák. 453b). Az ősvényeket föl ekcsitétni, ba az timároktul naradott cserevel föl-töltik, kit a nélkül-is ki lánnak (Lipp: PKert. I.35). A szjarto, a varga, a szöcs, a süveg jártó, az irha csináló, mind ezec meg-vetésből timár nevet hallanac: omnes bi per contemptum cer-dones audiunt (Com: Jan. 99). Az timárokról. Egy kicsinált öreg ökör bőrt d. 80, egy kicsinált tehén bőrt d. 60 (ErdOrszgy. II.380). Az egyeb bőr-gyártok ebben lesznac ártók, timár es csizmadia (Fel: Dics. 50). Az timárok miképen adgyák bőrtöket az varga es szj-gyártó mestereknek (TörtT. XVIII.224).

2. **TIMÁR:** [bona dono data; geschenke güter]. Meg hattam, hogy myndenyteknac az ew zolgalattya zeren kynek tymart, falwkot, kynek fyrwl fyra walo zabadságot adgion (RMKNy. II.276). A kik a hatalmas császár kinyerét akarnák enni, azoknak nagy thimárokát, uleffét adna (MonIrok III.171). Morgyauak egyebb ajándékozási után nagy sok thimárt es adott (181). Az dervisnek sok ajándékot es nagy tymárokat adott (191). Az beglerbék az főfő ráczoknak ajándékot osztta, kinek timárt, kinek bárson, lovat osztta (RMK. III.38). A tsászár a meghódoltatott tartományokat felosztta a vitéznec, ezeket a jutalmakat timároknak nevezék, de nem a magyar timáraink (Mik: TörL. 413).

TIM(fü): [thymiana; thymian]. Timfü juhnak, nap virág-nak, frís viz hálnak, társ madárnak (Fal: Vers. 916).

TIMPORÁL, TÈMPÈRÁL: I) commisceo MA. un-schen PPB. Borsal es füneckel timporált étkec hasznosoc (Cis.

13). Az serapium kenyetneec chynalasa es minemő dolgokbul allyon es timporaltassek (Frank: HasznK. 17). Kitöltte puzdrábul sok nyilat, nézi mindonikneec mérgét és fulánkját, azok közül egy rettenetést választja, mely nagy olajással timporálva vala (Zrinyi II.22). A keményebb nád méz, kit indus timporál, arany por, festő szar, kit Ganges hagyják (Orcey: KültSz. 21). **2)** tempero MA. mässigen PPB. Mint kellyen az irgalmasságnac timporáltatni, mértékeltetni, arra minket meg tanított az isten (MA: Scult. 739). A mezei füvek közép természetűec: timporál-tattac, ugyimot az árva leány haja, kaláris fi, édes gyökér (Com: Jan. 25).

el-timporál: [?]. Ezek hogy el-timporálhassák nem vén, mert csak minapi, de vakonn született vallásokat, aszt mondják, vgyan látták annak a confessiónak az apostoloktól való kőnetkezését (Ba: CsIsk. 1388).

mög-timporál: [commisceo; untermischen]. Megtettzik ebből, mely igen szükséges legyen, hogy az keresztneec keserű volta lelki vígasággal megtimporáltassék és egyelítessék (MA: Tan. 743).

őszve-timporál, őszve-tempérál: 1) [commisceo; vernischen]. A figet arpa lisztel ba őszve timporárod, dagadassokat el ront (Me: Herb. 2). Ha az tárkonnac poráual őszve timporárod, ha a fogad odúában tész, meg gyógyítja (90). Az azzonyallat matraia dagadatat meg gyógyítja, ha az figet sonal es kouazzal őszve temperárod (BeytheA: FivK. 28). Ha az isopot fekete gyoparral, figeuel es saletrommal őszve temperárod, az hasadra kötőd, vízi korsagot gyógyít (68). Mind zent lanában assad a gyökereket es vgy timperállyad az tőb zerzamokkal őszve (Frank: HasznK. 29. 31). A por, melyből az ember teremtetett, vízzel, verrel, tüzzel timporáltatott őszve (Ker: Préd. 248). A pápa a szenteknek vérét őszve timporálván a Jesusnak vérével egy flastromot csinál a kettőből, melyet bútsúnak hívják (Pós: Igaza. I.149). Spikiuard olajt, rozsdát, pörüst temperárod őszve (KecsK: ÖtvM. 314). Melyekből hasznos orvosságok timporáltatnak-őszve (Csúzi: Síp. 425). **2)** [conecto; zusammenfügen]. A my íkes tagayak nem zűkűsűk, de az idő isten őszve egyetembe timporálta a testet (Komj: SzPál. 171).

Timporálás: temperatio, mixtio MA. mässigung, vernischung PPB.

TINCS: connulla [?]; menge [?] PPB. [conuus; büschel].

TINÓ: juvenens, junix, buenlus MA. junger ochs PPB. Végy egy gyermekéd tinót valo aldozattra: tolle de armento vitulum pro peccato (Helt: Bibl. I.BBB3). Ötven tinót vágata ő szegényeknek, hogy istentől szerencsét néki kérjenek (Zrinyi II.12). Felvívé ő magáért gyermekéd tinóját (MolnF: LTár. 16). Kis Andrásnak hagyok két harmad fiu tinót, két tulkot, két kanecát (Radv: Csal. III.294b). Baranyai András kovácsnak az tináját levágták az mezőben (MonTME. I.41). Petho Istvánon vettem tinólúsi titkon való kivágásért (195).

[Szólások]. Más tinóján szántani (Kisv: Adag. 195). Meg lenne benne ha ebért tinót adnék: pro cane malo suem reposcis (Deesi: Adag. 217).

[Közmondások]. Tanoly tino, őkör lészen belőled (Matkó: BCsák. 172. Kisv: Adag. 122).

őkör-tinó: [vitulus; kalb]. Áldozék Balam minden őtáron egy egy őkör tinót és egy egy kost (Kár: Bibl. I.142b. 95). Hét őkör tinóc (MA: Bibl. I.142).

űsző-tinó: [juvenca; kalbe]. (MA: Bibl. I.177b).

Tinócska: juvenulus MA. kleiner junger ochs PPB.

TINCSD-İK: antiq. pro: hízni kezdék: pingvesco; ieli fange an fett zu werden PPB.

TIPICKÉL: [terram pede pereutio; stampfen]. Ezeket az utakat mindenkor sínór igazában csinálják, úgy hogy az sínór mellett tipiczkelve tévén lábait a kertész nyomja le a földet az útakon (Lipp: PKert. II.7).

TIPOR: calco, conculco MA. treten, zertreten PPB. Lába ala tiporya az vr Christuskak testamentomat (Holl: Préd. 33). Két fene ló meg szabadult egy sátorban, tipornak már mindent nehéz vas lábokkal (Zrinyi I.15). A vitéz Delimán tiporja, gázollya és őli kegyetlen keresztény katonát, ki ál elejben (185. Laur: LViad. 277).

el-tipor: conculco, pessumdo MA. zertreten, niedertreten PPB.

ki-tipor: [exculco; heraustreten]. Annak idejében virágjában volt, azután ennek erejétől ki-tiportatott az igazsag (SzD: MVir. 123).

lő-tipor: conculco MA. zertreten, niederstampfen PPB.

mög-tipor: conculco, pessumdo MA. zertreten, mit füssen treten PPB.

Tiprong: [terram pede pulso; stampfen]. E ló csak tiprong uton s mellette (Gvad: Időt. 53).

[TIPPAN]

[Tippanó]

Tippanón: [?]. Vessék meg magokat, tegyék ki minden erejüket a tippanon morgók (SzD: MVir. 461).

TIRANNUS: [tyrannus]. A tyranus urnak s dübös batalmának ritkán vagyon jó végek (Kisv: Adag. 8). Mért voltak a pogány tyrannusok ily kegyetlenek (Fal: BE. 601).

Tirannuskod-ik: [saevio; grausam verfahren]. Ő felsége a harmokat az emberek szolgálataba vetete, hogy kinek hátsival, kinek sirjával éljen, de azért azokon felettébb ne tyrannuskodjék (Misk: VKert. Előb. A5).

TIROLIRÉ: A patsirta tirolirét énekel: alauda tirolire modulator (Com: Jan. 39).

TISZA(FA): taxus MA. taxbaum PPB.

TISZT: 1) officium, munia, functio C. MA. [pflicht, bernf]. Tisztem ellen tselekszem; praevaricor C. Tiszteit elő-számlláni: *commemorare officia; tisztinek határán kívüllágni: *excedere limites officii PPB. To zyued megkemenedett menden gonosagra, ky te tulaydon tyzed (EhrC. 52). Viselőnek tizenel élttetitkulna: gerulae fungebatur officio (BécsiC. 10). Akar mynemow haznak tisztit űrűmes lelekel meg zerezetek (VirgC. 126b). Az foyedelemnek nem kel magát be bochatny az ev alatta valonak dolgaban anagy tyzbeben (CornC. 30). Meel tyztdknek bel zolgalatasaert kylemb eordemót zdrzót (ErdyC. 87b). Labaynac tisztitől azaz iarasitul meg foztatoti (TelC. 58). A yo angeloknak tizek, hog nekik kel egbe zedniek (24b). Néznűne kellet az iaras magyarazonac tisztit (Helt: Bibl. I.e3) Ez legyen az ő tiszec, hogy őrizzék a satornak deszkait (Helt: Bibl. I.OOo3). Őtuen esztendős koroktol fogva szabadosoc begyene az ő zolgalatynakac tisztitől (Helt: Bibl. I.SSs2). Az testnek tagainak küllömb föle tisztek vagion (Pél: Tan. 295). Az aszszonallatnak sok tisztit es ekessegit szamllania az iras elő (463). Hogy az én szerelmes hazámnak tisztom és hivatalom szerént szolgállyak, rövid irasommal meg-rázogatom a vitebergai feleletet (Pázm: LuthV. 5). Az isten szolgálai tisztai az, hogy szentül szóllyanak (Pázm: Préd. b4). Aaron papnac tisztai az ő tialval egybe az oltárnak bétakarása (MA: Bibl. I. 121). Az szántó emberneec tisztit veszi elő boeskort fűzvé libára (Prág: Serk. 858). Tselekedgyük meg tiszteinket, mellyekkel nekik tartozunk (MIIeg: Préb. 34). A beteg embernek tisztai

az ő maga nyavalyáját meg-ismérni (Ker: Préd. 16). A tudatlan ifjú doctornac temetd készítés elsőben tisztí (Czegl: Japl. 7). Micsoda tisztet az 'apácáknak? Némely deák [s magoktól sem értő énekeknek gajdolása (Pós: Igazs. II.564). Te tisztet volna, hogy a bérnialásnak egyességét meg-mutatád (Matkó: BCsák. 416). Falusi boeskorosoknak tisztet szerint bűnököt ki mondják (Báth: Tromb. 120). Mikor a csókolás sora rajta lézen, abban is tisztinek ő igazat tézen (GyöngyD: Char. 354). Vőfény, tisztet el ne felejtset az főnszólásra (Thaly: VÉ. I.373b). Az igaz szűnec tisztí s bivatallya az volna, hogy maga hasznát félre tégye (Fal: UF. 380). A mi külső pompa volt, azt el-hagyták, a püspöknek fő tisztit abban állatván, hogy a Kristus juhait mint jó pástort legeltesse (Bod: Pol. 8). **2)** magistratus, honos MA. ant PPB. [ehrenamt, würde]. Magános életet élő, tisztet nem viselő; privatus; tisztet vadászni, kéválni; *petere honorem; tisztit elvészem, mentséget adok tisztiből, kiírtom a seregből; exanctoro; betsületet vadászni, tisztet kapdosni; *prehensare honores; tisztiből ki-vettettet, el-bocsátottat: hinc *exauctoratus; hamar tisztre kapás: honores *festinanti; a tiszt keresést bé-hozni: *introducere ambitionem in senatum PPBL. Mas okaert hasonlatos zent Ferencz angialokhoz, az angiali tyzterth (VirC. 14). Kerek, hogy ez főfél meg mondot tizteket kőv: tők fel oztana (74). Atte birasodnak tyztibewl magasan föl ne emelkezi (131). Nem vágoc melto tiszteln tizteltemm (NagyszC. 60). Zent Damancos zerze, hog az predicallasnak tizti meg ne bantatueek (DomC. 17). Ez predicallasnak tyzteet zabadban tehetneyek (124). Kik az mi zolgalatinkert tiztre emeltetnek (DebrC. 166). Nem vralkodhatol a tyztiben: non poteris villicare (JordC. 584. 123). Meg lattiatok, hogi az eztergamy bek tiztívl meg foztatik (RMNY. II.251). Jövel, jelents meg mindeneket, isten nekéd adta tisztit az vén-ségnek (RMK. II.86). Tisztet osztottunk az megholt szenteknek, porkolábságot adtunk szent Péternek (164). Ha tetszik, az királné asszony házas társad ne legyen te nekéd, tisztit adjad annak, az ki kell nekéd (279). Zsidó népet ország szerént meg ölnék, tisztet vesztve, valakik ezt nem tennék (283). Egri, tályai bírákkal jutának, kiknek az várban mind tisztet osztának (III.116). Más embernek tisztit ő felkapta vala, mert igen agg róka, ravasz vén ember vala (V.182). Minden tisztetke a nemeteknek es az olaszoknak aad vala (Szék: Krón. 163). Tégedet a te tisztedbe helybesztet: restituet te in gradum pristinum (Helt: Bibl. I.14). Mindiárt fel véué a bertzegségnek tisztit (Helt: Krón. 13). Az négy tisztnek egyike elég énnemek és az kún-bíroságot kívánom (Nád: Lev. 91). Az vtán sos ioszága, gazdagsága, tisztí lézen, az emberec szeretic ötet (Cis. 14). A Christus rendeletet az valtsagnak tisztire (Fél: Tan. 252). Catilina a tisztnek gonoszul való viseleséért törmenben hiuattatnan meg tiltatot nala az polgarmesterséget kerni (Decsi: SallC. 13). Valami tisztet másra bizni: lampadem tradere (Decsi: Adag. 11). Az sz. lelek ki reked az imadásnak tisztiből (Gyarm: Fel. 112b). Peternek halala törtenic, ő vtanna mas szallyon az tisztben es penig nem masut, hanem Romaban (EszT: IgAny. 338). Ez ilyen dolgoc az fő papoknak azert voltanac parantsoltatua, mielhogy az ő tisztöc alat volt az törmenyec könyve (384). Nem is nevezhetni semmi színnel mást, ki ebben az ecclesiának állandó tisztiben sz. Péternek successora lehetne az római pápa-kivül (Pázm: Kal. 658). A kevélyek egy-más előtt kapdosván a kontozt, a világi jószágon, tisztet es méltóságon mindenkor veszekednek (Pázm: Préd. 54). Nagy tisztetke es felső helyekre nem szaggat (58). A kinek méltóságos tisztí nintsen, vágyódik, a kinek vagyon, meg-ünakodik (69). A világ fája es arasága-alatt elegen váarakodnak, hogy essék valami tiszt, örökség (309). Hívság a tisztet vadászni (Pázm: KT. 4). 25 esztendő korokban állottac az tisztbe es gyakorlottáac magokat (MA: Bibl. I.127b). Ez az Christus tisztí az papasagban sockeen meg homalyosittatotnac lattatic (Zvon: Osiaand. 42). Mit

mondgyunc affelől, a kie az tisztnek loggon folyo hasznából jutalmas ajándékokt igérnek (Prág: Serk. 659). Ment mind nagyobb tisztre (Zrinyi I.22). Ily nagy tisztro szolgáját vinni nem meré (Zrinyi: ASyr 32). Csak nevéit viselik tisztetke (Czegl: MM. 36). A teremtésnek tisztiben a sidók sola sem merték avatni magokat (Matkó: BCsák. 436). A papok tisztébe akarta magát beszinleni (Ily: Préd. I.194). Tellyességgel tisztikivánásra adta volt magát (252b). A generális a sánta vitézt nagyob tisztel ékesítette (II.526). Éltem szép tisztbenem mint hal a fris vízben (Thaly: Adal. II.251). A nagy tiszt meghozza a színre való tekintetet (Fal: UE. 458). **3)** [munere fungens, officialis; der beamte]. Valakire voksolni, hogy tiszt légyen: facere *nominationem PPBL. A pápa nem tiszt az ecclesiában (Matkó: BCsák. 175). Az csesdi tisztetkekné igen szükséges meglátni és oligazittatni ezen veszekedés alatt lévő darab határnak állapotját (Gér: KárCs. IV.304). Minden tisztetket tisztetből ki veto (Liszny: Krón. 284). Jobb lesz, Kegyhedn limitatiókat tétetvén az falukra, azokat jó disciplinás tisztetkekel oxigáltatni s szakmányosokkal tisztetket kiküldené (RákF: Lev. I.627). Meg-üjittatott ez a rendelés az országgyűlésen és az adatott hozzá, hogy a tisztet az szorgalmatosan vigyék véghez (Bod: Pol. 109). **4)** [praefectus militum; officier]. Jól teszed, ha az vigyázást nem csak az szélely tisztetke bízod (RákGy: Lev. 134). Alabárd kezekben a gyalog tisztetkekné (Gyöngy: KJ. 121). Semmi rekrutázó aragy had-kergető tisztetkekné nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások (RákF: Lev. II.259). Rabbá estek tisztet, buszonhat ók számok (Thaly: Adal. II.28). Bizony csak hamissága a tisztetkekné, hogy panaszokkal menthesék hamis számódásokat (76). Mindgyárt azt üzenték, jüjjen két tiszt, ók is küldenek kettűt ki (126). Se tiszt se közkatona nem találkozott, az ki nem mentette magát lovával s más holmi mentséggel (249). Ocskai ezere elment, de itt hatták az tisztjeiket az pénzért (279). Ma érkezett Bokros s többen az Fehérhegyen túl való tisztet (297). A szerentsés folyamatyt a dolognak tisztetkeink katonáinak tutajdonította (Fal: NE. 15). Meg történik, hogy forró ütközetekben nem az ellenségre, hanem előtte járó tisztre szegezi puskáját (Fal: NA. 217). A kezetlen Bástá es az ő nyomorgató tisztjei voltanac gazdák az urak es a nemessek házoknál (Bod: Pol. 45).

[Szólások]. Tisztbe állani: *capere magistratum PPBL. Tisztiben eljáró: munifex C. Maga tisztben el-járni: officium suum *colere PPBL. Istenedet féljed s tisztben járj el (RákGy: Lev. 72). Ki ki az ő tisztben jár el: quisque suo munere fungitur (Com: Jan. 131). Törvényel is meg-kerestem volna, hogyha ilyen foglaltos tisztben nem volnék (TörtT. IV.96). Valakit tisztre vinni: ordinare aliquem PPBL. Valakire tisztet adni: *injungere officium alicui PPBL. Ylen tyztet h गया az orzolannak, hogy az zamart őryzno (ÉrsC. 314). Leteszöm tisztemet: defungor C. Az orzag adaa tyztívl meg reeghy őrynek, kynek Zoltan wala newe (ÉrdyC. 496). Királné asszon Warkoch Tamásnak adá Váradot tisztöl (MonIrók III.100). Tisztül adott vala neki Kassa várast (Helt: Krón. 80). Tisztül tarta a csazartvl a tartomant (DobrC. 9). Quincianos tizt tarto, ki a csazartol tisztül tartia vala Siciliat (178).

atyai-tiszt: [officium paternum; väterliche pflicht]. Kérem atyai tisztet szerént, hogy csendes szívvél, lélekkel légyen az én szerelmes házas társam (TörtT. IV.131).

apostoli-tiszt: [honor apostolicus; das apostolische ehrenamt]. Az apostoli tiszt es méltóság nem változtatta apostolokat angyalokká (Pós: Igazs. I.225).

egyházi-tiszt: [munus sacrum; kirchenamt]. Az egyházi tisztül megfosztotta a pártolkodásért (Pós: Igazs. I.413).

fő-tiszt: 1) [consul]. Fő-tiszt képebeliség: proconsulatus PPBL. **2)** [tribunus; der oberste]. A negyedik rendbéli seregek-

ben fő tisztok voltak Archilaus és Próthéner királyok (Halt: HHist. III.117). Ez is fő tiszt lévén oberst-wachmeister, kinek fölül sokszor kezében hegyes ter (Thaly: Adal. II.27). Mind az két főtsizt, a ki a munkási praesidiumban volt, megasztaltatott (Beres: Lev. 127).

gályás-főtiszt: [nauarchos; schiffskapitän]. A gályá a nagyobbak közül való volt, a gályás főtsizt basa volt (Mik: TörL. 72).

katona-tiszt: [praefectus militum; officier]. A mely katonatiszt derekas győzedelmek után el bizakodik, veszedelmeket kiutsezt magára s népére (Fal: NA. 224).

komornyiki-tiszt: [scribae munus; secretariat]. Győző István uram elsőben continuálván a komornyiki tisztét s azután buczoki kapitányyá lévén esztendeig szolgált ezen hivataljában is (LevT. II.259).

közép-tiszt: [decurio; unterofficier]. Mintha a köz-katonára vagy közép-tisztre bízták volna, hogy serpenyőre tégye és mérsékellye, mely jó ügygyel indítanak táborat egymás ellen a koronák (Fal: NA. 212).

pápai-tiszt: [munus, officium pontificis; päpstlicher beruf]. A pápa akar pápai tisztben s akar hogy vétkezzék, de ugyan csak szabad ellene isten törvénye szerint az igazat ki-mondani (Matkó: BCsák. 149).

papi-tiszt: [munus ecclesiasticum; kirchenamt]. Paranczolta Mozes, hogy szolgálhassék az papi tisztben az urmac (Kár: Bibl. I.94). Az papi tisztnek rendi szerint reia iuta az szer, hogy jó illatot gerizetene (III.49b). Hogy nekem szolgállyanac az papi tisztben: ut sacerdotio fungantur mihi (MA: Bibl. I.74).

portás-tiszt: [praefectus velitum; plänklerhauptmann]. Éppen hogy az főfílót fuattam volna, hozák ezen két rendbel. levelet az portás tisztok (Beres: Lev. 195).

püspöki-tiszt: [munus episcopale; bischofsamt]. Meg-tellyesítvén a szent Agoston kívánságát házok népe-között püspöki tisztet viselnek (Pázm: Préd. 93). Minden tsolédés ember tsak úri, hanem püspöki tisztet viseljen házában (45).

szolgálati-tiszt: [officium; amt]. Az euangelium oly szolgálati tiszt, az melly az lelket és az életet adgya (MA: Scult. 920).

szolgáló-tiszt: [industria, labor; activität, thätigkeit]. Ne keevanyon nywgodalmat, de zolgaló tisztót (ÉrdyC. 505b).

tanító-tiszt: [munus docendi; lehramt]. Megkínált az ő udvara mellett tanító tiszttel (MA: Scult. 7).

vice-tiszt: [vicarius; stellvertreter]. Valakit maga helylyén vitze-tisztnak hagyini: sibi aliquem *legare PPB. A sereg eleibe kell rendelni századosokat, hadi bírót, kik közül mindonknek az ő vitzé-tisztei vagynac (Com?: Jan. 121).

Tisztbeli: 1) [ad munus pertinens; ams-]. Tiz tisztbeli emberek: decemviri C. Minden tisztbeli embert ez három rendbe gondolhac meg: feyedelemtség, csaladosság, lelki paztorsag (Born: Préd. 295). Tisztbeli személy: persona publica (Ver: Verb. Előb. 68). Ila lól pénzo kel az dolog, ottan minden tisztbeli társok meghasonlanak (MA: SB. 123). Sellyéred, mely kapudon belől vagyou s más tisztbeli-személyek (Udv: Dáv. 189). Tisztbeli személyek választassanak: magistratum delectus habetur (Illy: Préd. II. 159). **2)** [magistratus; der beamte]. Az tisztbeli az munkálkodo népet szorgalmaztattyac vala (Kár: Bibl. I.306b). Urae, tisztartóc, házi gazdác és egyéb tisztbeli (MA: Scult. 1057b).

Tisztöl: honoro, honorifico, honesto, venero, devenero, revereo, colo C. MA. ehren, verehren PPB. En ts zolgaló

lanod ma ith malad es isten tisztelém es bődölém (BécsiC. 35). Mikor alamisnat tendez, ne akariad te előttd trombitaltatnod mikeppen a kep mutatoc, hog tiszteltesse nec emberectől (MünchC. 23). Tiszteltes te atadat es te anadat: honora patrem tuum et matrem (42). Engem fel magasztalnak es tisztelnek (VirgC. 67). Mensuel inkább tisztöltetik, aneual inkább magát meltatlannak alytya (68). Eg zaval tiszteltek istent (DöbrC. 259.) Mynden oknal kyl tytelnek engemet (JordC. 401). Ez kepet az clastronnak mynden sorory tisztely vala (DomC. 101.) Hüön köuessök az ő elkölvet, mert ő is tisztöl minket zent attianak előtte (DebrC. 1). Tawol wattok wr istentöl nem inadwan, nem tyztölwen az tereutew wr istent (ÉrdyC. 342b). Yme zerelmes atyamfay mynemew böchewlletel tyztölly wr isten az ygasszagot (391). Folanlyal zent Anna ortalma ala, meutona, azt tiszteléd (TelC. 89). Kiboda tiszteli most az egiptusbelieknek modgyara az istent (Helt: Bibl. Ia4). Emberi zozessel nem kell tisztelhez az istent (RMNy. II.40). Kedteket minth feoldes vraitli obserualni es tisztelny akarya (326). Oly nagy fő emberré tejudó vala ötet, hogy mind az ő atyától és mind atyafiatól tiszteltetnéjek (Tel: Evang. II.14). El bagyuán az Antichristusnac söc réti bálványokat tégedet tisztelhesse nek igazam (Vallást. CCcij). Ezekhez valo kepest kevanom tisztelnetni (Mon: KépT. 77). Midőn ezelőtt egy ideig az egyik külömb értelmű formán tytelni evangeliomot tisztelték, akkor meg csalattak az hivek (Pázm: Kal. 349). Azoknak kepket ne tartsuk ez vegre, hogy azok által az istent imadnojek avagy tisztölhöjök (Szár: Cat. M3). Nem külömben mint egy földi istent tisztelniek (Lép: PTük. III. 253). Az ő fiaitok, leányitok tiszteljék azaz uralják és aszonyolják (GKat: Titk. 496b). Mindenben töle ballgassanak, tyzteliek mint emmagamat (Radv: Csal. III.141). Tisztelték mélyen urokat (Fal: NU. 298). Akkor se tartsd a gyalázkodót főnem embernek, mikor eszébe jut és tisztel valakit (Fal: UE. 505). Egy-mást szomorú bútsüvételekkel tisztelték (Könyi: VM. 48).

[Közmondások]. Magát *tiszteli az, az ki mászt tisztel MA.

föl-tisztöl: [cohonesto; beehren]. Az ecclesiát szinte mint az apostolokat ilyen igyretivel fel-tisztelte az vr isten (Pázm: Kal. 551). Nagyobb dütsöségő léssen ennek az újonnan épült templomnak azért főképen, hogy ezt az úr Kristus maga jelenlétével fel-tiszteli (Pázm: Préd. 1153). Ha attul el szakadának az igazságtul, mellyel az vr isten feltisztelt bennünket (Toln: Vigaszt. Előb. 2). A ki ditséretessen tselekeszik, fel-tisztelő ajándékok érdemel: qui laudabiliter agit, honoraria meretur (Com: Jan. 240). Köves szerszámmal felöltöztetett lovakat, köves kardot s egyéb feltisztelő kegyelmességgel terhes ajándékokat Boeskaí J-nak (Monlók VIII.114). Béltelt kaftányokkal feltisztelvén az nap keleti szokás szerint (364). Az terhes házban egy vékony ebédvel feltiszteltünk (Nyr. XIV.459).

föltisztölendő: [magnificus; anseimlich]. A fel tisztölendő megpuzteitanac: magnifici vastati sunt (BécsiC. 310).

föltisztölötés: [exornatio; auszeichnen]. Elhagatom azt hogy ez illetén praebendae barbélyoknak, szakaczoknak es egyéb kociporoknak jutalmoc es feltiszteltetésee legyenec (MA: Tan. 1130).

mög-tisztöl: 1) cohonesto, honoro, condecoro MA. ehren, ehre bewoisen PPB. [auszeichnen]. Magát tiszteli az meg, az ki mászt meg tisztel: honor est honorantis, non honorati (Decsi: Adag. 260). Megtisztelvén megtiszteltee téged igen (MA: Bibl. I.141). Meg-tisztelte e házasság rendit az atya isten az első házásokat Adamot es Evtat egybe-szerezvén (Mad: Evang. 117). Curius az szenellő mellett jobban meg-tisztelto Roma városra (Fal: NE. 31) **2)** [celebro; feiern]. Meg tisztölée az husuet innepét (Kár: Bibl. I.406).

megtisztölés: honoratio, cohonestatio MA. verehrung, ehrebezoegung PPB.

mégtisztelési: [honorificus; ehren-]. A beneficimokat nem különben tartytic mint fejedelmeknek és urolnac adományiuc és mégtisztelési senkeléseknec (MA: Tan. 1130).

Tisztelendő: honorabilis, honorificus, venerabilis, venerandus MA. ehrwürdiz, ehrlich PPB. Minden városoknak tisztelendőbi: universarum urbium honorati (BécsiC. 14). Mendenekmel tisztelendőb vala: esset honorabilior omnium (167). Idvöz legy tisztelendő vram Jesus mynden mya zeretendő (CzechC. 30). Mykoron jumar kedden eljűttek volna az tyztelendev atyak (MargL. 100). Mely chodu teteleyknec myatta eretneksegnec gonossaga meg gyalaztatyk ez tyztelendev zent zűnec myatta (121). Ezt mutatagya tyztelendev Beda monduan (CornC. 74). Oh tyztelendev atyank yewel, lassad az frater Marmosth (ÉrdyC. 340b). Zeep tyztelendev zemeelyew veen ember (509). Tisztelendő szent léleknec tanácsaból fogantatván (ÉrsC. 103). Lathatatlan es halhatatlan es zóhatatlan, yelenthetetlen es tyztelendev ewneky wrtl adatoth hatalmaban (342b). Tisztelendő biro uram es nemős tanach uraim (RMNy. II.15). Vallom magamath adossa lenny ez tyztelendev vramnak (77). Szent és dütsőséges, felséges és tisztelendő név ez (Pázm: Préd. 151). En thyzthelendev vram ees barathom (Gér: KánCs. III.71).

Tisztelendőség: [honorifica appellatio; ehrentitel]. O tyztelendev atyam Cirylos ne alyhad, hogh ezeketh en te tyztelendevsegednek azert yruam, hogh alythnam, hogh zent Yeronymosnak zentseeges eleythy semmyben nem twdnad (ÉrsC. 334b).

Tisztelenít [tisztelenítit v. disztelenít?]: [dedecoro; vernehren]. Zayaban pekwen ő neky, ondoksaghos hagyapasokwal thyzthelenytthyk wala (ÉrsC. 31b). O vram Ic nykeppen űlz es meg vtalwan, tyztelenytwen hol wannak az te barátyd (35b). Myndenek thyzthelenytthyk azth, kí raghalwaz (187b).

Tisztelés: honoratio, honestatio, veneratio MA. verehrung, ehrerbietung PPB. A barátságos szeretet és mély tisztelés nintsenek együtt járóban (Fal: UE. 506).

Tisztélet: honor, veneratio, observantia C. honos, honestas, reverentia MA. ehre, ehrerbietigkeit PPB. Ygassagos tisztólety vala es zent őtözety, mert elezer zerezeteek az ysten sathora (JordC. 813). Myndden hazanak, udwananak es vendegők tisztóletynec gongyaat neky hagyaa (ÉrsC. 509). Mynden ő terhekben és minden tisztóletekben ez légyen szolgálattyoc (MA: Bibl. I.121). Cikornyás templumi ceremoniak és tarafara tisztóletek (GKat: Válts. I. Előb. 15). Alitod-é, hogy ű felsége tisztóletit cselekedte (Czegl: MM. 101). Jo darab szarvát szegi megh a papistai kérkedésnek a képek tisztóletinek uryága (VárM: Szöv. 102). Hogy sem a legkisseb tisztóletnek cselekedotét tenné amak a bálványnak (Ily: Préd. I.258). Szakadgyon félbe az én tisztóletem (II.93). Nálam tisztólete vagyok a szeméremetességnek (218). Látván nagy szépségét tisztólettel lón hozzája (Mik: MulN. 16). Ugyan ott is jelenté meg Kerm Eleonorának nagy félelemmel való tisztólettel, hogy az egy szabadságon kívül mindenekben kedvét foglalni (21). A mely ajtón belépik a bátorság, azon ajtón kitér a tisztólet (Fal: UE. 506).

isten-tisztélet, isteni-tisztélet: latria C. religio, cultus dei MA. verehrung gottes, gottesdienst PPB. Isteni tisztóletnec pusztótoia leszen (Tel: RövR. 4). Az ogész isteni tisztólet helyhesztetuén volt külső pepezélesekben és rendeléseknec (Vallást. Fij). Ha az isteni tisztóletben való tsonkaságot corrigáltac volna (Czegl: Japh. 50.). A nép gyakorollya az isteni tisztóletet (Com: Vest. 94). Alnok practikak és penz halaszto mesterségek csak nem minden isteni tisztóletek es tarafarás vallások (VárM: Szöv. 61). Mindenik menyjen-el a maga vallásún való templomba és osztán az isteni tisztólet után úgy

menyjen dologra (Bod: Pol. 109). Az éneklésnek mesterségét az isteni tisztóletben meg-igazította (179).

hamis-istenitisztólet: superstitio C.

Tisztóletés: 1) honorabilis, honoratus, reverendus MA. ehrwürdiz, ansehulich PPB. Az tyzteletes zemelyek alazatosagotki keresnek (Apost. 13). Honap vrank tyztóletes ympeo vagyon (JordC. 68.723). Ez tyzteleteves es ayatos zűleknec vala három fyok (DomC. 2.154). Meiltan zolgallya ez ympepót eelleyen nagy tyztóletes meltosagall (ÉrdyC. 553b, 532.54b). Teged val zenth egyház atyath, de byzton tyzteleteves ees egyetlen egy fyadath (KeszthC. 49). Ayitos es tyzteletes aszszonyi-álatok: mulieres religiosae et honestae (Helt: UT. k5). Az házasság mindenec között tyzteletes dolog (MA: Bibl. I.265b). Ezec noha kőznépségek voltanac, de ugyan io és tyzteletes értelemben voltanac Christus félől (Zvon: Post. I.525). Ezekről akartalac tyzteletes olvaso meg intemi (Zvon: Osiand C4). Tisztóletes viselőség viselő nram (Czegl: Japh. 3). Kí azelőtt isten barattya és azért tyzteletes vala (Ily: Préd. I.447). Rendeltük, hogy tyzteletes Tiszabetsi Gáspár nram minden oláh ekklesiákra inspicáljon (Bod: Pol. 106). 2) [honorans]; ehrend PPB. Mária igen tyzteletes volt az ő sz. fához (Ily: Préd. I.157). Azt várja vala Christus, hogy a mint tyzteletes tanítványhoz illendő volt, ismérné meg az ő hatalmát (421).

Tisztóletésb: [venerabilior; ehrwürdiger]. Semi tyzteletesb mynt az Xpusnak szolgaltatya (VirgC. 129). Az királoknac lenni az te tyzteletésbid között (Szék: Zsolt. 44).

Tisztóletésbség: [reverentia major; grössere ehre]. Kiczoda bizonyíthattya meg, miczoda tyzteletesbsége legyen egy anygalnac az masic félött (MA: Tan. 151).

Tisztóletésen: honorate, honorificus MA. ehrlich, mit ehren PPB.

Tisztóletésesség: [reverentia; verehrung]. Malazttwnk vagyon, ky miat kellethwen vr ystennek maghwnkkat zolgallywnk mynden feelelemel es tyztóletessegel (JordC. 827). Myndden nemew zenthséges zolgalatnak tyzteletessegere emien magaat gyoropottatwan bodogwl el vala (ErdyC. 357b). Semy allat ott nem volna, ky kewansagos es tyztóletessege melto nem volna (510b. 531.602).

Tisztóleteti: honorarius MA. was einem zu ehre geschieht PPB.

Tisztóletlen: 1) inhonoratus C. MA. unehrich, ungeehr PPB. Gónal az tizteletlen gondolatokról (VitkC. 34). Az elsew helhözteeseeknek tyztóletlen voltak (ÉrdyC. 632b). En zeresmes atyamfay wallyathok megh tizthelethlen bezedőkeht (ÉrsC. 184). Az kysded zeenecke zoros vala, ondok wala, tyztelethlen wala (211). 2) [inhoneste; unanständig]. Soha ne fekeg hánota auag égeb kepen tizteletlen (VitkC. 58).

Tisztóletlenít: [dedecoro; schänden, entehren]. Thy tyzthelentyteek enghemet: vos inhonorastis me (JordC. 656) Torkosság tizteletlenít, részegség segyenet (Pécsi: Agost. 6). A mi akaratumk a szerettetett dolognak méltóságából nemesítettik vagy undokságából tizteletlenítettik (Ily: Préd. I.363).

még-tisztóletlenít: ∞ Nem de az wr ysten zeghenyeket valazta ees ez vylagon, ty kedeegh megh tyztóleth(le)neyteetek az zegheent (JordC. 835).

Tisztóletlenség: adoxia, inhonestas, ignominia MA. unehre, schmach PPB. A sido nepek kezdek őttet vinnie nagi tiztelet-

lenseguel Jerusalem fele (WeszprC. 67). Nagy tyztoletlenseget mondnak ennekem (MargL. 3). Gófal a toinasagrol es tiztoletlensegről, nielét vallaz az zent zolosmaban (VitkC. 33). Az istennek akartanak tyztoletlensegeőt teny (ÉrdyC. 529b). Az gonozok az isteny tyztoletlensegnek es enghedetlensegnek byneerth le vetteteenek menyozragból (556b). Kevés gonosz pap latorságáért a bősüteltes papság tiztoletlenségre juthat (Pázm: Préd. 951). Nem marad az isten tiztoletlenségben, ha nem akarjác az közel valóe, akarjác az megszűmen valóe (MA: Scult. 122).

Tiztoletlenül: [inhoneste; unanständig]. Mint egy malacot akar michoda vízben tiztoletlenül mossatoc (Mon: Apol. 317).

Tiztölkéd-ik: 1) [honore afficio; ehre bezeigen]. Harmad napra enneköm tyztoessegöm napya vagyon, ha oda akarz yenny, hogy tyztoéggyem völed, eoleggen vöezöm tölöd es meg balalem tee nekéd (ÉrdyC. 509b). 2) [glorior; rühmen]. Am tiztekegyetok osztánn holdos zászló tartotokkal (Bal: CsIsk. 17). Ha nem tanulsz, a bölcseséggel nem tiztelkedel (Halt: Pajzs. 20).

Tiztös: honorus, decorus C. MA. ehrlieh, zierlich PPB. Halat adok vr Yesus Christusnak evnek minden tyztesegore es nagyobara es tyztesbere es ayoyatosbbara (EhrC. 74). Kezlelyuak az ba(r)atokott, hogy alazatos es tyztes aztalokot vallananak (85). Ifiaknak erös példat laöoc, ha kéz elmönel es erőssen ez halalatössögö töruenekért tiztes balalla öltötetenöm (BécsiC. 92). Égiptomba valo zerzeteseg ez egy ieles es tyztes zerzeteseg (VirgC. 129b). Predicator zerzetbely fratereknek nagy tyztes tarsossagy (MargL. 3). Tiztes fia levele viragostul: syderitis (Frank: HasznK. 17.b). E mellett tiztes menyecskek is készen léznek (Pázm: Kal. 442). Tiztes uri aszszonyoc: matronae (Com: Jan. 102). Tiztes ösz emberek (Liszny: Krón. 153). Ha tovább is így prédikállana, fogadom, vóna tiztes sok halgatója (Fal: NA. 154). Szükséges, hogy külső-képpen is mint valamely tiztes öltözethen szineskedgyen (Fal: UE. 371). A tiztes emboren az adössagy rabság (SzD: MViv. 14). Tiztesb emberek közül is sokan botlakoza lépnek (34).

Tiztösen: [honeste; ehrlieh, anständig]. Latam ez aztalt tyztesen es oduar modra zerzettett (EhrC. 85). Az mostani papistac oly tiztessen tanítac, hogy ha a régi papac fél ílhemenec pokolbol, ki atkozac öket (LévtT: IgAny. 195). Ott is sűrűn, tiztessen meg jelenek a dámák (Fal: NA. 145). Semmiről sem aggódván tiztessen, böc-ületessen éllhetet volna (Fal: NU. 258). Idevaló régi mondás: Ha nem szinto tiztösen, legalább eszen (Fal: UE. 430).

Tiztösít: [honore, honorifico; ehren, verehren]. Legottan fölkele es elmene onnaton, ug' hoö mendenee öndalkoduanac es tiztesitenee istent (MünchC. 74). En ördögöt nem valloe, de tiztesitenee en atam (188). Ychoda tyzteseyt az az ky aleygya tyztesegre meltonak (CornC. 288). Dycheerethnek aldözzatya tyztoseyt enghemet (ÉrdyC. 635b).

mög-tiztösít: [honorifico; beehren]. Ha valaky en nekem zolgalana, meg tyzteseyt evtet en atam (CornC. 293). Meg tyzteseyt hvetet az en atam: honorificabit eum pater meus (JordC. 671). Emberektöl yolehet meg' zydalmazatbwan, de wr ystentöl meg' tizteseytethven mykeppen eold kövek rakattassatok lelky hazakban (847). Masod meltosaggal tyzteseytee meg' evtet az wr ysten (ÉrdyC. 157). Holta wtan mynemow meltosaggal meg' tyzteseytete evteth az wr isten, hallyok meg' (169). Heet rend bely yeles ayandeekokkal tyztoösytte meg' evtet (369b). Meltosagokkal tyztoösytte meg' embery allatot wr isten (595b. 556b. 638b). Zolgya ide kyldesöwel meg' tyzteseyteth vala (Levt. 13).

Tiztöskéd-ik: 1) [honorificor; geehrt werden]. En minden időn aldok vrat, en lelkem vrba tizteskedik (DöbrC. 81). 2) [splendee; prangen]. Mindenek vidám örczát viselnek, az emberek ödupeöl köntösben tizteskednek (GKat: Váls. II.899).

Tiztössög: honestas, honestum C. honor, decorum, decus MA. ehrliekeit, ehre PPB. Zent Flerenc predicalya-vala evtet meltoet mynden tyztessegen (EhrC. 8). Tézi azokat tiztössög neköl m' vronc: fecit illas sine honore dominus noster (BécsiC. 28). Te m' nepöknec tiztessege: tu honorificentia populi nostri (44). Israel zerelmost iarion istennek tiztössögében (109). Hoziatok urnak diczesseget es tiztesseget (AporC. 57). Nem neztem aytatossagal, tyztesögel en vramnak zent tetet (VirgC. 4. 6. 22. 46. 70). Ez ilyen tiztessegebe giwörkwögietekh (146). Monda ez prouincialis zent Margyt azzonmak egy nemev nemev reogato bozeddel, de maga tyztessegegel, mykeppen illic vala (MargL. 137). Ne ördölwnk ez vylagy tiztesseguet, seh ördömnec se tudomamak (Apost. 3). Az istenöknek ualo tiztössöge teteel nem zegyönet megh (SándC. 23). Egy proffeta es nynczen tyztesseguel kyl (JordC. 397). Az yimepnek tyztessegebeerth zokot vala egy foglyot el bozatyani (445). E vilagi tiztessegeket kenantam en erdememec fölötö (VitkC. 26). Valaky az ew neueenek tiztessegehere myse zolgalással meg ömleközendyk, mynnden nyomorwsagaban meg zabadwlyon (ÉrdyC. 221b). A kyraly meenyeközött zolgalatnak nagy tyztessegegel az Morva wyze mellett (397). Vy es zocalan tizteseg (TelC. 108). Tyztessegelekesyttetted v'teth: honore coronasti eum (KeszthC. 22). Ezöket en Felsegödönc tiztössögödre mind megh egetnem (TihC. 8). Helt adj az másöknak minden tiztössögben (RMK. II.44). Az wr isten tiztesseget akarja meg küssebbiteni (Helt: Bibl. I.3). Az ö dűczdössöge nec tiztessegere legyüne (Helt: Utb. Cel). Atila igen nagy tiztössög kiünö vala (Helt: Krón. 19). A mit lát, hogy tiztössöggel nem érhet, mmac vgyan békét hadgyon (Helt: Mes. 178). Fogadunk hőtönkre es tiztessegnkre, hogi meg aliuk (RMNy. II.22). Ew hoza nem forek thjzthessegegel (Levt. I.251). Sem adoma[n] sem tyztessegen nincsen töle (II.22). Feiet haitann tiztesseget tegienek te nekod (Mel: SzJán. 115b). Nagy tiztössöggel es ditsereettel meg szerzi dolgat. 1582 (Kal. Fv3). Az firfu az aszszoni allatnak meg adgia az ö tiztesseget (Fél: Tan. 463). A tiztössöget azért vészí-fel, hogy istennek alkalmatosban zolgalhasson (Pázm: Préd. 59). Meghayol az anygal elööt, mely tiztössög ezak az Christushoz illic (MA: Bibl. 197). Az tiztössög az erkölczööknek niainassaga es emberseges volta (Érasm: Erik. 2). Nem kíványya az kenyerrütö, hogy az ö tiztössögére pazarlya a garast (Pécsv: Fel. 830). Kis tiztössög ebbül jühet, de viszontagy nagy veszély elö-kerülhet (Zrinyi: ASyr. 242). Hadi okos förtélyokkal, tiztössöges hadi ölnöksägokkal ölni szükség (Com: Jan. 12). Szent Ersébet te a mi magyar nemzetföknec igaz tiztössögö (Csüzi: Síp. 583). Ott kin ne hadd az ajtó küszöbénél zolgáddal a szömernes tiztössöget (Fal: NE. 18). Miynyájan ballványozók vagyunk, ki a tiztössöget s bötsüetet szereti ki az aranyot (Fal: UE. 378).

[Szólások]. Tiztössöggel mondván kurvás bordély házakat éppitetet (MA: SB. 114). Cleopatra, tiztössöggel légyen mondva, parázna kurva völt (223). A papistak a processiojárásban éktelenül bordélyoznak, a legények a leányzokval, tiztössögövel szöllva, lábuslag fekszenek, minden ötmányásagot teslekesznek (GKat: Váls. I. Elöb. 64). Tiztössöggel, becsülettel szolván finganak (Com: Jan. 182).

[Közmondások]. A péuz emberség, a ruha tiztössög (Fal: NE. 30).

halotti-tiztössög: [justa; leiche]. Mikoron az papok az halotti tiztesseget tenneek, leg ottan az azzoniallat az zozolyan fel emelo ömogat (VirgC. 109). Lézneec halotti kösérésec avagy halotti tiztössög tetelec s temetö kert felö (Com: Jan. 212).

temetési-tisztesség: [exsequiae; leichenbegängnis]. Jól tiszták a papok, temetési tisztességre sem méltóztatnak benneteket (Bethl: Élet. 33).

utolsó-tisztesség: ∞ Utolsó tisztességét megadni a holt testünek: suprema ferre *cineri PPBl. Sok urak és aszszonyok voltak nemesek, az jámbornak az utolsó tisztességét megmutaták, hogy baráti voltak életében (LevT. II.49).

vég-tisztesség: ∞ Ez vagyon csak hátra, hogy ez tekintetes grófnak utolsó végtisztessége ki-szolgáltassék (Megy: 3Jaj. II.136).

Tisztességbeli: [honoratus, honestus; ehrlich, ehrenhaft]. Vala nemely tiztessegbely vitez Nemetországba (DomC. 286). Nagy tiztössegbely ember kyraly ötözethben (ÉrdyC. 513b). A ki nem hágy senkinek magán szegozgetni, tisztességbeli böltsülletes nagy embernek itéltetik (Pázm: Préd. 125).

Tisztességős: honestus, honorabilis, honoratus, prepon C. ehrlich, ehrsam, züchtig PPB. Maria ez wylagnak tiztösseges azzonya (CzechC. 39). A tiztessegesbec melle fl (VitkC. 46). Az jámbor chazarok, kyk az kössegeöt eppytyk, tiztösseges meltosaghnak okaert Augustusnak newezetetbnek (ÉrdyC. 516). Ha walaky oen nekem zolgaland, tiztessegesse tezy ewtet attyam (Pesti: NTesst. 215). Hadi okosság, fortely, hadi tiztesseges alnoksaz: stratagema (Ver: Verb. Szót. 29). Te én attyámia vagy, tiztesseges és jámbor uemzet vagy (Kár: Bibl. I.481). En io vegre tiztesseges okokbol czelekedem (Decsi: Sall. Előb. 1). Nem akarom tiztesseges áressegemet mulatni restseggel es tuniasaggal (Decsi: SallC. 3). Azoc az ifiac, az kic az Catilina hazat giakorolyac vala, nem tiztesseges eletűec voltanac volna (11). Nem tiztesseges orrodhol szot, szugast kibocziatani (Erasm: Erk. 5b). Nem tsak szóval, hanem tsелеkedetek példájával akart isten mintek a tiztesseges jószágok gyakorlására tanítani (Pázm: Préd. 25). Nagy böltsőségnek tartják az emberek, mikor két nemzetségnek gyűlölségét egy tisztességes házassággal le-szállítják (114). A tiztesseges dolgokat véteknék színe alatt otsállya minékünk (Komár: Imáds. 288). Tiztesseges hadi alnokságoekal élni: stratagematibus uti (Com: Jan. 147). A jóles tréfác a tiztessegesekhez illenec: festivi joci urbanos decent (187). Tiztesseges ajándékokkal és gazdálkodásokkal küldöttem tizsteimet (MonIrók XV.268). A rézpénz tisztességes ruházatjokra sem elég, mivel éljenek (Bercs: Lev. 574). A tisztességes és udvariás „nem” néha kedvesebb feleletté válik, hogy sem a paraszt és izetlen „nyg” (Fal: UE. 402).

Tisztességösen: honorifice MA. [honeste]; ehrlich PPB. [anständig]. Tiztessegesen meg-viselni valami tisztet: magistratum aliquem *percurrere honestissime PPBl. Az Massinissa baratsaga es hűsege iol es tiztessegesen sokaig az romaiakhoz meg marada (Decsi: SallJ. 4). Azt az Jugurta nag tiztessegesen fogada (15). Tiztessegesen mulatni: conbas legere (Decsi: Adag. 256). Ha meg kell halnom, halyak tiztessegesen meg (91). A csukaifakat ugy erőkődjed főzni, hogy tisztességesen adjad fel (Radv: Szak. 104). Megindulának mindenütt tisztességesen excipiáltván es gazdálkodatván ő nagyságok az végbelleikkel (MonIrók VII.361). Az nemem arua leaniat az en feleségem tisztességesen hazasizia (Radv: Csal. III.143b). Szintén érkezett Miksics maga is, kit elküldtem Nagyságodnak magát is, jó lesz tisztességesen megtartóztatni (Bercs: Lev. 294).

Tisztességtelen: inhonestus, dehonestus C. unehrlich PPB. Miert iteltetik tisztességtelennek minden harmad szora pőkn (Erasm: Erk. 14).

Tisztességtelenít: inhonesto MA. verumehren PPB. A hujaság izgat, a torkosság tisztességtelenít, a részegség meg-szégényit (Ily: Préd. I.449).

Tisztességtelenség: inhonestamentum C. [unanständig-keit]. Hahótávol katzagni tisztességtelenség (Com: Jan. 187).

Tisztességtelenül: inhoneste, irreverenter C. unehrlicher weise PPB.

[Tisztetlenít]

mög-tisztetlenít: [inhonoro; entehren]. En őrdögöt nem valloc, de tiztesseim en afamat, tū kedeg megtiztetleneitete engemet (MünchC. 188).

Tiszti: officialis MA. zum amt gehörig PPB.

Tiztség: munus, officium MA. amt PPB. Tiztséget vadászni: magistratum ambire, prensare PPB. Az én tiztségem majd el-telik: meus consulatus est in *exitu PPBl. Favágó tiztséget visel (Mik: TörL. 14). Ezeknek veszedelmes minden nagy hivatal és tiztség, mert csak botlanak és tántorognak a magos polczon (Fal: UE. 417). Megbecsülnek bennünket, ha érdemes tiztségre lépvén azt érdemesen viseljük (428). Két dolog légyen előtte annak, a ki valami türes tiztségre kötelezi magát (444). Ne alább, hanem feljebb való légy tiszt-ségednél (506).

TISZTA: 1) purus, limpidus, inturbatus C. rein PPB. Nylyan yelenyk e kereset kenerben es yly zep kewben ys yly tyzta kutban (EhrC. 131). Ő feienec fűrtő monnal tizta gapui (BécsiC. 149). Weer es tyzta wyz böseggel ky zarmazek (PeerC. 128.34). Zomysagban tizta vizet meryetők (NagyszC. 23). Cris-tussal vygadnak az sok zentők zcep foyeer tyzta ötözettel eekősvltethween (ÉrdyC. 605). Fertelmességek edenyiben tőlti először az istennek tizta ajandekit (Pécsv: Fel. 207b). Szép tizta tyzta folyamra talál. kiben jól meg-iszik (Hall: HHist. II.19). Ha mi belé meritesz (a vízbe), fel-veti magát, a tiztát meg-zavarani mit használ (Com: Jan. 10). Papirosra avagy tizta kártyára írunk (155). Akarhol legyen a kenyér és bor, akar tizta akar tiztátalan helyen, ott vagyon a Christus teste (VárM: Szöv. 209). Háboruságokkal gyakoroltatván tisztákká tétessenek (Ily: Préd. I.36.) Tizta lónál tisztább válla (Fal: Vers. 861). **2)** castus, mundus C. [rein, keusch, züchtig]. Bodo-goc tizta ionhouac, mert ők istent látta (MünchC. 20). En tizta nem voltam (VirgC. 8.92). Tyzta ember leezen tyzta zyletese zerent (ÉrdyC.31b). Megh yegyzetelek tyteket egy fyrtfywnak Crisusnak adnom tyztha zyzeth (149). Igyekőzyk vala az kywl valo testi erzekeuseogót az leeleknék byrtoka alan haytany, hogy ne bantanaa meg az ew tyzta lelky ysme-ryet (561b). Vrnak bezedy tyzta bezedek nykkepen ezyth zennel tyztultatoth (KulcsC. 19). Oluasd e könnyecheket, de tizta nyeluel (Helt: Bibl. I.g). Az igen lapaz hai és homlokon függő, tizta szűnűt jelent (Cis. N3). Kellemes dolog, ha az atya bőjtre, józan és tizta életre inti fiát (Pázm: Préd. 198). Illyen tizta életre szorgatoc szent írásokkal ellenkezik (Sámb: 3Fel. 690). Nincsen senki, a ki az isten törvényének kívánsá-gára tőkélletes tizta beszédű lehetne (Matkó: BCsák. 266). A mértékletesség, tizta élet nem fér-őszve a délig való heveréssel (Fal: NE. 65). **3)** sincerus C. [verus; gerecht, auf-richtig]. Nem tizta, nem őszinte való, meg-vesztegetett: insincerus PPBl. A bűnőknek megbocatasara zűksegese: kesernes tőrődelmesse, tizta gonas es melto elegtetel (VitkC. 24). Az tiztaual tiztaia teszed magadot (Szék: Zsolt. 15). A keresztien embernek marhaja tizta, ha az szegeniek tapla-lasara annak valami resze ki szarnazik (Fél: Tan. 452). Tizta gyomorbol ellene mond az őrdögnek (Ker: Préd. 112). A mi téged illet Neander, ötözézél tizta hadi erköltsben, a széphez szokjál (Fal: NA. 248). **4)** meracus C. [merus, non mixtus; rein, lauter, unvermischt]. Eresztét, tizta arany: aurum *purum PPBl. Az hwsnety konérhöz sayt es teey, tykmoñ, tizta tezta kell (SándC. 2). Az tyzta gabonat aztagban geyty (JordC. 362). Tizta gabonát észne, mely meg szóratatot (Helt:

Bibl. IV 52.) Hordot kecséz pinterekekkel tiszta boroknac. 1579 (KNagyszC). Ha az maiorona leuelet tiszta buza liztel az dagadot faio zómre kötd, meg gyogitya (Beythea: Firk. 74b). Elegy belegységől üres es tiszta szollás (GKat: Titk. 103). **5)** [recens; frisch]. Joseph a tóset ellen betakara azt tízta gölcha (MünchC. 69). Az izzadás után tisztát vévén magamra (Monlrók XV.111). Ma tisztát veszek, ha jóker volna, három létre (Béres: Lev. 211). **6)** serenus, immubilis C. [beiter]. Megh lataan Yzraelnek ystenethi mykeppen az eghet, mykoron zeep tyza (JordC. 61). Tyzta ydó lezen, mert pyross az egh (404). Felöl az egh tyzta, alol az föld nagy eekdsseeggel feel öltöz-tetd (ÉrdyC. 510b). Ha feyer parah megyen az földről vagy vízből jó reggel es estue, tiszta földöc ielo (Cis. G3). Az erszáglo Juppiter tiszta földt igieközök szörzenie. 1572 (KBécs. Ev3). Néha az nap tízta is tart. 1582 (Kal. G). Hetfőn tiszta szerző szel tart. 1582 (Kal. Gij). Tisztára fordult az idő (Monlrók XVIII.68). **7)** lucidus C. [durchsichtig]. Fayo zómnek gyödségős a tyzta velagosság (NagyszC. 13). A virtus hasonló a tiszta kristál-üveghez, könnyen hozzá fér a mofok (Fal: NA. 177). **8)** merus C. [bloss, lauter]. Disznóláb tiszta borssal (Radv. Szak. 59). Hogy azon asszony tiszta sielt bosszorkány, hitet mer mondani (BékHajd. II.271). Az igétől felvétetett tiszta emberség (Illy: Préd. II.451). **9)** [focul in silva calvatus; lichtung, blösse]. Bókes felöl volt egy temerdek fűz a tisztán (BékHajd. II.223).

nem-tiszta: insincerus C.

szüz-tiszta: pudicus C.

tisztán-tiszta, tisztádon-tiszta: [suaviae sinceritatis; von höchster reinheit]. Egy és ugyanazon magán valo meg oszlohatatlan tisztantiszta isten mindenikben (Bök: Lämp. 71). Az ezüst az aranyhoz legközelebb járul, midőn tisztádon tiszta (Com: Jan. 15).

[Tisztál]

mög-tisztál: [purifico; reinigen]. Az egetbort kétszer háromszor mög-tisztálván (P: PaxC. 23).

Tisztán: **1)** pure C. puriter MA. rein PPB. Az isten beszédét tisztán meg-egyeltés nélkül szollják (Matkó: BCsák. 60b). **2)** casto C. munditer MA. [gerecht, keusch, unschuldig]. Ez es tiztan hala meg illic mundus olóit) mindenkent urban bizvan (BécsC. 90). A szüzességnek állapattyát azzal gyalazza Baldwinus, aert sokan ezt nem övíték tisztán (Pázm: LuthV. 33). Nem testeket tarták tisztán a pákoságtól és parázna-ságtól, hanem meg lelkeiket is (GKat: Váls. I. Előb. 5). Adhassuk markodban tisztán az mi lölkünk (Haly: Adal. L47). **3)** sincere, germane C. sinceriter PPB. [wahrhaftig, aufrichtig]. Zeresetek az vr istent hiven, tiztan es igazan (VirgC. 70). Regula mynden iraterektol tyztan es tellyesselleg meg tartatueek (DomC. 116). Kereztyeneknek hevattnak, tiztaban es igazban heuattannak Christu nepenek (RMNy. II.46). **4)** mere MA. uvermischel PPB. A buza tisztán a csűrökbe nem vitethetik (Illy: Préd. 138). A szerencse hol tisztán adgya-fel örömöt hol pedjelen örömmel ereszi meg (Fal: UE. 386). Bizonyos személyekre néve nem alku az igyenes igazságot tisztán, pusztán mondani (Fal: UE. III.98). **5)** simpliciter C. plane, mere MA. gänzlich, lauter PPB. Testy zykseeg nem leezen, de tyztan chak az zereteth (ÉrdyC. 559b). Wallom magamat adossa tyztan zaz forintal (RMNy. II.164). Dolgaba tyztan megh wayon es az kapyan tyztan el wayon wadazhlyan (LevT. L178). Ha három drachmát iszol meg mézes vízben, silua leuben, tiztan meg tisztit (Mel: Herb. 57). Tiztau bolonda tézsi az embert (64). Kik tiztan hataros szemzedeknak tartatnak (Ver: Verb. 156). Tiztan chak ariadékon adgya (Tel: Fel. 118). A ki nem tiztan jövevény a sz. írásban, el nem titkolhattya, hogy sok el rejtett, nehéz, mély dolgokat talál (Pázm: Kal. 507). Földötebb el nyomorodnak, sőt ugyan el ásznak belé es tisztán el

fonyadnak (Lép: PTük. I.151). Tiztan tsak az kezről keze adatott bizonsag-tetelből tanultak (MNyil: Irt. 48). Az isten tisztán jószág (Mad: Evang. 366). Tiztán lelki értelmű tudomány (Illy: Préd. II. Előb. 2).

Tisztás: [locus in silva calvatus; lichtung]. Az táborhoz közel lévő szorosnál, az hol tisztása van, sánczot vessenek (Monlrók XV.517).

[Tisztásit, mög-tisztásit]

mög-tisztásítás: [purificatio; reinigung]. Elewl vezv az completat kewz gyonas az zónek megh tyztassytasara (ÉrsC. 373).

Tisztaság: **1)** castitas, mundities C. [reinheit, keuschheit]. Tiztasagnak weth: balteum castitatis (NémGl. 361). Tiztasagot zerettel es te feried vtan mast nom tuttal (BécsC. 44). Vetkeztem tiztasag olen (VirgC. 8). Hasonlatos lőn angyalokhoz az augiali zeit tyztasagert (14). Tyztasag meg zepety embernek lelkeet (CornC. 242). Nőmősb az zyzessegebely tiztasag (SándC. 34). Mely tyztasag ty bennetek zeppleoteleu meg maragyon (DomC. 141). Istennek embere meg gyvlada az tyztasagnak zerelmeben (234). Gónal az zepöltelen tyztasagrol (VitkC. 32). Hogy az tiztasag tartok az meenyey meenyekzőre keezwly nydoytanaa (ÉrdyC. 74). Ne bizatok tyztasagh tartastokba; ha ol tyztasagot tartatnak, mint az zyz Maria (TibC. 12). Gyenge dolog az aszszony tiztaságának hire (Pázm: Préd. 147). Két szárnyon emeltetik fel ember a földtől, az egygyűségeu és tiztaságon (Pázm: KT. 124). A szűbéli tiztaságról avagy tizta hívségről: de candore (Com: Jan. 204). Könnyebb kint, halált szenvedni a tiztaságrt, hogy sem hiven mellette maradni a tántzika, paszta s vendéglelő mulatságok közt (Fal: NE. 109). **2)** sinceritas MA. aufrichtigkeit PPB.

Tisztaságos: **1)** [purus; rein] Ew fyanac zeuth testeeth be thakargathanak tyzthasaghsz gyelelha (WinklC. 103). Meg nem sérté semiben ezt a tiztasagos gyapjat (Pázm: Préd. 103). **2)** [castus, innocens; keusch, unbefleckt, unschuldig]. Nely zóinula ystemel nykent tyztasagos Siluester (EhrC. 2). Legyen kamoramban tyztasagos testuel es uly en gyewewrew-segymuel (123). Ky vala tyztasagsz minden bñmek zeplyőtől (PeerC. R). Zeplyoteleu tyztasagsz termeezetyben (ÉrdyC. 530). Az imbor es tiztasagos aszonallatokkal tiztessegeesen öszue talalkoznac (Pécsi: SzűzK. 117). **3)** [verus, sincerus; wahr, aufrichtig]. Tiztasagos örmet veszline (Born: Préd. 276). Az apostoloc tiztasagos aniaszentegyhazara igazityok dolgunkat (EszT: IgAny. 187). Mindennap az emberek bñnért tiztasagos áldozatot mutatnak bé az istennek (Pázm: Kal. 333). **4)** [merus, simplex; bloss, lauter]. Isten magában nem testi, hanem tiztasagos lélek (Illy: Préd. 12).

Tisztátalan: impurus, impuratus, immundus, sputus C. unrein PPB. [befleckt]. Tisztátalan elme: mores *adultera; tisztátalan öszve-keles, kurva házasság: inuptae *nuptiae PPB. Testköteeth meg nem tartoztatnak tiztaatlan dolgoktul (SándC. 37). Hítsagos mulatságra vágyodnak mindenek fülei, tisztátalan es fajtan beszédnek hallgatására (RMK. I.340). Az tisztátalan kí gomláltatie az ő népe közzel (Kár: Bibl. 193). Fertelmesee lennéte az tisztátalan állatoknac meg ételével (79b). Az ő rayta való betegséguac miatta tisztátalan (98). Tisztátalan személy: meretrix (MA: Bibl. L36). Nagy nyomorúság ezt a gyenge leányozt az tisztátalan lélektől meg szállatának látni (Mad: Evang. 241). Inkáb esigesse a tisztátalan lölköt es csak a maga kérdésre feleltesse (Sam: Agend. 212). Haja veres, köztas es oly tisztátalan vala, hogy az embernek kész emely-gést okozott (Könyi: VM. 5).

[Tisztátalanít]

Tisztátalanított: impuratus MA. unrein, mütätig PPB.

Tisztátalankod-ik: [moehor; unzuclit treiben]. Ne nyul hozzam, minem felesgedhöz nyulsz, hanem egy bűdes kurnához, meg lásd immar ha aual akarz tisztátalankodni (Helt: Krón. 53b).

Tisztátalanság: **1)** impuritas, spurcitia C. immunditia MA. unreinigkeit PPB. [schmutz, unflat]. Ez fewertelmes wylagy eeletnek tyztwtalansagabol [így] senky fel nem tamadhat (ÉrsC. 577b). Ha az ő testéből mint egy nyál ki szarmazic az ő férfiui magua, ez amac tisztátalansága (Kár: Bibl. I.101b). **2)** [stuprum; unzuclit]. A fesletlek dít-sérik s fizik a tisztátalanságot (Fal: NE. 33). A tisztátalanság a mostani világban nem szurdék-vétek, hanem hímes és varrott ágyokban földzik (105).

Tisztátalanul: impure, spurce C. immune MA. unreinlich, unsauberlich PPB. Ne-talám tisztátalanól maradván az el-fajúlt világgal és meg-vetett sidó nemzettel gyűlölségesen meg-vetessünk (Csúzi: Síp. 126).

Tisztít: puro, purgo, mundo, mundifico MA. reinigen, säubern, ausputzen PPB. Barázdát tisztítani: lirare C. Fegyvert tisztít: polit MA. Betegeket vizagiatoc, halottakat felköltöttek, poklosocát tízthetoc (MünchC. 31). Yel en zivemmel gondokodom vala, tíztytom vala en lelkeket (DöbrC. 143). Az zenetek ez velagban eeluen halottakat tamazthattanak, poklosokat tyztythattanak (CornC. 71). Vala hol vala mynemew rwttsaag, wndoksaag, zenyyeseeeg esyk es naponkeed leezen az calastromban, mynd te tyzthod (ÉrdyC. 340). Az hasadat tiszticz, gyomrodát is melegiez (Cis. B). Hernyot fáról tiszticz, kertben las ki gyakorta. 1579 (KNagysz. A7). Melancholiat taneit tíziteitani. 1583 (KBártfa. Címl.). Job most tisztítannuk magunkat a büntül (Pázm: KT. 94). Nám vgyan szátokban rágta az Kalauz, hogy az romai anyaszentegyház nem adta azt mi előlkben el végezett sententiául, ha az lelkek mindenkor az föld gyomrában tisztítannak-é vagy a kivüllis (Bal: CsIsk. 168). Szűszentessel tisztítatik az agyvelő (Com: Jan. 64). Inkább menjetek néha napnyugotra két esztendeig cipellőt tisztítani, mint sem napkeletre harmincz esztendeig korona aranyozni (MonRók VIII.260). Az rangori hidak felé tisztítják az útakot (Beres: Lev. 528).

el-tisztít: [amoveo; entfernen]. Minden feketeséget, rútságot, fekélt el-tisztít (Mel: Herb. 8). Tiszta vizet töltö a húsra, tedd az tűzhöz, had főjön, az tajtékját el-tisztítsad, mert annak az abállása (Radv: Szak. 15).

hozzá-tisztít: [purgatum addo; gereinigt zugeben]. Mikor ezeket megmelylyeszted, szép tiszta vízben hányjad, máját hozzá tisztítsad (Radv: Szak. 9).

ki-tisztít: expurgo, emundo, excerno, pio, expumico, everro, diruncio C. reinigen, säubern, ausputzen PPB. Romladékokat ki-tisztítok: erudero; mohátül kitisztítom: erudero PPB. Ffyadnak halalnak eerlmeeneek nyatta my byneynkből ky tyztyothwan yktass mynket ez yelen valo eeletlnek wtanna tehozyaad (ÉrdyC. 578b). Ky tyztyothwan az templomból az sok balwanyoknak ozlopokat zentőlee ewtet azzonywnk zyz Marianak (605b). Isten az frigy alatt egy ostarót bocsyát ki, Magyarországból kobzokat kitisztíta (RMK. III.209). A gyomrod előszer ki tiszticzad (Mel: Herb. 103). Atyámfiak tisztéchatok ki az ő kovászt, hogy úri téstzák legyetek (Tel: Evang. II.28). Ki tízthátok az régi kouáz (Beythe: Epist. 103). Olyan haznos az prngalas nykeppen hogy a kutnak fenekeről ki tíztyak az rutságot (Frank: HasznK. 36). Az borjúfejet tiszta vízben hányjad, abból igen szépen kitisztítsad (Radv: Szak. 10. 114). Olyan mint a tsép és erős szél, mely a szalmától és palyvától a búzát ki-tisztítja (Pázm: Préd. 299). Kitisztítsad közzüled az gonosz: auferes malum de medio (MA: Bibl. I.176b). Belől is ki tíztyis az gonosz neduesseget. 1626 (KCsépreg. Aq). A lopókat és a tolvajokat az egész országból mind ki irtotta, tisztította vala (Lászy Krón. 297). A birodalmak a végre ajándékozattak meg isten-fél oróval, hogy a párt-ítókat a nép közzül kitisztítsák (Misk: VKert. 59). Lábbéldet ki-tisztítod a sárbul, lelked motskairül nem tészel (Fal: SzE. 516).

kitisztítás: lustramentum, piamen C. expurgatio, expolitio MA. reinigung PPB.

kitisztíthatatlan: inespialibilis C.

lő-tisztít: [emundo; völlig reinigen]. A binőknek zenniet leh kel magonkrol tízítanonk (DebrC. 47).

mög-tisztít: purgo, perpurgo, depurgo, repurgo, interpurgo, purifico, mundo, emundo, expio, sereno, emaculo, exstercero, olimo C. reinigen, säubern, putzen, polieren PPB. Szenteléssel megtisztítom: februo; főventül meg tisztítom: exareno; kötil megtisztítom: elapido C. Mykoron yewtnolna zent Ferencz egy falnak zent egyházaba, kezdé ewtett alazatost meg sepreny es meg tyztyotyany (EbrC. 97). Vram ha akarz, megtízteitad engemet (MünchC. 26). Tízszel münket meg tíziteitall mikent meg tízoltatik ezüst (AporC. 13). Tíztytia meg embereknék bűneyt (VirgC. 90). Azonkeppen az kerteket es meg tyzthegya vala (MargL. 25). Foganatia meg tíztoita, ziletese meg bizoitoita, zolliatatlansaga minket taneita (DöbrC. 11). Meg tyztyotyta hű zewywyet: permundabit aream suam (JordC. 362). Mydden bynnek förtelmeetül es zemeermős mywelkódetóktewl meg tyztholok az my zűwnknek zallasaat (ÉrdyC. 5b). Az fratereknek labok helyt meg tyzthod (340). Engeded, hog mindön binőkbel meg tízítassunk (TihC. 79). Szoro lapattya kezében vagon es meg tízíttya az ő szűróiet es buziaiat az ő ezűrebe be gyítyi (Börn: Préd. 25b). A végre jöt e világra, hogy meg tisztétana minket a mi bűneinknek ondokóságából (Tel: Evang. II.704). El háttiak az felegeket es meg tíziteitalk az eghet. 1583 (KBártfa. Dv2). Az borjúfejuék az álla csontját vesse ki, nyel-vét tisztítsa meg (Radv: Szak. 10). Ez belekneec gyakorlasabul ók az bönöktül meg tisztettatnac (Zvon: Osiand. 212). A rutha nyersen éve szemet bomálytül meg-tisztít (Felv: SchSal. 19). A nagy szirtosság és nagy tisztátalanság nem könnyű fájdalommal tisztítatik meg (Ily: Préd. I.98).

mög-tisztítás: purgatio, purificatio, expiatio, expiamentum C. reinigung PPB.

Tisztítás: expurgatio C. purgatio MA. reinigung, säubern PPB. Sokak vannak, kyk hűnkyk adattanak megtartasra, mykeppen gyakorta valo mosdasok, poharaknak es egyeb edeenyeknek tyztyotyasa (ÉrdyC. 476). Eféle tisztítást az a pap tege, a kit meg kentenee (Helt: Bibl. I.FFF4). A ver a lélec tisztítására valo (Helt: Bibl. I.GGg).

-Tisztítatlan: impolitus MA. mausgeputzt PPB.

Tisztíthatatlan: illutibilis C.

Tisztító: **1)** [mundans, purgans; reinigend]. Tisztító mint a zappan: smegmaticus; zentőlő, tízítő: lustricus, lustrificus C. Has-tíztyto orvosságh Nom. 75. Szántó-vas tisztító őstőke: rulla PPB. Ew olyan lezen nyinth az fiel fwallo tyz es mynt az fwallo tyztyo fyew (ÉrdyC. 209). A fogaidat reggel tiszta vízzel meg mossad, nem tízítő porral (Erasm: Erk. 16). Te a pusztá alamisnát bűn tisztítóvá tészed (Matkó: BCsák. 299). Az fyew az őtősdök tisztító kövével metztetic (Com: Jan. 17). Gyomor tisztító, purgáló orvosság (173). Máj tisztító orvosságoc (175). Puska tisztító körömvac (TörtT. XVIII.261). **2)** purgator, fallo C. mundator MA. ausfeger, reinmacher PPB.

árnyékszék-tisztító: foricarius C. PPB.

eke-tisztító: [stimulus; pflugreute]. Sámgár egy őstőkével, eke tisztító pálczával 600 embert őszve rontott (Tof: Zsolt. 683).

fog-tisztító: dentifricium C. PPBl.

fő-tisztító: [catharticum]. Az orvosságoc, a melyec fő tisztító: remedia cathartica (Com: Jan. 173).

fül-tisztító: *specillum auricularium PPBl.

ganajlat-tisztító: copreus, stercorarius MA.

has-tisztító: [laxativus; abführend]. Az ugorka has tisztító lézen, ha pfrszenő gyökérnek részét köziben veted (Nád: Kert. 85).

[moslék-tisztító]

tábori-mosléktisztító: [lixae; tross von marktänderin]. Tábori moslék tisztító, szakácsac, főzde (Com: Jan. 146).

ruha-tisztító: cosmeta C. fullo MA. [walker, bleicher, kleiderputzer]. Sibvásáros, martalocz, ruha tisztító (Com: Jan. 98).

szappanmódra-tisztító: smigmaticus MA.

ezөрő-tisztító: areator MA.

[Tisztítat]

mög-tisztítat: [verrere curo; fegen lassen]. Tyztwtassad meg az wezakat es myudenek az balwannak templomaban gywlylenek (ÉrsC. 436h).

Tisztogat: purifico, perpurgo, emundo, polio, tergo MA. reinigen, sauber machen, ausputzen PPB. A szép fenyő gombát csak tisztogasd, ha valami gaz vagy on rajta (Szakácsmest. 132).

mög-tisztogat: ∞ Mikor az fazékban rakod, egy fejer czipót is tégy hozzája, egészen meg ne hámozad, hanem csak megtisztogassd szenytől, mitül (Radv: Szak. 15). Hogy megsütöd, vágd fél szintén úgy mint az egyéb ludakat, annak utána tisztogasd meg (77). A ki a megtisztogatott ruhákat el-adni ki-tészi, sibvásáros, martalocz az (Com: Jan. 98).

Tisztogatás: purificatio MA. reinigung PPB.

Tisztul: 1 [mundor; rein werden]. Vakok látnak, santak iarnak, poklosok tisztolnak (DöbrC. 261. Jord. 385. ÉrdyC. 107). Vvrnak bezedy tyzta bezedek mykeppen ezysth zennel tyztulatotoh, harmonz meg latoto, hethzer tyztulatotoh (KulesC. 19). Sok forgolódással tisztül, épül itélőder emberben (Fal: UE. 397). Tisztulj bűneidből, fejtőzzél adósságidból (Fal: SzE. 553). **2** [liberor; befreit werden]. Az budai passa igen hordatja az búlnak való fát, miholt a Duna tisztul a jégtől, általkötteti (TörtT. 1627). Így tisztulék az mint lehete az szöke marhák-tól (Kem: Élet. 53). **3** [se auferre; sich fortpacken]. Christus elől ez aszszonyi állatott el tasztyta mint egyebet: Tisztully, vakarj, tzoki te ob (MA: Scult. 285). Tisztullyon távol innét ez illyen itélet (MA: Tan. Előb. 21). **4** [serenasco; sich abklären]. Tisztul az idő: es heitert sich aus, es kläret sich aus; tisztul a víz: das wasser wird klar (Adámi 207).

el-tisztul: 1 [mundor; rein werden]. Azon órában eltisztula az ő poklossága: confestim mundata est lepra eius (MA: Bibl. IV.9). **2** [discedo; wegziehen]. Tisztullyon és állyon félre az az embertelen (MA: Tan. 753b).

föl-tisztul: [serenasco; sich aufheuern]. Fel-tisztul az ég: nubes *rarecit; nádón fel-tisztult volna: cum conserenasset PPBl. A fergeteg után feltisztul (Pázm: KT. 141). Fel-tisztul ugyan az ég. 1620 (Kal. B7).

föltisztulás: serenitas PPBl. [heiteres wetter]. Ha homály vagy on az eső vtán, fel tisztulást igyeoz (Cis. G2). Ha fel tisztulás vtán egy kis föleg vagy on széllel eszlot, még essöt váry olyunkor (Cis. G4).

ki-tisztul: 1 [mundor; rein werden]. Temptacionak tazeekaban ky foryon, tyztwlyon mynden bynnek tayteeka (ÉrdyC. 573). Senki az ő soc bűneiből es nagy fertelmességiből ki nem tisztulhat (Helt: Bibl. I.f). Az vörös, kopasz Taly kütisztula az sok betegségből (Nád: Lev 5). Meg érett-korra jutot az itélő es választó erő bennünk, ki tisztult akaratumk a díztelen alávalóságok seprejéből (Fal: UE. 365). Ha a búzból idején korán ki nem tisztulunk, maradékinak-is lézen pirosaga miatta (SzD: MVir. 185). Hállott egy pár tsepp szemiből s majd egy törlésre kütisztult (362). **2** [ejicior; ausgeworfen werden]. Mikout el hault arnek en vgan el vetetem es ki tiztolek mikout saska: excussus sum sicut locustae (DöbrC. 197). Mykeppen nylak hatalmasnak W bezede azonkeppen ky tyztulaknak fyay: filii excussorum (KeszthC. 362). **3** [liberor; frei werden]. Az német nem fél az fölső jegektől, tudja, hogy kütisztult egészen (Berus: Lev. 111). A mit egyszer felkap gyenge elméje-k, aval ugy össze-kaptsoldók agy-velejek, hogy ki nem tudnak tisztulni belőle (SzD: MVir. 22). **4** [se auferre; sich fortpacken]. Az király kémnek altya es meg hadja, hogy az országbul kütisztullyon (MA: SB. 74). Tisztuly ki társ, nem tiéd ez a rakot kőház (Szentm: TFü. 10).

mög-tisztul: 1 [purifico, mundor; gereinigt werden]. Gyomtól meg-tisztulni: evallor PPBl. Légottan hog megtisztolatanae, mend aldozatokat anulanak es o fogadásokat (BécsiC. 46). Megtisztoztatec ő poklossaga: mundata est lepra ejus (MünchC. 26). Attesth meg dicődül, ky dychőfles mia testne mindón náualyassaga meg tiztulatik (NagySzC. 333). Lely hwtet bewolkodwan, meg tyztwlywan es ygazwlywan: invenit scopis mundatum (JordC. 391). Alkoholatlan gondolatoktol meg tiztoluan meg gondolaf istenedne menden io teret es aiandokat (VitkC. 17). Mykeppen tyztwlyatyk meg ez vylagh (ÉrdyC. 17b). Akaron, tyztwlyaal megh (125b). Feryetök meg, hogy tyztwlyanak meg ty byneytök (575). Nem zyksegh, hogy fejet meg mossak, hanem csak lábath es myndenestől fogwa meg tyztwly (ÉrsC. 88). Kerem Kegteket, hog Kegmetek azt a töruent hallatzana ualami oly alkalmas wdvre, mikorra ez pestis miatt az egh meg tysztulna (RMNy. II.321). Az bűnnek poklossagatul meg tiztulatumc (Zvon: Osiand. 53). **2** [defaecor; sich abklären]. A szent irás bora forrott es meg tiztozott szín-bor (Pázm: Préd. 390). A must minek utána meg-tisztult es meg-forrott, bornak mondatie (Com: Jan. 81). **3** [liberor; befreit werden]. Meg tiztul vala ez raj darástul (Zvon: PázmP. 327). **4** [evacuor; sich anleeren]. Talám száz rendbeli szék volt, míg megtisztula (Kem: Élet. 45). Valamig nem erzed gyomrod füesülni, előbbi ételtől éppen meg-tisztulni, mindaddig se egyél (Felv: SchSal. 5).

mög-tisztulás: [purificatio; reinigung]. Az mynd zenteknek napya tyzteltetik az tynyasagoknak meg tyztulasara (CornC. 190). Az azzoniat ha ferfiuv magtul fyat fogadant, zeplds lezón es zikőlkődik az megh tyztulasara (TibC. 172b). A meg tyztulasnac ünnepe a templom es mind az ogesz sido nep meg tyztulatot (Szék: Krón. 51). Ez aszszonyiát hon maradyon harmintzharom napig az ő meg tyztulasanac vérebe (Helt: Bibl. I.Dd). Meg tyztulasanak napiai: dies purgationis (Fél: Bibl. I.S8).

mög-tisztulat: ∞ Ewrómők leezen ew alutok valokon az az lathwan ez vylaghuak meg tyztwlytyaat (ÉrdyC. 604b). Kezdetik azzonunk Marianak megh tyztulatiarol eg zep predikacio (TibC. 171).

Tisztulás: 1 [purificatio; reinigung]. Erdemled zent fyadat zeppleyvtelen aldozatot az templomban tyztulasara adnya (PeerC. 366). Mi vtan be tollessetenek volna Maria tiztulasinak napi, vivek ft Ierosalembe (DöbrC. 392). Azzonyonk Maria magat meg alaza az o tevrennek tyztulasnak tevruenyé ala (CornC. 15). Az ev keresztsege tytkon volt, de az ev tyztulasa nylyuan volt (20). Az aszszoni állat szülés után házaban maradyon az

vérből való tisztulásában (MA: Bibl. 1.98). **2)** [purgatio; abführung]. Az erőm bizony igen meg szakaszkodott, de én csak az tisztulásnak gondolom, az vötte el (Gér: KárCs. IV.169).

Tisztulat: 1) [purificatio; reinigung]. Zsú Maria tisztolta (MünchC. 2). Valának ot le teweon hat kew ydrek az sydoknak tyztwlatyok zoreuth: erant ibi lapideae hydriae secundum purificationem (JordC. 627). Tyztwlati hagyattatyk az nepnek: reliquus est sabbatismus populo (805). El felethkőzöt hű meg aggoth byueyuek tyztwlatyokrol (856). Maria ez tyztwlatnak tevrnyet megtartotta (CornC. 27). Meel valtozas es tyztwlat teuren yet istennek nagy newe dycheeretyre (ÉrdyC. 16. 33b. 209b). Ifalált es vallottak lát némellyek, kik bizon kegyes istennél vadnak, ebben sonha senkinek nincs kétség, vagy tisztulat helyen ökot éresék (RMK. L24). **2)** [excretio; abführung]. Hasba megen es a tisztolatban ki megen: in ventrem vadit et in secessum emittitur (MünchC. 42).

Tisztulatlan: [immundus; unrein]. Valaky hű holti dőghőketh yletendy, tyztwlatlan leezen nap nywgotyk (JordC. 95). Az tyztwlatlanok elezer purgatoriumba vytetinek es onnan istennek orzagaban (ÉrdyC. 392). Valahol lattyanak az tyztwlatlan leelköt (537). Ky tyztoythwan az templomból az sok tyztwlatlan balwanyoknak ozlopokat zentőlee ewtet azzonyuk zyz Marianak emléközety (605b).

TITOK, TITK: 1) arcum C. secretum MA. [geheimnis]. Zent Ferenc, ysten tykynak hűw reytwywe, felkele az agyrol (EhrC. 4). Ez bodog embert mennyey atya hasonla ew fyahoz ew zent sebenek czudalatos tytkyaban (26). Nabaludonozer dőbozia hūna mend ő hadakozo fejedelmít es valla ő velée ő tanačanac titkát (BécsiC. 12). Menden titk nem lehetetlen tenek (136). Nektac aduan vagon megemneretec meñ orzagnac titkia (MünchC. 37). Az őrdőgneec almoksagos titkya (GuaryC. 43). Züeneknek titkat es meg tutta (VirgC. 15). Meg esmeruen frater Rufinosnak züenek tjtakat kwlde bozza frater Masseost (20). Reyte wmagat, hogy meg ne bantana ez zent atyaz et ilien titokban (42). Atte kenzenvedesődnec halhatatlan keserőségős voltat es titkyat meg akartal mutatnya (NagyszC. 4). Az ielűkneec hūnei: titok megh ielűnthes, zertelen valo porthas (356). Neminemű titkyat meg ielentő ő neki (WeszprC. 32). Mynden kylsekrel el felethkezwen mennien be ew lelky esmeretynek tytkyaban (122). Valaky baratanac titkyat meg yelönti (DebrC. 363). Kyt erőssen tarthwak my lelkűnknek erőseghere es az belsső el fődzetlinek tytkyara (JordC. 809). Oh nyinemew mennyey eolet leelettetőz ez zent azzonban, kynek tyknyat mynd el napygh senky sem yszerte (ÉrdyC. 540b. 168. 551b). Nihil nibol nememű tykkokath akaratyaz wrenth el hagy (Komj: SzPál. 40). A sido szonac iarasat kőnetűc ott, a hol ismertűc, hogy az igikbe elreytet titkoc vaduac (Helt: Bibl. I.63). Nem érthettyűk meg mi magunknl az istennek titkát (Tel: Evang. II.166). Isteni titkok által-látó mesternek tartya magát csak egy varga is (Pázm: Kal. 453). Ilyen szentséges titkokhoz igyekezem előttetek szőllanom (Lép: PTük. III.198). Elhitettük magunkkal, hogy a királyok és országok titkai az ő szivében rakták félszkeket (Fal: NU. 322). A ki titkát titkolni tudja. közel jár a mennyei bölcseséghez (Fal: UE. 447). **2)** [secretus, absconditus; geheim, heimlich]. Frater Lleo tudakozykuala zent Pferencznek tytok dolgyn (EhrC. 42). Alkota titk hailakat: fecit secretum cñbulum (BécsiC. 26). Semmi of titoc (occultum), ki nem megtudatic (MünchC. 32). Felmene titoc hazaban nag sira kealtvan vr istenhöz (NádC. 486). Semim enekem nycz, hanem kwntwšwm, kordam es az also titekh ruhám (VirgC. 14). En hoziam eg titok zo iőne es fogatta en flem ō sogasanak eryt (DöbrC. 517). Micoren titok camarayaban ymadkoznek (DebrC. 611). Hol tytok helyen zolgalbatnanak (ÉrdyC. 579. 360). Ky tytok yntessel ō hűneből ky nem akar thernye, azth nylyvan kel megh feddeny (ÉrsC.

227b). Ky kyhoz zeleketh ō tytk helyekbeol: qui producit ventos de thesauris suis (KeszthC. 371). Az Babilonnak newezeto ade titok iraskippen az Romat iegezinum (Sylv: UT. I.48). Kinek titok dolgát mind az urak előtt királ megmagyarázá (RMK. IV.36). Mellyekre a mi feo és titok pecsetinkett függő pecsétinknek erősegguel egyetemben adgiuk. 1839 (Tud-Tár. X.271). Bizontalan időkbön törtennek es titok okokból valok. 1583 (KBárf. C). Az ellenség titok testét ki szaggatta volt (Vás: CanCath. 673). Nem lévén miből fizetni vítéinek, azt javallák titok tanási, hogy szokatlan adót vessen országira (Pázm: Préd. 1101). Titok helyen imádgjuk istenűnket (Sam: Agend. 5).

[Szólások]. Meg-áll nála a titok: *capacissimus secreti PPBl. Hír-harag, nem áll meg nála a titok: vulgator *taciti PPBl. Nem áll meg benne a titok: homo plenus *rimarum PPBl. Valakinek szavét ugyan ki-adni, kiadni szive titkát: credere *animum suum alicui PPBl.

[Közmondások]. Azzonyallatok tytkot nem tarthatnak (CornC. 114). Nem titoc, a kit két ember tud (Czepl: Japh. 223). Nem állja meg a szérdék a nyársat, az aszszony a titkot (Fal: TÉ. 665). Sikkánik a titok, a hol tsúsznak a poharak (Fal: Jegyz. 931).

Titkol: 1) occulto C. dissimulo MA. verbergen, verhehlen PPBl. Magát meg nem bíró elhének jele, mikor azt írja, a mit titkolni akar maga-is: *intemperantis est cribere occultanda PPBl. Nem titkoltatiatec, mert a nemberi hűg lalla ő rolla, bemene es esec ő labainac előttő (MünchC. 85). Iászolban ne fekkűgiéc es ott ne titkoltassze (Kules: Evang. 92). Nagy titoc helyen Daid ő népueal magat titkolta vala (Hoffgr. 149). Az fővezér halálát titkolni haszontalan (RákGy: Lev. 122). A csélcsapos mindenbe bé-színli magát, még a mellyec titkoltatnak-is ki fezetgetvén (Com: Jan. 185). Magok között mit forraltak, mit végeztek, most sem tudom, mert én előttem igen titkolták (Tört. 2. I.434). Hitemre, szánom nem én Nagyságodat, de nem lehet titkolnom, ha baját látom is Nagyságodnak (Beres: Lev. 515). A ki ezt jól által érti, ha hol-mit nyér-is urán, mentgetni és titkolni fogja (Fal: UE. 366). Veszedelmes próbákra kelvén ki adnak rajta, ha rosszak, titkollják, ha ravaszak (380). **2)** [consilium in eo; sich beraten]. Ne titkoly az ideggel (curam extraneo ne facies consilium), mert nem tudod, mit akar az (Kár: Bibl. I.655).

el-titkol: concelo, dissimulo, reticeo C. celo, occulto MA. verbergen, verhehlen PPBl. Hogy semmi dolgomat tőled el-ne titkoljam: ut *ne quid meorum tibi esset ignotum PPBl. Ő haragiat eltitkolnan (dissimulata ira) fordola ő hazaba (BécsiC. 60). The atyad, ky el tytkolt helyen laot: pater tuus, qui videt in abscondito (JordC. 369). Myre tytkollyatok el mytewlewnk ew zent atyanknak testeet (ÉrdyC. 314. 199b). Mert eféle dolgoba el kel őket titkolni (Helt: Bibl. I.63). Hogy titkolhatnám el Abrahamtol aszt, amitt mñuelec (Helt: Bibl. I.G4). Az én szolgám, ha régen megőlettem volna es, megérdemlette volna, kit Nagyságodtol, mikor együtt leszünk, el nem titkolok (Nád: Lev. 237). Az homlok, az oreza el nem titkoltathatik, hanem ki kel mutatni (Mel: SzJán. 244). El titkoltassanac ű tiűlőc az isten orszaganac titkiai (Tel: Evang. I.331b). Mynd az ew iozath ees mynd a fyayet el tytkollya (Ver: Verb. 133). Hagya, hogy az gyalogoc igen szorossan mennene es az zalkot el titkolnac (Decsi: SallJ. 58). Az eordűg titkollya örömost el magát, hogy könnyebben meg csalbassa az embert (Pázm: Kal. 196). Azokrúl szőllék, kik nevüket el-titkolván irásokban, hogy bátrabban szemtelenkedhessenek, az ártatlanokra hamis híreket költenek (Pázm 2: Kal. 1076). Az vétec az gyűlekezettől eltitkoltatott (MA: Bibl. I.91). Nem vétec némőba az a bñn, melyet ez életbe eltitkolhat az ember (Alv: Post. II.188). El-színli vagy el-titkollya gonosságát (Mad: Evang. 480). Az hamis peres pat-

narosok az igazságot el titkolyak (Bát: KThd. 32). Nyugotton az jó alkalmas bénaaságot eltitkol (RákGy: Lev. 222).

eltitkolás: occultatio, dissimulatio, dissimulamentum C. dissimulatio MA. das verbergen, verhehlen PPB.

eltitkolhatatlan: [quod celari nequit; unverhehlbar]. Eltitkolhatatlan nagy szeretetét akarván tapasztaltatni az isteni jószág azt végezé, hogy az ige meg-tesztelődön (Csúzi: Síp. 654).

mög-titkol: [observo; hüiten, einhalten]. Jesus paranczola hewnekyk, hogy azokat, kyet lattak vona, senkynek ne bezeel-
leneek, es ez bezedet meg tytkolak hlv ennek (JordC. 483).

Titkolás: dissimulatio C. occultatio MA. verbergung, verhehlung PPB.

Titkolatlan, titkolatlanul: [palam; offen]. Ezt mindeneknek hirdette titkolatlan, hogy ő Erdélyországot nagy summa pénzén vette volna meg (MonTME. III.152). Nyilván, titkolatlanul beszélék, hirdetik (IV.209).

[Titkolgat]

el-titkolgat: recepto C.

Titkoló: occultator, dissimulator C. verberger, verhehler PPB

[Titkolód-ik]

el-titkolódik: [celor; geheim bleiben]. Eltitkolódott az az edgy nap, hogy legyen felelmes mindenik nap: latet illa una dies ut timeantur omnes dies (Dősz: Tal. 209).

Titkon, titkonnan: occulte, latebrose, celatim, abdite, clanculo, clanculum, privatim C. arcane, clam, clandestino MA. heimlich, verborgen PPB Közél, titkon meg-vonni magát: in occulto prope stare PPB. Titkonnan elmene seneo egy nemy zegenek capsayatt (EhrC. 83b). Titkonnan hyua az frateret velle es' vevue ewtet egy nemy zewlewbe (92). Mikoron a titkon zerent valo lelki vigasztalasoctol megfoztandlac, the es leg' megfezülthkeppen (NagyszC. 109b). Akara hwtet tytkon elhaduy: voluit occulte dimittere eam (JordC. 357). Semy nynec tytkon, hog ky ne thwadaseek (383). Il alnoksgaba kazdagokkal tytkon (KulesC. 16). Azon eiel tytkon el ki mene (TihC. 21). Rögödnek, nagy titkon el-kiesellegének (RMK. III.51). Ál utakon titkon megvonta magát, hogy nyakamba kerise ő hálóját (VI.221). Elhesztem aszt a ki titkon be arullja felebarátytát (Helt: Zsolt. 201). Ők titkon nem lehetek, láthatatlanok nem voltak (Pázm: LuthV. 269). Hívséges társodnak hív légy, titkon ő tőle, lopva semmihez ne fogj (Com: Jan. 204). Az erotneksegnek fene modgyara futo mérgét a lelkekre titkon harmatoztatya (VárM: Szöv. 112). Titkon akar leini és rejtkehelyet keres (Ily: Préd. I.448). Bé-rekesztve, titkon végezte áhétatosságát (TitrRózs. 19). Ha mikor egyben-másban ki beszél-iis magát, titkon és tsak a bőltsékek közli (Fal: UE. 378).

Titkonvaló: occultus C. clandestinus MA. heimlich, verborgen PPB. Emf' mentől gonozb titkon valo ellenségőne ez Aman (BécsiC. 63). Meg monda neky ez bodog atya az w titkon valo kesertetit (VirgC. 21). Titkon valo uerewmbé w magat el reite (26). En titkon valombol tisztol meg engem (DöbrC. 40). Zemeremos, titkon valo zegenyek (MargL. 58). O zereslmes atyam zyletly ezewnkben vehettyék ur istennek titkon valo malasztos nyelvködeltyét (ÉrdyC. 340). Titkon valo tanitvanya vali az Jesusnak az sidoktal valo felteben (Szár: Cat. E3).

Titkos: 1) arcanus C. occultus, clancularius, secretus, secretarius, mysticus MA. heimlich, verschwiegen PPB. Iwy ky to zywednek tytkos kamorayabol (ÉrsC. 254). Aeki az oltarbol es a titkos hazbol ezt monda (Mel: SzZán 389). Az

bőltimek tulajdon folyása-szerént kellyen-é az szokat veonunk vagy titkos és idegen értelemben (Pázm: Kal. 469). Az istentelenek titkos gonozsága gyalázatos kissebbséggel ostoroztassék (Pázm: Préd. 4). Titkos secretáriussáttól el nem rejtí, ki légyen az áruló (136). Az titkos vétkeec megli batoratlanittyáca a szívet (Prág: Serk. 139). A lelki ismértnek titkos szugolyai és szurdokjai (GKat: Váits. II. Előb. 58b). Titkos dolog volt én nálam is az (Czegl: Japh. 23). Titkos szívetem és elmémet tudol (Tess: SzMagell. C). Az étszaka elcsapott igyenesen Gimes vára alá, ha titkos és kemény utat akart jáni (Beres: Lev. 166). Két ellenséget szomszedságba nyilvánt és titkost tartani lehetetlen jó véggel (712). Mellyekről sz. Istváonak napján titkos példázatban emlékezett (BíróM: Ékesség. Cím.). Sok titkos tselekede-tinket Cylhiera-felé küldgyfik (Fal: NA. 137). 2) [tacitus; verschwiegen]. Az ki az orulosas tizití akarja viselni, annak isten felőnek kely lenny es titkosnak (Frank: HasznK. 24). 3) [amicus intimus, familiaris; vertrauter]. Vr papa meut zent Claranak monostoraba, ky vala zent leleknek tytkosa (EhrC. 75). Soror Sabina ev neky jeles tytkossa vala (MargL. 63). Ky vala az chazarnak tyv tytkosa (DebrC. 545). Jövéset asszonnak esászár megtudá, hogy megfőgnák, titkosának megmondá (RMK. III.355). Őh én édes fiam, ki voltál titkosom, ki hitte volna ezt, hogy így esalatkozzam (VI.62). Ezek az isten követségének titkosí (Pázm: Préd. 134). Izenek lát néki, de kire bizalom, van-é oly titkosom, kinek meg-mondhatom (GyöngyD: MV. 30).

Titkosan: [clam, secreto; heimlich, insgeheim]. Gondolkoznak, hog ez belest nykeppen es hol elhetyeye meg tytkosban (DomC. 267). Könyörgőink Nagyságodnak, leme titkoson készen feles szál, ha szoros állapot találna, költözhetünk által az Tiszán (RákGy: Lev. 560).

Titkosképpen: mystice, secreto MA. auf geheimer weise, heimlich PPB. Az istennek szemei előt gyakorta titkosképpen menec veghez (EszT: IgAny. 146). Az Levi zemzetsége titkos keppen az jerusalemi papokra mutatott (MA: Scult. 330). Titkoskeppen és miut egy altomban gyámolgat a kétségbe esés ellen (Mileg: LPreb. 16).

Titkoskod-ik: [clam delibero; sich heimlich beratschlagen]. Egy meg-hitt szolgálval titkoskodik, erre bízza dolgát (GyöngyD: KJ. 379).

Titkosság: [secretum; geheimnis]. Lelky jözagos nyelkvedetynek tytkosságarol valo kevnyv (CornC. 1). Te el reited ilköt az te szinednece tytkosságiba mindeneknek keműsége előt (Szék: Zsolt. 28).

Titkoknok? [secretarius; sekretär]. Báthory András királyi udvarbíró kisebb bírói peesétes titkoknok Fowldvari Balint mester (Radv: Csal. II.10).

TITULÁL: [inscribo; titelo]. Titulálni valakinek a levelet: literas alicui inscribere PPB.

TITULÁRIS: [nominis; titulár]. Csak titularis szenteket emleget Balduinus vastagon guggolván sz. Ferenczet (Pázm: LuthV. 63).

TITULUS: 1) praescriptio C. inscriptio; inschrift]. Titulusa valaminek: epigrapha, inscriptio PPB. Az olay fa taban meg yrthak wolt ez tytwlost (ÉrsC. 67). 2) [nomen; titel]. Nem okosság új titulusokban vagy nevezetekben és tisztelken állatni méltóságtokat (Pázm: Préd. 131). Nékiec illy titlust, illy nevezetet ad, hogy őket hivatalos szenteknek mondgya (MA: Scult. 686). Az foeb páspeki méltóságnak titlussát álnokul akarták ki ezigazni (Toln: Vigaszt. 135). Istenségedhez nem ilik kegyetlen titulus (Zrínyi II.37). A ki fiát elházasította, ipa az, az egyéb rokonságoec magokat sorokoroknac titlussával tisztelic (Com: Jan. 117). Rót Mihály urannál már asztalhoz állunk, úri titu

hissal ebéd felett éltilnk (Thaly: Adal. II.348). Tíztnek fényesége, titulus mélység kevélységnek gyökere (Kisv: Adag. 215).

TITTY-TOTTY: [erepitus ventris; banchwind]. A vén asszony hogyla jó reggel fölkel, hurottul majd megful, a sárkányok dobájából sok titty-totty kiesordul (Thaly: VÉ. II.171).

TÍZ: decem C. MA. zeln PPB. Lakozanac ot tiz ezteendeiglen es monnon méghalanac (BécsiC. 1). Menhécneec orzaga hasonlatie tiz zúzechez (MünchC. 60). Vetkeztem istennek tiz paranczolatyat nem tartomba (VirgC. 5). Mykoron zñz zeut Margit azzen immar volna tiz ezteendevs (MargL. 3). Fyrfyfw hwz garast aad, leuny tyzeth (JordC. 116). A kimekneec a tize azt mondac (Szék: Krón. 18). Eleibe jövének tiz poklos férfiak, kik távol meg állának (Tel: Evang. II.703). Az romai birodalomnac tiz szaruai tiz kiralyoc leszne (Tel: Rövr. 11). Gyalogsága tízig való sebest kapván (Monlrók XV.135).

Tized: 1) [decimus; zehnter]. Kőnyuenek tized rezebe meg vagyon iruan (VirgC. 114). Zent Mathe ewangelista yrta meg kenyweenek tyzed rezeoben (ÉrdyC. 347b). Mydennek tyzedet le vagnaak (548). Ez honnapnak tized napján (Beythe: Epist. 99). **2)** decimae C. MA. [zehntel]. Ezenkppen egeeb nemöbel tyzedeth el vroz vala (WinklC. 143). Mykoron megh fyzetended az tyzedeth, annak vtanna teegy rezth mynden yobol az leuita papnak (JordC. 252). Illy az ydönek tyzedeth wr istennek bezolgaltatwnk (ÉrdyC. 137). Az thyzedeth igazan be zolgalthatom (RMNy. II.19b). Kenyergek te Kdnek, hogy az mely két jobbágy tizeddel tartozik, engedné meg Kd (Nád: Lev. 239). **3)** [decuria; zehend]. Tized alá való rendölés: decuriatus C. Harsáni még az szerencsi seregűl is vitt el két tizedet (Bercs: Lev. 218). Azután menének az isoglánok ketten ketten, mindenik tized külömb-külobmféle színű köntösben, az első tized köntöse sárga (Misk: TörL. 38).

disznó-tized: decima porcorum Ver: Verb. 212. [schweinezehntel]. Disznó-tizedet, ha mikor makk terem, onét adnak (Gér: KárCs. IV.299).

gyermék-tized: [decima liberorum; kinderzehntel]. Gyermekek tizednek hallasan nagy sok szű retteg (Vás: Ep. 9).

pázsit-tized: [decuma foeni; heuzehntel]. Ha hol makk nem teremne, pázsit-tizedet adnak (Gér: KárCs. IV.299).

Tizedél: decimo MA. [zehnten]. Disznajokból pázsit tizedet adnak, ha mikor makk terem penig, ott tizedlik meg disznajokat (Gér: KárCs. IV.303). Az mikor makkban tizedelnek, az öreg disznótól 9 pénzt adnak, az mikor pázsírtól tizedelnek, az öregitől váltópénzt den. 6. adnak (312).

még-tizedél: [decimo; decimiren]. Az vitezec magukat még tizedlettec es egy mást meg ettec (Born: Préd. 78).

Tizedlés: decimatio MA. [das zehnten].

Tizedlő: decimator MA. [zehnter]. Követségben küldi a tizedlőket és hajó béreknec ki szedőit (Com: Jan. 140).

Tizedés: decurio C. MA. korporal PPB. Keress mynd az neep közzöl bewlez neepoketh es zerez hű közzölők tyzedössöketh es zazosokath (JordC. 50). Josef, ky vala tyzedes, nem enghedet vala az sydoknak tanaczoknak (615). Zyetben vala egy tyzedes Nagh Fabyan newű (LevT. I.253). A Mohacsy Demeter egy tyzedes, meghala ott Túry Bálint tyzedes (RMK. VI.148). A seregnec eleiben kell rendelni tizedesseket, zászló tariokat (Com: Jan. 145). Tizedes ranggal szolgáltassa ököt (Gér: KárCs. IV.313). Mamunt aga vajda az mellette való agákkal s tizedössökkel együtt itanak meg 335 piut bort (MonTME. I.41). Az tizedessinek attunk 10 hivel kést 1 ft 20 d. (56). Tiz tizedesnek mint az tiz gyermeket meg ölték (TörtT. 2 III.103).

Tizedik: decimus, decimanus, denarius C. [zehnter].

Tizedikszér: decimum C.

Tizedször: decimum, decimo MA. [zum zehntenmal]. Tyzedzer vetkeztem (VirgC. 8). Tizedször mikor az éghazhoz még, mendenkoron az oltar előt leterdeplol (VitkC. 65).

Tizen: [decem: zebne]. Nemde tizen tizoltak e meg es kilenc hol vágon (DöbrC. 371. JordC. 588).

Tizenögy: undecim MA. eilf PPB. Mezleec a tizen egőket egbe gölekezuen (MünchC. 168). Zent Istwan kiral halala vtan tyzen egy ezteendőben (ÉrdyC. 396b).

Tizenögygyed, tizenögygyedik: undecimus MA. eilfter PPB. Tizen egőed idő koron: circa undecimam (MünchC. 50). Zenth Janns irta ewangelionrol való könwenek tyzenegyed rezeben (WinklC. 319). Tyzen egygyedyk, kynek Sileon vala newe, monda (ÉrdyC. 189).

Tizenögygyedszér: [undecimum; zum eilftenmal]. Tizenegedször, mikoron az hazba testona iarz, mendenkoron keges lepesid legene (VitkC. 66). Tyzen eegygyedször hasonlattateek az draga balsamhoz (ÉrdyC. 477).

Tizenögygyen: undeni MA. je eilfe PPB.

Tizenögygszér: undecies MA. eilfmal PPB.

Tizenként: deni C. [je zeln]. Az közkatonája is mind pálinkás-részegen ellepték tizenként búszonként az országot (Bercs: Lev. 280).

Tizes: decuplus MA. zelnfältig 1PB. Egyetlen egy szarával tizess vagy tiz szeres czudát tött (MA: Scult. 863). Minden számok a tizes számban foglaltatnak (Illy: Préd. II.474).

[Tizség]

Tizségös: [decuplus; zelnfältig]. A tñ istentec nem czac haromsagos leszen, hanem tizségös is (Vallást. Nüiij).

Tizször: decies C. MA. zelnmal PPB. Meg fördulnatoc tizzer inkább meg keseritec ötet (BécsiC. 108). Esnek te oldalad fölöl ezeren es tizzer-ezeren te igod fölöl (AporC. 51).

Tizszörös: decuplus MA. zelnfältig PPB. Egyetlen szarával beteg embereket meg gyógyított es tiz szeres czudát tött (MA: Scult. 863).

Tizszörrel: decuplo MA. auf zehnerlei weise PPB.

Tizszörte: decuplo MA. auf zehnerlei weise PPB.

Tizszörű: [decuplus; zelnfältig]. Hegedőbe vallatok vrnak. tiz szerű kintornaban diőshetek neki (DöbrC. 80).

TÓ: palus, stagnum C. lacus MA. see PPB. [teich]. Piscina, quam Appathaua appellari fecimus (I145). Aruktonhyda (1270). Dnae piscinae Fecze vocatae, nec non Solimus Agtoa et Kyzentoa juxta fluvium Vag (CodPatr. VI.102). Vallis, quae Fenektu nuncupatur. 1291 (Knauz). Stagnum Spantoa (ZiebyC. I.50). Stagnum Mergustow (95). Piscina mugtho uocata (184). Piscina deborthou (237). Silna Hichston (236). Piscina Kipton (236). Poss. Mohostow (617). Fluium Meelthow vocatum (II.99). Piscina Elewthow (174). Stagnum Feuento (241). Stagnum Melento (241). Stagnum Temlesto (III.536). Piscina Elen-ton Kachynatoua (IV.79). Stagnum feyerthon vocatum (182). Poss. Katatofuldee (491). Piscina Meegton nominata (508). Fyltow (Nyr. XI.288). Monda ő nekic: Memönc el a to elue es felmenenec (MünchC. 127). Ki kő heget allo viznek tovia ferdeita: qui convertit petram in stagna aquarum (DöbrC. 201). Az toban ala ala zaalnak nala (SándC. 37). Eg too uagyon pokolban (37). Vram meg zabadeytaal engemeth toba lezallok-twl (KeszthC. 64). Inhoczkaiat tora haitia vala, onnet haza időnen paraet aprit vala (Istv: Volt. 5). Immaga es az thoba zekelyk (LevT. I.330). Az ő saros helyei és tóy (Kár: Bibl. II.

153). Egy nagy tót ki szárazta (Pázm: Kal. 63) A barátok szurdékiban szoktak bővön álléle Sodoma tava mellett tenyésző gyümölcsök teremni (Pós: Vilász. 239). A más ember tőját más gyümálval halásztatja (Bethl: Élet. II.343). Indul kanyat-homlok minden szaladóban, ki a sárban akad, ki ugrik a tóban (GyöngyD: Char. 52). Dicselkedgyék Israhel Siloe novfi továbbal (Csúzi: Síp. 323).

álló-tó: palus Pesti: Nom. III.76. [teich]. Vala mynek zar-nyaskaya vagyon es beaya, akar az tengherbe akar allo toban, ylyk velök eohy (JordC. 94). Sylena waras mellet vala egy nagy reeghy allo thoo (ÉrdyC. 264). Mykoron egy allo thoo mellee ywtot volna, latna, haat nagy sok apro madarkaak gyewl-tenek egybe (570b). Ywthianak egy allo thoo melle es latanak egy fat az toban; feryh ky tezewen (ÉrsC. 66). Az álló tók folyás nélkül való források: paludus sunt scaturigines sine fluxu (Com: Jan. 13). Az álló tók szélveszeketől felzavartván rettenetes habokkal dagadoznak (TitkRözs. 143).

gyalmos-tó: piscina Ver: Verb. Sztót. 21. MA. fischteich PPB. Stagnum Gyalma-stou. 1381 (ZichyC. IV.203). Negy halas tó rekeszes, gyalmas tó avág morotva es egyeb halazo viz: piscina magna, cum clansura existens, gyalmas tó vel etiam morotva dicta, nec alia piscatura (Ver: Verb. 215b).

halas-tó: piscina C. MA. fischteich PPB. Halas tó, bárka, vadaskert: vivarium PPB. Ő vizei monnal halastoknac vizey: quasi piscina aquarum (BécsC. 261). Vrnac angala lezahala a halastoba es megmozdulaticuala a víz (MünchC. 177). Azon helyen zerezeteok egy halas thoo, ky orwossaghnak tawanak newezeteeok (ÉrdyC. 290). Halas tókat elinulnac (Helt: Bibl. IV.36). Menée az forrásnac kapuiára es a király halas tauára (Kár: Bibl. I.428). Egy szép halastót meghalasztott vna a pataki praefectusa által (Szal: Krón. 240). Az halas tókat ha befágyanak, minden nap lékezzék, hogy meg ne fullyanak a halak heime (Lipp: Cal. 3). Itt is van templom, vetés, halastó, kit Márton gazda fölül láthatott (Beres: Lev. 174).

halastavi: piscinalis MA. [zum fischteich gebörig]. Halas tói halac: a ponty, esuka, kárász (Com: Jan. 34).

nádas-tó: [palus arundinibus couita; rohrteich]. Őrömesben akaroc én az hegyekben, az erdőkben, az nádasavakban talaltatni (MA: Tau. Előb. 21).

vizes-tó: cisterna Kár: Bibl. I.97b. [wasserbehälter]. A forrás, a kút, az vizes tóe tisztac lésznac (Kár: Bibl. I.97b).

Tócsa, tócsa: lama MA pfitze, lache PPB. Emeld fel kezedet az tokra, folyo vyzekre es toczakra (JordC. 20). Hada-kozyk wala az egeer a bekawal walany tocha vyz wegil füy (Pesti: Fab. 10b). Az toczabol iszik az vton, ezokaert fel emeli az ű feiet (Fél: Tan. 274). Őktr-bőr ostorokkal addig elvereté, hogy az ő szentséges vére ugyan tótsával állott (Pázm: Préd. 504). Ne vélyed, hogy az ilyen nagy tengert csak csekély tocsákhoz szokott sáros lábaiddal által gázolhassad (Bal: CsIsk. 120). Futtába hidrol tocsába dől vala (Sztöl: Szen. 10). Gana-jos tocsa (Lipp: Cal. 28). Bűmek tócsájában usznak (Taru: JéAk. 44). Itt ebben a merő víztócsa országban vajút, halat egyél (Bethl: Élet. 289).

Tócska MA. Tavaeska C.: lacusculus C. lama MA. lache PPB. A len es kender megázattatnak a mocsolyákban, víz álló tócskákban (Com*: Jan. 80).

Tós, tavas (tovas PPB): paludosus C. stagnatus MA. sumplig, überschwemmt PPB. Tavas, motsaros: paludosus PPB. Ha tós helyeken építetet a varas, ezek a hasznok: a tó se lovasokat se gyalogokat közel nem bostát (ACsere: Enc. 259). Ha a lovaghoz bizunk, mezőt kell választanunk, ha a gyaloghoz, szoros, árkos, toós avagy erdős helyeket (Laskai: Laps.

107). A németek az erdőkre és tós helyekre szaládnak (DBenkő: Flor. 208). Valamely éren vagy tós helyen hidat csináltat (Monfrók XV.515).

TOBÁK, TABÁK (tabáka Lipp: PKert. II.26): 1) tabacum, herba Nicotiana PPB. [rauchtabak]. A fejedelem nagyot monda rula, hogy a tabák füst szívást ez után el-távoztatná, mellyel az előtt él vala (Czepl: Dág. Előb. 63b). Tabácát Bol-dog aszony nap tájban, mielt az idő enged, mindgyárt vessen az ember (Lipp: Cal. 14). Űltethet (az ember) archichóka magot, tabákát, esudatát (Lipp: PKert. II.26). Az tobakc segítője legyen az bornak, mint az ontosláb az kapitanak (DBón: Részezs. 19). 2) [sternumentum; schmpftabak]. Tobák-tartó: pyxidicula tabacaria PPB. Egy esont, tobáknak való pixlis (Radz: Osal. II.364). Vargalegény az tobakkal boeskitában gázoljon (Thaly: VÉ. II.69). Ki pedig tabákkal kit kit kinalgatott (Gvad: Orsz. 59). Fejér esont pixisből, mellyt hordott zsebébe, tabákot gyakran szít (Gvad: Pösty. 35).

TOBOZ: [capsa; schachtel]. Tómién tartó ládátka auagy toboz: acerra C. Az főnyűnc a gummia, az kit az főnyű tobozban arulnac egy kis temiénnel az okádást meg állatya (Mel: Herb. 9b).

TOJ-ÍK: ovum pario, elo, loko MA. ei legen PPB. Eképen sockat toynac a tyukoc és igen meg szaporodnac (Helt: Mes. 376). Egy ezalodas jó maior ember vala, kinec vala egy luda, mely mindennap egy arany monnyat toic vala. Gondola, hogy a lúd belől rakua volna arannyal es nem győzi vala várni, hogy mindennap egyet egyet toynéc (426). Az hajón rak fészket, veres hoz-zu lábai vadnak, fejér szárnyai, veres orra es toik (MesésK. 29). A bűjös bűjosok a tikokat meg-bűjölök, hogy sokat tojanak (Diósz: Préd. 197). Egy sáska tojék, ipri-kálék valami moeskos papyroskára (Matkó: BCsák 2. Tény: Hároms. 210). Jobb lesz, ha azzal otthon üls házodban, mint eddig loptál, hogy nem az karóban kis verebelnek tojni oldalban (Thaly: VÉ. 150). Tojóknak mondatnak, mellyek az ő tojásokból sokára költeenek eleveneket (Misk: VKert. 18).

[Szólások]. Kötlan, a mit nem maga tojott (SzD: MVir. 44). Azt is tudgya, hányat tojott a biró tyúkjá (68).

[Közmondások]. Sokat kodátsoló tyúk keveset tojik (SzD: MVir. 92).

Tojás: 1) partus gallinarum, positio ovorum MA. [das eierlegen]. Tojástül meg szüint tyúk: effeta gallina PPB. 2) ovum PPB. [ei]. Láttad-e hangyákat mikor megbolygatták, nyomorultak nagy tojásokat hordoznak (Zinyi I.108). Az ő religiója még friss tojás vala, csak minap kele elő (Fal: NE. 60).

[Közmondások]. Minémű a madár, olyan a tojása (SzD: MVir. 73).

ördög-tojás: inventum diaboli Kr. [erfindung des teufels]. Valamely tudomány a sz. irással ellenkodik, ördög tojása az, nem isten tunitása (Pázm*: Kal. 96).

páva-tojás: *pavoninum ovum PPB.

tyúk-tojás: [ovum gallinaeum; hülmerei]. Az is megesset, hogy az ilyen őrdm mondó lova segébe tyúktójtást dugtak. 1760 (Hazánk I.363).

záp-tojás: ovum hypenemium, ovum ventosum PPB. [taules ei]. Tévelyegnek, a kik úgy vélekednek, hogy a saskeselyűknek még záp-tojások is kikelhetők legyenek (Misk: VKert. 292).

Tojomány: 1) [ovum; ei]. Monnyakat tojnak, mellyek az ő hójok által tojomány fejérét és székít el-rejtik avagy el-fitkollyák (Com: Jan. 35). A magzat eredetet véssen a méhben a magból lőtt es a tojománynak sutfő részébe helyzetetett állati kezdetől (ACsere: Enc. 152). Ilyen tojomány vagyon

fészketekben (Czepl: BDorg. 176). Országtokból számkivetésbe küldgyétek és a sítánnak, a kinek tojománya és rájzattya, engedgyétek (Toln: HBék. 30). Mind addig-is a házasság szabados volt, míg az őrdög a votum coelibatust köztékben több tojományi közzé nem toji (Matkó: BCsík. 36). **2)** [inventum; erfindung]. Ez az cálviniástik értelme az eretnekek tojományának rájzattya (Széllögerezd 81). A lelkek hallhatatlanságáról való tudományt pápa tojományának soha nem tartotta lenni (Pós: Igazs. I.688). A pápák kötött tojományának mondja (Sámb: 3Fel. 45). Ez az őrdög tojománya, ezt pedig urunk, alig hinném, hogy nem tudná (TörtT? I.216).

lúd-tojomány: [ovum anserinum; gänseei]. A bőjt hustol, gajtól, tyuk, lud tojományoktól való szabados megtartózkodás (GKat: Válts. I.1045).

tik-tojomány: [ovum gallinaceum; hülnereij]. A ló-főből tik-tojományt vájni ki, a mint szólnak (GKat: Titk. 287).

Tojós: [ovum ponens; eier legend]. Mídon a hálczion magát tojósnak érzi, elsőben-is fészket készít (Misk: VKert. 488).

[Tojósod-ik]

még-tojósdodik: [ovum concipio; eier empfangen]. Hamiság, hogy a szájáról tojósdodnék-meg az egyiptomi gólya (Misk: VKert. 340).

Tojzat: ovum ponere facio; eier legen lassen]. A bőjős bájosok bőjőléssel a sárkányokat likakból ki-hiják, az ágast tojtattják (Diósz: Préd. 167).

1. TOK: antacaeus MA. [düek]. Kyltem Ke. tyzen három zywolt halat, egy zywolt tokot (RMNy. II.140). Megszolgálom Knek az tokot, ebédén jól lakánk vele, mely tokba ha ett Kd, isten adja egészségére Knek (Nád: Lev. 76). Pixy Lajos uramtól küldök Ngdnak egy tokot, négy öyget (LevT. II.58). Tok sóban, tok kocsonyával, tok tiszta borssal, száraz tok bagymával (Radv: Szak. 120. 144). Az-é az igaz bőjt, hogy az ember kecségével, vizával, tokal kedve szerűt jól lakjék (Alv: Post. 410). Az praefectus kecségét, tokot, vizát fogasson számunkra (RákGy: Lev. 353). Az tokot tisztítsd meg először szépen és mártsd meg az lisztben és oztán rántsd meg (Radv: Csal. III.37). A más szolt: Tokokat jobb lesz balászni (Gvad: Orsz. 97).

2. TOK: theca C. MA. futtalar, schachtel, büchse PPB. Rózsának a tokja: alabaster rosae; a babot, borsót, zabot polyvájából, bájából, tokjából ki-tisztítom, tégem, morsolom, töröm: piso PPB. Zent Elona azzon az kerezthfaat kottee rezelteteo es ezytes tokban helhezethween hagyta Jerwsalemben (ÉrdyC. 293). A birodalom, acki toka, kut feie, palastia es oltalma az Antichristus hitinek, ez a czászárság (Mel: SzLán. 411). Kd köözzé valami darab szerbe mind tokjával egyűtt azt az levelet és nékem küldje meg (LevT. II.54). Az fduőzítőnc csak tokia és tegze (Vallást. F). Förtelmes szajjal az istenségnek allattyat az szemelyeknek tokyjanak es feszkenek mondgya (MNYil: Irt. 174). A veteményes magok a tokjokban magot neuelnek (Com: Jan. 26). Aranyas kis lánczkát tokostul találtak (Radv: Csal. II.131). Borbély Istvánnak hagyok egy borjas teneket, egy beretra tokot való eszközzel, négy tallért (II.294b). Füsü toknak való tarka kötés (356). Két tokban vagon tálnyér barmincez három (Gér: KárCs. III.366). Egy bokál-pohár egy tokban (IV.224). Tokja levelemnek két katonás béles (Thaly: VÉ. II.378). Buzgány hordozó tok (VectTrans. 22). Úgy vagon dolga, mint annak, a ki enne a mandolából, de restelli törni tokját (Fal: BE. 582). Ha ki nem kopott elméből, mint a magyaró tokjából (Fal: TÉ. 644). Majd illy öltözet volt az úron is magán, csakhogy egy nyakas tok függött az oldalán (Gvad: RP. 34).

bab-toka: bucea C. [bolmenhülse]. Borsó avagy bab tokja: calix PPB.

bőr-tok: scortum MA. loderner sack PPB.

büza-tok: gluma MA. kornhülse PPB.

gyűrű-tok: dactylothea C. MA. PPB. ringkästlein PPB.

ív-tok: corythus MA. köcher PPB.

kopja-tok: dependens theca sarissae MA. spießscheide PPB. Kopia tok, 2 kaban de nem kerék, bakaczin, fek karmau, zabola raíta (Radv: Csal. II.102).

mag-tok: [vagina grani; samenbütle]. Árpa mag toka: clumae C. Büza mag tok: gluma MA. Nigella, melanthion: nigella. Konkoly szabásu fyu, nem az buzavál erik egygüt, hanem aratas vtan zedik, az magua tokia vgyan zaruas (BeytheA: FivK. 82b).

mak-tokja: glandariae nucis calyculus; eichelschale PPB.

nyil-tok: [pbaretra; Pfeilköcher]. Ezüstpléhvél egészben burított tevez nyiltokostul (MonIrók XXIV.184).

pince-tok: theca lagenarum vinariorum MA. [flaschenfutter]. Az pynceze thokoth hagyom Gaal Isthwannak (RMNy. II.217). Ez éjjel jöve meg az Péchy Márton kocsjá Bécsből, kin egy pinczetok vörös bort is küldött (Nád: Lev. 59). Vagon nala eg pinceze tok mynd palazkostul (Radv: Csal. II.5). Unum pinczetok cum sex argenteis flaconibus (MonIrók XXIV.381). Egy lóra való pinczetokot kér leküldetni a várból Fogarassy (TörtT. II.189). Repedjün a gyeplő-szi, pinczetokja folyjon ki (Thaly: VÉ. II.129. Fal: Vers. 872). Udvarliróhoz a halat, hámot, pinczetokot leküldtem (RákF: Lev. 251). Pinczetokot küldtem Körösire, mert semmi jó borom nincs (Bercs: Lev. 171). Üres hordókból tündöklök triumphust épitet magának (Fal: NA. 305).

puska-tok: theca sclopetaria MA. sclopothea; pistolentasche, pistolenhafter PPB. Egy pár skófümos puskatok kapó (Radv: Csal. III.353b). A vice-lovaszmester puskáinkat megtekéntse és a változó lónak puskatokjában berakja (TörtT. I.165). Puska-tok csináló nem lesz alávaló mesterség, ha vizgallyuk (ÖtvMest. 49. vsz). Egy pár puskatokra való varrás, orrozóra való is kettő scofinummal (Századok XXII.157).

tartó-tok: theca Major: Szót. 470. PPB.

toit-tok: **1)** [theca plumaria; federbüchse]. Aranyozot sissak toitkostul (RMNy. II.88). Egy ezűsdies aranyozot sissak toitkostul (Radv: Csal. II.9). **2)** pennipes C.

virág-tok: calix C.

[Tokos]

Tokosod-ik: siliquor C. MA. PPB.

Tokosul: siliquor; schoten gewinnen PPB.

TOKA: [mentum duplicatum; doppelkinn]. Tokája vagy állat-kövérsege: mentum duplicatum PPB.

TÓKA: simandrum PPB. 610. agiosiniandrum? PPB. 600. simantrum? tóka vagy fa harang a görög ekklesiákban: ein bret, womit man in alten griechischen kirchen läutet PPB.

TOKLÁSZ, TAKLÁC: üres kalász SzD. Az igaz hives, kik nem olyan fen kodátsolnak, tokláczoknak és konkolyoknak véletnek (GKat: Titk. Előb. 6. CorpGramm. A2).

TOKLYÓ: agnus annutinus SI. [einjährliges lamm]. Hozott gazda bőrt 4, bolond toklyó juhót 1 (MonTME. I.289).

1. TOKOS: [braccis thentibus vestitus; pluderhosen habend?]. Sok tokosnak mentél te már éltének végére, szab-

badosan össze-mentél fittközéteből véle... Fút az tokos, tüzes mázrag kívül az kezéből, ősi keszű-gombája kidől az fejéből (Thaly: Adal. II.90).

2. TOKOS: [pulus; jung]. Az tokos loo, kyt en elettem hoztatok az cnytyrym kapwa előt, ezemmel le esyk es meg haal (ÉrdyC. 634b).

TOL, TOLY (toj) Radv: Szak. 176. tulajdulas WeszprC. 93): trudo C. MA. stossen PPB. Az zolgak koronath kötteenek földyskewel es feyeeben tolyyak (JordC. 693). Sajtold jól meg a lovakat és toly látul a szekér kerekén (Pesti: Fab. 54b). A tűznél az vaj melegen álljon, úgy toj az toj fából az tészát az vajban (Radv: Szak. 176). Egyjje háborúság a másikat tolyya vonzza (Megy: 3Jáj. II.84). Alkonyodáskor megindult az német, ugyan tolta egymást, úgy ment (Beres: Lev. 196).

be-tol, be-toly: intrudo, contrudo C. hineinstossen PPB. Az ev kezeet be tolyya vala zent Margyt azzomnak hatalban (MarGL. 201). Füzetesert valazattanac papakka, föl funalkoduan tolyattanac be (Zvon: Osiand. 230). A fényes lakodalomba ő magát bétolta (Ily: Préd. I.233).

[Szólások]. A kik a minap frautzia lejtőre egy két gyermeket tanítanak, már ma bé-tolyják az orrokat az udvarok dolgaiba (Moh: JÉpül. XXIII).

belé-toly: intrudo, ingero MA. bineinstossen PPB.

el-tol: protrudo, abstrudo MA. [repello; zurückdrängen]. Reállottak, hogy Trencsént feladják, ha segítségek nem gyűl, sőt ha minket el nem tolnak erről az földről (Beres: Lev. 82).

[Közmondások]. Könyű tizenkét ókdr után el tolni egy szerket (Deesi: Adag. 139).

el-tolyás: protrusio MA. verstossung PPB.

elő-toly: protrudo C. MA. PPB. hervorstossen PPB. [vorschleiben]. Elő s hátra tolybató zár: *remissarius vocis PPB. Azok meg yedenek, előve tolynak Judasth (ÉrdyC. 292). Az okos ravasz, a minec el titkoltatni kel, nem tolyya elő (Com: Jan. 179).

föl-tol: sursum trudo, extollo, ducto MA. emporstossen, in die hoho heben PPB. Egy madarász látuan a galambot a fán egy hosszn rudat fel kezdé a fűnc ágai közet tolni (Helt: Mes. 390). A momortica mint egy vgorka vgy tolyya föl magat (BeytheA: FivK. 131b). Vén Szilent fel tollak konya szamarára (Orczy: KéltSz. 164).

ki-tol, ki-toly: egero C. extrudo MA. ausstossen PPB. Imo hayam el mettetec es zemeyi ki toltattnac (NagyszC. 66). Peter kyraft meg fogaak es zemeyt ky tolywan Feyeer varat lala megh (ÉrdyC. 396b). Az betegség ky tolyya az lelket belőlem (634). Kezöket, labokat mynd el meteloek es zömöket ky tolynak (674). A Varnának mind a keet szemet ki tolia es a fület onnal be ötte (Szék: Krón. 162). Kitolák öket az kapun (MonIrók II.198). Kiknek jobb szemek kitolyattának, kiknek mind két kezek es elvágattának (RMK. V.163). Az ő két fiának ki tollac a szömeket (Helt: Krón. 32b). A kinek szemé volt az-előt, de ki-tolták és meg-vakították, szinte úgy nem láthat most, mint a kinek szemé nem volt születésé-től-fogva (Pázm: LuthV. 107). A ki nyiló bimbo a virágot ki-tolyya, a virág az éretlen gyümölcsöt (Com: Jan. 19). A kiket a törökök elfoghatnak, sokaknak közlölék még szemeket-is ki-tolják (Misk: VKert. 89). Az mi szent-györgyi praesidiumunk kétszer ki-tolta az magyarját (Beres: Lev. 37).

[Szólások]. Ki tolyya az ördög ruhájának szemeket, hogy verembe szakadgony nyakok (Pázm: Préd. 421). Az törökök rán gyűttek fizetésért, majd kitolom az szemeket valamivel (Beres: Lev. 419). Boldog állapotod ki ne tolyja szemét a

tovább néző takarékoságnak (Fal: BE. 580). Ajándékkal a bíró szemét ki-tolyti (SZ: MVir. 16).

el-kitol: 1) [extrudo; ausstossen]. Könyékben vágott lábok, kezek, el-kitolytatott tülek az ő jobb szemek (RMK. V.163). **2)** [evacuo; ausleeren]. A csombord mérges fekete sárt gyomrodából elki-tol (Fely: SchSal. 30).

kitolyás: egestus, egestio C. extrusio MA. ausstossung PPB.

lé-toly: compingo C. detrudo, devolveo, demitto MA. herabstossen, hinabdrücken PPB. Le-tolyti a nadrágot: demittere caligas PPB.

mög-tol: retrudo, adobruo, retundo MA. [repello, rejicio; zurückdrängen, zurückwerfen]. Meg-tolyták a sereget: inclinata *acies PPB. Végre osztán estve felé meg tollák a magyarok a törököket (Szék: Krón. 213). Sokszor az lőrésről szegén magyarokat az pogánok megtolják, az városban öket mind az piaciglan verék és vissza-vágák (RMK. IV.39). Pogány nép zsidókat megtolja vala (V.51). A zsidók ott hamar megtolyattának, több népet városból kibocsátának (VI.158). Holt testek az mezőn megsírdűenek, hamar megtolyattanak zsidó népek (164). De miért hogy az víz is lti vala a keresztényeket alá a törökökre, ezért meg tollák a törököket (Helt: Krón. 105b). Ha az Amnon fiay tegedet meg tolyandnak, mindart neked segetsegdro iúnok (Mel: Sám. 163). Troiayak görögöket megh tollák (CsomaC. 39). Az én ünömnek még az árnyékok es szebb ez te ünödnél; ezzel is megtoltalak, hogy kétszáz mag telen vagyon köztök; rövid napon ménest is várok, hiszem, hogy azok is megtolják az te ménesedet (Nád: Lev. 69). Végre meg tolytattnac a németec (Göres: Máty. 54). Meg tolni valakit, fölb állani (Deesi: Adag. 1). Mihent Moyses fel emelte kezét istenhez, meg tollák az ellenséget (Pázm: Préd. 41). Meg tolatott a baromi erő és hátra ezáfolttata a pogánt (Land: UjSegits. I. Előb. 3). Amazok látván erős Hektort meg-bízzák magokat, ismét meg-tolják a görögöket (Hall: III.128). Az mi kevés magyarságot Rákóczy György neki vitt, megtolta (MonIrók VIII.265). Az mieink először jól megtolták volt az németet, de az ágyukkal megszagatták az mieinket és kinyomták (Beres: Lev. 55). Elvégre megtolt és lenyomott bennünket a sokaság (Fal: Const. 853).

reá-toly: oggero PPB.

tolyva-toly: [vi compello; mit gewalt drängen]. Tolyva tolyták öket anyaszentegyházban, kik magok síncennek anyaszentegyházban (RMK. V.177).

Tolakod-ik, tolakoz-ik: [prorumpo; vordrängen]. Még a legkisebb gonoszak sem kell ajtót nyitni, mert a több is nagy torda farkal utána tolakozik (Fal: UE. 381). Az alatt Delimán tovább nyomakodik, a kis kapuig bátran tolakodik (Kónyi: II.Rom. 127).

Tolakozás, tolyakozás: [tumultuatio; gedränge]. Be nem rekeztethetnek az klysw erzekensegek embereknek tolyakozasy kövűth (VirgC. 138). Sok gondatlan legény vesztí szép óráját, pénzét, mert a tolakozásban erszenyestül együtt zsebéből általköltözik a lopó táskájába (Fal: TÉ. 788).

Tolyat: 1) [spargero curo; streuen lassen]. Az polyumiat vorombo tolyata, palmaiat is mind rea hanyata (Born: Ének. 441). **2)** [evellere curo; ausreissen lassen]. Meg-enzedte-e a törvény, hogy szemért szemet tolyassunk, fogat fogéit vonassunk (Pázm: Préd. 794).

ki-tolat, ki-tolyat: 1) [evellere curo; ausreissen lassen]. Mind a keet szemet ki toliata (Szék: Krón. 171). Mikoron megvallottie volna az ő tudalásokat, soekoknae kitollata szömeket (Helt: Krón. 33b). Valerianust az persiai király elevenen

elfogá, szemeit ki tolyatá (Pázm: Kal. 75). Attyának szemét ki-tolyatá, hogy maga uralkodnék (Pázm: Préd. 374). **2)** [promovere curo; hinansschreiben lassen]. Sok borait mind megkötöltatá, egynehányát utczára kitolatá, mindenekkel szabadon itattatá (PhilKözl. IX.169).

Told: **1)** [addo, adjicio; zusetzen, zugeben]. Ezeket tége emekem isten es ezeket tolgá, hanem úc cupa halal valzthat meg engemet es tegódet (BécsiC. 3). A satoroc elefant tetem karikackal valuac toldattattac (18). En nágsagom nágob toldatec ennekem: magnificentia amplior addita est mihi (140). Nem toldom, hog zeressem óket: non addam, ut diligam eos (194). Fus Judanak földbe es otzogol prophetal es ne tolgád tonabba, hog Bethelben prophetal (227). Vezeteg iót en nepemre, nem toldom tonabba, hog által meném ótet (228). Tfi, kítec toldhat (potest adjicere) ó allatahoz eg sengnét (MünchC. 24). Miel mérteckel merendete, megmértetic túnetec es ahhoz toldatic túnetec (77b). Napot kerálnak nap felet toldaz ó ezendeiet nemzétnek napiaglan es nemzetiegin (AporC. 7). Kit te megvertel, földöztek es en sebimnek serelmehez toldottak, tolg hamisagot ó hamissagokhoz (20). Ha valaky ellened valamben vétet es arra gonozt mondanac, ottan el hiszed es meeg te is toldod es vgyan órúlsz neki (Born: Préd. 429b). Karod, kardod által tellyen a török hold, mellyhez diadalmad mostan is nagy részt told (GyöngyD: K.J. 427). Az többi az Zsitva két mellékin Komárom s Esztergammal toldva kell ki telni (Béres: Lev. 279). **2)** [augeo, augmento; vergrössern, vermehren]. A mit igazsággal fel nem ért, hazugsággal akarta toldani (Pázm: LuthV. 101). A maga koesagos fejetül toldgya (Sámb: 3Fel. 389). Élég nyomorúság volna a rabság magában is, ha az éhezés, szomjúhozás azt nem toldaná is (163). **3)** suppleo, refarcio MA. ersetzen PPB. [ergänzen]. Az élest sem nekem sem Dániel uramnak meg nem adják, magunk költségével toldattuk eddig is (TörtT. 9 L606). Az salétromot hatták kezünkben 300 ft; 221 forint 75 denárt árultunk ki belőle, 78 forintal toldottuk es 24 denárral (MonTME. I.22). Étszakával toldom, az mit az kenyér es ágyuk miatt mulatok (Béres: Lev. 677). Szerentsés iparkodás arra serkenni, hogy ember a maga tanultságát máséval toldgya (Fal: UE. 371).

hozzá-told: [addo; zugeben]. Meg mongya, nykopen awy hanzor vetködz, hozya ne tolgon es meg ne kewesebőhe (ÉrsC. 535b). A mit ember a beszédhez szerkivül hozzá told, nem jár illendő méltósággal (Fal: UE. 438). Hason részt magokéből kell hozzá toldaniok (SzD: MVir. 123).

mög-told: [suppleo; ergänzen]. Az vezér urunk konyhájára az mely 25 szekér fát kértek, horlattuk meg Nagy Miclós által es toldottuk meg 17 ft (MonTME. I.95). Kállai nevű kalpagját toldottuk meg 1 ft. (373). Quia accusatus Szirnái, Auspergh is úgy, azért szabadítsák meg egymást, sőt meg is toldhatók (Béres: Lev. 14). Innen 1000 hajdút kiindított, Lóczival s Mórlicczal megtoldom (290).

Toldal: [suppleo; ergänzen]. Így nyíritek, nyesítek vagyis inkább így toldállatok az evangeliumot (Fal: NA. 123).

Toldalék: **1)** additamentum. appendix MA. Zusatz PPB. Csak toldalék már az arany: anrum jam *accessio est PPB. A bujaság toldaléka a jó-lakásnak (Pázm: Préd. 228). Könyvnek appendix, toldaléka (Tor: Euy. 142). Vádaskodó, közköpc az ndvaroknac toldaléki: gnathones et sycophantae aularum appendices sunt (Com: Jan. 141). Ha mi a font felesleg meg-nyomáson kívül hozzá addattatik, szerzés, toldaléc az (167). Cserélt berélt toldalékok (Toln: Vigaszt. 42). Dániel toldaléka a tizenharmadik és 14-ik részben (Czegl: MM. 234). A parton lévő toldaléknak tözveket mozgattya (Pós: Választ. 254). Ember választást tudjon tenni, a toldalékokat megismerhesse (Fal: UE. 407). A mi természet ellen készül, illetlen es idegen toldalék

(429). **2)** assumentum MA. [lacinia; fleck, flicklappen]. Senki nem érezi vy ruhanac toldalekat o ruhaba (MünchC. 119). Istenben hozzá ragasztott toldalék nüntsen (Pázm: Préd. 588).

Toldás: supplementum MA. Zusatz PPB. Igen sok vasat készíté Dávid az ajtók szegeinek es a toldásoknak es foglalásoknak (Moln: JÉpil. 468).

Toldít: [suppleo; ergänzen]. Bánja, hogy ezekkel szívét szomorítá, tréfáló szavait valóval toldítá (GyöngyD: MV. 63).

Tódolog: [prorumpo; vordrängen]. Számtalan sok néppel a török tódolog (Könyi: HRom. 56).

Toldoz: suppleo, refarcio, consarcino MA. ersetzen, flicken, zusammennähen PPB. Toldozott pokróc: cento C. Toldozott földozott hajó: cymba *utilis PPB. Hazugsagodat enel akarod bizonyítani, hogy mi toldozze az bibliát, mert oda toldozuk, azt mondod, bodog aszont, szent Petert es minden szenteket (Mon: Apol. 314). Vallion mellic bibliában toldozne oda bodog aszont, szent Petert, ki annac előtte ott nem volt (316). Híred nevedet mint lehet toldozom (Balassa: Ének. Előb. 2). Senki hozzá nem toldozott, senki belőle ki nem vött semmit (Pázm: Kal. 93). Nagy munkával készítettet bizonyosságokkal akarnak az vj praedikatorok valami foltos berhét földözni földözni az ó képtelenségeknek (659). Az római ecclesia az igaz vallást másban úttette, hozzája földözvan, hogy az fiátül is származik az sz. lélek (679). A mit igazsággal fel nem ért, hazugsággal akarta földözni (Pázm: LuthV. 101). Hol sz. Pál azt mondgya: Ninchen-e hatalmunk, hogy aszszony atyánkfiát széillyel hordozzuk, Luther azt földözta hozzá: Feleségül (Káldi: Préd. II.596). A pápisták az ó sok rétű vallásokat szedegették, földöztek s földöztek (VárM: Szöv. 143).

égyyüvé-toldoz: [consarcino; zusammenflicken]. A dolmány zöld, sárga posztóval foltozza, volt vastag czérnával egyyüvé toldozva (Gvad: RP. 34).

[Toldozgat]

őszve-toldozgat: [coacervo; zusammenhäufen]. A prophetakból minde szép mondasokat őszve-toldozgattak (MHeg: TOszl. II.103).

Toldozó: [sarcinator; flickschneider]. Es tsak olyan igaz mint az, a mint azon krónikának földözője földözője ír gróf Bethlen Miklósról, hogy Rabutin generális fejtét vétette (Bod: Pol. 94).

Toldal, tódul: irrumpo, irruo, congeror, coacervor MA. [vorstürzen, sich hervordrängen, sich zusammenhäufen]. Erőskek toldvlnak en ream: irruerunt in me fortes (DöbrC. 117). A nep reiaia toldula, hogy el ne niomodnaiak (DebrC. 3). Nygen toldvltok emberre: quousque irruitis in hominem (KeszthC. 152. Helt: UT. J6). A kárhozottak olyanak mint egy nagy keserű tenger, mellybe minden-felől a kinok sokasága temérdek habokkal tódul (Pázm: Préd. 1080). Csenedsül zápora könyvező szemének, kik az első hírrel tódulva jövének (GyöngyD: K.J. 412). Tódul sok néző nép mindenik uczáral (441). Ugyanazon színnel több is tódulhatna, utánok hazánkban más is elalbatna (Thaly: Adal. I.94). Kelevéz tódult reá nebéz (II.155). Az istennek kegelyme tódulva reánk bővségen áradna, bennünket óltalmazna (BíróM: Préd. 142). Oda fut a nép, a hová a többi tódul (Fal: UE. 442). Ide tódul az egész város, hogy lássa (Fal: TÉ. 787). Nyargala tódulvan egy más-után a mezőknek es erdőknek sereges népe (Moln: JÉpil. 89). Tódult már az erős tábor, neki mennek Olimpus hegyének (186). Tódult a pogány nagy felekezettel (Könyi: HRom. 55).

be-tódul: [irrumpo; sich hineindrängen, bineinstürzen]. Fel vágac a kaput es a fegyveresec mindiart be tuduluaac az várasba (Helt: Krón. 189).

föl-tódul: [congregor; sich zusammenschaaren]. Az nép az zenth testnek latasara feel todula (KazC. 81).

ki-tódul: [erfunder; anströmen]. Szigetiek mint fölözübül, várbul kítódulának (RMK VI.142). Szigetiek ám mind ki tódulának, bátorlak is mint eleint is valának (143).

mög-tódul: [contnnesco; anschwellen]. Halmok vannak holt testekből, az Almás vize-is mög tódult ezektől (Zrinyi I.110).

rëa-tódul: [obruo; überfallen]. Minden-felől reá-tódul a baj: *circumfusns undique molestiis PPBl. Reiaia tudulnan az apostolra megl fognak (DebrC. 202). Erössen rea tudulnan a firfura Lothra: vinque faciebant Lot vehomentissime (Helt: Bibl. I.112).

Toldulás, tódulás: impetus, irruptio, coacervatio MA. anfall PPB. [gedränge]. Mikoron Jesus latot volna kfrtőlököt es sokassagnak toldulását, mond vala (DöbrC. 388). Latum Pilatus, hagi simmit nem tehetne, do ionkap a nép közöt nagi tudulás lenne, vizet hozatum megl mossa kezeith (WeszprC. 93). A bassa ebbe tanúczkozit vala, mint kellene ötet a rea valo tudulással és színetlen valo viadallal megl győzni (Helt: Krón. 87).

Toló, tolyó: 1) trudens MA. [stossend]. Thag vagdalok wagh szem tolyok, gyilkosok (Ver: Verb. 99). **2)** trusatilis MA. [schieb-]. Apró tolyó örlő malmoeskákkal jártauk falunként (Fót: Zsol. 743). Tolyó fiúk. Mikor bele akarod tölteni, az tojó fát megvajzald (Radv: Szak. 176).

Tolyós: [trusatilis; schub-]. A Ferdinandos levelét, melyet az tolyós kicsin ladácskában adtam vala Kdnek, nem találom (LevT. II.54).

Tolód-ik: 1) [coacervor; sich zusammendrängen]. A hol annak szükü vagyon, oda tolyodnak minden nyomoruságok (Csúzi: Síp. 339). **2)** [cupide se obrudere; sich anhängen]. A henyéket egy csoportban hija, tolódik hertzegeel s gróffal kalmár fia (Orczy: KöltSz. 229).

mög-tolódik: [coacervor; sich zusammendrängen]. Amira megréméltének, hogy Dráván megtolódttak volt, hogy harmincz-ketté egy hajóba teltett el bemek (FörtT.° 1279).

Tolódás: [turba; gedränge]. Tolódást, ritkulást okoz seregebeum (Orczy: KöltSz. 152).

Tolong, tolyong: tumultor MA. [sich drängen]. Szorongat engem a mindennapi ream tolyongo sokaság (Börn: Préd. 290b). Az új tudományok kezdőlőbeum tömve tolyongottak a hamis tanitók gonoszsági (Pázm: LuthV. 166). Láthatsz, melly tolongva horlygák reá minden javokat (Pázm: Préd. 948). Mikor látta volna a tolyongó sereget (Kl'ap: Evang. 108). Bé-gyül a városnak minden szomszédásiga, a csudáló népnek tolong sokasága (GyöngyD: K.J. 431). Tolongo sereg között-is dicséri a te szent nevedet (Csúzi: Síp. 559) Ugy léssen dolgoz mint annak, a ki a tolongó nép között megszorult és esaknem fullad (Fal: UE. 489). A nép közt haraggal tolyongott hozzája (Kónyi: HRom. 182). Lárvas nép tolongva hintókon, színekhamn (Orczy: KöltSz. 203). Nézdíszo miképpen tolyong az sok árus a sokadalomra (SzD: MVir. 165). Tsülgenek nyakán siralmas zokogásokkal s tolyongva horlygák reá vagyonokat (362).

Tolongás, tolyongás: 1) [pruruptio; das hervorbrechen]. A levegő ének mozgásából es tolyongásából vagyon a szél (GKat: Titk. 44). **2)** tumultuatio MA [gedränge]. Szent fiához akar menni, de nehéz annak meglenni az nép tolyongásában (GyöngyD: RK. 279). Az orvosok es egy svadron törvény-tudók nagyon szaporiták a tolyongást (NóTPM. 8).

Tolongoz, tolonkoz: [congregor, tumultor; sich zusammenschaaren, sich vordrängen]. Látta volna a trombitásvkat es

a tolyonkozó népet (Tel: Evang. II.947). Az egész világuak minden szegletéből fő képen az asszony népek oda tolangozának (Kónyi: VM. 65).

Tolyul: [congeror; sich zusammenschaaren]. Gyül, tolyúl a színtulan árus a vásárra (SzD: MVir. 165).

ki-tolyul: [egeror; hervorbrechen]. Ki-tojúlvan belső részei a seb helyén (Hall: Tel. 281).

mög-tolyul: [congeror; sich zusammendrängen]. Sűrű megl tolyúlt sokaság: turba *stipata PPBl.

mégtolyulás: [accumulatio; anhäufung]. Víznek megl tolyúlása: *inons aquae PPBl. Vérnek megl tolyulása (PP: PaxC. 104).

TOSZ: 1) [impendo, suggero, addo; zusetzen, hinsetzen]. Mégis orezának kel azt mondani, melly nem általlya a görögök paissa alá toszni az lutheristaságot (Pázm: Kal. 156). Az Kalanz azt vitattya, hogy az isten a lölköt magán terempti es végre vgy tosza auagy önti az testben (Zvon: PázmP. 216). Sokakat hozzájuk töld, az isten parantsolati helyett magjéit tosz (GKat: Váls. II.1313). A bialnak orránál fogva való vezettetését toszta elődben (Czegl: BDorg. 91). Miért írja Luthert Lutternec az h betűt onnan ki-vetvén s az t-ét oda toszvau (Czegl: Japh. 93). Hogy akarmi álom hilyezést apostoli nevezetnek köntössében öltöztetvén reánk toszszanak, arra nem mehoftunk (Pós: Igazs. 181). Kérd megl hát tölle, miért toszza oda a mind az által szót, melynek nyoma sinesen az sídóban (Hlyef: BCsTomp. 212). Szentség-töréssel együtt járó ország a szent írása valamit beléje toszni (SzD: MVir. 300). **2)** trudo MA. stossen PPB.

elő-tosz: [affero; vorbringen]. Az okos ravasz, a mincz el titkolttani kel, nem toszza elő (Com: Jan. 179). A conciliomokat toszza-elő (Pós: Igazs. II.470).

Tosszan: [prurumpo; sich hervordrängen].

[Szólások]. Ha mikor kedve toszzanván amae az átkozott németzégnee szegény rab Sámson volt musikájoc (Mezy: 6.Jaj. III.15).

Tosszant: [moveo; regen, erregen]. Azoknac haláloc semmi szomorúságot ne toszszancon, szerezzon bennünc (Präg: Serk. 909).

[Toszént]

elő-toszént: [protrudo; vorschieben]. Az minemü Aquinas Thomast toszent elő bizonyául, ez megl ez dolegra nem elégeendő tanu (Zvon: PázmP. 239).

Taszigál: 1) proturbo MA. [agito; wiederholt stossen]. A kőnes vton vala es tazygalyak vala mezeitelen labbal (WinklC. 167). Artatlanul hvzattatolvala, tazigáltatolwala (217). Ky volt volna oly ember, ky nem syratta vona anya zent egyhaznak kew ozlopyt vnyu az keserű halarra, az gonoz sydokat verny, tazygalny teetown (ÉrdyC. 373). Ky ewtet tazygallya es rwgya (ÉrdyC. 168). Tholdi Miklós királyt tazsigálja vala, Lajos király azért császárnak imgy szól vala (RMK. IV.250). A gyermetskec tazsigallyac vala egymást az ő mehebe (Helt: Bibl. LL4). Ki orrát pattogatta, ki tazsigálta, ki illetlen tréfákkal tsifolta (Pázm: Préd. 502). Ha gyarlóságot avagy gonosz szokásod búbuo tazsigál, megl ne szímyél a bölög asszonyhoz-való ajtatosságotkötül (1267). Az bég szálta az embereket es puskával tazsigálta őket (MouTME VI.64). A ki mást nem örmést lát a dombon, a völgynek tazsigallya (Fal: NA. 223). **2)** [voluto; wälzen]. Sisífus izzadva tazsigál a hegyre egy öreg követ, melly ottan-ottan alá-hengeredik (Pázm: Préd. 1079).

el-taszigál: proturbo C. [repulso; zurückstossen, wegagen]. El-hajigálom, főzöm, tazsigálom: proturbo PPBl. Akarom ewteth

meg elelni, de sydok nem bochatanak hozya, de el tazygalanak (AporC. 176). Ez nemes yfyu alytuan öteth ez vylagy leamnak lenny, kezdé töllehu jaguü haraggal el tazygalny (Apost. 19). Az eedes zyleye nyakara eesek, zent Kelemen el amekloodek raytta es kezdée el tazygalny (ÉrdyC. 654b). Hogy az zent egyház aytayahoz ywtem wona, leg otan es lathatatlan el tazygaltatam (ÉrsC. 426). Az sem igaz, hogy isten az igazagat gonoszszal látogattya, sőt azoktól minden gouoszt el-taszigál (Pázm: Préd. 36).

föl-taszigál: [executio; aufrütteln]. Mykoron zent Pal el zwnyadot vona, wr istennek langyala hozyaa yewe es fiel tazygala ewtet (ÉrdyC. 444).

ki-taszigál: [extrudo, exturbo; ausstossen, hinaustreiben]. A sidok roia bertelenkdöden kih tazygalak a tanacs hazbol (DebrC. 66). Szegény jövényü jó embereknek véreket kiontják, ő szállásokról kitaszigálják (RMK. III.105). Meg ragaduán ötet ki taszigálác a szőlőből es meg ölec (Helt: UT. F4). Taszigallyon aratokat ki (Born: Préd. 459). Kerietek az aratsnak vrat, hóg taszigallia ki az munkasokat az ő aratasara (Fél: Bibl. I.106b). Kezdem újjonnan-is keményen dorgálni es végre az ajtón ki-is taszigálni (GyöngyD: Char. 22).

lő-taszigál: [disturbo C. depraeicipito, deturbo MA. herabstürzen PPB. Az kő szikláról le taszigálác őket es mind el szakadozának (Kár: Bibl. I.395). Letaszigállya, az kit elfelemelt völt (MA: IB. 50).

még-taszigál: [agito; wiederholt stossen]. A fával az malleznak az fiilén nyúl be es az büre alatt taszigald meg, hogy az töltelék alja férjen (Radv: Szak. 71).

Taszigálás: [pulsatio; das stosen]. Alatta a barmok egymás taszigálással kapdosták le-búllott gyümölséts (Pázm: Préd. 309). Szóval való fenyegetés, szidalom, taszigálás, aval semmit ne gondolj (TörtT. 1599).

Taszigáló: [tursatilis; schieb-]. A kézzel taszigáló avagy forgató malmoc (Com: Jan. 75).

Taszigat: [agito; wiederholt stossen]. Készek a szép szó után eljánni, de taszigatva nehezen lépnek elébb (Fal: NU. 301).

Taszit, toszit: 1) trudo MA. [pello, pulso; stossen, treiben]. Tazytanak engemeth (impulsus sum), hogy le esnem ees wr meg tartha engemet (KeszthC. 322). A házi nép mindenüt taszit, hagyigál (Helt: Mes. 73). Hogy ha gyűlölségből toszitandya: si per odium quis hominem impulerit (Kár: Bibl. I.155). Orozva imitt-amott nap fényre toszított könyvetskék (GKat: Titk. 275). A kos döf, taszit (Com: Vest. 31). A hol szük-ség, eskülyákkal taszitván a hajót (Com: Jan. 89). Az halálra ífítetett apellál, elébb viszi, taszitya a pert (135). Magától is az chapásem nem taszithatá (Zrinyi L52). A ki a hajót taszitya, az általmenetelt szorgalmazattya (Hly: Préd. I.613b). Ellensége előtt Saul elfutatta, végre az ő maga törébe taszítja (Thaly: Adal. I.64). **2)** [insero; einschalten]. Ezt a sz. Péter mondását nem más valaki taszította az ő levelébe (Pázm: Kal. 462).

által-taszit: deturdo C. deturbo MA. hinabstossen PPB.

be-taszit: contrudo C. introtrudo MA. hineinstossen PPB. Nag haraggal az aytot be tazita es lata ő hazassaganac ágat nag zepseggel meg veragozuan (GuaryC. 41). A tűz azokat is szintén ugy meg-emésztette volna mint azokat, a kik őket bé-tasziták (GKat: Titk. 331).

el-betaszit: ∞ Egy agnew elől talalaa es ez zent azzont el be tazytaa az saarban (ÉrdyC. 644).

el-taszit: [deturbo; verstossen]. Ne zateh el embert azatosságaba (DöbrC. 166. KulcsC. 223). Lábainnak gáuczot vetnek es el taszítanak lábomrol (Mel: Jóh. 70b). Bizonyos, hogy

el nem taszit, ha hozzá közelgetünk (Pázm: Préd. 173). Nagy nyakcszegetűl az világosságot elmeric tölcé taszítani (MA: Scult. 247). Az Christus nem csak nem segít, hanem előle ez asszonyi állatott el riaszta mint egy ebet (285).

hátra-taszit: retrudo C.

ki-taszit: extrudo, exturbo, elido C. MA. ausstossen PPB.

kitaszítás: elisio, extrusio MA. hinausstossung PPB. Kinyomvasztom, ki-töröm, ki-taszitom: elido PPB.

lő-taszit: deturbo C. deturdo, turbo MA. hinausstossen PPB. Ő, az ky erős fyrfyat le tazyt weetkezette, yozogot meg foyt es belendesseget eltet (ÉrsC. 534). Az őrdög es társai a gehennának tözére le taszittatnac (Com: Jan. 218). Ragada erős kemény dárdát, le taszítá lórul halva Márko Szilát (Zrinyi L57).

még-taszit: [conturbo; anstossen]. Demirham Vidot nagy erővel hátul meg taszítá, sebessége miát chiddal nem hajthatta (Zrinyi II.16). Protener király ugy meg-taszította, hogy a lováról le-veti Heectort (Hall: HHist. III.141).

rőa-taszit: obrudo C.

Taszítás: trusio MA. das stossen PPB.

Taszító: trusor, trudens MA. stosser PPB.

fog-taszító: dentifrangibulum C.

Toszogat: trusito Kr. [hineinstopfen]. A kenyeret a szájokba toszogattyák (Udv: Dáv. 99).

belé-toszogat: ingero MA.

el-toszogat: [leno gradu adeo; hinboppeln]. Vén asszonyok jaj szegényök ök is kullagnak, setét herre, bort ha kapnak, eltozogatnak (RMK. III.268).

elő-toszogat: [protrudo, profero; vordrängen, vorbringen]. Az almác ugy toszogattyác elő magokat, hogy ebezzéc (Frág: Serk. 843). Meg-czáfoltatására illyent toszogat-elé (GKat: Titk. 286b). A példákat a melléket elő-toszogat, ugy illenek e'zel egyben mint a bot a kaszával (572).

TOLL, TALL (tolu MesésK. 22. tolu MA. MesésK. 3): **1)** penna, piuna C. pluma MA. feder, flammfeder PPB. Mynd az eeghy madaraknak ees mynd ő tallaynak, mynd földj bestyeeknek ees mynd ő zöröknek zama vagyou (WinkC. 292). Az ysten tyneltek adot kéttés rnat, alol testeteken valo tallat, földül zarniat (VirgC. 51). Ky veted fellegbe the fel menesedeth, ky yarz zeleeknek tollayn (KulcsC. 250). Akartam egybe gyhteny az te fyaydat nykeppen az madar az ew feket az ew tallay ala (Pesti: NTest. 153). Hamar cseh vitéznek küldé ottan tollat; mert övéle akar késérteni szerencsét (RMK. IV.245). Kichin vagyok, mind tollastol etszersmind be nyelhetnel engemet (Helt: Mes. 249). Az saskeselyű tollackal benődiköde vala (Kár: Bibl. II.123). Az tolu az párnában (MesésK. 3). Tollu nélkül valo madár (22). Ekkessegnek velik süegben tallakat viselni (Erasm: Erk. 24). Nyárban mindeniknek kezében egy szellősítő legyező draga tollakbol vagy aranyazot papirosbol czinat (SzCsomb: Üleir. 241). Ez madarat meg nyelyszéd, mert mi nálunk az tollát meg nem eszik az madárnak (Radv: Csal. III.39b). Az nógrádi kapitánnak 2 szál tollat 1 ft (MontME. I.23). **2)** [calamus scriptorius; schreibfeder]. Zacharias tollat kerüen ira monduan: Janos ő neue (MünchC. 109). Az mit thal meg irhatoth, zyw meg gondolhatoth, adom atte meheduec fiztössegere ziz Maria (NagyszC. 117). Az en nyeluem olyan mynt az gyorson iro mesternek talla (HorvC. 21). Een nyelwem, hamar yro mester, tollal yryad (KeszthC. 112). **3)** [acumen; spitze]. Két tollú dárda, alabárd: bipennis PPB.

[Szólások]. Hány idegen tolbán őltözött bőgyös, knyos madár ugy járna mint Aesopus hollója, ha leszedné

magánról a másét (Fal: NE 103). Tarvarju ként mással cse-
relt tollat (Czepl: Tromf. 8). Senki tollat, szárvt ne
emellyen vagy egyebek telet ne kevéldgyék (Mad: Evang.
143). Más tollául dűtsöködik: Aesopicus graculus
(Deesi: Adag. 223). A szerentse mindenütt bé közsön, de hamar
bntny vesz, azon könnyű tollal jön s megy (Fal: BE.
579).

[Közmondások]. Az eb a szőről, madár a tolláról ismértetik
(SzD: MVir. 73).

daru-toll: [penna gruis; kranichfeder]. Alapi Gáspár vitéz
ékes szép daru tollakkal (Zrínyi I.88). Azon fű vajdának 2 szál
daru tollat, az képebeli embörnek Veiz béknek 3 rom róka
bört adunk (MouTME I.85). Egy szál daru tollat is fizettünk
(121).

gém-toll: [penna ardeae; reiherfeder]. Adoth egy bokor
gem thollath (RMNy. II.180). Ket bokor gem tol keötet (199).

kánya-toll: plumae *milvinae PPBL.

kócsag-toll: crista, pennae ardearum; reiherfederu PPB.
Fejér vékony patyolat vagon fejében, két csoport kóclak-tol
alá áll szélthben (Zrínyi I.33). Egy kóclak tollat szegezze sisak-
ján (II.80). Vagon nálam Listius László uramnak egy portai
czafragja, egy koczak talla (Gér: KárCa. IV.114). Az fejében
ausztos süveg volt, köves medályban álló kócsagtoll benne
(MonIrók XI.337). Kócsagtoll strázsálta nyusztos süvegemet
(Thaly: VÉ. II.316). Kócsag tollut adván nekik aranykoszordí-
kal (Thaly: Adal. II.132). Tsoportos kócsag-toll függ alá fejről
(Kónyi: HRom. 14).

kócsnak-tolla: projectum elavis; feder am schlüssel PPB.

lúd-toll: [penna anserina; gansfeder]. Irásodban az lúd toll
meg elszto elmédet (Bal: CsIsk. 102).

apró-lúdtoll: *lana anserina PPBL.

nyíl-tolla: *alae sagittae PPBL. [pfeilfeder]. Röpiülő nyila
egész tolláig megyen oldalába (GyöngyD: Cup. 603).

páva-toll: [penna pavonis; plauenfeder]. Fayer pava tol eg
bokor (RMNy. II.85).

ráró-toll: [penna buteonis; falckenfeder]. Visz leg-elöl De-
mirhám dárdát kezében, paist a másiban, ráró-tol fejében
(Zrínyi I.174). Hol ráró-toll forgóson, hol darutoll silvegiben
vitette az étket (MonIrók XI.334).

sas-toll: [penna aquilae; adlerfeder]. Sas tol van szegezve
paysán (Zrínyi I.87).

séprű-toll: [penicillus; wischfeder]. Kaftányozták galléros
kaftányal és séprű tollal (MonIrók VIII.302).

struc-toll: [penna struthionis; straussfeder]. Zríni ál az
sereg elöt, sisakján szép struc-toll vér haragos szellöt (Zrínyi
I.64). Rettenetessen strutz-tollát fejében mozgattyn forgó szél
(II.12).

Tollacska: pennula, cristula C. plumula MA. federlein
PPB. Pely, pih, tollatska: pluma PPBL. Kard helyett tollatskát
forgatnak kezekbenn, tairán nevekdednek Apolló nevében
(Orezy: KöltSz. 209).

Tollas: 1) pennatus, penniger, plumatus, cristatus C. plu-
mosus MA. gefieder PPB. Valaky zerotendy istent, az oly
embernek vagon tallas zaruv, zabodon repevel lelke meny-
orzagban (CornC. 123). A madarak két lábuae, tollasok, orro-
sok (Com: Jan. 29). A penna tollas, a paplau tömött pamuttal
töltött (112). Diana töltötte örömöt ejtett vadaiival, sebesítvén
öket tollas nyihával (GyöngyD: KJ. 402). Jön a rigó, harkály,
szarka, felzendill a tollas nép (Fal: Vers. 888). Tollas párnákat

tarté Kegyelmed avagy matrátzot (Kírbösz. 58). Test örd
sereg nemességből fel áll, kocsag tollas magyar parducz bárben
strázál (Orezy: Nimfa B4b). 2) [acuminatus; spitzig]. Tollas
bozzány: acides C. MA. Tollas buzzánt meg perditette vala
(Huy: Trója. 22). Közelről lánzos botokkal, buzzányokkal,
szjra kötött tollas botokkal harezolnae (Com: Jan. 150). Ki-
robana kezében pörögven egy szép tollas chida (Zrínyi I.51).
A mely tollas botot kezében hordozott, aval íti fibe Troilust
(Hall: Hllist III.140). Vagion egi ezűsteos tolas botunk, ures
barsonios az niele (Radv: Csai. II.101). Aranyazott tollas bot
(317).

Tollaskod-ik. Ne tollaskodgyál fézködön kiüöl: pennas
nido majores ne extende (Deesi: Adag. 45).

Tollasod-ik: plumo C. PPBL. [flügge werden]. Az égh
madarak kevés idővel tenyeszesek utau tollasodni kezdnek
(ExPrinc. 153).

mög-tollasodik: plumesco C. PPBL.

Tollasul: plumesco, plumo MA. federn bekommen PPB.

Tollászzkod-ik: deplumor, plumis mundor MA. [sich von
federn säubern]. Lata az ő kerteben a bundan fan verebeket
enekölnen, syrjapoluan es tollazkoduan (TelC. 24). A samari-
tanusok tollázkodnak vala a régiségben (Czepl: Tromf. 365).
Amott kerekedik egy fekete felű, abban tollászódik egy fekete
holló (Thaly: VÉ. II.334).

Tollatlan: deplumis C. implumis MA. kahl, ohne federn
PPB.

Tollaz: [plumis orno; mit federn schmücken]. Tözne-
k, tollaznak magokon mind untalan az aszszonyok (Fal: NA.
146).

Tollazás: [?]. Ajtötörés, tollazás illet bolond embert (RMK.
V.292).

TOLMÁCS (tolmács Sylv: UT. I.48. MIleg: TOSzl. II.4):
interpres C. dolmetsch PPB. Az us Muztatfa passa tolmacia
Mehemmet agha (RMNy. III.96). A Christus az istennek bölce-
sege es az ű titkos kegielmenek tolmacza (Fél: Tan. 19b).
Hogy tolmács nélkül vándorolhass, a nyelvec tulajdonságát
tudgyad (Com: Jan. 92). Az tolmács ur restellé jó széksznús
lovával vontatni azt az nagy molest (MonIrók VIII.378). Az
tolmácsnak Budára vöttünk trút 2 ft 50 d. (MonTME. I.13.
19. 39. 54. 120). Mind azon tolmács irások es hamisak (Fal:
TÉ. 735). Mondták akarattyát ezek mint tolmácsok (Gvad: BP.
147).

Tolmácsol: interpretor MA. verdolmetschen PPB. Hozá
egynihány kenyet is, melyeket görög nyelvűből deac nyelvre
tolmácsolt vala (Helt: Krón. Előb. 1). Mercurius kalmároc
tolmácsoló tsillaga (Com: Jan. 6). Éu tolmácsoltam, két szoli-
deket is adánk (MonIrók VIII.301). Érti azt az oreza s homlok-
is másolni, mint a szív dictálja, nem úgy tolmácsolni (GyöngyD:
KJ. 464).

mög-tolmácsol: interpretor C. transfero PPBL. [verdol-
metschen, übersetzen]. Mäg-tolmácsolom: transfero PPBL. Híud
az ő neuet Enanvelnek, melyet ha meg tolmácsoloz, annyet
teszen mint: velűne valo isten (Bas: Credo. 162). Hogy ő io
deak nyelvem megl tolmácsolhassa, a mit a Kalauz mondott
(Bal: Epin. 7).

Tolmácsolás: interpretatio C. MA interpretamentum PPBL.
verdolmetschung PPB. [erklärung]. Hetvenkét mester zsidó
tolmácsokról, Mojzes törvényének tolmácsolásáról (RMK. IV.205).
Nem szöklökölhetnek deák tolmácsolás nélkül (Bal: Epin. 8).
Az istenek lássák bő áldással s adgyák a szűznek-is ezt tol-
mácsolással tudtára (GyöngyD: Char. 40).

Tolmácsolkod-ik: [interpretem ago; dolmetsch sein]. Az időben néha magyarul tolmácsolkodik vala (MonIrók VIII. 329).

Tolmácsoló: [translator; übersetzer]. A mely tolmáchló nagy iras fordító eszt nem mineli, nagy kart teszen a keresztényeknek (Helt: Bibl. I. 3).

[Tolmácsoz]

Tolmácsozó: [interpres; erklärer]. Ez sem a sido kőben es sem ég tolmácsozonal mondatic (BécsiC. 73). A hetuen tolmáczoc Lemna Aquila főgenuec magarazta (258).

Tolmácság: 1) [munus interpretis; dolmetscherant]. Juszf esasz ki aggott, betegesedett az tolmácságból (ErdTörtAd. II. 41) **2)** [translatio; übersetzung]. Oszmány Oda bassának az tomácságért adtunk 1 t. (MonTME. 156).

TOLVAJ (*toluay* 1220. VReg. 324): latro, grassator, aggressor, pirata C. praedo MA. dieb, räuber, mörder PPB. Mint a tolvajok kőborolják határainkat: latronum modo *percursant totis finibus nostris PPBl. Melto nagy zewnyaw halalual nyekpen gonoz toluay gyolkos (EhrC. 148). Keeth toluaynak kezethbe bynesnek yteeltetek (WinkIC. 119). Wtet kezdé verni miképen tolvajt es latrot (VirG.C. 26). Vrvuk egyik toluayal elégedek zoben (PeerC. 196). Ez Karoly viteznek kel vala menny erdekven tolvajok által (MargL. 182). Kerlec az ő nag zemermen, kit valla a ketb toluay között figven (NagySzC. 387). Engemet a sidok kyt toluai között keresztfara haroom vas zezekkel zozegnek (VeszprC. 32). Ot akaztatac vala fél az vrvoe s tolvaioc (DebrC. 307. 131). Az vr napiat mint ór es latro toluai el lopod (Mel: SzJán. 39b). Az tolvajt nem akasztja fel, hanem meg szerződik vele, summa penzt veven rayta el boesáttya (Ver: Verb. 239b). Toluay ellen kialtasz etzaka es mint azzal fel rezzented az egez varost (Born: Préd. 320). Az tolvaioc közt Ierusalemben büntelen meg ölé (Born: Ének. 386). Pénzemért toluaitól nem fjelek (Decsi: Adag. 171). A ki el nem vonza erővel, tolvajul a másét, azt ngyan szentnek tartják (Pázm: Préd. 19). Hiszem tolvaj kurvák mit esináltak rajtunk (Zrínyi: ASyr. H4). Mentől toluajabb volt országunkban, az gyült-ösze a mi dobolásunkra (Zrínyi II 176). Szükséges, hogy minden falu utáná iljön az tolvajoknak (Nyr. XII. 416). Ki futa a vízből szörnyü nagy tolvajkiáltással (Bethl: Élet. 274). Van egy szép ifjú is az ő seregekben, mondják, tolvajoknak akada kezekben (GyöngyD: Char. 378). A furesa ravaszság dicséri a csalárdáságot, a tolvajok a ragadományt (Fal: NE. 33).

[Szólások]. Nem tolvaj, tsak szurkos a keze (Fal: Jegyz. 929).

[Közmondások]. Kegyelmes tolvajnak nyárs az seggibe (Erd. TörtAd. II. 20).

fő-tolvaj: archipirata C.

hajós-tolvaj: pirata PPBl.

hēgyi-tolvaj: [latro; strauchdieb]. Erősen utámunk ereszkettek a hēgyi tolvajok (Nyr. XIV. 219).

korona-tolvaj: [kronendieb]. Basil: Mi ollyas bűme? Konstant: Hogy királyvesztő s koronatorlvaj legyek (Fal: Const. 826).

tengéri-tolvaj: pirata PPBl. [seeräuber]. Igen sok a tengeri tolvaj: mare *refertum praedonum PPBl. A tengeri tolvajok világot gyútanak a csekély helyeken, hogy egyebeket magokhoz csallyanak mint egy révpartment (Mad: Evang. 577). A tengeri tolvajok fosztanak: piratae spoliant (Com: Jan. 114).

útálló-tolvaj, utatálló-tolvaj: *insidiator viae PPBl [wegelagerer]. Az út álló tolvajok álmokot meg-szaggattyák, hogy el intézett gonoszságokat végbe vigyék (SzD: MVir. 32).

Tolvajesa, tolvajocska: latroneulus C. MA strassenriuberlein PPB Vr boment foztuan küüdi a tolvajesa: spolians latroneulus foris (BécsiC. 189).

Tolvajkod-ik: latrocinor C. MA. praedam *ago PPBl. [rauben]. Az erdélyi hegyekre égő aknát tolvajkodhatnának e és az szegénység az holdolatlanúságot intentálni merő-e (MonIrók VIII. 447).

Tolvajkodás: latrocinatio, latrocinium MA. strassenräuberei PPB. A paráznának házában szegénység vagyon, mellyől indítatván az ilyen fukarok lopásra s tolvajkodásra adják magokat (Misk: VKort. 180).

Tolvajkodó: 1) [latrocinator; strassenräuber]. Micsoda a tolvajkodok életénél fáradságosb és veszedelmesb (Ily: Préd. II. 276). **2)** [fúrax; diebisch]. El kel reitetni a joknak mellyeket eselekeszünk, hogy ezeket az életnek vtyyában vigyázatlan bordozván a tolvajkodo lelkeknek kiütése által el ne vesszűk (Ily: Préd. II. 211).

Tolvajol: grassor, praedor, latrocinor MA. rauben, plündern PPB. Inkaab ne alamisnalkogial, hog sem mint tolvai (Ozor: Christ. 239. 407). Mondják tolvajoknak avagy latroknak, kik toluajtak, dúltak, fosztottak (RMK. III. 219). Azt mondta, hogy barmad éve az Fátarán tolvajlott (LevT. II. 155). Meg tettzet az okosságnak es termeszetnek, hogy nem io toluajlani (Born: Préd. 296b). Gyorsor vonnyad a prédát, hamar tolvajolly (Pázm: Préd. 154). Ki volna olly vakmerő, a ki bírő-láttára tolvajlani merne (1069). Az kevélség viszen sokat arra, hogy lopjon vagy tolvajollyon (Zvon: Post. II. 237).

el-tolvajol: [expilo, diripio; ausplündern, berauben]. Az wthakon sok yambornak essek bantassok, kjkét el tolvajlanak (LevI. 1203). Ember az ő felebaráttyan nem könyörül azoknac marbaiokat el tolvaioluan (Kár: Bibl. I. 474b). Az vr-vatorsoráját meg-csonkéttya el tolvajolván a pobárt a kösségtől (Matkó: BCsák. 59). Egybe hajtván fejüket addig titkolódtak, míg ki nem vertek birtokinkból (SzD: MVir. 66).

még-tolvajol: [exspolio; berauben]. A tolvajok lakoznak-nala erdewben es onnatmenow embereket megtolvajolnakuala (EhrC. 104). Az ny hataronkban ualany gonoz tenő emberek meg toluajlottak (RMNy. III. 85). Ha valaki megtolvajol valakit úton vagy házon, az kapitány tisztí vesztese alatt mind aféle tolvajt megölse (MonTME. II. 53).

Tolvajlás: grassatio, grassatura, aggressura C. räuberei PPB. Ezért a nagy toluaylascóert keuesb városoc és faluc találatnac benne (Helt: Krón. 2b). Tolvajlásban neukettec (Born: Préd. 251b). A lopásoc, ragadozásoc, tolvajlás, barom el-hajtás meg tiltva vannac (Com: Jan. 192). Az ide ki valo tolvajlásboz tanult nemzet annyira elvetemedett, ha egy holnapra fizetnének is neki, de ha nem prédálhatna, semminek tartaná (RákGy: Lev. 256). Az lengyel követek azzal mentették magokat, hogy nem ő akarattjokkal cselekedték azt a sok tolvajlás (TörtT. I. 291). Lábai gyorsak voltak a tolvajlásra és ragadományra (Pázm: Préd. 163).

ēgyház-tolvajlás, ēgyházi-tolvajlás: sacrilegium MA. kirchenraub PPB. Az kie az szűkölkődőc előtt, az mi azoké volna, elveszic, egyházi toluaylást es szentség lopást czelekedne (MA: Tan. 1115).

Tolvajló: 1) [latrocinans; raubend]. Magát tudósbuak, józambuak, okosbuak, adakozóbuak tartsa ama tudatlan, tolvajló, részeges, fajtalan embernél (Pázm: Préd. 60). Hadackal, támadással toluaylo ödökléscecel megbadgya őket háborítani (MA: Tan. 744). Az istentelen verezéző Mihály vajda és az ő tolvajló katonái voltanak *gazdák az urak házkunál (Bod: Pol. 45). **2)** grassator, praedo MA. räuber PPB. Az tolvajló leleskedic és az embereknek hitetlen megfogja (MA: Bibl. I. 56b).

őgyház-tolvajló: saerilegus MA. kirchenräuber PPB. Ezen módon vesztenek el az tobzódó gazdag Nábál és az egyház tolnayló Heliodorus (MA: SB 159).

Tolvajoltat: [praedam agi jubeo; rauben lassen]. Én bizony arra magamat nem vehetem, hogy se tolvajoltassak, se óroz-tassak (ErdTörtAd. II.299).

Tolvajos: [praedatorius; räuberisch]. Tolvajos hely: Cyrina terra (Deesi: Adag. 183). Azt mivellyük, a mit a tolvajos úton járók, kik nem mutogatták, hanem rejtőgetik, ha mi drága marha vagyon nálok (Pázm: Préd. 788). A tolvajos helyek félelmét hátra-vetvén orvoslotta a mint lehetett, borral és olajjal (918). Tolvajos prédálás lött (MonIrók VIII.248). Annak féls útja vagyon, tolvajos (MonOkm. XXIII.115). Most az idő nagyon tolvajos (Nyr. XIV.566). Tolvajos erdős (Fal: Jegyz. 936).

Tolvajság: latrocinatio, latrocinium, piratica C. diebstahl, räubereri PPB. Az gonoz emberek adnak gonoz tanalebot, az or ember orsagra, az ragadozo toluay ragadozasra, toluaysagra (CornC. 162). Toluaisagall kezdenek elnye (DebrC. 25). Vala egy embör, ky toluaysagban es myndden gonossagban eel vala (ÉrdyC. 531b. 603b). Tolvajságot miveltenek, ajbót vágtanak, puskával belöttenek (Gér: KärCs. III.382).

tengéri-tolvajság: [piratica; seeräubereri]. Tengeri tolvaj-ságot füzni: *facere piraticam PPBl.

1. TOMB: [pondo; pfund]. Semy hamysagot ne teogyetek ytheletheben, se tomba se meertöke; ygaz meerteek, ygaz tomb, ygaz köböl es ycezo legyen ty köztetök: volite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura; statera justa et aequa sint pondera, justus modius, aequisque sextarius (JordC. 105). Küldj húsz arany forintot, mihelt baza megyek, szép és jó tombüttő arany forintokkal fizetem meg (Nád: Lev. 37).

2. TOMB: [salio; springen]. Supra agnő, szökj fel kablá, haza jött férjed, tombj Kató (RMK. I.161).

Tombol (*dombol* Gvad: RP. 5. Gvad: Orsz. 16zen): **1)** exsulto, tripudio MA. persulto PPBl. [springen, hüpfen, tanzen]. Tanzolo, tombolo lean (ÉrdyC. 525). Az ewzwer zook es tombol wala (Pesti: Fab. 77b). Vén szakálu hopmestörük mikor köppentnek, ott esásognak és mint lehet tombolnak, szöknek (Tin. 263). Tombolnak vala az óltár mellett (Helt: Bibl. II.286). Némelyec szep hazakat epitenec es tomboluan azt mondanec: ezben vigan fogoc meg lakni (Born: Préd. 457b). Had tombollyon, szökiön (Soós: Post. 61). Mint az egyszaru vembe tombol az sűrű erdőbe (MA: Bibl. V.14). Ez világgal akarnac vigan, tombolni és gaydolni (MA: Scult. 32). Örömében tapsol, tombol (Com: Jan. 69). Tombolt örömében a szentec vérekkal megrésze-gedett parazna aszony (Czegl: Japh. 103). A teve az iszonyú hévség miatt tombolni kezd (Misk: VKert. 41. 206). Haldokló szemekkel láttyuk, mint tombollyon rajtnak nyertes ellenséglünk (Fal: NE. 33). A boros palatzkok párállási és a tomboló tésznek víg szózati között el-felejtí nyavalyás állapottytát (Fal: NU. 261). Zászlót emel, tombol a gonosz ravaszság (Fal: Vers. 912). Nevetve, tántzolva, tombolva tölték idejüket a világon elszéledett népnek (Moln: JÉpüll. 91). Nem nyertett, nem-is dombolt, veszteg álla (Gvad: RP. 5). A lovak abrakért tomboltak (Gvad: Orsz. 16). **2)** plodo, complodo C. plando PPBl. [strepo; rasseln]. Sok harag szavu dob tombolva robbana (Zrinyi L64).

föl-tombol: [dissipo; verprassen]. Nem gondolnak az ő téseneel, sem kedyglen igen zorgalmatosok az ő lelkeuel, de keresik az ő morhatat es fel tombollak (BodC. 11).

Tombolás: **1)** exsultatio, tripudium MA. das springen vor frouden PPB. Zemoré vethy, valamint vitkezet ragalnuazvan,

atkozvan, ezeneken a testnek minden celekedetiről, jarasarol, tombolasarol, latasarol (TelC. 258). Az mostani ifiu népeknee idegeuekkel valo ihogása, vihogása, cédasága, soc tántzbéli szemtelen tombolása lehetetlen, hogy az igaz szemérmetségnee kára nélkül volna (Zvon: Post. I.186). Tombolással és kiáltozással való játék (Otr: Besz. 257). Tombolás, tapsolás (Rim: Ének. 358). Ezen hir hallásra nagy tombolásban voltak (SzD: MVir. 233). **2)** [heluatio, popinatio; das schwelgen, zeehen]. Vylagby vendeegseeghnek es yo lakasnak, tombolasnak gyenerűseghre (ÉrdyC. 506). Kétféle nagy jószág vagyon erkölcs-tökben, az első jó erkölcs áldott részegségben, az másik jó erkölcs az nagy tombolásban (RMK. V.67). A borral töltöző iszások tombolási nem kiszít torkomat (Fal: Vers. 879). [Vö. 1. DOB].

TOMBÁS: [?]. Vizi malmot nyervén a Dunán annak tombasain általköltöztem (Kár: Élet. 194).

TOMP: ila, coxa MA. hüfte PPB.

TOMPOR, TOMPORA: femur MA. hüfte PPB. schenkel Adami. Reá wédwuzen tomporara az ow ket elw töwet, az w iogialw meg sebesyten titeket mynden felw ki wzőn tyto- ket az w satorabol (VirgC. 147). Ew rwhayan es tomporan ez yras vagyon: Kyralyoknak kyrallya (JordC. 922). Az en tomporim be töltec vitalatos betegséggel (Szék: Zsolt. 36). Az állán jegy léssen vagy az vállán vagy az tomporán (Cis. K). Monda Abraham az ő szolgálának: Ted a te kezedet az en tomporom alá, hogy meg eskesselec tegedet (Bas: Credo. 146). Az igen szép borjúnak ezemerét vedd ki, az tomporáját (Radv: Szak. 38). Mellyünk, vállunk, tomporunk fájlalmit ki-vonsza és reá kötéitük (Pázm: Préd. 321). A kinek nyilat löttek tomporájába, addig nem nyughatik, míg azt ki nem vészik (814). Az ur megszaraztya a te tomporodat (MA: Bibl. I.123). Lábamra az tomporámig alteratióval voltam (MonIrók XV.408). Az agarak a szarvast utól érik korán és sebet-is tesznek annak a tomporán (GyöngyD: Cup. 597). A melyre fordítja készített ostorát, nehéz ütés éri ott sokak tomporát (Thaly: Adal. I.160). Tsinály neki lábra-valókat az ő vékonyoktól tomporokig (Bod: Lex. 106).

TOMPA (*tömpe* Orczy: KöltSz. 150): **1)** obtusus NémGl. 70. hebes C. MA. stumpf PPB. Tompa, életlen: hebes Com: Vest. 131. Tompa, buta: retusus PPBl. Bizony nagy erőtnek-seg, hogé te az igaz ellen jegy hadakozol tompa. életlen fejnere-ddel (Mon: Apol. 42). Ha ezekből nagy kűmnyén ki feselhet-nek az el szakadott atyafiak, az jó ki belőlle, hogy ezen fegyverek az páterek kezében-is tompák (Pázm: Kal. 90). Tompa, kopott foggal ragoduan (Zvon: PázmP. 5). A hanyatlot szegelet tompa avagy heges (ACsere: Enc. 50). Nagy fába vágád tompa sze-kerzédet (Matkó: BCsük. 371). Azert csak viszsa-ugrik a Matkó homlokára a holt szénnel verottet tompa esákány (Illyef: BCsTomp. 130). Jobb munkát tesznek görbe sarlójokkal, mint a kit te mivelsoz tömpe palosokkal (Orczy: KöltSz. 150). **2)** tardus, plumbus; stumpfsinnig. Az torkosság tezy embernek, hogé tompa elmeye legen (CornC. 164). Oly tompa elmeeyew, hogy chak egy se foghat meg benne (ÉrdyC. 94). Tudatlan es tompa elméifü ember (Bat: KTud. 52). Tompa es otromba elmeűec (Pázm: Fel. 44). A kinek éles elméje van, a dolgot hamar által láttya, a tompác késedelemesec (Com: Jan. 66). **3)** [fusens, obtusus; dumpf, blöd]. Mykoron ymadkoztykual, tezen-uala nemy vygasagot es tompa zonal tezyuala mykeppen galamb (EhrC. 72). Vajha meg esmérnének tompa vakságunkat (Orczy: KöltH. 85).

Tompán: obtuse C. MA. stumpf PPB. Meg furak a kezei es labaholiet a keresztfán, hogé tompau vert vas zeg a faba mennel (WesprC. 102).

Tompaság: hebetudo C. MA. [stumpfheit, blödsinn]. Vet-keztem elmemnek tompaságual (VirgC. 9). Az emberi zivnec

vacsaga es tompasaga (DebrC. 238). Oly homályos hit dolgait foglallyak, melyeket mi nem értünk elménk tompasága-miát (Pázm: LuthV. 241). Nem csak tudatlanságod, hanem vgian ostoba tompaságod-is ez (Bal: CsIsk. 395). Nagy botor tompaság s bűnbűben felettébb-ülő el-aluvás (Megy: 6.Jaj. II.25).

Tompít: hebeto C. MA. [schwächen]. Az bort vgy elegeyty vala vízzel, hogy az ev elmeenek gyarsosagat soha meg ne tompeltanaya (DomC. 47).

még-tompít: obtundo, retundo C. hebeto MA. [abstumpfen, schwächen]. A sok étel meg-tompítja az elmét: animus *suprimitur cibis PPBl. Ha gyakorta eződ az lentset, zömeidnek fenet meg tompítja (BeytheA: FivK. 31). A Moyses ortzójának fényessége meg-tompította a zidók szemevilágát (Pázm: Préd. 1249). Ila az fényes napra feltelkintűnc, az mi szemekinc nec éless látása megtompítatit (MA: Tan. 3). A máknak álom hozó és meg-tompító ereje vagon (Com: Jan. 27). A szem-fény vesztő alakos a reá nézőnek szeme fényét megtompítja (263). Tanulástól idegenítő és abban megtompító (CorpGramm. 588). A testi gyönyörűségek megtompítják az elmét (Fal: NE. 20). Tartva költset eszedet, a ki mód nélkül erőlteti, megtompítja élet (Fal: UE. 486).

mégtompítás: hebetatio C. MA. das stumpfmachen PPB.

Tompul: I) hebeo, hebesco, hebetesco, stupeo, stupesco, desideo MA. stumpf werden PPB. A fénkövel élesíttyük a tompultakat: cote acinimus obtusa (Com: Jau. 16). Tompulanak a szebbnél szebb észből származott helyes, éles gondolatok (Fal: UE. 371).

még-tompul: hebesco, hebetesco, obtorpesco C. [abgestumpft werden]. A sok bortól meg-tompúl a jó elme: *obumbratur sapientia vmo PPBl. Myert az ev lasokat valazotttak magoknak isten gyanayan, az ev értelmek meg tompul (CornC. 164). Halwan lattatok es nem ysmerbetytek, mert megh tompwlth ez nepek hű zywők (JordC. 796). Az vas meg tompul és amac az éli meg nem köszörföltetie (Kár: Bibl. 1.629). Sokat ívék, hogy vagy erőf venne a kínok győzedelmére, vagy meg-tompúlna azoknak nem-ézéséré (Pázm: Préd. 227). Sok jeles tanító doktorokat rendelt az isten a meg-tompult emberi elmének az ő akarattjára (Misk: VKert. Előb. A2. 55). Minket ne féltset, serpenyőre lövöldöz, meg-tompúl nyila, úgy temettünk (Fal: TE. 632).

mégtompulás: [hebetudo sensuum; abgestumpftheit]. Az keresztnek békével szenyvedése nem az tellyességgel való meg-tompulás, semmi fájdalomnak nem ézése (MA: Tan. 740).

mégtompult: hebetatus, contusus, retusus MA. [abgestumpft].

mégtompultság: [hebetudo; abgestumpftheit]. Az békeséges fűrésből meg-tompultságot, az erős és álhatatos emberből tőkét akarnek csinálni (MA: Tan. 741).

Tompulás: stupor Com: Jan. 69. [geföhlosigkeit]. A reá jövőktől iszonyodic, ájulni kezd, innét vagon az iszonyodás, el-ájulás, tompulás (Com: Jan. 69).

Tompulatlan: non hebetatus Kr. [nicht abgestumpft]. Szent János az isteni dicsőségnek mi-néműségét tompulatlan szemmel érdenletette vizsgálni (Csúzi: Sip. 723).

TOMPAK: [tombak]. Minémű szép és erős tompak, sőt tompakunál-s szebb és erős sárga-réz a hasa és tomporái (BíróM: Préd. 7).

TONKA: [inutilus; stumpf]. Mchoda az, akyt a te kezeyden tartaz, egy felewl horgasnak es elewsnek teczyk, mas felewl kedeglen tonka zabasu (PéldK. 51). A hoszszna tyuk-monyakból kakas leszen, a tonkából pedig tyuk (ACSere: Enc. 280).

Tonkán: [obtuse; stumpf]. Tonkán lövöldözte reánk az ő nyilait (GKat: Titk. 336).

TONNA (tuna MonIrók III.163): batus MA. dolium mercatorium; tonne PPB. Irodó, kád, tonna, désa, tsobán: oreca; sós halas tonna: cadus salsamentarius PPBl. Apró tonnákba sindöl foltot rakának . . . Gergely deák az tonnákba apró pusktát béraka (RMK. III.141). Száz tonna olay (Helt: UT. IT7). Ott hagyott 44 tuna port (MonIrók III.163). Kívldtettem az lean azzonyoknak egh kys thwnna saladiath (LevT. I.121). Dobo uram adot wala egh nyhan thonna port, abban is Telekessy vram chak nyeg thonnawal kjwdeot wala benne (277). Az füleim oly drága két gyöngy függött, melyeknek egyik egyik harmad fél tonna aranyra becsültetett (MA: SB. 224). Tíz ezer talentum az az hatvan tonna arany (MA: Scult. 981). A bé sózott beringeket tonnákban hozzac minékűnc (Com: Jan. 34). Apró por fél tonnával (Radv: Csal. II.393). Szaladva kergeti Titirus-is nyáját, bizvást Arisztéus se tölti tonnáját (GyöngyD: KJ. 404). Elfogy a bor a mi tonnánkban (Illy: Préd. I.159).

Tonnácska: [doliolum; büttchen]. Kívtem Knek keth twnaczka barazkat (LevT. I.257). A szőlő gerezdet rakd tiszta mázos fazékban avagy tonnácskában (Radv: Szak. 269). Hat font fábéj, fige hat tonnácskával (Radv: Csal. III.57). Akarúam, ha magaddal egy kis tonnácskaban hozhatnál heringet is (Gér: KárCs. IV.469).

TOP: ila C. [hüfte, schenkel]. Top zelet, az ünznouk az lollya: petaso; tob szelötetske: petasunculus C. A disznó lms kővériben nincs jobb a topjánál (Felv: SchSal. 14).

TOPÁNY: [caliga; halbstiefel]. Csizma helyett topányod lész, az is elől basított lész (Thaly: VÉ. I.284).

TOPÁZ: topazis PPBl. Topáz-kő: topazis PPBl. A drága kővek között leg-drágább a carbunculus, utána a rubint, topáz (Com: Jan. 14). A topáz arany színű gyöngy, mely tsak a nap fényre tetetve ragyog (ACSere: Enc. 252).

[TOPLAKOD-IK]

Toplakodás: [terror; angst]. Meg hirdettetne, hogy szörnű halállal köll egynek ki vezetetni ez vilagbol; gondolhatod, mely nagy toplakodásban volna az a város (Lép: PTük. I.404).

TOPOLY, TOPOLYA (tepolya 1317. Abaúj vm.): [populus; pappel]. Thopol, in limite terrae Barfa, arbor populus Czinár. Peruenit (meta) ad arborem populeam tepolya vocatam 1317. (Abaúj. vm).

TOR: justa C. parentalia, epulum fimebre MA. thränenbrot, leichenbrot PPB. Atyám s rokonaim halálakor való tor: parentalia C. Tort szerzek: parento; halott temetési tisztesség vagy tor: justa; szüléim halálokról emlékeztető tor, vendég-ség; parentalia PPBl. Mit használ a tor az holt test vtán (Mel: Jób. 19). Az tort az papistac of lakasnak hiuc, melliet akkor keszitenec, mikor az ember halna fekszie (Fél: Tan. 510). Az holt emberekért esztendőnkent valo tor csinlas ördögi talalmanyak (Alv: Itin. 100). Csipkére csapódik a másokért való mise mondás, tor, alamisna (Matkó: BCsák. 283). Az praedikatoroknak, az kik jelen lesznek az én temetésemen, tort ne csináljanak (TörtF. 2 IV.132). Örök bütsüt esik szerelmedtől vened, nem adatik még tsak torára-is memed (GyöngyD: Char. 56). A hadadi testnek szomorú torából gyerőmonostori féniksz kél porából (GyöngyD: KJ. 364). Sok népeket gyűjtet gyászos udvarában és gazdag tort adat halotti pompában (GyöngyD: Cup. 625). Német vesztére üljük meg a tort (Thaly: Adal. I.32). Torban énekelni s vendégségben sírni illetlennek tartatik (Kisv: Adag. 16). Félek uram, hogy ma-holnap torra ne meynyünk, mert Eleutherius uram ebéd után örömet for-

gatty a nyársat és Leander katona-embernek tartya magát
enni (Pal: NA. 208). Sokszor lett miatta a pogányok tora
(Könyi: HRom. 65).

Torbéli: [ad epulum tunebre pertinens; leichenschmaus].
Torbéli gajdolásokkal dicsereti a halotnac előszámlálván (Com:
Jan. 213). Testemnek tisztessegesen el takartatására, koporsom-
nak es seeremnek megh rakatasára es egieb torbely keoleli-
segre rendeltem es lattam eothl zaz forintoth (Radv: Csal. III.
155).

Tori: ∞ Ha restec lennéne az tori lakodalmok szerzésé-
ben, nagy gyalázatra jutnáne (MA: Tan. 711).

[Torol]

Torló. Dulinicus servus est ecclesiae testamento datus, qui
sacra emortualia pro remedio animae demortui domini quotan-
nis celebrari curabat, eoque nomine esculenta atque poenitentia
sacerdotibus die emortuali obferre obligabatur (Belius: Ritus
240). Hungari, dum manumissos exequiales nullibi proprio
nostro vernaculoque tó r l ó k, verum nomine a Schlavinis accepto
duseniños vocant, notatum alias hominum nostrorum inenriam
idiomatici sui totidem argumentis confirmant (Bartal: Comment.
II.299).

TORBONCA: mirotum, aerumma, trusatilo vehiculum;
schubkarren PPB. Tolyó-talyiga, torbonza; aerumna PPB.

TORHA: [mollis; mürbe]. Hal hogyha lágy testű, nagy,
puha és torla, kedvesnek ételre ezt választad néha (Foly:
SchSal. 15).

[Torhad]

még-torhad: [corruptor; in verderbnis übergehen]. Nyava-
lyájok a kis gyermekeknek a meg-torhadt tejtől: colostratio
PPB.

TORMA: nasturtium, cardamum C. [kren]. Ha nem ehétel
igen borsost és gyömbérest, találsz sőt, tormát, elégődygel meg
vele (Helt: Mes. 203). Az torna vizoletet indít, purgál, könet
ront (Mel: Herb. 172). Mint az tormába eset fűreg (Deesi: Adag.
24). Torma levéllel is az szerént élj mint az új levéllel olejin
étek (Radv: Szak. 21). Az tormát megtűresd, de meg ne resz-
tesd (24. 59. 116). Keresztényeket minden tartya tormában eset
fűregnek (Zrinyi: ASyr. O4). Gyakorta a sziget parton tsak a
tormához köttették a hajót, mert olyan vastag gyökerek vannak
mind a szekér rúdja (Mik: Törl. 411).

[Szólások]. Az órodba lésson törve az a torma
(Könyi: HRom. 96). Íme egy kis torma vetekedő társam orra
alá és egy' nihány szálla szívébe (SzD: MVir. 237). Mit nem
eselekednének Kegyelmeddel, minékutánna annyi tormát
reszelt az orrok alá (Monlrók XXIV.632). Ezeket sem
gyomoskodásból sem a végre nem írom, hogy valakinek tor-
mát törjek orra-alá (Pázm: Kal. a2).

forrás-torma: nasturtium aquaticum Mel: Herb. 107.

kerti-torma: cochlearia Armoracia Mel: Herb. 172.

tréti torma: éardamon MA. Nom. 86. gartenkresse PPB.

vad-torma: [cardamon]. (Mel: Herb. 172).

vizi-torma: nasturtium aquaticum MA. brunnkressig PPB.
Vizi-torma, téli-saláta: sisymbrium PPB. Vizi-torma: becabunga,
deréczénelk-is hívják (PP: Paxl. 263).

Tormás: [nasturtio confectus; kren]. Viza sóban, tormás
mustot is vhetnek fel mellette (Radv: Szak. 125). Tormás kenyér.
Az tormát meg kell törni, tejér cipót pirítani (196) Hattam
keeth ky tormás talath ezvesteli (Radv: Csal. II.3). Miulta nem
kezdék hazugságot szólni, az szűm is nem kezdle tormás csukát
enni (Thaly: VÉ. II.81).

[Tormáz]

még-tormáz: [nasturtio conspergo; mit kren bestreuen].
Az disznofejét felvágjad, akkor tormázd meg, mikor feladod
(Radv: Szak. 60).

TORNÁC (*tornász* Com: Orb. 134): porticus, protectum,
coenaculum C. atrium, pergula MA. propylaeum Nom. 29. vesti-
bulum PPB. vorhof Nom 31. gartenhaus PPB. Eresz, szű, hajlék,
tornász, héjazatos fedett hely: praestega; erkély, melyet a fal-
ból ki-eresztenek, tornász: cephora PPB. Kewaty vala torna-
czayghlan: sequebatur eum usque in atrium (JordC. 442). Hoza-
yok folyamek mynd az sok neep az Salamon templomnak
tornaczaban (715. 721). Palotanak magas tornachard eset vala
ala mynd fundamentomyg (DomC. 172. 283). Meuetőe be az
vrnac tornaczaba (Szék: Szolt. 99). Chínaly a stornac tornatzat-
is (Helt: Bibl. I.Pp). Sokan meghalanak éjjel az romlásból, az
hosszú tornácznak lerohanásából (RMK. V.196). Futának tor-
náczban apról eleiben (VI.62). A másik tornacz szinte a tem-
plomhoz volt ragasztna mint egy cintorom (Mel: SzJán. 282).
Az Salamon házának más tornácz-az vala az Ligezes ház tör-
nás háza előtt (Mel: Sám. 276). Salomon az itélő szeknek-is,
mellyben törűent temé, tornáztot csinálá (Kár: Bibl. 1.306).
Nagy szép tornáztokat is alkotata (Gosírv: MagyB. Bjj.
Három rendit faragott kővekből építé az tornáztot (MA: Bibl.
1.310b). Nem hegyéb, hanem a pokolnak mint edgy pítvara,
tornáza (Ker: Préd. 668). Lovastól be épen a métűg, az tor-
nász sátornak külső esepjegésen belől (Monlrók VIII.363). A
piazi templom tornáczában egynehány papunkot megölék (Mon-
lrók XI.424). Nem magát a ládat es a tornáczot, hanem a
tornáczban a láda előtt az istent magát koll imádni (VárM:
Szív. 192). Ház szeretetét el nem felejtette, azok tornáczában
fészket építette (Gyöngyl: Cuj. 633).

befédett-tornác: porticus PPB.

bő-tornác: xystus C.

néző-tornác: pergula C.

sétáló-tornác: ambulacrum PPB

Tornácos: [ad atrium pertinens; zum vorhof gehörig].
Tekintsd meg az tornácos és kettős ajtózkákat (ExPrinc. 162).

TORNÍR: [ludus equester; ritterspiel]. Mátyás király szép
serampos cirealomat csináltatott vala, abban lénee minden-napi
szép torníroc és ökleléssce (Helt: Krón. 155).

TORNYIKÁL (*tornyikol* SzD: MVir. 320): [blatero, cro-
cito; schwatzen, kreischen]. A mely lelki pásztor nem prédikáll,
hanem csak tornikál, a községet jóra nem tanítja (RMK. V.219).
David Ferencz és Sommer ezek ellen tornikálnak (MNYil: Írt.
303). Nagy morészen kákoznak, tornyikolnak a borotvált-nyakú
tar varjak (SzD: MVir. 320).

TOROK (*turchueat* HB: I) guttur, faux, gula, bronchus,
jugulus C. kehle, gurgel PPB. Szonjú torkát megönten: *ablure
sítim PPB. Oz gimilsnee vol keseruv nola vize, lug turchueat
mige zoeoztia vola (HB). Az ysten nepeth hala adasra nyty az
profeta ezert, hogy ewket gyakorta az halálnak torkából ky
mentette volna (AporC. 12). Torkomakh, testemnek kednet
kerestem (VirG. 9). A pecol toreat megh nitá (NagySzC. 162).
A zűznek egy tört úttele torkába (Dobrc. 146). Csak egy torok
vizet sem nyujthatok tenoked (ÉrcS. 57). Nem kedvelem a
disznó húst, igen soe sörtjeis égyon, azzoc torkomban meg
ackadnac (Helt: Mes. 343). Minden rútságot híveid ellen torok-
kal kiáltanak (RMK. V.104). Toroc gyokét mos az vizevel (Mel:
Herb. 25). Az ökök fejt meg ne üssék, hanem az torkát messék
meg (Radv: Szak. 32). Szemeid elfordulnak, dobog melyed,
rekedez rühögő torkod, előj magá a halál (Pázm: Préd. 74).
Elszélósétette az pokol az ő torkát és meg nitotta szűat-

laml (Zvon: Post. 144). Nélkülünkől, torkunkból az sok meg parlással, ki korsogással kergeti ki életünket (Lép: FTük. 27). Nagy falatoc nyelvésével és teli toroc ivással ömön magát (Ólti: Com: Jan. 181). Igy kobza szavával nyitá bangos torkát (Zruyi I. 17). Nem gyödmöszli torkodba az ételt s italt (Pós: Gbot. 14). Hogy gyönyörűsgeben ihassék az borban, daru torkot kívánt volt egy imadságában (Szentm: TFiú. 8). Rekedez némelynek torka félelmében (KeeskTört. II.503). Azzal gargarizálja a torkát (PP: PaxC. 92). Bor ivás, uyers almában való nagy gyuvatlanokdás torkot bé-rekesztnek (Fely: SchSal. 24). El-epedvén vadnak mint félig meg-holtak, torkok bé-rekedezett (Paskó: ESír. A3). **2)** ostia C. [mündung]. Zúgó, halastónak kifolyó torka: emissarium PPBl. Megszállott az Dunába befolyó Morova torkában (Moulrók XV.5). Tisza-torok köze méltán átkozhatja, az egész Hegyalja mind elkárhoztatja (Thaly: Adal. I.277). Rákóci táborni ut a Garam-torokban (II.116). **3)** [os; öfünung, mündung]. A magyar hajdu a havas torkokat mind feljárja vala (ErdTörtAd. I.86). Jó idején a kijáró torkokat a szigetbeli latrok elől elállja (Moulrók VIII.199). Elküldtem itt a Vadászán torkában az ingenit meglátni, ha nem lehetne-i síneczet vetni (Bercs: Lev. 551). Más-féle embereket látok ott a szoros útszának a torkán (Gal: NU. 351).

[Szólások]. Kialtattyá torkok szakattából (Mel: SzJán. 223). Melyeket torok szakadtában örökké való e-nyességük tartottál (Czegl: MM. 299). Nem kételkedhetünk annak hamis prófétaságában, kinek torka teli szitokkal (Pázm²: Kal. 392). Némelyek megelégednek avval, hogy tele a gyomrok, nem viszköt torkok dāmvadra (Fal: UE. 503). Béres az, nem pásztor, ki juhait szem-látomást praedás torokban ejti (Czegl: MM. 8). Csak akkor kel soknae az tanító, mikor a torkában a lelek (Mel: Sám. 372). Marhája, bizony dolog, ezekre az árvakra kelletik szállani, de az miut értem, farkas-torkában vagy on (LevT. II.129). Ha miben hazudtam, vedd szememre, verd torkomba (Fal: NE. 74). Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta hazugságodat (Fal: NU. 250). Harsányit küldd, esászár liveit mindenütt lesse, királyoktól épen elmesse, az pogánynak hatalmának torkában a vesse (Thaly: Adal I.174). Ha azzal meg-javúll, ördög torkából ki-nyertem atyád-fát (Pázm: Préd. 46). Torkig elég: ad satietatem usque (Deesi: Adag. 153). Nem tudnane a ti életetekről írny torkie elegot (Mon: Apol. 427). Mást tuttoc rostolni abbul, kiben torkig fekfásztóe (Mon: Apol. 499). Bujja szerelemben torkig fortiant, tudatlan, nyelues ember (Bal: CsIsk. 112). Mintha torkig gázlott volna az sz. írásban (Pázm: Kal. 453). A veszedelem mélységébe torkig bé-merítvén, Sigmond fejedelem Erdélyt le-monda az erdélyi fejedelemségről (Bod: Pol. 44) A zavaros gondokba torkig s meg torkiz merülni nem jó (Fal: NE. 26). Torkig merült adós-ságba a szabóknál, fillig a kalmároknál (Fal: NU 285). Torkyug elmerültének ez vylagly zereteben (ÉrdyC. 588). Az calvinisták mind szinte utolsó pihentésekig torkig rakvák minden rütságokkal (Pázm: Kal. 799). Eleutherius torkig telvén talpára kele és egy jó-ízű prédikázióhoz foga (Fal: NA. 123). Igen sok ártatlan vért is onta Manasses, mig meg-tölttené Jerusalemet mind torkig; usque ad os (Káldi: Bibl. 346). Fő étkeekkel, drága halackal minden nap torkig töltőzne e (Zvon: Post. I.474). Kykben mastan ees torkyug ylewuk (ÉrdyC. 81b). A kegyelem színe alatt a bűnbe torkig ül (Mel: Sám. 358). Torkig ülnek a bűnben (Ker: Préd. 510). Ezüst-gyék bántja és ezüst ak adott torkokon (Pázm: Préd. 639). Torkán akadot szava (Sall: Vár. 210). Torkon verve akarja elvenni a nyilván való adósságot (Nyr. XII.80). Hogy véres veretékével keresett javackaitól is torkon-verve meg-fosztatván köny hullatással nyeli szájában vettendő ízetlen falattyát (Csúzi: Síp. 14). A mint torkára bdfögöt, három dologgal vádollya a római ecclesiát (Pázm²: Kal. 1088). Torkára

forr néked elegyített bora (Könyi: HRom. 201). No a birák költéség magok torkára, hanem az falu közönségére (Gér: KárCs. IV.310). Isten tiz úrvát marasztván reám, azoknak torkok a t mint metszhessem meg (Gér: KárCs. IV.490). Teli torokcal hirdesétec (Kár: Bibl. I.486). Azt teli torokkal nyeldegeluen meg reszogedec amaz barsonyban öltöző parazna (EszT: Kazay. 206). Euangolium veztegető teli torokkal baiáltott praedikállastok (Bal: CsIsk. 9). Azt bizony telo torokkal vallják az keresztyén világon, az hadakozásban senki az svekusoknak annyit nem szolgált miut mi (RákGy: Lev. 204). Miért hazudod teli torokkal (Matkó: BCsák. 316). Torkoddal döntsd le a bástyát (Könyi: HRom. 106).

három-torkú: trifax C.

nagy-torkú: gutturosus PPBl.

pince-torok: [fauces; kellerhals]. A Gőzezy pincez torkában az első börtben találtattak ezek (TürtT² IV.153).

pokol-torkú: [insatiabilis; unersittlich]. Az fősenyút pokol torkunac mondgya (Born: Préd. 560b).

szoros-torkú(üveg) Nom. 30.

Torkol: [refuto; widerlegen]. Ezeket szent Ágoston sok szép gyözedelmes okokkal torkollya (Pázm: Préd. 883). Edgyik hazug a másikat torkollya (Czegl: Düg. II.62). Csak az istu nért ereszkedjünk az tractusban, hogy direete szólhassanak mellettünk, extra generalitatem, mert azzal torkolják őket (Bercs: Lev. 725).

be-torkol: [conticescere facio; verstummen machen]. Tágas mezöm volna már itt a szent mise áldozattya ellen káromkodókat bétorkolnom (BiróM: Augy. 183). Vastagon bétorkolá őket NN. e-képpen szólván: omnia per ipsum facta sunt (Csúzi: Síp. 726). Miundenütt meg-akaszt tégedet az ellene való hír-hordásban, meg-némít, bétorkol (SzD: MVir. 19).

lő-torkol: ∞ Könyörögtem a németnek, hallja meg beszédemet, de egy vastag bolts maullal letorkola engemet (Thaly: VÉ. I.307).

mög-torkol: [coarguo, refuto; überführen, widerlegen]. Az anya-szent-egy-ház vigyázása meg-torkolta és zabolázta ezeknek vakmerőségét (Pázm: Préd. 717). Az tudomány tisztaságúac ellenségit meg torkolhassa (Zvon: PázmP. I.573). Christus Luther Márton által az romai kereszködést meg torkolta (II.271). Meg fognak nevetni és talám torkoluijs (Bal: CsIsk. 117). Ha pogánytul hallatnék-is, meg kellene rola torkolni (Pécsv: Fel. 133). Ha valaki az egész szentírásnak auctoritását megvetté is, senki azt szentírásbul meg nem torkolhatná (EszT: Lev. 53). Meg-torkolhatnac ott amaz muloc buja indulatok (Megy: 3.Jaj. II.119). Holott egyebeket meg tsufoltal, senkitül nem torkoltatol-é meg (Pós: Válasz. 25). Czégéres hamis calumnia ez-is, mint fellyebb meg-torkoltuk (Pós: Igazs. II.343). Meg-torkollya ötet errül a biblia-is (524). Meg-torkoltatál errül Posaházatul (Matkó: BCsák. 177). Akar mint igazies Eugeniust, de magadé torkol meg, mikor így szoll (Czegl: ORoml. 45). Melyet én így torkolok meg (Czegl: Japh. 96). Ha azt mondad, az egész világ meg-torkol érte (Kereszt: FelsKer. 35). Megtorkol az igazság (165). Meg-torkolta, meg-gyözte (Lad: UjSegíts. II.460).

mög-torkolás: [refutatio; widerlegung]. Sőt amaz szóknak példájával állattya Calvinus néha szükségesnek lenni az eretnekeknek meg-torkolására némely terminusokkal élni (Pós: Igazs. I.598). Mind azok csak a maga hazugságának meg-torkolására valok (Matkó: BCsák. 69). Matkó hazugságának első meg-torkolása (Illyef: BCSTomp. 17).

Torkolás: ∞ Maga mentésére, rágalmozónak torkolására semmit nem szöllött (Pázm: Préd. 515). Ezekre a lét nevezetes hazugságok torkolására semmit tészel (Sall: Vár. 10).

Torkolat, toroklat: [orificium; mündung]. Gath városa az philisztensoe tartományának torkolatján vala és az ellen-séget tartoztatta vala (MA: Bibl. I.283). A vizet, a hol magát le-szija, le-nyoli, a földben el-nyelő toroklatnak mondgyad (Com: Jan. 13). Az toroklatot az tengeren, az hol ki kellett volna menni, berekesztették (MonOlm. XXI.97). Folyó vizűknök torkolatja (Telesi: FLÉl. 51). A roka a lyuknak szoros torkolatját maga bűdös garéjával bémázolja (Misk: VKert. 158). A gyalogot küldtem az Vág és az Duna öszvoszakadásának torkolatjában (Beres: Lev. 408). Az német most egy vén, kopott békavárban vette magát az Duna és Vág-torkolatban (504). Oda bévonyódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot (536).

Torkos: 1) [lacinia ornatus; waimen-]. Torkos vyos arany prem rayta (Radv: Csal. II.76). **2)** helno, gulo, gluto C. gulosus MA. [vielfrass, seldemmen, gefrüssig] Nyalakodó, tályér-nyelő, torkos: patinarius PPBl. No teletesele zeygentelen zemewnek, ne torkos, ne rezeges (VirgC. 134). Ez ember teokozlo es tor-kos: ecce homo vorax et potator vini (JordC. 386). Pokolba az torkosok kenztatnak (DebrC. 277). Ne ege! ragadoznan miképen a torkos (VitkC. 48). A torkosnak, rezthnek es twynak ew beyty nem kellemes wr istennek elette (ÉrdyC. 137b). Christus wrunkat torkosnac, zaballonac iteltec, hogy az felekel ett, iuott (Born: Préd. 429b. 390b). Az torkos ember föl-fogad-hattya, hogy az tozódást el-haggya (Pázm: Kal. 482). Melly torkosnak találtatik bűjtélésünk (Pázm: Préd. 65). A farkas leg torkossabb féreg, bestye, fene vad (Com: Jan. 77). Mint egy sas keselyű praedáló és torkos (Czezl: Japh. 17). Bátor élhel hallyon meg kőrőkóról a pór rend, koplallyanak a kas-télyos meg szornit urak, tsak az eo torkos, kényes asztalok légyen meg (Fal: NA. 205). **3)** [elamosus; grossmünliz]. Azt sem kívánom, hogy a vaenum semmisségét vitassad, vagyon olég torkos prókátora (Fal: NE. 22).

Torkosan, torkoson: gulose MA. [gefrüssig]. Az parazanak fnyat belnezyk ew hozzá, hogy azok yutalma balol torkoson elne (ElrC. 125). Az toluayoc azon olakkottae, mint fossac meg a kőseget intuen őket penzvaltásokra es az egy-hazi alamisnara, kit latrul torkoson emeztnee vala meg (Born: Evang. IV.50b).

Torkoskod-ik: [heluor; schlemmen]. Az köztűne valo predicatoroc is celezapnac, torkoskodnac, dagalyoskodnac (Born: Préd. 80). Minden gonygokat tsae arra attac, miut lakianac, mulassnac, torkoskodgyacac (549). Emez nagy konyhákat fűttet, drága leveket esap és kényes falatoc közt torkoskodik (Fal: NE. 7).

Torkoskodás: [heluatio; schlemmerci]. Az inepen bñwt tñtem, tanczolat, hiuollkodast, torkoskodasth (VirgC. 5).

Torkosság: heluatio C. voracitas, gula MA. [gefrüssigkoi]. Ystennek yeles nappya nyukbab tyzteltetyk zegesegnel, hodnem ment tyztesselne es torkossagual (ElrC. 85). Fűgelmeziec, nentalant megnehezegéneac tí žnutec torkossagual es rézeg-séggel (MünchC. 160). Torkossagomat byzonitotam fertezetes parazna bozodekel (VirgC. 9. 52). Keserettenek az fraterok az torkossagrol (DomC. 266). Ha torkossaguan miatta kesert, tabat zenuttedess magadat býtel (BodC. 18). Žnutec meg ne nehezöltessenec torkossagual (VitkC. 51). A hol elegseg auag torkossag vaçou, otógel buyasag vralokdie (52). Vethkezthem thorkossagomba, býtyh zegesembe (GyöngC. 62). Az egh torko-sagert az sidok köztöl sokakat el veztho (TihC. 150). Kezdők bosszontani kazdag aranyonkkal, az Szerém borának nagy torkosságával (RMK. II.19). Ő az embereknek minden eledoleket megáldotta, tí a hustól őket megiltottatók és a rézeg-ségen, torkosságon szabadon hattatók (V.230). Fűzie az torkosagot kiualtképpen fimep nap (Born: Préd. 410). Tűb latorsagot, torkossagot, telhetetlenséget, tekozlast, szertelenséget nem latz

mint most az ünnepen (Born: Evang. IV.521b). Lelki balálba esik, valaki torkosságból meg-rézegszik (Pázm: Préd. 222). Ha ki gymra fogyatkozását okúl adván nem býtöl, vakmerő itéletbe esel torkossagra magyarizván a bűjt-szegést (894b). Az anygalk sem torkosságra, sem pénz-gyűjtésbe be nem elegytik magokat (940) Bátor válogathatnál a torkosságnak minden kényes falatban, felelek érte, hogy nem sokára ott had-nád (Fal: NA. 163). A rövid torkosság hosszú betegséget hoz és a parányi gyönyörűség sereges juit (Fal: SzE. 517).

TOROL: 1) eructo DöbrC. 39. [ausstossen]. Nap napnak iegiet torl (dies diei eructat verbum) es y nyek tudomant mutat (DöbrC. 39). En aiakin zertett ineket torlaaac: eructabant labia mea hynnun (70). En doljnoto királnok mondom, mert en ziven io igyt torla (100b). **2)** vindico, ulcisco MA. rächen PPB. Felpattan, neveli haragját, torlani akarja a bosszuságot. kardot kiált (Fal: NE. 7). A hamissan reá fogott vételékért vál-val kezdé torlani a bosszuságot (111) A merészség pártját fogja és torolja a bosszuságot (Fal: BE. 614) Ez a keserves bosszuságot könnyen torlhattam volna (Fal: TÉ. 646). Ha torlani akarod bosszú-állással, gondba, munkádba tolik (Fal: SzE. 540). Gyalázatos tsűfűságokkal torlottak a többi inségi (SzD: MVir. 187).

ki-torol: [eructo; ausstossen]. János megírá evangyéljomot, tiszta szívéből kitorlá evangyéljomot az vizet (RMK. I.181).

még-torol: vindico, ulcisco, retalio MA. rächen, vergelten PPB. Meg kell az en atiamfyai halalat torolnom (DebrC. 25). Az nagy kárvallásan koroskét búnkódik, mint megtoroltná, azon gondolkodik (RMK. III.62). Szulimán az beglerbéköt hamar elbocsátá, rajta lött bosszút hogy megtorlanája (74). Nagy nyomorúságát hogy megtorolja, János bánon bosszúját hogy megállja (332). Gonoszágban elmerűltek, azért nékik nagy sokképen, kérélek, megtoroljad (V.84). Álnokságit torlod es bünteted meg (Mol: Jób. 34). Ám bár wralkodgyec it, de megtorollya az mas vilagon (Born: Préd. 396b). Másnac haragját meg torollya (Kár: Bibl. I.144). Az ő szolgálacac véret megtorollya: sanguinem servorum suorum ulcisetur (190). A Lacadémon városiak kemény büntetéssel ostarozták, az ki meg nem torlotta bosszúját (Pázm: Préd. 123). Czelekedetteddel meg ne torold, beszédeddel ellene ne punszoldokgyál (MA: Scult. 986). A kit ennysszer meg buktattunk meg; torlott hazugságban (Bal: CsIsk. 166). Meg-láttya ama nagy napon s nyilván meg-torollya (Czezl: MM. 155). Nem hagyunk magunkon szegezni, hanem bosszunkot duplán megtoroljuk (SzD: MVir. 185).

mégtorlás: [vindicta; rache]. Vala Maria király nagy fog-ságban, Károly halála igy lón mégtorlásban (RMK. III.328). Ez lesz mégtorlásá ő vitéz vérenek, serege futása (Zrinyi I.56).

Torlatlan: [imlulus; ungerächt]. A keserves bosszuságot tsak torlatlan el kellene felejteti (Fal: NE. 32). Se nem ebét se nem büntét, hanem maga keservit s torlatlan bosszuságot keseregte (131). Ezen bosszú-állás nem marad torlatlan (SzD: MVir. 85).

Torl-ik: congeror MA. [sich zusammenhäufen]. Egy-másba kapnak az sok félre zavarosan torlott szokások, veszekednek az erköltsök (Fal: UE. 401).

föl-torlik: [accumulor, excitor; sich anflühen, aufthürmen]. A köszikla a tengernek közepén a fentorlott haboknak hatalmas csapási közt keményen áll (Fal: NU. 313). A bánat föl-torlott habjával tusakodom (SzD: MVir. 75).

még-torlik: ∞ Az vyz meg torlyk mynt egy hegy (JordC. 290). Vala négy olasz mélföld fi szélessége, nagy kövekkel rakva mind a feneke, kin ugyan megtorlik viz sebes-sége (RMK. IV.137). Az Jordán vize mint egy nagy hegy meg torlott, míg az sidók által költöztek rajta (Pázm: Kal. 30). A

Veres tengernek meg-torlott hajjai között száraz lábbal általmenyén a partról nézték Faraónak vízben-veszését (Pázm: Préd. 573). Tolyongással az hid meg torlik vala (Szűll: Szen. 16).

öszve-torlik: [coacervor; sich zusammenhäufen]. Sűrűn öszve-torlott sokaság (SzD: MVir. 458).

reá-torlik: ∞ Hogyha nem hathatja kedvére az eget az bosszúság, olykor poklot is feszeget és dolganak útát oly esz-közzel szeget, az ki elronthatja az rá torlott jeget (Thaly: Adal. I.166).

Torlás: congeries MA. aufhäufung PPB.

Torlód-ik: [convenio; zusammenkommen]. Az számtalan árus a vásárra gyűl, torlódik (SzD: MVir. 165).

mög-torlódik: [congeror; sich zusammenhäufen]. Az utczákon az takaródó seregek megszorultanak vala, megtorlódváiú [igy] egymásban (Kem: Élet. 102).

reá-torlódik: [accumulo; sich anhäufen]. Reá torlódik a szerentséltenség, a bal eset (SzD: MVir. 392).

[Torlóz-ik]

ki-torlózik: [prorumpo; sich hervordrängen]. Ó Brassz felől egy, két, három sereg, végre több kezdé kitorlódni és az egész had végre megmutatá magát (MonIrók VII.199).

TORONGY: therioma C. MA. feigwarze PPB. Torongy, mérges fekély az alfelben vagy szemérem-testben: therioma PPB. Rút torongyát nyógi és jajgattya (Gyöngy: Cup. 27).

Torongyosít: [nauseo; ekelhaft machen]. Fosos bornyát azaz írását torongyosító (Sámb: 3Fel. 737). Csak hogy ki fogyván a dologból inkább torongyosítsa ganéjos bornyát azaz írását (Pós: Válasz. 186).

TORONKÁC: pipio Com: Jan. 29. [pipvogel]. A madarak fiaikat költene, a kik meddig még esipegnek és héjokban való, piséknak, madárfiaknac, toronkácoknac mondatnac (Com: Jan. 29).

TORONY (*torom* Cseng: Jer. C2. RMK. VI.161): turris, pyrgus C. turm PPB. Ház avagy torony ormója, melyre a szél annyát, vitorlát és a kakast szokták helyzetetni: pinnaculum PPB. Edusturnya 1329. Czinár. Te Sion leaña čordaianac homalos torňa, te hoziad ió Ibrlm hatalma (BécsiC. 251). Vala ember hazi afa, ki plantalt zóllót es torot rakot ő beime (MfinchC. 53). Isten viseltet engemet, mert lóttel en remesegem es erősegnek torňa (AporC. 6). Reaok zakada a Sylœ tornya (JordC. 574). Őrizet alat tartiakn egi toromba (205). Lata a varnak tormian allani egi angialt (215). Rekezotte ewtet egy nagy toromba (ÉrdyC. 428). A Noe onokainac nieluec meg változtatc a nag toron rakasnak idejen (Szék: Krón. 8). Egé aszoni allat ite agion eg köuel eg torombol (23). Latá, hogy egy eastrac be menne az városba és az egy városi toronyból kihordana az ő fiát (Helt: Krón. 19). A két toronyba állnak, az nebojszába és a kapunál való toronyba (MonIrók III.172). Lám egy árkot torom alá ássánac, stompollyokat aláya ők állatác (Cseng: Jer. C2). Igen szép új torom városban vala (RMK. VI.161). Fala, tornya ő, régi rakás vala (Göres: Máty. 17). Annak illendő fábol való toronyt tsináltattak (Tyúk: Józ. Előb. 6). Derék mester, a ki a toronyt megírta (Nyr. X.469). A te devotiód csak olyan mint mikor a gólya a toronyban mégyen, ődalba fossa s ott hagyja (Thaly: Adal. I.80). A ki erővel a toronyok tetején mászkál, méltó, hogy le-bengeredgjen (Fal: NE. 37). Látok már begyeken atzélós nyársakat, hogy menyinykő ne érjen bádogos toronyokat (Örczy: KöltSz. 208).

csonka-torony: [turris obtusa; abgestutzter turm]. A csonka toromba vetni mint árulót (MonIrók III.130). Czonka toromnak erős tömlőzeben (Fal: Ének. 3).

fa-torony. Falae: fa toronyok voltak eleiu PPB. (Göres: Máty. 93).

hnrang-torony: glockenturm Pesti: Nom. 80.

hús-torony: gigas Kr. [riese]. Micsoda vallyon a Horatinsok baj-vívása aboz-képest, a mint Dávid egy parittyával meg győző ama hús-tornyot Goliátot (Pázm: Préd. 388). David öt sima követ választván azzal verte agyon a hús-tornyot (1272).

vigyázó-torony: [specula; wachtturm]. Micsoda az isten anyaszentegyházában a kövektől való meg tisztítás, az gyeplő, vigyázó torony és a sajátó (Szatm: Dom. 187). Mindenik vára nékünk egy-egy vigyázó torony gyanánt lévén, ha arról a szélről ellenségünk zörgőldöni akarnának is, azokbau úgy megakadnak, hogy miattok hostiliter reánk nem jöbetnek (MonIrók VIII.138).

Tornyocska: turricula C. MA. kleiner turm PPB. Onnat egy egyenős fal nagy kapuig, közepötte egy tornyocska ott nyugszik (Tin. 109).

fa-tornyocska: ∞ Jádzó kártyákkal, apró fa toronytöskákkal jádzani a koczkaságé (Com: Jan. 209).

Tornyos: turritus, pyramidatus C. turbineus, turbinatus MA. hoch, spitzig PPB. A fenyő dio avagy hegyes tetejű csiga pupos, tsutsos, tornyos: conus turbinatus (Com: Jan. 164). Nagy tornyos kűsziklák magas Késmárkon, heába kűszködnek nagy szelek azokon (Zrinyi I.80). Amaz fattya vetett aszszony pápa, ki VIII. János papanak is mondatik, a romai synagoganak tornyos szekibe űlt (VárM: Szöv. 90). A márványok, tornyos kő szőlök, emlékezetes oszlopok repednek, dülnek, porrá lésznek (Fal: BE. 569).

Tornyosan: [alte, sublime; hoch]. Látod, mint rogygyan s onlik, a mit oly tornyosan építettél (Fal: NE. 66). Akár mely tornyosan emelkedgyél, el-ér mertékével a világ (Fal: NA. 222). Az irigység jobbára tsak ott ágoskodik, a hol tornyosan magasra költ a minden féle jóság (Fal: UE. 408).

Tornyoz: [aggero; auftürmen]. Azt találá, hogy ő sem vehet győzedelmet az ürdög ellen, míg fodogatott és tornyozott haja fen-marad (Pázm: Préd. 1229). Gyengo fundamentumra építik tornyozott felvulkodásukat (Fal: NA. 180). A mi állapotunk szomorúságok tornyozott rakása (SzD: MVir. 30).

föl-tornyoz: [coacervo; auftürmen]. Fel-tornyozott tál étek, tornyos pástétom, tornyos kalás és egyéb tézta mű: castellamentum PPB. A banat fel-tornyozott hajjaival tusakodom (SzD: MVir. 75).

Tormozás. Tsiga módgyára való tormozás: turbinatio C.

[Tornyozód-ik]

föl-tornyozódik: [coacervor; sich auftürmen]. A fel-tornyozódott vizet meg-fédette (Szék: Krón. xxx2). Magasan fel tornyozódott havasok teteje (DBenkő: Flor. 175).

TORPAD: 1) [haereo; haften]. Semmire sem mehettem, azon levelem is itt torpadt, kit írtam volt Tarlónak (RákF: Lev. VII.47). **2)** [se extendere; sich ansbreiten]. Rákóczi tábora torpad az síkságon, Rákóczi sátora dombon áll magában (Thaly: Adal. II.117). Mászor tér-helyeken torpadván hertelen röppenek csoportra (279).

el-torpad: [evamesco; hinschwinden]. Megh avulván el torpadnac az üdövel egygyütt az költőt vélekedésec (Prág: Serk. 493).

még-torpad: [haereo, ocludor; haften, gehemmt werden]. Mielőtt hallja: csak indulját is Nagyságodnak, megtorpad (Bécs: Lev. 122). Haugyan csak meg torpad túl az ellenség, hozzá nem férhetni (603). Úgy látom, nem megy Pomerániában az ezár, csak megtorpad (RákF: Lev. VII.20).

TORPÉDÓ: [torpedo; zitterroche]. A torpedo minél előtte a halászköztől meg érettetnék, azoknak kezeknek érzését el veszi (ACsera: Enc. 220). A torpedo valamit megillet, azt menten elnehezíti, elgyalultja és reszketegessé teszi (Misk: VKert. 554).

TORSOLKOD-IK, TORZSONKOD-IK (*törsölködés* Prág: Serk. 523. *torzsonkodik* SzD: MVir. 105): [infectio; anstecken]. Csuda, itt ez-aránt mit torsolkodik Luther ellen Kalauz (Pós: Igazs. 1425). Éz ellen azzal torsolkodik (Pós: GBot. 55). Békéségre hozni, meg-egyeztetni az egy más ellen larsolódókat, torzsonkódókat (SzD: MVir. 53). Mindenbe belé köt, mindennel törzsonkodik (105).

Torzsonkodás, törzölködés: [altercatio, odium; zänkerei, groll]. Mayd ugyan valami ábrázattán faragja ki az egymással való törzölködésnee (Prág: Serk. 523). Ellenem való torzsonkodásra okot nem adtam (Gvad: Hist. 74).

TORTA: [panis dulciarius; torta]. Az fodor fánk gyűrásával úgy élj mint az tortáknál megmondtam (Radv: Szak. 178). Az szilvából tortát is csinálhatsz, bélest, rétest tölthetsz vele (198).

barack-torta: [marillentorte]. (Radv: Szak. 205).

dinnye-torta: [melonentorte]. (Radv: Szak. 203).

epérj-torta: [erdbeertorte]. (Radv: Szak. 203)

fédeles-torta. Ha csak egy tortának valót akarsz gyúrni, megéred egy fédeles tortát öt avagy hat tikmonnyal (Radv: Szak. 205).

füge-torta: [feigentorte]. (Radv: S. k. 203. Radv: Csal. III. 40).

gyertya-torta. Marczapántos tésztából készétnék gyertya tortát, tányért, szent képeket (Radv: Szak. 265).

kényér-torta: [brottorte]. (Radv: Szak. 204).

körtvély-torta: [birnentorte]. (Radv: Csal. III. 40).

máj-torta: [lebertorte]. (Radv: Szak. 204).

méggy-torta: [weichselorte]. (Radv: Szak. 203).

mondola-torta, mondolás-torta: [mandeltorte]. (Radv: Szak. 204. 266).

rétes-torta. Ez tésztából béleseköt csinálhatsz, réteseket s mind rétes tortákat (Radv: Szak. 185).

riskása-torta: [reistorte]. (Radv: Szak. 203).

tej-torta: [milchtorte]. (Radv: Szak. 205).

tejfél-torta: [milchrahmtorte]. (Radv: Szak. 205).

tikmony-torta: [eiertorte]. (Radv: Szak. 205).

túró-torta: [topfentorte]. (Radv: Szak. 204).

TORTÁTA: [panis dulciarius]; torta KirBesz. 126. Tortátának az készítése (Radv: Szak. 291).

kényér-tortata: [brottorte]. (Szakáesmest.)

TORVA: [torvus; wild finster]. Anyám torva szemekkel áll (Gvad: RP. 36).

Torván: [atrociter; diister]. Torván nézett rá a bíró (Gvad: RP. 226).

TORZA-BORZA: [miserandus; ebarundlich]. Most nagy urból ő fogol, rosszas és torza-borza, kinél már nyomorultabb ez világon nem lehet (RMK. V.256). Torza borza góreses hazugságok (Toln: Vigaszt. Előb. 6).

Torzás: [hispidus; zerzaust]. Megh orosztett torzas borzas szakála (Prág: Serk. 674). Nem következik aból, hogy ha az apostoloknak adta a pohárt, tehát amaz torzas-borzas szakállu paraszt embereknek-is kellessék adni (GKat: Vált. 205). Az him oroszán az ő borzas torzas szügyeivel és a nőstén oroszán rettenetesen ordétnae (Com: Jan. 39).

TORZSA, TORSA (*tors C. törz: caudex* MAI. 5: caudex, caulis C. stengel PPB. Elő fának üreka, tőkeie, tors, tsutak: caudex; fa tőke, fának az deréka anagy tors: caudex; fűvek szára, torsa: caudex; elő fa tőkéből való, torsból, tsutakból való; candens C. Az vad almát az torzsájáru lem-téljed) Radv: Szak. 23). Az káposzta fűnek az torzsáját vágd ki (49). Az körtvély oldalát metéld le, csak az torzsáját hadd meg száras-tól (202). A fű az ő torzáján avagy szárán függ: herba cauli vel seipo imititur (Com: Jan. 25). A cauli rapi torzáia igen tenedernek meg-úll) Lipp: PKert. II.121). A lang színű violának torzája darabonként s térdenként leveles (Nad: Kert. 111). A káposztának gyenge torzája és vékony levele vagyon (283). Ugy vágatja mint az torzsát (MonIME. III. 320). Hántott torsa (PhilL. 57)

fiú-torsa. Az káposztát csak megszálljad, az fiú-torsáját kihányjad (Radv: Szak. 250).

káposzta-torsa: caudex caulium Kr. [krautstrunk]. A kőszvény ellen vedd a keserű lapunak a béli avagy gyöngjét, a ki olyan mint a káposzta torsa (Lipp: Cal. 11). Némely együgyű paraszt kertészek a káposzta torzát mind otkin hadgyák tőlhen a káposztás kertben elveszni (Lipp: PKert. II.125. PP: PaxC. 3).

Törsei: candidalis MAI. 5

Torsika: [ramunculus scoleratus; wasserschierling]. Ez szinto mint a torsika vagy ezomorika, a kinél meg hal, valami állat meg gsz (Mel: Herb. 56). Minden állatot meg ől mint a torsica (156).

Törsök (*torsok* Nad: Kert. 283. *törsek* DöbrC. 242): **1)** caudex, stipis, truncus MA. klotz, stamm PPB. Töröskötől fogva: stirpitus; töröskök leszee: stirpesco MA. Török, mellyből sok vesző nőtt ki: thyrus PPB. Előné ő or iogét az oszlopokrol es belé takara ő testéne törösköt (BécsiC. 38). Barán keröztre emeltetik aldoznia fa törseken: agnus in crucis levatur immolatus stipite (DöbrC. 212). A gyökér el-veszvéen kömven elvész a török (Szék: Krón. 194). Aszu, reves törösköket hordatott vala (Szal: Krón. 568). A gonoszság törösköt ki-vagdallya (Pázm: Préd. 453). Az nevendök veszőczke vagy óltó ágaczka nedveséget vonzon az tőkétől, töröskötől (MA: Scult. 490). A plántáru az ágak levágtattván törösknek viseli nevé (Com: Jan. 17). A fak oly gyökeres állatok, mellyek a gyökérből agasbogas és tsemetés töröskből jo fel hozalkodnak (ACsera: Enc. 223). A vadász nyúl után futtat sok földeken, de ha halva látya függve egy törökön, nem örül már rajta (Zrínyi II. 107). A káposzta, mellyet az ő nagy torsokja és karos veszei miatt caulisnak is vagy torsinak hívnak (Nad: Kert. 283). Le-vagdaltott fának törösköi (Otr: Besz. 325). Törösköt ékosgetni: diptera induere suem (Kév: Adag. 121). A fát míg fiatal, hajtásd akarattal, míg nem rögzik töröskö (145). Aliglan tudjuk megböcsülni azokat a faragott képeket, a mellyeket minap úgy láttunk kertünkben mint törösköket (Fal: UE. 467). **2)** stirps MA [genus; stamm, geschlecht]. Valamelly familiában első török: princeps *familiae P178. Azt az ágazatot addig törö, míg csak töröskö maradot (Börn: Préd. 23). Kam törösk-

kéből származot (Mad·Evang. 241). Törzsköftül csak ki nem vágál engemet (Sibalog: TemK. 9). Emlekezetes boldog ur emberek, áldottjó törzsköök (Magy: SZAÖröme. Előb. 9). Eszmiszkon törzskökből származtak eleim, ezt mutatják a keresztem adóseveleim: ez törzskönek én vagyok egy igaz magzatja (Thaly: VÉ. II.377).

sok-törzsköü: caudicosus MAI.

Törzskökösen: [more avito; altväterisch]. Ők az szakállokat el borotváltatják, némely magyar módon törzskökösen viseli (ErdTörtAd. II.173).

TÓT: Sclavus, Dalmata, Illyricus MA. illyrier Adámi. Tamada zent Ieronimus Stridon newó városból Tot és Magyar országoknak hatara között (ÉrdyC. 560b). Melléjük ada Rácországot, szegén Tótországot (RMK. II.19). Seniai vármegye, ez alat vagyon mind az egész Sclavonia, ama szállas tótok (Helt: Krón. 3). Akar rácz legien, akar tot legien, akar ezigan legen (Born: SzJán. 4). Nyilván tudom, hogy ságoti tótok mindenkor holdalt jobágyok voltanak magyar részről Filekben (MonTME. 1.354). Ha az tót lejtöt kótára vesz-zük, bizony zsidó-táncz lesz belőle (Bercs: Lev. 124). A medve talp nevű füvet nevezik a magyarok tótok salátájának (Váli: OrvSz. 116).

[Szólások] Tót nem finnyás, mindenben belé kap (Thaly: VÉ. II.4). Őrül neki mint tót a pogátának (Kisv: Adag. 110).

Tótizmus: [Illyrismus] Igy kellene magyarul szólniok: az mellyek az tsászáréi, mert ez az mellyek az tsászáré kellemes totizmus (CorpGramm. 698).

Tótság: [Sclavonici; die slovenen]. Azt az sótalan sós tótságot igen csudálom (Gér: KárCs. IV.251). Im mindgyárt megvirrad, rajtuk lesz a tótság (GyöngyD: MV. 100). A sok tótság ismét széllyel el oszla (Liszny: Krón. 180).

Tótul: [Illyrice; illyrisch]. Keveesen vadnak, kik tótul vagy némettül tudnának (Konst. 29).

[Közmondások]. Tóttal tóttól kell beszélni (Kisv: Adag. 128).

TOTT: inquam MA. ich sage PPB.

TOVA: illuc, eo, istuc, isthac MA. [weit, fort, binweg]. Mongya: Meny tova, ylle tova, es nem mongya: zerezd el az vaczarat (JordC. 587). So ide se tova ne meü (DebrC. 373). Meny tova sathin, mert tautoroytom vagy te ennekem (ÉrdyC. 181). Kyt ide kyt tova kergetet (RMNy. II.169). A mint tova fel meg ballottad (Helt: Háló. 301). Meg mondotam tova fel. 1573 (KKrakkó. A4). Ezokáért töd tova és másht hoz elő, jobbat ammal (Sylv: UT. 136). Erege tova (Toln: Vigaszt. 153). Togye tova isten azt a reformatiot (Pós: Igazs. II.363). Pozsonyival nagy az fortélyja, birreli az útját mind ide s mind tova, de azt nem tudlatni (Bercs: Lev. 63). Az öreg-ágyúkkal megfeneklettek Léván, se ti se tova már velek (385).

[Szólások] Monda a farkas: Tzotova te bakszar, ne zugoldiál, mert nyilván meg szakad a subád (Helt: Mes. 279). Farr tova gonosz állat (Matkó: BCsák. 89). A barmok egy bajs, tsáb, hóha, fartova mondásra hamar engednek (Misk: VKert. 10). A mellyeket világ oleiben fogok terjeszteni egész gazzul potrohoshodt irasodból. Légy tova! Irtam Zilahou anno 1658. (Matkó: BCsák. 16).

el-tova: 1) [longe, procul; weit, ferne]. Az akasztásra rendelt lopót nem köttette fel hajnalban, hanem el-tova messze, délre vagy dél-utánra halasztotta (Pázm: Préd. 29). Az értelem és bátorlódó szív eltova nyújtja hírünket nevünket, hallhatatlanokká tesz (Fal: UE. 364). Mint lehessen el tova nyújtani életét embernek (412). **2)** [jam; schon]. Azt beszéllik, hogy el tova Ádámban kezdetett az ő bitek (Pázm: Kal. 140). **3)** [ad; bis auf]. Volt nagy híre az én hadámnak, el tova harmincz ezer (Bercs: Lev. 17).

ide-tova, ides-tova: huc illuc, ultro citroque MA. hin und her PPB. Idestova szökölöm: dissilio C. Idestova futoc: concurso, discurso; idestova hanyom: disjicio; idestova szökődöm: dissilio, dissulto; idestovavalo futás: discursus; idestova vonyom: distraho MA. Ide s tova járok, sétálok: obambulo PPB. Azonallatoc es ferfyac yde stoua futuan az kwueket es fakot ydestoua emelgetek (EhrC. 161). Az erdőbe kezd idestoua nezni (VirgC. 41. 139). Kezeeth ydestoua lanyva wety (WinklC. 80). Kevilek ide es tova hamossan teznek (DöbrC. 61). Kezdek őttet vinnie Iersalem fele nag idestoua valo rantogatással (WeszprC. 67). Kezdenek idestoua budosni (DebrC. 175). Zent Lukach zent Pal apastalnak kwetewoye ees mynden idestowafwajlo jarasaba tarsa (Pesti: NTest. 111). Kezdenek feelny ees idestoua fvtosny az egerek (Pesti: Fab. 13b). Az nyaynak inhai ide s tova szakadoznak (Sylv: Újt. 143). Ide tova hañatnac es ingadoztatnac mint eg reszeses es minden bölczesesgec be szitate (Szék: Zsolt. 113). Egy hollot bochata ki, melly idestoua iara (Helt: Bibl. I.D). Idestoua valo mulatsagra költi marhaiait (Born: Préd. 548). Az szilai lonakhoz illik feiet razuan haiait idestoua hanni (Erasm: Erk. 17). Az róka hánya az eselt és ide s tova evez farkával (Pázm: Kal. 151). Ide s tova ne csavarogjon (Tof: Zsolt. 29). Futosnak idestova az igazak mint szikrák a nádasban (Mad: Evang. 264). A henyelök meg hétköz napokon is hivalkodnac, ide s tova csavarognac (Com: Jan. 197). A daganat az ujjal meg nyomittatvan oda be mint a víz ide s tova lükkög (ACsere: Enc. 190). Az ő seregi kezdett szabadozni s ide s tova szaladozni (Gyöngy: Chr. 41).

imte-tova? Nely ynte tova nehezen laborotyva uala: quidam hinc inde graviter impingebant (EhrC. 21).

innen-tova, innét-tova, innég-tova: ex hoc NémGl 271. [abhinc, exinde; von nun an, seit nun, nachher]. Nekem sem atyam sem anyam eoy mely senky nyuchen, ki enetowa een gondomath vysolye (WinklC. 91). Ky thezen ennekem ynettowa seghedelmeeth (97). Agyad vram, hogy életömet innegtowa a te akarattodba foglalvam (266). Immar inentowa en meg nem vigasztaltihatom (NagyszC. 566). Immar inectowa mit kellene tenni (165). Inectowa ő töle el ne zakággonc (239). Eennen towa kezdec ky yelenteny: exinde coepit ostendere (JordC. 405). Inuentowa mindenkoron leg mi velönk (BodC. 29). Immar meg tanoltad, mi keppen nezzed jmeet tova az azzony allot (DomC. 196). Keerlek, hogy ennen tova ennekem egyesthi ne newezghess (ÉrdyC. 170b). Ennek tova azert senky ennekem haborkodom ne leegyen (567b). Ennen tova meg nem ysmeer: non cognosces amplius (KeszthC. 186). Mel nag örömet vallott eddeg ziz Maria es innen-towa mend öröcke menet val (TelC. 190). Tuduan, hogy az Christus halottayból fel költetet, innok tova imar meg nem hal (Konj: SzPál. 64). Innét tova senki büntásomra ne legyen (Helt: UT. Bb. 8). Ő kesz volna az békességre es innég tova nem akarna hadat Magyar ország ellen indítani (Helt: Krón. 121). Innen towa ewremest latlak (RMNy. II.19). Anal nagob byzodalom wasyon ynetthowa (LevT. II.1). Az-után intik az praedikátorokat, hogy innen-tova magok fejéül újítást ne szerezzeenek (Pázm: Kal. 485). Ne fély, innen-tova immár embereket fogsz (Pázm: Préd. 779). Innen-tova úgy viseli magát mint a tyúkfiak, mikor a kányát láttyák (Pázm: Préd. 405). Kit ba meg nem zabolazunk, innét tova maid hatra maradott reseckeket országunknak maga alá haitia (Tört. VIII.76). Inneudtowa majd lesz uraságban, mert bőven van az vörös hajmában (Thaly: VÉ. II.5).

té-tova, tés-tova: 1) hinc inde MA. hin und her PPB. Mennec vala testoua szoluan: ibant praecipites (BécsiC. 168). Az elme zorgalmazatosagokkal thetowa elvonyattatoth (WeszprC. 131). Embör mit budosol testoua (NagyszC. 208). Maga viselése nem vala tetona zegdelev (CornC. 53). Tetowa nező zem (JordC.

153. 156. 117. 475. 732). Teetowa fvtossanak eenseghet zenvedwen, nyonorkodwan (823). Az elmenee testova valo budostata (DebrC. 293). Az aztalnal tyztessgeel leg zemeydet le fugeztuen, ne tetowa budostatuan (VitkC. 47). Az haz nepeuel tetowa fytosna (DomC. 239). Mykoron az yeghen fytosna teetowa yaczodozwan alaa zakada (ÉrdyC. 525). Ez wylgon elő zent emberek el thawoztattak byneketh nywelkedethben, thethowa hanyashan (ÉrsC. 218). Ne had the towa bwdsosny (PozsC. 38). Kezdek egmas kezeben tetowa nonia (TihC. 186). Nynchelyny hatalomuk huginik nenekuk azzonyalatho velénk tystona nyssolohánk (Komj: SzPál. 154. 150. 137). Keresztelő János patyrosnak mondja, ki testova kapdos (RMK. II.170). Felele a ló: Egy emberke reám fluén té stona megyen raytam (Helt: Mes. 357). Bort kereskedesnek okaiert tetowa hord (RMNy. II.2). Az tar varyn ha teredie es az wtán tetowa sétál és kiált, eső léssen (Cs. G2). Tetowa iár es setal (Mel: SzJán. 55). Ki gondolhatna is meg, mely kegyetlen testowa hordozas lón ez (Tel: Evang. I.562). Az ételnek száfszégeiért tetowa búdosn (Kár: Bibl. I.536). Varban tetowa futni indullának (Cseng: Jer. E). Testona egymastul hanyattatnue (Mon: Képt. 193b). Az egyfűyű hívek minden tudományok szelétül tetowa ne hordoztassanak (Pázm: Kal. 110). Nincs az istennek lelke benne, azért faesurja tetowa az sz. irás mondasit (507). Nem ingadozott tetowa nád-szál módgyára (Pázm: Préd. 38). A feje veszett országából kiűzetett nazul tetowa vándorol (Com: Jan. 170). Nem gyurlhatez annyi sárt, hogy a hányász tetowa nem esapattya (Matkó: BCsák. 305). A proféták irását rosszul tekeri tetowa (Pós: Igazs. I.228). Tetowa hullván minden lus, miud káposzta, a kinek kelle kőzülünk, felszedegete benne (Montrók VIII.378). Kérte, ne engedje, hogy én éjtszakázzak, nappal is tetowa másokkal tőkéázzak (Gvad: RP. 67). 2) [fluctuatio; das schwanken]. A vajda tétováit ugyan latorságnak nevezi élélttem (Erd-Porta. 78).

tétováz: tergiversor, titubo, vacillo MA. [ferro, haesito]; ausflüchte suchen, hin; und her wanken PPB. [firren, schwanken]. Tétovázni valamiben: allucinor; tétovázik az elméje: *vagatur animus errore; bizonyosan tudjuk ugyan, még-is tétovázunk: scimus *neumpe, haeremus nihilominus PPB. Sok helyen az doktorok igen tétovázának (RMK. V.214). Arra semmit nem felel, hanem tetovász (Mon: Apol. 320). Ne tetovász szuadban (Deesi: Adag. 280). Tellyes életében csak tétovázott, eselapott, habozott (Pázm: Kal. 320). Tétováz Balduinus feleletiben, de végre azon állapodik, hogy a catholica ecclesia tévelygésbe nem esik (Pázm: LuthV. 250). A barát kezdé izzadni es beszédében tétovázni (Zvon: PázmP. 298). Mindeneket fédd, alattomban rágalmaz és tétováz (Com: Jan. 186). Ide s tova ugrádozva tétováz és áldogál (197). Ne tétovázzon, hogy ezeknek is szép szót s az németeknek is azt adnak (TörtT. 1.630). Boszédemot néha hallja figyelmesen, néha tétovázni látszik kétségesen (Thaly: Adal. I.145b). Ha útát nem mutat az igaz hitnek égő látklyája, tétovázni fognak a sűrű setétségben (Fal: NE. 57).

el-tétováz: [dispersor; sich zerstreuen]. No szonvedgye be szamlatolnot náit el tetovázni es oszlani (Mon: Képt. III).

mög-tétováz: tergiversor, frustror, cavillor; ausflucht suchen, betriegen PPB.

tétovázás: tergiversatio, titubatio, cavillatio MA. das hingehen, hin und her wanken PPB. Ha ltnak ő kezelmek, hog' ny ebbe tetovazast teminik, szabadok legenek minket meg fogj (RMNy. III.45). Sok tetovazással az igaz törvényét fel-fordítani igyekeznek (Ver: Verb. 369). Fordech el tfelem minden heusagot, szememmel tetovazasat, szamne chelehapsat (Pécsi: Agost. I). Az atyafiaknak szaladrasa gondolt tétovázásit jó időjén meg előzák (Pázm: Kal. 245). Rövid írásban

foglalám egynehány részeit az Malomet tétovázásnak (433). A csaláság, tétovázás a gnyoló esifondárosoknak hagyattassuac (Com: Jan. 187). Nem sok tétovázástb kíván az igazság (Kisy: Adag. 357). A zyanúnak és tétovázásnak hagyj békét, ezek vésztik meg a derék igyekozeteket (Fal: NE. 699).

elme-tétovázás: [error animi; geistesverirrung]. Egyéb tovegoesnek es elme-tétovázásnak félre-tét-lével testel és szível jelen légyen a misén (Pázm: Préd. 1023).

tétovázás: [haesito; schwankend]. Tétovázó az ő beszédeben (Kár: Bibl. I.612). Józsu, maga szavában nem tétovázó (RákGy: Lev. 75). Ha szaporábbak-is nálunknál számokból, tétovázó szívet ne vegyünk azokból (Gyógy: KJ. 86). Az etléleleletek merő tétovázó és tsavargó mondások (Moln: JÉpül. 59).

tétovázóság: [caespitatio; das straucheln]. Midőn valaki mege-meri magában, hogy imez vagy amaz testi ékességgel nem élhet tétovázóság nélkül, mit tehet ez jobbat, hanem hogy magát megzabolazza (MA: Tan. 1282).

Tovább (toább LevT. 124): 1) ulterius MA. [weiter]. Továbbra gondol, eszes - prudens Ver: Verb. Szót. 26. Eorómet vemed tovább az hatart, ha el vethetmed rolad az halalt (Boru: Ének. 119). A mi az áldozatnak husában tovább maradna, harmad rapon tűzzel égettesse meg (Kár: Bibl. 193). Miért kőmúlhatna én ez világon toább való életemet (480). Az uly el veszi fenyet toab negyed reszuire. 1582 (Kal. Dv4). A kényes falatok aprétásában ha lehet, az elégnél-is toább igyekezem (Fal: NE. 82). Szivednek nem hittem, tudod, sok ideig, de utánum jártál tovább esztendőig (Amade: Vers. 80). 2) diutius MA. [deinde; länger, nachher]. Osztán, lát még tovább: quid tum *postea PPB. Toab ilyen byneket ne tegy (VirgC. 1). Vetkeztem toab az vr istenek ellene (6). Ide toab sola ne ívetek (17). Toab esmeg így mond (CornC. 10). My leezen meg toab (ÉrdyC. 11). Kyről towab nylwabban zollyvuk (60b). Azt tanacholnaam, hogy ma estt maradna, mert toab es yollehet eede yowz, de keserű faydalomnaal kyl nem lehet (513b). Nyomya le walamy kepen mostan, mert toab ys nem nywghathvuk mytha (LevT. 124). Azt mondja, hogy szent Pál napján telik ki és tovább nem tartja (II.15). Halalának oraja tizenöt esztendővel toab (Pél: Tan. 492). Kirül toab tészünk emlékezetett (Háll: Paizs. 161). Toább nem várakozhatván az atyának bölcsesége (Csúzi: Síp. 92). Mondhatdza tovább, miut alluskáz meg az aggodalom a mulatsággal (Fal: NE. 28). Te hitetlen ne légy tovább alkalmaslan, ne a kosar, vidl veled, benne obsitl-veled (Fal: Vers. 868).

előbb-tovább: magis magisque; mehr und mehr. A választélt csak előbb tovább halogatja vala (Szal: Krón. 151). Némely faluk előbb tovább pusztúlnak (MonTME. IX.343).

hova-tovább: 1) quo longius, quo diutius MA. je länger, je mehr PPB. Lassan lassan latat vet a bün es hova toab tart, igen gyaraposzik es meg vastagszik, ha eleit nem vesszic (Boru: Evang. IV.500). Az tudatlan hova toab tudakozie valamirül, annual keuesebet ért (Mon: Apol. 289). Ez világi élet, hova toab éllnk, annál gonosz (Mile: ÖÉlet. 38). Hova tovább török, annál sűrűbb lösz (Radv: Csul. III.43b). Hova-tovább szentelik, annál gonoszabb (SzD: MVir. 417). 2) magis ac magis MA. [mehr und mehr]. Hova tovább mind rosszabb a doloz: *ingravescit malum in dies PPB. A szent lélec által mi hova toab inkább megtisztitatum (MA: Seult. 452). Az rab szabadoslát várja, a fejedelem hova toab a sok gondokban való bé merülését (MNyil: Zsolt. 50). Hova tovább mind többek teniszek (GKat: Titk. 275). Az kitől félek, hova tovább inkább megbisül Kegyelmed (RákGy: Lev. 30). Hova-tovább nagyobb-nagyobb szüksegre való jutásomat nem tagadlutom (Montrók XXIV.584). Minek-utánna pedig hova tovább s napról napra

ol-hiresedniék (Taru: Szents. 169). Hertzeg nagy búban mérlele,
a mely hová tovább szaporodván mérges egy nyavalyával le-fek-
teté (Fal: NA. 166).

tovább-tovább: [continenter; immer weiter]. Azok mygh
töwab töwab halgattyanak, nagyobbban chodalyanak (ÉrdyC. 514).
Mint a farkas seb tovább tovább chüsz (Tel: Evang. II.165). A
rít erköltsben tovább-tovább megy, többre törekezik (SzD: MVir.
116).

Továbbá: 1) [amplius, diutius; weiter, länger]. Noky töuaba
tertenek mykeppen zent lelek elene meg mouda (EhrC. 18).
Imadsag lewn es az ver töuaba ki nem fatott (69). Tenekel
menden el mult vetkedott meg bozatyak: vghogy sem ebek
sem emberek tuaba nem ewzewzuek (149). Minem valloc fiakat
en melihenben töuabba (BécsiC. 2). Nem élheé töuabba; non
respirabis ultra (20). Ha a so elefezendie, semmire kellő tö-
uabba, hanem hog ki vettessé (MünchC. 20. 80). Aallassak
ellenök, ky engömet ragalmaznak, hogy azokat meg gyözwen
töuabbaa örölhessek (CzechC. 71). Teged töuaba sem embe-
reket sem ebek nem haborgatnak (VirgC. 55). En it töuaba
meg nem maradhatok (73). Ó kegedgen tettete magaath tö-
uabba menny (WinkIC. 274). Vigasztalast magammae nem vezde
töuabba (NagyszC. 56). Bekesseget teon, hog töuabba el nem
taozmanak ev teve (CornC. 177). Awagy barom awagy ember
ylletendy, töuabba nem eel (JordC. 52). Továbbá semmi ke-
ppen meg nem teertek (DomC. 59). Fogadast teon, hog soha
töuabba az zenteket meg nem ragalmaznaya (164). A te ima-
tagod toaba legén (VitkC. 4). Mygh eelo, töuabbaa ellene nem
zola (ÉrdyC. 164b). Lassad, hog töuabbaa ellyen dolgot ne
teegy (526). Hogy erőssen valo zaudekom legyen töuabba
nem vetköznye (Krizac. 79). Hogy töuaba fel ne magaz-
tassa ember magath felden (KulesC. 17). Mynden tagaym meg
zenteltessenek, hog töuabba soha ne yndwltassanak semmy
gonosszara (ThewrC. 102). Meny ky es töuabba bele ne meny
Pesti: NTest. 90). Vini akar veline töuaba (Helt: Krón. 18).
Ha nem töuabba, csak egy esztendeig (LevT. II.17). Hallyuc
meg, mineni czuda lött továbbá (MA: Scult. 450). Had szol-
galhasson töuabba-is tegedet (MNyl: Zsolt. 61). Ha vas szegek
es hanum közt lesznek, szedd fel, töuabba néked lasznet
tésznek (Szentm: TFü. 21). **2)** [dein; dann]. Tonaba vetkeztem
vr istenek elene (VirgC. 7). Tonaba valamit lelek az en kebe-
lembe, otan tudom vram, hogi te töted oda (44). Megemlekdöz-
ween wgymond töuabba az en newemről (ÉrdyC. 343). To-
uabba miképen ez e tdomany megmondottá, azonképen tugyne,
hogy... (Helt: Bibl. Ia4). Az nton járó vissza tér hollott továbbá
menten nem mehet (Com: Vest. 53). **3)** ceterum C. MA. im
librigen PPB.

Továbblag: 1) [ulterior, amplius; weiter, länger]. Egy ke-
vesse továbbad mene; progressus est paululum (Pesti: NTest
59). **2)** [posthac; nachher, später]. Kykről töwabnd nywabban
zollywnk (ÉrdyC. 346b). Mint kellyen pedig az 3 pénz az 4
embernee osztani, töuabbat in diuisione fractionum meg iryuc
(Helt: Arith. K). Az helvéciai konfessionak tekelléltenségrül
majd továbbad bőrségesen emlékezzünk (Pázm: Kál. 248). Az
melytől töuabbad bőveben megemlekezem (MA: Tan 86). Cyp-
rianus hitte és tanította az purgatoriumot lenni, az mint töuab-
bad elődben adom (Bal: CsIsk. 112). **3)** [dein; dann]. Toabat
kewly walany kewlchigeth, hog az bassa emberinek adhas-
sak (LevT. 153). Megparanczolta töuabbad, menjünk hozzá (Mon-
Irók XXIII.567).

Továbblag: [postea; nachher]. Összekötötte továbblag a
nemes szívet is (Gvad: Hist. 4).

Továbbra: 1) [ulterior, amplius; weiterhin]. Töuabba is
gondolkodgyál (Decsi: Adag. 80). A középszerű értelmi ember
ha ugyan tsak kőrmős kézzel nyul a munkához, töuabba bírja,

hogy sem más egy felséges eszű (Fal: UE. 373). Ő köti szí-
veknek páros egységét, ő bontja továbbra azok tsendességét
(Orczy: KöltSz. 171). **2)** in posterum MA. [posterius; späterhin].
aufs künftige PPB. Mastan nem, de töuabba haggyad (ÉrdyC.
509b). Töuabba hagyom, mint jártam én azonban (GyógyD:
Char. 70). Valamint eddég úgy töuabba is megtapasztalt hír-
ségét contestálja (RákF: Lev. 185).

TŐ (tű Tel: Evang. II.613. far-tű PPB): **1)** truncus MA.
stamm PPB. Faknak és zödlnek töuet meg asom, ki nytom:
ablaqueo C. A tzipros-fúkat töből ki venni: *eximere empussos
cum radicibus PPB. Mykoron egy ezerfa tewueben nugottak
uolna, kewlemb kewlemb madarak futnak uala ew hozza (EhrC.
40). Mykeut az vyz mellett neweködött cedrus faak, vyzek folnak
ew töweéből ky (JordC. 171). Mongyatok eg eperfanak: zakagy
ky tövedből es yltessel az tengherben (587). Gymezelnel kyl valo
meddű faak, ketzber holtak töweéből ky dowitek (881). Gyermek-
eket meg ne igazhessék, rá gendohak, küszb alá az temon-
dád-töben ott elásnak (RMK. IV.257). Az én reménségemet
mint az töuből ki dölt fánae ol véné (Kár: Bibl. I.522b). Az
mel vad faban szilid oltatik, ginkorta az töuen vad fiatalok
iunek ki (Pél: Tau. 318). Az nösten nadragulanak fekete az
töne, almaia olyan mint az bereknye (BoytheA: FivK. 53).
Tőnek mondatik, a mennyiben magát ágakra terjeszti (Com:
Jan. 20). Nem liszi, tövéből szerenche szakadgyon, markában
kis édesért száz ürmet adgyon (Zrinyi: ASyr. 63). Az ezüst po-
hárt, kiből az io bort iszák, tövét csak vassal kapályák
(Szentm: TFü. 22). **2)** [pars ima, pes; unterster teil, fuss].
Lelee egh közyklatb es töneben egh lykath uagh köwel béé
töttet wala (PeerC. 51). Zohkantak a verembel, kit a keresztá
tőneke astanak wala (WeszprC. 105). Mynden feldeet el fo-
galanak mynd fagga (?) hegynek töweeygen (JordC. 212). A
kopianae az ő gombiatal fogua a töne ollian wala mint a szü-
nök nag feü szabolia (Mel: Sám. 34) Valami az tövében ne
maradgyon, az mellyen egyebek-is pepecsélyenec (Prág: Sork.
625). Az város töiben livő szálas erdőben csoporton legyenek
(MonIrók XV.133). **3)** [pars; teil]. Az ember ket töből al, test-
ből es lelekből (Kár: Credo 125).

[Szólások]. Sok fő varok töből kieghetek wala (CsomaC.
62). A várat tövéből el égeté (Pethő: Krón. 170). Amaz
hatalmas Carthago varosat tövéből ki égeté (Decsi: Sall. Előb.
3). Tőviből kihányád ékes épületit (MA: Bibl. V.42). A
dolog fenekére nem tekent, tövéből nem is méri (SzD:
MVir. 21). Tellyességgel töből ki rontatnéjék Jerusa-
lem (Tel: Evang. II.613). Sok varasok töből kitöretenek
(CsomaC. 27). Nagyságod parancsolaja szerént tövére jára-
tok ezen dolognak (Beres: Lev. 68). Jaratok tövére, kitül eredt
ezen hír (164). Tővére kell menni igyekezetneik (Nyr.
X.120). Tőviről hegyire végére mégyen a hírekek (Com:
Jan. 185).

élő-tő: [stirps; sross]. A palánta élő-tőnek mondatik, a
mennyiben magát zöld ágakra terjeszti (Com?: Jan. 15).

fa-tő: [truncus arboris; baumstamm]. A kertész az fa tövé-
ről nőtt fattyu vesszőket le-vágja (Com: Jan. 71). Minden ember
penitentiait tarczon, mert az fejsze az fánae tövére vagyon
tételve (Zvon: Post. I.32. II.212).

far-tő: *absegmen carnis cum cauda PPB. [oherscheukel].
Far-tő petsenye: ofia *penita; far-tű petsenye az ökörben: pa-
lasaea PPB. A hentes tsinál apróra vágott tölteléseket, serpe-
nyőben rántott fartő petsenyéket (Com?: Jan. 67).

fül-tő: [ima pars auris; ohrwurzel]. Fültő mirigy: parotis
MA. Az ornos ala vona az tőwes vasat tetyetwl fogua mind az
fültőüg (VirgC. 37). A nyakam esigája s fültő felé való erkeben
alteratiót érzettem ma is (MonIrók XV.394). Nagy fájdalomat
éreztem, kivált az jobb filem tövén nyilalást is (XXIV.286).

hegy-tő: [pes montis; bergfuss]. Sz. Péter elfoletkeztvén a tamivány társairól, kiket a hegy tövében hagyot vala (Hly: Préd. 1377). A tengeri nyul a hegy tövekben és lyukakat magának (Misk: VKert. 174).

nyak-tő: [cervix; geniek]. A rhinocerosnak két szarva vagyon, a mint nénellyek írják, a nyaka tövény (Misk: VKert. 94).

szőlő-tő: ampelos C. vitis MA. weinstock PPB. A fák vagy szőlők tövét ki-nyitom, homlitok: ablaqueo PPB. Harom vezével eg' zölő tő neuködlet (GuaryC. 17). Vram Jesus bizonyos es gyümölcsöz zölő tő (CzeHC. 21). Te felesged ollan miként bő zölő tő: uxor tua sicut vitis abundans (DöbrC. 208). Egy zölő tőth fél meteenek mynd zölőstől (JordC. 146). En vagyok az byzon zelow thew es ty zelow vezzők vattok (ÉrdyC. 231. 263. 529). Almot latéc es egy szőlő tő vala előttem (Helt: Bibl. I.174). Lakié vala bátor-ággal liki mind az ő szőlő töie és fiže fája alatt (Kár: Bibl. I.305. II.122). Ű neki engednek nagy sok nemzetsegek, kőtven az szőlő tőkelőz az ő szamarat es az szép szőlő-termő veszzőlőz az ő szamaranok vemhet (Szár: Cat. B1). A szőlő-tövek kőtő veszzőlőkkel, szironyokkal a szőlő-karokhoz köttetnek (Com: Orb. 112). A füléj semetéje majd hasonló a szőlő-tőhöz (Misk: VKert. 219). Olyan nagy szőlő tőt láttunk vala mint egy nagy szilfa (Mik: TörL. 5).

Tőke (teke Nád: Löv. 132): truncus C. stipes MA. stamm, stock PPB. Törsök, tőke, emberderék, vállától-fogva lábúig: truncus PPB. Zevnetlen fogzyk vala ovzve szgorodvan nykeppen teke (MargL. 109). Fel fyggeztec ewt tewkere: suspendit super quinque stipes (JordC. 310). Jupiter wete nekyk egy nagy tewket ala menybel, mely nagy zwgással bele sippana a wyzbe (Pesti: Fab. 16b). Botrinkozásokot vetőttec ennekem az az tőkéköt (Szék: Zsolt 246). Im az rosszaz tőkét Krisztusnak kiáltják, Krisztus tisztességét az bálványak adják (RMK. II.186). Az asszony ágyában egy tőkét fekte, bőrrel fötől azt bőlepedé (356). Egy nagy régi renes tőkét vette le az egből (Helt: Mes. 58). Juda országának ezac tőkée es gyökere marad (Mel: Préd. 128). Ollá Balázs az keszvénnel miatta gyakorta úgy fekszik mint egy teke (Nád: Löv. 132). Az veszők a tőkéből nonszác az nedvesség (Tel: Evang. 1312). Reves tőkét láttatott rágni, semmi izt benne nem érzött (Pázm: Préd. 157). Vázjátoc le az fát, de tőkétét gyökerestől az földben hadyátoc (MA: Bibl. II.160). Az óltó ágazka nem ezac nedvességöt vonzon az tőkétől, törsőtől (MÁ: Seult. 490). Az Manicheusok meg fosztyak vala az embert minden eselekedettől és mint egy köve avagy tőkeve teszik vala (Szöcene: Conf. 40). Az élő fa három részből áll, egyik az gyökere, másik az tőkée avagy az derék fa, harmadik az ága boga (Alv: Post. 1234). A fattyu ágak az óltáson alul a fának tőkéjéből kinőnek (Lipp: PKert. III.127). Fejeket tőke alá nyomtatták es egy fulasztották-meg (Megy: Szöve. 113). Nehéz ezőlőttőköt, tőkékét kötnek utánunk (Megy: 6. l. II.25). Gyermeko haj-szállit tekeri kezére es azoknál fogva húzza egy tőkere (Gyűngy): Cip 630). Egy kovás sok pénzüt gyűjtött és azt egy szenes tőkében tartotta (Halt: III. l. II.187). Szénégető tőkét nyosdegről az erdőbe (Kisv: Adag. 161).

[Szólások]. Egy roves tőke tenéked egész erdő (Pós: Válasz. 148).

[Közmondások]. Reves tőke gyümölcsöt nem hoz (GKat: Váls. I.2). Minő a tőke, olyan a bora (SzD: MVir. 73). Nehéz horgas tőkét egyenesíteni (315). Szénégetőnek tőkén a szeme (388).

bálvány-tőke: [truncus; klotz]. Ő nála nélkül mindenek meg merovednek és mint a bálvány tőkék mezdullatatlankvá tötetnek (GKat: Titk. 8).

fa-tőke: codex C. [stamm]. Fa tőke, fának dereka: codex PPB. A mi nálunc lévő paruszoc az élő fák tőkeit tépett pamtall vagy kender szöszszel bé-esimályac (Nád: Kert. 23b).

hűsvágó-tőke: mensa lanionis, truncus lanius PP. fleischbank PPB.

szőlő-tőke: vitis, truncus vitis MA. crus vitis PPB. weinstock PPB. En nykent az zölő tőkék gyümölcsözem yllatnak gyönyörűsegeth (Apost. 10). Bodog zevlev teke zent Damancos, kynek vezzeybevl enne dymevic bevelkedek ez velagnak (DomC. 291). En vagiok amaz igaz szőlő tőke es az en attiam mines (Fél: Bibl. I.167b). Világos szóval mondgya az irás a Christust szőlő tőkének, kősziklának (Matkó: BCsák. 427).

ülő-tőke: acmolyon C.

Tőkéske: trunculus C. MA. kleiner stamm, blöcklein PPB. Legjobb, a kit óltanak vad tőkéskebe (Lipp: PKert. I.102).

Tőkés: [codicibus consitus; klotzig]. Aspera: tövissos, köves, tőkés, tsoprtos, mellyen kőnyft megütökőzni és el-esni (Pázm: Préd. 86).

Tönkö (teng Gvad: Nánd. 15): stipes C. MA stock, pfálh PPB. Csőlők, tőke, tönkö: stipes Major: Szót 449. A bálványok akár miől valók leyzenek, akár drága kőből, de csak tönkök; azért csak egy bálvány-is nagyobb becületre nem méltó, hanem csak annyira, a mennyire egy tönkö (Tof: Zsolt. 669).

[Szólások]. Ő tengre fog tenni engem (Gvad: Nánd. 15).

Tős (tás Zvon: PázmP. 326. Pös: GBot. 10): [geminus; echt]. A mi édes hazánk szeb és job része rabságra jutott, tős-gyökere nagy úri és régi nemes nemzetsegek föld színéről el-töltettek (Pázm: Préd. 877). Isten a tős-gyökere jószágot, melly az örök élet, választottinak tartja (1156). Az tős gyökere iam-bor nemes emberek (Zvon: PázmP. 326). Tős-gyökere átok (Pös: GBot. 10). Régi tős-gyökere nagy nemzetből-való (Taru: Szeuts. 84). Igaz régi tős hazafia, az szegénység szereti (Mou-TME. IV.183). A genealogiát, s honnan eredtenek érdemes őseid, melly sűrű ázokra terjett légyen tős-gyökere nemzetseged, ne emlegessed (Fal: NE. 13).

Tőstül, tövestül: [radicitus, funditus; von grund aus]. Ha teged cezer a zeel tewstewl ky fwanud (Pesti: Fab. 42b). Szakagé ki tőstül (Sylv: UT. I.110). Ki szaggassatok tőstül (Fél: Bibl. I.22). Tőstül ki szaggassák magokból az bünt (Soos: Post. 267). Templomodat töstőtől fogva mind elrontották (MA: Bibl. V.35). Tőstül gyökerestől ki akarná szagatni (Tor: Eny. 14). A viadallal el-foglatott város fel-dúlattatik, tövestül kifordéttatik és földig le-onyantik (Com: Jan. 187).

TOBB (teb ÉrdyC. 150. RMNy. II.2. teb JordC. 632. theb LövT. 18): 1) plus C. MA. melr PPB. Mind ezeknel nagjobat es többet zennetem en (VirgC. 29). Ewneki tób nem zolgaltatyk, honem mint az tőbynek (128). Symeon volna igón veen, of minth tób zaz eztendőnel (NagyszC. 373). Nyenczen nekünk tób ezak ewt kynyerünk (JordC. 399). Többre tőb adatik annak, a ki az isteni aiundiknal il (Sylv: UT. I.41). Ha az kyarult bornak kinelette teb bora nem leyend, aznak az arat az varasnak adni tartozyk (RMNy. II.2). Ennekem thebet nem adanak három hopeznel (LövT. 18). Notallam reya byrhatna az warosokathi, hogy teb sonat temé (15). Szintén rántottát csinálj, ha egy asztalnál többre adod (Rady: Szak. 235). Találj meg, miném kövek vadnak a vizekben tőbök? Felelet: Tőbök vannak vizesek (Mesék. 11). A tób Jesusok senkit büntől nem szabaltottak (Pázm: Préd. 152). Memmél tőbök vagyon, amél tőböt kívünek (MA: SB. 108). Nem hozok tőböt elő a szent doctorokba (Agend. 50). Tőböknek, sokaknac edgyütt

énekése: plurium concentus (Com: Jan. 168). A hol a több között választásra való szabadság adattatic: ubi inter plura optio datur (178). Hlyeneket többeket is verhetnök tarlott pillsedhez (Matkó: BCsák. 177). Abban a kőtésben több leveleket is kötöttünk volt be (RákGy: Lev. 139). A fő-német generálok mellett szabados officzér számban sokkal több időt töltött Gyfngy: Char. Előb. 13). Edgyikúnc meg fizet az többekért (Warm: Gaz. 153). Rendetlenül mindenkor többet és többet kívánunk (Csúzi: Síp. 149). Mit tehetek róla, hogy többem nintsem (Mik: Törl. 70). Mindgyárst küldtem Réteit, flosvait s többet is (Oeskaihoz (Beres: Lev. 523). 2) [reliquus, ceteri; das übrige, die übrigen]. Gófal a több bñmeidről is (VítK. 36). Myndent megli zerezenek az teb bölczekkel (JordC. 77). Janos ewangelistá, kyth wrnk az teb apostolok közötti fellyeb zerete (883). Mióda lelki iozagh az, mel az thüb lelki iozagnal nómósb (ThC. 1). Jeweenek az teb zyzek ces (ÉrdyC. 150). Senky nem wd teeb chak ennen magam (509). Az teb doctorok hasonlat tathnak feenes cyllagokhoz (516). Az tób nemzetség Jeroboa mot teuec kirallia (Szék: Krón. 30). Olyan nagy kölézéggel valának ezínáltatua az ő tób szerszáma is (Helt: Krón. 13b). A tób tatároc meg szállac Estergomot (586). Ezenképen a tób martiromoc nagy rettenetes kenakat szenuettenee (Helt: Bibl. 163). Az több szolgák esztendejek is ki tölt (LevT. II.8). A tób pásztoroknak is az ő példáját kel követni és ugyan azont mívelni (Tel: Evang. II.118). A sídók ki akarták a több nemzetek közöttül magokat választani (370). Az vérneec tölbít tölce az áltárnac fundamentomára (Kár: Bibl. I.90). Az baronnac verében tón az áltárnac szaruaira, az tób vért tölté az áltárnac fundamentomára (94). Midőn kerdeneiec az tób pasztor tursai (Mon: Apol. 1). Ezen forman kel ertennac az tób kepeket is (Mon: KépT. 3). Szent helyről valo lopásoc nagyobbac az tób köz bűnnél (Vás: CanCath. 239). Volfus, Hasemüllerjus vagy a tób ezen porizra fűzött trágárok (Pázm: LuthV. 4). Ő reájok nagyobb titkai bizáltak az apostoli tudományuak, hogy sem az tób egyházi pásztorokra (Pázm: Kal. 478). A ki gyümölsötzetni akarja a tób jószágokat, az alázatosságot kell nevelni (Pázm: Préd. 53). A tób emberek értelme telhetetlen a természet titkainak által-értésében (62). Vötte az vértés többit (MA: Bibl. I.70). Hasonlatosképpen szolának a tób tanítványokis (IV.28). Kötelen járóc, szemfény vesztóc és a tób, egyéb kőrül járóc (Com: Jan. 209). A husvét és a több ugro innepek tiz nappal elébb tartanak. 1658 (KNagysz. 17). A több dolgait abban hadták (Matkó: BCsák. 5). A tób írási csak kálkombákok (72). Egy bordában szűtt ember ű a tób társaival (Czepl: Japh. 120). Kinek így szollának a tób jesuiták (151). Kit több szolgálóimál feljebb magasztala (Thaly: VÉ. I.253).

több-több: [multo plus; mehr und mehr]. Nekie czalard-sagert, nekie nyughatatlansagert tób tób czadat keuantac (Born: Préd. 267b).

Többé: amplius MA. mebr, länger PPE. Tartozic embőr az egzör meg gónt bint többé meg gónni (GuaryC. 42). Soha tóbe ne merezkegiel mondanod azth, hogy my feyedelmwnk vagi (VirgC. 67). Soba tebbe nem lattatok (JordC. 38). Tebbe egy embernek ne zoljanak (718). Wolchewt veen wé nynt soha ewket tebbe nem lathatnaa (ÉrdyC. 510. 604). Többé ezek az valasztottak nem eböznek (Mel: SzJán. 218). Reggel nem leszen többé, az nap sem szolgál (524). Megb emel tóbe sem halottvk (RMNy. II.31). Meg nem bwktattam az egyzernel tawbe (LevT. I.215). Az ő nyalanyáiról ne emlekezzéc meg többé (Kár: Bibl. I.622). Róla bizonynal mondják egyszernél többé esászár feleségét mint hugát tartotta (RMK. IV.98). Ő sem kiánnya többé az chezést (Decsi: Adag. 25). Ag ebül bänkodik tebbé utánna (197). Többé meg ne czufolly (MA: Bibl. I.56). Többé ne fély semmi veszedelmőt (MA: Scult. 12). Nem szükség többé diszputalnom (MA: Tan. 1185). Többé mi nem lathattuk 80 napnal. 1620 (Kal. E2). Többé nem leszünk halál-alá vettettek

(Mad: Evang. 331). Jersalembon többé vissza nem tért (Tyúk: Józs. 112). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni (Illy: Préd. II.167). Az on hazomhoz ne löydn többé (Holl: Préd. 39).

Többévaló: [longior; länger]. Minden többé való értekezés nélkül meg kellyen öletni (MA: Scult. 411).

Többecske: plusculus, ampliusculus C. [ein wenig mehr]. Többecske ez 7 ezernél (Bethl: Élet. II.40).

Többed: [plusculus; ein wenig mehr].

[Szólások]. Ha egyebőt nyugodalmat nem talál, meg-is annak t ő b b e d m a g a ű a l - i s veszedelméro ügyöközic (Kules: Evang. 222). Ha többéd magokkal lenének (Megy: Dial. 224).

Többeden: [ampliusculum; ein wenig mehr]. Az következendőkbe-is egykevesé többeden szemlélyüksze meg ez világnak gyönyörűségét (MA: SB. 32).

Többedet: [longiusculum; ein wenig länger]. Készeréte minket ez mostani eszeuszet embereknek vaktmérésége az predicationac első részébe többedet mulatnuac (Tel: Evang. I.374).

Többel: [saepius; mehrmals, öfters]. Nekem Kaldra kechelnel thebel bort nem vythenek (LevT. I.280). Thebel is voltuk my ilyen helen (281).

Többen: [plures; mehrere]. Tebben hoannec neegy az emberek eghedenek (JordC. 723). Teben meel bodogok leeznek az ayoytatús zyw kereztytenek (ÉrdyC. 45). Többen vagyon ez é nép, bogy nem mint én (Helt: Bibl. I.000). En itt többen nem vagyok tizennyolcz lómál (LevT. I.62). Jobb ez értelem, noha amazon többen vadnak (Decsi: Adag. 40). Czak egygel lón többen az aszszony nép rendi (Csákt: Assz. 4).

többen-többen: [plures et plures; immer mehreren]. Az ellenség nagy erejét ottan inditá, többen-többen az sokaságot mind felhágatá (RMK. II.255).

Többes: pluralis, plurativus MA. [mehrfach]. Az Elohim névnek többit jegyzősége nyilván kibőftütetik, midőn majá szintén négy vagy öt többes szok adattatnak melléje (GKat: Titk. 19). A tövön alloknak vagy tsak egy tödvök vagyon mint a fák vagy többes mint a bokrok (ACsere: Enc. 223).

Többet: [magis, amplius; mehr]. Ew ymadsagynal meggyoyta, azért nem lakhatom tewbet az emberben (EhrC. 60). Ha éac tú afatok fiait fdvözlenditec, mit téztéc többit: amplius (MünchC. 23). Szent János többit szerette Kristust másoknál (Land: UjSegits. I.213). Többit szereti azokat az ég, kiket az ég miatt gyüilt a világ (Fal: SzE. 528).

Többöz: [augeo, amplifico; vermehren]. Sok fáradságot még evvel is többözni fogja (ErdTörtAd. II.382).

Többi: plures, reliqui, ceteri MA. die übrigen PPE. Az feiedelemnek es mind az tóbynek elvtekw ez eneket enekelietek meg (VirgC. 16). Ewneky tóby nem zolgartatyk, honem mint az tóbynek (128). Az tebytk mondnak vala: hagyatok el (JordC. 448). Vettetenek kettén tyzzel es keenkvel eggew toban es az teby mynd megli ölettettenek törrel (922). Az teby ownekyk tartoznak eghedny (ÉrdyC. 557b). Az tóby es monák uala: Idvöz leg meorzagnak kyalne azzona (KazC. 15). Mióda lelki iozagh az, mel az tóbinel nómósb es dragalatosb (ThC. 3). Az isten neve alat a tebbinel gonoszback löttenee vala (Helt: Bibl. I.C2). Midőn egyet meg lö bennec, ottan fel röpölnee a többi (Helt: Mes. 131). A többi té toba kezdeuac futni (Helt: Krón. 11b). Ualahal éggyic személy vagyon, vszolbatatlanul ott vadnac mind égyüt a többijs (Mel: AT. 3). Le vágánae egy nap száz ezer gyalogot, az többi pedig szaladánae Aphnekne városába (Kár: Bibl. I.327). Eggykes walakynac az thewbynykek akarathya nekewl barathya nem lezen (RMNy. II.33). Kéri az pénznek többit is vissza (LevT. II.45). Ha cziak egyitéknek

adam ewtet es az többiteknek nem (Pont. 12). Mindenek előtt meg fogja, hogy az többinek is félelme legien (Pál: Tau. 321). Keressétek először istennek országát es a többi meg adatnac ti néctec (Kules: Evang. 190). Az vérnee többit őssó az oltárnac fundamentomára (MA: Bíbl. 190). Itt ennél több nem volt, az többi Székelyhidon vannak (RökGy: Lev. 23). Hogy ha mind el nomi becsáthat bennünket is, becsésa haza az többikünket (MonTME. IV. 486). Ha az istállóban kőszálók valamelyik meg betegszik, a többi is az ételtől magokat mind el-fogják (Misk: VKert. 41). Éjjel egynéhányan strásálnak, hogy a többi hátrabban állhassanak (320). Elszélyedének a többi (Mik: Törl. 266).

s-a-többi: [et cetera; und so weiter]. Azon vagyon, hogy s a többi: in eo erat, ut etc. PPB.

Többig (*többeg* Cs. 111): [diutius, amplius; länger]. Tebbyg homem mynt ewt ezer ket zaaz ezendeeg len medlew gymolehneel kyl (ÉrdyC. 535b). Keuesbe nem tart hét holnapnál, többig mi kőszálné nem nyolczan napnál (Cs. 111). Praedikallotta (többig az euangeliumot hatvan ezteendőnél (Beythe: Epiu. 27). Az vr isten világ kezdetitül-fogva többig két ezer eszteendőnél az ő hívót írás nélkül kézzel kézre adott tudomány-áttal vezérelte (Páun: Kal. 458). Ez okaort szokas volt többig ezer eszteendőnél az dene egyhaza is (Zvon: Osiand 129). Ha ki több ónat viszen, többig égettetik (Bal: Csisk. 200). A keresztény világ többig ezer eszteendőnél élt a deák bíbláival (Pós: Igazs. 141). A nőtények nagyobbak és többig élők (ACsero: Enc. 212). A mély elmélkedés hasonló a lassu és longodező esőhez, mely többig tart és le hat a földbe (Zóly: Elm. A3). Többig két holnapoknál azon helyen fekűtek (Runy: Mon. 189).

Többire: 1) ut plurimum MA. [maximum partem; grössten- teils]. Többire minden: plerique; többire mindenkor: plerumque MA. Többire téjjel ének: magnam *partem lacte vivunt PPB. Az ifúság többire mindnyáian akarja vala az Catilínanac indítasat (Doesi: SallC. 13). Annac előtte többire az egész nemes rend irigkedé vala a nemteleneke (18). A háborgó tenger képe ez világnac, a ki áll többire mind olyanokból, kiknél minczon békeség (Zvon: Post! 1340). Szomtelenece többire (Zvon: Osiand. 109). Kötözgettek ugyan az istennek finnum beszédén, de tsak kákombák voltak azok többire (Mogy: Szöv. 28). Nem szabad völté hát még is a to édes atyádnac jesuité ellen többire pápistáknál bizonyítani (Czegl: Japh. 36. 56). Ezek az igazán való felszentelésből jővének többire hé (Czegl: MM. 25). A görögök vallása többire csak Muszka országban szorult (Sám: Kérd. 36). A tenjénfa magas s többire Arabiában nő (ACsero: Enc. 223). **2)** [tantum non, prope modum; beinahe, fast]. A király előtt le rogyott és többire holt-elevené lött (Pós: Igazs. 121). Szent Dávid az oroszánnak többire minden maga viselésit ki-fejezi es a maga ellenségre-is alkalmaztatja (Misk: VKert. 51). A hóhér által kiezővelketvén többire félig megöltette me-nekedik meg a retentő írtázatos veszedelestől (Runy: Mon. 132). Többire szeméremmel írhatom ezeket (MonIrók XXIV. 525).

leg-többire: [plerumque; meistens]. A nyavalyák közzől a felettöbbival keménységgel újolag vissza-jővők leg-többire elfogatnak (Covv: Jan. 47). A barbelyoc leg-többire munkál kodnac az hajáknac és szakálláknac el metélésében (176).

Többit: augeo, multiplico, augmento MA. vermehren PPB. Halomast többitetem hazug bozeleckel es vygiorgo mondasokkal (VirgC. 4). Az hozív élet az bint többity (DebrC. 239). Ha mind-czek elmúlhat is, semmit nem törődöm rajta; ha meg lesznek, isten a jutalmat is többit (LevT. II. 276). Többit meg is az ő bűnét (Mol: Jób. 83). Idegen nemzetégből vátette feleségeket magatolnac, hogy ezzel többitené az Izraelce vétkét (Kár: Bíbl. 1426). Minden fősvén ebben tóri fejét, hogy soc penz

szerezhesen, hogy napról-napra mint őrigthesse, többithesse (MA: Scult. 235). A negédes orvosok ríogatják a nyomoréket, többéik kinyait (Mogy: 6Jaj. II. 40). A falokra többitik a strásáikat (Hall: HHist. III. 222). Megvallom szivednek hívó nagy erőt, mellyekkel elmémeek többited sebeit (GyöngyD: MV. 36). Többitretnek az ajándékok (Mly: Préd. II. 184). Isten ő hatalmasságának méltóságos idejét többite (MonIrók VIII. 240). Ezzel többiti szavát, hogy házához futott volna (TörtT. II. 101). Husz, huszonit ezer emberrel mezőben lehetünk, s napról napra azt többiténik is (VII. 432). Itten nem szabad az egyhez semmit többitenni, adni, vagy az egyet többíteni, nem szabad a hármát kevesíteni (BiróM: Préd. 127).

még-többit: multiplico, augeo MA. mehren, vielfältig machen PPB. Mondanac az apataloc vrnac: Többihed még mű-néke né hűtőket (MünchC. 150). Vala ky ez latsnak mondas-hoz többet teend, megh tebhoyt annak wr isten ez kenyben megh yrth czappasokath (JordC. 930). Az vrstenert kerünk, hog thebechetek megh, ne valyonk vezedelmeth es kysseséget (LevT. 1. 247). A bűntetet is meg nagjobeitom es többitem (Mol: (Sz. Lán. 102). Négyezerrel többite meg őket (TörtT. XIX. 97). Mansfeld hadát két ezer emberrel megtöbbitette (Tört. 2. 189). Az költéséget 1500 aranyal megtöbbitették (198). Daniel uram-nak nem csak sallariumot kellene küldenü, hanem ő nagysága meg is többite (606).

mégtöbbítés: multiplicatio, auctio, augmentatio MA. ver-vielfältigung PPB. Az eleg totel helyeben vala az nyelkevel-tevkek meg tevheytese (CornC. 28).

Többítés: amplificatio Ver: Verb. Szót 2. [vermehrung]. Az patalki lovas es gynlog többítése nem árt (RákGy: Lev. 331). Ha mi ollyat e munkában látsz, a mit vagy el-hagytatott dolognak vagy többítésnek lenni gondolnál, irasomat meg ne czá-fold (Pely: SchSal. 2).

Többképpen: plurifariam MA. auf mancherlei weise PPB

Többnyi: [plus; mehr]. Ne becsáld többnyire a gazdagságot mint a szegénységet (László: Petr. 112).

Többnyire: 1) [amplius; weiter]. Inmar megy szaz futamatni földnyere mentenek vala ele, nyolcz magyar mély föld nel többnyere (Fornó: Curt. 590). **2)** [plerumque; meistens]. A török tsászár leányinak igen rossz az állapotok, mivel többnyire öreg basáknak adják őket (Mik: Törl. 459).

Többre: [amplius; länger]. Alkalmatlan irasommal többre nem terhelem Nagyságotat (Beres: Lev. 155).

Többször: pluries MA. mehrmal PPB. Bernald ystenben-ualo zolasaban valuala malastott, mykeppen zent Ferenc ymaron yoleneseg vala benne tebez (EhrC. 9). Paranezola frater Leonak, hogy tewbzr ne memo hozzaya egy nappu, hanem csak egyel (41). Meg gyonyanak minden sororok my-ndon honapba ketzer anagy töbzbzr (VirgC. 136). Minden kereszt-tyen ember egyzer ha nem tewbzr eztevedben meg zerezze arra, hog meltan venne Cristusnak zent testeet (CornC. 173). Meg tanitom a lator perentelt, hogy többször sem tégedet sem mást meg nem bínt (Halt: Mos. 359). Hogy a keressztséget egyszerűen többször fel nem kell vennem, ad irast rolla, szor-goztat Kaluzs (MNYel: Irt. 149). Ezen szentségeket egyszerűen többször nem szabad vennü (Biró: Angy. 522).

Többszöri: [repetitus; mehrmalig, wiederholt]. Ha egyszer meg-tesendesítheték volna, azoknak többszöri gyakoroltatásóktól ottan meg-szűntek volna (GKat: Váls. II. Előb. e4).

Többszörít: [itero; wiederholen]. Valamely áldozat többszörítetik, az soha nem tökéletesítheti azokat, a kik azt fel-viszik (GKat: Váls. II. Előb. e1). Nem keresik, hol itt a

fájtalanságnak vétke, nélkülében bűnök adattatik, a mi eselekedetben nem többszöritetik (Ily: Préd. II.52).

Többszört: [pluribus; mehrmals]. En se bantom thebzert K. ez dolokal en zorethaw atyam (LevT II.2).

1. Többül: [multiplicor, augeor; sich vermehren, sich vergrößern]. Ith az nep immar megh kezdet theobbólly, az eles zök (RMNy. III.28). Ezzel mind busuláson, gondom és emberek itéleti eléggé többül (LevT. II.214). Többülve tódul reá mindenfelől mindenfelől fájdalom (Tof: Zsolt 60). Mansfeld bejött Csehországba, napokint többülnek állapotjokba (TörtT.² I.89). Az szegényeknek is többüljön annak nyereségéből való jövedelmek (Radv: Csal. III.204). Az mikor többülne az jobbágy ivagy gyalog szeres ember, amyival az census is angeáltatnék (Gér: KárCs. IV.289). Napokint többülnek és szaporodnak az raza veszedelmét siettető zürzavarok (TörtT.² VII.154). Nálod nélkül uinszen nyugodalma szívermek, sőt többül bajos agyolalma (Könyi: HRom. 141).

még-többül: ∞ Az syalomnak keserősége megh többül, ee, az zolgalathan megh fogyatkozok (ÉrsC. 317b). Meg többül, ee az an ellenségin, kie ingemet hamisan haborgatnac (Szék: Zsolt. 67). Es te életednek esztendi meg többülnee: et adden ur tibi anni vitae (SalMark. C4). Ne többüllyön meg az atyáinak haláloc: non multiplicentur proximi ad ulciscendum MA: Bibl. I.289b).

mégtöbbülés: [multiplicatio; vermehrung]. Tekintetek veht magára azon dolognak minden meg-többülése vagy sokasulása nélkül (Pós: Igazs. I.640).

mégtöbbülhetetlen: [quod multiplicari nequit; unvermehrlich]. Ilyen meg-többülhetetlenek és meg-kevesebbülhetetlenek a három isteni személyek (GKat: Titk. 282)

többültön-többül, többülve-többül: [multiplicor et augmentor; sich in einem fort vermehren]. Többültön többül nagyobbal az hitetlenek bűne (Mel: SzJán. 550). Mindenfelől körülvet a hada többülvén többülve (Szal: Krón. 325). Igy osztán többültön többülnek az héában valo kérdések (Csanaki: Dögh. 3). Többültön többül az isteni szeretettel őszve köttetett áldás az őveim (Tof: Zsolt 520b). Többültön többült a nyomoruság rajtok (TörtT. IV. 200).

Többülés: [auctio; vermehrung]. Az vsurat többülésnek avagy fel penznek hiák (Fél: Tam. 387). Ha ugy marad, az temesvári fiztben való tárháznak többülésére leszen (MonTME. IV.450).

2. Többül: [amplius, longius; weiter, länger]. Nem veszi el isten többül az világot őzön vízzel (Zvon: Post. I.28). Jún oly idő, hogy többül nem példa szerint szolloc (803). Mellyet kerem, hogy velem te edes szentséged többül ne czelekődgye (Zvon: Osiand. 218). Ad meg ezt a várat, mellyet semmiképpen többül meg nem tartatsz (Zrinyi I.100) Csak hogy egyet értsünk, rebellisek többül mi vissza ne légyünk (Thaly: Adal. II.16). Ha külömben esnék is, ugyan csak őszvevehetémk mink, de én hitemre nem hiszem, próbáljon ott többül (Beres: Lev. 215).

Többült: [pluribus locis; an mehreren orten]. Egyszer és azon szem-pillantásban ugyan tsak egygyütt lehet s többült nem (GKat: Váls. II.1221)

TÖK: 1) cucurbita C. MA. kúrbis PPB. Harom fele az tök: hozzu, köregded es le függő (BeytheA: FivK. 40). Tedd arra egészen az rántottat, az táiban az tököt meg is vajazzad (Radv: Szak. 235). Görög dinnyéc, sárga dinnyéc, tökóc, ugorkác zágetnac (Com: Jan. 21). Az tökszál meg szárat (Mili: ÓÉlet. 76). Has indítová tészed a tököt, hogy ha a lo sóskával őszve áztatod (Nad: Kert. 80). Ember ha nem ganajozhatik vagy nem

vizelbetik, kerezd fel a töknek inát és közd által rajta három vagy nygy szerrel es el indul (OrvK. 47). Tehén gauéba tegyed az tökmagot, ötöd napig kikel (Radv: Csal. III.50). Az urak is akkor szoktak koldossá lenni, mikor a jobbágyok tököt olvasnak (Thaly: Adal. I.83). **2)** serotum C. MA. testiculua PPB. hode Adámi. Állatnak a töki: vasu; töki erszénye, bőri; *tunicae testiculorum; hód tökiből való orvosság: castoreum PPB. Az űrű olyan kos, melynee a töki ki-vétetett (Com: Jan. 36). Herélt az, a kinec tökei avagy monya székei ki-vétetenee (55). A férű, kinec az ő nomzó nedvessége az emberi nemet szaporító tömlőjében, tökiben vagyon (118). Herélt emberee, töki metzet ágyas házat őzű férfiac: eunuchi (141). A hód mikor szorosau vagyon a kergetök miatt dolga, maga ebrága a maga tökit (Misk: VKert. 243). Szörnyen ptrüczögnek ismíg általjában az lovaink, talán űzünk nár, nem szaladunk, nekem ugyanesak felptrücsözje az tökömet (Beres: Lev. 345).

[Szólások]. O l y k o p a s z m i n t a t ö k (Kisv: Adag. 97). Én nem tudhatom, ha tök-é anagy turos étek: carcini pocmata (Decsi: Adag. 187). Igen tudod, tök-e vagy turos étek (Fal: Jegy. 925). A tö nyírott bajuszzod, a batka formára kojazzítottat tök agya d nem egyéb való máladnál (Prág: Serk. 270). Goromba furt agyu vagy tök agyué lehetetlen dolgokat felvenni (Com: Orb. 805). Te, a tök nyadban valami találatie, mind oda moudod (Kereszt: FelsKer. 101). Bár, hogy őszült tejed és tök agyad oly nagy (PálFL. 56). Goromba es tök-elméjű ember. 1645 (KLöese. 37). Halljuk meg mindnyáján, mit beszél tök fejű Salamon bátyánk (RMK. V.211). Igen tök vgyan az feite (Decsi: Adag. 22). Ha nem töe a fejeteec, eszetekbe vebiteec (Vallást Ssj). Töknél-is tökbeha a te tejed (Matkó: BCsák. 175). Tök-fejű tudatlanságodat így czégezézed-ki (263). A te tök tejed szedelgése szerént az emberek a magok tulajdon cselekedetekből igazulhatának meg (308). Ni n e s a n n y i s ó n á l a m a t ö k k b e n , h o g y e z t m e g t e h e t e n ű m (Szeg: Aqu. 31). Az kit nem tökvel iezteneek, el feleit az egyebet (Decsi: Adag. 74).

[Közmondások]. Töknek nem ragad tövis oldalára (RMK. V.58). Addig járám az tök az iégre, hogy bé török egyször az feie (Decsi: Adag. 76). Sokszor viszik az tököt az vízre, de egyszer törve szoktak haza vinni (RákGy: Lev. 376) Bizony csak olyan mintha tökre hánnál bojtörjánt (Kisv: Adag. 39). A tök is estve virágzik (Thaly: Adal. I.175)

boros-tök: [cucurbita vinaria; kürbistafasche]. Vy száta, boros tök: novum cribrum novo paxillo pendet (Decsi: Adag. 330).

fárafolyó-tök, fölfolyó-tök: *cameraria cucurbita PPB. Az fára folyó tököt így főzzed (Radv: Szak. 235).

földi-tök: bryonia, cedrostis, ampelos lence C. apronia PPB. [zaunrübe]. Földi tök, a kinec nagy gyökere vagyon, az kertekben terem (Mél: Herb. 11). Földi tök, a ki az kertre is föl megyen; másik fele földi tök, az is fel foly a kertre, fekete a gyöndölche, brionia (Frank: HasznK. 16).

halhód-tök: [?]. Sállya, levendula, halhód-tök s kőkörtsin, torna és varádies mind nagy és mind kicsin gutát meg-gyógyitnak emberek tagjain (Felv: SchSal. 19).

kos-töki: scortum PPB.

köz-tök: [cucurbita; kürbis]. Az köz tököknek leueleit ha meg töröd es az barnokra kenyőd, az legyeket es dongho bogarakat el űzik tülök (BeytheA: FivK. 40).

maroktöltő-tök: *testiculi pugilares PPB.

mony-tök: cremasteres C. MA. coleus PPB.

***nyakas-tök:** cucurbita ampullacea PPB, kürbis zum weinziehen PPB.

Salamon-töke. A perentelek hámyiá vetic magokat, mint ha önkie is a Salamon tökéket a feiekhöz tőttéce volna (Helt: Mes. 214).

sár-tök, sári-tök, sárga-tök: colocynthis MA. [bittergurko]. Az falac meg irattatac vala vgy mint saar töknee képfüel (Kár: Bibl. 1307). Meleg természetűek: ló ménta, sári tök, édes gyökerű kocsórd (Com: Jan. 26). Hasonlíthatom a Jónás propheta kumyója felett ki-terjedett és árnyék tartó sár-tökhöz (Megy: 3. f. II. 126). Sári tök és egyéb has indító fű (Nád: Kert. 81). Vadalmát, körtvélyt szedjük, sárga tököt szerezzünk (Thaly: VÉ. II. 73).

szerecsén-tök. Szerechen tökkel tet szégyent nagy Pánk (Zrínyi: ASy. Aa2).

vizi-tök: nymphæa Beythe: Nom. 6. laver MA. wassermerk, klechhume PPB. A mezei fűvek nedvesec mint a vizi tök, esőc fű (Com: Jan. 27).

Tökörű: [herniosus; brüchig]. Egy markot virágostúl föld meg ez cantaniában borban, ad meg innya has fayónc tökörű, ezdmörű emberuce (Mel: Herb. 68).

Tökös: enterocelcus C. ramieosus, herniosus MA. der einen bruch hat PPB. Az egerfülenc a gyökerét gyakran ad emi a tökösnec (Mel: Herb. 80). Az ki tököcs, az nem egészes (SalMark. 8). Az te rühös ... ros, tököcs h. ... szuszod [A kiadó c helyhez a következő jegyzetet esatolják: „A kipontozott helyeket az eredetiben mely ette kij” (Nád: Lev. 16). Az sárga gyopárnak az virágat borban id meg gyakran: farsabakokat es tökösdőket gyógyít (BeytheA: FyK. 106). Valóban tököcs ember ám ő: herniosus usque ad gulam (Döcsi: Adag. 273).

Tökösség: hernia, ramex, bubonocela, hydrocele, hydrunerocele, enterocela C. hodenbruch PPB. Tökösség, kinek béle lejár: enterocela PPB. Ha ezdtben meg főződ az cyrusfa forgachát, tökösségtét gyógyt, rut kórmót el vót (BeytheA: FyK. 7). A dagamat fel-dagad és le-szal, nem úgy a tökösség és bélnec le-szállása (Com: Jan. 58).

TÖL, TÖL, TŰL, TŰL (idevétel EhrC. 1. emberektől 21 telen RMK. 1.160. teylet KulesC. 92. tolló BécsiC. 6. 36. tollóe Tel: Evang. 558. tollóne Matkó: BCsák. 59. tollótol MünchC. 97. tolettelv HorvC. 270. tollóteceln MünchC. 203. tölenel ThC. 142: **1**) a, ah, abs; von PPB [hely:] Wtöle tanul meg álla (VirgC. 54). Tanul estonec töle (Mon: Képt. 19b). Tartozzék kezétől koznikhöz kibocsátani: in simili moneta ut supra (LevT. II. 815). Szentől szemben is meg-dorgálta a fejedelmeket (Laud: UjSegis. II. 11). Terjeszték határit tengertül tengerig (Thaly: Adal. 1.179). Tüledről hozzádra vetemedik, színét szavát változtattya (Fal: NJ. 353). **2**) [jódhatározó; zeitbestimmend] Világoc kezdetüitől fúgva rohtoc ez nem levtt wala (KönigsbTör). Ez tödtől foguán: ex hac hora (BécsiC. 21). El kezdwen Janosnak keresztoghtól foghuwa mynd az napgh: exorsus a Baptismo Johannis ad eum usque diem (JordC. 709). Ezoc vtt zaz extendeotel valo irások (Vás: CanCat. 704). **3**) fútvit értelemben; in sonstigem übertragenen sinn) **a**) Töllemtől folv. tölledtől; minus te (123). Minden emberektől bűnös b: omnium hominum flagitiosissima (BécsiC. 89). A barnok jobbac azoktol: bestiae meliores sunt illis (116). Erősb töllemtől: fortior me (MünchC. 48). Tölletől alnoebac: nequiores se (37). Zeroc-e engemet ezektől inkább: diligis me plus his (MünchC. 215). Janus Bapstistatol nagobb propheta minc: major propheta Joanno B. nemo est (124). E világ engemet gúllit eebb tú tölletelen: mandus me priorem vobis odio habuit (MünchC. 203). Tölem nagobb: major me est (NémGl. 218). Vagoc-e egeb keval en tölem? (NádC. 648). Kyc ő töletől alnakkac

(DebrC. 374). Kyc ő töletől kegdőtenbec (DebrC. 112). Igen alazatos legy zűwedben, nagyob bűnöst ne alytwan tölledel (ApostMélit. 33). Tölletül melto (JordC. 810). Tewlectewl öreg-bek (ÉrdyC. 647b). Erősb vagioc tölénél (Kules: Evang. 221). **β**) Senki minc rokona tölledtől megvaluan (excepto te), ki elő vag, es töllemtől, ki masod vagoc (BécsiC. 8). Tölletől megvalua: praeter ipsum (20). Te vag isten es minc egeb tölledtől megvalua: praeter te (31). Istent en töllemtől megvaluan ne tug es zabadeito en töllemtől megvaluan minc: deum absque me nescies et salvator non est praeter me (199). Ninčen oly zeit ment vr es egeb sinčen te tölletül (DöbrC. 246). Tölletektől meg valua (VirgC. 129). Senki egeb ezt tölledel nem tehette (ThC. 142). **b**) **a**) Emec az harmatol Jacobnac hat eszendeig lön tiz fia es eg leunia (Szék: Krón. 14). Talán Etegina mást valkit szeretne es attol jünne a hozzája való idegen-sége (Mik: MulN. 26b). Az istentől rossz vagy bűcstelen nem származhatott (Csúsz: Sjp. 336). Sziztül csak az isten születtik: von einer jungfrau wird gott allein geboren (Adami: Spr. 144). Ime veszedelme jött maga nyájától, örökös háború támadt bibliától (Orezy: KöltSz. 30). Nagy senatoroktól ered valuzása (36). **β**) Nem lehet fölem: nequeo, ich kann nicht (Com: Vest. 187). Semmi nem lehetellen istentül, de istentül lehetséges (Pázm: Préd. 219). Mutass nekem, ha lehet töled, vagy egy embert (MA: Tan 721). Nem lehet az embertől: homo non potest facere (Apati: Vend 750). **γ**) Valaki az igazságtul vagyon halgattya az én beszédemet (MA: Tan. 1085). Csak a papista hittől valót vttattya idvösségesnek leumi (Matkó: BCsák. 4). **δ**) Semmi ember nem szent magatul (Mel: Szék. 384). A papisták vulgáta editioja magatol nem melto hitelre (Apati: Vend. 1127). Ritkán találkoznak magok elmőjétől új-munka-szerző emberek (Hall: Paizs. Előb. 3). **ε**) Senyre yo oztan, hanem csak hog megh nyomottassék emberektewl: conculectur ab hominibus (JordC. 365). Meg ne fogattással az elenségektewl (VirgC. 133). Ha férfiu által győzetten volna meg, avval amura nem gondolnák, mint hogy te töled gyengeses zűttől (KazC. 32). Egytomból agyaltul kivittetek (Tin 241). Az bűnös meg fogattatic az isten kezétől: peccator capitur a manu dei (Kár: Bibl. 1627). Az mester ember kezétől ezimáltat kösdutyóc: monilia, quo fabricata sunt manu artificis (Kár: Bibl. 1634). Meg vetettekne itéletünce ő töle tanquam nugeses aestimati sumus ab illo (Kár: Bibl. 1636). Az mártyroktól szenvedett kínoknak sokasága szörnyit (Pázm: Kal. 52). Az sz. léleknek kenetül meg tanítatván mindemeket tudgyanak (511). Nem vala szabad oltart emelni az istentül választot helynce-kivüle (565). Az anya veszedelmektől megkönyezetett fiainul szorgalmatos (786). A penitencia-tartó bűnösök-között Jánostól meg-kereszteltetéc (Pázm: Préd. 52). A nyughatatlan szomorúságok szelétül ide s amoda ragadtatik (611). Hamis tudomány-által meg gyöz-teték az őrdőgtől (Pázm: LuthV. 267). Szent könyörgéssel és érdemmel által töled megsegéttünk (Thaly: Adal. II. 75). E töle it versok szeréut (Czepl: Japh. 123). Láthatatlan mi töllünk (Hall: Paizs. 236). Kartu derekocok vala váll föl öltve, mely volt a szabótól halhójjal megtöltve (Gvad: FNót 44). **c**) **a**) Mendentewl kowlewob: omnibus dissimilis (EhrC. 89). Misschallastel magamat meg vntam (VirgC. 7). Az en lelkom meztelen volt lelky ioszagoktul (10). Tölök bulent veuen tery en hozám (Virg. 48). Meg esmere, hogi azért mondaná ezeket, hogi az iozagtol meg vonhatnya (103). Ez nagy deak meg nem alla az ov fvtásatül (DomC. 216). Meg zöneok az czapás az Israel fnyatül (JordC. 173b). Megh nygovecek az hadakozastul: quievit a proliis (JordC. 314). Meg zewnem yotwl: sicut a bonis (KeszC. 95). Sirasatol germekekh kyral vz onzolya (RMNy. II. b: 26). Egy nyihany helyen el is tánozt az igaz értelemtől (Helt: Bibl. Le3). Meg nyugodt az ő munkáitól: requievit ab operibus suis (Helt: UT. Gg7). El akarua tölle létegetni a

királyokat, mellyec hozzáia adtác vala magokat (Helt: Krón. 14b). Szertartasunk külömb az öuektül (Tel: Evang. I.216). Tánol varyton te tüled mind az merketlezes erkölch (Tel: Fel. 5). Az iszonyt keserüség el-idegeníti a szópástól (Hely: Préd. 1.161). Valamennyire dolgaitúl üresedett (MonIrók XV.654). Töröld meg az harci portúl homlokodat (Thaly: Adal. I.113). Uram öket erősítsed, ö ellenségeket túlök megrettentsed (II.13). A gölyák a denevéreknek lyukait fel-keresik s úgy tisztogatják-meg a határokat túlök (Misk: VKert. 335). Mindenek nagy rettegésben és félelemben kezdének lenni töle (Mik: MulN. 65). Minden kárvallástul meg-tartottál: dögeletes nyavalyátúl, hirdelen haláltúl meg öriztél, óltalmaztál (Bíró: Angy. 148). Konkoltól tisztítja elfajult buzáját (Orczy: KöltSz. 173). **d**) Az pap iambortol az misal[e]t eleve hozatak es monda zent Ferenc az pap ak: Nyissad meg ötet (VirgC. 84). Az ellenségtül meg vereté öket (Pázm: Préd. 298). Hogy láflassam, neki megmondjam szeretetemet, hogy szerettem magamat töle (Mik: MulN. 246). **ö**) Uramnak egy embere jöve, kitöl azt izente (LevT. I.170.9). Irtam vala egy levelet neked mester uramtól (II.75). Megizente nekem töled (Hall: HHist. II.39). A lovát bizonyos követtétül küldi Briseidának ajándékba (III.165). Mellyet nagy örömmel vészen Briseida és a követ-tül ilyen szókkal izen vissza (III.165). A vezérnek pedig Csüti Gáspár urantól a felöl irtam vala, hogy (TudTár. 1839.254).

e) [causa]. Szemeimet a pirongásoltól ingen fel sem merezem emelüöm (NagySzC. 60). Mit pirnokodtok váradi papok, az kövérségtül fénlük nyakatok (RMK. II.226). Be veték az hálot es csak ilen hamar fel nem vonhattik vala az nag sok haltul (Sylv: UT. I.159). Nam olyan a kendőzéstül mint egy olajos korsó (Decsi: Adag. 259). Ezek csak a ser füstül gőzölög fejekben következnek (Pázm: Lev. 31). Az képirónak az irástól [fizettük] (Radv: Csal. III.22). Ugyanezen fazekasoknak [fizet-tem] két kemeneczeknek feldozásitól másfél frtot (III.26). Az orvos asszonynak az praedikator uram gyógyításátul 7 frt (MonTME. I.21). Tsodáalom vala. mitül volt, hogy (Dial. 19). Hamikor nagy urak hallgatják, nem attól történiük, hogy böcsüllik, hanem attól, hogy személyek szerént kivethet moskos nyelvét (Fal: UE. 481). **f**) [concessio] Tanusígot vehettek urak ebből, ha meghallhatnátok az részegségtül (RMK. IV.208). Kiczin kerokba a bal cezik hellet heu vassal meg sütic vala, hog a paist ioban forgathassac töle (Szék: Krón. 25).

1. **TÖLGY**: uher, mamma MA. ubera pecudum Nom. 15. brust, mamme PPB. Tssets, tölgy, emlő, bőség: uber; tssets, tölgy: papilla; tssete a baromnak, bar m tölgye: rumis PPB. Az tehének tölgyen az négy csőcek (MesésK. 23). Az tehének az tölgyét, nyelvétt forrázd ki tiszta vízben, mikor kiforrázod és felteszed (Radv: Szak. 25). A ki felettéb nyomja tölgyét a juhoknak, nem tejet, hanem vért szokott fejni (Pázm: Préd. 1100). Minémü poshatt és mérges tejet fejt Keresztúri Pál Hajdellherga-táján nőtt es hizalt teheneknek tölgyéből (Hajnal: KCzég. Cím). A tejet a tölgyből a bornyu és a szópó bárány szópja (Com: Jan. 78). A ketskéknak tölgyeikből a tejet kiszópja (Misk: VKert. 472).

[Szólások]. Igen talállya a szarva közdöt a tölgyét (Czegl: Japh. 119). Talalád a szarva közdöt a tölgyét (Czegl: Tromf. 87). Igen talalá szarva közt a tölgyét (Kisv: Adag. 2. Fal: Jegyz. 932).

tejtartó-tölgy: colpos C.

[Tölgyel]

Tölgyelő: forda Major: Szót. 237. [trächtig]. Terhes, hasas, tölgyelő: fetus; hasas, tölgyelő, hasas wud: forda C.

1. **Tölgyes**: lactans, rumam uterque habens MA. säugend, eine dulle habend PPB.

2. TÖLGY (*telyfa* Helt; Bibl. IV.20. *tödyfa* Nad; Kert. 93. *tol*, *tölfa*, *tolg* Czinár. *töl* Tóth; IstN. 48. *tölyfa* Major; Szót. 22. Lipp; PKert. I.12 *tölyfa* Helt; Mes. 146. Com; Jan. 21. *tuifa*, *tuiffa*, *tuulgyfa* Nyr. VII. 319. Czinár): *quercus*, *cerrus* C. ilex MA. eiche, steineiche I'P. Meta venit ad arborem tul (Zichy C. 170). Ad quamdam alicem vulgariter mogoltul vocatam (Wenzel XII.204). Ad duas arbores vnam videlicet berekuia et aliam tulg. 1270 (Nyr. VII.317). Ad unam magnam arborem ulgo twifa vocatam... arbor sunth tuulgyfa (318.319). Az tölly makot törd meg, id meg (Mel; Herb. 15). A makkos fa, tölgyfa és tser-fa bugát és makkot teremnek (Com; Jan. 24). Gyökereiből nagy tölgyfát ki rántot, ökölrel agyon vert egy nagy elefántot (Zrínyi I.23). Hogy a lopóktól a kert meg őriztessék, némelyek hosszú tölgya karókat ásuak a földbe (Lipp; PKert. I.12). Az ács mester cédrus fát vág magának, tölgy és tserfát hiez (VárM; Szöv. 207). Erdő van felette, hazája cser s tölgynek (GyöngyD; KJ. 560). Nagy tölgyfák kidőlnek (Kisv; Adag. 35).

[Közmondások]. Nem egy vágással csik le az tölgya (Deesi; Adag. 62).

csér-tölgy: *carpinus* C.

makktermő-tölgy(fa): *haliphocos* C.

széléslevelű-tölgy(fa): *latifolia* C.

tövisséslevelű-tölgy(fa): *agrifolia* Major; Szót. 22. Szűntelen zöldellenek a puszpáng, tövissés levelű tölly-fa, tiszta-fa (Com; Jan. 21).

2. Tölgyes: [*quercubus consitus*; *eichenreich*]. Az tetey toelgyes az hegnyek, kyt hozzá hegnyek hywnak (RMNy. II 309).

TÖM, TÉM: 1) *stipo* MA. verstopfen, vermachen PPB. Töm: ad plenum implet aliquid solido, ut cum fovea impletur terra vel saccus tritico (Otr; Orig Hung. I.307). A pádimentom tömő fával pádimentomoztatott (Com; Jan. 108). A sz. irás és a szent atyák ajállyák nekünk és belénk tenik istennel való egyesülést (lly; Préd. 1.518). Jó viszkettetni őket, valamire nem jó tömve tölteni (Fal; UE. III.180). 2) [sepelio; beerdigen]. Hiuc [a töm] verbum Hung. teni vel usitatus temeti; sepelit, eo quod fossa in sepeliendo terra compleatur (Otr; Orig. Hung. 308). Az zöld új dolmant rajtam teniek az temetésemre kellő köntöskön kívül (Kl.Okl. 47).

mög-töm: [effarcio; ausstopfen]. A paplant Kgd elkészítesse, ne legyen pedig úgy megtömve mint a mely alatt most hál (TörtT.2 III.189).

Témós: *stipatio*, *fistucatio* MA. das stopfen PPB.

Tömött: [stipatus, densus; vollgestopft, dicht] Tömött, erős tagok: *artus stricti PPB. A kovásztalan gyurt pogácsa tömött (Com; Jan. 76). A párna pihes, a paplan tömött pamuttal töltött (112). Az oroszának tsontjai igen tömötték és merők (Misk; VKert. 48). Az hosszú lineák minálunk bizony semmit sem operálnak, hanem az tömött rövid lineák (Beres; Lev. 292). A már megszerzett tömött szerentse megfőtt (Fal; UE. 468). A sok fi között egyik könyvbe a másiknál, szívós, tömöttebb, tartósabb (Moln; JÉpül. 67).

TÖMKELEG: [labyrinthus]. Kivül a bőlhajtásos tizfra pitvarok egy mást érek, belől az épületet a kerekas udvarok tömkeleg módjára készített tárházok ékesítik (Moln; JÉpül. 148). Az egyiptomi tömkelegről avagy labirintusról... A méltóságos tömkeleg az egyiptomi tsodák között leg-nagyob és tsodára legmúltob épület vala (382). A tömkelegnek szemlélésén annyira elbámolt Hierodotus, mint ha az egész világnak tsodáit mind egy tsomóban látná... A Méris tőjától nem messze egy tömkeleget építettek (383.384).

TÖMLŐ (*temle* KeszthC. 74. *tenlő* JordC. 305. *th-mlew* Nyirkállai); nter C. MA. schlauch PPB. En megholt kemen tewnlewbe valek fogando (EhrC. 155). Nem eresztneec vy bort o tömlőcbe, mert yg a tömlőc megzakadoznac (MünchC. 29). Közepet zakaztotta tengeret es allatta a vizeket monnal tömlőben (AporC. 34). Eetel zerzeenek hozyw wttra es fodozot temlőket bor hordozny (JordC. 305). Ezwe gyeythwen tengernek vyzeeh mykeppen temlebe (KeszthC. 74). Olyan leek een nykeenth temlew harmathiba (338). Az wy bort sem twelytk o temlebe (Pesti; NTset. 17). Voltam mint az tömlő az fűstön (Szék; Zsolt. 128). Ascites: mikor az has az sár miatt ugy meg fualkodik mint egy megtöltött tömlő (Szikszai F. B. AkadÉrt. 1847.327). Utálják az jó bort az nagy tömlőjü dajkák (RMK. III.268). Szerzetettőt vala nagy sok tömlőket, hajókra rakatá a svényeket (IV.129). Tömlőket fel fuának és a tömlőkre feckfünc által vszic a Dunát (Helt; Krón. 116). A várdi predikátor mint a fel-fűtt tömlő kevélységgel puffadozván írásra adta magát (Sall; Vár. Előb. 2). Tömlőkben vizet bozo némely macedonokat elől talált (Forró; Curt. 686). Maga szerettünök tömlőjétől származott (Czeg; MM. 5). Tudom, megint meggyomrozod dohos tömlődöt és valami bazngságokat facsarsz-ki belőle (llyfey; ECsTomp. 116). Az én könyhullatásimot a te tömlődbe raktad (Bök; Lämp. 140). Az borát itták, vesztegették és tömlőkben elvittek (TörtT. VI.132). Tömlő formára három ezüst polárok (MonIrók VIII.45). Boreas kiszakad a tömlőből (Könyi; IHom. 62).

bor-tömlő, boros-tömlő: *uter vinarius PPB. [weinschlauch]. Vete ő abraira bornac tömlőiet (BécsiC. 31).

TÖMLŐC (*temlec* NémGl. 25. JordC. 367.398. ÉrdyC. 337b. *temlőcz* ÉrsC. 265. *temlőcz* ThewrC. 219. *temlec* MonIrók III.38.39. *timuc* HB. *temlec* WeszprC. 11); carcer, desmoterion C. custodia MA. phylaca PPB. gefängnis PPB. Scerlemes bratym nimagomog ez segin ember lilki ert, kit vr ez nopun ez homus vilagz timucebelevl mente (HB). Zvros temlecek: ad artum monasterium (NémGl. 25). Be rekozte wtet egi setet tömlőczbe (VirgC. 108). A sidok kezdog kerüldöznye Lazart, minemw volna a pokolnak tömlece (WeszprC. 11). Netalantal vettessel az temleczben (JordC. 367.398). Loh zaluan loua hatarol pečetőt vetei a tömlőcz atüara (DebrC. 12). Az setet temlecz nagy feenes vylagossaggal bel teleek (ÉrdyC. 337b). En ky wagyok be rekeztetwen testeunek temlőcheben, tezek gyonast (ÉrsC. 265). Ky wala az te zerelmes baratydnak pokolnac setheth temlőczben (ThewrC. 219). József vetteté király tömlőczében (RMK. IV.9). Gizakalon János örök tömlőczbe Rómába küldeték (VI.179). Az fogságban, temleczben sok ideig tartá (MonIrók III.39). Ha az attyat az tömlőczből, mikor ki szerezhetne, ki nem valtya (Ver; Verb. 102b). Az örök tömlőczre vetitec magatokat (Mon; Apol. 421). Ha egy városban fell tömlőcz volna gyilkos, parázna, lopó emberekkel (Pázm; Préd. 10.23). Az rab tömlőczből ki szabadulván az lábán való vasut levágja (Prág; Serk. 158). Ez a tolvajoknak akadt volt kezében és sokat nyomorgott azok tömlőczében (GyöngyD; Char. 367). Jugardia király országának el-vesztése-nán tréfaszokkal nevette, midőn a romainktoi tömlőczben vettetett (Hall; Paizs. 483b). Az tömlőcz fenekén elrotvasztalak benneket (MonTME. VI.71). Pátróna a nagyravágó mészáros a tömlőczbe küldé (Mik; TörL. 262).

Tömlőcös: [ad carcerem pertinens; gefängnis]. Egyfűt sinlem veled a tömlőczős házban (Gyöngy; KJ. 66).

Tömlőcöz: *incarcero* MA. [einkerkeru]. Walaky ky yg wala azaz városból, legh ottan megh fogatyk wala es pokolnak temlecheben temlecheztetik vala (ÉrsC. 325b). Tömlőczöznek es vasznak (Beythe; Epist. 122). Vasuzza, tömlőczözi (Kulcs; HKész. 45). Ha őket a számár öldáson kapják, talám mint

lopókat megfogdossák es tömlőtözik (Pázm: Préd. 486). A madarakat kalitkában rekeszti, tömlőczözi (Com: Jan. 81). Istennek igasságát tömlecezik és megtartoztatták (Ily: Préd. 1.555).

még-tömlőcöz: ∞ Többé őket adóssáért meg-nem fogják, meg-nem tömlőtözik: *neeti desierunt PPBl. Gondollyad meg, mykepon az wr istennek zolgayaat, kinek Peter newe, ha olyant kel teneked meg temleczöznöd (ÉrdyC. 229b). Artatlanokat meg foghnak, kötöznek, temleceznek es el reekenthnek (524b). Zent Addoryan monda am megh tömlő[c]zezewt zenteknek (ÉrsC. 355b). Meg is tömlecezhetik őket (Ver: Verb. 100). A darabos erköltsű emberek, a kikkel veszedés nélkül semmi dolgot nem tselekedtethetsz, hanem tsak húzzák s hulogatják, mellyért őket sokszor jól meg-lapátolják vagy meg-is tömlőtözik (Misk: VKert. 242).

Tömlőcözés: [incarceratio; einkerkerung]. Sok tömlőtö-zéseket viselnek (Czegl: MM. 6). Szent György vasas tömlő-cözéssekkel sanyagattattott és éles kerekkel szaggattott (Csúzi: Síp. 132).

Tömlőcöztet: [in vincula conjici jubeo; einkerker lassen]. Fajgel uram is Váradról megérkezék, szemei előtt vetetvén, fogatván tömlecezetetvén az passa az törököket, kik az mi magyarinknak alkalmatlanságokra lehettek (Monfrók XVIII.2).

még-tömlőcöztet: ∞ Az ő atya haragra indultateek es leánát meg-tömlőcöztete (NádC. 503. DebrC. 563). Az feyedelem parauchola, hogy zent Dorothea azzonak orchaya veret-tetuek es meg temlevcheztete (CornC. 254).

TÖNKÖLY, TĒNKĒLY (*thenkwol* Ver: Verb. 25. Beythe: Nom. 8): spalta, zea MA. ador Nom. 78. dinkel, spelt PPB. Idején, három-hónapra megérő gabona mint a törköly: sitanium PPBl. Dezmath wegyenek a rosbol, szabbol, thenkwol-bowl (Ver: Verb. 25). Az ő árpáját vagy tönkölyét elveti: ponet hordeum miliam et viciam in finibus suis (MA: Bibl. II.24). Veteményes magok azok, a mellyek szálban kelnek és kalászokat hoznak mint: a tatárka, kőles, tönköly (Com: Jan. 22). A tönköly, cirok az árpához igen hasonlít, néha egy tokba két szemet is hoz (ACsere: Enc. 237). Borsó, rozs, tenkely, lenese nagy bőséggel termett (ErdTörtAd. III.170).

1. **TÖP:** [marcesco; verwelken]. Orczámát tőpöt barazdackal egyben ranczolodni látod (Prág: Serk. 781).

Tőpöröd-ik, tőpēröd-ik: marcesco, corngor MA. welk werden, verschrumpfen PPB. Az hoszu időtől tőpörödött szarazsagot ted gyűmölchössé (Ágost: In. 15). Tellyesen szép, sem moeskos sem tőpörödött az ecclesia (Pázm: Kal. 577). Mikor a szemeten egy darab tőkört talált-vólna, belé tekintvén meg-látá tőpörödött úndok ábrázattját (Pázm: Préd. 460). Minden orczák bánat miatt teperedtek (GKat: Vált. II.299). Tőpörödött ráncos bőre, őszszel tarkás minden szőre (Fal: Vers. 881). Ha tőpörödött ráncos ortzára nem jutott-is, erköltsét meg-ért okos-sággal rendeli (SzD: MVir. 119).

lő-tőpērēdik: [viesco, rugis torpesco; verschrumpfen]. Ha szépeknek [szepognek?]-is a le-teperedett vénnek, ha gyorsaságokat fizik is az ifiak, senki nincsen, a ki meg-ne halna (László: Petr. 179).

még-tőpörödik, még-tőpērēdik: [marcesco, corrugor; verwelken, runzelig werden]. Te belydnek neduessege ky aza es te tetemeydnek voley meg teperednek (GünC. 120). Igen meg tőpörödött, girinczes orczáin, kolyikás és kacsiba kezű confessio (Bal: CsIsk. 142). Meg-látta őszfűlni kezdet haját és meg-tőpörödött ortzáját (Tyuk: Józ. 138). Meg-tőpörödött orczáju vén ember (Com: Jan. 45). Nosza pirully meg-teperedett vén, Sámbar orcza (Pós: Válasz. 67). A meg-teperedett orczáju, he-

nyelő deakok az ecclesia kenyeren nem hizakodnának (Báth: Tromb. 115). Meg-teperedett vénség (Ily: Préd. I.269).

mégtőpörödés: [corrugatio; runzeligkeit]. Látván ortzá-joknak meg-tőpörödését ortzájokat fejérral festik (Ker: Préd. 840).

Tőpörödés: [rugositas; runzeligkeit]. Oly tisztulás ez, mely semmi moeskot és ránczos tőpörödést nem hágy az emberbe (Pázm: Kal. 745). Szeme-előtt viselte, hogy malcula és tőpörödés-nélkül-való Rachelért viseli ezt a nagy sanyariságot (Pázm: Kal. 560).

Tőpērēdēttség: ∞ Ki-tetszik az orczának természet szerint valo ortombasága, sárgasága avagy teperedettsége (GKat: Vált. I.923).

Tőpörödött: [corrugo; runzelig machen]. Utálatossá teszi az aszszonyokat a kendő, lélekzésit meg-dohosítja, ábrázattját tőpörödötti (Pázm: Préd. 1134).

[Tőpörög]

Tőpörgés: [molestia; beunruhigung]. Sokszor penig el-vetett munkám mellől a sok idegeneknek reám valo szállása, tőpör-gése (Debr: Ker. 32).

Tőpörtő, tőpértő: cremium MA. reisholz, hölzlein zum feuer anzünden PPB. spleissen, späne Adami. Tőpörtője az olaynac: amurca MA. En tetemým meg aztak mikent tepertő: ossa mea sicut cremium aruerunt (AporC. 62). En napim meg fogtak mikent füst es en tetemüm meg azanak mikent tepertő (DöbrC. 178. 179).

[Tőpörül]

még-tőpörül: [rugis contraho; falten werfen]. Simul orczá-dnak meg-tőpörült ránczeza, más szépségednek-is meg-újúl zománczeza (GyöngyD: Nympha 141).

Tőpreng, tőprēng: angor, moerore conficior, maceror SI. [sich ängstigen, in sorge sein]. Bal könyökjére Kemény ereszkedvén tőpreng az ablaknál Annán keseregvén (GöngyD: KJ. 433). Midőn ezeken tőprengénim, érkezek az csalóközi tisztokkal három katona (Beres: Lev. 107).

Tőprenkéd-ik, tőprēnkéd-ik (*tenprenkedik* Gyöngy: MV. F2): ∞ Mint valami barezrol szaladott vert-had-béliek egymás között teprenkednek, sápitnak vala (GKat: Vált. II.1120). Azon teprenkedik Sárgyuro Mátyás, hogy gonosz ar yának mondottam (Matkó: BCsák. 109). A bujdosó csak azon tőprēnkédik, hogy hogy mehetne haza (Diós: Tal. 316). Azt javallyák sokan, hogy ott ne kessenek, mi haszna, léjában hogy itt teprenkednek (Gyöngy: MV F2. 1767 kiad.). Az tőb asszonyok kacagják, hogy amaz egyedül teprenkedik (Monfrók XI.149).

[Tőprő]

apró-tőprő: [pusillus; kleinlich]. Ki ökör, ki pedig atőle apró tőprő marha (KeeskTört. II.386). Akármely falubéli szaladott jobbágyok várostokban vadnak, Némedire küldgyétek apró-tűl tőprőstűl (377).

2. [TÖP]

által-tőp: [transfugo; durchbohren]. A másik nyalka ábrázattú vágor-ványával által-tőpé a kujnkamat (Nyr. II.225a).

még-tőp: [pungo; stechen]. Egyik a vágorványával ugy meg tőpé a kulyakomat, hogy még most is látzik a pillatja (Nyr. II.224b).

TÖR: corfringo, sbntundo, frio C. fraugo, tero, tundo MA. brechen, zerbrechen, zerschlagen PPB. Porrá töröm: dispulvero C. Mosárban vagy külűben valamit török: pinso; apró listé

török a magokat: grana franguntur, donec in minutiam redigantur PPBl. Danascosnae három bűnün nem fordéitom meg őket azért, hogy Galaadot vas ímótato kesseggel törő legyen meg (BécsiC. 215). Kezdo wen zakalat úfny, teþny es ónnón magat törny (PeerC. 23). Ó zent labayt törý vala gyakoribhelyen (ÉrsC. 46). Törököknek mondatnak, mert ók mióndent törnek (RMK. II.105). Nyolez lat témsot törý lagyan es gyurd ózue a témsóual az tikmony feieret (Frank: HasznK. 34). (Az borjúfejnek) az zápfogait is törje vágó késnek az fokával (Radv: Szak. 10). Tengeri szőlőt törd apróra egy mozsárkában (102). Végy meghámozott mondolát, aprítsd meg avagy törd ezt ürege (174). Szemem láttára törre pozdorjára (Zrínyi: ASyr Pp3). A göröngyöt ha töröd és morsálod, porrá léssen (Com: Jan. 13). Ók-is fogoknak bárdgyával török, vagdallyák (Pós: Igazs. II. 499). Törjük, rontjuk, a mint lehet, de mire mehetünk, mire nem, a jó isten tudja (TörtT.² 1.228). Úgy cselekszel te mint a lónek törött szijra vagyón szükségse s az ókrét leítteti (Thaly: Adal. I.86). Vagy agyát törgye vagy nyakát szegje az útban (Csúzi: Síp. 736). Nyughatatlankodnak lábokkal, mintha mosárban törnének (Fal: NA. 189). Izre török a tükröt, mert kimutatja a rítat (Fal: UE. 485). Kírántja Demírliám ezzel egy pisztolát, de valahogy törte rugójának tollát (Kónyi: HRom. 181).

[Szólások]. Nagi korszagban esek, nagi erősh hideg törí vala ötet (DebrC. 78). Kit az hideg télés tör (Tel: Evang. 1271). Nyavalya törí: er hat die hinfallende krankheit (Adami: Sprach. 208). *Vmibe tor*: Fülében törí a kását (SzD: MVir. 21). Az órod ba léssen törve az a torna, mellyel Arszlánt vesztéd (Kónyi: HRom. 96). *Vmire tor*: Byzon byzóm, nem törneenek egy masra, ha latnaak az yewendó nagy vezedelmet (ÉrdyC. 7). Szünetlen tör vala a németekre (Helt: Krón. 77b). Az szegény embert tödrébe akasztalta és annak hire nevére tör és vágyódik (MA: SB. 33). Neop neeprtamad es orzag orzagra tör (ÉrdyC. 30b). *Vmit tor*: Thököly Imre arányzott vala ezélt, körmös sással tört is vala a czélt (Thaly: Adal. II.155). Érdemes cselekedetivel győzi, törí irigykedő ellenességét (Fal: UE. 448). Nem törtek hasznosban, hígyd el, az eszeket (Orczy: KöltH. 57). Haszontalan dologban törni fejét: enras habere *supervacuas PPBl. Haszontalan dologokban török feiket (Fél: Tan. 324). Heában való dologban töröd feiedet (Deesi: Adag. 127). Az hat s ót szóm néked próphétálya, hogy heában töröd feiedet raita (FortSzer. K2). Sok deákáság tanulással törnétek az feieteket (Bal: CsIsk. 34). Ne törjem a fejemet rajta (Gér: KárCs. IV.398). Lupul is miiben törheti most fejét a portán, abban is talán érthet valamit (MonTME. V.85). Sokan abban török fejek, mint loheszen a szerelem dolgát leg mesterségesebben füzni (Fal: NE. 105). A gazdagság soknak törí fejét, soknak viszkedtetí kívánságát (Fal: BE. 591). Abban fújunket ne törjük, hogy annak a fúnak, mellyből a bárkát faragák, minéműségét az írásból ki-tanuljuk (Moln: JÉpül. 66). Nem tör új gyepet a pogányságban, hanem az anyja szígye-ház falait bonttya (SzD: MVir. 440). Törjük izenként nyakunkból iga-ját (Born: Ének. 164). Találkozott más vitéz eleibe, kivél szükséges képen kelevészt kellett törni (Hall: HHist. II.296). Kelevészt törre az akkori fő lovászmesternek jádji bolondjával (Ker: Élet. 86) Elben az holnapban kell kender tés lent tilóni, törni, gerböldni (Lipp: Cal. 46). Minden nap hareon ó kopjáját tör vala (Tin. 74). Kd vigasztal engemet, hogy ne törjem magamot ez az gonosz eseten (LovT. II.126). Ne buslog es ne törd magadat, bizzal az wr istenben (Born: Evang. IV.349). Miro bánkodol, mit töröd magadat (MA: Scult. 639). Kevevé török magokat az Joseplmek sérelméu (MA: SB. 31). De mit törjük magunkat effőlo hazugságoz elől hezásokon (Czezl: Japh. 5). Ne fárassz, ne törjed magadat, jü ido hozzám (TörtT.² II.325). Ezen nem kell így törönd magadat, kérlek, mértékellyed búis állapotodat (GyöngyD: Char. 16). Más időre

halaszd mezei dolgodat, az melyen eleget töröd már magadat (Thaly: Adal. I.147). A fő stylusnak meg-értésével magokat törni nem akarják (Kónyi: VM. Előb. 1). Ebül vagyon dolga, valakinek iga nyakát hágya s törí (Thaly: Adal. I.182). Porrá törte szívemet, mindeuue gáucsa, semmi revánza (Amado: Vers. 216). Ezeket sem gyomroskodásból sem a végre nem írom, hogy valakinek tornát törjek orra alá (Pázm: Kal. 32). Ki elhagangá ó feleséget, a paraznalkottafta őtet es ki az elhagottat vendi, törüent tör (MüncC. 22) Ne teg ember öldöklest, törüent ne török (19) Ki el hagyottat hozya vezen, törvent thör (JordC. 367). Istónek hála, ú tunk még is száraz és törött vagyon (Monfrók XVIII.32). Szép utakra mutatnak ugyan, de mások kezdették törni (Fal: UE. 398).

által-tör: 1 [perfringo; durebrechen]. Hogy ha temeredec az kd fal, által kell azt törniene (MA: Scult. 932). **2** [promendo transmitto; durchpressen]. Az borsót egy tiszta réz rostán által kell törni (Radv: Szak. 196). Legyen készen jó monda te, tölts abban egy keveset az általtörött árpához (260). Ha a fokhagymát szítán által töröd, igen használ a kigyó marás ellen (Nad: Kert. 316).

be-tör: 1 [infringo MA. einbrechen PPB. Bezegeh ottan atte fejedet bee tewróm, fenyegety wala, hogy bee törne agyat (ÉrsC. 307b). Mikor futannac, hogy betörnyek az aytot, ki nyulanac a firtiac es Lotthoz a bazba beuonac ó hozzayok (Helt: Bibl. LH2). Törd be azoknak látoakat, kie ó ellene tamadnae: pereute dorsa inimicorum ejus (Helt: Bibl. Ldddd). Nagy hamarságyal az ajtót betörék, asszony erre igen készerítették, az mit sütné nékiek adatnéjek (RMK. IV.172). **2** [irrumpo C. MA. einbrechen PPB.

[Szólások]. Azzal bé-nem törí fejét (SzD: MVir. 143).

betörés: 1 [infractio MA. zerbrechung PPB. Ki-törés, fatörés, ajtó bé-törés; edfractura PPBl. Mwlneyek el w zentszeges kyyua ó kyalry zenth feyeth naadal bee vereseyert es bee törseyerth (PozsC. 26). Az igazság feybe törést szeröz (Zvon: Post. L571). Teimen feyvereddel gyözlelc-meg, ezt magad nyújtod fejed bé-törésére (SzD: MVir. 195). **2** [irruptio MA. das einfallen PPB.

bele-tör: 1 [infringo; einbrechen, zerbrechen]. Belé-török a körmüket az ajtó-főbe: *adfringunt postibus unguis PPBl. **2**) intero C.

égybe-tör: [confringo; zusammenbrechen]. Vr iweth meg teer es feyweréketh egybe tör es vertéketh tyzel egeth (KeszthC. 116). Vr iteel neuzetek kezethi bee teewth romlasokath, egybe ther feyeketh sokaknak feldebon (308). Az alloképeket egybetörjétek (Illy: Préd. I.40sb). Fehér ürüm, dio, fenyilmag, ezeket egyben kell törni es eget borban öszev kell szítüni (OrvK. 51).

el-tör: frango, defringo, perfringo, caedo C. confringo MA. [destruo, diruo; zerbrechen, zerstören, vernichten]. Parancóla, hog mindön erős varasocat el törödn (GuaryC. 55). Az kórnek ó zozattya az poklot meg nyta, az vas kapukat el törí (VirgC. 115. 108). Adyad, hog ez retezek en labaymrol el törssenek (PeerC. 256). Kinek el kel vala az ó halacral Titus Vespasianusnak niattali törettetüi földamentumabol (WeszprC. 14). A Salamon templomat el törhetém, ha akarom es harmad nap vtau esmeget meg epithetóm (77). Egi jelös egiházat rakattatott vala, kit a pogányok el-törtenek (98). Ne ted az uth lakóoknak mywelködetyhi, de el rekkenzed héketh es el töryed az balwanoknak ozlopyth (JordC. 60. 430. 447. 629. 7:6). Mikorom írna, larom penmat törre el (DebrC. 105). Keo esseo leon, mykoron apachyáknak vetemenyeket elteoruey (DomC. 204). Eltörý ew yewetölynek byzen hatsalmassagawal: destruit illustratione adventus sui cum (ÉrdyC. 296). El törre

es el karhozattaa az bynek halalaat (36b. 196b. 338). Zorzet-
elek tegeedet neepeknak es orzagoknak feletta, hogy kyket
akarz, ky zaggass es el törj (342). El törtte az en ifannak
magassagaat (535). Egy nagy kewón az Dwna zeeleen el
török feyete (545). Nyakon köteek az balwant es le rautlwan
nyud el török (ÉrsC. 187b). Az zernetnek erwőseget inéclkedik
el thernye (260). A forgo zel az ő hazat eltöre, el romta (TelC.
35). Eltörttetött az en tiköröm (TihC. 28). Az rakasnak kw-
falat eltwrtue (Komj: SzPál. 285). El töre a kipuec az ő labat
es az wtan mindenet egbe outta (Szék: Krón. 44). Mind egybe
verik üres palaszkokat, ott a palaszkokat kiki mind elteré
RMK. II 78). Nagy jeles hadakat ű viselt vala, Lacedemóniát
eltörte vala (IV.163). A tñ nyakatoknac igniat el törttem, hogy
fel igazodva iárnátoc (Helt: Bibl. ILL4). Az ő isteneket el
rontsal es az ő kepeket eltörved (Helt: Bibl. I.Nu3). Jöwendöre
Jerusalem eltörtetűjék, mert azt monda, hogy egy kő mason
nem volna maradando (Tel: Evang. II.968). Az nazarethbeli Jesus
el törri az helt es meg változtattya az szerzeseket (EszT: Ig-
Any. 173). Zászlótartóm wasas németben törtte el a zászlót, de
az is csak eltapodták (Veres: Lev. 191).

[Szólások]. *Vkit eltör*: Le esé a palota és anyira töre el a
királyt is, hogy halálra megbetegüle bele (Helt: Krón. 38).
Monda neki: Te azzonyom el tevred magad a t (MargL. 42).
Magadat el töröd, ha sokáig kesergesz rayta (Born: Préd. 564).
Jaj t ö r ö k néked, el törlek, ha ezek meg térnek (Zrinyi I.13).
Magának sem jó, mert igen el törték az fogsagnak miatta
RMNy. II.114).

eltörés, eltörtetés: [extinctio, destructio, abolitio; vertilung,
zerstörung, vernichtung]. Be tellesödök vronk. Jesus keuzenve-
dossenek wtana Jerusalemnek el törtesseben (WeszprC. 100).
Ualaki az ő keresztet nem viseli meg niomoritan a testöt a
gonoz keuansagoknak el törtesenel, nem lehet en tanitunium
(DebrC. 69). Az erdeglmek hatalmanak el törtesö (ÉrdyC. 143).
Zereteteek ez may zent inuep az reeghi pogausag hely zokas-
nak el változtatasaert es el törteseerth (444b). Meg syratwan
az ystery paranczolatoknak el tewreset, ezeket kel gondolny
(ÉrsC. 367).

fői-tör: 1) [proscindo; unreissen]. Szantot földit fel törri
az párragsagokból (Mel: SzJán. 551). Örömesben fel-törri és
bé-veti jó magval, hogy sem a tiszta kopár mezöt (Pázm: Préd.
26). **2)** refringo C. effringo, violo MA. aufbrechen, einstossen,
verletzen PPB.

föltörés: 1) [effractura; erbrechung]. Ha az orvot a ház
feltörésébe meg fogandgyac és a vereség miatt meg haland,
a ki meg verte, halalra ne itiltessé (Helt: Bibl. I.Mm4). **2)**
[ulceratio; das aufreiben]. Bőr föltörése járás miatt hévi időben
az alfelen: intertrigo MA. Ágyéknak, alfelnek lovaglásban,
járásban fel-törése, bőrnék fel dörgölése: intertrigo PPB.

köréosztül-tör: offringo C.

ketté-tör: frangendo in duas partes divido MA. in zwei
teile brechen PPB. Egyik sem törhető kettő az kötés nyílakat
(Pázm: Kal. 632).

ki-tör: 1) effringo, suffringo C. [dirumpo; ausbrechen, zer-
brechen, zerstören]. Fogát kitorni: edentare C. Az imadsag
bint embórból ki tör (GuaryC. 64). Czontot lw belöle ky ne
törtetek: os nou comminetis ex eo (JordC. 696). Az warost
poganoknak myatta fowldewel ky törtetwe lelte (ÉrsC. 443).
Hadgya meg, hogy ki törtyie a kövket, melyeken a fakadéc
vaygon (Helt: Bibl. I.EEe3). Császár meghagyá, hogy Zemliut
töböl kitorjéc (MonIrók III.161). Az bálvánt Daniel mind elronta
templomát es töböl kitoré (RMK. VI.99). Kitorni az luza feie-
ket: vellere spicas (Fél: Bibl. I.18). Törd ki a fogát s fekgý
a bőlzöbe (Deesi: Adag. 90). **2)** [erumpo; hervorbrechen, aus-

fallen]. Kitor belöle a régi: antiquum obtines PPB. Ha fin-
nyáskodie és az el rendelt vtbol kilág, ottan ki tör belöle és
ki mutattya magát a kövélység (Helt: Mes. 410). Ha kitalá-
nak az indulatok törti ember száján, legottan esorba esik a
büesiletheben (Fal: UE. 393). Ki ne törtyön ollas ni szájából,
a mi az igazság fonttyában liános (SzD: MVir. 324).

[Szólások]. Hogy Ferencz elmegyen vala, innár az szekerre
felültek vala, a nehézség kitoré az fiacsáját (LevT. II.
83). Példássan ki-törri magát valami belölek és bajos
gondot adnak (Fal: UE. 466).

kitörés: effractura C. MA.

nyavalya-kitörés: epilepsia PPB.

kitörő: effractorius, effractor C.

lő-tör: defringo C. MA. [diruo, everto; zerstören]. Hátát
letöröm: exdorsuo C. A templom mend földiglen le törtetett
(BécsiC. 261). Elyewe Ysayas profeta mondwan: Terved le az
egeketh es zallan (ÉrsC. 326). Le törém a tñ keuélységteket
es vakmerőségteket: conteram superbiám duritiae vestrae (Helt:
Bibl. I.MMm). E melet le törtie vala mindenűt az egyházakat
(Helt: Krón. 34).

el-lőtör: ∞ Az te templomodra fölhágtanac, hogy ók azt
ellettörjéc (MA: Bibl. V.34).

lőtörés: diruptio C.

még-tör: tero, contero, pertereo, distero, obtereo, frendeo,
enuleo C. contundo, comminuo MA. zerstossen, zerschlagen,
zerreiben PPB. Még törő minden magasségő varosokat (BécsiC.
13). Menneté azoc wtan batron, mert vr megtörri azokat tñ labait-
oc ala (41). Ur hadakat megtörö (44). Megtöröm ő zölöiet:
corrumpam vineam ejus (180). Megtörtetem istennec templomat
es harmad napon megrakhatom azt (MínchC. 66). Te meg
törtted a forrasokat es az arradatokat (AporC. 29). Thörved
megh vram en ellensegymet (CzechC. 6). Vezzöbe birod fket
es meg töröd fket mikent fazekártonak elüüt (DöbrC. 2).
Az kemenségös vtah az ő farratsaganal megtörneye es meg-
kyñebiteneye (NagyszC. 31). Az megrazodot nadat meg nem
tör: arundinem quassatam non constringet (JordC. 386). Kee-
reok Pylatosth, hogy megtörthneenek hñwueky zarok (696).
Ez beteg az bozzanak leuelet ezve gyevhte es keouel meg
teore (DomC. 160). Gondofad, mikepen valamac vronc Cristusnac
laban meg törteteten (VitkC. 80). Az keegyonac ő feye megl
thörethlyk, mykoron oth az byn ky thlyztwthlyk (ÉrsC. 183b).
Meg terep byneseknek fogayth: dentes peccatorum contrivisti
(KulesC. 4). Vram a te iob kezed töte meg az ellenséget:
dextera tua domine perenssit iniucium (Helt: Bibl. LI3). Nagy-
idát megvevén megterik földszinig (MonIrók III.99). Várost
megszemlélek, honnat megvelhetnék és megtörhetnék (RMK.
VI.162). A levelét szárazd meg, törd meg (Mel: Herb. 105).
Gentiana gyökeret törd meg, aztasd meg io vízben öt napig,
az wtan föld meg (BoytheA: FivK. 59b). Kezde minden ellen-
ségét szertelen meg törti (Kák: Sám. B2). Az foghagymát
megtörjed (Radv: Szak. 14). Egyétec meg az báráut es tetemet
annac meg ne törtjéc (MA: Bibl. I.128). A falnsz az orrával
a dió héját meg-törri (Com: Jan. 38). Az süpröt egy széles desz-
kára terics ki, szárazd meg, törd meg (Keck: ÖtvM. 325).
Föld meg az rákot, az lábat hányd az mozsárban és törd
meg (Radv: Csal. III.43). A nép felszedvén a mamát megtörri
vala malomban (Illy: Préd. I.137). Az erös jövés lovnuakat meg-
töré (Thaly: Adal. II.359). Már falban már fában ütözvén
megtörri az agyát (Csúzi: Síp. 701). Törd-meg az diót, ha a bilit
meg-akarod enni (SzD: MVir. 110).

[Szólások]. *Vmit megtör*: Oh ha ymar megtörneed az egheket
(ÉrdyC. 367). Megtörés az zent ewangeliumot (523b). A
törri meg a te feiedet (Helt: Bibl. I.43). Fogadaso mat

megettörtem (VitkC. 26). Meg-törték azontul meg-igért frigyeket (Kóczy: HRom. 18). Meg törny az azzonyallatnak természetnek minden gyarlóságath (VirgC. 142). Törved meg wram ysten en elmennék g wkerözethy (PeerC. 269). Az erek halalth meg törween erek esélett hozza (ÉrdyC. 535b). A papoc innepen a templomban az innepet megtörice es bñn nélkül vaduac (MüncH. 35) Ez elyen meg gondolusod meg thery azoknak myuden kenelsegeketh, kyk mondjak (WeszprC. 137). Körmeit megtörni: *refringere ungrium mucronem PPIB. Mly töröm magamat yo nywelkődnetek myatta (ÉrdyC. 606). A mely ember magát valoban meg nem törte, hamar késértelben esik és meg gyözettetik (Pázm: KT. 19). Mindezeknek ostromit vagy megtörni vagy visszaveri (Fal: UE. 445). E pa[ra]neolatokat meg török es el hagyak (KazC. 166). Meg is törüce gyakran az isten parancholattyat (Mon: Apol. 256). Ez törí meg istennec parancholattyát (Zvon: Post. II.150). Meg törce az regulaat (ÉrdyC. 616). Athkozot koweelsegh konkolya, ky nyat meg törtheek az angyaly sereghenek z amok (ÉrdyC. 129). Zokot uala yly meseuel zomermetlen zometh meg törny monduan (EhrC. 122). Meg törice az zenth zeretei dth köztök (SándC. 40). Mire törce még a tó tanítuad a venecue z er z eséket (MüncH. 42). Sok zyveketh the megh therteel, zegyed megh inma az een zywemeth eses (WinkC. 93). Fenyegéti Maximiusnak nem törhették meg az eő erős szivét (Fal: NA. 152). Az szomba tot meg törice es nem vétkezne (Kár: Bibl. I.12). Hogy megh ne törsegeh Moysesnek törwenye (JordC. 619). Pokolnak törweenyeet meg törceed (ÉrdyC. 532).

[Közmondások]. Zabola, fék, ostor déltzég lovat meg-tör (SzD: MVir: 492).

mög-törés: [violatio; verletzung]. Vezedelmes byn leen az zent parancholathnak meg törcees (ÉrdyC. 523b). Szégyenlyed az isten igasságától az ő szduetségence megtörését (Kár: Bibl. I.679).

maga-megtörés: [poenitudo; reue]. Az evangelicusok igen erős magamegtörését kívánják embernek (Czegl: MM. 153).

megtöretlen: 1) [inviolatus; unverletzt]. Az the zeplötelen zyzesegedet latad meg töretlen (PeerC. 137). 2) [non interrupte; uninterbrochen]. A zertotes embernek kel monduan az isteny dyczereteket tolyesseguel es meg tewartlen (ÉrsC. 363).

öszve-tör: [interfringo C. confringo, contundo MA. [contero; zusammenbrechen, zerstoßen, zerreiben]. Hozadualo byztomba az en eghazamnak segőstiebe ualo edenőket mind őzne törtem (KazC. 64. ÉrsC. 523). A kösdő mind embert s mind barmot es minden füvet, a fakat is őszue tört (Holt: Bibl. I.FF4). Az isten engemet őszue tűre es vgian őszue vore (Mel: Jób. 40b). Az dio belt hagymauul, sonal es mezzel tört őzne (BeytheA: FivK. 26b). Az eherleneű fyuet tört őzne nigellauul es kösd saktsona (81). Vagy keelike teiet, mezes vizet, tők magot es diot, ezőket tört őzne (109). Az szalomát, tyikmonyat tört össze erőssen (Radv: Szak. 88). Goliatnak őszve-törővén fejét minden ragadományit vissza-nyerje (Csúzi: Síp. 87).

reá-tör: [intendo; auf etwas richten]. Elmélet erre tehethe képpen reá törjed (Allhog: TOSz. II.116).

Tör-ik: [frangor; brechen]. Semit ne gondoly az twardű edonr) (VirgC. 146). Laleek a vizet lenny zaurasznak es teoreotnek (DomC. 282). Meg lelween az sebtű, lataak, hat tewysk toert talpaban (ÉrdyC. 561b). Betegős feie tört török (Mel: SzJán. 71). Valamennyi törtt-marott ezüst ni vagyon az tár-házba, hozzá ké a tár-házból (Nád: Lev. 52). Nem jó néked tölben szunikáznod, oda törük egy olykor kezud avagy lábod (FortSzer. 113). Rosz bordában fogta fonalát törtt-fogú Sámbar

(Pós: Válasz. 128). Az magyarok mint törtt hajó széltül úy hányattatnak (Zrínyi I.18). Átkozni tanulnak mint valamely veszedelemben forgó tengeri kapitán vagy kereke törtt kotsis (Fal: NA. 201). A darabokra törtt tükörnek minden kis részecskéi azon egyet mutatnak (Fal: UE. 471).

[Szólások]. Az ige keserves örömmé válik s-gyakortát fő török utánna (Csúzi: Síp. 191). Törtött téjfel: geschlagen ralm (KirBesz. 127). Törtt vér: tabes, sanguis corruptus MA. tabo Nom. 18.

be-török: [infringor; eingeschlagen werden]. Mivel igazat fogot mondani, ám betört a feje (Czegl: Japh. 123). Nem csak bé-törvén feje az igazmondásért, hanem éppen el-vágattatot a nyaka (Csúzi: Síp. 32).

[Közmondások]. A ki igazat mond, annak bé-török a feje (Hall: Hillst. II.89).

bele-török: [infringor; einbrechen].

[Szólások]. Mely kerékvágásban van már az mi kerekünk, ha hertelen csavarintjuk az rúdját, bizony belétörök az mi kerekünk (Berces: Lev. 124). Elő nem viheti szándékát, belétörök a kése (SzD: MVir. 18).

el-török: [perfringor, destruo; zerbrechen, zerstört werden]. Föld indulas leuen a templomnak negied reze el-török (DebrC. 121). Egy kardinal rokonsaga leeseek lowa hatarol es el-török feye (ÉrdyC. 452). El esetuec tamadas, el törtőneec wyulas (Born: Ének. 35). Végy tikmonyat, bánjál szépen vele, hogy el ne törjék (Radv: Szak. 277). Fekszik holtak között vitéz Szlamonovich, mert lába térdében el-törtt szegőnek (Zrínyi I.176). El-törnek lenni láttatik (Ily: Préd. I.393).

föl-török: [calleo; schwielen haben]. Föltörtt taggal vagyok: calleo C. Fel-törtt a tenyerem, talpam: calleo PPIB.

föltörés: [callus C. [verhärtete haut]. Az alfelnek feltörése a nyargalásból való koptatástól vagyon (Com: Jan. 55). A kék ütés hely a veréstől vagyon, a fel-törés, meg-vastagodott bőr a keményedéstől (61).

kettő-török: [diffringor; zerbrechen]. Vékony lába szára kettő-tört (Misk: VKert. 335).

ki-török: 1) [diffringor; zerbrechen]. Anganet leányom lehőmplyödök s kitérök a lába (Nyr. II.224a). 2) [erumpo; ausbrechen]. Ez a zuzavar nem titkon járja szivét, hanem kitérök rajta es sok szemeket vér (Fal: NA. 333).

mög-török: [confringor, conteror; zerbrechen, aufgerieben werden]. Ez napon az en thüköröm meg törtt (PeerC. 29). A földre eitek vgi annera, hog myndon tetema meg török (WeszprC. 104). Meg törtt az en zep vylagos tykőrewm (ÉrdyC. 412). Meg törtt wolt avagy meg zakadozot wolt az eden (ÉrsC. 513). Kince ezontya meg törtt es nem jól gyógyult, esőt érez (Cs. G3). A mezei kapornak az győkerű meg törtt veseket es hoigokat ornosolnak (BeytheA: FivK. 2). Meg szegik es meg török kezek labok (DeesG: Préd. 31). Az ő munkától meg-törtt tagjai alig várják, hogy megpihenhessenek (Fal: NE. 69).

megtörés: [poenitudo; reue]. A meg-törés a bűnön való félette igen nagy bánat (Czegl: MM. 271).

megtörötet: [contritio BécsiC. 199. [vertilgung]. Meg nem al fiaknak megtörötetében: non stabit in contritione filiorum (BécsiC. 199).

törtön-török: [continenter frangor; fort und fort brechen]. Hányszor törtt s törtt török a lajtorja (MonIrok VIII.225).

Tördel: 1) quasso, quatio, diffringo, confringo MA zerbrechen, zerstoßen PPIB. Wr vas zawarokath aprora terlele (KeszthC. 295). Vitézök csak akarjatok itt megvárni, sok kopját

nyen majd láttok itt tördelni (Tin. 294). Az gyenge spárgát tördeli akkorákon mint az hüvelykes borsót (Radv: Szak. 56). Némelyek ágakat tördelnek és azokkal hinte az Christus utát (Zven: Post. I.18). Leszögik, tördelik szállásadó gallyait (Thaly: Adal. I.1). **2)** [franzor; brechen]. Mődja viadálnak igen szép alá, az nagy sok fák, kopják tördelnek vala (RMK. III.343).

által-tördel: [reticulo; durchbrechen]. Által tördelt es bőrt arany májzokkal gazdag szerszáma mint egy játszott a nagyogó nappal (Fal: TÉ. 637).

egyben-tördel: [extingvo; vertilgen]. Gonosz ellenségét add tördelje egyben, miként a cserepet pozdorjára éppen Thaly: Adal. I.29).

el-tördel: 1) diffringo C. MA. zerbrechen, zerstückeln PPB. Reäia szeekoluén az oroszlan, minden töttemét el-tördeli (Helt: Mes. 211). Ha üszve ragadozott benne, az kezdedl tördel el egymástól (Radv: Szak. 209). **2)** [diffringor; zerbrechen]. Leszakadosztac róla a lántzoc és a békóc eltördeltec (Helt: JT. K2).

eltördeltetés: [fractio; das brechen]. Magát a kenyérnek eltördeltetésében vélek meg ismérteti (GKat: Válts. II.1142).

mög-tördel: [confringo; zerbrechen, zerstückeln]. Ragadást az oroszlanoc es ő minden tetemeket megtördelec (BécsiC. 47). Vnne zora puztak meg tördelőie (DöbrC. 74). Az gyenge párgát igen szépen tördeljed meg mint egy hüvelykes borsót (Radv: Szak. 20). A lövő dárdaikat egyenként futó-félben megtördeli (SzD: MVir. 168).

Tördelék: fragmentum, fragmen MA. abgebrochenes stück PPB. Az nag cedrus faknac tördeleki vg szökődösucc alafel öint az vnicornisnac íjai (Szék: Zsolt. 171). Szent Pál a Melite zigebe sok apró tördelékeket szedet egybe és a tűzre tötte (Fal: Evang. II.235). Fel szedének a meg-maradott tördelékek-öl lét kosárral (Pázm: Préd. 820). Gerendáinac elhányott tördelékjei közdtt minden részeknc szép rendel valo őszve foglalast kerestéc (MA: Tan. 182). A Kegyelmed vallásának ajócskája az régi hajócskák tördelékiből raggattatott Luther Márton által (EszM: Lev. 35).

Tördelés: confractio, comminutio MA. zerbrechung PPB.

Tördedék (tordek C): fragmen, fragmentum C. MA. abgebrochenes stück PPB. Szedgyétek-fel a meg-maradott tördedékeket, hogy el ne veszzenek (Pázm: Préd. 432). Meghagyattatik szalma es tördek avagy polyva (Com²: Jan. 62). Ne kimillyék ilyen számároktul a tördedékeket, polyvát, szalmát (Matkó: 3Csák. 117). A tükörnek akarmelly apró tördedéke éppen az gész embert ki ábrázza (Pós: Igazs. 497). Tördedék jó a szépség kisebbedik az esztendők nevedésével (SzD: MVir. 391).

Tördedékény: fragilis MA. zerbrechlich PPB. Ugy jár mint ki tördedékény nádhöz támaszkodik (Pázm: Préd. 178). Mennyi eszedelmed és tördedékény bizonytalanságok vannak (328). Átód-é, mely gyarló, tördedékény és porló az ti mi ellenünk aló viszketeges tudománytok (Bal: CsIsk. 191). Hogy el-ne essenek a tördedékény erőc, a valóban való derekas dolgoktól éha néha meg-szűnyyel (Com: Jan. 208). Az nád tördedéken, ola nevedékény (Zrínyi II.131). Az szarvas belső részei igen tördedékének és gyakorta meg-is romlanak (Misk: VKert. 136). Tördedékények, mert tsak porhanyos fővenyessék, cserepesék a íbak (BíróM: Préd. 12). Az el-vetett tördedékény üveg tserép lig hordozóskodot a tengeren-föl, már is többre betsűltetik a zin-gyémántnál (Fal: UE. 466).

Tördedékénység: [fragilitas; gebrechlichkeit]. Szükséges hoz nagy tökéletesség, mit nehezen tehet a tördedékénység GyöngyD: Cup. 593).

Tördelém: 1) [fractura; bruch]. Azokba bele esthen chontom tördelémewel (LevT. I.137). **2)** [tribulatio, contritio; drangsal, zerkuirschung]. Ky tudomanyak kydessegegel vezet-tenek, tevredelmnek nappan levlyk hyuan kezekett (EhrC. 109). Abraham soc tördelémeknc miatta megbizoneitatuan lét istennek baraffa (BécsiC. 28). Nem setet te tördelmed, mentől gonozb te čapasod (263). Lezen nag tördelém a halmokrol: contritio magna a collibus (278). Tördelém lenén es fűdözet az igéiert, legottan meg gonozbodic (MünchC. 38). Azzonyonk halottaknak nagb hyedelme, őrdögöknek ő nagb tördelme (PeciC. 335). A mi taplalasodra adatic, ne légen tördelmedre (VitkC. 35). Az halalus byn sola nem lehet embernek nagy tördelmeenel kyl (ÉrdyC. 27). Teredel es bodogtalansag vagyon ő nekyk wtokba (KulcsC. 22). Légy tördelme ameletiknak szép városoknak, dűljad, Jevágjad az benne valókat (Tin. 226). Az hadakozas elég nagy dolog es testy tördelém (Frank: HasznK. 73). Kifésellyen bünéből es zive tördeléméből (GyöngyD: RK. 292).

Tördelmes: 1) [fragilis; zerbrechlich]. Gédeont tördelmes gyenge lámpásokkal fegyverkeztette fel (Pázm: Kal. 47). A világi fejedelemségnek tördelmes romlósa a szent írásban üres nádnak nevezetik (Pázm: Préd. 507). **2)** [contritus, infirmus, calamitosus; bedrängt, elend]. Vr ysten yonbably terdelmeseket meg vigaszt (EhrC. 72). Tördelmes zelletben es alazatothan zolgallon őnelki (BécsiC. 27). Az kegies Cristus meg zokta vigasztalni az tvredelmes zineket (VirgC. 77). Bočatot engem, hog zivőkbeli tördelmeseket meg orvoslanek (DöbrC. 263). Irgalmazy ennekem wram, merth terdelmes wagyok: miserere mei domine, quoniam infirmus sum (KulcsC. 3). Zerezye wram terwen twdoh ő raytok, hogy twgylak nemzetek, merth terdelhnesek (15). Terdelmes zyweh ees alazatosth isten meg ne vtaly (KeszthC. 130. Kulcs: Evang. 10).

Tördelmesen: [afflicte; zerkuirsch]. A tördelmesen magában kinlódó szív alig fordul az ég felé, már-is megengesztelte az istennek haragját (Fal: NE. 51).

Tördelmeskőd-ik: [poenitentiam ago; reue empfinden]. A nyavalyis publikanus tördelmeskődén es megtérvén semmit nem láttatik vala egybet cselekedhetni, hanem a melyét vérti (Illy: Préd. II.208).

Tördelmesség: [poenitudo, poenitentia; reue]. Nem akarya, hogy isten őnelki tvredemesseget agyon bűneyröl (VirgC. 12). My zywnükbe semi tvredemesseget nem wezwnk (49). Kezdenek nagi tvredelmességgel istennek nagi irgalmasagat kyaltanik (71). Predikalyak az czaczogoknak tvredelmességeth (140). Enneköm adal tördelmességeth (WinklC. 355). Evrevlyen az bynes, ky az ev byneyrovl tevredemesseget vövt (CornC. 82). A bűnöknek meg bočatasura harinac zűksegese: tvredelmesség, tizta gónas es melto elegtetel (VitkC. 24). Nem terhete tvredemessegre (ÉrdyC. 524). Tördelmességet teezen ev byneyröl (635b). Mend ezök tegedet tvredelmességre rezeznek (ÉrsC. 47).

Tördelmez: [affligo; bedrängen]. Istenben tozünk iozagot es ő semmie változtatfa mynket tvredelmezdkot (AporC. 6). Ne fordulhad el te orczadat te gérmekeedtől, mert tvredelmeztetem (19). Mykoron tvredelmezteem, kayalteek wrhoz es meg balgat engemeth (ÉrsC. 540).

Tördethetetlen: [infragilis; unzerbrechlich]. Nem oly lagy auagy tvredethetetlen mint az arany (Pécsi: SzitzK. 146).

[Tördez-ik]

föl-tördezük: concalleo C.

Tördezés: contortio C.

Tördezött: 1) [fragilis; zerbrechlich]. Az ilyen töredezett nádat illogeli, mig osztán helyén lévén minden czikkely jól fel

épfül (Megy: 6Jaj. II.41). Mindenütt találtak töredezett fizek (SzD: MVir. 34). **2)** [abruptus; abgebrochen]. Gyönyörködől töredőzt szokban (Zrínyi: ASyr. Pp4).

Török: coctitia (tempore triturata), spicatum et straminum fragmenta Otr: OrigHung. II.185. [spren]. A forgo szél elragadgya őket mint a szalma töröket (Helt: Bibl. IV.67). Meg-hagyatatic a szalma és török avagy polyva (Com: Jan. 71). A szérűtől és a szénás estállóktól messze kell lenni, hogy a polyva és a széna töröke, perjéje a szélről reá ne fúvthatassék (ACsere: Enc. 272).

Törökéd-ik (*törökészik* MA: Scult. 38): **1)** contudo, adlabo, conor, mollor MA. [nitor; sich bemühen, sich bestreben, sich angolegen sein lassen]. Micor hon volhanac, kerdi vala azokat, mit töröketek volna az vban (MűnehC. 89). Az elmulando penz az te zineceteket el ne htyegese, hogy valamelytek törökgyek ew nála meg tartani akar mely kychindel marhat (VirgC. 123). Nem törökedik artania ő neki: non apponet nocere ei (DöbrC. 163). Meg emlekeztem ystennel ees een gyenerktem ees terekettem (exorcitatus sum) ees meg lankada een lellem (KészthC. 192). Törökedic ezenbe, pirtosokat mint őszne-békéltesse (Törös: Mátý. 59). Ő nélküle még a nagy erővel törökéd erőszakos elmék sem vihetnek valamit végbe (Fal: UE. 390). **2)** [supplicio; biten, flehen]. Csak nem régen is ezöltört irtam vala Ngdnak egy törökéd levelet (LevT. II.303).

[Szólások]. *Vmiben törökedik:* The ygassagydnak vtara oktas engemelt es en terekedem the chodaydba (KulesC. 304). Terekedy az ew felszegew dologaban mek felelyb mynth az az arhycolus tárgya (LevT. I.15). Hogy ők hittek az áruló hitének, ő magokba sokat törökédnek (RMK. III.336). Kyrl minketh, hogy az a htyednek meg zabadytasaban io theorekedeo lenneuk (122). Nem terekedem soha semmit abban, az mit ű ellene gondolnék, hogy volna (RMK. II.39). Czac, egyszer sem terekesznee abban, hogy mit kellyen himniec és mit ne kellyen (MA: Scult. 38). Törökédőt abban, hogy le esőndeséhtetné (Zvon: Post. II.256). Knyörgők te Kdnok, legyen jó törökéd benne, szörözze meg néki te Kd (LevT. II.83). Kd is terekedjék benne, hogy ő kme bocsássá be (Nád: Lev. 141). Kegyelmed is legyen jó törökéd benne (TörtT. 1.605). *Vmiért törökedik:* Imeuj mindjártást felmegyek Bécsbe terekedni Beszterezéért (Nád: Lev. 39). Terekedy vala zeonetlen Honorius papanal az zerzétnek confirmalasaert (DomC. 177). Nagy boldonsag olyan dologert töröködni, egy nagy obszar fog nyerosgód lenni (FortSzor. IIb). Eoreokke meg szolgalom Kegnek, hogy en eorothem nadrispan wrammal theorekedett (LevT. I.290). Reménkedgyél s törökedyél fiad előtt érettem (Derk: ŐÉlet. 75). Byro wram ew kegielme tartozott volna törökedy érette, nem hogy meg fogyn (RMNY. II.99). Nem tudok egyéb utat benne, hanem ha ő felsége terekedik érte (Nád: Lev. 128). *Vmiv törökedik:* Mind ki halatlan törökedik, magat mindentől meg zenedj: ab omnibus se abstinet (DöbrC. 290b). Ha jolesb rwhay leendnek theeb tarsydak, azon ne thörökgyetek (ÉrsC. 225). Azon törökedik, hogy le szabhassa azokat, kik nagyobbak, jobbak nálánál (Fal: BE. 581). Ezen ighen törökgyetek (RMNY. II.147). *Vkinél törökedik:* Ngnak knyörgők, türekednek ő fgénél, viselne kegyelmesen ez helre gondot (TörtT. 1.274). Ő maga váltig törökődéc nála oc, de semmit nem használta vgle (Helt: Krón. 194). *Vmire törökedik:* Szülésre terekedöm: parturio C. Azon tisztkereső ne légy, mellyre többen terekednek (Fal: UE. 423). *Vki ellen törökedik:* Ne talántán az isten ellen is talaltatec töröködni: ne forte et deo repugnare inveniamini (Helt: UT. g8). Miként az cserép összetörörik, az Krisztus ellon ki terekedik (Thaly: VÉ. I.38). Tiltyák az hazasságot és az ellon teorekednek (Vás: CanCath. 640). Noha nagy erővel terekedjenek ellon ltnk, de tisztlnkbe magokat nem

merik ártani (Fal: UE. 367). Ez ellenük törökéd gonoszság néha néha neki köszörüli nyers igyekezettünket (408). *Vna felől terekedik:* Az athmane felől eleget terekedtünk (TörtT. XIII.155). *Vki mellett terekedik:* Attyamfiay mellett eo foolegeokul, ha miben keuantuk, zyeve zerinth es io akarral igyekozokul terekedny (Ladv: Csál. III.170b). Istent tekintvén az szegény ország mellett terekedik (MonÍrók VIII. 416). Ide jöttek és kérének, hogy jó törökéd legyek mellettök (LevT. II.27). Kítsoda tehát, a ki minket kárhizat, ha a ki mellettünk terekedünk, az lézen biránk (Pázm: Préd. 9). Terekedik mellette a bire előtt (GKat: Titk. 825).

által-törökedik: [penetro, perrumpo; durchdringen]. Az hajósc rayta lesznoe, hogy által terekedhessenec az szélveszekben (MA: Scult. 609b).

be-törökedik: [irumpo; hineinbringen]. A romlott hátyán addig terekedett, hogy két ezer török be-is terekedett, nem tekintvén Dandót, ki ott emberkedett (Könyi: HRom. 126).

ellene-törökedik: [repugno; widerstehen]. Semy hatalmassag nem leelettyek zont Peter hatalmanak felette, ha ky ellene tereködyk, inkab el terektyk, homem gezne (ÉrdýC. 228).

kérésztül-törökedik: [perrumpo; durchdringen]. Kérésztül terekedett a seregen (Gvad: Kár. 118).

ki-törökedik: [evado; entriunen]. Az mellic a ketreczbe nagyon, ki tereködic onnan (Tel: Evang. I.121).

Törökédés: **1)** [adjuventum; unterstützung]. Méltóztassék Ngod az fejedelemlél jó terekedésével fáradozni szerelmes urannak megszabadulásán (LevT. II.304). Ha az te terekéd sed semmit nem fogna nála, ereszd neki Ferenczet is (Nád: Lev. 48). Mellette-való terekedésben minden jószágát el-költvén maga személyét és életét le akarná minden érette (Pázm: Préd. 9). Az Nagyságod anyai szereteti oly nagy, hogy ahöz semmi indító terekedés nem kell (Ráký: Lev. 404). Szolomerj Lazo vram onnye meze földre az en aruaym gonnya viselésere nem erkezhetik sok terekedessel (Radý: Csál. III.125). Ha miből Kegyelmed ő nagysága előtt való méltatlan kis terekedésemet is kívánja, bizony jó szízzel szolgálok Kegyelmednek (Gér: KárCs. IV.103). **2)** nisus, conatus, molitio MA. mühe, bemühung PPB. Valamolytelé térétt és fordult. miüdenütt heaba esett terekedés (MA: SB. 55). Az purgatoriumtól külön tanúságot adok és az ellenvaló terekedésben az hazugok tárezokonn való úrtodat meg mutatom (Bal: CsIsk. 185). A gondos ügyelem oly nagy legyen bemünk, mint más részről a terekedés (Fal: UE. 487).

Törökény: [fragilis; zerbrechlich]. Himer, másik neüdn pirtó, gyönge es terekön a gyökere. snilax deakul (Frank: HasznK. 30). Az a nádszál nem olyan gyönge vékony úrog, törökény volt mint a minémű a mi földünkön terem (GKat: Vált. II.410).

Törés: **1)** fractura C. infractio MA. bruch PPB. Ne verd a dió-fít, mely bőv gytmöltöt ad, sőt töréstől őrizzed: *beneficia a sponte offerentibus non sunt exigenda PPB. Müdszeges dolog közze leanyokot, fizek törést ne őlgieeli (Mon: Apol. 361). A kit te szarvad törésével őkledeztél (Bal: CsIsk. 411). Talán afféle cserép törésekkel adtanak a többek-is okot méltó büntetésre (Matlv: BCsál. 122). **2)** [rima; riss]. Törés a kőfalon a lövés niánt: muri tormento dejecti lites PPB. Város törésére csak hamar felállá... Az törésön ők nagy viadalt tartának... Az közmagyarokkal törésnek indula, bátorsággal községet kezdé biztatnia (RMK. III.46). Vitéz Dobó István gondja nagy vala, törésüket belsőt, kilsőt, vártakat, mindenfelé lásson minden dolgokat (121). Az törésön palánk mellő béhányának kéve nádat (143). Beeresztötték a törésen, lészalad-

ak a vár piaczára (MonIrk III.160). Be estene az városba a törésseken (Helt: Krón. 106). Nem hágtatoc fel az törésekre (Kár: Bibl. II.118). Tágas utat irtottak és nagy törést készitettek az calvinista vételekedések az alcórának (Pázm: Kal. 433). Nosza már lépjel más törésre is. lássuk mint perüfil ott-ís sűrűháúó apátod (Matkó: BCsik. 198). Rómával állott sok harzokat, mert lelki vitéz volt s a törésen állott (Thaly: Adal. I.19). Rés, omlás, törés, midőn a kő-fálnak egy része ki-dől (Bod: Lex. 56). **3)** [ruina, damnum, periculum; unistur, schaden, gefahr]. Vygad wala Cristusnak dyehősegeről ees satannak ő töréséről (PeerC. 69). V lelemesegeben bozzontak fteit es f bennek törés meg sokasula (multiplicata est in eis ruina) és Phines elő alla es kégelmet lele es az törés meg zének: et cessavit quassatio (DöbrC. 190). Mynden teres nekwl k y mēne Crystus zez Maryanak mehebewl (ErsC. 330b). Meg yndeytad feldleth es meg naboreytad fteith, vygazd meg w teresyth (sana contritiones ejus), merth meg rezzeuth (KeszthC. 149). Irnak wala Troia törése után ... (CsomaC. 108). Eunj gonozsag jewth az en nagy thewresembewl es zenwedesebawl, hogy imaran jobagy-math elwy (LevT. I.251). Eggik törése es sebhetea s másikat ott eri (Mel: Jób. 41). **4)** [vulnus; wunde]. Seggen és lábón való hasadások és törések: rhagades PPBL. Gyogyíthatatlan a te törésed (Illy: Préd. II.460). **5)** callis MA. [triftweg]. A beszédben egy vágásban, egy törésen nem jár (SzD: MVir. 55). **6)** [oppugnatio; belagerung]. Melly várat törés nélkül megadák (MonIrk III.99). Törésse városnac még nem lőt wala (Görce: Máty. 52). **7)** [petitio, impetus; angriff, anfall]. Les-hányás, valaki ellen törés: petitio PPBL. Ty kőzwttetek wagyon egy masra való törés, irigyszgh es vetekedys (Konj: SzPál. 132). Ne legyen a mi vezainkban se törés se rablas se kialtas (Börn: Evang. III.4). Gyolkossagos mereg, harag, irigység, buialkodo gondolat es egy masra való soc fele törés (Börn: Préd. 281). Sola szünete ne legyen a gonosz ellen való törésünknek (Land: ÜSgáts. II.7). **8)** tritura, tritus C. MA. [das reiben].

csont-törés: [os fractum; beinbruch]. Ha kinek valamely része csonttörés alá vettettetet, a pár hagymát törje össze és rázaga tege reá (Nad: Kert. 307).

elme-törés: mentis contentio Kr. [geistesanstrengung]. A tudósok kész tsúfok és szünetlen való elme s fejek törések miatt sokféle nyavalyákat szenvednek (Misk: VKert. 73). Szent Gergely sok elme-törési között eluójének nyígostalására egykor kitértélván ngymond (BíróM: Micae. 345).

érec-törés: [metalla; bergarbeit]. Valakit értz-törésre iténi, kárhoztatni (SzD: MVir. 256. 85).

félben-törés: [rima; ritz]. A koregded forma leg tókélle-cessebb semmi félben törése nem lévén (Com: Jan. 165).

fő-törés, fej-törés: 1) [vulnus capitis; kopfwunde?]. A nadaly fű hasznos igen a talgyuk és fej törési ellen (ACsere: Enc. 242). **2)** [ingenii virium contentio; das kopfbrechen]. Nagy gykezetet, fő-törés: vehementissima animi ingenii, virium *contentio PPBL. Nagy dolog, ha apránként nem fogyot esze a feleletekben-való fő-töréssel (Pázm: LuthV. 132). A tanátsos urak nap-estig fáradnak és fő-töréssel munkálkodnak (Pázm: Préd. 35. Misk: VKert. 73). Szávon napjaimot, kiket itt henyéleve töltök s haszontalan fő-töréssel (Bercs: Lev. 719).

frigy-törés: [violatio pacis; friedensbruch]. Az frigy törésért jó Hunyadi János töle megveretteték (RMK. IV.33). Hadat boczatana Aegyptusból Nabucadnezar ellen, melly hit es frigy törés lön Sedechias veszedelmének oka (Kár: Bibl. II.122b).

hajó-törés: naufragium C. MA. schiffbruch PPB. Hajó törés, vízi-veszedelem. el-merülés: naufragium PPBL. Némellye az hajó törésének darabjain menekülének: nonnulli super ea, quae de navi essent, euaerent ad terram (MA: Bibl. IV.135).

Az hitben hajó törést szenvedtec, az az hitőket elvesztették (MA: Seult. 676). A hajó törés után jobb a révész (Fal: UE. 496). Bolondul átkozza a tengert, a ki másod hajó-törést szenved (SzD: MVir. 49).

hajótörésbeli: [naufragus; schiffbrüchig]. Hajó törésbeli veszedelemben forognak: naufragio periclitantur (Com: Jan. 89).

házasság-törés: adulterium MA. ebebruch PPB. Nem csak az házasság töréséc, hanem még a csókolgatásoc is szemtelen orcáztalanságoc (Com: Jan. 183).

kelevész-törés: [hastiludium; das lanzenbrechen]. Fegyveresen ment volna kelevész-törésre (Hall: Paizs. 416). Háromszor győzedelmet vett a kelevész törésben (Kal: HHist. I.5).

kerékben-törés, kerékbenvaló-törés: [supplicium rotae; das rädern]. Fel-akasztásra, kerékben-törésre ítéltetnek (Bar: SzBúcsú. 249). Kerékbe való törést feletlenek hozzá (Nyr. XII.79).

kopja-törés: [ludus equestres; ritterspiel]. Ki-hiresíték egész Francia országának tartományában, hogy kopia törés lészen (Tess: SzMag. D).

kórság-törés: [*sacer morbus PPBL. [epilepsia; fallsucht]. Az oroszlan epéje a nagy nyavalyát: kórság törést meg gyogytlya (ACsere: Enc. 205).

maga-törés: [defatigatio sui; selbstabmühung]. Magok törésével igyekeznek szaporétani marhájokat (Tel: Evang. II.423).

nehézség-törés: [morbus caducus; fallsucht]. A tébolyodással nyavalygóc az nehézség töréstől nem igen messze vannak (Com: Jan. 49). Gyenge testének belső fájlalmait a nehézség törés, a szovátul való meg-válása tapasztalható kípben ki nyilatkoztattak (TitkRóz. 114).

parancsolat-törés: [violatio jussi; geheissübertretung]. Elsev zölyenk az parancholat teoresert oly ygeen el tauoztatuan valának istentel (CornC. 140). Isten e parancsolat törésnek vanna byua őket es meg atkoza a kegot (TelC. 209).

szék-törés: [laesio iudicii; gerichtsverletzung]. Byro wram zawath zeek teoresnek nem itelte, azert mywel hogy mind az harom dolgot egyben foglallya (RMNy. II.239). A szék törés a törvényes szék szinén mondott illetlen szollásból avagy a törvényes székben ülőknek tiszteletlensége miatt szokot meg-esni (Kász: Kít. 216). Székely földén a széktörés 24 gyra (SzékOkl. II.119).

szentség-törés: sacrilegium C. [religionsschändung]. A lopásoc, ragadozásoc, szentség töréséc meg tiltva vannak (Com: Jan. 192). Szentség-töréssel részesült volt a Krisztus testében (Csúzi: Síp. 214).

törvény-törés: [violatio praecepti; geheissübertretung]. A hetuen hetec meg rövidöltec te nepeden, bog meg vezetnetec a törnén törés (BécsiC. 157). Törvén töréséc, paranasagoc, vsragoc, ezez kie megfertezetnek embereket (MünchC. 43). Adam atianknak engednek wala minden teremtet alatok az törvény törésnek elwte (VirgC. 36).

1. [Töret]

törvény-töret: [violatio legis; gesetzübertretung]. Embernek belől zünehől zarmaznac gonoz gondolatoc, törnén töretéc, paranasagoc (MünchC. 85).

2. Töret: [oppugno; belagern]. Igen kezdék lön az várat, töretni (Tio. 49). Országában zsidókat kergetteté, váratok, városokat töretteté (RMK. IV.156). Immar wted nappya, hog Kapos warat az tewrewk erewssen tewreti (LevT. I.163). Nem fél, hogy ellenség vijja s törettesse aragy kő-sziklánt golyóbis sérthesse (GyöngyD: MV. 5). A várat szüntelen törette (Könyi: HRom. 159).

el-töret: **1)** [confringi, dirui curo; zerbrechen, zerstören lassen]. Botokal eltörtette az ő ket vallat (DebrC. 167). Azt halwan zeit Marton pyspek ottan el törtete az oltart (ÉrdyC. 625. ÉrsC. 346). **2)** [oppugno; belagern]. El-törette és tsak nem meg-vette vala az ammoiták városait (Páz: Préd. 58).

kettő-töret: [dissecari enro; zerschneiden lassen?]. En maid kettő töretem te magadat (Görös: Mát. 78).

lő-töret: [dirui jubeo; zerstören lassen]. Le törtete Scambria-nae kőriteiseit (Helt: Krón. 24).

még-töret: [diffringi curo; zerstückeln lassen]. Az tormát megtöresd, de meg ne reszeltesd (Radv: Szak. 24).

Töretés: **1)** contritio DöbrC. 30. [olend]. Ő labok gors vert őtteni, töretés és bogdotalansag ő vtogba (DöbrC. 30). **2)** [suetio; unterjochung]. Nemelieket bírodalma ala hodoltata, kie annac előtte sola törtetést nem lattanac (Szék: Krón. 219).

Töretet: **1)** [corruptio; das verderben]. Fel emeled a törtetből en életemet: sublevabis de corruptione vitam meam (BécsiC. 242). **2)** [poenitudo; reue]. Ha törtedelmben leend, meg zabadwl es ha törtetben leend, ylyk te yrgalmassagothoz wtny (ÉrsC. 540).

Töretetés: corruptibilis BécsiC. 91. [vergänglich]. Ők en hasonlatosságomert es a keussene törtetés életne ideyoiert (propter medicum corruptibilis vitae tempus) meg álatkoziac (BécsiC. 91).

Töretetésesség: [laesio; verletzung]. Ime en latec neg férfiakat iarokat a tűz közepet es sem egy törtetésesség niné őbeac: nihil corruptionis in eis esse (BécsiC. 134).

Töretlen, törtetetlen: **1)** [non contusus; nicht zerstoßen]. Töretlen faléjat tuyen bele, mikor feladja az telhélhúst (Radv: Szak. 21). **2)** [non tritus; unbetreten]. Az wth zoros es törtetlen, ky vyzen az erek eeletró (ÉrdyC. 391b). Az mostani rossz idők es az utakoak törtetlen volta miatt nem járhatnak szabadon (LevT. 11.239). Nagy hó lévén törtetlenben nem utazhattam (Nyr. XIV.356). **3)** [incompactus; unvergänglich]. Ezek romlandu koronat vegyenek, my peuyh wrawkke valoth, törtetletlen (Korj: SzPál. 157). **4)** [non laesus; unverletzt]. Te törtetlen melhedből fiat vg attal ki, hog illetlen zemeremsegnek tellessego nevedneiek (DöbrC. 122).

[Közmondások]. Vert viszen veretlent, agya-feje törtetlent (Veresm: Lev. 292. Matkó: BCsák. 412. Czegl: BDorg. 413).

[Törevény]

Törevénység: [fragilitas; zerbrochlichkeit]. Mozes a kővtáblákat a földhöz tsapá es eltöré, mellyvel is a törvénynek törevénysége jelentették, hogy tudni illik mindenektől kárhozasou meg-töretetnék (GKat: Tük. 399).

[Törhet]

még-törhet: **1)** [diruere posso; zerstören können]. Keth hamis tano elő alla es mondanae: Ez ezt monda, hog megtörheti istenne templomat (NádC. 204). **2)** [evertere possum; umstossen können]. Eat ysten kenyyen tehetee, thernezetteth meg therhetho (ÉrsC. 490b).

mégtörhetetlen: **1)** [immobilis; unerschütterlich]. Az ty conventetelken ez meg törhetetlen erőseg lakozek, hogy mynden eyel az zent veztegeszek meg tartasnak (VirgC. 440). **2)** [non laesus; unverletzlich]. Ky volt vala mykoron zyz es zylow, zep-lötelen anya es meg törhetetlen (ÉrdyC. 454b). **3)** [quod refutari nequit; unwiderlegbar]. Ennek bünesere uiznok megh törhetetlen okosságok (TihC. 39).

Törhetetlen: infragilis, infragibilis MA unzerbrechlich PPB.

Törmöl: [corrodo; zernagen]. Lássuk mint törmölheted fogatlan inyeddal el a Matkó rothatt almáját (Matkó: BCsák 189).

Törő: **1)** frangens MA. [terens; brechead, stossend]. Némely helyen vagyon afféle törő kő, kiben az mondatat török (Radv: Szak. 255). Nagy törő ágyukat gyujtatott (Könyi: HRom. 11). **2)** [pistillum; stössel]. Egy öreg réz mozsár törőstől (Gér: KárCs. IV.447). **3)** [fragilis; zerbrechlich]. En kilöttem a föld-nec aágabol, az fneguel törőb vagoc (TelC. 45). **4)** violator BécsiC. 29. [schänder]. Kie ő fertézetésségeben törőc voltanac: qui violatores exstiterunt in coinquinacione sua (BécsiC. 29). **5)** friabilis, tritor C. ruptor MA. brecher, zertreter PPB.

ágy-törő: [adulter; ehebrecher]. Az ágy-törőket es az paráz-nákat isten el kárhoztattya (MNyl: Irt. 5).

bab-törő: *fabarium pilum PPB.

bors-törő: [mortarium piperi terendo; pfeffermörser]. Egy bors-törő, egy szűrő-szita (Radv: Csal. 11.333 11.30).

búza-törő: pinsor C. Búza törő hely: pistrinum C.

csőr-törő. Kádban ugralo csőr-törő vargák (Thaly: VÉ. L367).

dió-törő: nucifrangibulum PPB. [nussbrecher]. A diót dió törővel, dió verő kalapátsal meg törje (Com: Jan. 20).

fa-törő: [tuduca lignea; holztösser]. A borsót tiszta fa-törővel kell erősen keverni (Radv: Szak. 196).

fal-törő: **1)** [muris diruendis inserviens; mauerbrechend]. Fal-törő kos vagy ályúy: tormentum *murale PPB. Hordatanak sok szalmát gyalogokkal, fal-törő szerszámokat gyorsasággal (RMK. VI.164. Görös: Mát. 94). Az tatároo meg töltée az árkot, nekí bayták a fal törő bakokat (Helt: Krón. 57b). Meg szállya az várat es mindenféle fal törő szerszámokkal rontya azt (Zvon: Post. L39). Minával s bumbával es két faltörő-ágyúval bizat (Beres: Lev. 703). A bástyának fal törő ágyuit néki szegezette, mind éjjel es nappal sütrín döngesztette (Könyi: HRom. 121). **2)** [ariés; mauerbrecher]. Százhatvanezeren basa eleredé, sziz taraszok, tizenhat faltörő véle (RMK. III.77). Nagy erős faltörőket voaszuk vala (126).

festék-törő: **1)** [colori terendo inserviens; farben]. Festék-törő kövön ezeket törd lágyan (Keesk: ÖtM. 285). **2)** *tritor colorum PPB.

fog-törő: dentifrangibulum C. PPB.

hajó-törő: naufragus MA.

házasság-törő: adulter MA. ehebrecher PPB. Nem vagok mikent egeb emberek ragadozok, hamossak, házasság törők (DöbrC. 365). Scent Anna azzon testnece tisztasagat zocra nyornu papocnac, zeratósókuee es házassag törőkuec (TelC. 146). A ház[as]ság törő buja, fertelmes életök, gyilkosok, latrok beteg ágyokban vallást tesznek bűnökről (Sam: Agend. 99).

kása-törő: *farrarium pilum PPB. Sütő, búza meg-törő, őrlő, kásátörő: pinsor PPB. Kása-törő malom: pilum miliarium PP. (Szakácsmest. 115).

len-törő: *stiparius mallem PPB. [hanfbreche]. A len es kender len törővel, tiloval meg-töretetnee (Com: Jan. 96).

mozsár-törő: pilum, pistillum C. stössel PPB. stampfel KirBesz. 136. Mosar törővel meg tört gabona (Kár: Bibl. 1620). Régenteu esze mosár törővel törtene vala (Com: Jan. 75). Egy hosszú fával mintegy mosár törővel verjék a bordochkának fenekét (Lipp: PKert. II.225).

por-törő: **1)** [pulveri pyro terendo inserviens; pulver-]. Parancsoltam az hámorra, hogy csinálják az golyóbisokat, por-

törő malom vagon (RákGy: Lev. 344). Portörő rézmózsár törője nélkül (TörT.² IV.15c). A saluitorot igen hordják Debreczenben és horváti portörő malmokban (RákF: Lev. 1283. II.39).
2) naptarius MA. pulvermacher Nom. 62. PPB.

szék-törő: sedis iudicariae violator Ver: Verb. Szót. 28.

szentség-törő: sacrilegus C. [religionsschänder]. El vjt az zentsegh tawró fedelmeknek ew paranczolatlyok (ÉrsC. 354). Vete az ő sentség tőre kezeyt a nozlara (TelC. 184). Szentsegh törő vag: sacrilegium facis (Fél: Bibl. II.4). A szentség törőc kerekben törtetnecc (Com: Jan. 137).

szűz-törő: violatio virginum PeerC. R.

törvény-törő: [violator legis; gesetzverletzer]. A ki elintézi szivében, hogy fele-barátyját károosan meg kerüli, olly törvény-törő mint a ki valóban meg tselekszi (Fal: NU. 286).

ünnep-törő: [violator sollemnium; festverletzer]. Az ünnepe törőc regeim meg köveztetec (Born: Préd. 245). Nagyubbra sententiázza magát nyilván a káromkodo, parázna, ünnep-törő, istentelen élető (Megy: 3Jaj. II.170).

Törőd-ik: **1)** [teror; gestossen, gerieben werden]. A fokhagymát megtörjed, kicseny borsot is vess közben, hogy szebben törődjék (Radv: Szak. 25). A hajó oldalán egy lynk törődött (Gvad: RP. 383). **2)** [defatigor, laboribus conficior; sich abmatten]. Aszt se áldozd az wrnac, a mi terődet a vagy meg kopadot (Helt: Bibl. I. II.3). Ő életében holtig nagy jamor vala, mint törődöt ember végre megbala (Huszti: Aen. 34). A melly test itt sajldott, törődött és szenyvedett (Pós: Igazs. II.637). Meg tekintuen, hogy Szelemery Lazlo vram maar törődött ember legyen, az en aruaym gongya viselésére nem érkezhetik (Radv: Csál. III.125). **3)** angor C. [sollicitor; sich ängstigen, sich kümmern]. Felötteb törődic, hogy ez vilagi marhajat szaporítsa (Born: Préd. 410). Fut, farad, törődic (552). Mellyik fárdatot s-törődött többet (Megy: Dial. 57). Törödvén, szép leányt miként nyerhetné meg (Zrinyi I.21). Magában tatár kám igy törődik vala (II.4). Sem alszik sem vigyáz, csak fetreng ágyában, ide-tova fordul, törődik magában (GyöngyD: KJ. 368). Eleget törődünk, fáradtunk dolgaiban (MonTME. VI.345).

[Szólások]. *Vmiben törődik:* Ha senmi tekintet nincsen az emberek erkölcsére, nem tudom, mit kellyen törődni az jámborságba (Pázm: Kal. 381). *Vkiért törődik:* Hogy a te szived törődhessék és szomorkodhassék a zokért (MHeg: TÖszl. II.192). *Vmin törődik:* Sem a nagy dolgokban nem örvendez, sem akármí aprólékon nem törődik (Pázm: KT. 108). Az olly szerelmes atya meg-bántásán törődni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Ne törődyél a magad betegségén (Hall: Paizs. 470). Busnlásodon bizony valóban törődöm s búsnilok édesem (RákGy: Lev. 272). Ne törődyél e dolgon (Kály: Bibl. II.275). De mit törődöm én más esztelenségen (Zrinyi I.146). Az istennek kedves szolgálai minden üdőkben törődtek és tsak nem panaszkodva tudálkoztak ezen a világnak fonákul-fordult folyásán (Pázm: Préd. 24). Magatalanságokon törődnek (Hall: Paizs. 35). Az philosophusok sokat törtöttec ezen (Born: Préd. 297). Leginkább a z on törődik, a mit az o testamentom szavairól mondottam (Pázm: LnthV. 232). A ki mennyei keyeret eszik, nem törődik azon, melly drága étkeket ganéjollyon (Pázm: Préd. 441). Nem törődik azon a pap, akármíot szolgálna (Thaly: Adal. I.12). Solonnan semmi hírem nem jöve, kin nem kevésé törődöm (Bercs: Lev. 72). Szivedben bánattal rajtam ne törődyél (Ujf: Hének. 54). A melly hajdu vagy katona nem akar belé állani ebbe az iskolába, ne törődyél rajta, bídd el, hogy tünya és rest (Zrinyi II.196). Még emberek az conjunctionak hol meglétérül hozzám nem érkezhétvén nem kevésé törődöm rajta (MonIrók

XVIII.108). Gyalogja menyüi, nem tudom, eleget törődöm rajta (Bercs: Lev. 185). Az németek Szombát körül telepedtek vala, megvallom, igen törődtem rajta (451). *Vmivel törődik:* Az akaratosság ha mikor pörlekedik, nem törődik sokat a jövőüddővel (Fal: UE. 438). Maria a sok emberek előtt való szégyenkedéssel semmit nem törődött (Vajda: Kriszt. I.373). Tábori dolgokban nem törődnek sokat az utóbbi szerencsével (Fal: UE. 487). Ha kimegyen egészén Balaton tájkára is az ellenség, a zsal ne törődjék (Bercs: Lev. 511). Ugyan dögit látjuk a szökvervényeknek és sok gyalog, sok lovas ha mindgyárt rajta vesz-is, nem sokat törődik véle (Fal: NA. 217). Nem törődnek véle, csak magok kevésen lipczelhessenek, parancsolhassanak (225).

el-törődik: defloccor C. [laboribus frangor; sich abmatten]. Eltörődöt vén emberek: defloccati senes C. Ha munkával el-törődtenec, nyugosznac: operatione fracti quiescunt (Com: Jan. 173). Enni hosszú út járássokkal mind magam, szolgálaim, lovaim eltörődünk, fáradtunk (TörT.² L598).

föl-törődik: occalleo C. Meg-keményedem, fel-törődöm, bürom meg-vastagodik: concalleo PPB.

még-törődik: **1)** [confringor, contundor; zerschlagen, zerquetscht werden]. Az dinnyét jól betakarják, hogy az hideg meg ne vegye és meg ne törődjék (Nád: Lev. 32). Az Israel fiai ruhája meg nem kopott, sarja el nem szakadott, hogy talpok meg ne törődnek (Pázm: Préd. 793). Az lovoknac kőr-móc meg-törődénec: ungulae equorum cediderunt (MA: Bibl. I.221). **2)** [laboribus conficior; sich abmatten]. Az asszonyok a lovaglásban meg-törődnek: feminae atteruntur *equitatu PPB. Mikoron meg terődet volna a soc munkákkal és bánatocokkal (Helt: Krón. 60). Megtörődött, megszakadott barom: animal, quod contritis vel tuis testibus est (MA: Bibl. I.110). **3)** [poenitet; reuen]. Bocsnányát érdemi istentül a megtörődött lélek (Czegl: MM. 271).

megtörődés: [poenitentia; reue]. Materiáját ennek a sacramotnak állattyrák lenni a poenitentiat-tarto embernek némelly cselekedetiben, a minémü a meg-törődés, a fülbe-súgó gyónás és az elég-tétel (Pós: Igazs. II.418). A bűndu való megtörődésnek kell a bűn-bocsnátot tulajdonitani (Czegl: MM. 271).

neki-törődik: [percalleo; gefühlos werden]. A sok szenvedésnek néki törődött-va a város: patientia civitatis *percalluerat PPB.

Törődés: **1)** angor C. [sollicitudo, labor; angst, besorgnis, mühe]. Minémü rettegessel, törődéssel es nehezszeggel lett meg (Born: Préd. 77). Az törődésnek békét hagyok várván az hatalmas urtól segítséget és vigasztalást (LévT. II.132). Életének sajlódásai, törődési után e világi földsátorából elköltözött vala (Szal: Krón. 228). Szorgalmatossággal es törődéssel igyekeznek is tamogatni az ő dőlőgélő székeket (EszT: IgAny. 451). Mind ennyi törődéssel sem találtak az lutheristák kilenez ezer embert az ő zászlójok alá (Pázm: Kal. 366). Esztendőkkel, törődésekkel és sok betegségekkel terhes állapotom nem bizat (Pázm: Préd. 62). A haragot és bosszuz törődést úgy távoztassa mint a veszedelmes mérget (Pázm: Préd. 800). Nem az egyetlen egy Lázaron vagon törődése, hanem az egész sido nép miatt vagon sérélme (MA: Scult. 811). Magas a dolog, hozzá nem könnyen fér, sok törődés után tsak veszeséget ér (GyöngyD: MV. 12). **2)** [poenitentia; reue]. Három részei vannak a poenitentianak: a törődés, gyónás és elégtétel (Czegl: MM. 271).

elme-törődés: [angor animi; besorgnis]. Nem kevés elme-törődéssemre vagon, hogy már majd két hete, miolta hiába várom levelét Nagyságodnak (Bercs: Lev. 76).

[Törögél]

még-törögél: [leniter abstergo; sanft abwischen]. Az mely kezkenél magat által öndözette vala, azzal nagy hűségesen meg törögélte es meg szarazta mindeniknek labait (Born: Préd. 215b).

Töröl (*tori'* Orezy: KöltII. 45): **1)** [tero, frico; reiben]. Parancola a feiedelóm, hogi meg ostorozniak es nagy erős zvr foltokkal a meg taglot tetet törölneik (DebrC. 12). De az hamar meg lézen, csak fűiad s töröllyed (Dacsi: Adag. 106). **2)** tergo, tergeo MA. wischen PPB. Syrokvala es nem vala, ky törlye az eu kőneimet (NagyszC. 104). Zent Peter apostol nyindenkon kezkenót hordozot nala zemezt törlye (ÉrdyC. 421). Zent Kateryna azony az sobet tewrly wala, mossa wala (ÉrsC. 422). **3)** [exstingo; vortilgen]. Földnek lakosait öhni akarjátok s fogatni törölhni; töltsetek bosszútok (Orezy: KöltII. 45).

[Szólások]. Mennél hajnadobb [így] pór, annál folyebb törölte homlokát (SzD: MVir. 43).

el-töröl: **1)** [perfrico; abreiben]. Hanemba valaki eltörlendi rosdait, nem fohnee: nisi aliquis extererit aeruginem, non fulgebunt (BécsiC. 112). **2)** abstergo Ver. detergeo, oblitero, interlino C. abstergeo MA. auswischen PPB. El-törölöm, ki-törölöm, meg-homályosítom: oblitero PPB. Vereyteket kezevel el tewrly wala (DomC. 143). Eltöröld szememről könnyullatásimat, fordítád öröme sirdmomat (RMK. VI.6). Az orozslánok, a mellyen el-mennek, nyomokat el szokták törölni a farkokkal (Misk: VKert 51). **3)** aboleo, deleo C. MA. auslöschen, austilgen PPB. Engede rokonsag törüenec, mert nem tartozom en nememec vllolat eltörlenem (BécsiC. 9). Menden sidoc meg ötlettenec es eltörlettenec gérmektől-fogan mend végüen (56). Az igit eltörölheti embőr (DebrC. 53b). Az ki pariznáná tézi az uszonyai állatot, vereséget es gyalázatot nyer es az ő gyalázattya el nem töröltet (Kár: Bibl. 1605b). Az fia, kie tö életben neveltetec fel, el törlic az ő szülőknek nemelenségeket (664). Eltörlem az embert: deleo hominem (MA: Bibl. 16). Az israelitic megveric es eltörlic az emorréusoknak két királyokat (139b). Pogány népet el nem törlic, hanem azokkal elegyülte es az ő halványokat tisztelté (V.50). Ime en gonozokat hozok Jerusalemlre es el törldm azt (Zvon: Osiand. 61). Ricsánt Szombata küldtem, mivel Szombatot akarták eltörlni (Beres: Lev. 44). Ő áld, ő töril el erős táborokat (Orezy: KöltSz. 158). **4)** expio C.

eltörlés: deletio, litura, abrogatio, expiatio C. abolitio MA. austilgung, vertilgung PPB. Eltörlése a népek: internecio PPB.

eltörölhetetlen: indelebilis C. MA. unauslöschlich PPB. Jótéményidet szívem táblájára eltörölhetetlen betűkkel felírtam (SzD: MVir. 107).

föl-töröl: como MA. aufputzen PPB. Ki üstökét föl-törli, kopasz homlokú: relicius PPB. Jó korán kell kelned feltörött homlokkal, poros hajjal, költséges gála öltözettel (Fal: NA. 233).

[Szólások]. Az felhetlenség végre oztan föl törölmen homlokát vgyan meg vakitya es szempelenél meg batoritya minden bűnökben (Born: Préd. 569b). Az anyaszentegyháznak vallását föl törölt homlokkal meg vetik (Pázm: Kal. 368). Jól föl töröllye homlokát (Toln: Vigaszt. Előb. 4). Arezit-lau, homloka-fel-törölt es minden szügyent háta megé vetett (SzD: MVir. 43). Fel törölt homlokkal es nagyon fel emelt szemöldökkel áll ama tenérdek rágalmazás püszszi alatt (279). Fel törölt szemöldökű állat (Pós: GBot. 2). A ki ahoz fog, az üstökét bár jól fel-törli je (GKat: Tük. Cím. b).

ki-töröl: **1)** deleo MA. [aboleo; vertilgen]. Nem törlyöm ky ew nevre: neque deleo nomen ejus (JordC. 889). Kürtát őtet az vr a földről hirtelen halállal kitörölni (Illy: Préd. 16).

2) expungo, repungo, dispungo, erado, lituro C. exstergo MA. auslöschen PPB. [auswischen]. Ki-törölöm, által-verdesem: cancello; ki-törölöm, ki-szűrom: dispungo; az írást ki-törölöm, kivakarom: repungo PPB. Töröl ki éngemet-is a te könyvedből, melyet te irtal: dele me de libro tuo quem scripsisti (Helt: Bibl. 15s). Meg jelentem, hogy hamissan törölte ki Luter Marton azokat (Mon: Apol. 290). Christus az mi ados regestromukat elvötte es az keresztűn kitörölte (MA: Scult. 992). Elméjek mind a lágy viasz, ki mit akar, azt nyomhatja reá es az utóbbi mind kitörülheti (Fal: UE. 489). Ne sírj, töröld ki szemedből a potyogó fájdalom (SzD: MVir. 361).

kitörlés: dispunctio C. litura, deletio MA. auslöschung PPB. Kitörléseckel ne moeskolly, a papiros szélire íratott csillagotkákkal az elmét könnyebbíteni senki nem tiltya (Com: Jan. 158).

lő-töröl: **1)** destringo C. deleo, decutio MA. [auslöschen]. Malomac feleségét hazassága vöttem, hog ő neuzete ő neméből lé nő törlessé (BécsiC. 9). Le törlessenek előknek kőneiből es igazakkal ne irattassnak (AporC. 20). Ha a szűkakat letörölnék a Balduinus könyvéből, kichny hasa maradna potrohosságának (Pázm: LuthV. 5). Az ő keserves halálának érdeme által törölné le az mi sok számtalan áluokságunkat (Lép: P'ük. 112). Mellyel ádos vala, az ő számtartó könyvéből letörle (Tyuk: Józ. 197). Károl urán, van is most alkalmatossága, elüti szűgyenét letörülheti (Beres: Lev. 66). Letörölöm széles e világ színéről mind az embert mind a marhát (Moln: JÉpül. 45). **2)** detergeo MA. abwischen PPB. Meg-törölöm, letörölöm, tisztítom: praetergeo PPB. Frater Vince ada az betegnek egy foltot es haqya, hogy terdeet az scapular potyoyanal terelnye (MargL. 196).

még-töröl: tergo, pertergo, extergo, detergeo C. abstergo MA. abwischen, auswischen, wold fegen PPB. Megtörlni a lovat: equum defricare PPB. Kezde kőneimet megmosni ő labait es ő hay fonatnal meg törli wala (MünehC. 124). Myerth Janus wala a keserves anyanak gondviselnye, zemezh, zaith megh tewrlee azzonyonknak (WinkC. 103). Megh tewrle es megh apolzata mynd ow zemeeth, zaith (105). Isten meg törölte zőmőkeeth (SindC. 1). Az keepwtaook megh terlyk orozayokat, hogy tetessenek embereknek beyteleknek (ÉrdyC. 136). Istenek zeut anygala az veeres törh megh törölween hywelyeeben teewec (237). Judas apostol meg törle az kyrálnak orezytat es azonnal meg tyztwla (598). Az mely lőnac szemem valóia vlna, amac az szemét amaz kék kőnel kel meg törölned (Cis. O2). Hogy az piszramtat az belit kivájud, tiszta elő ruháddal töröld meg belől (Radv: Szak. 135). Az tikmony hóját mindenütt töröld meg szépen (277). Megtörül szemét oly bizakodással, hogy felfogott igye nem lesz hibázással (Thaly: Adal. 1171).

Törlejt, törölt: [comparo, concipio; schaffen, verfassen]. Kenes bezed utan lizu zerbezedet tewrlewyte: longam refort historiam (EhrC. 122). Ezüst zeké zőzatteteknala a pagimentomon, ki smaragdus es perimis kőnel törleitettnala: smaragdino et pario stratum lapide (BécsiC. 48). Ez irasocat törlejtöte es zőzötta Vilhelmos doctor (GuaryC. 12). Vg törleyte es vg zaba az ő bezedet (NagyszC. 160). A iduendő elemek dicőseges voltarol nagi edős bezedöt törlejtölettek (DebrC. 135). Így bezelek es ymyllyen zőzest törlytthek (ÉrsC. 470). Ew az ezazart meg mecewte, mert ow bezedet tygenen therlyttho (481). Ne akiry sok bezedet teolyttened a gyonásban anagy hozyan gyomod (HorvC. 238). Legottan tülbelöl török népek nagy viadalt velek törtelenek (RMK. 125). Kezde edes beszédet törleteni (Pontlist).

Törlejtet: [ligmentum; bild, statue]. Mit haznal a faragnai, mert ő tenődy taragta azt az őtteuent es a hamis kopet, mert ő tenődy remenkedet a törlejtethe: quia speravit in limento fictor ejus (BécsiC. 273).

Törlejtő: [statuarius; bildgiesser]. Vessed azt a törlejtőbe proice illud ad statuarium) az ekleleuuec beret, kiuel megberlettem őtőlde; es vum a harminc ezüst penzeket es vetem azokat vrac hazaba a törlejtőbe (BécsiC. 311).

beszéd-törlejtő: [oratorius; rednorisch]. Erről vagyon megua hozed töriltő kömneec vtolsó rezebe (NagyszC. 288). Hogy na egy bezed terleyte zywzet megi gyzwzethueneec (DebrC. 538).

írás-törlejtő: [auctor; verfasser]. Írás törlejtő mestőr wgh mond; első lelki iozagot aleitk lennye a nyelwet meg elnyeini (WinkC. 133). Írastörlejtő mestőr Vince neű doctor ekkep-en irt (GuarC. 21). Kiről ódalkodic iras törlejte mestőr es ő mond (NádC. 67).

vers-törlejtő: ∞ Kiről vgmond vers törlejtő mester: qui ervit deo, regnat ut deo (NádC. 134). Ygy mond vers terleytet mester (DebrC. 537).

Törles: **1)** delectio C. [das auslöschen]. Demirlám említi zégyenét, nagy chelekedettel kívánnya törlesét (Zrínyi L50). **2)** tersio MA. das wischen, abwischen PPB. A meunyre lehet, álásztig tartóztatom magamat az szemeim törlesétől (Nád: Lev. 105). Hállott egy pár tsepp szemiből s majl egy törlésre i-tisztult (SzD: MVir. 362). **3)** [frictio; das reiben]. Haz es dvar sepes, wyz hozas, sarw törles awagi tisztitas es tal mosas (ÉrsC. 431).

Törleszköd-ik: [se insinuare; sich anschmiegen]. A matska z ember őlében fel s alá törleszkedve szokott jární (Misk: VKert. 169). Az eb az esmeretesekekkel törleszkedve nyájasko-ik (191).

hozzá-törleszködik: ∞ Az elefánt, mikor feléje mégyen mestere, az orrával hozzá törleszkedik (Misk: VKert. 26).

Törölget, törölget: **1)** tergo MA. [abwischen, frocknen]. Eyeenek hay zalywal törölgbetyi vala es apolgattya vala ew abyt (ÉrdyC. 417). Törölgeti vala lábait: tergebat pedes ejus (Helt: UT. Q.6). **2)** mulceo C. palpo MA. [streicheln]. Tapogom, törölgetem, simogatom, hízlekdem: palpo PPB. Az maez-ák tudják magokat nyalogatni, törölgetni (Mih: ÖÉlet. 84). A matska az ötet törölgetőhöz alkalmaztatja magát (Misk: VKert. 169).

környül-törölget: circummulceo C.

még-törölget: demulceo, permulceo C. tergo MA. wischen PPB. Az bynes azzonyallat az ydwözeytőnek kényhwlátasawal abyt meg mosogatta és hayaval meg törölgette (ÉrdyC. 427). Vagyon, lovatoe allyát ki meg vesse, az ő állásában ki meg-örlegesse (Csákt: Assz. MF). Az csigákat az vízből kivéven egy uhával megtörölgesd (Radv: Szak. 273). Bibéjel:et mind meg örölgette (Czepl: Tromf. 175).

Törölgetés: mulcedo, palpatio C. MA. [das streicheln]. Te agioban vetközöl giőniőrségben, kit veezh a te maeskadnak írka törölgetesből (DebrC. 104). Az apolgatással, törölgetéssel aló hízlekedés tavol legyeneec (Com: Jan. 205).

Törlő: tergens MA. abwischend PPB.

Törlő-szűr: pannus detersorius PPB. Az szerint tiszticz i, rakd egy törle szőre, kösd az ló lábára, alun meg fűtőte Cs. O4). A test törlő szőrral dörgöltetic (Com: Jan. 114).

fő-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Főtörlők 8, hálófőkötők 0 (Radv: Csal. II.285).

kéz-törlő: manutergium Com: Jan. 109. [handtuch]. A ven-écec midőn magokat meg-mostic és a kéz-törlővel meg-törölt-éc, asztalhoz fűneec (Com: Jan. 109).

orca-törlő, arc-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Két gatyá, egy arcz törlő, egy asszonyi főköbő (Rad: Csal. II.12). Szilvási Boldizsárné asszonyom küldött orczatörlőt 2. (Érd-TörtAd. IV.100). Az inas nyakában volt az úr mosdó aranyas csészéje az orczatörillővel, fésűvel (MonIrk XI.369).

segg-törlő: anergia PPB. Segg-törlő papiros: charta ca-cata PPB.

takony-törlő: stropholum Com: Jan. 48. [sacktuch]. Az orrlyukakon a penészes takony ala szarmazic, mellyec takony törlővel ki fuvattatnac (Com: Jan. 48).

tányér-törlő: [pannus detersorius; abwisch Tuch]. Hat vékony vászon kendő, nyolcz tányér törlő (Radv: Csal. II.406).

veriték-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Melly szorító győl-éce, veritéc törlő keszkenyőc, bokrátéc (Com: Jan. 101).

Törlőd-ik: [se applicare; sich anschliessen]. A feiedelmec mellé vetti magát minden varga fölt és ot suggestor, házudoz, kenneget, törlődik (Helt: Mes. 192).

égybe-törlődik: coalesco MedLat. 86.

Törlődz-ik: [se abstergere; sich abwischen]. Borral mosdik, sülttel törlődzik (Fal: Jegyz. 921).

Törőség: [fragilitas; gebrechlichkeit]. A törőség, poronyo-ság áll a tapasztalhatatlan részetskéknek femerdekségből (ACsere: Enc. 127).

Törőszkőd-ik: [se applicare; sich anschmiegen]. Az apa-zakhoz törőszkődtek őrmest (Alv: Ifin. 275).

Törösöl (ghőrzőlődnec Bal: Epin. 2): frico, frico C. infrico MA. manibus frico; kratzen, reiben PPB. Jól meg-töröm, tör-sőlöm: pterero; szemét törődni: oculus *ferere PPB. Vakaró, törőlt, kétséges levelek: literae fulminatae (Ver: Verb. Szót. 14). Az ki az ő birajanak pofáját törlegeti, az az ő szamarka-jat szokta tapogatni és törőlőni (SalMark. 7). Végy törött mon-dolát bővön, ahoz keverj avagy törőlő tikmony székit (Radv: Szak. 275). A gőrnögyőt ha törőlőd, porrá lészén (Com: Jan. 13). Tíz kőrmődben fűván törőlőd kezedet (Czepl: Tromf. 145).

hozzá-törösöl: affrico PPB.

ki-törösöl: extero C. PPB.

lő-törösöl: [defricio; abreiben]. Le-vakart, le-törösölt: des-trigmentum; le-törösölő a ruháról a sárt: *desquamare vestes PPB.

még-törösöl: perfrico C. [reiben]. A gabona feieket meg törösölven kezecek: spicas confricantes manibus (Helt: UT. P8). Terits egy tálban fejr ruhát, töltsd abban az mondolát, törösöl meg egy kalámmal ide s tova (Radv: Szak. 255). A virágoeszkák és a fű-szerszámok mennél gyakortább meg-törösöltenek kézzel, annál nagyobb illatot származtatnac magokból (Mad: Évang. 717).

őszve-törösöl: confrico C.

Törösölék: destrigmentum PPB.

Törösölés: frictus, frictio C. tritus MA. das reiben, zer-kratzen PPB. Törösölésből megsebesített: descobinatus C.

Görzsőlőd-ik? [se affricare; sich anreiben]. Csak az anyaszentgyház oldalához a saaros állat ne ghőrzőlődnec (Bal: Epin. 2).

TÖR (teer PozsC. 7. ter KulesC. 147. RMNy. II.199. tár Szék: Zsolt. 129. Sylv: UT. II.16): **1)** machaera C. mucro, gla-dius, ensis, subula MA. schwert, pfieme PPB. Nil nélkül es tör nélkül vyot ő istenéc ő értec (BécsiC. 18). En vitessogemneec törő mégen te oldalidon (20). Eliőud Iudas es ő vele soc gőle-

kezet tördekel es rudaekal . . . Fördéhad te törödöt ő hefero, mert minden, ki tört vend, tör miat vez (MünchC. 65). Az törnek keserűsegeerth, ky akoron te zenezegős zylednek lelket ees zywet atal folaa (CzechC. 15). Egik az tört torkaba ōte (VirgC. 103). Az törnek helet az ō edesseges sebeinel illeten meg vigazta (104). Zywet Symeonnak meg yghert thewre atal bataa (WinkIC. 75). Ő papi tör mia veretenek : sacerdotis eorum in gladio cediderunt (DobrC. 149). Ellensegünnek kemen töré alath fezkök (NagyszC. 67). Ő törtet meggrandította es met meghuzta (174). Keserevségeket wehre az ev zywet atal yara (CornC. 41). Nem ywttem bekesegeth borczatany, de törtu : non veni pacem mittere sed gladium (JordC. 384). Kezeben egy verős tör uala (DobrC. 215). Az ő hólyec eses tör (VitkC. 67). Ew nala vagyon mynd eelethnek mynd halálnak töre (ÉrdyC. 365). Az nagy epeseghed, ky the zylednek zywetli teer keppen megh folya (PozsC. 7). Adatnak ternek kezöbe es leznek rowazoknak tarsy (KulesC. 147). Fenies törtel bozzaia giakot vala (CsomaC. 30). Ott egy tört adtak kezében (MonIrók III.106). 2) laqueus, tenus, insidiae C. decipula, tendicula MA. fallstrick PPB. [schlinge]. Tör, tzele, köelpete : tendicula ; les, tör, útát-állás, lest-állás, meg-tartóztatás ; obsidiae PPB. Fogattasac meg enbenu ő zémeinec töreben es veried meg ötet en zerehmenec aiakiból (BécsiC. 30). Meltoly engömöt őrizny pokolbely őrdögnek ew törtötől (WinkIC. 242). Madarat fogand hű tewreeben : aucupio avem caperit (JordC. 102). Ez velag teljes őrdögöknek törtinel (DobrC. 119). Hogi az istonegnek töreben meg fogattameiek (152). Az törbe, kyth el roytetenek, ōnen labok belo akadoth (KeszthC. 14). Törre vállik : fiat in laqueum (Sylv : UT. II.16). Itt vagyon mindgyárt az őrdög törének fel-tsupo pezke (Div : Kker. 3). Engemet te mentel meg en ellensegünec törtectől (Born : Ének. 234). Az madarac meg fogattatnac az töreben (Kár : Bibl. I.629). Törötökre, bántástokra lézence : erunt vobis in foveam et laqueum (MA : Bibl. I.214). Meg fogatnak avagy a lépben avagy penig a töreben (SBalog : TemK. 162). Sertés töröket csinálnak a vakindokoknak (Nád : Kort. 26).

[Szólások]. Az ki hazugsagual gyfyt marhat, meg űressül es a halálnac töreben akad (Born : Evang. IV.303). Törbe ejtöm : illaqueo C. Az emberke meg nem szünic, meglen valhól törben eyt és meg ől (Helt : Mes. 356). Nem hogy törben eizelek titiket : non ut laqueum vobis injiciam (Fél : Bibl. II.37). Törbe eyteni : in laqueum inducere (Deesi : Adag. 71). A madarakat törben ejti (Com : Jan. 81). Nehéz űtet mint agh-rókát törben eyteni (Czepl : Japh. 114). Törbe-esni : induere se in laqueum PPB. Mindén iol veze ezee, hog embör ysteny iozagnak eel halgatasaeert esyk őrdögnek törebe (WinkIC. 123). Gakorta az nadar etket kereswen töreben esik (BodC. 2). A kie meg akarnac kazdagühü, azoc késértethen, töreben es soc bolondságos kénúságokba esne (Helt : UT. Kk8). Kollatinel szabadosbul elven az őrdögnek töreben ne essene (Dobr : Christ. 33). Ő is rá kerül valaha az töreben (Zrinyi I.46). Hol s miut lehessen a másoknak hántt tört nékire ejtöni (GyöngyD : Char. 401). Tört hányó titok (Fál : Jegyz. 936). A madarász rak törtököt, melyekkel a madarak magokat felakasztják és meg-fojtyák (Com : Orb. 105). Meg szagolántván a tört (GKat : Titk. 327). Törököt vana, vete öneli, hog öneki veý lenne (TelC. 68). En tewrth vetnyk tynektok (Komj : Szfál. 150). Az hitetlenö türekdöt vettdöc eneknek (Szék : Zsolt. 129). Az emberke meg haraguen az oroszliura es sok fele törtöket kezdö vetni az ősuemeken (Helt : Mes. 355). Ezek Ngtokra elég tört vetettek (TörtT. I.95). A kegyességnek szine alatt törököt vét (Hly : Préd. II.355).

[Közmondások]. Két elős tör nem fer egy hűfelybo (Deesi : Adag. 92. Kisv. Adag. 310). Nehéz az rókát kétször az törebe eyteni (Deesi : Adag. 119). Nehéz az agh rókát az törebe eyteni (Czepl : Japh. 114).

csaló-tör : decipula C.

hégyses-tör : [euspis ; stossdegen]. Két élő hegyes tör : fraena PPB. Egy ezwtes aranyas hegester (RMNy. II.199). Az markát elfolyá piros vére, ő kezébl kiesék hegyes töre (Tin. 312). Hégyses törtrel földön igen gyakdosá (48).

[hégyses-töröz]

még-hégyses-töröz : [cuspidé transfodio ; mit dem stossdegen durchstochen]. Kevésben mulék, hogy meg nem hegyes-törözém (Kem : Élet. 417). Kettövel magam egyedül jól meg-puskáztam és egyet meghegyes-töröztem (MonIrók XXVII.47).

kétélü-tör : [ensis anceps ; zweischneidiges schwert]. Rea védvzun tomporara az ew ket élő törtet (VirgC. 147). Keth élő törtel elősb : penetrantior gladio ancipiti (JordC. 805). Istemek erwendese vagyon ő zawokba ees keeth élő terek vannak ő kezekbe (KeszthC. 408).

méregető-tör : [ensis versatilis ; haudegen]. Helyhözteté Eden kertnek napkelefelelő valo részébe Herubint mezitelen méregető törtrel (Helt : Bibl. I.B2). A várnae piatján két értz kép ál vala és egy egy szekertze és egy egy méregető tör (Helt : Krón. 168b).

vadászó-tör : [venabulum ; jagdspieß]. Istemek harazja mint egy vadászó tör ugy lézen eljövetele (Mad : Evang. 29).

varga-tör : subula ; ahl, pfriemen Non. 48.

Török (törög [jgy] Helt : Bibl. I.M2) : subula MA. pfrieme PPB. schusterale Adami. Fura alad ennece fülét töregkel (Helt : Bibl. I.M2). Furja át fülét tördekel : perforabit aurem ejus subula (MA : Bibl. 1.67). Kis hegyes aárral vagy törökkel meg giaknak (Lép : FTük. 60).

TÖRF : torf KirBesz. 122.

TÖRKÖL : [irruo ; anstürmen?]. Ellenségenre keményen törkölec (Göres : Mátý. 74).

TÖRKÖLY (törkely Nom. 82) : brisa, flocces MA. vinacea PPB. [treber]. Törkölyhordo kád : lacus vinarius ; törkölyhordo taliga : benna ; törkölynyomo : lenobates, trapetes MA. Szőlő-mont, maláta, törköly : vinacea PPB. Maláta, igéze ez ighe minden allatot, mellnel disznót tartanak, akar törköly légen akar bor seprű (Sylv : UT. II.167). Az zowlewnek az tewrkölye, kyth az presbvl ky wethenek wala (LevT. I.263b). Betölteni hasát a törkölyöckel, melyeket a disznoc esznee vala (Helt : UT. T5). Kemanya uala be tölteni hasat a törkölyöckel, melyeket a disznoc esznee vala (Born : Evang. III.85). A szőlő magokból avag törkölyökből löre avagy esiger lézen (Com : Jan. 85). Törkölt eszik wala, kit az disznoknak vetnek vala (Poemit. 26). Ha az udvarhelyeken régi hitván megrohadott törkölt találhatnak wala, lopva a várba béviszik vala (ErdTörtAd. III.82).

szőlő-törköly : brisa PPB. [weintreber]. Szőlő-törköly, keneteknek a seprejek, olaj sonkoly : magma PPB. A pocolba ol nag zorszag lezen miut az saytoba igön mezozetoth zölő törköli (NádC. 82).

TÖRPE (terpe Zvon : PázmP. 331) : 1) humilis, depressus ; niedrig, unersetzt]. Törpe ember : pumilio, pumilius, nanus, pigmaeus MA. Törpe kutak asszony : parvula *pumilia fnerat PPB. Az törpe kutae esűságuál es nevétségül van mindeneknél (Com : Jan. 45). A földi bodza törpe es allaton (ACsere : Enc. 231). Egy törpe meszelyes, merön aranyas kannieska (TörtT. III. 178). A nyálas vérüknek van kovés erejek, vállasok, törpe termetűek (Faly : Schols. 27). A nagy termetű óriások érdemekre nézvo néha kisedek és törpek (Fál : U.E. 379). Két fegyveres ember a törpe vasát a puszka végére szegezé es erős őrizetben tartá az abbét (Fál : T.E. 734). Mi lett hát világ bal

nyából, törpe faragott kép óriás lábából (Orczy: KéltSz. 29).
 Öldre terül a zúgó szél erejére magas tölgy, állanak a törpe
 k (SzL): MVir. 30). Ha minden esztendőben nem oldólya haj-
 sát, meg nevededik a törpe fa (319). 2) [junilio, namus; zwerz].
 Ays embőrök, kyketh mi lily embőröknek mondunk awagh
 örpeknék (KazC. 192). Az törpék togezét ha Kapronezai uram
 költmü, alkalmas gázló vízben sem kellene félteni, hogy az
 vilái megáznának (RákGy: Lev. 100). Törpének rendetlen min-
 enre a száját feltátani (Kisv: Adag. 196). Ha ez úgy volna,
 nyehány száz esztendő múlva az egész világot majd merő
 rpék fognák lakni (Moln: JÉpül. 63).

[Közmondások]. A törpe mindenütt csak törpe (Kisv: Adag.
 28).

TÖRREN: [fremo; rauschen]. Midőn valami törrent a to-
 nyban, egybe azt vélte, hogy ő érette jöttek (Könyi: VM. 58).

TÖRTÉN-İK (*tertenyk* CornC. 161. DebrC. 323. ÉrdyC.
 38b): evenit, accidit, incidit, obtingit C. contingit MA. gesche-
 en, sich zutragen PPB. Ezekben ha történt volna vetkezned,
 hath nyivan megl mond (VirgC. 12). Nemimemw időn törté-
 nek ilien dolog (15). Történek az nyolcad esztendőbe (59). Minden-
 api esetök, kik történtek ez világba (95). Ha teneket fiam
 valami gonosz történik, meg kel ennekem holnom (WeszprC.
 0). Az ev lelkeet evrek karhozatra adny, mykeppen gyakorta
 történyk az fésuenségnek bevrreert (CornC. 161). Bel teleenek
 melattal abban, ky történt vona hwnyky (JördC. 714). Ime
 arachon ciel terthenek (DebrC. 323). My oka, hogy Cristus
 ilyan herre mennyen, hol sok zeertelenségök zoktanak leenny
 s törtéenny (ÉrdyC. 73b. 10b). Terteenek egy napon, hogy
 wrthna ezeeben az ew zerelmes leanya (338b). Nem olyan okok
 lat törtéenek az ew zent ky mwlasa mynt közőseeghel megb
 azon sentenciázathwan (479). Ha valamikoron alkotmotos
 tam törtynnek, hogy ty hozzatok mennyk (Könyj: SzPál. 45).
 gyzon bodog eb wagy te, kynek ilyen wy wra törtynt (Pesti:
 Tab. 32b). Ez ne történiük, hog ez sziegenben maragék ez
 iczekedésnek beszidiben (Sylv: UT. II. 50). Minemü dolgoc törté-
 ntenek a kiralyoc ideibe (Helt: Bibl. I. 92). Amitol azoc fele-
 ec, azon történek önekic (Szék: Krón. 15). Akaram ezt ys meg
 ny, mj dolog teortenek most ide az feoldeon (LevT. I. 276).
 az elmült napokban történt ilyen dolog az Kd falujában (II. 172).
 történyt mostan valami kár köztünc, de rövid nap aszt esmet
 issza nyerhettyüc (Temesv: Béla. 19). Sokszor történt nekem
 áborúságom (Born: Ének. 178). Történnyc, hogy ne legyen
 redues néki az aszsoni állat (Kár: Bibl. I. 180). Az eghessoges
 embernek is történyk chyómörlese es betegsege (Frank: HasznK.
 23). Oly helyön is történetük sebe, hog chyont szakadas nekil
 ragyon (39). Az fractio és szegedelt szám kiuáltképpen szármá-
 c az diuisióból, mikoron maradéc történnic lenni (Helt: Aritm.
 K). Hogy husvét innepén történt légyen vrunknak halála, semmi
 tudánk nem lehet benne (Pázm: Kal. 682). Néha oly beteghez
 történik menetek, kinek betegségének nem mehettek végére
 Lép: PTük. II. 238). Sokak történnék raytnuk, de legyünk erős-
 nek (Mad: Evang. 332). Hogy ne történyhassék veszedelme
 Megy: 6Jaj. VI. 12). Egy télben történt véghez vinnem munká-
 nat (Zrinjy I. 5). Emlékezett üdötül fogva nem történt. 1666
 KBécs. C2). Hol penigh valamely felnek leiarra teörténnék,
 gyikről zallion az masikra a jószág (Radv: Csal. III. 187). Ne
 zápláld a haragot, hogy gonoszbul néked valami ne történnék
 Ily: Préd. II. 102). Itt oly dolog történt, az mely igen ritkán
 miallott (Bercs: Lev. 512). Hasznos előre meghányui azt, a mi
 rajtnuk történet (Fal: UE. 442).

mög-történik: [accidit; es geschicht]. Meg-történik, hogy
 a késedelmes a gyorsát elől vegye (Com: Jan. 179). Megtörté-
 nik még a szerentsének saját fajzatn is, hogy a dítsőséges
 kezelmek örömi keserves síralomra olvadozzanak (Fal: UE.

396). A vita közt megtörténhetik, hogy ha gyáva, önként elálljon
 tőle (438. 457).

Történet: eventus, accidentia C. casus MA. ausgang, zu-
 fälligkeit PPB. Tertenettel valok: accidentales NémGl. 320.
 Tarcz meg engömeth byndökböl, gonoz történetökböl (CzechC.
 47). Ez tevténetnek allata juta az ev testenek nagy erevten-
 segere (MargL. 93). Történet zerenit halla Cristost predicalvan
 (NagyszC. 160). Gonoz történetöket bekesegegel zenveg (42).
 Tevténet zerenit idue nemely ember ez nadas hazacikaban es
 be mene (CornC. 232). Nem történetből lön, de isteni zerzesből
 (DebrC. 51). Simmi nem lenne történetből (129). Melyet ez allat-
 nak tevténeti megbizonejta (DomC. 3). Történettel egy ven
 ember ywta oda el menen az wton (ÉrdyC. 518b). Semy gonoz
 történet ott nem leezen (605). Oda intuan nem történetből, de
 isteni ihletből uallast tezőmalu urnak (TihC. 195). Az ilw isten
 tyzwn a kyssyrtetuel egyetemele történetet, haznoth, kyvel meg
 gywzytek (Könyj: SzPál. 160). Történet szeréut egy pap idue
 (Helt: UT. RS). Ha foglia esnyek tevténeteth zerenit az tev-
 revk kezében, meg is szabadolasa lenne nekye az tevtrekev
 kezet (RMNy. II. 114). Valami szüksegekpen leszen, az törté-
 nettel nem lehet (Mel: SzJán. 7). Hallottam s láttam es efféle
 történetöket (Nád: Lev. 105). Meg esmerid-e azokat is nem törté-
 netec, hanem isten ajnidekanac lenni (Born: Préd. 317). Törté-
 netec es vak szerenczenek is mondhatunc (618b). Az botrán-
 kozások ez világon nem történetből tamadnak (Fél: Tan. 232).
 Az közel való begyeknek történetből lött szakadásibol kereke-
 dett ki az szép palota (Pázm: Kal. 2). Az világ nem történet
 szerint lett (MA: Bibl. I. 1). Czac történet az, mi esett raytnuc:
 casu tantum hoc accidit (249). A te halálod nem történetből,
 hanem az vrnak akarattyából vagon (Ker: Préd. 5). Ha a
 szived bolond nem volna, nem hinnéd a történetet (Mad: Evang.
 119). Megszünnén a kenyérnek valósága megmaradnak azok-
 nak történeti, ize, szaga, színe (Ily: Préd. II. 4). E leszen azok-
 nak nyomorult története (427). Minap a királynál lévén történet-
 kint (PhilFlor. 7). Csak történetből hullottak cimeres pecséttel
 a világra (Fal: NE. 17). Az homály alatt sok valóság törté-
 netek találkoznak (Moln: JÉpül. 186). Szellözni leüle, történetből
 osztán álomba merüle (Könyi: HRom. 142).

Történetes: [fortuitus; zufällig]. Az szegény parasztoznak
 történetes dolga (Ily: Préd. II. 244).

Történetesség: [casus; fall; zufall]. Ith e helyön leöld
 byndönek hoánattyat es mindön gonoz történetösségnek otal-
 math (NagyszC. 112).

Történethető: [fortuitus; zufällig]. Az ember szándékának
 helyes kivégezését sok történetű akadékok gátolhatják (Fal:
 UE. 460). Observáltakan oly usust, hogy a történetű errorok-
 nak correctiojokra a püspök vigyázna (Bod: Pol. 106).

Történetőség: [accidentia; zufälligkeit]. Dolgok törté-
 netősége homan függ (Apati: Vend. 1116).

TÖRVÉNY (*teruen* NémGl. 340. *terveny* WeszprC. 117.
 EsztT: IgAny. 168. *teruin* Mel: SzJán. 484. *teruen* Ozor: Christ.
 59): lex, jus, ritus C. MA. gesetz, das recht PPB. Teruen tudok-
 hoz: ad legisperitos NémGl. 340. Törvények meg-avulása: *abe-
 litio legis; törvényt szölas, eszenen beszélsz: *jus dicis; fel-
 hagyui a törvényen: *migrare legem; törvény-nélkül meg-ölni:
 hominibus *injudicatis vitam eripere; a törvénynek ellene vetni
 magát: *intercedere legi PPB. Ha tégéd rokonsagnac törüne
 zerenit akarand mégtartani, iol löt nyvuelkedet lézen e dolog
 (BécsiC. 7). E ket paranölatban eüg menden törné (MüuchC.
 55). Sokzor meltatlan haragutbam, kyt sem ok sem igazag sem
 törvény nem atta volna tennem (VirgC. 9). Bodog, kyth az te
 teruenedrel megtaneytaz (WeszprC. 117). El ne hagyad az te
 anyadnak tevtuényet (CornC. 1). Nem olvastatok ee az terwen-

ben (JordC. 388). Ez ember nem zónyk az törween ellen zony (726). Ky vala az ev atyoknak tornmenenek jgeen nagy zere-
teyve (DomC. 304). Zenuedni kel az törween (306). Ew cer-
denlee, hogy az isteny yossagus törween registrallya (ÉrdyC.
560). Meg zeplősytte Moysesnek törweenyeet (523b). Az ő
zley Moysesnek törweene zeren ötet zandekozak hazassagra
adnya (TelC. 2) Az törwyn haragot chelekody (Konj: SzPál.
58). Az első születesne miltosaga, ki törüni szerint Esannot
illeti vala (Szék: Krón. 13). Hogy tennen magadat mar arra
gondolat, törween hazassagban magadat foglialad (Istv: Volt.
3). Ez a törüni magzatrac anagy a leanzo szüldnee törweenye
(Helt: Bibl. I.DDd). Mikoron azok meg vallottáe volna az ő
vétkeket, meg bñtute öket törünyel (Helt: Krón. 31b). Sok
feleol fenegetnek az törweennyel (LevT. I.162). Az törvény az
igazsagualk állapattanak lemie mondatik (Ver: Verb. Előb. 59).
Az fu törvény feleseg-t veszon magának: legitimam duxerit
uxorem (Ver: Verb. 105). Az bñnt es halalt, az törween atkat
az Christus el ronta (Born: Ének. 7). Az törween rettent es kar-
hozat az bñnert (Fél: Tan. 559). Az jól rendeltetett birodalomban
külömb az itilő-biro az törünyénél (Pázm: Kal. 527). A
vétek emberhen vagyon, a ki szabad akarva törvény-ellen tse-
lekeszik (Pázm: Préd. 71). Tisztai szerint turtozie törünyel
meg önyi az latrokat (Zvon: Post. I.368). Mosos a törünynek
ki-adattatásában volt mint egy köz-követ (GKat: Titk. 399). Az
ndvarbirót hétko kelve Szerencsen az kapí fájára akasztanak
fel törünyel (RákGy: Lev. 179). Szégyenlik törüny ellen
szólni (Apati: Vend. 9b). Arra tudom, hogy a törvény nem ereszi,
hogy asszon emberek válva testamentomosok is legyenek, pere-
sek is (Gér: KárCs. III.154). Jó érti Kegyelmed az Magyaror-
szág törünyét (434). A schölát ujjob törvényekel meg szor-
ogattayáe (Bartha: Krón. 18). Törvény s tudomány az in-
structiója az bírának (Beres: Lev. 377). Véteknek, a kik a
törünyet magok ráájára feszítik (Fal: UE. III.162).

[Szólások]. A hadnak idején nem folynak a törvények:
*silent leges inter arma PPBl. Jussat keresse tewrwen folyas-
sawal (RMNy. II.152). Jobagyimmal leszen törweenyem
(Born: Préd. 409b). A zarwas az iwbot a farkas elewt tewr-
wenbe ere, hogy egy kewblew buzawal wolna neky ados
(Pesti: Fab. 19) Törvénybe hinni: vocare in *jus PPBl.
E szokás már mintegy törvénybe ment (Fal: NU. 281).
Ki akarand te veled törweenben perleni es te zocinadat me-
genni, ágágd neki palotadat (MünchC. 22). Törvényben
vagyok véle: *certamen est mihi cum eo PPBl. Tudom
vala, hogy ez en fyan ygen bewleh, hogy ha terwenbe
viendik, magath meg menthy (AporC. 176). Örmest tör-
vénnak álllok, oda viszem fejemet, csak ne vögye el
jóságunkat erővel (TörtT² III 326). Czitalatnk urasagok
eleiben törweenre Tereek Janost (RMNy. II.15). Valakit
valamely napra törvényre idézni: dicere *diem alicui
PPBl. Ha kit törvényre idész, lézen bajja, míg szörin számodra
elő tudgya rakogatni (Matkó: BCsák. 122). Az jwe vasarnapra
kellene terwinre mennj (LevT. I.337). Le-mondani a
törvényről: abdicare, abrogare *legem PPBl. Törvény-
adó: legislator MA. Ada kernyöl motelesnek törweenyeth
(JordC. 727). Terwenth aad vetkezeknek ō wtaba (KulesC.
46). Thy kegholnotek nee agyon olyan teruenth roya hon nem
leteben, nyinth en reyam az en honnemletemben (RMNy. II.37).
Törvént kiado: legislator MA. Kiadni a törvényt: *prom-
ulgare legem PPBl. Miért avatod magadat a törvény kiadónak
tisztiben (Czegl: MM. 94). A Christust rendelte az isten, hogy
leme az ő anyaszentegyházának törvény kiadója (Köl: Idv.
170). Törvényt állani: vadimonium promittere, vadimonio
se obstringere PP. Keez vagiok tewrwent allanom mindeneknek
(RMNy. II.127). Nints kedve, hogy törvényt állyon (GyöngyD:
Char. 69). Ha edictum ellen vétettem, kész leszek törvényt áll-
lani (RákF: Lev. I.288). Törvényt álllok ellene, ha kell (Nyr. X

120). Ne ehinaly törvényt az én érdemből (Zrinyi I.38).
A törvénytsinállok ha be vették volna az aszszonyokat az tör-
vénytevésbe, hathatósabb törvényt tettek volna (Mik: TörL.
46). Az attiafiay feieig fagattak teruent az az attia fia
halalart (LevT. I.357). Neakariatoc alaitanotoc, hog jöttem logec
törüent feitenem (MünchC. 21). El-hagyott tör-
vény, le-tt itelet: eremodicum PPBl. Törvény-írő:
*factor legum PPBl. Immár most Czobor Pál törvényt
kér szolgabiro által (LevT. II.52). Adoss myth eg hatnan
forintal, törüenth kel rea kerny (Kady: Csal. III.128). Nem en-
ghedem senkvenk, hogy az zegenh arwak jöszagora valakye
vny terwenth kölehyen walakye (LevT. I.383). Valakire
törvényt látni: habere *judicium de aliquo PPBl. My a
ket felelest meg liallok es törüenth latank benne (RMNy.
II.74). Törween lato emberee (Born: Préd. 305b). Rövid nap
törvényt láttatuk rea s bizony fel is köttöjtük (RákGy: Lev. 165).
Az jo Hes Myhal zelee therweenenek meg lathasath
semy kepen nem akarya (LevT. I.87). Törvény mondó:
juridicus, jurisperitus MA. Törünyeket kezdé szabni
és az birodalomna erőségere soe szörzéseket szörzeni (Helt:
Krón. 13). Voltak nagy ölmék, ha valaknek törvényeket szab-
tak elejekben (Ver: Verb. Előb. 1). Előjáróban akar lenni, tör-
ünyet szabni (Fal: NU. 351). Az törüenth megh zek-
ted: factus est transgressor legis (JordC. 835). Ew kewety el
bozata, hogy meg kerdeneyek, ha valakik az törüenth meg
zegetek volna (ÉrC. 307b). Törvény szerző: legislator
MA. Kit mikor Daniel meg esmert volna az az zeret tör-
üent, bemene ő hazaba (BécsiC. 135). Törünyeket es io ször-
zéseket szörze (Helt: Krón. 30). Törvént szolgáltatóe:
jus dico, judicium exerceo MA. Törvény szolgáltatásra-való
hatalom: jurisdiction PPBl. A téli napokat törvény-szolgá-
tásra fordítani: dare hibernos menses *jurisdictioni PPBl. Tör-
üent szolgáltatlan reia feiet neuek (DobrC. 30). Az törvény igen
solgaltatyk es az wraim igen sentenciasak egymast (RMNy.
II.161). Törvént tészee: jus dico MA. Törvény tévő:
praetor MA. Isten te zegonidet törüent tetelbe ágágd (DübC.
135). Ragd az te es az én atyamfiay oleybe, hogy tegyene
törüent miközettüne (Helt: Bibl. II.3). Szörtolenség az törüent-
tétel szolgáltatásába (Monrók III.138). Ha valakit ök csak
uramra fogadnak, hogy megmondálja, hát csak törvényt kell
róla tenni (LevT. II.38). Epite eg törüent tenő tomazose házat
(Mel: Sám. 276). Igaz törvény tévő bíró (Decsi: Adag. 142).
Senkire törvényt nem szabad tenni (Pázm: Kal. 157). Tegyünk
törvényt magunkra, vétkecsit magunkat (Pázm: Préd. 21).
Törvént tészee közzötöde: judicio inter eos (MA: Bibl. 165).
Miben állot meg utolsor a pör, mitsoda törüent töttek (Kász:
Kit. I.73). Szulimán maga vére ellen kegyetlen törvényt tett
(Zrinyi II.45). Ugy eb perellyen veled, hogy te tégy törvényt
(Matkó: BCsák. 258). Te lévén a Matkó peresse, vallyon meg-
áll-e a te törvény-tétele (258). Sem törüent nem töl sem károm-
lóg meg nem elégté Kegyelmed (Gér: KárCs. III.452). Az nem
törvény be-töltés, ha nem a törvény rontásrul az isten
irgalmasságához való folyamodás (Matkó: BCsák 274).
Attal mñket mñ ellenseginknee es törüentöröknee
kezebe (BécsiC. 128). Ki az elhagott feleséget vendi, törüent
tör (MünchC. 22). Gonoz nemzet es törüent törő (44). Latak
törüentörök es meg leletezem vala (AporC. 97). Törüeny-
tudo: juriseonsultus MA. Zerezye wram terwen twdth ō
raytok (KulesC. 15). Törvényt állni: *agere forum PPBl.
Kenzeritnek az vice ispant es adlygh zoltak neky, hogy theor-
wenh wlt (RMNy. II.172). Törvényt a ki ōz, pappal fuszo
a' nem füz (Kisz: Adag. 107). Egytek a mastok ellen törü-
ny w keth val (Konj: SzPál. 142). Törvényeket be-
vanni: *adseiscere leges PPBl. Zent leleknee hevsego myatt
denen mytelkedet vetet tewruen ew fyanak (EhrC.
125). Törvényvel keresni: actionem *intentare PPBl.

Bűnös a fiad és törvény alá esett (Fal: TÉ. 618). Fărăd-
 ágos nagyság népet kormányozni, nemzetet, országot tör-
 vény alá hozni (Orczy: KöltSz. 182). Te törvéne-
 d alatt lége nec: sint sub lege tua (14). Isten ő fiat bočasa,
 meg azokat, kik törven alatt valának, meg váltanai (DobrC.
 176). Büntetéssel marad adós a törvény ellen járó (SzD: MVir.
 82).

[Közmondások]. Törvényben tagadás jó MA. Törvényben nem
 ó az hamarság MA. Nints a szükségnek szabott törvénye:
 necessitas caret lege PPBl. Sok a vétek, a hol sok a törvény:
 plenum copia iustitiae inopia PPBl. Meg hódul a pénznek a
 törvény s majd minden törvény nélkül a szeremél (SzD: MVir.
 7). A gonosz a törvényt, a jámbor a szerentsét féli (149).

Egyházi-törvény: [jus ecclesiasticum; kirchenrecht]. Vala
 mynd egyházy tvrveben mynd kedeg parazt tvrveben
 geen tanolt (DomC. 194).

haditörvény: [jus militare; kriegsrecht]. Ne mentegessék
 az urak magokat, hogy a hadi törvény kemény (Fal: NA. 220).

igaz-törvény: isonomia C.

isteni-törvény: [lex divina; das göttliche gesetz]. Minden
 steni és világi törvényen keresztül gázol (Fal: NU. 359).

katona-törvény: lex militaris Kr. [kriegsrecht]. A katona
 törvény szörnyű temperamentummal vagyon (Fal: NA. 216).

ó-törvény: [vetus testamentum; das alte testament]. O tör-
 venbe kosoknac es bikaknac vere az sido nepet megtizifta
 ala (NádC. 13). Symeon eg vala azoc közzül, kik az o teruenth
 taldeosoknac nehukrél sydoc néluere változtatának (NagyszC.
 70). O teruenbely zent atyak (CornC. 65). Meltan mondatyk
 elles ob tervennek (JordC. 349). Az o töruent bőthá zeren
 karia erteni (DebrC. 152. 170).

paraszt-törvény: [jus civile; civilrecht]. Vala parazt tvr-
 veben geen tanolt (DomC. 194).

szokás-törvény: [mos; sitte]. Beleiktattuk ez falukban az
 ny regy zokas thörvényünk zerenth (RMNy. II.128).

új-törvény: [novum testamentum; das neue testament].
 Canalicolya az fratreknek, hog myndenkoron tanolnak az o
 tvrveben es vy tvrveben (DomC. 125). Pal levn leg-
 lesw puztala lakozo az vy törvebe (DebrC. 113).

Törvényes: 1) [legitimus; gesetzlich]. Ki viselheti haragos
 oeny-dörgését törvényes kárhooztatásának (Pázm: Préd. 7). Attül
 kívánnyuk az ostorozást, a kinek törvényes ereje és hatalma
 agyon a gonosz-tévón (799). Kénytelen vagyok törvényes és
 áradásagos mediomokra fakadni (Nyr. XIV.565). Hogy az atyak
 emmi uttal meg ne fejtkezuének róla, törvényes paraneso-
 gattal emlegeti a biblia (Fal: NE. 111). **2)** [judicialis; gericht-].
 Nyakorta fordulnak meg a törvényes székeken (Fal: NU. 282).
3) [legislator; gesetzgeber]. Igazán írják a törvényesek, hogy
 hamisság és kegyetlenség, ha szükölködik a gazdag ember szü-
 je (Pázm: Préd. 1259).

Törvényesen: [legitime; gesetzmässig]. Ügyét törvénye-
 sen előadni: perorare *litem PPBl.

Törvényi: legalis MA. zom gesetz gehüig PPB. Szükség
 olna, hogy környül metélkednec és a törvényi dolgokat meg-
 zelekednec (MA: Scult. 218). Akár törvényi akár profétai akár
 zent irás (Ily: Préd. II. Előb. 1).

Törvényked-ik, törvényküz-ik: 1) [iudicium exerceo;
 ericht halten]. Nem törvénykezni: forensi *luce carero PPBl.
2) litigo MA. zanken, rechten PPB. Az atyaty n atyafunul
 árnyunkodik, pathuarkodik (Konj: SzPál. 142). Mynden thier-
 venkedew ember ellen en kowlegemvel megb oltalmazom

(RMNy. II.28). Rövid törvényre törvenközni: litigare seu cau-
 sare ad brevia iudicia (Ver: Verb. 28). Mostan is Orbán Pál
 uram Zsigával törvénykezni akar valami marlúja miatt (LevT.
 II.323). Meg nem állván az kötest újborn törvénykezni kez-
 dettek (TörtT.² I.389). Galibás dolgaim miatt nem érkeztom apja
 atyafunul törvénykennem (Radv: Csal. II.350b). Férjét el-hagy-
 ván elváltást keresett minden újou módon attól, sokáig is tör-
 vénykeztenek (Bod: Pol. 205).

Törvénykedés, törvénykezés: 1) actio juris NémGl.
 10. [iudicium; gericht]. A törvénykezést meg-szűntetui: iusti-
 tum *edicere; a törvénykezéstől meg-szűnés: *interstitio juris;
 juliusban meg-szűmek a törvénykezősek: Julio mense lites
 *interquiescut PPBl. A ki az ellenkező félnek pörködés levelet
 ír a törvénykedéstől meg-tiltatott naptól kiválva, vétkessé teszi
 (Com: Jan. 133). **2)** litigatio MA. [lis; prozess]. Mindenhöz igu-
 zak legyüme, itéletbe, törvénykedesbe, perlésbe (Born: KTud.
 II.12). Elnek osoralkodással es hamis hoozköddessel (Frank:
 HasznK. 60). Törvenközőse vagyon másval: negotium habet
 adversus alterum iudicari (MA: Bibl. IV.154). Ártatlanságát meg-
 esmérven az ő vizgatalására igazította el ezen törvénykezést
 (Bod: Pol. 206).

Törvénytelen: 1) illegitimus, iniquus MA. unrechtmässig,
 unbillig PPB. Törventelen zaantast tetetnec velvük (LevT. I.92).
 Az catholicusok meg engedik az bitangolo bagzódást és tör-
 vénytelen fajtalanságot (Pázm: Kal. 340). Törvénytelen edgymás-
 sal való fekvés: concubitus (Com: Jan. 183). **2)** [illegitime;
 ungesetzlich]. Aszt a mitt törventelen maguanc kapsolt (Helt:
 Bibl. I. Zz4). Nem hamar, nem törventelen őil meg, hanem törven
 szeren (Mel: SzJán. 98). Nem törventelen, nem hamissan che-
 lekeszem te uelod (Tel: Fel. 161). Ktek törvénytelen ok nelkewl
 ne tartja az fogsagban (RMNy. III.58). Szükség elég-tételt és
 illendő büntetést kérni az-ellen, a ki törvénytelen lábogat
 (Pázm: Préd. 129). Mások jóságára törventelen útót (Toln:
 Vigaszt. 213). Törvénytelen bánt-vólna ő véle (Pós: Igazs. II.388).
 Törvénynek állok, csak jóságunkat törvénytelen ne vegye el
 (TörtT.² III.326).

Törvényteleniség: iniquitas MA. [injuria; ungerechtigkejt].
 O nagy kegyetlen törventeleuseeg, yme ky byneket meg oldoz
 vala, a hyneseknek köteleoben tartatyk (ÉrdyC. 524). Keget-
 lenek ne legyenek a szegonyekhöz es semi törventeleuseget
 ne múnellyenek raytok (Helt: Mes. 476). Az bünnek nevezetün
 el vontképpen csak a törventeleniség erttetetik (KCsipk: Woll.
 71). Majd mindennap tapasztalt vásott törventelenisegek ezek
 (Csázi: Síp. 55).

Törvénytelenül: illegitime MA. unrechtmässiger weise
 PPB. Soha törvénytelenül hatalommal senkitől semmit el ne
 veyetek (TörtT.² I.149). Ha ő minket azért kíván oltalmazni,
 hogy törvénytelenül ha mit kezd nívelnü, ne legyen érette
 kinek föltámadni (Thaly: Adal. 194).

TÖSÉR (tössérkedik MA. ló *tüsér* Pós: Válasz. 35. Gér:
 KárCs. IV.330): mercator, negotiator MA. handelsmann PPB.
 handler, wandler Adáni. O Judas alnok töseer (WinkC. 145).
 O Judas, gonoz töseer, hamiss hünökbe leleettel (178). O Judas
 alnoc mestör es töseer (NádC. 156). Ez vylaghy töseerök synak
 es ohaytnak ew rayta (JordC. 918). Az király tösséri bizonyos
 áron sok louakat vésznece vala (Kár: Bibl. I.377). Mikor a
 töser drága pénzec el-adgya kévér ökreit, a roszzában egy-
 nehányat pénz-nélkül fellyül reá-ad (Pázm: Préd. 975). Nehe-
 zenn esmér meg ember benneteket az polgharoktól, töserektől
 vagy vargáktól (Bal: CsIsk. 32). Az isten választott templomába
 ne bocsáss töseereket (Vás: Evang. 516). A maga vitézségének
 rudimentáit vagy kassai kereskedőkön vagy ketskeméti töseere-
 ken végezte el (Zrinyi: Symb. 24). Az töseerek barmokbul jo
 lasznot várhatnak. 1666 (KBécs. C3). Ha valami panaszkodás

kezdené lenni az tósérek állapátja felől (MonOkm. XXIII.166). Mely teleket ezen praedicator egy kállai tósérnek eladott (Gér: KárCs. IV.330).

Ló-tósér: [mango; pferdehändler]. Meg-vallya, hog kétszer immár az hamis ló túsér valóban meg-tsalta (Pós: Válasz. 35).

Tósérés: [mercatorius; handels-]. Külömbiséget akar esmérni az más fele tóséres vagy miues polgároktól (Bal: CsIsk. 32).

Tössérekéd-ik: negotior, mercaturam exerceo MA. [handel treiben].

Tössérekédés, tössérekédés: negotiatio MA. handlung, gewerb PPB.

Tössérség: ∞ Az mi az barmoknak dolgát illeti, már is meguutam az tössérséget (RákF: Lev. 595).

[TÖV-İK]

be-tövik, belé-tövik: [penetro; tief eindringen]. Menez meg engemet a sarból, hog ne tőyem bele: eripe me de luto, ut non infigar (AporC. 19). Nem emlitem az belső gonosz nyavalyát, az melly az ő rendeltetéseknee és szerzeteknee gyökereben tövött és regzőtt bé (MA: Tan. I133).

Tüddös-ik, tüdös-ik: [tingor; sich hineinheften, sich hineinprägen]. Te náilaid belem tödöstik es te kezdetet en raitam meg erősseitetted: sagittae tuae infixae sunt mihi (DöbrC. 89). Korvink mindenható isten, engedyed, hogy az my vronk Jesus Kristusnak zeint sebey tövdedessenek my zywenkben es ev beye erezen ragazkodyanak (Gömc. 57).

[Tüdös]

még-tüdös: [compungo; stoehen]. Az aldot zyz Marya mezythlaab megen wala es nagy sokzor az töwyskek az ew labayth megl thüwdesteek wala (ÉrsC. 93).

Tődz, tőz, tűz (megtűdzeni PP.): **1)** [tigo; stecken]. Világ példájára feje elüttesék, várnak bástyájára karóba tüzessék (Thaly: Adal. II 273). Ditső szekerekre zöld pálmákat töztek (Gvad: RP. 106). **2)** [acu praetexo; steppen]. Valamit varrani, tözzeni: *trajectare aliquid acu PPB. Gyendyel thewzewth aranyas fedel, gyendyel theozenth galler (RMNy. III.52). A fejében levő pánczéltul sok részben tödzött sapkája fejébül kiesett wala (Szal: Krón. 507). Sok szép szikrázó tsillagokkal ragyag mint amnyi drága gyémántokkal tödzött menyezot (Pázm: Préd. 747). Egy nerez vonth arany kős saba tövzth prem raytha (Radv: Csal. II.78). Két portai ezafrag skófiummal tödzött (MonIrkó XXIV.146). Tözött varrással varrott lepedő (Gér: KárCs. IV.464). Ha apprétnak-is valami kevés imádságot közbe-közbe, tíz annyit s jobb izüm nevetnek hozzá, töznek tollaznak magokon mind nitalan (Fal: NA. 146). Hogy liuják ezt a földt, tözött feoleit, melly az ágyat bé-fedik: wie heisst diese gesteppte decke (KirBesz. 58)

még-tűz: [consuo; zusammenheften]. Megtűdzeni varrással valamit: frequentibus acupunctis deusare PP. Az egy kalauzos könyv olly terhes és meg-tűzött főzött állélékkel (Pós: Igazs. I541). Megtűzűven círán testét kevélyen fitagátá magát (Fal: NU. 284).

öszve-tűz: ∞ A lie kőrül öszve tözet párta legyen, hogy meg ne szakadgyon (Helt: Bibl. LPp1). Ók szötték, tűzték, varrogatták öszve e hamisságot (SzD: MvV. 170).

Tözös: [opns aen fietum; stickerei]. Egy gyeongyes fedel, kybe három theozes waygon (RMNy. II.65).

Tökél, tökéll: [jaculor, iteratim pugno; beschliessen, wiederholt stechen]. Közöl menni hozzá nem mernék wala, hagy-

tással, nyíllal tekéllik wala (RMK. IV.150). Kérte, hogy az asszony a szív fájdalmát örökre ne tökélje (Könyi: VM. 3).

Tökít, tökit: [jaculor; beschliessen]. Törrel, nyíllal igen tekéllik wala, semmiképen el nem ejthetik wala (RMK. III.327). Az oláhok ott fen futosiak wala, magyarokat nyíllal tekátik wala (334).

el-tökít, el-tökít: [telis poto, oppugno; beschliessen, bestürmen]. Szántalan soc nyíllal igen el tekítée (Helt: Canc. 11). Az embert várasnak nevezi a szent iras; ezt a szép váras az halál ustromlia meg, kőfalait nátlával, tornyait köszueniell, fő bástiayt az feiet guta ítésseel, eszeliösséggel töketti el (Lép: FTük. I56). Hogy hét szűc esztendő, mindent el-tökítő idő ismét érkezik (Tyuk: Józ. Előb. 18).

[még-tökít]

mégtökítés: [impugnatio; bestürmung]. A halál azon oriásnak a hűnök meg tökétéssére és giözésére hatalmas feyyer (Lép: FTük. 126).

Tötészt: figo BécsiC. 271. [heften]. Tötözte ő gradičat az erős rakason (BécsiC. 265). Tötöztem en gradičomut es erőseiten: figam gradum super munitionem (271).

Tövís, Tüvis (*tevis* CodPatr. VI.306. *travis* ThewrC. 118. Helt: Mes. 295. 296. *travis* NagyszC. 8. *travis* WinklC. 122. *travis* Csúzi: Síp. 27. *travis* MA Scult. 234. *travis* DebrC. 248. *travis* Tel: Evang. I.339. II.680. *travis* Helt: Bibl. I.132. Helt: Bibl. III.133. IV.24. 57. Born: Préd. 296): spina, sentis C. MA. doru PPB. Tevisfa uadit sub lignum unum quod ulgriter tevisfa vocatur (CodPatr. VI.306). Miuem zednac tüvissecről zölöket avag korokrol figeket (MünchC. 26). Tüvisben font koronát vetene ő feiere (68). Mielőt ertenek ty tywyssetek a ramust (AporC. 3). Menyenyok koronadeerth tywysseel koronazatek (WinklC. 122). Ók neküm adanak fieembe tövis koronath (220). Fel teznok ő feiere tövisben font korozvt (DöbrC. 451). Az zeretök nem gondolnac a tüvisseel, ki nekic keduek zereut valo nemes rosant adh (NagyszC. 8). Az ő zeuseges feye tüvis coronawal meg coronazatek (VükC. 81). Vrne Kristusnac ága kaponaynt neguen nég tüvisse yartae altal (108). Mikoron ez zent iambor igen tölöte götretnek, el megen wala, hog latna, hog semmikepen elleue nem alhatnac az nag siré tövis boerocba (DebrC. 245). Az te tewys koronának kenyaert koronaz meg engemethi menyey koronawal (ThewrC. 118). A föld tövisseket terem (TelC. 211). A föld tüsset es boytoryant ternehen teneked es a mezei műet egyed (Helt: Bibl. I.132). Azoc, a kie benne maradnac, tövisül lesznek a föld szömotekbe: qui remanserunt, erunt vobis quasi clavi in oculis (Helt: Bibl. I.133). Az istentelen élet meg geryied mint a tűz es pal emezeti a szöueuēt es a tüsset (Helt: Bibl. IV.24). Az ő palotaiokba tüss neuekedic es az ő városokba chalán es boytorian (57). Kérlec, vond ki a tüsset a lábomból (Helt: Mes. 295). Midőm oda kőrült vóna, hogy a tüsset ki vómáia, vgy rüga a kabala a farkast homlokba, hogy ottau hátra össe (296). Tövis módü ágas szigony (Mel: Jób. 99). Tüset es boytoryant teremzen te nekod a föld (Born: Préd. 296). Az gabonát az tövis el nyomia (Born: Ének. 369). Tüvis az kazdagsagnac chalardsaga... Mind io mag volna, ha az tüistül meg nem foitatneice (Tel: Evang. I.339) Kertel be tüsseel a te föleidet (II.680). Nem de szednek-e az tüvisről szööl (Fél: Bibl. I.110). A világ javai a lelki tördödést mint tövissek és török keseritik (Pázm: Préd. 29). Az tövis bokornac ágabogai igen gyakossae (MA: Scult. 234). Terem az ur mozeio boytoriunt, tövisseel, konkolyt es egyéb gazt (Zvon: Post I.124). Csak nyálaskodol, mikor Bellarminus ellen tövisseel közzött viragzonak mondol a pápista ecclesiát (Matkó: BCsák. 89). Medgyen ember a tövissek között lévén es szarkálatvín (Pós: Válasz. 7). A fodor szööl igen ágas bogas, sok hegyes tövissei vannak (ACsero: Ene. 246). Jesus Kristusnak jegyese nem lén áros

gonosz tövisnek mardosásától (VárM: Szöv. Bevez.). Hát még az után minémi tövissek közé elegyedett annak rendi (89). Kitél származnak azok a tövisek, bojtörjanok és ártalmas burjánok lelkeiben (Bar: LPar. 141). Az ő virágít mely őrmest szedné, ha szurdaló töviséről sem vonszod-el a kezdetét (Hal: Paizs. 63). Rózsáját kell szedni már az töviseknek, (Thaly: Adal. L141). Nem tövés koronával akarta magához ragadni szünket (Csúzi: Síp. 27).

boldogasszony-tövis: *cardus Mariae*; Mariendistel MA: Herb. 46. Fuchs: StirpH. 32. Az orvosló füvec kertiec avagy nezeie; kertiec az isten fája, pápa fű és különb félő boldog asszony tövissei (Com: Jan. 25). Hasznos boldog asszony tövisének virágjából készített herbatéj vér pökés ellen (Váli: OrvK. 46).

csipke-tövis: [*crataegus oxyacantha*; bagedorn]. A csipke-tövis testünket szurja (Hall: Paizs. 67b).

disznó-tövis: *cardus suarius* Mel: Herb. 43. *chamaemelum leucanthemum* Fuchs: StirpH. 14. *eberwurtz* Mel: Herb. 43. *weiss kamillen* Fuchs: StirpH. 14.

éb-tövis: *rhamnus*, *rhamnus solutivus* MA. *weisser stechorn* PPB.

egér-tövis: *ruscus* Mel: Herb. 56. *acaron* MA. *müssdorn* Mel: Herb. 56. PPB. Eger tövis igazán is sóprőnek, ha föl figyeltől az hazban, az egereket ki űz (BeytheA: FivK. 124). Eger tövisnek olly ereje vagyon, hogy ha abból szoba seprűt csinálz és a házban fel-függeszted, minden egereket ki-űz a házból (Váli: OrvK. 66).

erdei-tövis: *cardus palurus* Mel: Herb. 47. [*walldistel*]. Az erdei tövis minden felől, a bonnan fogod, meg gyac (Mel: Herb. 47).

fejér-tövis: *rhamnus* C. *spina* **alba* PPB. [*kreuzdorn*]. Fejér tövis, kit minden madarac megferteztetne (BécsiC. 16).

galagonya-tövis: [*crataegus oxyacantha*; *weissdorn*]. Egy zen szép egyenes és magas fennűfa álla egy galagonya tevis mellett és az meg vólún a galagonya teviset monda: Bezeg sűrő boytos tevises bokor vagy (Helt: Mes. 420).

hegyes-tövis: *berberis* Com: Jan. 27. Csemeték: a bodza, hegyes tövis, szent János fája (Com: Jan. 27). A hegyes tövis gyümölséből nad mezzel tsinaltatot szírop a gyulado hideg plések ellen használ (ACsere: Enc. 235).

iglice-tövis: *anonis* PPB.

kökény-tövis: *prunus silvestris*; *schlehdorn* Mel: Herb. 5.

macska-tövis: *parthenium*, *eryngium* MA. [*rebbühnerant*]. Kő rontó fű, matska tövis; *astericum*; *eb-kapor*, *matskavíz*; *parthenium* PPB. A föld macska töviseket teremtenkőd (ElC. 211). Borbély szerszámhoz valók: farkas bészag gyökér, o-nyelv, macska tövis (Com: Jan. 27). Mihelyen a ketske a matska tövis nevű füvet megészí, azonnal mint valami agyon főtt el-ámúl (Misk: VKert. 216). Pánkóst havában a székfű, matska tövis, sóska jő-ki a földből (511).

medvetalpú-tövis: *acanthus* PPB.

szamár-tövis: *eryngion*, *sonchos*, *acanthalence* C. *cardus*, *jonis*, *centum capita*, *genista* MA. *vieldistel*, *brachdistel* PPB. Tüvises lapu, szamar tevisnek es magaraztak ezt, de az szar tevis sem az buzaban nem szokot teremni, sem fekete aqua ninzen (RMNy. II.49). Bátor a búza heleit szamar tövis kellien ki (Mel: Jób. 75). Borbély szerszámhoz valók: *lice*, *szamár tövis*, *csengő fű* (Com: Jan. 27. Misk: VKert. 16).

szarka-tövis: *cygnosbaton* C.

szúnyog-tövis: *eryngium* C. MA. *brachdistel* PPB.

Tövisécske: *veprecula* C.

Tövisés: 1) *spinus*, *senticosus*, *dumosus*, *echinatus* C. *dornicht*, *voll dornen* PPB. Egy gyakós, tövises fű: **alba spina*; egy szilvafa szabásó tövises czeméte: **albus spinus* MAL Tövises lapu, tenisses levele vagon (RMNy. II.49). Tüvises szöldiznok (Mel: SzJán. 432). Mindenkor szomiulhozo tövises lapu, a kinec leuelében az víz meg áll (Mel: Herb. 43). A vessec úta tüsses: *iter pigrorum quasi sepes spinarum* (SalMark. D8). Az másik *kalych* kemény, tövises az leuele, ennek dizno kek, *pie kek nene* (BeytheA: FivK. 38b²). A szántó-ember a tövises es haszontalan avarba tüzet vét, hogy meg-tisztítsa földét (Pázm: Préd. 6). Ladd-é, mely tövises vton cziaritáz ez az vy Kalauz (Zvon: PázmP. 279). Tövises parlagokká változtanok (Prág: Serk. I). A tövises bogáts koró gyak (Com: Vest. 27). Pelen-gériben tövises veszővel kellene tégedet udvarából ki-pelengéreztetni (Matkó: BCsák. 11). A kit ne sarkallyon sok tövises gondság (GyöngyD: KJ. 55). 2) *dumetum* C. [*gestrüpp*]. Az mező, mely a sűrő tövisestől el fogattatic (Kár: Bibl. I.476).

Tövisésen: [*ritu spinarum*; *dornig*]. A mirha leveleinek szylei szulákoson es tövisésen nőnek (ACsere: Enc. 223b).

Tövísk: (*tövis* ThewC. 192. 205. *töwyck* JordC. 393): [*spina*; *dorn*]. Nem zenneted meg en feiemek töviskel által vereteet (VirgC. 35). Apolgattyia zent feyeeth, *kybowl zedegety* vala a *tbewiskewt* (WinkC. 102). Veged a tövis coronat, ki miath te feyedeth által *verie* (NádC. 184). Nemellyek esenek az töwyckben: *alia ceciderunt in spinas* (JordC. 393). Kemeen töviséből kötöt coronat nyomanc *bw feyeeben* (510). A tövis-kök közze mene (DebiC. 222). Az nagy *sereu chalan közzee* es töwyck közzee mene merő mezoylelend (ÉrdyC. 244. 561b). Nappal ees eyel meg nehezvltenek een *nawalassagomba*, mykoron *tewyskel aatal verne* vala (KeszthC. 71). Meg *kernykezenek engemeth mykeppen mehek* es meg *gyeryedenek mykeppen zeen tewyskbe* (KulcsC. 299). Barsonban eltezteteel, *töwyse koronawal koronaztal* (ThewrC. 192). Ymadlak tegedeth *fygwen* az *kerezthfan* es te zentli *töwyse koronadat feyeden* hordozwan (206). Mykoron az zamarnak egy *tewisk gyakot wlna* az *lababa*, *santal wala wole* (Pesti: Fab. 66). Ha *fítsúr fátáját vezet* kezénél, *mosolyog s meglesi bikfa töviskénél* (Orczy: KöltSz. 165).

éb-tövísk: *rhamnus solutivus*, *canina spina* Beythe: Nom 7.

fái-tövísk. Ez korona nem *fay thöwysk wala* (ÉrsC. 95).

iglice-tövísk: *genista*; *ginster* Mel: Herb. 21. Az *iglitze tövis* fél részént *hőmütö*, *szaraszto* (Mel: Herb. 21). Eke tarto fű, felette erős a gyökere, *iglitze tövis* magyarul a *neue* (48).

némét-tövísk: *acanthus* Germania, *branca ursina* Mel: Herb. 46.

macska-tövísk: *eryngium* Mel: Herb. 48. [*brakendistel*]. Szőlöt nem szednek az macska tövisről (RMK. II.180). *Macska tövis*, a kit a szél haytlya *mezön* mint egy *satant*, igen *hegyes* mint a *maczka kőrme* (Mel: Herb. 48).

szamár-tövísk: *tribulus vulgaris* Beythe: Nom. 8.

tengéri-tövísk. Ez *thengery thöwysk* sokkal *hegyes* az *fay thöwyskneel* (ÉrsC. 96).

Tövískél: [*spinis consero*; *bedornen*]. Neziwala az *ew thewiskelth zentszeghes feyeth* (WinkC. 84). Neziwala az *ő tövis-kelt zentszegős feyet* es *sír* vala (NádC. 350). Tövískélt *sz. kaponyait*, *ostoroztatot* *tagiát* *kőnyhullatásommal* *mosom* (Zóly: Elm. B6).

Tövískés: 1) [spinus; dornig]. Vezy vala ez zent zřz ev magát neny koron tevynkes vezzovnel (MargL. 62). Zent Dorothea azzomnak zřzey tyztassaga jegyzetetyk az rosan tyuynkes voltanak okanal (CornC. 241). Wadlaloh nagyob tevynkes wtat lehetek wala, mynd azon velyely wala (ErsC. 91). Ez illyen ember az életnece igéjét megfoyttyac az ő sziveknece tövőskes kórjaival (MA: Seult. 234). A vilagh az eset után mint egy tövőskes ágas-bogas helylé változot vólva (Mad: Evang. 168). 2) [vopretum; dornestrüch]. Nemel escek az tövyskesben es hog fiol nőteek vona az tövyskek, meg foyttak hátet (JordC. 464). Nemel escek az tevyskes kőzöt (ErdyC. 132).

Tüske: spinula, spina MA. kleiner dorn PPB. Csemeték: tamaric fa, lenese fa, dísznövény, tüske (Com: Jan. 28). Nincs az gerliczének epéje és erkölcsének is nincs semmi tükéje (Thaly: Adal. I.145). A legedesebb falatodban legnehezebben esik a véletlen sértő tüske (Fal: UE. 434). A szegény nem látja, hogy sértti tüske a gazlóság (Fal: BE. 588). Tüskébe keverem áruló testemet, így oltván tízeit megmentem lelkeimet (Fal: Vers. 879). Az út gősdőrtős, járhatlan és tele vala tükékekkel és tsemnetékekkel (Gvad: NÓPM. 5).

[Szólások]. Mintha tükén ülnek (Kisv. Adag. 230). Mintha mind azon tős tüske helyeken ültek volna, rágták ajjakat mérgekben (Fal: NE. 26). Kedves jó uraim kérlek, halljátok meg, a tükékre való miként moskolja meg minden dolgaimat (Thaly: VÉ. II.262).

fejér-tüske: centum capita Frank: HasznK. 17.

Tüskés: spinosus MA. [aculeatus; dornig, stachelig]. Sfgér avagy dörögöző nevű tüskés szárnyú halaeska (Land: UjSegits. II.831).

TÖVELÉS? Azert adal kezbe gonosz poganoknac, tővelest egedel mint szegény iuhoknac (Hoffg. 258).

TŐZEK (tözeg SzD: MVir. 373. tőzel MA.): bulbiton MA. [humus, torf]. Tehén ganéj, tőzök: bolbiton PPB. Bár sárvál vagy tőzekvel tapasztott és nádval padoltatott kunyhókban legyenek-ís (GKat: Váls. II.1222). Tsuda, hogy tőzeggel be nem tőmik a száját (SzD: MVir. 373).

TRÁDOR: három szülas matéria Kr. A kik hihorban járnak és selyemben, trádorban sokkal nagyobbra bőclüftenek, hogy sem a paraszt kalibában zellyérkedő gubás ezondrárok (Csúzi: Tromb. 13). Mj-képen a vont-arany tradorban ugy szárbe oltoztetettet jött fűvözötteni (Csúzi: Síp. 670).

TRÁGÁR: 1) circulator, agyrta, scurra MA. landstreicher, possenreisser PPB. Kuritolo, tseltsapo trágár, tsalóka: circulator C. MA. Orokat meg fodorítani az tragavokat, neuetőket, ezüfokat illet (Erasm: Erk. 6). Ezer tsüfokodó trágárok tseltsapási (Páz: Préd. 1219). Találtatnak a világi emberek között tolvajok, paráznák, kit nyelvének, trágárok (Tasi: Feukt. 35). A csélesapoc, hazag hír haragoc, trágároc az udvaroknac toldaleki (Com: Jan. 143). Ott (az udvarban) legnagyobb boldogságban a bizelkedők, tányér-nyalók, trágárok vannak (Hall: Paizs. 381). Hlyenek a rothalt beszédű nyáladék tragárok (CsúziCseh: Edom. 216). 2) scurillus, spurcidicus PPB. [obscenus; pöbelhaft, schmutzig, zotig]. Tseltsapo trágár aszszony: circulator C. Állastatok a Nabotra két embereket, nekic tragar hazag latroc (Mel: Sám. 354. Mel: Jób. 47). Innár csak mind hazugságnak hallgatására vágyódnak mindennek fölül, rágalmazók, fondorlók sugarlására, trágár és penészes csúfságra (Born: Evang. IV. 758). Tragar szo es oktelen ezeledet bolond zaygus nem volt köztöe (Born: Préd. 91). E volna am a tragar beszedece egyzik (Tel: Fol. 70). Rézszeges, eselesap, trágár ember volt (Páz: Kal. 364). Semmire kellő eselesapok és trágár beszédű bitagoc (Com: Jan. 204). Annál is bolondgyab ama trágár panassza (Sám: 3Fel. 710). Szájok üres és

tsizta minden gonosz, trágár, hamis és lüvalkodó beszedecktől (Matkó: BCsák. 278). Sok tséltsapásokkal s trágár tréfálással buján gyakran beszélt (Ben: Rüm. 15).

Trágárkod-ík: [magor, scurror; possen treiben, reissen]. Így trágárkodot és alakszót mindehha az őrdög fia által az isten és szentince tsiztelece ellen (Mon: Képt. 21). Nem tud az bölcsesség közt, melyet isten közlöt az emberek, külfömbeséget tenni, azért trágárkodik (MNYil: Irt. 220). Rézszegeskedel, bort árultat, trágárkodol (Báth: Tromb. 161). Addig lehetáznek és trágárkodnak, a míg meg nem unakodnak (Fal: UE. 369).

Trágárkodás: [intemperantia, vita libidiosa; unzuchtigkeiten]. Egész élete csak a sok dorbézolás, rut trágárkodás, ember rágás, szörnyű szitkok, átkok (Megy: 6Jaj. II.11).

Trágárság: scurrilitas MA. *scurrillus jocus PPB. [intemperantia; possenreisserei, leichfertigkeiten, unmissigkeiten]. Trágárság, mofskos beszéd: *obscoenitas verborum PPB. Nagyobb gyönyörűségec vagyon hazugocnak, czelezapoknac tragarsagokban, hogy nem mint wrnac szavanc halgatásban (Born: Evang. IV.389). Az hazugságot es tragarságot eltunstassak (Fél: Tan. 474). Rutettatic es templon, ha játcekal, trágársággal, sutogással tölti ember idejét az templomban (Zvon: Post. II.273). Szüldalmazó trágársággal akarja a te állásodat el nyerni (Bal: Csllsk. 37). Hamis tanu-bizonyossággal, temondásággal és trágársággal bántottad-é istenedet (BíróM: Angy. 298). Megzeletette a puha életet, a rézszeges iddagolást, a trágárságot (Fal: NU. 276).

Trágáru: futile C. [eitel, unnützig]. Darius csuda fortellyal és trágáru az ő lovainak szenteletetese által megyen az persiai császárságra (MA. SB. 357).

TRAGÉDIA: [tragedia]. A tragedia szerzetes játékcane szomorú ki menetele vagyon (Com: Jan. 211). Chuda tragédiát készit elméjében chászár, kit nevetni fog Zríni Szigetben (Zrínyi II.8).

TRÁGYA (trágyaz Güncz: RBab. 13. trágya Adámi. traga Radv: Szak. 85.88. traga 294. traggya MA.): 1) tragma, bellaria, conditura cibi MA. nachtsich PPB. konfekt, gewürz Adámi. Mikor az húst fel akarod adni, gyömbér és nádmezből trágyát csináltass, az trágyával meglintsed (Radv: Szak. 19). Szélesen hagyj az czípoban, trágyát is csinálj hozzá, ugy hiúsd meg erősen azzal az trágyával (85). Tehénhús levét végy reá, nádmezből, gyömbérből trágyát is csinálhatsz neki (85). Keesege slítve. Ehez jó bort kell trágyával forrasztani (143). Bort kell trágyával forrasztani, az czípót meg kell önteni vele (196). Trageanak az készítése (294). A malásás trágyát igyen csináljad (Radv: Csul. III.38). Törj bőven gyömbéret össze nádmezzel egy mozsárban, ha ezt megszörzöd, aztán trágyád leszön (40). 2) [laetamen; dünger]. A barom allya nints trágya nélkül (SzD: MVir. 435).

mezei-trágya: [laetamen; dünger]. Tsuda, hogy mezei trágyával bé nem tőmik a száját SzD: MVir. 373).

Trágyál: [condio, orno; wizen, zieren]. Trágyált ágyak vannak meg-rakott rőzsákkal, kiket kedves árnyék borít zöld ágakkal (GyöngyD: MV. 19). Nem lévén tilalma beszélgetéseknek és esőkokkal trágyált ölegetéseknek (GyöngyD: Char. 233). Ki-simított, ki-rámázott, merő selyem, trágyált beszéd (SzD: MVir. 57).

mög-trágyál: [condio; wizen]. Az riskásit mikor fel akarod adni, nádmezzel trágyáld meg (Radv: Szak. 188).

Trágyás: delicata vel superflue ornatus Our: OrigHung. LXVI. [conditus; gewürzt]. Piritott czípó, az kit trágyás kenyernek hívunk (Radv: Szak. 206). Csemegéc avagy trágyás

fűmölés tálac: bellaria seu tragemata (Com: Jan. 111). Kik hímes trágyás igéekkel mulat (Fal: NE. 85).

Trágyásán: [delicate; gewürzt, fein]. Igen gyengén és trágyásan szokták feladni a tréfák dolgát (Fal: UF. 385).

Trágyáz: condo, orno MA. würlen, zieren PPB. Nincs oly héz, melyet édessé és könnyűvé ne tégyen a szeretet, a ezzel trágyáztatik (Pázm: Préd. 166). Mesterség ám az asságnak palástia alatt cifra szókak trágyázott hamisságot ulni (Bal: CsIsk. 185). Hogy az ő trágyázott tizfra fundamento-ikon meg indulnak (Göncz: RBab. 13). Úri terminussal trágyázza az szová, azt tudák, megvette, birja Hollandiát (Thaly: Jál. II.349). Nemesek asztalit trágyázza inkább a majd minden-napi dúskásság, tobzódás, hogysen sovány profuntal a egények alacsony székét (Csúzi: Síp. 661). A mi a stilust eti, ha oly tizfrán nem trágyáztam, a mint hazámmak kényesi- szerették, vagyon kis mentségem (Fal: UE. 362). Elő ve-lik az ndvariságot, trágyázzák a szókat (403). Veremre viz trágyázott szép szó (SzD: MVir. 87).

még-trágyáz: 1) [condio; würlen]. Az orvosok pillulái vől arannyal és nád mézrel meg-trágyáztatván belől igen szerék (Mad: Evang. 453). Iszonyú kárbotzatással meg trágyáztatott tudomány (SzD: MVir. 434). 2) [stercoratione terram foveo; düngen]. Meg-szántás, hogy az szalmája a földbe aradgyon s szinte annyt érnek vele, mint ha meg-trágyázták volna (Lipp: PKert. II.199).

Trágyázás: [condimentum; gewürz]. Közönséges trágyások: sállya, bor és a só csinálnak jobb étket (Felv: hSal 9).

TRAKTA: [actio, colloquia; verbandlung]. Gyakortasággal volt már eféle trakta az két batalmas császár között (EszM: Ev. II.149). Erdélyt az mostani tractából ki ne marasszák, sem az frigy-levélben bé irassák (KétMDipl. 8). Az békessé-és tractához hozzá kezétek, de az mint hallom, sok költéssek-el kell meg lenni (RákGy: Lev. 30). Ezzel pedig az tractával ítelenek voltunk, de már ennek is im vége fog lenni (47). Nem édes uram, hogy végetlen tractának még sincsen vége, lek, az Kinán basa tractája is csak meg ne árson Kegyel-édnek... Micsoda jót vár Kegyelmed ebből az hosszú tratá-ól (49). Mi 6 napi sok tractánk után ma alkuvánk meg az assai várossal (130). Ha Nagyságodnak kedve leszen az trak-hoz, annak megjelentése alatt talám valamit vehet ki belőlök (18). Házamboz a felháza gyűltek vala valami tractára (TörtAd. I.167). Traktára indulván semmi alku által a egyalja dolgát külömben el nem szerezhetik, hanem ezer ördő borok ígéréttével és praesentálásával (Romy: Mon. I.76). ról van a tracta a gyülekezethen (GyöngyD: KJ. 442). Az szszonyok a szerelem traktáit forgatták a beszédben (Fal: A. 189). Hát miről beszélének most, mi a trakta: wovon wird tzung wol geredet (KirBesz. 73).

Traktál: [ago, consilium in eo; verhandeln, sich beraten]. Imosrol kezdte tractálni (Helt: Krón. 45b). Tractálni kezdéne-elle a Sigmond bertzeg felől (69). Oly dolgokrol tractály, melyekből épület származbassék (Pázm: KT. 23). Plinius a egkisebb állatoeszkáknak nemzéséről traktálván azt írja (Ily: Préd. I.253). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni, ítés leveleket szerzeni (II.167b). Gonosz haraggal felgyuladott emberrel traktálni (293). Békesség dolgarul királyok traktálnak (Thaly: Adal. I.293).

Traktálás: [exploratio; prüfung]. Az dolog felől valo erdezkedes es szollas, ertekezlet, tractalás: examen causae (Ver: Verb. Szót. 9). Az evangeliomi helynek erőseséges traktá-asi (Ily: Préd. II. E)öb. 2).

[TRANK]

kígyó-trank: serpentaria Fuchs: StipII. [natterwur]. Kígyó-trank fű: dracunculus PPB. Ha tarkonynak es eglőt tem sonak porauul es mezzel ózue temporalod az kígyo trank es egy borso zemit az fogad odvaban tez, meg gyógyitya (BeytheA: FivK. 52).

TRATYU: [vetula; altes weib]. Testi byfnbe elyzamec, e meg rothat, földbe löt agnó, tratyu elesék (TelC. 147).

TRÉBÉLY: brisa, floeces; amboeisen, auf dem man schmiedet PPB.

Trébélyöz: [duco; treiben]. Lábas, trébelezett tarkás aranyas esészék hat (Gér: KárCs. IV.419). Az midőn a gazdag ön trébelyeztetik, apadni szokott... Az trébelyező-házban sisak alatt olvasztják fel az gazdag önt (TörtT. I.375).

TRÉBÉL: [duco, pulso; treiben]. Ivó ezüst kanna kettő, egy virágos trebellet aranyas (Gér: KárCs. IV.419). Kohbeli szolgák: koh-sáfár, trébélő mester, trébélő tongár (TörtT. I.376). Trébélő viasszat csinálnyi (Kecsk: ÖtM. 306).

[Trébélés]

Trébélésés: [ductilis; treib-, getrieben]. Végy egy kis lágy vizet és ngy kenegéld fel az trébélésés műnek az grontyára (Kecsk: ÖtM. 302).

TRÉCSÉL, TÉRÉCSÉL (derezcel DebrC. 345): garrio, blatero, obloquor MA. schwatzen, plaudern PPB. Az zyz nyi-uan ualo befen sokat ne kesiec es ot ne dereczelen (DebrC. 345). Sokat ne késsél és ne terécselj, mert ha mulatsz és sokat terécselsz, ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak (RMK. IV.79). Czac hogy valami wyságot terécselnénc: dicere aliquid novi (Helt: UT. 16). Oly nagy kenyesecc is vadnac, hogy bár orra előtt legyen az predikatio is, inkább ül az fal alatt, inkább tere-ezel (Born: Préd. 409b). Tréchéllő és mulató helylé tótték a szentgyábat (Tel: Evang. II.631). Az régi sz. jámborok nem hogy ördöggel nyájaskodva trécseltek volna, de még az tévely-gőkkel sem akartak eggyütt lenni (Pázm: Kal. 180). Ne gon-dollyad, hogy az sátán az istennel tréczelne (MA: Bibl. I.448). Az szo beszéd után trécselő beszélgetés következie (Prág: Serk. 357). Vgyan szíve szakadtaig trécsélt veled a jesuita (Czegl: BDorg. 488). Jártokban beszélve s nyájassan trécselve egy mással mulatnak (Thaly: Adal. I.185).

Trécsélés: blateratio. garritus MA. das plaudern, schwatzen PPB. Gyalázat volna, ha hivalkodó trécsélésekkel egyebet botrányoztatnánk (Pázm: Préd. 1209. Pázm: KT. 27). Immár az ő ellene valo tréczelésekkel és pattoágosokkal az istentelenecc semmit nem érne (MA: Tan. 56). Őrizkednünk kell az asz-szony állatokkal-való tréceléstől, a heaban valo fel-s alá-szórálástól (Káldi: Préd. 37). El mulattyák az időt tréceléssel, fel-s alá-szórálással, koczka és kártya jádzással (55). Előveszik a trécselést s egy fertály óráig két annyit mondanak, mennyit a pap fenn a széken egy óráig (Fal: NA. 146).

TRÉFA, TRUFA: jocus, ludicium C. jociatio, facetiae MA. scherz PPB. Nem trefaképpen: irridicule C. Tséltsapó, otsmány-tréfájú, bitang: scurra; szép izes tréfákak tartani: salibus mensam *irradiare PPB. Truffaban hamiss bezedöt zalazt, kywel senkynek nem arth (ÉrdyC. 26b). My lezen akoron az gonoz gondolatokrol es hewolkodokrol es truffa bezedökről (ÉrsC. 304b). Ekteleenség, bolond zolas anagy trufa, mosolgo bezed nem illenek (Komj: SzPál. 295). Elmeye zeryut gyors ees okos ees chodalatos myndenemey okos trefa bezednek meg talahasara (Pesti: Fab. 1b. 6. 35). Mondá amaz nemes ember: Vraim bizony nem truffa, bizony erről e rettenetes feredőről szolt az isten fia (Helt: Mes. 470). Ez után az egész Luter tudományt tréfának tartsam (Pázm: LuthV. 158). Az isten-é, ki annyira szörnyiti a bünt, te-é, ki csak tréfának

tartod (Mileg: Preb.² 176). Az újjal való fitty vetés tréfa dolog (Com: Jan. 170). Tréfiékkal, játékos csúf mondásokkal víni elmés dolog (208). Nem szokott tréfát emelni (Czepl: MM. 300). Tréfa-szókkal vette (Hall: Paizs. 485b). Én ugy véltem, hogy tréfa csak szerelmed (Amade: Vers. 225). Tud az tréfához is, szerelemhez is ért (Thaly: Adal. I.139). Tréfával szokták az időt tölteni (Kisv: Adag. 165). Sovány tréfa volna az, amikor egy szemérmes szívecskét a szégyen-oszlophoz csatlanál (Fal: NE. 90). A leg méltóbb szentségekből faragtok tréfára és szentelenségre valót (Fal: NA. 123). Értsed a tréfiák dolgát beszéd közt (Fal: UE. 385). Még a nagy emberek is röpítenek néha tréfát és vig-beszéddel játszóznak (406). A hajdon-nép olyhas fogatkozásokot kap fel, a melyekből tréfát farag (410). El-tűrni el-viselni a tréfát (SzD: MVir. 28).

[Szólások]. Effle dolgoknak már fele sem tréfa (Czepl. Japh. 81). Az ébron-vitéz emberrel nem tréfa a tréfa (Fal: UE. 394). Tréfára fordítani: vertere in *ludibria PPBl. Tréfára nem vélvén az dolgokat (Gér: KárCs. IV.404). Ió aszszony ez nyáron leszen meg házassulod, de az dolgot tréffára ne vedyed (FortSzer. H4). Én, mivel nem tudtam, hogy csúfos társait Luternek az apostolok, nem vettem völt tréfára a Luter szavát (Pázm: LuthV. 158). Ne vedd tréfára a dolgot (Matkó: BCSák. 373). Nem is kell uram ezt csak tréfára venni (TörtT.² 1600). A nagy való dolgokat tréfára üt-tetni: vertere *seria ludo PPBl. Ugy ússék tréfára a religio dolgát, hogy végtére meg-ne bínyáék (Fal: NE. 57). Senki bőltsnek nem tartya azt, a ki mindent s mindenkor tréfára ütöt (Fal: UE. 405). El-állítani a tréfát: *admittere jocos PPBl. Tréfát űző: jocularioris PPBl. Tréfát űz bírāja s ura hatalmával (Orczy: KöltSz. 180). Tréfát űzött mindég a egyes rendekkel (35). Tréfa kívül mondem: ich sage es im ernst (KirBesz. 8). Tréfanélkül: extra *jocum, remoto joco PPBl.

[Közmondások]. Jó az tréfiá, de nem mind éltig (Deesi: Adag. 313. MA).

Tréfába, Tréfában: joco MA. im scherz PPBl. Tréfába nevetek vala (Mel: Jób. 69). Tréfába engem nevez ókörnee (Göres: Máty. 74). Az szent írásnac helyeit auagy cikkelit hoztad-é elő tréfába (Vás: Cau.Cath. 212). Szokta vala mon-dani tréfában (Czepl: MM. 13). A királyt fitos Pélbárnak nevezte tréfában (Pethő: Krón. 143).

Tréfából: joco, per jocum; aus scherz PPB. Tréfából e vagy gyarlósággal: jocone au serio PPBl. Tréfából mondotta az urának, hogy esászár lúd (TörtT.² I.5). Thales mondgya tréfából: Hát ha rád jöndenek Delphis városából (GyöngyD: Char. 376). A mint tréfából nem szabad embert ölni, úgy nem szabad tetőtől fogva talpig legyalázní (Fal: NE. 90).

Tréfál, trufál: joco, jocular C. MA. scherzen PPB. Mikor en tréfába nevetek vala, nem hiszik vala, hog en trüfálnék (Mel: Jób. 69. Pestí: Fab 57b). Te chac alakozol és midőn bolond-ságidat alkotol, tréfás irasodban (Mon: Apol. 258). Ne tréffaly vén katonanál (Deesi: Adag. 336). A fogatkozott vén embe-eket se szóval se tselekedettel ne tréffaly (Pázm: Préd. 217). Néha-néha szokás tréfálni (Com: Vest. 104). Miért kezod nyomát s hitedet tréfálta (Zrínyi II.51). Királyi multság hegyek ellen állni, ekhóval tréfálni (Fal: Vers. 864).

mög-tréfál: eludo PPBl. [floppen, zum besten halten]. Édes komám uram, félek, az bíres jó akarát meg ne tréfáljon be-nünket (LevT. II.255). Tudatlan szakácsot meg tréfálhatsz ezzel, ha akarsz (Radv: Szak. 233). Arra leszelik, hogy Syri-thát házasságnak okiért hozzá hívatná, de azonban csak meg tréfálná (MA: SB. 75). Ez gonosz aszszony engemet meg tré-fált, de én-is meg tréfálom őtet (Alv: Post. I.474). Azert erke-zett az en királyi felsegem napnyugatot napkeletre, hogy az

pogan ven dudakot magamat meg tréfáltatni lassum (Fórró: Curt. 734). Meg ne esaljanak, tréfáljanak benneketek (RákGy: Lev. 141). Ibrám uramat az vizgázatlanság tréfálta meg (269). Alig ha Forgács Zsigmond lator nem leszen, meg kell tréfál-tatnunk (325). Szép szókkal való levelek írásával azért tartja Szxender passát Szuloczky, hogy megtréfálhassa (TörtT.² I.300). Oh vaj-ki gyakorta meg-tréfál (Hall: Paizs. Előb. 8). Hogy meg nem tréfálgya, tett arról fogadást (GyöngyD: KJ. 464). Néha a szarvas a fáknak ágaira fel akad és így magát elrejt-vén a vadászt is meg-tréfálja (Misk: VKert. 139).

Tréfálás: jocatio C. dicacitas MA. spötterei PPB. Ember-séges tréfálás: eutrapelia C. Iatekokra es trufalásokra igye-kevény (HorvC. 257). Ez-után az éktelen szállások, mardosó tréfálások tsak nevezetben se légyenek (Pázm: Préd. 163). Szerencsétlenség közt sovány tréfálások, búskodó gondoktól rozszas aluvások (GyöngyD: Char. 13).

Tréfálód-ik: [joculor; scherzen]. Valakivel tréfálódni: verba alieni dare per *deridiculum; sokat tréfálódott: *per-multa jocatus est PPBl. Akkor bezzeg nem tréfálódik immár, hanem ártani igyekszik (Lép: PTük. I.274). Ha valaki akkor föl s alá sórálha, tréfálódniek, valyon nem tartaná-é esze-tennek lenni (406). Jádzék, tréfálódgyék (Tof: Zsolt. 689). Csak úgy tréfálódgyék a puskával alkárki, sok másféle casusok is estek az én értemre miatta. 1760 (Hazánk I.363). Nem jó nagy urakkal vastagon tréfálódni (Kisv: Adag. 101). Mint hogy az úr vélem tréfálódik, én-is ravaszodom (KirBesz. 26).

mög-tréfálódik: [eludor; gefoppt werden]. Ngod ne siessen az ütközéüttel, bizony bizony írom, meg nem tréfálódik innet (RejlLev. 41).

Tréfás, trufás: jocosus, jocularis, jocularioris, facetus, facetosus, dicax C. MA. scherzhaft PPB. Beszedeiben nínias es trufás (Szék: Krón. 219). Az úristent tréfás társul ne vegyétek, meg nem esalhatjátok (Tin. 57). Vduari trufas ember (Zvon: PázmP. 291). A tréfás köz beszédec leg jobb gyönyörködötése (Com: Jan. 112). Mennyen el az ő tréfás beszélő társához (203).

Tréfásan: jocose, joculariter, facete C. scherzhafzig PPB. Udvaroson, tréfáson: festive; valakit tréfáson reá-venni: *derun-einare aliquem lepido PPBl.

Tréfásság: festivitas PPBl.

Tréfaság: jocularium C.

Tréfátalan, tréfátlan: infacetus, inficetus MA. unhöflich, unartig, grob PPB.

TRIUMF: [triumphalis; triumf]. A legalacsonyabb kártya-levelek is, ha triumph szímben vannak, többet érnek a felsők-nél, ha tőlök eszínlettek (Fal: I'E. 381).

Triumfál: [triumpho; triumf halten]. Valerius Jugurtha királyt meggyőzött és az ő triumfáló szekero előt haytotta (MA: SB. 55b). Jácob az istenen hiti által triumphalt, győzködött (GKat: Titk. 201).

TRIUMFUS: [triumplus; triumf]. Birodalmokat is nagy triumphussal es koronazo hatalommal a bestianac aggyac (Mel: SzJán. 415). Duplázák chókokat egymás szája-körül, Venus triumphusin kedves szívök örül (Zrínyi: II.29).

TROMBITA: buccina, buccinum C. tuba MA. posuone PPB Trombita szó: tarantapok; trombita gyártó: tubarius C. Trombita, kiált, mérgespók: salpinx PPBl. Hallangatóc a trombitanac, sínac es hegedőneec zozuffat (BécsiC. 125). Zaru trombitanac zanaual enekleték vr királnak zemeleben (AporC. 59). Trombitanak elő zana retenetességgel hangoslik (VirgC. 115). Az trombita az ty fyletekben zöngőn (148). Ez zent atya-

nak zava zeng vala mykeppen trombita (DomC. 128). Az czarar fíel kezewle nagy trombita zowal (ÉrdyC. 315b). Egy-egy trombitát fejenként ők wéwének (RMK. II.77). Mindiarást trombitákat futató és dobokat fítoe az étközette (Helt: Krón. 40b). Nagy dobszóval és trombitaszóval szállására késérik (Monlrók III.148). Az nagy szep szauu hangos trombitat eghen meg riaszttyac (Born: Ének. 142). Az trombitat meg fíuallya es ezzel meg íti az népet (Kár: Bibl. II.139). Az io trombita fel geriezd az lartzra (Decsi: Adag. 309). A trombita harsogására égő tsíllag esik mennyből (Pázm: Préd. 6). Horgas trombiták-nac, tárogató sípoknac harsogása (Com: Jan. 149). Fel-íllót trombita ríwala (Gyöngy: KJ. 111). Valék isten ígéjének hangos trombitája (Thaly: Adal. I.68). Diesíjétek az urat trombita szowal és cítarawal (Ily: Préd. I.78). Kapitány quartéllján trombita ríwadott (Gvad: RP. 95).

Trombitál: clango, buccino C. MA. tubam inflo; trompeten PPB. Hozzá szerzek magokat, hog trombitálúnak (Sylv: UT. II.144). Én el-bémegyek a tábor szélire, hogy én trombitálók, tí is trombitáljatok (RMK. II.78). Magyarok ezt táborban megbállják, a dobokat verék, trombitálúnak (VI.141).

ki-trombitál: [divulgo; bekaunt machen]. Már bécsi úrtázkon mindenítt kitrombitálták az békességet (Bercs: Lev. 550).

Trombitálás: [clangor tubae; trompetenklang]. Sípolás, dobolás, trombitálás es orgonalaas vagyon közte (ÉrdyC. 564). Mikor hallanának trombitálást, sípólást, ők is az órában mind érde reének (RMK. VI.90). A hatodik trombitálásra az egen ízes roppant seregek látszanak (Pázm: Préd. 6). A papok trombitálására a városok falai leomlottanak (Laud: ÚjSégít. I.23).

Trombitáltat: [bucina indicari jubeo; ausposaunen lassen]. Mikor alamísnat tendez, ne akíriad te előtéd trombitaual trombitáltatnod (MünchC. 23).

Trombitás: buccinator, flator, auletes, camptaulas C. íbícen MA. trompeter PPB. Hegedűsöknek, trombitásoknak zozattya nem leelettyek towaba ew benne (JordC. 919). Itt most én nálam trombitás és kártyás legyen íhítető és ílres parázna (RMK. II.265). Meg terét futatánac a trombitásokkal Helt: Krón. 119b). Vajda trombitási és doboí (Monlrók I.148). Éneklő cantorok es a trombitások a király mellett állanak vala (Mel: Sám. 410). A dobosok és trombitások útköte-re való készíllót fíwán a serényiségre gerjesztene (Com: Jan. 149). Hat magyar trombitás fekete rubában (Radv: Csal. II.366). Három trombitásnak most esínáltatok új dolmánt s nadrágot (TörtT.² III.384).

TROMF: [color triumphalis; trumf]. Tromfíal-ítés: talio C. MA. PPB. Nem íti mindíárt tromfal, hanem íól czelekószíki íllenségénel (Soós: Post. 264). Keblében tarez ez féle makkos tromfídat (Zvon: PázmP. 284). Tromfot tromfal ítőt (Megy: Jaj. 19). Hasonló tromfal való bíntetés (Teleki: FLél. 129). Vérért vért ontsunk s tromfírt új tromfot íssíunk (Líszny: Krón. 257). A róka fogó vadászoknak ravaszoknak kell lenniek, hogy a tromfot tromfíal tudhassák ítíni (Misk: VKert. 164). Tromfot tromfíal szoktak leítíni (Kísv: Adag. 37). A leg-alatszóyabb kártyák-is mikor tromfol, többet érnek a felsőknél, ha állók el-szíulettek (SzD: MVir. 403).

[Tromfol]

még-tromfol: [retalio, ulciscor; wieder vergelten, rächen]. A bosszúságokat nem tromfílla-meg bosszúállással (Com: Jan. 197). Ha módjok leszen mind francízának s svékusnak enne, meg foszják tromfolni az bavarus állhatatlanságát (RákGy: Lev. 387). A jeniek lovaiban kétszázötvenet íajtottak el az bek, ígyekeztek megtromfolni (544). Amaz régi regét a mi

vallásunknak újságáról ímmár régen meg-tromfoltuk (Pós: Igazs. I.490). A ríttatíótt bosszúságot hogy meg tromfolná (Pethő: Krón. 94). Ez után a magyarok Gallíába menének, hogy a magyarok veszedelmét meg tromfoluák (Líszny: Krón. 176). Cárolynak halálát meg akarja vala tromfolni (310). Erőt vett vala, téged megtromfola, te fejedrül másra esék az korona (Thaly: Adal. I.273).

mégtromfolás: [talio; wiedervergeltung]. Az isten bosszúságának megtromfolásában ígen kemény volt (Ily: Préd. I.360).

vissza-tromfol: retalio PPB.

Tromfosdi: [certatio; wettstreit]. Egy veres tromfosdít íázdó barátnak meg píriekoltetése (Czepl: Tromf. CímI).

TRPÜSSZENT: sternuto MA. niesen PPB. [Vö. PRÜSSZ-SZENT]

TRUCC: [contumacia; trotz]. Mondja a kurucz: Leszen trucz (Thaly: Adal. II.340). Melly maga-feledett bolondság az isten jó-voltának trítzára belé-keveredni minden-féle gonoszságban (Fal: NE. 50). Berthonia szűz a férfiak truczára helyes deák verseket írogatott (Fal: TÉ. 661). Bátor azzal nem gondolunk, azért is truczra szeressíunk (Amade: Vers. 171).

[Truccos]

Truccosan: [pertinaciter; trotzig]. A királyné trutzossan ímgíygen felele (Könyi: VM. 15).

TRUPP: [caterva; trupp]. Szatmárra botsáttya a német truppokat (Gyöngy: KJ. 130). A németnek két trupja íltalgyítt volt (Bercs: Lev. 300). Utánna fordíltak az németnek, kezdék vagdalni őköt s az mely kimaradt az trupból, azokat nyakgatták (583). Kíldtem Nagyságodnak Somogyí uram levelet, hogy az német trupp íltalgyítt (650).

Trupponként: castellatim PPB.

[Truppos]

Trupposanvaló: [confertus; dicht]. Trupposan való szerencsétlenségék (Kísv: Adag. 292).

TUBA: 1) [columba; taube]. Unum columbae nomen Otr: OrigHung. II.324. Fogd meg elsőben a tubát, s az után melyözd (Czepl: Tromf. 225). **2)** [dilecta; geliebte]. Telekes-booskor, gyöngyös kapeza, járd meg tubám, járd meg (Thaly: Adal. II.100). Tubám tólem ne róppíj, hanem kísv fészkeíben íl (Amade: Vers. 236).

TUBARÓZSA: hyacinthus; tuberosa PPB. KírBesz. 155.

TUBIN: [pannus Sericus; tafet]. Kevély tubínmántója alig fér a nagy fűdeles híntóba (Fal: NA. 144). Tubíntot akarok venni, tafotát: ich will tobin nehmen (KírBesz. 21). Úszón festett habzó tubínmántó, palást (SzD: MVir. 153).

TUCAT, TUCET, TUCIN: as, duodecas PPB. dútzend KírBesz. 21. Két tuzszat gomb: globulorum duae duodeceaves PP. Tutzín-kés: as cultorum; dutzín-pantlika: as ligularum PPB. Minden, valami ogész és tízenkét részre osztatik akár fontolással akár mérészel akár egyéb számlálással osztassék, a magyaroknál ma ez bívattatik tutzínnak: as vel assis PPB. Két tuzszat asztal kés (Radv: Csal. II.146). Egy tutzín kalap (VecfTrans. 17). Bár ne többet, csak két tuzszat fakadéket oltánák az asszonykúnak mind a két részröl píros arcájára, hamar leszednénk az angyali kegyes színt róla (Fal: NE. 18). Kí tudja, talán semmí rosznak nem mondanátok, ha tutzín számrá nyelnétek s fálnátok bé az óreg búneket (Fal: NA. 147). El hítesd magadól, hogy ezen motskódíul kí nem mosdol egy pár botíglíával, hanem azért tutzín számrá rakogasd előnkbe (Fal: NU. 303). Egy tuzszat aranyat nyertem: ich habe ein

dutzend ducaten gewomen (KirBesz. 10). Fél tutszet galamb fiak: ein halb dutzent tauben (97).

TUD: I [novi, nosco; kennen, erkennen]. Jöttel annép-léz, kít az előt nem tué vala (BécsiC. 4). Menl annép tud tégedet erös elméid nemberinec lennéd (7). Ne akariud adnod tégedet annépnek, ki tégedet nem tud: qui ignorat te (25). Vgy ymadlak mynth lathmalak sőt en előttem tudlak (CechC. 25). Kybe myndón embörökbe való *iozagok*nak zama twdwan vagyon (WinklC. 291). En tudom atyadat, hofi engemet ezert meg haborgatna (VirgC. 25). Meg ielőnte nekik, hofi jerusalembe fel ment volna hír tudnia (WeszprC. 36). El jó az zolganak hű wra az horaban kyth nem thud... Byzon mondom ty dektek, nem thwdlak tyteket (JordC. 434). Nem thwdom ez emberth, kyt newezgöttök (509). Ot meg ismerőd myndón nemzetsegdeth, sőt myndón zenlőth iol tuez (SándC. 1). Nem tud bynnek rwthsaaga (ÉrdyC. 164). En nem twdom vala ewtet (348b). Nem twdlak, nem ysmerlek, kyk vattok (517). Zerezye wram twren twdott w rajtok, hofi tygalyk nemzete, merth teredelmesek (KeszthC. 15). Felkelenek hamys tanook es kyketh nem tudok vala, azon kerduék vala engemet (KulcsC. 80). Kynee byrodalma hatarth nem thwd (ThewrC. 221). Twdlak ky wagy: novi te, quis sis (Pesti: NT. 123). Tutta az ű vrának akarattát es magát tona nem szerete (Sylv: ÚjT. 1104). Téged nem ismerlek, de tudom az Jézust es ő töle rettegek (RMK. IV.185). Tudia vala a magyaroknak erkölczeket (Helt: Krón. 63). Te hofelymeteknek twny agyok (LevT. I.42). Bizon nem tudom, hofi kyk legyetek, ottan ki rekedőne (Born: Ének 299). Ha ki mondana, hofi nem tud engemet (CsomaC. 85). Oly nyelveken szöllatá őket, mellyeket ők soha nem tanultanak, nem is tudtak ez előt (Tel: Evang. II.305). Mynyán fognac tudni engemet (Mon: KépT. 87). Mond meg, ne szuszogy, had tudgyuk ni is (Deesi: Adag. 230). Az mely helyec es nepe az nagy pusztaság nia nem igen tudatnae (Deesi: SallJ. 15). Abraham nem ismert engem, Jákob nem tudot engem (Pázm: Imáds. 5). Adgyad oh én Christusom, hofi tudgyalac tégedet s-tuyam magamat is (Zvon: Post. 1517). Abraham nem tudot minket es az Iszrael nem ertet mi felőlüne (Zvon: Osiand. 197). Mondatnak az hívek kitsintől fogvan nagyig tudni az ur istent (MNYil. Irt. 97). Mind eddig sem tudtuk Felső-Bányának olly híres arademiáját (Matkó: BCsák. 19). Tudgyák-é az én s te magános szükségünket (Pós: Igazs. II.197). Ó nagyságok tudják az földnek esnyját (Moonrök XXIII.473). A juhok öt követik, mert tudgyák az ő szavát (Hly: Préd. 1498). Az országnak esinyját tudgya vala (Balog: Corn. 137). Add tudnom dolgodat, ügyedet, hol-létedet (SzD: MVir. 11). **2** seio C. MA. wissen PPB. Köszönje Anaxagorasnak, a mit tudott: Pericles an Anaxagora fecundus fuit; nem tudja vala, mint rendelje a hadat az ütközetre: non satis ei constabat, quam rationem pugnae *insisteret PPB. Nem tudjuk, mikor szölit-ki isten e világbul (Adáni 205). Qui legem neky atia, ozut nem tudhotiwe (KüingsBT.). Egyeb ezt nem tuya, de en, ki vazyok ystemek fya, yol tudom (EhrC. 51). Énnelkém megmognad, hofi tuégyum, mit ténem kellesec (BécsiC. 8). Ne tuégya te balod, mit tezo te igod (MüchC. 23). Tuégya tli ménci atoc, hofi ménd ezé nekől züköslőde (25). Méncé zemelőt tuégyatoc megvulzatatoc (44). Hannis tanuságba rezet tartotam tuduan, hog hannis (VirgC. 7.) Nem tud-e azt, hofi az bodog Ferencz olyan mynt istennek angiala (20). Tud-e mit títom neked ebbe, hofi en feleymet te read adam (61). Ha ezeket az te atyad es anyad tudnyak (MurgL. 39). Thwga te atyátok, ny zylzoktek legyen ty nektek (JordC. 369). Az men-orzágban az zeutők tud-e mith eznek (SándC. 2). Nem tudhata, honcet joettek (DomC. 82). Az the atyad jambor vala es jamborwl eole, kyt yol tuez (ÉrdyC. 340). Hog la nilnan tudnok, hog isten el kárloztat, meg es kellene zereztünk (TihC. 7). Akarék az tengorre futni, mert jól tudom valék,

hogy megkegyelmeznél (RMK. II.93). Tudgyne aszt is, hofi a kít az ördeg gyöfől, az nyiluan istentől szarmazot (Helt: Bibl. 1.63). Ime tudom én, hofi te szép szömeley vagy: novi quod pulchra sis mulier (Helt: Bibl. I. E4). Eeu, tuggia Kogtek, varas eggik lewttem (RMNY. II.125). Nem tud-e, hofi mond az szent Pál apostol (Born: Ének. 381). Jól tudgyoc, hofi nemely időben semminemő egyhazi szolgalat nem talatatot (EszT: IgAny. 103). Tud-e, mit mivel a böles isten, hofi eggiket a másiktól meg válassza (Lép: P1ük. 1314). Tud-e, hofi hit nélkül lehetetlen dolog istennek kedvében lenni (Komár: Imáds. 71). Az én kocsisom is tudja azt, hofi jó az isten; az Barabás is tudja az ő óráját, de több is köll ahhoz (Thaly: Adal. 183). Azt is tudgya, hányat tojott a bíró tyújka (SzD: MVir. 68). **3** [puto, arbitror; meinen, glauben]. Azt tugiak vala, hofi azommal megalna (DebrC. 213). Azt lathwan az war fokrol Salamon azt twdwa, hofi vala meof magyar vytez vona (ÉrdyC. 399b). József nem érténé, ők azt tudják vala, mert ő vélek tolnács által szölitat vala (RMK. IV.17). En is immar az germeksegbeol ky koelthen volna, az en rendem zereith en is embernek thodnam magamath (LevT. I.115). Mikor Zigeidben jwdwtam, azt twttak, hofi Pósonban megők (229). Azt tudtam, hofi majd eleget szöukázhatunk, de csak egy hétéig tartott az hó (II.113). Immár én azt tudtam, nekem ne legyen semmi perem az mostani segesvári terminuson (328). Azt tudgyák maqokban (Frank: HasznK. 70). Azt sem tudgya, mely nap elrántiák az gyéként állóla (Deesi: Adag. 185). Mynyán azt tudgyák, hofi szönte erre az jelre akadtak (Pázm: Kal. 570). Azt tudgyák a ni szomszédniuk, hofi uéma barmokra találtak (658). Vannak, kik azt tudgyák, hofi isten mintsen, tsak a vak szerentse szölgöl nekik (Ker: Préd. 129). Aszt tutták, hofi talán valami collatoria valo falatok (Bal: Epin. 1). Aszt tuggiák, hofi valami iora valo legyen a rossz könyuben s ugyan marokkal kapnak hozzá (2). Azt tudod-é, szépség hofi néked örökdől (Zrinyi II.102). Az tudom, ide ki való állapotot tudná ő kegyeme (RákGy: Lev. 17). Azt tudod-é, hofi nem vényeb Czeplődi István édes atyádnál (Czepl: Japh. 7). Talán azt tudod, hofi elment már a bünyász a eskámnyal (Matkó: BCsák. 155). A fiát a tengeri habok régen eltemettek, ugy tudta (Hall: HHist. II.147). Talán azt tuója az erdélyi fedelelem és ti is azt tudhatjátok, hofi hatalmas esászár és én is csak aluszunk (TörtT. 1.606). Talán azt tudjátok, hofi megjesztetek (TörtT. 2.1345). Ugy megbetegedtem, azt tudtam, hofi meghalok (RákF: Lev. 1291). Azt tudná az ember, hofi mind kiholtak a fiából (Mik: Törl. 251). Azt sem tudja, mikor elrántják a gyékényt állóla (Kisv: Adag. 379). **4** [possum, valeo; können, mögen]. Felesen tudta szóval tartani az embert: erat *fabulator elegantissimus PPB. Monda az hewnek: Mert nem tuez lassan zergezned (EhrC. 14). Tudom eletni enmagamat (VirgC. 3). Ty nem tutok sem zóni sem fomi (52). Az egnék hű zyneet meg thwgyatok yselny (JordC. 404). Zepőtelenségho tud zallani (DebrC. 228). Mykegyen rezeg semnyt egyeben nem twd vala mondani (DomC. 216). Meg nemula, nem twd nyt zólni (306). Nem twd howa menny (ÉrdyC. 535). Sok nyelwen twdta zolany (542b). Meg gyözottek wgy amera, hofi semnyt nem twda ellene zolnya (ÉrsC. 523). Ha talámtán az isten nem tud mindenfele nyelvel (RMK. II.218). Vagyázatok, ha valaki valamit itt a buza mellett szölland, hofi megh tudgyatok emekem mondani (Helt: Mes. 478). Az oka ny légen, soha nem twdom gondolny (RMNY. II.63). En azt meg tudom bizonyítani egynehány emberrel, az kik ott voltak (LevT. II.261). Egy embert bosszis hozzam, hofi tudjalak várnýi és elődöbe kildényi (Nád: Lev. 64). Irást nem tudnak (Ver: Verb. 197). Sem imide sem amoda nem tudnak mazokat szölni (Born: Préd. 252). Meg is tudom bizonyitanom akaratomat az isten akarattyából (Mon: Apol. 255). Mást tud gyogétani (Deesi: Adag. 283). Ha te hala zold szövel meg tudnál gondolkodni róla (Zvon: Post. II.249). A reájoc

phanókat nyíllal elkergetni tudgyac (Com: Jan. 147). Henev
eréké léznek, kik rezgölőnek s tudnac másokkal szíjni
Megy: 6Jaj. III.3b). Igen tudod másnak pirittyelni, nem mond-
atnád-é magadnak-is amaz szót (Illyef: BCSTemp. 129). Az
ra elvész, soha élé nem tudta szerkezteni (Monlrók XI.340).
gy tetszik, el tudom kezdeni és talám végben is tudom vinni
Tört.² I.295). Én törökül tudván egy keveset garagyni
Bethl: Élet. 268). Sok jótétemének nem tom még köszönni
Thaly: Adal. I.69). El nem tudom gondolnom léendő dispozi-
óit (Bercs: Lev. 60). Felém is tapott az irigység, mindazonáltal
idtam bősülettel félre állani (Fal: NE. 10). Nem tudnám, mi
áborgathasson fel bennünket (44). Rosz ügyét nem tudja
alástolni (Fal: UE. III.35). Nagyságod, úgy mond, hozassa el
őlk azt az embert; ha ugyan ördög vagyon benne, hadd
öröljám-meg magam is, ha ki tudom űzni (Bod: Pol. 113).

[Szólások]. Imrár ebe tudgya, ki allhatja tovább (Nád:
Lev. 4). Mi sok itt a hannis ember, eb tudgya, mellyik (Bercs:
Lev. 12). Chak az kegyelmes wr isten twggya zamaat
ÉrdyC. 546b). Te twdod wr myndenható ysten, hogy twdatlan
zeplewysytem meg az en zerzetemet (ÉrsC. 363b). Merre
eszí újít az német, az jó Isten tudja (Bercs: Lev. 23). Te
tudod Isten, régen praevideáltam, hogy ez lehet urja confu-
ciónknak (94). Ki tudgya, miért busult meg ebagne (Helt:
Mes. 462). Mit jelentnek ezek az hával, talámmal és kitudgá-
l való igék (Bal: CsIsk. 465). A kglms urunk ő nga az ki-
ndjáról gondolkodván, más feltött rosz végtől fél vala (Mon-
lrók VIII.329). Egy jó kapitányom német, tudja kurvanyja,
miért, beszűkött Léopoldban (Bercs: Lev. 94). Mustrálja con-
dentiáját hírirásokkal innen is, hová igazabb, az ő lelke
ndja (216). Mi nem tud lovász harangot önteni (Kisv:
Adag. 304). Te twd wra m, minemű lelky yzógok nekyl vagyok
ThewC. 157). Tudgya ő, mit gyarat (Decsi: Adag. 101).
Mind azonáltal mind ezek Kdnél nem tudomba mara-
ának (LevT. II.285). Mit tutz belé: unde scis? (Heltai:
JT. t.8). *Vmben tud:* Álmában járó, a ki éjjel felkél, jár s
nem tud benne semmit: noctambulo PPBl. Ki vagy és
noman jósz, benne tudnik (RMK. I.127). A király decretomá-
nak írja alá magát, mert annyit tud benne, hogy nevének fel-
rásával a királytól nagy ajándékot veszen (Pázm: Préd. 95).
Annyit tudok benne, vagy akarjátok uraim vagy nem, csak
neglészen (Thaly: Adal. I.82). Az mi az Dymnus dolgat nezi,
semmit abban nem tudok (Fórró: Curt. 335). De mit tud abban
(Czegl: Japh. 84). Semmit nem tud Isten a mi dolgaink-
o a (Pázm: Préd. 25). Az én kíno mban te semmit nem is
tudsz (Zrinyi II.23). Az kethth hangochkannak az mely eöth
arany lancozth ehinallattam vala, annak ketteyt elő nekik
bagyom, de oszla sokba a ne tudgyak (Radv: Csal. III.178b).
Vmhez tud: Csak annyit tud hozzá, mint az számár az
aranyhoz (Matkó: BCsák. 80). Tud hozzá, mint tük a regéhez
(Kisv: Adag. 343). Mi gyönyörűség benne, a dámákkal görögül
beszélgetni, ha nem tudnak hozzá (Fal: NE. 22). Nem tudok
se hozzá se felőle (Fal: Jegy. 929). Más-felet magok erejéből
kell hozzá tudniok (SzD: MVir. 123). De nem tud ő ahoz
(Czegl: Japh. 226). A gyapjnval bánáshoz senki jobban
nem tud nálammál: de launifio neminem *metuo PPBl. Az
asszony a sok tziírával rajta heába ül keréke, ha nem tud a
beszédhez (Fal: NA. 195). Tudni az ellenmondáshoz,
mély játék ez (Fal: UE. III.32). Nem tud az emberséghez:
*uops humanitatis PPBl. Ők tudnak az aequivocatiohoz
(RákGy: Lev. 144). Nem tud a fegyverhez: armorum *iuc-
susi PPBl. Sem a grammaticához sem annál inkább a
logicához egy cseppet sem tud (Pós: Igazs. I.499). A gyer-
mekek 18 esztendeig semmit ne tudgyanak a boritalhoz
(Káldi: Préd. I.344). Nem tudok a könyvnek nyelvéhez
(Fal: TÉ. 631). Tnd hozzá, mint tyuk a regéhez (Fal:
Jegy. 932). En semmit senkihez nem tudoc (Tel: Evang.

I.151). Emlých meg az wrannak, hogy az Kochis János jó
tuuna az solomokhoz (LevT. I.2). Kinék tanetásához
semmit nem tucz (Mon: Apol. 14). Semmi nemzettem nem
tudot semmit e fele tudományhoz (Helt: Mes. 115). Nin-
tsen mi köztöttük oly ember, ki az fa vágáshoz vgy
tudna, mint az Sidombéliek (Kár: Bibl. I.305). Imrár e világ-
hoz semmit nem tud (Nyr. XII. 415). *Vmni tud:* Még hajok
szálát is számom tudgya (Sárp: Noé. 315). *Vmre tud:* Né-
kem úgy tetszik, sokat kér Kegyelmed. Sőt inkább kevésre
tudtam az uraknak a vatsora árát (KirBesz. 100). Mind két
kézre tudgya ő (Decsi: Adag. 23). Tizenhárom sor léez kell
hozzá, azért minden léezet három három ölré tudván kellett
léez nro 6205 (KolTört. 403). *Vmiről tud:* Myg zen. Margyt
azzon elt, senky ez dolgról semmit nem tudot (MalgL.
87). *Vmit tud:* Ugy megütötti, hogy elmémet nem tudtam
(Nyr. XIV. 266). Még eddig édes néném igen keveset tudok
törökül (Mik: TörL. 9). Nápját sem tudom, mikor szállunk
szemben (Bercs: Lev. 32). Szégyent tudni nem akart (Kó-
nyi: VM. 56). *Vmiel tud:* Kerdees tamad, ky mondasseek
lyw saffarnak; en sem nye twdom (mili pro minimo est),
hogy ha en annak yteeltetóm (ÉrdyC. 14b). *Vmivel tud:* Nem
tudom szóval, hízlekedni nem tudok: non didici *fabulari
PPBl. Az bősűnek oly renddel es moddal kell lemni, hogy
reteket, malmokat mind oda tudgyak: aestimatio... prata,
molendina per omnia includit (Ver: Verb. 117).

[Közmondások]. Az ki mit tud, azt gyakorolya (Decsi: Adag.
97).

el-tud: 1) [exheredito; enterben]. Csak hitrészszel hagy-
ván, ei akar tudni a jószágból (Nyr. XIV.219). 2) [depello,
ejicio; verjagen]. Hirtelen eltudta a háztól (Nyr. XIV. 219).
Ezt hallván a bereg, nem bántá, hanem haragos szemmel
eltudá magától (Fal: TM. 806).

föl-tud: [aestimo; aufreehnen]. Fel-tudni a perre való
költséget: *aestimare litem expensis PPBl. A zálagnac gyümöl-
cses lövedelmét fel tudná a derék adóságá (Helt: Krón. 166).
Ezenkívül lúd, rizksása, toghagyma és egyéb konybához való
egyetmás, a melyeknek árokat feltudjuk (Monlrók VIII.424).
Az mely költséget bíró uram Budára vitt, alból tuttuk fel
(MonTME. I.106).

hozzá-tud: [addo; hinzurechnen]. Tudgye hozzá az
egygy és ki megyen reá (Helt: Aritm. E5). Hat lábai vannak,
hozzá tudván mind azokat is, a melyeken szökös (Misk:
VKert. 694).

ki-tud: 1) [indago; erforschen]. Semy nyecz tytkon, hog
ky ne thwdasseek (JordC. 383). Semy nyucen vgy el ennye-
zet, hogy ky ne thwdassek (568). 2) [expello, ejicio; aus-
schliessen, vertreiben]. A házból ki-tudni: facere domo *exper-
tem; valakit házból ki-tudni: *deturbare aliquem aedibus
PPBl. Igazságából ki akarta tudni es öröksegetül meg fosz-
tani (Ver: Verb. 79). Közölőce ki-tudá az az a hajóbul a
tengerben lobbantác Jónást (Tyuk: Józ. 418). Ne kapj e vilá-
gon, mert tsak egy fekete koporsóval tud ki (Mey: 3Jaj.
II.152). Ha a hyperbolet a szent-írásbul ki akarjuk tudni, bá-
tor a metaphorat és synechdochet is ki-tudgyk (Pós: Igazs.
I.198). Ezekből a gyülekezetekből sem tudiatz ki bennünket,
mert az elsőből ki nem tudhatál (329). Nem hogy az örök-
ségből ki kellene tudnod, sőt inkább örölnöd kellene jobbúlásán
(Hall: IIIHist. II.11). A kiket az ndvarból ki-tudni avagy tell-
jességgel elveszteni kívánunk (Teleki: FLél. 32). Télbe az
embereket sem tudhatjuk ki a házbul (Monlrók XV.634). Hogy
az országból inkább ki-tudhassák az hadakat, arra kezdenek
hajlani, hogy fejedelmet válasszanak (TörtT.² I.3). Legyen onnan
is félelme s ha több felé is elvonattatnak, könnyebben ki-
tudatnok őket birodalmunkból (MonOkm XIV.206). Régtől fogván

ellenem való esolekedetiért Rákóczit Erdélyből kitudom (Mou-TME. IV.402). A sok officérek kitulván házumból szállást másutt kérek (Gyöngy: Cup. 17). Ott nem fognak üldözhetni, se bennünk onnét ki tudni (Mik: TörL. 101). Nékem köszönheti az egész tábor, hogy amott már meg-rakott fészkéből kitudtam: a kevély ellenséget (Fal: NE. 14). Nem hallgatnak szent parancsolathoz, és ha rajtok állna, éppen ki-tudóák a hatodikát a tizből (105). Ki tudván a hintókat, paraszti gyaloglásra kényszeritem gyenge lábaitokat (Fal: NA.172). Belizarius csak nem az egész Olasz-országból kitudta a gottusokat (213). Sőt ha már nincs orvossága, teunen magad emlékezeted-ből is tudd ki (Fal: UE. 430). Az előtte voltat, ki mélyen bégyökerezett a szívekbe, onnan kitudja (444). Egymást ki akarták tudni az uraságból (Fal: Const. 807).

kitudás: [exhereditatio; enterbung]. Effele adomány level nem elegendes a leány agnak a jöszagból való ki tudására (Ver: Verb. 76).

mög-tud: 1) seiscio, praescisco C. [exploro; erforschen]. Vram tuğ meg engem es kisir meg, igesd meg en vesimet es en zivemet (DöbrC. 49b). Noh maydan meg tudom, ha ygaz e dologh (ÉrdyC. 339b). 2) rescio, experior MA. [cognosco, certior fio; erkennen, erfahren]. Kévinom megtudni, meuyire mentél elő dolgokban: *processus tuos studeo cognoscere PPBL. Feneite őket Is mondan: Lassato, hoğ valaki meg ne tuğga (MünchC. 30). Zineknek titkat es meg tutta (VirgC. 15). Aytatos teleknek keuansag es edeseg es lelky wrom ezt meg tudnya (33). Ez frater Masseos eleybe mene akaruan azt megtudnya, menere volun alazatos az w bodog atia (79). Harom keres, kiket nekönk zikseg meg tudnonc (GuaryC. 42). Nem tyetek annak megh twihy ydeyt es horayut (JordC. 707). Mykoron azt az azzon anyja meg twtta vala (ÉrdyC. 549b). Hamarab meg twggyak es ysmerik wr istennek akarattyaat (577). Ezt igön jo meg tudnotok (TibC. 1). Az wrnak ys addya megh twdny (LevT. 130). Hogy ha ezük közzül ezt valamely megtudja, isten ellen az is fog tanácsot adnia (RMK. VI.200). Senki a csillagoknak forgasabol az ember halalának oraiat meg nem tudhatia (Fél: Tan. 489). Meleg legyen é vagy hideg, megszorítással tudhatni meg (Com: Jan. 61). Megtudták, hogy eljött Czeglédi, de holtan (Thaly: Adal. 126). Abhoz ne bízzék Nagyságod, hogy megtudja holnap, megtudja azt a jövő étszaka (Berces: Lev. 363). Csak bejáró emberek által tudhat meg ember, az mit tudhat (575). Megtudni azokat, kik tekintetes többséggel éltenek vagy élnek veled azon időszámban (Fal: UE. III.13). Mindenrül értekezik, mindent meg akar tudni (Fal: BE. 573). Megtudta, hogy velünk egy görög kotkázott, azért mi kettőnket jól meg rafikázott (Gvad: RP. 58).

[oleve-mégtud]

olevemégtudás: [praecognitio; das vorherwissen]. Ő eleve megtudasa zeron valobizon Esaw megismeretet, hoğ affatia vere őtessenec legén kevanoya (Bécsic. 319). Az isten oleve meg tudása nem csupán hivalkodva nézélő, szemlélő, hanem ugyan munkálkodó is (MHog Töszl. 1.24).

mégtudás: [cognitio, exploratio; erkennung, erforschung]. Az ilyen példákat ha szorgalmasan megtanulod, igen könnyen mehetsz az töb reszeknek meg tudására (Helt: Aritm. a5). Irtam Esterház Antal uramnak, küldjön Köpösdre ezen dolog való-ságának megtudására (Berces: Lev. 276).

mégtudhatatlan: incognoscibilis, impervestigabilis MA. was man nicht wissen kann PPB.

mégtudt-: [cognitio; erfahrung]. Senkinec sem akaria vala megtuttat: neminuem voluit scire (MünchC. 85).

reá-tud: [obtrudo; aufdringen]. Akarja vala edgy ágyasát feleségül reá tudni (Teleki: FLél. 414).

tudott-tud, tudton-tud, tudva-tud: [accurate, certo, recte scio; genau, richtig wissen]. Tudva tudom Nagyságodnak szent igyekezetit (Zrinyi: Symb. Előb. 6). Ha az ember tudott tudni az jövendő, bizou régen kiköltöztem volna az országból is (TörT. 3 III.326). Tudván-tudom, hogy az, a ki vétekez, tölled eltávozik (Csúzi: Tromb. 132). Tudton tudjuk, hogy ez a patyolatos és bibos rend nom irtózik a dicsérettől (Fal: NE. 19). Tudton tudom, mind a két szemem bizonyosága (SzD: MVir. 69).

Tudákos: scitulus C. argutator PPBL. [sciulus, nasuculus; naseweis]. Az ti tudománytok az régi atiak ellen való tudákos tévelygés és hamisság (Bal: CsIsk. 470). Az eretnekégeknek főv szerző okjok az őrdög, belső indító okjok a tudákosoknak magok álitása (GKat: Titk. Előb. 8). Szégyen ám a tudákos Sámhárnak az kegyelemnek országát a dicsőségnek országával confundálni (Matkó: BCsák. 72). Ezt kik tudgyák, tudákosoknak mondatnak (RendÉlPéld. B5). Ezek a három tudákos emberek egy akaratall fel kezdék állatni a tévelygést (ErdTörtAd. 1.27).

Tudákoska: ~ Magoknak okoskának és tudákoskának tetzven az üdvösségnek titkait az ő kurta olméjeknek rá-májára vonni akarták (GKat: Vált. 181).

Tudákoskod-ik: 1) [argutor; trugreden]. Afféle tudákoskodóknak tudgy megfelelői (Ker: Préd. 182). 2) [quisorito; fragen]. Most a to jóakaratóból es engedelméből tudákoskodom tőled (JesTitk. 2).

Tudákosság: 1) [doctrina; gelehrsankeit]. Nagy szükség, egy tudós magyar társaságot az haza állitson, hogy tudákos-ságot nyerhessen, melly által minden igasságot folytathat (Gvad: Orsz. 289). 2) [polymathia; vielwisserei]. Tudákos-sággal való kérdésséged fües hordó kougása (Matkó: BCsák. 289).

Tudakoz, tudakoz-ik: investigo Nyirkállai. scitor, seiscitor, serutor, percontor C. indago, expiscor, contor MA. erforschen, nachsuchen PPB. Sem valamel meg kiral tudakozie ilen nemő iget meuden eltaron nezdől es tallistol (Bécsic. 120). A ferfiac zerelmesben tudakozvan lelec Danielt imadkozotta (145). Egbe göituen a nepecne irastudoit, tudakozikunala ő töllőc, hol Xs zületec (MünchC. 16). Bezellettenek, hoğ el reitenek a törököt, tudakoztanak hamissagokat (AporC. 10). Az egymasad vetekédew apastalok tudakoznak vala, melik volna nagyob közwéték (VirgC. 132). Wesekek ysten tudakozoya: serutans runes deus (KésztiC. 10). Tudakozyk vala tewlewik, nyidewbe ieient volna meg az chyllag (Pesti: NTset. 3). Tudakozie az irast, mert az teszen ő rolla bizonságot (Helt: Bibl. I. e). Ne tudakozzatoc a jövendőmondoktól (Helt: Bibl. I. IIIb). Jo tudakozzatoc az irast, mert azokba élet vagon (Mel: SzLán. 11). Tudakoztatok az írásból, mert azok en fölölem bizonsagot tesnek (Fél: Tan. 20). Könnyen tudakozni uehezot (Deesi: Adag. 212). Tudakoztatok az jövendőmondoktól (MA: Bibl. II.10). Az írásból naponkiint tudakoztat, hogyha az ugy volna-é (MA: Scult. 38). Szégyenli idvössége dolgát tudakozni és megtanulni (Zvon: Post. II.12). Miért kolletet utolra hadni az olyan fő bort, tudakozta (Zvon: Post. I.296). Mikor elfordult az szerenese pokroecza, tudakozva tanácskozec (Prág: Serk. 392). Ha tudakozna esett valami titoc, ki ne hirdesd, és ha szüntén valaki tudakozná is (Com: Jan. 203). Hoği az igassagot szorgalmatosban kezte tudakozny, vegre meg ősmerte magaban (Holl: Préd. 4. 1. S még most tudakozod ezt (Czegl: Japh. 33). A maga alatt való lovit vagy kezében levő marháját mástól tudakozta (Matkó: HRoml. 26). Nem szükség annak kezdetinek vagy eredetinek perszentését tudakozni (Pös: Igazs. 1.161). Tudakozik, a nagy bódútlasnak és szörnyű rikoltásnak ni lehessen az oka (Hall: IIIst. III 209). Arany s köves marhanat sok heawa talillyák, kytt soha senki se ne tudakozzek (Radv: Csal. III

50). Lélek mint jó testben, hadd el, mit tudakozod (Felv. Pécs. 17). Pért tudakozzák, hogyba otthon volna (Thaly: Dal. II.424). Mindeneknek megtölti kinyilatkoztatni, hogy leonora az ő hatalmában volna, akarmennyit tudakoznak is ket (Mik: MN. 71).

[Szólások]. *Vmin tudakozik*: Mykoron ember a zon tudakozk, ha halalus bynben vagyon awagy nem (ÉrdyC. 81). Ne tudakozatok azon, ky dyczer thyteketb (ÉrsC. 193b). Nem ulatec aval időt, hogy azon tudakozzam, miért szerette Jánost (Tel: Evang. I.115). Azon tudakozzál, miképpen tartassanac meg az igazac (Kár: Bibl. I.467). Nem kel azon tudakozni, mikor, mimódon ment Christus pokolba (Pázm: LuthV. 206). Azon tudakoztak a tanítványok, ki volna nagyobb közdöttök (33). Azon tudakozunk, ki mit mivelt (Pázm: KT. 285). Ne tudakozzátok rayta, ió-e a vagy gonosz (Helt: Bibl. LMMm4). Ne tudakozzéc rayta, ió-e vagy bituán (Kár: Bibl. I.116). Zent belecségségben eyeknek myatta tudakozikuala zent Fferencznek tok dolgyn (EhrC. 42). Kd tudakozzék orvosságon (EhT. II.30). *Vmiről tudakozik*: Jászok sokat erről köztökök tudakozának, hogy ki volna oka, (RMK. II.340). Nyiluan löttem azoknak, a kie én rólam nem tudakoznac vala (Helt: T. r4). Tudakoztat az ő akaratyáról (MA: Bibl. I.74). A éakságonról tudakoznak és vetekődnek vala en velem (Frank: HasznK. 76). Ne tudakozzál az elreitet dolgokról (Deesi: Adag. 159). Másnac eleteről zertelen tudakozó (DebrC. 35). Tudakozzál a régi időkről: interroga de diebus antiis (Helt: Bibl. I.Mmm3). Ydvessegebről tudakoztanak (JordC. 844). Krisztusról tudakozott, Krisztust ohajtotta, keresztet (Pázm: Préd. 23). Miért tudakozol az én nevemről (MA: Bibl. Előb. 4). Int mindnyájunkat, hogy ne tudakozunk z istennek titkairól (Tel: Evang. II.243b). *Vmi felől tudakozik*: Tudakozat az a férfiu mifelőlünce: interrogavit nos homo (MA: Bibl. I.41). Az itt való állapot felől tudakozom; én azt tudtam, hogy Váradon több élés vagyon (RákGy: ev. 16). Kdtek a szék felől is tudakozik együtt (EhT. II. 2). *Vmi felől tudakozik*: Mind azokat, melyek a prophetáktal minekünk adattattanak, bé fogadjuk és ezek felett em is tudakozunk (Várm: Szöv. 20).

föl-tudakoz: [perscrutor; erforschen]. Lássuk meg és tudakozunk fel, hogyba az nag' méltóságok legyenek az igaz jó (MA: SB. 171).

föltudakozás: [investigatio; erforschung]. Nem méltó, hogy felölttéb fíraszszuc magunkat ez dolognac feltudakozásán (MA: Tan. 150).

ki-tudakoz: [indago; ausforschen]. A tsélsapó belé-elegyíti agát, a holott ő neki semmi közi nints, még a melyek titoltatnak-is, ki-tudakozván (Com²: Jan. 154).

még-tudakoz, még-tudakozik: perscrutor C. MA. erforschen, ergründen PPB. Megtudakozanac, mi dolog volna ez, hogy őtet az assirisoc kótzónó battákuolna (BécsiC. 21). Szívet és veseket meg tudakozó isten (DöbrC. 22). Quincianus mene zent Agota azzonnak kazdagsagyt meg tudakozny (CornC. 70). Ha kynek az neep közzöl my kerdeese támad vala, oda meen vala megh tudakozny (JordC. 71). Egbe gölencec meg tudakozvan, baistennec irgalmassagac meltoltatott volna az ő akaratyát dolgon megyeleteni (TelC. 4). Öszve güdítván az fű papokat meg tudakozék ő túlök, az Christus hol születtetnek (Fél: Bibl. I. Jeremiashoz küldöt, hog' meg tudakozzek, mi legien vege hadnak (Kár: Hal. Oiiij). Ha mindeneknek mondasit, celebedit meg tudakozhatunac es fel találhatuac (EszT: IgAny. 116). Megtudakozmán túle, a mostani ellene támadásokat bol tiltoc meg a pápistác (Czegl: Japh. 113). Végfire talán azt is lem fogja Kéd megtudakozni, hogy mikor esik ott az eső

(Mik: Törl. 57). Inkább elliszem, hogy ő tette, csak bozzája ne küldjön Kéd megtudakozni (69).

[Szólások]. *Vmin megtudakoz*: Meenyetök el, tudakozyatok meg raytta nylyan es zcenyetődök meg enneköm (ÉrdyC. 66b). Imatkoziatoc, hog' nézie vr ő népét, nem kedeg hog' tú megtudakoziatoc en dologmon (BécsiC. 29). Meg tudakozuac az dologon (Kár: Bibl. I.502). *Vmiről megtudakoz*: Meg tudakozeeek ez ekrevel az iegyec az daykatwl (CornC. 400). Meg tudakozek róla, hog' miképpen volna (DomC. 36). Tudakozzál meg róla, igaz-é a hír (MA: Bibl. I.171). Valamiről az prophetak megtudakoztanak (VirgC. 121). Jol meg tudakozek az ev akaratyáról (MargL. 33). Nagy zeretettel megtudakozeeek az byzonságról (DomC. 11). Zorgalmatosággal tudakoztatok megh a gyermekről (120). Jol meg tudakoztatok az gyermekrevel: penitus exquirite de pnerulo illo (Pesti: NTest. 3). Sándor egy szekeret látta a templomban, ottan a szekérről megtudakozék (RMK. IV.87). Daniel megtudakozec a törnenről: requisivit de lege (BécsiC. 120). *Vmi felől megtudakozik*: Nag' szorgalmatosággal meg tudakoztatok az gyermek felől (Sylv: UT. I.9).

mégtudakozás: percontatio, perscrutatio, perversigatio MA. das fleissige'suchen PPB.

mégtudakozhatatlan: impervestigabilis, imperscrutabilis MA. unerforschlich PPB. Az mi gondolatintul meg foghatatlan, okosságunkul megtudakozhatatlan (Zvon: Post. I.125).

mégtudakozhatatlanképpen: [imperscrutabiliter; unerforschlich]. Meg tudakozhatatlanképpen az személyeknek háromságában foglaltatik (MA: Tan. 138).

Tudakozás: indagatio, anacrisis C. scrutatio, scrupinium, percontatio, perscrutatio, investigatio MA. erforschung, nachforschung PPB. Hamosságokon tudakozanak, tudakozas kerestegbe meg foganak (DöbrC. 122). Tudakozzat tevnek zent Margit annak zentsegerevel (MargL. 161). Zent Margyt eletyrevel lev nagy byzonsággal valo tudakozas (197). Nem méne el miut az előtt jóvendómondásnac tudakozasajért (MA: Bibl. I.143). Isten őket nem olyan formán akarta az ezillag által vezérleni, hogy semmi kérdezkedésre, tudakozásra ne lenne szükségec (MA: Scult. 121).

Tudakozat: ∞ Meg fogatkoztanak tudakozwan tudakoztat (AporC. 10).

Tudakozó: scrutator, seiscitator, percontator MA. nachforscher, erforscher PPB.

természet-tudakozó: [physicus; naturforscher]. Imét jutottac az természet tudakozec ez ilyen nagysetéségre, hogy az romlás darabjaiban szép egész házat kerestec (MA: Tan. 182).

Tudakozód-ik: [percontor; nachforschen]. Szorgalmatosan tudakozódom: percontor C. A ki sokat tudakozódik, sérény az, a ki tud, tudós (Com: Jan. 66).

Tudakoztat: [quaero; fragen lassen]. Tudakoztatja ő felsége, ha béllésnek való nyestek vadnak-e Kglé keze alatt (TörtT.² III.189).

Tudás: I) cognitio, scitus, scientia MA. [das wissen, kenntnis]. Nem kezdő zégönlenni egh papnac tudasara adnia (GuaryC. 46). Ez tynektek tudastokra legyen: hoc vobis notum esto (JordC. 710). Eo tarsynak tudasa nekevel megyen (DomC. 211). Kezde kyaltany, ugy hogy ez choda leon sokaknak tudasara (235). Kyt boztam vala tarsomnak tudasa nekeol (307). Nag-sagtoknak tudasara akartam adny (RMNy. II.107). Ez dolog zent Pálnak hogy len tudására, azt izené vissza (RMK. IV. 182). Ninchen a boldogsag soc dolgoknac tudasaba (Helt: Bibl.

Ifj. Legien ez tudastokra (Mel: Jóh. 46). Értésere es tudasara lehetet (Ver: Verb. 177). Az ecclesianae első eredeti az egész föld keréksegeben leendő hiúeknek tudására lenne (EszT: IgAny. 274). Tudása kiübl lehetött-e ez ő neki (Zvon: Osiand. 131). Felsőgednek tudására adjam, az mivel íflem, hogy gyarapodhatik az jó correspondentia (MonOkm. XIX 274). Ha tudásodra esett valami titoc: si quid innotuit secreti (Com: Jan. 203). Tudásra méltó elmés dolog (207). Tudásunkra vadnak az ti nyomorgattatásitok (Toln: Vigaszt. 2). Akarim tudásodra adrom (Thmrzó: Lev. I.192). Mindeneknek, valakiknek illik, adjuk tudására (PSzerTör. 164). Adjuk tudására mindeneknek, kiknek illik (MonTME. I.215). **2)** [doctrina; lehrs]. Ymmar kezdetnek Cryststwnak keniarol valo tudások (ÉrsC. 65).

előbbi-tudás: praenotio C.

nem-tudás: [ignorantia; unwissenheit]. Azt nem-is mondhatni, hogy a nem-tudás öket meg-meutette, mert a nem-tudás meg nem ment (Veresm: Lev. 32). A vékony értelem, vélekedés, a semmi nem tudás avagy tudatlanság (Com: Jan. 67).

törvény-tudás: jurisprudentia Ver: Verb. Előb. 37.

Tudásra: [sciens; mit wissen]. Haj ha ty auagy valaky egyeb ty tudastokra tevt valamy nevez keuetevt zent Margyt azzomnak tessehez (MargL. 105). El reyte vala nyth az mezőnek arabon hō ffelesceghenek thvdasara (JordC. 720). En egy sydo ember vagyok cilicabeli Tarsson varasbol es az varas thvdasara zabadosz (780). Ha az te attiadia vet te ellenod es az te tudasodra, fed meg fitet te közötted es ű köszte (Fél: Tan. 235).

[Tudat]

még-tudat: **1)** [percontor; nachfragen lassen]. Meg thvdataa az lamher pypok, hrat zent Damonkus azon koraban mylt kywe ez wylagbol (ÉrdyC. 452). **2)** [notum facio; zur kenntnis bringen]. Nagysagus wyságot akar az embereknek meg tudatlyi (ÉrdyC. 557b).

Tudatlan: **1)** [inscius, nescius, insciens, imprudens, ignarus, imperitus, indoctus, illiteratus, ineruditus, incers, perperus, insipiens, idiotes, rudis C. inscius, ignorans MA. unwissend, ungelehrt, dumy PPB. Nem barátja az oskola, tudatlan: a *litteris alienus PPB]. Mongyad meg ennekem thvdatlan es egy ygyew embereze, nyre ezennet bankodot (EhrC. 118). Viadal tudomaianae tudatlani: sine peritia artis pugnare (BécsiC. 20). Te vagy egfőv es tudatlan (VirgC. 67). Isten valasztota ez velagnek tudatlant (80). Roiaia gyűltenek bölcsesek, hogi őtet tudatlannak mondaniak (DebrC. 120). Emberi tudatlan heolcheseg (DomC. 9). Az byyasaagh thvdatlanna theoz embernek ő ceertelmeeth (ÉrsC. 16). Ha a pap thvdatlan wolt, kynek meg gyont, tahat egy tydos paphoz tartozyk meg gyony (356). Az tylok munkanak tudatlana az syuen hantattya magát (Pesti: Fab. 56). Az dezmará külfem az en szolgamat, kerem Kő, oktassa, mert meg tudatlan (RMNy. II.183). Ne tsufolkodgyál az tudatlannal (Kár: Bibl. I.654). Tudatlan volt, a ki őket igazgatta, az sz. lélek (Pázm: Kal. 488). A tudatlan új gazda a földet, mellyben a gazok és vad-füvek buján nőnek, semmiro bütsüllli (Pázm: Préd. 26). Christus az papi fejedelmektől olly hamar meg sentenciázthatic, mint az tudatlan kösségtől (MA: Seult. 228). Csak soe, nyulka, tudatlan (Bal: Pázm. 11). Mohmetnek van tudatlan népe és véres kardot nem látot bassa szemo (Zrinyi I.49). Utannad én mint tudatlan ffr chalogato sip után (II 116). Ha tudatlanoe voltae, mit arthattae számárságoccak (Czegl: Japh. 43). Mert la, hogy mi tudatlanok vagyunk s tiéd a felső poltz (Czegl: MM. 289). Nagyot bödül, meg rivallik, tudatlan bányásznak szid (Matkó: BCsák. 107). Ki volna, a kit te tudatlannac mondánál (Kereszt: FolsKer. 171). Az szegény tudatlan emberek szőnyitik, hogy annyi-mennyi ember vészett

Persiába (ErdTörtAd. II.127). Gyermekeinyi tudatlan ifju (Bethl: Élet. II 92). Iihető, hogy tudatlanok benne, melly méltóságos teremtmény légyen a mi természetünk (Fal: NE. 36). A tudatlan község erre s amarra bámul (Fal: UE. 380). Nem is hallám eddig, hogy valamikor egy tudatlan orvost meg büntettek volna (Fal: TÉ. 783). Az pogány tudatlan nép, a ki még nem látott magyar gymros képet (Könyi: HRom. 31). **2)** [ignotus; unbekannt]. Ez oltar thvdatlan ystemee: ignoto deo (JordC. 767). Kyk leznek, kyk ő hozgyayok fogagák az ysmerethlen földet es thvdatlan thartomianban (ÉrsC. 302). Nem szoktam a heiban valo diehekődést, sőt meg azt-is tudolnna tettem, a mit tudok, sok helyen (Frank: IlasszK. 49). Tudatlan dologra magyar nép vala (Gosírv: MagyB. Aij). **3)** [inscius; ohne wissen]. Velkoztem tudnan tudatlan (VirgC. 13). Ezt tudatlan nielek (DebrC. 78b). Vertelek, gyettrőttelek byntelen teeghedet, mert thvdatlan tettem (ÉrdyC. 340b). Jobbielnek meg abban magunkat, a miben tudatlan vetkezünk (SalMark. A7). Tudua auagy tudatlan esküttél-e lamissan (Vás: CanCath. 211).

írás-tudatlan: [agrammatus, amusus PPB]. [ungelehrt, ungebildet]. Meg szerzette vala ez beyle atya, hogy ez velagy jozagoknak be zolgaltatásban gond visolevk volnanak az parazt fraterok es iras tudatlanok (DomC. 125). Mivelhogy iras tudatlan vagyok, bé-megyek az ur hatalmassagiba (Káldi: Bibl. Zsolt. 70: 16). Értvén, hogy iras tudatlan emberek volnanak, esodálkoznak vala (Káldi: Bibl. Apost. 4: 13). Iras-tudatlan paraszt (Megy: Szöv. 59). Az iras-tudatlan pasztoroknál-is esmértségben állnak (Könyi: VM. Előb. 2).

Tudatlankod-ik: [imprudenter ago; unklug handeln]. Az kibe egy felől io értelmet vót, maszor mas felől azonba tudatlankodic (Born: Préd. 288).

Tudatlanság: [inscientia, inscitia, ignorantia, imperitia, insipientia, inertia C. unwissenheit, unerfahrenheit PPB]. Az zenteknek keues jnnepevket tyztelylek es sokakat ot elhagyonk tudatlansag miat vagy el mulatas nyak (CornC. 201). Vala meel lelek veltközényk thvdatlansaglnak myatta, aldozyeek egy zeplótelen twlkoth (JordC. 84). Twdom, hogy thvdatlansagban tetteedök (715). A tudatlansag mindön teülgosnek amia (DebrC. 68). A yonak thvdatlansagban ertyk ennen magokat (ÉrdyC. 387). Twdatlansagymrol meg ne emlekezyel (KeszthC. 44). Az tudatlansagac vakságát gyogyetya ni bennne (Tel: Evang. 132). Az nagy tengor es az nyelñee tudatlansaga egyebekkel valo tarsasagokat nem engedie vala (Deesi: Sall. I. 16). Első példiját tudatlanságomnak azt adgya, hogy Judithelybe Susannát írtam (Pázm: LuthV. 14). Ezeknek tudatlansága az anyaszentegyháznak közönséges tanítását nem terheli (22). A ni tudatlanságunk igen hasonló goromba gazdához (Pázm: Préd. 26). Tudatlanság az emberek szájában helyezhetni dütsődségetek (131). Tudatlanságokat és elméjeknee gorombaságokat bizonyíttya (MA: Bibl. II.23). Ninesen nálatok tudatlanságban (Toln: Vigaszt. 1). A példának elé-hozattatásában számai tudatlanságát mutatja ki (GKat: Titk. 259). Teméredk tudatlanságának s tsalárdkodóságának ezégért ítt (286). Gyermekek játék ő, tudatlanság é vagy pőkődék (Czegl: Trompf. 61). Tudatlanságból ily esonkán nem esimold (Czegl: MM. 290). A pap vétkeében hozzá nem adgya a törvény szerző, hogy tudatlanságból vétkezet (Ily: Préd. 158). Szemetlen ő vagy szemtelen tudatlanság az (SzD: MVir. 387).

Tudatlanul: **1)** [indocte, imperite, inerudite, insipienter C. [ungelehrt, unwissend]. Testi származásokat azon lelkeknek az rossz soce tudatlannul és bolondul gyamolgtattia (Bal: CsIsk. 11). **2)** [inscienter, inscite C. MA. [ohne wissen]. Nem akarta és tudatlanul gonoszság tételt esolekedett (Com: Jan. 192). Seukinek tudatlanul vagy akarattya nélkül férjet adni nem kell (Apafi: Vend. 885).

Tuddogál: [punto, opinor; meinen, glauben]. Azt tuddogalja, egy csak tréfa a dolog (Megy: 6Jaj. III. 14).

Tudhat: [possum scire; wissen können]. A myt nem laát, aal es tudhat (ÉrdyC. 506b). Nem tudhatod the penyenczya irtasodnak haznalatlyath (ÉrsC. 273).

Tudhatatlan: inconpertus, ignorabilis C. unbekannt, unentlich PPB. En bezedemet fordeitom en istenenre, ki naót es tudhatlanokat tezen (DöbrC. 519). Aszt-is tudgiák, a mi tudhatlan (Bal: Csisk. 384). Az Isten állattya nekünk tudhatatlan (Ker: Préd. 130).

Tudhatós: [quod provideri potest; erkennbar]. Mely nap lárs el érkezik az kettősekbe, tudhatos, hogy az kezdeti nellás, ég dörgés. 1652 (KBécs. 38).

Tudni: [id est; das heisst]. Feltámadának igen nagy erővel, tudni százezeren es harminczétezeren (RMK. II.75). Hivassátok bbe Elkiás leányát Joakhimnak tarsát, tudni az Zsuzsánnát (4). Ók Scithiának hegyének mellette tudni az Kaukasz nagy hegynek mezette sátorban lakának (106).

Tudniillik: scilicet C. videlicet, utpote MA. nämlich PPB. Izz, tudni illic az igézet, még igétskével is üzetetic (Com: Jan. 74). Praesumáltam Nagyságodnak alázatosan megírni, hogy adny-i-illik az fűtisztek avagy vulgo general-staab az dánusoktól már elérkezett volna Bécsben (Berces: Lev. 624). [Vö. **ILLIK**].

Tudnimert, tudnamiért: [hoc est; das ist]. Monnon még-alanac Maalon tudni mert és Celion (BécsiC. 1). Ha kibe utac az zentsegs ioth tudna miért az haborusagot bekenel enuedest, ahöz azt mongac, igón felelkő embőr (GuaryC. 14).

Tudnimint, tudniamint: ∞ Zentsegs felemlere miuket unit imez harom, tudnamint hynesőkneec megterese, istennec megetese es binben előkneec bolondsaga (NagyszC. 158). Az rőke valo es az wy őzue egiesődenek tunnia mint az istenseg az embőrsceg (DebrC. 53). Sidosagnak ég urasaba tudni-mint Betlebembe (KazC. 39. 176). Scent Anna azzontul eg irag zfllettie tuna mynt az edes ziz Maria (TelC. 5). Tudni mint Maria Magdolna, Joanna, Susanna es egyeben sokan felt: UT. Q7). [Vö. **Mint**].

Tudnivaló: [notus, cognitus; bekannt]. Tudni valo dolog: sciendum est (Ver: Verb. 107). Tudni valo, hogy az attia a zent lelek-is (Mon: KépT. 11). Nem felel arra Balduinus, a mi az argumentomban valo, melyben az ninesen, hogy más iten-valóktól kellyen pástort várni a juhoknac, mert tudni-aló, hogy ez nem képes (Pázm: LuthV. 71). Mellyben, tudni-aló, hogy néki semmi haszna nem lett volna (BethITám. 46).

Tudó: 1) sciens C. MA. wissend PPB. Az elme tudója a maga munkájának: mens conscia *facti PPB. Iwneendőknek tudoya az testben boczatatan sirok valo (VirgC. 143). Wr isten. ky mynden zyveknek tudoya, byzonsagot then rola (JordC. 60). Akarvan az vr isten jeovendeoknek tudoya valam nagyot meg mutatny ez germekrevel (DomC. 5). Vala nemely nagy eak Parisban es tevrnenben tudó (216). Wr isten mynden zeededeknek es mywelkedetheknek thanwya es thwdoya (ÉrsC. 86). Tewe zenth Janus zyz Máriaath teredelimnek nem twdoyath KeszthC. 57). Jónac és gonosznc tudóji lesztek: eritis scientes bonum et malum (MA: Bibl. I3). Szivek tudó idvőzítő (Mad: Évang. 777). Az tartományok csinnyának tudój levén (Forró: Curt. 712). Meg-vesse azokat, a mellyekneec nem tudója (Com: an. 37). A valamit nem tudónak juttasd eszében (200). A sidó yeknek elégséges tudója nem volt (Apafi: Vend. 24). Az nőtelen-ég házassagot nem tudó élet (857). Előve tudók nem vagyunk FürT. XIII. 158). Az földnek csinját tudó emberek (RákF: év. I.623). 2) [notus; bekannt]. Az twdo dolog, hogy valo mi ettenetes yeleneteknek kel yevnyők (ÉrsC. 7b). Twdo dolog,

hogy sokan vannak az istenek es nem csak egy (662 b). Tudó nagy etretekül ű véle lakik vala (RMK. V.243). Tudó dolog, hogy szentelen orczát vótt vólt fel Vithaker (Pázm: Kal. 271). Tudó dolog az, hogy az igaz-mondás gyűlölséget szerez (Pázm: Préd. 1237). Tudó dolog az, hogy az követet nem szokták bíantani (MonOkm. XIV. 358). Melly nagy engedelmség legyen ő benne, ez is mideneknél tudó dolog (Misk: VKert. 192).

éfgorgás-tudó: astronomus Com: Vest. 77. [sternderter]. Hagyá az király, hogy hinának eg forgás tudókat, varáslókat (Kár: Bibl. II.156).

embőrség-tudó: [humanus; menschenfreundlich, leutselig]. Megmondja én szómmal, hogy én hozzám ne jöjjön, mivel hogy az leány pestisben meg halt, nem emberség tudó (LevT. II.119). Igen maniros, emberség-tudó: sie ist sehr manierlich (KirBesz. 52).

had-tudó: bellaudi peritus Kr. [kriegserfabren]. Chászár és Kaimekám csak azok had tudók (Zrinyi: ASyr. 246).

írás-tudó: [doctus; gelehrt]. Hiuattatnan az irastudókat, irattatnanac elevelec (BécsiC. 65). Eg az elebeliecheli irastudocból (90). Herodes egbe góituen a nepeneec irastudoit tudakozicuala ő dőlőc, hol Xs zflletneec (MünchC. 16). Hanem ha bewelkedeny ty ygassagtok feleeb mynt az yrasthwo sydoke, nem mentek be menyeknek orzagaban (JordC. 366). Az yrasthwdok kezzel mondanak hű magokban (378). O mynemew ott valya es porlath ott zenvede az yras twdo sydo fejedelemtől (ÉrdyC. 420. 173 517). Az kősszegnek irás tudói (Fél: Bibl. I.2).

szent-írastudó: theologus C. MA.

mindén-tudó: [omnia providens; allwissend]. Oda áll az mi lelkeinc esmereti és mond, hogy mind ugy vagyon, mert az mindent tudó istennel vagyon igye (MA: Scult. 921).

mindéntudóság: [omniscientia; allwissenheit]. Az ember fellyeb valót, isteni mindentudósagot álitott (GKat: Titk. 59). Az isteni tulajdonságok az örökké valóság, az mindentudóság, az minden hatóság (KCsipk: Woll. 25).

sémmi-tudó: indoctus, analphabetus MA. ungelehrt, nichts wissend PPB. Bezednek malastyat nem vallom, vagyok alázatos es semy tudó (EhrC. 56). Bodog Ferencz monda magát alázatos lenny semmy tudónak (95). Semmi tudó barbeliok vattok (Mel: Jób. 32). Ne legyenec semmi tudoc, hanem tudgyanac ualamit (Tel: Evang. L221).

sokat-tudó: multiscius C.

szava-tudó: [eloquens, facundus; redefertig]. Elsőben-is a jó szava tudó Ulysses kezdi el beszédét (Hall: HHist. III.198). Mit használ a némának, hogy öreg atya szava tudó, ékes beszédű ember volt (Fal: BE. 593).

természet-tudó: physicus C. [naturforscher]. Ezök mind harman nagi természetli tudó bölček valafnak (DebrC. 112). Halla, hog volna Gheregh orzaglnak egyez tartományaba egy nagy, monthathtatlan es lyres termyzeth tudó (492). Vala azon ydőben egy teroeezet twdo bölch doctor, kynek Alfőrabius valo neve (ÉrdyC. 665). Wgy mondnak természet tudó doctorok, hogy zykses fel fyghezttő embernek, hogy előzőr kenywezyenek (ÉrsC. 68). Mongak természet tudó mestőrők, hog az liliomnak levele az sebből az merget ky uozya (KazC. 142). Hagyá az király, hogy hinának természet tudó bölčeket, varáslókat (Kár: Bibl. II.156).

titok-tudó: secretarius; heimlicher rat Nom. 65. Király azt mondja, titok tudójának Józsefet nevezé (RMK. IV.15).

törvény-tudó: legislator, juris consultus, legulejus C. rechtsgelehrter PPB. Teruen tudokhoz: ad legisperitos NémGl.

340. A saduccosoc egbe élőlene es eg törven tudó δ közzöllede kerde ötet (MünchC. 55). Vram zerez δ raiok törven tudó mestert, hog nemzetek tugak, hog ok emberek (DöbrC. 25). Egy törventudo fel keleo keserthwen hvtet es monda (JordC. 561). Nemely bononyai tevrucen tudó mestert akaranyak rokonsagy az zerzetbe ky vonny (DomC. 125). Esdras bölts törven tudó vala az Mozes törvényében (Kár: Bibl. I.423). A hetven böltskez vezérnek fordítják, a Thargum törvényt-tudó, juris-doctornak (GKat: Vált. 1.721). A barnok köz helyen Kávison törvénytudó emberek által két száz forint kötol alatt meg láttassanak (Gér: KárCs. III.270).

Tudód-ik: 1) [manifestor; klar werden]. Abból, hogy a gonoszak-is gyakran bűvesek a világi gazdagsággal és értéllel, két igazság tudódik (Pázm: Préd. 1156). **2)** [adnumero; ein-rechnen]. Az mit az director atyafi magára és eselédjére költ, azt szorgalmasan fölírátván, praecise az maga részére tudójék (Gér: KárCs. IV.383).

ki-tudódik (*kitudozótt* Kónyi: HRom. 148): [cognoscere, innotescere; bekannnt werden]. Ki-tudódni, nap-fényre jöni: *erumpere ex tenebris PPBl. A gonoszok gyalázattya ki-tudódgyék (Pázm: Préd. 4). Teremtett állatinak szépségéből ki-tudódott, hogy szob ezeknél a teremtő (108). Sz. Péternek menyeyi látásával ki tudódék, hogy a pogányokra-is terjedett az örök életnek reményése (183). Az-is ki-tudódik a Kristus szavából, hogy a földiekhez-való igaz szeretet virágzik a menyeyi szentekben (775). Félni kell néki azon, hogyba ez ő dolga ki tudódik, tüzszel égettetik meg (MA: SB. 125). Hogy addig ki ne tudóhassék (TörtT. XIII.94). Hány ezer mesterséggel nem feddi, limesíti, intézi dolgát, hogy ki ne tudogyon (Fal: NE. 107). Egyik fél a másikat rutítja, holott sok titok tudódik ki (Fal: UE. 424). Félni, hogy ki ne tudógyék itt-amott holmi fogyatkozása (501). Egy olálmé gyermekét meg-főzte, meg-ette, mely ki-tudódván, meg-büntettetett (Bod: Pol. 53). Ottan léte hamar kitudódzótt (Kónyi: HRom. 148).

Tudókos: [sciulus; naseweis]. Meg bochásd tudókos paterem, de horgas ez a felelet (Zvon: PázmP. 232).

Tudós: scitus, doctus, eruditus, peritus, gnarus, literatus, literosus C. [gelehrt, gebildet, kundig, erfahren]. Ez tudos mester írta es magiarazta böltsnek kónnet (VirgC. 115). Vala ky köztetők bölts es tudos, yewyen el (JordC. 76. 199. 856). Káptalanokat is szerze a tudós népoknek (Helt: Krón. 26). Az Jerusalem példátok volna, tudós papokkal ki-krava vala (RMK. II. 227). Tudóh-é azt, hogy ez az legh tudósb és jó erkölczű embernek ábrazattya (Cis. A2). Ha az tudós az bölts ember beszédét halgattya, diezéri azt és magának megtartja (Kár: Bibl. I.664). Az tanító tudos legien, az az valamire mast tanít, űmaga is orze (Fél: Tan. 324). Nem tud bizony az tudós ember az irigységőlöz (Deesi: Adag. 140). Csak az tudósoknak parancsollyák, hogy deák bibliójok légyen (Pázm: Kal. 485). Metszünk a prédikátorral, ha minden ember oly tudós, hogy itülf-mestere lehet tanítójának (Pázm: LuthV. 82). A plébánosok nem egyarúnt tudósok (Pázm: Préd. a3). Ezt tzelekötő Christus is es az tudos emberek is (Zvon: Osiand. 12). Bizony vadnak Magyar országban tudosabb doctorok az vitteberghaiaknal (Bal: Epin. 9). A tudós udvar jobb a rüdeg scholánál (Fél: Dies. 11). Követi a tudos aranymivest: imitator peritum auri sabrum (Hly: Préd. 136). Kik mind legeltetni mind keresztelni tudósok legyének (II.54). Nem elégünk meg azzal a tudós révész, hogy a szeleknak terjegette vitorláit, okos kormány is kell hozzá (Fal: NA. 159). Sok tudós véssen magára ilyen színt, mint ha nem tudná (Fal: UE. 486). Nagy szükség, egy tudós magyar társaságot az haza állitson (Gvad: Orsz. 289).

[Szólások]. *Vmben tudós:* Tudós abban is, hogy északra esik a fa, ha északra vagyon bajlodozása (Lép: Pfülle. I.316).

Abban tudós légyen, hogy az melly fizetett bad vagyon Föld-várnál, annak kiizetésére vagyon rendöltetett cassa (Beres: Lev. 339). Annira szolunk az dologhoz, az memiben tudosak lehetinc ebben (Zvon: PázmP. 217). Isten tudós benne, mikor szabadulhatunk (Nyr. XIV.463). Oly zokogva sira, hogy azt gondolta volna, a ki tudós benne, hogy Favorita nevű ebecskéjő a halálnak árnyékában alkonoyodott légyen (Fal: NA. 131). Jól tudós vagyok már én állapotomban (Zrinyi: ASyr. 16). Ez világi dolgoknak folyásiban tudósok (Pázm: Kal. 790). Tudosok a hadakozásban (Hly: Préd. II.202). Mind pogán írásban s mind sido írásban tudos vala (Sylv: UT. I.73). Myneewel tudosbak az ysteny dychosognek ysmeretyben (ÉrdyC. 557). Az tengeren való járásban tudósoc valaue (MA: Bibl. I.316). Építés mesterségben tudós: ingeniarus PPBl. Csak ő maga tudós titkos szándékában (Gyöngy: MV. 60). Az istennee minden tanatsiban tudósoc valaue (PészT: IgAny. 297). Azt akarta, hogy sz. János minden titkokban tudós légyen (Pázm: Préd. 136). Tudos vala az isteni törvenben (DebrC. 202). Az oo és új törvény, mellyekben jól tudosnak kell lenni (Hly: Préd. 159). A keresztényi tudomanba tudosnak es böltsnek kell lenni (Helt: Bibl. I.c4). *Vmihez tudós:* A hoz tudosok, hogy az gonoz teweoketh ky twgyak az egyebek keozszel keresny (ErdOrszgy. 394). *Vmin tudós:* Bertóti István dirigálhatná az egész hadakat ottan, tudós is lévén a földön (Beres: Lev. 343). *Vmire tudós:* A mind két kézre tudósnál a balog ember felett sok vagyon (Com: Jan. 50). *Vmiről tudós:* A német elment vissza Uradiscsára; erről már Nagyságod tudós (Beres: Lev. 206). Oly dologról kell embernek fogadást tenni, a mellyről tudós es bizonyos lehet (Pós: Igazs. II.559). Oly szolgákat igyekezzenek fogadni a kiknek magok viseléséről már eleve tudósok voltak (TörtT. 1164). Az napról es oráról senky tudos nem lehet (ÉrsC. 572). Az mi köz mindnyájunkkal, s kinek-kinek részi benne, légyen tudós maga ügyének sorsáról (Beres: Lev. 474). Ky tudosb volt ev tytkyrol: qui plurimum de secretis ejus scivit (EhrC. 61). Magdolna fyarol meg semmit nem tudok mondanow, de meg tudakozom rola es evtot tudossa tezem (LevT. I.69).

[Közmondások]. Az ki niben tudós, abban gyanós (Pázm: Kal. 239. Pázm: Préd. 896). Tudóst tanitasz, farkasnak mutatasz tserét: *aquilam volare doces PPBl. A szakáll tudóssa nem teszi: *barba non facit philosophum PPBl. A ki mindenben tudós, mindenben gyanús (Fal: Jegyz. 919).

fél-tudós: grammata PPBl.

Tudósan, tudóson: doctus, scite, erudite, perite, perscinter, literate C. gnare, guariter MA. gelehrt, geschickt, wissend PPBl. Mi dolga a postának, ki tudoson éneki az 8 verseit, a békával (Hly: Préd. II.59).

Tudósít: indicio, certum reddo, denuncio MA. anzeigen, wissen lassen, vergewissern PPBl. Az minél gyakrabban az alkalmatosság, tudósítson (LevT. II.233). Mivel isten kegyelmességéből kezetekbe bocsátom az én tsekély írásimat, négy dologról akarlak rövideden tudósítani (Pázm: Préd. b). Affélő minket tudóshatna (Zvon: Post. I.118). Kegyelmed édes uram mindenekről tudósítson (RákGy: Lev. 15). Tudósíts róla s mi is informálunk tovább, mit tselekédjél vele (75). Patakról mennyi mázsa ólnot, kénkövet küldtek oda, arról is tudósíts (99). Minket az kajmakánja Kálas Mihály által ugy tudósított, tíz nap alatt be fogna érkezni (113). Minden félő szemetek, fületek legyen nektek is, éjjel nappal tudósítsatok (144). Engemet-is tudósítani akarotodról ne neheztedly (Matkó: BCsák. 217). Minden dolgokról Kegyelmed bennünket gyakran tudósítani el ne mulasszon (MoiTME. V.174). Minket mindenről tudósítsatok (RékLev. 38). Tudósítson Kegyelmetek a dologról (Kucsk: Tört. III.322). Kegyelmedet levélben tudósítottam (RákF: Lev.

397). Mindenekről tudósítom alázatossan Nagyságodat (Bercs: ev. 298). Ide gyűjjenek az hadak, Deák Ferencz is ide tudósítson Siókrul (372. 637). Tudósítani fogom Kédet (Mik: TörL. 3). Lucia embert tartot Páris várossában az udvarban, hogy új fén-forgó módíruul hét számára tudósítaná (Fal: NA. 127). Biblia az életnek és veszedelemnek uttyáruul igazán tudósít (41).

még-tudósít: ∞ Megtudósíttyác ötet mindenekről (MA: ult. 801). Ez könyv Joseplnek miben forgott sorsa, arról-is eg-tudósít (Tyuk: Józs. Előb. 15).

Tudósítás: indicatio, certificatio MA. versicherung, an-igung PPB. Az mikről tudósítást írunk (RejtLev. 98). Alá-tossan várom tudósítást Nagyságodnak (Bercs: Lev. 419). A egy hete elküldtem alázatos tudósítasomat (559). Nem vehet-m tudósítását Nagyságodnak (614).

Tudósocska, tudóska: sciolus, eruditulus MA. grammaticista PBl. wenig gelehrt PPB. A fele tudoskák, a kie aszt vélic, hogy a teljes szent irast cordén tudgyac es által értettéc (Helt: bl. IV 2).

[Tudósod-ik]

még-tudósodik: [certior fio; benachrichtigt werden]. Bali-gy kerete általa megtudósodott, hogy a portáról jó választja lna (MonÍrók III.73).

Tudósság: peritia C. MA. erfahrung PPB. [gelehrsamkeit]. hamissan nevezett tudósság mutogatásával meg ne tsalassunk (Pázm: Préd. 885). Az igaz tudományból és tudósságból volt gyatkozásoc (MA: Tan. 1174). Azt állatjuk, hogy az őrdög a gyóbol az embernek isteni tőkélletes tudósságot ígért légyen (Kat: Titk. 63). Kibe isten a vallásban valo tudósságot, hit-béi lhatatosságot őntött (GKat: Válts. II. Előb. h). A melly hitben isten tudóssag, ismétet, azzal a bittel ember nem tudgya, it hiszen (Kereszt: FelsKer. 142).

Tudomány (*tudomán* MA: Bibl. Előb. 2. *tudman* Mel: Sz. in. 270. MA: Scult. 9): **I**) scientia, doctrina, disciplina, erudi- peritia, literatura, gnaritas, dogma C. wissenschaft, gelehr- samkeit PPB. [bildung, keuntnis]. A hitről való tudománynak első kezdetcskéje: initiamenta; egyedül az emberben vagyton tudományra vágyódás: homini soli *ingeneratur cupiditas ientiae; valakit a tudományokra oktadni: *erudire aliquem tes; igen reá-adta magát erre a tudományra: his studiis nificae deditus PPBl. My tudományok zeluel yar: nostra ientia graditur super terram (EbrC. 96). Zorgalmatosságokat tettek kylew tudoman keresetyre (113). A lughatatlansagot domannal lageitacuála: inquietudinem arte moliebantur (BécsC. 41). Jay tñuctec törueñ tudoc, kie vttetec tudoman- ac kulcát, tñ be nem mentetec (MűnchC. 138). Az őrdög ezdr adományu (GuaryC. 45). Gyenge tudományokat ne tanulyatok (ÍrgC. 130). A pispék Jesust kettőről kerde, az ő tanitványirol a az ő tudománarol (NádC. 196). Nap napnak igiet torf es y nek tudomant mutat (DöbrC. 39). Czodalkozanak thwdománan (OrdC. 425). Meg eert erkevelchevk tudományaban foglalna ev agat (DomC. 6). Harmad kwch mondatik ygaz twdom[an]nak bölcsesége (ErdyC. 366b). Nagy twdományw ember (516b). z balalrol walo thwdomant es bölcsesetet mynden ember az zemey előth forgassa (ÉrsC. 270). Hamar lewn thwdoman- an oly bewlice, hog newezetek tudomaniban bewlessegnek epeghenek (455). Az seregek meg chodalkozznak az ew tudon- anyan (Pesti: NTest. 14). E tudomány mind eleitől fogva egy es egyenlő volt (Helt: Bibl. Ia4). Szeles es hiába valo tudomant elele (Mel: Jób. 37). Minden szonak, tudomannak es czerifaco retnek szonak ne biggítuce (Mel: SzJán. 43). Az tisztessesget letnek tudomanit hatra haguian lopasra az eő elmeieket vetik. 572 (KBécs. F2). Méltán nevezi ezt a tudománt ewangelium-

nak az az vig es örwendetes izenetnek (Tel: Evang. II.225). Igaz es kazdaságos ismerety az ewangeliumnak tudományának (Beythe: Epist. 211). Vrnac igaz tudomannia, az mely előtl fogva adatot (Mon: Apol. 3). Maas embőrök zörzötte könyueből wtttem a tudomant (Frank: HasznK. 51). Követkőzic immár az subtractione tudományya ilyen módon (Helt: Aritm. B4). Az el reyted tudomannac semmi hazna nincz (Decsi: Adag. 51). Az igaz tudomannac ellensegit sokszor el győzte, meg fogta, meg neműtotta (Magy: Nád. 84). Az kereszttyensag közt tsac egy szurdoc sintsen, az houa az Luther által meg wjtatott tudomanyrac hire el nem erkezet volna (EszT: IgAny. 542). Az egygyűfi hívek minden tudományok szelétül tétowa ne hor- dozotassanak (Pázm: Kal. 110). Ebből az gonosz tudománynak szikrájából iszonyú bamis vallásoknak gyuladási származának (197). Szűnyél-meg a tudománynak mértékletlen kívánságától (Pázm: KT. 6). Akarta isten, hogy az irás minden tudomány- nac regulája lenne minden hamis tudományoc ellen (MA: Bibl. Előb. 1). Ez eretnekec az ő hazugsagokat ewangeliumi tudmán- nac nevezic (MA: Scult. Előb. 9). Ez tudomány az emberce szivét is czendességessé teszi (MA: Scult. 19). Az tudományhoz valo néminemő indulattal sokan gyuladoznac (Zvon: Post. I. 323). E tudománynak értése gyűmölcsös (Ker: Préd. 81). A ki a tudományyal vissza él, ravasz, álnoce (Com: Jan. 66). Bez- zeg igen elfördult a szentésg s a tudomány (Czegl: MM. 37). Valóban nagyságos ember azon, a kinek sok idegen ész es gazdag tudományú bölcsesség szolgál (Fal: UE. 371). **2**) [tes- timonium, confessio; zeugnis, geständnis]. Tudományt teszök: protestor C. Ha gonozzult zoltam, tegi tudomant reiaiah (WeszprC. 73). Im tudománt tesztek, mind ez világ hallja (RMK. II.188). Tudomant tettenek előttem, hogy imar az nagy insoget touab nem szenduedhetyk (RMNy. II.107). Tudomanti tesz mynd ez egez varasnak (73). Boregető Domonkosno tudomant téssen (262). Tudománt tesztek tñ elftettec: contestor vos (Helt: UT. m5). Ha gonoszul szoltam, tégy tudománt az gonoszról (Kár: Bibl. III.100). A követek ot mind tudomant tenek (CsomaC. 25). Cornélius római pápának tudományt téssen, hogy ő wlle egy ecclesiában vagyton (Pázm: Kal. 605). Nem töttem-e tudom- anyt te neked az urra (Káldi: Bibl. 295). Az haláira itilte- tett protestál, tudományt téssen (Com: Jan. 135). Légy bizony- sága ég, légy tudománi tevő Deli Vid végének (Zrinyi II.78). Tudomány-tételül légyen szegény nemzetünk ellen (Megy: Dial. Előb. 10). Illyen tudománt téssnek Matkó felől (Matkó: BCsák. 7). Maga Kalauz tudományt téssen rúlla (Pós: Igazs. I.211). Mindenekről tudományt kellett tennem Kegyelmeteknek (Nyr. XII.79). Tudományt téssék neked, én vagyok az istened (Ily: Préd. II.522).

[Közmondások]. Jó úti társ a tudomány: *eruditio certissi- mum viaticum PPBl.

bevezető-tudomány: isagogicon C.

bölcsesség-tudományja: [philosophia]. A bölcseségnek tudományába merülni: *ingurgitare se in philosophiam PPBl.

déaki-tudomány: [litterae; wissenschaft]. Levél es mind az egész deáki tudomány: litterae PPBl. Az germők nenekőd- nen adatek deáki tudomanra (TihC. 20). Jol tudom, wla mely igen nagy gond volna illieten nemcs wriatli az deaky tudom- anyra tanoytany (Komj: SzPál. 4). Mykor tyz eztendowsók leznek, deáki tudomant es nyelwet tanollyanak (Radv: Csal. III.140). Malikoczy Daniel es Vásárhely Tamás deáki tudom- anyban clarealnak (202b). Elsőben a hazájában való iskolá- ban kezdette tanulni a deáki tudományt es nyelvet (Bod: Pol. 182).

égbenező-tudomány, égforgási-tudomány, égforgá- sásának-tudományja: astrologia, astronomia MA. stern- kműde PPB. Ezők mind harman az egh forgasának tudoma-

niaba vala[nak] igen esmeret vettek (DebrC. 112). A csillagok szokott forgását vizsgáló, égbe néző tudomány (Com: Jan. 169).

egyházi-tudomány: [theologia]. Ez zent gyermek adatek egyházy tu[do]mányra (DomC. 4).

éneklési-tudomány: musica PPBl.

erkölcsformáló-tudomány: ethica C.

fél-tudományú: semidoctus PPBl.

köz-tudomány: 1 [testis oculatus; augenzeuge?]. Kit en mezi bizoneitottam köz tudományal, sok jumbor nemes emberekkel es hatar jart levelekkel (LevT. I.300). **2** [inquisitio; untersuchung]. Kewz tudomaira bochattyak (Ver: Verb. 14). Hol a köz kerdezkedes es tudomány meg értetik: ubi communis inquisitio peragitur (299). Miképpen botsátották köz tudományra (Kász: Kit. 73). **3** [notitia hominum; allgemeines kenntnis]. Köz tudomány tétel: manifestum (Rák: Manif. Címl.).

orvosi-tudomány, orvosságrólvaló-tudomány: medicina; arzneikunst PPB. Orvosságról való tudomant tanultának volna (ÉrdyC. 545b). Az orvosi tudományról: de medicina (Com: Jan. 172). Orvosi tudományt és törvényt a ki üz, pappal foszto a, nem füz (Kisv: Adag. 107).

ördögi-tudomány: [ars magica; zauberkunst]. Vergilius igen beozz vala az nigromanciában az az ördögi tudomában (Pout. 126).

ördögös-tudományú: [magus; zauberer]. Ördenges tudományu mestereket is kerestet vala (Hel: Krón. 168).

sok-tudományú: polyhistor C.

szabad-tudományok: [artes liberales; schöne künste]. Kevdoteek Palenciában, hog ev maganak zerzeneye zabad tudományoknak tudományat (DomC. 6). Az doktorok azt walyak wala, hog beet zabad tudomában tanultak wolnanaak (ÉrsC. 480).

számvetési-tudomány: logistica PPBl.

számvető-tudomány: [arithmetic]. A számvető tudomány a számokat egyben veti (Com: Jan. 163).

szép-tudományok: liberales artes PPBl. [schöne künste]. Kovásznai Péter a szép tudományok tanulásokban foglalván magát reménség kivül múlt-kí e világból (Bod: Pol. 104).

természeti-tudomány, természetszerintvaló-tudomány: physice MA. physik PPB. Nem tudom, mitsoda lehessen már hasznosabb mint a természeti tudomány (Misk: VKort. 3).

új-tudomány: [doctrina nova; neue lehre]. Megh tudlattyok ez wy tudomant, kyt the mast mondaz (JordC. 767). Az helvétiai hét cántonban nines gyökeres fészkek az új tudományoknak (Pázm: Kal. 629). Nem kell vj tudománynak lenni es o életnek (Illy: Préd. I.108).

viadal-tudománya: [ars bellandi; kriegswissenschaft]. Viadal tudomáhanac tudatlan: sine peritia artis pugnae (BécsC. 20).

Tudománybeli: [literis conjunctus; wissenschaftlich]. Luther apátok is mind csak illyen ráncok közben füzte minden ellenünk tudománybeli, molhos-é vagy serkés dolgait (Bal: Cs. Isk. 112). Tudománybeli métellyel megvesztegetett a mi ecelésünk (Czegl: MM. 31).

Tudományos: disciplinosus MA. [peritus; kundig]. Az oriasoc nag allatouac voltuak es tudomaiosoc hadloz (BécsC. 104).

[Tudomás]

Tudomásszerint: [sciens; wissenschaftlich, mit wissen]. Senkit tudva, tudomása szerint meg nem szomorít (Com: Jan. 185):

Tudt-: [notus, notitia; bekannt, kenntnis]. A mi tudunkra, a mi értünkre: nostra *memoria PPBl. Senkünc nem akaria-uala tuttat: nec volebat quemquam scire (MüochC. 89). Ó fel-segenek tuttara vala (DebrC. 613). Kynek elete es tuttara vagon mynd es telley zertetnek (DomC. 218). Fráter György-nek ez hét nagy hadát tudtára adá (Tin. 23). Twta szerent ezt vala (RMNy. II.118). Nagysagtok az kyal kopenek ys aggya tutara (LevT. I.98). Neha niuan mindemec tutara nem volt ez (Mel: SzJán. 409). Az privilegios embernek tudtára lenne a dolog es elhalgatna (Ver: Verb. 242). Jol tudom, hog mindenek ez igen tuttára vagon (Gris: Arithm. Előb.). Tudtara vagon istennek a gonoz chelekódet is (Frank: HasznK. 28). Tuttara leszen értelmom eszemnek (CsomaC. 23). Vala egy kegio az varnak egik falaban nevelkedwen senki nem tudtara (Pont. 41). Eljő az a nap, mellyen az én nevem tudtóra leszen (Pázm: Préd. 151). Illy az török chászár készíti kardgyát rám, Felségednek ezt tudtára adtam (Zrinyi I.91). Réti István-nak adjátok tudtára, készülgessen (ÉákGy: Lev. 142). Tudtára legyen annak az szegény megrombolt hazának javára (Monrók VIII.114). Ha mindzeket az udvarnak tudtara adám, hamar leesnek a póczrül (XXIV.613). Tudtokra adnak az ő fioknak (Illy: Préd. I.424).

Tudva, tudván: scienter C. MA. wissenschaftlich, mit vorbewusst PPB. Ez varasnak vezayaban tuduan le veto magat az feldre, hogy emberekkel ynkab meg mezuettettek (EhrC. 20). Velkeztem tudvan tudatlan (VirgC. 13). Gonossagban eel tudwan (ÉrdyC. 607). Az házasag tudvan löt. matrimonium scienter contractum est (Ver: Verb. 177). Sem kicsin sem nagy dologban tudván el ne szakadjyon az ő tmitásától (Pázm: Kal. 87). Senkit tudva meg nem szomorít (Com: Jan. 185).

tudván-tudva: ∞ Mit bolondoskodunk azért tudván tudva illy igen, hogy meg nem maradinc az kétségnélkül való bizonyos jegy mellett (MA: Tan. 1085).

Tudvaló, tudvánvaló: 1 [voluntarius; wissenschaftlich]. Tudva való bün (Ver: Verb. Szót. 7). Szavad akarat szerint és tudva való bün (Kár: Bibl. I.92). Ez az engedelem bünnek moudatie, vagy tudatlansagbol esset az vagy tudvan való akaratbol (Mon: Apol. 324). Az tudva való bün (MA: Bibl. I.92). **2** [notus, manifestus; allbekannt]. Az világ kezdetitől fogva tudván való dolog volt ez (MA: Tan. 1303).

[TUHAD]

be-tuhad: [obturor; verstopft werden]. Véghetetlen kegyelmének kut-feje a nagy és sok vétkektől bé-nem-tuhad (Megy: 3Jaj. II.79).

[TUHASZT]

be-tuhaszt: [obturro; verstopfen]. A füleket bé-tuhasztya ellen-vetésekkel, kedveket kérdésekkel (RemÉlPéld. C11).

Tuhasztás: aggeratio MA. aufhäufung, ausbreitung PPB.

TUJA: [thuja; lebensbaum]. Lúttan én nemimé íret, kinek szüno szütén olyan mint az túja porác (Nád: Lev. 105).

TUKMA, TOKMA: contractus, pectio, mutatio, commutatio MA. vertrag PPB. accord, wechsel Adami [tausch]. Tukmába ezérelt marha (Mel: Jób. 49). Csere, drinez, tokma: cambialis permutatio (Ver: Verb. Szót. 5). Aftlyeről massal semminemű tukmat nem indíthat s-nem tehet: neque etiam contractum super his cum aliquo facero aut inire potest (Ver: Verb. 100. SzD: MVir. 27).

Tukmál: contraho, pascior, convenio, commuto MA. vertrag machen, vergleichen PPB. [vertauschen]. Ha valamelyiket meg únyva, cserében másnak tukmállya (Pázm: Kal. 442).

el-tukmál: [commuto; umtauschen]. Vizes borotokat ieles helett el tukmállyatok [juy] (Lép: P'ük. II.239).

Tukmálás: [permutatio;tausch]. Jövedelmi tukmálásoc, ajánló levelec és tőb ézekhöz hasonló sívásári dolgoc (MA: Tan. 1129). Ha meg-alkuszik etrekekekkel valami örökségnek tukmálásáról vagy el-adásáról, a kőtest igazán meg kell tartani (Veresem: Hítmezt. 23). Oh mely boldog lenne az tukmálás, hogy na az olaszországi fővsenség az alexandriai selymen meg esetlétne (Prág: Serk. 869). Mint ha magánál tőb iot akarna felebarátynak, nevezet szerent a tserélésben, tokmálásban a mint szoktanak az emberek élni (Ker: Préd. 854). Tokmálás, cserélés (Toln: Vigaszt. 220).

Tokmálód-ik: [paciscor; sich vertragen]. Az eladó mar-
nak dolgában a mészárosokkal is inkább tokmálódni kell, hogy-
sem rajtuk maradjanak a télen (Tört. 2 III. 157).

Tokmálódás: [concanbium; tansch]. Álnok igyekezetek, csakírd tokmálódások (MA: SB. 120).

TŰL: 1) [regio ulterior, opposita; jenseitige gegend]. Nag-
nok sereghek követeeek hátet Jordan wyzenek thwlyarol: se-
n-
tae sunt eum turbae multae de trans Jordanem (JordC. 364).
Jay a földne, mely a Szerchen ország vizeinek túlyan vagyon
Helt: Bibl. IV. 35). Ómaga foglalá tulytát Draoánac (Görcs:
Máty. 59). Ellies profeta eg tūzes szekerbe a Jordan vizenec
tullian az égbé ragattatec (Szék: Krón. 33). Ezt meg öle az
Antiochus Epiphanez eg vaar alat a Jordan vizenec tullian
63). Kiindula ez vian a Philistensok serege a Michmasnac
tullian (Mel: Sám. 25). Kétszer százezer embere az mezőn
vagyon Bécsnek túlján (Nád: Lev. 222). Az Nyargan wyzenek
tullyau. 1568. (Tört. és Rég. Értesítő V. 92). **2)** ultra C. trans
MA. [jenseits]. **a)** [hely] Dunántúlra fiam mram és leányom
telöl semmi hírt nem hallhattam (LevT. II. 133). Az Jordanon
ul: trans Jordanem (Fél: Bibl. 5). Nem veténe tūzet, hogy
az iőuendő telre élésec lőnne, amac tul is hadiánac valami
larab földet vgyan azon végre (Helt: Krón. 59). Az török
ábora azért tul vagyon az Dunának (Thurzó: Lev. I. 231).
Engedd meg, hogy mennyeec az Jordan vizen túl: transito
Jordanem (Kár: Bibl. I. 160). Vayba maradtunc volna túl az
Jordanon: utinam mansissemus trans Jordanem (199). Túl lőt-
és ide áll az ajával: de calcaria in carbonariam MA.
Túl akar te kelni az Styx vizen velem (Petki: Vrt. 3). Túl a
Dunán (RákF: Lev. I. 85). Ma gyűitt két katonájja az Dunán-
ról levelekkel Antalhoz (Beres: Lev. 251). Egy ifjú túl sétál
ekessen (Gvad: FNót. 32). **b)** [átvitl ért.] Már túl vattok azon,
a kibn mások még fāradoznak (Hall: Paizs. 390). Innen a vi-
gadalom, túl a fájdalom (Fal: UE. 448). Kezdenek vigadozni,
hogy most egyszer túl volnának minden veszedelmen (Fal: TÉ.
645). **c)** [idő] Kivánom ezekkel a szent Jehováútól, fogjuk egy-
más kezét kevés naponkontúl [nemsokára] (Gyöngy: KJ. 67).

ezén-túl: [in posterum; von nun an]. Már ezentúl senki
szorúlástól tábornt nem félthette (Hall: HHist. III. 98).

tél-túl (túltól Helt: Háló 68. túttól MA: Tan. 756. té tú Fal:
NA: 124. túttól Gvad: FNót. 128): **1)** [hinc inde, huc illic; hin
und her, hier und da, nach verschiedenen seiten]. Aekoron
tedig túttól villamni kezde mind Magyarorszába mind Erdel-
ben az vr istennek igeie (Helt: Háló 68). Nekik is (a madarak-
nak) keresgetni ket azt, kit az isten túttól el bintet nekic
Born: Préd. 553). Czac hat ezert túttól benec le vága (BFaz:
Castr. D2). Wrakat túttól fogadása (Görcs: Máty. 62). Mint az
elviselt ruha, mely túttól megszakak (MA: Bibl. V. 47). Mindenek
étül mind egy rakasba ne zavarodnanac (MA: Tan. 756). Tétül
meg egyengettetik (Pós: GBot. 6). Túttól gyűlt soc ledér, mint
egy foiedelmet immar vgy tartya vala (Hlyef: Jephth. 2). A kik
ezt legeslegelsöben túttól tanítani kezdék, amaz két anyagi
loctori a pápistáknek (KCsipk: Pápiszt. 153). Megesikpedem túl-
túl (RákF: Lev. IV. 483). Eloszlott tél túl lakására (Gvad: Nánd.
25). A sátorok között tétől tekintgettem (Gvad: FNót. 128).

2) [obiter; oberflächlich, flüchtig]. A nemes deáki tudományt is
csak mulólag tél-túl kapdossák (Misk: VKert. 194). Mely első
ministerre maradandók valanak ő nagyságának mint maga
mind az luza túttól maradt dolgai (MonIrók VIII. 371). Melyet
nem hogy megköszönt volna, sőt csak tél-túl megolvasván
visszaada. 1759 (Hazánk I. 299).

Tulsó: ulterior MA. [jenseitig]. Az thengernek tulsó parfara
(Sylv: UT. I. 12). Saul méne a hegynec az innetső óldalán, Daniid
kedig a hegynec túlsó óldalán (Helt: Bibl. II. 162). Az tulsó
partra: trans tulum (Fél: Bibl. 12). Nokem valóban nelhez,
hogy semmit sem tudhatok az túlsó dolgokban (Beres: Lev. 63).
Haiszter szekereket limitált az túlsó vármegyékre (332). Ha
nem gyün erre, vihessen az hadat az túlsó szolgálatra (682).

TULAJ: [solus; allein]. Ky ne feellyen teghed felsseeghes
vr es fol nem magasztalja az te zent newedet, mert twlay
czak te vagy kegyes: solus sanctus es (JordC. 912).

Tulajdon: 1) proprius, privus, privatus C. genuinus, spe-
cialis, peculiaris MA. eigen, eigentlich PPB. Tulajdon kézzel
írott levél: holographum C. Tulajdon törvény: privilegium;
magános dolog, tulajdon maga dolga: res privata PPBl. Tu-
laidon önnöbe iót es ömei őtet nem fogattac (MünchC. 169).
Nem akarta vallania seminemw tulajdon marhath (VirgC. 32).
Zimenek zekrenieben tulajdon akaratyanak erzeniet tartangia
(33). Aaz zerelem az zenthőcbnek yeles es twlaydon yozagoch
(WinkC. 361). Nemelnek ada ewt gbeart, nemelnek kettőt,
kynek mynd hū twlaydon erey zerent (JordC. 435). Tuladon
te zent veredel valtal megh engemeth (GömC. 164). Imaçagod
forogyon tulajdon bűnődnecc telelehez (VitkC. 16). Azt lealy,
hogy twlaydon atya vr istennek akarratya lett leegyen (ÉrdyC.
59b). Twlaydon isteny tyztőfettel ymaadok es nem egy mynt
twlaydon emberth (121b) Semy twlaydon yozagot ne byrna-
nak (569b). Twlaydon w fyanak (proprio filio) isten nem engede
(KeszthC. 410). Tullaidon dolgokba ireskődnek (KazC. 109). Neki
tulaidon hazat állaltata (TihC. 23). Vallast tūin az ű tulajdon
bűnőkről (Sylv: UT. I. 5). Mel bezedek twlaydon iegzesben ig-
esnek (RMNy. II. 42). Hygye meg zowath mynd thwlaydon my
magunknak (LevT. I. 341). A kiket te ot ingeny nem valami
kerülő beszdedel, haneu tulajdon neveken kifeitegettel (Tel:
Fel. 16). A tudománynak tulajdon erjét és mi-voltát akarom
ismértetni (Pázm: Kal. 1033). A mit másuvá tartozó dolgokból
ide elegyt, azt tulajdon helyére tartom (Pázm: LuthV. 214). Az
üddönél tulajdonab javunk sintsen (Pázm: Préd. 843). Ninczen
az ő tulajdon hatalmában (MA: Scult. 4). Kinek tulajdon szovai
ezek (Bal: CsIsk. 29). Tulajdon személységű és saját léteű
(GKat: Titk. 472b). A szókat változtattya tulajdon értelmenecc
más értelemre való fordításival (Com: Jan. 161). Szólgák, kiket
tulajdon nevezetekkel palotásoknak mondunk (Laskai: Lips.
124). A férjnek tulajdon tiszte a feleségnek erdtelenségét bé-
fedni és igazgatni (Apati: Vend. 887). Absolon maga tulajdon
hajával fel-akadott (Hall: Paizs. 152). Kinek-kinek, a mint or-
czája és ábrázattya, ugy szova-is tulajdon (Lund: UjSegis.
167). En Gezty Ferenc twlaydon kezemmel yrtam (Radv:
Csál. III. 151). A székelyeknek tulajdon magános magyar bőfüi
és irási vóltanak (Liszny: Krón. 172). Sokat indit néked a
tulajdon szeretef, a lelkek garabantzása (Illy: KrÉlet. 176).
Ez tulajdonabb hivatala szent Mihály arkangyalnak (Csizi:
Sip. 468). Némellyek csak tulajdon érdemekben bizakodnak
(Fal: UE. 423). **2)** [proximus; der nächste]. Ewven tlaydoni-
tol mikeppen ydegenektel zamitalan bozzosagokual ylletetik-
nala (EhrC. 3). Tulaydonim lesztec emekem mindeu nep felett
(Helt: Bibl. II. 133). **3)** [peculium, proprium; eigentum]. Zabad
nem vala illetny vgy mynt ew tulajdonat (VirgC. 125). Őrül
masnak iouan mynth igaz az űnön tulajdonan (SándC. 1).
Twlaydonaba yewe es az ewnőny ewteth bel nem fogadnak
(ÉrdyC. 113b). Az ew twlaydonaat es eremest oztogattá (623b).

Valamit építetec a földön, az ti tulajdonotoc legyen (Helt: Bibl. I.A3). Tulajdonába fogadá: accepit in sua (Helt: UT. e8). A bűnököt maga tulajdoninak isméri (Pázm: Préd. 57). ¶ [proprietas; eigentümlichkeit]. Nem twlaydonod nekől el vezteudó valamyt (WinklC. 266). Az ygaz fejedelmeknek es iambor kyalynoknak twlaydonok, hogy myndennek ygassagot es ygyenletet teegyenek (ÉrdyC. 391). Az eretnekeknek tulajdona, hogy ez vrtul szerzet bekesegec köteleit meg szaggassac (Mon: Apol. 2). Istenec tulajdona halottakat fel tamasztani (Magy: Nád. 33). Minden eretnekségnek tulajdona az, hogy keres valamely homályos mondásokat az régiokben (Pázm: Kal. 148). Egyedül a Kristus országának tulajdona az, hogy tsak annak vérén építetett, a ki első fondálója volt (Pázm: Préd. 288). Az mise szörzesenec ez tulajdona, hogy az nep halgassa (Zvon: Osiand. 116). Tulaydona a fűznek, hogy fydalommal illeszen (Lóp: P'fők. 194). Az hitetlenségnek tulajdona embernek magában bizni (Czegl: MM. 288). Tulajdona e világnak az iréység es dühösség (Csúzi: Síp. 573). Tulajdona az szemfűl-embereknek olytat is kíván tudni, kit nem tud tudni (Beres: Lev. 163). ¶ [solum, tantum; nur, allein]. Kyt twlaydon csak az isteni jó akarattal függenek (NagyszC. 27). Hogy twlaydon csak emnen maganak zolgalnak: ut servietis ei soli (JordC. 151). Twlaydon csak te melletted vagyok (267). Izrael byzwan lakozyk es twlaydon: habitabit Israel confidenter et solus (280). Thwlaydon csak hew neky zolgal (363). Meel bocbanathnak zolgalatasa twlaydon chak istent ylytet (538). Olyan yegy alat mynt twlaydon ez vylagnak idwessegeert (ÉrdyC. 568). Kyt az en menyey zeut attyam wetet twlaydon csak az ő hatalmasaganak alaya (ÉrsC. 128). Nem szabad vala ő neki meg omni, ha nem csak twlaydon az egglázi embereknek (Sylv: UT. I.18). Nem gyarlosagbol, sem tudatlansagbol, hanem tulajdon chak gonosz akarattal (Tel: KerF. 81). A sz. irás tulajdon az istentől származot (Pél: Tan. 7). Ez az szo catholica tulajdon ezac az istenfelő hűnekhez tartozik (ÉszT: IgAny. 25). Az egyház tulajdon chak magotal az Christustól fűg (Zvon: Osiand. 61). Twlaydon az hitnek fundamentumról vagyok mi köztünk az viszavonyás (Toln: Vigaszt. 30). Oly jeleit adja, mellyek tulajdon csak a papista ecelesiát illeti (Matkó: BCsák. 105). Szerelmes urantól maradt fegyvereket hagyom csak tulajdon az én leányomnak (Radv: Csal. III.273).

ön-tulajdon: [suis; sein eigen]. Vr Bernald tewn ewn twlaydon kamarayaban agyat ezynaltatny (EhrC. 3). Teged vram, hog őn tulajdon törénel vagattasac el ő koulésege (Bécsic. 30).

Tulajdonít: 1) attribuo, pertribuo, assigno C. tribuo, imputo MA. zueignen PPB. [zurechnen]. Azokat, a mellyek önön-magac, azokat tulajdoniha vmaganak (VirgC. 96). A fiztösségöt mind maganak tulajdoniitia (DerC. 23). Mindeniket ő neki kel tulajdonitanne (253). Áhának kőserőseget magacnac twlaydonihodnala (VitkC. 78). A sídők nagyot akartak magokuak tulajdonítani (Tel: Evang. II.370). Sokat twlaydoneitotoc magatocnac (Kár: Bibl. I.134). Kétfelő íghet tulajdonitanac az istennek, irattat es iratlant (Pél: Tan. 3). Ezt az közönsöges nevet ezac köd embernek is tulajdonitanac egyenkint (ÉszT: IgAny. 33). Az én irásomnak mindenek-felett nagyot tulajdonitunék (Pázm: LuthV. 12). Az választottaknac örökös való dolgot részeltessen es twlaydonitson (MÁ: Scult. 1050). Turenus szerencsés folyamattát a dolognak tiszttyeinek, katonáinak tulajdonította (Pál: Né. 15). Magának sokat tulajdonitán nem követte a maga rendes hivatalját (Bod: Pol. 181). 2) approprio MA. [sich zueignen]. Herodes erővel maganak twlaydonoytat attyafyanak házassat (ÉrdyC. 523b). Nem tulajdonitnya magának, a mi nála ninesen: non arrogat quod non habet (Com: Jan. 186). Semmit, a mi másé, te magacnac az ő híre nélkül ne tulajdonics (190). 3) [dico; widmen]. Valakinok munkát tulajdonitani: *dicere

opus alicui PPB. Twlaydonoytom ez en vygazna irth ayandekomoth the Nagysa. (Konj: SzPál. 12).

[Szólások]. *Iminek tulajdonít:* Vettem a februariusi leveledet, tsak ugyan annak is tulajdonitom, hogy eddig meg nem fagytam (Mk: TüRL. 390). Kere az vr istent, hogi ne tulajdonitana ezt binnék ő nekiök (DebrC. 63). Isten ellen szurvat emelven mindeneket az ő erejénec twlaydonitana (MÁ: Bibl. II.11). Ha jobbacskán öltöztem, hívságnak tulajdonította, ha le tettem a ezifrát, szonyeskedésnek (Pál: NA. 205). Memit tulajdonitotac legyen istennec hínei az isten es szenti kopinec (Mon: Képt. 17). Samuel királságának ezac tiz esztendő tulajdonitanac (MÁ: Bibl. I.250). Sem kel ezt twlaydonoytany kevyovsegecnek (DomC. 137). Nagyob részere az ő fűd-vösségét annak az ostorozásnak tulajdonította (Illy: Préd. I.40). Fabricius ezeket mynd twlaydonoyta evrdegy tudományoknak (CornC. 245). Szeretettel követem Kegyelmedet, ne tulajdonitsa a dolgot udvartalanságonak (Nyr. XII. 79). Vétkes szolgalatomat vétkeknek ne tulajdonitsa Nagyságod (Beres: Lev. 375). *Imire tulajdonít:* Nem csak az iozagoknak bekesegecne twlaydonitással... Sőt meg az erőden es tudatlansagra te es twlaydonitattal (NagyszC. 96). Ha immár ezek történet zerent vétkeznek, bűnre nekik nem twlaydonoytatyk (Ozor: Christ. 98). Twlaydonitac az ő hite igasságra (Helt: UT. p8). Twlaydonitacé neki igasságára: reputatum est illi ad justitiam (MÁ: Bibl. IV.139). Isten ezeket befűdi az-az kárhozatunkra nem tulajdonitnya (Pázm: LuthV. 429). *Imitől tulajdonít:* Twlaydonobad magadot mendenemewttewl: expropries te omnibus tuis (EhrC. 98). *Imire tulajdonít:* Bűnűl twlaydonitac: reputatur in peccatum (Kár: Bibl. I.180). Twlaydonoytatoc ez őneki igasságul: reputatum est illi ad justitiam (Helt: Bibl. I. F3). *Imre tulajdonít:* Bodog ember az, az kinek bűneit az Jehovah bűnne nem twlaydonította (Szár: Cat. E). Semmit isten bűnű nem tulajdonit (Pázm: Kal. 237). *Imi gyanyant tulajdonít:* Magw gyanyánt twlaydonoytatnac: aestimantur in semine (Helt: UT. r).

ol-tulajdonít: [approprio; zu eigen machen]. Bolonság volna el-tulajdonítani töleket ezt a szép tudományt (Moln: JÉpül. 167).

Tulajdonítás: imtributio, assignatio, attributio, vendicatio, imputatio MA. zueignung PPB. Ez magnificat az tőb dicere-tőlkel meltosagob az ő tulajdonitassaba, mert ez tulajdonitac azzomnk Marianak (TihC. 118). Az istennek imputatioja, nekünk tulajdonítás magival viseli, hogy beműnk legyen, a mit isten nekünk tulajdonít (Pázm: LuthV. 431). Elvettem minden fel fuvalkodásomat es magamnak-való nagy tulajdonitást (Pázm: KT. 353). Felettévaló tulajdonítás: praesumptio (Illy: Préd. II.373).

Tulajdonképpen: proprie C. MA. eigentlich PPB. Leg tulajdonabb képpem a hű mondatik meg-váltónak lenni (GKat: Titk. 49). Vanak vétkek, mellyek mintegy tulajdonképen csak bizonyos úri fő házakhoz ragaszkodnak (Pál: UE. 367).

Tulajdonképpenvaló: [specialis, singularis; eigentümlich]. Két-fjlek a gonoszok, némellyek közönségesek, némellyek twlaydon-képpen valók (Mad: Evang. 375).

Tulajdonos: 1) [fastidiosus; wählerisch]. Egy apacha gyonyerewseges etket egyk vala az egyeb apachaknal; mykoron azzonyonk Maria jutot volna ez twlaydonos eleyben, semmit az menyey licariomban neky nem ada mondvan: Nem veoz te az en etkomben, mert twlaydonos vagy (PéldK. 15). 2) [suis commodis inserviens; selbststeltig]. Vasba vert rabok minden tulajdonosok, magok szeretők, kívánósok (Pázm: KT. 286).

Tulajdonosság: [fastidium; wählerci]. Ez zerzetes apacha az twlaydonosságot el hazya es erdemle kostolyk azzonyonk Marianak etkeot (PéldK. 15).

Tulajdonoz: [suis commodis inservire; eigenmützig sein]. Tam had-el magadat és meg-talalsz engem, ha nem válogatsz s nem tulajdonoz, mindenkor nyertes lészsz (Pázm: KT. 301).

Tulajdonság: 1) proprietas C. MA. eigenschaft PPB. Tuladnonsagoban; conditionibus NémGl. 111. Tulaydonsagara: in conditionem 376. A földnek tulajdonsága: *ingenium soli PPB. Sok embereknek ev bodogtalan tulajdonságok (VirgC. 29. 137). Az ferfuy tulajdonsagot ne tnyagk (138). Az embery menyoyassagnak tulajdonsaga (DomC. 153). Igeen ehodalkozam az papnak ev tulajdonsagyt es ev erkevelelynek ekessegeet (305). Twlaydonsaga az arannak zehetetlenseegh (ÉrdyC. 466). Harom zemeelyeknek twlaydonsaga ev benne nem lehet (663). Glikunek igaz tulajdonságárul uolo tudomai (Corp.Gramm. 10). Az joszag szalasinak tulajdonsagat es urasagat maganak meg artotta: juris successorii proprietatem et dominium pro se reseraverat (Ver: Verb. 132). Az lozagnak tulajdonsagahoz az evrowksgeghez semmy kewzyk nyneh (143). A Christus int az zeretetre ennek draga tulajdonsagiból (Fél: Tan. 296). Az isemnek állattya rész szerént az ő nevezetiből, rész szerént az tulajdonsagokból érttetetik meg (KCsipk: Woll. 13). Belénk avott az a tulajdonság (Land: ÚjSegíts. 1.201). Tulajdonságit és selekedetit szabad kiabrazolni az istennek (VárM: Szöv. 256). A hírnek a tulajdonsága, hogy az ő szárnjának nagy a gyorsasága (GyöngyD: Char. 360). A mondott tulajdonságokat nem a természet nemzette belé, hanem valami gondos kényesség (Fal: UE. 429). 2) [appropriatio; aneignung]. Nemely frater ferze magának belest tytkon; arra hayta ewtet nemely frater, hogy az tulajdonyt meg agya; mykoron az priortul meg oldozatot volna az tulajdonsagnak bynebfől, legottan az őrdög el irta (DomC. 269). 3) [hereditas; erbschaft]. Az két atyfiak, az kikre tulajdonságként nézne az ország (MA: SB. 367).

Tulajdonságos: [singularis; abgesondert]. Harom tulajdonsagos szemeliű isten (Mel: SzJán. 103).

Tulajdonságosau: [singulariter; eigentümlich]. Semmi picor ekessebben es tulajdonsagossabban ki nem festhetnié (MA: Jan. 1271).

Tulajdontalan: [improprius; uneigentlich]. Némely compositumok egy igével mondathatnak ki, noha a község nem él vélek, mint: egésztelen, tellyestelen avagy tellyetlen, tulajdontalan (Geleji: Gramm. B3).

Tulajdontalanul: [improprie; uneigentlich]. A váltság lótt nem tsak improprie, tulajdontalanul avagy tsak hasonlatosság szerént, hanem tulajdonul es bizonyos árron (GKat: Válts. I. Előb. 2).

Tulajdonul: proprie MA. eigentlich PPB. Az isten az ő éát nem tulajdonul az esetre, hanem az feltámadásra küldte (MA: Scult. 94). Eretnek igazán es tulajdonul az, a ki a szent írással ellenkező tudományt vall (GKat: Titk. Előb. 2). A váltság lett tulajdonul es bizonyos árron (GKat: Válts. I. Előb. 2). **Κεράτιον** a görög szó, mely tulajdonul szarvaeskát jelent (Megy: 6Jaj. II.12).

Tulajdonvaló: [singularis; eigentümlich]. Masod rend hely nevezetők vannak, kyk tulajdon valok (ÉrdyC. 60). A mester-séggel vetélkedő némellyeket tulajdon-való printzipiumokból tagadhatatlan erősségekkel megmútogat (Com²: Jan. 134).

Tulajtság: [proprietas; eigenschaft]. Végezetre tulajtságok ez azoknak, az kik nem igazán hisznek, az ő értelmeik szerént itilni (Irat: Perk. 87).

TULIPA, TULIPÁN, TULIPÁNT: 1) tulipa; tulpe PPB. Tulipánt-virág: tulipa PPB. A mellyeknek gyökér helyett fejték vagyon, ezek: veres-hagyma, lilium, tulipán (Com²: Jan. 20). Azt tartják a tulipákról, hogy mind addig rajtok hadgyák

a földet, míg bé akarják iltetni (Lipp: PKert. I.45). Tulipa, mellyet némellyek lilium narcissusnak neveznek (47). Az tulipa gyökereket is megvitték Nagyságodnak (Évk XII.63). Mint hervadt tulipán gyöngyét harmatoknak, úgy vártam írásodat alázatossággal (GyöngyD: KJ. 444). Mindenütt a mezők bé voltak terítve virágokkal, hogy tsak a szegfűre és a tulipánra léptek lovaink (Mik: TörL. 378). A tulipán virág sok színnel pompáskodik, de nincs illatja (Fal: BE. 596). 2) [verbum blandum; koseworf]. Gyöngyvirágom, tulipán, édes majorámám (Thaly: VÉ. I.277).

TULOK: juveneus, junix C. MA. junger odix PPB. Járomban nem fogott tulok: juvencae *intactae cervicis PPB. Ima a megh zölth tuloc es megvagatic (NagyszC. 74). Ky zeglyk nyakat az tvloknek (JordC. 243). Ym az en ebeedet meg zerzettem, en thwlkaym es bazy madarym meg ötlettem (423. 814). Meg kerkezetnek engemeth sok boryk, kewer twlok engemeth meg zallottanak (KulesC. 40). Az ewkewrrewl es tulokrol. Az tulok munkanak tudatlna az fyuen hantattya magát (Pesti: Fab. 56). A tuloc gles szaruual meg őckle az orozlant (Helt: Mes. 42). Hagiok Georgnek ket túllok, az zeko ferezat és az retet (RMNy. II.302). Tulykoknak ő veret nem szoktam szomiuzyi (Born: Ének. 205). Égő áldozatot tőnc tizen ket tulykakat, kilentzen hat kosokat (Kár: Bibl. I.452). Az isteni dicséretét ajakunk tulkainak nevezi az vr isten (Pázm: Kal. 732). Szarva indult tulok (MNyil: Zsolt. 97). Mint a tulok, ki az jármot nem szokta (Megy: 6Jaj. II.25). Hogy az hitetlenek kédvekre élnek, olytan az mint mikor az zilay tulok hizlatatnak a megületésre (Páp: Keesk.Út. 4). Lukácsnak a gyermeknek négy tulkot negyedfűre kelőt hagyok (Gér: KárCs. III.369). Ökrökkel, tulkokkal áldozának előtte (MonTME. III.324). Az portio, két tulkom vala, azt is megölte (Thaly: VÉ. II.380). Ne szilajkodgyunk mint a vad tulkok, hanem tár-sunktúl tanulván szelidek legyünk (Biró: Micae. 297). Egyenetlen tulkok nem illenek egymáshoz (Kisv: Adag. 432).

[Közmondások]. Könyű az más tulkán szántanod (MNyil: Irt. Előb. 17).

gyerméked-tulok: [vitulus; kalb]. Aldozatok az wrnak két gyermekid tulkot es egy kost (Kár: Bibl. I.147).

inő-tulok: [juvencu; kalbe]. Azon varsbely nepek veznek fél egy ynew twlkoth az czordahel, ky meegh ygaath nem wonth (JordC. 243).

ökör-tulok: [juvencus; kalb]. Gazdam azzon az theby kezű zakasztott wolph ky hath borys telentli, keethi zsep őkewr thwlkoth, tyzen hath eregh eme dzynt (RMNy. II.211).

finó-tulok: bucala; junge kuh PPB.

Tulykocska: juvenulus C. MA. kalb PPB.

TUNG, TONG: [dolum; butte]. Küldtem Kdnek egy puton birsalmát, egy tung muskatál almát (Nád: Lev. 102). A dús-gazdagnak tongokkal es tele ládákkal hever a sok pénze (Csúzi: Tromb. 333).

Tungocska: [doliolum; fässehen]. Itt még kettei marad az tungocskának, az hármát Kdnek küldtem, de sem azokba sem ezekben nincs rák (Nád: Lev. 102).

1. **TUNYA:** antique pro könnyű, facilis; leicht PPB. Tunya dolog: facile PPB. Az hideg tunyaua teszi az hustakat (Mon: Apol. 330).

2. **TUNYA, TÚNYA** (túnnya Cis. F4. túnnya Lászl: Petr. 114): tepidus NémGl. 123. segnis, seors, desiduos, instremus, genavius, torpidus, iners, perfurtorius C. ignavus MA. murgio PPB. träge, faul, langsam PPB. Tuna zolganak: negligentia servo NémGl. 269. Vetkeztem iora valo restsegembe,

mert tunya, rost voltam (VirgC. 10). Rest, kesedelmes az karba, tunya, maga elhagyot ymadagban (WeszprC. 127). Gómal, mert te górs vag a gonozra es tunia a iora (VitkC. 35). Az hngoe ne legenee tuniac es restec es zamadazok auagy lunkattak (TelC. 377). Reest, tunya ees kesedelmes zamar (Pesti: Fab. 22b). Valaki az ű atfaiuak ezt monga: py to tuna és hituan ember, erre kűtelezi ű magát, hogy ű rea tanacz gűllűn (Sylv: UT. 1.8). Ez illyen ember tűrpe, keués uérű, rest, túnyua, nyálas leszen (Cis. F.4). Dauid tunya, rűst es buyasagra geryedezű lűn (Born: Evang. IV.228b). Esaias a tunia es beres tanitokat feddi (Fál: Tan. 326). Mint az túnya űnű: tanquam ovis meridiatis (Decsi: Adag. 253). Az emberi kűsedelmec elrestiti és tunyává tűzi a jora való serénységben (Pázm²: Kal. 235). Hozzánk-jűvését hűdeg és túnya indűlatokkal fogadgyuk (Pázm: Préd. 84). Némely vassot űfiak az hadakozásnak idején tunya restek és hátortalnok (Prág: Serk. Elűb. Jegyz. 46). Gyűflűsleges minden tunya lanyhaság (Prág: Serk. 800). A ki semmivel nem gondol, túnya (Com: Jan. 66). Elme henylése s tunya leuerése űrdűgnek párnája (Thaly: Adal. 1.190). Ébreszd fol álmból a túnya sereget (Orczy: Kűlth. 59).

[Tunyál]

el-tunyál: [differe; verschieben]. Mért tunyálod el űdvűségedet (Lép: Pűtik. 1.212). Mentűl nagyobb és hosszabb volt az el tunyálott s meg vettett irgalmasság, annál mélyebb és nehezebb leszen az bűntetés (266). Miert tuniálljátok el azt az bűn helyt (III.45).

eltunyálás: [prolatio; das hinauschieben]. Kűozza pokolban az gonoszoknak lűlkűket az iszágos cselekedeteknek el tunyálásért (Lép: Pűtik. 1.150).

Tunyálkod-ik: torpeo, torpesco MA. [pigresco; faul, träge werden]. Ne thnyalkodjál: noli pigrescere NémGl. 201. Nem illic oti az zolganac tunálkodnia, holot az ű vrat lattia erűs vyadalmban vyaskodnia (NagyszC. 22). Nem tunyálkottam valakinek kárával: nulli onerosus fui (Helt: UT. An) Ezeé ehezve halgattic isten igéjét, mi tunyálkolduc (Zvon: Post. II.177). Négy űrakor űl kűlt, hogy ne tunyálkolduc (Prág: Serk. 409). Az alamisnáktul tunyálkodik vale: ab oleemosynis torpebat (Ily: Préd. II.177).

Tunyán: desidiosa, dissolute, translative, perfunctorie C. ignave, secorditer MA. faul, träge PPB. Tunian, resten montam zolosnyamat (VirgC. 10). Imadagoth thwanyan mondanin (WinklC. 124). Nem tunian cselekűdek (DebrC. 206). Az bodog azzon horayt gonozul, tunyan es znyadozuan monga vale (DomC. 248). Iztennek ygbeycet restűn, twnyan halgattya (ÉrdyC. 94b). Tunyaban keresztetnéc az igazság, ha hazag ellenségi nem volaana (MA: SB. 252). Nem tunyán és álmos szemmel, hanem ébren és nyersen kell munkálkodnunk (Pázm: Préd. 821). Csudánál csudább ez magyar, hogy még sem fűlsz, te ellenségeddel még is hogy tunyán élsz (Thaly: Adal. 1.28).

Tunyaság: ignavia NémGl. 32. ignavitas, secordia, desidia, impolitia, aedia, torpor C. inertia MA. faulheit, trügheit PPB. Tunyasagomat bizonytotam almokasny gondolatokkal (VirgC. 10). Almatum, emetem tunyasagomnak miatta (13). Meg kel zeutűlűnk magonkat mindűn tuniasznak el tauoztatasa nyat az ű sok io teterűl valo bala adással (DebrC. 47). Zidalmaztatik az sidolnak tuniasagok, mikoron a profetáknak sem lűnek (108). Menden bűnűket, mefeket tűtel, nűfelkedetel auagy tuniasagodal elmedbe gűyzed (VitkC. 24). Kel űfel en zeretűn a tunyasagból, restasagból (ÉrdyC. 380b). Tunyaságra nem eresz-tűtem magamat tűnűktec akaratotokra (Helt: UT. An1). Szam-lallya szent Pál Israelnee nihany vetkeit űl: zugolodasokat, gonosz kenasagokat, tuniassagokat, torkosságokat (Born: Evang. IV.4b). Mikor az ayak el pittedt és le fűg, agyatlan-ságot és tunyaságot ieleint (Cis. N4) Tuniasagod miat el ne

hadgiad az aiandekot (Fél: Bibl. II.112). Az ország buyasag es tunyasag miat meg veszo (Decsi: SallC. 45). Szűgyenlem e nyomorult idűk lágy-melegségét és tunyaságát (Mad: Evang. 8). Nem a mi gyarlóságunk, hanem tunyaságunk oka, hogy néha valamit nyer rajtunk a kisértoet (Fál: NE. 9). Idű elűtt elállani a munkától tunyaság (Fál: SzE. 528). Se ég se pokol nem bir tunyaságával (553).

Túnyít: hebetu, stupetacio, ignavia reddo MA. stumpf, träge machen PPB.

még-tunyít: torporo C. [träge machen]. Ezeknek szűlgalattya meg ne restisen, tunyítson (ÉvK. XIII.54).

Tunyul: torpeo NémGl. 360.

el-tunyul: [torpesco, iners fio; träge werden]. Job az emberce, hogy munkába legyen foglalatos, hogy nem mint a testi szabadságban el tunyúlyon (Helt: Mes. 152). El tunyultac az kűnyűrgesben (Born: Préd. 413). Nints a mi magyarinknak szűkségek campaniára elűbb, hogy-sem mint a hadba mennének, készen vagyunk el-vesztetelve és el-tunyúlva (Zrinyi II.177). Ennyi esztendűktűl fogva exerceáltatott had az bekes-ségben meg el-tunyúlva (Monlrűk. XXVII.206).

még-tunyul: mollesco DomC. 62. [torpesco, langvesco; erschlaffen, träge werden]. Anneval restebben kezdte megtunyni istennek szűlgalattjától (DomC. 62). Vala ky tuggya es megi tunyult zamandeka zerent megi wlatwan nem akarya teceny, emen maga emen karhozattyanak oka (ÉrdyC. 146). Neulyed a te fiadat es ne hadgyad biuolkodas miat meg tunyulni (Jesus-Sir. 1). Jó tűtemenyedben meg ne tunul (Zvon: Post. II.24). Az testnek gyakorlása nekűl megi tunyulnak az erűk (Prág: Serk. L3). Meg-tunűltunk, restűltünk (Szok: Bals. 30).

TUNNYOG: impedito velut e narius loquitur Otr: OrigHung. II.265. [Vö. DUNNOG].

1. **TÚR:** ulcus saniosum MA. blutgeschwür, eitriges geschwür PPB. Fekély, túr, ki-sebesedés: ulcus; a túrjához érni: *ulcus frangere PPB. Habemus appellativum túr tumorem vel grumulum ulcerosum in crure significans (Otr: OrigHung. 205). Megh wryen teghed wr ysten te terlednek es zaraydnak twryawal (JordC. 259). Az meg veszet űkűr nyakát, lű túriát meg gyogyittya (Mel: Herb. 54). Túrt, varat bertelen gyogyit (155). Lazaron a soc var, tur az emberec elűt valo wlatossaga (Born: Préd. 391b). Az monortika olay lo turiat meg gyogyita (BeytheA: FivK. 132). Mint vakarja túrját rűhes Mátyás (Matkű: BCsák. 73). A túrt az ép husnak fontosolásával akarják gyogyítani (DBűn: Részegs. 18). Végy gálitz kűvet, forradl fel tiszta vízben, kivel mossad a lű túrját (Csel: OrvK. 60). A túrjokra talállják a korbácsot vetni (Szentp: Izr. 12). Lovamnak ne okozon túrt ez a hátán (Gvad: FNűt. 2). Szürke volt a szűri, de nagy túr volt a hátán (Gvad: RP. 123).

Túros: [ulcerosus; voll geschwür]. Túros sebű: ulcerosus MA. Túros significabit nobis id quod habet tumorem, elevationem, altitudinem, nempe in denominando pede tumorem ulcerosum habente (Otr: OrigHung. II.205). Az vton mienén talála egy lűra, annac túros vale a háta és igen eszteuér nala (Helt: Mes. 357). Lazar túros laba (Mel: Préd. 108). Szegen túros Lazar (Mel: Szlán. 411). Igen io a sebes lovakat, sánta túros lovakat vele mosni (Mel: Herb. 157). Az mely aszszonyi-allat kedvedet nem akarja tenni, azt kűlti, hogy túros az al feneké (Sal: Mark. 8). A túros lű túros lovat keres és ketten egymást vakariak (Sal: Mark. 133). Túros labut vele kenny terdetűl fogni alá (Frank: HasznK. 15b). A kinek túros szára vagon, akár-mely szék czimadűfűl bé-kűsse sem marid túrnélkül (Pázm: Kal. 747). A túros lovon megilletet seb (Czegl:

ph. 3). Probalta recepta, koszos avagy turos lovának igen hasznos (Cséh: OrvK. 60). Mint egy turos lovat, szinte ugy szedette vala nyavalyás cserélni berélni Erdélyt (ErdTörtAd. 30).

[Közmondások]. Közös lóvak turos a láta (Kisv: Adag. 441).

Türosít: [ulcerosum reddo; geschwürig macheu]. A latoroldúsoe eszt e füvet kőtie a lábokra, azzal turosittyaé lábot (Mel: Herb. 175).

fől-türosít: [tumere facio; schwellen machen]. Hajóval a nger hátát fel nem türositom (Gvad: RP. 526).

Türosod-ik: [in nlcus abeo; geschwürig werden]. Az gyveresének lova türosodik (RákGy. Lev. 165).

még-türosodik: ∞ Azoknak hallására az eszes embernek üle meg turosodnek (DBón. Részegs. 31). Megnyomorodott az atana lova a megtürosodott az kila-bordásban (RákF: Lev. 90).

Türoság: [affectio ulcerosa; geschwürkrankheit]. Guta tesben szent Farkast, turossag ellen szent Jobot, korsagban rent Bahintot imadgyak (Gyarm: Fel. 45).

[Türosul]

még-türosul: [ulceribus obruar; mit geschwüren behaftet werden]. Az lovának az lába igen megtürosult, az feje meg-oszosult (Tbaly: VÉ. I.344).

[Türoz]

be-türoz: [consano; zuheilen]. A so a sebekben új hust eremphlet s a vért is megállíthatya, szerit, tisztít, vekonyít s bé-türoz (ACsere: Enc. 248).

Türozás: exulceratio; verwundung PPB.

2. TŰR: 1) egero, regero, pruro MA. auswerfen PPB. Jozvad hoztam az en fnyamat, kyben neema leelek vagón es ala hol le ragadanya, tayteeket thwr es hű fogat czykorgattya JordC. 484). El iöue egy vadkan és taytéket túruán meg ága hosszú fogainál (Helt: Mes. 42). Ferteng vala taytéket urván: volutabatur spumans (MA: Bibl. 41). Taytéket túró étkec (MA: Tan. 1185). Taytéket turnac, okádnac (Com: Jan. 82). **2)** resto humum fodio PPB. [wühlen]. Az vakandak nem nizen egeb kincet lennie mint az földet (BodC. 5). Szent Antal látást láta, hogy az díznó az oltáron az kelhet forgatja, az szentséget hát piszkálja és tétova túrja (RMK. II.220). Seregek ura szőlőjek sok vadkanok túrják (Czegl: MM. 35). A mi részeges bortsiszárinak addig isznak a jó borbán, hogy orrok-tal-is túrják a földet (Misk: VKert. 234). Várják az armistiumot, azért nem túrnak s hánnak sánczokat (Cercs: Lev. 156). A szakács túrja, gyúrja szín tészáját, bele valót válogat (Fal: Vers. 878).

fől-túr: [eruo, efodio; aufwühlen]. (Mih: ÖÉlet 59). Más szelek fűjnak most, lemosták nevünket, feltúrták, elhányták kevés mindenünket (Fal: Vers. 913).

ki-túr: egero, effodio MA. austragen, herausgrübeln PPB. Kíturoim magam: exgrumo C. MA.

Túrás: regestus, fodicitio MA. grumus Major: Szót. 245. Das anwerfen PPB. Túrás a verbo túr: sursum jactat disjicit, fodit aliquid, quo colliculi talparum vocantur (Otr: OrigHung. II. 205). A vakondok túrásával az te kertedben kárt ne tégyen (MesésK. 46). A vakondak túrásokat csinál (Com: Jan. 47). Lássuk már a moslékos Mátyás sár-túrását-is (Matkó: BCsák 224).

vakondok-túrás: [colliculus talpae]; maulwurfshaufen KirBesz. 123.

Túrát, túrtat: 1) [egerere facio; auswerfen lassen]. Val-lyen nem ez túratá-é véle moslékos tajtéket minden evangelliku-sok ellen (Matkó: BCsák. 1). **2)** [effodere facio; aufwühlen lassen]. Ezeknek megszerzésére akár mint túrtassak is az ücséd hátát, de ha felakasztanójok is, egy pénzt sem vehetünk rajta (Nád: Lev. 49).

Turbokol (*turbikal* Fal: TÉ. 724): [fodico; wühlen]. Vonn kezde a farkas a kosárt és a róka turbokolni kezdte a farká-ual (Helt: Mes. 282). Bezzeg nem teskély vízben tapogat ám itt a jámbor, hanem ugyan a part mallyát turbokolja, gübüli (Pázm: Kal. Appendix XIV. SzD: MVir. 69). A halászok a hala-akat az ő eny-helyekről turboklo fával a hálóra kergetik (Ko-már: Imáds. 225). Nem csak a betűt tötték tzélül, hanem az egész vizet turboklották (Czegl: BDorg. 261). Hiszen osztán ha túl az háló jól meg léssen vetve, jobb akkor neki turbok-lanunk (MontME. VII.290). Eleintén gyenge hitván szerrel volt a hajó dolga, csak a part mellett turkálták (Fal: TÉ. 724).

Turbokló: contus piscatorius; störstange PPB. Evező-fával és turbokloual az halászok a halakat meg rőttenik és az hálóba haittiák (Sim: Evang. 10).

Türdogál: fodico MA. grübeln PPB.

Turkál: [fodico; wühlen, grübeln]. Ki engedhetné meg, hogy más turkálva az őnében (Decsi: Adag. 209). A pápák ganéjára tér utollyára Balduinus és abban turkál (Pázm: LuthV. 33). A Matkó István ajánlo levelét turkáló Sámbar nyálaskodási ellen valo apologia (Matkó: BCsák. 16). A pataki vár, miolta Sámbar ott turkál, esztrengárrá lőtt (38). Püj ocsmány ember, hogy a tiszta szent írást nem áttalod sáros orrodal turkálni (165). Tanully te minden világi jókban uszkáló, turkáló dús gazdag ettül a kegyes Jesustül (BiróM: Micae. 234). Könnyű a más keresetében túrkálni (Kisv: Adag. 174). Éjfélíg turkál a könyvekben, szerzett benne leg alább két tár szekére valót (Fal: TÉ. 660). Turkál a dologban, de gyökerére nem jó (SzD: MVir. 22). Minden lévben lots, az érettebb eszt kíváno dolgoz-uban is turkál (50).

Turkálás: [fodicitio; das grübeln]. A díznó orrával valo turkálása által a mély földből es a gyökereket ki-ássá (Misk: VKert. 148).

Turkálgat: [fodico; grübeln]. Az sz. atíák írásban imitt amott turkálgták (Bal: CsIsk. 415).

TURBA: pera Ver. eorycium C. vidulus, vidulum MA. hypopera PPB. felleisen, reittasche PPB. Málha vagy turba, melybe egyetmást téznek: vasarium; túmló forma turba, tüsző, burdó: ascopera PPB. Az ew thwrbayarol az lakathot el loptha (RMNy. II.191). Egy nyihany nap mulva ismeg előűe az hispan es hozza egy turba penszt (Helt: Mes. 454). Tegyétek oly turbába pénzeteket, melyben menyországig vihessétek (Pázm: Préd. 452). A kötőlékac, melyekben az ő egyben rakott takarmányokat magokkal hordozzác, ezec: a turba, táska, iszák (Com: Jan. 93). El-lopnák hát ugy a pápák a turbát s-csak a kulcsát hadnák meg (Czegl: Japh. 134). Turbáianak szija-is marada csak higan, a mosolygó népek közt addéig lakék vigan (Szentm: TFü. 9). Meg-ládd, mint tisztelik, mert jeléről hiszik, hogy vagyon turbájában (Szentm: Kalm. 6). A tur-bára való egyik kis lakatot kolcsostól el kell hozni (TörtF. 2 III.160). Költségem is fejér ruhanemű eszközzömmel trbában lova farán levéu (Kem: Élet. 71).

[Szólások]. El lopták az turbát, de had iáron, nálam az kulcza (Decsi: Adag. 162). Ellopták a turbát, de nálam a kulcza (MA. Kisv: Adag. 369. Fal: Jegyz. 923. SzD: MVir. 301).

TURBÁNT: [capitium Turcicum; turban]. Zayda ösze-szedte haját és egy gyenge foszlánnyal bétékert turbántot nyomott hegyébe (Fal: TÉ. 654).

török-turbánt: türkische bünd Lipp: PKert. 142.

Turbántos: [capitio Turcica vestitus; turbantragend]. A turbántos szomszédunkat a törököket elfelejtette az úr, pedig ezek is lapátözzák a tengert (Fal: TÉ. 799).

TURBOLYA: gingidium, chaeropholium, cerefolium, trifolium MA. körbellkraut PPB. Mezei petrezselyemnek szárós, feier leüle, magos mint egy turbolya (Mel: Herb. 49). Turbolyát tárkont, vörös hagyma levelet nyersen egyben kell törni (Radv: Szak. 213). Turbolya szabású fű: napellus (Com: Jan. 32). A turbolya ételhez való ízt szerez embernek (Lipp: PKert. 1189). A ki akar misculantúát csinálni, szedjen salátát, borragót, turbolya levelet (TörtT. 1579). Turbolyát meg-törvén méz-el elegyít meg, ennek erejével fenét gyógyíthat meg (Folv: SchSal. 20).

vad-turbolya: myrrhis PPB.

TURGYAGÓZ: [fragro; duften]. Te igen io konetekkel tvrgagozo emlídi bornal jobbakt: meliora sunt ubera tua vino fragrantia ungentis optimis (DöbrC. 473).

TURHA, TORHA: phlegma, pituita MA. mucus Major: Szót. 318. [auswurf, schleim]. Pök, nyál, turha: oris *purgamentum PPB. A kek lilium sárt es meg regzöt turhát ki tisztít (BeytheA: FivK. 1). Az basilicom az tödhen es az azzony-embernek matraiban valo nyalas torhat es egyes nyalat tisztít (44). Mutasd meg uram ortzadot ama rüt 'zidok dohos szájoknak torhájával (Pázm: Préd. 500). Megyece immár az ő szárnű istentelenségelnek iszonyu torháira (MA: Tan. 91). Ki pökte azt a büdös torhát (Bal: CsLsk. 35). Ki-pökphetetlen gyűlösegnek turhája akadt meg torkán (Pécsv: Fel. 197). Nyálás' vér, takony avagy turha (Com: Jan. 52). A torha a nátlának le-tsepegése (56). A torhát és nyalat isóp ki-tisztítja (Folv: SchSal. 20). A köhögés ha száll mellyedre, mondátik torhának (24). Orczádon rózák nőttek, de azok most rüt torháknak kenes helyei löttek (GyöngyD: RK. 270). Az ökör meleg természetű állat lévén, nyállal és torhával nem bővelkedik (Misk: VKert. 120). Ásít Faunus és nyújtózik, rüt torháját követi (Fal: Vers. 874).

Turhás, torhás: phlegmaticus, pituitosus MA. schleimig PPB. Az utolsó negyed azokhoz illik, a kikbe torhás nedűség bővelkedik. 1666 (KBécs. B). Torhás, köhögő nyavalya (Laud: UjSegít. L503). Meg követtem turhás nyálösséggel (Gvad: Orsz. 119).

Turhaskod-ik, torhaskod-ik: screo Major: Szót. 426. [sich räuspern]. Az időgálóc meg részegevdén tintoroguae, hákoguae, torhaskoduae, pökuec (Com: Jan. 182).

[Torház]

Torházás: [pituita; schleim]. Az rosmaring büdös lehellet ellen szolgál hurutot, torházást kerget (Pécsi: SzitzK. 117).

TÚRÓ: tyros, caseus MA. [topfen, quarg]. Ért-sajt, tömlő-túró, bronza: tyrotarichus PPB. Bűjtben megszünjök túróttól, tikmonyutól és az hús-ételtől (RMK II.184). Oly igen féltek az hús-ételtől, túróttól, tikmontól és az bázus papoktól (206). Ti a túróttól, tikmontól és mindenféle lústól az embereket megtiltottátok (V.230). Túrot meteltem darabra el adnia (RMNy. II.15). Az vaját, sajtot, tburót nekem megadták (LevT. II.112). Nyomat turókat, soladalomra legyen. 1579 (KNagysz. Cs). Vagy tők avagy turo mind egyaránt el költi (Ilyef: Jephtha. 25). Az szép házy új túrótt morsold meg, verj tikmonyat reá (Radv: Szak. 204. 219. 234). Mikor bötönek, túró nem adatik nekik, bánem

asszú gyümölcs (Évk. XII.83). Egy dézsa túró is veszen rajtok (TörtT. VI. 115). Minden jobbágy tartozik az várhoz egy-egy meszely vajjal, egy vesling túróval. Gér: KárCs. IV.300). Egy dézsát vöttünk, mollyet túróval töltöttünk meg (MontME. I.45). Kenyér és sós túró ébgyomor enyhítő (Kisv: Adag. 70). Fejér czipó sós túróval éhezö gyomornak használ (70).

[Közmondások]. Tény korában válic, az io turo mellyben léssen (Pécsi: HÉnek. 11). Még üdieni meg tetszik, az mely toyból jó túró léssen (Deesi: Adag. 22).

borza-túró, bronza-túró: [caseus Bresnensis; brunsenkäse]. Mikor ébeznek, hidgyék erőssen, hogy teli torkuk borza-túróval (Pázm: Kal. 836). Bronza turo, fejjé dézsa, sing vas (Radv: Csal. II.136). Borza-túróval rakta meg tarsolyát és kotya-vetyéro adott zomakos táskáját (Czúzi: Tromb. 286).

Túródz-ik, túróz-ik: [spumas ago; schäumen]. Mikor föllakarod adni, mondja, bezege igen túrózik uram, de te az túróját egy kalánnal szedd tiszta szitára (Radv: Szak. 233).

mög-túródzik, mög-túrózik: seresco PPB. [zu molken werden]. Mög-túrózott tej: schistum PPB. Edes tejet tedd az széne, kevergesd habaró fával, hogy meg ne túrózzék (Radv: Szak. 17). Kérlek társ, meg ne hagyjad túrózni, mert ha mög-túrózik, nem leszen jó (233). Ha akkor szózd, mikor meg fő, meg túrózik (40).

Túrózás: coagulatio lactis; das zusammenrinnen der milch PPB.

Túrós: [caseo molli mixtus; topfen]. Túrós béles: tyrolaguanum; turós éték: tyrotaricum MA. Következnek a túróz étkek: tejeles turós étkek (Radv: Szak. 219). Kender magból csinált túróz éték (234). Igen tudya fi, tők-é vagy turós-éték (Czegel: Japh. 154. Kisv: Adag. 500).

TURPISSÁG. El költ innuár az ő turpissága (Deesi: Adag. 83. SzD: MVir. 391).

TURUNCS: [malum aurantium; pomeranze?]. Öszel sok gyümölcshel, citrommal, turunchal ajándékosz szépen (Zrínyi I.48).

TUSA: [ventriculus volatiliium; kropf]. Az tikmonyat meg kell lynkasztani az begyőről, az tusájáról az belit is ki kell főni belőle (Radv: Szak. 195).

TUSAKODIK [tussakodik Helt: Zsolt. 85. Helt: Mes. 144]: certo, luctor, colluctor, deluctor, illuctor, compugno, dimico, conflicto, deproclior, velitor C. kämpfen, streiten, fechten PPB. Négy szél az tengeren tusakodik vala, négy fene bestiák fölhágtattak vala (RMK. II.103). A hit mint tussakodik a hív emberegebe (Helt: Zsolt. 85). Nem lön, ki meg vina és tussakodnék éröttee (Helt: Mes. 144). Nehéz víz ellen tusakodni (Deesi: Adag. 186). Azok bizonyaval azért tusakodnak, hogy az el veszdök koronát el vellessék (Szar: Cat P). Valahová visesz úr-isten, vigan követlek, mert ha ellened tusakodnám, latrül és kedvem-ellen is akaratomban kell járnom (Pázm: Préd. 262). Tusakodnac azon, hogy az ecclesiának titulussát meg tart-hassie (Zvon: Post. 1576). Az szokás ellen tusakodnak (Bal: CsLsk. 54). A lélek ellen ne tusakodniék (Lép: P'ük. I.166). Hector az vizzel sokáig tusakodván ötöt vizes ruhái az uszastól meg tartóztatnak (Forró: Curt. 151). A ki valami jót hoz elő, nem meg tőkélet keménységgel tusakodik ellene, hanem enged (Com: Jan. 180). Kormányos habbal tusakodni tud (Zrínyi: ASyr. 177). Nagy Sándor egyes itallal tusakodó bor italokat indított, és a ki abban gyzedelmeketett, annak jutalmat adott (Misk: VKert. 82). Maza magával tusakodik a ti gonosságtok (Ily: Préd. 163). Kell tusakodniék a dilegez test és a pokol-lázy új túrótt morsold meg, verj tikmonyat reá (Radv: Szak. 204. 219. 234). Mikor bötönek, túró nem adatik nekik, bánem

ő magával tusakodik, azonban el röppen előle a szerencse
Fal: UE. 394).

ellen-tusakodik, ellene-tusakodik: oblnctor, repugno, instito, obnitor, renitor C. [widerstreiten, widerstreben]. Ellene-tusakodom, fegyverrel ellent-lányok: instito PPBl. Holofernes az zsidó nép felől igen kérdezőkődek, micsoda nép volna, ki ő hatalmának ellene tusakodnék (RMK. V.141). Az étető mérget ma ki bé-vette, fel-puffád, de amac a törjée ellene áll és ellene tusakodik (Com: Jan. 58). Bölchesség novével tusakodnak ellen világon némelyek (Zrínyi II.26).

ellenetusakodás: oblnctatio PPBl.

vissza-tusakodik: [relnctor; entgegen kämpfen]. A játékos helyen a bajvívásban bajnkoskodván és vissza tusakodván, mellye a másikat ölhetné meg, harcolnac vala a romáic Com: Jan. 210).

Tusakodás: certatio, luctatio, colluctatio, dimicatio C. lucta, certameu MA. kampf, streit, das ringen PPB. Mint birták aszt nagy sok tusakodásoccal (Helt: Krón. Ciml.). Mátyás király az asszonyjalkodni kezdte, vgy hüle meg az előbeli törőkec ellen valo tusakodásától (Helt: Krón. 151). Mikoron ő volna az tusakodásban, kemeniebben kőmőrdög vala (Fél: Bibl. I.131b). Nagy lelki tusakodással fárasztották elméjeket (Pázm: Préd. 24). Nagy kételkedéssel való bajlakodással, tusakodással örök eszedelemre jut (ExPrinc. 2). Ez igazság ellen valo tusakodását mez amaz gizen-guz sophisticalasokval rekeszti-bé (GKat: Titk. 40). Sok törvényes tusakodása után a mennyei boldogságot meg-vévén bé-ment a mennyei vő-logény menyegzejére (Csúzi: Síp. 304).

Tusakodó: 1) concertatorius, controversiosus C. [streitend]. Természet indúlivala tusakodó igyekezet és fárads kivántatik annak szerzésére (Pázm: Préd. 310). Isteni erőd-szerént ellened-tusakodó igyekezetünket szolgálatodra földoltassad (757). Ezent háromság ellen tusakodo bajnak meg győzettek hatalman (GKat: Titk. 276). 2) luctator C. certator MA. kämpfer, echter PPB. Bölchesség-e az mindenható isten ellen valakinec tusakodnac lenni (Kár: Bibl. I.536 b).

Tusakodtat: [fnctari facio; ringen lassen]. Ennek a mások ágával-is tusakodattya az ő szerelmes fiát a keresztfn Comár: Imáds. 239).

Tusalkod-ik: [luctor; ringen]. Az embereket tekelételessé egyice a Jesusban, melly dologra erőkedem is, tusalkodván az czelekedő ereie szerént (Helt: LT. Ee4). Az úton magában micskoszik vala, teste lelke ellen tusalkodik vala (RMK. VI.116).

TUSKÓ: [truncus; klotz]. Feladok én e vén megaggott atuskón (Thaly: VÉ. II.260).

TUSNYA: [sordidus; schmutzig]. Pirnyon meg szeméretlen orozójok és patvarkodások rusnya és tusnya bujalkósa (Mad: Evang. Ajánlólevél).

TÚSZ: [obses; geissel]. Hogy az hitvel kezében lón, túszoat is kezdte kémi (MonIrk. III.75). Adta a szent lelket túsziul mi szűfünkbe: dedít pignus spiritus in cordibus nostris (Helt: T. y4). Adó adásra kötelezéc magokat és túszoakat adának elkik (Helt: Krón. 26). Az egygűny iuhoc túszzsiul oda adéc komondorokat (Helt: Mes. 142). Túszzsiul adna a leg iob barát (142).

TUTAJ, TUTALY (*tutoly* PPBl. Moln: JÉpiil. 217): 1) utatis; floss]. Hajó, szál-hajó, tutoly: ratis PPBl. Hajójok vagy-is lakó talpok és tutolajok merő fűz fából vagyon (Moln: JÉpiil. 17). Gyergyó fenyő-fákat szállítson tutajokon, Udvarbely-szék tzet, zsindelt, deszkát adjon s hozzon (Bod: Pol. 60). Sok

tsajkák és tutajok usztak (Gvad: NTest. 6). 2) trabs compactilis; balken am gebäude PPB.

Tutalyos. Szál hajós, tutalyos mester: ratiarius PPBl.

TŰTOR: tutor MA. vormund PPB. Walloc oltalmat es tvtort iltemben az en arwáimnak (RMNy. II.81). Törvény szerént valo avagy testamentomos tutor (Ver: Verb. Szót. 32). János király testamentomban hatta ötet fő turtorrá (MonIrk. III.64). Tutoroc és gondviselőc alatt vagyon az örökös gyermek (Kár: Bibl. III.171). Az ki mulas előt szoktanak az eszes emberek tutorokat es gondviselőket választani, hóg az marha el ne tékozoltassek (Fél: Tan. 504). Tellyes tutortal vallom asszonyomat ő ngt (Radv: Csal. III.108). Légy gyámolom, tütöröm énnékem (Thaly: Adal. II.67). Ila hozzádra mutat a tutor tanácsa, töledre fordul (Fal: NU. 325).

Tütorság: tutela MA. PPBl. vormundschaft PPB. A ki az ő tütorságához támaszkodie, el ne badgya (Com: Jan. 134). Tütorsága alá vette gróf Bethlen Ádám úr, de nem sokáig engedelmeskedék. 1759 (Hazánk I.299). Apja mikor meg halt, a maga ücsésének tütorsága alá hagyta volt (Mik: MN. 151). Némely éles szemek-gyanánt látá az alattvalok és tütorsága-alatt vitézkedők szükségét (Csúzi: Síp. 204).

TŰZOK: 1) tarda, bistarda, otis MA. tetrao PPBl. trapp PPB. Tűzokot, vadludat, efféle madarakat meleg vizhen ne mellyezd, hanem csak szárazon (Radv: Szak. 9). Pávát, indust vagy tűzokot akarsz reá adni, meg lehet (211). A fátzánok, tűzokok, fájdok gyönyörűségben tartatnak (Com: Jan. 30). Ha a féczánt avagy tűzokot megsütötted, immár hevités meg azt is (Radv: Csal. III.48). Most fársángban tsak hozzák nekünk a sok tűzokot halva és elevenen (Mik: TörL. 428). 2) [unitas; ass]. Három tűzok, három király, három tízes; drei ässe, drei kö-nige, drei zehen (KírBesz. 90).

[Közmondások]. Job ma egy veréb, hogy sem hólnap egy tűzok (Decsi: Adag. 106). Job ma egy veréb, hogy nem mint hólnap egy tűzok (159). Job most egy veréb mint hólnap egy tűzok: *spem pretio non emo (PPBl. Kisv: Adag. 138. SzD: MVir. 25).

TŰ, TŐ: acus C. MA. nadel Com: Vest. 118. Kőmneb a teuene a tő foc által menni, hóg nem a kazádnaga bemenni menőnece orzagaba (MünchC. 49). Valamely szerzetes tartand ahdomas nekől, egi tőt nem er sem vőmaga sem zerzeteszege (VirgC. 110). Leltethetic vala az en megfészült testőmben čak eg tő hegne hel ees, hóg holot keserűséges serelmes faydalmaual telyes nem volna (NagySzC. 46). Sem ebemayok sem teyek nem lehetne, hóg az kevntevsnek zakadast meg varhatnayak (DomC. 280). Eg tő hegne időt sem hag (DebrC. 392). Mint a sebet hóg tővel be variác (Born: Ének. 443). Nem kőlőmb mint ha tő hegyén vlnék (Decsi: Adag. 3). Mennyin vesztek ház-omlásban, egy szűnyog-marásban, egy tő-lyukasztásban (Pázm: Préd. 990). Christus mondgya, hogy a nagy teve egy tő fokon által mehlet isteni erőtől (Pázm: LuthV. 31). A szabó tővel varia a posztót (Com: Jan. 98). Adsz nyáron nyugovást és szép chendességet, gyöngö tővel varrot szép sátor ernyőket (Zrínyi I.48). Az süvegnek az esakóját ezüst tővel sűrűn megrakták (MonIrk. XI.348). Egy gyémántos tő, melyben vagyon gyémánt No negyvenegy (Radv: Csal. II. 351). A tő fokon teve által buvik (László: Petr. 49). Édes né-ném a tőt le kell tenni, azokba a kis kezetskékbe a pennát kell venni (Mik: TörL. 4).

[Szólások]. Uram, mi történt tegnapi Uramon, nálatok hadta minden jó kedvét, réam nem vethet, jó darabig sem mi ti nem volt kőztünk, nem remenlém, hogy eret vágatok volna (Fal: NE. 79). Asztagban tőt keres (Fal: Jegyz. 920). Tővel hegyuel hánták szue: scopae dissolutae

(Deesi: Adag. 37). Valamely tudomány magával ellenkötözi és tüvel hegyel áll egybe, az istentől való nem lehet (Zvon: Post. 1570). A hagymázos beteg feje bódulása miatt sok tövel hegyel össze-álló dolgokról karatol (Matkó: BCsák. 241). Tövel hegyel állanak össze mindenek e világon (DEmb: GE. 167).

fej-tő: [acus erinaris; haarnadel]. Hatszeki aga által posztót s veres fejtőt küldött az fővezér hadaim szükségére (MonIrók XXIII.22).

gombos-tü, gombos-tő: acicula MA. stecknadel, knopfnadel PPB. Dux fibulas deauratas ulgo gombosth (RMNy. III.149). Az gombos töket elűezi (Helt: Bibl. IV.16). Elveszi az ur az reczés feykötöket, fedeleket és az gombos töket (Zvon: Post. 171). Édes öcsöm-uram, jól tudom én azt, hogy Magyarországon nem gombostő (Beres: Lev. 163). A Kristus azért nem mehet folyóba a harmadik égnél, mert a köntösének az újában egy gombostő találkozék (Mik: TörL. 446). Turgyehunkat ugyan foritánk befelék, nem mehetett volna gombos tő is belé (Gvad: Pösty. 27).

haj-tü: [crinale; haarnadel]. Egy ezüstös hajtü (Radv: Csal. II.311).

próba-tü: [acus exploratoria; probirnadel]. Próba-tüt esí-náhyi. Igy cselekedgyél... (Keesk: ÖtM. 323. 367).

varga-tő: subula Major: Szót. 456. PPB.

varró-tü: [acus; náhnadel]. (Pös: Igazs. II.495). Egy varró tütartó ezüst tok (Radv: Csal. II.328). A kis varrótü a pogány országokba költözvén drága áron váltatik (Fal: UE. 466).

Tübéli: [ad acum spectans; nadel]. Ebéd után nem ártana a hímvarráshoz vagy más түbéli gyenge munkához fogni (Fal: NA. 194).

Tüeske, töeske, tüeeske, tüveeske: acunula C. MA. stecknadel; kleine nadel PPB. Mindenek, az hol szükség, hogyes kössenyfűtskéekkel avagy fűtskéekkel foglaltatnak össze (Com: Jan. 100). Egy gyenge arany tüeeske (Radv: Csal. II.290).

foglaló-tüeeske: [acicula; stecknadel]. Ez a király 60 egész esztendeig egyebet nem tselekedett, hanem várokat és országokat foglalt-ol, most egyszer s mind a foglaló-fűtskéken akadékoskodik (Fal: NA. 128. 141).

gombos-töeske, gombos-tüeeske: acicula Major: Szót. 10. [stecknadel]. Felledi a toeletta asztalt rendre rakván a reszketöket, foglaló és gombos fűtskéket, sok iskitűlákát (Fal: NA. 141).

TÜCSÖGÖS? Egy törökös formán készült tücsögös kantár darabot zabolastul adgyanak (TörtT. XVIII.258).

TÜDŐ (*tidő* Beythe: Stip. 7. *tydő* SándC. 38. BeytheA: FivK. 105b. *tündő?* Fal: NE. 48): pulmo C. MA. lingo PPB. Tüdő fölyguladása: peripneumonia C. Tüdője veszett: pulmonarius; vágottból tsinált ételek, tüdőkása: insitium PPB. Beelők, manyok, tüdőök, zywők, veseyők mynd hennő lezón, de mynd tyzta nómós nedwesseggel tiztanak lesznek (SándC. 8). Olyan vala nyelnők münth az aspis kezyonak, kyk meog az izölkeeth is meg emeztyg vala mind tydőkigiglen (38). Máynac, tödőnee, mellnee be szorullásstak ki ki nyittác (Mel: Herb. 15. 117). Egyéb nyavalyját én nem vélem, hanem az tüdője, májny rothadt (LevT. II.27. II.27). Az részogség tüdőt, maíat az embernek meg rothasztia (DeesiG: Préd. 30). Fejét, sólorát úgy veted ki, az mint akarod, az belit, tüdejét, máját szép tiszta dözsa vízben (Radv: Szak. 63. 170). A tüdő meg-sértődvén rokedezés avagy bé-rekedés és horut léznen (Com: Jan. 52). Pulmonaria, tithymalus: tydő fyu; ha az lomeleit gyökereit es gyömdelchet az halas toban vetöd, valamely hal azt meg kostolya, azonnal el zedül (BeytheA: FivK. 105b). Meg-

rekedvén szokott nyilási a tündőnek, mi tsuda, ha akkor akadnak a halál horgára, mikor ingyen sem gondolnák (Fal: NE. 48).

[Szólások]. Vgy él mint egy tündő: pulmonis vitam vivit (Deesi: Adag. 175. Kisv: Adag. 427). Te nálad mind egy a paezals a tündő (Bal: CsLsk. 104). Ki-ökádá a mihábor-gatá mája s tündője táját (Matkó: BCsák 8).

[Közmondások]. Az ki húst nem ött, hűdöt dicsér (Radv: Szak. 211).

TÜGY: [genae; wange]. Ha ki épaned tegedet iog tögödre, tarád annak a masicet es: si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram (MünchC. 22). V tgyi mikenth patikaros gartot kedves illato kenetek: genae illius sicut areolae aromatum consitae a pigmentariis (DöbrC. 479). Szép menyecskek, kiknek Zsigmond megmérte köldökeket, hosszóságokat és ő szép tügyeket (Tin. 358). A te két tügyed olyan mint a pomagranánac hasadása (Énekek éneke M2).

TÜKÖR (*tyker* JordC. 833. KeszthC. 445. *tükör* GuaryC. 46. NagyszC. 159. *tykeer* WinkC. 98): 1) speculum C. MA. spiegel PPB. Nézón az ocossagnac tikőrebe GuaryC. 46). Az een fyan angyaloknak zepsegho, erowk velagosságnak fenes-segho ees zepwetelen tykevr (WinkC. 98). Hasollatik ember-hez, ki v zletetinek orcaiat tükörben gondolla (DöbrC. 330). Unak neuobe kezdetetic bynesöknee tikőre (NagyszC. 159). Tykerbe neozy hű zletetynak napyath (JordC. 833). Ha a tükör gömbölyeg, nem is lehet, hogy mind azokat az ábráz-tokat szemünkel befoghassuk (Pös: Igazs. II.205). A majom tükörbe nézésben gyönyörködik (Misk: VKert. 230). Mihelyt roggel kibujnak a puha polyhek közül, a tükör eleibe futnak és aszszonyi pipeskedéssel vesztegetik a drága időt (Fal: NE. 34). Az irigység oly tükört forgat előttünk, melyben ember maga magát igazán megláthatja (Fal: UE. 409). A tükör egy-néhány mély földni szélességű vala (Könyi: VM. 64). 2) [exem- plum, exemplar; heispiel, vorbild]. Városnak elei és tükörei: *lumina civitatis PPB. Záz zent Clara minden nemé alazatos-sagnac peldája es tikőre (DebrC. 261). Ew tyzasaganak korony-a es tykőre leen (ÉrdyC. 531b). Idwezleegy nemesekek wyraga ees zenth nemzethnek magzatya, felseges tyker (KeszthC. 445). Nosza iambor kiralyoc es fejedelmek, ihon tükörtöc, ti is illienee logetec (Mel: Sám. 456). Az io czelekedetekben tükörül es peldaul adgiak ünön magokat (Pél: Tan. 324). Ez illyen gyülekezetcet ábrázattya s tükőre az öröc életnee (MA: Scult. 497). Amaz utálatos-tükörű, tudatlan, rossz prédikátor (Sall: Vár. 16). Neveltség az istent tükörré tsinálni, hogy oda kaktolsolyanac a szentec (Kereszt: FelsKer. 361). Előtünk a tükör Veselén' példája (Gyöngyl: MV. 125). Kristus oktatása légyen vezérlők, fogadgyuk szovát, kövessük tükör-peldáit (Fal: NA. 160). Üdvözítönk arról is oktat, hogy felebarátunk lelki épületire-néve nyilván is mutogassunk szép és jó tükör példákat (178). Ez a friss tükörpelda légyen előtted (205).

acél-tükör: [speculum e chalibe factum; stahlspiegel]. Az asztal mint az acél-tükör tündöklő vala (RMK. IV.214). A hűntő ládában: holmi maradék, acél tükör (Radv: Csal. III. 354). Hieronimus leírja Paulla ur aszszonyt, hogy onnan mint világos atzél tükörből szemlélné szüntelen az istenhez való kötelessé-gét (Bod: Pol. Ajánló levél).

általlatszö-tükör: perspicillum Com: Jan. 167. [fernglas]. A látásnak vizsgáló mestere a szem eleibe vettető dolgokat vizsgálja ahoz képest általlatszö tükörüket: messze látó ilvegeket kiformalván (Com: Jan. 167).

mutató-tükör: [speculum; spiegel]. Vagyon ábrázatunknak mutató tükőre, de mints amollyan, melyben meg lássók szívünknek gyökere (Fal: UE. I.411).

Tükörös: [splendens; glänzend]. Cristusnak meg dycholetőt tykörös tekenetyben (ÉrdyC. 37). Byzonyawel nem yzóm, ha kynek oly kemeen zywe volna ees nynt az kemeen ow, hogy ayoytatussagra ne yndullyon az zentszeeges ecletocek tykörös voltaert (531). Az angyalok a zent három wr tennek zeep tykörös zent zynet lattyaak (553b). Az ayoytatus octoroc erwvöndetes eadessegeöket yeulotnek lenny Cristus esusnak zeep tykörös emberseegenek fenessegeeben (604b). páua monda: Miczoda vagy te én hozám képest, és meg utatá az ő szép tükeres festet tollait (Helt: Mes. 414). Mit asználnac teneked a szép tollaid, noha tükeressac és fenessec (14). A Kgd tükörös házától félvén itt szállottam (TörtT.² II.397). A tükörös példákban mint elven könyvekben meg látattuk, miut mehessünk bötstülete (Fal: UE. 404).

TÜN-İK (ki-tünsz; Zrinyi: ASyr. 131. el-tün GyöngyD: KJ. 66): se transformare, figuror MA. sich in eine andere gestalt eränderu PPB. El-változtattya színét és világos'angyallá tünik Pázm: Préd. 845). Ha az őrdög gyakran angyallá tünik, az anis tanító is sokszor apostolnak mutogattya magát (Pázm: Tal. 110). Az őrdög orozslánna tünik (Toln: Vigaszt. 3).

[Szólások]. Efféle kábáságokat fog reánk, melyek el m é n k e n sem t ü n t e n e k (Sall: Vár. 65). Senki elmeieiben meg iut az a dicözseg, a melyet az isten az ötet félkneec meg zerzette (Helt: VigK. XI). Soha es z e m b e s o m t ü n t : e s t mir niemals eingefallen (Adámi: Sprachl. 205). Eszébe sem tünik, hogy kényesen nevelje testét (Fal: NE. 69). Hol egy olog hol más tünnt gondolatjába (Thaly: Adal. 1.156). Mindgyárt gondolkodásába tünnt, hogy ennyi kinnokkal nem öltalmaztatnék a hamisság (Pázm: Préd. 289). Nagy villám i n s z e m é b e n és illetén szózat adatik fülében (GyöngyD: bar. 412). Mint Sámson, kinek egérlő szemeiben tünvén sunda balila, ez tetszik, ugy mond, szemeimnek (Csúzi: Sip. 64). A nagy urak vigyázzanak, mert hamar tünik szembe akármí véték (Fal: UE. 430). Az menyzer szivekben tünik az szeretet, fölöttő nagy lölki fáydalmokat fognak ézeni (Lép: Tük. 1.166).

be-tünik: [irrepto; einschleichen]. Illyen felséges fejedelemecc füleiben az hízelkedésec mernénc bé tünnyi (Prág: Serk. 4).

betünős: [irrepens; einschleichend]. Bythnos est bé-tünös; . e. imperceptibiliter se in medium ingerens (Otr: OrigHung. I.264).

el-tünik: [evanesco; verschwinden]. A tarútványok azt élik vala, hogy el-tönő állapot vagy lelket látnának (Mad: évang. 327). El tün ezzel a hír, vég lesz beszédében (GyöngyD: J. 366). Szíve igaz minémüségé semmi lötképen el ne tünjék (Fal: UE. 412). Az el-tünnt fő jónak édes álmai közt szenderedni ismét fel-ébredni (SzD: MVir. 32).

eltünés: [to evanescere; das verschwinden]. Az Christus menyben meneteliből eltünést, eleuyiszedést akarnac czüálni (MA: Scult. 600).

ki-tün: [evanesco; verschwinden]. O élet mely hamar ez világbul ki-tünsz (Zrinyi: ASyr. 131).

Tündér: 1) magus, praestigiator qui se in varias species ro libitu transformat, empusa MA. [fea]; zauberer PPB. [fee]. Öltalmát ha kered a mennynek urának, sellők sem tündérek m nekéd nem arthatnak (Ipolyi: Myth. 93). Lúd-mérgű ember z a mi tündérünk (Zvon: PázmP. 224). Csudás tündér, de övén löl rettenetes temérdek tarka kígyó formát mutat (TKis: Pan. 5). Veszedelesb tündér ez minden Círcénél (GyöngyD: KJ. 18). Szürd öszve magadban a galamb és kígyó-termeszetet, em hogy tündér légyen belőled, hanem legalább valami kis

csuda (Fal: UE. 487). 2) portentum MA. [species, umbra, larva]; wunderzeichen PPB. [erscheinung, gespenst]. Senki abban nem kételkedhetic, hogy az Christus teste ezac tündér vagy tüneti czudalátás volt legyen: spectrum (MA: Tan. 1403). A levegő testnek avagy tündérnek vére sintsen (GKat: Váls. 1.86). Itt ezek között az embernek tündéri avagy tsudaji között meg láthatunk egyet (Bök: Lämp. 41). Látománynak a vagy tündérnek-is gyaníthaták lenni, mivel az őrdög-is magát néliánszor világosságnak angyalává tüneti (553). 3) [inconstans, caducus, fallax, prodigiosus; veränderlich, vergänglich, trügerisch, zauberisch]. Lehetetlen dolog, hogy az istentől adatott confessio tündér, változó, magától is külömböző lehessen (Pázm: Kal 349). Meg köll egyszer halnom e tündér világbul (Mogy: 6Jaj. VI.10). Ah tündér szerencse, ezt csak meg-mutatad, ösmérem sem hagyád, csak megkévántatad (GyöngyD: KJ. 410). Ismér már ennek tündér rauaszágát (439). Olyan e roz világ mint a tündér hívság (Kisv: Adag. 185). Imágy jár e világ mint egy tündér hívság (389). A szerencse tündér mivoltáról s forgandóságáról példát is adhatnék (Thaly: Adal. 1.184). Az Magyarország tündér álnok tagja, tejjel-mézszel folyó javi tolvaja (II 43). Eztet nem tartják a mi édes tündér hazánkban (Mik: TörL. 302). Ötet ostromollya a világ tündér módon futamó hívságival (Csúzi: Sip. 13). Ott tanlom-meg a világi tündér szín-hányást (33). Ürmös pohárát reátok köszöni e tündér világ (294). Ott látnák amaz világi tündér gyönyörűséget (304). A ki mértékletes a teli asztaloknál, állbatatos a tündér változások között (Fal: NE. 9). A tündér világnak szemfényvesztő pompája, a kívül fényes és belül a kényességnak minden eszközzel költségesen meg rakot paloták (Fal: NA. 165). Némelyek megelekednek azzal, hogy egyszer valamikor a tündér szerencsének palotájához férkezhetek (Fal: UE. 375). A világ tündér pompái múlnak (Fal: SzE. 522). A tündér mesterség kétféle (Fal: TÉ. 686). Az reményi s nem számlálja tündérszereteted (Amade: Vers. 173). Úgy hígy kevélységnek és a tündér fénylő fénynek (204). Tündér poróba életem (260). Így hagyol e minket tündér szerencsére (Orczy: KöltH. 24).

Tündérés (tunderes Mon: KéPT. 36): magicus, praestigiatorius MA. [fallax, fugax]; zauberisch PPB. [trügerisch, vergänglich]. Christus az ő fel támadása vtán aláozatos ábrázatba mutatya magát, noba nem tündérés (Boru: Préd. 251). Szem fenesztő tunderes magusoc voltauc (Mon: KéPT. 36). Az magusoknak es tundereseknek choda tételek (287). Tulaidonítanak az Christusnak valami tunderes es szemfeü vesztő testet (Fél: Tan. 412). Való igazsággal csak tündéres, tettetes tünések (MA: SB. 124). Az augustana confessio tündéres változás (Bal: CsIsk. 244). Az ő igaz emberi természetiben támadot fel, nem nár valami tündéres test (Alv: Post. 1.565). Neminemű tündéres lelkeket láta fejlőni a föld alól (GKat: Titk. 17). Ezekből minden kétség kívöl lehet, hogy spectrumok, tündéres tetszések bizonyosan legyenek (GKat: Váls. II.1251). Visza térnek az elmulandó jóknak keresésére és a tündéres tisztéknek kívánságára (Tarn: JóÉl. 133). Az a Jézus, ki a mi atyánkal Ignátiussal beszéllet, csak tündéres volt (JesTitk. 24). Óh átkozott kis Cupidó tündéres vagy, mert nem látlak (Thaly: VÉ. II. 196).

Tündéresen: [monstrose; wunderlich]. Deli-Vid mint kemény Akhilles tündéresen jár s kél, mind vadász vadat les (Kónyi: HRom. 81).

Tündéreskéd-ik: [ludifico, sycophantor, praevareior, fraudulenter ago; täuschen, betrügerisch handeln]. Én bizont kének nem tudok írnom az ő dolgáról, ki azt mondja, hogy himlő, ki azt mondja, hogy az oltrav tündéreskédik (Nád: Lev. 97). Efféle hitegető hazugsággal tundereskednee (Mon: KéPT. 87). Nem tundereskednence emi soc szemfenesztésekek (120). Mi tündéreskédünk az teuelységnek oltalmazasaban (Bal: CsIsk.

240). A színes jámboroktól meg óltalmazták magokat, kik csak azért tündéreskednek körülöttetek, hogy félben hagyassák a jó szándékok veletek (Hall: Paizs. 363).

Tündéreszkedés : [hdficatio ; spiegelfechterei, betrügerei]. Lutherista, nem pápista dolog az vallásbéli tündéreszkedés (Bal: CsIsk. 242).

Tündéresképpen : [tamquam species ; gespensterartig]. Mintha ezac lelekbe tünderesképpen mutatna magát (Born: Préd. 256b).

[Tündérez]

Tündéreztet : [coloro ; schmücken, verschönern]. Így tündéreztetete az ti proba kőnetek szabása augusztai vallástokat (Bal: CsIsk. 242). Kedves különböző színnel tündéreztetett szivárvány (SzD: MVir. 405).

Tündérekéd-ik : [hdfico ; tüschen]. Circe énekével miként tündérkedett (Gyöngy: MV. Előb. 8). A képzelő erő tsuda szemfényvesztéssel tündérkedik (Fal: NE. 45). Isten hozzád márvány hajlék, vont ezüstös kárpitok, kiket borít arany tajték, tündérkedtek, nem titok (Fal: Vers. 876).

Tündérekedés : [ludiera ; gaukelei]. Ez az alakozás, tündérekedés nem egyéb, hanem szemtelen csalakodás (SzD: MVir. 351).

[Tündérel-ik]

Tündéreltet : [species ; erscheinung]. Őtet latuaioe a tengeren iaratta meg zomoroduaac monduan: mert e tündéreltet (MünchC. 41). Ők hog' latac őtet a tengeren iaratta, alaitae őtet tündéreltetne (83).

Tündérség : 1) [ludiera ; gaukelei]. Szemfényvesztő tündérséggel palástollják gonoszságokat (Csúzi: Síp. 55). Az őrdög tündérségre tsaleskészi, hogy visszalátjuk a dolgot (Fal: NE. 95). 2) [inconstancia, mobilitas ; unbeständigkeite, veränderlichkeiten]. A szerencsének nézzed tündérségét, előbbi gyászomnak nem is értem végét (Gyöngy): KJ. 412). Akkor sem enged az udvari tündérség nyugovást (Thaly: Adal. 1304). Gyors kerélten forgó világ tündérsége jaj miként esalogat minden ékessége (Thaly: VÉ. 361).

Tündökl-ik : fulgeo, splendo, niteo C. radio MA. strahlen, scheinen, funkeln, glänzen PPB. Bársony módra fénylen, tündöklöm, veresellem ; purpuro ; láng-színen tündöklöm : rutilo PPB. Az aszszonyi állatoknac is dolga szép, ékes, levegés és tündöklök (Helt: Mes. 91). Mindenkor tündöklöec benne a euangeliom (Born: Ének. 126). Ugy tündöklöec a ti vilagossagotok az emberek előtt, hogy űk lassak az ti jo cselekedetteket (Szár: Cath. A3). Fénlén és tündöklől istenuec előtte (UjF: HÉnek. 34). Születése sok nagy tsudákkal tündöklött (Pázm: Préd. 49). Arany és ezüst házi eszközzel tündöklönek kedves gyönyörűségére (Pázm: Kal. 2). A királyi palotae környék tölöt, fal ékesítő varrott lepleckel és szőnyegokkal tündöklöec (Com: Jan. 140). Sárga és fejár sik könyvet díszesítük, gyűszű attól tündöklök (Szentu: Kalm. 10). Akkorec az orszagh urakkal tündöklött, a kiknek elműjek királynénál szénlett (Liszti: Mars. 35). Nem csak arany fénylik, agyag is tündöklök, midőc a nap rá szolgál (Kisv: Adag. 45). Tündöklök a hold, míg maga forog a esillagok között, de mikor a nap támad, nem szolgál (Fal: UN. 443).

[Közmondások]. Nem miud gyémánt, a mi tündöklök (Fal: NU. 336).

Tündöklés : nitor, fulgor C. radiatio MA. glauz, glänzung PPB. Imé lővő nyila bé rakott tegzében szép draga kővekkel fénylik tündöklésben (Liszti: Aen. 26). A mi elméne az gazdagságoknak, hatalmasságoknak és tisztességnek űres tündöklé-

sével megerőtelentetik (MA: Tan. 744). Az ő isteni diezűdségű nec egy czillamását, tündöklését látatta (MA: Scult. 365).

Tündöklet : [nitore facio ; glänzen macheu]. Ez széles föld tetőled adaték, termő fákkal meggyümölszöteték, szép zödelő fővel tündökleték (RMK. II.61).

ki-tündöklet : [offulgere facio ; erglänzen lassen]. Nem is lehet különben, midőc az isten az ő felséges diezűdségét ki tündökleti (MA: Scult. 754).

Tündökletés : [fulgens ; glänzend]. Olly tündökletes, olly láztatos az anyaszentgybáz mint az magas hegyen építettett város (TothI: Lak. 81).

Tündökletet, tündököltet : [fulgere facio ; funkeln lassen]. Kérünk, tündökletted a villámást és széllezd-el a pogány nemzeteket (Csúzi: Síp. 727).

föl-tündököltet : [offulgere facio ; erglänzen machen]. Mikor virrad megént hejly olyan szép üdő, híres Bottyán híret, vitéz kruzczokét feltündököltet (Thaly: Adal. II.144).

Tündöklő : nitens, splendidus, nitidus, gemmans, lucidus, rutilus C. micans, fulgens, radiosus MA. glänzend, voll strahlen PPB. O rosalo, piros, tyndeklő zep orchak (NagyszC. 119). Az Christus Jesusnak tündöklő fénws euangeliomya (Komj: SzPál. 29). A eéthal mikor izél es ptűszög, vgian tündöklő világ vagion az ő ptűszögésébe (Mel: Job. 101). Az te fiad György támasztya nevedet, fél serkenti fényvel tündöklő nevedet (Zrinyi: ASyr. 50). Bevezeté az fejedelmet az három árboez fáju s tetőled három nagy aranyos gombokkal tündöklő audientia sátorban (MonIrók VIII.363). Ti mint az égen járó tündöklő napok a fényességben dítselkedtek (Fal: NA. 179). Kazul s persiai módon imálandgyad ezt a tündöklő plánétát (233). A kiben ez módjával megvagyon, nagy tündöklő fényt ad (Fal: UE. 500).

Tündöklőn : [splendide ; glänzend]. Fel őltöztettek vala tündöklőn feier ruhakba (Mel: SzJán. 207).

Tűnés : figuratio MA. erscheinung, veränderung der gestalt, bildung PPB. Csak tündéres tetetes tűnések, vak látások (MA: SB. 124).

Tűnőd-ik : [sollicitus sum ; sich kümmern]. Hiszem, eddig gyítt már, ha gyítt, most már Nagyságod is közelétt ; ha eddig nem gyítt, azon tűnődném többet (Bercs: Lev. 599). Sokat tűnődött, őrlődött magában (SzD: MVir. 366).

Tűntet : [commuto, transformo ; verändern, umstalten]. Circe Vlisses társait disznouá tűntette (Csákt: Assz. 16). Világosság angyalivá tűnteti magát az őrdög (Pázm: Préd. 840). Az mostani tanító Antiechristussá akarják tűntetni a pápát (Pázm: Kal. 669). Angyalá tűntetné magát (Sam: Agend. 212). Bordély-házban járó vagy kurva kerítő, ortzuját tűntető tolvaj s leselkedő (Czezl: Japh. 16). A nyavalyás kuasznae nyomdokára eredvén, el-föletkezvén sorsiról orvos doctorrá tűnteté magát (Kereszt: PelsKer. Előb. 2). Légyből is elefantot tűntet (SzD: MVir. 311).

el-tűntet : [evolare facio ; verschwinden lassen]. Heában utána futtattyák lovakat, mert mint az könnyű köd eltűnteti magát (Zrinyi II.452).

TÜR (terelmes DábrC. 22. tyr ÉrdyC. 395b. ÉrsC. 81b. SándC. 25. tör BodC. 14. tev CoruC. 159) : patior, perpetior C. tolero MA. leiden, dulden, ertragen PPB. Senki nem zolgalhat ket vrat, mert auag' eg'g'iket túri auag' a masiac utalla (MünchC. 24). Őneki Irlimbo kél meumi es sokakat túrni a vénektől (45). Te ortel túrtum bozzasagot, be fette alazat eu orezamat (AporC. 18). Ezt hafoc siras nekil nem túrhetők es nem halgathattok (NagyszC. 153). Az rest ember egy jgeet el nem tevrot istenert (CoruC. 159). Eg' iget nem túrhetz es el

nem viselhet ő erette (BodC. 14). Tyryectek karaat (ÉrdyC. 395b). Az édes Jezus sem tyrloty vala magát sírás nélkül (ÉrsC. 81b). Myth ételekődnyek Fabius, nem tyrhoeteek ymezők nyvettelen (SándC. 25). Czendeszen túrt mindeneket (Born: Préd. 227). Sokat kel túrni, az ki wralkodni akar (Deesi: Adag. 145). Az ki nem tud túrni, nem-is tud wralkodni (1). Az egy jó fiúért igralmasan túrta isten a Júda gonoszságát (Pázm: Préd. 28). Nem túr ez népezke czac az énekléssel, hanem az nagy űrőmnee miatta némellyik levetic ruhájokat (MA: Scult. 13). Bertalan túri bőre pusztulását (Bal: Epin. 9). Az mezei porban sleget túrtél már, mely sok szenvedéssel és törődéssel jár (Thaly: Adal. I.113). A ki előre megsajdítja a csapást, könynyeben túri (Fal: UE. 420).

bé-túr: [complico; zusammenfalten]. Fel-kél, ki takarja a bé-túrt könyvet, a kit ugy szoktak vala bé-túrni mint a kalnárók a gyólesot (Tof: Zsolt. 660).

égybe-túr: ∞ Az egyben túrt levél hogy meg ne olvastassék, bé-peesételtetik (Com: Jan. 207).

el-túr: tolero, sustento C. perpetior, suffero MA erdulden, eriden PPB. Aldozyk tyredelmessegeewel, mykoron betegseegőt el tyr (ÉrdyC. 635b). El túretit, ha valaki túteket rabbataságra kénserit (Helt: UT. Aa2). Az isten el túri szok binedet RMNy. II.40). A bys almát chak annyira hevich meg, hogy a keze el tírbesse paras zennel (Frank: HasznK. 21b). Tiszta úzet megmelegit az mint az kezéd eltírheti (Rady: Szak. 45. 85). Túryük el mi is bálaadással mint azok (TörtT.² III.325). ű az adósa a többinek, hogy el túrték kérékedését (Fal: UE. 37. 492. 502. 510). Mindent eltúr, csakhogy kedvében maradasson istenének (Fal: SzE. 514).

eltúrhetetlen: [intolerabilis; unerträglich]. A franczia, ha tyredelmes, eltúrhetetlen (Zrinyi II.169).

el-túr: [protendo; aufstrecken]. Mint szolga kőntőset le veti es kezét fel túruen le baiol minden előtt (Born: Préd. 116b). Fel-túri karjait ezt látván végtére és kőntősse hoszsztággattya övére (GyöngyD: Cup. 601).

még-túr: 1) [moderor; sich mässigen]. Zent Ersebeth azzon nem tyrhette megh ennen magaat, de nagy fél zowal fél keyaytta (ÉrdyC. 385). Meg túrem magamat: parco (Helt: UT. Aa3). 2) [perpetior; erdulden]. Meg túrny ternezetenek mynden tyarlosagath (VirgC. 142).

öszve-túr: complico C. MA. zusammenfalten, zusammenwickeln PPB. Illies az ű palástyat öszve túruén es gombolgtuan meg úte a palástal a Jordan vizeyt (Mel: Sám. 368).

Türedék: [involverum; hütle]. Türedék, tsomó papiros, minden a miben az ember valamit bé-takar: segestre PPB.

Türedelēm: [abstinentia; enthaltung]. Mykor nemynenő ödlez keerdette volna, mely volna meutwl yob wrwossag, felele: Elettwl, ytaltwl walo túredelem (ÉrsC. 538b). Hoszas türedelem (Fal: Jegyz. 334).

Türedelmes: [patiens; duldsam]. Bodogok az tyredelmek, mert ewek meennyeknek orzaga (ÉrdyC. 505b). Bodogoc az tyredelmesők, mert ewk istennek úyaynak bywattatnak (601b). Még az írigy szerentse-is meg szokta jutalmazni 'a türedelmes várakozást (Fal: UE. 595).

Türedelmesség: [patientia; duldsamkeit]. Az wr isten mynd az tyredelmeseegőt mynd az vygaztalast aggya (ÉrdyC. 6b). Sok lelky tanwsagok tamadnak: elezer tyredelmeseeghnek orzaga (505b). Tyredelmeseegben, zegenyekdn valo kenyérwleessegben eelth (520). Az áldott türedelmesség szerzi meg yngtát szívűnknek (Fal: UE. 447).

[Türelēm]

Térelmes: [patiens; geduldig]. Isten igaz bíró, erős es torelmes: deus iudex justus et patiens (DöbrC. 22).

[Türem-ik]

még-türemik: [rugas contraho; falten werfen]. Az ő ágékán a kőuérőség vgyau meg túremett es le fűg (Mel: Jóh. 39).

Türeméd-ik: [coarctor; sich zwängen]. A feje alája türemédvén (Bethl: Élet. II.108).

öszve-türemédik: [rugas contraho; falten werfen]. Mint a ruha vagy papyros öszve túremedik (Tof: Zsolt. 595).

Türemli-ik: [in rugas abeo; runtzeln werfen]. L'enjouée: a víg, ezt oda ragasztják, a hol rántzra türemlik az ábrázat, mikor a száú mosolyog (Fal: TÉ. 798. SzD: MVir 445)

[égybe-türemlik]

égybetüremlés: [plicatura; faltung]. A nyűvek a nyers húsnak lyukait s egybe türemlésit választják maguknak (Misk: VKert. 633).

Türemlés: [plica; falte]. A selyemeresztő bogár mindenikének hét türemlési vannak es tizenegy lábai (Misk: VKert. 676).

Türés: 1) patientia, toleratio C. perpersio MA. geduld PPB. Azzonyok Maria tevrese meg gyevzbetetlen vala minden gonoztv (CornC. 40). Christus haborusagaba es szenedő túrosebe vgyan reszesült tarsotok is vagyok (Mel: SzJán. 31). Fabiusba nagy türés es szenedetesség volt (Born: Préd. 549b). Ezek giómőleziőt teremtenek az türés által (Fél: Bibl. 101). Mind azok tsak türések es halgatások a'hoz képest, a mint kimutattya haragját az utolsó itéletben (Pázm: Préd. 13). Hozzá szokdogalván nagy békességes türéssel szenvedé (Köl: DobK. A4). A türés próbálást szerez (Illy: Préd. I.614). Minden békességes türésemből fottig ki fárasztott (Fal: NA. 205). A ki a türéshez ért, bé szedi gyeplőjét heves kívánságnak (Fal: UE. 394). 2) complicatio, convolutio MA. zusammenfaltung PPB. Só vagon 69, 1 türés temérdők gyoles (KeeskTört. II.54).

Türet: spira, volumen PPB. rolle, sammenrollung Adáni. Egi ruhanak valo tafota fekete barsoni egi túretben, feier tafota mas túretben (RMNy. II.149). A kép-író azt tselekszi, hogy ír egy majmot es annak hólna alá egy túret posztót (Misk: VKert. 229). Egy vég hollandiai gyólt, mely egy túret (VectTrans. 14).

[Türetlen]

Türetlenkéd-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. Minden esztendőben hallyc az textusnac magyarázattját es mégis cunyi igralmatlan gazdagoc es ennyi türetlenkédő, zugolódó szegényee találtatnac (MA: Scult. 707). Ezt az embert követjük mi is, nem is kell mingyarást türetlenkedünk (966).

Türetlenkédés: [impatientia; ungeduld]. Hogyha szinte az mi kívánságnac szerint nem leend is, mindazáltal ez gondolattal az türetlenkédéstől megtartóztatnac (MA: Tan. 730).

Türetlenség: ∞ Job' az istentől bősáttot tsapasokat békességes türéssel es jutalom reménségével könnyebíteni, bogy-sem békételen türetlenséggel süllyasítani (Pázm: Préd. 685) Ha ki el tudná vetni az ő türetlenségnec köldus kőntőset, mely jól volna annak dolga (MA: Scult. 255). Az mi sziveink soc setét kőddöckel vagnac bé vonva. az minemű az kételkedés, kiczinyhitőség, türetlenség (249).

Türhet: [tolerare possum; ertragen können]. Nem türhete az ő nagy soc pananszokat (Tin: Zsigm. 11). Alig türheté végét a goromba görög, el parantsolá leányát magától (Fal: TÉ. 694).

Tűrhetés: tolerantia MA erudlung PPB.

nagy-tűrhetés: longanimitas, patientia MA. langmütigkei PPB.

Tűrhetőség: [tolerantia; duldsamkeit]. Istenek nagy tűrhetősége (Progn. 9).

Tűrhetetlenség: ~ Azért tanátskoztak azon, hogy minden gyázkzattal és kinnal megpróbálgják az ő tűrhetetlenségét (Pázm: Préd. 530)

Tűrhetetlen: intolerabilis, impatiens MA. unerträglich, ungeduldig PPB. Mégmeteléc ő ruhakokat es tűrhetetlen remólot esec őreaioc (BécsiC. 42). Ar vyzothi által mene my lelkenk, ne tantaalt my lelkenk tűrhetetlen vyz által ment volna: torrentem pertransivít anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem (KeszthC. 358). Tűrhetetlen bánatok (Deési: Adag. 172). Későbbben boztiattanak megh vétkek es tűrhetetlenb az ő büntetések (Bal: CsIsk. 111). Minket nemeseket, szabadságra fogatottat őri-személyeket igában fogni tűrhetetlen méltatlanság (Fal: NA. 124). Nincs tűrhetetlenebb a gazdag asszonynál (SzD: MVir. 46).

Tűrhetetlenkéd-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. Ez a modicum, mellyet a világ fiai nem értenek és azért tűrhetetlenkednek fogyatkozásokban (Pázm: Préd. 623).

Tűrhetetlenkedés: [impatientia; ungeduld]. Ez elővetelről való predikatio minden isten felő híveknek szivekből fűzzen ki minden félelmet, tűrhetetlenkedést (MA: Scult. 18).

Tűrhetetlenképpen: [intolerabiliter; unerträglich]. A tyukfiak igen kövérek léznek és a galambfiak igen ősztvővérek, emez édesebb lehetne, ez pediglen tűrhetetlenképpen sós (Fal: NA. 143).

Tűrhetetlenség: impatientia C. MA. ungeduld PPB. Retenetes tűrhetetlenséggel átkozzák magokat és az élő istent (Pázm: Préd. 771). A ki haragszik, tűrhetetlenség vagon benne és könnyen búslakodik maga bántódásán és egyebek feslettségén (799). Tűrhetetlenségekből, az keresztvec uehezen viseléséből, mondycá, kézvec meghalni (MA: Scult. 139). Ha ez illy emberc meghetegülne, miúgyárast tűrhetetlenségre bozattyac magokat (249). Tűrhetetlenséggel fejünkro telő áldásit átokká nem fordítjuk (Fal: NE. 43). A mennyire nevelkodik benne a bölcsesség, annyira a tűrhetetlenség (Fal: UE. 447). Sokat tartóztat a restelkedő kényosság és tűrhetetlenség (Fal: UE. 487).

Tűrhetetlenül: impatienter C. MA. ungeduldig PPB. Tűk nem tűrhetetlenül szorgalmaztatta a Messis jövetelét (Pázm: Préd. 84).

Tűrhető: 1) [patiens; duldsam]. Te pedig istenűnc io vagy és tűrhető: tu autem deus noster bonus es et patiens (Kár: Bibl. 1.644b). Istennek tűrhető volta (Kules: Evang. 201). Kőnyőrűlő es kegyelmes az vr, tűrhető es igen nagy io (Sib: VigK. FVII). A tűrhető isten azért szenvedti és várja az erköltstelen gonoszokat, hogy eszekre térjenek (Pázm: Préd. 120). Ez világi nyavalyákat tűrhető lélekkel föl vogyic (Zvon: Post. 1.11). 2) passibilis C. patibilis, tolerabilis MA. erträglich, leidlich PPB. Avayha (utinam) zolgacba es zolgolo lanocba eladatatanne es tűrhető gonosz volna es őnguen vezteglene (BécsiC. 63). 3) [mediocris, sufficiens; mittelmässig, genügend]. Mi is, legyen hála istennek, tűrhető állapotban vagyunk idehaza (LevT II 221). Szárazd meg serpenyőben, avagy kemenczében tűrhető melegségnél (Radv: Szak 276). Mi is tűrhető egészszéggel bírunk (RákGy: Lev. 18).

hosszú-tűrhető: [longanimis; langmütig]. Hogy ne szenvedé békével az te gyenge hitődet ez hosszú tűrhető idvőzítő (MA: Scult. 525).

nagy-tűrhető: longanimis C. tolerans MA. langmütig PPB. Irgalmas isten vagy es nagy tűrhető vagy (RMK. II.93). Nag tűrhető isten (Kules: Evang. 249). Az istennek végetlen irgalmassága nagy-tűrhető (Pázm: Préd. 5) En vagyoc a nagy tűrhető isten, ki megtartom irgalmassagomat ezerig (MA: Bibl. I. Előb. 1b). Kőnyőrűlő az nr, nagy tűrhető es igen irgalmas (Mad: Evang. 532). Bezzeg nagy tűrhető vagy (Czeqk: MM. 221).

nagy-tűrhetőség: longanimitas C. patientia MA. langmütigkei PPB. Az isten az ő híveit csak próbálja mint Jobnak nagy-tűrhetőséget a kár-vallás által (Megy: 3Jaj. II.165).

Tűrhetőbb: [tolerabilior; erträglicher]. Tűrhetőbb lézen az sodomabélieknek dolgok az ítéletnek napján, hogy nem annac a városnac állapotya (Kár: Bibl. III.36). Tűrhetőbb, hogy ma más méltatlan nehezteljen rajtad, hogysen te holnap úgy mint káros bánkódjál (Fal: UE. 399). A roz, ha nem sokáig tartó, tűrhetőbb (419).

Tűrhetőbben: [tolerabilius; erträglicher]. Tűrhetőbben lisen dolgok: condicio eorum tolerabilior erit (Sylv: UT. 1.18).

Tűrhetőképpen: [tolerabiliter; erträglich]. Istenek hála, asszonyunk ő nga tűrhetőképpen vagon (TörtT. 3 VII.439).

Tűrhetőség: [patientia; geduld]. Űr Kristus ő-benne mutatná minden tűrhetőségét azok tanítására es bátorító gyámolyára, kik ő-benne lisenek, az űrik dűtsűség elnyeresére (Pázm: Préd. 1221). Diesekedgyűnc szent Pallal a mi nyomorgattatásinkba tudván, hogy a nyavalya tűrhetőséget szerez (Zvon: Post. 1.145).

[Türköz-ik]

még-türközik: [se abstinere; sich enthalten]. Végre az király az maga vitézinek meg parancsolá, hogy az aszsonyallatoknak testektől es dűtözetektől meg türközzenek: tandem suis rex corporibus et cultu feminarum abstinere iussit (Forró: Curt. 249).

[Türköztet]

még-türköztet: [coerceo; in schranken halten]. Ez-után türköztés meg magadat es ne bocsad olyan szabadon a nyelvedet (Illy: SzFlet. 197).

Tűrő: patiens C. tolerans MA. leidend, duldend PPB. Az tűrő természetű ember ideig békeséges tűrő es az vtin néki őrdome lézen (Kár: Bibl. 1.619b). Az szeretet tűrő es kegies (Fal: Tan. 296). Az aszsonni allat ezendez es tűrő legien az őrfimnak birodalma alatt (464). Nyomorgattatván tűrőc légyűnc, várjoc az urat, az bosszuú állást rojá hadgyoc (Zvon: Post. 1.588). Tűrő, szeléd, igaz, a miglen félre szándékozó tanásit józan okokra nézve nem tapasztaltya (Fal: NE. 111).

hosszú-tűrő: [longanimis; langmütig]. Az haragos őrfim szeretet háborúsígot, az hosszú-tűrő pedig leszállítja az háborúást (Kár: Bibl. 1.611). Leg hosszú tűrő: habe patientiam (Fal: Bibl. 31).

nagy-tűrő: ~ Vralcodo vr isten, irgalmas es kegyelmes, nag tűrő (CorpGramm. 108). Az isten kegies es nagy tűrő (Fal: Tan. 24).

nem-tűrő: impatiens C.

[Tűrőd-ik, tűrődz-ik]

hozzá-tűrődzik [tűrődz-ik] Hozzá Tolu: Vigaszt. Előb. 21): [manum admoveo; hand anlegen]. Ha volt valaki az apostolok

atán, kihez bizhatnak, tűrdzenek hozzá és nem őrmest jó kedvel nevezzenek csak egy személyt, az ki hopmestere volt az lutheristaságnak (Pázm: Préd. 151). De tűrdzék-hozzá akar-melly font elműjí papista doctor és mutassa-meg (Pós: Igazs. II.356). Nosza tűrdgzél hozzá, mutasd meg az isten könyvéből, hogy az mi vérünkkel való fel osztozásra noszogassad, az kiknek életéért istent imádnok (Toln: Vigaszt. Előb. 21).

neki-türődik: [suceingor; sich aufschürzen]. Ő maga választá magának az láb mosásnak tisztít, ugyan neki vetkező lék és neki tűrdék mint arra való szolgál (Born: Préd. 215b).

Türt: [abstineo; enthalten]. Zeretőim kerlek titeket, túrtieket magatokat testi kívansagoktól: carissimi, obsecro abstinere vos a carnalibus desiderii (DöbrC. 326).

Türtet: [coerceo, contineo, domo; in zaum halten, stillen]. Gyakorta az ev jmdsagy kezvezt ordelit vala, sem ev magat meg nem tevrtethety vala (DomC. 19). Tsak az tartya lelkét örök életre, a ki gyűlöli az-az sanyargattya, zabolázza, túrteti. Kedvére nem bostátya testét (Pázm: Préd. 164). Nem túrtethet itt magamat, hogy Mosesnek szavával fel ne kiálesk (Megy: 6Jaj. IV.3). Ménélaus testi lévén boszszúval és méreggel nem túrteti magat (Hall: HHist. III.146). A farkas éhségét sok ideig túrtetheti (Misk: VKert. 177).

még-türtet: ∞ Magamat meg túrtetem vala, hogy magamat meg tartóztatnám azoktól az ételektől (Kár: Bibl. I.476)

[még-türtetés]

maga-mégtürtetés: [continentia; enthaltung, mässigung]. Házaság-nélkül holtig a maga meg-türtetésére nem köteles (Veresm: HltMegt. 59). A kikuél magok meg-türtetésnek ajándéka niutsen, jobb átféle fogadásokat meg-szegui, hogy-sem mint mindenkoron égni (Pós: Igazs. L249). A melly időkor sokakban még minden tanátsosság és maga meg-türtetés nélkül való szokott lenni (Misk: VKert. 79).

Türtetés: ∞ Az badban el-esettek halálán bñjtölvén értenék adgya, hogy ezeknek használhattott túrtetésével (Pázm: Kal. 810).

[Türtetlenség]

maga-türtetlenség: [incontinentia; unenthaltamkeit]. Néha magok túrtetlenségéből olly szavok-is esnek, mintha az attyok felől panaszkodának (MA: SB. 367).

[Türtető]

maga-türtető: continens; abstinens, temperans MA. [enthaltam, mässig]. A ki vetekedic, mindenben maga túrtető: qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet (Helt: UT. u4). Mindenekben maga túrtető: ab omniibus se abstinet (MA: Bibl. IV.157).

[Türtöz-ik]

Türtöztet: [coerceo, contineo; mässigen, zurückhalten]. Túrtöztetted szemednek szakadó záporát (SzD: MVir. 362).

még-türtöztet: ∞ Meg kell magamat túrtöztetnem és ugy tétetnem magamat, mintha leg jobb kedvű volnék (Mik: TörL. 379). Melyet ízelevén most említett szent Bernard, meg nem túrtöztethet magat (Csúzi: Síp. 365).

TÜRKÉS, TÜRKIS: tyites, berillus thalassicus; türkiskein PPB. Türkés, zöld drága kő: beryllus PPB. Rwybynth, smaragd, türkés (RMNY. II.210). Harom arani gürw, egikbe veres kő, masekban türkés (149). Az en mostoha fyannak bagiom az szep teorkes keowes nyergőt (Radv: Csal. III.146b). A türkis homalyosab, zölden kékellő gyöngy (ACsere: Enc.

253). Az türkés főképpen Törökországban terem (Kocsk: ÖtvM. 273). Az mi türkések luával vagon az szerszau, sietve kel-leno meg csimáltatni (RákF: Lev. I.115).

Türkésés, türkises: [beryllis ornatus; mit türkisen geschmückt]. Egy türkises, aranyas kantár szügyelőstől, orrozatjával együtt (Radv: Csal. II.357). Egy gazdag türkises kard lézen tied (Zrínyi: ASyr. 165). Egy törkéses, aranyos kardot küldék (RákF: Lev. I.66).

TÜRKÖL: [cornibus peto; mit den körnern stossen]. Po-fózzák ezek Sámábárt, csapkod ez is... más téged túrköltöt-is említek (Czepl: Japl. 173).

Türkölköd-ik: [se arrectum tollere; sich büumen]. Meg-haragvát, hogy nem felelhetél s túrkölködöl (Czepl: MM. 155).

Türkölöd-ik, túrkölöd-z-ik: [cornibus peto, certo; mit den hörnern stossen, kämpfen]. Még így túrkölödnek szarvok nélkül a bakok (Czepl: Tromf. 178). Mi is azoknak a Károlyi bibliája ellen túrkölödő példának szarvokat le-vertök (Pós: Igazs. I.203). Ekkédig sok külömb-külömb-féle fortélyos pat-varködásokkal mint meg anyi szarvakkal eleget túrkölödött keresztényen vallásunk ellen (521). De vallyon niuel túrkölödik és viaskodik (Pós: Válasz. 20). Magam ellen túrkölödik a zilaj bonasus (Pós: GBot. 72). Mint az zilaj kosok, ők nem túrkölödnek (Thaly: VE. II.123). A ketske bak pedig ma-is gonosz túrkölödöz és igen bűdös, tisztátalan állat (Misk: VKert. 13).

Türkölödés, túrkölödés: [certatio; das kämpfen]. A bonasus, kinek serénye és vissza horgadt szarvai vannak, a túrkölödésre alkalmatlan (Misk: VKert. 119). Szarvai vadnak, de azok tompák és így a túrkölödésre haszontalanok (Pós: Válasz. 17. Pós: Igazs. I.521).

TÜSTÉNT, TÖSTÉNT: [statim, illico; gleicli, auf der stelle]. Istennek belső, magában lévő hathato bírodalma, a melyet a valóság tüstént, mindjárt nyomában követ (GKat: Titk. 40). En őrdög vagyok, tsak fogadd-fel, hogy nékem hív szolgám lésszes; melyre Coelestinus töstént rá igéri magat (Hall: HHist. II.306). Két király érkezik azalatt, kik a hartzoló seregek közze-elegyednek, azok töstént Hektor ellen támadnak (III.149). Csak meg-elégitsen. tüstént meg-jelentem, noha vagon hírével (Hall: Paizs. Előb. 7. Kem: Élet. 62). Én tüstént nyomában lésszek, nagy mérgesen rabomra ütök és agyon lövöm (Fal: TÉ. 634). A rossz meg-gátlását tüstént igyekezte (Könyi: HRom. 159).

TÜSZŐ (gyűsző Gvad: RP. 22. *tiszó* VirgC. 25. *tőzö* 106. *tuszó* MonOkm. XXIII.349): bulga, fiscus, vidulus, ascopera C. hippopera MA. pascoufus; ranzen, fell-eisen PPB. Tüsző, tarisznya: reise-fell Com: Orb. 166. Pénznek való tüsző: fiscus PPB. Atyanak kenczarsal lenenek egi tőz penzt vón el (VirgC. 25). Az vton memuen tarsanal lenenek egi tőz penzt (106). A kő-tőlécek, mellyekben az ő takarmányokat magocskal hordozzác, a táska, tüsző, tarsoly (Com: Jan. 93). Egy öreg fejtő tüszőben nr. 748 sárga arany (MonOkm. XXIII.349). Sok pénzt olvasgatót, mellyet felesége bőr gyűszőbe rakott (Gvad: RP. 22).

[Közmondások]. Tanátsal nem telik a tüsző (SzD: MVir. 421).

TÜZ (tiz ThewrC. 4. *tyz* JordC. 362. 384. ÉrdyC. 614. *teuz* DomC. 238. *töz* DöbrC. 35. Born. Ének. 378): **I** ignis C. MA. feuer PPB. Tűzzel égetött festék: encaustum C. Ger-ietlet tűz ő sinagogaiokban, lang meg egette a bűnösöket (AporC. 73). Feleytte eztendő germokéiet a tűznel őrizet nekil (NádC. 485). Ez tűzhől zozat ív vala es zol vala zent Ferenczel (VirgC. 42). Ágiatok meg az mastul el vöte őozagot, ha nem akartok az vrvk tűzre menetek (70). Zemeből tőz ki harsana, tőle zene meg gulanac (DöbrC. 35). Az zerennee tűze langa

meg gyoyta (NagyszC. 44b). Polwayat meg alhatatlan tyzzel emeztety (JordC. 362). Az tetet vethety az erek tyzre (384). Hertelenseggel nagy tevz gyvlada fel az hazban (DomC. 238). Meg heudő az en szűnem en benem es az en gondolotomban tűz ég (VitkC. 12). Lata egi tűz ozlopot (DebrC. 103). Gyenyerűseglnek tyzet horlozva ew kebeleseben (ÉrdyC. 614). Testőmet adnam tűzőmalo megh egesetre (ThewrC. 1). Mindent, valami a tűzet elszenuedi, a tűzen által vonuyatoc (Helt: Bibl. I. Geg). Meg geriede az wrnac tűze ő kőzőtcec es meg emészte a tabornac külső részét (Helt: Bibl. I. TTr). Az ti tetesteket mind tűz el szaraztya (Born: Ének 378). Gerieszzenec tűzet az óltáron (Kár: Bibl. 188). Ha az forró víztől el szitol az tűzet, forrásától megál (Vás: CanCath. 106.). Az ő szavai tűzek légyenek, mellyekkel fel-gerjedgen a halgatók szive (Pázm: Préd. c3. Pázm: KT. 107). Ne gerjeszszetek tűzet az ti házatokban az szombat napján (MA: Bibl. I. 82). Mig az nagy bírő itél, addig mind égeten égni fog a tűz (Lép: PTük. II 75). Az bestianak szájából egő tűz láng rohog (Szöll: Dáv. 77). A tűzet montól inkább hajtogattya a szél, annál jobban gerjed (Hall: Paizs. 238). Láttjuk, hogy az istentelenekben boszuállásoknak tűze légyen (Hly: Préd. II. 67). Vigyék a tűzre az orsót, matólat, gombolitót (Fal: NU. 194). Most kell ki-mulnom nyavalya tűzétől (Kőnyi: HRom. 91). Kit tűzszerelem s heves győtrelem eddig szokott lángozni (Amade: Vers. 222). 2) [focus: herd]. Elbadgyák házokat, tűzőket, az ő feleségeket, gyermekeket (MA: Seult. 162).

[Szólások]. Imatközök eh zent Amws vrboz s ugi aluuek meg a th űz (DebrC. 146). A csak nem el-ahutt tűzet meg-gerjeszteni (Megy: 6Jaj. III. 41). Elő víz, hátul tűz: inter mallem et incudem (Decsi: Adag. 2. 208. RákGy: Lev. 439. Thaly: Adal. 11). Sem háza sem tűze: Seytharum solitudo (Decsi: Adag. 216). Meglátom, hogy tűz lisen az fojek en az fővezérnek (MonIrók XV. 258). A kik el-hájtanak, pórázra köttettek, az egész Erdély egy tűzben égett (Bod: Pol. 92). A kiket a kétségbeesés tűznek viznek viszen (Fal: NE. 32). Mynden embernek teetemenyot az tyzön vyyk a tal (ÉrdyC. 540b). Azokhoz tűzön vizen nem nehezelli el-menni (Czegl: Japh. 61). A ki tsak az eretnekségnek gyamúságában volt is, a tűzre sententziázták (Bod: Pol. Előb. 3). Tűzet eeltesse es meg gőryezze (CzechC. 39). Mikor a dának könyökökre dőlnek, ott terem a gonosz, tűzet rak szivekben (Fal: NA. 194). Szőr hozz fát, palást rakj tűzet, bunda nyúdogyál (SzD: MVir. 447). Tűzet, szikrát ütnék: *excedere ignem, scintilam PPB. Ha különben eselekesznek, tűzzé porrá teszi lakó helyeket (TörtT. 2 IV. 72). Tűzzel vassal kergettőcs őltő (Czegl: Japh. 51). A kinek életét meg-akarják tartani, vassal tűzzel kinnozzák (Pázm: Préd. 32). Kedre reámenjenek és tűzzel vassal Kgtelen legyernek (TörtT. 2 I. 435). Tűzzel vassal rajta lesznek (RákGy: Lev. 191). Tűz-vassal pusztúl ország es határ (Thaly: Adal. 131).

[Közmondások]. A hol tűz, ott füst (Decsi: Adag. 31). Tűzet nagy io tűzöl óltani (196). Nem éri azt a füst, a ki távíul vagyon a tűztől (Csúzi: Síp. 245). Ha ki tűzet szeret, füstöt is szenvedye (SzD: MVir. 176).

bolond-tűz: [ignis fatuus; irrliecht]. A bolond tűz a földhöz közel avagy a hajókban, sőt másutt is lüglő, gyertya módon meg-gyúlt hosszú füst (ACsere: Ere. 139).

esepű-tűz: [ignis stupa suscitatus; wergfeuer]. Olyan mint a tsűpi tűz, mellynek fényessége hamar múlik (Pázm: Préd. 1145).

ház-tűz. Ház-tűz látó: explorator sponsalitius PPB.

házastűzes: 1) [colonus; ansiedler]. Már mi itt derék házastűzes emberek vagyunk (Mik: Törl. 77). 2) [familiaris;

vertraut]. Isten eszem vőtte el, mert házastűzes szolgálmauk nem hívék (MonIrók VIII. 351).

örök-tűz: [ignis aeternus; ewiges feuer]. Menyetek el atkozot leányok az wrók tűzben (VirgC. 148). Ha te zent gömől-czős aldot fa enyet zenecz, mi lezen mi ronc, kye azo faac vağone örök tűzre meltooc (VitkC. 87). Mint maradhatunk az örök tűzben, a hol semmi könnyebőség, semmi pihenés nüntsen szabadulásunkban (Pázm: Préd. 1081).

öröm-tűz: ignis festvus Kr. [freudenfeuer]. Örömtűz-rakással lüglol a mezőség (Fal: Vers. 905). Öröm-tűz villogtatta mezőnköt (SzD: MVir: 448).

parázs-tűz: [favilla; loderasche]. Parázs tűzét lobbantatja, már megszokta, nem hagyhatja (Fal: Vers. 882).

szalma-tűz: [ignis stramento suscitatus; strohfeuer]. A fájtalan szeretet változó, hasonló a szalma tűzhöz (Hall: Paizs. 422).

szent Antal-tűze: pusula C. ignis sacer, oryripelas MA. St Antonifener PPB. Orbántz, szent Antal tűze: ignis *sacer, zoster PPB. Szent Antal tűzét, minden féle dagadásokat, fekélyeket gyogyít (Mel: Herb. 7). Igen jó az Antal tewze ellen (33). Chyz dagadast anagy zent Antal tűzét, vörös közzeknek is hvyiak, baznos vele keimy (Frank: HasznK. 16). Az mezei cikoria meg oltya az zent Antal tűzét (BeytheA: PivK. 40).

tisztító-tűz: [purgatorium; fegefeuer]. A waldisták egy általlyába meg vallotie, hogy az szenteket senmiképpen ne kellyen segítségül hyni, hogy az tisztító tűz ezce semmi (MA: Seult. 855).

Tűzecske: igniculus C. MA. kleines feuer PPB. Csinálj tűzecs két, tedd reá a tejét (Radv: Szak. 281. Helt: VigK. 50).

Tűzel: ignem succendo, apud ignem versor MA. figuem alo; feuer nterhalten). Adami mindent tud, de lantolni legjobban, azt az táborban kellene applicálni, tűzeli is (Beres: Lev. 157). Étszaka szállottam bé, tűzeket sem rakattam, hogy mivel Malaczkán Ebceky tűzelt (196). Most már szolára kaptam, de még eddig csak tűztem (211).

Tűzellés: [tormentorum jactus; das feuer]. Az hajdúság az tűzellést máris megunta (Beres: Lev. 283).

Tűzelő, tűzellő: 1) [igni alendo destinatus; feuer]. A várnak kapujának tűzellő házat csináltattunk (MonTME. 168). Vagyon egy tűzellő kemenezés pitvarka inasokért való (Gér: KárCs. IV. 435). 2) [focus; herd]. Tűzellője mellett üldöglélvén dohányozott vala (Fal: TÉ. 630). Tűzellője mellett üldöglolt (SzD: MVir. 419).

Tűzeltet. Tűzeltető tisztok: artillerie officier (KirBosz 147).

Tűzes: 1) igneus, ignitus, ignifer C. feuerig PPB. Nely volt ylltetet nyakyalu mikent Ysnay tyzes keuel angaltol (EhrC. 143). Ő erőšinc paysa tűzes, ő hadanae fertiay vereseben zekerinec kőtoli tűzesec (BécsiC. 260). Lata ala zalani egi tűzes angialt (VirgC. 33). Fellővőhőznee vala tűzes golobisoc (NádC. 87). Mundez velag egbe gúlt tyzes nag gömolyotas anag egy nag tyzes kerekid allat (NagyszC. 75). Emberek zolnauk mendem nemzeteknek nyelneuel tevos igeket... az tevos teruient tevos nyelnekel predyenlayak (CornC. 133). Vetyk hűket pokolnak hű tyzes kemenzeyecben (JordC. 396). Meg váltó vronk Cristusnac tűzes zereteti (VitkC. 10). Az felszew tyzes egh mynd az teob eglekkel meg kel tyzvatlyatoky (ÉrdyC. 18). Akara mind ez velagot el veztemie eroztuen ő reaya harom tyzes lančakat (BodC. 4). Felsegh'ada ő zawath kűnes es, eos tyzes zoen (KoszthC. 28). Laptákat, tűzes nyilakat béháyának (RMK.

(I.128). Az őrdög tűzes taligában pokolba hordoz téged (PortSzer. H2b). A vad kendőrrrel igen io orbanczot es tűzes ragadast kötőzny (BeytheA: FivK. 94). A tűzes, szép fényes rany nem egyéb' az isteni szeretetnél (Pázm: Préd. 192). Az ten egy kerubimot állatott paraditsom-eleibe tűzes forgó-palással (Pázm: Préd. 576). Aetnaak tűzes hezagsagiban szökőkútok bé (Lép: PTük. 1.27). Lángban élő tűzes gyék: salamandra (Com: Jan. 49). Csak tűzes szerszámunk volna Szombathoz (Beres: Lev. 348). Mindenünnen tűzes indúlatokat gyullaszt (30). **2)** [ardens, vehemens; feuerig]. Heves, tűzes: spírítuosus, anguinolentus PPB. A tűzes beszédet mosolygó ajakkal, lágy gékkel enyhítetik (Fal: UE. 406). Tűzes levelet írt nekem, hogy ugyan szikrádzott, amidőn olvastam (Mik: TörL. 91). Rajta liska, rajta az tűzes labanczon (Thaly: Adal. H.91).

[Közmondások]. Addig verd a vasat, a míg tűzes (SzD: Vir: 25).

Tűzesít: ignio MA. feurig machen PPB. A kovás a vas-tűzesítő kohba a fűvóval bé fujtat (Com: Jan. 86).

még-tűzesít: 1) [cande facio; glühend machen]. El hina-ek az orvos es az vasat, ehez való zerzamat meg tűzesite (VirgC. 37). Tanaczoat adoc te neked, hogi te en tőlem vég a cenbdi meg tűzescőtötöt araniat, hogy meg gazdagulhas (Mel: SzJán. 127). **2)** [inflammo; entflammen]. Az yokat, ygazakat

meg batoroycha, az tekeceltesőket meg tyzesőyche (ÉrdyC. 568b). **3)** [illumino; beleuchten]. Az isteny feenes vylagossaag nagyobbai meg tyzesőytte vala ewtet (ÉrdyC. 556b).

Tűzesség: 1) [inflammatio; entbrennung]. Nagyob tyztas-sagra valasztat.nak neky lvzgosaglnak tyzessegeore (ÉrdyC. 506). **2)** [inflammatio; entzündung]. Ha tűzességgel vagyon az orcza-dagadás, hivosítőkkel nem kell hirtelen értetni (P: PaxC. 83).

Tűzesül: [flammo; flammen]. Mene tarsalhoz, ezkoppen tewzesevlt zayaual hyrtelen mongyauala (EhrC. 131).

el-tűzesül: [erubesco; rot werden]. Meg haraguék es el tűzessüle az ő orczaya (Mel: Jób. 76).

még-tűzesül: [candefio; glühend werden]. Fel-gyuladok, meg-tűzesülök, igen meg-haragszom: excandesco PPB. Tanalchozok teneked vened meg tevzesevlt aranyat az az isteny zerelmet (CornC. 294). Ev tevre zűletendov volna ygeen nagy predicator, ky meg tevzesevlt jgynek faaklyayat viselnee (DomC. 3). Az ű scemei ollianok valanak mint tűznek az ű langa, a labai, mint ha a egő kemenceze[n] meg tűzescűltek volna (Mel: SzJán. 42).

Tűzi: [igneus; feurig]. Tűzi pára hajtja a terhes hajókat (Orczy: KöltSz. 208).

TY.

TYÚK, TÍK (*tyikooska* Mad: Evang. 690): **1**) [gallus: hahn]. Onnaton hogh ky meene, legottan tyk zola (WinklC. 170). És ottan massozer zola a tyk a vag a kakas (WeszprC. 79). A vasarnap mikoron el iőt volna, első tik zoh koron az egihazhoz güle (DebrC. 74). Ez dolog közöth inma a tyk haromzor zola (617). Nem tuggyatok, meel horaban embernek fia el yew, eeffely koron awagy tykzoo koron (ÉrdyC. 5b). Tyucszókort anagy haynalba (Helt: UT. m). Nem tudgyuc, midőn fog el iüni a mi vrunc, estneg anag eüfelikor anag tikszokor anag reguel (Tel: Fel. 23). Semmit sem kostoluan mind első tik szoiz (Mon: Apol. 142). **2**) gallina MA. henne PPB. A tyúk tojik tojományokat: gallina *emittit ova; kifurják magokat a tyukmony-léjából a tsirkék: pulli ova *percutunt PPB. Haüzer akartam te fiadat egbe göitenem, mikent a tic göiti egbe ő pisenit ő zarnai ala (MünchC. 58). Ha kerent tikmoät, mi nem scorpiot iüit neki (DöbrC. 333). Ydönek yawaban tykakoth wltössetek (PeerC. 340). Az tikmonnak az zeken ertetyk az ő istensege, mert az tikmonzekben vagon eleete az tyk fywnak (SändC. 3). Soha hwth, tik monyat, saytot es semy köweer allatot nem eett (ÉrdyC. 442). Az orozlant kezeuel ket fele szakasztotta mint eg tiukot (Szék: Krón. 25). Aniam yobagya hazara menthek es barmanyaban el weöthek tykokath, hwdokat (LevT. 16). Neki nem kel bor, buza, lud, tyuc (Born: Préd. 552). Ha az tykoc ezattoguae az vízbe, esöt erezuec (Cis. G3). Sokat birbitél tyúk módra a Matkó (Illyef: BCSTomp. 114). Puykät, tyukot, ludat add a szakátsnak (SzBodó: SöDies. A4). A meg ételre alkalmatossabb madarak: tyúk, galamb, seregély, kappan (Folv: SchSal. 15). Hogy Szabó István Budára az titokkal fölmöüt az pasához, költöit 2 frt. (MonTME. 113). Lám meg mondám, hogy a tyukiak igen kövérek léznek és a galumbiak igen ösztövérek (Fal: NA. 143). A remegéstől vér sem volt benne, mint az jett tikban (Könyi: HRom. 13).

[Szólások]. Ha lligat mint a tyuk a gyombann (Fal: Jegyz. 924). Ha az ő tyukjok a mi kakasainkhoz jönök, akkor semmiről sem fölelek (Mik: TörL. 76). Tud hozzá mint tik a regéhez (Kisv: Adag. 343). Nám az tyúk is ki vakarná (Decsi: Adag. 11). Tyukmony sültti nidő alatt (Kem: Élet. 145). Egy tiukmony sültig meg leme az (Decsi: Adag. 223). Tyúkot ültetni: ova *supponere gallinis PPB.

[Közmondások]. Valamelly tiúk sokat kodátsol, keveset toik (Decsi: Adag. 176. Kisv: Adag. 44).

fajd-tyúk: [tetrao; auerhahn]. A fai tyukot is ecker [aprilisban] fogják (ACsere: Enc. 286). Szántóka madárkät, esüszárit, faytyukot, kappant add a szakátsnak (SzBodó: SöDies. A4).

fias-tyúk: 1) gallina pullos habens MA gallina matrix: gluckhenne PPB. Fias tikhoz: gallinae assimulat NémGl. 140. Mykeent az fias tyk egybe gyeyty az ow flyayth (ÉrdyC. 173). Titeket vgy gyütyöttelek egybe mint a fias tic az ő tsirkeit (Kár: Bibl. 1455). Menyiszer akart minket is az isten ő hozzája egybe gyütyeni mint az fiasie (MA: Scult. 1027). A fias tyúk az emberek között tsirkéivel bátran süirög forog (Misk: VKert. 363). **2**) plejades, Atlantides MA. [siehengestirn]. Fias tyúk neüi tsillagzat az egen: Atlantides PPB. Isten czénalta a szent Péter szekerét, a kasza hugiot és a fias tikot (Mel: Jób. 22). Az bika az fias tyukkal az éghnek tizedik szeletiben vagon. 1619 (KDebr. C5).

gatyás-tyúk: gallina plumipes C. MA. rauhfüssige henne PPB.

gór-tyúk: gallina medica, gallus medicus PP. zur arznoi dienliche henne PPB.

gulya-tyúk: gallina depyga, gallina depygis PPB.

házi-tyúk: gallina *hortalis PPB

indiai-tyúk: meleagris C. PPB. [trutbahn]. Öltzeti olyan mint egy indiai tiknak (Decsi: Adag. 224). Nyaka mint az indiai tyúknak hójagos feje fájdalmas, keze reszket (Pázm: Préd. 233). Az tisztartók szerezenek be 40 indiai tyukot, ő pávát (Radv: Csal. III.68).

jérce-tyúk: gallina novella, pullasträ MA. hülmlein PPB.

karácsony-tyúkja: [weihnachtsluhn]. Az várhoz semminemü ünnepi ajándékkal, sem karácsony tyúkjával ezek nem tartoznak (Gér: KárCs. IV.343).

kotló-tyúk, kotlós-tyúk: gallina glaciens Nom. 103. gallina singultiens, pulletra PPB. [gluckhenne]. Mint kotló tikok vezteg ütök (Mel: SzJán. 39). Egy kotló-tyúk mennyit koplal, hogy tsirkéit táplállya (Pázm: Préd. 166). Kotló tyukok között meg rekesztem, szelvész-hozta fiát megkiszebbitem (Thaly: VÉ. II.257). Mi adgyuc ez kotlotie alá, az Christus Jesus alá magunkat (MA: Scult. 820). Azt kívánám, hogy a dämák ne

üljenek minduntalan a kincses lédán mint a kotló tyúkok (Fal: NA. 172).

[Szólások]. Mindenkor ott hon űl mint az kotlós tiúk (Decsi: Adag. 333).

mogyoró-tyúk: [urogallus; auerhahn]. Plinius a lúduak nemei közzé számíllya a fű tyúkot avagy mogyoró-tyúkot (Misk: VKert. 353).

ülő-tyúk: [gallina glaciens; gluckhenne]. A kakas, ha az ülő tyúk meg talál bahi, maga megűli a tojásokat (Misk: VKert. 356).

tengəri-tyúk: [meleagris; truthahn]. A fűczánok, tengeri

tyúkok avagy erdei kakasok gyönyörűségben tartatnak (Com: Jan. 30).

tojó-tyúk: gallina C. henne PPB.

vizi-tyúk: fulica, gallina aquatilis; wasserhenne PPB.

Tyukász, tikász: gallinarius C. MA. CorpGramm. hühnerwárter PPB. Nem azért neveltem fűl egynehány csibécskét, kiért adott a tikász egy kevés pénzecsskét (Thaly: VÉ. II.273).

Tyukoecska, tyukoecska: [pullus gallinaceus; hühchen]. Vettétek-e valaha eszetekbe, mi-némű különbség vagon a szelíd tyúkotska és a ragadozó sólyom-között (Pázm: Préd. 30). A mint a tyukoecska hamar meg-fogatik, úgy az ember is a haláltól gyakorta véletlen ragadtatik el (Mad: Evang. 690).

U.

UDVAR (*oduar* EhrC. 83. *oduar* LevT. I.6 RMNy. II. 28; *odunar* 14. *udvor* 1213. Czinár): **1)** cors PPI. hef Ver. Hazának wdvara (ÉrdyC. 509). Mynth intottak volna a kop-paz heglre, a porozlok kyrthelének ees az vitezők odwarth kerithenek (WinkIC. 203). **2)** curia, villa Ver. [hof, herrnhof]. Oivduor, Oiwduor, villa 1193 (Knauz). Loes quod vulgo dicitur Wduorhel 1204 (no). Udvor, villa 1213 (Czinár). **3)** aula C. Ver. fürstenhof PPB. Meñuei odwar (GuaryC. 65). Mykoron nagy ydew tólt volna benne ew keserwes varasokban, ky lyrhóweek ezazaroknak kyaloyoknak wdwaraban, mydenek bankodnak ez ellyen nagy dolgon (ÉrdyC. 512). (Sz. Ágoston) leen az meennyoy zent wdwarnak eekóssoege es vygasaga zent eedemes eelettel ky mwlván (516). Egezh mennei udnar (VeszprC. 55). Mas zorzetős lutan Basiliust nagi vduarral memi, meg utala ötet (DebrC. 104). Romay udwarban valo lector mester (VirgC. 61). Chyasarnak palothaya ees wdvara (PeerC. 12). Az uduarnak öulli ötet sokkeppen megh cullóliak uala (TihC. 24). Ré-genten az vraknak vduarok tisztességnék, omberségnék és iószagos chelekedetnek oskoláia vólt (Tel: Evang. II.50b). Szines udvara vagyou, de az adósságit meg nem fizeti (Pázm: Préd. 634). Szent János látta mind amaz mennyei udvart (Ily: Préd. II). Nevelkedék mindenkor udwarban (Zrínyi I.45). Az isoglánok inas számban vannak az udvarnál (Mikes: TLov. 20. lev). **4)** Udvara az égen a napnak, a csillagnak: halo MA. der hof um mond und sterne PPB. A nap és hóld udvara (Com: Jan. 12).

[Szólások]. Szántalan vitezek, kik öklelnék vala; innár egy vitéznek udvar állott vala; Kasszándér vitéznek nevezetik vala. Franciskónak király parancsolta vala, véle megöklelné, azt akarja vala (RMK. VI.55). Ezenben ütököt nagy keményen vala, két erős vitéznek csak udvar áll vala (65). Könyüle odwart aluac vala az wrac (Helt: Krón. 147). Az egész mennyei sereg udwart áll vala néki iob es bal keze felől (Kár: Bibl. I.330). Udwart hirdetni: convocare anulum, indicere conventum aulicum MA. den hof zusammen berufen PPB. Urnak esiszár udvart tetet és isteneket telemeltet, és ő nekik tesszen áldozatot (RMK. I.78). Egy rosz litván ezudar udvar hazugja (GKat: Váls. II.235). Zent Ferencz etelre le zalan kamorayabol lata az atzalokott magassan meg netny es oly oduar modra (EhrC. 83). Udvart állni: anulum lustrare, aulicum conventum habere MA. Az zent angyalok yelemen valanak wdwart alvan (ÉrdyC. 480b). Oi igón nag uruala, hog mindön nap harom eözr vitezok alnak uala neky udvart (KazC. 70). Teneked az angyalok nag oremmel wdwarth alnak (ThewrC. 259).

ház-udvar: area Com: Jan. 108.

király-udvara: regia (Ver). [königlicher hof]

királyi-udvar: regia C. MA. [königlicher hof].

lövő-udvar: [schiessstätte]. Ez városnak vadnak szép lövő udvari és kerti az hol az polghárok és ifliak bizonyos időben puskával és nyíllal valo lövöldözésben maghokat gyakorolják (SzCsomb: Utleir. 87).

palotás-udvar: [aula regia; hofburg]. A királyi palotás udvar (Louvre) igen szemre való, tágas ékes, és legszebbnek tartatik az egész világon (Fal: TÉ. 794).

új-udvar: [hoffest, turnier]. Holtá kelve Volter új udvart tétete, kazilag ajándékot arra feltéte, jó hamar lovakat pályára vitete és gyalog futókat futáshoz készite (RMK II.34). Király új udvart hirdete egy jó kedvében (277). Fő urak új udvarba mind el-bégyültek (no). Nagy sokakat hivata új udvarba, király vigan az bölesekkel mulata, örvendetes lön az király udvara (IV.219). Királytól egy új udvar hirdettetek, két egész nap akkor minden jól lakjék (221). Ptolomeus egy új udvart tétete, urakat, vitezeket leülteté, heted napig király nagy vigan éle (no). Minden omber jöjön bé harmadnapon, vigan lakjék királylal új udvarban (227). Feljövének mindnyújan új udvarba, leülének, vigan lakoznak vala (231). Azt hagyá király ő saffárinak, létszer jobban főzzenek, forgóljának, mert ez volna vége az új udvarnak (235). Ideje hogy eltélék új udvarnak, az mesterek laza memi akarnak (283). Bément az Vornácziban Károly eleiben az egy új udvarban (V.207). Derék új udvarban akkor [ítélet napján] mind bégyülnek, kik az igaz hiten mostan vetekeenek (209. VL89).

Udvarbeli: [curialis; hof]. Udvarbeliek: curiales C. Udvarbeli ieles zolga (CornC. 310).

Udvari: **1)** aulicus C. zum hof gehörig PPB. Udvari leány-aszszony: abra; höfdame PPB. Udvari pap: curio C. Oduary aztal: mensae sumptuosae (EhrC. 83). Az királynac fő hoptestere, udvari vezére (MA: Scult. 1075). Udvari esufondáros bolondok módgyára kiáltasz (Matkó: BCSik. 277). Udvariaknac, udvar népéner seregével környül vétettetvén (Com: Jan. 139). Fejedelem udvari hada: satellitium principis (Com: Jan. 140). Jobb nötelenségben örökké maradnom; ha udvart vitezek: nem szokot a munkához; ha falusit veszek: othon nyög s tudatlan (Thaly: VÉ. II.165). Három udvari dali legény mind ántalan kérdezt (Hall: Hllist. II.121). Azok a jeles udvariak hozzám jötenek, és engem vétekre kénszergettenek (n. o.). Az udvari kvártély-mester az udvari nyári táborozásunkban, kinek-kinek kvártélyát és szállását kioszthassa [kiosztassa?], legfőbb hivatalja léssen (Tört. I.159). Személy válogatás nélkül mind a fejedelmet, urakat, udvariakat minden tekintet nélkül keményen megfeddette (Bod: Pol. 111). Sok tábori-udvari-urnak megfordult az esze (Fal: NE. 105). Udvari minis-ter tettetésben mester (Orczy: KöltH. 94). **2)** [politus, comis, affabilis] höflich Kirbész 4. Sýbaritica oratio, udvari szó (Dees-

Adag. 42). Ezek tsak comersatiok, udvari szó-járások, mellyek mellett éhen marad hasad, ha magadra nem vigyáasz (Pázm: Préd. 309). Éjjel nappal azon tördünek, hogy bölcsék, tudósok, udvariak legyenek (Pázm: Préd. 800. NyKözl. XV.360). Udvari ezíra szollás (GKat: Titk. 28). Nem gondol az udvari kerengő beszéddel (Mad: Evang. 389). Holott elsőszülött údváriáib [igj] hadakozó férfiu, s-mindenek-re alkalmazotbunk lát-ezik (Csúzi: Síp. 72). Bátor légy udvari és nyájos, senkivel igen szoros harátságot ne köss, senkihez idegenséget ne mutass (Fal: NA. 218). A ki mód nélkül udvari, nem udvari (Fal: Jegyz. 919). Mai nap az urfiakat igen gyengén s kényesen nevelik, és nem tudom mi képes udvari déliségre esigázzák (Fal: NE. 34).

Udvariás: alicus, urbanus, politus; höflich SI. A frauztiák udvariások, változók, tekerők (Fal: TÉ. 324). Tudgyad uram, hogy a te dilema-kapsos beszéddé éppen nem udvariás, sőt nemém mondani, hogy paraszt (Fal: NA. 134). Az efféle keresztényen maga-megalázásnál ninesen titeket illető udvariásabb erkölcs széles a világon (184). A tisztességes és udvariás nem néha kedvesebb feleletté válik, hogysen a paraszt és izetlen úgy (Fal: UE. 402).

Udvariászkodik: studeo urbanitati Kr. [höflich tun]. (Vajda: Kriszt. 1:418. Kr.)

Udvariátlan: imurbanus, impolitus Kr. [unhöflich]. (Csúzi: Síp. 253. Kr.)

Udvariátlanság: imurbanitas Kr. [unhöflichkeit]. (Csúzi: Síp. 669. Kr.)

Udvariság: politior humanitas PPPI. urbanitas, humanitas, mores alicii Kr. [höflichkeit]. Itt kell a mennyei erköltsöket tanulnunk: itt kell a mennyei udvariságot gyakorlanunk (Pázm: Préd. 752). Az ember-esüföls, tréfalás oly közönséges, hogy sokan azt nem bünek, hanem tisztességes mulatságnak és udvariságnak alittyák (791. NyKözl. XV.360). Mennyei udvariság: conversatio in caelis (uo. Land: ÚjSegits. II.883. Gyöngy: Char. 91). A politica vagy udvariságh gyakorlás nélkül virágh nélkül váló kert (RendÉl. E. 3). Érte léznek, hogy minden képes udvarisággal magokhoz csalhasanak (Fal: NE. 4). Ez a kopasz méntésg ki nem szapulja förtőjéből a tsunját és a goromba erköltsből nem farag udvariságot (Fal: NE. 17). Mutattya erköltsöd s magad viselése, hogy tanulál az udvarisághoz (Fal: NA. 140). Előkeztem venni minden udvariságomat, tisztelettel köszöntém, kezét fogva lágyon keztem bánni véle (Fal: NU. 276). A kik már nagyok, és magok akaratjokon élnek, azokat tisztes udvarisággal szoktuk' útbavezetni (Fal: NU. 301). Hamisság fekszik az udvariság alatt (Fal: NE. 463).

Udvariskod-ik: [alicium ago; sich des hofdienstes betheissen]. Itt nem is udvariskodtam, sem nagy emberekkel nem társalkodtam (Betbl: Élet. 315).

Udvarnok: alicus, aulae familiaris Kr. [höflich, hofmeister]. Terra vduarnicorum 1093 (ZiebyC. I.1). Udvarnici villarum 1266. Udvarnici et servi a solutione collectarum immunes 1270. Udvarnicus regis 1281 (Czinár). Potiores regni vivere volentes otiose, habentesque captivos sine numero... crimae suae famulantes ordinarunt ex eisdem, quos patrio nomine Udvarnicos vocaverunt (Kézai: De Ud., Endlicher 129).

Udvarol: ministro, famulus, inservio, honorem exhibeo MA.* ministro Com: Vest. 136; dienen, bedienen PPB. [huldigen, dienst tun, dienst leisten, den hof machen]. Vdvarlo ruha: abolla, vestis senatoria C. Udvarlok néked, megjelenem nálad: appareo tibi PPBI. Királyt udvarolni: apparere regi. PPBI. Király házát udvarolják: apparent ad limina regis PPBI. Szüntelen valakit udvarolni: cingere alquem PPBI. Kynek koron keed barom ezer yffyat [yffyaec] alnak vala elette wdvar-

rolwan (ÉrdyC. 109). Alnak es wdvarnak (513). Wdvarnak vala ewneky (553b). Istennek zyne élet wdvarol (617). Lát-nak török népet kazdag rubában királnak ékessen odvarlani (RMK. 127). Fejedelemeink illik udvarolni, felséges urának jünbornl szolgálni (RMK. VI.64). Christisnac ackor uduarluuc (Born: Ének. 326). Két wrnac nem vdvarolhatna (372). Nem boczata el addig a királ a Hunyadi Laszlot, mignem Mathiast az ő öczet vduarlani Budara be vitte volna (Szék: Krón. 214). Az te szolgálid udvarlanca te néked (Kár: Bibl. I.314). Az istennek az angjaluocac seregi uduarlolnac (465). Az ifiak reá sem mertek nézni; a vének udvarlottak előtte (Pázm: Préd. 88). Valamikor az evangeliomot olvasták, feüállva kellet udvarlani a keresztényeknek (386). Az portára nem akar vala személy szerent udvarlani menni az görög császár (Pázm: Kal. 439). A felséges Istennek ezerni ezeren udvarolnak (Íly: Préd. II.75). Mások fognak titeket udvarolni s szolgálni (Hall: Paizs. 390). Híven jártá Parnassust is, udvarlotta ottan Minerva, Phoebus is (Thaly: Adal. I.129). Váczon feljül szinten egy erdőben valánk, Károlyi Sándornak mikor udvarolánk (Thaly: Adal. II.369). Ez menyüének, amaz udvarol ányáának (Gyöngy: Csup. 26). Elhítheté magával, hogy ő még dona Elvürt megnyerheté, azért mindjárt udvarlani kezdé dona Elvürt (Mik: MulN. 152). Kedvesének minden ki-gondolható gyönyörködtetésekkel udvarolt (Könyi: VM. 40).

mög-udvarol: ∞. Az hadensis herczeget megudvarolja ő kegyelme, s eddig való jóakarátját is meg kell köszönni (Mon-Okm. XIV.65). Personalis urunk ő nagyságát is megudvarlók (Nyr. XIV.462). Arra sententziától bemünkét, hogy a szolgálakat előb szépen megudvarollynk beszéddel, mondván: Hallodé inas! kedvem érkezett a tréfúra, légyen jó engedelmeddel (Fal: NE. 72).

mögudvarlás: [salutatio, solemne officium; aufwartung]. Nem lén szerentsénk a gazda megudvarlásában, mert az ablakon kifütyölő basa nem vala othon (Fal: NA. 234).

Udvarlás: [ministerium, ministerium alicum; dienst, hofdienst, huldigung]. Nagy dychóseeggel dycbeerettel es wdvarlyással meenyben vyteteek (ÉrdyC. 476b). Le teweek az feydelemseegöt es az wdvarlaast (548b). Be menénc a királyhoz udvarlásnac színe allat (Helt: Krón. 75). Ha én bemegek, Castelli uram eljöhete urunk udvarlására (MonOkm. XV.124). Oda mégyen az kglmek udvarlására (Thewr: Nyelv. 22). Felvevé a köntöst és a kardot felköté és a szultán udvarlására mene (Mik: MulN. Nyr. XIII.373).

Udvarló: ministrans, famulans MA.* bedienen PPB. Udvarló szolgál: circumpedes C. minister Com: Vest. 136. Pitvarban udvarlóc: atriesens Com: Jan. 140. Asztal körül udvarló inas: ministrator PPBI. Emléközveem arról mit teenek ew eedes zyley es wdvarlo zolgya (ÉrdyC. 511b). Wdvarlo legyeueek (uo. 511b). Wdvarlo vyteez (424. 623b). Ezdörször ualo tömeü ezör wdvarlok neezyk az istennek zyneeth (SándC. 10. 2). Meüney zent wdvarlok (PeerC. 274). Mátyás király behozatá a Draenlát és az udvarlo wrac közé állatá aszt (Helt: Krón. 136). Az királnac udvarló serege: qui praerant substantiae et possessionibus regis (MA: Bibl. I.382). Az első jövetelben ökör és számár vólt udvarlója (Pázm: Préd. 13). Méltán azt kiálhattyuk, mit a Sába királyné monda a Salamon udvarlóról: Böldogok, a kik mindenkor az Isten-színe-elött állanak (1071).

Udvaroltat (udvaroltat Tin. 271): [ministrari curo; bedienen lassen, huldigen lassen]. (A dáma) estve-felé vagy udvaroltatta magát az uri-vendégekkel vagy hütöba file mások udvarlására (Fal: NE. 79). Fellől-mullya még Tigranes kevelségét is, a ki mind azon királyokkal udvaroltatta magát (Fal: UE. 371).

Udvaros: aliciaester MA.* [böding] schmarotzer PPB. Vdvarus, libertinus 1234—1270. (Kovács). Udvaros ember: homo

*venustus PPB. Udvarosan: urbane PPB. Igen maniros, udvaros kegyelmed: ilir seid gar zu böflich KirBesz. 43. Fogja a széket, és azt igen udvarosan a király alá tészí (Hall: III. list. II. 269). Bátyám itthon maradjon mert ő nem udvaros, miveltesse a szőlőt, mint hogy mayd parasztos (Szentm: TFiú. 2).

[Udvaroskod-ik]

Udvaroskodás: [urbanitas; höflichkeit]. Az pasa írása csak udvaroskodás és vigasztalás (MonFrók. XXIV. 300). Ezuttal való udvaroskodásunknak nem sok hasznát vevé Erdély (VIII. 334).

Udvarosság: civilitas; emberség PPB. [höflichkeit, feine manieren].

Udvaltalan: [impolitus; ungebildet]. Ennek parasztos együgyűségére panaszol, és udvaltalan erkölcsére (Gyöngy: Cup. 25).

Udvaltalanóság: [inurbanitas; unhöflichkeit]. Szeretettel követem kegyelmedet, ne tulajdonítsa a dolgot udvaltalan-ságonnak (Nyr. XII. 79).

UGAR: arvum, novalis, vervaetum C. MA. ein unbebautes feld, brach-acker PPB. [brachfeld]. Ugar, szántot föld mely be nem vettötöt: arvum Major: Szót. Wgari, locus metalis 1326. 1260 (Kovács). Venit ad arborem, sub qua in fine novalis quae ugar dicitur est una nova meta 1299 (Kubinyi: ÁrpOkm. I. 177). Wgarokath bel vetenek: seminaverunt agros (KulesC. 166. KeszthC. 298). Zantas hatwan kewbwlre walo wgarath (RMNy. II. 158). Száncsatok új ugarat, és ne vessetek a tóvisben (Megy: 6Jaj. II. 26). A mag az ugarban essét, havat kinszerítették olviselni (Illy: Préd. I. 317). Mog-kevert ugar: arvum subactum (Com: Jan. 72).

Ugarol: agrum proscindere MA. novare PP. brachen Nom. 75. PPB. Ide sok helyen most ugarolnak (MonOkm. XXIV. 235). Minémű ajándékot kíván az Isten? Meg tisztogattatott, itrogattatott, szántot és ugarolt szívet (Báth: Tronh. 147).

még-ugarol: ~ A földet meg-szántot, meg-ugarlod, hogy tiszta legyen (Diósz: Dolib. 271).

Ugarlás: proscissio agri MA. novatio, subactio, versio terrae PP. brachung oder vernemung des ackers PPB. Had meg készséggnek, hogy ezennel az wgarlast el kezgyek es zanchyonak (RMNy. II. 159). Ugarlásra egy ekét küldtek (TörtT. VI. 116. Gér: KárCs. IV. 335).

UGAT: latro, oblatro C. baubor PPB. [bollen]. Ugatni, eb módra ordítani: latrare PPB. Ellene ugatok: conlatro C. obgannio, oblatro MA. Sem egy eb ew ellene nem ugatuala (EhrC. 153). Nem ugat éac egy eb (BécsiC. 35). Ugatlan az hyzonsag ellen okossag nekevl (DomC. 318). Nem mondatie aythatos imatkozozac, de ayhtatlannak, igoknee ugatoyanae (VirK. 6). Mondá az eb [a lopónak]: Aha konyeret azek nem hogy ne wassalak (Pesti: Fab. 17b). Amaz haragos ugato őrdög... (Börn: Evang. 193). Az egy római anyaszentoglyhaz ellen ugattatott (Mon: Apol. 373). Addig unszolta, és mint egy ugata Filepot, mig...: vehementer allatravit Philippum donec... (Land: ÚjSegits. I. 513). Annaira ugatták s földszék ötet kínozó lelki esméretinek szörnyű rettentési (Megy: 6Jaj. III. 16).

[Szólások]. Sok fáradság után sovány eledellel engesztelik ugató gyomrok rágását (Pázm: Préd. 31). Ne u g a s s u k ebül a követ s holdat egyaránt (Fal: NE. 101). Az en roa m v g a t o nelwesk az költky, hog az reghy hethwen magyarozo doctorokat ez en wyonnan valo magyaraztsomal el akarom foytany (JordC. 1a).

ki-ugat: elatro C., MA. Ki-ugatam, reá-ugatok: elatro PPB. Heten vagyunk kyk ezenkeppen es ezenkeppen mentevnk be,

es kezdé myndenyk [őrdög] ky ugatny az modot ny keppen bele mont (DomC. 108).

még-ugat: allatro, conlatro, dilatro C. [anbellen] Megugatatom: latror C.

Ugatás: latratus C. das bellen PPB. [gebell]. Csempez hamis szóvainak [igy] ugatásával bestolenétti fele barátytát (Csúzi: Síp. 402).

őb-ugatás: latratus MA. [hundegebell]. Gyalázni akarnál, de fordul fejdre, nem ragad eb ugatás az derült égre (Zrinyi II. 48).

[Szólások]. Annnyt artnac, mennyit az eb-ugatás az holdnac (Czegl: Japh. 13). Annnyt árt néki, mint az eb ugatás a holdnac (Matkó: BCsák. 155).

[Közmondások]. Nem hallik eb ugatás az menyországban (Decsi: Adag. 29. Kisv: Adag. 59): bruta fulmina Kr.

kuvasz-ugatás

[Közmondások]. A rüt számár-rivás és kuvasz-ugatás messze érni nem szokott (Kisv: Adag. 525).

Ugatóz-ik: [latro; bellen]. Az-szent iras ellen kóródnee és ugatóznac (MA: Tan. 58).

[Ugatta]

őb-ugatta: [vox contumeliosa; verfluchter, verdammter]. Ő ugyan a novellákban eloget hazud, de nem kell hitelt adni az ebugattának (TörtT. III. 383).

UGORKA (ugorka, uborka MA. uborka Lipp: PKert. I. 10. II. 271. ugorka, buborka Beythe: Nom. 4): cucumer C. cucumis; gurke, Com: Vest. 125. Ugorka, buborka, uborka: cucumer MAI. Ezenkbe ywthnak az yo eerth wgorkaak es yo zew dynnyak, pareek, hagymaak es fohagymaak (JordC. 130. Helt: Bibl. ITT. 2. Mel: Herb. 18). Vgorka, buborka: cucumis vel cucumer. Az zeletit io kötny az kyethm gyermekekek feire ha lieveségök lezdu (BeytheA: FivK. 40b). Ugorkat arultum (ComBal. 16). Ugorka mag (Misk: VKert. 681).

[Szólások]. Szent Ágoston agya-veleje sem volt ugorka (Pázm: Préd. NyKöz. XV. 381).

Ugorkás. Ugorkás hely: cucumerarium C. MA. ein ort wo viel gurken wachsen PPB. Ugorkás kert: cucumarium: PPB.

UGR-İK: tripudio C. salto MA. springen PPB. Ugró: saltans, prouilius; springer, springend PPB. Nagyobbat ugrott, minek utána meg-botlott (Land: ÚjSegits. I. Előb. 3). Vízben ugrani kívánkozó (Com: Jan. 222). Kőnyű euét ugrik fárol fára (Zrinyi: ASyr. F1). A tengerbe kellene ugrniunk (Mik: TLev. 55).

[Szólások]. A medvét is nem azért tartják, hogy mézet nyaljon, hanem hogyi falt is megorjon (Thaly: Alal. 180). Hamarját ugrani: decertare saltu MA. in die wette springen PPB. Kívül ugrott az hámfán (Czegl: Japh. 234). Ha eskünyos szövegés a gazda-asszony, hidd el, nem messze ugrik a tótól a szolgáló is (Csúzi: Síp. 563). Szemben ugri veled az ily ember és azt mondgya: Tehát miért értel oly fennyen? (Ker: FelsK. 130).

alá-ugrik: desulto C. desilio, desulto MA. herunter-, hinunter-springen].

által-ugrik: transilio, transulto C. [hinüberspringen] (Káldi: Bibl. 289).

[Szólások]. Bezzeg igen el-szedél az lépot és jó árkon ugrál által (Pázm: 5Lev. 79. MNyelvészet VI. 112).

el-ugrik: 1) profugio, fuga se salvare, abseo Kr. durchgehen Adami: Spr. 209. Midőn megtartani akartuk, elugrott (Nyr. X. 469). Becczfíleti melleol régen el vgrottanak (Vás: CanCat. 659). Így jár a ki el ugrik az igazság mellől (Pázm:

hV. 150. Mid'n megtartatni akartuk, elugrott [mid'n le-
artuk tartóztatni] (Nyr. X.469). 2) [transcendo; über-schreiten].
el-ugrottak az ő követéségeknél határát, mikor új szakadást
adtek (Pázm: Kal. 582).

elő-ugrik: [hervorspringen, herausspringen]. Elő-ugrom:
salio C. Előbb ugrom: praesilio C. A meg-sargito halál tsak
-ugric mint valami leshelyből (Megy: 3Jaj. II.41)

félre-ugrik:

félreugrás: [seitensprung]. Azon igyekezett, hogy székéből
jthesse, de a vigyázó vitézek arra tanított lovaknak félre-
ásával el tudták kerülni (Fal: TÉ. 639).

elő-ugrik: subsilio MA. exilio Fél: Bibl. 204. [aufspringen,
aufspringen]. Alecto el tűnők ott mindgyárt, mert látá, ha-
ra gyújtotta Szulimánt; ű pedig fel ugrot, fegyvert! fey-
t! kiált (Zrinyi I.17). Priamus királyi székéből fel-ugrik
II: HHist. III.91).

hátra-ugrik: resilio C. [zurückspringen].

hátra-ugrik: exilio C. prosilio MA. [herausspringen]. Oroszlány
a kékik barlangban, ki ugrik haraggal, sok erős dárdát
t, piros vért sokat ont (Zrinyi I.28. Mik: TLev. 222).

[Szólások]. Ki-ugornak a korlátból vagy hámból
zm: Kal. MNyelvészet VI.405).

hátra-ugrik: desilio, deorsum salto MA. [hinunterspringen].
astul kemény földre Mehmet le esék, vitéz Zríni utánna
rsan le ugrék (Zrinyi I.56).

hátra-ugrik: assilio C. [darauf springen]. Följfel reá ugrom:
ersilio C.

hátraugrás: assultus C.

hátra-ugrik: resilio, resulto SL [zurückspringen]. Az olyan
dság fel nem megyen [az égből], hanem visszaugrik (Ily:
d. I.587).

ugord-ik: salto MA. springen PPB. Vízben ugordnak
rés: Mátý. 16). Eb ugordgyék a hol árok nincsen (Pós:
ót. 74). Ugordhatnak örömében (GKat: Titk. 507). A főök
k asszonynépekkel ugordják tánczokat (EPhikÖzl. IX.180).
nyet ugordván mintegy tánczolt János örömében (Csizi: Síp.
).

al-ugordik: [desilio; herunterspringen]. Ha ala ugordane
egyház teteieről (Born: Préd. 23).

al-ugordik: [transilio; hinüberspringen, überspringen].
al ugordic raitta (Mon: Apol. 419). Által ugordott minden-
en (LevT. II.127). A ki kerüli vagy által ugordgya az
zságnak hálóját, kétselen hogy az hamisságnak varsájában
öröben akadgyon (Pázm: Kal. 342). Itt-is által ugordgyák,
orlátott (Pós: Igazs. I.83 Ily: Préd. 177). A parancsolatnac
írít által ne ugordgya (Com: Jan. 134).

be-ugordik: [hineinspringen]. Mind louastul be ugordottac
hasadekba (Born: Préd. 549).

be-ugordik: transilio PPB. [überspringen]. A megvetett
el-ugordgyuk (Megy: 6Jaj. II.20).

elő-ugordik: [prosilio; hervorspringen]. Sok félől vigau elő-
rdnak vala (Pázm: Kal. 53). Magától elő ugorduánn (Bal:
sk. 388).

elő-ugordik: [subsilio; aufspringen, sich hinaufschwingen].
ugordanak a lóra: corpora saltu *subjiciunt in equos PPB.
k egy imegben fel-ugordván (GKat: Válts. II). Nagy Sándor
ugordván helyéből egy persának ki-ragadgya az égő sző-
keket kezéből (Hall: HHist. I.21, III.229).

ki-ugordik: exilio, prosilio MA. [hinausspringen]. Kingordani
a hajóból: se ex navi *projicere PPB. A róka felhága a bak-
nac szaruaira és azokról ki-ugordéc a kútból (Helt: Mes. 372).
Hajó-eskájából ki ne ugordgyúnk (Mad: Evang. 161). A syllo-
cismus korlattyából ki ne ugordgyék (Pós: Veték. 9).

lő-ugordik: [desilio; herunterspringen]. Azoknak szépsé-
gét esászár hogy meglátá, lováról le ngordék (Balassa: Kélt.
175). Darius abbol [a kocsiából] le ugordvan kaezolará űle (Fórró:
Curt. 684). Leugordának a kocsirol (Ily: SzÉL. IV.64).

Ugordál: [salto; umherspringen, hüpfen]. Nagyon oltar
körüil ngordalnac vala és az ő testeket őc metélic vala
(Hofgr. 187. RMK. V.120).

Ugordás: saltatio; das springen PPB. Ugordást segítő rúd:
halter; gewichtstange der springer PPB.

Ugordó: [difficultas; schwierigkeiten, anstoss]. Ide hátra még
az ngordója ennek az notáunak (EszTM: Lev. 322). De jay, az
siralmas notáunak nehéz ugordója (Prág: Serk. 832).

Ugordoz-ik: [salto; umherspringen, hüpfen, tanzen]. Nagyon
oltar körüil ngordoznak vala (Sztár: Akhab. 4).

széllyel-ugordozik: persulto C.

Ugorl-ik? Herttelen fel ugorléc [olv. uggordéc?] (Helt:
Mes. 256).

Ugrácsol: [salto, saltito; hüpfen] (Zvon: PázmP. 209).

Ugrál: saltito, MA. oft springen und hüpfen PPB. A barom
ugrál (Com: Jan. 51).

[Szólások]. Ugrál, mint a Noe bakja (Káldi: Préd.
I.343. Nyr. IX.417).

Ugrálás: [saltatio; wiederholtes springen, hüpfen]. Ugrálá-
sokkal gyakorlyac magokat (Com: Jan. 209).

[fől-ugrál]

főlugrálás: subsultatio MA.

[Ugráló]

kötélén-ugráló: funambulac Com: Jan. 209. [seiltänzer].

Ugrándo-ik: salio, salto C. springen, tanzen PPB. Ugrán-
dozva: subsultim, saltuatin: sprungeweise PPB. Ugrándo-
zok: saltabat (Fél: Bibl. 23). Úg ugrándoznak mint az szarvas (Kules:
Evang. 35). Ide s tova ugrándo-
zva tétováz és áldozal: desultorie
tergiversatur et restitat (Com: Jan. 197. Mik: TLev. 68). Bodri
kuvaszunk is fogát vigyorgatta, örüilt, ugrándo-
zott, farkát csóvály-
gatta (Gvad: RP. 2).

által-ugrándo-ik: [transulto; wiederholt überspringen]. Által-
ugrándo-
zóc vala az óltárt (MA: Bibl. I.326. Káldi: Bibl. 316).

ki-ugrándo-ik: Ki ugrándo-
zni a partra: in littus emicare
PPB.

lő-ugrándo-ik: [desulto; wiederholt herunterspringen
(TörtT.² I.164).

még-ugrándo-ik: [salto; hüpfen]. A méhében lévő kis
gyermek még-ugrándo-
zik örömében (Tof: Zsolt. 617).

**Ugrándo-
zás:** saltatio, saltatus; das tanzen, springen PPB.
[hüpfen]. Ugrándo-
zás-
hoz való: saltatorius C.

**Ugrándo-
dogal:** saltito; oft springen, tanzen PPB

**Ugrándo-
ztat:** [saltare facio; springen lassen]. Erős bizoda-
lommal voltanak, hogy őket majd egy láb-
ig a Sajóba ugrándo-
z-
tatják (Rumy: MonH. I.62).

Ugrás: tripodium C. saltus MA. sprung PPB. Fel-serdült
gyermekségedet játé-
kban, ugrásban, bolondoskodásban fogyattat

(Pázm: Préd. 68). A latorságunk nevelkedésére ugrás tétetik: in augmenta facinorum proflitur (Ily: Préd. II.531). Emelhány ugrásban elért hertelen (Zr: ASyr. P7).

[Szólások]. El-véti az ugrást [hazudik, ráfogással él] (Pázm: Kal. 1766. 419. 443. MNyelvészet VI.408).

bárány-ugrás. Fejét lába közé a fakó szegezte, bárány ugrásait jobbra-balra kezdte (Gvad: RP. 78).

Mátyás-ugrása: bissextus C. MA. PP. [schalttag]. Mátyás ugrása minden 4-dic esztendő után vagon (Com: Jan. 170).

Ugrat: facit exilire Kr. [springen lassen, sprengen]. Elhagyván falunkat, azt mindjárt zaklatta vágatott, vagy nyargalt, avagy is ugratta (Gvad: RP. V. cikk).

[Szólások]. Olvasgattyák a leveleket, közbe-közbe nem szinte szűzi, hanem mosdotlan tréfákat is ugratnak (Fal: NA. 124). Némelyek előveszik az udvariaságot, trágyázzák a szókat, ugratják a tréfákat, hogy tisztességgel megmenekedhessenek a tréfától (Fal: UE. 403).

el-ugrat: [fugo, pello; vertreiben]. Nagy tsuda leszsz, ha még bennünket is el nem ugratnak innét (Mik: Törl. 55).

elő-ugrat: [promo; hervorholen]. Régen meg-poshat történeteket ottan-ottan elő-ugrat (Pázm: LuthV. 4).

[ki-ugrat]

kiugratás. Ablakon kiugratás (Kem: Élet. 35).

mög-ugrat

[Szólások]. Hol van az jobbik paripád, az kin magad mög-ugratád (Thaly: Adal. II.343).

Ugró: saltans, prosiiliens MA. springer, springend PPB.

bokor-ugró: [brevis; kurtz]. Bokor-ugró kurta palist (GKAT: Váls. II.385). Bokor ugró, lébi kóntóst adának urunknak (390).

Ugros: [saltito; springen, hüpfen]. Sok ugrosó szikra szók-detsel kohónál (Gyöngy: KJ. 51).

[Ugrott]

bokorból-ugrott: [convena, gregarins; ein hergelaufen]. Valami bokorból-ugrott nem tudom ki (Pázm: Kal. 1766. 181. NyKözl. XV.365). Kiesoda nem pökné az olyan attyákat, az kie valami nem tudom bokorból ugrot emberek kezekbe adyáé tanítani gyermekeket (Prág: Serk. 594). Bokorból ugrott (nj ember): ex veprote prosiiliens (Kisv: Adag. 160). Bitang, bokorból ugrott, gézeugúz (Szd: MVir. 105).

UGRÓGY: flumen JordC. 374. Ugrough villa 1258. Ugrog castrum 1295 (Czávár). Vgrog, Vgroggh, Vgroyg [olv. Vgroyg? v. Ugroygy?] possessio, castrum 1294. 1297. (Kovács). Ešew esvek [eseeek? esween?] ugroygyok ywenek (venerunt flumina), zelec tanadának es az hazra rohanának (JordC. 374).

Ugrógyos: [?] Zent Ieronimus megh az ow [az yz Maria] zent koporsoyat latta losaphatnak wölgye középöth, kynt mastafuly ydöben föletten yghen alaa mondhat lenny az föld alath, ky akkoron az föld zynen volt, mert az wölgyeth wgyogyos yzapp föel töltötte (ÉrdyC. 185b).

ÜGY: ita, sic C. MA. so, also PPB. Igyé? úgy-é? sicine? PPB. **a)** Ügymond: inquit, ait PPB. [Üg lön: factum est (MünchC. 26). Lön ug emec ytama, hog... (GuaryC. 14). Wgy wgyon meg ywan (ÉrdyC. 343). Wgy vylagoswlyon ti vylagossak-tok: sic luceat lux vestra (JordC. 366). Ha mézöl őszne törd a maguát, és ug észed... (Mel: Herb. 60). **b)** Vg theen, mynt vr Istennek angala meg paranczola: facit sicut pracepit (JordC. 358). Mykkeppen profétat, vg tarttyak vala hwtet: sicut proph-

tam eum habebat (398). Wgy vigadozzanc, mint az aratoc a szep aratásban (Born: Ének. 7). Mint egy bíróval, ugy étün a sz. irással (Ozegl: MM. 44). Mint a pomagranát héja, ugy te orezad (Ily: Préd. II.541). Mint az pariznaságért, ugy me biüntetnék az bor italért (Pázm: Kal. 729). **c)** Ugy éllyen Pharao, hogy ki nem mentec innét: per salutem Pharaonis no egrediemini (MA: Bibl. 140). **d)** Ugy hogy: ita ut EhrC. 2. K legiectek meg zagata ugí hogi az nagi kw zakadasokat egly vere (VirgC. 22). **e)** vero C. PPI. Ugy-é? sicine? C. itane? M Ugy tott: ita inquam MA. Legyen ty bezettek: vg, vg, nen nem: est, est, non, non (JordC. 368). Az életnek fija a n főinkhoz hasonló völt-é? ugy... (Martonf: SzHist. 210). A könyűnce ki legyen zerződ vgy wgyon bizonytalan (Zvon: Osiand. C4). De, mi látni mentetek-ki? proféta látni-e? úgy mondom néktek: nagyob' profétául-is (Pázm: Préd. 21). **f)** Ugy: itaque (BécsiC. 3). Es ug le vld Ruth: sedit itaque Ruth (5). Meg próbálly a ember ő magút, és ugy egyéc abbi (Zvon: Post. L591). **g)** Azért, mint a tisztet, úgy a tisztessége azért veszi-fel, hogy Istennek alkalmatosban szolgálhasson (Pázm: Préd. 59). De az keserves német terb és portió, ug gyakor tűz-szerszámozott szerencsésnémet niá ammyira me szegényedüink, hogy... (RákF: Lev. 164). **h)** Magassaga wgnak lattatyk, hogy az romay tornyokat föel eerne (ÉrdyC. 169).

am-ügy: aliter, alio modo, illo modo Kr. [so].

[Szólások]. Azt hazuggia, hog i m i g y h o g a m u g y vetur (Mel: SzJán. 311).

imigy-amügy: **1)** obiter, perfunctorie; obenlün, saumseli lich MA. Imigy amügy mutatni: in folle offerre; unerläuter verwirrt dartun MA. Czac imigy amügy építőttec (Helt: Kró 2). Gyakran el mondjad, nem futva, imigy amügy. kordéra: ne cursim, obiter et perfunctorie repete (Com: Jan. 155). Azt hé lottam imigy amügy, hogy az aureum vellust adták fel né (ErdTört. I. 146). Nem tsak imigy amügy, hanem tellyes szöw bizzeék Isteben (Pázm: Préd. 172). A ki pedig gonosz, ne imigy-amügy gonosz, hanem duplázva és bälletten igen-igen gonosz (616). **2)** [circiter; ungefähr?] A pénteket igen szorosán megtartják, imigy-amügy negyven-napi böjtök vagon (Pázm: Igazs. 1717).

Ügyan: ita EhrC. 105. JordC. 164. sic 396. similit MünchC. 50. [so]. **a)** Ennek byzonsagara meeg ma es ugy tartatyk az egyk cella (DomC. 131). Fundamentoni még ni vgyan vadnac (Helt: Krón. 7). **b)** Mykkeppen mondottam: eleue, ugyan lewn (EhrC. 145). Ennekem ees wgyan leegny mynt az en tarsomnak (ÉrdyC. 507b). Mykkeppen az artat barn az mezarws öföt, vgyan nem nytaa megh hw zayat ut ovis, ita non aperuit os (JordC. 735). Mykkeppen az vyr: vgyan el nwyk: veluti flos, praeteribit (832). Vgyan zero masikath, mynth ünön magaath (SándC. 1). Wgyan ymattat mynth istent (De-brC. 544). Mykent aytozik az zarwas yzweku forrasara, wgyau aytozik en lelken te hozjad (ÉrsC. 114). elletec vgyan, mynt az barnoc (Szké: Zsolt. 173). Vgyan bent a bünbe, mint a diszo a sarba (Mel: SzJán. 518). Szinte ug fekszik, mynt eg laag saarba (Mel: Jób. 102). **c)** Vgyan karlie, ha [- mintha] őmaga ölte volna meg (VitkC. 29). Vgyan legön es vgyan vgyön (NagyszC. 6). Wgyan keen (ÉrdyC. 561). Nem lezen vgyan: non profecto (JordC. 766). Nynez azonkeppen mynth lyzöd, nem wgyan wgyon, mynt wall (ÉrsC. 273b). **e)** Im vgyan is meg kell halnom, metzee első süfletteggel? en morior, quid mihi proderunt primo nita? (Helt: Bibl. I. L4).

am-ügyan: illo modo; so, auf jene weise! Vegero me nec annaliis niön imigyon wgyay amgyan allama (KNagy. 1579. D4).

UGYAN: 1 [profecto] omnino Kr. [wahrlich, wirklich, tatsächlich, führwar, gar]. **a)** Vgyan byzon moundom nektek: nen quippe dico vobis (JordC. 366. 393). Sidó módra igazán van viszsza szoktác volna írni az számót (Helt: Aritm. A3). Trulís bizonytalan volnék, ha ezt az Sz. Péter neve alatt irt zonyáságot, ugyan valóban Sz. Péter irtaé (Pázm: Kal. 94). It hallok? vgyan meg változtattad hitedet? El nem lihetem zegl: BfOrg. 3). Ki tette Romát fővé? Nem a Christus vgyan, nem Simplicius (Matkó: BCsák. 113). A herceg megengedé, gy Normandiába szaladhasson, vgyan el is vivé a királyné a ötet (Mik: MulN. 299). **b)** Ugyan vagyok: resto, supersum, perfito, vivo MA. Hadd vgyan ma: sine modo (JordC. 362). zonyaval irhatywk kegielmednek hogy vgyan igen ellenőnk gion az w zabadsaga (RMNy. II.62). Vgyan langozott benec eyiel nappal az penzecz keuansaga (Bom: Préd. 552). vgyan hoszsu horgos szaruai vannak mint egy őrkőrnc (Mel: erb. 62). De ha meg nem tanulod az igazán le írást, vgyan m melhet touáb (Helt: Aritm. A5). Vgyan haznál, vgy vizket ecsi: Adag. 110). Ez földi lakás az soc gondockal meg tólt két nyel nappal le vonsa: terrena inhabitatio deprimit sensum ulti cogitantem (Kár: Bibl. I.641). Ha megmarad ez istenben ló őrdmünc, vgyan minden nyomorúságnac el kel végre lóli (MA: Scult. 86). Aszt tnggiák, hogy valami iora való vgyen, a rossz könyubem, s vgyan marokkal kapnak hozzá al: Epin. 2). **c)** Nem igaz apostolok; sőt vgyan hazigokknak altad őket (Mel: SzJán. 56). Nem tsac hasznos, sőt vgyan ölkeseget (ÉszT: IgAny. g4). **d)** Igen keués, v. vgyan semmi szna (Mel: Herb. 41). Sokan leszuec az ohasok közüil, kik az en munkamat auag meg vtallyac, auag ugan megis ifollyac es ragalmazzak (Decsi: Sall. Előb. 1). Az átockal en ritkán avagy vgyan nem kell elni (MA: Tan. 1260). **e)** Vakmerők, és vgyan orczatlanok nem akartok lenni al: CsIsk. 196). Azon mesterkedtenek, hogy a sz. írást le- adgyák, meg-mocskollyák, és vgyan előltsák (Pós: Igazs. 6). A fejedelmeknek illendő fizetés kívántatik; és vgyan tőztötetett, világi, és lelki (Ily: Préd. II.502). **f)** Jupiter annak- ötte, hogy az ő detrimentomába az esztendőnek nagyob szében szomorkodik, vgyan sántais (KNagysz. 1613. D3). **g)** Nem tsak mezítelek marádna, hanem vgyan mindenestül semue lenne (Dial. 121). **2)** etiam MA. aeque SI. [auch, eben- ls]. Mert vgyan en es ember vagyok: et ego ipse homo sum ordC. 743). Reia giulenek, hogy e mi hitőnket vgyan előtte lalmazniaiak (DebrC. 19). Hogy ha kedig nem mindenüt 3 ta iőne ki, anal ne gondolj, hanem vgyan egymás alá ird elt: Aritm. B3). Egyszer 5 vgyan öt (H5). En vagyoc első az utolsókalis vgyan én vagyoc (MA: Scult. 15). Ha ni zűflünk valók vóltanak volna, meg maradtak volna vgyan velünk: permansissent utique nobiscum (Vallást. 203). Vanelly vallásban nem csak az emberek gonoszok, hanem vgyan a maga a vallás termi a gonosságokat... (Matkó: BCsák 64). Ene nevű magyar kapitány edgy Tárnok nevű völgyben netteték el; azon völgyben temettettek vala el Keme, Béla és Aditsa, vgyan a magyaroknak vitéz kapitányai (Liszy: Krón. 7). Csenedessen várjon ott az kegyelmed orderéttl; mivel yanó hozta az staifétát is (RákF: Lev. II. 141). Igy kiüldötte ama Tóbiás az ő édes fiát vgyan Tóbiást (Bíró: Eklesség. 1b). **3)** [tamen, verumtamen; doch]. Veerees vereyteekkel poukeed wgy kel vonny, mynt az baromnak, meeg ees vgyan eghen (ÉrdyC. 516b). A kússebic mi közzülőnc mostannis yanckal vgyon: de az egyikőnc ninchen vgyan (Helt: Bibl. Ű). De ha mind igaz volna is, vgyan mégis azont kérdésőnk (Tel: Evang. I.437). Ha csak magad vagy is, patronusod cs is, mindazáltal vgyan megnyered (Magy: OrszR. 19). Az ha által vszsza a Dunatis, vgyan eb (Decsi: Adag. 79). mmiképpen nem veszem el, hanem vgyan áron veszem meg led: nequaquam ut vis, sed pretio emam a te (Kár: Bibl.

I.300). Készülj az viadalhoz; de vgyan meg verettel (395). Nohaszinte Illyés nem vagyokis, de vgyan vgyon nálam az Illyésnek lelke és ereje (MA: Scult. 57). Vagy elűnk azert, vagy halunk, vgyan az ure vagyunk (Szár: Cat. A). Nem abla- kit tsak, hanem vgyan ajtájt is (Ker: Préd. 423). Nem csak nehéz, hanem vgyan lehetetlen dologis (Gyöngyl: KVal. 313). **4)** quidem, equidem Kr. [zwar, wol]. Ha imar vgyan menior- zagban nohankis ioob kellene elűnk (Ozor: Christ. 129). Ző- nőghet vgyan ajkid között a te imádságod, de az istenek fileibe be nem hat (Tel: Evang. I.387). Ha vgyan paraszt nemől valo volna-is: si etiam de rustica progenie oriundus fuerit (Ver: Verb. 135). Megigazíttya vgyan, de szeretet által (Czepl: MM. 284). Mert jóllehet úgy tetszett vgyan, mintha valóságos szekér lett volna; de in rei veritate nem vólt e vi- lági (Ács: BHal. Előb. 15). Jóllehet vgyan az Isten a te y- moruságodban neha magát el-rejti, de azonban tsak ő reá néznek... (235). **5)** [paene, fere; völlig, fast, beinahe]. **a)** Erőssen viú- nac egymással, olyan nagy vér ontással, hogy vgyan vérpata- kok folyóvanc (Helt: Krón. 17b). Az én elmém amiúra meg fűrada, hog vgyan el szakadozné (Kár: Bibl. I.460). Az embe- rec az melegségnek miatta vgyan el oluadnac (515). Lészen setéség, mellyet vgyan megtapasztalhatnac: erunt tenebrae tam densae, ut palpari queant (MA: Bibl. I.58). Michoda dologh lehet az, hogy az ecclesiarol vgyan semmit sem tudnank (ÉszT: IgAny. g3). **b)** Majd vgyan: fere, propemodum MA. Majd vgyan harminczan voltak: erant facile triginta PPB. A farkát majd vgyan eyszak felé fordította vólt (Kal. 1591. C7). Oly nagy sebes lángok szakadnák ki, hogy majd vgyan valami tűz ariának es tolyasának vélhetőéd lenni (Lép: PThk. I.25). Belső rézim majd vgyan meg-főnek (PhilF. 3). Orzáim tűz miatt majd vgyan meggyűlad (5).

Ugyan-is: 1 [profecto; in der tat, wirklich]. Ha ki egy- zer be menend. soha többec ky nem yew; az az memyeknek orzagabol, mert zent Agoston doctor atyanknak mondasa ze- rent vgyan ees az vegre teremtette lsten az embert, hogy az erek bodoghsagra mennyen (ÉrdyC. 141). Ugyan is bizony, ha a vajda mellé állott volna, oda lett volna dolgunk (ErdTört. 1.55). Báne a gonosz kívánság is? Ugyanis az (Zvon: Osiand. 27). Felsőval kiáltnak vala: édes az igazság. Ugyan-is, édes, mézes, de nem tetszik (RendÉl. A9). Az eotődik bizonyásra azt mondom: hogy vgyanis az ket tanítani, a mit vrnk pa- rancholt (Pázm: Préd. 494). **2)** enimvero SI. [nämlich, denn]. Mert vgyanis: enim *vero PPI. **a)** Ez mai napon idvesség adatott ez háznak, miért ő is Ábrahámnak fia legyen: mert vgyan es keresgetni jött embernek fia és idvezíteni az olyant, ki elveszet vala (ÉrdyC. 141b). Mert vgyan-is nem egyébért jött, hanem mi érettiünk (Pázm: Préd. 106). Mert vgyan sem illik ahoz a nagy palota, kinek ezennel hat-ládni sírba kell tétetni; mert vgyan sem méltó, hogy senki abban kevelkedgyék, a mivel istentől büntetődött (Pázm: Préd. 111). Mert vgyan sem egyébért hozot Christus tűzes törvényt; hanem hogy szívűnket fel-perjesztené (Pázm: Préd. NyKözl. XV.234). Az istennek tör- vénye alá nem adja magát, mert vgyan-is nem adhatja (Szár: Cat. A3). **b)** Ebben az én munkámban magamnak semmi dícséretet nem keresek. Ugyanis ha prédikálom az evangeliom- tot, nincs abból nekem dicsekedésem, mert szükségképen tartozom véle (Tel: Evang. Előb). Ha mi jót fizet is, azt is gonddal nyújtja, vgyanis a jónak csoportos az útja (Gyöngy: Char. 125).

[UHU]

Uhugat: [cneubo; heulen]. Csak bagoly módomm uhugat- tok mind a kőszegi socalan eggyűtt (Bal: CsIsk. 185).

ÚJ (nağ vgyu velag NagyszC. 114. vgyu velagosság 129. uy velagosság 114. vgyu testamentom Nád: Lev. 225.): novus, no- vitus, recens C. neu, frisch PPB. Ujan: nove C. Új pénz: nuu-

mus asper; neu oder vollwichtig geld PPB. Új szokást hozni-bé: introduceere consuetudinem PPBl. Vireni, locus iuxta Daumbium 1173—1196. (Kovács). Praedium vilak 1193. (Knauz). Villa Ujlok 1220. (VReg. 88. 91). Vyfolu, villa 1234—1270. (Kovács). Vybel, villa 1264. 1271. (uo). Terra vyuasar vocata 1279. Terrae Vytelek, Palamtelek 1291. Claustrum de Wyhel 1293. (Knauz). Possessio Wyfalw 1329. (ZichyC. 1335). Vy psalmos: psalmus novus (BécsiC. 44). Vy otromba pozto: pannus rudis (MünchC. 29). Vyb zozzetesekneec rogulaia (VitkC. 1). Eley menenek az vy tevruebely zentekes (CörnC. 101). Mykoron ev neky vy ruhat adnak vala (MARGL. 3). Wy gabona: novae fruges (JordC. 35). Nem töltik az wy hort az regly edeenben: neque mittunt vinum novum in utres veteres (379). Hw kenzeből wyat es awat vyzen: profert de thesauro suo nova et vetera (397). Ooh es wy törween (ÉrdyC. 343b). Wy keresztények (508b). Wy testamentum (Fél: Tan. 18). Wy szőlőt se egyéc, se pedig aszszú szőlőt: ab uva passa usque acinum non comederit (Kár: Bibl. 1.123). O hor io, s uy szaloma: nova Himetia, Falerna vetera (Decsi: Alag. 96). Uy vitéz [rekruta] (Lask: Lips. 354). Nem vagyunk újjak ez gnyolodo név viselésben (Czegl: Dag. 7). Le kell vetkeződni, hogy újra öltözködjék (Ily: Préd. 408). Az eledeleket, nem csak az újakat, hanem még a minapiakat s félben meg-eftettek-is elő hozza (Com: Jan. 82). Az török állapotjában s magaviselésében nem vagyunk már újjak (RákGy: Lev. 215).

[Szólások]. Igy egész szjig megtart [a jövő termésig] (Radv: Csál. III.49).

[Közmondások]. Új szita rosta szegen függ, végre a pad alatt is eleget hever, tartya a köz-beszéd (Káldi: Préd. II. 36. Nyr. IX.417).

újdón-új (*ujodon* *uy* Illei: SallPtol 123. Nyr. VIII.170): recentissimus, novissimus, novus Kr. [ganz neu, funkelneu]. Siess teremtő uradhoz szépen fel-serdült ifjúságnak első fiatalval s újdón-új zseugéjével (Fal: NE. 54). A puritanismus némelly dolgokban megegyez az independensekkel, noha más levben adja fel újdónúj tévelygését (60).

Újdon: novus, recens, neotericus Sl. [neu. L. újdón-új].

Újít: novo MA. vegeto PPBl. neu machen PPB. [erneuern]. Vyhatoe tv magatoknac irtoanokat: innovate vobis novale (BécsiC. 195). Wyoyttatok az profetáknak koporsóyokat: aedificatis sepulcra prophetarum (JordC. 429). Menyiszor újította a szeretet ajánlását, feljegyezzük ez-után (Pázm: Préd. A1). Mely keserves szokás újíthattuk, a mit régen sz. Bernárd mondot (79. NyKöz. XV.360). A minémű hamisságokat rebesgete ennek-előtte Baldúnius, azokat itt-is újítva (Pázm: LuthV. 60). Eltedet hogy újíts, int az esztendő folyása (Kal. 1620. B1). Jónak itélé, hogy kérdést újjcsen, hogy sem mőkögve valami sótanl főlelettel élyyen (Márkó: BCsák 350). Sok vitéz szavával uiettya kész voltát, késérőül ada mellé két száz szablyát (Zrínyi II.12). Újítják testeket étellel itallal (Thaly: VE. 179).

még-újít: novo, immovo, renovo, renovello, restauro, reparo, recreo, integro C. [erneuern]. A könyörgést megújítom: resecreo C. Holt éleven, viszontag meg vyítatot: redivivus C. Megb wyoytot a fedelnek zyneth (WinklC. 37). Az hlv resseyt megh wyoytom: ruinas tabernaculi restaurabo (JordC. 760). Romlásnak meg wyoytota (ÉrdyC. 567b). Tyzta zywet teremeh en bennem, isten, es ygaz lelket meg wyoh en bennem: spiritum rectum innova in visceribus meis (KulesC. 124). Vyítsad meg lelkünket hitben es szeretetben (Born: Ének. 122). Az istennee igeie tanaszt fel minket es az viet meg (Tel: Évang. I.293b). Sarújít meg újjcsa es mást végyen (MészK. 10). Mint kellene tisztessages mulatságokent magokat gyönyörköttené, es ugy mint egyeb gongyoktol meg vyitani (Decsi: Sall. Előb. 5). Azonközben az Albíus az hadat meg vyitum (Decsi: Sall.Jug.

32). Áli keresztények! mely keserves szóval újíthattuk, a mit régen sz. Bernárd mondot (Pázm: Préd. 84). Te magadat meg-fáradtat meg-újíts: te recrea (Com: Jan. 208). Ha kit le irt a kép író táblára, mikor idő jártával el törlődöt avagy bé moskosodot, szükség, ha meg akarják újítani, hogy az állyon elő, a kinek képe volt (Laud: ÚjSegít. 1.168). A io tiáknak dícséretes cselekedeti azokat isméud [igy] meguyiéttyak (Érdődy: Dies. 40). Tsak hamar hadat kiálltat, es előbbi szokás szerint minden seregeit meg-újíttya (Hall: III. Hist. II.194).

mégújítás: novatio, renovatio, reparatio, reparamen, instauratio, recreatio, refectio C. Az zent leelek meg wyoytasi: renovatio spiritus sancti (ÉrdyC. 48). En caenia gorogül, magarul meg vyoitásnak innepe (RMNy. II.45).

mégújíthatatlan: irreparabilis C.

mégújítható: reparabilis C.

újítton-újít: [incessanter renovo; immer wieder erneuern]. Vyétton vytdo ostoridat (Mel: Jób. 26). Naponként nevedgnyünk a tekkéletes jószágokban, es újítton újíttsuk jóra-való igyekezetünket (Pázm: Préd. 325). Úytton uyíttya hatalmas kezének nehéz chapásút (Zrínyi: ASy. Cc7). Újítton újíttya chapást kegyetlenül (L12). A bossorkányok újjéton újjétyák rajtat a betegséget (Nyr. XII.79. GyöngyD: Char. 204).

Újítás: encaenia C. novatio MA. censura PPBl. erneuerung PPB. A kie itt a religio dolgában valami nyiatat kezdettenee vala (Tel: Fel. 6). Újításra szelhfűt elméjü (GKat: Titk. 96). Nyavalyájoknak újítására valók (a száraz ételek, PP: PaxC. Nyr. X.575).

Újító: novator MA. novans; erneuerer PPB. [neuerer]. Régi ruha uyító asszony: interpolatrix C. Mi természetfűlkec wyitoia, bínnec meg rontoia (Born: Ének. 20). Invez nyetóknac hyszak (Tel: Évang. I.62). Minket újítónak invezek (Czegl: MM. 13). Az újítók regelik (Csúzi: Tromb. 63. Kr).

hit-újító: [reformator]. Nem szolgálja az első igyekezet a hit vjítóknak (Pázm: Kal. 565).

Újobb, újabb: [recens; neu, nener]. Újabb-újabb bí ér a fiam aránt: mili aurescit de filio aegritudo PPBl. Vyob hadac lón (Valk: Gen. 18. Pázm: Kal. 236).

Újokban: [denno; neuerdings, wiederholt]. Valahanzor embör bínnec enged, amczer meg vyobban lézeyti meg Cristust (DobrC. 378). Meg vyobban ez vilagra sz. felsege engem ada (Born: Ének. 229). Vyobban esmet nagy hadat készite (Valk: Gen. 36). Az igaz bitre tért házásoknak újokban meg kell házásoknak (Czegl: MM. 276). Meg-ne fesziese újokban az istennek fiát (Czegl: Dag. II.68). Az élő faknak levelei hullanak, es újokban kíndnek (Com: Jan. 21). Felemelék az ő szivőkét es elfelelkezének én rólam; es mit eslekedett az ur, hogy azokat vyobban alájavetné? (Ily: Préd. 450).

[Újogat]

még-újogat: [restauro; wieder herstellen]. Kesla kerngne azon nyse mondo ruhakat olthar ödözetóket kerethóket es eegzeb eeghaazbely ruhakat meg neezöggedhween megh wyogat vala (ÉrdyC. 497).

Újolag (*ujolag* Hall: Paizs. 396. Hall: III. Hist. II.246. 271. PPBl. *ujolag* LevT II.249: demo MA iterum Hall: Paizs. 31. iterato PPBl. [neuerdings, von neuem]. Újolag fedezni a házat: tectum resarcire; das dach neu decken PPB. Újolag el-kezdeni az éneklést: integrare carmen PPBl. Újolag kezdetett: integratus PPBl. Mikor eszebo vézi, hogy a ki ördögnek szolgál, kím es becstelenség fizetése, akkor futamodik újolag az ő menyeyi atyához (Hall: III. Hist. II.270). Azzal meg-újítottad szívének fájdalmát: illeudó már, hogy újolag le-tesendesítesél fel-háborodott

Imjét (Hall: Hist. II.271). Újlag beszédet indítván vélo Hall: Paizs. 88). Újlag férhez memek (396). Újlag adta neki iraly a jóságot: titulo novae donationis (Ver: Verb. 73). Cárthágo árássátis újjlag meg építék (Liszny: Krón. 108). Az újjlag elpártolt Imnus avaréseket újjlag meggyőző (227). A ki el-vétette a pohárköszönést, újjlag igyék: qui perditit numerum, incipiat iterum (László: Petr. 11).

Újolan, újulan: denovo, denovo, noviter, recenter MA. wiederum, aufs neue PPB. Istenhöz Mánué el-felfoászkodék s imádságában tőle az kértették, az ember violan nekik meg elemek (Hlofer. 78. RMK. II.335). Zsidók az hegyeken minket meggyőztenek; készdőljön felséged újolan rejájok, és a szép sík mezn mi megvívunk vellek, ligyie te felséged, őket mi meggyőzzük (V.123). Keres olyat mind az két quotient, viulan meg dinidálbasd (Helt: Aritm.K5). Vjulan4 kérdésben példáckal dom az operationac módgyát elődben (K7). It imnár vagy magadban itild meg auagy rendel viulan késselelemmel ird e uiulan az darabokat egy más után (K8). Az könyvnyomtatalt magyarrá fordítatot, és violan ki adatot (Cis. címl.). Ez fele oszogat újulan (de novo) meg kerne (Ver: Verb 72). Iut ő felsége, végezémek újolan e végre (ErdOrszgy. II.332).

Újolvány? Azon czipelős az ki közönséges uolván nevezetik úgy mint vörös 1713 (Nyr. XII.78).

Újon: [novus; neu]. A mint hogy egyszer születettünk újonná [olv. újonnan, újonnan?], így a keresztiséget elég egyszer fel-venni (Pós: Igazs. L95). Újonná [újonnan?] való születés (EnyF: Mszó 187).

Újonba: [denovo; von nenem]. Nem igazán esküdtetek meg, bizony még szent György napig ujonba esküdtetek meg benneteket (MonOkm. I.77).

Újonában: ∞ Újonában-vágott seb (Felv: SchSal. 23).

Újoni: [recens; neu, erneut]. Balassa uram megbánván jönd tetteit, kereste vala ő felsége újoni kegyelmét (ErdTörtF. I.14).

Újonnan (wyyonnal ÉrdyC. 120b. *ujjonand* Gyöngy: KJ.2 6. *wyomon* FortSzer. 6): **1)** recens, neotericus, neotericus C. noviter MA. [neuerdings, nenlich]. Uyonna megzött: recens consecratus (JordC. 130). Wyonna ky vagot: novissime excisus (615). Myndent wyonna tezek: nova facio omnia (ÉrdyC. 143). Az wyonna való kereztyenektől keereghetnek nala alaynsaat (361). Nem wyonna talaltat (531). Kyh wyonna tért vala a kereztien hitre (DebrC. 134). Ha az isten történte eg embórh nionan (TihC. 74). Zevlev ky az fraterék uyonna tettek vala (DomC. 265). Nem akartam ma uyonna minden okait elő számlálnom az anyaszentegyház keresztinek (Tel: Evang. II.271). Mikor valaki wyonna hozandgya feleségét: cum acceperit homo nuper uxorem (Kár: Bibl. I.180). Az pásztoroc nétséggel mentene, és az wyonna született gyermeket felkeresték (MA: Senlt. 80). Az ujonnan eloltatott szövétnék könyvi úfással meg gulad (Illy: Préd. I.352). Így tanítá mátkáját egy korban egy ifjú, újonand hozott társát (Thaly: VÉ. II.426). Újonnan nőt hús (PP: PaxC. Nyr. XII.225). **2)** denuo, deintegro, abintegro C. wiederum, aufs neue PPB. Megh wyonna kezdte pot tenny (ÉrdyC. 611). Wyonna meg fezeythwen: rursus crucifigant (JordC. 807). Wyonna hağast kezdte: suscitavit testimonium (DöbrC. 144). Wyonna ew edes annyaval syra (WinklC. 94). Hogy uyonnan fel tamadhassak (ThewrC. 183). Hogy ha az lakadéc el teriedet a búrn, nézze meg azt az pap wyonna: respiciat id iterum (Kár: Bibl. I.98). Uyonna születénc az halhatatlan mag által (MA: Bibl. Előb. 2). Az búndóket is megint uyonnan felássuk (MA: Scult. 469). Úyjonnan kel kezdeni az párt: causa de novo inchoanda est (Ver: Verb. 287). Ha ki uyonnan születik vízből: qui renatus fuerit ex aqua (Illy: Préd. II.174).

Újonnanvaló: novus [neu]. Ty kyk követtek enghenet az nyomnan való zyletesben (JordC. 115). Wyonna való nyelv: lingua nova (ÉrsC. 230). A víz nem szerző oka az yonna való szfletesnek az keresztiségben (Fél: Tan. 401).

Újonta (*újant* Gyöngy: KJ. 15. *ujontan* Pázm: Kal. NyKözl. XV.360. PPB. *ujontan* Pázm: Kal. NyKözl. XV.360. *ujonton* Pós: Igazs. 361): recens, noviter; nenlich PPB. A csudák fő-képpen arra az időre szolgáltanak, mikor újontan építetett az anyaszentegyház (Pós: Igazs. 361). Az a bor, melyet Christus Cánában csinála, soha annak-előtte e világon nem volt, hanem újonta kezdett lenni (472).

Újontában: 1) noviter, recens MA. *recenti re PPB. nenlich, neu PPB. Minden újontában jó: nihil est nisi dum calet PPB. Kit az vörös gutta chyak egy felől meg vtt, vyontában aztis vele (serapiummal) keny haznos (Frank: HasznK. 15). Nem valami erőtlen és mostan újontában gondolt és esnálógtatott argumentomoknak nyilával bővdőlzünk mi ő reájok (Pázm: Kal. 90). Csak mostan újontában vagyunk beállatva tisztünkben (Mon. Okm. III.248). Ha még csak újontában vagyon a betegség (Cseh: OrvK. 63). Újontában lenetszett nyers veszső (Misk: VKert. 610). **2)** [denovo, iterum; von neuem, wiederholt]. Illy nagy újontában való keserűségeket hogy annyival inkább felejtethné, a temetés után Erdélybe indultak vala (Szal: Krón 257). Lehetetlen, hogy meg ne újjam, a mit gondolok, haszinte újontában fellobbaszom is azt az édes haragot (Mik: TLev. 91). Újontában kezdé ölegetni az atyját örömében (Mik: MulN. 57). Az időre hagyom elvégezni az életet, a melyet újontában neked ajánlok (188).

Újontabban? [denovo, iterum; aufs neue, wieder]. Kegyelmednek arra újontabban [újontában?] szükségé vagyon (Mon-Okm. XIX.79).

Újoslag: denovo MA. * aufs neue, wiederum PPB. Még szélyel nem vernek újoslag (RáKF: Lev I.178).

Újság: 1) novitas C. neuigkei PPB. Ky yewuenek, hogy neznek ez vysagot (TelC. 54). My wyssagot yelentehz my flyenlkben: peregrina quaedam infers auribus (JordC. 767). Sebeinek újságával megzomorodanak (DomC. 68). Egyeb wyssagot nem irbatonk (RMNY. II.56). Nem tudok semmy vysagot írnom (LevT. I.47). Őrizőket kellene vetni a Kuten fejedelem és a künoc mellé: hogy azoc bátil ne tünaszthatnának valami vysagot az ország ellen (Helt: Krón. 55). Meg tamt arra is, hogy nem vysag az, hogy a hiuec haborgattamac (Helt: Bibl. I.e4). Jucunda vicissitudo rerum: gyönyörködik az ember az vyságban (Decsi: Adag. 52). Semmi újság nints e földön (Pázm: Préd. 93). Az ő tanácsában és rendelésében nem lehet semmi újság és változás (Pázm: Kal. 32). Újság és hir hallása (Pázm: KT. 66). Nem újság: non est recentis exempli (Czegl: Japh. 144). Az újságot kiki örömet halgattya (Kisv: Adag. 255). Könnyebb volt volna nekem, magam elméje geniúsát követve írnom valamely más újságot (Gyöngy: Char. Előb. 3). A meg avott óságot újsággal újítod (Fal: UE. 371). Az újság gyanival jár (Fal: UE. 443). **2)** novitium, *holdujulta MA. [neumond]. Hóld vyságában eret ne vágas (Cis. P2). Meglón az újságnac első napján való innep (MA: Bibl. I.264). Minden újságokon borral, lizztel, bárányokkal kellett áldozni (Pázm: Kal. NyKözl. XV. 360). Esik pedig az eclipsis csak szinte akkor, mikor az holdnak úysaga vagyon (KDebr. 1619. D5. KBécs. 1652. 4). Mustar magot februariusban úyságra kell vetni (Lipp: CalOec. 16). **3)** [ephemeris] zeitung KirBesz. 74. Figyelmesen olvasni az újságokat: devorare res novas PPB. Olvasta-é Kegyelmed a novelákat, újságokat? habet ihr die zeitung gelesen? (KirBesz. 74).

[Szólások]. Minden újság kedves, óság pedig reves (Kisv: Adag. 147). Az újság a régi dolgoknál kedvesebb szokott lenni (Gyöngy: Char. Ajánl. 3).

hold-újság: nova luna Nom. 2. coitus lunae PPBl. neu-
mondj. (Cseh: LovOrv. 23).

Újságos: [novissimus, recentissimus; ganz neu]. Újságos
ruliázat (Ily: Préd. 218). Újságos régiségeket emlegetünk (Fal:
TÉ. 660).

Újtat: [renovo; erneuern?] (Pázm., NyKözl. XV.360)

Újul: innovor, renovor, restauror MA. instauror; erneuert
werden, verneuert werden PPB. Újult, újított: innovatus, reno-
vatus; erneuert, verneuert PPB. Keztek jegyek uyulhy zent
damaucos koporsoyanal (DomC. 151). Mint a fenix madár újolo
[igy] thebaisi fészében (Csúzi: Sip. 38).

ki-újul: reviresco Kr. [sich erneuern]. A seb ki-újult: ulcus
vivescit PPBl. A seb viszontag megnyersülvén ki-újul: recrudescit
(Com: Jan. 60).

még-újul: recencor, integrasco, C. renovor, instauror, re-
reor MA. [sich erneuern]. Emen isteny hatalmawal meg vyewla
(ÉrdyC. 437b). Földiek menieik meg vyulnak (DebrC. 227).
Az én szegény uram csak immár is megújul éneukem (LevT.
H.18). Mig nem neki betegsego szepen meg nem wyul (Born:
Ének. 490). Az poklossig meg wjult az keleuémec helyén
(Kár: Bibl. 199). Az fa ha levágattatik is, ismét megújul, az
ő ezemetéi meg nem szűnec (MA: Bibl. 1457). Kigyó meg
ifádik; ember penig, hogyha el-érkezik utolsó órára, nem tér
s meg nem uyul [olv. nem tér meg s nem uyul?], de megyen
halálra (Zrinyi I.124).

mégújulás: renovamen MA. innovatio MA. [erneuerung].
A természetnek meg vyulasa (DebrC. 226).

mégújulat: regeneratio MünchC. 50.

újulton-újul: [identidem renovor; sich wiederholt erneuern]
az török ereje újulton újult (Monlrók III.179). Újultou uyul
es edeléléve léssen az barom fiaknak (Lép: PTük. 1102. Megy:
3Jaj. 1146).

Újlás: innovatio, renovatio MA. ernenerung PPB. Fogya-
tatlan kiytwen malasztnak bewseges vywlasath (CzechC. 37).
Ezen geryedetessegh hoz wala nemynemew wywlasth az az
tyztasagnak es alazatossagnak wywlasth, wgy hogy lattatnyek
zenth Kateryna azzonnak megj terny ewt eztyndy korara az
tyztasagnak (ÉrsC. 412).

Újülköd-ik: [renovor; sich erneuern]. Hájdan dicsősségé-
nek újülködő ékessége (Préd. 24).

[Újult]

holdújulta: uysag; novilunum, neomenia MA

ÚJJ: 1) digitus, dactylus C. finger PPB. Ujjal való pattan-
tás: talitrum C. Vjaid izemek ezomoja: condylus, fingerknoten
Nom. 21. Petrus hwtvyo [hat-ujj?] jobagio (XV. száz.) Vala
benna vyay: habebat digitos contractos (TelC. 103). Labaynac
vyait elmetenni: summas pedes praescindere (DécsiC. 86). Wyaw
mlwtata (ÉrdyC. 348). Isteny wyawal alkotot (533). Yrta
vala hw wyawal: scripserat manu sua (JordC. 69). Tegedze
az kis vyodat az thizbe (DebrC. 281). Ujabol jekh göröiet ki
ueve es jegőssenek uiba teue (TihC. 20). The wyaydnak mw-
kay: opera digitorum tuorum (KulesC. 12). Vyockal sem akar-
iác illetui azokat: digito suo noluit ea movere (Helt: UT. F8).
Arany gyödröckel az viat be fűze, meg ekesite (Born: Ének.
419). Végy egy pemát és annac nérd meg az hosszát az
Index wyadhoz és se hosszabban, se rövidgyebben ne ved
(Cis. X). Végy egy fát, mint egyie vyod (Cis. O3). A pemu
nem irhat újaink igazgatasa-nélkül (Pázm: Préd. 71). A biunek
undoksága csak abból is magat szemlátomást kinyilatkoztatya,
és ujjal tapasztalni adgya, hogy . . . (Ily: Préd. 1448). Kegyel-

mednek uja: digitus gratiae tuae (IL235). 2) A ruhának az
ujja: manica C. ärmel PPB. (A ruba) wya könyökygh (ÉrdyC.
625b). El röyti az rest az ő kezét ruháia vyában, röstelli azt
ezac szüüához is vinni (Kár: Bibl. 1619). Deréc szorító köntös
az újackal: thorat cum manicis (Com: Jan. 99). A jóságok nem
a meute újában, sem a skofiummal varott deliekben, hanem
benn a szüvében laknak az emberseges uri embernek (Fal:
NE. 46).

[Szólások]. Ezeket én nem az ujj o m b o l s z o p t a m (GKat:
Válst. II. Előb. 60). Lyserus sem újjabul szopta a mit Hasen-
müllerus irásában oltalmazott (Czepl: Japh. 154). Vyodbol nem szopt-
tad (Bal: CsIsk. 161). A mit előhoztam, az újjoból nem szopt-
tam, a humoristik szédelgéséül ment vagyok: io non ho for-
mato il mio discorso conforme al genio d'un umorista (Fal:
NE. 74). Ezt is vjjodra rohatod (Bal: CsIsk. 34). Pür
uints, újat nem hűz szomszéd szomszédjával (Orczy: KöltSz.
21). Ujjat von: contendit Kr. Az elsőbbségért versengettek,
és mintegy újat vontak (Szeg: Aqu. 68). Jaj nekünk, ha még-is
újat akarnak vomni és gyűlölséget űzni Isteniünkkel (Pázm:
Préd., Pázm: Kal., NyKözl. XV.381). Ujjat vonnak ám ezek
veled (Czepl: MM. 79). Nem is nékik az igasság ellen mi
velünk vyat vomni (Bal: CsIsk. 312). Ujjat vonson vala Rómá-
val (Pós: Igazs. 190). A ritka bölts meg nem nyugszik azon,
mikor sok tanulatlan elme, maga feledett álméllködásra veszi
dolgát és ujjal mutogat reája (Fal: UE. 380). Mint
az tiz vyomat vgy tudom: tanquam meos digitos teneo
(Deesi: Adag. 116). Ezeknek az igékuek mind újja s mind gal-
léra vagon; azért szüütén oly szépen magokra vehetik az
kegyelmed vallásán való tanítók is, mintha ugyan hozzájuk
szabták volna (EszM: Lev. 63).

bolond-ujj: [digitus medius; mittelfinger] (Cs. M4). Ha
derék borbélyhoz ne vyigenek, Segesvárot, legalább a bolond
ujjam vagy elszakad, vagy megbénul vala (Bethl: Élet. 212).

déák-ujj: [digitus annularis; goldfinger Com: Orb. 79. A
közép új és kis új között vagon a gyűrűs új avagy orvos új
és deac új (Com: Jan. 50).

gyűrűs-ujj: digitus annularis PPBl. [goldfinger]. Gyűrűs
vyat kih nintuan béle vene a gyűrűt (DebrC. 147. Cis. M. 4. Fely:
SchSal. 47).

hosszú-ujjú: [manicis longis praeditus; mit langen ärmeln].
Hosszúujjú-szoknya (Radv: Csál. II.223).

hüvelyk-ujj, hüvelykös-ujj: [pollex; daumen]. Az ew
lywekös wyaat el vagta, hogy chak pappax ne lehetlne
(ÉrdyC. 269). Három hüvek ujju királyné (Grad: Kár. 97).

kis-ujj: digitulus Nom.² 185. [kleiner finger]. Czak az kis
vyais többet téssen emek, hogy sem mint azok (Deesi: Adag.
111).

köntös-ujj: manica MA. ärmel. Hét tolu buzgánnya
köntös uyban vala (Ilosv: Toldi 9). Mint egy köntös vyában
való kutia: catella melitaea (Deesi: Adag. 198).

[Szólások]. Nem igyekeztem a predikáziókat a magam köntö-
töse újából kirázni (Káldi: Préd. Előb. IX. Nyr. IX.
320).

köntösujjas: manicatus PPBl.

közép-ujj: digitus medius, famosus, impudicus, stultus,
fidius, infamis Nom.² 187. mittelfinger.

láb-ujj: digitus pedis Nom.² 191. zehe]. Láb-ujjak: digiti
*pedum PPBl. Az embereknec szarai, tiz lábuyra oszolne
(Mon: Apol. 187). Senki sem válik azzal nagysgá, hogy lába
újjan s palotássan tud járni (Fal: UE. II.151).

mutató-ujj: digitus index Nom.² 185. digitus salutaris PPBL. [zeigefinger]. A mutató újjal (indice) mutatane (Com: Jan. 49).

nagy-ujj: pollex MA [daumen]. Nagy vyát mutatni: avagy meg gúgolni (Deesi: Adag. 114).

nevendékény-ujj: digitus annularis, medicinalis; goldfinger Nom. 15. Az völegény gyűrűjét az menyasszony balkefének nevendékény ujjában teszi (Kom: Pápl. 402. Com: Orb. 79. Com: Jan. 50).

nevetlen-ujj: annularis digitus MA.

orvos-újj: [digitus annularis, medicinalis; goldfinger]. A gyűrűs új avagy orvos új (Com: Jan. 50. Com: Orb. 79).

öreg-ujj: 1) pollex PPBL. SI. hallux Com: Jan. 49. **2)** [mittelfinger]. Az öreg új avagy közép új (verpus sive medius digitus) lá áll (Com: Jan. 50).

síp-ujjú. Sípúju szük mente: supparus, supparum MA. Síp újú mente: lacerna Major: Szót. 284. Com: Jan. 99. Gránát csamarin ángliai súp újú mente (MonTME. L401). Síp-újú ingvél [a kéz feje felé semmi ráncza, semmi bősege nincsen, hanem szorosan a kéz szárához szabva varratik és gonanggal összegomboltatik — a kiadó megjegyzése] (Radv: Csal. II.84).

Ujjacska: 1) digitulus C. digitellus; fingerlein, kleiner finger PPB. **2)** manica [fessel]. Ő királokat meg kötözni bekölkben es ő nemesseket vas cyokkakban (AporC. 122).

Ujjas: 1) digitatus, dactylicus C. das finger hat PPB. Digitalis; az az vyos fű, mert mint egy asag wy olyan a szára (Mel: Herb. 51). Uyos kesztyű (CsikGy. 11). **2)** manicatus C. das ärmel hat PPB. Ujjas mellyrevaló: ein wammus KirBesz. 131. Egy veres niomatott dupla barsoni zoknya, torkos vyos, arany premi rayta (Radv: Csal. II.7b).

Ujjatlan: 1) digitis carens; ohne finger PPBL. **2)** non manicatus; ohne ärmel PPB. Ujjatlan köntös: exomidas C. Ujjatlan ruha: ein umschlag KirBesz. 131.

Ujjnyi: digitalis C. éines fingers dick PPB. [breit etc.] Egy vyne melsegu (CornC. 532). Chynaltat vala maganak keet vyne zelev avagy harom vyne zelevon evet (MargL. 86). Az nagy vad fát két arasznyira hosszan hámozd mög, de ugy bámozd, hogy még az fájába is hozzá faragjon kiesint, mintegy ujjnyi temérdöken mind környit (Radv: Csal. III.51b). Fél ujjodnyi kenyér (Szakácsmest. 155).

UJJÁLGAT, UJJÁGAT: [cum júbilo exclamo; jubeln, jauchzen]. Ujjáगत, szitkozódik részegségében (Misk: VKert. 8).

Ujjálgatás: [jubilum; jubel, jauchzen]. (GKat: Titk. 399).

[UJJOGAT]

Ujjogatás: ∞ (Megy: 6Jaj. II.11).

UJJONGAT: ovo, cum júbilo exclamo SI. [jubeln]. (Gvad: FNót. 16).

ÚN (hamar mindent el unik az ember Mih: ÖrökÉ. 61): fastidio, taedet MA. verdrüssig sein PPB. [überdrüssig werden]. Az anya-szent-egy-ház bajnaki nem unták a szenvedést (Pázm: Préd. 286).

[Szólások]. Un v a s z a b á s u a n (GKat: Nyr. IV.167).

eI-ún: fastidio, taedet, nanseo MA. [überdrüssig werden]. Igen eluntam: distaedet. Szinte elunom: pertaedeo. Elunott: pertaesus C. El ne unad az szent irasnak tanulasat (Sylv: Ujt. II.3). Ez ideigb valo nagh fewzetethilensegeketh el vnthak es nyomorosságokoth, mert immar a nag zevksegeth ees koplalassokoth nem zenvedhetyk (RMNy. III.108). Ennyi nagy esedezeteket vegre el unna (Born: Préd. 427. 75). A nép eluna

az úton iárust: taedere coepit populum itineris (Helt: Bibl. I. Aaaa3). El untam éltömet a Hethnac leanyi miatt: taedet me vitae meae (N2). El vnyác az munkát és el hadgyác (Kár: Bibl. I.432). Ember csak olvasni is el unnia (Toln: Vigasz. Előb. 4). Eluntam az soc megkegyelmezést (MA: Scult 815). Elunta pusztában való búdosását (MA: Bibl. I.272). Egy szempillantásig ez nagy munkát el nem untam (no. Előb. 5). El unnád halgatni (Dial. 100). El kártyát elútván, kezd az koczkázáshoz, koczkázása után az dobányzáshoz (Thaly: Adal. I.271).

[Szólások]. El unja magát: taedet sui Kr. El nem únóm magamat, mikor véle vagyok (Mik: TLev. 92).

mög-ún: taedet, pertaedet, fastidio MA. überdrüssig sein Com: Vest. 148. Meguntam: taedet, obsaturo C. Kyt meg vnnak az búdosó es eltenedet elmeywk (VirgC. 143). Meg vnyok evket (CornC. 159). Isten igeié meg unt kenyés kazdag (Born: Préd. 413). Hamar kezdé s hamar meg vná (Deesi: Adag. 249). Mint ég utálatossagot vgan meg únának engemet (Mel: Jób. 47). Kirül még czac gondolkodniis meg untanc (Zvon: Post. I.420). Az egyháznak nemely régi zokasit es zertartasit vizhais vegyec, kie időnel meg változtatattanac es meg untattattanac (Zvon: Osiand. 24). Mikor sétálui unalmas avagy meg-untác (Com: Jan. 207). Mit ún penig hamarébb meg az ember, mint azt (Tof: Zsolt. 593).

[Szólások]. Ereje-felett, mód-felett terheltegett, úgy hogy életét is meg-untá (Pázm: Préd. 165). Móg untác magokat és minden isteni szolgáttal elidegenetene (Zvon: Post. II.292). Bynetheknek zemeremsegheeyeerth le fygbezteth orchawal, zomorw zynel iaryatok, megh vnth kedvel (ÉrsC. 175b).

mögúnás: taedium C. [überdruss]. Ez barátok sok bantast teznek az nepeknek (DomC. 174). Minden ionak meg unasaban fogyatod eletedet (Lép: PTük. II.85).

maga-mögúnás. Gywlewseeges wagyok magamnak, ees myndent mywelek magam meg wnassal (FestC. 400. Megy: 6Jaj. III.26).

munka-mögúnás: *taedium laboris PPBL.

mögúnatlan: [indefessus; unverdrossen]. Iaryatok az wthon, kyn yara az eedes vr Iesws Crystws, es megh vnathlan lepesökkel köwessetek az menyney wezerlőth (ÉrsC 211).

[mögunt]

maga-mögunt: taedio affectus PP.

Unadalom (únodalom Tel: Fel 86): taedium Kr. [überdruss, verdruss, langeweile]. A paraszt munkást sok unadalomtól meg-mentené (Nad: Kert. 6. Megy: 6Jaj. II.10). Ottan mindgyárt unadalommal halgattyák (Bátai: LPrób. 137). Az én unadalmam annál is nebezebb volt (Mik: MulN. 332).

Unadalmas: taediosus Kr. [überdrüssig, langweilig, unangenehm]. Az ő testében valo unadalmas nyavalyák (MHeg: TOSzl.² 5). Unadalmas állapotunk (I.61). A mit cselekeszelis, unadalmassan, csak szokásból (Bátai: LPrób. 55). Nekünk illyen [szép asszony] kell az unadalmas Rodostóra (Mik: TörL. 92).

Unadalmasság: [langweiligkeit]. Könyörgésnek unadalmassága (Megy: Bayle. 296).

Unakod-ik, unakoz-ik: taedio afficio Kr. [überdrüssig werden]. Csak ne légyen beteg, uttől nem unakozik (Szentm: Kalm. 13).

eI-unakodik: ∞ Mely sokszor el-únakodom, késértetem (Pázm: KT. 487). Nem tagadom, el-únakozom azon, hogy emyiszer kel a Baldinus hazugságát pirongatnom (Pázm: LuthV. 361).

még-unakod-ik: ∞ A kinek méltóságos tisztí nintsen, vágyódik: a kinek vagyon, meg-únakodik a gond és fáradság-alatt (Pázm: Préd. 69). Mihent oda érkezék, coepit pavere, taedere, contristari, et maestus esse; meg-félemlék, meg-únakodék, meg-szomorodék (490). De a nagy Isten soha meg nem únako-zik a sok kéréskén (Préd. 657). Az magyar hadak is igen meg-unakozván (Kem: Élet. 56). Mennek nagy sebességgel, hogy mentől hamarabb szárazra jussanak, meg unakozván a sok hajókázástól (Hall: III. t. III. 271).

mégunakodás: [taedium; überdruss]. Az a miben gyönyörűség lehetne, az időnek hosszú volta miatt meg unakodást szerez (Lép: PTük. I. 347).

Unakodás: ∞ Az közpolgári életet unakodás nélkül viseli (MA: Tan. 757). Rövid és unakodással vagyon ami életünknek ideje (Elm. 349). Magunk terhének unakozásával tudgyuk, hogy sok testi lelki fogyatkozásokkal nehezítettünk (Pázm: Préd. 64). A jóságból származott gyönyörűségek unakozást nem szereznek (315). Nem tagadhatjuk, hogy ugyan unakozást is ne hozott volna ez az gyakor háborúja hazánknak (ÉszM: Lev. II. 124). Adgyad, engedgyek szent intésidnek unakozás nélkül (Rim: Ének. 332).

[Unalkod-ik]

még-unalkodik: [taedio afficio; überdrüssig werden]. Meg ne unalkodgyek senki a jó eselokedetekben (Laud: Új-Segis. I. 6). Megunalkodván a várakozásban (I. 360). Senky ne unalkodgyék meg untalan kérni, mert a kérésnek untatásával nem bantodik-meg (415). Megunalkodván a kézi munkában elő vehetünk valamely jó könyvetekét (Fal: NA. 194).

Unalom: taedium, fastidium MA. [überdruss]. Minden unalom nélkül a fel-vetett adót meg-fizeti (Tel: Fel. 79). Ez világi esintalanságoknak unalmával szomjuhozták és keresték az igazságot (Pázm: Kal. 168). Éteit unalommal s fanyalgyva ették (Pelv: SchSal. 41). A miut mást megűtáltak, azon úton ő-s hasnó unalomra juthat (Hall: Paizs. 422). A betegség által az étkeknek izetlen unalma származik (Illy: Préd. I. 446). A fejedelem-asszony személye az ország előtt nagy unalomban-jutván, más fejedelem választásáról kezdének gondolkozni (Szal: Krón. 66). A kít a szerentsének udvarában a kegyelem és grátia ajtaján szépen bé fogadnak, azont gyakran az unalomnak kapuján kiszokták igazítani (Fal: UE. 396).

Unalmas: taediosus, fastidiosus MA. voll verdruss PPB. [verdrüsslich, listig]. Unalmason: taediose, fastidiose; verdrüsslich PPB. Haszuntalan és unalmas a község előtt sokat deakul olvasni (Pázm: Préd. II). Ebből az habozásból nagy restség és unalmas késedelem következik minden jó erköltsökre (Pázm: Kal. 593). Ereze magában valami lelki fölháborodásokat vagy unalmas késérteteket (JTársReg. 47). Ugyan csak fogason viseli magát az hosszas és unalmas tél (Monlrók XVIII. 16). Halálos fegyverre hilk bennetek!, mert látom éltetek unalmas (Zrinyi I. 105). Chüsz haszuntalanul rút kigyó az réten, semmit nem törbök unalmas vénségén, fi meg ifiadik, mikor jüti kedűében (124). Az adónak megfizetése unalmas (Illy: Préd. II. 504). A légy szemtelen és unalmas állat (Misk: VKert. 654). Musiká-val vigasztalom unalmas időskémnet (Fal: NU. 267).

Unalmaskod-ik. molesto, infesto, importunus sum Kr. [listig sein, langweilig sein]. Ne unalmaskodgyál (Fal: UE. 419).

[Unalmaz]

Unalmaztat: taedium causo, fastidium ero Kr. [listig sein, belästigen]. Nagyságotat unalmaztatni nem akarom (Mon-Okm. XXIII. 446). A testnek fajtalansága a bujálkodot nem unalmaztattya (Illy: Préd. I. 350).

Unás: taedium, fastidium MA. verdruss, abscheu PPB. Erüendöz mindön unas nekil (NagyszC. 194). Isten ő maga minden leszen mindenekbe unas es emelges nekül (Born: Préd. 237). Hogi szfleink mi erettünk enni unast (taedia) mieltek el (Erasm: Erk. 56). Senkűnek unást nem szerez az faratságh (Prág: Sork. D3).

éteI-unás: anorexia MA.

maga-unás: [taedium; überdruss, langweile]. Siralom, gond, kétség, magauvás, bánat, szomorúság (Gyöngy: KJ. 89).

Unász: [taedet; überdrüssig werden]. Ne sajnálgyuk itt a karban tölteni az időt, ne unászszuk az éneklést (Bíró: Préd. 143).

[Unat]

még-unat: [fastidire facio]. Meg unattya véllé az istentelen társaságot (Köl: Idv. 80).

Unatkoz-ik: taedio capior MA. [überdrüssig werden, sich langweilen].

még-unatkozik: taedio afficio PP. [überdrüssig werden]. Az jövő őszön meg nem fogják vetni a békességet megunakozván a hadakozástól (MonOkm. XIV. 126). A nyúlak megunakozván életektől azt végezték magokbani, hogy egy nagy tóba belé ölnék magokat (Zrinyi II. 166). Miglen az harczon meg sebesítvén az hadakozástól meg nem unatkozuac (Prág: Sork. 747). Ket ezözen az kikben az öldöklő dühösség meg unatkozot vala: duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies (Forró: Curt. 127).

mégunatkozás: [fastidium; überdruss], (MNyl: Irt. 97).

Unatkozás: ∞ (GyöngyI: I. 106. Kr.).

Únatlan: indefesse, sine taedio; ohne verdruss PPB. [un-verdrossen]. (Pázm., NyKözl. XV. 360).

Unos: l. unos-untalan.

Unom: [?]

[Szólások]. Még Lutter idejében sem volt immár egy unomban és egy aránt az Augustána confessio (Bal: CsIsk. 385). Annyit használ azért ennek-is elő-hozása, mennyit el-hal-gatása, és unomba bagyása (KCSipk: Páp. 291).

Únt: taedulus, taediosus: veller verdruss PPB.

jót-unta. Jót-unta balgatag emberek (GKat: VáIts. II. 217).

világ-unta. Nem gondolok osztán ha lellem el válik világ-unta testemből (Zrinyi II. 126).

Untalan, unatlan: indefesse, sine taedio; jugiter, semper, continue, indefinenter MA. [unverdrossen]. ohn unterlass, stets PPB. Wntalan eszy raghya emen maga nyelvweet (ÉrdyC 77b). Kyknek zywök wntalan ott vagyon hol keenezek (133b). Wntalan mwkalkodhatik (641). (A hatalmassok) wntalan [gy]nyuzac, róiac, dúllyac, fosztyac, raboltattyac a szegény ártalauokat (Helt: Mes. 221). Bizodalommal folyamúnc wntalan az atya Isten eleibe (Born: Préd. 427). Untalan azt hanyod veted (Tel: Fel. 205). Az bűnök wntalan berműne nem szűmek lenni (Mon: Apol. 325). A bánat, gond unatlan esztenez miűdeneket (Pázm: Préd. 69). Untalan pironkodni (816). Untalan forralsz nyughatatlanságot (MA: SB 158). Untalan óránként noveli sira-sát, bánathan nem látny néky bukadását (Zrinyi II. 103). A szolga, kít az ura unatlan szidott (Tynk: Józs. 130). Szűntelenül, wntalan (Com: Jan. 154).

[Szólások]. Untalan untalán (Born: Préd. 9). Igy un-talan untalán az által szoktatta őket gyakran valo imadkozásra (Sib: VigK. DVI).

mind-untalan : ∞ identidem C. (RMNy. II.174. Mel: SzJán. 3. MA: Tan 700. Hall: Paizs. 441). Mind untalan háborgatja mindenféle réáforró vendég (Fal: NU. 300).

unos-untalan : ∞ Mynd wnos wtalan emleködötöt teezek rolatok en ymachagynhau (ÉrdyC. 378). Wnos wtalan be vnenek (Pesti: Fab. 26b. 39). Űnos-untalanul kér (RákF: v. I.494).

Untalanvaló : [indefessus, continuus; ununterbrochen]. El készzett nélkül untalan való uilágosság vagy (ThewrC. 178). untalan való predicacio (DomC. 3). Syrgewdyk wala az wntala walo zolgalatba: distrahebatur circa frequens ministerium est: NTest. 143).

Untat : sollicito, urgeo, molesto; multa petitione alicui tæsus sum MA.⁴ anhaltend bitten, sehr heftig anhalten PPB. elástigen]. Untato kaintással kezdek kermi (DebrC. 213). Im zortz aszonyi mind adigh untata (CsomaC. 110). Nem vntathik welee (LevT. I.109). Nehez newen ne wegye kezmed, hogy nyiszter wntatom kedget levelem által (RMNy. II.164). Ne tasd az mestert: noli vexare illum (Fél: Bibl. 103). Az segítézt az tudatlan állatot úntattya: in adiutorium inutilem inuot (Kár: Bibl. I.644). Sok könyörgéssel úntatá a királyt, hogy ből a boldog állapotból kiszabadítaná (Pázm: Préd. 69). Testi ndal mit untat? (Hall: Paizs. Előb. 8) József paráznságra tattatik wala (Mad: Evang. 215). Minden adossitokot untatták: omnes debitores vestros repetistis (Illy: Préd. I.51). Ha rised szorgos, ova untasd, hogy ne láttással parancsolni endÉL. B11). Kezdi a vendéget étellel untatni (Orczy: KöltH. 1).

el-untat : flagito improbe, tædio afficio MA.⁴ [belástigen, den ohren liegen, verdriesslich od. überdrüssig machen]. meg el wntatak Jupiteret, hogy adna oly kyralt nekik ky rtez es maga byro volna (Pesti: Fab. 16b). Némellyec az mi rátine közzül minket el vntatván, arra készerítettec, hogy a lókat büntetéssel illetnde (Kár: Bibl. II.275). Ugyan summa nzt-is vetnek reájok, hogy el úntassák az büntetést véleek ázm: Kal. 276).

még-untat : ∞ Az kakas az ev eneklesenel az frateret meg untatya wala (DomC. 323). Ha ezt [a cellát] ritkán őrzöd, igen eg úntattya magát (PeerC. 70). A kóhika kőszvény olly gyakran, és olly keservesen kínoznak, hogy sokszor emberrel az etet megúntatták (Pázm: Préd. 69).

Untatás : sollicitatio, flagitatio MA. das flehen, ernstliche tten PPB. [das drängen, belástigung]. Senki ne unalkodgyék eg untalan kémi, mert a kérésnek untatásával nem bánkólk meg (Land: Ujs. I.415). Az ő untatására meg engedék hogy óllana (Pázm: Kal. 172). A pusztaban arany borjnt öntvén, m volt olly tudatlan, hogy azt javallotta volna; de hajlott a k úntatásra (Pázm: Préd. 932). Az étellel itallal való kínálás em mindenkor udvariság, az untatás pediglen mindenkor uratszág (Fal: NU. 305).

Untig : ad tædium usque MA.⁴ bis zum eckel PPB. [bis um überdrüssl. Usque ad ravim poscere; untig kémi valamit eesi: Adag. 268. unaufhörlich fordern PPB. Untig szoktanak nya a bor-sák emberek (SBalogh: TemK. 10). Untig igyál, ak vigságot ne bonts (Thaly: VÉ. I.25). Bátor untig forgassuk bibliát, azzal nem ádvézülünk (Fal: NE. 81). Ha kia forrás- il untig ivot, hátat mutat néki (Fal: UE. 364). Némellyek untig török fejeket, s tsak nem ólik magokat a tanulásban, még m érdeklik a tárgyát (Fal: UE. 395).

UNDOK (ondokság) JordC. 82. ÉrdyC. 125. ondokul CornC. 12. ondoc Hel: Mes. 63. ondog 118. ondoc Tel: Evang. I.70. ondoc Tel: Fel. 15. undoklya NémGl. 295: foedus, obscœnus, ster, perturpis, opicus, incestus C. spurcus MA. garstig, häss-

lich, greulich PPB. Undokbeszédő: spurcidicus MA. der garstige reden treibt PPB. Undokul: foedo, spurco, tetre, obscœna; unsäuberlich, unflätig PPB. Mel embereknél magasb, vndoc (abominatio) istennel (MünchC. 149). Ondoc satan (GuaryC. 2.48). Ondok allat: impurum animal (JordC. 746). Ennél vndogb halál akoron nem wala (WeszprC. 93). Ondok buyiassaag (SándC. 37). Ondoc fertelmes gonosz bűnös (Bora: Ének. 144). Ondoc paráznsag (345). Pokolbeli őrdögneec ondoc chelekedeti (Tel: Evang. I.14b).

Undokit : foedo, spurco, cloaco MA. besudeln, verunreinigen PPB. Undokitó: spurcidicus MA. Bűnökre magam adam, nagy sokképen undokítám (RMK. VI.261). A magát meg-rutítottat (gyermeket), undokítottat meg-törli (Com: Jan. 44).

be-undokit : cloaco PPB.

el-undokit : [foedo, spurco; besudeln]. Annera el vndokitotak, hagi yonkap poklosnak, honnem mint egeez embérnek itelted volna (WeszprC. 89). Iay fiam, nem lattok te benned mastan simmi ekösseget, miert nyundnőstnl fogua el vndokittal (98).

még-undokit : foedo, cloaco, tetre C. conspurco, contamino MA. attamino PPB. [verunreinigen, besudeln]. Miért háktál az én helyyembe, és iszszod az én vizemet, és iszszaz szackalóddal megondokítod? (Hel: Mes. 269). Undokittia meg az embert: coinquinat hominem (Fél: Bibl. 25). Meg se undokicziatoc magatokat semmi állatoknak meg ételénél (Kár: Bibl. I.98). Holt testnek illetése miatt megundokéttatoc (MA: Bibl. I.122). A szentsegeket meg ondoketana (Mon: Képl. 39b). Az aztal szönieget meg ne vndokicziad (Erasm: Erk. 51). Gyalazatok es patvarok engemet meg undokítvan (Debr: Christ. 109).

Undokod-ik : foedor, spurcor SI. [unrein werden, sich besudeln]

még-undokodik : ∞ Sokan oly igen megh-undokódtanac, hogy az külső reudekneec nagy botrankozasara vadnac (Zvon: Osiand. 184). Arezolattyk a bűn ntán megh undokódtanak (Lép: PTük. I.177). A ky a szurkot illeti, meg undokodik tőle (I.203).

Undokol : cloaco MA. Undoklom: cloaco, foedo MA.⁴ [contemno]. besudeln PPB. [beschimpfen, verachten]. Undokló: defoedans, spurcans, contaminans MA.⁴ besudeln, verunreinigend PPB. Vndoklya: nauseat NémGl. 295. Hamiss got gülöltem es vndoklottam (AporC. 98). Az istennek zolgayanak tyztanak kel lenny, hogy vndokolya azokat, kyk eketlen mondutnak (HorvC. 242). Christus erdemet, Isten kegelmet vndokollyac (Mel: SzJán. 407). Vndokliac, neuetic a papa litit (423). Egy moczoc után mást undokol (MA: Scult. 292).

még-undokol : ∞ Vr 6 nepere meg merülővek es 6 őrdöket meg vndokla (DöbrC. 191).

Undoklat : pollutio. Ne adatnanac ő zentec undoklatba: ne darentur sancta eorum in pollutionem (BécsiC. 16). Undoklatoc puztolatba: abominatiorem in desolationem (164).

Undokolkodik : [spurcor; sich unflätig, selnutzig benehmen]. Ha téged latnanac hog az etekkel ot undokolkodnál (Pont. 260).

Undokoskod-ik : conspurcor, foedor MA.⁴ besudelt, verunreinigt werden PPB.

Undokság : foeditas, obscœnitas, sordes C. immunditia MünchC. 57. JordC. 87. spurcitia; unflätigkeit, garstigkei PPB. [unflät]. Megb tarttya magaath ez vylaghy ondoghsagnak zeplesseegbeetwl (ÉrdyC. 118). Hasaát megnyta es myuden undoksagyt ky vona (DomC. 161). Rntsagos ondogsag (NagyyszC. 238). Az eb ky ondocsagat fel űnala (DebrC. 374). Reiane kialtani minden fertelmes ondokságot (Tel: Fel. 10b).

Undokságos: spurcus, conspurcatus, foedissimus MA.* schändlich, garstig, unfliätig PPB. Wndokságos ymadás: nefarium simulacrum (JordC. 852). Wndokságos poklos (ÉrdyC. 642b). Ondokságos hamis iras (Mon: Apol. 7). Úndokságos rút halálának neveztetik a fel-feszítés (Pázm: Préd. 530).

Undokul: sordesco, spurcor, foeder; unfliätig und besühdelt werden PPB.

[UNDOROSZ-IK]

mög-undoroszik: [fastidio, nauseo; sich ekeln]. Nemis undorozik Isten az meg segétségben senki szögénysége miatt meg (Zvon: Post. 1.320. 783).

UNIKORNIS: monoceros MA. Unicornis; ein einhorn PPB. Fel magaztatik en zaruum mikent unikornis (AporC. 52). Unikornis uad (KazC. 105). Olyan ereje vagyön ő neki miüt az unicornisnak: cujus fortitudo similis est rhinocerotis (Kár: Bibl. 1.143).

UNOKA, ONOKA (uneca VReg. 106. 126. 360. vonoka TelC. 90): **1)** nepos C. enkel PPB. Harmad unoka: trinepos; az unokának leányának anagy fiának leánya: abnepos C. Unokád unokájának unokája: trinepos; unkel Com: Orb. 245. Az unokának fia, avagy harmadik unoka: abnepos Maj: Szót. Negyed izen való unoka: atnepos PPB. Uneca, nomen viri 1209 (Knausz, Czünár). Wnoca (jobbágy neve 1211. MontOkm. VI.109). Vneca vnokának vnokaya: nepotes et pronepotes ab avis NémGl. 221. Ew kezewel ő unokaiának vallara tamazkodeek (WinkC. 199). (Ádám) niolezađ iziglen lata az ő unokait (DebrC. 149). Őtől zarnazot vnokakát peldazza (TelC. 6. Helt: Bibl. 1. Ffl. Ffl: Bibl. II.112). A Nœ unokainae niehiec meg valtazatee a nag' taron rakásnac ideien (Szék: Krón. 8). Harmad negyed unokáikon megfeddem gyflölőimet (Born: Ének. 82). Nem onoka hanem fiú számban legyenek (Gyarm: Fel. 147). **2)** [ex fratre nepos; nefie]. Cardinalis Istvan urnak unokaya vagy eveche az lorol le eseek; ez lyrt halva Istvan cardinalis ur az en bagya . . . (DomC. 70).

leány-unoka: neptis C.

Unokácska: nepotulus; enkelein PPB.

Unocska: ∞ Unocskaim egészszégesek (LevT. II.370)

UNSZOL, UNSZOL (onzonlot ÉrdyC. 525b. onszonlak ThewrC. 8. onszorlotam TörtT. 1878. I.131. únszol, únszolás PPB. unszonli Tin. 72. 391. unszorol Nyr. XIV. 463. unszorlo Laskai: Lips. 396. úszol RMK. VI.139. uzoalya LevT. 1.342. uszonlotta Léj: PTük 1.162. 422): instigo, instinulo, invito MA. hortor Com: Vest 131. anreizon, auladen [einladen] PPB. [dringen in jemi.] Onszolad frater Fereuczet, hogy kewessobaratoknak bewlczyt es bagya magat kewzswsleg ewtwelwkw vezetettetyü (ÉhrC. 107). Onszol tegedet: exhortatur te (BécsiC. 108). Onszonhan űtet terdre terdepluen: deprecans eum et genu flexo (MünchC. 73. 79). Kerlek ees onszollak uram (CzechC. 12). Az kynzokath onszollya es kery (DebrC. 552). Myndemoluek fewelwte teged kerlek es onszollak, mert te vagy myndenek fewelwt hatalmas és myndenek fewelwt alazatosb, myndenek fewelwt felségeseb. (GömC. 266). Onszol mindenkor az hitetlenségre (Born: Ének. 367). Keeröm es yntém es onszonlok myndent (ÉrdyC. 525b). Keerlek es onszonlak (PozsC. 5. ThewrC. 8). Onszollya mynth fiayth hogy ő twle erkölchely es keretzhyen zerzetességuel el ne fiaulának (Komj: SzPál. 117). Ha ritkon onszonlandnae tegedet (Helt: Bibl. I.Rrr). A magát onszorló szeremesének meg ne fogyatkozok (Laskai: Lips. 396). Sok erős okokkal módokkal onszorlottam őket (TörtT. 1878 I.131). Meg vetették az Isten malasztyat, kivel gyakran onszonlotta őket (Léj: PTük. 1.162). Onszonll ezzel minket napönkent az ur Isten (III 75). Az őrző

onszol: mozet (Com: Vest. 71). A szarvas sebesben fut mikor a vadászoktól és ebektől onszoltatik (Illy: Préd. 1.32).

[Szólások]. Sirasatol germelketh kyral vg onszolya (RMNy. II.26). Unszorolva-unszoroltak minket reá (Nyr. XIV.463).

mög-unszol: [urgeo, premo, vexo; bedrängen]. Media orszogat ismét meg onszolla (CsomaC. 114). Nem hog' meg-emlékeztet volna az atyafiságról, hanem meg onszollottac az ellenséget, hog' Jerusalemét tőueből ki tőrice (Szék: Zsolt. 244). Az menyországuk kincsét, kivel gyakran meg onszonlottanak bennfinkot, nem választottuk (Léj: PTük. I.422).

Unszolás: instigatio, adhortatio, instimulatio; anreißung, anreizung PPB. preces BécsiC. 60. Meg hallgatta atte vrad istened atte onszollasodat (KrisztL. 24).

Unszolat: celesusna, stimulus, incitamentum SI. preces BécsiC. 16. [das drängen, dringendes bitten]. Égőgőuekneec onszollatta (BécsiC. 31). Azert halgatot meg ur es űgekezet en onszollatomnak: deprecationi (AporC. 13). Urnak zemele eleibe ő onszollatat (61). Legenek te fűleid űgekezők en onszollatomnak zualhoz (101). Vram halgasd meg en imadsagomat, fűleiduel ezedbe veged en onszollatomat (114).

Unszolatos: deprecabilis. Unszolatos leg te zolgaidon (AporC. 50).

ÚR: **1)** dominus, herus C. herr, haus-herr PPB. **a)** Uré: herilis, dominicus, das dem herrn zugehört PPB. Uram szolgák: primae autoritatis aulici; die ersten hofbedienten PPB. Vrkuta, terra, villa, puteus 1093 (Kovács). Vrrewy ad Danubium 1231 (uo.) Urcuta, villa 1184. Vrkutha 1248. 1251. Benedictus Ur 1270. (Czünár). Szent peter urom (HB). Senki nem zolgalhat ket vrad, nem zolgalbatter isteneec es mamonnac (MünchC. 24). Az buronnak vrad: dominus bovis (JordC. 56). Senky nem zolgalhat ket uraknak: nemo potest duobus dominis servire (371). Cardinalis ur (DomC. 58). Atyanak Adoryan wr vala newe (ÉrdyC. 593b). Romaba meent wr papához (528b). Az földi vrakat ezodaken diezerek es zeretik (VirgC. 95). Mennynek es földnek ura (VirgC. 113). Az ur Batory András baraksyk; az ur Batory András sykso fele megyen (RMNy. II.55). Aegyptus orszogac tettelec uram (Born: Ének. 567). Szegényből lűtt urrá (Deesi: Adag. 244). A ki bünt tselekszik, őrdög ura annak (Pázm: Préd. 726). Gazda avagy ur az a kinec szolgája vai: herus seu dominus est, qui servum habet (Com: Jan. 12). A mikor bort hoznak ide fel urnak, avagy nemes embernek, egyarint miüt szűntén a paraszt emberét megharminezadolják és vámolják (TudTár. 1838. 220). Méltóságos urak, jó uraink es pátronisink (Bod: Pol. 162). **b)** Wrac angála: angelus domini (MünchC. 16). Mëndén zerzetéséc iol mongatoc isteneec vra isteneec (BécsiC. 133b). Free feld: domini est terra (FestC. 12). Zerezyetek meg urnak utat: parate viam domini (JordC. 361). Akarwan zeplötelen wr ystennek zolgalhy (JordC. 705). Zolgalhi te vradnak istenednek (VirgC. 103). Urnak neuhele (VirgC. 1). Urban zeretu atyafia (20). Uram nysad meg en ayakymat (40). Ez vilagbol kimaluának es urhoz rwpyvlenek (50). Imadnak teegedhet az te wradert istenedeert es Israelnek zenthyeerth (ÉrdyC. 342b). Sok-féle urak vannak nygan e világon, de tsak Isten amaz igaz ur, ki . . . (Acs: BIIal. 1). **c)** Azonom uram (VitkC. 71). **2)** [maritus, vir; maun, gemahl]. Uradnak bátyya: levir PPB. Ur: dominus seu vir; nostrae enim mulieres Hungaricene, enjusenquo sunt religiosis, tam nobiles quam ignobiles viros suos honoris ergo solent vocare dominos suos Otr: OrigHung. II.292. Ez iambor azzonnac az ő ura (GuayC. 10). Az azzonnak ew ura: maritus mulieris (JordC. 129). Joseph az hiv ura: Joseph vir ejus (357). Az keralne azzon sirata az ő uranak halalat (DebrC. 297. 59). Auna azzonnak teeb magzaty leonek teeb wraytol (ÉrdyC. 628b. 519). Az ő

uranc is ada abba, ez is ótuce: deditque viro suo, qui comedit Helt: Bibl. I.B). Ű vrahoz valo nag szerelmetteseg (Istv: Volt. 13). Az aszszonyi allat az ű uranak szemeliet szeresse (Fél: Tan. 463). Mivellihogy fiam meg él, czac fele részent holt meg iz én uram (MA: Scult. 890). Leány anyyében, hogy ura nem volt (Kom: Élete 42). Rút dolog a nemes aszszonyállatoknac iz ű vrockal pantolodnioc (Prág: Serk. 317). Ura gyalázó aszszony (Szathm: HCent. 144).

[Szólások]. Még az urakis megtudták: ad deorum tuus pervenit (Decsi: Adag. 132). Ű is wr embere ám: tonis sandalium (144). A karattyanak wra loen (ÉrdyC. 332b). Olyant mondgyon, hogy ura lehessen (Czegl: Japh. 156). Az te szólnak vitéz hogyha nem lész ura, az én kezem miatt lész halálnak fia (RMK. VI.57). Lássa az ur, ha nem lettené ura fogadásomnak: sehet ein wenig, ob ich mein wort nicht gehalten habe (KírBesz. 26).

[Közmondások]. Az ki urával pöröl, Isten annac orvosa: longae regum manus MA. Nincs olly nagy űr, ki meg nem szorúl (Fal: NU. 231).

apát-úr: 1) abbas; abt MA. Com: Jan. 127. Paranchola vaei pyspeknek es bakony apaturnak (MargL). Ioachym apath wr (ÉrdyC. 449). A klastromnak apáturává választotta (Tarn: Szents. 77). 2) monachus ordinis s. Benedicti MF. Fekete kapayok az apath vraknak (PeerC. 341). Zenth Istiwan meene zent Martonba az jambor apatvrakhoz (ÉrdyC. 615b). Olwastathyk, hogy az apatwr zerzethből yztragomi eersykke walazta egy zenth eletw fratert (497). Az apatvraknak kalastroma (DebrC. 207). Volt egy Pál nevű apatwr barát (Bom: Préd. IV.815b. MF).

apátúrság: abbatia; abtei MA. Apatwrsagnak tyzte (ÉrdyC. 512). Ság jó apátúrság vala (MonIrók III.94. Tolt: Vig. 233). Intervallo perit fames et optime perditor: hal barát, s hal számar, azouban apátúr-is változik (Decsi: Adag. 205).

apátúrságos: [mit einer abtei verbunden]. Abpát wrságos kalastrom (Helt: Krón. 6).

ellen-úr: [ein herr der gegenpartei]. Budában valának ellen-urak: frater Gergy, . . . (MonOkm. III.197).

fő-úr: [magnus; magnat, oberster]. Melléie véné a százasdosokat és az ű wrakat (Kár: Bibl. I.394).

hop-főúr: [aulicus; hofmann?] Ha ű kme Morvába be akarja magát vétetni és menyegző szerzők és hop főurak igen ajánlják magokat, hogy bevétémék első törvényen . . . (LevT. II.44).

főfő-úr: ∞ (Hofgr. 247). Herodes király, és efféle főfő urac (MA: Scult. 462).

földes-úr: dominus terrestris, patronus Ver: Verb. Szót. 8. [grundherr]. Sola azon sem igekezet, hogy kdtek ellen veteny, seőt mindenbe kedteket minth földes vrait obseruálni es tisztelny akarya (RMNy. II.326. LevT. II.106). Császárunk ű felsége, az mi kegyelmes földes urunk (MA: Scult. 110). Kik anyyira elesábutak és szédülték vala, hogy sem magoknak, sem földes-uroknak semmi dolgot nem tennének (Szal: Krón. 468). A földes-úr a falunak vagy városnak templomát el ne foglalja (Bod: Pol. 44).

hajós-úr: nauclerus PPBl.

jegyēs-úr: [sponsus; verlobter]. Ettherews zent wrszla aszszony jegyes wra (ÉrsC. 582b).

jobbágy-úr: [magnus; magnat]. Kyket az mostany yobbagh wrak es nemessek felé egehtnek. el pwtzotymnak es magoknak toglalnak (ÉrdyC. 496b).

kamarás-úr: [camerarius; kämmerer]. Fő kamarás űr, fő bejáró: archicamerarius PPBl. Az kamaras vraknak keliruom (LevT. I.99. RMNy. III.31).

pap-úr, papi-úr: [clericus; geistlicher]. Pasztoroc és papurac (MA: Tan. 1130). Drága halackal minden nap torkig töl-töznee, mennel nagyub papi-urac penig, annál föllyebben cselekdözic ezt (Zvon: Post. I.474).

szabad-úr: baro Ver: Verb. Szót. 3. PPBl. [baron].

szabados-úr: baro; freiherr Com: Vest. 121. Magabíró szabados űr: dynastes PPBl. Comes maior, quam baro: ein graf ist mebr, denn ein freiherr; a vármegye ispánnya nagyobb, hogy nem a szabados űr (Com: Vest. 96).

tanács-úr: [patricius; patrieier, ratsherr]. Egnyhány tanács urakat, és cardialokat ölettete megh (Dial. 153. Hall: HHist II.144. Tyúk: Józs. 133).

tanácsúri: [patricius; patricisch]. Tekéttetes tanács űri nemzetből vala (Fr: Aj. 34).

zászlós-úr: baro, comes MA. Százlós-úr: freiherr, baron; zazlos wrne: barona, freifran Pesti: Nom. 24. 25. Szabad zaszlos ur: baro Ver: Verb. 163.

Uracska: [herulus; junger herr, kleiner herr]. A Juda nemzetibeis soc kiraliok es uraczkak voltak (Mel: SzJán. 118). Az kis uracska, az Jesus Christus (MA: Scult. 156). Nevekedő fejedelmi kis uraczkák, leány aszszonkák (1088. Tolt: Vig. 209). Az erdelyi fejedelem ű nga fia, az kis uracska, kit vagy egy ur, avagy az hopmester vigye (Radv: Csal. III.881b). Ezt sok szegény erdelyi uracska s nemesség megsirathatja, mivel sokakat kivett a szegénységből s úrvá tette őket (Hazánk 1.240).

Ural, urall: dominum agnosco, herum veneror MA. als den herrn erkennen, den herrn ehren PPB. Valakit nem akarni uralni: detrectari imperium PPBl. Wrallyak vala azeert zenth Lazloth nynt koronas kyralt es termeezet zerenet valo wrokot (ÉrdyC. 400). Jupiter ada neky [a számarnak] kyt wralna egy tegla gyartot. Ismeg ada neky egy zgygyartót (Pesti: Fab. 39b). Bizony ezzel láttyac barogodat es tartuac töled, és nagyoban beözhibec ennec vtáuma, és végre vgy wralnac minnt fejedelmeket (Helt: Mes. 233). Ingerle őket, hogy wralnác a Károly királyt (Helt: Krón. 64). Az magyaroc híven wralác Geysát (Valk: Gen. 26). Imádták, uralták (Land: Ujs. I.678). Olly feleséges Istent urallunk, mellyet emberi elme meg nem foghat (Pázm: Préd. 715). Crimen laesae majestatis, mikor valaki az igaz fejedelem-kívül mást akar űralni (Pázm: 5Lev. III. NyKöz. XV.360). Tiszteljük, az az uralják (GKat: Titk. 496). Béla után a fiát Geysát uralák a magyarok (Pós: Igazs. I.188). Nem teszen urallast, ha kegyetlen nyznást szenved az engedelem (Prág: Serk. 661). Vki az mi urunk Jézus Krisztusnál nagyobb urat uralhat, aszszonyunk sz. Máriánál nagyobb aszszonyt aszszonyolbat, az magas egeknél magasabbat ismélhet, az ártbasson, vétkezzen ez mai nap énekem (Radv: Csal. II.81). Nem tudod, kit uralnod vagy kit kell félned (Thaly: Adal. I.2).

Urallás: [herrdienejt]. Termézet szerint irtózuink minden urallástól és kivált képpen a fellyebbező parantsolóinknak a mennyire lehet rázagattyák igáját (Fal: UE. 14).

Uralkod-ik: regno, impero C. dominor; beherrschen, regieren PPB. Valakin uralkodni: dominationem habere in aliquem PPBl. Uralkodnac ű raitok: dominantur eorum (Münch. C. 51). Nem uralkodhatol . . . a tyztiben: non poteris villicari (JordC. 584). Az hű eehanak gymelcezeből yltetlne hű vralkodo zekyben (JordC. 712). Nagy zemerem az testnek vralkodny az lelken (CornC. 237). Az zereteth vralkodyk (ÉrdyC. 559b). Nem akaryuk azt hogy te myrzytonk uralko-

gyal (VirgC. 66). Mynden w ellensegyn wralkodyk: omnium inimicorum suorum dominabitur (KulesC. 16). Az halal uralkodóth meog azokra es (Konj: SzPál. 62). Uralkodgyoe a tengörbe valo halakon: praesit piscibus maris (Helt: Bibl. I. A2). Ne uralkodgyál kegyetlenséggel raytoe: ne affligas eum per potentiam (LL. 13). Uralkodgyunk az bűnen, ördögben, ez világon, az testen (Mel: SzJán. 26). Uralkodni fog az hiüld, csez [esés] es harmadnapı hídeg fei fájások (KBécs. 1651. 45). Itt az táborban az bagyuz uralkodik, az vér uralkodék ez nyáron (RákGy: Lev. 284).

Uralkodás: dominatio, dominatus C. dominium; herrschaft, herrschung PPB. Közép uralkodása: democratia C. Ő uralkodassanae harmad éztendőiben: tertio anno imperii sui (BécsiC. 47). Nemy nemew wralkodasiak malaztyat erdemlettek wr istentewl (ÉrdyC. 557b). A szolgálának uralkodást ne engedgyünk (Pázm: Préd. 70).

Uralkodogal: imperito MA. Uralkodogalom: regieren, herrschen PPB.

Uralkodó: dominator, reguator, reguatrix C. regierer, herrscher PPB. dominator EhrC. 47. 117. rex Kár: Bibl. I.611.

Uralkodóság: imperium JordC. 253.

Uram, uraim: 1) [mein herr, meine herrn]. Wram: domine (Kules. 4). Uram uram: domine (JordC. 374). Pispék urammak kez volnek megboczatny (VirgC. 17). Az én edes atyám uram (Czegl: Japh. 2). Apám uram (25). Tisztelvéu engem a te atyád urad (23). En Sory Pal vettem Janoky Gaspar fjam uramtol barnynt dt magiar foryontol fel (RMNy. II.56). Uram bátyám (LevT. II.94). Fiam uram (LevT. II.137. 155). Szeretd wraim (Helt: Mes. 1). Talaháne mies valamit te benned, szantalant peniglen a te partodon való nemely uraimban (Tel: Fel. 11). Az seroges uraim a nemesség jószágán ne éljenek (ErdOrsz. II.323). Az orvos asszonyinak az praedikátor: uram gyógyításátul 7 frt. 60 d. (MouTME. I.21). Öreg bíró uram által fizettünk (130). Jól eselekszi Barcsai uram, ha forgatja magát, mert úgy leszen magának is becsületére (RákGy: Lev. 137). Ungnod Kristóf uramat esászár és királyonk ő felsége tanácsát, azon képpen Balázs deák Istvánt udvarban hittam volt (Gér: KárCs. III.435). Apád urad (Otr: OrigHung. I.389). Vegye hititi kegyelmetek Jácos diák urammak is (Nyr. XI.31). 2) [thronfolger]. Stephaano quarto Urumi dignitatem concesserunt, quo nomine ita apud Hungaros regni successor indicatur (Cinnamus. Kr.). Οἰνοὶ τοῖνον τὸ μὲν τι τοῦτον αἰδεσάμενοι τὸν νόμον, τὸ δὲ καὶ τὴν βασιλείας ἐβλαβηθέντες ἐφοδόν, Στέφανον τὸν Ἰατῆα τῆς ἀρχῆς παραλόσαντες ἑκατέρω τῶν ἀδελφῶν τῷ Βλαδισθλάζω ταύτην ἀπέδωσαν, τῷ γὰρ μὲν Στεφάνω. φημὶ τῷ πρῶτῳ τῶν. τὴν Οὐροδμ ἀπεκλήρωσαν τύχην. βούλεται δὲ ταῦτο παρὰ Οἰνοῖς τὸν τὴν ἀρχὴν διαδεξόμενον ἐρμηρέσειν τὸ ὄνομα (Cinnamus V. 1.203. Hunfálv: Magy. Ethnogr. 343).

Uramék, uraimék: [meine herrn]. Magham szamom az szegheny lutheraus uraimékat (Bal: Epim. 3). Lőrincz, Deák, Fodor, Gergely uramék (KTör: Ján. 2). Bernad János, Tori Ferencz uramék (DBenkő: Flor. Előb. 2). Szász uraimék is megszeppenének nagyon (ErdTört. I.14). Oda fel Lányai, Nyári Bornát uramék vannak, kiknek nek kellett bennemlék Nagy Szombatban (RákGy: Lev. 274). Vajjon hol s mi képen vagyon az uraimékban a lelkiismeret, a megerőltetett féltkozás miatt és az adósság terhe alatt? (Fal: NI. 285). Őcsém uraimék, mi csak iszunk-eszünk, a pénzt focséréljük, más dologt nem teszünk (Gvad: RP. 18).

Uraskod-ik: [dominor; herrschen]. Nag hamar uraskodnac ű raittoe az igazae es az ű abrazatioe meg fogatkozic az koporsoba (Szék: Zsolt. 45).

Uraság (urassagh JordC. 882. LevT. II.186. Mel: SzJán. 345). 1) dominatio, dominatus MA. herrschaft, herrschung PPB. Alazot vala ő vrasaga ala: subjugaverat imperio suo (BécsiC. 11). Ő urasaga alatt: sub ditioe ejus (55). Tyborius urassaganak tyzen ewth ezteydeyben (ÉrdyC. 105b). Nem wrasaga, de mwkara fizetnek (505b). Kazdagsagot gyeythessen, wrasagot leelhessen (517). Ez velagi urasagban es örökségben hatalmas vala (DobrC. 31). Mindön allatnak urasagat neki (Ádámnak) adah (145). Gywla warauak urasagbath kywannya (LevT. 1.220). Az külsd meltosagert, anagy ez vilagi urasagert papat es az ű talamaniat nem kövstük (Tel: Fel. Előb. 9). Az bűnnek mind zolgaitul, mind urasagatul meg menekettünk (272). Hagi az planetak köszöl melik valasztassok az eszendő urasagra (KBécs. 1572. D4). Az szeleken és földök változásnis nagy urasága vagyon (Pázm: Kal. 14). Hogy Istennek életünkön való urasága jelentessék (Pós: Igazs. 506). Sem gazdagság, sem szépség, sem uraság senkit meg nem szabadíthat (Tarn: Bar. 26). Hogy urasaga adatot volna mas egy hazakon, sohonnan meg nem bizonyíthatni (Zvon: Osiand. 222). Az papi urasagert hazasag nélkül valo elete köteleztek magokat (175). Azt véli, hogy ott urasig leszen dolga (MA: Scult. 43). Ihon urasigban hagylak én tégedet (Zrinyi. 193). Urasagaba volt oszagnak (Ver: Verb. 16). Sola nem élte, urasagaban sem volt, ez földeknek: nullum usum ac dominium penes illas habuisse verificabitur (155). Jószág, birodalom, és uraság: ditio et dominium (Com: Jan. 143). Senki magát nem mentheti, tulajdon akarattyának urasagatol (Ily: Préd. II.372). Uraságra vágyódnék (Balog: Corn. 71). Inmentova majd lesz uraságban (Thaly: UÉ. II.5). Zsiros konera s egyházi uraságra sietnek vele: s' introducono in buoni benefici per via d' orazioni (Fal: NE. 39). Melly fonákn fordult és vissza járo képtelenség volna, ha ki ki dönön urának uraságára ásitozza (Fal: UE. 366). Te gonosz király! a ki bátyiádnak ügyes uraságába ügyetlenül bészallottál (Fal: TÉ. 681). 2) dominium MA. [gebiet, herrschaft, herrngut]. Uraságliban sok romlot templomokat meg üitot (Hoffm: Préd. 15). Csekély embernek tartják, a ki tékozlása-miat szép uraság el-vesztegetvén kuldulásra jútot (Pázm: Préd. 231. NyKözl. XV.360). Az mediolanomi urasag (Zvon: Osiand. 208). 3) [dominus; herrschaft, herr]. Nem teszük vraságodnak, hogy ellene monlok szándékoknak (FortSzer N). No mi válaszod lön az vraságtól? (Deesi: Adag. 118). Kiczoda ez nagy királyság ez a Zebaoth uraság? (MA: Bibl. V.12). Czitalkt urasagatok eleiben törmenire Tereck Janost (RMNy. II.15).

fő-uraság: summatus PPB.

Uraságos: magnificus, basilicus MA. testus MA: Bibl. 2. herrlich, prächtig PPB. Az ő kalmári uraságosbac az tartományban (MA: Scult. 177. Nyr. VII.371).

Uratlan. Uratlan jószág: caduca haereditas, possessio, bona caduca, adespota; ein gut, das keinen herrn hat PPB. Az uratlan jószágba kapni: involvere in possessionem vacuum PPB.

Uraz: [dominum appello; einen herrn nennen]. A kivel az ember nem igen esnéretes, amál inkább nem confidens, urazza, amaz is vissza (Hazánk I.294). Engemet mindig fogsz urazni, bár városon, falun fogunk mi utazni (Gvad: RP. II. cikl).

Üri: dominicus C. [herrn, herrschaftlich]. Tisztes uri asszonyoe: matronae Com: Jan. 102. Uri-modra, deli modra: amplifice Maj: Szót. Fő fő uri rendec (Zvon: Post. I.15). A nagy uri rendec (magnatus) hat lovakon horloztatnac (Com: Jan. 87). Az úri társaság mindnyájan összegyűlvén a szokott helyre (Mik: MulN. 306). A tanulit, forgott, és már hivatalhoz kötött uri személyekhez nem illik, hogy ilyen nüre üljék a világot (Fal: NI. 311). A esészárné nem teljes idegen egy

nás úri személyhez (Fal: TÉ. 642). A koresmákon, az utca-
kon, az úri asztalokon megfordult a meude-monda (Fal: TÉ.
741). Uri tisztben dűskáskodgyanak, állyenek, és helyélve
nivalokodgyanak (Bíró: Únrep. C2).

Uriás: magnificus, splendidus SL [herrschafflich, vornehm].
Az has hizalloe botránkoznak meg az Christu-ban es az Orias [?]
erkölsdöice (Kules: Evang. 37). A világ deliúi megkívánják miud
a kettőt (a táncot és musikát), ugymint az úriásan nevelt
erkölsnek tulajdon cifráját (Fal: NE. 28).

Urizál: [instar domini ago; herrschafflich leben]. Szállás,
köntös, asztal dolgából urizálni kezdénk (Bethlen: Élet. 301).

Úrné: domina, hera; herrin, hansfrau PPB. (CorpGram.
131).

URBÁRIOM: modus praescriptus praestationum colu-
nialium SL [urbarium, frohne]. (Gér: KárCs. IV.412). Ördög urbá-
riuma: urbariummali genii (Vajda: Kriszt. 1341. Kr.).

ÚSZ: no C. nato MA. schwimmen PPB. (EhrC. 160). A
fejsze a vízbe esik: feu úsz az fejszé (Mel: Sám. 194). Az ki
bátran elmerül, és torkig úsz minden gonoszságban, ugy viseli
magát, mintha ... (Pázm: Kal. 7). Igazságot hirdetővén, magok
féslettségben úsznak (Pázm: Préd. b4). Verben usz az esz-
zendő (Szöll: Dáv. 14). Az víz felemelkedett vala, úgy hogy az
vizet úszni kellene (Kár: Bibl. 153). A mibe ő magais torkig
usz (DecsiG: Préd. 35).

[Szólások]. *Vmi úsz.* Nagy bosszúságában nygan usz a
nyála (Könyi: HRom. 106). *Vmben úsz.* A törökök mély
vílomban usznak (9). Látom barátom könyve-e-ö-
mében uszni (199. Toldalék). *Úszott örömeben,* hogy
megnyerte életét, hírét jó nevét, jámborságának igaz bérét,
és jaltalmát (Fal: TÉ. 640). *Vérben uszo szablya* vagyon az
oldalokon (Liszi: Mars. 91). *Vmit úsz.* Hadd szóljak te veled
egy kevés dolgokat, nyugodjék meg szívem, ki úsz sok ha bo-
kat (Gyöngy: MV. 40). *Vha fölött úsz.* Üdö-jártára az római
pap a fölött is akarának úszni (Pázm: Kal. 678).

alá-úsz: denato C. [hinunterschwimmen].

által-úsz: trano, transnato C. [durchschwimmen]. My uz-
hatya atal az thengert: quis poterit transfretare mare? (JordC.
267). Igy vitéz Delimán várból ki-indula; hid fel vala vonva,
árkot által úszá (Zrinyi L186).

el-úsz: abnato MA. [wegschwimmen].

ki-úsz: eno, enato C. [hinausschwimmen]. Ki mély vízben
száll, különben belé hal, vagy meg-issza, vagy ki-úsz (Szentm.
Kalm. 7).

lő-úsz: denato MA.

mög-úsz: [trano; durchschwimmen]. Fakó lovam a Murza,
Lajta vizét megúszza (Thaly: Adal. II.261).

vissza-úsz: reno C. [zurückschwimmen].

Uz zam-ik: no, nato [?] SzD

be-uszamik: [irrepro, illabor; hineinschleichen, hineinglei-
ten]. Ogiad magadat emboröcknek hlytsagos zeretöktvel es
kevelsegtvl, mert igón hamar beo zamik embörnec zyebe es
fölte vtlatos az vr istennec (LobkowitzC. 110). Embörbe be
vzzamo gonosság, el ennéztho merög, el thitkol[t] dög halal
(98).

el-uszamik: [labor; ausgleiten]. Valaky istennec felelme-
nekil vagon, ez sokaig az iosagba meg nem marathat, de el
vssamik (LobkowitzC. 89). Igaz tudomantul el uzamni az teüöl-
gösökre es vétkekre (Beythe: Epist. 56).

Uz zamás: natatus, natatio MA. das schwimmen PPB.

Uz zamod-ik: adnato, nato MA. schwimmen, lünzuschwin-
men PPB.

Úzás: natatus C. natatio MA. das schwimmen PPB.
Nem mehet vala atal a vyzen, vetee magát wzsára, de myert
seböss vala az vyznek folyasa, belee hala (ÉrdyC. 442).

Úszdogál: nato C. Úszdogalok: fluito PPB. schwimmen
PPB. Az vízben eggüt vzdogálnak és egyuelednek az gonoz
halak az iókkal (Mih: ÖrökÉ. 116. Káldi: Préd. 612. Nyr. IX.
71. Misk: VKert. 225).

Úszhatatlan: innabilis C. MA. darauf mau nicht swim-
men kann PPB.

Úszható: natabilis C. darauf mau schwimmen kann PPB.

Uszikál: nato Kr. [herumschwimmen]. Sokan kívánják a
hosszú életet, hogy tovább uszikálbassanak a gyönyörűségek-
ben (Fal: BE. 625). A jó uraim és aszszonyim nem fül bé
dugva miot Ulysses, hanem szem-bé hunyva menek setétes
orákban magok danulván és a tsalárd Syrenákra-is fülelvén
vigan uszikálnak (Fal: NA. 164).

Úszkál: nato C. schwimmen PPB. Com: Vest. 137. Ellene
úszkálók: obnato PPB.

Úszkorál: [nato; herumschwimmen]. A vizek mély örvé-
nyiben úszkoráló számtalan ivadékok (Csúzi: Síp. 30b. 212.
Csúzi: Tromb. 661. Kr.)

Úszó: natator C. swimmer PPB. Úszó-állat: natatle
PPB. Nemynemew germek yacikuala vyznek parto tauon, magat
nem ouan essek az mély vízbe: nemynemew vyz tauol nezuen
oda mene (EhrC. 160).

Úsztat: facio natate Kr. [schwemmen, überschwemmen].
Ezechiás király keserves könyhullatásokkal úsztatta beteg ágyát
(Pázm: Préd. 967. NyKözl. XV.360).

által-úsztat. Ne leelettessek thebeuned ky atal wztassa
az langass zenen ew fiath (JordC. 239). Félelmet ök semmit
nem mutatának, de a vizen által nem usztatának (RMK. VI.141).
Az hadakat vissza hivassátok, az kik sebes Dunát én paran-
cholatombol által usztatták (Zrinyi L.73).

be-úsztat. Lovait elhajtá Oceanum tengerben mert bensz-
tata (Zrinyi L61).

ki-úsztat. Könnyebb volt Elisaeus prophetának a Jordán
víziben esett fejszét kiúsztatni; könnyeb völt volna a tengerben
vettetet Jonást is a révészeknek edgy secnlumnak el folyása
utau a mélységből kihorgászni (VárM: ÉgöSzöv. 110).

lő-úsztat: [definere sino; herunterlaufen lassen]. Némellyik
jajgattya kötül törött vállát, sok pedig mélyére le-usztatja
nyálát (Könyi: HRom. 187).

mög-úsztat: [natate facio; schwimmen lassen, schwem-
men]. Vérékben usztassuk-meg ellenségünket (Könyi: HRom.
176).

USZÍT, HUSZÍT: excito ad latratum PP. ad praedam
concito; zum bellen reizen PPB. [hietzen] anlussen, Adami:
Spr. Az ebeketis vtanna luzettsa (Mel: SzJán. 59). Huzsítatok
reá az en ebeimet, had szaggassak el (SalMark. 22. GKat:
VTtk. II.353). A sok agarakat reá huszítják (Misk: VKert.
231). Egy medvére ha sok kutyákat uszítanak, levonnyák;
téged is egyszer megsímitnak (Gvad: FNót. 86).

USZÓLAG, ÚSZÓVAN, ÚSZELY: [?] Igen szép
mind kettő, úszóvan-is festet (kopó, Gyöngy: KJ. 1693. 13. l.
I. könyv 236). Fejér kék a lova, úszóvan festették (uo. 148. l.

III. k. 3.6). Az úrfiak darutollas süvegben, lódingoson, tarsolyon felültenek úszólag bársonnyal [?] veresen festett, ... felöltöztetett lovakra (MonIrók XI.464). Az úrfiak darutollas süvegben, lódingoson, tarsolyoson felültenek úszólag [?] berzsennyel veresen festett, ... felöltöztetett lovokra (no. 347). Valóban is nézik és csudálják sokan; ki úszóván [így] festett, habzó, tágos, kevély tubinmantóját, a mely alig fér a nagy fedeles hintóba, álmélkodnak mások rajta, hogy bírhatja füle a hüvelyknyi nagy napkeleti gyöngyesepeket; aliumi ammirano il suo fastoso manto, mentre altri ... (Fal: NA. 144). Itt a XIV. Lajos király képe látszik, maga földig folyó úszóván királyi palástban [így] áll (Fal: TÉ. 795). Úszóan, úszólag, úszó formán festett habzó tubin mántó, palást (SzD: MVir. 153). Úszóan állva [így] festett ló; úszóan festett eb (uo.).

ÚT: 1) via C. iter MA. weg, die strasse PPB. [roise]. Ut nélkül való: avius, invius C. Járt út: via frequens PPB. Akadályos utak: interscalmum PPB. Meszse út: longitudo itineris PPB. Fél-fél való út: devium iter PPB. Jó barátságos út: iter interseptum PPB. Tekergő út: ambages Com: Vest. 119. Hodut. 1093 (Kovács). Had-utl, via 14'6. Wengut, via 1225 (Czinár). Oggau neki munhi urazugbele utot (HIB). Uotlpenez, denarii persolvondi 1229. Utpinuz 1230. (Kovács). Via vulgariter arkuusuth vocata 1235 (Jerney). Pervenit meta ad finem viae horuasuth vocatae 1275 (CPatr. IV.45). Molom uta, via ad molam 1277 (Czinár). Meta cadit in quendam viam veterem rapachuswt nuncupatam 1289 (CPatr. I.80). A megfordulásnac uta: via revertendi (BécsiC. 1). Zerezyetek meg urnak utat: parate viam domini (JordC. 361). Örök eeletnek utay: via vitae (712). Hű utayban: in suis gressibus (832). Mychoda Cristus wta yarasa es fogywere (ÉrdyC. 571). Az bizony uton iaro cristust be nem fogatam (VirgC. 11). Az fogiatkozások utak: az pokorra ala menesse (97). El zeleseyteed een wtaynath een alattam: dilatasti gressus meos subtus me (KulesC. 32). W utay: platea ejus (KulesC. 131). A penitentianak utat edisse teved (TihC. 10). Yewenek egl napy utat (PozsC. 20). Első uta neki nem szolgálta (CsomaC. 9). Az wtysz [út is] ygen gonoz wala (LevT. 1232). Onos ut (LevT. II.88). Útba szólt ő klmével (LevT. II.270). Jacob kedig el mene az ő utam (Helt: Bibl. I. P4). Még egy uton sem akar véle járni: ne via quidem eadem cum illo vult ingredi (Deesi: Adag. 94). Az Catilina utabol minden fő fő embereknek levelet küldte: ex itinere optumo cuique literas mittit (Deesi: Sall. 25). Bator leg minden utodban (KBártf. 1583. Avt). Az ur megszerenczézi a te utadat: dominus prosperam facit viam tuam (MA: Bibl. 121). Szoros ajtóról tágas kapura, széles útra, keskeny ösvényről sli mezőre vezetik az embereket (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.401). Helyes tanításnac úttya szerént (Com: Jan. 161). Meg ne látogasd, hanem utára bocsásd: ne invisas eum, sed missum facias (206). Meguván a szabott úton járni (Matkó: BCsák). Az utak is néhol szikláknál kezdettek (MonTME. V.242). Az utakat is jó alkalmatossággal be kellene vágatótnok (RákGy: Lev. 197). Karansebosi vicelán fogatott egy útnélkül járó embert meg (RákGy: Lev. 223). Az kezdett útból nem kell kiállni (Thaly: Adal. I.167). Igaz röges az ut (HlálF. 15). Ha mind azt, a mit mind pokolbeli utamban, mind pedig Lucifer palotájában láttam, elkészümlánám (NóI'M. 64). 2) [modus; art u weise]. Más úton fogunk a dologhoz: alia aggreddiemur via PPB. Harom uton kezdee istennek irgalmassagát kermie (TelC. 18). Minden úttal okot keresők (MonIrók III.132). Két uton (duplice titulo) senki jóságot nem bírhat (Ver: Verb. 146). Törvény uttya szerint: processu iudicario (285). Örökös szolgáló lézünk Istenünknek és ő tőle semmi úttal el nem pártolunk (Pázm: Préd. 336). Minden lehetséges uttal előbbi jó híret nevét felebarátodnak helybe hozzád (634). A decretumokat meg másolni semmi képpen, semmi úttal nem helyes (Com: Jan. 135). Ezen az úton megmaradt az asszony embernek élete

gyermeké által (Hall: HHist. II.169). 3) [vices; mal]. Két úttal: bis, duabus vicibus MA. Megh halgata az uttal es: et hac vice exaudivit me (JordC. 220). Ket fogat ki kel immar vonatni negod uttal (DebrC. 572). Veege leezen ewneky ez wttal (ÉrdyC. 565b). Pharao ezuttalis meg kemeyite az ő szünet: ingravatus est cor Pharaonis (Helt: Bibl. I. Ff. Ppp). Másod úttal-is megmondom: (Helt: UT. Aa5). Előűe harmad uttal: venit tertio (N4). Harmad uttal annac utámna meg győszte (Helt: Krón. 54). Heted uttal monda: septima vice ait (Kár: Bibl. a 325). Talám negyuen uttal oluassam által az fractio-num additiót az régi magyar számmetű könylen (Helt: Arion. K. 6). Meggyőzvéen urunk az ördögöt bárom úttal (Káldi: Préd. I.538. Nyr. IX.328). Náodor-Fejérvárat meg szállá: de isteni csudákkal még ez egy úttal meg általmaztaték (Pázm: Kal. 440). Hogy ba nevezet-szerént az írott törvényre mutatnais az proféta, ugyan azon egy úttal az tradíciókra és az anyaszentegyházra-is mutatna (492). Egy uttal két munkát vinni végben (Kisv: Adag. 541). Kihuzlak a sárból ez uttal (Matkó: BCsák. 268). Tiz uttal kísértettek engem (Hly: Préd. II.410). Még a más úttal fejedelem otléte alatt fundált vala egy mesterséges tánczot (Szal: Krón. 164). Már három úttal-is jócskán lecsapkodtak benne az mi hadaink (MonOkm: XIV.307).

[Szólások]. Az távul-lakók egész esztendő által úttal lévén som tellettek volna eleget ennek az parancsolatnak (Pázm: Kal. 474). Útból kiténtorodom: exorbito; aus dem geleis fahren PPB. Út hoz fognak száradókok a hájuali hívesben (Fal: Vers. 839). Ut hoz készüli illiön es hozane időni (Zvon: Osiand. C5). Akár-mely úton s módon, egyvalaki a kösség-közzül, meg-visgallhattya a sz. írásnak igaz magyarázatyát: azou úton s módon, az ecclesia, bizonyosban fel-talállya az igaz magyarázatot (Pázm: LuthV. 237). Semmi úton módon ne szolj hazugságot (Czegl: Japh. 5). Hogy valami úton módon Ielélénát viszza nyherhessék (Hall: IIIHist. III.66). Minden úton-módon (RákF: Lev. 185). Ha valami úton módon kezünköz vehetjük, kegyelmed kezeihez bocsátjuk (Gér: KárCs. IV.408). Semmi lött úton módon (Nyr. XIV.462). A fejedelmasszony a maga váradi szamon-ezját s azok között Teleki Mihály bátyját minden úton módon promoveálni akarta (Cseroi: Hist. 16). Minden úton, módon iparkodott (Könyi: VM.5). Útra bocsátó-versek: prepemptica (Com: Jan. 163). Útra igazítani: communstrare viam alicui PPB. Útra indula: peregre profectus est (Helt: UT. M5). Útra kelni: proficeisci (Helt: Bibl. I. II2). Zerzek magokath az wtra (ÉrsC. 327b). Hitetlenül való első-késnek utára tartott feleségem (Nyr. XIV.515). A szíve megescék rajta, es azon igyekezék, hogy olyan veszedelmes úttjáról le verje (Mik: MhS. Nyr. Xtl. 422). A djon Isten jó utat: bene ambula PPB. Utat adott az feleségének (Nyr. XIV.462). Ők adtak-e utat a Bécsre monésre? (MonI. VIII.113). Állották az utakat (Nád: Lev. 145). Fel anynyit véssen [penz], a kivel utjokat béérik egészen (Gyöngy: Char. 13. rész. Nyr. III.212). Utamat be gátolta (MA: Bibl. I.460). Úttját bevágni, gátolni: seipre abitus PPB. Ugy tetszik, hogy nég más felé is bé vágják az úttat, és a mint mostanában folyak Európában a dolgok, leg kissebb sugirát sem lúhatjuk megszabdulásunknak (Mik: TörL. 86). Az utakat el-állani: insidere itinere effugit PPB. Úttját elfogni: occupare aditum PPB. Utat irtani: munire aditum PPB. Calvius nagy utat irtott a mostani áramoknak (Pázm: Kal. 1766. 462. NyKözL. XV.381). Jertek, én is nektek bizony úttat irtok (Thaly: Adal. I.22). Dolgainak úttját jól kijárta: patet alicui aditus ad causam PPB. Bojtorjános utat követ (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.408). Asszonyoknak ő utokat meg állá, udvar népével viadának állának (Tin. 326). A császár a közelvaló városna mulatságnak okáert gyakru mégyen, mollyre egy által lévénnyen hamar jútat: álluk-meg

ittyt az ősvényen (Hall: III. 176). Út a nyitni valamire: scindere glaciem: das eis brechen, den weg machen PPB. Jobban fizetnek azoknak, kik útát nyitnak rosra, mint sem azoknak, a kik jóra őszönöznek (Fal: NU. 326). Utat nyitott minden bűnre szabadoság (Orczy: Költ. Sz. 199). Az isten-féltagy emberek kicsiny-korokban kezdték a tökéletesség úttyút nyomni (Pázm: Préd. 335. NyKözl. XV. 377). Az oroszán zomjü torkával a kúthoz sietett, arra vőtt úttyával (Gyöngy: Char. 303). Tetovázó chavargás és útveszténi való fogás (Pázm: Kal. 174). Nagyfaluból kiindulván intézetem útamat Margita felé, hallvau penig az szakmáriaknak reám s utánam való készületeket, útát vesztvén mentem Tótira (Tököly: Lev. 56). Semmi úttal ne vésztünk felebarátunknak (Fal: NE. 88). Akarám, hogy senki semmi úttal meg ne ütkezzen rajatok (Fal: XU. 341). Az tanítást az városban semmi lett uttal meg ne engedje (Nyr. XIV. 514). Azth the szerelmed minden illendő úttales modall incees kezerece hogy vthoz készfiliön es szocanc időn (Zvon: Osiand. C3). Minden uttal s móddal kedvét szell keresned (Fal: NA. 234). Így akarám ezeket is rövideden zrac mint egy út közben megemlíteni (MA: Tan. 1186). In más embert tanálsz olyan vétékben, azt az directorral tésedelem nélkül annak módja s útja szerént citálák (RákGy: Lev. 75).

ál-út: cuniculus MF. [verborgener weg, schleichweg]. Al utakath senky az wannak karara ne szerezzen (Ver: Verb. 5). Kik a bányák ásiására rendeltettek, tudnak árkot és föld alatt való álutakat ásni (TelekiM: Fejedelmek Tüköre 48. MF) Mibelyt az első hold lesz oly utulással, hogy annak fényénél ár tsak kis látással lehet indulniok áluton járással... (Gyöngy: Char. 303).

által-út: trames, semita, via compendiosa MA. compendium MAL. via compendii Káldi: Bibl. 283. [kurzer weg, kürzester weg, grader weg]. Által-úton: compendiaro MAL. Által-út a petsültre: proxima ad gloriam via PPBL. Altalutallya folde 239 (Jerney). Transiret ad viam, quae altaluth vocaretur 1269 Wenzel VIII. 231. XI. 585). Meta vadit ad viam, quae altalt vocatur 1289 (CodPatr. I. 41). Tertia pars ejusdem silvae separator per viam a Lapus Nyar usque ad aquam Kisudmad vocam, quae via dicitur Általut 1297 (CodPatr. VI. 424). Neha ember altal wtat akar iaryu [hát látja, hogy csak] kerylewb emberkedik (Pesti: Fab. 406). Ott egy általuton hogy ő mégyen vala, véletlenül útát elvesztette (RMK. IV. 243). Itt mind a bérzen mennyfuc első az erdőn által, sockal amararib leszen, mert által vt ez (Helt: Mes. 362). Az multiplicatio az egyben soimmalisnac rövideden való által vttya (Helt: Arithm. C2). Által uton járn: rectam ingredi viam (Deesi: Adag. 210). Annac háza által út a pokolra, melyen a lalálnac mélységéhe mennek: viae inferi domus ejus (SalMark. C). Által-út pokolra, a mit beszéllesz (Tel: Evang. II. 918). Által uton egyenessen fussuc az hoz az emberhöz (MA: Scult. 1014). Igyes által-út az: mert tétova nem kereog, nem tsavarg (Pázm: Préd. 86). Directa, igyesen, által-út az: nem kereng, nem csavarg 81. RMK. IV. 322). Az igassagnak megh tanolasara valo által út oha eszeben nem intot (Eszt: IgAny. A3). Én magam által uton elmenék az fejedelembz (ErdTört. I. 234). A számokat egyben eti, mi módon rövideden, által uton hozzá adattattanao (Com: Jan. 163). Nem-is mégyen egyenes által-úton, hanem tekergősön Misk: VKert. 173. 324). Az isten beszéde az által út a léleknek nyavalyájának orvoslására (Tof: Zsolt. 36). Rövid és által-utat akarván Isten Ábrahannak mutatni, mellyen minden szent-égek telkélletességét elnyerheti (Otr: Tökéll. 27). Általutakat keres magának, hogy mennél előbb tühesse erszényét (Fal: NU. 326).

[Szólások]. Ennel atal b es rywydeb wt (ÉrdyC. 606b). Ennel altalb utat boza nem lelz (DöbrC. 8). Nulla celerior est

ad insaniam via: nints az bolondságra általab' út, mint a harag (Pázm: Préd. 803).

általútság: ∞ (Diósz: Tal. 283).

bejáró-út: introitus [zugang]. A maga-megalázás primus introitus religionis, első bé-járó-uttya az isteni szolgálatnak (Fal: NA. 179).

bücsü-út: [processio]. Az szenteket kezdé imádnia (a pápa), az bálványképekböz bolesó-útát nyita (RMK. II. 109).

dérek-út: [via principalis; hauptstrasse]. (Mel: Job. 59). A világnak sok tetovázó ősvényi három derék utakba szakadnak (Pázm: Préd. 87. Tört. XIX. 74).

gyalog-út: semita MA. arta via 1484. Nyirkálai (Kovácheli: Formulae XII. limes C. fussteig Nom. 25. Kewanyan ő hozya zolnom eegh gyalogh vton elől vöm (WinklC. 202. Hoffr. 74. Com: Vest. 52).

had-út: [heerstrasse]. Hodut, via 1093. 1211 (Kovács). Haduth, terra 1211. via 1402. 1416. (Czinár).

hamar-út: [eiliger gang]. Két hamarutat kellett egymás után ő nagyságához tennünk (Nyr. XIV. 515).

háromágú-út: trivium C.

kerengő-út: ambages PPBL. [unweg]. Az veres tenger pusztájának kerengő uta (MA: Bibl. 161). Köszönnytik annak a szédülésnek, mellyel a világ oktatlanította kereugó uttyán azokat, kik szemmellátott gazdagságok keresésébe merültek (Pázm: Préd. 89).

kérszt-út: viae sese intersecantes Kr. transversa itinera PPBL. [krenzweg]. Kurustwt, via 1274 (Wenzel XII. 102). Via kereztluth 1381 (ZichyC. IV. 201. Felv: Pest. 13). Tekergő, kereszt utakat keres (Diósz: Fal. 313. GyöngyD: Cup. 604).

kerülő-út: ambages MA. dispendium PPBL. [unweg]. Kerülő úton kell menned (Laskai: Lips. 112). Az érdemnek nagy kerülő-uttya vagyou, ha nem segít mellette a favor (Fal: UE. 423).

két-útú: bivium MA.

kettős-út: bivium C. Fél: Bibl. 72. scheideweg Com: Orb. 167.

királyi-út: publica via [via regia; landstrasse]. Altal megyec a te földeden es a királyi úton megyec: transibimus per terram tuam, publica gradiemur via (Helt: Bibl. I. 111). Király-út (Pázm: KT. 157).

király-útja: ∞ Ez király útja, a mi koronás királyunk útja (Nyr. XII. 80).

közép-út: [media via; mittelweg, mittelstrasse]. Az csudák dolgában, közép-úton kel járunk, hogy két széthámos tévelygéstül magunkat mególtalmazhassuk (Pázm: Kal. 641).

nap-útja: via solis, ecliptica ACsere: Ene. 91.

oldal-út: via lateralis Kr. [seitenweg]. A tábor az oldaluton akart általmenni Patak felé (Tört. IV. 61). Szokása az alaton elmenék, hogy a nagyokba kapjon és mint-egy oldal-úttal abból híresedgyen, hogy fő emberekkel volt köze (Fal: UE. 470). Ezek bé-szünlik magokat oldal úton az úri házokba; mély fejbajtással, ahoz tanúlt udvari lábball lépnek bé (Fal: NU. 324).

ország-út: 1) militaris via; landstrasse Nom. 25. via *publica PPBL. via regia Kr. Latac, az ország uton ifenes aros embördök (GnaryC. 24). Az orzagi wtan megyünk: gradiemur via publica (JordC. 161). Az ország utan megyünc (Helt: Bibl.

(80). Ember alycha magát emberek elwt utalatosnak (96). Wtalatossa lenek: abominatibiles facti sunt (KulesC. 127). A barom pasztoros az Egíptusbelieknel utalatosos: detestantur Aegyptii pastores ovium (Hélt: Bibl. I.33). Az bűnös Isten előt utalatos (Fél: Tan. 286). Utalatos roz ember (Decsi: Adag. 165). Pompejus oly utalatos volt, hogy hóla-után el sem temették, hanem lábokkal tapodták a romaiak (Pázm: Préd. 27). Ez utalatos szerzéseken egyget se czelekedgyetec: nolite quidpiam facere de his abominacionibus (MA: Bibl. I.106). Téged egészlen meg-rusnyit, utalatosá téssen (Báti: LPrób. 125).

Útalatosság: asperatio, execrabilitas C. abominatio, execratio; grenel PPB. [abscheulichkeit]. Keuelségenc utalatossga: contemptus superbiae (BécsiC. 40). Ez fwldiekneec utalatossga (VirgC. 150).

Utálkod-ik: [fastidio; verabscheuen]. Az békákat nagy utálkodván kell elháunia (Matkó: BCSák. 753).

Útáló]

Isten-útáló. Az isten vtoloc az őrec szidalomra mennek (Hélt: Bibl. I.93).

Útálság: [fastidium; ekel]. Oly mera dologert kapa belem ez s ez ember, hogy csak mondani-is utalsaghi (MNYil: Ágend. 75. Nyr. VI.362. 408).

Útálságos: [abominabilis; abscheulich]. Az sátán oly utálságos [igy], az mely, az mit Isten szépen szerzett, ártalmassá és rutalmassá teszi (MA: Bibl. 291). Utálságos lúzhódtség (GKAT: Titk. 442).

Útáltat: facio detestabilem Kr. [verächtlich machen, der verachtung preisgeben].

el-útáltat: ∞ Csúfra ítik az idvességes jószágokat, hogy teljesen el-útáltassák (Fal: NE. 109).

mög-útáltat: ∞ Azt hitessék el az emberekkel, hogy mi bálványozók vagyunk, gondolván, hogy e képpen könnyen meg utáltathatnak minket (Tel: Evang. II.401b). Elévé igen meg keserítik, és magokat az ilyen embertelen szokással felette meg utáltattyák (Fal: UE. 402).

UTÁN (my halalwnknak *utanna* ÉrdyC. 338b. feltámadásának *utánna* meg mutatta magát urunk Tel: Evang. II.241b. annak *utonna*? Beythe: Epist. 44. vö. *azután* = *azután*): **1**) [pone, post; hinten nach]. A gombolyag fonalat négy ló nem vonhatja fel az hegyre, mert csak az fonal mégyen után és az gombolyag hátra mász (Messék. 3). Láttuk immáronis ő vitéz prébját . . . De jai, nagy szelendek orozkodik után (Zrinyi II.59). Után, kurnecz után, tied az puszkája (Tbaly: Adal. II.91). Előlj járja, rá toppantja Doboka vármegye, után Torda, ne hagyj soha, tied az erszénye (97). **2**) **a**) *a*) post, pone C. nach, hinter PPB. Utánna: post illum; nach ihm; utámad: post te; nach oder hinter dir; utáman: post me; nach, hinter mir PPB. Utáman való: posticus C. Utánna járok: assessor MA. Vtanwnk kyalth: elamat post nos (JordC. 402). Az w kapayat es frater ruñus kapaiait vtannok viue (VirgC. 70). Mind ez világ vtannad indult (79). Vtana ne tekencen (TelC. 373). A setet hálynal-csillag-utan búdosos lutheristak vezetője (Pázm: LuthV. Cím). Ha nem járt volna annyit az ebek s vadak nyoma után, alkalmas személy vált volna belőle a társaságra (Fal: NE. 22). Ha le felé hajolának a kövek után, tehát ez ostábla a földbe eltűne (NótPM. 48). **3**) Utánna-leszek valahová viszik: quocumque asportabitur, certum est persequi. Utánna lenni: auxie quaerere PPB. Ha utánna leendőtlők [ha üldözik] (KazC. 66). Oly igen megjéde az zsidóságnak, mert utána vagon a nagy sokaság (RMK. II.273). Utánna lőneec, meg találác (Göres: Mátý. 85). **b**) [időről] *a*) Ket nap vtan: post bíduum (MünchC. 63). Tizen keth ezendő vtan (ÉrdyC. 620). Egi nehany nap vtan (VirgC. 26). Ninivét negyven nap-után sem

veré földhöz, mint el-szánta vala (Pázm: Préd. 5). **3**) Ecs lewu harmad nap után (PozsC. 20). Karátson után valo vasárnap (MA: Scult. 88). **4**) Babilomba vitetel vtan: post transmigracionem Babylonis (MünchC. 15). Babiloniaban vytelehnek vtanna (JordC. 357). Az nag myse vtanyg (VirgC. 140). Az engedetlen-ségnek binenek utánna kőuetkezének . . . (BodC. 3). Az őzön-vizeec utánna: post diluuium (MA: Bibl. I.9). **5**) Post geniti: utánnok valók C. Az ky en vtaman wyendő: qui post me vtaturus est (JordC. 361). Az kik bolondul tesznek testamentomot, gyakorta nagy karokban eitik az vtanna valokat (Fél: Tan. 505). Hogy megtartassé az li utánnatoc valóknac: seruetur in generationes vestras (MA: Bibl. I.64). **c**) Valami után leskdőm: aucupor PPB. Azon vagyok, utána vagyok, rajta vagyok, érte vagyok: ich lasse mir es anlegen sein Adáni: Spr. 311. Ne teryetek az balványok vtan: nolite converti ad idola (JordC. 104). Kyk Kristus vtan kevankoznak (SándC. 5). Vtannok kyldé, hogy azok ees aldoznak (ÉrdyC. 517). Utánnatoc való bóm s gondjaim s keserűségim semmi képen nem tágitnak (LevT. II.381). Akar mint halazon az őrdög vtannad (Born: Ének. 296). Bolondnak fa pénz ió, ha el veztiis, ne bánkodgyék vtánna (Decsi: Adag. 8). Kd. méltóságos személye után való várakozásom értésére lehet kdnek (Tököly: Lev. 26). Hallván az szakmáriaknak reám s utámmal való készülteket, útat vesztvén mentem Tófüra (56). A vizek szélím elődő méhek után intselkednek (a békák, Misk: VKert. 261). Apolló tsak hijában várakozván a holló hozta víz után (386). A farkas az őreg csordác utánn-is olálkodic (Com: Jan. 77). Szivbéli sóhajtás a bölcseség után (Orezy: KöltH. 79). Az urunknak igen jó akarója; ez is javallotta egyik a császárnak, hogy utána küldjön Franciaországba (Mik: TLev. 3. lev.). **d**) Mynden yozagat vtanna keltette vala: erogaverat omnia sua (JordC. 469). Akarattyanak törweyne vtan yaar (ÉrdyC. 614). Zaaz annyeeit nyerz vtanna (603b). Aggyon valany ket őkrótes, kyk vtan ellyek (LevT. I.138). Tudja kd, hogy mégis Isten után az ember segítség szép dolog (II.177). Egy jambor adott hwzson őtt foryrttot es az vtan clek gyermekestol (RMNY. II.80). Abrahamot szerette Isten az ő cselekedeti után (Matkó: BCSák. 313).

Utánna-való: posterus, posticus; hinterwärtig, nachfolgend PPB.

UTÓ: [posticus] novissimus [hinterer, letzter]. Sokac kedeg előneec lezneec vtouac, es vtolsoc előlőc: multi autem erunt primi novissimi et novissimi primi (MünchC. 92). Fel al vala az ew ket vto labara (Pont. 39).

Utól: **1**) ultimo, postremo MA. ultimo loco CorpGram. 240. [hinten, ganz hinten, zu ende] endlich, zuletzt PPB. Utól való: posterior MA. **a**) [helyről:] *a*) Utól-menni a seregben: claudere agmen PPl. Vtol, hat megel: retro NémGl. 380. Az kerec meneuel elől ala iar, anneual iar fel vtol (GuaryC. 28). Eleeb valo, sem vtol valo (ÉrdyC. 116). Tegye bé az aítót, az ki vtol marad (Decsi: Adag. 261). Utól szágüldök, és az had után menő kőznép (MA: SB. 47). Bátor az isten haragjának megemészto tűze utol kövessen (EnyF: MSzö. 37). Utól-jutva titeket [utól érve] (Alv: Itin. 240). Ha elől poszto szám vagon, utolis ez legyen (GFris: Arithm. N4). Jún maga ez utól hatalmas leventa, véle jún haragos őtször ötven szablya (Zrinyi: ASy. N2). **3**) Ki valakit elől vtol talal (Born: Préd. 427). Elöl, vtol nékem minden felől szűnem keserűség szeldelte (Illyef: Jephtha. 5). Hogy ha sok különböző dolgok fordulnak elől avagy utól egy helyben (Ónodi: Számv. 118). **b**) [időről] *a*) Imez vtol ítt műesnek es igaz amít akarok adni miyt tenekek: huic ultimo (Sylv: UT. I.32). Vtol hasznatis meg erytúc (Born: Préd. 29). Vtol serkenéc fel: novissimus evigilavi (Kár: Bibl. I.673). A bűnőktöt nem csak az előlvaló ok miatt, hanem az utól való ok miatt is meg keliratynok (Illy: Préd. II.185). **3**) Kiról leg vtol megis többet szollyunc (Born: Préd. 62). A Thessalonica-béliekhez leg-elöl ért sz. Pál, és leg-utól iratot

a sz. János látása (Pázm: LuthV. 228). **2)** posteritas [nachkommenschaft]. En nememee vtolta posteritas familiae meae (BécsiC. 9). Izrael fiaínae maradéka, auagy vtollya (Helt: UT. r2). **3)** postica, prora, postrema pars rei enjuspian MA. hinterer teil einer sache PPB. [hinterteil, letzter teil, ende]. A haionac vtolta: pippis (MünchC. 78). Leznee az embernee vtofi gonozbae eleinel: fiunt novissima hominis illius pejora prioribus (MünchC. 37). Erezied Lazart, hoq marca ő vyanac utoflat a vizee es hyedelmeezimeg en ieluemet (119b). Az atkozatnac utollaban: in novissima maledictionis (BécsiC. 153). Hegelknee vtolli tőueiglen lezalottan: ad extrema montium descendi (242). W hatanak vtolya: posteriora dorsi (KulesC. 157). Az bálvinnac az deroka emberi forma volt, az utollya hal forma (MA: Bibl. I 248). Eleje, es utollya keskenyeb, közepi szélesben terjed (Pázm: Préd. 281). Midőn érettiünk emberré löl es üdőknek utollján (Pázm: Imáds. 267). Az nap leg utollján [estve] (Zvon: Post. I 403). Mikor az Szulimán ez dolgot meg hallá, hogy Sziget roménségének van utollya, szívvet vett magában (Zrínyi II.56). Hirével sinesen az utollyodnac, a mit kottyant a szád (Matkó: BCsák. 172). Könyvének utollján (205). Az hareznak utollján (Lászny: Krón. V.162).

[Szólások]. Sem elei, sem utóllya szóllásának: tsak haboz (Pázm: Préd. b3). Az vtollyára iutni: ad calcem pervenire (Decsi: Adag. 211).

Utólb, utóbb (sem előbb sem *utollyab* ne haladgyon Ker: Préd. 416.): **1)** posterius C. nachmals, hernach PPB. Utóbb való: posterior C. Sem eleb, sem utolb (Mel: SzJán. 246). Sem előb sem vtohb (Frank: HasznK. 90). Előb vagy utolb (Zvon: Post. I 140). Nállammál vtohb iőt (Csákt: AU. 19). Jóllehet ugyan utóbb-valók legyetek a többi statusoknál, de... (Bíró: Préd. 18). Előre ki ne híreszt szándékodat, hogy utóbb szígyeot ne valy, ha meg nem felelhetsz ígérteodnek (Fal: UE. 373). **2)** [posterior; später]. Legutólb családságát is ved eszedben (Sámb: 3Fel. 291). Semmi előbb, vagy utólb, nagyobb, vagy kissobb nintsen (Bíró: Angy. 170).

előbb-utóbb: serius ocins Kr. [früher oder später]. Szemébe jüvendölék sokan, hogy előbb utóbb ugyancsak a játék felett fog meghalni (Fal: NA 146).

Utólbán, utóbban: postremo Kr. [später]. Mendenectől vtolban meghala a member: novissima omnium defuncta est mulier (MünchC. 96). Soha sem eleeb, sem vtolban nem voth (ÉrdyC. 116). Ky vtolban ysmerte megl az wr istent (141b). Kinek előb adgya meg, skinek utólbán (Frank: HasznK. 64). Lőgh utólbán: novissimum (Fél: Bibl. 74). A kereszténységben valamelly tudomány utólbán es ujonnan támad, bizonyos, hogy az ürdög konkolya (Pázm: Préd. 293). A fiú, lumen de lumine, világosságból származott világosság, de nem utólbán-való az atyánál (718). Az utólbán-való eeclesiák, a bizonyosság-tételben meg-elalathozhatnak (Pázm: LuthV. 18). Valamit első kezdetben tanított a hitnek minden ágazatiról, utólbán-is azont tanította (Pázm: LuthV. 75). Utóbban vitt ő kegyelme salétromot 440 okát (MontME. L103). Maga utólbán néhai Rhédei Perenez őzvegét vette vala feleségül (Szal: Krón. 73).

Utólbani: posterior Kr. [später-]. Mert talán, az utólbanyi nyomtatásokban le-tőrlőtték azokat a szókat (Pázm: LuthV. 170). Pázm: Epist. II 11. Kr. Veresm: Tan. 115. Kr.) Utólbani (Toln: Vig. 68).

Utólbí, utóbbí: posterior Kr. [später-, letzt-]. Utólbí esata [minapi, inémti] 1663. (FMMünerva L477). Az utólbí görög esaszár idegen népet fogadót (Konst. A4b. B4). Utólbí szilajkodása (Pós: GBot. o). Akár csak utólbí eonmissióit urunknak kiállítette volna kezekhez az debreczeni bíró (Tőkölly: Lev. 55). Nem kétem, vette kegyelmed utóbbí levelemed (RákF. Lev. 60). A sz. lélek, ki az atyától, es fiútól származik, nem utóbbí ama-

zoknál (Bíró: Préd. 110). Hogy bé mutathassa a többivel ennek-is érdemét az isten előtt, es mostani gyötrelme utóbbí örök-vigadozásra forduljon (Fal: NU. 317). Az előbbí vígság es az utóbbí ínség, az előbbí uraság es a mostani nyomoriság (293).

Utólbiszor: Mentől vtolbzer: novissime MünchC. 53.

Utólbiszori: [posterior; später]. (Kász: Kit. 72).

Utólbéli: ∞ Utólbéli paterok (Gyarm: Fel. 169. Sall: Vár. 160).

Utólbéni: ∞ Nints két istene a világnak: nem lehet új, es az atyánál utólbényi isten (Pázm: Préd. 709).

Utólbján: in ejus fine Kr. [postremo; zuletzt]. Duplázod meg utólbján nagy vitézségedet (Zrínyi II.85). Utólbján ne csak hitelét vegye el, hanem iörtözassz az hiveket tölle, mint eretnek-ségtől (Sámb: 3Fel. 642).

Utólbjára: postremo Kr. [zuletzt, endlich]. (Hall: Paizs. 40. GyöngyD: Char. 419). A szükség sok fő embereket tántorított meg, lopásra, gyilkosságra kísített: úgy hogy utólbjára az ura iméknak számot kellett vetni a bíróval es kifizetni a hóhért (Fal: NU. 285).

el-utólbjára: ∞ Bé rekeztvén már elutólbjára (Czegl: Japh. 160). Elutólbjára Hoffkireh Generál ezen rabló tatárok kegeztéséből visszatérvén. (Rumy: Mon. I.122). El-utólbjára is azt végezte (Nyr. XIV.357).

Utólbra: ad extremum Kr. [zuletzt, zum beschluss]. Minden dolgomat jól hiszem hogy felrőttd az büntetést utólbra ballasztottad (RMK. VI.221). Vtolra hatta az Isten dolgat (Born: Préd. 458). Először io bort adnac, az vtan alab valot: te kedig vtolrais jeles bort tartottal (93). Nemi atta volna az uendeg-segnee elein az io bort, hanem utólbra tartotta vtolra (Tel: Évang. I 233. MA: Seult. 751).

el-utólbra: [postremo; endlich]. El-utólbra ennélis közélebb jönnek (Pázm: Kal. 616).

Utólsó (*utolso* LányiC. 39. *utosso* KazC. 61. *utosso* LevT. I.15. *utoso* 43): postremus, extremus, novissimus, ultimus, ulterius C. letzte, hinterste PPB. Utólsó reménység: Phocica desperatio MA. Az utólsó spitzen leni: esse in extremo PPB. Utólsó szükségre jutott: redactus ad *incitas PPB. Leznee előlsőe vtolsoe: erunt primi novissimi (MünchC. 50). Hogy az ev terdey az ev mellyehes es az ev sarkay az ev vtolso evlezh felelezh ragattak (MargL. 139). Sokak mongak emmekem az vtolso napon: multi dicent mihi in illa die (JordC. 374). Vtolso reeze (ÉrdyC. 539b). Az egeerek keethi vtolso labokra alnak (SándC. 6). Az földnek vtolso határi: termini terrae (Sylv: UT. I.19). Tegnap egy utólsó lábomnal egy tőisbe hágtam (Helt: Mes. 295). Az földnee vtolso részéről: de extremis finibus terrae (Kár: Bibl. I.184). Utólsóba [utólszor] kérélec (Csákt: AU. 23). Senki egy hirtelen leg utólsó gonozsa nem leszen, hanem gradiesonként megyen az tőtre (Toln: Vig. Előb. 9). A mi édes üdvözítőnk életének utólsó vatoráján sokkal tudálatosh, es bötsilletesb lakodalmat szerzett: convivium pingvium, medullatorum; velős es kövér lakodalmat (Pázm: Préd. 732). Estve, mikor az óra utólsó vólha (Mad: Évang. 325). Utólsó szállkségre jutván (Illy: Préd. II.282). Legelőször arra ne ment volna kegyelmeitek, es melyet mi legutólszóra [így] hagytnak volt (TörtT. 1878. 165). Egy öreg nyári szeker csinnyával 5 f., nyári elő esin 1 f., utólsó esin 84 d. (TörtT. XVIII.265). Kigyó meg ifádik; ember penig, hogyha elérkezik utólsó órára, nem tér s meg nem unyl [olv. nem tér meg s nem unyl?], de megyen halálra (Zrínyi I.124). Életének utólsó pontján mosolással ajánlá ki lelkét (Fal: NU. 323).

Utólsóbb: posterior; der folgende PPB. [später]. Mendenectől vtolso: omnium novissimus (MünchC. 89). Mindeneknél vtolso legyen (Kár: Bibl. V.40). Amaz utólsob hivatalos munkásoe (Zvon: Post. I.404). Sanctorum minimus, a keresztények között utólsób' es kissob' (Pázm: Préd. 59). Az utólsób' gondo

latok gyakorta jobbak az elsőnél (Pós: Igazs. 1491). Utolsob a mi felebarátunkhoz való szeretetünk a mi Istenünkhöz való szeretetünkénél (Kér: Préd. 32).

Utólsóbbbszor: [postremo; endlich] Utólsóbbszor ez is végeztetett (ErdTört. 194).

Utólsóság: [locus postremus; letzte stelle, letzter rang]. Elsőség és utólsóság (Matkó: BCsák. 49. Alv: Post. II.59).

Utólsószor (vtolzeron BécsiC. 90. utolzer LányiC. 54. 151. utolzer TihC. 73. Zvon: Post. I.190. KazC. 85.): novissime, supremo C. ultimo, postremo MA. endlich, letztlich PPB. [zuletzt]. Vtolzeron öfiay vtan az aña es mégnégetetéc: novissime (BécsiC. 90). Meglen valian eg dragalatos fiat, azt es erete ő hoziaice vtolzer: novissimum (MünchC. 95). Masodzer kyde eoegyeb zolgakat; vtolzer boezata hw hozyayok hw egyetlen eg fiyat (JordC. 422. Liszy: Krón. V.158). El-végre, leg utolsoz: tandem (Com: Jan. 75).

Utólszori: [posterior, postremus; der letztere, der letzte]. Az utólszori privilegium az elsőt megh erőltenti (Ver: Verb. 24). Ez első..., a második...; ez utólszori... (Bartia: Krón. 8). Az utólszori gyűlésben (Esz: Lev. 33. GKat: Titk. 213. TörtT.² 1431).

ÚTCZA (utcha KeszthC. 32. utcha KulesC. 33. útsza. antiq. út? WF). Útca: platea C. platea vicus Ver. contrata PPB. gasse Com: Vest. 141. Útsza kapitánya: vicinus, praefectus; der oberste in einer gasse PPB. Az városnak vezaya (EhrC. 150. 20). Város névi (BécsiC. 62. MünchC. 23. 83). Wezának zegiletyn alwau (JordC. 369). Meni az igienős vezara (DebrC. 154). Minden nezaiat pagimentomoztat (NagyszC. 203). Az vezarol az hazba (RMNy. II.189). Eredgy el az városnak utzáira, es szorossira (MA: Scult. 710b). Malom utca (Sám: Isp. 18). Utcákrul utcákra (Zvon: Préd. I.595). Várad utcsa (Bartia: Krón. 13). Meuyki az utcákra, és a városnak szelire: exi in plateas, et vicus civitatis (Ily: Préd. I.232). Utcákrul utcákra harezolnak (Thaly: Adal. 151). Az ő székök [az evözök ülési a gályában, úgy vannak rendiben, valamint a templomban, közepette utcsa vagy on, ahol szüntelen járnak alá s fel a tiszték (Mik: TLev. 74). Sűrűből sűrűbe, azután egy hossz-szas lugas utcába léptünk (Fal: NU. 339). Megindultunk, értünk estvére Budára, a vízi városnak szálltunk utcájára (Gvad: RP. 88).

dérék-útca: [platea principalis; hanptgasse]. (Toln: Víg. 231). A derék-utcsa-szerben házakhoz szállának (Bethl: Elet 323).

szoros-útca: angiportus MA. [gässchen]. Embereket látok ott a szoros utcának a torkán (Fal: NU. 351).

Útcácska: Keskeny útca: angiportus; enges gässlein Com: Vest. 119. Kaporsoia Getlmece nemimő városban utca-kaban mutatattie (BécsiC. 239).

Útcai: platealis Kr. [gassen-, auf der ga-se]. Útcai fegyveres nép (Misk: AnglInd. 61).

UZUÁL: [utor; gebrauchen, benützen]. Azt gondoltuk, hogy az vajdai, szl. imre, félegyházi réteket is usudhatjuk, de azok mind elfolyta a víz (Tököly: Lev. 25).

ÚZUS: [usus; gebrauch]. Megrögzőtt ususunk ez már nekünk (Nyr. X.121).

UZSONNA, OZSONNA (uzsanna? Zvon. Kr. osanna? Maj: Szót.): merenda, autocoenium C. unteressen Pest: Nom.

147. jansen Nom. 40. vesperbrof Com: Vest. 136. Az asszonynak sok felestekeemet, uzsonát kell adni a sok jümbornak 1549 (LevT. II.13). Usonakorig (Zvon: Préd. I.397). A felestekekőmit ebéd, az ebédet osonna, az osonnát vaesora érte asztalán (Pázu: Préd. 435).

Uzsonnál: merendo Com: Jan. 112.

UZSORA (usura DöbrC. 17. PPB. usurás Land: Ujs. I.575. osora KulesC. 23. ozoras ÉrdyC. 137b. osorás Tel: Évang. II.56b): foenus, usura C. MA. wucher, gewinn PPB. [zins]. Honapönként való usora: usura menstrua; monatliche interessen PPB. Száztól tizenkettőt vévő usora: usurae centesimae; ein interesse von zwölfen vor hundert (uo). Usorára adom: foeneror; auf wucher geben PPB. Többre mégyen az usora a fő-pénznél: usurae sortem mergunt PPB. Vsurat ne ag atyat feanak: non dabis usuram fratri tuo (NémGlossz. 337). Masnak keantam iozogat hamisan usoraul (VirgC. 7). Hogy myndeu renes forinthra egy hethen wswrath tartozzam adny egy magyar fyllert (RMNy. II.57). Osorát se végy rayta: nec usuris opprimes (Helt: Bibl. I.Nn). Usurául vöttem volna ki aszt: cum usuris exegissam illud (Helt: UT. v7). Ne vegy az te felebarátodtol usurát, vegy felötte valót: ne accipias ab eo usuras nec amplius quam dedisti (Kár: Bibl. I.113). Usoraul marhaiat ne szaporicza (Fél: Tan. 328). Usoraul, hamis hitel, ezalardsageal mind el veszi az maset alnoksageal (Born: Ének. 299). Az mi keuos penzed vagon, ad usurara aszt (Tel: Évang. I.377). Ha jól meg mivel földbe vettie az mag, nagy nyeresageal és bön usurával hozza meg az ő gyümölezét (MA: Tan. 1310). A derék summa felett uszorát auagy interest kér (Com: Jan. 191). Sokkal több usorát kíván annál, a mit kölcsön adott volt (Hall: Paizs. 299). A jó alamizna haszna (Kisv: Adag. 1). Hamár nevelkedik az uzsora (76).

Uzsorácska: foenusculum C. kleiner wucheroder gewinn PPB

Uzsorál: [foeneror; wuchern]. Nem szitkozódunké? nem usurálunké? (Soós: Post. 201).

Uzsorálkodik: foeneror Kr. [wuchern]. Ha kölcsön adandotoc azocnac, kicől remenlitec megnetetteket, méf halalat tünetec, mert a bündösc es vsoralkodnac a bündöskneec, hóg végenec egeulöcket (MünchC. 121). Mf vsoralkodol? (ÉrdyC. 603).

Uzsorálkodás: foeneratio MA. das wuchern PPB. (Frank: HasznK. 60).

Uzsorás: foenerator, danista C. usurarius MA. toculio PP. exactor JordC. 58. wucherer PPB. Usorás ember: toculio; wucherer PPB. Eg nemimemő vsorasnac valanaeket adosi (MünchC. 124. JordC. 546. ÉrdyC. 417). Hamis usoras zalagtol, odd magad hazgy tamusagtol (Born: Ének. 83). Nem hitelben adó, hanem usoris: non creditor est, sed foenerator (Com: Jan. 191). Voltál usorás, sanczoltato? Illyen volt Mathe és Zacheus is (Komár: Imád. 194). Mintha semmi különbség nem váltaná az uszorás nyerekedést az okos gondviseléstől: come se non vi fosse differeuza veruna tra il traffico e la prudenza (Fal: NE. 24).

Uzsoráskod-ik: foenero C. foeneror; wuchern PPB. Yrgal-massagot vsorasakodyk az yozagbol (ÉrdyC. 618b).

Uzsoráskodás: foeneratio, foeneratus C. [wucher].

Uzsoraság: ∞ Mindenemő vsorasag, kalmar-sag ezalard-ag (Born: Ének. 364. Porn: Préd. 431).

Ű, Ű.

ŰDŰL. ŰdŰlni: evigilare, expergefiari MA. [erwachen, sich erholen].

fŰl-ŰdŰl: ∞ MA. Hamar fel ŰdŰl meg id elmŰye a kor-sagosnac (Mel: Herb. 108. Káldi: Préd. 572. 577. Kr.).

ŰDVŰZ, IDVĚZ (Űdvezit Mel: SzJán. 465. ŰdvessegŰs WesprC. 5): **1)** sospes, salutatus, benedictus MA. [solig, willkommen]. ŰdvŰz légy: salve, salvus sis MA. ŰdvŰz légy: have MŰnchC. 65. Idvez leeg: ave JordC. 447. ŰdvŰzleg oh kereszt (AporC. 132). Hogy the segedelmeddel legyewnk egeezek, ydwezek es zabadok (FestC. 65). Megh maradyak yoozanon eos ydwezen te anyekod alat (403). O idvez leg zizekneec keges veraga (NagyszC. 117). Idwezeleg my wronk Ihus Cristusnak zent zemey; idwezeleg my wronk Ihus Cristusnak nemesseges zenth fyley, kyk ... (ThewrC. 83). Idweze legyetek zenthseges kezek (84). Idwezek legyetek (GŰmC. 38). Idwezek legyetek (217). IdwŰzlegy zerettetŰs vram Jesus Kristus (CzechC. 166). Thw zent kezek ydvŰzlegyetek (CzechC. 25). IdwŰz legyetŰk ties (KazC. 14). Az te lyted tevt ydweze tegetet: fides tua te servavit (Pesti: NTest. 164). **2)** [saluto; begrŰssen]. Idwezek (GŰmC. 34). Kiralt Űlvezic (GŰres: Mátý. 53).

ŰdvŰz-lŰgy-Mária: [ave Maria]. ŰdvŰzleg Mariat moug (VitkC). Mondgy háróm mi atyánkŰt es háróm ŰdvŰz légy Mária (Ágost: Zar. 151). Mondgyatoc het idwŰz legy Mariat (Agend. 201).

ŰdvŰzit: salvo C. beo, salvum facio MA. [selig machen]. VdvŰzoh mŰnket: salva nos (MŰnchC. 28). Ki Ű lelket akaranga vdvŰzeiteni: qui voluerit animam suam salvam facere (45). O vram idwezeh engem, o vram iol zerenŰezzel (DŰbrC. 53). ŰdvŰsittŰd [igy] a te beuned bizokat (TelC. 164). Hoq ydwezelien hwet: ut salvificem (JordC. 673). YdwezŰhetek magy-tokath, ez gonoz nemzethseghbŰl: servanini ex gente ista prava (713). Ew idwezeyt az ew nepeet ew hynekbŰl (ÉrdýC. 343). Az masodik rend meg iteltetik es idwezetetik (VirgC. 117). Ydwezek engemet een Istenem: salvum me fac dens meus (KulesC. 4). Ky ydwezeyth zywbely ygazakat: qui salvos facit rectos corde (11). Myth tucy te hazzas azzony allath, ha atte fryedeth idwezeytheted, meg tarhatodh (Konj: SzPál. 147). IdwŰziti az Ű nepet: salvum facite populum sum (Pél: Bibl. 2). Jezus mindenekŰt keuan az igazsagnac esmerŰtire hozni es idwŰzetenŰ (Tel: Evang. I 170).

mŰg-ŰdvŰzit: salvum facio MŰnchC. 80. [selig machen]. Tegetet te hŰtŰd megŰdvŰzeitet (MŰnchC. 80).

ŰdvŰzitis: salvatio Kr. [seligmachung]. (Mel: SzJán. 3. Helt: Bibl. 1. d4. Pázm: Préd. 179. Kr.).

ŰdvŰzithetŰ: salvum facere potens; selig machen kŰnneud]. A kŰzŰnsŰeges egyŰdŰl idwŰzŰthetŰ romai hit (BirŰ: Préd. 27).

ŰdvŰzito: salvator, soter C. [heiland]. Ű ŰdvŰzeitŰ vra: salvator dens (BécsiC. 80). Ezt ydvŰzeythŰwe tette: hanc constituit salvatorem (JordC. 723). Meg wydwlok en ydwezeytembo: exultabo in salvari tuo (KulesC. 14). Edews ydwezeytem (PozsC. 39). YdvŰzeytenk Kristus (CzechC. 35). Az en idwŰzitŰ istenemben: in deo salvari meo (Pél: Bibl. 86). Azért szabadedet meg minket az mi idwŰzitetŰnk (Tel: Evang. II 26b).

ŰdvŰzŰl: [saluto, benedico; begrŰssen, willkommen heissen]. Ha atatoc fiait ŰdvŰzlenditec: si salutaveritis fratres (MŰnchC. 23). Ydwezeytek hwet (JordC. 322). Leterdepelven idwezelven evket (MargL. 20). ŰdvŰzŰlŰm atte zŰzey zwedet (PærC. 13). MasŰd ŰrŰmet mefet valvata, hoq idwŰzlethee zent ElzebŰth azzontol (NagyszC. 274). Meltho leel ydwezeŰlni ysten zenth fyath (PozsC. 41). A magyari királnac mŰltŰsagos neuŰnel ŰdvŰzlece Űtet (Helt: KrŰn. 27b). Fel névŰc Űtet, es királnac ŰdvŰzlece (32b). IdwezŰl titeket az gyŰlekezet (Mon: Apol. 31). Minnyáján a szentsŰges test-elŰtt le-borŰlván, ŰdvŰzlece, dŰtsŰitŰtek (Pázm: Préd. 567). Az meli hazban be mentec, idwezelietec monduan, bekeseq Ű haznac (Mon: Apol. 423). EŰdvŰzlessŰ s dicsŰrtessel (Derk: ŰElet. 74). ŰdvŰzŰl szŰk helyett csŰff szŰkkal illetŰs erdeklŰ fŰleit s bosszantŰ nevetŰs (GyŰrgy: KJ. 53).

mŰg-ŰdvŰzŰl: ~ Megh ydwezelithe az zenth egybazat: salutasset ecclesiam (JordC. 770).

ŰdvŰzles: salutatio Kr. [gruss]. Te walazthidnak ydvŰzlessŰk: gratulatio (CzechC. 14). A mŰi szent evangeliomban kegyes ŰdvŰzlessŰl Űdesit Kristus a bekeseqre (Pázm: Préd. 559). KŰszŰntŰtek a chŰmot vig ŰdvŰzlessŰkkel (GyŰngy: KJ. 2 53). Ez is mŰdos ŰdvŰzles (Fal: NE. 16).

ŰdvŰzlet: ∞ Mynek wtanna te ydvŰzletŰdnek zozattya yewo en fyleymbŰ (ÉrdýC. 382. 616). YdvŰzletŰt mondand: dicite ave (JordC. 875). Mykoron zent Gabriel arehangyalnak ydvŰzletyre ellyen ydvŰseseg yo ygoeth Űlelel (ThewrC. 96). Ymadkozvan ez barat, mindŰn idwezetŰn az zep ziz eŰ rosat vezŰn vala (NagyszC. 295). Sok Űlvezletekkel Űket meg ŰldŰ (Huszi: Aen. 34).

angyali-ŰdvŰzlet: salutatio angelica Kr. ave Maria. Mely yggen yo az ystemek annyat wdwezeny az angyaly wdwezetel, az ave Maryawal (ÉrsC. 364).

ŰdvŰzsŰg, ŰdvŰssŰg Kr (ŰdvŰzsŰg-keresŰ ŰdŰ Pázm: KT. 89. idwŰzsŰg Bal: Camp. ElŰb. 6): salus C. EhrC. 5. Heil, HestŰr ŰdvŰssŰgenec zorgalmazattat (curam salutis) mŰuelkŰnŰn (BécsiC. 52. 106). ŰdvŰssŰgenec zarna: cornu salutis (MŰnchC. 109). Az erok ydvŰsesseg (524b). Ky lelthy ydvŰsesseghe? quis poterit salvus esse (JordC. 415). El yewt ymaron az ydew az ty ydvŰsessegteknŰk ydwe (ÉrdýC. 342b). Leegy en ydvŰsesseg-

am mind az ehhez földneve határiglan (312b). W nem volna aztan az wrvk idnessége (VirgC. 19). Kél enekem vigudn és éwvnrkwlvnwv idnességemle (67). Bynes nepnek orvosn, thewólógónak ydwezsegho (PocC. 327). Idwesszeg wro; máni est salus (KulesC. 4). Hogy azok is idvösséget nyeric (Tel: Evang. II.118b). Mit kell talát kérniük? ... miúdent an i... mi magunknak idvösségünkre lehet (II.192b). Azt auti meg Christus, ki által és mi módon szörzöttö légyen az isten az idvösséget (II.312b). Idvesség várás (Matkó: BCsík. 2). Isten a mi idvösségiünkről cselekszi (Ily: Préd. Előb. 12) mesem fővebb gondok emél, hogy elyherjék örök idvösséget (Fal: NE. 65).

Üdvösségés: salutaris C. salutifer MA. [heilsam]. Ydwezseges yntes (ÉrdyC. 575b). O kegas isten, mely idnessogesen urz nyinket mefalazny (CornC. 14). Varok atyasagottul idnesses penitentiát (VirgC. 13). Laasuk meg ez chodalatos es idnesseges got (73). Idnesseseghnek itelem istener; embernek engedni. Idvösségössön nigvrtaz megl (TibC. 10). Szép idvösseseg gokra is tanutanéc (Tel: Fel. 3b). Péchi Lukach lelki es dssesges testi lokat keván (Mon: Képf. 1). Ha idvössesgesen urjuk tudni, kik vagyunk? elsőben isteniünket kell alázatosan rüink (Pázm: Préd. 64). Meg-mutamom; mely idvösséses szép a Kristus követése (86). Bizzék bátor, és idvösséses nagy gokhoz kezdgyen; (57). A sok rozszaság minden idvösséses ést el-öt benniük (163). Életünk vig folytában a halálról vességesen megemlékezni (Fal: BE. 625).

Üdvözül (jüvezün awág karhozol BodC. 2): salvor, beatus fio. [selig werden]. Ydwezewlew: praedestínatus ad vitam (ElnC. 1). Ki vdvözülhet?: quis poterit salvus esse? (MünchC. 10). Ki zíg megalláná, az vdvözül es díčekedé (BécsiC. 269). la ky meg maradván mynd vezhyz, az olyan ydwezwl: qui serveravit usque ad finem, hic salvus erit (JordC. 383). Kyben sezwlw: per quae tu serveris (746). Meg vigaztaltatonk es nezevlewk (DonC. 190). Naponkeed taroyttya vala ewtet keppen kellene ydwezwlne (ÉrdyC. 339). Idvözewló neepék (6). Minden idwezwlendwk bozzasagot zemetek (VirgC. 911). Isten meg eleveitett niink Christusul, kinék jó kedvé s általa idvözültek (Tel: Evang. II.25). Az isten minden bereket akar idvözülni (Mád: Evang. 572).

még-üdvözül: ~ Vossol reia te kezedet hog megvödvö-
Tü (salva sit) es ellen (MünchC. 79). Hog la en ó ruháit
stendem, meg vdvözölde mo.

Üdvözülendés: futura salvatio Czizi: Tromb. 751 Kr.
s zukünftige heil]

Üdvözülés: [salvatio; heil]. Vala ky mynewel teb eppew-
tet tezen lelkeknek idvözwl-secben, amneval ew es teb
salmat vallya (ÉrdyC. 367. Helt: Bóll. 142).

Üdvözület: ~ Gyakorlta ez yly ezalárd ydwezwlendnek
sagy wydam-sagnak myatta nylván való karhozatra eyth
ber ó magath (ÉrsC. 270b)

Üdvözült: salvatus, beatus MA. [seliz]. Az jdvözwltek
völ (VirgC. 119). Idvözült Bákoezi (Matkó: BCsík. 12). Ewvel
zandolom vigsággal kiszorult: az idvözült lelkek örömébül
al: NU. 205)

ÜGET, IGET: celerius equito, incedo pede depressim, subsul-
ni equito MA. trotto PPBl. (traben, trothen). Sokszer lonamon
ettém (ombál. 31). Romaba igeténéc (BFáz: Assz. 12). Balam
et vala az ő számárka: Balam insidebat asinae (Kár: Bóll.
41). Lonan iartoc és ügetté (Csák: Assz. 7). Én (Szukljman)
yieor imar Magyarországra igettem (MonIrók III.65). Elöz
nyíríségesen iget, a kit az isten malasztya horloz (Pázm:
C. 141). Az számár, im hot niesen hátán, csak nem üget
atkó: BCsík. 86). Mely ina-szakattul ügethet, ez előtr igen

begyosen és gógósen futkázó Matyas (375). N p ostig ül, etvén
a lovon (Mik: TLcv. 48). Az ur akaratján kel ügetni (157. 376).
Szalaly és igess (Thaly: VÖ. I.150). Fut a szarvas, vad-kán iget,
rókák féltik farkokat: sok a lujtó, zeng a lig t, hull sok drága
dám-falat (Fál: Vers. 875).

el-üget: ~ Ez is addig, míg az előtte-valók, mind el-üget
(Voresn: Lav. 65).

ki-üget: [peregrino; durchreiten]. Tevb hognev meye
fevlet egy lovon valo ember ky jgetheto hat napon (Margl.
191).

Ügetés: celerior equitatio MA. Kiért kegyöl futó fárad
sok ügetéssel (Félv: Dies. 33). Nem nevel senmi jót az újsá-
követés, szív maró félelmes gonosz a párt-fítés, méz is olly vá-
gyott moh ehaz az ügetés (Gyöny: MV. 2. 14). Négy f-ér [ló]
szokta bizni, azokat pedig az ügetéssel nem terhelik (Mik:
TLcv. 3).

farkas-ügetés: celeritas cursus lupini Kr. Pázm: Préd.
823. Kr)

Ügető Ügető ló: succussor Ver. tolutarius, toltarius, suc-
cussarius C. Igető lo: succussor equus MA. succussator Major:
Szót Az ügető ló (succussator) a lovast meg-vázza (Com: Jan
86).

Ügettet: [trottare facio; traben lassen]. Ügettetto lovát
(Mik: TLcv. 85).

1. ÜGY, IGY (ügy, ügye vkinek PP.): I) causa, negotium,
res MA. [angelegenheit, sache]. Jo ügy szerint: causario;
nagyobb ügygel: causatus C. Miglen itelle en ügyemet (causam
meam) es tezi en íteletimet (BécsiC. 256). Ó ügy: causa
ipsius (MünchC. 68). Mykoron az zezzeemek ygaz ygye
vayyon, el ne mwlassad (ÉrdyC. 414). Semy gyzed ne
legyen teneked es az ygaznak: nihil tibi et iusto illi
(JordC. 146). Meg ielőte isten, hog mire iutna s igéce meg
ezón velagba (GnarjC. 17). Zogensegre iutha feze (TelC. 84).
Évzo nynek jgye ev hozzayok [fejedelmekhez] b nem megyon
(ComC. 294). Akar my nagyly ygye es banatya leend (Th-wrt
138). Kyrlok kezeth lel the hatalmas es nagh igeknek dy-
dahans (RMNy. II.6. RMK. 1306). Az en pzem az ef igye-
wl, hatalmawal, byro hyre nelkeöl el wette (RMNy. III. b. 64).
A szegút te szépitésd az ő igyébe: pauperis quoque non mi-
serabilis in iudicio (Helt: Bóll. I.Nu2). Imé jó és igaz igyed
vayyon (II.207). Mikor valamelyiknek valami igye történe:
cumque acciderit eis aliqua discipulatio (II.12). Ha eképen
vayyon egy a férfimac az ő feleségével: si ita est causa homi-
nis cum uxore (Helt: UT. E7). Nem vöme eszöbe hogy egy
igen álmoc ellenséggel egye volna (Helt: Krón. 14b). A török-
ellen olyan nagy ügyet valúne (95b). Nagy most neköl igyed
ellenségre (Gosár: MagyB. CD). El veszi igyet az papa or-
szaga az íteletben (Fál: Tan. 530). Tanaszban oltalmazzak
magokat egy mas közt való gúfólségtől, es főz miat való
karóktól, az meli dolgoknak eők igyeth adnak (KBécs. 1572.
F1). Jerusalem ellen igyet vót vala, de gonosz szerenczeye
törtét vala, mert sídóktól igen verettöt vala (Seug: Jer. a3).
Hadgyue azokra igyfnket (Mon: Apol. 258). Minden ő inait
fel laká tarsaiual és küldülása iuta igye szeri (Soós: Post.
81). Az kivel ügyünk és közősködésűne vayyon (MA: Tan.
1298). Magára vézi az üzvegyek igyét (Pázm: Préd. 143).
Jeronymusnak monda-mondása eblen az ügyben nálunk igen
koveset fontol (Pós: Igazs. II.574). Discipulálynk meg igyfnket
(Pós: Vetélk. 15). Eimek igye istenhez tartozik (Ily: Préd.
I.130). Fogom nevetny nehéz ügyöket (Zrínyi I.13). Az igyne,
p-rtneq végben szakasztása: causae decisio (Com: Jan. 135).
Hadakozzal pro bona causa, cum bona conscientia, sancto
motivo: jó ügygel, jó lelki ismérttel, szent szándékkal (Fal:

NA. 167) Hazája igye-mellet fel serkenvén (Fal: UE. 367). El-híteti a világot, hogy a mi mellett híven meg marad, ahöz jó ügygel és értelmesen kezdet (211). Aonak sem lesz boldogul ügye, a ki mindenben eszköz akar lenni (409). Mesterül kellett bánonom vele, hogy ott a hamis politikát megfontanám, itt a te ügyedet támogatnám (Fal: Const. 827). Mog-ne-szünnyék híveinek fogmatossan kormányozni ügyeket (Csúzi: Síp. 38). Kértek: hogy tekintsek beteges ügyökre, mert szörnyen szenyvednek (Gvad: Pösty. 20). **2**) [res; ding?] Nem az reszet, araniat, ezüstöt, es egyebet, kikből ez igyek csinaltatnac, tartok magokban isteneknek (Zvon: Osiand. 201). **3**) [jus; recht]. Mi ügygyel mondhatjuk boldogságunk azt, a mi nyomorúsággal végződik? come puo chiamarsi felicità cio, che termina in miseria? (Fal: NA. 166).

[Szólások]. Minden ő iauait fel laká, és küldülésra iuta ügye szeri (Soós: Post. 81). Ha szegénységre intand ügye szeri (ExPrinc 155). A hamis szolgák csak magoknak koporiak és azzal egy chöppöt sem gondolnak, ha oroknak táskára jút is ügyök (Nyr. IX.330). Meggondolám magam felől immár kores időre és erőltlen beteges állapotba jutott ügyemet, melyek az én üdveziült szerelmes édes uramnak ez világból kinululásáért kősersőségem szenvedésétől napról napra megerőltentenek (Radv: Csal. III.235). Mend az két országbeli szegénységnek felette igen káros, hogy ügybe nem mebehetett volna az dolog (MonTME. III.56). Ügyibe: probe, decenter, congruenter SI. SzD. Ha ezt ügyiben még elkészítették, megálgyuzhatták volna (Bethl: Élet. II.95). Teljesen kifogyott ügyéből, és helytelen vélekedésre építette dolgát (Fal: TÉ. 747). Fogott ügyünkben batorításunk, jó állapotunkban tartóztatásunk legyen (Pázm: Préd. 620). Végső ügyre jút: ad incitas compellitur (Com: Jan. 209). Aljas sorsunk szoros igyre szállott (Nyr. X.120). Az yambor nem awata a semy ygyeet hozyaa (ÉrdyC. 503b). Senki balul ne vegye hazánk ügyének kezünkre vett előmozdítását (Nyr. XIII.320). Birák előtt maga ügyét forgatni: agere ex inferiori loco PPBI. Tellyességgel nem akarja ügyét forgatni: aversio defensionis PPBI. Az Peter hertzegnek ndvarbeli baráti forgattya uala az magyar uraknál a Peternek ügyét (Helt: Krón. 32b). M. Antonius, ki a római szöszöllök között igen fő volt, egy M. Aquilinus nevű fő embernek ügyét forgatta (Nyr. IX.330). Valakinek ügyét felfogom: advocatus voco cuiusdam PPBI. Nagy buzgósággal felfogták a beteges ügyét (Nyr. IX.327). Te [istenem] fogjad föl minden igyem, általmazd meg szegény fejem (Thaly: Adal. II.2). Folytatni ügyét, perét: *persequor, tutor WF. Feol kezvle ees ew dögara mene; mygh az czazar ygyet yara, czasarie azzony meg halla, mynt Kathrynna yart volna (ÉrsC. 501). Ügyét magaviseletével nagyon megnyomta [súlyosbította] (Nyr. XII. 266). Eszedben volhet, kegyes olvaso, mely nagy ügyvel, bajval kellessék a hamisságot általmazni (GKat: Titk. 327). Gondolod-e, hogy ez igy mellett fel nem kelne a nagy Görög ország? (Hall: HHist. III.65).

ögygy-ügyü, ögygyigyü, ögygyigyö (eggygyegyev ÉrdyC. 40. 249. 516b. 521. 570. 592b. egygyegyev JordC. 371. 383. 713): **1**) simplex MA. EhrC. 114. [einfältig]. Ha te zemod eggyö lend: si oculus tuus fuerit simplex (MünchC. 24). Egygyegyewel: simplicitate cordis (JordC. 713). Egygyegyev vton (DomC. 46). Ennykem úgy tetzie, hogy az egygyü magyarnac ezek nem szükségese (Helt: Krón. 1b). Akar iras olvaso, akar egygyü tanulo paraszt (Born: Préd. 464). Az papa serege meg valta az euangeliumnac eggyü tudomaniat (Fél: Tan. 14). Engedgyotec meg nekem, hogy egy igyö beszédell ellyec minden tsifra nélkül (Kár: Bibl. I.531). Egygyü tisztelet (Tel: Evang. I.468). Az egy igyü szemem érched az jó igyekezetet és a világos testen az jó chelekedetet (II.32). A mi a szegén ögygyü hiuoket epetene (Tel: Fel. I). Az parasztok csak egy-

gyü levezekéket észnek (MesésK. 12). Egygyü és sleyt ruházat (Poenit. 15). Nyomoré és egygyü pázstoroknak jelentete meg leg először az ő fiának szent születését (Zvon: Post. I.167). Az egygyü keresztényeknek épületekre nyomtatáshan kiboezátott (MA: Scult. Ciul.). Az acoluthos ige görögöknél egygyien annyit teszen, mint valaki után járó (MA: Tan. 1492). A nit üdvösségesnek ilften, egy-ügyü szókkal gyakran előhoztam (Pázm: Préd. a4). Isten általmazója az egygyü járónak: deus protegit gradientes simpliciter (Pázm: Préd. 782). Hazoknal nagy vigassággal es egy-ügyü szivel esznek vala (Szár: Cat. G). Egygyü szü (Zrinyi 1.85). Erdélynek régi egy-ügyü alázatos idejében való gazdagságából koldusságra való változása (MonIrók XI.313). Lovaim öltözte s egyéb eszközök csak mind egygyüiek (MenOkm. XXIV.587). Edgy ügyüképpen éldegélnac vala: simplicissima victitabant (Com: Jan. 181). Iokáb akarnak egyszer es egygyüképpen megbalni, hogy sem a halál előtt járó gyötrelmeket a balál nélkül szenvedni (Illy: Préd I.319). Ez egygyüképpen itéletnek hivatatik vala (II.88). A saláta egygyü avagy paraszt; a másik fejes avagy tellyos (Lipp: PKert. II.104). Egygyü scholának directorjára mestert hozattunk (Nyr. XIV.515). **2**) mansuetus MünchC. 52. [sacofmütig]. Eggyöoeneac onzolafia: mansuetorum deprecatio (BécsiC. 31). Az isten az ygazakat, artatlanokat es egygyewyket meg általmazza (ÉrdyC. 521). Ime te kyalyed yw the hozyad eg' igyw: ecce rex tuus venit tibi mansuetus (ÉrsC. 156). Vala ex frater Leo egy igw es zemerzes (VirgC. 18). Latuan, hoga yambor volna es eggyü (DebrC. 146). Eggyö engedelmesség (280). Az hiuek eggyüünek legienek mint az galambok (Fél: Tan. 457). Eggyü tökéletes es isten felo ember (Mel: Jób. 2). **3**) incallidus C. [einfältig]. Zeegbeen egygyewy tudatlan embery allat (ÉrdyC. 516b). Vagiok tudatlan es egygyiw (VirgC. 69). Ne leg ebbe eggyü, hog meg czallianak (Mel: SzJán. 43). Ezt az egy igyekert akaram róüiden meg ielenteneim (Tel: Evang. I.240). Menire indecha az tudatlan egygyüeknac szüeket (Mon: Képt. 16). A szent atyáknak nem egygyüi erőssítések (Illy: Préd. II. Elöb. 2). **1**) Egy gyw ember: homo unanimis (KulesC. 131). Ki eggyööt hazban lakoztat: qui inhabitare facit unus moris in domo (DöbrC. 113).

Égygyügyüit: [simpliciter; vereinfachen]. Mentül iokáb megvonsza magát ember es lelkében egy-ügyüiti, annál töb es mélyeb dolgoknak végére mehet (Pázm: KT. 10).

Égygyügyüség: **1**) simplicitas C. EhrC. 108. [einfachheit]. Ky adakozyk egygyewyewsegben: qui tribut simplicitate (ÉrdyC. 73). Az ygazaknal egygyewyewsegök el yzagyattya ewket (521). Szünek eggyüösego: simplicitas cordis (Fél: Bibl. 182). Mondgya, hogy isten simplicitatem diligit, szereti az egy-ügyüöseget (Pázm: Préd. 782). Azoknak sokaságával az isteni tiszteletnek tiszta egygyüösege el ne nyomattassék (Pós: Igazs. I.71). Az igasságnak egygyüösege kerestetik: quaeritur simplicitas veritatis (Illy: Préd. I.82). **2**) mititas PeerC. R. [sanftmut]. Szelid edgygyüösego: modestia Com: Jan. 70. Kibe eggyüösego latnac azt monnac hog balgatag (GuaryC. 14). O zeit bekesege te vag elmenec velagossaga, lelökne nyugodalma, zinne eggyüösego (66). Zeledseg nagy egygyewyewseg (CornC. 42). Nagy egygyewyewseggel zolgala wr istennek (ÉrdyC. 384b). Galamb nagy egygyiwseg (VirgC. 26). Mykoron zent Margyt nagy egygyewyewseggel es alázatossággal oljnt volna (Margl. 135). **3**) [incallidus; einfältig]. Távol legyen, hogy a szüeknek öszintevaló igaz léte valami tudatlan egy-ügyüösegre mutasson (Fal: UE. 477)

fogyott-ügyü: [inops; oland]. Le is lépnek a nyomoni s fogyott ügyüknek vizagztalásokra minden legkisebb kisebbség nélkül (Fal: NA. 154).

kéz-ügy

Szólások]. Keze-ügyében lenni: esse *obviam PPBl.
s keze-ügyében lenni: in *medio esse PPBl.

köz-ügy: [res publica; öffentliche Sache]. Nem kétjűk,
ábra is keyelmed elkezdett készségét az köziznek foly-
ására continuálni igaz magyarsága szerint el nem mulatja
kif: Lev. L56).

okos-ügy: oportunitas [gelegenheit]. Keres vala okos
ret, hog' f'et be adhatnaia (DöbrC. 432).

ok-ügyü: [negotiosus; geschäftig]. Krisztus doctorokat
aszt és arra tanítja őket, mit tegyenek: Mártha ne légy sok-
f (RMK. II.136).

özöm-ügy

Szólások]. Itt kap az ő el foljodott [igy] lelke szem-
yet (Megy: 6Jaj. II.38). Ha mi kis szem ügyet kaphat
magyar is, azt tudja, mind ugy kél (MonOkm. VI.215). Kit
uan petör zem igiőt veuen el futa (DebrC. 162). Az
un elragad az olly helyre az hol valami szem ügyet vehet
szenteknek megczalására (MA: Scult. 292). Az nőtelen papok
n kapok, az az el kacoztanak az mikor szóm igyöt vehet-
: az Eva leanyira az szentség, es fogadás alatt (Alv: Itin.
). Szem-ügyet vézen [körülnezi dolgát, helyzetét]. (TKis:
n. 48). Mihent szem-ügyet vehetett, észre nem vétetődött.
llant (SzD: MVir. 386).

Ügyecske: causula C.

Ügyehész-ik: suspensus sum [aufmerksam sein]. Men-
a nép v'gehőt uala halgtatnan ötet: omnis populus suspensus
t audies illum (MünchC. 156).

Ügyehét, igyehét, igyehít: suggero [exhorto; hin-
sen, anweisen, ermutigen]. Aman a kirali haznac belső
araba mentuala be, hog' kiralt igéhétné (ut suggereret regi),
Mordochust paranólna az akazo fara zögetetni (BécsiC.
A seent zellet taneit t'föket mendencere és v'gehét t'unc-
mendeneket, valamelleket mondoc: spiritus sanctus sugge-
vobis omnia, quaecunque dixeró vobis (MünchC. 202). Jézus
ő vitézit az örök élet igéretivel igyehíti a nyomorúságok
nvedésére (GKat: Váls. I.1147). Az olvasókat oda alá igye-
em (GKat: Titk. Ajánl.). A templumba muzsikával igyehíti
Kat: Gradual Ajánl.).

Ügyehítés: [exhortatio; ermutigung]. Az gonoszra való
ehítés (Szob: Dáv. 24).

Ügyekézik, igyekézük (igyekészük meg enlitenie KBécs.
2. D5. jóra igyekző Gvad: FNót. VIII): **1)** conor, nitor,
nitor, conitor, enitor, contendo, navo C. [streben, trachten].
ekezic, szándékozik, szepelkedic Com: Jan. 68. **a)** [infinitiv-
sal:] Ott ykekezikuala (ntendit) tenny zent mychal arban-
nak negyuen bewyvet (EhrC. 40). Igekőzik ötet el zabadi-
ya (DebrC. 311). Arra latlak yge[ke]zny, kyt ennalam meg
n nyerhetz (ÉrdyC. 200). Kyról zolny ygekőzewnk (ÉrdyC.
3. 558b). Az ag elenség igykezik vala wtet az io zandokot
g vonni (VirgC. 100). Meg igykezezen szolgálni (LevT. II.93).
igykeziünk menni (71). Jót igykezezenk cselekedni (460).
eköznen ű vele szollani: quarentes loqui ei (Fél: Bibl. 20).
közönseges hüttul el igyekőzi őket venni? (Zvon: Osian.
4). Mellyel igykezi a tudományt meghamisítani (Ker: Préd.
2). Az tévelygőkis az igaz ecclesiát igykezik cselekedetek-
ki ábrázni (Pázm: Kal. 486). Az ti vak tévelygesteket szé-
getni igykezezik (Bal: CsIsk. 399). A hoszszu gubát hozó
mafa ha meg-horgasztatik, annál erőssebben magassan igye-
zik nőni: palma dactylos ferens si curvatur, eo validius in
plime nititur (Com: Jan. 22). Igykezezenk el-hagyni a vendég-
adót, és valaholott béres bázat fogadni (KirBesz. 100). **b)**
ykezik vmiben:] Eletnece génerkedeteben v'gékezezen: volup-

tatibus vitae eutes (MünchC. 126). Vendégsego es génerke-
detébe v'gékezménec: vacarent gaudio atque conviviis (BécsiC.
69). **c)** [igykezik vmín:] Igyekőzmece vala azon, hogy megfogná: quarebant eum tenere (Helt: UT. M5). Igykezezen azon..
(LevT. II.372). Minden alnoksagaual ezen igykezik, hog'...
(Fél: Tan. Előb. 6). Azonn igykezik, hogy... (Bal: CsIsk. 149).
Az én atyám engemet elhagyott és legkisebben sem igykezik
megszabadításon (Mik: MulN. 20). **d)** [igykezik vmire:]
Semire egebre ne űgekezece, hanem űc elmeyenece n'ugodal-
mara (VitkC. 7). Halalara igykezezenk vala (MargL. 81). Igeke-
zel wala sok orzagokra (GyöngyC. 4. RMK. I.305). Nem igye-
kezezné az bizonyosokert bizotalanokra: neque ego incerta
pro certis captarem (Decsi: SallC. 15). Az Adherbal orzagara
kezde igykezezní: in regnum Adherbalis animum intendit (Decsi:
SallJ. 18). Vallyon s mint igykezezhetem az istenes életre, ha
el-bitetem magammal, hogy lebetetlen dologban töröm fejemet?
(Pázm: Kal. 593). Nem csak arra igykezezzék, hanem sokkal
fellyeb nézzen (Ily: Préd. II.374). Jóra sola sem igykező
csalárd, félénk, rosz gazda, de czifraságot szerető (Hazánk
I.136). Mikor vendégseget tartott, arra igykezezt, hogy b'ösi-
letes légyen, abba batta a pompát (Fal: NU. 303). **e)** [igykezik
vkibe:] Mindenkoron istenhez igykezet es wbenne edeskedet
(VirgC. 72). **2)** [attendo, intendo; achten, merken, aufmerken].
a) Istenre mendenestel foguan ykekezet: intentus (EhrC. 4).
Zémec valanac ő reia v'gékezőc: oculi erant intendentes in
eum (MünchC. 115). Isten nem az kőbörgőnece zanara igykezi,
de az imatkozoznac z'üet nezi (VitkC. 5). Az imatsagban valo
zent igekre nagy zeretettel igykezik vala (VirgC. 83). Ygykeze-
zel een ymadsagomra: intende deprecationem meam (KulcsC.
25). Maria kezny munkayara ygykezezyk vala (CornC. 43). Hal-
gashad meg isten en onzallatomat: v'gekezeiel een ymadsagom-
hoz (AporC. 6). Legenek te fileid v'gekezők en onzallatomnak z'au-
hoz (101). **b)** [igykezik vmibe:] Ygykezezel een ymadsagom-
hoz: intende voci orationis meae (KulcsC. 6). űgekezeiel imatsagom
szovaboz: intende in orationem meam (DöbrC. 4). Az ő zolgalo
leananac felserkentő ygyre v'geközőnece (TelC. 28). **c)** [inf:]
Christusnak orcaianak fenősseghetől nem igekőzhetyk vala
megh irnya my abrazw awagh my zabasu Christus volna (WinklC.
283). **d)** [tárgyesettel:] V'gékezie vala a ferfiakat: contempla-
bantur viros illos (BécsiC. 134). Ygykezezeven Moneta mester
Reginaldus mesternek predicacyoyat, de ez Moneta mesternek
azon elsev jgyeyen megfogattateek (DomC. 208).

elő-igyekőzik: [studeo; sich bestreben]. Derekanan elő-
ehykezik, okúl, tanul a leányzó a vilag dolgában, de azonban
tudatlan marad a Jézus Krisztus iskolájában (Fal: NA. 157).

fől-igyekőzik: [in die höhe streben]. Az tevy jgyezyky
mendenkoron fel (CornC. 131). Az egeerek illatoztaak az pol-
czon ualo keuereth: fel igyekőznek reaya (SándorC. 6).

igyekőztön-igyekőzik: [intente nitor; eifrig bestrebt
sein] (Born: Préd. 429).

Igyekőzés: attentio EhrC. 59. 140. [achtung, aufmerk-
samkeit, sorge]. Nimően teneked senkivel v'gekezesed: non est
tibi cura de aliquo (DöbrC. 388).

Igyekőzet: **1)** conatus, conamen, molitio, propositum, in-
stitutum C. [das streben, trachten, bestrebung]. Szorgalmatos
igykezet: contentio; nagy igykezezetel: contente, enixe C.
Ky yoth yo ygykezezetel tezen (ÉrdyC. 137b. 559b). Az ő szü-
ueknece minden gondolattya es igyekőzeti mindenkor chac
gonosz: cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni
tempore (Helt: Bibl. I.C2). De minden v'gyekőzeti heában lőn
(Helt: Krón. 31). Igykezezetek a hamis tanítóknak, hogy az
igazakat is elcsábítanák (Matkó: BCsák. 101). Maga az imád-
ság igykezeze a szívet tisztittya: ipsa intentio orationis cor
serenat (Ily: Préd. I.569). Nincsen szándékoző igykezezetemben,

nogy (Bírő: Ékesség C2b). Az ellenünk főrekedő gonoszság ugy néki közörfélti nyers ügyeketünket s olyas dolgokat vitet velünk végbe, a melyekre soha se erőnk, se bátorságunk nem lett volna (Fal: UE. 108). **2)** [attentio; achtung, aufmerksamkeit]. Meg gyömek nagyobb ügyekvezetvel, hogiem mint eledb (DomC. 205). Ez zent diczeretet meg halgassatok rea való ügyekvezetvel (VirgC. 17). Ez világhoz való ügyekvezeth igen konyas vala v benne (69).

IGyekēzetēs: attentus NémGl. 202. [intensus; achtsum, cūrig, bestreht]. Kynek kellemetevessék vattok gyjekezetevsben nagyobb ügyekzetvel] (CornC. 273).

Űgyes: **1)** verus, justus, legitimus Kr. [rechtmässigkeit, gerecht]. Nem mülük idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). Űgyes keresményét bátorságosan bíraltja (Fal: BE. 583). Akkor adassék el a grafia, mikor az érdemes személyek előtt még kellemetes és vagyon ügyes biztos várakozás iránta (Fal: NA. 244). Nem mülük idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). A császári trónust Konstantinus úgy mint ügyes ura foglalta el (Fal: Const. 807). Jó lelki ismerettel és ügyes hatalommal miszvelt (Fal: TÉ. 218). Hatalmas jó uram! legdrágább kincsedet hoztam ide, méhembem vagyon, igaz ügyes unokád (Fal: TÉ. 651). Te gonosz király, a ki bátyádnak ügyes uraságában ügyetlenül hészállottál (681). **2)** [processübrende partei]. Mostan penig mind az két igaz bírő uram kegyelmén marasztaljuk tudni illék li. 12 (MonTME. 1174).

Űgyesség: activitas Kr. Sokan zeute lőnek nyg amia zent eghlaznak igazságszebe lőnek (DöbC. 105).

Űgyetlen: **1)** illegitimus Kr. [unrechtmässigkeit, ungerecht]. Ki atyját, ki fiát, ki egy-testvérét űlte meg, űgyetlenül (Fal: TÉ. 658). Te gonosz király, a ki bátyádnak ügyes uraságában űgyetlenül hészállottál (681). **2)** inops, egenus, impotens Kr. [elend]. Voltam oly reménységben, hogy kegyelmed mostani űgyetlen állapotomat megtelkintvén... (MonOkm. XIX 79).

Űgyetlenség: [injustitia, injuria; ungerchtheitigkeit, unrecht]. Mikor a hatalmas urak előtt a megkell-lermi vagyon, se a jó tanácshoz nem halgatnak, se a képtelenséget nem látják, se dolgoknak űgyetlenségét észre nem veszik (Fal: NA. 246).

2. ŰGY: [fons; quelle]. Bykig, fons metalis 1263 (Kovács.) Cūrenit unum locum Medwyge vocatum 1270 (Wenzel VIII 261)

ŰK (ak, ak): avia MA. [grossmutter] gross-grosmutter Adám: Spr. Űknek űke: avia; űkőm bátyja: avunculus nyjor MA. Kr. Yk: avia Nyirkállai (Kováchich: Formulae XIX). Űkőd, nagyanyád anyja: avia PPI. Feleségemnek űki, napám anyja: prosoerus PPIB. Vobb anya, űkőd: avia Cam: Jan. 119. Zent Amia nala Marianak anyja es Cristusnak űkeje (KuzC. 39). Ha engöm es az en űkőmet [e helyett a lap szélén: nagy anyamot] gertyaual tisztáz: alkalmas hog az en anyamath es tyztőlled (55). Myt gondolhatuk magob meltsosgot es tyztesseget istentől adathny, nynt hogy isten zlyew magzatnak atya es anyja leeny, es istennek ewssy yky nevezteflny [szent Joabim és Anna] (ÉrdyC. 138). Seent em-rencia; melfül mikopen rokon közel valo amatul zületendőc valomac il seint plantac, es melfül mikopen vetül mag űkőc űketől eredetöt veunene il cleuen sčudössögös plantac (TelC. 9).

déd-űk. Deedyk: atavia, Nyirkállai (Kováchich: Formulae XIX).

ŰL, ǪL (Ǫl)enek JordC. 141. *Ǫl* Doesi: Adag. 28. *Ǫl* Mik: Lev. 26.31: sedeo Ver. persideo C [sitzen, sich setzen] **a)** EgǪtt űlők: consideo; mellette űlők: assideo; rajta űlők: insideo; vesztog űlők: sedeo, resideo; aztalhoz űlők: recumbō C. Ewl az aztalhoz: sedet in mensa (Élrc. 66). Judit latum Olofernest űlette ő zökilon: videns I. Holofernem sedentem in conopioo

(BécsiC. 33. 60). Aztalhoz ylenek (ÉrdyC. 570b). Ky az ab-mysnara y) vala Speciosa new templomnak atyiam: qui ad petendam elemosynam sedebant ad speciosam portam templi (JordC. 714). Kyk az tanaezban ylenek vala: qui sedebant in concilio (726). W helyeben kezd ilny ez zekbe az bodog ferencz (VirgC. 64). Mykonon egíwt wlenek (112). *Vestegh li* (127). Egyie űlyen a te jobkzedre: sedet unns ad dexteram tuam (Helt: UT. F1). Wle atyanac iobiana, alleluia (Bori: Ének. 55). Az latyam kün űlyen az verőfeyen az meinyi tetvet talal mind meg őli (SalMark. 15). Király tsak magának egy zetzelben űl vala (Apoll. 13). Az űzekes űlyen az ő munkáián: figulus sedens ad opus suum (Kár: Bíbl. 1677). Mást szöllaz meg s te magad torkig űlz benne (Deesi: Adag. 120). Bé-menyén a koporsóba, látának egy ifiat űlyen jobkzedődel (Pázm: Préd. 563). Fő űl az ágy szélén (Tot: Zolt. 599). Űlő tik (AcSere: Enc. 289). Űlő párnákkal el-rendölt székekben űlyen (Com: Jan. 109). Sünbár az esztovata mellé űlvén, lássuk mint sződögél (Pös: Válasz. 128). Midőn ebéd felett űlőnek, kérdőzökődök a gazdtól Gergely (Hall: IIIHist. II 146). Christus a Istennek jobján űl (73). Ha a tűz el-be illetek, addig fel nem kelek onnat, míg száramat el nem égetem a nagy rest-ség miatt (161). Az asztalnál űlő fejedelmek (I.21). Űlő vagy koldós tyűk (Misk: VKert. 356). Ha mind ezekről elűtötta a sz, vagy alkalmatlan idő, játszó asztalához űlt (Fal: N1. 311). **b)** Meli vagion sionnak begieközet, kin wl a Jerusalembek varosa, es az olay begie közet, kin wlb befagie neww falw (WeszprC. 68). A malom kő a tenger fonkon űl, soha fel nem űl (Mel: SzJán. 456). **2)** [desidero, moror; verweilen]. Sz. Péter antio Christi 39. ment Antiochiába; ot bét esztendeig űlt (Pázm: LuthV. 9). **3)** [situs est; lieget]. Meli vagion sionnak begieközet kin wl a Jerusalembek varosa es az olay begie közet kin wlb befagie neww falw (WeszprC. 68).

[Szólások]. Az várat megnyerék és bele űlőnek (Mon. Ir. VIII 420). *Űmben űl.* Füllig űl az adósságban; demer-sus aere alieno PPBI. Az jozzagnak urasagaban űl (Ver: Verb. 72). Főri tiszt bön daskáskodgyanak, űlyenek és helyve halvakkodgyanak (Bírő: Űnep C2). Mást szöllaz meg, s te magad torkig űlz benne (Deesi: Adag. 120). *Űnche. űl.* A gazdag vatsorához űlvén, a Dárius generálissa szemöl szemben szemléli Sándort (Hall: IIIHist. 121). Vár minket a vékony vatsora, ha úgy tetszik, űljünk hozzá (Fal: TÉ. 643). *Űn. űl.* Repet: a ja ki d on űlye leldek; ... érkezően a doctor egyebet nem mondna, hanem: már edt vagyon, holnapig sem űl (Fal: NA. 169). Minthe gor e ben on űlnek (Kisz: Adag. 230). Nyakokról bőven foly a lamis biztatás, és a fista nem akarom űl homlokokon (Fal: NU. 289). Hogyalaz bírő az szék színen űl: sijnudx sedet pro tribunali (Ver: Verb. Elb. 69). Tő hegyen űni: per hastae cuspidem currere (Deesi: Adag. 178). *Űnre. űl.* A férfi feleségét fejére ne hadgya űlni (Pázm: Préd. 245). A király minden hallozatás nélkül lovára űl és fának Helt rind utánna siet (Hall: IIIHist. III 170). *Űnát űl.* Midőn a puelér: monny a űl űlte volna, monda az ő búnak (Helt: Mes. 478). J mandarka az ű moniat űli (Mel: SzJán. 302). Verik az űzölő: fujják az trombitát, az sok nyalka kurnez űli az paripát (Thaly: Adal. II.117). Vas por szemye űlto bizott pofájokca (Gyöny: KJ. 50). Tővénykőzti, szék et űlni: agere űrum consilium habere PPIB. Zekőst ylee es peltb cleybe hoztam sedit in tribunali (JordC. 788). Az király zeket wlb (PonH. 35). Tanaezot ylenek mindaz papy fejedelmek: consilium in erunt (JordC. 141). A tojasokat űlni: excubare ova fovere ova PPIB. Űk tojasokat a ludak: incubitum ausere PPIB. (Misk: VKert. 362). Napenként törvényt is űl (Helt: Krón. 129b). 52) Uram, ma lobap hegyedbe űlnek szokád, mert csak mézes szókkal akarsz általmenni minden pőrön vélek (Fal: NU. 29). A unsi-kának ki nem larátja? az egyiglyű pásztoriság az erdőkeek völgyeiben, az urak drága

vesztög-ülés: otium, desidia MA. [ruligés sitzen, musse, niüssigang]. A vesztög-ülés nyugodalomuk és heverésnek jele (Csúzi: Síp. 285).

Ület: **1)** [das sitzen]. Scent Peter zekbe vlete (MünchC. 2). Ymadlak tlegedeth menorzagha felmentederth, ees attia istennek yoghyara iltedert (PozsC. 18). Királyi székében iltetkor (Laud: UjSegits I.204). **2)** sedimen, ubi quis sedet Kr. [sit]. Gombostókkal megrakám az székeknek iltetit (Kem: Élet. 151). **3)** [podex; der hintere] (Frank: HasznK. 33). Azt fogták rád — vagyon gagyád, ez bizony becsület; a ki ott járt — látott két szárt: de melyik az iltet? (Thaly: Adal. II.124).

Ülhető. Házánál nem ülhető asszony: ambulatrix PPBI.

Ülő: **1)** incens C. [amboss]. Haylokok, kybe leletlnek őrők és werők, ees egyeb nemew keesegek (PeerC. 53). Egy kasza kalapácstól, őröstől (Radv: Csal. II.333). Az vass műves ha áll az ő őrőnél: faber ferrarius, sedens juxta incudem (Kár: Bibl. 1.677). Az őrőkön es vas pöröly által alkotattannac (Mon: Képt. 75). A kouachis az őrőre és műhelyre gondol (Jesus-Sirah. I.4). A kovács az őrőn vasat és atzél kovácsol (Com: Vest. 55). **2)** [trabs gallinaria; lahnenbalken, hühnerstange]. A kakas, midőn az őrőn vagyon (Com: Jan. 38). Oly nagy gyanóságban estek az anácziák, hogy vén bábáknak kellett meg nézniük az őrőn, mellyk marathatet meg közzőrők jérczen (Zvon: PázmP. 147).

oigány-őrő.

[Szólások]. Abban ditsekedik, hogy ő eltekéltett szándékja szerént a jóban váltóztatlan; és másokra bizza a tzigán-őrőköl, esze fúrt practicákat (Fal: UE. 380).

divány-őrő: [am divan teilnehmend]. Divány-őrő vezérek (MonOkm. VI.162). Diván őrő urak (IX.81). A hét diványőrő vezérének is az erdőnyi adóval járó szokott ajándékokat meg-ilteldjük (MonIrók. VIII.158).

kakas-őrő: trabs transversa gallinaria PP.

kovács-őrő: incens; amboss Pest: Nom. 18.

oeggén-őrő: sedentarius C.

ezarvas-őrő: incens bicomis PP.

tanácsoszők-őrő: synedrus; tanácsbeli C. [ratsherr].

vas-őrő: [incens; amboss]. (Pataki: Reg. 85).

Ültep-ik: [sedeo; sich setzen, sitzen]. Monda wr een wramnak ylthepyel een jogom felewl: dixit dominus domino meo sedo a dextris meis (FestC. 105. 350). Hogy az eelő istennek templomában ytepyg: ita ut in templo dei sedeat (ÉrdyC. 29b). Mykoron yltependyk embernek fyfa hñ ystenseghenek zekyben, yltek ty es tyzen ket zekeken (JordC. 415). Yltepeenek ytelő zekbe (CzechC. 6). Ytepel zekedre, ky ytelz ygassagot (KulesC. 13). Gywloltem gonozoknak gywlekozeseth ees kegyetlenekkel nem yltepen (19). Ky yltepel kerwbyn new anyalon (199).

lő-ültepek: [consideo; sich niedersetzen]. Kelyetek fel, myvtan le yltependetek: post quam sederitis (KulesC. 330). Királyi székiben ő le ültepek (Husz: Aen. 31).

fől-ültepek: resideo [sich aufsetzen]. Fel vltepec, ki megholtuala (MünchC. 123). Monda: yfyw, nekőd mendom, kely fel, es fel vltepeek, ky megl holth vala ees kezde zolny (WinkIC. 293).

Ültet (ültöt. PeerC. 340. őröt Helt: Krón. 44): **1)** sedere facit Kr. [setzen]. Őtet felől reia iltetec: enim desuper sedere fecerunt (MünchC. 52). Zent Petőr heliözöttek es iltetek a püspöki zeegeen (DebrC. 194). Felvone az zeket es myulazokat

kykre evltette vala (MargL. 56). Ydőnek yawaban tykakoth őrötösetek (PeerC. 340). Férkezetic, helyhezetic, iltetic magokat az te lábaidhoz (MA: Bibl. I.191). Lura iltetik (Czegl: Dág. Előb. 28). Azalatt érkezik Páris az ő hadaival, megfordította a Mirmidonokat, Tróilust megzabaditván újlag lovára ilteti (Hall: III.Ést. III.205). **2)** [consideo facio; ansiedeln]. Várat őrötne (Helt: Krón. 44). Egy földnek határában több falut-is iltettek es uepet szállítottak reja: sub inclusione metarum unius terrae plures villas condescendi ac collocari fecerunt (Ver: Verb. 151). **3)** planto, consero, assero, dosero C. [pflanzen, anbauen]. Ültet: figit homoplantus PPBI. Le-gyakom, plántalom, homlító, fát iltetek: repango PPBI. Yltetöt es palantalt (ÉrdyC. 578). Folyo vyznek mellette ylthetha fa (KulesC. I). Uj szőlő töveket iltet, plántál (Com: Jan. 83).

[Szólások]. Latodé mint iltetett eta nagy szőle, a romai Antichristus, az gyégre beemtec (Dáv: Vall. Ecc3).

által-ültet: transplanto, transsero SI.

általültetés: [transplantatio; umpflanzung]. A székű igen szereti az által-ültetést; mert ha sokáig egy helybe marad kevesebbet virágzik (Lipp: PKert. I.89).

be-ültet: [insero; bepflanzen]. Ezekből iltetembe az egész föld: ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram (Helt: Bibl. I.D3). Fákka bé-ültetni a kerteket: inserere hortos PPBI.

el-ültet: [planto] transplanto, transfero transpono, transero SI. [pflanzen, verpflanzen]. A gesztenye-fát másuva nem iltetheti-el: castanea nescit hospitari PPBI. Yltessed el az te estapodat hazad előt es meg fogotyk (ÉrdyC. 436). Vyd be hűketh es yltedd el te zenth erekseghednek hegyeen, te eress haylokodban (JordC. 42). El wltettenek vrnak hazaba: plantati in domo domini (KulesC. 125).

elültethető: sativus C.

fől-ültet: **1)** tollens superius colloco MA. impouo sedi superiori PPB. [aufsetzen, hinaufsetzen, hinsetzen]. Czeh hire nélkül föl iltette mihelre maga tanítvanat 1699. Föliltette maga mihelire leginyeket 1700 (Nyr. XVI.81). **2)** incito PP. anhezzen PPB. [in bewegung setzen]. Valakit nagy dolgokkal fel-ültetni: *spiritus facere alicui PPBI. Egy leázok hitván ember mit cselekedéc, nagy sok embert, fejedelmeket is feliltetett (RMK. VI.29). Nagy sok fejedelmeketi fel iltet (Ompr: GonAssz. 14). Julianus császár nagy biztatásokkal fel-ülteté a széles világra eszlott siddokat, hogy kincseket egybehorván építenék meg a várost es templomot (Pázm: Préd. 849. NyKöz. XV. 336). Julianus cardinal Vladislus királyt felülteté, törökök ellen vivé (Pázm: Kal. 1766. 336. no.). Egy dob-ültés egész táborn fel-ültetett (Zrinyi I.148). A pápa fel-ülteté a csehek ellen . . . (Pós: Igazs. I.189). Nem kellett volna magoknak akadéket keresni, avagy ha keresni akartak minket ne iltettek volna fel (RákGy: Lev. 214). Bécsből hozott német csorép es téglavetőm iltete fel, es úgy hibáztunk (Nyr. VIII.422). Ecclesiának ellen feliltetett bennünket (Nyr. XIV.461).

[Szólások]. Nem is vallana kárt az ország benned, ha imnár a szent Mihály lovára föl-ültetnének, a más világra küldenéek (Pós: Válasz. 72).

környül-ültet: circumsero C. circumplango PPBI (TörtT. III. 350).

ki-ültet: [insero; bepflanzen]. A lugások vagy ki-nyitva lesznek vagy arcusokra hajtva; az elsőt szőlő tövekkel köll ki-ültetni, az másikat külömbféle gyümölcsfákból; úgy mint megyoró fából, halysz megy es több eféle fákból (Lipp: PKert. I.161).

le-ültet: **1)** *facio considerare* MA. *sessum deduco* PP. [niederzetzen, sitzen heissen]. Zent pal zent antálth léé űltetwen monda ky (PeerC. 79). Örömében nagy gazdagon főzete, jeles fit peket mind űltetete, Heródes ű vélek lakozni kezdte (RMK. I.5). űltessétec le rendel: *facite illos discumbere* (Helt: űJT. 3). **2)** [absetzen]. Uralkodókat le-ültetők: **oppressores dominationis* PPB. **3)** [*compono; beschwichtigen*]. Az constanczi-polyi Cyriák patriárchának dagályát le akarván űltetni, azt ... (Pázm: Kal 647). Ez villongas igen könnyen le űltetetic szT: IgAny. 415). A curátor megintette űket és szépen le-ette (Nyr. XIV.460).

mög-ültet: **1)** [*considerare facio; ansiedeln*]. Valamely pusztalyet lakóssokkal meg-ültetni: *solitudinem alicujus loci frentare* PPB. Idegen néppel meg-ültetett határ: *arva conserta* utibus PPB. Fylyep kyral wyonnan meg yltethween a varost, weze az ennen neween (ÉrdyC. 363). Bazat meg veuee, es lokkal űltete meg (Szék: Krón. 69). **2)** *planto* DöbrC. 151. pítombol zólót ki hozal, nemzeteket elvetel es meg űltetted et (DöbrC. 151).

űltetés: *plantatio, consitio, consitura* C. [das pflanzen]. **2)** *anta; erdgewächs* Com: Vest. 141. Gyökeres űltetés: *vividix* C.

űLDET, ILDET: [*persecutio; nachstellung*]. Zoboducha t rndung ildetuitvl (HB).

űLDÖZ, ILDÖZ (*öldözés*: *persecutio* Fél: Bibl. 71. *öldöz*: *ton*: Post. 1.530. MA. PP. MA: Bibl. 1.270. *öldözés*: *persecutio*, *sedes* MA. MA: Scult. 11. EszT: IgAny. 111): *persequor* MA. *erfolgen, nachstellen*]. Midőn űket az egiptomiaknac serege űlöznie: *dom exercitus eos persecueretur* (BécsiC. 18. 43. 67. inchC. 22. 32). Igen kemeyen evldezyk vala (MargL. 81). *igassagnak evldezevy az eretnekek* (DomC. 27). Az maditáták gyakran ki űtnek vala, Izrael fíait szeljel űldözike vala, Gedeon űket háromszáz magával, igen megverte vala (RMK. 13). Az kik űldözstetnek: *qui persecutionem patinuntur* (Fél: ok. 6). Egymást űldözike, martzongják (MA: SB. 347). Szent gientius, midőn az Arianusoktól űldözstetneiek, Romában onven ... (Lép: PTük. III.67). Lovassa űldözte, gyalogja űldözte, agszárdig az mezőt vérelve űntözte (Thaly: Adal. II.248). A meg reá támadván, rutalmazni, tagolni, és űldözni kezdé nagy rgesen. (Fal: NU. 355).

ki-űldöz: [*expello; vertreiben*]. Zent ystwant meg kőwez-en es az tob tanyotbwanyokat sydosagból ky yldözween machot tartanak (ÉrdyC. 424b).

mög-űldöz: *persequor* [verfolgen]. Reatok vetyk hű kezőt t es meg yldöznek, synagokban es temlecekben vonvan ordC. 603).

űldözés: *persecutio* [verfolgung]. Yldözeezt zenwed (ÉrdyC. 17). Bodogok kyk evldezeest zenuednek (CornC. 184). Kőndő-gnen, hog meg boçattana űneki ez illen űldözersől es halalra resesről (TelC. 199).

űldözet: *persecutio* MünchC. 20. 38.

űLL, ILL (*űllik Szék: Krón. 18. idleni* 182. *idlyük* Megy: yle. 512. űdnepeth *űdöl*: *sabbata sanctifices* PeerC. *űdöltyk* wdnepeh Komj: SzPál. 139. születisinek napiat *űllenek* lv: űJT. 1.23. ez mai napot azért *űllik* Sim: Evang. 138): *űll* űdnepet: *ferior, festum diem celebr* MA. [feiern]. Myna keresztényen tartozyk hynnye es tyztólnye Istennek it annyat (ÉrdyC. 162). Az anya zent egyhaz zenth leleknek ratta ygazgattatyk, kyt romay zent zeek ees meg confirmalt ylleny paranczolta (163b). Minden kereszténynek kel ylleny may zenth napoth (120b. 113. 506). Ynnepeth ylyetők: ta celebrabitis (JordC. 59). Aprozentők napiat illeni (DebrC.

79). Jol illi űtet [szent Pálnak megtérését] az anya zent egyhaz (159). Zent egyhaz ziz marianac illi ű meńbe menetinec napyat (NagyszC. 273). Az napokoth megly igoztek, tartyatok, wdlytek (Komj: SzPál. 266). Illed te ah heteknek űnnepe napiat (Ozor: Christ. 175). Mert az wrnak innepet kel illenűnc: *est enim sollemnitas domini dei nostri* (Helt: Bibl. I.Gg). Ydlik a pinkest-nec napiat (Szék: Krón. 18). Az vr napiat hagia idleni (182). Pűnkösd napiat nem babonaságbol illic es tisztelic az keresztye-nec (Mon: Apol. 469). Az innepet hét napig űllötte (Káldi: Bibl 383) Az karátsont illeni, szentelni (MA: Scult. 120). Szentteléc, űllötte az eljövotelt [ádvent] (12). Az keresztýén nép áitatos innepléssel illi, az martyromoknak emlekezeteket (Bal: CsIsk. 153). Vasárnapot űllűnk (Pós: Igazs. I.91). Az űnneppek gyönyörűsegesen illettetnek (Com: Vest. 94).

mög-űll: *servo festum* Kr. [feiern, festlich begehen]. Wgy ylyle meg az hosvetot: *tunc rite celebrabit* (JordC. 35). Megly ylleek az hosvetűnak ynnepeth: *fecerunt pascha* (294. ÉrdyC. 33). Meg illic az ű napiat (Helt: Krón. 32). Minden hetedic extendőt meg illettec (Born: Préd. 399). A készűlet után valóba meg kel illeni a husuétot (Tel: Evang. II.28) A husvétot az első hóban kell vala meg-űlleni (Pós: Igazs. I.103). Meg-űllenie a szombatot (Megy: 6.Jaj. IV.12). Meg-űlyűk ez napot (Megy: Bayle. 512). Titus császár meg-parantsolta Romában, hogy az ű szűletésének napját mindenek meg-űllenék (Hall: HHist. II. 88).

mögűllés: [*celebratio; das feiern*]. Pűnkösdnek meg ildés-t ... dolognak tartjuk lemi (Pós: Vetélk. 25).

mögűlletés: ∞ A pápások az űdnepeknek meg-űlletéseket tsak a külső geze-mize ceremoniakban helyeztetik (GKat: Vált. I. Előb. 34). Szent űdnepeknek meg űlletése (GKat: Vált. I.835).

űllés: *feriatio, festi celebratio* Kr. [das feiern]. Az vr isten az husvét illéséről bizonyos törvenyt szabott vala (Pázm: Kal. 474). A vasárnap űllés (Matkó: BCsák. 398).

űnnep-űllés: ∞ Tanéttatune az innep illésről (Zvon: Post. I.875).

űllő: **1)** *ferians, festum celebrans* Kr. [feiern]. **2)** [festus; feier, heilig]. Az sator ynnepenek yllewey napyan: *in solennitate tabernaculorum* (JordC. 269). Eze az napoc emlekezetben lészűec es űllőc nemzetségrűl nemzetségre (Kár: Bibl. I. 507). Ezek-közűl [űnneppek közűl] három vólt leg-űllő, vagy szentebb, melyeket hét nap kellet megilleni (Mad: Evang. 102).

űLLE-FűLLE, űLLŐ-FűLLŐ (*űllőfillő* Zvon: PázmP. 263. Tyuk: Józs. 129. *űllő-fillő* RMK. II.314): **1)** *vulgivagus, erro* MA. [homo nequam? einzeln umherirrend? gesindel?]. Táborbeli népe hatszázezer vala, kit az Scithiában mind levágtak vala, ebben egy hirmondo haza nem meut vala, de az űllő-fillő haza szaladt vala (RMK. II.314). Ki vine népet éyel lassan, ezac báromszáz űlle űllle népeket hadia benne (Helt: Krón. 131b). Oly szűrynen levágák űket, hogy űllő-fillő szalada el bennők (ÉrdTörtAd. III.162). Ugy meg-verte az Amalékítákat, hogy tsak űllő fillő szaladot-el bennec (Tyuk: Józs. 129). **2)** [inutilis, nequam; nichtsnutz, geringfügig]. Aprozékos űllő-fillő okotskakkbol akarja meg-mutatni (GKat: Titk. 333). Tsak valami haszontalan vagy jádži, es űllő fillő dolognak-is itélheti ... (Nagyari: Orth. 191). Volt a mostani kalvinisták vallása nemcsak darabonként es űllőven fillőven, hanem ... (Pós: Vetélk. 49).

űNNEP, INNEP (*űdnep* EbrC. 38. PeerC. 110. Pós: Igazs. 254. 611. *űdnep* Sylv: űJT. I.42. GKat: Titk. 18. *űdnep-lés* Pós: Igazs. I.103): *festum, feriae* C. fest PPB. Minden esztendőn szokott innep: *solenne* C. *Nephalia*: bornemiszák űu-

nepe C. Tyzteljed te barát dot, kyk tegedet ez yobépre vendége hintanak (EbrC. 38. 73). Heza innéjé: festa domus BésisC. 29. E gőzödélum innéjéne napia: dies victorae hujus festivitatis (17). Követközky ez nagy zent innepnek epistolaya (ÉrdyC. 311b). Erwendtességgel zolgallyad ynnepet 532). Wdncpethi wdól: sabbata sanctifices (PeerC.). Tezevnk innepet ez nagy napon zvx mariának (CoruC. 61). Szerenesés innepet érní (LevT. II.316). Ex duobus corruptis únnap: integra fuerat földés nap (Sylv: Gramm. 42) Innep meg szegésért meg közezte (Vás: Cui. Cat. 261).

[Közönudások]. Mindenkor ünnepe vagy az röst en-bernek: semper foriae sunt inertibus (Deesi: Adag. 128).

husvét-ünnep. Husvét ünnepe: festum paschatis MA. [ostern]. Ez a husvét innephez való készület (Tel: Évang. II.33).

sátorjárás-ünnep: solemnitas tabernaculorum JordC. 235.

sátoros-ünnep: festum tabernaculorum MA scenopia laubhüttenfest PPB. (MA: Bibl. 169). Sátoros innepeket illeue avagy szentelnee (Com: Jan. 13).

ugró-ünnep. A husvét es a több ugro innepék tíz napal előbb tartatnak (KNagysz. 1658. 17).

ülő-ünnep: dies festus, solemnitas Kr. [feiertag]. Meny illő innepet meg nem illetel (TelC. 258. JordC. 36). Egy pöntek-nap, mely az törökül ülőnnep, mēhőben fogadú Mohamotet (Pázm: Kal. 434).

Ünnepél: ferior C. feiern, nicht arbeiten PPB. Az mend zenteknek innepo meg ólakból tyzteltetyk vagy innepelyk (CoruC. 190. RMNy. II.23). Innepellyünk vgyan valóba és egy innepellyünk, hogy a külső inneplésnek általa az belső inneplésre éberzük és gerjezzük fel az mi szívünket (Tel: Évang. II.36. Megy: 3Jaj. II.152. Hly: Préd. 118).

mög-ünnepél: ~ Meginnepelni az szombatot (MA: Scult. 901). Az ő coronáztyjának napját meg innepelték (Pázm: Kal. 252). Díesdősök napját meg innepellyük (Pós: Glat. 29).

Ünneplés: feriatio SI. [das feiern, feierlichkeith]. Zyletes napnak ynneplése (ÉrdyC. 523). Nagy tyztességgel es nagy inneplessel befeketezsek, be zenteltek (MarzL. 35). Az pap kezdy csekélyny nagy innepelésre az preficiot (CoruC. 361). A külső inneplésnek szertartásával az belső belki inneplésre kel az mi szívünket fel gerjeztetünk (Tel: Évang. II.29). Tyntzek inneplések, játékok (NóPM. 8).

Ünneplet: ~ Vr innepletenēc napian: in die festivitatis domini (BésisC. 192).

Ünnepelő: 1) feriatius, feriatius C. feierlich PPB. A napokba (az az nagy héthen) magzatokat meg terebatoc, mert azoe siralom, nem innepelő napoc (Mou: Apol. 142). 2) [vestis solemnitas; festastekleidi]. Emec fölette mindenkinēc egy innepelő ruhát ada: singulis quoque proferri iussit binas stolas (H. It: Bibl. 12). Külsőséges innepelőbe öltözvén, bélopta magát szobájába (Fal: Pé. 635).

Ünnepés: laetus festum Kr. [solemnis; getoiert]. Azért emeltetett az Isten templomában innepes szentek közzé, hogy emek példájával ismerkedjék az Isten irgalmának nagyvórtá (Pázm: Préd. 122). Oh innepes esudatétel: o! solenne miraculum (Hly: Préd. II. 4).

[Ünnepész].

Ünnepezés: [feriatio; das feiern]. Innepezés (Pós: Iszsz. 1310).

Ünnöpi: festus MA. feierlich PPB. Az Istenél is kedves lézen az mi innepi szentelőne (MA: Scult. 77). Egyedül csak Istené volna az innepi szentelő (Ker: Préd. 784).

ÜNÖ, INÖ. ac a C. vacua, juve et vitula vacca MA. junge kuh PPB. Polato ünö: vacca lasiviana. BéeC. 194. Köner ünök (212). Byalokunk inöek (AjporC. 17). Főjw inew (LevT. 186). Főjw inew (RMNy. II. 1). Vagyon nala haranyezeket boryvs vnew (Radv: Csul. II.5). Meg fejtée az ünöket (Helt: Bibl. 1326). Ünö ezorda (Helt: Mes. 336). Az fűnöt fei vala (162). Ha fűnöt a sarba döl, te magad fogd a farkát es erőssen emellyed (185). Un nek nagy bekével fizik meg (M. 1: Jób. 51). Het szep köner ünö vizből fel íott vala Born: Ének. 564). A ki wneit iol turtya, gyakorta eszik a teiből (Sa. Mark. 26). Tanquam ovis meridians: mint az túnya fűő (Deesi: Adag. 253). Az ő ünöc meg íút, es az ő maguát el nem veszi: bos corum concepit et non abortit (Kár: Bibl. 1524). Szoptatós ju laim es fűöm vacnae: oves et boves foetas habeo (MA: Bibl. 131). Het szép es kövér ünöc: septem pulchrae et crassae boves (138). Ez a töpörödöt aglant az ő ünöje hajdól kéze valót csinált (Pázm: Kal. 1766. 398. NyKözl. XV.361). A telén, ünö szeléd (Com: Vest. 13). Az tolmácsnak vőt ő keglne egy ünöt (MouTMB. 1263).

borjus-ünö: vacca foeta MA: Bibl. 1249. [trächtige kuh]. Haytuae szep boryvs ünöket (Högr. 270). Vagyon haranyezeket boryvs vnew (Radv: Csul. II.5). A meg fütött, ünökelet telén, hasas fűszőnc, avagy boryvas ünönc, forda sen borda, mondatic (Com: Jan. 78).

isten-üneje: cantharis rubra PPB. cantharis; St. Johán üsfiége PPB.

Ünöske: vacca C. kleine kuh PPB.

Ünői: vaccinus MA. das von der kuh ist PPB.

ÜREG (árógh. Güntz: RBab. 117): 1) concavus, obinatus, alveatus C. cavus MA. carinatus PPB. vavus; höhl, ausgehöhl, wie eine mulde PPB. Üreg hely: cavum, caverna; többe PPB. Alveolus: koczka táblátska, vagy akarni hészgh, üreg ta Major: Szót. Az bádvány kifórmáltatott vala rézből üregen, melybe az ő gyermekeket betöltée (MA: Bül. II.26). Az a mádszál nem olyan gyenge, vékony, üreg, törékeny volt mint a minémü a mi földünkön terem (GKat: Válys. II.119). A nál külsőképpen szép egyenes, de belül üreg (szalm): Dom. 31). Mind az egész oppületeknek nagy voltat fölette nagy üreg helyek veszik hárnyál: omnium operum magnitudinem circumvenimus cavernae ingentes (Fórró: Curt. 218). 2) [cavus, vacuus, caverna] imane PPB. tumba C. spelunca Helt: Bibl. 1114 [leerer raum, löhle]. A szájánk belső üreg: imanitas oris PPB. A szívnek ürege: ventriculus cordis PPB. Ki terieszi ő az eegre kerességét az üregen (Ker: Bül. 1527). Üregben adathatike mozdulás? (Hly: Préd. II.263). Föld alatt való nyílások üregek: cavernae (Com: Jan. 13). Vornelken, vőtot üregelken lakue (102). A apostolok a propheciák vtn követhöztek valának, nem vgy, hogy ünögh ne kld ön-nyárásd ő helyekre követhöztek volna, hanem hogy a propheciáknak hűtöllet vallamúik (Güntz: RBab. 117). Az hasnak ürege: a melynek ürege PP: PaxC. Nyr. XI. 77).

Üregös: multivavus, multivavatus C. höhl. A gölyösis belső részere avagy belül üreges avagy hészghos: caverna (Com: Jan. 14).

Üregít. Üregito: cavitor MA.

Üregség: caverna MA. locus vavus vacuum; leerer raum, leere. Minden üregség: alveus MA. Az fejüne fölöt való üregség az égiglen (MA: Bibl. 10). Üregség avagy hieszgh (GKat: Tök. 14).

ÜRES, IRES. [höz Mol: Herb. 18: 1) vavus, imanis, et vavus C. obinatus PPB. börg, höhl PPB. Y. szon d rem kochatit (ÉrdyC. 64). Ires füvek (DobC. 5). Az het wnew kök

omj: SzPál. 58). Mostis füresen bohattal volna el: nudum a diuississos (Helt: Bibl. LP3). Űrösen találta mind a falukat (Helt: Krón. 31). Emee választasa előt iresőn alla a papaszen kilencz hónapig (Szék: Krón. 132). Kimenvén tellyes vól-m és üressen hozott engem vissza az úr: vacuam redixit e dominiis (Káldi: Biol. 232). A templomok füressek vóltaunk képektől (Matkó: BCsák. 182). **2)** *expers C. vacans* MA ledig PPB. [frei]. Honn a polgarok üres napon giulnek vala (DebrC. 1). Menevel inkább vagom a fel fvalkodastol üresbec avag ide-mb (260). Az ni búfeneinknek terhetül üressek legiünk (Fél: m. 275). Az ű bazok füres az fölelemtül (441). Hazakban keség csendesség, egyenesseg vagyon, üressek minden zanánátul, háborúságtul és visszaszavonyástul (Tel: Evang. II 68). Ives füres minden szunyadozástul, szemei vigyáznae (Zvon: st. II.171). Ezeketül a gonoszoktül üressek a halgatók (Pázm: éd. e2). Az adótul üressee, szabadosoc (Com: Jan. 123). Az zagot meg nem tarthatya; hanem tellyesseggel föle üresnek ill lenni (Ver: Verb. 85). Legyenek minden babonaságtül üressek (Pós: Igazs. L71). A jószágtol üres pharisaeus inkább okott dicsekedni egyebeknél piperés cselekedetivel (Matkó: Roml. 46). Leánykorában mindentül üresen hagyta (Nyr. I.416). Az atya tellyesen üres e világnak igazgattatásatol (Kat: Titk. 278). A kísértettül üressek nem lehetnek (Mad: rang. 232). A büntül üressek (Ker: Préd. 50). Minden véték-üres: *omnis expers enipae* (Ily: Préd. I.161). Hogy az emrek a földi foglalatosságotkötül üressek lévén, Istenhez vitesnek (I.127). Ha az imádság minden hiságos gondolattól üreszen (II.206).

[Közmondások]. Szeuérmes deákiaik füres táskáia (Decsi: tag. 244). Az füres hordó kicsül füresre-is kong (Háll: Paizs. 1).

Üreséd-ik: *vacuor* Kr. [frei werden, los werden]. Harmad pig dolgoktöl üresedvén mindenestül isteni szolgálatokban álalnak magokat (Pázm: Préd. 77). Dolgaitül füresedvén, londságot akar olvasni (Sall: Vár. 57).

ki-üresédik: [evacuor; leer werden]. Vajaz vanád ki esedett (Gvad: Id. 205).

még-üresédik: ~ Iukab sokoth zeuth irásth halgathny olvasny, nykor egyeb dolgaitul megü ewreshedyk (Komj: Pál. 12). Isten szerelmétül és dütsőségétül távul lésztek; és neknek reménységétül tellyeségesen megüresedtek (Pázm: Préd. I). Idegen hajlékban akara a mi urunk születni; hogy tsakól is a kevés alkalmatosságtól megüresednék, melyre mak házában szert tehetett volna az ő szent anyja (104).

Üresget: *identidem vacuor* Kr. [wiederholt leeren]. Üresik erszényét, motkskollyák bötsületét, sértegetik ártatlanságot, bérkoldnak lelken (Fal: NE. 4).

Üresít: *vacuo, vacuefacio, inanio* MA. *ansleeren, leer machen* PPB. [zunichte machen]. Igen gondatlanul cselekszik (Idmús, azzal akarván a sz. atyák méltóságát üressíteni (Zm: LuthV. 50). A játékban nem számnák üressíteni urok zényét (Fal: NA. 146).

ki-üresít: *exinanio, evacuo* MA. *egurgito* C. [ausleeren, bllösen]. Nem alitotta ragadományuak magát az Istenel emelők lenni: hanem ő magát kitressitette: *semetipsum inanivit* (Ily: Préd. I.251). E cselekedetek minden érdemtül üressítettnek (I.444). Kiüresíted magadban az isten irgalságát (I.8). Ki-üresítettvén méltóságából, nyakrafőre vette a Geherma tüzére (Csúzi: Síp. 285).

még-üresít: *vacuo, evacuo, vacuefacio, inanio, exinanio, expulo* C. [leeren, entleeren, entblösen]. A tárbházat megüressíteni: **exlaurare arerarium* PPB. Az alazatosag helyi ez az zeretuek, az elmeth megü yresseyt az hewolkodas-

tvl (WeszprC. 144. KazC. 7). Parancsolya a pap, hogy meg üressíte a házat: *ut efferant universa de domo* (Helt: Bibl. I.EEe3). Nagy bizonynal mondgyac, hogy hazat fiatul meg üressituen ment volna hozzá: *pro certo creditur necato filio vacuam domum scolestis nuptiis fecisse* (Decsi: SallCat. 12). Nem tsak ártalmas a halálos véték, hanem oly utálatos rút-ság mely minden szépségtül megüressíti a lelket (Pázm: Préd. 726). Ha te jól meg-tudnád magadat üressíteni minden teremtett állattul, örömetest veled laknék Jesus (Pázm: KT. 135). Az orvosságoc, a melyec gyomor tisztítóe, megüressítőe (Com: Jan. 103). Meg üressítő, purgáló orvosságoc (216).

Üressítés: *vacuatio* MA. *leerung, ledigmachung* PPB. Kin lesznek mód-nélkül-való sebek? Nem azokon-e kik részegeskednek, és tanulják a pohárok üressítését? (Pázm: Préd. 230).

pohár-üressítés: [das leeren der gläser]. A pohár üressítésbe szorgalmatosoc (Tel: Evang. I.180).

Üresskéd-ik: **1)** [otior, nugas facio; müßiggelien, unntzes zoug treiben]. Evreskevedv vagy heuolkodo (HorvC. 249). **2)** [se occupare, operam dare; sich befassen, sich befeissen]. Nétalant a lelec, ki űgekez [igy] éac istenben füreskedni, el oztasce (VitkC. 7). Az testi binnek telebe üresskédetök (TibC. 312). Imádságokba üresskődik uala (KazC. 76). Io művelkődötöcbeben füreskődnenec (TelC. 35). Inckab akar uala ot hon isteni elmeködesébe füreskődni (15). Üresskődvén házasságnak törésében (DebrC. 64).

Üresskédés: **1)** [otium, desidia; müßiggang]. Wresskedeth ő tve eltavoztath walaa foglalwan magath myndenkoron zeutsegles nyvelkedetekben (ÉrsC. 561b). **2)** [negotium, opus; beschäftigung]. Oli igen foglalja uala magat az isteni üresskédéségen, hogi a titkon való imacsagban a földről az eegen fel emekődik vala (DebrC. 106).

Üresség: *vacuitas, inanio* C. *otium* MA. *inuitas, leerheit, ledigkei* PPB. [musse]. Ürességem-vagyon: *vacuo*; leer und ledig sein uo. [musse haben]. Ürességhebt nem hagyott volna nekük tanach góiteny (WinklC. 140). Keresvala ürességét nykeppen adnaia nekik ötet sokassagh neköl (144). Hog ha wressged adatik, ily ennekem (LövT. 147). El megyen penygh nykor wnekü wressyge lyzen (Komj: SzPál. 1). Nem lön üressége, hogy választ tehetne irásodra (Balassa: Költ. 183). Az törnéu tudonac böltésége az alkalmatos ürességben: *tempore vacuitatis* (Kár: Bibl. I.676). Nem akarom tisztesseseg ürességemet mulatni restseggel es tuniasaggal: *non fuit consilium socordia atque desidia bonum otium contereere* (Decsi: SallC. 3). Üressége közt cselekedetül magaban meg gondoluan kezdte a romaiktul felni: *in otio facinus sum cum animo reputans* (Decsi: SallJ. 10). Nialialimatul az mi ürességem lehetet, azt mind ez mi időnk-beli veteködeseknek meg erteseben töltöttem el (Zvon: Osiaud. B2). Olvassa világi dolgai ürességében (Czegl: MM. 23). Mibi unnc non vacat, ich habe jetzt nicht die weile: nekem most nints ürességem rá (Com: Vest. 61). Ich habe weil, oder zeit: vagyon ürességem reá (149). A kinek a foglalatosságotkötül üressége vagyon: *cui ab occupationibus vacat* (Com: Jan. 206). Rendeltetet, hogy a biveknek innep napokon üresség lenne, és a földi dologtol magokot megvonnák (Ily: Préd. I.126). Többet innék örömetest: de nines ahhoz most ürességem, hanem hagyom azt más alkalmatosságra (Thaly: Adal. I.336). Megcselekszem, mihelyt ürességem leszen (Fal: NE. 59).

Ürességés: [inanis; eitel]. Wresssegos bezodhrewl (ÉrsC. 642b).

Üressül: *vacuor* Kr. [frei werden, los werden]. Midőn derekas dolgaitül üressülne, néua az levelek között is kereskedik vala (Szal: Krón. 244).

még-üresül: 1) [evacuor, exinanior; leer werden, entblöset werden]. Az menorzagl imar kecór iresítettét megh; harnaer oztan megh iresöl iteletnek napian (TihC. 350). Az ki hazugsagual gyűnti marhaiait, még üresül (Börn: Préd. 561). Ha a császári szék meg-üresül (Czepl: Japh. 221). **2)** [vaeo, defungor, liberor; frei werden, los werden, befreit werden]. Hoé egieb dolgaitul meg üresült vala (Istv: Volt. 6). Még nem ürsül a nagy ostobaságtól (Folv: Dics. 15).

mégüresülés: [evacuatio; entloerung]. Az wr isten saknac es erszinne megüresülesenal bünteti meg az ő dolganac elhaszogat (Helt: Bibl. Lb).

Üresülés: [otium; musse]. Hoé valami pilenéssem es üresöléssem legien (Mel: Job. 77).

Ürít: inanio, evaquo MA. casso MAI. ausleeren PPB. Kezdec üreyteni mindeniknac sakiat (Börn: Ének. 569).

[Szólások]. Ha ürítette dolgát, minden nap elment hozzája (Nyr. XIV.460).

ki-ürít: depleo PP. [ausleeren].

még-ürít: ∞ Az eegnac tömlőt kitsoda ürítheti meg? (Kár: Bibl. 1536).

Ürités: evacuatio; ausleerung PPB.

Üreget: [identidem vacuo; wiederholt leeren]. Sola sem volt tanácson, hogy a dámák fenekig ki-forgatván zebeket, mind a koldus táskákba üregessék (Fal: NA. 172).

Ürül: vacuor, inanior SI. [leer werden, frei werden]. Ymad-sagnak yrewl: vacat orationi (EhrC. 114). Ezek maradgyanak ebben míg időm ürülvén több érkezik (Czepl: MM. 297). Ürülni, az az üresülni (GKat: Titk. 1119). Ha esik avagy irül oly jószág, neki conferálja (Tört. VIII.230).

ki-ürül: evacuor Kr. [leer werden] (Csúzi: Tromb. 473. Kr.). Pénzem penig ninesen mast az oldalamon, kiürült az gyűszöm, elkölt kóborlásom (Thaly: VÉ. D. Ki-ürülvén erszények a pénzéből, más uttal móddal kellett kapni a szerentse ástókébe (Fal: NA. 230). Ki-sok fogyatkozásokkal születik az ember: a mellyektől nem lehet hirtelen kiürülni (Fal: UE. 365).

még-ürül: evacuor Kr. ∞ Meg örül [igy] tarsolya (Megy: 6.Jaj. II.19).

Ürülés: vacuatio, vacuitas; leerung, ausleerung PPB.

ÜRGE (irge Frank: HasznK. 21): emiculus, curculio C. gurgulio PPB. [zieselmaus]. Gőzű, ürge: gurgulio Nom. 97. Irge bai (Frank: HasznK. 20b). Az ürge, tengeri nyúl väjkállya az lyukakat (Com: Jan. 47). A migale... félig menyét, félig egér, minémü az ürge (Misk: VKert. 239. ExPrinc. Thaly: VÉ. 1360. Moln: JÉp. 82).

[Szólások]. Csak magoknak, mint egy özvegy üregék (Pázm: Kal. 1766. 513. 719. MNyset. VI.409).

ÜRÖG [? vö. ürög-forog]. Hoc (ἄργον) non abludit a nostro ürög h. e. subinde se vertit; et ürge, emiculus (Otr: OrigHung. II.83).

ÜRÖM (irem Kár: Bibl. 1604 Sylv: Ujt II.144. ürm MA: Bibl. 1554. MA: Scult. 169. Cis. K3. ürm Nom. 84): absinthium C. Ver. wermut PPB. absinthium vulgare Beythe: Nom. 1. Ki frómba fordeifa az iteletet: qui convertit in absinthium iudicium (BécsiC. 222. NagyszC. 68). A vizeknek az harmad része keserü merges iromme ön (Mel: SzJán. 229). Megrészigített engem ürömmel: inebriavit me absinthio (Ily: Préd. II. 458). Üröm-só (PP: PaxC. 211). E világon öröm ninesen sola öröm nélkül (Kisv: Adag. 149). Kikre haragjának pohárát köszöni, énelgős ürömmel gyakorta megtölti (Thaly: Adal. I

62). Világi nyomorúságok ürmevel keserített pohárt békességes türessel igyuk meg (Csúzi: Síp. 292).

bárány-üröm: absinthium ponticum, sautonicum; feld-wermut, wilder wermut, schaf-wermut PPB. seriphium PPB. absinthium ponticum; pontischer wermut Fuchs: StürpH. 3. Salvia, salya. barany irom [olv. barany öröm], h. e. agnium absinthium (Beythe: Nom. 8). Fekete öröm leuele viragostul, bárány öröm leuele viragostul (Frank: HasznK. 18b). Absinthium ponticum; schafgarbe; barany ürm (Nom. 84. Gér: KárC. IV.41).

csába-üröm: pimpinella Lipp: PKert. II.112. Pimpinella, bibenellen, Chaba-üröm, a Chaba (Nom. 47. Nyr. XIII.118). Chába öröm (Com: Jan. 31). Csába öröm gyökere: pimpinella (Csel: OrvK. 32). Pimpinella avagy csaba öröm, a mint né-melnyek nevezik (Lipp: PKert. II.112. Nyr. XIII.117).

fejér-üröm: absinthium; wermut Nom. 81. absinthium vulgare; gemeiner wermut Fuchs: StürpH. 2. absinthium canum PPB. (Nyr. XIX.41).

fekete-üröm: artemisia; beifuss, roth bunckkraut PPB. artemisia latifolia; beifuss Fuchs: StürpH. 25. artemisia ramosa; mutterkraut 26. (Frank: HasznK. 19. Com: Vest. 120). Fekete öröm: nigrum absinthium (Beythe: Nom. 2. Nyr. XIX.41).

juh-üröm: [absinthium ponticum; schafwermut] (PP: PaxC. Nyr. XII.177).

keserü-üröm: absinthium *triste PPB.

tengéri-üröm: seriphium PPB.

Ürmös (ürmes bor Web: Anul. 48): absinthiatum MA. von wermut PPB. [wermut-]. Ürmös bor: absinthites C. MA. Com: Jan. 84. wermut-wein PPB. Ürmös ital (Ágost: Zar. 298). Irmös borral épicz gyomrodát, hogy ha lehet (Cis. 13). Telben ürös borral örvény gyökere, avagy szek füves borral egy (KDebr. 1619. BS). Ürmös ital (Szentm: TF.7).

Ürmösít. Ürmösített: absinthiatum MA. von wermut gemacht PPB.

Ürmöz: absynthio coude Kr. [mit wermut versetzen] Ürmözött: absinthiatum MA. von wermut gemacht PPB.

még-ürmöz: ∞ Lött meg a leányom lakodalm, melyet is isten leányom betegségével úgy megürmözö, hogy seki sem hitte, hogy meg ne haljon (Bethl: Élet. II.294).

ÜRÜ (ürü ErdOrszgy. II.380. örü BécsiC. 129. örü MA: Com: Jan): vervex C. MA. [baumel]. Ewryw: vervex; kastram Pest: Nom. 60. Vervex: örü, herélt juh Maj: Szót. Örü, herélt-kos, berbécs: vervex PPB. Mikent öröknece aldozaffa: sicut holocaustum arietum (BécsiC. 129). Örököt, örököt aldozok neked: offeram tibi boves cum hircis (DöbrC. 125). Ekrekkel es wrvkekkel aldozom teneked (KulesC. 153. KeszthC. 160). Hewrth bwzanak belyel: hircos enim medulla tritici (178. Radv: Csal. II.403). Szolnakba az ürük végett Katona Benedek ment (MonTME. 113). Zlátónac egy ürü, cipó, kalács (KeeskTört. II.196). Az örü olyan kos, melynek a tóki ki-vétetett: vervex est aries, cui scrotum adeptum Com: Jan. 13). Egy örü vagy kos bört d. 20, egy ezáp bört d. 25 (ErdOrszgy. II.380. Gér: Kár. IV.454).

Ürüi: vervecinus MA.

ÜRÜGY (üregy * Pös: Igazs. 1586): praetextus MA. vorwand PPB. Ürügével: hoc praetextu, sub specie MA. Ürügyével: sub praetextu, sub specie; unter dem vorwand PPB. Tréfa ürügével (GKat: Titk. 875). További reménységnek ürügével, mint zöld ággal maga részire vonszani egy-valakit, udvari tsel-vetés (Fal: UE. 364).

1. **ŰST** (*ist* DebrC 194): cucuma, ahenum C. MA. kessel PPB. Caldarium: melegítõ űst C. Űst-gyártó: faber ahenarius, caldarius; essler, kupferschmied PPB. Űst borga, melybe az űstöt akasztják tüz felett: hama; der haken, woran man den kessel fibers ener hängen PPB. Réz űst, melegítõ űst: caldarium aes PPBl. Orr az űst: ferveit ahenum PPBl. Egi űst olajt meg forratatvan meztelen bele vetete eh zent dorottiat (DebrC. 185). Vstben luaztot ou (194). Az Achab kiraly fiaynac feioit rakác nag stbe, avág czapo kosarba (Mel: Sám. 404). Czinála Hiram stököt: fecit Hiram lebetes (Kár: Bibl. I.309). Minden űst latt támaszoc valánae (uo). Az meg szentelt állatokat főzéc azékakban, vas fazékakban és űstökben: pacificas hostias coxeant in lebetibus et cacabis et ollis (406). A temérdekségo pedig az stnek egy teyérnyri vala (Káldi: Bibl. 300). Űstök, fazakak, az melyben főznek (Mesésk. 26). Hogy a salétromos űsttel Budára volnk, attunk költségekre I f. 50 d. (MonTME. I.33). Űt széles ezüst stök (MonIrók. VIII.45). Egy nagy űst tele volt vízzel a tífzön Mik: TLev. 85). A szőlõt űstökben főzik, a míg olyan sűrű em leszsz, mint a ser élesztő (354).

égéttborfőző-űst: [brauntweinkessel]. Lomhük, égetbor főző űstnek sívege: alambicum PPBl.

salétromfőző-űst, salétromos-űst, salétrom-űst: [alperkessel]. Az salétrom főző vas űstert akkori költéség volt f. 50 d. (MonTME. I.26). Borbély Péter és Pólgár Péter, egy a salétromos űsttel Budára voltak attunk költségekre f. 50 d. (33). A salétrom űsthöz vettünk timsót, hogy kiladt volt 35 d. (62). Az salétroműstnek timsót vöttünk (97).

sérfőző-űst: ahenum cerevisiarum PP. ahenum braxarium PPBl.

Űstöske: cucumella C. [kleiner kessel]. Egy tiszta réz stöcskében olvassza meg az viaszat (Keck: Ötv. 288).

2. **ŰST:** argentum; ezüst SI. [silber] metall [?] Adámi: pr. Aran es ez vst (BécsiC. 13). Julia is fejár, kívül szép tej nem ér, sem gyoles, kit nem fogott füst; édes szóval tudós, mint a Mercurius, kitül szívem fél mint űst (? Balassa: Költ. 1). Egy vetközű ezüst tacsat [adtam], benne valo űst iskatulál és aranos cserzet [?]; egy par űstből valo aranos kest, okost (Nyr. XVII.514). Pénzemet, östömet, aranyamat elkölttem (EszT. M. I.319). Nem keresek űstöt aranyt, s drága követ Orecy: KöltSz. 188). Arany, kiből vagynak egyházi edények, st, melylyel oltárok, szentségek ékesek (Orecy: KöltH. 163). Arany nélküli voltak első fejedelmek, űst bátor nem volt is 69. L. **EZŰST**).

Űsti: variegatus, versicolor; geslecht, vielfärbig PPB.

ŰSTÖK (*istök, ustök*): caesaries, capronae, antiae C. coma; sebőne lange manns-haare PPB. Űstök nyomtató: capillare; nar-haube uo. Űstök tsomója: nodus crinium PPB. Űstőc vagy eresztett hosszú haj: coma seu caesaries Com: Jan. 15. Feienec űstőke: coma capitis ejus (BécsiC. 38). Istökön oga vtet (GuaryC. 58). Tyzes ystökökethi erezthnek az földre ÉrdyC. 8). Vtet istökön ragada (KazC. 18. DebrC. 11). Istökkel fogua kib hozza a partra (DebrC. 223). Wstekeknul fogua ontatnak (TelC. 246). Salamomak kenyweoben: The feyödék ystökky mykeppen kiraly barson thakaroythwan erezthweenen... Ew feyöenek istökky mondatuak gbondolatoknak kyk rezweyeneknek bötbyben meg zoroytatnak (ÉrsC. 182). Fejét erekátul igy elvalasztá, űstökét ragadá, tálban hagyitá, kiraly éányának el-beiktatá (RMK. VII.7). A te feienec űstökét izd meg (Kár: Bibl. I.455). Az istökömré mondom hogy... szeg: Theoph. 26). Száraz fejechkéjén [lőén] van helye űstökék (Zrinyi: ASyr. F1). Choportos űstök (Zrinyi II.131). Igen szép fodorrá teszi a férfinak űstökét (Misk: VKert. 285). Az vaknak az űstököket szíjával vagy szironnyal felkötötték

(MonIrók. XI.367). Kezemen van már űstökének fele (Kónyi: HRom. 154).

[Szólások]. Istög be estenek [hajba kaptak] (RMNy. II. 161). Nem esem senkivel űstökbe akar mely apro fogyatkozásokert, melyek eshetnek az könyv nyomtató miat (Zvon: PázmP. 133). Lássad, ha érette velek űstökben esel (Czegl: BDorg. 100). Hogy elvegyék tőle, kapnak űstökiben (Thaly: Adal. I. 127). Cálvinussal űstökben ne meny (Matkó: BCsák 281). Nem akarok itt azokkal űstökben kelni (Sárp: Noe. 123). Imé! előttd vagyon azalkalmatosság, nyulny űstökébeoz mert elszokott illani, s ritkán tér-vissza többől (Fal: NE. 55). Gal deakoth isteken kaphak (RMNy. II.191). Ysteken ragadaa (ÉrdyC. 408). Űstökénél fogva vonni vkit vmire (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.409). Űstökön fogtad az szerenchét? (Zrinyi I.105). A ki aboz fog, az űstökét jól feltörülje (GKat: Titk. 2). Űstököt von vmi dolog fölött SzD. Önne közetec kezdéneç vsteket vonni, és egyic kopsztya vala a másika [?] (Helt- Krón. 200). Űstök vonna egy mast arezul czapdosnak (Göres: Máty. 82). Űstököt vonznak az barátokkal (Toln: Vigaszt. 68). Midőn az vrak űstököt vonznak, az szegeny kössegnek köll baiat böret oda tartany (KNagysz. 1621. H. Pázm: Kal. MNyelvészet VI.409). Egymás közdtt űstököt vonznak (Sámb: 3Fөл. 313). A keresztért ilyen igen vonznak űstököt (Ker: Préd. 363). Azokkal űstököt vonni s erőt próbálni, a kikkel nem bírnuk, vakmerőség (Fal: NE. 96).

Berenice-űstőke: coma Berenices [csillagzat] ACsere: Enc. 99.

Ió-űstök: capronae; pferdmähnen PPB.

vendég-űstök: [perücke] (SzD: MVir. 336).

Űstökös: comatus, caesariatus, acersecomes C. der sebőne lange haare hat PPB. Űstökös, futó csillag: acoutiae C. Űstökös csillagot minden ütés esinál, sok ugrosó szikra szökdétsel kohánál (Gyöngy: KJ. 51).

Űstököske: bayasoczka; comatus MAI. der wenig haare hat PPB.

Űstököz: crines vellico MA. die haare zmpfen, rauhen PPB. Akármely kis dologból okot vésezen, hogy feleségét, szolgálját, rútollya, rongállya, űstöközze (Pázm: Préd. 230). Gyakran pofázza és űstöközi Calvius a Lutheristákat (Pós: Igazs. I. 670).

ŰSZŐ: bucula, juvenca C. bucula, juvenca, junix, vitula MA. [färsé, kalbe] junge kuh PPB. metze, matsch-kalb Adámi: Spr. Horda: hasas űsző, tölgyelő űsző C. Gyermekdyd wzew tehen (RMNy. II.211). Űszőnek hamma: cinis juvencae (Sylv: UJT. II.106). Tavali űsző (Radv: Csal. II.370). Az en űszőmön szantottatoc volna (Hofzr. 84). Ki iegzetofie vala a het köner űsző (Szék: Krón. 15). Három esztendő űsző: vacca triennis (MA: Bibl. I.12). Edgy űsző barát ellék (Ker: Préd. 391). A meg-futott, űzelkedet teben, hasas űszőneç avagy bornyas űszőneç (forda seu horda) mondatie (Com: Jan. 78). Negyedű űsző (RákF: Lev. 252).

Űszőske: juvencula MA. kalb, kühlein PPB.

ŰSZÖK, ŰSZÖG (*uzegh* JordC. 341. *uzek* ÉrsC. 225. *özög* WinklC. 166. *uzeg* Komj: SzPál. 92. *uzeg* Helt: Krón. 209): **I**) titio C. torris, titio MA. brand, gelöschter brand. PPI-Űszög, ki-ötött űszög: titio PPBl. Nekyk ököllet, nekyk bottal palczawal, nemelyek özögghel weryk vala (WinklC. 166). Tyzes yzög: carbones ignis (ÉrdyC. 76b). A tűzről egi vögög elragaduan... (DebrC. 205) Veteködes garazdolt hoz, wetekedes ireegyekkezeth yzekethi geryezth (ÉrsC. 225). Tyzes wzegekethi gywtwz az ew feyre (Komj: SzPál. 92). Egy yzeget uweu, hogy

az ew lakohelyet meg egetne (Pesti: Fab. 34). Azoknak farkokat mind egybe kötözé, égő üszekeket hozzájok kötözé (RMK. II.340). Ha szikrázik az vzőg erőssen, szelet vagy esőt igeyez (Cs. G3). Nagy tüzet akart rakni, annakokéért soe üzőgöt hordott öszve (MA: Scult. 816). Ki tudya, talim lelked pokol tűzének öszgö léssen (Pázm: Préd. 75). Egygik üszög gerjesztí, és neveli tüzét a más üszögnek (1077). Az emberek, az régi dolgok mellé vétvén állapattyokat, tanulni fognak az szomszéd házának üszögén (Pázm: Kal. 433). Fellobbant üszögöt is vete kegyelmed ez szegény nemzet közibe (MontME V.336). Tüzes köveket mint valami eleven szenet és éghő üszögött, lövődöz ki (Lép: PTük. I.25). Kijüttem Szigetből ot hagyvan jeletem, vér-tót, holttest-balmot, füstölgő üszögöt (Zrínyi: ASyr. Bb4). Ibon hoz házamban füstölgő üszögöt kanisai török (uo. X). Lángas tüzet üszögéből csinály (Kecsk: Ötv. 380). Égő üzek (uo). Kűnnyeb az tüzes üszögöt embernek szájában venni (Prág: FSerk. K). Üszög már ki perzsült vére, de még benn van Amor nyive, forrtton forr az ő tserép (Fal: Vers. 882). **2**) Üszög a gabonában: aerugo, myagram, rubigo; röte an kornhalmen, melh-tan PPB.

[Szólások]. Üszögében való: készíttetlen, rudis PPB. Üszögében-való készíttetlen értz: raudus PPB. Rútúl, nem ékesen, üszögében, darabosan: impolite PPB. Egy szép magas torony építtetett, melynek plélivel való léjazatja s egyébb kívül való megezfírázása még üszögében vala (Szal: Krón. 203). Azt kellett ki-botsátanom [prédikációim közül], a ni vagy készen, vagy üszögében volt (Pázm: Préd. a4). Az házam épületi is még csak üszögében vagon (TörtT. XV.174. Gér: KárCs. IV.359). Ha ma valamelly Bernárd igy prédikállana Rómában, kétség-nélkül üszöggei dugná-ké a száját (Pös: Válasz. 151. Nyr. VI.405).

Üszögös: uredine corruptus Kr. Üszeges konkoly: lolium MA. Üszögös konkoly: lolium; lolch, kulwaitzen, unkraut PPB. Vzőghes zenth pető apastal (febr. 22. WinkIC. kalend. VitkC. 52). Üszögös szent Péter nap (KLöcs. 1676. 16. Väs: Can. Cat. 3).

ÜT, IT (öthessék RMNy. II.22. Ötközés KBécs. 1572. E4. ötközet? Zrínyi L60): **1**) cudo, figo, infingo, tundo, pavio C. quatio; tango, percutio, ferio MA. schlagen PPB. Ewte az fűvellett: percussit terram (ElurC. 77). Keeth fele ythe tengeth: interrupt mare (KulesC. 188). Miért hogy az víz is üti vora a keresztyéneket állí a törökre, ezért meg tölic a törökeket (Helt: Krón. 105b). A kovás a vasat az ülö vason verí, üti (Com: Jan. 104). Ha valaki az ő rabianak szömét üntdi, hogy kivesszend: si percusserit quispiam oculum servi sui, et luscus eos fecerit (Helt: Bibl. I.Mn3). **2**) [ferio, tango] treffen PPB. [passen]. Nem üti ez a példa amaz (GKat: Titk. 323). Nem árt fellyeb' aránzia a lövésben, leg-alab el-érel a tárgyat, ha nem üted-is a közepit (Fal: UE. 464).

[Szólások]. Vmi ut. Feelelem ytee az vaydaat (ÉrdyC. 674). Nem üti a font, mérték: libella claudicat PPB. Az óra két fertályt ütött éjfélt után (Gvad: RP. 116). Mynt az sors ytendy: ut sors ceciderit (JordC. 190). Vmibe ut. Belé ütöm: illido, impingo C. A falba ütni a fejét: caput parieti impingere PPB. A mely tollas botot kezében hordozott, aval üti főbe Troiust (Hall: IIIhist. III.140). Két kopját a földben ütvé, és harmadikat azon által tévé, ez alatt őket által bútatná (DBenkő: Flor. 57). Abba üti a dolgot, hogy mecum amyté téssen, mint in me (Pázm: LuthV. 411). Jó karba ütöm: constabilio et instaurio MA. Nem lehetséges, hogy istentől származott tudomány lehessen az, mely sokszor el változtatott, meg újítatott, kálómb értelembé üttett (Pázm: Kal. 349). Hasát az kövérség miatt ránczba üttötte (Kár: Bibl. 1521). Az ő hasát az kövérség ránczba üttötte (MA: Bibl. 1458). Mindiárant rendbe ütté a sereget (Helt:

Krón. 43). Rendbe üttén a sereget, a törökec ellen menéene (85). Zywoeben ytee az tört (ÉrdyC. 595). Egik az tört torkabawte (VirgC. 103). Taborban ütének (CsomaC. 26). Vmíhez v. vkhhez ut. Hozzá ütöm: illido C. Az szolgál ber-telensegeből hozza ütni, csapna vrahoz... (Lép: PTük I.278). A földhöz ütven magát szörnyfleg, megdöglött (Házánk 1884. 375). Anyához ütni: matrescere C. Ezek ábrázattokkal minden-képpen az attyokhoz Priamushoz üttöttek (Hall: IIIhist. III.71). Ha valamiben hozzáam találnak ütni, azt kívánom, hogy csak a felségedhez való szeretetben és tiszteletben üssenek (Mik: MulN. 301). Vmín ut. Nyakon ytyk kard fokkal val közbe (WinkIC. 166). Pofon ütni: ins gesicht schlagen Adami: Spr. 210. Vkre ut. a) Reá ütök: adior C. invado MA. Az ellenségre ütni: consilire hostes ant hostibus PPB. Reayok yte Joswe: irrui in eos (JordC. 309). Nagy Sándor a triballosokra üttet (Helt: Krón. 2h). Reaia üténe az országra és sakmáit veténe mindenben (Kár: Bibl. I.392). Üssünk a filisztaeusokra éjjel, és vessessük el őket (Káldi: Bibl. 248). Mindenek előtt Hektor a görögökre üt (Hall: IIIhist. 142). Azon üthös nép sok gyűlevész népekkel ránk ütven, praedát vetének édes nemzetünkben (Megy: 6Jaj. IV.16). Íszaka reám üthetnek s népemet elvesztem (RákF: Lev. I.67). Ellen-séged sokad magával üt reid; vagy azért rajta vesztesz, vagy többel kell megbékülenen (Fal: SzE. 545). Ellenségre akart ütni, de a herold nem engedé meg addig, a míg a holttesteket el nem emelék (Fal: TÉ. 638). b) Az oltó ágazka az tör-söknek az kiben oltatic természetireis ütt (MA: Scult. 490). Nem az atyára üttött (Kisv: Adag. 205). Az ige aszszonyi, a tétemény férfin nemre ütt (Fal: UE. 469). Vmire ut. Csüfra ütök az idvességes jószágokat (Fal: NE. 109). Tréfára üti a dolgot: er maclit aus der sache einen spass, scherz Adami: Spr. 210. Mikor az egymáshoz szokott aszszonyok öszve-ülnek, elő kapják a városnak szinét s kit ilyen, kit amollyan tréfára ütnék (Fal: NA. 195). Csüfra, tréfanavetésre üti felebrátjában még a jót is (Fal: NE. 84). Igen dragara üti az arrat (Born: Préd. 457). Kopja-vason mindeniken török fei rá ütve vagon (Zrínyi I.65). Vmat ut. Dobokat ütténe és ötközetet fúvánc (Born: Préd. 88). Az két külsőt, és két belsőt az mint az linia mutat multiplicáld meg, és ha egyet ütt az két productus, igaz az operatio (Helt: Arim. H5). Nem jw-t ezében, hogy lau forint volt az arw, csak hog latam, hog kezet ewtenek (RMNy. II.139). Pártot ütök: rebello C. Pínyi király ellen pártot üti (MonIrók. III.99). Pártot üte ellene a szolgálja Zombri, a lovagok hadnagya (Káldi: Bibl. 313). A meddig még vehem, tsiko, tsitko (a ló), az ő körmeire patkók nem üttetnek (Com: Jan. 42). Messze földről, hegyekről béjövének, lovag terekek miud rendöt üttének (RMK. III.151). Szeget üttött elméjébe (Beth: Élet. II.76). Szeget ütni fejébe valakinek: injicere scerpulum homini PPB. Csuk ez is szeget üthetet volna fejedben (Czegl: BDorg. 154). Én, uram tegnap olyan beszédet hallottam két ifjútól, melyek nagy szeget üttöttek fejembe (Hall: IIIhist. II.196). Szeget szeguel ütni: clavum clavo pellere (Decsi: Adag. 9). Ha szeget szegghel kell ütni (Hal: Epin. 9). Taborot yt: castra metor (JordC. 122. 43). Nem üti a tárgyat Balduinus, mikor azt írja, hogy én a literistákat hamisan költött dolgokkal terhelem (Pázm: LuthV. 13). Ez nem üti a tárgyat (Pázm: LuthV. 81). Tüzet ütni, üsnálni: *procudere igum PPB. A tözkövel tüzet üttünk és ki verünk (Com: Jan. 16). Vmvel ut. Csonttal üttötték bokájokat [maguknak csináltak bajt] (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.104). Esztől elbuszozott, tökkel üttöttek a fejét (SzD: MVir. 134). Az téssen kétségés tagadást ebben, a kinek tökkel üttetett az agya (Csüzi: Síp. 687). Mykoron az polárnok azt latta vona, hogy sem eenének, sem ymeek, meg bozwlua es ottan az zeut apostol arczw ytee (ÉrdyC. 167b). Keusset szöl, de hamar oda üti: lingua quidem segnis, sed

destra viget (Decsi: Adag. 239). Ha ky* arezwl ytedy yob arzadat, tarzc lwneky az masodykat es: si quis percusserit dextram maxillam tuam, praebe illi et alteram (JordC. 368). Arezal itik uala (TihC. 24).

agyon-üt: 1) [caput ferio; auf den kopf schlagen]. Te az keresztfah mag keserwseglwely ky wyed, ky hatra ranth valaky agyon ythi wala (ThewrC. 74). Azt es mondetta wolna Matthyas desknak, hogh az botthall wgh itheneye agyon, hogh neghhalna (RMNy. II.189). **2)** macto Kr. [erschlagen]. Harom menyütö könel ütettet agyon (Helt: Bibl. I. b4). Tanquam Gorgone conspecta: mint ha agyon ütötték volna (Decsi: Adag. 249).

által-üt: figo, configo, perfodio, confodio C. [durebbolren]. Szent Thadeust által ütettek (Helt: Bibl. I. b3).

be-üt: 1) incutio MA. [einschlagen, zuschlagen]. Be ytee az aytot (ÉrdyC. 642b). **2)** immergo C. [eindringen].

[Szólások]. Sereggel üti-bé magát: *effuse inelüt se PPBl. Egy légy üte be magát szájában (ExPrinc. 120). Aliglen [gy?] ütözött szemembe (a kis asszony), már is bé ütötte [gy?] magát szívembe (Fal: TÉ. 693).

beütés: incussio, irruptio MA. [das einschlagen, einbrechen]. Az tatar nemzet, ki magyar orszagot gyakorta bé ütessel (incursionibus) szokta wala haborgatni (Ver: Verb. 230). Beütések anyyra elhatalmazott (Czegl: MM. 35).

belé-üt: illido, impingo C. infigo PPBl.

egybe-üt: coplodo [zusammenschlagen]. Egybe-üté kezeit, és monda: copiosis manibus ait (Kár: Bibl. I.143).

[Szólások]. Alattomban egyben üték fejeket (Pázm: 5Lev. 79. MNyelvészet VI.412).

el-üt

[Szólások]. Feleséges gazdát nem kel szolgálnod, felesége egyföld kölczön ádd néked, és ha jó kedvel raita el nem ütöd, bé-arúl az wrának, és el-sz téged (FortSzer. 14). Vrad erősb az egyban nálladnál, igen el vti raitad nagy mánkossával [?] (FortSzer. K). El-ütni magát: [mit ehren zu melden] einen wind lassen, besonders wenn er unversehens eutwischet (Adámi: Spr. 210). El ütök a nyakát sok török fő-agynak (Könyi: HRom. 25). A bírónak szívét adományyal elütni (SzD: MVir. 16). Külső köntösünk, belső ingünk francia; maholnap szívünket is elütik (Fal: NU. 325).

föln-üt: [parieren]. Az ütést hátra avagy fölen üti (Com: Jan. 210).

föl-üt: subverto [umstürzen, umwerfen]. Az atalokath fel ythee: mensas subvertit (JordC. 628). Ha felteket, legottan a lathas fel ütj ammenét (NagyszC. 223). A fogot emberek fel ne ütessenek [bonthassák] e zerzet (RMNy. II.22).

[Szólások]. Felütötte az egri nevet, azt szoktak fölle mondani, ki valami vitéséget tselekedet (Megy: SZA-Öröme. Előb. 8). Ah mi lelkönből untalan fel üti magát ah bewn (Ozor: Christ. 103). A meg-füladott, vagy meg-reckent tűz, ha fel-szabadulhat nagy lángal szokta magát fel-ütni (Tyuk: Józ. 475). A mester felütötte magát [birtelen s dacosan elbatározta magát], hogy elmegyen (Nyr. XIV.461). Akár mint gombolyák ajakokat, és üssék-fel errokat, ugyansak hátrább maradnak es nagyságok (Fal: NU. 352). Mivelhogy város pecsétét nem üttem föl [a levélre] oka az, hogy nem város hírelőd jartam (MonTME. 1235). Rosz házi gondviseléssel fergölődik az, a ki fel-üti udvarát valami hertzezi állapotra egytélben, és első tavasszal utánna, már ki-fogyván belőle, szégyen fejében bujdosóba indul (Fal: NU. 285).

ki-üt: 1) [germino, pullulo; ansschlagen, hervor spriessen]. Az lw levelee ky yteth: folia nata (JordC. 432). Az szö-lötövek kiütne, fiatal ágakat és leveleket nevelnek (MA: Tan. 186). Az félig rothalt mag ismét megélled, hgy, kieüz-zic (MA: Scult. 240). **2)** [emano; hervordringen, hervorquellen]. A tenger öblén ki-üt a víz a városra: affunditur urbi aestuarium PPBl. Codalatos ie illat ithe ky belőlök (KazC. 101). Veriteke nagj beüdn ky vtuen az ö testen es vgian ala czorognan raita a földre (WeszprC. 59). Végre ki üt, az ni az ö szívéen vagyon (MA: Scult. 967). Cásia illat üt ki kamarádból (MA: Bibl. V.22). Szükség az alazatossagnakis ki ütni es ielenni az ifuságnak keszdetin (Pécsi: SzüzK. 40). **3)** erumpo Kr. [hervorbrechen, hervorstürzen]. Kiütni a városból: effundere sese PPBl. Kiüt a sereg a városból (JordC. 303). Mikor az Troia népe ki üt wala (CsomaC. 38). Zsidók gyakran kiütnek, memnek wala, viadalra sokszor készülnek wala (RMK. VI.169). Üss ki minden te hadaddal (Kár: Bibl. I.496). Kirohannac, ki-ütne [a várból] (Com: Jan. 151). A mieink közikben félelmet gyakran kevertenek, de mégis ki-ütni rájok nem mertenek (Könyi: HRom. 122). **4)** excutio, excudo C. elido, excutio MA. [herausschlagen, verdrängen]. Az satan igen alnokul igiekezik az halálnak emlekezetit az ő szivekből ki ütni (Fél: Tan. 434). A mozgolódás nyeresését és a lankatságot ki üti (Com: Jan. 208). Ki-üti kezéből lántáját (Hall: HHist. II.127). Hatalmas ütésekkel ki ütötték a hajóknak a talpát, le döntötték a már gyarló arbótz szálakat (Fal: TÉ. 655).

[Szólások]. *Vmi kiüt.* Kiütött rajta az halál-báz: *symbolum Charontis habet PPBl. Ű rajta-is kiütöt az halál háza: Charontis symbolum habet (Czegl. Japh. 215). Veres himlő ütött ki rajta (Gér: KárCs. IV.468). Csedáalom, hogy ijedtében az kórság mindjárt ki nem ütötte (Thnrzó: Lev. I.7). A gyermek ál-ortzátul, vástul és biuságos árnyéktul úgy fél, hogy tsak ki nem üti a nehézség (Pázm: Préd. 762). *Vmiből kiüt.* Elméjéből ki-ütni: delere ex animo PPBl. Szent János mezdülhatatlan volt a jóban: sem remén-ség, sem félelem, sem halál, sem élet ki nem ütötte sarkából (Pázm: Préd. 38). *Vmit kiüt, vkit kiüt.* Fogát ki-töröm, ki-ütöm: edento PPBl. Ha az ő szolgájának fogát kiütendi, boczássa el azt szabadon az ő fogaért (MA: Bibl. I.68). Akar hogy essék ez (orr) vér-folyás, vagyon ez vagy a vének nagy bőségétől, melly akkor, mint a bnsült bor az hordobúl, ki-üti magát az érből... (PP: PaxC. 68). Nem nekik való wala kiütni magokat (MonIrók. VIII.361). Legottan az [holt] kakas az fraternek kezebevl az fevdre repeve es az ev zarnyayt ky evtueen enekle (DomC. 313). Tüzet ütni-ki: excutere ignem PPBl. Kalászos mezőbenm zászlóm ki ütöttem (Orczy: KöltSz. 150). Orczájára tér, ha rosszul üt ki az dolög (Nyr. XIV.514).

[Közmondás]. Regi mondas, zeget zeggel kel ki ytny (Pesti: Fab. 20b).

kiütés: 1) elisio, excussio C. Excussorius: kiütésre való C. **2)** excursio C. [ansbruch].

Ié-üt: decutio, defigo, pango, expango C. [niederschlagen, niederwerfen]. Nagy feyew bottual mynkett capuciumoonkon fognan feldre leewt (projicit) sarra es hora es vgy ner mynkett ez rndual (EhrC. 31). Le yttee hwet az zelleth: elisit eum daemomium (JordC. 557). Odatt Bereczk a hájas breviárral, leütnök mellettek a pálezával (RMK. V.226). A birkózók azon vadnak, hogy egy-másnak inát lábokkal le üssék, s gantsot vessenek (Czegl: Japh. 247). Ottan le ytee estapyaat (ÉrdyC. 436b).

[Szólások]. A viadalban mást tsalárdul meg-tsaló, lábáról le-ütö: mirmillo PPBl. Pénzsel nem ütnek-le a lábomról: nec me *raudusculum movet PPBl.

mög-üt: 1) ferio, ico, incutio, tango C. [schlagen]. Megh ythwen oldalat: pulsato latere (JordC. 748). Isten kezezenek

swlyna ytót meg eughemet (ÉrdyC. 607b). A ki az ő atyát es anyját meg üti: qui percusserit patrem suum aut matrem (Helt: Bibl. I.Mm2). Meg ne üsséd labáidat: ne offendas pedem tuam (Helt: Bibl. 4). **2)** Megüti a mértéket: adaequat mensuram Kr. es hat die mass Adami: Spr. 210. [das mass erreichen; gleich kommen, wert sein, würdig sein]. Sola az arany meg nem üti, meg sem őr az bölcsesség árrát (Mel: Jóh. 66). Meg-elégetés vasárnapja; e titulus üti-meg egyedül az evangélionnak somnáját, úgy-mint melyben őt ezer embernek esodálatos meg-elégétese íratatik-meg (Mad: Evang. 272). **3)** irno [überfallen] Mind kétfelől meg-ütni a sereget: ex utraque parte aciem *circumvadere PPBl. Elöl és oldalul meg-üti a sereget: *assultare frontem et latera exercitus PPBl. Ötök meg az várost terekert hertelen (Tin. 68). Sereget meg osztuan, ő, az ő szolgai meg ütök őket eyel: divisio sociis irruit super eos nocte (Helt: Bibl. LF2). Hogy vgyan ottan meg ütök az magyaroknak tábortát (Helt: Krón. 11b). Betulánac az tőb lakosi az Assyriabelieknek tábortát ütök meg (Kár: Bibl. I.499). Az philiszteusok tábortát megüti (MA: Bibl. I.256). Az ellenséget meg-ütsék, és helyéből ki-verjék (Pázm: Préd. 35). Az törökököz küldött volt és biztatta, hogy magyar és német országot meg üsse (Pázm: Kal. 277). Meg ütök a németeket (Pethő: Krón. 242). Az ellenséget meg-ütök hátul: hostem a tergo adoriuntur (Com: Jan. 150). A magyar tábort akarta ugyan megütni az a segítség, de a kimek által nyelvet kapván a magyarok, ők mentek rájuk (TörtT. IV.53). A lippai béget közel Lippához a németek ütök meg s vágák le (Monlrok VIII.109). Megütvén azt a darab török tábort, megijedtek voltak elsőben (325).

[Szólások]. *Vmi megüt.* Megh üte mynd öket az fel el m ees dicheryk vala istenth (WinklC. 294). *Gutta meg ütötte* (Göres: Máty. 56). Pőzd meg az bürköt olaiban es borban, io vele kenny, az mely kezét es labát az gutta meg üt (BeytheA. FivK. 110b). A lapos gutta meg-ütötte (SzD: MVir. 120). Meg-üt a virágok jó illatja: odores afflantur e floribus PPBl. Yllat ytee meg (ÉrdyC. 645b). Meg ytee az m eeny (599). Az sas kesselyüt meg nem üti az meny: onnat mondyga Plinius, hary régen tartották az királyloc az seregbe és nem ütd meg őket (Cis. H.4). Természet szerént gyűlöli az menykő az vassat is, és sola meg nem ütd aszt, az ki igen vasas (H3). Menykövel megütöm: fulmino C. Dél után az óra már ütöt kötdt meg (Zrinyi: ASyr. H3). Mely ygen nagy zomorusagli megütötte wala az thanytwányoknak zyweketh (ÉrsC. 29b). Zűenec nag banatyával meg ütöte (TelC 71). *Vmal megüt.* Meg-ütötték ám it szárokat, a Péterek! it is fuzakat törtek (Czegl: BDorg. 253). Megh ytöttek vala táborkat: castra motati sunt (JordC. 49).

össze-út: concutio Kr. [zusammenschlagen]. Öszue ütuen közet monda: complosis manibus ait (Helt: Bibl. I.Ccc3).

[Szólások]. Négyyszázan az hajduk öszue ütök magokat, hogy tizenek csatákat (Tin. 68. 423).

rá-út: adior C. [überfallen, angreifen]. Mikoron fel indültac volna Judára, reáia ütene az országra: ascendunt in terram Juda, et vastaverunt eam (Kár: Bibl. I.392). Két száz katonákat magokkal vittonok, és a junsárokra reá ütötenek (Kónyi: HRom. 123). Ráütöttek ezek a mi posztjainkra, egyszersmind ordöbe álló horvátinkra (Gvad: RP. 107).

rajta-út: ∞ Véletlenül rajta ütünk (Kónyi: HRom. 110).

ütdön-út: [identidem verbero; oft schlagen]. (CorpGramm. 325).

viSSza-út: repercutio C. [zurückschlagen]. ViSSzaütni a lap-tát: retorquere, pellere pilam PP. Pallost pallossal szokták viSSza ütnie (Kisv: Adag. 376).

Ütél [ütél? : [verbero; schlagen]. Arceel pögödek ütet. nagkba ütölek, nekik kedög arceel es ütölek tenerrel (Dübrc. 437).

Ütés: **1)** plaga, fictus, tactus C. ictus, percussio, contusio PPB. schlag, streich, quetschung, zerschlagung PPB. Ütésből lett kék a testen: livor; das blaue vom schlagen PPB. Ütéssel meg-kékitem: sugillo PPBl. Az vereseknek evtese (CornC. 249). Hany ytessel rettentli meg az te zyvel (ThewrC. 99). A saffir, italban bé votetvén, a scoriok ütése, marása ellen igen hasznos (ACsere: Enc. 251). A sok sebek és ütések miatt elbádgyadván (Hall: HHist. III.213). Üstökös csillagot minden ütés csinál, sok ugrosó szikra szökétdéssel kohánál (Gyöngy: KJ. 51). Hatalmas ütésekkel kiütötték a bajóknak a talpát, ledöntötték a már gyarló árbotz szalókat (Fal: TÉ. 655). **2)** Tromfial ütés: talio C. [stich]. A jütökben nem száynak üresíteni urok erszényét, sőt egy ütésen vesztien minden jegy-péuzét már férjhez menő leányoknak (Fal: NA. 146).

[Szólások]. Miért gondolod-meg, hogy én el-feletkezném a pöröly ütésről, melyet hozzám mértél? (Hall: HHist. II.249).

[Közmondások]. Az üres hordó kicsid ütésre-is kong (Hall: Paizs. 261).

áll-ütés: [alapa; backenstreich]. Veric az ő feyet es adnac neki al itest: dabant ei alapas (NádC. 234. WinklC. 190).

dob-ütés: bellica C. [das trommeln] (Helt: Krón. 159). Sokszor tíz husz ember derekas lármát tett, egy dob-ütés egész tábort fel-ültet (Zrinyi I.148).

öb-ütés

[Szólások]. Pardi mortem assimulat: vagy on módgya benne, mint Antalnak az öb ütésben (Decsi: Adag. 114).

fegyver-ütés: [ictus gladii; schwertschlag, schwertstreich]. Sok száz fegyverütést magára felvészen (Zrinyi I.165).

guta-ütés: apoplexia, paralysis C. *resolutio nervorum PPBl. [schlag, schlagfluss]. Anyám felöl irhatom, hogy gutta ütésbe tekszik (Levt. II.37). Az (basilicum) magvat s-akar az vizet ha izod görsöt, tagok zakadasat, arolek gutta ütést, es korsagot el üz (BeytheA: FivK. 446). Az ina-szakadás, vagy gutta-ütés semmi nem egyéb, hanem az inaknak maga el-hagyása (Mad: Evang. 137). Az szállásim gutta-ütésbe esék és egynéhány hólnapok alatt való terhes betegsége után e világ-ból ki-mulék (Bod: Pol. 181).

menny-ütés: fulmen Ver. [blitz, blitzschlag]. Tegöd nag men itesnee cattanasa el nem törhet (GuaryC. 65). Meny yteek: tonitrua (JordC. 899. 25). Menny yteestwl nem feel (ÉrdyC. 465). A men ütés villamas el romtac (TelC. 85). Menny-ütésnee miatta meg haluac (Helt: VigK. 27). Reá gondoljatok, ha az égből mennydörgést hallotok, nagy ziporessóvel, villámmal, mennyütéssel láttok, hogy rajtatok vagy on nagy haragja, bizonynyal tudjátok (RMK V.85. MA: Tan. 24).

mennykö-ütés: ∞ (Zvon: Post. II.160).

oroZva-ütés: caecus ictus, plaga ex oculo indicta PP

ostor-ütés: ictus flagelli Kr. [peitschenhieb] (Pázm: Préd. 812. Kr.)

párt-ütés: rebellio, rebellium, seditio, schisma, coitio C. seditio, rebellio, factio MA. [aufstand, aufruhr, revolution]. (Helt: Bibl. I.Éee). Part ütést, tmadast mond felölüne (Born: Ének. 274). Nem nevel semmi jót az újság-követés, szív-maró félelmes gonosz a párt-ütés (Gyöngy: MY. 2).

pöröly-ütés: [ictus mallei; hammerschlag]. Miért gondolod-meg, hogy én el-feletkezném a pöröly ütésről, melyet hozzám mértél volt (Hall: HHist. II.249).

vak-ütés: hebes ictus PPBl. Vak ütés, mely nem tsattan: ictus surdus PPBl.

Ütetlen: intactus, non percussus Kr. [ungeschlagen]. Terek dolgát értem, hogy ők sem alusznak, ha mind elvesznek es, ütetlen nem hagyunk, császár nagy kárjért ők nagy bosszút állanak (Tin. 65). Ha urát búsítja a gonosz aszszony, maga sem marad ütetlen (Pázm: Préd. 244. 273). Ütetlen nem hagyom (GKat: Titk. 321).

Ütköz-ik: 1) offendo MA. impingo PP. austossen PPB. [zusammenstossen]. Az ő sugári nem igyenes lineán, hanem mint egy hárantossan ütköznek az földbe. (KNagysz. 1613 DS). Alkalmas része (a hintónak) rongyos, ökör bőrrrel vagyon borítva, tsak arra való, hogy azokat ölje, kik beuno ühnek, miut hogy hol egybe vesznek, hol egy másba ütköznek és törnek (Fal: TÉ. 773). 2) [incido, occurro, pervenio; stossen auf etwas]. Gyakorta ütközünk palotákra, a mellyek caífrák kivül, de üresek belül (Fal: NA. 188). 3) congredior MA. pugno JordC. 48. [feindlich zusammenstossen, sich schlagen]. Mykoron ytközny akarának az ytyyabelyekkel, meg gyöztetek (ÉrdyC. 356b). Azonközbe Adaric hadat indíta Aladaric ellen, az Atila fia ellen, es ütközének egymással (Helt: Krón. 20b). Söt parancsol császár Bakits Pétörnek, mindönök előtte ők ütközének (Tin. 203). Fejedelmi ügyért, királyért ütköznek, törvény alatt lévén mindent véghez visznek (Orczy: KöltH. 45).

[Szólások]. Zrinyi mint Herkules reájok ütközik (Kónyi: HRom. 81). Egy gondolat az másakra ütközic (MA: Scult. 962). Az ütközék szüvebbe: tehát heában tartottam tisztán az én szüvemet (Pázm: Préd. 25). Hogi illien gondolat ütközec a mi szüünkbe, nem al mi raituce (Pázm: Fel. 176). Ugy tetszett a szerentsének, hogy e napokban kezenre keriténé képét egy macedoniai kis asszonymak; meg vallom, aliglen [igy] ütközött szemembe, már is bé ötütte [igy?] magát szüvembe (Fal: TÉ. 693).

be-ütközik: [offendo; anstossen]. Nem tudyác az homályban miben ütközec bé az ő utokban (MA: Bibl. 1553).

bele-ütközik: incurro, impingo C. [offendo; eindringen, anstossen]. Bele ütközstenek abban az hazban: inruerunt in domum illam (Fél: Bibl. 11). Bele ütközött az viz ebben a hazban: inlusum est flumen domi illi (98). Bele ütközik es meg botrankozik az Christusba (Mel: SzJáu. 351).

egybe-ütközik: [collido; zusammenstossen]. Egybe ütközven a két tábor: castris *collatis PPBl. Rebeka, midőn már mébében a kettős gyermekek egybe ütközének, kívánságát meg-báuta (Mad: Evang. 385). Mind az ket folyo viz nagy sebbel egybe ütközik: magno motu amnis uterque collidit (Fórró: Curt. 493).

még-ütközik: 1) couffigo, impingo, offendo MA. [anstossen]. Meg ütközec feu az zaszóval, es kezébe mind el romla (Helt: Krón. 69). A te memyei seregidet, követekké téd én érettem: es megparancsoltad, hogy minden útaimbau őrizzenek engem, hogy meg ne ütközzen (Pázm: Imáds. 101). Aspera, tövisses, köves, tőkés, csoportos; mellyen könnyű megütközni es el-esni (Pázm: Préd. 86). Az ki septében futvan valami fiában megütközik, az fát szidalmazza büntelen (Zvou: PázmP. 94). Az előbbi vigság es az utóbbi ínség, megütközvén az emberi szívben, kigondolható, melly keserűségre fakadjanak (Fal: NU. 294). Drága kövek, mellyek, megütközvén a nappal, mindenfelé szikrát hánytak (Fal: TÉ. 638). Ott tanúlja mind a két fiatal rend, mint kellések szegezni nyakát, csigázni derekát, mesterséggel mosolyogni, megütközni a szemekkel (Fal: NE. 109). Körültekinte: a többi, megütközvén a szem szemmel, javallá minden mondásit (Fal: NU. 292). 2) [offendor, scandalizor; anstossen nebmen]. Eleitül-fogva ebben so-

kan meg-ütköztek, meg-botránkoztak (Pázm: Préd. 23). Hogy valaki az kösségnek tudatlanságában meg ne ütközhetnék; azt akarja el hitetni . . . (Pázm: Kal. 503). Tudom, ebben senki meg nem ütközik (Pázm: Luth. V.6). Ez utolsó szókön igen meg ütköze az egész itas-zélh, hazuttolás, pörlekedés, zene-bona támada nagy köztök (Fal: NA. 122). Senki semmi úttal meg ue ütközzen rajtatok (Fal: NU. 341). Az keseríti a bosszaságot, hogy aprólékos dolgokon ütköznek meg az olmek (Fal: UE. 389). A bölts megállja azon vidám orezával miud a két szerencését, nem fualkodik a jóban, nem ütközik meg ha gonosz, senki indulást vagy színváltozást nem tapasztal rajta (393). 3) pugnam committo JordC. 241. [feindlich zusammenstossen, sich schlagen]. Meg-ütközni, meg-hartzolni: conferre *signa, collatis signis depugnare PPBl. Megh ytközött az feyedelmel (ÉrdyC. 607b). Antonius egbe veszen Augvstossal meg ütközec a tengeren (Szék: Krón. 77). Azon szóra mindgyárt eleibe áll egy vitéz, magáloz hasonló fegyverben, a kivél nagy serénységgel megütközik (Hall: HHist. II.297). 4) [?] Ha valamely lónac betegsége vagyon, gy amnyéra hogy meg ütközec volna, tehát vegyed az retket es az eb kaprot. (Cis. O2). Ha valamely lo meg ütközik (Cseh: OrvK. 21).

mégütközés: *ütközés; conflictus; anstoss, ärgernis PPB
öszve-ütközik (CsomaC. 29).

szembe-ütközik: [obvius fio; zusammenreffen]. Elhüle Eusebius szembe ütközvén a követasszonymokkal (Fal: NA. 130).

Ütközés: offendiculum MA. conflictus; anstoss, ärgernis, zusammeneschlagung PPB.

Ütközec: 1) confictus MA. proelium JordC. 241. Com. Jan. 148. Ütközec, hartz avagy viadal: conflictus 150. [zusammenstoss, das treffen, schlacht]. A hadi hajó ütközecet élfe el-állással meg-játszodtatni: ludificari fuga rostra PPBl. Nagy ytközec leen (ÉrdyC. 555. 595). Megbékéléc egymással, es semmi nem lön az ütközecbe (Helt: Krón. 11). Gyakor való ütközecetekben mayd mind elveszéc (24). Nem akarának ütközecnek állani (39). Az Christus balala szembe való ütközec vala mind azockal az elleusegeckel, az kiknec. . . (Born: Préd. 238b). Dobokat viténc, es ütközecet ímánac es hertelen egbe roppana a ket sereg (88). Sisaknak chak az fele vagyon fejében, az többi mind el-töröt sok öltözecben (Zrinyi I.60). 2) [offensio; anstoss]. Az könül lakozo zúnnek sok ütközecy vagyon nepeknek latasabol (SándorC. 15). Zenvetec erdvevegneknek sok evtkezecy (DomC. 129). Mikor a bánatnak első ütközecében egy vagy két nap mulik: vigasztalást végyen az özvegyasszon (Pázm: Préd. 144). Mikor a halálnak ütközecire jutunk (177). A ki én előttem igasságban jó, megmenekedik sok gonosz ütközecetül (Pázm: KT. 181). Az ujonnan plántált fiatal kevés ütközecetel a földből kiborvasztatik (Ily: Préd. I.352). Az ember külbömbéle nyomoruságoknak ütközeceti alá vettetett (L546).

Ütköző: [offendiculum, difficultas; anstoss, schwierigkeit]. Keserves ütközön kellették által menni (Megy: 3Jaj. II.22). Ez harmadik tanúság felett semmi ütköző ne maradjon lelkedben (Megy: 6Jaj. II.28).

Ütközecet: [impello; illido; anstossen]. Fyát ewebe kapa, hogy el futna wele ees mykoron hyrtelenkednek, egy kewycklaba ytközecete ees meg liala (Pesti: Fab. 55b).

még-ütközecet: 1) [offendo; anstössig sein, beleidigen]. Ceremoniaknac szem tóbu pompaiual az nepeknek, kiralyoknak es poganyoknak elmeieket meg ütközecetete (EszTg: IgAny. 453). A csauz követsége felette igen megzavará az állapotot; nem csak az ország elméjét, hanem az magam elméjét is igen megütközecete (TörtT. IV.204). 2) Két táborot megütközecetni: conferre *castra castris PPBl.

Ütköztetés: (Epist. Pázm. I.165. Kr.)

[**Ütlög,**] **ütlek:** ictus, plaga, verber Sl. [schläge]. Ne taláun annyi ütleket nyerjenek (Gvad: RP. 55).

Ütő: percussions, tundens, percussorius Kr.

[Szólások]. Ütöt s kapót játszodni laptával: *datatini ludere PPBl.

bélyeg-ütő: [pistillum nummorum; münzstempel]. Az bélyeg-ütőc hiszem vas az pénznek (Szentim: TFü. 22).

guzsaly-ütő. Neged gvssul ütő vasarnap: laetare DöbrC. 397.

hátsul-ütő: [verberans; prügel-]. Megfélemltet az hátsulított pälczától [a következhető büntetéstől] (Nyr. XI.31).

olaj-ütő: olearius PPBl. ölschläger KirBesz. 150.

óra-ütő: horologium Nom. 4.

párt-ütő: factiosus C. rebellator, rebellis, seditiosus MA. [aufständisch, aufrührerisch, rebellisch, rebell]. A warmegye ezve zöndöllessen[ek] okaerthi lezen a gyoles, megh akaryak ertheny, hogy kybyoda logyen a parthi ütő (LevT. I.274. Helt: Bibl. I.f). Az part ütő tarsokkal: cum seditiosis (Fél: Bibl. 81). Az egyház kiüül táborban szállot part ütő emberec (Mon: Képt. 3b). Verd meg mind a pártfütőket és hódoltasd aláid őket, hogy adó-pénzt adjanak (MA: Bibl. V.68. zsolt)

utól-ütő: [verberans, verberandi; schlage-, prügel-]. Vegőc iol ezöncbe, miképpen főhöget zent bernald doctor az vtol ütő palezanal (NagyszC. 175). Nem akarná amaz utól ütő sentenciát hallani: Te nem lehets ez után sáfr (MA: Scult. 800).

[**Ütőd-ik]**

öszve-ütődik: [collido; zusammenstossen]. Nem egyaránt dörög az ég, minthogy nem mindenhor egyformán ütődnek egymásba öszve a follegek: dissimilis crepitus fit, ob dissimilem *impactionem nubium PPBl.

Ütőget: pulso, pulsio, succutio C. (Káldi: Bibl. 233).

[Szólások]. Egy cinkos játzó a theatrumokon róla majnoskodván, csüfra kezdé ütőgetni erkölését s magaviselését (Fal: NE. 101).

környül-ütőget: circumpavio C.

mög-ütőget: verbero [schlagen, prügeln]. Kymegyek smeg ewtowgettem ewkewit; es ky yewuen botnal nyukett földre leewt es egy uer mynkett (EhrC. 31. ÉrdyC. 361b). Elew vonyta ewtot [a kutyát az asztal alól], alkalmason megitegete (Pesti: Fal. 77b).

Ütött: percussus MA. [geschlagen].

guta-ütött: paralyticus C. apoplepticus, paralyticus MA. vom schlag gerührt Com: Vest. 139. Hozánac egy gutta ütöttét: offerebant ei paralyticum (Helt: UT. B8). Mint ielenti ki Kristus az gutta-ütött emberen hatalmat az bün boczatasrol (Bom: Préd. 620). Ha meg feresztet a gutta ütött [igy] meg gyógyította (Mel: Herb. 112). Ina-szakadozot, vagy gutaütött vala (Mad: Evang. 131). Guta ütöttén foksák (Alv: Post. I.250).

Üttet: euro tundi Kr. [schlagen lassen].

[Szólások]. Örömet másban ütöttének az dolgott [másra fordítani] a beszédet. Örömet ki ugriának az korlátból (Pázm: Kal. 110). De mivel arra nem tudot Balduinus felelni, másba ütötté a dolgot (Pázm: LuthV. 388). Kövér borját meg-ületé, nagy konyhát ütöttete, vendégeket hívata, musikásokat rendezte (Pázm: Préd. 607). Hertzegi konyhákat és asztalokat ütöttetsz, mindenünnen bé kívánod a költsönt, senkinek sem fizetz (Fal: NU. 299). A gazda-aszszony is sürtien osztya a korsógot, a gutát, hol ezt, hol amaz ütötteti véle, még a szerelmes leányát sem koríli el (Fal: NU. 29).

el-üttet: [abschlagen lassen]. Egy hertzeg ember völt ezen a földön; annak el-ütöttetvén a fejét . . (Hall: HHist. II.87).

mög-ütet: [percuti jubeo; schlagen lassen, treffen lassen]. Anty Crystws mykorun ewrdewghy latalmassaganak myatta az eeghewu yarna, Yesws crystws memnyel yttyte megh, ees le esyk ees ottun ky mwlyk (ÉrsC. 571).

ÜVEG (eweg EhrC. 83. eweg Megy: 3Jaj. II.152. Megy: Sza-Öröme. 82. eweg ACsere: Enc. 156. 251. jueg CornC. 180. 326. WinkIC. 343. üveg Hall: HHist. II.71. Illy: Préd. 380. uwek ÉrsC. 330b. üweeg SándorC. 7. üeg Tel: Evang. I.88): **1)** vitrum C. glas PPB. Haematinum: veres üveg; vitreus: üvegből való C. Kítsiny dolgot nagyon mutató üveg: microscopium PPBl. Üveg ablak: vitreum specularia, specularium, specular; glas-fenster PPB. Üveg ablak tsináló: specularinus; gläser, fenstermacher PPB. Zep es feyer abrozokott tenek az aztalokra es oneg poharokott (EhrC. 83). Mynt az yvegb nem törlyk nap feen altal bathvan, ezönceppen Maria zyzen megh marada (WinkIC. 343) Salamon kyraly egy struc madarnak fyat berekezte egy jueg edenben (CornC. 180). Mykeppen az napnak fone altal megyen az wwek ablakon az wwekuek zögeessenekwl, ezenkeppen Crystws az ygassaknak napya altal mene az zwzey mebnek kapwyan mynden teresuekwl (ÉrsC. 330b). Yvegh tengher: mare vitreum simile crystallo (JordC. 892). Altal lathato lezön nyntli üweeg (SándorC. 7). Kwlgitek alla az ty öveeg ablak gyartotokat ki minden zerzamaival ewegel bywen és onnal (RMNy. II. 175). Si tanti vitrum, quanti margaritam? Ha az üveget így böczföli, metzene az drága köneknék? (Deesi: Adag. 284). Üveg színű (Mel: SzJán 147). Mint üeg meg nem szegic nap feny altal hatuan, ugy szegotten marada az szüz szfiseben (Tel: Evang. I.88). Üveg bástyákkal öltalmazák és vászon paissal takargattyák igyeket (Pázm: Kal. 172. MNyelvészet VI.404). Ablaknak való üveg tüngyér; ezer üveg tüngyér (VectTrans. 27). Irják a tollrórl, hogy a fészket béhintik üveg porral, miud addig hozzát ki nem költheti, valamig a por fészkeben lézen (Hal: HHist. II.74). **2)** [lagena; flasche]. Nagy barom üveg-borokat akasztottak (a borogra, Pázm: Kal. NyKözl. XV. 361).

[Közmondások]. Üveg a szerentse (SzD: MVir. 393).

ablak-üveg (Radv: Csal. II.335).

boros-üveg: [lagena, ampulla vinaria; weinflasche] (Pécsv: Fel. 572. Thaly: VÉ. II.120).

égető-üveg: brounglas Com: Orb. 161. Égető eweg (ACsere: Enc. 257).

kotyogós-üveg: simpulum vel simpulum PPBl.

köppöly-üveg (Káldi: Préd. 184. Kr.).

kristály-üveg: [vitrum crystallinum, purissimum; kristall-glas]. (VectTrans. 27). Egy mester ember ennek a császárnak arra ajánlotta magát, hogy oly kristály üveget készít, mely nem lézen romlandó, hanem bajlandó (Hall: HHist. II.71). A kristály-üveg is mikor szebb s tündöklök, akkor hamar eltörik (Kiss: Adag. 186). A miut egy lehelléssel elarolja magát a fészék fényes orejokon, egy hirtelen hozzá nyulással kezünkbe szakad a kristály üveg: így ezeknek minden legkisebb ige megárt (Fal: NE. 93).

mosszelató-üveg: perspicillum [ferrohr-, Messzelató üvegeket, perspicillumokat kiformálván (Com: Jan. 197).

légyfogó-üveg: [fliegenflasche]. Im küldtem három légyfogó üveget, kikben az legyeket ekképen kell fogni (Nád: Lev. 26).

nagyobbító-üveg: macroscopium Com: Orb. 161. [vergrößerungsglas].

sörhöz-való-üveg: bierglas Nom. 33.

tükör-üveg: spiegelglas KirBesz. 54. 57.

Üvegből-való: vitreus; gläsern PPB.

Üvegese: [laguncula; fiaschchen] (MonTME. 1.295).

Üvegēs: **1**) vitriarius C. Üveges, üveg-gyártó: vitriarius, hyalurgus; glaser PPB. Az üveget haza kísérte Döbröczönben (MonTME. 1.66). **2**) [vitreus; gläsern?]. Veres borral föltöt üveges korsó (Grad: FNót. 38).

Üvegēske: vitriolum; gläserlein PPB.

ÜVÖLT, ÍVÖLT (evult KeszthC. 348. evolt RMK. II.7. yvult ÉrsC. 347. yveth FestC. 20. yvót JordC. 389. 841. CzechC. 17. ÉrsC. 292): clamo, conclamo, proclamo, praeclamo, vociferor C. schreien, ein geschrei machen PPB. Kezde ewuewlteny: coepit clamare (EnrC. 52). Te melto nagy zewnyru halahal mykeppen gonoz toluay gyolkos, kyert mend te ellened ewuewlnek es zuna- nak es teneked mend ez varas ellenseged (149). Ūvöltő vrhoz: clamabat ad dominum (Bécsic. 29. 16). Inöltőnc zava kietlenben: vox clamantis in deserto (MünchC. 18. 28). Inöltők felséges istenhez, ki iol tót ennekem (AporC. 1). Te neeked cherwyn es seraphyu zenetlen zowal yveelnek: incessabili voce clamant (FestC. 241). Vvöltő ki nem fiaasz: clama quae non parturis (DöbrC. 308). Mynd az kőzönsegős soksaagh yvöltőthe awagh reada (WinklC. 186). Labok wagyon es nem yarnak es nem ywelthnek w torkokkal (KeszthC. 316). Een eweltek te bozad, wram, ydwezh engemet (348). Mely frater juvel(t)- nee, es futu oda tevb harmyc fratreknel (DomC. 251). Meg syketevle... hog... nem hal vala, ha nem ha jgeen erevssen jvevltnek vala neky (DomC. 159). Az gyermekek... kezdenek rea kialtani es iuwlteni (VirgC. 26). Az zenth Sewerwsnak ew legenydayaban olwastatyk, hogy egy hayo el kezdennee syl- yelny es az hayos kezde ywelteni (ÉrsC. 347). Nagyon téged kialtnak es téged tisztelnek, kiket vizelnek habjai fenyegetnek, kik drágaságba hozzád evöltének, segítség leszesz nékik (RMK. II.7). Mit tegyek immár, jaj, kinek ivöltsek, panaszojalk én aj? (267). Az útczákon az nagy ír ezt ivöltse (287). Inöltőnc az ő társoknac: clamautes coaequalibus (Helt: UT. C5). Inöltőnc mindene (Göres: Máty. 60). Szent Palnac mondasat vgy inölti vala (Born: Ének. 508). Boszszu állást kellyé menten üvöltő- nűne? (MA: Scult. 208).

föl-üvölt: exclamo Pesti: NTest. 70. [schreien, aufschreien, ein geschrei erheben].

Üvöldögel: [clamito; rufen, schreien, heulen]. Az egész várban-is nincs strasa több egynél, a ki üvöldögel a kapu fel- nél (Gyöngy: MV. 80).

Üvöltés: clamor, conclamatio, suclamatio, vociferatio C. vociferatus; geschrei PPB. Üvöltést tenni: *clamorem edere, tollere, extollere WF. Megteruen erdewbawl kemenen megfegyze frater Ylyest monduan nagy yweltesuel: gonozol tezed, frater Ylyes, es kenelew (EhrC. 17). Ky boczatnan syralmna ewuewl- teset es kewnezeseket es fobazkodásokat keruen ez mondot yozagot ystentaw neky adatny (72). Ywelthessel ywelthwen: clamans clamavit (FestC. 151). Sywas rewas yvölttes (ÉrdyC. 555b). Alkolmatlan jvevlttesekkel keserehtven jagerlyk vala (MargL. 92). Kezem kwlczwlwa ordytast tezek es rettenetes yvöltést, akarwan az halal előt el fwtwn (ÉrsC. 292). Az po- ganok nagy ywetesel reayok rwgazkodanak es mynt fene wadak awagy farkasok az nemes artatlan baranyokat mynd ez zent fereket [?] megh ewlek (583). Kiáltás es nagy inöltés támada az táborban (Kár: Bibl. 1.498). Majd minden fán éji baglyok állnak, baláljövendőöl üvöltést csinálnak (Gyöngy: KJ. 2 74).

Üvöltő: clamator; schreier WF.

mise-üvöltő: [missam clamitans; messen-beuler]. Csélesca- polnak mostan kenyerek wagyon, miseüvöltőknek kenyerek wagyon (EPhilKözl. IX.171. Thaly: VÉ. 1.86).

Üvöltöz: clamito C. [schreien, heulen]. Oh lesus, Jesus, mire hogy atte aldót zent zadath... latom ma somywsagal meg azotnak, hogy az zonywsagerth ywöltöz mondwan zomyw- hozom es csak egy torok wyzeth sem nywthatok teneked (ÉrsC. 57).

ÜZ, ÍZ (öz WeszprC. 125. LevT. 1.20. megozének Nyr. 1.428. údzóm MA. Born: Préd. 60): **1**) pello C. fugo, arceo, per- sequor MA. in die fucht schlagen, verfolgen, nachsetzen PPB. [treiben, jagen]. **a**) Távul füzöm: protelo C. Teneked menden el mult vetkedett meg boczatyak, vgyhogy sem ebek, sem emberek tuaba nem ewznek: persequantur (ElnC. 149). Ellen- segh yzye een lellemeth: persequatur inimicus animam meam (KeszthC. 9. KulesC. 10). Hét napi iaro földig fűze: persecutus est eum diebus septem (Helt: Bibl. IP2). Minden ereiét egybe akarna baytani, és az hadban fűzi (Helt: Krón. 88b). Ammint Gedeon madiánokot fűzde kiütölésse, úgy údzi Krisztus hitel- neneket ő szent igéjével (RMK. VI.213). A szél fuwallasoc a hajót gyorsabban fűzie (Com: Jan. 89). **b**) A romai hadakozoc igen el fűratannac vala; ebből lön, hogy nem fűzeténc a magyarok wtán (Helt: Krón. 12. 13). A romaiak a gottusockal wtannoc fűzének, es veric és vágjac vala őket (18. 22b). Az Ven- tzel capitány az ő seregével wtannoc fűze (28b). Nem fűze wtán- noc, mert szinte estue vala (91). **2**) exerceo WF. Kr. üben WF. [betreiben]. A munkákat erőssen fűzi: labores strenue nerget Com: Jan. 195. Lelkőkkel testökkel ez vlyagot yzye zeretyk kőwetyk (ÉrdyC. 15b. 69b). Ha gyönyörűséges riformá- dat oly igen fűzi, s közönségesképen gyakorolja a nemeség: kétség kívül sokban férges vallásod (Fal: NE. 61).

[Szólások] *Vmire üz*. Czak Iakozsra yzettek ez felden: in luxu vixistis super terram (JordC. 841). Czak pompasagra fűznek (Born: Préd. 77). Feleségeket itatnie, czafirara fűzoc (Mon: Apol. 516). Uram nem fűz nagyra szivem (MA: Bibl. V.61). Pénzre és jószágra igen fűztetoc (MA: Scult. 885). Hirre névre fűznek, törnek és vágjakodnak (MA. Nyr. IV.167). Friss lakásra nem fűzött (Káldi: Préd. 184. Nyr. IX.330). Én mit fűzök czifra kö- zőre? (Káldi: Préd. II.134). *Valamire üz vkit*. Végső szegénységre fűztetoc (Com: Jan. 209). *Vmit üz*. Bosszút fűzni: *insectari injuriam alienius PPBl. ulcisci, inimicitias suas, injurias *per- sequi WF. Maga bosszuját fűzni: *persequi suas injurias PPBl. Midőn valaki ellenünk vétkezik, tartozunk meg-bocsátani néki, ugy hogy őtet ne gvűllöljűk, bosszút se fűzünk (Pázm: Kal. 815). Maradékim nem hogy bosszút fűztem volna, inkább nagy jóakarójuk voltam (Bethl: Élet. 165). Négyszázán az hajduk özveüték magokat, Nagy Bálint badnagyk, hogy fűzjenek esatákat (Tin. 68). A bor-italban egymást fűzni: cere- tare merő PPBl. Ne fűzd tovább feslet erkőlczedet (FortSzer. G4). Nem wzuen az ő [a vilag] gvűnlőrséget (DebrC. 9). Kegyetlenséget, haragot, gvűnlőrséget fűzni: iracundiam in victis, inimicitias cum civibus, crudelitatem suam cum aliquo *exercere WF. Jaj nekünk ha még is újat akarunk vonni és gvűnlőrséget fűzni Istenünkkel (Pázm: Préd. 588. NyKözl. XV.381). Maga hasznát fűzni, keresni: quaestum colere PPBl. Sokan akaryak ewnnen bazuokat yzny (Pesti: Fab. 18). Sok- ban tehetők volnánk, mellyek még eddig nem forogtak kezün- ken, minthogy nem tűntek eszünkbe; a ki azért reájok enlé- kezett, szerencsénket, baszuunkat fűzi (Fal: UE. 401). Mikor az menyegzői őrm javában volna, egymás után harmaduapig gvű- rőre ökleldeztek es minden vitézi lovagló játékokat fűztek (MA: SB. 28). Addig fűzte gvűzöte (a játékok), mig mindenét belé ölte (Fal: NU. 292). Vdnari katonasagot fűzenec, a miut a papa (Born: Préd. 263). Nézd el az vduarba, az vnece, az ifűac, melly soc kenyességet fűzoc (410). Kevélségben mentél el es minden kényességet fűzoc (MA: Scult. 705). Ez alati vigan wagyon az istentelen király az ő gonusságában, es hogy tovább is fűzhesse latorágát, a kik leány kéri eleibe mentek, ilyen áluk mesterséggel tudta-el őket házától

(Hall: HHist. II.264). Ne űzd magad akkor Vénius követéssel (Felv: SebSal. 37). Mesterséget űzők: exerceo WF. Igen űzik a nyerekedést: *caletu ad quaestum PPBl. Senki azoc között, kik az urat szolgállyáe, nyereséget ne űződn pénzével (EgyhRend. 151). Azért ha csak embereknek kellene kedveskedni, és ez világi nyugodalmat űzni, szaporáb volna kezünket egybe kolesolván halgatásban maraduunk (Pázm: Kal. al). Erdőghoket zzyetek: daemones ejicite (JordC. 382). Az te neueddel őrdögöt űztünk: in nomine tuo daemonia ejecimus (Fél: Bibl. 11). Enz vala őrdögöt, és az néma vala (KNagysz. 1613. A6). Méglen Mátyás király eszt a nagy pompát űze, nem aluúe, sem pompázta addig török ezászár (Helt: Krón. 156). Egy megszokott könyörgésnek formáját, mint egy szakmánt űznek (Kemár: Imáds. 81). Némelyekkel jobb a levél által való végezés (correspondentia) hogy sem az egyre űzött lársalkodás (conversatio) (Fal: UE. 446). Tréfát űző: joenlatorius PPBl. Tréfát űz bírása s ura hatalmával (Orczy: KöltSz. 180). Tréfát űzött mindég a nemes rend-ekkel (35). Orvosi tudományt és törvényt a ki űz (Kisv: Adag. 107). Az isten igéjévelis ezac vásotságot űznee, ezufoldnác (MA: Scult. 415). Űgy tetszenék, miúta az atya mindenható isten ugyan versent űzött abban, hogy annál nagyob diútséggel magyaszta lya szent fiát, mennél inkább ű megalázza magát (Pázm: Préd. 184).

alá-űz: [purgo; abführen]. Téli időben alkalmasabban aláűző orvosságok vetetnek-bé, nyárban pedig otkádásra valok (KNagysz. 1658. 23).

be-űz: impello MA. WF. [lineintreiben]. Fel izuen [az asszonyt] be űze az byro az ew hazaba (RMNy. II.41).

el-űz: abigo, depelle, aspello, fugo, dispesco, proturbo, veruncio C. propulso, arceo, aspello; hinwegtreiben, abhalten WF. [vertreiben, davonjagen]. El-űzni, el-haitani: abigere MedLat 3. Elűzőm, elűtöm magamtól: abarceo PP. Gonozol tezed, frater ylyes, es koelewl, ky el ewz (repellis) zent angyalokot, kyk ywnek mynekewnk latasonkra es tanuytasonkra (EhrC. 17). Ha ylyk embernek mynden ok veteessel lhw felesseghet el zyny? si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? (JordC. 413). Az eeyely sete-tessegőt el yzy az nap (ÉrdyC. 588b). Az gargian meg ielente, miképen wket el wzte volna (VirgC. 48). Ne wzyel mynketh erkeke: ne repellas in finem (KulcsC. 108). Élevezze az hatarrol az essevt (DomC. 92). Ha az ágyban feyed alá tészed, veled hordozod, a kigyót el űzi (Mel: Herb. 116). Nem révogató sem el nem űzde előte azokat (Tel: Evang. II.672). Chótörtőkön az kódők el keszkid az egibe giólest, mellicke esztuan az deli szélektől el őszettetek (KBécs. 1572. Ev). Felesleges gazdát nem kel szolgálnod, felessego egyűld kölezőn add néked, és ha jó keduel raita el nem űted, bérar ul vrának, és el-űz tégod (FortSzer. 1.4). Egy rongyos pasztor, kit a ghazdaia el űzött (Bal: Epin. 7). A legyeket legyözövel hajts, űz el (Com: Vest. 84). Csákyielal taszítván a hajót, a tengeri kősziklaktól el űzic, tavul kergetic (Com: Jan. 89). Az ellenséget elűzte a város alól (Balog: Corn. 207).

elűzés: abactus, depulsio C. propulsatio; das verjagen WF. [vortreibung, verjagung].

elűzetés. Jövevényeknek elűzetések: abactus hospitem PP.

elűző: depulsor WF.

főlleget-elűző: nubifugus C.

előbb-űz: praeterago, propello MA. Előbb-űzőm, el-kergetem: propello; weiter fort treiben WF.

föl-űz: [hinauftreiben]. Fel iznen [az asszonyt] be űze az byro az ew hazaba (RMNy. II.41).

hátra-űz: repello; zurücktreiben WF.

hátraűzés. Fegyverrel valo hátra űzés, vissza veres: repulsio Ver: Verb. Szót. 27.

hátraűzetés: repulsus; das zurückschlagen WF.

ki-űz: expello, extermino, submoveo C. [linausjagen, austreiben, vertreiben]. Az kenernek keues rezenel kyewzyek lhw gyczewsegnek mergesseget (EhrC. 27). A zellet ki űze őtet a kietlenbe, es vala a kietlenben neűnen napocban (MűnehC. 71). Ha az sathanas sathant zzy ky, lhw maga ellen meg hasonlot: si satanas satanam ejicit, adversus se divinus est (JordC. 390). Kywe zyeo orzagabol (ÉrdyC. 444b). Ki űze onnan az arosokat (VeszprC. 15). Ez vylagy dolgokat zzyetekbowl ky wzzetek (VirgC. 139). Nem evzky mynketh jmeeth (DomC. 108). Haga kivnyo a diőseghől (TelC. 218). Sz. Vid napján kiűzék Havasól Moizla vajdát (TörtT. 1880. 635). Ki űz ma engemet e földnee sziniről: ejicis me hodie a facie terrae (Helt: Bibl. I.B3). Ha ki űsz műnköt: si ejicis nos (Sylv: Ujt. 115). Baczból, peestből feier vārbol, eztergombol ki űze sok kan papot, baratokat (Mel: SzJán. 97). A mostoha anyámnak sugallásából, űztél-ki annak-előte-is országhból (Hall: HHist. II.199). Királynak a kissebbeket választják, a több király fiait pedig ki-űzik az országhból (72). Űz ki országhból az oly mestereket, kik monda-mondával tartják a népeket (Orczy: KöltII. 60).

[Szólások]. Őrdögöt az anyaszentegyház szokása szerént, vagy imádsággal ki-űzni a testből: daemones *exorcismis e corporibus pellere WF. Yöllehet ez zerzett vakokot vylagosohen, ewrdewgawkewt kyewznen (EhrC. 28). Az erdegeknek feyeldmében zzy ky az erdegeket (381). Te nowedben zytwnik ee ky erdeghoket? in nomine tuo daemonia ejecimus? (JordC. 374).

kiűzés: expulsio C. [austreibung]. Erdéghoknek kywe zyeo (ÉrdyC. 432).

ki-űző: expulsor; austreiber WF. Kiűzőné: expultrix; austreiberin uo.

lő-űz: depello MA. [hinuntertreiben]. Az Sathan feyedelem paranchola az wtama valo feyeldelmeknek, hogy fíel gyótanaak (a hajót), de wr istennek zentli angyaly mynd az tengher felekeere zyeek le ewketh (ÉrdyC. 447b).

mög-űz: persequor, propello MA. persequor JordC. 113. [verfolgen, nachjagen]. Mogsivalkodóanac és megűzde az philisztéusokat: vociferati sunt, et persecuti sunt Philistheos (MA: I.261b). Ha nem tetszik elmenetelem, kilidjün postát utánam, ha el ér Kassáig, űzön meg (MonOkm. XIV.141). Ellensigre akadván meg is űzik őket (MonIrók. XV.134).

rő-űz: perpello, impello; antreiben, zu etwas vermögen; reá hajtom, őszitődzöm, indítom WF.

szélllyel-űz: dispello PP. [auseinandertreiben, auseinanderjagen].

űztön-űz: [assidue exerceo; eifrig betreiben]. Mindemapi próbakkal tudjuk, hogy a mi ntán felesen lódul országunkban a nemesség, s vig gyakorlással űztön űzi: ott fogyatközások, rendetlenségek, vétkek találtatnak (Fal: NE. 61). Ez nem fér őszve a gyiilekezetekben űztön űzött trágársággal (65). A melly jajt mondott urunk az igazságtalanság, részegség, bujasság ellen, egyenesen az igazságra, józanságra, tisztaságra telne; mert ezeket restelli a világ, amazokat űztön űzi s gyakorolja (95). Neléz megítélni: ki vét többet, a gazda vagy gazdasszony, ki nem tiltja; vagy a szolgarend, mely utána mondja, és űztön űzi ezt a mesterséget (a káromkodást, Fal: NU. 298).

vissza-űz: retroago C. repello MA. aspello WF. [zurücktreiben, zurückjagen] Orosz Pál uram az ide való hadtűlét, ha

szintén bemegyén is, be ne fogadjá, űzze vissza őket (RákF: Lev. 55).

visszaűzés: repulsus, repulsio MA

[Üz-büz]

mög-üzbüz: [assidue persequor; fortwährend nachjagen]. Némely rigulás krucuz kölkök bennünket annyira megözüének bözének (Nyr. I.428).

Üzdögel: agito SI. [langsam treiben]. Épp jubozckait előtte fűdegelí (MA: Scult. 11).

el-üzdögel: propulso MA. vertreiben WF. Az ehseget nappali keresetivel alig fűzdögelne el (Forró: Curt. 542).

[Üzel ? üzél ?]

mög-üzel: [persequor; verfolgen]. A vajköpülés miatt meg-üzelvén Bugyi Pált és el is fogván felvették (MonTME. I.404).

Üzelkédik, üzekédik: **1**) [invicem se persequi; einander nachjagen]. És ugyan üzekedve az fejedelmi férfiaktil és deakoktil nemes könyvec küldetettémec (Prág: FSerk. B). **2**) [taurum appetere, coitum tauri appetere; stieren. rindern, läufig sein]. Meg-futott, üzelkedett tehát: vacca praegnans (Com: Jan. 78).

Üzelkédés [?]: insania. Bodog ember, kynek wrnak neue w remensege ees nem nezheth hewsagokath ees hamys yzélkedeseketh: insanias falsas (KeszthC. 98. KulcsC. 97).

Üzés: **1**) pulsio, persecutio PP. sectatio; nachstellung, verfolgung PPB. **2**) [exercitatio; das üben, betreiben]. Fel ne geriedgien az bosszu allasnak üzöseré (Fél: Tan. 328). Az testnek gonoz kinansaganak vakmeröseggel valo üzése, bün (205). **3**) [incitatio; anreizung]. Más izgatásából és arra üzéséből gonozság tételt eselekedett (Com: Jan. 193). **4**) ardor [sucht]. Tiztessegre valo yzés: ardor ambitionis NémGl. 300.

bosszu-üzés: vindictae studium, aemulatio MA. [rachsucht, rachgier]. Az istenek-között fajtalanság, bosszu-üzés és egyéb vétkek uralkodnak (Pázm: Kal. 1766. 70. MNYelvészet VI.401). Az igazság szolgáltatásan mértékletesség kívántatik, bosszu-üzés nem szenvedtetik (Pázm: Préd. 508). Isten el-vette haragját rólunk, le-tette bosszu-üzését (582). Bizonyára drágább a nagy Görög országnak a Ménélausért való fáradozás, és bosszu üzés (Hall: HHist. III.190).

gyönyörűség-üzés: [vergnügungssucht] (MA: SB 105).

ördög-üzés: exorcismus MA. [teufelsbannung] teufelsbeschwörung WF. Ördögűző bölvájosok megpróbálják, az ördög üzésben Jézus nevét kiáltják (RMK IV.184). Az megmosódásnac sacramentomát gyalázatosná föttéc babonás ördög fűzéssel (MA: Scult. 853). Némely szer-tartasok emberi rendelesek, az mimeművek mai időben-is az pápa országaban: cam-sak, pilissek, gyertya tartok, szentelt viaszgyertyak es szöved-nekek. pünkösöd napi fagalamb mutogatás, ala boesatas, ördög üzés (MNYil: Irt. 132). Felette utálatos Isten előt azoknak teelekedetek, kik a Jesus nevezetivel böjösödnek, bájoskodnak, és ördögűzésre akarják tsigázni (Ker: Préd. 281). Toféus az ördög üzés ellen kemény predikáziót tett (Bod: Pol. 114).

török-üzés: [persecutio Turcarum; türkenjagd]. Ő is a töröc fűzésre kezdte menni (Helt: Krón. 94).

vendégség-üzés: [helluatio: schlemmerei] (Lép: PTük. 297).

[Üzet]

ki-üzet: [expelli curo; austreiben lassen, vertreiben lassen]. Yzette vona az sydokat: dixisset ut Judaei Roma excederent (JordC. 769). Tebat embert mint oruot ki vete, meg atkoza, kerthől ki üzete (Boru: Ének. 443). Véle egyfitt nem lakhatik, nem nyájaskodhatik: hanen ki kell üzetni házából (Pázm: Préd. 63).

Üző: pellens Kr.

[Szólások]. Fel-ülven lovára, nagy serénységgel meg-indül, kit űz őben vés z nek mindgyárt a persák (Hall: HHist. I.22). Azzal a sebbel búsúlva el-szalad a vad-diszno, de más nap annál több károkat tézsen a kertben, akkor is Jónatás űz őbe vézi, és a jobb fülét vágja le: azzal sem gondolván a kan: harmadszoris a kertre mégyen, akkor a farkát badzya ott (II.153). Rótenenec törökec, futamánac, f z ő fel be u nagy sokan meg haláuae (Görös: Máty. 16). A töröc f z őben nagy sokat levága (69).

bosszu-üző: [vindictae studiosus; rachgierig]. Neezd el azt is, a ki tobzododo [igy], anagy egyeb testi gyönyörűség űző, akar fris iátékos, akar buia parazna, akar boszu űző legyen (Boru: Préd. 562). Madie vár, azaz bosszu űző vár (MonIrk. VIII.310).

félhő-üző: nubifugus MA. Kr.

igézet-üző: [praestigiator; zauberer]. Igézet űző bűjös bájos (Com: Jan. 174).

mérög-üző: [gegengift]. Méreg rontó avagy méreg űző orvosságoc (Com: Jan. 174. 216).

ördög-üző: exorcista MA. [teufelsbanner, teufelsbeschwoerer]. Ördögűző bölvájosok megpróbálják, az ördögűzésben Jézus nevét kiáltják (RMK IV.184). Az ördög űzőknek kőnueit meg egetec, ki őt ezer arrán forintba all vala (Szék: Krón. 90).

szabadság-üző: libertinus [libertiner]. Ez reformaltatott anya szent egyházban is találatnac libertinusoc, szabadság űzőc, az kie azt tartýac bogy az evangelium bünre valo testi szabadságot hoz véle (MA: Scult. 205).

Üzőget: agito SI. [treiben, jagen]. Bóné mert sokszor ké-sértett, az kapuig özőtött [igy ?] (Thaly: Adal. I.341).

el-üzőget: depulso C.

ki-üzőget: expulso C.

ÜZBÉG, ÜZBÉK: facinorosi ad aliquot dies inviolabiles MA. Üzbéc, üzbég: szökött szolgál, a kit űznek, S. Ladis. III. cap. 2. PPBl. 673. A descriptione iudicis Sarchas nomine veniant et illi omnes, qui dicuntur Wzbeq, ad curiam, et secundum quod regale iudicium ordinaverit, postmodum ratum permaneat (Sz. László decretumai III. könyvének 2. fejezetében, RMNy. II.344). Vzbeq, id est perfugus (Mossóczy, no.). Wzbeq, facinorosus, sed aliquot diebus liber (Sámboki, no.).

V.

[VACKOLÓD-İK]

ki-vackolódik: [segniter prorepo; langsam herauskriechen]. Támad az úrfi és ki-vatzkolódik a menyezett ágyból (SzD: MVir. 23).

VACKOR: pirum silvestre; wilde birne PPB. A ma vaczorka mellett ellopult rigulyás kurucz kölykök reánk tanulának (Nyr. II.224a). Egy kevés vaczorkát is hoztunk Kúgymednek (226a).

VACSORA: caena, vespurna C. das abendessen PPB. Nem mondgya: zerezd el az vaczorát (JordC. 587). Az ev tarsy vaczorának vtanna meg maradnak vala az zenneel (DomC. 92). Ezer a sus a madarakat wochorara lywa (Pesti: Fab. 41). Mostan raytad a szer; megczuffolál minap vaczoráddal (Helt: Mes. 88). Gyermekek vacsoráján poharát tartja vala (RMK. II.9). Az vaczora után vrunc vőne az pohart (Born: Ének. 100). Arra rendelem ez szeut vaczorát, hogy az én halálomnak emlékezetit megújtsa (MA: Scult. 356). Ha egyszer eszik napjában, ebéd légyen-é az vagy vaczora (Bal: CsIsk. 328). A Christusnak vacsorakori áldozattya (Czepl: MM. 267). Leveledet basa estve adta vala s vacsora felett is olvastuk meg (RákGy: Lev. 142). Vacsorát magam szállásán övém (MonIrók XVIII.42). Beleznai kétszáz labancát levágja, Pilatushoz küldi őket vacsorára (Thaly: Adal. II.272). A többi itt amott meg-ültközvéu véressen niéne éj-fél után egy órákor vacsorára (Fal: NA. 126). Még nem utállod szalmás házainkat, nem kőpödl falusi sovány vacsoránkat (Orczy: Nimf. B5).

pokol-vacsora: Hecatae caena Deesi: Adag. 293.

úr-vacsora: [sumptio corporis Christi; das heilige abendmahl]. Szőrzette Christus az vr vaczorát (Fél: Tan. 408). Az Christus teste itt vagyón az földön, valahol s valamikor az ur vaczorája osztogattatik (MA: Scult. 54). Házokhoz vinnetek sokszor a betegeknek az vrvacsoráit (Bal: CsIsk. 31). Szorgalmatoztatta, hogy a magyaroknak meg engedtségk két szín alatt az ur-vacsoráját venni (Pós: Igazs. I.160). A kicsindelenek is szükséges az ur vacsoráját feladni (Pós: GBot. 15). Úrvacsorájáról való élés után volt audientája az francia úrnak (MonIrók XV.129).

utolsó-vacsora: [caena novissima; das letzte abendmahl]. Valami szükséges az igaz áldozatra, föl-találtatik a mi vrunknak vtolsó vacsorakorbéli cselekedetiben (Pázm: Kal. 736). Utolsó vaczorája minemű szenvedetes (Zoly: Elm. 248). A szenvedetlenségnek jóságát megmutatta az utolsó vacsorán (Ily: SzÉlet. II.126).

vég-vacsora: ∞ A vég vaczorát meg tőttem en tanítvánimmal (NagyszC. 15). Lakoznak wala az vaczoralo hazban, holoth vrunk az végvaczorath tethe wala (ÉrsC. 156). Nyrdetwen ō

tyzta zynebel zent ewangyelyomoth, kyth weeth vala az weeg wachoran (KeszthC. 56). Zentli Janus apastal wrnak melyen az weeg wachoran nywgoweek (441). Veg vaczoraul Christus az ű testamentomat meg peczetli (Fél: Tan. 261). Tagadgyac Christus testéne az vég vaczorában valo jelenlétét (Zvon: Post. I.685).

Vacsorál, vacsorál-ik: caeno, incaeno C. zu nacht essen PPB. Im en mastan az may estwe et etszer wacholalom (LevT. I.214). Ő vele wacholalom (Holl: Préd. 12). Hasonlatos-keppen az pohart-is minék utanna vacsorallott volna mondvan (Száz: Cat. J2). Vigan ebédgyel es vacsoraly. 1619 (KDebr. B3). Bő megyek ahoz és véle vacsorálok (Alv: Post. I.45). A nagyob ebédőc fölőstők-ődmőzenc, ebédlenek, osonnalnac és vacsorálnac (Com: Jan. 112). Az olyanoknak asztaloktol bezzeg távol vagyón a Christus, nem vacsorállik bezzeg az olyanokkal egygyütt (GKat: Vált. II.1137). Eo vele vacsorálok és ő én velem (Illy: Préd. I.238).

Vacsorálás: [caenatio; das abendessen]. Az othon vacsoráláso mértékletesebbec és takarékosabbac (Com: Jan. 111). A vacsorálásnac érkezik őrija, meg-is-terítették a király táblája (GyöngyI: Cup. 612).

Vacsorálatlan, vacsorátlan: incaenis, incaenatus C. der zu abend nicht gegessen hat PPB. Vacsorátlan le fektűtek (Fr: SzJán. 73).

Vacsoráló: caenatrius MA [speise-]. Vacsoralo nyári ház: caenaculum Nom 29. Mwtat egy nagy megl zerzet vaczoralo belth (JordC. 606). Az zent apostolok tertenek az weeg wachoralo hazba (ÉrdyC. 230). Czínáltata minden fele vaczorallo szép bōltokat (Helt: Krón. 168).

VAD: 1) indomabilis, effrenatus, intractatus C. efferns, ferus, ferox MA. wild PPB. Chynaltasst portt, kywel wathusst weszenek az loonak (LevT. I.1). Az vad számárnac az mezőséget adtam házának (Kár: Bibl. I.536). Vadkeczke, mely az mezőn lakie: capra, quae moratur in silvis (MA: Bibl. I.278). Az genyetséges vad hűshan ment seb (Bal: CsIsk. 142). Ha az leánzó az emberektől vad és idegen, félő, hogy rajta ne aggjon (Prig: Serk. 250). Homnőtt vagyón, hogy a zab vad zabblá változzék (Com: Jan. 27). Vad és zilaj lelko szelédflni, meg-álazodni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Seregek ura szőljét sok vadkanok túrják (Czepl: MM. 35). Vad fának vad gyűmőlese szokott lenni (Matkó: BCsák. 27). Vad-izű sigen közönséges magyarázat (420). Vadalmát, körtvélyt szedjük, sűruga-tűköt szerezzünk (Thaly: VÉ. II.73). A szigetekben tsaknem mindenütt találni sertéseket, vadok vagy szelédék (Mik: TörLz. 366). 2) fera, bestia MA. wildes tier PPB. Kelly fel, álls es egyél az én fogtam vadba: surge, sede et comede de venatione mea (Helt: Bibl. I.144). A te inhaidnac kosit nem őttem, a melyet

a vadoc meg faggattanak (Helt; Bibl. I P3). Soc latoerságot műveltel az apámon és a több vadakon (Helt; Mes 260). Vadaknak csinálása (Radv; Szak. 11). Nem hizlalt vadak és madarak hírsíval gazdálkodik isten ebben a vendégségben (Pázm: Préd. 733). Vadhálóra való kötelet csináltassunk (Tört. XVIII. 38).

dám-vad: platyceros, otis, sterpsiceros; dammbirsch PPB. Erdély környékén túlnyomóan vadakat, serényes ősrőket, vadlovakat, jánuorokat, dán vadakat (Helt; Krón. 6b). Az szarvaslust és az dánvadat megszolgálom Kdnak (Nád; Lev. 193). Az ósós nyulakat és őzet fogattam, a drágább dám vadat nemde elmulattam (GyöngyD: KJ. 373). Némelyek megelégednek avval, hogy tele a gyomrok, nem visket torkok dánvadra (Fal; UE. III. 151).

főlig-vad: semifer C.

fene-vad: belna, bestia C. MA. wildes tier PPB. Jutal a magh puztakra es kyetlen erdőkre fene vadak közzé (WinklC. 349). Ha ennekem fene vadakat jgerz, Kristusnak neucet haluan meg zeledvnek (CornC. 263). El yzók gonoz fene vadakat es minden ellensegnek fegyweret az ty tartomantokból (JordC. 113). Törment őrizz, mert rad siet az feue vad (RMNy. II. 39). Vessük egy ó kntba es est mondgyuc, hogy a fene vad ötte meg (Helt; Bibl. I. 53). Vala az fene vadakkal: eret cum bestis (Fél; Bibl. I. 53). Az elephant a fene vadak közt leg nagyobb (Com: Jan. 44). Az emberi lelket a vétéknek fene vad állati meg ne vesztégessék (Ily: Préd. I. 278). A had a vadtol vott nevet, mert a fenevadaké ez a dühösség (II. 201).

fenevadi: [bestialis]. Az értelemmel nem élni fenevadi élet (Ily: Préd. II. 440).

földi-vad: [bestia terrestris]. Hatalom adateek ew neky megbölny fegyverrel, ehsegbel, halallal es feldy vadakkal (JordC. 895). Hozzon elő a föld férget es földi vadakatt: prociat terra reptilia et bestias terrae (Helt; Bibl. I. A2).

mezei-vad: [fera silvestris; waldtier]. A strutzmadárnac monyát az láb eltapodgya és az mezei vad elnyomodgya (MA: Bibl. I. 474).

vadon-vad: [feratus; sehr wild]. Jobb volt akkor abban a vadonvad nemzetségben keményen, semhogy lágyan bánni (Fal; TÉ. 657).

Vadan, vadon: [ferociter, efferate; wild]. Nem kell a férfinak vadan viselni magát hozzá (Pázm: Préd. 249). A sok szeléd nép közt széles e világon vadon fajzott emberek is vannak (Fal; UE. 403).

Vadas, vados: 1) beluosus MA. voll tiere PPB. El adgya az ó vadas erdeiét, réteit és száótó földieit és úgy tette szerét az pénznek (MA: SB. 72). Olasz országban volt egy urnak valamely nagy vadas kertyi (Mik; TörL. 267). **2)** [stultus; thöricht]. A vados beszéde olyan mint a chapás: os stulti contritio ejus (SalMark. E5).

Vadoskod-ik: [ferocio; sich unbändig geberden]. A ló meg heréltetvén nyeríteni és vadoskodni meg-szünik (Com: Jan. 35).

Vadász: venator C. cnyuegetes; jäger PPB. Vadász-dárda: venabulum; vadász-eb, ki őrcen kinyim vadászni jár: vertagus; vadász háló: cassis, plagae MA. Ez hatalmas vadász az ur előtt mint Nimrod (Helt; Bibl. I. D4). Az őrdégnek vadaszi es peszszéri (Helt; Háló. 90). Midőn annac vtána az vadászoc napot végzettenec voloa, az megyes templomba két predicacio szekeket szörzőnece (350). Az galliai királt az ó vadász az fűvel gyógyította meg (Mel; Herb. 39). Szoktác mondani példa beszédben: Ez olyan hatalmas vadász mint Nimrod (MA: Bibl. I. 9). A vadász a vermekre és árkolásokra csalogattatott vadakat meg-

fogja (Com: Jan. 80). Delimán mint szűves oroszán, sok vadász erdőben ha lát, nem fut, haraggal előtők mégyen (Zrinyi: ASyr. Aa4). Mint az fene tigris kölkét lahni láttya, hálóját vadásznak s magát is szaggattya (Zrinyi I. 55). Egy megbabusult vadász kikelet idején egy sebes sarvas gémnek nyomát keresvén, sokat, de heában járt Dráva erdején (II. 99). Az elefánt midőn eszébe vérszi a vadászkoknak utánna való leselkedéseket, az ember nyomot egészen fel-folja (Misk; VKert. 26). Oldalán egy vadászkürt és táska függött (Fal; NE. 21).

vacsora-vadász: caenipeta C.

Vadász, vadász-ik: 1) venor C. MA. jägen PPB. Szorgalmatosan vadászok: pervenor C. Barom modra minden gonnyokat tsak arra attác, mint lakianac, egyenec, igyanac, tántzolanac, mulassanac, vadászzanac (Born: Préd. 549). Vadásztárszác az kegyetlen oroszánac predát, anagy az oroszán kölkioec seregét meg elegithetedé (Kár; Bibl. I. 536). Inkab vadásznám en amot az rokatat (Szeg; Theoph. 39). Ma nem írhatok, mert délest császárall vadásznyi kell meunem (Nád; Lev. 25). Reggel vadászni készülé, nagy gazdagság mia ugyan ragay színe (Huszt; Aen. 26). Vadászác önökem vadat: venatu aliquid apprehenderit (MA: Bibl. I. 23). Tegzes aszszonya az tiszta életnek vadász ott (GyöngyD: Cup. 589). Eő felsége vadászni kiment ordinantián lévő gavalérokkal (Thaly: RT. I. 136).

2) indago C. [insequor; nachjagen]. Ditsőséget vadászni, keresni: *venari laudem, gloriam PPB. Azt vadászzák, hogy a község őket tsudállya, ditsírje (Pázm: Préd. c). Fejedelemnece grátiját felettéb vadászni (Tyúk; Józ. 151). Az orátor előjáró beszédet bostátván elől, kedvességet keres, vadász (Com²: Jan. 135). A nagy pipesség Vénust vadász másokban (Ben: Ritm. 244). Egy egész hétig az lápokon ölték, vadászták, fosztogatták őket (Kem: Élet. 274). Valdászzák az ur fiát, de sohol nem lélek (Apol. 8). Mikor te különös hasznodat kelletnél többet vadászod, alattomban kárban ne keverjed a bened bizotkat (Fal; UE. 365).

föl-vadász: [indago; aufspüren]. Az után kel osztán az tudománynak igazságából fel vadásznom az ececlésiát (Pázm: Kal. 569). Fel vadászom átkozott lelkét testében, ki-hajtom fertelmes fészékéből (SzD: MVir. 207).

ki-vadász: ∞ A kie erdőbbe szalladánac, azzokat ki vadászzák vala az oláhoc (Helt; Krón. 88).

mög-vadász: pervenor PPB.

Vadászás: venatio, venatus C. MA. jägd, das jägen PPB. Vadász madarászást igen kedvel vala, mindenestül magát anoak adta vala (RMK. II. 27). Isaac szereti vala Esaut azert, hogy az ó vadaszasabol örömet észic vala (Helt; Bibl. I. 14). Valaki az Izrael fiai közül vadászásában vadat fogand, előszer is az vérét ontja ki (Kár; Bibl. I. 104). Itt küldtem az itt való vadászásomból vadat, madarat (Nád; Lev. 4). Nagy gyakor vadászást teszuec vala (Gosár; MagyB. Aij). Ez világ fiai minden vig-ságokat az énekekben, játéokban, vadászásban keresik (MA: SB. 8). Az vadázástol sem tiltiátok magatokat (Bal; CsIsk. 33).

Vadászat: ∞ Isaac szereti vala Esaut azert, hogy az ó vadászataiból ennék (Ily: Préd. I. 66). A mulatság már itt abból fog állani, hogy vagy Beresényi uram jó mi hozzánk, vagy mi megyünk hozzája, a vadászat sem omlik el (Mik; TörL. 62).

Vadászdogál: [iteratim venor; wiederholt jägen]. Mérges gyűkerő tsemetékekkel fiatallyosodott könyvetkének erdejében vadászdogalna (Pós; Válasz. 19).

Vadászó: 1) venaticus C. [jägend, jägd]. Vadászó asszony: indagatrix C. Kópó, visla, vadászó-kutya: *venaticus canis; rétze vadászó sas: *anataria aquila PPB. Nem agyák magokat az mélyen gondolkozó elmélkedéseknek, hanem vadászóknak.

madaraknak, vadászó ebeknek (Bal: CsIsk. 29). Vadászó-dárda (Com: Orb. 107). Vadászó napjaink estvéin (Bethl: Élet. I.252). Magam úgy járok mint ennek-előtte vadászó időmben tapasztaltam a sok különböző nyom-hajto kopók között szerencsésjét vadászatomnak (RákF: Lev. I.646). Ezek a bűncselejt-vadászó kis munkás langyák mind untalan bajnaki magasztalásokat akarnak fűlni (Fal: Ut. III.173). Fel-állott az inquisitionis tribunal, a vadászó ítélő-szék a mely eleitől fogva sok jó keresztényeket emésztett-meg (Bod: Pol. Előb. 3). **2)** venator MA. jäger PPB. Én remenkedem ő hele, mert ő megzabadeitot engemet a vadozoknak tőreből: de laqueo venantium (AporC. 50). Hallá a vadászónak kürtellését (Helt: Mes. 139). Nem szánt itt az szántó, nem jár a vadászó, csak keserves echo lesz szívem hozontó (Zrínyi II.127).

Vadi: [ferox; wild]. Vadi kegyetlenség; forítás PPB. Anyyra megsanyargatták vadi kivágásokot, hogy igen nagy egységgel egymás között éltonék (Hly: Préd. II.455).

Vadít: **1)** [deterreo; abschrecken]. Akárhól került alkalmatossága, mindeneket idegenített, vadított tőlem (SzD: MVir. 26). **2)** effero MA. wild machen PPB.

el-vadít: [deterreo; abschrecken]. Mahumet, hogy el ne vadítsa magától a pogányokat, se zsidónak se kereszténynek nem akará magát mutatni (Mik: TörL. 424). Merő isten tiszteletre szagatván, az igaz isteni tisztelettől a népet elvadították (Moln: JÉpül. 245).

Vadóc: lolium C. zizania, zizanium PPBl. kuhweizen PPB. Polyva, gaz, vadocz, konkoly (Drég: Spec. 13). Honnét vagyon, hogy a buza rosszá, sőt konkollyá-is és vadotzá változik (Com: Jan. 22). Minek előtte a nap eleniészszék, ez dögletes vadocozot sziveitekből kiszaggassátok (Hly: Préd. II.96). A szép búza közt találatik konkoly vagy vadótz (SzD: MVir. 34).

Vadocska: [dissolutus; ausgelassen]. Még vadotska vagy leányoi (Fal: NA. 156).

Vadon: [vastus; üde]. Remete modra cellaat zerze magának az vadon erdőben es ott zolgal pusztá epeyl nappal az wr isticnek (ÉrdyC. 544). Akarok inkább valatában laknom, vadon erdőben széllal bujdosnom (RMK. IV.48). Az országokban sok pusztá helyek, kopár hegyek, seppedékek és vadon erdők vannak (Pázm: Préd. 748). Még az oktalán állatokra is kiterjeszti gazdálkodó jó akarattát, hogy az vadon erdőkn az vad állatoknak is eledetek legyen (Alv: Post. II.150). Az vadon erdők, esoréket nem mivelik az emberek (Szatm: Dom. 188). Kely szárnyakra, járd meg az vadon Lybiát (Zrínyi II.99). Vadon erdőkben lappangot (Pós: Igazs. II.589). Cseh-ország vadon ordoje (Taru: Szentis. 13). Nemkülömben dula, fula, mint valamely Hercules unokája, a ki a vadon erdőn nevelkedett (Fal: NE. 46). Egy süürü vadon erdőre akada, bé méne, le szálla lováról, egy terepely fának törökéhez diüle (Fal: TE. 639).

Vadonnan: [prorsus; ganz]. Vadonnan új: recentissimus, prorsus novum MA. Az isten az vadonnan új világnak nem kedvezett (MA: SB. 18).

Vadság: **1)** [feritas; wildheit]. Nem kedvez nekik, ha az vadságban es az hiteltelenségben meg komenednek (Fél: Tan. 263). Nem-is volt egy nagy elme, mellyben valami vadság és vétek nem találatott volna (Pázm: Préd. 26). Ne legyen heiban, hogy fiad ontott vért köröszet fű mi értünk, az mi vadságunkért (Zrínyi II.152). **2)** [acrimonia; schürfe]. Savanyú legyen; ezt az vadságért szokták madár lének hini (Radv: Szak. 86).

I. Vadul]

el-vadul: **1)** [effror; verwildern]. Elvadult, elsóvankodott volt az embernek szive (Land: UjSogis. II.294). Az emberi természet pedig el-vadult benne (Moln: JÉpül. 46). **2)** silvesco

PPBl. [sich verwildern]. Meg erdősilök, el-fajülök, vadülök, meg-bokrosodom: silvesco PPBl. **3)** [abalienor; sich abwenden]. Feltetszett napocsán homályban borula, szelid galambocsám tőlem elvadula (Thaly: VÉ. II.13).

még-vadul: **1)** [effror; sich verwildern]. Egészen ember-telené lenni, meg-vadülhni, fenévé lenni: humanitatem exuere, deponere PPBl. Az deák tudományak édessege az mi megh vadult tudatlanságunkat széldesgre hozta (Kereszt: CsKer. 15). **2)** [consteror; schen werden]. A ló néha meg vadul, kiváltképpen zabola nélkül levén (Com: Jan. 35).

2. Vadul: ferociter MA. frech, wild PPB.

VÁD: [crimen; beschuldigung, anklage]. Meg-engedhető vád: *speciosa criminatio; a vádat visszafordítani: dissolvere *contradicta; meg-táfolni az ellene való hamis vádot; *contundere calumniam PPBl. Az mely ud tellies vala karomlo neukkel (Mel: SzJán. 402). Az vádak felől te Kdnek mostan semmit nem irok; mikor az ur isten te Kdét ide hozza, azon leszek, hogy Kd előtt megmentem magam (Nád: Lev. 153). Ne csak elsöben rágd a Beza vádgyait (Czogl: MM. 191). A vádnak mindgyarást fület kell tartani (191). Szevedtem Christus szép nyájíért, ráz-ladikásoknac sokzori vádgyokért (Nógr: Idv. Előb. 18). Az tracta köziben egyelített két undok vádoknak hamisságát megmutattya (Vácz: András: Replica. Cím.). Az independensek a király ellen rít vádot költöttenek (Misk: AnglInd. 63). A vén Chariclesnek nehéz panaszszábol miként fejtözöl-ki annak nagy vádgyábol (GyöngyD: Char. 376). Az én vádumnak bizony éles fegyver fekszik az farkán (Nyr. XI.30). Holmi vádakért megfogatván, ki nem szabadulhattam (TörtT. I.215). Nem kell ehöz tanu, nem kell a bizonyság, elég a vád s gyamu (Fal: Vers. 912). Sárosi Jánost is meg-fogaták, sokféle vádot formálván ellene (Bod: Pol. 143). El-rendelék, hogy ezután a papokat akármí aprólékos és gyakorta semmit-sem érő vádra ki ne vethessék az ekklésiából (148). A feleségét jobban szerette s esmérte, hogy sem a vádotak magával elhitteto volna (Könyi: ÁM. 8).

Vádas, vádos: **1)** accusator MA. [calumniator; kläger, verleumder]. Az ven aszonyok is olly alapában legyenek, melly illie az szenteseges cethöz, ne legyenek vádoso, az bornac se erőszace magokat (Born: Préd. 652). Az vádosok Herodes elmégét azok ellen el kerítették (MA: SB. 366). Az felelem azert en neked, a mit szent Pál az ő vádosinak felele (Megy: Cowp. 5). Illyen büntetését olvassu a hamis vádosnac (Egyl-Rend. 123). **2)** accusatus, accusabilis, accusandus MA. angeklagt, beschuldigt PPB.

Vádaskod-ik: [crimino; beschuldigen, anklagen]. Ez az ember hamissan vádaskodik (TörtT. I.389). Meg nem szíimek az udvarnál vádaskodni s bajt szerzeni (Bod: Pol. 144).

Vádaskodás: [crimino; beschuldigung]. Herodesnél gyanóságban hozzák az ő rágalmazásokkal és vádaskodásokkal (MA: SB. 366). Mátyás király tellyes szübol gyűlölyön efféle mesterséget, vádaskodást (308).

Vádaskodó: [calumniator; verleumder]. Vádaskodó, közköpű az udvaroknak toldaléki: gnathones et sycophantae aularum appendices sunt (Com: Jan. 141). Bűnössé tenni és vadolni a suttozo állapotban járó közköpűk és vádaskodóké (204).

Vádol: accuso, concriminor, insimulo C. inceso MA. arcesso MedLat. anklagen, beschuldigen PPB. Más-on-való búzással, vonással vádoltatott: *postulatus repetundarum PPBl. Vadolom bűnössnek magamat het irgalmasságban nem leletembe sem testyokbe sem lelkyekben (VirgC. 10). Kezdeeg nagy erőssen vadolny az zent azzott, hogy teekozlo volna (ÉrdyC. 642b). Valjia es vadolny a sídó néjnce bünet (Helt: Bibl. Lh3). Azert vadolnyk ennce hűneinket (Born: Ének. 187). Az ő feleségét

ádollya tisztalanságban (Kár: Bibl. I.178). Az nép ne vádoltná az istent semmi hamisságban (188). Hogy vádolhatnak et: ut accusarent eum (Fél: Bibl. I.18). Mikor imádsághoz karunk kezdeni, elsöben alázatosan vádoljuk isten-elött hálatalanságunkat (Pázm: Préd. 653). Vádollya azokat, hogy ömec volnának (MA: Bibl. I.39). Lelkem nem vádol semmi ömben (454). Palt abban vadolták, mint ha azt praedikállana, hogy gonosságot kellyen ezelekedni (MA: Tan. Elöb. 25). A l maga viselő nem gyaláz, nem vádol (Com: Jan. 184). Hamis ördítással vádlasz (Matkó: BCsák. 256). Titkos fondori által önar a királt is a kösség előtt vadolta (Misk: AnglInd. 61). örről vádolják a pantolódókat, hogy ügyetlenül estek a pörbe öal: UE. 493). Szívek örről ugyan vádolja, de szájak menti önak, hogy el nem nyomattathattak a vádolatot professorok, önak az igaz ögyön kívül ez az oka-sis volt (Bod: Pol. 103). öal' adatlansáéért ne vádoljon senki (Örczy: Költ. 44).

be-vádol: accuso, defero MA. anklagen, angeben PPB. z te ellenséged be ne vádollyon (Born: Préd. 450). Az hamis öfár mindgyárt be-vádolaték az ö uránál (Mad: Evang. 589). z én vitéz örrának ezt megmondgya az szájkó, bevádol az larkó (Thaly: VÉ. I.341).

bévdolás: [accusatio; anklage]. Keményen való bévdolás öad: Evang. 589).

el-vádol: [accuso; anklagen]. Egy fölöl maga kertülte a örvény-napokat, más fölöl pedig el-vádolta a püspököt (Bod: ol. 207).

mög-vádol: ∞ Meg akarom vadolni neked lelki atyám öinden öbneyemet, kyket ötötem gyermekesemövl fogna (VirgC. 1). Embör akar minemi öörív öynököt a papnak megvadöl NagySzC. 270). Mykoron hoztának vöna ez zent zynnek koporsöhoz, öttan ky meene ew belöle myndden öyneet es hazgyagaat meg vadolvaan (ÖrdyC. 341). A farkas be ödeze a ökát a maiom öirö eleybe és meg vädliä (Helt: Mes. 98). öidön lelki ismeretönc meg vädol, confusio öirongsag követöc öitána (137). Vädöld meg magadat az isten ölöt (Helt: öigK. 63).

Vádolás, vädlás: accusatio, insimulatio, compellatio, catoria C. incusatio, delatio MA. anklage PPB. Kegötlen vädösökat nem özöl meg sokaseytani (GuaryC. 16). Meg ömleözendyk, hogy meg zabadwlyon zöyenseegben, zöghenseegben, z öhamys vädolashab (ÖrdyC. 221b). Hamis vädolast ölö ne ögy: non suscipies vocem mendacii (Helt: Bibl. I.Nu2). Henrius öcsászár ezeknek vädlasöböl megharagnöc (Helt: Krón. 331b). Vagyon valami vädlassom te ellenöd (Mel: SzJán. 56). Az én öeresem az én öellenem való vädolást örua adgya ölö (Kár: Bibl. I.530b). Maga fejére hoz ez vädolást (Decsi: Adag. 134). Nem szabad öbböl az isten igazságának vädolására öindölünk Pázm: Préd. 24). Ha vädas-házába vagy öörvény-székbe megy, öer-patvart, vädolást hallasz (456). Királyi dolog az öjoltvöknek z vädlasokat el szenvedni (Forró: Curt. 685). Kegyetlen tatár öanak vädolását öüle mellett öreszti (Zrinyi I.165). Nehéz és öerhes vädlás (Pös: Igazs. I.141). El-esett embernek láttatott öusáma, midön hamis tanöknak vädläsa miatt halalos öbntésre vitetnék (Hall: Paizs. 70). Rettenetes öigereket, szörnyö öállásokat tesznek az öellenközö felek (TörfT.² 1.227). Az öidöten magateütés vädolás (Fal: UE. 489).

[Vädolköd-ik]

Vädolködás: [accusatio; anklage]. A féléknek panaszok, vädolködások az örszög közönséges meghallására nem öocsätatik (MonTME. IV.443).

Vädölö: accusator C. MA. ankläger PPB. Mykoron zent öunaneos atyank öatnava atyafyaknak vädoloyat öokolhely

övrdegyevt (DomC. 50). Satan öagurul öllenség vädölö (Sylv: UT. II.169). A hamissan vädölöt ö felséög öinyilatkozhatvön tégye példävá, hogy másszor örtatlan embereket veszedelembö ne öjtsen (Bod: Pol. 180).

VÁG: caedo, conseo C. seco MA. schneiden, hauen PPB. Örrával vágni mint a työk: rostro percudere PPB. Az ö vassas öözös örrököth nem özönek öala nagyva, myg özokkath az öyauky meg ömezetöneyek (SándC. 38). A öiak öago fel vöne ö ööret es vöga öakat (DebrC. 572). Nyakaat vögnak es öyme az öalalnak ötanma meg özöla (ÖrdyC. 531b). Vid be öfertöakat a hazba, vögy es öeszis öételre valot: occide victimas et instrue convivium (Helt: Bibl. I.X1). Egy variu vágni közde az örránal az öiulnak a hátát (Helt: Mes. 218). A öörököket myd Pestyöghlen vattak a öagyarok (LevT. I.72). Lopoc öfözzatni tartatöna, örszögnak öruölö öégye vögni ökarinak (Born: Préd. 245). Mibeli öat mastan vögnia öelleo ööszen, 1572 (KBécs. A4). Kezöket öszue öuezöliac, öaromzor nyökät vögb, öyaka öl som özakada vöyda öianac (Göres: Mát. 22b). Öörököt ömnyadi öszertelen vögä (BFaz: Castr. B). Vögä öhnät s öprü öszööt is öhnyj öreä (Radv: Szak. 25). Ööl, vög, öont és özöggat, az öi ömenetölét tartözzatni ökarja (Zrinyi I.55). Öerd a öiszöbe, a vög kössel vögö igen öprüra (TörfT.² 1.581). Azért magatökbän ezt ölteköljétek, hogy ömndhalöglan es öertelmes öépet ögyaránt vögätök (Thaly: VÉ. I.68). Szabö István ötalözzatött az öunán, köttöt vögtek, ögyet öozott (Beres: Lev. 573). Öfüjja a sok özötköt, ötköt, ööl, vög, öyölkoskodik (Fal: SzE. 534).

[Szölösök]. Erös fá b a v ä g t a d az öejszöt: scaperdam trahis (Decsi: Adag. 241). Lábok földbe vögött, bömböltök (Gvad: FNöt. 10). Öféruini ööltözetek: völbä vögöt mente, ösüklya, özeges ööveg (Com: Jan. 99). Öolvajsögot ömveltenek, a öt öt v ä g t a n a k, öuskával belöttenek (Gér: KärCs. III.382). Öret v ä g n i: *öenam öerire, incidere PPBl. Ez öölnapban öret ne vöghy (Cis. I.4). Öolyan a te öyomörösöögöd es öszegenyéögöd mint az örvögös meg, ömlyel az östen öret vög nyavalyös öagjaidön (Hall: Paizs. 312). Ezért öe öüznak öusz körmödröl, öö s öort v ä g n a k rajtad (SzD: MVir. 83). Öütyöt v ä g j ä k, örkölyäk (SzD: MVir. 19). Öaiadat öüznäk és öartzöl vögünak (Förtszer. N5). Öarczölvögött Lászlö (Nyr. V.510).

ötal-väg: perseco C. [durchschneiden]. Öézmán nagy öhidájához öröszen öhapa, kemény somfa öhidät ötal nem vögätä (Zrinyi I.52).

[Szölösök]. Az öllenségök ötal-v ä g n i magät: *vadere per medios hostes PPBl. Mind az két öszärnya öaltvögta magät (Beres: Lev. 242). Szerencsés a politica öolögäban, ööl kertölve, ööl magät öaltvögva, meg öud öenekedni az öggodalmas öalbüktöl (Fal: UE. 430). Az ö öhoszabb bes z ö e k e t ö t t a l v ä g n i ökarvön (öily: Préd. I.53).

be-väg: inseco C. [perseco; zerselneiden]. Öda futamödec az ögyic özöla ögy özekertöuel, hogy be vögnä öual az ögyät (Helt: Mes. 276).

[Szölösök]. Öoha nem öudom, meggenk, az öormantö müdenöth be v ä k t a k, öohomaid öozank öenny öelless nem ööhetnek (LevT. I.317). Öüjät öl-fögni, be-v ä g n i az öüjät: *praecludere öter PPBl. Öirök ööve, hogy az öszakszömiük öämödtanak, öütakat bevögtnak (Tin. 197). Az öhegyeken ötal öörö öütakat be vögtek vöna: montium öimera conclusissent (Kár: Bibl. I.489b). Bevögta volt ötamaz az öö ööer Zsigmond öram (Monörók VIII.342).

el-väg: puto, amputo, seco, proseco, conseo, decido, praecido, recido C. reseco MA. abschneiden PPB. Ööl ögen megöalaza öömagat a papsöghöz, öög papsögra ne valözzatötec, ööl öönelket ölvöga (MönehC. 71). Vögvön papok püspökének özöla öögat öl vöga ö neki öob öflet (DöbrC. 435). Az öl vögöt tagh az öiöak öettelebe az ööb) tagokkal nem öelöködöth (KazC.

187). Eel vagak Janos feyet (Pesti: NTost. 30). Minec vátma meg fokta volna [a pástort a hollót], mind a két szárnyát el vágá (Helt: Mes. 369). Az iulnac farkát, melyet az láta gerzodi végénél váglihon el (Kár: Bibl. 1.89). Mikor az keserő lapnak egy elől arasznyi az ina, vágd el (Radv: Szak. 183).

[Közmondások]. Egy botlásért inát el nem vágjuk a gyermek lónak (SzD: MVir. 299).

elvágas: praecisio, caesura, concisura C. resectio, amputatio MA. [das abschneiden]. Ez igeköt monda urunk Jesus zent Borbala azzomnak, mikoron imánagot tetli volna az ő nyakat el vagasnak előtte (DebrC. 9).

főlvág: 1) [concido, incido; aufschneiden]. Az mikor meg akarod főzni, vágjad fel szép apró kockokban (Radv: Szak. 18). Az lúsat hogy felvágod, tiszta sós vízben főzzed meg erőssen (65. 72. 75. 114). Az rab ma rosszúl volt az kötés után, mert az koponyáját jól főlvágták (Beres: Lev. 225). 2) [perfringo; durchbrechen]. Felvágá a kapukát és a fegyverese be tudolína az városba (Helt: Krón. 189). Mikor csak az wylakj egyházat fel vagak, meny fyrfyat, azon embert kynzanak, choda (LevT. 225).

hozzá-vág: [intligo; anschlagen]. Az ezterag helyaba waga wala hozza az ew hegyes orrawal (Pesti: Fab. 20b).

kétfelévág: 1) diffindo C. 2) [ultra citroque ico; hin und her schlagen]. Egy gyermekid vad kan alá fel mennén a díznóc kőzet két felévág wala fogainal erőssen (Helt: Mes. 233).

kettévág: intercido C. interseco, disseco MA. entzwei schneiden PPB. Tekonced feyed fölöt az istennek íteletih figven miképpen a keth elől tör legőd kette wagan (NagyszC. 162). Akarvan ötet kette uagnála, agan urunk Kristus Jesus elfezölve felszik (TihC. 19). Ott hamar az gyermeket kettévág, egyik részét aszony az nyársra voná (RMK. VI.172). Rugadgyátok ki amyánuak öléből, vágjátok ketté és szívet kivévén hozzátok előmbé (Halt: III. list. II. 42).

kettévágás: intercisio C.

ki-vág: 1) exseco, excido, excindo C. [ausschneiden]. Agyvelejét kivágom: exerebro C. A termő fának, ha szinte ki vágattak is, az ő surián ágai ki kelnek a földből (Mel: Job. 34b). Vágd ki az tetejét az nünt az régi mesterek szoktak vevelőhni (Radv: Szak. 135). Az káposzta tűnek ez torszáját vágd ki (49). Törököstül csak ki nem vágál engemet (SBalog: TemK. 9). Nyári dolmány, kinnek az uffa horvatosan ki van vágva (TörtT. 2. II.194). 2) succido C. [mactio; abschlahten]. Jó volna, mikor a praefectus vétetue mészárszékre való ökröket, itt az táboron kivághatnák (RákGy: Lev. 271). 3) [exstirpo, doleo; ausrotten, vertilgen]. Töröket el az ő oltarokat, vágjátok ki az ő berkeket (Helt: Bibl. I. Nnn4). A tchab nemzetiből ki vágom es giomlalom meg az falra vizeföt is (Mel: Sám. 399). Ki vágattassé az az lélec az ő népe közzöl: exterminabitur anima illa de populo suis (Kár: Bibl. I.127). Az te urad kivágandya az pogányokat (MA: Bibl. I.176). Eskütyöl meg énnelkem, hogy én utánam ki nem vágod az én maradekomat (269). A város el-töröltetic, kivágtatic avagy föből ki-lányattatic (Com: Jan. 151). Ti is ki vágattatok inkább a sídóknál (Sám: 3. Fel. 586) Minden vétkeket kivágot az isten városból (Hly: Préd. II. 45). 4) [expello, repello; hinaus schlagen, hinauswerfen]. Mikoron az törökec vgyan nagy síróséggel be estenek volna az városba. Hnyadi roáioc rohanván ki vágja wala öket (Helt: Krón. 106). Romáine innár behágtue wala, de sídóktól meg ki vágattac wala (Cseng: Jer. C4). 5) [ferro oripio; behausen]. Három legényeket az katonák az fogságból kivágtak (MontME. I. 47). 6) [expilo; ausplündern]. Az népet kivágták, kifosztották mindéből (Beres: Lev. 7).

[Szólások]. A kész elne is néha meg áll a galibás dolog előtt, mindazonáltal serényen s bátran ki-vágja magát (Fal: ÜE. 403). Nyughatatlan kivágó elme (Fal: Jegyz. 935).

kivágás: exsectio C.

lövág: deseco, rescindo, prosterno C. mactio, trucido MA. abhauen, niederhauen, erwürgen PPB. Áldozatra levágom: caedo C. Hatvan mioletat azokba vgian ottan le vaganak, kik nec emec felette minden pereputiokat levelesse tenec (Szék: Krón. 174). Légy türedelme amadekitának, düljad, levágjad az benne valókat (RMK. III. 226). Mikoron Titus megvőtte Jerusalemet, számtalan nagy söt sídókat le vaktamac (Helt: Krón. 8b). A törde vözben nagy sokat le vága (Göres: Mát. 69). Iluzon negy ezert vaga le benne (Mel: SzJán. 99). Saulnac az isten azt parancsolja, hogy az amadekitakat mind pereputiostol minden marhaiokkal le vágja (Mel: Sam. 29). Kerestienec meltatlanul vág le a pogán titeket, niásoltat, akasztat (354). Maga fut olly helyre, hol le vágjae (Börn: Evang. IV. 365). Le vágtae az nyers bikfárol egy nagy forgácot (Cis. F4). Az élő fakat a földre teríti, le vágja (Com: Jan. 103). Törökre rá üte okos merészséggel, sokat benne le-vág vitez keménységgel (Zrinyi I. 28). Csöroinket és egyéb derekas épületünket leváglák 1662 (Orszgy. 261). Kit leváglak, kit rabba teszek bennetek (TörtT. 2. I. 282). Szombatnál vágtae le 30 németet (Beres: Lev. 285). Hogy magyarokkal száz német volt portára, azokat egyig levágták (433. 554. 599). Tsak maga le-vágot egynehány száz tatárt (Könyi: HRom. 156).

levágás: desectio C.

mög-vág: consero, caedo, perseco MA. zerschneiden, zerschauen, abhauen PPB. Meg waga ewkrejt, hogy volna nyvel ehly (Pesti: Fab. 33) El iőne egy vadkan és taytétot túrván meg vága hosszan fogainal (Helt: Mes. 42). Vőn egy kötés ökröt és meg vágá azt (Kár: Bibl. 1.326). Job egy sziraz filat békességgel, hogynem mint a meg-vágot barnoockal tellyes ház sembólessel (SalMark. E3). Minden szerszámát akkor erőlködjél megadni, mikor megvágod (Radv: Szak. 35. 50. 64. 202). Az ágas bogas sarvun alecúnak láta az éles fegyver csapással meg nem vágattathatic (Com: Jan. 37).

neki-vág: [invehor; losfidren]. A magyaroc közzöl az számszeriyesse neki vágáe a lovakat (Helt: Krón. 39).

össze-vág: [consero; zuzammenschneiden]. Tyúkmonyat főzz, szalonával vágd össze (Radv: Szak. 27) Szalomáját, lagymáját, petrezselmet vágjad össze (39. 40. 116. 126).

üt-vág: [digladior; sich berunschlagen]. Mint atyafiak egymást ugy szeretik, legottan egy szó miatt fegyvert rántnak és egymáshoz ütnek, vágnaak (MA: SB. 10).

rév-vág: [verbero; zuschlagen]. De ha bika-tökkel valaki rá vágna, ő mint fel-ugrana (Gvad: RP. 31).

Vágás: 1) sectio, consectio, caesio C. sectura MA. das hauen, behauen, schneit PPB. Két vágással el ejti: ensis ictu bis repetito dejicit PP. Hogy minden vágását elvégezéd, petrezselhem levél is legyen benne (Radv: Szak. 36). Nem jó volt sokaknak magosra hágások, ártott fejszékének nagy fában vágások (Thaly: Adal. II. 201). Se a lát egy vágással lenem üti az ember, se egy ütessel el nem készül a vas-munka (Fal: SzE. 528). Könyyebben felejtí a kigyó farka vágásat, hogy sem egy aszony leg kissebb bosszúságát (SzD: MVir. 47). 2) orbita MA [geleise].

[Szólások]. Nincs vágásban kereked (Czegl: Düg. 31). Ritkán jár egy vágásban kereké (SzD: MVir. 56). Egy vágásra gyűltek össze (Nyr. X 470).

[Közmondások]. Nem egy vágással esik le az tölgy fa (Deesi: Adag. 9).

ér-vágás: phlebotomia C. *venae sectio PPBl. [das aderssen]. Ha az ember az ér vágáskor inkább el nehezőlne, amac nem szükség sőt vért venni (Cis. J2). El kell hát az érvágást követatni (Czegl: MM. 141). Tizenhét esztendőn az ér-vágást szedgyed, mert nagy erő hadgya azzal el a tested (Felv: Schl. 29). Az ér vágás által hadgy elég nagy nyílást, hogy a ér menésnek engedgyen bő folyást (31). Az ér-vágás adgya-ki stből a mérges párállást (45). Midőn ér-vágásra adtat te agadat, minden téj nemétől meg őjjad magadat (46).

fa-vágás: [caesio ligni; das holzbacken]. Vala egy zomoc nberke, ez kerese életét föld ásással, vettéssel, fa vágással (Helt: Mes. 354). Nütsen im közötfine olly ember, ki az fa ígáshoz vgy tudna mint az sidonbeliek (Kár: Bibl. I.306).

kerék-vágás: orbita MA. [wagengeleise]. A szekér hogy kerékvágásokon könnyebben vonattasséc, hogy az útból ki e járj, meglásd (Com: Jan. 88). Melyik kerékvágásban jár a szekered (Czegl: MM. 294).

[Szólások]. Melly kerékvágásban van már az mi kerekünk Beres: Lev. 124).

nyak-vágás: [decollatio; enthauptung]. Szent Janus náka vágása (MfinchC. 8). Zent Janos nyaka vágasának innepeeről ÉrdyC. 521).

Vágat: [caedere, secare curo; schneiden, schlachten lassen]. Nyakat vagata az temleczben: decollavit in carcere (JordC. 98). A basát megveré, népét földre vágatá (RMK. IV.31). Tízes góccokal meg szagatatá az húsát, végre négyé vágatá (Helt: rón. 71b). Belbeli tisztetas, mast io vagatni ereth. 1572 (KBécs. 5). Ezer juhót vagata puzta mezőben (Zrinyi I.78). Ötven mót vágata ő szegényeknek (II.12). Ugy vágatja mint az torát (MonTME. III.320). Senki kedreert bizony nem vágatok ret a lelkenen (Thaly: Adal. I.79). Magán eret vágatni annak élet előtt ártalmas (Fal: UE. 489).

el-vágat: [decido; abschnneiden]. Az Marton fiaknak ott agvatá szakasztá, az Marton Andrásnak nyakát elvágatá (Tin. 1).

[ki-vágat]

kivágatás: [exsectio; das ausschneiden]. Isáki Jánost az örvény, személyünk ellen is nyelveskedvén, nyelve kivágatásra ilte (MonÍrók XXIII.92).

lő-vágat: [caedere curo; abhauen, abschlachten lassen]. Kálintot öccsével Görgénben levágatá (Tin. 21). Lopja az ökröt, levágatja, az mit el nem bír tagokba (Beres: Lev. 554). Nem azért adattak alátok a népek, hogy azt levágatván ti dicsekedtek (Orczy: KöltH 47).

levágatás: [mactatio; das schlachten]. Az setéség három ap tartott, az első szülőteknec levágatásoc negyed napon (MA: Bibl. I.58b).

Vágaték: tomus PPBl. sectio GKat: Gramm. C. [abschnitt]. Az első könyvnek első sectioja az az első vágatékja (GKat: Ítk. 7). Ha valamely egyenes vonás akármennyképpen vágattak el, annyit tézen mint a vágatékknak a vágás számával egy-erű negyes sokféléje (ACsere: Enc. 63). Az eszéből és a vágatékokból valo hosszuka annyit tézen mint az eszéből valo négyes (64).

Vagdácsol: [iteratim caedo; wiederholt hauen]. Miért hogy most bűnös testbe is vagyunc mind az feltamadasig es azoc miatt az őrdög még-is rajtunc vagdaczol, az bűm is vntalan el yt, ijzert, remit (Born: Préd. 209).

által-vagdácsol: [transfodio; durchstechen]. A harkályok es kiállók hegyes orrokkal az élő fák kérgét által vagdátolsólván vgy tisztogatják meg a fergéktől (Misk: VKert. 13).

Vagdal: [consecro, conscindo, proscindo MA. zerhauen, behauen, zerschneiden PPB. Húst vagdal: carnem concidit PPB. Megli nyvzwaz az aldozatot, az tagothi koncra vaghdallyak (JordC. 81). A Badát mind koncrol koncra vagdalák (Szék: Krón. 163). A kost kedig vagdalt darabokra: ipsum autem arietem secabis in frusta (Helt: Bibl. I.Q2). Nékie oly veress biber ruhát adnak, hogy mind az egész teste darabonként vagdaltatik (MA: SB. 55). A földős vagdalo ispóttal vagdal és köppölyöz (Com: Jan. 115). A harkály vagdalja és lyugatja az élő fákat (Misk: VKert. 427). Vagdalják s azt mondják, nem kár vágni, felbárdolni minden tagjait (Thaly: Adal. I.1b). A midőn a helyre érkezének, épen akkor vagdaltak egymáshoz legkeményebben (Mik: TörL. 167). Jó anatomicus-barbély lehetet volna belőle, mint hogy igen örömet vagdal az eleven-husban (Fal: NA. 137). A nyelv esze-hire nélküli főrög közönségesen, embertelenül gyalázkodik, szedgel, vagdal (Fal: UE. 471).

[Szólások]. Kihívtam s magunkat mi mindjárt mulattuk, egy-másra vagdaltunk szemmel, hogy megsaltuk (Gvad: RP. 69).

égybe-vagdal: [consecro; zusammenhacken]. Az emberek szjakat egybe-vagdaltak, áztattak, ha mi táplálásra valót talál-nának benne (Bod: Pol. 53).

el-vagdal: [disseco, opputo C. proseco PPBl. [zerschneiden]. Meg-tsonkitom, tsak a tsutkáját hagyom, el vagdalom: distrunco; el-vagdálni a tsőket, mellyeken a vizet valahová beveszik: *praecidere fistulas, quibus aqua suppediatatur PPBl. Igaz vr, elvagdalta bűnösöknek nákokat (AporC. 100). Paranchola hamar, hogy fogayt ky törneek zayabol, kezeyt el vagdalnaak (ÉrdyC. 306). Koncról koncra elvagdaltatik (RMK. III.183). Semmi aprólkját el ne vagdaljad (Radv: Szak. 76). Kezeynek es labaynak tetey el vagdaltatnak (Lép: PTük. I.223). Azon varosban az gordiusnak bajos csomojat szablyaval el vagdallya (Forró: Curt. 33). Elvagdalák ágyúknak minden kerekét (Zrinyi II.54). Úgy vagdalák el őket, hogy alig esmerték meg (TörtT. I.4).

elvagdalhatatlan: [insecabilis C.

föl-vagdal: [disseco; aufschneiden]. A mészáros az bizlalt marhákat meg-nyúzza, félvagdalja (Com: Jan. 79).

ki-vagdal: [exstirpo; ausrotten]. Haszontalan ága-bogait le-írtom, meg-nyesem, fattyú veszeit ki-vagdalom: surculo PPBl. The ky vagdalad az erethnekeketh (RMNy. II.6). Isten az elő-számlált okokért külső és utolsó romlásokkal birtelen ki nem vagdallya a világból a gonoszokat (Pázm: Préd. 29).

lő-vagdal: 1) [amputo; abschnneiden]. A fa ágait levagdalom: sublucio C. Setét erdőnek sűrű ágait világosságnak okáért levagdalom: interlucio PPBl. Minden termő fákat le vagdaltoc (Kár: Bibl. I.333). A szomszéd szőlejerül az ártalmas vesszőket levagdalta (Pázm: Préd. 26). Le-vagdaltatot fáknak törőkei (Otr: Besz. 325). Az vetéseket meg-gyomláni, az fűza ágakat levagdálni (Lipp: Cal. 10). Ha le nem vagdallyak ágait a buja fának, termése nem lehet (SzD: MVir. 15). 2) [caedo, interficio; niederhauen, tödten]. Sokat levagdaltak gablonczai nyiresben (MonÍrók XXVII.90). Nagy-Szombat táján derekasan levagdaltak németekben a mieink (TörtT. II.389). 1000 német volt commandérozva, azokat széllyel verték, levagdalták (Beres: Lev. 43).

lővagdaltatás: [interneccium; das hinmorden]. Vigyáznunk arra, ha minapi esztergamiak levagdaltatását akarná Kukleuder megboszolni (Beres: Lev. 480).

mög-vagdal: [consecro; zusammenschneiden]. Meg vagdalvan fel elevenől el hágak (DöbrC. 369). Az borjú májat vagdald meg (Radv: Szak. 35. 152).

Vagdalkoz-ik: [digladior; berumhauen]. Vagdalkoznak, de tsak az eget tsapkodgyák (Pázm: Préd. 781). Mint egy vitéz

ember, kinek minden felé verekedni, vagdalkozni kell (MA: Scult. 252). Némelyek egy más közt igen vagdalkoznak (Zrinyi L76). A ki mással vagdalkozik, annak egyéb testét vágja (Illy: Préd. I.352). Az elefánt vagdalkozni derekasan megtanul (Misk: VKert, 27). Elkészült az ebéd, jertek falatozzunk, kecskével, báránnal vígan vagdalkozunk (Fal: Vers. 905). Érte hadakoznak, sebes paripának érte vagdalkoznak (Orczy: KöltSz. 33).

mög-vagdalkozik: [concerto; sich messen]. Szent Péter is a kertben mög vagdalkozék Kristusért (Pázm: Préd. 403). Ettek-ittak, táncoltak, néha veszekedtek s meg is vagdalkoztak. 1760 (Hazánk I.364). Éjtszaka lett s egymást nem esmerévén jöl meg-vagdalkoztak (Kónyi: HRom. 18).

öszve-vagdalkozik: ∞ Mérges sárkánnyal egyszer vagdalkozot s hüvelyében tenni akarta az kardot (Zrinyi II.39).

Vagdalkozás: [dimicatio; das kämpfen]. Vagdalkozásra tanító mester: artista PPBl. Hasznosb volt győzedelmére a Moyses imádkozása, hogy sem az egész sidó népnek kardgya, kopjája, vagdalkozása (Pázm: Préd. 44) Versengéseknek, költőseknek, vagdalkozásoknak, gyilkosságoknak oka és eredeti a részegség (230). Sokan részegségben esvén, csak abbul verékedés és vagdalkodás ne következött légyen (Zvon: Post. I.43). Rettenetes bartz támad azon mezőben, nem szűnvnén a vagdalkozástól mind addig, míg el nem fogyatták egymást (Hall: HHist. III.23).

Vagdoló: [caedens; bau-]. Fákat vagdoló barkály: *picus arborarius PPBl. Thag vagdalok, gykosok (Ver: Verb. 99).

Vagdalt: **1)** [dissectus; aufgeschnitten]. Az vagdalt hurkát, az abrak-osztót nagyon sokan forgatják (RMK. II.205). **2)** [intercusis; eingeschnitten]. Nem tudná ember, hogy oly kába légy, hogy metélt, vagdalt, prémezett kőntősdőrről meg nem esmértetnél (MA: SB. 218). Vagdalt-szoknya (Radv: Csal. II.300).

Vagdaltat: [concidere curo; zusammenlassen lassen]. Mind Leontius s mind Tiberiusz konczrul konczra vagdaltatá (Pázm: Kal. 436).

Vágó: **1)** [ad secundum destinatus; schneide-]. Látá, mosatlanoc a táloc, töröttoc a fazakoc, rozsdás nyásoc és vágokcsoc (Helt: Mes. 328). Vágó kés (Radv: Csal. II.184). Csak vaséllal nem fog mélyen az kard, szülkség, vágó-részét aranyban is takard (Thaly: Adal. I.118). Az törött mondat szép tiszta vágó kére vegyed (Radv: Szak. 204). **2)** [caedens; schlacht-]. Vágó, az mit szabad levágni: caedens C. Vágó barom (Erd-Tört. I.236). 160 vágó barom (MonIrók VIII.421). Vágó barom (Radv: Csal. III.28). **3)** [bos cultro destinatus; schlachtvieh]. Minden portától küldgyön két vágót, két zéna hordó szekeret (KecskTört. III.353). Abrakot, lisztet, vágót kíván az táborra (RákF: Lev. I.174). Az nyitrai gyalogság is vágó nélkül lenni nem akar (Bercs: Lev. 294). Haister vágót limitált az Csalókzre (358. 401). **4)** acicula C.

érc-vágó: [fossor metallorum; hauer] Ércvágóknak fizetések egy pár ércztül egy den. (TörtT.² I.377).

fa-vágó: **1)** [ad ligna caedenda destinatus; holzschneide-]. Ymaran latom, hogy az fa vago feyzy a fauak gyökerehez közelget (ÉrdyC. 349). Fa vágó fgyse (Szentm: FFü. 11). Fa vágó feyse (TörtT. XVIII.231). Fa vágó tőke (Bethl: Élet. II. 25). **2)** lignator, ligniseca MA. holzhacker Com: Vest. 134. Tű minnyaián ma a tű uratoc istentec előt állatoc a te fanágod es vízmerőd: vos satis hodie cuncti coram domino deo vestro exceptis lignorum caesoriis et his, qui comportant aquas (Helt: Bibl. I.aaa3. Kár: Bibl. I.185b). A fa-vágó meg-nyesi a fákat, az holot meg maradnak az ág-nyesőlékek (Com: Orb. 129).

hús-vágó: [lanius; metzger]. Hús-vágó tőke: mensa lanionis, truncus lanus PPB. A hus vago nem könyörült az ártatlan báránynak fel mészárlásán (Fal: BE. 587).

kő-vágó: latomus NémGl. 146. lapicida Pesti: Nom. I.41. C. steinmetz PPB. Kővágó hely: lapidicina C. lapidina PPB. Házépítési költségek: az kew wagonak atham ff. L. (RMNy. II.14). Valának Sálomonnac nyóltzuán ezeren kő vágói az hegyen (Kár: Bibl. I.306). Kő vágok, kik a hegyből követ szaggattanak (Tel: Evang. II.1001). A kőműves a kő vágotul készítettett faragot kőből kőfalakat rac (Com: Jan. 102). Couventiója malom-kőbányában levő kővágóknak három bokor egy ölnyi kivágott malomkőtül ff. 12. (ÉvK. XIII.83). Kővágó János adott rideg adott 1 t. (MonTME. I.273).

nyak-vágó: **1)** [ad decollandum destinatus; enthanptungs-]. Mykoron zent Dorothea azzon jvót volna az nyak vago helyre (CornC. 255). A nep el-íud mend az iakuagobefre (VitkC. 87). **2)** carnifex MA. henker, scharfrichter PPB. Ereztuen a náe vagoat parančola oda hozatni Janos baptistanac feiet eg talneron (MünchC. 82. DöbrC. 406). O zent alzatosság, ellenségnece meg-gőzöye, erdőgnece náe vagoya, keulesegnec eltőzöye (NagyszC. 156). Mykort oda ywtot volna, hol az nyak wagho heel volna, oth az nyak wagonak zolla (ÉrsC. 517). Nyakwagoh Péter 1480 zádorlaci jobbágy Temeshen (Nyr. V.510).

tehén-vágó: [ad boves mactandos pertinens; schlacht-]. Tehénvágó-bírdhoz mégyen koplalásban, hogy májat kaphasson (RMK. IV.243).

éit-vágó: [fossor metallorum; hauer]. Bányász sitvágók fizetések egy sit után per 25 den. (TörtT.² I.372).

só-vágó: fossor *salarius PPBl.

Vágólan: [quasi caedens; schneidend]. Végezetre kezében egy nagy kaszát vágólan írván és a mellé ilyen mondatot függesztvén: nemini parco, senkinek nem kedvezek, arra mutatnak (Pázm: Préd. 986).

Vágott: sectus, caesus MA. geschnitten, gelanen PPB. Vágottból tsinált éték: insitium C. Vágott éték: tucetum PPB. Vágottból tsinált éték, tüdőkása: insitium PPBl.

[Vágtat]

be-vágtat: [involo; hineinsprengen]. Oly mélyen bévátatott lovával az utvesztő erdőbe, hogy már ki nem tudna menni belőle (Fal: TÉ. 704).

1. VAGY: [bona, facultates; das vermögen]. Kiket mikoron megöltek volna, ő vágokból fozlatoz tennice nem akaranac (BécsiC. 68). A sidoc ő földzőldiket megöluen anuéra, hoq betuen őt czér megölettettec tellesednenc es sem éggic ő vágocban semmit nem illete (69). Elragada ő vágokat anaq ő iavokat, mélyeket zérzesben lottóc (75). Escnel erőseituaala őtet barafatua vallani es küllemetésségöknece vágat őneki adni (88). Az istent tizteli dragalatus kdoul es dragalatus vágókkal (165). N'ugoznac ő közepettec nemzetec váginac minden őrdoy: accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiae gentium (281). Susanna es egebec sokac, kie zolgaluac uala őneki ő vágocból (MünchC. 125). Ággad meg ennekem a iobol rezemet, mel engemet illet; es meg oza ő neki a vágot (147). Alkosatoc tű magatoknac baratokat e hamissignac vágából (148). Ha ember mind hazabeli vágat aduina zerotetert es vgan meg vtała az vágot mikit semmit (DöbrC. 483). Teriezd meg kevesse kezedet, hoq őssed minden vágat, nig nem orcel algon teged (512).

Vagytalan: [inops, egenus; bedürftig, arm] Iületek vágatallanak es arvanak, igazohatoc alizatost es zegenet, raguzatoc kie a vágatallant bündöknec kezéből zabadohatoc meg: judi-

ite egeno^s et pupillo, humilem et pauperem iustificate, eripite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate (DöbrC. 154).

2. VAGY: I) ^{seu, vel, aut C. sive MA. [oder].} **a)** Mí-
éppen látjuk a színt, ha fejér vagy fekete (HorvC. 142). Az
ezzen íegy, lézen, vagy az karján, vagy el lábán (Cis. K3).
alaki azt hiszi, hogy nyerjen szűzeket szerelmivel vagy hiv-
éggel, az házat rak sík jegen (Balassa: Költ. 21). Kik igen
fiák, vagy meg-aggott vének, hosszasa betegseget vagy a kik
envedtek, ^éétellel, itallal vagy igen^étöltöztek, eret meg-vágtatni
a igyekezőnek (Felv: SchSal. 30). Lopó, kurva, vagy mi könnyen
abaddúlt-ki, ha pénz bõven adhatott (TKis: Pan. 3). Jajgatunk
kikor az ellenség^éfeldúlja keresnénységünket, az ártalmas tíz
egemészti bázuunkat, vagy a gonosz pör kifogat értékünkéből
al: SzE^m525). Tanácskozzál magaddal, fel-e vagy alá kelles-
nek indulni (559). **b)** Vagy meg halok avad tytzezegemet belere-
ozom (LevT. 141). Uag én magam fölmegyek auagi szolgál-
tat küldöm (RMNy. III.7). Uram, vagy engemet hagyj meg
magaddal, vagy hogy végzem életemet magam karójával
írinyi 5. én. 90. vsz.). **c)** Azt es negrom Knek, wagy jó leszen,
wagy nem (LevT. 165). Vagy lezön valakinek uti levele, vagi
em, de altalan fogua embõrt tartat eren (RMNy. III.96). Ha
alaki ó maga akarattia szerint az széén utan ki menne, sza-
adsaga légien, uagi oztia el auagi nem (Tudománytár 1839.
269). Ottan kész a páltza, vagy õtte meg az eb a háyat,
wagy nem (Helt: Mes. 202). Vagy meszsze, vagy nem meszsze,
e eneknek fel kel mennem (Helt: Krón. 82). Vagy akaro,
wagy nem: nolens volens (Decsi: Adag. 20). Vagy kûnet meg
gedet az te felebarátod, vagy nem, de te vgyan meg bõtsás
ski (Kulcs: Evang. 418). Idvözül, vagy kereszteltetic meg,
wagy nem (Zvon: Post. 1383). Vagy bánod, vagy nem bánod,
megyek (Szentm: TFiú. 4). Vagy lat fordúlt, vagy vak
gott a koczkához (Gyõngy: MV. 82). **2)** [circiter, fere; unge-
hr, beiläufig]. Kõlyen yde wag etwen lowof] legynt^é (LevT.
134). Hozzott is vele vagy harom kupat (155). Vagy három
eren vesztec el (Helt: Krón. 86). Mész is kell vagy 15, sze-
rrel (KolTört. 404). **3)** [vel, saltem; wenigstens, selbst]. Mutass
kem, ha lehet töled, vagy egy embert, az ki ingyen jót ese-
kedgyec (MA: Tan. 721). Mernéje vagy egy haja szálát meg-
orgasítani (MA: Scult. 140). Csoda, hogy vagy csak egyiknek is
tanétványoc-közül észébe nem jutott (Zvon: Post. II.176).
utassanak vagy egygyetlen egy példat (GKat: Titk. 86). A
sztelenségnek vagy csak nevére-is megh-pirullyon (RemÉl.
10).

a-vagy (azwagy GömC. 152. azwagy LevT. 1388. azwagy
alassa: Költ. 183. 216. a wagh KazC. 173. a uag 170. a wag
ozsC. 17. awagya^s EhrC. 136. avdagy^s Pethö: Krón. 28): **1)**
at C. [oder]. **a)** Mert nem küömetl ifiakat, zegenéket auag
azdagokat (BécsiC. 7). Nem hatsz egy firtöt feierre tenned
wag feketeie: album aut nigrum (MünchC. 22). Mynden varas
wagy haaz: omnis civitas vel domus (JordC. 390). Jo napod
ó napot] auag fduözleg sidoknac királa (VitkC. 83). Mykoron
frateret ky awagy be mennek vala (ÉrdyC. 339b). Hywod
wagy newezed ewneky neweet Jesusnak (343). Ha valaki ea
fiamfiath auagi en fiamath es meg wite volna, anak es kez
olnek meg boczatny (VirgC. 17). Valakik el hagiak hazokat
wagi atiotak, en neuemert az anet veznek erete (24). Vegyen
ét gerlitzét awagy két galamb fiat (MA: Bibl. 1.124). Ketteu
wagy harman ószve gyülmec (Zvon: Post. I.126). **b)** Kerdés
ról, hog ha a pokol kinia kerestetik naöb munkával, auag
edeg a mennyozage (GuaryC. 3). Melyiket alkalmash mivelni
ombatkonon, jót tennie, awagy gonosz tenni (Pesti: Evang.
3). **c)** Awag egyket gywölöyee, awag egyket elzenewgye: aut
num odio habebit, aut num sustinebit (JordC. 371). Awagh
legh isten menyozagbol, hogh ezöket theezöd, awagh hogh
tennek fia legh, hogh ezöketh mywelködöd (WinkIC. 281).
inden ighe awagy tolaidon iezezben vetetik, auag nem (RMNy.

II.41). Tizen ötöd napig, auag Feier vaar alat meg halna, auag
pedig meg venne Feier varat (Szék: Krón. 213). Awagy város,
awagy akar melly hely vagy vtae nem voltac, mellyec be nem
töltet volna az ó iaygatásokkal (Kár: Bibl. II.271). Az ecclesia
awagy papista volt, awagy nem papista (Matkó: BCsák. 227).
A melly jókat kérünk, awagy lelkiek, awagy testiok (Mad:
Evang. 144). **1)** Awagy barom awagy ember yletendy, towabba
nem eel: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet (JordC.
25). Fyzetny kell, awagy akarya, awagy nem (ÉrdyC. 23). Lat-
wan [az ó atyját], awagy volt ewrdne annak előtte, awagy
nem, de olyan lewu mintha nygyen lelkeebu sem lett volna
(511b). **2)** [circiter, fere; beiläufig, ungefährl]. Vala kedeg awagy
hatod idő: hora fere sexta (DöbrC. 463). **3)** [vel, saltem; wenig-
stens, selbst]. Keeryk vala hwtet, hog awag hw rhwayanak also
peremeet hannaa yletmnyök: rogabant eum, ut vel fimbriam
vestimenti ejus tangeret (JordC. 400). Iöyel hamar, hog auag
eleuenseghen leheseid ötet (VitkC. 75). Aggya zent malaztyaat,
hogy awagy tawol követhessek (ÉrdyC. 62). Awagy chak tawol
köwethween (570). Ha yozagomat nem kymelly, awagy ennen ma-
gamat kymellene (642b). Ha kyewlewmben nem hyztek, hygyetek
awagy az chelekedetekert nekem: sin minus propter ipsa opera
credite mihi (Pesti: Evang. 220). Ah kazdag kéuanta ah Lazar
hwtepek auag chák kwesehbik rezgetis (Ozor: Christ. 335). Meg
sem engedvén, hogy a szép leanzokt eleiben vinnék, hogy az
ó szüzességének épességét awagy tsak nézésével megne rontana
(DBenkö: Flór. 112). Mitsoda indúlattal voltanak a pártütök,
awagy tsak innen által lathatni, hogy . . . : qui rebellantium
faerit furor, vel hinc intellegi potest, quod (142). **4)** utrum C.
[etwa]. Halgassatoc mostan ellenem tusakodék, awagy az kö-
sziklából hozunké tinékét vizez: audite rebelles et increduli,
num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere (Kár: Bibl.
I.139). Awagy az egész föld ninczeoé te előtted: ecce universa
terra coram te est (MA: Bibl. 1.11). Miert hiuattatic az ania-
szentegyhaz köszönegesuec; awagy azerte, hogy mind egy szeles
vilagon lathato keppen el teriedet (EszT: IgAny. 26).

VAGYON, VAN (vadnac Helt: Krón. 1b. SalMark. A4.
vadtoc MA: Bibl. Elöb. 3. vala PHorr: Apol. 141. vattok BécsiC.
1. Mel: SzJán. 311. vognuc HB. vola HB. volna Helt: UT. K3.
volod HB. volt MA: Scult. 477. vottok RMNy. II.97): **1)** sum,
existo, habeo C. [sein, haben]. Latiatic feylem zumtuchel, mic
vogmuc, ysa pur es chomuv vognuc (HB). Bodog Fierench
menden minelkedetiben istenhez volt haslatos (EhrC. 1).
Vénséggel megfogatkozom, sem vágoc kéz hazassag köteléne
(MünchC. 1). Hol vagon, ki zületet, sidocnac királa (16). Nem
fa tewysk wala, hanem tengeri tewysk, ky sokkal hegyesb az
fay tewysknel (AporC. 185). Egi verembe zökek, ki telies vala
ieges vizez (VirgC. 103). Jo leanyem szeremesen halgasatok,
hog it mynden vezedem vagon, it ewrök halal vagion (124b).
Azoknak, kyk kywl vannak, myndenek pelda-zerent leznek
(JordC. 464). Az aranyban sok orwossaag vagon (ÉrdyC. 465b).
Ihon wagon a Christus (Pesti: NPest. 101). Az egyik hym
wehem ewrök santha, kaphia thethem wagon az laban (LevT.
I.87). A mely emberem Peché volt, az is megjöve (376). János
Ferenecz itt volt (II.31). Az mondják, heted magával két taraczk
is vagon (52). A suetanusok, kikuél drága vad börec vadnac
(Helt: Krón. 1b). Tudos ember vala az versec szörzésbe (144).
Nem tehet egyebet gonoszolá, miért hogy Cain természet
vagon benne (Helt: Mes. 261). Én is ugyan megmutatom, hogy
nemes aszszony vagyok (454). Az napnac fel löttében ha homály
vagon, esöt iegiez (Cis. G). A saskac szarniainak szauok ollian
vala mint a szörgö hadakozo szekerek szörgése (Mel: SzJán.
246). A feye vagon szöszös, hayas mint a kölcsenc (Mel:
Herb. 95). A hol vadnak fülei az embernek, ot vadnak sok
perlödések (SalMark. A4). Ollyatan vala az ó orezaja mint egy
villámás (Tel: Evang. II.11). Mindenec ó általa es ó miatta
vadnac (Born: Ének. 3). Egyptum földéből ki hoztatok, hogy

azoknak rabini ne vólnátoc (Kár: Bibl. I.114). Vagyoc búrnós isten előtt a mi íet tehettem volna azt nem tetembe (Agend. 200). Gereblio vagyon az vallan (Szeg: Theoph. 18). Az űlő vala hasonlatos latassal az sardis kűhöz (Fél: Bibl. II.168). Chyuda fa. Valahol ez az fyu vagyon, az vakandnak ott nem lakik (BeytheA: FivK. 127). Az tób ellenség az kő falon belől a varos kebeleben vadnac (Decsi: SallC. 44). Az fősueysegben penznez kinansaga vagyon: araria pecunia studium habet (9). Vagyon elege, de más bír vele: Tantal horti (Decsi: Adag. 86). Soc egyéb ezelekedetec vadnac, mellyec nem vadnac meg iruán az ő könyuēbe (Vallást. Diiij). Bölcsesége vagyon az had-viselésben (Pázm: Kal. 499). Halottak, kik hol vattok, mimyájan kellyetek-fel (Pázm: Préd. 7). Ti vattok az én atyáimnak áldotti (17). Ha luterista vólnék, meg-olvasuán a Baldinuis könyvéc catholicussá lennék (Pázm: LuthV. 3). Te én első szűlöttem, ki hatalommal első vóttál volna (MA: Bibl. I.46). Az ő kopjúja hateldec vala mint az szűvóc zugoly fája (260). Mi vagyunk az el-vesztett garas (Mad: Evang. 477). A vő legényec edgyben szerző nászadnya vagyon (Com: Jan. 117). Méltó vóttál, hogy szerettelek volna (MHeg: LPraeb. 166). En vagyok, ki te veled iöl teszek es minden ional be tellyeseytlek (Bát: KTud. 19b). Vagynak a mi nyelvűnkben sok őszve-vonatott szűk, a mellyek szépen kitellyesíthetnek (CorpGramm. 313). Vannak-e kálvínista barátok Erdélyben (RákGy: Lev. 506). Achilles noha gyűzhetetlen és sebhettelen vala, még-is Trojá nem vehotte (Hall: Tel. 130). A nagy vétkeknek nagy penitentiára vagyon szűksége (Illy: Préd. I.98). Kérdem, ha van-e olyan szép, mint azelőtt (Bethl: Élet. II.9). A harkálnak igen bogyes orra vagyon (Misk: VKert. 425). Vagyon istenem nem akarom, hogy bennem meg-utálly az eo nemes terempt-ményét (Fal: NE. 6). Soha nem vőlík kissebségekre a nagy uraknak, hogy a jól végzett dologban része vagyon a jó é alkalmas szolgál eszköznök (Fal: UE. 398). Időtöltöttűcske volt ugyan, de jó forma dáma lévén, csak elvettem volna 1759 (Házánk I.213). Volt s vagyon a Bűntől familia az ordélyi méltűságos reude között egy nevezetes familia (297). Nehéz sors házának, hol hatalma vagyon vér szopó királnak (Orezy: KöltH. 30). 2) [verbum supplendi; ersatzwort]. α) Nem tudom ualec, mykeppen te hozzád yuthassak (EhrC. 98). Vr Bernard tanalecznac mend engednekuala (3). Midőn a birac fejedelmkedne vala, lön ehseg a földön (BécsiC. 1). Herodes egbe gőituen a papocnac fedelmeket, tudakozieuala ő tőlőc (MűnchC. 16). Ziuem zarent akarom vala, ha eltembe Keguel zembe lehetek uala (RMNy. II.11). Homálha az nap fényt fordíthatja vala, szűleket, vizeket ű támaszthat vala (RMK. III. 375). A vize szektetic vala a törőkeket (Helt: Krón. 106). Az Salamon asztalára minden nap harmintz véka semlye lizt és hatuan véka közliszt kél vala (Kár: Bibl. I.305). Hányák vala végtelenül az ő tőrűny bé tőlteseket (Zvon: Post. II. 283). β) Mennyi milostben terumtöve eleve mi isemucut Adamut és odutta vola neki paradisumut hazóá (HB). Hester Abgölvec, kit Mardocheus őmaganc lániaia valasztot vala, kélle bemeuni kiralhoz (BécsiC. 53). A zent ayatotassaghoz igőn zerközött vala es vrat amera engedtelvala, hog harmincz eztendeiglen a hazasagmac ágatol valasztvan voltanac (NádC. 534). γ) Im mynt zerety volt ewtet: ecce, quomodo amabat eum (Pesti: NTest. 212). Minden hoz uoolt, az mit bozhat uoolt (Ozor: Christ. 178). Ew sem akaria wolt (RMNy. II.172). Zarwffat hoz volt (313). Csak az hazna kell wolt azoknak (LevT. I.60). Azt is mongyak wolt (232). Hogy engemet kerestec wolt: quod me quarelatis (Helt: UT. P). Kobelfunkben scorpion nevelűnk volt arra (Vás: Ep. 6). Jár wolt a piatzon (Hall: HHist. II.279). δ) Annak előtte wallotta wolt (RMNy. II.14). Az halazokal meg ozthozoth wolt az halal (LevT. I.270). A bona az wrat helyleszettec wolt ubi posuerunt eum (Helt: UT. IIS). Ezelőtt temérdek deszkákat ugyan felest szállítottunk wolt mi ki (RákGy: Lev. 98). Ott dobbanál, a honnan el-indultál wolt

(Matkó: BCsák. 226). Igen sebec-hazug volt, kivált eleintén, de már most igen lelagyott volt benne. 1760 (Házánk I.368. ε) Ki volt volna osztan az Esaiasinac attia (Szék: Krón. 35). Ha a variu erőnel el dőtűtöte volu a vedret, etzersmind ki őtlet volna a víz (Helt: Mes. 179). Job wolt volna annac az emberne, ha nem szűletett volna (Kár: Bibl. III.27). Nem volt volna szabad templomnac ékesítettésre képeket alkuttatni (Zvon: Post. II. 607). Boldog volt volna Kain, ha isten intésének engedett volna (Illy: Préd. II.102).

[Szólások]. Vagyon, bizza magát: ubi uber, ibi tuber (Decsi: Adag. 259). Abban bizonyos vagyok, hogy az austriai lán soha el nem felejtí Silésiat (Mik: TörL. 407). Maga, hogy valami olyas könyvet írt és bótűtött volna világ eleibe, arról bizonyos nem vagyok (Bod: Pol. 70). Kyknek byzonysaga es latassa wolt az een gazdam (RMNy. II.57). Nekem egyik búsulásom az wolt, ha törőkkel és tatárral egyeledtek (RákGy: Lev. 493). De hogy meg lásd, kivel vagyon dolgoz, maga meg magiarazza Tertullianus (Bal: CsIsk. 81). Hogy te nálud mind egy a pazsal s a tűd, emberekkel vagyon dolgozok (104). Im 11 esztendű vagyon, hogy az uram megholt (LevT. II.21). Félttem vagyon tőle (Kőnyi: HRom. 110). Nem nézetenek az urnak dőlgaira és semmi gondyok nem vólt az ő kezeinec eselekedetire (MA: SB. 34). Az mint sz. Pál tanít, abban nékik nagyob őrdmők és győndűrűségek vagyon (40). Eleget szűlok ő kegyelmének, de nem igen sok haszna vagyon (RákGy: Lev. 404). Itt vann amaz szégyennek helye (PHorv: Apol. 141). Ha a halára ítéltetett appellál, ott még a megválasztásnak-is helye vagyon (Com: Jan. 135). Tudom, ír Mednáczki uram, az (mi) hírei-vannak az svét felől (RákGy: Lev. 508). Űgy munkálkodott a lélek keresésében, hogy sokszor anyi üres ideje sem vólna, mellyhen testi táplálást vehetne ételével (Pázm: Préd. 42). Egynek egyhöz, másnak másához vagyon kedve és kívánsága (MA: SB. 3). Én-is kész vagyok azon igazsággért meg-balni (Hall: HHist. II.119). Mi közű vagyon az igaz istennek ilyen emberhez (Tel: Evang. I.70). De nekem ahoz mi közűm? Aboz több vagyon, hogy retentű bidog házbán kellett a nagy telet ki töltenem (Mik: TörL. 390). Mi közű vagyon az igazsagmac az hamissaggal (Szár: CanCat. B). Ez illyen őrdmnek módgya s mértéke vagyon és ezűllyá (MA: SB. 40). Ha nekünk módunk vola benne, mentest mennék az Kegyelmed látogatasára (RákGy: Lev. 411). Úgy kőtom édes báyám, hogy most lehessen valami kevés mód vagyon benne (417). A vezérek fizetése igen kevés, de ki mondhatná meg, mennyi ezer módjok vagyon a gyűjtésben (Mik: TörL. 407). Az szegény rábaközienek vagyon már az rend, kiket fenyeget az török (TörT. XV.22). Itt vagyon az dolognak a sullya (Bal: CsIsk. 86). Arról vagyon számvetése, hova rakhassa azokat az nagy sok jókat (MA: SB. 52). Nekem nem igen vagyon szerencsém az öreg vadhoz (RákGy: Lev. 403). El akará hitetni másokkal hogy néki szűvetsége vagyon a magasságbéli lelkekkel (Mik: TörL. 423). Az varos víz nélkülűl olly szűke vala (Hoffgr. 170). A vezér hintőjába űll és elmegyen elűnk, e már nem volt tréfa (Mik: TörL. 362). Már most bizást elmondhatjuk, hogy vége vagyon a komédiának (362). Ebben az cānouban csak az vagyon, hogy ha valamit hadtak az egyházaknak és azt meg nem akariák adni, olyanoknak kell tartatni azoknak mint az szűkűkűdőknek gyilkosinak (Bal: CsIsk. 91). Én csak a való vagyok, Szakolecznak gyűnnek mindketten (Beres: Lev. 217). *Imiben vagyon*: Mennyi a dősságban vagy, azt számláol (RákGy: Lev. 406). A fejedelem igen rossz állapotban vagyon, szűntelen való forráságban (Mik: TörL. 334). A póroc nimezenec hon, mind az arat őba vadnac (Helt: Mes. 303) Azonképen mikor tsendeségben vagyon szűvünk, jó ízét tapasztallyuk áhétatosságunknak

(Fal: SzE. 513). Igen nagy egészében vagyok (DomC. 37). Istennek hála, mi is egészségben vagyunk (RákGy. Lev. 412). Legyen bála istennek, hogy egészségben vagytok (499). Cornelius római pápának tudományt térszen, hogy ő-véle egy eeclesiában vagyok (Pázm: Kal. 605). Bodog elethben voltunk volna (RMNy. II.119). Erdőmben vagyok: vigeo C. Ez fiuokt akkor szedveg, mikor ereikben vannak és mikor virazony kezdnek (Frank: HasznK. 29). Amazjó erőben vagyok, ez lankad és elsorvad mindenütt (Com: Jan. 197). Eső félbe vagyok: collabasco C. A városon minden ember futófélben vagyok (Mik: TörL. 359). Haló félben való: moribundus PPBl. Ez napogan nem voltam Zigebe, hanem mast indwo felben vagyok (RákGy: Lev. 73). Szaladó félben van [az esze] (Gvad: FNót. 105). Nyereségűnk veszszó félbe vagyok (Helt: UT. m3). Mindenek vadnac a mi istenűnknek nagy hatalmaban (Born: Ének. 66). Az német most még helyben van, hallani, akarna menni az köpöseni mezőre (Bercs: Lev. 64). Az német még is helyben vagyok, még nem is készült (189). A mitsoda rendetlenség vagyok, a mikor a tábor megyen, a rend szintén olyan nagy, a midőn helyben vagyok (Mik: TörL. 359). A Christus lelke felől oly hiszomben vagyunk, hogy az a pokolra szállott alá (GKat: Váls. Előb. c2). Mi calvinisták ez araut illen hiszomben vagyunk (Matkó: BCsák. 148). Hát a bölcsesség könyve felől mitsoda hiszomben vagy (Pós: Igazs. I.19). Oly hiszomben vagyunk, megindul holnap Pozsony felé (Bercs: Lev. 234). Oly hiszomben vagyok, hogy tíz nap alatt olyan lézel mint a többi (Fal: NU. 360). Ő pedig immár indulóban volna, hogy szömbbe szállana velec (Helt: Krón. 157b). Meg yelentee ewneky, mi yaratban volnanak (ÉrdyC. 449b). Mikor az menyegzői öröm szinte jóvában volna, egymás után harmad napig gyűrőre ökleledezek (MA: SB. 28). Azt állítják, hogyha magokat szépen felkészíthetik, jó karban vagyok dölgek (217). Az váradi uraim tudják, mi karban vagyok az jószág (RákGy: Lev. 501). Az ő dolga rossz karban volna (Teleki: FLÉl. 89). Oly karban volt sorson, Füleken lakásam, karban kellett esnem (Tbaly: Adal. I.189). Közédben, hatalmadban vagyok: in *manu tua est PPBl. A gonosz-tévő akkor büntetődik, mikor hóhér kezében vagyok (Pázm: Préd. 29). A kéneső, ha jó kézben vagyok, tsuda hasznót hajt (Fal: BE. 623). Az zyegetyek lesben volthak, mykorth az jobagyoth el zektetyk wala (LevT. I.11). Szünet most gyűnnek az magam ezeri is, kik lesben valának (Bercs: Lev. 369). Sokan nem veszik úgy a dolgot, a mint magában vagyok (Fal: UE. 480). A fejedelmek mindenütt készülnek és nagy mozgásban vannak (Mik: TörL. 417). Szamtalan nyomorúságba vagyok (RMNy. II.164). Tsak azok vanak jóbb rendben, kiknek a szerente vetett gyvat (SzD: MVir. 396). Tiszt nraimék felmentek Jókára, szá n d é k b a n voltak, hogy az éjszaka is Nagy-Födemesen maradjanak (Bercs: Lev. 545). Dániel uram tegnapi érkezék meg, noha betegem, mindazáltal szembe voltunk ő kegyelmével (RákGy: Lev. 409). Tegnap a vajda bintóját küldötte utánunk és szemben voltunk véle (Mik: TörL. 377). Mikor még gyeuge szikrában vagyok a szerelem, akkor ved elejét (Fal: UE. 5). Ennek előtte meg mondam tűnektek, hog az mű szűeinkben vattok, hog eggűtt illünk es eggűtt ballunk (Sylv: UT. II.47). Ugyan-ezen okból is adják mindazokra, akik tisztségekben vannak (Mik: TörL. 415). Meg-ládd, mint tisztelik, mert jeléről hiszik, hogy vagyok turbájába (Szentm: Kaln. 6). Hogy főrek esászár útb a vóna, azért idején hozzá akarnának látni, hogy valami szürtelenség miatt el ne veszne (MonIrók III.127). Te benned vagón generűseg (NádC. 30). De ez benned vagón, hog az Nicolaitoknak czelekedetit gylőld (Sylv: UT. II.138). Ez a harc annyival veszedelmesb, valamennyivel nagyobb valóság és serénkedés benne vagyok (MA: SB. 38). Talám ugyan, ha csak mi is van benne, megtudom ma, bolnapig (Bercs: Lev. 153). Az szerencsében való bizakodás is, látja az

szívetek látó isten s ifljen meg, ha van-e bennünk (RákGy: Lev. 505). A dolog ebben vagyok (Pázm: LuthV. 140). Ki nem írja, a miben vagyok veleje és derék-ereje a bizonyosságoknak (Pázm: LuthV. 3). Im már miben van az dolog, látod (RákGy: Lev. 491). Konstantinápolyba megyünk, hogy meg-lássuk, miben vannak dolgaink (Mik: TörL. 395). *Vmiből vagyok:* Azt is látom, csak bosszúból vagyok, nem is az én elmémhez való (RákGy: Lev. 407). *Vmiért vagyok:* Muszkaországából is jüttek emberi muszka esászárútl, nyusztért voltak (RákGy: Lev. 500). Hogy az egy isten a három legyen, noha igen vagy értötte a süttó vassal, hogy megbizoniczad, az istennek igéje soholt nem mondja (RMK. V.365). Az gazdagsaghoz váltig érte vagyok (TörL. II.121). Váltig volt érette egy Kassán kollo pórlyós barátok is (Bal: CsIsk. 141). Mikor férjhez mennék, annál is inkább megkívánják, kézzel lábbal érte vagynak (Fal: NA. 159). *Vmin vagyok:* Ebben volna a sánta, az is meg gyógyulna (SzD: MVir. 92). Eszemem vagyok: sapio MA. Eszén vagyok: *mentis compos PPBl. Látác, hogy eszén volna: vident illum sanae mentis (Helt: UT. K3). Az ember eszen vagion es az betegség miatt fölőtte el nem nehezeted (Fél: Tan. 504). Nehéz helyeken vannak azon restántiák (Nyr. XIV.515). Édes atyámfia, igen helyén vagyok a te elméd, azért jár békével (Hall: HHist. II.103). Némellyek még azokat is, a kikkel egy házban laknak s egy kenyeren vannak is, halálban gyűlők (Misk: VKert. 237). A kik ketten vagynak egy háznál egy kenyeren vagy többen is, ne tartozzanak egy bémél többel (Bod: Pol. 86). Némely urfiaknak minden tselekedetek s beszédek uri módon vagyok, tekintetes, jeles (Fal: NE. 11). Miért akarta, hogy az ő könyve nem csak sidó nyelven vólta (MA: Bibl. Előb. 2). A fejedelmek az egészségé igen rossz rendben vagyok (Mik: TörL. 363). Sokkal jobb rendben van dolga az alázatos pórnak (Pázm: KT. 5). Jó rendben vagyok szénája (GKat: Váls. II.1317). Haico száma száma n vagyok (Born: Ének. 227). Feieteknek haia szála is mind számán vadnac (Kár: Bibl. III.11). Mindenek vagyok már szemén ellensége (Zrinyi: ASyr. 62). Saxóniai módra temérdeken ki mondgya, az mi szűvén vagyok (Pázm: Kal. 275). Pekri uram józan ember, bort nem iszik, talpon van (Bercs: Lev. 10). Az gonosz tévőknek rendelt fogházak telin valának püspökökkel (Pázm: Kal. 53). Amiolta ezt a levelet írom, háromszor hagyatta el vélem a gazdasszonyom mondván, hogy már a városon vannak a kozákok (Mik: TörL. 384). Valami e vilagon vagyok, büntől meg valua mind isten-atta (Mel: SzJán. 463). Azon vagyok, hogy zolgalathom vthan el ilyek (LevT. I.227) Mi váltig voltunk azon, hogy haladjon es atyánkfiai hírelvel legyen (II.41). Azon vagyok, hogy végére mennyen ez világi dolgoknak (Kár: Bibl. I.628). Mindenik azon volt, hogy óvé legyen az győzedelem (MA: SB. 15). Azon vagyunk, ha egészségé engedi, negyedikén ugyan Szakmárt legyünk (RákGy: Lev. 410). Csak azon vagy hogy te magyarázd hamissan a szent írást (Matkó: BCsák. 215). Magam az lovassal azon vagyok, körül kerüljek Riccsáon (Bercs: Lev. 39). A görögöknek esze mindenkor azon van, hogy tsalhasson meg másokat (Mik: TörL. 377). Minden örömmel rajta vagyok: nihil *praetermitto PPBl. Az wethes es zűlew meces rajtvnk vagyok (LevT. I.309). Váltig vólnánk raita: cum plurimum laboraverimus (Decsi: Adag. 87). Váltig volna raita, de vgyan ottan vagyok (111). Én uram rajta voltam, de abba sőt egyéb nem lehet, meg kell lenni (TörT. L605). *Vkinél, vminél vagyok:* Nem hogy többit nyerhetnének az ő tehetetlenségöknek kevasagoc szerent, hanem azt is elvesztic, a mi nálóc vagón (Helt: Mes. 427). A fejedelmek rendelése szerént minden jószágá keze mnél volt (Mik: TörL. 370). *Vmire vagyok:* Ausperh is csak bajra van Léván, parancsoljon felőle Nagyszagó, hova tegyem (Bercs: Lev. 4). Hogy én tölem nyolcz ezer aranyat költsön kérsz, az is csak bosszúma vagyok nekem (RákGy: Lev. 405,

Gonoszszára és veszedelmére vagyon (Helt: Mes. 152). A földi motkos szeretet gyalázattá várt vagyon az igaz szeretetnek (Fal: SzE. 532). Én is kívánom az Kd megjövését, de bizony jól tudom, hogy kárára volna Kdnek (LevT. II.27). Nagy örömmömrre volt leveled: magnum *cepi ex literis tuis voluptatem PPBl. A nem jámboroknak meg zabolászására, büntetésére és megfenyítésére vanuac a veszedőc, ostoroc, korbácsoc (Com: Jan. 136). Az gonosz szerencze tere ad vagyon (Hosv: NS. 24). *Vmitől vagyon:* Ebben a fejedelemben ami fogatkozás volt, nem a természetétől volt, hanem a neveléstől (Mik: TörL. 369). Ettől vagyon, hogy a törökök olly hajlandók a rabhoz illendő szolgálatra (415). Az előtt gyakrabban irtunk egymásnac, mitől van a, talán attól, hogy vétülünk (435). *Vmitől vagyon:* Azoknak szolgájául vanuac a város szolgái (Com: Jan. 131). *Vmivel vagyon:* Az Dunán túl való híreket nem tudja Nagyságod, nekem valóban vanuac híremmé (Berces: Lev. 10). *Vmivel vagyon:* Jó akarattal vagyon te hozzád (Kár: Bibl. I.616). Baratsagval woltam en the neked (LevT. I.306). Nagyobb betsülettel vagyon hozzám a porta mint az atyámhoz volt (Mik: TörL. 363). Én még fen vonzom magamat, az gyermekecskék békével vanuac (LevT. II.28). Nem oly elmével vagyonk, hogy kesergünk azon, az mit elvesztünk (MA: SB. 49). Elég szívem-fájdalmával vagyon az dolog (RákGy: Lev. 491). Az Dávid soha semmi dolgaiban néki gonosszal nem volt (RMK. II.361). A törökök a persákat erotnekeknek tartják és nagy gyűlölséggel vanuac egymásköz (Mik: TörL. 434). Halotával voltak (Czegl: Dág. 25). Az keresztények vanuac halgatással (Zrinyi. I.50). Vagyon-é híreddel, a király minémü vendégséget hirdetel (Hall: HHist. II.124). Beszelli ő maga, meni főval volt az népac (Kár: Bibl. I.430b). Hatalmasságod mindazokat nem tekintette, hanem mindenkor hozzánk jóval volt (MonIrók VIII.53). A nem igaz, hogy a törökök káromlással voluának a Kristushoz (Mik: TörL. 436). Integret távolról, hogy van követtséggel (Kónyi: IRom. 135). Reputatióm s parolám forogván az Solari dolgában, woltam nem kicsiny elmsbeli nyughatatlansággal (MonIrók XV.52). Vagyonk oly szándékkal, még ma magam is elránduljak Nagyságodhoz (Berces: Lev. 218). Izzó szeretettel volt volna az Christushoz (MA: Scult. 477b). Hozzád igaz, tökéletes szeretettel woltam (RákGy: Lev. 584). Nem az ajándékját vettem kedvesen tőle, hanem jó szívvel vagyon hozzám (Mik: TörL. 381). A török vallást jobban nem lehet elvégeznen mint azon, hogy mitsoda tiszteltetel vanuac a Kristushoz (436). Walahol Dunan ineid zekeret talaltak, mind welek vagyon (LevT. I.161). A vajda táborban vagyon, majd másfél óráig woltunk véle (Mik: TörL. 379). A boérok, való, hogy a törökök birodalma alatt vanuac, de bezzeg a görög igája alatt vanuac (382). Maxfeld sógora keösség alatt vagyon (RákGy: Lev. 412). Mi nekünk igen ellenőnk wogion, ellenőnk wogion az ő zabadsága (RMNy. II.62). Mig az isten éltette az üdvözölt fiam, még is volt terhes gondjaimba és búslásombba mellettem (RákGy: Lev. 500). Haromjaldó ma naaal kyl wogionk zyksegesők (ÉrdyC. 622). Mi nem wogionk gond nélkül, naponkint busulás ér (RákGy: Lev. 506). Az mig az chartagobellec eppen valanac, meltan szenvedőnc vala minden nyanalat (Deesi: SallJ. 11). Dolgok sokkal jobban wogion azoknac, az kik jó szerencsét soha nem láttak (MA: SB. 50). Keonyeorgeok Feolsegeodnek, adna Feolsegeod eoreokba szegeny nyawalyas atyamfianak, mivelhogy teob szegeny atyamfij keozth lassabban wogion az teobbinel (Radv: Csal. III. 180). Luter szavait csak így értettem a mint magán vanuac (Pázm: LuthV. 141). Elég nyilván wogion, hogy semmi igazságos, semmi állandóságos nem találtatik az testnok gyönyörűségében (MA: SB. 32). Mitsoda kár, hogy ezek a szép és jó

földek pusztán vanuac (Mik: TörL. 378). Nograd megye is szépen van (Berces: Lev. 350). Szűken vanuac az hadakozó hű emberek (RákGy: Lev. 511). Többen wogion ez a nép, hogy nem mint én: plures sunt gentes istae quam ego (Helt: Bibl. I.000). Tudván wogion, hogy négy vén bolondok egymás közöt nem emberséges italt kezdettenek (MA: SB. 13). Az udvariak gyakorta egymást vendégségben hitták, wogion woltak s ittak (MonIrók XI.360). Itt édes néném ebül vanuac a dolgok (Mik: TörL. 383). A tsásárunk a békeséget szereti, a szomszédival jól wogion, a nép szereti (410). Szemeire rosztal van (RákGy: Lev. 322). Lengyel had szerencsétlenségét hozták meg Makoriczáról, rosztál vanuac (503). Azt izenik nekünk, hogy most nem lehet szembe wéllink a vezér, mert rosztal van (Mik: TörL. 362). Woltunc hárman társul egyben (Helt: Arithm. H8). Néném mint wogionk, hogy wogionk (Mik: TörL. 413). Mikor a vajdához megyek, réam hintik a Mariászát nevet, mert látják, hogy a vajda mint van hozzá (380). Kegyelmed mint wogion aszonyom (MonIrók XI.357). Akár mint wolt, ott wessott Szulimán chászár, az bizonyos (Zrinyi. I. Előb. 2). Mivel így wogion a dolog, ki-mégyek és igazításba wesszek mindeneket (Hall: HHist. II.98). Erttettem az Kegh. leweleth, a my wgl wogion, azth en sem fogadom (RMNy. II.150). Úgy wogion, a világon semmi nints fogatkozás-nélkül (Pázm: Préd. b4). Ugy wogion, hogy egy anyának sincsen gonosz gyermeke (RákGy: Lev. 405). Mintha minden tagomat elszedték volna egymástól, úgy woltam (Mik: TörL. 388). Minemmagunknac töttünk kárt, annyéra, hogy csak a leg wogionk belé (Helt: Mes. 154). Vgy meg iszétél, hogy aligh wogionk belé (Ilyef: Jephtha. 10). Uristen könyörül rajtam, mert csak alig wogionk (RMK. VI.218). Honnan wogion teneked az illő víz: unde ergo habes aquam vivam (Sylv: UT. I.131). Innen wogion, hog az pokol wogion fel nyitotta szüát (MA: SB. 37). Mennyiszor wogion, hogy ennyi költséggel és munkával wesszedelmet nyernek (Pázm: Préd. 90).

[Közmondások]. Iob az wogion az ninczennél (Kár: Bibl. I. 627).

benn-van, benne-van: insum C. MA. darinnen sein PPB. Cristusnak tetelme nyat ben woltam en atyamnak Ferenczecznet egyhazaban (EhrC. 74). Ezokaert akara eszt, hogy ben woltának az ő körmei Magyarorszába, ha az bátyjánac halála történyéc (Helt: Krón. 192b). Benne vanuac tehát mindenek a dolgokban (Com: Jan. 215).

előtte-vagyon: [praesum; vorstehen]. A hajó sereg, kinec az tengeri fejedelme előtte wogion, előtte jár (Com: Jan. 146).

föl-vagyon: 1) [escendi; oben sein]. Budára hogy az vezér passa szénája végezni fel volt Csöcker Mátyás, Bóli István, költség 79 d... Attunk Szijártó Istvánnak, hogy az Nazúl szénája beadni fel volt, költségre 50 d. (MonTME. I.53). **2)** [supersum; übrig sein]. Látván egykor, hogy tsak maga volna föl már, nagyot sohajt s mondja (GyöngyD: Char. 13).

fönn-vagyon: 1) [sto; stehen]. Ugyanaz nap jüttem el Tratina vár mellett, a hol most is igen szép két palota wogion fön (TörtT. III.350). **2)** [summu locum teneo; obenan stehen]. A nagy urak vigyázzanak, mert fönvanuac, hamar tűnik szembe akármí vétkek (Fal: UE. 430). **3)** [vigeo, valeo; kräftig sein]. Ura még fön wogion, szöme világa, férhöz vakarkodik ő asszonysága (RMK. III.354). Fön-vannak és nevedeknek az erotnekségek (Mad: Evang. 570). Az apostolok idejében a rendkívül-való gyógyításnak csudálatos ereje még fön vala (Matkó: BCsák. 449).

[Szólások]. El ezodálközék az oroszlan az emberkénc meréségén és monda: Igen fen wogion vele, de meg látod, had mellesec fel ezac, aláb hagyod (Helt: Mes. 361). Mostan igen fen wogion vele és tellyességgel meg wtáltál engemet (421).

hátra-vagyon: resto, superio C. super sum, reliquus sum MA. übrig sein, zurück sein, rückständig sein PPB. Mikoron az füles oly kenér az télne c elein, bizonynal tudgyad, hogy nagy tél vagyon még hátra és nagy hó (Cis. F2b). Elég fűd vagyon még ide hátra: adhuc caelum volvitur (Decsi: Adag. 286). Ez vagyon tsak hátra, hogy ez tekintetes grofnak utolsó s vég tisztessége ki-szolgáltassék (Megy: 3Jaj. II.136). Sok volna még hátra, de nyilván ezt-is megelégették az aszszonyok (Fal: NA. 189).

jelén-vagyon: 1) intersum C. adsum, praesto sum MA. zugegen sein, gegenwärtig sein PPB. Mykoron senky yelen nem volna, masodczor elemene es zent Fferencznek seby helyt vakara el (EhrC. 67). Jelen vala annap, kiben Hester Abyelne c kellene bemenni kirallhoz (BécsiC. 53). Jelen valanak yro notariusok, kyk myndden zawaat lewelben yryrak (ÉrdyC. 514). Jelen vagyon ottan az leomlás és menten fekete gyász ruhát berit nyakadba (MA: SB. 63). Mikoron jelenvagyon az ideje a szűretnek, a szőlő-fejeket őszve hordgyák és belé vetik a mustoló saytárba (Com: Orb. 113). Az isten jelen vagyon a setét pokolban, mint a fényes mennyországban (Fal: NE. 45). Nagy véteknak tulajdonítatik, mikor ki azokat érdeklí beszédjével, kik jelen vannak (Fal: UE. 425). **2)** [in aperto sum; offenkundig sein]. Jelen uagyon, hogy az nezet allatot meg akartad nenni (EhrC. 122). Az es ielín vaçon, mellet Achior bezéllét (BécsiC. 34).

ki-van: 1) [exsto, promineo; hervorstehen, hervorragen]. Rongyos az dolmányom, ki van az oldalom (Thaly: VÉ. I.218). Vagyon egy rongyos gatyája, abbul-is mind kíván a fa fa baltája (PhilFlor. 60). **2)** [egredior; ausgehen]. Két napja, hogy a várul ki nem volt (Kónyi: HRom. 109).

[Szólások]. Bezzeg ki-vagyok most: ei jezt lebe ich wol, lustig; ki-vagyunk most: nun sind wir lustig (Adámi: SprachK. 311). Jószágit hatalmas nagyra nevelte, birtokából annyira ki-van, hogy kevesen tehetnek fel véle (SzD: MVir. 178).

lő-vagyon: [descendi; unten sein]. Az szabó is le volt és hosszát megmérte a mentének (TörtF. 3 III.193).

még-vagyon: 1) [sum; sein]. Ha szinte megnevetnek is érette, megirbatom, hogy az esső már megvolt (Mik: TörL. 57). A kiben ez módjával megvagyon, nagy tűndöklő fényt ad (Fal: UE. 500). Nints boldogul dolgoz, ha kívül meg vagyon a békesség, belől kever a háború (Fal: SzE. 516). Ne elégedgyünk meg azzal, hogy meg-vagyon bennünk a hit, arra igyekezzünk, hogy élten-eleven légyen (543). **2)** [praesto sum, adsum; bei der band sein, vorhanden sein, gegenwärtig sein]. Azt a huszonhatezer négyszáz aranyat hova ttedd, azt én nem tudom, mert a melyet az portára küldötted volt, azt sem veték el, az is meg vagyon (RákGy: Lev. 405). Az harmincz ezer arany már megvagyon, ha csak én tülem kellett kitélni (406). Sokból nagy ember válna, ha még valami megvolna benne (Fal: UE. 485). Lopott pénzünk megvolt, aztat szórtuk (Gvad: RP. 56). **3)** [habeo; haben]. Az boldog embernek mindene meg-vagyon, valamijének leni kell (MA: SB. 2). Igen bódogok ők és mindenek elégségesen meg vaçon (8). Battanyi Ferentz urammal is meg volt volna szükséges táplálásom, hogy ha az ott valo állapathoz tudtam volna magamat alkalmaztatni (MA: Scult. Előb. 7). Valamelyik leányunk mind erköltsé, személye, ideje megvolna, lenne az a felesége (RákGy: Lev. 409). Szép ló, egyéb terméte is illendő, nagysága megvagyon, contentus lebetne Kegyelmed vele (414). Hallottam, hogy más régi fő asszonyoknak is még akkor az geleznájok megvolt (MonIrók. XL341). Hallottam, hogy egy grófnak Magyarországnban meg volt öt-hat száz jobbágya (356). Némelynek meg volt tiz-tizenegy gyalog inasa is (362). Minden dispositiókot, mert megvad-

nak hajóink, irásban hagyok (Bercs: Lev. 84). **4)** supersum MA. da sein PPB. A Trajanus tsászár híres kő lúdjá is itt volt, most is még megvagyon egy darab belőle (Mik: TörL. 360). **5)** [confectus sum; vollendet sein]. Faragott márványkőből való órszati, párkányozási már megvolnának (Szal: Krón. 203).

oda-vagyon: 1) [absnm; abwesend sein]. Vram Zyra mene, immar keit emberwñk vagion oda (LevT. I.78). Kirugaszkoztam, félbenhagyván írástomat és virradtig oda voltam (Bercs: Lev. 41). Már két rendbeli portásim oda vannak, mint mehettek, ők tudják (63). **2)** perii, actum est de me MA. dahin sein PPB. Oda-vagyunk, ha igaz, a mit beszéllsz: actum est, si vera *praedicas PPBI. Az én időm oda vagyon es elnététőt éntőlem, mint a pasztoroknac hajlekoc (Helt: Bibl. IV.64). A hengert neki állatlic és véné, látuan azt a katonác, hogy wroc oda volna immár, le czenzededenc (Helt: Krón. 75b). Meggyűnc, a ió vigyázo és őriző oda vagyon (Helt: Mes. 349). O te alnaksaggal megtölt fenevad, melly igen meg chaltal minket, immár oda vagyunk (418). Oda vagyok én: nullus sum (Decsi: Adag. 20). Ha minden segedelem oda volna is, ő nála segedelem volna (MA: Scult. 85). Meg esett ő néki, meg lett ő róla, oda vagyon: actum est de eo (Com: Jan. 209). Az Dunántúl való föld egészszen oda van (Bercs: Lev. 10). Sokaknak oda vagyon minden vigasztalásoknak eszköze, merthogy a továbbra valót korán elvesztegették (Fal: UE. 454) Oda van, elromlott, szegényült és pusztá (Orczy: KöltH. 46).

[Szólások]. Ezt hallván tsak gondoltam, hogy most oda vagyok a tyúkoknak, és tsak azt vártam, hogy mikor jönnek bé a házomba (Mik: TörL. 389).

távol-vagyon: disto C. absum MA. entfernt sein PPB. Az törnennék be töltesetül taol vagion (Fél: Tan. 452). Mikor a hóló távul vagyon a naptúl, akkor telnek látszik és inkább' fénylik (Pázm: Préd. 23). Meanyei bazánk távul vagyon tőlünk (Fal: SzE. 552).

tele-van: [plenus sum; voll sein]. Teli vagyonc álnoksággal (Kár: Bibl. I.459). Szűntelen tele is vannak most is a templomok, de nem azért, hogy imádkozzanak (Mik: TörL. 385).

utána-vagyon: [persequor; verfolgen]. Torstenson az derék armadiával ntána vagyon az ellenségnek (RákGy: Lev. 260).

vissza-vagyon: [discordo; sich entzweien]. Az több tiszték máskint beszéltek, sőt Pálfi János is ellenzette a harcöt s vissza is van Haisterrel (Bercs: Lev. 17).

Valaha: aliquando, olim, nuncquam MA. [einst, einmal]. Ha valaha hozzám szállaszsz: si quando in nostra *diverteris PPBI. Vegyetek fegyelmeth, hogy walaha wr meg ne haraggyek (KeszthC. 3). Azt kívánta tőlünk-is, hogy egyszer valaha ki-kellyünk a gyermek számból (Pázm: Préd. 763). Szorgalmatosan keressük fel, hogy ha ez legfőb' jó az testnek, szerencsének javaihan valaha feltaláltatassék és megteleitessék-e (MA: SB. 7). Ő is rákerül valaha az törben mint sokat chavargó róka kelezében (Zrínyi I.46).

né-valaha: nequando MA. dass nicht etwa PPB.

Valahány: 1) [aliquot; einige]. Akadályok miatt valahány napig várakozása lón Hatalmasságot csauszának (MonTME. IV.226). Praefectus uram küldött valahány száz forintot, ki ilyen nagy szükségünkre igen kevés (LevT. II.201). **2)** [quot; so viele]. Valahány ember, anyi értelem: *quot homines tot sententiae PPBI. A kntya, valahány óra volt, annyiszor a száját feltátotta s annyit ugatott (MonIrók XI.337).

Valahányadik: quotuscunque PPBI.

Valahányszor: [quotiescunque; so oft nur]. Valahányszor ivutt az fejedelem, mind annyiszor meg kellett elsőbben a

főnnyá-adóknak kóstolni (Monfrók XI.336). El megyek meg halny, mert az halalt vala hanzer meg erzewu byzonnal lenny, halalos bynt ynkar el hagyok (PéldK. 57). A többiekot ki-ki veheti, valahányszor a szükség hozza magával (Biró: Angy. 252).

Valahogy: utenque C. aliquo modo MA. wie nur, wie es sei PPB. [irgendwie, wie immer]. Ez tudományuk még tsak árnyéka sem találathatik, valahogy fákadt erre lleronyusm (KCspik: Pápost. 90). Mindenkor ébren légy, ne valahogy az pogány ellenség készületlenül találja (TörtT. X.138).

Valahol, valaholott: 1) sicubi, ubiubi, ubicunque C. ubivis MA. [wo, wo immer]. Valahol lakozandal, en es lakozom (BécsiC. 2). Valahol vagyon a te kenched, ot vagyon a te zywed ees (ÉrdyC. 136). Az őrdögök gonoszokak valahol lelnek, kit találunk, mindünöket fűszödnök (RáMK. VI.49). Valahun a gőrdögök láttyák, mindenütt kérdezik, ki lehet az (Hall: III.109). A farkasok és oroszlánok valaholott kaphatják, ölik, szagatják a szegény nyulakat (Misk: VKert. 174). A menyét a tyúkokat valaholott kaphatja, mind elhordja (238). Valahon te most vagy, jelents meg émekek (Thaly: VÉ. 176). 2) alicubi, usquam, usquam C. [irgendwo]. Kiczoda szenvedett ez értelemért valaholott martyróságot, sohol ezac egy példa sinczen (MA: Scult. 627). Mindennek valamiből és valaholott kellett lenni (GKat: Titk. 44). Valaholott mennyit akartak. annyit műlatnak (Monfrók VIII.83).

Valahonnan, valahonnat: 1) alicunde C. MA. [irgendwoher]. Az nemefalvyak adanak nekem egy fertalt benne ez okaert, hogy valahoned ne lenne harag reyayok (LevT. I.216). 2) undecunque C. MA. [woher immer]. A részeg olyan mint a tenger közepén kormány-nélkül-való hajó, melyet, valahonnan fűj a szél, könnyen el-ragadgya (Pázm: Préd. 227).

Valahová (valahá TörtT.² I.165): 1) aliquo, quopiam C. MA. irgendwohin PPB. Magát valahová bé-vallani: *profiteri nemen PPB. Valamikor valahá vagy hintón vagy lovon ki-megyünk, lovászmestereink közül egyik velünk járnai tartozik (TörtT.² I. 165). 2) [quocunque; whoin, whoin immer]. Valahon menendöz, mégöc (BécsiC. 2). Oda haitia, vizzi, valahoua akaria (Mel: SzJán. 422).

Valaki: 1) aliquis, nllus C. jemand PPB. Valakit szóval nagyzeni, híresíteni: *amplificare gloriam alieius; valaki halálára voksolni: ferre *suffragium de capite alieius; valakit tekintetbe venni: *respectum habere ad aliquem; valaki bosszútételtelét vissza-vonni: *repellere contumeliam; valakit maga értelmére venni: *perdicere aliquem ad se, ad suam sententiam PPB. Valaky nagy ely mer vala ky menny az varasnak kapuya kowl (EhrC. 146b). Valaki munkót meg ne szollon (Sylv: ÚJT. II.49b). Meggyünc neki, ha valakic azt kéuántac, hogy vő temetessenec kazdag apacza ruhaba (Tel: Fel. 113). Ez nem arra való, hogy valaki tobzódásra alkalmatosságot vegyen abból, hogy szabad lakodalmozni (Alv: Post. I.242). Ki ellen valaki rugoldozott, isten nem hadta (Sámb: 3Fel. 444). Mitsoda gyönyörűség valakinek a mások erőtelenségeiket kosárba szedni (Bod: Pol. Előb. 22). 2) quicumque, quisquis C. [wer, wer immer]. Senykeppen ne ytelle magaat meltonak lenny a mennyeknek országara, vala ky ez vylagnak zörveen meg nem nyomottatyk nyomorwsaghuk myatta (ÉrdyC. 431). Walakynel az zent lelek leyend, myndenkorth zenthöltseeghere wazon (ÉrsC. 152b). Senki hatalmat nem vehet a scithiaikon, ha zinte valaki be kötelezte magát közköbe, ezac hamar ki hántac annae igáit nyakokból (Helt: Krón. 9b). Ha valaki szereti ez világot, ninesen abban az atyának szerelme (MA: SB. 17). Valaki az isteni dicséretben rebező selp, a vagy néua vagy, a boldogságos száz Máriához folyamodgyal (TitkRész 134).

Égy-valaki: [quidam; einer]. Egy valaki viselni kezdette vala az nyári keztyűt; esűfolni, kacagani kezdették vele (Monfrók XI.349). További reménységnek írűgyével mint zöld ággal maga részire vonszani egy-valakit udvari tselvetés (Fal: UE. 364).

né-valaki: nequis MA. dass nicht jemand, dass keiner PPB.

Valameddig: 1) aliquousque MA. [eine weile]. Féc száron fogua tartozzec valameddig az louat vimni (EszT: IgAny. 349). Az egész világot magához hódoltatta volna, ha még tsak valameddig-is tovább élhetett volna (Misk: VKert. 81). 2) [donec, dum; so lange]. Valameddig ezeket meg nem verjük, soha addig békességés lakasunk nem lézen (Liszny: Krón. 251). A mely tenger meg nem báborodik, valameddig a nagy szelek meg nem búsittyák (Hall: III.144).

Valamelly: 1) quicumque MA. [welch immer]. Menden nemzetek, valamelleket tötlet, iönek es imadkoznak te előttd vram (AporC. 41). Az zent leleknek taneytasa myat irtak, valamelyek meg vadnak iruan (CornC. 7). 2) aliquis MA. [irgend ein]. Hogy a ruhak kewzwl, valamely soror zykes, rea vehese (VirgC. 126). Mykoron vala mely varasth sok ydeygen vyvandaz, gymelcz teremhö fiaat ne vagy lo ew kerwle (JordC. 243). Hogy ha mikor utban léteken valamely pap az szeut-séggel véletlen előttdk történt termeni (Pathai: Sacr. 4).

Valamenté: [aliquantum; einigermaßen]. Ha tágulunk valamente arról a földről, vontatva rendeljük visszatérésünket (EszM: Lev. 328). Az írásnak valamentébb kiterjedtebb mi volta Kizyelmédert vagyon (8). Úgy kezdte az dolgot valamente alébb hadni (TörtT.² IV.74).

Valamentényire: ∞ Azokra a latárságokra vetemedik, a mellyek a haragnak tüzes gerjedelmét valamentényire euy-litik (Fal: ME. 33).

Valamentire: ∞ Valamentire kiterjeszkedem, két lineát hagyok elüttem, magam pro reserva (Bercs: Lev. 214). Ebből nem tanulhat ember egyebet, hanem hogy szaporodtak valamentire és készülnek kiljebb (234). Ha ma könnyebedem valamentire, azon vagyok, hogy még ma legalább Kérre mehessenek (274).

Valamennyi: 1) quotquot quocunque SI. quantusquantus PPB. [wie viel, so viel immer]. Ágga öneki, valameneiec kellemetesec: dabat illi, quotquot habet necessarios (MünchC. 135). Valamennyé jot tötlet az isten ez világgal, mind azt meghaladgya ez, hóg az ő szent tiát ez világra boezátotta (MA: Bibl. Előb. 1). Valamennyit eleitől fogva cselekedtetl, istenem engedje meg (RákGy: Lev. 408). Valamennyi szép személy wazon az országban, azokat mind hívand elé (Hall: III.105). Tizszer is megjárja szemével, valamennyi búbok wagnak az egész szobában (Fal: NA. 142). 2) aliquantus C. [aliquot; einiges, etwas]. Az athenaebeliöknece nisel dolgai valamennyivel küsebbe voltanac, hogy nem mint hírrel beszeltetnec (Doci: SallC. 7). Négy száz esztendeig, sőt valamennyivel tovább is meg maradt tisztán a keresztényi tudomány (Pázm: Kal. 169). 3) [omnes; alle]. Mi valamennin meg ködrszötköttünk az Christus Jesus neveben (Szár: Cat. H3).

Valamennyire: 1) aliquatenus, aliquantum C. [einigermaßen]. Valamennyire szemtelen: subimpudens C. Valamennyire idösödni: *adolescere ad aliquam aetatem PPB. Othi az lech szeg vala mennira olchob, hogy szem ith Sopront (LevT. I.148). A tavalyi bor leg jobb, az idei még valamennyire zavaros (Com: Jan. 84). 2) [quatenus, quantum; in dem mässe als]. Valamennyire testek erejétől megürsülnek, zintén annyiban, sőt még többen is lelökben öregbülnek (Ács: Hlal. 285).

Valamennyiszër: quotiescunq̄ue C. [so oft]. Vala meñezõr erzendez, anozor zemeidnek elebe vessed (VitkC. 71). Valamennyiszër kërdezs, annyiszor mondom (Pázm: Préd. 55).

Valami: 1) aliquid C. quodpiam MA. [etwas]. Valami szokást fel-venni; *adhibere consuetudinem; valami vétket magára venni: *praestare culpam PpBl. Malom taligat latok és valami emberek vadnak rayta (Helt: Mes. 466). Thnrz Györgyüé nagy költéssel szorgalmazatta, vagyon valamin irnák (Pázm: LuthV. 1). Némelly jóknak vagyon kivõl valami színyek, de valóban nem azok (MA: SB. 6). Hibetõ, hogy ezt a valamit estidenevértõl tanlították (Fal: NE. 3). Akár mint õltõznek a dámák, ne tób', tsak valami jeles mérészség, vagy rendeken fellyfl való bátorság nézen ki belõlek, már-is a világ ezen akadékoskodik (Fal: NA. 186). Valamit gondolóra venni galiba (SzD: MVir. 455). **2)** quidquid, quodcunq̄ue C. quidvis MA [was immer, was]. Kysaltatykuala ew youhaban, hogy az zerzetben valamyt zolgalna, mend el veztene (EhrC. 50). Valamy malaztus ayandeeg zarmazandw wr istentewl ny bozyaank, mynd az zyz Maria atal keel mynekewnk zolgaltatny (ÉrdyC. 332). Minden, valami az õ életerõ szükseg, meg adattatic õ neki (Helt: Bibl. Ie2). Az bõldog embernek mindene megvagyon, valamijének lenni kell (MA: SB. 2). Valamit isten nekem adott, nem fejedelem adta, hanem én találtam (Gér: KárCs. III.488). Valamit az ép ember két kezeivel véghez szokott vinni, mind azokat a lábával véghez-vitte (Bod: Pol. 194).

Valamiciske: [aliquantum; etwas, ein geringes]. Tégy valamicskét félre 24-bûl valami betsületes olvasásra (Fal: NE. 19).

Valamicisoda: [quod, qualis; was, welch, wie]. Valamitsodák az eretnekek az ekklesiában, szintén azok a tyrannus fejedelmek a polgári társaságban (Misk: VKert. 189). Valamitsoda nagy hideg volt, a meleg szintén olyan nagy (Mik: TörL. 30).

Valamikeppen: 1) [sicut; wie]. Valamikepen vetkeztem az binekbe, azonkepen bagyon istennek binese magamat (VirgC. 3). Valamikeppen hogy a rókák felette sokat irtanak a szõlõ töveknek, azonképen az eretnekek az ekklesiának leginkább ártottanak (Misk: VKert. 163). **2)** quodammodo C. [irgendwie].

Valamig: 1) quantisper MA. [so lange]. Mind addig gondot viseltem a birodalomra, valamig néki pénitentiát kellett tartani (Hall: HHist. II.99). Valamig valami badunkat érzi tûl, által nem gyûn az Dunán (Bercs: Lev. 63). Addig mind ott kell maradni, valamig a vezér táborban vagyon (Mik: TörL. 377). **2)** donec MA. [bis]. Valamig a genoszra gyorsalkodó lábaim erejét meg nem szárzódok (Pázm: Imáds. 462). Ha a vér feketének láttzik és temérdeknek, mind addig kell ki boczátni, valamig nem jó gyenge. 1671 (KNagysz. B15).

Valamikor, valamikoron: quodcumque SI. [wenn, wann immer]. Valamikoron hywandlak tegedeth, meg ysmerem, mert the vagy en istenem (KulcsC. 134). Augustus tsászár valamikor a tanátsban szólott, otthon le-írta, a mit akart mondani (Pázm: Préd. b3). Valamikoron az kigyó megmarand vala valakit, teként vala az értzbõl õntött kigyóra és meggyógyul vala (MA: Bibl. I.140). Valamikor kamarájában véres fegyverét meg-látta, mindenkor meg-síratna (Hall: HHist. II.114). Fogarásban valamikor új pohárt köszöntek, mindenkor löttek . . . Valamikor arra fordúlt az fejedelem, az urak mind fejét bajtattak (MonIrók XI.336). Valamikor a sz. írás ezzel a sidó szóval él, mindenkor a hatalmasokat érti azon (Misk: VKert. 57).

Valamint: 1) sicut, uti SI. [wie, so wie]. Kiki mind valamint indult színebe, olynak véli õtet (Born: Evang. III.120b).

Valamint akarta, bennünket úgy tsala (GyõgyD: Char. 19). Allalván patriarka Abrabám valamint szõryüi mi-voltát ugy csodás minemúségét ennek a mái szent napnak (Csúzi: Síp. 98). **2)** quomodocunq̄ue, quocunq̄ue modo MA. [irgendwie, wie immer]. Ha az dolog elfõ mehetne, valamint es vala, hogy az Massinut megõlne (Deesi: SallJ. 31). Óják lábait mint szemek fényét, hogy valamint ne ússe a kõben (Balassi: Ének. 17). Ha valamint azt a leányt meggyõzhetném futásonnal, nem tsak magamat, hanem nemzetséget-is nagy állapotra vinném (Hall: HHist. II.100).

Való: 1) [õv. pertinens, utilis, aptus; seiend, befindlich, gehõrig, dienlich]. Nem vala eg tal palat valo földje is (Mel: SzJán. 75). Vár-forma való sátor (Thaly: RT. I.6). Ezõr io fyu. Galiztyat, meg holt gyermekõt, a zoznyallatban való rutsagot ki vizõn (BeytheA: FivK. 61b). Amaz nag világ biro Alexander nem szegenyette azt mondani, hogy õ minden hadi dolgokban való bölczesegét a Homerus könyveibõl tanult volna (Deesi: SallC. Elõb. 2). Teremtette az eget es az egben valókat (Mel: SzJán. 266). Az emberben való torhának meg-orvoslása (Felv: SchSal. 24). 1517 ezte nõddben nalo zent Gõrgi nap taiban (RMNy. II.15) Babylon fogságában való menetelig: in transmigratione Babylonis (Fél: Bibl. I.1). Fordításomban való gyanús szók (Felv: SchSal. 2). Az istennek reánc gondviselésében való kételkedés (MA: Scult. 305). Hozánac gyõtrelemben valókat: obtulerunt languoribus comprehensos (MA: Bibl. IV.6). Noe ideieiben való nepec (Mel: SzJán. 112). Szív megkeményedésben való sidó nemzet (DEmb: GE. 3). Mend paradisumben nolo v gimilectul munda neki elnie (HB). Illyenértelmû rendben való c minden barátoc, apátzác (MA: Scult. 218b). Laszlo kiraly az tatar nemzetet szemben való viadallal meg ronta (Ver: Fater. 230). Az alsó tárházban való marhák (Gér: KárCs. III.366). Mynden az varasban való yozagot mynd az varassal eegyetembe fel gyohak (JordC. 229). Mellé c ágból való c az atyád bátya és atyád nényne (Com: Jan. 119). Arra kötelezé istennek sullyos betegsége bõl való meggyógyulása után magát, hogy életetskéjét szép írásokban tölti el (Czegi: Japh. 73). Juda Betlehemébõl való k (Káldi: Bibl. II.232). Galileából való wagy, zood ys olyan vagyon (Pesti: NTest. 106). Szûbõl való meg vtalas az bûnnék (Fél: Tau. 238). Vékony-tartásból való fmg: crepitus *polentarius PpBl. Teve szõrbõl való habos vékony posztó (Radv: Csal. III.186). Az tudományra, bölchességre természetibõl való vágyódását érzette (MA: SB. 3). A két fél azon egy tartományból, nemzetségbõl, vérségbõl való (Fal: UE. 423). Vala Elimeleh ferfionak véreút vala rokona hatalmas ember, Booz neuü (BécsiC. 3). Maga meg-magiarazza Tertullianus, mit érczien õ a halottakért való esztendõnként való áldozatokon (Bal: Cslsk. 81). A halottak temetésére és érték való imádkozásokra, gondot viselnétek (Bal: Cslsk. 31). Kõrõszt iaro nasariap barmathoz való hasonlatos essõt lathatni. 1572 (KBécs. Eij). Az én szivemnek minden zsehje, rántza tele a Kédhez való szeretetemmel (Mik: TörL. 18). Országgyûléshez való: comitalis C. Chyak az zeeloõ myeuk, az erdeõ Regeczhez való (RMNy. II.311). Ez az levitác tisztetek bõz való: pertinet ad officia levitarum (MA: Bibl. I.127b). Az napon halathal két adny az ystennek mynden ny hozzánk való yo woltarol (AporC. 51). Hogi hozzáia való zeredetben fel ginlionk (DebrC. 37). Ilen es eh õz való kealtasok (NagyszC. 52). Melyhez való kepest Daud is könyõrõg vala (Mon: Képt. 118). Esett azért el benne hamarjában mint egy hatvanig való (Kár: Élet. I.11). Nem érdemlette volna é a holtig való vezérséget (Mik: TörL. 394). Holtig való betsületes tartásokra a város tárházából meg járt a fizetés (Fal: TÉ. 671). Vagy hús zig való bialokat hajtottak (Mik:

TörL. 93). Az első hónapnak első napiától fogva az másod hónapnak első napiáig való lett dolgokat írta meg (Kár: Bibl. 188). Tizen négy napig való menyegzői lakodalmat szerzenékie (483). Hat órát fogva az hét óráig való idő (MA: Scult. 216). Az iras ég szem pillantásig valónak nevezzi az jelen való niomoruságot (Fél: Tan 440). Majd nyoltszázig valót veszte el azokban is (Bethl: Tán. 34). Tanyságunk leezen zerineteseznek voegygy való meg tartarol (ÉrdyC. 369b). Rabságonnak okát s végig való processusát leírom (Matkó: BCsák. 9). Iar e arra az eo erdeien való makra widekyeknek es zomzed falwknak dyzo barnok (RMNY. II.285). A tû feieteken való haszálóe mind meg számláltatának (Helt: VigK. 25). Az halál okon való kuál veszi ember ezt eszében (MA: Scult. 72). Hegyen való város: civitas supra montem posita (Helt: UT. 88). Nám az lutheristák feddik és pökik az ő hitin valóknak gonosz életket (Pázm: Kal. 154). Azon az hitin valók mind proscríbáltattak és szabad praedúra bocsaúttattak (MA: SB. 28). A ki az első renden való kapitány volt, vagy az alatt vitézkedett, fő-fő ember: primipilarius PPB. Az első renden valókat neveztek testnek jvainak (MA: SB. 2). A leány előkelő renden való volt (Mik: TörL. 476). Az mely lónc szem en valóina vólua, annak az szemét amaz kék kőnel kel megtörelned (Cis. O2). Az bornyomó nem nyom bort az válukban, a szüret en való örömmek végét vetőttem (MA: Bibl. II.15b). Ház tetetjén való vitorla: acroteria, pinna versatilis PPB. Nem ez az ő valóásokon valókat segítőtte (MA: Scult. 1004). Nem kegyetlenkedtek ő a vallásunkon valókon (Matkó: BCsák. 119). Christusnac szent Máthénál való mondása szerint (Zvon: Post. 1581). Egj rwhanak való fekete barsony (Radv: Csál. II.21). Egy ruhának való dupla fatofa sarga (uo.) Vászmat vettem zásúknak valót (20). A Christusnak ő néki való megjelenését álomnak tartják vala (GKat: Válts. 1538). Két arasznyira való: was zwei sp.nu austräit (Adámi: Spr. 110). A mi urunk egy darab időtől fo-vást sátorok alatt lakott, a hol még is az egésségre való néve jobb (Mik: TörL. 132). Egy esztendőre való időt adgy (ComBal. 30). Három esztendőre való teremtseu az föld (MA: Bibl. I.113). Az innep nap nem fiu zedésre való (Frank: HasznK. 21). Halálra való méréséggel: gladiatorio vel Celtico animo (Deesi: Adag. 23). Ólom, fá koporsókat felhasznátván, az mit benne hasznora valót tanult, elvitte (RákGy: Lev. 264). Az egy-nygy kőnség azzal is megtartózik az igazságnak követelésétől, hogy halva a Kalaúzra való feleletnek emlékezetit (Pázm: LuthV. 4). Mikor szent Pál imádságra kérte az hűnek, kőnyehségére való imádságra kérte (Bal: CsIsk. 82). A pogány fejedelmek módgyára való kemény uralkodást tiltá tőlök (Pázm: LuthV. 334). Edemek napkelotze való részében: ad orientalem plagam Eden (Ily: Préd. I.16). Mikor az adósság és hét vagy hónap száma való fizetés szaporodik, ugy tetszik, nem ártana hozzá látni (Fal: NE. 24). A mi ellenkezik az áhétatossággal, szométre való purnttyaság (Fal: NE. 16). Szóllásra való szeretet: amor loquendi (Ily: Préd. II.248). Nyári időben legkőnyebben gyűjtünk tétre valót (Fal: UE. 423). Az o tőreuben meg tiltot allatokat vgmint az ő tőreure való képest nem szabad meg enni (Tel: Fel. 109). A leg méltóbb szentégekbl faragtok tréfára és szemteloségre valót (Fal: NA. 123). Szólló-ülte-tésre való vermezés: plantarum PPB. Az adóssággrol való vilát [vátas?] vegye (LevT. H.32). Bizonyos dolgokcrol való beszéd: narratio rerum (Helt: UT. O2). Az elvá lasztásról való tudomány: doctrina de praedestinatione (DÉmb: Eg. 18). Nagy summa pénzről való levél (Ily: Préd. II.182). Calvinusnak és Melanctonnak erről való szavait ez előtt ballottuk (Pázm: Kal. 168). Szaporodgyál ezerszer való ezerig: crescat in mille milia (MA: Bibl. I.21). Adgy nyugodalmat uram Izraelne tiz ezerszer való ezeréne

(129). Ezerszer való ezereu udvarlónac vala ő neki (II.164). Sz. Agoston magau való gondolkodo es beszálló imad-ságit írta hatta (Pécsi: Szúzk. 47). Vgy mint nappal való kilentz bórakort: quasi hora nona diei (Helt: UT. 13). Nével való keresztýéne (Zvon: Post. I.176). Az tanétásnac kell jo rendel es módval valónak is lényei (Zvon: Post. I.6). Az égnee sebességgel való kőnyfl futását igazgattya (MA: Tan. 166). Az vgle való hiatulose vendéee: qui invitati fuerant ab eo (Kár: Bibl. I.302). Nem lón az tábornac vize sem az velee való barmoknac (333b). Meg éhezot mind az vgle valóelcal egybe (III.33). Véle való beszéllését elvégezte: finitus est sermo ejus cum eo (MA: Bibl. I.114). Midőn Holofernes az véle való fejedelmekkel jól iszik, rútúl mezesalutot (MA: SB. 25). Sandor az velle valókra fordulvan azt mondotta (Fórró: Curt. 29). Tharazk ala való ló (RMNY. III.35). Az kitejesztett erősség alatt való vizec: aquae quae erant sub firmamento (MA: Bibl. I.1). Minden gyermekeket ket esztendő alatt valókat meg ölnene (Born: Préd. 76b). Föld alati való pinczékben laknac vala (Com: Jan. 102). Némellyekkel jobb a levél által való végezés, hogyses az egyre fizitt társalkodás (Fal: UE. 146). Gonoszoknac mind isten ellen való eseloledetekbe es ellenen való bosszú üzéselbe (RákGy: Lev. 490). Méreg ellen való orvosság (Com: Jan. 174). Sz. Áldozat, kínel el törtéttett az mi ellenünk való keez irás (Bal: CsIsk. 98). Mi ellenünk való fenyegetőzéséről írunk Nagyságonak (RákGy: Lev. 501). A kétségben-esés a kárhözátás előtt-való kárhözát (Fal: NE. 52). A kimenetel előtt való étszakán (Ily: Préd. II.2). Irtham Beesben chetertekezenth Borbura nap eleth valon (RMNY. II.57). A világ előtt való színes maga viselés log fővebb helyre mesterkedett (Fal: UE. 362). Az sok felé való gondban elfeleltettem eszembe nem vettem (RákGy: Lev. 498). Annyi felé való sok búslásod és félelmed vagyon (490). Ennyi felé való búslásink közt legstúlyosabb Nagyságot nehézségét viselnem (502). Ő mind annyis mind attia felől való isten engesztel emlékezetet kéuán (Bal: CsIsk. 100). Némel nem jó akaróúnnak felőlelem való spörgálások miunt nem akartam kegyelmes uramnak es atyám fiának eltakarásában jelen lenni (TörT. XIII.113). A vízfolyási mellett való galamb (Ily: Préd. I.257). Bűn nélkül valókuak nelik magokat (Ozor: Christ. 113). Teljességnek es minden fogyatkozás nélkül valónak is kell lenni (MA: SB. 5). Irgalmasság nélkül való ítélet (Ily: Préd. II.94). Isten nélkül valóc voltac (MA: Bibl. Előb. I). Mentség nélkül való dolog (Ily: Préd. II.428). Vólua nékem is módom az fojed szappulásában mód nélkül való szitkos nyelved mosásáért (Bal: CsIsk. 107). A mód nélkül való szabadság ejter sebeket mind a két renden (Fal: NA. 203). Test nélkül való: incorporealis C. Az isten tesnelkül allat (Fél: Tan. 23). Valóban tisztá tettetéség nélkül való szível igyekozik azon, hogy az istennek parantsolatit szorént járasson (Megy: SzAÖröme 9). Tővis nélkül való rosák (Ily: Préd. II.258). Vallás nélkül való: inconfessus C. Majd kitolom az szemeket valamivel, azólta valóval, hogy itt vadnak (Béres: Lev. 419). Az világ idő szerent való (Com: Vost. 4). Meg ne zomorylon tyteket az az en test zereut való el valsom (DomC. 143). Az dunántúl való operatiókat Daniel uram maga is igen tetszőképpen jóvá hatta (Béres: Lev. 527). Nehen hiszem, az Vágon túl való földet megarthassuk (596). Az vizen túl való: qui sunt trans tumen (Kár: Bibl. I. 422). Akarom, hogy gyermekim között holtom után való dispositionat vége vigyem (RákGy: Lev. 583). Az ő ékesseu való szollásnac mestersége szerint (Zvon: Post. I.1). Annak kőnyuen való fel-vétele (Népm. 45). Beszálló okossan való patvarkodás (Mad: Evang. 577). Zentelen való bekeseg: pax inordinata (NémGl. 122). Némellyek ószenyvedhetőbuek mondgyák a papok titkon való bujaságát (Pés:

igazs. II.552). A munkáknak vigan való felvétele (Ily: Préd. 1317). Az doakul való ekesen szolas (Fél: Tan. Előb. 9). Az Israel fiának mindenestől fogván való számoc az asztában 603, 550 (MA: Bibl. L118). Ha kewzenesges lewel, ythwa walotoi hwzon negy pynzth fizethi (Ver: Verb. 49). Miért adot volna hát törvény a nem ugy való dologul (Czegl: Japh. 184). A gyakorlati való kérdés támasztás, öröndítés (Veresni: Lev. 280). Idestova való futás: discursus MA. Kezdek öttet vinnie Jerusalemele nagi idestova való fantogatással (WeszprC. 67). Zent Lukach zent Pal apastalnak kewetewye es mynden idestowa[wa]lo iarasaba tarsa (Pesti: NTest. 111). **2)** serius MA. [verus, certus; wahr, gewiss]. Az való byzon, hogy az heglerebgh Feyer varath vagon (LevT. I. 145). Való beszéd es igaz mondo (Mel: SzJán. 115). Ezek a beszede való, igazac (461). Kivánja Ktek az én innen kisebb való indolásonat (Nád: Lev. 117). Az hit való legyen, ne tettes (Boru: Préd. 264b) Való-e vagy ezac pelda legyen (388). Az-is való dolog, a mit régi beszéddel hirdettek (Pázm: Préd. 1116). Az citrio oilyunnak látzik mint ha gemánt volna, de való igazság szerint nem gemánt (MA: SB. 6). Semmi való öröm nem lehet az pénzben (133). Historia, való dolognac emlekeete (Com: Jan. 171). Hogy nyilván ki tessék igazaknac, valónac: ut pateat genuina esse (172). Az az végezés igaz, való dolog (KétMdipl. 122). Való dolog, a holott Christusban hívő kereszténynek nincsenek, az ecclesia sem lehet (Pós: Igazs. I. 440). Száz ezer foréut a való haszna belőle (Pethő: Krón. 168). Fegnap az táborely elütt puskáztak az némettel, az való, hogy egészesen általyútt (Beres: Lev. 179). A való, hogy mindenikünk szhezett, de az is való, hogy éten keltem fel az asztaltól (Mik: TörL. 5). Való, a törökök bennintek szeretnek (8). Való, hogy nem volt hadi ember (354). Való, hogy a lator a bótinatot s paraditsomot elnyeré élete fogytán (Fal: NE. 53). A hamissan reá fogott véteker valóval kezdé torlani a boszszúságot (111). Való, hogy e könyv néha tsipre néha miutva tsak nem nehezletésre való emleget (Fal: NA. 119). **3)** [quod est; das sein, dasein]. Az szeresene ha kedvet nyuyta néked, nem valónak, csak tettetésnek hidgyed (MA: SB. 49). Még az isten sem láthatia aszt valónak lenni, a mi minci (Bal: CsIsk. 384). A való csak merő tetszeménynek, a természetny valónak alítja (GKnt: Válts. II.1243). Meg tudja jobbára választani a költött szándékokat a valóktól (Fal: UE. 370). **4)** ens MA. das wesen PPB Szüedl arniéka a keresztiesegnek, nem az valóia (Mel: SzJán. 109). Christus az valóiat aggia meg azoknac, ackiket isten igért, Christusba adatot az igoretac valóia (Mel: Préd. 152b).

ához-való: [conueniens; passend]. Ezt a mezőt taborhelyek rendeltem és minden ahoz való szükséges dolgokra gondot viseltem (MA: SB. 48).

alá-való: 1) [inferior; unten befindlich]. Eonye boleha wagyon ez ide ala való ymadsagnak (PeerC. 172). A sas magasakat keres és az alávalókat elhadgya (Ily: Préd. II.441). **2)** infimas MA. [geriogen stundes]. Születet nem alauáló nemből, hanem felséges és királyi nemből (Helt: Bibl. IV.9). Alávaló dizno pásztor (Kules: HKész. 19). A szakáts a húsokat a környül forgó alá való szolgálécal meg-sítteti (Com: Jan. 82). Egy alá-való szolga rendet íltettek melléje (Hall: HHist. II.57). Távol legyen, hogy ilyen alá-való ember legyen a király leányának férje (101). Az alávaló szolgálak az ebédő palotában bé nem jöttek (MonIrók XI.320). Az nagyjánál az embereknek ezüst mosdó korsó volt s ezüst medence, az alávalóknál vagy réz vagy ón (324). **3)** vilis, abjectus C. [gering, wertlos, niederträchtig]. Te balando alaualo teremtet allat vag (VítK. 9). A papokat feddi, hogy eluörte tólec az ó telhetetlensegec miat e fele ala való állapotok (Helt: Hist. Ibb). Drágán avag' oltson, nagy avag' alá való aron vészünk (Com: Vest. 54). Az alacson kised alávaló kunnyhóban ki lakik örömet (Com: Jan. 102). Alá való, semmire becsülendő dologoc: res proletariae (177). Ha egy

rühös alávaló asszonyt akarsz fogadni szolgálónak, ne is említs neki brassai posztó szoknyát (MonIrók XI.345).

alávalóság: vilitas, infimitas; niedrigkeit PPB. El-dobbanii szívében, mikor vakot mutat a szerentse, fertelmes kártékony alávalóság (Fal: NA. 225). Szerenésétlen a nemes tudomány emberben, mikor sokféle alávalóságoknak szolgálójára vete-medik (Fal: UE. 372). Magát felettébb ditsérni hívság, magát gyalázni alávalóság (425).

alább-való: 1) inferior C. [niedriger]. Úly le az alá való helyen [az asztalnál] (MA: Scult. 900). **2)** [inferioris ordinis; niedrigeren stades]. Légy az alább valókhöz emberséges és nyíjas beszédű (Com: Jan. 200). Az alább valóknak tiszta ezérnából szótt keztyűjük volt (MonIrók XI.342). **3)** [vilior, exilior; geringer, wertloser]. Alább való a darasnál (Bal: Epin. 2). Istenhez hasonlítottam magamat, holott az emberek között is én vólnék alább való (Iall: HHist. II.98). Megparancsolta, hogy csak egy kristálypohárt, azt is az legalábbvalót, tegyenek az pohárszékre (MonIrók XI.327). Ki jól tudgya a kőnép, hogy természetire nézve semmivel sem alább való a fő-embernél (Fal: NE. 12). Az udvariságnak igazúra mindenkor alább-való lézen a viszontaváló emberségül (Fal: UE. 498). **4)** [debilior; feiger]. Sőt ti közliletik az kil jobbak vattok, az alábbvalókat ti bátorítsátok (RMK. III.293).

alatt-való, alatta-való: 1) inferus C. [unten befindlich]. Zent Fereucznek seby helyt azanneban vakara el, hogy az kepnek alata való mezeyt ys el-romta (EbrC. 67). **2)** [subjectus; untergeordnet]. Zent Damancos az ev alatta valóknak való alauatossággal alayok vetteteot (DomC. 12). Sőt az török pártról volt Zeleméri Lászlónak alatta valója (LevT. II.53). Legkwiseo palotaban az palotas hadnag az eo alatta valóival szokott lenni és nigiázny (TörT. XI. 176). **3)** [subditus; untertan]. A fejedelmet nem is ugy gazdagútyák a ficsosok mint az alatta valóknak szereteti (Com: Jan. 174). A jó fejedelemnek az ő alatta való népre atyai gondja vagyon (Misk: VKert. 59).

alkalmasint-való: [conueniens; passend]. Az jó isten alkalmasint való örömet, vígaságot engedhet meg minékünk (MA: SB. 39).

annyira-való: [tantus; so viel]. Vetettem annyira való, hogy elegendő képen megérom szükségemet véle (LevT. II.238). Értvén ő kegyelmének hittel való szavait, hogy annyira való költsége nincsen (RákGy: Lev. 404). Egy olyan férfiú, aki annyira való nem ad a feleségének, hogy kétszer egy hétben a feredőbe mebeszen, tarthat az elválástól (Mik: TörL. 437).

arra-való: 1) [eo pertinens; dazu gehörig]. Arra való a sok legyező, a sok lófar (Helt: Mes. 96). Arra való az okosság, hogy aranyal borisa a fel-adandó pillulákát (Fal: UE. III.28). **2)** [idoneus, necessarius; geziemend, notwendig]. Bontsd fel a csulait, ha arra való, hogy orját veheted, vedd orját és hinds meg sóval (Radv: Szak. 10). Szonait, mert arra való szókat ő nálla nem találtál, elő nem hozod (Bal: CsIsk. 96). Az isten adjon arra való ítéletet, erő, egészséget és arra való eszközöket is szentelje meg (Beres: Lev. 511).

belől-való: [interior; innerer]. Megzaggatom ő zuzioknak belőinaloit (BécsiC. 199). Foyeeth, labayth es mynden belől valoyath meg emezyetek (JordC. 31). Belől való leelky hytet, remeenseegét, zeretétét keel twlaydonoytanya (ÉrdyC. 539b).

[be-való]

oda-bevaló: [illius loci; dortig]. Én oda be való emberi nem igen látok (RákGy: Lev. 493).

benne-való: [qui intus est; innerlich]. Légy töredelme ama-
lekitáknak szép városoknak, duljad, levágjad az benne valókat (RMK. III.226) Az városnac kő falait ostrommal meg véné mind

a kettőt és a benne valókból a nagyobb részét mind le vágatá (Helt: Krón. 72b). Megkené az szent helyeket minden benne valóval egybe: linivít tabernaculum cum omni supellectili sua (MA: Bibl. 194). Kézben adom az várost minden gazdagságival és benne valókkal (MA: SB. 34). A nagy hányatásban gallya romladozik, a benne való nép jujgat s imádkozik (GyöngyD: Char. 42). Jiszit a bennevaló házakért csak falunak nevezhetnék (Mik: TörL. 381).

eggyütt-való: [conjunctus; vereint]. Eggyütt való kezések: conspores C. Hogy a mi együtt való munkálkodásunk szükséges legyen, megmutatá ő maga Christus (Illy: Préd. 1164). A Christus testének és a kenyérnek edgyütt való lételét mi testi edgyütt valósnak nevezük (Apati: Vend. 563).

egyszer-való: [semel factus; einmalig]. Christus egyszer való dolgozzatuaul megfizetot az egez világ bűneiert (Börn: Préd. 80).

elő-való, elő-való: 1) [prior, praecedens; vorhergehend]. A gubernator intí vala a keresztyéneket, hogy laukadásával el ne vesztené a diadalot, melyet az elő való napon meg nyertene vala (Helt: Krón. 96b). **2)** [princeps; vornehm]. A mellette való elővaló szolgálának negyvenes horló borokat elajándékozot (MonIrók XI. 319). A kisasszonyok, sőt elővaló fő neves leányok is az fejeken strucz tollakat viselének (344). Ma egy elővaló városi ember is, ha úrnak nem mondod, felűzza az orrát (357).

előbb-való: 1) [prior; vorig]. Az ew keth zyz leányt, kyk az eleeb való feleségheül vonának, hozyaa hoznia lakny (BrdyC. 356b). Az előbb való hírhallásba való itéletbe ne véts isten ellen (RákGy: Lev. 491). **2)** [praestantior; vornehmer]. Azzal kezdetee, hogy őc előb valóc minden pogánioknál (Kár: Bibl. 1143).

előve-való: [antecedens; vorhergehend]. Az istennec őrkke való tanacea, oleve való esmereti, szerelme (Mel: SzLán. 412). Leg-elsőbb nevezet az eleve való elrendelésnek avagy végezésnek szava (DEmb: GE. 29). A tagadásképen való munkája és béjárnlása a praescientianak: eleve való esmeretnek két féle (37b).

elől-való: 1) ∞ Az irgalmasság felmagasztalja az itéletet meggyőzően a jószág az elől-való tudományt (Illy: Préd. 1210). Az ur istent súlyosan meglántotta kiváltképpen két okáért, első az előlvaló ok, tudnillik a könyhullatásoknak okáról (II 182). **2)** Előlválók: primores C. MA.

előre-való: [antecedens; vorhergehend]. Az őc tanítások az isten előre való rendeléséről mód nélkül szoros (Mik: TörL. 433).

előtt-való, előtte-való: 1) [superior; vorig]. A magyaroc nem szünte olyan serényen fogár a dolgót mint az előt való napon (Helt: Krón. 96b). Feletkezzél el minden előt-valórol: obliuiscere omnia praeteritum (Illy: Préd. 1146). **2)** [praesens; gegenwärtig?]. A ki nem akar őrnemst előtte-valónak birtokába lenni, annak teste nem enged tőkölletesen, hanem vissza rüg és zugolódik (Pázm: KT. 214).

enni-való: esalis C. [es-bar]. Zerezyánk valamyt enned valóoth (WinkC. 116). A rigo, hogy megnevezőne a madarasz-nak epiletit, lata ott az őni valót (Helt: Mos. 443). Valaki az Izrael fiaí közzül madarat fogand meg enni valót, elsőzőr is az vért ontsa ki (Kár: Bibl. 1104). Enni való állat (Fely: SchSal. 8). Tsalnem mind-nütt jó bulgár faluk vannak, ahol emivalót lehetett találni (Mik: TörL. 351). A ki a fogat adta, enni valót is ád (388).

erre-való: 1) [hinc pertinens; hieher gehörend]. Erre valóc a sok hypocritai koplálások, olvasokra hányt szakványi imád-

kozások GKat: Váls. II. Előb. e). **2)** [natus; geignet]. Más országban talán inkább mehetett volna valamire, de éppen nem erre való volt (Mik: TörL. 375).

ezután-való: [insequens; nachmalig]. Az ez után való passák is meg fogják kivánni az ennek adott böcsületet (RákGy: Lev. 402).

félén-való, fölfelé-való: [abditus; abseits liegend]. Az edgy szarvu: unicornis a félben való helyeken való pusztákat lakja (Com: Jan. 37). Fél felé való helyeken pervátac szoktat lenni (124).

[feleségnélkül-való]

feleségnélkülvalóság: [caelibatus; eheloser stand]. Nem indítatnac az ő feleségnélkül valóságokkal az isten dolgoznac gongya viselesere (Zvon: Osiand. 111).

föl-való: 1) [superius; oberhalb befindlich]. Az oda fel való szándék is mint val, meglátni... Iré Mednyánczy uram az oda fel való állapotok mint vannak (RákGy: Lev. 490). Ha föl nem hozatja az ide föl való szolgálata Főlséged őket, nem consistálhatnak (TörT. IV. 83). **2)** [clarus; laut]. Hog az zeretet nya korvlt volna meg, ornosoktvl meg esmerteteek az iflyen nagy fel való fazkodasy nya (CornC. 412). Nem agya nala magat felualo mevetesre (MargL. 6).

följebb-való: 1) [altior, sublimior; höher]. Följebb való vagyok: emineo C. Ennek száve, elméje sokkal fellyeb való dőlgokra vágyódik (MA: SB. 5). A chodalatos aszszony állatnak lábai-alatt vagyon a föld, mert Erának minden veszedelmes és ártalmas szívárkózásnál fellyeb való (Káldi: Préd. 93). A kapitányoknak 10 lovasnál feljebb való szeri ne legyen (MonTME. III. 51). Ezekből az iskolákból fellyeb való hivatalokra emelik őket (417). **2)** [prior, eminentior; vorzüglicher, vortrefflicher]. Nem hagyja ev magat folyeb valónak, meltoznak tartatya (MargL. 36). A szent irás parantsolattal kötelez minden embert, hogy mást mindent magánál fellyeb-valónak tartson (Pázm: Préd. 60). Ezért is tartják a törvény dektorai, hogy a tsászár fellyeb való a törvénynél (Mik: TörL. 414). Az elevenség tovább érkezik a mindent könnyen végző készségnél, feljebb való a tetszetőségnél (Fal: UE. 430). **3)** [superior; vorgesetzter]. A fellyeb valókhöz légy tisztelettel engedelmes s kedvet nyersz (Com: Jan. 200). **4)** [superior; vorgehend, vorig]. A feljebb való esztendőkbén fenn-forgott vetékedéseknek, tivódsóknak helyni szemetes maradványi még meg-vóltanak némelyeknél (Bod: Pol. 103).

fölötte-való: 1) [nimius; übermässig]. Vgy alytom, hogy te megholtat az felete való zenedesnek miatta (VirG. 35). Ne végy usurat tőle se felette valót: ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti (Helt: Bibl. I. 1142). **2)** [superfluus; überflüssig]. Semmy fölötte való raytok nem lezón (SándC. 8). Az alamsümből az fölötte valókat zegen tarsainak oztogatya való (KazC. 42).

fölöttevalóság: [nimietas, excessus; übermass, überflüss]. Nem lezón az zentőbbe az fölötte valósnak awagh kovese segnek rwsaga (KazC. 192).

fölöttébb-való: 1) nimius MA zu viel, mehr als sich gebührt PPB. Fölöttébb való sound es szerszammal meg vesz az őtee (Börn: Préd. 408). Gondolván, hogy az isten haragja nem volna messze az ilyen fölöttébb való nagy szerenéséül (MA: SB. 44). Háromszor napjában meg-tőlőzni felettébb való őc árt: ter de die saturari nimium est et nocet (Com: Jan. 112). Inpendimentuma a mi igyekezé-tinknek a felettébb való szabadságnak vélekedése (Zrinyi II. 196). Némelyeket nyavalyájokért, némelyeket felettébb való vénségekért jubileáltak. 1760 (Házánk 1380). **2)** [superfluus; überflüssig]. Az istennél fel-

lyeb való lenni hiába sietnél, mert a te igyokezedet fölöttéb való (Kár: Bibl. I.159). Meleg időben az emberek felettébb való ruhájokat elvetik (Hly: Préd. II.20).

fölköttébbvalóság: nimietas, vehementia C. excessus MA überfluss, übermass, unmass PPB Felettéb-valóságával (a szolgálatnak) magunkat erőtlenné ne tegyük (Mád: Evang. 783). Így a földi dolgoknak felettébbvalóságát el kell metszeni (Hly: Préd. I.277).

fölül-való: 1) [superius; oben befindlich]. Fellyül való irás: inscriptio (Helt: UT. M5). **2)** [justum numerum excedens; überzählig]. Valami az óvári és soproni praesidiumokban helyzetetendő hadakon fölül való volna (Bercs: Lev. 758).

fönn-való: superius, excelsus, altus, arduus MA. was oben ist, was oben hin gehöret PPB. A sz. Pal inti az hiúeket, hog fen valokat keressenek (Fél: Tan. 282). Byro wram otffen walo letelebe az my attyankfyyayra Bakay Gyergyre es Kewesdy Lwkaebra panazolt (RMNy. II.100).

före-való: [calantica; kopfputz]. Aszszonyi öltözet: kurta saba, szoknya, före valoc (Com: Jan. 100).

förändön-való]

förändönvalóság: [nobiles, primores; die adeligen] Az fő renden valóság többire mind kevés (MA: Scult. 78b)

gyakorta-való, gyakortán-való, gyakran-való: [frequens, creber; häufig, oftmalig]. Engedgyed, hogy ew gyakortan valo ymadsgual valhassuk testwknak yduuesget (Gömc. 265). Az Noé fiai az részegségnek ez szép gyümölcsét igen esmerték az gyakran való látásból (MA: SB. 21). Meglásd, hogy szegényé ne légy az gyakran való vendégség mint (33). Kegyelmed vigyázzon szorgalmatosan az mi gonosz akarónkra, értesen gyakorta való hürekkal (TörtT. I.296).

hamar-való: subitus, subitaneus MA. [celer; rasch, schnell, jähling]. Kértelek tyeket, hogy ennekem revid jderben hamar valo halalt ne adnotok (DomC. 26) Leen, hogy hamar valo napon nagy malaztot erdemle istentől (ÉrdyC. 153). Hamar való nap kijő az ispán (LevT. II.53). Nem tsak meg kell halnunk, hanem hamar való üdön kell ennek lenni (Pázm: Préd. 990).

helyette-való: vicarius PPB.

[házasságkivül-való]

házasságkivülvalóság: [caelibatus; eheloser stand]. Vádnac nemünemü emberi zeresec, kikaec zorgalmazasaban az igassagtul el tauoztanac vğ mint az bőtnec igen kemenyen valo megh kiuanasaban, azoknac házasság kiüül valóságokban (Zvon: Osiand. 23).

hiába-való: vanus, inanis, irritus, cassus, nugatorius, inutilis C. supervacaneus, supervacans MA überflüssig, vergeblich, unnötig, nichtig PPB. Heyaba valo hiw zerzetesseghe (JordC. 834). A czeleknek táborra igen meg szüküle es a soc heába valo veszedésből meg veszének (Helt: Krón. 145). Munkáiának hiába való vólta (Kár: Bibl. I.537). Heiában való nagy test (Decsi: Adag. 302). Felette igen hijaban valo mentseg ez ilyen nagy temerdec karonlasnac el fedezesere (EszT: IgAny. 374). Hiába valócka lötenec, megvesztenec, ninezen, a ki jót czelekedyec (MA: Bibl. I.452). Élly az te feleségeddel mind addig, míg az te heában való életed tart (MA: SB. 39). Világi hírt keresni valami heaba való dűcsösséget foglal bé önnen magában (Bal: CsIsk. 80). Így osztán többföltön többülnek az heában valo kérdések (Csanaki: Dögh. 3). Én keresnye nem voltam, de hejában való költségemmel én sem fogyattam (RákGy: Lev. 406). A miért küldöttek, a látom, hogy tsak hejában való leszz (Mik: Törl. 380).

hiábavalóság: inanitas, inania, vanitas, inutilitas C. eitelkeit PPB. E vilagon valahol mi vagyon, mind heiabavalóságnac heiabavalóság (Helt: Bibl. I.44). Nagyob heiában valóság, hogy sem egy felé sem más felé hajlani nem akarnak (Zvon: Post. I.181). Ez glossat mi tellyesselleg erotnekne es babiloniai heiba valósággal rakunac mongyoc lenni (EszT: IgAny. 336). Vadnak olyanok, kiknek az ő szívek igen e világhoz és emek hijában valóságához sántikál (Otr: Tökéll. 26b). A mint mondanak, mind neveltség, mind hijába valóság, mind egész pogányizálás (Tus: Apol. 60). Bátor egyre firadozzanak a földi jóknak megszerzésében, mind csak ontás és hiábavalóság (Fal: NE. 66).

hirtelen-való: subitus, subitaneus, repens, repentinus, extemporalis C. extemporaneus MA. plötzlich, jähling, eilfertig, unvorbereitlich PPB. Hirtelen valo retteneteséget a halaltól rettegvon az en gyengeség termetzetöm zenvede (NagyszC. 16). A vér kórságba gyötördő asszonyi állatnak hirtelen való meggyógyítása (Tel: Evang. II.949). Az nagyszívű semmi közön-séggest nem csudál, az hirtelen valókra meg nem rémül (Com: Jan. 195).

hol-való, hun-való: res, reulae, utensilia, suppellex, vasa MA. kleine sachen, allerlei hausergüt PPB. Minden holualomat, marhamat epen meg atta (RMNy. II.155). A táborba az holualot őrzí vala (Mel: Sám. 35). Az ő seregének minden holualoiat egybe gyűjté (Kár: Bibl. I.489). Nem szabad bébótsátani azon országnak hun-valóiat és szokásit (Fal: NA. 128).

hová-való: [ubi natus, enjas; woher gebürtig]. Az assyriabélic meg fogam meg kérdéce őtet: Honá való vagy (Kár: Bibl. I.491b). A könyvbe felírják nevüket, hány esztendősek. hová valók (Mik: Törl. 416).

hozzá-való: [cognatus, domesticus; zugehörig, familienmitglied]. Jöttem hozzávalóimmal együtt erdődi házamboz (Kár: Élet. II.68).

ide-való: 1) hujas SI. [hiesig]. Forgach wram elvegezte, hogy az ede wallo rawokra es gondot vsyellen (LevT. I.49). Itt várakozzá addig, míg módom lézen az ide-való jövetelben (Hall: Hllist. II.121). Gyüit tegnapelütt egynehány lova által az Dunán, idevalók (Bercs: Lev. 72). Az idevaló boss, már vagyon másfél hónapja, hogy Orsovát megszálltatta (Mik: Törl. 356). Senkinek anyai barátságát nem tapasztaltam hozzáim mint az ide való érseknek (381). **2)** [ad rem pertinens; zur sache gehörig]. Sokan a pápának két-féle hatalmát értik e két fegyveren, de nem ide való s csak el-tekerése az helynec (Czepl: Sion. 137).

ideig-való, ideiglen-való: temporarius, temporalis, temporaneus MA. [zeitweilig, zeitlich] Ellenséggel szerzett ideig-való frigy: *pactae cum hoste induciae PPB. Irghalmassági zeret weth wr ysten emberre ydeyghilen ualo nyawalyat (ÉrsC. 282). E parancsolat csak ideig-való völt és az sidókat illette (Pázm: Kal. 469). Azért verettetnek le annyi sok emberek az ideig való és az örök halálra (MA: SB. 38). Hited valóságos, tsak ideig való az, mely a tudománynak gyönyörűséges vobtalol nemződöt (Megy: 3.Jaj. II.18). Mindenek ideig valóc, esendőc és el-mulandóc (Com: Jan. 211).

ingyén-való, ingyenben-való: gratuitus MA. unvordient, aus gnaden kommand PPB. Mind ezekben az vvr isten az ő ingyenben való io kedueből igazgatta az magusokat (Born: Préd. 80). Adgyad minékünk szerelmes szőlős gazdánk, hogy az te ingyen való kegyelmességeddel élhessünce (MA: Scult. 220). Nem ingyen való jó kedueből eselekeszi a jót az isten az emberekben, hanem a eselekedetért (Matkó: BCsák. 314). Ennek az alkumak legjobb módja az ingyen való hasznos, kedves szolgálat (Fal: UE. 422).

inni-való: potabilis MA potandus PPB. [ad potandum pertinens]; zum trinken gehörig, was sich trinken lässt PPB. Hogy innéz job' innya való viz az eső viznél, ezkor megpróbálhad (Cis. E4). A pásztor kezdé holmi innya való pohárákat faracsálni (ÉszP. Bész. 19).

itt-való: praesens, praesentaneus, hic existens SI. [hier befindlich, hiesig]. Harazty Gergel, kyt az fogságból az itt való sok iambor wytezekkel igetemben kezesegen ky wettthem wala (RM-Ny. II.71). Imkildtem ezitt való vadászásomból vadat és az itt való kertemből dinnyet (Nád: Lev. 4). Tavol megyünk az itt való fel-fött ezélunktól (PHorv: Apol. 23). Az itt való kulesos városok még eddig becsülettel viselték magokat (RákGy: Lev. 166). Nagyságod nevével adtam az ittvaló barátoknak 300 forintot (Bercs: Lev. 488). Beszélgessünk hát mind a városról mind az itt való állapotról egy keveset (Mik: TörL. 381). Tegnap 33 esztendeje mult el itt való uralkodó bujdosásunknak (440).

jelen-való: 1) [publicus; offenbar]. Mire ezik a iolemlato bünös művelkedetbelieckel (MünchC. 29). 2) praesens, praesentaneus, instans C. gegenwärtig PPB. Szabadon meg engömeth myndön gonossagoktól, el' mlvaktól, yelön waloktól ees yöwondóktól (CzechC. 37). Elég a jelen való napnak l'w gonossaga (JordC. 372). Le üle reszketuén az jelen való tel' niatt (Kár: Bibl. 1.453). Lakjunk az jelen való jókkal és az örökséggel mint az ifúsággal ugy élyünk (MA: SB. 8). Az ielenn valók hiszik, hogy a kik meg loltanak, élnek (Bal: CsIsk. 1.129). Ez jelen való evangeliom tané az nyomorult testne erőtlenségi ellen (Zvon: Post. 1.751). Hogy valakit a jelen valóé közzül ne ingerelly: ne quem praesentium laessas (Com: Jan. 203). A jelen való élet csak út, mellyen hazánkban igyekezzünk (Hall: Paizs. 63). A jelenvalók készöntik ötet, hogy már ő is a hívők közbe vétetett (441).

jóra-való: 1) [necessarius, utilis, commodus; freundlich, nützlich]. Lelki szükségüne, hogy othalmazza minden gonosz kenmságtól és indiczon mindenkor ezac iora való vagyolkodásra (Born: Evang. IV.118b). A gonosz történet a iora való gondniseletlensegek miatt lezón (Frank: HasznK. 28). Ha mindenee, mellyeket anaél el' vezettem, anaél mellyek iomra valokból ellenem valokka lóttenee, eppen volnanak (Decsi: SallJ. 12). A száz rosz közül is ki tudják válogatni, ha csak egy mi jóravaló legyen is mellétek (Fal: UE. 437). 2) bonae frugis Kr. [brav, rechtschaffen]. Hagyj békét ennek a szent atyának, a ki jóra való ember (Fal: TÉ. 732).

kézben-való: [sudarium; handtuch]. Veretée törő kézben való keszkenyök: sudaria (Com: Jan. 101).

kézre-való: chirotheca SI. [handschuh]. Az régen kért imeg vállat Kára búzatm volt, bár csak ezérnával varrott lenne kézre való és nyakra valóval (LevT. II.292). Kézrovalót vásárol azon tsipke mből (Fal: NA. 143).

ki-való: [foras versus; answärts gerichtet]. Orvosságot nem veszen, hanem ez ki való járással akarná magát meggyógyítani (Mik: TörL. 364).

ide-kivaló: [extraneus; aussen befindlich]. Azt tudom, ide ki való állapotot tudná ő gyermeke (RákGy: Lev. 17). Az ide ki való tolvajláshoz tanult nemzet annyira olvetemedett, ha egy holnapra fizetnének is neki, de ha nem prédálhatna, semminek tartaná (RákGy: Lev. 256).

kiváltképpen-való: peculiaris, singularis, specialis, principus MA. sonderlich, sonderbar PPB. Kiváltképpen való malazatot adot vala isten evneky syma bynesokert (DornC. 12). Nagy Sándor kiváltképpen való példája és tükör az bölteségnek (MA: SB. 11). Az gróf kiváltképpen való gondviseléséből egy kád vizet készitetet volt offele szükségre (30). Három kiválte képen való győzedelme lészén annak, a ki Thebas városát újlog

fel-építi (Hall: HHist. 1.1). Meg-haraguván az aszszony ember olyan kiváltképpen-való könyveknek becstelenségéjért, hármát elégette (Hall: Paizs. Előb. 1). Ezek kiváltképpen való tulajdonsági ennek az állatnak (Misk: VKert. 78).

kívül-való: exter, externus C. exterus, extraneus, extrarius MA. [ausssen befindlich, äusser-] fremd, ausländisch PPB. Kívül való ne járuljon ti hozzátoc (Kár: Bibl. I.136). Az városi ember kívül való embernek, ha lehetne, szemét is kü' ványa (Decsi: Adag. 199). A fűszerszámgok némelylek idegenek, kívül valók, némelylek hazánkbeliek (Com: Jan. 27).

környül-való, körül-való: [circumstans, circumjacens, vicinus; umgebend, ringsherum befindlich, umliegend]. Maga mondván nem ehac az ő eljuszutásokat, de még a környül való pogánokét is (Helt: Bibl. 1g3). El' mennén az környül való városkákba és falukba vegenee magoknak konyerét (Kár: Bibl. III.36b). Nagy sokaság ment utánna minden körül való városokból (Zvon: Post. 1.544). Isteu sátorában körül való ékes ségec és ceremoniáé (MA: Bibl. 1.71). Itt nem substálhatván hadunk, majd körülvaló falukra osztom (Bercs: Lev. 206). A materia prima és a nap körül való nyargalási Copernicusnak bizvást ki-maradhatnak a beszédből (Fal: NE. 22).

közel-való: propinquus C. [nah, nahelegend]. El' méné egy seroggal és el' reyte magát ot a közel való erdőben (Helt: Krón. 56b). Job az közel való szomszed az meszse való atyafiumál (Kár: Bibl. 1.619). Szinte mint Damocles reszketve fél-nék a közel-való ronlástól (Pázm: Préd. 70). A közel való vármegyékot is felvették vala mind füstönként mind urakot, nemeseket és a pérokat (Monrók VII.15). Ha közelebb való atyafiak voltanak, úgy lított egymást: ücsém, bátyám (XI. 357).

közelvalóság: proximitas C. MA.

lábra-való: femoralia SI. [unterhosen]. Lábra való, gatyá: subligaculum Major: Szót. 454. Férfini öltözet: a bugyogó avagy nagydrág, gatyá avagy lábra valóé (Com: Jan. 99). Rayta hagyák csak ingét s az lábravalóit (SzBodó: TFü. 10). Csináltattunk véle iget és lábra valóé (MontME. 1.297).

látni-való: [conspiciens; augenscheinlich]. Látni való mindenképpen, hogy ha mi az élő istennek választot templomi vagyune, semmyképpen balanyozoc nem lehetünc (Mon: KépT. 89). Látni való, hogy ezek a jók ez világnak játékos esufságiban nem találhatának (MA: SB. 19). Látni való kegyelmes uram, hogy a német táborból csak fél mérföldnyire sem boesátja compániákat (MontME. XI.91). Látnivaló dolog, magával is jöhetetlen ebben az dologban (RákF: Lev. I.322).

magán-való: 1) privus MA privatus, singularis Kr. [abgesondert, besonder-, einzeln]. Mindeneket int, hogy a magán való gyonast hatra ne vetnee (Mon: Apol. 362). Tertullianust pápista embernek tartották az embernek az paphoz esal. magán való ginárisáról (Bal: CsIsk. 87). Az épületek közönségesek avagy magán valók (Com: Vest. 91). Ezek a magán való, egy törnézetű testek (Com: Jan. 5). 2) simplex Mlog: TÖszl. 1.167. [einfach].

magának-való: [solitarius, singularis, privatus; einsam, abgesondert]. Komor, magának-való ember völt: natura tristis et *recondita fuit PPB. Kik magoknak való életet künának vyselay: qui solitariam vitam desiderant ducere (EhrC. 38). Az éttzaka légyen magának való, ne légyen énelés azon (Kár: Bibl. 1.513). Magának való: kedvetlen ember (Pethó: Krón. 234).

magaszinént-való: [simplex; einfach]. Az okoskodás maga színént való avagy elegyes (syllogismus simplex vel compositus); mikor tudniilik az egész kérdés a feltét-be foglaltatik bé es

így az okoskodás is elegendes; ha a harmadik tekintet a magaszínentvaló okoskodásban a kérdősnak mindenik ágával meg egyez, akkor az okoskodást mindenik részében allítani kel (ACsere: Bölcs. 92).

[megtérésnélkül-való]

megtérésnélkülvalóság: [natura inemendabilis; unverbesserlichkeit]. Mit szól? Pironzatózdik meg-térés nélkül való-ságokról (Diósz: Tal. 300).

mellette-való: [circumstans; umgebend]. A mellette való, elévaló szolgálának negyven-ötven egész negyvenes-hordó borokat elajándékozott (MonIrók XI.319).

melle-való: pectoralis, pectorale, amiculum C. Aszszonyok mellevalójok: capitum PPI. Ujjas melle-való: wammis Kir-Besz. 131. Utra menvén melle-re valóra palástot vettek fel (MonIrók XI.343). Drága kövek, melyek a mellevalón voltak (Bod: Lex. 202).

messze-való: longinquus MA. weit entlegen, fern entlegen PPB. Az folyhó messze, távolj való: nubes est remota (Com: Vest. 5).

mindenütt-való: [qui ubique adest; allgegenwärtig]. A szentek nem mindenütt-valók, hogy minden helyben lévő könyör-gőknek beszédekét hallanák (GKat: Vált. I.1123. Sárp: Noe. 32).

mindenüttvalóság: [omnipraesentia; allgegenwart]. A mindenütt-valóság az istennek állat és természet szerint való közöltethetelen tulajdonsága (GKat: Vált. I.1123).

minek-való: [quorsum; wozu dienlich]. Mert hová, minec való a számos öreg könyvec (Com: Jan. 157).

mire-való: ∞ De mire való az irasnac elő hozasna latoc (Mon: Apol. 286). Ha Lucez megjűbet, ő bizonyost hoz, mire való (RákGy: Lev. 500). Mire való az tovább való distractio egyéb-re, hanem népünknek fogyasztására (Bercs Lev. 631).

módnélkül-való: [nimis; masslos]. Bé-rekedés és homt lézen a mód nélkül való kiáltástol (Com: Jan. 52).

[nagyneemből-való]

nagyneembőlvalóság: [genus nobile; adelige abstammung]. Az portán nem a nagy neemből való-ság, se nem az érdem emel valakit a nagy tisztségekre (Mik: TörL. 412).

[nemigazvégre-való]

nemigazvégrevalóság: [parum apta ratio; nutzweck-mässigkeit]. Ha zűten az zolgalat zerint ionak teczik is, mind az altal az nem igaz végre valóság miatt bűn (Zvon: Osiand. 31).

nyakba-való: [torques; halsband]. Azt is tudom, hogy nyakba valót is hozzá illyendőt kell adni, azt is tudom, hogy az jegygyűrűnek is jelesnek kell lenni (Nád: Lev. 48).

nyakra-való: 1) [torques; halskette]. Egy gyénántos nyakravaló, egy gyöngyökből készítettett belső nyakra való (Gér: KárCs. IV. 459. 460). Készebb volna száraz kenyeret emni, mint sem gyöngyös nyakravalóját eladni (Mik: TörL. 148). 2) [collare; halsbinde]. Varrott gyoles volt, az kivel az mellyit befedte egész a torkáig, majd addig, az meddig az nyakra való-jok volt (MonIrók XI.342). Nyakravalót soha máskor nem viseltek, hanem mikor utra mentek (350). Az ifjú leányok és asszonyok oly széles pántlikákat kötnek az nyakokra mint az férjűk nyakravalója. 1759 (Hazánk. I.296). Nagy hajad, nyakra-való, kalapod, dobányzásod németektől vött (Misk: VKert. 230).

nyilván-való: 1) propatulus C. [publicus; öffentlich]. Az Az zyz nyilván való helen sokat ne kesiee (DebrC. 345). 2)

manifestus, evidens, perspicuus, clarus, exploratus, confessus, tentatus C. [offenbar, klar, deutlich]. Nyilván való jó adósságok: nomina explicata PPI. E nő mentől gonozb, titkon való es nyilván való ellenségőnc ez Aman (BécsiC. 63). Nyilván való hamisság (Mon: Apol. 17). Az dolognak nyilván való bizosszag és jele (MA: Bibl. 1.71). Könyvebb embernek magát nyilván való ellenségítőlt megoltalmazni, hogy nem mint az álnok ember-től (Misk: VKert. 242).

nyilvánvalóképpen: [aperte; offenbar]. Az fejedelennek privilegiuma ez ország törvényenek nyilván való keppen ellene van (Ver: Verb. 238). Nyilván valóképpen zolnac az prophetac az poganoknak balvanirol (Mon: Képt. 150).

nyilvánvalóság: evidential, energia C. perspicuitas MA klarheit PPB. Az dolognak nyilvánvalóságért végy illyen példát (Pázm: Kal. 645). Nyilván való-ság az, hogy az emberen gyakorta oly dolog esik, az mely keservesb a halálnal (MA: SB. 87). Az én czodámuak nyilván való-ságúal meg bizonyodot az, hogy én vagyok az Messias (Zvon: Post. I.58).

oda-való: [eo pertinet; dortig]. Közszegheun az oda való soceknak domineok házául (Bal: Epin. 1). Kegyelmel is az odavaló dolgokról tudósiton (MonTME. IX.293b). Kolosvárinak hívták, nagy odavaló szamunca. 1760 (Hazánk I.375). Váradon az oda való püspök az egyházfit meg-égetette igen alá-való dologért (Bod: Pol. Előb. 4).

ott-való: [illius loci; dortig, dort befindlich]. Az többi ott való sokaság az Jordánuk szoréttatván oda holt (Zvon: Post. II.257). A János király fiának ott való fejedelemségében (Bal: CsIsk. 19). Sok ezer evangelicus embereknek husokat adta-fel meg-ételekre az ot való hápistaságnak (Czegl: Japh. 103). Az ott való lakosok betsillelt fogadgyák és mindennel kedvesen gazdálkodnak (Hall: HHist. I.42). Gyölének Budához az ott való vezér Izmael bassához (Gyöngy: KJ. 106).

örökké-való, örökkén-való: aeternus, sempiternus C. ewig Com: Vest. 118. Örökké való végezés szerint (MA: Bibl. I.59). Az gyönyörűség nem keres egyebet, hanem az örökké való veszedelminket (MA: SB. 38). Az mi szegéségőnc menyei gazdag bévelkődésre és örökén való őrdmre fordult (Zvon: Post. I.7). Csak kezdeti, zsengeje amaz örökké való-nak (Ker: Préd. 64). Úgy tartják mintha örökén való frigyek volna vele (TörtT. XV.50).

örökkévalóság, örökkénvalóság: aeternitas, perennitas, perpetuitas C. ewigkeit PPB. Bizonyos és való-ságos isten az Christus, mert örökkén való-ság tulaydonéttatic néki (Zvon: Post. I.104). Semmi teremett állatnak nincsen magától eredete, létele, sem örökké való-sága (Báta: VTárgy. 139). Parányi az, az mellyet az örökké-valóság követ (Megy: 3Jaj. II.181). Leg okosb és leg nyertesb csere az, mellyben a mulandóságokért örökké való-ságot nyerhetünk (Biró: Ünne. C2b). Drága kincs az idő, minden szempillantás egy egész örökkévalóságot ér (Fal: NA. 139).

őszinte-való: sincerus, rectus; aufrichtig, gerade PPI. Jesusnak ő szinte való szent szerzese mellett meg maradván (MNYil: Agend. 132). Őszinte való teremett állat (Ker: Préd. 77). Az jó vég az őszinte való gonosz cselekedetet jóvá nem teheti (GKat: Vált. I.950). Az írásnak őn-szinte való saját értelme (GKat: Titk. 327).

rendkívül-való: extraordinarius MA. ausserordentlich PPB. Az ődkör pásztorból lőtt Amos prophétát sem rend kívül való ajándékkal sem rend-szerént valóval fel-ékesítve nem látta (Megy: Dial. 43). Rendkívül való alszél fujt (MonIrók XV.75). Rendkívül való nagy dolgot akara tselekedni, elakarván hitetni másokkal, hogy néki szövetsége nagyon a magasságbéli lelkekkel (Mik: TörL. 423).

rendszerint-való: ordinarius C. [ordens-]. Még a rend szerint való sido doctorok is nem veszik vala be az anasztazyban a pogánokat (ÉszfT: IgAny. 94).

részszérint-való: [partialis; partiell]. It vettetyk reez zereent valo kerdees (CornC. 16). Ez elotben vagyon benfuk valami rész szerint valo aiandek (Fél: Tan. 518). Valaki közön-séges jóra néz, rész-szerént valón ne akadozzen (RendÉlPéld. A2).

[rövidedén-való]

rövidedén-valóság: [brevitas; kürze]. Ha ennek az rövideden valóságnak compendiumainak helyt kellyene adniuk (ÉszfT: IgAny. A3).

sém mire-való: [inutilis; nutzlos]. Őseinknek jósağa sem mire-való reánk nézve, ha mi magunk is jók nem vagyunk (Gyöngy: Char. Előb. 10). A miéud sém mire való lészen, nem takar bele [a kasba] mizet (OrvK. 62).

sokképen-való: [multifarius; vielfältig, vielfach]. Ot lata sokkepen való meg ekesült zekeket (VirgC. 63). Az erdeghnek sokkepen való kesertety (ÉrdyC. 165). Az isten sokképen való csodas modot talál az mi éltetésünkben (Zvon: Post. 1553). A törökök az ő könyörgéseiket sokképen való ílésekkel vizik véghez (Misk: VKert. 87).

szembe-való: **1**) [simulatorius; täuschend]. Nem szembe való szolgálattal szolgálván mint azoe, kie az embereknek kelletic magokat (Helt: UT. Dd). **2**) [adversus; gegenüberstehend]. Laszlo kiraly szembe való viadallal az tatar nemzetet meg ronta (Ver: Verb. 230). Az Christus halala szembe való ítközvet vala az ellenségeikkel (Born: Préd. 238b).

[színösségnélkül-való]

színösségnélkülvalóság: [sinceritas; vollkommenheit]. A főkélléességg meg-határozott, mollet színosság nélkül valóság-nak nevezünk (Apañ: Vend. 753).

szükségre-való: [necessarius; notwendig]. Tsak a vizek el ne száradtak volna, mert tsak szükségre való is igen nehéz kapni (Mik: TörL. 401).

szüntelen-való: continuus, assiduus, perpetuus C. immerwährend, stetig PPB. Zvüntelen való edeskedeseert igen elmerült vala istembe (VirgC. 68b). Az test az ifúsági zabálódással, szüntelen való dösöléssel és bujjázkodással megerőtlenült (MA: SB. 36). Amioltta a vajda elment, szüntelenvaló zenebona a városou (Mik: TörL. 383).

szüntelenvalóság: continuatio, continuítas C.

távol-való: absens, longinquus MA. abwesend, outlegen PPB. Az en atyamyay ky budosnac tauolualo helyekben (ElrC. 114). Kezde vele zolny tauoly való idegen szokot (VirgC. 64). Az tauoly valot bantia meg, az lé az részeggel pörldök: absentem laudit, cum ebrio qui litigat (DictaGr. 18). A tudományokhoz illendő hely a zenebonától félre tétetett, távol való (Com: Jan. 157). Abban az időben, ha távol valóbb atyafi volt is, úgy hitták egymást: ösém, bátyám, sógor (MonÍrók XI.357). Attól nem igen tarthatni, hogy a távolvaló tartományokban a gubernatorok az engedelmességet félbe rúgják (Mik: TörL. 421).

távolvalóság: distantia MA. entfernung PPB. A föld mérő az odgymástul tauol valóságokat méregeti (Com: Jan. 164). Csak kicsin távolvalóság is oly akadált teme abban, hogy meg nem térne kárunk (Beres: Lev. 202).

természetellen-való: [naturae repugnans; unnatürlich]. Meg-volt e természet ellen való dolog szerte-széllyel Magyarországnban (Szatm: Cent. 61).

természetfölött-való: [ordinem naturae excedens; übernatürlich]. Nemikeppen természet felőt való ammelője anag lelki edességnek telley tekketes zeretetj (NagyszC. 122). A mi goromba értelműnkhoz képest semmi természet felett való nem mondanak (Pös: Igazs. 1.386).

természetszerént-való: nativus C. natürlích PPB. A lelök el hagia az ő természet zereent való zeretdiet az istent (DebrC. 142). Szent János ez világot annak természet szeriut való igaz szinéről ki írta és ki festőtto (MA: SB. 7).

titkon-való: occultus C. claudestinus MA. heimlich, verborgen PPB. Emv mentől gonozb titkon való ellenségönc ez Aman (BécsC. 63). Titkon való uerembe w magat el reite (VirgC. 26). Zemeranes, titkon való zegenyek (MargL. 58). Titkon való tanítvanya vala az Jesusnak az sidoktul való felteben (Szár: Cat. E3).

tovább-való, továbbá-való, továbbra-való: ulterior C. [weiter, länger]. Towabhaa való tauwsagwnknak haznalattara neegy rend hely tauwsagwnk leezen (ÉrdyC. 4). Nem kellene a megmaradot legiokat bertelen elveszteni, hanem tonábra való szükségre kellene azzokat tartani (Helt: Krón. 12). Nincs tovább való meg-maradása az istentelen embernek (Tof: Zsolt. 29). Klobusiczky uram tovább való mulatásában Varsován nem volt mód (RákGy: Lev. 416). Nem adunk é azzal alkalmatosságot a mi ellenségünknek tovább való kegyetlenkedésre (GyöngyL: KVall. 216). Hadaink közé nem mehet továbbvaló dispositionkíg (RákF: Lev. 1.163). Paranesolja Nagyságod, tovább való paranesolatjüg meg ne induljak (Beres: Lev. 85). Méltó-tassék Nagyságod maga tovább való resolutiójárul értetni (622).

tudni-való: [notus, cogitus; bekannt]. Tudni való, hogy az attia a szent lelek is (Mon: KépfT. 11). De tudni való, hogy azoe chae egyet varnac (Mon: Apol. 451). Tudni való, hogy ez nem képes (Pázm: LuthV. 71). Tudni való, hogy a mint a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12).

utána-való: posterus, posticus MA. [insequens]; hinterwärtig, nachfolgend PPB. [verfolgend]. Az alá szálló nemzetségnec rendi között vannak az unoka fi és meka leány minden utána valókkal (Com: Jan. 120). A német utána való nyomulásomat megértvén ismét este alkanyadskor indult meg rend nélkül (Beres: Lev. 198). Ez a Caeruleus kezdé az elszakadást és az utána-valóji ötet követék (Mik: TörL. 222).

útra-való: viatorius C. viaticus, itinerarius MA. zur reise gehörig PPB. Witra valot agy ewneky de [te] barmolbol, te zeerwdból (JordC. 233).

valamire-való: [clarus; ansöhnlich]. Gondolván, hogy sok magyarok jönnek hozzánk, de hálá istennek, egy valamire való nem jött (Mik: TörL. 357). Tántorog az okosság és se ize se rendi a valamire való beszédnek (Fal: UE. 416). Egybe-gyüllének, a kik tsak valamire való emberek voltának az országban (Böd: Pol. 101).

valóban-való: [serius, verus, certissimus; ernsthaft, wahrhaftig]. Valóba való és az atyához egyenlő isten (Tel: Evang. II.351). Egy valóban való lutheranust sem lattam még (Mon: Apol. 418). Valóban való tudós ember (Decsi: Adag. 216). Valóban való keresztényec (Zvon: Post. 1176). Valóban való tudos (Toln: Vigaszt. 281b). A valóban való berokas dolgoktul néha megszáunnyól: a seriis quandoque cessa (Com: Jan. 208). Melynek valóban való hasznát érezhesse (TörT. XIX. 73).

valósággal-való: [sincerus; echt]. Két rendbéli keresztényeknek nemci vadnak tudni-illik tettetés kereszténynek és valósággal való kereszténynek (Ker: Préd. 302).

végképpen-való: [justus, conveniens; richtig]. Végk-
ppen valo kemenség eliak az haragnak edeniben vagon (Fél:
Tan. 217b).

vetni-való: seminalis, sativus MA. gut zu säen PPB.

viselni-való: gestamen C. MA. bürde PPB.

viszonta-való: [mutuus; gegenseitig]. Ez zabola volna,
hogy többre ne lépjenek az adakozással, mint sem östün arra,
hogy eok-is elővegység a viszonta valót (Fal: UE. 485). Az
udvariságnak igaz ira mindenkor alábbvaló léssen a viszontavaló
emberségnél (498). Mindent eltűr, tsak hogy kedvében marad-
hasson istenének és viszonta-való szeretivel legelhesse szívét
(Fal: SzE. 514).

vissza-való: 1) praeposterus; verkehrht. Vissza valo dolgot
szekledtél (Mel: Jóh. 87b). Vissza valo diezövet: Hipponaeteum
praeconium (Deesi: Adag. 95). Vissza valo nenetés: risus
Sardonius (209). Vissza valo dolog: Alabandicm opns (248).
2) retrorsus; zürüccekehrt. Tegnap napon kedvében marad-
nak vissza valo szállását, azonnal indúltam utánna (Beres:
Lev. 546).

voltaképpen-való: [verus; wahr, wirklich, eigentlich].
Voltaképpen valo tanítványim léstec (Zvon: Post. 1709). A
voltageppen valo nedvesseg az midőn a víz avagy egyéb leves
dolognak részei a kemény testeknek menedékibe bé szelnek
macokaf (ÁCsere: Enc. 126). Az isteni gondviselésnek volta-
képpen valo módgya abban áll (Bél: Comp. 19). Száz esztendő
forgásiban alig látunk egy léte-volta képen valo nagy vezért
(Fal: UE. III 13).

zsebbe-való: [sacci; sack-]. Hallám, mintha valami óra-
percéget hallanék, azzal vetém szememet az oszlopra, mely a
középmi volt felásva, hát a zsebbevaló órája ott vagon 1759
(Hazánk I.282).

Valóban: serio, efficaciter, efficienter, re vera MA. ernst-
lich, kräftiglich PPB. Valoba ki irtatic enec lelke es az ő
vétke ő rayta leszen (Helt: Bibl. LXXX3). Jere én velem a
hárszáló piatra és vgyan valoba meg mutatom, hogy én erősb
vagyoe náladnál (Helt: Mes. 210). Keresztienek, de maga valoba
eretnekek (Mel: SzJán. 248b). Ha az bűdös ebűnae belső héját
etzetben törue főzed, valóban az varat meg gyógyítja (Mel:
Herb. 21). Ha gyakran iszod, valóban az hoyagban, a vesében
való követ routya (56). Így leszesz valoba szemérmes és kedves-
séget minden ember előtt találz (Kár: Bibl. I.679). Az kenier
valoba Christus teste (Fél: Tan. 418b). Neimmel-ámmal, hanem
valóban és szorgalmatosan keressek (Pázm: Préd. 191). Adgyad
az levitákat Aaron fiainae, mert valóban adattának ő néki Israel
fiától (MA: Bibl. I.20). Az ki mostan keményen ilatik, az dölgot
valóban megálhattya (MA: SB. 13). Kiáltani kezd: Jezus David-
nac fia könyörűly raytan! Valóban ékes vallástétel (MA: Scult.
251). Ugyan valoba gondolkodunk fölöle. 1619 (KDebr. D7).
Okokkal erőssen, valóban, fontossan világosítja (Com: Jan. 162).
Valóban szerencsénk van az sógorokhoz (RákGy: Lev. 401).
Valóban terjeddegel naponként Símbar papnak számársága
(Pós: Válasz. 189). Mi az harez alatt az fővezérel valóban
szepgeitünk vala (MonIrok VIII.326). Nekem valóban nehéz,
hogy semmit sem tudhatok az tulsó dolgokban (Beres: Lev.
63). Valóban díztelen és veszedelmet szerző gonosz tölök
el-hajlani (Fal: UE. 391). Keserű János viselte a püspöki hiva-
tal valoba püspöki lélekkel és indúltam (Bod: Pol. 71).

Valójában: reapse PPB. [in der that, wirklich]. Anygal
volt, a mint hogy valójában az is volt (GKat: Titk. 429). Nem
valójában, hanem tsak a bálványozoknak vélekedések szerint
érti a sok isteneken azokat, a kilet előbb meg-nevezgeték
(926). Az isteni tulajdonságok valójában nem különböznek
(Pós: Igazs. II.170). A lutherek a kenetet senkinek sem adgyák.

azért valójában ellenkeznek a szent irással (Matkó: BCsák.
440b). Azokat tarhattjuk valójában szám-ki-vettette-knek, kik
ki-estének az istennek jól kedvéből (Hall: Paizs. 499). Úgy
léstünk valójában ő felsőgenek ditsőséget adni kész szívű igaz
kereszténynek (DEmb: GE. 16). Akkor tölt-bé valójában az
isteni szózat (111). Hogy ha valójában szeretünk, tehát minden
beszédünk arról vagon, a mit érünk (Könyv: VM. 11). Bizony
valójába papi, püspöki egyenességgel, tudományjal s bátorsággal
fel-ndáztatott ember volt (Bod: Pol. 111).

Valós: [qui est; befindlich]. Az hajókon valosoe vitorléc-
kul nagy árnyékot szereznee vala (MA: Bibl. II.16).

Valósít: [confirmo; rechtfertigen]. Ime meni bizonyóságok
valósíttyák az szemnek büntetését (Lép: PTitk. I.110).

Valósod-ik: [persvasum habeo; sich überzengen]. Itt ni
nem mulatunk az Ngod méltó dícséretinek színe meg-adásában,
mert valósodtunk abban, mely nagy munka kívántatnék arra.
1613 (KNagysz. D2).

Valóság: 1) res MA. [veritas, verum; wahrheit, wirklich-
keit]. Az okos embernek nem a hímes szók, hanem az erős
valóságok tetszenek (Pázm: Préd. c). Annakokáért ez harez
annyival veszedelmeseb, valamennyivel nagyobb valóság és szerén-
kedés benne vagon (MA: SB. 38). Muszkát nem számlálom,
mert álomhoz való discursus volna inkább mint sem valósághoz
(Zrínyi II.169). Csak poszkandékból vagy Philaletus s nem való-
ságból (Szentiv: Verseng. 333b). Irtam Esterbáz Antal uramnak,
küldjön Köpösre ezen dolog valóságának megtudására (Beres:
Lev. 276). Hírómszaz lovast által-bocsattotam tegnap este,
hogy vizsgálják meg valóságát az bireknek (432). Minden zsebt,
kebelét, tsalmáját tele hozza ide igérettel, de tsak igérettel és
nem valósággal (Mik: TörL. 27). Ne féljen Kéd, nem írok több
bolondságot, hanem valóságot (139). Meni-el fellyeb jár a cate-
goria, a száraz valóság, annál nehezebb az első felső fokra fér-
kezni (Fal: UE. 470). A hazugság jobbára elől-járóban vagon,
mindent el-foglal és azért az utánna érkező valóság már nem
talál helyt magának (480). A nem sokára bé-következett báborus
idő miatt ezen végezés valóságra nem kele (Bod: Pol. 148). 2)
essentia, substantia MA. das wesen PPB. Lévdő állat, valóság,
vagyonság: essentia PPB. Isten vaóok, ki testöt, lelköt, moz-
gast, elest, valóságot attam mindennek (Mel: SzJán. 52) Az
ami-azentegyhaznae valóságához es megmagyarazasoz semmi-
képpen nem kuantitac, hogy közönseges lebeszen (EszT: IgAny.
32). Az teremtet állatoknac is isten ad valóságot (MA: Bibl.
1.53b). Ha az sz. írásban eltekintélünk, mindgyárt azt találjuk,
hogy az isten szent és tiszta valóság légyen (MA: SB. 16). Akar-
od-e tudni, kik hirdették es írásban is foglalták az pokol
kinyának valóságát (Lép: PTitk. 1.22). Ha édesnek valósága
vagon, savanoságnak is köll találtatni (290). Az isten lélek,
kinek valósága ő maga-magától vagon (MHeg: LPreb. 4). Az
arany ha százsor az olvaszó serpenyőben eresztetik is, semmit
el nem vesz az ő állattában és valóságában (Com: Jan. 15).
A gyalogság a hadban a valóság (Zrínyi II.182). Az ő parázna-
ságával a házasság kötelinek essentiáját, valóságát bontya el
(Matkó: BCsák. 444). A keresztényen vallásnak belső valóságát
el-hagyván majd csak a köntöséhez ragaszkoznak vala az embe-
rek (Bod: Pol. 6).

Valósággal: [re vera; wirklich]. Nem iáruáltal valósággal
az wrnac félelmére (Kár: Bibl. I.650). Valósággal gondgya volt
ő néki az isteni szögalatra (MA: Scult. 520). Az glasiasticusis-
igaz valósággal csak üveg és nem drága kő (MA: SB. 6). Ha
ti valósággal kentek engemet királyvá ti raytatok, jertek,
reméljete az én árnyékomban (GKat: Vált. 1.55). Némelyek
a próféták és apostolok írásaitak ha szóval valják is, de való-
sággal el-tagadják (Bod: Pol. Előb. 1)

Valóságos: certus, verus, geminus, proprius, serius, essentialis, realis MA. gewiss, wahrhaftig, eigen, wesentlich PPB. Az igazság szerzőnek utalma valóságos (Kár: Bibl. I.609). Panaszí voltat istennek, hogy az igaz és valóságos helyő meg tisztulásra gondot nem viselének (Börn: Préd. 217b). Nem tudja vala, hogy valóságos dolog volna az (MA: Bibl. IV.118). Ez ilyen gyönyörűségekből igaz bölcsőség és valóságos öröm találatosság-é (MA: SB. 16). Semmi valóságot nem találni ő benne (45). Valóságos, hogy az vr fel tamadot (Poenit. 81). Valóságos magunkban szállást s igaz meg-szontyolódást szerez e' taunság (Megy: 6Jaj. IV.14). Anayit ugatott, mintha valóságos kutya lett volna (Monlrók XI.337). Késű valóságos hírít már az succursusnak vánni (Béres: Lev. 628). A törökkök annyi rab loányt tarthatnak, amennyi tetszik, és az ellen semmit nem mondhat a valóságos feleségök (Mik: TörL. 190). Mahumet a valóságos és mindeket teremtő istennek ismérétségére fundálta a vallást (423).

Valóságosan, valóságoson: serio, vere, essentialiter MA. ernstlich, wahrhaftig, wesentlich PPB. Vaj-lia valóságoson értenők mi-is a búnek veszedelmes rütségát (Pázm: Préd. 770). A muzika már Kotzinnál vagyon, valóságosan lehet tartani a kozáktól (Mik: TörL. 385). Azt mondják, hogy lehetetlen egy persúnak megtréni valóságosan (434).

Valóságosképpen: ~ Nem lehetséges, hogy valóságos képpen nem volna istene ez világnak (Pázm: Kal. 5). Semmi nincs, a mi istent valóságosképpen kikergethese (Ily: Préd. II.482).

Volt, volta: 1) [status; stand]. Az mi voltunkról es állapotunkról tegedet bizonyossa tenneak (LevT. I.25). Czic te egyedül nyiluan iol tudol felesges isten az mi voltunkat (Börn: Ének. 140). Nem akarí, hogy senki őtet vóltinál nagyobbak tartsa, nagyobra hősílyle (Pázm: Préd. 50). Vóltunknál nagyobbak ne itillyik magunkat (56). Mindazonáltal ezeknek vóltomhoz képest Nagyságod kegyelmességét alázatosan köszönöm (RákF: Lev. I.51). **2)** [natura; das wesen, natur]. Czic hamar vóltát a bor meg mutatá, mert vén Noet hamar meg itasíta (Valk: Gen. 5). Voltod uram változás nélkül ál (MA: Bibl. V.47). Kik tapasztalták erejét vóltomnak, el-hiszem, hogy tudják hasznát is ők annak (Felv: SchSal. 12). A matska akár minemű étek mellé fíltetessék-is, de ha egeret lát, mind azokat oda hagyja és matska vóltát ki-mutatja (Misk: VKert. 166). **3)** [res; das wesen]. Ha tudakozunk a természetnek sok föle vóltai között (Bök: Lämp. 48). **1)** [τὸ εἶναι; das sein]. Jij-ki Hazret Ali, jij-ki föld gyomrából, ismét kel itatni lovadt vér-tóbul, már el felekeztek kaurok vóltodról (Zrínyi II.67). **5)** [honum; das gut]. Minden iozagos vóltayt elhagyva az ő keges volta az aytatos zerelmeket hezzaya ragadga (NagyszC. 43).

alávaló-volta: humilitas Helt: UT. O4. [niedrigkeit]. Meg tekinte az ő alávaló vóltát: respexit humilitatem ejus (Helt: UT. O4).

álhatatlan-volta: [inconstantia; unbeständigkeit]. Az böles emberek, az kik a szorenesének álhatatlan vóltát tudják, az nagy szorenesében igen félelmesek (MA: SB. 19).

árva-volta: [orbítas; das verwaist sein]. Nízze Kd az ő árva vóltát és az ő meghól atyját (Nád: Lev. 165).

békességés-volta: 1) [tranquillitas; ruhe]. Az tanehoz imeezők zűksegősök: heolnek zeep uolta, zelős uolta, bekesse-gős uolta (SándC. 11). **2)** [pax; friede]. Én nem látok egy szomszédot-is, sem egy idegen nemzetet, a ki a mi kedvünkert örömet szerentséltesse a maga békességés vóltát a mi veszedelmünkkel (Zrínyi II.166b).

bizonyos-volta: [certitudo; gewissheit]. Bizonyos vóltáim, meggyárol és idejéről az Christus utolsó elfívetelíne (MA: Seult. 16).

böles-volta: [sapientia; weisheit]. Sok ősz fejeket felül halado tauntsósságod és böls vóltod (Megy: 3Jaj. I.41).

buja-volta: [salacitas; geilheit]. A nőstény örömet kerüli tudván a bak matska mód nélkül való buja vóltát (Misk: VKert. 166).

bűnös-volta: [peccandi consuetudo; sündhaftigkeit]. Ki mikor meg tekente bűnös vóltunkat (Börn: Ének. 53).

csuda-volta: [mirabilitas; wunderlichkeit]. Amelkodnanc annak nagy czuda vóltan (Börn: Préd. 246).

csüszős-volta: [lubricum; schlüpfhigkeit]. Az borjú láb ilyenkor legjobb, mert az ő csüszős vóltával ügyét, gyógyít s laxál (Radv: Szak. 261).

dicsőségés-volta: [gloria; herrlichkeit]. Mikoron előneud az embernek fia az ő dűezősighes vóltaban (Sylv: UT. I.41).

égy-volt: [unitas; einheit]. Kőnyebb az egy lételt vagy vóltot el-hinni, hogy sem az szent háromságot (Bal: CsIsk. 16).

ékés-volta: [decus; schönheit]. Az tanehoz ime ezök zűksegősök: testnek zeep uolta, kyni uolta, ekős uolta (SándC. 11).

elfutó-volta: [τὸ evolare; das verschwinden]. Az pogányoknak panaszokodások az gyönyörűségnek hamar elfutó vóltáról (MA: SB. 32).

előtte-volt: [decessor; vorgänger]. Két dolog légyen előtte annak, a ki valami uri űres tisztségre kötelezi magát, hogy az előtte-vóltat, ki mélyen bégydkerezett a szivekbe, oman ki-tudgya (Fal: UE. 444).

erős-volta: [firmitas, fortitudo; stärke, kraft]. Az tanehoz imeezők zűksegősök: heolnek erős uolta, vígasagos uolta, testnek zeep uolta, ekős uolta, erős uolta (SándC. 11). Ebben mutattya meg magát az hívő embernek erős vóltá (MA: Tan. 740). A Jhuda oroszliának nevezetik annak a birodalomnak soká tartó erős vóltára nézve (Misk: VKert. 60). Ennek az állatnak erős vóltát akárki megítélheti (95).

farizeus-volta: [simulatio; heuchelei]. Pharisaeus vóltodat sem meutheted (Matkó: BCsák. 299).

hálaadó-volta: [gratitudo MA. Bibl. I.507. [dankbarkeit]. Igéri hála adó vóltát: nonnullit gratitudinem (MA: Bibl. I.507). Mellyel ő egyszersmind akarja gyakorlani a mi hálaadó vóltunkat is (Gyöngy: KVal. 334).

halandó-volta: [mortalitas; sterblichkeit]. Az ember tellyességgel megfeletekez az ő halandó vóltáról (MA: SB. 44).

helytelen-volta: [ineptiae; fehlerhaftigkeit]. Meg nem rostálván a feleletnek helytelen-vóltát (Pázm: LuthV. 5).

hitetlen-volta: [incredulitas Pesti: NTes. 90. [unglaube]. Legy segechseeggel az en hitetlen vóltomnak: succurre incredulitati meae (Pesti: NTes. 90).

hitető-volta: [seductio; verführung]. Nagy rezgelődéssel iaduluac, hogy orvosi hitető vóltodat bívón főzött és nyálazott potsolyával meg-kereszteltye (Kereszt: FelsKer. Elm. 9).

honnem-volta: [absentia; abwesenheit]. Az en vólar byram ys mast hon nem vóltomba keret fáth (LevT. I.389).

hosszú-volta: [longitudo; länge]. Az időnce hosszu vóltából (MA: Bibl. Elm. 3).

idő-volta: [aetas; alter]. Meg ewlete az apro gyermekeket, kyk volnanak keet eztendewsewk eos annak alatta az idő-volta zerynt: secundum tempus (Pesti: NTes. 4).

igaz-volta: [veritas; wahrheit]. Meg mutattya e tudomnanc igaz vóltat azoknac veszedelmec, kie e tudomant karom-lottac (Helt: Bibl. I.61).

ismeretlen-volta: [qui ignotus sum; unbekanntheit]. Ne itélj meg engemet, hogy ismeretlen voltomra hozzád szólok (Hall: Hllist. III.15).

itt-volta: [praesentia; anwesenheit]. Csak az kedh kedh forintal Kmed itt voltaba is isten thwgia mint magunkath tarthathtwk (LevT. I.20).

jelén-volta, jelénvaló-volta: [praesentia, assiduitas; anwesenheit, gegenwart]. Meg vadnak jrnan, kyket tevttenek az apostoloknak es az nepeknek ielenvoltokra (CornC. 11). Vezen vala nagy edesseges vizgatalast ev fyaunk ielen voltaban (25). Yótmen the hozyaad, hogy az te yelénvoltodbol wygataltassek az en lelken (ÉrsC. 522). Az mi személyünk és jelen voltunk mast itt igen szükségese (Nád: Lev. 2). Megjelentie jelen való voltokat (MA: Bibl. I.14b). Az istennek jelen való volta: praesentia dei (51). Láttá az istennek látható jelenséget az ő jelen voltának sátorában (MA: SB. 21).

jó-volta: [bonitas, benignitas; güte]. Ynty az nepeket, hogy az wr ysteint dyczeryek az ew hozzank walo yo woltaerth (AporC. 10). Az ő meg mertekietetlen io volta az ayetatos zerelemeket hozzaya ragadya (NagyszC. 43). Az ő io voltából es irgalmassagabol (Holl: Préd. 10). Isten jó voltából elmondhatom, hogy holnap ide hagyom őket mint sz. Pál az oláhokat (Mik: TörL. 386). A mindenható isten ingyenvaló jóvólta azt intézte felőlünk, hogy benne részesüljünk (Fal: NE. 36).

kellemes-volta: [facilitas; zefälligkeit]. Kellemes voltával mindeneket felül mul (Debr: Ker. 115).

kór-volta: [aegritudo; krankheit]. Uram láttunk tigleget kor voltodban es az tömlötzben és tehozad lattunk (Syly: Ujt. I.41).

könnyü-volta: [facilitas; leichtigkeit]. Az tanczhoz ime ezök züksegösök: testnek zeep uolta, kyni uolta, ekös uolta (SándC. 11). Lassa nalunk is nagy könnyü voltat az szo szedeghetesnek (Bal: Epin. 4).

közel-volta: [proximitas; nahe]. Városnak közel volta: suburbanitas C.

lehető-volta: [possibilitas; möglichkeit]. Zent Gabriel archangyal zayabol meg hallaa moggyaat es lehető voltat (ÉrdyC. 648).

méltatlan-volta: [indignitas; unwürdigkeit]. Immáron isten kegyelmességéből Nagyszcs uram három esztendeje ehult, hogy méltatlan voltomra ez mostani hivatalban szolgálom Nagyszcsokat (TörtT? VII.425).

mi-volta: valor Com: Vest. 149. qualitas MA. [natura]; beschaffenheit PPB. wert Com: Vest. 149. [natur, das wesen]. Az en zeghyn myvoltom zerynth tyzta zywbewl zolgalok Knek (RMNy. II.293). Ali basa jöve alá Szigetnek, hogy mivoltát látna meg a várnak (RMK. VI.133). Melyből gyermekeknek születésének természet és az napoknak miolta meg ismer- tetesnek (Cis. CímL). Az isteni felségnek méltósága és tulajdon mi-volta egy szóval elegségesen ki-mondható nem lévén (Pázm: Préd. A). Az isten szent bibliája nem fígh az ecclesia méltóságátul, sem amac a könyvnek isteni mivoltáuc meg bizonyításátul (Czegl: Japh. 104). Más idegen országoknak-is hasznára ezen ékessen szállásnak mi voltát ismértetni akarta (Tarn: Szents. 152b). Fel-veszi mi-voltát gyakran személynének, rakja elejében elméje szemének (GyöngyD: KJ. 392). Mi voltok meg nem felel a tenérdek szópompának (Fal: UE. 370). Vizsgáld meg belső mivoltát hivatalodnak (418).

maga-mivolta: ∞ Mit adott isten a teremésben, hanem minden állatnak maga mi-voltát és természetét (Pázm: Préd. 110).

mint-volta: [status; stand]. Az Trencsén felé igyekező ellenségnek s az ellen küldetett hadainknak mint-voltát tekénteni odafordultam vala (Beres: Lev. 495).

nagy-volta: [magnitudo; gravitas; bedeutsamkeit, wichtigkeit]. Az azzon ez latasuk nagy voltam meghodalkozvan az ev anyának meg hrdeto (DomC. 6). Nem megyek vala bezyndek es bwlchesygnnek nagy voltaba, femyen valo myl- sygbe (Komj: SzPál. 129). Előttökbe aduan az mi bűneinknek nagy es veszedelmes voltát meg szomoretotallak volt titeket (Tel: Evang. II.3). Nyomorságoknak nag volta (Decsi: Adag. 19). Fajdalomnak nagy voltatul kenszerítettven (Debr: Christ. 204). Ditsőség tenéked ur, hogy a te neved áldassék, hogy a te nagy voltod megismértessék (Mik: TörL. 443). Ne neved amnyira magadban némelly embereknek nagy voltokat, hogy megjíedj tőlök (Fal: UE. 458). A dolognak nagy volta azt kívánván halaszatáték ügyök a generális sinodusra (Bod: Pol. 101).

nem-volta: [defectus; mangel]. A setétség a világosság- nak nem volta (Ker: Préd. 192).

nyalánk-volta: [natura delicata; leckere natur]. Az őrdög ezt a keserűvel fel-forduló átkozott mézet nyalánk voltunkhoz képest ken ajkunkra (Megy: 6Jaj. II.19).

ott-volta: 1) [commoratio; das verweilen]. Hogy basznál- nék vele, egy csöppet sem, sőt inkább két anyit ártok ott voltommal (Nád: Lev. 88). 2) [praesentia; anwesenheit]. Manne meg erte ott voltat anyyalnac (Hofigr. 80).

pap-volta: [munus sacerdotale; priesteramt]. Secularis pap voltaban custosságot vyselt vala (ÉrdyC. 500).

régi-volta: [vetustas; alter]. Nem elég csak a szent írásra mutatnod az te vallásodnak régi volta felől (Bal: CsIsk. 423).

sós-volta: [salsitudo; salzigkeit]. Ihol a tengernek keserű sósvolta (Ily: Préd. 150).

szamári-volta: [natura asinina; eselnatur]. Neues bator, byzwan myelheted a te zamary woltodert (Pesti: Fab. 13).

számos-volta: [copia; menge]. Ezt nagy sok országok s földek ékesítik, halak számos volta élését bővítik (GyöngyD: Char. 1).

szemes-volta: [circumspectus; umsichtigkeit]. Ezt meg- eselekedvén fel nyilt szemes völdodat minden tisztsegés tnd- mányokra valóssággal meg tapasztalod (Com: Jan. 3).

szép-volta: [pulcritudo; schönheit, anmut]. Az tanczhoz imeezök züksegösök: hehnek zeep uolta, eers uolta, testnek zeep uolta, ekös volta (SándC. 11). Salamon kyal mykoron latta vona zeep voltaat, vyve el az herről es yltete el az ew lygheteeben (ÉrdyC. 289b).

szeretetés-volt: [comitas; freundlichkeit]. Kegelman hagya meg tisztartónak, hóg memel nagobb zeretetés wottal es hamarsággal lebeth, hyak el az convent byzousságyt (LevT. 1.299).

szörnyü-volta: [magnitudo; grösse]. A tisztvelőkől személy válogatás nélkül a bűnek szörnyü volta szerint, valamit érde- melnek, meg-büntettessenek (Bod: Pol. 65).

szűk-volta: 1) [numerus parvus; kleine zahl]. Az exempla- roknak szűk és kevés voltok miatt (Matkó: BCsák. Előb. 1). 2) [inopia; mangel]. Ha az német elleniünk mozdúl, ha túl vonódik az Dunán, megoszlik az falukra, az provisio szűk voltára (Beres: Lev. 536).

szünetlen-volta: [perpetuitas; fortdauer]. Időknek szünet- len volta (Mel: SzJán. 413).

kivágyás: [concupiscentia; begierde]. Az ember nemely kivágyásában önmón kedvét szegedlye (Fal: UE. 382).

Vágyakod-ik, vágyakoz-ik: molior, aspiro MA. sich emilhen PPB. Ez fenységre, ez diczösegre kellene méltán mindennek igyekezni, vágyakozni (MA: Scult 211). Mindenkoron rra vágyakodgyunk (Der: Préd. 179). Tanczoló notákat zen etvén a tanczolni vágyakozóknae (Com: Jan. 168).

Vágyakodás, vágyakozás: molimen, molitio MA. [be-
nühung]. Nagy vágyakozásoc ő elmeyeiben fel inditac őtet adukozásban (Gosárv: MagyB. Diiij). Szeretik az drága őltő-
eteket, életeket, jószágokat azokra való vágyakodásokból
zenesére vetik (MA: SB 4). Idétlen sebeskedéssel és mohó
vágyakodással törekedni valamire (SzD: MVir. 242).

Vágyás: [cupido, desiderium; das verlangen, sehnucht].
Vagy vágyásod és kívánságod vagyon az ő tanítását halgatni
Poemit. 40). Most az üdü megke-ményedett, vagyon vágyása
árolni urannak ismét az Dumántul (Berces: Lev. 364).

főlsőségrevaló-vágyás: [ordinis superioris cupiditas;
ungucht]. A felsőségre való vágyás az ecelesiában semmi val-
sában úgy nem uralkodik mint a pápista vallásban (Matkó:
Csák. 86).

nagyra való-vágyás: [ambitio; ehrgeiz]. Oh veszedelmes
nagyra való vágyás, kevélység és föl fualkodás, mint iárek,
ogy veszek miattatok (Lép: P'Tük. I.114). A nagyra való vá-
vásu ismét uralkodni kezd benne és a szeretet meggyengül
lik: MulN. 193).

Vagyít: [suspicio; almen?]. A doctor mind biztata, hogy
zony meggyögyul, de nekem csak vágyita a szívem, hogy
ezhal (Cserei: Hist 432).

[Vagyó]

dicsőségre-vagyó: [appetens gloriae; ruhmstüchtig]. Ennek
kölsin is kitetszett eleve dicsőségre-vagyó nagy szívének
ere (Thaly: Adal. I.129).

nagyra-vagyó: [majores res appetens; hochstrebend].
nagyra-vagyó: vir ingentis *spiritus PPB. Vad és rutalmas
etet élnek, tobzódásban, kevélységben és nagyra vagyó fel-
valkodságban mennek el (MA: SB. 8). Egy nagyra-vagyó firnt
elméjü Arius nevü ember iszonyatos zürzavarral a pokol-
l viszá-bozá (GKat: Ttk. Előb. 12).

nőszni-vagyó: [nuptiarum appetens; heiratslustig]. Nőszni-
gyó: proens PPB.

Vágyód-ik: conor, molior, satago MA. [sich sehnen, stre-
u]. Oda yge-közyünk, oda vagyogyvunk, mert ymaran nyuchen
nylagon megmaradásunk (ÉrdyC. 251b). Csak mind hazny-
gnak hallgatására és hűségos mulatságra vágyódnak nün-
nek fülei (RMK I.340). Jobb haziba vágódnak (Sylv: Ljt.
109). Mít nem iovalunk es nem dichirüne, arra vagyódune.
felt: Bibl. Ia3). Tsak abban fáradyunk, arra vagyódyunc.
t kérjük, hogy lelkünk istennek adassek (Pázm: Préd. 562).
ívtség ollyakra vágyódni, mellyekért kemény kiokkal kel-
kolni (Pázm: KT. 4). A szent irás bűnek nevezi a testi kíván-
gokra vagyódo bajlandóságot (Pázm: LuthV. 164). Disputálások
ditattanak, hogy mellyik volna az legfőb jó, az mellyre minden
abereknek kellene vágyódnok (MA: SB. 1). A szegény embert
rébe akasztalta és annak lüre nevőro tör és vágyódik (33). Ne
gyogy felsőb helyre (FelsőB: UKölt. 21). Ne legyenek az há-
sásra alkalmazatosok, vágyódok (Matkó: BCsák 24). Vágyódik
indenkor a veszedelmekben a jószágos cselekedet (Hall: Paizs.
). A választottaknak elméje menél súlyosbakot szenved az igaz-
gért, annál mohobban vágyodik az isten ismerésére és szere-
sére (Illy: Préd. 1.32). Vágyódnék sétálni, bézárt fogházamból

akarna kimenüi (Thaly: Adal. I.190). A lélek óhajtásával újsá-
gokra vágyódik (Fal: UE. 468).

Vágyódás: [cupido, desiderium; sehnucht]. Egyedül az
emberben vagyon a tudományra vágyódás: homini soli *ingene-
ratur cupiditas scientiae PPB. Az első indulat, kenausag auagy
vagydos (Mon: Apol. 322). A kereszttség-után meg-marad a
concupiscentia, gonoszra hajlandó vágyódás (Pázm: LuthV. 123).
Az ki az tudományra és bölcseségre vágyódását érzette, az
elmének javait alította az ő legfőb javának (MA: SB. 3). Inuét
a kívánságoc, fogadásoc, vágyódásoc (Com: Jan. 68). Az iparko-
dás csak magát megerőltető vágyódásnak tartatik (Fal: UE.
467). Meg ne terheld magadat haszontalan vágyódással (489).

nagyra-vágyódás: [avaritia honoris; ehrgeiz]. Mi lehet
enuek az oka; nem egyéb, hanem a nyuglatatlanság és a
nagyravágyódás (Mik: TörL. 241).

testi-vágyódás: [voluptas; fleischeslust]. A testi vágyó-
dások nem egyebet foglalnak magokban, hanem azokat a gyö-
nyörúségeket, a mellyek a mi őt-érzékenységinkel jázadoznak
(Fal: NA. 162).

Vágyódoz-ik: [concupisco; heftig verlangen]. Ilendő csak
ő benne bízni és ő hozzá vágyódozni (Hall: Paizs. 398).

Vágyold-ik: [studeo; streben]. Lescus igen vágyoldott az
lengyel országi királyságra (MA: SB. 355).

Vágyoldás: studium, conatus, intentio MA. beinühung
PPB. Hogy a dicsőségre való vágyódás boldog életet adgyon,
az mit mi mostan tagadunk (MA: SB. 173). Az irás az ural-
kodásra való vágyoldást és az embereknél való kedvesség balá-
szást szaggattya ki az mi szívünköl (MA: Tan. 720).

Vágyolkod-ik: [appeto, desidero; sich sehnen]. Mind ő
hoza vagyolkogyunc, a honnan minden oraban minden iokat
varunc (Born: Evang. IV.152). Peter futosot a koporsóhoz és
ott atmelkodyan, vagyolkodyan, az wr ezac meg allapik előtte
(Born: Préd. 255).

Vágyolkodás: [desiderium; sehnucht]. Sokkal iob volt
volua a nagy testi vagyolkodás helyet, ha az ő lelkekenc epü-
letire szorgalmatoskottak volna (Born: Préd. 300). Ez vágyol-
kodás neminemü vétec es emberi gyarlosag lehetet (EszT: Ig-
Any. 414).

VAHÁKOL: [vocifero; schreien]. Itt csudállják az eret-
nekek, hogy a pap a bölcsöben vahákol (JésTtk. 179).

1. **VAJ:** butyrum C. MA. butter Com: Vest. 121. PPB.
Hozza vajat es teyet es a meg készítet borynt es eleykbe főue
(Helt: Bibl. I.G.4). A kőszálból mézet ada emniek, vajat a tehene-
ből es teyet a iuhokból (Helt: Bibl. Leccc). Borbala asszony irt
vala, hogy neki hitelben egy forint ára vajnt adjak (LevT.
II.27). Lisztet ránts meg igen szépen tiszta vajban (Rudv: Szak.
79. 80). Hé vajad legyen az tűznél (199). Az ki az tejet kőpüllü,
vajnt csinál (MA: Bibl. I.53). Csak ezek legyenek böven, elég:
búza, liszt böven, szalonna, borsó, bor, vaj, méz, túró (Rákgy:
Lev. 247). Hoztuk vajnak való fazakokat (MonTME. I.44. 37.
300. 404).

irós-vaj: [butyrum; anke]. Az lóromgyökeret irósvajjal főz-
ték egybe (Nád: Lev. 15). Tölts igen savanyú bort reá annyit,
kiben az tyúk megfőbessen, irós vajat is tégy bele (Radv: Szak.
92). Meleg, tiszta irós vajat, mennyi szükséges (113). Gyökeré-
vel főzhetni lmust, irós vajjal, tehén hús leffel is (Lipp: PKert.
II.99). Vaj helyett tehetsz irósvajjat bele (TörtT. 2 1569).

Vajas: butyratus, butyro conditus, butyrinus MA. von butter.
mit butter gemacht PPB. Az szent Tamás poharával jól tar-
tám az nemes uraimat, asszonyaimat, én berekedtem, azt vélem,
hogy az vajas bélestül (Nád: Lev. 76). Azt, az mint süli, uta-

lan megöntözted forró vajas borral (Radv: Szak. 24. 220). Tsak a vajassát eszi a kísának (Kísv: Adag. 520).

[Közmondások]. Gyakorta zsíros tarsolyban: vagyon a vajás pogácsa (Lánd: Újségits. 1518).

[Vajaz]

mög-vajaz: [butyro condo; mit butter zureichten]. Tiszta vizet megmelegits, azt megsózzád s megvajazzad (Radv: Szak. 45). Az tojó fát belül megvajazd (176). Vajazd meg minden rétét szépen (180). Mint megmondottam, megsózzád, vajazzad, mikor feladod (188).

2. VAJ (*vah* Zoly: Elm. A6. Illy: Préd. II. 87. 565. *vajh* RákF: Lev. II. 246. *avaylia* HécsiC. 63): **1)** [interjectio] **a)** Vay puhán övedzett ragadozó farkas (Born: Ének. 393). Ötet halállal fenyegetik vala mondván: Vay te balgatag és tudatlan (Cis: A2). Vaj vaj, tévelygő, vak vezetők (Czegl: Dáz. II. 28). Vah, a ki az isten templomát elrontod, szabadítsd meg magadat (Zóly: Elm. A6). Vah eredj, tartsd dolgod (Illy: Préd. II. 87). Vah istentelen lator (565). **b)** Vajhogy, vajmiút: o quam SI. Vay mely bolondok tñ vattok (Valk: Gen. 63). Way mely igen kívánám (Helt: Mes. 149). Vay ki rőttenetes büntetés (Born: Préd. 112). Vay mely hirtelen feltámadnak (561). Vai mely igen jól tudani (Tel: Fel. 68). Vai ki eszeveszetség most akarai jobbítani annak, valaki az maga moeskát nem akarja ki tisztítani (Toln: Vig. Előb. 15). Vayki régi rego az (Toln: Vig. 69). Vajki sok pápista ész-meg pénteken a húst (Matkó: BCSák. 104). Vajki tudom, mit akarsz halászni (Czegl: MM. 203). De vajmi azóta sokat elengedett abban (RákF: Lev. I. 604). **2)** omnino, procerto RMNy. HF 360. Vajigen: atique, ita saue; vajnem: minime, nequaquam SI. Uő mondót: Vay istennec fia vagoc en: dixit, quia filius dei sum (MünclC. 69). Az úr monda ő neki: Vaynem: nequaquam ita fiet (Helt: Bibl. I. B3). Monda a farkas: bizony elvétőtűk az utat; felele a szamár: Way el nem vétőtűk, jó farkas uram (Helt: Mes. 275). Mondhat: alhatatlanság jele ez? vay nem az (Der: Préd. 480). Vaj igen-is ollihte (Czegl: Sion. 451) Mondanád: hát nem kell emberekkel közölni? vay igenis kell (MNyil: Zsolt. 80). Azt mondottam, hogy csak az egy istent imádjuk; erre Mátyás azt mondja, hogy vaj mást imádnak (Matkó: BCSák. 204).

VÁJ: cavo, fodio MA. aushöhlen, ausgraben PPB. Füllet vajni: aures levare PPB. Ne vaia az asztalt avagy tüert: non mensam aut quadrum fodiat (Salánki: Erasm. 36). Árkot vágot, más ember alá vermet ásot (MA: Bibl. V. 5). Az evet, patkány, kórénac magoknac lyukakat vájnak, a melyekben telelnek (Com: Jan. 40). Vermekben, vájot íregekben laknac vala (102). A golyobis belől íreges avagy lézagos, vájott (164). A homu nem levő hörszlöknek likaít ganéjával be rutittya, hogy más új likakat kényszerítetnek vajni (ACsere: Enc. 208). Tszadatosképen hághatják meg a nagy magas fikat-is, melyeknek odva írnt az ő kórmlökkel lyukakat vájnak (Misk: VKert. 68).

által-váj: transfodio C. [durchhöhlen]. Által likasztoni, vajjom: transfodio PPB.

föl-váj. Tapasztékját fél-vajjom, ki-nyitom: relino PPB.

ki-váj: excavo, exscalpo, refodio, erno C. exscalpo MA. aushöhlen, hohl machen, ausgraben PPB. Kywayak: effodiunt NémGl. 154. Szömét kivajjom: exoculo, exorbo; velejét kivajjom: emedillo C. Ki-vajjom, ki-kapálom: refodio; kivajjom, ki-faragom, ki-metszem: exscalpo PPB. Szömeket is ki akarode vayni ez emberkec: an et oculos nostros vis eruere (Helt: Bibl. I. YY). Ki vayna az Vazulnac mind a két szömét (Helt: Krón. 32. 6b). Az ezüstnec vagyon helye, az homan ki vajjac (Kár: Bibl. I. 528). Azon leszök, hogy hamar kivajjam magamat onnéjd (Nád: Lev. 40). Az mely pecsenyét ki vajtál belöle, annak az helyére tedd az töltelket (Radv: Szak. 16). Az tehének az

nyelvét igen szépen vetesd ki, annak osztán az húsat vajtál ki (27. 185. 135). Az érczenemek a földből vajtattatnak ki (Com: Jan. 15). Minden szüléjek nem becsülöd fiaknak a völgyek hollói vajtál-ki szemét (Megy: 6Jaj. II. 13). Tudom, ily hamar innen el nem válnak, valamig tikteket falbul ki nem vajtunk (Zrínyi I. 134. 144). A vidra az víz széliu való fákat az ő erős fogával belől annyira kivési, mintha ugyan vas-vésdvel vajtál-ki (Misk: VKert. 244). Bottyánt ki nem vajtatom Újvárból (Beres: Lev. 257).

kivájás: excavatio C. MA. aushöhlung PPB.

környül-váj: circumscalpo PPB.

mög-váj: incavo, concavo C. MA. aushöhlen PPB. Orommal meg vajjom: rostro; megvajt mélység: striae C. Meg náta az vermet es meg vain ötet es bele esek a verembe (DöbrC. 22 Fél: Bibl. 154).

melé-váj: affodio C.

Vájás: excavatio, cavamen MA. aushöhlung PPB. Minden íresség, vápa, folyo viznek árokja, váluja és vájása valaminek; ismét koczka vagy ox tábla, teredő kád: alveus Major: Szót. 29. Az wyz ky megyön az mezőre myudon wayas nekül (LevT. I. 86).

[Vaját]

ki-vaját: [excavare curo; aushöhlen lassen]. Seduciás kerálnak szemét kivajátá, békóba vereté (RMK. II. 18). Másik hatos-hujó is van még, kit az sajksok elsülyesztettek, most vajatom ki, ha megfodozhatnák (Beres: Lev. 432).

Vajdogál: scalpo PPB.

Vájieskál, vájescál: [fodio; grubeln]. Egy galambot házánál a vállára szoktatván kün-is a sokaság közzül ötet kismere, vállára szálla és a fülében vajtáskála (GKat: Titk. 669). Jer előbb a kórmlökkel, mert léssen itt mit vajtáskálnod (Matkó: BCSák. 334).

ki-vájieskál: [effodio; ausgraben]. Gondolodé, hogy eddig a Calvinus ellenségi és ő vátma a mi gyűlölöink régen világra nem bocsúttak volna, sőt nagy áron-is onné ki nem vajtáskálták volna (Pós: Igazs. I. 55).

Vájieskálás: [fodiatio; das grubeln]. A crocodil a trochilus madarkának fogai közt való vajtáskálásának édeségére száját eltátja (GKat: Váls. II. 901).

Vájkál: effodio, scalpo MA. graben, ausstechen PPB. Az írge vajtálla az lyukakat (Com: Jan. 47). Nemtelen emberhez illik az bé-gyógyult seb-helt kórmeivel vajtádni (Hall: Paizs. 262). Minap a vár alján legelvén vajtáltam, reménységem kívül egy kupát találtam (Fal: Vers. 907).

Vájkö: [caverna; höhlung]. A vajkö nélkül való torkuac gorombáknac és ostobáknac iteltetnec lenni: jugulis non cavis bardí atquo blitei esse putantur (Com: Jan. 54).

Vájkos: [cavus; hohl]. Néhol föld alatt való uyilások, vájkos lézagok és barlangok látszanac: antra, cavernae et speluncae conspicuntur (Com: Jan. 13).

Vájó: **1)** [scalpens; grab]. Vájoszszám, véső (Com: Orb. 159). **2)** excavator, sculptor MA. [graver]. **3)** scalprum MA. grabeisen PPB.

fog-vájó: dentiscalpium C. Nom. 44. Major: Szót. 187. PPB. zahustecher Kírlész. 143. Zsíros fényőta fogvájó és egyéb virtusi (TörtT. I. 174).

fül-vájó: auriscalpium C. MA. Major: Szót. 91. *specillum auricularium PPB. ohrlöffel Nom. tt. ohrongrübel PPB. Fül vajo vasutska (Cseh: OrvK. 34).

Vájogat: scalpo C. [grübeln]. Vájogatoni, vakarsáloni: alpturio PPBl. Kórmeinkel vakaródnuk és vájogatunk (Com: est. 38). A kórmeinkel vájogatunc (Com: Jan. 50).

ki-vájogat: exscalpo C.

Vájogatás: 1) scalptura C. das graben PPB. 2) sculpra MA. das bildhauen PPB.

Vájogató: scalptor C.

Vájoi: subigo MA. den teig ausbrechen PPB. kneten Adámi zakasztok, téstát vájlok: subigo MA.

Vájjal: ∞ Midőn látúak, hogy az ő felesége maga-is vajná és sűtné az kenyeret, annál keményebben rayta léznek MA: SB. 149).

Vájott: cavus, excavatus MA. hohl, ausgehöhlt PPB. Vájott, metszett: scalptus PPBl. Eleiu vájott fügekben, sátorokban knac vala (Com: Jan. 102).

VAJDA (*vajoda* RMK. III.311): dux, princeps Kr. [fürst]. A szót mondja saundsák-vajda az ő fogságában (RMK. II. 35). Szundából ott vala Turszon vajvoda (III.311). Báthory tván királyaszádos vajda vala Szalánkemént (MonIrok. III. 1). Nagy Demeter ew felségbe nazados vajdaja (RMNy. III. 4). Hada lón a Boszaraddal is, az Hawas eluő waydával (Helt: rón: 64b). Dracula, az Hauas eluő wayda (92b). Máté vajdának is ha emberi kírkeznak, szorgalmaztasd, siessék az pénzt ozni (RákGy: Lev. 232). István vaydának ott hó pénzes népe, ét zászloval hidra hamar fel lépe (Szöll: Szen. 17). Az vajda inestartójának fizetett (MonTME. I.120). A vajda utánam üld és visszavitet, a mint rebesgetik (V.256). Az vajdjok úgy mondta. Földvár körül vannak az németek (Beres: Lev. 616) z istentelen, vérengző Mihály vajda és az ő tolvajló katonái oltanak gazdlák az urak házoknál (Bod: Pol. 45).

Vajdné: [uxor principis; fürstin]. Ez levelet közöld vajdné asszonyommal és Perneszt urammal (Nád: Lev. 8).

Vajdaság: [princeps; fürst]. Tudom, hogy ő vajdasága sem úja be azokat a jó mag kozákokat (Mik: TörL. 385). A vajda most megváltozott, mert nem állottam akaratójára: az ő vajdagánál drágábbnak tartom betsitulemet (389).

Vajdátlan: [principe orbatus; vom fürsten beraubt]. El agyák az bástyát vajdátlan vitézek (Zrinyi I.179).

[VAJÍT ?]

fői-vajít: [?]. Tördelik ugyan (a kenyeret), de senkinek nem osztogattyak, ő magok fel vaytyak, csak valami színet mutattyak az tördelesnek (MNyil: Agend. 263).

VAJNOK: [lumbus; femur; lende]. A másik puffautó asából heves magvával meg vanyalítá a vajnokomat, ugy hogy most is meg láttik a pillatya (Nyr. II.225).

VAJUD-İK, VAJUSZ-İK (*vajudny* ÉrsC. 356, *vayomni* AdC. 550, *vajozyk* NémGl. 180, *vajudzom* TörtEml. XVIII.36): [victito, vitam dego miseram; kümmerlich leben]. **Vajozyk:** egit NémGl. 180. Meglelted a kazdagsagokat, kiket atte zvéld lhattac, kinekil vayomni kezdne azoc, kik mast sokat birnac (NádC. 550). Megh lelted az kazdagsagokat kykket atte zvélyd lhattak, kyk nekül wyonna wayodny kezdnek azok, kyk mastan sokat byrnak (ÉrsC. 356). Ezt ki szörzé, most vajuszik Cassában (RMK. III.314). Nem éli bizony, hanem vajuzza ez világot (Soós: Post. 110). Istennek bálá a szegény magyarok meg ma is Pannóniában, Magyarországbán és Erdélyben vajuszak (Liszny: Krón. 228). 2) langveo, langvesco MA. [exercuor; matt sein, geplagt werden]. Mondják, hasába volnának sárkányok, melyek miatt nem élhetne, sem halhatna, csak ugyan vajudnék (RMK. VI.29). Se elhessenek se halhassanak, hanem

ezek vayuggiának (Mel: SzJán. 244). Mind öröckön öröcke eltetne, holot nem vgy vajuszunc mint itt ez világban (Born: Préd. 37b). Vajudnanc es az porba fekednenc (571b). Ha meg nem holt is, vajuszik: aut mortuus est, aut docet literas (Deesi: Adag. 76). Sokat vajuszol (Megy: 3.Jaj. II.181). En még itt vajuszom ez halando testben (Czegl: Sion. 4). Vajudzom az szegény köszvényvel együtt (TörtE. XVIII.36).

el-vajudik, el-vajuszik: [elangvesco, defatigor; sich abmühen, ermatten]. A sereg igen el vajot és el veszet vala az hoszsza hadakozásba (Helt: Krón. 139b). Lelkem el-vajutt, el-holt, az én hasam meg-biólt (MA: Bibl. V.15). Az ember paradizomból kivettéftől volt és nem vala többé előtte az életne fája, honét elvajutt, elébőzött (MA: Scult. 713). Az mi meghal, ám hallyon meg, amely elvajuszic, vajudgyeé el (731). O nyomorult Mammon, elvajutt bálvány isten (MA: SB. 162).

még-vajudik: ∞ Megvajutt vala királyi éhsíggel (RMK II.267).

Vajodalmas, vajdalmás: 1) [dolorosus; peinvoll]. Sól vagyon oromon, az elmeesse vajdalmás, az megmaradása rwthalmas (LevT. 1.251). 2) [afflictus; qualvoll, elend]. Ugy emlekezik vajodalmas eleterül (Tel: Evang. I.45).

Vajutt: termatus, vietus, langvide, sublestus, morbidus, strigosus MA. syntecticus PPBl. ausgezehret, matt, weich PPB. Vajutt, elfonyat: syntecticus MA. Vajutt tagjaimat mivel fedezem (RMK. II.470). Szerszénec egyben soc fele éléseket, ezaszár vajot hadában mind ezeket elküldé (Valk: Gen. 15b). Vajutt, szakkölködő, beteg és mocskos testetek (MA: Scult. 708). Vajut azért itt is ez erősséged (Czegl: BDorg. 188). Két rendben állatta volt a beteges, vajutt lánczokat fegyveresen (ErdTörtAd. III.84). Párisban láttam egy vajott (igy) elefantot gyermekdeden, azt is az angliai király küldötte ide (TörtE. I.196).

Vajudtan: [langvide; ermattet]. Jussuf aga is igen vajudtan tegnapelőtt jött vala ide (MonTME. IV.463).

Vajuttság: syntexis MA. PPBl. blöde olmmacht, schwachheit PPB. Testének vajuttsága miatt tisztitól elmaradt (SzD: MVir. 63).

Vajuttul: langvide MA. kraflos, faul PPB.

Vajuvó: [miser; elend]. Mihelyen ezt az vajuvo és nyomorult életedet el végezted (Pathai: Sacr. 299).

VAJUL: [parturio; kreissen]. Délután két órakor kezd vajulni kedves feleségem (TörtEml. II.93).

még-vajul: [defatigor; sich ermüden]. Hada meg vajült vala (Göres: Mátý. 52).

Vajlód-ik: [crucior; gequält werden]. Beteg Philostenas halálra vajlodik (PhilFl. 17). Vajlódó szívének új sebe fakadott (SzD: MVir. 360). A hol én vajlódtam, ott szenvedtél te is (Gvad: RP. 536).

VAK: caecus, orbis C. blind PPB. Vak a koczkában: tesserae monas MA. Vak paraszt: Boeotica sus; más házúnál szemes, magánál vak: *lynx foris, doni Tiresias PPBl. Vac vezerec, kie a zuhogot ki zürítec (MünchC. 57). Az vitezne vala vak zóme; hogh megh öklelte volna Ihusnac oldalata, az lancharol cheppene egh cepp veer zómere, legottan megh nyleek (WinklC. 226). Bankodvan az ew vak zyueken: dolens quod occalissot cor eorum (Pesti: NTest. 73). Nagy vak pogánuságban űk is élnek vala, bálvánt imádnak vala (RMK. II.16). Ugy tapogasz az délszínben mint vak az sötétben (209). Vak módra tapogatnak (Mel: Jóh. 12). Kösd az két vak szemedre, fő fayást gyogyit (Mel: Herb. 13). Vaknál vakabnak is, vadnál vadabnak is mondgya (Born: Préd. 561). Az te két vak szemed az te haladnec fonatekia között (Kár: Bibl. I.632). Az

vak szerencze uralkodik minden dologban (Decsi: SallC. 7). Vaknál is vakabb: talpa caecior (Decsi: Adag. 21) Vak vere-
séggel verni (226). Vak elmeű ember vagy (Illyef: Jephth. 15). Sok szívét nem lenne vétetlen vak valván (Balassi: Ének. 72). Az emberek dolgában nem uralkodik az vak szerente (Zvon: Post. II.122). Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac vagy sünta vagy czonka tagú lejénd (MA: Bibl. I.109). Kényék-meg a vak szemét popiummal (Web: Ámul. 97). Sobonnai, vak vezető, gonosz lelki-isméretű ember (Illyef: BCsTomp. 130). Bizony vakabb vagy keltetű (Matkó: BCsák. 307). A szorgalmatosságh nem vak végre néz, mindent körül vizsgál (RendÉlPéld. B). Kit osztán vak szemben egy on golyobits ér, melly miatt el-essén meg-hólt e jó vezér (Könyi: HRom. 183). Nem hü-belé módon, sem vak szerencsére kell választani a religióban (Fal: NE. 58).

[Szólások]. Vak, a ki rostán-által nem lát: quis hoc non pervidet PPB. Vakja kezd fordúlni végre kozkájának (Gyöngy: KJ. 96). Hogyha vak a kozkád, ottan időd bírád, mihez kellessik nyúlni (Kisv: Adag. 86). Szorító mentéske, könnyökbe vak (Kem: Élet. 49). Irásit vak szemmel nézik (Kor: Préd. 364). Gyöngyös felé mennél vakabb és bokrosabb út leszen (RákF: Lev. I.429). Perdített kozkát vakra fordította, jó kedvem örömet felhaborította (Thaly: Adal. II.109). Olly könnyen perdül-e hatról vakra kozkája (Csúzi: Síp. 687). A házasság dolga istennek munkája, nála nélkül vakra vetett sok kozkája (GyöngyD: MV. 65). Vakról lehet vakra kozkára fordú-
lása (Thaly: Adal. II.110). A Más kozkáját mikor tovább vettyűk, hirtelen hoz vakot (Gyöngy: KJ. 44). El-dobbanni szívében, mikor vakot mutat a szerencse, fertelmes al-
vilóság (Fal: NA. 225). Ha valóban vakot mutat a kozka, könnyebben elnyögi (Fal: UE. 464). Vakot vetett ott a kozkád (Bal: CsIsk. 35). Itt is vakot veto Pazman kozkaia (Zvon: PázmP. 4). Az úr istent segítségül híván kétség nélkül vakot vettethetnék az ellenséggel (ErdTörtAd. II.390). Majd meg-válik, kinek vet vakot a kozka (PhilFlor. 95).

[Közmondások]. Vak nevet kanczelt: Clodius accusat moechos MA. Vak vezet világtalant: caecus ducit caecum PPB. Vak szömdőnek ad világot: sus Minorum (Decsi: Adag. 1). Vak vakot vezet (57). Vaktól vtat, bolondtól tanácsot sola ne kérgy (198). Vaknak tolták ki szömdét: pro caeco exoneratus est (226). Az vak is vezetheti az szemest (Zvon: PázmP. 274b). Vak nevet világtalant (Czepl: Japb. 9). Dícsősséges isten, vak vezet világtalant (Thaly: Adal. I.80). A vak is talál olykor egy patkót (Kisv: Adag. 249). Szemesnek-való a játék, vaknak az alamisna, zigánynak a vak ló (SzD: MVir. 261).

[Vakít]

mög-vakít: caeco, excaeco, obcaeco, elusco C. blind machen, verblenden PPB. Megvakítom, vakká tészem: caeco; megvakítani, szemét ki-sűtni: abacinare PPB. Egy erdeghes ada meghet meg ynnya, meel ytal myndent meg vakoyt vala zeme vylagatol (ÉrdyC. 233). Az íregseg es gyűllöltség megvakotot tegedet (Tel: Fel. 14). Vakech meg szímet emoc a nepoc (Tel: Évang. I.271). Megvakította elméjét az eretnekség (Pázm: LuthV. 375). Az ajándék megvakította az szemeseket is (MA: Bibl. I.69). Vak az szerencse, és mindent meg vakít, valaki főle várja előmenetli (MA: SB. 45). Az ördög is cnda eselekedetek által megvakithatja az embert (Czepl: MM. 246). Az te napodat is, főle, megvakítja, s nem tudon, azután mint világo-
sítja (Thaly: Adal. I.163). Nem bizony az, ha csak az isten nem akarja őtet éppen megvakítani vagy meg-verni (Beres: Lev. 221).

mögvakítás: 1) [praestigiae; blindwerk]. A pogánok az ő balványozásokat jeles nagy szép isteni tisztelgetnek tartották,

de az idő meg jelentőtte, hogy merő ördögi megvakítás volt (MA: Seult. 921). 2) excaecatio MA. blindmachung, verblendung PPB.

Vakjában, vaktában: [temere, fortuna, imprudenter; zufällig, blindlings, unüberlegt]. Hogy ne láttassanak vakjában harezolni, azt kiáltják (Ker: Préd. 549). Istentelen az, a ki vakjában avagy történetből forgani véli a mi dolgainkat (Com: Jan. 214). A bányász az érczet tsak vakjában vágja (GKat: Váls. I.681). Nem kiszeti mindjárt vakjában valamely nagy tettetes vételre az embert (Megy: 6Jaj. II.13). Lelkek-esméretét vakjába meg ne sőtésék (Megy: 3Jaj. II.76). Isten elverte eszekt vagy másokat bolondnak itél, hogy ily vakjában kéri (RákGy: Lev. 500). Nem imádkoznak a calvinisták vakjában (Czepl: MM. 122). Melyeket vakjában eselekesznek, nem javalandók (249). Miért követtek vakjában ilyen hamis prophétát (Matkó: BCsák. 392). Hogy vakjában el ne meny mellőle ennek is. lássuc, mit nyersz ezzel (Kereszt: FelsKer. 37). Vakjában szitkozódni (Kisv: Adag. 289). Segítségét oda kiüldeni javallott, de vakjában belé ne kapjanak (Beres: Lev. 229) Ha látom, nekünk való, rajta lehetünk, mert vaktában nehéz (182). Rajtok menni vaktában senkinek nem tetszett, mert félnek (300). Vaktában künstrálnom magamat, míg constitutióid nem tudom, félek az confusiótól (666). Muló javait osztotta vaktában (Orczy: KültH. 132).

Vakol (vaklie Prág: Serk. 81): 1) caecutio, caligo C. caeculto MA. übel sehen PPB. Vakol es bolond értelmében vezekődik (Beythe: Epist. 127). Az koros embereknek szeme fenye vaklie és nezesec megl homályosodli (Prág: Serk. 815). A mi okosságunk vakol (Mad: Évang. 141). A csipás szeműek a napnak ágaira vakolnak (281). 2) incrusto, obfuso, obduco, trullisso MA. crusto MAI. tünnchen PPB. überstreichen Adami. Vakolyák a kőfalt és még jó nedves a vakolás (Lipp: PKert. I.18).

Vakolás: 1) tectorium MA. [tünnchwerk]. Vakollyák a kőfalt és még jó nedves a vakolás (Lipp: PKert. I.18). A háznak csak fehér vakolás hía, téglázása, padimentoma sok (Mon-Okm. XXIII.443). Vén artzáját tsaloka színezés, vakolás simítja (SzD: MVir. 43). 2) trullissatio rudior MA. das gröbero tünnchen PPB. Vakolás, fővenyes vakolás: tectorium arenatum PPB.

Vaklandos: caecutiens, lusciosus MA. blinzeln, übel sehen PPB.

Vaklandosan: lusciose, caecutienter MA. blinzeln PPB.

Vaklyas, vaklyos: lusciosus, caeculus MA. der ein blüß gesicht hat PPB. vaklyos, homályos szeműk, tyúk szeműk: myops PPB. A vaklyos és keresztül félre néző: myops et paetus (Com: Jan. 54).

Vaklyasan: lusciose, instar caecutientis MA. blinzeln PPB.

Vakoló: incrustator MA. tünncher PPB.

Vakoltat: [incrustare curo; tünnchen lassen]. Két élészítat vakoltatni kelleno (RákF: Lev. I.271)

Vakon: 1) [caeco; blind]. Vakon született: caecigenus C. A vakon születnek sem adhat lást (Helt: Bibl. I.c). Az vakon születnek szemet adot (Börn: Évang. I.320). 2) [inconsiderate; unüberlegt]. Csak vehetném Nagyságod parancsolatját, mégis ilyen vakon nem gondolkozám (Beres: Lev. 64).

Vakos: caecus, caecutiens MA. blind, übel sehen PPB. Czipás és vakos ember (Decsi: Adag. 155). Vakos kozkádald ne szeremeseltessél örök boldogságotat (Csúzi: Síp. 522).

Vakoskod-ik: caecutio MA. caligo Modlat. 72. caeculto PPB. blinzeln, übel sehen PPB. A papasoc a kever szegese-

ben vakoskodnac, az ket tanytuannac kedig szemec meg nyitanaac (Born: Préd. 254b). Az éjeljírő madár nappal vakoskodlik (Com: Jan. 36). Bolondoskodol-é avagy vakoskodol (Matkó: BCsák. 50). Csak vakoskodva, tapogatva járúl az isteni főltség bicsdőségének fényéhez (Bíró: Préd. 147). Hogy olly eszefúrt emberekre mutatsz Franciaországban, a kik mélyen benéznek a szívekbe és módját is adják; bár elhidd, mi sem vakoskodunk (Fal: NU. 321). Mint hogy vakoskodunk magunk dolgainkban, leginkább lelkünkre nézve miért nem nyugszunk meg az istennek rendelésin (Fal: SzE. 516). Most is vakoskodnak látni nem akarván (Orczy: KöltH. 63).

Vakoskodó: abocellus PPBl. [schlecht sehend]. Haszonlatlan dolgok; az akartva vakoskodó szemeknek világítani, szeleken horgászni (SzD: MVir. 219).

Vakság: caecitas, ablepsia C. blindheit PPB. Meg marada az eretnekseggnek vaksagaba olyha hwz eztendeyg (DomC. 78). Az emberi zivnec vacsaga es tompasaga (DebrC. 238). Vagyon nagy twdatlansaug es vaksaug ember ftyay közdöt (ÉrdyC. 556). Rejünk szállott az nagy vakság, minden szemetlenség (RMK. II.213). Meg vakulan emni io tétére, a vaksagot bekesseggel szenuette (Helt: Bibl. I.h2). Az tudatlanságnac vakságüt gyogyetya mi bennüne (Tel: Evang. I.32). Azt is meg gondollyuc, mely nagy szemtelen vakságban légyen az bűnös ember (Pázm: Kal. 31). Elkerüld a hívásagos magad tetézését és a kevelységét, mert ezek niút sokan gyogyíthatatlan vakságra jutnak (Pázm: KT. 196). Meg kérdik az Seraphis bálvány istent az ő pogány vakságokban, hogy ha ez földön találthathatának-é oly szerencsés emberek mint ők (MA: SB. 44). Nagy vakság atiamfia az tudatlanság (Bal: CsIsk. 84). Másnak vaksagot kívánni nagyobb mint sem halált (Mik: TörL. 451). Piruly emberi vakság, gyarlóság és ne tégy fel az istennek bőltseségével (Fal: SzE. 525). Vajha megosmérüénk tompa vakságunkat (Orczy: KöltH. 85).

Vakságos: [caecus; blind]. A fekete ló példázza vakságos bűnőket (Mel: Sz.Ján. 181). Vakságnál vakságosbac az meinyei titkoknac által értésében (MA: Tan. 32). Vakvezereknek vakságos vezetyei (Mey: SzAÖróme 7).

Vaksi: [caecutiens; schlecht sehend]. Vaksi, vakotska: caeculus; vaksi aszszony, fél-szemű aszszony: *lusca mulier PPBl. Más háznál szemes, otthon pedig vaksi (Kisv: Adag. 182). Más háznál szemesek otthon pedig vaksik (SzD: MVir. 253).

1. **Vakul:** excaecor MA. blind werden PPB. Nagy szépen megigazlák ezt ottan az doktorok, az többi meg is vakul, noha nincs mit mondaniok (RMK. V.243).

el-vakul: ∞ El vakulnac ez telbetetlensgeec miat (Born: Préd. 546). Inkább akarom, hogy el vaküllayk Elymassal, mint Simonnal világossan látó szemekkel el vesztémi (Laud: ÚjSegíts. I.20).

mög-vakul: excaecor MA. blind werden, geblindet werden PPB. Meg vacult es el aggot, mögpoclost es ektelenilt azzoállat (NagyszC. 212). Mely zent zűzvet mikorou agias hazaba niteten meg ölet volna, azomal meg vakula (DebrC. 60). Nagy szidatolomságban, bolygóban maradánk, sok esztelenségben im mind megvakulánk (RMK. II.178). Fejenként megvakult szívök (IV.177). Úgy annyira megvakolt vala, minden pogánokat felőlmlült vala (VI.76). Megvakuluan emni iotétére, a vaksagot bekessegel szenvette (Helt: Bibl. I.h2). Nemelly igen meg vakult later toborzékot nyom és megbayagattya magát az hoher előt (Born: Préd. 573b). Úgy megkeményedneec és megvakulnac, hogy nékie sem segedelem sem tanác semmit nem használ (MA: Scult. 300). A nyauolias magis vakult papistac azt velic, hogy minden ember megent papistaua leszen (Holl: Préd. 3).

A modvék a fényes réz medentzékre való nézéstől megvakulnak (Misk: VKert. 73).

vakulton-vakul: [caecior fio; blinder werden]. Naprol napra vakulton vakulnac (Zvon: Post. I.425).

Vakulás: 1) [caecitas; blindheit]. Meggyógyítá isten szemek vakulását, de belső szememnek ada oly világot (RMK. IV.199). **2)** excaecatio MA. verblendung, blindmachung PPB.

2. Vakul: [temere, imprudenter; blindlings, unüberlegt]. A ki csak vakúl akar itéletet tenni, azt gondolhatná, hogy igen meszsze futamodtak ezek az Luther és Calvinus újsági (Pázm: Kal. 629). Igaz itéletből és nem vakul vagy szerentesére kell a papnak némelly bűnököt meg-tartani, némellyeket meg-botsátani (Pázm: Préd. 429). Némellyek vakúl bocsátkoznak ügyekbe (Fal: UE. 442).

VAKAR (vackar Helt: Mes. 261b): frico, scalpo C. frico, rado MA. [reiben, kratzen]. Valanihöz vakarom: affrico C. Lovait vakarni: das pferd striegeln (Adámi: SprachK. 311). Az fekelnek seínedeket cserépel vakaria vala garuion fiven (DöbrC. 514). Latanak egy karhozottat, kyt az erdegők nywzaak es sowl vakaryaaak ow testeet (ÉrdyC. 79). A kackas egy nyibány tyuekal vakarnán a szőmvetet, emyi kereséneec (Helt: Mes. 261b). Vizen vakard s mosd ki, hogy megszárad, lüngold meg a malacot (Radv: Szak. 9). A szőlőt facsarjad meg és vakarj nádmézet köziben, hogy megédesítse (24. 22. 109). Ez aszszonyi állatott el riaszta, taszítta mint egy ebet: tisztully, vakarj, tzoki te eb (MA: Scult. 285). A kőrmünkel vakaruuc, rühelődünk; unguibus scabimus, scalpinus (Com: Jan. 50). A test tőrlo szőrrel és lynkacos mosó kövel dörgöltetic, vakar-tatic (114). A maga hátán termett rühét nem éri vakarni (Matkó: BCsák. 171). Mint vakarja tuját rühes Mátyás (73).

[Szólások]. Példa lehet ez az magyar uraknak, kik mindenkor csak magoknak vakarnak (RMK. IV.239). Fejedre vakarsz, mert így beszéllek veled (Czegl: MM. 137). Maga fejére vakarni port (Kisv: Adag. 183). Maga fejére vakart szenet (Decsi: Adag. 106. 302). Magad fejére vakarsz tűzet (186). Kotorj, vakarj tova: apage Major: Szt. Vakarj tova, tartásatok dolgokat: apage, apageto PPBl.

[Közmondások]. Ott vakarja az testét az ember, a hol neni visket (TörtT.² I.87).

el-vakar: 1) [erado; auskratzen]. Az szélit uaagy héiát el veszdöm, fölilit elvakarom: emargino C. **2)** [deleo; vertilgen]. Vakard el en hamosságomat: dele iniquitatem meam (DöbrC. 108). Kerlek, emlekeziel, mel artatlan vezet el valaba avagy igazak ha vakartattak el (517). Wakartassanak el eleeknek kenyebwól: deleantur de libro viventium (KulesC. 165). **3)** [se auferre; sich fortpacken]. Látván, hogy tsak ebül mérík a lentését, el-vakart (SzD: MVir. 20).

fel-vakar: refrico C. suffrico PPBl. [aufkratzen]. De miért vakarjuk fel a bétorrott sebnak az ő túrját (MonIrók. XI.340).

hozzá-vakar: affrico PPBl.

ki-vakar: erado, effrico C. [auskratzen]. Az irást ki-törölöm, ki vakarom: repungo PPBl.

[Szólások]. Még ennek, bár takardd, híre futamodik, még ezt ki vakarja a tyúk (SzD: MVir. 233).

környül-vakar: circumfrico C.

lő-vakar: 1) [defricio; abkratzen]. A varat a kilosrül ha le vakarná, a kiles marada (Mon: Apol. 328). Noha genetségit cseréparabekkel vakarná le, az gané-dombon üle (Hall: Paizs. 13). **2)** [deleo; vertilgen]. W nevekethi le vakarad erekvél erekke: nomen eorum delesti in aeternum et in saeculum saeculi (KulesC. 13. KeszthC. 13).

még-vakar: confrico, defrico, desquammo C. perfrico MA. reiben, kratzen PPB. Ha értz fázéc leend, meg vakaryiac es vizzel meg mossác (Helt: Bibl. I.AA2). Bizony rosz vackaróia vagyon wradnac, ha sockaig így meg vackarnac, bizony a timárokuac hámoszába behatyttyák bőredet (Helt: Mes. 121). Ha csukát avagy poszárt ad kezedben az mestered, azt igen szépen megvakarjad (Radv: Szak. 10. 22. 18. 79. 108). A madarac meg-mellyezetne, az halac héjoktul megvakartatnac (Com: Jan. 83). A czikória gyiikeret hámozd avagy vakard szépen meg, azután hasogasd meg (TörtT.² 1.579). Az ember szűfölitik mint megvakart tábla, mellyen semmi sincs leírva (Illy: Préd. I.135).

rëa-vakar: [irrado; hinaufschaben]. Az reszolék közzül az port kifűvün vakard az poris vesszelből reá az műre (Kersk: ÖtvM. 321).

Vakarás: frictio, frictus, frictus, affrictus C. das reiben, kratzen PPB. A vakarásoc, ér vágásoc nem veszie el a fűjaldmat, hanem euyhític (Com: Jan. 173).

[Vakarász]

még-vakarász: [prosterno; schlagen]. Egynehány jó esutákat tévén Prága alá, ott jól megvakarásza az németeket valahol kit kaplatott (ErdTörtAd. II.288).

Vakaratlan: [non pectinatus; ungestriegelt]. Az a vitez ember, a ki hamarébb megfordul csapant, vakaratlan lovával, mint más tündöklő paripijával (Laud: UjSegits. 1.518).

Vakares: 1) libum, panis ex corrasis massae reliquiis confectus MA. kuchen aus dem überbliebenen abgekratzten massenteig PPB. Parancsoló ő Nagysága, ittvaló Vakares István nevő parasztembert fogassam meg (Bercs: Lev. 227). 2) rasura MA. [das abgeschabte]. Gyűkere, vakaresa a mályvának hasad meg-indíttják: malvae radices rasae solvunt tibi facies (Fölv: SchSal. 26).

Vakaresál: scalpo, frico MA. graben, kratzen PPB. Vajdogalom, vakartsálm, ki-vajom: scalpo, scalpturio PPB. Orrával vakartsál és ugy keres valami rothadt szemet, mellyel tölti gyomrát (Pázm: Préd. 30). Az tyk az szemeten, ganc vakaresál lábavval (Lép: PTük. I.302). Vakaresál az tik az szemeten (Thaly: VÉ. II.34).

ki-vakaresál: [erado; auskratzen]. E szín alatt sokat ki vakaresálhatni a szent íráshól (Pós: Igazs. I.38).

Vakaresálás: scalptura C. MA. das ausgraben PPB.

Vakaresáló: 1) [scalpendo destinatus; schab-]. Vakartsáló, penna tsináló kés: scalprum PPB. 2) scalptor C. scalpturio MA. graber, steinschneider PPB.

Vakardogál: [frico; reiben, kratzen]. Ha megérzed kőrnyűlötted, vakardogald a bokádát (Czezl: MM. 103).

Vakarék: strigmentum MA. [das abgeschabte]. Vakarék, le-vakart vagy le-fűsillőst szenny: strigmentum; le-vakart, le-törsült, vakarék, törsülték: destrigmentum PPB.

Vakargat: 1) suffrico C. strigilo MA. aufkratzen, striegeln PPB. En hatamon vakargattak bűnösök, é hámosagokat el nóitottak (DöhrC. 209. Pesti: Fab. 38). Engedd meg, katonád lovát vakargassa, de alomját parasz hetessel hányassa (Orczy: KültSz. 151). 2) [rado; scharren]. Hasonlatosoc a tykhoz, ki a tyza buza között is vakargat meg túltuen begyit (Vás: CanCath. 460).

Vakarít: [frico; reiben]. Onnan nyakok vakarítva térének vissza Váradhoz (MonIrók VII.169). Így ment el nyaka vakarítva a szent Mihály alias Ömlőcz-kapum ki (Bethl: Élet. II. 204).

Vakarítás: [nota, punctum; strich, punct]. Egy vakarítás írást nem tud (Szal: Krón. 471). Hazugságúnak be-pokrőcozisaára citállya Sámbar, a hol csak egy vakarítás sincsen arrul (Matkó: BCsák. 385). Csak egy vakarítás is ninesen rula (Pós: Vetélc. 41). Egy vakarítási szent írást nem tudá elő-hozni (Pós: Igazs. II.382).

Vakarkod-ik: [se auferre; wegnehmen].

[Szólások]. Imé aszonópp állhatatlansága, ura még fen vagyon szöme világa, férhöz vakarkodik ő asszonsága (RMK III.354).

Vakaró: 1) radens, fricans, rasor MA. schaber, kratzer PPB. Tudták az udvarhoz szokott herodiánusok a viszketeges fül-vakaró szók erejét (Pázm: Préd. 1110). 2) strigilis C. radula MA. striegel Pesti: Nom. III.102. PPB. Bizony rosz vackaróia vagyon wradnac (Helt: Mes. 121). Az ki vakarót fog az ő fűához, be kötözi annac sebeit (Kár: Bibl. I.671). Vakaro vagy őrlő rostély (Com: Jan. 83). A lovat fogas vakaróval meg-fésűli (86). Vettem három vakarót, három fejszét, három patkóverőt (Radv: Csal. II.19). 3) libum rasium MA. kuchen vom kratzteig PPB. Édes anyó Kigyemődnec szettyle szottyal készült hódos vakarút süt (Nyr. VII.371).

láb-vakaró. Tajték-kő, láb-vakaró, könnyű likatsos-kő: pumex PPB.

ló-vakaró: strigilis MA. striegel PPB. Abban hordozták az patkóló zacskót, lóvakarót (MonIrók XI.369).

toll-vakaró: scalprum Com: Jan. 157. [federmesser]. A deáknak kalamírissa, toll tarto póleza a toll vakaróval és iro penna csináló késcskével edgyítt légyen (Com: 157).

Vakarócska: strigileula, strigienla MA. kleiner striegel PPB.

Vakarod-ik: [se auferre; sich fortpacken]. Ninesen e szent hegyen semmi portod, vakarodgyál hát a völgybe (Matkó: HRoml. II).

el-vakarodik: ~ Athanaszusra szömbem szólnak, sőt ök egyenkent mind elvakaródnak (RMK. V.186). Az erdélyi had úgy vakaródk el Tömösvár alól bé vissza Erdélybe (ErdTört. II.21). Czobor magyar regimentjét fölvertük volna, de előre elvakarodott onnan (MonIrók XXVII. 27). Bethlen Gábor újjel nagy csőndesen minden hadával föl ezankozék és mind a törökkel őszve elvakaródk onnan (Pethő: Krón. 272). El kell vakaródnai a háztól (Mik: Tört. 8). Még kárt teszen s az után el-vakarodik (Kisy: Adag. 218). Könszeréttetett fölle el-vakaródni (Csúzi: Sip. 589).

ki-vakarodik: [exeo; hinausziehen]. Ugy engedtetett-meg élete, hogy Erdélyből harmad napig ki-vakarodgyék, mert egyél aránt azon sententia léssen rajta (Matkó: BCsák. 7. Pethő: Krón. 115).

Vakaród-ik, vakaródz-ik: [se fricare; sich kratzen]. Vakaródhatnám: scalpturio; rihelődom, vakaródom: scabo C. Major: Szót. 123. Vakaródom, szenyedékeket vakarom: scabo, entem scabo, scalpo PPB. Körmeinkel vakaródnak (Com: Vest. 38). Ember a tövissek között lévén és szarkáltatván avagy csak vakaródnai sem szabad-é (Pós: Válasz. 7). Fannus gubás testén vakaródzik, csúfos álmát neveti (Fal: Vers. 874).

[Szólások]. Mőzni [igy, olv. nőzni] vakaródom: nupturio C.

Vakaródás: [frictio; reibung]. A tsuka az ő sebeit a tzmopolhoz vakaródasa által meggyogyíttya (ÁCsere: Enc. 219).

VÁKOG: [vagio; winseln]. A nyul vakog, nyi: lepus vagit (Com: Orb. 5).

VAKONDOK, VAKONDAK *wakondia* Mel: Herl. 83. *wakondak* BeytheA: Fik. 127. *wakondugh* Jordl. 95. Cs. II

vakondok (Tof: Zsolt. 655. Nad: Kert. 24): talpa C. MA. maunwuf PPB. Kyk ez földön yarnak mynt vakondagh, poczok, patkhan, pőwzök (JordC. 95). A vakondagok a földet turiaik (DebrC. 15). Termetzet zerynt wak allat az wakondag, azert mongyvak ewtet wakondagnak ys, hogy semmynt nem laot (Pesti: Fah. 86b). Fertelmesece legyenece fűnektee a szűldiszno, a gyéc és a vakondag (Helt: Bibl. LCc3). A vakondagoknak es a pupenéneknek likok (Helt: Bibl. IV.14). Ez fű valahól vagyona. a vakondag ott nem lakie (Mel: Herb. 83). Ha az vakondag igen issa magát, nagy esőt érez Cis. H. Sar fyu, chuda fá: valahol ez az fyu vagyona, az vakandnak ott nem lakik (BeytheA: FivK. 127). Az e földön mászó állatoc közzül tisztátalanoc légyenece fű előtetece az eger, a béka, az szűldiszno és vakondac (MA: Bibl. 198). A napnak viláogságát nem szenvedheti el az örög, mint a bagoly, a vakondok s ama perepnytyok, szárnyas egerek (Tof: Zsolt. 655). A vakondac turásokat csinál (Com: Orb. 39). Vakjabb a vakondaknál (Ker: Préd. 52). Vegy egy lot porrá tört vakondokot (Cseh: ÖrvK. 11). Csak tékozló az parasztból lött ur, mint vakondok ganéjos földet tūr (Thaly: VÉ. 1402). Szomszédja maga viselésére olly világtalan mind a vakondok (Fal: SzE. 518). Setétben fáradoz mint a vakondok (Fal: BE. 548).

(Közmondások). A vakondok utat mutat a szemesnek (Fal: Vers. 912).

VÁL, VÁL-İK: 1 separar, discernor MA. [scheiden]. Három részre válek (Sylv: UT. II.152). Akaratgyok az, hogy az had ked fele wálon (LevT. I.161). Ket felé válic az víz (Kár: Bibl. I.195). El-routotta a hegy tetejéről kéz-nélkül vált követke a bálványozást, mely a világot részegítette (Pázm: Préd. 142). A mint az ősvények erre s arra válnak (GyöngyD: KJ. 73). A rejtek ajtaját úgy tudták tőnálni, szoros lyukon kellett kebelében szálni, ott pedig lehetett arra s erre válni (GyöngyD: Cbar. 49). Ha idején korán ezektől nem válhat, gazságy utjára nehezen akadhat (Orczy: KöltH. 26). **2** [fro, svado: werden, entstehen]. Yo yllatw kyuyerek valanak az nydes gabonabol (ÉrdyC. 282). Az ű asztaok fűnekiek tűrré laquens) válik (Sylv: UT. II.16). A gyermekek szoktattasauac valami mestersegre, hogy végre lopoc, hazogac avagy kolduloc ne vályyanac benne (Born: Préd. 86). Kie közzül ezac egy sem vált olly istenes ember (391b). A polyvábül ganéj vagy fűst válik, ha rohdadástól vagy tűztől emésztenek-meg (Hall: Paizs. 21). Tanult elme válek belőle (Tarn: Szents. 57b). Meg-lásd onna, ebből minő menyetské vál (PhilFlor. 58). A kimint iparodik, erőlködik, ollyan személy válik belőle (Fal: UE. 410). Barom-ostobán jűddegelfünk minyáján a világra, tanulással állik ember belőlünk (410). Sokból nagy ember válua, ha még valami megvolna benne (485). A szakonnát ha egyre fűstőlük s, nem válik belőle derelye (Fal: Jegyz. 920). **3** [sum, invenior; sein, sich finden]. Egy sem válic az fő nepec közzül, ki elec el menne (Born: Préd. 81). Az wrac közzül-is egyuel tőb nem vált, ki ez könyw nyomtatásat valóba segítette volna (458). Őe hűd el magadat, mert válik hasonló hozzád-is (Decsi: Adag. 50). Nincz olly erős, kiuek végre társa nem válik (3). Válicne ű köztűnk is olyanoc, hűgyétece (Csákt: Assz. 9). Nincz olly erős, kiuec társa nem válic (Czepl: Japh. 217). Alig válik tűz őzt, a ki iró ezkőzt ugy csinál, hogy jól tecezik (Felw: Dics. 94). Válik köztök ilyen (55). Erős Murány vára, kit a világszűdál, bozza e világra hasonló kevés (GyöngyD: MV. 9).

[Szólások]. *Vámbe válik*: Vege fele lassu, de sokaig tartó s őbe válik. 1583 (KBartta. Dv2). Nincz olly fene, ki sze li d-en nem vál (Thaly: VÉ. II.227). *Vámiból válik*: Édesb a víz b ősi vált bornál (Csúzi: Sjp. 737). *Vámín válik*: Próbán állik: die probe wird es zeigen (Adámi: SprachK. 212). *Vámiból válik*: Later azokhoz sem álla egyikhez is, hanem vganac maganaac válec (Tel: Rivlr. 33). Tisztán a víz magá-

nak válylék (Ker: Préd. 207). *Vámire válik*: Ha felveszi a tanacsot, nem csak hasznot hájt magának, hanem bocsületire is válik (Fal: UE. 456). Midőn látná, hogy balálra vált szolgálja, istentől kereso utolsó segítséget néki (Pázm: Préd. 272). A beteg igen meg nehezedett és inár halálra vált (Tarn: Bar. 122b). Felesége és leánya halálán annyira búsiúl, hogy nem-sokára halálra válik miatta (Hal: HHist. II.286). Egy halálra vált kisedél meg-gyógyúl (Tarn: Titk. 158). Mint az vonagó halálra vált embert tengetik a doctorok. 1878 (TörtT. I.123). Minden szem pillantásban halálra válni (Fal: NE. 37). Miudaz, a mit mástól viszont veszen, tulajdon nagy hasznára válik (Fal: UE. 426). Csuda dolog volna ez, hogy akkor az időben Abraham es Israel ollyan kegyetlenekre váltának volna az ő nemzetségekhez (Gyarm: Fel. 88). Soha sem válik kis ebb-ségekre a nagy uraknak, hogy a jól végeztet dologban része vagyona a szolga eszköznec (Fal: UE. 398). Reménsége nincs életre, szíve válic kis értetre (Új: HÉnek. 36). Ö könyör-gésre váll (Könyi: HRom. 39). Az vtan az egh egi neminemo-értetekletessegre válic. 1572 (KBécs. D5). Szomoró nőtára válik még az énece: Boetia cantilena (Decsi: Adag. 99). Mi vissza élvén az isten teremtésével rosra lordítjuk és roszzunkra válik (Mik: Törl. 248). Volt irannak vétke miatt Delimán szerelmemre nem vál (Könyi: HRom. 149). Sokan vadnak azok, kiknek hivataloc vagon, keuesen kedigleu, az kik arra válnak (Sylv: U. 132). *Vámire válik*: Aranyá válom: auresco PPB. Ha az réz aranyá válic (MA: Scult. 170b). Imádságoc búnné válic (Zvon: Post. I.811). Úgy egy-gyé vált a két ekklesia, hogy ma Egyháztalvának tsak a régi irásokban maradt-meg emlékezte (Bod: Pol. 104). Valamit magános tanátsal elrendelének, az leg-főbb törvény ere-jévé vált a kételenségek előtt (Rák: Manif. C2). Magadtól hamar meg-esel, fedetté válol (Pázm: KT. 182). Az bőre mindenes-től fejérré vált (MA: Bibl. I.99b). A magyarok, mivel a gallusokkal őszve házasonának, magok is gallusokká válnak (Liszny: Krón. 145). Mikor a szebnél szeb petségé cselu-köre metszük, azzal nem válik gyémántá (Fal: NA. 222). Az igaz hamissa walyk (Ver: Verb. Előb. 3). Tsak kitsiny mangurni könyveceké válnak azoc (Czepl: Japh. 21). Seuki sem válik azzal nagygyá, hogy lába nyáin s palotásan tud járni (Fal: UE. 460). Az otthon kedvére nevelt gyermek végre bor-júból ökörré vál (Kisv: Adag. 12). Termetzette válik benne (Frank: HasznK. 75). Ha a mit a sűtő sűt, Christus testévé válhatna (Matkó: BCsák. 425). A dolognak külsősége tűnik az embernek szemibe és az által válik tetszetessé avagy utálatossá (Fal: UE. 371). Lutherben mint egy vérré és természeté vált volt az hűt és vallásbeli tátoosság (Bal: CsIsk. 242). A viosz lépek a tűz által meg-olvasztatván viosz-szá válnak (Com: Orb. 97). Utólyára vizzé válik reménysé-gek, rajta vesztenec (Fal: UE. 455). Akár-hogy válik: es mag ausfallen, wie es will; még úgy válik, hogy: es wird noch so sein, dass etc. (Adámi: SprachK. 212). Az el szeketet vala seregből es egy fő legény mindiárt utánna válic (Helt: Krón. 51b). Ime a nép vtánna vált: ecce mundus totus post eum abiit (Helt: UT. c7).

el-válik: 1 separar, sejnugor MA. [scheiden]. Elválon feleségemtől: repudio MA. divortium cum conjuge facio PPB. Mellyben a széki a fejétől el-vált: ova schista PPB. Vállál el en tőlem (Sylv: UT. I.87b). Kérlec, vályál el én tőlem; ha te balra mégy, én ióbra megyec (Helt: Bibl. I.17). Valaki feleségétől elválandic: qui dimiserit uxorem suam (Helt: UT. B). Elhálic es el tanozic (Helt: VigK. 68). Nincsen ez világon sem-mim, kitől nehezeu válnám el (LevT. II.281). Soha el nem válic mi tőlönc (Mel: SzJán. 469). El nem válic es el nem szakad tőle (Born: Préd. 44). Mikor az lelek az testül el válik (Fél: Tan. 91). Egie az masiktól el ne vályge (Agend. 59). Nem azért kívánlak, hogy tőled elváljam, hanem hogy szeresselek

(Bátassa: Ének. 191). Így legyen, kívánom, míg tölem elvaló lelkemnek kimulása (222). Kérlek, vallyál ol tölem: recede a me obscero (MA: Bibl. 111). Mivel különböz oktalan állattól, ki el válik akarta okosságától (Zrinyi 131). Ki hochátá lelkét testéből, el-válék feje kegyetlen mellétül (56). Éltétül, szavátul egyszersmind el válik (107). Ha semmi úttal nem fül szíve férjéhez, vallyék-el tüle (Pós: Igazs. 1557). Ő ngára eljűnek az törökök, köröm-serés nélkül egymástul el nom válnak (TörtT. XV.159). A szabadság elvállhatik az embertől (Hly: Préd. 1241b). A sas igen távul elválék a földtől (11511). Elváltunk egymástul a kapnál (Bercs: Lev. 127). Egy ember, a ki el akar válni a feleségtől, tartozik néki megadni, a mit néki kötött (Mik: TörL. 440). Véle kívánsz lenni, ő tüled el-nem vál (BíróM: Angy. 69). A kovély ember ha mit belé szegezett olmjébe, attul nem akar el válni (Fal: BE. 614). **2)** [decernor, manifestus fio; sich entscheiden]. Válijk el a dolog feyyverrel: capite meo *decernam PPI. Elvalyk a jozag dolga (LevT. 1318). Hiszem, hogy immár ma elvált dolgok, de hiszszük, hogy jól jártak (Nád: Lev. 38). Az német követ állapotja alkalmastul ol fog válni (RákGy: Lev. 222). Embernek keresztyénsége akkor válic el, a mikor halálához levén így szól (Czepl: Japh. 142). Akkor válik-el a léleknek dolga (Szathm: Dom. 184). Harmad nap alatt el válik, el kell-e oszlanunk (TörtT. 2 194). Válijk azom el, mire adja isten dolgunkat, hogy ő kghnének nekösöd, se gátold meg útát (599). Fejérvárhoz, ha Haiszter dolga elválék, könyű vissza-fordúlni (Bercs: Lev. 45). A hadakkal általment Oeskaí, s meghattam, tgeben satisfactiót, elválék végo (95). Elválék az két karácson közben az mi telelésiunkok ábrázatja (228). Szükségben válik-el a jo szolga (Szeg: Aqu. 38). El-válék, hogy hányat ölnek-meg vitézül (Könyi: HIRom. 106).

[Szólások]. Uri méltóságod szolgására vál ol (Thaly: VÉ. 1180).

elválás: 1) repudiatio C. separatio, repudium, divortium MA. [scheidung]. Házasoknak elválása: divortium; feleségtől való elválás: repudium C. Vala ow beime ez vlyagtwl valo tekeolletes el valasnak es el zakadasnak malaztya (ÉrdyC. 571). Régenten helyes volt a férhez adott menyecskét megvetni, elhagyni és lézen vala megvetés és el-válás (Com: Jan. 117). Az vezértől elválástokkor végeztünk vala, ott az szélben legyon szorgalmatos vigyázásban (Bercs: Lev. 19). A ti hamiságot szerzették elváltat ki közzöttetek és a ti istentek között (Hly: Préd. 1143). Tüllem el-vállással el-bútsúztak álmanim (SzD: MVir. 31). **2)** [discrimen; entscheidung]. Jobb volna az portái választ és mi dolgainknak elválását vánni (TörtT. 2 231).

elválhatatlan: inseparabilis MA. unzertrennlich PPB. Foglaly magadhoz engem szerelmeknek el-válhatatlan kötele-vel (Pázm: KT. 256b).

elválhatatlanképpen: [inseparabiliter; unzertrennlich]. El válhatatlan képpen eggyek legyönk véle (Baythe: Epist 97).

elválható: [separabilis; zertrennlich].

elválhatóságosan: [separabiliter; zertrennlich]. Az isteni személyek az isteni állattól nem el-válhatóságosan, hanem tsak az ő léleknek rendire és módjára képest különböztetnek meg (GKat: Titk. 25).

elvált: [abstractum]. Midőn valamely mondás csak összevoglalt értelemben igaz, nem az el-váltban (Hlyei: BCSTomp. 11).

elválván: [excepto, praeter; ausgenommen, auser]. Senkit nem láta az asszótul el valva: nemine conspecto praeter mulierem (Sylv: UT. 1139. 57). Az banoktol el valvan: praeter banos (Ver: Verb. 29). Ez az oka, mert bünbo fogautatot, mint zinten eggyeb zentse az egy Christus személyetől el valvan (Zvon: Osiand. 29).

ketté-válík: difindor, dividor MA. zerspalten, zertheilt werden PPB.

ki-válík: [sejngor; sich absondern]. Szokások az eretnekeknek, hogy ők a ceremóniákban mindenkor ki-váltak (Mad: Evang. 574).

kiválás: [discrimen; unterschied]. A közöseses hivatal kiválás-nélkül minden emberekre néz (Mad: Evang. 583).

[kiválóképpen]

kiválóképpenvaló: specialis C.

kivált: 1) [praecipuus; vorzüglich]. Az te magadnak kyvalt zentseges kegyelmessegedben (GömC. 226). **2)** [praesertim, praecipue; besonders]. Itt szörnű drágaság kivált szóna, abrak és lms dolgában (TörtT. 2 122). Itt még most is minden ritka és drága, kivált a pite (Mik: TörL. 438).

kiváltképpen: praecipue, singulariter, peculiariter, com-primis C. vornehmlich, sonderlich PPB. Az wrak neppenek myhelth ky telik az hawok, menthen ozolnak, kyvalkeppen a Banfy uram neppebe nem sok maradot (LevT. 1101). Szentetene, kitt sola nem minelbettegne volna, ha az ur-isten őket keualképpen nem vigasztalta volna (Helt: Bibl. 1b3). Úzic az farkossagot kiualtképpen ünnepe nap (Born: Préd. 410). A Salamou kiraly meg szereté soc idegen asszonyi állatokat, keualtképpen az Pharaó leányát (Kár: Bibl. 1314b). Mikor az madarac szereggel menec az erdőről falukra és várossokra, kiualtképpen zaykóc, soha nem io iel (Cs. II). Hunyadban és Biharban kiváltképpen ugyan felekiráltasd az mi morvai lakatosiukat (RákGy: Lev. 192). Az istensokszor az emberek szárnút elvágja, kiváltképpen azoknak, a kiket szeret (Hall: Paüz. 38). Nem köll a hadat Pesten alól vinni, hanemha az ellenségnék oda-alább való gyülekezeti kiváltképpen és szükségképpen kíváná (Bercs: Lev. 329).

leg-kiváltképpen: [maxime, imprimis; meistens, vorzüglich]. Az anyaloc leg kiualtképpen az igen meg kesereteknek jelenec meg (Born: Préd. 236b). Legkiváltképpen lelki szegényec igyokezűnc lenni, hogy meg élettecssinc (Zvon: Post. 117). Leg-kivályképpen ebben dieziretes és kívánatos a vénség, hogy ő-benne meg-szűnec a vétkes indulatok (Hall: Paüz. 120). Nemericz uramhoz küldtük szolgánkat legkiváltképpen ő kegyelméro bizván azoknak is részünkre való édesítését (TörtT. 2 VII.432).

kiváltképpenvaló: praecipuus C. peculiaris, singularis, specialis MA. sonderlich, sonderbar PPB. Az cananokok kezevt fenleek, mykeppen kyvalt keppen valo napfeen (DomC. 11). Minec vtüma innár az Atila nagy hertzoc meg hölt volna, marada két kiualt képpen való fia Atilanc a birodalomba (Helt: Krón. 20). Kiváltképpen való papokat tartot egy nyihányat, kie ezec alanizma osztogatoe voltannec (39b). Az istennec itoloti két fele, az egzie keualtképpen való, az másik közöseses keppen való (Kár: 2Könyv. 147). Az halalt két felenek monziak, egyik közöseses, az másik pedig kiualtképpen való (Fél: Tau. 521). Az istennek bölts tanácsa úgy rondelte, hogy világ végén utolsó és közöseses itlet légyen két kivált képpen-való nagy okért (Pázm: Préd. 1). Ha az bibliát egy kiváltképpen való nyelven kellene olvasni, nem volna job, mint sidó nyelven olvasni (MA: Bibl. Előb. 2). Énemekem léztek kiváltképpen való népem (MA: Bibl. 166). Izrael kiváltképpen való népe vala istennec (182). Kiki mind halálában kiváltképpen való szentírás-béli mondást forgitott szívében (MA: Scult. 137). Mindenik köfalnak az teteie kiváltképpen való színnel festetett meg (MA: SB. 360). Réváltképpen való kegyelméből istemek adom magam ez szent mesterséghez (Mogy: óJaj. VI.11).

kiválva, kiválván: exceptus MA. [praeter; ausgenommen, auser]. Mikoron nyoleczszáz nyoleczvannyoleczban írniak

vala urunk születése után, szolgától kiválván oszmétlen kijövének (RMK. II.16). Ettől ki valvan: hoc excepto (Ver: Verb. I.17). Meg paranczola, hogy az terhes harmokat tíz napra eledeltől ki valva minden terhelést meg könnyebítenen-e (Scul: Sullj. 62). Postillát négyet láttam, de az elsőől kiválva még méltó az íbbi, hogy nyjobban ki nyomtattassanak (MA: Scult. 8.) Az eredendő büntül Christustól ki valva senki nem íres (KCsípk: Woll. 77b). A törvénykedéstől meg-filtatot nap-ól ki-valva: praeterquam non fasto die (Com: Jan. 133). Az élőknek levelei le-hullanak a mérges matska mézesektől ki-valva (18). A Jesus főről főre minden emberekért egytől ki sem valva meg hólt volna (Pós: Igazs. 1628).

még-válik: 1) sejungor, separar MA. [sich trennen]. Az elők a testtel vő zerkeztenec egeben, hog' ighen nehezen valac egmastól meg (DebrC. 462). Nagy keserűséggel urátul megválék (RMK. VI.62). Mire válán meg egy nap mind tettől: cur utroque orborum filio in uno die (Helt: Bibl. I. N2). Magzatitól meg válíc (Kules: Evang. 495b). Azt akarnám, hogy memél hamaréb meg-válbatnám a világtól (Pázm: Préd. 1143). Boldog, a ki megválhatik minden ide s tova akadékoktól (Pázm: KT. 75). Bujálkodásátul megvallye (MA: Pan. 1291). A búza mikor válik-meg a polyvától? Mikor a szóró mester el-érkezik (Hall: Paizs. 288). Vállyal-meg a gonosságtól (288). Timon ám maga lássa, miért akart légyen meg-válni ömön személyétül (Fal: NE. 9). Több kívánatik hoz, hogy ember ömön akaratjától meg váljon (Fal: UE. 191). Meg-válta testétül a lelke (Könyi: II.Rom. 116). Igy meg-válom s már mint álom tetszik régi hivednek (Amade: Vers. 37). **2)** apparo, patero, liqueo MA. sich zeigen, offenbar werden PPB. Az ellenkező dologban válik-meg, ki mire való: farguitor virtus malis PPB. De még azon válik meg, fiam még marad Gyórott (LevT. II.51). Midőn soe felől a kísértő gondolatoc reanc rohadnac, ott valic meg, mint hiszűnc (Born: Evang. IV.248b). Masodikon s harmadikon válik meg: posterioribus melioribus (Decsi: Adag. 20). Minden dolog harmaliban válik meg (147). Az spitzer válik meg, minemű (233). Tudták, hogy az igaz szeretet szükségnek idején válik meg (Pázm: Préd. 578). Acker megválíc mind az híveknek jó állapotoc, mind az hitetleneknek büntetésoc (MA: Bibl. I.513). Hanem had vályék meg, mit tudunk mi ketten (Zrinyi II.13). Mit feleltl erre, meg válik (Matkó: BCsák. 112). Majd meg-válik, mit tudatsz feletni (GyöngyD: Char. 28). Megválíc szennel, mikent mentheted fejedet (48). Megválíc, Haister uram mint érzi magát (Berces: Lev. 387). Már megválíc, mit ad isten (578). Megválíc, miut folytatja dolgunkat (Mik: TörL. 12).

mégválás: 1) sejunctio, separatio MA. [trennung]. Az egymástól még-válásokban bellye volt (Czegl: MM. 75). Gyenge testének belső éjaldmit a nehézség törés, a szavától való meg-válása tapasztalható képpen ki-nyilatkoztattak (TitkRózs. 114). **2)** discrimen MA. unterschied PPB.

mégválva, megválván: excepto, praeter MA. ausgenommen PPB. Mert irtól meg valva, ki isten: quoniam quis Deus praeter deum (DöbrC. 37). Az tataroknak kegyetlen jarasoktól meg-valva az es tevb ezendevtelj fogva sem látatol sem hallatol anne nagy sok kegyetlenség (MargL. 85). Mynden fraterok haramtól meg valva, egy pap fraterivel meg valva es keet paratz fraterivel meg valva, evrdevgnak jhlese mya el menenek (DomC. 40). Bagoas öte meg mereggel az Artamestől meg valva minden fiainal özne (Szék: Krón. 56). A papoc földetől meg valva, melyet meg nem vón: praeter terram sacerdotum, quae a rege tradita fuerat eis (Helt: Bibl. I. Aa). Egy sem marada meg benne Caleből Jephone fiától es Josue Nun fiától meg valva (Helt: Bibl. I. Ddd4). Mind el veszénec heftől meg valva (Helt: Krón. 26). Czac bunnoc anagy magyaroc válánac az ő seregébe tíz száz ezeren az

egyeb főneueenc es segítségéveltől meg valva (14). Az ithelthem, hogj a bortól meg valvan job, haznosb jovedelme az varnak nem lehetne, mjuth ha beewj mona lenne (LevT. I.218). A fekete őn nyartul meg valva egész esztendeig ben leszen. 1579 (KNagysz. E7). Kie mind extendó által az nyartul meg valva io állapotban forognac. 1582 (Kal. Fijj). Az ő dolgokat szerenczessen elő viszik az nyartol meg valvan. 1583 (KBártfa Cv). Soha chac egy sído sem volt papa szent Petertől meg valva (Mon: Apol. 466). Egyeb isten egy szal sincsen az egy istentől meg valva (Szár: Cat. C3). Magok-is a tudós pápisták, kevesektől meg-válva, azokat a könyveket apokrifusoknak tartják (EszT: IgAny. 123). O testamentumbeli aniaszentegylazra rend szerint chac az sídoc nezenc vala minden egyfelele nemzetségektől meg valva (34). Senki az istentől meg valva bölcsnek nem mondathtik (Pázm: Kal. 37). A büntől meg-válva a mi testünknek tellyes hasonlatosságába öltözött (Pázm: Préd 159). Semmi ábrázatot nem látoc vala, az szózatul megválva: vocem ejus audistis et formam penitus non vidistis (MA: Bibl. I. 160b). Azért jelentí magát az pogányoknak-is olly diczóségesen mint az sídoknac, eztil megválva, hogy azoknac nem angyaloc által, hanem az sídóc által prédikátat (MA: Scult. 119). Christus mindenképpen mi hozzanc hasomlo az büntől meg valva (Zvon: Post. I.113). Valamení épölet, az Rahab haylekától meg valva, az ellensegnek prodáiává lén (Lép: PTük. I.403). Nem találtott kard es dárdá az egész nép kezében... Saultól es fiától Jonástól megválva (Káldi: Bibl. II.246). Ökrök, ünőbarmok, ménes koscolák, him lovaktól es esdőöröktől megválva, kiviteszenek (ÉrdTörtAd. II.373). Egynebhány nyughatatlan emberektől meg valva (Beth-Tám. 60).

neki-válik: [iucurro; aurremen]. Midőn sok kár tételit láta volna Fileménis, neki vált egyenesen es lováról le-veri Ulyssest (Hall: HHist. III.106).

[Válad]

el-válad: [separor; sich absondern]. A testsári rutság nem egészen a májbeli vértől váladván el, az al felel ki adatik (ACsere: Enc. 149). Ez a test menedékinek es az elváladó részeknek mozgások szerent rostálás módra vitetik végbe (148).

elváladás: [separatio; absonderung]. Az el váladás az eledelelnek a ganektól való megkülömböztetése (ACsere: Enc. 148).

elváladtság: ∞ Reszetskéknek egymastól el váladtságok (ACsere: Enc. 127).

Válat: [sejungor; sich trennen]. Úgy látom sok dologban mint egy esze vállaltattal, úgy bánz (RákGy: Lev. 499).

Válasz, választ: **1)** responsio MA. antwort PPB. Ha az ny wrunk haza jő, ty K. emuel ys iob walszotth yr, yzen ys (RMNy. II.31). Ez helbe keezek vagionk meg maradni, a meg a the fewlsíged valaztya kezvyukbe erkezyk (III.108). Myrth hogh lewelel tizek valazt, Keg-med nekem meg bochassa (LevT. I.279). Valaszt nem tft temi (275). Kivánta azt, hogy mindjárást derék választ tegyünk ökemének (II.200). Elég választja lött, megéri vele (167). Meg tudta volna nekie választot tenni (MonÍrók III.66). Hogy a portárol jó választja volna (73). Az ti vitézitek válsztig nyargalnak es rabolnak (214). Az válsz elő számlálásban meg említe (Helt: Krón. 30). Jó választot tettél neki, mert bizon en nem bánom, akar nősszék, akar ne nősszék (Nád: Lev. 50). Ez valasztal el ereszti. Ez valasztnak es feleletnek mely értelmi vadnac (Born: Préd. 15b). Szintén olyan ekes valaszt tudnec neked tenni, mint te szollasz, ha bolondoskodni es ertetlenkedni akarnéc (Tel: Fel. 68). No ni választod lón az wraságtól (Decsi: Adag. 148). Bövségesen es nyilvánban is, hogy sem kívánták volna, meg lézenc választételek (Pázm: Kal. 658). Válszt nem írok az ő feleletére

(Pázm: LuthV. 11). Ne csudáld, hogy ilyen vontatva adok kérdésre választot (Lép: PTük. III.9). Juranich! Juranich! sűrű erdőn kiált, de nem más, csak Echo néki bús választ ad (Zrínyi I.163). Echo is bánattal szól Ariannának, chinál öregbülést választal magának, mert ha ő panaszol, szól a küszkálnak, Echo bús választal nemet bánattynának (143). Kifülből helyre veszi választát hallani (Gyöngy: K.I. 20). Levelekre való válasz tetel (RejtLev. 43). Tegnap választ azért nem adtam, hogy az ellenség státussát kitauulhassam (Béres: Lev. 83). Sok ideje innár, hogy választot nem adsz (Thaly: VÉ. II.148). A nem akarom mutató válasz szünte úgy maga tsimnyával jár mint a reá ajánlás (Fal: UE. 402). **2**) [effectus; erfolg]. Megh ílentetem vala, ny walaztal jartam wala az fizetes felel (LevT. 17). **3**) [electio; wahl]. Mykoron vy waída walazra ment a dolog, myndenkor zokas volt, hogy a chyaus passanak küleou ayandek jarion (Kunitt Recheb heg lev. 1576. Révay kéziratai közt). **4**) relatio, instructio, discriminatio, distinctio MA. bericht, unterschiedung PPB.

által-válasz: responsum categoricum Kr. [kategorische antwort]. A tanótványoknak, mikor az utolsó nap felől tudakoznának, által választ teszen ílvözétőnc, hogy nem ő dolgot tudni az időket (Zvon: Post. I.25).

Választ: **1**) [discerno; unterscheiden]. Az próbált dolog, hogy az állapotok változási erkölcsöket választanak (LevT. II.283). Mi választja a keresztyén dómát a pogány asszonyi képtől (Fal: NA. 144). **2**) eligo, deligo C. MA. erwählen, auslesen PPB. Magannak választom: desumo C. Tegedet választot wmagának witezene (VirgC. 87). Mykoron az tougherbe wétőt warsa meg telendyk mynden felee halakkal, az yokat walaztaak lw edenyekben, az gonozokat ky hanyak (JordC. 396). Isten walazta, hogy az baruoknak paztorsagból lenne fejedelm (DebrC. 85). Tegedet fin isten angyal walazta (GömC. 321). Mynd kegyes kereessel mynd zykseeges kezereytsessel walaztaak előltök yarova es kyrallyaa (ÉrdyC. 400). Zerewól walaztottam ennen magamnak (415b). Matkayana walazta es yőuen dőbe yegősül (TelC. 60). Nem tudja wala minden, hogy Dauid istentől választot wolta (Szék: Krón. 28). Kit az atya isten minökünk wánlott es kinek kedwéért fiakká választott (RMK II.230). Nékiket ő maga támasztot az wr isten, némelyeket a nép választot (Helt: Bibl. I. 92). Ez az én szóm, hogy ezt választaszne (Helt: Krón. 115). Eregy archangyal, szály le pokolban, wálasz egyyet az haragos furiákban (Zrínyi I.12). Ezekben legyen Kegyelmed szorgalmatos, választván egy embert magának, ki által ezeket wégben wéhesse (Béres: Lev. 442).

[Szólások]. Király ötet fejéhez választá es tizenkét lóra néki hópénzt adata (RMK. IV.246).

be-választ: [eligo; erwählen]. Eszéki Jánost pécsi püspököt török császárhoz beválaszták a magyarok követnek (Mónfrók III.196).

el-választ: **1**) abjungo Ver. disjungo, separo, disparo, scerno, succerno, abgrego, dissocio, divello C. segrego MA. trennen, von einander scheiden, absondern PPB. Elwalaztyuk az gonozokat az igazak között (VirgC. 118). Kyketh isten egybe zörkdötödt, ember el'no'walazya (ÉrdyC. 523b). Walazad el en ygyemeth, nemzettől ky nem zentelteteth (KulesC. 105). El walazta a haranyokatt es az elwalasztottakat wíne a Laban ulaihoz (Helt: Bibl. I. 04). Tehát egy lineaal wálaszd el az két wtólsó kotát (Helt: Arim. A5). Az gonosz gondolatoc elwálasztanne az istentől: perversae cogitationes separant a deo (Kár: Bibl. I.635). Veid az tilmony fűhét, kit elwálasztottál (Bády: Szak. 276). Az kiket isten őzúd zöröz, ember el ne walazza (Zvon: Osiand. 173). El wálasztasz magunkat es wílgáttal (Zvon: Post. II.322). Elállott az pogányoc mellől es elwálasztotta azoktól magát (MA: Seult. 752). **2**) eligo MA [erwählen]. Az pottira való követeket is az kassni gyíltésben fogják olwá-

lasztani es elküldení (LevT. II.165). Senki az ecelesiában nem lehet, hanem csak a ki elwálasztatott (Pázm: Kal. 536). Erre az apostoli méltóságra választotta Krisztus Szent Jánost mindgyárt akkor, mikor a tizenkét apostolt elwálasztotta (Pázm: Préd. 134). Elwálasztja Moses az Levi nemzetségéből, az kie alkalmasoc woluúnac az isten hylékúnac szolgálatyára (MA: Bibl. I.121). Ez szent hogyet elwálasztá wemőn lako helyénee (V.31b). A nőtelen legény nőszi akarván elwálasztja magának, a melly eladó léaut kedwellyen (Com: Jan. 116). Több emberek jo eselekedetekből wálasztattak el az őrk életre (Ozegl: MM. 281). Mely bírakat az mű bizonyos tudományuk szerént el wálasztván meg esketők (SzékOkl. I.308). Végre magát megjobbíttya es előlewálasztott lézen (Hly: Préd. I.48). **3**) [discerno; unterscheiden]. El tudja walaztanu az iot az gonoztul (Frank: HasznK. 82). Az igaz, ionallattatott tudomant az hamistul tudlassac el walaztanu (Zvon: Osiand. C2). **4**) [discerno; entscheiden]. Elwálasztja barnadnap dolgunkot mivel élve sem élhet az Csalóközön német uran (Béres: Lev. 655). Szerelem, szerentse pörbenn wégyodnek, próba wálaszsa el ezen ditsőséget (Orczy: KöltII. 138). **5**) dirimo C. [aufheben]. Elwálasztatnak a pörlekedések: dirimuntur lites (Hly: Préd. II.25).

[Szólások]. Elwálasztani: depellere a lacte *agnos PPB. T s e t s t ő l e l w á l a s z t o m : ablacto PPB. Elwalaztan a gémőköt a cétől wág az emlőtől (NádC. 400). Dajkatul el nem walaztatot (DomC. 4). A gyermek innáron azt érte wala, mikor az dajkatul elwálasztják wala (RMK. II.36). Elwalasztatéc az emlőtől: ablactatus est (Helt: Bibl. I. F2). Az gyermek az tétyőtől elwalaztatéc: ablactatio (MA. Bibl. I. 17b). Tétől elwálasztottak es esestől elszakasztottak (Hly: Préd. I. 139b).

elwálasztás: **1**) disjunctio, secretio, dissociatio C. separatio MA. [trennung, absonderung] Juhoknak a gődöllyéktől való elwálasztása (Sárp: Noé 62). **2**) electio MA. erwählen PPB. A memyoi természetnek elwálasztására hi: invitát ad caelestis naturae adoptionem (Hly: Préd. II.71). **3**) [praedestinatio; vorbestimmung]. Örök életre való elwálasztás: praedestinatio (Apti: Vend. 160). Az isteni örök elwálasztás es elhagyás (DEmb: GE. Előb. 6). A praedestinationak az a neme, melly elhagyásnak: reprobationnak nevezetik, szulakosabb es tulakosabb e világ szeméi előtt s majd több nehézségekkel elegyítettetés meg, mint az elwálasztásról való tudomány (DEmb: GE. 18).

elwálaszthatatlan: individus C inseparabilis MA. untzertrennlich PPB.

elwálaszthatatlanul: individus C.

elwálasztható: dividuus, separabilis C. zertrennlich PPB.

ketté-wálaszt: divido, sejungo, divello, in duas partes separo, dirimo MA. teilen, trennen PPB.

ki-wálaszt: excerno, succerno, excerpo C. sejungo, segrego MA [auswählen, auslesen]. Kivalasztom a szeplős es a tarka juhokat (Helt: Bibl. I. 03). A gyermek lonak között wálasz ki a iot es ozd el a kazlakokra a iobagyok között (Helt: Mes. 155). Egyiket kivalasztván fölére parancsola egy öreg asszonyanak, hogy el wíven el rekkenne (ExPrinc. 218). Magának ki wálasztja a Christus es ő helyé tsimberkedik (MHeg: Tószl. 66). Alkalmas mesterségen fordul meg a dolog, hogy ötet ember szomszédjában megismérhesse, ki tudhassa wálasztani (Fal: UE. 390).

kivalasztás: sejunctio, electio, selectio MA. absonderung, auslesung PPB.

külön-wálaszt: seligo, segrego MA. absondern auslesen PPB.

különwálasztva: discrete C. MA

még-választ: 1) [separo, sejungo; absouderu]. Kiket ten égbe zerkétét, embér még né valazia (MüncH. 49). Ég-
stent haromszaga es haromszgot egésbe bečfölk sem zeme-
ket egbe elvegeitven sem allatot meg valaztvan (DöbrC. 56).
Cleve hywa menyeth felhű ees feldeth, meg walaztanyu w
epeth (KeszthC. 124). Két értelemben szöll az Antichristusul,
z el-jövendő uvezetes Antichristust meg-válsztvún azoktúl
Pázm: Kal. 660). Szokat meg-választo, el-metsző jegyetskée:
ommata (Com: Jan. 159). A kárhozatra való kötelességet
meg kell választani annak az ő mocskátúl, belő avutt tapló-
túl (Pös: Igazs. 1627). 2) discerno, discrimino, distingo C.
IA. unterscheiden PPB. Az euangeliomot meg tudgyac valaz-
tani az törvénytől is (Boru: Préd. 265). Nagy tisztességgel
iseltetik mi tőlünk az a szentség, melyet ők nem tisztelnek
s meg nem választnak az egyéb eleségtől (Tel: Evang II 114).
Lárman vannak azok személyekben, három megmaradando
s egymástúl megválasztatot személyek (256). De meg tudgya
múnár az iót az gonoztól választani (Decsi: Adag. 23). Mely
mondással meg-választja a cselekedetnek természetit az ő
gonozsgátúl (Pázm: LuthV. 111). Maga Jákob nyilván meg-
választja angyaloktúl az istent (460). Ő maga megválasztja az ő
bibliáját az vulgata editiotól (MA: Bibl. Elöl. 3). Mi nem
agytoe oly értelmessé, hogy ti az jó gabonát és az konkolt
mindenkor meg tudnátoc választani (MA: Seult. 208b). Hallas-
ul a zengéseket, hangokat választjuk-meg (Com: Jan. 62).
Kinek teje tele párával sok bortul, nem tudja megválasztani
iót az rosztul (Zrínyi I.31). A jót meg nem választatltya a
gonozstól (Illy: Préd. II 96). Gyenge eszekre nézve nem tud-
yák az aszszonyok meg-választani a hízeltkedést az igyenes,
erdemes ditsérettől (Fal: NE. 19). Meg tudgya jobbára választ-
tani a költött szándékokat a valóktul (Fal: NE. 370). 3) [eligo;
erwählen]. Ne teuelég, meg valazd az őrcé eletet (Mel: SzJán 513).
4) [decerno; entscheiden]. Kynek kynek myne minemw lyzen,
a tőv meg valaztja (Komj: SzPál 133). Az tiztviselés válsztia
meg az embert: magistratus virum indicat (Decsi: Adag. 78).
Az ilő megválasztja (Bethl: Élet II.81).

[Közmondások]. Madarat szöllásám, fazakat kongásám vá-
asztunk meg (SzD: MVir. 73). Tsak a tőköt sem tudod a
virós ételtől meg-választani (442).

mégválasztás: 1) discretio, distinctio, distinctus, discer-
pus C. unterschied, unterschied PPB. Myndenkoron valaztot
vala meg valaztas nekevl az vr istennek zolgalmi (MargL. 30).
Nagy tanulság vagon az egy istenségben a három személynek
egymástul való megválasztásárul (Tel: Evang. II.255). Ha a
halálra ültetett apellál, ott a törvénykezésnek, sőt még a meg-
választásnak-is (etiam sequestrationi) helye vagon (Com: Jan
135). Megválasztás nélkül hozzá nem bocsátatnak a szegények
Illy: Préd. II.19). 2) interpectum C.

mégválasztatlan: indiscretus C.

mégválasztó: 1) disjunctivus C. [unterscheidend]. Igazat
a hamistól meg-választó tudományak módja: logica PPB. 2)
discriminator C.

mégválasztva: distincte C. discriminatim MA. unter-
scheidlich, mit unterschied PPB.

reá-választ: delego C. [seligo; auserlesen]. Nem késik.
idejét meg-ronthya, rá-választott nyilát szivébe hocsáttya (GyöngyD:
MVir. 23).

Választás: optio NémGl. 122. lectus, electus, electio, de-
lectus, cooptatio C. wahl, erwählung, auserlesung PPB. Sors
szerint való választás: subsortitio C. Választásban értelmemet
kimondom: suffragor MA Királnak választása (Helt: Bibl. I.
Tít). A mely petszentésben a kis gyermeknek természet-szerént
való okossága kezdetik, tartozzék mindgyárt abban választás:

temi állapottjárul (Pázm: Préd 337). Választást tézsen az Izrael-
noc és egyptombélieknek harmai között, mert egy is nem hial
meg (MA: Bibl. 156). Választást tudjatos temi az tisztáta-
lan és tiszta között (98). Az okossággal semmi inkább nem
ellenkezik, az mint a tanácstalan és nyakra före bírtelen rohamo
valasztas (Toln: Vigaszt. 11). Hadverés, királyválasztás, házasa-
ság isten dolga (Thaly: Adal. I.83). Ne kapj olyas mulatságon,
a mely megkívánja, hogy ember teljesen reá függessze elmé-
jét, mert illy választással csak terhet változtatnál (Fal: NE.
26). A választás hogy teljes légyen, ép, egészséges iz, igyenes
ítélet kívántatik benned (Fal: UE 393).

Választat: [delectus; erwählung]. Scent Katherina valaz-
taffa (MüncH. 5).

Választatlan: indiscretus, indistinctus MA. ohne unter-
schied, nicht unterschieden PPB.

Választatos: [delectus; auserwählt]. Embernek ffyay, kyk
iaz erek dyehewsegre kezdetawl foghwa valaztatosok az vr
istentől (ErdyC. 251b). Dychőseeges zent Iazlo kyal Christus
Jesusnak kywalthkeppen valaztatus hyw zolgaya (394b).

Választék: [discrimen; unterschied]. A napoknac és éyek-
nek különböző közei avagy választéki (Let: HitÁg. 152). Vá-
laszték vagon a biblia és az emberi traditiok között (Czezl:
MM. 229).

haj-választék: discrimen *capillorum PPB.

Választhatatlanul: inseparabiliter C. [unzertröulich].
A bírákban választthatatlanul együtt jár az ajándék az hamis-
sággal (SzD: MVir. 16).

Választig: [continenter; fortwährend]. Az barát választig
pironkodik (MonIrók. III.67). Kít jámbor zolgái választig
sírának (87). Az ti vitézitek választig nyargalnak és rabolnak
imitt-amott (214). Kata választig kiálti Kdet (LevT. II.27).
Csikért peuig választig törekedék (29). A mennyire lehet,
választig tartóztatom magamat a szemeim törlesztül (Nád:
Lev. 105). Valaztic pirongatta őket (Boru: Préd. 93b). Több
sophistic valaztic törtéce a feieket ezeknek magyaraztatyalan
(Vallást. ij). Elég nagy készöletben vadnak, oda ki is választig
takarodnak (MonTME. II 26).

Választigen: magnopere, multum satis, oppido, admodum
MA. sehr heftig, gross, sonderlich PPB.

Választó: 1) [ad discernendum destinatus; scheide-].
Tizenöt nehezék aranyat választani kell; az olyan kiesinyért
választó-házat meg nem indíthatjuk (RákF: Lev. I.201). 2)
elector C. MA. erwähler PPB. Az anyaszentegyház tiszti az,
hogy a mely méltóság a sz. írásban vagon, mint igaz választó,
meg-ismértesse velünk (Pázm: LuthV. 27).

haj-választó: discriminale C. [haarscheide]. Rendre rak-
ván a sűrű és hajválasztó fősüket, melléjek a vendégahajat s
hajport (Fal: NA. 141).

kő-választó. A drága gyöngy, gyémánt és arany magaban
bőcsülletes, ha meg nem ismertetik-is; noha a gyöngy-ffűző
vagy kő-választó ismerteti velünk az ő jóságokat (Pázm:
LuthV. 19).

Választott: 1) lectus C. MA. erwählt PPB. Mynden
ianai az haznak valaztot bezolgáltatoknak adassanak (VirgC.
128). 2) delectus MA. [der auserwählte]. A hamis Christussoe
ezudakat tesznee vgy annyéra, hogy tenyegésbe vitetnéne
még a választottak is (Helt: UT. G3). És őszne gyfític az ő
választóit a negy szelekről: et congregabunt electos ejus a
quattuor ventis (Helt: UT. G4b). A Christus az időnek tellies-
segeben adattatott a valasztottaknak időssegekre (Fél: Tan.
288). Az istemec igéie gyümölsőt teremtsen a valasztottak-

ban (ÉszT: IgAny. 161). Az isten társul adgya az embereknek az ő keltét, munkálodgya az ő választottiban a tetszőségeit (MHeg: TOSzl. 1.112).

Választva: lecto C. eligendo, discriminatio MA. durch die wahl, unterschiedlicher weise PPB.

Válthatatlan: [inseparabilis; unerschließlich]. Válthatatlan, eggyesíthetetlen vagion (Fél: Tan. 421). Ne engedjed másnak, hanem vedd magadnak válthatatlan társnak (Thaly: Adal. 1.141).

Válogat: seligo, selecto MA. auslesen PPB. [wählen, auswählen]. Hadat válogatni: *agere delectum PPB. Byneseknek zemelyhi valagatyatoe: facies peccatorum sumitis (KeszthC 216). Oktalan mondatnek zent leronymosthi welek egyenesnek az dőzewesgeben nem lenny, holoth ysten zemelth ne walogasson (ÉrsC. 339b). No az ki éhezik, nem válogat az étőkben (Decsi: Adag. 113). Kell-e vyaidat az leveshe boczatani és az egész tábla válogatni (Erasin: Erk. 47). Vad körtmelyben való válogató turkálás (Bal: CsIsk. 471). Összel válogass tíz diót, kiket harmad napig mind harματοzz (Radv: Csal. III.52). Nyolcz száz lovast válogat, ezer gyalogot (Zrínyi 1.49). Két ezer lovast válogatva küldött Haister igyenessen Bécsnek (Beres: Lev. 390). A tisztek jók, az többi kutya volt, az eb természetjekben, s nincs miben válogatni (598). Láttam oly urfiakat, a kik napestig válogattak a sok színben, sohol sem tudott megszállani kényes kedvek (Fal: NE. 30). Bátor válogathatnál a torkosságnak minden kényes falatiban; felelek érte, hogy nem sokára ott hadnál (Fal: NA. 163). Válogatnak a borokban, ország s király egészségéért, ellenségek vesztéért iddogalnak (Fal: NU. 306). A bölcs bölcsen válogasson bennek és ne fogjon mindenki vel kezét szerencsére (Fal: UE. 445). Magasan nyólt nyakán fejét hajtogatja, szél rövid serényét szálon villogatja (Könyi: HRom. 14). Válogat az életben mint a díszó a makban (SzD: MVir. 110).

[Közmondások]. Eb szőlő sem terem kertedben, mégis bort válogat (Decsi: Adag. 157).

el-válogat: [secerno; ausscheiden]. El-válogattatnak azoc az tiszta búzáktól (Zvon: Post. 1.354).

ki-válogat: [eligo; auswählen]. (Fél: Bibl. 1.23). Száz ros közül ki tudják válogatni, ha szerencsére csak egy mi jóraváló legyen is mellettük (Fal: UE. 437).

még-válogat: ∞ Mégválogasd az főmestereket, kit hideg étekhez, kit meleg étekhez (Radv: Szak. 11).

mégválogatás: [recensio; musterung]. Közönséges mustra, mégválogatása a népek: *recensio publica PPB.

öszve-válogat: [deligo; auswählen]. Holnap az gyalogságot meg indítom imen ezer gyalogot öszveválogatva az javában (Beres: Lev. 288).

Válogatás: 1) discriminatio MA. unterscheidung PPB [unterschied]. Válogatás nélkül: indifferenter, indiscriminatio C. Elegyesleg, élegy, válogatás nélkül: promiscue PPB. Válogatást tesz az én népem es a te néped között: ponunque divisionem inter populum meum et populum tuum (Helt: Bibl. I. Ff). A ki meg nem akar chalatatni, válogatást kel annak a chodae közt tenni (Helt: UT. e). Nüezen válogatás angy a sído közt angy a görög közt (Helt: UT. r3). Mindeneket válogatás-nélkül el foglalt az vér; (Kár: Bibl. 1.644b). Sz. Pál apostol válogatás-nélkül mondgya, hogy mindeneket megeselekedhetik annak erejével, a ki őtet vastagítgya (Pázm: Kal. 762). Minden válogatás-nélkül megösznek almit, körtvél, diót (Misk: VKert. 68). 2) electio MA. auslesung PPB. Salamon meg paranczolta, hogy mind az egész Izraelben az emberekben válogatást tennénc (Kár: Bibl. 1.306). Maga meg

akoron is valam válogatást tén az etel dolgában (Tel: Fel. 106).

eledel-válogatás: [ciborum distinctio; verschiedenheit der speisen]. Az egyházban versengés támadott a Moses caeremonias törvényében való eledel-válogatásról (Megy: Daj. II.77). Tel: Evang. 1.45).

idő-válogatás: [respectus temporis; rücksicht auf die zeit]. Idő válogatás nélkül szüntelen fedőcc (Mon: Képt. II).

király-válogatás: [mutatio regum; das wechseln der könige]. Isten ostora ésik ty raitatok a sok partoláserit, király válogatásert (Mel: SzJán. 151).

személy-válogatás: [amor, acceptio personarum; parteilichkeit]. Myud az thi es ű vrok menyorsagba vagyon, sem zemely valogatlan nyuchen ű nala (Konj: SzPál 300). Nücs isten előtt személy válogatás (Vás: CanCat. 242). A királynak gondviselője, valakik azon városba érkeztenek, személy-válogatás nélkül megfogta őket s meg-tömlőztözte és bizonyos napra a bíró eleibe állatta (Hall: MHist. II.115). Siralmas napot és órát élünk vala, személyválogatás mert köztünk nem vala (Thaly: Adal. 1.283). Az együgyüveket is megbetsülje és semmi személy-válogatás benne ne taláttassék (Bod: Pol. 48).

Válogatlan: [sine discrimine; ohne unterschied]. Minden érdemek egyvelesleg és válogatlan egybe nem sózattnak (SzD: MVir. 365).

Válogató: fastidiosus, delicatus MA. [wählerisch]. Válogató hitetekről soha semmit nem olnastam (Mon: Apol. 11). A tudósok rendén lévő színnép igen válogató és magános izfi ne legyen (Fal: UE. 381).

nap-válogató: augur MA: Bibl. 1.175. E poganoe halgatgya a nap válogatokat es a főendő mondotak; gentes istau augures et divinos audiam (Helt: Bibl. I. Ttt2). Ne taláttassék te közztőd jövendőmondó vagy nap válogató (MA: Bibl. 1. 175b).

személy-válogató: [studiosus; parteinehmer]. Az Messian meszen garázds, személy válogató, háborgó (Pázm: Kal. 59).

Válogatós: ∞ (PP: PaxA. 399).

Válogatott: selectus, conquistus, recensitus C. auserlesen PPB. Válogatott szók: genus verborum *nitidum PPB. Ezt a parabolatot nem egy altallyaban kell ám értened, hanem válogatott értelemmel (Mon: Apol. 50). Szemen válogatott, kórkoly nélkül való tiszta búza volt az Calvinus tanítása (Pázm: Kal. 120). Ne veeld azt, hogy én itt aszt dieziérnem benned, hogy io magyar volnál és válogatott magyar szókkal cselnél irásodban (Bal: CsIsk. 185). Mind jó tegzessek, sok száz ezer közül válogatott népek (Zrínyi 1.20). Néki fris palotája a vadak barlangja, válogatott étke fi, gyökér (Tarn: Szents. 24). Salamon a lovakat Egyptomból válogatott ménesből hajtata (Misk: VKert. 104). Egyebet eselekedni nem tudtam, hanem igen válogatott portásokat küldtem (Beres: Lev. 310). A válogatott jó iz az egész életünknek fűszerszáma (Fal: UE. III.179).

Vált: 1) mutio MA. verändern PPB. Az sok partolást tics elhagyjátok, mint az zsidók gyakran urat ne váltastok (RMK. VI.186). Az ellenkező syllogismust hasonlóval váltom (GKát: Titk. 352). Hogy maga népévó váltam őtet (Káldi: Bibl. II.272). Eben gubát fog váltani Kegyelmetek (Gör: KárCs. IV.272). Csak azt tudnám elhitetni vélek, hogy az fabban sem melegebb az tűz mint az erdőben, harminnapra megkenyerezni magat, egymást válthatná (Beres: Lev. 321). A mit ellenkező értelemmel látszik mondni, azt az ellenkező alkalmasságok váltják (Fal: UE. 116). 2) sequo; trennen MA. od meg, másoda formában őntött téged a természet, minthogy annyi különb-

ség vált a fölből (Fal: NE. 6). Nagy különbség váltja a sok föle hivatal (Fal: UE. 418). Nagy különbség váltja azokat, kik személyünket szeretik, azoktól, kik hivatalunkat (450). Nagy különbség váltja azokat, kik emberi gyarlóságból megessnek, amazoktól, kik elszánt akaratral a gonoszhoz ragadnak (Fal: SzE. 537). **3**) redimo MA. [lösen]. Pápától egy mély leucet váltja (Göres: Máty. 77).

[Szólások]. A mi erdőne faiban nagy arum váltán ne Born: Préd. 130). Vagyon azért ő is nagy gondolatban, nem ud mely felé váltani útában (RMK. VI.187). Intaférnes után a palotába, a belső aytóna e egyenest váltta (Csejnyi: Persl. 36).

el-vált: **1**) permutio, cambio C. commutatio MA. veränderen PPB. Bolondok lóttnek és az halhatatlan istemek dychwseget el váltottak madaraknak abrahazatyara (Konj: SzPál. 47). Ésen égj ítelen váltá el az ő első születését: Esavus unico ululo vendidit suum jus primogeniti (Sylv: UT. II.111). **2**) avertio; abwenden]. Váltá el en rolam ezt polart: transfer valicem hunc a me (DöbrC. 447).

elváltás: permutatio C. commutatio MA. veränderung PPB.

föl-vált: **1**) redimo, libero MA. [lösen]. Az gyilkostal nént ne vegyene, hogy azzal felváltaná halálát az gyilkos MA: Bibl. I.154). **2**) succedo; ablösen]. Fegyverhordozóink egymást hetenkint felválták és fegyverünk mellett háljanak TörtP. I.158). Míg Eszterházi Dániel fel nem váltja, nem ndom, mit csináljak (Bercs: Lev. 380). Bú válttya fel földgőrgomat, el-nyellett vígságom (Szl: MVir. 76) **3**) permutio MA. vertauschen, verändern PPB.

fölváltás: **1**) [successio; ablösung]. Commendérozott-örömában maradhatnak itt s össze is válogatom egymás felváltásával, ki hová való (Bercs: Lev. 573). **2**) permutatio, commutatio MA. vertauschung PPB. [das wechsel]. Jó volna az pénzleváltást elkezdetni Szubával (Bercs: Lev. 115). **3**) redemptio, liberatio MA. befreimng, errettung PPB.

ki-vált: **1**) [redimo, libero; erlösen, befreien]. A szalagot kiváltom: repignero C. Az mely embert megh fogtatok Zombanban, az én fyam Zay Ferency ky vatotta Teorók országban RMNy. II.113). Sárnak felét, Kis-Hodost ki váltottuk vált dvezült feleséggemmel idegen kéztől (Gér: KárCs. II.567). Sirtzon valcha ki rabságos öltemet (Zrinyi I.157). Ha menyem asszony ki akarja váltani az jószágokat, kiválthassa (TörtP. IV.135). A király mind magát mind a véle rabságban esettellet csak hamar kiváltotta (Mik: TörL. 223). Most is egy pintyöket vittem oda néki, a melyet ötvenkét pénzelen váltott-ki (PlálFl. 58). Geleji K. István hét esztendő korában a tatároktól el-raboltatott, de édes anyja reá találván ki-váltotta (Bod: Pol. 72). **2**) [succedo; ablösen]. Az atya kiválthattya magát az fiam: pater potest filium suum pro se ponere (Ver: Verb. 101). Kgdet Balassi uram Seovényfalvi Dániel deákon váltja ki az orátorságból (TörtP. I.599).

kiváltás: [redemptio; erlösung]. A mely házások elválnak, a törvénytévőknek tisztaságnál és sententzia ki-váltásánál egyebet ne fizessenek (Bod: Pol. 86).

mög-vált: redimo C. MA [erlösen]. Zent Damascos meg tevkeltette vala ezt, hog evnen magát elarulya es az ev araral az ev kezelet meg valcha (DomC. 28). Draga arwal váltattatok meg (ÉrdyC. 405). Evnen keyen meg hala es izy mynketh kentw meg walta (ÉrsC. 466). Nem leend, ky meg valchon: non est qui redimat (KulesC. 10). En lelkem kyt meg váltottal: anima mea, quam redemisti (171). Attum 35 fölyntban zalogban egj haz egez jobagiot illj ok alat, hogi valunkor en vagy germekjem meg akarjunk váltany, tartozék kj botjatnj kezéből (RMNy. II.57). A szamaraknac első vehmet

egy inhon: valcha meg: primogenitum asini imtalbis ove (Helt: Bibl. I. Hh4). Szórtelen sommán kellene meg váltani (Helt: Krón. 127b). Nuezen atyafia, az ki meg váltaná az íoszigt, hanem o maga szerét tótte az ő íoszígnac váltáságanc (Kár: Bibl. II.113). Az szamaranc első fiát megváltad egy kezele fiún (MA: Bibl. I. 60b). Megváltassz az földet, az ki azt eladta vólt (113). Bőneidet almuisszákkal váltás meg: peccata tua elemosynis redime (Hly: Préd. II. 174b). Bolyog, alá s föl jár, mint társátul megvált gerlicze-madár (Thaly: VÉ. II.55). Én már hitten löszem, megváltja sorsomat, azért végig folyom szármos ostromat (Fal: Vers. 916). Az első tisztesség meg adását egy másom meg váltották (Könyj: VM. 80).

mög-váltás: redemptio, hntio C. [erlösung]. Nem lehettel volna e atte örök bölches-gödből egez zert az emberi nemzetnek megváltásra (Nagysz: 25). Zent Damascos ada ev magát elarulandonak az fogolynak meg váltasaert (DomC. 28). Meg mimagunk se mimagungha obnyitjuk az lelki fyussagot varuan a mi testünknek meg váltasat (Konj: SzPál. 73). Aianlyne a Christus Jesusnac emberekel való ioltótet, aldozattyat, megváltasat (Helt: Bibl. I. g2).

mög-váltó: redemptor C. MA. erlöser PPB. Zent Damascos meg tevkeltette vala ezt, hog evnen magát elarulya kev uetuen myndeneknek meg váltayanak peldatj (DomC. 28). Vvram, een segythsegom ees een meg waltoom (KulesC. 36). El jövend e világnac meg-váltója, hogy fel-támaszszon minket (Com: Jan. 219). Ó szerelnetes megváltó (Hly: Préd. II. 19b).

mög-váltáság: [redemptio; erlösung]. Tekeencheetek meg az ty megváltasgtokat (ÉrdyC. 103). Embery nemnek meg váltasaga be helyesevhtetek az adtot Cristus Jesus myat az magas kerezthlan (288b). Zolvaan, bezeelve egymással mynt yo barát barattyawal embery nemnek idwsegheeről es meg váltasagaarol (317). Meg beewlt vala az alnoksag, kynek meg váltasagara egygyör el yewe wr ffyw Cristus (568b). Kit igert vala az bűnös embery nemzetec meg váltasagara (Born: Préd. 85). Adgyad az te szent lelkednee ajándékát, hogy mi ez draga megváltásunkat háláado szívvvel megismerjük (MA: Scult. 171).

Váltás: [redemptio; ablösung]. Az tízedeknek váltásáról (MA: Bibl. I. 115b).

gyűrű-váltás: desponsatio Kr. [verlobung]. Kez fogasanak es gyűrű váltasanak idejen: tempora desponsationis (Ver: Verb. 163). Midőn gyűrű váltása vólt, adunk akkor egy arany gyűrűt neki (Radv: Csal. II.221. Bíró: Micae. 282).

pénz-váltás: [collybus; geldwechsel]. Az úti pénz szükseges avagy a pénz váltásra való levelec (Com: Jan. 93).

szállás-váltás: migratio PPB.

[Váltat]

el-váltat: [permutio; verändern]. Nevét el-váltatom: transnomo C.

mög-váltat: [deduci curo; ablösen lassen]. Bónét megváltatlatná Forgács uram Erdélyből (Bercs: Lev. 389).

Váltig: magnopere, satis admodum MA. selr heftig, sonderlich PPB. übrig genug, bis zum genügen Adami. Váltig rwtollywk egymast lewelnk által (RMNy. II.182). En penig váltet megk nek, hogy karrat vallna, ha be nem adnat (LevT. I.13). Itt előttem bátyja váltig pírongatta és erőttete, hogy tetovában ne menne (LevT. II.39). Én itt váltig förtődök az gyermekimmel, de lassan múlik el az fakadék rótnk, az gazdasághoz váltig érte vagyunk (II.121). Váltic meg általmaz a király magát ellenec, de végre által veréc ötet (Helt: Krón. 10). Ó maga vátig tőreködő nálok, de sommit rem használta

vele (194.). Vén a borban is és váltig méé abba (Helt: Mes 318b). A nagy mester váltig predicaltatta az euangeliumot nekik, de semmit nem gondolnak vele (473). Christus iot tesszen vala soe nyomorultackal, noha váltig tiltana is, hogy senkinec ne mondané (Born: Préd. 400). T. rül, fordul, váltig kerengi a dolgot minden földről (Tel: Evang. I. 151b). Váltig észik, de nem hízik (Deesi: Adag. 28). Eléggé, váltig meglakoltac (MA: Scult. 46). Váltig kőzörül az Kalauz bemeteket (BalCs: Isk. 103). Eledelek, mellyekkel váltig tőlőztec (Tyük: Jós. 270). Váltig nyomozán szegénynek holmijét, de csak el-sikkaszták, semmijét szegénynek kezembe nem kerithetém (MonIrók VII.377). Az erdőt az mi illeti, váltig hordták a békésiek (Bék Okl. II.223). Gonsoz szándékoknak megelőzésében váltig munkálkodunk (TörtT.² I.222). Azt csak váltig jувалля Márton, hogy Pozson felé hadat küldjen Nagyságod (Beres: Lev. 232). Váltig vadász, de keveset fog (Kisv: Adag. 15).

Váltigen: magnopere, satis, admodum MA. sehr heftig, souderlich PPB.

Váltó: 1) [redemptor; erlőser]. Cristus mindeneknek váltója, halgassad meg aeytatásoknak ymatagyth (KeszthC. 50). **2)** [ad redimendum destinatus; löse-]. Minden földetekbe a földet váltóul adgyatok el: cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis conditione vendetur (MA: Bibl. I. LLL). Az váltó báránytól hat pénzt, az váltó méh-rajtól három pénzt adnak... Az pázston való váltó dísnótól hat pénzt adnak (Gér: KárCs. IV.306). A világi bírák kezéből néha kimenekedhetünk elsőkéssel, váltó pénzzel, ügyünket forgató okos szó szőlők által, de bezzeg nem az élő istennek hatalmából (Fal: NE. 46).

[Szólások]. Ajándékot ajándékkal váltóac lemi: munera remunerari (Com: Jan 194).

lélők-váltó: [ad animam redimendam spectans; seelenerlösungs-]. Az én kalastroni életem, oldozó levelem, buca járásom, lélek-váltó misém semmi volna é (MA: Scult. 223).

pénz-váltó: nummularius, mensurarius, argentarius, argyropus, argyrogonomos, collybistes, trapesita C. geldwechsler PPB. Híával való pénz-váltó: campso C. Bemeno Is istennec templomába, a pénz váltóac aztalocat es a galamb arolocnac zekeket oldóte (MünchC. 52). Jesus talala az templomban arwlan yohokat es ekreket es pénz váltokath ylwen (JordC. 628). A templomban a pénz váltók is asztafokat raktanak vala le (Zvon: Post. II.269).

Váltóslag: [contrarie, opposite; gegensätzlich, entgegenesetzt]. Myndenyket kette kette vagas es egymas váltóslak towee: contra se altrinsecus posnit (JordC. 7). Neegy forgo kerekeket zerezete es elős boroflwakkal meg fizetec, kyk egyé mas ellen váltóslag foroguanak (ÉrdyC. 671b).

Változ-ik: 1) [mutor; sich verändern]. Krisztus meghal, feltámad s az színe váltózik itt (RMK. II.136). A szór sem változt léssen föierre (Helt: Bibl. I. DDd2). Az vízből ioles bor változt (Born: Préd. 94). Pörnyévé és hmanuvá változik: erematum redigitur in favillas et cineres (Com: Jan. 9). Ha isten akarná, változnál cludára, nem hiszeni, változnál gyöngé laurus ágra (Zrínyi II.113). Mint egy ezurgo patak, mely vízsa nem folyhat, ugy fűt el szépséged s változik szép orozád (Zrínyi: ASyr. A3). Bírrelük az esiszár halálát, változik az apáturság (Beres: Lev. 497). Minden szándékjainknak változni kell vagy haladni (516). Változik az idő néha kemény fagyra, néha tőr lágý kényre (PhilF. 12). **2)** [se redimere; sich befreien]. Többel foglyra eséc, kie az vtán változóac nagy summán (Göres: Mátý. 81b). Díjan marad es díjan változik (Ver: Verb. 288).

[Szólások]. Bezprinnmevl zent Katerina azzomnac elastromabol változtatek, hozattatek az elastromban (MargL. 4). Mas egy házban keoltoozny, változ ny engettek DouC. 102). Az keet fraterok az testnek adosogat meg fizetveon változának vagy menének az vr istenhez (79). Bela változtatéc az királyságra (Valk: Gen. 16). Vigyük hátráb Tapolesün felé, hadd nyugodjék csak mit is, s változék onnan ide az szolgáló ezer egymásután (Beres: Lev. 333).

el-változik: [permutor, commutor; sich verändern]. El-változóc ow természeteben (ÉrdyC. 516b). Eluáltoztattéc előttec: transfiguratus est coram ipsis (Helt: UT. 5b). El-változic az idő (Kár: Bibl. I.662). Soha nem fért a fejekben, hogy a fejedelem-pálcza így el esék és változék (Bethl: Élet. II.130). Színébe elváltozék előttök (Illy: Préd. I.369b).

elváltozhatatlan: immutabilis C.

elváltozhatatlanság: immutabilitas C.

ki-változik: [se redimere; sich loskaufen, befreien]. A desptoll ég fían változoc ki (Szék: Krón. 208). Az kalmár minden kinczet eleibe vitte az ellőseggéc, magat is elfogac es koldolással változot ki (Born: Préd. 547). Reménségünk nem lehetett, hogy magunkat fel-szabadítsuk, hanem a fiú isten magát adá, hogy ő rajta ki változunk (Pázm: Préd. 112). Magát rabságba adta, hogy ő-rajta ki-változék egy özevy-aszszony fia (379). Kiváltozunk, megszabadulone azon az napon az büntől (MA: Scult. 26b). Magocsi kiváltozik, Puskás Fereucz hozá ki (ÉrdTörtAd. III.19). Negi csepleo embereket nittek el az török; ki ki változot nagi sarezon, ki megl most is oda vagion (TörtT. VII.95). Az isten Hunyadit a ráczok vajdjájának kezében adá, a kitől edgyik fián változék-ki (Lászy: Krón. 323). Sok kúntsen változ-ki a rabságból (SzD: MVir. 453).

még-változik: 1) [mutator, commutor; sich verändern]. Meg-fog változni az idő tsak hamar: impendet *permutatio temporis PPB. Meg langasolt en zyweni es en veséim meg változtattak (ApoC. 27). A Noé onokainac nielne meg változ-tatec a nag toron rakasnac ideien (Szék: Krón. 8). Az egyéb nepekneic isteni íszteletről való tudományoc megváltoztanac (Helt: Bibl. I.1b). Színe megváltozoc: et concidit vultus ejus (Helt: Bibl. I.12b). Az szerencze meg változoc az erkölcsöktől: fortuna simul cum moribus immutatur (Deesi: Sall. 2). Mibent valamely vad, paraszt nemzetség bé vőte az keresztényen létet, mindgyárt meg változot (Pázm: Kal. 67). Híszem, megváltozik már minden dolog (Beres: Lev. 507). Az minísterium egészszen megváltozot, az papság nem regnál 697) **2)** [se redimere; sich loskaufen]. Ifjú Móré László akkort foglylyá esék, ki nem sok időre tőlök megváltozék (Tin. 288). Egy talentum ezüsttel megváltoznod (Kár: Bibl. I.328). Paramezollya isten, hogy azoc megváltoznanac őt őt sicsuson (MA: Bibl. I.119b). Nagy summán, fizetésen tudék meg-változni (ÉrdTörtT. II.29). Vadnak most is több rabunk is, kik megváltoztanac es sarezoltanac (TörtT.² I.51).

mégváltozandó: [mutabilis; veränderlich]. Megváltozando johoz való fordulás: conversio ad commutabile bonum (Illy: Préd. II.207).

mégváltozás: 1) [commutatio; veränderung]. Vrac megváltozasa napia (MünchC. 81) **2)** [resipiscencia; bekehrung]. Nyuchen nekyk meg változások es nem feltök istent (KulesC. 132). **3)** [redemptio; erlösung]. Stutzen meg-változoc valamú gonoszból: redemptio PPB.

mégváltozhatatlan: [immutabilis; unveränderlich]. Az vr istennec árektől fogva es meg változhatatlan bölchesége (Helt: Bibl. Ie). Ez meg változhatatlan kőtés legyen mind áreke

z wr előtt te nekod és a te meguaidnac teneled egyetembe
Helt: Bibl. IZZz2).

változton-változik: [continenter mutor; sich unaufhörlich verändern]. Az ő javai olyanok az isteni ajándékok-mellett mint az árnyékok, múltan múltnak, változton változnak (Pázm: réd. 93). Változton változik kinnyok (Lép: P'Tük. I.235). Változton-változik nyelvünk és kényes ízünk (Fal: UE. 426).

vissza-változik: [immutor; sich verändern]. Oh mindenkor víg nap, melynek állapotja soha vissza nem változik (Pázm: T. 337).

Változandó: mutabilis MA. veränderlich PPB. Az mi dolme hamar mint forgozel változandó sokra (Born: Ének 516). énekkel változandó fiuekel föl ekeseti (Mon: Képt. 2).

Változandóság: mutabilitas MA. unbeständigkeit PPB.

Változás: mutatio C. commutatio, vicissitudo MA. veränderung PPB. A keen oly változást tón az ő testeben, hogy rós verettekkel veritőzueik (WeszprC. 60). Meg írta e vilagon lo birodalmokat is es azoknac változását (Helt: Bibl. I.33). el bomlana az en frígem es karomlas, tekelletlenség es valzas ifne en ream (Mel: SzJán. 63). Mind ezeknek külföldben ellet lenni, ha a romai ecclesia az apostoli tudományhan változást tet volna (Pázm: LuthV. 302). Lehetetlen, hogy titkon lna ez a nagy változás (312). Egy-aránt, oreza változás-nélkül ladásban maragy (Pázm: KT. 261. 6). A fényesség szármásában a naptól munka, fáradság, változás nintsen (Pázm: réd. 718). Az időnek és holnapoknak változasokrul. 1621 Nagysz. H4). Itt egy pénzt is kölesőu eddig nem kaphatánk, art urunknak még óránként változását reménlik s nem ad aki (TörtT. 2 1.229). Kicsit szellőzzél ott-kin az hívesben, no nyen változás belső részeidben (Fely: SchSal. 4). Nagyságod nem változást azon vármegyék ezere íránt (Berces: Lev. 564). szhez nekünk oda reflexiónknak lenni, kinek mindennapi változást nem láthatjuk (732). Az isten vezérli az országokat: nem abad tehát egy embernek, nem is lehet abban változást tenni ik: Törl. 242). A bősles nem fuakodik a jóban, senki szünetést nem tapasztal rajta (Fal: UE. 393). El-látván a követző nagy változásokat protestánsok el-vegezik, hogy ismét vetsébe küldjék Kolozsvári Istvánt (Bod: Pol. 156).

Változat: ~ Oh Thisbe, im a bük engem el fogytunk, vagy pedig oka e rít változatnak (GyöngyD: Char. 32).

Változtatlan: [stabilis; beständig]. Meg ielenti a tudomanc változtatlan volta (Helt: Bibl. I.44).

Változatos: [mutuus; wechselseitig]. Kíványetek tymagotól változatos egy masnak eyokolasaul (Kony: SzPál. 245).

Változdogál, változdogál-ik: [sensim mutor; sich allmählich verändern]. Az dolgok csak mindenkor változdogálnak: Serk. 544). Ha fájdalom éreztetik az vizelléskor, jele, gy a fenn akadt fővény kőé változdogál (ACsere: Eue. 2).

Változthatandó: [mutabilis; veränderlich]. A szerencse is n forgandó, Sándor szerencséje változthatandó (RMK IV.12).

Változthatatlan: immutabilis C. MA. unveränderlich. PPB. ekké valo dychőseeghnek változthatatlan koronyawal megh esewltetenek (ÉrdyC. 328b). Első könyv az isten emlékezőnek változthatatlan tudománya (Pázm: Préd. 14). Az igaz etet hasonló légyen a gyémánthoz, mely tartós, állandó, tozthatatlan (Fal: UE. 454). A lélek változthatatlan nem onlik magátul, miundenkor azon egy (Fal: BE. 573).

Változthatatlanul: [constanter; beständig]. Nagyságodnak tozthatatlanul maradok alázatos igaz szolgája (Berces: Lev. 2). Változthatatlanul Nagyságod tetszéséhez kötelezett szolgája, k s halok Nagyságodnak (409).

Változlatos: [mutuus; wechselseitig]. Wn kőzöttük az változlatos zeretétwth tarozak s talpulyak (Konj: SzPál. 34).

Változlatosan: [mutuo; wechselseitig]. Zolgalat, kywel változlatosan zolgalonk az artatlansagnak (Konj: SzPál. 32). Harom zemyl által eztes változlatosson es egy magyaráza (179).

Változó: computabilis C. mutabilis MA. veränderlich PPB. Változó a község' elméje: *mutabilis vulgi animus PPB. Minden dolog változó (Deesi: Adag. 52). Igaznak lenni bizonyítottá az aszszonyi-állatoknac állhatatlan és hamar változó voltokat (Tyük: Józ. 175). Mint meg-örjült bolond, vissza fordult eszű, Protheus modgyára változó elméjű (Czepl: Japh. 18). Heve vagyon néha és néha fázik is, mint az változó nap félik, essőzik-is (GyöngyD: Char. 347). Hitemre, erre a változó időre lovon is alig íltem (Berces: Lev. 342). Állhatatlan és változó ne légy egyszer elintézt dolgaidban (Fal: UE. 402). Változó a szereute (SzD: M'ir. 393).

Változóság: [inconstancia; unbeständigkeit]. Ez az ő változóságoc és állhatatlanságoc (Helt: Krón. 142).

Változód-ik: [mutor; sich verändern]. Akar mint változodgyek is ez világ (Born: Préd. 252). Kellett vala az portát megtalálnunk, ne változodúék annyiszor az rajdaság (MonTME IV.183).

Változódás: [mutatio; änderung]. A szó az elméből minden szenyvedés, változódás nélkül származik (GKAT: Titk. 40). Mi lehet ez nagy változódásnak oka, hogy felvitték audientiára és nem lőttek szemben velünk (TörtT. 1.10).

Változtat: altero C. muto MA. verändern PPB. Te városodban ő kepeket semmie változtatád (AporC. 27). Lassan lassan termeszettea változtatata emen magaban (ÉrdyC. 569). Zőzeteet zyessegegről hazassagra változtatta volna wr istennek akarattyanból (642). Változtatata őmagat angálnac abrazattara (TelC. 214). Kit az isten bosszú képpen tart nala, vad képébe őt változtatva (Tin. 249). Tisztehatoc meg magatokat, változattatoc meg ruhatokat is (Helt: Bibl. I.R). Változtatva már járását, el szagatta nyakáruul nehez pórázát (Zrínyi I.171). Kik az éjet csak nem nappá változtatták (SBAL: TemK. 150). A szép tsendes fündöklő nap fekete folyókbe borúl, a dél szint-is éjszakára változtatja (Halt: HHist. III.83). Az ki lopott volna, vagy lopna, meg ne bírságojják, se változtassák (Érd-TörtAd. II.555). Az helynek asszonya változtatja gyászát, öltözik szívesen, mint az esillagzó és vagyon oly fényesen (Thaly: Adal. I.148). Szolgálja a nap is, de az emberi nyughatatlanság már éjszakává változtatja (Fal: NU. 357). Ő változtatva Nabukodonozor királyt barom képébe (Fal: SzE. 539).

el-változtat: immuto, emuto, demuto, renuto, sumnto, transmuto, transformo, transfiguro C. commuto MA. verändern PPB. Lakó helyét el-változtatni: mutare *caelum PPB. Vrvnk-nak malaztyat el változathwan gonoz elettyeknek zeplessegeere (JordC. 879). Elnegeze, hog az ő zfézesegene állapotat semmi nemf zduetssegel el nem változta (TelC. 1b). A Ruben fiaí építce Hesebont, Elealet neueket elváltozattuan (Helt: Bibl. I.Ggg4). Szent vagyoc, ki titeket elváltozattalak, hogy én tulydonim lennetec (Helt: Bibl. LHHh4). Elváltoztattam akaratomat, hogy Pécsy Márton immár el nem küldöm Velenébe (Nád: Lev. 54). Miert akarod el változathad az mi törönyűket (SalMark. D3). Az erős férfiak állhatatosságát semmi szerentésleuség el-nem változtattya (Pázm: Préd. 35). Elváltoztata ruhát: vestes mutavit (MA: Bibl. I.38). Az isten nem emberne fia, hogy elváltoztassa igéretit (143). Ha el változathattya a szercesen az ő fekete bírét, ti is jól cselekedhettek (Czepl: MM. 66).

elváltoztatás: demutatio, transfiguratio C. [veränderung]. Zerzeteteek ez may zent innep az reeghy pogansag hely zokasnak elváltoztatásert es el töreceserth (ÉrdyC. 44b).

még-változtat: muto, commuto C. immuto, demuto MA. verindern, answechseln, verwandeln PPB. Nemy azonember zelensesag ayoytatassagual zent Ferenczhez zerkuen meg változata minden testnek vtat (EhrC. 155). Innar tizszer változtatta meg az én bérenet: mutavit mercedem meam decem vicibus (Helt: Bibl. 1P). Az római ecclésia el nem esereberlte, sem meg nem változtatta az apostoloktól vott tudományt (Pázm: Kal. 610). Veszedeelmes szándékúat meg ne változtatnáia (Lép: Pflük. III.24). Ilngos szavokat meg-változtattyáe (Com: Jan. 44).

még-változtatás: immutatio MA. veränderung, abwechslung PPB. Az természetnek meg változtatása (Vás: CsnCath. 663). Innen törtönik az eltökélett színdékoknak nyughatatlan megváltoztatása (Fal: UE. 363).

[még-változtathatatlan]

még-változtathatatlanság: [immutabilitas; unveränderlichkeit]. Kűlőmbödztesd meg a szükségöt, a mely vagy megváltoztathatlanságnak vagy kéntelenségnek szüksége (GKat: Titk. Előb. 3).

Változtatás: commutatus C. [veränderung]. Az inide amoda való gondolkodás és hely-változtatás sokakat igen megsalt (Pázm: KT. 26).

Változtatdogál: [permuto; umändern]. Ne is változtatdogallya Kegyelmed az controversiának statusát (Megy: SzA-Öröme. 99).

Változtathatatlan: immutabilis MA. unveränderlich PPB.

Változtató: [mutans, ad mutandum destinatus; wechsell]. Ineab zeretted, hodnem mint isten az yo zyné feyer ezist edoneket, a zín változate külöb külöb io rubacat (NádC. 318). Az új embert egy-mint új eszendő avagy úneplő s változato kőntöst fel-őldözzék (GKat: Váls. 915).

Válság: [redemptio; erlösung]. El arwand the nepodeth ywtalm nekwl ees w walthsagokba nem vala sokassagh (KeszthC. 110). Válsagotfi eretzhe wr w nepenek: redemptionem misit deus populo suo (310). Az mi válságunknak elegi tetell-kelle leni (TitkC. 209). Válságra tizenlét ezer aranyon kiadák (Monrók III 94). Chazar rabyat nem azyak walttyagra (LévT. 1332). Hogy ő lenne az nagy válság (Bora: Ének. 26). Christus válságra hogy ióne ez világban (Valk: Gen. 20). A Christus rendeltetel az válságnak tisztiro (Fél: Tan. 252b). Ha gyarlóságtokra tekintén magotok-elött somminek látszotok, válságtok fizetését tekintsétek (Pázm: Préd. 116). Nem hadgyae magokat az hazassag kiül változag tetelre kötelezni (Zvon: Osánd. 113). Foglyoknak kiszabadítására való válság pénz (MA: Tan. 1116). Hat nása ezüstet válságomért adok (Zrínyi 170). Mátyás hajduknak válságát fizettem Nazur béknek 19^a. t. (MonTME. 1218).

fő-válság, fej-válság: *emenda capitis PPB. Ha az atya az ő maga reszo jószagaval feje válságat fel nem érne: portio ad caput summi redimendum non sufficeret (Ver: Verb. 112b). Vagy fején vagy feje válságán marad a lotított fel: in capitali vel emendae capitis sententia prohibitas ipse condemnatur (Ver: Verb. II. r. XX. cím, CzF).

főválságos. Fő válságos ügy, melyben mind fejét, jószágát meg-válthatya (Kász: Kút. 6).

föld-válság: terragium Ver: Verb. Szót. 30.

kaloda-válság: [pecuniae quibus pecunia redimitur; füssschellen-lösungeld]. (Tid: Évang. II 1012) Tuloklopó hegyöyen

kalodaválságöt vettem 1 t. (MonTME. 1.223). Ismég kadoi válságöt 1 it (39).

lélék-válság: [pecunia qua animae redimuntur; seelen erlösung]. Mince előtte meg emel minket, had mondgyunc egy diczretet, te is segítesd mondani a lélec válságöt a mi lelküncért (Helt: Mes. 304). Deálol sem tanóltam soha, még is a ketsékkel vezerttet és lélec válságöt akartam mondani (307). Pénzét, házát, barmát lélec válságba el ezallia (Mel: SzJán. 241).

levél-válság: taxa literaria Ver: Verb. Szót. 30. Ugyan-azon levelet a notáriustól hogy kiváltották Szécsényben levél válság 1 ft (MonTME. 130).

nyelv-válság: *emenda linguae Ver: Verb. Szót. 8 PPB. Kik hitlenség nevével kéri meg valaki jószagat, csak nyelv válságon kel azért marasztani: ipso solimodo in emendatione linguae eorum convinci et aggravari debere (Ver: Verb. 51).

szolgálat-válsága: hostentia PPB.

vér-válság: [redemptio sanguinis; bluterlösung]. Az vér válsággal éretünk előg tétel közben járó az Jesus Christus (Bal: Csksk. 264).

Válságos: [ad secernendum aptus; zur ausscheidung bestimmt]. Az tisztátalan állatnac elsőszűlöttét megváltással, az mellyec pedig válságosoc, mikor egy holaapiac, akkor válsásnak meg (MA: Bibl. 1137b).

Válságosképpen: [modo redemptibili; erlöslich]. Jószag, melyet valaki válságos képpen valakinek el ködtöl volna: bona redemptibili modo obligata (Ver: Verb. 54).

Válva: [praeter; ausser]. Ezeketől válva egész az orszagöt éppen el pusztítáe a pogán tatároe (Helt: Cunc. 20. Mel: Préd. 157).

VALAG: [cumus; weibliche scham]. Binősök valagtol el idegenöltek, az melből el tivelgenek: alienati sunt peccatores a valva, erraverunt ab utero (DöbrC. 116). Az nagy orrodat igen fen kőned, hasonló akarnál vradhoz lenned, maga olyan vagy mint egy lököt valag (Fortszer. 13). Az ügyec hajlásában a szemérem testec vadnac, fin, mony és piesa vagy valag (valaga Com²: Jan. 41. Com: Jan. 48).

VALASKÁS: [vallachus; walachisch?] Pajkos, hegy-béli valaskás tolvajok (Hlyef: BCFTomp. 132).

1. **VALL:** [habeo; haben]. Zent Fförench vallot tyzenket tarsot: habuit duodecim servos (EhrC. 1). Honnat vallunk teget unde to habemus (18). Megmondá mend zereuel kysertetyt, kyt vallotnala belewl es kynewl (52). Minem valloc fiakat en melhemben touabba, hog férfieket en belöllem remenlhetnéec (Béscic. 1). Job te neked az örc elete mened lemmol, hog nem ket kezad avag ket labad valum ezretted az örc tüzebe... Job te neked eg zemed valum en emmel az örc elete, hog nem ket zemed valum ezretted pokolnac tüzebe (MünchC. 47). Semi olmulando marhath nem bírnek, do etelth es italt valum es ruhazatth... Valamely zeretes valland auagi tartand adomas neköl, eg töt er sem wmagá sem zeretessege (VirgC. 110). Valanak ket adosi es nem valum s melik homeith megaduaik, meg hoga monnaiknak (DöbrC. 117). Hituan föztesz allók (KüzC. 101). Gónál az keues zeretettől, mellet vallaz istenhez (VitkC. 33). Valaky az sw tulaydon atyauk felesygeth valya (Komj: SzPál. 138). Bajviadallam sebeket vallának (Tin 283).

[Szólások]. *Vmit vall:* Színdékünknek idétlen ki-nyilatkozta-tásával szante amyi böcsülötet vallunk, a mennyit az ércen gyümmölösel (Fal: UE. 363). Mi böcsülötet vallunk e

emberek előtt akár melly dolgnakal (115). A mélyebb értelmű beszéd holmikor böcsületet vall, az udvari tetszetett, uerit ritkább (176). *Bykossyget* valynak az istenhez: *εὐχόμενος ἔρχομαι πρὸς τὸν θεόν* (Komj: SzPál. 60). Az ur isten mindnyáért elfelejték az látni, de azért ugyan búvát kol annak vallanuk ádó szerént (Pázm: Kal. 803). Ugyan búvát kól annak vallanuk ádó szerént (Lép: PTük. 145). Búvát nem vallanak benne: inculpabilis sunt (Sylv: UT. 118). Ha ki jó akarattából istenekéig valamire kóti magát, búvát, ha meg nem tellyesíti (Pázm: Kal. 481). Valaky magát oly dologba foglallya, mellyet természet semmykeppen nem vallya, azt a cher paleza nynt a zamart meg bnallya (Pesti: Fab. 15). Örök életet válhassanak (RMK. II.60). Hogy el ne veszzenne, hanem örök életet valyanac (Helt: VigK. 59). Mi erdemet vallatic: quam mercedem habebitis (MünchC. 22). A miolta fenekével felfordult Anglia, sok-féle gyalázatot vall a religio (Fal: NE. 55). Kewzwenybe fekszyk, nagy gyötrelomet wal: vehementer torquetur (Pesti: NT. 14). Császár hada kárt, szégyent valla (Tin. 151). Eleg karli valloth (RMNY. II.27). Oly karla hozathajuk azt az blazovai jószágot, hogy nem fog Vesselényi László kárt vallani (LevT. II.256). Kerlek, a dolgokban járjatok el, ne kellessik anyi marháit teleltetnem, mert több kárt vallok a szénában (TörtT.² III.155). Abban ók is vallotak károkat (GyöngyD: Char. 347). Radvánszki uram sok károkat vallott atya halálával (Beres: Lev. 436). Fohászzkodnak mint a kárvallott cigány (Fal: NE. 39). Oh eddesseges ziz Maria mely nagy keserewsségewt wallal (AporC. 17°). Mind ezeknek én vallom a kényat: in me haec omnia mala reciderunt (Helt: Bibl. 1x2). Mikor nagy ként vallana a szűlesbe (Helt: Bibl. IR2). Méltán vallom úristen ez kinokat, méltán ennél érdemek nagyobbakat (RMK. VI.77). Nincs oly nyelv, mely ki tudná fejezni, minémű szörnyű kinokat vallottak az mártrok (Pázm: Kal. 53). Kisbösségeit nem vall az ember avval, hogy mástól tanácsot kér (Fal: UE. 456). Mikoron Mátyás király meg értötte volna, hogy olyan kortzat vallo volna, nem akara esmet vissza menni (Helt: Krón. 130). Böles azt mondja, kevélységbe kell esni, mert így könnyebb nagy knd a rczót vallani (RMK. IV.234). Hogysem gyalázatos kuvarezot vallanom, jobb elmémnel innen mindjárt elszállanom (GyöngyD: MV. 9). Nagyon inceselkedett vala a pokol-béli sárkány, de gyalázatosan nagy koarezot vallo (Csúzi: Síp. 613). Az olyan urfi, a kinek fejében bölts Minerva palotás, kudartozt nem vallhat (Fal: NA. 230). Hogy vallana ystemek ma lasty at: quod haberet gratiam dei (EhrC. 3). Mocs kát vallya neyan böcsületinek, de a miatt nem sérszik bele (Fal: NE. 35). Adonia az isten tanacza ellen akar kirallyá lenni, azért nagy szégyent vall mint eg pinkösi király (Mel: Sám. 121). Az lakodalom napja előtt üdöt válasszatok, hogy az megnevezett napra elérkeztek, szégyent ne valljatok (Radv: Szak. 11. 187). Ha jót nem ad isten, ámbár akkor valljam szégyenét (Beres: Lev. 65. 361). Kevesebb szégyent vallunk mellette, könnyetben is viseljük el (Fal: UE. 374). Szemérmöt nem valltam: non sum confusus (Helt: UT. 24). Yne ysten tanacza, melyet vallok (EhrC. 6). Az agrést szemenként is az mint lebet szedj, hogy tisztességet vallhass vele (Radv: Szak. 20). Ugy elköldjed főzni, hogy tisztességesen adjad fel a tisztességet úgy vallhatsz vele (104). Egytek a mastok ellen tőrnyűyök eth val (Komj: SzPál. 142). Jóságos cselekedetnek uttyát valván (Ily: Préd. Előb. I.3). Nem akaratombol esett, megbocsássa Kd, miérthogy ilyen vétkeket vallottam (Nád: Lev. 101). *Vmivé vall*: Kihéz képest talám törvény szerént sem azt várhatná az szegény ország, hogy marháit többet hét ezernél kárrá valljon (MonIrók VIII.397). A Deák Györgyvel való dolgot addig halogatod, hogy ha megtalál halni, azt is kárré valljuk (TörtT.² III.165). Tavalyi futásban juhom, mahám, nénesemnek felét kárré vallám (Bethl: Élet. II.102).

Valál (*velal* RMK. II.365. *LevT.* I.137. *vallat* LevT. II.172): **1)** [possessio; besitz]. Vala Judith igen dragatulus zind, kinec öfírio haót vala soe kazdagsagokat es zolgákat es valalokat telleseket tehenéncé ordynal (BécsiC. 26). Mikor a hős hallotta volna e bezedeket zomorom mienne el, mert valanac soe valali (MünchC. 49). Ada kő esnek ő barnokot es ő valalokat tüznek (AporC. 37). Kövessod tfelem te öröködöt es nekod nemzeteket adok es te valalodat, földnek vizit (163rC. 16). Kery een főlem esen adok fenekod nemzeteti, ha eroksegedeth es ha valalodath, félnek wegyth (KulesC. 3). **2)** [pagus, vicus, oppidum; ortschaft, stadt, dorf]. Yne minden országok töréthnek, varasok, valalok, zeut egyházak pwtvtnak (ÉrdyC. 40). Zeut egyházakat rakatata kylemb kylemb varasokkal, valalokkal megerössythween, kyket az mostany iobaglywrak fél eeghetnek (496b). Én nem valék igaz hitű szegény horvátoknak, sok rabolást én is tettem az ő valalokban (RMK. II.365). Az Nagysagod walahaban egywt le tem magamat es jobbagywl kezdem zolgalya (LevT. I.137). Az én jobbágyim mentek volt oda az Kd bírájához es az vellalhoz, mivelhogy szerződésképpen ki volnék (véve) az legényt kikérnék; ezek között volt köztük Szabó Ferencz, mely jobbágyom is, de szolgám is es két forintban bocsátá el az vallah és biro az legényt. Végezetrel én nem bocsáták ebéd nélkül őket az bíró es vallah, hanem megmarasztották őket (LevT. II.172). Másodnapon Budán az fő két személy a bírót hivaták, hogy minden városbeli ember fegyvereit eleikben hozáják. Kit hogy meghallá az vallah, jól lehet igen gonosz kedvel, de igen is kevés idő múlva valakinek fegyvere lón, mind oda a hagyott herre hordák (MonIrók III. 63). Budában egy felől barát, más felől Terek Balint, mindenik titkon egymástól kívánja vala az ország gubernátorságát. Ez igyekezetek nem lehet, hogy mindenesül mindültig temetve lettek volna. A vallah is róla kezdé csergetni, ók is terekhöz fogának dolgokat (83). Ebben az artikulusban) ez végezetett, hogy az mely dolgok az ő magok személyét illeti, mint foglalások, emberhalások etc. azokat láttassák csak az arbiter urammal; az szegénység között való dolgokat hagyják az vallah törvényére (TörtT.² VII.361).

Vallás

bosszú-vallás: [injuria; ärgernis]. Tekynced meg az en bosszú vallasomat és a zeut martyrok zenwede-eset, ahoz kepest zenweddel en eerettem (ErsC. 544).

kár-vallás: detrimentum, intertrimentum, iactura, intertritura, dispendium C. damnus MA. schaden, verlust PFB. Panazolkodunk most országunknak illi nagy puztasagan es bozzonkodunk mi marhaink nagy sok kárvallasan (Born: Ján. 1). Szep jegye az isten kegyelmenee ez, hogy tegedet ver, ostonoz korsagual, sok kar vallással (Born: Evang. IV.465). Viszsa kelle pironkodni sok kár-vallással (Pázm: Kal. 440). A világ előtt semmi ember, a ki el-szevedi kár-vallását (Pázm: Préd. 125). Hanemha marhájokban való kár vallást cselekesznee, bajjoc el-romlic (Com: Jan. 89). A cserence ha ijeszteni is akarta kárvallással, mindenkor állando volt okosságán (Zrinyi I.35). Feles kárvallásaim igen megnyomtak (Nyr. XIV.220). Feléjek menni veszedelmes, vélek megbarátkozni bizonyos kárvallás (Fal: UE. 466).

kín-vallás: [passio; das leiden]. Elezteb hog mikeppen löt legyen Cristusnak kenvallasa, eleb tarulyoc (NagyszC. 1). Sirának a tanítványok, midőn látták testi szemekel az vrnak gyalázatos kín vallását és halálát (Alv: Post. I.614).

kezesség-vallás: satisfactio PFB.

szegény-vallás: [opprobrium; schande]. Jó légy s jót tégy, a ki ezt méltó gondban s tekintetben nem vézi, el-nem kerüli a szegény-vallást (Fal: NE. 12). Az okos lovagló parapóját szí-

ján tartja, netalántán letegye urát szegény-vallással (Fal: UE. 422). Egybe kapnak innen a vígadalom, túl a fájdalom, a büstület és szegényvallás (448).

2. VALL: 1) confiteor NémG. 101. profiteor, perhibeo, affirmo, assero C. assevero MA bekennen, behaupten PPB. Állhatatosan vallom: assevero C. A ki a vádra hallgat, azzal vallata vétkét: *taciturnitas inquitur confessionem PPB. Vallok teneked nepekben vram es eneket mondok teneked neuzetokban (AporC. 2). Vallanak teneked nepek isten, vallanak minden nepek: confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes (14). Azt vallom, hogy hazudnak azok (VirgC. 149). Vallom az en elegtelen votomert olyan tancitasra inkább en magamat zykolkednem (WeszprC. 120). Nynechen meg holtiba, ky rolad emlekezelyk, polkoba kedeg ky teged walyon (KesztlC. 8). Vallatok w zentisoges emlekezytyh (KulesC. 64). Tegod en istenomet vallak zemelyokben haromnak es allatban egnek (TelC. 48). Keresztyn hitot az kik vallatok (Tin. 251). Wallom ez lewelnok zeriben en magamat adosnak lenni (RMNy. II.113). Valuan az o buneket: confitentes peccata sua (Helt: UT. 1). Azt vallanaiac Messiasnae lenni (Tel: Evang. 138). Az ordog disputatio-elot Luther lassu miset mondot, het sacramentomet vallot (Pazm: Kal. 212). Luter hasonlo szokkal azont vallotta az ordog-elot (Pazm: LuthV. 101). A ti tudomanyokat vallotta (Bal: CsIsk. 414). Vallom, hogy en irtam azt: scripsisse me haec fateor (Porró: Curt. 346). A romai papista vallast osszevelegy hitte s vallotta volna (Pós: Igazs. II.394). Azert ha viradig nem vall, már gratiát is ígertem, csak valljon, nem tudok egyebet tenni (Beres: Lev. 389). Némellyek a próféták és apostolok irasaitak ha szoval valjak-is, de valósággal el-tagadjuk (Bod: Pol. Előb. 1). **2)** [potestatem do; bevollmächtigen]. Itt valljon prókátort (LevT. II.26). Kd előtt valottam prókátort (329). Pörölhetnek es egybeckel, prokátort-is vallhatnak: lites iam eum alio agere et instituere possunt (Ver: Verb. 182).

[Szólások] Borba András azt izento Margit asszonynak, hogy hamar vale nap kijö az ispan az malom es az több faluk elfoglalására, az kihez Rácz Pál vallott volt (LevT. II.53). A királó asszony mindjára t valla mind Dalmatiát mind Croaciát a háttányána e László királyrac (Helt: Krón. 42b). E mellet nekü valla a magyar országi coronat (70b). Egy némely személyekre vallott is bizonyos lopások iraut (LevT. II.399). Ez világot kezében adta, mennyen es földön urrá vallotta (RMK. II.223).

be-vall: profiteor, offero, indico, constituo MA. eingestehen, öffentlich bekennen PPB. Erössen mondottam uramnak, hogy o kemo folküldje azt az irást s úgy vallók be (LevT. II.38).

bevallás: [permissio; erlaubnis]. A tiedet sem én sem más akarotod es bevallásod ellen magának nem tulajdoníthatja (TörtT. 3 III 326).

el-vall: [infitor; ablegen]. Atyai atyjafia ellen idegennek semmijét el nem adhasna, sem el nem vallhatja (SzékOkl. II.121). Keresztfogásokkal valljam el a dolgot (Nyr. X.122).

föl-vall: 1) [affirmo; bekräftigen]. Jeldön lewen Zigarto Jacob, föl vallotta az bazat mint szabad öröksegeth es feletl mindenek ellen (RMNy. II.223). **2)** [despondeo; geloben]. Éltét s halálát érte föl-vallotta (Könyi: II.Rom. 110).

ki-vall: [prodo, enuncio; ausplandern] Szarkátul küldeném s az is igen esalla, valahol kit látna, mindent kivallana. 1675 (Fügylet²1877. II.153). A ki valakinek mély titkát kivallja, kírát vallja (Fal: UE. 485).

kivallott: [manifestus; offen, offenkundig] Kivallott igazság, hogy minden a világ előtt jeleskedő dolgok a nagy szívnek nyers erejétől erednek (Fal: UE. 431). Értse, hogy kivallott ellenségünk és hogy meg akarjuk tudni harccal (480). A

kevélyt az isten gyűlöli, különösen bünteti úgy mint ki-vallott ellenségét (Fal: SzE. 539).

mög-vall: fateor, confiteor C. profiteor MA. bekennen, gestehen PPB. Mikoron meg vallottac volna az o tanadassokat, sockolnak kitollatá szömeket, a többit kedig levagatá (Helt: Krón. 33b). Vagy akarac vagy nem, meg kel vallanyoc (EszT: IgAy. 205). Meg-vallja, hogy nem minden bün halálos és hogy nem minden bün nemzi a halált (Pazm: LuthV. 161). Nem szegyenelték a Christust megvallani (MA: Scult. 9). Origenes vallotta az purgatoriumot, az mint az ti centuriatorik is meg valliak (Bal: CsIsk. 94). Molly könyv menyi sok lütre méltatlan képtelenségekkel posogjon, magok-is némelly tudós papisták már régen meg-vallották (Pós: Igazs. II.210). Megvallom, keménnyen bántam vele (Beres: Lev. 323). Semmiképen nem nyugtathatom meg elmémet, M csak megvallja, nem tudja, mit akar (363). Megvallja, nem gyözi magát költséggel, sohoman semmi jövedelme (436. 472. 484. 503). Meg kel vallani, hogy a mi pénz hazaink nem érik fel a római kincses tárházokat (Fal: NA. 136).

mögvallás: [confessio; bekenntnis]. Ez a megvallás legkissébben sem látszik, hogy különb volna az Isaiás megvallásnál (Illy: Préd. 251).

mögvalló: confessor C.

Vallás: 1) confessio, affirmatio C. professio MA. bekennitnis PPB [geständnis]. Vallása es ekessegebe öltöztel, világgal körnekeztel mikent öltözzettel: confessionem et decorem induisti amictus lumine sicut vestimento (DöbrC. 182b). Minden, vala ky vallast tezen en rolam emberek előtt, vallast tezők en es híw rola en atyannak előtte (JordC. 384). Vallast tezen w előtök anya tezen egyházban valo heet zentsseggöről (ÉrdyC. 582). Ez horaban yutwan en etelemek wegore, tezek gyonast es wallist en idwessegemnek okarthe (265). Thessok nekyek ilyen walust es serzet (RMNy. II.28). Két a vagy harom tanu vallásába erössedgye a dolog (Helt: Bibl. I.Tit4). Nem veszem bé bizonygát, de bé veszem kételesenből tött vallását (Pazm: Kal. 44). Az lutheristák közönsöges vallások így szól együtt (211). Ok-nélkül kérdi töllem, hol tanította Luther azokat, a miket a libertimsok vallási-közözföl elő-hoztam Calvinusból (Pazm: LuthV. 120). Mi fölebarátunk vétkéinek hoestattjárul vallást tennék (Pazm: Imáds. 27). Vallast tezen az te nevedről uram: confessus erit te domine (MA: Bibl. 1389). Aldással, szerenczézéssel vallást téznez az Christusrol (MA: Scult. 13). A házsig törő buja fertelmes életök, gyilkosok, latrok beteg agyokban vallást tesznek bünökről (Sam: Agend. 99). Vallást tött, hogy soha azoknak siratásitól meg nem szünik (Illy: Préd. II.186). **2)** dogma MA. [religio; glaube, religion]. Pribék vallásu ariánusok (Bal: CsIsk. 313). Az új vallásokból a papistákhoz meg-térők pribékségből vötközök (Veresm: Lev. 75). Nem szabad semminémü képet vallásnak okáért csinálni (Pós: Igazs. I.118). A többi közőtt azzal szörnyétik vallásunkat, hogy az istent minden tirannusiál kégyetlenobé tsinállyuk (II.47). Brenner Ignác, ha nem ezigan uram o kögyelme, meg akar az igaz vallásra térni (Beres: Lev. 437). Az igaz vallás fundamentoma üdvösségünknek ... Azon ideák es gondolképzélesök, a mellyeket a mi népiink fogat a vallás dolgában, öktelenek, oktalanok (Fal: NE. 55).

görög-vallás: [griechische religion] A georgianusok az előtt hadakozók voltak, de mostanában nyomorultak, görög vallásu vannak (Mik: TörL. 51).

igaz-vallású: orthodox C.

kérésztyn-vallás: [lex Christiana; christliche religion] A keresztyn vallásnak régi szerzésit inkább annak elő járóját kívánnyak mint a szent irástul (Pós: Igazs. I.383).

nyelve-vallása: [sua confessio; eigenes geständnis]. Paliczine testamentom tetele awig nyelve wallasa halalanak oraym (RMNy. II.93). Hiszi, azt kel vala az betegnee anagy nyelue wallasanal anagy nalami inteseuel felehi (EszT: Ig.Ny. 111). Abrahám csak azokat nem ismeré, a kik ezer esztendővel őtlenek utána (Matkó: BCsák. 393).

tanú-vallás: [testimonium; zeugenaussage]. Az hv tanonyak wallasok, kyt zerent be wófik (RMNy. II.160). Hamis annu vallásokkal meg terhelhetuen (Kár: Bibl. III.28).

Vallásbéli: [ad religionem spectans; glaubens-]. A németországi fejedelmek gyűlést tartván, száz pontokban a magok vallásbéli nehézségeiket a pápa követének ki-adták (Bod: Pol. 7).

[Vallásos]

Vallásosan: asseveranter C.

1. Vallat: [confessio; bekenntnis]. Meg foglalnk ő orcaiat vallatban: praecoccupemus faciem ejus in confessione (AporC. 55).

2. Vallat: 1) [quaero; verhören]. Egy nyelveskedő embernek te-mondásáigért egy nábány szíz embert meghíltet, vallat (SzD: MVir. 230). **2)** [extorqueo; erzwingen]. Esküvést is vallat (Könyi: HRom. 168). **3)** [potestatem do; bevollmächtigen]. Irtam vala te Kdnek, hogy te Kd prókátort vallatna és be-öldenéje te Kd (Nád: Lev. 147).

mög-vallat: 1) [inquirio; verhören]. A papnak kezébe egyen a keserű es az átkozót víz es vallattassa meg az aszszony útátot eszt mondván néki (Helt: Bibl. I.PPp4). **2)** [exprimo; bekennen machen]. Ha ketten szolhatnank, meg vallatnam veled, hogy azt sem tudod, mit hisz (Mon: Apol. 13).

Valló: confessor, profitens MA. bekennner PPB. Vallok: testimonia proferentes (Ver: Verb. 296).

1. VÁLL: 1) humerus C. MA. schulter PPB. Váll lapoztka: scapulae; váll fődő: humerale C. Váll-lapoztka közti: inter-scapilium; vállára veuni: in humeros efferre PPB. Ő vállalual armekl' te neked es ő tollai alat remenkedel (AporC. 50). Sem es Japhet vönce egy palástoth, valokra tövec es befedezőe az ő attyoknak szömermetes testét (Helt: Bibl. ID3). A veres szoknya viselésre alkalmatlan, az valla miméni sok sokaságból áll, kassai nemes aszszony reá vehetőe (LevT. II.278). Mikor az kappan szép stílésben volna, mesd fél az két vállát (Radv: Szek. 212). Az ephod vállau való két szárnyai (MA: Bibl. I.74). Az kígyó válláról mellyére, mellyérül szívében, valamerre chüsz el, mindent bágy méregben (Zrinyi I.16). Kiolmék Rézmánnak vállából piros vér (54). A tanult test szebben jár es lép, igyemenen hordozza fejét, egyaránt vállait (Fal: NE. 29). Vrnok oly könnyű terhet tett vállainkra, hogy akár mely akaratos kényesség sem nehezeltet iránta (38). Le-tsügged erődnek is váll-lapoztkája (Könyi: HRom. 76). **2)** [thorax]; mieder Adámi. Vállat be-fizui: das mieder einschmüeren (Adámi: SprachK. 193). Kartsu derekokon vala vál fél öltve (Gvad: FNót. 44).

[Szólások]. Zent Damancos fvtameek es az ev vallat vete az egyház falanak (DomC. 15). Vállainkat vessük egybe, egy lélek s akarat mozgassa fegyveres kezeinket (SzD: MVir. 98). Csak ő s z v e ö n á k az v á l l o k a t az követelek (Bercs: Lev. 172). A vállát meg vonéta (MonIrók III.67). Akármint v o n o g a s s a eleinten vállait, ugyancsak kéré-sedre fog hajolni (Fal: UE. 401).

ing-váll, imeg-váll: [manica; hendirmel]. Ket geöngös ingvál (RMNy. II.199). Az régen kéri imeg vállat bár csak cernával varrott lenne kéze valóval es nyakra valóval (LevT. II.292). Az fején csak fátölt viseljen, ha nem váson az ing válla: ha ing-vállá váson, valami közönséges patyolatot festessen

az temetésre (325). Az folességének egy ingvállnak való gyoles fvk. XIII.74). Regy gyoltz 1, lepedő 9, ingválj 2. (Radv: Csal. II.9). Vagyon egy aranyas fátöl ingváll (Gér: KárCs. II.418). Laxae indusi muliebris (ing-váll nostris dieti) mamcae (Otr: OrigHung. II.72).

rokolya-váll: [manica tunicae; rockärmel]. Aszszony hől-gyeteknek szokua vagy rokolya vállat, paplant csinálylatok (Bal: CsIsk. 31).

Vállas: humerosus C. latos habens humeros MA. [breit-schulterig]. Nádasdy György jó vállas, vastag legény, jó egész-ségben hagytuk Kapuvárban (LevT. II.137). A nyálás vérük-nek van kevés erejek, szélesek, vállasok, törpe természetek (Fely: SchSal. 27).

2. VÁLL: [retis genus; eine art von garn]. In Waagh etiam piscari possunt cum tali instrumento, quod wlgariter vual dicitur, quod uno pede videlicet duci potest. 1261 (Wen-zel XI.501).

VÁLLAL, VÁLAL: [in se recipere; über sich nehmen]. Magára vállaló, kezés: appromissor PPB. Jó kedvel magára vállata adósságnak terhét (Pázin: Préd. 81). Szabad akarat szerént vállalod te (Czegl: MM. 116). Ha nem tudom, miéni kemény bünetést vállolná magára a gyónáson kívül (Bíró: Angy. 287). Húszig alig tud olvasni es még is a kintsörzők számadását vállalja magára (Fal: NA. 239). Légyen embered, kinek erős szíve örömet magára vállalja a balszerencse ostromit (Fal: UE. 441). A ki többet vállal magára, hogy el bírhat, egy darabig kímélődván vele, el-veti terhét es csutái válik (Fal: SzE. 537).

föl-vállal: [suscipio; übernehmen]. Hazáianak gondviselés-t magára föl nem vállalná (Lép: PTük. III.6). A munkákat serényen fel veszi, fel-vállalya (Com: Jan 195). Talán rendelt isten mást erre a dologra, ki keuseb kár nélkül ezt föl vállallya (Zrinyi I.155). Ha a luterek es cálvínisták ügyét fel-vállaltad, maradj meg a kérdésben (Matkó: BCsák. 35). Fel-vállallya az isten ígét (Tof: Zsolt. 39). A hadat nem könnyen kel felvállalni, sem a bizonyos békeséget a remélett győzelemért el-változtatni (Illy: Préd. II.197). Kevés jószágok-kájoknak gondját fel vállalni ne nebezteleyék ő kezelymek (Radv: Csal III.346b). De Vénus annak is fel-tállallya módgyát, mint-hogy fel-vállalta ő fiával gondgyát (GyöngyD: MV. 37). A posoni correspondens, nem hiszem, felvállaljon más, továbbvaló correspondentiát (Bercs: Lev. 89). A kit felvállalt, abban el nem járhatott (127). Van egy ember magyar, az ki felvállolta, Haister kezében adja Nagyságotat (362).

VÁLU, VÁLLU (váló Mel: Herb. 44. MA. valyu Radv: Csal. III.53): aqualicus C. trulla, trullum, trulleum, canalis MA. wasserwanne, wassertrog PPB. Válu, moslék edény: trulla PPB. Folyo viznek árokja, váluja Major: Sót. 29. Ki ötte a viderbéli vizet a valuba: effundens hydrium in caualibus (Helt: Bibl. I.K4). Mikor a juhoknak eleit őszne bochattya vala, a vesszűket a valuba teszi vala eleokbe (Helt: Bibl. I.Q4). Menny az istálóba, illesed a válókat, az puytákbán a gyszolokat, a czürben a czürbálványokat (Helt: Mes 325). A mustnac miatta az te saytódnac válu bőüölködne (Kár: Bibl. I.603). Az bornyomó nem nyom bort az válukban, a szűretea való örömmek végét vetőttem (MA: Bibl. II.151). Az te saytód-nac válu bővelkedne (MA: Scult. 309). A szőlő gerezdekből edes lév sajtóval nyomattic, mely a váluból a kádban vitéu, mustnac mondicé (Com: Jan. 84). Viszsa ne téj mint a dísznő a válúra (Báta: LPrób. 141). Még az előttök levő hosszú bikfa válut es fűrészes deszkát is elrágták (Betbl: Élet. I.267). A juhoknak igen hasznos, ha tsak válujoknak szélit sóval me-hintik is (Misk: VKert. 206). Anyira szerete fiát, maga ma-utána, halván nyomortúságát a válumál őlsége miatt (Laud:

Ujsegits. II 602). A tékozló fiu korpat és vállut nyert s még abból sem tehetett eleget kívánságának (L202).

abrakló-válu: *alveus pabulatorius*; futtertrog PPB.

disznó-válu: *aqualienlus Major*; Szót. 61. [sautroz]. Az diszno válót lincz meg e fűnel, orról egy innya, meg gyógyul (Mel: Herb. 44). Ha az diszno valut meg lümtől ez fűnel es rula adez innyok, meg gyógyulnak (BeythoA: FivK. 62). Tékozlók és bujjalkodók, a kiknek istenek a hasok, templomok a tüdőjök, áltárok a disznó válú, szakácsok a pap (Mad: Evang. 587). Az diszno valukban eledelt adván az istállókat lapáttal ki-tisztították (Com: Jan. 78).

itató-válu: *alveus aquarius, aquarium*; wassertrog PPB. Jacob tőne a veszzőket, melyeket meg hamtot vala, az itato valuba (Helt: Bibl. I.04). Jácóbról azt olvassuk, hogy ő a meg-tarkázott veszzőket az itató válukba rakta (Misk: VKert. 215).

liszt-válu: [meta molendinaria; läufer]. Malme, az holott liszt válual és malom garattal őrdőnc: ubi meta et catilo metunt (Com: Jan. 75).

lovak-vállujok: *pabulatorius alveus*; futtertrog PPB.

Válus: [cavus; hohl]. A madaraknak fogok helyett kettős és válus tsont orrok vagyon (Misk: VKert. 6).

VALLYON: num PPBl. ob Com: Vest. 138. [etwa?] **a**) Vallyon nem-e: num C. Vallyon néki adják-é férjhez: datur *ne haec nuptum illi; vallyon el-jő-é: numnam aderit; vallyon szabad léssen-é a mi szövetséges barátinknak: *anne licebit foederatis PPBl. Vallyon mig előe en ez vilagon (NagyszC. 374). Honnet inne vallyon (Mon: Apol. 12). Igy bolond, vallyon hol sétál az eszed (FortSzer. Mb). Nézzedze meg, vallyon hol vadnac (Kules: Evang. 25). Vallyon mit gondolod, hogy mond amaz úr (Pázm: Préd. 16). Vallyon vissza hozhatom-e ötet (145). Vallyon az istennek oly hatalma nincsené, hogy az természetnek erejét és teltségét meg haladgya (Pázm: Kal. 703). Vallyon az salamandra merges tarka gyek nem a tűzben lakik-e (Lép: PTük. 193). Vallyon valamely ékes ábrázatu személyt a félre tekeredett száj meg-rutitánáé (Dyck: ŐÉlet. 35). Ilyen kérdést vetette eleiben: miképpen kel vallyon az ellenséget meg-győzni (Czegl: Japh. 1). Vallyon az őrdögöktől kínoztatnake a purgatoriumban való l-lek (Czegl: MM. 214). Vallyon a kik nem csak másoknak sáfárollyák, hanem ugyan szájokban és gyomrokbán veszik a titkokat, nem kívántatiké a szent élet (Matkó: BCsik. 43). Vallyon el feletkezike az anya az ő kis gyermekéről (Holl: Préd. 9). Vallyon olyan szorgalmas gondviseléssel ki vigyázott magára és hiveire (Csúzi: Síp. 273). Vallyon ki a neve a király leányának (PhilFlor. 57). Vallyon mint mehet ez végben (Fal: NE. 49). Nem kérdeél, mi nyelven szólnanak szakácsnak, sőt azt sem, vallyon nem hiják e suskának (Orczy: Nimf. 15). **b**) De vallyons ki győzvé megszállálnia (Born: Ének. 261). Vallyon s-mit mivelnek ez zsidók? vallyon s-megengedik-é ezt ő nékiek: quid Judaei faciunt? num dimittent eos gentes (Kár: Bibl. I.430). Vallyons miglen ingerel engem ez nép: usquequo detrahet nili populis iste (MA: Bibl. I.132). Mert vallyons kiczoda volna (576). Az Sionról vallyons ki jövedől (MA: Zsolt. 32). Vallyons mit használ lus etetől meg szítani (Them: Sec. 73). Vallyons nagyub vagyé (Tor: Eny. 391). Vallyons nem tudgyatok, hogy . . . (Derk: PLev. 180).

VÁLYOG. Est vox apud nos vályog lutum quoddam significans (Otr: OrigHung. II.148).

VÁM: **1**) telonium C. MA zollhaus PPB. Latta egy embert, ky a wamon inre: vidit quendam sedentem ad telonium (Pesti: NPost. 16). Valamit elvisztek ti az hidon, meg kell adnotok bizonyval az vámon (RMK. IV.210). Mikoron az koztolny wamott ortok az zek-rektoel es lovaktul mind megv vezik az

wamott amira, hogy Kálnar Ambrus wram oheytén meg kereste Korontali Akaciust es wam wetdrewl meg zollította (RMNy. III 113). Az bék ő nagysága emberi az somlyai kapitány ellen is akarván az vezérnek supplikálni az székelylidi vám felől (MonTME VII.17). **2**) vectigal, portorium, investivae mercis vectigal MA. zollpfehmig, zollgeld PPB. Fukar, ki a várastól vagy valamit urtól vámot és egyéb jövedelmet árnon meg-vezsen nyereségre: publicanus PPBl. Iduezevtonk az hahak zayaban lelt penzel az vámot meg fizete (DamC. 94). Vámot is selyemmel fizette (RMNy. II 93). Vám, adó fizetés: vectigal (Com: Jan. 189). Vám, dézma és adó: vectigalia atque census (Com: Vest. 95). Söhol az igaz vámmál, harminczadnál egyebet ne vehessék (MonTME. III 45). Az somlyai kapitány fele vámot magának akamá vómni (VII.17). Mulatsáért, víz órért senki vámot itt nem kér (Fal: Vers. 877).

[Közmondások]. Senki sem ad gondolkozásától vámot (Kisv: Adag. 81).

föld-vám: [solarium; grundzins. Az adoot awagy föld-vámot zeedyk vala (ÉrdyC. 552). Az őtdötet kivesszem, a föld vámot, asztal bizázt is uszecz raytok (Holt: Mes. 456).

hëgy-vám: [census vineae; weinbergzins]. Az Mjklós djak tja sem arwl hegywamotoi, akyth ewmaga ely (LévT. L218).

hid-vám: portorium, telonium; brücken Zoll PPB.

köz-vám. A nyíró legonyektól és a szabó legonyektól meg-vegyenee fölbet a köz vámmál (Holt: Krón. 166).

[Vámol]

Vámlás: [pen-sio portorii; zollrichtung]. Azok myth bathalmasok wamlas nekjwl elm-uthenek (LévT. L249).

Vámos: telonium, telonium MA zöllner, zollannahmer PPB. Wamosnak koztolant megl parancolta, hogj zombatiakon mindeniken meg wegje az wamotoi (RMNy. III 113). Akoron az wamosth ew magath ys halalra werthek wolth, azth ys monda az wamos, hogy Pernezy Parkas wram zamara thewbeth kett zax hordo boral wjthenek el (LévT. I249). Nem köllött volna az Ktek vámosinák is lovaikat elvomi (II.194). Wamosok az ew ok leweleketth szent Mihál napyara elew hozzak (Ver: Verb. 75). Mert ám sz. Máté vámos vala (Veresm: Lev. XI. Követ-ségben küldi a tiszttartókat, vámosokat, harminczadosokat (Com: Jan. 140). Az vám, az mint az lites vámos recognoscálja, extendáltatik 25 forintra (Gér: KárC's. IV.318).

Vámosság: vectigalis functio MA telona PPBl. zollver-waltung PPB. Ha veszedelmes tisztdt vagyon is, vályál meg tőle, mint szent Mathe cselekedek el hagyva a vámosságot (Lép: PTük. 1203). A vámosság gyalázatos tisztt vala Veresm: Lev. xj)

VAMOS: thorax laneus; wammus? Vettem új vámost és nadrágot fel (ErdTörtAd. IV.17).

[VANAL]

mëg-vanal: sanor; geheilt werden. Azokat, kie hiend-nee, o telensagee kőnotic: őrdögöket ki netnee os, vy náluc-kel zolnac betegere vetic kezeket es meg vandnac: super aegros manus imponent et bene habebunt (MünchC. 106).

Vanalat: [sanatio; heilung]. Nem lezen vanalattya: non dirigitur NémGl. 21.15). Vanalatot lesőu: haedificaberis 305.

Vanalatos: [sanus; geheilt]. Vanalatos legen: proficiat NémGl. 131.

VÁNCOL: [vacillo; sich schleppen] Medve, barlangjából ki-jött, víz, nem vanczol (Gvad: Pösty. 5).

VÁNDOR: circuitor Com: Jan. 209. [circuitator; gaukler]. A körtelen járde es szentényvesztőe, széllyel bujdosó jütékos

vándoroc bődög isten, mely hátroc és merészec (Com: Jan. 209).

Vándorol: vagor MA. umschweifen, hin und her wandern PPB. Vándorla Ermen országba es othi meg maraduan meg nem tere (TelC: 11). Hogy tolmács nélkül vándorolhass, a nyelve tulajdonságát tudgyad (Com: Jan. 92). Mint nyíljal, lőtt medve vándorol barlangon, mely dictamust nem talál (Zrinyi II.28). Lakóhelyemből el kölle bujdosnom, ez idegen helyre úgy kölle vándorolnom (Thaly: Adal. II.70). Elméjekben sokat vándorolnak (Illy: Préd. I.296).

Vándorlás: [vagatio; das herumwandern]. Tsak a sok vándorlásban töltjük azt a drága időnköt (Mik: Törl. 240). A sok vad természetű nemzeteknek vándorlások miatt el-pusztulván az oskolák sok országokban, az igaz tudomány igen megszükkült (Rod: Pol. 6).

Vándorló: vagus MA. hin und her wandern, umschweifen PPB. Vándorló: panagaea Diana (Deesi: Adag. 160). Vándorló és bűdös lésez ez földön: vagus et profugus ero in terra (MA: Bibl. I.4). Vándorló s kezgetlen szerenche egy nyomlan mindenkoren hágni nem szokot (Zrinyi I.171). Az isten igéjének idestova luzatott és vándorlo halgatói (Illy: Préd. Előb. A). Ide s tova vonat és vándorlo szive vagyon (Illy: Préd. I.413). Szoros a menyország utja, ez a világ pedig csak vándorló pusztja (Thaly: Adal. I.21). Szíved az istentől el lopja magát a világhoz és ha megfordul is, ugyan csak vándorló és változó (Fal: SzE. 522).

VÁNKOS: cervical Pesti: Nom. I.44. pulvinar C. pulvinarium MA. kissen Pesti: Nom. I.44. hauptkissen PPB. Keeske szörből csinált tömlő szabású vánkost teug a David kepe feje ala (Mel: Sám. 40). Ammi az Ferencz párnájátul megmarad, te magadnak csináltass abból fejalt avagy vánkost (Nád: Lev. 30). Vala ő az haionak vtolliaiban az vankoson alnan (Fél: Bibl. 1.59). Az vajban így megnyomd az téstát, hogy miut egy vánkost olyan legyen (Radv: Szak. 178). Az feje alatt való vánkost alatt valami könyvet tartot (Prág: Serk. 409). A vánkost nyak tsigánknak alaja-vettyük (Com: Vest. 80). A szalmával meg-terítettet ágy feliben vettetnec lasnok és ezekre a fő alja vánkost (Com: Jan. 112). Egy legény két szép búrsony vánkost az zofra mellé tén (Zrinyi I.46). Két vánkost, kinek rácz kamuka héjja vagyon (Radv: Csil. II.7). A fejem alacsony fekszik, emeld-fel egy kevéssé a vánkost (Warm: Gaz. 221). Az feje, könyökei alá szép fejer matériából vánkostokat csináltak (MonIrók XI.401). Csinos öltözeti néki is változtak, mellyének fel-emelt vánkosi búllottak (GyöngyD: KJ. 435).

hintó-vánkost: sedularium; wagenpolster PPB. Két bokor hintó vánkost is meghozta (MonTME. IV.282).

párnás-vánkost: [cubital; armkissen]. Tudom, felugrik párnás vánkostáról és terjesztett öllel fogad (Fal: TÉ. 697).

péhely-vánkost, pélyhős-vánkost: cervical plumis reptum Kr. [federkissen]. Ki bennünk az örökké-való rabságból fel-öldozott, pehely vánkost helyett szürös s kórós szúván fektetik (GKat: Váts. I.803. Vajda: Kriszt. II.314).

tábori-vánkost: [pulvinar castrense; lagerpolster]. Szalay Pál misit Lipóci Keczer Christinának két darabba tábori vánkostnak matériát (RákF: Lev. I.347).

varró-vánkost: [pulvillus cui suenda affiguntur; náhkissen]. Ő nagysága félre hagyván a rokka s varró-vánkost dolgát, a physica és theologia tudományokba kapa (Fal: NA. 187). Vegyéték elő a varró vánkostokat, bimező rámkát, esipkézetek (194).

Vánkoska, vánkostocska: pulvillus, pulvinulus MA. kleines hauptkissen PPB. Az haio orrában le fekvén aluméiecs

egy vánkostkán (Zvon: Post. I.336). Páha vánkostkát rakogat feje alá (Illyef: BCsTomp. 225). Tetszin angliai lengyel czafrag vánkostkával együtt (MonIrók XXIV. 146). Valaki a gonoszul eselekedőknek hizokedik, vánkostocskát a fekvőnek feje alá téssen (Illy: Préd. I.405).

VANNA: [alveus; wanne]. Most egy vanna vajjal kedveskedem (RákF: Lev. I.287). Hévízzel megtöltött vanna (Gvad: Pösty. 23).

Vannácska: ∞ A halat vannácskába rakassa (LevT. II.353).

VÁNSZOROD-IK: contabesco MA. abnehmen, ausdoren PPB.

VÁNSZOROG: delitescio, torpescio MA. matt, lass werden PPB. Mint raboc vánszorgime az satannac kísérteti alatt (MA: Scult. 26). Erdélyben már régen haszontalanul vánszorgó török deák (MonIrók VIII. 25).

[VANYALÍT]

mög-vanyalít: [percutio; schlagen]. A másik puffantó vasával megvanyalítá a vajnokomat (Nyr. II.225a).

VÁNYOL: laneam vestem calco, denso MA. wollene kleider walken PPB.

Ványolás: panni calcatio, densatio, fulonica MA. das walken PPB.

Ványoló: fullo, laneae vestis politor MA. walker PPB.

[VÁNNYAD]

el-vánnnyad: [marcesco; erschlaffen]. Vond el a tápláló atyát és anyát a gyermektől, el kell annak csenyevezszi, vánnnyadni s végre éhel kell meghalni (Szatn: Dom. III.214).

Vánnnyadt: evanidus Otr: OrigHung. LXX.

VAR: porrigo ophioides MA. [grind]. Vara a sebnek; eschara, ulceris crusta; varát elvájni: crustam, crustulam ulceris detrare PPB. Sebnek a vara: scabitudo PPB. Egyiptomnak fekélyével megver isten téged, undok varral, viszketeggel az tinnen testedet (RMK. II.209). Mikor valamely embernek husa bőréen varr leszen, vitettség az az ember Aaron paphoz (Helt: Bibl. I. DDd). Ha latty a pap, hogy a varnac szine ninchen aláb a több bőrnél, a ször sem szökkült meg, hét napig rekeszse be (Helt: Bibl. I. DDd3). Túr, varat hertelen gyógyít (Mel: Herk. 155). Lazaron az betegség, a soc var, tur azért lehetet, hogy isten meg tēritene előbi búneiből (Born: Préd. 391b). Tiztatalannac itéllye az pap, mert var az, az főnc és szakálnac poklosága (Kár: Bibl. I.99). Fekély, sűly, var, vizketeg (Sam: Cer. 177).

francu-var: [morbus Gallicus; französische krankheit]. Betegség, franczn var, köszueny es minden nyaualyak (Bát: KTud. 146).

kosz-var: [scabies; krätze]. Meg veré vndok főkélies es gonoz kozuarral (Mel: Jób. 5).

olt-var: [crusta ulceris; kopfgrind]. Ha a szilua enyvét etzetben főzöd, az ólt varat meg gyógyítta (Mel: Herb. 27).

pokol-var: anthrax PPB. [brandbeule]. Marianak homlokán pokol var tamada feyer mynth egy boo (JordC. 144). Pokolvaroc legyenec egész Egiptus földön mind az embereken s mind a barmokon (Helt: Bibl. I.Ff3). Az dögg halal sok embereknek hertelen le omlások pokol var, mirigy anaégiebet betegseg miat (Fél: Tan. 493). Mint a pokol-var a tetset, úgy a vétek a lelki-isméretet szűnetlen hóhérollya (Pázm: Préd. 29). A ragadó döggös mirigy kelevényeket és pokol varokat lövöldözvén hirtelen erőt véssen (Com: Jan. 59). Pokolvarbely (Kár: Élet. I.61).

pokolvaras: [carbunculo affectus; mit brandbeule behaftet]. Midőn a zsidók pokol varasok voltak (Gvad: Hist. 17).

poklos-var: ∞ Egész nimmell városban vala egész fűrű, ki tele vala poklos varral (Sylv: IJT. 188).

tapaszos-var: [crusta ulceris; kopfgürid]. Selim sidoul: sinnedék, tapaszos var, mint ama koszoson, ackik feiek soha meg nem gyógyul (Mel: Jób. 6).

terjedő-var: porrigo PPB. [erbgürid]. Megruténac a veline születeti bélyegek: szepő, fő koszmó, terjedő var (Com: Jan 54).

Varas: pustulosus, ulcerosus MA. [güridig]. Varas-béka: rubeta, bufó; varas-béka fejében termő kő: gemma rubetorum, chelonia PPB. Varas, fekélyes: ulcerosus; varas fájó szőlő: cicutricosa vitis PPB. Az gyermek igen megbeteged, vala, igen varas is (LevT. II.22). Leprosus, varas, sinniedeles, viszketegetes, koszos (Mel: Sám. 381) Rühös, varras, koszos (Born: Préd. 218). A pápistaságnak varas fekélyébe nem merte mélyen ereszteti körmét (Pázu²: Kal. 112). Bűdös rühét másra hamissan keemi akaró varras barát (Matkó: BCSák. 252). Két kő lévél az varas békában, de nem mindenikben (Lipp: PKert. II.232). A varas béka igen mérges és haragos állat (Misk: VKert. 262).

[Varasít]

mög-varasít: ulcero PPB.

[Varasod-ik]

mög-varasodik: [porrigere afficior; güridig werden]. Meg rothadot, varrasdot, fekélyes test (Born: Préd. 619b). Rekeszsze külfü azt az pap, ki meg varasodot (Kár: Bibl. I.99). Ló lába mikor megvarasodik sártúl, fekete szőlőt, fokhagymát össze kell törni, rá kell kötni (Tórf²: I.179).

Varasodás: ulceratio MA. schwärung PPB. Ormac varasodása: ozoena MA. Ki-sebesítés, varasodás, ki-sebesedés: ulceratio; fának meg-tsomózása, varasodása: articulatio PPB.

Varasság: agria, scabritia PPB.

Varasul: [porrigine corripior; güridig werden]. Éktelen homlokjok pörzsöllött szemekkel, orozájok varasult gyakor égéssel (GyöngyD: KJ. 425).

mög-varasul: ∞ Az mely lónak az lába megvarasul vagy meg tetvezik, vegyed vizét az körs fának és azzal kenyed, meg gyógyul (Cis. O4). Ló laba ha meg varasul a vagy meg tetvesül, kenyed körs fának a vizével (OrvK. 94).

I. VÁR: arx C. fortalitiun MA. burg, schloss, festung PPB. Kosokkal töretnek a vár falai: balista concutimtur arces PPB. Venerunt versus fluvium Zomus ad illum lorum, qui nunc dicitur Sarunár (Anon. 21főj.). Chakwara generatio[nis] Chak (Kézai: Gesta 2: 1, Endlicher 103). Egyfelől az Tisza alatta foly vala, más felől az Zagyva alatta foly vala, vár alatt az két víz ösveszakad vala (Tin. 103). Tízvel elégettéc minden ő lakohelyekne varost es minden várait (Helt: UTFő). A város szegetletin egy nagy és erős vár volt, négy szegű, tornyos és parkányos (Helt: Krón. 7). El szála a vár alól (64). Az vár piatzon három fegyveres kép ál vala fen (168b). Melly szallot varat meg vettec (Born: Préd. 246). Mikoron meg nem erhetne nilnan az haborodás miat, parancziola ötet vitetni az varban (Fél: Bibl. I.219b). Azé a vár, az kié az mező (Deesi: Adag. 317). Várból taraszoknac dörgése vala (Salánki: Clad. A4). Várnj nagy udvarok (Mileg: Tőszl. II.10). Megfestem lovanat keresztény vértóban, városokat, várakat röjtök hamuban (Zrínyi I.17). Meg parancholta hadának, hogy útyokat Eger vár felé tartanák (12). A magyarok magok váraikat megnyitogatvün, elégséges éléssel gazdálkoltak a töröknek (Montrók VIII.113). Földvarnak az sünzát megvettek, de még az

várát nem (Beres: Lev. 569). A vármegyék fő-biráinak, a kik a mi Erdélyországunkban vagyunk, parancsoljuk (Böl: Pol. 58).

csudás-vár: [labyrinthus]. Ide tartoznak az egyiptomi, cretai és lemnosbéli labyrinthosok avagy csudás várak (MA: SB. 263).

főleg-vár: acropolis Kr. [citadelle]. Magas felleg-várak: aëriae arces PPB. Gyarmat, Szécsén, Salgó főlegvár vagyon (RMK. II.296).

[Szólások]. Le-szállította a gonosz szokás a felleg-várból az okosságot (SzD: MVir. 375).

főlső-vár: [acropolis; citadelle].

[Szólások]. Kő szöktek az felső várból: corpus sine pectore (Deesi: Adag. 78). Nem voltak otthon nyilva a felső várbán, a mikor a tévelygő ezt írta (GKat: Titk. 287). Üressen volt a felső vár (Czegl: MM. 54).

föld-vár: [agger; erdverschauzung]. Felduar [locus] 1267, 1291, 1320 Knuaz. Nagy ússással het nagy föld várakat czimálnac (Helt: Krón. 21b).

kő-vár: [arx saxis exstructa; telsenburg]. Sokat gyűjtet volt a szandékba, hogy kőv várakat venne (Born: Préd. 457b). Uram en köszildan, en kő varam, én szabaditom, az kiben en bizom (MA: Scult. 945). Hadakat gyűjté, hogy valami kő-várát tölök nyerhetne (Zrínyi: ASyr. E4).

palotás-vár: [arx palatii decora; burg voll von palisten]. Ez palotás vár előt a külső várnac piatzan két ertz kép ál vala, kiknel paysz vala (Helt: Krón. 168b).

szarka-vár: arx lacera Kr [verfallene festung]. Széles Aegyptomban nékem eset kis kár, hányad része azoknak ez a szarka-vár (Zrínyi I.138). Im most mint meg-tsof ez a kis szarka-vár (Könyi: HRom. 102).

vég-vár: [castellum in confiniis exstructum; grenzfestung]. Ew flésyge myerth hogh hadakozast kowan, adoth epyflést az wegh waragban (RMNy. II.131). A török az végvárakba sokat elvett (Montrók III.123). László király meg erősítete az vég várakat mind néppel mind élléssel (Helt: Krón. 195). Egykik vég várbeli capitán más vég várbeli capitán alatt való katonát maga hadában bé ne irasson (Bal: Cslsk. 395).

víz-vár. Vár, város köztött egy szép vízvár vagyon (Tin. 79).

Várad: castellum, parva arx Kr. [kleine festung]. Im az Temesvár Temes vízben vagyon, napkelet felől Sziget váras vagyon, az fel szél felől derék várad vagyon (Tin. 72).

Várbeli: [ad arcem pertinens; zur festung gehörig]. Baskonak feleol az warbely morhanak awast fogtak mynd erdeobenyey zooleokgyh (RMNy: II.309). A kőntöst aláköldenü parancsolja ő felsége, talám a várbéli hajdók aláhozhatják (Tórf²: III.195).

Város, váras: civitas, oppidum C. urbs MA. stadt, festung PPB. Kyt nykoron lattak volna az városnak gyermekezyokatan ruhában, sok bozozsagot kezdének neky tenny (EhrC. 20). Ő raka nagy erősségő varost Bécsc. 11. Ky meene mynd az városnak seregheével hollal (JordC. 302). Hegyen szerzetetv varos (DomC. 12). Ű varoskath megh tered: civitates eorum destruxisti (KeszthC. 13). Ő epita varost: aedificavit civitatem (Helt: Bibl. I.33). A soc kölorlásokert kenesh várasoc és falutaláltatnac benne (Helt: Krón. 2b). Az hegyen oppettetv varos el nem tilkoltathatic (Tel: RóvIr. 37). Ninne varasat az isten meg tarta (Born: Ének. 688). Tekents meg immar az magasagbol az te varasodot (139). Ki vitetic vala az városul el temettetni (Zvon: Post. II.410). Várasokat, várakat röjtök hamuban (Zrínyi I.17). Jerusalem várasát siratta (Hly: Préd. 190).

Három városul vettenek az vajdának egy pár gyöngyházás kőst (MonTME I.120). Húszmos két óra mulik már benne, hogy járdogalom fel s alá a várost bizonyos dolgaimban (Fal: NE. 2). Legjobb lessz, ha a várost szépség szerént fel-adjátok (Kónyi: AM. 49).

anya-város: metropolis Kr. [hauptstadt]. Az ő széki, lakó helye az anya városban vagyon: sedes ejus in metropoli est (Com: Jan. 163).

bánya-város: [oppidum metallicis habitatum; bergstadt]. Bornemisza Pál az bányavárosokat már meghódoltatta (RákGy: Lev. 140). Haiszter Szeredre akart gyűnni és egyenesen az bányavárosoknak (Beres: Lev. 359). A bányavárosokról lehozandó rézhajókról írtan Sréter uramnak (644).

fő-város: [metropolis; hauptstadt]. Jesus Beetleembe es nem Jerusalemben, a nómós fehi városbali akara zilletettnie (DebrC. 54). Zent Lewryucz Romaban zenvede olyan few városban (ÉrdyC. 466b). Mahum vizasztdalya a sidokat hirdeten az Assiria orszagnac es annac fő városanac Niniuenece veszedelmet (Helt: Bibl. I.64). Fő városoc Constantinapol, Athenas es többec (Born: Préd. 548). A királynac széki az országnac, tartománynac fő városiban vagyon (Com: Jan. 139).

anya-főváros: ∞ Az Corintus Achaianak el regvnten anya few városa vala (Komj: SzPál. 109).

hajdú-város: *hajdonicale oppidum PPBl. [hajdukenstadt].

hajdúvárosi: [incola urbis hajdncianae; bewohner einer hajdukenstadt]. Nemes Bihar vármegye panaszkodván előttünk az hajdúvárosiak szöfögnadatlansága végett (RákF: Lev. II.51).

jobbágy-város: colonia C.

katona-város: [urbs militaris; militärstadt]. Váradon az katona-városon Ráeznál vannak Rettegi familiát illető levelek. 1759 (Hazánk I.133).

kerített-város: [urbs munita; befestigte stadt]. A keritet várost erőssitic a kőfaloc, föltésec, sánczoc (Com: Jan. 122).

kinestartó-város: urbs tabernaculorum MA: Bibl. I.39b.

királyi-város: [civitas libera; freistadt]. Kegtek az király városnak teruuenieth es zabattzagat ig ada elewmbc (RMNy. II.125). A párt úto keritet királyi város vár szálló táborral környül vétetic (Com: Jan. 151).

kulcsos-város: [urbs munita; befestigte stadt]. Ezt egészen az kik beszállották vala, kulcsos városokat rajta raktak vala (RMK. II.27). Akar keritet kulcsos akar mező város (Ver: Verb. 48). Kulcsos és záros város: urbs, in qua portae et serae sunt (MA: Bibl. I.267). Kulcsos városokban már fenjen hírlelik a folyó posták és pofásan kiürtölik (Fal: Vers. 914).

külső-város: [suburbium; vorstadt]. Az város ortalomnak adta magát a külső-város palánkjáboz... Az tisztek szívet ádtak, ostrommal megvették az külső várost (Beres: Lev. 747).

mező-város: oppidum, civitas MA. stadt, marktlecken PPB. (Ver: Verb. 106).

szabad-város: respublica C. [civitas libera; freistadt]. Ig eel Kegtek veele, hogy szabad város volna Cassa (RMNy. II. 145). Rendellyetec magatoknac városokat, mellyec ti köztetec szabad városoc legyenec (Kár: Bibl. I.153). Polgári rendből álló szabad város: civitas (Com: Jan. 151). Az hegyallai szabad-városokban való németet minden úttal móddal kivegyem vagy kipörzsöljem (Beres: Lev. 462).

vég-város: [urbs in finibus sita; grenzstadt]. El vze mind az ellensegeket és el foglalá mind az három vég várost (Helt: Krón. 193).

zsidó-város: [suburbium Judaeis habitatum; judenviertel]. Az hóhár-lelkű mégsem tebetett semmit az városnak, hanem az zsidó-várost égették fel (Beres: Lev. 360).

Várasbéli: oppidum, urbanus C. [städtisch]. Eg emberi, ki vala a városbéli bűnös, vene alabastromnak kenetét (MünchC. 124). Az városbelyek nagy kytassal egyenasth yzgaztytak vala (JordC. 302). Vgymond vala nemely frater Istvan Metensis varas bely ez zent atyarol (DomC. 47). Aurelius Augustinos keth városbelynek nevezetyk (ÉrdyC. 519). Az városokbéli ragadományoc (Kár: Bibl. I.159). Corinthus városbéliek (Vás: CanCath. 573). Szent Pál az Thessalonica városbélieket ugyan intette erre (Zvon: Post. Előb. 4). Midőn Athénás városbéliek Phalerus rév-partyával élhének, Themistokles tanácsával hármás rév-part építettett (Balog: Corn. 23).

Városi: urbeus, civicus, civilis, intramuranus C. urbanus MA. zur stadt gehörig PPB. Az városi ember kiüül való embernek, ha lehetne, szemétis kü váyná (Decsi: Adag. 199). Borjú fő városi módon (Radv: Szak. 35). Eléggé vigyázott mind az ekklesiának mind a még életben lévő városiaknak megmaradására (Bod: Pol. 99).

Városka, városocska: oppidulum C. civitacula MA. städtlein PPB. Menfünk imez városkába, hog ott predikallak (Sylv: UT. I.51). El ménuén az környül való városkába és falukba, vegyenece Jerichoak kenyeret (Kár: Bibl. III.36b). Egy kis városokkát Jerichót lét egész napig ostromla (Pázm: Préd. 5). Ezt az Israel városokkáját Betlehemet mondgya a szent irás bötsilletes épületnek (104). Még holnap fölverem vagy Osztrót vagy Hodolint vagy valamely városkát (Beres: Lev. 687).

2. VÁR: praestolor Nyirkálai. exspecto C. MA. warten PPB. Megh yzene, hogy ne waruayak towaiba, de hamar megh zolgálnaya az mysetli (ÉrsC. 410). Aleeg waarya az eeynek setetfítet (463). Vára még más bét napot: exspectatis autem ultra septem diebus alius (Helt: Bibl. I.D). Önneg is terempti a penszt minekünk, homeg mi soha nem tudtunk volna vární (Helt: Mes. 454). Az ű chelekedetekből uarniacc idnessegeket (Tel: Evang. I.46). Szancb, ves, ha io buzat uarnia bewen akarz. 1572 (KBécs. C5). Várhad azért, de soha nem érőd te azt (Decsi: Adag. 207). Hat az Antichristus kegyetlen-segerül valaha valami szabadulasnac köllöt varattatni (Zvon: Osind. 236). Te vagy-e az el-jöveendő, vagy mást várnuk (Pázm: Préd. 21). Ma te-rajta lehet a szer, rövid naputánam várlak (145). Melyből könyű meg itüli, miczoda üdöt várhasson az szegeny kősscg. 1621 (KNagysz. H). Várhatszsa már, had gondolkodgyam én itt valamit (Veresz: Lev. 80). Nem győzi vární a papot (GKat: Válts. 1258). Éhen, szomjuhon váriad (Com: Jan. 173). Bízid istenre dolgotat, elbidd bár, órat vár, megsegíti bajodat (Thaly: Adal. I.3). Mindnyájon tölettek bocsánatot várok (II.257). Mond szölgálatomat, engem oda várjon (Thaly: VÉ. II.217). Szekér bizony nem volt több kettőnél, hanem Kassáruul vártak tizet (Beres: Lev. 527). Hogy alkalmaso iddőtül várná a boszszú állást (Csúzi: Síp. 276). Kristus hivei a dícsőségnek országában várják jutalmokat (Fal: NA. 161). Ha mikor nints többé mit várnod vagy reménylenen, meg-csükkeni kedved (Fal: UE. 468). Jég-esőt várhatnék fejemre (Moln: JÉpül. XXV).

alá-vár: [exspecto ut descendat; warten, dass einer herabkomme]. Ir Kd nekem az Kd följiüveteli felől, hogy most még alá várja Söptei Györgyöt (Nád: Lev. 203).

be-vár: 1) [advenientem exspecto; auf das ankommen warten]. Az új vezért ezen hétfőre várják be Budára (RákGy: Lev. 146). **2)** [exspecto; abwarten]. Fridrik is elhajtotta tegnáp az pozsonyi marháat, az sem gyüft bé, ma bevárom mindaz-kettőnek hírít (Beres: Lev. 642).

el-vár: exspecto, praestolor, expectando persevero MA warden, wartend verharren PPB. Ma immár vagy ebéden vagy vacsorán elvárom az vendéget (Nád: Lev. 9). Azzal bátorítson a bűnökre, hogy el-vár isten és nem mindgyárt önti reánk haragját (Pázm: Préd. 177). Az temetés után ki fog tetszeni, azt már el kell várnunk (RákGy: Lev. 161). Bizony kölcsönt ad érte, várja el csak, igen felfuvalkodott állapattal vagyom (173). Az vezirmek egy részét kell itt most meg adni, egy részét elvárja (TörtT.² I.226). Elvárom parantsolatját s a tévő leszek (RákF: Lev. I.54). Elvárom Kegyelmed javallását (387). Valami obség bántja, ugyan el kell várnunk, mit akar (Bercs: Lev. 508). Ma Nyitírára megyek, holnap szent napot elvárom (558). Ha ellene rolan a sebes víz árja, meg-nem ijedt szívvel még azt-is el-várja (Kőnyi: HRom. 1).

elvárás: [exspectatio; das warden]. A ki látja elkészülését a válogatott éteknek, azt inkább bántja annak elvárása, hogysem az appetitus (Fal: UE. 482).

elő-vár: [spero; hoffen]. Az én kezemtől várd elő: de mann mea require illum (MA: Bibl. I.41).

ki-vár: [exeunte praestolor; auf das auskommen warden]. Balassi uram haza mene, én ott maradék, ki várom az kajne-kámot (TörtT.² I.10).

mög-vár: 1) exspecto MA. warden, erwarten PPB. Az én kezemből várd meg ötött: de manu mea require illum (Helt: Bibl. I.X3). Varyiatok meg, im meg hallom, mit parancholt az wr fő felöltece, (Helt: Bibl. I.SS2). Meg várd étlen, itlan, ében, szemjuhon (Com: Vest. 215). Mért nem vártam arczal meg ellenségemet (Zrinyi II.4). Viza s Okoliesányi namék követ-ségét kell megvárni (Bercs: Lev. 650). Meg ne várd, míg szerenesédnek napja elnyugodjon (Fal: UE. 421). **2)** [expostulo; ernstlich fordern]. Rám ne nehezteley, hogy pénzt nem adok, mert tudom bizonyal, hogy Kd az tiedet megvárod (LevT. II. 23).

öszve-vár: [exspecto conventum; auf die zusammenkunft warden]. Malaczkánál öszvevárom az hadakat (Bercs: Lev. 173). Épen most üzente Ebeczki, étszaka eltévelyedvén az hada, ma Újfaluban várták öszve egymást (188). Majtínhoz szállok először, ott várom öszse magunkat (586).

réá-vár: [exspecto adventum; auf die ankunft warden]. Az még lejövő hadukat reávárom és az táborn két felül indítom (Bercs: Lev. 407). Engem biztat valami operatióra, kire ugyan rá várom már az ingenireket és Beszterezérül az bombákat (502).

viseza-vár: [exspecto reditum; auf das zurueckkommen warden]. Fejedelem tegnapelütt Ungvárra ment, de ma vissza-várom (TörtT.² III.396). Elmehetne Goda által az Dunán, de nem tudom, ha várhatjuk vissza (Bercs: Lev. 310).

Váarakod-ik, váarakoz-ik: exspecto, praestolor MA. warden PPB. Utánad váarakozom: *praestolor te PPB. Jele volt valami kiczu remenségöknee, kiuel varakottac az wr Christus felül (Born: Préd. 255). Ha gyakran tanul iar az férfü felesége-tül, az aszoni ember mas feriet vegyen magának es herba ne varakodgiec az előbbenire (Mon: Apol. 397). Ezeket nihelyen monda, eg keueset varakodnan hagia, hog trombitat fuyanak (Decsi: SallC. 49). A jó gazdak nem várakodnak, hogy nevedokgyék a konkoly (Pázm: Préd. I.27). Nagyob heiabán valóság, hogy arra várakodván sem egy felé sem más felé most haylani nem akarnac (Zvon: Post. I.181). A mire szivesen várakozott, azt kedve-szerént el nyherhetvén el-vehette (Tarn: Szents. 141). Apolló tsak hijában várakozván a holló hozta víz után (Misk: VKert. 386). Váarakodik azonban még tovább is (Thaly: Adal. II.10). Egy vén tsifut várakozik a levelemre (Mik: Törl. 20). Nem lüzen azoknak a jeleknek, hanem másokra várakozik (Fal:

UE. 370). Munkánk jutalma meghaladja egyebek várakozó remenségét (374).

[Közmondások]. Az idő szolgál, de nem várakozik senkire (Fal: UE. 505).

Váarakodás, váarakozás: mora, sustentatio C. expectatio MA. das warden PPB. Minden ember rettegésekkel, váarakodásokkal terheli magát (Pázm: Préd. 69). A ki az Ábrahám maradékinak ígértetett-va, azt nem egyszer nevezik a próféták Israhél várakodásának (83). Két-képen szokott isten banni azokkal, kik várakodásából gonoszra okot vésznek (120). Elszáradván az emberek azoknak féelme és várakodása miatt, uelhyek az egész világra következnek (Mad: Evang. 18). Meg látá Zrinit, hogy vagyom choportban s-hogy mindnyájan rá vannak várakozásban (Zrinyi I.115). Semmi szükségünk nincsen arra, hogy a nyomorúságokra panaszt teyünk, hanem csak esendes várakodásban legyünk (Hall: Paizs. 235). Mind emyi veszedelmezések s várakozások után ki hihetné-el, hogy békességre adnak magokat (Hall: HHist. III.235). Nagy várakodású és türesh (Land: UjSegits. II.56). Itt egy falca ideig voltam csak féelmes várakozásban (ErdTört. II.250).

Várandó: 1) expectandus MA. der zu erwarten ist PPB. Minden jó szerenese nékünk várandó, kit hiszek, mívéllünk megmaradandó (RMK. IV.120). **2)** [gravidá; schwanger]. Az anya vagy szülő méhében fogad, várandó, nehezkes, viselőls léssen és szül (Com: Jan. 118).

Várandós: praegnans, parturiens MA. schwanger, in kindesüten PPB. Az ő felesége várandos volt (Kár: Bibl. III.51). Maria néki jegyeztetül va feleségül és va várandos (MA: Scult. 63). A tisztesség embereknek feleségeiket, várandósszonyaikat a magok s katonáik dühösségek alá mind halálüg vetették (Bod: Pol. 15).

Várás: exspectatio C. praestolatio MA. das warden PPB. Az balál napiánc várása egy aránt veres bársont és coronát visölőnc és nyers lenbe öltözőnc (Kár: Bibl. I.678). Nincz az várásuál nehez (Decsi: Adag. 263). A szent írás minden nemzetek várásának, minden népek kívánásának nevezí a Krisztust (Pázm: Préd. 83). Ez olly dolog, kibül va érdem várás által ember magát isten kedvéből ki eytheti (Zvon: Post. I.475). De sok várásra is semmit nem hallhatnak (Gyöngy: MV. 92). A ki a tőréshez ért, meg nem unakodik a hosszadalmas várásban (Fal: UE. 395).

Várat: [expectare facio; warden machen]. Kiszön s népével mind ostromot várat, az törésen belül árkot igen ásat (Tin. 46).

Váratlan: 1) insperatus, inexpectatus C. unerwartet PPB. **2)** [inexpectate; unerwartet]. Az Christus nem iöt váratlan mint egiéb embördc (Kules: Evang. 3).

Váratlanul: [inopinate; unerwartet]. Nem véletlen dolgot szerenehe ráuk készit, nem teszi váratlanul, ráuk az kit épit (Zrinyi I.81). Sietése miatt váratlanul érkezik és lakótelezi azt a ki veszi (Fal: UE. 484).

Várdogál: [exspecto; erwarten]. Esztendő mulva is csak várdogálnák vissza az portárul ezt az papot (MonOkm XXIII.234).

Várható: expectabilis C.

Váró: expectans MA. wartend PPB. Vagion a termő fáunk váró remensége (Mel: Jób 35). Érdem váro býtrül szoll (Zvon: Post. I.475).

Várt-: [expectans; wartend]. Kevés vártára Báthori Gáborhoz kiszökék Eesedbe (TörtT. VI.249).

Vártat: expectare facio MA werten machen PPB. Midőn az alkalmatosságunk jobb idejét e szeréut vártatta volna volém róf Gyulai Ferencz, azalatt Kecsetbe menék. 1759 (Hazánk 142).

el-vártat: ∞ Hitőmre fogadom, hogi en magam szepőn meg alkottatom ceket, es az felere ezteideig s meg tovább is el vártatom (RMNy. III 96). Ha mostan mindönőstől meg nem adhatta is, felethi aggia meg, az maradekaiara ezteideyig, meg tovab is el vártattuk (97).

még-vártat: [excipieuro; empfangen lassen]. Az mely sansz az portarúl jött vala, azt is im most becőstjűk útra, agyd meg Rákóczy Györgynek, Serédi uramat vele megvárassa s addig becőstllettel is tartassa (RákGy: Lev. 276).

Vártatva, vártatván: [post; nachher]. Kenesse vártatva vepénece őhozia, kic a főzmel alnacuala (MünchC. 66). Kenesenne vártatva mas latuan ötet monda (163). Hogi le kőút volna, egi keues vártatva tetete magat igen melyen lonny (VirgC. 82). Kertelek volna tyteket, hogi ennekem euid jdeyben hamar valo halalt ne adnátok, hanem lassan assan és vártatva (DomC. 26). Egy keueset vártatva mondanak (ÉrdyC. 599). Egy keues wartawa: paulo post Pesti: NTest. 106). Egy keues wartatva az kuthoz lepet ala (Born: Ének. 561). De nem sok vártatva az nép kőzeite (Kák: Sám. A3). Az Cassius arra magat igire, hogi űs keues vártatva oda menne (Decsi: SallC. 31). Méltán retteg akkor a lélek, midőn látta, hogi kevés vártatva ollyat talál. miben őrdökké marad (Pázm: Préd. 995). Kevés idővartatva za hideg-vette ember nagy fényességben láttatik (Hall: JHHist. 139). Kevés vártatva gyernecke születtetik (Illy: Préd. 125).

VARÁDICS: tanacetum Beythe: Stirp s. potentilla MA. yenserich Adámi. Hasonlo a varadiczhoz a leuele (Mel: Herb. 26). Ha a varadiczot borba szerezzen dio virággal meg főzed, yakran iszod, az aszszony állat méhét melegíti (161). A pásinos fiböz számlátatnac: tik hur, kakuk törjék, vad varádics Com: Jan. 24). Sállya, levendula, torna és varádics gúttát meg-gyógyítanak (Felv: SchSal. 19).

VARÁSOL, VARÁZSOL (*wrassol* Mel: Herb. 166. *wrassolás* 53): incanto, divino, vaticiuor MA. zaubern, wahrsagen PPB. Czac a bűnős bayos babác wrassolnac vele (Mel: Herb. 66). Isten neueneel varasol es babonalkodik (Decsi: Préd. 12).

Varáslás: augurium Nyirkállai. goetia C. praestigiae, incantatio, venificium MA. zauberei, gaukleri PPB. Szemfényvesztés, varáslás, játék: praestigiae PPB. Semmi io használninc, czac bolondítani és wrasslásra íó (Mel: Herb. 53). Mindenütt előve meg-érzést, jóvendőlést, varáslást kapdosni habobaság (Com: Jan. 215). Ide anyamtól küldettél s annak őrdővel megént közös lettél, szoktad szemfény vesztés s varáslást kezdettél (GyógyuD: Char. 78). Hasonloképpen secekedének a bűbajosok az ő varáslások által (Illy: Préd. 1253).

Varásló: genethiacus C. praestigiator, incantator MA. zauberer PPB. Szemfény-vesztő, varásló, alakos: praestigiator PPB. A te nagy titkodat senki nem tudhatja, sem jók sem varászó nem böles nem mondbatja (RMK. II.100). Az ő varaslohoz megyen az wr neve alatt (Helt: Bibl. I.Bbb-1). Ne talaltassee e kősztted a vagy jóuendő mondo a vagy varáslo a vagy őfubaios (Helt: Bibl. I.Ttt2). Egy leanzó, kibe wrasslo lélec vala (Helt: UT. 13). Atila az ő vrasloit is meg kerde, hogi ha egybe ferne mind két felé az ő feleletec (Helt: Krón. 17). Az őrdőczekert, varaslokert kőlde (Born: Ének. 350). Hagyá az király, hogi binának eg forgás tudókat, varáslókat (Kár: Bibl. I.156). Őrdőngős jóvendőmondóc és néző varáslóc: magi et marioli (MA: Bibl. I.273). Varáslo garabontzásoc vagy őrdőng varáti (MA: Scult. 296). A varáslóc méltán a varasnac igaz

sepredékinec mondattatnac (Com: Jan. 211). Azt hadgya Moses, hogi ne tartson az ő népe maga kőzöt varáslót, bűvös-bávost, nézőt (Megy: Szöv. 80b). A Pharahó varásló bölesei a pálezát valóságos kigyóvá nem változtathatták (Szatm: Dom. 123). Isten az ő prófétái által sok tudákat szokott mutogatni, mint Egyiptomban a varásló bőltek által tselekedett vala (Misk: VKert. 232).

Varásoltat: [incanto; zaubern]. Hijában varásoltatez, hijában boszorkánykodtatez (Tof: Zsolt. 383).

VARÁSOS: [praestigiator; zauberer]. Varasus: sortilega vetula NémGl. 337. Vetkeztem mert nezőnek, varasosnak byeseknek baio-oknak hitem (VirgC. 5).

[VARCAN]

még-varcan: [concrepo; erkrnarren]. Keménykék ezek és meg-vartzannak a fogai ennek (GKat: Titk. 238).

VARCOG: [coaxo; quaken]. (Páp: KeskÚt. 91). Ha a vizpartra valaki éjjel gyertya világot tészen, azok a vartzogó és rekegő békák meg szoktak tsendesedni (Misk: VKert. 266).

Varcogás: [coaxatio; das quaken]. A mi békánk az ő irtóztató vartzogásokkal mindeneknek neheztelekre szoktak lenni (Misk: VKert. 258).

VARGA: sutor, calceolarius, sutates C. calarius MA. schuster Nom. 63. Zent Mark sart zerzee es meg keuee az varga kezeet (ÉrdyC. 270). Bizony en vargává leszek (RMK. V.239). A feiedelmec mellé vetti magát minden varga folt és ot sugorog, hazudoz (Helt: Mes. 192). Soc saru vagyon a varga mesternél, de nem mindenie illic lábadoz (370). Az bőr giutóc [gyártók?] szegémi vargaknak, szőczeknek keniereket el vőttek (Kár: Hal. Riij). Ezzel menti magát, ha szabo, varga, szőcz es egyeb mester, hogi dolgában kel iarni (Born: Préd. 408b). Nelezen esmér meg ember beoneteket az polzharoktól, tőserektől és vargáktól (Bal: CsIsk. 32). Akar mely mochkos barbel, varga, szanta szabo ha mit vegez kőztetec, az többit rea készerítetec (Mon: Apol. 501). A varga cipelősdőket a varga műhelyben csinál (Com: Jan. 98). Az varga felesége megsérté ajakát, az egerek megrázták fonala bordját (Thaly: VÉ. I.343). Ha kérdetlen nem tődjá-fődjá vala néuely varga az Apelles-irta cipellésit, kevesebbet aludtam volna, de nyugodalmassabban (Bercs: Lev. 335). A varga leányát-is hogi az úton kapta, le-nyomta, jól megbabalta (PhilFl. 60).

[Szólások]. Had bazudgyon varga Beretzki, azért ugyan jó talpat szab (Helt: Mes. 201). Ne fellyeb varga az kaptánál: ne sutor ultra crepidam (Decsi: Adag. 39). Isten kőztünk, ne emliez vargát (108).

[Közmondások]. Eb az varga bor nélkül: sine Cerere et Baccho friget Venus (Decsi: Adag. 107). Soba sem vőlt s nem is léssen soba varga késuek hűvelye (205). Ha gazdag is, vgyan csak varga azért (254). Ács helyett vargát állítunk (Bercs: Lev. 470). Nem illet vargát veres köröm (Kisv: Adag. 40). A vargához vinni az ekevasat élesíteni (263). Eb a varga bőr nélkül (482). Igen tud varga lovat patkolni (498).

foltozó-varga: veteramentarius C. cerdo MA. schubficker PPB. Ha melly tudos őrvös mester egy földozo vargával tanácskoznék néminemű arany kelhelynek tsináltatása felől, ki mondaná azt okos tanács-kozásnak (GKat: Titk. 37).

Vargaság: [sutria; schuhmacherhandwerk]. Vargaságot sem lehet egy nap megtanulni (Kisv: Adag. 421).

VARJÚ: cornix C. MA. krähe PPB. Ollyanoc, mint a variac, mellyec az ég és az föld között rőpösnece (Kár: Bibl. II.108b). Czak czázog mint az variu (Decsi: Adag. 3). Illycs próféta őrdömmel vette a kenyeret, mellyet a bűdös varju

nyújtott (Pázm: Préd. c). Minden ina szakadt Sámba számára cigány kezében s-végre varjak szájába való (Matkó: BCsák. 61). Tűz, víz, fűvő szél ellened támadjon, sas, varjú, holló fedjen károgon (Thaly: VÉ. I.149). Varjun varjút fogni (Kisv: Adag. 95) El-rántja alolad a gyékényt és varjuk étké lesz (Könyv: HRom. 41).

[Közmondások]. Rüküb az feiér variúnál is (Decsi: Adag. 305). Egyik varju a másiknak szemet seha ki nem vagju (Gyarm: Fel. 74). Az ki *varjat akar löni, noni pengeti kéz-ját: perturhas feram MA.

éjli-varjú, éjjei-varjú: [bubo noctua; nachteule]. Ewy waryv: noctua NémGl. 283. Az szárnyas állatoc közzül ezece legyenece ti nállatoc vtilatosoc: az éjjei varju, hatyu, huhogato bagoly (Kár: Bibl. I. 96b). A mutska-fejú bagollyal rokonságosok ezek: a remete bagoly, éjjei varjú, füles bagoly (Misk: VKert. 495).

tar-varjú: *phalacrocorax MA. wasserrabe PPB. Oktalan rokahoz es tarvariuhoz illendő rouassaga (Mel: Préd. 111). Mezitelen tarvariuk, hitlenek nem leszünk (Mel: SzJán. 188). Tar-varju pro tarka-varju (GKat: Titk. 1115). Szépen irt levelemet vidd el az tarvarjunak, az borzas esőkának (Thaly: VÉ. I.346). "A tar-varjú vak fekete" madár, éjtszaka nit kiáltással szokot szállani (Gvad: FNót. 24).

[Szólások]. Egyébkor-is láttam ágon *tarvarjat: complurium thiorum ego strepitum audivi MA. Egyébkor is láttam én tar variut (Decsi: Adag. 79). Hallád bátia, karonn mutacez te tar variat (Bal: CsIsk. 87). Mintha nem láttunk volna karo-hegyen tarvarjat (GKat: Titk. 350). Egyébkor is láttam ágon tar varjut (Kisv: Adag. 83).

Varjaeska: cornicula C. MA. kleine krähe PPB.

VARONCOS: [verrucosus; varzig]. Va, varontozs békát, kigyót meg füstölöm (Gvad: RP. 160).

VARR: suo C. sarcio MA. nähen Com: Vest. 147. flicken PPB. Hímet varrani: *pingere acu PPB. Senky nem varr kemeny pozto foltot az o rwhaba (Pesti: NTest. 72). O ruhához vy pozto foltot nem varr (Sylv: UT. 1.52). Gyakran ablakokban hogy hímöt varrnak, rejtők helről boros edént ök elő-rántnak (RMK. III. 267). Én timárrá leszok és óvesón adam osztán a bőrt, csak te ritkán varrjad (V.239). Jo aszszonyom in te-néked egy szép kis fiad léssen, kambást vary néki, mert saytar déák léssen (FortSzer O). Tövel varrot ruhában öltöztetvén (Com: Jan. 139). A varga esipellősdöket varr (Com: Vest. 55). Adsz gyíngö tüvel varrot szép sátor ernyöket (Zrínyi I.48). Hamviván fegyverét békével le-vévé, aranyal vart üngét is magára vévé (112). Egy nagy csomó leveleket tanáltunk nyereghagymába varrua (Tört. 2 III.251). Varja a ruhakat (Diösz: Tal. 87). Török dolmány varrani ezernát 1 d. (MonTME. I.183). Varrótták a papi öltözeteket (Bod: Sex. 165b. 3).

[Szólások]. Méltó volna, hogy száz rétdő pá lez á b a n v a r u á k a fejt (Kisv: Adag. 378). Nem arra való, hogy posztó b a n v a r j á k a fejt (Czegl: Japh. 232). De vallyon e királyi példárul kellé nekünk hímet varraunuk (Pös: Igazs. II.596). Miért kellene hát olykor vétkes példárul hímet varrani (Czegl: Japh. 214). K u k l y á b ó l v a r r n a k i d v ö s s é g e t (RMK. II.165).

által-varr: transuo C.

be-varr: insuo, obsuo C. [einmähén]. Aranyos barsonban be varna parancolatok ívttek v fölsegetöl (RMNy. III.103). Mikoron a farkasútra indúlt volna, talála az úton egy be varrot háyat, melyet egy szerkes [cleyet] vala (Helt: Mes. 294). Tehén lépi töltve. Töltsd meg, ezüvekeld avagy varrjad be, vond fél a nyársra (Radv: Szak. 27). Tölts az borjú húsnak

az szegyében, ezt aztán ezüvekeld avagy varrjad bé (10). Bár a csuklyában jól bé-varrottad és rejtettel volna inkább, hogy sem mint világ előtt véle magadat így meg-piszkolád (Mathó: BCsák. 165). A mely sölymokat szép munkára akarnak tanítani, a szemeket bé-szokták varrani (Hall: Paizs. 360).

égybe-varr: [consuo; zusammennähen]. A szabo, hogy a varrások ne legyenece jegyezhetőc, néha ki is fejt és viszontag a metezéseket egybe varja és prémezi (Com: Jan. 98). Ő maga tépe azt foltonkét, melyet mi sem tartozunk egybe varrani (Matkó: BCsák. 117).

föl-varr: [assuo; annähen]. Az gomboknak való aranyat csináltassa meg mindjárt és küldje föl, hogy fölvarhassák az ruhákra (Nád: Lev. 204). Az ezernát az nyakáról leoldjad, az kivel felvarrottad (Radv: Szak. 110). A kék nadrágot fel küldöttem, hadd varja fel Szabó János a kapcsokat (Tört. 2 III.189).

hozzá-varr: assuo C. [annähen]. Alája-foldom, hozzájavarrom: subsuo PPB.

környül-varr: circumsumo C. PPB.

mög-varr: sarcio C. Med: Lat. 468. persuo, consuo MA. zusammennähen, zusammenflicken PPB.

öszve-varr: sarcio, consuo C. [zusammennähen]. Az borjú májat hurétsd be az hártýával és varrd öszve, hogy az máj ki ne mehessen (Radv: Szak. 286).

öszvevarrás: sutura, consutura C.

Varrás: sutura MA. näht, das nähen PPB. Varrás nélkül való: inconstitilis C. Varrással tizfázott, felkötött tizma: mulleus varrást ki-fejteni: suturam retexere PPB. A varrásoc ne legyenece jegyezhetőc (Com: Jan. 98). Egygyet, mását előadgyad neki, hadd lássa rakását, én pedig fel-boretsam szövését s varrását (GyöngyD: Char. 183). Nem mondom, hogy szűrben, boeskorban járjon a vitéző rend. Többre igyekezhétel, selyemre, bársonyra, gyenge varrásokra is felszabadítlak, csak esendesen legyen (Fal: NE. 50). A szabók többet vesződtek az inventióval, semhogy a varrás munkával (Fal: TÉ. 778).

árnyék-varrás: [opns acu pictum umbrosum; schattenstickerei]. Két kendő keszkeny magyar aranyal, árnyék varrással környös környül varrott csipke (Gér: KárCs. IV.272).

hím-varrás: Phrygionica; seidenstickerei PPB. Hím varrasra szorgalmatoskodnac (Born: Préd. 409b). Ebéd után nem ártana a hímvarráshoz vagy más tölbeli, gyenge munkához fogni (Fal: NA. 194).

magyar-varrás: [ungarische stickerei]. Magyar lepedő magyar varrással. Pátyolat magyar varrással (Radv: Csál. II.269).

spanyol-varrás: [spanische stickerei]. Kd kéretett én tölem spanyol varrást példást (LevT. II.25). Egy spanyol varrással magyar aranyal varrott (Gér: KárCs. IV.272).

[török-varrás]

törökvarrásos. Egy török varrásos vékony gyöles lepedő (Radv: Csál. II.110).

Varrásos: [acu pictus; gestickt]. Egy fejtér varrásos, iskótia aranyal varrott (Gér: KárCs. IV.272). Gallos gyöles lepedő tehér varrásosak és rezezősek (Radv: Csál. II.405).

[Varrat]

föl-varrat: [assui curo; annähen lassen]. A kik elakartak nemni, vállokra posztóból keresztet kellett felvarratni (Mik: Tört. 277).

Varratlan: inconsutilis C. MA ungenält PPB. Vala a várratlan méndenestől zótétét (MünchC. 211). A köntös la varratlan, fölül köthető (WinklC. 211). Mestőrséggel varatlan zoknat zőne (TelC. 36). A cziola vala varratlan, az fel-fogua szövettetet egezen (Fél: Bibl. I.175).

Varrdogái: [identidem suo; wiederholt nāhen]. Mídőn aszszonyi-állat a nap fényén űlvén varrdogála, a golya tsát-le annak űlébe egy követskét (Misk: VKert. 335).

Varró: 1) [ad suendum destinatus; nāh-]. Kőet alázo- n kéri az szegény anyja, varró kis lādáját küldje neki (LevT. 269). Az varró lādácskákat megküldötte (293). 2) [satura; charbeit]. Arachna sem benyél, fel-fogja varróját (Gyöngy: Ol. 12). Bé-kőszön Tereus a szűznek házában, varrója inellett lálván munkában (GyöngyD: Cup. 615). Ha tudsz hozzá, dd az varrót kezdedben (Thaly: VÉ. II.23). 3) sarcinator, netrix MA. flicker, nāherin PPB. A varrók a mely dolmānt ost varranak, annak a dolmány-űjján is leszen varrás (TörtT. I.193). Sűrűjebben essék a drót, varró uram jobban űszve- romja egymáshoz (382).

hím-varró: acupictor C. netrix MA. Phrygio; seiden- cker PPB. Selyem-szövő, hím-varró; Phrygio PPBl. Az űl- tő avagy ruha a phrygiai hím-varrokkal bolodul varratatik ummel (Com: Jan. 99). Szükséges, bogy hímvarrókat avagy mezőket szerezteszen udvarunkban (TörtT. 1.167).

Varrogat: consarcino C. [nāhen]. Latlwan egy embert, kadozot sarwyat varrogathnaa, neky adaa az ew rozz habelyt ees varrogathny (ÉrdyC. 270).

űszve-varrogat: [consuo; zusammenflecken]. űk szűtték, zték, varrogatták űszve e hamisságot (SzD: MVir. 170).

Varrogatás: [opera suendi; das nāhen]. Leányát szűvésre, nāsra, retzekűtésre, mesterséges varrogatásra tanította (Pázm: réd. 1127).

VARRANT: [fugam clanculariam arripio; entweichen]. róka mezőre varrantott (Gvad: Orsz. 170).

VARSA (vőrsce PPBl): sagena C. nassa MA. scirpiculum scarium; fischerreuss PPB. Varsa, vőrsce, háló: sagena; háló, varsa, hal-fogó: everriculum PPBl. Varsathu. 1252 (CodPatr. 7.68). Veszűből kűdött varsűid (Mel: Jób. 99). Ki teritem űlene az én hálomat és belű akad az én varsűmban (Kār: íbl. II.123). Varsaknak helyet, vesznek kit hinak (Ver: Verb. 16). Varsűban akadni: in nassam incidere (Decsi: Adag. 292). ű ecclēsia oly háló és varsa, melyben jó és gonosz balak, sűt yakran békák is akadnak (Pázm: Kal. 222). Soha az anya- ent-egy-házat hamisság varsűjába nem vonlatá sem az erű om a tudomány (Pázm: Préd. 298). Mézes horog és varsa a izelekűdű és hazudozű dűtsérés (1110). Ez vilagnac tengorűbűl z anyaszent egyházac varsűjába az evangeliom által gyű- űttetnek jó és gonosz balac (Zvon: Post. II.291). Hasonlűnac mondgya az varsűhoz és az hálűhoz (Let: Hitűg. 153). A halak varsűban fogattanak meg (Ker: Préd. 460). A balaszű a ulyű vízben vészszel és varsűval halász (Com: Jan. 81). Nem vehetz nem, mindenkűppen a varsűban akadtűl (Czegl: BDorg. 97). Varsűkkal szoktanak balászni (Land: UjSegits II.831). ű örűk veszedelem varsűjába huszta (Ily: Préd. I.308). Hala- tot űszvegyűtű harsűhoz hasonlű (II.441). Kiterűtem ű ellene z én hálűmat és meg-fogattatik az én varsűmban (Csűzi: Sűp. 66).

VÁRTA: 1) specula MA. [propugnaculum; warte, bastei]. bűstya, varta: propugnaculum; űr-űllű bely, varta, erkely: specula PPBl. Fű hadnagycok vannak nagy forgűdűsbűn vűt- űket vartűkra elosztűsbűn (Tűn. 119). Igen hamar vartűkra űk szűlűnak, szűntalan lűvűseket indűtanak (RMK. VI.165). Vigű-

zűnac a vartűn (Helt: Bibl. IV.38). Az nűpeket az vartűkra kűldűe (Helt: Krűn. 128). Vartűkrol le verűnek sok sidokat (Cseng: Jer. 21). Megűllűyk a vartűt (Ker: Préd. 151). A kerűt- tet vartűost erűssűtűc a kűfaloc, tűltűsec, sűnczoc, vartűc (Com: Jan. 122). A bűstűyakat, vartűakat el foglallűk (Pethű: Krűn. 188). Nagy vartű alatt valű bűstya (Radv: Csal. II.395). Nűg- rűbűban az varta fűra adott kis birű uram 33 űt (MonTME. 157). Nyakokba ne hullyon az puskapor a vartűrűl (Dial. 80). 2) [praesidia; besatzung]. Az szegűny kűssűgűnc vartűt osztű- nac (Gűrcs: Műty. 17). A vartűkat ki kelle osztűni mind az vűrban mind az vűrűsbűn (Helt: Krűn. 79b). Elsű dolgoc telűt vartű el-fogűsa (Gűyngű: MV. 91).

Vártál: [excubias ago; wache halten]. Ha a korinthusbű- liek a kűfalon gyakran járűnanak s vartűlűnanak, nem járűna ott oly bűtran a nyűl (Misk: VKert. 173).

Vártás: [excubitor; schildwache]. A szem olyan a testben mint a vartűs a szűllott vűrban (Pázm: Préd. 368). űr-űllű vartűsoc helye (Com: Jan. 124). Kapűhoz jutűnak, meg-sűllal a vartűs, berdűt kiűlűtanak . . . Ferencz puskűjűt ki-rűntya, kű- szűl, ha a vartűs tűbbszűr meg-kiűlűta, le-lűvi (GűyngűD: MV. 99).

VARTYOG (vratyogás Bercs: Lev. 504): coaxo MA. quacken PPB. A vízben és szűrazon elű állatoc ezece: vidra, hűd, vartyogű bűka és crocodil (Com: Jan. 40).

Vartyogás: coaxatio MA. das quaken der frűsche PPB. Soha lűrit sem hallotta az átkozot Bűkavűrnac, mert nem hattam volna vratyogás nűlkűl (Bercs: Lev. 504).

VAS (Vosus, Vos, Vus, Vus Nyr. II.110): ferrum C. MA. eisen PPB. Vasmachka; anchora NűmGl. 354. Meg-forrasztűni a vasat: *glutinare ferrum PPBl. Vasvelge: uallis. 1260 (Wen- zel XI.613). Scent Peter vasa zűkadattű (MűnchC. 8). Te zo- retottad hozzád űtet a keműn vas zegeckel (NűdC. 355). Az orűos ala vona az tűzűs vasat teteyűl fogua mind az fűltűnűg (VirgC. 37). Valamű tezen a reez a vasnac, ezűnt thezi a ha- borűsagnac bekeűvelva zendűese a valazattaknac (NagyszC. 243) Szent Mathűasnac feiet elrontottac deszűac kűzet lebocha- tot vas sűlockal (Helt: Bibl. I. b3). A műrtűc proba nyelve a műrtűc istűjűn avagy alá s fel menű vasűn űnnűn magűt mozgűttűta (Com: Jan. 166). Az vasa poyst nyűan által járű, de belűl pűnczűron által nem járűbatű (Zrűnyű I.54). űn Zrűni Miklűsűnak fű embere vacyok, nem sokűig vasat te nűlad vise- lek (57). Hohűrodnac lelkűt meg-űszű ez az vas (Zrűnyű: ASyr. 126). Vűttűnk patkűnac valű kűt szűl sing vasat 30 d. (Mon- TME. I.98). Hevet, hideget el-tűrűnek, tűzűnek, vasnac mennek lűrűrt, kis bűrűrt (Fal: Szű. 514).

[Szűlűsok]. A hajdűsűg nagyobbűra elpusztűt, nűmellyeket vasha vertek (Tűrtű? III.276). Mihelyt a katona egyet nyűkkan, bűjűtre, vasa szűoritűjk (Fal: NA. 216). Hide- gen veri a vasat (SzD: MVir. 224).

[Kűzmondűsok]. A vasat is addűg jű vernű, mig meleg (Thaly: Adal. I.83). Addűg verd a vasat, a mig tűzűs (SzD: MVir. 25). A ki kardot kűt oldalűra, vasat vűrhat a lábűra (141).

bűlyeg-vas, bűlyegűzű-vas: tufulca, cauterium C. MA. brenneisen PPB. (EnyF: MSű. 146).

bűjűtre-vasra: [fejűmium et vincula; fasten und ketten]. Mihent egyet nyűkkan a katona, bűjű-vasra szűorűttűk (SzD: MVir. 85).

űrvűgű-vas: scalpellum, phlebotomon C. [aderlasseisen]. Nyűl, lű űr-vűgű vas: sagittű; űr-vűgű vas, ispot, penűna tsűnűlű- kűs: scalpellum PPBl. űr-vűgű-vasal szűkta meg-vűgatűni a doctor erűt az emberűek (Hall: Paizs. 327).

űszűtűrga-vas, űszűtűrgűr-vas: tomus C. Nom. 48. PPBl.

fark-vas: [fibula; heftel, schnalle]. Partháénekek farknassat el mecce (KazC. 71). Az parta önek farkuassat es el mecce (TihC. 20). Zablyam, kynek kewthiewasa, farkwasa es boglaary ezűstek (RMNy. II.211). Egy esesth boglar farkwasa-wal es egyib zersamawal egyetembe (III.48). Négy ezűst-arynos kard, az egyikének farkvas hija (MonIrók. XXIV.139).

fodorító-vas, hajfodorító-vas: calamister C. calamistrum MA. haareisen PPB. Az fodorító vassal a béfont fodorított hajac fodorittatnac (Com: Jan. 115).

fogvonó-vas: odontagra PPBl.

gyomláló-vas: runca, segetalis, runcina; jíteisen PPB.

jegyző-vas: tudicula MA. brenneisen PPB.

kar-vas: brachiale ferreum MA. eisernes armband PPB. A vas fegyver derék részei a vas gallér, a karvasok, a vas-sáruk (Com: Orb. 286). Ezek előtt megyen két száz lovas, félik mindeniknél páncélér, sisak s karvas (Zrinyi I. 65). Únum par karvas cum tirkis ornatum (MonIrók XXIV.381). Készítettnek nyergel, lovak patkóltatnak, páncézel, sisak, karvas, páis forgattatnak (GyöngyD: KJ. 404). Kezek-is villagot karvással (Gyöngy: KJ. 110).

karvasas: [brachialis ferrei; zum eisernen armband gehörig]. Miért nem hatta meg annak a karvasos kéztől vett arczül csapásnak kékségét (Csizi: Sip. 442).

kengyel-vas: [fulcrum equestre; steigbügel]. Egy kengyel vasat, nagy pállást, gombost egy forinton adgyanak (TörtT. XVIII.229). Egy pár kengyelvas, tirkises (MonIrók XXIV.140). Tanáltattott egy pár vasból való aranyozott kengyelvas TörtT. IV.152). Katonáknak vöttünk kengyel vasat (MonTME. I.387).

kérszt-vas: [clathrum; gitter]. Az ablakon, vas rostélyokon. avagy gátorokon, kereszt vasakon ki-néz (Com: Jan. 106).

kopja-vas: lancea MA. lanze, spiess PPB. Az ny nemű kopya vasakat ott hattvnk vala, kyvannank tőletek (LevT. I.140. MA: Bibl. I.260).

korong-vas: subsacus ferrea MA. mühlleisen PPB.

kötő-vas: 1) [fibula; schmale]. Zablyam, kynek kewthiewasa, farkwasa es boglaary ezűstek (RMNy. II.211). 2) [ansa ferrea; eisensklammer]. A lid mind merő nagy faragot kövek-ből vala felrakva, nagy kötő vasakkal öszve foglalva (MA: SB. 257). Az ács a vas kapotsal kötő vassal megerősítvén a gerendát (Com: Jan. 103).

láb-vas, lábszorító-vas: [compes; füssschelle]. Az elme, mellyet láncra nem vethetni, lábszorító vasat reá nem íthetni, szabados csak bennem (GyöngyD: KJ. 60). Az lába vasát is le lehet már venni (Thaly: Adal. I.152).

lajos-vas: vomer; pflugsehar Pestí: Nom. I.53.

lemez-vas: ∞ A szántó az eke talpba tétett lemez vassal fel-metzi a barázdákat (Com: Jan. 73).

malom-vas: subsacus ferrea MA. mühlleisen PPB.

marok-vas: canthus SK. [achsenschiene]. Tizenhat uj marokvas (Radv: Csal. II.332). Egy tengelyhez való marokvasak (TörtT. IV.155).

mely-vas: pugnaculum PPBl.

mollyvasas: thoracatus PPBl.

metsző-vas: [culter, dentale; pflugsech]. A csoroszlya avagy a metző vas fel-metzi a barázdákat (Com: Jan. 73).

mutató-vas: guomen Com: Jan. 168. [zeiger]. A harang verő órác a mutató vassal órákat mutatnac (Com: Jan. 168).

nyak-vas, nyakszorító-vas: collaria C. PPBl. numella MA. halseisen PPB. Nyak vas, nyak kötő szerszám, örv, nyak kaloda, kaloda, kopó lántz: numella PPBl. A nem jámboroknak meg zabolázására vagyunk a korbátsok, békók, nyakvasak, kalodák (Com: Jan. 113).

nyíl-vas: spiculum MA. das eisen am pfeil PPBl. Dietrich a nyíl vasat egy darab nyíllal nem vonhatta ki az homlokából (Helt: Krón. 12b).

nyitó-vas: uncinus ad aperiendas cistas; zackigtes eisen, mit dem man die kästen öfnet PPB.

páncél-vas. Fizettünk egy páncélvast Nagy Vinczének szolgálatért (Radv: Csal. III.112).

pánt-vas: canthus MA. schieneisen PPB.

poncoló-vas: caelum, caestrum C. MA. grabeisen PPB.

sütő-vas: [cauterium; brenneisen]. Én azt mondom, hogy forgassátok magatokat a sütő vassal, mert majd kiestek a székből (RMK. V.226). Hogy az egy isten a három legyen, noha igen vagy érette a sütő vassal, hogy megbizonyozád, az istennek igéje sohlt nem mondja (365). A kurvákra és szemtelen aszszonyokra sütő vassal büllyegek sítetnee (Com: Jan. 136). A lakatosházban vagyon egy mivelő-tábla, mely táblában vagyon két lakatosnak való sütő-vas (TörtT. IV.156).

jel-sütővas: tudicula PPBl.

szántó-vas: vomer C. MA. pflugsehar PPB. Szántó vas orra: nympa MA. Szántó vas, hosszú vas: culter venatorius PPBl. Megzegdelic ő törököt zanto vasacban: coincident gladius suos in vomeres (BécsiC. 251). Az ő fegyverekből szántouasakat es kepek-ből sarlókat csinálnac (Helt: Bibl. IV.14). Az Is-rael népeij ala menenek a philisteusokhoz, hogy ki ki niud megelesítettneio az ű szanto vasat, az ű szekercezeit es egyeb mi szerszamat (Mel: Sám. 25). Az isten haragja bizonyára éles szanto vas es ezoroszlya (MA: Seult. 231). Egy ekere való zantho vas (Radv: Csal. II.18).

szár-vas: [ocrea; beinharuisch]. Atzél szárvas vala az ő lábán: ocreas aereas habebat in cruribus (MA: Bibl. I.260). Atzél szarvas vala az ő laban (Megy: Cowp. 4).

szénnel-vassal: [igni et ferro; mit feuer und schwert]. Ha visszahallván tü rá nem gondoltok, szénnel-vassal tölem bizon tü megrontattok (RMK. III.19).

szító-vas: pruniceps, pala MA. feuerzange PPB. Az tűzáél ropogtasd meg, de gyakran az szító vason megrántogasd, hogy meg ne ragadjon (Radv: Szak. 106).

talp-vas: [canthus]; radschiene (Com: Orb. 139). Ekképen készítettnek el a szegek, a patkók, a kerék-singek, kerék talpvassak (Com: Orb. 139).

tetemszédő-vas: volsella PPBl.

tűzzel-vaással: [igni et ferro; mit feuer und schwert]. Igzán csak rajta akarok tűzzel-vaással lennem, hogy itt hagy-lassa Csálóközben hírit német uram (Berces: Lev. 573).

űtő-vas: incus Com: Vest. 132. acmon PPBl. ambo Com: Vest. 132. űtő vas tőkéje: acmotheton, incudis subex, truncus, lignea basis, fulcrum incudis PPBl. Hozata űtő vasath, kin mindöniknee labait eltöretne (NádC. 566). A kovács a vasat az űtő vason veri (Com: Jan. 104). Hegyeket birnának emelű vállokkal, lapdaként jádznak az űtő-vasakkal (GyöngyD: KJ. 425).

űtköző-vas: possessi fibula. repagulum, vectis, obex; riegel PPB

Vasacska: [fragmentum ferri; eisenstücklein]. Nincsen istennek olyan hegyes vasacskákkal megfűzetet ostora (Czegl: MM. 142).

véső-vasacska: caeltes PPBL.

Vasal: [ferro calefacto levigo; bügeln]. Az vasalt fejr selymet küldd ki minél hamarább (RákGy: Lev. 302).

Vasalás: [τῷ rotam ferro vincire; das schienen]. Kovácsok míve limitatiója: egy öreg kerék vasalásáért 45 d. A singvasal való egy kerék vasalásáért 12 d. (TörtT. XVIII.262. 263).

Vasas: **1)** ferreus, ferratus C. [eiseru]. Zent Damianus lata pokolbely evrdevegt olyha vasas kezekkel tartany cedulat es az lampas velaganal olusny (DomC. 50). A mondatat vasas törövel ne törjed, mert a mondola megkeseredik attól (Radv: Szak. 255). Vasas erkölse van a fejedelemnek (RendÉlPéld. A7). A vas dereku fegyveresec mint egy mindenestl fogva vasasok (Com: Jan. 146). Kemény vasas pays az hajtást megtartá (Zrínyi L54). Vasas kemény rabság (Apati: Vend. Előb. 17). Vasas tömlőczözésekkel sanyargattatott, éles kerekkel szaggattott (Csúzi: Síp. 132). Társát tette vasas kalitzkában (Orczy: KöltSz. 10). **2)** [ferramentarius; eisenhändler]. Kis boltokból élő jámbor vasassok (Nógr: IdvK. Előb. 15). **3)** [küirusier]. Zászlótartóm vasas-németben törte el az zászlót (Beres: Lev. 191). Kilencz német gyütt rejók vasas, még harczt sem állottak, megszaladtak (284). Mint lehessen 4000 emberrel ütöm 3000 németre vasasra (290). Ezen napok alatt takarodtanak ki az Desőffy magyar lovas regimentje után a modenai hercegé, vasas. 1759 (Hazánk L281).

[Vasasod-ik]

még-vasasodik: [?]. Benedek pór-bada is megvasasodik, noha még ez csak paraszt-hír (Beres: Lev. 317).

Vasaz: **1)** [in vincula conjicio; in ketten werfen]. Vr meg zabadeyth vasaztakati: dominus solvit compeditos (KeszthC. 401). Setér tömlőczbe vasazván vetteté (RMK. III.134). **2)** [ferro firmo; mit eisen beschlagen]. Az zekereh sem irta sem vasazza, hanem tsak hogy parazthul thynaltassu az zekergyartho (RMNy. III.87) Az 2 kovácsot felkérték Bidára az ágyúk vasazni (MouTME. I.105).

még-vasaz: **1)** [in catenas conjicio; in ketten legen]. Valanak förtelmes lelkők ev benne, annak okáért ees nagyon meg vasaztak, lanczoztaak vala ewtet (ÉrdyC. 313). Meg-vasazván mint rabot (Megy: 6Jaj. III.15). **2)** [ferro munio; mit eisen beschlagen]. Meg-vasazni a kereket: canthos rotae adpicare PPB.

[Vasaztat]

még-vasaztat: [compedibus vinciri curo; in ketten legen lissen]. Hagya ewneky, hogy megh vasaztathnaa ew magaat es myndden hwlcwvs helyeket el yarna (ÉrdyC. 617).

VÁS-İK: [atteror; sich abwetzen]. A mi gyöngye, vagy vásik vagy reped (Fal: UE. 486). Torkig vásik mindenből (SzD: MVir. 13).

[Szólások]. Merő pokol-béli gondolat tsüszattja elméjét, ezen vásik az esze (Molnár: JÉpül. 27). Az két lúdfira ingyen ne vássek az fogad (Nád: Lev. 13). Látod, miként vásik foga az hitetlen ebnek, hogy mikint árhasson a keresztényeknek (Zrínyi L39). Foga vásék Rómára (Pethő: Krón. 7). Bizony az fellől egyiknek se vásék az foga az erdélyi fejedelem ségre (ErdTörtAd. II.90). Csak ezt az hóhárlelkűt, ezt az ki elűttünk van Szónnél, csak arra vásott foga (Beres: Lev. 323).

[Közmondások]. Az mi el múlt, arra ne vássek az fogad (Decsi: Adag. 131).

el-vásik: [deteror; sich abwetzen]. Addig még ez (a kapu) el vásic és el koppic, a másic is meg emésztetic a roszdától (Helt: Mes. 152).

még-vásik: ∞ Az egy szerszám neu mind örökén tartó eszköz, meg-tsorbül, meg-vásik, reped, török (Moln: JÉpül. 121).

[Szólások]. Atyáink vétkezének, im miut vásik meg beléje fogok fiaknak (RMK. VI.83). Az atyác óttéc meg az vad szőlőt és az fiaknac fogoc vásic meg belé (Kár: Bibl. II.123). Mind az alna miat foguoc meg vasec (Borr: Ének. 39). Ha egyszer természeted megvásott, ha már hozzá köszörülte-magát a gonosz, nehéz munka véle bálni (Fal: NE. 55).

még-vásás: [attritio; abwetzung]. Meg-vásásu fognak: stupor dentium PPB.

Vásít: [protero; abreiben]. Láttá, hogy hijában vásétja nyelvét (Kónyi: HRom. 112).

el-vásít: ∞ Fogát, kit száz túl étek el vásíta (Orczy: KöltH. 88).

Vásol: ∞ A vad-almák fojtósak, savanyúk, fogat vásolók (Com: Jan. 52). Vitézek, nem szükség biztatással a szájját vásolni (Kónyi: HRom. 30) Ne legyen testemben egy tsepp vér is vásolt (177).

[Vásli-ik]

még-váslik: [atteror; sich abwetzen]. Kiesirázott eb-agyara az magyar cipóra, de meg váslik foga bele, léssen még oly óra (Thaly: Adal. II.90).

Váslal: tero PPBL. [hebetor; stumpf machen]. Fog-vaslalo (Pesti: Fab. 84). A vad almác savanyóc, fogat váslalóc (Com: Jan. 62).

még-váslal: ∞ A világnak vad gyümölse meg-váslalta fogunkot (SzD: MVir. 464).

Váslat: [obtundo; stumpf machen]. Ez torkos falatunknak örökösen fogunkat váslato férges gyümölse (Csúzi: Síp. 404).

még-váslat: ∞ A bűnök savanyo és éretlen szőlő, mely az evőknek fogokat annyra meg váslattyá, hogy nem érezhetik annak édességét (Lép: PTitk. III.111).

Vásott: **1)** subtritus, protritus, hebetatus, stupefactus MA. abgeschliffen, stumpf PPB. Vásott fogak: plani, attriti dentes, stupor dentium PPB. Régi ó szulonnát keresének, vásott ó hájt, puskaopt is szerének (RMK. VI.138). Sok kezek közt vásott nyaka, tsókkal kopott két ajaka (Fal: Vers. 876). **2)** perulans MA. PPBL. mutwillig PPB. Oh leány gonoz, vásot vagy (Fört-Szer. M4). Ártalmasb és veszedelmesb dolog sintsen az ifúságnak vagy tudatlanságban vagy vásott. foslett erköltsőkben nevelésénél (Pázm: Préd. 195). Vásottaknak láttatuc némellyek-uec (MA: Tan. 1182). A szépség a gazdagot kevélyé teszi. a szegényt vásottá és szemteleonné (Tyuk: Józs. 140). Ezek a vásott tsótselékek a Christussal tréfáson és tsalfákdova tseledtenek (GKat: Váts. II.406). A leány vásott, tsintalan (Com: Vest. 14). A gödöllyek-uec akar melly csintalan, vásott légyen-is. még nincsen kecske szakála (Com: Jan. 37). Féelmes, gonosz a párt-ítés, még-is olly vásott, moh ehez az ígetés (Gyöngy: MIV. 14). A matska míg gyermekdéd, igen vásott, kedves játéku állat (Misk: VKert. 166). Majd minden nap tapasztalt vásott törvénytelenségek ezek (Csúzi: Síp. 55). Meg-tartóztatá vásott igyekezeket (Bíró: Ékesség. E). Mézes szókkal addig kerülük, a míg törben ejtik, a vásott erkölcsre és szabad életre bírják (Fal: NE. 4). Egy forma vásott erköltsűek, egy nyüstben szóttek (SzD: MVir. 118).

Vásottkod-ik: [se jactare; sich brüsten]. Mit vásottkodol emberi tudatlanság azokat akarván tudni, a mik istenben vannak (BíróM: Angy. 126).

Vásottság: 1) petulantia MA. mutwille PPB. Koronkő feddy vala az yrastwdoknak byneket es vasotltagokath (ÉrdyC. 291b). Gyermeki vásottság (Pécsv. Fel. 877). Nagy bujaságba és vásottságba merült vala bé (Misk: VKert. 84). A ketske az ő vásottsága miatt sokszor még a fejő edényt is kirúgja a pásztor kezéből (219). 2) [deformitas; missformigekit]. Kalmant László király az ő fureza vásottségéért pappá és váradí püspecké tette vala (Helt: Krón. 44b).

Vásottul: petulanter MA. nutwillinglich PPB.

VÁSÁR: 1) forum Nom. 25. [marktplat]. Mortuanusara villa. 1272 (CodPatr.). Terra vyuasar vocata. 1279 (Knauz). Az Kalmancheihek Kanisarol mennek wolf a vasarol haza, az terekek el vitte[ek] ket kochy morhaiokat (LevT. L283). Pogányoknak vasaroc, vassaroc alias vilchaghelyec (Helt: Bibl. IV. 41). Louakat és őszuereket árultanac az te vásárodon (Kár: Bibl. II.133). Tapasztaltatott foganatja az minapi tarczali vásárban (RákF: Lev. II.267). 2) mercatus C. MA. markt PPB. Teis akkor idő, mikor immár meg lőt az vásár (Deesi: Adag. 179). Készebb indítani vásárt mindenében, hogy sem ötlet hagyni a tatár kezében (GyöngyD: KJ. 469).

[Szólások]. Meg ne ijedjen azon punctumoktól, melyek az athnámé iránt projectáltatnauk, mert az még csak vásár (Monlók XXVII.228).

asszony-vásár: [auctio mulierum; weibermarkt]. Ha asszonyvásár valaholott esnék, e piszkos vén kofán mindjárt előbb adnék (Thaly: VÉ. II.255).

barom-vásár: forum *boarium PPB. [viehmarkt]. Szamarát barom vásárban akarván vinni (Czegl: Japh. 59).

őb-vásár: [mercatus canum; hundemarkt]. Egyszer esett Bétsben eb-vásár (SzD: MViv. 92).

fül-vásár: [anrium sordes; ohreuschmalz] A gané az alfelen adatik ki; ilyen szabású a fül vásár [fül-sár?]-is (ACsere: Enc. 148).

test-vásár. Testvásári és vallástesthez szabó luther praedicatorok (Bal: Epin. 5).

zsib-vásár: [forum scrutarium; trödelmarkt]. Zsib vásárra való rosszias, szakadozott kötös: scrutaria PPB. Az asszonyok akkor nem bocsátották úgy zsibvásárra az csecseket szemtelenül mint az mostani asszonyok (Monlók XI.342). Tudom, nem zsibvásárra való Nagyságod fegyvere (RákF: Lev. I.116). Milyhely közös lett [a ruha], s viseli polgárság, zsib vásárra küldi a nemes asszonyosság (Orczy: KöltH. 171).

zsbivásári: [scrutarius; trödel-] Jövodelmi tukniálásoc, ajánjó levelec és töb ezekhez hasonló zsbivásári dolgoc (MA: Tan. 1129).

zsbivásáros: [scrutarius; trödlor]. A kőrnnyül járó pénz esalóc, mind a sib vásárosoc az ő szerszámockal kereskedőkne mondatni akarnac (Com: Jan. 95). A ki a meg-tisztogattott ruhákat el-adni ki-tészi, sib vásáros martalocz az (Com: Jan. 98).

Vásárol: emo, mercor C. mundinor MA. kaufen PPB. Árwnak, wasarlanak vala: vendebant, emebant (Posti: NT. 161). Az mit gyötecz anagy vasarlanz (Frank: HasznK. 74). Az világ nem ad, veszen, vásárol, hanem hazud, esal minden álnoksággal (MA: SB. 18). Ha volna is teltségűne hozzá, hogy pénzen szőrzonéne elodelt, nincs módune benne, hogy vásárlhatnác (Zvon: Post. II.175). A ki vásárol, a pénzeknee tudja árokat (Com: Jan. 95). Pomponius noha pénzes vala, nem ődünest vásárlott, bázakat nem építet (Bilog: Com. 275). A pogány azt a frigyet, a kit mi-is vértünkkel töle vásárlottunk, ő fogja tollunk kérti (Zrinyi II.204). Nem mind vásárol, ki

sátorhoz farol (Szentm: Kalm. 12). Ugyanazon commissarius, az ki azt vásárolni fogja, az vármegyék exactorával járván a dicéat is exigálja (RákF: Lev. II.230). Őkröket vásárlottam (Caizi: Sip. 291).

el-vásárol: [edo; ausgeben]. Az nála levő pénz t lovakra elvásárolta (MonTME. IV.225).

még-vásárol: [mercor; kaufen]. Előre meg vásárolom: praemercor C.

[Szólások]. Még sem gondolja az ellenség innen odamenetelinkőt, ha ma meg nem vásárlunk, isten kegyelméből hiszem, még ez éjjel megkerülhetem (Bercs: Lev. 176). Még vásárlók én veled: megbirkózom veled, megálok ellenedben (Nyr. X.121).

őszve-vásárol: [commercor; zusammenkaufen]. Külföldiek vásárolják őszve a gabonát úgy itt mint Felsőbányá megyéjében (Nyr. XII.415).

Vásárlás: emtio, mercatio, mercatus C. mercatura, nundinatio MA. das marken, handelung PPB. [einkauf]. Attam Györg dyaknak asszonyomnak valo wasarlasra 3 ft. (RMNy. II.108). Az vásárlás miért mult el, megérted Zsemyeitől (Nád: Lev. 11). A szeretet zálaga és mint a vásárlásban elő-pénze a boldogságnak (Pázm: Préd. 175). Valami aprólékos vásárlásokat jegyztettem föl, vétesse meg Kd azokat (LevT. II.258). Ezek a nemes kompánia számára való vásárlások (TörtT. III.392). Terhes őszvereken posztók, abák, veres fejtők és valamely szépe-tekben magam szükségire való vásárlások vadnak (Monlók XV.71). Száz tallérok is adtam keziben, kiken valamely vásárlásokat vegyen szükségemre (293). A szép szó a vásárlásban jó (Fal: UE. III.57).

Vásárlat: ∞ Léven mostanában bizonyos és szükséges vásárlatim Zsolnán, kérem Kdet, megvenni azokat ne neheztelje (LevT. 392).

Vásárlható: emax C.

Vásárló: emptor, emax, agoraeus C. käufer PPB. Árrát sem szakasztotta Judás, min adgya Christust, hanem a vásárlók akaratyára hadta (Pázm: Préd. 490). Az el adó árrát mondja, a vásárló árrát igéri, miglen meg-alkusznae (Com: Jan. 95). O kegyelmességnek vásárlója: o clementiae mercator (Ily: Préd. II.227).

Vásáros: [ad forum destinatus; markt-]. A paplancsináló csak vásáros paplanokat szokott esioálni, nem ily drágát (TörtT. III.189).

Vásárt: [in foro; am marktplat]. Az gyermekek az vásárt ilnek es ivöltenek (Sylv: UT. I.17). Szeretitec a készöntéseket a vasárt: diligentis salutationes in foro (Helt: UT. 84). Az marha olyan legyen, hogy az mindennapi vasárt (in foro quotidiano) el adhassak (Ver: Verb. 166). Semmi olly dolgot nem forgatnac, mely az előt az vásárt nem volt volna (Vallást. bij).

VASKO(KÉS): cultor manubrio exarmatus; ein messer mit einem heft PPB

VASTAG: firmus, robustus, validus, fortis, strenuus C. solidus, nervosus MA. stark, dick PPB. Vastag étek: victus *asper PPB. Im hozok terád régi vastag népet, az kinek te nyelvet ingyen meg sem érted (RMK. II.175). Bodog aszony banaba töb ételt, italt és vastagbat emezthetsz. 1582 (Kal. B). Az ő vastag hatalmanak ereie szerint: secundum operationem potentiae virtutis ejus (Fül: bibl. II.77). Vastag természet, kit az betegseg meg nem emozt (Frank: HasznK. 102). Ki ki mind hitiben vastag legyen (Mou: Apol. 376). V természet szerint kemény, vastag es io kezű ember vala (Deesi: SallC. 31). Az

szereletben vastagok (MA: Seult 723). Vastag bizodalommal kérjűk (Tolu: Vigaszt. 302). A szent lélek a jóban vastagokká lésszen a hamis atyafiak ellen (Mad: Evang. 375). Elég volt szintén tetszemő korodban a tetsz téj, metzész hát most-is az vastag étkekkel (Megy: Dial 106). Az iffiacsákak majd meg dregbedvén, meg-állapotod, vastag iffiaknac mondatnac (Com: Jan. 14). Igon vastag hazugság az, hogy Pál azt parancsolná, hogy a pap és apácza feleség és férj nélkül légyen (Matkó: BCSák. 24). A jobb lábomnak a vastag inába érzettem nehízsiget (Moulrók XV.317). Hivatattik angyalok kenyérének, erősekének és vastagokének (Illy: Préd. II.14). Tejet adtam imnotok, nem vastag eledelt: lac vobis potum dedi non escam (138). Nem tudja nevit az tisztnek, de bavarus, vastag ember (Beres: Lev. 535). Vastag reménységgel bízatta (Fal: NU. 282). A vastag reménység és nagy bizalom hasznos (Fal: SzE. 530).

Vastagít: firmo, robo MA. stärken, befestigen PPB. Az ő vastagító hatalma nélkül semmire el nem érkezünk (Pázm: Kal. 31). A gyermekségnek síkos és tiszomó gyengesége vastagították a lelki ellenségek győzedelmére (Pázm: Préd. 336). Ezekre elégtelen a mi gyarlóságunk, ha szent malasztoddal nem vastagítasz minket (Pázm: Imáds. 21). Az orvosságoc, a mellyec meg erősítoc, vastagítoc (Com: Jan. 173). Gyomor vastagító orvosságoc (217). Isten Nagyságok egészségét vastagítja, szűből kívánom (RákGy: Lev. 373). Több sok szent életű emberek-is midőn haborgattatnauak, imádsággal vastagították magokat (Hall: Paizs. 94). Urának hittel erősítetett végezését meg ne sértse, de inkább vastagétsa (TörtT.² I.433). A tántorgóknak erőtlensége vastagították (Illy: Préd. I.612). Megvigasztal mindnyájukat, hatalmunkban vastagít (Fal: Vers. 894).

még-vastagít: corroboro, confirmo, consolido MA. stärken, befestigen PPB. Az apostolok erősséggel megvastagították (Mad: Evang. 402). Hogy az ő hiteket megvastagítaná (GKat: Titk. 212). A cinnamon a látást meg vastagította (ACsere: Enc. 234).

Vastagítás: roboratio, firmatio MA. stärkung, befestigung PPB. Jóban-való vastagítás, a mit hallanak (Pázm: Préd. c2). A vittebergai felelet nem egyéb, hanem a Kalanzban írt igazságok vastagítása (Pázm: LuthV. 2). Ha a Jesus sebeihez aitatossággal folyamlassz, háboróságidban nagy vastagítást érzesz (Pázm: KT. 115).

Vastagod-ik: 1) roboror, confortor, solidor MA [stark werden]. Akarattya vastagodgyék abban, hogy biven szolgállyon teremőjének (Pázm: Préd. a4). A kik isten előtt nagyok, nem a világ édességi között, hanem a sanyariságokban vastagodnak (Pázm: Préd. 35). Erőtlenedik önmön-magában, az ellenség pedig ellene vastagodik (Pázm: KT. 41). Vastagodék meg erőtlennűl tagja (KTör: SzJán. 17). Vastagodjatok és legyetek erős férfiak (Káldi: Bibl. II.277). Melly szókra, a mint lehetet, vastagodván az asszony el-mégyen (Hall: HHist. II.144). Kivánatos volna, hogy a némű-némű sok tekkeltesség is vastagodna bennünk (Fal: UE. 500). A ki az isten szeretetében sebesedik, lelke erejében vastagodik (Fal: SzE. 514). A szokásnak mind a jóban mind a rosszban nagy az ereje, tiikon mesterkedik, lopva vastagodik (546). 2) in *amplūdinem adoleseo PPBl.

még-vastagodik, még-vastagszik: irroboro C. [kräftig werden]. Lassan lassan labat vet a bűn és bona touabb tart, igen gyaporoszik és meg vastagoszik, ha eleit nem vesszoc (Born: Evang. IV.500). Testi vágyódásunk meg-vastagodott a gonoszra (Pázm: Préd. 161).

Vastagon: firme, firmiter, valide C. fortiter MA. stark PPB. Azokot is vastagon meg veree (Szék: Krón. 183). Az ő tőle vott tudományt vastagon meg tarcsák (Pázm: Kal. 474). El-rendelem, hogy vastagon tartom magamat (Pázm: KT. 236). Vastagon legyetek s jobbat reméllyetek, más követ nem sokára

(Hall: Paizs. 221). Kassát megvevé, kit vastagon meg is dnlának (ErdTörtAd. I.14). Miért oly vastagon hazudsz (Illy: Préd. II. 253). Nem jó nagy nrakkal vastagon tréfálodni (Kisv: Adag. 101).

Vastagság: firmitudo, firmamentum C. robor, firmitas, fortitudo MA. stärke PPB. Nag vastagsággal attiat tartia vala, annak ű venseget tapaliala vala (Istv: Volt. 5). Az egyháznak első erős rendtartásiban sokac nagy vastagsággal rendöltettene (Zvon: Osiaud. 112). A pásztorban szűkséges a bator-szív és az erő vagy a vastagság, hogy a juhoacsákut az erő-tétel ellen őltalmazhassa (Mad: Evang. 344). Ha az ló szerszámja meg dagad, a szűkján által egy toll vastagságnü szőr sinort kell által vonni (Cseli: OrvK. 67). Valaki azzal él, lesz abban vizáság, erőtlen tagokban jó etfűl vastagság (Fely: SchSal. 22).

[Vastagtalan]

Vastagtalanság: [infirmitas, debilitas; kraftlosigkeit, schwäche]. Kőnyórnly raitam, hogy erősségednece vastagtalan-sagom kednessec lebessece (Pécsi: Ágost. 16).

Vastagul: 1) [roboror; kräftig werden] A gyermek nevedik és vastagul-vala tellyes bőltsséggel (Pázm: Préd. 141). 2) [amplificor; sich erweitem, sich vergrössern]. A Nilus vizek töldsásából el bővül s vastagul szaporodásából (GyöngyD: Char. 1).

VASTOL: pampino MA. die reben von blättern abbrechen PPB.

Vastolás: pampinatio MA. das abbrechen der reben PPB. Leveledzés, vástolás, gyomlálás: pumpinatio PPBl.

VÁSZON: tela C. MA. leinwand Com: Vest. 148. Vásznat fejríteni: lintea dealbare, solare; vásznat kifejteni: textum retexere PPB. Matska ezüst, földilen, olly szűszös kőnek neme, mellyből vásznat szűbetűi, melly a tűzben tisztul meg: amiantus PPBl. Mastin meg elegettem harom sing földel és harom sing vazomul (BodC. 5). Andras vramtol kyldem t. K. egy vegh vaznat (RMNy. II.104). Hoszu vazon mogyara szűyec és szaporitac az bñdöket (Born: Préd. 619). Mivel reformatorinknak semmi fontani szűszök nem vólt, a vásznat sem szabhattya reájok (Pós: Igaz. 1541). Chinállyanak valami burétékot, kit vonnyanak bé akármü régi vászonnal (Lipp: PKert. II.84). Egy vászon saesköban nr 350 tallér (MonOlm. XXIII.349). Vékony vászon 10, temérdek vászon 20. (Évk. XIII.94). Sátornak való török vászon (VectTrans. 14). Mindgyárast kétszáz ötven sing temérdek vásznat hozzatok (MonTME. I.212). Vöttünk egy vég török vásznat (32). Láttanak némelylek régi rut rongy vásznaakat szűedetgetvén, mellyeket csak nézni is okádást indít (Illy: Préd. I.380). Olesó a vászony és minek élné a világot a sváb, ha rokkát nem pergetne (Fal: NA. 194).

[Szólások]. Te sem vagy iob az Deákné vásznanál (Decsi: Adag. 204). Még sem vólt job az Deákné vásznanál (MA: SB. 223). Nem jób az Deákné vásznanál (Czepl: Japh. 138).

gyapott-vászon: pannus xylinus; barchet PPB.

hetes-vászon: [linterum crassum; grobe leinwand]. Testének takargattására hetes vászon-is alig adatik (GKat: Vált. I.803). A számár nem bársont, hanem hetes vászont érdemel esuhájának (Kisv: Adag. 39).

[Szólások]. Nem csoda, hogyha a mi szemünkben is vagon hetes vászon és nem minden asszony legjobb asszony (Fal: TÉ. 667). A fő asszonyt és a szolgáló leányt a zo n egy hetes vászonnak tartják itt a szomszedságban (Fal: NA. 129). A selyem ruha posztóra, a poszto bagaziára, a bagazia magyar hetes vászonnra fordult e miatt nyakokban (Nán: SzűTitka. 491).

meszee-váezon. Meszes vászonnak, az ki legjobb és szélesb, végét három forinton adják (TörtT XVIII. 215. VetTrans 15).

vitorla-vászón: [carbasus; segeltuch]. A takács a bordával és vetélővel vékony vitorlya vásznat csinál (Com: Jan. 97).

Vászonka, vásznaeska: [puniculus; fetzen]. Az euangelica vallás csak az rongyos papirossoskára, vásznaeskákra csüggedet (Toln: Vigaszt. 89). Az sz. irás, az melyből az mi vallásunk foly, el kopot vászonka darabokból éppítettet (90).

VASZORA (vaszarkodik GKat: Váls. 157): [penis; zengungselied]. Egy pinselkét tsinály és dugd a ló vaszarójában (Csel: OrvK. 68).

Vaszarkod-ik: [molior; sich abreiben]. Enyedi György igen vaszarkodik és a Christus istenségének el-routására esküdt volt (GKat: Váls. 157).

Vaszarkodás: molimen C.

VATALE: [lagena; flasche]. Menhetez a városba es tü előtöbe kel eg ember vinen eg vatale vizet, kövessetez őtet (MünchC. 100).

VÁZ, VÁSZ: terriculamentum MA strobmann, gartenscheuche Adami. A diűnes kertben a uaz semmit nem őriz (BécsiC. 116). Ha ot hnn gonoz gyermekid vannak, byzd een reyam azokat ees lezek nekyk mynt egy waaz (Pesti: Fab. 3). Heréltelen kappanokat, fa papokat, váz papokat ezután nem akarnk tartanyi (RMK. V.225). Őres uászhoz hasonló emberek (Mel: Jóh. 28). A szőlőbe vát csinálnac mint ha ember volna (Mel: Sám. 41). Az Antichristus hiti hazugsag, ezalardsag, ıres vász (Mel: SzJán. 311). Az veteményes kertben az váz senkit meg nem őriz (Kár: Bibl. I.109). Nem úgy jelenik mint utalmi vász avagy heűsűgos ábrázát, hanem ugyan láthatandó képpen (Tel: Evang. II.84). Egy igen nagy vász avagy őrdőgi ábrázát láttaték (614). Gondolatyokkal csinált vásztil félvén, az régi igazságrul értekezni sem akarnk (Pázm: Kal. 81). Ijegető vász-nak tartották és tréfakkal tsüfolták, valamit az istenrűl hirdetni hallottak (Pázm: Préd. 24). Czac oly őrdőg vász volt ez, melyet a satlan az Samuel abrazattyaara tettetet ... Nem az igaz Samuel volt, hanem ezac őrdőgi vász (Magy: Nád. 33). Ha vagyon valami vaaz a csepregi kertedben (Bal: CsIsk. 324). Ugy chelekeszik mint az mely játékos ember vaszt raggat egybe az kőles tarron es fűzfa kardal erőssen ostromia (Zvon: PázmP. 228). Olyan mint egy szőnyűfi vász, kinec tagai minden kegyetlenséggel ide tova tekertetnee vala (Zvon: Post. 1520). Vakarodgyál házamtol haszontalan ros váz (Szentm: TPü. 10). Fonyattac mint egy vázac, őszve rakott száraz tetenec (Com: Jan. 53). Ez a tsalárd nem annyira mi velünk, mint a maga képzéssűnek vazzzával hartzola (GKat: Titk. 353). Nem istent, hanem az istennek ő tsűlk formálatott vazzát, bűlvinyját tisztelik (GKat: Váls. Előb 11). Ha a császár csak váz, a fővezért megbecsűjétek (Monlrók VIII.256). Gyulafi uram vétke sok embertől fogott kisitni Orlaira nézve, ez pedig csak váz volt a kenderben (TörtT². I.220). Madarak ellen való váz (Beres: Lev. 196). A tozódók olyan mint rűt hitvány vázok (Thaly: VÉ. II.123). Tsak ugy bannak velünk mint a gyermekokkal és váz akarnk belőlünk tsinálni (Mik: Törl. 397). Nem ember-ember az, hanem vász (Csűzi: Síp. 553). Hasonlób volt valamely kerti vagy mezei ijegető vászhoz, mint-sem tiszt-viseleb személyhez (Fal: NE. 21).

Vászaz: [terrificus; schrecklich] Vászaz hazugok, ezalardok vattok (Mel: SzJán. 311).

VECKEND-İK: [se flectere, volutare; sich krimmen]. Mint imez gilista fėrog fantsalog, fetreng, veckendik (GKat: Váls. II.115). Nyughatlanokodik, fesszeng, veckendik, fantsalog (683). Maga a kezűlen erősen vetkendő róka után mendegel

vala (Misk: VKert 159). A dűznók nem tsak tellyes őrűekkel vetkendenek, hanem sinak-rinak (203).

ki-veckendik: [se evolvere; sich herauswickeln]. A gerűnc Jesus olymynt ki veckenduen a seent Anna azzon kepenec őlűből monda (TelC. 96).

Veckendőz-ik, vickándoz-ik: [se contorquere; sich krűmmen]. Fogjuk meg a fajtalan és viczkánlozo testűek szokott abrakját (GKat: Váls. I.1063). Rűtűl vetkendűznek a furiák fejűn (Gvad: NőtTest. 133).

VECSERNYE: 1) vespere MA. tempus vespertinum Or: OrigHung. I. XVII. abend PPB. Az budai berűlt basa vecsernyekor sok bėkkel készűlt vala (RMK. III.124). Őtet vecserne tāján hozá bivatá (Monlrók III.76). Thegnap wecherynkoron jwtha Bvdarol az passa waydaya, az hozza az paranchyolathot (LevT. I.391). Vecsernyekorban jutánk kűzel hozzú (Monlrók VII.8). **2)** [preces vespertinae; vesper]. Mindenkoron jelen vala missekben, veternekben, primákban és veczernekben (Helt: Krűn. 42). Veczernt és lélec váltásagot akartam mondani (Helt: Mes. 307). Nem lehet az sűdo vecsernye morgás nélkül (Deesi: Adag. 119. 131). Minden isteni szolgálatoknak, szolomának, veternyének, vetsernyének és szent misének elei, középe, vége alleloja-val tellyes (Pázm: Préd. 574).

VED (videlmez Megy: 6.Jaj. VI.42): propugno, defenso MA. schützen, beschirmen PPB. Meg vegyech az arvakat es őzwegyűket az hamys patliwarosoktul (ÉrdyC. 391). Bochasad en segedelmem zeut Myhal arkhangyalh, ky engemet odyon es vegyen mynden ellensegyműl (GömC. 153). Ha ugy irna-is Calvinus mint Bellarminus, vgy-is Sámbar volna a Cálvinus védő prokátora (Matkó: BCsák. 254).

mėg-ved: dofendo, protego, eripio, elibero MA. schützen, verteidigen, wehren PPB.

Vedelēm: tutela, tutamen, praesidium SI [schutz, gewehr]. A böcsűlet sokra kűtelezi embert, de egyetemben sok eszkűzt nyűjt maga vedelmere (Fal: UE. 414).

Vedelmes: [defendens; beschűtzend]. Tűmogasd ügyemet, légy vedelmes ágam (Szd: MVir. 334).

Vedelmez: defendo, tutor, protego, tutor MA verteidigen, schützen PPB. Az istent fűzeresűtete, a ki táplál, videlmez tűteket (Megy: 6.Jaj. VI.42). Az angyaloc társaságűl adgyac magokat a kegyes hűvekhez ugy mint őzűde, vedelmezűc (Com: Jan. 217). A királynak ügyet az ellenség ellen vedelmezni (Szd: MVir. 98). Ha magűt vedelmezni engedik, inkább halált szenvedni kész, hogy neam mint fűgságra kerűljűn (TörtT² VII.122).

mėg-vedelmez: ∞ Magűt a rosszaságtűl meg őjja, vedelmezű (Com: Jan. 177).

Vedelmezűs: defensio, protectio MA. beschirmung, verteidigung PPB.

Vedűs: protectio, defensor MA. beschirmung PPB.

Vedű: protector, defensor MA. beschirmer, schűtzer PPB.

VEDER, VODOR (vider Syly: UT. II.106. Hoffr 181. Deesi: Adag. 296): urna Pesti: Nom. I.45. hydria, antlia, aqua li C. eimer Pesti: Nom. I.45. wassereimer PPB. Meritű-űdűny, kaponya, veder: sűtűla: víz meritű kaponya, 'zajtűr, veder: *sűtűlus aquarius PPB. Monda őnekic Is: Tűlűtűc be a ved-kerűl vizzel, es be tűlűc mend tűteiglen (MűnchC. 171). Paranchola az keűes bort egy nagy veder vízben tevűteny (DomC. 87). El nem fűga, mķeppen a lyst a vűdűrűbe (TelC. 125). Az testamentumnak reytek lűdűia arafűn vala bebűrytua, műlűben arafű nder vala es az Aaromak vessűze (Syly: UT. II.106). Adj imon űmeűem leűny te vűdredűl (RMK. II.115). Hayts meg a te vedű-det, hogy igyam (Helt: Bibl. I.K3). Veder, medlybe

ket két auagy három metreta fér vala (Helt: UT. Z2). Az egyik vederbe ille a roka es mindgarast ala bochatkozok a kutba (Helt: Mes. 440). De lituain póroc laknac itt e vidégbe, hogy som kankorikot sem vedret szóröznez mellje (371). Alá fog olni az víz az ő vödreből: fluet aqua de situla ejus (Kár: Bibl. I.143). Nem lett több öt veder bornál (Nád: Lev. 239). Agy innom te vidreből (Hofgr. 28). Ninchyen sem kenyerem, hanem az viderben chycz egy maroc lisztem (181). Az ezöbörből az viderbe hágni (Decsi: Adag. 296). Az egész világnak szépsége és dűcsössége olyan az istenhez képest mint az vederből ki esett csepedék (Pázm: Kal. 27). Tálát. vödört vötünk (MonTME. I.45). Bora egy néhány ezer vederrel lett MonIrók XL318). Veder liszted el nem fogy (Land: UjSégis. 1386). Kinek veder liszti és korso olaja el nem fogyott (Illy: Préd. I.417).

[Közmondások]. Lóról számarra, tseberből vederbe (SzD: MVir. 300).

bormérő-vedér: cadus PPB.

bőr-vedér: [uter vinarius; weinschlauch]. Részeges, bőr-veder, bor-moslék ember (Misk: VKert. Előb. A6).

fejő-vedér: [maletta; melkgefäss]. Juli fejő vedret négy önzén adjanak (TörtT. XVIII.236).

kő-vedér: [hydria lapidea; steinerner wasserkrug]. Valanc ott vettueten hat kő vedrec a sidouac tiztolaflóc zerent MünchC. 171). Vala ott hat kő veder, kinc egrikebe ket vagy három ezber víz fer vala (Born: Préd. 93b). Hozott vala kő vödret (Pethő: Krón. 51).

láncos-vedér: [hydria catena instructa; ketteneimer]. Keréken forgo lánczos vederrel merits (Com: Jan. 115).

Vedérbeli: [hydriae; eimer]. Söteten ki ötte a viderbéli vizet a valuba: effundens hydriam in canalibus (Helt: Bibl. I. K4).

Vedrécske, vedérke: urnula C. MA. eimerlein PPB. Jay egy arany vederkem vala és aual meritec vala vizet és belé szackada a kútba (Helt: Mes. 423). Egy igen kicsiny arany vedrecske (TörtT² IV.149).

Vedrés: urnalis MA. zum eimer gehörig PPB. Egy vedres fá-edény, egy akó: amphora PPB. Valahány vedres léssen cseber, anya pénzen adják (ErdOrszgy. II.381).

VÉG: 1) finis, telos, extremitas C. ende PPB. Ez velagnak vege el kezelelveen (DomC. 1). Vége krónikámnak másik részébe (Tin. 133). It vég legyen Mattyás király dolgában (Göres: Máty. 57b). Ha végében az tavasznc igen hideg lesz, azál, semmi gyümölcsötől ne fély, hogy bűnen leszen (Cis H). Az ő uja végét máreza a vízbe (Tel: Evaog. II.417). Akkoron íf el az vegli: tunc veniet consummatio (Fél: Bibl. L41). Az íraioriol valo tudománt az tób specieseknek végében helyeszettük (Helt: Arim. A2). Még világ végén-is volt ám ő (Decsi: Adag. 112). Ő-maga-is Christus urunk azt igéi, hogy világ végeig velle marad (Pázm: Kal. 548). Urnak születése után 38. esztendő végén (Pázm: LuthV. 9). Még így nem lőtt vég az dologban (MA: Scult. 83). Még itt nyucs végh gyötrelmekben (Láp: PTük. I.138). Az időknec végei felé (Zvon: Post. I.490). Fia éltének leszen vég (Zrinyi 155). Hogy a végén elérjük a Pal kezdetet: ut in fine attingamus Pauli principium (Illy: Préd. I.146). Kard vagyon ennek a végén (Liszny: Krón. 213). Azon akadtam meg, hogy lehet a jó ügynek igazságát egy kópia végre bizni (Fal: TÉ. 641). Tsodáll főbb dolgoknak kis eredeteket, mérd hozzá váratlan módra lett végeket (Orczy: KötSz. 28). Meg szállamlík lótzának végében egy öreg (169).

2) [ultimus; letzter]. Vég bútsút venni: *affari extremum PPB. Meta procedit ad quoddam pomerium vulgo wegkerti

vocatum. 1275 (Wenzel IX.139). Vég ostromot várnak (Göres: Máty. 15). Szülésben meg hala, hogy hozá fiát az vég ifnu másodie Layos királt (66). Disznóból készült aprólek: kolbász, májas, gömböcz. véghurka (Radv: Szak. 63). Vég időre leszen: a látás: in tempore finis complebitur visio (MA: Bibl. II.165). Jerusalem várossa vég veszedelmenc meg jövendőltetése (Zvon: Post. II.247). Az mint végezett az úrral, azt meg másolja, holott vég áru vagyon köztök (TörtT. XIII.159). 3) [vitae finis; lebensende]. Mikor el-jő végek, testek koporsóban temettetik (Pázm: Préd. 31). Ki az ő végét, utolsó oráját meggondollya (MA: Scult. 889). Add tuttomra uram az én végemet (Taru: Szents. 75). 4) exitus MA. ausgang PPB. Általán véggel: certo, eventu certo, procerto MA. Ig az kőnetec semmi véggel laza menenc: infectis rebus illi domum discedunt (Decsi: SallJ. 24). A comedia keresztül kasül egyben fűzdőzöt eselekedetet mutat, de gyönyörű meg-fordulással avagy kedves véggel (Com: Jan. 211). A kglms urunk ő nga az kitudjáról gondolkodván, más feltött roszt végtől fél vala (MonIrók VIII.329). A dolgoknak jó vége nints mindenkor kezűnkben (Fal: NA. 220). 5) horos C. confinium MA. [grenze]. Az dervisek, az hatvani bék uteszett, minden végekből sokan ottvesztek (MonIrók III.207). Magyar végek (Göres: Máty. 8). Meg indultac nemezac az végec (57). Allá időne Magyar országba, mielt a végekbe intot volna, ottan meg érté (Helt: Krón. 79). Etham, mely vagyon az puztánac vtolsó végében: Etham, quae est in extremis finibus solitudinis (Kár: Bibl. I.152). Vitézek mi lehet e széles föld felett szebb dolog a végeuel, holot kikeletkor a sok szép madár szöll (Balassi: Ének. 28). Már ftra indúloc Duna mellett le menüen vég Esztergom ala (Bal: Gen. ac Magn. 4). Bizonyos végekel meghatározatott, hogy valahogy illetinél meszsebb nemmenyen (MA: Scult. 210). Egy mély és hoszu völgy fekszik tábor mellett, csak nem az vár éri egyik szélő végét (Zrinyi 150). A végekben minden határok igazítására jó sufficientiájú personák exmittáltassanak (MonIrók VIII.36). Gyulából és az több végekből ezután immár csatázások, kapdozások ne legyenek (TörtT² I.597). Siralomra igyed juta őh Vég-Kis-Komár (Thaly: VÉ. I.139). Vég-Légrád jagatja morczonzását (194). Vég helybéli vigyázó kapitány (Szeg: Aqu. 23). 6) [finis, ratio; zweck]. Vala eleg soh (+) ő felőle, de en mind lo vegre zerent (WeszprC. 37). Megh bizonyittatik okosságokkal es előzör ratione finalitatis a negnek okosságual (TihC. 4). Miert zöröztek az vruosagh, nem egebert, hanem az ő uégeiert az az az egéssegert (5). Chak meg sem gondoltam, hoig egieb wegert ott tartottam volna (RMNy. II.92). Nem veténc tűzet, hogy az időendő telre élésec lönne, annac tul is hadiánac valami darab földet vgyan azzon végre (Helt: Krón. 59). Mas vegre mieli (Mel: Préd. 156b). Mind ezec nem egyéb végre rendeltettec (Kár: Bibl. I.88). Minden tudomant az ő vegire nezue kel böczülleni (Fél: Tan. 8). Az isten esmeretnek harmadik vege az hiunek diczősege (21). Azzal-is sokan gonoz vegre elnek (Frank: HasznK. 5). Ez melto magum mentseget gonoz vegre Fölseged ne vegie (Zvon: Osiand. B3). Nem a vegre vagion Christus az sacramentumban (Pázm: Fel. 164). Határos végét tanításának tsak azt tegye, hogy isten ditsirtésék (Pázm: Préd. c2). Tudom, ki-ki mit gondol, mit akar, a mi végre néz igyeketi (Pázm: KT. 257b) A mint mondám, jó végre áldgyuk ezeket (Pázm: Imáds. 83). Az isten teremtésének vége meglenme az emberben (MA: Bibl. Előb. 1). Azért fedezic bé az ő szemeket, hogy gonosz végre te read nézzenec (MA: Bibl. I.17). Isten senkit nem késért gonosz végre (Zvon: Post. I.552). Hosz egy példát elő, neha nem a vegre, hogy ezt a vādölásodat helyessé tegyed (Bal: CsIsk. 159). A léleknec bizonyítás-is szükségés és ugyan tsak az-is elég-tehető e végre és minden-elégégű (MHeg: LPreh. 3). Egy Brnellus nevű paraszt emberrel meg-alkutt vólua illy véget, hogy tegye holtá magát (Pós: Igazs. I.425). Az alamisat más végekre adgyák (Matkó: BCsák 3). Az németnek csak az a vége, hogy időt töltöc (MonIrók XV.

331). A mikor az székeleyeket megindítja, ne késleltesse senmi vég Kegyelmed (ErdTörtAd IV.343). A magok csudáltatását térszik-fel, mely a praedikállásnak vége ellen vagyon (Szalhm: Dom. Előb 24). A vánkosooska a végre tétetik, hogy lágyabban legyen a nyugodalom (Illy: Préd. I.405). Két fő végre teremtett ember istentől (28). Egyetlenegy vége, melyért isten embert teremtette, az isteni tekkéltességeknak megjelentése (II.28). El-éred velünk azt a véget, a melyet mi-is ez irásunk ki-botsáttában feltöltünk (PHorv: Thal. 3). Jött urához olyan véggel, hogy lehessen segítséggel (Apol: Adal. II.337). Emlékezzél meg róla, mi végre műlatsz itt (Kisv: Adag. 116). Egy pinyókét vittem oda néki, és magától olyan véggel botsátott-ki, hogy mihelyt mást fogok, vigyem oda néki (PhilF: 58). Megindultam oly véggel, hogy dispositióim megbontásával confusiót ne okozzak (Beres: Lev. 87). Bottyán János uram is ő kegyelmie mellé rendeltetett, olly véggel, hogy általmenvén a Dunán az hadakkal conjungáltván magokat hathatósabban operálhassanak (331). Mindenkor csak kevésbe és nem a végre játszott, hogy nyerjen (Fal: NU. 311). A végre szabja le érdemét, árát, mert magának akarja megszerezni (Fal: UE. 490). **7**) [ratio, modus; weise]. Az férfiú abrazat kiezin véggel, vekonyon szeret ekesettetni (Erasm: Erk. 26). Akarod, hogy te beszédedet és czelekedetedet jó végre magyarázzák (MA: Scult. 917). Minden uttal, véggel sok pénzt gyűjtőt őszve (MA: SB. 131). Szűkölködött-e az isten a teremtésben az angyaloknak segítségék nélkül? Nem egy általán véggel (GKat: Titk. 38). Egy-általán-végvel annak okáért ez az angyal Jehovali isten volt (238). Két ellenséget szomszédságha nyilvánít és titkot tartani lehetetlen jó véggel (Beres: Lev. 712). **8**) [conditio; bedingung]. Aelius Adrianus a kereszténeknek Jerusalemet meg-egedi újjalag építeni és benne lakni illyen véggel, hogy soha sidót bé-menni meg ne engedgyenek (Ónadi: Számv. 34). **9**) [pars; teil]. Az ispanokat es tisztartokat az régi szokás szeriint emyi végre (in hac parte) nemesek gyanánt illik bé venni (Ver: Verb. 297). **10**) [fascis; hallem]. Ewll weg gyoleh (RMNy. II.35). Egy vég bársont, tíz selyem szép ingeket, szép koronát, biborból szép ruhákat (RMK. IV.238). Ket vegy gyolezot vetnek be (Görcs: Mátv. 43). Vöttem egy bál karasiát, vagyon benne 50 végh, véghi tart 24 singet (Helt: Aritm. CS). Midőn az kalmártól valaki egy vég bársont avagy skárlátot veszen, nem sokat gondol egy vagy két szalag szijal (MA: Scult. 884). Egy végben hat aztalra való feyiritetlen kamoka abroz (Radv: Csál. II.81). Ezen kívül vég abákat, patyolatokat reájok vet (TörtT. VI.121). Egy vég szeben posztó két petséli (VoeTTrans. 7). Egy egész vég perpéta, ki két darabban székot lenni (7). Vöttünk egy vég-abát Onadban (MonTME. I.23). Tsinállyatok a kardokbn kereszteket, a hollandiai gyólt végeket szabjátok a szegényekre (Fal: NA. 125).

[Szólások]. Hallám is vala hátani megett mondani: bizony vége nekünk (ErdTörtT. I.8). A sziget minden részével ég, gondollya, éri ott szerelmesét is vég (Gyöngy: Char. 43). Weog nem leve az Balassawal való dolgunk (RMNy. II.75). Euekem it hamar weg lezen dalgomba (LévT. I.65). E másie részében vég legyen ez irásba (Helt: Canc. 86). De az oldal-tanás addig szúra téged, míg mindent el esala s köldülés lön véged (MonIrók VIII.133). Vég lesz beszéledében (Gyöngy: KJ. 7). Ha megegyezik Károli is nagysággal, vég lesz az ő igyekezetinek (Beres: Lev. 596). Ha ez nem volna, soha egy törvénynek sem szakadna vége (Pázm: LuthIV. 250) Szemem essőjének nem szakadhat vég (Zrinyi: ASyn. Aa). Kiben nem szakadhat viláig fogytány vég (Zrinyi II.59). Várazokni kell, a míg minden végekben vége szakad a fizetésnek (TörtT. VII. 115). A Kristus prózessusaának nem ollyan vége szakadott mint a paszkontza szívti Pilatus gondolta volna (Vajda: Kriszt. III.474). Vég va gyon dolgában: finem habet (Helt: UT. 17). A Christus Jemsrol való propheciát is sem egy végbe írta meg (Helt: Bibl. I.g2). Halljátok meg mind egy végben az én beszé-

demet (Kár: Bibl. I.524). Ű nekic ket amaig három palotaiok-is legyen ég végben (Decsi: SalJ. 16). Az hold egy végben tízenkét eyel szenvedett fogyatkozást (Zvon: Post. II.252). Az hegyen voltam egy végben negyven napokon (Alv: Post. I.424). Ez a Csároly császár az hummus avarek ellen edgy végben nyólez esztendőik alatt hadakozék (Liszay: Krón. 226). A ki tartalék nélkül mindent egy végben kimond, lesz gondja, hogy mindent megbizonyítson (Fal: UE. 447). Beszél a könyv az isteni szerettről, de nem egy-formán, se nem egy-végbe mindenekéről (Fal: Sze. 511). A hol nem telik-ki, hogy tömjémmel áldozassunk, lisztel mennyon végbe (Fal: Sze. 519). Itt sok hamis lelkiiség ment végbe, mert ötezer forinttal kiszírták a szemit. 1759 (Házink I.147). Nem vihetni végbe, a mit feltölt: excidere *ansis PPBl. Ideje immár, hogy e mái tanúságunkat végbe vigyük (Pázm: Préd. 474). Vidd végben hamursággal, de okossan, ravasszan (Com: Jan. 223). Mitridates kiraly az seítakat háborgatni merie, de mit vihete végbe (Zrinyi I.25). Az isten a mit hibeiben elkezd, végben-is viszi (Matkó: BCsák. 327). A harag szaporábban viszi végbe szándékát, hogyesen a szeretet (Fal: UE. 426). Tedd le tisztségedet, vagy vidd végbe (491). Az perpatvarok-is soha véghez nem mennének (Pázm: Kal. 528). Daniel hetvenheti már véghez mentene (MA: Scult. 51). Fölséges asszonyunk coronatija szerencsésen és nagy esendes séggel, pompával ment véghez (Kár: Élet. 1108). Azon voltam, hogy az könyvet véghez vittem ki botsátunám (Kár: Bibl. I.619). Melyet Jacob istennec parantsolattyalból őszue hitan minden laza népét vinn véghez (EszT: IgÁny. 78). Az felső helyseg, kit annae előtte soe idődek szorgalmatossággal kereset, szinten véghez vitte (415). Ezeket mint rövid pásztákbeli munkájokat minden nap véghez viszik (MHeg: LPreb. 45). Énnékem egy félben történt véghez vinnem munkámat (Zrinyi I.Előb. 1). Ha szinte szepelkedve meg erőltetétek magokat-is, de bizony azt véghez nem vihetik (Pós: Igazs. II.365). A török a hadakozás közben valamit magában fel-tészen, minden késedelem nélkül véghez is viszi (Misk: VKert. 87). Nem szerivel vitte véghez a dolgot (Gvad: Hist. 20). Poutomra véghez visz (Gvad: Gond. 68). A végén adta magát ki (SzD: MVir. 12). Végére járni valaminek: etwas auskundschaften (Adami: SprachK. 195). Boldogtalan végre nem jutna (Illy: Préd. I.257). Mint a villám tartalék nélkül futnak s jutnak szándékok végére (Fal: UE. 403). Valaminek végére menni, feleltetni róla: *cognoscere de re aliqua PPBl. Bizonyosan végére mentem, hogy Kúec levelemet meg nem vitték (LévT. II.24). Az istennec csudálatos ötletinec akar végére menni (Kár: Bibl. I.458). Az isten csudálatos dolgainak senki vegere nem mehet (Fél: Tan. 25). Kie legiene azoc az háborgoc, ha iol meg akarim rostálnue, könyvem végére mehetünc (Mon: Apol. 2). Lásd meg és igen iol vegere meny, hol található fel igazán az keresztényi gyülekezetet (Vás: CanCat. 632). Örmest tudnám, honnan ment végére Vihaker, hogy edőle suttomban lappangó lutheristák voltak (Pázm: Kal. 173). Az ist-nnek tudományá és bölcsessége végére mehetetlen (Debr: Ker. 3). Szorgalmatosan végére mégyen (Com: Jan. 185). Az istennek titkai véceremehetetlenek (RédTem. 24). A sok esavargó hírek között leginkább annak akartam utégre menni (RákF: Lev. I.397). Végére menvén a király ugy találá a dolgot (Fal: NA. 217). A bölts örül, ha hibájának végére ment, igaz utra tér (Fal: BE. 601). Az ő tanaclat végére viszi (Helt: Bibl. IV.48b). Nem viszed lator szándékat végére (Helt: Mes. 293). Az wr isten a szomoróságoc esötnecc vigáságoc végét a dgya (Helt: Bibl. I.2). Altalitit magát s véget ad éltének (Gyöngy: KJ. 73). En nem erék weket wele (LévT. II.2). Veget nem eri az sok heabun való kereseknek (Fél: Tan. 14b). Nem őri végét szüandékának (Fal: UE. 365). Ki vága engemet, véget téssz bennem (Helt: Bibl. IV.64). Az fogot embe-rek fel ne ötliessek e zerest, ha az többi nem akarnaya, cikik ketövs vegot tehessen benne (RMNy. II.22b). Végét teme ez

vez világra is isten (Born: Préd. 7b). Mind az egész nemzetéig z Jordanon való általmenetelben véget tón (MA: Bibl. I.195b).

hetnen hetec meg rñuidöltec, hog' veget végén a hñn e eltörlettesec a hamissag (BécsiC. 157). Véget vet az ólásban: finem loquendi facit (MA: Bibl. I.177).

[Közmondások]. Minden botnak végén feje (Pázm: Préd. 30). Minden botnak végén vagyon a feje (Fal: Jegyz. 928). Minden eljogot vége dítstír (SzD: MVir. 87). Végium szokták a napot tsírni (87).

szög-vég: [natura; das wesen]. A dolognak tsak külső szén akadoz, a dolog belsejét, szegit-végit nem vizsgálja (SzD: Vir. 21).

szögre-végre: [denique; mit einem worte]. A kocsis béiilt hiutóba, az úr a bakra igyokezett, de nem bírta lába; végre végre egy nyommá sem mehetének (Fal: NU. 307). Szögre végre ni nem találunk jóra való embert (356).

szögről-végről: [plane; vollends]. Ki ki szögrül végrül minden bñneit elő számlálja (Pós: Vetélk. 23).

szögül-végül: [quodam modo; gewissermassen]. Én is mintogy szögül végül bírok itt az csetekni jószágban, az több possorokkal keveset gondolok (LevT II.268). Szögül végül még mi catholicus pñspólkink-is igaz lelki tanítók-gyanánt viselik magokat (Veresm: Lev. 138). Temettetett Kolosvárat dicsőséges alotti solenitással, az holott magam is szögül-végül szolgálaton voltam. 1759 (Hazánk I.290).

szém-vég: birquus C. MA. augenwinkel PPB. A szem végec könyveket hullatnac (Com: Jan. 47).

Végbeli: 1 [ad confinium pertinens; zur grenze gehörig]. Végbeli katona semmit nem tud egyebet, hanem lopni, szegény embert nyomorogtatni (Zrinyi II.193). Az jó békességet minden végekbeli passáival, békeivel megtartja (TörtT. 1.596). Itagok viselésével csak garázdát keresnek ezek a végbeli törökök (MonTME. IV.209). **2** [sub finem habitantes; grenzhewoher]. A passa meghatta minden végbelieknek (MonFrók III.208). Az wegbeleknek oressen megparanczolyatok, hogy veztegesen legyenek (RMNy. III.92). Az végbeliek zinte úgy prédáltak, de számtalan élést takartanak be (RákGy: Lev. 143). Meghtuk az végbelieknek szertelenségeket (BékOkI. 210). Az végbeliek elégtelenek, az vármezyék kedvetlenek (TörtT. 1.441). Ünkösd-hétfő avagy kedűnek előtte a végbeliek alig hiszem, hogy megindúlhasanak (VII.114). Halván a szomszéd végbeliek rémülének raita (Pethó: Krón. 179).

Végében: [causa; wegen]. Ki tanulta, mi dolog végében öttenek (SzD: MVir. 333).

Végtelen, végtelen: 1 infinitus, fine carens MA. unendlich, ohne ende PPB. Végtelen penitentia, mikor ember nem kar bñnnek veget vetny (VirgC. 12). Végtelen dolog: sardi enales (Decsi: Adag. 35). Végtelen az reménség (185). Kélfőnen a visszavonásoc végtelen dolgokra mennec (Com: Jan. 33). Bolond háhotálásoc, végtelen nevetkezések (Otr: Tökl. 36). Attól vésznek mintogy végtelen erőt csudalatos gyűmölődöket hozni az emberek elméjében (Illy: Préd. 177). **2** [conunter; immerwährend]. Szűnetlen és végtelen kellyen elnie (MA: Scult. 32b).

Végtelenség: [infinitas; unendlichkeit]. Az ajándék nagy ólta az irlgmasságnak végtelenségét ismértette (Pázm: Préd. 13).

Végtelenül, végtelenül: infinite, indesinenter MA. unendlichlicher weise PPB. Adgyad, hogy az te kegyelmességednecc ilága az mi szíveinkben végtelenül fényléc (MA: Scult. 87). Lányác vala végtelenül az ő törvény bé töltéseket (Zvon: Post. I.283).

Végez: 1 finio MA. endigen PPB. A bárka felső részét egy könyökün végözted (Illy: Préd. II.139). Nem tudnak egyebet emlegetni, hanem az ebészek és lovászok dolgát és szerencse, ha a bordélyokon nem végzik (Fal: NE. 20). **2** [conficio, exsequor; verrichten, ansrichten]. Kovesebb kárt vall, a ki nem szánte oly jól végzi dolgát annál, a ki semmire nem tudja magát eltekeleni (Fal: UE. 402). A kevés beszéd kedves és többet végez (419). Mindenkiiben találunk gáncsot, kibén azt, hogy rosszúl végezte dolgát, kibén azt, hogy rosszúl fogott hozzá (421). Hogy ember a maga dolgát jól végezze, tanácsos (439). Némellyek nagy méltó dolgokba kezdenek, de semmit sem végeznek (487). **3** decerno NémGl. 234. statuo, instituo, constituo, delibero C. beschliessen PPB. Igenlő akarattól végözöm: concisco C. Én pedig sokkal külömben vágoc vegezven az te színed előtt (Szék: Zsolt. 162b). Végezet hűd adatec pedig emnek a hñnbe a szűntelen valo aldozat ellen (Szék: Krón. 48). Semmi kedvedet néked meg nem szegem, rólad mit végezök, azt te mind megállod (RMK. II.33). Róla végezének, mi módon járnának (Tin. 62). Eszt e disputációt arra vegezic, hogy senki az wr istentől meg nem büntettetic, hanem csak az, a ki erdemű a büntetést (Helt: Bibl. I.3). Eszt végezic, hogy ki akarának menni az országból (Helt: Krón. 10). Arra végezic a dologot, hogy más hova kellene a táborot vinni (12). Senkiwel nem akarok sem zewrzednem sem wegezven (RMNy. II. 90). Vygezték my ezt (LevT. I.287). Az császárrel végezett valais, hogy békességgel járhasson (Pázm: Kal. 438). Az sem igaz, hogy a mi hitünk szerint a pápa szent Pál levelei-ellen végezbet (Pázm: LuthV. 23). Valaki szent lélek-ellen végez, ha mennyei anyjal volna is, átok (23). Végeztéc vala, hogy az hajót kivinnéc (MA: Bibl. IV.135). Tartsák meg az egyszer végezett friget ő halgával (TörtT. 2.1597). Semmi dologrol inkább vagy gyakrabban nem kel végezni: de nulla re magis aut crebrius deliberandum est (Illy: Préd. II.197). Vagyon üressége, hogy az ég-felé tekintsen, lelkére vigyázzon, istenével végezzen (Fal: SzE. 538).

el-végez: 1 finio, perficio, perago, consummo, absolvo, red-absolvo C. endigen, vollenden PPB. Elsev fondamentom atvl fogua epehtenek, ragkatanak es mynd vegy el vegezek (MargL. 4). Az en eletemeth es yarasomat zerewel veeghezhessem el (JordC. 775). Az ev eletele dychyretewssen es el vegeze bodogwl (DomC. 78). El vegezetét menden dologm, melet e világban kelle meg szereznem (VitkC. 96). A nyt meg gondoltwnk, teetemeenyel el vegezhessők (ÉrdyC. 577). Igy vegeztetéc el a meny es föld minden seregeuel (Helt: Bibl. I.A3). Migen el végeztetéc az egész ház: donec domus aedificata fuisset (Kár: Bibl. I.307b). Tizit el végezni: pensum absolvere (Decsi: Adag. 21) Hogy minden vágását elvegezéd, petrezselyemlevél is legyen benne (Radv: Szak. 36). Kestük országa itt kezdetic, de amaz életben végeztetic, tellyesedic kétkéltesen el (MA: Scult. 1034). A h betű nélkül el-végezbeti a g a szokot (MHeg: TOszl. I.168). Az chehmaster eleott keol az olian peort indítani es foelwenni es vgian ottan el-is vegezni (TörtT. III.172). Ha dolog vagyon előtűnk, jó korán elvegezni (Fal: UE. 455). Tsak a nagyon bátra, hogy magát Kegyelmed abban el-végezce (KirBesz. 40). **2** destino C. [decerno, constituo; beschliessen]. Azt is elvegezé, hogy ötet elvonné, senki egyéb néki házasa nem lenne (RMK. II.31). Elvégezte azt, hogy általán fogva el megyen Szombathelen (LevT. II.15). Az attic törmenieiben oll volt ez vegezuen (Zvon: Osiand. 49). Antoninust társává fogadá, és hogy halála után tsászár lenne, el-végezé (Pázm: Préd. 213). El végezé isten magában, hogy el-veszesse ez világot (MA: Bibl. I.6). Elvégezett megemésztést hallottam az úrtól az egész föld ellen (II.24). Elvégeztem, hogy az én fegyveremet megrészegítem az ellenségnecc fegyverével (29). El van nálunk unanimiter végezve, vagy jű vagy nem ránk az ellenség, de hátra szálljunk és Fileket ob-sideáljuk (RákGy: Lev. 146). Ha mit el végez ő gondolattából, ottan meg fordul isten akarattából (Zrinyi I.42). Isten elvegezte

gonoszt hozni a népre (Ily: Préd. 192). El-tókéllé s végezé magában (Tarn: Szents. 168).

elvégezendő: consummabilis C.

elvégezés: confectio, peractio, consummatio C. das endigen, vollenden PPB. Munka elvégezés: perfunctio C. Az ignec elvégezése minc utánna ki-hirdettetett volna, legy ottan légyen ki szolgáltatása (Com: Jan. 135). Már levelem elvégezése után érkezék Diák Ferencz uram (Bercs: Lev. 376).

isteni-elvégezés: fatum C.

elvégezet: conclusio, finis, finitio MA. ende, endigung, vollendung PPB. (Mel: Jób. 18).

ki-végez: 1) [occido; hinrichten]. Nagy keenekal gétte-retes meg es veghezes ky ez vylagbol (ÉrdyC. 222). Szent Lidvina szűz, kit a kő s a lövény és a sárgaság végeztet-ki e világból (Tarn: Bar. 288). 2) [exuo; berauben]. Ezek ki végeznek minden-némű jó erköltseinkből és gyűlölséges emberekké tesznek bennünket (Fal: UE. 367). 3) consummo, extermino MA. vollenden, ausfertigen PPB

kivégzés: [perfectio; vollendung]. Az ember szándokának helyes kivégzése nintsen mindenkor az ő hatalmában (Fal: UE. 460).

mög-végez: conficio MA. endigen, vollenden PPB. A heten hetec meg rdüidöltec, hog meg végeztetnec a törnen tótes es eltörlettesec a hamissag (BécsiC. 157). Kyth megl végeztel vala (quae perfectiū), meg terek (KulcsC. 18). Megvégeznéc az sátor könyvül való szolgálatot (MA: Bibl. 1119b).

[Végez-ik]

el-végezik: [finem capio; ende nehmen]. Az viadal köztünk mig el nem végeznék, senkitől itt addég fogoly ne fogassék (Tin. 293). El vész az szouaruány ez világról es leg előszer az fogy el, hogy ez világ el kezd végezni (Cis. Fb). Mikor ez világ el végezik (Kulcs: Evang. 8).

Végezés, végzés: 1) finitio MA. endigung PPB. Kiszéltatene a toromac vegezese előt szellel el oszlani (Szék: Krón. 8). Job bérekesztést, végezést ne szerezhetinc amál, az mint Christus önnön maga végezte beszédét (MA: Scult. 212). 2) institutum, constitutum, decretum, deliberatio, deliberatum, consultum, placitum C. beschliessung, entschluss PPB. A testamentomon nem chae a meghalo ember vegezese ertetic (Helt: Bibl. 1. d). Monda a farkas: Io loszen, tetzic emegkem is a tü végeztetec (Helt: Mos. 298). A te tarsaid igen meggyűlötenek tegeted es vegözest vegöztenek ellened, kirekesztenek a tarsasagból (417). Végezes lön ez az nagy istennec (Börn: Ének. 15). Minden törvény s vegezes szerzesre ezeknek volt hatalmok (Ver: Verb. 225). Az vudoc fogadasban változtasd meg vegezesedet (Zvon: Osiand. 152). Mellettem vagon az decretum végezése, ezen kivül más bírót nem akarok (Pázm: Kal. 101). Nem vólt oly végezés az apostolok-közöt, hogy sz. Péter csak a sidókat tanitasa (Pázm: LuthV. 10). A kik nálamnál inkább forgottak a német országí végezésekben, így imak e dologról (79). A szent hároságnak mennyei tanátsában végezés lön, hogy meg-szabadították rabságából az emberi nemzet (Pázm: Préd. 79). Erős végezéssel rendeld el életed jobbitását, joban elő-menteted (Pázm: KT. 441). Tanátsot tartnak én rólam, végezést végeznek, hogy el-veszessenek (MA: Bibl. V.15). A biles fejedelem es okos ország vegezeset nem szoktak egy romjos falu avagy varos szekin kérdöbe hozni (Pécsv: Fel. 678). Három félo értelemben vétetik a tudósoknál ez a szó: végezés, 1) szélesen; az okos toremtett állatok fölö tött isteni végezésért (Demb: GE. 29). Így vagon az végezés, hogy az ti várostok mind el bontsuk (TörtT. 1.425). Az nemetek morháiról en minemű negezeset tettem, akkort en azt

mind megbezelettem (Radv: Csal. III.91). Az végezés ellen valami csavargó látrók gyakran megnyakaznak bennék (MontME. III.84). Oly nagy bolond végezésre jutottanak, hogy némely papokat küldöttek Jánoshoz, kik a Messias tisztét néki ajánlanák (Ily: Préd. 170). Miatta csonkulnak meg néha helyes végezésink (Fal: UE. 371). A gyakorta való elmékedések készí-tik embernek esztét végezésekre (509). Valami tsorba ne essék ura parantsolatinak végezésében (SzD: MIV. 340).

köznép-vegezése: plebiscitum C.

vallás-vegezés: dogma C.

Végezet: 1) [finis; ende]. Mit isten íztel el engemet vegezetig (AporC. 28). Auag uegezetről el meczí ő igralmassagat nemzetekből nemzetigen: in finem misericordiam suam abscedent a generatione in generationem (32). Eeletümnek vegezetigen (CzechC. 35). Elelytywl flogwa vegezetigh ott woltwnk (RMNy. II.130). A hadnac vtua uegezet, pusztasag leszen (Szék: Krón. 82). A vilagnac vegezetiben: in consummatione saeculi (Helt: UT. D4). Vilag vegezete fele (Börn: Préd. 268). Az aratas ez vilagnac vegezeti (Fél: Bibl. 122). Ti veletec leszec vilag vegezetig (Mon: Apol. 11). Ez számlálás szerint vóhánac még úgy mint negyven esztendeinc az világ vegezetig (MA: Scult. 29). 2) constitutum, deliberatum MA. beschliessung, entschluss PPB. Minden vegezetnec lattam veget (Szék: Zsolt. 128). Az orszagh uegezetnec eleget tegyen Kgték (TörtT. VIII.23). 3) [mors; tod]. Ez szent apostolnac eleteeről es vegehezetről nagy sokan kylemb kylemb képpen zolyanak (ÉrdyC. 232).

Végezetés: [constitutus; bestimmt]. Té kedég ménnél a végezetés zerzésre es megngozol (BécsiC. 167).

Végezetlen: inabsolutus C.

Végezetre: demum, tandem, denique, postremo, extremo, ultimum C. [zuletzt, endlich]. Utólszor, végezetre: postremo PPB. Végezetre ez frater Farkas meg agga es meg hala (VirgC. 58). Végezetre semmynemű embernek eghmash meg nem hagyok nyomortany (RMNy. H.33). Veghezetre Josias kiral meg föztezte az fog (45). Végezetre monda (RMK. II.117). Immár végezetre a bog fuástól is io, ha borban a tónel lenelét meg fözöd (Mel: Herb. 2). Mikor gondolkodót volna róla, végezetre monda (Kir: Bibl. 1.332). Végezetre el boziata (Fél: Bibl. 1.36). Végezetre sik es tér-ütak az isten üttyai (Pázm: Préd. 87). Végezetre két czen esztendeig az Mosesnec parancsolta isten, hogy mindeneket megirna (MA: Bibl. Előb. 1). Végezetre tellyességl jó lelki esmerető ember vólt (MA: Scult. 131). Végezetre tudgya példájával a fedhetetlen életben igazgatni balgatóit (Zvon: Post. Előb. 10). Végezetre kérem Nagodat (TörtT. XI.169). Végezetre eltétetett nékem az igazságnak koronája (Ily: Préd. II.70).

Végezhetetlen: [ininitus; unendlich]. Adok neked me(r)-hetetlen es vegezhetetlen valo nagy sok ayandekokat (GömC. 122).

Végező: 1) constitutorius C. [beschliessend]. Hamar végző prokátor: Tenedins patronus (Decsi: Adag. 282). Bérekesztésnec, végező summánac okaért imezt mondom (MA: Scult. 625). Végező egybe summálásnak okaért (708). 2) constitutor, deliberator C.

Végeződ-ik: [finior, conficior MA. geendigt werden PPB. Lassad Constantinuust méraggel végeződye (Pázm: Préd. 73). Kard-miatt nem végeződött élete (138). Az igralmatlan emberek igralmatlan lúállal végeződnek (449). A te haragod es az én életem együtt végeződgyenek (543). Az illyen ítetel nem állandó, hanem első tekinteten végeződik (802). Akkor végeződik az óra, mikor az utolsó por leesik (987). Nagy Ferencz uramat, csak már az fizetés végeződjék az végekben, siettetni fogom

utánad (TörtT. VII.114). Erőssen hisszem és reméllem, hogy e nyomországok hamar végeződnék (Illy: Préd. 1550).

el-végeződik: [finiur, finem capio; beendigt werden, ende nehmen]. Itt kell főzáróznom mind addig, míg az törvény elvégeződik (Nád: Lev. 36). Hogy ily későn végeződött el ez a hasznos munka, annak oka kétfő (Zvon: Post. II. Előb. 1). Elvégeződvén a napok, midőn visszatérnének, el-marada a gyermek (Mad: Evang. 98). A szántó lemez vassal fel metzsi a barázdákat, míglen el-végeződik az föld föld (Com: Jan. 73). Amak csákányoztatása el-végeződik 24-dik Maji ami ejusdem (Matkó: BCsák. Előb. 2). El-végeződvén az áldozat (Hall: Tel. 341). El-végeződvén azt parancsola az vezér, hogy kivánságunkat adjuk írásban (TörtT. 1.225). Az fegyver-suspensio két-három hétig el sem végeződhetik Udvarnál (Beroc: Lev. 428).

elvégeződés: [confectio; beendigung]. Levelünk elvégeződése után érkezék Sáfár uram urunk és Kghuetek levelével (TörtT. 1.231).

Véggel: [proprus; ganz und gar]. Tisztelende vram meg hygge Nagsagod, hogy ha az karos emberek hon leznek vala. tellyessel, vegol akarok vala kü menem (RMNy. II.76).

általán-véggel, egyáltalán-véggel: certo eventu, certo, procerto MA. ganz gewiss PPB. Általán véggel nem lehetséges, hogy istentől származott igaz tudomány lelessen az ő tanítások (Pázm: Kál. 201). Egy-általán-véggel ez az angyal Jehoval isten volt, a Jákobiak istene (GKat: Titk. 238). Elmégyek egy általán-véggel a szent földre, ott vitézi hartzokat tések (Hall: HHist. II.146). Irhatunk mar bizonyossan, hogi az teörök megh indul, általán véggel Erdeli felé (TörtT. VIII.118). Bizonyossan beszéli, hogy egyáltalán véggel minden szándéka mireánk volna (TörtT. VII.127). Melyből egyenesen azt hozzák ki, hogy általán véggel csak szóval akarják őket tartani (MouTME. III.241).

Végzetetlen: infinitus, infinibilis, immensus C. unendlich PPB. Soksgy es végzetetlen hala adások (CzeliC. 22). Az nyndénható wr isten nagy kazdag ew végzetetlen igralmasaga zereut (ÉrdyC. 251b). Foghatatlan es végzetetlen igralmassagih wr ysten (ThewrC. 200). Irtak adósságim felől s főbb végzetetlen dolgaim is érkeztek (LevT. II.254). Végzetetlen vetetseg (Born: Préd. 66b). Az lelki furdalas az végzetetlen gyötrelmet meeg it ez vilagon el kezdí (561). Szantalan es végzetetlen füzetes (Born: Ének. 16). Az isten ol végzetetlen, ki helire nem szorítatik, hanem mindenre ki terjed (Fél: Tan. 280). Végzetetlen dolog volna az kínoknak nemét fel jegyezni Pázm: Kál. 52). Az az ország végzetetlen gazdagságnak sokaságával és birodalmának hatalmával (Pázm: Préd. 17). Végzetetlen igralmu szentséges isten (Zrinyi 135). Maga keverődött végzetetlen gáncsba (Pós: Igazs. 1606). Számatlan és mintegy végzetetlen confessorok (Illy: Préd. II.430). A kín foghatatlan, végzetetlen léssen (Fal: NE. 35). Végzetetlen fájdalmatok szenvedett, hogy segédével Florinája mellett nem lehetett (Kónyi: VM. 43).

Végzetetlenképpen: infinito C.

Végzetlenség: infinitas, infinitio, immensitas C. unendlichkeit PPB.

Végzetlenül: infinite C. infinito MA. unendlich PPB. Kérezgőben sétálván a predikatorokat a kösség, a kösséget a predikatorok itüllyék végzetlenül (Pázm: LuthV. 56). Valamit vérmék, melynek megnyeresésért magamat végzetlenül lekötelezném (Kónyi: VM. 59).

Végig, végiglen: usque ad finem MA. bis zum ende PPB. Veegy el mondaak az nemes isteny dycheeretőt (ÉrdyC. 520). Az igaz lűtben végig meg maradni (Born: Ének. 119).

Óregbedgyel mind az te végediglen (Kár: Bibl. 1650). Az bűnben valo végig megmaradas (Fél: Tan. 209). Vagy sokáig, vagy ugyan végig külső és látható romlás-nélkül hadgya a gonoszokat (Pázm: Préd. 25). Az ki végiglen megmarad, az idővázil (MA: Bibl. IV.25). Kőnyörögjen az lűtben valo végig megmaradásért (Zvon: Post. 1539). Végig megmaradandó hit (Matkó: BCsák. 324).

mind-végig: ∞ Mynd veegy eenekölween ez eedes erweudetes dycheeretőt (ÉrdyC. 385). A szép nem mind-végig szép, de a jó maradandó (Fal: NA. 206).

Végképpen: [penitus; gänzlich]. Vég-képpen ki nem fizetű Hnyadi a tseheket Magyar-országból (Liszny: Krón. 324).

Végre: demum MA. zuletzt, endlich PPB. Az Cristusert veegre zent halalt ees zenwede (ÉrdyC. 521b). Janos wram az pünzt meg külte wygre zent Eged nanya tayai (RMNy. II.78). Végre szeret Krisztus, végre szeressed azirt (RMK. II.138). Elenemen meg nyusztac, vegre feiet vetec (Helt: Bibl. 163). Végre ezekre megh nyaiok meunek, hogy ezeket mind meg alyk (LevT. 1.225). Nincz oly erős, kinek végre társa nem válik (Decsi: Adag. 3).

el-végre: [tandem; zuletzt]. Aeneas Sylvius el végre pápává tetetet (Czegl: Japh. 43). A bíránkál is gyanúra kezdé szállani böcsilete s elvégre megszentiaztaték (Fal: NE. 101). A nemeség, melyet értékkel nem lehet fentartani, címeres koldusság (Fal: NU. 284). Ezek elvégre teljes szerelemben esnek (Fal: UE. 390). A ki mindenűtt kíván tetszeteskedni, minnyájok grátziájából ki-tsusz el-végre (409). Fegyvert ne nyújts azoknak, kik ingók, mert elvégre diűlűsködnek (476).

leg-végre: [postremum; zuletzt]. Leg végre indulának a Dan fiaí az ő zászlóokkal es seregeekkel (Helt: Bibl. LTT).

mind-végre: [usque ad finem; bis zum ende]. Embernek vezedelmé leezen gyakorta nem gonnya, imaczagot thűnau mondana es nyud vegre yozagbba meg nem maradnya (ÉrcC. 258).

Végső: extremus C. finalis MA. das letzte, äusserste PPB. My heytok aloytottok az ew eleteket hewsagosnak leenny es az vegsow napokat tyztessoeognel kyl (ÉrdyC. 284). Meltoltással nynden eletevűnek veegsow napayaglan nynden kysertetewl meg ewryzned (GömC. 308). A negyedic birodalomba, mely vtolso es vegsű, egy birodalom tamad (Helt: Bibl. Ia4). Az törőkek ki itűtueuc Pontusból és az végsű országokba be szaguldattanac (Helt: Krón. 9). Végsű sententia (Ver: Verb. 387). Az negyedic és végsű renchez kezdesz innár (Helt: Arith. 7). Az végsű lurkának az hurat rizksásával is megűitűteted (Radv: Szak. 104). Az nagyub bűntetést végsűt az isten az utolsó napra halasztotta (Der: Préd. 90). Az végsű kenet sacramentom-é (Kereszt: CsKer. 186). A vétkek vannak a végsű dolgokban: vitia sunt in extremis (Com: Jan. 219). Leg utolsób órája vala a napnak, végsűb pertzentése (Bök: Lämp. 98). Ha basa kardgya meg nem fordul vala, az let volna Zrínnek végsű órája (Zrinyi 155). Végsű pusztulásra jut (MouTME. II. 307b). A te végsű vacsorádnak idején (Tarn: Bar. 230). Murány meg-hódol, magára nem vár végsű romlást (GyöngyD: MV. 13). Van még egy kalpagom, de az is csak végsű (Thaly: Adal. I. 234). Birodalma meg-csorbol, meg-csűlűkenik s vegre a népet végsű veszedelemre rohantattya (Csűzi: Síp. 242). Ezereknek neu jutott a végsű grátziában (Fal: NE. 54). A jó hír s név keserves munkánknak végsű jutalma (Fal: UE. 368). Ha tekin-teűd véres sebeimet, végsű gyötrelmet (Amade: Vers. 100).

leg-végsű, leg-végsűbb: extremus C. [allerletzter]. Oh embereknék nagy és leg-végsű esztelenségek (Mad: Evang. 139). A leg-végsű vizzel kőnyűl-vűtt tartományok (Com: Vest.

67). A festékek, kic közöttül a fejér és fekete leg végsőbbec: colores, quorum albus et niger extremi sunt (Com: Jan. 63).

Végsőségi: [finis; ende]. Minden gyönyörűséget magában foglal és nincsen soha semmi végsősége (Lép: P'ük. III.21).

[Végtében]

égy-végtében: [uno tenore; in einem fort]. Egy végtében emnyit szánakáztam (Kem: Élet. 121). Már fél mértőldet vagy kettőt mentenek egy végtébe (Rák: Art. 22).

Végtére: tandem, postremo, ad extremum MA. endlich, letztlich PPB. Végtére a határok megigazításában nem hagyunk időt tölteni (Ver: Verb. 141). Veszekedést okoz őrdőgi gyűlölség, a mellyből származik irigység, az hamis bé vádlás, végtére dőlősség (Mez: 6Jaj. VI.43). Végtére annyira költ a dolog, hogy fogadásra mentenek (P'ós: Vetélk. 3). A bujdosó israeliták a sátorok alól házokba szállottanak végtére (Mik: TörL. 35). Végtére az egyyik olyan színű papustot kezdte viselni, a mellyet csak a tsászároknak volt szabad (221). Vigyázva járj, mert gyanút és végtére nem várt bosszúságos csapásokat szil fejedre (Pal: UE. 390).

Végül: [ultimo loco; am ende]. Effele köz vallatást litek szerint szoktak végben vinni, az mint ide alab jobban meg írjuk, mellyert irtam végül (Ver: Verb. 298).

szégyül-végül: [demum; zuletzt]. A dolognak minden ágagógát előadni, szégyül végül mindent elő hozni (SzD: MVir. 59).

VÉGYED: [miscet; gemischt werden]. Szívében tüzzel vegyedt jég hartzol, egymással vának a szerelem és szemérem (SzD: MVir. 401).

[VÉGYELÉD-İK]

égybe-vegyelédik: [permiscet; sich vermischen]. Sűrűn hűllanak az egybevegyelédett seregek ellen a hadi mennykővek, a tüzes laptak (SzD: MVir. 99).

VÉGYEST: [mixtum; gemischt]. A világban vegyest vának a jók a gonoszokkal (SzD: MVir. 464).

VÉGYÍT: [miscet; mischen]. A mogyoro belt meg kell törni és mézben kell vegyíteni (OrvK. 14).

még-vegyít: [commisceo; vermischen]. Vegyicze meg a teiet akár minémű italban (OrvK. 47). Igezd [égesd] meg a denevért, törd aprora, az után puska porral vegyiczd meg es jól lősz így (85).

VEH, VÉ: vah, hui MA ach PPB. Vē bolond oroszlyán, meg adiac kszorólat (Helt: Mes. 115). Ve szégyen. Tetzic, hogy homlokodhoz vttettéc az írő táblát (230). Ve szégyen ketskebak (268). Ve ageb, ihól immár a nagy tisztesség, mellyet megnyertel (277).

VEHEM, VEMHE: equuleus, pullus asini MA. rösslein, füllen PPB. Szamár vemhe: pullus asininus PPB. Leltéc ag vembet meg kötnen, kin meg eg ember sem ilt (MünchC. 93). Meg lélec a nehmet allata, mikent mondottanala ő nekic... Mit óggatoc meg a nehmet (155). Az vehem lovat Georgnek hajgom (RMNy. II.302b). Az egyik hym vehem erwök santlia (LevT. I.87). Vön húsz szamart tíz vehemeuel egytembe (Helt: Bibl. I.9). El hozac a vehmet: duxerunt pullum (Helt: UT.M3). Mindiarast talaloc egy meg köttetet noesten szamart es nele az ő nehmet; odgyatoc el es hozatoc en hozzum (Tel: Evang. I.462). Ólgyatoc el az vehmet (Kár: Bibl. III.42b). A rugott oldalban mint az őszvér vehem az anyját (GKat: Váls. II.187). Szamaron és a vemben füvén bément Jerusalemba (Hly: Préd. 189). Apró vemhéi vának az elephantnak (Misk: VKert. 26).

Vemhcske: pullulus PPB. [füllen]. Ló vemhcskének homlokán függő bús, mellyet mihelyen szil, azonnal léharap

a kabala ló, mellyel sok babonát üznek a varáslók: híppomanes PPB.

Vemhez-ik: [equileum pario; füllen werfen]. Vemhezik a szamár (GKat: Tük. 1116).

még-vemhézik: ∞ Fosznuere meg vemhezet vala (Cseré: nyi: PersF. 37). Egy kantzija megvemhezett (Mik: TörL. 141).

VÉKA: modius, maetra, cista, corbis, cartallus C. quartarium MA. viertel PPB. Vgyan vékával mérik oztán (Deesi: Adag. 165). Vekta alá nem reitetet (Pázm: Fel. 37). Az asszú állatoknac mértéki ezec: mina, szapu, kőből, véka, negyed rész kőből: quartale (Com: Jan. 166). Nem kell a gyertyát véka alá tenni, hanem a gyertyatartóban (Czegl: MM. 225). Vékákat 4 drbot vett hatvanhárom pénzen (Radv: Csal. III.29). Alig ha adják marokkal is azt, a mit eddig vékával (Monlrók VIII.260). Ott sok búza vagon, el kell menni véle, ott kilának híják, itt véka az neve (Thaly: Adal. II.355). Kzezel kell a magot hinteni, nem vékával (Kiss: Adag. 296). Oly nagy gabona szilki volt, hogy Segesvárt tíz forinton elment vékaja a búzának (Bod: Pol. 52).

ebéd-véka: [corbis; korb]. Ebéd-vékát fején vívó: canephorae PP.

fél-véka: semodius C.

három-vékájú: trimodium C.

Vékácska: quasillus, cistula C. modiolus MA. kleines viertel PPB.

Vékányi: modalis C.

VEKÉG: [haesito; menschlössen sein]. A ki az ő religiójának igaz volta felől kétséges és vekeg, azt senki boldognak nem mondhatja (GKat: Váls. 1880).

VÉKONY (vikon LevT. I.264. vikonyom Monlrók XV.72):
I) tennis, gracilis, gracilentus, exilis, subtilis C. MA. dünn, geschmeidig PPB. Vékony tehetségű ember: homo tenuis: árpa lepény, ázott árpa-liszt, szalad, vékony-ebéd: polenta PPB. Láta, hogy két vékony es hewség miat eléget gabona fő neukekede fel (Helt: Bibl. I.V). Magas falban soha vikon rakasth nem latham (LevT. I.264). Az én vékony itütem szerint a mostani időre nézve nem is kívánna haladéket (II.327). Páj azon az szívem édes szerelmem, hogy Kdnek vékony egészsége vagon (387). Igen vékony, álthalto természetű (Mel: Herb. 121). Sziate mint az házon ki terem olyan, ezac hogy vékomb az lenele (32). Egy lassú és vékony szó hallattatéc (Kár: Bibl. I.325). Az fele derek írásból az ő vekon értelmekert keues hasznot vehetnek (Fél: Tan. Előb. 4). Vékony aiandék (Deesi: Adag. 210). Vékony szerű aiandék (Zoly: Elm. 10). Jövendőben is az en vékony erőm szerint igyekezdöm Kegyelmeteknek minden tisztessages szolgálattal lenni (Szár: Cat. 3). Az kit az vr isten csak ugyan vékony értelemmel szeretett (Pázm: Kal. 79). Még akkor Mahomet csak vékony uraságban vala az Bóldog Arabianak egy szegletiben (434). Távoztattam vékony tehetségem szerűnt, hogy ünalmat ne szereztek az olvasónak (Pázm: Préd. 41). Nem üdönök és vékony okosságnak, hanem aláztosságnak hasonlatosságát kívánta (51). Vékony elodllet megolégesznek (163). Egyéb ezelt szemem-elt nem viseltem, hanem hogy az én vramnak kedveskedgyen, az ő igazságát vékony tehetségem szerűnt ótalmazzam (Pázm: LuthV. 1). Mi nálunk az glossának vékony bőzfüllet vagon (Zvon: PázmP. 272). Vékony bősü volna az szent írasnak (MNYil: lrt. 43). Az en vékony teesésem szerint közelyebb íár az igazsághoz azoknak vallások (Lép: Tük. I.378). Az vékony szerű embere törvnt szolgáltatni hiában kívának tölcé (Prág: Serk. 688). Vékyik avagy edgy esep gonolygek sincsen (Ker: Préd. 100). Mellyik az leg vékonyabbik viz? Felelet: az lüg (MesésK. 8). A matle

matiesi tudományoc mind vékony, éles elméhez valóc (Com: Jan. 163). Az istennec szokasa, hogy a vékony elméjű, tsekély értelmű tudatlankákban gyönyörködjék (GKat: Válsz 1532).

Él vala merevéu nagy chászár nyeregben, fejér vékony patyolat vagyon fejében (Zrínyi I.33). Ily kevés magával s vékony hatalmával indula ellenségre (Lizti: Mars. 45). Vékony mécsnek pillogása (Land: ÚjSegits. II.162). Vékony szerő gyepilket loznac (Bartha: Krón. 79). Az én vékony itéletem szerint annak nem most ideje (MonOlm. XV.52). Ezuttal csak igen vékony vilással jövőnk alá (MonRók VIII.281). Emberi gyarlóság magában vékony, ha nincs más orvosság (GyöngyD: Char. 183). Azoknak a kutaknak vékonyb vala földé és kőnyeb az ásásra (Jly: Préd. II.533). Vékony lába szára ketté tört (Misk: VKert. 335). Esau az első szülősegenec méltóságát kicsinyre becsülte és igen vékony nyalánságért öcsésének eladta (Csúzi: Cseh: Edom. 39). Magosan költ nyakát, vékony inait ditsőséges szokkkal kezdő magasztalni (Fal: NA. 121). A hábaurgyaság sak a vékony elméket fárasztja (Fal: UE. 394). **2)** [ingvina; ilie weichen]. Vékonyu az testnek: ilia MA. Evedezyel meg he tereddél te vekonyodon (KeszthC. 113). Út a szablyat a vékonyiaba es ki ontá Joab az Amasanac belit (Mel: Sám. 108). Vállától fogva vékonyáig ért (MA: Bibl. I.74). Vesém, vékonyom fáj (MonOlm. XXIV.398). Fekvés niatt vékonyom fájdalomt (MonRók XV.72). Az lónak vékonya (Cseh: DrvK. 6). Tüzes vas táblákkal kétfelől a vékonyát megégeteté (Jly: SzÉlet. III.14). Hasának véknyát kihajítják (Misk: VKert. 555). Ólddal, vékonya: die weiche seite (KirBesz. 128).

Vékonyan, vékonyon: attenuate, tenuiter, exiliter C. Far dünn PPB. Ew zereicheye chak wekonyon mehet (Pesti: Fab. 25b). Vékonyon élni: salem lingere (Deesi: Adag. 225). Hazmácskát vess rá vékonyan (Radv: Szak. 14). Az mézes bogácsát szép vékonyan metéld az borban (136). Az mit mi tudunk, csak igen csekélyen és vékonyon képesolljuk ölménkben (Pazm: Kal. 35). A szöretleneec vékonyon cseugő ángos szavokat megváltoztattya (Com: Jan. 44). Szép vékonyan s laposan szelven kővér szállonnát (PP: PaxC. 94). A zarádk-is vallyák, vékonyan maradtak, többet vetettek bé, hogy sem leurrattak (Fal: Vers. 914).

[Vékonydad]

Vékonydadon: [tenuiter; dürrtig]. Ott csak egy avagy két igaz lelki pásztor is vékonydadon tengeti élelet (Zvon: Post. 330).

Vékonyít: tenno C. attenuo MA. dünn machen, vermindern PPB.

el-vékonyít: [attenuo; abdünnen]. Az ostia el vekonyítatik (Fél: Tan. 415).

ki-vékonyít: ∞ Anyira kivékonyította magát az ideiglenes dolgok körül, hogy akármely alkotmosságot a vétekre tiltóztat (Jly: Préd. II.229).

még-vékonyít: attenuo, extenuo C. [abdünnen]. Megékonyítom, erőtelemem: attenuo PPB. A tészta ha igen sűrű, ósa vízzel megvékonyítatod (Radv: Szak. 283). Keskeny az út és szoros a kapu, valaki oda szándékozik, meg-kell előbb éknyéttani magát (Csúzi: Síp. 606).

mégvékonyítás: extenuatio C.

mégvékonyítatlan: inattenuatus C.

Vékonyítás: attenuatio C. MA. verdünnung, vermindern PPB.

Vékonyka, vékonyocska: tenniculus, subtenus C. MA. twas dünn ein wenig dünn PPB (Sam: Agend. 97).

Vékonyod-ik: gracilesco MA. dünn werden PPB. Az tonyoknak temérdekségek hová fellyeb mind inkább vékonyodtanak (MA: SB. 259).

még-vékonyodik, még-vékonyoszik: ∞ (Pesti: Fab. 27b. Frank: HasznK. 101b). Rósa vizet töltis hozzá, de így, hogy felettébb ne vékonyodjék meg (Radv: Szak. 284).

Vékonyság: tenuitas, subtilitas C. gracilitas, gracilitudo, exilitas MA. dünnigkei PPB. Azoc mélségenecc végére nem mehetönc értelmönc vékonyosága miatt (Zvon: Post. 114). Légyen beünnök vékonyoság a hívésben, gyorsaság az engedelmességben (Mad: Evang. 332).

[Vékonyul]

még-vékonyul: [debilitor; schwach werden]. En zemeim meg vekonyolanak magassagba neezen (DöbrC. 244). Vekoni es genge, mert isteni fejemmel meg vekonyolt volt (501).

VEL-, VÉL- (halalaa, kegelmehe, zumtuchel HB. vele Helt: Krón. 1. vellec 13.16. velle Helt: UT. R1. velle Mel: Herb. 6. velle Ap: Vend. 566. Felv: SchSal. 30. velle Sylv: UT. I.6. velem Helt: VigK. 81. velle Tel: Evang. I.135. velle Väs: CanCat. 125. veletekuel EhrC. 155): cum C. [mit] **a**) Vele: secum C. Kezet nywyttuan meg foga, eslem lagya adeglan, myglen veletekuel ewzuen ez kutbalol ky hoza (EhrC. 155). Eggesebed te magadat en lañimul (BécsiC. 44). Eggesöl ő feleségeuel: adhaerebit uxori suae (MünclC. 48). **V** is vele igetőn kövveze (GuaryC 376). Az Myska herczeg mynd ew flyaywal megfelelentenek (ÉrdyC. 395). Megholt gyermekivel egyemben (LevT. 1.25). Vele lézen ő is Salamonnac (Valk: Gen. 17). A küsebbik mi közzülünk atyánkkal vagyon (Helt: Bibl. I. Móz. 42:13). Ha az ágyban fejed alá tészed, véled hordozod, a ligyót elűzi (Mel: Herb. 116). Magasztaljátok az urat velem őszve (Szék: Zsolt. 31). Halom könyveimmel elegyitem (MA: Bibl. V.46). Priámus király feleségével Hekubával együtt nagy szomorúságban vannak (Hall: HHist. III.216). **b**) A funak akaratia egy volt a mennyei atianak akaratiával (NagyszC. 105). Krisztus egyenlő atyához, egyaránt miel minden dolgot atyával (Mel: AT. 14). Bizony ő véle fertályos az nem volna (Bal: Epin. 2). A testi halál mindenekkel köz (Megy: 3Jaj II.104). Egyenlő állatú Krisztus az atyával (Mad: Evang. 753). Megezey te véled minden gondlatom (Orczy: KöltH. 114). **e**) Vetekedem ő velec en nepemen: disceptabo cum eis super populo meo (BécsiC. 209). Istennel ugy zol vala, mikopen io barat baratiával (VirgC. 86). En velem ingerkedket megverel: adversantes mihi percussisti (KeszthC. 26). Megbékélének egymással (Helt: Krón. 11). Az ember jó szerencsésébe felettébb bátorodik, az istennel kelletlenkedik (Born: Préd. 396). Háza népével egyes és békeséges (Mel: Jób. 52). Feddözék az nép Mózeszel (Kár: Bibl. I.138). Mikor véle való beszélését elvégezte volna: completis sermonibus (MA: Bibl. I.78). A mi ellenkezik az áhétatossággal és nem alkuszik a böcsületes erkölccsel (Fal: NE. 27). **1**) Ki töt üdakat tő veletec (BécsiC. 208). Irgalmazzon isten hű neepeewel (JordC. 244). Hogy kegyesül tegy vele (KeszthC. 251). Az gardian meg ieunte, mit ő töt volna az tolvaiakkal (VirgC. 47). Ne legyen semmi közöd arval az igazsal (Helt: UT. H4). Az ki mi jót cselekszik, Krisztussal cseleküsi azt (Zvon: Post. 1147). Ember gyakorta álmában is azon tételődik, a mivel émette vagyon gondja (Pös: Igazs. 1475). Szabadok vagyunk véle, hogy magunkkal perbe szálljunk (Fal: NE. 91). Kéjved öket szépen, ne bánjanak véled ily kegyetlenképen (Orczy: KöltH. 15). Ne kevénykedj soha szegény adósoddal (44). **e**) Egészséggel: ave PPI. Maradjatok beeeewel (ÉrdyC. 651b). Nagy haraggal ki menenek (VirgC. 47). Angyom igen beteges állapottal vagyon (LevT. II.237). Légy vigyázással egészségedre (364). Az Dávid soha semmi dolgaiban gonosszal nem volt (RMK. II.361). Az

asszonyállatok hajdon fővel ne legyenek (Konj; SzPál. 120). Habetával voltak (Czegl; Dág. 25). Látván nagy szépségét, tisztelettel lón hozzája (Mik; MulN. 16). Ez a szép asszony ilyen nemesi szándékkal volt (193). Isten hírelvél járjon kend: gelyet ilir in góssz nomen (Adami; Sjp. 171). Kópassz fővel és fogatlan jönnek ide (NóTPM. 14). **f**) Bőndőlődnee borral es olajal (BécsiC. 207). Te zad bevelkedek gonozsaggal (KeszthC. 136). Nyavalys arpa kenyérral elegendhetnek meg (VirgC. 129). Kiket az őt arpa kegyérral meg elegítéttel (WinklC. 165). Mely földdel egy ember bír vala, kinek Hiinom vala neve (RMNy. II.18). Kevéssel megéri a természet, ha jól szoktatod (Czegl; ORoml. 17). Sokkal bír és nem tud vele élni (Fal; BE. 599). **g**) A lejelelem harminczharmad magával, kik azon hajóban valának, elmerülének (ÉrdyC. 525b). Az bakpa, kit Kegyelmed) el nem akar venni, hanem négyével egy krajczárért, ketteivel egy pénzért vegye el (RMNy. III.32). Apró gyermekéskét is szabályra lánytak és hármásával is az ló hátára kötözték (Born; Préd. 78). Az hadi nyereséget az hadi fejedelmek egynehány magokkal elosztják (Deesi; Sall). 36). Ide seregrel repülnek az emberek (MA; Scult. 31). A köszikláról patakka kifolyó olaj (Lép; PThik. I.163). Két királyok jöttek, ezek másfél ezred magokkal voltak (Hall; IHist. II.99). A görögök úgy megfélemlettek, hogy még csak tekinteti előtt is csoporttal szaladtak (100). **h**) Ha meg akard békíteni testedet, doronggal hozzá (Czegl; MM. 191). Félre a tréfával (Fal; NE. 19). Félre a büdös pompával, pad alá a káros játékkal (Fal; NU. 288). Mást mutatok: ide szeméddel, Andoni (351). **i**) Latiatic feleim zumtuchel (HB). Megkented olajny en feyemet (KeszthC. 64). Csudakkal fénylven (DebrC. 17). Vetkeztem testi bűnnel (VirgC. 9). Ha talántán az isten nem tud mindenféle nyelvel (RMK II.218). Egy bokorhoz kapzkodok ev kezeivel es labuival, alla egy alhatatlan izamo kevre (BodC. 15). Vérének kiöntásával, szörnyű szenvedésével megváltott (LevT. II.273). Mind a két szeméddel bőven könyvezvén (Csizi; Sjp. 277). **j**) Tíztesseggel okeseitetted őtet (Kulesc. 12). Egy hat lovú kölygával megajándékozta (Helt; Krón. 83). Az űr isten minden kívánsági szerint való javával szereneséltesse Nagyságodat (LevT. II.304). Imé az isten sok gazdagsággal szeretett benniünket (Káldi; Préd. I.460). **k**) Nem csak kenyérral el ember (LördC. 362). Ilyen beszéddel él (RMNy. II.43). Perepútyósiú kóstul tartják az prédikátorokat (Pázm; Kal. 135). Pap hízik zsiróddal, töltözik kinseddal (Thaly; Adal. I.8). Többször jóllaktatja jónak árnyékával, bánik véle mint a konzívó kutyával (Orezy; KöltH. 132). **l**) Tartozik uala tíz ezer girauul (MünchC. 18). Druga arwal waltatatok meg (ÉrdyC. 405). A vázmatat meghozták, isten ezer annnyival fizesse Kdnek (LevT. II.279). Nem tartozik azzal, hogy értsé és álltálssa (Pázm; Kal. 87). Kénytelen lesz véle, hogy a rövid farsangért hosszú böjttel adozzon (Fal; NE. 23). Kénytelen vala véle, hogy megadná magát (Fal; TÉ. 670). **m**) Isteni izogoknak viragual dickekűdd) (VirgC. 66). Eregy ol inmar és kérkődgyol szépséggűddel (Helt; Mes. 415). Biztatnak jó reményiséggel (LevT. II.380). Előjáró levelében mivel vétkesíti a Kalauzt Baldnius (Pázm; LuthV. 11). **n**) Mindent iol tór: siketekkel hallott (surdos fitt andrei) es nenakkal zoltat (DebrC. 367). Ő vele zabadittat ki a mi atyankat (DebrC. 66). Adanot s Evat ő vétkezetté paradicsomba es Abelt Kaimmal ő öltette meg (193). Hatalmasságotat megismérttem vélek (Pázm; Préd. 150). Megsopretom házamat szolgálumal: purgare faciam domum meam per servam (Corp. Gramm. 285). Oly könnyen szóltathatsz az kövökkel, mely könnyen ő velek hallgathatsz (DBö; Rézség. 22). Szeretett és szeret, ha szinte annyit szenvedettél is vele (Mik; MulN. 301). **o**) Kesertetekkel haborgattatol (VitkC. 68). Kinek kezevel megaldatonk (DomC. 190). Külső formájával nem kell esaluttatni, gonosz szokott jónak, jó rossznak látszatni (Orezy;

KöltH. 31) **p**) Lattanak engometh es fewel raasztanak: merumt capita sua (KeszthC. 306). A mit ott lez, adozzal vele ennekem (VirgC. 14). Nagy sokképen esűfokdolok érsek az Krisztussal (RMK. II.220). Kd mi velink nem is osztottó Révay Ferencz eziist marháival (LevT. II.265). Kövekkel és gaujjal ki hajgálnának a városból (Mon; Képt. 48b). Az Jupiter menyűtő kövekkel lajgálódhék (MA; Scult. 400). Mi nyertek fecsélve pazarlott kinscekkel? Azt, hogy idegen had osztottó ezekkel (Orezy; KöltSz. 42.182). **q**) Teljesseggel semmikepen nem akarja (DebrC. 206). Történettel) egy veen ember ywa oda el menween az wton (ÉrdyC. 548b). Fel szóval kiáltunk (Born; Ének 146). Minden ittal okot keresett (Monlörk. III.132). Egyáltalában nem mondatjuk, hanem csak okkal és hával (Tel; Evang. 159b). Egy-egy epütot rendel által olvasván (Zvon; Post. I.14). Az te szerelmed minden illendő vttal es modal ince és kezeréce, hogy vthoz készülőön (Zvon; Osiaud. C3). Mődgyával (modeste) menteged magadat (Com; Jan. 194). Külső országoknak tánczeit is módjával ropja (Fal; NE. 29). Hogy őtet megkerhesse és véle okalmóddal élhessen (Fal; UE. 390). Az állhatatos embernek más szerrel vagyon dolga (Fal; BE. 607). **r**) Halalnc halalal halz (HB). Meg nevetenek engemet nevetessel: subsannaverunt me subsannatione (KeszthC. 82). Isten ymadással ymadny (ÉrdyC. 588b). Christus az ew hywoyt meg algya atyay adomással (13). Csak a választottakat lija (Christus hathatos hivattal) (Matkó; BCsák. 363). **s**) **z**) Maradna az morsakokban hét kosárral (Zvon; Post. II.185). Aligha adják marokkal is azt, a mit eddig vékával (Monlörk. VIII.260). **z**) Naggal kőnnel (GuaryC. 7). Kihál naggyal nagyobb érdemet venne (VirgC. 90). Hétszerrel keményebben ostorozlak titeket: addam plagas vestras in septuplum (MA; Bibl. 1114). Többen valának az Levitákul egynéhányval (119). A szent háromságban nem több a kettő, mint az egy (Biró; Préd. 115). **z**) A földtől fel alvan három sengel (Nádc. 667). Az Embőstőlőön csak kicsinyel belől Dobox felől vontak egy holt embert (BékHajd. II.224). **z**) Annak előtte harmad nappal (VitkC. 38). Nem sok idővel annak utána megházasula (Helt; Krón. 196). Az utolsó lavelet ennek előtte húsz esztendővel írta Ked, de hogy ne filentsek, ennek előtte húsz nappal (Mik; TLov. 52. lev.). Ezelőti ötöd nappal szállotta meg az vezér passa Esztergomot (TudTár. 1839. 256). **z**) Ez világi emberek sokkal különbet vének az evangeliom felől, hogy nem mint kellene (Tel; Evang. II. 223b). Valami kevéssel különbben esik néha az újság (Pázm; Imáds. Xxx 5). Sokkal másféle gondolattal jöttem ide mint a mellyel kijöttem (Mik; MulN. 286). **z**) Természetek nem sokkal különböz az mezei es hazi mentánc (Mel; Herb. 104). Nemde ti sokkal különböztök azoktól: nonne vos magis pluris estis illis (Fal; Bibl. 9). Sokkal is meghaladta (Deesi; Adag. 206). **t**) Zolással es nyelvel jdegén vala (DomC.96). Al vala fu jsten az egeen, tekintettel rettenetes (177). Nagy okakat őlvél mwlnak eerdemmel (ÉrdyC. 558b). Idővel nagyobb (Pázm; Préd. 855). Ékesebb vagy ábrázattal az emberek fiainál (Mád; Evang. 748). **u**) Az hidon által keltőzék, noha nagy kárával, mert együtt a hid éromolván, számtalan sok tatár veszo a vízben (Lászy; Krón. 66). Több böcsülettel val generális uram, mikor országa hasznával, kevés vérontással elő tudja szerzeni a kellőmó hétésséget (Fal; NA. 194). **v**) Juk Zominussal meg azottac: arecentis in siti (BécsiC. 45) Ehel eluzeez: fume pereu (MünchC. 147). Zomei a verri) es a sirással meghaliosultak (WinklC. 94) Meghalnak hideggel (VirgC. 103). Latta, hogy a szarvas az fívtot otte es meggyógyult vele (Mel; Herb. 40). A dajkák ha eszik, isszák, sok tejek lézzen vele (167). Fertelmesek lennétek az tisztatalan állatoknak megételével (Kár; Bibl. I.98). A hét dombon illő asszony azaz Róma részeg a szentek vérével (Pázm; LuthV. 351). A sarkantyúzással nem hízik a ló (Czegl; Japh. 159). Némelyek

szomjúval meg is halának (Káldi: Préd. 1428). Avval meg nem menekedel a hiüntetéstől, hogy veled sok más vét (Fal: 515).

v [idő] Ionas volt a cetnek hasában három nappal es három eyel (MünchC. 36). Nínchen mastansággal nyugodalomnak ístele (DebrC. 623). Az mezei virág holval reggel megvirággzik, ostvére elhervad (RMK. II.70). Hogy napvilággal a denevér soha ne járhatna (Pesti: Fab. 23b). Ez úttal is meghallgata az úr engemet (Helt: Bibl. I. Ppp). Egy uttal két munkát víni végben (Kisv: Adag. 541). Heted úttal monda: septima vice ait (Kár: Bibl. 1325). **Őszszel** elmenő madarak: aves comentes PP.

VÉL (vél) Sylv: UT. II.113. RMNy. II.208. LevT. I.265. Beres: Lev. 491: arbitrator NémGl. 207. puto 150. existimo, adopinor, censeo, conjecto, autumo C. opinor, reor MA. meinen, mutmassen PPB. Nem velik voh: non sperabant NémGl. 118. Nag' örömmek villittek: pro summo gaudio ducite (Sylv: UT. II.113). Nem iar a szent lélec mindenút a grammatica vtán, miképen nekic vélic (Helt: Bibl. I. e4). Azt vélic, talan nínchen isteni félelem e helyen (Helt: Bibl. I. b). Falat rakatham, hogh azt vylem, oda az fele el nem dewl (LevT. I.265). Egyéb nyavalljáját én nem vélic, hanem az tüdőre, májaj rofhad (II.27). Ha a bolond vélszeg halgatna, bölcönc velneicé (SalMark. E5). Semmi gazdagságot nem vélic az királyi páltzához hasonlítandónac (Kár: Bibl. I.639). Ingyen sem vélneic az ember, mikor ötet meg fogia mint Szent Palt (Tel: Evang. II.513). Vgyan azt is vélneic, hogy semmire nem kellene nekinc (Sib: VigK. Dñj). Veluen, hog' ó az vti tarsasagban volna, íonenek eg napi iaro vtat (Fél: Bibl. I.89). A mi életünk tüggöben vgyon es mikor nem vélnök, akkor leszakad (Pázm: Préd. 70). Magadat nállánál jobnak nem kellene vélneic (Pázm: K'l. 9). Hogy vélye maghát tudosnak lenni (Bal: Epin. 9). Babonaságból vélni: hariolari (Com: Jan. 130). Az ellenség erejéhez magát elégtelenec ítelí, véli lenni (144). Hitvánül cselekedni semminec véli (177). Egy fékete szerehen ló volt alatta, nem vélneic, hogy éri földet száraz lába (Zrinyi 1.32). Az török seregek azt vélik vala, hogy péchi seregek (51). Engemet semminec vélsz kenély voltodban (II.117). Vélvén nyavallások, hogy satz adásokkal tőle menekednének (Paskó: ESír. A4). Azt se vélye Nagyságod, elfelejtettem volna Nagyságod principiumait (Beres: Lev. 491). Vélitke-e, mitől származott legyen ilyen nagy böcsületi (Csúzi: Síp. 64). Talán úgy vélsz, hogy itt vagy már békességben (Kónyi: HRom. 25).

[szólások]. Siessen haza Kd, mert oka vgyon, de Kd semmi gonoszra ne vélyje (Nád: Lev. 76). Gonozra ne vélyyed (Frank: HasznK. 24). Igen nagyra kel vélni, hogy ember adosságokkal meg légyen terhelteve es nem gondol véle (Ily: Préd. II. 50b). Ravaszkodásra ne vélyje a mit irtam (Fal: UE. 362). Kérem az istenért is Kegyelmedet, tréfára nem vélvén az dolgokat, inkább gondolkodjék máskép az dologról (Gér: KárCs. IV.404). Te Kd semire egebre ne villije az en mostanj irasomoth (RMNy. II.208). Nem tudá mire vélni hirtelen támadott gyötrelmeit (Fal: NE. 77).

el-vél: [puto, opinor: meinen, glauben]. Minthogy egy hintóval monda lenni, elvéltém, hogy nincs (LevT. II.270). Hogyha az gazdagságnak anyi haszna volna, az mennyit ember magában elvél es ábrázol (MA: SB. 134). El-vélhetni nem homályosan, hogy azon a trombita szou isteni hathato kiáltás értessék (GKat: Titk. 362). Úgy várván a Keményt elvélte hídejére (Gyöngy: KJ. 79).

elvélte: [raro; selten]. Itt mi nállunk tsak elvélte találkozik deákos, tudós (Megy: Dial. 95). Ott a tájon csak éfél s hajnal jelentő kakas is elvélte találatnék (ErdTörtAd. IV.237). Már nyomdoki is elvélte látszanak a pogányságnak (SzD: MMir. 328).

maga-elvélte: [insolentia; selbstüberhebung]. Való, hogy maga elvéltében boldog lelet az vigasztalás miatt (Fal: UE. 120). Duplín okos, a ki nagyol' érdemében, hogy sem ugafe elvéltében (429). Noha meg-tellet ez a tarka világ sok-féle bolondokkal, egy sintsen, a ki a maga elvéltében az, se a ki gyann-kérdésbe venné, az-é, nem-é (469). Kiki maga elvéltében azt tartja, hogy mellette az igazság (507). A puffadózó kevély nem találja helyét maga elvéltében (Fal: BE. 589).

elvéelve: [interdum; manchmal]. Találatnak el vélye, kik ezzel az nagy szabadsággal nem élnek (Pázm: Kal. 222).

[mög-vél]

mögvéltetetlen: [incredibilis; unglauublich]. Az ó megvéltetetlen nag' zerelméből az ayetatos zerelmeket mindenestől fogva hozzaya ragadga (NagyszC. 43).

Véleked-ik: opinor C. MA. vermuten, meinen PPB. Által mene az helyen, mely helyen velekedyk vala ez zent atya, hogy evneky zerettekek volna halának keez vezedelmeot (DomC. 25). A törökce czendeszszegben valának es alusznac vala, mert semmit nem vélekdönc vala effélérol (Helt: Krón. 94). A varat a kilesről ha valaki le vakarna, a kiles vgyon ot maradna, íg velekednek vala azok is (Mod: Apol. 328). Elhittem, azt is vélekedí Kegyelmed (Évk. XIII.61). Es megfelel: ugyanis nem kel ugy velekedni (Ily: Préd. III.167). Isten lelke nélkül-való eszeskedés az, ha valaki azt vitatná es úgy velekedne (Bíró: Angy. 827). A böles nem választ velekedve, hanem ahoz áll, a mi fontosabb (Fal: UE. 507).

Vélekedés: conjectura NémGl. 108. opinio, opinatio C. weimung, mutmassung PPB. Az isten tisztességet akarja meg küssebbíteni gonosz vélekedesec tiszasztasual (Helt: Bibl. I. b3). Ez vilagi haszonnac velekedeseért (Born: Préd. 425b). Masod nap az Jugurtanac velekedese künfl Thalához intanac (Deesi: SallJ. 62). Ugyan ottan meg hamissettya sok szakkal velekedeseeket (Zvon: Osiaud. 57). Hogy ha az papa eretnek voltarul velekódés vgyon, tahat keszeretheti, hogy meg mondgya, mit ert az hűtről (94). Mint kellene az el-áradott sok hamis velekedésekek folyását által-gátolni (Pázm: Kal. a4). Kút-fejet is mutatánk az atya fiak tanításában, melyből szükségképpen származik ez az egy hűnek elég-voltarul gondolatot velekedés (Pázm: Kal. 755). Ez nem lűfünknek vallása, hanem opinio: velekedés (Pázm: LuthV. 262). Oly dolgok, melyekről az ecclesia velekedést enged (300). Megeskütnene, hogy ez vgya amaz velekódés értelem mellett megmaradnac (MA: Scult. 43). Az fő catholicus írök megbizonyították az ti bagymázban tépelődő es tébolgó vélekedések ellen hűnességes tudományunkat (Bal: CsIsk. 199). Impedimentunna a mi igyeketizünknek a felettébb való szabadságnak velekedése (Zrinyi II.196). Ellenkező velekedésben voltan (Czegl: Japh. 13). Azzal senki halvelekedést ne vehessen szíviben, hogy Nagyságod a maga privátumát a közjónak eleiben tette (Beres: Lev. 474). Némellyek oly velekedésben vannak a dolog felől, hogy a job lator megmenthette volna életét, ha el-tagadta volna a Kristust (Fal: NE. 54). Mikor elfogta már elménket velekedestünk, untig taláunk okokat, hogy hozzá ragaszkodjunk (Fal: UE. 507). Sok-felé ágazodnak a vizek, velekedések (SzD: MVir. 15). Sok ág-bogú kérdések, velekedések (15).

Véletlen: 1) inopinus, inopinatus, inopinabilis, improvisus C. unverhofft PPB. [unvermutlich]. Zent Damancos atyank ez veletlen halának vezedelmeen zvynek gyekerebevl kevnnyevle (DomC. 69). Ez veletlen es nevolvas hírt haluan az bagya meg zomorodek (70). Véletlen veszél (Deesi: Adag. 282). Mikor Assvérus királynak halálára száundékoztak. Mardochaeus meg jelenté az királynak veletlen veszedelmét (Pázm: Kal. 420). Fel fűvalkodtatá az veletlen bíróságnak méltóságával az embereket (502). Mikor a szent irás lopóhoz hasonlíttya a halált, jelenté

a halálnak véletlen-voltát, bizonytalan óráját (Pázm: Préd. 990). Véletlen nagy örömben részeseszed (Zvon: Post. 1681). Véletlen bír dobhantya a fülét (Hall: Illist. III.64). Reá rohantanak némely pártitűk és véletlen halállal megölték őtet (Illy: Préd. 1.6). Az értelmes ember előtt nem minden véletlen történet (Fal: UE 375). Az okos lovagló gyors parapját száján tartja, netalántán sebes futásban véletlen botlással letegye urát szegyenvallással (422). **2)** [miraculum; wunder]. Betelenek felelmenel mondau: mert lattuk veletleneket ma: quia vidimus mirabilia (Fél: Bibl. 1.95). A véletlenek el-retten (Com: Jan. 196). **3)** inopinante, exinsperato, extempore C. [unvermutet]. Véletlen őket mind lesben lépéc (Görce: Máty. 66). A ki ellenséget véletlen akarja veszteni, nem fenyegetődik (Pázm: Préd. 7). Az keresztnee éles törít nem hirtelenben és véletlen járótól által az mi szíveinkben (MA: Scult. 98). Az gyertyából véletlen egy szikra esik az királyra, felgynyta azt (MA: SB. 29). El kell vitettetni az én népemnek véletlen (17). Esztelen, közlünk el menél ilyen véletlen (Zrínyi I.118). Chak te gyógyíthatnál ó fátum, hogy ha késmárkot nyakamban vetüél véletlen (II.135).

Véletlenül: inopinato, exinato, improviso C. unversaler MA. unverseheis PPB. Törödvén, szép leányt miként nyelhetné meg, véletlenül szegény de esalatozott meg (Zrínyi I.21). Hogy Ibrahim basa őtet meg győzte, oka volt, véletlenül életét veszté (147). Az isten nem akarta azt a tüzet bocsátani véletlenül, hanem előbocsátott némely szikrákat (Illy: Préd. II.491). Azon éyel véletlenül meg ítéik a romai táborn (Pethő: Krón. 4). A császár directorát véletlenül fekvő helyében által lőteté (262). Netalántán véletlenül reájok ütkezvén iszonyú újság legyen előttünk, mely megérthasson (Fal: UE. 424).

Vélhetetlen: inopinabilis MA. [unvermutet]. Ezt az velhetetlen változasa nagy voltanae ki terieszteseiert az z. lelec jelenti be tellyesedettnee lenni (EszT: IgAny. 462). Bizonyára ny és velhetetlen halálna nem ez (Prág: Serk. 386).

Vélhetetlenül: [inopinante; unvermutet]. Vélhetetlenül töse raytoc termenee (Born: Préd. 77b).

Vélhető: opinabilis C. MA. [glaublich]. Sőt vélhető, hogy az őrdög őmagja is szegyenli (Pázm: Kal. 215).

Vélt-: [arbitraris; meinent]. A ki egyszer maga személyével szerelemben esett, nagyra tartya magát, maga véltében tetejét járja a tekkeltességeknek (Fal: NE. 99). Némelyek megnyugodnak azon, hogy egy valaki véltére nézve jök (Fal: UE. 480). Vala oly véltébe, hogy így majd senkinek nem tűnik szemébe (Gvad: Pösty. 32).

Vélte (vélta Helt: Mes. 179. 412): raro MA. selten PPB. Soha halaloskeppen nem veetkőzöt, de meeg boehanando keppen ees veelte (ÉrdyC. 352). A nem thermezet zerenth walo halal igen welthe terthenyk (ÉrsC. 281). Elfele erőszsakaek vala czelekődöt igen véltá kár ngkál leszen (Helt: Mes. 179). Igen véltá talál az ember egy hlv és álhattatos társra (412). Vélté találnk egy oly dolgot, melyről nimmáján, valakik írtak, emlekezetet töttek (Pázm: Kal. 481). Szeretik nimmáján a Kristus követőinek dütsőségét, de vélté találkoznak, kik tel-vállalják az ő követésének fáradságát (Pázm: Préd. 481). Igen vélté vagyon oly világos mondás a sz. írásban (Pázm: LuthV. 238). Vélté és ritkán s akkor is csupa emberi gyarlóságból estek meg (Fal: NE. 50). A szerencsét szívvél szoltuk óhajtani kedvesinknek, néha, nola igen vélté, segíthetjük is (Fal: UE. 368). Ez a vétek nem is vélté a nagy rendekhez is ragaszkodik (391). Ne betsüld mindjárt nagyra, a mi zajjal és zörgölődő pompával kezdődik, mert vélté fölel meg vége (Fal: Bl. 611). Arra is vélté botsátkoznak, hogy dütsirettel valamit tudáltassanak (SZVir. 88).

Véltan: [raro; selten]. E fabula azt jelenti, mely igen veltan talaltatik egy hlv baráttya nagy rokonsága embernek az emberek közet (Helt: Mes. 484).

Vélve: ∞ Ezeken kívül igen véelve ha valahol valami disznóól, kaliba maradhatott a pogányság miatt (Szal: Krón. 405).

VELENCE (veletz Pesti: Nom. 1.40): **1)** fustagnum Pesti: Nom. lodix Major: Szót. 294. [barhent]. Lasnak, pokrotz, velen-cze: lodix Major: Szót. 294. Azt a vékony velen-czét, a ki a falon ott maradt volt Görgényben, ha ott nem hagyaték, más: hozzátok a javában (TörtT. III.161). Minden hálószerzsámo egy feje velen-cz s egy köpönyeg volt (Kem: Élet. 48). **2)** [vexillum ventorum index; wetterfahne]. Világi szerentse változó velen-cze (Kisv: Adaz. 59). Olyan a szerencse mint forgó velen-cze, nem áll soha egy nyomban (376).

VELLEJT: [lego; sammeln]. Kelyhynded nywgodalmnak vtanna esmegh eegh kelyhynd-d erewth velleite (WinkIC. 92. NádC. 359).

VÉLOM: [velum; tuch]. Ragadaak az nepek az velomot zyz zent Agotha azzonnak koporsoyarol (ÉrdyC. 218b).

VELŐ: **1)** medulla C. MA. mark PPB. Te seb-idnek mel-seghe, kyk te ziz testődet által folyaak, tetemeideth ees velő-det ees belydet által hataak (WinkIC. 255). Az istennek igie be hat a velőig es meg iteli a gondolatokat (Dáv: Utn. 104). Az ember hátta gerezdíne veleie (Kár: Bibl. 1.630b). Velőiket csontyokból is ki szívják (MA: SB. 118). A plántának bel, veleje leg-belyeb van (Com: Jan. 21). A gyümölcshezo fának a gyökerei által jelentetik a szent hit, az ágak által a szerent, a velő által jó es igaz igyekezett (Illy: Préd. II.151). Gond esontid hasitya, velőlet szárasztya s gyilkosa életednek (Kisv: Adaz. 509). Egy nagy-szárnyú saskeselyő jőve a Libanusra es el-vivé a ezedrus-fának velejét (Szeg: Aqu. 1). **2)** [vis; wesen]. A velejét írni-meg a dolognak: snbtliter *prosequi PPB. A nagy hosszú könyvek veleje es summája a könyvek titulusában mutatódik (Pázm: Préd. 153). Ez rövideden veleje es széki a Kalauzban elő-hozot bizonyságoknak (Pázm: LuthV. 281). Igaz eeclesia völt a romai győlekezet, ot völt az igaz sz. írás es igaz veleje s béli a keresztynségnek (92). Ez tudomány magában foglallya az keresztyni religioe veleit vagy magvát (MA: Scult. 682). Ez széki es veleje mind azoknak a heiba-való esvegegeknek, melylyeket a farkas az ersek ajánló levelére hōdōgōt (Sall: Vár. 9). Szent Agoston igen erőssíti az szenteknek segítségül linásokat, ha te az veleiere érhető az szent Agoston írásának (Bal: Cslsk. 106). Az hūtnee veleiereől szólok (414). A derék szent írásnak veleiere kell szoritanunk az mi ellenkezev feleinket (Göntz: Rlkab. 147b). Nem elég, hogy akár mely dolognak széki, veleje es belső mivolta kellemetes állapottal legyen (Fal: UE. 371).

[Szólások]. Elég szava vagyon, de kevés veleje (Pázm: Préd. 62). Róma városánae meg az velője is ki szedet-tetet (Prág: Serk. 389). Valaminek az veleieit keresni: cerebrum interius alicuius rei quaerere (Döcsi: Adaz. 245).

agy-velő: cerebrum C. MA. Gehirn PPB. Agyvelőt borító hártya: pericranium PPB. Atal fagatae mind az ő ága veleiglen (DebrC. 315). Az meely keweik ny ontottak vala agya velejt (ÉrdyC. 545). Az towsyk bea megen wala az agya weleybein es (ÉrsC. 96). Igen használ az agyvelőnek, hallásnae (Mel: Herb. 22b). Agyoc veleie, bélec ki omlot (Born: Préd. 77b). Sz. Agoston es főb hasonló fő emberek agya-veleje sem völt ugorka (Pázm: Kal. 793). Három belső érzékeusége adat tattanae, mellyec az agy velőben lakoznae (Com: Jan. 64). A nyelnek két ere vagyon, egyik a szívre szolgál másik a főnek agyveleiere (Illy: Préd. II.235). Gyenge agyvelejét mogstípi (Misk: VKert. 262). Sokan abban török fejek s fogy agy-velejek, mint lehetseu a szerelem dolgát legmesterségesseben fűzi (Fal: NE. 105).

csont-velő: [medulla; mark]. (1658. KNagy-sz. 27. Cselh Orvk. 27).

fő-velő: [cerebrum; Gehirn]. Meg zakaztuan az agi kert s meg a feje veleit es (WeszprC. 88. Cseh: OrvK. 5). Mikor a ló a verdfényen a nagy járastul igen meghévül, a feje veleje meg-olvad (Cseh: OrvK. 74).

Velős: **(1)** medullatus MA. voll mark, fett PPB. Velős aldozatokat aldok teneked (AporC. 13). Szerez kenér lakodalmat kőnérből, velősből (Helt: Bibl. IV.43b). Tölöz meg az fuzokut válogatott velős konzockal (Kár: Bibl. H.131). Végy egy szép velős konzot, szép darab szelét szalomnát (TörtT.² 1368). Szemnek világot ad s testnek tisztaságot, agyat s elmét újít és a nelős csontot (Félv: SchSal. 29). A nagy vitéz szűnek bátorsága foganatosb, hogy sem akármely testi tsontos, velős erő (Fal: UE. 394). Tsontos, velős erőnél is többet végez az ész (SzD: MVir. 121). **(2)** [medullusos; markig, kernig]. E fabulác vgyan velleisces (Helt: Mes. 4). Bellarminus batvan lét velős hazug-ságit említé az Concordiának (Pázm: Kal. 227). Ebben micsoda velős értelem foglaltatott (Bal: CsIsk. 132). Némelyek a könyveknek potrohát s temérdekségét nézik inkább, hogyseim belső velős jóságát (Fal: UE. 379).

[Közmondások]. Eb nyakára köt velős kontzot (Decsi: Adag. 321).

[Velősít]

még-velősít: [robora; verstärken]. Az jó aszszonyiallat gyönyörködteti az ő ferjet es az ő tetemet meg velősíti es meg hősveríti (SalMark. 30). Kőveríti a te csontaidat (Lud: UjSegis. II.234).

Velősöd-ik: [firmor; stark werden]. Testében velősödik, erősödik (Fal: NU. 333).

még-velősödik: **(1)** [pingvesco; fett werden]. Meg velősődnek mint ég kővér ődkör (Mel: Jóh. 53). **(2)** [corroboror; rstarken]. Kikben már megveszet a jó, meg velősödött a rossz (Fal: NU. 291).

Velősön: [firmiter; stark]. Némelyek magát a Christus hitét velősön tartják: nonnulli medullitus ipsam fidem Christi tenent (Ily: Préd. I.208).

[Velőz-ik]

még-velőzik: [crassesco; fett werden]. Meg-hiznak es velőznek, minden gazdagsággal meg-töltöznek (Pázm: Préd. 25). Ma némely florentiai kalmárok meg-velőznek a szent Péter kincséből (Czegl: BDorg. 105).

mégvelőzés: [locupletatio; bereicherung]. Majtini Andris tisztességes rendit s török deákságával való megvelőzését inculcálván elmében, igéretet tők (MonIrók VIII.318).

VÉN: senex, annilis, canus C. alt PPB. Vén kofa: anus C. Vén-aszszony képét viselni: *simulare anum PPB. Vén-aszszony: anus, vetula; vén-bába: anus, vetula PPB. Vala ez zent gyermekben eo kichin gyermeksegeben immar veen szíve es értelme (DomC. 4). Monda az veen atya: Hozy két zemyes fazakat eede (ÉrdyC. 94b). Az ifju Tobiasnac iambor feleséget szerze, a vén Tobiasnac szöme világot meg ada (Helt: Bibl. I.12). Miért szegie meg a vényeknek szerzését: quare traditione seniorum transgredimtur (Helt: ÚT. D7). Vénéket az az plebanosokat rendelni; várasónként: per civitates constituas presbyteros (Helt: ÚT. L17). Mikoron az veny Geysa hertzee el végeszszte volna beszédeit, az wrac tanácsba gyűléne (Helt: Krón. 28). Hoz az wr te ellened szemtelen népet, ki nem tiszteli az vén embert (Kár: Bibl. I.184). Az ven nepec es minden io gyermekek (Born: Éuek. 266). E vilagon erezűne minden rőndbéliek az czeez szopoktul fogua mind az venkorbelieket (Born: Préd. 306b). Sok vődnek vényne az szekben le üle Huszti: Aen. 20). Vén lóra könyeb terbet raky (Decsi: Adag.

151). Náladnál vényebbeket kériod mint atyádat, vén aszszonyokat mint anyádat (Zvon: Post. 155). Ti iffiak tisztelyétek az véneket (Com: Vest 102). A vén kornak melegeb es nedveseb levegő ég es eledel kívántaik (ACsere: Enc. 175). Feleségit Galambos uram gyalázatosan fize ki Szakmárrúl, megtetzik, hogy vén kavalér (Berces: Lev. 314). Ilogy az isten vegye el a szája ízt annak a vén tsitsának (Kőnyi: ÁM. 70).

[Közmondások]. Nem fog a véneu a ravasz tanáts (SzD: MVir. 420).

Vénhéd-ik, vénhűsz-ik: senesco, seneo MA. alt werden PPB. Ifúsághoz hasonló volt özvegyiségben vénhedett tisztasága (Pázm: Préd. 146. Hoffg. 135). A világ vénhűszik, a birodalmak változnak, romolnak (GKat: Váts. 1875). Amaz vénhűtt Carafa intimitatiójából közfűséses edictum jöve erül ki (Pós: Igazs. II.402).

el-vénhédik, el-vénhűszik: ~ Ősz, elvénhedett ember (MA: Bibl. I.457). Egy Márkos nevű fejedelem midőn már el-vénhedett volna, hivattya az urakat es mond nékik (Hall: HHist. II 141). Az elvénhedett ember olyan, mint a fátra írott kép (SzD: MVir. 476).

ki-vénhédik: [consenesco; veralten]. Kézze lábbal értevagynak es gyakorolják miud addig, a míg teljességgel ki nem vénhednek belőle (Fal: NA. 159).

még-vénhédik, még-vénhűszik, még-vénhűszik: seneo, consenesco C. senesco MedLat. 172. alt werden PPB. Ifiab valek es ime meg venhőttem (DöhrC. 88). Mikor ifiab valal, ővedzed vala magadot, holot kedeg meg venhöttel, egeb ővedze teged (399). Azt tudjátok, hogy az isten megvénhődt már, nem lát (RMK. II.213). Hogy megvénhűt vala, baja es szakála megfehérült wala (IV.252). Mert midőn Czába igen meg vénhedet volna, hozzá hiutá a fő népelt (Helt: Krón. 21). Dáuid király immár meg vénhűtt vala (Kár: Bibl. I.300). Az angialok soba meg nem venhesznek (Fél: Tan. 81). Ne utalyad meg a te anyadat, mikoron megvénhedendik (Szár: Cat. N3). Azt írja, hogy 1636. esztendőben meg-vénhedik az Antichristus (Pázm: LuthV. 350). Kérem az köztetek levő véneket én, ki meg vénhettem (Lép: PTük. III.14). Meg vénhűt fejedelem ember, sokáig uralkodót (Prág: Serk. D2). Csac egyedül az tisztesség nem venhűsic meg (376). Meg vénhűsic az föld, el veszi szépségét (Zrinyi I.124). Minden egyéb vétkek meg-vénhednek, de a kívánság miundenkor újul es ifjodik a fősvényekben (Hall: HHist. II.102). Az ifu az ő uta szerént midőn megvénhedik, sem tavozik el attol (Ily: Préd. II.552b). Az oroszánok a mikor megvénbednek, a harlangokban megvonszák magokat (Misk: VKert. 57). Kár vitéz férfinak, serény paripának megvénhedni időtül (Kisv: Adag. 545).

Vénhédés: [senectus; das alter]. Oly életben élyünk, melyben az élet halál-nélkül, az ifúság vénhedés-nélkül, a jó akarat gyűlölködés-nélkül találtaik (Pázm: Préd. 625).

[Vénheszt]

még-vénheszt: [senem reddo; alt machen]. A büsilás fárast s idő előtt meg vénheszt (Kisv: Adag. 103).

Vénség: senectus, senium, grandaevitas, canities C. das alter PPB. Meg-gátolja dolgainkat a vénség: *avocat a rebus gerendis senectus PPB. Hirdetem te diczeretidet venségiglen (AporC. 23). Tyzteletevs veenseg, evzseg lappag vala az gyeuge orcha alatt (DomC. 4). Ersebeth magzatot fogadot ew meheben ew veesseegbeeben (ÉrdyC. 250b). Patricius vitéz kereszttyensegre terveon nagy veensegben es yo hytbeu unleek ky (519). Jó vénségbe temettetőt el: sepultus in senectute bona (Helt: Bibl. I.F4). Szép vénséget azoc mind érteuec (Valk: Gen. 4). Maga bíró vénség (Decsi: Adag. 142). Hadra ifúság, tanátsra vénség kívántaik (209). A vénség csak harmad napig

tart (269). Ha idején meg nem halunk, a vénség rajtunk (Pázm: Préd. 74). Utolsó vénségeig nagy szentségben igazgatta az egész Ásiában való ecelesiákat (137). Nem kedves isten előtt, ha fogyaték, hiúds, rothadt vénségünket adgyuk néki (335). A ki gyermekségében szelid és törvényes erköltsökhöz szokik, jó vénség növekedik belőle (335). Meg fosztatja az anya fiátul, az kiből váratattic vala néki őzvegysege istáuja (Zvon: Post. II.114). A vénség virágoz 50-től 60-ig, középs szerű 60-tól 70-ig (ACsere: Enc. 168). Fogait meg otronibította a vénség (Czegl: Japh. 8). A mit ifjantat a nyers elme magában kapszol, még görbe vénségben is nehezen felejtü (Fal: NA. 157). Rántzosok és vénség miatt meg-görbültek (NótPM 44). Elég nyavalya a vénség (SzD: MVir. 65).

Vénül, vénhül: [senesco; alt werden]. Hirdetem te diezeritidet es venöltiglen isten ne hag engemet (AporC. 23). Az előtt gyakrabban irtunk egymásnak, mitől van a, talán attól, hogy vénülünk (Mik: TörL. 435).

el-vénül: [obsolesco; veralten]. Akár mely ditsőséges méltóság is idővel el-vénül és el-veszti az előbbi fiatal szépet (Fal: UE. 407).

még-vénül, még-vénhül: [consenesco; alt werden]. Mykoron meg veenewlendez, aegyeb ővedez be teeghedet es oda vyzet, howa nem akarod (ÉrdyC. 175b). Meg weuűlek mynd een ellensegym kezeth (invereravi inter omnes inimicos meos (KulesC. 9) Ydeneknek fnyag meg venűlenek: filii alieni invererati sunt (33). Ábrahám igen gazdag vala, de idője szerűt igen meg vénhült vala (RMK. II.113). Ábrahám megvénhült, azért nem kéméli az ő kinsét fiától (117). Az én wram meg venűlt, gyenyorúség vtan iarak e (Helt: Bibl. LG4). Rólla így gondolá, meg venűhült vóna (BFaz: Castr. C2). A puszpang fa meg nem szvaszodik, se meg nem. venűl (ACsere: Enc. 232).

VENDÉG: 1) hospes, convivā, symposiastes C. gast PPB. Ah vendég-knek menekezey: nuptias disemibentium NémGI. 358. Vendérgé hinata minden nepet, ki lőlettec Susisban (BécsiC. 48). Ez vendégűml lakozyk vala (JordC. 741). Az wr tnyw. vendégesewl. vgyan,lakozwan wr istennek aztalan (ÉrdyC. 512b). Mideukor szabad egy vendéget magával el vinni (Deesi: Adag. 2). Semmire nem kellene most az vendég (130). Talán nem akkora érkezik levelem, mikor én gondolom, mert imen kevés vendégek mennek (LevT. II.280). Most az emberek nem tartják jó-lakásnak, ha vendégestől a gazda meg nem részegszik (Pázm: Préd. 220). Meg szabadulván az őrdög vendégtől (Zvon: Post. I.534). Hivatalos vendéges: invitati convivae (Com: Jan. 109). Nem ugy mint rabomat tartlak én tégedet, de mint magától jüt vitez vendégemet (Zrinyi. I.69). Ebéd vtan szoros légyen házam a vendéggel (Fal: NE. 82). Ok nélkül is bétérnek hozzád és reád ütnek mint a hivatalos vendégek (Fal: UE. 426). 2) [extraneus; fremd, auswärtig]. Zoniuhozam es enekem innot adatoc, vendeg valec es befogadotoc engemet (MünchC. 62). Iewendewt mond az Crystws orzaganak epewleseről, ky kylömb kylömb vendeg orzagbol gyewytetyk (AporC. 12). Hogy ky ment volna, az portan legottan lelenek elöl ket vendeg fratert (VirgC. 59). Ez vendeg atyafyalknak az zolgalat, latom, hogy igen nagy zökseg (60). Vendég országokból néki sok hada lön (RMK. III. 8). Az magyar nemzetűt ezért utáljuk, vendégnépek éktelenül rítolják (191). Vendég útönjárót igen orroljátok (V.65). Thwdomanth tethyenk az oth walo plebanosnak es az byronak, es ha walamy vendegh emborth es talhannak, wagy nemesset, wagy pirazthoth oth az koron (RMNy. III.75). Vitézködök sokat vendég földeken (Göres: Máty. 2). Inmar az soc vendec neppel mind az szallasoc az városban be töltec vala (Borr: Ének. 10). Vendeg vtan iartot igen orolyatoc (Hofgr. 265). Vendég a historiákban, a ki nem tudgya... (Pós: Igazs. I.381). 3) [subditus; falsch]. Vendeg zom: conspiciūm Major: Szót. 162. Vendég huj: coma sub-

ditia, adventitia, euentitia, capillamentum PPB. Fodoréttó vendég lialjal palástollya kopaszúsáit (Csúzi: Síp. 55). Vezeték orfvel iparkodnak es vendég szárnyon röpdéznek (Fal: NA. 242). Szédl-le borító hártájút, vendég szinét, ha igaz képit fogod látni, nem ijezget többet (Fal: SzE. 520). Ki sok vendégszín borítja az arcákat (Fal: BE. 611).

[Közmondások]. Hivatalos vendégnek aito meghet helye (Czegl: Japh. 170). Harnadnapü vendégnek légyen neve (Kisv: Adag. 411).

Vendégel: convivio excipio MA. [bewirten]. Hol láttál uram érsek valahol oly dolgot, hogy valaki az holtakat vendéglette (RMK. II.219). Az mint ő akarja, nem úgy vendégli, mert szüme szödrében szoktak szagatnak (Tin. 316). Együibán napiglan csak ott levének, királyné asszontól vendégletének (RMK. IV.135). Hamar az királynak ez hírével lön, az vitez Franciskó beérkezett legyen, nagy vigan vendéglé az király ebédre (IV.55). Miehansnak sem len jobban dolga, mert üt-t is arzul vere Sedechias, az több prophetakat is az modon nemleglek (Tel: Evang. I.95). Lázárral es Mártával egyetenben Betánia kastélyban fogadván vendéglette Kristust (Pázm: Préd. 1227). A pohárnok bétölti az erős italt a korsóból a pohárokba es kezében adgya a vendéglő gazdának (Com: Orb. 117). Ezt mondgya vala Isák az ötet vendéglőni akaro Jakobnak (Matkó: BCsák. 306). Kleopátra akkor völt olly fényessen, mikor vendéglette Pompéjnst szivesen (Gyöngy: Cup. 611). Ki én sokakat vendéglettem, idögen asztaloknál nyalakodom (Fal: NI. 287).

[mög-vendégél]

mög-vendégelés: [convivium; bewirtung]. A megvendégelést a kiszopot palackoknak számáról ítélte (Fal: NU. 305).

Vendéglés: [convivium; bewirtung]. Az vendéglés vtan meg aiündékoza a királyt egy szertelen nagy aranyas kupával (Helt: Krón. 196).

Vendégeskéd-ik: convivor, epulor, comessor C. [schmauser]. Frisen vendégeskedni: saliare in modum *epulari PPB. Mostan az ispotalyoknac iűnedelme elac isten tudgya hou kel, az ispotal mesterec es egyeb ragadozoc osztoznac soc helyen uelle es nendegeskednee belöle (Tel: Evang. I.353). Versengetetec ráitta, ha ostianal kellettnek-e az ti vendégeskedő vachorakat tartanotoc avagy köz kenyérrel (Mon: Apol. 13—14). Midőn a mosbitikkal vendégeskedtek volna, a mosbiták leányival való kurválkodásra vetemedének (MA: SB. 21). Balthasar vendégeskedik éyjel nappal az ő udvari nemessivel (52). Voltanak nála 155 emberek es ott vendégeskedtenek (TörT² I.562). Azt sija, midőn ő vendégeskedik, tettetü az asszony, hogy megbetegedik (Gyöngy: Cup. 16). A kik csak vendégeskedni akarnának bégytinni, azokat bé ne boesássá (Béres: Lev. 403).

Vendégeskédés: epulatio, comessatio, concaenatio C. [schmauser]. Vendégeskedéssel avagy edgyütt lakozással az ő jüvát el-költi (Com: Jan. 181). A vendégeskedés-közben gutta ütében hírtelen meg-holt fősvény s kezetlen Basta (Czegl: MM. Előb. 12). Nagy pompáskodásnak es vendégeskedésnek indül a fejdelem (MonIrok XXVII.11).

Vendégeskédő: comessans C. epulo, comessor MA. schmauser, schlemmer PPB. Tobzódó avagy vendégeskedő: heluo sen epulo (Com: Jan. 181).

Vendégi: [hospitalis; gastfreundlich]. A kedves gazdagnac vendégi ajándékok köldettec (Com: Jan. 194).

Vendégség: convivium C. epulum MA. gastmahl, schmans PPB. Étető, méreg adó vendégség: epulae *carnificans PPB. A gőnerkedetes vendégség utan Irlmet siralomra hya (BécsiC. 202). Valaki fiat meg lazassitia, vendégségöt zeröz, naginal

akabb az edős isten (DebrC. 140). Vendégségbe hívja a királyt s az egész tanácsot az Gereb László (Helt: Krón. 196). Szerepnyé ne légy az gyakorta való vendégség miatt (Kár: Bibl. 661b). Egy menyeköz lakasert avagy más fele vendégségért nem szabad el mulatnod az isten igeit (Born: Préd. 410b). Az isten hőkeket le vagattat es vendégségben hívja rea az égi nadarakat (553). Eb vendégség: Phoci convivium (Deesi: Adag. 50). Midőn Jesus vendégségben volna, egy phariseus kezd így zólni az asztalnál (MA: Scult. 712). Csak világi vendégségben s ha ki innod semmit sem adna, mit mondanál (Matkó: BCsák. 30). Ki-terjesztett kezekkel marasztotta vendégségben a jövényeket (Hall: HHist II.338). Kamuti Farkas felesége az lkkori vendégségben adatott be ételben avagy italban ártalmas szközt (Kem: Élet. 45). Veszélyekben forgott a tengeren vérel folyt vendégségekben (GyöngyD: Char. 351). Bátor, bársóny, vendégség, jobb egy napi egészség (SzD: MVir. 263).

halotti-vendégség: [epulum funebre; leichenmah]. Hogy ki-múlt lelkek ne bűjdosnának széllyel, torokat és halotti vendégségekel tésznece vala (Com: Jan. 213)

kárlátó-vendégség: [reposita; nachgelage]. A menyeköz után másodnap, kárlátó vendégségek léznek (Com²: Jan. 97).

Vendégségi: convivalis MA. zur gasterei gehörig PPB. Vendégségi ital, rendre ivás: circumpotatio PPB.

VENDÉLY: acrotophorum C. MAL. kübel, gelten PPB.

VENERÉK: [potus; getränk]. Valamit mergest az meres venereket: et si mortificum quid biberit, arth: nocet NémGl. 193. Az ereklebeul venerekuel ewremest es gyczeweguel enen felkelenek (EhrC. 131). Félem en vramat a kiralt, ki zerzet tñeketec etket es venereket... Malazar vizuala az az etketek es ő venerekeknece horat (BécsiC. 118). Elmegec en ceretöm utau, kie meg aágac emuekem en keüerimet es en venerekemet (182). Iay ki venereket ad ő haraffanac eretzten ő peieit (272). Lattonc tegedet zomiaztat es venereket attonc eneked (MünchC. 62). Immar nem izom e zölő vezzőnece venerekeből (101). Bort es szemmi venereket nem izic es scent zeletel be-tellegesic (107). En testem bizoñ etek es en verem bizoñ venerec (182). En venerekemet siralmal elegeitem vala (AporC. 32). Zomiozol nem vizet sem egebenmñ venereködt, hanem ynödsőknec idűsöset (NádC. 287). N'elve sem marada artatun, mert utalatos venerekekkel itathak (290). En venerekemet sirással elvogeitem vala (DöbrC. 179). Gőnyerkwtem enny keansagomzerent való etekel, venerekel (VirC. 4). Se ecezetet se egebe venereketh, kyth zelőből ky zyrentlnek, ne gyanak (JordC. 129). Bodog zevlev tevke, kynek zevzeybevl enne dycnevlic bevelkevdeek ez velagnak, aduan nepuek elev venereket, zent tanolsagnak venerekeet (DomC. 291). Zomebozeek, hogy az my leiky zaradsagwnknak venerekeet zelgaltathua (ÉrdyC. 189). Penzt kewltek myuden napon eetre es venerekre (ÉrsC. 308). Een reyam tapsolnak vala, kyk venereketh yznak vala (KeszthC. 169). Hamwth ezem vala mykeppen kenyereth ees een venerekemeth siralmal egyeleytöm vala (266). Nagyon örül király minden népével, az bölcsekkel lakik jó venerekkel (RMK. IV.226).

VENIC, VENIT: [ostrea; hopfenbuche]. Jnxta ripam in arboribus egus et wenuz sunt mete. 1257 (Wenzel. VII.470).

fejér-venit: clematis altera per sepes repens, convolvulus major Beythe: Nom. 3b. 4.

VENIKE, VENYIKE (zeleueneagyic Nyírkállai): resex, sarmenta C ramentum, sarmentum MA. rebholz, reisig PPB. Venyike, szőlő-tőről le-mentszett vessző, kés-allya fa: resex PPB. Koppnyaya mynt koettewnek wenyke wewew wala (Pesti: Fab. 11). Az szőlő vessző meg aszott es felszedik az több venikéknél es az tűzre vetik (Sylv: UT. Lf51). Szurockal, czeppüel

és venikéuel gyuitogat (Kár: Bibl. II.159). A venyikéből nem hogy ágast vagy gerendát, de egy szegyet sem tsinálhatni (Pázm: Préd. 71). Soc venyiket szedett: congregavit sarmentorum aliquantum multitudinem (MA: Bibl. IV.135). Szőlő tővel s venikével völt bé vonva (MA: SB. 99). Tőknece venyikéje (Nad: Kert. 77). Meg-parantsollya Sándor, hogy venikéből szőnének hajót összeve, azt vad bőrrrel bérellyék meg (Hall: HHist. I.47). A mely szőlő-tőt a viuczellér meg nem irtogat, hosszú venyikére terjed (Hal: Paizs. 37).

vad-venike: clematis PPB.

Venyikés: sarmentosus C. MA. voll rebholz PPB. Venyikés, harasztos, burkos: sarmentosus PPB.

VER (weer Pesti: NTest. 89. Szék: Krón. 48. Land: Uj-Segfős. Előb. 1. Kónyi: HRom. 13): converbero, percutio, caedo, figo, batus, tundo, endo C. verbero, quatio MA. schlagen PPB. Öktillel veröm: colaphizo; tenyérrel verni: depalmare; czimbalmot verni: cymbalissare C. Orrát *verni valakinek: succutere naso talitrum PPB. Nag zernyen vereek (ÉrdyC. 526). A póroc beszekelűen a vízbe verni kezdéc erőssen a farkast (Helt: Mes. 284). Bűnne erdemli, hogy minket eltig very (Born: Ének. 316). Nem verlec, sem ritullac (Tel: Fel. 11). A kovács a vasat az űlő vason veri (Com: Jan. 104). A zengő szerszámokat veri, zőrgeti (168). Pyrites gyemant-kő verve adgya tűzét (Rim: Ének. 321). Az arany, noha kívül verettetik, semmi szozatot nem bocsát (Hly: Préd. I.32). A publikánus megtérvén semmit nem láttatik vala egebet cselekedni, hanem a melyét verni (II.208). A kire tsapuak a mardozó tréfák, azokat mint a sebes menyköveknek szelleti szőnyen a földhez verik (Fal: UE. 385). Erős dárdájával sokat földre vere, maga feleynája vérebén levele (Kónyi: HRom. 52).

[Szólások]. Fut Havasalföldre, satorát fölszedte, nincs pénz az ebverte (Thaly: Adal. II.96). Némely lelkeket oit az havas es ő vér (Czegl: MM. 252). Viradtig egy néhány ízben az eső igen verte (TörtT.² I.193). Esi, veri az hideg szegénység (MA: Scult. 27). A ki egyedül jár a kietlen pusztá erdőben, daul, fityel magának, azonban minden felé neszez, vér a szíve (Vajda: Kriszt. II.75). *Vmibe ver:* Sok adósságba verni magát: *aes alienum cogere PPB. Ha valaki meg-bántya istenit szeretetlenségével, nem veri adósságban magát (Cstói: Tromb. 615). Sedechiás kerálnak szemét kivagatá, békőba verete (RMK. II.18). Béköt forrasztott levedel lábamra, bilitstbe vert (SzD: MVir. 347). Tsportban akarják magokat verni (GKat: Titk. 79). Csoportba vervén magokat jűjjenek ide Kos Mihályhoz (RákF: Lev. 168). Drágán váltattunc meg, ezt veri elménkben szent Péter apatal (MA: Sent. 432). Az ördög veri ezt eszkebe es rakogattja nyelvekre (Fal: SzE. 557). A mit az esztelenek egyszer fejekbe vernek, arról nem könnyen állnak el (Fal: UE. 459). Vétenek, a kil bizonyos dolgokat vernek fejekbe, hogy meglészenek, bolott bizonytalan (505). Egy paránza fertőzés ha gyónatlan s ódatlan marad, oda vér abba a tizes kementzébe (Fal: NE. 36). Torkában akará verni Penélope egy dalaló jűmbornak unalmas éuekét (Moln: JÉpül. Előb. XV). Tzigány fölön koholt purdi hazugságotot torkodba verem (SzD: MVir. 225). A darvak a saskeselyűt meglátván menten egy trupba verik magokat (Misk: VKert. 324). Valamíg a testben vagyon lelknök, kötözött es vasba-verett rab a neve (Pázm: Préd. 68). A hajdúság nagyobbára elpusztúlt, némelyeket vasba vertek (TörtT.² III. 391). Egy gyilkosság oda vér abban a kinok völgyébe, hol szűntelen égni fogunk (Fal: NE. 37). *Vmikez ver:* Az minemű lud meghűek az vitteberghai doctorok, talam szaporanon lobbano haraghiokban meegh az feleseghek asghaiat is az feiekekhez verik szeghennek (Ball: Epin. 7). Az más pártnak bizonyságit egy pihentéssel földhöz verhettyük (Pázm: Kal. 571). Házaink elpusztúltak, pinezeink kiüresedtek, egy szóval földböz

verettünk (Bercs: Lev. 402). A mardosó trefák, a kire ütnek, mint a sebess menykő szelleti földhöz verik (SzD: MVir. 436). *Vmin ver*: Jónás hogy ezt hallá, igen megrögtete, mert fél vala azon, hogy őt a gyon verné (RMK. II.89). Az álnok Chain megdühödött vala, bottal ücsesét ott agyon-verte vala (VI.249). Kayn az Abelt gereblyenel agyon veri vala (Hoffgr. 207). Christus agyon veri azokat, a kik nem alaminálkottak (Bal: Cslsk. 11). Ezt az fene vadat vas pörlyökkel nagy sok üdeig csak elig verők agyon (Forró: Cart. 727). Dühös nevem költ, hogy könnyebben agyon verjenek (MonOkm. XIX.56). Gyakor kis pintöke agyon vér valaha (Thaly: VÉ. 1420). Szerettem volna agyon vernü, mert coujungálni akarta magát (Bercs: Lev. 183). Az szent-györgyieknek 2 zászlót engedtek, de azokat agyon-vertvén, azokat várom hozzám (459). Ha békeséget keres Józseka király, nem ver agyon bennünköt (530). Artzul-tapani, nyakon verni, öklözni: *colaphum infringere, incutere PPBI. Hogyha ki nyakon vert s tölled gürtöset nem nyert, másszor dorongot hoz rád (Kisv: Adag. 528). Bíró is félt, hogy pofon veri az özvegy asszony (Czegl: MM. 189). Torkon verve akarja elvenni a nyilván való adósságot (Nyr. XII.80). Torkon verve meg fojtott igaz ügynek földhöz verése (SzD: MVir. 485). *Vmire ver*: A melly pénzt ad néki a király magát ékesíteni, az inkáb' tsoporra veri (Könyi: VM. 10). Délszínre hordogatja, dobra veri legtitkosabb vétkét felebarátjának (Fal: NE. 89). Maga veri hangos dobra és fennyen ditekedekek vele (Fal: NU. 269). Másnak nem-szép dolga ne légyen rút örömedre, ne verd dobra (Fal: UE. 481). Az emberséges ember nem veri dobra, mint s hogy végezte dolgait (508). *Doctorságra* vertem magamát a compliment dolgában (Fal: Tórs. 773). Élire veri pénztét, elrejtí, s mintegy szentséget illetni nem meri (SzD: MVir. 169). Hogy mulandó bötösültre, gazdagságra, hatalomra verhesd magadat, a világ a fő-fő emberek közzöbit járhatja veled könyörgő levelekkel (Fal: SzE. 545). Ki sok kívántatik bozáz, a míg jó hitelle verje magát az új tiszt (Fal: UE. 143). Minden eszimat egy kaptára verni (Kisv: Adag. 151). *Vmit ver*: Lám egy példát ki nagy sokan mondának, ebet vernek előtte oroszlamnak (RMK III.222). Sok jaj-kiáltásom veri az égeket (SzD: MVir. 75). Nem szunyátább azzal a hadi Márs, hogy sisakjában vér fészket a Pállás madara (Land: UjSegis. Előb. 1b) Röpülj ölömben mintegy szép kertben, verj fészket benne (Thaly: VÉ. II.235). Német sas vert fészket már Sümeg várában, berdőt kiáltanak Vég-Simontornyában (268). Harag és irigység vert fészket szivekben (GyöngyD: MV. Előb. 12). Valahol jobbnak látja, mintegy fészket verjen magának (Bercs: Lev. 324). A hol a békeség fészket vér magának (Csúzi: Síp. 339). Ott fészket vert a tökéletesség és nyomát hagyta a mesterség (SzD: MVir. 327). Gyökereit-verte: radicesco PPBI. Izraelben ewrókosokkal es az en hyweym közdöt vgyekereth (ÉrdyC. 475). Azok a fák vernek mélyeb' gyökeret, mellyek a szél erőssen ingat (Pázm: Préd. 35). Gyökeret nem verhet benne a ki-zendült jó mag, hanem akár-melly kisdad kísértettel ottan ki-szárad (345). A vétkes szokás gyökeret ver (Com: Jan. 177). Ez a családokzás gyökeret is vér, magot is bocsát (Fal: UE. 420). Hazul vitt észszel, azt szokták mondani, nehéz hadat verni (MonTME. V.250). Megtekinvén czüvekes lovaimat is, az hol vadnak, és az marháimat is, az hol helyt veretnek (MonTrók XV.83). Mikor megfőzd, kitegyed a tűztül, hogy magában izöt verjen (Radv: Szak. 22). Haizter felczüldödött, egy órákor ké szűlöt vertek, három órákor olmezy (Bercs: Lev. 197). Áfrikában teremnek olly nagy gyapjas ketskék, mellyeknek gyapjokból a hajósok köteleket vernek (Misk: VKert. 218). A szerelem idővel lángot vér és derék tűzzé valik (Fal: NE. 5). Az adó és vedő közt mindgyárt lángot ver és el-aluszik a barátság (Fal: NA. 242). A ki sok nyúl után fut, egyget sem vér (Fal: UE. 409). A brassaiak vertenek egy pénzt, mellynek egyik felin volt három ember-fő (Bod: Pol. 34). Útszákát ugyan hagynak, de

kiki oda veri sátorát, ahová tetszik (Mik: TörL. 360). Mibátorság vett engem arra, hogy még Ásiában-is sátorot vertek lakásokra (Moh: JÉpül. 19). Ha szalonát nem vertél belé, vagy két tikmonyat is vethess bele (Radv: Szak. 164). Nem hiába verném a szölet: non nárem verborans (Helt: UT. 44). Nem kötelessége a nemességnek, hogy szemeket verő pompára szagasson (Fal: NU. 288). Képtelen különség váltja őket, mely magok viseléséből kinéz és első tekintetre szemet ver (Fal: UE. 479). Oda siessen, az hol meghitt táborot verhet Nagy-ságod (Bercs: Lev. 740). Tayteket verwen: sese spumans (Pesti: NTest. 89). Az orra likjain langos szelők mennek, szája tajtéket vér, mint vízi istemek (Zrínyi I.32). Szájja tajtéket vér (Könyi: HRom. 13). Neked vér tanczot az a lantos (Tel: Fel. 100). Az tikmonyat ezetben verjed (Radv: Szak. 14). Az hideg tejen verj búvön tyukmonyat (181) Ezen zsínór őfelségének nem tetszik, arra a formára verettesse Kgló, mint a mostani kék üvet verték a gombkötők (TörtL. III.379). A bibás mesterséggel vézi dolgának eleit, szép munkával selyem sinórt veret (Hall: IIIHist. II.100). *Vmivel ver*: El zenveditek, ha ki tikteket arczul ver (DöbrC. 293). Yzaeltül arczul vereteek (JordC. 164). Meene Ghörög orzagra, de oth ees arczul vereteek (ÉrdyC. 401). Ersekek, pisepek, kogietlen hitlen pogán feiedelmec arczul veric a Jehona igaz mondo praedikatorit (Mel: Sám. 360). *Vmivel ver*: Regmaluz mester meg gyógyvihatatlan betegséggel veretteek (DomC. 33).

[Közmondások]. Ne verd a diófát, melly bőv gyümölsöt ad: *beneficia a sponte offerentibus non sunt exigenda PPBI

által-ver: 1) transverhero C. configo, confodio MA. durchstechen PPB. Gherelyekkel atal vereek ewtet (ÉrdyC. 545). Pesti: Fab. 49. Kr.). Nyhan len az alnok, kit az vr Iesus atal veer az w saianak ihleesenel (Kom: SzPál. 359). Egy nimet az embert bárdal általueré (MonTrók. III.49). Általveri ötet az atzélből ezínált számszerigy (MA: Bibl. I.461). Nagy Sándor által verte, ölte, vagdalta az legiob és nemeseb barátit (MA: SB. 11). Antonius ő maga által verte magát (22). A vadkan a vadász dárdával által verettvén megöletie (Com: Jan. 80). Pinheas a Zimrit es a Chozbit a paráznaaságnak vétkében tapasztalván által veré (GKat: Váls. I.947). A vitézee hartzolnac kopjaeckal által vervén (Com: Jan. 150). Csulárd igéket lövöldöznek, hogy felebaráttyok erszényit általveriek és kiüresíték (Ily: Préd. II.242). Verjük által az labanczot a más világra (Thaly: Adal. I.33). A nyil általveri a testet, az ártalmas szó a lelket (Fal: UE. 496). Által-verték kóppjával oldalát (SzD: MVir. 458). **2)** transadigo MA. durehtreiben PPB. Mikoron az vad alma megfő, szép tiszta szítán általverjed (Radv: Szak. 23). Tedd ki az táblára az húsát, az levét szép tiszta szítán verd által (75). Aztán verd által a réz rostán a borsöt (Radv: Csal. III.40). Az szépn megért somot fűzd meg erősen borban aztán verd által egy tiszta szítán (49). Lüdnek a máját petre-selyem gyüikérral megfőzni s által verni (TörtL. I.569). **3)** [transpello; durehtreiben]. Elég kárával általverte magát az német Erdélyben, de semmi alteratiót nem esínál (Bercs: Lev. 739).

általveret: [to transigere; das durchstechen]. Nem zeneted meeg en feiemnek tsuiskel atal vereteet (VirgC. 35).

be-ver, bele-ver: 1) incutio C. MA. hineinschlagen PPB. Bévérni az álgyu lyukát: tormentum bellicum occaecare, obstruere PPB. Az mig isten nem akaria, fogóval sem vo[n]lhatútki ki az fűnet, de a mikor fdeie vagyon, vas pörlyöl sem verhetik bé (Decsi: Adag. 103). Az épület fát kereső az élő fákat a földre le teríti és pörlyöl az éket belé veri (Com: Jan. 103). Az hidszöget beverő porkoláb töröknek adunk 1 t. (MonTME. I.306). **2)** [inculco; hineinpressen]. Az borenzát ha télre akard tartani, hogy meg ne érék, ha bévered az edénybe, főd bé füllyl jó friss levével [Lipp:

Cal. 46). **3**) [obduco; überziehen]. Tyúkmonynyal bé-verni az égett tagot; *ambusta occupare ovo PPBL. Által tördelt és bévert arany majecokkal gazdag szerszáma mint egy játszott a ragyogó nappal (Fal: TÉ. 637).

[Szólások]. Mikor fel akarod adni, ezetben verd bele az tikmonyat (Radv: Szak. 14).

beverés: incussus C.

égybe-ver: [concutio; zusammenschlagen]. Az kő hegyeket meg zagata vgi, hōgi az nagi kő zakadasokat egibe vere (VirgC. 22). Mind egybe verik űres palaszkokat, ott az palaszkokat kiki mind elteré (RMK. II.78). A vigágáért szenvedésben irtozással egybe-veretett vala (Mad: Evang. 313).

égybenverés: collisus C. [das zusammenschlagen]. Az madianiták föld palaszkoknak egybe-verésével meggyőzetének (Pázm: Kal. 585). Az isten tserép palatzok egybe-verésével futamtatá a madianitákat (Pázm: Préd. 111).

el-ver: **1**) profugo, percello C. [zerschlagen]. El veree kőveses ű zelykoth (KeszthC. 202). Ez a kőeső mindent eluere: percussit grando in omni terra Aegypti cuncta (Helt: Bibl. I. F44). A kő eső auag a rogya vetésűnket el veri (Kules: Evang. 257). **2**) [dispello; zertsreuen]. Mathias királ eg hadaual a Frideric nepet el veree es gikint mondatanac velő (Szék: Krón. 217). Az Luther czialarságának sűrű sőtéségét az tündőklő napiánal el veruēna, az hazugok tánczokonn való iárdodat megmutatom (Bal: CsIsk. 185). Mibelt fel-jő a nap, mindgyárast el-veri a sőtéséget (Mad: Evang. 130). **3**) [retineo, impedio; abhalten, verhindern]. Valamikor az adót be akartam küldeni, mindenkor elvert róla és azt mondotta, ne adjak adót, mert csak az ajándékkal is megéri a török (MonIrók VIII.64).

[Szólások]. A sztaginkat is a végre, hogy mind elver-jék, meghagytuk (MonIrók VIII.183). A mely búzát most elverték s felszörtak, mind olvessék (TörtT.² III.157).

félén-ver: [sturm läuten]. Egy harangot félén kezdtek verni (TörtT.² III.103).

félre-ver: **1**) [propulso, inhíbeo; zurückschlagen, abwehren]. Midőn ketten kardoskodnak, az egyic ütést méreget hozzá és hozzá csap, a másic meg-tartóztattya és félre-veri (Com: Jan. 210). **2**) [sturm läuten]. Magával is ucy történt, félre verték a harangot, alig szaladhatott (RákF: Lev. 106).

föl-ver: **1**) [auffigo; anheften]. A léczek egy arányt veresenek föl egy singnyire egy mástól Lipp: PKert. I.17). **2**) [repello, excito; zurückschlagen, aufjagen]. Mikor Simon az váradi haddal ki jövén reájok, fel akarta őtet verni (TörtT.² I.445). Hadat bocsátának ki, kik Bithori hadát az falukon felverjék, ne hagyják meggyülekezni (594). Félék rajta, hajnalban fölverik egymást (Bercs: Lev. 36). Elment Komáromtól az német, akár felverték s akár felment magában az lovassa (150). Az győri pusztán fölverték az németeket s ráczokat Szekeresék (289). Nemesak az templomokat felverték, de az plebánusokat kifosztván, az űr testét az földre hintették (345). Az német Kiliti nevő faluban fektiben felverte Károli uramat (434). **3**) [diripio, compilo; berauben]. Házat, templomot fel-verni: *compilare aedes, fana; az őltárokat fel-verni: *diripere aras; templam fel-verő: *violator templi; a kápolnát fel-verni: *epoliare fanum PPBL. Osztán Ebesfalvát verik fel, oda is viseljen gondot Kd (LevT. II.335). Vertenek egész falukat fel, sok helyeken őtlenek meg embereket (MonIrók VIII.428). Társzekerűnk-et a miéink felvervén, három pokrőczomat, két vánkösomat elvitték (TörtT.² III.375). Hat hajó gyalog német is ereszkedett le, Karvát fel is verte (Bercs: Lev. 614).

[Szólások]. Álombul fel-verni valakit: jemanden in seinem besten schlafe aufwecken (Adámi: SprachK. 212). Felverte a dajokát 50 magyar forintra, egy szapu borsóra, egy szapu dióra (TörtT. VI.131). Valaki árát fölverem: contraliceor; ára fölverő: licitator C. Árrát fel-verem, másnál fellyebb kérem: licitor PPBL. Pénzre fel nem verte ezüst: *inflectum argentum PPBL. Lehúzzák titkainak fedelét, fészkeket felverik (SzD: MVir. 231). Ha elő mehet és felverheti magát, ottan nem ember, hanem tirannus (Helt: Mes. 175). Nem érezvén jól magamat, mindazáltal felverém magamat kevéssé az francziák látogatására menvén (MonIrók XVIII.53). Magát felvervén a várbeli templomban vitette magát könyörgésre (TörtEml. II.14). Tegnap igen rosszúl voltam, alig verhettem fel magamat (Bercs: Lev. 303). Nyulak fel-verni: einen hasen aufreiben (Adámi: SprachK. 212). Minden rejtekeket meg bujják s fel-verik (Gyöngy: Char. 42). A basa sátorai fel valónak verve (Mik: Törl. 353).

fölverés, fölvertetés: **1**) [expugnatio; erstürmung]. Az ellenségől megszállott város közel vagyok a felvertetéshez (Ily: Préd. I.444). **2**) [expulsio; austreibung]. Szentpéterről étszakával reá erné, hogy ugyan Karcán felverisét próbálhatná (Bercs: Lev. 373).

[Szólások]. Gyors ér fel-verés: *citus arteriarum pulsus; erek fel-verések: *pulsus venarum PPBL.

följebb-ver: [auctionor; versteigern]. Megmondtuk, hogy többet nem adunk az három ezernél reá, mert feljebb nem verheti, az mivel ő adása az aszszonynak (LevT. II.45). Igyekezzenek azon, hogy feljebb verjék az árendát (TörtT.² I.375).

hátra-ver: repello, regero, retundo C. reverbero MA. zurückschlagen, zurücktreiben PPB. Mesterségessen hátra verte legyen minden ő szándékokat (MA: Scult. 995).

hátraverés: repulsus C. repulsio MA. das zurücktreiben PPB

ki-ver: **1**) excudo, inendo, executio, quatefacio C. ausschlagen PPB. Újoman ki-verem, ki-kovátsolom: recudo PPBL. A tűzkővel tüzet fűtünk és ki verünk (Com: Jan. 16). **2**) expulso C. expello MA. ausjagen PPB. Ha egy felől *ki-verem, más felől bémegeg: antica exclusus portica recipiar MA. Kynek nyلمان könnyen esett országából ki veretni, barlangokban segdegni, egli haborút szenvedni (Lép: PTük. I.130). Az lakodalom színe alatt anyuid magával jű, Máté vajdát kiverhessék országából (RákGy: Lev. 218). Az fekete székből az ekklesiát megkövcsé és az városból kiverettessék (TörMEml. I.79). Tomsa István vajdát az lengyelek kivervén Moldvából, háromszor is parancsoltak ő nagának, hogy segítséget adjon bemeoetelre (TörtT.² I.601). Valami Marsinyai gyütt meg Baváriából, azt mondja, őkit kiverték (Bercs: Lev. 539). Mindeneket elkövete, hogy kiverje a fiának ezt a veszedelmes szándékát (Mik: MulN. 200). Azou igyekezett, hogy azt kiverje az elméből (310). Ebekkel a hokorból kiverni az ócsó nyulakat, fűj s fogoly után járni űri szép mmltság (Fal: NE. 20). A testi kívánságoknak leg kissel' helyt se engedjen, még esze ágából is verje ki, hogy anyival is inkább ki szornlyon szívéből (Fal: NA. 191). Királyi mmltság az ótsó nyulakat hokorból kiverni (Fal: Vers. 864). A hazugságok úgy béoltattak fejébe, hogy semmi igazsággal ki nem verhettyük agyából (SzD: MVir. 226). **3**) [expugno; auspressen]. Mikor a csukát megöölöd, gyakld meg az farkán felyül való ízeit, ahbül erősen verd ki (Radv: Szak. 109).

[Szólások]. Miatta sok jantsárt ki-vert már a kórság (Könyi: HRom. 182). Nehezen vertem ki magamat az ágyból (Bercs: Lev. 613). Korán ki verém magamat ágyamból (Fal: TÉ. 770).

kiverés: [repulsio; vertreibung]. Híre vala már az ezá szárnac, hogy ki verése lőt az ő tisztartoyánae (Cseug: Jer A3).

kiverhető: ductilis C.

lő-ver: 1) decutio C. MA. herabschlagen PPB. Láták az hősek, gyorsalkodának, az nap leverék héat palotáknak (Tin. 167). Verietek le az port: executite pulverem (Fél: Bibl. I.15). Az isten igazságának megnyitó kővő az embereknek nagyobb részét le ver es az örök tűzre le csőpölli (Lép: PTük. I.407). Filéménis néki vált egyenesen és lováról leveri Ulyssset (Hall: HHist. III.106). Sokat meg-öl, sokat meg-sebesít, sokat lovokról le-ver közzülők (107). A régi tapasztot le kasokat jól meg-ásztaz, a régi tapasztot le verd rolók (OrvK. 64). 2) [supero; überwinden]. Le veere az igazságot es igen meg szerenczezteteo (Szék: Krón. 48).

[Szólások]. Ezekről erőn erővel le verted eszemet (Fal: NA. 231). Le verte eszemet rólla (SzD: MVir. 458). Ne verd le reményed szívedről (354).

lőverés: decussus C. decussio MA. herunterschlagung PPB. *Szöllőszem-leverése: articulatio MA.

mög-ver: 1) verbero, everbero, deverbero, ferio, caedo C. percutio MA. schlagen PPB. Verjen meg az isten: gott soll dich strafen Adami: SprachK. 212. Veried meg ötet en zerelmennac aiaikiból (BécsiC. 30). Megh veróm a paztot ees el ozolnak a chordanak yohy (WinkC. 152). Daudot az vr isten meg akara verny mykeppen zerelmes fyat (CornC. 76). Az iduezytev meg gyoegyga azokat, kyket meg veer (DomC. 37). Mynden oktalan een velem yngerkedeketh meg verel (KulesC. 4). Ez a kit Abraham meg voert vala Sodomanac el dulusa koran (Szék: Krón. 10). Az Izrael fiai közzül valo tisztartoe meg veretetteneo (Helt: Bibl. I.D4). Meg vér az isten (Mel: SzJán. 41). Meg vpr tégedet az vr (Kár: Bibl. I.184). Megverett istentől (Born: Préd. 429b). Meg vér még az isten (Decsi: Adag. 130). Mikor jobb süllésében vagyok, vedd ki az tűztől, verd meg fával, hogy az sója lebuljon (Radv: Szak. 14). Bűneinkért meg-vér (Tyuk: Józs. 381). Uram jámborokat fogode rontani és hamissakért fogode meg verni (Zrinyi I.13). Megh vér isten tégedet (Czegl: ORoml. 15). Attól félték, hogy meg-vér (Bethl: Élet. II.54). Miltán azért az isten megverett beuimket (Thaly: Adal. II.41). Meg-verték két inasomat (Berces: Lev. 280). Vesztőt tartanak a házban, gyakran megfenyítik, megsanyarították, meg is verik a gyermeket (Bíró: Augy. 132). Istenem meg is vér, kitől is boszút kér szívem, mert szoretem (Anade: Vers. 34). 2) debello C. [repello; schlagen, zurückschlagen]. Kyketh el gyezween es megl verween el yzoeok ewkoth (JordC. 312). Abram meg veere a neg kiralt, a kie Sodomat el rablottac vala (Szék: Krón. 11). Egyik Ákbáb király az Bécsben lakozik, ki az isten ellen nagyon hadakozik, nyilván meglátjátok, végre megveritek (RMK. V.134). Szemmel látott és füllel hallottat beszél, az békességet sohajtják, oda fel harczok volt s megverték őket (RákGy: Lev. 176). Szemerénél őt megveré, hajduit is elszélszété (Thaly: Adal. II.338). Haistert megverték (Berces: Lev. 422). Látom szívetlenségét az hadnak, négyezer, három is megver szemben (692).

[Szólások]. Isten engem verjen meg (Berces: Lev. 494). A plebánus térden állva átkozván a németet mondá: Ez az igaz isten, kit az átkozott nemzettség így szemtelenül tapod az földre, verje meg s meg is veri maga szent dücsüségéért (345). Megverték sokszor az fejedet, üstökben is kaptál az szerdekért, szokszor verték orrodal téjéről (Thaly: VÉ. II.4). Meg vér tégedet az vr száraz betegséggel, hideg leléssel, gyulaztó és izzadó betegséggel (Kár: Bibl. I.183b). Megh veyen teghed vr ysten ryhesseggel, varassaggal (JordC. 258).

mögverés: 1) verberatio C. percussio MA. das schlagen PPB. 2) [clades; niederlage]. Ha Leopold megtudná Haister visszaszaladását s ezeknek megveréseket, nem várná az ostromot (Berces: Lev. 200).

őszve-ver: quatio, concutio, conquasso, compulso, collido C. zusammenschlagen PPB. Őszve-veri az inát: collidit PPB. Kewuek magokat ewzueuertek: saxa se invicem collidendo (EhrC. 54). Evzue veyek az ev tevrvetk (CoruC. 73). Az isten engemet őszue tűre es vgyian őszue vere (Mel: Jób. 40). Verd őszue az pogányokat és törd apro pozdorjánként (MA: Bibl. V.3). Őriil, hogy elogo lett ebben kedvének, van nagy tapsolása őszve-verit kezének (GyöngyD: Cup. 619).

[Szólások]. Ha majd hadat verhetek őszue, megé megyek az németnek (Berces: Lev. 241). A csővre tekeret belfonalac változnac posztóvá, melyet a csapo őszue vér (Com: Jan. 97). Az mit őszveverhetek Hall s Esze Tamás hajduiban, elküldöm az szorosra Stomfa felé (Berces: Lev. 528). Géezi Zsigmondnak megbattam, hogy ha mit őszve-verhet az nógrádi hajduiban, azt is eleiben küldöm (559). Mint egy 3 ezren magokat őszve-vertén megeresztet zászlókkal Győr alá esaptanak (MonrK VIII.180). Mivel vigyázva voltunk és egyébaránt is őszvevertük volt magunkot, Pataknál tovább nem jüttek (TörtT. IV.71). Zalakna körül több hatezer oláblunál verte őszue magát. 1761 (Hazánk I.382). Ugyancsak üdö kell, míg ismét őszveveri magát (Berces: Lev. 7). Őszue vervén magokat a jautsárokkel (Mik: Törl. 266). Ezen 4000 németnek másomnan is gyült híre, de valamely baron Vilcesek veri azt még csak őszue (Berces: Lev. 151).

őszveverés: conquassatio, collisio, allisio C. concussio MA. das zusammenstossen, erschüttern PPB.

őszveverve: contextim C.

reá-ver: [impello; antreiben]. Látván a köz vitézlő rend az nagy veszedelmet, teljességesen eltágitotta az ostromot, Zolyomi hegyes törrel hajtotta reá, de semmiképen reá nem verhették őket (TörtT. IV.76).

[Szólások]. Csak isten Nagyságodat hozza minél előbb, bizony ráverem közel harmincezerre Nagyságod táborát (Berces: Lev. 152).

széllyel-ver: [dispergo; zersprengen]. A seregeket meg szagatni, széllyel-verni: *disjicere agmina PPB. Midőn a nagy Sándor az indiai Porus királyt es minden hadait széllyel verte volna, egy nagy elefántját fogta el (Misk: VKert. 33). Ezer német gyalog volt commandérozva az bagázsia után, azokat széllyelverték, levagdalták (Berces: Lev. 43). Nekem is nagy bajom van Bajnóczezal, csak széllyelverik azokat mindgyárs (67).

viseza-ver: 1) repercutio C. reverbero MA. zurtückschlagen PPB. Mire verném vissza es meg hamissítanám az ő szent ígretét (Helt: VigK. 84). Vissza verett hang: tonus repercutus et resonans (Com: Jan. 621). Vissza-verem ellenem szegezett fégyveredet (SzD: MVir. 195). 2) [repello; zurückwerfen]. Az hadakat elküldtem mindenfelé, mert talán több is gyűhet addig, míg ezeket visszaverik (Berces: Lev. 294). Vissza-vertük őket az előjáróját egész a táboráig hajtván előre (525). A ki magán erőszakot veszen, azon erőt nem veszen se harag se irigység, mind ezeknek ostromit megtöri vagy visszaveri (Fal: UE. 445).

visszaverés: recussus, repercutio C. zurtückschlagung PPB.

Verd-ik: [plumas amitto, pellem exuo; abfedern. abhauen]. Vajja hijjából mint a kigyó ki-bujtatna, verdett orczájára gyengébb bőrt vonhatna (GyöngyD: KJ. 376). Meg-nőnek sugári verdett szárnyauanak is (Gyöngy: KJ. 61. SzD: MVir. 354).

még-verdik: ∞ Szórómet el-hányom, meg-verdem: glabescio Major: Szót 242. Az érzékeny állatok tavaszi őrületben meg-verdenek (GKat: VÁlts. 1.896). A sas az ő tollaitól gyakorta meg-verdik (233).

Verdegél, verdégél: pulso, pulsio, cuso MA. oft schlagen PPB. Verdegelem, zörgetem, tsattogatom: pulso; zörgetek, erdegelem, ütögetem, kógotatom: pulso PPB. Annak sebes ánygja az eget verdekenli láttaték (Szal: Krón. 544). Maga hátát verdegeli az ő farkával (Misk: VKert. 50). A farkas a ketskét farkával verdegeli (Misk: VKert. 184).

(Szólások) A kútnak vize is mint-egy sós vízre verdegél Gyöngy: Csup. 5).

hátra-verdegél: propulso, repulso C.

Verdeget: [pulsio; wiederholt schlagen]. Az ő zemei meg nemalósodnak, az ő melle verdóget es az ő be rekedett torka nehezen vezen lelekzetet (BodC. 22b).

Verdés: pulso SI. [wiederholt schlagen]. Verdődöm, a fölet verdesem: pinto PPB.

által-verdés: cancello PPB.

Verdőd-ik: 1) [trepido; zappeln]. Bezzeg a kinek esze volna, nem tsak a hegyet nézné, melyre fáradva verdődik a világ útyán (Pázm: Préd. 88). A Kalaúz ki-feselhetlen kötevényben verdődívén, nyakokra fojtották (Pázm: LuthV. 2). A Balduinus csak verdődik es mint a lépben akadott madár inkább bé-keresi magát (43). Heában verdődöl ennek az argumentumnak első része ellen (Bal: CsIsk. 432). Fel sem kelbet, akar mint verdődgiék is (453). Heában verdődöl (Sámb: Isp. 45). Az eb mind addig verdődik, hogy felszabadúl a lántzól (Hall: HHist. II.52). A fenekére menvén a víznek, eleget verdődik ide s tova, ki akarván onnan mászni (Illy: SzÉlet. I.101).

2) [eluctor; sich durcharbeiten]. Sokat ellenségiben hátra bagyván előb-előb verdődik (Hall: HHist. III.110). A természetnek belénk oltott szép ajándékait ki-ékesítvén derék tekelltettségre verdődünk (Fal: CE. 365). A természet indílatinak sebes folyása ellen kell evezünk, midőn jóra verdődünk (SzD: MVir. 161).

által-verdődik: [eluctor; sich durcharbeiten]. Nem kell a sok ellenkező dologtól meg-iednünk, hanem által kell verdődünk, akár mely nehez munkája légyen is az érzékenségek (Land: UjSegits. I.540).

belé-verdődik: [incido; hineinfallen]. Ugyan belé-esik a késértésnek töriben is ugyan belé-verdődik (Komár: Imáds. 235).

ki-verdődik: [eluctor; sich herausringen]. Ha az istennek kegyelmessége ki nem venszon, magunk ki nem verdődünk az veszedelemből (Pázm: Kal. 749). Az igazság nyertes, mert noba ideig el-rejtetik, de ki-vergődik es győzedelmet vészen ellenkezőm (Pázm: Préd. 284). A mi későre leheto, mi is kiverdődék az tatárokan közül (MonIrók VII.372). Nints oly akadály, melyből a vidám elmék ki nem tudnának verdődni (SzD: MVir. 18). Fel nem lábba, ki nem verdődik betegségéből (63).

kiverdődés: [eliberatio; befreiung]. Azt ne itéld, mintha semmi reménség nem volna abból-való ki-verdődésről (Pázm: KT. 273).

még-verdődik: [depilor; sich abhaaren]. Szatirusok meg verdődnek, tépik egymás szakállát (Fal: Vers. 876).

Verdődés: [inctatio; das ringen]. Nem körülömbek a te lassan mozogható verdődésid, mint mikor kősziklák ellen gyenge szelek lengedeznek (Bal: CsIsk. 44). Szem eleibe nem vetődött

egyéb az halavány vagy holt tetemeknél s embereknek tsekőly verdődésénél (Moln: JÉpil. 93).

Veréget: succutio C.

még-veréget: [inulco; durchschlagen]. Talalaa kywl bw-doswan az fraterth, ottan fel fogataa es egy marok vevzewol meg verőgheteo (ÉrdyC. 246).

öszve-veréget

öszveverégetés: quassatio C.

Verekéd-ik: couerbero, percutio, verberibus pugno MA. schlagen PPB. Mikor ő házában akarnák bévnyüni, az kamora környül kezdő verekednyi (RMK. VI.127). Az házakat által-szökte az verekedő angyal (MA: Bibl. I.59). Az urok gyönyör-ködött benne, mikor az cselédje vígan volt, csak ne verekedett s ne veszekedett, mert azt el nem szenvedték (MonIrók XI. 360).

(Szólások) Magam is délután megindnlék es éjszakára Magyar-Sapádba verekedém (MonIrók XVIII.52). Az őrdögi késértetőknek ezac magunkban való elfőzesere ne verekedőgyünc (Zvon: Post. I.473). Egy szőrszál a gé-gédre verekedvén meg-fulaszthat (Mey: 3Jaj II.153). Sok gázlással verekedtek vala Gyulára (Szal: Krón. 117). Partra verekedel általa ezekből, fel-szabadúl hajód a forgó szelekből (GyöngyD: MV. 23). Nem a fél-felé-való helyeket választják magoknak, hanem ha csak lehet-is, a szegy-fűre verekednek (Pós: Igazs. II.589). Kűlőmböző esetek es módok által verekedhetni tisztekre (RendÉl. B2). Darins keves futo nti tarsaival egyetemben az Lycus folyo vízre verekedet vala: Dareus paucis fugae comitibus ad Lycum amnem contenderat (Forró: Curt. 205). Igyekezéll ép-pülmi es arra verekedni, hogy bölcsességre jutbas (Ker: Préd. 245). Onnan meg-indulván haza verekednek (GyöngyD: MV. 69). Nagy fáradtan más nap haza verekedett (Gvad: NTest. 148).

által-verekedik: [iter, aperio; sich durchschlagen]. Nagy erőszakkal az mennyei várat megostromolylac es így verekedhetnek által es az országot megvehetic (MA: Scult. 46). Minden ő ellenségün, kísértetün es akadályün által verekedett (254).

be-verekedik, bele-verekedik: 1) [defatigatio pervenio; mühsam gelangen]. Az hideg loepocspan este felé valami rossz helyre beverekedvén (MonIrók VIII.354). 2) [penetro; sich hineinarbeiten]. Anynyira bele is verekedtenek volt ők az gonosz-ságba, hogy ugyan természetté vált volt ő benne (Szal: Krón. 670).

el-verekedik: [circumvago; herumwandeln]. Nyughatlan ember es minden felé elverekedik (EszM. II.371).

elő-verekedik: [se praeferre; sich hervorthum]. Érdemmel kell verekedned elő (SzD: MVir. 111).

föl-verekedik: [luctans conscendo, ascendo; sich hinauf-ringen]. Az kősziklanak tetejere fel verekedenek (Forró: Curt. 435). Azonban Vadási lajtrán emelkedik, Kazai Jánossal fel-is verekedik (GyöngyD: MV. 110).

ki-verekedik: eluctor MA. sich herausringen PPB. Halálos-veszedelemből ki-verekedett: redivivus PPB. Habozo tengerbe keuertec, kiből immar egyszer kiverekettec az nyugodalmas partra (Born: Préd. 300). Valami kevesed magával sok bolyongási ntán Máramarosra verekedett volt ki nagy gyalá-zattal (Szal: Krón. 25). Az veszedelemből kiverekettene (MA: Bibl. I.133). A kie az tengeren hajo törést szenvedne, többire mind az vízbe veszne, száz közül alig verekedhetic egy ki (MA: Scult. 676). Verekedgyél ki gonozságának őrvényből (Lép: PTük. I.175). Szüksége vagyon oly segítségre, ki által ki vere-

kedhesség az fogságból (197). Az hívó ember midőn keserűséggel kísértetteti, ellene áll, boldó kiverel: edic (MA: Tan 740). Az anya-szent-egyház is vagy nyomorgattatik vagy kiveredik (Mad: Evang. 187). A trójai határnak parttyára nagy nehezen ki-verekednek (Hall: HHst III.46). Mennek az erdő-kön, hotlanak, esnek-is, ezek közül végre ki-verekedének (GyöngyD: MV. 55). Én a völgyre térvén megyek sietéssel, hogy hamar lehetnék onnat ki-téréssel, ki-is-verekedem, de igen sokára (GyöngyD: Cap. 655).

mög-verekedik, mög-verekészik: [confligo, congruor; sich schlagen, sich messen]. Mindenikben vala hat hat ezer ember, mindenik hárommal meg veredekni mer (Zrinyi I.22). Hallom, mondta Haiszter, megverekészik még egyszer velünk (Bercs: Lev. 256). Ha gyün az ellenség, vagy gyalázattal kell megtérnem előle, vagy megverekednem (692).

Verekedés: [pugna, certamen; schlagerei, kampf]. Tudod, az nap mely sok részegeskedés és verekedés mind napestig légyen (Nád: Lev. 63). Azoknak nem hivataljok az verekedés, hanem zöndetés (Bercs: Lev. 292). Már meg nem lesz, látom, verekedés nélkül talám csak ma vagy holnap is (585).

Verekedő: plagosus C. verbero MA. (Fél: Tan 328).

Verés: 1) percussio, concussura C. verheratio, verheratus, plaga MA. das schlagen PPB. Mind el dagadozott a feje a veréstől: *eolaphis tuber est totum caput PPB. Vereseknek zozatyja, zeongese mezze ky hallyk vala (DomC. 294). Ez verés-t, taglását jelenti, mert a kit megvernek, meg sederiesül a helie (Mel: SzJán. 407). El szennedi az számár az verést, ezak adgyanak enni (Deesi: Adag. 141). A eitharáknak kedves hangjok a szentek testeken eset verések és taglások (Land: UjSegít. I.682). **2)** [signatio; das prägen]. Az egész gyertyatartó tiszta aranyból egy verés vala (MA: Bibl. I.84).

[Szólások]. Enny sok feietekben verés után monziátok és írjátok vizza, a mit Pázmány ellen mondatok (Bal: CsIsk. 16).

aggszó-verés: [famigeratio; klatscherei]. Mit értesz a hivalkodó beszéden? Értem azokat az ag szó veréseket, melyeket az emberek piatzon, házak alatt szoktanak szaporétani (Pós: Igazs. II.108).

arcul-verés: [eolaphus; ohrfeige] Te zenth arewl veresdert oltalmazad meg vram een oreanath myndön zeplótál (CzechC. 33). Zentseges orcaimae areel verese (DobrC. 616).

dob-verés: [pulsus tympani; trommelschlag]. Az helt, holot az balvayn vala, biak vala az dob veresről (RMNy. II.48). Az had meg tére nagy dobjaveréssel (MonIrók III.12).

harang-verés: [pulsus campanarum; glockengeläute]. Az egyház őrző az harangoknak verésével a gyülekezetet az isteni szolgálatra egyben hívja (Com: Jan. 124).

ház-verés: [effractio forium; einbruch]. Kevesen járunk csak lopásnak, tolvajlásnak okájért, házverésen is tapasztalhattya (MonTME. I.158).

pap-verés: [verberatio sacerdotis; das prügeln eines priesters]. Ky az pap veresben wagny, atoknak sentenciájban esyk (Ver: Verb. 14).

pénz-verés: [cussio monetarum; münzschlag]. Választa iales követseget: Györgyet a colozai erseket, Szezeni Miklost. Karasitot a pénz verésnek mesterét (Helt: Krón. 154b).

ál-pénzverés: [cussio falsarum monetarum; das prägen falscher münzen]. Azoknak jozogat, kiket ál pénz verésben tapasztalnak, senki el ne foglalhassa (Ver: Verb. 264).

tégla-verés: [fictio laterulorum; das ziegelmaechen]. Kezdé sok pallörök által őket nehozíteni téglaverésekkel, sárcsinálásokkal (RMK II.14).

Vereség: verber MA. schlag, streich PPB. Kek vereseg helye: vibex; méltó vereségre: verbero, verberens; vereségre méltó: mastigia C. Meg latom vessővel ő hamissagokat es veresekkel ő bűnököt (AporC. 47). Nem zenuedet meg az en testemen valo vereseket es ostorozasokat (VirgC. 35). Sanlus hertelenködyk vala az tanyothwanyok ellen mynd fenyegbe-teessel mynd vereseegghel (ÉrdyC. 205b). Meg latogatom w byneketh veresegel: visitabo peccata eorum verberibus (KeszthC. 237). Az wra kezdé hynytény mynd bezeddél mynd vereseggel (Pesti: Fab. 18b). A vereség miatt meg haland: accepto vulnere mortuus fuerit (Helt: Bibl. I.Mm4). Ha az istentelen vereséget erdemel, vonnyak le: sin eum, qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternent (Helt: Bibl. I.Yyy). Az het angyaloknak het czapasi es veresei el vegeztettenek (Mel: SzJán. 382). Vereségekkel sunyargattaték mint gonosz-tévő (Pázin: Préd. 52). A bűnök igaz 'zöldgya gyalázat, kissébség, vereség, halál (59). Az te vereség szenvedésed az én orvosságom, az te bánatod és szomorúságod az én örömem és vigaságom (MA: Scult. 472b). Szidalmat, vereséget erdemel (Com: Jan. 192).

Veret, verettet: 1) [verberari jubeo; sehlagen lassen]. Verettet: percussus MA. **2)** [signari euro; prägen lassen]. Kezde peenzt verethy, apro penzt, garasth es ducatot (ÉrdyC. 397b). Tallérokat veret egy 15 lótos próbájú egy gira ezüstből 3 pizeta ligát (TörtT. I.374). Verető kémény (CsikGy. 33).

[Szólások]. Kalodába verettek tégedet: in *robur te mittam PPB. V a s b a verette (Bethl: Élet II.73) Süketen veretvén az dobót (Bercs: Lev. 192). Ez a zsinór mustárja ő felségének nem tetszik, arra a formára verettesse Kglđ, mint a mostani kék övet verték a gombkötők (TörtT. II.379).

el-veret: [excito; aufjagen]. Vadászni is kimentem vala, nagy vadkant és mas erdeit is veretvén el (MonIrók XV.30). Az egész napot vadászattal töltöttem el; soc őzekre s erdeiekre akadunk és bennek egyñihányat el is verettünk (60).

lő-veret: 1) [prostrni euro; zu boden werfen lassen]. Hadnagyának az tulálá mondani, hogy térdet hajtson előtte s mélyebben köszöntse, más kölömben nagy esküvéssel szabóda, hogy le-vereti lábárnál (Fal: NA. 217). **2)** [abji euro; abreiben lassen]. A köblősi erdőn termett makkról verettem le szalonának való sertésimet 1760 (Hazánk I.381).

mög-vertet: [verberari jubeo; prügeln lassen]. Bárón háromszor vertette meg őket az Illéslázy István (MonIrók VII.18);

Veretlen: 1) imperensus MA. ungeschlagen PPB. Szép dolog bátor, hogy vert viszen veretlent (Deesi: Adag. 200). Vert viszen veretlent: osculana pugna (292). Vertt vigen veretlent: Clodius accuset moechos (Czegl: Japh. 152). Bé töltötte az egész Európát tsuda álmé'kodással, mert a vert meg verte a veretlent (Fal: NA. 225). **2)** [non signatus; ungeprägt]. Miért hogy a veretlen és az verett ezüst nem egy értéki és beczübbeli (MA: Tan 1319).

Vergőd-ik: [circumero; herumirren]. A gyermekek a nagy éhségnek miatta el vetteltene, vergődnek, az ucsán az ganéjt kapják fel, azt eszik (Tof: Zoöl. 50b).

által-vergődik: [penetro; sich dureharbeiten]. Által vergődvén az Morva szakadékján vesződtünk, tartoztatuk volna az ellenség menetsit (Kem: Élet. 55).

ki-vergődik: [eluter; sich herausringen]. A hívek az ő tévelygésekből tsak egyedül az istennek fia által vergődhetnek ki (Misk: VKert. 213).

1. Verő: 1) percussor C. verberans MA [schlagend]. Az Izrael hazaba sem arthata az verő angyal ott, a hol az pascha barany nerenel meg voltanac kenne az aytoe (Börn: Préd. 226).

2) malleus, marculus MA. hammer PPB A verőknek chengese be mone főlebe oes az zfnzek ziweben megh zorolanak (WinklC. 207). Az kowacz kezelen vyt wala egy werőt es azal fenyegety wala, hogy bee tewrne agyat (ÉrsC. 307). Leesik ám az okulár az óromról, ha az nagy verőt kezembe vejendem (RMK V.239). Az szegeket nem verével vertek volt (Gyarm: Fel. 274). A kinek gyémánt-színű kéménységét az isten ígéjének verője meg nem rontotta, a martírok vére meg-lágyította (Pázm: Préd. 288). Nem futunk attól, hogy a sz. írás verőjével tanításokat egyenként roncsok (Pázm: LuthV. 43). Rontsd-el uram a te ígédnek verőjével az én kéménységemet (Pázm: Imáds. 148). Ha el-árusz engem, e nagy verővel bé-rontom a fejedet (Hall: HHist. II.89). Külömb-külömbfőle kisebb verők (TörtT. IV.155).

arany-verő: faber bractearius; goldschlager Pesti: Nom. I. 41.

cimbalom-verő: tympanotriba C. cymbalista MA. cymbelschlager PPB.

had-verő: [victor; besieger]. Magok választottak kapitánt magoknak, ezet híják had-verő Aygas bassának (Zrínyi I. 24). Had-verő elmélev lajtörját viz (186). Ihon az Istennek az ő koronája, azt küldi tenéked az had-verő isten (II.85).

harang-verő: Harang verő órác: horologiola (Com: Jan. 168).

kötél-verő: restio Ver. restiarius C. seiler Com: Vest. 143. Kötélverőkről (ÉrdOrszgy. II.381). Kötélverő mesterekről (TörtT. XVIII.237). Az kötéilverő szőlőjét szedesse meg Kegyelmed (Gér: KárCs. IV.176). Debreczeni puskaportörököt és kötéilverőket e szerint kell exolválni (RákF: Lev. I.173).

olaj-verő: factor olei, olearius Nom. 2° 289.

patkó-verő: [malleus calceando inserviens; beschlaghammer]. Isméglén három patkó verőt vettem (Radv: Csal. II.19).

péNZ-verő: monetarius C. monetarius cutor, pisetalis, monetalis signator MA. geldpräger, münzer PPB. PéNZverő-pörtyöly: marculus PPB. Meg érthem, hogy az péNZ verő tytkon az warasba wagon egy haznal (LevT. I.83). PéNZ verő ember: pisetarius (Ver: Verb. Szót. 21). A ki vérszen, hogy magát meg ne csallya, a péNZ verőktől verettetet pénzeknek tudja árokat (Com: Jan. 95). Ha mi a kettős font serpenyőben a péNZverőtől tétetic, először meg-mérsékellyed (166). Jó volna Munkácsra vitétni az bányai péNZverő eszközt (Bercs: Lev. 748). A hazng hamis péNZ verőhöz hasonló (Fal: UE. 458).

szakáll-verő: [concinctor capillorum; friseur]. Pipeskedéssel vesztegetik a drága időt, körületek a szabórend, a kal-márság, szakállverő, haj fodorító masok (Fal: NE. 34).

vas-verő: [malleus ferreus; eisenhammer]. Halla az vas vereweknek chengeseth (WinklC. 75).

Verőd-ik: quassar, concutior MA. erschüttert werden, heftig bewegt werden PPB. Apro gyermetskeket az lo hatara tarisznyaba kötöztec, kie egy mashez verődüen el bagyattac (Born: Préd. 72b). Az ő maga verődő elméiének tulajdoui vázzát neuetőssen pogonyázza (Zvon: PázmP. 228). Térdei egymáshoz verődnek (Ily: Préd. II.332).

[Szólások]. A rossz hírek után mi-nehéz jó névre verődni (SzD: MVir. 314). Fő-ember szolgáljává lévén négy jó pári-pára verődém (MonIrók XVII.8). A sziv későn emésztődik, emésztés után is keményé verődik; egeritur tarde cor, concoquitur quoque dure (Felv: SchSal. 22).

egybe-verődik: [collidor; zusammengeschlagen werden]. Térdei egybeverődénec: genua ejus ad se invicem collidebantur (MA: Bibl. II.161b).

el-verődik: [torpesco; abmatten]. Lágyadtak karjai, szárai törődtek, mert az erős vastúl igen el-verődtek (GyöngyD: KJ. 448). A mely jó meg-zabállik-is avagy el-száguldott avagy az állásban elverődött, az oly lónak e laktariomból 3 lotot adgy-bé (Csel: OrvK. 20).

föl-verődik: [enico; aufschlagen]. A szeretet meg nem rémül, hanem mint a sebes láng és az égő fákllya fel-verődik és bátran által megyen mindenben (Pázm: KT. 189).

kéresztül-verődik: [perrumpo; durchdringen]. Oly tele vala az út emberekkel, hogy kéresztül kelle rajtok verődni (NótPM. 8).

ki-verődik: [evado, erumpo; hinausgelaugen, hervorstürzen]. Adott egy darab deszkát, azzal ki verődhetünk üdvösségünk partyára (Land: UjSegít. II.751). A völgyből egy sebes medve verődik-ki (GyöngyD: Cup. 602).

ösZve-verődik: [comprimor; zusammengepresst werden]. E cselekedetek-által a mi szívünk öszve-verődik és a félelem től által-verettetik (Mad: Evang. 314).

VÉR (verer EhrC. 68. vér Sylv: UT. II.106. Czegl: Dág. Előb. 4); **1)** sanguis, cruor C. blut PPB. Kín veérbas wagon: dysentericus Szikszai FB. (M. Akad. Értes. 1847. 327). Vér állató fi: androsaeomon Major: Szót. 41. Pro eo enim Werbulchu est vocatus, quia cum [elv. cum] avus ejus in praelio Crimildino per Teutonicos fuisset interfectus... tanta crudelitate in eos dicitur exarsisse, quod quorundam quoque sanguinem bibit sicut vinum (Kézai: Gesta 2: 1. Endlicher 103). Az zent sebekbelewl ewtlewt vyer fűtuala az kewfalon (EhrC. 68). Meg foiak vala igaznak lelket és artatlan vert karhozatnakuala (AporC. 55). Az een elmemeth a te verőddelel rezőgőhed megh (WinklC. 261). Gyöngyelő verőd hullot (CzechC. 25. 5). Az ő feyersegese teste rosa zind vereuel meg veresithetic (VitK. 81). A ruhának beső reze hoz'a ragadot vala az ostorozasnac myatta kifolt vereert (88). Meliekéből artatlan ner cborog (Ozor: Christ. 212). Az masodik satorba czak az eggházi feidelem megen he, nem vir nélkül, mell vrt áldozik í magáirt (Sylv: UT. II.106). Mind a kettőnek ki ontatec az ő veere (Szék: Krón. 32). A te attyad fia vére nec szaua kialt en hozzam a földről (Helt: Bibl. LB3). Rettentí e prophécia a kuegyetlen es vérszopo országokat (Helt: Bibl. I.64). A vér szomiuhozzóktól szabadíts meg engemet (Helt: Zsolt. 114). A vér a torkába néne allá és meg tölléc a torka veje (Helt: Krón. 20). Vízán, piatzon szertelen vör omla (Göres: Máty. 63). Az Christus nepe verenek vndok szomehozoia az török. 1572 (KBécs. F4). Az foglyoknak vérecek részegitem meg fegyueremet (Kár: Bibl. I.190). Ártatlan verő ontó keze: manus effundentes innoxium sanguinem (69). Nevezetéc az hely vére nec mezejeüen (IV.30). Szabadíts meg ez vérrel buzgo büntől (V.25). Tudom, hogy igen szük nállatok az oreza piro-sito veer (Bal: CsIsk. 114). Megh pözsdül a vér minden tagainkban, ha valamely halálra itéletet embert előttünk tagolnak (Lép: PTük. I.405). Az állati mag a nagy élet érből a golyok egybe gomolyodot menedékibe vitétt lélek eres vérből leszen (ACsere: Enc. 150). Meg festem loamat keresztény vér-tóban (Zrínyi I.17). Vér-cataractákat indít meg pogányban (II.91). Az ördög mint ravasz vitéz vérkiontásra viszi az embert (Czegl: MM. 137). Még Daud is szabadulást kívánt a vérszopóktól (133). Már a török is vérszemet kapott vala, nem fut vala mindjárt el mint azelőtt (Cserei: Hist. 231). Sok vér omlott, sok holt, sok akadott kézben, ha másképpen lehet, ne fertezzünk vérben (GyöngyD: MV. 13). Vérral izzad töre, valamely felé áll (82). Vére hulló fi: cinadonia (Misk: VKert. 451). Sebjét vér serkentő kőrömmel piszkállyam, kőrömszélyem (Szeg: Aqu. 14). A hideg öszség és a forró vér nem férnek össze (Fal: NU. 253). Nyitottam erét, gázoltam vérét (Fal: Vers. 885). **2)** [sanguinis profusio; blutfluss]. Egy azzonyallat, kyn veer wala

tyzenket ezteudeyg: mulier sanguinis profluvio laborans a duodecim annis (Pesti: NTeszt. 17). **3**) [consanguineus; der blutsverwandte]. Zolgaltasson igazot Keg. nekiek, mert ezek verek benne (RMNy II 91). Valamely ember vérgyökér valamely örökségben, abban idő múlás niuesen (SzékOkl II.121). Szeredai, Ozdi névről kik vagytok vérim ezokról, rátok is áldást kívánok (TörtT.² I.348). Nem kell himni neki, nekem vérem, de azzal meg nem menti magát (Beres: Lev. 42). Most azt a megbecsülhetetlen, atyánkfiaiva, véreinkkel rakott országot ne hagyjuk (58). Az ineta pars úgy mint az Almádi-vérek sokféle exceptiókat erigáltak volt nem akarván az határozást, nagy nehezen megegyeztetők az Almádi és Veress-véreket. 1760 (Hazánk I.372).

[Szólások]. Az gonosz vér meg a luszic és az jó vér jó ki helyette (Cis. F2). Akar ki panasza is az neves embert meg nem tartoztathatni, hanem ha érdemi és a v é r e n h a t a p a s z t a l l y á k (Ver: Verb. 26). A papok az áldozatot meg fogtak, v e r e t v ő t t e k, miuztak, taglottak (Mel: SzJán. 26b). Ha ezetben veszed (az lúd) vérit, megoltalmazd, hogy kezdbül bele ne rútolkojjék (Radv: Szak. 9). Hogyha véret nem veheted az halmak, dióbél kell törni és arra ezetet, hideg vizet tölteni (TörtT.² I.572). Vala Elmellel vérent való r o k o n a Booz neű (BécsiC. 3). Kic minékúne vérszerent való atyánkfiai (MA: Bibl. I.79b). Vér ellen való fertelmességben esic leányával (MA: Scult. 264b).

alutt-vér: sanguis concretus MA. gestocktes blut PPB. A pésma a pésma matskúnae köldökénél egyben gyűlt alut-vér (Com: Jan. 62).

csiga-vér: [ostrum; meerschneckenblut]. Az tengeri kemény héju csiga vérből bársony csináltatic (Com: Jan. 34). Kőntöst viselsz, kit csiga vérral kit más festékekkel festettek-meg (László: Petr. 68).

égy-vér: [coosanguineus; blutsverwandt]. Az fejedelemszszony szerelmes atyánkfiaának attyúl egy vér atyafiát eljegyezni engedvén (Évk. XIII 51).

eleven-vér: [sanguis vivus; lebensblut]. Mykoron kezdé vayny (a kepet), kezdé a vayasokbalol elenen veer ky zar nazny (EhrC. 67).

éretlen-vér: sanies PPB.

férfü-vér: androsaeum; kunrat Fuchs: StirpH 43.

gyöngy-vér: anser silvaticus MA. wilde gans PPB. *Anseres marini sive scotic; talám ez magyarul az gyöngyér, gyöngyvér, gyöngymadár. *Ardea pulla vel cinerea: szárleke gém vagy gyöngyver, gyöngy madár MAI.

havi-vér: [menstrum; das monatliche]. Havi vérfolyás: menstra PPB. Mint havi vér ruha igazságom olly rút (Rim: Ének. 87).

sárkány-vér: [cinnabaris; drachenblut]. Ha a ló ízben, hajlásban meg-sebesedik, végy bába fing gombát, 1 lot sárkány-vért, ezeket a sebbhez tartsad és e kenettel gyógyítsad (Cseh-OrvK. 37).

test-vér: [germanus; geschwisterkind]. Hat féle házasságot tiltot meg a természet törvénye: a testvér szerént való atyafiakat, a fiuet anyyával, az atyáét leányával (Czepl: MM. 277). Gonoszul kezdét itilni Kain Abel-felől, Mojsesről maga test-vér nénye és mások (Hall: Paizs. 277). Már az testvér-atyafiak is szégyenlik egymást atyafiának hívni (MonIrók XI.357).

égy-testvэр: germanus, uterinus SI. [geschwisterkind]. A kie egy máshoz vérral foglaltatic, edgyeknee és egy test véreknee (eozuati et consanguinei) moulatnae (Com: Jan. 119).

Az atyámmal egy testvér volt gróf Apor István (MonIrók XI 318). Akkor fenforgott a sok felszámolás: ki atyját ki tiát ki egy testvérét ölte meg (Fal: TÉ. 658).

Vérengl, vérleng: [sanguinem sitio; nach blut dürsten]. Verlengő emberek es énlardok é magokat nem felelytik (DöbrC. 113). Verlengő emberek tavoziatok en tölem (217). Verenglew emberek ees elalardok nem kyssebaytyk meg w napokath: víri sanguinum et dolosi non dimidiabant dies suos (KeszthC. 139). Ha meg elendez isten byneseketh, thy werenglew emberek el hayolyatok een tölem (384). Zabadoh meg engemet kegyetlenseeg nywelkedektl[es] es verenglew emberektwl mench meg engemet (KulesC. 139).

[Vérengész]

Vérengészés: [caedes; gemetz]. Ha Zrinyi meg-hallja el-érkezésedet, azonnal meg-leled vérengészésedet (Könyi: HRom. 25). A magyarokra rohannak s találnak, támadnak közöttük nagy vérengzések (124).

Vérengésző: [sanguinolentus; blutdürstig]. Vérengző, vérszopó: *avarus caedis PPB. A vérengző Mihály vajda és az ő katonái voltanak gazdák az urak és a nemessek házkoznál (Bod: Pol. 45).

Vérés: **1**) sanguineus, cruentus C. sanguinolentus MA. voll blut, blutreich PPB. Egy kevésé véres: subcruentus C. Ekessegel teremtetet teste iolenec mendenestől fogva veresne (VitkC. 88). Véres, mérges tajték foly ki az két szemén (Zrinyi I 14). Az tigris nem örül ugy véres praedában, mint te oh kegyetlen lölköm fájdalomában (Zrinyi: ASyr. A2). **2**) [apexabo; blutwurst]. Disznóból készült aprólek, nyomint kolbász, májas, véres, kásis, gömböcz, véghurka (Radv: Szak. 63). Disznóknak aprólekját kolbászt, májosit, gömböztit, véresit illendő árok szerint adgyák (TörtT. XVIII.242).

Vérésen: cruento C.

Vérésit: cruento MA. blutig machen PPB.

mög-vérésit: cruento C. [blutig machen]. Az ver hyrtelen, ky buzdolan meg vereseyte az fraternek arcayzat (EhrC. 68). Az ő feyerseges teste meg veresitetic (VitkC. 81). Kurt aga is türrel meg sebesitette, de chak alig fejét meg veresitette (Zrinyi I.114).

mög-vérésítés: [cruentatio; das blutigmachen]. Ha az embernek maga megvéresítése gyilkosság, úgy a tanító mesterek is gyilkosságot cselekesznek, ha a tanítványokat vérig verik (Czepl: MM. 133). Ha a fejünkre hintetet hamu, sák, bñjt kedvessek istemol, annál inkább tetzik neki testünknak meg véresítése (135).

Vérésítés: **1**) [cruentatio; das blutigmachen]. Mit gondolsz istenért a magad véresítése felől (Czepl: MM. 146). **2**) [maculatio; das beflecken]. Ebben a nemzésben semmi ékten rútság és véresítés nimsen (Pázin: Préd. 103).

[Vérésül]

mög-vérésül: [cruentor; blutig werden]. Az ő teste jelenen mind meg tehek miudenestől meg verésültetnek (ÉrsC. 50b).

Vértelen, vértelen: **1**) exsanguis, incruentatus C. blutlos PPB. Czepl: Dág. II.59. **2**) [lentus; kultblutig]. Ő sem lön vértelen, hanem kardot rántván ellenébe kerllit (Könyi: HRom. 96).

Vérez: cruento, sanguine inspergo MA. blutig machen PPB.

mög-vérez: sanguinem mitto; blut abzapfen. Az mely baratot meg vérezik vagy vérit boesáják (Radv: Usal. III.84).

Vérhéd-ik, vérhűsz-ik: 1) [sangvinem sitio; nach blut dürsten]. Söhbetuen te zent vereduul verhüuel (GümC. 115). 2) hutor, configor, desilio MA. kümpfen, ringen PPB.

Vérhédett, vérhűtt: 1) [sangvinolentus; blutdürstig]. Veszedelmünkre vérhédett dühöss oroszlán (Megy: 6Jaj. III. 19b). Igaz magyar nep negyedik jajja, melyet az ő veszedelmére verhédett dühöss lengyelégnek kiütése, öldöklése hozot veletlenül reja (IV. Cím). Tudcz-é verhűtt indulatu ember többet hazudni (Matkó: BCsák. 14). Kivánád, hiszem, vérhűtt ember az executiot (Pös: Válasz. 58). Vérhűtt indulattal kergeti őket (483). Vérhűtt hadakozások (II. 400). Maga tagja s vére és saját nemzete ellen vérhűdött fene bestiához illendő nagy dübösséggel egymást ölni nem iszonyodtanak (Rumy: Mon. 133). 2) [luctans; kümpfend]. A vagy nem ilyen szókkal biztathatya-é olyankor magát az ellenünk vérbedet elenség (Czegl: ORoml. 6). Christas ellen vérbedet dühös sidok (Czegl: Dág. II. 19). Ha az ő ellenek vérhűt ellenkezők között sokan el-vesztenek, magoknak köszönyék (Pös: Igazs. I. 184).

[Vérheszt]

még-verheszt: [cruento; blutig machen]. Iesus közöttök leuen, megfoztatec mezitelen mindőnstől verrel megverheztet (NádC. 256).

[Vérhet]

még-verhet: [cruento; blutigmachen]. Óteth veerel megh verhetőek (WinklC. 203). A város lovait erősen megverhették (Nyr. X. 470).

Vérhütés: [cruentatio; das blutigmachen]. Clastrumi fogadások, testnek vérhütések és sanyargatások (GKat: Vált. II. Előb. 31).

Vérmés: [cruentus; blutig]. Vermös étek: caryca C. Vérmés szemek: oculi *suffecti sangvine PPB. Hogy ne veszkéz Circe rít vérmés szemétől, nem távozom még most házam küszöbétől (GyöngyD: MV. 30).

Vérség: consanguinitas; blutverwandschaft PPB. Közel való atyafiságok s vérségek: consanguinitas (Ver: Verb. 177). Az vérségnek lineján leg közel való vérek: in gradu lineae consanguinitas propinquoires (192). Az kinek semmi vérsége nincs is, az kik tudják valóságosan az én nyomorúságimat, mégis könyvező szemmel hallgatják (LevT. II. 300). Váltis meg te magadnac az én közel való vérségemnek méltóságát, mert meg nem válthatom (JA: Bibl. I. 242). Igaz vérségeknek hogy megfelelőetek (Megy: 6Jaj. VI. 44). Nagyanyám aszszony vérsége. Fenesi Mihály vér őcsese, Fenesi Anna, Klára ne várjatos többé (Tört² I. 349). Ezekhez való vérségünket megmutatják az perfolyta levelek es sententiák (Kem: Élet. 7). A lires Athénás nevelt-fel engemet, ottan jó rendekhez tartom vérségemet (GyöngyD: Char. 17). Két jó atyafiság jó vérséget téssen, áter, matter, brüder, elég sógor léssen (Thaly: Adal. II. 389). Nagy nemből, nagy vér-égből és familiából való uri ember (Bíró: Ékesség. C). Vannak vétkek, a melyek csak bizonyos úri fő házakhoz, vérséghez, tiszthez tapadnak (Fal: UE. 367). Ne légy teljesen másé, se a vérség se az eskütt szerelem nem sorozhat erre (494). Gyakor ágra ki-terjedt vérség (SzD: MVir. 14).

VÉRBUK: [delectus; werbung]. Mely láрма ő felsége fileibe batván parancsoltatott, hogy desistáljanak az afféle verbunetól (Hazánk I. 285).

VERBUVÁL, VERBOVÁL, VERBÉVÁL: [delectum habeo; werbung halten]. Verbuválónak, cigányznak, kalmárnak nem kell hinni (Fal: Jpgy. 933). E mellett meg-nem szüötünk verbuálni (Gvad: RP. 95). Új hadat verbevalni, szedni, fogni: neue völker zu werben (KírBesz. 76).

Vérbuválás: [delectus; werbung]. (Kár: Élet. II. 108. Gvad: FNót. 135).

VÉRCSE: buteo, triorches C. habicht PPB. Amott verobek fezkének, verőc haza ő nekik hercegek, zarvasoknak magas hegek: illic passeress nidificabant, herodii domus dux est eorum (DöbrC. 183. KeszthC. 275). Ragadozó a héja, vértse, ölyű, karoly (Com: Jan. 30). Vértse színű baragos méü völt alatta (Fal: TÉ. 637).

VÉRDIGÁLY: [cyclas; frauenrock]. Három verdigált vettem (Radv: Csal. III. 23). Hijábann fogja meg szent Ferentz palástját, kinek hívságos szél tölti verdigályát (Orczy: KöltH. 192). Lais verdigályát, Phrine kenőtséit (193). Ez nyakába veti másnak verdigályát, amaz kis paputsért el rúgja tismáját (225).

Vérdigályos: [cyclade vestitus; weiberrock anhabend]. Volnának tsak itt valamely bődítés foglyok vagy verdigályos nyulak, úgy derék vadászok volnánk; itt tilalmas dolog az aszszonyokra nézni (Misk: VKert. 235).

VERÉB: passer, strutos C. sperling, spatz PPB. Ot verobek fezkének, Erodusnak haza ő vezerek (AporC. 67. DöbrC. 183. KeszthC. 275). Jeleneek pokolbeli evrdg verobek zemelyeben (DomC. 54). Vigaztam es ollanna löttem mint az verreb, ki ő maga lakozic az hazheian (Szék: Zsolt. 103). Mint az veréb oly szegény (Deesi: Adag. 97). Mint az veréb, csak annit aluszik (159). Az verebet, mikor megmellyeszted, fejt, lábát elvagdaldjad (Radv: Szak. 186). A fecske ficsérékel, a veréb csiripel avagy csipeg (Com: Jan. 33). A veréb az ő nevezetit avagy hogy a veréstől vőtte, mivelhogy a verebet a kórság gyakorta veri, avagy hogy vőtte a herétől, ugymint melly a herénél is herébb (Misk: VKert. 475). Olly buja mint a veréb (Kisv: Adag. 205).

[Közmondások]. Jobb ma egy veréb, hogy nem mint holnap egy tűzok (Deesi: Adag. 159. MA. SzD: MVir. 25).

Verebocske: passerulus C. MA. kleiner spatz PPB. Nagubbirok vattok fő, hogy nem mint vgan sok verebeczkék: vos multis passerulis praestatis (Sylv: UT. I. 16).

VEREK: [?]. Értem azt is, verék fazékból sokan ittak az urak között. de most mind üveg pohárokból isznak még az nemesi rendben lévőek is. 1759 (Hazánk I. 295).

VEREM: 1) lacuna, scrobs, crypta C. fossa, fovea MA. grube Com: Vest. 130. graben PPB. Verem, üreg-hely, kopersó: tunba PPB. Ki az fő közülletec, kinec egy iuha zombaton esendik a verembe, nemde raita ragad e es ki emli őtet (MüncC. 35). Verembe magát el reite oth ehezuen es zemehozuan (VirgC. 26). Nem de lehet ee, hogy az kwthfee azon fednek verneéből edese keserű vzet zyreuczen (JordC. 388). Lezen az gyakorta, hogy ki masnak ueztet akarta es mas ember loanak az uermet meg asatta, az ewnen loanak lewt oda hat nyaka zakatta (Pesti: Fab. 31b). Az ki bolondnak vél eszével más embert, hogy beléje ejtse, gyakran ás nagy vermet (RMK. III. 50). Vermeket astanac az keulec eneknek (Szék: Zsolt. 128). Siddimiec völgyebe soc agyag veröm vala (Helt: Bibl. I. F2). Nem látoc sem szelet sem essőt, de azert ez e czörgő patak verme be telic vízeckel (Mel: Sám. 373). Mind a kettem a verembe estek (Bal: CsIsk. 303). Vak modon a magától ássott veremben lobbán (Kereszt: FelsKer. Előb. 11). A vadász a vermekre és árkolásokra csalogattott vadakat meg fogja (Com: Jan. 80). Kötélen vonák ki a veremből (Czegl: MM. 214). A veremből ki akarván a farkas szepelkedni (Czegl: Japh. 91). Félek raita, hogy Polycarpusnak ásta a vermet (153). Azok uermet astak viteszi fejemnek (Báth: Bács. 2). Egy öl veremtől adatik kilenczven pénz (Monlrok XXIV. 136). Hogy a földbe plántáltatott szőlővessző job-

ban nevedkedgyék, vermet kell körülátni (Illy: Préd. I. 276). Nem engedlek másnak, bár sok vermet ásnak (Amade: Vers. 126). A zabállódók, tobzódók tulajdon fogaiakkal ásnak vermet magoknak (KirBesz. 110). **2)** [cunna; weibliche scham]. A mély vernű kurvákhöz egy typographicus errorból igazodék Sámbar (Matkó: BCsák. 285).

[Szólások] A herodiánusok látták, hogy azokat-is *veremre viszi* a ditsirettel trágyázott szép szó, kik egyéb nagy vétkesen győzedelmet vésznek (Pázm: Préd. 1110).

[Közmondások]. Valaki a más ember lovánca vermet áss, belé szackad önne lovánca a nyaka (Helt: Mes. 278). Másnak áss vermet s ő maga esik belé (Decsi: Adag. 251). Az ki másnak vermet áss, ő maga esik belé (Decsi: Adag. 5. MA). Veremre visz a trágyázott szép szó (SzD: MVir. 87).

ál-verem: enniculus subterraneus MA. [fovea forae capimdae; fallgrube]. Bő-fedett szivének le vonván kergét, találni az alatt sok gonosznak férgét, ál-vermek ásását s praktikák bőségét (GyöngyD: KJ. 464).

álvermes: cuniculosus C.

búza-verem: syrus C. MA. korngrube PPB. Czac múlt néc el az szombat, hogy nyithatnóc fel búza vermeinket (Kár: Bibl. II. 190). Búza-vermekben, hogy ember az dehától, leblétől belé ne haljon, nagykorosság egy lepedővel szelet fogni azféle gödörbe (ErdTörtAd. II. 64). A búzavermeket pegonok alá vétette, erdbogaimék hívják németül (Betli: Élet. 171).

farkas-verem: [fovea lupis capiendis; wolfsgrube]. Farkas veremben talált esni (Czegl: Japh. 90).

főveny-verem, fővenyes-verem: arenariae, diaryx PPB.

jég-verem: *cella frigidaria PPB. [eisgrube]. Kili a jeg verembe zóküllöt s ki egyéb rendbeli kenokat teth önnön magan (DebrC. 184). Az fáját meghozták, de az jégvermet nem tudják megcsinálni (LevT. II. 19)

poklos-verem. Ad quendam cavernam que wlgariter poklos verem nominatur. 1234 (Wenzel XI. 266).

Vermél: [fodio; graben]. A tábor szélére körös környül szintzekat vermeljünk (Kónyi: HRom. 104).

el-vermél: [dofodio; vergraben]. Az tövis között elevenen elvermeltetik (Nyr. X 470).

még-vermél: lacuno C.

Vermélés: [diductio; das ablegen]. Vermélése, föld alá bujtatása a szőlő-tőnek: propagatio vitium, palmitum diductio MA.

Vermés: lacunatus C. [ad sirm pertinens; zur korngrube gehörig]. Még az vermes-életet is szekerekre rakja (Thaly: RT. II 286).

Vermesség: [lacunar; vertiefung]. A kereged forma a leg főkéllétebb semmi várossága, vermessége nem lévén (Com: Jan. 165).

[Vermész]

Vermézés: plantarium PPB.

VÉRÉS, VÖRÖS: ruber, rubens C. rubens, rubicundus MA. rot Com: Vest. 144. Ad quendam vepres Veresharazth nuncupatus. 1260 (Wenzel XI. 613). Veresferteffen vallis. 1293 (Wenzel X. 119). Le vetkezeten ötet veres palastal kördnekezet meg ötet (MünchC. 68). Az kertb az papoknak vala tyztessegek, mykoron tawol vala töldk gallerus köntdsők, veres berestrayoc (PeerC. 340). Yewe hozayauk egy kysded madarka feyver mynt az hoo, orra veress yunt pyross rosa (ÉrdyC

311b). Keethi rwhanak walo feel atlaz, egyk zewld, masyk weress (RMNy. II. 35). Hagiók ég tulkot nogied fiuet veres tarcaiat (302). Mikeppen vitte őket által a Veres tengeren a a pusztaba (Helt: Bibl. I. c4). Le vonác szóp sima veres bőré (Helt: Mes. 347) Veres béli gomba (Mel: Herb. 28b). Az szanuanban is az veres es tűzes színy azt hirdeti (Born: Préd. 9). Chyuz gadagast auagy zent Antal tőzét, vörös közvennek lyuák, haznos vele keuny (Frank: HasznK. 15b). Vörös mogyoróból való tej, kivel az vérhasban élnek (Radv: Szak. 275). Veres ború szőlő: vinea meri (MA: Bibl. II. 2/b). Meg-sérti oldalát úgy, hogy onnan folyni vörös patakot lát (Zriayi II. 77). Az veres gerezna nálok miut szintén az szepesben szokot dolog (Czomb: ÚtLeir. 109). Igaz, én a veres hagymáru, le a fokosrul (Czegl: MM. 182). Talánkoznaq apró durinczai baraczkok, a kik egy-felől vörösek, más-felől sárga szabásuak (Lipp: PKert. III. 181). Zorden szabási temérek veres színy (Keesk: ÖtVM. 266).

feketéllő-vörös: [punicus; schwärzlich rot]. A tészla szer nyű hamar nő és avagy fejr avagy feketéllő veres (ACsere: Enc. 240).

ragyogó-vörös: igneus PPB.

sárgaszínű-vörös: rufus C.

tűz-vörös: rufus MA: Bibl. Magy. 4.

vörhonyó-vörös: rufus C.

Vörösöd-ik: rubesco C. MA. rot werden PPB. Szőmeink állapotja dolgáról Ferencz uram bévöbben ír, két nap kezd esmét mind az kettőnek az héja vörösödni (Nád: Lev. 105).

el-vérésedik: ∞ Mint az tűz vgy el veresedik (Decsi: Adag. 245).

még-vérésedik: irrubeo C. [erröten, rot werden]. Meg- veresodem, pürosodem: rubesco PPB. Forgasd meg benne az rákot, úgy megvörösödik, mintlia megfőzted volna (Radv: Szak. 167). Nékie oly veress bibor ruhát adnak, bogy mind az egész teste meg veressedik és darabonként vagdaltatik (MA: SB. 55).

Véréséll-ik, vérésl-ik: subruceo C. rubeo MA. [rötlich scheinen]. Vereslem mint a bársony: purpuraseo PPB. Veres-sellik az ég (Sylv: UT. I. 25). Láttác, hogy az víz vereselléne mint az vér: viderant aquas rubras quasi sanguinem (Kár: Bibl. I. 333). Vörösöllik az égh: rubicundum est caelum (Fél: Bibl. I. 26).

Véréséllés: [rö subrubere; das rötlich scheinen]. Ihol itt a világosság a naptól vagon, a veresellése penig a veres színű ivogtúl (Ker: Préd. 266).

Véréséllő: rubicundus C. subrubicundus, subrufus MA. ein wenig rot PPB. Vereséllő, téglaszín: *color subrufus PPB. A fodor szőlő gyümöltei zölden vereséllők (ACsere: Enc. 236). Vereslő s fejr színű rosa (Bod: Lex. 158b).

Vörösen: rubicunde MA. rötlich PPB.

Vörösös: subrufus C. rubicosus MA. rot gefürbt PPB rötlich KirBesz. 133.

Vörösit: rubefacio MA. rot machen PPB.

még-vörösit: rubefacio C. PPB.

Vörösség: rubor MA. röte PPB. Belől az szememnek semmi nyavalyájok nincs, hanem az szemőm héjain vagon az vörösség (Nád: Lev. 105). Az élet kinek jaj, kinek háborgás, kinek ok nélkül való sebek, kinek szemeknek veressége (MA: SB 10)

[Vörösül]

mög-vörösül: [erubescio; rot werden]. Ha azt akarod, hogy megvörösüljenek, tölts égett bort, forgasd meg benne az ákót (Radv: Szak. 167).

Vérhőnyögös: [rubicundus; rötlich]. V-rhőnyögös ló: equus spadicus MA. Az feje verhőnyögös mint egy borosta MA: Bibl. 47b). A pegymet kitsiny fejt, verhőnyögös hátú, fejér torkú állat (Misk: VKert. 239).

Vérhőnyít: rufo PPB.

VÉRHŐNYŐ: rubidus C. subrufus, rufus MA. rötlich PPB. Verhőnyő, veres: rubellianus, rubellus; veres, verhőnyő, veres-téntás: rubricosus PPB. Estue lenen ng moudoc: derlend lezen, mert verhőnyő a meñ (MünchC. 44). Egy vértben egy verhőnyő színe oroszlánt királ ada (RMK. IV.36). Verhőnyő sárga föld, arany enyő érez közzül szívárkózó bányászai nedvességeknec mondatnac (Com: Jan. 17). Verhőnyő, hajnal szabásu, ragyogo színű (63). A szent János fájának levelei verhőnyők (ACsere: Euc. 235). Verhőnyő testének bőrből is mind úntalan olaj tsepgeni látszott (Kőnyi: VM. 5).

Vörhőnyőske: rubellus C. rufulus MA. rötlich, etwas rot PPB.

Vörhőnyön: [rubide; rötlich]. Vronc diősegősön, feierön es verhőnyön fenuen előttök megen vala (TelC. 163).

Vörhőnyős (verhőnyes Nom. 13. verhőnyes Helt: Krón. 101b. vörhőnyes Sam: Cer. 221): fulvus, luteus, luteolus C. [rötlich]. Verhőnyes bay: rufi capilli (Nom. 13). Vagyon az Crystwnak zakalaban nyolcz zalak, kyk kessese lattatnak verhőnyősnek lenny (ÉrC. 72). Ada neki egy verhőnyes haragos oroszlánnac képét (Helt: Krón. 101b). Az keleuénec helyén támad feier szpő verhőnyős színű, mutassac meg az papnac (Kár: Bibl. 199). Vörhőnyős ló: equus rufus (Fél: Bibl. II.170). Verhőnyős színű szpő: cicatrix subrufa (MA: Bibl. I.99). A verhőnyős hajnac hamar őszülne (Com: Jan. 53). Kijöve más lo verhőnyős (Titk: Jel. 49). Megh tapodta a fene vad oroszlánt és a vörhőnyes sárkánt (Sam: Cer. 221). Adgy nekem e verhőnyős főzelekből: da mihi de coctione hac rufa (Ily: Préd. II. 62b). Verhőnyős vérükben földnek természetze, nyálasokhoz közel víznek van ereje (Felv: SchSal. 26). Tiszta vértéknek orozájok pirossok, sárga vérük pedig verhőnyöst mutatnak (27). A teve verhőnyes színű kemény bőrn állat (Misk: VKert. 37).

VÉRFEJYE, VÉRFOJYE (verfely PPB): alea C. tessera MA. würfel PPB. Verfolyét iácrom: astragalizo C. Vörfely, kotzka-játszás: astragalus PPB. Verfelyében nekik nyereségek vala életek (RMK. II.265). Ne vessen tégedet verfelére és szerencsére: no forte mittat sudem in terram (Kár: Bibl. 1.675). Kotzkara, sackra, verfelyere költi marhaiat (Born: Préd. 548). Uerfelyet, hasartot iaczanac (Tel: Évang. I.347). A czipót az teiben verfelye szemre kell metelni (Radv: Szak. 197). Czinály szoros alsóruhát is, verfelye szemnece formájára megtzifrázott ruhát (MA: Bibl. I.75).

Vörfolyés: 1) [tessellatus; würfelförmig]. A zászló kamuka fejt, szépen verfelyes (Rim: Ének. 230). A Jesus verfelyes zaszloja alatt vitezkedő N-Szölősi Mihály (Szöl: Dáv. Cím). Verfelyes piros karmasin színű zászlo (Szöl: Dáv. 66). Vörfolyes száraz gombokat fl. 10 den. 20 (Törtf. 2. I.163). **2)** aleator, aleo MA. würfelspieler PPB. Találatnak némely koczkás, kártyás, vörfolyés emberek, kik neki édesedtenek az iátéknak (Lép: PTük. I.280).

Vörfelyéz: [tesseris ludo; würfeln]. Hogy nap estig kártyazanac és verfelyezene (Lép: FTük. 7).

VERITÉK, VEREJTÉK (virejtékes Land: ÚjSegits. II.813): sudor C. MA. schweiss PPB. Orzadnac veritékébe egyed

kenyeredett: in sudore vultus tui vesceris pane (Helt: Bibl. I. B2). Az ő földec hideg, abból be reckedne a testeknec veritékénc lykai (Helt: Krón. 9). Ő veritékeuel az kenyeret eszi (Born: Énok. 243). Lőu az ő veritéke mint az czipő verők le menuen az földre (Fél: Bibl. I. 131b). Czöbőge az egeknece veritékte (MA: Bibl. V.31). Véres verejtékedel eszed kenyeredet (Alv: Post. II.217). Veritéc törő keszkenyőc: sudaria (Com: Jan. 101). Veritéc-járó apro-likas: porosus (Com: Vest. 141). Minden kis veriték, mely lórul chöppenik, szép győnge harmattá az földön változik (Zrinyi I.136). Előbb keresném veriték-szakadva, hogy sem lellem-sérteve kenyeremet (Fal: NE. 10). Ha a bülseségnek nevével kezdi hírleni a világ, ne csodálj, hanem mások veritékének köszönje (Fal: UE. 372). Fájdalmas volna véres veritékünknek siralmas cseppre való változása (453). A jutalomnak reményége letörli veritékét a héres szolgának (Fal: SzE. 519). Sok fáradsággal nyerik ők azokat, véres veritékkel szedik jutalmokat (Orczy: Költfl. 45).

Veritékés, verejtékös: 1) [sudorem movens: schweiss treibend]. A testi kenyeret veritékes munkával kereszik (Pázm: Préd. 389). Virejtékes fáradságokkal kincseket szerettek (Land: ÚjSegits. II.813). **2)** [guttatus; getüpfelt?]. Egy veritékes aranyas pohar, más egy aranyas veritékes pohar (UMMuz. IV.170).

Veritéküz, verejtéküz: sudo, consudo, desudo, consudasco C. schwitzen PPB. Az embernece veritékes helye, a hol inkább szokot veritékezni (Kár: Bibl. II. 150b). Halalos kínnal kezdte tusakodni az halallal, ki miatt verrel is veritékezie vala (Born: Préd. 227). Christos az imatkozás közt verrel vereitekezet es küszödet a halallal (289b. 397). Az egh gyakran vereytegzik nagy zápor-essőkel (Valk: Gen. 66). Lelki szemével látván, minémű sok rút tsüölölásokat kell szenvedni, ezeknek gondolkodásából verrel veritékezik (Pázm: Préd. 261). A testi munkákban veritékezni (Pázm: KT. 109). Kell teneked is sokat járnod s fáradnod, veritékezned (Zrinyi I.68) A fal veritékzik, a soo vizesedik. 1671 (KNagysz. B3). Az én szavaimat mint valami orca-törőlt nyújtom könyhul-latástoknak el-törőlésére (Hall: Paizs. 477).

ki-verejtéküz: exsudo C.

környül-veritéküz: circumsudo PPB.

mög-veritéküz: [súdo; schwitzen]. Takariak iol bé, czak az orcaia legyen kin, úgy meg veritékezzék, használ (OrvK. 24).

Veritéküzés: sudatio C. MA. schwitzung PPB.

Veritéküző, veritéküzető: sudatorius C. [schwitz-]. Veritéküző gyenge vessző: laserpitium C. Christusnac verrel veritéküzető hartza (MA: Scult. 363b). Nincsen meg giberítő hideg, veritéküzető húség (Lép: PTük. III.321) Veritéküzető pad (Com: Orb. 150).

Veritez-ik, verejtöz-ik: súdo, desudo MA. schwitzen PPB. Mind ezőknece zomorusagat es keserűseget főfűl mulla annera, hoğ ugan verrel veritözec beleie (NádC. 49). A nap feneyt tellyesselge ky bochata, kezdé az ember heuynly es vereytezny (Pesti: Fab. 45). Neked vereyteznec a szegéy kapások, teneked fázódnac az szomjú balászok (RMK. II.196). Az vitez Gergöly veritözék, népket biztatják, törésre vivék (Tim. 132. 337). Ötöd napon ez világi szépségök veritöznek úgy mint egy csöppent verők (RMK. VI.38). Veres veritekuel veritezet (Mél: SzJán. 245). Ha igen veritezic az lábod, déli szél mia nedues idő léssen (Cis. G4). Jonasnac a feyt a nap sűti vala, vereyteziec vala (Hoffgr. 347). Nagy részéért az sido nepnece híjába veriteznece verrel (MA. Scult. 811). Eotöd nap-az fűvek és fák mind verrel veriteznek (Alv: Post. I.33). A szem végece könyveket hullatnac, veriteznece (Com: Jan. 47). A faragot

képek vérről veréteznék (Pós: Igazs. 1369). Szomorú esőkkel az ég veritezik (Rim: Ének. 307).

még-verítézik: [desudo; stark schwitzen]. Rajta álló ágok gyümölcsfáknak vérről ezők is mind megverítéznék (RMK. VI.38). Mikor menne, igen meg hevítetek és megh verítetek az napnak melegsegtől (SalMark. 16). Az angelica gyökeret lat penz nyomony aranyas törlekben ad meg innya, de meg verítözök vtonna meg gyógyul (BeytheA: FivK. 118).

Verítözés: [sudatio; das schwitzen]. A vért gyengébben kevesítik meg a vakarodások, veritözések, főrdők és az étlenség (ACsere: Enc. 199). Porotskájá estve be-vetotvén, sok nedvességeket viszen ki étszaka a verítözés által a testből (245).

2. VERŐ: [sudor; schweiss]. Nagy bő verev teged hata, my bynűnket lat syratad (GömC. 41). Az ő zeutséges testenek minden thagyabol werős werő czepeg wala le (ÉrsC. 28). Az verő, veríték-járó apro-lyukas (Com: Vest. 12).

haló-verő: [gelidus sudor morientis; todesschweiss]. O jay ennekem, merth ymaran az halo werő kywe yth el folywan minden thagaymath (ÉrsC. 303).

VERME: [absinthium; wermut?]. Vermevel nyulat ... malacozt fekete lével, vermével (TörtT. 2 1573).

VERNYE: [?]. Az borjúhúst abaroljad tiszta fazékban és úgy szűrd reá az levét és ugyan által verd, mintegy vernyével valót (Radv: Szak. 45).

3. VERŐ: 1) [lucidus; licht]. Verőfényen száraztom, fejé-ritem: inolsó; kinn a verő-fényen járni: ambulare in *solo; igen verő-fényes napra fekvő hely: *solibus expositus locus PPBL. Az lisztet az szitával szitáld ki, az verőfényen szárazd ki (Radv: Szak. 187). A mely fá tavaszuk első nyulására az új verőfénynek múlt sugárára bimbózik, el-fagy (GyöngyD: KJ. 386). Mikor a ló a verőfényre a nagy járától igen meghevül, a feje veleje meg-olvad (Cseh: OrvK. 74). **2)** [sol, radii; sonne, sonnenstrahlen]. Az ispanyt talállyuk a kert közepén a verőn alunni (Gyöngy: Cup. 18). Az köpönyegemben sok kárt tett az esső, mert úgy megrongyollott, általsit a verő (Thaly: Adal. 1.233). Tavaszí verő gyönyörűségével földet ékesíti zöldellőségével (Orezy: KöltH. 21). **3)** [novellus; jung]. Verő malacz, süldő: *sus novella PPBL. Verő malacz: porcellus, spaufferkel (Com: Orb. 161). Verő disznó 3 fl (Évk. XIII 72). Fizetése verő ártány 2 (92). Egy jó verő malacoz tíz pénzben rendeltessék az bírák (TörtT. XVIII.244). Két verő-ártánya (MonIrok. XXIV.65).

VERS: 1) versus, carmen, epos, elegia, musa, rhythmus C. vers PPB. [dichtung]. Verset szerzek: versifico C. Zerze egy rűvid verset (VirgC. 16). Ertelmes ember leen es yo vers zorvoz (ÉrdyC. 519b). Neuet meg jelento verseknek foiben (Kák: Ast. 12). Az vers szerzőt enlitik Homerust (Ver: Verb. Előb. 34). Verseket szerezhot vala (Decsi: Sall. 19). Sokat hazudnak a vers szörzők (98). Ir verseket, de meg veszi az árrát (156). Verseket szerz azoknac halálokról (MA: Bibl. I. 276b). Nevek betűinek által hányására irott-versek: anagramma (Com: Jan. 163). Én ez előtt ifju elmével jaczottam szerelemnek édes versével (Zrinyi 1.9). Sokszor könyveivel írta keménységét, az dílt fáru mostan így kezdé el versét (II.100). Itt a koholt verseknek vége (Thaly: Adal. 1.209). A vers-szerzésben is hogy szép tehetsége volt, azt bizonyítják az ő versei (Bod: Pol. 56). **2)** [vice; -mal]. Meg hagtac egy nehany versbe az várat (Valk: Gen. 51). Egy nehány versen parancsoltam (RákF: Lev. 306). Deszni vára visszajárgtetett egynehány versen (TörtT. VII.155). Mert akkor megbékéltett egy versen, vagy frigy lett volna a némettel (ErdTörtAd. I.139). Az katonáknak is egynehány versen parancsoltam (MouTME. V.308).

[Szólások]. Verset futni, verset játszani: *contendere cursu, ludo PPBL. Verset futtatás vagy egymást vitézségben gyakorlás: *docurus equitum PPBL. Verset úszni valakivel: concertare *velocitate nandi PPBL. A mint látom, ez az ifjú Apollonius verset vethet velem (Hall: Hist. II.269).

átköződő-vers: sillus PPBL.

dicsérő-vers: elogium Com: Jan. 163. A vers szerző menyekezői verseket, halálra való verseket, útra bocsátó verseket, dicsírő és szomorú verseket ki-gondol (Com: Jan. 163).

fél-vers: hemistichium C.

halálra való-vers: epitaphium Com: Jan. 163.

hatlábú-vers: hexametrum C.

két-vers: distichon PPBL.

koporsó-vers: epitaphium, epicedium C.

menyéközői-vers: epithalamium Com: Jan. 163. hyme PPBL.

négyszerű-vers: tetrastichon C.

paraszti-vers: bucolica C.

pásztori-vers: bucolica C.

síralmas-vers: elegia C. PPBL. Com: Jan. 163.

szerelőmegrjesztő-vers: *amatoria poesis PPBL.

utrabocsátó-vers: propempticum Com: Jan. 163.

Versécske: versiculus C. MA. verslein PPB. A ki * mi munkankat meg akarja iobbítani, nem csak egy anyag kétt verseket kell elöibe venni (Helt: Bibl. I. e4).

VERSÉNY: [certamen; wettkampf]. Illic neked, tanuló társaidat versenyel követned (Com: Jan. 156).

Versényes (vőrsőnyös Zvon: Post. II.42): pervicax C. contentiosus MA. zünkisek PPB. Kemény-nyakú, versényes, meg-átalkodott: pervicax PPBL. Azoknak, kék versénysek, veteke-dők, fene kemynsék iwuendő (Komj: SzPál 50). Alázatos, békeségűs egyik részűgös, az második csak garázds és vőrsőnyös (RMK III.265). Az vr rendem való embereket meg vtiállk, kik vakmerők, versényesek (Sylv: UT. II.125). Ne legy versényes a törnemben (JézSir. B3). Az kicizid száyon való vékony ayak erőtlent és versenyest vagy ravaszt ielent (Cis. N4). Kemény és versényes, ki haragiában kemélséget czelekedic (Kár. Bibl. I. 615b). A vőrsőnyös meg keseriti a lelket: quae immoderata est, conteret spiritum (SalMark. D7). Versényes és álnok ember vala: erat vir pessimus et iniquus (MA: Bibl. I.275). Versényes és ellenkező nemzetség: populus non credens et contradicens (IV.145). Versényesec, nem engedne az igazságnac (MA: Scult. 28). A lopoc, fővsényec, bujác, vőrsőnyösce meg-térhetetlenül gonoszoc (Zvon: Post. 42).

Versényesköd-ik: [adversor; sich widersetzen]. Ha a botráunkozót tsak ugyan versenyekedik, tudjátok az szokást: vagyon egyzabái szék, melyle efüle ügyben igazétást szokot tenni (Megy: Dial. 20).

Versényesség: pervicacia PPBL. [hartmäckigkeit]. Háládatlanság és vakmerő versenyesség: ingratitude ac pervicacia (Com: Jan. 194). Az eretnakséget az emberi versenyességnek kell tulajdonítani (Megy: 6Jaj. I.16).

Versöng (versenyőg Com: Jan. 224): discepto, litigo MA. zanken, streiten PPB. Ne versönyözetec az vton: ne irascimini in via (Helt: Bibl. I. Z). Versengnece vala Mosessele es eszt mondgyac vala: Adgyatoc vizet, hogy igyunc (Helt: Bibl. I. Kk4). Ez a versengésnece vize, a hol az Izrael fia az vrral

környül-vés: [circumcido; rings umschneiden]. Ezer szlopképeket asszonyunknak eregsstünk, véssük környül ezeket (Fal: Vers. 884).

Vésedék: [loculus; schatulle]. Melly lánának titkos mester-ségű vésedékjéből az említett athuanét kikeresvén... (Rumy: Mon. I.97).

Vésés: striae, striatura, caelatura MA. [das ciseliren]. Egy képt el-választ a többi közzől és azt kezdi csinogatni vésséssel s faragással (Hall: Paizs. 58).

Vésot: [fodere cura; graben lassen]. Még bústyan belől két árok földzte palotát, kapitány kit akkor vésete (Zrínyi I.31).

ásat-vésot: ∞ Ásatja-vésoti az csenkevári sáuczot (Beres: Lev. 602).

[Véskél]

áskál-véskél: [insidiar; intriguiren]. Az ördög éjjel nappal veszedelmet áskal és véskél alánk (Pázm: Préd. 603). Ezer hazugságokat mint annyi pattantyúkat szegez ellene, áskál, véskél, ostromollya (Fal: TÉ. 256). A ki igen forgattya álnok fogását, szüntelen áskál, véskél, kerülget fortélyaiival, arra ugyan méltán gyanakszol (390).

Véső: caeltes, caelum C. caestrum MA. grabeisen, grabmeissel PPB. Ki adgya azt nékem, hogy beszédim könnybe irattassanak vas-pennával és ón-táblára, vagy vésővel metzetessenek kőre (Offic. 278). Két furó s egy véső (Radv: Csal. II.332). A víz szélén való fák az ő erős fogaival belől annyira kivésí, mint ha ugyan vas vésővel vájnak ki (Misk: VKert. 244). Se ásó se véső nem kívántatik, vigan hozzá fész, a mit kívánsz (Fal: UE. III.73).

kupás-véső: caestrum; hohlbolrer PPB. Haszontalan dírb-darab vas találatott harminczhárom darab, item ágyúkerékhez való kupás véső nro 1 (TörtT. 9 IV.155).

VESE: renes C. MA. niere PPB. Has vagy potrok, vesék kővérsége: abdomen Major: Szót. 3. Veséje fáj, arénája vagon: laborat ex *renibus PPB. Meg laugasolt en zyweu es en veseim meg változtattak (AporC. 27). Meg zoreytassanak az te veséd (DomC. 36). Igazath zyweknek eos veseknek ysten tudakozya (KeszthC. 10). Geryezyed meg een veseymeth: ure rene meos (16). Az isten setét tömlöczet, veséket állaltát (RMK IV.225). Az veséket mongáe a tauacznac mihelenee leuni (Szék: Zsolt. 162). Vegyed azt a kenerséget, mely fedezi a bélit és a két vesét (Helt: Bibl. I.Q(2). Es a bünert valo aldozatnac mynden köuerséget emelye... a may körfil valo clepesz háyat a vesék-től el szakasztattat (Helt: Bibl. LZz). Színeknek es veseknek hasogatoia, által nezdie (Kár: Credo. 67). Az meoghí vizet főch-kendővel az testben lőnd, ki hozzá az főuent az hoiaighul es veséből (BoytheA: FivK. 35). Ha az föld füstit es az kőment horban főzd, vesenek es agynak szorulását ki viszi (117). Az máját az vesét szép hosszan metéljék meg az tálban (Radv: Szak. 25). A savós rész az húgy éren a vesékre megyen (Com: Jan. 51). Tudgya, ki a veséket láttya, hogy ezt is nagy kételenséghből esolekedtem (Czegl: MM. 298). Az ő vesőinek tanuja az isten és az ő nyelvének hialloja (Illy: Préd. 1.7). Az isten meg vizsgálja a veséket (Kisv: Adag. 112).

Vesecske: renunculus MA. kleins niere PPB.

Vesés. Borjú-tag, tizmer, a vesés fele: *lumbus vitulinus PPB.

VESLING: caseolus; käselein PPB. Minden jobbágy tartozik az várhoz egy-egy messely vajjal, egy vesling turóval és egy lúddal (Gér: KárCs. 2 IV.300).

VESZ, VÉSZ (veszék RMK. IV.257): pereu, dispereo MA. zu nichte werden PPB. Oh mint veszék jó szomszédom, kisebbségemre leányom énnékem vagon (RMK. IV.257). Ott vesze mind az ő tarsival egyetembe (Helt: Bibl. Ib4). Ő maga Rogérius az harczen vesze (Pázm: Kal. 437). Mikor sz. Pál a Kristus híveit kergette, öldöklötte, mindgyárt akkor veszni kellett-vólna (Pázm: Préd. 26). Hejában veszni, el-nyészni ne engedjed (Com: Jan. 155). Akarmint volt, ott veszett Szulimán elászár, az bizonyos (Zrínyi I. Előb. 2). Iffiantan kelle veszni szegének más boldonságán (Zrínyi I.52). Borbély Péter papucs-csa sárba veszőtt, azért attunk 40 d (MonTME. I.19). Az pénzön veszőtt 1 frt. (24). Ez áltolment szép had majd mind oda veszett (Thaly: Adal. II.360). Oda nem csak rekedni, de már veszni kellene az hadnak (Beres: Lev. 120). Kicsuda s mennyi veszett részünkről, nem írja (404). Megtérjen, mert ide vesz az gyalogja (431). Sok veszett német egymás fegyverétől az sötétben és füstben (434). Ha igyekezetünk magában talál veszni, a szégen és kár-vallás dupla (Fal: UE. 363). Hull marhánk, fogy pénzünk, vész jószágunk (Fal: SzE. 533). Negédségok miatt sűrű homályban forognak, és mint hogy akaratosak, veszni hagyja őket az isten (534). Jobb vadnak irigyink, mint szüakodóink, így elenyésznek, vésznek, vagy máskiut lesznek (Amade: Vers. 4).

[Szólások]. Esz ő d vész azokért, melyeket szömdöddel kell látnod (Helt: Bibl. LZz3). Valakibe veszni: *adoriri alieum jurgio PPB. Ha nem tetszik, füstün veszhet (RákF: Lev. VII.52). Ha gazdagságot szeretlek, ne veszzzen eszeted a világ javaira (Pázm: Préd. 96). Minden esze, kedne az ostorra veszett ő néki mostan (Decsi: Adag. 91). Minden esze pénzre veszett (Börn: Préd. 561). A mely város tékozló és pénz ontó, veszni akar (Fal: TÉ. 779). A ki oztán veszni indúl, az szél is árt annak (Decsi: Adag. 184). A természetnek alkottmányi által esvén ezen apadnak, fogynak és veszni indulnak (Fal: UE. 386). Vannak, kik veszni indulnak, mert senki sem meri őket visszarántani (440). Fel-éled a veszni indúlt fa (SzD: MVir. 102). Veszni tért ifjú (Megy: 6Jaj. II.29). Veszni térd élő-fák (Nad: Kert. 127). Veszni-tért kis hazánk forogsz mely sok koczkán, hány felé vetett már a szerenese sarkán (GyöngyD: MV. Előb. 9). Hamar kész, ha mar vész (Fal: UE. 395).

[Közmondások]. Az ki másnak gonoszát keresi, ő maga vész belé (Decsi: Adag. 269).

bele-vesz: [dispereo; zu grunde gehen]. Ha meliek (a szerződés) meg nem allana, iozagaig bele vezen (RMNy. II.23). Bele vész az tengerbe (MA: Bibl. 161).

benne-vesz: ∞ Szépen meg-terítették a bálót előtted, ha okos figyelemmel két-felé nem tekintesz, benne vész ártatlanságod (Fal: NE. 8).

egybe-vesz: 1) contendo, rixor MA. kämpfen, zanken PPB. Az esztözásban, isten úgy akará, hogy egyben veszték vala (RMK. IV.34). Ezee kottén egybe veszzénéce az birodalmou (Helt: Krón. 20). Egybe vesze Rudolff czaszárral (60b). Kezdénc az wrac pártolkodni és egybe veszni (67b). Ha elkezd minden emberrel egybe veszni, az isten artzól póki (Helt: Mes. 85). Mikoron iól laktanae volna, a beszédec közet egybe veszzénc a külemb külemb aiandokokert (413). Nem volna ez világon oly, kiuel egybe nem tudna vezni (Decsi: Adag. 110). Az uton egybe ne veszzetec: ne irascimini in via (MA: Bibl. I.43b). 2) jillaqueor; sich verwickeln). Nimsen olly egybe veszett akadémós galiba, a melyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (Fal: UE. 395). Olly egybe veszett akadémós állapotnak tartják, melyből mind a hét régi bölcs sem tudna küzazúlni (427).

egybeveszés: contentio, rixa MA. zank PPB. Egybeveszés vala az wrac közet (Helt: Krón. 61b). Egy nyelvés ember olly

egybeveszést szerez a nagy fejedelmek-között, melyet sok tanácsos nagy emberek sem tudnak le-szállítani (Pázm: Préd. 810).

el-vesz: pereo, dispero, depereo, intereo, collabefio, evane, intercido C. verderben, untergehen, umkommen PPB. Lötenecek puztolatba, hirtelen meg fogátkoztatnak, el vesztenek ő hamissággokert (AporC. 27). El hagiak vezni meog testeket es (VirgC. 89). Vucab ylyk teneked, hog el vezyen egik tagod. honem tellyes tested vetteseg pokorra (JordC. 367). Kyvaltkeppen való malaztot adot vala isten evneky az el vezev lelkeknek jduesegegreval valo zorelmben meg gywladuon (DomC. 12). Vettesseek ky az test iz tengerben, nyg mi ees nyud el nem wezünk (ÉrsC. 437). Kegyetleneknek wtha el weez: iter impiorum peribit (KulesC. 2). Ellenszegum meg korwlnak ees el-weznek the zyned elal (KeszthC. 13). El nem weez sem zenben sem wyzben sem hadban (Thewrc. 63). Én ha itt elveszek, semmi kár császárnak (RMK. III.49). Az ország élsog miatt el ne veszszen: non consumetur terra inopia (Helt: Bibl. LV2). Úldöz-nec tegeted mind addig, míg eluesz (Helt: Bibl. I.233). Ti baro- teo bizony a ti vraságtoc, pompaságtoc mind elvesz (Mel: SzJán. 452). Mind addig kergetnec ezet tegeted, miglen el nem veszs: persequeris, donec pereas (Kár: Bibl. I.184). El veszenec szór nyú keppen (Born: Préd. 7). Az rosz tagot szükseg el vagnunk, hog az egész test el ne veszeu (Fél: Tan. 319). El is vesze- mind vallasanal őszue (Mon: Apol. 12). Szedgyétecfel a meg- maradtot tőredékeket, hogy el ne veszszenek (Pázm: Préd. 432). Mind király s mind királyné és az egész ország elvész (MA: SB. 22). Hirtelenképpen elvesznen, kimulnac (MA: Scult. 16). A pinczének gerendái az régiség miatt elvessztek (Nyr. XIV. 515). Nem az ecclesiának el veszett voltát érti (Matkó: BCsák. 88). Nyolczadik Bonifacius mint egy féle állat meg-dűhődék s abban vesze-el (Pós: Igazs. I.457). Eg hituan baratert el ne uessenek enni sok iambor embőrök (ErdOrszgy. 310). Mobiliáink elvesz- tek, marhánk elfogyott, házaink elpusztultak (Bercs: Lev. 402). Ha kevés hadaimmal nem lettem volna, a tót katona mind elveszett volna (525). A szegénységet nyúzni addig, míg magok- is el nem vesznek, meg nem halnak (Bod: Pol. 111). Így vesz el az ebül gyült szerdek (Gvad: RP. 52).

[Szólások]. En azt mondom, bogy vgyan el veszet néked asz d d (Decsi: Adag. 102). Meg nem észlec, mert minnap is igen el veszet vala és igen megyen vala a hasam effele miat (Helt: Mes. 294).

[Közmondások]. Ebül győitét szerdeknek ebül kel el vezni (Decsi: Adag. 158. Czegl: Japh. 135).

elveszés: occasus C. interitus, interitio MA. untergang PPB. Meg adá Lossonci Tömösvárnak falait, de gyorsan meg fizete minden vitézinek el-veszésénél (Zrinyi I.85). Anyaszentegyhaz el-veszését szomjuhozzák (Illy: Préd. I.201). Szent Jófes és a böl- lőslőség szűz igen fájdalmason szivelték a gyermek Jéusnak el-veszését (Vajda: Kriszt. I.86).

hal-vesz: depereo Kr. [verschmachten]. Valaki után hal- vész: *deperditus amore alicujus PPB. Dávidnak első fia Amnon úgy hal-vész-va Támár szerelmében, hogy naponként el-szárad- dott kívánsága miatt (Pázm: Préd. I161). Aban vala helyhez- tetve minden ő reménségek, azon tsűgnek fűgnek, azon hal- nak vesznek vala (GKat: Váls. I.418).

ki-vesz: exterminor, disperdor, excido MA. verderbet werden PPB. Szárazság miat kivesszi: sideror C. Mezártott az teli hideg, csak az Somlyodon veszett ötven hordó bortermő szőlő ki (RákGy: Lev. 6). Nem kíván semmi derekas munkát, a hóvá egyszer bé-ferkezik, nem hamar vész-ki (Lipp: PKert. II.86).

még-vesz: corrumpor, depravor, vitium contrahe MA. ver- derben PPB. Meg-penyészedni, meg-veszni: corrumpi *situ PPB

Az lengyeleknek tábora igen meg szűkülte és a soc heiba valo veszedésből meg veszenec és meg erőtlenednec (Helt: Krón. 145). Meg veszet a gyourom és nem emészthetec (Helt: Mes. 62). A kinec torka, szája meg vész, meg allattya (Mel: Herb. 1). Az Orsáknak az szemei igen fájnak, a Katónak ismét mind megveszett az szája (Nád: Lev. 243). Meg es wezthet az heuo helyen nyud bor mind zalona (RMNy. III.74). Az kinec gyomra meg vész auagy etetes vagon rafta, egyek meg reggel elera ez kenyethen fel latot (Frank: HasznK. 15). Kinec az chyontya meg vez a meddig azt meg nem tisztítják és ki nem vezik belőle, addig az sem epöl meg (24b). A hol az fő meg vész, az tagok is meg veznek ott (Decsi: Adag. 279). A borjú máj ha áll, megvész, meglágyul, nem leszen jó (Radv: Szak. 37). Ezt az pecsenyét ne tarts sokára, mert nyárban hamar megvész (64). Ennek hamar ki-mégyen szesze és meg-vész az pohárban (Pázm: Kal. 729). Az föld megvesze az soc féle ártalmas bogá- roe miatt: corrupta est terra ab hujuscemodi muscis (MA: Bibl. I.56). Viszsa fordult náloc az dolog, az test meg gy- onyl, de az lélec meg vész (MA: Scult. 870). Az a gűmölze- amuz meg veszet és el szenyett fának, mellet pestis raga-lás- nak nevezhetünk (Csanaki: Dűgh. 99). A bornak ki-mégyen a szesze és meg-vész a pohárban (Pós: Igazs. 457b). Megveszvén az eczetigy, újat csináltatunk (Nyr. X.470). Az gyomrom meg- veszín, az hús és kenyér ugyan ki fordúl a szájbából (Mon- Irók XV.409). Könnyebb lett volna néki oltalmat találni a lat- rok barlangjában, hogysem vendégitől, a kikben már megveszett a jó, valami jóraváló tanácsot venni (Fal: NÚ. 291).

[Szólások]. Én tudom, hogy az én halálom vtan meg ves- z- tee: novi, quod post mortem meam inique agetis (Helt: Bibl. I.664). Meg-vész magában a gonosz akarát (Hall: Paizs. 80). Ha tsak téjen neveledik gyermeke, hamar meg- veszendő állapotban marad (Pázm: Préd. 34). Az meg veszet elmeből es akaratból sok gonosz cselekedetek származnak (Fél: Tan. 118). Meg veszet elmeuel vanna (Mon: Apol. 433). A kikben már megveszett a jó, megvelősödött a rosz (Fal: NU. 291). Száia izi meg veszet (Born: Préd. 59b). Meg veszet a száua (Görce: Mátý. 72). Vgyan meg veszet ennek szerenczeie (Decsi: Adag. 148).

mégveszés. Tsontoknak meg-veszések: *caries ossium; ábrázatjának meg-veszése, el-fordulása: *depravatio oris PPB.

mégveszött: 1) [corruptus; verderben]. Megveszett etzet: *acetum moriens PPB. A meg veszett fa termi a hitván gyű- mölcsöket (Matkó: BCsák. 64). Három vörög findziányi vért bocsáttattam ki, igen rút s megveszett ég jött ki belőle (Mon- Irók XV.68). Mikoron az hig ég tisztá és világos, belőzini min- dennek akkor látorságos és hogyha árnyék széktől meg nem veszett szagos (Felv: SchSal. 7). A gonosszal igen tizborás a már benne meg-veszett természet (Fal: NE. 18). **2)** [rabidus; toll]. Az meg veszet ókor nyakát, ló túriát meg gyogyútya (Mel: Herb. 54. BeytheA: FivK. 132). A megveszett eb ide-s-tova, széllyel futkos (Com²: Jan. 31).

mégveszöttség: [corruptio; verderbenheit]. Mi követi ezt? Kűsködés és hartzolás a bűn és megveszöttség ellen (MHeg: Préb. 31).

oda-vesz: [pereo; zu grunde gehen]. Bár csak háromszor hajthatná ki magát főlk-istrázsára, nem banná, ha odaveszne is az szőlője (Bercs: Lev. 319).

őszve-vesz: 1) [contunde, rixor; streiten, zanken]. Ha valamely firfiac egymással őszue veszendnec es egyic ütendi a masikat vgy, hogy meg nem hal bele, az, a ki meg ütette, artatlan legyen (Helt: Bibl. I.Mm2). Elh emberuel őszue ne vez (Decsi: Adag. 324). Velipolski uram nincs az királynál, őszve- vesztek (RákGy: Lev. 503). Ő a császárral nem akar őszve- veszni, hanem a békeséget akarja oltalmazni (TörtT: I.292).

Beszélik, hogy igen őszveveszték volt Károli Forgácsesal (Bercs: Lev. 73). A kevély pátriárka az intéznek nem engedé és jobban szereté a pápával őszve veszni (Mik: TörL. 222). 2) [implicor; sich verwickeln]. A katáng az szört, a ki eszse veszet, őszne czomortozot, el-veszti (Mel: Herb. 79).

Őszveveszés, őszveszés: perturbatio, confusio, dementatio MA. verwirrung, bennruhigung PPB. Koczkának játszásával gonoszok sok lenne, őszveveszés és nagy féldés, káromlás, mordulás (RMK. VI.24). Mikoron Cseh országban esz veszés támadot volna, nagy sereget gyűte esmet Luszlo kiraly (Holt: Krón. 44b). Ily esz veszést magyarok közt halla Amurates, ki töróc csaszar vala (Valk: Gen. 2). Szent Pal megint az esz veszés ellen ír (Tel: Fel. 112). Az tengernee es az ű labiainac nagy eszeveszese leszen (Tel: Evang. L22). Kész ő az őszveveszésre (Deesi: Adag. 173). Nem szükség a részszegsből történt esz-veszésnek példát számlálni (Pázm: Préd. 230). Minden embernek hatalom adatot a tanulásra, de hogy ebből rút esz-veszés ne támadna, csak a predikatorok tanítanak (Pázm: LuthV. 82). Az új tanítók vallása babylóniai esz-veszést hozot e világra (128). Mindeneket elfoglalt az hamis hit, házasságoknak esz-veszése, paráznság (MA: Bibl. III.144). Senki magát másnak hivatalyába ne egyelítse, mert egyébaránt zurravar és eszveszés leszen (Ily: Préd. II.74). Me(g) ne engedjék, hogy az falubau jöjjön-menjen az kovács házi sokadalom s miudennemű eszveszést eltávoztassanak (TörtT.² VII.218).

vesztén-vesz, veszve-vesz: [disperere; zu grunde gerichtet werden]. Minél vesztén veszi szegény országunkat szeminkkel jól látjuk (RMK. VI.8). Vesztén veszne naponként az ország és igen meg izondorlané minden felől (Holt: Krón. 196). Sokszor szem latomast ki tetűt, midőn a hitetlenec veszten vesztee (Born: Préd. 51). Veszne veszett már kétszáz az szellyedéssel (Bercs: Lev. 681).

[Veszdégél]

el-veszdégél: perito PPB.

Veszédelem: periculum, perniciös, interitus, clades C. exidium, strages MA. [gefahr, das verderben, untergang]. Zent Damascos atyank ez veletlen balálnak veszedelmeen zyvnyek gyekerebevl kevyerevl (DomC. 69). Myndden halat zylő vezedelmegemezt (ÉrdyC. 39b). Bodog ember, ky vezedelennek zekybe nem vth (KeszthC. 1). Ingen reyetekek el nekem valo vezedelmeth (80). Meg mutatya e tudomannac igaz voltat azoknac veszedelmece (Holt: Bibl. I.44j). A nyomorultakat az ő veszedelmeknek ideien meg latogatya (Holt: Bibl. I.63). Az wr bochat terad atkot, veszedelmet és szerenchtelenséget (Holt: Bibl. I.722). Az hamis nemzetec kemény veszedelme vagyon: nationis iniqae dirae sunt consummationes (Kár: Bibl. I.636b). Szeles az kapu es tagas az vt, a meli viszen az veszedelemre (Fél: Bibl. 10). Hogy alhatol ily veszedelmben (Deesi: Adag. 53). Mindent meg probaly, ha látod veszedelmedet (219). Meg szabadtassé minden veszedelemtől (Vás: CanCath. 132b). Az anya veszedelenatül meg-környezetetett fiairül szorgalmatos (Pázm: Kal. 786). Nélik a természet gyorsaságot adott, mellyel veszedelmek előtt veszedelmét (Pázm: Préd. 66). Veszedelem, rúttság, fogyatkozás minden dologd (68). Bezzeg kár ez nagy szép építelne veszedelme (MA: Scnt. 821). Az vigyázatlanság, nem az erőtlenség tette veszedelmét (Bercs: Lev. 445). Mennyfink már végére, mitől fakad ez a szörnyű veszedelem (Fal: NE. 68). A külső veszedelemtől megmentletnek ugyan, de nem bősőtül (Fal: SzE. 525). Az atyák veszedelme a néma fiakat-is meg-szóllatattya (SzD: MVir. 411).

[Szólások]. Veszedelemben forgó dolog: res *dubia PPB. Az Csallókközéből általszakaszon hadat s az többi veszedelemben hagyja az városok példájával (Bercs: Lev. 469). Maga szavait veszedelemre fordítani: *ju-

gulare suo sibi glidio PPB. Nagyságodnak daykállkodása által épílylőn istennek veszedelmére hanyatlot nemzetünkben lévő anyaszentezgháza (Alv: Post. Előb. A3). Maga veszedelmére siet (Deesi: Adag. 124).

hajó-veszédelem: [naufragium; schiffbruch]. Tengereu haio veszedelmekbe voltam (Born: Préd. 290b). Hayo vezedelmyt zenuedtem (Boytho: Epist. 59).

Veszédelmes: periculosus, perniciosus, perniciosis, exitialis C. gefährlich, verderblich PPB. Semi ferfynak vezedelmes azonyembernel es azonyembernek ferfynal (VirgC. 135). Veszedelmes eelttre zerzettfink gonossagwnk zerent (ÉrdyC. 6b). Veszedelmesbek az elsőknél: pejora prioribus (Fél: Bibl. I.20). Látnál akkor veszedelmes szókőllést (Bes: HÉnek. B2). Isten győzné számlálni, mennyi veszedelmes szerenstéken kell a szegény anyának által-menni (Pázm: Préd. 209). Az eordóg s e világ felette nagy tehető dühős, veszedelmes soc ellenséget (Megy: 6Jaj. III.20). A mely kérdésre valo felelet igen veszedelmes es gondságos vala (GKat: Váls. II.227). Még a szent helyeken-is az emilyen szemre kerülések és szomszéd-filések veszedelmessék (Fal: NA. 148). Már is ily meredeken vagyon, mellynek veszedelmes leszen szókőllője (Fal: NU. 276). Sikos és veszedelmes falat a nyelv (Fal: BE. 572). Veszedelmes kár fogá határunkat (Könyi: HRom. 16).

Veszédelmesen: periculose, perniciose C. gefährlich, verderblicher weise PPB. Veszédelmesen nyeretetnece az keues embertül, mely sokake volna (Deesi: SullJ. 6). Bizony veszedelmesen bánik a szőlőkkel. 1620 (Kal. C5).

Veszédelmesked-ik: [certo; kämpfen]. Kedviünköt el ne vessük éhséggel veszedelmeskedvén (Ily: Préd. I.437).

Veszédelmesül: [perniciose; gefährlich]. Az ország ősi szabadságának talárd mesterségeket készitetteu veszedelmesül (Rák: Manif. A3).

Veszédelmez-ik: [periculo premor; in gefahr sein]. Veszédelmező állapotja az hazának (Kem: Élet. 17). Erdély a boldogtalan Sigmund fejedelem, kegyetlen Básta és véregező Mihály vajda kezeken veszedelmezett (Bod: Pol. 56).

Veszédelmezés: [periclitatio; gefährdung]. Az auyal nem ily tőkéletes szentségű mint az isten, hogy bűös ember közel hozzája élete veszedelmezése nélkül nem lehetne (GKat: Tük. 314). Erre valok a sok hypoeritai koplások, testeknek vérlítések és sanyargatások, életeknek veszedelmezésével valo butsu járások (GKat: Váls. Előb. e). Az hajos-mesternek az ő tudománya az hajónak veszedelmezésekor lüszik-meg (Hall: Paizs. 20). Emly veszedelmések s várakozások után ki-líhetné-el, hogy békességre adnák magokat (Hall: HHist. III.235).

Veszédelmeztet: [in periculum arcesso; der gefahr aussetzen]. Így lévén az dolog, Ngok szemelyét és hazánk békességét nem veszedelmeztethetjük (TörtT.² I.226).

Veszjet: [perdo; verlieren]. Mint hogy fűdögötik erköltsöket, hogy isten előtt érdemeket ne veszjeték, élos szem kell hozzá, hogy meg-ismérhessük (Fal: SzE. 552).

el-veszejt, el-veszét: ∞ Ugy erköltdjed sózni, hogy az húsinak savát el ne veszette (Radv: Szak. 27). Hogy ember jóakarót el ne veszjetse, meg ne terhelje nagy adakozással (Fal: UE. 492).

[Veszék]

jaj-veszék: [ejulatio, calamitas; jammer]. Nag iayveze lezőn az ő fogdosusa (GuaryC. 2). Jay vezic mind azoknac, ki tegődöt ki vort (66). O örökkevalo nag iayveze es fáualtassaga götrelm (NádC. 67). Jayveze minékön, hogy fűnne atok

volt magonkat (87). Ez nag iai vezikkel valo igeket fejdkro
ohiassa (NagyszC. 238). Im oleyben id nag iay vezikkel (SándC.
26). Ez yelen valo vylag tellyes mynden nyawalyasaggal es
yay vezikkel (ÉrdyC. 196). Mykoron ember ky mulyk, meg
zabadiwl ez vylaghy yay vezyktowl (523b). Mynew nagy yay
vezyk, sywas rewas ott leezen (555b). O nagy vezedelm, hogy
ez eelleyen yay vezyköt meg nem gondollyaak, hogy magokat
ewle meg otalmazaanak (557). Oh jay wezyk mely yghen eles
kór leezen az sebesywhen mynd testeeth mynd lelkeeth
ÉrsC. 143). Oh yay wezyk vallyon myt haznalt enemek ez
vylaghy koweelsegh (294). Jaywezek hallatek: audita est lamentatio
(Pesti: NTest. 4). Azok titöket mind levágnak, csak jay
veszék atyátok anyátoknak (Tin. 197).

Veszékél: **1)** [in periculo versor; in gefahr sein]. Nyereg
szárnyáig való vízben egész napestig gázoltatni, veszekelni kény-
szerítettének (Szal: Krón. 128). Midőn a szegény haza dolgai
gy veszekelének, a török nemzet Jenőt kezdék kívánni (346).
2) [lamentor; jammern]. Syrnak wala ees wezekelyk wala a
eyant: flebant omnes et plangebant eam (Pesti: NTest. 136).
Sírva vesziköl most szegén Magyarország, mert tőle távozik
magosság, vigasság (Tin. 276). Nagy veszedelmeket az Budából
érsznek, kín szegén magyarok igen veszekölnek (288).

Veszekéd-ik: **1)** [amitor, elaboro; sich bemühen, sich
anstrengen]. Sokan, kyk igen nagyokkal kerkednek, ward wegre
a dolgot, hat chak wezeked[n]ek, ees mynt hegyek egerrel
vgyan zegyef[n]kednek (Pesti: Fab. 18). Egy része a tábornac
mególtalmazására siet, a többi veszekednek vala a sernegne
szórzésén (Helt: Krón. 120. 2b). Noha igen veszekédőnek,
senkine semmit nem használnak, azonképpen senkine nem ár-
matnak (Helt: Mes. 215). De ha nintsen ez dologrul is iras, bat
miert veszekedik hejaban szent Agoston nagy sok helyeken az
ő könyveben (Gyarm: Fel. 125). Nyelvel ki nem mondhatni az
munkát, fáradságot, az mellyekben az királyok nyegnek, bay-
ódnak és veszekednek (MA: SB. 360). **2)** [concrucior, affligor;
eiden, gequält werden]. Czoda álmokat látot vala, ki miat
szűfűben vgyan beteg vala, vgy veszekedic vala (Illyef: Jephth.
3). Az kereszt, mellyel néki kell hirtzolodni, veszekedni (MA:
Scul. 639). Uram meddig hádsz engem ekképpen veszekednem
ez nagy gyötrelemben (Szal: Vigaszt. 236). Eo buslakodhatik,
veszekedhetik magában bűn kőrül (MHeg: TOszl. 61). **3)** [hae-
nito; schwanken]. Most is a ketelkedésnek hajjai között vesze-
kedel (Nagyari: Orth. 235). Ő kegyelme az utolsó veszed-
emnek hajja és árja között haboz és veszekedik vala minden
hozza tartozóival és szép uraságival egyetemben (Rumy: Mon.
1348). **4)** [rixor, contendo; zanken, streiten]. Valakivel vesze-
dedni, újat vomni: in *certamen venire cum aliquo PPBl.
Kruppachal veszekedett, nem akart fizetetlen indülni (Bercs:
Lev. 535). Egy-másba kapnak a sok féle varosban torlott szo-
rások, veszekednek az erköltsök (Fal: UE. 401).

ki-veszekedik: [emorior; anssterben?]. Annak ezeken
gassága egy-annyi, mint valamely embernek az ő nyájából ki-
veszekedett juhokon (Veresm: Lev. 119).

még-veszekedik: **1)** [corruptor; verderben]. Az emberi
ermészet meg veszekédött vala s bűnnek és halálnak testévé
étetet vala (Zvon: Post. I 116). **2)** [rabie corripior; toll werden].
A meg-veszekedett, dühös eb idestoua, szellel futkos (Com: Jan.
14).

Veszekedés: conflictatio C. MA. das streiten PPB. Ki azt a
dolgot, mely felől a veszekedes vagon, cselekedte: qui facinus,
de quo agitur, perpetravit (Ver: Verb. 296b). Ez az veszeko-
lésnek oka: haec Helena (Decsi: Adag. 22). El-unom így élni
a mindennapi veszekedésben (Pázm: KT. 237). A külön értel-
me, egyenetlen szívűség és veszekedéses hogy közbe ne
essene, alig lehet meg (Com: Jan. 202). Veszekedést okoz

ördögi gyűlölség, a mellyből származik irigység (Megy: 6Jaj.
VI.13). A császárok derék conciliumokat gyűjtöttek össze a
vallásban lévő veszekedéseknek el-igazítására (Pós: Igazs. I.162).
Néha nints okunk rá, hogy fel-haborodjunk, hanem tsak a
gondolom okokkal megyünk a veszekedésre és ártunk egy-
másnak (Fal: SzE. 520).

Veszekédő: **1)** contentiosus, jurgator MA. zänkisch, zän-
ker PPB. Zémbes, veszekedő, mindenbe belé-akadó: bovinator
PPBl. Bacchust szarvakkal szokták írni azt példázván, hogy
az iszások, garázdások, veszekedők istene (Fal: NU. 305). **2)**
[concruciatu; gequält]. A magzatot méhében viselő és gyakor
bágyadással bajmólódó, veszekedő asszony (Com: Jan. 118).

Veszélkéd-ik: [lamentor; weklagen]. Ha testedben vad-
lús vagon, a borbély isméri azt jobban, menyit kel testedből
ki-vágni és akár-mint veszélkedgyél s kiálcs-is, de meg nem
halgat (Hall: Paizs. 99).

Veszélőd-ik: confuctior MA.

Veszély: periculum, pernicies, periculositas MA. gefahr
PPB. Vetemenyi veszel, ragya: urica MA. Igaz elég az ielen
valo napnak wezele: sufficit diei sua vexatio (Pesti: NTest. 12).
Ez a philisteosoknak minden veszelt mijele (Szék: Krón. 25).
Nem akarom színedet seratenem, veletlen veszellel es kezerei-
tenem (Istv: Volt. 14). Siessenek elszakadni bűnöktől, ha akar-
nak szabadulni veszélről (RMK: VI.78). A kunoc minden veszelt
művelének a magyarokon (Helt: Krón. 47). Ha czelekőszön is
veszél, ha nem is (Decsi: Adag. 289). Minden veszely raitoc
vagon (Mon: Apol. 425). Ha sem istentől sem embertől bünte-
tése nem volna is a gonoszoknak, magok lelki-ismereti szagga-
tása elég veszély volna (Pázm: Préd. 29). ELEG nagy eset s
nagy veszel volna az is ilyen fogas, mint az tied (Szöll: Dáv.
290). Uram magadnak veszélyt keresz, de még én fejemre is
haragot szeresz (Zrinyi 145). Biztattya veszélyünkre sok számú
lorasság (81). Veszély ne találjon engem rusnya nyűvedet (Ben:
Ritm. 49). Ki vélte, hogy légyen kedvesével egygyütt illy ve-
szélre szorúlt (GyöngyD: Char. 10). Az egész szigetet veszély-
ben keverik (53). Bús fejem melly rüt veszélyben akadtál
(108). O penznek szerelm minden veszély oka (Kisv: Adag.
48). Az istentelenek szerentséje veszél (231).

jaj-veszély: [lamentum; weklage]. Sivnac rivnac, jay
veszél kiáltuac (MA: Scult. 26). Az egész Egyptom országban
illy nagy jayveszél volt (351). Az halál ötet elragadgya, ott
kezdetic az jay szó, jay veszél (703). Jay veszél, jaygatás kez-
detic Sido országban (1025). Ez illyen gyönyörűség végtére
nagy kedvetlenséget, nyavalyát és jajveszél szeresz (MA: SB.
20). Kezdetik az nagy rémfülés, szörnyű sírás rivás, jay veszély,
kiáltás (31)

vég-veszély: [periculum mortis; todesgefahr]. Egy se
keleptézhessen-ki a vég veszélyből, hogy mindnyájoknak meg-
készüllyön a tora (SzD: MVir. 98).

Veszendő: caducus, evanidus C. MA. binfällig, vergänglich
PPB. Csak merő hívság e veszendő gazdagság keresés (Pázm:
KT. 3). A veszendőkőrül igen szorgalmatoskodunk (Pázm: KT.
31b). Mikor az ecclesiást szentek győlekezetének nevezik, csak
fő részére-nézve nevezetik így, noha ő beime sok veszendők is
vannak (Pázm: LuthV. 261). Az istentelenek és örökké-veszen-
dők virágoznak (Pázm: Préd. 5). Veszendőben badgya jószágát
(MontME. VIII.39).

Veszendően: caduciter C.

Veszendőség: **1)** [fragilitas; binfälligkeit]. A gazdag s
testi emberek veszendőségek (MA: Zsolt. XLIX). **2)** [corrup-
ta; das verderben]. A mértékeltlenség veszendőséget terem:
intemperantia corruptelam creat (Illy: Préd. II.219).

Veszendőtül: calciter MA. hinfälliger weise PPB.

Veszés: interitus MA. [pernicus; gefahr, verderben, untergang]. Vég Temesvárnak veszését beszéllöm, jó Losonezának vitéségét jelentöm (Tin. 72). Emlékezem zsidók veszedelméről, egész Zsidóországnak veszéséről (RMK. VI.153). Nagy laboru és veszes tamad a religioba (Mel: SzJán. 191). Emlékezem egész Sijlo országnac veszéséről (Cseng: Jer. A2). Nyiluan valo veszésteket lattytatoc (Valk: Gen. 63). Czac bankodnac veszesésén hadnagyoknak (Gosárv: MagyB. Bij). Útat keres veszésünk távoztatására (Pázm: Préd. 7). A veres tengernek megtorlott hajjai-között száraz lábbal általmenvén, a partról nézték Faruónak vízen-veszését (573). Megmondgya hartzon való veszéseket: praedixit eos in bello perituros esse (MA: Bibl. I. 276). Valamerre mégyen az basa, veszését ezer trombitával hirdeti el vesztét (Zrinyi I.71).

fej-veszés: [poena capitis; todesstrafe]. Vagyon feie veszéssó, de nem egyéb (Decsi: Adag. 207).

száj-veszés: [os morbo corruptum; mundkrankheit]. Igen jó a toroc fayás ellen és minden szay veszés ellen (Mel: Herb. 2).

[Veszeszt]

el-veszeszt: [exstingvo; vernichten]. Azert vadnak mostan mi raytunc, hogy el veszeszenec (Born: Préd. 120).

öszve-veszeszt: [confundo; verwirren]. Veszeszszik öszve nyelveket, ugymond az úr (Moln: JÉptül. 149).

Vesztet: [corrupto; verderben]. Az úrdög azon mesterkedie, hogy szem fény vezessél ezeket veszesse az emberkedec (Born: Préd. 252). Balduinus azért akarta ide elegyíteni, a mi nem ide való, hogy esztét veszesse az olvasónak (Pázm: LuthV. 36). Ne veszesd magadat, mert mind itt vagyunc (Megy: 3.Jaj. II.108). Ne veszeszünk magunk kedvéért emnyi népet, hanem magunk személyében állunk külön ketten (Hall: HHst. I.42). Kiáltani kezdetek be közikben, hogy ne veszessek magokat, mert nagyobb erő is jár reájok (TörtT² IV.76).

el-veszet: 1) [contoro, pessumdo, corrumpo; zu nichte machen, vertilgen, verderben]. Ne vezes el auag ne tór meg vezetől (AporC. 30). Vyr minden család aiakat el vezessen es nag zolo néhüket (DöbrC. 28). El ne vezes eigemeth the baragessagodba: neque in ira tua corripias me (KulesC. 8). Én hozoc özen vizet e földre, hogy minden búst elveszesen, melybe élő lélec vagyon (Helt: Bibl. I.C3). E leszen, hogy Herodes keresse a gyermeket e végre, hogy el veszesze ötet (Helt: UT. A3). Veszeszsd el ötet: tolle eum (Helt: UT. n1). Ez vilagot hogy meg itellye es el veszesse (Born: Ének. 11). Veszesd el ellenségidet (Kár: Bibl. I.191). Ezt az zöld levot ujonnan forrald meg, de úgy, hogy az zöldségét el ne veszesed (Radv: Szak. 213). Magatokat el ne veszeszötök csinalyan magatoknak valaminemű kepet (Szár: Cat. M3). Valaki az ő tanítására nem akar bajlani, mind tehetséggel mind álmoksággal azon légyenek, hogy elveszessek (Pázm: Kal. 443). Az aranyat, ezüstöt az isten tár-lázába adgyak, egyéb marhat el-veszeszenek (Pázm: Préd. 301). Elvégeze isten magában, hogy elveszesse ez vilagot (MA: Bibl. I.6). Tanástot tartnak én rólam, végezést végeznek, hogy el veszeszenek (V.15). A jo eselekedeteknek gyimölését el ne veszesse (Illy: Préd. I.278). Czak az passust el ne veszeszék ott, esuálók én itt passust (Beres: Lev. 553). Mintha a menny és a tenger egy akaratban volnának, hogy minket elveszeszenek (Mik: MN. 314). **2)** [amitto; verlieren]. Édes ücsém azon kérlek, hogy ezt az szegény bátyánk levelit el ne veszesd (LevT. II.76). Kérifü, hogy ez vilagi el mulando életnc miatt el ne vnyunc es el ne veszeszsd az ő atyai io keduet (Born: Préd. 412b). Valamit nekem adott, abban semmit el ne veszessek (Szár: Cat. A). Az ember semmit olyat ne vétessen, melyel az isteni szeretetet el veszesse

és az kárhozatot érdemelnye (Pázm: Kal. 761). Miis el veszeszük inkább mindenünket, hogy-sem lelkünket el-veszeszük (Pázm: Préd. 93). Mind öröm ez nekem, tsak Jézust el ne veszessem (158). Ne veszesse-el böcsfletit (Patak: Reg 178b). **3)** [dilapido; verschwenden]. Az istenért kérem Kdet, az meguyeri jószágot Kd könnyen el ne veszesse (LevT. II.351).

Veszett: 1) deperditus MA. [heillos]. Arra is meg tanít, mely veszet es nyualyas emberec vagyunc (Helt: Bibl. I.e4). Memnyüel veszeteb vala az aniaszentegyhaznac allapatya, amnyüal erőben oltalmazta öket (EszT: IzAny. 160). Illyen veszett eröben vólt a zidóság Kristus jöveletekor (Pázm: Préd. 78). Veszet emec ő dolga, segétsége ninczen (MA: Bibl. V.3). **2)** corruptus MA. verderbt PPB. Ha ezekhez jó ízt-adó sása nem készítettik, jaj ki sovány a veszett száj íznek ezeket kóstolni (Pázm: Préd. 91). A mi ez világban vagyunc, búszólt, veszett dolognac láttyc néki (MA: Scult. 139). Mely igen utállyá az vr isten ez illyen epicurusi veszet életet és rutalmasságot (MA: SB. 18). **3)** [malus, improbus; schlecht]. Semmi veszet beszéd ki ne időyen száiatokból: omnis sermo malus es ore vestro non procedat (Helt: UT. C6). Oh veszet attyanac veszettöb leányá (Illyef: Jephth. 10). Illyetének a ki tészén, tellyességgel veszett és átokra méltó: perditus plane ac detestabilis est (Com: Jan. 176). Én még is élek ezen az világon, világtalan világon, veszet világon (Zrinyi II.134). Jára kele még egy darabig köztük a hatlapu veszett jószág, a miglen elvégre szegény barátom vri parolája szerint ott hagyá szép pénzét s tisztességgel, böcsülettel mindenét elveszté (Fal: NE. 28). **4)** [occisus; getötöt]. Bottyán uram levelét én is vettem, ötszáz az summája az veszetteknek levelében (Beres: Lev. 557).

[Közmondások]. A kinek veszett neve indúl, szél is árthat annak: #arbore dejecta quivis ligna colligit PPB.

esze-veszött: perturbatus C. perplexus MA. [demons, stultus; thörielt]. Sem eznek sem zynak, de mint ez vezöttek tee towa fwtosnak (ÉrdyC. 8). Halwan ezeket az esze vezöt yfryw nagyom fél gheryede ew gonoz zerelemceben (199). Azt halwan az ew atya ottan nynt egy eze vezöth le esek az feldre (411b). Mynt eegy ezo vezöt kezdöc eellyen bezedöket zologatny (563b). Eze vezöt veeleködecs ez eellyen gondolat (606). Nem hyttoknak es bwdosoknak aawagy eze vezetteknek zörzettek istemek orzagat (ÉrsC. 247). Az nagy faydalomnak myatta néemak es ezevezöttek leznek (281). Olyanok leznek mynt az eze vezewttek ees egy masnak nem zolhának az nagy felelőnnök myatta (573). Czac kitsiny marhatskara is rötenelesen esze veszett (Born: Préd. 552). Esze veszteb dolog semmi nincz, mint hogy jövétemenyével élni az istemec és ezeknek adóját meg vetni (MA: Tan. 24) Eszeveszettek bujdosnak világon, mint nyállal lít medve vándorol barlangon (Zrinyi II.26). Akarmit tanitsnak némely eszeveszettek (Czegl: MM. 175).

eszeveszöttség: [stultitia; thörielt]. Vai ki eszeveszöttség mást akarni jobbitani annak, valaki az maga szemetén szaporodo moeskit nem akarja ki tisztítani (Toln: Vigaszt. Elöb. 15).

eszeveszöttül, eszveszöttül: [stultide; thörielt]. Bionios ockal lött, nem eze vezettül (Mel: SzJán. 528). Ez az oka, hogy eszveszöttül maradnak és magok felibe nem emelkedhetnek (Pázm: KT. 366).

híre-veszött: infamis Ver. MA. ehros PPB.

magva-veszött: [cui semen deficit; ohne nachkommen-schaft]. Egy magva veszett jószág reá szállott (Orczy: KöltH 139).

tüdője-veszött: pulmonarius PPB.

Veszöttség: 1) res perdita MA. verlorene sache PPB. Veszöttség az, mikor oztán oztörzésra iut valakinek dolga

(Decsi: Adag. 172). **2)** [perversitas; schlechtigkeit]. Csak patvar azt a reformatomnak tulajdonítani, a minék az emberi vesztés az oka (Pós: Igazs. I.190). **3)** cachexia Com: Jan. 55. [krankhafter Zustand]. A sargaság es reszketegesség vesztéséget (cachexiam), rosszal létet az az gyenge egésséget jelentene (Com: Jan. 55). A fukus seb, bűdös szájaue vesztésége, franczui ragadóe (60). Az orvosságoc máj tisztítóe, lép vesztéséget ellen valóe (175).

Vesztettül: 1) perditio C. [stolide; thüricht]. Vesztettül szeretni: *perditio amare PPB. Vesztettül szereti az aszszony embert (Com: Jan. 184). **2)** [improbe; gottlos]. Kik vesztettül élnek, nem illetlenül példázattanak Kámban (Hly: Préd. II.486b).

Vesző: periens, periturus MA der verderben oder verloren gehen soll PPB. Most látom, töröknek dolga veszőben ál, mikor bővelkodik tanácha bolondal (Zrinyi I.146).

Vesződ-ik (veszédni Helt: Mes. 54b. veszüldöm PPB.): **1)** confictor MA. kämpfen, streiten PPB. Mykoron ot rayta wezewednenek, azonkewzbe zamur magat el wonyta elwlek az erdewbe (Pesti: Fab. 58b). A scithiai nép igen régi nép, eszt meg mutattya ez is, hogy régtől fogua mind vesztétenee ezen az egyiptusiacak, mert az egyiptusiac meg akariáe vala bizonyítani, hogy őe régieb vóhánac (Helt: Krón. 7b). Mikoron így veszédnéc Béla király az ő magyarinál, hírt hozzánac a tatároo felől (54b). Által vergődvn az Morva szakadékján vesződtünk, tartóztatuk volua az ellenség menetelit (Kemény: Élet. 55). Inkáb veszédnéc a fene orszálynokkal, hogy sem az efféle válogatot szentséggel (Fal: NE. 82). **2)** [labore, fatigor; sich plagen]. Egy galamb látván a fíról a handgyát, hogy veszédnéc a vízbe, egy ágotskát le hagyíta a kútba (Helt: Mes. 390). Az mit veszédöm, azért mielem, hogy az én édes gyermekim is benne nyugodjának (LevT. II.42). Azon is kérlek, hogy ne veszédjél és ne nyughatatlanokdjál, hanem fogadd meg az mi üdvözítőknék mondását (75). Az esukát rakd tiszta fazékban, az gyomrát folytúl hagyjad, hogy az feladásba ne veszódjél vele (Radv: Szak. 106). A nagy elmék nem örömet boesátkoznak lefelé minden aprólékra, holott a rövid és le-termett ész egyenként vesződik vélek (Fal: UE. 411). Azon egy nyomorúság kézi munkával vesződni (489). A bölcsök között járjon feljebb beszéded, ammit adj elilek, hogy értelmén vesződvén időt ne találjanak félreagyarázására (491). A ki bátor, serény, többre mégyen, hogysen ezer más, a ki csak aprólékokkal vesződik (496). A szabók többet vesződtek az inventióval, semhogy a varrás munkával (Fal: TÉ. 778). **3)** [exercucior; gequält werden]. Mikoron Mátyás király éten étzaca ecképpen veszédetet vóna, haynalba el hadiá őtet a nagy faydalom es meg kezdé czendeszedni (Helt: Krón. 175).

el-vesződik: [parvi aestimo; missachten?]. Az te Patakon való tanulásodat hogy én kévanom, bizony nem gonoszodra volna, de immár te ezen már tudom, hogy mind elvesződöl, oly gonosz nyughatatlan természetű vagy (LevT. II.76).

még-vesződik: [corrumpor; verderben]. A sok esők után mint őszel az utak is megvesződvén, a vizek is meg nővén, semmi harczot nem adott (Moulrók VII.218).

Vesződés: 1) [contentio, rixa; Streit, hader]. Tőke Ferenc szerzé ezt Lindván versekben visszahavonó néppel való vesződésben (RMK. VI.130). A zekynsággal nagyob vezedes vagyon, hogy nem az feyvel (LevT. I.15). A törőc czaszár haluán a magyaroknak az ő veszédéseket, fel íőne és el foglalja az egész Rázt országot (Helt: Krón. 80). A sok heidába való veszédésből meg veszénec és meg erőfíenedének mind az emberec mind az lonac (145). Luter lobbantotta-fel az új tévelygések langját és vesződéseok íszögét (Pázm: LuthV. 169). **2)** [afflictio; plage]. Oli mely szertelen hallják kesergését, az jó asszomnak csuda

veszédését (Tin. 88). Nem kednelem a díszno húst, igen sok sörteio vagyon, azoc torkomhau meg ackadnac és egy egész hétig is veszédésem vagyon vélec (Helt: Mes. 343).

Vesződő: [rixator; zücker]. Vesződő: qui solet periclitari vel rixari (Otr: OrigHung. II.238). Szent Pál az keresztiéni tudomány ellen tusakodók, vesződők ellen aszt akarja, hogy az anyaszentegyhaznak szokásfual mint eggi oltalmazó paissal ugy élyfünk (Bal: CsIsk. 162).

Veszt: 1) [pessundo, interimo; vernichten, vertilgen]. Embert veszteti: einen menschen lömrichten Adami: SprachK. 219. Vesztém ritalmas íetvel magamat (RMK. II.267). Nem vesztém töbser mind azokatt, a mellyec élnee, a mint chelekődtem: non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci (Helt: Bibl. I.D2). Vágiac és vesztic vala mind az olahokat (Helt: Krón. 72). Tízes szerszámockal törőkeket vesztée (Helt: Cane. 149). Layos királ, ki országgal Mohácson veszte magát (Göres: Máty. 66). Minden ember vezti, súllyezti őtet (Decsi: Adag. 79). Addig iarék tánnu, hog magamat is alig hogy oda nem veztem (122). Szegivel az tengerbe vesztettée (Zvon: Post. I.59b). Szegény Kapronezai uram bizony szán szándékkal maga vesztette magát (RákGy: Lev. 141). Az első ember azzal veszte magát, hogy az istenhez hasonló akart lenni (Fal: SzE. 526).

2) perdo MA. verlieren PPB. Ha akkoron nyeren, haat ereklee nyeer, ha kedeeg veztem, haat soha feel nem tamad towabba (ÉrdyC. 554b). A sententiát úgy kel a bírónak ki mondani, hogy miudenik peres nyilván és világosan ézeo, mellyik vesztette, vagy nyerte ez-előt a bíró-előt (Pázm: LuthV. 257). Fizettünk 497 ft 25 d. vesztettünk rayta 4 ft 80 d. (MontME. I.47). Az mienkben három ezert és 24 ágyút vesztettünk (Beres: Lev. 745). Turenitus szépségee maga-viselésére nézve nagyak látszatot lenni, még ha vesztett is (Fal: NE. 15). Nem vesztic ugyan evvel nemességeket, de oda rogygyan gyámola és utánna vesz a teljitet (Fal: NU. 284). Ha vesztett, teremtetét szórt és eb-attázott (Gvad: RP. 112). Keserven könyvezte, hogy Arszlán tanúsán már-is ammit veszte (Könyi: HRó. 102).

[Szólások]. Ervel nem veszti jó a kalmatosságát mérge kiöntésének (Fal: UE. 432). Az újságnak virágzó állapofja változó, négy nap mulva veszti böcsületit (497). Eszét vesztem: conturbo, perturbo C. Fel-háborítom, őszve-vesztem. eszét vesztem, zavarom: conturbo PPB. De bizony effele erő szaku értelmeckel mind ő magoknac s-mind a kősségenc eszet vesztie (Born: Evang. I.136). Eszét vezted ezzel az többinek is (Decsi: Adag. 98). Az itt való vármegyéknek az miénk vesztik eszeket, ők íjesztik őket (TörtT. VII.426). A nyúlás gatyájú eszét is veszti (Könyi: HRó. 120). Ezek bátor veszthessék szemek fényűk azokua, a kik a lator vélek egyget nyomnak, de nem azokua, a kik tovább látnak (Fal: UE. 392). A jó benne el-allyasodik és fényűt veszti (III.80). Az nag engedelemmel vezti gyermeket (Decsi: Adag. 149). Mikoron nagy nyereséggel haza yettenevona es az bytango oztany akarnaak, az gonoz fene Vyd yzth vezte köztők (ÉrdyC. 398b). Egyetlen egy hazugsággal oda veszti ember minden hitelét (Fal: UE. 458). Nem tudom, miczoda szerenczée vagyon, de mindenűt vezti (Decsi: Adag. 80). Ezt a feleletet az sz. irásból vötték-é, vagy csak magok gondolták, hogy út at veszthessenek (Pázm: Kal. 475). Étszakára el akartam vonyódni Jablonicza körül való falukban, út at veszve (Beres: Lev. 192). A nap, hold és tsillagok nem vesztik uttyokat (Fal: SzE. 558). Rajta veszteti: übel ankommen Adami: SprachK. 219. Kenés heja, hogy ráta nem vezette (Decsi: Adag. 221). Mindenűt ráta vesztik dolgokat (Bal: CsIsk. 312). De itt is ráta veszti az ősz jámbor (Czegl: Japh. 60). Ha ráta vesztik s nem alkusznaak, magok kára (Beres: Lev. 105). Ha Újvárt próbálja, ráta veszti (596). Rajta vesztenek ebben még a finom s válogatot emberek is (Fal: UE. 409). Egyetlen

próbára ne szánd ki bősületedet, mert ha rajta vesztesz, nem hozhatod helyére (460). Délszínre kelvén alkalmatlan, sőt tűrhetetlen feleskedések, rajta vesztenek (477. 481. 487. 491).

[Közmondások]. Kit isten akar e földön veszteni, legelőszerezést annak elveszi (Tin. 326). Az ki nem vezet, nem próbál: fortes fortuna adjuvat (Decsi: Adag. 11).

bele-veszt: [amitto; einbüßen]. Még talán a fő pénz-is bele-vesztettem, nem hogy nyereségem lett volna: etiam de sorte venio in debitu PPB.

egybe-veszt: [inter se committo; an einander hetzen]. Ezenképpen mene az oroszlan mind a többibőz es el altatuan egybe-veszte őket (Helt: Mes. 418).

el-veszt: 1) [pessum de, contero, corrumpo; verderben, vernichten, vertilgen]. Lőttenek puztolatba, hirtelen meg fogatkoznak, el vezetnek ő hamisságokat... El neztettek mend azokat, kik el belendekednek te földel (AporC. 27). Ő gonoszokban elvezti azokat, elvezti őket vt mf istenőnk 55). El vezet myndent, kyk hamysagotk zolnak (KulesC. 6). Een leek mykeppen el vezetli edeen: factus sum tamquam vas perditum (KeszthC. 68). Az terek hiti, látjuk, itt elveszte, de vitéz módra legyen fejünk veszte (Tin. 84). Ha valamely jobagh el vezetli magat, howa en nem kőlten, nem vylem, hogh en bynem volna (LevT. I.281). Az Kd gyomor főjást szívem szerint bánom, az sok szer itallal is elvesztette Kd az gyomrát (II.119). Miképen vesztette el ő előllec a pogánokat (Helt: Bibl. I f2). Elusztom az embert: delebo hominem (Helt: Bibl. I.C2). Mert mi eszt e helt elnesztüce: delebimus enim locum istum (Helt: Bibl. IH2). A gonoszokat gonoszul elveszti: malos male perdet (Helt: UT.F5). Vtánnoc iár az őrdög es ockot keres hozzá, hogh elveszhesse őket (Helt: Mes. 81). A kegyetlenec semmire egyebre nem tudnac igyeközni, hanem erre, miképpen meg nyomoríthassák es el veszthessék a szegény együgyűeket (270). Az szórt, a ki eszse vesztet, el veszti (Mel: Herb. 79). Eggyik az masikat etetessel-is el veszti (SalMark. 27). Veszed-el isten ezeket, wiits meg ő tiszteleteket (Börn: Ének. 171). Az iras tudok tanaczkozanak, hogh az Christust el veszteuek (Fél: Tau. 261b). Valakie attyoktol marat ioszagot el vesztetteene vala, mind ezec Romaban őszue gúltec vala (Decsi: SalC. 26). Az baratoe soe irasokat nyomtanac es vesztette el, egetnec meg es reckentette el (EszT: IgAny. g4). Az ötet keresőknek jutalmát el nem veszti (Pázm: Kal. 52). Elvesztéd az népeket es őket meggyőkeresztetted (MA: Bibl. I.498). Az nr az gonoszoknak útokat elveszti: vias peccatorum disperdet dominus (549). Az phariséusoc Christust es keresztelő Jánost elveszthetnéc, azon igyeketenee (MA: Scult. 50). Az dög halál, éhség es szorongo nyomorsagh sokakat veszt el (Prág: Sork. 21). A kiket az udvarbul ki tudni avagy tellyességgel el-veszteni kívánunk (Teleki: FLÉl 32). Hugát méreggel veszte el (Dial. 153). A kiúts, a gazdagság sok embert el veszthet (Orczy: KöltSz. 158). **2)** perde, deperdo, amitto C. verlieren PPB. Érzékenséget elvesztem: obtorposco C. Iuta artatlansagra, kit az elsew zylenk el vezetnek az bynok nyata (VirgC. 36). Az zolnának tehetséget el vezette vala (69). Hogh az jduessesge idnessesgeb idevt el ne vezetene, ada tellyességgel ev magat zent jrsanak tudományara (DomC. 7). Vezzök el zemenket, hol ott lattyok az sok gonossagnak tengőreot (ÉrdyC. 517). Az szemesek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik czupa szemtelenek (Sylv: UT II 161). Nagy veszedelem ifjún történék hanar, mert nagy sok kincsét elveszté hájárton (RMK II 266). Ezokaért inkáb akarác minnyáian kezeken elveszteni az ő dolgokat es erőssen vinnac Atila ellen (Helt: Krón. 16). A kereszténység melet még feiét is kész volna el veszteni (199). Meg adya néki az mi első szüléinkben el vesztetet ártatlanságot (Tel: Evang. II.231). Nelly nagy gondya vagyon az aszszony állatnak az el vesztöt garasra (470). Az ki az másét

szomiuhozza, az ő magát is el vezti (Decsi: Adag. 209). Illyen dösölő étellel hamar időn életét vesztette el (MA: SB 12). Idétlent szől, el-veszti a magzatot: abortit (Com: Jan. 118). Ma vitezek éltünk el kel veszeti es ma minden próbánk le-pechtelőni (Zrinyi II 80). Meg-történetik az, hogh ember az idvezítő hitet el-veszthesse (Pös: Igazs. II.267). Elvesztem, látom, bősületedem ezen expeditióval (Beres: Lev. 678). Ha izibe utána nem járunk, még a nyonát is elvesztjük (Fal: UE. 394). Magokt hazudtolván ingadoznak s másott is elvesztik a hitelt (402). Pórázostól együtt el-veszti az ebet (SzD: MVir. 14).

[Közmondások]. A mely ebet el akarnak veszteni, előbb veszett nevét költik (SzD: MVir. 91).

elvesztés: disperditio C. perditio, amissio MA. verliering, verlust PPB. A székelység között való patvar 24 gya es a pernek örökös elvesztése (SzékOkl. II.119). Semminél szomorábban az aranyank el-vesztése nem viseltetik (László: Petr. 128). Meg volt neki hagyva, hogh durván bánják a vice-király-néval, semmi szabadságot nem adván neki élete vesztése alatt (Mik: MN 206).

ész-elvesztés: mania C.

gyermék-elvesztés: abortio C.

elveszthetetlen: imperditus C.

elvesztő: 1) profigator C. [vertilger]. Szent nevének ereje által azt a meg-ölő, el-vesztő angyal a mirigyos halált városunkból ki-rekesztvén, büntető orostitult kegyessen meg-oltalmazott (BiróM. Micae. 226). **2)** [quod amitti potest; verliorbar]. Nincz ám nekünc el vesztő pőrünc (Mon: Apol. 316).

ki-veszt: exstirpo, disperdo MA. ausrotten, zerstören PPB. Mind ki akarác veszteni az országbol a németeket (Helt: Krón. 34). Paranczolatot adot vala ki, hogh az latorságokat es nagy kőborlásokat ki veszthetne az országból (54b). Ha az kis gyermekne adod enni, az galiztát ki veszti (Mel: IHerb. 27). Koszt, korpás varat ki veszt (124). Perneszyth komámuak adom az vicenádrispánságot, úgy is küveszem országból, mert nem küldő spárág (Nád: Lev. 38). A gyakorta való elmékedések teljesen kivesztették szivéből ennek az árnyékvilágnak szeretetét (Fal: NU. 279). A halál nem elégszik-meg azzal, hogh egy más után ki veszt bennünket a világból (Fal: SzE. 527).

el-kiveszt: ∞ Az őrdög ostromlast tön az vronk Jesus hite ellen, hogh el kih vezthetneie eh velagbol (DebrC. 208).

még-veszt: vitio C. corrumpo, depravo, labefacio MA. verderben, schwächen PPB. Midőn vizele elegyiten megvesztötte volna a bort, reuik vette es hazonkonc osztogatta azt nekik fizetésre (Helt: Mes. 451). Szerelmes nepem az kic teged boldognac mondnac, azoc tsaluac meg tegedet es az te vtadat azoc vesztic meg (EszT: IgAny. 59). Az kiesin kovász mind az egész tésztaf meg veszti (Pázm: Kal. 85). Mint egy dögletesség táindent megveszt (MA: Bibl. EL3b. 3). Az korczonárosoc az bort vízzel megveszti (MA: Bibl. II.t). Ez világ gyakorta megzabálttya, megveszti az jámborekat is (MA: Scult. 191). Az őrdög az ártatlan sziveket is megveszti es bűnre viszi (207). Keves cezet egész horló bort megveszt (Véresm: Lev. 260). A poklosságh hamar meg veszti az egész testet (Mad: Evang. 131). Megvesztik a jó erkölcsöket Illy: Préd. II 251b). Meg-veszti az istenes jószágokat még a leg-kisseb fogyatkozás-is (Fal: NE 40). A gyanúnak es tévovázsnak hagyj békét, ezek vesztik meg a derék igyekezeteket (Fal: BE. 606).

mégvesztés: corruptela, corruptio MA. verderbung, verüstung PPB.

oda-veszt: 1) [deleo; vernichten]. Halván Mariánuš ezászár, hogh oda vesztette volna az magyaroc egész seregét, izen meg iyede (Helt: Krón. 14b). Tehetünk két telül való diversiót

neki; hiszen, ha ezt idesorítjuk s megrontjuk, oda vesztethetünk azt könnyebben (Bercs: Lev. 622). **2**) [amitto; verlieren]. A nador ispan meg monda, hogy meg vtközet volna a tatorockal és hogy oda vesztette volna minden népét (Helt: Krón. 55). Holofernes minden az előtt vett dícséretes győzedelmét oda vesztette (MA: SB. 22). Szamárát is oda vesztette (Czegl: Japh. 60). A lovas haddal ném subsztálhattam, mert ha megindított volna, odavesztettem volna őket (Bercs: Lev. 525).

őszve-veszt: [inter se committo; gegen einander hetzen]. A tanitokat őszve veztték (Mel: SzJán. 280b). Vesztettél-e őszve mással valakit (Vás: CmCath. 217). Magammal akar engem Balduinus őszve-vesztetni (Pázm: LuthV. 71). Beza is, kit itten Kalauz Calvinussal őszve akar vesztetni, azt nyilván állattya (Pós: Igazs. I 660).

ész-vesztő: turbator Ver: Verb. Szót. 31. [conciator; hetzer]. Ne légy eszvesztő a te néped között: non eris criminator nec susurro in populo (Helt: Bibl. IGGg4). Sokan az vének-közül mellette ki-szállottak és az eszvesztő papok-ellen meg-öltalmazták őket (Pázm: Kal. 554). Boldogtalanc az eszvesztő, háborgóc és gyűlölködő (Tyúk: Józ. 37).

vesztőn-veszt: [continenter perdo; fort und fort verlieren]. Nem szőlőlván a szerenese, veszten vesztet (Fal: NU. 292).

Veszt: [periculum; gefahr]. Fő vesztében: capitaliter C. En bizony soha még oly vad természetű fejedelmet nem hallottam, kinek csak az oly szolgálat esett volna kedve-szerént, mellyet feje-vesztében parancsolt volna (Pázm: Kal. 483). Hadgyuk vesztében és tovább ne orvosollyuk (Pázm: Préd. 116). Senkinek vesztét nem akarja (Matkó: BCsák. 361). Élete vesztével a tengereken által hozza (Laud: UjSegíts. II.33). Örökké való vesztére menne (814). A harag s rút negédség sokaknak vőlt vesztékre (Kisv: Adag. 155). Mintha a szerenese a balállal megesküdtek volna vesztékre (Fal: UE. 463). A ki lelketül el-nyonya táplálását, vesztére jár (Fal: SzE. 539).

Vesztéget: 1) corrumpro, vitio, depravo MA. [verderben, verfälschen]. Mind a mit el-ád, mind a min vásárol, vesztegetett (Pázm: Préd. 96). Nints oly dög-balál, melly az országokat annyira rontsa, vesztegesse mint a részogség (231). Sohnt a sz. írásban nem találattik, csak a Lutertől vesztegetet biblíában (Pázm: LuthV. 423). Iskola vesztegető mester (Bal: Epin. 1). Amaz ti engelium veztegető praedikállistok (Bal: CsIsk. 9). Hogy mered így vesztegetni az istenek ighéit (250). Az szent írást nyírte, szabta, vesztegette (427). A szalonna-bogarak a kövéreket és szalonát vesztegetik (Com: Vest. 32). Mindenemű kizű-szerszámokkal vesztegettek a Christus bajnakit (Hall: Paizs. 122). Az szegénységet vesztegetik, sanyargatják (MonTME. V.183). A moly mindenféle szótt materiát által ligatóg s vesztegető férgeske (Misk: VKert. 684). Mikor a természet egy pár szemet adott az embernek, nem arra intézett, hogy a setében vesztegesse (Fal: NE. 3). Ugy élt mint vad állat, egymást vesztegette (Gvad: RP. 517). Őli hatalmas és vitéz barátom magad nagy haraggal vesztegeted, látom (Kónyi: IRom. 133). **2**) [disperdo, dilapido; verschwenden, vergenden]. Jozzagat helytelen helyre kezdi vesztegetni (Ver: Verb. 103). Efféle grobian emberre nem io az gyöngyöt vesztegetni (Mon: Apol. 508). Ha üdömet efféle semmire kellő szauaidra nem szánnám vesztegetni (Bal: CsIsk. 183). Jobban is tuttam volna, ha több munkámat nem szántam volna vesztegetni (Zrinyi I.5). Hallgatással vesztegette a dolgot (Nyr. X.121). Az borát itták, vesztegették és tömlőkben elvitték (TörtT. VI.132). A mit isten íd, abból tisztességesen éljetelek, de ne vesztegessetek (TörtT. I.150). Terem az segítség, kiért mások nagy munkát vesztegetnének (Bercs: Lev. 71). Gyermekid vagy vesztegetők és sorbelyek, vagy halgatók (László: Petr. 82). Azt meritek monlani, hogy nem telekesztek rosszszul, mikor a szép időt rossz-

szul vesztegetitek (Fal: NA. 140). A mi Leandert illeti, süketnek mesét mondának és szeretsenyre vesztegetnének a szaput (226). Most más esatonakon foly ki péúzők, ki játékra ki asszonykákra vesztegeti (Fal: NU. 329). Vannak sok külső foglalatosságok, a mellyek csak vesztegetik a drága szép időt (Fal: UE. 382). A kollégium fundussait kezdette volt vesztegetni (Bod: Pol. 175).

[Közmondások]. Igen kel szénát hídra [hídra] veztegetni (Decsi: Adag. 27). Dizmóra gyömbéért ne vezteges (81). Mit veztegetz hídra szénát, ebre korpát (210). Halálos Lázárra ne vesztegess gyöngyvizet (Kisv: Adag. 114).

el-veszteget: 1) [corrumpro; verderben]. Egy kis kovászotska egész tészát el-veszteget (Pázm: Préd. 728). Azok az iskolás lator gyermekek az ajtókat igen elvesztegették (Nyr. X.470). Ha egy karmazsin bőrt vennél s oly emberhez vinnéd, a ki magát jó mesternek állítja s elvesztegetné a bőrdőtet, megperlenéd s meg is nyernéd (Bethl: Élet. 30). Puskádat ha el vesztegetik, szentelt vízzel mosd meg, es használ (OrvK. 84). A disztelen mód mindet elveszteget, rutit (Fal: UE. 371). **2**) disperdo C. MA. [verschwenden]. Idő előt el vesztegeted, a mid vagyon (Decsi: Adag. 80). A ki az gyönyörűségnek adta magát, ha valami tisztességre válót nyert is örökségül, azt is rövid időn elkölti, vesztegeti (MA: SB. 33). Ha atya keresményét nem költené és tékozolna, vesztegetné-el (Com: Jan. 189). A közbűzából vesztegess el kétszáz vékát s küldd ide az árát (TörtT. III.162). A sok aluvás az időt el-vesztegeti és el-tékozolja fölünk (Biró: Angy. 140). Oda vagyon minden vigasztalásnak eszköze, merthogy a továbbra válót korán elvesztegették (Fal: UE. 454).

még-veszteget: 1) corrumpro, praecorrumpro, depravo C. verderben PPB. Meg-vesztegetem, banisan el-fordítom, rontom, bontom: depravo PPB. Nem tudgyuc, ha meg jobbitanac e mi munkánkát, de aszt tudgyuc, hogy meg vesztegethetniek (Helt: Bibl. Le4). Tagadhatatlan cigánsággal az sz. írást meg-vesztegeté Lutber Márton (Pázm: Kal. 755). Balduinus azt írja, hogy meg-vesztegették a Cyprinus írást (Pázm: LuthV. 345). Így vesztegették meg az betűt (MA: Bibl. Előb. 5). Az sz. írást meg vesztegetik, marczonegják (Bal: CsIsk. 417). Hannibálnak vitéz hadát Compania a maga gyönyörűségével meg-vesztegette, el-lonhította es erőlténítette (Zrinyi II.177). Az priuilegium az nedvesseghz miat igen meg vesztegetet (TörtT. III.170). Ki a megvesztegetetthez társalkodik: qui corrupto sociatur (Jly: Préd. I.195b). Az ártalmas étek minket meg ne vesztegessen (306). Az imádság külső gondolatoknak közbejövésével meg-vesztegettetik (II.207). A rosra való hajlandóság minden szepet és jót meg-veszteget (Fal: UE. 448). **2**) percatio MA.

még-vesztegetés: 1) depravatio C. [verfälschung]. Luthera dolog az szent írásnak efféle vakmerő és szemtelen meg-vesztegetése (Bal: CsIsk. 168). **2**) percatio MA.

Vesztégetés: corruptio MA. verderbung PPB. Most-is sokan vesztegetésnek tartják, a mit az egy-lázak tsinnyosságára fordítanak (Pázm: Fréd. 494).

erkölcs-vesztegetés: corruptio morum Kr. [sittenverschlechterung]. Tudom, hogy a mocskos beszélgetés erkölcs-vesztegetés (Fal: TÉ. 632).

idő-vesztegetés: [mora; verzug]. Az idővesztegetésnek békét hagyjon és vegye el kezét az hajdúságtól (TörtT. IV.71).

írás-vesztegetés: [verborum scriptoris corruptio; textverfälschung]. Meg köll iédzenne itt az calvinistáknc írás vesztegetéseket (Zvon: Post. I.585).

Vesztégetetlen: indepravatio MA. unverderbt PPB.

[Vesztégetőd-ik]

még-vestégetődik: [corruptor, depravor; verderben, sich verschlechtern]. Gyengén neveléssel az gyermekek meg-vestégetődnek (MA: SB. 141). Még ne vestégetődgyenec az ti érzékenségték (Toln: Vigaszt. 30). Az sok-fele tarafarázással született nyelvünk meg-kezeltt vestégetődni (Megy: Dial. Előb. 12). Az ítélő bíró bő adományokkal meg-vestégetődívén: judex largitiōnis corruptus (Com: Jan. 134). Tokai bor kezénél legyen, hogy az appetusa meg ne vestégetődjék (Nyr. VI.363). Ha az ember sauyaruságoknak savával nem értekelteik, könnyen megvestégetődik (Illy: Préd. I.30). A poklosság a levegőgtől is, mely a poklostól megvestégetődöt, elragad (174). Ne talám valamely szerencsétlenség érvén meg-vestégetődgyenek (Csúzi: Síp. 743).

még vestégetődés: [corruptio; verschlechterung]. Más az ecclesiának meg-vestégetődése, melyet corruptionnak mondunk (Matkó: BCsák. 97).

Vesztemény: [jactura; schaden, verlust]. Megtartja ugyan a római fő az ecclesiában béhozott vesteményit, de ostromlyan az ecclesiának meg-jobbítását (Megy: 6Jaj. 19).

Vesztés: [perdens; verlustig]. Hol az érzékenység nyertes, vestés a nyugodalom (Fal: Jegyz. 925).

Vesztésen: ∞ Ha afféle pór nem embernek meg öleseről volna, tehát efféle hatalom tövök fejek es minden jószágok vestésen maradjanak (Ver: Verb. 433).

Vesztés: 1) perditio, amissio MA. [verlust]. A szülék tartoznak lelkek vestése-alatt gyermekeket jól nevelni (Pázm: Préd. 194). Ő a szabadságnak vestését obtendálja s pedig fél a hareztól (Zrinyi: Afion. 2 79). Ha valaki megtolvajol valakét úton vagy házon, az kapitány tiszti vestése alatt mind afféle tolvajt megöllesse (MontME. III.53). Maga tudta az komáromi hídnak csinálását s Ujvárnak szákségét és ezekre nézve a üdűnek vestését (Beres: Lev. 527). **2)** [periculum; gefahr]. A tartományokat megbódtja, kiknek szívek nehezen tér csak meg-rözenések, nemhogy vestések után (Beres: Lev. 338). **3)** corruptela C.

ész-vestés: [perturbatio, confusio; verirrung]. A magyar neveknek hasonlatos volta ész vestést ne szerezzen (Tel: Evang. II.359). Czeglédi a korbácsolás ellen írt, kit igen megérdemelt sok csalárdos irásival, észvestés s ellenkezés csinálásival (Czegl: Japh. 215).

fej-vestés: [periculum capitis; todesstrafe]. Ez feleket a király fejek vestesre ítélheti (Ver: Verb. 30).

idő-vestés: jactura temporis SI [zeitverschwendung]. Vetkeztem idő vestesol (VirgC. 9).

íz-vestés: [rusticitas; ungozogenheit]. Nagy complementumal küldött hozzám a hollandus, ha nem tartaná is ivesztésnek, magam mennék előbb hozzá (Beres: Lev. 168).

lélek-vestés: [caedes, mors; mord, tod]. Koczának játszásával gonoszság sok lenne, öszvestés, emberhalál, lélek-vestés (RMK. VI.24). Lélek vestést, nem száj sírosítást és nem hasnevelést néz (Czegl: MM. 22).

szemfény-vestés: praestigiae C. ars ludica MA [gaulerij]. Szemfényvestés csak Jóbnak szolgálatja, add kezembe, vissza fordul ő dolga (RMK. IV.60). Ha apathurak rakathak, igaz bestie arvval rakathak volt, csak arnik volt, zemfny vestis (LevT. I.265). Oly dolgokat szamlal elő, melyeket az őrdög hol szemfényvestés által hol a nekül szokot ebelekedni (Helt: Bibl. I. b4). Az őrdög azon mesterkedik, hogy szem fény vestessel eszokat vessesse az embereknek (Börn: Préd. 252). Ezer emberet előtt valo szem fény vestesec voltac, noha ne-

mes ioszagoknak nenoztettec (549). Varasló szem fény vestése azoc, nem csuda fételec (Com: Jan. 210)

út-vestés: [aberratio; verirrung]. Kiesoda, a ki az út-vestésben szorgalmatosan nem vigyáznak (Mad: Evang. 482). Ez immár rokon út-vestés (Czegl: MM. 122).

Vesztéség: [damnum; verlust]. Ugy mesterkedik, hogy kiforgassa belőle és hárliljon a vestéség (Fal: UE. 438).

Vesztet: [pessimido; zu grunde richten]. A harag rövid bolondság, emberrel magát rontattya, hogy mást vestessen (Pázm: Préd. 803).

el-vestet: [amittere facio; verlust verursachen]. Hogy e képpen jó indulatlyokat kisebisece vagy ugyan el is vestesse (Pázm: KT. 452). A beesületért való cselekedeted csaknem el-vesteté veled etedet (Mik: MN. 177). Azt a szerencsét, a melyet az én esztelenségem vestetett el veled (308).

[Vesztetés]

embőr-vestetés: [homicidium; mord]. Az ember vestetés-is poklot érdemlő bűn (Veresn: Lev. 170).

Vesztett: deperditus, amissus MA. verloren PPB. Vestet gyermek: abortivus Major: Szót. 5.

feje-vestett: 1) capite minutus Ver: Verb. Szót. 4. **2)** waghals KirBesz. 147.

híre-vestett: infamis MA. ehrlos PPB. Egy az Izrael ifyay közzől az ew attyayay előth meene-be egy hyre vesttő azonhoz (JordC. 173). Kik az ő híre-vesttőt kegyötlenességokert mind igen hírdők valának (DebrC. 75). Sok hyre vesttők és bynesek (ÉrdyC. 539b).

maga-vestett: [deperditus; verlorbt]. Oh nyavalyában zaballot maga vestet ifju, mi vald s návd lól (Megy: 6Jaj. II 13).

tisztessége-vestett: [infamis; ehrlos]. Kik tisztessége vestettek avagy levelessek volnának: qui infames, sive proscripti essent (Ver: Verb. 193b).

uta-vestett: [aberrans; verirrt]. Mi tehát út-vestett balgatagok heában bolyongottunk (Pázm: Préd. 16). Ez út-vestet sárgyuro ilyen ket tetemes bolondságit prodallya (Markó: BCsák. 31). Utavesztet lelkek melyik szent ez ösvényen az egekben ment (Thaly: VE. I.130).

utavesztettség: [aberratio; verirrung]. Egygyl edgyig minden szod csak merő út-vestettség s kábalkodás (Czegl: BDorg 391).

Veszthetetlen: [quod amitti nequit; unverlierbar]. A háladás nagy kints és vesthetetlen jó a szákölködés-ellen (Pázm: Préd. 967).

Vesztő: 1) [necans, letifer; tödtend, tödtlich]. El temettél hit rontó, engem vestő, keényebb értzél (Zrinyi II.144). Szertelen halálnak nyerte vestő porát (Könyi: HRóm. 47). **2)** [amittens; verlierend, verlustig]. Ugy remendem, Ngod előt-is ez igyemben vestő perem nem lézen (Megy: SZAÖröme 98). A kevelység gyűlölséges és rajta-vestő (Fal: NA 181).

elő-vestő: [aberrans; abirrend]. Az ti lelki ezed vestő, balgatag tudományok (Bal: Cslek. 137).

esz-vestő: [deceptor; betrüger]. Esz vestők es hitetők: mentium deceptores (Syb: I.P. II 95b). Sok eszvestő sehismát szaporit a logicus (Fely: Dics. 10).

gabona-vestő: frugiperdus MA. was keine fruchte bringet PPB

hazája-vestő: *perditor reipublicae PPB.

idő-vesztő: **1)** [inutilis; nutzlos]. Heaban való agyaskodások, idő vesztő forgatások (Ver: Verb. 398). **2)** [für temporis; zeitlieb]. Hivalkodók, idő vesztők, tunyák (Otr: Tölkél. 240).

íz-vesztő: [instigator; aufhetzer] Kik ekkéig-is közöltök ízvesztők voltak (Misk: Anglnd. 90).

király-vesztő: [regis occisor; königsmörder]. Mi olyan bíró? Hogy királyvesztő s koronatorvaj légyek (Fal: Const. 826).

lélek-vesztő: [letifer; tödtleli]. Szent írásnak értelmével ellenkötőknek lélekvesztő mételetyétül nyáját oltalmazni (Zvon: Post. I.10).

szemfény-vesztő: **1)** [fallax, vanus; trügerisch]. Szem fény vesztő tsalárd szívec (Com: Jan. 205). Szem fény vesztő csalárdság az ilyen cserelerelés hátya (Matkó: BCsák. 45). Szem fény vesztő comedias (Laud: UjSégits. I. 376b). Az okosság bútran vezérel, jóllehet nem olly szemfényvesztő pompával (Fal: UE. 413). **2)** praestigator, agyrta C. histrio, minus, ludio MA. ventilator PPBl. gaukler, tascenspieler PPB. Tuldonítanak az Christusnak valami tündéres ez szemfén vesztő testet (Fél: Tan. 412b). Simon magnus szem fen vesztő meg giöszte (Mon: Apol. 32). Az mi szemfény vesztőnk Pázmán így prosmittal (Zvon: PázmP. 257). Az csepregi szem fény vesztő hiszen olly dolgot, melly az szent írásban nem találatik (Bal: CsIsk. 432). A szemfény vesztő az ő cselekedetince gyorsan forgásával a reá nézőnce szeme fényét meg-tompéttya (Com: Jan. 210).

szín-vesztő: **1)** [dolosus; trügerisch]. Hol uralkodik színvesztő jámborság, oda nem térhet isteni igazság (RMK. II.178). **2)** [praestigator; gaukler]. Emberi szerzést azért hátra hagyjunk, az színvesztőknek ebben ne engedjünk (RMK. II.167).

út-vesztő: [a recta via deducens; irre föilrend]. Ut-vesztő csél-csapás a dolgod (Matkó: BCsák. 263). Ime mitsoda labyrinthba vagy út vesztő kertbe keverte magát (Fal: TÉ. 666). Be vágatott az út vesztő erdőbe (704). Miutha mind azon út vesztő labirintus kertekbenn járnánk (Fal: Const. 842).

Veszttség: [interneccium; tödtung]. Sok ideje immár, hogy lelki szomjan vár, mehetségre, haragod ne gerjezd vestségére (Balassa: Ének. 1).

1. VÉSZ (vész Sylv: UT. I.13. vész Helt: Zsolt. 134): tempestas NémGl. 292. [sturm]. Tíz ő előtte ki harsag es ő körülféle nag tehető veez (DöbrC. 106). Wettesseék ky az test az tengheren, mert myg yt velünk lezen, addeegh az wez meg nem czenedezdyg (ÉrsC. 437). Zen ő elette meg geryed ees ő kernöle hatalmas veez (KeszthC. 124). Az tengheren nagy veez tamadot (Pesti: Fab. 75b). Nag vész tamada az tengheren: concussio magna facta est in mari (Sylv: UT. I.13). Az szelnek nag veeze tamada: tunc oritur turbo venti magnus (55). Tamasztál te ellenséget ő reája, tüzet, vészet ónéki házaira (RMK. IV.53). Az égnek szenvedé szertelen vészt és kevés essőnek nagy hidegségét (132). Az áradó vész be ne borítson (Helt: Zsolt. 134). Mercurius az szelneknek erőt ad es az vészeth zohogoua tezi. 1572 (KBécs. D7). Az bóls nem gyűlöli az törüent, az kép mutató pedig vgy iár abban mint nagy soc lakoknac vészében (Kár: Bibl. I. 672b). Az satan oth nagy vészet tamazta (Born: Ének. 678). Tengheren látz most igen nagy veszeket (Bes: Hének. B). Mint habzó tengheren, mely vészett gallya úsz, akképen életem búnnak vészén haboz (Rim: Ének. 177).

íz-vész: [tumultus JordC. 773. [anfruhr]. Mykoron meghzent vona az yvez, hozya hlyvata Pal az tanoythwanyokat (JordC. 773).

szél-vész: [tempestas, procella MA. angewitter, stürmischer wetter PPB. Zeel veez es nagy köves esew tamada az egben

es nagy meeny dörghees (ÉrdyC. 270b). Ha gyorsan egy más vtán kettőt vagy hármat szól, szél veszet hoz (Cis. G2). Az soc egy szel veezoc es háboruc minden vetemenybe soc föytogatást szerezence. 1582 (Kal. F) Az szélvezeoc előzdudnac, czikorganac (MA: Scult. 191). A sérelmes szélvész es keményen sűtő hévség előtt ide bújtunk (Biro: Préd. B2). Ma jó idő volt, tegnap esett, tegnapelőtt nagy szélvész (Mik: TörL. 403). A sok-felé osztott akaratok ritkán vannak szélvész nélkül (Fal: UE. 435). A magános ész szélvész mind a bóltsekre mind a tudatlanokra nézve (Fal: UE. III.133).

forgó-szélvész: [turbo; wirbelwind]. Ez volt az az forgó szél-veze es háboru, az melly az olayfás kertben az ur Christusra rohant (MA: Scult. 367). A memyei tűz, a rettenetes forgo szél-veze, a házártos felesége mind reá támadtat szegény jámbor Jóbra (Megy: 3Jaj. II.108).

szélvészös: tempestuosus, procellosus MA. undabundus PPBl. stürmisch, ungestüm PPB.

szélvészzi: ∞ Czelekeszi, hogy az szélvész háboru meg szállylon es lezendeszodgyéc (MA: Tau. 194).

VÉSZ, VÉSZ, VÉSZÉN, VÉSZÉN (vészen Sylv: UT. II.8. Com: Vest. 36. vyzyn Konj: SzPál. 68): **1)** capio, accipio MA. nehmen, fassen PPB. Ugyan meg-újúlok, ha néked írok vagy leveledet vészem: acquiesco scribens ad te et legens tua PPBl. Veged az en lelkömet töled zeretötöst (KazC. 25). Kapakat wewnek, iol meg asak az zewlet (Pesti: Fab. 73). Az fias tik szárnya alá veszi (RMK. III.51). Kaszálásnak pénzt hol veszek (LevT. II.31). Fírúúinak neuesztetie, miért hogy fírúubol vétetött (Helt: Bibl. I. A4). Vegy veled minden fele élésből, mellyel élnee (Helt: Bibl. I. C3). Vőce ezokaert a tú uemzetségtelből eszes es bizonsag vót fírúakat (Helt: Bibl. I. Kkk). Vőm a leuitakat az Izrael fiainac minden első szűleteti-ert (Helt: Bibl. I. S8s). Vőnce azockal egy fazakasnac földét: dederunt eos in agrum figuli (Helt: UT. H4). Ved ország registromát, jegyezd mind ki belőlle az wrakat (Göres: Mát. 29). Ved eleuen kénesőt, őld meg etzetben. tyikmony feyrt labary belé, anal kend (Cis. O4). Amazokat mi végre szoktam legyee neha kezembe vennem (Tel: Fel. 15). Mince előtte vőnnöüde a szentséget, penitenciat kel tartanunc (Tel: Evang. I.536). Lőm mikor vélek az asztaliál ünne, hogy vővé a kenyeret (I.46). Az imepeken dolgozó ember lak pór, hét pirikket vegyenek rajta (801). Az pap vegyen egy marockal az semlye lizthen (Kár: Bibl. I. 88b). Kereskedésben való társaságra felebarátyától pénzt nem vött (91b). Ved az fodor mentat, meteld meg, hand inueghen (BeytheA: FivK. 71b). Fogyan germököt es őleben veeuen azt, monda nékiok (Fél: Bibl. I.69). Az mi letelünknek eggik reszet hazánk, masikat szűleink magoknac veszik (Fél: Tan. 89). Majd im heába-való terhet veszek vólt vállamra (Pázm: Kal. 593). A jó pénzt örömet vészük (Pázm: Préd. c). Attya szavára a kütés fát hátrára vevé, fel-vivé a hegyre (Pázm: Préd. 210). Végy a veben es az kenetnee olayában (MA: Bibl. I.76). Mikoron rut paraszti szekernyéjét kezében venné, kérdik a fő emberek, metszene az-zal (Ker: Préd. 249). A mely ostyát vészünk, meg kell annak őlettetnie (Czegl: MM 268). Az mise szolgulo kezebe veszi az patenat, kin az ostia vagon (Holl: Préd. 21b). Tegnap vőnk mi is Kosztandin vajda levelet (MonOkm. XXIII.184). Végy gáliez-követ, abból négy pénz nyomónyit meg-törvén nyólez lőt rósa-vizben (PP: PaxC. 53). Tejet adtam imutok, nem vastag eledekt, mert azt nem vehetitek vala (lly: Préd. I.138). Jöveitek, vegyünk bort, részegedjünk-meg (Misk: VKert. 345). Inget venni magára: das hemd anlegen (Adámi: SprachK. 214). **2)** emo, coemo, mercor, commercor C. kaufen PPB. Hol wewd ez fazokat (Pesti: Fab. 2b). Föld őrkösigheit vűttem: agrum emi (Sylv: UT. I.107). Abraham pinzen vót vala a Heth fiatal temetesnece őrkösigire (Szők: Krón. 12). Buza venni be mentec

Egiptomba (15). Kéthet küldnek be Karosba puska por venni (LevT. I.225). Zab síncsen immár, negyven pénzen jár s nincs min vennem (II.33). Vigyetez el haza a gabonát, a melyet szűkségekre vöttetek (Helt: Bibl. I. X). Ha tiszta az nap, olez ő lúst és láiat vész (Cis. E4). Végy ezzel az ezüstnel tulkokat: eme de hac pecunia vitulos (Kár: Bibl. I.423). Vők sok szép árút (Csákt: AU. 13). Hitelbe veszi ruháit (MA: SB. 222). Vészek egy bokor őkröt (PractArithm. 3). Vettem ismétlen öt embernek öt szűrőket (Radv: Csal. II.20). Négy lónál többet nem vehettem, ketteje fokete, ketteje pej (MonOlm. XXIII.21). Vöttünk egy vég abát Onadban az várkonyi földbérben (MonTME. I.23). Almát, kalácsot és gesztenyét vöttem (221). Katonának salavárdinak való posztót vöttem (242). Mit garason vehetsz, ne adgy azért sok tallért (Kisv: Adag. 189).

[Szólások]. Hideg-vette test: corpus *obsessum frigore PPBl. Kend meg-vele hideg vette lábadat (Nad: Kert. 296). Julianus látván ott kfn egy hideg-vette embert, fogja és házába viszi a tűz mellé (Hall: Hllist. II.38). Ezen mai hideg-vette üdöben döcögő elmékedéseinek gyümölcsözését Föl-séged eleiben terjesztem (Rákf: Lev. V.455). Ha ezek a hideg-vette atyafiak istenes elmékedését fel hevillőnek (Fal: NE. 57). *Vembe vesz*: Bőcsületszerető nemes lélek ezt vedd a rányzóba, ide erőlködgyél (Fal: SzE. 536). Emelkedjél porodból, magas és méltó dolgokat végy arányzóba (Fal: BE. 580). Valamit előréjébe venni: pectore aliquid *adhibere PPBl. Az emberi erőtlenséget osmérettségbe kell venni (Könyi: VI. 4). *Eszembe veszem*: observo, percipio, praesagio C. Attya ezeben wewen eme vezedelmes bynt, leányat mindenkeppen olhagya (PéldK. 75). Wed ezedbe een bezedy-meth (KeszthC. 5). Vűdi eszedbe, hog az fariseosok megbán-tatának ez beszédet halluám (Sylv: UT. I.24). Myrt nized az atadfiának szemiben való koro szulat, az te szemedben való karo szulat myrt nem veszed eszedbe (106). Csak vézi eszébe, ő maga törbe esőt (RMK. III.50). Midőn kezel vólnának a faluhoz, eszébe véne a farkas a szumárnac rauasságát (Helt: Mes. 275). Eszembe vóm, hogy nem az isten küldötte azt (Kár: Bibl. I. 431b). Eszembe vóm a tiac közzöt egy bolond ifiát (606). Szorgalmatosan eszedbe veszi, mit szólana (327b). Mellyet hogy komyehben eszedben vehessed, példában adom elődben (Helt: Arim. I.7). Valamit eszébe venni (Decsi: Adag. 44). Vgy vem eszemben, hogy te az romai oclasiat érted (EszT: IgAny. 465). Vegyee ezekben az mastani papasoknac hiúsagos pepercziéseket (Zvon: Osiand. B). Azt-is eszedekbe vét-tek, mely nagy ingalmasságot mutatott isten (Pázm: Préd. 11). Az emberek eszedbe vették, ellenzették, históriákba jegyztették ezeknek szakadásokat (Pázm: LuthV. 269). Most vézsem eszembe, hogy te isten embere vagy (MA: Bibl. I.325). Az halálolon valóknál vézi ember eszt eszében (MA: Scult. 72). Az gerondát, mely a te sayát szemödben vagyon, nem veszed eszedbe (735). Az homat ket dolgot vedgy eszedben. 1619 (KDebr. D3). Vegyd eszedben, hogy titok vagyon ő dologban (GKat: Titk. 23). Nem vegyte eszében a nem-okos, hogy az őmnön honlokára kötött tsörgős szarvakat (347). Egy szem forduláshol világot megvéze, de leg inkább magyarokat észben vette (Zrinyi I. 10). Eszünkben vehettük a Jónás borostyán-fűjéből, mellyet a féreg ki-szűrztott (Hall: Paizs. 75). Nem vettem eszembe, ha öklelt-e velek vagy nem (Gér: KárCs. II.329). Az elefánt, midőn eszébe vézi a vadászoknak utóna való löselkedéseket, az ember nyomat egészen fel-falja (Misk: VKert. 26). Jelen létele észben vétetik (Aptfi: Vend. 613). Vegyétek eszedekbe, miképpen az régen volt példázatva (Illy: Préd. II.2). Midőn eszbe vették volna, hogy Alcibiades a kö-zönséges jónak használbatna (Balog: Corn. 64). Machomet eszébe vőuen magát, monda a passáknak (Szék: Krón. 213). Eszedbe vegyed magadat és a te teremtetet meg tan-nylad megismerényi (Helt: Krón. 17). Igen jó, mikor ember

eszébe veheti magát (Helt: Mes. 25). Bizonyára bódog emberek volnánk mi keresztyének, ha esziünkbe vennők magunkat (Tel: Evang. II.49). A reszegesek ezekből elege magokat eszszekben vehetnek, ha az bor szez elmieket el nem borította volna (DecsiG: Préd. 26). Eszébe vóm magát és istenhez tére (Láp: PÜk. I.45). Vedd eszedben már magadat és ez ilyen hamis tanítók miatt ne ladd-el a Christus tudományát (Matkó: BCsák. 149). Ha pater uram magát eszé-ben venné (Czegl: Japh. 5). Ha lett volna mit, executió ban vehettük volna (Monlók. VIII.206). A ki titkainak kul-csával másokat nem kinal, tapasztalmi fogja, hogy őtet figye-lembe veszik az emberek (Fal: UE. 363). Hallyátok királyok és főleitekbe vegyétek fejedelmek (Bíró: Anyg. 79). Ha istenesen akarsz meghalni, vedd gondba, tégy rendelést földre (Fal: Sze. 513). Istennek nevét heában ne vöd (Decsi: Adag. 174). Adta akkor más rendetlenségről való panaszi-s elő magát, a mellyet kívánt igazításba venni a szent generalis (Bod: Pol. 108). Zent Pal ezen ighet vgyan ezen iegzetben vezi (RMNY. II.41). Két-képen szokott bé-keséget szerzeni a közben-járó, először könyörgéssel, kérvén a megsérült részt, hogy a vétkest kedvébe vegye (Pázm: Préd. 582). Szokták kérdésben venni a scholában ezt a dolgot-is (Aptfi: Vend. 3). Azt is kérdésbe vehetné, hiteles emberek vagyunk-e mi (Fal: UE. 444). A mondott lárnára aszszonykák is érkeztek, kerékkbe vévén a molnárt (Fal: TÉ. 734). Oh leány gonoz, vásot vagy, valamely ember tége-det el véssen, bár kemény som páltzat kezébe vegyen (FortSzer. M4b). Azon órától-fogva magáéban névé bódog aszszonyt (Pázm: Préd. 139). Lehetetlenség, hogy az egygyűi elme mind helyes rendű magyarázatban vehesse (Felv: SchSal. 2). Az ő gyalázó beszédekét dieséret névben vesz-ziük (Fal: NE. 34). Ky meno az parancholat Angostos cha-zartol, hog registromba vetetneek mynd ez vylag (CornC. Az ország összeholód ránczát vegye kellő rendben (Thaly: Adal. I.152). Rendben sem vehettük magunkat (Beres: Lev. 189). Vedd jó rendbe elmédet, hogy hamis képekkel meg ne csaljon (Fal: UE. 464). Charicles keserves panaszzát veszi illy s u m m á b a n (GyöngyI: Char. 106). Számba venni: *com-prehendere numero, *censere familias, *pecunias PPBl. Bort számba venni: *censuram vini facere; az embereknek javo-lat számba venni: censum *agere PPBl. Olyan rít, fekete ember a szegény Gúthi, hogy a sátorbeliek között számba le-hetne venni 1759 (Hazánk I.214). Az isten számba vézi a sértő és szidalmazó igéket (Fal: NE. 17). Mintha csak arra termettek volna, hogy a csnyát és rosszat vegyék számba és pizskállyanak a gazban (Fal: UE. 437). Az erdőkét szélben vevén iszonyu liáltással űzik, kergetik vala a vadakat (Szal: Krón. 225). Szívébe venni: incordiare MA. My zynfinkbe somi fővredelmességet nem vezük (VirgC. 49). A te szívedbe vegyed azolat, mert igazak (Kár: Bibl. I. 495b). Ugy fogja szívében venni, hogy minden alkalmatlanságot eltávolítól- lünk (Beres: Lev. 403). Szóba-vett személy (SzD: MVir. 412). Szokásba venni: *capere usu, *adducere in consue-tudinem PPBl. Vedd tekintetben sz. tiadnak sebeit (Bíró: Ünnep. D2). A fő emberekben két dolgot kell tekintetbe venni, hogy nemesek és hogy keresztyének (Fal: NE. 11). A háborúságok ilz őben veszik (Hall: Paizs. 135). Űzőbe vévén a trójai serogok, iszonyú vérontással fogyatták őket (Hall: Hllist. III.141). Ez világnak javait, az ioiut azok három rend-ben állattak, vegyék előnkbe (MA: SB. 7). *Vemből vesz*: Asszonyok, kik ezt látták vala, asszony szeretetből közzöl vették vala (RMK. II.52). Hadait ugy rendelte, hogy közből vehette az törököt (MonOlm. IX.367). *Vemből vesz*: Bódog ember, kit bűnös ember irt nem véssen az isten: beatus vir, cui non imputavit dominus peccatum (Sylv: UT. II.8). Ország Mártonon hazugságerít vöttem 40 d. (MonTME. I. 2331). *Vémhez vesz*: Ha valami úton módon kezünkhez vehet-

lők, Kegyelmed kezéihez bocsátjuk (Gér: KárCs. IV.408). Hogy
 mázinkhoz jöve, mindent kezéhez vén, szegény atyám körül
 nagy bizelkedéseket tév (GyöngyD: Char. 18). Pénzét kezéhez
 vévén a vén gazda házatól el-mégyen (Hall: HHist. II.210).
 Kükiüllő várát jószágival együtt kezekhez ne vehessék (TörtT.²
 IV.135) Az Csálókózt kezüinkhöz vévén, tehétünk szintin két
 félml való diversiót neki (Bercs: Lev. 622). *Vmin vesz:* Aján-
 d é k néven venni: *expensum ferre muneribus PPBL.
 Ezt űc elég neuenu veszie, mert czac enyire jelenteteci
 magokat (Boru: Préd. 382). Vedd io es elég neven azt az
 istentől (450). Ez mostani szükségnek idején vegye elég neven
 ErdTörtAd. 1284). ELEG neven vette az egy negyed lisztet
 ErdTörtT. I.62b). Kérjük Fged, ezt elég néven ne vegye, ha-
 nem jó néven (TörtT.² III.347). Ezbeli ajánlásunkat vegye ele-
 gend néven Nagyságod (ErdTörtT. II.560). Gonosz né-
 ven nem veheti Kegyelmed (Eszth: Lev. 6). Isák gonosz
 néven nem vévé, hogy megközték (Pázm: Préd. 211). Ez en
 keuees elsyw ayandekomoth vegye io neuuen (Komj: SzPál.
 14). Szerető barátim nagy jó néven vészem, jómat akarjátok,
 ezt eszembe vészem (RMK. II.29). Az disznó apróllók és az
 kós tejet jó néven vettem túled (Nád: Lev. 35). Nem rebettük
 jó néven tőle ezféle látogatást (LevT. II.51). Valamit nagy
 néven venni: in summo *beneficio labere aliquid PPBL.
 Valamit nehéz néven venni: *graviter aliquid acipere
 PPBL. Nehez neven ne vegye Kged, hogy ennyzer wutatom
 Kegdet lewelem által (RMNy. II.164). Ertem, hogh Fanchy fel
 zabatha, kyth Chany igen nehez neven ven (LevT. L21). Ezt
 Kdnek nem kellett volna tőlünk nehéz néven venni (II.62). Oly
 nehéz néven vévd ezt isten, hogy mind Moysesnek mind Áaron-
 nak meg-mondá, hogy azért ű kéttelkedésért meg-öli őket
 (Pázm: Préd. 174). Pethé Istvánon vettem tinóhus titkon
 való kivágásért (MontME. I.195). *Vminek vesz:* Az thyzedeth
 el nem tykozolom, sem magamnak nem vezem (RMNy.
 II.19). Az Babilonianak nyaualyas leánya, ky nem wete istenth
 segetsegenek, ynar wetzegh űl es sir (VirgC. 147). Nem
 is kell sem minek venni azt a dolgot (Thaly: Adal. I.168).
 Hogy csak szonak vehesse Erát (Megy: 6Jaj. II.14). Sok-
 felé menő hire után ugyan csak Óvárnak vette magát
 (Bercs: Lev. 62). *Vmire vesz:* Magát álomra vőtte (Ex-
 Princ. 189). Cyrus az Gindes folyóvizet haromszáz hatvan sza-
 kadék árkolásokra vőtte és bocsátotta (MA: SB. 249).
 Nincs hatalmad rajtam, az hatalmas császárra én törvé-
 nemet vészem (RMK. IV.196). Perit vévé császárra (197).
 Kell-e ennek dolgát még császárra vennem (198). Az embere-
 ket vészem csudára, nem is érem fel eszemmel, mitől
 viseltessenek a sefetes kóborlásra (Fal: NE. 3). Mikor kitet-
 szeni kíván, csudára vészik, sziveket nyér (Fal: UE.474). Hal-
 laudoua tegetek ő diceretenek zauat, ki vette en lelketem
 eleire (AporC. 12). A dolgokat jobban elmélkre sem lé-
 kezettünkre vévén teljesh experientiaival mehesünk baza
 (Bíró: Ékesség. C). A sz. irásokban sokakat adott elő, a mellye-
 ket mások nem annyira vettenek elméjekre és követték (Bod:
 Pol. 100). Ezt egy bölcs lelki atya elmélkedésre vévén
 azt mondgya (Bíró: Préd. 139). Végyd észre a dolgot (Megy:
 6Jaj. II.21). Báró bár légyen, észre ne végyen (Amade: Vers.
 102). Az vezércsillagnak nézz fényességére, mit példáz rolatok,
 vehetitek észre (Thaly: Adal. II.15). Ha észreveszem, hogy
 feleslebb erő megyen arra, értésére adom Nagyságodnak (Bercs:
 Lev. 603). Vészem észre, hogy lágyan hiszünk sz buzgón gy-
 akoroljuk a pokol dögát (Fal: NA. 136). Ved észre ma-
 g a d, ne bertelenkedgyél (Fal: NE. 5). Olyat beszél, hogy
 meg az eb sem venné fogára (Decsi: Adag. 189). Oly do-
 logbol faraztia elméjét, kit eb sem venne az fogára (225).
 Futásra vette az ellenség a dolgot: bostes *versi fuga, *con-
 jicere se in fugam PPBL. Futásra vévő a dolgot (Helt: Krón. 28b).
 Futástá vészie a dolgot (Kules: Evang. 300). Futásra venni ma-

gát: *commendare se fugae PPBL. Csak más is ugy ősmerné mint
 én, nem venné ezeket gondolkodásokra (Bercs: Lev. 64)
 Bár szorosb gondolóra vette volna a dolgot (SzD: MVir.
 128). Nem veheti magát a házasságra: *abhorret a nup-
 tijs PPBL. Péter király illára vévő a dolgot sok németekkel
 és laszoekal Bets ország felé (Helt: Krón. 34b). A nyul, va-
 lami zóróg, magát illóra veszi és cserére szalad (Com: Jan.
 39). A papok keményen kérédre vették a püspököt, miért
 adta ki azon pénzről szóló leveleket (Bod: Pol. 152). Ama zá-
 log felől végre beszéllenek; most akarná Kemény mindgyárt
 kézre venni, nem tetzik Annának (GyöngyD: KJ. 400). Erő-
 vel nem volt szabad megfogni az kezit, hanem ha szép mes-
 terséggel kezire vehette (MonIrók II.332). Ha általmegyek,
 ide hagyom ezt az földet, kezére veszi (Bercs: Lev. 4). A
 summa pénzt Geleji István kezére vévén, rendes útakon és
 módokon szaporogtatt (Bod: Pol. 88). Ne vegyék kordéra
 urok szép intését (Csúzi: Sip. 115). Ha az tehénhús nótát vagy
 az tót lejtőt kótára vesszük, bizony zsidó-tánc lesz belőle
 (Bercs: Lev. 124). A sambokiakat lesre vőttek, kit el vitte-
 nek benniük kit le vagtanak (RMNy. III.104). Az róka há-
 nya az cseft és ide s tova evez farkával, midőn az lesre vé-
 szik és erőlen viselik (Pázm: Kal. 151). Ha jövését érhetem,
 optime lesre vehetem Casin mellett (Bercs: Lev. 192). Valaki
 adósságát magára venni: *agnoscere debitum PPBL. Nem
 árt néked, ha magadra nem veszed: nihil grave passus es,
 nisi tibi vindicas (Decsi: Adag. 219). Az aruloc hejabon vőttek
 magokra ilyen nagy gonosz dolgot (Decsi: SallC. 21). Az ő
 szennyét magunkra nem vészük (Pázm: LuthV. 122). A fenyeg-
 etéseket nevétségre vészik (Illy: Préd. II.61). Nyugod-
 dalomra vette magát (Thaly: RT. 59). Isten panas-
 névre ne végye (Fal: NA. 140). A mester eleiben olvas és
 a taultvány pennára vézi (Com: Jan. 155). Nem vette pen-
 nára (Illy: Kat. 9). Pennára venni nem akartuk, haem az
 aránt való relatiót Oszmán agára biztuk (MonIrók VIII.212).
 Az barmokat prédára vettük közzöttűnc (Kár: Bibl. I. 153b).
 ű felseghe syketségre ne vegye az my könyörgeswüket
 (RMNy. II.147). Nynchen hiuseg sem baratiukban sem rokon-
 siginkban, mind síketségre veszik a dolgot (Helt: Mes. 482).
 Ne vegyéték síketségre az anyaszentgyház átkát (Pázm: Préd.
 97). Síketségre ne vegyéték, ha kárt nem akartok vallani
 (MontME. I.212). Ez uri czimerős leveletem síketségre ne
 vegyed mostan, mert bizony búvát, kárát látod (213). Szala-
 dásra venni a dolgot: *capessere fugam PPBL. Szaladásra
 vévém a dolgot (Czepl: Japh. 151). Szaladásra vézi ma-
 gát (Hall: HHist. III.125). A második fregatta szaladásra vévő
 a dolgot (Mik: MulN. 24). Péter király szaladásra vévő a
 dolgot (Pós: Igazs. I.187). Vagy nem veszi szemre utálatos
 mocskát, vagy nem akar természetivel viaskodni (Fal: UE.
 391). Királyi mulatság a játékos rigók hangos fűtyölését
 szemre, föltre venni, más gondal nem lenni (Fal: Vers.
 864). Valamit szem-hegyre venni: meg-szemteoi (SzD:
 MVir. 355). Az zerzetre ujonnan vett sok fraterok (DomC.
 87). Ezeket szive gyökerére bostátá, igen szivére vévő
 (SzD: MVir. 410). Völt annyi gratiám, hogy magán vehettem
 szóra és szivem szándéka szerint beszélhettem Aemiliával
 (Fal: NA. 132). Ha Pozsonnak megyen, bamar szorosokra
 veszi magát (Bercs: Lev. 229). A kit (a madarász) az ő
 tántzára vehet, bizony annak kitépi a szárnyát (Helt: Mes.
 186). Gondolván azt, hogy talám jól tartom és az borital kö-
 zött többre vehetem (TörtT.² III.395). Jó aszszony ez nyá-
 ron leszen megbazasuláod, de az dolgot tréffára ne ve-
 gyed (FortSzer. H4). Én nem vettem tréfára Luter szavát
 (Pázm: LuthV. 158). Nem is kell uram ezt csak tréfára venni
 TörtT.² I.600). Vevő magát Dacsó Tamás az vízre, oman
 adá ő magát kegyelőmre (Tin. 213). Őtet annyira vette, hogy
 mindent ígért néki, a mit kívánt (Kőnyi: VM. 17). Sok izé-re-

tek által arra vétetett, hogy a reformátusok mellől el-állott (Bod: Pol. 142). Ha ki erre veszi magát jó akarattyalból, azt kívánja, hogy bé-is tellesse istennek adott szavát (Pázm: Kal. 481). Ki szólhatott annyira mellette, hogy az öcsese magát mostan erre vette (GyöngyD: Char. 377). Veszi magát valamerre, mindenütt csak hűl és kél (GyöngyD: Koszori 275). Nem hiszik, valamire vehessék az udvart (Beres: Lev. 172). *Vmit vesz:* Kykön vezetnek adót, az fnyakon ee awagy az yedenekhön (ÉrdyC. 552b). Az halottaktól is adót venni: a mortuo tributum exigere (Decsi: Adag. 64). Artatlanokon a iandokot nem vet (DöbrC. 31). Istény ayandokot vőth embernek (Komj: SzPál. 180). Ne nehezeltien eo rum, hanem azon eo kglne is a karattiatl vehessék az en keeth arwa leany giennekim (Radv: Csál. III.155). Sokat vygыз vala es kewes almat veezen vala (ÉrdyC. 615b). Een almath wek ees el bagyadek (KeszthC. 4). My zemwnk almath wegen (ThewrC. 133). En ellenem es az en Postilam ellen vőtel bait (Tel: Fel. 10). A keresztyénc batorisagot vőnc nagyobbat (Helt: Krón. 88). Bátorságot, szívét vegyene (MA: Scult. 23). Sokan böcsületet adnak hivataloknak, mások vesznek tőle (Fal: UE. 428). Szeleieken vőttem bikapénzt (MontME. L245). Ottan győzöttetnék meg a halál, a hol birodalmat vőt vala az emberi nemzetem (Tel: Evang. II.20). Tűlwk nagj tisztosogel bulcznt venen tery en hozam (VirgC. 48). Bwleclwt veen wgt mynt soha ewket tebbeo nem lathna (ÉrdyC. 510. 604). Kegyelmes asszonyom en bulesímat veszöm, kőrlék ne bánjad (RMK. III.179). Szerető barátom koros asszony alatot ne végy, ha ki megyen, poszszogással vézen buezont tőled (Helt: Mes. 396). Ez a feltamadas vtaun lőn, midőn Pal vegre bozót vőn a sido nemzetűl (Born: Préd. 411b). Istennel semmit nem gondolnak, sőt bulesít vővén tőle, azt mondgyák: kitsoda a mindenható, hogy néki szolgállyunk (Pázm: Préd. 24). E világból utolsó bútsút végy (GyöngyD: Char. 76). Jó egészsége volna, hogyha a küszvőny búcsút akarja tőle venni (Mik: TörL. 1). Megúntam azon ndvari állapotot, s egy jó reggel a kapnféltől vevék búcsút. 1759 (Hazánk I.138). Ne mondhasa en ellensegem: dy a dalmat veek w rayta (KeszthC. 20). E volna bezzeg a mi dolgunk, hogy magunken diadalmath vennénk (Pázm: KT. 11). Az Amalec veszen vala diadalmot (MA: Bibl. L64). A külső renden veszen elsőben diadalmat (Czegl: Japh. 72). Tey zopo gyermekeknek zaayabol wttel dychereteth (KeszthC. 11). Úgy vedd a dolgot, nem mulik idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). Ki sokan nem veszik úgy a dolgot, a mint magában vagyon (Fal: UE. 480). Az círcalni kijárók az ki meüssel eget szoktak venni s megpihenni (Megy: Dial. 57). A test lélekzetel eget vész magához (Fal: UE. 468). A barátság vagy egyenlőköt vesz vagy tész (SzD: MVir. 51). Ezennel emnen kezemmel eoleget veezők es crekkes el keel veznőd (ÉrdyC. 633b). Elejít veszöm: exverto C. Eleyt wezy dolgoznak ezen, ky akar chelekedny (Pesti: Fab. 68). Ecius meg czalta vala őtet az ő tanácsuál, intvén őtet, hogy eleit vőnne az nagyobbik őtsénc (Helt: Krón. 18). Az országnac hatara indula, hogy eleit vőnne a kunoknak (44). Isten sem szőmvette, az urak-es eleit vették (MonIrók III.151). Előmet vőnék es meg akasztának engem az en hábornságom napjai (Mel: Jób. 71). Az külső büntetes nem veszi eleit az bűn bozozantianak (Fél: Tan. 477). Honnan indullyan az parolas es mikeppen kellyen annak eleit venni, megmutattya (Decsi: SallC. Előb. 4). Akkor kezdetet ez az dolog előzr, hog a nemes rend kenelisegenec elei vetettenc (Decsi: SallJ. 4). Eleit vővé nékie és előb jnta az koporsóhoz (MA: Scult. 474). Nagy sokaság ment utánna olly gyorsasággal, hogy eleit vették Christusnac az pusztában (Zvon: Post. L544). Kivánatos volna, ha országnak nagyjai elejét vennék ennek a fertelmes gonosznak (Fal: NE. 92). A gonosz nyelveknek elejét kell venni (Fal:

UE. 409). Vedd elejét, hogy meg ne bántódjál és tértised hasznodra (493). Hivatni fogom a hozzám tartozó rendek eleit, elmjeket veszem (MonIrók XV.595). Az hűben próbál, mennire vettűnc előmenetet (Zvon: Post. L552). Jóllehet az dispensatio akadályos, de nagyobbak is engedelmet vesznek (LevT. II.270). Kiki azon legyen, hogy az vrnac szántó földé épületet vehessen (MA: Scult. 211). Kiből nagjal nagjoberdemet venne, honnem az w testenek giwtrelmebl (VirgC. 90). Némellyek imigy okoskodnak, hogy a religio az álnokságból és fősvénységbl vette eredetit (Fal: NE. 56). A reá tartás nem veszi eredetét valani ostoba merészségből (Fal: UE. 427). Tsúlai György régl jó familiából vett vőt eredet (Bod: Pol. 90). A mű hertzegfnc asszony erkölczet veszen magának (Helt: Krón. 26b). Tanullyek meg az Christusnac erkölczét venni (MA: Scult. 288). Erőt veszök: invalesco C. Erőt venni: *capere robur PPBl. Ez istentelen szokás erőt vővén: convalescente iniqua consuetudine (Kár: Bibl. L644). Erőt vőnc az vizez az földön száz ötven napig (MA: Bibl. 17). Izrael fiaiac keze erőt vőn (220). A vétkes szokás elhatalmazott, erőt vett (Com: Jan. 220). Erőt vővén a szemérem rajtnuk, vissza pironkodtunk (Fal: NE. 46). Sokan kívül meg szorittatván nagyober erőt vesznek (Fal: UE. 395). Nagy munkat tāttenek benne az bölckek, hog az reglieknek peuzeröl bizony értelmet vehetnenek (RMNY. II.50). Vegyettek fegyelmet, hogy valaha wr meg ne haraguytunk (KeszthC. 3). Fejét veszöm: decollo C. Fejét venni: jugulum ferro *resolvere, *desecare collum alcuini PPBl. Fejét venni valakinek: jemerden mit dem schwerte hinrichten (Adáni: SprachK. 214). Ky Christusnac neweet meg karomlanza, feyekt venneek (ÉrdyC. 437). Sokaknak feyeket vőttek, predikatorságokat kötösők szagatásával levontak (Vás: CanCath. 629). Le-nyakaztatnac avagy fejec vetetic (Com: Jan. 137). Áruólól feje vétetik, lenyakaztatik (SzD: MVir. 44). Vegünk félelmet, hogy reménység és félelem közöl kellessék járunk (Ily: Préd. L3). Négy feleséget veszen ő magánae, azért ezac egyie annac háló társa (Valk: Kár. 48). Egyszersmind három feleséget vőn (Pós: Igazs. L239). Tovább is nőteleül őljek vagy megházassávan feleséget végyek (Thaly: VÉ. II.164). Attól vesznek miutegy végtelen erőt csudalatos gyűmölcsöket hozni az emberek elméjén (Ily: Préd. L77). Midőn Holofernes töb ételt, italt vőt volna hozzáia, Inditnak illetlen szerelmére geriedett (MA: SB. 22). Boldogok azok a fiulek, mellyek az isteni sugallások folya mit veszik (Pázm: KT. 170). Megvárni nem merék, ők futamást vőnek (Tin. 101). Kiki fizetéssül vén egy garast: acciperunt singulos denarios (Helt: UT. F). A férűhoz nem illendő, hogy akár-mi kis okból gyanakodást végyen feleségéhez (Pázm: Préd. 247). Te azt hized, hog niertel es gűw w d o l m e t v ő t l e t a l a k y n (VirgC. 89). Az ki gőzedelmet viszen, annak helt adok en velem az en szekemben, mikképpen en es gőzedelmet vők (Sily: UT. II.140). A romaiac reánk iőnc es meg látom, hogy gőzedelmet vesznee raytunc (Helt: Krón. 18). Az istennek színye előt diőtséges gőzedelmet vettenec (EszT: IgAny. t26). Gőzedelmet vén raita (Pethó: Krón. 164). Ha sz u a t veszöm: fruor C. Jól tégy mással, úgy veszed te-is hasznát: fructum *metere ut possis, sere beneficium PPBl. Ha nem szemzedz, bizony nem veszed haznát (Decsi: Adag. 164). El-vész tőled mentől iob marhá, egy kántorig nem veheted annak haznát (FortSzer. L3). Úgy sem veszi Nagyságod hasznát ott annyi lovas hadnak (Beres: Lev. 175). Komp van kettő, már mi hasznát vehetem, ha beszáll az német (400). Annak sem vehetik kellemes hasznát, a mivel birnak (Fal: NA. 245). Egy okos ember töb hasznát tudgya venni ellenségének, hogy sem a tudatlan kész jóakaróinak (Fal: UE. 408). Hatalmat veszök: evalesco C. Minekutánna hatalmat vettek a németek: post quam germani *praepotere PPBl. Tuziatokh, hogi wrdőgnek kesertete hatalmat

wót rayta (VirgC. 102). Czac hunar tertényhettic, hogy az, a kit te semmünc véled, te raytad hatalmat véssen (Helt: Mes. 367). Szükség, hogy hattalmat raitune ne engedgyüne venni (Mon: Apol. 332). Maga oltalmánac helt vegyen: locumque defendendi accipiat (Helt: LT. o). Néla minden hevév észí orezjájában (GyöngyD: MV. 43). Gonosz hirt általa no végyen (GyöngyD: Char. 75). Vegye hüitit Kegyelmetek János diák urannak is (Nyr. XL81). Mikor időt veudek, eu itelek igassagot (AporC. 30). Ha kérni indusz, lásd meg, kitől, mikor, vedd jó idejét (Fal: UE. 484). Üdöt nem vehetett magának foglalatoságától (SzD: MVir. 482). *Igazat vesz: jure vindicat MA. Nyeluel venni igazat: lingua bellare (Decsi: Adag. 170). Imez igén θεός akar mely hamis istent is vehetünk (Fel: Róvfr. 9). Mekkora légy, abból vedd jelét, mely meszszé érkezik készséged (Fal: UE. 399). Gondolhatsz a meg a szegény iambor Job-uat, hogy soe iot vöttel istentül (Sib: VigK. Bij). Töllyes i u t a l m a t végy az Izraelnek urától (Káldi: Bibl. II.233). Elmegyek, nem tudom a helyet, hogy vennék valamely jó kedvet (RMK. VI.112). Az megborosodásnac igéje néla annyit teszen mint jo kedvet venni (MA: Scult. 171). Személye holott szomorodik, hol jobb kedvet véssen s azzal vidámodik (Thaly: Adal. I.115). Mennyei hazánk távul vagyon tőlünk, nem léphet meg szemünk, nem veheti ké p é t (Fal: SzE. 552). Szóll hozzá, de ez nem veszi kérdését (Kónyi: HRom. 159). Akkor kell az nyavalyás embernek az budai mértékkel megfizetni mindent, valami k ö l c s ö n t ifúságában vött (MA: SB. 36). Ezeket a gyökereket ki icsuk, ne vellesenek l á b a t t ö b g o n o z s v é t k e k n e k t e r m e s é r e (Lép: PTük. I.219). L á n g o t v é s z é g ű s z í v é z e z (Gyöngy: KT. 122). Ha ki nehezen lehelletet vehet és mellyét fáylalya (Cs. 12). L é l e k z e t ö t v e s z ö k : s p i r o C. L é l e k z e t e t v e n n i : * a t r a h e r e a n i m a m P P B I . A z t h e e d e s s e g e s f y a d i m m a c h a k a l e g h v e z e n v a l a l e l e z z e t h e t ű e e s (WinkIC. 94). En zamot meg taatam es leleketet vök (DöbrC. 67). L e l k e t v e s z e k : r e s p i r o C. E z i s b e t e l é k a z a p o s t o l o k b a , k i k v é v ö p i n k ö s d n a p i á n a s z e n t l e l k e t (Tel: Evang. II.235). A t ű d ő l e h e l l i k , l e l k e t v i s z e n (C o m : V e s t . 3 6) . A z é n l e l k e m e t a z é n i s t e n e m e k , a z k i t ű l v e t t e m , v i s z s a a j á n l o m (R a d v : C s a l . I I I . 2 2 9) . E z e n ó r á b a n v é s z e m s z a l a v á r i k a p i t á n y u r a m l o v e l é t (TörtT. VII. 121). Édes néném még Kédnek semmi levelét nem vettem (Mik: TörL. 2). H o l v e s z i i t t m a g á t : w i e k o m m e n s i e l i e h e r (A d á m i : S p r a c h K . 2 1 4) . B i z o n y s á g k e l l a r r a , h o l v e t t e m a g á t e z h a z u s á g (P h i l F l o r . 7 1) . M á s s á t v e s z e m : t r a n s c r i b o C . P P B I . A s z a b ó n e c s a k t e s t e d n e k , h a n e m e r s z é n y e d n e k i s v e g y e m é r t é k k é t (F a l : N E . 2 9) . A z e m b e r i g a z m é r t é k k é t v e g y e t e h e t ő k é s z s é g é n e k (F a l : U E . 4 1 2) . M e z ő t v é v é n h a z á n k s z a b a d s á g á n a k e l - r a b l á s á r a , v e s z e d e l m e s t a n á c s k o z á s o k n a k j e l e i t m ű t a t m á k (R á k : M a n i f . A 3) . J o b b , h o g y m o s t v e g y e m n e h é z s é g é t a v e z é r n e k , m i u t s e m e z u t á n (M o n I r ó k X V . 2 4 5) . V e t t e e z v á r m e g y e a n e v e t e g y m a g o s s h e g y e n v a l o v á r t ó l (H e l t : K r ó n . 4) . A b b a n v é t k e z n e k a z u j i t ó k , h o g y ű g y n e m v é s z i k a s z e n t s é g n e v é t m i u t s z . Á g o s t o n i d é t a z e c c l e s i a v e t t e (P á z m : L u t h V . 3 1 1) . N e v e d , p u s z t a h e l y e d t e s t e g y h á z r ó l v é s z e d (T h a l y : T ö r t K . 2 2 1) . E l m é d v i d i t s d , t e s t e d n y u g o d a l m o t v é g y e n , k é s ő n s i d ő e l ő t t e b é d e n n e l g y e n (F e l v : S c h S a l . 3) . A z b ű n o k o t v y u y n a z p a r a n c h o l a t a l t a l , n e m z e e n b e n e t e m m y n d e n g o n o z k y v a n s a g o t (K o m j : S z P á l . 6 8) . A k á r m e l l y s z e n t é s ű d v ő s s é g e s t a n i t á s b ó l o k o t v é s z n e k a p r e d i k á t o r g y a l z á s á r a (P á z m : P r é d . c 2) . A k á r m e l l y k i s d o l o g b ó l o k o t v é s z e n , h o g y f e l e s é g é t , s z o l g á j á t r ű t o l l y a (P á z m : P r é d . 2 3 0) . V é s z s z - é m a g a d n a c e g y ó r á t a k a r á c s o n y i m e g j e l e n é s n e c m e g g o n d o l a t t y á r a (M A : S c u l t . 1 2 1) . I l l y g y a k o r p i r u l á s v t á n h o l v e s z e s o r c z á t m a g a d n a c (B a l : C s I s k . 1 9 9) . M e g á l l o t t a m s t o d á l t o m b a a l i g v e t t e m p á r á t (G v a d : F N ó t . 3 1) . V e g y e t e k p e l d a t a z p r o f e t a k n a k b ű g o n o z v e g e z h e t t y e k r ő l (J o r d C . 8 4 1) . A z e v z o m e s a g a t v i z z e l o l g y a v a l a m e g , h o g a z g a z d a g o n o z p e l d a t j n e v e n n e (D o m C . 8 8) . P e l d a t u e h e t t ö k a z e g e s

segről (TihC. 4). Első peldat vegetök istenbe az zent irasnak zeriből (93). Kyk méltok valanak halakra, z a b a d u l a s t v e z n e k v a l a (M a r g L . 6 1) . A z e m b e r e k n e k a z k i s z á m o t v e s z n e k , e z c z é d u l á b a v a n n a k (N á d : L e v . 9 9) . S z a m o t v e z n e k a s a p l a r s a g r o l , a t a l e n t o m m a l m i t n y e r t e l , a z t k é r d i C h r i s t u s (M e l : S z J á n . 6 7) . V e g y é t e c s z á m á t a z e g é s I z r a e l f i a n a c (K á r : B i b l . I . 1 1 6) . V e n n e n e k o l y a n k e m é n y s z á m o t m a g o k t ó l i s m i n t m i t ő l l ű n e a z m i e c c l e s i a n k r o l k i u a n n a c (E s z T : I g A n y . 1 9 5) . A z i s t e n t ő l s e n k i s z á m o t n e m v e h e t , h o g y ő e z e m b e r n e c s z í v é t j ó f ö l d e t e s z i , m á s e m b e r n e c s z í v é t g o n o z s s a n t o f ö l d e h a d g y a l e n n i (M A : S c u l t . 2 4 1) . H a a t ö r k ő s c s á s z á r é s n a g y - v e z é r f ö l g y ű n n e k , e r ő s s z á m o t v e s z n e k t ű l l ű n k (T ö r t T . 2 V I I . 1 1 8) . V e t t e m v a l a m i s z e l é t a d o l o g n a k (S z D : M V i r . 3 8 4) . E g y s z e r h o g y a z l a j u a l l á z t o t t f e l - t e t s z e n i , D e l i m á n i s k i v á n t h i v e s s z e l l ő t v e n n i (K ó n y i : H R o m . 1 4 2) . E z l a t a s n a k z e r e t e r d e m l e t t e v k v e n n y z e n t F o r e n c h m y a t (D o m C . 1 7 9) . M i h e l y t e s a k s z i k r á j á t v e h e t i k a t r a c t á o z v a l ó h a j l a n d ó s á g o k n a k , h e l y t e l e n s é g e k e t v e t n e k e l ő (B e r c s : L e v . 5 8) . S z í v e t v e n n i : * p o n e r e m e t u m P P B I . Ő r ű l e n e c é s s z ű e t v é n e c e s m e t (H e l t : K r ó n . 9 1) . A z e l l e n s e g e k , a z f e g y v e r t e l e n h a d a t l á t v á n , s z í v e t e l l e n e v e g y e n e k (F o r r ó : C u r t . 5 5 2) . V e g y e t e k s z í v e t s r e m é n s é g e t (G k á t : V á l t s . I . 4 9 5) . H a s z a p o r á b b a k i s n a l u k n a l , s z á m o k b ó l t é t o v á z ó s z í v e t n e v e g y ű n k (G y ö n g y : K J . 8 6) . M i n é l a l á b b n e g y e n u N a g y s á g o d , a n ű l n a g y o b b s z í v e t v e s z e n a z e l n a r a d a n d ó r é s z (B e r c s : L e v . 2 3) . B á n o m N a g y s á g t o k h a l l g a t á s á t , s z í v e t v e s z a z e l l e n s é g s n a g y o b b k á r a z ű d ő (217). I l o s v a i J á n o s m e g r u g a s z k o d v a n a z m a g a l o v á n , i g e n r ű t ű l m e g e s e t , s z ó t i s a l i g v e h e t n i b e l ő l e (T ö r t T . 2 I I I . 3 8 6) . I l l y s z ó t v e t a j á k á l o z (S z D : M V i r . 4 1 2) . A k i r á l y o k n a k n i n t s m é l t ó s á g o k e l l e n , b o g y a j o b b á g y o k a s z a k á t s o k s z o l g á l a t t y á t v é s z i k (P á z m : P r é d . 6 2) . A z n é m e t e k b e n n e g y e n m e n t e k e l , a z t ö b b i m i n d s z o l g á l a t o k a t v e t t e k (B e r c s : L e v . 7 6) T a n á c z o t v ő n m a g á n a c , h o g y e l a k a n a f o g n i a z A t t i l a s e r e g e n e k a z é l é s t (H e l t : K r ó n . 1 4 b) . T a n á c z o t k e z d e m a g á n a c v e n n i (I l l y : P r é d . I I . 1 6 2) . A z v é l e k e d e s n e k t u l a i d o n t e r m e s z e t i b ő l t a n u s á g o t v e e g i , h o g y a s z e n t a t y a k n e m e m b e r i v é l e k e d é s b ő l i m á d k o z t a k (B a l : C s I s k . 5 1) . V a l a m i t i s z t e t v e n n i m a g á r a (D e c s i : A d a g . 1 1 1) . M a t i s z t á t v e s z e k , h a j ó k o r v o l n a , h á r a m h é t r e (B e r c s : L e v . 2 1 1) . E v r e v l y e n a z b y n e s , k y a z e v b y n e y r e v l t e v r e d e l m e s s e g t v e t (C o r n C . 8 2) . V a l a k i a p a p a t u d o m a n i a t v e s z i , a b b o l i z i k é s b e s z y a , m e r g e t i s z i k (M e l : S z J á n . 2 3 6) . N e m v e h e t e m t u d ó s i t á s á t N a g y s á g o d n a k (B e r c s : L e v . 6 1 4) . U n a l m a t v e t t é l e s z e r e n t s é t e l n á l l a p o t o m o n (K ó n y i : V M . 5 6) . B . a z t i r j a , h o g y e n a L u t e r c o n s c i e n t i á j á n u r a s á g o t m e r e k e l t e v e n n i (P á z m : L u t h V . 1 7 2) . A z n é m e t e k r e v i g y á z z a n a k , ú t j o k a t i d e B á n y a f e l é n e v e s e s é k (R á k F : L e v . I . 1 6 8) . M e r r e v e s z i u t j á t , a z j ó i s t e n t u d j a (B e r c s : L e v . 2 3) . H a i s z t e r m á r m a g a u t j á t v e t t e m a g a e l e i b e n s m á r i s b e n v a n a z T ö k ö z b e n (85). H o g y é n m e l y f e l é v e s z e m ú t a m a t (M i k : M u l N . 1 8 0) . M i b e l t o n n é t v á l a z t v é s z n e c , v g y a n a z o n n a p o n v e s z e d e l e m r e a d a t n a c (K á r : B i b l . I . 4 9 5 b) . E d d i g s e m m i v á l a s z t n e m v ö k (M o n : T M E . V I . 4 0) . A h e t u e n b e t e c m e g r ű n i d ő l t e c t e n e p e d e n , h o g v e g e t v e g e n a b ű n (B é c s i C . 1 5 7) . M e n d e n n a p o n v r n a k t e s t e t , v e r e t v e h i s e m o l c a r l o m s e m d i c e r e m (V i t k C . 4 3) . E h e g y e s t ö r r e l v é r e d e t v é s z e m é s e s z e k e r t z e v e l m e g k o n z o l o m h u s s a d a t (H e l t : M e s . 3 6 1) . N ő b o r b a k e l e n n e k v é r é t v e n n i : b e l l u m h a u d q u a q u a m l a c h r y m o s u m (D e c s i : A d a g . 1 2 9) . A z g a z d a g n a k b o r b a v e s z i k v é r é t (214). H a e z e t b e n v e s z e d v é r i t , m e g o l t a l m a z d , h o g k e z e d ű l i b e l e n e r ű t o l k o d j é k (P á z m : S z a k . 9) . V e g y e v é r e k e t e l s ő b e n a z o k n a k s a z u t á n m o n d g y a L y s e r n e t e r e t n e k n e k (C z e g l : J a p h . 1 5 4) . A z t i k t i a k v é r é t v ö d d e c z t e r e (R a d v : C s a l . I I I . 3 8) . L a c e d e m o n v á r o s á b a n v i r t u s v a l a , h a k i v é r é t v e b e t t e e l l e n s é g é n e k (F a l : N E . 7 5) . S z u n y o g n a k c s ű b ö r r e l v é r é t n e m v e h e t n i (F a l : N A . 2 0 4) . A k i a z g y ö n y ö r ű s é g n e k a d t a m a g á t , n e m v e h e t v é r s z e m e t (M A : S B . 3 3) . A s á t á n v é r - s z e m e t v é s z e n a b á t o r t a l a n k e r e s z t y é n e l l e n (C z e g l : E n o c h . I . 7 5) . A k e g y e s k i s v é r - s z e m e t

vészen és magában szállván mérészebbis lézen (GyöngyD: Char. 7). A sebes legénynek sebére írt tégyen, hogy holdára kelvén a vérszemet végyen (Gyöngy: Char. 10). Megkönyvebszik utána tested s lelked, vérszemet véznek megszorult s főtött erek (Fal: NE. 26). Bodogok, az kik keserghenek, mert ezek vigasztalást visznek (Sylv: UT. 17). Ha az oricanac, nyíri cyrusnac vizét vészed, colicát meg gyógyítja (Mel: Herb. 20). Az mely lónac az lába meg varasul, vegyd vizét az körös fának és azzal kenyed, meg gyógyul (Cis. 04). Ha az támosó fyu vizet vezik, likas sebőket be forrazt (BeytheA: FivK. 104). Ha vizet vezed az kertí eb szőlőnek, belső kilső dagadást gyógyít (119). *Vmivel vesz:* Az ajándék ha késik, a dösságul vétetnek (Fal: UE. 484). Ki anyul nem akarja venni az anyaszentegyházat: qui ecclesiam voluerit habere matrem (Mon: Apol. 21). Azt vézi bizonyosságul, a mit kellene bizonyítani (Pázm: LuthV. 232). Bizonyosságul veszem a Kéd szivetskjőjét, hogy legnagyobb gyönyörűségem az, a mikor Kédde beszélgethetek (Mik: Törl. 13). Zizet veegyenek feleségül venni magoknak (JordC. 108). Ezokaert akarom vala feleségül vennem őtet (Helt: Bibl. IE4). Meg fogattata ezent zövet, hogi ha áldozatot tetethetne vele a romayaknak isteneknek, ha z a sul venneie őtet (DebrC. 60). Hazassul neue maganak amaz őzeug azzontb (KazC. 45). Ő maganak lahaol vévé: sibi eam adoptavit in filiam (Bécsic. 51). Együkük se vegye ezt szokásul, hogy mi rosszul cselekedjünk (Beres: Lev. 459). Ne iázzál szolgálnd, mert társul veszed (Decsi: Adag. 259). Noho ő morog, engem morgó-társul nem vézen (Pázm: LuthV. 5). *Vmivel vesz:* Nem kell a papismust és a christianismust edgyé venni (Pós: Igazs. 114). Ha oda akarz yewny, hogy tisztálkogyem veled, e elegee vezdöm tölod es meg halalom teenedek (ÉrdyC. 509b). Wr isten az kewesben ees az yo zaudokot elegee vezy (558b). Booz Rutthot véú feleségé es beméne őhoziaia (Bécsic. 10). Ne akar' felned the feleséghe vennem (JordC. 358). Semue te ne vegyd az vénekne beszedet (Mon: Apol. 25). Veue zokassa ez zent gerniek az agyának lagysagat el tauoztatny (DomC. 5). A pohárnokok, borteoltok szokássá veottek, hogy darabantok által nűznen minden szelgálatot uegben (TörlT. XI.175b). A szokássá vött vétek megköti az elmét (Ily: Préd. II.536). Társá venni: associare, nimia familiaritate contentum reddere MA. Ne vedd társá az istenek igjét, ne kövesd az testnek gyönyörűségét (RMK. V.47). Hát senki az istent társá ne vegye, véle se játszik (Mel: Sám. 111). *Vmivel vesz:* Christus érdemét hittell vésszük (Uzoui: Dáv. 96). Köszönettel veszem: ich nehme es mit danken (Adámi: SprachK. 214). Kérem Nagyságotat, hogy ez papirusbeli vékony szerű aiandekot vegye ió nével (Zoly: Elm. 10). Mikor Esther aszszony Assverus király eleiben ment volna, komor és fene tekintettel vötte őtet a király (Pós: Igazs. I.21). A vizet másfelé veszőm: derivo C. Bodogsa agkeppen veotetyk ewnekik, mert meg vygázaltatnak (ÉrdyC. 620b). Az Noe áldozattya, mellyet az isten megszaglott, kedvesen vőt (MNYil: Zsolt. 69). Édes néném kedvesem is veszem, nevettem is a Kéd panaszolkodását (Mik: Törl. 19). A tñ háiatokat feieteken kerogdeden ne vegyétec: neque in rotundum attoudebitis comam (Helt: Bibl. I.HHb). Pál neh ezen vőnéen és hátra fordíluán monda a lélekne (Helt: UT. 12). Azárt megy arra, hogy hátul vegye megrémült hadunkat (Beres: Lev. 41). Nem féltem, nátl vegyen Haizter Pozsontul (86). Attól félnek, hátul ne vegyik (231). Ha nem kőltezik az Csálókőből több, utána menjenek ezek a hátul vegyék az stomfát (523). Gát es jaszol kötesekkel az vizet oda veltetnek, az hova szeretnek (Ver: Verb. 157). Közel lévén az erdő, oda vette az gyalogunk magát (Beres: Lev. 55).

[Közmondások]. Az isten sem vesz ott, a hol nincs (SzD: MVir. 253).

ad-vész: [commuto; vertauschen]. Mind heába lenne, valamint az igasságnak praedicatora az Noe ő uékiek az isten igéjéből jóvendőlné, és ők mind csak őttek ittak, adtak s vöttek, házassultak és házassítottak (MA: SB. 18). Mikor mások között adnak vesznek, oly ügygyel és színnel megy végbe, hogy kétes marad, melly fél legyen nyertesebb a bűcsületben (Fal: UE. 488).

be-vész: 1) excipio C. [aufnehmen, empfangen]. Ki be veieni, ha kit bocatandok, engem fogad (DöbrC. 425). Job szol e mostni nialka ifiaknak, ackik neuetnek, csak eg eb gíanánt sem vötte volna be a juli mellé (Mel: Jób. 69). Ne hagy rajtam végezödni ezt a te kegyelmedet, áld-meg ez két unokámat-is és vegd-bé őket én velem (GKat: Titk. 257). Mindeneket biztatának, hogy vetnek meg Christust és vennék bé Jámost (Ily: Préd. 173). Az aszszonyállat béveszi a férfiat (365). A tikozlo fiu penitentiat tartván bévétetett attyától (II.30). Ha a törvénytisnállók be vették volna az aszszonyokat az törvénytevésebe, hathatósabb törvényt tettek volna (Mik: Törl. 46). Tsdállya új gallyát s nem maga termesztete gyümölkseit a vendég-ágot bé-vett fa (SzD: MVir. 336). 2) recipio C. [accipio; annehmen]. Mindenütt bé-vött szokás: *jus gentium: régi bé-vött szokás: *jus moribus constitutum; előre bé-vött vélekedés: *praesumpta opinio PPBl. Tahat te Kegelmöd wege be az biznosagot tele te Kegelmöd írja meg felé nekink (RMNY. II.117). A ki az ő tammbiznoságát be vézi: qui accipit ejus testimonium (Helt: UT. Z5). Ha a nemes ember megeskűszik a paraszt mellett, csak egy paraszt ember hitét kellyen bé venni (Ver: Verb. 307). Nem vészem bé bizonyosságát, de bé vészem kételem-ségből tött vallását (Pázm: Kal. 44). A magyar, német biblia nem mondathatik isten igéjének, hanem csak a mennyiben egygez az anyaszentegyházttul bé-vet bötüvel (Pázm: LuthV. 26). Czac az tudománt kellyen bevennűne (MA: Bibl. Előb. 2). Jó lézen dolgoc azoknac, kie az evangeliumot bé veszik (MA: Bibl. IV.11). Ha az ti religiozoc az ország gyűlésében jialat-úe és bévétetűe, mi-is bé-venűe (MA: Scult. 966). Jó szokást be vött az anyaszentegyház (Ral: Csik. 130). Bé-veszi isten az ő hiveiknek supplicatiojokat, de a bé-tellessítést alkalmatos időre halasztja (Megy: 3Jaj II.27). A mit elnében akarz fogni, bé-venni, olvasd-el gyakorta (Com: Jan. 155). Az isten beszédét nagy serénységgel bévéttek (Matkó: BCsák. 453). A több confessiók közzül bé-vettük ezt az helvétziai confessiót (Vallást. 10). Az nemesség egymást semmiben nem értek, az urak szivát semmiben be nem veszik (TörlT. I.42). Béhódoló hűségűnkent a porta bévette (Monlók VIII.212). Ha bé-vészéd tanátsomat, mindketten el-mehetünk oda és mind a jó lakásba mind a gazdagságba részünk lézen (Hall: HHist. II.124). Az evangeliomi tudománynak rendelését bé nem veszik (Ily: Préd. Előb. a3). Bem vettetett az ő mentsege (233). Ha isten a szomorúságot bévelhetné (481). A mi lelki ellenséginé az sz. ekklesiának egységébe bévétetni semmiképen nem akarnak (Misk: VKert. 99). A doctor azt jóvallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzját, ennek a vokást bévéttek (Mik: Törl. 41). A mi aszszonyaink ezet bé nem veszik és más féle jelét kívánják a szeretetnek (236). Rendelést tettenek arról, hogy magyar oskolák állittatnának, melly rendelés sokszor meg-ujjitatott, néhol bé-is vötetett (Bod: Pol. 135). 3) [capio, sumo; einnehmen]. Az étető mérget ha ki bé-vette, fél-puffad (Com: Jan. 58). Valamint bé-vész és kiadás, a bé vételne és ki-adásnak könyvében bé-vegied (189). Az aloe sokat használ, ha egy vagy két pilulát az étel előtt ember bé veszen benne (ACsero: Enc. 176). A viz ital igen árt az étel közben, valamint bé vészéd, jó ki majd akképen (Félv: SchSul. 10). Két kézzel veszi bé a költsönt és egy kézzel sem fizeti ki (Fal: NI. 285).

bevéhető: receptibilis, recipi dignus MA. aufnehmenlik PPB. Hiteles, bé-vehető író: *classicus scriptor PPBl.

bévethetős: ~ Ha szabad volna az isten követét isteni vezetvel illetni, a papistáknak méntségek bé-vehetős volna (Kat: Titk. 450).

bévétel: **1)** receptio MA. anfahmie PPB. Az ev leányot agyak vala fel neuhly az eretnekevknek, kyknek ev onozsakokon kevyerevlyven zeut Damaneos atyank zerze amely elastomat az ev bevetelekre (DomC. 23). **2)** [acceptio; anahme]. Orroc nintsen az elő egnee bę vetelére (Kár: Bibl. 345). A kivausag a lelkeknek a be vételtől fol obraztetet emü nemü mozgasa (ACsere: Fuc. 158). Igaz beszéd és élto minden hévétetre (Ily: Préd. II.30). **3)** [fructus; einahme]. A bé-vételre és kiadásra könyvében hé injad (Com: un. 189).

víz-bevétel: aquaeductus C.

bévételség: [facultas recipiendi; receptivität]. Szélyes és érhetetlen az okoskodo lélek bévételsége (Ily: Préd. II.22).

[bévétetett]

bévétetöttség: [introductio; einführung]. Nem adhattya e be nem vetetet irasoknak es könyveknek az beuetetöttség- x mltosagat (Zvon: Osiand. 18).

bévévés: [sumptio; das einnehmen]. Ha bizonyos napot rt az hidgelés, el-veri rólad ezt erős bors bé-vevés (Fely: chSal. 32).

el-vész: **1)** adimo, abemo, deumo, promio, depromo C. [tollo, abraham, aufero]; benehmen, himwegnehen PPB. Szüzességét veszőm: devirgino; vizét elveszőm: erivo; viláosságát elveszőm: uctifico C. Mykoron el veendy wr ű nepenek fogsagath: eum verterit dominus captivitatem plebis suae (KulcsC. 22). Ez mekyk entvlem testamentum, mykoron el vendem az ev áneketh (Komj: SzPál. 88). Az kit akar isten földem megbünti, annak eszét szokta előszer elvenni (Tin. 53). Egy török- el szembe öklele, az tar fejét derekátul elvévé (RMK. VI.143). egyelmednek keonjergoek, hogy K. az masthanj haragját en lam elvegje (LevT. I.116). Mind elveszik szénájokat (II.19). birodalmot e világi kegyetlenektől elészti es a felesesuec entinec adgya (Helt: Bibl. I.a4). Szórzessehez senki ne aggyon, onki el se vegien benne (Mel: SzJán. 345). Az istennek barannya, i el venneie ez uilagnak büneit (Tel: Evang. I.32). Ha valaki asarnap ökrön dolgozik, még rubiait is elveszik (Ver: Verb. I). El veszen az wr te rólad minden betegséget (Kár: Bibl. I. 34b). Semmit ahoz ne tégy, el se végy abban: nec addas aiquam nec minus (170b). Látéc egy ió köntöst és egy any veszőt, ezeket megkénánám és el vóm (199). Ha el vend valamit e könyvből, el veszi isten annac reszet az elő könyvből (Mon: Apol. 303). Az levet jól megbültsed, hogy az khagymanak az erejét el ne vehesse (Radv: Szak. 115). El sem vetettetik az kiralyi palta az Juda nemzetsége közzöl (Zár: Cat. B4). Ebből nem is kól karhoztatnom semmi hazasagot, sem roloc az samassaguac szemerem el vennem (Zvon: Osiand. 174). Az ő magvából lézen annak születése, ki el-vezsi világot átkát (Pázm: Préd. 155). Christus az mi ados regestronunkat elvötte és az keresztán kitörlötte (MA: Scult. 992). Nem láthatják az saneta sanctorumot, hanem ha az soporlót levnéiek előbb (Lép: PTiik. III.248). A gyertya-bél el-vétetet amvát, hogy ne búszítsen, óltsd-el (Com: Jan. 159). Jákób ásu bátyának farkát tartotta, mintha ötet vissza-búzná és első szülöttségét el-akarná venni (DEmb: GE. 109). Megválik, mint pipeskednek pilises uraim, ha elveszik tőlök praebendjót (TörtT. XVI.77). Örömet törvények állok, oda viszem fejemet, csak ne vögye el jószágunkat erővel (TörtT. III.326). Az üdvöztegetésnek békét hagyjon és vegye el kezét az ajdúságtól s vegye ki hadait (TörtT. IV.71). Az bork behozalátul csak vegyék el elméjeket (Nyr. XIV.463). Az ur elvötte

bünyödöt: dominus transtulit peccatum tuum (Ily: Préd. I.4). Zomboriak most az szöleit elvették (Beres: Lev. 318). Ha messi lemegy, nem veszi már el az ntját imen is az Dunának s Bécsnek (454). A fő tolmatsól elvették a fejét (Mik: TörL. 399). Azon könyörögtek Bátori Sigmund fejedelemnek, hogy az országból tiltani-el őket el-révén tőlök a jószágot is (Bod: Pol. 43). A szerentse mást el nem vész, hanem a mit adott (SzD: MVir. 394). **2)** accipio C. sumo MA. [nehmen, empfangen]. Keues jdevnek vlamu engemet el vezen az teremtem ez velagbol (MargL. 43). A papokat feddi, hogy eluöttec töléc az ő telhetetlensege miatt e fele ala vaio allatokat (Helt: Bibl. I.h). Mikor téged el völec, meg eskönem neked, te is ennekem (Mel: SzJán. 469). Az mi veres hagyma lett, felét vegye el ösém s felét énnekem küldje Alföldi Tamás (LevT. II.28). A palliaban futok, noba mindenek futnak, mind az által eg veszi el a italmat, ng fussatok, hog el is vehessetek (Fél: Bibl. II.39) Ha az iót el vötte istentől, az gonozt miért ne venneie (Sib: VigK. Bij). Olyan feleséget talál el venni, az mely másnak kezdi farát tartani (FortSzer. N4b). Kivánni valamit s el nem venni (Decsi: Adag. 98). Kiki elvehesse az öre életnece drágalátos kegyelem garassát (MA: Scult. 215). Joseph, hogy az atyai áldást el venneiek fiayi, attyához indula (Lép: PTiik. I.294). Leveledet szinte ebéd fölöt vöttük vala el (RákGy: Lev. 264). Valaki meg-eskönne azon, hogy ezt vagy amaz el- veszi feleségül (Czegi: Japh. 64). Valmi magoknak és pereputyoknak szükségés, az mind el-veszik (Pós: Igazs. I.728). Sándorfinét a nagy vín asszout kevés gazdagságáért elveszi vala (TörtT. I.288). Az mikor eugemet az én istenben elnyugot uram elvett (Radv: Csal. III.230). Elvötte javaidat a te életedben és Lázár azonképpen gonozit (Ily: Préd. I.34). Ugyan meglesz az praetextus, mintia el akarná venni, ha veszi sem bánom, veszi, ha hozzá megy (Bercs: Lev. 420). Anna után még két vagy három asszonyt vett el, de egymás után mindeiket megöleté (Mik: TörL. 246). Időtöltöttöcske volt ugyan, de jóforina dáma lévén, csak elvettem volna. 1759 (Házánk I.213). A kik vakmerölködnek, bizonyosan el-vezsik büntetéseket (Bod: Pol. 107). Ostornukat elvettük érte (Könyi: HRom. 21).

elvétel: **1)** acceptio C. sumptio MA. das nehmen, hinnehmen PPB. Sietnek az italomnak elvételére (Fél: Tan. 290). Ajándék elvétel, szabadság letétel (SzD: MVir. 17). **2)** [ablatio; wegnahme]. Alázatosan szenvedgyed ennek az ajándéknak el-vételét (Pázm: KT. 197).

elő-vész: **1)** supromo C. depromo MA. hervorvenhen PPB. Melkisedec kenyeret és bort vün elő (Helt: Bibl. I.F3). A tegezéből a nyilakat elő venni (Com: Jan. 147) Ha bajdúkat, ha föld-népét akarunk felvenni, mindgyárt tisztviselőket a tanult hadból elő-vehetünk és taníthatjuk hadainkat (Zrinyi II.201). Ezt az munkát elő venni ne nehezteljék ő kegyelmek (Radv: Csal. III.132). A pástoroc az ő kúrtjőket elő vévén erősen meg-fuvalják azt (Misk: VKert. 69). Ez elevött dologra igen rettenetes Manassesnek és Amomnak esete (Ily: Préd. I.5). Azon elővött dologra fontollya sz. Agoston (106). A ni elővött dolgunkra jól mondja sz. Pál apostol (244). A templomban a borotós börbüntét veszik-elő abból szipokálván (Vajda: Kriszt. III.22). Tudatlan marad, még beszédre valót sem tud elővenni (Fal: NU. 320). Beszédiben böles, elővett dolgaiban okkal s móddal forgolódik (Fal: UE. 365) Fegyvereket előveszik, hogy bosszújokat kitölthessék (424). Sebesen s jó módjával készül, a mit elővesziünk (436). Vedd elő eszedet, hogy segits szivedet (451). Sietve útam elő-venni kelletik (Gvad: Püsty. 43). **2)** [praecedo; vorangehen]. Meñe edössesgeretetekkel elővöttel vala (NagySzC. 58). Kristusnak az ő utolsó ítéltre-való el-jövetelét elő-vezsik külömb-külobmféle háborgatások (Mad: Evang. 26).

elől-vész: **1)** [praefero; voranstellen]. En előlet elől vettem azt felesge földnek kiralyi felet: ego primogenitum ponam

illum excelsum praes regibus terrae (AporC. 46). **2)** antevnio, praevnio, antecapio, praecipio, praecoocupo, antecello, anteverto C. zuvorkommen PPB. Meltekogyeek engöm elől wenny ő bewsegős malazthyaval (CzechC. 39). En elől völek irlisibe es fövölte, mert te igidbe igen remenkottem: praevni in maturitate et elamavi, quia in verba tua superavi (DöbrC. 68). Mynel vtanna fel tamadok, elől vezlek tbvötöket Galileaban (WeszprC. 50). Elewl wegycwk ew orczayath laala adaaban (praecoocupeus faciem ejus in confessione) es solthary dycherethiben wygadnyok neky (FestC. 1). Vram tamady feel, wed elöl wteth es veszed el wteth (KulesC. 27). Elel venek engemeth een gyetrelmemnek nappan (KeszthC. 29). Elel weed wteth edessegnek aldomasanal: praevnisti eum in benedictionibus dulcedinis (36). Tyztessygel egytek az mastokat elől vyvyn (Köny: Szl'al. 91). Segedelemvel vegytek elől egytek mastokoth (99). Eldönuic beszüdel fíet: praevnisti eum (Sylv: UT. 1.28). Mint hajnal az napot szokta elől venni, ezképen az kínok mostan előlvészik (RMK. II.108). Éfélikor Sándor népét felkölté, a tengernek árját ű előlvéve, békével tengerre gályait vivé (IV.155). Elöl vövé Petert a futásba es előb ööne a koporsóhoz: praecurrat citius Petro et venit primus ad monumentum (Helt: UT f). Ha offele el adas a kyraly engedelmth elewl wcy, tehat be kely irny (Ver: Verb. 149). Az te irlalmasságid vegyenee elől minket (Kár: Bibl. II.269). A fukarok elől veznek titeket az istennek országaban: publicani praecedent vos in regnum dei (Fél: Bibl. 1.36). Miczoda iegiek vezik elől az itéletnek napiat (Fél: Tan. 524). Eggütök az mastokat tyztösséggel elől vénén (Beythe: Epist. 45). Sem elseget sem szomiasagot sem faratsagot nem varnac vala, hanem mindazokat negedseggel elől vezie vala (Deesi: SallC. 10). Az szo ne legyen habalhurdga, ki elmedet elől vegie: mentem praecurrens (Erasm: Erk. 60). Ha valami tévelgést látnac halgatoice elméjeben, eszes oktatással elől vegyé az (Zvon: Post. 1.65). A napnak fel-költét elől vézi az hajnal: ortum ejus praecedit aurora (Com: Jan. 6). A késedelmes a gyorsat elől vegye: tardus velocem antevertat (179). A szerencsétlenséget meg-elözni véli jobnac, hogy sem attól elől vétettetni: praevniri (180). Az igazulást semmi erdem nem veszi elől (Czepl: MM. 281). Rettenetes jelek lesznek, mellyek itélet napját előlvészik (Ily: Préd. 1.21). A bőséges essét előlvészik nemely cseppel (II.491).

előlvétel: praesumptio, praecoocupatio C.

előlvévs: anticipatio, praecoocupatio MA. das voransnehmen, voranwegnehmen PPB.

elővé-vész: **1)** [antico: vorgreifen]. Az hews vala ystennec angala, ki eleue-neue felelyt frater Bernaldnak (EhrC. 15). **2)** [expono; abhandeln]. Ez euangeliomnac másodic részében elöue vézi iduöziténc az ember öldöklésről valo parantsolatot (Kules: Evang. 414).

félre-vész: [reduco, removeo; zurückziehen, bei seite schafen]. Az ecclesianac rettenetes nyomorusaga követkéné az birodalomnac meg változasa vtan, mikor az romai birodalomtól az szaruae magokat ferre vennéie (KeszT: IgAny. 448). Szombaton olly fogás színével ki-mégyek, hogy valami halászvizet félre végyek (GyöngyD: MV. 51).

föl-vész: **1)** tollo, assumo C. sumo MA. aufheben, antoehmen, annehmen PPB. Nem de penzből zégöttel en velem, ved fel, mi tied es mehel (DöbrC. 202). Ved fél az germeket: accipio puerum (JordC. 360). Fel veek hű testeet: tulerunt corpus ejus (398). Az mit keerz, vedfel (DomC. 94). Ym bynesek fel vettek ywekoth: ecce peccatores intenderunt arcum (KulesC. 18). Te megli zabadyhtasra fel weendew embert nem zernyowled zynek meleeth (FestH. 243). Hét kemirul nig ezer embert olyghyik meg es láú teljes szafrot vütök fel (Sylv: UT. 1.26). Kell fel, vedd fel az te viselő szekedet es

ménuel az te hazadhoz (13b). Nagy vidám képen gyermekét felvéve (RMK. II.38). Vettem Janokj Gaspar fiam vramtól barmynt őt magyar foryntot fel (RMNy. II.56). Az sok futosaban az noi volt, ewl kewtl, hanem az kytewl az bewrt vetem, ados tiz forental, ved fewl (95). Marhat vettem fel lütelben (125). Fel neuene a mi leanyonkat, elmegyönc: tollemus filium nostram et recedemus (Helt: Bibl. I.Qn4). Emberi öltözetet vnfel (Pázm: Préd. 115). Vegyétec fel atyátokat és jöyeteo én hozzám (MA: Bibl. I.43). Az ki jegyruhát, leánynegyedet, menyegző ajandékat fel uenni nem akarai, az olyiant nem személy szerint kel-idézni (Kász: Kit. 70). Mi cigány hamis emberek azok, annyi pénzt vennének ök fel, soha meg nem fizetnék (RákGy: Lev. 159). Az ispánok is az szolgabírák jargalásokat az adóól fel ne vegyék (ErdTörtAd. II.347). Ez asszony az sótartót balfélől köttöte es az rézdobosságot tegezen fölvette (Thaly: VÉ. I.418). Csak felveszi az hópénzt s mindgyárst haza megyen véle (Berces: Lev. 335). **2)** [excipio; auffangen]. A sisak fel-vötte az ütést: galea *excipit ictus PPB. Az fítest megtartóztattya, fel-veszi es félre veri (Com: Jan. 210). Ha a fegyver derék fel nem vette volna tsapását, ott kellett volna vesznie (Hall: HHist. III.122). Légyenek ollyas szerető hived, kik helyetted vigan es okossan fel vegyék a tsapásokat (Fal: UE. 411).

[Szólások]. Képiróhoz állék, ugyan a rajszolást, virágot s testállást jól felvettem elmémbe (ÖtvMest. 17 osz). Valamely inas gyermek mielt az rendbe felvétetik, mindgyárt meg szünik olyan lenni, az minek nevezetik (MA: Tan. 1493). Kit esászárnak végre bémondott vala, kiért a gaságra felvötte vala (RMK. III.183). Ez meszsze földre valo egyházhoz menetel ördömest felveszic magokra (MA: Scult. 145). Mwtassad meg ffelevönnök ez tyztösségre (JordC. 709). Nagy kéreméssel kérém minket, hogy az ő ik kednekből adot aiandékat és betársolkodását fel vönnöe (Helt: UT. z5). A barátsággal se nem jó mást megkinálni se mástól felvenni (Fal: UE. 456). Veled nem disputatiót vettem fel (Mon: Apol. 313). Tök agyúé lehetetlen dolgot felvenni (Com: Jan. 178). A dolgokat nem futtya es a mellyeknek adta s ajánlotta magát, azokat serényen fel veszi (195). Erőstövén kis falatozással, azután a dolgot fel veszik egymással (GyöngyD: Char. 341). A gyermekek, kik szüléjeknek engedetlenek, a fen yétéket fel nem veszik (Szant: Cent. 114). Nemhogy megfogták volna, sőt az fizetést is föl hadták vennie (TörtT. VII.122). Fel kell gondodat vennie (MA: Scult. 124). Tevtenek, hog nemely iflyw ieone jdegen országol es fel uene az zcert az hadat (CornC. 222). A gyenge hadat viselni nem merjen, fel ne vegyen (Com: Jan. 144). A kinek egyszer szava hangját felvettük, bátor ne lássuk-is (Land: ÚjSegits. 1.67). Sz. Péter az Cornelius imádását fel nem vövé (Pázm: Kal. 795). Petert választac kiralyá es fel néuén aszt Székes Feirvára viúe (Helt: Krón. 32). Sobrakka tñn annira, hogy az sok adosságol enny wrögsegh vtan fel nem vehettem magamath (LevT. 1.68). Nézd meg Cirus kiralt, ki pastorsagabol veue fel ő magat (Vars: Xerx. 6). Ha nyugodni hagynak az lator Manszföldnek, felveszi magát az jó földön (EszM. II.371). Soe szalgac vadnac, kik felveszic magokat igen gyorsan es elszökne az ő uroktól (MA: Bibl. I.269). Hogyha az ő numerusi párosok, tehat kettövel fel hadgyak venni magokat (Onadi: Szám. 214). Jött be az erdélyi hazába telelni a váradi szüncesikségba, a honnét ő felvévén magát, ment Lengyelországra (MonIrók VIII.454). Mivel a sertöz aztat jól tartotta, fel vette ő magát es meg kövéredett (Gvad: FNót. 125). Minden munkat es faratsagot kosz legien fel venni az istennek tisztességeert (Fél: Tan. 326). Az istennek uenest heaban fel ne vegied (552). Metzetek ti, kik az istennek nevét heaban fel vöttétek (MNyil: Zsolt. 54).

Éz világi nyavalyákat tűrhető lélekkel földi vegyűc
Zvon: Post. I.11). Az chehmaster eleott keol az olian peort
ndítani és feolwenni es vgian ottan elis uegezni (TörtT.²
II.172). Feluene az zent zertnek ruhayat (MargL. 1).
Az sanyarúságot zész magyar forintért földi nem vette
olna (MouIME. I.72). Sokakat offéléket felvötték meg tartani
Helt: UT. K8). Schok zot kellett fel wennem az yo
vramtwl (RMNy. II.76). Tanácsot adván ő kegyelme, ne
mindgyárt vegyűk föl; mi csak azt monddk arra, vesszük-e,
nem-e fel, csak az isten tudja (RákGy: Lev. 533). Mikor a
izek ki áradnak, egész tartományokat fel-vesznek
KirBesz. 38). Az en hitemre fogadom, nagjób tyztességet
vez fel Bebek Ferencznel (LeVT. I.275). A tisztességet azért
érszi fel, hogy istennek alkalmatosan szolgálhasson (Pázm:
Préd. 59). Teelben kereskedésnek okaert nagj vtakat vessz-
nek földi. 1572 (KBécs. F3). Ez az, a kiért útyokat fel-vették
GyöngyG: Char. 422). Zegenlem az arros barathym elwt, hogy
n Kewer wtan iftyheknek, ha en azt fel wennem (LeVT.
I.123). Egy röppenő igécske keserves nehezen eshetik annak,
ki gyanúsán vészi fel (Fal: UE. III.23).

fölvétel: sumptio, assumptio C. aufnehmung, annehmung
PPB. Marianac fel meibe vetele (MünchC. 8). A kylenc kar
angelok kezzel kevanyak vala nemelyek istenfyanak test fel
veteleot (CoruC. 371). Valaztanauak egy meg byzonyjvt regu-
at, mely regulan az kezdendev zertnek fel veteleot meg
onfirmaluyaya (DomC. 16). En magamat te neked meg zen-
teltem zent zeresnek fel vetele nyat (226). Wree my fel
veteleken esz my zenth kyralyonkee Vzdralee (KeszthC. 235).
Mi legyen az tereb felsétel? Valakinek terhet fel venni ez,
mikor valamely jozzag meg vevőjenek felel valaki, hogy az
attafia vallas-tetelet meg allya es meg tartya (Ver: Verb. 110).
Meg ne tery az keuenecl fel vételére, az melyet el feylet-
lesz (Kár: Bibl. I.181). Az kérdésnek hátulso resze a feltételbe,
az első pedig a felvételben szerkeztetik (ACsere: Enc. 22).

fölvételtetés: ∞ Pogányoknak a kegyelemre való fel-
vételtetés (DFemb: GE. 5).

föül-vész: [supero, exsupero; überbieten, übertreffen].
Földet föül vevék tenger vizeit, kezdének hajókra lutni vétézi
RMK. IV.154). Az igazságot mostan az hamisság föül vötte
Nád: Lev. 134).

hátra-vész: [recipio; zurücknehmen]. Ez fele iozzagot az
isorasoktul hatra ne vebessenek ő magok szamara; ue bona
iusemodi ab emptoribus pro se repetere possent (Ver: Verb.
34). A kyk iozzagokat ew magok el attak maasnak, hathra
nem vehetyk (157). Mi nem vagyunk ollyak, kik hatra ven-
ejők magunkat az veszedelemre (Szár: Cat. C).

hozzá-vész: [adsumo, accipio; nehmen, annehmen]. Valaki
karna ötet hozza vennyé hazassag zereut, hamaryat futna
vele (BodC. 19). A bort hozzá nem vőüé: vinum non accipit
(Helt: UT. N7). Az oruassag italt hozza nem akaria venny
Frank: HasznK. 16). Hozza vena az ő feleséget: accepit con-
iugem suam (Fél: Bibl. I.2).

hozzávétel: [acceptio; empfang]. Néha talám az oltári
zentségnek hozzá vétele nélkül is holt meg az ollyan halot
Bal: CsIsk. 80).

ki-vész: 1) eximo C. excipio MA. herausnehmen PPB. A
velit kivészöm: emedullo C. Ki vevcen en fejmevcl zemei-
net (DomC. 27). Almot bochata az vor isten az emberre es ki
őne egyie oldala chonttyat (Helt: Bibl. I. A4). Az őttődet ki-
veszem, e melet kantor lndat, kappant es tyukot veszek ray-
ok (Helt: Mes. 456). Mikor az fejedelem valakit az ado fize-
ésből ki veszen (Ver: Verb. 235). Az madárnac begyit ki véné
minden rutsigáual egybe (Kár: Bibl. I.88). Nem tamadt na-

gyob Keresztelő Janosnal, ezac magat veszi ki az vvr
(Born: Préd. 18). Ki vöd labimat vas nehességéből (Born:
Ének. 289). Az satan igiekezet az iteletnek emlekezetit az
embereknek elmeiekből ki venni (Fél: Tan. 523). Mindent
kivészen az bor természetiből (Deesi: Adg. 48). Hallád, abba
főbbet ki ne végy (85). Ki veszi embert az pénz természetiből
(112). Az csukát tiszta asztalra vedd ki, irdald meg, mint
annak az módja (Radv: Szak. 10). A kinek nyilat löttek tom-
porájába, addig nem nyughatik, míg azt ki nem veszik (Pázm:
Préd. 814). Nem szenvedheti vala el, hogy negyed naptól fog-
nást az koporsóban szenvedvén ki vétetnéiek (Lép: PTük.
I.115). Ebben főzd az madarat, aztán mikor gondolod, vedd
ki az széntől (Radv: Csal. III.39). A táskámból semmit ki ne
vegyetek egyebet, hanem egynehány régi tölts volt benne
(TörtT.² III.160). A megvetettek az őrdőgtől hitegettetvén és
egyezéseket kivévén szabadon rohannak a vétékre (Illy:
Préd. I.237). Isten úgy segéljen, ha két-három embert kive-
szek, csak mind ollyan lesz az mint Forgácsnál az székeley
(Beres: Lev. 529). Hogy reményelhetném én azt, hogy kiveme
a szegénységéből, mivel én neki soha semmi szolgálatot nem
tettem (Mik: MulN. 248). Oly mocok, a melyet nehezen lehet
kivenni (Fal: NE. 23). Az egész erdélyi papok özvegyeinek
meg engedtiük, hogy minden adó alól ki-vétesenek (Bod: Pol.
58). 2) [edisco; erfahren]. Arról gondolkodunk jó módjával,
mint mozdulhassunk egyszermind el innen, mert ki vöttük
alkalmasint az kétséges dolgoknak folyását (TörtT.² I.94). Még
most egyebet tőle ki nem vehettünk, hanem hogy Ali passánál
az Erdély fejedelemségeért instált (553). Kedvének s tetszésé-
nek izét tőle ki vette (Kőgyi: VM. 15). 3) [elicio, expello;
herauslocken, austreiben]. Boldisár király, kit Dariusz Babilo-
niából ki nem vett-vólna, ha a részegségnek békét hagyott-
vólna (Pázm: Préd. 232). Parancsolja ő nagysága, az hegyallai
szabad városokban való németet minden úttal móddal kivegyem
vagy kipörzsöljem (Beres: Lev. 462).

[Szólások]. Abból az jóságból ki vészzi kezét, másnac
engedi (MA: Bibl. I.243). Buchu veeue menne el s magát a
ki venni Kegtek kewzzewl (RMNy. II.125). Zriuyi magát a
lesből ki-vette (Kőgyi: HRom. 33). Ne szunyadozzal, ébrett
ébreu légy, vedd ki pártosodat jól, hogy talpig ismer-
hessed (Fal: UE. III.37). Vebessem ki az viszszeját,
mire fordulnak ezek az én dolgaim, hadd én is gondolkodjam
másképen magam állapotjáról (LeVT.² II.257). Kérem Kdet az
Isten színe látás-áért, igyekezzék azon, hogy vegye ki viszszeját
ezeknek az én galibás dolgaimnak (258). Gyűlés előtt en-
nek viszszeját kivenni, hogy ha történheték, Kd. jókaratját
ott be nem vennék (278).

viszsa-kivész: [eximo; heransnehmen]. Sőt vess reá, de
sokat ne vess, mert ha egyszer sokat vészsz bele, abból jól
tudod, hogy semmit viszsza ki nem veltessz (Radv: Szak. 11).

kivéhető: exemptibilis C. MA. leicht heraus zu nehmen
PPB.

kivétel: exemptio, exceptio C. MA. ausnehmung, heraus-
nehmung PPB. Az subtractio semmi nem egyéb, hanem egy
számmac az másikból való ki vétele (Helt: Arith. B3). Itt is
vagyon valami kivétel (Fal: UE. 459).

kölcsön-vész: mutuo C. MA. entleihen Com: Vest. 137.
Az oktalan állatokról való vizsgálódás a természetet vizsgáló
böltseket illeti, kiktől az orvosok ezt a tudományt miategy
kölcsön veszik (Misk: VKert. 1).

kölcsönvétel: mutuatio C.

környül-vész, körül-vész: circumcingo, praecingo, per-
cingo, incingo, circumndo, circumncio, stipio C. umgeben, um-
zingeln PPB. Árokcal körül veszem: vallo, convallo C. Bó-

sővényezem, kertelem, fonom, környül-veszem: sepio PPBL. Latangyutok az ellensegítől Jerwsalem varasath kerül venny, zallany (JordC. 603). Kit kevrnyevl vett vala eretnekek kegyetlensege (DomC. 27). Környüll vétetett kedig mint egy szép coronaula a magas hegyekkel (Helt: Krón. 6b). Bela király minden felől el hiuata a szolgállo nepeket nagy seregeekkel és környül méné a bolondozo kösséget (38). A tenger e világot körüül vezi (Mel: SzJán. 48). Arokkal vőted az hiveket isten körüül (54). Az fadalom környülvəsi: doleres obfintem eum (MA: Bibl. 1.62). A hold környül vetettetik az földnek árnyékával. 1619 (KDebr. D4). Ugy voltak körülvétetvén azzal az értelemmel, hogy különböt himni nem akartanac (Zven: Post. 1.51). Elvévőde tölem az én báunatomat és örömmel környül vél engemet (682). Környüll vovék a várost töltesekkel (Káldi: Bibl. II.286). Török számtalan körül vék sereget, meszirül janchárság lükiv vitézeket (Zrinyi II.95). Szomorú volt lelkében és keserűséggel volt környül vétetvén (Pös: Igazs. 1.656). Londinumnak minden ucczai fegyveres néppel tellyesek valának, sőt a királynak házat környül vették (Misk: Anglind. 61). A németek már épen elvesztek volna, mert körül valának véve egészen (Bercs: Lev. 62). Már most jól körülvesszük, ha az Vág akadékat nem teszen (386).

körös-körülvész: ∞ Egyszer s mind Deli Vidot körös-körül vék, ugy hogy kezén kívül nincs semmi reménség (Zrinyi I. 114).

környülvétel: circumjectus C.

környülvévés: stipatio C.

közbe-vész: 1) [circumingo; umzingeln]. Látnán a kucoc, hogy közbe véne volnanak, oldal felre szackadának (Helt: Krón. 43). Ricsúnak eleiben nemem nem mertem messze, hogy közben ne vétessem (Bercs: Lev. 37). 2) [interpono; dazwischen nehmen]. Noétol fogva Abrahamig száz esztendőik közbevétettek (Illy: Préd. II.456). 3) [interpello; unterbrechen]. Bezydemeth keozbe ne wedd (Heyd: PCF. 38).

közbenvétel: [circumjectus; umzingeln]. Ha Csalóköznek megyen, ott is más corpus lesz készszen és mindgyárst akár conjunctio s akár közbenvétel lehet belőle (Bercs: Lev. 444).

közre-vész: [circumdo; umringen]. Komáromból tegnap bizonyos ember hozta, hogy az Rábaközön közrehevén Haisztert igen megverték (Bercs: Lev. 92). Haister, Páli ezen anstriai haddal engem közre venni igyekeznének (121). Csak attúl félek az gyalogja közre ne vegyen igen, mert szoros helyek igen (187).

lő-vész: demo C. [tollo; herabnehmen]. Joseph gölc veuen es ötet le veuen a gölcba takara es vete ötet a koporsoba (MünchC. 105). Reá buitsd arra az fazokat, tartsd ott, míg az levét felszűja, annak ntána vedyed le róla (Radv: Szak. 159). Igyekezie vala rayta, hogy attjának kezét Ephraimrol le vennie (Lép: PTük. 1.295). Az törvény fáru az embert le vették (MNYül: Zsolt. 87).

még-vesz: 1) [sumo; nehmen]. A bélszű pecsenyét vedd meg és egy fazékban bort, eczetett kell egyelétemi (Radv: Szak. 58). 2) [recipio; zurücknehmen]. Az zolgam egy aztagh rvhannak arawal tel zewket, ezewketh erewe megh vegyel (RMNy. II. 216). 3) [demo; abnehmen]. Ki akarand te vedd törueiben perleui es te zocnadat megueni, aggad neki palastodat (MünchC. 22). A munka megveszi árthatmas erejét a sok féle képen háborgató kívánságinknak (Fal: SzE. 557). 4) subigo C. [expugno, capio; erobri; einnehmen]. Egbe göiti a rakast es megvezen erös köfalos varosokat (BécsiC. 162). Hatalmassagodath jelented, Beclnek hog varosath le meg vedned (RMNy. II.5). Ali megvivé Drégely várost (Monfrók III.94). Sándor a géthokra

méne és megueúe azzoknac városát (Helt: Krón. 2b). Menyünc ostromnac és vegyüc meg az várast (19. 23). Ozac ez a három hely marada százen egész Magyarországa (59). Meg véüc ő neki minden városit: cunctas urbes ejus copimus (Kár: Bibl I.159). Szép Aquilegia várast meg viuéc (Gosárv: MagyB. Eij) El-törette és tsak nem megvette vala az ammoniták városát (Pázm: Préd. 58). Mikor Abimelech egy erös tornyot ostrommal meg nem vehetne, fejszét ragada (92). Az a földöt kétség nélkül megvehettyé (MA: Bibl I.132). Títus Jerusálemet vitatván meg vővé (Zvon: Post. II.258). Lapát és golyóbis veszi meg várokat (Zrinyi I.143). Az franciaia ármáda az német ármádá igen megvette (Monfrók XV.188). Földi páisitos hontok, mellyekkel a várast megszállok meg akarják venni azt (Illy: Préd. I.227). Ha Földvárt megveszik, ott mintogy fészket verjen magának (Bercs: Lev. 324). Ott is Dévény, itt is Dévény, jó volna azt elnyernem s amazt megvennem (562). Próbakkal tudjuk azt is, hogy mikor valamely erősséget megszorítván az ellenség, már bástyáit dönti, minden bizonnal megveszi (Fal: NE. 70). Trója városát meg-vették a görögök (Moln: IEpüll. 196). 5) coemo, praestino C. [erkaufen]. Ugyanazon áron vészen meg töled: emam pretio a te (MA: Bibl. I.302). Valaki azt pénzen megvennéje, nem volna oly nagy latorság, mellynek menten bótánattyát nem nyerné (Pös: Igazs. I.163). Meg osztottunk szégyen nénémmel, de én az ő kegyelme részét megvöttem volt három ezer forinton (TörtT² IV.136).

[Szólások]. Melly tel oly igen erös vala, hogy a számórm testeket meg vőnné az lidig az hadakozóknac a táborban (Helt: Krón. 164). Ha az hideg az lábát valakinek megvötte, végy égett bort, kend meg az lábát jól (Radv: Szak. 294). A természet fel ruhazza az fakat hejal, hogy az hideg meg ne vegye (ExPrinc. 205). Ne féltsd, hogy megvegye az hideg (Radv: Csal. III.53). Jól tart, de bizoy meg veszi az árrát (Deesi: Adag. 110). Alkalmatlan vala el-hagyni a járt utat, mellynek immár tsinyját meg-vették vala (Pázm: Préd. 191). Az nyarsalót az dézrnák árendálása miatt meg vőnni jöve (KocsKtört. II.65). A mérges, fagy-láló tél megvette testét (Fal: TÉ. 740). Adosok es semy modon meg nem vehetem raytok (RMNy. II.22). Ha el szalasztjátok ez raboth, telath az sak elhath rayta-tok veszjk meg (158). Kétszer vészi meg rajtunk az fizetést (Kereszt: CsKer. 187). Jegy ruhajat attul keresheti es rayta meg veheti (Ver: Verb. 174). Ő is iol meg vötte viszontac raytoe a köllezent (Helt: Krón. 45b).

mégvétél: 1) halosis C. [expugnatio; erobering]. Mikor el-törette és tsak nem meg-vette vala az ammoniták városát akkor hívá urát a táborba, hogy övé lenne a meg-vételnek dütsősége (Pázm: Préd. 58). A városoknac megvétele (MA: Bibl. I.176). Szorultunk Zólyom várában, az hová Nógrád vára megvétele után gyűtt az édes atyám is (TörtT² IV.99). Mit nyere a császár népe Luzzará megvételével (Fal: NE. 21). 2) coemptio C.

[Szólások]. A lábokban a hideg megvételtül való esomé: perionos (Com: Jan. 58). Az sz. írásnak olvasása es stlyhussának, szava-járásának meg vétele sem bizony nyom (Pázm: Kal. 516).

mellé-vész: [adsumo; zu sich nehmen]. Az viadabuar vátna Czaba mellé véne tizenöt ezer magyarokat és beméne azokkal a görög császárhoz (Helt: Krón. 20b). Melléje véne Jesus a tizenkettőt (Mad: Evang. 213).

öszve-vesz: [colligo, contraho; versammeln, zusammenziehen]. Ha mind öszvevehetném az hadat, megállon neki, valamit istenem ad (Bercs: Lev. 23). Eltévedtünk az sötétben s úgy megszakadoztunk, hogy csak alig tudjnk öszvevenni magunkot (189). Ha mind öszveveheti magát, megver az vagy

olyom bennünköt (221). Bizony kegyelmes uram öszvevegyük magunkot (229). Ha jól akaránk, míg Lévát éri, öszvevehetünk magunkot (254). Haiszter akár Komáromnak, akár Esztergannak igyekezzék által, lessz hírekké s mindgyárost magokat öszvevehetik (444). Ha Károli hada túl öszveveszi magát, oda fogja vonni az hadnak nagy részit (453). Ha öszveveszi magát azzal az morvai corpussal, gondot ad (523).

reá-vész: **1)** [permoveo; bewegen]. Elődedesgetem, igérettel reá-vészem: prolecto; szép szóval reá vették: prece *victus; most szép szóval reá akarsz venni: nunc mihi *blandicius es; valamire reá venni magát: *appellere animum ad aliquid; nem vészem magamat reá, hogy elliggyem: non *abducar ut rear PPBl. Meg-zórdítá a remete ablakját és mondgya: Kérlek hallgasd-meg gyónásomat, kire rá vészi a remete magát (Halt: Hfist. II.98). Nehéz a méltóságos fejedelmet akármiire s akár-mivel reávenni (Beres: Lev. 59). Váradí Istvánt vette arra, hogy ötet el-venné; az asszony kötött néki bizonyos summát, hogy inkább reá vegye magát (Bod: Pol. 206) **2)** [decipio; hintergehen]. Meg-tsalom, reá vészem: defraudo; valakit tréfáson reá-venni: deruncinare aliquem lepide PPBl. Engemet reá nem vészt (Tel: Fel. 11). Ebet végy többé reá: tollat te qui non novit (Deesi: Adag. 53). Barátodat megtsalnod és alnoki reá vened mitsoda ditsóság (Com: Jan. 204). Aligha az édes atyádat reá veheted, mert tudhattya ű kegyelme ezt (Czegl: Japh. 69). A hízelkedők a kegyes fejedelmeket igen reá vészik s nagy veszedelmekbe ejtik (Misk: VKert. 231). Tegnap reá vett minket a vezér, de nem tsak minket, hanem az egész táborát (Mik: TörL. 357). **3)** suscipio C.

szöd-vész: [collecto; ansammeln]. Az asszony a maga udvart szedgye vegye jó rendben, értékénél s érdeménél felyeb ne héjazzon (Fal: NE. 86).

vöttön-vész: [continenter demo; in einem fort abnehmen]. ű, kic fia vadóc en altalam istemec es vetten vészitec az istennec hozzátoc valo lelki testi irgalmassagit, kőnessetec az ti mennyei atyákat (Bori: Préd. 429). Az üdő és a halál vetten-veszi részeit életünknek (Pázm: Préd. 987).

vissza-vész: **1)** recipio, recupro C. [zurücknehmen]. Mikor történt a meg, hogy a török megverte volna a németet, a vezér azi a tsudát végbe vitte, Belgrádot visszavette (Mik: TörL. 394). **2)** [revoco; widerrufen]. A decretomokat vissza venni, meg másolni illetlen dolog (Com: Jan. 135).

visszavétel: recuperatio C.

Véddögél, véddögél: emitto C. accepto MA. oft kaufen PPB.

[Szólások]. A község elméjét támadásra **veddegelni**: *agitare seditionibus plebem PPBl. Hasznát **veddögéltöm**: usitor C.

be-veddögél: [accepto; annehmen]. Meg parancsola, hogy az kő falok es város ala al lyukak asattassanak, az könyű es puha föld be veddegelven az titkos munkát: facili ac levi humo acceptante occultum opus (Forró: Curt. 136).

el-veddögél: accepto, prompto C.

elő-veddögél: prompto PPBl.

föl-veddögél: sumptio C.

[Vészéget]

észre-vészéget: [identidem animadverso; wiederholt wahrnehmen]. A catholicus atyafiak koránt sem úgy vélekednek felőlünk mint eddig, sőt sokan veszegetik észre, hogy van s mint van a világ állapotja. 1761 (Hazánk II.55).

Vét: [expugnatio; eroberung]. Ujhely véte után (Güres: Máty. 55). Város véte után onnat indula (Hosv: NS. 14).

hus-vét: pascha MA. ostern PPB. Tüggatoc ő mert ket nap mulva husét lezen es ombornec fia elaroltatic (MünchC. 63). Ith Botaniala tegidők a husvétöt (WeszprC. 30). Kezdetyk az hosueth napay predicacio (CornC. 94). El jueven az hosvetnek junepc, ercvsbnek mongya vala magat ez zeutséges atya (DomC. 47). Anya zent egyhaaz az zent hosueth napyanak előtte nagy zenwedettesseget teezen (ÉrdyC. 33b). Az isten innepeket rendel az ő népénc, az szombatot az husuétöt, pünkösztöt (Kár: Bibl. I.109b).

husvéti: [paschalis; osterlich]. Az hoswety ynnepeth meg ylyed mynth megl vagon paranczolvan (JordC. 74). Az husnety keuerhöz kel sayt es teey, tykmoñ (SándC. 2). Husveti ewangeliom zenth Mark kenyvenek thizenhatod rezebe vagon megl irwan (PozsC. 21). Minden első hólnapban az husuethi báráinnac meg ételénc innepe vagon (Kár: Bibl. I. 109b). Az husvéti bárány példája volt az Christusnac (MA: Scult. 450).

Vétel: **1)** emitto, mercatus C. coemptio MA. kauf PPB. Az adás és vétel közdöt szorongattatik az bñm miatt az ember (Kár: Bibl. I.668). Senkit se az adásban se az vetelben meg ne czallion (Fél: Tan. 375). **2)** [acceptio; annahme]. Ne legyen thy kezotbök el nywlva weetherc es beel zoroythwan adásra (ÉrsC. 208). Az hitetlenek is indittassanak az enangeliomnak vetelre (Fél: Tan. 328). Lamek sok felesgek vételét hozta be e világra minden utmutatási sáfárlás nélkül (Mad: Evang. 567). **3)** [expugnatio; eroberung]. Győr vételén az egész keresztényenség meg rémült vala (Pázm: Kal. 441). A Jerusálem vételene leg-elöl ő-méne-fel a törésen (Pázm: Préd. 122). Vár-vételre valo lövő szerszámok (Megy: SzAÖröme. Előb. 7). Az mi várnak vételét illeti, sántzal körös körül azt kel nékünk venni (Zrinyi I.143).

bizonyság-vétel: [testimonium; zougnis]. Nyluan valo byzonsg vetellel tvgyok (CornC. 3).

búcsú-vétel: valedictio MA. das abschiednehmen PPB. Annak wtanna buclchw veetellel zallasokra meneenek (ÉrdyC. 67). Boleuslaus kyal nekyc adaa zent Albert pyspeknek yogyaat, ky yo newen veeven bochw veetellel el valanak egy mastwl (295b). Minden zomorosanac tolszo buco vetelet advan (VitkC. 97). Henricus czaszar lön Salamontól hamar bolczu vételbe (Valk: Gen. 17). Azt akarja, hogy mint egy jó buczu vétel helyett minden ő lába nyomdoki czudatátelec legyenec (MA: Scult. 862). Egymást szomorú búcsúvételekkel tisztelték (Könyi: VM. 48).

erő-vétel: praevalentia C. MA.

észbe-vétel: [notatio; bemerkung]. Jeles észbevétele Originesnek, hogy más az ostorozás és büntetés, más a sanyargatás és háboriság (Ily: Préd. I.30).

fő-vétel: [poena capitis; enthauptung]. Mikoron a fő vételenc helyére intot volna (Helt: Krón. 111b). Fő vetelre itélheti (Ver: Verb. 30). Örömmec tartya, ki nyasba vonas vagy fő vetel helyről eszaladhát (Bori: Préd. 243). Az ki fő vételre ki vitetie, erős őrizet alatt vagon (Kár: Bibl. II.107b). Szent Babylas mikor fő-vételre ki vitetnék, ezi éneklé (Mad: Evang. 404). Lön az Kornis Boldisárnac az kolosvári perlengérenél fejevétele (ErdTörtAd. IV.175). Bánfi Pál uram is lövöldözésre, fővetelre sententiazott engem (Törtl² I.142).

haszon-vétel: usura, ususfructus, reditus MA. [zalugos]. Ez magyarázat nem arra megyen, hogy valaki az magocok jozsagnac hasznat-is vegye; illyeten haszon vetelt meg tilt (Ver: Verb. 144). Ott nem föltbetven sok időt minden haszonvétel nélkül vissza kellett ténni (Mik: TörL. 228). Ebbe vagon

helyhezettev amaz haszonvétel, a melyet adhat a fama (Fal: UE. 414).

hatalom-vétel: praevaletia C.

kezes-vétel: satisacceptio MA. versicherung mit bürgen PPB.

kézhöz-vétel: [occupatio; besetzung]. Isten reásgötené az földvári sáncznak valamely úton-módon való kézhez vételéhez (Beres: Lev. 336).

lélekzet-vétel: respiratus PPB. [das atmen]. Szükségünk vagyón a lélegzet-vételre életfunknek meg-tartására (Hall: Paizs. 97). A levegő eget minden élő állat lélegzete vétele által szija és soha el nem fogy (Land: UjSogás. II.271).

szám-vétel: [computatio; einrechnung]. Ő kme viselne gondot rá, hogy lenne meg az számvétel (Nád: Lev. 139).

Vétet, vétet.

[Szólások]. Herodes egy kis szarka tántzért, hamar fejét véteti a legszentebb embernek (Vajda: Kriszt. III.486). E tsak olyan igaz, mint az, a mint azon krónikának tóldozója, földozója ír gróf Bethlen Miklós urról, hogy Rabatín fejét vétette (Bod: Pol. 94). Ha én vétetném számot Gergely deáktól, talán még ő adóssá marasztana engem (LevT. II.8). A mi üdvözítőnk gyermekségében szokássá vétette az ő szent anyja, hogy az isten házába örömet memyen (Pázm: Préd. 200). Az castrum dolorist bár zsendelyezés alá vétesse Kmod (ÉvK. XIII.65).

be-vétet: [induci jubeo; einführen lassen]. A fejedelmet meg-intette, hogy nem tsak be-vétesse másokkal, hanem magán kezdje-el a penitentia-tartást (Bod: Pol. 64).

el-vétet: [efficio ut accipiat; annehmen lassen]. Danczkai Sámuelét akarta volna velem elvétetni, nem vallottam volna semmi kárt benne, mert igen derék asszony. 1759 (Házánk I.213).

főlvétet: 1) [accipere euro; annehmen lassen]. A kikkel főlvétethetem az fizetést, feladom én obslogh (Beres: Lev. 478). **2)** [conquiro; werben lassen]. Igen nagy sok népet esiszár gyűjtete, Baktriát, Sogdiát ő főlvéteté, scythiaikat mind főlvéteté, az Indiából is népet kéréte (RMK. IV.167).

ki-vétet: [eximi euro; herausnehmen lassen]. Fejét, sódórárt úgy vetesd ki, az mint akarod (Radv: Szak. 63).

még-vétet: 1) [emi euro; kaufen lassen]. Az mely paripa lovat az generalis uram rabjárt kiküldtenek vala onnan, ha azt én számomra megvétethetném, igen akarnám (KétMDipl. 169). **2)** [exigi euro; entreiben lassen]. Jolentem Nagyságodnak, hogy én itt fizettetek, az kinek lehet, az vármegyékben is és Nagyságodnak aláztatossan megírom, hogy megvétethesse az cassában (Beres: Lev. 455).

[Vétlen]

búcsú-vétlen: [sine valedictione; ohne abschied]. Az wrak azon haragra remélween ugyan bwlcwh vetlen az hadbol haza yeweenek (ErdyC. 299). Bátor vizsla legyenek, ha az más-héten búcsúvetlen is haza nem megyek (Nád: Lev. 57). Bnezu vetlen túlem aruan maradatok (Balassi: Ének. 3). Bútsú vétlen hamar hajójába mégyen (Hall: IIIHist. III.43). Bútsu vétlen e világból ki ne menjek (Mik: TörL. 371).

Vétt: acceptus MA. genommen PPB. Vétt név, valakiről való név: agnomen PPB.

Véttség: [pretium; preis]. Külltünk két esikő lovakat, az melyeknek vettségük volt 24 t. (MonTME. I.142).

rész-véttség: [participatio; teilnehmung]. A Cristus szenvedésében részt véttség (Czepl: MM. 186).

Vévés: emtio Ver: Verb. Előb. 14. MA. kauf PPB.

lélekzet-vévés: interspiratio C.

szám-vévés: [computatio; abrechnung]. Adhatna Kd. embert, ki az számvévéskor itt lenne (Nád: Lev. 139).

Vévő: 1) emtor MA. käufer PPB. Be mene Jesus templomban, kezdte ki vetni az adokat es az veődket az templomból (Fél: Bibl. I.72). Az gazdag kalmár, midőn valak ő tőle egy vég hársont veszen, nem sokat gondol valam gombos tőckel, hanem az vévőnek oda veti, hogy ha tőle az kívanyya (MA: Scult. 884). Az eladó árrát mondja, a vévő árrát igéri (Com: Jan. 95). Sem az el-adando marha árrát fellyül el ne adattassék sem peniglen az vévők meg ne szű külljenek (CompConst. 89). **2)** [accipiens; empfangend]. Az vi szoraziában nemel rendbeli czelekedetek neznek az osztogat szemelire, nemelliek az veődke (Fél: Tan. 409). **3)** maneps C.

bért-vevő: [mercenarius; gedungen]. Bért vevő szajhálkka gyönyörködte magát (Hunn: Tracta 165).

hamva-vevő, hamv-vevő: emunctorium MA. lichtputze PPB. Az virágokat, lámpásokat is, az hamma veődket is aranyból ezinlák (Kár: Bibl. I. 309b). El-készítete egy hamva vevőig, valami kívántatott (Tof: Zsolt. 654). A hamvavevő jelen legyen, mellyel ottan ottan hamvát el vegyed (Com: Jan. 158). Hozattunk hat tételj köz késeket, foghagymát és hamvvevőt (MonTME. I.279).

gyertya-hamvvevő: emunctorium, lichtputze Com: Vest. 127. Vagion 4 gyertia hama ueneo (Radv: Csul. II.102).

haszon-vevő: usufructuarius C. [benutzend]. Az négy recepta religioik templomát schöllák, fundusokat, haszonvevő helyeket el nem foglalják (MonOlm. XIV.8).

szám-vevő: [exigens; rechnung abnehmend]. Minékünk is számot kell aduene az mi sáfárcodásunkról. Bizonyos szám-vevő nap rendöltetött, az melly mondatie utolsó napnac (MA: Scult. 800). Ha valaki ágalmi akarná dolgát az nagy szám-vevő vr előt, ozer szóvára nem felelhet egytet (Alv: Post. II.191).

víz-vevő: 1) hydragogs C. [wasserleiter]. Oly víz vőd-ben, a kiben víz nagyon, distillálod, kyogyit, ha gyakorta iszed (Mel: Herb. 26). **2)** aquilex C.

[Vevőd-ik]

még-vevődik: [emor; erkaufit werden]. Az te pénzzed veled egyetenben el veszszen, mert azt velted, hoó az istennec aiandeka penzön veődie meg (LéztT: IzAny. 399).

[Vévőien]

számot-vevőien: [rationem exigens; rechnung abnehmend]. Tőlők számot vévőien chelekedetőknek okát kéri (Veresn: Lev. 62).

2. VÉSZ (olweyz CodPatr. VI.424. alhuzweyze 102): ex-cipula Szüksziu sigena, locus sigenarum MA. fischergarn, fischerwage PPB. Meta procedit ad piscinam de Con, que ulgo Counweyzy nominatur. 1228 (CodPatr. II.3). Zubweyz, Vrban weyz, Alhuzweyze: piscinae. 1260 (VI.102). Fulweyz et Olweyz: piscaturae. 1297 (VI.424). Captura piscium quod ulgo weyz hel nuncupatur (89). Una piscatura, que wlgariter weyzhel nuncupatur. 1261 (1480) (Kamarai It. Piscaturae que weyzhel vocatur. 1300 (Wenzel IX.576). Laqueus piscium, qui vulgo zege vel vejzhel vocatur (Herman: MIK. 839). Varsuknak helye, vesznek kit hianak: loca sigenarum,

vesz apellata (Ver: Verb. 216). A halászó a folyó vízben vészszel és varsával halász (Com: Jan. 81). Csikot fognak vészszel (Gér: KárCs. IV.291). Vésze vagyon és csikot fog (306).

VESSZŐ: virga, verber, flagrum C. ferula MA. rute PPB. [zweig]. Fa tövétől kiágazó vessző: stolo C. Oltó-ág, plántáló, fiatal-vessző, kés alya fa: talea PPB. Ha en igazságomat meg semmieitendik, meg latom vessővel ő hamisságokat (AporC. 47). Tegedeth nykent gonozwl tewóthi erőssen meg kóthóze-nek wezzókwel (ÉrdyC. 49). Uala az zód nezőhöz hasonlatos (KazC. 11). Jacob vóm zóld nyar,ogyoro es gesztenye vesszőt (Helt: Bibl. I. 04). Nintsen mikózzóttúnc igaz látó, az ki az ő vesszeiét én rólam el vebetné (Kár: Bibl. I.517). Az vesszők az tókéből nonszác az neduességet (Tel: Evang. I.312). Vessző alól elmenni mondátnac az barmoc, mert az akolbol egyenként memec vala ki és azokat az ember vesszővel olvassa vala (MA: Bibl. I. 116b). Az istemec lehetséges volt az vesszőből kigyót csinálni és viszontag az kigyóból vesszőt tenni (MA: Tan. 1401). Alig gyózi szám el, mennyi vesszeivel isten eddig érdeklét (TKis: Pan. 10). Fiatal vesszőc, csemeték (Com: Jan. 71). Jaj török néked haragom vesszejének, te vagy de eltörlek, ha ezek meg térnek (Zrínyi I.13). Az ő büntetőd vesszeje bé-lat a pokolnak fenekére (Fal: NE. 52).

[Szólások]. Közép vesszőt futott, ki megpálcáztatott (Gvad: RP. 442).

abárló-vessző: rudicula MA. rütlein PPB.

arany-vessző: [virga aurea; goldener zweig]. Van egy drága sípom, Hermesnél Apollo látván elcserélte egy arany vesszőért (Fal: Vers. 910).

aranyvesszőcske: bracteola C.

aranyas-vessző. Mezeij aranyas vessző: virga aurea Meythe: Nom. 8.

békességszörző-vessző: caduceum C.

bojtó-vessző: [tradux; weingesenk]. A szőlő műves új szőlő töveket fílet és homolyított bojtó vesszőcökel terjeszti (Com: Jan. 84).

fattyú-vessző: colis C. suffrago, stolo MA. flagellum PPB. nebenschoss PPB. Haszontalan fattyú-vesszővel a fának bővölködni: eluxuriari PPB. Fa tövéről nőtt fattyu vesszőc (Com: Jan. 71). A feslettségnek minden fattyú vesszejt le-yezni (SzD: MVir. 15).

füst-vessző: [fumus ad auras se erigens; rauchsäule]. Ki az ki az pvtabol felmegeen, mikent io illatokbol füstnek vesszeie. Es io monga, mikent füst vessző, mert vekoñ es génge DöbrC. 501).

fűz-vessző: [vimen, virga saligna; weidenrute]. A kert pékerítettik sövényvel, a mely fűz-vesszőkből és egyéb hajlókó kótd vesszőkből fonatik (Com: Jan. 59).

fűző-vessző: [vimen; flechtrute]. Fűz fa, a mely fűző vesszőket, kótd vesszőket ad (Com: Jan. 21).

gyűrű-vessző: virga sanguinea MA. barriegel PPB.

homlító-vessző: junculus C.

horgászó-vessző: arundo piscatoria; fischerrute, angelstange PPB. (Com: Orb. 103).

igazító-vessző: [sceptrum; scepter]. Isten te zeked örököstől öröke igazyto vessző te orzagodnak vesszeie: virga directionis virga regni tui (DöbrC. 190).

író-vessző: stilus PPB.

kincsmutató-vessző: virgula divina MA. wünschelrute PPB.

kötő-vessző: vimen C. [flechtreis]. A szőlő-tövek kötő-vesszőkkel a szőlő karokhoz kötötnek (Com: Orb. 112).

lép-vessző, lépes-vessző: virga *viscata PPB. [leimrute]. A madarász kezdő az ő lépes vesszeit ott a madarac melet a fának ágaira fel rakogatni (Helt: Mes. 184). A madarász a madárkákát lépes vesszőcökel törben ejti (Com: Jan. 81). Sokszor mézes buzát hintenek az galambnak s az alá lép-vesszőt csalársággal raknak (Thaly: VÉ. 11.281). Madarászok lép-vesszőkkel rakják készült fájokat (Fal: Vers. 888).

[lépvesszőz]

még-lépvesszőz: [virgis viscatis illicio; leimruten stellen]. Az ő töle meglép-vesszőzött s meg törözött fájának ágain látta repdesni a goromba madarat (Nagyari: Ort. 4).

lugas-vessző: rumpi C.

marok-vessző: flagellum MA. [streichrute]. Nagy marok wezzókkal tagodath zaggataak (CzechC. 32). Marok wezzókkal megh vereek hőkét (JordC. 764). Náhg marok wezewekkel es kemeñ ostorokkal te zenth tagodat zaggataak (ThewC. 113). Nagy marok vesszőkkel őket megcsapdosák (RMK. IV.181).

mutató-vessző: [virga indicativa; zeigrute]. A isméretlennek mutató vessző kezében, asszonyi kép ábrázatján (Fal: NU. 332).

nyír-vessző: [virga betulina; birkenreis]. Láttunc oly üstökös czillaget, kiből mint az alyunac fűsti anagy hoszu ayír vesszőc származtat (Bori: Préd. 8b). Valami nyír-vessző szöprűnek valót is hozzatok lovak allyát söpreni (MentME. 168).

olaj-vessző, olajfa-vessző: [virgula oleagina; ölzweig]. Meglátod gyermekidőt te asztalod körül reddel mint olay vesszőt (MA: Bibl. V.60). Tíjak kérlek, magatokat hogy észben vegyétek, mint gyermeked szép olajfa-vesszők ugy éljete (Thaly: VÉ. 1.359).

plágáló-vessző: ferula Com: Vest. 75. [schlegel]. Hozzá kell adni a tanításhoz a fenyéteket is azaz a visgálást es plágáló vesszőt (Com: Jan. 154).

puskatöltő-vessző: [virga pyrobolaria; ladestock]. Ha a golyóbis a lónak valahol a tsontyában megakadt, végy egy puska töltő vesszőt es keresd azzal (Cseh: Orvk. 134).

szőlő-vessző: palme, tradux C. vitis MA. weinrebe PPB. Az szőlő vessző meg aszott es felszedik az több vénikemel es az tűzre vetik (Sylv: UT. 1.151). Szélő-vesszők futják kívüli házokat (RMK. IV.134). A szőlő leveles szőlő vesszőket hasábos karóccal támogattya (Com: Jan. 84). A szőlőnek vesszei minden rajtok eső repedés, likadozás nélkül meg-bimbózhathnak (GKAT: Váts. I.619).

ütő-vessző: [examen; zünglein an der wage]. A fontban igaz ütő vesszőt: mértéc próba nyelvet, mely a szárán kímégyen, először megmérsékellyed (Com: Jan. 166).

vas-vessző: [virga ferrea; eisenrute]. Az varas kyweul wywek es az ew emleyeth was vazzewel zaggatwan nyakat wagak (DebrC. 552). Verd meg őket vass vessződdel (Bori: Ének. 31). Uralkodnak az hitetlen nemzetégekön, kiket vas vessző ala vetnek (Gyarm: Fel. 205). Az széliben ennek vas vessző ne legyen, mint az több pinnatáknak (Radv: Szak. 207). Szállásokhoz való egy hoszu vas vessző (Radv: Csul. II.396).

író-vasvessző: graphium MA. [schreibgriffel].

venyike-vessző: [vitis; weinrebe]. Koppyya mynt keetwenek wenyke wezzew wala (Pesti: Fab. 11).

Vesszőcske: 1) [virgula; zweiglein]. Az nevendéc vesszőcszke vagy óltó ágaczká nedvességet vonszon az tőkétül (MA: Seult. 490). 2) virgula C. [strich]. Szókat megválasztó jegyetskék vagy vesszőtskék (Com: Jan. 159).

Vesszől: [virgis caedo; mit ruten streichen]. Haragoskőpen nem büntetettnek, hanem atyai kegyességgel vesszőlőttnek (Acs: BHal. 31).

még-vesszől: ∞ Az tőrőkőth i ghen meg vesszőlőnek (LevT. I.103).

Vesszős: virgatus C. MA. [virgeus; ruten-]. A kőmény a vesszős füvek közzül való (Nád: Kert. 104). A tővisses burjánoc és bokrok vesszős helyec nevével diesekednek (Com: Jan. 28).

Vesszőz: flagello, virgis caedo MA. peitschen, mit ruten streichen PPB. Vesszőzött szolgál: flagrio C. A gyermek-lovat nem tsak püszögetni kell és simogatni, hanem mikor kívántatik, vesszőzni és ítőgetni is kell (Pázm: Préd. 206). Engem is az isten ottan ottan a plága alá vonván, az ő vesszőzött kezeit sok fele súlyos tsapási által ellenem felemelte (VŠzentyl: Pat. Előb. 9). Aprószentek napján vesszővel úgy jártak az leányokkal, úgy vesszőzték egymást (Monlrok XI.359).

még-vesszőz: flagello C. virgis caedo MA. mit ruten streichen PPB. El adnak titeket az gyűlekedőttnek iteletire es az ő gyűtecskék meg vesszőznek titeket (Fél: Bibl. I.15). Az prophetak köszöl nimelieket meg vesszőztők az ti gyűlekedőztőkben (40).

mégvesszőzés: verberatus C.

Vesszőzés: [fictus virgae; rutenstreich]. A nőtelen személyek ne bírsággal, hanem vesszőzéssel büntetessenek (Bod: Pel. 66).

1. VESZTÉG (*vestég* Decsi: Adag. 241. Pázm: Préd. 187. Zrínyi I.43. GyöngyD: KJ. 495. Fal: NA. 200): quietus, pacate MA. ruhig, still PPB. Veszteg ülök, hívalkodom, meg-ülepedem, meg-szállok, maradok: residuo PPB. A lampasnak juego ala forduluan zawayal vezteg al vala az eegben (DomC. 55). Veszteg ül vala (Sylv: UT. I.144). Az ewrdewgh nem il veztegh, hanem embernek cypellessen kewet hany (LevT. I.73). A firtu igen chodalkodie vala rayta es veztegh hallgatta (Helt: Bibl. I. K4). Veszteg halgata, mig haza iőnenec: siluit donec redirent (Helt: Bibl. I. b3). Monda a tengernee: légy veszteg: tace (Helt: UT. k). Monda a róka: Halgas veszteg, mind el fzed a halakat (Helt: Mes. 282). Veszteg allo iőszag: bona immobilia (Ver: Verb. 210). Restseghben es veszteg lievere (87). Szoktanak veszteg aluan kőniőrgőni (Fél: Bibl. I.8). Miért nem őltel vezteg, ha ott is iől vólt dolgód (Decsi: Adag. 241). Az őkör nem fekdűt veszteg, az mint mi szoktnk vele őlni (Radv: Szak. 33). Jól tudgyák, mint es hol kell keresni Kristust, de tsag veszteg vannak (Pázm: Préd. 187). Az nap az veszteg álló vizben soekal nyilvábban meglátzie (MA: Seult. 325). Két egész napotszaka veszteg állott (MA: Tan. 186). Job let volna néked veszteg lenned (Zrínyi I.43). Addég veszteg űllyenek, a-még a gyűlésben arról nem végeznek (GyöngyD: KJ. 495). Az állatok az ő lakásokat mindennap változtatják, hogy a veszteg heverés miatt ő-ne bizzanak (Misk: VKert. 246). Tőlben nyárban vala henyéő, őszszel es tavaszszal veszteg-heverő (Thaly: VÉ. II.34). A gyenge szem s fil hamar megűtközök, a test s vér nem marad veszteg (Fal: NA. 200). A ki tapasztalja, hogy irigykedik ellenő a gonosz szerencse, akkor veszteg légyen (Fal: UE. 384).

Vesztégség: [silentium, quies; stille, ruhe]. Vestekseghben lezen: facit ferias NémGl. 370. Mykoron aloytana wr Benhardot melsegest alony, cnek melseges vestegseghben felkele az agryol (EhrC. 4). Nagy veztegségl menere tehety vala kemly vala őteth (VirgC. 40). Gonoz peldara valookat nem tudnak veztegségl tartany (139). Ezenkeppen kell az zerzetősnék zoros veztegségh tartanya (WinklC. 132). Zoros veztegségl tartasa alatt (DomC. 23). Harom eztendeeg wgy tartotta az veztegséget, hogy senkywel nem bezeeller (Érdy 280). Vesztégségl lőg az vrba es variad őtőt (Szők: Zsolt. 34). Erdélyhez közel valóknak meg parancsoljátok, hogy veztegséghben legyenek (Monlrok III.213). Halgas s lőg veztegségl (Mel: Jób. 80). Variad az urat uesztégségl es remenseghben (Tel: Evang. I.115). Vesztégséghben lészec: tacebo (Kár: Bibl. I.151). Arra kötőtte elein magát, hogy semmit nem szől, veztegséghben lészem (Pázm: Kal. 122). Vesztégséghben lőn, mig azoc meg jőnenec: siluit donec redirent (MA: Bibl. I.31). Az őgi háborút ideien meg őrzik es haza takarodnak s veztegséghben vannak (Lép: PTük. II.15). Mast veztegséghben vagyar es halgat az vr isten (73). A silentium veztegséghben való lőtel, esudességl (Báti: VTárgy. 119). Akkor edgy egész nap a szép Magelona veztegségl es őrvendeteségl marada (Tess: SzMag. C3). Nagy sukág mind veztegségl lőnec (Huny: Troja. D). Törtétek ilyen dolgok is, hogy őjnek veztegséghben nemes embereknék házokra mentek (ErdTörtAd. II.372).

Vesztégséghes: [quietus; rubig]. Aldoth wr, merth choda seyta w yrgalmassagath nekem veztegségl warasba (KeszthC. 70).

2. VESZTÉG: [quiesco, quietus sum; ruhig sein, siet ruhig verhalten]. Veszteg zac: sile modo, tace tantum MA. Wram ne vezteg es ne tawozyal el een tőlem (KeszthC. 83) Ne vezteg, mert nyűwem vagyar the nalad es zaraudok (97). Monda Xanthus [Aesopusnak]: Veszteg hytwansag (Pesti: Fab. 6b). Az vezteg allattia czendességl es veztegl nec az ő habai (Szők: Zsolt. 113). Veszteg istennek szent haláléiert, lőm majd elsillyedsz (RMK, V.213). Az anyja meg bussúlvan fennyegőti vala a gyermektőgt monduán: Vesztegl gonosz gyermek (Helt: Mes. 401). Vesztegl, egyet ma ne szoly (BFaz: Assz. 15). Vesztegl ember es ne panaszkodgyal (Tel: Evang. II.292). Halgassítok az istennek igéiet, vezteglieitek mig az istennek igéie el végeszetitek (Zvon: PázmP. 301).

Vesztég, vesztegl: taceo MA. [quietus sum; Schweigen, ruhig sein]. Predicala feseknek czudayaban, kyk ew parancsolatyara vezteglenek (EhrC. 138). A őglekezet még feddi vala azocnt, hōg vezteglenene (MünchC. 51). Lőz veztegl es nem zolhač a napiglan, mēllén ezec lőgenec (107). Allaptatta ő fergetegeket zellőbe es veztegletlenek ő habi (AporC. 78). Ezt sem kel el veztegleny, hōg zent Damonos atyauknak meg jelentetek Simonnak halala (DomC. 79). Wetzteglök, meg lassodanak een tetemeym, mykoron ohaytneek naponkeed the hozyal (KeszthC. 71). Tőbbet ott nem szōla, az ember vesztegl (RMK. II.38). Ha veszteglök is, miczoda nyalya tawozie el őtlem (Kár: Bibl. I.521). Az Jesus pedig veztegl (Fél: Bibl. I.47). Az elminek vezteglő bezede (Salánti: Erasm. 4). Nem vesztegl az szent lélek is, felűvallya az hitnek szikréczkáját (MA: Seult. 960). Az papisták avagy veztegleni avagy az tulaydon magok berkét nyeni es mi nekűnk utat nyitni kēnszeritetnek (Toln: Vigaszt. 44). Mindenkor halgattam, veztegltem, tūrtem (Illy: Préd. II.174). A kārhozotatknak jajos sorsok nem őzyéb, hanem a rosszul vezteglott őráknak érdemes büntetése (Fal: NA. 139).

el-vesttegl: 1) [silento praetereo; verschwoigen]. El-vesttegltem masiak bōnet (VirgC. 11). Elnem vezteghlem, hogy sokak kőwzót zokot tewrteym azozyalaty gyalosnagok

boldogtalan nyanyasága (135). 2) [negligo; vernachlässigen]. Maga dolgát el-vesztegleni: indormiro *causae PPBl. Isten en dycheretemeth ne vezteglved el, mert bynesnek es chalarndak zaya meg nyth en reyam (KulesC. 273). Az bibliából minden este két két caputok altárminémfi gondos dolgai minden is el nem veztegli vala (Szal: Krón. 236). Az ionak el veszteglője levén (Alv: Itin. 370) Az szent írást nagy mélységes halgatással el vesztegli (Toln: Vigaszt. 34). A boszszúság-tételeket el-vesztegli (Hall: Paizs. 216). Nints a mi magyariunknak szük-segek campaniára előbb, hogy-sem mint a hadba mennének, készen vagyunk el-vesztegelve és el-tunyúlva (Zrinyi II.177). Vályon vram isten ennyi sok keserves gyalázattját népednek meddig vesztegl-el (Paskó: ESir. A4). Többet nyom az ő kegye me szava és azt inkább nem merik elvesztegleni (Monte-M. V.498). Így elveszteglük életeket: sic negligunt vitam suam (Ily: Préd. I.181).

elveszteglés: [negligentia; vernachlässigung]. A bűn vagy el-veszteglésnek vétke vagy ellene való tselekedésnek vétke (Pós: Igazs. II.108).

Vesztéglés: taciturnitas, silentium, otium, requies, tranquillitas MA. stille, verschwiegenheit, ruhe PPB. Vesztéglésben lész es nem szolhacoz (Sylv: UT. I.80). Vesztéglésbe lön mind az egész sockaság: tacuit omnis multitudo (Helt: UT. I. k8).

Vesztéglötös: [taciturnus; schweigsam]. Tanitnac ez nevec, hogy az szűzec vesztegletesec és halgatagoc legyenec (Pécsi: Szük. I.64). Istennek adományá az vesztegletes és jó akaró aszszonyiállat (MA: SB. 237). Megtartoztattya beszédét az tudós ember és vesztegletes lelkében az értelmes férfin (MA: Bibl. I.563).

[Szólások]. Csuda légyen, hogy a ki soha el nem esett, néminémüképpen vesztegletes légyen istenhez (Ily: Préd. II.14).

Vesztéglötösség: echemythia C. taciturnitas MA. verschwiegenheit PPB. Vesztéglés[seg]gel valo bele hagyással: per tacitam renunciationem (Ver: Verb. 242). Minekutána veszteglötösségben löttec volna: postquam tacuerunt (MA: Bibl. IV.121).

VET, VÉT: I [jacio, mitto; werfen]. Lata ket atyafyakat vetven haloyokat az tengherben (JordC. 364). Az tengerbe vető varsa meg telendyk mynden felee halakkal (JordC. 396). Szenec hullánac ű reaioc es az szenbe vessed fiktót (Szék: Zsolt. 147b). Felele Moses: paltza; es monda: vessetse a földre, es a földre vete (Helt: Bibl. I. Dd). A feyszö a faknac gyükerere vetteköt: securis ad radicem arborum posita est (Helt: UT. A5). Egy emberke vagyon itt a pusztában, az idő ream es nehez nyeretget vet hátomra (Helt: Mes. 357). Az első rosa vízben ves vagy egy keűes borban, ugy igyad (Mel: Herb. 107). Nem giutiak meg az giertiat es vetik az kőből alá, de az giertiatartom bezik (Fél: Bibl. I. b2). Vessed az vízbe: mitte in aquam (Decsi: Adag. 90). Szűiába vető falatia sincz (154). Sőt ves reá (Radv: Szak. 11). Vess arra petrezselyem levelet (13). Egyebek az sz. írást gonoszúl érthetik, de ők az hamisság nyilainak határi kívül vetteköt (Pázm: Kal. 504). Az álló vízbe ha egy követskét vetünk, elsőben kised kerekdéd szűrűt indít (Pázm: Préd. 749). A rúd orrában vetteköt a szűgyelő hámról alá függő nyaklóc (Com: Jan. 87). A könyvnyomtato az őntött betűket őszve szedi, sajtó alá veti (160). Angliai poszto kamuka és tafota helyet szűrt, kődműnt vét nyakatokban (Báth: Tromb. 143). Az eűst erős vízben el osztatvan, ha abba rez peléhek vetteköt, rájuk ragad (ACsere: Enc. 250). Bűrét az ebekuec vetic (Czegl: Japh. 61). Judi a leveleskét a tűzben veti, mely a tűz-tartón vala (Hall: Paizs. Előb. 2). Jobb húst vetni az ebnek, csak ruházson, úgy sem vesszük mi meg ébel Bécset (Bercs: Lev. 742). Ugy vagyon állapotjuk mint azoknak, kiket

a párducok vagy oroszlyányok elejbe vetettek (Fal: UE. 404). Jaj annak a háznak, hol tebén bikáknek jármot nyakába vethet (Kisv: Adag. 104). Örömében papság ég felé sapkáját hagyittya, távulad a kapás kápáját, polgár is Egerben veti a kaptiját (Orczy: Nimfa. A2). Tengerre szállott, ott horgot vetvén a fekete tengerre kelt (SzD: MVir. 203). 2) dissero C. sero PPBl. [sien]. Ember vessen io magot a földbe es a mag teremén es nyűn (MünchC. 77). Vete Isaac ot a tartomaiba es azon esztendőbe száz annyi lön (Helt: Bibl. I. M). Szűkőn vét, szűkőn is arat (Tel: Evang. II. 494). Nem vetnek sem nem aratnak: non serunt neque metunt (Fél: Bibl. I.9). Kertedben mostan vetnie kellő porait. 1583 (KBártfa. Bii). Az kövesre vette a magot: supra petrosa seminatus est (MA: Bibl. IV. 14). Egy magvető ember kiméne magvetni (35). A palánta vagy raca magot sz. Mátyás estin vessék (Lipp: Cal. 4). Az mustár mag ha a földben vetteköt, úgy megnől, hogy minden egyéb füvetek magossággal fölyül halad (Biró: Micae. 382). Nincs gyümölcsesb föld a szegények tenyerénél, a ki ide sokat vét, minden bizonyynal sokat arat (Fal: SzE. 526). Ott is terem a gaz ember, a hol nem vetik (SzD: MVir. 104).

[Szólások]. *Vmibe vet:* Árrát ki-írom, árúba vetem: proscribe PPBl. Az gyermekeket ótsón áruba vetőtéc (Kár: Bibl. II. 185). Fogságba vet: captivát MA. Az czudánál az ember az ő okoskodását fogságba vessé (MA: Scult. 777). Tiberius Leontiust meg fogia, orrát elmetteti és fogságba vetteti (MA: SB. 61). Az en zolgamath vettety az ffolk hazban (LevT. I. 311). Vessed fontba az mi álnokságinkat az egyebekével (Kár: Bibl. I. 457b). Ha fontban veted a régi metéléssel a te korbácsolósodat (Czegl: MM. 144). Azt vetteköt én is kérdésben, hogy ime most is ők előbb akarnak szabadulni (Bercs: Lev. 21). Ezeket az urak megértvén, az adózást a papok nyakokba nem vetteköt (Bod: Pol. 147). Nyomoruságokba vét benneteket a sátán (Mad: Evang. 267). Baltazárnak visszaterése nagy nyughatatlanságba veté szívét (Mik: MulN. 233). Igjeközök meg fedenie pirongatassal, zömögbe vetuen az ő zűdőknek kemensaget (DebrC. 66). Bodog ember, kynek byneeth wr zemebe nem vettete (KulesC. 71). Már vessé szemembe ez világ énnékem, ha mi fogyatkozást találhat én bennem (RMK. II.145). Mendence, kie hallottac-uala, vete ő zűvőkbe (MünchC. 109). Az tömlöczben vetteköt: posuit in carcerem (JordC. 398). A tömlöczbe vettekötessel: in carcerem mittaris (Helt: UT. B). Harsányit kiildé császár, hieit mindenütt lesse, királyoktól épen elmesse, az pogánynak hatalmának torkában vessé (Thaly: Adal. I.174). Igazolac iar ő előtő, veti vban ő vepesit (AporC. 40). Zalogba vetöm: oppignero, pignero C. Az mint egy levelet tartya, de meg nem neuezy, myrt vetteköt volt zalogba (RMNy. II.14). Mostan Bakyt uram zalogba akarja vetni (LevT. II.45). Zalogba vetteköt volt az jószaget (Kár: Bibl. I.112b). Zegeni Horvat Gaspar vramnak vetet volt zalogba eot zaz forintba (Radv: Csal. II.27). Vetené [igy] solosmaba: in omelia NémGl. 307. *Vmíhez vet:* Kiunyok semmik, ha amazok kinnyaihoz vetteköt (Ily: Préd. I.554). *Vkire v. vmire vet:* Veti valakire: culpam conjicere in aliquem MA. Arura vetöm: proscribe C. Csak libás itélet vethet a felségre, ennek szive nyitra van jötevőségre (Orczy: KöltSz. 176). Sárkőzyt gályára vetik (MonIrók III. 103). Ha ki eneck helyt nem ad, maga hitelenségére vessen, hogy meg-csallattatik (Pázm: Kal. 717). Mohácsnál a nemesség színe farkas kaszára vetteköt (Pázm: Kal. 541). Farkas-kaszára veti es veszedelembé taszittya (Pázm: Préd. 35). Ne vessen minket ilyen farkas kaszára (EszM: Lev. 13). Az isten nyájja mellett el ne aludjonak és azt farkas kaszára ne vessék (GKát: Vált. I.542). Az Mariat isten kegielemre vetteköt mongia (Fél: Tan. 43). Az örök üdvösséget nem kell két ségre vetned (Ily: Préd. I.374). Ne vessék szegény lelkeket vakjában koczkára (Czegl: MM. 299). Koczkára veti uráért

életét és sohan nem röjti (Zrínyi II.50). Konezról konezra vetni nem szájra szolgálait (Thaly: Adal. I.60). Anyira nevedekék bene a pénz szeretése, hogy végre a pénzért Krístust kótya-vetyére veté (Pázm: Préd. 729). Emec okát nem kell az magvetőre avagy az magra vetni (MA: Scult. 205). Magokra vessenek, hogy az nélküi adott eszközökkel élni nem akartak (Lép: PTük. II.68). Ha mikor szerencsénket szántsánadékkal az ellenségünknök engedgyük, magunkra vessünk (Fal: NE. 9). Ha ki azért megkötö a láncot az ördöggel kész akarva, magára vessen (Fal: SzE. 549). Mindent ne hídgyűnk mindgyárást, a mit hallunk, hanem mertekre vessük es meglassuk, ha egyaránt jár az igazságnak linyauul (Helt: Mes. 433). Nem vehetek teljességgel a város népére is, mert sok bántások volt (Tört.² III.102). A kik felettébb pompáznak tisztiségekkel, azt adják érténünk, hogy nem érdemlették meg, hanem hogy a szerencse csak úgy vetette nyakakra mint terhet (Fal: UE. 420). Nyakra-főre veti: praecipit MA. Nemellök az ördögöre vetnek (DeesiG: Préd. 17). Job lett volna neki, ha az ember nem születet volna, hogy sem kárhözattýára pokolra vetténéik (Lép: PTük. I.122). Próbára vetni nem akartam igaz hitömet (MA: Scult. 6). Engem az szerencse most próbára vetett (Thaly: VÉ. 199). Az próbaköre am öt vette vala, ime az nagy szent embert hozta vala (RMK. IV. 67). Ez vettötet soekaknak romlására: positus est lic in ruinam multorum (Helt: UT. 08). A rabot is erővel vetik a sarera, kedvének kell lenni hozzá (Thaly: Adal. I.32). Én senkire nem vetek, isten dolga (Deesi: Adag. 231). Ne vess senkire, hanem magadot kárhözatt (Mogy: 6.Jaj. II.27). Lásátok, az mit találtok, senkire ne vessetek (TörtT.² I.425). Szemére vetöm: exprobro, impropero C. Ezt is veti szemére (Czepl: Japl. 84). E dolgot én szemekre vetettem (151). Ha miben hazudtam, vess szememre, verd torkomba (Fal: NE. 74). Vétöinket szemünkre vetvén, okot ad jobbulásunkra (Fal: UE. 409). A szerencsére vetni: *assignare culpam fortunae PPBl. Éteketek, testeket, véreket, jószágokat azokra való vágyakodásokból szerencsére vetik (MA: SB. 4). Én ezt az életet szerencsére votem azért, hogy egy szempillantásig láthassalak (Mik: MulN. 186). Amaz urára vét, ez feleségére (Gyöngy: Cup. 22). A házasság dolga istennök munkája, nála nélkül valkra vetett sok koczkája (GyöngyD: MV. 65). Az lovas, ki magát valk merdöségöre vetette, el ne hallgasd, megbüntetess benne (RákGy: Lev. 337). Ne vess magadat valmorösegöre (Deesi: Adag. 54). Egyedül ily veszedelemre magadat akarnád-e vetny s itt hadni társodat (Zrínyi I.156). Mindenféle veszedelemre veti magát (Mik: MulN. 181). Kérem Kdet, én roám ne vessen, a mi kárát valja (LévT. II.261). Az laodaeonbeliek meg földzen az athenabeliöket, 30 embert vetenek reaiök kie országokat igazgatnak (Deesi: SallC. 39). Az igen seprös bor, ha mi nyavalyád lenne, az ország fiaí ráum vetönek örette (Halt: III.ist. II.126). Uram ulatok hadta minden jó kedvét, roám nem vethet, jó darabig semmi tí nem volt köztünk (Fal: NE. 79). Az hol Kd azt írja, hogy Kdre vetették volna az dolgot, bizony egy szál kétségem sincs benne, de am arra nem vethetük (Nád: Lev. 77). Isten a chapasokat arra veti: apponet deus super illum plagas (Mon: Apol. 303). Senki arra ne vessen, hogy istenen mult-el dolga (Pázm: Kal. 760). *Vmit vet:* A döt vete (Kules: Evang. 71). Emök csak szép aszszony s vetet ágy kel (Deesi: Adag. 86). Az isten maga kezével puhíttya és veti ágyát betegének (Pázm: Préd. 695). Tsak azok vannak jobb rendben, kiknek a szerente vetett ágyat (SzD: MVir. 396). A pápistaság nagy a kadekakat vét az igazság isméröinek (Pázm: LuthV. 39). Azok környül vizárkot vettötött (MonIrók III.153). A tanítványunk híre meg homályosította mesterének hírét, árnyéket vetöt néki (SzD: MVir. 233). Mlykoron hazához vytte vona hűket, aztalith votleo hűneklyk (JordC. 765). Mynem ysten veteth aztalith

mynekonk kyetlenbe (KeszthC. 198). Mire-valók a vetett asztal, a külömbözö elodelek, ha a betegben tsömürt szerez az étkek látása (Pázm: Préd. 835). Üttétvén vendégül vetett asztalához (Gyöngy: KJ. 52). Most készil az obéd, az asztal most vetik (GyöngyD: KJ. 362). Aztalt az útszám vetnek s nem a szobában, hanem az útfélen obédelnek (Mohn: JÉpül. 282). Láték ugyan ott egy vetett asztalt is (Csúzi: Sip. 219). Megvendéglettem sokáig itatván, végre a tyafiságot vettünk egymással (MonIrók IV.661). Valakivel barátságot vetni: *coire cum aliquo, *adjuugere vagy ismérötséget nem vetnek egymással (Pázm: Préd. 748). Vess barátságot velem: fac mecum amicitias (Káldi: Bibl. II.268). Azokkal baratságot vete (Liszny: Krón. 221). A persiai királylyal békességet vettetenök (Balog: Corn. 65). Egyúással békességet vetni (Teleki: FLÉL. 207). Hum csak egy i betüt vét az N utam, hun kettöt (Bal: Epin. 4). Nem kell az embereknek hínni anagy az ő igéretökben bizodalmat vetni (Helt: Mes. 413). Ha az híueket az wr isten világi szepseguel meg áldani szüelnek edesseget es bizodalmat ne vessen benne (Born: Evang. IV.310). Nem az mi érdemünknök vetyük bizodalmankat a meg igazulás dolgában (Pázm: Kal. 329). A mi tölem lehet, azt mind el-követem, s hogy el-hügyed, erre bizonyomat vetem (GyöngyD: Char. 142). A vac eleibe ne vess bötánközást: coram caeco non ponas offundiculum (Kár: Bibl. I.106). A czégéres vétkekre birságot avagy büntötést kell vetni (Com: Jan. 136). Istenre nézzen minden vágyódásunk, az ő tisztességén kívül más tzélt ne vessünk (SzD: MVir. 238). Ha csak esalt vetni nem akar, bizonyítja, hogy az Duna mellett Ovárnak akar gyünni (Beres: Lev. 53). Ha esalt vetne Haiszter másfelé, ödalt leszlek az hadakkal mindenütt (234). A nézöket megh esabitották az tar papok, külömbözö esalárdságokat vetuen szem eleiben (Tolu: Vigaszt. 77). A nyulat kergetik a kopók, de eselt vét ott nékik (GyöngyD: MV. 371). Annak veti eselt, hogy megyéthesse (Fal: UE. 378). Hogy czondességhet vetöt vena Jesus az saduceosoknak: quod silentium imposuisset Jesu Sadduceis (JordC. 425). Kmlsv ekességben vetykh diczwségök (VirgC. 145). Inkább veti abban kiki diesöségét, miképpen tölthesse erszény ürességét (Thaly: VÉ. 124). Elöbbi dolgait veti, számlálja, egy ház alatt meg agg, igen átallya (Báz: Castr. D4). A víg szerentsének ki-derülte hamar éjet vet (SzD: MVir. 393). Az tisztességes életnek tudomaniat hatra hagyan lopasra az eo olmeieket vetik. 1572 (KBécs F2). Ez álmot nem grthete, noha elmeyét rayta igen vete (Eszth. 2). Fellyebb napom fényve tehát nem melhetett, még délre se méne, már is esttöt vetett (GyöngyD: KJ. 410). Emök ne vess fart, mert olyat vesztes, kiben vallasz nagy kárt (RMK. V.27). Az isten beszédének hátat, firt ne vessünk (Mél: SzJán. 43). Nagy haragya a királynac Moldnara, István vayda fart vetet az királyra (Göres: Mátý. 39). Mások alá veté farát feleségem (Gyöngy: Cup. 15). Gonosz anya az, a ki ollyau fat tytyakat vét (Matkó: BCSák 106). Fejöt vetök: spico C. Nagy szerencsére vetni fejét: *actiones periculosas suscipere PPBl. Fejét akkor vetö olly nagy szerencsére (Huszi: Aen. 13). Torkáért halálra is vetö fejét (Deesi: Adag. 93). Az nagy szárba megyen és fejét vét (MA: Scult. 240). Ez mái napon estve, első álomkor nagy szerencsére vetém fejömet (TudTár. 1839. 323). Fészköt akar az Rábaközöm vetni s elszakasztani correspondentiánkat (Beres: Lev. 110). Ö neki fittyet is vetnek orra alá (Zvon: PázmI. 91). Frigyet veti: foederat, foedus iní, pangit MA. Frigyet vetni: *sacrare foedus, *coire in foedera, *porentere foedus PPBl. Bilesen eselekedék, frigyet völek vete (RMK. II.20). Az vitan oztan friget vete a romaiakal (Szölc: Krón. 67). Szabad legyen ő neki az törökkel is frigyet vetni (Eszth: IzÁny. 419). Az oroszokkal frigyet vetvén, egy jámbor érseket küldo hozzájuk (Pázm: Kal. 64). Emlékezzél velünk

vetett frigyedről (Pázm: Imáds. 302). Frigyet azzal ne vessőne, az ki az mi idővségünkre szüntelen oláltodic (MA: Tan. 158). Amasis király midőn látá, hogy az ki ő véle frigyet vetet volt, oly igen szerencsés volna, megkírdi néki az frigy levelet (MA: SB. 64). Frigyet vetőne véle (Zvon: Post. I.852). Frigyet mondja, hogy vetett szemeyvel, hogy imitt amott ne vaudorlanának (Lép: P'itk. I.112). Talám ott, ott vetet isten frigyet az embereckel (Kereszt: Felsk. 113). Fundamentomot vetni: *jacere fundamenta PPBl. Kelliesék-e Christus küöl mas fundamentomot vetny az anyazenteyhaznak (EszT: IgAny. A5). Az új tanítások oly fundamentomokat vetnek, melyek az emberben el-öltnek minden telkületességet (Pázm: LuthV. 297). Erdély-is azonban füstöt vét, lángozik (Gyöngy: KJ. 82). Lappanghat a lamisság, de lehetetlen, hogy füstöt ne vessen és farka ki ne tessék a rókának (SzD: MVir. 175). Amaz maga biro sibi ifiak az en iobbomra fel tamattanak és az én lábamnak gán c z o t vetnek (Mel: Jób. 70). Az isten az életnek és halálnak ura, ha gátot nem vetsy benne, akkor szállit ki, mikor legjobnak itéli (Fal: BE. 577). Nem vetek gátot benne: nem bánom (SzD: MVir. 20). A vezér arra veté gondját, hogy közöttök szeretet maradjon és békesség (Moln: JÉpül. 127). Mykoron emberth akarud ő hytyben megh tanitorolytanya, elly halalos gondolatlokath weth ő zyweben (ÉrsC. 284). Szulimán Egerre veté gondolatlyát, hogy annak el ki dőnche erős bástyáját (Zrinyi I.42) Az hiteleneknek soksaga az fattyn czemotékből mély gyökereket nem vét (Kár: Bibl. I.637). Szívébe támad embernek a gonosz gondolat és ha ot gyökereket vethet, szüntelen bűnök származnak ki belőle (Tel: Evang. II.31). Az szerencse ha kedvét nyunytna néked, őrizd magad, mert álnokul hálót vét (MA: SB. 49). Értetem az te Nag. nagy haragiat, kytt te Nagh. az en fiaura vetett (LevT. I.369). Egy hasonlatosságot vetec, tároc elődbe (Kár: Bibl. I.464). Szárnyán hordozza a jó szerentse, hátot vet néki a kotzka (SzD: MVir. 392). Mit becsüllőd emyre az szerencsét, ki szüntelen elfordul és hátat vét (MA: SB. 50). Támadás ott ingyen sem gondolható, hanemha lenne mienk hátokat vetni Csehország felől (Bercs: Lev. 681). Hátat már az német az viznek vetette, labancza ötezer, jobb szárnyára tette (Thaly: Adal. II.352). Meg ne várd, hogy a szerencse hátot vessen (Fal: UE. 422). Változó a szerencse, felbillent a felső fökra, de logott hátat vet (SzD: MVir. 393). Határt vetők: termino, praeinio C. Határt kijebb vetők: protermino C. Vess határt a népek köreshörnyül (Helt: Bibl. I.13). Ki tartozic hatart vetni ezekben az dolgokban (Zvon: Osiand. 84). Az határt küllyeb vetné az Euphrates vizig (MA: Bibl. I.283). Éltének isten kilobb vetett határt (Könyi: HRom. 156). Sz. Borbála azzon napian az eszaki szelek hanat vetnek. 1572 (KBécs. Ev4). Eeu rubamon hazartoth vetenek: super vestem meam miserunt sortem (KeszthC. 62). Két hetet nem vetek benne, hogy köntös nélkül fog járni (TörtT. 2 III.377). Bésáuczolta magát az Rába mellett, két hidat vetett az Rábán (Bercs: Lev. 53). Mivel már itt is hidakat vetet az német, meg-tetszik, nem fél az felső jegektül (411). Vetik az hidat az győri Dunán (550). Köz beszéd az magyaroknál: vétkes peldarol nem jo himet vetni (MNYil: Agend. 327). Horgot vet kerengő csapásival, hogy tárgyát érje (Fal: UE. 476). Kik a Krisztus Jézust el nem szenvedhetik, az ő érdemében hűteket nem vetik (RMK. VI.4). Időt vete az isten nékie: constituit dominus tempus (MA: Bibl. I.56). Nem illik te házasságról itt most emlékezned, az vitézek között jámborságát vetnod (RMK. VI.57). Az wr jegyet vete Caimra: posuit dominus Cain signum (Helt: Bibl. I.B3). A hívek lábából ki-menne és viszsa térve szent kereszt jelét vetették magokra (Pázm: Préd. 1207). Az okos játszó nem vet ollyas kártyát, a mellyre lesben vagyon társa (Fal: UE. 373). Az emberke vezérli vala az orosz-lánt az ősuennőkre, a hol kelepzékert és főreket vetett vaia (Helt: Mes. 363). Keresztet vét magára az ő képére

alkotott ember (Csázi: Sij. 170). Elsőben a bulgár aszszony előtt keresztet kell vetni és úgy ad szalomát (Mik: Törl. 351). Az ember ömagát igen menti vala, nagy kételességét igen veti vala (RMK. II.42). Vetté kezeit szömeire: imposuit manus super oculos ejus (Helt: UT. I.3). A betegökre kezeket vettik: super aegros manus imponent (Helt: UT. O). Mért ez az első szőlött, ved iobbik kezedet az ő feiére (Lép: P'itk. I.295). Kezest vetők: satisdo C. PPBl. K o t z k á t vetni: jaetare *basilicum PPBl. Mársnak koczkáját midőn tovább vetiük, hirtelen vakot hoz (GyöngyD: KJ. 414). Ennek utetüfik ket zaz forint keotelet, hogi az nar mege ispania igazat tehesen felőle (RMNy. II.83). Ilyen állapottal Éneás lehetet, szép Laviniaival mikor kötést vetett (GyöngyD: Char. 393). Magánál nagyobb vét követ (Deesi: Adag. 4). Harom nap iaro földuyi köszd vete ő közette es Jacob közet (Helt: Bibl. I.O4). Ez illyeneknek mi lábat nem vetünk, csak a következendő conditio tartassanak-meg (Pós: Igazs. 171). Lángot vetők: inflammo, rodardesco C. Lest vetek: obsidior C. Valakinek lest vetni: *adornare tragulam PPBl. Vess lesth az vrasnak (JordC. 301). Az város környül leseket vetél vala (Helt: Krón. 72). Lest király sokfelé vetett vala (RMK. III.333). Ebeczki kivitte az hadakat, most végibe leseket vetettek (Bercs: Lev. 299). A puska lobbot vet (Thaly: VÉ. II.376). Magot vetők: semino C. Kyk vethnek magoth kenyveszekbe, vagsagal arathnac (KeszthC. 360). Kimene mag vetni az magnetó ember (Sylv: UT. I.20). El memen ez frater Rufinus magat nete az zeut inatsagra (VirgC. 23). Mostan a fejedelmec mellé veti magát minden varga fölt, ot hazudoz (Helt: Mes. 192b). Vgy tetzik, halálra veté magát (Czegl: Japl. 3). Nagyra veti magát (Könyi: HRom. 157). Vasárnap bocsátá viszsa a követet, kin maga jelen lesz, szombat-napot vetett (GyöngyD: MV. 52). Meg kellene jönni Déceinek immár, kit a vetett napra nyughatatlanul vár (GyöngyD: KJ. 383). Én üdvözít Christusom, ki a te nagy kegyességéből az embereckel nem et vetvén meg-tesztésültél (Pázm: Imáds. 161) Tör ala embörnec nákat vetnie (NagyszC. 246). Az wr isten nem chak azert vét nyauallyiat emberre, hogy bűnes (Helt: Bibl. I.f3). Az Aaron vessen nyilat az két bakra (Kár: Bibl. I.103). Az fölnyag okot ne vessen a zam adasban (TörtT. 2 I.190). Ostromot kell neki vetni (Könyi: HRom. 109). Órúzeket vete az határookban (Helt: Krón. 45). Azzal fenyeget, hogy peezkét vét az orromra (Matkó: BCsák. 157) Leh zalnan lona hatarol peezetöt veth az tömlöcz aitariara (DebrC. 123). Levelekre az a pöczet vettétöt, mely az romai kyralioknac bekötöt levelekre szokott vetetui (Zvon: Osiand. C3). Pestsétet vete isten Ábrabám-nak és maradékinak testére (Pázm: Préd. 158). Egy ezüst órácskát köt ahoz ezekre, pecsétet vét s bizza Pál Gergely követre (Gyöngy: MV. II.162). Más példabeszédet vette Jezus eleygbe: aliam parabolam proposuit Jesus (Helt: UT. D3). Sok gyűlevész népek edes lakó honnyunkban ráuk fűtven praedát vetének nemzetiknek (Megy: 6Jaj. IV.16). Prédát vetvén mind azokban, valamik kiki szokott az ő mestersége szerint vinni (Monlrók VIII.300). Tett igéretet, rabszlijat vetett, ilyen a parolája (Amade: Vers. 216). Vessek istenbe ő remensegeket és ne feleggek el istemek myvelkedetit (AporC. 34). Eszelen, ki veti ilyből reménységét (Zrinyi I.81). Nagyságodban vetette reménységét (Bercs: Lev. 172). Csallatkozik, a ki istenét elkerülvén emberbe veti reménységét (Fal: SzE. 522). Látván, hogy mindenütt ben sül és csak retesztét pattantyújuk (Pázm: Kal. 129). A Dunán túl is vetett sáncot (Monlrók XV.525). Buzájába vetettük volt sarlóknak (Czegl: MM. 10). Sógorságot veté a Sálomon Pharaul, el vönén annae leányát (Kár: Bibl. I.303). Kész vélec jó móddal sógor-ságot vetni (MA: Bibl. I.31). Sógorságot vetendetec ő vélec: conubia miscetis cum eis (214). Sorsot vétetec ruhayára (Vás: CanCath. 114). Sorsot vetének rubaiára gúglóván szegény-

ségét (Zóly: Elm. 64). Süveget vetni: *aperire caput PPBl. Mond meg uradnak, hogy tölke, gané a mise, ne ves süveget a kepnek (Mel: Sám. 385). Süveg netne halgattyaz az ördög szauát (Mel: ATam. 122). Ottan süveget vetnec és terdet, feiet haytnac neki (Born: Préd. 66). Meg-kivánnya az vr, hogy süveg vetve, térd-hajtásokkal forgódgyanak szolgálai (Pázm: Kal. 735). Marchocheus süveget nem vetett, nem emelkedett előtte (Pázm: Préd. 54). Előtte mentél társaidal süveg vetve (Pós: GBot. 29). Ha az isten német ruhába menne eleibo, annak sem vetne süveget (Gér: KárCs. IV.522). Számot vetni: rationem *deducere, *edere rationes PPBl. Valakivel számot vetni: *disputare rationem cum aliquo; megszámlálom, számot vetek: computo PPBl. My nem hogy chak enyven volnak, de soha ember zamaat nem vethet (ÉrdyC. 553b). Botyany vramboz menek zam vetny (LevT. 139). Akara számot vetni az ű szolgálai: voluit rationem ponere cum servis suis (Fél: Bibl. 130). Nem jó gazda nélkül számot vetni (Deesi: Adag. 167). Az Mahomet névénec görög böltii is ugyan ezen nevezetes számot vetik (Pázm: Kal. 670). Szám vetvén elégtessd meg (Gér: KárCs. III.362). Tessék most jó dámkál leg-alább múltólfeben számot vetni té-tova röpitett gondolatokkal (Fal: NA. 134). A test és vér gyulladási között meg lévén a költség, az akarat, mire ne mennyen egy urfi, könnyű számot vetni (Fal: NU. 263). Vannak olly emberek, a kik számot sem vetvén erejekkel mindenbe bévatják magokat (Fal: UE. 391). Könnyű volna mind ezekről tenni, ha az uraimék számot vetnének magokkal (486). Számot vetsy untalan orszényeddel, lelked-ismeretivel nem (Fal: SzE. 516). A magyarok mint a Finnia-béliek egytől fogva tízig tsak nem egyféle képen vetnek számot (Moln: JÉpil. 174). Valami keussé szememöt vetvén arra (Kár: Bibl. I.461b). Szemét egy aszszonyra veté, azt meg-szereté, meg-nehezkesíté (Pázm: Préd. 794). Senkire jó szemét nem vetnek (Fal: UE. 382). Reám leg-ébrebben veté szemeit (SzD: MVir. 389). Földre vetett szem illet szizeket (386). En öltözetemen zerenéet veteinek: miserunt sortem (DöbrC. 44b). En töllém vettetét e z é r z é s, h o g y m é n d é n n é p e l u e z i e n (BécsiC. 134). Vgyan czoda volna, ha ő szót nem vétne hozzá (Deesi: Adag. 129). Soha nem akartak az hussiták szövetséget vetni az lutheristákkal (Pázm: Kal. 158). Csuda mely nyájas szövetséget vetének egymással (189). Isten azt ígéri, hogy ördökké-való szövetséget vét az új testamentommal (Pázm: LuthV. 273). Léssen az szövetségnek jele, mellyet én vete é n k ö z d ö t t e m és t i k ö z d ö t t e t e c (MA: Bibl. I.8). Szövetséget ne vess véle: ne pangas foedus cum eo (S1) Szövetséget vetnek egymással véreket bostáfván karjokból (Halt: HHist. II.115). Olyannal kell szövetséget vetned, a ki hozzád méltó (Mik: MN. 274). Hogy be ne döljön az ódala az fáinak, t á m a s z t v e s b e l ő l n e k i (Radv: Csal. III.50). Bort is hoznak, do vét Ferencz tiltást ennek (GyöngyD: MV. 112). A kegyességnek szine alatt törököt vét (Illy: Préd. II.355). Vittel múnket törbe, vettel törödolmeket mű hatonkra (AporC. 13). Tammazott tanosagot Jacoban es törüent vetet Isrflben (AporC. 34). Terwentli ves nekem wram the vtadba eos yagazas engemeth ygaz wtflba (KeszthC. 60). Az tatárság mindenütt tüzet vete s é g e t é z a z o r s z á g o t (TörtT. I.2). Vakot vetett ott a kozekád (Bal: CsIsk. 35). Itt is vakot vete Pazman kozekáia (Zvon: PázmP. 4). Az úr istent segítségül híván kétség nélkül vakot vettethetünk az ellenséggel (ErdTörtAd. II.399). Majd meg-válík, kinek vet vakot a kotzka (PhilFlor. 95). A világi jó szerentse hamar vakot vet (SzD: MVir. 393). V é g é t v e t ű m : defungo C. A dörgésnek véget vetők: detono C. Az Moyses törüenyenec véget netuen (Mon: Apol. 467). Az bornyomó nem nyom bort az vilkiban, a száreten való örömnec véget vetőtem (MA: Bibl. II.15). Által-ítvén magát véget vét éltének (GyöngyD: KJ. 456). Ennek szerencsége végét veti az erdélyi succursusnak (Beres: Lev. 629). Mindenkor vonjuk magunk után hoszszas bujdosásunkat, a mellynek talán tsak a halál veti

végét (Mik: Törl. 404). A mint látom, az az ifjú Apollonius verset vethet velem (Halt: HHist. II.269). Egy emberke vagyon itt a pusztaban, az jó ream és meg fog és zabolát vet látomra (Helt: Mes. 357). Kétségbe esvén gyógyulásárúl néki vetik a zabolát (Pázm: Préd. 32). Sák mántú veténe mindenben, valami találtatnéc az király házában (Kár: Bibl. I.392). Az gyermekeket elrabollyac, josszágokban sákmánt vetnec (MA: Bibl. I.31). *Vmiül vet*: Azt veti okúl: *prateudit hoc PPBl. Nyavalyáját vetni okúl, hogy nem mehetett: *juram morbum PPBl. Eeket az ur isten például vetette minden istenes életű emberek eleiben (Pázm: KT. 57). *Vmivé vet*: B á n n e g n e v e s s e (Sylv: UT. 17). *Vmivel vet*: Zoknya allya, lely zewld atlachal vetett (RMNy. II.34). Egh zoknya mynd allya, fely aranyas barsonnyal wotteth (RMNy. II.34). Kek tafota szolonyajja, fely veres bársonnyal vetett (Radv: Csal. II.6). Mással vetűm: conjicio C. A népet adó alá vette (Könyi: HRom. 2). Mindennemű szentséget maga bírtoke ala igyekezie vetni (Mon: Apol. 468). Az papa az gyűfles ala vagon vetettuen (Zvon: Osiand. 87). Buda hatalma allá vete az egész Scithiát, hogy az Atila táuoly lötebe semmi támadás ne lönne az országban (Helt: Krón. 14). K e z e s s e g a l á v e t e t t b i n ű s : reus vadato, satis dato commissus PP. Mydeneketh vettétel w labay ala yohokath ees ekre-keth (KeszthC. 12). Arra az meg merhetetlen felségre mentenec, melyel magát is ez vilagnac feiedelmet az ő laboc ala vetnéce (EszT: IgAny. 492). A test ezer féle nyavalyák alá vagon vettettvén (Lép: PTük. I.177). Valamig élnek az igazak, sok nyomorúságok alá vettetik testek (Pázm: Préd. 11). Mint kellene czelekedni azokkal, az kik őrizet ala vete-tenec volna (Deesi: SallC. 36). Mi is, midőn gyermekek volnanc, ez világi teremtet allatoc alatt valanc rabbatasag ala vettetenen (Born: Evang. I.340). Szemfény-alá veti minden küssösbségeket, hogy pironkodgyanak (Pázm: Préd. 15). Bölcs találmány azokat maga szolgálatja alá vetni, a kiket a természetbéli ajándékok nálunknál följobb emeltok (Fal: UE. 371). Ki bocsata az isten az ő fiat az törvény ala vettettettet (Szár: Cat. C4). Az ember külbömbféle nyomorúságoknak iitközeti ala vettetteti (Illy: Préd. I.546). Minniaian, kik az föllül meg nevezet állapotban élnek, ezek ala az vetkek ala vannak vettettetenen (Lép: PTük. II.247). Bár arczám pirúnjoh, a llosvaival az had jó lesz másnak kell azt adni és magát zabola alá vetni (Beres: Lev. 537). A látásnak vizsgáló mestere a szem eleiber vettetteti látható dolgokat vizsgállya (Com: Jan. 208). A dolgot tanacz eleiben vete, mely inmar annac előtte el birbedet vala (Deesi: SallC. 21). *Vnylayt geryetteke e eleybe vetette* (KulesC. 11). *Vetoc előtökbe mostag egy mesét: proponam vobis problema* (MA: Bibl. I.31). Irot historiat hozoc elő néleskedesed melle, legyen mégis mit ellenőne vetned (Mon: Apol. 395). A porta minden tisztességét háta megé vetvén semmi jó szomszedságnak speciesét nem mutatta (MonIrok VIII.200). Az szent esküvést hátok megé vetvén ez országnak nagy részét elfoglaltak (415). Avval aggdóik, n mit vigan könnyen háta megé vethetne (Fal: UE. 427). Minden tudománt meg kel próbálni és az apostoloc írása melle kel vetni (MA: Bibl. Előb. 2). Ha az isten melle vettetik, kész halgatagsag az mi bölcseségünk (Pázm: Kal. 37). E (kalap) nyárba ellent vett a napnak (Gvad: FNót. 110). Kimorogja a kutya tiszt, megtudja az ellenség, hátul vet (Beres: Lev. 33). A hering, mellyet utjonnan fognak, nikor még leves és testobeli, a pisztrángoknak édes-ségekhez közel vét (Teleki: Fl.Él. 52).

alá-vet, alája-vet: I) deturbo C. deicio MA. herunter-werfen PPBl. A gonozokal e tűz pokolra ala vettetik (TelC. 250). Minec vátma menyorszakból ala vettetece volna . . . A küssőbbie szent Jacobot a templum teteieről ala vettettec (Helt:

Bibl. I.63). **2)** subjicio, submitto, subdo, suljingo C. unterwerfen, untergeben, unterlegen PPB. Nyakamat alá vetem: succollo C. Alája vettettek mind azoknak (Ver: Verb. Előb. 2).

alávetés: subjectus, dejectus C.

által-vet: trajicio, transadigo C. hinüberfahren, hinüberführen PPB. Hidasal, kompal által vetnee, kelneec, költőzneec: pontone trajiciunt (Com: Jan. 91). Az hidat hol vessék által, bizonytalan (TörtT: I.639).

általvetés: trajectio C. MA. das überfahren PPB.

általvető: bisaccium MA. PPIII. satteltasche PPB. Nyalában és általvetőkben hordgyak Bihar vármegyére a bibliak (Pécsy: Fel. 164). A kötőléce zec: a turba, tiska vagy tarisznya, iszic avagy által vető (Com: Jan. 93). Általvetőt, kit Erdeliben minap hoztak volt (Vás: Ep. 12). Bagázsia kell neki s minden, nemcsak vezeték s általvető (Beres: Lev. 121). Mitsoda gyönyörűség a mások erőtelenségeiket általvetőkre rakni s a maga látán hordozni (Bod: Pol. Előb. 12). Szőr általvető (Vectrans. 17). Egy általvetőre, páltzára, tarisznyára, árnyék szolgára kél, száll (SzD: MIVir. 14).

be-vet, bele-vet: **1)** injicio, insipo C. hineinwerfen PPB. Bevetni a kenyeret: panem in furnum immittere MA. Ez borkat batran be vesse pinceiben (RMNy. II.2). Az apró lalnak is gondját viseltem, az mit bele vetettünk, szép elevenek (Nád: Lev. 108). Az szegény őzeagy asszonyállatnak két filyére, kit be vete a pesselybe, kedusebb lón isten előtt sok fő emberek aranyánál (Vás: CanCath. 99). Fogságba bé vetnek, vízbe mártot kenyér-héy lészen élésed (FortSzer. I). Ezt az régi meste- re az éziért szokták volt belevetni (Radv: Szak. 78). Veres- lagyját ha megvágod, úgy veted bele is, nem árt (108). Czinály horgozkákát, mellyeket bévess az másic kárpiton való szemczékébe (MA: Bibl. I.72). Valaki nem imádná az bálvánt, nagy vettetéieik (Lép: PTük. I.10). Ha a puszpang fa levelei a levendula vízében bé vetetnek, az eszelősöket meg gyógyíttják (ACsere: Enc. 232b). **2)** inero, insemino C. einsäen, einstreuen, einpflanzen PPB. Wgarokath be vetenek ees zelewth yltetenek (KeszthC. 298). Vessetek be a földet es a gabonának ötédét Pharaonac adgyatoc (Helt: Bibl. I. Aa). Örömesben fel-töri és bé-veti jó magval, hogy-sem a tiszta kopár mezőt (Pázm: Préd. 26). Az istennek szántó-földe a keresztyén embernek lelke, mellybe vettetik a bit, de az ellenséges ember félyül be-veti abba a gonosz sugallásoknak konkolyát (Mad: Evang. 171). A szántó a pallagot bé-veti és bé baronállya (Com: Jan. 89). Az czelédes embernek meg kel engednie, hogy az bé vetet jó magva között konkoly neukedgyék (Mih: ŐElet. 82). A gazdák is vallyák, vékonyan maradtak, többet vetettek bé, hogy-sem learattak (Fal: Vers. 914).

el-bevet: [injicio; hineinwerfen, einstecken]. Erőssen meg kötözök s eg tömlőcebe el bo uetek (KazC. 66). Elberetik az kemenezébe (Sylv: UT. I.22)

bevetés: injectus, injectio C.

egybe-vet: **1)** congero MA. [computo; zusammenrechnen]. Mind ezeket ha egybe veted, téssen mindenestől 2549 extendőt (Kár: Bibl. I.192). **2)** confero, comparo MA. [vergleichen]. A világi fáradságunk es szenvedésink nem egybe-vethető a biunte- tessel, mellytől fölünk (Pázm: Préd. 167). Vesd egybe a szent Pál szavainál a Calvinus es a farkas bőfőségét (Sall: Vár. 2). A mennyire az alaton föld a magas éggel föl-tehet es földi szépségét az égi ékességgel egyben-vetheti (Lipp: FKert. 14).

egybevetés: comparatio, collatio MA. vergleichung PPB. Kristus maga nevezetetik Judabéli oroszláznak, mivel minden királynál hatalmasabb volt, ez pedig sok egyben vetésekből meg-tetszik (Misk: VKert. 60) Vagy egybevetés vagy példázat

vagy hasonlatosság foglaltatnak az evangéliomi helyekben (Hly: Préd. Előb. 2). Egybe-vetés-nélkül nagy lészen az ur előtt (Csúzi: Sjp. 221).

egybevetetlenség: [ratio incomparabilis; unvergleich- barkeit]. Igen nagy itt ez aránt az edgybe-vethetlenség, mert ugyan-is mitsoda a kis patak az nagy tengerhez képest (Megy: SzaÖröme. Előb. 13).

el-vet: **1)** projicio, succuso, prodo C. amoveo, abjicio MA. wegschaffen, fortwerfen PPB. Elvetni másfelé a vizet: aquam derivare, avertere, delectere fluvium MA. Ű therheket wessek el ny rolonk: projeciamus a nobis jugum ipsorum (KulesC. 2). Ű sok kegyetlensegekerth el wessed űketh: secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos (7). El wetethnek the yteletyd ű elele: auferuntur judicia tua a facie ejus (16). Te Nag. ueste el haragiatt ű rola (LevT. I.369). Rut körmöt el vét (Mel: Herb. 9). Az iol bant inlokba semmi uints el vető (Born: Préd. 281). Térjeket szűvetekbe bñnősök, vessétek-el bñnötöket (Pázm: LuthV. 410). Okossággal fel-ékesítéd lelkün- ket, hogy méltóságát meg ismerhetéd és te-kivülled senki szolgálattára magát el ne vetné (Pázm: Imáds. 125). Ha ki el tudná vetni az ő türetlenségéneec köldus kötösét, mely jól volna annac dolga (MA: Scult. 255). Az terhes asszonyállatoc, ha szinten esac czipeléseket szoritod is meg, ottan el vetic mébekből magzattyokat (Prág: Serk. 394). Meg tisztit bennfin- ket es el-nem vét rusnyákat, undokokat (Mad: Evang. 349). A tsúszó mászó állatok az ő bñröket el vetik, le vetkezik (Com: Jan. 49). Mikor szénát talált, el vetette a szalmát (Czegl: Japh. 9). Az a giümöleze amaz el szeuivet fának, melliet pestis ragadásnak nevezbetünk, hogi az ember saját édes gyermekét is el veti szeme előtt (Csanaki: Dögh. 99). Mellyet midőn meg- eselekszes, vesd el a félelmet (László: Petr. 165). Hogy ha egésséged tartani jóvalod, el vesd te magadtól mindes súlyos gondod (Fely: SchSal. 3). Kedvinköt el ne vessük (Hly: Préd. I.437). A ketskét meg-rúgdosták, hogy idő nap előtt el- vesse az ő fiat (Bod: Lex. 56). **2)** [contemno, negligo; verach- ten, missachten]. Ne vesd engemet vensegek ideiben, mikor meg fogatkozik en tehetegem (AporC. 22). Ea ionkab valaz- tam en istenemnek hazaban el vette nemem, hog nem bñn- sőknek bailokaban lakoznom (DöbrC. 156). Az isten az vadon- ban ay világnak nem kedvezet, hanem azt az ő haragjában szine előtt elvetőtte (MA: SB. 18). **3)** prosermino C. [aussäen]. A mely bízzát most elverték s felszörtak, mind elvessék, sem- mit abban egyéb szükségre ne fordít csak egy vékát is (TörtT: I.1157).

[Szólások]. Némelylek igen el-vetették a sulykot: quidam *superjecere fidem PPB.

elvetés: **1)** [deductio; ableitung]. Árkot ásnak a pataknak más felé való el-vetésére (PP: PaxA. 325). **2)** succussus C. **3)** projectus, abjectio MA. das wegwerfen, fortwerfen PPB. **4)** aborior; unzzeitige früchte tragen Ver.

elvetet (elvette DöbrC. 43): abjectio DöbrC. 43. [contemp- tus; verachtung]. En fereg vağok es nem embör, embereknek vtalafa es nepeknek elvette (DöbrC. 43). En vagyok fereg embereknek vtalata es nepeknek el wetette (KulesC. 40).

elvetett: abjectus, vilis Ver. [contemptus; verachtet]. Meg hytvánb, el vetett edenekkel, poharakkal elegendyk vala meg (MargL. 36). El vetett niomorult (Mel: Jób. 16). Kor, beteg, ezt é világ bodogtalannac es el vetnee itelic (Born: Préd. 387b). Melly lütuán el vetőd vagyoc, mit felelhetné (Kár: Bibl. I.537). Senki meg ne utálnia ez világ előtt el vettetet állapattyokat (Tel: Evang. II.232). Alatsomb szolgálja, el-vetettet rajja eleibe allapodik (Pázm: Préd. 16). A mi embereknél legdrágáb, azon elvetet dolgot vásároly (Pázm: KT. 288). Publicánus, es még pogánnál is az sidoc oldt el vettetob (Zvon: Post. II.281). El

vetett kedvű (Laud: UjSegits. II.26). Az elvetett töredékny ivogescerép már is többre böcsültek a szün-gyémántnál (Fal: UE. 466).

elvetettség: [improbitas; verworfenheit]. Nincsen nagyobb elvetettség mint a gazdagságot szeretni (RendÉlPéld. G3).

elvetéttül: abjecte MA. verächtlich, verworfenlich PPB.

eleibe-vet: obtendo, praetendo C. [vorlegen]. Illyen kérdést vetettek eleibe (Czegl: Japh. 1).

elvé-vet: 1) [praepono; vorsezen]. Kérdés teget, ha alkalmas emnye menő azokból ewangelium tartolnac, melyec eleuuetetnek, nykent Cristus hagyja (EhrC. 16). Minden ember előzer a io bort veti eleuc es micor megrezegöndene, tahat azt, a mel alab valo (MünehC. 171). **2)** [profero; vorbringen]. Ew vessé előwe, ha myt akar mondany (ÉrdyC. 661b).

ellen-vet, ellene-vet: 1) [objicio; entgegenwerfen]. Az veszedelmnek ellene veti magát a jó pásztor az ő juháiért (MA: Bibl. I.136). **2)** [objicio; erwidern]. Lássuk aszt is, mit vetettél ellene az szentek segítségül hiúsának (Bal: Cslsk. 302). Ha az sátán ellen-vetné: nyavalyis és el-vetett ember vagy, ezt felelyed, mennyekben más ember tudok lenni (Mad: Evang. 466).

ellenvetés: objectus C. objectio MA. einrede PPB. Megfelelni az ellenvetésekre: diluere *objecta PPB. Az io tetelet kenezet meg őrzied, hatra vetuen az hamissan ueneztetet tudomannak ellenvetésit (Fél: Bibl. II.115). Ha ez ellenvetéséc elomolnac, az többinek is oda kell szakadnie (MA: Scult. 987). Az ékessen szóló az ellen-vetéseket meg czáfolya és hamisítja valóságosan (Com: Jan. 162). Erre az ina-szakadozott ellenvetésre immár egy-néhány ízben megfolelték (GKat: Titk. 321). A fáleket bétulhasztya ellen vetésekkel (RendÉlPéld. C10).

ellenvetésceske: [objectio leuioris momenti; schwache entgegenung]. Azokra való ellen vetésceskéidre emberi válaszol léssen (Bal: Cslsk. 45). Gyermeki ellen vetésceskéidnek is vonytélkit meg ódom (200).

ellenbe-vet: 1) [oppo C. [entgegenstellen]. Sz. Pál az hitet es az latast ellenben veti, mert most hit által iaruuk, de az örök életben latas által (Fél: Tan. 297). Valamikor a szent irás az embereket erkölcsökrül, életokrül akarja megkülömböztetni, mindenkor így veti őket egymással ellenben (Matkó: ICsák. 385). **2)** [objicio; entgegen]. Ellenbe veti hozzá maga menteset (Beythe: Epist. 22).

ellenbevetés: 1) [objectio; erwidern]. Afféle zidalmaknak ellenbe vetésök, akképen hátra verésök chak kenélségből támad (Beythe: Epist. 208). **2)** [oppositus, oppositio C.

elő-vet: 1) [objicio MA. vorwerfen PPB. Ha az őrdögök midőn csak suttogya birbitének is, ottan elő-veti magát az sátán és segít vitézít az gonoszra (Pázm: Kal. 791). Mind a háromban nagy külömbség veti-elő magát (Mad: Evang. 449). **2)** [praetendo; vorgeben]. Az életet vakmerő kinyességéből szerenczére vetie, imozt vetvén elő, hog ha az ő idejéc előjt, oda kell lenniec (MA: Scult. Előb. 17). Soc ezer embert vitt az őrdög elővetett szükséggel az őrc veszedelmre (MA: Scult. 268). Oly helytelenségeket vetnek elő, kit borzadás nélkül nem is hallhat ember (Bercs: Lev. 58). **3)** [objicio; entgegen]. A római anya sz. egyház oltalmazóinae ez mái napon nuenzen semmi egyeb elővethető gyámolkajoc, hanem az melly az sidolnac volt régenten (MA: Tan. 1082).

elővetés: objectio MA. vorwurf, einrede PPB.

előlvét: 1) [praefero, antefero, praepono C. vorziehen, vorsezen PPB. Senkiuik magatokat előlv ne wessetek (ÉrsC. 196)

2) [praemitto; vorausschicken]. Lépjünk immár az előlv vetett bizonyosságunk második részére (Pázm: Kal. 145).

főlén-vet: [abjicio; wegwerfen]. Az kéz irást Christus által vonta az ő vérvél és azt az keresztfára szegeszte és fölént vetötte (MA: Scult. 431).

föl-vet: sursum jacio, projicio MA. in dio hōhe werfen. emporwerfen PPB. Fel-vetni a lakatot: applicare seram MA. Meg-számlálom, meg-olvasom, fel-vetem: dinuero PPB. Binősök tört hēvedől kihoznak, & yeket fel vetek (DöbrC. 87). Itt meg nem fordwandotok, & tereth meg randytya, & wyeth fel vety (KeszthC. 10). Markolyatoc egy maroc hammat a kementéből es Moses vessé fel aszt az égbe (Helt: Bibl. I. Ff3). A kéz ij fel vetye, az elme meg ereztue véz meg (Deesi: Adag. 299). Nyilai élesek mint a sasnak körme és minden kézivek erőssen felvete (Thaly: VÉ. I.251). A hajnal szeméit fel veti (Könyi: HRom. 79). Fel-vetém szememnek héjjait (199).

[Szólások]. Az újjuin vetette-fel: ejus mensura *vetit ad digitos PPB. Az újjuin vetni-fel a számot: *digitis computare PPB. Fel-vetni az adót: *describere tributum imponere *vertigal PPB. A szegénységben nem a szükséghez képest vetik-fel az adót (Teleki: FLél. 81). Föl-vetni a zágyat: concinnare lectum MA. Fel vete batorsagos bizonyalmat (NagyszC. 1). Az felvetett bizonyosságokból ki nyilatkozik, hogy az istentől teremtetünk (Pázm: Kal. 38). Anyi fővést vessen fel mint az húsa (Radv: Szak. 19). Templom fundamentomát fel-vető: *positor templi PPB. A templomnak fundamentomát nag örömel fel vetecc a sidoc (Szék: Krón. 51). Fundamentomát fel veté az isten házának (Kár: Bibl. I. 421b). Valanac immar, minekelötte az romai ecclesiának fundamentoma fel vettetnek, ez világ szerint híres ecclesiak (EszT: IgAny. 73). Annak az kővetkező gonoszágnak maguai el voltanac hietue es nemiméü fundamentomi fel voltanac vettue (413). Fundamentomát jól felveti (Ker: Préd. 1). A földös a köppölyöket fel-vetvén vagdal és köppölyöz (Com: Jan. 115). Egy paraszt ember Balas bíró felveté magát és soc paraszt népet bolondította meg (Helt: Krón. 76). Ha valaki fel veti magát: si quis extollitur (Helt: UT. Aa2). Kapú pénzeccel, fel vetett summaékal ki ne meréttessenec (Com: Jan. 111).

fölvetés: jactus, projectus MA. das emporwerfen, aufwerfen, vorwerfen PPB.

[Szólások]. A császár adaja a fölvetésben tett 726 t (MouTME. I.21). A főre való adófelvetés 883 ft. (88). A fejedelmek bizonyára nem volnának annyira szorgalmatosok az adóknak felvetésében mint a jó igazgatásban (Hely: Préd. II. 500). Az wr házának fundamentomának fel vetésé től fogua: ex eo die, qua fundavit Salomon domum dominic (Kár: Bibl. I.381b). Az marha fölvetésben volt tőzör egy ezer száz (MouTME. I.35). Ez világ felvetésé től fogua: a constitutione mundi (Fél: Bibl. I.44). Ludfi megó sával. Ennek is az felvetéseig minden dolgát úgy műveljed (Radv: Szak. 83).

fölvette-vet: [pluris aestima; höher schätzen]. Az isten igeknek lelki dymvelehet felvette veti vala ez velagy bevchessegnel (DomC. 9).

fölül-vet: [praepono; vorziehen] Előzár igienlkye tezy magát az fowfew apostolokhoz, azutan fölül is vety wán magath (Komj: SzPál. 196).

hány-vet: 1) [jacto; hin und her werfen]. Nem tudni a zölő azzóni állat, mit tegén a nag keserősegert, kezét edestoum hánya veti (NádC. 347). A minec el rejtettetni kel, nyilván nem hánya veti, mutogattya (Com: Jan. 179). Hánya-veti magát annál tilzessébben, meg-nyílt oldalából mennél erőssébben in

dül vére (GyöngyD: Cnp. 603). **2)** commentor C. mēditor, perpendo MA. nachsinnen. erwägen PPB. Ne hanyak vessék ezeket ez vylaghyakban, de az mennyelben es istenek ysmeretyben (ÉrdyC. 67b). Midőn eszt őmagában hánta vetette volna: arbitrans (Helt: UT. f3). Soká hántam vettem az te dolgot, meg gondoltam gyámoltalanságot (Göres: Máty. 27). A fősvény rőtteg eyel nappal mikent az nyul, hánnya veti, mint őrvize gazdagságát (Born: Evang. IV.306). Az testamentoc könyveit olvassáe, hánnyáe vessée mindenee (MA: Bibl. El5b. 2). Azt is hánnyá veték, hogy választott fejedelmek Báthory Gábor még él (TörtT. 13). Ha egy ember e világon olvasta, hánnya vetette a szent írást, bizony én voltam egyik (148).

[Szólások]. Akár mint zuggolodgyek ez velég es hánnya vessée zdmōnkben, ki tőt fítóket praedikatorokká, ezzel az isten félő embőrnek meg nem kell téholyodni (Beythe: Epist. 233b). Szemtelenül hanz vech effele dolgot irasodba (Mon: Apol. 336). Nem hánnyo vetem edes istenem érdemem (Thaly: VÉ. II.155). Semmyth the magadnak ne thwaydoneyez, ne hand vessed the magadat zertelen (ÉrsC. 285). Igen hánnyo vetted magadat (Helt: Mes. 96). A blyez e fábulálal czipi a perenteleket es amaz apró nyálás embereket, kie hánnyáe vettic magokat (214). Vakmerőkkeppen hanta vetette magat (Tel: Evang. I.566). Mint egy pánczélós Góliáth igen hánnyo veted te magadat (Pós: Válasz. 306). Nem szép tuljdon familiájáról dicsekedni s hánnyo vetni nemzetiségét (Fal: NE. 14).

egybe-hányvet: [intermiscere; untermischen]. Őszvekeveri az előbbi játékokat, egybe hánnya veti ál practikáit (Fal: UE. 370).

el-hányvet: [abjicio; abwerfen]. Mykoron zent zertzetben őltőzky, myndden yozagaat, ruhayaat, tehetsegeget, zabad akarattyaat el hánnya vety ew tewle (ÉrdyC. 571). Ha az idő annyira elhánt vetett egymástól, a mennyiben tőlünk lelet, álljunk boszút rajta (Mik: TörL. 10).

elő-hányvet: [profero; vorbringen]. Forgasd fel az egész szent írást, hánd-vesd-elő minden hívek imádságit, sola illyent nem találz (Pázm: Préd. 543).

ki-hányvet: [ejicio; auswerfen]. Ky hánnya vethy vala az őt arwlokot: ejiciebat omnes vendentes (JordC. 419). Ky hánnyaak veteek yozagabol (ÉrdyC. 644). Zykseegh, hogy kywe hánnyatok wessethék őteth thy zyveteghből (ÉrsC. 209).

le-hányvet: [abjicio; wegwerfen]. Karyayrol mynd zepesegeős eekőssegeőt azonnal le hánnyo vetőth (ÉrsC. 640).

még-hányvet: perpendo, expendo C. considero MA. pondero, ratiocinor PPB. betrachten, erwägen PPB. Mynd el multakat zertetes meg gondolással meg hánnya vessé, meg thekynebe (WeszprC. 122). Hand meg vesd meg, my legy, my vultal (127). Az tanale ez az meg hánt vetet ok vagy meg gondolt ok, valamyt tenny vagy nem tenny (CornC. 227). Zykseg az my lelky ysmeretwőknek kenyweet meg hánnyo vet newnk (ÉrdyC. 24). Meg hánnya vessée gondolattyaat (554). Hánnyáe vessed meg magadat, hóg a meg zertet alamisnat io lelki batorsagal ehessed mec (VitkC. 44). Legenee az hugok koronket es mindenkoron az ő lelky esmérítiket meg hánnyo es meg vety (TelC. 377). Meg probalya, meg hánnyavesse az ember ewnwmagath (Komy: SzPál. 167). Mi is bizony mindent meghántunk vetettünk magunkban (LevT. II.41). Kassán vagyon először az gyűlés, hogy hadd hánnyákvessék meg őt először jól az dolgot (163). Minden dolgokat meg hánnya veti (Kár: Bibl. I.519). Meg-hánta-vetette a dolgot es hamissat nem teledkedett (Pázm: Préd. 1180). Ez világi jóknak az második nemét, melyet az pogányok szerencsének neveztenek, hánnyuk

vessük meg (MA: SB. 41). Jól meg-hánnyo vetvő argumentumkat (Czegl: Japh. 71). Ha mi ollyat e munkában látsz, a mit többítésnek lenni gondolnál, addig írásmat meg ne czáföld, vala-meddig elmédben jól meg nem hánnyo-veted (Fely: SchSal. 2). Igen alkázatosan instálok Nagyságotnak, mindeneket most jól meg-lásson, fontoljon, hánnyon vessen (Bod: Pol. 124).

még-hányás-vetés: perpensatio C. reputatio, consideratio, perpensio MA. erwägung PPB.

[hányóvető]

maga-hányóvető: [se jactans; sich herumwerfend]. Maga-hányó vető lovon ül (Mad: Evang. 16).

hánnyottvetett: [gloriosus; prahlerisch]. Hon van othon hánnyo vetet vitézségtek (Zrinyi I.113).

hátra-vet: rejicio, recutio, refuso C. postpono MA. [repudio, contemno; zurückweisen, verwerfen, verachten]. Hátravetem, semminek tartom, semmibe-hajtom: postmitto PPB. Az istent, ky tyteket teremtet, aztes meg vtallatok es hátra vetetetek (VirgC. 47). Minket hátra vettel mi ellenségee vtan (DöbrC. 98). Az vesztekeg tartast hátra nem vety vala (MargL. 9). Veteel mynketh hátra my ellenségeeknek vtanna (KulesC. 107). Hátra veteom az en első gondolatomath (Komy: SzPál. 6). Nem de hátra vetőtte-ya az vristen az ew nypthy (83). Az itü vzüegieket hátra vessed, ne taplaljad az egyház svkseegeből (377). Hogy hátra veték szent parancsolatját, isten megharagvék, erőssen őket veré (RMK. II.18). Tövisses koronával fejemet koronázták, hátravették én jótéteményimet (VI.44). A tanétot ne vesd hátra, hanem hallgassad (LevT. II.77). Mindeneket hátra vetőnk es el tanosztatunk, valakik az igaz tudomant meghomaliosittiak (Fél: Tan. Előb. 10). Mindeneket hátra veten elő siet menni azoknak meg nieresere, mellic az istenül az ígretben adattatnak (285). Hátra vette az én bizony beszédemet (Huszi: Aen. 27). Mindeneket int, hogy a magan valo gyonast hátra ne veteéc (Mon: Apol. 362). Az emberek, hátra-vetvén az igaz istent, őrdög akarattyán jártak (Pázm: Préd. 78). A tolvajos helyek félelmét hátravetvén orvoslotta a mint lehetett, borral es olajjal (918). Az egész kereszténysegnek tekélet egyvezését nem kellett volna egy veteés könyvret hátra-vetni (Pázm: LuthV. 155). Minden szemérmetséget hátra vetvén minden tisztességre való gondyokat elháltic (MA: Tan. 1296). Némelyek a tikmonynak csak a székit törlek bele, a fejérit hátra vetik (TörtT. 1580). Űdvösségeknak dolgát hátravetik (Illy: Préd. I.227). Nem beesülnek, sőt hátravetnek benneteket (Bethl: Élet. II.160).

hátravetés, hátravetés: recusatio C. [neglectio; übergehung]. Kalocsai érsek nramnál is voltam, igen sajnálja, látom, hátravettetését (Bercs: Lev. 170).

hátral-vet: postpono C.

hozzá-vet: **1)** opinioe *auguror PPB. [kombiniiren]. Valamit el-találni, valamibe jó hozzá-vetni: aliquid conjectura, suspicioe *assequi PPB. **2)** adjicio MA. hinzuwerfen PPB. Kazdagsagok ha sokasoludnak, ne akarintok azywet hozia vetetek (AporC. 8).

kétfelé-vet: [disjungo; trennen]. Mindaddig együtt laktak, míg a szentszék kétfelé vetette őket. 1760 (Hazánk I.368).

ki-vet: **1)** ejicio, ejaculor, egero, exturbo, emolior, elimino C. rejicio MA. auswerfen, wegwerfen PPB. Belit kivetőm: evirescero; mellyemből kivetőm: expectoro; udvarból kivetőm: excurio; szentségből ki vetőm: exauguro C. Szentségből kivetni, közönségessé tenni, semmi tekintetben nem tartani: *profanum facere PPB. Vram nemde te nenedbe prophetatone e es te nenedbe őrdögöket kivettőne (MünchC. 26). Ki vete mend a templomból a iuhokat es a tehenéket (171). Wet-

tesseek ky az test az tengerben, myg mi ces mynd el nem wezvánk (ÉrsC. 437). Az ő feleséget az ő engedetlensegeiért országabol kivetitö (Helt: Bibl. I. 63). Acker meg ragaduan a két kő tablat kivetim mint két kezemböl es eltöröm a ti szömeitec kátára (Helt: Bibl. I. Ppp). Ha újabeli gyűri volna is, ki vetnéje onnan (Tel: Evang. II 865). Minden az mi beszarmazik az szaiou, az hasban megien es az perutara ki vetetik (Fél: Bibl. I. 25b). Be mene Jesus az templomban, kezdö ki vetni az adokat es az venöket az templomból (72b). Az hasáról vesd ki az bétit a malaczanak), ha főzni akarod, ha pengi sütni, az oldaláról vesd ki . . . Az húros rigónak gyomrát es begyit ki ne vessed, mert abban penyö mag szokott lenni (Radv: Szak. 9). Ha ki veted házadból az czufolót, megszünie az patvarködés (MA: Bibl. I. 566). Az hitelenec is isten ajándékát megkostolyás, do hamar ismét kivetik azt (111). Hanem nosza vesd ki e kötelet nyakadbol (Matkó: HRoml. 11). A kenyér a gyomorba mégien es a pervátába ki-vetetik (Tus: Apol. 71). E szók után fogják a mezítelen embert, keményen meg-verik es ki-vetik a kapun (Halt: III. Hist. II. 94). Kőnyebb kizárni mint lövetni az embert (Beres: Lev. 501). **2)** [exundo; austreten]. A Nilus folyó vize az ő szokot idejében ki-nem vetett a földnek meg-öntözésére (Pós: Igazs. I. 185).

[Szólások]. Adjatok nékünk kártyát, lássuk, ki vét ki (KirBesz. 90). Azonba éyfel veti ki öket az lakodalomból (Born: Préd. 460). Itt kell fáizanoznom, míg az törvény elvégződik, kiből azt hiszem, hogy az husvét vet kü (Nád: Lev. 36). Mindaddig azt műveli, míg azt ki nem veti fejéből (128). Vesd ki szűuodból (Deesi: Adag. 204). Haur ki veté szivélül kétségét, mert sebes Iszlán hozá bizonyos birét (Zrinyi I. 71). Kitették a szürit, eb-rúdon ki-vetették (SzD: MVir. 12). Akadunk olyasokra, kik mindenibe kapnak, kivetik a békességet (Fal: UE. 426). Flok a mint élek, kivetem hasamat a jó verőfénynek (Thaly: Adal. I. 236). Határodát kivetem az veres tengertől fogva az philisztéusoc tengeréig (MA: Bibl. I. 70). Magas hegyekre föl lágth vala, nézi ha valahonnan szerelmes fia ki vetné magát (Lép: P. Titk. I. 136). Kivetet ő orcaiook elől nemzeteket es nillal meg oztotta nekik a földet (AporC. 38).

el-kivet: [ejicio; auswerfen]. Ezük előtte el nem rejtözhettek, mert földből is ök el kivetettetnek (RMK. VI. 39).

kivetés: ogestio, egestus, emissio, reiectio, projectus C. ejection MA. auswerfung, verwerfung PPB. Tisztiból való kivetés: depositio C. Az anyaszentegilazból való kivetés (Fél: Tan. 319). Az ki vetesben az tanitok mongiak ki az sententiát (320). Malacz megsütve. Ennek is usy cselekiüdjél béli kivetésével, mint immár meghallottad (Radv: Szak. 71. 73. 76. 136).

kivető: [reprobandus, ejiciendus; verwerflich]. Moglásd, hogy kivető nem leszen en dolgonban (Illyef: Jephla. 12). Vives Ludovicusban nem találtak semmi ki-vetött (Czegl: Japh. 48). Micsoda ki-vetött találtál bennünk (Matkó: BCsák. 350). Igen jó had, egy kivető bennük nincs (Monfrók VIII 146). Jó a szántó vető, nints abban kivető (Felv: Dies. 52). Egy sem leszz ki-vető közzületec (Horv: Mór. 21). E mellett az is igaz, hogy hol-mikor a gondviselőkbén is magyagon a kivető (Fal: NU. 255). Kiben-kiben vagyon valami ki vető (SzD: MVir. 34).

környül-vet: circumjicio C.

közbe-vet: interjicio, interpono, intersero, intercalo, inflicio C. [einschieben, einschalten]. Három esztendőc el forgása alatt el jövése leszen a közben vetett hónapca (Com: Jan. 170). Esküvést vett közben, hogy igen erős vigasztalásunk légyen (Illy: Préd. I. 566). Kezdeti éledni reménye, melyet a valótól nagy közbe-vetett üdő választ vala el (SzD: MVir. 202).

közbevetés: **1)** [discrimen, discordia; unterschied, un-einigkeit]. Szintén azt mondhatták, az mit sz. Hieronymus

monda arról az közbevetésről, mely ő közötté es sz. Ágoston között támadott vala (Pázm: Kal. 258). Abban forog az közbevetésnek sarka, ha az sz. irás csak magán világos légyen-e minékünk (511). Nékünk most csak amaz nevezetes Antichristusról leszen közbevetésünk az atyafiakkal (660). Hol vagyon olly fiú, ki attyát ismérje es bütsülye, mikor pénzről vagyon közbevetések (Pázm: Préd. 212). Mi közöttünc es ti közöttötök nagy közbevetés vagyon annyira, hogy az kie akaránac innét ti hozzátök által menni, nem mehetec, sem pedig onné ide nem jöhetec (MA: Scult. 697). Innep napok tiszteleti közben vetés nélkül tartoznak a szentekre (Czegl: MM. 62). A vétek közbevetés nélkül isten körül-forog (Illy: Préd. II. 480). Nagy közbevetés választ-el tégedet minden mástól (SzD: MVir. 289). **2)** interjectio, interjectus, interpositio, interpositus, intercalatio C. [unterbrechung]. Minckelötte azt megnyerné, nagy unalommal szevedei csak egy kis mulatságnak is közben-vetését (Com: Jan. 68). **3)** [contradictio; widerspruch]. Ha a dologhoz értene, derék ágazatban nem volna közbevetésünk (SzD: MVir. 27).

[közbenvetetlen]

közbenvetetlenképpen: [proxime; unmittelbar]. Az isten sok tselekedetit, mellyek közben-vetetlenképpen folynek az ő közölhetelen isteni tulajdonságitul, nem közölheti teremptett állatival (Megy: SAÖröme 376).

közbenvetetlenül: ∞ Lón az eretnekségnek eredeti önnön magától az ördögtől közben-vetetlenül (GKat: Titk. Előb. 10). A profétakat az örkéke vala isten küldötte közben-vetetlenül az ő szolgálájára (GKat: Titk. 319).

lő-vet: dejicio C. MA. [depono; hinabwerfen, absetzen]. Hátatlan ló, mely az embert le-veti: *steruax equus PPB. Le vette testy ruhayaat (ÉrdyC. 569b). Le vetette vala gatyáit (SálMark. D6). Ha ezek előt süngünklet le vettyie (Vás: Can-Cath. 121). Az nagy ördömmec miatta némellyie levetic ruhájukat (MA: Scult. 13). Az ő czondorút le nem véti es vy sarut, köntöst veszen rejtja (733). A levetteköz szobában levettyük rubánkat es föl köttyük az előlkötöt, fördö pedult (Com: Orb. 151). Jobb fel sem temü, hogy nem mind untalan levettü az a süveget (Kopasz). Ugyan tájéket turt az ellen, ki ötet le-vetette (Czegl: Japh. 247).

[Szólások]. Te is ártatlanul meg boltál mellette Jazicli Ahmet, mert kemény seb le-vete (Zrinyi I. 53). Vessétök le az régi embert (Baythe: Epist. 214). Vessétök lewe förtelmetteseghet: abjectis omnibus sordibus (JordC. 833). Le vessetec az haragot (Born: Préd. 273). Zambalan byalok, kyk mynd le-vethween az ew kemenségök nagy zlygen az taborra menecnek (ÉrdyC. 403). Az haszar Janos papat le-vetuen mást szerze helobe (Mon: Apol. 470). Nem kel a papot egyszeri paráznaságit levettü tisztiból (Czegl: Japh. 236). Le-vetett szemmel nézzen (Tarn: Bar. 203).

el-lövet: [dejicio, ejicio; abwerfen, auswerfen]. Kik a Krisztus Jézust az ő székiből el-levetik, az ő érdemében hltteket nem votik (RMK. VI. 4). Isten, a kit akar, székiből el-leveti (78). Az kit akar, székiből el-leveti, az kit akar, esmeg el fel emeli (Born: Ének. 422). Az Jézus Krisztust el nem szenvedhetik es az ő székiből ötet el levetik (Thaly: VÉ. I. 87).

lövetés: **1)** depositio C. dejectio MA. herabwerfung PPB. Nyakra füre lovetés: praecipitatio C. A szent lélek isten ismértetni akarván, mi-némü tselekedetben áll a lelki környölmetelés, nevezi azt régi ember lovetésének (Pázm: Préd. 161). **2)** [amissio; verlust]. A betegség által az izlésnek lovetése származik (Illy: Préd. I. 446).

lövetetlen: indejectus MA. nicht herabgeworfen PPB.

levető: sternax, dejiciens MA. [zu boden werfend]. Levetőt ádizk vélek az szerencse (MA: SB. 65). Levetőt játszott vélek a szerencse (Fal: NU. 287). Felütöt, levetőt játszik velünk a szerencse (Fal: TÉ. 675).

még-vet: **1)** fejcio; auswerfen]. Meg uetne az halo, ezicentő, a lep, ackibe meg fog (Mel: Préd. 298). Monda Simonak: Vagy a mélyre és vessétek-meg hálókat a fogásra Pázm: Préd. 778). A nőstény szarvas a kőtelekből avagy guokból csinált meg-vetett, kiterjősztetett törben esik (Com: Jan. 30). A vas maeskát meg-vetie (90). Nagy asztalok meg-vette-nyek, Zrini gróffal vitézek ott le-tilének (Zrinyi 168). Nem jó helyen vetette meg hálóját (SzD: MVir. 20). **2)** abdicio Ver. oasporio, detrecto, improbro, reprobro, respuo, postmitto, injuro C. vorwerfen Ver. [verschmähren, verachten]. Szolgái tanácsából meg véti az siriabéli királynac minden kívánságát (Kár: Bibl. 1325b). Isten szavát megvedet, maga feied találmányával azt akarod, hogy a te értelmed helyen legyen (Vás: CanCath. 704). Oktatásokat vétetted-e még (215). Esztelenség ezt a bátor-ságos tanítót magunk bizonytalan agyaskodásiért megvetni Pázm: Kal. 104). Megvetűen az én szövetségemet vélec: irrim facerem pactum meum cum eis (MA: Bibl. 1115). Vésd meg az te szövetségedet ő vélec: irritum facias foedus, quod habes cum eo (322). Sokkal inkább esztől távozotnak itélőd, ha meg vetnéie valamely embernek segítségét (Lép: PTük. 1320). Tse mint kákom-bákot meg-vetette (Czepl: Japh. 4). A sas három tojást bocsát, melyek közül néha kettőt megvet és egyet megtart (Illy: Préd. II.441). Klekspérgh historiáját nem kell megvetni (Beres: Lev. 516). Hogy örüli az török progressusinkat, elliszem, nem jó egészen megvetni azt (630). Ha gonoszmondók, gyűlöljük őket, ha vakmerők, megvetjük (Fal: UE. 426). Akármí is jó jó idejében, ezen általkelvén megvetjük (497). Nyóltzan találtattak, a kik a papi hivatalra alkalmasoknak nem itéltvén meg-vettek s fel nem szenteltet-tek (Bod: Pol. 134). **3)** supputo, computo MA. rechnen, ausrechnen PPB. Az borokat megh vetettem, meny közbőlők LevT. 1273). Hogy megvesse a költséget, ha eleze legyen: ut computat sumptus, qui necessarij sunt (Helt: UT. T4). Az esztendő számot tudni és igazán megvetni tanolni igen szép joleg (Helt: Aritm. 8). Megvetőtte, számálta, mely időben ryogyult volna meg az ő fiackjája (MA: Scult. 969). Vésd meg is fel-találod, hogy a törvényt gyakorta meg-szegted (Mad: Evang. 3). **4)** abortio MA. unzeitig gebären PPB. Az ő fűndie fiaiz és meg nem vét: vacca peperit et non est privata foetu (Kár: Bibl. 1524). Hogyha a farkas nyomába belé talál-is hágni, hasas kancza meg-vét tőle (Misk: VKert. 180). A juhok a menydörzéstől annyira félnek, hogy e miatt meg-is vetnek is idéntel ellenek (204).

[Szólások]. Meg tyezhegya vala az betegveknék ev ruhayokat es meg vety vala agyokat (MargL. 49). Mentől na gyobb esendességgel lehet, a nyugovásra agyokat megvessék (TörtT. 2. 1158). Még akkorban Betblen G. nem szintén jól vetette meg ágyát dolgoznak (Pethő: Krón. III. MF). Vagyon, lovatoz allyát ki meg vesse, az ő állásában ki megtör-egesse (Csákt: Assz. MF). Mikoron az asztalt meg kezdik vetni, az tényérokat esattogatták (MesésK. 23). Meg vetem az asztalt: sterno mensam (Com: Vest. 146). Ez a dereka az első nag birodalomnac, ki a Sardanapalost meg vetetec (Szék: Krón. 49). Joakim meg vetec Nabu-chodonosorral a triget (42). Ment pósta Haiszter után, midjárt is megvetették Komáromnál (Beres: Lev. 431). Noha Komáromnál hidját elszedte, de megveti, mikor kell (476). A borjú lábait erősen meg-vetvén, mind csak elő felé kapaszkodnék (Misk: VKert. 185). Magát megvetni, emberkedni: *praebere se virum PPB. Vesse meg magát B. és egygyl egygyl számlállya mind elő, melyek ezek a fundamentumok (Pázm: LuthV. 283). Nosza Sámbar vesd meg ma-

gadát, noszu bizonyics arrul valamit (Matkó: BCsák. 180). Vessék-meg magokat, tegyék ki minden erejeket a tippanon morgók (SzD: MVir. 461). Szabad volt ez előtt a férhez adott menyecske két megvetni (Com: Jan. 117). Minden ravasz mesterségét megvetette: omnes *artes suas protulit PPB. Paplanockal meg vetettem nyoszolámat: textui fimbrius lectulum meum (Kár: Bibl. I. 605b). Előb meg-kellett az on testamento-nak vettetni és az-után kellett vjat rendelni (Pázm: Kal. 555).

mégvetendő: rejejtanea C.

mégvetés: repulsa, improbatio, detrectatio, neglectus C. rejejtio MA. verwerfung PPB. [verschmähung, verachtung]. Szól a sidoknac megvetesekről és elpusztulasokrol (Helt: Bibl. I. II). A meg-vetés az isten cselekedése lévén, nincs annak semmi egyéb causája, hanem csak az isten jó tetzése (MHeg: TöszL. 117). Az irha csináló irhákat ad elő, de mind ezee meg-vetésből timár nevet hallanak (Com: Jan. 99).

alja-mégvetés: substructio PPB.

mégvetett: [contemptus; verachtet]. Meg vetet ember: mali commatis (Deesi: Adag. 186). Az Christust bátran meg valya, midőn ő megvetett állapotban számár hátán ülvén jó (MA: Scult. 13). Meg vetett tsuhás nép földből gyűrt fészkeben (Orczy: KöltH. 126).

mégvetettsé: [contemptus; verachtung]. Némellyee nagy hatalmas emberecké lesznee, egyebee pedig megvetettségben és bőztelenségben maradnac (MA: Tan. 193). A megutáltatás és megvetettség helyett diczeretes tisztessége, diczősége vagyon (MA: Scult. 706).

mégvethetetlen: [non contemnendus; unverächtlich]. Az evangelisták bizonytsága meg vethetetlen ez dologban (Pázm: Kal. 45).

mégvető: rejiciendus, abjectitius MA. [verwerflich, verächtlich]. Ha mi meg-vető vagyon erköltsében, azt ne kövesse (Pázm: Préd. c). Nem találtam ő benne semmi megvetőt (MA: Bibl. 1274). Nem meg-vetők mindenek a vénségben (Hall: Paizs. 428). De ez is nem megvető helyről jött (RákF: Lev. II.23). Az siléziai menyecskeknék kívánsilkja nem megvető dolog (Beres: Lev. 516). Egyéb nem meg vető vitsukat-is utálatos erkölcsökllek őszve meg őszve mocskosittyak (Fal: UE. 411).

mellé-vet: [adjicio; hinzusetzen]. Azt is mellé veti, hogy Sárának vénségében fia lön (Pázm: Kal. 30).

oda-vet: [colloco; hinstellen]. Annia ő főfődelet, kit feyen vahala, keserőséggel telles oda vete (VitkC. 89). Azzokat oda vettették a földnec őrzésére és meg oltalmazasara (Helt: Krón. 3b).

őszve-vet: **1)** [conjunco; vereinigen]. A lovas hadakkal őszvevetve nevezetes fábort fog repraesentálni az ő kegyelme keze alatt való had (Beres: Lev. 337). Sáros vármegye instált azon, hogy Zemlénnyel vettessék össze (484). **2)** [confero; vergleichen]. Sz. Pál az kőrnifülmettelkedes es az keresztseget őszve veti illien igeekel (Fél: Tan. 402). Ezeket immar vesd őszű az te partosidnac tanitasanál (Zvon: PázmP. 9). Ezzel vesd őszue az pápásoe soc rézs tudományát (Zvon: Post. II.211). Nem vetbeti őszve ember istennel magát (289). Oly őrdökke valo Christust vetsy az halando emberekkel őszve (MNYil: Irt. 326). Midőn olvasni akarod ez kis írást, tégy szert az Sám-bár írására-is, s-vesd őszue józan itélettel mind a kettőt (Matkó: BCsák. Előb. 3b). Bálványozó Rómát kereszttyén Rómával ne vesd őszve, Luthert ne mérd a pápával (Orczy: KöltSz. 28). **3)** [computo; rechnen]. Az véneb az ifiabbal letten az két közbőlőre anyi pohárbort köszöntek, az mennyi esztendeit az ő életeknék vetheték őszve (MA: SB. 14). A mezői parasztoe

tizenként tizenkettőddükként vetnek össze, számlálnac (Com: Jan. 163).

reá-vet: injicio, injecto C. [inspergo; aufsetzen, aufstreuen]. Vessd reia te kezedet: impone manum tuam super eam (MünchC. 29). Im kiáltóink lakatot, hogy mikoron történik valamely jobbagyodnál megszállanol, mindjárat rávetéssel az ajtóra (Nád: Lev. 26). Ez számszámokat vessd reá az erdeinek húsára (Radv: Szak. 65). Lúd főjér ispékkal. Hogy feltesszed, szép kövér szálonát vess reá (78).

[Szólások]. Pispok a szent olajt föyőre öte, az a domast beszéddel is ráveté (Göres: Mátý. 61). Elméjét rávetni: *adhibere animum PPB. Ez mesternök en meg yrnan ez záletesemet nylnan, hogy ő vetné reáa ezot (ÉrsC. 450). Reia h veteli az ördögére a kérdés tetelt (DebrC. 7). Mynden tudományat reya vetette, mynt azokhoz ferkezhetnek (Pesti: Fab. 84).

reávetés: [appositio; das aufsetzen]. Az beemlasi arra zerzet zentseg, hogy az pypeokevnek keze reá vetese mynt zent lelek adasseek (CörnC. 21).

számkivé-vet, számkivé-vet: in exilium mitto, proscribe MA. verweisen PPB. [verbannen]. Hona sok keresztienök vetettek vala zankine (DebrC. 61). Ő akaratyikbol vetettel vala zankine (72). Mikoron Valens esazar ötet zanki akarnaia vetnie (104). Diocletianost az romayak zanky vetek (ÉrdýC. 171b). Herodest varasagabol ky foztanak es annak felette zanky vetek (525). Cicero zanki vetettek (Szék: Krón. 73). Minden pereputiokot lenesse tene es zanki vetek (174). Nemelyeket szám ki vete, nemelyeket tónlethe hányata (Helt: Krón. 55). A kiknek olly nagy bűnnek nem vala, azokat számkivé veté (76). Szám ki ne vetessünk mennyekből (Mad: Evang. 319). Számkivettene az égből a pokolra (Com: Jan. 216). Sok zajgás után más törvényt tevének, a melyei engemet ott számkivetének (GyöngýD: Char. 29). Maga magát számkivette (Mik: TöRL. Előb. 4).

számkivetés: exilium MA. [verbannung]. Számkivetésben büjösös: exsulabundus; számkivetésben járok: exsulo; számkivetésbe küldöm: proscribe, in exilium pello MA. Valamolly király azokat, a kikől meg bántatott, számkivetésben üzi (Bal: CsIsk. 119). Az halálos büntetésnek enyhítése lézen számkivetésre való becsütással (Com: Jan. 138). Nagy Károly szentregára haitatta a magokt korbátsolokat; ugy-e, hogy atfélének számkivetés volt helyec (Czeg: Japh. 78). Gyakran a számkivéti nagyobb számkivetésben vagyon a számkivéti emberről (Halt: Paizs. 494). Ilyen a világ ki vedv s örvendeztetés, követi azt gyakran nem várt számkivetés (GyöngýD: KJ. 53).

számkivetett: exsul, extorris MA. [verbannt]. Zankivétet es öveven vag (DebrC. 286). Számkivétet valik az szíghetben (Sylv: UT. II. 1137). Árván maradt magyar Sion leánya, számkivétet fiaának édes anyja, hogy oltalmát kénsni látja (Thaly: Adal. 154). A szállóhelyre érkezénk és itt sátorok alatt vagyunk csak magunk mint a számkivetettek (Mik: TöRL. 363).

szánt-vet: agricolor, agriculturam exerceo MA. den acker bauen PPB.

szántás-vetés: agricultura C. MA. das ackerbauen PPB. A föld művelésről, szántás vétésről, majorkodásról: de agricultura (Com: Jan. 72).

szántó-vető: agriculor MA. ackerbauer PPB. Vagy szántó vető ember volna vagy pásztor (Kár: Bibl. L616b). Szántó vető, majorkazda ember az, a ki a mezét műveli (Com: Ján. 72). Érdemesebb nálom az eke-szarva után járó, szántó-vető ártatlan gazda-ember a gazdag s gonosz fejedelménél (Fal: NE. 14).

A tsászár ezt látván szekerét állítja és a szántó vetőt magához szállítja (Orczy: KöltSz. 227).

távol-vet: [rejicio; zurückwerfen]. Mentséget elő nem hozott mellyel azt a vádolást magától távol vetné (Illy: Préd. II. 545).

utána-vet: subtexo C. [hinzufügen]. Penitentiára ítvén őket utána vetette: Mosodgyatok meg, tiszták legyetek (Illy: Préd. I. 20).

üt-vét: [in tactu labor; fohlgreifen, missgreifen]. Valaki ké szűletlen predikáll, üti-véti a dolgot (Pázm: Préd. b3). Baldinun csak üti-véti a dolgot es sem magával sem az igazsággal egy nyomban nem jár (Pázm: LuthV. 149). Illy üti-véti a félb larapia hozok elő a sz. írást (Bal: CsIsk. 400). Ütnek vétnek az ellenkezők es kapnak egy fele-is s más felé is (GKat: Titk. 32). Tsetel-botol, üti-vét egy felé-is, más felé-is (332). Reducál náunk az sok stabilis tisztet s ötnék-vetnénk, az mint lehetné (RákP: Lev. II. 335).

vissza-vet: [ejicio; zurückwerfen]. Tholdi Miklós vissza két anyyira az rúdát veti vala, oly nagy nehéz követ, melye hánuak vala, azt is sokkal messzebb visszaveti vala (RMK IV. 242).

Vetekéd-ik (veteked Kisv: Adag. 240): **1)** discepto, contendo, disputo MA. zanken, streiten PPB. Vetekedem ő velek én népemen: disceptabo cum eis super populo meo (BécsiC. 209). Vetekődik vala az glórhóghókkal, azok kedegh halarrá keresyk vala bűtet (JordC. 739). Mykoron föl menth volna zentl Peter Jerusalembe, vetekődnek s dörgőlődnek vala ő ellene (Komj: SzPál. 21). Kezdenek vele vetekedny: coeperunt alter carum eo (Pesti: NT. 86). Vetekednek wala a punyka: almafa es mas almafa egymással, mellyek volna masykna zeeb (Pesti: Fab. 86). Deaksgomrul tudakoznak es vetekődnek vala en velen (Frank: HlászK. 76). Vetekettel-e istenrűes a litnek dolgaival (Agend. 101). Nyúl lévén orozálmal vetekődöl (Deesi: Adag. 69). Heában való dologról vetekődni: de animi umbra certare (21). Az roma papanc hatalmarul maid gondosban vetekőtöttic, hogy nem nint az isten hatalmarul (Zvon: Osiand. 20). Csintalan bolondság az ellen vetekődni, az mit az egész anyasztentogyláz bizonyosnak tartott (Pázm: Kal. 106). Eszelenségnék tartjuk, ha valaki az ellen vetekedik, az mit állhatatosan tanított az kereszténynek egyessége (106). Igaz vagy vram, ha vetekedem veled, de én-is igazat mondok (Pázm: Préd. 24). Mi haszon a sz. báromságrul mely elmékeddél vetekedni (Pázm: KT. 2). Mit vetekedec azon, hogy kenyerec ninczen (MA: Scalt. 305). Disputállunk, vetekedgyünk a gutta ítes specieséről (Mad: Evang. 138). Tanuló társaidat versemnyel követned avagy vélec vetekedni (Com: Jan. 156). Vékony cyprusfűhoz lasonló vig szíved, anyali örczával vetekedik képed (Thaly: VÉ. II. 236). Számár ha erővel veteked medrével, lantol a két lábával (Kisv: Adag. 240). **2)** degenero, exorbito, delabor; abweichon, abfallen PPB.

ki-vetekődik: eluctor C.

mög-vetekődik: [certo, contendo; streiten, wettoifern]. György püspökkel a bibliából megvetekedjenek és az igazság értelmére menjenek (ÉrdTörtAd. II. 374). Szent Istvánra reá tanácskozának, hogy ii véle megvetekednének, ha dolgában konkolt tölhetnének (PhilKözl. IX. 164).

Vetekedés: dialogus C. disceptatio, contentio, aemulatio MA. [streit, wettstreit, wettkampf]. Szeretők közt való vetekedés: rivalitas C. Kiből oztan tamad perputuar, vetekedés, harag (GuaryC. 67). Legien vetekedes ynkab az be telyesitnes aytatossagarul (VirgC. 147). Ev maga marada meg az eretnekev ellen való vetekedvesben olyha tyz extendogy (22). Le vetnen az bűnt, füssunk az nynekünk elő vetet vetekedesbe (Komj: SzPál. 457). Danielnek a Bal papiaival való vetekedese (Helt:

Bibl. I. 63). Hallyatoc az én vetekedésemet és az én aialkimac perlését (Kár: Bibl. I. 519). Nincsi semmi vetekedés, vizsgálkodas közzöttünk (Mon: Apol. 417). Az credónak igaz értelmérül sok derék közbe vetekedés vagyon (Pázm: Kal. 82). Elmec-élesítő iskolai vélekedéseket és vetekedéseket írásomban nem elogyítottam (Pázm: Préd. 13). Disputálótanac hosszu vetekődéssel (Zvon: Post. I. 568). A contentio, pörölődés, vetekedés dyllyest öt órákorig tartott vala (Szal: Krón. 91). Egy szóval sok vetekedések [így] után is végső válassza csak a volt (MonOlm. XV. 109). A vetekedésnek veszekedés a vége (Kisv: Adag. 13). A dolog nem jött nagy vetekedésbe (Gvad: Orsz. 60).

Vetekédet: [contentio; streit]. Lót vetekédet ómón közzötte, ki ő közzölle tetnee nagobnac (MünchC. 161).

Vetekédő: **1)** [cerlans; kaunpf-]. Egyszer kétszer meg járt a vetekédő helynek palatát (Fal: TÉ. 637). **2)** [contentiosus; streitsüchtig]. Ha valaki vetekédőnek láczanék, nekünk olyan szokásunk nincsen (Bal: CsIsk. 53). **3)** [athleta; wett-kämpfer]. Azoknak, kyc versenyek, vetekédők, fene kemynsyk ívüendő (Komj: SzPál. 50). Hol vagyon ez vylagnak vetekédőye (127).

Vetél: abortior MA. [unzeitig gebären].

el-vetél: ∞ Elvetélt, holt gyermekek: echolini MA.

elvetélés: amblorrhidion MAI. abortus MA. unzeitige geburt PPB.

Vetélked-ik: discepto, disputo, dísserto C. contentio MA [streiten, abhandeln, erörtern]. Sokat vetélkedék vársabáliekkel: disputabam cum eis (RMK. IV. 186). Kezdenek vele vetélkődni: cooperunt conquirere cum eo (Fél: Bibl. I. 66). Vetélkődik vala az gileköszetben az sidokkal es az szentelőkkel (210). Soe ideig magamban nem vetélkedem, mit mirellyec az emberecel (MA: Bibl. I. 6). Akármelly czélul fel-tótt dologról beszédet indítván vetélkedic (Com: Jan. 161). Nem abban áll a hadi mesterség, hogy a vítéz vetélkedgyék akármiképpen, hanem okossággal (Zrinji II 190). Az áfrikai páspök vetélkedett a romai páspökkel a keresztység felett (Bol: Pol. Előb. 2). A papok keresztényi buzgósággal vetélkedhetnek, hogy az igazságot vilá-gosságra hozzák (Bod: Pol. 11).

ellen-vetélkődik: [repugno; dagegen streiten]. Ám ellen-vetélkedgyenek hívságos vóltoknak oltalmazásában (Megy: Bayl 505).

Vetélkedés: disceptatio, disputatio, dissertatio C. contentio MA. [streit, erörterung]. A dialecticáról avág vetélkedésnek tudományáról (Com: Jan. 160). A tévelygőknek agyaskodásoknak a vetélkedéseknek tulajdoníthatjuk (GKat: Titk. 906). Sző-verénys nagy vetélkedés (Apati: Vend. 128). Sok vetélkedések után reá mentenek a religiók arra, hogy azt sem neheztelik, éljen a páspöki nevezettel a vikárius (Bod: Pol. 141).

Vetélkédhető: disputabilis C.

Vetélkődő: disputator C. [aemulus; gegner, gegnerisch]. Vetélkődő társ: adversarius C. Beszéd közt eszeden légy vetélkődő társaddal azért, hogy meg ne ártson (Fal: UE. 447).

Vetelő: radius MA. weberspul (Com: Orb. 121). Az en elem napiai hamarabbaká és könnyebbe lőnek a szőűnek az ő vetelőiebe valo czűnel (Mel: Jób. 17). Takácsnak vetelőie (Mih: Óflet. 120). A takács a bordával es vetelővel vásznat csinál (Com: Jan. 97). Tovább szővi még is fontáni szőszat Takács Mátyás s így hányta a vetéllőt (Pós: Válasz. 138).

Veteméd-ik: degenero, depravor MA. [entarten]. Romlandóságra veteműt a mi természetűne (Kules: Evang. 492). Egy-néhány óráig-való kedvek töltéséért pokolra vetemedtek (Pázm: Préd. 615). A moabiták leányaival való kurválkodásra vetemed-

tenek (MA: SB. 21). Fertelmes életre vetemednek (Czepl: MM. 250). Tilalmas dolgokra no vetemedgyenek (Sím: Isp. 96). Károkból károkbá vetemedik (Nyr. XII. 415). Olly liget mellé vetemednek, a hol emberek sem láttatnak (Hall: HHist. II. 217). No hirtelenkedgyél, hogy no vetemedgyél (RendÉlPéld. A12). Az el-kezdet jó dolgokban vissza-no czűfoly, gonoszra no vetemedgyél (Csúzi: Sip. 715). A gonosz szűndék után elragadtatván, sokféle alávalóságoknak szolgálatjára vetemedik (Fal: UE. 372). Az erkölcs és ilegen szokás dolgában semmi alávalóságira no vetemedni (401). Kevélségre no vetemedett világi sokak felett való értékével (Bod: Pol. Ajánl. 2). Ily nagy veszőlyre miért vetemednél (Könyi: HRug. 111). Egyszer a lónak fara felé vetemedett, a ló pedig ugy rugta oldalban, hogy el-teriilt (Könyi: ÁM. 21). Mire vetemedhet ember tudománya (Orczy: KöltH. 79). A szűkség okozta, hogy erre vetemedném (SzD: MVir. 11).

[el-vetemédik]

elvetemédött: [degener, depravatus; entartet, verworfen]. A rosszszac és a vétkekre el vetemedettec mindenkoron megvetendő dolgokat kívánnak (Com: Jan. 176). Az elvetemédett népet a mi hűségünkre és tiszteletünkre vissza térítse (GKat: Titk. 32). Az ide ki való tolvajláshoz tanúlt nemzet elvetemédett (RákGy: Tev. 256). Az isten az ő gond viseléséne zaboláján tartya az embereknec zilaj és elvetemédett indulattyokat (Pós: Igazs. II 39).

elvetemédöttség: [depravatio; verworfenheit]. Mellyekből minémő rettenetes el-vetemedöttségek jóvőneki, értésünkre vagyon (Megy: 6Jaj. II 16).

ki-vetemédik: [erumpo; hervorbrechen]. Azon igazgatások boldogul az ő igaz vágásiban viseltettek és azokból ki nem vetemedtek (Szal: Krón. 8). A víz ha hirtelenséggel, nagy zuhajjal ki vetemedik, ottan a harangot is félre verjük ellene (Pós: Igazs. II. 358). Ha Morvába megyen, ott nyerbet, de Miava körül kell ki vetemedni neki, ha feljebb nem is (Beres: Lev. 281).

kivetemédés: [defectio, aberratio; abfall, abirrung]. Mellyek is ez illyen módon az igazgatásbeli kivetemédésből estek volt a szegény hazán (Szal: Krón. 9).

még-vetemédik: [degenero; entarten]. Meg-vetemedet az emberne természetű a vétkeknec vátanna (Kules: Evang. 413).

mégvetemédött: [depravatus; entartet]. Czipdel minket az istennek törvénye az mi meg vetemet természetűne miat (Soós: Post. 204). Az emberi természetnec meg vetemet allattya miat nem lehetne (EszT: IgAny. 388).

vissza-vetemédik: [revertor; zuriieckkehren]. Kevese mülék, hogy nemzetünk a pogányságra vissza no vetemedék (Pós: Igazs. I. 186).

Vetemédés: [depravatio; entartet]. Kedveskedő köszön-tések közzöt tars vetemédéstül vagy hirtelen esetül (RendÉl-Péld. A6). Illik e [magyarhoz tsalfa kereskedés, mivel ebből jöhet erkölts vetemédés (Orczy: KöltSz. 186).

Vetemédött: degenerans, degener, depravatus MA [entartet, verworfen]. Ezt orrollya a gonoszra vetemedett tündér világ (Csúzi: Sip. 311).

Vetemény: **1)** seges C. semen, sementis, satum MA. [sant]. Ki-sűl, ki-asz a vetemény vagy vetés: sata *retorressemt PPBl. Ó minden veteméneket még góyta (BécsiC. 13). Vetemenyek es zevlev jgeen meg tevrettek (DomC. 205). Mynd porra leeznek tyzed napon myndden faak, fyweek es vetemenyek (ÉrdyC. 8). Vetemének közzöt megen vala: ibal per sata (Sylv: UT. I. 18. 52). Az egerec minden vetemenieket meg ettec (Mel:

Sím. 13). Mikor az veteményec magua igen könnyű anagy rít belől, drágaságot remélhetz (Cis. 11). Fomi sount, vetemint tenaie kellő lezen. 1572 (KBécs. A7). Az vetemeniek magas helieken inkább teremnek, hogi nem mint alattomba valo helieken. 1572 (KBécs. F2). Csak veteményekkel és vízzel akarúauk élni (Bal: CsIsk. 332). Kalendariummal merek az nemes magyar nemzetek eleiben járulni, kiben kertí virágoknak, veteményeknek bajmólódására indítanám (Lápp: Cal. Előb. 7). Midőn a veteményec, vetésee szárban indulnae (Com: Jan. 73). Vetemények, gyümölcs-ágok, pórnánának rajzati (Fal: Vers. 869). A fívek, gyökerek és vetemények nagyob erőt szihattak a föld kebeléből (Mohn: JÉpül. 62). Mindenféle vetések, vetemények, fívek tsak-nem mindenütt el-égnek és el-vesznek (Bod: Pol. 164). **2)** legumen, legumentum C. hülsenfrüchte PPB.

búza-vetemény: [seges triticea; weizensaat]. Egy pachyrta kewlte oly buza vetemenbe, mely immaran idesded wala (Pesti: Fab. 61).

fejes-vetemény: fruges MA. bulbosa olera; hülliche gartenkräuter PPB.

gabona-vetemény: [seges frumentacea; getreidesaat]. Nem teremne semmi gabona vetemény (Rim: Ének. 309).

héjas-vetemény: [legumen; hülsenfrüchte]. Az héjas, sze-degető vetemények hüvelyekben teremnek (Com: Jan. 26).

hüvelykés-vetemény: ∞ A hüvelykes vetemények hüvely-ekben és nyíló héjakban teremnek (Com²: Jan. 19).

kerti-vetemény, kertbeli-vetemény: olus, olera; gartenkraut PPB. Therek Bernaldnak irtham kerbelj wethem-felewl, de nem kjwldenek (LevT. 1.224).

maghozó-vetemény: fruges Com²: Jan. 19. [kornasaat]. Mag-hozó vetemények azok, a mellyek száiban avagy szárban teremnek (Com²: Jan. 19).

mezei-vetemények: [segetes; feldfrüchte]. Mindenféle mezei vetemény igen bővön volt, csak hogy nem mindenütt volt ersztős az buja idők miá (ÉrdTörtAd. IV.60).

Veteményes: [sativus; gomüse-]. Veteményes kert: enu-merarium, hortus seminifer MA. Veteményes ágy: area PPB. Veteményes magok azoc, a mellyec száiban avagy szárban kelnee (Com: Jan. 22). Veteményes kert, kibon mindenféle kony-hára való veteményekről irtam (Lipp: PKert. Előb. b4). Az oskolák legyenek oly veteményes kertek az ekklésia kebelében, a mellyekben sok jó fiak nevedkjenek (Bod: Pol. 88).

Vetés: **1)** coniectio, coniectus C. [das werfen]. Egyhazy tyztoth ne keressen, hanen kyralyot wagb a patronustol wyzbe vetesnek bewntetesenek alatta (Ver: Verb. 26). Legfőb oka isten akarattya alá-való engedelmes vetésüinknek és tartozó köteles-ségüinknek az igaz szeretetnek tulajdon mivoltából származik (Tarn: JóAk. 7). **2)** satus, satio, consitio, consitura, sementis, seminatio C. [saat]. A vetés körül porgolátot tenni: segeti *praetendere sepe PPB. Míg a föld leszen, meg nem szünie a vetess es az aratass (Helt: Bibl. 1.122). A szűret a vetést éri: vindemia occupabit sementem (Helt: Bibl. 1.1.14). Az vettésse-ket ada a sáslkúnae (Helt: Zsolt. 159). Az gabonát és az rost nem verte vala el az kő esső, mivelhogy késő vetésce volnának (MA: Bibl. 157). Miért hoztál minket ez gonosz helyére, nem vetésne helyére: cur adduxisti nos in locum istum pessimum, qui seri non potest (139). Midőn a veteményec, vetésce szárban indulnae (Com: Jan. 73).

adó-vetés: censitio C. [bostenerung]. Margareta ezt az gyalázatos adó vetést-is foltaláta, hogy a jobbágyok minden tében farktól adót adnának (MA: SB. 117).

ágy-vetés: lectisternium MA. bettgeräte PPB.

árnyék-vetés: obumbratio; beschattung]. A föld arnyék vetése el-fogja a földnek világát: umbra terrae lunae *hebe-tatrix PPB.

áruba-vetés: proscriptio C.

asztalhozvaló-vetés: [exstructio mensae; das tischdecken]. Az pohár széknél es asztalhoz való vetéshez ezek legyenek é-lässanak (Kadv: Csal. III.7).

búza-vetés: [seges triticea; weizensaat]. A búzavetésokról vevvén lovakat, azt étetik, száraz lévén az föld, az vetést el-voztogetik (MonOkm. XIV.120).

csel-vetés, csal-vetés: insidiae WF. [hinterhalt]. Az vígyázatlan olvasó o tsel-vetését ő kegyelmének eszében ne vegye (Mogy: SZAÖröme 340). Az hajó hidnak valók vagy esal-vetésnek által az Vágon (Bercs: Lev. 648). Nem kémélte: tsel-vetést és más egyéb hamisságokat (Fal: UE. 250). További reinfűységnek ürügyével maga részére vonzani valakit udvar-cselvetés (364).

fitty-vetés: tultrum Com: Jan. 133. [schnippchen]. Az újjal valo fittyvetés trefa dolog (Com: Jan. 138).

fogságba-vetés: *captivatio, incarceration MA. gefangen-nehmung PPB.

fonal-vetés: staminis dispositio MA. richtung des garns zum weberstuhl PPB.

főrevaló-vetés: [tributum in singula capita impositum kopfstener]. Császár adaja 696 ft Főre való vetés 393 ft. (Mon-TME. 1.18).

frigy-vetés: [pactis pactio; friedensvertrag]. Frigynek vetese: foederis faciendi nexus (Ver: Verb. Előb. 36). Istennel való kötése avagy frigyvetése (Zvon: Post. 1.852). Frigyvetése közben királyom hadának kívánt bétkességet várván az hazának (Thaly: Adal. II.111).

fundaméntom-vetés: fundatio, substructio PPB.

hid-vetés: [aedificatio pontis; brückenbau]. Én most már nagy készületekhez fogattam Csálóközben az hidvetéshez (Bercs: Lev. 109). Jeszenszki most gyütt meg Poszony alúl, szemeivel látta az hidvetést tegnáp (692).

kaloda-vetés: [subplantatio; das beinunterschlagen]. Kaloda vetéssel elejtem: supplantatio C.

kérészt-vetés: [signatio crucis; das kreuzschlagen]. Az aldas körözth vetesnek iegenel lezön (SándC. 4).

kéz-vetés: [manus imposita; das handauflegen]. Sok tudós emberel azt vélik, hogy az antiochiai kéz-vetés prélikállásra-való küldés vagy rendelés volt, nem püspökségre-való szentelés (Pázm: LuthV. 69).

kezes-vetés: satisfatio C. MA. das bürgschaftstellen PPB.

kocka-vetés: basilicus PPB. [jactus tesserarum; wurf]. Ha valamely kereskedő ember egy kockavetéssel minden nyereséget elvesztőné, nem minnyájan igen bolduak mondának-e (Hly: Préd. 1.445).

kótya-vetés. Ottan az táborban hánytak kótyavetést (TörtT. XV.159).

láb-vetés: [το supplantare; das beinstellen]. A hizelkedők semmiben nem különböznek azoktól, a kik szárokat adgyák a láb vetéssel el eytőlnek (Mad: Evang. 812).

nap-vetés: conductio C.

nyíl-vetés: sortitio MA. das loosen PPB. A sorsnac vagy nyíl vetésnek esését vak szerenczének tulajdonitáná (MA: Tan.

192). Az örökség, melyet sorssal vagy nil vetéssel vőttelec (MA: Bibl. I.205). A mi kevés fogyatéék még keze között vagyons, ma-hónap nyílvetésre kerül (SzD: MVir. 13).

ok-vetés: [contradictio; widerrede, widerspruch]. Se okwe-theessel se akarathokal ne zollyatok hazwksaaghotli (ÉrsC. 185). Az byzon barathsaagb seiny okwetees myath ky nem rektezetyk (244). Ezeket akarom vtolsó irasidra az oc vetesben felel-nem (Mon: Apol. 257). Ha igazan akartal Telegdi oc vetesere felelni (321). Illyen okvetés alatt perel vélec (MA: Tan. 1084). Ezeket isten minden há és oc vetés nélkül meg igérte (Zven: Post. L318). Nekio megbocsássák minden okvetés nélkül (Szők-Okl. II.85). Záfólhatalan okvetés (SzD: MVir. 332).

rosta-vetés. *Rosta vetéssel való jörendölés: conscinoman-tia PP.

sors-vetés: sortitio C.

süveg-vetés: [τὸ aperire caput; das hutabnehmen]. Az út mellett állottanak nagy süvegvetéssel és magok meghajtásá-val (MonIrók XV.463).

szám-vetés: ratio, ratiocinium MA. rechnung PPB. Az életnek megh-vís-gálása, szám-vetése (Mad: Evang. 3). Az Beren-dey Györgyné menyegzeiről való dologról még számvetésünk vagyons (Gér: KárCs. III.325). Az marha szám vetés szörint 7800 (MonTME. I.12). A számvetéseknek tudománya (Illy: Préd. II. 255). Ebben a csudálatos számvetésben nem több a három egyéné, az egy sem kevesebb a hárommal (Bíró: Préd. 115). Az utolsó számvetéskor az kerekedik ki, hogy a mit jó kedvvel víbetett volna végbe, erővel cselekedte (Fal: UE. 497). Tanúld meg az égnek számvetését (Fal: BE. 577).

szemre-vetés: exprobratio MA. [vorwurf]. Egymást meg érdemelle a bokor-pár, hogy szemre vetések ne légyenek és azokból támadó villongások (Fal: NA. 206). Szemre-vetéssel kez-dik a dolgot és tsak nem véres hartzal végezük (Fal: UE. 424). Légyen embered, kinek erős szive a te kedvedért magára vál-lalja a sűrű szemre-vetést (441).

szér-vetés. Szer vetésben gyűjtött pénz: collecta PPBl.

tavas-vetés: [satio verna; frühlingssaat]. Tavasz vetést minden felett bőven tegyenek az tisztartók (RákGy: Lev. 129).

tégla-vetés: [ductus laterum; das ziegelstreichen]. A sídók, mikor tégla-vetésre bajtották őket, akkor kezdték meg-ismérni az istent (Hall: Paizs. 38. Hoffgr. 38).

Vetetlen: 1) [non detractus; nicht herahgenommen]. A bálvány kép mellett köszönetlen és süveg vetetlen el-menni (Pós: Igazs. I.78). **2)** insatius C. MA. ungesätt PPB.

ok-vetetlen: absque deliberatione, sine causae cognitione MA. ohne überlegung PPB. Az bokorért szombaton okvetetlen ott lesznek Miskolczon az szekerek (LevT. II.255). Azt ok-vetetlen meg-ületi érdeme-szerént, a ki igazán meg-nem valya vét-két titkos barátta előtt (Pázm: Préd. 10). Ha a Christus sza-badító és meg-valto, minden ok-vetetlen istennek kell lennie (GKat: Válts. II. Előb. c). Más talál balálodban okvetetlen módot (Zrinyi II.34). Ha ok-vetetlen bizodalmat nem találunk (163). Ha Forgács uram Bécs táikát vadászsa, okvetetlen fölhivatják Haiztert (Bercs: Lev. 41). Valamikor püspökünk ekklesiáinak vizitációjokra ki-mégyen, valakiket bívatni fog, ok vetetlen elő-állani el ne mulassák: (Bod: Pol. 107).

minden-okvetetlen: [sine contradictione, nulla mora interposita, necessario; ohne widerrede, unverzüglich, notwendigerweise]. Kezen legyenek es walahowa my paranchiolyok, minden okvetetlen indulhassanak (RMNy. III.20). Mjndön oka vetethelen es zóméljőnek kezőkben ezed, egebeth benne nee thegh (LevT. I.228). Az barom meg ne váltasséc, hanem

minden ok vetetlen meg öletesséc (Kár: Bibl. I.115b). Mynden ok vetetlen tartozzanak kezehez ezrezeny. 1568 (Tört. és Rég. Értesítő V.92). Most is minden okvetetlen ki kergetnék őket (Pázm: Kal. 117). Minden okvetetlen elvesztem őket (MA: Bibl. I.6). Megöletessene minden okvetetlen (108). Mellyet minden okvetetlen azért cselekeszik (Ker: Préd. 330). Az udvarbíró a bírságot megvegye minden okvetetlen (TörtT. I.392). Én minden okvetetlen kiváltom őket, ha az úristen egéssigemet adja (II.181). Tartozunk az ő kegyelme gyermekinek vissza meg adni minden ok vetetlen [a jószágot] (Gér: KárCs. III.386).

okvetetlenség: [contradictio; widerspruch]. Szabadok le-gyenek hálókat elvenni és minden okvetetlenség nélkül e félekben magoknak elleget tenni (BékHajd. II.260). Megviz-gálván documentotoknak erejét, miú kérdések és okvetet-lenségek lebessenek azokban (KecskTört. II.164).

okvetetlenül: [perfecto; auf alle fälle]. Ma mindeneket elvégezvén, hónap okvetetlenül Isót vendége lészek (Bercs: Lev. 4).

Vetkék-ik: exno vestes, se devestire MA. sich entkleiden, die kleider ausziehen PPB. Vetkőző hely a bányában: spoliarium C. Vétkezni a madárnak: plumatilo defluvium pati; vétkező-ház: apodyterium PPB. A kigyó vetkezik: angvis *vernat PPBl. Thöldi csak ingében vetkezék azonnal (RMK. IV.277). Az új vallásokból a pápistákhoz meg-térők príhékségből vetkőzők (Veresni: Lev. 75). Eszéből is vetkőzött (Kónyi: HRom. 17). Egy ingre vetkeztek (Orczy: KöltSz. 161). Gatyára vetke-zett (Gvad: Pösty. 23).

Ki-vetkékzik: [se nudare; sich entkleiden]. Ha az fejedelem, én kivetkeztünk volna magyarságunkból, akkor lehetne ez az similitudo, hogy nem-magyar némettel tractál magyarral (Bercs: Lev. 163). Ki vetkőzvé az ő emberből tegyék le a hazngságot (Bíró: AngySzöv. 72). Találunk embereket, a kik soha sem vetkőznek ki a gálaszépől (Fal: UE. 410). Addig öltöztünk az újságba, a míg kivetkőztünk a jámborságból (427). Minden virágjából mező ki vetkezett (Orczy: KöltH. 70).

Iő-vetkékzik: 1) exno C. [ablegen]. Kigyó ing, kigyó héja, a mellyet tavasszal levetkeznek a kigyok Major: Szót. 42. Kigyók levetkezett bőrök: *senecta serpentum; a kigyó le-vekezi bőrt esztendőnként: serpens exuit *annos; levetkezni az emberséget, minden emberséget félre tenni: *exuere hominem PPBl. A lúd által uszván a tengert, azzal ugyan nem vetkezi le az ő természetit (Tyúk: Józs. 209). Vetkezzük-le az ő embert (Mad: Evang. 317). A tsúszó mászó állatok az ő bőröket el vetik, le-vekezik (Com: Jan. 49). Le-veketzenek minden mezei szálaságot (Debr: Ker. 255). A magyarok a keresztényiséget le vetkezék és a pogányságra vissza térének (Liszny: Krón. 288). Hogyha az isteunek megvilágosító kegyelme által a praejudici-umokat le-vekezi, remissiója léssen ezen sententziának (Bod: Pol. 173). **2)** vestem depono MA. [sich entkleiden]. Levetkőző ház: apodyterium Nom. 45. Minden taghiából az lélek le vétkezik (BalGen. acMagn. 11). Nehézség minékünc és multság annyiszor fel-öltözni és le-vekezni (Com: Jan. 99). A levetkező szobában fejünkbe fel tesszük a fürdő sapkát (Com: Orh. 151). Vetkezzél le immár kegyetlenségéből (Zrinyi II.110). Jupiter sokszor le vetkőzött isteni köntösből (105). Vetkezz le kis korig püspöki ruhából, hegyes süvegéből, rojtos palástodból (Orczy: Nimfa B3).

Iővetkezés: exutio vestis MA. [entkleidung]. Az bűnök tes-tenek le vetkőzése által: in expolatione corporis carnis (Fél: Bibl. II.98). Levetkezéskori bölög elmékedések (Megy: Bayle 378).

még-vetkékzik: [verno; sich verjüngen]. A rak tavasszal meg vetkezik (ACsere: Enc. 220). A hízó disznó a mód nélkül

való kővérségnek miatta néha egészen megvetkezik (Misk: VKert. 149). Elrothadott levedere, megvetközött farkasbőre (Thaly: Adal. I.239).

Vetkőzés: [vernatio; hautablung]. Kígyó vetkezése: *spolium serpentis; kígyónak el-hánt ó bőre, kígyó vetkezése: vernatio; kígyó vetkezés, bőri elhányás: *angvina vernatio PPBl.

Vetkőződ-ik: exno vestes, se devestire; sich entkleiden, die kleider ausziehen PPB.

Iő-vetkőződik: ∞ Az ó embernek tellyességgel le kell vetkeződni, hogy ujba öltöződgyék (Illy: Préd. I.408). Estve le akarván vetkeződni, a hideg berzogatta (Mik: TörL. 360).

neki-vetkőződik: [se mdare; sich entkleiden]. Neki vetkőződec es neki tőrődec (Born: Préd. 216).

Vetkőztet: [detrabo vestem; auskleiden]. Azután mindenbül őket vetkőztették (Zrinyi I.170).

ki-vetkőztet: [libero, nudo; entledigen]. A császár adójától magatokat kivetkőztetitek (Illy: Préd. II.506). Pattyantút szegez az istenos erkölts ellen, ebből másokat is ki-vetkőztet (SzD: MVir. 117). Burkából (burokjából) ki-vetkőztetni a gonoszúságot (155).

Iő-vetkőztet: devestio C. MA. entkleiden PPB. Az prior mend az connent helyekuel magat le netkőztetnen kerek bodog Ferenczett (EhrC. 68). Levetkőztetuen ötet: exuentes eum (Fél: Bibl. I.49). Vetkőztet-le ebbül szépségét szüvednek (Zrinyi II.8). De levetkőztettyük póre es gatyara, így majd nyugszik feküdvén ágyára (Gvad: NótVégr. 50).

Vető: 1) jactor, projector MA. [jactans; werfend], werfer PPB. Vető-karó a gombolyításban: panus MA. Vető-tábla (Coni: Orb. 275). **2)** sator, consitor, seminator, seminans MA. säer, säemann, pflanzer PPB.

ágy-vető: lectistrator, cubicularius MA. bettmacher, bettwärter PPB.

asztal-vető: mensae structor, strator Nom². 265.

asztalra-vető: [stragulum mensam vestiens; tischdecke]. Egy tarka szép asztalra vető ponyva (KecsTört. II.54).

bor-vető: [vinifer; weintragend]. Bor vető he (CerpGramm. 17).

cél-vető: [finitor; horizont]. Ezeknek megyezői, célvetői (finitores) az északi és a déli kerület (Com: Orb. 211).

fonal-vető: staminis disponeadi instruct[or]; garnwerfer PPB.

fülbe-vető: [inauris; ohrgelänge]. Jacobnac adac azokaert a fülbe vetőiekett is: dederunt ergo ei inanes quae erant in auribus eorum (Holt: Bibl. I. R2). Az fülbe vetéket elűszí (IV.16).

híd-vető: [pontem aedificans; brückenbau]. Gútánál híd-vető szándékát mutatja az németnek (Bercs: Lev. 476).

konkoly-vető: zizaniorum seminator Kr. [lolchsäer]. A konkoly-vető ellenség kezét meg-köthetné, hogy semmi konkolyt nem hintegethetne (Pázm: Préd. 293).

kótya-vető: 1) auctionarius Nom.² 277. **2)** [auctio; versteigerung]. Még csak kótya vetőre minket sem hányattál (RMK. III.142).

mag-vető: [sator; pflanzer]. Jónás galamb, az Demeter búzás és magvető, jó szerencsés az Ágoston (RMK. IV.259).

maga-vető: jactor, gloriator, magniloquus, thraso Sl. [prahler]. Kevélyek, maga-vetők, engedetlenek voltak (Pázm: Préd. 373). Maga-vető bölcs Filemon (Hall: Paizs. 436). Mint az magavető lónak, tulajdona az szemfil-embereknek, olytat is kíván tudni, kit nem tud tudni (Bercs: Lev. 163). Bűnben hadgya esni mint maga-vető Pétert is (Csúzi: Síp. 632).

nyakba-vető: [torques; halskette]. Ott nyérének szép drága szerszámokat, nyakbavetőket, drága pánczélokot (RMK. III.125). Eyd nyakbawethew gyendgyel esz klarisal fővezth (RMNy. III.52). Az Keg. zolgnia en kezembe hozot eg nyakra vetőt, eg ezüst lancot, eg biciakot (91). Az egész nép nyakba vetőket hordánc (Vás: CanCath. 544). Az ékességec hozzá adattainac: aranyláncok, nyakba vető ékességec, fülön függő násfác (Com: Jan. 101). Kubyni Lazlo vram kereseth költsön ötuen foryotodh, mellyerth veteth szalagba eg nyakba vetőth (Radv: Csal. III.126).

szám-vető: rationarius, discussor C. ratiocinator, calculator, algorista MA. abacista, supputator PPBl. [rechnungsführer]. Itten nints bajunk se tisztartóval se számvetővel (Mik: TörL. 404). Jöjjön akarmelly bölcs számvető, bár mingyárt angyal elmével birjon-is, mongya-el a rövid leczkét (Biró: Préd. 127).

tégla-vető: [laterarius] ziegler KirBesz. 151. Sár-gyuróc és tegla-vetőc (Tyuk: Józs. 4). Tégla-vetők és cserépegetők (TörtT. XVIII.234). Jóságbeli jobbágyinak hiaibül téglavetőt tauintasson Kegyelmetek (Monfrók XXIV.53).

Vetőd-ik: 1) [insequor; verfolgen]. Az hátulja megszaladt s úgy vetődött innét utánok az habancz (Bercs: Lev. 28). **2)** discepto; streiten]. Magokban háúodnak es vetődnek vala: disceptabant inter se (Sylv: UT. I.26). **3)** [aëquo, aequiparo; gleichkommen]. Oly bölcsességgel bir, hogy vetődik az egekkel (Felv: Dies. 10).

által-vetődik: [transferor, transgredior; hinübergetragen werden, übergehen]. A basznosokrol a hiaságosokra általvetődik (Illy: Préd. II.249).

el-vetődik: [dispergor; abhanden kommen]. Marhánk elfogyott, gabonánk elvetődött, házaink elpusztultak (Bercs: Lev. 402).

elő-vetődik: [appareo; zum vorsein kommen]. Egykor szintén hogy az hadakat ültettem, elővetődék, szőrnyő nógatással azt mondja (Bercs: Lev. 341).

ki-vetődik: ∞ Lassan lassan kivetődnek a vizek mélységéből az őrményi hegyek is (Moln: PÉpül. 98).

Vettet: [jaci euro; werfen lassen]. Józsefet vetteté király tömlőczében (RMK. IV.9). Látván a gondviselő a bolondot, kezét, lábát őszveköttetvén vetteti egy bádós árokba (Hal: IIIHist. II.117). A gazda gonosz szolgáját a külső setéségben vetteté, sirlmakra es fogcsikorgatásokra sententiázá (Fal: NA. 138).

[Szólások]. Bevártam ide, majd exa menen vettetem komámát (Bercs: Lev. 386). Házak előtt asztalt a vetteti vala, sok pohár jó borral teljes áll vala (RMK. IV.153). Gyütt oly hírem, hogy híd at vettetetett volna az német már az magyar Dunán (Bercs: Lev. 30). Hátában megyek, mingyárst saúnczot vettetek Karvánál (537). Lajos király gyermekivel egyetenbe hitlenné vettette volt, kit most seminek mondanak (Nád: Lev. 135).

VÉT (vetyth Komj: SzPál. 139): erro, pecco, delinquo MA. fehlen, sündigen PPB. A mit közösen vétettek, egyre tudni: communem culpam in aliquo *regerere PPBl. Ty nem syrtatok, hogyh ky vetytetnek ty kövzletek, ky ylyen zertelen dolgoth vetyth volna (Komj: SzPál. 139). Gyorsan köppent, még

idején békeni magát, szunnyad, véti ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Mit vétettem ellened, hogy ilyen nagy bűnt akartal én reám hoznod (Helt: Bibl. I.1). Kiket megbántottál és kiknek vétőtél, meg engesztelyed (Helt: VigK. 9). Nem vétettek vala a magyarok ellen (Helt: Krón. 77b). A satan, aeki pörölni akar, azt hazuggia isten előtt, hogy imigy hogy amugy vétünk, mintha isten nem tunua, mit mielőnk, mibe vétünk (Mel: SzJán. 311). Isten ellen ne vécsen (Tof: Zsolt. 575). Senki nints, a ki sokban és sokszor nem vétett isten ellen (Pázm: Préd. 33). Talám semmit nem vétek benne (Misk: VKert. 840). Ha ezeknek nincs forgó szél a fejekben, bár én vétekek (Fal: NE. 7). Melly esztelenül cselekedtünk, hogy vétettünk (37). Nem tudom, vétek-e véle, vagy nem, ha azt gondolom (80). Arról vádoltok, hogy én királyi méltóság ellen való vétekekkel vétettem a czimeres fejér-népnek (Fal: NA. 131). Ki egyben ki másban vét (Fal: UE. 428). Vétett a természet rajta (439). Főlöttebb való szemesség és figyelem kívántatik bennünk, hogy ebben a gonosz világban se isten se ember ellen ne vétünk (Fal: SzE. 522).

el-vét: aberro Ver. MA. verfehlen, verirren PPB. El-véteni a nótát: a modulatione aberrare PPB. Udvarának Volter hagyja készülnie, hogy az napot senki el ne véténéje. (RMK. II.30). Monda a farkas: Nem jól járunc, bizony el vétöttük az vát. Felele a szamar: Way el nem vétöttük (Helt: Mes. 275). Az urnak úttya oly nyilván-való és meg-esmérhető lézesz, hogy az bolond sem véti-el (Pázm: Kal. 560). De tudom dolgát, mert el-vétette ugrását mint az őz (Czegl: Japh. 114). Mások felett igen tudós nyilasok és dsidások, kik ritkán vétik el a tzeit (Hall: HHist. III.99). Fejérek legyenek az szíjak, el ne vétsétek (TörtT. II.156). El ne véts, a miket hattam benne valamit (158). Elvitvén az egész hadak az útát, Bazin helyett Szombat fele tanálkoztak (Bercs: Lev. 133). A ki el-vétette a pohár köszönést, újjolag igyék: qui perdidit numerum, inciapiat iterum (László: Petr. 11). El vétette minden bizonyosan az üdvösségnek uttyát és a kárhozott lelkek nyomdokin futkároz (Fal: NA. 126).

Vétek: peccatum, flagitium, delictum, culpa, erratum, crimen, lapsus, labe, menda, noxa, noxia, offensa C. vitium, error MA. sünde, febler, laster PPB. Ne légyen nagyobb a büntetés a véteknél: ne maior *poena, quam culpa sit; vétekeben forgó dolog: criminalis causa, criminale negotium; vétek volna el-fejletnem: *nefas mihi oblivisci PPB. Bűnt keztem esmerny es vetket tenny regulamnak, zerzetemnek elene (VirgC. 2). Lele zent Domoncos atyank nemely vetkeket, kykbevl az ev fyaft meg fedde (DomC. 51). Szómébe hányá nekí az ő vétkét (Helt: Krón. 72). Az Izraeli is vétekebe eýté Jero-boám (Kár: Bibl. I.321). Még bennök nagy sok belső vétekek ragazkodnak (Beythe: Epist. 231). A vetkek mellyek az nyomtatás közt estenek (242). Botsasd meg vetkeinket: dimitte debita nostra (Fél: Bibl. I.8). Barátodnak vétkét gyűlölyed, nem ő magát (Decsi: Adag. 126). Az régi correctioiban az bílcz astrologusoktól vétec találatot. 1591 (Kal. C). Vetek eset az regi fordításban (Zvon: Osiand. 195). Az vetkek ez vilagon mar szokas fölöt neuköndnek (234). Az egyházi személyek vétekeit nem javaliyák s nem szépegetik (Pázm: Kal. 154). Szemérmes vétekeket dél szinre hoz és szem elöibe terjeszt (Pázm: Préd. 15). Minden nemzetek szokása, hogy akár-melly nagy vétekért sem ölik-meg a nehézkes aszszonyt (27). Ha vétek esett a számokban, nem csuda (Pázm: LuthV. 80). Nem aránzom, hogy olly vétec esett légyen, melly az olvasót megtartoztathatná az olvasásban (MA: Bibl. Magy. 5). Szépegetni akarják vétekeiket (ThemSec. 38). Feleségét elragadtatá és vétket valla vele (Lép: PTük. I.112). Ha vétekebe esnek, azokból mingyárt ki-fesellyenek (Veresm: Lev. 16). Ennek a vétekek rajzati az edgymás között való veszekedések (Ker: Préd. 819). Betegseg szerző ok a levegő ég vetke vagy az

étel ital véteke (ACsere: Enc. 177). A mi argumentálásunkban feles vétec vagyon (Czegl: Japh. 72). Oly szemes nem lehet az ember, hogy néha által ne ugordgyék a nyomtatásnak vétékén (Illyef: BCsTomp. 72). Az emberek előtt a gondolommal való vétek nem olly sullyos mint a külső tselekedettel való (Pös: Igazs. II.108). Nekem verseket tsinaly vétekek nélkül (Hall: HHist. II.305). Minden fájzatnak kigyomláója a vétek (Illy: Préd. I.196). A halgatokat jobbitsák és azoknak vétekeit kigyomlálják (81). Abban fárads elméjük, hogy tanúhassanak a vétekeben (Fal: NE. 47).

betű-vétek: [litera vitiosa; unrichtiger buchstabe]. Betű vetek esett ez kónubén (Frank: HasznK. 119).

főbenjáró-vétek: capital C.

szarvas-vétek: flagitium. scelus MA. Com: Vest. 129. offenbares laster PPB.

Vétekcske: labecula, offensiuacula C. [kleine sünde]. Is-mértünk szentséges férfiakot, nagy betegségrekre adattakot némely bocsánandó vétekezkéért (Illy: Préd. I.37). Így több vétekeket szép színel takarván, szentetskék az igaz erköltsöt el hagyván (Orczy: KöltH. 193).

Vétekés: flagitiosus, criminalis, vitiosus, mendosus C. noxalis, soticus, reus MA. fehlerhaft, lasterhaft PPB. Ha vétkes az irás, Kd meg bocsássa (LevT. II.25). Tégy ífletet kösztűnc és a ki vétkes kösztűnc, aszt megbüntössed (Helt: Mes. 298). Hól mi vétkes volt, az irásban meg corrigáltott (Görcs: Máty. Cím). Valaki eszi eszt a kenyeret és isza az urnak poharát méltatlan, vétkes (Tel: Evang. I.520). Az píriul, a ki vétkes (Decsi: Adag. 87). E féle biztatások vagy vétkesek és hamissak vagy bizonytalanok (Pázm: Préd. 64). Nem kel az emberek vétkes-vótkékből meg-itüli az ecclesiát (Pázm: Kal. 571). Nem nő semmi, az szántó föld vétkes téhat (MA: Scult. 230). Előbbeni vétkes voltábau maradot (Zvon: Post. II.285). Vétkes szolgálatimot vétekeknek ne tulajdonítsa Nagyságod (Bercs: Lev. 375. 389. 429). Szálj szivedbe, ba vétkes vagy, fordítsd meg emberül (Fal: BE. 584).

Vétekésen: vitiose, mendose, criminose C. lästerlich PPB. Meg-jobbíttya, ha mi vétkessen tétettetett [az irásban] (Com: Jan. 155).

Vétekésít: culpo C. crimino MA. beschuldigen, lästern PPB. A pogányok vétkesítették Krisztust, hogy annyát feddette és meg-tagadta (Pázm: Préd. 255). Balduinus a Kalauzt mardossa és a római vallást vétkesíti (Pázm: LuthV. 5). Nem kell vétkesíteni a tudományokat vagy akarmely dolognak csekély ismértet-is, mert ez magában jó (Pázm: KT. 12). Menti, valamit a bibliánk deákságában vétkesítették a több kiáltók (Sall: Vár. 23). Zrinyi a követekeket nem vétkesítette (Könyi: HRom. 76).

még-vétekésít: 1) [corrumpo; verderben]. Meg-vesztegetie, vétkesítie a jó erkölcsöket (Com: Jan. 206). 2) crimino C.

Vétekésítés: criminatio, culpatio C. beschuldigung PPB.

Vétekesség: vitiositas C. crimen MA. lasterhaftigkeit PPB. Ennek a világ uttyának vétkekességével ellenkező három tekelletességi és tulajdonsági vannak a Krisztus uttyának (Pázm: Préd. 86).

Vétekéz-ik: pecco, delinquo C. erro MA. fehlen, sündigen PPB. Vettekeztem mas ember iozagat gonozol keuantomba (VirgC. 7). Ezekben ba tórtent volna vetkezned, tabath nylyvan megh mond (12). Ky veetköztyk, kezgye megh el az ar-tatblan eslethnek kerezth fyaftat (ÉrdyC. 148 h). Noha vétkezik tudatlanságból, elesik gyakran erőtelenségéből (RMK. VI.234). Igen vétközne vala az wr ellen (Helt: Bibl. I. F).

A ki barommal vétkezendic, halalal halyion (Helt: Bibl. I. Nn). Milt vétkeztem, hogy ily igen felgeriedtel ellenem (Helt: Bibl. I. P2). Vagy vétkezet a szegény ember auagy nem, de ő mindenkor bűnes (Helt: Mes. 270). Vétközic az romai papa maga hatalmat küllyeb teriesztven (Zvon: Osiaud. 219). A ki szakadást szerez az egyességben, nagyot vétkezik (Pázm: Kal. 677). Hogy ha vétkezik-is, isten néki bűnül nem tulajdonítja gonoszságát (Pázm: LuthV. 117). Viselem haragját az Jehovának, mert ő néki vétköztem (Zvon: Post. 1.588). Mester ki vétkezet, ezé vagy az ő szűley, hogy vakon születnieik (Lép: PTük. II.152). Világosságban vétkeznek azaz tudván (Ily: Préd. II.353).

el-vétkezik: [erro; irren]. Miért hogy minden dologban id az proba, ebben a speciesben is szükséges, miért hogy el is vétkezetel (Helt: Aritm. B3). Hogi az zaamban el ne vétköznece vala-bogi az nyomtato, nagi börtökkel irtad (Pázm: Fel. 75). Talám itt el vétkezett az praedikátor és negyuen kettök szám helyében harmincz négyet irt (Bal: CsIsk. 440).

mög-vétkezik: 1) [erro, delinquo, pecco; irren, fehlen, sündigen]. Panazoltak volt, hogi Gulahazan egi ember meg vétkezet volna es meg nem büntetik volna (RMNy. II.168). Lehetetlen dolog, hogy valamiben meg vétkezett volna (MA: Scult. 43). Moses meg-vetkezet (Mey: SzAÖröme 148). Nem csudálkozunk, hogy az napszám-írásban megvétkeztél (Évk. XIII.53). Ezekben meg ne vétkezzél, jól megnézd édes atyámia (TörtT. 3 III.159). Itt megvétkeztem írásomban, Judit leányomat Farkas Pál után kölltetett volna írnom (IV.90). **2)** [skandalizor; anstössig werden]. Monda Jesus: Ez eyel tū mind meg vétközöttök en bennem (NádC. 168).

vétkeztén-vétkezik: [continenter pecco; fort und fort sündigen]. Nynes abban semmi kétség, hogy a bűnös örök idey is mind vétkezten vétkezik (Lép: PTük. I.280).

Vétkezés: deliquimus, deliratio C. error, lapsus MA. irrum, fehler PPB. Az istállókak csinosan tartassák, a vétkezéseket érdemek szerint büntetessék (TörtT. I.164). Nékem mivel nem oly nagy a vétkezésem, harmincz korbács csapás léssen büntetésem (Gvad: RP. 95).

Vétkezet: ∞ Isten meg zegi ő ellenségiuek feieket, ő vétkezetekben iarakat, fűrtneknek tetyt (AporC. 16). Az rezög-ség vétközötöknece aína, gonossagnac földere (NádC. 124). Naponkedualo vetkezetimben el zennedet (VitkC. 30).

Vétkezetetlen: impeccabilis C. MA. der nicht sündigen kann PPB. A keresztség által impeccabilis az ember, vétkezetetlen (Pós: Igazs. II.425). Miért nem méltóztatott istennek az embert vétkezetlenné tenni (Ily: Préd. II.27).

Vétkeztet: scandalizo NémGl. 361. scandalum pono 134.

Vétet: [peccatum, delictum; sünde, fehler]. Bochasad my nekőnc ny uetetinket (DebrC. 472). Bochasad meg emekem mynden bűneyemet és uetetimet (GümC. 85). Halgasad meg en bezedemet, bochasad meg en vetetyumet (157). Meg bochasad mynden en vetetemet: dimitte universa delicta mea (KulesC. 47). Nadazdy Marthonnak en semy wethetemet nem thwdom es esth ewthwle yo newen ssem wessem (LevT. I.6).

Vétetlen: [innocens; unsehuldig]. Ártatlan, vétetlen szegény az bűnökben, azért isten vala Józseffel az tömlöczben (RMK. IV.9). En az ew keresethybe thellyesszeggel arthatlan es wethethlen wagyok (RMNy. II.281). Ártatlan, vétetlen, a ki vádoltatott (Pázm: Préd. 865). Vallyon az isten mi hozzánk bűnösökhöz való szerettében nem ment-é felettébb el az ő ártatlan-vétetlen fijaboz való keménykedésben (GKat: Válts. II. Előb. b).

Vétett: [peccans, peccator; sündigend, sündiger]. Magam látom erőtlennek, isten ellen nagy vétettnek (RMK. II.243). My is megboczátnak ellenünk vetetteknek (Vás: CanCath. 85). Szabad volna valakinek nagyot vétett fejedelmét megölni (Czegl: MM. 232).

uta-vétett: [aberrans; verirt]. Juda őtett latuan eszt véle, hogy vta vétett személy volna: quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem (Helt: Bibl. I. S4). Alég h mostann is hasonlóképpen nines dolgok azoknak, kik az vta-vétettek ődvsőséges ősvényekre akarják vezetni (Pázm: Kal. al).

Vétség: erratum, error, erimen MA. fehler, laster PPB. Vigyetec mas pénst is veletec, talam valami vétség esett (Helt: Bibl. I. X3). Ez nem ió, hanem másodsor sommald és meg találad, hol eset az vétség (Helt: Aritm. B3).

idő-vétség: [temporis negligentia; zeitversäumnis]. Az törvényre való el nem iöves idő vetseg (Ver: Verb. Szót. 18).

[VÉTÉRÉD-IK]

mög-vétéredik: [corrumpor; verderben]. A kenyérnek külső, fűthető, érzékenység-alá vettetett tulajdonságiról mondotam, hogy hamar meg-vetérednek, vesznek (Pázm: LuthV. 396).

VETERNYE: [tempus matutinum; der morgen]. Veterie koron emlekezem te benned (AporC. 9). Meg ostorlattam mend esteg es en getrelmen veterieben (27). Tűrtnek egyzer, hogi ez frater Leo mene ő hoza veternye mondasert (VirgC. 41). Zokas volt az zertetben, hogy veternye utan kys harungal harangozt az versicularius (DomC. 49). Veternyének idején Krisztus megfogatták (RMK. I.162). Az veternyére hogy hnsvét napján juttunk, az koporso környül kerengve hazudtunk (II.185). Jelen vala misékben, veterngkben, primákban és vezemékben (Helt: Krón. 42). Az őrdögnece papiai sem veternet sem regei miset sem vezernyet sem solosmat el nem hagyuae, hogy az megholt szentec ő erettőce közbe iaroe lennece (Born: Evang. IV.21). Minden isteni szolgálatoknak, szolosmának, veternyének, vetsernyének és szent misének elei, közepé, vége alleluja-val tellyes (Pázm: Préd. 574).

Veterneyei: [matutinus; morgenlich]. Felnek, kik lakoziak a hatarokat, te jelenségitől, veternei ki menet es estuo gékerkedel: exitus matutini et vespere delectabis (AporC. 11). Ez zent germek feuleek ez velagban mykeppen az veterneye chyllag (DomC. 5).

VETRECE (vetrecen Radv: Csal. III.44. vetrence Szakács-mest. 16. 49): larioassum, assilardum MA. insicia, insicium; mit essig und zwibel zugerichtete speckbrühe PPB. Vetrece: sűlt szalanna szelet MA. Szalonát metélj meg egy serpenyőben, olvazd meg, hányvad abban az zsírban az vetreczét, rántsd meg benne (Radv: Szak. 17). Mikor fel akarod adni, megmetéljod, mint az vetreczét szokták megmetélni (35). Az borjүүл pesenyét szivul meg vetrece módon (41). Sűlt leves kenyérrrel. Vetreczen kolbász. Káposzta orjával (Radv: Csal. III. 44b). Vetrenceze módon metéld el. Rakd tálba vetrenceze módon (Szakács-mest. 16. 49). Imbol vagyon fojtott-petsenyo-is, vetretze, vágott hús, rostélyon sűlt borjú szelet (KirBesz. 63).

VEZÉR: dux, ductor C. ductor, director MA. fűhrer, regierer PPB. Yae vezerec, kie a zuñogot ki zárítec (MűnchC. 57). Damunkos predicator zertzetbelieknek herchege, vezere (DomC. 1). Leegyen yo vezérnk az erek dűchőseegre, hol ott ew vagyon (ŐrdyC. 324). Te egy gygű ember votal een vezorem ees een ysmerem (KeszthlC. 137). A te wrad istened ő maga leszen te vezered (Helt: Bibl. bbb2) Czac az isten en lelkenec vezere (Born: Ének. 178). A fejedelem kissőbb, alacsonyb

a vezérnél (Com: Vest. 96). Vak vezéreknek vakságos vezettyei (Mogy: SzaÖröme 7). Meg parancholá, hogy minden vezér táborában számlana (Zrínyi I.17). Talám a vezérek valami rancora vagyon a fejedelem ellen (Monlrók XXIII.695). Elvégeződén azt parancsola az vezér, hogy kívánságunkat adjuk irásban (TörtT.² I.225).

fő-vezér: coryphaeus C. [imperator; anführer, befelshaber]. A zuzavart indító pártosca a feltámadásnac fő vezérinek igaztásokra őszveesküvéseket liintegetne (Com: Jan. 144). Arszlán budai fő-vezér ír alázatosan, néked fejet hajtván (Zrínyi I.19). Nehézségét ok nélkül szenvedjük az fővezérnek ő nagyságának (MonOlm. XIV.368). Földig csepülte Haller Gábort a fővezér előtt (Monlrók VIII.474). A fővezér 10 ersziny piuzt, ezer sing fajlandis posztót rendeltetett (XV.46). A fővezérrel szembeulétek alkalmatosságával (RákF: Lev. I.470). Nem vala méltó, hogy olyan sz. hadba ilyen istentelen atyafi vészopó, kegyetlen ember lett volna fő vezér (Pethő: Krón. 39). Tanácsurak, zászlós, ezres hadnagyok, fővezérek mentek véres halálra (Thaly: VÉ. I.288). A fő vezér is nagy nagy tiszteletnek tartja ezt a nevet adni magának (Mik: Törl. 415). Bizonyossan tíz vagy tizenkét rendbeli embertől is értettük a fő vezérnek az elmúlt éjjel Sexárdon hálását (TörtT.² V.127).

had-vezér, hadi-vezér: strategus PPBl. bellidux Kr. [anführer]. Tutzidides, Ksenefon görög historikusok nagy hadi-vezérek s generálisok voltak (Tus: Apol. Előb. 6). Mikor prédikállott Kristus a sidóknak, már akkor se fejedelmek se had-vezérek nem volt a Juda neuzetségéből (Vajda: Kriszt. II.66). Joannes V. Károly császár fia volt a hadi vezér (Fal: TÉ. 800).

fő-hadivezér: archimarschallus PPBl. [marschall]. Fő hadi vezérré választatik (MA: SB. 54).

hadivezéség: [summum imperium; oberbefehl]. Szép dolog hadi-vezérségben meghalni: praeclearae *mortes sunt imperatoriae PPBl.

kabola-vezér: [ductor equi; pferdeführer]. Ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak, tégödet mondanak kabola-vezérnek (RMK. IV.79).

nagy-vezér: [grossvezier]. Ha a török császár és nagy-vezér fölgyitnek, erős szánot vesznek tőlünk (TörtT.² VII.118).

úti-vezér: dux viae Sl. [wegweiser]. Az úton-járó mindeneknek-előtte ezt gondolja meg, hogy hív úti-vezért és társat szerezzen magának (Mad: Evang. 374).

Vezérel, vezérel: dirigo MA. lenken PPB. The newedert h vezerez engemeth ees eltez engemeth (KeszthC. 66). Engyege, hogy vezery engemeth (PozsC. 52). Vezérli vram minket az te io kedudben (Born: Ének. 110). Vezérlied vrad nyeluet az mi lelki paszorunknac (127). Atyanc kerünc tegedet, hogy minket szent lelkednec általa vezerey es hordoz (Born: Evang. IV. 120b). Mikoron a törvénytudó kérlette volna Christustól, mit kelleue chelekedni, hogy az örök életet birhatniá, Christus őtet a törvényre vezérel (Tel: Evang. II.691). Vezérlettelec titeket negyten estendeig a puztaban (Kár: Bibl. I.185). Veszérel titeket minden igazságra: docebit vos in omni veritate (Fél: Bibl. I.169). Az igaz tudomannac vta, mely az eletere vezérli (Mon: Apol. 431). A papatni veszerletöt gyülesnece vezesi ala magokat adni nem akariac (Zvon: Osiand. 91). A bölcs szív minden igazságra vezérel (Apati: Vend. Előb. 11). Kicsiny seregünket vezérel szent-bölköddel (Thaly: Adal. II.13). Némely urfiakat maga a természet vezérel minden képes jóra és tisztességes erkölcsre (Fal: NE. 11). Arra vezérel iyekezetit, a merre akarja (Fal: UE. 370).

Vezérlés: ducatio C. directio MA. richtung, führung PPB. Zent Damancos atyanc vrnak vezerelece myat Romaban mene

(DomC. 31). Nem zykseeg ew neky vezerelece (ÉrdyC. 510). The vezerelecednek nyatta o zent lelek agyad eremeknek erdemeeth (KeszthC. 433). Mi atyanc Mars es Hercules, kyknece vezérlecekből követük a má elefinket (Helt: Krón. 21). Az angyalnac vezérleceence általa: cum manu angeli (Helt: UT. 14). Pusztán csak az ő vezérlését bátoraságon nem követelttyük (Pázm: Kal. 42). Az egész szent írást azon szent léleknek vezérléséből kel olvasni (Pázm: KT. 17). Szegény fejemnece istentől mind ez helyekre vezérlését valamikor meg-gondolom (MA: Scult. 4). Az atya istennek áldását, szent lelkeknek vezérlését kívánom szívem szerint (8). Ily szép hasznót teremtenek a phantasiabéli képzelt vélekedések, hogyha nem emberkedünk a vezérlésben (Fal: UE. 377).

Vezérlő: 1) ductarius C. [führend]. Adgy ennekem idűs-seget es iora viselő szent lelket (Born: Ének. 207). Az törueen vezérlő mesterünk az Christushoz (Fél: Tan. 549). Erdéli út-járul való intentióját es arra vezérlő nagy okait Nagyságodnac alázatosan értem (Beres: Lev. 556). Imé a má diesseges pátronusúnknak vezérlő kalauzsága (Csúzi: Síp. 464). Heiban mondják uraimék, hogy ők akármely vallásnac vezérlő gyep-lője nélkül emberségesen el-élnék (Fal: NE. 57). **2)** director, gubernator, ductor MA. előhrer, regierer PPB. Égy feenesse-eges cyllagb, wtnak vezérlője es elötétök meegyen (ÉrdyC. 311). Idűze legy meg ekleelt oldal, honneyt folya kegelmes vyz, agy nekünk wezerlet az erek eletnek lakodalmará (GömC. 56).

had-vezérlő: [bellidux; befelshaber]. Elhüllottak a had-vezérlők, vitez kalauzok (Hall: HHist. III.233).

Vezérség: [imperium; kommando]. Valauit te kérhetsz, azt Szulimán chászár örömet engedé, vezérséget tüle kéry (Zrínyi I.100). Nagy eset egy vezérnek a vezérségből kiesni, mert azt elmondhatni, hogy királyi tisztség (Mik: Törl. 407).

VEZET: duco C. dirigo MA. führen, lenken PPB. Vészeti es vízsi őket (Mel: SzJán. 213). Az vak az vakot nem vezet-hetie, nem de mind ketten az veremben esnek e (Fél: Bibl. I.97b). Ne fély, mert én lézsek melletted, az szent Mahomé t is vezetie kezedet (Zrínyi I.16). Minden petszeutését életemnek s végét vezessék szent angyalok (Beutzki: Rítu. 50). Kiket még jobb kezén vezet a szerencse, elidegenülnek azoktól, kik örökös társai a szerencsétleneknek (Fal: UE. 449). Engeduek azok, a kiket a tisztesség jobb kezén vezet minden illendőségre (459). Az emberek közt a legnagyobb különbség, hogy egyikét jobb kezén, a másikat bal kezén vezetie a vak szerencse (Fal: BE. 614).

be-vezet: introduce MA. einführen PPB.

bevezető: isagoge C.

el-vezet: deduco MA. abführen, wegführen PPB. Nem akadhattam még oly kalauzra, a ki egy két mélföldnél beljebb tudta volna az hadakat elvezetni (Beres: Lev. 675).

elvezetés: deductio MA. abführung, ableitung PPB.

Vezeték: 1) ductarius MA. [zug, lenk, richt]. Vezeték-név: cognomen PPBl. Leva Antalnak a császár sok vezeté k nevei felett a sűtőségnak titulussát-is hozzá adta (Teleki: FLél. 67). Parancsolt ő felsége, hogy bizonyos magyar-vezeté k-czafragot küldjön el Berzeviczi uram (TörtT.² III.400). Attunk az vezeté k lova hordozójának császár tallért 2. (MouTME. I.90). A vezeté k lova hordozójának attunk egy róka bőrt (99). Egy-néhány vezeté k gyöngye csügg orozáján (Thaly: Adal. I.125). Genevrina bizonyos vezeté k szándékja miatt Luther Mártonhoz szókót (Fal: NA. 176). Vigyázó szemmel kell lenni arra, a ki vezeté k szándékkal játszik véltünk (Fal: UE. 369). **2)** [versorius; lenkseil]. Egy csikó lovat vettünk neki, Bagoly István

hogy felvitte vezetéken, költségére attunk (MonTME. L146). Vala vezetéken is egy lova (Kem: Élet. 50). Bagázsia kell neki, munitio s minden, nemcsak vezeték s általvető (Bercs: Lev. 121). **3**) [equus desultorius; landpferd]. Vezeték, kész ló, milyen ember nem áll: equus *vacuus PPB. Fejedelem vezetékjei is elkészítve kézen tartatnak vala (Szal: Krón. 147). Készen vadnak az szolgák szép husz vezetékkel (Szentu: TFü. 6). Erődj édes Dávid deák uram, ilj fel egyik vezetékemre (MonIrk VIII.375). Mikor valaki útra ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az vezetéken vagy szolgánál viaszas palack bor (XI.361). A bassa mégyeu Buda felé rendes seregekkel, előttök bocsátott szép vezetékkel (Gyöngy: KJ. 110). Huszonnégy vezeték gazdag szerszámokban érkezik rendszeren mind aranyosokban (112). Utánok mentek eő felsége vezetőljei aranyos szerszámossan (Thaly: RT. 5). Szalai Pálnak voltak lovai: svarcz, maga alá való medvebőrrel, szogvezeték nagy medvebőr (RákF: Lev. L347). Az hadnagyaik csak sinak-rínak rám, mind oda van esélédjek, kőpönyegjek, vezetékjek (Bercs: Lev. 261). **4**) [cognomen; zuname]. Ki viseli tisztét porkolábságának, annak vezetékét mondták Boldizsárnak (GyöngyD: MV. 8). Mind széltre mind hosszúra nézve messze nyújtózzék titulusok egynehány vezetékkel (Fal: NE. 13).

Vezetőkön. Az Pal nowet vezeteken nowül magának tulajdonytotta (Komj: SzPál. 17).

Vezetőkés: [ductor; führer]. A lovak rignak s ágaskodnak, a vezetékésnek nem kis gondot adnak (Gyöngy: KJ. 112).

Vezetékül: **1**) [cognomine; mit dem zuname]. Peternek hiuattic vezetékül: cognominatur Petrus (Helt: UT. i3). Ki azután jó magaviseleesert Afrikanusnak nevezetee vezetékül (Deesi: SallJ. 4). Sokan viseltek vezetékül ilyen neveket: Nagy Caesar, Nagy Sándor, de nem ingyen (Fal: UE. 470). **2**) [pro introitu; als einleitung]. A száraz kenyérhez leg aláb vezetékül hozzá kellett volna tenni a palack bort (Fal: NA. 123).

Vezetől: [dirigo; lenken]. Az egybaz bizonyara az z. lelek istentül vezeteltetik (Zvon: Osiand. 228).

Vezetős: ductus, ductio MA. führung, leitung PPB. A kik az engedelmesség vezetését követik, nagy érdemeket szereznek (Illy: Préd. II.72).

Vezető: ductor MA. führer, anführer PPB. Meg szolétottam vala rövideden kalauzunkat, hog' igyenesb vton iarna, ha vezetőné tette magát (Zvon: PázmP. 205). Az meg szolledet szekereket mind az egész harezon vezetők nélkül idestova szedezni lata (Fórró: Curt. 525). Ez jó had volna, de rozsa a vezetőja (Bercs: Lev. 483). Sokan bójárók a bereegi személyeknél, nem tudván, ki légyen iktatójok vagy vezetőjök, csak azt tapasztalván, hogy vagyon szerencséjük azokhoz (Fal: UE. 465).

szekér-vezető: [auriga; wagenlenker]. Négy lovú szekér vezető: quadrigarius C. Nagy szegény állapotban mint egy lovasz legénnek vagy szekérvezetőnek ugy kellett kényerét keresni (MA: SB). 53).

út-vezető: [itineris ductor; wegweiser]. Az úton járó az ósvény okáért az útát el ne hadgya, hanem ha tudós út vezetője s uti társa léssen (Com: Jan. 92).

Vezetet: [duci cura; führen lassen]. Nincs eszo a sandalnak, ha az vacakl vezeteti magát (Toln: Vigaszt. Előb. 15b).

VI, VÍV (vívának RMK. VI.134. vinni Mel: SzJán. 243. vivot BécisC. 18. vionanac 74. viu 162. vyuyac 160. vint Helt: Bibl. I.13): pugno, proelior, deproelior, decerto, ductor, conflictio C. certo, dimico MA. kämpfen, streiten PPB. Ököllet vinni: pugilare C. Nem vassal vyonan, de scent onzoltokkal ymadkoznan le eyte (BécisC. 16). Vivot ő isteneő ő

érte es gőzöt (18). A sarkaőoc fuóltésere menden nemzetec mégyettec, rézettec, hog' vionanac igazaknac nemzete ellen (74). Ma meg fordoloc, hog' vyuyac a persayac fedelme ellen (160). Megfordol es meg rezzettec es viu ő oreieuel (162). Vytok es hadakoztok (Sylv: UT. II.115b). Szablyára kelének, igen vívának (RMK. III.304). Délült fogva estvéjig mind véjvának, pogányokban sokan földre hullának (VI.134). Eg' aszoni allat fite agion eg' kúnal eg' toronbul, mikort Thebasnac varosat vívna (Szék: Krón. I.23). Ertetteok, hogy solgady wannal azok ys solgadydal halaly wynnya akarnak (LevT. L175). A irattatot meg, miképen viut Matthias az ő őtt fiaival az Antioclius Epiphanes népe ellen (Helt: Bibl. I.13). Ezokáért velem egytembe vitezül viatoc (Helt: Krón. 40b). Az ő wroc sokaig viut a tatárokkal (54). Ki erősen víyu vala (96). Mondának a kossoc: Ketten egybe vesztűnc es viuuc egymással o szűna rétert (Helt: Mes. 297). Ellenec támadni az őmnek, ez világnak, az őrdögnek, ezekkel vinni es hadakozni (Mel: SzJán. 243). Vínac vala a Mihal ellen (306). David kiraly a nagy Goliattal meg viut (Born: Ének. 597). Te tanitod vívnyia az en vyiainat (259). Reáia rohanuán vívúnac ellene (Kár: Bibl. L330). Nemellyec tauol lenen szamszeriggel es kőuekkel vúnac vala (Deesi: SallJ. 49). Nem kezdénc romaiac vihatni (Gosár: MagyB. 13). Imé az philiszteuoc Kehilat vijác: ecce Philistei oppugnant Coilam (MA: Bibl. I.267). Múndon emberneec víyni, tusakodni kell az kísérteteckel (MA: Scult. 401). Ha husz esztendeig vinnáják is az romaiac Jerusalemet, de hozzá nem jutúnac (Zvon: Post. II.255). Tréféckal, játékos mondásokkal vinni elnés dolog (Com: Jan. 208). Sámbar, ha ez ellen vissz, isten meghiitil (Czegl: Japh. 5). A görögök tíz esztendőig vítták a nemes Trója várát (TKis: Pan. 47). Az ráczság ismét elégette Csanádót az várasát, az várát víjják (TürtT². I.379). Makabaens intinala az ővéit, hogy erőssen vúnának (Illy: Préd. II.197). Vija, tūri a vendég-fogadók ajtait, hogy terhelhesse gyomrát (Fal: NU. 262).

[Szólások]. Ezt nyereség, amazt más boldonság víja (Orczy: KöltSz. 229). Mind a két batalmas fejedelem szúmbe szállúnac egymással, hogy az birodalomért szúmbe vívúnac egymással (Helt: Krón. 17). Szembe mert víjni az őrdöggel (Pázm: Préd. 355). Wyonnan kezdte vinni az magyarokra (Helt: Krón. 12b). Az Ventzel a fő kapitány meg szúmlelte vólt a Kapat es arra sietuén bayt kezdte vele vinni (28b). Vrokot el-árulták az ő tisztessége mellett mezdre nem szálván, bajt nem víván (Pázm: Kal. 618). Bajt víjnák óhaját-sim kesergő szivemben (Amade: Vers. 84). A játzók ezer mesterséggel víjják erszényűnket (Fal: TÉ. 782). Az jó birt nevet mind szüntelen víjija (Felv: Dics. 3). Árnyékáual vinni: cum larvis Inetari (Deesi: Adag. 12).

eggyütt-ví: compugno C.

ellene-ví: oppugno C.

ellenevívás: oppugnatio C.

ki-ví: **1**) [expugno; erstürmen]. Melotosnac menden kazdagségő varosit ki vína (BécisC. 13). **2**) [erumpo; ausfallen]. Ez város allat soc fdeig fekdúec, mert a polgároc vitezül vívúnac ki az várasból es erőssen meg oltalmazé magokat (Helt: Krón. 19). Egy házba szornia es onnét vína ki (34b).

lő-ví: [devineo; besiegen]. Szívűnk szomorúságát levíni nem tudjuk (MonIrk VIII.434).

még-ví (meg-vívik Misk: VKert. 190): **1**) expugno C. oppugno, impugno MA. [erstürmen, erobern, bekriegen]. Uram itild meg engem artokat, wyd meg engem vívokat (DöbrC. 83). **2**) depugno, concerto C. confictor, decerto, deproelior MA. kämpfen PPB. Törökökkel Zelimus sokval vala, nagy erősen két fél meg vítták vala (RMK. VI.184). Ha megengeditec, hogy

az Theodorickal szömbbe meg víhassak (Helt: Krón. 15). Elő alomkort keletéc a királynak meg vini az ellenséggel (134). Ki iöue Sihon mi előnkbe minden népénel, hogy velünc megvina (Kár: Bibl. I.158b). Pártolkoduán ket felöl meg víuánc (Gosárv: MagyB. F). Sok praedálásból annyéra nevekodének, hogy 1040 esztendő-tájban Mahomettel szembe meg víjna és ellene diadalmat venne Frangolipix (Pázm: Kal. 436). Vij meg az Amalekvel: pugna contra Amalec (MA: Bibl. 8. 64). Az istennel tusakodott, meg viit (MA: Scult. 286). Mikor Mihály vajda Erdélybe jött, Szebeunél hogy megvittak, ott voltam (TörtT.² I.399). Skender pasa reá ment az lengyelekre, eddig talám meg is vittak (636). Én meg-mernék vinni akármelly vitézzel (PhilFl. 7). A kutya uráért a tolvajokra reájok ugrik s vélek meg-vívik (Misk: VKert. 190).

mégvihatatlan: inexpugnabilis C. MA. das nicht zu erobern ist PPB.

mégvívás: concertatio C. impugnatio, confictus, conflictio MA.

öszve-ví: [configo; zusammenstossen]. A test es a lelek, az binek es az iozagok ezne vívnak (BodC. 13). Az égben seregeket látnak vala, kik rettenetesen öszvevívnak vala (RMK. VI.181).

[vissza-ví]

visszavívó: [perversus; verkehr]. O hűtölen nemzet es vízha víno, míg lezez tüvelece es mig zenuedlec títöket (MünchC. 46). Mind ez velag gonozban vaçon vettetven, mert ammi elethök vagy on vízza víno akarath (NagyszC. 345. ÉrsC. 165). Yowal yo leez ees wyzha vynoual vyzha vyo leez (KulesC. 30).

Viadal: certamen, certatus, proelium, depugnatio, gladiatura C. pugna MA. [kampf]. Viadallal való megvétel: expugnatio C. Hartz, viadal: agon PPBl. Viadalba ménes nélkül gőzned meg öket (BécsiC. 24). Ky zerzy een kezeymeth vyadala: qui docet manus meas ad proelium (KulesC. 31). Naszádit, hajóit erős viadalhoz rendeli és állatja (RMK. IV.37). Zsidók gyakran kiütnék vala, viadalra sokszor készülnek vala (VI.169). Mikor vissza iöue a viadalbol, ki mene éleybe a sodomabeli király (Helt: Bibl. I.F3). Mint birtác aszt szántalan sok viadallyoekal (Helt: Krón. Cím.). Szerenczeletlen lömne az ő viadala (Helt: Krón. 92b). Két esászár erős seregei nagy roppogással szembe ütökzenk és igen nagy röttenetes viadalt tartanak (Born: Evang. III.56). Viadalhoz készül soc taraszkiual, szamszerigyal, puskáual, szakálossal (Görce: Máty. 15). Akar békességért akar víjadalért iöttenec ki, fogiátoc meg öket (Kár: Bibl. I.327). Jo viadalt vittam (Agend. 40). Az mi életünk szüntelen való harcza és viadala az lélekek az test ellen (MA: SB. 38). Nem is mondhatom ezt harcznak s viadalnak, csak rettenetes iszonyu vér ontásnak (Zrinyi I.109). Hartzot és viadalt rájok parancholok (II.63). Ha derekas viadalunknak kellett valahol leumi vélek, maga is eljőjön minden hadával (TörtT.² I.632).

árnyék-viadal: sciamachia PPBl.

baj-viadal: monomachia PPBl.

Iovag-viadal: hipponachia C. MA. rosstournier PPB.

Viadali: proelialis MA. zum streit dienlich PPB.

Viadalom: bellum, pugna, proelium MA. krieg, streit, das treffen PPB. Nem illic oth az zolganac tuálnakodnia, holot az ő vrat lattya erős vyadalomban vyakoduia (NagyszC. 22). Viratölöl fogna tart mind az viadalom kilentz óraig (Helt: Krón. 12b). Ecius sárta predicatiót tön, melyben az ő hadakozóit inte bátorságos viadalomra (17b). Az embereknek hadnagiok vagy on

az viadalomban (Fél: Tan. 81). Ennek a viadalomnak mindenkor ez az ő ki-menetele és vége (Pös: Igazs. I.585).

Viadalság: [pugna; kampf]. Nézni mentek a viadalságot (Könyi: HRom. 141).

Viaskod-ik: decerto, agoniso C. certo, pugna, confictor, delictor MA. kämpfen, streiten PPB. Viaskodom, vívok, tusakodom: certo PPBl. Mikepen viaskodot logien az zent tiztasagert, vgy olvasuk rola (VirgC. 30). Az felsseeghes kyal: kyther zent Wynce vitez vyaskodyk vala, az nagy keent változtatn nagy dychőseegre (ÉrdyC. 204b). Az wr viaskodic tő erőttetec: dominus pugnabit pro vobis (Helt: Bibl. I. 112). Az vram is meg szidalmazna érdöte, monduán: im az vudoc szamár semmit nem viaskodot a farkassal (Helt: Mes. 273). Viaskod éreted a te ellenséged elen erősen, hogy nem gereylen és paysal (JesSir. H6). Mit vyaskodol ilyen rutéto beszedeckel (Tel: Fel. 8). Az alamisna erősen viaskodik ereted, bog nem mint az pais es fegiuer (Fél: Tan. 455). Egy sam közt az iosagos czelekedet felöl viaskodnac uala (Decsi: SallC. 7). Zerenchatalanul viaskodnak (Beythe: Epist. 222). Egy bolond syllogismust csinál és ezzel a magátal csinált vászal viaskodik (Sall: Vár. 9). Tagadom és viaskodom ellene (Bal: Csik. 418). Eszembe sem tünt, hogy arra kötelezzelek, hogy egybe-csatlott beszéddel viaskodgyál (Fal: NE. 22). A köz együgyü rend vagy nem veszi szemre utálatos mocskát vagy nem akar természetivel viaskodni (Fal: UE. 391). Igaz okkal viaskodgy, ne tsapogj (SzD: MVir. 332).

még-viaskodik: [decerto; kämpfen]. Vitézi módon megviaskodván dicsőségessen vérét is ki-ontotta az igazságért (Csúzi: Sip. 132).

Viaskodás: certatio C. decertatio, pugna, lucta MA. das streiten, kämpfen PPB. Mynd ez eelnyen zerzecek nem egyebet, hanem az lelky vyaskodast yegyzyk (ÉrdyC. 137b). A viaskodásoc, viadaloc végetlen dolgokra menec (Com: Jan. 132).

Viaskodó: concertativus C. pugna MA. streitbar, kämpferisch PPB. Hartzos, viaskodó: pugna PPBl. Az el-vetett dsidáknak sürősege mint a felhök homállyal bé-fedte az egész viaskodó seregeket (Hall: Tel. 280). Dicözsesegnek tartotta vérel a viaskodó helyet megfesteni (Szeg: Aqu. 47).

Vita: 1) [pugna, certamen; kampf, streit]. Azok az hadak vígyázzanak ott, de azt meg kell verüink, mert már megvöl az én vitám vélek (Beres: Lev. 219). A vita közt megtörténhetik, hogy ha gyáva, elálljon tőle (Fal: UE. 438). Erőhatalommal lenyomták uramat, még a vita tartott, elbujtam (Fal: TÉ. 709). 2) [disputatio; das disputiren]. Jesuita talám? De bizony suita. Az, mert ott mocok a jó vita (Matkó: BCsák. 459). Az ilyen vita közt, ha kötelességét nem nézné is, szégyen fejében jobban kibeszélné magát (Fal: UE. 475). A vita után még sem tudja a két fél, melyik a nyertes (Fal: SzE. 540). A pompáról és méltóságos külsőségről szólóan vitaképpen és versent ne tized, mert hívság (Fal: BE. 592).

Vítat (vítat Megy: 6Jaj. VI.8. vittat Pázm: Préd. 429. vittat Tin. 209): 1) oppugno, impugno MA. stürmen PPB. Másfelől a közsálat ostromoltatja, Bebek jámbor szolgálival vívatja (Tin. 209). Az Euffrates viz mellett ég varost vitat vala (Szék: Krón. 76). Meg szalla azt is és igen kezdé vitatni (208). Sok ideig vitatá Erded várát (Montrók III.111). Poszont szálla meg es két hólnapig vitata aszt beába (Helt: Krón. 35b). Meg szálá az várát és vitatni kezdé aszt eyel nappal (71b). Benhadad király el méné és meg szállá Samariát és vitatá aszt (Kár: Bibl. I.325b). Titus valóba kezdé a várast vitatni és ostromlatni (Tel: Evang. II.620). Szép Aquilegia várast meg szállá, kit három esztendeiglen vitatá (Gosárv: MagyB. E). Ha Iérichót

erős ostrommal és törésekkel vitatta volna Josue (Pázm: Kal. 47). Mikor vitatta volna, megvevé azt (Káldi: Bibl. II.276). Morvában Beren városa lövették, vétattatik gróf Dorstenson által (Szal: Krón. 198). Gyirgót is vitatni kezdés és megvevé (MonIrók VII.26). Palatinus vitatja Ledniczét (RákGy: Lev. 269). Zána városát sokúg haszontalanul vitattya (DBenkő: Flor. 168). Nagy Sándor Athenás városát haszontalanul vitatvatván, azt kívánta tőlök, hogy tíz orator bőleket küldenének ki hozzája (Csúzi: Síp. 311). **2)** [dissero, disputo, affirmo; erörtern, behaupten]. Azon bakot nyúzni, azon dolgot vitatni: *caufiteuam eudem cauere PPB. Azt vitatod, hogy arrul akárc szollanom (Tel: Fel. 21b). Erőssen vitatad, hogy kőz konyerből legyen (Mon: Apol. 14). Vitattyátoc mindenűt, hogy soha senki azt meg nem tarthattya (257). Hamisságokat nem feletteb vitatom, czyak azt mondom (Vás: CanCath. 659). Mint hamissítanak meg az lutheristák, ha ki azt vitatná (Pázm: Kal. 187). Nem lehet esztelemb gondolkodás mint azt vitatni, hogy a botsítás predikállást jegyez (Pázm: Préd. 429). Hogy az első ne vitassam, azt mondom (MA: Tan. 1298). Vitattyák az pápá-soc azt is, hogy purgatorium tűze vagyon (Zvon: Post. 1575). Az Kalanz azt vitattya, hogy az isten az lököt magán terompfi és vgy tvsza anagy önti az testben (Zvon: PázmP. 216). Félre tevén néha mezei gondomat vétattam magamban világ bőlesek számát (Mogy: 6Jaj. VI.8). Azt vitatják, hogy a Christus tsak mi végettünk holt-légyen-meg (GKat: Válts. II. Előb. b2). Ezt-is igen hevenyen vitattyák a pápista doktorok (Pós: Igazs. I.332). Csak a papista hittől valót vitattya idvességének lenni (Matkó: BCsák. 4). Azt sem kívánom, hogy a vacuum senmiségét vitassad (Fal: NE. 22). Minap fel-szóval azt kezdé vitatni, hogy miért niuts keleti a törvénynek (60). E könyv némely szándékít itt világos, ott homályos szókkal vitattya (Fal: NA. 120). A bölts lágyon szöll hozzá, nem vitattya, nem tsigázza a mondást (Fal: UE. 434). A kiknek egy hajszál sints a fejeken, azt vitatják, hogy hajok betegségben hullott ki (NótPM. 44).

egybe-vítat: [committo inter se; in einander betzen]. Császár az Kazulra ez haragitá, az két fejedelmet egyben vitatá (RMK. III.254). Az török mind Bethlent s mind Hamonayt eddig biztatja, hogy az magyarokat egymással egybe vitatja (TüT. 1410).

mög-vítat: [oppugno; belagern]. Három hónapig meg vitatá az várast (Helt: Krón. 14). Mikoron a király erőssen megvitatná az várast, az estergomic emberül meg általmazza vala magokat a király ellen (79). Az várast könnyebben megvitathatná (Cseng: Jer. A4).

öszve-vítat: [inter se committo; gegen einander hetzen]. Isten é két ellenkező természetű párat öszve vitattia, az léseget és hidegséget (Mel: Jóh. 88). Leannac két kérdiét öszve vitatta volt (SzFáb: Am. Aff.).

Vitatás: 1) [obsessio; belagerung]. Ot véné meg Salónát az rogi ieles es nagy várast nagy és rőtenotes vitatással (Helt: Krón. 19). Kére az királyt, hogy el hadna az vitatást (80). Mátyás király éyel hozzá kezdé niundiárást az vár vitatásához (148). Mostan hadaink Szendrő vitatásában foglalatosok (MonTME. V.278). A ki egy némi-nemű erősségnek vitatásából így ira Dávidnak (Csúzi: Síp. 141). **2)** [disputatio; erörterung]. A haeresis anyit téssen mint valanú új tudománynak megalkodottval való vitatása (GKat: Titk. Előb. 2). Többet vesztünk a vitatással, hogy sem nyeregünk azzal, hogy zörgölődő beszédünkkel mindenkit megnemítottunk (Fal: UE. 459).

Vitatós: [controversus; streitig]. Mely legh vitatossabb mi közöttünk és ti közöttetők (Alv: Itin. 257).

Vítt: [pugnans; kämpfend, kampf-]. Nagy urac halának kemény vitokban (Göcs: Máty. 11). Had víta holien szelel

boliongnak vala (17) Had víta helyre által mentec vala (Gosúrv Magy. BA4).

Vivás: 1) dimicatio, depugnatio C. certamen MA. streit kampf PPB. A Christusnak első vivása volt a sidokkal szombatúrül (Martonf: Sz.List. 155). **2)** [oppugnatio; belagerung] En Eger vywasakor nyarban otth laktham Baskon (RMNy. II.311). Sok szerszámot vár-viváshoz ott találunk (Tin. 104) Nagy ágyúkat viszen magával és miudent, a ni kívántatik: vár viváshoz (Mik: TörL. 356).

baj-vivás: [pugna; kampf]. A bajviváson voltak Bespry alatt, onnan Pápára mentek (LevT. II.52). Az bűnt meg gőztek sok habornagnal, bajniussal (Mel: Sz.Ján. 210). Kettő között való bajvivás: duellum (Com: Jan. 210).

Vívó: [certans, oppugnans; kämpfend, stürmend]. Az várasnac szeggeze mind az algúkat és mind a töb váras vivó szőr számokat (Helt: Krón. 164b). A ki ezekben bátor, serény, vivó többre mégyen, hogysen ezer más (Fal: UE. 496).

baj-vívó: 1) athleta MA. fechter, ringer PPB. Minden dolgunkban, ha benne bízunk, ő léssen nekünk nagy erős bajvivónk (RMK. IV.47). Tenéked fejed az ő szont fia, bűmek halálnak erős bajvivója (71). **2)** [certans; kampf-]. Mindgyár küzdeésre, bajvivó hadban készüliünk (Csúzi: Síp. 127).

VIASZ (viuz BécisC. 46. 247. Apoc. 3. feűd viuz NádC. 639): cerea C. MA. wachs PPB. Viaszból tsinált: cereus; viaszra elegyített: cerosus C. Közértoc megoludnae ment viuz te orcad előt (BécisC. 46) Megemetetnac ő alatta valohégec és vőlgec elmettetnac mikent viuz (247). Miként vywz, ky elfoly el netetnek (Apoc. 3). Úgy forgolodnak nagy sok rendbél papok, ott lobognak nagy sok viasz istápok (RMK. III.357) Igen viasz fázek az somfúnál fész ag eh, nem soc füst láthatni az ő konyhájánál (Helt: Mes. 312). Az peccétyomrea nyomja az jelt az viaszra (Gyarm: Fel. 273). Oly engedelm mint a viaz: cerea tractabilior (Deesi: Adag. 187). Azt az ikrá viaszban hordozzák, az viaszból fejtsd ki szépen, metéld meg (Rudv: Szak. 149). Ha a király pectsettye valamely viaszot meg-bonilit, külömben helyre nem hozhatni, hanem ha a király peccétét ismét az viaszra nyomják (Pázm: Préd. 115) Azt az istennek ijeget sikamlonak és viasz orrnak halod predikáltatni az tudomannak allatasra (MNyil: Irt. Előb. 181). Az eretnekek könyve viasz orr (Toln: Vigaszt. 88). Viasz elmeit (Szentm: TPú. 3). Kékkolló sárga viasz színű (Com: Jan. 63) Szentén olyan a szentírás mint a viasz orr (Czegl: MM. 68) Hadgya ajaka-is viasz halványságát (Gyöngy: KJ. 89). Az méhek minék előtte mézest öntenének, annak előtte lépet formálnak és ahoz való viaszat készítnek (Misk: VKert. 641). Ezeknek elmejek mind azon lág viasz, ki mit akar, azt nyomtatja red (Fal: UE. 489).

fenyő-viasz: pix MA. pech PPB. Vetteté fteq eg feűd viuzzal forro egő komencebe (NádC. 639). Egy árkot toron ala assanak, fönű viaszal, kenködel meg rakak, az kőnkönet meg gitak (Cseng: Jer. 14). Fenyő viaszal megössed az bárkát belől (MA: Bibl. I.6). Az ki illeti az fenyő viasz megundokéttatik az miatt (Zvon: Post. II.b.439). Az városnak véghen vadnak fenyő viaz és szurok házak, melycekel az háiokat szokták megh kenni (Czomb: UtLeir. 65).

fenyőviaszos: [piceus; pech-]. Kiknek mezeiee fenyő viaszos hántoekal és hamuval el fedeztetve fekszie (Kár: Bibl. I.455b) Az predikálló szée kőz fából, fenyőviaszos deszkákból czinaltatott (MA: Scult. 748).

kalács-viasz: cerea massa circularis; wachs in einen irel geschmolzen PPB.

peccétlő-viasz: Iberica cerea epistolaris cerea; siegelwachs PPB

spanyol-viasz: cera Hispanica, cera miniatula; spanisches wachs PPB. Az akkori időben kevés keleti volt az spanyol viasznak (Monlók XI.360). Jóllehet az úrnak volt intitulálva, spanyol viaszszal volt pecsételve, ki levele volt, nem tudhatja (TörtT.² I.561).

Viaszos: cerosus C. ceratus MA. cereus Otr: OrigHung. II.249. voll wachs PPB. A régiee viaszos táblácskákon írnia vala (Com: Jan. 207). Bé kért a gazda segesvári éjteles viaszos szép új kupát (Mon: Irók XI.325). Mikor valaki útra ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az szolgánál viaszos palaczk bor (361).

Viaszoz: cero MAL. wäcshen PPB.

mög-viaszoz: cero, incero C.

Viaszozás: ceratura MAL. PPBL.

VICE, VICÉ: [vicarius; stellvertreter]. Vitzé-komornyik: proquaestor; vitzé hadnagy, leitnám: subcenturio; vitzé porkoláb, vitzé gondviselő: subcrator PPBL. Dobó, ki vicezavjda vala (Monlók III.99). Titkon való vicehadnagyod is legyen, hogy ne legyen fogyatkozásod (Nád: Lev. 13). Második avagy viceze szenvedés (Uzoni: Dáv. 130). Zepes varmegeben wychee jspuának és nemes wraynak adassék e leuel (RMNy. II.36). Ez leuel adassék Zychy István vramnak vice kapitannak (LevT. I.73). Nem pápák, nem vicék által igazgattya a Christus az ecclesiát. hanem egyházi szolgák által (Matkó: BCsák. 175). A tatároknak főfejedelmek Batthus vala, ennek viceje Bochetor vala (Pethó: Krón. 53). Radai András Pest Pilis Solt vármegyéknek viceispánnya (MonTME. I.196). A fejedelmek minden dolgokat az ő vicéjük által viselnek (Teleki: FLÉL. 171). Az pápa az ő tányér nyálói által a Christus vicejeinek kezdette magát hirdetni (Vár: Szöv. 3). Utazásunk alkalmatosságával mindenkor a vicéjük közül egyet a statiókra előrekiüljenek (TörtT.² I.165). Commendáltattam Thurzó Györgyhöz inasól és ottan hamar vice-komornyikjává tett szegén uram (IV.981). Moyses mintegy vice isten az Izrael népet Egyiptusnak kemény rabságából kiszabadította (Hly: Préd. I.63). Nyárádi jó kapitány, Borsod gyalogival van, az viceje úgyis gömörvármegyei: Sándor György (Bercs: Lev. 148). Nem jó mindent a cselédre és vice gondviselőre bízni (Fal: NA. 192). Eme tepnap gomba, a vice-vicesecretarius azt mondá: Lesz gondunk reá (204).

VICEK [vitsek Nom. 103]: colymbus MA. wichtel Nom. 103. fischteich PPB. scbleich Adámi.

VICSORÍT: [dentes nudo]; die zähne blecken Adámi.

el-vicsorít: ∞ Ki siratja bátyát, ki tépi szakállát, ki el-vicsorítja fogát s pittyet állát (Kónyi: HRom. 187).

ki-vicsorít: ∞ Oly zokogva síra, hogy azt gondolta volna, a ki tudós benne, hogy Favorita névű ebtskéje ki vicsorítván kis fejr fogait, a balálnak árnyékában alkonyodott légyen (Fal: NA. 131).

Vicsoritás: [nudatio dentium; das blecken der zähne]. Ellenék való fogatok vicsoritására ingherlenétek (Bal: Cslsk. 34). Az el vicsoritással agyarkodik (Com: Jan. 36).

ajak-vicsoritás: svavium *valgum PPBL.

VICSOROD-IK: [restingo dentes; die zähne fletschen]. Nézhetdsze amoda a palotába, mint esküszik egyik, hogy az előtte való személynek mosolygó arcája teljes paradicsom; penig talán mikor feledtében egyet vicsorodik, gyomort kever (Fal: NE. 29).

mög-vicsorodik: ∞ Gyakorta egy bolond olyat kezd, hogy hatvan papnak is meg vicsorodik az foga belé (Szeg: Theoph. 39).

VICSOROG: [dentes monstro; die zähne zeigen]. Minden elben [így] akadou [így] vitsorgó ember: Democriticus homo (Kisv: Adag. 111).

VÍD: laetus MA. fröhlich PPB. lustig Adámi.

Vidálság: [laetitia; fröhlichkeit]. Az vyg zyw az belsew elmenek ekességeet orchayanak vydalsagauul kyvev meg mutagya vala (DomC. 42).

Vidám: blandus NémGl. 96. 265. hilaris, alacer C. laetus, strenuus MA. frisch, froh, fröhlich PPB. Vidám elevenség: alacritas C. Jeleneek zent Antbal az hayonak vitorlaya felet nagy zeev vydam zyuel (ÉrdyC. 314b). Minnyájan meg vygzatalasth, istenben vydam zyvevh vegyenek (Kónyi: SzPál. 179). A vidám elméidőec szünetlen lakodalma vagon (Kár: Bibl. I.611). Az közlésre vidámok: faciles communicare (Fél: Bibl. II.115). Lovainak zabolai vas lántzok voltak, az lovaknak nagy esitalan vidám voltak miatt (MA: SB. 253). A vidámec között komor kedvű ne légy (Com: Jan. 203). Mikor vidám orezát mutatok, azt tudnád, hogy jól folynak dolgaim (Hall: Patizs. Előb. 8). A németek az ő lovaiknak farkát el szokták vala metélni, hogy ezzel a lovak vidámabbak léznenek (Misk: VKert. 111). Ha az elme nem vidám és nem tsendes, a test is ahoz alkalmaztatja magát (Mik: TörL. 112). Némely úrfiak vidám ábrázattyok, deli termetek kimutattya, kik s miémfiek legyenek (Fal: NE. 11). Nüntszen oly egybeveszett akadékos galiba, a melyből a vicejé elmenek elnők ki nem tudnauk feselni (Fal: UE. 395).

Vidáman: hilare C. hilariter, alacriter MA. fröhlich, aufgemuntert PPB.

Vidámít: oblecto C. hilaro MA. erfreuen PPB. Szent írásból vett keresztény vigasztalásokkal tartozunk a szomorukat vidámítani (Pázm: Préd. 46). Özevységének vidámítója (Szathm: Cent. 95). Az szép nap ő szép harmattyaival vidámétá világot ékes voltával (Zrinyi. I.64). Az okos jóakarónk gyakorta eloszlja gondjainkat és vidámít (Fal: UE. 445). A barátság sokképen való vidámítója lelkünknek a jóban (446).

mög-vidámít: laeta, laetifico, hilaro C. exhilaro MA. erfreuen, fröhlich machen PPB. Teuntez fywetli emberi zolgalatra, hogy megvidamoytaua w orchayath olayba (KeszthC. 275). Az vidám elme meg vidamíttya az ortzát (Kár: Bibl. I.611). Meg vidamet az Christus kereszt (Mon: Képt. 233). Szomorodtak megvidaméttya (Mad: Evang. 115). Ifju ortzával mindent megvidámít, ő földből virágot szépségével indit (Zrinyi. I.136). Vidámich meg emberi szívedet, duplázd meg utollyán nagy vitézsedet (II.85). A megvidámító nap is jaj hova lött, folyókben bujdosik, mert öröme elkölt (Thaly: Adal. I.73).

Vidámítás: [laetificatio; erfreuung]. Egy setét büdös rejtekbe rekesztettünk, mellybe nem juthat semmi kedves ételek, italok vidámítása (Pázm: Préd. 67).

Vidámképpen: [laete; freudig]. De könyve asszonyinak rajta nem csordúla és nagy vidámképen gyermekét felvéve (RMK. II.38).

Vidámkod-ik: [laetor; sich freuen]. Gióúörköduen örvendez és vidámkodic (Pécsi: Ágost. 174).

Vidámmod-ik: [sanor; geuesen]. Pálnac dueczó kezkenitül betegce gyogitluc és vidamodnac vala (Mon: Képt. 68). Vidámodyék lelked, gyogyuly meg az én irlalmasságomuak finyeségében (Pázm: KT. 276).

mög-vidámodik: *redintegro animum PPBL. [von freude erfüllt werden]. Ez bir halván az egész pokol, szokatlan örömmel be telnéiek és meg vidámodnéiek (Lép: PTük. I.349). Mind addig életem el ne foggyon, valamédig lelkem meg nem vidámodik (Tarn: Bar. 18).

Vidámódón: [hilare; froh]. Tegnap jó egészségben elég vidámodon ment el (TörtT. XV.237).

Vidámság: hilaritas, hilaritus C. alacritas MA. freudigkeit, fröhlichkeit PPB. Ez zent atyauk ev orchayaban kyfenleneek az vydahmsag myndenkoron (DomC. 43). Zomorwltaknak kez vydahmsagok (Thevrc. 276). A vidámság a kedves dolognak megítéléséből származik (ACsere: Enc. 162). Nincz szélben sem az lángban oly vidámság, gyorsaság, mint vagyon abban (Zrinyi I.22). Könnyen meg-esmerhetni, kinek vagyon esze, az ábrázattáról, a termetéről, a vidámságáról (H.193). Semmi vidámságom bizony nagyobb nincs, mint hogy Kedet egészséggel lát-hassam (TörtT.² I.196). A böcsületes nemes embernek ékessége nem a cifra ruha, hanem a jeles vidámság (Fal: NE. 30).

Vidámságos: [laetus; freudig]. Ha vidamsagos az meg nyert szabadulás, menyiuul eleueneb az szabadsag (Pécsi: Ágost. 178).

1. [Vidámul]

föl-vidámul: [laetitia afficior; fröhlich werden]. Az ő diczéletire, áldására és szeretetire felszerkenűnc és felvidámulunk (MA: Tau. 167).

mög-vidámul: [laetitia afficior; freudig werden]. A kinek tisztá és egészséges szeme vagyon, meg-vidámul, ha világosságot lát (Pázm: Préd. 186). Hadd vidámollyon meg az én szívem (MA: Bibl. V.57). Meg vidámula mindgyárt reá, mert az őrdm testét lelkét nagy sebességgel elfutá (Fal: NA. 150).

mögvidámulás: [hilaritas; fröhlichkeit]. Az ember az előbbeni őrdmet és megvidámulást igen könnyen elfeledheti (MA: SB. 25).

2. Vidámul: alacriter MA. fröhlich, frisch PPB.

Vidut: [mulceo, consolor; trösten]. Christus az ő kiontatott vérenek hitből való emlékezetűnc általa vigasztallya, viditya és erősíti az mi lelkeinket (MA: Scult. 59). Gyermekid immár elhagynom, Annát s Klárát nem viditom s nem vigasztalom (TörtT.² I.350). Elméd vidítsd, tested nyugodalmot végyen, későn s idő előtt ebéded ne légyen (Felv: SehSal. 3). Vidit, hogy el ne lankadjunk, szomorít, hogy el ne bizzuk magunkat (Fal: SzE. 559).

Vidul: hilaresco MA. fröhlich werden PPB. Kemennek vasát le tévés s annak nagy terhétől szabadossan levén vidült vala szíve (GyöngyD: KJ. 465). Vidülj is, épülj is a beszédből, kényednek is, eszednek is adj benne (Fal: UE.368). Ezt még a pogány-is tsűfékppen vidülta (Kónyi: HRom. 17). A Jezusban viduljunk (31). Midőn árhattam néktek, azt vidültam (76).

föl-vidul: [disserenor; sich aufheitern]. Talám az üd főfordul, katona-csillag felvidul, szerencsűje is meg fordul, abrakot akkor nem koldul (Thaly: Adal. I.245).

mög-vidul: hilaresco, laetificor C. fröhlich werden, sich freuen PPB. A keges znyek az orgona zonak bangos zengesere meg vidulnac es az megnomorodott znyek meg ervendőznek (NagyszC. 116). Meg wydwlok on ydwezaytembe, esnek nemzetek az weze-delemba (KulesC. 14). Meg wydwla een zyweem een ydwezaytembe, een yneklek wrnak (29). Rajta az jó királ igen megvidula (RMK. III.30). Ezen igen megvidulának, szigetiek nagy hálikat adának (VI.142). Az megáldott bor által az test megvidul (MA: Scult. 59). Én is megviduloc lát azon (Czegl: Japh. 22). Lelkem megviduljon, bűnre ne bóduljon alkámi nyalánk okból (Benitzki: Ritu. 32). Mikor a szép tavaszi napok elő jűnek, az elme is meg-ijűl, meg-vidül (Tof: Zoalt. 590). Hogy egy szeléndek akad ott szememben, azon meg-vidulok lábóritult szivemben (GyöngyD: Cup. 589). Közükben menetelennel megvidulának, őszvegylívnek mindnyáján (Berces: Lev. 271). 271). El-mehet ugyan néha

sétálni, magát s másokat mulatni a meg vidült elme, de jobbára ottlon maradgyon (Fal: UE. 405). Megvidül ellenséged, hogy rajtad esett (471). Az új híren Zrinyi felette meg-vidült (Kónyi: HRom. 112). Lassankén meg vidült (Kónyi: Vall. 4).

mög-vidulás: [solatium; tröstung]. Az megfáratnac meg-vidulást akar adni (MA: Scult. 1034).

Vidulás: solamen MA. trost PPB. Innét vagyon szíve egy kis vidulásban, nem tágt másképpen a búslakodásban (GyöngyD: KJ. 412).

VIDÉK: paroecia, tractus, districtus, territorium, vicinia MA. nachbarschaft PPB. [gegend, umgegend]. A zel minden videbe fu (BécsiC. 115). El foglalá mind az három vég várast és nagy kárt tén mind az vidégben (Helt: Krón. 192b). De hituán póroc laknac itt e vidégbe, hogy sem kankorikot sem vedret szőrdőzne mellje (Helt: Mes. 371). Vidégről jűnek némőly vargák és tímárok, czéhlestűrt nem keresik, csak az magok kényén dolgoznak (Mon: TME. I.311). Kő-vár védékét szépen igazgattya (Nógr: IdOk. Eöb.9).

Vidékös: [alienus; fremd]. Királyi méltóságokban is nagy érdemű tulajdonság a kegyelmesség, mert ezzel sok sziveket, sok vidékes nemzetségeket édesitenek magokhoz (Fal: UE. 382).

Vidéki: **1)** exoticus MA. fremd PPB. Idegen ember auag wydekj idegen földön termet auag widekj bort be ne hozbasson (RMNY. II.1). **2)** qui est ex alia vicinia MA. antermini; aus einer andern gegend, die an den gränzen wohnen PPB. Jar-e arra az ev erdeien walo makra widekyeknek es zozuded falwnak dzyzo barmok (RMNY. II.288). A bethelembéli s vidéki gyermekeket le-vágtá (Nán: SzóTitka 13).

Vidékség: **1)** loca circumjacentia; umgegend]. El küld a környék vidékségre minden felj bizonyos hirt tudni (Bartha: Krón. 22). **2)** [exterae nationes; ausland]. Ember érette, a ki hirében kissebedett bazája ügye mellett felszerkenűnc a rutalmazó vidékséget igyenes, emberséges erköltsível meghaztullalya (Fal: UE. 367). Már nem titok, tudja minden helység, nyilván emlegeti az egész vidékség (Fal: Vers. 904).

VIDRA: lutra C. castor, fiber MA. bieber PPB. Lassatok, hogy vydra ne essék keztyekben (LevT. I.154). A vízben és szárazon élő állatoc ezec: vidra, hód, béka (Com: Jan. 40). Vagion vidrabeer (RadvCsál. II.103). A vidra a hódhoz hasonló állat (Misk: VKort. 244). A vidra a víz szélén való fikat az ő erős fogaival belől kivési (214).

VIG: **1)** laetus, hilaris C. MA. fröhlich, lustig PPB. Vig korában valakit birtelen megszorítani: frigida aqua forwentem ollam aspergere MA. Nem volnek en frater minor, ha vig orezaul el nem zenuednem (VirgC. 67). Atyank vyg orchaul monda nekly: Ne zomorogytok meg (DomC. 83). Vyg ember, ky yrgalmas (KeszthC. 311). Rajta mind az hajdúk nagy vigak valának (RMK. 63). Örömmel mentek a gyalázatokra és jószá-gok ragadományát vig ortzával nézték (Pázm: Préd. 265). Vig szívő ember: homo laetus corde (MA: Bibl. II.20). Vig kedvet-is vett az bortul (MA: SB. 26). Vig szível adakozó (Com: Jan. 188). Soha el nem veszed az én vig kedvemet, neveled óránként gyönyörűségemet (Zrinyi I.47). Vig színe fordítja setét öltözetét (Orczy: KöltSz. 204). **2)** [recens; frisch]. Vig olayjal meg kenett tőgedet (MA: Bibl. V.22).

Vigad: laetor, exulto, grator, júbilo, ovo, gestio, plaudo C. sich freuen PPB. Vigadok, vigan mulatom magamat: delector, distrahore se; sich erfreuen, ergötzen WF. Vigadónk ő benne, ki vralkodik ő tehetségeben őrdöke (AporC. 12). Te isten meg elevenitez mfnket és te neped vigad te benned (40). Kezeidnek művelkedetiben vigadott (52). Wrvlák, vigadok és

győniwrkwdwm abba, mikor engem fel magaztatnak (VirgC. 67). Kél enekem vigadom és giwnwrkwdwm iduességembe (67). Ott az zent angyalokkal erwne és vygadna (ÉrdyC. 204b). Krisztus nekünk példát úgy hagyta, hogy mi is feltámadjunk, véle őszve vigadjunk (RMK. II.132). Ily nagy nyereségnek igön vigadának (III.89). Vigadó az wrba (Helt: VigK. 66). Ha nyárba hínoktált és vigattál, eregy el mostan is (Helt: Mes. 217). Vigado napokat talalc (Tel: Fél. 24). Abrahám az ti attiatok ezt az én napomat latta és vigadot (Fél: Bibl. I.155). Ottan az angyalok téged készen várnak, veled együtt örökkén vigadni fognak (Zrinyi I.40). Az az isten, kinél vigattok, mast hosznb útat hagyott nekem és próbálást (67).

mög-vigad: ∞ Vram öröktől fogva te ítéletidről emlékezem és meg vigadegk (DöbrC. 61).

Vigadalom: [laetitia; fröhlichkeit]. Oh kívánatos halál, mely kaput nyit az embernek a menyéi vigadalomra (Czegl: Aqu. 42). Egybe kapnak innen a vigadalom, túl a fájdalom, a böcsület és szégyenvallás (Fal: UE. 448).

Vigadas: exsultatio, ovatio C. freude, frohlockung PPB. Tetzet az istennek ez temporálás, hogy bűn nélkül ue lenne az vigadás (MA: SB. 25).

Vigadó: laetans, gestiens C. gaudens, exsultans MA. fröhlich, der sich freuet PPB. Vigado, tombolo Arnon (MA: Bibl. Magy. 1).

Vigadoz: laetor, gaudeo MA. sich freuen PPB. Mindnyáian Jerusálemben gyűlnen vigadozának az Izraelnek wrának rendelete szerint (Kár: Bibl. I.454). Palotában laktak, frissen ültöztek, kedvekre tántzoltak, vigadozva éltek (Pázm: Préd. 23). Győzedelmen vigadozotc (MA: Bibl. V.28). Mestere meg írja, miként nodicsák egymást efféle vigadozó életre (MA: SB. 8). Nagy vigasággal vigadozol (Szok: Bals. 192). Csendes nyugtában vigadozik lelkiünk (Fal: NA. 186). A kik nyugott szívvel égnék, a tudatlanok örömmel vigadoznak (Fal: UE. 495). Ki sokan vigadoznak ma és holnap a halál nyilába akadnak (Fal: SzE. 530).

Vigadozás: [laetitia, exsultatio; freude, fröhlichkeit]. Az Nabal öröme, vigadozása-is mint szotatt legyen meg, az historia megmutattja (MA: SB. 26). El jön az az idő, mikor ez az istentelen vigadozás keserves sirásra és fogcsikorgatásra fordúl (Fal: NE. 53). Nagyobb ott fenn az öröm, vigadozás, hogysen itt alatt (Fal: BE. 540).

Vigan: gratulabundus NémGl. 250. laete, laetanter, alacriter C. hilare, hilariter MA. fröhlich, freudig PPB. Vigan hallá László király menését (Valk: Gen. 18). Szél mentében vigan elmennek az baióval (MA: SB. 73). Ád is isten embernek jokat s-élni-is enged neki azockal vigan (Zvon: Post. II.190). Nagy vigan Alecto el tünék ott mindgyárt, mert látá, haragra gyűjtotta Szulimánt (Zrinyi I.14). Vannak némelly őstől maradtó vétkék, mellyeket felkapván a szomszéd országok magok között vigan gyalázzák (Fal: UE. 367).

Vigaság, vigasság, vigság: laetitia, laetitudo, hilaritudo C. hilaritas MA. freude, fröhlichkeit, ergötzlichkeit PPB. Ki-pótolni a kis vigaságot szomorúsággal: laetitiam maerore pensare PPB. Halatlanságnak ewltetzetyvel és wygasagnak dwezewsegeweel kewnyekezewen (ÉrsC. 336b). Leszen örömed és vigasságod (Helt: UT. O2). A gubernator Rátz országon által tere és nagy vigassággal viszsza idue Budában (Helt: Krón. 986). Ki mondhatatlan vigaságok leszen azon, hogy penitentziát tartottok (Pázm: Préd. 16). Ezeken a napokon a menyegzők vigaságát tilalmazza az anya-szent-egy-láz (77). Vigaság tevő szerszámok: tympana laetitia (MA: Bibl. I.262). Ez adventnecc, eljövételnecc vigasága czelekezzi (MA: Scult. 12). Szagatnak minden erejek-

kel az testi gyönyörűsége, örvendezésre, vigságra (MA: SB. 4). Ropeső vighasagha (Bal: Epin. 3). Lunét van a vigság, örvendezés, öröm, gyönyörűség (Com: Jan. 68). Vigasság szerző édes italok (111). Az te szíved énnékem vigasság, ne kívánd, hogy ettől fosztassam mostanság (Zrinyi I.151). Egy ideig szenved a tűró és azután vigasság az fizetése (Hall: Paizs. 16). Ez által vigasságra emeljük a szívét, mely szomorúságra hajlott most (GyöngyD: Char. 349). A szentséges Mária őtet az egész világnak örömére és vigaságára szülte (Ily: Préd. 552). Sereggel árnylyák s kinálllyák magokat a sokféle vigságok (Fal: NE. 26).

Vigaságos, vigasságos: [laetus; freudig]. Mű vigasagos eneket éneclénc tú nectec és ném zóktéc (MünchC. 33). Te íteletid vigasagosok (AporC. 88). Zolnak az iwüendő vigsagos bodogsagrol (VirgC. 98). Marianak vigasagos tamadagya (CornC. 13). Az wr isten a szomorúsagos esetnecc vigasagos veget adgya (Helt: Bibl. I.f2). Nagy vigasagos eneket mondottanac (Pécsi: SzűkK. 53). Vigasságosból szomorúá temi (Decsi: Adag. 322). Vigaságos örömökkel jutalmazza-e ellenségének gonoszságát (Pázm: Préd. 23). Jusson eszünkbe, mely gazdag vendégséggel, mely vigaságos örömmel fogadá (180). Mikor kísért-tben busongunc bűneinc miatt, ottan az szent léleknecc ihléséből támad vigasságos gondolat (MA: Scult. 573). A vigasságosokat örömesben halllyuk, hogy nem mint a szomorúakat (Mad: Evang. 10). Ott mindenek vigaságosok és gyönyörűséggel tellyesek lesznek (749). Megváltók születésével nekünk vigaságos nusikát rondel (Ily: Préd. I.19).

Vigasaz [?] [solatium; trost]. Lón nagy vigasa ott az Abrahamnac (Born: Ének. 343).

Vigasaz-ik: [laetor; sich freuen]. Mast vigaszik minden az kikeleti nép, csak az én öröömöm te miáttad nem ép (Zrinyi II.100).

mög-vigaszik: 1) [sanor; genesen]. Meglele a betegeth tekelletest megvigaztat (EhrC. 14). Vram mong éac igeddél es megvigazik az en gyermekem (MünchC. 27). Ha en éac ó ruha-iat illetendem, megvigazom (29). Valakic ó ruhaianac peremet illetve, meguigaztanac (42). Legottan meg aza ó verenecc for-rasa, mert megvigazott a capestől (79). Jöttec uala, hog bal-gatnac őtet es megvigaznanac ó leletezetectedől (120). A corsagbol ezentt orvossaggal megvigazik (NádC. 15). Az meg gyogyvlas-nak jo tetele zvetetlen kerettetyk vala; mynek oevtte az ve-chernek el vegezetenek, tekelletesseggel meg vyggazeek (MargL. 171). Ha valakinecc husa bören keleveny leszen es ismét meg-vigaszik (Helt: Bibl. I.DD2). A betegökre kezeket vettic es megvigaznac (Helt: UT. O). Valami bárány fagynt ereszte a sebbe és ottan megvigazéc (Helt: Mes. 108). Mikor az ló futtában megbetegül, amac az file közet és szeme közet végy vért és meg vigaszic (Cis. O3). Ó sebei által vigaztunc mi meg (Sip: VigK. HXII). Ha fejed s homlokod fáj nap hevsgétül, vak szemed gyakran kend meg s meg vigaszik ettül (Felv: SchSal. 24). 2) [servo; verwahren]. Az mindenbátó úr isten vigassza meg Kdet és adjon Kd felől minden jó hirt hallanom (Nád: Lev. 111). Isten tartsa és vigassza meg Kdet minden javával (124).

Vigaszás: [sanatio; heilung]. Haluan az emberek ez az beteg vygazsazat, az frater Rufennak nagy tyztessesget teznak-uala (EhrC. 60).

Vigaszhatatlan: [insanabilis; unheilbar]. Wygazhatatlan betegsyg (Verb: Verb. 190).

Vigaszt: [sano; heilen]. Ki vigaszt tóredelmes zúndeket (AporC. 119). Ó vigasto Jesus, hol vannac atte irlgalmassaguid (NagyszC. 192). Nem vagyoc vigasztó, mert ninc az en hazam-nal kenyér, sem rula (Helt: Bibl. IV.15). Illik-e szombat napon vigasztani: licet sabbatis curare (Helt: UT. c7).

mög-vigaszt: ∞ Vr ysten yohabely teredelmeseckett meg vigaszt (EhrC. 72). Mikor meg akarnam vigasztanom Isrlt, megjelentet Elfráimnac hamissága (BécsiC. 189). Megvigasztom ő törődelmeket es akaratommal zereteni őket (200). Monda neki Is: En elmegéc es megvigasztom őtet (MünchC. 27). Tartac vala az irastudoc es a leualtac, ha zombaton megvigasztana, hog leuoc bootan meguadolui őtet (120). A hűnőőknec sebeit megvigasztanam (NagyszC. 49). Sebeit megvigasztangá (226). Wygaz meg engemeth uram: saua me domine (KulesC. 8). Meg wygazta ewket: sanavit eos (Pesti: NTest. 7). Az kowaeli azt monda, hogy az lowat ō hamar meg vygaztana (LevT. I.67). O wr isten, vigazd meg őttet (Helt: Bibl. I.VVv). A beteges aszszany embert szemé előtt meg vigasztá (Tel: Evang. II.960). Minekelőtte mást gyogyitanál, annac előtte temagadat vigazd meg (JesSir. E7).

Vigasztal: solor, consolor C. laetifico MA. trösten, fröhlich machen PPB. Zomoruakat nem vygaztaltam (VirgC. 11) Zerelmevel vigasztaltatnak (DomC. 41). Zeep zowal vygaztaltuy (ÉrdyC. 592b). Kezde a töb zűzeknek halalokrol őtet vigasztalnia íg, hog őtet maganak hazasul venne (KazC. 165). Vigasztalyia kedig enel, hogy (Helt: Bibl. I.g2). Idesden vigasztalyia (Helt: VigK. 72). Az nénye vigasztalni ez iőt vala (Yalk: Gen. 29). Az béres szolga esztendéjének végével vigasztalyia magát, mikor jutalmat remény (Lép: FTük. 240). Egy-mást ezzel vigasztaltuy (Mad: Evang. 159). A leanyok-is sokat vigasztalyiák, intik-is, mihelyen keserűsét liallyák (GyöngyD: Char. 350). Ne csak vigasztaljuk a társaságot helyes beszéddel, hanem figyelemzessel is megbecsüljük (Fal: NA. 188). Tőle függ, hogy paradicsommal vigasztaljon, vagy pokollal kiozzon (Fal: UE. 495).

ki-vigasztal: ∞ Ha mikor jól alutt, kivigasztalta magát, tart jó kedvében (Fal: UE. 484).

mög-vigasztal: ex hilaro C. consolor MA. trösten, fröhlich machen PPB. Ó gonosságokban megvigasztaltac kiralt és ő hazugságokban a fejedelmeket (BécsiC. 189). Te vram segellettel engemet és meg vizasztaltal engemet (AporC. 42). Az ő keserűségős faydalmaul tegedet megvigasztalua (NagyszC. 12). Vrnak ygasag meg vygaztaluak znyeketh (KulesC. 35). Banom, az aran forinthot bog el walthottad, de es meg vizasztaltal (LevT. I.27). Rachel nem akara meg vizasztaltatni (Fal: Bibl. I.3). Hasznos szolgálatl őket megvizasztalván intő zálagot hagyunk szivekben, hogy el ne felejtsenek (Fal: UE. 428). Megvizasztalta három ezer forintból álló pensioval (Fal: TE. 726).

mög-vigasztalhatatlan: inconsolabilis C.

Vigasztalás: 1) solamen, solatium, consolatio C. MA. trost PPB. Aggyad mynekenk az ew zenthseges vizaghtalasaról erewlnewnk (WinklC. 37). Meg ne fozatneek az ew remen-séggel fogantatot fyanak vygastalasarawl (DomC. 34). Szol a Christus Jesusról, hogy elő minden poganoknac vizasztalására (Helt: Bibl. I.b). A szenuedtettesnegec ado vizasztalásnac ado istene adya tñektec, hogy vgyan egyet ertsotec kősztetec (Helt: UT. s2). Az atya istennek áldását, oltalmát, vizaghtalását kívánom szivem szerint (MA: Scult. Előb. 3). Hogy a vén atya-is vizaghtalást végyen, nem hányua, ha vélek az ifjú elmégyen (GyöngyD: Char. 396). Jó szót szőlla és vizaghtalást felele (Csúzi: Síp. 472). A magyar nemzetnek abból származott öröme és vizaghtalása (Biró: Préd. C2b). Az elme-béli vizaghtalások tágytyák a magában meg szorúlt értelmet (Fal: NE. 20). Nem nagy vizaghtalás-e ő rövid életet nem felettébb kedvelni (Fal: NA. 161). Egy tsepyi mennyei vizaghtalás többet ér tengernyi sok egyéb örömmél (Fal: SzE. 513). 2) [sanatio; heilung]. Vala vrnac tohetsego betegceue vizaghtalásocra (MünchC. 118).

Vigasztalásos: [laetus; freudig]. Vigasztalásos meg-tapasztalása vagon ott a szent meg-változásnak (MHeg: Toszl. I.106).

Vigasztalat: [laetitia; freude]. Te vizaghtalatid meg vizaghtaltac eu lelketem (AporC. 55). Ki hozot tñ reiatoc gonozokat, ő es esneg hoz tñektec öröc vizaghtalatot, örüendezetet (BécsiC. C. 105). Vizaghtalat elreitetet eu zemeimől (200).

Vigasztalhatatlan: inconsolabilis MA. untröstlich PPB.

Vigasztalhatatlanképpen: inconsolabiliter C.

Vigasztalhatatlanul: inconsolabiliter MA. untröstlicher-weise PPB.

Vigasztaló: consolatorius, paracletus, consolator C. solator MA. tröster PPB. Légy emneken vizaghtalom és istemé közbe szollom (ThewC. 182. Helt: Bibl. I.d2). Oly igen meg szorúl és rettögésre int, hogy menyből az atya isten küld vizaghtaló angyalat néki (Kules: Evang. 253). Vizaghtalo avagy provocator: paracletus seu patronus (Com: Jan. 134). Az latornak az ő példája nem követő, hanem vizaghtaló példa (Réd. Tem. 15). Tele után vizaghtaló tavaszát várhatja (Fal: BE. 628).

Vigasztalóság: [consolatio; tröstung]. Küldetik még ma is tanítóására, vizaghtalóságára és újjászülőségre (GKat: Titk. 219).

VIGÁLY: [hilaris; heiter?]. Ilyen drága erkölcsű nagy fejedelemnek ne esudálljad, hogy e vigály munkámat ajánlotam (Czepl: Dág. Előb. 34).

VIGYÁZ: vigilo, excubo, lucubro C. speenior MA. wachen anspähen PPB. Szorgalmasan vigyázok: invigilo; mindenko vigyázok: per vigilo C. Ez idüesleges bevlcheseguek tanolsagaban neeg eztendeyg vigyaza (DomC. 8). Menden lőlkekekel az ő vrat zeretődőön es vizaghtalom megh tartani(TelC. 156). Az wr isten mindenekről gondot vigyáz (Helt: Bibl. I.J). Felele a kakas: Fel serkőntem őket, hogy vigyazzanak a oruoc ellen (Helt: Mes. 375). Vigyazzunk az ő eljövetele eleib (Tel. Evang. I.30). Sokat vizyazunk a bor mellett és azért a töb bűnösöknél beueb aiandekra meltoc (180). Az ő nyafj mellett eijel őrizuen vizyaznanac (Born: Ének. 13). Szállot värban veszedelmes az bátorságes álom, mikor kivül vigyáz a ellenség (Vás: CanCath. 107). Ne szollétoe, mert az szollétat lanis vigyáz (Zvon: Post. I.522b). Vigyázua járjon szolgád, Putnokon avagy Szendrőben késérőket kérjen (RákGy: Lev. 142). Az itélő bironec az egyenes igazságra gondgya légyen, vigyáz zon (Com: Jan. 134). Magok személyek szerint a várat vigyázák (Zrinyi I.91). Bizonyos szin alatt a többit ott hagytyák vigyázua legyenen, még meg-térnek, mondgyák (GyöngyD: MN. 54). Nem nyugszik, sem vizyáz, csak fetreng ágyában (Gyöngy. KJ. 9). Már ezen hadaknak hirivel kell szombatra vigyázni (Beres: Lev. 342). Pusztaságod, ha vigyázod, niucs egy ép lá tizlen (Thaly: Adal. II.124). Mindet kezére adui a vice gádán s utána nem vizyázni nagy vétek (Fal: NE. 24). Minekelőtte beszélhez keszgyfünk, sikos és ártalmas nyelvyfünk vizyázunk (Fal: NA. 187). A bölts vizyázua közb magát, vizyázv lisen (Fal: UE. 479).

[Szólások]. Isten eu istenem, te hoziad vilagbol vigyáz o (AporC. 8). Istepem, te hozzád vizyázok (Biró: Any. 141). Erősen vizyáz azon, hogy valakilhez miképpen férhesse (MA: Scult. 207). Vigyáz magadra: hüte dich (Adámi SprachK. 714). Ehen marad hajad, ha magadra nem vizyáz (Pázm: Préd. 309). A kinek ellenségi vannak, szemesben já és inkább vizyáz magára (126). Senki megakarván sebesitene nem mongya vizyáz magadra (Ily: Préd. II.494). Kegyelme uram az Christusért vizyázzon Nagyságod magára (Beres: Lev. 362). Állapatunkat vizyázoz serénységgel (Zvon Post. I.331).

közbe-vigyáz: intervigilo C.

még-vigyáz: [animus attendo; beachten, acht haben]. Minden kördély-lírén meg ne induljon, az ellenségnek az alatt másutt tehető irruptióját meg vigyázza (Bercs: Lev. 330. 338). Meg vigyáznak, megbűsösülnek bennünket, ha érdemes tisztaságra lépve az érdemesen viseljük (Fal: UE. 428). Meg vigyázza magát s ellenségét, hogy se belől se kívől kárt ne valljon (445). Őket látván magát jobban meg vigyázza és példájokból okúl (466).

reá-vigyáz: 1) *observo C.* [beobachten]. Szolokra is reávigyázlatna s dirigálhatná az egész hadakat ottan (Bercs: Lev. 343). 2) [caveo; acht geben]. Reá-vigyáznai, hogy valami áll utakon el-ne szaladhasanak: hominum exitus occultos *asser- vare PPB. Onas fazékban rakjad, reá vigyázz, hogy el ne dől- jön (Radv: Szak. 95). Föld meg erősen a tűznél, de reá vigyázz, hogy meg ne pergeldődjék az vajban (208).

reávigyázás: *observatio C.*

Vigyázás: 1) *vigilantia, excubiatus, excubatio, insomnia, vigilia, excubiæ, custodia C.* das wachen, wache PPB. Vigyázás- sal megszerezni: elnebu; éjjeli vigyázás: lucubratió; sok ideig való vigyázás: pervigiliatio; szűrtelen vigyázás: pervigilatio C. Az en munkamoth és vgyázasmoth az en ragalma- zomtól meg tereza (Konj: SzPál. 13). Vigyazuan meg őrizzéc az ő es az egész közenségnec vigyázását a bizonságtétel satora előtt (Helt: Bibl. 100o2). Az étszakának negedik vigyázás- kor: quarta vigilia noctis (Fél: Bibl. 124). Vak vigyázás: caeca speculatio (Deesi: Adag. 57). Ezek a rettenetes szók, mind étele, itala, mind álma, vigyázása, mind egyéb akár-minémű foglalato- sága között mindenkor fülében zengettek (Pázm: Préd. 7). Ha a vigyázás álommal, az álom vigyázással nem orvosoltatik, megöli az embert (69). Pásztorok-is valának azon tartományban, vigyáztván és őrizvén éjjeli vigyázásokkal nyájokat (97). Az anya- szent-egy-ház vigyázása meg-torkolta és zabolázta ezeknek vak- merőségét (717). Fel-kehvén, vigyázásodnak elein dicsírd az istent (Pázm: Imáds. 86). Meg dichire őket, hogy az szer noha egyebeknek adott volna, de mindazonáltal az vigyázásban meg maradtanak volna (Fórró: Curt. 479). Szent Pál levelei meg- mutatták, hogy mienk volt ő és Bulgáriában szente szélyvel az ő vigyázása alatt levő ecclesiák (Szatin: Dom. Előb. 14). Ezek kapu fölött vigyázásban voltak (Zrinyi 1155). Zrinyi Miklós vi- gyázásban áll (11.12). Kildöttem embereimet az angliai követ vigyázására (MonIrók XV.5). Étszakákat vigyázásban töltött (Tarn: Szents. 16). A büles tudományok nagy vigyázás és furdás- ság nélkül héába kivántának (Hly: Préd. 1270). Most csak egy mérföldnre vagyok tőlük az erdő szélén vigyázásba (Bercs: Lev. 189). Valamint az álom halál, úgy a vigyázás élet (László: Petr. 197). 2) *circumspicientia C.* [observatio, attentio; beobach- tung, achtung]. Légy vigyázással egészségedre (LevT. II 364). Nagyobb vigyázásod is legyen erre, mert hamarabb megszoro- szik a másikuál (Radv: Szak. 189). Minemű vigyázás szükséges legyen a keresztény embernek, hogy üdvözüljön (Hly: Préd. Előb. A). Balogh István itt van mellettem, vigyázással vagyok hozzá (Bercs: Lev. 297). Igen nagy vigyázással és szorosan nevelik őket (Mik: TörL. 435). Ide tartott Zrinyi szem' fül' vigyázással (Kónyi: HRom. 32).

Vigyázat: [cura, disciplina; aufsicht]. Szárnyokra kelnek a házi fészekből az ifjak, a nevelés, fenyttek, szorgos vigyá- zat alól fel-szabadulnak (SzD: MVir. 237).

Vigyázatlan: 1) [non vigilans; nicht wachsam]. Nagy sebes s igyenes lövéssel rohan a vigyázatlanra (László: Petr. 185). Tsináltanak vala valami zűrzavart holmi vigyázatlan és értet- len elméjű ifjak, a kik holmi bévett rendtartásokat akartauak változtatni az ekklésiában (Bod: Pol. 83). 2) [negliger, in- curiose; unachtsam]. Mikor vigyázatlan alusznak, el-jő a sátn (Pázm: Préd. 297). El kell reitni a joknak, hogy ezeket az

életnek uttyában vigyázatlan hordozván el ne vesszessük (Hly: Préd. II.211).

Vigyázatlanság: [incuria; nachlässigkeit]. A vigyázatlan- ság igen lejtős és görögös út a veszedelemro (GKAT: Váits. I.1019). Ibrán uramat az vigyázatlanság tréfálta meg (RákGy: Lev. 269). Mit akar, nem tudom, hanemha vigyázatlanságban gondolva bennünköt, Komáromnak meue (Bercs: Lev. 114). Nagyobb szígyen nincs az vigyázatlanságnál, kitől isten őjjon bennünket (363).

Vigyázatlanul: [incuriose; unachtsam]. Egy bűnbeu vigyá- zatlanul szerencsétlétvén ember magát, gyakorta több sok neho- zekben esik (Mey: 6Jaj. II.18). Nagyságodnak levelét vigyá- zatlanul felszakasztottam (Bercs: Lev. 358). Már készületlenül nem tanulja s vigyázatlanul az mieinket (495).

Vigyázó: 1) *vigil, vigilans, vigilarius C.* [wachsam]. Éjjeli világnál vigyázók: *lychnobii*; elalhattatlan vigyázó: *insopitus C.* Mindenik vára nekünk egy-egy vigyázó torony gyanánt lévén, ha arról a szélről ellenségink zörgölődni akarnának is, azok- ban megakadnak (MonIrók VIII.138). Atylla négy igen serény vigyázó embereket elő álita (Liszny: Krón. 148). Lehet itt is, Malaezkán is vigyázó had (Bercs: Lev. 197). Vigyázó seregek változának (438). 2) *prospicius, circumspectus C.* [attentus; aufmerksam]. Vigyázó elmével meg kel tekinteni, kinek kelles- sék binnünk (Pázm: Kal. 41). Tisztjeinek utánok volt vigyázó szemmel (Fal: NU. 281). Az eles és mértékletes elmélkedéssel előre s hátra vigyázó ember bátran jár és jó végét éri dolgá- nak (Fal: UE. 382). Figyelem, szorgalom, vigyázó okosság, fel- tett dolgaiban gyémánt állandóság (Fal: Vers. 900). 3) *excubi- tor C.* [wächter, wache]. Meggyűnc, az jó vigyázó és erőző oda vagyon (Helt: Mes. 349). Falunkat, és szántó-földeinket szorgalmas vigyázóra bizzuk (Pázm: Préd. 203). A tábort kün láló vigyázókkal avagy ör álló strásákkal körül meg-erősíteni szükség (Com: Jan. 147). Az vigyázó hallik, bástyáról mint szállal (Zrinyi 150). Vigyázó jelt ada Szigetben harangal (110b). Séllyen van az németnek derekassabb vigyázója (Bercs: Lev. 279). 4) [episcopus; bischof]. Az püspöknek auagy az vigyázó- nak feyletetlennek kel lenni (Fél: Tan. 327).

[Szólások]. Ha t t a m lovas badat is még vissza vi g y á z ó b a n (Bercs: Lev. 29). Már csak annnyi had fog ott m a r a d n i vi g y á z ó b a n vagy két ezer (363).

Vigyázóan: [attente, diligenter; mit aufmerksamkeit, sorg- fältig]. Szentségesen, vigyázóan és eszesen járjunk a mi biva- talainkban (MHeg: TO-sl. 102).

Vigyázt- [vigilans; wachend]. Fájdalmakkal telik-el, fáj- dalmakkal aluttában, fájdalmakkal vigyáztában (Hall: Paizs. 29).

Vigyáztat: 1) [custodiri curo; bewachen lassen]. Ezt akarom K. tutfára adnom hogy K wygáztasson (LevT. I.385). Az maga vármegyeiben mindenütt a passusokon szerével vi- gyáztasson (TörtT. X.138). 2) [observari curo; beobachten las- sen]. Az póstákat vigyáztattam, de semmi cito-ságra nem taná- lik (Bercs: Lev. 560).

Vigyáztatás: [custodia; bewachung]. Itt is lézen vigyá- zatásom reá (MonOkm. XXIII.93). Ő kegyelmének vigyáztatása legyen az vaskapu fölől (MonTME. III.57).

VIGYOR: [vox contumeliosa; schimpfvort]. Talán mind el hodoszta magát, oly igen fél, ő szegyen ag vigyor (Helt: Mes. 206). A menyetske gondolni kezdő: bizony ebből jó nem követhető, mert az wram meg látta a tükörben, hogy ész haia vagyon és ottan meg kezd tégődet vtnai és a vén vigyor- hoz ragazkodik (398).

Vigyorit: [ringor; die zähne blecken]. A számát vigyortom: ringo C.

Vigyoritás: [rictus; der klaffende rachen]. Száj vigyoritással-való gúnyolás: sanna C. PPBl. Vigyoritása a szájak: rictus MA.

[Vigyorod-ik]

mög-vigyorodik: [dentes nudo; die zähne blecken]. Mög-vigyorodott a beszédere: ad illius orationem *adhinnit PPBl.

Vigyorog: ringor MA. die zähne blecken PPB. Vigyorgva gúnyoló, guggoló, mást tsufoló: sannio PPBl. Az oroszán vigyorgni kezdé és a fogait megmutatni (Helt: Mes. 23). Méltó, hogy az te atyád fiainak emlékezetire könyvében irattassék, nem azért, hogy valaki vigyorongya [igy], hanem hogy engesztelje az istent (Tolu: Vigaszt. Előb. 18). A lát-mögül-való meggúnyolás, a vigyorgva gúnyolóknak hagyattassaoak (Com?: Jan. 156). Nem vigyorgot reá a vén farkas (Czegl: Japh. 90).

igyorog-vigyorog: [furtim cachinno; kichern, verbissen lachen]. Minden szentség nélkül viselik magokat az isten igéjének halgatásának idején, igyorognak s vigyorgognak (Szatm: Dom. 202).

Vigyorgás: [cachinnatio furtiva; das kichern]. Az parazna aszoniállatok az ű hízkeléseekkel, vigyorgásokkal az férfiakat hozzáik vonszak (DeesiG: Préd. 39). Izetlen tréfák, fajtalan vigyorgások (Otr: Tökél. 236). Tsak egy vigyorgás is barátsággal lévő leány szép híréhez nem kis motskot tévő (PhilFl. 64).

[Vigyorgat]

Vigyorgatás. Száj vigyorgatás: rictus C.

Vigyorgó: 1) ridens, frendens, ringens MA. die zähne blecken PPB. Ilalomast tóbitem házug bezedekel es vygiorgo mondasokkal (VirgC. 4). 2) [guttur; kehle]. Fel-önté a bort a vigyorgóra, gégéjére (SzD: MVir. 73).

égbe-vigyorgó: [astrologus; sternerdeuter]. Eszt e dolgot az égbe vigyargó a chillagoknac tulajdonnyítac, egynyihányac kedig a szerenchéne (Helt: VigII. 28).

VIHAR: [procella; sturmwind]. A háborgó szél, vihar és a forgó szél kerengőben magokat tsudálatosképpen forgattják (Com: Jan. 10).

[VIHOG]

ihog-vihog: prae gaudio in risu et cachinnu solvor Kr. [kichern]. Ihagtok vilagtok, piacra ha mentek, az gonosz ifjaknak bünye okot adtok (RMK. II.154). Ez fele dőlősdő, ihogac vihogac, röhögőc, katzagoec vegre keseruesen sirnac az pokolnac künnyai közdött (Bom: Préd. 388b).

ihogásvihogás: [cachinnus; das kichern]. Az mostani ifni népekne idegenekkel ihogása vihogása, cédasága, soe tántz-béli szentelen tombolása lehetetlen, hogy az igaz szemérmetességnc kára nélkül volna (Zvon: Post. L186).

VIKÁRIOS: [vicarius; statthalter]. Mykoron Orban papa (ristusnak vykariossa latlnaa, hogy az nagy dyhesseeghnek ellene nem alhatna, holt ada az wrasaghnak (ÉrdyC. 329b).

Vikáriosság: [munus vicarii; statthalterschaft]. Eett az földen celween eerdemlette az few vicariossagot zent Peter apostolnac kepeben (ÉrdyC. 329).

VILÁG (vilag VirgC. 80. PeerC. 6. MargL. 43. udlag Ozor: Christ. 95): 1) luminare C. lux, lumen MA. licht PPB. Kit micor latot volna neminemő leán a vilagual flette es ő roin teketetuolna, monda (MünchC. 163). Ottau vylagot

gyoythwan ba meene es labokhoz esseek (JordC. 765). Egy erdenghes ada merghet meg ynnya, meel ytal myndent meg vakoty vala zeme vylagatwl (ÉrdyC. 233). Senky reytek helre nem tiszti az szőnidneket, hanem az vilagtartora (Sylv: UT. I.101). Vilag lőu, mert az nap felkele (EszH. 2). Hozzanac fa olayt vilagnac (Kár: Bibl. I.111). Terjezd ki hát féyees ortzád vilagát (Balassa: Ének. 42). Czimbalom vagy hegedő vilagnán vylagzaltala es tünezoltatta a vendégeket (Bal: CsIsk. 33). Az szép piros bajnal azonban el jőve, harmattal s-világgal földet ékesité (Zrinyi I.30). A ki ébren vagyon és a ki előtt vilagot tar a jó ész, halkán jár, nem szegődik effélékre (Fal: UE. 391). Ha vilagnál megvizsgálja az ember, hát mindnyájan bolondok vagytok a világon (Nót: PM. 28). 2) inmunds, orbis terrarum MA. welt PPB. Uimagyomnc ez seegin ember likiert, kit vr ez nopnn ez homns vilag timncebelevl mente (HB). Attyam fya Ferenc, en mendenestewl foguan zerzem ez vylagot elhadny (EhrC. 5b). Zidalmazza meg ez velagnak nemesity (VirgC. 80). Ha imar utolsó napu menne pokolra, mit hazualna neki mindez velagnak iava (93). Mendb ez velagh, ce-renth zolgayth el eresthe (PeerC. 6). Ez vylagnak zerelmeth meg olczad (CzechC. 16). Vilagnak azzonna, meőoek rajtolia halgassad zegeneknek kerelmeket (DőbrC. 423). Kenes idevenc vttana engemet elezen az teremtem ez velagbol (MargL. 43). Hallyok my myndenyket my nyelvönkön zolny, kyben ez vylagra zylettünk (JordC. 710). Lateek neg anygalokath tartivan ez vylaghoac neeg zeleeth (896). Isteni zereseből kimulek ez velagbol (DebrC. 41). Valaky ez alnok vylaghoz foglya magaanth, annak mynden reméseghe semmyee lezen (ÉrdyC. 147b). Mynemew zőkölletöket teen ez vylaghnak meg valhsaga-eort (380). Jay ty nektek, kyk ez vylagon mewettek, merth megh zögephytek (ÉrsC. 236). Ez vilagnak fenews rosaya (KeszthC. 446). Szorgalmatuskodie e vilagnac dőlgaibau (Helt: UT. 1b). Ez vilagbol hamar el ki mulec (Bom: Ének. 345). Ez vilagnak el vettetöt szemyeine töttünk (Fél: Bibl. II.32). Az ű lelket meg ne terheliec ez vilagnak szeretetinel (Fél: Tan. 485). Ezert jít ez vilagra az istennek fia, hóg az őrdő-gek esceleketit elrontsa (Szár: Cat. a). Eo hozzá az egész világerul appellálnak (Pázm: Kal. 671). Mennyiszter vagyon, hogy világon éltekben az igazak sok méltatlan gyalázatokat szenvednek (Pázm: Préd. 4). Nem a világ bértzen, hanem a Kristus uttyán járunk (192). E világnak gazdagi és jó szerenesési (Ily: Préd. II. 298b). Inkáb e vilagra se lettünk volna, hogy sem mint ez galyibás tisztet viseltyik (Kecsk: Tőrt. III.324). Az cédes anyám s haszontalan mostoba apám nem is ügyelt reánk, nintha a világon se lettünk volna (Hazánk I.137). Alig lesznek a vilagra ez urfiak, a leppendekek uttyát fizik (Fal: NE. 5). Azt gondolá a gráva, hogy csak azért hullott a világra s csak azért mozogon a lélek benne (Fal: NU. 295). Megtellett ez a tarka világ sokféle bolondokkal (496). 3) [homines; menscheit]. Ha ez világ előt világnak sőprédeki vagyunk, istennél miudazonáltal kedvesek és bősűletessek vagyunk (Ker: Préd. 313). Szokot szokása ez a világnak (Mad: Evang. 808). A Matkó sentenziázása dél színre hozatott, világszemei eleibe terjesztetett (Illyef: BCsTomp. 22). Semmi más ige nem forgattatik a világ iskolájában, miut: elvészem, elvészed (Ily: Préd. I.72). A világ azt mondja, revocálnom kellett volna Háisztert (Bercs: Lev. 105). Hallottam miap panaszit egy fő embernek, átkozza vala forrón a mostani világnak szokásit (Fal: NE. 39). Hogy valami fő ember és nemzetes urti látszatos légyen a kényes világ szemei előtt, ahöz jó darab erszény kívántatik (Fal: UE. 273). Az ki ennek a világnak hiszen vagy benne bizik, jégén épít (Fal: SzE. 542). Fiatal világ figyelmezz a bőltsék intésére (Fal: BE. 574). Világra bősütött szép könyvek (Bod: Pol. 74). 4) [vita; das leben]. Addig volt jó világ, míg csak kártyán láttam a németnek képét (Thaly: Adal. 178). Fleibek rőpittik a szidalmakat s tsak ilyen-mire éltek a világot (Fal: NE. 4). Éllittyték a vi-

lágót, részünk lehet az emberi társaságban, még-is megfeleltünk hivatalunknak (Fal: NE. 8). Ifjantán reá kell oktatni, ki teremtménye legyen és mi végre éli a világot (Fal: NA. 197).

al-világ: [inferi; unterwelt]. Al- s felvilág félté erődet (Thaly: VÉ. I.286).

alsó-világ: 1) antipodes Fal: UE. 477 [gegenfüßler]. Könnyebb az alsó világon a barom emberekkel megalkudni, hogysen ezekkel az éppen nem emberekkel (Fal: UE. 477). 2) [lumen terrestre; erdenlicht]. A csillagoknak nincsen közöttük az alsó világgal, azért megtartják fényeket (Fal: UE. 456).

árnyék-világ: [vita terrestris; erdenleben]. Az poganak szoktak nagy sok istent imádni, az árnyék világon mindent eleig kevanni (RMK. III.19). Giczi György uramat ez árnyék világból magának kivette és örök boldogságra választotta (LevT. I.93). Vgy elneve az árnyec világgal, hogy istenünket es öröc életünket el ne feleytené miatta (Born: Préd. 388). Erre menendők vagyunk mi is, kik boldog reménységben mulunk ki ez árnyék világból (ExPrinc. 215). Ez árnyék világból az isten ki szólította (TörtT. XIX.93). Nem tudom, mely órába az úristen az én lelkeket kiszólítja az árnyék világból (TörtT. IV.130). Se nem utalom, se nem kedvellem felettébb ezt az árnyék világot (Fal: NE. 14).

föl-világ: [terra; erde]. Nemes hazám, fiz országok imádták ezimeredet, al- s felvilág félté erődet (Thaly: VÉ. I.286).

gyertya-világ: [lychnus; leuchte]. Kd. levelét gyertya világnál hozák (LevT. II.10). Kivánnák, hogy az gyertya világ soha el ne alunnék, hogy éten éczaka iáczhatnának (Lép: PTük. I.280). A gyertya világnál tanulónac a viasz gyertya a fagyunál inkább használ (Com: Jan. 158). Hazugsug-é, hogy nappal viaszgyertya világnál kintornáltak (Matkó: BCsák. 108).

hold-világ: luna lucens Kr. [mondschein]. Holdnyilag meg mutatván, latta zent Ferenczet terden alua (EhrC. 43). Mikor volna holdvilág, kerde az ő edes atyát, hol volna (VirgC. 41). Mig fel kél, meg várom az szép holdvilágot (Zrinyi I.156). Az mi hadaink kiállottak vala az holdvilággal az faluból, lesték (Bercs: Lev. 231). Nap, hold világ szolgál: die sonne, der mond scheint (Adámi: 205).

kis-holdvilág: lunaria minor; mondkraut Mel: Herb. 55. Kis hold világa, hegyeken terem egy szára s egy leuele vagyon (Mel: Herb. 55).

holdvilágos: [luna lucens; mond-, mouden-]. A Moyses o törvénye mint egy hold világos eczaka a Christus euangeliomahoz kepest (Born: Evang. I.1).

más-világ: [vita altera; andere welt]. Ki mondand az zent leelek elleo, meg nem bocattatyk hű neký sem eth ez vylagon sem az mas vylagon (JordC. 390). Zeghenb, zeezyónb vlatatos es el vető leezen az mas vylagon (ÉrdyC. 473). Az vr isten a más vilagon örecke meg boldogitson (Helt: Bibl. I. a2). Él, de az más világon (Decsi: Adag. 268). Kanitznak szóló (levél) is van közötték, nem tudom, ki viszi azt utánna másvilágra (Bercs: Lev. 533). Leg-kissebb szolgádót szépen fogadgyák más világon (Fal: NE. 33).

nap-világ: [sol micans; sonneulicht]. Nap velag midőo állapotok meg zepőit (DebrC. 382). Hogy nap vylaggal soha ne iarahatna [a denevér] (Pesti: Fab. 23b). Az bagolynac nem szokása, hogy nap világon járjon (Vás: CamCath. 137). Dél-szűben: sem láthattya a vak a napnak világát (Ker: Préd. 101). Nap világgal alá bosztuk seregeket, nem tartván istrását, sem titkos kémeket (Zrinyi I.142). Az hadakkal talám még nap-világnál az diószei erdőnél lehetek (Bercs: Lev. 668). Ez a

haldokló setétség még a déli napvilágnál is jobban meg mutatná nekik, hogy kevésység eszteletség (Fal: NA. 183).

ország-világ: 1) [longinquo regiones; weitliegende lünder]. Országon világon kóborlo (NótPM. 62). 2) [omnes homines; alle welt]. Szétterjed lüre s nove, fejlődötva ország s világ azt fogja mondani fölle: nesze a ritka madarat (Fal: UE. 367).

pap-világ: [sacerdotes; priesterschaft]. Papvilág magyart rág, mert nála uraság (Thaly: Adal. 1.8).

Világbeli: [qui est; lebend]. Istennek fya, atya ystentől ky zyletteel ez wylaaghely embereknek ydenek wtolso folyasaba (KeszthC. 52). E teljes uilagbéli emberőc közzől valazta (TelC. 161). Az vtannunk valo világbeliek (Frank: HasznK. C).

Világi: 1) mundanus C. MA. [terrestris; irdisch], weltlich PPB. Mit artana űneki minden ez vylagi gonossagnak zenedese (VirgC. 93). Meg zerzette vala ez keges atya, hog ez velagy jozagokuak bezolgáltatasan gond viselekv volnának az parazt fraterék (DomC. 124). Ez vylaghy zerelemről föl fyggzetethween, hogy myndenestewl fogwa istennek eelne (ÉrdyC. 506b). Ez vylaghy keench azoknak zykseeg (507b). Azon eegy zawara Cristusnak zent Marthe myndden ez vylaghy nyereseegeet elhagyaa (540b). Erekegse nem zarmazot ez vylaghyaknak kezőkben (514b). Tettette magat, ha mynt yrast olwasna, hogy chak ky vohatnaa magaat ez vylaghy bewolkodasbol (639b). Ez velagyakat szorgalmazzák (Beythe: Epist. 229). Nagyobbann jár az dolog, hogy sem az világi perék (Pázm: Kal. 528). Comediás künütösök mind a világi szines öltözetek, mind a küldős rongyok (Pázm: Préd. 31). A gonoszok világi javai olyanok mint a horogra ragasztott eledelek (34). Örizkegyünac az világi eledel föll valo szorgalmatosságul (MA: Seult. 31). Sokkal inkább nem köl nehézeünök ez világi sőtrohadasinkat (Lép: PTük. III.172). Világi es ördögi negéd-segnek pontoma (Illy: Préd. II.67). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni (167). 2) profanus MA. [civilis; weltlich]. Meglen vala sent Ferench ez vylagy ruhaban, sokaktol balkatagnak aloytattnék (EhrC. 2). Az egyháziak a fejedelemnek lelki zoldot fizetnek, a mint a világiak világit (Illy: Préd. II.502). 3) [terrae; welt-]. A mediabelieke leszen é világi birodalom (Helt: Bibl. I. a4). 4) [sibi liberalius indulgens; lebemann]. Az ki sokkal világhiab s-vigab vala nálánál (Poerit. 4).

Világot: luceo, luceo MA. scheinen, leuchten PPB. A napfény úgy világoi a pokulárnak, mint a királynak (Betbl: Élet. I.180).

Világotló: 1) [lucens; leuchtend]. Világotló hited nioesen (Czegl: Dág. II.8). Szemkőzt fordült naptól világotló fegyverek (SzD: MVir. 140). 2) [lumen; licht]. Az isten hét nagy világotlót teremtett (Czegl: MM. 48).

Világotlat: [lucescere facio; leuchten]. Egy éjszakában világotlatá ama három rend béli törvényét (Nagyari: Orth. 26).

Világos: 1) lucens, luclentus, perlucidus, dilucidus C. MA. licht, hell PPB. Tellyes tested vylagos lezen (Pesti: NT. 116). Az szeplőc feierednec az ő bűtérn és világosoc kezdenec lenni (Kár: Bibl. I.99). 2) perspicuus, clarus C. klar PPB. [dentlich]. Esaias igen vilagos formáját írja ki ez illyen zabálóó életnek (MA: SB. 9). Álnoksággal megkerül és vilagos fegyverekkel meg nem ütőkzik (Illy: Préd. I.610).

Világosan, világosan: dilucide, perspicue, significanter, enucleate, enodate C. [klar, dentlich]. Azt is világosan jelenti a szent irás (Pázm: Préd. 42). Világosan következik, hogy semmi nints bennünk, miért kollyen más valaki-eleibe tününk (60). Az isten ígérítit világosan értette (MA: Bibl. I.47). Világosbann szolok (Bal: Epin. 1).

Világosít: 1) lucifico, lucido, lumino, dilucido MA. erleuchten PPB. Hiresitem, világosítom: claro PPBl. Te a szávetket tanítod és világosítod, ők kívül űntőzik, de te adsz gyűmőlesőzést (Pázm: KT. 174). Az föld az ő árnyekaval el tilya az napnac fényet, hogy az holdat ne világosítsa. 1619 (KDebr. D3). Okokkal erőssen, valóban fontossan világosította Com: Jan. 162). 2) luceo, lucem praebeo MA. leuchten, scheinen PPB.

ki-világosít: [manifesto; offenbaren]. Hiszem, az idő ki-világosít mindent (Berces: Lev. 636).

mög-világosít: dilucido, lumino, illumino, collumino, illustro, irradio C. erleuchten, erklären, erläutern PPB. Isten meg világoséha ő zemelet mi raitonk és igralmazion mynekőnk (AporC. 13). Zamtalan lelkeket világosít meg (VirgC. 20). Vram en zővidnekemet te meg világosytod (DöbrC. 37). Mind az tellyes feldet megvilágoséjja vala eo világossagana (DomC. 5). Az nap meg vylagosoytja test zereut ez vylagot (ÉrdyC. 585b). Wylagosohad meg een zomezemeth: illumina oculos meos (KulesC. 20). Megvilágosítottat szemű ember (Kár: Bibl. I.143). Kely fel, az ki alszol, kely fel a halalbol es meg nilagost tegedet az Christus (Tel: Evang. I.5). Menyországbol voltanae meg világosítatua (ÉszT: IgAny. 390). Egy vak ember meg-illetvén kezekenjével az ő koporsojokat, megvilágosítottat (Pázm: Kal. 63). Mihent szent Filepet meg-világosítá Kristus, ottan urunkhoz hívá Natanaél (Pázm: Préd. 47). Mint a nap a világot, ugy világosította meg embereknek elméjét a buzgó imádság (Halt: Paizs. 97). Az acelusák egésszen meg világosítják Nagyságotat (Berces: Lev. 581). Megvilágosítják az elmét, ébresztik az akaratot, építenek lelkünkön (Fal: NU. 312).

mögvilágosítás: illustramentum C. illuminatio, illustratio MA. erleuchten, erläutern PPB. Csnda, mely sebes sikamaira értél, hogy a szent Pál megvilágosításához hasonlítod a te hit hagyottságotat (Czegl: BDorg. 15).

Világosítás: illuminatio C. illustratio, dilucidatio MA. erleuchtung PPB. Az ny az embery bevlechessegnek meg fogyatkozylk vala, azt ez zent jfyvban betelleyeseyti vala az isteny nalaztunk világosytasa (DomC. 9). Azért jutnak ily kevesen a menyei világosításra (Pázm: KT. 445). Kinek megtartására köteleességünkben járva, kellett lelkünk ismeretire néve is világosítást tennünk (RákGy: Lev. 505). Tökéletlenségét, hamisságát emyi világosításból is észében nem vézi (Matkó: BCsák. 180).

Világosító: 1) illuminans MA. erleuchtend PPB. Éj világosító hold: noctiluca PPBl. 2) illustrator MA. [erleuchter]. Joes dragalatos, vallas teűknek világosítóya, igralmaz mi nekünk (Vás: CanCath. 400). Te szőly vram istenen, minden proféták oktatója és világosítója (Pázm: KT. 173).

Világoskod-ik: luceo, perluceo, iluceo, iluceseo C. mico MA. leuchten, schimmern, scheinen PPB. Ez a világosság a setétségben világoskodie és a setétség azt meg nem foghattya (Helt: UT. 77). Világoskodik mindenknek: luceat omnibus (Fél: Bibl. I.6). Világoskodie az ti világosagtoe az emberee előt (ÉszT: IgAny. 22). Az igaz hit, melynek előtűnk égő szővétének gyűműnt kelleno világoskodi, csak nem kétségessé tétetik (Pázm: Kal. 79). Uram cseleked azt igralmasan velem, hogy életem világoskodgyék az emberek előt (Pázm: Imáds. 13). Vagyon prophetiai beszédűnk, kire figyelmeztetek mint világoskodó lámpásra az homályos helyben (Bal: CsIsk. 417). Gyertyantartóra: téteti a fényességet, hogy világoskodgyék mindenknek (Sámb: 3Kérd. 22). Midőn virrad és világoskodik: quum diescit et lucescit (Com: Jan. 6). Mintla ezzel tagadná a nap világoskodó voltát (Matkó: BCsák. 261). Az istennek nagy ereje kiváltképpen a kicsin dolgokban világoskodik (Hly: Préd. I.254). Jó cselekedetekkel világoskodó ember (H.211).

által-világoskodik: [perluceo; durchleuchten]. A látásnak vizsgáló mestere vizsgállya, miért legyenec némellyec által világoskodie, némellyec homályosoc (Com: Jan. 167).

elől-világoskodik: praeluceo C.

közepűtt-világoskodik: interluceo C.

Világoskodás: [lumen; licht]. Sem nap sem hold sem a csillagok világoskodása oda nem hat (Pázm: Préd. 107b). Megláthattya a nap világoskodását (Matkó: BCsák. 261).

Világoskodtat: [lucescere facio; leuchten lassen]. Mindgyárt kezdé világoskodtatni az evangeliomi igazságot (Nagyari: Orth. 26).

Világosod-ik: luceo, diluceo MA. licht werden PPB. El-hiresedem, világosodom: claresco PPBl. Czelekedetűnk világosoggianak mindűnt (Mel: SzJán. 44). Nem tsak éjél világosodot miűt egyéb tsillagoc, hanem nappal is (Kules: Evang. 126). Az igazság oly igen szemec közzé világosodott, hogy az mellé kellett állanioc (MA: Scult. 627). Az nap fel költét elől vézi az hajnal és reggel, midőn virrad és világosodik (Com: Jan. 6). Mentől jobban világosodik, attúl inkább oszlik a setétség (Fal: SzE. 556).

ki-világosodik: eluceo, elucesco MA. hervorleuchten, erhellen PPB. Az napnak fénye az setétséges pogánságra ki-világosodott (MA: Scult. 114). Melyből az embereknek háladatlanságok világosodik ki (Mad: Evang. 743).

mög-világosodik: ilucesco, iluceo MA. licht werden, hell werden PPB. Legottan az haz oly jgen megvilagosodek, mynthá nappal volt volna (MargL. 67). Megvilagosodot ember (Born: Evang. III.15). Ki a ióban igen vak, könnyen meggyógyulna és meg világosodnék (Lép: Ptük. I.389).

Világosság: lux, lumen, claritas, perspicuitas C. licht, klarheit PPB. Monda vr isten: légen vylagossag es len vylagossagh (JordC. 1). Ffel tudad az sőtethsegen ez te vylagossagoc, es az te sőtetsegyth leznek, mykent az del zyn (Apost. 17). Adatott volna vylagossagul foeldeon lakozoknak (DomC. 5). Az setet telemz nagy foenes vylagossaggal bel teleek (ÉrdyC. 337). Nintsen elreytue, a melly világosságra idyen (Helt: UT. K). Meg idue szőme világossága (Helt: UT. M2). Láta nag világosságot: lumen vidit magnu (Fél: Bibl. I.5). A természet világosságából okát adgya, miért kell annak lenni (Pázm: Préd. 172). Az lutheristáknak fel nem költ ez-ideig az igazságnak világossága, az érteleunek napja (Pázm: LuthV. 3). Ez postillánac másodie részét is világosságra boezattyoc (Zvon: Post. II. Előb. 1). Aha világosságot ugató kutya, hol a lelked isméri (Matkó: BCsák. 213). Hogy fogadott magzattyokot világosságra hozzák (Hly: Préd. II.64). Morn Tamás Angliának ama nagy világossága (334).

Világosságos: pertranslucidus C. [sehr leuchtend]. Sokkal nehez Christusnac az ő nagy világosságos észével nézni emyi merő törtelnes természetűnk (Born: Préd. 553b).

Világosul: ilucesco MA. [illuminor; erleuchtet werden, erhellen]. Kynankozylkuala, hogy meg szabadolhattna valamyl vylagosolott elmeyew embertewl ez yly nemew ketsegtewl (EhrC. 77). Vylagoswlylon ty vylagossaghtok, hoğ lassak ty yo teete-meenteket (JordC. 366).

mög-világosul: ilucesco C. MA. hell werden PPB. Menyetek ű hogy és meg vylagoswlytok: accedite ad eum et illuminamini (KulesC. 7b). A fényes nap éjél hertelenséggel megvilágosul (Kár: Bibl. I.459b).

Világosulat: [illuminatio; erleuchtung]. Setetsegek meg nomodnak engemet es en világosolatom en genorkedetemben:

tenebrae conculcabunt me et nox illuminatio mea in delictis meis (AporC. 109).

Világoz: [luceo; leuchten]. Gyujts fel, hadd világozzon mind most (Bök: Lämp. (*) (*)).

által-világoz: [perluceo; durchleuchten]. Az füveg által világozo: vitrum est perucidum (Com: Vest. 10).

Világság: [orbis terrarum; die ganze welt]. Te is, nap, hold, s szép czyllagok, tû is kek egsegh, erdők s mezők s nagy kő zalak, te is világságh, hald meg az mit neked mondok (VásKer: Ep-Kat. 10).

Világtalan: 1) [caecus; blind]. Az én szívemnek kívánsága ez volna, hogy nékem szegény világtalan embernek szemem világa megadatné (MA: Scult. 256). A világtalan és beteg Tóbiásnak ezt mendá az angyal (Mad: Evang. 729). Itt-is csak a vak vezet a világtalant s ehcz hasonló a consequentiád (Czegl: Dag. 72). Lakott egy városban két ember, egyik erős vastag, de világtalan, a másik erősten béma, de jól látott (Hall: HHist. II.127). Nincs nyomorultabb a világtalan embernél (Kisv: Adag. 513). **2)** [caliginosus; finster]. Én mégis élek ezen az világon, világtalan világon, veszet világon (Zrinyi II.134).

[Közmondások]. Vak vezet világtalant (Czegl: MM. 126).

Világtalanság: [caecitas; blindheit]. Az vak halal bozzatok találkozik és világtalansága miat belétek ütkezik (Lép: FTük. 69). A megelémedett vénség gyakran világtalansággal van öszve kötötve (Szatm: Cent. 334).

[Világtalanul]

még-világtalanul: [lumine orbor; blind werden]. Bohattvink az thy Ktek warosaban egy még wylágtalanolt zegen dyakot ew magat gyogytasanak okaert (RMNy. III.17).

VILLÁM (vella) DebrC. 42): fulgur C. MA. blitz, wetterleuchten PPB. Vellam zalla reaiok az eegből (DebrC. 42). Isten tartson meg jó egészségben. Az te villám kovácsod (Nád: Lev. 58). Midőn az fényes nap az ő aranyas őltőzefire tündöklenek és olly csudás villámú ragyogással félenék (MA: SB. 231). A kénköves gözölgések meg-gyűladván égi villámokat indítanak (Com: Jan. 10). Fegyvere ődalán tsördüle és annak villámán a szívők el-hűle (GyöngyD: Char. 6). Tűz láng lát-szik személynében, merő menny-kő-villám szikrázik szemében (GyöngyD: Cup. 626). Az időnek mankója többet vihet végbe, hogy sem Hercules híres bottya villám hamarásággal-való keresztsáppal (Fal: UE. 395). Elyvertük Svajdnitz várait, villám pattantynit (Fal: Ének. 27).

VILLÁM-İK, VILLAM-İK: [fulgeo, fulguro; blitzen]. A villamat villamuan fenlic meń alat (MünchC. 151). Villamni kezd az istennek igéje (Helt: Háló 68). A villámoknak isten csinált vtat, míg villámik (Mel: Jób. 66). Tiszta éyiel ha villamic, északra nagy szél és zapor ió (Cis. G). Fénlic es villamic mint az szép nap égben (Born: Ének. 169). Mintha mindannyiszor tűz szállana ala az eegből, valahanszor tsattagot es villamot az ő atkozot szekiből (EszT: IgAny. 500). Ez világ vezérlőjének bölcsesége ugyan villámik az napnak ez föld körül való szüntelen forgásában (Pázm: Kal. 14). Midőn villamic, menydörög, elrémülvén kicsoda nem félne (Com: Jan. 10).

még-villamik: [illucesco; aubrechen]. Mykoron meg vylamek, egybe gylenek a nepeknek feyey ees irastudok (Pesti: NTest. 175).

Villámás, villámás: fulgurio, fulguratio C. coruscamen, coruscatio, fulgetrum, fulgur MA. das blitzen, schimmeren, wetterleuchten PPB. Mel imadsag elvegezuen, meńbelől vellamas

zalla es a balvant oltőre (NádC. 506). Nag hírtelenséguel az menőrszágból világozság villámásképpenn kőrnűl vny útet (Sylv: UT. I.176). A villámás kimegyen a napkeletről és fénlic meńd napnyugattic (Helt: UT. G3). Judás pánczélában ékes mint egy óriás, éles tőr kezében mint egy villámás (RMK. V.33). Minec előtte a villámásuac fényjességi tündökleneac, én általam lőttenec (Kár: Bibl. I.461). Valamikor menydörgést, villamast látunc, azoc arra valoc, hogy az wr eszűnkbe iuttassa ez uilágnac végezettit (Born: Préd. 8). Olyatán vala az angyalnak ő orczája mint egy villámás (Tel: Evang. II.11). Tanitása menny-dörgés vólt, mivel erköltsi villámások vóltak (Pázm: Préd. b4). Lőneac menydörgéseac és villámoseac, hogy mind az egész táborbéli nép rettegne (MA: Bibl. I.66). Lőneac az irásoknac vellamas, az bezéllőkneac szauai, kikel meg teretteneac az bűnőssők (Zvon: Osiand. 236). Delinán mint villámás tñnik reá, mint sebes menykű rőpűl nagy dárdája (Zrinyi I.181). Az ebek a medvéro is villámásként győttek, az inain sűrű falásokat töttek (GyöngyD: Cup. 607). Hová futnak a bűnőssők, holot a villamások, szélvészcek ellenek fel fegyverkeznek (Illy: Préd. I.12). A farkas a kardnak villámását soha el-nem szenvedheti (Misk: VKert. 180). A villámás meg nem tér, nincs rakontzája (Kisv: Adag. 117).

Villámat: [fulgur; blitz]. Villamatkor, jó reggel: diluculo Major: Szót. 195. Hogy menne leleknek hamarsagaban nykepen vyllamat: quum iret quasi fulgur in impetu spiritus (EhrC. 138). Villamat mikor megieledenic, fenes (BécsiC. 115). Vrnac villamati es kődi iol mongatoc vrnac (132). Ő nezesec monnal lampasoc monnal futo villamatoe (261). Vrnac angála zalla le meńből, vala ő zemele mikent vyllamat es ő ruhaia feier mikent ho (MünchC. 70). Latom vala sathant mikent vyllamat meńből le bullata (134). Te vyllamatid megfenlettenek földi világnak (AporC. 33).

Villáml-ik: corusco C. fulguro MA. blitzen, wetterleuchten PPB. Meg haitá szivárvány aranyos kéz újat, erőssen villámlik, mintha lűnné nyilat (Zrinyi II.70).

Villámlás: coruscamen, emicatio, fulgetrum, fulgetra C. coruscatio MA. das blitzen, wetterleuchten PPB. Tizet lobbant pillantása, mint az egek villámlása (Fal: Vers. 861). El-szánta a fertelmes népet, kinek meg-térésére már se menydörgés se villámlás nem használá (Moh: JÉpül. 45).

Villámló: coruscus C.

Villámó: coruscus MA. schimmernd, blitzend PPB. A vyllamo fenesseg mely egy egewl a masykra fenyk (Pesti: NTest. 161). Kezed legyen rakua villámo szep aranyas gyűrőkel (Helt: Mes. 452). Az villámó nap nincz neszse (MA: Scult. 33). Villámó pallossal a kaput állya (MHeg: Preb. 2).

Villámodik: fulgurio, fulguro, diluculo MA. [glänzen, leuchten]. Jesus felmene Olinetuc hegere es vilamoduan esmeg iónó a templomba (MünchC. 185). Noha bizony ez sem csillag, hanem ignis fatuus, afféle bujdosó kisedő fényeskedés, mely néba a régi istállókban szokot villámodni (Pázm: LuthV. 3). Az isten igéje által mindent bátran merjenec, kötőzzenec és oldozzanac, menyűtő szerint villámodgyuac, dőrűflyenec (MA: Tau. 1194) Maria Magdalena elméne az koporsóhoz, az angyaloc ott villámodnac, de nem árt neki az (MA: Scult. 478).

még-villámodik: diluculo C. [hell werden]. (Pesti: Fab. 32).

mégvillámodás: diluculum C.

Villámodat: [diluculum; morgenlicht]. Kéretézéc, hóg zabadsag adatnac ő neki eyiel es villámodat előt kienni ymadkozni (BécsiC. 36). Nemeť emberic vilamodat előt voltanac a koporsonal (MünchC. 167).

Villámoz-ik: fulgeo, fulguro MA. leuchten, schimmern PPB Nagy menyörgéssel villámozó szél-vész (Fr: SzJán. Előb. 15).

Villamtat: [fulgere facio; blitzen lassen]. Villamattassad wyllamassadat: fulgura coruscationem (KeszthC. 395).

még-villamtat: ∞ Megvillamtatom szemem előtt kardomat (SzD: MVir. 141).

Villancsó: cicindela C.

Villancsoz-ik, villamcsoz-ik: [corusco; schimmern, glänzen]. A víz villamtszik a ház fedelén: splendor aquae *dissultat per tecta PPB. Az nagy reszkető és nem villamcsozo, hanem homályos szem bor iszokost és buyát jelent (Cis. N3). Az lővd szerszámmal ki lőtetet dardak is villamcsoznak vala: ex cussa tormentis tela micabant (Fórró: Curt. 455).

Villangos: [coruscus; schimmernd?]. Ama sokszor mosdott, visszált, cafrangos, villangos társa helyében hóhért lát oldala mellett (Fal: NE. 108).

VILLOG, VILLAG: mico, corusco MA. schimmern PPB. [glänzen]. Elmeszszére villog rajta a fegyver: *conspicuus longe fulgentibus armis PPB. Villogó kétélű fegyver: flammenum gladium (MA: Bibl. 1.4). Az szép zöld pásit mezőben az füvec villagnac (V.34). Nyakán gallér villog (Ben: Rythm. 102). Villognak a pallosok (Laud: ÚjSegít. II.235). A Venus mellett, ki visel lángokat, Mars-is közsörtillyön villogó kardokat (GyöngyD: MV. 16). Az eresztett zászlók mezőkön lobognak, a sok szép seregek alattok villognak (GyöngyD: KJ. 405). Villog-is már Kháron kormányával, parthoz jővén, hogy ott várjon hajójával (451). Nem igen villog ládájában az arany (Mik: TörL. 183). Hasad a piros hajual, siet a setét éj csillagos táborával, villog a gyöngyös harmat (Fal: NA. 190). Villogott a sok rezes kapu, a sok magas torony (Moln: JÉpül. 214).

csillog-villog: ∞ A szép lovas katonának arany az élete, csillog-villog az oldalán szép vitéz fegyvere (Thaly: VÉ. 295).

Villogtat: [corusco; schimmern lassen]. Villogtatni kopiját, dárdáját, szabályját: *coruscare hastam, enseme PPB. Készül Vénus rá-bizott dolgához, nyilakat villogtat s egyenget íjjához (GyöngyD: MV. 18). Örömtűz villogtatta mezőnköt (SzD: MVir. 448).

még-villogtat: ∞ Persiai fejszékkel, mellyec nagy erővel meg villogtatnac, által vervén (Com: Jan. 150).

Villogat: [corusco; schwingen]. Az papac ő ellenec villongatnac az kí atkozsnac meynyűd köuet (EszT: IgAny. 450).

VILLA, VÉLLA (villa TörtT.² III.178): furca C. gabel PPB. Hagiók wilat ij [= kettőt] egyik aranyos, az másik feier zokes [?] (RMNy. II.67). Keeth villa, az egyknek kristhál az nyele (III.52). Imhol vanac az grebliee, ezépek, villák, imhol az ókrök iármay es egiéb szerszámi (Mel: Sám. 237). Ninez oly rakott szokér, kire egy vella széna fol nem fyr (Deesi: Adag. 523). Az istallot véllával tisztítyn-ki (Com: Vest. 47). A kaszáló éles kaszával aratnak, kévékben kőtic, villával asztagokban őszvo rakiác (Com: Jan. 74). Vagyon nala neeg ezüst vella aranyas és az egyik cristal (Radv: Ósal. II.5). Egy ezüst villa aranyas (125). Vagyon husszonnyole kalán és egy vidla, egy aranyas vidla, egy ezüst pártá övecsko (TörtT.² III. 178). Két villa, egyik ezüst, másik tengeri disznó serte (Gér: KárCs. III.361). So kés se villa se abrosz nem alkalmatlanokott az asztalon (Mik: TörL. 18).

háromágú-villa: tridens, trifurcus C. fuscina, fuscinula MA. drei hörnichte gabel PPB. Tisztító seprű, három ágú

horgas orru villák (Mel: Sám. 471). Vas fazékakat, seprűket, három ágú vellákat és minden szerszámokat meg czinala (Kár: Bibl. I.378).

szénatakaró-villa: furca foenaria MA. heugabel PPB. Egy három-ágú széna takaró villa 6 d. (TörtT. XVIII.266).

Villácska, vellácska: furcula, furciulla C. MA. gäbelein PPB. Az mi előted vagyon, vedd ki vagy keszekeuel vagy három agu vilaczkaual (Erasm: Erk. 47). Az eledelec késsel avagy vellácskával, melyet nyelénél fogva tartsz, fogattatnac el (Com: Jan. 110). Az hust, mikor metéli és osztya, nyaival ne érélye, hanem villácskával avagy késsel vigye azt végbe (JTársReg. 95). Az istennek házában Moisen, valami ahoz való vólt, egy kalánig, egy két ágú villácskái mindeneket el-készítettett (Fof: Zsolt. 653).

Villás: bifurcus C.

VILLONG, VILLANG (virong Com: Jan. 132): altercor C. contendo MA. zanken, hadern, streiten PPB. A két örökös jószágnac birásárol virongoc avagy veszekedőc közt közben járulni szükség, ki a miről egymással vironganac, el ossza, meg-lássá (Com: Jan. 132). Az orvosoc a minden betegségec ellen való orvosságról vironganac, versengenec, ha adassék (174). Eleinten nememű philosophusok vóltak, az kik mind örököl vilonganak vala (Tohn: Vigaszt. 205). A város, melyben a polgárok ellenséges gyűlölséggel egymás között vironganak, közél vagyon a felverettetéshez (Ily: Préd. 1.444).

Villongás, villangás: altercatio C. certatio, contentio MA. zank, streit, hader PPB. Valamit eglaznac pastori el vegezec, annac minden villangas nekül hiszen (Tel: KerF. 30). Mi haszna vagyon a soc villongasnac (Mon: Apol. 518). Az igazságot annival inkább méltó keresni, mennivel több vilongás vagyon felőle (Zvon: Post. 1.573). Pártütéseket, támadásokat, virongásokat indítac [az országos lázítok] (Com: Jan. 144). Veszekedésce, virongásoc hogy közben ne essene, alig lehet meg (202). Nagy részre csak az külső szertartásokrol és ceremoniákról vagyon az vilangás (Tohn: Vigaszt. 29). A közöttök támadot villongásnac el igazítására hivatot (Czepl: MM. 207). Hol keressem emyi sok tömeuyteni villongásbann (297). E felett vagyon a villongás (Matkó: BCsák. 295). Az egyiptombélieknek és frigyiabélieknek villongások, melyik volna ő közöttök előbbi nemzet (Misk: VKert. 224). A békételenek gyakorta derék villongást indítanak nyelvekkel a barátságos társaságban (Fal: UE. 434). Hogy a villongást kerüljék, engednek azok, a kiket jó erköltes any a nevelt (459). Néha tsak nem köröm szakad a szörnyű villongások között (540). Mogszúnik nap kelet nép özönt küldeni, délszín villongásit kezdi felejteni (Orczy: KüttSz. 230).

Villongó: contentiosus C. altercator MA. zänkisch, hadern PPB. A két örökös jószágnac birásárol virongoc avagy veszekedőc (Com: Jan. 132). Ősi jószágjokat az mostani villongó és hazánk felháborodott sorsa miatt fel nem oszthatták (BékHajd. II.207). A kocsi nélküli most nem lehetek a villongó időkhez képest (TörtT.² III.166). Az egymással villongó fejedelmek (Bod: Pol. 91).

VINCELÉR, VINCELLÉR (vintzler Mih: ÖÉlet. 98. Megy: 3Jaj. II.118): vintor, conductor MA. wintzer PPB. Zölöt plantalt ember es aianlotta azt a vincolerekneec (MünchC. 95). Mondá a vincelérneec: dixit ad cultorem vineae (Helt: UT. 88). Nem io vincelérőc, hamis, annak es rest penz gyűd ősenen papok halliatok es erezetők ezt (Mel: SzJán. 67). Valánac soc vintzlerí az hegyekben (Kár: Bibl. I.396). Mondá az szőlőnek vra az ő vincelérneek: Híd elő az munkásokat (Fél: Bibl. I.33). Az vintzler az erőten szőlő veszőt az karokul meg támogattia (Mih: ÖÉlet. 98). Mikoron este volna, mondá az gazda az ő vintzlerénec: Hívd elő az miveseket (MA: Szent. 213). A szőlőműves vincelér új szőlő töveket fíttet (Com: Jan.

83). Az istennek régi jámbor vinczélre és hűséges szolgálói (Mégy: 3Jaj. II.118). A mely szőlő tőt a vinczélér meg-nem irtogat, hosszú nyenyikékre terjed (Hall: Paizs. 37). Ha gyalog uram csak maga lesz vinczellér, megdémáltatom bizonyosan (Beres: Lev. 150). Gondot visel a vintzellér a szőlőre (Bod: Lex. 201).

Vinczélérkéd-ik: [dispensatorem ago; wirtschaften]. Plebanos vram addig vinczélkeredik, complarkodik, hogy ammit tudot is, elfelette (Mel: SzJán. 95).

[VINCOG]

Vincogás: [gemitus; das winseln]. A lovak és oroszlányok szemminék tartják az apró tsaviráknak czibolásokot, vinczogásokot (GKat. Válsz. II.290).

VINCOS: lascivus, petulans, venereus Kr. [mutwillig, ausschweifend]. A mostani ifiakba kenes io vagon, mert az ű szőlők chac azt keuannyac, hogy kadasok és nagy urac, sőt hogy fitalalanoc es vinczosoc legyenec (Tel: Evang. III.486).

VINNYE: officina fabri ferrarii MA. eisenschmiede PPB. Kár, hogy meg nem írja Mahomet, mimemű vinnyében és kovácsműhelyben forrasztotta ily bamar egybe az hóldat (Pázm: Kal. 444). Miczoda vinnyében és műhelyben kovacszoltathattac (MA: Tan. 59). Fortélyos practikáknac író camarája és koholó vinnyéje (1183). Hiszem emberben nem bolondság kováchlásának vinnyéje (Veres: Lev. 291). Miért teszi gyanossá az ő fejének vinnyéiből származot, költőt fogással az mi doctorinkat (MNYil: Irt. 181). Vinnye, koholó-műhely (Com: Orb. 137). Hazugsággal bé van boronálva beszédgye, tzigány ülőről v. vinnyéből költt (SzD: MVir. 224).

VINNYÓ: [casa; hütte]. Halászkok vimyoi látszottak (Gvad: Hist. 50). Kastélyba vágódó vinnyóba betér (Gvad: Orsz. 210).

VINNYOG: [certo; streiten]. Verszekednek, patvarkodnak, vimniognak, harcsoznak (Csan: Dógh. 134).

VIOLA (*viola* Com: Jan. 24): *viola* C. [viole]. Violaszínfestő: *violarius*; violaszínő: *violaceus* MA. Viola-gyökér: *radix Iridis*; *viola*-olaj: *oleum violaceum* PPB. Nekié violyánac véglic, de ahoz hasonló, nagyobb annál (Mel: Herb. 54). *Vivola* kórón termő fenyő-mag szabású apró szederjék (Com: Jan. 24). Meg halaványodék mint szép *viola*. Zrini lába előt eskék-le hanyatra (Zrinyi I.128). *Stratonic*a, a hires királyné egy versszerzőnek, a ki *viola* virághoz hasonlítja vala, ezer egy nehány száz forintokat adott (Fal: NA. I.182).

dupla-viola: doppelte violen blm KirBesz. 155.

fürtös-viola: *lupinus* PP.

mezei-viola: *vaccinium* PPBl. [hyacinth]. Pimponia gyökere, mezey *viola* viragia (Frank: HasznK. 19).

olasz-viola: *leucanium Italicum* (Com: Jan. 20). Jóságuk és koszorúban-valók ezek: majoranna, szegfűvirág, olasz *viola* (Com: Jan. 20).

szentháromság-violája: *trinitatis herba*, *jacea tricolor* Beythe: Nom. 8.

vörös-viola: *viola flammea*, *flos Indianus*; indianisch negelin Fuchs: StirpH. 28.

Violás: [violaceus; violett]. Violás-kert: *violarium* PPBl. A jdmézeld meg jól, ha szerét teheted rósa vagy violás nád-mézeld (Radv: Szak. 268).

VIPÉRA: [vipera; viper]. Vipera kígyóknak fiai miképpenn szolhattok íot, mikoron tú magatok gonoszok legetek (Sylv: UT. I.19). Mikor szent Pál több-több forgácsot szed vala, nagy vipera kígyó kezéhez ragada (RMK. IV.204). Csuszómászó

állatoc: vízi kígyó, zomoc kígyó, vipera (Com: Jan. 41). A megveszett természetű ember kígyó magva és vipora fújat (DEmb: GE. 155).

VIRÁG (*verág* NádC. 629. DomC. 11): *flos* C. MA. blume PPB. Meñci rosaknac veraghi közzöt helhőztetic (NádC. 629). Vrnuk íth marada verag zombatió (WeszprC. 9). Az mezőknek vyraghy sem dolgoznak sem zűnek (JordC. 371). Veragok-nac veragaval veragozeek (DomC. 11). Sárga virága, szőszős a feje (Mel: Herb. 75b). Soc viragi feyér és veres vagon (115). Czinala gyertia tartókat aranyból, annac viragait is arauyból (Kár: Bibl. I. 78b). Ha az gyopar viraganak lenenel az ingőt meghintőd, az tetveket ki űzi (BeytheA: FivK. 106). A rósát két-képpenn szedhetni, vagy szárán vagy virágán (Pázm: Préd. 33). Nem nyeri-el a pályát, a ki minden oszlop vagy virág mellett megáll (Fal: SzE. 523). Megyszínű virágokra metélt tar bársony hosszú köntös (Fal: TÉ. 636).

[Szólások]. Életének virágjában, huszonnégy esztendőskorában (Illy: Préd. I.6). Életének virágjában halálos betegség érdeklí (Fal: BE. 574). Le-típi élte virágjában az halál (SzD: MVir. 208). Virágában elő: *primaevus* C. Virágban levő leány (MikTörL. 49). Az mi széleinc virágában vadnac: *vineae nostrae florent* (Kár: Bibl. I. 631b).

arany-virág: [*chrysanthemum*; goldblume]. Arany virágú fű, a levele széles mint a ló körömnec (Mel: Herb. 70). Ha az arany virágú fűnec a virágával borban egygüt főzed, vizeletet indít (165).

balha-virág: [*pulicaria*, *psyllium*; fohkraut]. A pásintos fűhöz számlálatnac az ezer jó fű, balha virág, nti fű (Com: Jan. 24).

bársony-virág: *amarantus* Com: Jan. 24. sammetblum KirBesz. 155. Jó szagú és koszorúban valoc ezec: majoranna, bársonyvirág, szekfű (Com: Jan. 24). Ugrándoztak, lejtőt jártak, majorána rozmarintal, bársonyvirág, violák (Fal: Vers. 869).

béka-virág: *ranunculus* PPBl.

boglár-virág: *ranunculus hortensis*; *coronarius* PP. bahnenfuss PPB.

búza-virág: 1) *cyannus* MA. *pseudomelanthium* PPBl. korublume PPB. Az ókór fark szőrös lenelű, mint az atratzél, enec erdei búza virág a neue (Mel: Herb. 146). A mezei fűvec meleg természetűec, mint az ezer jó fű, két búza virág, (Com: Jan. 26). 2) *pollis*, *pollen* MA. reinstes mehl, semmel-mehl PPB.

cséngő-virág: *hypericum* Beythe: Nom. 5. [Johannis-kraut]. Cséngő virág van nyomában, keresi a százsorszép (Fal: Vers. 870).

csillag-virág: **aster Atticus* PPBl.

ezérlevelű-virág: [?]. Amaz ezer levelű virágnak frisyája gyönyörűséges rendel mutattya a Ngod minden emberekhez valo kegyességét (Ágost: Zar. Előb. 11b).

gyöngy-virág: *lilium convallium* MA. maienblümlein, maienröslein PPB. Neved versfejében befogtam, az kinek nevére gyöngyvirág levélre e nehány verset íram (Thaly: VÉ. 58). A gyöngy virág alig kezdí, már is a tiskébe hág (Fal: Vers. 869).

gyűrű-virág: [*calthra*; ringelblume]. Gyűrű virág, a ki minden bölnapban viragozie, igen io szaga vagon (Mel: Herb. 71). A pásintos fűhöz számlálatnac: az kakas láb, gyűrű virág, földi bodza (Com: Jan. 24).

gyűszű-virág: *digitalis* PP. fingerhut PPB.

harang-virág: aquilegia, cissanthemos PPBl. narrenkapen PPB. Egy harang-virág forma arany virág, melyben nagyon gyémánt luszonhat (Gér: KárCs. IV.421).

erdei-harangvirág: *campanula sylvestris PPBL

jázmín-virág, jelsemin-virág: apiaria, zambachlum; jasmín PPB. Jelsemin virág két féle, egyik paraszt szabású, az másikt oltott, kit *spanyor jelseminnek hínak (Lipp: PKert. I.100).

kakuc-virág: flos cuculi Mel: Herb. 186. ephemeron C. lilium convallium MA. gauchblume Mel: Herb. 186. maienblümlin PPB. Kakuc virága, kakuc pókte fő, mert a kakuc, mikor sokat szól, rea póktie (Mel: Herb. 186).

kása-virág: primula veris Beythe: Nom. 7. herba paralysis MA marienblümlin, hümeischlüssel PPB. A gyöngy virág, kása virág vize jobb erejűek lesznek, ha fotskefiakat őszve-vagdalyan edgyütt veszik vizét (PP: PaxC. 23).

kék-virág: cyanus, flos frumenti Beythe: Nom. 4. kornblume PPB.

kényérbél-virág: calendulae Lipp: PKert. I.81. Kenyér-bél virág, ez magátül-is női az táblákban (Lipp: PKert. I.81).

liliom-virág: [lilium; lilié]. Ewtuen az fewldett, az helyen kele egy zep liliom vyrag (EhrC. 78). Ha latonk az rosaban zepseget, lylyom veragban es violaban, ennek myatta meg eerttheyevk, hogy az ev teremteyek sokkal zeeb legyen (CornC. 165). Azt mondta nékiec, hogy megnéznéc az mező-nec liliom virágit és az mező-nec madarait (MA: Scult. 502).

májfü-virág: [matrisilva, hepatica; leberkraut]. Végy más-fel font májfü virágot, fél font töd fővet (Csech: OrvK. 3).

mák-virág: mosellblum KirBesz. 155.

március-virág: narcissus PP márzenblum PPB.

nap-virág: [helianthus; sonnenblume]. A napvirág fejét hajtván előlép (Fal: Vers. 870).

olasz-virág: viola purpurea MA. blaue viole PPB. Fejér és veres színt mutató olasz virág: leucium Italicum, album et rubrum (Com: Jan. 24).

pocs-virág: [?]. Az árnyéket kedvelik a szederjes viola, gyöngy virág, pocs virág (Lipp: PKert. III.131).

réz-virág: [chalcantum; galitzstern]. A gálitz kő avagy réz virág, saletrom érez közzül szívárkzó bányászí nedvességeknek mondatnak (Com: Jan. 16).

százszorszép-virág: bellis Com²: Jan. 20. [tausendschön]. Jószagú és koszoruban való a majoranna, bársonyvirág, százszor-szép virág (Com²: Jan. 20).

szögfü-virág: caryophillum Com²: Jan. 20. anthemis PPBl. [nelke].

szentgyörgy-virág: verbasculum PPBl. lilium convallium Com: Jan. 24. [maiblume]. Koszoruban való a majoranna, szekfü, sz. György virág, viola (Com: Jan. 24).

szentjános-virága: galion Nom². 37.

tűz-virág: caltha, calendula, flos ignis Beythe: Nom. 3. ringelblum PPB.

Virágit: [floreo; blühen]. Az mezőnek vidulásával megvidulhat még s virágitath szerencséje Kegyelmednek (Thaly: RT. II.111).

Virágl-ik: [floreo; blühen]. Testődnék veraglo yfusagaban artatlaun karboztatolwala (WinklC. 247).

Virágocska: flosculus C. MA. blümlin PPB. Ennee gyökeken egy viragocska neuekedic (Born: Ének. 5). Két egy forma lábas fedeles pohár vagon, kiknek lábok és felek aranyas, kicsid virágocska is az fedeleken (Radv: Csal. III.275).

Virágos: floridus NémGl. 101. florulentus C. MA. blühenl PPB. Fodros, virágos: crispans; virágos, kép-metszéses kupák: scyphi *sigillati PPBl. Hajját szalangoztató, virágos koszorúval megnyomtatá (RMK. III.354). Aaron virágos veszsője (MA: Bibl. I.64). Koszoruban valóc, a melyekből koszorukat bokrétkát és virágos koronákat kötnek (Com: Jan. 24). Fekete virágos bársony palást, tafotával bélett (Radv: Csal. II.234). Közönséds én szómmal, nibelyen meglátod, virágos kertiben aluva találod (Thaly: VÉ. II.217). A sz. János főné, mikor virágos, főzd meg vizben (OrvK. 17). Nem kötelezlek, hogy mind azon virágos táblákat terjegecs azok eleibe, kik reád figyelmeznék (Fal: NE. 22). Járd meg szeneddel a virágos táblákat, apró bimbotskák voltak előbb a már terepes rózsák (Fal: SzE. 517).

[Virágosul]

mög-virágosul: [effloresco; hervorblühen]. Igaz meg viragosul nykeppen palma fa ees meg sokaswl nykeppen Lybanus hegyenek cedrus fay (KeszthC. 248).

Virágoz-ik (virágoz Mel: Herb. 92): floreo, floresco, verno C. MA. blühen PPB. Más után virágozom: superfloresco C. Idején virágozom: praefloreo PPBl. Virágoznak varasból mikent földnek zenaia (AporC. 25). Igaz virágozik mikent palma (52). Az zöld fa, ky zepen virágozik, beuen gywölözött teremth (VireC. 65). Verágozik vala az kezevnséges tudomány (DomC. 6). A poklosság virágoz a bőrbé (Holt: Bibl. I. Dd2). Szent Jacob hanában is virágoz (Mel: Herb. 92). Most rettegek helyjén öröm es vigaság gyakorlatos intéc, minden gyönyörűség, virágoz az kösség (Csákt: Assz. 5). A romlandóság meggyőzötetuen virágoz a hit (Kár: Bibl. I.462). Nyilatkozéc meg a föld és virágozza fduözitöt (Vallást. s). A régi szent atyik vagy az apostolokkal éltenek vagy az ő idejekhez legközelben virágoztak (Pázm: LuthV. 349). Az szentek tudgyák, hogy még élnek és virágoznak azok, az kik őket életekben sanlyargatták (Pázm: Kal. 788). A gonoszak gyakran virágoznak külső jó szerentsékekkel (Pázm: Préd. 30). Az óltvány ágas bogasodik és virágoz (Com: Jan. 17). Ott tisztül az arany, hol a tűz lángozik, a rózsák tövis között virágozik (Gyöngy: MV. 14). Virágozik vala már a teste sebekkel (Gyöngy: KJ. 149). Zászlót emelt a vitéség és virágoznak a szépséges erkölcsök (Fal: UE. 369).

ki-virágozik: effloreo, effloresco MA. hervorblühen PPB. Előbb utóbb ő szerentséje-is kivirágozik (Fal: UE. 382).

mög-virágozik: effloresco C. [hervorblühen]. A dió-fa meg-virágozik *induit se nux in florem PPBl. Kynűeb volna a veragoknac ynonnan es meg megvirágoznyok, bonnem mint az en zeretőnnec nag voltaat meggondolhatnia (NagyszC. 45). Ez zentségős ziz megvirágozéc (182). Lee zalteek, hogy megh lathatnak, hogy ha meg wyraglizottak az zöldötök, ha nemzette-nek az pünka almauk (ÉrsC. 220). Az ygaz nykeppen palmafa meg virágozik: justus ut palma florebit (KulcsC. 279). Ember el-változik mint az mezei virág, holval reggel meg virágozik, estére elhervad (RMK. II.70). Aharonnac veszsője megvirágozéc (Szék: Krón. 19). Mikor az mondola fa meg virágozik (Kár: Bibl. I.630). Nem az ő idejében telic el élete napja és az ő ezimotain meg nem virágozik (521).

Virágozás: 1) [to florere; das blühen]. Nem csak kiszínelt virágozással kollemetes leszén eleje, hanem gyümlöleses kimenetellel is jeleskedni fog dolgunknak vége (Fal: UE. 372). 2) [ornamentum; verzierung]. Ayto színén való ezifrázás, virágozás: antepagmeuta C.

Virágzó: 1) florens, florescens, floridus MA. blühend PPB. Az mi jámbor szüleink tekéletes erkölcsökkel virágzó istenes emberek voltak (Pázm: Kal. 662). Az keresztényiségnek virágzó idejéül-fogva az szentekre-való esküvés szokott dolog volt (795). Athenás városában régenten virágzó iskolác formáján épült avagy rendelt híres neves iskolák (Com: Jan. 157). Eleinknek jeles hírrel virágzó nyomdokit mi is kész szívvel kövessük (Könyi: HKom. 1). 2) floriger C.

[VIRÍT]

el-virít: [defloro; verblühen]. Élete virági minden nap alatt el virritanak (SzD: MVir. 208).

[VIRUL]

még-virul: [egermino; hervorsprossen]. Ez az nemes yozagns ffa, kyról az agachka le metteteek es enuen isteny hatalmaval meg yrvra (ÉrdyC. 437b).

VIRGANC, VIRGONC: alacer, versutus, agilis, versipellis MA. hurtig, mutig, frisch PPB. Virgontz és tanátsaiban haba hurgya a könnyen haragus (ACsere: I.183). Némelyec belső mivóltokra nézve nyerse: virganczoc, egészégesec (Com: Jan. 53). Jó erőben vagyon: vidám, virgoncz (197). Feleségek nincsen, hanem az ágyasok virganczok nálók (Matkó: BCsák. (412). A vad-ketske igen gyors, könnyű, virgontz állat (Misk: VKert. 222). A kakas igen virgontz természetű és kevély madár (354). Forgolódik virgontz talpán, hippet-hoppot emleget (Fal: Vers. 871). Láttá, virgantz vagyok és hogy jól termettem (Gvad: RP. 76). El őltódott a tűz sok kényes virgantzba (Gvad: Orsz. 76).

Virgoncság: [petulantia; mutwille]. Erre tartozik minden gonosz kívánság, esőkolódás, tánczolás, szerelem-ének, virgoncság, vendégeskedés (ACsere: BDolg. 118).

[VIRGÁZ]

még-virgáz: [virgis caedo; mit ruten schlagen]. Hogy virgáz engemet meg a tarczali confessio, mutasd meg (Matkó: BCsák. 323).

VIRGINA (virginal Mel: SzJán. 456): clavicymbalum, virginale, arcarium organum fideulare; ein musikalisch instrument, dessen sich das frauenzimmer bedienen PPB. Virgina vagy orgona-fái, melyeket vernek újokkal: pinnae tactiles PPB. Virgina billegető fa: chromata PPB. Nem leszen pokolba trombita. sip, virginal, orgona (Mel: SzJán. 456). Dob, hegedű, virgyna-szóval töltik és költik napjokat (Pázm: Préd. 39). Az urnae zengedeztetec sipokban, virginálsban (MA: Bibl. V.67). Lant, hegedű, virgina, clavicordionban, gyönyörködik faytalan sok gonosságokban (Szentm: TFiú. 7). A virgina avagy clavicordium tombora búrokból áll (Com: Jan. 169). Virginákat nyomnak trombitákat fújnak (Thaly: VÉ. I.338). Megtanulta az énekszót, a virginát, a képirást (Fal: TÉ. 661).

Virginál: [clavicordio ludo; anf dem cymbel spielen]. Közel az városhoz vagyon egy kis falu, hol az városbéliek mulatni szoktak, hegedűsök, virginálók, lantosok hol bőven találtatnak (SzCsomb: Utleir. 102).

Virginás: [fidicen; cymbelspieler]. Kilentz legyen hegedűs, virginás tizen négy (Szentm: TFiú 8).

VIRICS: hydroses MA. hausbieri, treberwein PPB. Sika-min fa, ezt nem fának monga lenni, hanem uimi fának, viricinek (Sylv: UT. II.169). Az laserpitium nevű zöldellő veszőnek viricevel es fejer borsal elnek (Forró: Curt. 743).

VIRRAD (verrad MA. Thaly: VÉ. 213. meg verrad ÉrdyC. 270b. C. virad Helt: Bibl. IV): diescit, lucescit MA. es taget PPB. Az szombat estue, mell estue az údnepnek

egézik napjara virrad, el mene az Maria Magdalena, ho meg látná a koporsot (Sylv: UT. I.47). Fel serkene Pharao es eszébe vöue, hogy alom latas volna, virradua meg szomorodott lélecel vala (Helt: Bibl. I.V). A nap fel költét elől vézi az hajnal és reggel, midőn virrad és világosodik (Com: Jan. 6). Ha világ virrad, még az ártalmas állatok-is fel-támadnak (Pós: Igazs. 1275). Nem verradhat az örömrre (Thaly: VÉ. II.213). Heister ny elmegy egy étszaka, hogy bizony ott virrad, 5 mérföldet, hatot is elmegy olykor (Beres: Lev. 392). Talpon virrad, ólálkodik, állya strásait, száz szemeket forgat Argussal, de haszontalan (Fal: NE. 107). Erre virradnak, éten estig, sőt holtig benne mulatnak (Fal: NU. 270).

[fölvirrad]

fölvirradás: [serenitas; das aufheitern]. Elrejtözött örömpom, fölvirradását nem várom (Thaly: VÉ. II.91).

még-virrad: lucescit, dilucscit, diescit, diluceo, diluculo C. tag werden, tagen PPB. Mykoron meg verradot vona, es-megb nyakon kötteteek ewtet (ÉrdyC. 270b). Imé mind lujában marad, hogy én így kesergettetem, otan raytam büntetésem reggel, nihelyen megverrad (MA: Bibl. V.34). Éppen éjszaka lova bátán ülvéu és csak néha csubbantván lova a vízben egyet orrával, virradott vala meg (Szal: Krón. 128). Én sem virradok meg Czabajtt, ha holnap ott leszek is (Beres: Lev. 363). Oly világos volt, mint ha hirtelen megvirradott volna (512).

Virradás: [prima lux; tagesanbruch]. Virradás-előtt való: antelucanus MA

Virradóban: [diluculo; bei tagesanbruch]. Zalawar, zombathra viradoban mynd zent nap vthan (LevT. I.265).

Virradólag: ∞ Viradólag nagy tumultus volt (TörtT. XIX.189). Daud hassát másnap viradolag-tájban szultán Ösmán esászár megfojtatá (ErdTörtAd. I.236). Ez nap viradólag hajnalban sokat lőttek (MonIrók VIII.269).

Virradólan: summo diluculo, mane summo MA. sehr früh PPB. Felkele evel beythfewe zeredara vyradolan (EhrC. 26). Poczayt hetfőre vyradolan egette meg az pőspök nepe (LevT. I.111). The K. kerdy thewlem, bog mel nap zyleteth volna? Zent Elzeben asson napjara vyradolan haynal felew (II.5). Bőit elő honac viulasa szent Pal fordulattya vitan keddre viradolon teezie meg. 1579 (KNagysz. E8). Vasárnapra virradolan támada feel (Ker: Préd. 416). A hétnék első napjára, melyet mi vásárnapnak hívunk, virradolan (GKat: Vált. II.912). Virradolan Mária Christust látogatá (MolnF: LTárh. 163).

Virradóra: [prima luce; bei tagesanbruch]. Az tbeoreok Palotat meg zallotta az elmult zombaton verradora es igen lőtety (RMNy. II.331). Virradora reaioc méne (Helt: Krón. 72b). Más napra virradóra elébb mozdittya táborát és mégyen az álló-képekhez (Hall: HHist. I.44). Mára virradóra annyira elnehezédék, hogy a gyertya már vége felé volt (Mik: TörL. 368). El mla az éjtszaka, másnap virradóra (Gvad: FNót. 6).

Virradoz: [vigilo; wachen]. Nappal hortogni, éjel viradozni, mint mind a kettőt egybe keverni, nem józan szokás (Fal: NE. 2).

Virradta: diluculum, summum mane MA. der anbrechende tag, aufgang PPB. Virradtától-fogva: a primo *sole PPB. Borhala aszszony ez éjjel oly igen elnehezedett vala, hogy nem lüttem, hogy viradtát érje (LevT. II.27). Virattól fogua nap estie mind meg tarta az viadal (Helt: Krón. 11). Virratától fogua tarta mind az viadalom kilentz óráig (12b). Igen reggel, még virratánac előtte (120b). Virratta előtt egybe gyölnek (Pázm: Kal. 74). Virratta-felé kiüszködni kezdő véle

egy angyal (Pázm: Préd. 648). Nem nyomia meg szállásán az virratta (Szöll: Szen. 4). Télben a verratta előtt való serény-ség javaltat (Com: Jan. 113). Heába nektek virratta előtt felkelnetek (Offic. 221). Viradta előtt két vagy három órával is felkel (MonIrók XVIII.6). Az virratta előtt égből le-esett harmatnak cseppe (Teleki: FLÉl. 5). Hálszor fekültem már ugy le, hogy nem gondoltam virradtát érni (Mik: TörL. 108). Virradtát meg váróm (Gvad: FNót. 26).

Virradtáig, virradtig: [usque ad orientem solem; bis zum tagesanbruch]. Mind egész éjjel az várul lóttek, virradtáig közt semmit nem tettek (RMK. VI.138). Harom hora felé meg chöndöszödek az faydalom s nerattagy nag' yot nwgonek (LevT. I.202). Ennek előtte reggel virratáig és szinte eleget aluttam (Helt: Mes. 328). Terheltettem az én gondolatimmal mind virratáig (Kár: Bibl. I.515). Az egész éztzaka virratáig ég: ardet tota nocte usque mane (MA: Bibl. I.92). Verrattáig várjuk (232). Osztán mi virrattig mind bizást aludgyunk (Zrinyi I.46). Kellet azért mind virrattig a farkas előtt hegedőlni (Czegl: Japb. 90). Bevíttek egy farka szalmát, azon feleségivel együtt ki ki virradtig jo izút aludt (MonIrók XI.359). Lefekvénk ismét s viradtig aluvánk, de szerbe-szerbe a collegámmal vigyáztam én is (Bethl: Élet. II.44). Kirugszkodtam, félbenlagyván irásomat és virradtig oda voltam (Bercs: Lev. 41). Úgy indúljanak az hadakkal, hogy virradtig az Dunán átköltözhesenek (336). Oda virradtig könnyen elmehet Nagyságodnak válosza (662. 373. 389).

Virradtaker: [orto sole; bei sonnenaufgang]. Virradtaker megindulván, nyolcz óra tájban munkási kastélyában érkezett elő fölsége (Thaly: RT. I.27). Megindulok virradtaker (Bercs: Lev. 240). Adom értésére Nagyságodnak, hogy verradtaker vettem Antal úr levelét (674).

VIRRASZT: vigilo C. exubo MA. pervigilo MedLat. 403. wachen PPB. Eyely wyrrasztasokat wyrrasztwan: agentes vigilias noctis (Pesti: NTest. 116). Teletezeka havaknac és hidegeknece ily keménysége közt ünás-nélkül virrazhatna (Prág: Serk. G3). Isten verraszsa számos esztendőken sz. Antal napjaira (Bíró: Ünep. V). Álmatlan vigyázással őrizni valanit, valakit ébren virrasztani (SzD: MVir. 31).

föl-virraszt: [collustro; erleuchten]. Ugy az te irtalmaságodnak is fényes napját virrasd fel mi rajtunk (RédTöm. 25). Biztatja nagy fogadásával, felvirasztja napját kívánt világgal (Thaly: Adal. I.171).

Virrasztás: vigilia MA. wache PPB. Mikor immar előtt volna a regeli virasztas: jamque advenerat vigilia matutina (Helt: Bibl. I. Ji2). Az éynee negyedic virasztásukort: quarta vigilias noctis (Helt: UT. D6). Az spartanosoknál szabadosok valanak az őr allastul es verrasztastul azok, az kiknek harom fiok vala (Pécsv: Fel. 860). Vigyázás, vérrasztás: vigilia (Com: Vest. 41).

Virrasztat: [custodiri curo; bewachen lassen]. Keményképen ajtját bezárlatá, őrizökkel Baptistát virrasztatá (PhilKözl. IX.168).

Virrasztható: vigilax C.

Virrasztó: 1) vigil, vigilans, vigilax, exenbitor MA. wächter PPB. Ha sok virasztója vagon János urammé aszonyomnak, kérjen el egyet (LevT. II.36). Most várbeli szolga ugy mint virasztó és engemet hittel szolgál (212). Uirasztói es trasu allo úitezi (Born: Evang. I.27). Én jelkom az urat obayta mint az vérrasztó éyel az virrattát várja (MA: Bibl. V.61). Virrasztó strása (Közl: Idv. 8). **2)** [mansio vigilum; wachstube?]. Kómos, azaz: buya es töbzödő parasznasag; sidoul jegiez meg

tapodast anaq: verrasztóba szók parazna tanezot (Mel: Sám. 155).

vár-virrasztó: [custos arcis; burgwache]. Váradon az vár-virasztónak az süveg az fején ő magától megycnt (ErdTörtAd. IV.173).

város-virraesztó: [excubiae urbanae; stadtwache]. Monda Judit azon az varos virrasztonac: Nyssatoc az kaput (Hoffgr. 211). Szertelen az varost ottan meg bódították, vaross virrasztoakat először le vagák (Huszi: Aen. 8).

VIRROGAT: [vigilo; wachen]. Aggasztó gondok között virrogatok, éjjelezek holléted nem tudása miatt (SzD: MVir. 31).

Vérragatás: [vigilatio; das wachen]. A busuét innejére valo veragatást nem tartjuk meg (Sum: Agend. 32).

VIRTUÓZUS: [probus; brav, tugendhaft]. Emez volta-képpen virtuosus ember, a ki a boszszuságért bótánattal fizet (Fal: NE. 40).

VIRTUS: 1) [virtus; tugend]. Virtusokkal mentél-elő: te tua virtus *provexit PPB. Nem-is az a virtus, nem vétkezni, mikor mód nincs benne (Páp: KeskUt. 113). Hunyadi János Rácz-országuk despottyát igen meg veré, melly virtussáért László király Hunyadi havas-alföldi vajdává tévé (Liszny: Krón. 316). Mi jó hasznát veszem, hogy erőmben s előttem vagon a virtus, ha más felül akaratom mind tsak a gonoszhoz tart (Fal: NE. 10). Egyedül tsak a virtus tárgya és kifüggesztett télyla a mi költelességünknek (38). Ez nem virtus, hanem sok gonosziságból egybe-fűzött isomó (40). Magyarország biztató reménység és a pokolbéli tűznek fölelme bangos szókkal prédikállyak a virtust (47). Nagyobbra neveli beszéddel fogatkozásit, kisebbre mondja virtusit (100). A több jó emberben csak szüre jó, a virtus igazsággal jó (Fal: NU. 335). Együgyü öltözet, szemérem, tisztaság itt kelletlen virtus, meg vetett bódultság (Orezy: KöltSz. 38). **2)** [vis; kraft]. Hány virtusa vagon az fignak? Felelet: Kettő, az első, megtisztéttya embernek az testét és az szállásért köszönti (MesésK. 12). Nem üdvözítő hitről van ott szó, hanem csudákat eselekedő nagy virtusrul (Czegl: MM. 92). Télben az nap az ő ereiét és virtusát az földnek melegétésben nem annira mutatá meg mint nyárban (Mih: ÖÉlet. 53).

VISEL: 1) dneto C. [duco, ago; führen]. A kóvön fel magasztalt engemet, viseltek engemet (deluxisti me), mert lőttek el remensegem (AporC. 6). Visel engemet vram te vradban es be megek te igazsagodba (41). Tekencz te zolgaidra es te művelkedetdre es viselled ő fiait es legen mé vronk istennek fenessege mé raitonk es mé kezeinknek művelkedetet viselled mé raitonk es mé kezeinknek mvnkaikat viselled (50). Valakyk istennek ybdllysuvel vyseltetnek: σοοι πνεύματι θεοο άγοντα (Konj: SzPál. 72). Avagy nynchony hatalomuk logunk, ne-neek azzonyallatoti tysona nysselnénk (154). Nem fatalansagbol az mineli val, azért embersege őt viseli vala (Istv: Volt. 5). Ha akarta, esászár, királ szemét békötte, az mint ő szerette, mind-kettőt úgy viselte (RMK. III.14). Az vr viselt engemet az vton es hozot az en wrannac attyafinac hazához (Helt: Bibl. I.K4). Viseltd a te irtalmassagodnac altala a te népedet: dux fuisti in misericordia tuo populo (I.Ji4). Viselt tégedet a te vrad istenőd, miképen az ember szokta viselni az ő fiackait minden vtain (I.Kkk2). Valakic az istennek lelkétől viseltőnece: qui spiritu doi aguntur (Helt: UT. q7). Nepeknek törvényeket szabtak elejekben csak az természetnek vilagoszatul viseltetven (Ver: Verb Előb. 1). Otmalazza nyomorult országunkat, iduössgegre viselnye mi vtonkat (Born: Ének. 81). Viselce tégedet az igazságnac ősuénin: ducam te per semitas aequitatis (Kár: Bibl. I.603b). Igassagnac ősuenyen visel engemet (Born: Préd. 282). Az tie nelec iar az ő fiainal, sőt visel

es uezerli öket (Tel: Evang. I.99). Az ő tulajdon akarattólakul viseltetnece vala (Kules: Evang. 13). Okos es elő lelektül viseltetik (Fél: Tan. 117). Az testben az tagok az fűtül viseltetnek es attul vesznek ellet (420). Valakik istennek lelketül viseltetnek, azok istennek fia (Szár: Cat. A2). Viseltottók en tülem anyatok melhetül fogva (Szár: Cat. C4). Az én kicsin elmémnel fél nem találhatom, minémű okosságátul viseltessenek, az kik ezeket tartják es böcsüllik (Pázm: Kal. 140). Mértékletlen elméjéktül okosság nélkül viseltetvén sok hábotúságotat tanaszának (309). Meg engedik, hogy ezeknek az külső bizonyságoknak erejétül viseltetvén hiszik az isten igéjét (467). Barmokhoz illendő kívánságotól viseltetünk (Pázm: Préd. 162) Mindenkor szemek előtt forgatták a nyereséget es jutalmat, mellynek reménsége viseli kedveket (167). Senki sem tsépeline, kapálna, ha reménség nem viselné, hogy haszna es jutalma léssen fáradságának (173). Sem gyűlölségtül sem hiúságtül nem viseltetvén (Pázm: LuthV. 1). It vézsem eszembe, micsoda reménség viselte Balduinust (11). Ne hadgyác magokat az tudománc minden szelével iseltetni (Zvon: Post. I.67). Mi ok viseli vallyon az eleitől fogva gyilkos ördögöt (Megy: 6Jaj. II.14). Egygyűsűségtül viseltetik es nem zuzavaroskodik (GKat: Titk. 5). Sem félelmisségtünk, sem hiúségtelenségünk nem visel (Szal: Krón. 178). Nem kemény törvényétül viseltetik isten, mikor a sok erőtlenségekben is szereti az övéit, hanem atyai szeretetétül (Matkó: BCsák. 282). Hogy megmutatná szeretetét, mellytől emberhez viseltet (Illy: Préd. I.14). Az is viselteti gondolkozásodat, hogy alacsonbitod úgy méltóságodat (Thaly: Adal. I.143). Ez a bazafuságtól viseltetvén gyakran látogat minket (Mik: Törl. 14). Se fő se alacson rendit bazámnak nem akartam bosszuírásal sértegetnem;... se külső okok se belső szívem járási nem viseltetnek ollyasra (Fal: NE. 1). Nem viselte kedve, hogy jóakarót holtig ne lássa (Fal: NU. 300). A kötelesség visel bennünket (Fal: Const. 812). **2)** gero, porto, bajulo C. tragen PPB. Kezde csak egi zokniat viselni (VirgC. 101b). Lata ev almaban, hog ev az ev meheben viselne egy kysded ebeckeet, viselveen ev zayaban meggyohot faaklyat (DomC. 2). Nem visel vala penzt (97). Viselnek vala eeg agban eeg embert (Sylv: UT. I.88). Velek viselünn az draga szereket (123). Az haiok es az erőss szélnek miatta viseltessenek; naves quoque a ventis saevis agitentur (II.115). Rejá adjanak szép királi ruhát es alaja egy feje mentü jó lovat, délig széllel az városban viselje (RMK. II.287). Söt úr bárkáját előttök viselék, vadalban jászok tölök elnyerék, Dágonnak feje bárkájért véteték (III.225). Történyéc, hogy a hadakozóc kezeken viselneéc öket: contigit, ut portaretur a militibus (Helt: UT. n). Kit négy ember visel vala: qui a quatuor portabatur (14). Talám doctor vagy, hogy biretomtól tóttél fél es kősztyít viselsz (Helt: Mes. 291). Mikoron a satan ez világot az rettenetes baluany imadásban porazon viselne (Mel: Préd. 2). Az leuitác visellyéc az sátor (Kár: Bibl. I.117b). Im ezac markunkban visellyéc az mi lelkünk (Born: Ének. 131). Egy halott vitetie vala ki, a kie pedig viselic vala, meg allanac (Born: Préd. 563). A processio előt keresztet viselnek (Tel: Evang. II.213). Felemelkedvén a földtül es fellyeb fellyeb menvén es viseltetvén, míg a köd bé fogadá őtet es az felső eget éré (237). Az bölec minden marháit maguual viseli (Decsi: Adag. 293). Ő maga mellet is barátinac es hozza tartozoinac sereget visel vala alattomban (Decsi: Sall. 20). Négy állatok viselik es nagy kiáltással terjesztik az istennek dütsőségét (Pázm: Préd. 134). Palma ágakat viselték kezekben (464). Isten azt parantsolta, olly palástot viselleyen, mellynek minden szegeletin kötök légyenek (1031). Vállokra vévén ugy viselik (Ker: Préd. 233). Üstöc, mellyet a németec viselne, nevelne (Com: Jan. 115) Músa, te nem rohadó zöld laurusból viseled koszorúdat (Zrinyi I.9). A dicsörök szíveit istennek viselvén (Illy: Préd. II.82). Az ő tábor utáston lévő zászlóikon farkas képet szoktanak volt viselni (Misk: VKert. 278). Más egréb madarak az ő tsirkéjeket lábok között

viselik (281). Venus mellett, ki visel lángokat, Mars-is kőszürlylön villogó kardokat (GyöngyD: MV. 16). Egygyik ollyan szinü papustot kezdé viselni, amellyet tsak a tsászároknak volt szabad (Mik: Törl. 221). Tsipőjén viseli kezét, reá tartya magát (Fal: NA. 235). Maradékinak onlékozettünket viseljék szájójokban (Könyi: HRom. f). A deákok se gombos mentét, se pedig lepentős újjú mentét ne viseljenek (Bod: Pol. 85). **3)** [fero, patior; ertragen, dulden]. Királnak orcaiat nem viselteti szenvedni: fere non sustinens (BécsiC. 63). Kie a uapnac terlet es hevségét visseltűc: qui portavimus pondus diei et aestus (Helt: UT. P1). Erdőtlenségünk viselte: infirmitates nostras accepit (Fél: Bibl. I.12). Haboruságot szemelűnc, de meg nem szorongattunc, ödökleseket viselűnc, de ketszozben nem esűnc (Mon: Apol. 375). A fülákos nyelvek szidalmat nagy alázattal viselte (Pázm: Préd. 52). A veszedelmeket bátor szível szenvedti, viseli (Com: Jan. 195). Ila sajnossan viseled a gonosz nyelvek fullánkját, jelét adod, hogy fáj (Fal: UE. III.19). **4)** [partum fero; schwanger sein]. Asszony hogy viselne, jelensége vala, nem sok időre leányt hozott vala (RMK. II.36). Asszony hogy viselne, jelensége vala (Apol. 17). **5)** [curo; besorgen]. Az ellő juhokat gyengen viseli (Born: Préd. 282). Gyűyti az bárányokat, az ellőket nagy gyöngén viseli (Zvon: Post. I.74).

[Szólások]. *Vmin visel*: A bátorság isteni szentség a katona előtt, ezt viseli szemén, ennek áldozik (Fal: NA. 209). *Vmit visel*: Ábrázattát viselem: simlo C. Érchük azt is, mi legyen tsizti minden keresztýének, a ki nem chak nevé, baem állattát is akaria a keresztýéneknek viselni (Tel: Evang. II.666). Az hitelenségen hadgia űket, hog az attiaknak a lno k s a g o k a t viseliek (Fél: Tan. 552). Az ő zászlóiban arany koronás keselő vala meg iruán es eszt e t z i m e r t visseltéc mind az magyaroc (Helt: Krón. 14). Sokan diezirtetneec, az kie nagy dolgokat viselneec (Decsi: Sall. 2). Visely ditsiretre méltó dolgokat, de hallgass (Fal: NE. 15). Masod zerbelyek azok, kly zegeen életet viselnek (CornC. 185). Eleetet viseléc dichiretoseon (DomC. 78). Az mi életűköt buialkodásban viselők (Sylv: UT. II.122). Életeket viselic vala az wrnac paranczolattya szerént (Helt: UT. O2). Maga tartoztato életet viselt (Born: Préd. 549). Angyali életet viselteneec (Tel: Evang. I.128). Sokkal job es istenesb életet viseltek az embecek annakelőtte (Pázm: Kal. 365). Tiszta es szent életet viselűnk (Pázm: Préd. 8). Halandó testben angyali életet viselt (22). Szent es isten-előt kedves életet nem viselhet (Pázm: LuthV. 33). E földön menyei életet viselűnk (Pázm: Imáds. 22). Az kik lattanak fie d e l e m s e g ö t viselni az poganonak, vralkodnak ő raitok (Fél: Bibl. I.71b). Z. Pal az ő irasanac folyasat gy viseli es merteki, hogy az egecz keresztýeni aniaszentegyhaznac irna (EszT: IgAny. 276). Gondgyát viselöm: curo, concuro, procuro, percuo C. Szorgalmatos gonyát viselöm: accuro; nagy szorgalmatosággal gonygyát viselöm: recuro C. Nem viselni a közjóra gondot: *abjicere curam reipublicae PPBl. Minden ziksegekről gondot viselek (VirgC. 48b). Vysellyewnk gondot rola, nyt kellyen tennewnk (ÉrdyC. 8). Wyselen gondotho reya (RMNY. II.36). Rólok visel nagy gondot kegyelmesen (RMK. IV.56). Temlecbbe zakazthom nyakokath, hog ha gonygat nem wyselyek (LevT. I.263). Nem viselhetem egyedül gondotokat: non possum solus sustinere vos (Helt: Bibl. I.Kkk). Gondiat akarna róloc viselni (Helt: Krón. 81b). Jó komám ad nekem a te fiadat a Lupescót, én gondot visselec rea es meg neulem (Helt: Mes. 333). Rakua az iras, eleitül fogua mint viselte legyen gondot az őtet felőkre (Sib: VigK. AIX). Gongyat viselneie addig hazánac (Gosárv: NagyB. Biiij). Mindeneiket jól meg szórjanak, rostállyanak es magokra szorgalmatos gondot viselnyek (Pázm: Kal. 81). Oeszse es telben io tanaczkozassal illik magokra io es szorgalmatos gondot viselűnk. 1621 (KNagysz. H4). Erti a gondviselést, melyet isten az igazakról visel (Illy: Préd. V.28b)

A parasztság esúnya g o r o m b a s á g e t visel magában (Com: Jan. 187). Semmit nem használ kez nap, harmon íres g y o m r o t viselni (Zvon: Osiand. 216). Azok közül mindenre nagy g y ű l ő l s é g e t visel vala ű vele (Decsi: Sall. 35). Ha d a t viselő: belligero C. Hadat viselni: *colere martem PPBl. Mátyás király az ő királyságban nagy s o c hadakat viselt (Helt: Krón. Előb.). A gyenge es erőtlén semmiképpen hadat viselni ne merjen (Com: Jan. 144). H a d a k o z á s á t szerencsésen viselte (Liszny: Krón. 333). A k i az eleveneknek h a t a l m a t visel: qui vivorum gerit potestatem (Bal: CsIsk. 121). Nagy haszonnal viselte professori h i v a t a l á t XXXV esztendőök alatt (Bod: Pol. 156). Nem mind ember, a k i annak látszik lenni, némellyek külső k é p i t viselik, belől mások (Fal: UE. 455). Kezet ada Vintzének arra, hogy képét fogja viselni és reméli, hogy győzedelmesen (Fal: TE. 636). Megzégűli a gonoz etebe magát viselni (NagyszC. 229). Meg tanít Sálomon, mimodon viseljee magokat az emberek az hatalmasokhoz (Kár: Bibl. 1.629b). Mint kellyen minden dolgokban az io hadnagyoknak magokat bölcezen es iol viselni, nagy eszesen es világosan meg ielenti (Decsi: Sall. Előb. 4). Szegűl végűl még a mi catholicus pőspőkine is igaz lelki tanítók-gyanánt viselik magokat (Veresm: Lev. 138). Alatt viseli és megalázza magát (Com: Jan. 186). Ezekből látod, mint viselhesse magát eretnek urához az alatta való nép (JésTitk. 72). Egy nőstény farkas szoptattya vala őket és annyok helyett viselte magát (DBenkő: Flor. 5). Emberűl viselte magát (Bercs: Lev. 27). Halal bék magát másképen viselte, fejet hajtván csak nem a földet tērdelte (Kónyi: HRom. 72). Vallyon sült paraszt vagy esze-fordült nevet nem viselue-e, a k i tsinyossab' köntösébe nem öltözék, mikor királysát fogadgya (Pázm: Préd. 84). Azok irták, a kik nevé viselik (Pázm: LuthV. 219). Hogy p a p s á g o t visel-nének: ut sacerdocio fungantur (MA: Bibl. 1.119b). Veszprémi István viselt p r o f e s s o r s á g o t (Bod: Pol. 136). Vgy szállította meg az angyal Esdrast mint a k i az bűnös ember s z e m é l y é t viselné (Lép: PTük. 1392). Christus személyét viseli (Illy: Préd. 499). Nagy tisztességgel viseltetik mi főlnk az a s z e n t s é g, melyet ők nem tisztelnek (Tel: Evang. H.414). Emberi és atyai s z í v e t visel hozzánk (Mad: Evang. 464). Ferfiū z ű v e t viselők: masculo C. Az űn szímet elől megyen, anal viselloc t é g e d e t: facies mea praeceedit te, et requiem dabo tibi (Helt: Bibl. L.52). Uram grátiajából alkalmas t i s z t e k e t viseltem (Fal: NE. 10) U r a l k o d á s u n k a t semmi űgy határban viselheti (Pázm: Préd. 2). Derék u r a s á g o t viselt (Kónyi: HRom. 72). *Vmivel visel:* Az istennek imputatío nekűnk tulajdonitása m a g á v a l viseli, hogy bennűnk légyen, a mit isten nekűnk tulajdonit (Pázm: LuthV. 431). Chak z o v a l viselz: verbis me deludis (NémGl. 332). *Vki v. vmi előtt visel:* Édes hazánk szolgálatját maga előtt viselvén, vegye az hadakat maga commendója alá (Bercs: Lev. 326). Ne a magad bosszú-állását, hanem károdnak meg-térítését viseljed előt t o d (Pázm: Préd. 129). Példiját előttűnk viselvén (Ker: Préd. 55). Az isten tanátsát edgy tőpnére sem viseltéc előttőc (Tyuk: Józs. 44). S z ű m e előtt viselae az istent (Helt: Krón. 28). Az meg-tesztelésben két dolgot kell szeműnc-előtt viselni (Pázm: Kal. 710). Tsak azok nem viselik szemek-előtt az isten itletűt, kik minden gonozságra vetemedtek (Pázm: Préd. 8). Egyéb feltét czélt szemem-előtt nem viseltem (Pázm: LuthV. 1). Ezek Balduinus szavai, melyeket bár mindenkor szem-előt viselne (11). Istent viselni szemed előtt es ne pántolódgyál panaszokdó szókkal (Pázm: KT. 300). Halgatói életűnc ren-lit földtő szákűség, hogy az tanéto mindenkor szeme előtt viseljee (Zvon: Post. 17). Szűntelen az menyői boldogságot szemek előtt viselneiek (Lép: PTük. III 17). Az szalontai kapitányásgha állasd azt, az melyik megtudja becsületűségét szeme előtt viselni (RákGy: Lev. 75).

[Közmondások]. A kinek nem szűre, ne viselje (SzD: MVir. 469).

el-visel: 1) gesto MA. [fero, porto; tragen]. Leannak hasa el visel titkokat, kit nem esmert (DőbrC. 237). Ha mykoren kezerehetők vala az p[ri]orissatvl el viselni az ruhát, el megen vala az colnyara (MargL. 2). Ha a Christus elviselt keresztűt érted a szenvedésen, nyilván magadat meg kol pők-dősnőd (Czegl: MM. 185). **2)** perfero, suffero C. patior, tolero MA. leiden, ausstehen PPB. Attamfiai őltőzietek t[re]sbe őgmast el viselvén es őgmastnak meg bo[er]tatvan (DőbrC. 289). Az ejet meudenestool atom nekeol viseli vala el (DomC. 8). Erűl az igazságon, myndeneketh el vysel, myndeneth hyzen: omnia suffere omnia erodit (Komj: SzPál. 173). Lehetetlenek álltván, hogy azt a nagy munkát el-viselhesse, hozzá sem kezdte az irtáshoz (Pázm: Préd. 330). Nagyszívű az, a k i a jókat es gonoszokat meg-külömbőztetés nélkül el-viselbeti (Com: Jan. 195). Kőnyyeben is viseljük el (a gonoszt) annyival, a mennyivel eleiten tőbbet temérdekeskedett (Fal: UE. 374). El-tűrni, el-viselni a tréfát (SzD: MVir. 28). **3)** [usu detero; abnűtzen]. A mely abroszt igen el viselnek, szőszsze valik es chepűe (SalMark. A6).

elviselés: [toleratio; ertragung]. Egyebek fogyatkozásinak elviselésében békességes t[re]srel szenvedésre igyekezzél (Pázm: KT. 50).

elviselhetetlen: intolerabilis C. MA. unerträglich PPB. Az zennedeteseg teneket el viselhetetlenec latatuec (VitkC. 55). Őzue kővűnek nehez terhőket es el viselhetlenőket es vetik az embereknek vallokra (Fél: Bibl. 1.39). Elviselhetetlen tisztűg az, a mely egészen meglkivánja az embert (Fal: UE. 418).

elviselhetetlenűl: intolerabiliter C.

elviselőképpen: passivo MHag: TOSzl. 1.167. A logicus terminusoknak, melyek az kőnyyben elő fordulnak, magyarázat-tyok: cselekedő: agens, elve-e-alkarhozatás: praedamatio elviselőképpen: passivo (MHeg: TOSzl. 1.167).

főn-visel: [superbio; hofűrtig sein]. Magokat femn viselik: superbi suut (Sylv: UT. II.5).

kőnyűl-visel: [circumfero; herumtragen]. Midőn Philotas szemeit kőnyűl viselven egy nem meszse alo emberre akadna, kinek szolla, hogy közelb menjen (Forró: Curt. 356).

mög-visel: 1) [gesto; tragen]. Tisztűségesen meg-viselűni valami tisztet: magistratum aliquem *percurrere honestissime PPBl. Az nr Christus az ő Jesus nenét cselekedettűl is meg-viseli (MA: Scult. 1084b). Aztot csak bűllésnek fordítsa Kgl, mert ő felsége soha meg nem viseli (TörtT. III.379). **2)** [confero; abreiben]. Megviselte volt a partat, az ő gűzessogenee tartasrol megemlekezetlen lőn, tőstű bőnbe el yzamec (TelC. 147). Meg-viselt, meg-gyalázott a hideg. Meg-viselni: meg-vernű az ellenséget (SzD: MVir. 468). **3)** [integrum servo; bewahren]. űgy gondolkodjunk a választétel felől, hogy az magunk bűstiletűt megviseljük (TörtT. I.87).

rēa-visel: [superbio; stolz sein]. Ha el mosolyodtam, szem-telennek, ha szerével rēa viseltem magamat, bűszkűnek tartott (Fal: NA. 205).

rēaviselés: [superbia; stolz]. A reaviselés, mikor mérték-letes, foletűb kelteti magát (Fal: UE. 427). Az ellenkező alkalmazosságok váltják a letartást es reaviselést, egyik egykor jő, a másik máskor jobb (416).

maga-rēaviselés: ∞ Kiben ninesen meg az érett kor es szerivel való maga reaviselés, erre nézve a tőbb jó benne lealjasodik (Fal: UE. 485).

szellyel-visel: [circumfero; herumtragen]. Kezdéc a beto-gőket szélűl viselni: coeperunt eos, qui se male habebant, circumferre (Helt: UT. K.8).

Viseldegél: [gesto; tragen]. A pénz erszéyben, tarsolyban viseldegeltetik: moneta gestatur in crumena (Com: Vest. 53).

Viselés: 1) [ductus, administratio; führung, leitung]. Az haik ide s toua forgattatnak, valahouá az kormáhosnak sebess viselése akaragá: quocunque impulsus rectoris voluerit (Sylv: UT. II.115b). Legelőször az deaki tudományrul a kősegnece viselése irultam: imitio sicuti plerique studio ad rem publicam latus sum (Decsi: Sall. 3). **2)** [vitae ratio; das betragen]. Az udvari böles a mostani világnak rendilhez szabja mind külső viselését mind belső etekelését (Fal: UE. 426). **3)** [praegnatio; schwangerschaft]. Leánykorától fogva nem láttam, akkor pedig igen szép volt, most sem rút, csakhogy a viselés ártott neki. 1761 (Hazánk II.58). **4)** gestio C. gestatio, gestatus MA. das tragen PPB.

élet-viselés: [vitae ratio; lebensweise]. Eg' appacza az többty fölül mulya vala kemeü eleeth visesseel (SándC. 39).

erköles-viselés: [mores; das beuehmen]. Ha Kristushoz akar menny, ymez dologh benne legyön: zömermősseegh, mertekleotősseegh, ert erküll visseles (SándC. 34). Erköltsinck viselésével vady pokol vagy menny-ország-felē közelgetünk (Pázm: Préd. 86).

fegyver-viselés: [militia; kriegsdienst]. A viszszakeresztelők tiltják a fegyver-viselést (Pázm: Kal. 377). Hány ezer embert fegyverviselésben mely jót, mely hűvet kell itt hadni az hegyek között (Beres: Lev. 628).

gond-viselés: curatio, curantia, curatura, procuratio, providentia, prospicientia MA. sorge, besorgung, ansicht, vorsicht PPB. Birodalmanac gongia viselesebe igen giars vala (Szék: Krón. 216). Jó gondviseléssel meg jön két ezer forintja az erdélyi jószágnak (LevT. II.289). Törvény szerint valo tutorságnak mondatik az szüleink gondviselesek (Ver: Verb. 185). Sok fele dolognac gondviselesere nem erkezhetic: variis negotiis incumbere nequit (197). Szorgalmatos gond viseles volna az iuhokra (Mon: Apol. 223). Magokra való gondviseléssel-is meg-előznek minket az okosságatlan barmok (Pázm: Préd. 66). Okosbak-e az apostoloknál az új kiáltozók, szorgalmatosbak-e a hívek gond-viselésében (Pázm: LuthV. 27). Nem illett az istennek atyái gond-viseléséhez, hogy a külső perlekedések le-szállításában ily szorgalmatos gondot viselvén a lelki és üdvösségre nézendő egyenlenségek igazításáról el-felelkeznek (248). Lásd csoda gondviselését istennec (Zvon: Post. II.622). Sokszor mondtam, nem szeretem az munkácsi állapotot és gondviselést (RákGy: Lev. 83). Eddig sem fogyatkozott meg az mi atyai gondviselésünkben (208). Az szegénységre való gondviselésünk éjjel nappal forog elménkben (256). Irinyi Ferenczre gondviselésül jószágomat, szolgálmat hagyom (Gér: KárCs. III.373). Az mely hugochkam Banffy Christoffne azzonyomnal [van], az the gondviselesed ala hagiom (Radv: Csal. III.178). Az pápa gondgya viselése alatt (Üzoni: Dáv. 206). Ez az isteni goodviselésnek modgya Adámnak két fiaiban praktikáltatott (Ily: Préd. I.45). A több egyéb állapotban az isteni gondviselésnek másféle látatjai találtatnak (Mik: VKert. 7). Anyja a hű Alvaré gondviselése alá bizá (Mik: MulN. 201). Ezeknek gondviselésekben, szaporatásokban'és meg tartásokban a Geleji után következett püspök nem vólt olyan szerentés (Bod: Pol. 89).

ház-gondviselés, házi-gondviselés: oeconomia C. MA. hantshaltung, hauswirtschaft PPB. Az házi gondviselésről avagy eselődés gazdaságról: de oeconomia (Com: Jan. 121). Ki rosz házi gondviseléssel forgolódik az, ki felitü udvarát valami hertzei állapotra (Fal: NU. 285).

had-viselés: belligeratio MA. kriegsführung PPB. Hadviselésben el-érkezik véle: par illi est in *belligerando PPB. Az polgarmester had viselest kiuanuan inkab akaria vala ezt

az dolgot indítani, hogy nem mint czítítani (Decsi: SallJ. 31). Ily győzedelmes had viseléseken király és hertzeg örülnece igen (Valk: Gen. 16).

kéreszt-viselés: [miseriae, cruciatus; kreuz, das leiden]. Ez adventnece vigsága azt czeoleszi, hog' mi könyörgecsünkben, kisértetünkben, kereszt viselésünkben vigađhatunc (MA: Scult. 12). Miért engedi ezt meg az isten, hog' az ő benne hívce mindenkor kereszt-viseléssel terhelhetnece (95). Egész élete semmi nem volt egyéb, hanem kerőzt-viselés (Zvon: Post. II.433).

maga-viselés: [vita, mores; das betragen]. Paraszt magaviselés: *rustici mores; sokra ment magaviselésével: multum autoritate *profecit PPB. Az zfx Marianak evmaga viselese nem vala tetova zegdelev (CornC. 53). Kyk kezdől egyky sem le'end kywl maga viseleseben arannyal ekewswltetöt (JordC. 849). Meg látzik maga viseleséből is, hogy nem rosz ember (Decsi: Adag. 236). Az regiaknece io magoc uiselese (Decsi: Sall. 10). Eletekben, erköltsőkben es magoc viseleseben el esnece (EszT: IgAny. 66). Sokkal külömb állapotja vala az pápi rend maga viselesnece, mint mar meg mondanec (Zvon: Osiand. 113). A sólyom szép és tekintetes madár minden részeiben, minden maga viselésiben (Pázm: Préd. 30). A ki jó erköltsben akarja nevelni magzatját, száükség, hogy annak magaviseléséből gonosz-ságot ne tanulhasson neveletlen gyermeke (198). Nézzéteksze, minemő maga viselésével könyörög (MA: Scult. 369). A kimondásban való cselekedet kezeinece hányásával, maga viselésével (Com: Jan. 161). Emberséges jó maga viselés: modestia (184). Maga viselese tart igen szép módot (Gyöngy: K.J. 110). Hertzei személyét hogy meg-tekintete, maga viselését mindjárt meg szerette (PhilFl. 2). Jó magadviselés jobb az arannyál (Thaly: VÉ. II.22). Tekélletes magaviselését a keresztény ahitatoság-nak buzgósága sok garádicsokkal meg-előzte (Csúzi: Sfp. 242). A szines magaviselés legfővebb helyre mesterkedet (Fal: UE. 362).

személy-viselés: [vicarietas; stellvertretung]. Nagy nehez-telése vagon az atyafiaknak Ilyésházi uramra, hogy szeméjje viselését Tersztyánszkira bizta (TörtT. I.91).

teher-viselés: [onera; belastung]. Elviselhetetlen teher-viseléssel illetettünk (MonIrók VIII.442). Az mecczenzófiakat minden ter-viseléstül, quartély-tartástül immunitáltam (RákF: Lev. II.465).

tiszt-viselés: [administratio muneris; amtsführung]. Tisztviseléshez fogni: *occipere magistratum PPB. A tisztviselés választia meg az embert: magistratus virum iudicat (Decsi: Adag. 78). Nem felettébb kívánja méltóságokat s tisztviseléseket (Com: Jan. 155). A tisztviselések adásában arra kell vigyázni, hogy a rokonok és barátágosok ne legyenek kevesbé méltók (Ily: Préd. I.68).

Viselet: [vestitus; kleidung]. Állandóság viseltekben vagon (Gvad: FNót. 97).

gond-viselet: [cura; sorge]. Vr isten vagy kiualt keppen valo gond viseletődben és kegyelmedben (Frank: HasznK. 58).

maga-viselet: [vitae rationes; das betragen]. Tsúfolta magok viseletekért (Gvad: FNót. 50).

[Viseletlen]

gond-viseletlen: [negligens; pflichtvergessen]. Tudom, haszonvéten, nagy gondviseletlen, azért keressen valami jó gazdát (LevT. II.36). Az emberec biuatalyocban restec és gond viseletlenec (Helt: Mes. 331). Egy részent gondviseletlenec, egy részent gyengélkedő, egy részent fősvényec (MA: Scult. 230b). Az kövári dologról nem vagonk gondviseletlenec (RákGy: Lev. 27). Porkoláb, udvarbíró rosz, gondviseletlen (259).

gondviseletlenség: [negligentia; nachlässigkeit]. Kár s szégyen létszeu minékünk, ha az mi eleinknek bőfűk az mi gondviseletlenségünk miatt vesznek el (CorpGramm. 699). Igen féltik ők a gondviseletlenségtől magokat (TörtT.³ I.194). Mind az fejedelmek és az fejevári tisztek gondviseletlenségek miatt esett és történt (MonTME.VI.68). Gyermekeidért nagy gondviseletlenséggel soha istenedet meg ne bántsad (Csúzi: Tromb. 591).

gondviseletlenül: [negligenter; nachlässig]. Gondviseletlenül, immel-ámmal: negligenter PPBl. Az arvakat ha gondviseletlenül nevelik fel, ő nekik tər ortazokra Ver: Verb. Szót. 32. Maximilian magyarok közt lakik, gondviseletlenül csak észik és iszik (Zrinyi: ASyr. 28). Gondviseletlenül az idegen helyben hogy lehessenek, Nagyságod bölcs ítéleti rajta (MonTME. VI.103). A dás fősvény minden kiütsébből kipusztúl, mert gondviseletlenül marad (Fal: BE. 595).

maga-viseletlen: [intemperans; unordentlich]. A magaviseletleneket s rendetleneket meg kell inteni (MHeg: TOSzl. II.163).

magaviseletlenség: [turpitudó; unsittlickeit]. Mikor Dávid maga viseletlenségével pestist hozott volna hazájára (Tof: Zsolt. 51). Rosz magaviseletlenségé miatt semmi állapotra nem kaphatna (Pós: Igazs. I.544).

Viselhetetlen: ingestabilis, intolerabilis MA. [unerträglich].

Viselő: 1) gereus C. [tragend]. A magzatot méhében viselő asszony többet cselekszic mint a férfú (Com: Jan. 118). Hogy a tiszteletes vénséget viselő vramnak becsülletit oltalmazsam (Czegl: Japh. 3). 2) gestator MA. trager PPB. 3) [cotidianus; alltäglich]. Wyselew purgamal szoknya . . . Wyselew swba (RMNy. II.35). Téli időn suba is kellene mind inneplő s mind viselő (LevT. II.35). Egy viselő szoknya zöld atlacezzal vetett (Radv: Csal. II.6). Kron rázsa viselő szoknya (290). Attunk egy viselő eszímáért 1 ft 25 d. (MonTME. I.115).

agár-viselő: [ductator canum venaticorum; hundeführer]. Egygyütt a kopókkal szabadossan járnak az agár-viselők, azért rendet állnak (GyógyD: KJ. 371).

borostyán-viselő: hederigera C.

fegyver-viselő: [armiger; waffenträger]. Nagyob zeretet volna, ha az zolga annera zeretneye ev vrat, hog ev erte magat balakra adnaya, mikyeppeu tovu Jonatának fegyuer viseleve (ComC. 175).

gond-viselő: curator, procurator, provisor, administrator, tutor, patronus, gubernator MA. verwalter, schaffner, aufseher PPBl. Gondviselő asszony: procuratrix; gondviselő sáfár: dioecetes C. Tisztartó, hely-tartó, gondviselő, gubernáló, fejedelem: praeses PPBl. Az hopmester az varas hostagiában vala gondviselő (Mel: Sám. 461). Az ekklesiának gondviselői, kik az ekklesiának eledelét és székségeit ki-sáfárlották (Vallást. 215). A mit a fejedelmekről és birtok-alatt-valókról mondunk, azout kell érteni minden gondviselőkről és alatt-valókról (Pázm: Préd. 1097). Praefectusoc, gondviselő, udvar bírác: praefecti (Com: Jan. 130). A gondviselő a királynak a dolgot megjelenti (Misk: VKert. 224). Gondviselő urunk vala palatinus (Thaly: Adal. I.9).

fő-gondviselő: [praefectus; verwalter]. A hajó sok, de szépen egybe-gyalúlt fákból építetik és egy fő gond-viselőtől igazgattatik (Pázm: Préd. 281).

hadi-gondviselő: praefectus Com: Jan. 145. Hadi gondviselő avagy fejben járó dolgokat igazgató hadi hírő (Com: Jan. 145).

ház-gondviselő, házi-gondviselő: oeconomus, atricus C. haushalter, hofmeister, schaffner PPB. A eselédés atya

avagy házi gazda és ezekuec sáfári avagy házi gondviselő (Com: Jan. 121).

lelki-gondviselő: [animorum servator; seelsorger]. Tudom, mire értsem fogadatlan jó lelki gondviselőm (Fal: NE. 83).

had-viselő: belliger C. bellifer MA. bellicosus PPBl. der krieg führer PPB. Zent Gyergy tamada Kapadocia orzagbol, kynek ow atya vala baad vyeleuv vyteez feyedelem (ÉrdyC. 264). Volt azon városban egy Falcus Peter newű had-viselő ember (ÉszTP: BSzűz. 30). Hadviselő ember (MNYil: Zsolt. 112). Az jó hadviselő bor-nelkül el légyen (Zrinyi I.31). Hadviselő ember most is kevés van köztünk (RákGy: Lev. 288). A jó had-viselő illyentül el-légyen (Kónyi: HRom. 11).

haj-viselő: eriniger C.

hajó-viselő: naviger C.

halott-viselő, holt-viselő: [feretrum; todenbahre]. A czaroc teuek fűet tisztos halot viselőre es viuec a városnac kőzpire (NádC. 598). Tapasztala az holt viselőt (tetigit loculum), azok kedek, kik vizik vala, meg allanak (DöbrC. 375).

holy-viselő: [vicarius; stellvertreter]. Az papoknak, isten helye viselőinec es tartoinac: sacerdotibus vicem dei gerentibus (Mon: Apol. 1).

hír-viselő: [nuncius; bote]. Angyal magyazatatyk kőwethnek, hyr vyselődnek (ÉrdyC. 558).

maga-viselő: [probus, strenuus; brav, tapfer]. Az kegyes tekintetű és jo magaviseelő uri asszony magan-is meg tetszik, hogy nem paraszt legyen (Pécsv: Fel 130). A modossan s jól maga viselő: modestus (Com: Jan. 184). Vitézi állapotban-is bátor maga viselő (Hall: IIIHist. III.69). Ő maga serény elméjű, jó gondviselő, maga viselő (TörtT.³ I.287). Vala az nagy kegyes, magaviseelő, minden dolgaiban jó dologtevő (Thaly: VÉ. II.34).

pőr-viselő: caudicus NémGl. 23.

szakál-viselő: barbiger C.

szárny-viselő: aliger C.

teher-viselő: [bajulus; lastträger]. Tereh uiselő számar (Tel: Evang. I.463). Annyit tud ő az szent irásboz mint az hozzu filű terh viselő állat az laut pengetéshez (Bal: CsIsk. 341). Imé a te királyod jó neked szelidden, őlvén és terh-viselőnek vembén (Mád: Evang. 1).

tiszt-viselő: praetor C. officialis Ver: Verb. Szót. 19. MA. aummann PBB. Tisztviselő-személy: magistratus C. Röst tizt viselő az, a ki délig aluszik (Decsi: Adag. 146). Illyen urasági tiszt viselő volt az Josaphat (MA: Seult. 931). Tisztviselő háza, itélő hely: praetorium (Com: Jan. 124). Az ő megyéjében akár melly tisztviselő magistratus-is végezhet, rendlihet (143). Tunya, szája-tátott, szunyáta tisztviselők (GKat: Válts. I.947). Báthori Sigmond idejében-is nem volt úki a jó tisztviselőknek (Zrinyi II.196). Én nem kívánok egyebet, hanem tsak jó tisztviselőket (Zrinyi: Synb. 49). Az tisztviselők mind helyre fognak állani ez létén (RákGy: Lev. 201). Simony György, Somogyi György az erdéli vajdához tisztviselő szolgálatra mennek (TörtT.³ I.442). A tiszt-viselői egymás után jártanak hozzá (Kónyi: VM. 2).

út-viselő: [ductor viae; wegweiser]. Ftél yle az meenyey wth vyselőre (ÉrdyC. 510).

zászló-viselő: [signifer; fahnenträger]. Ennekem zasló vyselőm legy (VirgC. 61).

[Viselőd-ik]

el-viselődik: [usu deterior; sich abnutzen]. Ezekben az nik elviselődtének, maga tudhatja ő kme (Radv: Csal. II.406).

Viselődés: [impulsus; antriéb]. Az ember mind szível mind külső viselődéssel fordult az balványokra (ThemSec. 14).

Viselős: [praegnans, grávida; schwanger]. Ersebet aszony az ő vérségében fogadott fiat és immár hatod hónapi viselős (Kár: Bibl. III.50). Az atya nemz, az anya várandó, viselős lézen (Com: Jan. 118). Viselős s nehezkes aszszonyok (Szathm: Cent. 51).

Viselt: 1) [gestus; verriichtet]. Meg-lött, viselt dolog: res gesta (Com: Jan. 171). Meg-találá ereszteti tsuszamó nyelvét viselt dolgairól s azon órában el-veszté minden bõtsületit (Fal: NE. 14). A kérkedő elő találja viselt dolgait (Fal: BE. 597). **2)** [tritns; abgenützt]. Viselt nyest bélés (Radv: Csal. II.263). Egy viselt vont ezüst virágokkal czifrált czaprag, az rojtja kék selyem (Gér: KárCs. IV.219). A köpnyegem is igen viselt már (Thaly: Adal. I.230).

kapitányaág-viselt: tribunítus C.

tiszt-viselt: [emeritus; ausgedient]. Tyzth wyselth nemes ember (Ver: Verb. 170).

Viseltés: [obsoletus; abgenützt]. Vagyon egy pár viseltes pisztolyom (Radv: Csal. II.287). Viseltes majczos fék; ehhez türkessel rakott virágos aranyas orrozat (MonIrók XXIV.174).

Viseltet: 1) [ferri, portari curo; tragen lassen]. Az vtán Budanac minden vezain magat alafel viseltete (Szék: Krón. 187). Masodic szekerebe veseltete Jozsefet: fecitque eum ascendere super currum suum secundum (Helt: Bibl. V3). Az vtán az huszár népet ereszté, hadakozo szerszámit viselteté (Cseng: Jer. A4). Valamikor mijs processiot járunk, a keresztről le függő zászlót viseltetünk előttünk (Tel: Evang. II.214). **2)** [duci curo; führen lassen]. Fő lovatat vezetéken viseltesd (ErdTört-Ad. II.305).

[Szólások]. Viseltess gondot arra is, hogy az velünk lévő gyalognak legyen pénze kenyért venni (Évk. XIII.53).

Viseltet-ik: [fio; sich zutragen]. Mikoron sidosagba ezec viseltetnec, azonba Julius czaszart meg õlec Romaba (Szék: Krón. 75). Mikoron ezec Romaban viseltetnec: dum haec Romae geruntur (Decsi: Sall. 24). Midõn ezek Judeában viseltetnének, az alexandriai király Syriában haddal ment (Martonf: SzHist. 119).

VISÍT: [vagio; schreien]. Az veréb ha reggel igen zayog, visít és czirippel, esõt váry (Cis. G4).

Visítás: [clamitatio; das aufschreiben]. Egész élete csak a sok dorbézolás, hejhejuja, visítás, nyálaskodás (Megy: 6Jaj. II.11).

VISKÓ: tugarium Otr: OrigHung. II.190. [hütte]. Hideg idők járván, valamely föld-viskót csináltattam (MonIrók XV.208). Náthás voltomhoz képest ben az földviskóban continuáltam magamat (228). Erõltén, gyenge házak vagyis inkább kunyhók és viskók valának (Biró: Préd. 3). A templomok nem alaton viskók, hanem királyi nagysághoz illendõ nagyságosok voltak (SzD: MVir. 311).

VISZ, VISZÉN (végyen Mad: Evang. 49. wehesse LevT. I.255. vejendjük RMK. V.226. vevé 246): **1)** duco C. [fihren]. Egy nemy napon fel kele ygen reguel, tytkonnan hyua az frater velle és vevue ewtett egy nemy zewlewe (ElirC. 92). Kezdek õttet vinnie Jerusalem fele nagi idestoua valo rantogatással (WeszprC. 67). Mykoron meg veenewleudez, eegyeb õwedez be teeghedet és oda vyzen, howa nem akarod (ÉrdyC. V. 175b). Yo zokaas zerent vywee az zent egyhazban (514). My koron az latrok wyzly wala, zebden [az zyz] ezt enekly wala (ÉrsC. 517). Az fariseosokhoz viuek azt, ki rigtül fogua vak volt (Sylv: UT. I.141). Méglen a csaszár ki õne Olasz orszá-

bol, howa velle viendõ volna az iffiu Laszlo királyt (Helt: Krón. 100). A paraszt népectõl, kie monyaszzont viszneac vala, ne vegyeneac többet a kőz vámnál (166). Bezeg vitz a farkas, nelly igen nagy rabot fogoc, mint vizi porazon vtanna (Helt: Mes. 274). Vin engemet a pusztaba (Mel: SzJán. 402). A szál-lásra ki az anyaszentegyház vin, tulajdon népévé foglala (Tel: Evang. II.700). Szamlalhatatlan lelkeket viszen pokolra (Mou: Apol. 499). Az meszar szekre engemet ti uitek (Balassi: Ének. 3). Annas Burgaeus egynehányad magával fogságra vitetik (MA: SB. 28). Fel-õltözet bennünket az õrök dicőséggel, el-vévén az örömet vég nélkül, a hová végyen mindnyájunkat, a ki kezdeth és vég (Mad: Evang. 49). Vigy oda bennünket és vonny utánnad minket (351). Szamarát barom vásárban akar-ván vinni (Czeg: Japh. 59). **2)** fero, velio, degero C. porto MA. tragen PPB. Másuvá viszem: removeo, transfero, trans-porto C. Be meneth a városban leltők eg embõrt, ki eg korso vizeth vizõn (NádC. 157). Ayaandekot wyneac az oltarra (TelC. 34). Mont Margit azon, mit uizez; Anna azoni mond: õlgi turot meteltem darabra el adnia (RMNY. II.15). Pénszt vñu nékie (Helt: UT. h6). Vin (portabat) aiaandekokat (Mel: Préd. 150). Vinek õ hozzá: optulerunt ei (Fél: Bibl. L5). Ez mon-dast sem viszik igazan az papistak az Christusnak pokolra valo szallasara (Fél: Tan. 258). Mikor ikrást visznek kezében, ki ne vesd az ikráját (Radv: Szak. 133). Egy nagy kősziklát másivá vin, hogy az templom építésére hely lenne (Pázm: Kal. 63). Az eretnekek olyanok mint Nádáb és Abin, kik másunnan hozott tüzet vinek az isten házában (677). Ila szõ-lõdbõl viszsa-térsz, vagy ágatskákát vagy gyümõltsõt viszsz kezében kedves telédednek (Pázm: Préd. 462). A Noé bár-kájába téré galamb békeség jelét olaj ágat vin szájában (581). A királyné száihhoz viszi az tátal és egy itallal felbõrpentí a harmadfél tonna aranyat (MA: SB. 15). A szél fuvállasoc a hajót gyorsabban õzic, uiszic (Com: Jan. 89). A pok halo a bigot a hálotskatol meszszeb avagy közleb viheti (ACsero: Enc. 156). A városban tyukokat szekereken viszen volt (RendÉlPéld. C9). Ujvárba az mit vittek, ba vittek, úgy értettem 20000 frt (Berces: Lev. 365). Szekereken hajókat viszek magammal (428). Ó felsége hosszú decretumot készit, melynek erejével ennek utánna se bé se ki nem lézen szabad vinni a haj-keményéð irt (Fal: NA. 127). Ne a kosár, vidd veled, benne obsitlevelod (Fal: Vers. 868).

[Szólások]. Patvar vigye dolgod (Szól: Dáv. 380). Pat-var vigye kulcsat, ha oda a vár (Gyöngy: MV. 87). Gondol-kodgyal, mellic ut howa viszen (Mou: Apol. 26). *Vmibe visz:* Kantsal szemei voltanak ugyan, de illendõ tekinteti helybe vitte abbeli fogyatkozását is (Hall: HHist. III.68). Vittel mûn-keket tõrbe, vettel tõrdelmeket mû hatonkra (AporC. 13). *Vmire visz:* Arra viué õket, hogy czendeszszece lõmnéne (Helt: Krón. 99b). A csaszárt békességre vevék, az esz-tendõnként járó 30 ezer aranynak a fényes portára való bé-szolgáltatását is belé csomozák (MonIrók VIII.31). Csele-kedetre ne vigye: non ad opus perducatur (Ily: Préd. II. 490b). Csudálkozásra viszen (Ily: Préd. II.466). Szándé-kodat még pázsinttyában meg-fõjttyák, dõlõre viszik (SzD: MVir. 19). Te az gyönyõrüséges feleslétségre viszed, én pedig az nehéz és súlyos tekeletessegre tanítom az ifiokat (Pázm: Kal. 133). Életünknek jovai három formára vitet-nek (Ily: Préd. II.173). Ők azt nem mondgyák, hogy isten viszi embert a gonoszra (Pázm: LuthV. 119). Isten a ké-sedelmet büntetések nehézségével helyére viszi (Pázm: Préd. 29). Sanyarú veréssel viszi helyére az isten igazsága a hosszú várakodást (122). Oly nagy a kár, hogy csak az isten viheti azt helyére (Ily: Préd. I.63). Az Christus az õ ania-szentegyhazuanac oly szent lelkõt igert, ki õtet minden igaz-ságra vinneie (EszT: IgAny. 124). Tanítványit szemmel lá-tott igazságra vitte (MA: Scult. 46). Meg-szedi szemet szõrit,

jégre viz (SzD: MVir. 348). Az io zokas minden iora vizen (VirgC. 93). Ditsóséggel viszik jóra az elméket (Orczy: KöltSz. 17). Nincs is ely concilium, a melyre vebetűjők ezeknek eredetű (Pázm: Kal. 615). Az szegenyseg nagyra viszi az embert (Decsi: Adag. 213). Az régi sz. jámberok sz. Ágostonnak életét és isteni bölcsességét oly nagyra viszik, hogy ötet az régi hitnek erős bajnokjának mérték nevezni (Pázm: Kal. 607). Nagyra viszed az ökröszmet: mira de lente (Kisv: Adag. 308). Nagyra viszi embert a kéntelenség (SzD: MVir. 11). Vedd előbb elmédre, osztán vidd nyelveidre (324). Ezekkel mi nem birunk, hogy ha pápára nem vejendjük dolgunkat (RMK. V.226). Királné asszony mégis vévő ő dolgát az átkozott pápára (246). Csak azt viszem próba ködre, amiben a Kalauzt mardossa (Pázm: LuthV. 5). A kik nem támognak, azoknak bírójokat rabságra vitetvén kemény bintetéssel arra szoktassa (Bercs: Lev. 330). A mellh terwent ha valamelytek nem ygazolna, tahat nem hozzv appellacyowal, hanem csak ottan y felsége zemelyere wellesse (LevT. L255). Azt is gonoszra magyarázza, a mi jó avagy csak jó végre is vétetethetik (Tel: Evang. II.468). Veremre viz a tragyzott szép szó (SzD: MVir. 87). Mind magát mind másokat vizre akar vinni Kalanz (Pós: Igazs. I.215). *Vmit viz:* A beszédét tovább vivén (Illy: Préd. II.98b). Életet ötven esztendeig viszi (I.182). Elődbe viszem rab fejemet (Zrinyi II.23). Minemű hef reyti el ien zep zint, minemő melseg fogvan vízi a keráli nómós orcat (NádC. 427). Hogy választ vidgyúnc: ut responsum demus (Helt: UT. Y8). *Vmiül viz:* Anno 1620 vittem volt Hencz Anna asszont feleségül (TörtT.² IV.89). Azoknak gyermekeket rabúl viszic (Kár: Bibl. L477). Még ez őszel feleségedet haza vigyed, mert téiben melegb ketten hálónotok egy ágyban (FortSzer. N3). Az szegény Borbála asszony az éjjel igen el nehezedett vala, nem hiszem, hogy messzre vigye (LevT. II.27). Az istennek itéleti igaz, ha egy kis ideig előb előb mégy latorsággal, messzre nem viszed (Helt: Mes. 278). Annnyira nevedekék nyavalajája, hogy maga érzé, hogy nem vihethné sokáig (Mik: MulN. 234).

alá-visz: deduco C. [hinabführen]. Pesti Binon basának adunk 1 tall, mikor az ágyu szekereket alá vitte (MenTME. I.317).

alávívés: deductio C.

által-visz: traduco, transduco C. transfero MA. hinüberführen, herüberbringen PPB. Közepet zakasztotta tengert es által vitte őket (AporC. 34, Helt: Bibl. I.a3). Ne talatassék te közötted, ki az ő fiat avagy leanyat által vinneje az tűzön (Szár: Cat. M). Szaraz labbal által vinneie őket a tengeren (Lép: PTük. II.100). Ha isten által viszen, megvizsgálom s informáalom Nagyságotat (Bercs: Lev. 42).

[Szólások]. Pelhezni kezdettél, a gyermeki időn már által vitettél (Gyöngy: Cup. 3). A ki másnak cselekedetét kárhoztattya, vigye által azt másra, a ki őtet soha meg nem bántotta (Illy: Préd. I.396b). Ne vigyoc életeteket ollyan halgatással által mint az oktanal allatok (Decsi: Sall. Előb. 1).

általvitel: [metaphora]. Megtekintette az egeket is és nem vala világosság azokban; kérlek, ez jeles által vitelekkel mit tájálalt a proféta (Illy: Préd. I.52).

be-visz: induco, introduco, invelo, introfero C. hinein-führen, hineinbringen PPB. El vitte menről az eső zelet es be vitte ő tehet-egeben a del zelet (AporC. 36). Ő ellusegeket be fette tenger es be vitte őket ő zentsenek helyere (38). Iob volt volna ewnek y kysded kenal ez vylagban maraduan karhozny, honnem pokolba nagyob kemual be vytetny (VirgC. 128). Ez serrel uagh munkaual es erőuel zenth Bonifacius

martynak eg hazaba wegezetre béé viuek (PeerC. 33). Engemth megfogvan es megkötözven bevynec a varosban (NagyszC. 17). Be vyz engemet vram igen zoktan keuanagban beleol (CornC. 237). Bee vyn engemth ő ygassaganak wtraya ő newerth (KulcsC. 43). Daudid urnak zekrenet Jerusalembe beuizi vala (TelC. 170). A romaiac be ne vigyonec engemet es ot düczekődienec velem az ő diadalmos nagy pompaszokgokban (Helt: Krón. 18). Ű kme izenje meg, mikor viszik bel az adót (Nád: Lev. 123). Az bölts félmen el túozic az gonosztól az bolond pedig belé viszi magát (Kár: Bibl. I.611). A vendgec a gazdától a vacsoráló házban bé-vitetetnecc, vezetettnecc (Com: Jan. 109). Valamit bé-vész és ki-adsz, a bé-vételnecc és ki-adásnak könyvében be vigyed, bé-írdj (189). Ha a paraszt-ember be nem vitte volna a hírt csak félórával előbb, az újvári bassa már ötszáz lóval ki is gyött volna (TörtT.² VII.118).

el-bevisz: ∞ Végezetre osztán őket el-bévívő ah megígért Kánaánnak földében (RMK. II.15). Isten Manassesen könyörűle, országába ujonnan el-bévívő, esmégy királyja tevő (VI.75). El bé viszik az templomban, onnan meg haza az asztalhoz (MA: SB. 326).

bevitel: inductio, introductio C. invecio MA. anführung PPB. [einführung]. My kyzek valank, de az ew tyalmokyrth kyzortyttem elhalaztanom az be vyteltth (RMNy. III.50). Mindenféle hasenlo leveleknek ugy mint: be vitel, iktato, határjáró leveleknek ki adasanak utána csak hatvan napig elhetuek vele (Ver: Verb. 66). A víz bé-viteleknec, csatorna kutaknac viz eresztő árkoescakón illic lenni (Com: Jan. 115).

bevivés: invecio C. introductio MA. einführung PPB. Bé vivest akar iktatást kevano hivatalok: evocations introductoriales (Ver: Verb. 280).

ögybe-visz: [concinno, anpassen]. Négy-rendbéli egyben zengő s ögybe-vivő derekas dolgokat kell követned (Otr: Tükél. 30).

ögybe-vitel: collatus PPB. [vergleich]. Egy írásnak az másikkal-való egyben-vitele sem lehet bizonyossá az igazságban (Pázm: Kal. 516).

el-visz: 1) abduco Ver. deduco, perduco, aveho, perveho, aufero C. hinwegführen Ver. hinwegtragen PPB. Salamon kyrál mykoron latta vna zeep voltaat, vyue el az herről es yltotee el az ew lygheteeben (ÉrdyC. 289b). A sambokiakat lesre vöttek, kit el-vitennek bennüök s kit le vagnanak (RMNy. III.104). Mind a három kocsiha és az szekérbe a lovakat elvitték (LevT. II.14). Mind gyermekötüül ki-rántá az uton, ugy viék el föllem mezet-lábbal (22). Kit iol lehet el viuec a philisteosoc, de . . . (Szék: Krón. 26). Méglen az őzönviz mind el vñue őket: donec diluvium tulit omnes (Helt: UT. G4). Chanaançus királlya meg vna az Izraeluel es egy néhányat fogua el vñu bennecc (Kár: Bibl. I.189). Minden gazdagságokat is el vivéc (MA: Bibl. I.32b). Feiére paranchola egy őreg aszszonyok, hogy el viven el rekkence (ExPrinc. 218). A pályia futasnac jutalmat el-vizsi, el-nyeri (Com: Jan. 209). 40 számm gulya-barmát elvitték (TörtT.² VII.117). Igaznak látszik ezen katonak relatiója, kit holnap az német ranggal egyttit elvisznek Nagyságodhoz (Bercs: Lev. 321). Az 50000 frtot elvitték Egerben, úgy tudom (417). Az bazini németeknek három zászlót engedtek, el is vitték (459). Ne a kosár, vigyd el (Fal: Ének. 31). **2)** [porto; tragen]. Bizonyára igen iol tenned, ha seghellened vradat az keresztet el vinni (VitkC. 85). A keresztet hátán el-vihette egy ember, do ha diribdarabok mind egyttit volnának, nem volna ollyan fűrmán-szeker, a mely meg nem telnék vélek (Pós: Igazs. II.652). Két németet löttek, az kiket saroglyán a városra elvitték (MonIrók XXIII.427). Ki valami miséhez valo partekat el vinne (Dial. 180).

[Szólások]. Oerdög vidgye ol a verszopo kegyetlen arolot (Helt: Mes. RS). A cavallér uraimék tarsolyára csináltasson Kgd többet, ha az ürdög el viszi is török uramot (TörtT. 3 III. 198). Két hónap alatt ha békesség nem lesz, az ürdög ötet elvigye (Bercs: Lev. 430). Falt vinni el rajta: parietom *ducere per locum PPB.

elvitel: deportatio C. [abductio; hinwegführung]. Jazon az arany gyapjúért tengert által-kelé, az el-vitelének ilyen módgyát lelé (GyöngyD: MV. 14).

előibe-visz: [offero; hinbringen]. Eleybe vünc a hazba az aiandokokat kezekbe: obtulerunt ei muera tenentes in maibus suis (Helt: Bibl. I.X4).

előbb-visz: praeterduco, promoveo C. proveho MA. weiter führen PPB. Az halálra ítéltetett appellál, előbb viszi, tasztítya a pert (Com: Jan. 135). Hogy viszi előb az isten az embereket az evangeliom által (MHeg: TOSzl. I.74).

elő-visz: promoveo, proveho MA. [befördern]. Haznaath igyekezyk elew wyny (RMNy. II.33). Az ő dolgokat szerenczessen elő viszik az nyartol meg valuan. 1583 (KBártfa. Cv). Eszt az hosszu operatio szerént így is elő viheted (Helt: Arithm. C.8). Fel nem jegyzi az irás, bány esztendeig tusakodik, hogy elő-vigye dolgát (Pázm: Kal. 664). A mint a Kalautzban írtam, nem tudgyuk, menyi időben viszi ily elő dolgát (Pázm: LuthV. 359). Miczoda uram az én házamnépe, hogy engemet ennyire elővittél, hogy az Messiást az én nememből ígéred (MA: Scult. 10). Azokat, kiket elővinni akartak, látták érdemekben nem alábbvalóknak lenni másoknál (Ily: Préd. I.68).

elővitel: promotio, provectio MA. beförderung PPB. Thyztesegeth, elewwyteleeth a wagh haznaath igyekezyk elew wyny (RMNy. II.33). Jó módgya adaték dolgainak elő vitelében (Pázm: Kal. 435). Midőn a had isten tisztességének elővitelére viseltetik (Ily: Préd. II.196).

elől-visz: praeduco, praeporto C. MA. vorhertragen, vorherführen PPB.

félén-visz: [seduco; bei seite führen]. Felen viuen Peter kezdé ötet meg feddeni (MünchC. 45). Zrinj uramat felen vym, ez zokal zolek (LevT. I.314).

félfelé-visz: seduco C. PPB.

félfelévalóvitel: seductio C.

félre-visz: 1 [seorsum duco; bei seite führen]. Azutau ferre vyuen meg kerden, hogy mykent yewt-uolna yly zerrel (EhrC. 142). Felre viuen ötet: adsumens eum (Fél: Bibl. I.27). 2 [seduco; verführen]. A kereszt-útak és ágas-bogos ósvények nem egyaránt visznek félre, tsalnak meg (Com: Jan. 92).

föl-visz: 1 sursum fero MA. hinaufbringen PPB. A vizen felviszem: subveho C. Fel wyn engemeth tagassagra: eduxit me in latitudinem (KulesC. 30). Ormosdon fogok el haluom, véfelnek fogom fel viunem (LevT. I.93). László királynak vln fel királyi szép aiandékokat (Helt: Krón. 88b). Vünc fel aiandékon az isten bázznak meg szentelésekor száz tulkot (Kár: Bibl. I.422b). Föl vitettetót az dicsőségben (Szár: Cat. B4). Az romai papaságnac nevedekéséről, miglen felvitte magát ez ily magasságra (MA: Tan. 1157b). Az külső sátor építésére valami kevés kecskeszört vihet még fel kisebbik flam is (Nyr. XIV.463). Fel-viszik a mezitelent, de senki meg nem isméri volt (Hall: HHist. II.94). 2 [extruo, educo; anführen]. Egy igen nagy tornyot is kezdé Budán rackatni, mellyet immár két padlássic fel vittec vala (Helt: Krón. 77). Magassau felvitt épületek (MA: SB. 246).

[Szólások]. Egy lánczot nem csinálhatnak, mellynek szemei az apostolokig fel vitetbessenek (Bal: CsIsk. 412).

Genealogiatokat elkezdvén magadon vidd föl az apostolokig (Veresm: Lev. 22). Az anyalok tiszteletinek régiségét fel-viheti az apostolok idejéig (Matkó: BCsák. 132). Igen fel vinni valamit: ad vivum resicare (Döcsi: Adag. 108).

el-föl-visz: [educo; binaufbringen]. El feluón engem ég nag magas hegre (Mel: SzJán. 518).

fölvitel: oblatio, sublatio MA. das aufragen PPB. Az első sengeknecc fel vitelc isten eleibe (Kár: Bibl. I.88).

fölvivés: subvectio C.

följebb-visz: 1 [promoveo; vorrücken]. Az alávaló iskolából grádicsonként nitetünk fellyebb az nagy oskolácban (Com: Jan. 156). 2 [offero; erhöhen]. Senky az ű korczoma boraynak az arat feliebb ne vihesse, hanem ammiut először kezdí arulj (RMNy. II.3).

följebb-vitel: [promotio; beförderung]. A ki dicséretesen cselekeszic, előbb mozdítást, fellyebb vitelc érdemel (Com: Jan. 192).

hátra-visz: 1 [refero; zurückbringen]. Meg báná titi és hátra viug az harmincz ezüst pínzt az papoknak (Sylv: UT. I.45). 2 [seduco; verführen]. Ha leány el nem jó, hütöd megmentetted, de az én fiamat bátra soha ne vigyed (RMK: II.114).

körérsztül-visz: [perduco; durchführen]. Most még a városn sem akartak keresztül vinni beonünket (Misk: VKert 363).

ki-visz: effero, educo, eveho C. hinausführen, austragen PPB. A fogságból ki-vinni: *educere e custodia PPB. Ezör io fyu, galiztyat, meg holt gyermököt, azzonyallatban valo rutsagot kivizón (BeytheA: FivK. 61b). El jó a halál és erővel ki-viszi testedből a lelket (Pázm: Préd. 74). Kiviszen titeket: educit vos (MA: Bibl. I.45). A ki engem ki viszsz ellensegeim közzül (Káldi: Bibl. II.289). Menj végire, mind kivitték volt oda Váraddá, avagy kiun is maradt az vár megyéken benne (RákGy: Lev. 98). Porotskája estve be-véretvén nos nedvességeket viszen ki étszaka a veritezés által a testből (ACsere: Enc. 245). Ökrök, ünőbarmok, ménes kocsolák hün lovaktól és csődöröktől megválvá kivitesseok (ErdTörtAd. II.373). Kivün engem a nyomorúság verméből: eduxit me de lacu miseriae (Ily: Préd. I.304). Lakhassuk békével mi országunkat, vigy ki belőle minden lobonczoikat (Thaly: Adal. II.62). Az gyalogját, csak elliszem, szállóni vitte ki, mert petiesen van az városokon (Bercs: Lev. 386). Nem volna-e jó longum armistitium facere, talám kivinnék az badat (424).

el-kivisz: ∞ Zentölt földbe sem temetec, de el ky vyweek az parragra temethy (ÉrdyC. 573). Vallara veuen keresztfayat el ki vitte (Born: Préd. 425).

kivitel: evectio C. eductio MA. ausführung PPB. Ő kegyelme bátorságos kivitelekről, a mint magát ajánlotta, gondot visel (Nád: Lev. 135). Kivánando volna az is, hogy ez halott ki vitel mindenektől jól meggondoltatnéc (MA: Scult. 889). Marhakitvel (Bethl: Élet. II.380).

környül-visz: circumago C.

lő-visz: [deduco; hinabführen]. Az étel szopo ercc a sópreléket a bélen és affelen leviszic a májra (Com: Jan. 51). Két ezer tallért küldök, csak embert kaphatnék, az ki leviszi (Bercs: Lev. 325). Ha az most levivendő pénz elég nem lenne is, mindgyárt küldetik neki annyi, a menyit kívántatik (328). Egyedül az puskaport nem véltem szükségesnek s illendőnek levinni (527).

még-visz: [perfero; zubringen]. Végére mentem, hogy Kúnek levelemet meg nem vitték (LevT. II.244). Megvivéc nékiec ez dolgot (MA: Bibl. I.131). Ezen levelem megvivó

emberek el fogják vinni a táborra az Ngod levelét (TörtT.³ VII.123).

[Szólások]. Meg viszik ám neki: in ostio formosus (Decsi: Adag. 223).

őszve-visz: [exaequo; auf gleiche stufe stellen]. Békeség-nec szép szüno alatt ellenkőző tudományokat imigy amugy őszve vinni igyeköznek (Zvon: Post. I.538).

reá-visz: [perduco; hinführen]. Reáviszlec tégedet arra az seregre: ego ducam te ad cuneum istum (MA: Bibl. I.275).

[Szólások]. Hetvenhat fertelmes szitkokat számláltam-meg, rendre le is írni, ha a keresztényi szemérmetség h rá vinne (Illyef: BCsTomp. 20). Beszéllettem eleget s úgy látom, talán 150,000 frtra reávihetem és vagy 6000 fehér-pénzre (Bercs: Lev. 379).

túl-visz: [traduco; hinüberführen]. Ha az succursust túlvizsi vagy llamburgnak vagy följobb, míg Komáromuál általterül (Bercs: Lev. 530).

végbe-visz: 1) [perficio, exsequer; ausführen]. Végbe vinni, a mit fel-tött: perficere *cogitata; nem vihetni végbe, a mit fel-tött: excidore *ausis PPBl. Vidd végben hamarsággal, de okossan, ravaszsan (Com: Jan. 223). Mitridates kiraly az scitakat lhborgatui merete, de mit viheto végbe (Zrinyi I.25). Egy uttal két munkát vinni végben (Kisv: Adag. 541). Tanácsát ugy vitte végbe mint a míg kiraly nem volt (Mik: MulN. 273). Dávid hárfá pengetéssel kikergette késirtetet Saulbul, gondol-nám, hogy katona szitkokkal ezt végben nem vihette volna (Fal: NA. 218). A llarag szaporábban viszi végben a szándékát, hogysen a szeretet (Fal: UE. 426). **2)** [finio, ad finem perduco; vollenden]. Idejo immár, bogy e mái tanúságuakat végbe vigyük (Pázm: Préd. 474). Az isten a mit híveiben elkezd, végben-is viszi (Matkó: BCsák. 327). Ugy tetszik, el tudom kezdeni és talám végben is tudom vinni (TörtT.³ I.295).

[Szólások]. Egész életét nyugodalmasson vitte végbe (Illy: Préd. I.102). Tedd le tisztségedet, vagy vidd végbe (Fal: UE. 491).

végbevitel: [effectus; ausführung]. A lúd felvágásával s minden dolgának végben vitelével szintén úgy élj (Radv: Szak. 78). Az ignec el-végezése minc utánna ki-hirdettetett volna, legottan légyen ki szolgáltatása, végben vitelo (Com: Jan. 135). Meggátolódttunk némely dolgoknak végben vitelésben (MonOkm. XXIII.156). Ez dolognak végben vitelo ugy esik alkalmazásban, ha érthetjük, mint folynak az állapotok (TörtT.³ VII.432). A gyümölcsök látszanak a végbevitelben (Illy: Préd. I.95).

végbevívés: [absolutio; erfüllung]. Az alatt valok kötelesek a fejedelmeknek mindoneket szolgáltatni, a mik szükségesek az ő hivatalok jól végbevívésére (Illy: Préd. II.499).

véghez-visz: 1) transigo, expatro C. exsequer MA. zu ende bringen, ausführen PPB. Dolgát rövid szóval véghez-vinni: *negotium paucis verbis conficere PPBl. Egy szent fiat andado volua neki, ki véghez vinne ő vtáma, miről ő mostan oly igen nagy szorgalmatosságban volua (Helt: Krón. 27). Melyet Jacob istennec parancsolatyaobl őszue huan minden haza nepet vún veghez (EszT: IgAny. 78). Itt olmulatom annac előmondás-át, miczoda személyec által kellyen ez egyházi itélő hatalom-nac gyakoroltatásának véghez vitetteti (MA: Tan. 1257). Gyak-ran akarta őtett dárdáiával az falhoz szegezni, hogy ezt sem viheti véghez, meg parancsollya, hogy Dávidot vegyék környfl (MA: SB. 46). Véghez nem vit dolgokkal no pipiskedgyenek (ExPrinc. 114). Ezeket mint rövid pásztákboli munkájokat minden nap véghez viszik (Mlleg: LPreb. 45). Meg-eröltetik magokat-is, de bizony azt véghez nom vihetik (Pós: Igazs. II.365). Valameynyit exercitiumot egy oskolás ló szokott tenni, három

kutya reudesen s szépen véghez vitte (Thaly: RT. I.383). A török a hadakozás közben valamit magában fel-tészen, minden kesedelem nélkül véghez-is viszi (Misk: VKert. 87). Keveses porta nem viszen semmit véghez (Bercs: Tev. 308). Megfontolja, hogy a mihez kezd, vagy véghez vihesse, vagy ha véghez nem vihethé is, kára az hadaknak ne következzék (338). Valamiket az ép ember kezével véghez szokott vinni, mind azokat a lábaival véghez-vitte (Bod: Pol. 194). **2)** [absolvo, finio; beendi-gen]. Azon voltam, hogy az könyuet véghez vinén ki bocsáta-uám (Kár: Bibl. I.649). Mikor az emberek minden dolgot véghez visznek, képiró is legyen köztök, kik az etkeket aranyozzák (Radv: Szak. 12). Énnékem egy télben történt véghez vinner munkámat (Zrinyi I. Előb. 1).

[Szólások]. Hatalma az orszagnac feiere az papara szalla az felső helyeseg, kit annac előtte soc időckel szorgalmatos saggal kereset, szinten veghez vitetec (EszT: IgAny. 415).

véghezvitel: executio C. transactio, confectio MA. vollführung, vollstreckung PPB. Nincs embernek hatalmában az dolgainak véghez vitelo (Pázm: KT. 61). A jó kívánság meg vagon bennem, de a véghez vitel nem talám magamban (378). Az isten oroszálához hasonlittatik az ő hántető keserve itéletinek véghez viteléro nézve (Misk: VKert. 88). Ennel alkalmazatosabban való véghezvitelére igyekeztek minden útta (Bercs: Lev. 328).

véghezvívés: effectus C.

végre-visz: 1) [perago, perficio; ausführen]. Végre i vidgyetec: perficite (Helt: UT. z5). **2)** [omitto; ablasseu]. Sokal penitencyara yndwnak, de yag, hamar veegre vyzyk, el fogy lallyanc (ÉrdyC. 65b).

visza-visz: reduco, retroduco, refero, retrofero, regere reporto, reveho C. zurückführen, zurückbringen PPB. Viszsz viszen tégedet az wr Aegyptusba háidokon (Kár: Bibl. I.185). Bé-menvén egyik háidóba, mely Simoné vala, kéré, hogy a töl-től egy kevéssé viszszáb' vinné (Pázm: Préd. 778). Nagy Jancó visszatért, Zai láitmanyját visszavitte (Bercs: Lev. 174). Mit tu-más benne, ha templomra adtam-i, vagy hogy visszavitték (459). piúspökséget vissza-vivén a régi szent együgyüségro fel-állítottá (Bod: Pol. 9).

visszavitel: relatio, reductio C. MA. zurückbringen PPB.

vittön-visz: [cito duco; schnell führen]. Hova hamar lehet, vitten vigik (RMNy. II.185). Huzzák vonnyác kegyetle-hohéroc, kiknec tanácsokat inkab gyakorlotta, azok az eord-góc vitten viszik mingyárt (Vás: CanCat. 271). Ezenközben csa kirándították és vitten-vitték s úgy akaszták fel (ErdTörtA. II.273).

vittést-visz: ∞ Ne kissék, hanem vittést vigye Szark-uram segítségére (RákF: Lev. I.121).

Viddögél: vecto C. porto, portito MA. führen, tragen PPB. Vállokra emelték és helyről helyre viddegelték (Fal: NU. 354).

el-viddögél: perducto PPBl.

föl-viddögél: subvecto C.

Vihet: [ferre possum; tragen können]. Csak ezek legy-nek: búza s liszt bőven, szalonna, borsó, lenese, káposzta, bo-ezet, pirított húst, vaját, mézet, túró, kását ha már viheth-tüzo és épületro való fa is bőven kívántatik (RákGy: Lev. 247).

Vihetés: [facultas portandi; tragbarkeit]. Edgyik [história] így ámet, hogy az angyal jelentette-meg a kereszt nem vilt

tésének okát, másik, hogy Zachariás pap (Czegl: Dág. Előb. 18).

Vihető: ductilis C. portabilis MA. was sich tragen lässt PPB.

Vitel: ductus, latio, portatio, portatus, vectura MA. das tragen, bringen, fihir PPB. Jeremiának eneke a népnek Babilomban viteléről (AporC. 10). Hasznosoc voltanac a iob remenségré valo vitelre (Helt: Bibl. I.e). Mel nag' dróm nag' leiannak hazavitele (Mel: SzJán. 32). Az Babilonba valo vitelnek utana: post transmirationem Babylonis (Fél: Bibl. I.1). Az keresztyén leiknek veszedelemre vitele (MA: Scult. 801). A vitel közbe soltárokat éneklettek (Megy: 3Jaj. II.153).

másuvávaló-vitel: remotio C.

rabságravaló-vitel: deportatio C.

tereh-vitel: [portatio oneris; das lasttragen]. Az ő vákait meg hajtotta tereh vitelre: suppositi humerum suum ad portandum (Helt: Bibl. I.Aa4).

víz-vitel: [aquae ductus; wasserleitung]. Egész világon nem vólt csudálatosb éppüllett mint az mesterséges víz vitel Rómában (MA: SB. 266).

[Vitel]

Vitélet: [asportatio; abführung]. Josyasthol len Jeconias es h'w atyaflyay Babiloniában vyteletben, es Babiloniában vyteletnek vtanna Jekoniasthwl len Salatiel . . . Babiloniában vyteletth'wl fogvan vr Cristussiglan: tyzen ne'g nemzetsegek (JordC. 357).

Vités P: [asportatio; abführung]. Gedalias igazgatóvá rendelték azokon, a kik az babyloniai fogságba vitéskor hon Judeában meghagyattanak (MA: SB. 315).

Vitet: [portari euro; tragen lassen]. A pogány római dának akkor időben lecticában vitették magokat friss-égre, kedves szellőre Al Campo Marco (Fal: NA. 136).

be-vitet: [induci euro; einführen lassen]. Beh vitetek a cszarok az ő palotainak gadoraban (DebrC. 138). Két vitéz tekereg a városhoz közel, kiknek elejkebe küld és megfogatván bé-viteti a városba (Hall: IIIlist. II.117). Szekerekre rakattam az ladikokat és bé vitettem Ujvárbá (Bercs: Lev. 438).

el-vitet: [asportari euro; abführen lassen]. Ocskai elviteti magát, ha ma jobban nem lesz (Bercs: Lev. 689).

[ki-vitet]

el-kivitet: [educi euro; ausführen lassen]. Dániel akkora ezt el-kiviteté, másikat hivátá (RMK. II.87).

véghez-vitet: [exsequi facio; ausführen lassen]. Az mely comédiához készültének az udvariak és felesigem fejér-cselédje, ma vitetem véghez az ablakom előtt (MonIrók XV.317).

vissza-vitet: [reduci euro; zurückführen lassen]. A vajda utánam küld és vissza-vitet, a mint rebesgették (MonTME. V.256).

[Vitetőd-ik]

végbe-vitetődik: [absolvor; ausgeführt werden]. Ezelőtt is Nagyságod jó akaratja és közbenjárása által vitetődtenek dolgaink végben (MonIrók VIII.433).

[Vitettet]

Vitettetés: [ascensio; das aufsteigen]. Mind lelkestül, testes-tül égben való vitettetését fabulának kiáltotta (Czegl: Japh. 26).

Vivő: 1) [ducens; fübrenl, leitend]. A ki csendes békeségre birta természetét, a becsültre vivő járásnak általutjában vagon (Fal: UE. 367). **2)** portans, lator MA. trager PPB.

halott-vivő: necrophorus MA. todenträger PPB.

levél-vivő: [qui perfert litteras; briefträger]. Kegyelmethek kerem, hogy Kegyelmetek ezt ez lewel wywöket meglyhyggye, merth ny előt'vük wöth ez az wegezes (RMNy. II.186). Wallamy Kegyelmeteknek theczyk, ez lewel wywe által Kegyelmetek thien walazt (LevT. I.16). Az megjelentett levelet ezen levélvivő embertől hozzám küldeni ne neheztelje Kd. (LevT. II.183). A levélvivőt bitelenségnak alatta megfogui (ErdOrszgy. 571). Levélvivő szolgálám (Thurzó: Lev. I.179).

vőlegény-vivő: auspex PPBl.

VISZÉTT: [pro, vice; statt, für]. Een tyzteleende azzonyom yme neked vagon advan fyw vyzett, ky nem vagon melto hywattatnom zolgađnak (WinkIC. 115). Idwöz leegh Maria, zizeknek koronaya, te wagh az zeplötelen anya, kyth istenseegh nekőnk remenseegh vizez hagyta (335). En tiztöndő azzohom imē nekőđ vagon advan fin vizez (NádC. 386). En, ki vagon Sido országba cazaranc vizezta, parancölok, hog ez embő az igasságnac helire ki vitessek (DöbrC. 2). Mi Pontciai Pilatus, Tiberius cazaranc vizezta való Jerusalemba, paranczoliok az nazaret hely Jesust keresztfara fel fezittetni (WeszprC. 94). Fel mennek vala a nagy magas begire es ot lakuan harmad napeeg nagy zenuedetősseegbe meg mosodnak uala ozton, kih ő nekik gionas vizez uala (DebrC. 112). O meel nagy erdemew vagy bodogsagus Maria Magdolna, ky en zylesembe tayka vyzet len (ÉrdyC. 426). En f'fayam vagy te, en ma zyltelek teegödet; masod helyen en leezen ewnekly atya vyzett es ew ennekem f'fayam vyzett (ÉrdyC. 53b). Nagy tyztősseegben veeteetek az zeegen magyar neeptowl es zent atya vyzet kezdek tartany (544). Ayanlya zyz anyath Mariat Jesus zenth Janus ewangelyestanak mynth ő vyzette valonak (KoszthC. 57). Mendenkoron m'fnekőnc hyuön ananc vizez vittal (TelC. 177). Sok nemzetebgeknek atyok vyzet zertzettelek tygedet (Komj: SzPál. 59). En lezek tynektek atyatok heletth es thy leztek ennekem fyaim es leanyam vizezth: beletth (218).

VISZKET: prurio Pesti: Nom. I.22. C. MA. jucken Pesti: Nom. I.22. PPB. Igen viszketek: perprurisco C. Viszket a fejem: es beisst mich im kopfe; viszket a kezem: es beisst mich in meiner hand (Adami: SprachK. 215). E te backszar, ne zugolödgyál; talám igen viszket a háttad (Helt: Mes. 135). Az orcám, hogy Kd itthon vala is, viszket vala; ugyan bizonyába viszketett úgy annyira, hogy megteméredükül az orcám bére (Nád: Lev. 101). Vizek az fülök: prurientes auribus (Fél: Bibl. II.118). Vgyan haznál, vgy vizek: Herculana scabies (Decsi: Adag. 110). A vétek olyan mint a vizeköt kelevény, mely midőn vakartatik, gyönyörködötet, azután sanyargat (Illy: Préd. I.450). Aliglan birunk valamivel, a mi után viszketett kívánságunk, már meg avult kedvünkben (Fal: BE. 608).

[Szólások]. Így járnak azok, a kiknek a polyhistoria után viszket eszek (Fal: UE. 379). Ha csak affele versekre viszket rühes ki uansagha (Bal: Epin. 3). Hihető, hogy ezt a valamit esti denevértül tanulták, engem a mi illet, épen nem viszket lábom utánnok (Fal: NE. 3). Pap nr ne viszkessen a talpad szintén enyire, ne vágy a tisztességés tánczra (Matkó: BCsák 299). Némellyek megelőgednek avval, hogy tele a gyomrok, nem viszket torkok dämvadra (Fal: UE. 503).

[Közmondások]. Ott vakarja az testét az ember, a hol viszket (FörtT. I.87).

Viszketeg: psora C. pruritus, scabies MA. das jucken, krätze PPB. Zemei daganagra fordulának vizekötöggel (DomC.

163). Egyiptomnak fekélyével megvör isten téged, undok varral, vizsketeggel az tünne testedet (RMK. II.209). Ez eyel igón gđtródek az nag' tüz es uizketeg myatt (Lev.T. I.201. Holt: Bibl. I.Zzz3). Azzal kend el vézi az apro vizsketegđt (Mel: Herb. 70). Minden vizsketegot a vize meg állat (147). Láttam én néminemű íret, mondbatlatlan igen használt a vizsketög elvételről . . . Valami orvoságot küldjön, ki az vizsketegđt elvegye rólam . . . Csak az szömöm héjain vagon az vörösség és az vizsketeg (Nád: Lev. 105) Vizsketeg, senyedék (Kölcs: Evang. 479). Nem hagyatott a maga rendetlen kívánságának szabados vizsketoge és vágyódása-alatt (Pázm: Préd. 2). Mi se szányink érzékenységink vizsketegét, erköltstelenségünk foslottságát környül-mélti (168). Valamikor e vizsketeg kezdi csiklandozni lelkünköt, jusson eszünkben, hogy könnyen vétekre vetemedőnc (Megy: 6Jaj. III.33). Kđnyv-írásra izgato vizsketeg (Megy: SzAÖröme. Előb. 1). Az historieusoknak bazudo vizsketegjéről panaszolkodot (Toln: Vigasz. 73). Minden féle rűh, senyedée vizsketegot indítuac (Com: Jan. 60). Azon vizsketegot vakargattya amaz nagy serbonista doctor Claudius (Pós: Igazs. II.559). Magam tisztesség kívánásának vizsketegje nem nyughatatlanoktatott (Bartha: Krón. A4).

Vizsketegés: pruriginosus C. PPBL. [voller jucken, grüdig]. Szepő, vizsketeges sđmör: petigo PPBL. Leprosus, varas, sinniedekes, vizsketeges, koszos (Mel: Sám. 381). Meg ma bűnben es szegenysegen eshetel, beteg, vndok franczus, vizsketeges, rab es fogoly lehetsz (Born: Evang. IV.474). Tudták az ndvarhoz szokott Herodiansusok a vizsketeges fűl-vakaró szók erejét (Pázm: Préd. 1110). Vizsketeges és nyughatatlan az ti tudomanitok (3al: CsIsk. 191). Állhatatosak légyenek az isteni szolgálatban, ám-bár rugodozzon es délczegeskedgyék a vizsketeges test (Csúzi: Síp. 114). Hogyan csiklandoztathassák halgatoinknak vizsketeges fűleiket (694). A vizsketeges, szákségtelen kérdések olyak mint a rák, melyen több pepetselés vagon mint enni való (KirBesz. 112).

Vizsketegésit: [pruritus genero; jucken machen]. Száraztanak a sós étekek és bevítnék, rűhet nemzenek s könnyen vizsketegesítok, néha peing nygan ezek livesítnek (Felv: SchSal. 17).

Vizsketegség: [pruritus; grind]. A nyavalyák kđzzál némellyek megkeményedést, némellyek tulajdon tsak vizsketegséget hoznak (Com: Jan. 47). Jobb kezem feje livin fájdalom-sabb és dagattabb, ott is rettenetes vizsketegséggel sok fakadókcska fakadot ki (Monlrók XV.103).

Vizsketés: prurigo, pruritus C. scabies MA. das jucken Com: Vest. 143. krätze PPB. Értém az Zsuzsanna asszony hozzád menését, de nagyobb gondom vagon orezád vizsketésére (Nád: Lev. 19). Alkolmason vagon mind hévsége, temérdelksége, az vizsketése nincsen olyan igen rajtam (101). A balha úgy megfűrja az embernek testét, hogy vérit fájdalom nélkül, igen gyenge vizsketéssel kiszűja (Misk: VKert. 694).

Vizsketség: prurigo PPBL. [das jucken]. Bolliák aszszonyoknak szokott ellenségek, kis fogatékájoknak van olly hegyességek, mely miatt testelnek fakad vizsketségek (Gyöngy: MV. 88).

Vizskettet: 1) [prurire facio; jucken machen]. *Bőr alatt vizskettető sörke: acarus MA. 2) [titillo; kitzeln]. Igen mély és szokatlan, de haszontalan tudományokkal vizskettetik a halgatók fűlét (Pázm: Préd. e2). Elfordul az grátia, hogy ennek gazdagsága az bitetlen vérszopónak igen vizskettetné és nardosná a szemeit (MA: SB. 316). Jó vizskettetni őket valamire, nem jó tömve tölteni (Fal: UE. 510). A gazdagság soknak tűri fejét, soknak vizsketteti kívánságát (Fal: BE. 591). Vizskettettem kedvét azzal, venné méltó gondba ki nyft szereucsjét (Fal: TÉ. 633).

VIZSKOLÓD-İK: [se jactare; sich herumwerfen]. Ő is őrmest vizskolódik az útközeten, az hol lölköt nem érez az ellenségben (Zvon: PázmP. 162).

[VIZZON]

Vizzonellen: 1) [antem, contra; aber, hingegen]. Nagy keenra meennek az nyavalyas bynesek, vyzon ellen erok eremre mennek az ygazak (ÉrdyC. 4). Istennek ygbeyeenek eremest valo halgatasu; ha ky kedeeq vyzon ellen nem akary halgatny, nylywan valo karhozat (94). Vyzon ellen az eede zyle byzonoottyá vala (519b). 2) [vicissim; hinwiederum]. Vala ky az Mariat tyztely, esmogh vyzon ellen tyztesseseghet teezen ewneky (ÉrdyC. 160b).

[Vizzonkod-ik]

Vizzonkodás: [controversia; hader]. A józan elmét-is vesztí gyakor vizzonkodás (Könyi: Hfom. 130).

Vizzonyos: [mutus; gegenseitig]. Ember emberrel jó, attól várhat vizzonyos segedelmet (SzD: MVir. 104). Egy aránysú atyai s fűi vizzonyos szeretet példája (343).

Vizzonoz: [respondeo; entgegen]. Jól esmérnél, ha akar-nál, vizzonozta a madár (Könyi: VM. 39).

Vizzont (vizsent Istv: Volt. 17): 1) rursus, vicissim MA. wiederum PPB. Az te Ke. tewrekewdesseth io nevenn is vewewk, en is vizzont, a mibewl twdok, semibewl Ka. megh ne kimelyen (RMNy. II.89). Griföldes felele vizzont az Volternek (Istv: Volt. 17). Tűzes szđrszámokkal törőkeket vesztée, vizzont hozszu kopiákra a törőkec czoda éi anyuságot 3c szđrzénc (Helt: Canc. 149b). Az szerencse nagy dőlgekra fel emeli és vizzont menten az földre hagyítya az embert (MA: SB. 56). Hogy előbbeni nyavalyájában vizzont ne essée (Megy: 6Jaj. III.25). A jó szerencsét hozó istenek meg-jelennec ottan-ottan, de el-enyészenc vizzont (Com: Jan. 217). Vizzont égő zttivemet ha megtekintem, az szerelem tetzik Abyssusnak nekem (Zrinyi III.137). Kijövén a templomból a palotában vizzont egybe gyűlénk (TörtT. VI.92). Mihelyen azt által olvasandó egyszer, ne legyen unalmas tenéked azt vizzont által s meg által olvasni (GyöngyL: KVall. 10). Némely részek a kđsségnek is adattatnak vala, kikől vizzont tisztességes jövedelmek rendeltettenek az istenes lelki-tanítókna számokra (Misk: VKert. 211). Mindaz, a mivel gazdálkodik másnak, mindaz, a mit mástól vizzont vézen, tulajdon nagy hasznára válik (Fal: UE. 426). 2) [contra; hingegen]. Vizzont ellenkező-képpen (Apati: Vend. 884b). Károlí gyűne által, az német vizzont meime által az Dumán (Beres: Lev. 428). A ki imillyen, eo bir minden dolgokkal, és nem vizzont azok véle (Fal: UE. 392).

Vizzonta: [vicissim; gegenseits]. A mint az uraimék finnyásan megvetik a kđzséges jó szokást másokban, úgy vizzont az okos világ csúfot fűz belőlök (Fal: UE. 479).

Vizzontavaló: [mutuus; gegenseitig]. Az igaz udvariság nem tartatik csupa illendőségnek, hanem vizzonta való barátságos szövetségnek (Fal: UE. 463). Nagy dolgokat fakaszt ki a vizzontavaló tréfa-csata (486). Vizzonta való szeretettel kínál, csakhogy teljes szűből szeressük (Fal: SzE. 527).

Vizzontag (vizshontag Sylv: UT. I.141. vizzontag Szék: Krón. 138. vizzontag Pesti: Fab. 21b): 1) rursus, vicissim, in-vicem C. MA. wiederum, wechselseise PPB. Vizzontag-születetik: renasci; vizzontag-szűlvi: regignere, regenerare C. Vizzontag-szeretem: redamo MA. Hadadot János király népe vizzontag megvívé (Monlrók III 102). Kđttést tđttel az istemmel, ő is vizzontae te volod (Helt: VigK. 77). Vizzontac hegyes keppen meg vizasztaltatom (Born: Ének. 178). Keszde vizzontag akarattyat meg teríteni: rursus coepit flectere animum suum (Deesi: SallJ. 53). Nem vđttetek az szolgálatnak lelket

viszontag felelemre, de vöttetek az fiuwa fogadásnak lelket (Szár: Cat. A2). Nem kel az ő igyét viszontag meg szórni és törvényre bocsátani (Pázm: Kal. 260). Viszontag a test szórnyű átkokkal rítalmazza a lelket (Pázm: Préd. 19). Ki az ember vért kiöntya, ember által ontassék ki viszontag annak vére (MA: Bibl. I.8). Az éktelem életéről az Esaiás proféta viszontag örök iajt kiált (MA: SB. 9. 53). Viszontag bizonyos dolog az, hogy Cypriannus hitte és tanította az purgatoriumot lenni (Bal: CsIsk. 112). Miért nem repetálot, tanulod-visitag (Com: Vest. 61). De viszontag nagy veszély elő-kerülhet (Zrinyi II.52). Lehetetlen azoknak, a kik egyszer megvilágosítottak, viszontag meg nyitadni (Sámb: 3Fel. 57). A mindennapi miséző kenyér buborékban, mellyen kereszt vagyon és ker[es]ztfül törtetik a Christusnak áldozatya gyalázatván, viszontag mind anyiszor meg-feszítetik (SzÖtv: Titk. J. 113). Én is tőle viszontag szóval izentem Kegyelmednek (MonOkm. XIV.207). Valamim énnekem is volt, kit az német császár fizetéséből gyfjtöttem, viszontag az német császár vitézi mind elvonták. 1578 (TörtT. I.47). A tenger vizei viszontag egybe folytanak (Ily: Préd. I.13). Viszontag kevély lett: item superbus factus est (II.453). Fordítsuk elménket másra, tekintsünk viszontag a táborozásra (Kónyi: HRom. 155). **2)** contra MA. dagegen PPB. Viszontag reá teritem: retorqueo C. Nem ez í az, ki ől vala es küldul vala? Nílik mondanak vala: ez, nílik viszhontag: hasonlatos ahhoz (Sylv: UT. I.141). Az baskay barom ha az Sarwoolygere joett is, senki nem bantotta, vyzontak az wjfalwsy baron znyte Baskoygh ment is, senky nem bantotta (RMNy. II. 308b). Az urak viszontak igin sietnek (MonIrók III.58). Soc helyen viszontac a sido szonac iarasat kónették (Helt: Bibl. I. c3). Viszontac mely igen atkozottac es nyuauylasoc azoc (Helt: Bibl. I. f2). Papa viszontag az ő kente fentes pilissős papiaitol meg tiltya az hazassagot (EszT: IgAny. 404). Az egyhazi nepec viszontak igen meg gazdagulnac (Zvon: Osiand. 50). Erre az seregeczkére, az melly Christus alá eskütt, esic az soc nyomoróság, ez ellen viszontag az istentelenec az verdfényen flúec (MA: Scult. 18).

Viszontagi: [diversus; verschieden?]. A tulajdon állato okból vagy mas viszontagi tekintetekből is (ACsere: Enc. 16).

Viszontagképpen: [rursus; wiederum]. Az télnék keszdetit fajlaglonak, tisztanak es viszontagkeppen hauasnak is velem lennie. 1572 (KBécs: Ev4).

Viszontagol: [respondeo; erwidern]. Egymás szeretetét viszontagolák (NótPM. 60). Viszontagló szeretethen él (Gvad: Gond. 33). Egy aránysú atyai s fiúí viszontaglott szeretet példája (SzD: MVir. 343).

[Viszontagoz]

Viszontagozás: reciprocatio ACsere: Enc. 16. Viszontagozas az, midőn a fel tött dolognak dologbéli tekintetei hozatnak elő (ACsere: Enc. 16).

Viszontagság: **1)** vicissitudo C. ma. [abwechselung]. Czőtörtők viszontaksagall valokeppen tiszta leszen. 1572 (KBécs. D6). Senkinek semmivel ne tartozotok, hanem viszontaksagall való zeretettel (Beythe: Epist. 50). A tenger habjai hat óráig a partra ki folynak és viszontagsággal vissza folynak (Com: Jan. 12). Te, ha néked gazdagságid bővön vannak, a szükölködőknek viszontagsággal azokból szolgáltat (188). Edgymásnak viszontagsággal örülniek kell (Teleki: FLÉl. 29). **2)** [res adversa; widerwärtigkeit]. Az útjában történt viszontagságok (Gvad: FNót. 10).

Viszontagságos: [mutuus; gegenseitig]. Viszontagságos zeretettel (Beythe: Epist. 50). Ezekben az isten között es mi közöttünk viszontagságos igéreti fogadás és kéz fogás leszen (MA: Tan. 1321).

Viszontagvaló: [mutuus; gegenseitig]. Ha vyzontag való zerelem lezen kewzdetek (Pesti: NTest. 21.3). A Christusnac vére kiontása ismétlen megújítása az mi viszontag való szödvetségünknek (MA: Scult. 251).

Viszontan: **1)** [rursus, vicissim; wiederum, gegenseitig]. Tees ky mettetel, ha meg nem marach ew benne es azok esmeglen, ha az hytelensyge meg nem maradnak, vyzontan beoltatnak (Komj: SzPál. 87). Ky volth az ew tanach adoya, ky choda adoth elvzwr ew neky es meg adattatnak vyzontan annak (89). Michael es az ő angyalí harczolnac vala a sarkannal, a sarkan viszontan es az ő angyalí vinac vala a Mihál ellen (Mel: SzJán. 306). Hogy az ember ha az ő szauat tarttya, visszontan néki is ezeket adgya (SzépÉnek 2). **2)** [autem, contra; aber, dagegen]. A galatasok legh elvzwr iol tanoytattanak vala az zenth Paltul, vyzontan az romabelyek gonozul tauyttattanak az hamis apostololoktul (Komj: SzPál. 20). A vlvz gondolya azokath, kyk az vristene, vyzontan az hazas azzonyallath gondolya azokoth, kyk e vylage (149).

Viszontanvaló: [iteratus; abermalig]. Hogy az viszontan való általmenetele feltett czélja légyen (RákF: Lev. II.107).

VISSZA (viz futni Boru: Ének. 225. *vyszha* RMNy. II. 236. LevT. II.23. *visszadó* Com: Jan. 190. TKis: Pan. 44. 51. Ötv: Tökél. 332. 350. Kisz: Adag. 111): **1)** retro MA. zürück, wieder PPB. Tót Mihál nagy bertelen éjjel meg vissza-feltére az nádason, rétön mind el-felcsellege (RMK. III.63). Ha az valtsagot el vezem, ew magat bykyvel bochatom, ha penig az valtsagot el nem vezem, ew magath ith vezem es az valtsagot meg kvldem viza (LevT. I.325). Vizza hatra fordulek (Mel: SzJán. 41). **2)** re- MA. zürück- PPB. A tengeren el-bémene, ű maga az vizen meg visszatere (RMK. IV.155). Mikor az pyuzt meg adgyak, tehat az zaloghott adgiak ismegh vyszha (RMNy. II.236). Külgy egy vég gyolcsot, megküldem az árát, ha tetszik énnekem, ha nem tetszik, ismét vizha küldem (LevT. II.23). Hatat adni, viz futni mind keszeritessene (Born: Ének. 225). Nyarba friget szereuen azokal, a kikkel viza voltanac. 1579 (KNagysz. E5). Vissza hazudni az mit irtál (Decsi: Adag. 34). Vizavonyoc, versengőc (Mon: Apol. 13). Mert azoc az okoc nem czac meg szüntenecc most, de vgan vizha is forgattatnac (Zvon: Osiand. 110). Vissza kelle pironkodi sok kár-vallással (Pázm: Kal. 440). Vissza es fonákül esnék, ha az én haldom, mellyet az ő életékért szenevedek, halát szerezne nekik (Pázm: Préd. 543). A nagy jószágnak ez-is egyik természetí vagy vissza volta, hogy az embernek szívét telhetlenné tészí (MA: SB. 108). Csengéssel es zörgéssel állattatnak meg és hozattatnak vissza az ő kőpűjökbe a méhek (Mad: Evang. 263). Vissza az az átkól élnek azzal (Mey: 6Jaj. III.9). A mit véle való élésre elvöttél, ugyan azont add visszá (Com: Jan. 190). Viza kell hozattatni (KCsipk: Woll. 338). Hogy az ő meg-feddője ellen visszá-pattagion (Otr: Tökél. 332). Visszá-tetezenecc magoknac az ő magokban lévő fogyatkozásokért (350). Irtóznak a sok nyomorúságtól, ismét visszá kívánkoznak az egyiptomi párhagyományra (TKis: Pan. 44). Az szó úgy volt, hogy egy hét alatt visszajűnék (Kem: Élet. 52). Mindent visszá magyarázó (Kisz: Adag. 111). Nékem vissza tetszik ez a dolog (Fal: NE. 73). Tanátos az észmélkedéssel élni, de nem vissza és vesztegetve (Fal: UE. 390). A mit vissza vagy ellenkező értelemmel lát-szik mondani, azt az ellenkező alkalmatosságok váltják (Fal: UE. 416). Vissza vagy el hagyott apja kunyhójára (Orczy: KöltSz. 6). **3)** praepostere MA. verkehr PPB.

[Szólások]. Másutt visszá-t beszél (Pázm: Kal. 362). De vizzát járnak ebben-is az emberek (MNYil: Zsolt. 76). Senkiuel vizzat fel nem uenni: cum nemine contentio-nem suscipere (Erasm: Erk. 68). Veibessem ki az visszáját, mire fordulnak ezek az én dolgaim (LevT. II.257). Garázdálkodom,

viszszátvönök: rixor PPBl. Nagy veszedelmet az ország át, mely viszhát von (RMK. II.134. 136). Visszát ne vonjatok az igaz credoval (V.161). A tanácsadó népek mind elfogyának, az köz népek egymás között visszát vonának (VI.83). A sok pogány ellen kiindulásban, senki nincsen, ki visszát vonna abban (135). A magyarok mind visszát vonsznac vala és vgyan czufollyác vala a királyt (Helt: Krón. 57). Ha egy más közöt czac visszát vonszotoc, fdegen népec is támadnac reátoc (Helt: Cmc. 15). Viszát ne vonny czac az ő beszedenec (Born: Ének. 301). Az io chelekédetek uszát vonsznac a búnökkel (Tel: Evang. I.13). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban viszát nem vonsznac (Pázm: LuthV. 61). Mintha az okosság szinte ő magával is egyenetlen és visszátvonyo nem lehetne (MA. Tan. 179). Visszát és őstököt vonhatoc felle (BalCsisk. 421).

Viszább: [propius; näher]. Nagjobb commoditasnak okaért uszább hoztuk az eo fősege hadait (TörtT. VIII.192).

Viszája: 1) [pars aversa;kehrseite]. Palástját visszájával hamar nyaka közzé rántya (Gyöngy: MV. 89). Bóltességének vagy virtussának színét és visszáját kívül belől nagy kémelve mutogassa (Fal: UE. 413). Minden állapotnak megvagon az ő előszine és visszája (479). **2)** eventus ingratus, inacceptus Sl. [missglück]. Erdélyi dolgának fordul visszája, ha vizázóbb szemmel nem teként hozzája (Gyöngy: KJ. 138). **3)** [contrarium; gegenteil]. Még ugyan itt nincs híre ezen casusnak, sőt visszáj (Thaly: RT. II.121). **4)** [impedimentum; hindernis]. Vehessom ki az visszáját, mire fordulnak ezek az én dolgaim (LevT. II.257). Kérem Kdet, igyekezzék azon, vegye ki visszáját ezeknek az én galibás dolgaimnak (258). Próbáljon szerencsét Kd, könnyebb az kész dolgot kinyilatkoztatni és végben vinni, gyülés előtt ennek visszáját kivenni (278). Czak ki kellene vonnad az visszáját, akarnak é az lét vármegében ugian derekasan oltalmazni avagi nem (RejtLev. 99). Palatinus baját, sakállát, fejét köti belé, hogy nem segítenének; vennénk ki ennek is visszáját (100). Ennek csak ki kell a visszáját venni s idején gondot viselni (MonTME. IV.239).

Viszszakod-ik: [controversor; hadern]. Barátság s egyesség tart minden dolgokat, a vizszakodó párt el-rontya azokat (Gyöngy: Nympha 8).

Viszál (viszálTörtT. XVIII.212. Fal: Vers. 877. 881): **1)** [crispo; kräuseln]. Ezerféleképen visszálni haját, festeni orcáját taval kevéség volt (Fal: NE. 85). Viszál hajak, najmos arcák, kikben csak a festék szép (Fal: Vers. 877). Ez kendőzik, firtöt vizál, szászor tükörbe fut (881). **2)** [respondeo; entgegen]. Nem úgy kedves kisasszonyom, visszálta a madár (Kónyi: VM. 32). **3)** intertexto, contexto MA. unterwirken PPB.

föl-visszál: 1) [contexto, intertexto; zusammenweben]. Visszáld fel a selyem fonalat (MesésK. 25). **2)** [crispo; kräuseln]. Felviszál vagy fordorított hajjal palástollya kopaszsigát (Csúzi: Síp. 55).

Viszálatlan: [non intertextus; nicht untergewirkt]. Neapolis-beli vizálatlan selyemnek fontját tizenhat forinton adgyák, közönséges vizálatlan selyemnek fontját tizennégy forinton (TörtT. XVIII.202).

Viszálkod-ik: altercor, cavillor, controversor C. MA. zanker, hadern PPB. Senkivel nem ellenkező, visszálkodic: nemini advorsatur (Com: Jan. 185).

Viszálkodás, vizzálkodás (vizzálkodás Zvon: Osiand. 4. Zvon. Post. I.536): altercatio C. cavillatio, contentio MA. zank, hader PPB. Igenetleneg, partalos es vizzálkodas nem lezou (Mel: SzJán. 528). Ez kérdésről bölczek közöt nagy vizzálkodás

vagon (Fél: Tan. 92b). Másik ellenkezése a gonoszoknak az akaratnak vizzálkodásában vagon (Pázm: Préd. 593). Nem igazságban, hanem hazugságban és tévölégsekben egyesül, az ki minden vizzálkodásnál nagyobb vizzálkodás (Zvon: Post. I. 536. Zvon: Osiand. 4). Ha peug vizzálkodást találz közöttök (Czepl: MM 17). Mert eleitől-fogva minden-koron vóltnak valami, szegre-vonások, vizzálkodások az ecclesiában (Pós: Igazs. I.505). Ha ni vizzálkodás vagy egyenetlenség volua az hadak közt azt eligazítsa (Borcs: Lev. 327).

Viszálkodó: 1) cavillor C. altercor MA. zanker, haderer PPB. **2)** [contentiosus; zänkisch]. Hatodik esztendeje, mióta együtt lakom vele, de soba csak vizzálkodó szavát sem tapasztaltam. 1759 (Hazánk I.216).

Viszálkodóképpen: [contentiose; zänkisch]. Sarmánt pedig mind tsak vizzálkodó-képen felelt (Kónyi: VM. 15).

Viszálkodtat: [altercationem moveo; hadern machen]. A: vy vizzálkodtatot tanetast hirdetic (Mon: Apol. 2).

Viszált (vizzály? LevT. II.363): intertextus MA. gestickt, untergewirkt PPB. Vizzállott-fonal: licia MA. A satort csinályad tíz karpitból, vizzált feier selyemből: tabernaculum vero ita facies, decem cortinas de bysso retorta (Helt: Bibl. I.003). Ha módod lesz elküldésben, végy más fél vizzály posztó-rását, olyan színt, a minemű szereted (LevT. II.363). Az sátort csinályad fejr vizzált selyemből: tabernaculum facies de bysso retorta (MA: Bibl. I.72). Mindenféle jó karmasin, vizzált selyemnek fontját tizenkét forinton adgyák (TörtT. XVIII.212).

Viszáltat: [torqueri curo; drehen lassen]. Murányban kötel-csináló is lakik vala, ezzel köteleket gyorsan vizzáltatott (GyöngyD: MV. 79).

Viszáltatás: 1) [controversia; streitigkeit]. Nem chyak vyssaltatas volna oth es myrtykletlensygh, de mgg nemynemv ykтелен egvöltnlenség (Komj: SzPál. 113). Hallok en ty kvázítetek vyzzáltatasokoth, paarth wtysekel (165). Valtozo szerenczekben forganac az mazouiai es russiai hertzegsegbeliek az egymas között valo gyülölkedősert es vizzáltatasert. 1582 (KGalg. Fv). Egynihanszor tamadnac vizzáltatasoc es hadi kezdetec. 1582 (Kal. Fij). Az tudomannac vizzáltatasaban: in controversiis religionis (SzCsere: Conf. 9). A conciliomokat a hit dolgaiban támasztott kérdéseknek s vizzáltatásoknak el-igazításában megalatkozhatatlanoknak tartotta (Veresm: Lev. 54). **2)** [pervertitas; verkehrtheit]. Ez felec leszneoc soc fele vizzáltatással, hogy az mikor teelnece kellene lenni, nyari idő vagon (Born: Préd. 8).

Viszály?: [contentio; streitigkeit]. Az had az vizzálynok [így] nem kedves vendége, mert már ettől soknak a szája el-ége (Kónyi: HRom. 13).

Viszályos: [inversus; verkehrt]. Ezt az ellent-álló erőt ez után vizzályos erőkődésnek fogjuk nevezni (MolaJ: De rerum natura 19). Az erők a távültelemek vizzályos duplázott tartózában munkálkodnak (32).

Viszán: transverse PPBl.

[Viszános]

Viszánosan: [vitiose, perverse; verkehrt]. Talán idegen információk fordították vizzánosan az dolgot (MonTME. V.403).

Viszányoz: [respondeo; beantworten]. Levelemet vizzányozta (Gvad: VLav. 38).

Viszás: perversus, pravus, difficilis, distortus, morosus MA. [discors, contentiosus]; verkehrt, verdorben PPB. [zänkisch]. Ti házi szolgák engodietek az ti gazdáitoknak, nem czak az ioknak, de még az vizzásoknak is (Fél: Bibl. II.147). Ennek ez

napuk szive visszasa, felen-jaro, engedetlen (Szár: Cat. D). Az isten nem gonosz avagy visszasa (MA: Scult. 216). Visszasz feleségétől menyi kísérteketek szenvede (Megy: 3Jaj. II.160). Az angliai királyllyal orszaga viszas lévén egymás ellen fegyverkeznek (MonIrók VIII.161). Maguk között is visszások voltak (351). A fele-más, járom-szegre vonó, a visszasa, rosz életű társal meg-verettetett házasság (DEmb: GE. 149).

Visszáson: [litiganter; stroitig]. Egyik fél a másiknak beke-ségét viszontag ne zavarja, egy-más között visszason ne éllyenek (SzD: MVir. 53).

Visszavaló: 1) [distortus; verkehr]. Latuanc Egdagalos nemzetét minden emberi nemzet ellen vizza valo törüénékel éltettévé (BécsiC. 76). Atta az wrysten ewketh vyzhawalo ertelemre (Konj: SzPál. 48). Vissza való, sardonius nevetség, mert rája őket belől az őnmön lelkec esmeretince férge (MA: Tan. 10). **2)** [iteratus; abermalig]. Reménylé a gróf rövid idő mulva vissza való téréstiket (Mik: MnlN. 114).

VITÉZ (vitéz Fr: SzJán. 131): **1)** miles C. MA. soldat, kriegsmann PPB. A fejedelem vitézi viuec Ist az itélő hazba es égbe götencec ő hozia minden sereget (MünchC. 68). A vitéz égégic lancaul ő oldalat megfuituan legottan vér es viz kiföla (211). Az vitéznek vala vak zöme, hogh megh öklelte volna Ihusnak oldalath (WinkC. 226). Cristusnak vitéze zent Damankos (DomC. 25). Bodog vitéz Cristoff (KeszthC. 443). Ada Jupiter az eztergot nekik, mely wgyan vitezec modra inar wala kewz-tewk, eos a mellyet tal wala, meg ezen wala (Pesti: Fab. 16b). A várbol mas vizi erőt latac, Duna vizen az kie elő labánac, kin vitezec ezac el almekodanac (Göres: Mátv. 14b). Biruan vitezeket en alattam: habens sub me milites (Fél: Bibl. I.11). A ki ma vitez, holnap püspöc: hodie qui miles cras episcopus (Mon: Apol. 251). Ellenségin gyözködő vitez (GKAt: Titk. 496). Vitez a vivástól származik, hogh-már vitz-ez (1120). Meg-szóllala a vitezbez mondván néki (Zrinyi: Symb. 9). Ahon áll egy vitez (Szöl: Bar. 71). Magok a vitezek ő tőle oktattatni kériki vala (Illy: Préd. I.57). Igen sziszergettek, rettegtek, reszkettek it még a regularis próbált vitezek is (Bíró: Micae. 190). **2)** [fortis strenuus; tapfer, mutig]. Más felől a vitez népeknek böw aiándokokat ada (Helt: Krón. 29). Hannibálnak vitez hadát Campania a maga gyönyörűségével meg-vesztegette, el-lomhította (Zrinyi II.177). Mi vitezek vagyunk, mikor keves vagy meszsi az ellenség (Bercs: Lev. 95).

cafrangoslovú-vitéz: ephippiatus C.

fő-vitéz: triarius C. Zasto tartoy valanak ewt yeles few vitezecök (ÉrdyC. 547b. CsomaC. 2).

kérésztés-vitéz: miles cruciger, cruce tesseraria indutus PP. kreuzsoldat PPB.

kopjás-vitéz: miles hastatus, doriphorus; spießknecht PPB.

könnyűfegyverzetű-vitéz: ferentarius C.

seregelőttjáró-vitéz: antesignanus; der in der schlacht voran gehet PPB.

százados-vitéz: [centurio; hauptmann]. Százados viteznek Pál azt mondja vala, ezt hallá százados, hadnagyak megmondá (RMK. IV.189). Az százados vitez és az kie ő vele valának mikor láttac volna az föld indúlást, igen meg rémüléne (Kár: Bibl. III.30).

szégyény-vitéz: artolaganus PPB.

szentélt-vitéz: eques auratus; ritter des güldenem vlieses PPB.

új-vitéz: tiro PPB.

választott-vitéz: miles triarius; auserlesener soldat PPB.

Vitézél: [pugno; kämpfen]. Vrnac hílai en bennem vannak, kiknek mergek meg ittak en lelkeket es vrnac retteneti ellenem vitezlenek (DöbrC. 520).

Vitézlő: 1) militans, belliger, militaris MA. [kriegs-, militärisch]. Az fejedelemnek vitézlő nipi fogák az Jesust az itülő házban (Sylv: UT. 145). Im vast is ismeh wyoban fel szendvíték az vitezleo nepek, hogh imar az nagy inseget es niomorusagot tonab semykepen nem czenedhetyk (RMNy. III.107). Az idefel való ő felsége vitézlő népe is Kd birtoka alatt vagyon (LevT. II.180). A nemesseget vitezlő dolgokkal szerezhetik meg (Ver: Verb. 8). Az egez vitezlő sereg (Fél: Bibl. I.49). Egy jámbor vitezlő ember: homo quidam miles (MA: Bibl. IV. 116). Az kiráit minden vitézlő seregivel az tengerbe vesztetté (Zvon: Post. I.59). Nem mégyen az ifju sem hadban sem idegen országokban vitezlő mesterségeket tanulni (Zrinyi II.178). Kiváltképpen az Szathmárban küldött vitezlő néptől voltak nagy angustióban (TörtT.² IV.74). Szép dolog volna, hogh ha a vitezlő uraim ki igazittanák a táborból a káromkodást (Fal: NA. 218). **2)** strenuus MA. [tapfer]. Erősen harcoltam vitezlő kezemmel (Thaly: Adal. II.259). Erősen harcoltam vitezlő vitézzel, sok rácot levágtam édes fegyveremmel (256). **3)** [nobilis, generosus; edel]. Ez lewel adasseg wythezlew Banffy Ferencz-nak (RMNy. II.9). Vytezle vramnak es baratomnak Lorant Myklosnak adassek ez lewel (LevT. I.7). Vitezlő Megyeri Imre-nak Szép Lakon lakozonka istentől kegyelmet kiuonac (Frank: Hasznk. Aij). Revideálta a levelet, kiben 1162 ember volt fel-tive fegyverviselő vitezlő rend cselédestül (MonIrók XV.633). Nagysagodat vitezlő úr barátunk kériki, legyen el a nevezett kívánások nélkül (TörtT.² I.434). Nemzetes vitezlő Dobozy István (RákF: Lev. 187). Az ország, az vitezlő rend csak szolga, lát Nagyságod is csak szolga (Bercs: Lev. 713). Nem mondom, hogh szürben, boeskorban járjon a vitezlő rend, kétségekivil ily kúntösbén rosz látszattya volna (Fal: NE. 29).

lovas-vitezlő: [eques; reiter]. Midőn két sok jószágu lovas vitezlőt elő menni látott volna, mindgyárt fogságba vetteti őket (MA: SB. 155).

Vitézi: stratioticus C. militaris MA. soldatisch, kriegerisch PPB. Gyönyörködőg vala vitézi dolgokban (Helt: Krón. 66b). Sies meg adni ez meg romlot vátat, ne veszes it el so nyomortaltak, vejlunc egytembe vitézi magadat (Helt: Canc. 112). Vitézi módon fogolodnac vala (Kár: Bibl. I.397). Vitézi jelekkel és czimerekkel fel-ékesítetté: stemmatibus condecorati (Com: Jan. 152).

Vitezked-ik: permilito C. milito MA. [kämpfen]. Martyron-sagokat zenwedween nagy eressen vitezkedttenek (ÉrdyC. 273). Camillus a io romai vitez Romaba vitezkedik (Szék: Krón. 55). Titus császár serénykedik, népe előt vitezkedik (RMK. VI.159). Vitezkedgyünk jó vitezkedést meg tartván a hitet és az jó lelki isméretet (Tel: Evang. II.307). Könyű az pohár mellett vitezkedni (Decsi: Adag. 72). Tartóztassatok magatokat a testi kívánásoktól, mellyek vitezkednek lélek-ellen (Pázm: Préd. 85). Minden levita az gyülekeket sátorának szolgálatyában vitezkedgyec (MA: Bibl. I.127b). Az testnec kívánási vitezkednec az lélec ellen (MA: Bibl. IV.226). A Christus anya-szent egyháza, melly ez földön vitezkedik (Matkó: BCsák. 371). Vitezkedő anyaszent-egyház (Köl: Idv. 181). A maga es ellenségének erejét cirkállya meg, az ki vitezkedik (Pataki: Reg. 42). Ti bátor seregek, Bellona igaz magzati jól vitezkedtetek (Fal: Vers. 865).

Vitezkedés: militia MA. [pugna, certamen; kampf]. Tee-neked tartozwnk vitezkedőessel (ÉrdyC. 548). Kardot ada néki és bátoritá az vitezkedésre (Pázm: Kal. 789). A sebelt és ütéseket a vitezkedéstől el nem fogják a zoldosokat (Pázm: Préd. 167). Voltake az romai papak közül, kik az vitezkedést kőrösztyen emberhez illetlennek tartottak (Zvon: Osiand. 155). A kéme-

nec a vitézkedésben (in militia) jeles haszna vagyon (Com: Jan. 148). Vitézkedésből ki-aggott érdemesec: eremiti (153).

eggyüttvaló-vitézkedés: commilitia C.

Vitézképpen: militariter MA. kriegerischerweise PPB.

Vitézség: militia C. [pugna; kriegsdienst, kampf]. Io vitézséget vitézkettem (Fél: Tan. 483b). Nem veszed eszedben istennek kegyelmét, hogy erőt adott néket és vitézséget (Zrínyi I.15). Vitézségeimmel is soha nem kérkedem (70). Az jó vitézségnek ellenség próbája (Rim: Ének. 310). Vitézséggel otthon pírtyolni, tudsz az Bakonybal pásztorokat lopni (Thaly: VÉ. I.152). Vitézség, harepróba nekünk az életünk (Thaly: Adal. I.100). Idvességek keresésében tunyák és nem akarunk jó vitézséggel vitézkedni (Misk: VKert. 196). A magyar vitézséghez magahittás kell, az kapoczánt nem szenved (Bercs: Lev. 124). Azt akará, hogy a szem-kőzt bátorokó vitézség lenne a nyertess és nem a hát meggett kullogó róka-fogás (Fal: NA. 238).

Vitézségés: [fortissimus; helden-]. Nincz hatalmán, hogy árecon ő néki vitézséges voltán (Zrínyi II.59).

[Vitéztelen]

Vitéztelenség: [pusillanimitas, debilitas; feigheit]. Soha én te rólad nagy gondu elmében ily vitéztelenséget nem eresztettem (Zrínyi I.157).

Vitézül: militariter C. [fortiter; tapfer]. Vitézül meg általmazác magokat (Helt: Krón. 19).

VITLA: vimen; wied, wiederiser PPB. reis zum binden, flechten Adámi. Hosszu karó póznácból, vitlácból, szironyokból és egyeb hajló s köté veszőkből fonatic a sóvény (Com: Jan. 71). Szükséges hás-fának kérge vagy valami madzag, pánt-vesző vagy vitla, kivel be-kösse az óltott tókére vont eszközt (Lipp: PKert. III.24).

VITORLA: 1) carbasus C. MA. [segel]. Vitorlát bostáni: velificare MA. Az árbotz-fáboz a vitorlát kötik: funes qui antennas ad malos*destinant PPB. Yme nekyk yeleneek bodog-sagus zent Anthal az hayonak vitorlaya felet (ÉrdyC. 314b). Egy partot kezdének azontól láthatni, vitorlyákat azért kezdének felvetni (RMK. IV.203). A sas háromszor kertilés szárnyon az juhokat szárnyait mozgatuan mint gálya vitorlyát (Zrínyi I.73). Vid végen előttök mint gálya tengeren, kinek sok vitorlája leveg az égben (II.12). Nagy sok aranyos vitorlák levén rajtok (Szal: Krón. 208). Ha a vitorla forgatást masra bízza (Czegl: Japh. 7). A szerencsét vitorlával írták-le a régiek (Pataki: Reg. 199). Hogy meg ne rekkenjen az ember mély gödörben, mintegy tengeri vitorlát ventak fel az mélységes gödör felibe (ErdTört. Ad. II.64). Az nagy öreg hajók sok nagy vitorlával mint egyegy kastély ugy látszik az tengeren, hogy fejrlik (Tört. I.195). Nem gondolnám szükségesnek lenni, hogy Aegyiptus-felé eregessük a vitorlát (Fal: NE. 8). Tudósítaná, mikor kellésék a bubok vitorlyáit nap-kelet s mikor nap-nyugott felé ereszteni (Fal: NA. 127). Nem elégzik meg azzal a tudós révész, hogy a szökelek terjegette vitorlái, okos kormány is kol hozzá (159). Jó szélnek meg eresztvén a vitorlyákat sebesen, vigan úszkáltak Macedonia felé (Fal: TÉ. 694). **2)** velum MA. [vorhang]. Mynd e may napiglan marad azon vitorla: el fedezes az o tőrueinek olusasaban vigan (Komj: SzPál. 203). Az templomnak vitorlaia: velum templi (Sylv: UT. I.122b). Szép aranyos bárson vitorla állá véuée a királyt (Helt: Krón. 136b). Ottan kettő szakada az templomnak is amaz vitorlaia (Born: Préd. 247). A Christus halalok az templomnak vitorlaia kettő szakadot (Fél: Tan. 265). **3)** bractea venti, pinnula versatilis PPB. [wetterfahne]. Háaz avagy torony ormója, melyre a szél annyát, vitorlát és a kakást szokták helyeztetni: pinnaculum PPB. Az templom vitorláján való kakas (MesésK.

15). A házon lévő vitorla az szélhez tart (Veresm: Lev. 184). Torouyhoz való vitorla nro I (Tört. IV.154). Szeleskednek mint a vitorla az háznak tetején (Fal: UE. 402).

előljáró-vitorla: dolon Com: Jan. 89. [vordersegel]. Egyebec a vitorlákat, minéművec a középv avagy öreg vitorla, felső vitorla és az elől járó vitorla, kifejtie (Com: Jan. 89).

forgó-vitorla: vertumnus, pinnula versatilis PP. kleiner flügel auf der spitze des hauses, der vom winde getrieben wird PPB.

fölső-vitorla: artemon Com: Jan. 89. [bramsegel].

kakas-vitorla: ventibracteola, ventilogium PP. hahn auf den gifeln der hüuser, vom winde getrieben PPB.

öreg-vitorla: acatium Com: Jan. 89.

Vitorlás: velificatus, velificus MA. mit aufgerichteten segeln PPB.

Vitorlásos: velificus C.

Vitorlás: [velificio; segeln]. Az először hajókázó vagy vitorlázó a tsömört alig kerül-el (Com: Jan. 75).

Vitorlásás: [velificatio; das segeln]. Tsendes lévén a tenger a vitorlásás elő nem mehet (Com: Jan. 89).

Vitorlázkál: [velificio; segeln]. Az először hajókázó és vitorlázkáló a gyomorháborgást alig kerül el (Com: Jan. 90).

VÍZ (vezet RMK. VI.264): **1)** aqua, lympba C. unda MA. wasser PPB. A számba vizet veszek: affoco C. El-folytt a víz: *aufugit aqua; a vizet meg-gátolui: *arcerere flumen; gázlóban járnai a vizen: *atterere alveum PPB. Ad quendam rivulum Wyzfallw, theutonice Dorffsayft vocatum. 1290 (C. P. VI.355). Meg esmerue fanak es gewkereknec es vyzeknek yozagyitt (EhrC. 26). Ha zomiohozandol, mennel az edénékhez es igál vizeket (BécsiC. 4). Mereh vizet temagadnac a körnől fekesert: aquam propter obsidionem hauri tibi (263). Gazolnak altal az vyzen (VirgC. 109). Cetek es vizekben indviok algatok vrat (DübrC. 231). Megh tereenek az vyzek ew garattyokba (JordC. 292). Sokzor esyk az zemben, gyakorta az vyzben: saepe cadit in ignem, saepe in aquam (408). Az vizeknek arradasyt batran es zerenchesen altal mene (DomC. 121). Sem az zen egethetne meg ötet, sem az víz mereyhetneye meg (BodC. 2). Eg ceppenet vizet nem nerhet vala az mas vilagon (12). Myndden zyksegre te borgy vyzeth (ÉrdyC. 340). A vezet borrh változtatá és a menyegzőt megvégszátatá (RMK. VI.264). Vtana zeket volt egh aga, azt es halwa zerrel wontak ki az wizbowl (LevT. I.330). Ott oszlie vala négy fő vize (Helt: Bibl. I.A3). E varosbelieknek leányi ki időne víz meritenyi (Helt: Bibl. I.K3). A tűz es az víz meg nem gyalazhat (Born: Ének. 238). Nem vala az népnek inuia való vize (Kár: Bibl. I.152b). A vizekben szük leszon az hall. 1591 (Kal. C5). Az ő fő hazanak gerendit allattya az vizekben (Szár: Cat. C4). Vizen szöknec, belé őlik magokat (MA: Sb. 133b). Könyü had és bátor, ninchen tartalékja, sem tűz sem sebes víz (Zrínyi I.21). Az vizek közé szöru (Bercs: Lev. 358). **2)** succus NémGl. 136. [saft]. Oz gimilnece vvl keseruv nola vize, hug turchucut mige zokoztia vola (HB). Ila az nyírfa vizét az saít óltóiában tészed, a saít meg nem fýrgesodie (Mel: Herb. 17). Az maioranna vize es pora agy velót es feiet tisztit (BeytheA: FivK. 74). A vize job a kelyésre, sebre, minden haszonra dagadást vgle mosni (78). Edgy mogyorónyi terjéket borza vizen el-olvasztván (PP: PexC. 32). Lo laba ha meg varasul a vage meg tetvestül, kanyad körcs fanak a vizeivel (OrvK. 94).

[Szólások]. Víz eszét a hagymáz hamar meg-bodulta (Könyi: HRom. 17). Zavaros vízben nevekedett szilaj ifjúság (Bod: Pol. 178). Amaz az nagy Asianak begler békje,

ez vizen szárazon fő-ágyús-mestere (Zrínyi I.106). Meglásd, az *vizre ne vigyen: ne quis te a tergo fugientem cuspide figat MA. Akkor fejszével vágták a vizet (RMK IV.80). Félék, ha Csáki Ferencz uram érkezik, hogy vizet zavar (LevT. II.324). Az angliai király eránt való reménységé vizzé lótt (TörtT.² III.17). Utólyára vizzé válik reménységek, rajta vesztenek (Fal: UE. 455). Mondhatsz, mint alkuszik meg az aggodalom a mulatsággal? Úgy mint a tűz a vízzel, a föld az éggel (Fal: NE. 28).

[Közmondások]. Tengerbe vizet: noctuas Athenas (Decsi: Adag. 9). Mindenre jó a víz (201). A víz italtól nád terem országban: multa aqua maceratur barba (302. MA). Könnyen nyeli a szomjú ember a vizet (Pázm: Préd. 296). *Főtől árad a víz: ubi papa, ibi Roma MA. Magyar mondás: A vízbe ne lépj, míg kövét nem látod (Fal: UE. 439). A ki már merül, későn bánkodik, hogy a vízbe lépett (422). Mély víznek tartjuk, melynek fenekére nem látunk (491). Az essőt kerülő sokszor vízbe esik (SzD: MVir. 125). Szomjú ökörnek zavaros víz-is jó (264).

álló-víz: stagnum Pesti: Nem. III.76. reses aqua MA. see, stillstehendes wasser PPB. Vethee az pwtzaath allo vyzekkee (Keszh. 298). Egy nagy álló vizet akarta vala meg száraztanyai (Helt: Krón. 2). Ha az álló vizek nem lesznek vala, akkoron a scithiaic el nyertéc volna tölle mind az egész országot (7). A Balaton álló víz mellet (36).

alma-víz: pomatum PPB. vinum pomatum, pomaceum; apfelsaft PPB. Lóret, alma vizet isznac (Born: Préd. 317). Hogyha igen fő és urak előtt kedves almavizet akarsz csinálni, így cseleködjél (Radv: Csal. III.49).

ár-víz: inundatio aquarum MA. überschwemmung PPB. Kimenven Jesus ű taneitruaival Cedron arvize elve, hol kert vala (DöbrC. 464). Karachon vtan levu nagy ar vyz (MargL. 137). Az meely kewan ky ontottaak vala agya veleyt, heet ezendeeg semy arwyz el nem moshatta weereeth (ÉrdyC. 545). A nag arvizek gabonayt ky zaggata (TelC. 85). Kdet látni kelene mennem, de sok gondaim miatt nem érkezem, az ár viz is tartóztatott (LevT. II.70). A szenvedések ár-vizei el nem óltották hozzánk-való szerelmét (Pázm: Préd. 557). Hallatlan szörnyű ár-vizek, tenghleri báborúik (Alv: Post. I.31). Könyű bad és bátor és gyors mint az ár viz (Zrínyi I.21). Az én könyvem ár viz és tenger bánatom (Zrínyi: ASyr. 184). Az isteu mi ellenünk néba jég-essőt, ár-vizet, szárazságot támaszt (Hall: Paizs. 75). Hozzája állottam s vele együtt igen nagy ár vizeken s nagy sárokon mentünk le Csórára. 1759 (Hazánk I.140). Tele ár viz beszédje, de egy tsep ész sintsen benne (Fal: BE. 579).

[árpa-víz]

főtt-árpavíz: ptisana C. MAI.

citrom-víz: [aqua citrea; limonade]. (Vect: Trans. 25).

csúr-víz. Czúrvíz vagyec: permadeo MA.

csurgó-víz: [fons; quelle]. Az hauzmanszkosztja nem volt több az levainak az csurgó-víznél, abban hatszer is itaják (RákF: Lev. 400).

édős-viz. Rivulus ydes uyz alio nomine Libsayff. 1290 (CodPatr. VI.355).

edző-víz: [aqua ferraria; ätzwasser]. A kovás a vasat az álló vason veri es az edző-vízbe béveti (Com²: Jan. 87).

égetett-víz. Az patikáriusok égetet vizet elegyítnek az éget bor köziben (MesésK. 10).

élő-víz: lebendiges wasser KirBesz. 123.

epe-víz: aqua fellis Kr. [gallenwasser]. A mi urunk istenünk halgatásra juttatott minket és epe-vízzel itatott bennünket, mert vétkeztünk az urnak (Káldi: Bibl. Jer. VIII: 14).

eső-víz: aqua pluvialis MA. aqua coelestis PPB. regenwasser PPB. Ezek eső viz nélkül való ködök, melletek az szelek ide s tova hatának (Sylv: UT. II.135). A zuhogó tsorgó patakok gyorsan alá-folyó eső vizek: torrentes sunt aquae pluviales (Com: Jan. 13).

fahéj-víz: [aqua cinnami; zimmetwasser]. Bauffi uram azon kér, hogy égess fahé vizet mennél erősb lehet, én is kérlek, vetess fahé vizet (Thurzó: Lev. 1.94). Tegnap én egy süveg nádmézét kölesön kértem ű felsége számára fahéjviz kikészítésére (TörtT.² III.387). Töltsenek a szájában jó erőss fahéj vizet (PP: PaxC. 30).

fekete-víz: [coffea; kaffee]. A fekete víz főzőjének 3 frt 20 d. (MontME. I.152). Az fekete víz főzőnek attunk 2 t. (160).

féredő-víz: [baluenn; badewasser]. A Dominus vobiscum felette nagy mester, díszes ruhát ad ez, sok feredő vizet mosoktul ez meg-szúr (Czegl: Dág. II.71).

féresztő-víz: [lavatio; badewasser]. A sz. lélek tiszta féresztő-víznek nevezetlik (Sárp: Nőé Előb. 1).

folyó-víz: 1) fluvius, flumen, amnis C. rivus MA. fluss, fließendes wasser PPB. A folyó víz tekereg: fluvius *errat; igen tekeres folyó-víz: *contortus amnis; a folyó-víz a tengerbe bé-foly: amnis *effunditur in mare; a folyó-víz a völgyeken foly-le: flumen inter valles se insinuat PPB. Isten ad folyó vyzett es kutforrasokat ynnotek (EhrC. 140). Vitettek egy nag folio vize (VirgC. 109). Etannak folo vizit te zarrastad (DöbrC. 140). Nem chak cheppey, de folyo vyzey folyanak (ComC. 179). Radanumnak folyo vizeen Tarakonomban rakatattott vala nemes clastrom (DomC. 199). Syralmagnak anne folio vyzet hozyak vala ky az eo zyvekbevl (294). Lataak, haat yme egy zeep folyo vyz mellet vannak (ÉrdyC. 338). Mykeppen folyo vyznek mellette yltetheth fa (KulcsC. 1). Az folyo vizeken megh chynaltha ewteth: super flumina praeparavit eum (FestC. 12). Az ű oldalal eg folio viz massa vala, kit a gubernator rea gatoltak (Szők: Krón. 209). Edenből folyoviz jó vala ki a kertec nedvesítésére (Helt: Bibl. I.A3). A folyo viz elszonárkoznán megszárad (IV.36). Az folyo vyz wy folyasra gyakorta szokot szegnye (Ver: Verb. 166). Folyo vizeknek veszedelmibe, tolnaic közt való veszedelmekbe voltam (Born: Préd. 290b). El íttek az folio vizek: venerunt flumina (Fél: Bibl. I.11). Szóknak folyó-vize észnek csepe: verbarum flumen mentis gutta (Pázm: LuthV. 4). A folyoviz az mezőket öntőző ot lakosoktól ki arkoltatik (Forró: Curt. 493). A Tisza folyó vize partyára érkezének (Liszny: Krón. 348). A folyó-vizet kezekkel es paisokkal fel akarták dugni, hogy alól a tábor gázlóban által mehete (DBenkő: Flor. 175). 2) Eridanus ACSere: Enc. 100. A déli jegyek a régiék ezek: a cethal, a folyoviz, a sisakos orias (ACSere: Enc. 100).

forrás-víz: [scaturigo; quellwasser]. Az harmadik angyal is ki önte az ű szeles száin poharat az folio vizekbe es forras vizekbe (Mel: SzJán. 389). Az Jóseph olyan leszen mint az forrás víz mellet való termő ág (MA: Bihl. I.47). Az ki én benem hiszen, annac testéből forrász vizec folynac ki az örök életre (MA: Scult. 602).

főtt-víz: [succus medicatus; saft]. Nagy szeretettel tartotatok es kwlomb kwlomb főtth vyzekkel (RMNy. II.107).

halas-víz, halászó-víz: [piscina; fischeich]. Emeld ffele the kezedet Egiptomnak vyzeyre, allotokra es halas vyzekre (JerdC. 19. SzékOkl. I.298). Nagy halas tó, morotva és egyeb halazo viz (Ver: Verb. 215). Jószágotat halászó-vizeivel, malombelyeivel birtam (MontME. I.109). Halászó víz itt nincsen, régentén volt egy tó, de igen elpsztúlt (Gér: KárCs. IV.287)

Halászó víz ezen a határon az várhoz nincsen, hanem esikászó helyek valnak az rétségen (303).

hév-víz: 1) [thermae; warmbad]. Hévíz főrdő: thermae C. Irtam az hévízben (LevT. II.35). Hévízben őrmest ez héten elmentem volna, de az tartoztatott, hogy Nyáriak mind ott vannak (113). Fel gyúta wy Budánae az hafstattyát a fel bew viz mellett (79b). Hévíz vizekben, gőz főrdőkben a szennyec, mocskoc mosattatnae-le (Com: Jan. 114). Lyublyón az hévíz kedvéért meg vonván magát többire minden elő alkalmazosságok nélkülül vagyon (Gér: KárCs. IV.529). Kült a stubnyai hévízben 1674 esztendőben (GyűgyD: MV. Előb. 4). **2)** [aqua calida; warmes wasser]. Hévíz vizee fornac ki az hegyekből (Helt: Krón. 4). Mikor az ludat az hó vízben érteted, melletted hideg víz legyen, hogy az kezedet abban nárcsad (Radv: Szak. 75). Hévízzel meg-töltött vannám (Gvad: Pösty. 23).

hó-víz: *aqua nivalis PPBL. [schneewasser]. Ha én magamat hó vízzel meg mosom is, vgyan az verembe tisztatuaul engemet (Kár: Bibl. I.517). Ha a hasamba töltök csak hóvizet, akkor a poezis nékem karcsum fizet (Thaly: VÉ. II.118).

ivó-víz: aqua potui apta, potabilis SI. [trinkwasser]. Ő táplálta vgyan azonokat ivó vízzel-is az ötet ábrázoló kő-szálak folyamjából (GKat: Titk 393). A nép ivó vízből meg-szűkülvén a Mozes ellen zugolodott (416). Az ivó víz, ha méreggel megvesztegetetnék-is, ha az unicornis szarvát belé mártjuk, menten egészségessé tétetik (Misk: VKert. 98). Porrá tsinálid ezeket és az ivó vízben hintsed a lónak, hogy arról igyék (Cseh: OrvK. 67).

íz-víz: [sanies; eiter?]. Ha a seb mellől sárga szabású víz kezd ki-folyni, az az íz-víz (Cseh: OrvK. 37).

jeges-víz: [aqua glacialis; eiswasser]. Ha nyárban leszen, jeges vízben tartsa az borjút (Radv: Szak. 10).

kapor-víz: [succus capparisi; kapernsaft]. Mikor fáj, kapor vízzel köttem be a fejemet (LevT. II.157).

kérészt-víz, kérésztőlő-víz: aqua baptismalis; taufwasser). A mit fogatam az kereszt víznek főlvéte, ezeket erősen meg nem tartotam (VirgC. 2). Ky evtet az kereszt vízzel felemelte vala, lattatyk vala az ev lelky anyanak (DomC. 5). Yeleneth leen az ev keresztly anyanak, kyt nykoron az keresztly víz főlvé haza vyttenek... (ÉrdyC. 449). Megh mosatunk az zenth kőrösth vízzel az régi bñnkéktől (Komj: SzPál. 32). Kis karácsontól keresztvíz lött Pál remete mint nagy dísz (RMK. II.367). Egy tepsit vöttünk praedikátor uramnak kezében kőröszőlő víznek valót (MonTME. I.21).

kút-víz: aqua puteana, fontana, cisternina MA. brunnenwasser PPB. Todd hideg kut vízben, hadd álljon abban egy kevéssé (Radv: Szak. 225). Majd ott hidegítette volna iol főző konyhás gyomrat lab kapalasabol szarmazott kut vízzel (Bal: Epin. 7).

láb-víz: [aqua pedibus lavandis; fusswasser]. Mosni kell a fejét fájlalo embernek lábait ilyen láb-vízzel (PP: PaxC. 5).

mosdó-víz: [aqua corpori lavando; waschwasser]. Mykoron az mosdo víznek moslekat akarna ky vinny (MargL. 25). Az zolgaak nagy bozzwal yletyk vala zegheen iambort, ky mosdo vyzet cuteth feyeere ky maslekat (ÉrdyC. 410b). Mikor osztán rendet állottanak, az poháruok elé-állott az mosdó vízzel és kendővel (MonIrók XI.324). Mozdó vizet hordanak (Fál: Ének. 49).

nyír-víz: [aqua betulacea; birkenwasser]. Csiger, nyír aféle csinált vizeket megibattam (Bethl: Élet. I.198). Nem drágább az nyír-víz az tokaji szíretnél (RákF: Lev. I.651b).

özön-víz: diluvium, cataclysmus MA sündflut, flut, wasser-guss PPB. Ewzön vyzel be bwrytotta ewketh (AporC. 142). Vizeknek czergetegi el tvlanak, Abyssus özön vize (DöbrC. 250). Az özön viznek előtte valo napokban észnek s isznak vala (Sylv: UT. I.39). Ha isten a gonoz zaporodásban gyönyörködött volna, nem emeztette volna meg az özön nizeuel ez uilgban valokat (Frank: HasznK. 65. Valk: Gen. 5). Ez az csapás és nyavalya mint egy özönvíz ki rohat mind az egész világra (MA: SB. 12). Minden vétek és fertelmesség mint az özönvíz ugy eláradott és elhatalmozott (MA: Tan. 1179). Nem veszi el isten tőbbül az világot özön vízzel (Post. I.28). Az özön-víz után elő jöue a Nimrodnak nemzetsége, ki a szent pátriárkakat igen háborgatta (Mad: Evang. 155). Nyakokban a minden nyomorúságoknak özön-vizét várták (GKat: Válts. I.418). Az özön víz ég alatt minden hegyeket elborita (Czegl: MM. 66). A szép kertet eltörlötte az özönvíz (279). Az özönvizek eláradának (Ily: Préd. II.490).

patak-víz: *aqua fluvialis PPBL. [bachwasser]. Patakvizet és forrást czudaképpen az erős kősziklából eresztél (MA: Bibl. V.35). Bárcsak a patak vízben legyen szabad innom (Szentm: TFü. 14).

rózsavíz: [aqua rosacea; rosenwasser]. Nádmézeld meg, rósa vizet is töltis hozzá (Radv: Szak. 81). Hints tricinnetet reá s rósavizet is töltis hozzá (102). Gyakorta kell hintezni rósa vízzel, hogy olaja ne ereszkedgyék (Szakácsmest. 111). Rósa-vízzel s füsttel való meg-becsülisnek caeremoniái után ki jüvén onnan mentem (MonIrók XV.204). A fejet rósa-vízzel szépen bé-lotsolha (Könyi: HRom. 188).

[rózsavizez]

mög-rózsavizez: [aqua rosacea conspergo; mit rosenwasser besprengen]. Azt is meg rósavizezed az formát, a kiben akarod tölneni, abban hüljön meg (Radv: Szak. 209).

sár-víz: [humor fellis; gallenfuchtigkeit]. Lábnak feltőrése, mellyből sár-víz foly-ki: flemen PPBL. A haragban szivünk körül melegszik a vér, az epe meg-mozdúl és fel-forradván elsőben meg-telik sár-vízzel a gyomor (Pázm: Préd. 800). Az oldal fájás, szogezés kevesebbé kőnzannac, a sárgaság avagy sár víz miatt való haloványaság többire egy csepnyére sem (Com: Jan. 57). A gyomor meg-telik sár-vízzel (SzD: MVir. 62).

savanyú-víz: [aqua acida; sauerwasser]. Az savanyúvizet Kdnek meg-szolgalom, bizony édesdeden ittam benne (LevT. II.157). Harimai elérkezett az savanyó vízzel, de nem igen jó, kilocsogván, nem töltögette meg s megtörődött (RákGy: Lev 383). Mi eléggé fürdünk az savanyú víznél s reméljük is, hogy isten egészségünkre adja (Gér: KárCs. IV.242).

sós-víz: [aqua salsa; salzwasser]. Sós víztől tartjuk bñmek boesánatját, olaj elveszi szivünk áhoktségát (RMK. II.164). Az lusát hogy felvágod, tiszta sós vízben főzzed meg erősen (Radv: Szak. 65). A sós-víz nem ólyta, hanem gerjeszi szomjúságotat (Pázm: Préd. 1146).

szödörj-víz: [aqua moro condita; maulbeerwasser]. Egy meszszoly szodory vízben légyen fél dragma az az három pénz nyomonye temien (Mel: Herb. 2).

szentelt-víz: [aqua lustralis; weihwasser]. Ezekon nem fog az zenteltly vyz, mynt en lathom (LevT. I.226). Mardossak Alexandert az szentelt víznek szokásáért (Pázm: Kal. 152). Az áldozó papoc hintegető szentelt vízzel é magokat hinte vala (Com: Jan. 129). Csak úgy bánom véle mint az szentelt-vizet megívó számarral a kispap (Berces: Lev. 471).

szöllő-víz: [succus uvae; rehensaft]. Semmit ne egyéc olyat, a mi söllyő vízből leszen, se söllyő magot se söllyő

leiat: quidquid ex vinea esse potest, ab una passa usque ad acinum, non comedent (Helt: Bibl. I.QQq). Az ny hispan megfoga a szegény iobagyoktól a borarolást, az őnnen szálló vizet el uete tőlek negy negy forintert es raytok arola három három peuzert pintet (Helt: Mes. 150).

tél-víz: [hiems; winter]. Örömeztobb maradnánk helyünkben, mintsem ilyen télvíz idején hujdosnánk (Rák: Lev. I.272).

terjék-víz: aqua theriacalis; theriakwasser PPB.

tó-víz: [aquae stagnantes; teichwasser]. Által méne a tó vizeken (Helt: Krón. 16). Mészarolttác egymást, hogy az vér az szent oltár környél ny allana mint az tó víz (MA: Scult. 817). Innén a tó-vizen meg-állot (Com: Vest. 66).

[Szólások]. Igyál ökör, tóvíz (Fal: Jegyz. 925).

turbolya-víz: [aqua caerefolii; kerbelwasser]. Az illyen beteg nem vizellik, melyre nézve adgyanak turbolya vizet inya (PP: PaxC. 37).

választó-víz: chrysulca PPBl.

vasizű-víz: *ferruginei saporis fons PPBl.

[Vízbeli]

folyó-vízbeli: [fluvialis; fluss-]. Bárány húst egyél és ketezke gedelye es tyik húst folyó vizbeli halackal egyetembe (Cis. K).

Vizecske: aquula, undula MA. kleines wasser PPB. A zöld béka büröskéjét levonván vessed tiszta hideg vizecskében egy ideig (Radv: Szak. 273). A kő-sziklákrul érkezett gyülemény vizecské jobbára zörgéssel és zúgással szakadnak (Fal: NE. 15).

Vizejt: ad aquo MAL. Vizejtött: aquatus MA.

Vizell-ik: mingo, urino C. mejo, urinam reddo MA. harnen, bruntzen PPB. Xanthus megyen wala az wton wyzelven; Esopus monda: Te wr wagy, de maga meg sem allaz meg az természetnek, de wgyan mentedbe wyzelel (Pesti: Fab. 5b). Az pazor erzenye zaraz leuelet ha vörös borban főződ, has folyast meg allat, az ki vert vizellik, meg gyogyul (BeytheA: FivK. 49b). Azokra vizelnek az ebek (MesésK. 21). Copronimus chaszar a szent oltarra vizellet (Mon: Képt. 296). A madarak orokkal szedegetvén magokat, begyeket meg-töltik, edgy sem huddik, vizellik (Com: Jan. 29). Az nehéz illat, mikor vizellik, az embernek orrát felette igen meg-háborítja (Misk: VKert. 167). Ha az ló tisztátalant vizellik (Cseh: OrvK. 67).

[Szólások]. Nyilván tzalánra vizellett, hogy olyly komor (Fal: Jegyz. 930).

el-vizell: [urinam reddo; das wasser abschlagen]. Az számár az hidon való által meneteltől retteg s féltében el-vizelli magát (Czegl: Japh. 61). A számár midőn vizen kényszerítetik által menni, el-vizelli magát féltében (Misk: VKert. 128).

Vizellés: [urinatio; das harnen]. Eféle lé az aréna és nehéz vizellés eller jó (Radv: Szak. 272). Az házásokat el-választani ma sok hamis okokat találnak az emberek, illyenek: az egyik félnek hűdős szája, alá való vizellése (Szatun: Dom. 127).

Vizellet: urina, lotium C. MA. barn, brunz PPB. Vizelletnek sűpögve folyása: stranguria C. Vizelletet indít: urinam *ciet haec herba; nehezen huddás, vizelletnek nehéz vólta, fenn akadása: dysuria PPBl. Az férfiak, kic az kerítésen flneek, meg egyéc az ő ganéioikat es meg igyác az őnnön vizelettyeket (Kár: Bibl. I.351b). Nősten lauendula, ha virágít eh iobra izod, vizeletöt indít (BeytheA: FivK. 3b). Eb nyelu, atraczel vizelet chyöpögeset meg allattya (120). Annnyira költ

az dolog, hogy az húgyra, vizelre-is adót vetne (MA: SB. 117). A savós rész a vesékre megyen es onné az hólyagban csepeg es vizelletté lészen (Com: Jan. 51). Vizellet meg állás ellen használ a reték (Nad: Kert. 323). Kívánja látni reggel az vizelletemet (MonIrók XV.84). Az gyakor fájdalommal es vírel egyvelges vizellet estve felé nagyubb bágyadtságot is causált (105).

fejér-vizellet. A fejér vizelet oka az utaknak, mellyeken az altal megyen, be dngulasok (ACsere: Enc. 180).

[Vizellő]

falra-vizellő. Én az Achab nemzetiből ki vágom es giomlalom még az falra vizelőt is (Mel: Sám. 204). Ne ellyek, hoğ ha a Nabalnak czac eg falra vizelő ebe is megmaratt volna (54).

Vizellet: [urinam moveo; harn treiben]. Az édesült répa hasznos a gyomornak, csak hogy szelet támoszt, vizellet (Felv: SchSal. 15). A ser vizellet (21).

Vizenyős: uvidus, aquosus MA. wassericht, fencht PPB. Az eget elfedi vizenyős földhőckel (MA: Bibl. V.66). Az ephesnsbéli Diána templomán egész Asia 220 esztendeig épített, még pedig mocsáros es vizenyős helyen, hogy föld indulás miatt valaha kára ne essék (MA: SB. 260). A föld szíue néhol nedves avagy vizenyős, ingoványos posvány (Com: Jan. 12). A vizenyős hely szerető bokros fákot ecker feltesd el (ACsere: Enc. 284). Az ökör-bika madár szeret lakni a nádas, vizenyős es pusztá helyeken (Misk: VKert. 340).

Vizes: aquosus, riguus, humidus C. aqueus, madidus MA. wassericht, nass PPB. Meta tendit ad aruk que vocatur Wyzesener. 1239 (CodPatr. IV.23). My banatod vagyon, hogy illyen vizes az te arczad (DomC. 75). Vizes aratás lészen. 1591 (Kal. C7). Az lábait vizes ruhában erősen betakarja, hogy az esontjai meg ne égjenek (Radv: Szak. 34). Az száját az pástétomnak az vizes kezeddél megkenjed (108). Rontsuk-el ágyunkkal földel tölt bastyákat, szárazsuk-ki ásással vizes árkokat (Zrinyi I.143).

[Vizesöd-ik]

még-vizesödik: immadeo C. aquam traho MA. wasser an sich ziehen PPB.

Vizesít: rigo PPBl.

még-vizesít: rigo C. madefacio, aqua inspergo MA. nass machen, mit wasser begiessen PPB. Mykoron jmmar esseknek sok arradasy az fevdet meg vizeseytettek volna, zent Damancos atyank el ezve az essert (DomC. 92). Szombaton ritka ködők czanarognak es nemeli helieket megh vizesetnek. 1572 (KBécs. Ejj).

Vizesítés: rigatio C. PPBl.

Vizesül: commadeo C.

még-vizesül: commadeo PPBl. [nass werden]. Az szegényc az hegyeknek bertelen való áradásától meg vizesölnec: panperes imbres montium rigant (Kár: Bibl. I.526b).

Vizetlen: inaquosus MA. ohne wasser, trocken PPB. Ez pusztá földben es ez vtban es ez vizetlenben ielentem teneked, hoğ latnam te iozagodat (AporC. 9). Hozia toldanak meg es bűnhődinek őneki haragban es meg rezzettettek felesget a vizetlenben (35). Meg harogottak őtet a kietlenben, haragra rezzettettek őtet a uizetlenben (37). Vethee az vyzetlen feldeh vyzeknek altal folyasara (KeszthC. 298). Vizetlen tho (Fél: Tan. 259). Mikor a tisztátalant lélek ki-mégyen emberből, vizetlen helyeken jár nyugodalmat keresvén (Pázm: Préd. 419). Megfosztattak a földi vigasztalásoktól, laknak pusztá es vize-

len földön (Illy: Fréd. 149). Jó reggeltől fogva mind délig vizetlen pusztá mezőkört jártnak s kerengtetnek a juhok (Misk: VKert. 215).

Vizez: [aqua conspergo; mit wasser besprengen]. Az tárgyér szabási karikát is vizezd s nyomd bele az kovászban (Radv: Szak. 96).

mög-vizez: 1) ∞ Egy kis ruhát vizeltetteddel vizezd meg es aval tisztic meg [puskádát] (OrvK. 89). 2) [aquam immisceo; wasser einmischen]. Borth mykoron ywth, oly yghen meg vyezte, hogy alyg erzette az bor zagaat (ÉrdyC. 276).

Vizezés: [aspersio; benetzung]. Az formának vizezése két okért vagon (Radv: Szak. 209).

Vizi: aquaticus C. aquarius, aquatilis MA. zum wasser gehörig PPB. Vizi orgona: hydraulus C. Vizi pözerce: marrubium aquaticum, sideritis prima Matthioli (Beythe: Nom. 6). A vizi mentat hainalba zedik (DebrC. 56). Vizi edényeket tartottac (Born: Préd. 93b). Vizi adok avagy rev vamok: vectigalia fluviorum, seu vada (Ver: Yverb. 236). Soc neduesseget, gyakor essöket es egyéb vizi természeteket indítanak. 1582 (Kal. F). Ez a bizakodás olyan mint a vizi tájték (Pázm: Préd. 176). Vizi betegségbéli ember (Zvon: Post. II.433). Az aeonis sárگا vizi lilium (ACsero: Enc. 246). Az orra likjain hangos szellők mennek, szája tájtékot vér mint vizi istennek (Zrínyi 132). Nagy mulatsággal vittük végbe a vizi utunkat (Mik: MulN. 365). Vizi, nádi kakasok (László: Petr. 12).

VIZA: huso, antaceus MA. hausen PPB. Piscis Danubii et Tibisci e Ponto ascendens inter fluviatiles vastissimus, qui ab autoribus antaceus, item huso dicitur (Otr: OrigHung. II.276). Kyltem Ke. egy berbenze wyzat, tyzen három zywolt halat (RMNy. II.140). Az vr ada N. ayandekon egy vyzatt, ahöz az egy wyzahoz esmett pyzen kertem egyget, azt ys örömost ada (LevT. I.295). Megadták énnekem az Kd levelét mind az tokhússal és vizaikrával egyetemben (II.119). Az Kd küldötte vizát Kdnek megszolgáljuk (202). Ötuen igen nagy vizát küldéne a csaszárnac aándokba (Helt: Krón. 36). Ime előttenc a bdyt, hozzas sos halat, vizat, ponttyot (Helt: Mes. 456). Az viza máját, ikráján jólkort bozik (Nád: Lev. 59). Ha sós az viza, egy éjjel s egy nap vizben áztassad (Radv: Szak. 122). Kecseget, tokot, vizat fogasson számunkra (RákGy: Lev. 383). Kophalat, márnát, csukát, vizát add a szakátsnak (SzBodó: Sódics. A4). Nem nagy veszedelem é, a midőn annyi sok ezer viza között kellett elmenntünk (Mik: TörL. 365). Örvényidben magát hány viza nyugtatja (Gvad: FNöt. 39).

VIZSGÁL, VISGÁL: emendo C. censeo MA. schätzen, achten PPB. Meg-választom, jól meg-szemlélem, vizsgálom: dispicio PPB. Ha állapotunkat szemesen vizsgállyuk, nyilvánban ismérhettyük, kik vagyunk (Pázm: Préd. 66). Vizgállyuk s keressük fel, mellyik rakásban találtassék az legfőb jó (MA: SB. 5). Vizgállyátok szerével, roa akadtok okaira (Land: UjSegts. I.14). Elsőben csak maga vizsgállya írását, ejtvén közben gyakran szives óhajtását (GyöngyD: Char. 399). Vétkeket nem vizsgálom, nem is kitélem, az rosszszak büntetése ellen sem szóllok (Bercs: Lev. 310). A várhoz-férésről magában vizgálloft (Kónyi: HRom. 80).

által-vizgál: [pervestigo; erforschen]. Az isten által vizsgállya még az szívec rýtdökiben bé tétetött titkokat is (Zvon: Post. II.605). A mesterséggel vetélkedő avagy okoskodó okoskodván, micsoda miről mondattassék és miért, által vizsgállya (Com: Jan. 160).

föl-vizgál: ∞ A mennyire fel-vizgálhattam, két dologban völt ez az vjtás (Pázm: Kal. 599).

mög-vizgál: exquiro, examino, pensito, pendo C. [erforschen, untersuchen]. Isten az ő szolgáját soc próbác által meg-

examináltatta, megerebenlette és megvizsgálta (MA: Tan. 56). Ez világnak gyönyörűsége melly igen állandó lelessen, vizsgállyuk meg jobbadon (MA: SB. 32). Tertullianusnak szouai, a kiket te se meg vizgálni se meg érteni nem tudtál (Bal: Celsk. 86). Alexander kémeket és nyargalo seregeket bocsáta, kie az földet meg vizgálnác (Prág: Serk. 168). Ha azt az mi veszedelmes igiünköt meg vizgálnáia, vallyon nem retteünk-é meg rayta (Lép: PTük. II.117). A mélységet mérő singel szoktác meg-vizgálni (Com: Jan. 89). A mi jót eltökélesz magadban este vizgáld meg (Derk: ÖÉlet. 68). Ha szerivel és jól meg vizgáljuk a dolgot (DEmb: GE. 21). Az isten megvizgálja a veséket (Kisv: Adag. 112). Sentétől kezdve vizgálja meg ez vizgállyuk az dolgot (Bercs: Lev. 300). Előre küldöm Bezegh Gábort megvizgálni, nem tudom, hogy vadnak még oda (345). Vizgáld meg belső mivoltát hivatalodnak (Fal: UE. 418). Egy katékésis által-adatott Geleji István püspöknek, hogy meg-vizgálván adja ítéletét róla (Bod: Pol. 81).

mögvizsgálás: examinatio C. [prüfung]. Meg-vizgálás, kérdésés: examen (Com: Vest. 128). Restellik a szám-tartó írásonak szerével való meg-vizgálását (Fal: NU. 281).

Vizsgálás: censura, discussio, correctio C. [prüfung]. Vizgálásképpen sem akarnak semmit hallani az római ecclesiának szövszégéről (Pázm: Kal. 450). Haszontalan vizgálásokat forgatnak (Pázm: Préd. c). Hozzá kell adni a tanításhoz a fenyéteket-is az az a vizgálást (censura) és plágáló veszszt (Com: Jan. 154). Az aluvo hité a mennyei vizgálás felállata, mennyei vizgálás az az földözés (Illy: Préd. I.340). A fejedelmek igen jó igazgatói legyenek, vizgálás lévén arra tisztbéli személyek választassanak (II.159). A remek munkát ízenként, tagonként adják vizgálásra (Fal: UE. 501).

Vizsgáló: 1) censor, corrector, emendator C. schätzmeister PPB. Vizgáló, tizrkáló: censor PPB. 2) [explorans, perscrutans; erforschend, untersuchend]. A mi elménknek vizgáló szem, fül nyughatatlan gondossága gyakorta akadéket szerez a sz. írásnak olvasásában (Pázm: KT. 17). Tegnap vizgáló portát bocsátottam vala, jöve hírem tőle (Bercs: Lev. 207). Már az német le is csendesedett vala, mert ott leszködött vizgáló portásom (295).

természet-vizsgáló: physicus, *ventilator naturae PPB. [naturforscher]. A természet-vizsgáló doctorok csudálkozának az elefánton, ki termetivel minden állatokat fellyül-halad (Hall: Paizs. 249. Web: Amul. 6). A mint mongyák a természet-vizgálók, a ragadozo sasnak tollai egyéb madarak tollait megemésztk (Illy: Préd. II.274). A természet-vizgáló tudományt megtanulá (Szeg: Aqu. 69). A természet vizgálók három féle lelkeket állatnak (Misk: VKert. 10). A békát a természet-vizgálók sokképen szokták megkülömböztetni (258).

Vizsgálód-ik: [exquiro, perscrutor; erforschen, untersuchen]. Vizgálódván az hírekről, mondják Morvában az föld-népének gyülekeztesését (Bercs: Lev. 173). Eleget vizgálódtak volna, do csak azt mondtam, akkor tudom, ki hol volt, do most nem (717).

Vizgálódás: [inquisitio; das untersuchen]. Vajha több időt töltenéc az isten igéje felől való vizgálódásban (Mey: Szöv. 81b). A kérdezkesés, vizgálódás mindennapi avagy rend kívül való (Com: Jan. 156).

VIZSLA, VISLA: 1) [oculorum acie valens; scharfsichtig]. Jer, vessúc a vizsla számárt a vízbe (Helt: Mes. 7). Ott tapasztolának a pórok és kelle az istennek, hogy oda nem élénce, így jártan a vizsla obagné miat (403). 2) canis sagax MA. vestigator canicularis, canis Atrebatiens PPB. spirlund KirBesz. 157. Vislák, fiityészó ebek: *sagaces canes; kopó, visla, vadászó-kutya: *venaticus canis PPB. A fűbe látoc

valami feyeket, nem tudom, vizslai-é, paratskoi-é auagy mizeoda (Helt: Mes. 250). Vgy teticz, hogy amot a bocroc között valami vizslac ki iñec (263). A roka ala ment a kutba es igen balgat: Talam a rausaz vizsla mind megeszi az saytot ott allat (440). Hők vizslanak ioszaga, elhoua megy (460). Ha császár az hétéen haza nem bocsát, bátor vizsla legyek, ha az más-hétéen bucsuvéten is baza nem megyök (Nád: Lev. 57). Bottanyinó asszonyomnak két vizslája s három madara vagyon (211). Nints közzüllünk olly jó-száglo mint a visla (Pázm: Préd. 66). A vislac a vadakat fel-keresie (Com: Jan. 80). Czudar udvar hazugja, a fő-pap konybáján nyalakodo visla volt (GKat: Váls. II.235). Az lengyel madarász telio vislákkal, hálólkkal együtt kiküldöm (RákGy: Lev. 233). A sok éh vislák a berkekben vadak ki-hajtására üzetnek (Paskó: ESir. A4). Egy kedves vislája fel-ugrik a torkára (Hall: HHist. II.96). Fekete csóka, a ki mint egy visla, annyit ér orrával (GyöngyD: KJ. 371). Fel se lenek vala, ha egy száglo visla nyomában nem akadtó vélna (GyöngyD: Cup. 597). A majom a kis gyermekekkel és vislákkal kedvesen játszik (Misk: VKert. 225). Példáson folyt nyálok az angliai szelindékekről, agár, vizsla, kopó s tacsokókról (Fal: NA. 122). **3**) clancula? listius? eripius? Nyirkállai.

fürjesző-visla: canis odorarius; spürhund PPB.

Vizslácska: [caniculus sagax; spürbündlein]. Az aszszony-állatoc férjce halálával is készec vislácskájoknae életét meg váltani (Prág: Serk. 466).¹

Vizslál: [investigo; prüfen]. Azok a lelki életünkbe való sok akadályok, mellyekkel jó lelki ismértünk-is vislátatik, marattatik és fojtogattatik (Rim: Ének. 84).

[Vizslat]

ki-vizslat: [indago; anspüren]. Az ebekkel az erdőt ki-vizslatom, hogy vadat ejthessek (SzD: MVir. 166).

VLADIKA: [episcopus; bischof]. Tévének ilyen rendelést is, hogy a vladika egy ekklesiába-is meeni a földes uraknak hirek nélkül ne merészljen (Bod: Pol. 43). Az oláh vladikák vagy püspökök függöttek a réformátus püspököktől (142).

VOKS: sententia Com: Jan. 135. [stimme]. Voksot, sententziát mondani: *pronunciare sententiam; meg-maradni a maga voksán: *perseverare in sua sententia; kinek voksára mind reá állottanak: cui *assensu sunt ad unum PPB. Az egész ország voksa mind ó rejá leszen (MonIrók III.145). Rendellyűne mi más conciliumot, az mellyhen voxot mongyanc Moses, David, Esaias (MA: Scult. 331). Az fő bírónac tisztí az, hogy voxokat szedjen (Com: Jan. 135). Midőn sokan ballyák ezen beszédemet, voxokra bocsátták ügyemet (GyöngyD: Char. 29). Várom válaszodat, tudjam kiért égjek, ird avagy mond-meg voksodat (Amade: Vers. 66). Ezet tőled ha kívántad, vég voksomat obajottad, én szívemet próbáltad, azért magam declaráom (155). Egyik orvos azt javallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzját. Ennek a voksát bevették, és arannyal bétapasztották (Mik: TörL. 41). Ha a tanátsban valamely országos dologról végeztek is a tanáts urak, de kiki nevetéssel mondotta ki a voksát (109).

köz-voks: [communis omnium sententia; einstimmigkeit]. Királyi székben pozsonyi gyűlésben közvoxúl választattam (Thaly: VÉ. I.108).

[Voksol]

Voksolás: [suffragium; abstimmung]. Azon nap, az melyen az voxolás meglőn, Tordához a tábortban kimene sok urakkal (Tört. I.3).

Voksoltat: [sententiam dicere curo; abstimmen lassen]. Reám voksoltaja a táblát és két táblaia által becstelen panaszt tesznek ellenem a guberniumban (Bethl: Élet. V.214).

VON: traho MA. ziehen, schleppen PPB. Haiok vontau: subductis navibus NémG1. 271. Vouvan telleyes hallal az halooth: traxit rete plenum piscibus (JordC. 601). Kezdek egmas kezében tetoua nonia (TihC. 186). Vonni kezdte a farkas a kosárt és a róka turbokolni kezdte a farkana (Helt: Mes. 282). Vony engemet és te vtánud futnoc: trahere me, post te curremus (Kár: Bibl. I. 630b). Az tetest az kamoraszékere voniak (Pont. 176). A szolas közben illetleneknek üfletnek: aialcidat ides toua vonni, szaiadat el tatni (Erasm: Erk. 59). Föltos czipellést vonának lábokban (Pázm: Kal. 140). A ki fel akarja ezeket a bibliában találni, bár jó kétszeres oculárt vonyon orrára (469). Mikor miuket az járomba fog, maga-is mellé áll, hogy velünk egygütt vonyon (Pázm: Préd. 165). Akarattya ellen is arra vonyatik, a mit isten akar (261). Senki nem megyen az Christushoz, hanem ha vonattatik az mennyei atyától (Szatn: Cent. 5).

[Szólások]. A mint vonják, úgy kell tántzolnunk (Mik: TörL. 23). Vgyan vonattatom szűvemben (Deesi: Adag. 300). Nem mind addig együnk, míg a gyönyörűség vonna (Pázm: Préd. 435). *Vmbe von:* Csuklyát vontak az nyakokban (MonIrók XI.358). *Vkihez von:* Úgy von egyhez mint a más fiához (GyöngyD: Char. 378). Az kozákok most is hozzánk vonnának inkább, most is megesküdtek, ellenségink nem lesznek (RákGy: Lev. 504). *Vmíg von:* Ej bátya csak a csattigh vonnyad és addigh nyujtózáll, mihi lepled ér (Illyef: BCsTomp. 296). *Vkin von:* Czac négy anyival adta vissza, az mit hamissan egyebeken voot, uyuzott, foszott (MA: Scult. 804). Vallyon vont-é valamit raytatoc a Titus: numquid Titus vos circumvenit (Helt: UT. Aa4). *Vmire von:* nem vonnya nagyobb csigára az eperjesi bóbér (Sámb: 3Fel. 387). Sok igeek vadnac az z. irásban, mellyec mind arra az értelemre voniattathatnac, mellyet akar ki magában el gondolt (Zvon: Ossiad. 14). Igaz mondásink is hamis értelemre vonyattatnac (Zvon: Post. I.577). Magok értelmeke vonyak az irast (Vás: CanCath. 451). Az dolgot hamis értelemre vonta (MA: Scult. 1031). Gyakorta némely valamit jó indulatból szól, de másoktól igen gonosz értelemre vonyattatik (MA: SB. 24). Azt magok értelmére vonták (Czepl: MM. 57). Hogy az isten az embert az ő esmere-tire vonhatná (MA: Bibl. Előb. 1). Nenzetségre hozta, fajra von: *gentilitium hoc illi est PPB. Buasagra színe fel ioduluan, attol vonatnac gonossagra (Born: Préd. 297). Az angialok minket a hala adasar vongianak (DebrC. 140). Az czudakat mindenkor az igére kel vonni és ha azzal ellenkeznek, megvetendők (Fél: Tan. 228). A mi jesuitanc járom szegre von (Czepl: Japb. 12). Mikepen hogy az őszvér se nem ló se nem számár, azouképen afféle járom szegre vonók, a neutralisták se nem hevek se nem hidegek (Misk: VKert. 275). Új-hit faragó, a ki megcsáválja és ujkaptára vonja az apostoli tanitást: haereticus WF. Nem varga bór, hogy kaptádra vonhatnád (Bal: CsIsk. 86). Ezeket példa képen vonám én magamra: haec transfiguravi in me (Helt: UT. t3). Ha Ebeczki nram az csalóközű erőt magára vonná az nyáru, Ujvartúl is reáérkezik addig az had (Beres: Lev. 542). Egyic részét az aszszony az nyársra vona (Cseng: Jer. D). A kobiló badak, kikbe a dúlásért horogba is bánytanak, nyársra is vontanak s övedzőiglen meg nyúztanak is immáran (Tört. I.88). A ludat vond edgy fa nyársra és súsd meg jól (Cseh: OrvK. 41). A kis tarka madárt kifosztották tarka tolalából, nyársra vonták (Fal: Vers. 873). Mikeppen uonbattiuk mi ezt eh mondast ah régi papokra (Ozor: Christ. 360). Az én pártomra hord, von (SzD: MVir. 12). Vonyak rá-mára az te tudományodat is es cizkallyik vonja, ha olly-é ez, az ki a szent irason fundaltat (Alv: Itin. 93). Akar mint légyen egyéb nyelveken a szokás, a sido nyelv azoknak rá-májára illendőképpen nem vonattathatik (GKat: Titk. 23). Mi az

itt való pártolkodást szerző latrokat ráhára akarjuk vonni (RákGy: Lev. 294). A Béda és Nagy Gergely mondási is ráhára vonatnak (Pós: Igazs. II.205). A többi között egészen ráhára vona és azt kérdé tölem (MonIrók VIII.330). Megfogattam zepesgökkel, alleotom, hog zeretsegemre vonatom őket (SárdC. 24). Soha a iamboroc oly dolgot sem miueltetec, mondhatnae, mellyet űc gonosz uegre nem vonatnak (Tel: Evang. I.444). Csak szörül-való vetekedésre akarja vonni a dolgot, hogy azon dispartlyunk, mit kellyen articulsnak nevezni (Pázm: LuthV. 217). *Vmit von:* Ez eellyen bezedődt kezdőtte vala el ew elettek es vonyaa mynd vachoraygb (ÉrdyC. 514b). Ugy aluszik, mintha ö k ö r b ő r t vonnának a fagyon (SzD: Vir. 34). Ha barátom ellen fegyvert vonandasz: ad amicum si produxeris gladium (Kár: Bibl. I. 664b). Fegyvert nem vonunk (MonIrók VIII.110). Egy-mást hazuttollyák, egy-más gubáját vonnyák (Pázm: LuthV. 174). *Harangot vonni:* die glocke läuten; hegedőtt vonni: geigen (Adámi: SprachK. 216). Azt isten ne adgya érünk, hogy te mi ellenünk kardot vony (Zrínyi II.8). Ez dőczwesege szőznek mynden yuzelgedese arra vala, hogy ystenhez l e k k e k e t h vonhatna (ÉrsC. 429). Nints költsége, alig vonják az lepelt életekre valóval is (LevT. II.291). Filogoria, szín, melly alá eső-ellen ember vonja magát: nubilarium, nubilur PPBl. Ki imide, ki amoda vonták magokat várakban (MonIrók VIII.429). Tiz órával hátráb vonyá a napot (Pázm: Préd. 185). Az begedősök tántz nótát vonnak (Czegl: ORoml. 25). Vonjad cigiáuy az nótát, ne kinéljed az húrját, megadom az árát (Thaly: VÉ. I.277). A samaritanusok a boldog állapotban a sidokkal farkas nyakakat vontak (GKat: Titk. Előb. 18). *Nilat vonának:* jeerunt sortem (Sylv: UT. I.122). Vonjunk három sátorot itt: faciamus hic tria tabernacula (Sylv: UT. L27). Sátorot von vala magának (MA: Bibl. I.385). A hadi készület fel vettettévn, tábort jártatni, sátorokat vonni szűkség (Com: Jan. 149). Kurt aga leg szélről az vár felől vala, holond merészségből sátorát ott vonyá (Zrínyi I.29). Had vízben addig, míg az levét megcsinálod, hadd vonja az savát (Radv: Szak. 116). Ha nem békél velünk a császár, ők megbékélnek, mert magok nem vonják a terhét (Beres: Lev. 401). Valakivel újat vonni: *aemulari cum aliquo PPBl. Fel ne tégy azzal az emberrel, újat ne vonj véle: ne cum illo *inceptes homine PPBl. A szent angyalok egymással uyat vonni nem szoktak (Megy: SAÖröme 107). A palotás és fegyveres nemesek újat vonhatnának Nagy Sándorral dicsőség s hatalomra nézve (Fal: NE. 105). Az viz parton gyakorta vontak istoket az két asszony ember (TörtT. 1362). Most csak azt kiáltják: vonjad az német, franczia, tót lejtős sánczot. Kinek így tetszik, kinek úgy, e miatt most egyszer üstököt nem vonunk (Fal: NU. 309). Tisztartók, fajosok visszá kezduek vonni (RMK. III.12). Visszat ne vonny czac az ő beszedenec (Born: Ének. 30). Valaki ebben visszátt vont, az eretnekek közzé, nem az ecclesiának tagjaiboz számlálatott (Pázm: Kal. 246). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban visszátt nem vonszanak (Pázm: LuthV. 61). Visszátt és üstököt vonhattok felette (Bal: CsIsk. 421). Ne vonjon visszátt velünk és ne kedvezzen az németnek (TörtT. 1362). Mihelyest sok felé vont az akaratság, változásokat fajzott a sok újság (GyöngyD: MV. Előb. B2). Király mellel von vala (Göres: Mátý. 86). Kivül magát mindenkeppen neki pipesgette, hogy mentül több szeretőket vonhasson magá után (Megy: Cowp. 101). Az ű elmeiee az sokasagtol ide-stoua vonatattuan eggiket sem tartyac feleségül (Decsi: SallJ. 66). Ide s tova vonatot és vándorlo szive vagyon (Illy: Préd. I.413).

[Közmondások], Ha fakót vonnyák, fakó is vonnya (SzD: MVir. 139).

alá-von: [deduco; herabführen, herabziehen]. Az orvos ala vona az tőwzes vasit teteytől fogua mind az fültőüg (VirG.C. 37). Bartosson ala vonta a süneget (Helt: Mes. 443).

által-von: [traduco, transmitto; durchziehen]. Mind a teljes piaczon által uona őtet (DebrC. 193). Miudent, valami a tűzet elszemnedi, a tűzen által vonnyatoc és így meg tisztul (Helt: Bibl. I. Ggg). Vond által az maradékokt ígyen (Helt: Aritm. 7). Az kéz írást Christus által vonta az ő vérevel és azt az keresztfára szegeszte és felen vetőtte (MA: Scul. 431). Az lónak orra portogóján vonny edgy szőr tőzrnát által (Cseh: OrvK. 75).

be-von: 1) [retrahō; zurückziehen]. Meg szárada az ő keze, mellyet ki nyuytot vala és nem vonhatá bé az kezét (Kár: Bibl. I. 317b). Az ő kezelnece niutensece víjái, hogy azokat bé vonhatnác (645). Ez az papistac talalmánya oly barlang es leshely, melybe mindenféle teuclygésec be vonhattyac magokat (EszT: IgAny. 95). A marok ki terjesztetvéen tenyer, bé vonattatván, őszve szorittatván őköl (Com: Jan. 49). **2)** [constringo; zusammenzchnüren]. Az egészsz papi rend jól bé vonya erszénye száiat, molly az előtt efüle papi aldozatokból telik vala (Bal: CsIsk. 85). **3)** [obduco, obtego; verhuillen, überziehen]. Bé-bőrdőzöm, bőrrrel bé-vonom: pelliculo PPBl. Mind aranyalynak ezek bevonva valának, arany szőlőveszők templomba valának (RMK. VI.162). Az utcákat posztóval bevonták (MonIrók III.106). Meg ne rutits az szőnyegekkel be vont padimentomot (SalMark. 22). Meg-hagyá nekik, hogy szép öreg bévonyatott palotában készítsenek vatsorát neki (Pázm: Préd. 740). Az mi sziveink soc setét kőddöckel vagynac bé vonva (MA: Scult. 249). Az aranyas kárpitokkal megékesítet paloták nagy hirtelen fekete posztóval vonattattak bé (MA: SB. 28). Az ágyas ház egy mesterséges urany szőlő tövel svenyikével volt bé vonva (99). Rosszül vonja hé ez a borona az ő abajdoez magvokat (GKat: Válts. I.277). Hogy az aranyas fejű szeg jobban kiádjá magát, az koporsót feketével vonták bé (MonIrók XI.404). Bűdösköves ruhával az testét bevonák, gyengén tartott testét szurokkal loesolák (Thaly: Adal. II.425). Hagt a nedvesség bé-ne vonná magát az épület közzé, a bolt-hajtások tejeje bé volt vonva hosszú lapos kő-szikkalakkal (Moln: JÉpül. 230).

el-von: [operio; zumachen]. Az templomból kimenének, az templom ajtaját el-bévonák (RMK. VI.98).

égybe-von: [contrahō; zusammenziehen]. Julianus reá bocsáttatá az két kegyőkat, kik egybevonák magokat szent Krisztina lábainál (KrisztL. 40). Eliséus úgy egybe-vonyá és meg-kitsinyíté magát, hogy a holt testre borulván, szemeit szemöiehez temé (Pázm: Préd. 98).

égybevonás: [corrugatio; das zusammenschumpfen]. Az inac egybe vonását meg gyogyiitya (Mel: Herb. 108).

el-von: abstrahō C. pertrahō MA. abziehen, fortbringen, hinwegziehen PPB. Palástyát elvonom: expallio C. Minden haza szolgálatjától el-vonni magát: *subtrahere se ab omni republicae parte; olvoni a fizetésben: stipendia *circumcidere; oly hely, a hová a lovas sereg el-vonhatja magát: *latebrosus locus ad equites tegendus PPBl. Az elme zorgalmatosságokkal thetowa elvonyattatott (WeszprC. 131). Mit illic ynaran eneköm égbe, hanem éak heq az istennec orczaya elől magamat elvongyam (NagySzC. 71). Ruhadot el akarja ruhól vonni (Sylv: UT. I.8). El vonjuk magunkot: subducamus nos (II.108). Kiki az ő tulajdon kéauáságától ol vonattatic es géryéttetetic (Helt: UT. PpS). Minec vtánuu iól meg deretzkölték volna (a szamarát), el vonnák őtet az istálóba (Helt: Mes. 47). Az eszes ember el reytzeje az értelmec elvonyia magát mint az ő titkos házában el rőitetet ember (Kár: Bibl. I.460). Montekben szorgalma-

tosok valának rólla, mint vonatnáiak el az nagy követ az koporsónak aítájáról (Tel: Evang. II.16). Hogy a feltet czéltől el-vonhasson (Pázm: Luth.V. 5). Egy erator is erősebb 's fogantatob hitetésekkkel nem tudta volna az embereket minden jó szándékútl el-vonni (121). Az én éltáromtól is elvonnyad az olyan embert: ab altari meo evelles eum (MA: Bibl. I.67). Vond el magadat attól az ósvénytól és ne járj azon (553). Szívgerjesztő szóccal tudta az népet az bünteteltől elvonni (MA: Scult. 405). Az szegényen el-vont ragadomány (Zvon: Post. I.146). Miképpen téréthetem meg a felebarátimnak, az mit gonoszól, poklól tőlök el vontam (Lép: PTük. I.209). Akadanc egy ifura, az kinel vala egy nyulászó poráz, melyet tőle el akarnának vonni (Prág: Serk. 125). Hogy ők az isten ígeje mellől az embereket el volhassak (MNyil: Irt. 42). Fegyvereket, tisztességeket elvontuk (Zrinyi I.82). Bőli Istvánnak az dolmányáért, melyet elvontak róla, fizettünk (MonTME. I.40). Egy dolmányomat és egy ködmönömet vonta el tolvaj módon (80). Kővér Pál lovat vonták el az tolvajok (149). Az ő kívánságitól elvonyattatván (illy: Préd. I.428). Hogy a büntetéstől elvonnya (II.496). Nem fél a német, hogy elvonyják a gatyáját (Kisv: Adag. 67). Már is elvonták volna a menyaszsoony tántzát (Mik: TörL. 20). Engedd meg, hadd vonjam el magamat (Mik: MulN. 273). Elsőbben a nagy szelvést háborújában Debretzenre vonta vala el magát (Bod: Pol. 99). A reformatus uri rendek a tatárfitás és zenebona miatt el-vonták vala magokat Szebenbe (162).

[Szólások]. Valaki száján mézes madzagot elvonni, meg-tsalni: *os sublinire alicujus PPBl.

elvonás: 1) [subtractio]. A számlálásban egybeadás és sokasítás, elvonás és osztás vagyon (ACsere: Enc. 37). **2)** abstractio, deductio, depraeditio MA. abziehung; entwendung PPB.

elő-von: [accipio; hernehmen]. Az feriu elő vonnia szolgáló leányt es testencet keduet chelekedgie, ha felesége ellene rugozoz (Mon: Apol. 396).

félén-von, félre-von: [detorqueo; verdrehen]. Az ajkait félre vonni: *detorquere labra PPBl. Reszketegességet, ferre vono betegséget gyógyít (Mel: Herb. 126). Sok morgással félenn vonta az száiat (Bal: CsIsk. 39). Azon képpen mint a hazug félre vonnya a valót és játszik az igazsággal (Fal: UE. 405).

[félrevonás]

szája-félrevonás: svaviom *valgom PPB.

föl-von: 1) attraho, sursumtraho MA. aufziehen, emporziehen PPB. Eyel vontak fel az kv szyklarol öketh (LevT. I.33). Esmet Samsom mene Gazaba eg szeretőiböz, a philisteosoc fel vonac rea a varos kapuiat (Szék: Krón. 25. Helt: Bibl. I.E3). Sarniokat fel vonyva (Kules: Evang. 268). Az gombolyag fonalat négy lo nem vohattya fel egy hegyre (MesésK. 3). Az szép tarpecsenyét mosd meg es vond fel tiszta nyársra (Radv: Szak. 14. 24. 27. 110). Igy vitéz Delimán várból ki-indula, hid fel vala bontva, átkot által úszá (Zrinyi I.186). Az baragot magos tornyokra fel-vonják (Hall: Paizs. 23). Megbéelve kiülje el Kglđ, mert az új dolmányát és nadrágát a nélkül fel nem vonja (TörtT. III.378). Tegez van oldalán, laurus kezében, mint más Diánának fel-vont ij kezében (GyöngyD: Char. 5). Eszterház Dániel uramat küldtem Komárom felül vigyázni, az hajókat hátok megé vonják fel (Bercs: Lev. 408). Egy árkon általvetemedett és maga után felvonta a hidat (Fal: NU. 337). **2)** extendo MA. ausstrecken, ausspannen PPB. Az cserge-sátort is mikor felvonták vala, csak egy zajványal vonták vala fel (ErdTörtAd. II.82). Magunknak egy sátorunk felvovva maradjon kerítésével (TörtT. II.4219). Érti már az erdő, kifakad zöldsege, felvont sátorinak szulik ékessége (Fal: Vers. 915).

el-fölvon: [subduco; entziehen]. Az tamitványoc utánna néztenc mind addig, migleu az felb el felvonta ötet előlök (MA: Scult. 600).

fölvonás: elevatio, subductio MA. das aufheben, aufziehung PPB.

hátra-von: retraho C. [zurückziehen]. Az mi meg löt, azt száz ökör sem vohattia hátra: quod factum est, infectum fieri non potest (Decsi: Adag. 105). Ezzel a három kötéllel hátra vonyotnak a világ fiai (Pázm: Préd. 758).

húz-von: [extorqueo; abzwängen, erpressen]. Húzza vonja: distrahit, trahit huc illuc MA. Némchak hvzot vont mynket akoron, de mastau es buz vonzon mynket (CornC. 141). Nem találom egyéb okát, hogy az kalmárságban kaptál, hanem hogy az piaczon ilvén nagy nyeresegessen hwzlass vonhas (Prág: Serk. 838). Ebben az országban ha a fő tisztek húznak vonnak, meggazdagulnak (Mik: TörL. 407). Gazdagságot, tisztet, betsületet annyit ad az isten, hogy sem magatok sem más nem reménlette volna, húztok vontok magatoknak, uratoknak (Bod: Pol. 142).

huzavona: [expressae pecuniae; erpressung]. Az huzavonával, látom, majd megölnek, az sok kvártélyosok majd megemésztenek (Thaly: Adal. II.427).

huzásvonás: 1) raptus, extorsio PP. [erpressung]. Másvaló húzással vonással vádoltatott: *postulatus repetundarum PPBl. A lopás, a huzás-vonás, nyúzás-fosztás mind tselekedetvel való vétkek (GKat: Vált. II. Előb. c3). Az vrak és a nemesi rend nem szenvedhetvén tovább a Bástia kegyetlenségeit, huzását, Bástori Sigmund mellé állván hadat támasztának (Bod: Pol. 48). **2)** distractio MA. das hin und her ziehen PPB. Ha huzás vonás nélkül csak megrobantak volna-is körfűltte a római vitézek, mégis nagy szive fájdalmára eshetett volna az ő tisztességes megfogattatása (Vajda: Kriszt. VI.391).

huzóvonyó: extortor PP. [erpresser]. Húzóvonyó tartomány (Kisv: Adag. 106). Mással jól tenni nem szokot, hanem ha maga hasznával, annak idejében, mikor tiszt volt, huzó-vonyó, 1759 (Hazánk I.292). Illyen állapotban a török had igen huzó-vonyó, kivált az asiai nyomorú török (Mik: TörL. 384). Azt is kívánám tudni, csak az erszény-mecző vagy huzó-vonyó latrokra kell-e értenünk emez igéket: ne orozz (Fal: NU. 286).

huzottvonyott: distractus MA. hin und her gezogen, von einander gerissen PPB.

kétfelé-von: 1) [distrahe; auseinander ziehen]. Az kerítés-sátort két felé vonták vala, udvart kelletvén két felől sürfn állani a janicsárságnak (MonIrok VIII.332) **2)** [partem faciesam sequor; aufrührerisch sein]. Nem soká az után, hogy az Caesar-nak kétfelé vonyó pártosi meg békellenének, előbbeni méltóságára jó vissza Ventidius (MA: SB. 54).

ki-von: [extraho; herausziehen]. Hüvelyéből kivonom: evagino C. Az tört torkalok ky vonak (VirgC. 104). Gonoz peldat ezbe ne veg, myert hog en, ki barat vagiok, erővel ki vonom (DebrC. 303). Hozának ő velök azhoz való zert, kiwel az vas zeget ki vonnak (ÉrsC. 59). Halwa szerrel vontak ki az wizebwel (LevT. I.330). Midőn oda körfűlt volna, hogy a teuisset ki vonnáia, ruga a kabala a farkast homlokba (Helt: Mes. 296). Ki vont fegyverrel iárianac (Kár: Bibl. I.114). Moyses az az ki vonatot, mert Pharaho leánya vonta ki a vízből (Born: Préd. 65). Az míg isten nem akaria, fogóval sem vonhattiák ki az fűet (Decsi: Adag. 103). Nehéz az báránt az farkas szájból kivonni (144). Az állán vond ki az nyelvé, az nyakát basitd meg két helyen (Radv: Szak. 9). Az zuzzával együtt vond ki az begyit (98). Melly emberéket az bűnek mélséges kuttyából kivonyott (MA: Scult. 912). Fegyverét ki vonván az egész nép előtt ez ígekbe rohana (Mad: Evang. 411). Nagy fába vágjuk a fejszét, felb, hogy ki nem vohattuk (Megy: Dial. 11). Ez oly nyil, mely az Salamon sententiainak tegzeből vonatattott ki (DBón: Részegs. 95). Hogy a te mély kutban

vetet követet kivonhassa (Czegl: Japb. 11). Az többi az háta megől az óvéből elévette az hüvelyit, kivonta az kését (MonIrók XI.325). A német sánca előtt való sortés fákból is kettőt kivonván a vezér eleiben vitték (XV. 553). Az útszakon egymás keziből vonják ki a kenyeret (Mik: TörL. 390). Pallosok ki vonyták (Gvad: FNót. 16).

[Szólások]. Az eretnekséget igazán közszerűkőnek mondhatjuk, melyet az ördög azért támaszt, hogy élit ki-vonnyá és meg-tompítsa az anyaszent-egyház tudományának (Pázm: Préd. 299). Soc féle patika szerszámból ki-vont italoc: extracta (Com: Jan. 175). Azokat bé ne bocssássa, hogy az utolsó falat kinyeret is ki ne vonják számból (Berces: Lev. 403). Nem vonom ki szájból a kontzot: non *praecerpo fructum officii tui PPB. Tettette magát, ha mynt yrast olwasna, hogy chak ky volathnaa magat ez wylaghy hewolkovasbol (639). Azon leszek, hogy magamat valamikeppen kivonhassam és haza mehessek (Nád: Lev. 55). Vond ki a te sarudat lábadból: solve calcementum de pedibus tuis (Helt: Bibl. I.Ce3). Uonnaia ki annae lababol az sarut az aszony ember (Tel: Evang. 1.58). Buda várában lakik ki vont sátorában (Gvad: FNót. 36). Forró vízben hányad a húst, mikor gondolád, hogy immár az vérit kivonta, hányad tiszta asztrala (Radv: Szak. 17).

el-kivon: [extraho; herausschleppen]. No zolgaym ragadathok es e warusbol eel ky wonyonyatok (ÉrsC. 513).

kivonás: evectio C. extractio, extractus MA. ausziehung, auszug PPB.

lő-von: 1) detraho, exuo, deturbo MA. abziehen, abwinden PPB. Saruját levonyom: excalceo C. Lenonac rola az ő kőnteset: nudaverunt eum tunica talari (Helt: Bibl. JS3). A pástoroe le a raggadác Lupescót a kenér lónac orráról és meg bottolác a feiét és le vonác a szőp sima veres bőréit (Helt: Mes. 347). Vonyjátoc le a bőrt az komondorrol (349). Vonyya le az tuloknac bőréit egészen (Kár: Bibl. 87b). Az pecsenyéje mikor megsül, verd meg, vond le, metéld meg egy tálban (Radv: Szak. 15). Az disznó sódorát vond le az nyársról és hányad az levében (60. 90. 152. 163). Az pokolra vonjátoc le (Zvon: Osiand. 235). Ezt kel az áll-orezát levonni az sátánnak hívségére esküdt Zopyrusokról (Pázm: Kal. 450). Levonác az ő fegyverét: spoliaverunt eum armis (MA: Bibl. I.276). Ha meg hal, le-vonyác bőréit (Czegl: Japb. 61). A lion bisalma fa vagon, az ágát vond le neki, ásd meg ott az ága aránt a földét és nyomd bele (Radv: Csal. III.55). Ajtajárul a pléhet levonván. 1622 (Orszgy. 260). Az sinór végin gomb volt, hogy az forgó az posoni süveget le ne vonja az fejekből (MonIrók XI.348). 2) [prosterno; niederziehen]. Ha az istentelen vereséget érdemel, vonyyak le: sin enim, qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternont (Helt: Bibl. I.Yyy).

[Szólások]. Hóld fogytára le-vonhatni a borokat avagy egyik hordólól a másikban tölthetni (Lipp: Cal. 6). Hazud abban, hogy én kevélységből írom, hogy Luter fel-támadot látván, hogy az erszényt le-vonták orráról (Pázm: LuthV. 167). Hólyag-szivattással le-vonni a nedvességet (SzD: MVir. 64). A passzusokat ürösen hatta, maga sáncait levonta, salvagárdáit összeszodte (Berces: Lev. 578). Az testi gyönyörűségnek hamis színét, az mellyel pompáskodik, vonynyuk le (MA: SB. 16). Nem ok nekül vonyatatic le az romai egy hazrul az igaz közönséges és apostoli egyhaznac titulussa (Zvon: Osiand. 76). A város tövestől ki-fordittatic és földig le-vonatic (Com: Jan. 151). Minden emberkről le vonyvau az zölotesuec vetkes voltat, az erendend bínt vgy hozta az mi eredetünkre (Zvon: Osiand. 29).

lővonás: detractio C. MA. abziehung, abzug PPB.

még-von: [attrabo; anziehen]. Zent kőörtfian megvontat-taal, vgy mynth bynős taglatat-taal (CzechC. 28. ThewrC. 392). Sem halal sem egyeb olok tegedet meg ne vonyon az istennek zerelmetől (MargL. 17). Nemely [eyel zent Damancus atyank az oltarnak elvette jmadagsban elteryezkevdnen akara etyet az jmadagsgtvl meg vonny pokolboly evrdevg (DomC. 48). Az diszúbélt megvonjad, az mint az kolbász hurkáját szokták megvonnii (Radv: Szak. 64). Immár fel-búzza kardgyát, megvonta kéz-ját (Pázm: Préd. 7). Az nyil, kit az vitéz megvony kezében (MA: Bibl. V.58). A kéz-iját az ideggel meg-vonni (Com: Jan. 147). Vond-meg ott a hálót, fogj nagy halakat (Pós: Igazs. I.145).

[Szólások]. A hamys es alnok apostoloknak dolgok nyath es intesűkkel az sydosagra megvonattattanak vala (Konj: SzPál. 246). Nehéz birnya emberne a kőver testel, meg kel azert ű neki a brakát vonnyii, hogy meg szeledűlylon (Tel: Evang. I.365). Jóakarátját tőlünk meg ne vonja (TörtT. III.206). Aszt az állapotot meg nem vonhatni (Tor: Eny. 547). Ez meg ne vonnyá beszédét, hanem mindent meg művelyen, a mint meg fogadta (Helt: Bibl. I.Tf2). Oh mely sanyaru és meg-vont életet viseltek a szent atyák (Pázm: KT. 55). Az én meg-vont magános életem adott bőv alkalmatosságot a tanulásra (Fal: NE. 11). Uram ellenségim vond meg (MA: Bibl. V.4). Való, hogy többet vesz ember egy nap azzal, ha igen kiszabadítja magát, hogy sem sok nap azzal nyerhessen, hogy megvonta erkölcsét (Fal: UE. 500). Az igéretét meg voná Frideric császár és semmit nem akara adni (Helt: Krón. 151). Ha az te fiad mint egy koldus, ugy jőne haza és kérné, hogy ötet kegyelmedben venud, meg vonhatnád ezt ő tőle (MA: Scult. 730). Ez sem használ neki, mivel az isten s-az szerence meg vonta kezét tőle (MA: SB. 47). Meg-vonni magát: minuere *sumtum PPB. Megvonnii magát: sich klein machen (Adáni: Sprachk. 216). Isteni zolgálatul emagamat meg vontam (VirgC. 7b). Ha kelchewin keer, ne wond meg magadat: volentem mutuari abs te ne avorsare (Pesti: NTtest. 9). Magadat meg ne vonjad attul, a ki kölezdnt kir (Sylv: UT. I.9). Soha nem vonhattam meg magamat (LevT. II.33). Ál utakon titkon megvonta magát, hogy nyakamba keritse a hálóját (RMK. VI.221). Minden e világi szorgalmatosságtul magadat meg vonuán, innep uapon az isteni szolgálathal légy foglaltos (Agend. 85). Aszt akarja az isten, hogy minden gondtól és rabotászkodástól magadat meg vonjad innep napon (Vás: CanCath. 212). Emberi társaságtul magokat meg vonyván csak az egy isteni szolgálathal serénekedtek (Pázm: Kal. 69). Megvoná magát az sűrű erdőben (MA: Bibl. I.268). Meg akarta magát vonni az igaz isten igazgatásától (Illy: Préd. I.63). Hogy magokat a földi dologtol megvonnák (126). Mi fogadásunkat meg-tettük, tovább sem vonynyuk meg magunkat tőletek (GyöngyD: Char. 387). Vond meg magadat vér-szomet kapsz, meg ujjulsz (Fal: NU. 288). A tudós, okos ember meg szokta magát vonni, tőr, hallgat (Fal: UE. 389). Ez világi foglalatosság űket meg ne vonnyaya (Tel: Evang. I.2). Ila meg vonnáia segítségét től, tellyességgel meg nyavalyodnék és el fogyna (Lép: PTük. III.161). Valakinek szömét megvonnii: corniculum oculis configere (Decsi: Adag. 23). Meg vonni az szíat: calculus reducere (34). Gondola megvonnii az ev testeet az bortul (DomC. 7). Ez fyle wallasth soha meg nem vonhattyak (Ver: Verb. 144).

[mégvonás]

bészéd-mégvonása: [silentium; das stillschweigen]. Ne lattasseok az ew eghességeének lehetetlenseeg az en bezeedymnek meg vonyasabol (ÉrdyC. 332).

maga-mégvonása: [solitudo; zürückgezogenheit]. Embernek néhakor való maga meg-vonyásáru (Fal: UE. 382).

őszve-von: contraho C. MA. zusammenziehen PPB. Labait a górch őzve vonnya (Frank: HasznK 15). A tisztát metéld meg három három szálaban, azt vond őszve, hajtogasd őszve, az két végit szorítsd őszve (Radv: Szak. 178). Sokakat az őszvé vont fiatal fákhöz kötöztek és ugy szaggatták darabra (Pázm: Kal. 53). A bis almáe, citromok őszve vonnyáe, bérekesztie a gyomrot (Com: Jan. 21). A vitorlákat ki feszítie avagy őszve vonnyáe (89). Vagnak a mi nyelvünkben sok őszve-vonatot szók, a mellyek szépen kiteljesíthetnek, mint: tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Az emberi élet hetven és nyolczvan esztendőkre őszvevonattott (Illy: Préd. II.336). Csak őszvevonák az vállokat az követek (Berces: Lev. 172). Az adakozó nem szoross, nem őszvevont kézzel osztogatta alaminájút (Csúzi: Síp. 588).

őszvevonás: contractio C. MA. zusammenziehung PPB. Innac őszve vonását, keménségét gyógyít (Mel: Herb. 50).

természeti-őszvevonás: sympathia Misk: VKert. 219. A ketske szereti a fahéjnak tsemetjét, honnét ki-tetszik, hogy nagy természeti őszve vonás van a ketske között és afféle tsemete között (Misk: VKert. 219).

reá-von: [attracto; anziehen, anziehen]. Az paytha felewl jvtték be zablayok fel kewthwe es az pwskara rea wonwan az gemeth (RMNy. II.189). Az te ártatlan ruhádat elbagyta, az én rutalmas ruhámat rávonta (RMK. VI.43). Hámozd meg a csukát, az töltöléket, az hun kiszeded, az helyében töltö, az bűrit ismét reá vond (Radv: Szak. 110).

utána-von: [pertrabo; nachziehen] Meg hűd, hogy egyik nyaualya az másikat vtánna vonnya (Decsi: Adag. 167).

viszsa-von: [retraho; zurückziehen]. Végéközic vala visza vonni a magyarokat az ő fene vóltokbol és kegyetlenségéből (Helt: Krón. 26). Vay ki nehez a meg lőt dolgot visza vonni, avagy a lőt dolog vtán tanácsot találni (Helt: Mes. 374). Az el múlt napot vond visza (Kár: Bibl. I.458).

viszsa-vonás: dissensio NémGl. 322. dissidium, dissidentia, discordia, controversia, rixa, tumultus C. streit, zwispalt, zank PPB. Yuty el tanoztatandonak lenny az zaygo vyzza vonasth es az zernelkwl valo bezedeth (Komj: SzPál. 121). Meg mutattatíe a sído népnc soc fele istennel valo visza vonasa (Helt: Bibl. I.f). Viszsa vonas tamad vala Abram es Loth pastori között (IE4). Viszsa vonas tamad valamely firfiac közet (LYyy). Ne tegyen visszavonást az országban (MonIrók III.141). Látja ű felsége, minemű viszha vonás vagon ez országban, ha Majláthot elbocsátja (Nád: Lev. 124). Ha visza vonás lelend valakic között és törvénybe menendenc: si fuerit causa inter aliquos et interpellaverint iudices (Kár: Bibl. I.180b). Sokáig az emberec között nagy vizza vonas nolt (Decsi: SallC. 1). Luther azért kezdette a visza-vonást, hogy a pápa nem ő reá bizá az alamasia szedést (Pázm: Kal. 388). Arrúl vagon kérdés, ha Luter erre a kezdesre emberektül küldett-e vagy csak maga futot (Pázm: LuthV. 70). A keresztényiségben visza vonások támadtak a szent irás értelméről (251). Nem minden visza vonás bontya fel a hitnek egységét (41). Honnét származnac az visza vonások? Az dőlősségből, kevélségből (MA: Scult. 55). Ez földi birodalom párt útésekkal, visszavonásokkal posog (Lép: PThik. III.39). Tulaydon az hitnek fundamentomáról vagon mi köztünk az visza vonás (Toln: Viaszt. 30). Külömben a visszavonások végetlen dolgokra mennc (Com: Jan. 133). Nem a visza vonás, de egymást halgatás emel tárborban zászlót (Kisv: Adag. 521). Nem a visszavonás az isten, hanem a békeség (Illy: Préd. I.401). A kik jelen vannak a visszavonásnál, nem kémélik a mondandót (Fal: UE. 493). A visza-vonás mindenkor kárt téezen (Könyi: HRom. 106).

viszavonó: discors, discordabilis, discordiosus, tumultuosus C. rixosus, contentiosus MA. zänkisch PPB. Tóke Ferencz szorzé ezt versekben, visszavonó néppel való vesződesben (RMK. VI.130). Ez visszavonó királyok meghóltanak (Helt: Krón. 50b). Az melly férfi gyermek az ráe egy alat születic, visszavonó, család lézen (Cis. K2). Ninez embernél visszavonó állat: homo semper contradicens (Decsi: Adag. 303). Bizonyása az új tudományok hamisságának, mert visza vonó, állhatatlanok (Pázm: Kal. 61). Az visza vonoknak szive egymás ellen elkesoródenec (MA: Scult. 192). Az egyenetlen visza vonóknac a békeséget szerző czimborae által egyben kell békéltetnie (Com: Jan. 202).

Vonag-ik, vonog-ik: 1 animam ago, agonizo MA. in letzten zügen liegen PPB. Niomorult vaóoc en es az vonagokhoz hasonlatos (Szék: Zsolt. 90). Beteg leúen vonagie vala: male habens erat moriturus (Helt: UT. o4). A Christus keresztie ugy ismértetett-ki, hogy egy halálra-vált vonago aszonya a Christus keresztinek illetésével fordult életre (GKAt: Váits. Előb. g2). Láták őtet halála oraján vonagni (Illy: SzÉlet. III. 73). 2) pandicular MA. sich ränken, strecken PPB.

Vonagás: [stertor letalis; das todesschnarchen]. Midőn haló-félben es utolsó vonagásodban fogsz fekeeni, az kic az te halálos ágyad környül állanac, ezt kezdic mondani: Imhól az ember (MA: Scult. 424).

Vonogál, vonigál: [tracto; wiederholt ziehen]. Magokat méltatlanoknak álétván vonogálták magokat (Zvon: Post. I.3. Pesti: Fab. 23).

Vonogáló-d-ik: [renitor; sich sträuben]. Álnoc szolgálé dolga az, mikor uroc szemc elől el rőytic magokat es az szolgálattul vonogálódnac (Zvon: Post. I.162).

Vonogat: traho, tracto MA. oft ziehen PPB. Hozzám vonogatot: proleto C. Az kövi halat vonogasd az czövekben, az kopoltóján által menjen az czövek (Radv: Szak. 140). Az malosa szőlőt szépen kitisztítsad, csinálj apró uyársokat, az mennyit akarsz, annyit vonogass reája (178). Midőn néki meghagyatíe, hogy Jánossal Samáriába meunyen, nem vonogattya attul magát (MA: Tan. 1148). A grammaticus az igaz írásnac módgya szerént írni: vonogatni meg taníttya (Com: Jan. 159). A fa regulához, szegletes lineáléhoz szegleteket viszen avagy vonogat (164).

[Szólások]. Magam vonogatotom: tergiversor C. Ha hivat tégedet az hatalmasb, vonogasd magadat: vocatus a potentiore discede (Kár: Bibl. I.657b). Ami ű raita al az dologban, igen vonogattya magát az kereszteléstül (Tel: Evang. I.201). Mikor vonogattiak magokat az halal előtt, giarlosagok jelentetik meg (Fél: Tan. 501). Vonogatod magadat a megalázástul (Pázm: KT. 329). Az czillagoc, nap es hold engednc es csak egy is nem vonogattya magát isten előtt az gonoszoc között (MA: Bibl. II.33). Mentegsd avagy vonogasd előtte magadat (Com: Jan. 194). Ide s tova ugrándozva tétováz, vonogattya magát, vonakodie (197). Császár szölgálatjából magunkat nem vonogattuk (MonIrók XV.457). Miért is vonogató ű kegyelme ettül magát (Czegl: Japh. 73). Semmi előtt nem vonogattam magamot, a mi néktek hasznokra volt (Szatm: Dom. Előb. 5). Magunkat nem vonogatnók a meneteltől (MonTME. VI.26). A kisasszonyok egy kevéssé vonogatni kezdék magokat, de végre reá állának (Mik: MulN. 13). Ezer s meg ezer módon vonogatjuk magunkat, mintha a világ terhét vetné reánk (Fal: UE. 44). Mit vonogattunk magunkat, férjen egyszer fejünkbe, annak nem bocsát-meg az isten, ki nem bocsát-meg felebaráttjának (Fal: Sze. 528). Akármint vonogassa eleinten vállait, ugyancsak kéreésre fog hajolni (Fal: UE. 401).

által-vonogat: [intercido; durchstreichen]. Az levelben valo jozsagnak nevet ki vakartak vagy által vonogattak (Ver: Verb. 278).

föl-vonogat: [attraho; aufziehen]. A ruhayát fel vonogatya a wala, vgy jár wala az nagy sarban, biud (MargL. 52). Az csikot vékony ujárásra vonogasd fel, tartsd az tűzböz kicsenyuyé (Radv: Szak. 162).

ki-vonogat: exserto C. [extraho; ausziehen]. Az kötés alól nagy erőszakkal eggyenként ki vonyogatták az nád szá-lakat (Pázm: Kal. 54).

[Szólások]. Egy szöld kamoka szoknia nont arannyal haut kyuonogatot wyzo (Radv: Csal. II.16).

[még-vonogat]

mégvonogatattott: [virgatus; gestreift]. A vér kő vas rudaszinű s vér eretskékkol még vonogatot gyöngy (ACsere: Euc. 253).

Vonogatás: 1) [ductus; zug]. A betűknek jegyezgetési és vonogatási a gyermekeknek első tekintettel álmétkodásra méltó csudáknak látszanak (Com: Jan. 2). **2)** [renisus; weigerung]. Magokat minden vonogatás nélkül resolvániok költetik (TörtT.² I.158). Ebből a hallasztásból és vonyagotásból nagy két alkal-matlanság származik (Fal: NU. 286).

maga-vonogatás: tergiversatio C. recusatio PPBl. [wei-gerung]. Alázatos maga vonyogatásával példa az alázatosságra (Zvon: Post. I.378).

Vonagl-ik: letali stertore corripior; im sterben rasselh PPB. A rám költ pénznek nem haszontalan sárba dobattá-soknak mind vonagló nemzetem biud hazám előtt való meg-mutatásáért egy kis jegyzést adnék ki (TörtT.² IV.201).

Vonaglás: stertor letalis; das todesschnarchen PPB.

Vonogó: harpago MA. hacken PPB.

Vonagod-ik: 1) [agonizo; in letzen zügen liegen]. Ez imádságot igen zűkes vonagodo emberek elefít [kell?] mon-danya (GömC. 132). Halálök óráján jelen voltak vonagodo ágyoknál (Pázm: Kal. 154). **2)** [tremo; zittern]. Leznek jegiek az napban és holdban, szönguen az tenger és az hab, vona-goduan az emberek az felelemnek miatta (Fél: Bibl. I.129).

Vonagodás: [agonia]. Dyczeretek awagy zolosnak az my ydwezyteneknek wonagodasanak emlekezetyre es az ew wona-godasaaban walo ymadsaganak emlekezetyre (ÉrsC. 373).

Vonagsz-ik, vonogsz-ik: [agonizo; mit dem tode kämp-fen]. Beteg ees wonagyk wala: moribundus erat (Pesti: NTest. 130). Mikor valameli beteg voniogzik (Czanaki: Dögh. 4).

Vonakod-ik: 1) [agonizo; im todeskampf liegen]. Úr isten te meghallgassad én imádságot, mikort vonakodván ezt gon-dolom wala (RMK. II.91). Könyörgiünk a halálos betegségben vonakodókért és egyéb keseredettekért (Pázm: Préd. 12). A ki betegen él, sokáig vonakodik (835). Az halálhaz közolgetőknek, halálban vonakodoknac esetec: moribundorum symptoma (Com: Jan. 211). Én a betegségben vonakodóknak orvos-háza vagyok (Csúzi: Síp. 423). **2)** [controversor; streiten]. Egy más-ellen ti mikor magatok között vonakodtok, az ecclesiát bezegg nem forgattyátok (Veresm: Lev. 197). Minlta el wéwén életét Lajos-nak, sokan koronáért mast is vonyagodnak (Zrinyi I.18). **3)** pan-dicular MA. die glieder austrecken PPB.

még-vonakodik: [contendo; streiten]. Kiknek előljárójá-val Szent-Keresztnél meg is vonakodtak némelly részhadak (Szal: Krón. 161).

Vonakodás: 1) [agonia; todeskampf]. Mikor Periclesnek balálos vonakodásában némellyek az ágya-mollett suttugva vi-tézkedését és éles elméjét ditsírnék, azt mondá, hogy azok semmik (Pázm: Préd. 798). Vagyon nékem otthon egy szerel-

mes gyermekem, az melly utolsó vonyagodásában wagyon (MA: Scult. 964). Utolsó vonakodásomban (Tarn: Bar. 65). **2)** [rixá; lader]. A lippaiak, aradiak a jeneiekkol nagy vonakodásban wólának, egyik a másiknak csordáját, ménesét hajtogatván (Szal: Krón. 357). **3)** pandiculario, protractio, ductatio MA. das ausrecken der glieder PPB.

Vonakoz-ik: [certo; streiten]. Az savóért igen vonakoz-nak, két dióért kertet ugráudoznak (Thaly: VÉ. II.4).

Vonál: [tracto; schleppen]. Az tudomanuac minden szélí-vel hadná magát vonyattatni (Zvon: Post. I.63).

Vonás: 1) [ductus, tractus MA. zug, führung PPB. Az ewkewrnek meg kopot a nyaka a nagy wonasba (Pesti: Fab. 56). Ez egy vonyásból meg töltte mind az két baiot (Kules: Evang. 404). Isten segítése-nélkül üdvösséges jót nem művel-hetünk, az ő wonása nélkül ő-hozzá nem mehetünk (Pázm: Préd. 71). Első wonással anyi halat fogott, hogy hátója szaka-dozott (780). Erőszac szerint való vonyas az mint az ember az heggyől szokott fát alá vonni (MA: Scult. 121). Tsatorúái és tsőwjei a Christustul azoknak magadhoz wonására (MHeg: Preb. 8). **2)** linea C. Feier wonasokat hamta rayta, bogy a fauc feiersége meg tetzec (Helt: Bibl. I. 04). Ki-törlésecel, vonyásokkal ne moeskolly (Com: Jan. 157). A földnek déről étszakra egyenesen ellenbe fekvő lakozók a föld kerekiségének azon edgy vonyásán lakozók (213). A linia, vonyás igyenes awagy horgas, görbe (Com: Vest. 7).

[Szólások]. Az már jó uraim egy huson két bőrvo-nás volna (Nyr. XIV.218). Scenopegia görögül, magyarul sa-torvonasnak inepnek monthafok (RMNy. II.49).

[Közmondások]. Fazekek kongásán, az ökröt vonyásán válo-gattják vásáron (Kisv: Adag. 160).

fog-vonás: *evulsio dentium PPBl.

görcs-vonás: [spasmus; krampf]. A gutta ütésnec elől járó követénec mondyác a görts-vonást (Com: Jan. 59).

határozó-vonás: [meta; ziel]. Lineát, határozó vonást jegyezne, a melyet mihelyen elértenec, leg-ottan meg-állanac, a ki tovább futánd, a játékot el-veszti (Com: Jan. 210).

idestovavaló-vonás: distractio C.

kérszét-vonás: [signum crucis; kreuzzeichen]. Nagyobb bizonyságnak okaért magunk saját keze keresztvonásával me-gerősítettük ezen reversális levelünket (MonTME. I.215). Kiről adom ezen levelemet kezem körösztvonásával megerősítvén (404).

linia-vonás: [linea]. Az linia vonás a circalomzásuac kö-zepin való pontyára vitétk (Lép: PTük. I.82).

nyakra-vonás: [renisus; weigerung]. Nyakra vonással szilajúl vagy kényessen cselekeszi az ő dolguit (Com: Jan. 196).

nyúl-vonás: [sors; loos]. Az versengéseket elveszi az nil vonás és az erősnec között békességet szerez (Kár: Bibl. I.613). Nyúlvanás, sors vetés (ACsere: BDolg. 135).

tétova-vonás: [renitentia; weigerung]. Ragazkodyatok az vristenhez mynden tytouna vonasnakwl (Kemj: Sz'ál. 150).

üstök-vonás: 1) [crinium invasio; das beim schloffe nehmen]. Az tanító kezucl, üstök vonasual es fegiuerrel igazat ne vegien (Fél: Tan. 328). **2)** [controversia; wettstreit]. Két cathol. között való üstök vonás (Czegl: MM. 5). Vásárhellyi-nek Bellarminussal-való üstök-vonásának igyenesen mutató atzél túkri (Megy: SzaÖröme 60).

[Vonászol]

ki-vonászol: [eripio; ausreissen]. Akarjuk ezt az apostoli írás-is kezünköl ki-vonászolni (GKat: Váls. I.73).

Vonat: [trahi, duci curo; ziehen lassen]. Császárnak három zászlóját lobogtatá, tizenkét taraszkját eleibe vonyotá (Tin. 66). Az öt árpa kenyér-mellett öt hordó bort is vonyotott Christus vrunk az pusztában (Pázm: Kal. 727). Mint az oktalán marháival malmot vonattak (Megy: 6Jaj. III.15). Az császár hajóit Szegedre vonyattuk (MonTME. I.263).

[Szólások]. Ki kowzewletek kezembe akadhat, kyth nyas ba vonyatk, kyth fewl akazhatok (LevT. I.320). Meg sítöte az latrokban és nyázsa vonnáta a kóborlokban (Helt: Krón. 198b). Sátorit vonyotá, zászlóit felállatá (RMK. III.103). Két hajót az vizen öszvecsatlata, hajón felül Sándor sátort vonyota (IV.152). Vonatott vala az fővezér sátort urunknak két árboecz-fűjn ebédlő sátort (MonIrók VIII.332).

által-vonat: [pervebi curo; hinfahren lassen]. Jolsvának igen köves útja lévén nem kevés rázódással lehet azon által-mennem; mindazonáltal feltettem magamba, hogy valamint-valahogy lehet, általvonassam még ma azokon magamot (Thaly: Adal. I.331).

be-vonat: [obduci curo; überziehen lassen]. Az király egész testét gyantával, szurockal, kenderrel, lencsepúval mind bévonatya (MA: SB. 29).

el-vonat: [provehí curo; hinfahren lassen]. A csetneki dominiumba vice-ispány uram ő klmé fog kijönni és azon terminusra én is el vonatom magamot (Thaly: Adal. I.333).

[Szólások]. Rákóczi nótáit velek el vonattam (Gvad: Püsty. 17).

föl-vonat.

[Szólások]. Első nap feiér sátorokat vonyota föld táborában (Lép: PTük. 1.6). Az szép mezőn táborát szállítá, maga szép sátorát ottan fel vonyotá (Zrínyi I.43). A basa sátorokat vonatván fel az városon kívül, tegnap oda menének (Mik: TörL. 354).

ki-vonat: [educi, eximi curo; austragen, ausziehen lassen]. Borat ky wonatiuk es az feldnel meg emezetiűk (RMNy. II.1). Vallyon eszesnek tartauád-e, a ki fogát ki-vonyatná, mivel az ételben nyelvét meg-larapta (Pázm: Préd. 128).

kivonatás: [exceptio; das herausnehmen]. Hitelt nekie peesétnyomó gyürüjének holt testébül való kivonatásábnl nem adhatunk (Kár: Élet. I.61).

lő-vonat: **1)** [detrahi curo; abziehen lassen]. Cambises a hamis bírónak bőrit le-vonatta volt (Misk: VKert. 70). **2)** [díni curo; zerstören lassen]. Nagy ragodománt hordánac ki abból az városból és le vonatá az varasnac kóritéseit (Helt: Krón. 16). **3)** [prosterni curo; niederziehen lassen]. Az tereket basa hamar levonyatá, előtte Mihálcak igen loholtatá (RMK. III.91). Az bíró vonassa le és verettesse meg ő maga előtt (Kár: Bibl. I.180b).

Vonatható: [vectorius; transport]. A vonatható és terhes hajó mentül erősebben uszszon a vizen, kőveces főuennyel terheltetic (Com: Jan. 90).

Vonatód-ik: [agor; getrieben werden]. Hirtelen elméjű is vala, ki maga elméje, indúlta után nagyon vonatónék (Szal: Krón. 86).

Vonatos: [extensus; ausgebreitet]. Mint az ember labainac szára hosszabac szoktac lenni az testne egyeb féle tagiálnal, azonkeppen vonatós es hozaba nyutatot az romai birodalom az töb birodalmoknal (Mon: Apol. 487).

Vonattat: [provehí curo; hinziehen lassen]. Dél felől a sántíng töltést hányattatott és öt nagy ágyukat oda vonyattatott (Kónyi: HRom. 121).

[el-vonattat]

elvonattatás: [cura; sorge]. A nőteleneknek ninesen anyyi el-vonattatások mint a házásoknak (Pós: Igazs. II.565).

Vondogál: [tracto; wiederholt ziehen]. A bűnök mint a lántzok karikái egymást utánnok vondogállják (Pázm: Préd. 887). A szeretetnek oszolhatatlan hármos kötelén gyenge kételenséggel vondogalt (Csúzi: Sip. 42).

[Szólások]. Ragadgya hegedűjét s kezdi a farkas előt vondogalni (Czegl: Japh. 90).

Vondos: tracto, hinc inde traho MA. hin und her ziehen PPB. Lábánál fogva vondosni: pedibus trahere (Decsi: Adag. 83). Gyümölcsének vondossa fáját (Thaly: VÉ. I.280). Fű szálát vondosnak a földön előtte (Misk: VKert. 166).

által-vondos: **1)** lituro, deleo MA. interlino MedLat. 329. durchstreichen, austilgen PPB. Az ő bűnöknek registroma az keresztfára szegeztetett és az Christus vérével egy által vondostatott, hogy azoc soha őrdéke emlékezetbe ne jöjjenec (MA: Scult. 319). Az én bűneimet az keresztfán az ő vérvél által vondosta és kitöröltte (791). Által akarja vondosni és kitörleni (MA: Tan. 1321). **2)** [traduco; hinüberziehen]. Nádból, gyékényből lapokat erigálván köteleken vondostac által az vizen (Kár: Élet. I.93).

el-vondos: [subtraho; abziehen]. A melly pénz nálad vagyon, vondosd el hármával (Helt: Aritm. 76).

Vondoz: [rapto; schleppen]. Kiknek a járásban erőtlen az inok és tsak vondozzák a lábaikat ntánnok: attae; hajánál fogva vondozni az aszszony embert: *capillo discindere mulierem PPB. Nemeliek zakalanal, nemeliek hayanal fogva vondoziak vala (WeszprC. 67). Basót sótész megkötözve vondozja (Tin. 222). Az hatalmasokat vgan vondozza es hozáia haita (Mel: Jób. 60). E sarkannak az ű farka vondoza vala vtanna az egnek ezillaginak harmad reszet (Mel: SzJán. 298). Vstóknél fogva vondozzák (Huszi: Aen. 10). Senti oly fejedelem ninesen, az ki az elmulando tisztesség miat el ne merüllyön és esac nem az földön vondoztasséc (Prág: Serk. 413). E lészen jutalmód, hogy ló-farkon vondoztatol a város utzáin (Hall: HHist. II.97). A város utzáin kezdék vondozni ötet (Ily: SzÉlet. III.73). Testét a várasnak utzáin vondozván (Ily: Préd. I.609).

mög-vondoz: ∞ Vstókn is gyakran szegént meg vondozzát (Pécsi: HÉnek. 9).

Vondozód-ik: [tractor; geschleppt werden]. Fekete posztóval béterítették s az földön jó bővön vondozódva leért (MonIrók XI.402). Aranyból szótt palástya a földön vondozódott (SzD: MvIr. 474).

Vondoztat: [raptari curo; schleppen lassen]. Azután az utzákon lo-farkon vondoztaták ötet (Ily: SzÉlet. II.123).

Vonít: **1)** sensim traho MA. [langsam ziehen]. Ha lábát fellyeb voníttya, még az nem részeg (Szenczi: RészPoh. A2). A bajuszát törli, voníttya szakallát (Gyöngy: KJ. 87). **2)** [corrado; zusammenscharren]. Fegyedelmek a sok penzt sok gondal wonytytak (Pesti: Fab. 40b). **3)** subtraho, subduco MA. heimlich ziehen PPB.

[Szólások]. Eszembe nem vehetém, hogy ha az fővezér fel-állá-e vagy csak vonítá magát urunk előtt (MonIrók VIII. 331).

el-vonít: [subduco; wegziehen]. Mykoron ot rayta wezewdenek, azonkewzbe zamar magat el wonyta elewlek az erdewbe (Pesti: Fab. 58). Az ő fiat elvoníttya szemec elől (MA: Scult. 152).

még-vonít: [commoveo; bewegen, zwingen]. A vállát megvonéta (MonIrkó III.67). Jobb karját, még porrá nem égett, meg sem vonította (Szal: Krón. 424). Megvonította szárát néha kantárának (Gyöngy: KJ. 9).

Vonítás: **1)** [linea; strich]. Hárántoccon vagon vonítás felette (Dév: Orth. 3). Másúvá mutatok, mint-ha ot meg-feleltem volna, maga egy vonytás síncs orrúl (Pázm: LuthIV. 417). **2)** ductio, tractio MA. ziebung PPB.

Voníték: [nodus; knoten]. Gyermeki ellen vetésczikéidnek is vonytékit meg ódom (Bal: CsIsk. 200).

Vonítékos: [trinitatis; schub-?]. Ez feior vonetekos fedeli scatulaban egi iraniu evregli arani lancz negj. 1878 (TörtT. I.146).

Vonító: [vectuarius; zug-]. Ha az erdei ökrök fark vizeben egy io kortyot izol gyakran, igen io, meg az vonito barmot is, az ki lelegzetőt nem vehet, meg gyogitya (BeytheA: FivK. 115).

[Vonítós]

Vonítósan: [lasse; nachlässig]. Vonítósan szollott az uraknak, gondolván, hogy a Mihály vajda Erdélyben való birodalma császárnak sem fog tetszeni (ErdTörtAd. I.55).

Vonó: **1)** [astrictorius; anziehend]. E mellett semmi édesgető és magához vonó eszköze nincsen ezeknek (Pázm: Kal. 601). A természeti tudomány tanít minden állatoknak egymáshoz vonó és viszontag egymással ellenkező indulatokról (Misk: VKert. 1). **2)** [ad vehendum idoneus; zug-]. Aggyon N. walamy ket ökröt es, kyk utan ellyek, mert nyneben wonyo baruom (LevT. I.138). Tüskéssi majorban vonó ökrök No. 8. (Radv: Csal. II.400). **3)** [plectrum; geigenbogen]. Az hegedű az vy elme, az ű húrai az litnek gyümlözi, vonoia a szent lelek (Mel: SzJán. 352). *Fázfa hegedűhöz nád vonó illik (Szirmai: Hungaria in Parabolis 125. Kr). Hegedűs vonóját ha gyantával feni (Thaly: VÉ. II.121). **4)** [elater; feder]. Az órában, mikor a vonó meg-bomlik, minden kerekek forgási meg-állanak (Pázm: Préd. 835).

fegyver-vonó: [armatus; bewaffnet]. Fegyver vonó férfiac: viri bellatores (MA: Bibl. I.224).

***fonék-vonó:** pyltmenulcum; hebeisen PPB.

fog-vonó: dentarpage PPB.

hajó-vonó: helciaricus C.

***hajókötél-vonó:** helciaricus MA.

***hajólapát-vonó:** romex PP. ruderknecht PPB.

hegedű-vonó: plectrum C. fidelbogen Adami: SprachK. 216. Az hegedű hegedű vonóval, pengetővel vonattatnac, pengetetnac (Com: Jan. 169). Bizony az hasának vetné az hegedű-vonót (Czegl: Japh. 90).

***kéz-vonó:** scalprum, binanubrium; ziehemesser PPB.

szén-vonó: rutabulum, rutrum, carbotrabium MA. feuerschierer, ofengabel PPB. Meg csinálá a réz fazekakat is, az hamu pemető szél vonokat is (Mel: Sám. 141). Eszközi a konyhának ezec: a tűz hely, szénvonó, vas lapát (Com: Jan. 83).

Vonód-ik: **1)** [extendor; sich ausdehnen]. Ha valami akadek althal megh esik, feleo, hogh woniogik az góles (RMNy. III.119). Hadd jöni addig, míg az nádméz vonódik mint az fonal (Radv: Szak. 275). **2)** [contendo; ziehen]. A török nem Debreczen, hanem Arad felé vonódott mind táboros-

túl (Bartha: Krón. 25). Ott sok ember között egy kis szakállas emberke hozzám vonódván ezeket formalibus mondott (MonIrkó XXVII.54). Ki Rákóczi ki Rédei fejedelmek mellé vonódik (Thaly: TörtK. 46). Minek vonódik Győr felé az német (Bercs: Lev. 155). Nem hiszem, Kleklspergell arra nem vonódot (501). Ha innen arra vonódnék az német, minek való volnék itt (606). Géczy Gábor Sárffú felé vonyódott az mellette való seregekkel (669). **3)** [obducor; überzogen werden]. E féle szom-fény veszései e világuak nagy sokaknak hályogul vonódván szemek fényére (Megy: 6Jaj. IV.26).

be-vonódik: **1)** [contrahor; sich zusammenziehen]. Ha pár hágyma vizzel kened az aszszony méhét hó száma után, a bé-vonodot méhet meg-tágyitya (Nad: Kert. 307). **2)** [ingredior; hineinziehen]. Oda-bévonódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot (Bercs: Lev. 536).

égybe-vonódik: [contrahor; sich zusammenziehen]. Bőre egybe-vonódott, sőt mint a hólt szén meg-feketedett (Pázm: Préd. 686).

el-vonódik: **1)** [se retrahere; sich zurückziehen]. Étszakára el akartam vonódni Jablonicza körül való falukban (Bercs: Lev. 192). Az had is jól elvonódik az éjjel (696). **2)** [ducor; sich in die länge ziehen]. Még egy hétig elvonódik itt a gyűlés (LevT. II.169). Az mi az árenda pénzét illeti, magam tudom, hogy igen elvonódot (MonOkm. XIX.351). Úgy tetszik, hogy még egy ideig elvonódik a generalis békeség (TörtT. III.15). **3)** [digredior; sich entfernen]. Ki ki elvonódyon házatól attyanak (Gyöngy: Char. 303).

félre-vonódik: [diducor; sich verziehen]. Szemei is félre vonódnak tőle (Misk: VKert. 676).

föl-vonódik: [sursum contendo; hinaufziehen]. Estve esső s nagy sötétség között felvonódtak (Bercs: Lev. 432).

lő-vonódik: [descendo; hinabziehen]. Hadd vonódyjanak le az hadak azontúl Komáromhoz (Bercs: Lev. 712).

még-vonódik: **1)** [resolver; erschlaffen]. Meg vonódot inakat io völe kemi (Mel: Herb. 162). **2)** [exhaurior; ausgehen]. Atrak, széna nem létele miatt igen megvonódván el van végezve, hogy hátra szálljunk (RákGy: Lev. 146).

[szólyel-vonódik]

szólyelvonódás: [oberratio; das hin und her schwancken]. Gondolatlyoknak szólyel vonóási és indulattyoknak rendetlenségi (1P: PaxC. 5).

Vonódás: [inclinatio; neigung]. Bátran alusznak az ő természeti vonódások és testi kívánságok szerint való bűnökben (Megy: 6Jaj. II.26). A maga vétkes humorát, vonódyását követi s az a regulája (Szal: Krón. 652).

Vonós: [jugalis; zug-]. Vagyon olly köztök, hogy minden vonós marhája oda vagyon s az falunak is el köll pusztulni (TörtT. I.123).

Vonz, vonzon: traho C. MA. ziehen, schleppen PPB. Valakit jótetemnyel hozzám vonzok: demereor C. Ha en félmagaztatandom földtől, mindeneket vonzoc eu hoziam (MünchC. 197). Nagyobban vonzon teogódet az telhetetlen kywansagh, honnem az: balwan istenek ymadasanak bewchewlety (ÉrdyC. 330). Én vonzom az terhet (LevT. II.169). Az óltárookra is gyászt vonznanc vala (Kár: Bibl. I.489). Egy kézzel istenhez vonzon, mással vissza-taszít (Pázm: Préd b4). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban vizsít nem vonzának (Pázm: LuthIV. 61). Egy izzó vas kesztyűt minden meg-sértés nélkül a kezére vonzon (MA: SB. 74). Szekérben állván,

mellyet elefántok vonsznak vala (Mad: Evang. 301). A takaró paplant mind magára vonszá és a társat fázni hadgya (Hall: Paizs. 227). Víz közli vonszá az hadat (Bercs: Lev. 321). Van egy drága spom, erdőket, köveket vonszon nagy ereje (Fal: Vers. 910).

[Szólások]. Kisírt, vonszon, édesget a magunk hajlandósága (Pázm: LuthV. 164). *Vmibe vonsz*: Lábomban vonszom karmazsin eszímám (Thaly: VÉ. II.79). Keresztelő szent János és az többi az népet egy házból másban vonszák (MesésK. 6). Nem a heveskedő áhátatosság vonszá az ékes tágos városokba, hanem a feslettség (Fal: NU. 258). *Vlíhez vonsz*: Svécziái királyhoz nem vonszanak az kozákok (RákGy: Lev. 503). Bevádolt, hogy én Zólyomihöz vonszok titkon (MonÍrók VIII.342). Akárki azokhoz vonszon inkább, kik ő-velé egyet értenek (Pázm: KT. 26). Az parazna aszoniallatok az ű hízkeldeésekkel, vígorgasokkal az férfiakat hozzaik vonszak (DecsiG: Préd. 39). *Vkin vonsz*: El törítec, ha valaki tüteket rabbataságra kényszerít, ha valaki vonszon rajtatok (Helt: UT. Aaa2). *Vmire vonsz*: A barátok ezzel vonzoc balvaniozasra az ifiakat, hogy szép kuruakat, safarinakat szabad tartani (Mell: SzJán. 68). Az ér vágás a haraguttakat esendességre vonszá (Félv: SchSal. 31). Miképpen a törvének egyéb részeit, azonképpen azt is hamis értelemre vonszák vala az tariseusok (Tel: Evang. II.779). Vaj ki sok átkot vonszotok azzal fejeteke (Radv: Csal. III.278). B. a sz. Pál szavaiból egynehány bizonyoságot új formára vonszon (Pázm: LuthV. 233). Sokat az hamisságra vonzoc (Mon: Apol. 290). Hitünkre nem vonsz a te szíved (Zrinyi I.100) Az z. irast az magoc igyeközetire vonszak (Zvon: Osiand. 13). Zomezd a zomezgat, gazda hazabelieket a kenra vonz'va vala (NádC. 545). *Leckére vonszunk benneteket* (Bal: CsIsk. 400). Ezt Luther nagy dícselkedve egyéb helyeken is említi s magára vonszá (Pázm: Kal. 157). Az altalkodot gonoszság másra vonszá elméjét (Pázm: LuthV. 234). Szavait nem igazán vonzoc az papára (MA: Tan. 1182). A bűnt akkor vonzod a partra, midőn meg gondolod, hogy a bűnért földé kölltetik lenned (Lép: PTük. I.15). Husz Jánost, Vileflet méltatlan vonszák pártókra az atyafiak (Pázm: Kal. 61). Az emberek a philosophiát probaküve csinalliak es a sz. irast arra vonszak (Fél: Tan. 15). Nem kérdik, hol tartatott az arany, hanem probaköre vonszák (Matkó: BCsák. 79). További reménységnek űrűgyével maga részire vonszani egyvalakit udvari tsel-vetés (Fal: UE. 364). Meeg más sédóra is vonszák a mestert és a bömbőlődő tanczot is el iartattiak vele (Bal: CsIsk. 153). Nem olmastam, hogy azokrol szollottanak volna Christus es szent Pal, a kikre te vonzod az ű beszédeket (Tel: Fel. 111). *Vmit vonsz*: Ha nagy az nap, mikor fel idő, esőt vonszon (Cis. G4). A hegedős gyorsan köpönt, véti ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Sok es derék dolgokban farkas nyakat vonsznak egymással (Pázm: Kal. 247). Fegyvert vonszon hozzá es úgy vágja minden erejéből, hogy ketté szakad (Hall: HHist. III.141). A fonó aszszonyoc fonalat vonszanac, fonyuac (Com: Jan. 96). Tésznek nagy óhajtásokat, nagy jaj-szóval vonszanak sok harfángoakat (RMK. III.357). Szles hasat vonszanak diczer nélkül: latam trahentes inglorii alvum (Salánki: Erasmi. 18). Valamennél többet tűr, szenved, annál több kegyelmességűnket várja s vonza Kegyelmed (MontME. IV.251). Az szentelt olai az ű homlokokon keresztet vonszanak (Fél: Tan. 508). Mikor hosszabbban vonszac az kűrtőlést: cum insonnerit vox tubae longior (Kár: Bibl. I.197). A ki számláltatot numerusoc alá egy liniát vonzoc es egyben adom (Helt: Arim. C6). A vad fa gyökere bévebben vonszá a föld nedvességét (Pázm: Préd. b2). Az egyház kulchai hatalmanac szűnő alatt penzt vonszanac az Christusnac niluan

valo mondasa ellen (Zvon: Osiand. 66). Ezekenn is az vrak es műves emberek csak nem szakált vonsznak (Pázm: Kal. 134). Az egész utban prédikál es mayd ugyan ujjokat vonszá az szent írásnac minden helyeire (MA: Scult. 502). Rómával ujjat vonszon vala (Pós: Igazs. II.390). Űstőköt vonsznak az barátokkal (Toln: Vigaszt. 68). Midőn az vrak űstőköt vonsznak, az szegeny kősségnek köll hait, bőret oda tartatny. 1621 (KNagysz. H). A keresztért ilyen igen vonsznak űstőköt (Ker: Préd. 363). A magyaroc mind visszát vonszanac vala es nygan czufollyac uala a királyt (Helt: Krón. 56b). Ha egymás közet ezac visszát vonzotoc, fdegen úpéc is támadnac reátoc (Helt: Canc. 15). Ennek derék dolgaiban visszát nem vonszon véllé (Pázm: Kal. 158). Visszát vonsznak az keresztények is némelly aprólékokban (Toln: Vigaszt. 66). Nem sok ország vonszon ebben velem visszát (SzBodó: SÓDics. A4). A calvinisták visszát vonsznak a calvinistákkal (Pós: Igazs. I.505). A mennyin vattok, annyifelé vonszotok, szakadoztok (Veres: Lev. 154). Mikor egy szemet héjastúl lemetzenek es más fának héjakközze vonszák, ez szemre való óltásnac nevezik (Lipp: PKert. III.23).

[Közmondások]. Vonszon fackó, de ismeg vonzác fackót (Helt: Mes. 221). A houa az őrdög egyik labat be teheti, az masikat is vtanna vonszá (DecsiG: Préd. 55).

által-vonsz. A telet által vonszom: perhiemo; az esztendőt által vonszom: peranno C.

be-vonsz: 1) intraho MA. einziehen PPB. Bátor semmi tagja az gyermeknek meg ne fázzeék is, csakhogy az hideget az orrán bévonsz, veszedelmes néki (Nád: Lev. 20). **2)** defendo C. obduco, obtego MA. einwickeln, verhüllen PPB.

el-vonsz: pertraho, subtraho, subduco C. abstraho MA. detraho MedLat. 176. abziehen PPB. [abführen, wegleiten]. Hogy meg ne bontatnac az isteni dicheretőbe, ő magat el vonzia vala emberecnek niaiasagatol (DebrC. 270). Te Moses es Aaron miért vonzotoc el a népet az ő munkaiokrol (Helt: Bibl. I. Dd3). A ki el nem vonszá erővel, tolvajul a másét, azt ugyan szentnek tartják (Pázm: Préd. 19). Az asztali pompa es ruházatban való bolondoskodás téged az lelki ékességére való igyekezettől elvonszon (MA: Tan. 754). Az ő virágít mely őrdömest szednéd, ha szurdaló tövissétől sem vonzod-el a kezedet (Hall: Paizs. 63). Ha ezen az úton el-mégy, lovadat el-vonszák es ygalog kelletik haza menned (Hall: HHist. II.111). Félre áll Hektor a seregek közzül es el-vonszá magát nyugalmas kedvéért (III.109). Az az irás az ő felsége hívségétől el vonszon bennünket (TörtT: L87).

elő-vonsz: protraho C. [hervorziehen]. Az vztán be tekéntűen láta négy ketsköt egy sűtő kementzén állani es monda: Be megyec es vagy ketőt őelő vonzoc bennec es megészem azokat (Helt: Mes. 303).

félén-vonsz, félre-vonsz: [subtraho; entziehen, zurückziehen]. Bizonyos, hogy félre sem vonszá magát, hogy elcsűnk (Pázm: Préd. 173). Mikor el-közjelget az ő szarva el-hányásának ideje, olyankor út nélkül való helyekre félre vonszá magát a szarvas (Misk: VKert. 138). Nosza gazda ne fuss gazra, hozz bort az asztalra, mert ha külön csak félen vonsz, megüt amaz csalfa (Thaly: Adal. II.98).

föl-vonsz: [attraho; aufziehen, anziehen]. A sarut föl vonszom: calcio C. Kezemet alá nyujtom es tégedet is fel vonszom (Helt: Mes. 372. Helt: Bibl. I. SSS4). A ki sebes viz-ellen evez es felvonszá hajóját, mihent az evezést tágittya, mindgyárt visszarágdattatik (Pázm: Préd. 323). A majom a vadászoknak ott hagyott sarujokat lábaira fel-vonszá (Misk: VKert. 226).

[Szólások]. Felvonszák vala az sätört (MA: Bibl. I.28).

fönn-vonsz.

[Szólások]. Én még fen vonzom magamat, az gyermekeeskék békével vannak (LevT. II.28).

hátra-vonsz: recello C. retraho MA. zurückziehen PPB.

húz-vonsz: [traho; hin und her ziehen]. Az sz írást húnyátok, buzzátok, vonszátok (Bal: CsIsk. 418). Huzzák vonszák egymást (Toln: Vigaszt. 47). Láttam, hogy két drabant egy polgár hunyadit húznak vonsznak vala (TörtP. III.103).

ki-vonsz: extrahio, intertrahio, eveho, elicio, exsero C. eruo MA. herausziehen PPB. Gyakorta kivonszom: electo; erővel kivonszom: extorqueo; nyelvtét kivonszom: elingvo C. Tú kitevec zamara anag tehene a kutba esendie, es nem legottan ki vonzia é azt zombatnac napian (MünchC. 144). Az űkwr ki vonza az ű nyakat az igabol (VirgC. 92). Nemdee nem latyatok-e, kychoda az, ky kyvonza ez fratert az jnadsagrol (PéldK. 5). Kivonszom fegyueremet: evaginabo gladium meum (Helt: Bibl. I. 114). Ki vonszác a partra (Helt: UT. D4). Ki nem íohet, hanemha isten vonza ki onnat (Mel: SzJán. 240). Fáratságot, dagadast az leuele ki vonszon (Mel: Herb. 12). Vasat, golyóbist ki vonszon a testből (109). A segg remeseit ki vonszá a veres virágu him tyik-bégy (183). Az én vitezsegemnek lelki fegyverit a nagy erősségek ellen ki-vonszom (Tel: Fel. 6). Ky vonszá az tengerből vgy mint holt eleuent, meg meleggeti, ételt, italt ad neky (Kár: 2Könyv. 2). Kivonszlak, ugy-mond isten, tégedet avagy ki szabadítlak (GKat: Vált. I.1141). Kardgyát ki-vonsza, fejét veszi (RendÉlPéld. C). Az elefánt mind addig fel-tátva tartja (száját), miglen mestere az ő fejét ki-vonsza (Misk: VKert. 26). Az fizetésért majd kivonszának az hadak (Bercs: Lev. 216).

el-kivonsz: ∞ Egy fekete gyermek ez fratert ruhayanak peremenel fogva el ky vonza vala az imadsagrol es carbol (PéldK. 5).

környül-vonsz, körül-vonsz: 1) circumveho C. MA. circumago PPBl. herumführen PPB. 2) [circumlinio; umstreichen]. Mint valami ezircalommal valamit meg-ezirkalmoznak, körül vonsznak (Tof: Zsolt. 610).

lë-vonsz: detrabo C. exuo, deturbo MA. abziehen PPB. Sarumat levonszom: discalceo C. Oly haznal nem kel maradni, hol bewred le vonzak a kewlehen kenerert (Pesti: Fab. 33b). Isten olytant ad a iámbor fejedelem helyébe, ki nem ezac a gyaptyat elnyiri, hanem a hőreket is vonszá (Helt: Mes. 62). Légy iámbor, mert még a többit [bört] is le vonszom (291). A mérsáros az marliát megöli, bőrét le-vonsza (Com: Orb. 79).

[Szólások]. Le es vonszják néha kulcsárt kormérőli (RMK. III.317). Ez földi lakás az soc gondockal meg tölt elmét vgyan le vonszá (Kár: Bibl. I.641). Nem tulajdonítja magának, a mi nála ninesen, sem egyebekről az ővejeket le nem vonszá (Com: Jan. 186). En te rolad le vonzom a pasztorságot (Mel: SzJán. 67). A mi a római pápáknak szem ő ő ő ő ő ket le-vonsza, azt írja Sozomenus a tizedik részben (Pós: Igazs. I.325). Szentségét levonsza: exauctorare MA. Leonsza az telliesseget: aufert supplementum (Fél: Bibl. I.55).

el-lëvonsz: [detrabo; abziehen]. Az embereket ugyan megnyúzzátok, az bört teteméről mind el-lëvonszátok (RMK. II.171).

mög-vonsz: 1) [subtrahio; entziehen]. Elö-vészem, kihozom, meg-vonszom: produco PPBl. Az isten nemykoron valakiket meg vonzon az kysseb joktwl, kykot meg ayande-

kozot nagyob memyey jokkal (DomC. 13). Egy nyihánszor még az gubernátornac tanáczát is meg vonszá vala, de nagy mértékletességgel (Helt: Krón. 117b). Czac meg vonszod vram az szükségben erőss hatalmadot (Born: Evang. 264). Meg vonszá túllöc ugy mint halaadatlanoktul az ő malasztyanac nilagosságat (Tel: Evang. I.323). Átkozott szemérmesség az, a ki embert meg vonszon az isteni szolgálattól (II.217). Az isten az ő attiai gondviseleset soha meg nem vonszá (Fél: Tan. Elöb. 11). Semmi munkatul, az mi en raitan áll, meg nem vonzom magamat (Zvon: Osland. B3). Ha adot ker az feydelem, nem vonzok meg (155). Sokan meg vonszák magokat ez világi gyönyörűségekűl (Pázm: Kal. 5). Mi minnyájan semmiedink és el-fogyunk, ha meg-vonsza kezűt töltük az isten (Pázm: Préd. 66). Ha csak egy szempillantásban megvonszod túlem malasztodnak kenerét (Pázm: Imáds. 25). Az nazaréusoc az ködségtől ideig meg vonszac vala magokat (MA: Bibl. I.123). Irgalmasságomat meg nem vonszom ő tőle (233). Meg vonszá, el-reyti magát (Mag: Evang. 360). Megvonszá áldásit (Ker: Préd. 51). A város kapujában vonszá-meg magát (MHeg: TOSzl. I.72). Ha étket adsz néki, gyilkosnak mondatol, ha meg-vonszod az ételt, kegyetlennek (Hall: Paizs. 401). 2) [atrabo; anziehen]. Megvonsznac minden harangokat (MA: Scult. 703).

neki-vonsz: [produco; hinziehen]. Az álcz mester az mérő tzérnát néki vonszá, circalommal elformállya mindaddig, míg nem emberi ábrázatra formállya az bálványt (MA: Bibl. II. 37b).

öszve-vonsz: [contraho; zusammenziehen]. Görczös kézne, lábnc, a ki az inakat öszve vonszá, hasznosoc (Mel: Herb. 46). Az oroszlanok a magas hegyeken magokat elrejtik testeiket öszve vonszák (Misk: VKert. 54). A fagyos helyen a kőrmeiket öszve vonszák, hogy meg ne tompúljanak (55).

röá-vonsz: superveho, involvo C.

vissza-vonez: retraho MA. PPBl. zurückziehen PPB. Mint az vad almat, kőként érzed, hogy az szádat visza vonszá (Born: Préd. 463b).

Vonszol: [traho, tracto; zerron, hin und her ziehen]. Ké tisz pofra mentek az regiment elűtt, az korcsmán szokot módjok szerént vonszolták egymást (Bercs: Lev. 572).

Vonszolód-ik: [trahor, verro; schleppen]. Az asszonyok kendervászonzból burkot csinálnak az fejekre, azt az hátokor leeresztették, hogy az földűn vonszolódott az farka (Monlrok XI.405).

el-vonszolódik: ∞ A menyecskeknek fátýol volt az fe jeken, azt lebocsátották, hogy el igen messze vonszolódót (Monlrok XI.343).

Vont: [textilis; gewirkt]. Vont arany szoknya (Radv: Csál II.46). Vont ezüst szoknya (106). Az okosnak el ne kerülje szemét, akárkiben légyen a vétek, ha mindjárt vont aranyb öltözzen is (Fal: UE. 460). Tenger színű vont arany csápragga kengyelig meg volt terítve (Fal: TÉ. 638). Isten hozzád már vány hajlék, vont ezüstös kárpitok, kiket borít arany tajtél (Fal: Vers. 876).

Vont-: [inclinatio; neigung]. A közőnséges johoz vontodba (Megy: 3Jaj. II.19).

Vontat: 1) [produco, procrastino; in die länge ziehen, aufschieben]. Senkit egy napról másra ne vontass az ő szükségok ben (Kár: Bibl. I.651). Én a disputatit nem vontattam (UriÚrol I.49). Mikor az ítélet el-közzelet, sok előljáró felek rettenésűvel üdöt vontat (Pázm: Préd. 5). Isten a bűnösök rontásáva nem siet, hanem túr, üdöt vontat (25). A sok kövéssel naprú

napra vontatták téréseket (623). Vontatta vala az praedikétiót közel estvéig (Zvon: Post. L545). Hogy az üdöt tovább ne vontassuk, kényszerítetem assecurálnom őket (TörtT.² IV.79). A biblia-könyvek nem említenek mást valakit, a ki utolsó szempillantásig vontatván meg-térését üdvözölt volna (Fal: NE. 53). Akaróim általlják magokat az idegen munkába ártani, magam vontattam azért a múltt téiben (Fal: UE. 415). **2)** *devehi curo* MA. fahren, führen lassen PPB. Az tolmács úr restellé jó szekszénás lovaival vontatni azt a nagy molest (MonIrók VIII.378). Bőcsfitelesen vontatták az landkocsisok őket (Bercs: Lev. 167). Ocskai uramnak házokat kell botatni, holmi hajókat szekereken vontatni (542). Örök háborúban vontatja életét az, a kinek a nem gond is gond (Fal: UE. 464). Szekeret, hajót vontatni: einen beladenen wagen, ein schiff gegen den strom führen lassen (Adámi: SprachK. 216).

el-vontat: [prorogo; vertagen]. Az pört el kel halasztaniok és vontatniok (Ver: Verb. 207).

föl-vontat: [ascendo; hinaufsteigen]. Kis apro gyermekek czufollyác vala az Elisens: Nosza szegeny itri kopasz, meny fel, vontas fel kopasz, hágtas fel (Mel: Sám. 370).

ki-vontat: [evelli curo; ausreissen]. Micoron eliöt volna az ő zilése, nag kent zenved vala, vg hog ket fogat neki ki kel vala vontatni (NádC. 483).

lő-vontat: [devehi curo; herabführen lassen]. Ujvárt akarja az német megszállani, az mint is már 9 öreg ágyut levontattak az várból az híđ eleiben (Bercs: Lev. 513).

Vontatás: 1) [dilatio; aufschub]. Vontatásra vőuc az coronázatnac dolgát (Helt: Krón. 187b). Ha a nem-adom vagyon előttünk, ez a meg-tagadás vontatással nem válik keserűvé (Fal: UE. 433). **2)** *contractio, protractio* MA. zusammenziehung, hervorziehung PPB.

idő-vontatás: [procrastinatio; vertagung, aufschub]. A mit bizonyos rendelésből meg akar adni, azt-is gyakran sok idő-vontatással adgya (Pázm: Préd. 254). A bűnből ki-térésben és a penitencia halogatásban akár-melly nagy idő-vontatást modiennek ílnék (623). Minden idővontatás nélkül hozzá-lát (Nyr. X.120). Minden további várakozás s-űdő vontatás nélkül (Tarn: Szents. 133). Holmi akadozásokkal mulattuk el az idő-nek ennyi vontatását (TörtT.² I.90). Idővontatás nélkül elvárjuk Kegyelmedet (RákF: Lev. I.410). Légyen mindenkor valami idő-vontatás a sententzia és executio közt (Fal: NA. 219).

Vontató: [vectorins; zug-]. Vontató marha: *praeiunctura* PPB. Vontató barom (KeckTört II.507).

Vontatód-ik: [producor, differor; in die linge gezogen werden, vertagt werden]. Napról napra vontatódik bűnből ki-térésünk (Pázm: Préd. 1227). Ha vontatódni kezd az gyűlés állapítja, cserélne meg engem Ngod (TörtT.² I.90). Római esá-szárné birtelen holt meg, kire nézve császár az gyűlést ad 24 augusti akarja, hogy vontatódjék (MonTME. V.385).

el-vontatódik: ∞ Sok idő telik és vontatódik el (MonTME. VII.226).

Vontatós: [acclivis; aufsteigend]. A halmok a hegy tető-felé menőknek vontatósok: *colles cacumen versus euntibus acclives sunt* (Com: Jan. 13).

VOTÁL: [sententiam dico; abstimmen]. Kegyelmetek jól tudja, ez a dolog az ő régi canalisan nem folyhat, azért is, mert szorossak a napok, azért is, mert minden atyafiak nem votálhattak (Bod: Pol. 163).

VÓTIZÁL: ∞ Kár hogy nem vótizáltak a pokol ellen, hogy sülyedgyen el, vesszenek el az ürdögök minden kinzó szerszámokkal (Fal: NE. 63).

VOTKA: [vinum adustum; branntwein]. Dánielnek van-e votkája? Bezzeg nekem nincs dohányom (Bercs: Lev. 210).

VŐ (vöfel LevT. I.93. völegény Helt: Krón. 188b. véi TörtT.² III.326. vöfel Mel: SzJán. 470): gener C. MA. eidam PPB. tochtermann KirBesz. 129. Vőlegény: sponsus, nuptus; vőfél: architrilionius C. Minem sirhatnac a vőuc fia, miglen velec vagón a vő, iőnc keged napoc, mikor tőllc életvétic a vő es tabat bőtőlnc (MünchC. 29). Hiua a mazag a vőlegént es monda őneki (171). Nem de illik ee az vőleghen fyanak beytelnyök: numquid possunt filii sponsi lugere (JordC. 379). Supplikaltott wala Sarközy Mihál kyrálnak az weom jöszaga feolel (RMNy. II.165). Tarczay Gerget vöfelnek fogom fel vinnem velem (LevT. I.93). Bizony én igen szerettem az édes vőmet és akar-tam volna, hogyha az mostani állapotomban mellettem lehetett volna (II.49). Vagyon-e itt vőd, vadnak-e fiaid es leanyid (Helt: Bibl. I.H2). Hiuatya vala Beatrix a kiralyt hozzája; végre hozá méne, de semmi vőlegényi aiándéket nem ada neki (Helt: Krón. 188b). Az náznag az attia isten, a szent lelec belső el foglaló vőfel es hpmester (Mel: SzJán. 470). Király lehetne leanya fiaban, noha vey nem volna királyságban (Valk: Gen. 32). Egy leányul két vőt szörzeni (Decsi: Adag. 46). Amaz uj győlekezetek az örökké-országól Jesus vő-legénységétől és há-zasságától elszakadott nyájak (Pázm²: Kal. 719). Az őrdögnek veivé lesznek (Alv: Post. II.218). Hogy a király veje legyek (Káldi: Bibl. 253). A nősző legény midőn meg-nyerte, hogy neki jegyeztessék, léssen vő legény (Com: Jan. 117). Rusztán, ház-szár veje elkezdé beszédét (Zrinyi. I.141). A király illyen szókat hall: Szaladgy, szaladgy, szaladgy, mert ez az első-szültőtt gyer-mek vejed léssen (Hall: HHist. II.42). Nem volt sem náznagy sem vőfély (MonIrók XL339). Azt értettem, hogy senki nincs az Kánné asszonyom véi közül is veled (TörtT.² III.326). Itok Mihály veji gyogyítására fizettünk Ádám Istvánnak 3 ft 50 d. (MonTME. I.15). Pandion indút vejével, a városba viszi azt minden népével (GyöngyD: Cup. 612). A vőlegény pillangóssan megyen előtte kardossan (Mik: TörL. 100).

VÖCSÖK: [mercus castor; haubentaucher]. Semy hollo nemőth, kara kathonat, vőczökőth, ghemeth ne eegyetek (JordC. 95).

VÖLGY (Korithweld Kovács. *velg* CodPatr. VI.102. *velgy* JordC. 526): **1)** *vallis, convallis* C. thal PPB. Mel-veilgh *vallis*. 1208 (Czinár). Utweugut [öt-völgy-üt?] via. 1225 (Czinár). Vrun-velg, piscina. 1260 (CodPatr. VI.102). Vrasvelg, uallis. 1260 (Wenzel XI.613). Korithweld, Korychweulgh *vallis*. 1299 (Kovács). Mynden velgy bel tellyesedyk: *omnes valles implentur* (JordC. 526). Zent Demonkos Bononyabol Tusciaban mene hegyek, vevlgyek kezvert (DomC. 85). Kidron, eg völg vala Jeruzalem mellet (RMNy. II.46). Minden völg he telic es minden hegdgy es domb megalazonodic (Helt: UT. P). Őt ezzen őltéc meg magokat valami nagy mély völgyre szökődzvén alá (Zvon: Post. II.257). Néhol begyek, völgycyk, kőszálak látszanak (Com: Jan. 13). Egy mély és hoszu völgycyk fekszik tábor mellet (Zrinyi I.50). Az ember itt a nyomorúság völgycykben unalkodva tőngő-dik (Land: UjSegits. I.505). Az ellenséget a dritomai völgycyk hajtottam (Bercs: Lev. 525). Egész prédikáztíót tsnálhatnék a siralomnak völgycykben lévő változó életünkről (Mik: TörL. 471). **2)** [medulla; mark, kern]. Chac a kérgét hantyac a tőruennec, de a derekat es völgycyk ingyen sem illetic (Tel: Evang. I.602). A mit a szent írásnak völgycyk, béli, lelke ad előnkbe, azt mond-gyuk (II.395). Az fák völgycyk és béli tellyesbek hold tőltére (Pázm: Kal. 14). Szent János hirdette a Krisztus istenséggé, mely mint a fának völgycyk, nem látszik első tekintetben (Pázm: Préd.

135). Vedd ki az almának völgyét (SzakácsMest. 79). **3**) [stria; vertiefung]. Török szablya, három völgyü az vasa (Radv: Csal. II.177).

[**hëgy-völgy**]

hëgyesvölgyes: [montuosus; gebirgig]. Eseenek nagy ke-meen hegyes völgyes helyökre (ÉrdyC. 313). A lovas haddal nem subsistálhattam, odavesztettem volna öket a sok árkos, hegyes-völgyes helységekre nézve (Béres: Lev. 525).

Völgyecske: vallecula C. MA. kleines thal PPB.

Völgyel: vallo, cavo SI. [aushöhlen].

Völgyelés: [canalis]. Oszlopok fel-bocsátások, völgyelések: *canaliculus columuarum PPB.

Völgyelő. Völgyelő gyalú: sinuatae aciei runcina PPB.

Völgyes: [striatus; gefurcht]. Egy seh helyel völgyes a jobbik pofája (Gyöngy: KJ. 107).

Völgyesség: [valles; thäler]. Sem magasság sem völgyes-ség az ti hazameneteltekét meg nem bánthattya (MA: Scul. 46).

Z.

ZAB: avena C. MA. haber PPB. A babot, borsót, zabot polyvájából, héjából, tokjából kitisztítom, tépem, morzsolom, töröm: piso PPBI. Keth gabona merteketh egy penzen es zab merteketh egy penzen (JordC. 123). Toaba Rezim vramnak az zabot kvlgie föl Kegelmetek (RMNy. III.60). Zab sincsen im-már, negyven pénzen jár s nincs min vennem (LevT. II.33). Az nimetekben egy rosta zapon attak egyet az tereknek (Mon-Irók III.93). Ackoron száraz nyár, de jó, zab sleytől léssen (Cis. E2). Zabunk nem leszen, az búzák is aprók (RákGy: Lev. 62). Egy buza aztagh, egy zab aztagh (Radv: Csal. II.18). Katona-csillag földerül, zabot ő akkor nem koldúl (Thaly: Adal. L241). Szükecske közöttünk itt is a zab-klibba (II.348). Parancsolatját várom, a vármegyék tiszteit mikint kellessék büntetni, mert különben se zsoldos se portás sem zab (Bercs: Lev. 698).

[Szólások]. Várad, nagy kárt téssz mind ez országnak, hogy véget nem vetsy az sok vakságnak, csak a zabot állaszsz az nagy érczlónak (Thaly: VÉ. L43).

vad-zab: vicia C. aegilops Nom. 78. Major: Szót. 16. PPB. trespe Nom. 78. wilder haber PPB. Honnét vagon, hogy a zab vad zabbá változék: ut avena in avenam fatuam degeneret (Com: Jan. 27).

Zabi: avenaceus, avenarius MA. habern, von haber PPB.

Zabos: avenarius MA. im haber sich aufhaltend PPB.

ZABÁLL (zabállik Pázm: Préd. 390): helnor MA. schlemmen, prassen PPB. fressen Adámi. Zabalontod: ingurgitas NémGl. 356. Ighon bodogh azért malazthban ty zyweteket föl eppythyen es nem csak gyakorta való etelben zabalny (JordC. 828). Ő maga tekozlot, torkoskodot, zaballot, kibe talan meg is czemerlven, azba holt meg is (Born: Préd. 390). Valaki a világ tejében zabállik, úgy jár mint Sisara, ki addig ivá a tejet, hogy életét elveszté (Pázm: Préd. 390). Sokat ne zabálljál (Felv: SchSal. 18). A ki mohón zabál kin, elveszti ízét az otthonos jónak (Fal: UE. 401).

[Szólások]. Oh een nyavalas feyemnek es b w b a n z a b a l t l e l k e m n e k (ÉrsC. 511). Nem illik a világ gyönyörűségében zabállani embereknek (Pázm: Préd 118). A gyönyörűségekben ne zabálj (Fal: BE. 575). Hazugságban zabállott könyvetek (Bal: CsIsk. 314). Fejünk felett vagon a gyönyörűségnek tengere, és tsak azok részesülnek benne, a kik itt alatt a lustosban nem zabálnak (Fal: NÁ. 158). Meg győzheted ezt az nyavalyában zabált ellenséged (Zrinyi II.85). A sentőket byua mykepen zomoru es nag zegensegbe zabalt (TelC. 126). Tudatlanságban zabállott lutherista (Bal: CsIsk. 267). Minnyájan azt tudják, hogy szinte erre az jeltre akadtak és az irással egyező

tudományban zabállottak (Pázm: Kal. 570). Vében zabálnak s jó ízien emésztk magokat (Fal: NE. 31). Zabáltt nyalánkságért balállal fizetnek (GyöngyD: MV. 28).

be-zabáll, bele-zabáll: [se ingurgitare; unmässig fressen]. Gyöniörűsege be szabaltatok (Mel: SzJán. 443). Ez világban bele zabálnak es eyel nappal tobzodnak (Fél: Tan. 485). Eretnekségben be zaballot samosateniansok (MNYil: Irt. 334).

föl-zabáll: devoro, dilapido, ingurgito, obligurio MA. verfressen, verschwenden, verprassen PPB. Mindeneket torkokra költne, felzabálnac (MA: Scult. 310).

fölzabállás: dilapidatio, obliguratio MA. verschwendung veruaschung, verprassung PPB.

ki-zabáll: exurgito PPBI.

mög-zabáll: [obruo ventrem pastu; sich überfressen]. Ha az ló megzabállic étében, azon megismered, hogy megdagad és az négy lábát megteríti... Ha az ló az istállóban megzabállic, azon meg ismered, hogy az orra el czepeg (Cis. O3). Ital miat meg ne zaballion: ne potu ingurgitetur (Erasm: Erk. 43). A keresztyn vértől megzabált Maximinus (Hall: Paizs. 239). A mely ló megzabállik, az oly lónak e liktariombol 3 lotot adgy bé (Cseh: OrvK. 20). A megzabált gyomrot kitisztítván, hére bozza (Nyr. IX.413). Hogy meg ne zabállana a feleletből vett kevélységben, megismértetém, hogy nálunk is sóval sóznak (SzD: MVir. 22).

Zabállás: heluatio, ingurgitatio, lureatio MA. das schlemmen, prassen PPB. Ev labok, keezek az torkossagra az az korchomara, zabalásra es egyeb bevnekre menny (CornC. 220). Zabállás, evés, ivás, falás ellankaszttya a testet (Kisv: Adag. 239). A bor szédelgeti fejeiket, az egyre-zabálás fel-keveri gyomrokat (Fal: NE. 70). Okos mértékkel nyugtoggasson néki hol-mi szükségre, nem zabálásra valót (86). Sokakat a zabállás es sok ital meg-ölt (Fal: SzE. 519).

Zabálláság: [heluatio; schlemmerei]. Az disznó soldornak innepet szentelünk, kit nagy zabálláságban farsangban ellagtunk (RMK. II.186).

Zabálló: excessivus in potu et esu Kr. [fresser]. Zabalo: vorax NémGl. 181. edo PPBI. Ez a mi fiuce verseny es engedetlen, nem akaryia szónkat fogadni, zabáló es részeges: filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contemnit, commissationibus vacat et luxuriae atquo convivis (Helt: Bibl. I. Unu3). Zabalo es torkos ember: homo devorator et bibens vinum (Helt: UT. Q5). Torkosnak, zaballonnac iteltec (Born: Préd. 429b).

Zabállód-ik: heluor MA. schlemmen, prassen PPB. Mynd részegységlen a borba zabalodnanak (Komj: SzPál. 113). Inkáb akarnak a tókzóló fiúval dísznök edelivel zabállódni (Pázm: Imáds. 23). Ez világ fiai tánczólnak, ugrálnak, kardoskodnak, játszodoznak, észnek, isznak, zabállódnak (MA: SB4). Szünetlenül szörnyen dőszöl, dűskáz, zabállódik (18). Hogy az ember egyék, igyék, zabállógyék, ezt nem találja ember sem Christusóal sem az apostoloknál (MA: Scult. 1030). Akkor kezdenek a hypokritá bőjtősök a husval zabalódní (GKat: Gramm. C4). Nagy falatoc nyelésével és teli torocivással önnön magát megtölti, zabállódik (Com: Jan. 181). Hamisságot cselekesznek, hogy zabállódhassanak (Ily: Préd. II.162).

be-zabállódik: [Iurcor; sich überfressen]. Az borban felettéb dísznó módra be zabalódní mondatik részegségnek (DecsiG: Préd. 27).

Zabállódás: [heluatio; schlemmerei, fresserei]. Te paraszt ember sűsd meg és vgy egyed az zabállódás vtán (Mel: Herb. 5). Zabállódás, torkosság és soc hiaban való mulatsagoc tamadtou tamadnak (Born: Préd. 409b). Először az nögedség, kevelség, felfúvalkodott díchekedés gyomlaltatoc ki, annak utána az fősvénség, bujálkodás, zabállódás (MA: Tan. 720). Hol marad az istennec emlékezeti, midőn az te tested az mértékletlen zabállódásnak miatta oczmány kívánságokra gerjedez (754). Sohol oly jóvedelmző papi-nraság ninczen, az melly ezeknecc potrohos gyomrokat és papságoc zabállódásokat megelégitethné (1141). Az részegkedő élet és zabállódás mayd ugyan szünetlenül gyakoroltatik (MA: SB. 12). Az test az ifjúsági zabállódással, szünetlen való dőszöléssel és bujálkodással megerőtlenült (36). Mogyoródnak, baratzknak és tőb egyeb efiélenek mértékletlen zabállódása az betegségre való material igen segiti (KDebr. D8). Ha sok, az egésségesebben zabarlódást jelent (ACsere: Enc. 182). A dísznó szünetlen való zabállódás miatt meghízik (Misk: VKert. 147). A hasnak zabolátlan zabállódása a testnek tellyes voltát a bujaságra izgattya (Ily: Préd. I.183).

Zabállódó: ingluviusus PPBl. [gefrässig]. Igen világoc formáját írja ki a zabállódó életnek (MA: SB. 9). Efiéle zabállódó életéről mondgya a bölcs Salamon (10). A zabállódók, tobzódnók tulajdon fogaikkal ásnaq vermet magoknak (KirBesz. 110).

ZABOLA, ZABLA (zabola Szék: Zsolt. 19): frenum, oreo C. chamus MA. zaum PPB. Ló *zaboláját kivetni: equis frena detrahere PPB. Horogba és zabolaba vnekyk alokath megz zorohead, kik hozyard nem kezelgethnek (KulesC. 72). Az alokat meg kel szorítani szabolauat es fekkal (Szék: Zsolt. 29). Domolchky zablá parazt (RMNy. II.170). Eg ezüst lauc, 2 zablá, eg biciak (III.91). Kítsoda mégyen az cset halhoz zaboláccal (Kár: Bibl. I.538). A ló néha meg-vadúl, kiváltképpon zabolá nélkül lévén (Com: Jan. 35). A zabolát a lónc szíjában vetvén (86). Kállai Jánosnak egy ezüstös, bogláros fékagyat zabolástól (Radv: Csal. III.293). Az zabolá csináló rá vevé magát, hogy tiszta rézből csinál zabolát (MonOlm. XXI.109). El is csináltuk vala mind a négy zablá vassal együtt igen jól (MonTME. IV.267). Zablá nélkül a ló soha nem leszen jó (Kisv: Adag. 114).

[Szólások]. Kálló az Tiszántól való földnek és hajdúságnak zabolája (TörtT. IV.82). Ez zabolá volna, hogy többre ne lépjenek az eb adakozással (Fal: UE. 485). Magzattyokat nevelődésekbén zabolában tarsác (Zvon: Post. I.192). Szigeffeket tartják zablában (Zrinyi II.53). Zabolában kell tartani őket (Gér: KárCs. IV.238). Zabolában tartja a basákat (Mik: TörL. 412). Isten kegyelmessége fénylik abban, hogy az igazakat zabolából itattya (Pázm: Préd. 23). Zabolából iván mértéklette s orvosolta torkosságát (Tarn: Szents. 11). Tudta isten jól, hogy a mi deltzog keménységűket semni úgy zabolán nem hordozhattya, mintha

szünetlen szemünk-előtt forog, hogy zsidóbíránk vagyon (Pázm: Préd. 164). Birodalom-alá vettetett, zabolán hordoztatik, mert nra és bírája vagyon (2). Szájára botszátta, zabolán nem hordozta (19). Könnyebb lett volna a forgó szelet zabolán hordozni, sem hogy e két nagyságoc asszonykát megengesztelni (Fal: NA. 148). Tarts zablán az nyelvedet (Zvon: PázmP. 283). Az isten az ő gond viselésének zaboláján tartya az emberneknek zilaj és el-vetemedet indulattyokat (Pós: Igazs. II.39). Magát zablán tartani legnagyobb hatalom (Kisv: Adag. 224). Zabolán kell tartani a hitelt (Fal: UE. 377). Tartsad zabolá heveskedő indulátidat (444). Szemeyt, hogy szélyel ne nyargallanának, mint egy zabolán megz tartóztatta (Lép: PTük. I.112). Igen reá vigyáz, zabolán tudja viselni az katonákat (RákGy: Lev. 70). Zabolára nem fogbatták a természetet (Fal: NE. 49). Nimsen méltóbb úr annál, a ki zabolára szoktatta indulátit (Fal: UE. 366). A kívánságok zaboláját megereszze (Ily: Préd. II.169). Neki ereszteti az zabolát: laxare fibulam (Decsi: Adag. 237). Az szemek zaboláját rángatja (Bercs: Lev. 78). Hamar az zablát szájokba megránták (Liszi: Márs. 8). Mikoron meg zalaszták az okosságok zabolayt, nem gondol az lelekről, ki istennek kepere vagyon teremtetuen (BodC. 11). Igaz itéletiből a zabolát néki tágítja és szájára bocsátja (GKat: Titk. Előb. 5). Parancsoljon kiki magának és ingó vágyódásit zabolá alá bírhatja (Fal: UE. 395). Ha Ilosvaival az had jó lesz, másnak kell azt adni és magát zabolá alá vetni (Bercs: Lev. 537). Ment a fertelmességtől, ors zabolá alatt tartja gerjedelmét (Fal: NE. 9). Minden isteni törvények zaboláia nélkül szabad életben volt (Zvon: Post. I.15). Ha a phariseusok zablát szendnetheténec, te is az etrekekeket vetekeduen őket megszelédítheted (Mon: Apol. 265).

fék-zabolá: oreo MA. gebiss am zaume PPB.

kármány-zabolá: lupatum PP. ein scharf gebiss PPB. A nagyhírú paripák délcezek szoktanak lenni, miglen finom kármány-zabolákkal igazgattatván, kézhez nem szoknak (TörtT. III.382). Az emberi test őt érzékenységgel ki vagyon ékesítve, csak hogy ezek árulói lelkiünknek, ha kármány zabolán nem tartjuk őket (Fal: BE. 571).

kormány-zabolá: [babena; zügel]. Az ifjúság megkívánja mind közel, mind távolról a kormány zabolát és szemes vigyázást (Fal: NU. 323).

kemény-zabolá: lupatum C.

Zablál: [moderor; zügeln, mässigem]. Ételeben és italban az ő kiüanságat és mohságat meg mertekli es zabolá (Pécsi: Szék. 111).

[Zablátlalan]

Zablátlanság: [licentia; zügellosigkeit]. Fordech el tőlem nyeluemnecc zablátlanságát (Pécsi: Agost. 2).

Zabolás, zablás: frenatus MA. gezäumt PPB. Zabolás fék: oreo C.

Zabolátlan, zablátlan: 1) effrenatus, effrenis, infrenis, infrenus MA. ungezümt PPB. Zabolátlau, buja-szeretet: *effrenus amor PPBl. Temérdec orcájú, ki szégyent nem iswert, zabolátlan száju, ki tsac veszélyt szerzett (Czegl: Japh. 17). 2) [effrenate; ungezügelt, schrankenlos]. A testi indulatok és a léleknek gőzös vágyódási zabolátlau járnak (Fal: NE. 68).

Zablátlanság: effrenis licentia MA. ungezügeltheit, grosse freiheit PPB. Az Epicurus szabados zablátlanságára viszik az embereket (Pázm: Kal. 364).

Zabolátlanul: effronate MA. wild, küln, ungezähmter weise PPB. Kik zabolátlanul minden szabadságra rohannak, nem ok nélkül mondatnák, hogy Christust megh-tagadták (Czepl: Japh. 94).

Zaboláz: freno, infreno MA. zűmen PPB. Nem zabolázza az ű nielvet: non refrenans linguam (Fél: Bibl. II.141). Hasznaltalan sanyargattam és zaboláztam testemet (Pázm: Préd. 25). Ővéit tanítsa békéséges tűrésre és az ő zilyaságokat zabolázza (MA: Tan. 199). Kérjük istennek sz. fiát, hogy ezt a fene bestíát, a sátánt zabolázza (Misk: VKert. 84). Zabolázd az pogánt, ronts meg ő karjokat (Thaly: VÉ. I.204). A rosz erköltsöket ő szokta zablázni (Orczy: KéltH. 216).

föl-zaboláz: infreno, freno, confreno, capistrum admoveo MA. zaumen, einhalftern PPB.

fölzabolázás: infrenatio MA. incapistratio; das einzäumen, einhalftern PPB.

ki-zaboláz: effreno, defreno MA. auszäumen PPB.

mög-zaboláz: freno, refreno, coëreco, cohibeo C. zäumen, bändig PPB. Megzabalasta űteth: ducit equum quo vult NémGl. 298. Valaky alyta űmagat zerzetesnek lehay, meg nem zabolázuan az ű oyeluet (VirgC. 140). A fejedelmek a játékdolgokhoz feletébb való indlattyokat meg-zabolázzák (Tel: Fel. 91). Az anya-szent-egy-ház vigyázása meg-torkolta és zabolázta ezeknek vakmerőségét (Pázm: Préd. 717). Az szegény árvaikat védelmezdi meg, zabolázd meg az őrszác tevőket (MA: Bibl. V.7). Az engedetleneket meg szabolászni (Zvon: Osiand. 104). Kiket büntetésre méltóknak ítélnek, megzabolázzák (Czepl: MM. 76). Az ki az szerenchéet meg nem zabolázza, végtére is veszélyre aztot ragadgya (Zrinyi L154). Kít ha meg nem zabolázunk, hattra maradott resechkejet orszagunknak maga alá haitia (TörtT. VIII.76). Méltó volna efféle nyughatatlankodokat megzabolázni (TörtT. I.601). Zaboláztassanak meg kérkedésökről (Thaly: Adal. II.344). Az oktalan állatokkal köz külső érzékenségeket megzabolázzván (Csúzi: Síp. 508). Rút állapot vagyon köztök, megzabolázzván őket (Bercs: Lev. 126). Erősíts meg engem, hogy rosz szándékimat megzabolázhassam (Gvad: RP. 173).

mögzabolázás: refrenatio, coëreicio C. zäumen, bändig PPB. A nem jámboroknak megzabolázására vannak a veszsöc, ostorok (Com: Jan. 136).

Zabolázás: infrenatio, frenatio MA. das zäumen PPB. Erdőten a gonosz indulatok zabolázásiban (Pázm: KT. 237).

[Zabolázatlanít]

mög-zabolázatlanít: [indomitum reddo; unbändig machen]. Talám hire az quartélynak megtartóztatja az jövőket s megzabolázatlanítja a jelenvalókat (Bercs: Lev. 158).

[Zabolázód-ik]

mög-zabolázódik: [coëreco; gebändig werden]. Az rosz köborló hadak naponként megzabolázódnak (RákGy: Lev. 164).

ZACSKÓ (satska Mel: Herb. 168. sakcho ÉrdyC. 497. szakszó Mel: Herb. 37. zakesó PPB. zacsakó Bethl: Élet. I.165): sacculus, locus, pera MA. säcklein PPB. Es monda nekik, mikoron küldelek titeket sakónal kil es tassolnal kil es saronal kil, mi nem valami ziksektek volt (DöbrC. 456). Mostan kinek saksoia vagón, vege fel tassolat es: nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram (DebrC. 458). Meene közykben az zee-genyeknek egy sakcho peenzel (ÉrdyC. 497). Szakszóban kötöd etzettel, az vak szemre kötöd, igen ió (Mel: Herb. 37). Ha leuelét, gyökerét egy satskában kötöd a maluának, ki hozza a fővént az hóagból, veséből (168). Az be petsélt satskokat elő hozzá és néki adá (Kár: Bibl. I.433b). Ne legyen az te sakcsod-

ban avagy tasyodban ket féle mertek (Szár: Cath. o3). Szedd zacsokban, nyomogasd ki az savójából (Radv: Szak. 181). Had álljon vagy két napig egy fazékban, avagy függesz fel egy sacsokban (290). Tegye a mustármagot egy zacsokban (Lipp: PKert. II.116). 70 forintos zacsokópénz (Bethl: Élet. 165). Ha akkor kötött hajjal vagy zacsokban varrott hajjal valaki eléjött volna, azt mindnyájan kacagták volna (MonIrók XL354). A zacsokó zsiros vala, a kutya megette (Thaly: VÉ. II.386). Rosz zászon, szennyes zatskó abban való szakadozott leveleivel (Bod: Pol. 127).

bőr-zacsokó: [sacculus coriaceus; ledersack]. Kilentz száz erszény pénzt rakának bőr zatskókban (Mik: Törl. 347).

dohány-zacsokó: [sacculus tabaci; tabaksbeutel]. Csináltasson szarvasbőrbel két dohányzacsokót (TörtT. III.377). A dohányzacsokók már készen vadnak (378).

patkoló-zacsokó: [beschlagentasche]. A ládácskában hordozták az patkoló zacsokót, lóvakarót s törlő szűrt (MonIrók XI. 369).

ruha-zacsokó: fiscus lineus PPB.

sallangos-zacsokó: [sacculus fimbriatus;beutel mit franzen versehen]. Nekem is sallangos zatskóját nyujtotta (Gvad: FNót. 9).

ZAFÍR (safill Radv: Csal. II.76. sáfily Pázm: Préd. 1221. saffyrom JordC. 61): sapphirus; saphir PPB. Hő labay alath oly mynt saffyrom kewből alkototh pagymoutom (JordC. 61). Egy gyengyes, aranyas fekete, tyzenedgy kő vagyon benne, saffily, rwyynth, smaragd (RMNy. II.210). Az arany tsak fészke és feneke vólt a sáfilyok, gyémántok, smaragdok és egyéb minden-féle drága kövek szépségéből rakatott köntösnek (Pázm: Préd. 1221). A mely orvosságok méreg nyavalyák ellen tsináltatnak, jó kvzfikbe saffirit elégyíteni (ACsere: Enc. 251). Fwggco, kynek az mellyeben safill, rubintok es gemantok vadnak (Radv: Csal: II.76). Násfa, kibe egy safill és uegy blask vagyon (Gér: KárCs. IV.227).

ZAGYVA: 1) spartum, juncus MA. riedgras PPB. **2)** caecum, herbetum MA. bast, ein ort voll riedgras PPB.

ZAGYVÁL: commisceo, confundo MA. zusammenmischeu PPB.

égybe-zagyvál: ∞ Sok beszédeket kerget es zagyval egyben (Gyarm: Fel. 37). Az Philep Melanthon vólt pedig fő egybe zagyválóia az augustana confessionnak (Bal: CsIsk. 242).

ZAGYVÁN: [confuse; verwirt]. Vallását nem valami imigy amagy zagyván, hanem az ő tisztaságában igyekezte megtartani (Megy: 6Jaj. IV.25).

1. ZAJ, SZAJ: 1) fragor, strepitus MA. das krachen, geprassel, rauschen PPB. Zay tamad te uepedben es te minden erőseged meg puzeitatnak (BécsiC. 195). Latuan Pilatus, hóg semmit sem hazmalna, de inkab zay lenne, megmosta ő kezét (MünchC. 68). Nagy zaj és üvöltés lön (MonIrók III.60). Ne betsüld mindjárt nagyra, a mi zajjal és zörgölődő pompával kezdődik (Fal: BE. 611). **2)** glacies cum fragore labens in undis MA. PPB. [eisstoss]. Bodrog-vizének nagy zaja miatt által nem költözhetven (RejtLev. 68). Hacsak az Vág zajja meg nem tartóztatna, elhiszem, ma valahol általment az Vágon (Bercs: Lev. 218).

zördén-zaj: [ventosus; leichtfertig]. Rút, szeles, zerdenzaj ember: homo *ventosus PPB.

Zajos, szajos: 1) undisonus, fragosus MA. wie wasser rauschend PPB. Jajos-zajos szélvész régen hány és ráz, böcsök régi fényem befogta szenny és máz (Thaly: Adal. II.152). Ha

mi módon hozzáférhetnek a vétekhez, vagyon dicselkedés nagy és zajos iránta (Fal: NE. 47). Javallási a pórnépek akár melly zajos dicsérettel hangoskodjanak, elégtelenek arra, hogy a ritka emberek rajtok kapjanak (Fal: UE. 379). Megforgatják a mondatmondát és utcañ piacon is fondorkodnak véle zajos habotíval (410). Zajos búsuln tenger (Fal: Jegyz. 936). **2)** [ebrius; berauscht]. Nem azoukeppen vagyon, mykeppen ty aloyttatok, hogy ezek zayosak volnanak, mywel hogy napnak harmad horaya legyen: non ut vos praesumitis, isti ebrui sunt, quum sit hora diei tertia (JordC. 710).

[Szajosit]

még-szajosít: [inebrio; berauschen]. Crystusnak szent weere zayosycz meg engemet (ThewrC. 303). Meg zayosetom en uylaymath werrel: inebriabo sagittas meas sanguine (KulcsC. 286).

Zajosod-ik: [glacies movetur; eis treiben]. A víz is zajosodni kezdvén követ bozzám be nem jöhetett (MonIrók XV. 319).

még-zajosodik: 1) [turbor; sich verwirren]. A Magyar hazának elébbeni csendessége meg-kezdett vala zajosodni (GyöngyD: RK. 153). **2)** [inebrior; sich berauschen]. Jőy ah poharra, ah kiñel ah hiñeknek az ű lelki indulatiok meg zaiosodik (Ozor: Christ. 188). Először iñ bort adnae, az vtan hogy zaiosodnae, alab valot (Born: Préd. 94). A bortul megzajosodik feje, bolond örömrre gerjed szíve (Pázm: Préd. 958). Teliek a sok italtól, meg-zajosodnak, meg-pikósodnak (SzD: MVir. 357).

[Zajosul]

még-zajosul, még-szajosul: [inebrior; sich berauschen]. Zomehoztak hozzád yönek, te nalod meg zayosulnak (CzechC. 7). Az yzelen vyz borraa változeek es meg zayoswlwan meg ysmeretek Cristust ev ehoda teeteleeben (ÉrdyC. 75). Mynden ember elezer yo borth aad ew vendeeghnyek es mykoron megl zayoswlwanak, ottan olyant, ky alab valo (CzechC. 124b). Oth lezdn rezőksseg, meg zayosulnak ű hazanak bewsegetül (SándC. 11). Zomehoztak hozad yönek, the nalad meg zayoswlwan (ThewrC. 291). Midőn a bor italtól meg zaiosult volna a feie, io keduet véu magának (Helt: Mes. 318).

2. ZAJP: [tumultuo; lärm]. Im az pápa doktori véle szemben állának, semmi igaz beszédnek fik helt nem adnak, mint egy paraszt törvémben egymás előtt zajának (RMK. V. 250).

[Zajdít]

még-zajdít: [fugo; in die flucht schlagen]. Félek rajta, szélt fogván Károli hada, csak 2000 lovas német is megzajdítja (Bercs: Lev. 391).

Zajdul: commovoor, tumultuo, strepo SI. [aufgeregt werden]. Űlt vólt sok veszéllyel zajdült szerencsére, még verekedhetett Murányba végtére (GyöngyD: MV. 8). Nincsen nyugodalma zajdült elméjének, járóktól nincs végo értekezésének (107). Veszén új éledést ő megént szívében, csendesíti habját zajdült elméjében (GyöngyD: KJ. 439. SzD: MVir. 197).

fől-zajdul: 1) [tumultum moveo; lärm machen]. A három isteni személyek tanátsokznak egymással, de fel zajdulnak ez következés ellen a sidok (GKat: Titk. 28). **2)** [aestuo; aufbrausen]. Nem csendesíthetem-le felzajdült babjait szomorú lelkenek (SzD: MVir. 77).

még-zajdul: 1) [tumultum moveo; aufrühr erregen]. Igen busulának s meg-is zaidulának káros igyekezetin (Liszi: Mars. 88). Igen szólának öszev, azonkezo megzajdolának és látám, hogy kettő el esék (Gér: KárCs. III.329). **2)** [conturbo; in verwirrung geraten]. Az lad, miholt Komáromnál hallja az uémetet, bizony megzajdul (Bercs: Lev. 4). Az lad anyyira

megzajdult, hogy portást defekassat nem tudok állitanom (30). Ha isten redsegéti ökot ott, tudom, megzajdul az szeredi is arra nézve (269). Holni gaz és hamis birre nézve is megzajdulnak s egymást fogják hozni confusiót (274). **3)** [inebrior; sich berauschen]. Végre itt a pinczén csak megzajdulának (KecsKört. II.500).

Zajdulás: 1) [motus; verwirrung]. Két ágyú-lövés lén Murány várban, kin az egész sereg lön nagy zajdülésban (GyöngyD: MV. 83). **2)** [inebriatio; berauschung]. Nem a bortul való meglegedések és zajdulásokbul tselekedték ezt (Ker: Préd. 838).

Zajog, zajong, szajong: obstrepro C. vociferor, tumultuo, blatero MA. schreien, brausen, oin getös machen PPB. Zaiogna embereknec sokasagatol (BécsiC. 249). Mondjad uram, ezek ne zajogjanak (RMK. IV.335). Mit zaiogtok és sirtok (Kár: Bibl. III.35b). Sokszor zaygottak es fel kialtottak, hogy nem kellese engedni az ő régi szabadsagokat (Born: Préd. 670). Az körfüle ualo seregee zaignac, kialtnac (Tel: Evang. I.453). Ha zayog az gém, reggel esőt váry (Cis. G3). Zaiogtál e haragodbau (Vás: CanCath. 231). Zaiogtál e, szitkozottál e (Agend. 100). Töplomitokban az fejér rokolyában az fa kepek előtt szajongotok (Alv: Itin. 220). Körfüllök az apró gyermekecskék zajognak (Halt: Paizs. 362). Meg-nyitya az ajtót zajogván magában, aegyiptomi nyelven szöl bé-jutásában (GyöngyD: Char. 40). Az katoná valóban zajog az fizetésért (Bercs: Lev. 213). Ez az bajdú meghallotta Újvárnak hírit, nosza zajgani (271).

Zajgás: vociferatio, strepitus, sonitus MA. das schreien, rauschen PPB. El-tölték füleim a sok zajgással: *strepunt aures clamoribus PPB. Jelénénc zozatoc, zaiogasoc es meñ görgösée (BécsiC. 74). Veged el en töllem te enekidnec zaiogasat es te igrec kessegidnec enekit nem halgatom meg (233). Zekerec feilemenec zaiogasa: tumultus quadrigae tumoris (245). Mynden ember meg halgassa es zaiogását meg allassaa (ÉrsC. 483b). Az sok zajgás miá megsiketiül vala (RMK. IV.194). Egy kép író kérdnek vala egyszer sok jámborok, hogy megírna sokadalombéli számtalan sok zajgást (VI.28). Haluan Josue a vigado népnec zaiogását: audiens Josue tumultum populi vociferantis (Helt: Bibl. I.Rr4). Tragar szo es ektelen ezelekedet, bolond zaiogas nem volt köztöe (Born: Préd. 91). Christus wrone ellen ackor lött efüle zaiogas (454). Az vigadóknac zaiogásoc (MA: Bibl. II.20). Mit basznál vallyon az ajakaknak zöngölődések avagy zajgások, a hol a szlv néma (GKat: Vált. I.1140). Beszédi bolond boéri zajgási voltak (RákGy: Lev. 418). Igen sok számtalan szavai szajgása után igéré magát arra az basa, hogy szerez levelet (ErdTörtAd. II.22). Zajgást ballánk az piaczon, eljedénk TörtT. III.102).

[Zajgat]

még-zajgat: [fugo; in die flucht treiben]. Innettova bizony megzajgatnak az törökök bennünket (TörtT. VII.124). Az Trenceñ alól vissza szaladt népnec reliquiát, az hol kaphatta, megzajgatta (Bercs: Lev. 88). Meg lesz még itt az vásár, csak addig érhesen Nagyságod bennünket, míg meg nem zajgatnak (137).

Zajgó: clamorus C. streperus MA. schreierisch, rauschend PPB. Micar lattanolna Is az igrecéket es a zaiogo nepet, monda (MünchC. 30). Zajgó ember: ceteria (Decsi: Adag. 313).

Zajgód-ik: marmuro NémGl. 295.

Zajgódás: rumor NémGl. 23. tumultuatio Kr. [lärm]. Nagyobb részént ütön s sok értetlen esőcsőmek kiáltásával zajgódásokon irtam (Gyöngy: MV. Előb. 4).

Zajgolód-ik: [vociferor; schreien]. Mit zajgolódtok anyyira egymással (Nyr. XIV.461). Zajgolódva kérdik: Akartok-e egy értelembe lenni velünk (Bercs: Lev. 492).

ZAJDA: sarcina MA. bündel. bürdö PPB. Zajda, buttyor, máiba: sarcina Major: Szót. 421. A buttyoroc, zajdác, melyekben az ő egyben rakott takarmányokat magokkal hordozzák, czeec: a turba, táska, iszák (Com: Jan. 93).

Zajdácska: sarcinula MA. bündelein PPB. Szegdyük őszve zaydácskáját, portékáját (Mad: Evang. 215).

Zajdás: sarcinatus MA. PPBl. in ein bündel gepackt PPB.

ZAJVÁNY: [?]. Az cserge-sátort is mikor felvonták vala, csak egy zajványul vonták vala fel... (ErdTörtAd. II.82).

1. **ZÁKÁNY**: [?]. Erdély környűl taláhyi kilemb kilembféle madarakat, zákányokat, vad páúákat, ieles sólymokat (Helt: Krón. 6b).

2. **ZÁKÁNY**: fex, sordes, squalor, impuritas SI. [boden-satz]. A hügy állapotása közép szerént való, világos, tiszta, arany szemű; zákány (őlepedése) fejr, sima, egyarányu, hegyes (ACsero: Enc. 169).

Zákányos: immundus, impurus, sordidus, spurcus SI. [befig]. Bort árulsz, mely csak poshat s zákányos (Czepl: Tromf. 144). Ime vissza küldöm zákányos frásod (Orczy: KöltSz. 243).

ZAKLAT: cogo, urgeo, torqueo MA. zwingen, treiben PPB. Ezért a dologért zaklat engemet: *flagitát ille me hauc rem PPBl. Tartományokat gyakorta való ki-ítésekkel zaklatták (Csákt: AU. 21). Az szent atiaknak könyueket bujjátok, zaklatiátok (Bal: Csfsk. 399). Mennyetek átkozottak föld gyomrában, ottan bünösöket zaklassatok kinban (Zrinyi II.86). Ki a romai vallásban vagyon, zaklassa a nagy istenért (Czepl: MM. 300). Egy Endes Tamás nevű, hogy zaklattuk, bezárá az ajtót és tolvajt kezde kiáltani (Bethl: Élet. 263).

el-zaklat: [depello; vertreiben]. El-tíziték, szem elől elzaklatták (SzD: MVir. 12).

ki-zaklat: [expello; austreiben]. Minden ellen-tartókat vagy meg-öltet vagy ki-zaklattak magok közül (SzD: MVir. 459).

mög-zaklat: [pervestigo; durchsuchen]. Zaklatnák meg jobban a pad allyát, talám megmutatná magát sz. Tamás (Vás: CanCath. 496).

Zaklató: infestator PPBl.

ZÁLOG, ZÁLAG: hypotheca C. pignus, arrha MA. pfand, nterpfand PPB. Az ievende dicesegnek nekeenk zalaga adatik (WinklC. 39). Ha the barátodnak rwbayat el vetted zalagba, nap nyugat előt meg aggyad hűneky (JordC. 58. 249). Minden yozagat el veztegete ees zalaga hagyá (ÉrsC. 545). Eltauozece őtőle a penz, el ragadtatnac a zalogoc (TelC. 86). Aggyam kezehez az keeth szálagh tbeoreokeot (RMNy. III.78). Kd kewlgen oly embert, kynek zálaga nyucz (LevT. I.162). A zalagnac gyűmölcszes időnedelmét fel tudná a deréc adoságra (Helt: Krón. 165b). A farkas nem jó helyre ment vólt, tehát ott kellett zálaga a farkát hadni (Helt: Mes. 289). Zálagban vonszák el ruháját (Kár: Bibl. I.526). Hamis vsoras zálagtol, odd magad bazug tanusagtol (Born: Ének. 83). Te vagy Jacob latoriaia, nalunc atyadnac zálaga (338). A szent lélek isten, kit zálag adat az mi színiünkbe a Christus (Tel: Evang. II.73). Ez mindenkor io élet, mert istennec aiandeka es az kőnetkezendő őrc életnece zálaga (I.448). Az leleknek zálaga: pignus spiritus (Fél: Bibl. II.53). Mennyivel felségesbek a lelki jók, úgy mint a bünök bősánattya, a mennyei boldogságnak zálaga a gyomor töltésnél (Pázm: Préd. 42). Kezesek, zálagoc adattatnac: dantur obsides (Com: Jan. 148). Köz jelt avagy zálagot kivánd: pignus vel praedam postula (190). Amaz zalog felől végre beszéllenek, kézhez vételére mely napot tegyenek (Gyöngy: KJ. 34). Ha zálagul ruházatot vesszsz (Illy: Préd. II.50). Az armistitiomnak egész zalogi volnának az követek (Berces: Lev. 472. 562). Mihelyt

tapasztalják az emberek, hogy tőlünk nincs mit várniok különben, hanem nagy zalognak örvével, megúrnak bennünket (Fal: UE. 364).

Zálogol: pignus capio; ein pfand bekommen PPB.

[el-zálogol]

elzálogló: [pignorator; verpfänder]. Az szaloglas az elszaloglo felewl mondatyk annak, a ky az ev tulaydon iozagath masnak engedý ghy (Ver: Verb. 159).

mög-zálogol: pignus aufero PPBl. pignus capio; ein pfand bekommen PPB. Bennünket meg zaloglana (Born: Préd. 213).

megzálogolás: pignoris captio; das pfänden PPB.

Záloglás: ∞ My legyen az iozagoknak szaloglása? Az iozagrol walo szaloglas keeth keppen értetyk (Ver: Verb. 159). Azoknak hallgatói erős büntetések, nyomorgatások, zaloglások, bírságlások alatt szokatlan pápistai cerimoniákra kényszerítették (Szal: Krón. 146).

Zálogos: 1) hypothecarius C. pigneraticus MA. zum pfand gelhörig PPB. Zálogos jószág, marha vagy akármí: res *pigneratitia PPBl. Kerekes Andrastul ettelék az zálogos reszet nem Kalmar Marthonthul (RMNy. III.122). Zálogos jozagot tartani nem volna szidalmas (Ver: Verb. 144). Kerestess józan, hű, zálogos, gyors ifjú legényeket (RákGy: Lev. 65). Az ezüst mivet, mind zálogosat s mind asszonyom anyám számára valót kezünk-böz adta volna Kegyelmed (Gér: KárCs. IV.124). Az penzes jószág egyvaló legyen az leányokkal az zálogos levelek continentiája szerint (Radv: Csal. III.256). 2) [pignorator; pfänder]. Ter-teneek, hogy az ő zalagossa, kynek ő yozagat banta vala zalagba, onnan menne lowa hatan (ÉrsC. 547). Mas ember jozagát zálogosul bírja: alterius bona pignoris titulo tenens (Ver: Verb. 283). Elég görög lakik itt benn, zálogos emberek (RákGy: Lev. 238). Egyháziakat minden városokon igen hiteles jó lelkiesméretű zálogos embereket konstituáljanak (Bod: Pol. 65).

Zálogosít: [pignero; verpfänden]. Tizenhárom várast ő elszakasztá, nyolczvan ezer forintért zálogosítá (RMK. III.358). Ha ilyen idő nem volna, hogy merném jószágomat zálogositanom, ahoz is kész volnék (Nád: Lev. 167).

el-zálogosít: oppignero MA. verpfänden, zu pfand geben, versetzen PPB. Mind mezeinket mind szőlőinket elzálogosítottuk (Kár: Bibl. I.430b). Ez földet én vétettem el, egy oka, hogy az mostoha el nem zálogosíthatá (LevT. II.52). Ha az tíz ezer magyar forintot le nem tenné, ottan mindjárt a testamentarius uraknak elzálogosítsák (Radv: Csal. III.263). Ha más észreveszi, csak bosszúságunkra is elzálogosítja s messzébb esünk tőle (TörtT. 3 III.163).

elzálogosítás: oppigneratio MA. verpfändung PPB. Megszabadittya [az népet] az usurától és ioszagoknak el zalogosításától (Kár: Bibl. I.430b).

mög-zálogosít: oppignero C.

Zálogosítás: oppigneratio, inscriptio MA. verpfändung, ver-schreibung PPB.

Zálogosság: [pignus; pfand]. Vagion Chiaiky Istwan vram-mal való zalogosság feleol való igazításvuk (Radv: Csal. III. 160).

Zálogoz: pignus accipio MA. ein pfand nehmen PPB.

mög-zálogoz: oppignero, pignus accipio MA. pfänden, ein pfand nehmen PPB.

Zálogozás: pigneratio MA. pfändung PPB.

Zálogozó: pignorator MA. der pfand nimmt PPB.

ZANÓT, SZANÓT (*zanét* RákF: Lev. V.321. *zanyét* 320): **1)** *resta bovis*, *cytisis*, *ononis*, *acutella* MA. stalkkraut, hauechel PPB. A zanot magua és virága mézes vízben főzve meg tisztítja a sárt (Mel: Herb. 21). Hasonló a borsfűhöz és szanothoz (118). A páshintos fűhöz számláltatnae tik hur, kakuk törjék, zanoth, ezer jó fű (Com: Jan. 24). Nagyon megirtottuk az jó rendek akadékos zanyéjtítól szabados földünket (RákF: Lev. V.320). Nem arat az, az ki csak zanét szaggatás után veti magát (321). Zanót, erős gyökerű fű, a nyájak pástorinál igen esmérates (Váli: OrvSz. 182). A nagy hó görékat, zanóztot le-zúta (Gvad: RP. 232). **2)** *caespes* MA. rasen PPB. grüner wasen Adáni.

ordei-zanót: *cartanum* MA. wilder safran PPB. Erdei zanot vagy tot sáfrány: *carthommum* Major: Szót. 129.

Zanócos: [ononibus consitus; voll hauecheheln]. Múzsák is szeretnek árnyékos erdőket, útálják a puszta zauótos mezőket (Orczy: KöltSz. 156). Keve főának zanótos hazája (160).

1. ZÁP: *putridus*, *cariosus* MA. faul, wurmstichig PPB. Záp tyukmony: **hypememium* ovum, *zephyria* ova; zápon maradt tojások: ova **irrita* PPB. Az torma orodat tekeri, így Pázmán nám záp, rutt búzzel főit (Zvon: PázmP. 331). A madarak monyakat tojnak és azokon ülvén, a míg meg-elevenednek, hanemha zápok, fiakat költenek (Com: Jan. 29). A tyukmonyak ne egyszersmind költsenek ki avagy zápon maradjanak (ACSere: Enc. 280).

[Zápos]

[Záposod-ik]

mög-záposodik: [putrefio; verfaulen]. Igen megzáposodott s avosodot állapottyálum merültünk a bűnek (Rim: Ének. 91).

Zápul: *putesco* Kr. [verfaulen].

mög-zápul: ∞ A denevérek ha tsak meg illethetik is (a golyák tojását), mindjárt meg zápúlnak (Misk: VKert. 335).

2. ZÁP: [molaris; backzahn]. Ő fogoc ment orozlannac fogay es ő zapioc ment orozlan kőllekei: *molares* ejus ut *cutuli leonis* (BécsiC. 203). Isten meg törí ő fogokat őmőn zaiokban, ő zapiokat meg zegi vr (AporC. 2). Az ő fogai olyanoc mint az orozlannac fogai és azoknac zápjai olyanoc mint az orozlannac zápjai (MA: Bibl. II.182. MA: SB. 35).

ZÁPOR: *nimbus*, *tempestas*, *imber* MA. platzregen PPB. Ihtelen mint egy záporossd: *repente tanquam procella* MA. Nagi zapor eső kezdő leh zakadni (HebrC. 169). David nagy mennydörgéssel, villámmal záporossót látván mond (RMK. V. 85). Nagy hev zapor eső leszén (Kár: Bibl. II.118). Le szállott az zapor eső (Fél: Bibl. I.11). Az zapor eső es hó ez leuogó ékeket altal iruan, az földre lebul (Mon: KéyT. 2). Az nagy zápor el rekoszti az embereket az munkátul (MA: Bibl. I.173). Az eső letsepőg lassan, a zápor sűrűn (Com: Jan. 10). Az léleknak koduét az kárvállannak kő essője zápor módgyára még fővében le cseppilli (Czegl: Enoch. III 12). Kiesny víz, do gyakortább úszó, mert csak valamely zápor essőtül is megárad (MonIrók XV.448). Éjtél tiban kis felhő mozdula és abból azután nagy zápor esordula (GyöngyD: Char. 335). El-téro a boszszullásnak fene hó zápora (Csúzi: Síp. 404). Reám szakad a zápor (SzD: MVir. 76).

Záporokod-ik: [tumultuor; anfruhr erregen]. Ezek a záporokodó magyarok egymás után három embert csak záporokodással tettek vala királyokká (Lászy: Krón. 304).

Záporokodás: [seditio; anfruhr]. (Lászy: Krón. 304).

Záporos: [nimbus; stürmisch]. Zurzarvaros hábornaknak szélvészéi, záporos ődzinyei (Biró: Préd. B).

Záporság: [imber; platzregen]. A nyil úgy szállt reá mint sűrű záporoság (Könyi: HRom. 182).

1. ZÁR: *vecitis* C. *pessulum* MA. sera, claustrum; riegel, spare PPB. El ronta ercesz atokat es vas zarrokat el tőre (Szék: Zsolt. 113). Az városoc meg valúnac erőssitetűen magas kőw falackal, kapuckal és zároekal (Kár: Bibl. I.159). Minden eiel ew maga teszi vala be az aito zariat (Pont. 54). Az erős értz kapukat eltőri nagy könnyen az ő nagy vas zárjokat (MNyil: Zsolt. 159). A kapunac vannac az ő betevő zárjai: porta habet claustra sua (Com: Jan. 122). A kapuknac vas és ércz zárjaikat el-rontja (GKat: Válts. I.807). Vedd ki én testemből, mellyen vagyon nagy zár (Zrinyi I.40). Kiket a nemzetsegeknek szokása avagy törvénye kettős zárral meg-zabolázott (Laskai: Lips. 49). Csináltattunk Lakatos Mihálylyal öreg láda sarkát és ajtó vas zárját (MonTME. I.295). Nem csináltatnak zárok a jámbor emberekért (Kisv: Adag. 175). Ne zenvedd, hogy kezen foglalja pogány zár (Könyi: HRom. 22).

ajtó-zár: *repagulum* C.

elő s hátra toiható-zár: **remissarius* *vecitis* PPB.

kapu-zárja: *patibulum* PPB.

nyitó-zár: *schlossriegel* Nom. 32.

Záros, záras: *repagulatus*, *clausulatus*, *pessulatus*, *veciculatus*, *vecitibus* *pessuliguo instructus* MA. verriegelt, versperrt PPB. Záros kamara, záros hely: *conclave*; meg-nyitni a záros helyeket: **revellere claustra* PPB. Kolczos és záros város: *urbs*, *in qua portae et serae sunt* (MA: Bibl. I.267). Azokat erős záros helyőken es nagy clastrumokban őrzitők (Alv: Itin. 217). A kősziklúnac rejtékére egy záros njtőn mentenek bé (Hall: HFist. II.151). Béménvén az ezejtházban, négy ablak van rajta vas rostélyos, kívül vas pléhből való záros ablakok (TörtT. IV.151). Vasas záros lála (Gér: KárCs. IV.445. 447). Vajha volna szárazat főzhető, a záros fogságból azzal ki-melhető (GyöngyD: KJ. 432). Adatnál őmlőtznek, még pedig zárosnak (PhilFlor. 27).

Zárosan: [oceluse; verriegelt]. Ent a kapura a német, tartja zárosan az gémet, mond berdőt — oho herr gott (Thaly: Adal. II.334).

2. ZÁR: *oceludo*, *oppessulo* MA. verschliessen PPB. Christusba szaarta bölcesegnek bá tarházit az attia (Mel: SzJán. 3). Ayo zarua mene az apostoloc eleibem is (Boru: Préd. 31). Zárd szivedben ezt is (Czegl: MM 39). A magyarokat adó fizetés alá zárta volna (Lászy: Krón. 228). Megitköztem Ebeczki relatióján, hogy az kaput zárva tartotta (Beres: Lev. 365). Zárt ajtó ne légyen leguláb jó akaróidra nézve (Fal: UE. 440). Ajtózárua maguk lévén úgy viselik magokat mintha az egész világ jelen volna (509). Hatalmam e földön szűnyű nagy határt zár (Könyi: HRom. 102). Álomra zárja szemét (SzD: MVir. 31).

be-zár: *claudo* MA. obsero PPB. zuschliessen, verriegeln PPB. Be-zárni az újtát: *aditum* **praestrucere obice* PPB. Ayo be zarua megyen hozzáoc (Boru: Préd. 256). En hincim menyetoc be, kaputokat zariatoc be (Boru: Ének. 329). Be zaruan az te aítodat: *clauso ostio tuo* (Fél: Bibl. I.8). Aito be zaruan meg allot a tanitanyoc közt (Vás: CanCath. 576). Az isten igéjt az mi sziveinkbe bézarjuc, rekoszszuc és meg-őrizzuc (MA: Scult. 301). Aytő-be-zárva ment bé a házba (Mad: Evang. 326). Az ajtó tedd, zárd bé a zárt, pléhet rá eresztvén (Com: Jan. 107). Nem azért zártuk-bé kapunkat, hogy hatalmaságodnak álljunk ellene (Hall: HFist. I.2). Elmém vágyóduék sétálni s bezárt fogházamból akarna kimenni (Thaly: Adal. I. 190). Zárom bé beszédem imánurn véglépen (II 67). Jobb az possessio az praetensionál, könnyebb bézarui az ajtót (Beres: Lev. 501). A cseh-gyűlést bé-zártt ajtókkal, titkon, setétben szokták tartani (Biró: Préd. 5).

el-zár: [claudo; verriegeln]. Ezek is előtte el zárott lakatot (Orczy: Köhl 80).

ki-zár: excludo SI. [ausschliessen]. Könnyebb kizárni, mint kivetni az embert (Bercs: Lev. 501).

Zárakod-ik, zárkod-ik, zárkoz-ik: [se includere; sich einschliessen]. Klostrom rekeszében zárakodván (Tarn: Szents. 11).

be-zárkodik, be-zárkozik: committere se in *conclavé PPBl. [sich einschliessen]. Bezárkozta az ezec moeczanni sem mertec (Born: Evang. III 144). Tököliné bezárkodott vala válogott hajdúsággal (MonIrók XXVII.53).

Zárat: [inclusio; das schliessen]. Vettem [a levelet] estve kapuzáratkor, páter Pál hozta (TörtT: III.382).

Záró: claudens Kr.

kincs-záró: [thesaurarius; schatzmeister]. Tesaurarius vagy király kints záró (Nót: PM. 103).

[Záród-ik]

be-záródik: [includor; sich einschliessen]. El fogianak az igaz tanetok, ottan be zárodik az eg (Mel: SzJan. 195).

Zárol: claudo MA. schliessen PPB. Zárlott hely: claustrum PP. Kristus öregkorában úgy ment tanítványihoz zárlott ajtónkon által (Pázm: Préd. 102). A nyelvet a természet a fogak és ajakak rekeszébe zárlotta (814).

be-zárol: obsero C. occludo MA. zuschliessen, verschliessen PPB. Ha be nem zárlatnak, az kegyetlen halál be megyen (VirgC. 136). Mi coron latta volna fétet, felkele hamar es ő előtte az aytot be zárla (NagyszC. 554). Zent Pál beh zárla az aytot nagí erőssen, zent Antal kegig igen kőniörög vala neki, hogi meg nituaia (DebrC. 114). Az ayto be vágon zárolván (Sylv: UT. I 100). Mig az adoktul mi meg iöuendün, az aytot be zárlac (Born: Ének. 298). Az be zárlot könyvet meg nyitva (Born: Préd. 260). Minec előtte az városnac kapui be zárlatnának (Kár: Bibl. I 194). Kezdec az el reitet helyeket fel keresni, be szárlottakat fel törni (Decsi: SallJ. 9). Az menyországot bezárlac az emberec előtt (EszT: IgAny. 210). Az ur ő reájoz bézárlá az aytót: inclusit eos dominus deforis (MA: Bibl. L7). Bezárlanac mindent az ő szárlókbe (MA: Scult. 310). Eljőve Jesus ayto bézárolva (Zvon: Post. 1701). Fűleidet bézárlód-e (Mad: Evang. 8). A lakat kulcsal zárlatiták-bé (Com: Jan. 108). A reá fordított kővel bé nem zárlatitattott volna (Udv: Dáv. 67). A városbéliek erőssen bézárlották a kapukat (Hall: HHist. L2).

bezárlás: inclusio, occlusio, conclusio MA. das einschliessen, versperren PPB.

bele-zárol: introcludo MA. hineinschliessen PPB. Mennyei kintset bele zárla (Born: Ének. 32).

el-zárol: secludo MA.

elzárlás: seclusio, conclusio, inclusio MA. [das einsperren]. Ne legyen benned szemérmesség, a hól sok kezec vadnac, az te marhadnac el zárlásában (Kár: Bibl. L679b).

körül-zárol: circumclaudo MA. allenthalben beschliessen PPB.

öszve-zárol: concludo MA. einschliessen, versperren PPB.

öszvezárlás: conclusio MA. verschliessung, zusammenschliessung PPB.

Zárlás: clausio, conclusio, inclusio MA. verschliessung PPB.

[Zárlat]

be-zárlat: [occludi, includi curo; einsperren, verschliessen lassen]. Leányokval ajtót hamar bezárlatá (RMK. II.85). Augustus Romaba be zárlata az Janus isten templomat (Szék: Krón. 78). Samson, kit a gazabeliek berekesztének a városban, kaput erőssen be zárlatván (Tel: Evaug. II.8).

[Zárlód-ik]

be-zárlódik: [occludor; sich verschliessen]. Az ég is be zárlódott (Mel: SzJan. 200). Más vtak sem zárlódtak be szabandlásunkra (MonIrók XV.375).

ZARÁNDOK, SZARÁNDOK (*zaradnok* EhrC. 84. *zaradok* PeerC. 13. *zarandek* JordC. 617. 821. 876. Pécsi: SzűzK. 182): peregrinabundus, peregrinator C. MA. reisender PPB. El yarnakuala ez vylagot mya mykeppen zaradnokok es ydegenek (EhrC. 20). Mene az haznak aytayara mykeppen zaradnok es zegen (84). Honnat az ennekém, hogy meltolual engemet zaradnoc nembériet ésmernéd (BécsiC. 4). Zaradnok ruhaba öltöztonac: induti sunt veste peregrina (278). Venec ég fuzoksnac földét zaradnokoknak temetesecere (MünchC. 67). Teumagad ihrlmbeli zaradnoc vag (167). Idegön lettem en atamfiának es zaradnok en ariam fiainnak (AporC. 18). Ez zamkiwetóth ees zaradnok herről fogagyad en lelkómeth (CzechC. 21). Lattunk tegedet zaradnokul (VirgC. 118). A penzen vőnek zaradnokoknak valo temethő földeth (WinklC. 149). Isthennek zolgaya engemeth zaradokoth the hazadba fogathas be (PeeiC. 13). Jerusalemben tenőn magad vag zaradnok (DöbrC. 318). Zarandekhoz kemeen ne leegy, twgyatok, hogy ty es zarandekok voltatok Egiptomnak földeen (JordC. 59. 230). Zarandek vagy Jerusalemből (617). Czak vendeeghők es zarandekok volnanac ez feldnek zyneen (821. 847. 876). Istennek zent zarandoka zent Damancos (DomC. 102). Tizenket zarandokokat hinak vendegeg (DebrC. 213). Az iambor zarandek azth lathwan wtanna meene (ÉrdyC. 426). Az was retezh zarandokoknak nagy tyztessegerth mwvbatatyk wala meg (ÉrsC. 41). Az ő öőce yfü koraban zarandokul mene Ermen országba (TelC. 11). Hospitált szörze, melybe szállananc a magyar szarandakoc (Helt: Krón. 30b). Szerelmesin kërlek mint jövevényeket es szarandokokat, tartóztassátok magatokat a testi kívánságoktól (Pázm: Kal. 85). Itt nints állandó várasunk, hanem szarandokok, útonjárók vagyunk (Pázm: Préd. 163). Senki nem léssen szarandokká, hogy láthasson, hallhasson (Zrinyi II.179). A maltai szarandok a szarandokok oltalmokra állítván (Mik: TörL. 226).

[Szólások]. Az Christushoz indult szarandokba (MA: Scult. 1013). Szarandokba menőc, buczó járóc (1018) Szarandokot járóc: peregrinor MA. Szarandok járások: *peregrinationes sanctae PPBl. Zarandokh yarasban byneimen nem bankotam (VirgC. 6). Mely hohnapokban a szűz leanyoc gñec es szarandekot iarnac (Pécsi: SzűzK. 182). Indította az népet es elintette az Rómába való szarandokjárásul (MA: Scult. 957).

úti-szarandok: peregrinus, peregrinator MA. reisender PPB.

Szarandoki: [peregrinans; reise-]. Szarandoki járásból haza érkezet Malach doctornak Melach baráttyával valo pajtársi szó beszéde (Czegl: MM. Cím). Meg kezdett hűlni mindenekben a szarandoki buzgóság (Mik: TörL. 229).

Szarandokol: [peregrinor; umherwandern]. Elméne ember Judanac Bétleheméből, hogi zarandoklana Moabitisnec videkeben (BécsiC. 1). A hazi ata plántalt zlólt es atta őtet a vincelekeknek es őnmaga zarandoclani eredet (MünchC. 53). Ember, ki zarandoclani eredet, meghatta ő hazat es atta ő zolgainac (99. 156).

Szarándoklat: [peregrinatio; herumwanderung]. Ki erede ő zarándoklatának heléből őket monóvel (BécsiC. 1). Dávidnak psalmosa Jeremiasnak éneke Aggeussal es Ezechiellel a zarándoklatnak igicéről (AporC. 10).

Szarándokság: peregrinatio MA. wanderschaft PPB. Istennec mindön parancolatla megtökeltetec, mindön behessegök, mindön zarándoksagoc, mindön lankatsagoc (NádC. 290). Vmmagat az zarándoksagra zabadon ada (439). Gyakorta jár vala az tartománybely emberekkel zarándoksagban az koporsóhoz (MargL. 141). Az zamart hozta vala az zfx Marianak zarándoksaganak segedelmeert (CornC. 85). Zarándoksagh yary nyenec: peregre fuit (JordC. 598). Egy nemeoneimeo zarándoksagnak okaert (DomC. 294). Kik soc zarándocsagot iarnac, ritkan zentöltetec meg (DebrC. 242). Howa zokoth vala menny zarándoksagnak okaert (ÉrdyC. 143). Terteneek zarándoksaggh yary menny (253). Een zarándoksag yarasomnak helye (KeszthC. 333). Codak az ő (Sz. Anna) eokolasabol es a zarándoksag yarasbol (TelC. 141). Kérlek, iáry zarándocsagot es könyörgegy az istennek erőtem (Helt: Mes. 63). Szarándokság írásban légienek (Bal: Cslsk. 129). Szarándokságunkat járjuk (Mad: Evang. 375). Celbe, Talba, Csesztakoba nem megyünk zarándocsagot jární (Sam: Cer. 13). Senki Romaban zarándocsaggh jární ne mennyen (Czegl: ORoml. 218). Mi e jelen valo életben zarándocsagot járunk az ortal (Ily: Préd. I.147).

ZASKORNIK, SZASKORNIK: [?]. Zaskornik tanácsok néki ndvarnak, mondják tolvajoknak avagy latroknak, kik néki tolvajtak (RMK. III.219). Ez Múrámban szaskornikok aúgának: Lájuk erőtelenségét Basónak . . . Basó szolgáiban vírtára kiüldött vala, zaskornikok ezt aláverték vala . . . Zaskornikok zündülének az várban, kapuról lakatot leüték (221).

ZÁSZLÓ (zazto JordC. 122. zasto AporC. 129. VirgC. 61. DebrC. 421. ÉrdyC. 12. 28. 59b. 149. 536b. 555b. 601): vexillum C. signum MA. fulme, standarte PPB. Zászló alá íratta magát: signis se *aggregavit PPB. Jozagoknak zaztoiak fenhek, isten ő templomaban naikaskodik (AporC. 129). Eu sebeymet nekad adam, hogy ennekek zazto yvelóm logy (VirgC. 61). Witezkednen ez dychódseges zent Palnak zalöya alat (PeecC. 113). Kiral zazloi teriednek, keresztnek titkia finletik (DöbrC. 241). Martirosagban zazlot viselnel (NagyszC. 108). Ky boczatuan Pilatos az ő zazloit, kvirtöltete es doboltata (WeszprC. 95). Myndden nemzet ow seregek es zaaztoyok zerenet taborth yssenek (JordC. 122). Az alazatosoc Cristusnak zaztoia alath iarnac, do kenelöc Lucipernec zaztoia alath vitezködnece (DebrC. 421). Pfel tetzyk ember ifyanak zaztoya az egben (ÉrdyC. 12). Mynd ket feel kereszttyen, mert Cristusnak zaztoya alat vannak (28). Jesus zaztoya alat vyaskodwnk myndden ollensegnek ellene (59b). Jesus, kynek otalma es zaztoya alaa mynekwnk ees zykseeg folyamwnk (536b). Zent Myhaal leezen Cristus Jesusnak zazto tartöya (555b). Az olyan nemzetök pokolboly sathannak zaztoya alatt leeznek zamalathwan (601). Elowenyöd keresztnek zalöya (KeszthC. 436). Az kvre töteek Salamonnak zazloyath, kynek wasa erezböl wolt (ÉrsC. 68). Fajérvár köfalán az császár zászlóit törökök lobogtatják (RMK. IV.39). Zazloth chynalatum nekj es koporsóth rotatum (LévT. I.142). Meg vtközéc fen az zászlóal es kezébe mind el romla (Helt: Krón. 69). Ki az Christusnak zaszlóiat tarttya (Born: Ének. 153). Akaria viselni az Christusnak zászlóiat is (Soós: Epist. 114). A keresztység zászlója-alatt sok ellenkező szakadások pártolkodnak (Pázm: Kal. at). El-rendelni a sereget zászlóknént, zászlók allyára (Com: Jan. 145). A te zászlód alá hvtál (Debr: Ker. 111). Boszna felé indult huszon hat zászlóval (Zrinyi I.49). Az isten igaz anyaszentegyháza ellen zászlót emeltek (VárM: Szöv. Bovez.). Zászlót emel, tombol a gonosz ravaszág (Fal: Vers. 912).

céh-zászló: [signum collegii; zunftfahne]. Nincs akaratomban, hogy céh zászlókat oregessek avagy valamit süssek időnap előtt homlokokra (Fal: NU. 284).

diadalom-zászló: [tropaeum; siegeszeichen]. A győzelmossoc a diadalom zászlókat fel emelvén őrvendezve haza megtérnek (Com: Jan. 152).

jel-zászló: signum militare Kr. [kriegsflagge]. Jel-zászlójúl adta isten Kristust (Pázm: Préd. 143). Azt parantsolta Constantinusnak, hogy keresztet tsinállyon es azt viselley jel-zászlójúl hadakozásában (1218). Fel függesztvén az hajói ékességeket-is, jel zászlókat: appendentes et applustria (Com: Jan. 89).

Zászlócska. Aránnyal íratott zászlócska, kornéta: labarum PPB.

Zászlóképpon: [quasi signum; wie eine fahne]. Zent keresztnek yegeeth aranbol meg zerezette, azt zaztho keppen az serogh előt hordoztattya vala (ÉrdyC. 291).

Zászlós: **1)** [vexillis ornatus; mit fahnen versehen]. Így indulának-el körszfény vitézek egygyütt Zrinyi gróffal szép zászlós seregek (Zrinyi I.50). **2)** [nobilis; adelig]. Zazslos ur: baro, comes MA. Megh kazdagitlak, te kedig vgyan vr modra öltezel, bár a szomszed zaszlós vr legyen, te semmiből ne engedj nekí (Helt: Mes. 457). Zazslos es nagysagos ur legyen (Ver: Verb. 16).

ZÁSZPA (szászpa Com: Jan. 30. Adámi. százpa C.): helleborus, elleborum, veratrum C. helleborus albus, veratrum album; rieswurz PPB. Prüszszentő gyökér, zászpa, fejer-húnyor: helleborum PPB. Senki az mérget epében es zászpában nem adgya (Pázm: Kal. 285). Orvosló füvek: az isten fája, őrvén gyökér, fejer húnyor avagy zászpa (Com: Jan. 25). A fűj zászával s egyeb mérges füvekkel szeret élni (ACsere: Enc. 216). Ha én azt cselekedném, mind o világ zászpára méltouak kialtana (ACsere: BDolq. 53). Erőssebb tobákot vagy zászát hozok (Pós: Vetélk. 59). A serogélyek a zászpat avagy fejer húnjort megészik (Misk: VKert. 435).

Zászpás: helleborosus C. MA. voller rieswurz PPB.

ZÁTONY. Zátony, fás zátony: insula, piscina, silva. 1386 (Nyr. VI.169).

ZATYAG: [tetrinio; schnattern]. Réczce modra zatyagok: tetrinio Major; Szót. 470. A rézce zatyag, rézseg: anas tetrinit (Com: Jan. 39).

1. ZAVAR: chaos, confusio Kr. [gewirr, verwirring]. Kis aszsz. napia az vtána valoual szeles es zavar leszen. 1573 (KKrakkó B6). Az füst es háboruságnak zavarja alatt bé csüszának mászának az új tanítók (Pázm: Kal. 194). Az sötét földön pokolnak szörniű zvariát köd értenünk (Lép: PTük. I. 36). Azon voltanak, hogy lelkekkel magokkal az pokolnak zavariban be eytonék (232). Belleib kel gázolni az káromkodás zavarjában (Toln: Vigaszt. Előb. 8). Minden fyle terhes bñöknek zavarjába bé-koveredett (Szok: Bals. 39). Más csak nyelten sperjelje a zavarját (Pós: GBot. 53). Sasan elmegy, teszen Klocklspergnek is zavart feiben (Bercs: Lev. 594). Oly zavarja indult sendes venségében, hogy ki-tudja, mint bán veletek mérgében (PhilFlor. 78).

1. zür-zavar, zür-zavar: 1) turba, chaos C. tumultus, confusio MA. verwirring PPB. Tsatépaté, zürzavar: tumultuatio PPB. Zur zavar köztűnc keresztyn nepen melly igen soc vagon (Born: Ének. 465). Hogy ha az Janos eszen magát nem tartotta volna, az egész országba zurzavar es nagy tebelgas tamadot volna (Born: Préd. 22b). Az más ember marháya részéért zürzavar talállya (Cis. K3). Minémű zur zavar vagon (Unitrók I.89). Azt irod, hogy a zur zavaruae nem a praedi-

callas volna oka (Mon: Apol. 422). A papistac ezoda zurzavar ortelemben vadnac az Christus kin szenuedesenee erdemo felől (Magy: Nád. 48). Zúr-zavar-szerző a részegség (Pázm: Préd. 230). Melly ügy ez ideig zurzavarul, rend szerint való törvény folyás nélkül ingattatott meg (MA: Tan. Előb. 9). Miképpen mondhattuue, hogy diczerje ő ez illyen gyűlövész zurzavart (1288). Az zurzavar lutheránusságnak fel forgatására lássuk meg, mit vetettél ellene (Bal: CsIsk. 302). Soc zurzavar, veszedelmec és háboruc (Zvon: Post. 1.801). Ez keserű epének ártalmas tulaydonsági mind enni pokolbeli kinoknak zurzavar-ibann is es rendőletlenségében rendet mutatnak nekem (Lép: PTitk. 1.18). Közvé zavaradásnak, zurzavarnak, zaygásnak szórnyűsége leszen (113). Az emberi társaság földi isten nélkül csak zurzavar, elegy belegy veszettség (MNYil: Zsolt. 7). Honnét vagyon ez a hamisság es ez a zur zauar (Vallást. Dij). Világnak habozó zúr zavarja (Szeg: Aqu. 35). Azt az elegyes zurzavart négy egyenlő részecre elválasztotta (Com: Jan. 4). Zur zavart indító pártosoc (143). Egy Arius nevű ember iszonyatos zúr-zavarral a pokolbol viszá-hozá (GKAt: Titk. Előb. 12). Eu vitézim minden szót fogadgyon, hogy talán közitnkben zurzavart ne hozzon (Zrinyi 1.49). Könyvében a hus nem ételről zúr-zavart köpül (Mathó: BCsák. 43). Valaha lenne vége a nagy zúr-zavar háborúságnak (TörtT.² VII.153). Sok híreket hallunk az Kegyelmetek földén való zúr-zavar felől (Gér: KárCs. IV.129). Öszve elegitésnek zurzavaria (Illy: Préd. II. 67). Mjesuda zúr-zavar dolog az, hogy tartanak is nem is az armistitiumot (Bercs: Lev. 106). Nem kellene soba egy jó laza-finak zúr-zavart csinálni (Mik: TörL. 241). Tsináltanak vala valami zúr-zavart az ekklesiákban holmi éretlen elméjil ifjak (Bod: Pol. 83). Ez a zurzavar ki-török rajta és sok szemeket vér (Fal: NA. 333). 2) intemperies, tempestas MA. ungewitter, sturm PPB. Ackoron zúr zavar tél, jó tavasz, de szeles léssen (Cs. E2). Hetfőn soc felé zur zauart es szeleket forgatnac. 1582 (Kal. Fv4). Sűrű ködös téli zurzavar idő (MA: Scult. 27). Az hajos mester az zúr-zavar szélvészből ismertetic meg (Prág: Serk. 581). A melegh zurzavarra változik. 1666 (KBécs. A2). Zúr-zavar-üdőben, havas fergetegben nem hagyja el (a napot) színye (Thaly: Adal. 1.200). Igen zúr zavar idők járnak, hozzá nekünk a sok tűzokot halva es elevenen, a kiket az ónos essőkben fogták (Mik: TörL. 428).

zúr-zavaros, zúr-zavaros 1) tumultuaris C. turbidus, turbulentus MA. [verwirrt]. Zúr-zavaros, elegy-belegy: confusa materia (Tof: Zsolt. 594). Törvényel is megkerestem volna, hogy ha illyen zúr-zavaros állapotok nem interveniáltak volna (TörtT.² IV.96). A teogernek zúr-zavaros folyása (Illy: Préd. II.447). A papoknak gyermekeik a mostani zúr-zavaros időben nagy nyomorúságra jutnak (Bod: Pol. 57). 2) [tempestuosus, procellosus; stürmisch]. Az időnek zúr-zavaros volta: malitia caeli PPB. Szerda: zurzavaros 1613 (KNagyzs. D8). Ismét fenyeget bennünket rút, zurzavaros időkkel. 1620 (Kal. B7). Kellemetes az idő, midőn zur-zavaros fergetegeket-után csendességre változik (Hall: Paizs. 223). A tűz hidegnek láttatik vala, a levegő ég zurzavaros (Illy: Préd. II.67).

zurzavaroskod-ik: [confuse ago; verworren handeln]. Ha tsak egygyűnyűségtől viseltetik és nem zurzavaroskodik, az ő ádvőssége helyben maradhat (GKAt: Előb. 3).

Zavaros: turbidus NémGl. 343. turbulentus C. faeculentus, faecutinus MA. [verwirrt, trüb]. Ha a zavaros borbau belé ved, szép színűe tészí (Mel: Herb. 192). Szomorúságok vizével elegyítettett a világ gyönyörűséginek bora vagy zavaros fürő-tője (Pázm: Préd. 314). Az isten az illyen barbaros és zavaros dolgát ez veszet világnak rettenetessen megbűnteti (MA: SB. 17). Az idei bor még valamennyire zavaros, seprős (Com: Jan. 84). Az zavaros vizű folyamok es pocsadékok megegyelítik az tiszta forrást (MNYil: Irt. Előb. 1). Így zavaros szókkal szól

vala Deriel, mindnyíjan követnek ütet választák-el (Zrinyi II.31). A zavaros apocrifus folyamatokat örömcst mog-hagyák (Pós: Igazs. I.26). El-apad Kalauznak ittegyen-való zavaros folyamattya (II.307). Képtelen és zavaros okoskodás (DEmb: GE. 19). A számár tsak a zavaros vizet szereti (Misk: VKert. 127). A zavaros gondokba torkig s meg torkig morfálni nem jó (Fal: NE. 26). Jó darabig gázolt zavaros gondolatibaum (Fal: TÉ. 634). Az igen setétes és zavaros beszéd alkalmatlan (Fal: UE. 476).

[Közmondások]. Szomiu ölkörnek zauaros viz is jó (Deesi: Adag. 220). Könnyen halászhatuuk az zavaros vizben (Thaly: Adal. 1.97).

Zavarosan: turbulente, turbide C. MA. aufrührisch, unruhig PPB. Egymásba kapnak a sokféle zavarosan torlott szokások (Fal: UE. 401).

[Zavarosod-ik]

mög-zavarosodik: [turbidus fio; trüb werden]. Punteken meg zavarosodie az eg. 1573 (KKrakkó B).

Zavarosság: [turbidum; das trübe]. Vyz, ky logottan meg tyztola mynden zavarosságawl (DomC. 283).

2. ZAVAR: misceo, permisceo C. turbo, turbulento, disturbo MA. vermischen, verwirren PPB. Fel-háborítom, öszve-veszem, zavarom: conturbo PPB. Lattam olly barátokat, kie közzil egic magat be rekesztuen arpa kefferrel elt elac es sárral zavart vízzel (MonApol. 143). Vagyon-e még valami látra, az mellyel az ő Nagysága elmejét ellenem zavarjátok (Thaly: Adal. 1.304). Embertelen ember az, a ki a békességet zavarja (Fal: SzE. 540).

belé-zavar: immisceo MA. linein mischen, vermischen PPB.

égybe-zavar: [conturbo, confundo; verwirren]. Nem kellett volna ennyi soc különböző dolgokat egyben zavarod, tudván azt, hogy nem gramma, hanem pragma kell (Czegl: MM. 84). Mihály vajda Erdélyt el-foglalá, egybe-zavará, rontá, pusztítá (Bod: Pol. 44).

föl-zavar: turbulento C. perturbo, permisceo SI. [trüben, verwirren]. Monda a farkas a báránynac: Miért zavarod fel a uizet ennekem (Helt: Mes. 12). Disznoktól fel zavartatott potsolya (GKAt: Váts. II.228). Amaz vitéz népő, bőföldő Pannoniát lám fölzavartam volt (Thaly: VÉ. I.126).

fölzavarás: [turbatio; das trüben]. A tevéknek a lábokkal való viz-felzavarások gyalázatképpen is vétethetik (Misk: VKert. 44).

mög-zavar: turbo MA. betrüben, unruhig machen PPB. Bort meg-elegyíteni, meg-zavarni: *infuscare vinum PPB. Bizony ha magad zavarod meg az tiszta vizet, soha nem ibatol tisztát (Deesi: Adag. 134). Ha mit belé meritesz (a vízbe), felveti magát, a tisztát megzavarni mit használ (Com: Jan. 10). Ali passa igeo megzavarta mind itt s mind az fényes portau az állapotot (TörtT.² 1.598). Még egyszer meg nem zavarta úgy a francia az németet, mint most (Bercs: Lev. 637). Könyveket kezdének kiadni, a mellyek által annyira megzavarák az ekklesiákat, hogy igen sokan el-állanak az jó tudomány mellől (Bod: Pol. 18).

öszve-zavar: perturbo, confundo C. [verwirren]. Choda setétesen zavarom öszve (Tel: Fel. 96). Nints olly öszve zavart állapot, mellyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (SzD: MVir. 17).

2. zúr-zavar, zúr-zavar: commisceo, confundo, conturbo MA. vermischen, verwirren PPB. Kétséges, öszvekötelezett, zúrt-zavart: perplexus PPB. Az igazgatást istennek tulajdo-

nítyác, de egybe keveredett, zurtzavart igazgatást fognac rea (MA: Tan. 189). Az egész keresztény világot felháborították és zurták zavartác (1247). Hogy így beszédemet ne zúrjem, zavarjam (Gyöngy: Char. 174).

égybe-zúr-zavar: ∞ Egybe zúr zavar mindeneket (Pázm: Préd. b3). Nem akarok Balduinus után másuvá tartozandó kérdéseket ide elegyíteni, melyeket egybe zúr-zavar (Pázm: LuthV. 93). Egész életekben egyebet nem tanulac, hanem hogy az írásnac tiszta voltát sophistállkodással egybe zúrjázavarják (MA: Tan. Előb. 18). Egyben zurt zauart augustana confusio (Bal: CsIsk. 42). Egyben zur zauart hazugságid (411). Az isteni személyeket egyben szuri zavarja (GKat: Titk. 21) A hitetleneknek gyflévész sokaságokat egyben szürné zavarná (GKat: Váls. II.812). Míképpen hogy a két testamentomot egybe zuria zauaria, azoképpen a két teremtést (Vallást. Djj). Mindent egybe zúrni zavarni (Kisv: Adag. 102).

föl-zúr-zavar: [permisceo; vermiscen, verwirren]. Az országot fősvény magaviseletével felzurta, zavarta (Szal: Krón. 109). A háborúság mindeneket fel zúrt zavart (Land: UjSegita. II.235). Az álló tók-is felzuratván, zavartatván a szél vészek-től (TitkRózs. 143).

mög-zúr-zavar: [conturbo; verwirren]. Mind a religiot ők szűrték zavarták meg (GKat: Váls. 287).

őszve-zúr-zavar: commisceo, conturbo, confundo Kr. [verwirren, vermischen]. Ezeket a szent írás őszve nem zuria zauaria (Dáv: VDisp. 56). Zuria zauaria őszve az hitneac agaztatit (Mon: Apol. 5). Meli vizsza uonas mind isteni es emberi tőruenieket őszve zura zauara: quae contentio divina et humana cuncta permiscuit (Deesi: SallJ. 4). Mindent őszve zúrni zauarni (Deesi: Adag. 23). Az papasoc őszve zuriaac zauariaac azokat, melyec felette igen tauol vaduac egymastol (EszT: IgAny. 132). Az régi tévelygéseknek őszve zurtzavart sőprei és mosléki (Pázm: Kal. b1). Ezekel azokat őszve kollé zurni zavarni (TEny: Hároms. 641). A mely az embernek emlekezetit őszvezúri-zavarja (GyöngyL: KVall. 5). A kegyességnek reguláját őszve zúrni zavarni (Ily: Préd. 1415). Ebből igazán senki sem tőb napokat, seni pedig amiac ereieit a nappal őszve nem zurhattya és zauarhattya (Vallást. iijj). E világot zenebonákkal őszve zúri-zavarja (Tus: Apol. 110). Őszve vólt zúrva-zavarva (Gvad: Hst. 72).

őszvezúrászavarás: [permixtio; vermischung]. Ki volna az, az ki azoknac az soc szentelen dőgleletes es karhozatotat vetkeknec őszve valo zurasat zauarasat ki tudna mondani (EszT: IgAny. 98). E két testamentomnac őszve zurássabol és zauarassabol lőtt (Vallást. Fij). Minden jóságoknak őszve zúrása zavarása (GyöngyL: KVall. 236).

zúr-zavart: [confusio; verwirring]. A világ az ő zurzarattyában az ember az ő hamisságában: mundus in sua confusione ost homo in sua iniquitate (Ily: Préd. II.67).

zúr-zavarit: [confundo; verwirren]. Az emberi élet regulájának ezitárja mindentűnen zurzavaritassék (Ily: Préd. II.195).

zúr-zavaró: [conciator; aufwiegler]. Feiotlen labak, zurzauarok ne legyetek (Mel: SzJán. 280).

Zavarás: turbatio, turbamentum MA. empörung, beunruhigung PPB.

Zavaratlan: inturbidus MA. inturbatus PPB. unverwirrt, ruhig PPB.

Zavarék: misculantia Kr. [gemisch]. A béka szemeiről két fiktarty függ le, melyeket a fűvenyes helyeken vagy a zavarékokban felvon és az oda találó halatskakat hozzája vonnya

(ACsere: Enc. 221). A pápista papok zavarékja nélkül is megtalmozza isten azt a tiszta aranyat a pápisták salakjától (Matkó: BCsák. 216).

Zavarit: turbulento, conturbo, commoveo MA. aufwiegeln, verwirren PPB. Mely zertzeteot ur istennek joga zavareytnya vala ez zent atyanak myatta (DomC. 18). Atfélével csak az szép egyességét zavaréfja Nagod (TörtT. L434).

föl-zavarit: [perturbo; trüben]. Hogy zavarithattam volna fel a vizet tenéked (Helt: Mes. 12). Vizüket fel-zavaritottam (Gvad: Pösty. 22).

fölzavaritás: [conturbatio; aufrührung]. Az orvoslásnac taua, melyben a ki be megyen vala az föl zauaretas után, akar minemű betegségből meggyogyult (Mon: Apol. 442).

mög-zavarit: turbulento MA [trüben]. Fő galamb zalla a Jordannak vizere s meg zauarivan a vizet, meg fel rőpöle (DebrC. 103). Az vizeket többé meg nem zauarittya emberneclába (Kár: Bibl. II.138). Mennél tonább mégyen az forrástol, annyual többször zauarittatik és moeskolttatik meg (Bal: CsIsk. 303).

mögzavaritás: turbulentatio MA. ungestüm, unrub PPB.

Zavarod-ik: turbor, commoveor SI. [sich verwirren]. Zavarodott: confusus C.

föl-zavarodik: [perturbor; getrübt werden]. Mikor a kút felzavarodik, nem tisztál azzal, ha keverik (Fal: UE. 435).

fölzavarodás: [motus; aufwiegung]. Aprónként derék felzavarodás nélkül teheti magáévá Magyarországot (MonOkm. XXIII.92).

mög-zavarodik: conturbor Kr. [sich verwirren]. Megh zauarodik a béli (Bal: Epin. 3). Lengyelországnak is meg kell zavarodni, ha ott is elkezdik a persecutiót (RákGy: Lev. 222).

mögzavarodás: [conturbatio; verwirring]. A nagy-bányai reformata ekklesiának másodszi meg-zavarodásakor bújdósám bé e hazába (Misk: VKert. Előb. B).

őszve-zavarodik: [commisceor; vermisch werden]. Mennyi bazugsagoknak őszvő zavarodot mosléki találatnak az szentek legendáiban (Tolu: Vigaszt. 222).

őszvezavarodás: confusio C. [verwirring]. Eőzű zavarodásnac, zurzavarnak, rivadásnac szőrnűsége lészén (Lép: Pük. I.113).

[zűrődik-zavarodik]

őszve-zűrődikzavarodik: [confundor; sich verwirren]. A conciliomoknak canonii őszve zűrődtenec zavarodtanak (KCsipk: Pápist. 347). Mindezeket az sok őszvezűrődött zavarodott minden országok állapotját azért írom (MonTME. III.271).

Zavarodás: confusio MA. verwirring PPB.

3. ZAVAR: farrago Com: Jan. 23. [mengolkorn]. A zavar: gyflévész, abajdoz avagy alakor a barom kedvejért vettetik (Com: Jan. 23).

ZÁVÁR (závor MA. PPB): pessulus C. vectis, repagulum, claustrum MA. riegel, fűrschub, schloss PPB. Meg törtű az erc kapukat es a uas zauarokat meg zegte (AporC. 77). My vronknac paraucholatyara meuden mas zauarok meg tevretenek (ComC. 96). Kyralluac orzaga, kyk nynd nagy kew fallal valauakh meg kereythween, eress kapwkkal es zauarokkal (JordC. 205). Az feoldrő egye az zauarral, melyet ev kezeben visel vala (DomC. 227). Ha az ysten koltog a zyvdő, meg erőstyttyk zauarokkal, wyzza walo akarattal (ÉrsC. 533). Wv was zavarokath aprora terdele (KeszthC. 295). Mind ezece a varosoc erőssece valünc magos kő fallal, kapuekal e

zauarockal: cunctae urbes erant munitae muris altissimis portisque et vectibus (Helt: Bibl. I.112). Az ertzből chinalt aytókat létörem es a vas zauárokat eltörem (Helt: Bibl. IV.76). Az atyafiak, kie egymást segític, ollyanoc mint az erőss város, es mikor törmenkednee, mint a palotanac zanari (Sal: Mark. I.6). Aitot chénaly a to szádra és füleldre závárt (Tel: Evang. II.680). Závárt és aytot csinált az tengernec (Zvon: Post. I.338). Eanec az külesnac závárja és aytaja alat soc jeles könyvec vadnac (Prág: Serk. 411). A kapunac vannac által szegozó závári (Com: Jan. 122).

[Závárl]

be-závárl: [claudo; verschliessen]. Thegethek be pokolnak ketyetlen kapnyh es zavaryatok be was kelenczekkel (ÉrsC. 115). Moysesnek kenyet, kyt ew nagy onczelkódesweel zerezet wala, be zavarwan wele wyseely wala (313). Mykeron latta wolna ewtet Natalya, fel kele es az aytot bezawarla (357). Az Lóth patriarcbát az ifjak béránták, erősen az ajtót azok bezávárlák (RMK. VI.268). Meghadgyá a gedeletskénc, hogy jó bezávárná belől az aekolt (Helt: Mes. 79). Az be závárlatot aitó által be mene Jesus a tanétványokhoz (Tel: Evang. II.82). Bé závárlatot ház (306). Az vtzaknac aytai bezauártatnac: claudent ostia in platea (Salánki: Erasm. L4). Erősen az ajtót azok bezávárlák (PbilKözl. IX.161).

Záváros: [repagno instructus; mit riegeln versehen]. A segestye előtt a mely záuáros aito wala, azokba is aranból czinalt zárokat (Mel: Sám. 135). Hatalmason támadot fel és jót az záváros s pecsétés koporsóból (Alv: Post. I.541).

ZEKE: bardocucullus C. sagum MA. überrock, wollenes kleid PPB. kurz, geringes soldatenkleid, mundur Adáni. Zeke áruulás: sagaria C. Botos, gyapjú kaptza, tzonhora, zeke, szokmány; udo; zeke áros, köpenyeggel kereskedő, szűrt, tzonhorát áruoló: sagarius PPB. A kucsmányok: goboncos zegec az hajósoké, evezőké: bardocuculi remigum sunt (Com: Jan. 101). Elegendő fegyverkezet lézen, ha bé fedezett lészesz pántzálal, zekével: katonai kurta kóntóssal (146). Télien zekében menenek az templomba (MonIrók XI.345). Az atyafiak és nemesek egy számban beültének, zekében, harisnyában öltöztenek (358).

Zekés: sagatus C. sagulatus MA. der ein wollenes kleid anhat PPB. Hogy az erdélyi zekés czondrás hadakat meg-látták, pókték, csufolták (Cserei: Hist. 344).

ZELEP A nagy zele bak soco Pazmany Peter vramtol nem ferhet el (Bal: Epin. 2).

ZÉLÉNKA: őszí körtvély, zöld kerekédé, jó édes leves, el-tart csak nem karácsonyig (Lipp: PKert. III.151).

ZELLER (selléri PPB.): apium PPB. selleri Kirbesz. 156. Ha őt vagy bat levelébeu mégyen az zeller, el-köll őtet akkor palántálni vagy ültetni (Lipp: PKert. II.71).

ZELNICE(FA): cerasus avium sive racemosa Beythe: Nom. 3.

ZEMES. Zemes írha: aluta MA. Zemes csináló: alutarius PPB. Vén fel egy czontotskát a földről es egy zemesbe varra aszt (Helt: Mes. 324). Meg nyita a vén szomszéd a zymest és meg mutatá neki a czontot (330). Az zemes csináló mesterek vegyenek egy szarvas bőrt öreget egy forinton (TörtT. XVIII.227).

ZENDÍT, ZÖNDÍT: *sonnm efficio PPB. [töuen lassen]. Ezen éneket zendítették Esaiasnal amaz bizot atyafiak (MA: SB. 9). Dobunkat perdítvén, trombitát zendítvén (Debr: MCongr. 1).

föl-zéndít: 1) commoveo, excito MA. bewegen, aufmuntern, anreizen PPB. Haragra indittatnan az sídok, az serögöt ellíteten föl szendítetek az varost (Fél: Bibl. I.209). A népet fel nem zendítetem (Dósz: Tal. 132). **2)** intono MA. ertönen PPB.

fölzéndítés: 1) commotio, concitatio MA. bewegung PPB. **2)** intonatio MA. ertönung PPB.

ki-zéndít: [emitto; fortsenden]. Christus az apostolokat az evauegiom praedikálására e széles világra ki zendítette (Tyuk: Józ. 272).

mög-zéndít: 1) intonare facio MA. donnern, ertönen machen PPB. Meg-zendítendő: sonaturus PPB. **2)** [concito; aufwiegeln]. Kit ha az isten ollian hamar ki nem veszen a világból, bizon rövid időn mind az egész világot meg zendíti wala (Szék: Krón. 217).

Zöndítés: [concitatio; aufwiegelung]. Azoknak nem hivataljok az verekedés, hanem az zöndítés, ha erő megy ellenek, elölünk megy (Bercs: Lev. 292).

ZENDÜL, ZÖNDÜL: 1) sono, persono, tinnio PPB. [ertönen]. Te közdnetednek zozattya zendőle en fylemben: facta est vox salutationis tuae in auribus meis (JordC. 519). Ha ny keweseo meelylebben zendült vona annaal az isteny miltosagrol, mynd ez wylag sem foghatta vona ertelenmel (ÉrdC. 369). Zendőle wr menyebel: intonuit de caelo dominus (KulcsC. 29). Mikor szol ualaki, eleb az ű szana zendül annak, az kinec szol, fülebe (Tel: Evang. I.52). Az időt néha egésséges napokkal derülnek, néha ország-rontó badakkal zendülnek (GyöngyD: MV. Előb. 7). **2)** commoveo, tumultuo; bewegt werden, aufrührerisch sein PPB. Myre zendőlenek nemzetek ees nepek hewsagokathi gondolának (KeszthC. 2). Fegyvere oldalán tsördül, mellyen a tolvajok serege zendőle (GyöngyD: Char. 6).

egybe-zendül: conclamo, concurro, conluo ad tumultum; mitschreien, in tumult mitlaufen PPB. Egybe zendültenec az pogányoc az fejedelmekkel: factus est impetus gentilium cum principibus (MA: Bibl. IV.120).

egybezöndülés: [concursum; zusammenströmung]. Leznek ielensegek napban es holdban tengernek es haboknak egbe zöndölések mia: praee confusione sonitus maris et fluctuum (DöbrC. 260).

föl-zendül: 1) insono, intono MA. ertönen PPB. Valamire felzendülni: ad aliquod *succlamare PPB. Fülemilének ékes szöllésával fel zöndült elméje igen gyorsasággal (Zrinyi II.142). Jón a rigó, harkály, szarka, felzendül a tollas nép (Fal: Vers. 888). **2)** insurgo, seditionem excito MA. toben, sich empören, aufrühr machen PPB. Erre e szóra az egész ország gyülése felzendül (MonIrók III.145). Mastis ismegh wyoban fel szendőlték az vitezleo nepek (RMNy. III.107). Katonái az fizetést nem gyözvén várni, felzendültek (RákGy: Lev. 396). Az föl zöndült népet későre meg tsillapíták (Zrinyi I.79). Felzendült volt ellenek a város (GyöngyD: Char. 357). Jánosí János hada is felzöndült, elment (Bercs: Lev. 323). Felzöndültek, mivel fizetések nincs (583). Az egész tábor felzendül, gondolván, hogy az vezér valamely sajkákra lötetne (Mik: TörL. 358).

fölzöndülés: [seditio; aufrühr]. A népnek felzendülését és fejedelmeknek haraját meg-szerzi. 1613 (KNagysz. D4).

ki-zendül: persono, intono, sonum emitto MA. ertönen, einen schall von sich geben PPB. Tü közöülteec zendült ki az wrnak beszéde: a vobis diflamatus est sermo domini (Helt: Ut. Ff). Az isten igie ki zöndült es messze ki teridiet egieb heliekre is (Fél: Tan. Előb. 11). Nintsen nagyobb ditsekédések

a sz. Pál ditsiretéből mint a thessalonika-belieknek: Töletek kizendült az vrnak beszéde (VárM: Szöv. 82).

mög-zendül: 1) intono MA. donnern, ertönen PPB. Cris-tusnak zawa meg zendül bangus trombita zerent (ÉrdyC. 10). Az mennyey zent angyalok es meg zendowleneek az egben (486). Megh zendül az kyrtnek zawa es fel thamadnak az megh holthak (ÉrsC. 141). Megzendülének az rómaiak, sivalkodással menének az várnak (RMK. VI.178). Meg zendüle az varos ő raytoc (MA: Bibl. I.241). Seregok meg zündülének, nem várják választját hatalmas Zrininek (Zrinyi: ASyr. 07). Meg-zündült a tenger habok zúgásával (Thaly: Adal. I.73). Meg-zendüle a hajónak minden része, megrémült benne minden állat (Moln: JÉpil. 94). 2) [commoveor; aufgeregt werden]. Az német ma Komaronnál lesz, már is igen megzendült itt az ország (Beres: Lev. 6). Az Dunántúl való casus által igen megzendült már is itt az ország (143).

neki-zendül: [seditionem moveo; sich empören]. Az hajdúság az mi kevés ott volt, alászókött, az fizetett had is neki zendült volt az hűtelen nemzet (RákGy: Lev. 329).

öszve-zendül: conclamo, concurre MA. zusammenschreiben, laufen PPB. Az egész tábor öszve zendült, minel hogy az ő ímetelinc bire a sátorokba intot (Kár: Bibl. I.495). Éjszakának idején összezendültek (Nyr. XII.263).

öszvezendülés: [altercatio; hader]. A warmegye ezve zündöllessen[ek] okaertb lezen a győles (LevT. I.274).

Zendülés: 1) sonor, sonitus MA. [clamor, strepitus; klang, lärm] getöse, geräusch PPB. Mikoron az zomzetsagba nagi zündöles löt volna, siratiak vala mind halotat az ő közeli es rokonsági (VirgC. 103b). Leen nagi hertelenseggel zendüles menyből oly mynth hertelen leelekek yewetely: tum exstitit repente sonitus e caelo tamquam ruentis flatus violenti (JordC. 709). Nagy hertelenseggel nagy zendüles leen es nagy czattogas (ÉrsC. 114). Efeli kor lön menből nagy zündülés (TelC. 182). Mikor a kyrtnec hosszu zendüleset halyac, menyenec a hegyhöz: cum coeperit clangere buccina, tunc ascendant in montem (Helt: Bibl. III.3). Ez három külömb formaiu es tulajdon-sagu betűknek: iab, eg a zündölése (Mel: SzJán. 462). Hallanc gyors lovainac zendüleset (Mon: Apol. 464). Ez az zendülés, az mellyet hallottatoc: haec est vox, quam audistis (Kár: Bibl. I.302). Elmulic az szozatnac zündülése, de meg marad az, a mit aszszó jelent (Tel: Evng. I.53). A tengerek es folyovizek nyugvén rettenetes szozatokat es zendüléseket bocsátanak (Ily: Préd. I.11). 2) tumultus PPB. [concurus, seditio; aufauf, aufrühr]. Ne talámtán zendüles lenne a neep között (WinklC. 140). Templomoknak pispeky zendevlest, haborusagot indeytanak az neep kezveet (CoruC. 415). Azon közbe nagy zendüles tamada az köz neep között (ÉrdyC. 360). Titus város alá az sánczokhoz szágulda, mi oka zendülésnek, ő megtudá (RMK. VI.165). Nom volt abban az szakadozasban es zendülésben reszes (Pécsi: SzüzK. 69). Magok kinnyen ereszkedtek ebbe a galyihás zendülésbe (Esz: Lev. 51). Az kössegek zündüleset le csillapetanaiak (Lép: PTük. II.99). Hlangas zündülés lén az vitézek között (Zrinyi: ASyr. LI5).

Zendület: 1) [strepitus, sonitus; klang, getöse]. Zendületöt teendez az kyrtekkel: increpaueris tubis (JordC. 136). Menyel istennek ellensege, nagy zondevetevt teez, de kaart nem tehcel (DomC. 55). Kezde nagy fel zowal könyörgeny, kynek zündülety wgy hallatatyk wala mynt ha predycaluanak az zont egy-luzban (ÉrsC. 546). Egyhazi szolgac által praedicaltatot őrdc euangeliumnac szozattya es zündületi ez vilagra ki hatot (EszfT: IgAny. 543). Ez nem lött a levegő éghen hallato külső zendület, hanem az istenben őnnön magában lévő belső szozat (GKát: Titk. 8). 2) [tumultus; aufauf]. Elmene, hog zevndevlet ne

lenne az nepek kezveet (DomC. 106). Ha láttál valaha paraszt zendületet, vélnél közöttök lenni végső ítéletet (GyöngyD: MV. 92).

Zendülő: [seditiosus; aufrührerisch]. Hosvai nem annak való, hogy olyan hadat szoktasson, maga pajzán, fecse-locsa, kapzsi, zendülő, pattogó s értetlen (Beres: Lev. 477).

ZÉNG, ZÉNĒG, ZÖNG, ZÖNÖG: insono NémGl. 120. crepo, recrepo, sono, insono, persono, resono, bombilo C. tono MA. önen, brummen, krachen PPB. Zengok, bongok mint a méh: bombilo; tseng, zeng, zúg a fülem: sonant *aures inter se ipsas PPB. Az kwrt zol anagi zöng (VirgC. 115). Az trombita az ty fyletekben zöngön (148). Zava zeug vala mikeppen trombyta (DomC. 128). Ha ezer zaam vona es, mynd azok zengheneek (ÉrdyC. 382). Az vlgasag teud külömb külömb vala, az eg is az ellen vgian szöniög vala (Istv: Volt. 8). Zönög az eg Lippán nagy sivalkodástul (RMK. III.47). Sipok, dobok, trombiták zönögtenek, hogy köznépek kiáltást ne értse-nek (144). Dob, trombitak mind felől zönögnek (Cseng: Jer. 21). Zöngön nagy enekuel, az en holt fiam mert ma tamadot fel (Born: Ének. 419). Azon biten valoknac praedikallasoc, mellyet ő is vallot, en is, az egész világ is zöng (Mon: Apol. 417). Oly diczireteket zoktat pendíteni, hogy még az veza is zeng bolé (Vás: CanCath. 512). Valahol az istennec hínatallya zönög, vadnac ot valami választottac (Esz: IgAny. 43). Zengehet az ékes szó fülünkben (Pázm: Préd. c2). Mikor hallác az istennek szavát zengeni a kertben: cum audissent vocem domini in paradiso (MA: Bibl. I.3). Az égből mondattatic zöngoni isten az ég dörgésekben (Zvon: Post. I.384). Meg az vsoráktol sem tiltiátok magatokat, ha bönenn pengnek es zengenek a százak (Bal: CsIsk. 33). Zönögiének es barsagianak az te itlédnek hangos trombitay füleyinkben (Lép: PTük. III.320). Zöngnek a kösziklák ő bömbölésével (Zrinyi II.104). Kedves ének szóval gyenge ajaka zeng (GyöngyD: MV. 19). Öregből a vlgaság a zeng több mnsikával (GyöngyD: Char. 432). Zengenek a fajtalan énekek (Ily: Préd. I.578). Eleintén taraczlövések is hallattak, már most csak az apró-puska zöng (Beres: Lev. 236). Zengjen a te szózatod, énoklésed az én füleimben (Biró: Angy. 81). Zeng hangossan a palota véle (Fal: NU. 299).

égybe-zéng: [concino; übereinstimmen]. Négy rend-béli egyben zengő s egybe-vivő derekas dolgokat kell követned (Otr: Tökél. 30).

égybezéngés: [conventus; einklang]. Jó cselekedeteknek mint egy egybe-zéngése (Otr: Tökél. 245). A barangoknak egybe-zéngése úgy megjárja az ombernek fejét, hogy nem bír magával (Fal: UE. 774).

égyütt-zéng: consono C. MA. [harmoniren]. Vallyon az együtt zengő hármóniás éneklést jó volna-é s lehetné-é az ekklesiába bé-venni (Bod: Pol. 75).

égyüttzöngés: symphonia Com: Jan. 168. Az éneklésben edgyező szo: együtt zengés többelnc edgyütt énoklése (Com: Jan. 168).

ki-zéng: [sonus refertur; herausschallen]. Hasán, orrán, száján ki zöngene keserves saylakodástok az öntött bálvának (Lép: PTük. I.413).

környül-zéng: circumsono C.

mög-zéng: [contremo; erzittern]. Lónak ődalaba az kop-iat őklelé, az ló ő magaban ugyan meg-is zengo (Huszi: Aen. 5).

rőa-zéng: adsono MA. daboí erschallen PPB.

vissza-zéng: recrepo MA. wiedertönen PPB. A vissza verett és vissza zengő hang echonac mondatie (Com: Jan. 62).

visszazengés: echo, resonantia Kr. Viszsa-zengés az itésnek: crepitus *crispans PPB. A vissza veretett és vissza zengő hang echnak: vissza zengésnek mondati (Com: Jan. 62).

viszontag-zéng: assono C.

Zömögödögel: [leviter sono; leise tőnen]. Hasa hangos ércből vala, mert minden bőcsességel bévelkedet, az mellyel meg az isten előttis zömögödögtél (Lép: FTük. 15).

Zéngedéz: persono, resono SI. [erschallen, ertönen]. Egi ray meh zalla reiaia mind oreziait s mind zaiat el lepues s ngi zéngedőznek vala miut egi kaptarban (DebrC. 17). Az vtolsó kyrthnek zozattya koronkeed fylembe zenghedőz (ÉrdyC. 10). Mwtassad meg ennekem te zsep orczadat, yme zengbedez ymaran az te zozatod ennekem fyleymben (379b). Nagy edeseges dyczeretnek eneklese zéngedez (ÉrsC. 130). Myndenkoron zéngedőz az en fylemben az rettenetes zozat (573). A meñdör-gésnek szelei zengedeznének (Kár: Bibl. 1.461). Hangos trombita zéngedez, mellyet haluán, mindenec el röttenec (461b). Latom ti kegyelmetőknek az Christus ecclesiajahoz es abban szöngedőz igejehőz valo buzgo indulattyt (Szár: Cat. 3). Az patakoc az hegyc között zengedezve folyrac (MA: Bibl. V.48). Romai találmány idegen nyelven misét mondani, musica szerszámokkal zengedezni (MNYil: Irt. Előb. 5). A költő énekes verseket zengedez (Com: Jan. 163. 168). Tsak a Kristusnak beszéde zengedezzen az ő szájokban es tsak az ő ígérétihez ragaszkodjanak (Misk: VKert. 65).

Zéngedezés: resonantia Kr. [das erschallen]. Mondasi nem valami el mulo zéngedezése (Zvon: Post. II.325). Az elfolyt sokféle hírek miatt, melyeknek zengedezését gyakorta értették, miként induljunk el (Nyr. XII.79).

Zéngedéztet: [sonare facio; tőnen lassen]. Prüts, prüts, prütsöt zengedéztet a prütsők (Misk: VKert. 673).

Zéngés: sonus, sonitus, phtongus, clangor, bombus C. canor MA. ton, heller ton PPB. Nem lebet, hogh fől ne hallanaya az zűngest (VirgC. 138). Kegetlenek ot meg zűntek zöngestöl: ibi inquit cessaverunt a tumultu (DöbrC. 516). A keges zyuek az orgona zonak bangos zengesere meg vidnlac (NagyszC. 116). A thenger zenghesynek es habynak haborodasanak myatta: prae confusione sonitus maris et fluctuum (JordC. 604). Menden zengees, ky ev feyeben vala, mindenestev el tauozeek (DomC. 252). Az yuekleknek zengbesek azaz trombeta zo, sipolas, lehedeles (DebrC. 530). A Jesus nev meez embernek zayaban, zsep zenghees fyleyben (ÉrdyC. 61). Tenghery zenghees es habnak haborodasa (105). Ky zarmazot mynden feldre az ew zengheesek: in onnem terram exivit sonus eorum (145). Kezde nagy zsep anygaly zengest hallany (ÉrsC. 365). Nagy zöngés vala a dob szóe es soc trombita szöktol (Helt: Krón. 106). Az Christus erdemet zűngeset tanította (Mel: SzJán. 31). Lakozom zengesben, anygali eneklesben (Born: Ének. 197). Zengést tőttem trombitákkal (Kár: Bibl. 1.686). Azige ne legyen tsak hijaban valo, el mulando zönges (EszT: IgAny. 230). Sok üdövel az apostoli tanításnak zengése-utánn is szabad volt írás nélkül-való traditökat tartani (Pázm: Kal. 476). Dobbal, sipokkal es víg kiáltásokkal nagy zengést indítottak (Pázm: Préd. 372). Hallyad az serenge zengését: audias sibdos gregum (MA: Bibl. I.221). Hallással a zengéseket, bangokat választjuk meg (Com: Jan. 62).

égyező-zéngés: harmonia Com: Jan. 168. Az éneklésben edgyező szó többeknek edgyütt éneklése, kiknoc edgyező zengése kedves (Com: Jan. 168).

különböző-zéngés: [dissonantia; dislarmonie]. Az éneklésben edgyező szó többeknek edgyütt éneklése, kiknoc külömböző zengése díztelen (Com: Jan. 168).

orgona-zéngés: [sonitus organi; orgelklang]. Egieb ott nem léssen tellyes örömnél, lant, citara, orgona zöngésnél (Lép: FTük. 5).

sok-zéngésű: multisonorus C.

trombita-zéngés: [sonitus tubae; trompotenklang]. A frigynek szekrényét nagy trombita zengéssel es víg énekekkel helyezteté a megkésztet helyre (Pázm: KT. 409).

Zénget, zénéget: [sonare facio; tőnen lassen]. Az Moyses tudomanyat zöngetic vala (EszT: IgAny. 204). Az énekes énekel ugró es tánczoló nótákat zengetvén (Com: Jan. 168). Christust beszéli, evangeliumot zenegeti (Ily: Préd. 1.609).

Zéngő, zöngő: sonans, resonus, sonabilis C. [tönend]. Ollan löttem mikent zöngő ercz avag pengő cimbalom (DöbrC. 297). Alkolmas, hogy ő zep zeretlőeenek ő zep zenghe zavath halanya agya (ÉrsC. 255). Mert ez a tú zöngő esztendőtőe: ipse est enim jubileus (Helt: Bibl. I.LLl). A begyec kebeliben formáltott zengő szó: resonus de altissimis montibus eubo (Kár: Bibl. 1.646b). Elveszi az ur az ő lábokon valo zöngő ékességeket (Zvon: Post. 1.70). A zengő szerszámokat pengeti (Com: Jan. 168). Sem elméd sem akaragod meg ne teljék akárminek első képével vagy zengő hírével (Fal: UE. 480).

ZENEBONA (zanabana NémGl. 107. Tel: Evang. II.68. zanabona EszT: IgAny. 347. MA: SB. 305. zébona Tus: Apol. 109. zennebonna Helt: Krón. 196): dissensio NémGl. 107. tumultus MA. strepitus; aufnrh, lärm PPB. Nagy zenebonát tsimálni a nép között: magno molimine *conciere populum; let-silapítatott a zenebona: seditio *compressa; azt hirdetik, hogy én vagyok indítója a zenebonának: *bellicum me cecinisse dicunt PPB. Az első napon az választásnac valami zene bona lón (Helt: Krón. 186). Mind le ezeneszitötte az országbéli zennebonnákat (196). Mi oka ez gyűlekezetnek es zenebonanak (Sal-Mark. 27). Üressék minden zanabanátúl, háborúságtúl es viszsa vonyástúl (Tel: Evang. II.68). Mi szükség nyiluan valo dologban ok nélkül zanabonat inditanotoc (EszT: IgAny. 347). Békességben völtak még a magok között lehető zébonák iránt is (Tus: Apol. 109). Látá az nagy zenebonát, a sírókat, jaygatókat: vidit tumultum, flentes et eulantes (MA: Bibl. IV.36). Meuyi zanabonát, háborut támaszt az szégyenséges hizelkedő Medius az nagy Alexander udvarában (MA: SB. 305). Ostorral vervén hánta ki az templombul (Krisztus az árusokat) es mind ezt vitte véghez zene bona nélkül (Zvon: Post. II.270). Sobm ma ninesen zenebona vagy kiáltás (Bal: CsIsk. 356). Világi dolgok zörgése, zanabonája (Mad: Evang. 47). Zenebonákat inditnac a lázadó (Com: Jan. 144). Az vitzelő rend között indült vala ez napokban valami zenebona (RákGy: Lev. 463). Az nagy zenebonát meg ebendeszték az okos Kaimekám es ravasz Halul bék (Zrinyi II.32). Azon hadak között való zenebonát lecsendesitem (Bercs: Lev. 557). Amiolta a vajda elment szüntelen-való zenebona a városon (Mik: TörL. 383).

Zenebonálkod-ik: [rebello; auftrirerisch sein]. Az nemtelen paraszt az nómós ellen zanabonálkodik (Lép: PTük. 1.368).

Zenebonás: tumultuosus MA. auftrirerisch PPB. Az irástudoc es az sidoknac serege az nazarethbéli Jesust az ő fenyegető zenebonás üvöltéssecel az Pilatustol megnyeric (MA: Scult. 425). Ghikát, az zenebonát ne szenvedjük Moldvában (RákGy: Lev. 542). El-halgotom Lajos király után esett sok zenebonás állapotokat (Pós: Igazs. 1.188).

Zenebonáskod-ik: tumultuor SI. [sich empören]. Zenebonáskodó és az isten títka ellen dürmölődő emberi okoskodás (DEmb: GE. 19).

ZENIT. A nap fel jövén a mi zenitinkre: fejűnc fölött való égi pontra, tavaszt csinál (Com: Jan. 6).

ZÉRNA: dama Com: Jan. 38. [damhirsch]. Az szarvastól nem különböző a zerna, de kisebb (Com: Jan. 38).

ZÉRÓ: [cifra; null]. Egy zéróért írnak sok ezer rendeket (Orezy: Köhl. 60).

ZÉRTOS: [rixosus; zänkisch]. Melancholicus, ez ilyen gonosz gondolo, mord, frigy, ez ilyen ember zertos (Cis. F4).

ZIBOLÓD-İK: [abundo; in tibermass geniessen]. Ez vilagnac kintset magához vonza es takaretia, minden kazdagsagban benelkeduen es ziboloduan (EszfT: IgAny. 399).

ZIFA: [exomis; roek ohne ärmel?]. Csak kezdék aztán kemenczét fűtetni, rongyolott nadrághoz zifát mendikálni (Thaly: VÉ. 1182).

ZIMBORÁLATLAN: [cui effigies deest; ohne ebenbild]. Minden képek es formák olly meg bataroztattak es zimbóralatlanok, hogy midőn egy állatot előlelentenek, mást ielemő nem tehetnek (Lép: PTük. III.203).

ZIPÍT: [exclamo; aufschreiben?]. Menhet császár titkon zipít az hirre (BFaz: Castr. F).

ZIPOG: [lamentor; wehklagen]. Térdére borula, erőssen zipogb vala (Illyef: Jebta. 28).

ZIVATAR: 1) fragor, strepitus MA. das krachen, geräusch PPB. 2) [tempestas; sturm, sturmwind]. A lágorgó-szél, zivatar és a fógó-szél kerengőben magokat tudálatostépen forgatják (Com²: Jan. 8). A keresztyén emberek hitit ottan miut valami zivatar ingattya és tántorgattya (Pós: Igazs. 1584). Nosza osztán az havat s bár csak harmadnapi zivatart neki az nyakában (Berces: Lev. 761).

ZIZETEL? [vulnus verminosum; wunde woll würrern]. Contra Zyzetel. Vadsalyad terd meg es az porath hinch az sebbe, kibe főreg vagyon, akar my allath legyen az (Nyr. VIII. 169).

ZOFRA: [?] Aranyos bőr zofrat földre le teritvén, két szép bársony vánkost az zofra mellé tén (Zrinyi I.46).

ZOK(LÉ): [?] Lúd zok lével. Verj ezetben tyikmonyat, az törött folhagymát is vesd abban, az lúdnak az levét erezd arra az folhagymás ezetre (Radv: Szak. 77).

ZOKOG (zokog Szeg: Aqu. 12. Adámi): ploro, singultio, plango MA. weinen, schluchzen PPB. Világ-bíró Sándor zokogva sirt, hogy anyi világok között egyet sem bírhatott éppen (Pázm: Préd. 30). A hékességes tűrd nem sír, zokog, siralmassan kesereg (Com: Jan. 197). Néhómás halván istene dicsősége meg-gátolódását, le-élvén zokogva sirt (Toln: HBék. 16). Isten hozzád szívem, mert tőled távozik, zokog s kínoz hiven, hogy érted lángozik (Amade: Vers. 57). Jobb lesz nekem ezen siralmas koporsóra borúlnom, ottou zókognom, hogy-sem ti néktek fobáskodó rekedezéssel filleiteket terhelnem (Szeg: Aqu. 12). Oly zokogva sira, hogy azt gondolta volna, hogy Favorita névű ebotskéje a halálnak árnyékában alkonyodott légyen (Fal: NA. 131).

el-zokog: [perpetior; standhaft erdulden]. Tomyris így izen az Cyrusnak, hogy noha az massagéték seregének harmad részét megölte, ezt ő még elzokogná, meg szenvedné, csak az ő fiút viszsza adná (MA: SB. 78).

még-zokog: [deploro; beweinen]. Mynek előtte pokol fenekébe merítetneethék, thy resthusegteketh es thwnyasakthokath megl zokokyathok (ÉrsC. 170).

Zokogás: singultus plorantia, planctus, gemitus MA. das schluchzen PPB. Oli nagy sirst tén, bog a mit akar vala mondani, a zokogastol nihaan ky nem mondiattia vala (WeszprC. 14). Keseregnek az ania a fyum, a fyu az anian nagy zokogasal es kőnhullatassal (42). Siralmakat es zokogasokat tennek te raytal (NagyszC. 39). Az wr Jesust ygen keserő zokogassal syratya vala (ÉrsC. 61). Az en keserőséges zokogasmat, nyegsymet es syralmymath meg enylytven (266b). Ellenkező egymással a nevetés és sírás, tapsolás és zokogás (Com: Jan. 62). Zokozásal [igy] panaszunkat előttd megbeszélleánk (Komár: Imáds. 287). Már hallgatók s nem szólhatók, zokogáim ellenzik (Amade: Vers. 197). A mézes pogátsánál édesebb leveleidet vettem szivbéli zokogással (Mik: TörL. 224).

Zokogó: singultiens, gemitus eructans MA. der schluchzet PPB. Calisiris omolván térdére illy könyörgést véssen zokogó nyelvére (GyöngyD: Char. 338).

ZOMAK: [coluber; hausschlange]. Megtamazkógéec ő kezeuel a falhoz es meg maria őtet zomak (BécsiC. 223). Bornac itala be megőn hízólkőduen es keduesőn, de az vtošo napon meg mar miképpen az zomac (GuaryC. 6). Ky el zaggattya az söweenth, ezt megl maria az zomak (WinklC. 134. NagyszC. 173. 242. ÉrsC. 261). Ved ffele the vezződeth es vessed te Ffarahonak elette es változyeek egy zomakkaa (JordC. 18). Le vetteteek onnan az nagy sarkan, meghaggot zomak, kynek newe erdegh es satan . . . Eltetyk ott ydeyglen az zomak kygyonak zyne előth (JordC. 906). Lateek egy angyalth, megl ragadaa az agh zomakoth, ky mondatyk erdeghnek (923). Moyses el vete a vezzőth es zomacka változek (DebrC. 596). Hoizta keet őreg varas bekakait, keth yaspysokak es keth zomakokat (ÉrdyC. 429b). Walamynemő fő zelek oly mynt fortelmesseg volna, hanem czaak zomakoknak es kemen vadaknak tarsasaga (ÉrsC. 313).

ZOMÁNC, SZOMÁNC (smalcz ArchÉrt. IX.323.324. somalt: Dáv: Kker. Vj; zomalcz Kecsk: ÖtvM. 383. zomalczos Radv: Csal. II.57. zomancz Ver.): vitellus Ver. crusta, gypsum MA. fűnelhe, gyps PPB. Item cuppa cum smalcz desuper. 1497 (Archaeol. Értesítő. Uj folyam IX.323. 324). A somalt ezüst salacka lőtt (Dáv: Kker. Vj). Király ábrázattya arannyal, zomántal feliratta vala (Huszt: Aen. 29). Ha tiszta zománc ezüsttel akartán csinálni forrasztót: 1 nehezék műezüst, 2 nehezék zománc ezüst (Kecsk: ÖtvM. 295). Ezettől jó az fekete zománcot kimosnyi (297). Arany gyűrű, kis rubint vagyon benne fekete zománcú (192). Egi olaz vazonbol elinalth arany boglaros ingual az koth uallan 14 őreg boglar zomancz nélkül vala (Radv: Csal. II.83). Gyűrő kézfogásos egy kis rubint vagyon benne, más felől fekete zománczsal Jezus (212). Fejedelmi pálezát adnak, hogy az ország összebomló ránczát vegye kellő rendben s újítsa zománczát (Thaly: Adal. I.152).

Zománcol: [crusto; emailiren]. Kementzét csinály neki, fellyül is borakd miut az zománczol kementzét (Kecsk: ÖtvM. 297). Egy csupot ki kell lyugtatnyi, fenekét, oldalát rakd be mint az zománczol kementzét (304).

be-zománcol: [incrusto; emailiren]. Az arany virágoknak az helyét szines zománczal zománczol (Kecsk: ÖtvM. 316).

még-zománcol: ∞ Főzd meg benne az művet, jól megállja az zománczol, úgy zománczol meg amak utána (Kecsk: ÖtvM. 297).

Zománcos: crustatus, gypsatus MA. tibertilnchet, gogypset PPB. Egy zomalczos köves ezüst es (Radv: Csal. II.83). Arany

gyűrké zománczos feyvel feketenel (94). Ötödik gyűrű, ebben is tábla gyémánt vagyon fekete zománczos (150). E lesz koronája több lett dolgaidnak, mint nap-keleti kő zománczos aranyak (Gyöngy: MV. A3). Egy arany gyűrű, fekete és fejjér zománczal zománczos (Gér: KárCs. IV266).

Zománcz: crusto, incrusto MA. tibertinchen, gypsen PPB. Az ő rít sobek helye az ártatlan bárányak drága vérével meg mosatott és zomántoztatott (Pázm: Préd. 16). Piros vérekkkel, sebekkel zománczozott testeket mutogatják örök dűclősségre (Hoffm: Préd. 24). Násfa vörös zománczal zománczozva (Radv: Csal. II.331). Zománczozák szíveket, de te mivel vagy színtelen, nem tudsz semmi színeket, megneveted (Amade: Vers. 227).

ZOMBORÁL: [bombum facio; sumson]. Nagy dongó szavával zomborálva jár s kél (Misk: VKert. 656).

ZOMOK, ZÖMÖK: crassus, vastus C. densus, solidus MA. dick, dicht PPB. Zomok kigyó: coluber MA. Zomok kutya: canis *quadratus PPB. Két szemé kfn alo zomoc (BFaz: Asp. 3). Vala egy zomoc emberke, ez erdős helyen vala és ott kerese életét föld ássással (Helt: Mes. 354). Viai zomokok, labai rőuidek (SalMark. A3). A csuszó mászó állatoc bőrtket el-vetie mint a sűvöltő vízi kigyó, zomoc kigyó (Com: Jan.41). Tajgáid az évs bortul léznek zomokjabbak: corpora plus augent tibi dulcia vina (Fely: SchSal. 9). A melyek a gothiai tengernek szigetéből származnak, apró, zomok, temérdek lovak (Misk: VKert. 105).

Zomokság: crassamen, crassamentum C. crassities, crassitudo MA. dicke PPB.

ZÓNÁT: resta bovis Nom. 92.

ZORDON: horridus MA. gräulich, erschrecklich PPB. Zordon szavo: barbarus, horrisonus MA. Darabes, embertelen, kemény, zordon: asper PPB. Mit látunc egyebet cyclopsi vad zordon társaságnál, emberi formában öltözött őrdögöknel (MA: SB. 9). Melly igen utállya az vr isten ez illyen veszett életet, meg muttatta, midőn az első zordon nyers világ az istennek lelkétől nem akara vezéreltetni (18). Az jáceztint igen temérdek avagy zordon színű sárga (Kecsk: ÖtM. 277).

[ZÖKKEN, ZOKKAN]

mög-zökken: [contremisco; erbeben]. Nincz mi az biveket inkább szomorítsa mint az ő gyarlóságoc és esetec, az mellyekkel néha az ő megtérésec utána is megzöckeneuc és megelőztetneuc (MA: Scult. 73).

Zokkant: [jacio; werfen]. Mikoron fel emeltek volna, felig akarattik zerenit a földre eitek, ismeg fel emelhen masoczer vgi zokkantak a verembeh, hogi mind az ő zent sebei meg nilnak (WeszprC. 105. Érs. 99).

ZÖKÖG: agitor, concutior, jactor MA. bewegt, erschüttert werden PPB. Sík, tér és gypes út az, nem csoportos, zökögő (Pázm: Préd. 86). Dötözgető, zökögő (Fal: Jegyz. 933).

Zökögés: caespitatio, concussio, agitatio MA. das straucheln, stolpern, bewegen PPB.

ZÖLD (zeld NémGl. 136. JordC. 614. ÉrdyC. 535. GyöngyC. 4. RMNy. II.5. LevT. I.5): viridis Pesti: Nom. I.142. prasinus C. grün PPB. Az zöld fa erced az io zereztes embertb (VirG. 65b). Napnak bewseegeewel eeghet, hogy semy zeld fywet ne teremzen (JordC. 266). Ha az zeld ffaen ezth tezyk, az azzwnak mynt lezen (614). Lata zevld leuelev agaknak syrevsegenek ekessegeuel zeep faat (DomC. 79). A borostyan soha meg herwad, de koronkeed zevld (ÉrdyC. 464). En azalnam az zeld ffaat es meg lewelezeteeam az megh azot faat (535b).

Meg herwadoz ott zep zeld aga, nem kelemethes neky wiraga (GyöngyC. 4). Memél zölgyeb az szouarvány, annál nagyobb eső lézen (Cis. J). Moss akár veres akár zöld papirosból czifrás pálmáskát (Radv: Szak. 96). Kékes zöld avagy füveg színű zöld (Com: Jan. 63). Musa, te ki nem rothadó zöld laurusból viseled koszorúdat (Zrinyi I.9. 24). Utáljon meg immár bár ez világ, csak akkoron nyíljon majd az zöld ág (Thaly: VÉ. II.229). Eszében jutott a pokol, akkor zöld kerekeket hány a szemek (Fal: NA. 209).

bánya-zöld: [chrysocolla; berggrün]. Jó eresztő viasz: 1 font viasz, tiz lat bányazöld, tiz lat gálczkő (Kecsk: ÖtVK. 288. 316).

házi-zöld: barba Jovis; hauswurz Nom. 85. Házi zöld, házakon is terem (Mel: Herb. 32).

kerti-zöld: nasturcium hortense PP. gartenkress PPB.

téli-zöld: erica vulgaris, biemale viride Beythe: Nom. 4. pervinca Major: Szót. 360. PPB. buxus, zoophthalmus PPB. semperviva Fuchs: StürpH. wintergrün PPB.

Zöldel, zöldell-ik: vireo C. frondeo, frondesco MA. viresco; grün werden PPB. Magoktól zöldellenek a füvek: *injussa virescunt gramina PPB. A faak nem eereznek, merth őnekyk elő leltek nyenczen, de csak zöldellnek es wyragoznak (ÉrsC. 133). Deminutiva nonnulla desinunt in lic, ut: ezillagic, zöldellie (CorpGramm. 239). Zöldellyel mint az pálmafa (MA: Scult. 13). Nem szoktak a fák zöldelleni téiben (Pázm: Préd. 11). A fának kívül a béja vagyon, belől az hártác, mellyec le-bámlanauc, midőn zöldelleneuc (Com: Jan. 17). Zöldeljetek mint palma fák szép atyafiság (TörtL. 1.348). Az ifiak zöldelenek hosszu életnek reménsége által (Ily: Préd. II.328). Zöldellett virága hazánk szabadsága keresztény világban (Thaly: Adal. I.180).

ki-zöldellik: eviresco MA. PPB. hervorgrünen, grün werden PPB.

mög-zöldellik: reviresco, vireo MA. grünen PPB.

Zöldellet: vitor Kr. [grüne farbe]. Veszti betsűletét mint jégtől rottott fű gyenge zöldelletét (PhilFlor. 77).

Zöldellő: viridans, virens C. subviridis MA. ein wenig grün PPB. Zöld füvel zöldellő hely: viretum C. Zöldellő sárga, sárgálló: galbinus PPB. Nemzen az feld zeldellő fyvet (JordC. 2). Paraditsomot egy szép forrás öntözte, szöldellőu tartotta (Pázm: Préd. 454). Zöldellő füvekkel diszeskedett a föld (1269). Semmi zöldellő nem marada az fákban: nihil virens relictum est (MA: Bibl. 57). Sárgálva zöldellő vetés (MA: Scult. 240). Virágos zöldellő kert: viridarium (Com: Jan. 70). A vad számár minden zöldelő füvet megbűzöl (Misk: VKert. 19). A mirtusfának alávalo, zöldellő ágai (Ily: Préd. II.290). Tiéd volt a zöldellő ifjúság, annak idejében megörültél kiszíntlett virágjának (Fal: NU. 334).

Zöldellőség: [vitor; grüne [farbe]. Mikor ez egienes sáss az ő zöldellőségébe volna (Mel: Jób. 20) Zöldellőségektől fák is megh foszhatnak (Liszt: Márs. 67).

Zölden: viride MA. grün PPB. Az ő levelei zölden maradnak és az gyümölcsözéstől meg nem szűnic (MA: Scult. 794).

Zöldes: subviridis Kr. [grünlich]. Zöldes hely: viretum, virectum MA. Kéc a feiën a virága, zöldös a leuele (Mel: Herb. 67).

Zöldít: virido MA. grünen PPB. Zöldítsétek egék hamar az erdőket, hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverűnket (Thaly: VÉ. I.31. 154).

Zöldség: 1) viriditas C. grünheit PPB. Az írég masnac zöldségeiből meg az (GuaryC. 4). Ez űneki lelke es minden zűdsege (VirgC. 65). A gonoz sasca es a őerebuli a földnc ő zeldseget megazalya (NagyszC. 301). Az faak semmy neuev zeldseggel meg nem eultvetzetnek (CoruC. 252). Az nyeers fia . . . azon zűdseegben magmaradando (ÉrdyC. 536). Semmi zűdseget a fakán nem hagyá: nihil omnino virens relictum est in lignis (Helt: Bibl. I.Gg.2)- Mindenkor az földnc és napnc fekete és zűdsege esőt hoz (Cis. H). Ezt az zűd levet újonnan forrald meg, de ugy hogy az zűdseget el ne vesszed (Radv: Szak. 213). Nem szoktak a fák zűdelleni telbeu, hanem el-hervadnak és minden zűdsegek el-rejtetik (Pázm: Préd. 11). A cameleon ha zűdsegen vagon, ő-is zűd (Land: UjSegits. 1.338). Az nagy fák zűdsegeket s leveleket meg-emésztvén az eserebogár (Sárp: Noé Előb. 3). A zűdsegekre fordítottuk szeméinket, hogy megfrissedgyenek (Ily: Préd. I.317). 2) [olus; grüneng]. Az halat borsold, győmbérezd, fahéjazd meg, az zűdseget is boesásd reá (Radv: Szak. 128).

Zöldül (meg *zöldülék* RMK. IV.260): vireSCO, frondeo C. vireo MA. grün werden PPB. A rét zöldül: pratum *florescit; zöldül a vetés: granum *exit in herbas PPB. Ez wylagnak ew eelty nem eelth hanem halat, mert nyha zewldül es nyha ottan meg az zem pyllantasygh walo eleth ees megh rothadando (ÉrscC. 263). Mint az virag nap nélkül zöldülhet (Born: Ének. 80). A palánta az ő gyűkercinek apró szálú rostjain beszíván a nedvességet, éled, zöldül és virágozik (Com?: Jan. 15). A fák már április elsején virágoznak, zűdülnek (Mik: TörL. 424).

ki-zöldül: eviresco C.

még-zöldül: vireSCO, reviresco C. MA. viridor PPB. grün werden, wieder grünem PPB. Minden berek meg-zűdült: nemus omne *viret PPB. A meg azot menta meg zűdül (DebrC. 86). Azonnal megh zűdüle s mind ez mai napsag zűdön alh (169). Az úr Kristust Kristóf hordozhatja igaz hitben, az istápy megzűdülék néli az tengerben (RMK. IV.260). Az igazak kik igaz hitben léznek, mint az palma szóint úgy megzűdülnek (V.103). Az főt borban kiesent bele kol boesátani, kifacsarni, míg jól megzűdül (Radv: Szak. 213). Erdők, mezők megzűdülnek, az madarak énekelnek (Thaly: VÉ. I.185). Ha megzűdül az haraszt, ümögben jár az paraszt (II.73).

ZÖRDÍT: pulso, intono MA. ertönen PPB.

még-zördít: commoveo cum strepitu Kr. [schlagen, klopfen]. Agás hazanae aytaiat meg zűrdeyte (GuaryC. 45). Ismét meg-zűrdíti a remete ablakját és mondgya (Hall: HHist. II.98).

ZÖRDÜL (*zerveles* EhrC. 16. *zordulna* NémGl. 270): strepitum edo, constrepro MA. eimen kracher von sich geben PPB. Zordulna meunek anag meuenek: irrurent (NémGl. 270). Ki eséc a tőr a földre és nagyott zűrdüle (Helt: Krón. 32).

még-zördül: commoveo cum strepitu Kr. [stark rauschen]. Megzűrdüle az tőngör es meg asza (Szék: Zsolt. 110).

Zördülés: sonitus, strepitus MA. ton, getöse, klang PPB. Sebességgel az nytot megnyttuan tewu nagy zozatott es nagy zerdewlest (EhrC. 16). Az le omlott kő szákláknac rőttenetes zűrdülése (Kár: Bibl. I.647). Az fűnac levelénc zűrdülése: sonitus folii volantis (MA: Bibl. I.115). A ki felé vagon a zűrdülés, recurráljon segítségért a magyar derék táborhoz (Zrinyi: Synb. 55). A nyúl tsak a fa levelének zűrdülésétől-is megretten (Misk: VKert. 171). A farkas, hogyha valamelyik lába megüt-közvén valamiben zűrdülést talál indítani, azt gyengén megmar-dossa (179).

ZÖRG, ZÖRÖG: crepo, increpo, percrepo, recrepo, crepito, strideo, persono, obstrepro C. strepo, perstrepro, increpito MA. inter crepito; klappern PPB. Zörög a hasam: *crepitat mihi venter PPB. A nyúl, valami zörög, fűleít ráfűggeszti, el fut (Com: Jan. 47). Siet Keeskométre, hogy jó bor az torkáu folyna, nem gondolya, hogy végtére osztán zörzene csobolyó szegénynek a hátán (KeeskTört. II.498). El lepték a földet a táborok, zörög, csattog a fegyver, bőgnek az ágyúk (Land: UjSegits. II.234). Kezébe bor pohár a kotzkával zörögött (Gvad: RP. 112).

ellene-zörög: obstrepro PPB.

környül-zörög: circumstrepro C.

közbe-zörög: interstrepro C.

rajta-zörög: instrepro C. PPB.

réa-zörög: adstrepro MA. dabeí rauschen PPB.

vissza-zörög: recrepo PPB.

Zörögdögél: strepito MA. geräusch machen PPB.

Zörgés, zörgés (*szörgés* Mel: SzJán. 246. Decsi: SallJ. 60). crepitus C. murmur, murmuratio, strepitus, pulsus MA. gemurmel, geräusch PPB. Siralommal való zörgés: luctiosus C. Zent Ffereuz hahian ew labaynac zergeseet erdevnek nemy fayert, monda (EhrC. 44). Halla hertelenséggel egyzer es kőzzer nagy zergest (DomC. 227). Az yegeknek zörgessők es az bestyeknek nyuaassok az egeeth feel ery vala (SándC. 38). Gyakortaa meg akad vala az kewecken laba es nagy zerges leezen vala (ÉrdyC. 191b). Nagy kew zörgesse hallanak az templomba (628). Az saskac szarnaiinak szaunk ollian vala mint a hadakozo szekerek szörgése (Mel: SzJán. 246). Mindeket nézel vala és akar mimemű kiczin szörgésre is retten vala (Decsi: SallJ. 60). Nem hallya az isteni intéseket a világi dolgok zörgése miat (Mad: Evang. 47). Akármí zörgésre is aszsonyi módon reszkető (Com: Jan. 196). Laktam gombkűd-nél, sinört kellett vernem, a melly nagy zörgéssel jár (Ötv-Mest. 44vsz). Legkissebb zörgést halljak, azt gondolom, hogy a kőzűk az udvaromon vannak (Mik: TörL. 384). A kő-száklákkal érkezett gyűlemény zűretkék zörgéssel és zűgással szakadnak (Fál: NE. 15). Ott tűmadta meg Dávid Fereuz sok szóval és zörgéssel vetélkedvén az istenről (Bod: Pol. 39).

Zörget, zörget (*szörgessetek* Fél: Bibl. I.10): increpo, crepito, pulso, strepo, constrepro C. pulsato, pulto MA. ein getöse, geräusch machen PPB. Zergessetek es meg nyttatyk ty nektek: pulsate et aperietur vobis (JordC. 373). Zergethwen ot az ayton, ky yewe egy lean megh latny (749). Im en allok az ayton es zerghetok (891). Mykoron megh yewend es zerghetend, legottan megh nyssak ewneky (ÉrdyC. 156). Zent AnthaI zergethny es keerny kezdee, hogy meg nyttanaa ewneky (191b. 456). Hallom, hogy az kovácsok igen zörgetik az pőröllyel az vasat (Pesti: Fab. 242). Ezüst kannácskát az pűczébe eligazítanak, két rossz tálal ők zörgetnek, szűknek, tombolnak (RMK. III.267). Szörgessetek es megh mittattik nektek (Fél: Bibl. I. 10). Az egyház őrdő harangoz, zűrgeti az harangokat (Com: Vest. 93). A zengő szerszámokat veri, zűrgeti (Com: Jan. 168). Ne tsengettyűkkel zergessűnk (Uzom: Dáv. 195). Csak alattomban zergetik, hogy az gályák valami nyereséggel jártak volna (ErdTörtAd. II.38). Ha valakinek mondtad volna: krepin, azt hallgatta volna, hol zörgetnek (MonRök. XI.353). Zörgetnek Károly, nézd meg, ki van az ajtón (KirBesz. 25).

el-zörget: [persono; fort und fort spielen]. Lantosok és hegedűsök, kiknek bor lelkők, csak borért is elzörgetnek néha szegényők (RMK. V.268).

Zörgetés: pulsatio, strepitus C. das getöse, geräusch mächen PPB. Te bews nem tartad en tanwsagomat az zörgetesben (FhrC. 15). Zörgetésére megnyitván a kapus az ajtót, el tudálkozik a rít mezitelen ember állapattyan (Hall: HHist. II.94). Jövel vissza öh gyönyörűségünk, im zörgetésedre ajtónyitni jöttünk (Thaly: Adal. I.29).

Zörgető: crepitans PPB. [klopfend]. Ky keresy, meg leely es zörgetődnek meg nyttatyk (JordC. 373). Nem hyttoknak zörzettek istennek orzogat, de gyorsan keresőknek es zörgetőknek (ÉrsC. 247).

Zörgetyű: crotalum MA. kläpperlein PPB. Zörgetyű, kelepő: crotalum Major: Szót. 173.

Zörgő: 1) crepax, undisonus C. constrepens MA. knarrend, PPB. Zörgő pléh, islóg: crepitans lamina PPB. Szinnel iam borok es szörgő nielucl (Mel: SzJán. 222). Aszörgő malom szaua (451). Gyakor zörgőnek meg nilatkozol (Pécsi: Ágost. 3). Egy vég indiai zergő [?] gyólt (Vectrans. 13). **2)** crepitaculum C. crisma, crepitaculum puerorum; kinderklapper PPB.

Zörgölőd-ik: immurmuro C. constrepo MA. knarren, rauschen PPB. Zörgölődve szenedni, nehezteni valamit: *ingrate fere PPB. Az olaszok felfegyverköztek vala, de csak léjába zörgölődnek vala (RMK. III.325). Hunyadi esmet mér zörgölődni (BFaz: Castr. C2). Untalan ellene szörgölődnek vala mindnyajan Hermolausnak: obstrepunt subinde cuncti Hermolao (Forró: Curt. 484). Ezek fognak zörgölődni s zugolódni az utolsó napon idvezítőknak jóvendőlése szerint (Nagyari: Ort. 7). Az udvari szolgák itt zörgölődnek (Veresm: Lev. 127). Elhagyta az eget kevélységgel, mostis zörgölődik nagy vakmórséggel (Zrinyi II.82). Sokat zörgölődik szegény Luther Marton (Czegl: Japl. 15). Mindenik vára nekünk egy-egy vigyázó torony, ha ellenségink zörgölődni akarnának, azokban megakadnak (MonIrók. VIII.138). Mint az szilaj kosok ök nem türkölődnek, patvarbeszédekkel sem nem zörgölődnek (Thaly: VÉ. II.123). Zörgölődő, zúgolódó, hálládatlan nép (Bíró: Préd. 130). A haragos ember egy kis igére is fel tud pattanni, zörgölődik (Fal: BE. 600). Mikor Seneca könyveit írta, nyilván füleit fájdalta a sok zörgölődő kocsik miatt (Fal: TÉ. 773).

Zörgölődés: [tumultus; waffenlärm]. Az magyarországi zörgölődések s arra való vigyázás azt kívánják (Szal: Krón 72). Mind a maga fizetett hadait, kik a moldvai hadakozáshoz képest és ez zörgölődésre nézve is nagy számmal is valának, táborba szállani parancsolta vala (283). A kozákok olyankori zörgölődések nekünk szintén káros (MonIrók. VIII.204).

[ZÖZZEN-IK]

mög-zözzenik: [cohorresco; erschrecken]. Ha megzözzenik az német, későn tér meg az szíve (Berces: Lev. 197).

ZUBOLY: [jugum textorium; weberbaum]. E Goliat kop iaianac a faia oly vala mint a takaczkok vtolse zubollya (Mel: Sám. 220).

ZUBONY, ZUBBONY (suppony Zrinyi II.157): exomis MA. juterna PPB. rock ohne ärmel PPB. A szolgákat a kép íróc veres süvegben írtác, fris zubonban, szamar fülecke (Tyútk: Józ. 131). Kinek kinek zubonyi, külön külön jelekke meg jegheztessenek (JTársReg. 86). Deréc szorito kóntós foszlan zubbony, melly vas az újackal: thorax cum manicis (Com: Jan. 99). Vallyon ezeu nemzet mért oly hatalmas ellenünk, a kit la a dér megtsíp, mint a légy, ha meleg supponya nintsen, mint a holt (Zrinyi II.157). Hosszú tőzött zúbón ruhájok ezeknek (Gyöngy: KJ. 112). Nyúzó kurucz hadnagynak egy zubbont vettem (KecskTört. IV.84). Főurak gyermekiből álló inasit veres virágos bársony zubbomban jártatta (Kem:

Élet. 49). Egy szoknyát csináltattunk egy zubbommal egyiütt belésével (Rady: Csal. II.316). Egy zubony volt rajta (MontME. V.110).

Zubbonyka: [vestis brevior; rökchen]. Ama régi Fabriust őö megnyótt zubbonkájában jobban meg-tisztelte Romavárosa (Fal: NE. 31).

Zubbonyos: exomide indutus MA der einen rock ohne ärmel an hat PPB.

ZÚDUL: insono, corruo cum fragore MA. ertönen, mit krachen zusammenfallen PPB. Mondatik ő víznee, tűznee, sőt sebesenn zúduló szélnee (Megy: 6Jaj. III.18).

alá-zúdul: [cum impetu feror; herabstürmen]. Az szél onnan föllől alázudula (MA: Bibl. V.37).

égybe-zúdul: collidor, concutior MA. zusammen geschmissen werden PPB. Farahó az tengernee indula, hogy betakaroдец minden népeuel, az tengernee vize ismét egybe zúdula (RMK. II.15).

el-zúdul: [cum impetu ruo; hinstürmen]. Nem tudod-e, hogy tsak olyan a te életed mint a szél, mely tsak hamar-sággal el-zúdul (SBalog: TemK. 75).

elő-zúdul: [proruo; hervorbrechen]. Veszedelmesb az tengeren való járás, midőn az szélvészec, haboc előzúdulnac, cikorganac (MA: Scult. 191).

föl-zúdul: 1) constrepo, intono MA. knarren, donnern, ertönen PPB. **2)** [tumultum movere; lärm erregen]. Csak felzúdult az katonaság, az ki Diákin volt s által is ment az Vágon (Berces: Lev. 247). Felzúdult magában az had az egész fulukról (249). Az egész sokaság felzúdult és parantsolatot nem várván ostromnak megyen (Mik: TörL. 168).

ki-zúdul: erumpo MA. ausbrechen, ausfallen PPB.

kizúdulás: eruptio MA. ausbruch, ausfall PPB.

lő-zúdul: [corruo; zusammenstürzen]. Toron három vala, erős szuagassal egyik le szakada, föld töltessel, kasokual le zúdula (Cseng: Jer. 12).

mög-zúdul: [turbor; unruhig werden]. Az soc sebes víz megindol, mint egy erős hab megzúdol (MA: Bibl. V.21). Az ő sziveknee gonossága ugy megzúdol, hogy az idvözítőt megvetic (MA: Scult. 95). Megzúdul Zsenyiei, de csak Nagyságotat ne érné hirtelen (Berces: Lev. 211). En csak attúl félek, ez az sok gyülevész rosz had megzúdol, ha az német általjóvő szándékát veszi esziben (255).

öszve-zúdul: [congregior; sich gegenseitig angreifen]. Igen vig mind két fél, öszvezodulának, nagy erős viadalt mind két fél tartának (RMK. III.69).

Zúdulás: 1) strepitus, fragor MA. das brausen, krachen PPB. Nagy lövöldözések vagy ahoz hasonló tónusok hallattak; a zúdulás általment nagy ropogással az Dumán, azután megszúnt (Berces: Lev. 512). **2)** [tumultus; unruhe, aufregung]. Látván, hogy nagyob zúdulás lenne: videns ut nagis tumultus fieret (Helt: UT. 5). Nem lehetett zúdolás nélkül, azonban megbagytam, az tábor készen legyen (Berces: Lev. 37). Ezen zúdulása, ki ez éjjel esett, megmutatja az katonának igyekzetit, szívít (247). A németnek egy része az Dunavág mellé ment élist hajtani, ettül lett az zúdulás (250).

ZÜG (zugok C.): **1)** spiro, anelo C. MA. wehen, blasen PPB. Ott az vigasztalás soha el nem fogy, akármint zúgjon is az nyomorúságnac szelvesze (MA: Scult. 234). Az aluvó hortog, zug (Com: Jan. 66). **2)** [murmuro; murmeln]. Menden

bozzosagokat frater Bernald engedelmest el mulatuala semegyben megharagunan auagy zugnan (EhrC. 21). Mikor alig zug az soe halae föl hordása miat, azt itéli, hogy bust nem evett (Zvon: Post. I.474). **3**) [sono; brausen]. Meg nem ijed, noha ellene zúgnac az tegezébéli nilae, fénlie az kopia (Kár: Bibl. I.536b). Feie zug auagy zedőllög (Frank: HasznK. 33). Az egyenetlenség forralt olyan lúgot, melytől végre soknak fájló járja zúgott (GyöngyD: MV. 11). **4**) [salio; beschälen]. Sárának a kantzálk, zúg az eme, gőrrög a kan (SzD: MVir. 93).

Zúgás (*szugás* Erasm: Erk. 5. 1572 KBécs. D7. Fél: Bibl. I.180. *zuggás* C.): **1**) anhelatio, respiratio C. spiritus MA. [das athmen]. Zúgás, szuszogás, erős lélekzet vétel: respiratus PPBl. Tetete magát igen melyen alouny hortogasaua! es zugasaua! (VirgC. 82). Orrodol szót auagy szugast kibocziatani (Erasm: Erk. 5). **2**) sonor, sonitus, fragor MA. fremitus; das sausen, brausen PPB. Kezde nagy zugással az víz bejűny az udvarra (MargL. 128). Jupiter wete nekyl egy nagy tewket ala menybel, mely nagy zwgással bele suppana a wyzbe (Pesti: Fab. 16b) Eregy el, egyél és igyál, mert mint egy nagy essőnee zúgása hallatic (Kár: Bibl. I.324b). A szelnek zugasat hallink (Fél: Tan. 317). Erőszakkal vitett szelnek zugasa: sonus tamquam aduentis spiritus vehemens (Fél: Bibl. I.180). Ha lypsoppal főzöd az cedria enyvet, fylnek zuggasat, fogh fúást gyoget (BeytheA: FivK. 8). Ked esős, az melegeb helyeken dörgecsel es felhő zuggással (KalBártfa Djj). Jelek léznek a napban es a földön népek szorongatása, a tengernek és haboknak öszevelegedett zúgása-miatt (Pázm: Préd. A). Fő bastiayt zugással tóketti el (Lép: FTük. 56). Kikeletkor áldasz az szép zöld erdővel, víz lassu zúgással, szél lengedezéssel (Zrinyi I.47). Szájad van igen rozsz ízben, csengés auagy zúgás vagon bal-füledben (Felv: SehSal. 29). **3**) [murmuratio; das murren]. Ha ny az bozzosagokat zugasalkyl zemedenyewk, ott vagon tekellates vygasag (EhrC. 30).

Zúgó: **1**) anhelator C. [atlmend]. Pihegő, fúladozó, zúgó, ki nehezen véssen lélekzetet: suspiriosus PPBl. **2**) undisonus C. torrens MA. emissarium C. emissarium piscinarum MA. ablauf des wassers in einen fisch-teich PPB. Zúgó, halas tónak ki-folyó torka: emissarium; a tó zúgása, a hol belőle a víz kifoly: affluuium lacus PPBl. Walakjth kjfűlgen ew N. ky lathnaja wdwarj thoth es meg mwtathman nekje, hogi az zwoth nykepen kellene raja cinalhuk (LevT. I.263). Küldje ki az Huszár uramék ácsát, hadd csinálja meg az itt való tónak az zúgóját (RákGy: Lev. XXIV.81). **3**) fremens MA. [brumm-]. Zúgó pergetyű: lusorium verticillum PPB.

Zúgód-ik (*szugodonk* Kár: Hal. Sijj. *zuggodny* ÉrdyC. 80. 81): fremo MA. murren, brausen PPB. Zugodnak volth Moyses ellen (NémGl. 293). Te elened zugodik, morgodig az ebek es (VirgC. 55). Ne zugogyek, nky az ew iozgat az monostornak atta (128). Az byzousaghal az sidok ellenőd zwoadnak (WinkC. 281). Megh zomechozek oth az neep vyznek fogyathkozasa nyath es zwoadook Moyses ellen (JordC. 47). Zwoadnak vala az ezalados atya ellen (416. 580). Zwoadnak es zakadoznak vala hű zwoókben: findebaur cordibus suis (731). Azok, kik a poganasaghol vronknak hitre tertonek vala, zugodni kezdenek a sidok ellen (DebrC. 64). Az lelek test ellen es a test lelek ellen zugodnak, morgodnak (BodC. 12). Mykoron ez frater az ev byneet meg nem esmerneje, sem ew magat meg nem akarnaya alazny disciplinara, hanem jnkab morgodneek, zugodneek (DomC. 219). Nem keel embernek bankodny auagy zwoadny, do halaat adny (ÉrdyC. 80. 81. 130. 619). Vyzeth erozte ewnekyk az komeen kew zyklabol, hogy nywel ehak ne zwoadnanak ew ellene (341). Ne zugogyatok, morgodyatok, nykyphen ew kwzűllek ny melyek es zugodtanak (Konj: SzPál. 159). En ellemem zugodatoe az pusztaba (Szék: Zsolt. 214). En mihem nép előtt látszik

mezételen, ez, ki miatt népek reál zúgódtnak (RMK. II.46). Ne zúgódjál, ha látod a hitetlent, hogy jó szerencsével ő igen felment (V.93). Zugódec a nép Moyses ellen: murmuravit populus contra Moysen (Holt: Bibl. I. Kk). Ne zúgódgyatoc mint nemellyec zúgóttnac (Holt: UT. u5). Zugoduan Judas es az töb egyűgyű tanitanyoe, ezt mondanac (Born: Evang. IV. Előb. ij). Zugodie, dul-fül magaban ez világ (Born: Ének. 163). Hát mi miert szugodunk isten ellen (Kár: Hal. Sijj). Morgódec, zugódec Balban előb szálla (BFaz: Castr. G). Az kie zugódnak vala, megczendesítette azokat (MA: Bibl. I.224). Zúgódnae es dulaak-fulaac, ha ember nélkiec az anya szent egyházat mindenkor nem mutatya (MA: Tan. Előb. 21). Mikor föl vettec volna az pénzt, zugodnae vala az gazda ellen (Zvon: Post. I. 392). Zugóttál ő auagy panaszkoldótló (Com: Jan. 210).

Zúgódás: [murmuratio; das brummen, murmeln]. Irygy voltomat jelentetem zugodasal, morgadasul (VirgC. 10). Egy nehez bozzusagot istenert el zemenedni zugodasnekű (89). Az fieluőknek bynei karomlas, zugodas (NagyszC. 355). Zwoadnas tamada az neep kezett wr ysten ellen (JordC. 139). Sok zwoadnas vala az neep kezeth hű rola (648. 852). Nagy beketlensegben eythek ő magokat zwoadnasoknak es morgasoknak nyattya (ÉrsC. 281). Az ű fieluot meg tartoztassa minden isten ellen vala szugodastol (Szék: Zsolt. 37).

Zúgódó: [non contentus, morosus; unzufrieden]. Bizony mondom, nem melto meű orzagrah az zugodo, az bozzo idlo (Apost. 26). A morgodook, zugodook es ragalmazook gűllősegec istennee (VitK. 63). Ne lég zugodo, morgodo (64). Menyeknek orzagath sem egy zwoado nem wezy, merth senky, ky azth akaarya wenney, nem zwoadny (ÉrsC. 213).

Zúgolód-ik: murmuo MA. fremo; murmeln, brausen PPB. Mykoron az neep jgeen zugodoneek az predikatyonak meg bantasiert, monda zent Damancos atyank (DomC. 108). Csak hamar isten ellen zwoadónak (RMK. II.230). A ki nem akar örömet előtte valonak birtokába lenni, annak teste nem enged, hanem visszarűg es zwoadódik (Pázm: KT. 214). Kedvetlen dolgokon ne zwoadógyék (215). Zwoadodot az vűlegény ellen es miert kellett utrola hadni az olyan u töb tort, tudakozta (Zvon: Post. I.296). Fel-gyulladni, agyarkodni, zwoadodni erőtlené es magával nem bírőe (Com: Jan. 198). A nép ivo vizből megszűkűlven, a Moyses ellen zwoadodott (GKat: Titk. 416). Nagy őhségre jutott tábora, zwoadodván az egész nép, hogy tovább nem szenvedhetik fogyathkozásokat (Hall: Hllist. 12). Visszamenék s megmondám ezeket Balassi Ferenczek, eleget zwoadódek szirkozódek szegény (TörtT. I.11). Kezd zwoadodni es a halállal akar perleni (Ács: BHal. 10). A szegény egyházi-nemesség szűrnyen zwoadodtak az kassaiakra (Bercs: Lev. 418). Nekik engedtem a meleg hízat, ez inkább tűrhetek mint ők es nem zwoadodom (Mik: TörL. 390). Az isteni egészség es fenyték ellen nem zwoadódtál-ő (Bíró: Angy. 292).

Zúgolódás: murmuratio, fremitus MA. das murmeln, brausen PPB. Gazdalkodok legietek egűnashoz zwoadodasok nekűl (Fél: Bibl. II.150). A papi fejedelmeknek es irástudóknak Christus ellen vala zwoadodásoc (Kules: Evang. 243). Szűnyűl-meg a zwoadodástul (Pázm: KT. 232. 154). Tamada az nép között zwoadodás az ur ellen (MA: Bibl. I.129). Hogy megczendesitem zwoadodásokat (136). Nem méltó, hogy gűllőseges zwoadodásoddal ellenem tamadgy nékem (Zvon: Post. I.106). Ezt az Lóczi ezerét tudtam nagy hüzelkedve reá beszélleni, hogy mégis zwoadodás nélkül bégyűtt (Bercs: Lev. 501).

Zúgolódó: [murmurans, inquietus; brummend, unzufrieden]. Nem félük haragyat istennek, iragyők, zwoadodok, galazok (Beythe: Epist. 157). Az uszszony-népek közűnségesen szű-

sok és zúgolódók (Pázm: Pród. 243). Ezért fírasztottam ismét az már is zúgolódó hadat (Bercs: Lov. 407).

Zúgolog: [nummuro; brummen]. Zugolognac az isten szőlőgái ellen az isralelitác (MA: Bibl. I.136).

ZUG, SZUG: [angulus; winkel]. Aqua Kapus currit ad locum ligethuzge [?]. 1381 (ZichyC. IV.184). Stagnum attingit terram pwtawzud alio nom. agazng vocatam (184). Zug, poss. 1267. Zuglak 1388 (Czinár). Ez okból bé zárta fényes kápolnáját, setét szukbaum tette tsonka statuáját (Orczy: KöltSz. 19).

1. ZUGOLY, ZUGOLYA, SZUGOLY, SZUGOLYA, SZUGLYA: [angulus MA. winkel PPB. Vallyon mynemő zwhgulyahan tazyttatek ez aldoth xc (ÉrsC. 37). Jobb lakni a szuglyaba a hoizart alatt: melius est sedere in angulo domatis (SalMark. F3). Az háznac szugolyája: angulus domatis (MA: Bibl. I.566). A lelki-isméretnek titkos szugolyái és szurdokjai (GKat: Váls. II. Előb. 158). Az őrdög bintette konkoly ki kezdett vala gyomlálódni el annyira, hogy a keresztységben nyitván nem igen hallatott, hanem ha igen titkon lótt volna valahol valami szugolyában (GKat: Titk. Előb. 15). Minden templominak szegi szugolyája teli vagyon írott, faragott képekkel (Pós: Igazs. II.355). A misérek czikorayás oltárokkal teli töltötték e világnak szegét, szugolyáját (524). Akar micsoda eretnység valamely szugolyájában beverjen, csak ágyas az s nem anya (Szőlőgerezd. 113). Zugoly, szegelet, szurdok (Debr: Ker. 161). Megvontam magam egy szugolyába (Gvad: FNót. 82). Zöld gyepen heverem kertje szugolyájában (Orczy: KöltH. 39). Keress fel engemet kertem szugolyájában, megtalálsz terepély vén fa árnyékában (Orczy: KöltSz. 199).

Szugolyácska: [angulus parvulus; winkelchen]. Egy szugolyácskájában lévén Európának, különböznék mind hitekben mind vallásokban (Szőlőgerezd. 110).

Zugolat: [angulus; winkel]. Ez nem zugolatban lótt: non in angulo gestum est (Helt: UT. 04).

2. ZUGOLY (zugó Otr: OrigHung. I.297): liciatorium, textorium MA. weberbaum PPB. Zugolyfa: jugum liciatorium MA. Takáts zugoly-fája: jugum PPB. Az ő kopjája temérdec vala mint az szővde zugoly fája (MA: Bibl. I.260). Habent nostrae trices aliquid instrumentum, quod vocant zugó (Otr: OrigHung. I.297).

szővő-zugol: ∞ Az én fejemec hét szerhe font haját az szővőzugolra tekered (MA: Bibl. I.233).

ZUHAIJ: [fragor, strepitus; getöse, geräusch]. Ffluvium Ragalzuhaya vocat. 1283 (ZichyC. I.54). Quoddam aliud patak Ragal Zubaya pataka nominatum (III.87). Az eső letsepög lassan, a zápor sűrűn, a sebes eső zuhajal (Com: Jan. 10). A víz, ha hirtelenséggel, nagy zuhajjal ki vetemedik, ottan a haragot-is félre verjük ellene (Pós: Igazs. II.358). Nagy zuhajjal az ágyból ki-ugordván (Teleki: FLél. 191). Házaknak zuhaja zörgött (Gvad: VLev. 65). Szép volt figyelmezní azon zuhajra (Gvad: Orsz. 133).

ZUHAN: [persono, constrepro, corruo cum strepitu MA. prasseln, mit krachen zusammenfallen PPB.

ki-zuhan: [erumpo; hervorbrechen]. A koporsóból iszonyu el-szenvedhetetlen nehéz szesz és dögös illat zuhan ki (GKat: Váls. I.995).

Zuhanás: fragor, strepitus MA. das krachen, geprassel PPB.

Zuhanó: resonans, constrepens, allapsu fragorem et strepitum edens MA. wieder töneud, vom fallen einen krach von sich gobend PPB.

ZUHATAR: [procella; sturmwind]. Reggelre virradólag villámás és szörnyű nagy zuhatar, szél lőn (ErdTörtAd. IV.210). Zuhatar módgyára szegény lelکم busult, mint el-hagyot árva tsak magának szorult (Nyr. X.563).

ZUHOG (szohogas 1572 KBécs. E.): ruendo strepo, fremo SI. [brausen].

Zuhogás: [strepitus; das brausen]. Vizek zuhogások: *strepitus fluminum PPB. Mint egy kűszál úgy áll az tengör vize, másod napon lészön nagy apadása, nagy zúgása és nagy zohogása (RMK. IV.37). Toron három vala, erős szuagassal eggik le szakada (Cseng: Jer. 12). Az töb napok rettenetes szohogással valo kődeknek veszet ígérlik. 1572 (KBécs E).

Zuhogó: [fremens; brausend]. Meta peruenit ad fluvium zuhogo nominatum. 1302. (Ung. vm). Az szeleknek erőt ad es zuvezth zohogoua tezi. 1572 (KBécs. D7). Rettenetessen zuhogó tűzes lángval égyeledet széllle le szálla mennyből az apostolokra (Zvon: Post. I.870). A zuhogó patakoc gyorsan alá folyó esső vizec, a mellyektől árradásoc lésznec (Com: Jan. 11).

ZUPPON, SZUPPON: jusculum, intritum MA. suppe, eingebroctes PPB. Tzibere, leves, zuppon: sorbillum PPB. Az zűpön egy tyukmonyui esteig is kiűresedik, juta eszembe az lengyel kása (Levt. II.274). Noha magyar gallért nékie viselűnc, vagyunc, kic ez szűpponra égykezűnc (Valk: Gen. 25). Szupponra kéuánkoztac (61). Az zuppon ne háborgassa bélűnket (Valk: And. 18). Szelj kenyeret, tölts rósavizet reá, tölts jó mondola tejet hozzá, hogy legyen mint egy zuppon (Radv: Szak. 271). Vajas zupput erdéli neked pleh palazkban tölt (Vás: Ep. 12).

1. ZŰR, ZŰR: couturbo Kr. [verwirren].

fől-zúr: ∞ Az assecuratio vételével annyira felzúrták mindenűtt az elméket, hogy jónak láttuk sokan lenni ezen matériában a violentiát félretemi (Bercs: Lov. 502).

őszve-zúr: [intermisceo; untermischen]. Kőnyvében őszve zúrt moslék (Sámb: 3Fel. 21).

[Zúród-ik]

égybe-zúródik: [confundor; sich verwirren]. Az egybe-zúródott leveleket disponálván (Szal: Krón. 244).

2. [ZŰR]

zér-zúr: [tumulus, confusio; verwirrung]. Az földet erősen pálcákkal veretik, esaté-paté, zér-zúr hol mit használ nekik (RMK. II.185).

ZŰRBOL: [voluto, agito; aufrühren]. Ha az nyarlot bort két oraig erőssen zúrbolod, meg gyógyul (Mel: Herb. 27).

ZURUMBÁK: [zedoaria; zwitter]. Czítver gyökér vagy zurumbák (VectTrans. 26).

1. ZŰZ (zuzzája Kónyi: HRom. 17): jecur anserium et aliarum avium MA. stomachus, ventriculus avium; gänse- und andere vogelleber PPB. Meg zaggatom ő zuzioknac belőluoit es meg emeztem őket ot monnal orozlan (BécsiC. 199). Az fekete kakasnak az zuzzan auagy gyomran bartya vagyon (Frank: HasznK. 33). Más tiszta vizből hánd ki az belűt, vizont más vizben zuzát (Radv: Szak. 9). Az ludfi aprólékjút metéld el, ugy mint szárnyát, fejét, lábát, zúzzát (82). Sítve kell csinálni: töltött tyúkfi, zúz pecsenye, kolbász, májos (194). Az étel szopó erect a sőpreléket leviszic a májra, zúza, a holott újjobban léssen el-választás (Com: Jan. 51). Ez az kő az

fecske fiának az zúzzában avagy hasában terem (Kecsk: ÖtvM: 281). A medve fejétől a bőrit farkig le-nyúzza, össze romol benne mind májja mind zúzza (GyöngyD: Cup. 606). Sok állatok vannak, kiknek kettős gyomrok vannak, mint a madaraknak az, ő begyek és zúzzok (Misk: VKert. 8). Nem volt néki, hanem csak zuzzája (Kónyi: HRom. 17).

Zúzzos: [biliosus; gallig]. Meg lehet mind annyiszor valamennyiszor zuzzos gyomrod fel-émelyedik, mocskot és moslékot ellene okádoznod (Pós: Válasz. 43).

Zúzzoskod-ik: [stomachor; sich ärgern]. Nem kel az ő finnyás gyomroskodásokkal gondolni; ám zúzzoskodgyanak (Pázm: Kal. 273).

2. ZÚZ: [pruina; reif]. Imaran az tél el molth, az zuz el meont es le hwllot, az mezey vyragok ky nyltanak (ÉrdyC. 379b). Az tél el ment es az zuz elmwlt (380b). Zúztúl a fü

deres (Gvad: RP. 506). Mikor fergeteg támad a fellegben, zuz vagy havas eső ásztat (Orczy: KöltI. 200). Zuz és fonnyasztó dér borít ligeteket, homályos köd fekszi a szép vidéket (Orczy: KöltSz. 185).

Zúzmara: ∞ Az betegségnek zuzmarája soe nyomorúságnac zápor esője (Prág: Serk. 841). Hol zuzmara, hol aprónként hó paráholt (MonIrók XVIII.15). [Vö. **MARÁZ**]

Zúzmarás (vzmaros? 1573. KKrakko. B7): [pruinosisus voll reif]. Czötertee fergeteges és vzmaros fűdő leszen. 1573. (KKrakko B7).

3. [ZÚZ]

[Zúzogat]

még-zúzogat: [agito, quasso; schütteln, rütteln]. Meg zuzogathwan hűtet az fertelmes lelek es nagy keaytast teewen ky meeno hew belőlee (JordC. 456).

ZS.

[ZSÁBA, SÁBA]

far-sába: ischias; hüft-, lendenweh PPB. Farsabaja az lonac: luxatio equi, morbus equinus MA. Az feier tóuisnek gyökeret ha meg iszod, farasabat meg gyogit (BeythieA: FivK. 13). Söprő ruta, sugorodot inakat, farsabakat gyogit (67). Ha buza liztel az bors fyuet özue főzöd, far sabat gyogit (73b)

farsábás: ischiacus, ischiadicus PPBl. elumbis; der hüftweh hat PPB.

[ZSABRAG] **SABRAG:** [?]. Vegy egy kevés ánis, sabrag, bors avagy choriandrum magot, gyürd ezeket tésztában (Radv: Szak. 277).

ZSÁK, SÁK: bero, saccus C. sack PPB. Ada Olofernes nec feiet ő zolgalo lananac és parauçola, hog erezené azt ő sakiaba (BécsiC. 38). Mardocheus mégmételé ő ruhait es sacba öltözec (57). Ne acariatoc viselnetec sakocat (MünchC. 133). Zent Eleknek annya zakoth az haznak padimonthoman the-reythweo szyalmas fohazkodasokath theszen vala (PeerC. 8). Ó ágas hazanac pagimentomara sakot teritte, holot nag ölay-tással valo iaygatasokat tesen-vala (NádC. 582). En saarkomot [igy] meg zaggatad es örömmel körñöl völ engemet (DöbrC. 75). Nem vtyalyac a nyuualyas bituan zakokat, taskakat, kibken belöl dragalatos nemös izogok vannak el reytnen (NagySzC. 8). Hytuan zakual fedettek uala bel: erat vestita sacco (JordC. 126). Eetelt zerzeenek ennen magoknak hozyw witra, rozz sakokat (305). Sem beorbeol chyuall sakyok meg tartoyok nem volt (DomC. 95). N'akara eg sag fővent köthenek (DebrC. 569). Teeteteo magaat az ew mestereenek sakyara (ÉrdyC. 566). Az arany es ezüst kellöket es ködrözthöket özue törwen egy saghiba raka (ÉrsC. 523). Egy sak holth szenet adnak neky (RMNy. II.279). Ó reaioc nagy dragasagot bochat es megüresiti sako-kat (Helt: Bibl. I.1). Egy nyihány zsákokat telé meg töltének (Helt: Canc. 15). Az terekek zsákokból bástyát csinálának (Mon-Irók III.52). Czac sakiath töltene be arannyal (Bas: Credo 184). Tauol föliön a predication, mosdatlan mezetlab, ságba, borzas fővel (Mel: Préd. 321). Czac olly mint az bor seprő sákia (Born: Préd. 687). Zakba nem öltöztec (Tel: Evang. L46). Szakba ne buttassuc (Dav: Utm. 57). Arany poharát 'zákjába tétette (Pázm: Préd. 35). Egy sák zsaia szakadozott megb (Bal: Epin. 1). Sákjánac száját meg-nyitotta (Tyúk: Józs. 396). Ezerkétyszáz napig megáll az ő szavok s fekete zsákokban kell prófétálniok (Thaly: Adal. I.26). A hollandiai gyöles végeket szabjátok a szegényekre, magatok bujjatok fölts zsákba (Fal: NA. 125).

[Szólások]. Matskát zsákban árúlni (SzD: MVir. 45). A deákságbeli mesterség, ki mint egy eredeti a szép vers rendelésnek, nem foltia az soce sákianak (Bal: Epin. 3). A hol malatzt igéroek, zsákkal forgolódgyál (SzD: MVir. 17). Bizony igen meg izzattál, nyiluan nem szakkal

iyesztöttene (Helt: Mes. 164). Az ersec nem halgata veszteg, sem szól vala a zsác vagy pohár mellé, hanem színetlen korpázza vala a királyt (Helt: Krón. 163).

[Közmondások]. Sák megh lelte foltiat (Decsi: Adag. 35). Ott a sák megh lelte tölteleket (Bal: Epin. 1). Nem nyughatic az áur a sákban (Kereszt: FelsK. Elöb. 6).

bor-zsák: [uter vinarius; weinschlauch]. Untig szoktanak innya a bor-sák emberek (SBalog: TemK. 10). Minden bünbe beléjek zabárlot volt ez torkos bor-sák (Megy: 6Jaj. II.11).

bornyomó-zsák: saccus vinarius MA. *saccus calcatorius, vinaceus, faecineus PPBl. ein sack, darin man den wein tritt PPB.

bör-zsák: culcus, culenum MA. lederner sack PPB. Tömlő, bör-zák: uter PPBl. Cyrusnak feiét Tomyrisnek vitték, azt ő egy ember-vérrel töltött börsákba dugja (MA: SB. 79). Az anyác gyilkosi bör sákban varratatván vizekben merítettne (Com: Jan. 137).

buzás-zsák: *saccus frumentarius PPBl.

lisztés-zsák: [saccus farinarius; melisack]. Ez ember régenten molnár volt és az lisztes sákot fejéhez verték volt (Ilosv: Toldi 9).

pap-zsákja: inexplebile *dolium PPBl. [pfaffensack]. Pap 'sákja soha meg-nem telik: *avaritia noo babet fundum PPBl. Soha nem telik meg a pap sákja: vatum genus avarum (Kisv: Adag. 520).

párna-zsák: coactilia PPBl. [fülsack]. A Tersáczyt egy kocsin küld ede fel hozzám, ruháit és párna zsákát tegyék fel az kocsiara (Nád: Lev. 46). Párna zsákot, ha kész nem volna, csináltatni kelleuék (Thurzó: Lev. II.203). Egy párna zsák durva veres posztóból (Radv: Csál. II.12).

szalma-zsák: [saccus stramentum refertus; strohsack]. Mindenéből ki fosztották ötet egész a szalma zakig (Fr: SzJán. 33).

szar-zsák: ventriculus, receptaculum stercorum Kr. [dreck-sack]. Az eegyky portarius felelo az nagyssagus azzounak nagy haraggal: Myt jaarz eef te zaar saak (ÉrdyC. 502). Arany-szajú sz. János a mi testünket szar-zsáknak és büdös kamara-széknek nevezi (Pázm: Préd. 68). Születésünk-után menoyi rútságok tömlői vagy szar-zsáki vagyunk egész életünk folyásában (1013).

szőr-zsák: saccus Cilicinus Com: Jan. 75. [laarsack]. Zewr-sakal az ő testeth wg ewztewerryttete wala, hogb olyatan wala öneký bewre mykepen zerezenek (ÉrsC. 333). Szita és szőr-sác által a liszt ki-szitaltatik (Com: Jan 75). Testét szőr sák visel-léssel saoyargatta (Tarn: Szents. 115). Szőrzsákban és hamuban

ülvén poenitentziát tartottak (Land: UjSegits. II.123). Szőr-sákban ültözék Job patriárkával (Csúzi: Síp. 187).

Zsákočka: sacculus C. saccellus MA. säckelein PPB.

[Zsákol]

ögybe-zsákol: convaso MA. einpacken PPB.

mög-zsákol: 1) [onero; boladen]. Sok pénzt tsalnak ki, s meg zsákolván magokat elillantanak (NótPM. 62). 2) [convinco; überführen]. A magok szavaiból győző és sákolá-meg (KCsípk: Pápiát. XX2). 3) Meg-'zsákolni a méh-sert: examurcare mulsum PPB.

öszve-zsákol. Alattomban egyet más őszve sákokok: convaso C.

[ZSAKCSA] SAKCSA? Ila el szalasztjatok az raboth, tethath az sakclat raytatok weszjk meg (RMNy. II.158).

ZSÁKMÁNY: praeda, manbiae, rapina MA. raub, beute PPB. 'Zákmányra ki-menni a táborból: proficisci *pabulum PPB. Mególtalmaztál ügyeinkben, zsákmánt tőttél minket gyűlölkben (RMK. II.71). Az viadal köztünk míg el nem végeznék, zsákmányra addég senki itt ne essék (III.293). A huszok a drága képeket eltörlek vala, nagy kazdagságban zsákmányt tőttek vala (352). Izráel népének minden jószágát, zsákmányba hányatá nagy kazdagságát (V.30). Mind római vitézeket levágák, gazdagságokat ők zsákmányra bányák (VI.155). Mind levágatá a benne valo népeket és minden marháikban zsákmányt tétete (IIelt: Krón. 16). Mind zsákmánt tőnek az egybázi kénebbe (56). Morhájokban mind zsákmánt tevénec (Monlrók III.6). Minden kincsiben zsákmánt tőnek (40). Ha előszer az hatalmast meg-kötözi, vgy tehet sákmánt annac bázában (Kár: Bibl. III. 34). A város sákmányra bányattatic: urbs diripitur, expilatur (Com: Jan. 151). Hoogy a viadalom után győződelem és sakmányt hányás következhesséc (Megy: 3.Jaj. II.86). Lapis-Patakra mentek volt száz válogatott fegyveres zsákmányra (RákGy: Lev. 186). Senkit zsákmányra ki ne bocsásanak, hanem szorgalmatos vigyázatban legyenek (TörtT. VII.218). Felverett szekerén látt a kalmár bút, mindene prédára s-káros zsákmányra jót (GyöngyD: KJ. 404). A nagy uraknak mézes szókot hány s hozzá lődulnak mint bódült zsákmány (Thaly: Adal. L31).

Zsákmányol: diripio, deprador MA. plündern, berauben PPB. Bosszúságom az ebszoktatta haddal annyi, hogy nem tudok mit tenni velek, ha zsákmányol, csak az nagy átkot hozza reánk (Beres: Lev. 206).

el-zsákmányol: deprador MA. plündern, berauben PPB.

fői-zsákmányol: [expilo; ausplündern]. Dőlák, felzsákmányolák az Lippa városát (Tin. 48).

főlzsákmányoltatás: [expilatio; ausplünderung]. Előtünk lévén példáiül Medgyesnek felzsákmányoltatása a szakmári vitézek excursiójok miatt, nom tudjuk, mi tévők legyünk (Beres: Lev. 272).

mög-zsákmányol: [expilo; ausplündern]. Minden marháját megzsákmányolának (Monlrók III.51).

Zsákmányolás, zsákmányoltatás: direptio, depraeditio, populatio MA. plünderung, raubung PPB. Sákmalasac moggia (Decsi: SallJ. 47). Az ő javoknak sákmányoltatásit nagy örömmel vőtték (Nagyari: Orth. 86). Szűk lévén, kiváltképen az sok zsákmányolásban, abrak, száma, elvan nálunk végezve, hátra szálljunk (RákGy: Lev. 146).

Zsákmányoló. Abrakló, barom kóst szerző, 'zákmányló: pabulator PPB.

Zsákmányos: deprador, praedatorius, praedabundus; beraubor, plünderer PPB. Garant valami lator zsákmányosok

megtanálták égetni (RákGy: Lev. 179). Volt ugyan zsákmányosa Megyaszón, de álló sereggel oltalmazta (254). Láttam ma már is az új szénát kezdtek hordani a zsákmányosok a Nagyságod táborára (Beres: Lev. 637).

[Zsákmányoz]

Zsákmányozó: 1) [praedatorius; raub-]. A lengyel seregek mind környül-szállottak, minden zsákmányozó utat el-állottak (GyöngyD: KJ. 414). 2) [praedo; freibeuter]. A halálnak előjáró zsákmányozóji a betegség és fájdalom (SzI: MVír. 205).

ZSÁLYA, SÁLLYA: salvia MA. salbei PPB. Sályából tsinált orvosság: salviatum C. Ha a sallyánac három leuelét sóual őszue törőd, eszed, mēreg nem fog az nap raytat (Mel: Herb. 124). Sallya levele viragostul (Frank: HasznK. 18). Nem is gonosz közel iltetni az sallyához (Pécsi: SzűK. 113). Mess vörőshagymát reá s sályát, de meg ne metéld az sályát, hanem az mint az levele vagyon (Radv: Szak. 15. 51. 125. 170). Kinek kerti tenyész sályát (Felv: SchSal. 26).

erdei-zsályá: herba tuncici; grundheil Mel: Herb. 33. Az orvosló füvek kertiek: a csombor, tárkony, ruta, sályá, borsfő (Com: Jan. 25).

sobes-zsályá: orminum Mel: Herb. 122. gallitricum Nom. 37. [wilder spargel]. Sobes sályá, a patikarusoc gallitricumnac hiyc ez füvet (Mel: Herb. 122). Skárlát-fű vagy sebes sályá (Nad: Kert. 275).

vad-zsályá: botrigo C. ambrosia MA. boifuss PPB. Fejes vad-zályá, melyet ha rágnak, nyálázást indit: stachys PPB. Vad sallya, iszopos helyőket es to allasokat szeret (BeytheA: FivK. 90).

Zsályás: salviatus, salvia conditus MA. mit salbei gemacht PPB. A sallyás bor igen jó, ha ugyan szűretkor csinálod (Mel: Herb. 124). Tikmonyból sallyás rántott (Radv: Szak. 216).

[Zsályáz]

mög-zsályáz: [salvia condio; mit salbei zubereiten]. Minden étel vala jól meg sáfrányozva, némely meg-zsályázva vagy rozmaringozva (Gvad: RP. 8).

ZSÁMOLY, SÁMOLY (sameel FestC. samely HorvC. 11. Pesti: NTest. 9): pedule C. scabellum, suppedaneum MA. schemel PPB. Ne eskeggetec se meüre, mert istennec zoki, se földre, mert ő lábainac samola (MünchC. 22). Vessem te ellensegidet te labaidnac samola alá (56). Il een yobbom felől, nyglen a te ellensegydeth vessen a te labaydnac samolya alá (WinklC. 312). Ylthepyel een yogomfelewl, mygh wessen the ellensegydet the labaydnac sameelzeekeyo (FestC. 105). Vr megnem omlekovzecek az ev labaydnac samely zekerevl (HorvC. 11). Istomek labanac samely zeki (Pesti: NTest. 9). Mig nem az ő ellensegbi az ő lábainac samola legenek (Sylv: UT. II.107). Mغل az to ellensegideth sámolyl votthem az te labaidnac (Bas: Credo. 156). Az ég ülő széke, a föld lábai sámolya (Pázm: Prél. 1065). Az szekerhez és zsámolyhoz ugyanazon Spindler adott bársony, feketét (Radv: Csal. III.21). Dicsősége világnak oly, hol nincs maradandó zsámoly (Thaly: VÉ. II.28). Sámoly, olyan kis széketske, a melyet a fő emberek lábok alá téznek (Bod: Lev. 161).

lábartó-zsámoly: scabellum Com: Jan. 110. [fussche mel]. A vendégek három lábú szeczeleken, alajoc láb tartó sámolycokat tévén asztalhoz iltnek (Com: Jan. 110).

Zsámolyoz: [scabellum subdo; eimen schemel untersetzen]. Napban őltöztetett, hólal sámolycztatott viselőcs aszszony-állitnak nevezetik példában a vitézkedő anya-szent-egy-ház (Csúzi: Síp. 251).

ZSARÁTNOK (*sardnak* Mel: Herb. 150. Romy: Mon. I.55): favilla MA. [glutische]. Tüzes hamuban meg sűtőd és vgy takarod be a saratnakban (Mel: Herb. 150). Feltalállyuk azokat őszve gyűjtetve es el rejtettette a feledékségnék saratnakiban (Bök: Lämp. 49). Nagy erejű tűz hamuba és zsaratnagba takarta (Romy: Mon. I.55). Hárítsa köztetek irigységnek lángját, oltsa el haragos felek zsaratnokját (Orczy: Költ-Sz. 56).

[ZSÁZSA] SÁSA(FŰ): *lepidium, agriocardanum* MA. *piperitis; Pfefferkraut* Mel: Herb. 174. *wilde kresse* PPB. *Petreselyem, ezékla, kres* avagy *sása fű* mentül réghiebb, annál hamarabb ki-kél (Lipp: PKert. II.20). *Sása fű* igen jó a *misculautia* salátában, az étkekben nem igen élnek vele (111).

vizi-sásafű: *anaphalis* MA. *gnaphalio* MA. *ruhrkraut* PPB. *Vizi sása fű*, melyet a németek *brunn kresnek* lívnak, a forrás kútaknak ki-folyása-körül terem (Lipp: PKert. II.111).

ZSEB, SEB: *marsupium* C. *loculus, perula, sacculus* MA. *täschlein, säcklein* PPB. A zebben hordozzác a sos kenyér belt (Mel: ATam. 87). Az sebbe bordonoz az Pythagoras tábláját (Helt: Arithm. D2). Ne hordozzatok sebet, sem erszént, sem sarukat es senkit az uton ne kőszönczietek (Fél: Bibl. I.106b). A gyűjtött napi bérét lyukas 'zebbe tölti (Pázm: Préd. 779). Ha tsak zsebbe tészszük kezeinket, senki nem gondol velünk (Zrinyi: Symb. 61). Ki vétkét megh gonnya a templomban nékiek, s-azért valami ajándékot teszen az oltárra, akkor űc esac halgatnac mintha azt ingyen sem látnác, de ha az emberec ki mennee, vigan mosolyodnac reá s-sebekben teszic (Czegl: Japh. 149). Csináltass nekem egy foszlánt, mintkét felől sebbe legyen (TörtT.² III.161). A szó sebbe nem fér, villámás meg nem tér (Kisv: Adag. 150). Jer bé, ha zsebedben pönög az bor árra (Thaly: VÉ. I.24). Az én szivemnek minden zsebje, rántza tele van a kéddhez való szeretetemmél (Mik: TörL. 18). Minden zsebet, kebelét tele hozza igérettel (27. 374). Pénze erszényestül együtt zsebéből általköltözik a lopó táskájába (Fal: TÉ. 788). Fejér csont pixisből, melyet hordott zsebébe, tobákat gyakran szít (Gvad: Püsty. 35).

[Zsebél]

ki-zsebel: *ex sacco* Kr. [aussäckeln]. A testnek, melyet a papok szüntelen fűstöltek és sok szentelt vizet arra ki zsebeltek (Gvad: FNót. 71).

Zsebés: *loculosus* MA. *voll säcklein* PPB.

ZSELLÉR, SÉLLÉR (*selyér* Helt: Bibl. I.JJ2. *sillyer* Szár: Cat. L1. *szillé* KecskTört. II.78): *superficiarius* C. *inquilius* MA. *extomarius* PPB. *einwohner, der auf eines andern boden wohnt* PPB. Gergely dyak meg vdwaran valo selyerytis zabacyagon tartya (RMNy. II.62). Megh alkodott az orzagh, hogy minden hazhwl, mind jobbagithwl es zelerthwl egiegi forintotth eo felséghe kezében zolgaltassanak (III.119). Senki egyeb ne egyéc a szenteltbe, a papoknak se selyére se bérese: *omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilius sacerdotis et mercenarius non vescetur ex eis* (Helt: Bibl. I.JJ2). Értem, hogy Gábor ő kme selyére és Kd után jó gondviselője is (Nád: Lev. 137). Az napon semmi nemű dolgot ne tegi, se te magad se az te fiad se sillyered, az ki az te kapudon belől lakozik (Szár: Cat. L4). Mi jövevények, 'zellyérek és jobbágyok vagyunk, más űr földén élünk (Pázm: Préd. 856). Az idegenec és sellérec adó fizetőc (Com: Jan. 123). Ez életben jövevényec és selyérec vagyunc (Megy: 3Jaj. II.131). Mások szolgái és sellérei légyünk (Uzoni: Dáv. 86). Sellyéred, mely kapudon belől vagyon s más tisztbéli-személyek (Udv: Dáv. 189). A jók ezen a világon olyanok mint a más ember háta-meggett lakó sellérek (Hall: Pais. 285). Elsőben vetőtűk a 10 f. adóth helyős embörre, szillére és ridegökre keveseb (KecskTört. II.73). Mányeki Varga

János zsellére adott 1 t. (MonTME. I.273). Csermenden az nimenű zsellérem vagyon, azt a szolgámmak hagyom (Radv: Csal. III.266). Az zselléer tartozik egy icze vajjal s egy meszely mézel (TörtT.² IV.94). Mint kegyes zsellériinket bennink lakatja, szívünk kamarájában fészkeltetü (Csúzi: Tromb. 176). Tzigányok, nints a kerek földnek olyly igaz szellére mint ti (Orczy: KöltH. 202).

Zsellérés: ∞ Ne itilne az, hogy ű neki orszag veszedelmen kellene, holot azt a M. Tullius oltalmazná, ki a Roma varosanac czac sellyeres lakoia volna: *ne exis tumarent sibi perditia republica opus esse, cum eam servaret M. T. inquilinus civis urbis Romae* (Decsi: SallC. 23).

Zsellérkőd-ik: [inquilius sum; insasse sein]. A belső ministerek sokkal nagyobra böcsölöttek, hogy-sem a paraszt kalibában szellyerkőd gubás czondrárok (Csúzi: Tromb. 13). A haragnak helyt ne adgyunk szívünkben, ne-talám ott meg-fészkelve állandó zellyérkőd helyet foglallyon magának (462). Ezek parancsolják néki, hogy zsellérkedjen valami bitvány vendégfogadóban (Fal: NU. 258).

Zsellérség: *incolatus, inquilini* MA. *das einwohnen eines miedhings* PPB. A hol laktac az előtt Nazarethben, talam ott is czac sellyersegben, ismet oda mentec (Born: Préd. 51b). Semmi jószágok nincsen vármegyénkben, hanem csak zsellérségben laktak (TörtT.² VII.126).

ZSELLYE, SÉLLYE: [sella; sessel]. Kérlek, küld ide a kamara zelle széket mind váukosával egyetembe (Nád: Lev. 18). Az ur isten Felsőgedenc királyi székit erősitse meg igazsággal és sellyeszékit igyenességgel (MA: Tan. 27). Elmém gondolattját hogy inkább enyhítsen, előb le űtem vala egy sellye székekben (Zrinyi I.167).

ZSÉMB, SÉMB (*szembőlödöl* Matkó: BCsák. 139. *szembőlödés* Mik: TörL. 400. *szembes* Szatu: Dom. 126): *jurgium, litigium, rixa* SI. [zank, schmahung]. Saulnak illetlen haragját es sēmbēt, lásd, mely békével szēvedé (Ker: Préd. 802). Nem bánta ő, akár mint lármázott a felesége, mert ő csak hallgatott, néha neki is jutott a zsembbe, de hallgatással mind meggyőzte s vette is hasznát. 1759 (Hazánk I.292).

[Zsēmbél]

Sēmbélés: [jurgium; zänkerei]. Job egy szaraz falat békeséggel, hogynem miut a meg vágot barmockal tellyes báz szembőléssel: *melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgis* (SalMark. E3).

Zsēmbőlöd-ik, sēmbőlöd-ik: *litigo, rixor, jurgor* MA. *zanken, badern* PPB. 'Zēmbőlödöm, feddődöm, viszszt-vonok, garázdálkodom: jurgor PPB. Ha te akartál animal lenni, rám nár ok-nélkül szēmbőlödöl, hogy olyannak akartalak esmérni (Matkó: BCsák. 139).

Zsēmbőlödés: *contentio, jurgium, litigium* MA. *conquestio; streit, zank, zwistigkeit* PPB. Késerségének oka az ő attyának az bolond fiu és az cezegés az aszszoni állatnac szünetlen szēmbőlödése (Kár: Bibl. I.613b). Ne utallyuk meg űket, el balgassuc űrömest az ű szēmbőlödéseket (Tel: Evang. I.225). Egyeb szájokban nintsen a nagy szēmbőlödésnél (Ker: Préd. 802). A gazdaszszony szēmbőlödését nem halljuk, se sopánkodását, hogy ez vagy amaz nintsen (Mik: TörL. 404).

Zsēmbés, sēmbés: *querulus, litigiosus; zänkisch, haderhaftig* PPB. Bajos, 'zēmbes ember: *curiosus et molestus* est; 'zēmbes, veszekedő, mindenbe belé-akadó: *bovinator* PPB. Ha űmborockal baratkozol, lát ió hasznátát vészed, őc kedig, miért bogy nem álnacoc, nem zsembesec, nem bántnac tégedet (Helt: 82*

Mes. 231). Az zenbes emberek nem barátságosok (Decsi: Adag. 283). Légyen szelid erkölcsű, nem veszekedő, mord, simbas (Szatm: Dom. 126).

ZSEMLYE, SÉMLYE: simila; semmel SI. Semlyecipo: panis similagineus; semlyelisz: similia, similago, farina purgatissima; semlyeliszből való: similagineus MA. Olyan vala mynt az koriandronnak hű feyeer maghva es hű yzoe mynt az meezzel sylthi semlyenek (JordC. 46). Mykoron vala mely lelek akarand aldozny, semlye legyen az hű aldozattya (83. 919). Az kyk azzu darab kenyérral megh elegettenek volnah, ymmar az semlyen fnytorogyanak (Apost. 13). Ez leszen vala buza lisztből anag semlieből anag pogaczabol (Szék: Zsolt. 179b). Sijess es elegits őszne harom mértée semlye lisztet (Helt: Bibl. I.G4). Ha hlál adásért áldozic valaki, áldozicc serpenyőben meg rátott semlyéből való pogácsát (Kár: Bibl. I.92b). Az semlye lisztben verj tikmonyat, tölts tejet köziben (Radv: Szalc. 246. 255. 281). Az mézet es az sòmlyőt-is nagy unatkozassal eszi (Álv: Itin. 236). Bőleseknek nevei: a semlyéc, pereczec, pánkóc (Com: Jan. 76). Semlye darabot nyutottam kezödben (Szentm: TFü. f.4). Az tejet forrald meg, vesd bele az zsömlye-darát (Radv: Csal. III.41).

ZSÉNDICE (zenticza Adám): caseus secundarius MA. molken von dem süessen käse PPB. gesottenes milchwasser Adám.

ZSÉNDÜL, SÉNDÜL: [maturesco; reif werden]. Szőlő viragoszoc, gerezdí zendüle (Born: Ének. 564). Zsendült szőlőt hoztak Váradról (ErdTürtAd. IV.34). Kántorral poéta szünt egy huron pendül, tapsolnak mindketten, mikor szőlő zsendül (Thaly: VÉ. II.118). Elmégyen ugyan a holló, azonban tatálkodik valami sendülő félben lévő figékre, meg-száll a fige-fa tetején s ott várakozik mind addig, míglen a figék derekason meg értenek (Misk: VKert. 386).

ki-zsendül: [egermino; hervorsprossen]. Gyökeret nem verhet beme a ki-zsendült jó mag, hanem akár-molly kised kisértettel ottan ki-zsúrad (Pázm: Préd. 345). Az igaz anyaszentegyház régen kigyomlaltatott volt az egész világból es újonnan ő általok ki sendült Africában (Pázm: Kal. 264). Tagadhatatlan dolog, hogy mikor az keresztyénség ki-sendüle es gyökeret kezdé verni az nemzetségek között, Rómában igaz hit volt (603). Az igaz anyaszentegyház újonnan ki sendült Africában (Pós: Igazs. I.240).

még-zsendül: viresco, exresco MA. ad maturitatem accedo; grün werden, zu vollkommenheit kommen PPB.

Zsendülés: excretio, crementum MA.

Zsendület: [maturitas; reifung]. Vala kedig ez a szőlő sendületkor: erat autem tempus, quando iam praeoquo uvae venci possunt (Helt: Bibl. I.VVv2). Aldozoc neki az gümölcznek zendületuel es elsőuel (Pécsi: SzűzK. 27).

Zsendült: praematurus, praecox MA. frühreifig, vor der zeit reif PPB.

ZSENGE, SÉNGE (szonga Mel: Jób. 51): primitiae C. MA. orstling PPB. Meg ewle mynden elew zvlthet Egyptomnak feldeben es mynden ő mukayolnak zengoyth Kannak lakodalma (KeszthC. 203). Kívánnnyetek az en zerelmes Epenethomoth, ky Achayanak az Cristnsban esew zengoye (Konj: SzPál. 105. 86. 326). Az buza fűkről az kalaszokat kezdék loszedni es az songhét emi: coeperunt vellere spicas et edere (Sylv: UF. I.18). Ki boezáttiak az ő apro szonga fiokat (Mel: Jób. 51). Első szűlettek, első zsongek (Mel: Préd. 157). Első szűlőtekne, első zsongekne felvitete isten eleibe (Kár: Bibl. I.87b). Pergelt buza fejeket vagy sengét ne egyetec: polentam

et pulvis non comeditis ex segete (110). Az földnek minden gümölczének első sengeiből végy: tolles de cunctis frugibus primitias (181b). A kik az lelekne első sengeit vőtük: primitias spíritus habentes (Fél: Bibl. II.14). Szép nyári üdők 'zengéjének nevezi Kristus azt az üdőt, melyben a közel-lévő ifület jelei fel-tetszenek (Pázm: Préd. 11). Negyedik ok vólt, hogy szent vórének zongéjével magának jegyezne lelkiunket (159). Te én első szűlőttem es erőmnek első sengeje: primogenitus meus et principium doloris mei (MA: Bibl. I.46). Az gabonának első sengejének napja: dies primitivorum (147). Eszt az apostolok csak eleim eselekedték az anyaszentegyháznak mint egy sengejében (Bal: CsIsk. 333). Csak kezdeti, zengéje amaz öröcké valónak (Ker: Préd. 64). Péter tsak egy kitsiny sengejét sajdítá a menyői boldogságnac (Megy: 3Jaj. II.122). Csak sengejét vőtük a léleknek (Czegl: MM. 294). A keresztyénségnek sengejében efdéléket szoktanak vólt a keresztyénekre fogni (Pós: Vetélc. 38). Vitézi ereie mint napnak sengeie ugyan látható vala (Liszt: Mars. 46). A gabonának első zengéi (Illy: Préd. II.434). Félő, e jelek még nagyobb veszélynak sengéi ne legyenek (TKis: Pan. 10). Ifjuságunknak zsongéjétől fogva esmervén egymást (Gvad: FNót. VII).

Zsöngés: neoterius C. [neuling]. Némolly méltóságok fogantatos tanacsokkal ösztönöztek, hogy a fiatal, zsengés, új lelki tanétoznak mutatnék alkalmas módot, mint kellessék bátorságban legelotniök a ragadozó farkasok között forgo nyáját (Czúzi: Tromb. Előb. 1).

[Zsöngül]

Zsöngülés: [maturatio; reifung]. Azoc az napoc valónac az szőlő sengülésének napjai (Kár: Bibl. I.131).

ZSIBA: [anser; gans]. Hasonló egyik tojás a másilhoz, egy zibád a másikhoz, egy malomkerék a másilhoz, de mégis nem egy vele (Fal: TÉ. 738).

ZSIBAJ, ZSIVAJ: [tumultus; lärm]. Az had zсібajt kezdé az lovának rosszúságával mentvén maga rosszúságát (Beres: Lev. 37). Sokáig itten még sem maradtatott, mivel az udvaron nagy zshivaj ballatott (Gvad: RP. 314).

ZSIBBAD: torpeño MA. erstarren, starr werden PPB. Elámult, bámult, zibbadt: obstupidus PPB.

[még-zsibbad]

mégzsibbadás: [stupor; erstarrung]. A nyavalyac közzül némellyec fájdalmat, némellyec érzékenységnélkül való mogsibbadást hoznak (Com: Jan. 55).

Zsibbadás: narcosis, stupefactio MA. erstarrung PPB. Fájdalmakat sibbadással enyhítő orvosságoc (Com: Jan. 175).

láb-zsibbadás: stupor pedum erstarrung der füsse PPB.

Zsibbadt: torpidus, stupefactus MA. träg, starr gemacht PPB.

Zsibbadtság: [stupor; erstarrung]. Ne véld azt, hogy féllemben es sibbadtsága miatt nem érzí (Land: UjSegits. I.225).

Zsibbaszt: torpeñacio, torpidum reddo MA. stuporem induco; faul, träg machen PPB.

ZSIBOG, ZSIBONG, SIBOG, SIBONG: pipio, pipilo MA. pipsen wie ein junges huhn oder sperling PPB. Sibogva es sutogva kérdezik egy-mástul, mitsoda ez a kevéssé (Pázm: Préd. 619). Sibogtak es őrlődven kigyó követ fujtak a lutheristak, hogy valamit felollyenek (Pázm: LuthV. 1). Azok gyűtnek össze sibogni benneteket (Bal: Celsk. 405). Ott-is hasonlo-képpön sibogani kezdének (TemPompa 4). A naclár fiak tsipegnek,

sibognak, pípegnek (Com: Jan. 35). A lud gágog, sibog (39). Az egerek zibognani és czinezogni kezdenek (Lipp: PKert. II. 228). A szentelenségnek kotlása által minden kicsirkézik és sibog (SÁmb: 3KÉrd. 550). Fetske módjára sibogunc (Megy: 3Jaj. II.85). Mint a fetske tsak sibog (157). Csak magunk zibongottunk (RhédTem. 29). Sibognak nyelvei sok-féle népeknek (GyöngyD: MV. 11). Majd letiportatták, magok közt sibogniák... (Liszi: Mars. 86). Akként csak sibognak, mondom, nem nyughatnak (91). Az hajdú mindgyárst zibongott (Béres: Lev. 37). Az városom olyat kezdenek zibognani, hogy igen sietve tért meg postán az király az imperiumból (164). Már zibongják mások is Bottyámak labancságát (702). Támár sírva, sibogva és iszonyú jai szóval járula Absolonhoz (Csúzi: Síp. 276). Agyarkodván a nép zibong Zrínyi körül (Könyi: HRom. 176).

Zsibogás, zibongás: [tumultus; lärm]. Valami sibogást szerzett volt egy Puthai Istvan neű caluinista predicator (Bal: CsIsk. 370). Semmiben elő nem mehettek, tsak zibongás lött minden dolgok (Megy: Dial. 69). Azonközben a balász-is elé érkezik és a nagy sibogást hallgatván mond (Hall: Hfist. II.325). Ma is csak ezen dolgokra való zibongásban fárastánk magunkat (MonIrók XVIII.57). Ezek zibongási nem szűnnek s tágulnak, a sok értekezők után töludnak (GyöngyD: KJ. 408). Ezymással nagy édesdeden való sibogásokat-is hallhatjuk (Misk: VKert. 335). Mivel feles tiszt búcsúzik, zibongás nélkül nincs az dolog (RákF: Lev. III.95).

[ZSIBOLYG]

Zsibolygás: [tumultus; lärm]. Esék sibolygás az erős vitézek közt és zngulódás (Zrínyi I.103).

ZSIDÓ: [Judaens; Jude]. Megmondotta vala sidonak őmagát lenni (BécsiC. 55). Irattottanac e levelec a sidochoz és a safarochoz (66). Feleleac a sidoc es mondanac (MünchC. 188). Lata az ő zent fiat figven es a sidocól mindenőnőstől megutalvan (NádC. 344). A sidoc, poganoc es eretnekek keresztyseneknek litet föl nem vótek (VirgC. 118). Nem volna ovrayta az keresztyseneknek jegye avagy byleg, kyuel meg valneek az sidoktl es poganoktl (CornC. 19). Az sydok el zewrnylkedenek mynd rayta (ÉrsC. 97). Olyanok mint a bálványozó zidók (Pázm: Préd. e2). Scitiából ki hoztam őket, miként Egyiptusból a sidó népeket (Zrínyi I.11). Itt is csak olyan a zsidó, valamint másutt (Mik: TörL. 97). Oly feketék, mint a korom es olyly bűdösek, mint a zsidók synagógája (Fal: TÉ. 772).

széretés-zsidó: [pharisaeus]. Sok vethekődese vala az zeretős sidokkal (WinkIC. 139). Legottan mynt oda giűlenek a pappi feiedelmek, irastudok es a zeretés sidok (WeszprC. 76). Hanem bewelkődendyk ty gyassagtok felleb mynt az zeretes sydokee, nem mentek be menyeknek orzagaban (JordC. 366). Lathwan az zeretes sydoc, mondanak vala hű tanoythwanynak (379). Oyatok magatok az zeretes sydoknak kovazyoktl (ÉrdYC. 355).

szombatos-zsidó: [sabbatharius; sabbat feiernd]. A visszakeresztelő, szent háromság-tagadó szombatos sidó es minden egyéb-féle tévelygés szabadságot nyere (Pázm²: Kal. 141).

Zsidóság: 1) [Judaea; judenland]. Xpus sok chodakath tenne sidosagba (WinkIC. 280). Mennyőnk esmegh sydosagba (320). Jesus nem iaruan ymar niuan közótek, sidosagban sem marada (WeszprC. 9). Az angal ielőnteséből megent sidosagba therei (NagyszC. 385). Lón feyedelem Symon Mesopotamiaban, Tadeus Egiptumban, Matyas sorsom sydosagoth veue (Apost. 54). Megh győzyk az Assyrya belyoketh, sydosagot es fiel dwlyak (JordC. 172). Ew wtanna tewn chazaarra Galth es kyldée sydosagra, hogy meg hodoltathnaa (ÉrdYC. 357b). Ismerctws

sydosagba isten es nagy ű newo Yzraelbe (KulesC. 182). Akarna tenni zsidóságban oly királt, hogy parancsolattját ki bétellesejtené (RMK. II.351). 2) [Judaei; die Juden]. Nagyob lyty vala az pogan keraleheo azzonnak, homnem mynt az eglehez sydosaghnak (ÉrdYC. 290). Az babillonay kyrál meg alazta sydosaghnak orzaagaat (335). Ez ton nem egyeb erthetyk, hanem az sydosag (ÉrsC. 14). Iewendew ydew yarthatban thanad fel az sydosagból az Marya neweo zyz leany (489).

Zsidóul: [Judaice; jüdisch]. A keresztfara neweth ira, vala irwa sidowl, görögöl ees dyakwl (WinkIC. 210). Az Paulus sidoiul iegvz czodalatosth (Komj: SzPál. 18).

[Zsidóz]

Zsidózás: [Judaismus; judentum]. Igen el-gyűkerezet vala ez orszagban az atkozott sidózás (Megy: SzAÖróme. Előb. 12). Sokan közzülők sidózásban fűződözének es az új testamentomon ki-adván tsak az ovhoz ragaszkodának (GKat: Titk. Előb. 17). A sidózás ez országot szintén el-borította (271).

Zsidózó: [assecla ritus Judaici; anhängen der jüdischen religion]. Ki-kerestetvén a zsidózók, kik judaizánsoknak nevezetnek az ártikusokban, egy azok közzül másoknak példájokra kövel agyon veretett (Bod: Pol. 77). A zsidózók es a Jézus Krisztus igaz istenségének káromlói ez amnestiától excludáltasnak (79).

ZSILIP (selyip Szal: Krón. 200. selyéb Pös: Válasz. 30): canalis Perezsl: Gramm. 10. cataracta. alveus ligneus, canalis ex ligno; schlenne SI. Nagy kőházú malom vala, mind alsó, felső selyippei szép faragott kövekkül építettvén (Szal: Krón. 200). Jöttünk az malom zsilipin az lidon (ÉrdTörtAd. IV.146). Foly mint Sio vize malma selyébjére (Pös: Válasz. 30).

ör-zsilip: ∞ A diszno egy malom felűbe viúe a farkast az őrszilip mellé, hol a víz igen sebessen alá megyen vala a malom kerekre (Helt: Mss. 301). A diszno erőssen meg tazzsíta a farkast es az őrszilibe esséc be (302).

ZSINAGÓGA: [synagoge; versammlungsort]. Megkerenginála Is mend Galileat, taneitvan ő sinagogaiocban (MünchC. 20). Mikor alamisat tendez, ne akariad te előtt trombitatno trombitaltatno, mikeppen a kepmutatoc tenez ő sinagogaiocban (23). Kerwly vala Galileat tanoythwan bowket hew synagogayokban: circinbat Galilaeam docens in synagogis eorum (JordC. 364). Boczatyk hozyatvk profétakat es ew közőlők nemeellyeket megh ostoroztok ty syngogatokban (ÉrdYC. 173). Mondanak myndeneknek kezenssegel az synagoghaban ely bezedeketh (ÉrsC. 105). Be mene Jesus az synagoga (Pesti: NTest. 73). A sidoc a synagógákban a térfiú szemérem testnek első bört környül metélic (Com: Jan. 130). Oly feketék mint a korom es oly bűdösek mint a zsidók synagógája (Fal: TÉ. 772).

ZSINÁR, SINÁR: vanus, levis, vilis MA. parvus; eitel, unbeständig, gering, geizig, karg PPB. Irtam en tynektek eleuelben, hogy el ne elegyűlynek a bnya parznakkal a vagy zynar fűsnyekuel (Komj: SzPál. 140). Langozott benne az penzuec kouansaga, ki miatt rőttenetes sinaroc voltae (Born: Préd. 552). Zinár ember: Telemachi olla (Decsi: Adag. 267). A sinár es somfánál főző emberekhz nem kívánunk folyamodni (Komár: Imáds. 70). Nem vágyok pénzuec, baem hazgom azt a zsinár emberekre (GyöngyD: Char. 250). Kétség kivül ennek a vásárnak nintsen kellea a zinár emberek közzt, kik a mig éleek, minden vesztéstől félnek (Fal: UE. 498). Sinár, fűsvény kereskedő (Fal: Jezyz. 935).

Zsinárkod-ik: illiberaliter ago, sordide vivo SI. [kärghlich leben]. Miod ragadozassal mind aluoksagual kész az takarasa.

ha mit talalt, azban inkább edeskedic vagy az miat sinarkodie (Born: Préd. 551b).

Sinárság: [illiberalitas; kargheit]. Erre valo az embernek marhaia, hogy azbol életet taplallya ne tekozzallassal se sinarsaggal, mert mind az kettőt vtallya az wr isten (Born: Préd. 399).

Sináruul: [parce; karglich]. Sinarol el, hogy se magat se hazza nepet nem meri tisztessesges öltözetben tartani (Born: Préd. 399). Sinarul költi marhaiait (551).

ZSINARUL, SINAT: synodus, synagoga MA. geistliche versammlung PPB. Nicea városba első sinatot tón (DebrC. 94). A papa sinatot tenen meg hiua ez artatlan embört zankivetesből (158). Csak czondorás mezei pásztorhoz sem illenek, az kiket az lud méreggel sibogo sinattiában, egy igen tudatlan könyveczkéiben bé foglalt (Bal: CsJsk. 341). Ama synatokban némellyektől esni kezdett illetlen kiáltozásokat megítélhetik, ha illendő-e vagy nem tselekedetek (Megy: Dial. Előb. 4). A concilium törvény kívül való, edgynehány italiai páspökökből allo synat volt (VárM: Szöv. 75). Tordai Andrásnak mindenütt authoritása légyen ez országban járni és sinatokat tenni (Bod: Pol. 30).

Zeinati: synodicus, synodalis MA. zur versammlung gehöriq PPB.

[Zsinatol]

Zeinatlás: [fremitus; das brummen, murren, lärm]. A kőz helyen a sok jövők-járók miat sinatlások, zajgások kiverik embernek a fejéből az el-kezdett gondolatot (GKat: Vált. I. 1155).

ZSINDELY, SINDELY (*sendely C. sendely Nom. 29*): scandula C. MA. tegula lineae; schindel PPB. Le-verní a sendelyt vagy tserepet a házakról; *nudare tegulis domos PPBL. Adasson neköm hath ezör syndölth pezdomón (RMNy. II.143). Az fák meggyújtására alkotónak, apró tonnákba sindöl foltot rakónak (RMK. III.141). Kére engom, hogy én írnek Kdnek, hogy Kd adhatna neki együmbány ezer zendelt (Nád: Lev. 185). Ez ideig semmi szeréj, semmi sindel alá nem esett (MA: Scult. 20). Az ház éppétőne nem elég, hogy ezac mesze, kőve, téglája, sendele légyen (Zvon: Post. I. Előb. 7). A sindeleket gyaluval ki-gyalullya, simitya (Com: Jan. 104). Zsendelyt, deszkát, szöget vegyenek (Radv: Csal. III.313). Vöttünk sindölt Gyöngyösi Onadi István által (MonTME. I.50). A mely zsendely maradtot, annak is a szarvazása késsen kifaragva veszo a templomban (Bethl: Élet. II.228). Től az idő, nem oly szároz az zsendel (Beres: Lev. 366. 447). Udvarhely-szék létzet, zsendelt, deszkát adjon s hozzon (Bod: Pol. 60).

Zsendelyöcske: ∞ A sindelecskét egy madzagra kötött fn peczekkel a fölso deszkara föl-pöczködik (Lipp: PKert. II. 229).

Zsendelyös: [scandulis tectus; mit schindeln bedeckt]. Zsendelyes hí, eszterhás, ég a város, ég a ház (Thaly: Adal. II.262).

[Zsendelyöz]

mög-zsendelyöz: [scandulis contego; mit schindeln decken]. Az plebánosság hazat kübül rakiak megh azon helyön es szépen megh syndelözzök (Radv: Csal. III.149).

Zsendelyözés: [τὸ scandulis contegere; das schindeln]. Fízettünk a templom zsendelyözése miatt 30 t. (MonTME. I. 369). Elvégezvén a czsmormányok a torony zsendelyözését, egy kevés jó akaratot kívántak (Nyr. XIV.459).

ZSINEG, SINEG: funiculus, zona, chorda MA. kleines seil, schneur PPB. Egyenesen alá függő onas sineg: perpendicularium (Com: Jan. 103. Lép: PTük. I.301).

csapó-zsineg: [regula; lineal]. Az itilet tételben az szent íráshoz mint az hitnek leg egyénesebb csapó sinegéhez köteles (Toln: Vigaszt. 155).

igazító-zsineg: [regula; richtscheit]. Az igaz keresztyén hitnek megítélésiben az sz. írást próba-kőnek, igazító sinegnek tartyak (Illyef: BCsTomp. 260).

ZSINÓR, SINÓR (*isnór Helt: Bibl. IV.15b. snoros Radv: Csal. II.54*): chorda MA. taenia; schneur PPB. Sinórra tiltetni a szölt: *chorda vites disponere; apró játszó babák, mellyeket sinórok-által rángatván játszodtatnak, alakok: neuropasta PPBL. Az időbe az wr elűszí az peremeket, isnórokat, pésma almákat (Helt: Bibl. IV.15b). Mondod vala, hogy egy zsinórt adsz, kihez képest itt egy ruhának valót vegyek (Nád: Lev. 24). Mas aran lenczban vagyon zaz arany sinor módra chynalt . . . Az sinor lenczot hagyom Varday Kathanak (Radv: Csal. III.119). Az asszonyok késeket az sinórra az övekhez kötötték, hosszan sinórral az előruhájok mellett lebecsátották (MonIrók XI.326). Az tót az nadrágján sem szokott hordozni zsinort (Thaly: VÉ. II.6). Egy neapolisi király a királyné bázába menvén a királyné sinort tsinalt (Mik: TörL. 126).

[Szólások]. Mulassa magát tovább-is, gyalazza maga nemzet-ségét, fűzze sinyórra a dímák fogatkozását (Fal: NA. 137).

csapó-zsinór: cynosura; leitfaden PPB. [richtschneur]. Tsapó tzerna, átsok tsapó sinórja: amussis PPBL. Ugy láttuoc az tiz paranczolatot mint az igazán való életnek csaposinorját, reguláját (MA: Scult. 923). Az áts megerősítvén a gerendát, a tsapósínórra színő bárdal bárdolja (Com: Jan. 86). A bűnöknek csapo sínora az istennek szent ígéje, mely itéletet téssen mindeneknek bűnökről (Nögr: IdvK. 436).

igazító-zsinór: [regula; richtscheit]. Navalyánkban isten akarattját szemünk-előtt visellyük, ahhoz mint igazgató zsinórhoz szabjuk kívánságainkat (Pázm: Préd. 258). Az isten ígéje leggyen az embernek czelekedetene igazító sínóra, regulája, vezére (MA: Scult. 751).

kard-zsinór: [taenia de gladii capulo pendens; degenband]. Az kardzsinór kész, csak a kardot kell idehozni (TörtT. III.191).

mérő-zsinór: amussis Com: Jan. 103. libella PPBL. [richtschneur] Kítsoda rendelte el az földnek mértékét auagy kítsoda mérte meg azt a mérő sínórral (Kár: Bibl. I.535). Tsak az indult igaz útra, a ki Krisztus életéhez miut mérő sínórhoz igazittya élete folyását (Pázm: Préd. 131). Én bennem mindenkor a te akaratód légyen, mely csak egyedül igaz mérő sínóra minden jó akaratomnak (Pázm: Imáds. 20). Az szent írás minden vallásnak mérő sínora (Toln: Vigaszt. 40). A te akaratód az isten akarattjához szabódgyék, mert akkor vagyon az igaz mérő-sínór mellett (IIal: Paizs. 84).

mérték-zsinór: [regula; richtscheit]. Az istennek dolgai az örökké való isteni igazságnae mértéksínóra szentit itilletne (MA: Tan. 40). A köműves a mérték sínórra kőfalakat rac (Com: Jan. 103).

ónos-zsinór: bolis Com: Jan. 89. [senkbleij]. Onas sínór, mellyel a tonger mélységét mérik: catapirater; egyenesen mérő ónos sínor: perpendicularium PPBL. A mélységet ónas sínórral szokták meg-vísgálni (Com: Jan. 89). Az aláfüggő ónos sínórral mértékoltetett épület meunél több redrakatik, amál erőssabb (Illy: Préd. I.391).

Zsinórka: [linea tenuis; schneurchen]. Veres zsinórkát küld basa ebédjére (Orczy: KöltSz. 10).

Zsinóros: [funiculis instructus; mit schnüren versehen]. Láttuk, hogy ez kevély világ az ő tárfarás, sinóros őltőzetekkel mely igen pipereskodgyék, pompáskodgyék (MA: SB. 217). Egy aranyas snoros recze eleo ketheo (Radv: Csal. II.54). Egy testszín atlaz kis suba zsinóros (Gér: KárCs. III.429). Mentül szebb jakupot találni, kettőt vegyetek, iskárlátblól csináltak legyenek és minden ezírái sinórosok (TörtT. 2. I.304).

Zsinórozat: [definio; bestimmen]. A mi életünk rövid hátra sinóroztatik (Pázm: Préd. 66).

Zsinórozás: [τῷ funiculis instruere; das schnüren]. Csizma sinorozást, holmi rozsz fődozást adtanak csak kezemre (Öv-Most. 75 vsz).

Zsinórozat széle: limbus PPBL.

Zsinóroztat: [lineis distingvi curo; mit schnüren versehen lassen]. Az nemesek kezdék bogárhátú sujtásos ezüst arany fonálból vagy tiszta selyemből sinóroztatni köntösöket (Mon-Irók XI.352).

még-zsinóroztat: ∞ Küldjön négy sing aranyzsinórt, hadd zsinóroztassam meg a fejedelem két pár veres csizmáját (TörtT. 2. III.195).

ZSIR: 1) adeps, pingvedo MA. fett, fettigkei PPB. Lév, olvasztott 'zir: eliquamen PPBL. *El szedi a zsírját: adipem, pingvedinem tollit; le szedi az éték zsírját: jus adipe purgat PP. Olay faath yltetz es nem kened magad ew zryawal: olivas habebis et non ungueris oleo (JordC. 265). Az ketteit zírrel kyüöl be nonattattata es belől draga göngöl be tötete (KazC. 100). Mykent syrall es keusergele meg telyek en lekem es vygassagws ayakokkal dycheer tegedet en zaam (KulesC. 147). Olay fanac ő siriuaul nem kezdesz meg lizni (Born: Ének. 362). Ha vagon kövér tehénhúsd, az zsírjában végy reá egy avagy két kalánnal (Radv: Szak. 37). Lábaid nyoina kövérségét cödöpöget nagy sirrál (MA: Bibl. V.30). Kövérséget eszel, ha sirt gyűjtesz (Czepl: MM. 108). Aztán tégy valami zsírban, akár lój, akár vaj, akár szalonna legyen (Szakácsmest. 12). Az aszszonyok zírral dagasztanak és engem haragra ingerlenek (Ily: Préd. I.580). A bársont motsok, 'sír, embert is gonosz hír igen szokta vesztetni (Kisv: Adag. 66). Pap bízik zsíroddal, töltözik kincseddal, te koplalsz, nyögsz (Thaly: Adal. I.8). 2) [fructus; frucht, ertrag]. Feldnek mynden sryrath eewek: mandeavermit omnes pingues terrae (KulesC. 42). Egiptus földence iaual adom én tünektec, hogy a földnek siryat egytete: ego dabo vobis omnia bona Aegypti, ut comedatis medullam terrae (Helt: Bibl. I. Y4). Ennek az földnek javaival és zsírjával élvén, mire való képest hagyta el Kd ezt az földet (Nád: Lev. 243). E föld siryat yj vettetek, yj ettetek meg (Mel: SzJán. 457). Ez földnek siryát észitec: comeditis medullam terrae (MA: Bibl. I.43). A kinek egy tebene leszen, annac siryául minden szükségét feléri (MA: Bibl. II.9). 3) [humor; saft, feuchtigkeit]. Égebi eset a könesre es ki keluen megazot mert nem vallot sirt (MüncbC. 125). Ky gabonának sryawal meg eelegeeth tegőd (CzechC. 56). Teremte wr ysten ez feldnek sryrabol mynden zeep gymelcz ffakat (JordC. 9). Nem yzom en zelőnek zryraban mynd az napyg, mykoron azout yzom ty veletek en atyammak orzagaban (440). Az batwan extendős veen emberben mynd erő mynd yfyywsagnak sryra el fogyatkozyk (ÉrdyC. 40b). Előttek mikent földnek siriá: sicut crassitudo terrae erupta est (DebrC. 206). Az őstőkös czillagok föld siriabol lőt meduessegek (Mel: SzJán. 121).

[Szólások]. Ha a kapuciomot meg látod, tehát feres tőc és kifogyot a Salamon zsiriá (Helt: Mes. 90). Csoda sok dolgokat kíván császár ez gyűlésen ez országtól, de igen ősz-

tővér az pecsenye, kevés zsírja esőpöghet (Nád: Lev. 31).

őb-zir? Mostan eőről az ebzir ellet rakit [rakott] gabonának. 1572 (KBécs. C).

fenyőfa-zsírja: [resina pinii; kienbaumharz]. Vgyan ezen természetű a fönnyű fanac zsiriá, a kit meg gyutnac, igen ég b (Mel: Herb. 19).

köröm-zsír: [kammfett]. Végy szarvas fadgyat, köröm sirt és kutya sirt (Cseh: OrvK. 53).

Zsíród-ik: [pingvesco; fett werden]. Miről sírodik igen a szanto föld; a ganetol (Helt: Mes. 486).

Zsíros: 1) adipatus C. pingvis, unguinosus, adipahs, adiposus MA. fett PPB. A 'ziros táskából szép pogátasa: saepe sub palliolo *sordido sapientia PPBL. Syros aldomasz adok neked kosoknak fystewel (KulesC. 153). Istennek hegye syros hegy, egybe homorwlth hegy syros hegy: mons dei mons pingvis, mons coagulatus mons pingvis (KeszthC. 164). Földemet is mondom illyen sírosnak (CsouaC. 12). Az ő mezeiének szép síros fűein szépen legeltet engem (Born: Ének. 176). Szertelen pusztitya szép síros földemet (259). Vereckel mint egy síros essőnel őntőzötne az urnac buzai (Born: Préd. 303). Síros földre vadázokozal eręnek (Gosárv: MagyB. Aij). Vay ki bitúan táskából esik ki az síros pogácsa (Döcsi: Adag. 255). Hogy az ugar termékenyebb és sírossabb légyen (Com: Jan. 72). Tűzet dugna a szájában, valaki péntek nap a síros kanált ha csak meg-nyalittyá-is (Pós: Válasz 213). Ziros és gyümölcs-hozó föld (Ily: Préd. I.372). Ha gyakran szomjúzol s ganéjiod híg, síros, has-fújás is olly jel, melly neked bizonyos (Felv: SchSal. 28). 2) [opulentus; reich]. Viszba nézuec az pápás Babylonnac síros konyháira mint az sídóc az aegyptomi fazolakra (Zvon: Post. I.81). Immár napjában egyszer lészen síros konyhám (Thaly: VÉ. I.413). 3) [obscoenus; schmutzig]. Istállóba való síros hazugság (Pázm: LuthV. 23). Ezzel a zsíros hazugsággal el ámitotta a gyáva hertzeget (Fal: TÉ. 641).

Zsirosan: pingviter MA. fett, feist PPB.

Zsirosít: ungo, pingvefacio Kr. [schmieren, fett machen]. Sírosítsad az mi földünket (Born: Ének. 535). Olajja ne zsirosítsa az én fejemet (Land: UjSegits. I.86). Jó mezei trágyával zsirosított földre talált benne a hazugság (SzD: MVir. 225).

még-zsirosít: ∞ Meg latogataad feldet es meg syrosey-tad wteth: visitasti terram et mebristi eam (KeszthC. 157). Aegyptusban az Nilus áradása sírosittyá vala az földet (Kár: Bibl. I.168). Fa-olajjal kell meg-zsirosítani (Szakácsmest. 46). A földnek mélységéből feljött vizek felpuffasztják, meg-sirosittyák a földet (Tof: Zsolt. 561). Az Eufrates vize meg-ásztattja Mesopotamiát és mintegy meg 'zirosítja (Moln: JÉpül. 134).

Zsirosítás: [cō pingvefacere; das fettmachen]. Lélek vesztést, nem száj sirosítást és hasnevelést néz (Czepl: MM. 22). A juh ganéjja mező sirosításra igen hasznos (Misk: VKert. 206).

Zsirosság: 1) [fecunditas; fruchtbarkeit]. Bizón egezs ziz valaztatot, kinek aha sírossag adatneiek es lenne magzo aha (DebrC. 507). 2) [pingvedo; fettigkeit]. A régi tudós major a rozsz füvek temérdekségéből észbe vérszi a föld 'zirosságát (Pázm: Préd. 26).

Zsiroz: pingvefacio MA. fett machen PPB.

még-zsiroz: ∞ A bab akár mi-némű sovány földel-is meg-elęszik, sőt meg-is zirozza azt (Lipp: PKert. II.199).

Zsirtalan: [sterilis; unfruchtbar]. Jokert gonozokot fizetek vala nekem, en lelkemnek zsirtalan voltat: retribuonab mihi mala pro bonis, sterilitatem animae meae (DöbrC. 84). Ez ny tartományuk yglón hydeg föld es syrtalan (ÉrdyC. 579). Ime en nyawalya megh azoth fla, ky syrtalan gyökerrel wagyok hasznalathlan es meddű (ÉrsC. 304).

ZSISZIK, ZSUZSOK (sisék Com: Jan. 50. Kisv: Adag. 511. sisik RMNy. II.49. susok ErdTörtAd. II.82): curculio SI [komwurm]. Sisik: magyarul (görögül sis), mell két szo között hasonlatosság vagón; diakul erugo, fregnek neme, mell' az romai néluen az rágásrul viszen neuet. Ezt rosdának magarázták, de buzirul tiszten enlekezetet szent Mathe, belott ez ighuel il es ruhárul; az buzát az sisik eszi meg, nem az rosda, az rubát az mol (Sylv: UT. II.169). Az K. gabonaya, zabya elkezetet wezny sysik miath, eger miath, nem sok hazon benne (LevT. I.60). A gőzük avagy sísekek a gabonákat meg rágják (Com: Jan. 50). A susok fűvegé mind megette vala az (buza) székít (ErdTörtAd. II.82). Molynek, sisékek tartya jészágát: tineas pascit (Kisv: Adag. 511).

ZSOBRÁK, SOBRÁK: parens, deparcus, illiberalis, immunificus C. sordidus MA. sehr geizig, karg PPB. 'Zobrák élet: *attenuata vita; rüt 'zobrák ember: foedus, maculosus *avaritia PPB. Sobrákák twn annira, hogy az sok adosságbol emy űrhögsegh vtan fel nem vehettem magamath (LevT. I.68). Siet az marha keresésre az gonosz szemű sobrác ember: festinat ditari vir, qui aliis invidet (MA: Bibl. I.571). Mennél gazdagb, annál szegénb, mennél gazdagb, annál sobrákb (MA: SB. 108). Az zobrák embert nem illeti az gazdagság (153). Az sobrák fűvényseget inkább gerjeszti az tőbre vagyodo kívánság (Prág: Serk. C3). Az fűvény ember nem szegényenli szűkölködő sobrágh sovárgással élni, hogy gazdagon halhasson meg (58). Szoros markú sobráknac lenni: parcum esse (Com: Jan. 188). Telhetetlen sobrák ember, még az is meg sirattya, a mit megeszik (Kisv: Adag. 33). Koldustól is ajándékat vevő zobrák ember (Bethl: Élet II.182).

Zsobrákság: egestas NémGl. 279. parcitas, compendium C. [kargheit, geiz]. Pokolba az fűvényűc nag zobragsagra zoritatnac (DebrC. 278) Bűnökbe esvén, tudni illik a fűvény sobrákságba (Pázm: Imáds. 408). Az jól tevésnek el mulatása az sobrákság, az irgalmatlanság (KCsipk: Woll. 430). Nem használ az ellen semmi zobrákság, semmi kimélés, sem foltozás sem gyámolítás (MA: SB. 143).

Zsobrákul: [parce; karglich]. Sobrákul ne viselye magát (Tel: Evang. II.425). Takarossággal, kevés eselédél sobrákul él vala (Kem: Élet. 406).

ZSOLD, SOLD (sód Pös: Igazs. II.113. sold Tel: Evang. I.176. sold ÉrdyC. 548): stipendium, stipendiarium C. sold PPB. Ki-jár a vitézek 'zöldjok: *procedunt stipendia militibus; béiktató avagy avató pénz, 'zöld: auctoramentum; munkánk jutalma betsflet ő 'soldja: labores parium honores PPB. Ez ű neki solga es fizetes (GuaryC. 5). Binne solga (NádC. 64). Senkylt meg ne homorohatok, se dylasth ne tegyetek, de meg eleggyetek ty soldotokkal (JordC. 527). Azok wegyeek az erek dyhősegeknek erdemes zolgyaat (ÉrdyC. 89b). Az ew solgyokkal meg eeloeghedneenek (349). Meel wedezhnes az wtama valo fizetesnek solgya (389). Te tewed wettewnk mwkanak zolgyathi (548). Engedet mynd azoknak erdemes soldot, kyk ez zent ymnepet aytatossággal es zetettel zolgyalynk (ÉrsC. 556). Az bűnnelk flyzetű zolgya halal (Konij: SzPál. 66). Kychyoda witezekud az ew tulaydon zoldaynal valanykoron: quis militat suis stipendiis unquam (154). Kik a papa zoldjún élnek, pártját tartják (RMK. II.182). A súlyos és kemény halálnak zoldját mindenki kóstolja (LevT. II.210).

Az istentől valo elszakadmae soldgyat ebbe peldaszta meg (Helt: Bibl. I. d3). Az hadakozó vitézeket meg aiándékoza zsold pénzeckek (Helt: Krón. 28). Christus szenned a bűn solgiat (Mel: SzJán. 38). Senkít meg ne uerionec es meg elegendyene az ű solgyokkal (Tel: Evang. I.176). Szabládnak bő soldgya nagy őltsóságossá változott (Balassa: Ének. 3). A gonosszágának egyéb büntetési között gyalázat 'zoldgya (Pázm: Préd. 5). Állattya az apostol, hogy az lalál bűnnec sódgya (Pös: Igazs. II.113). Az halál soldja a bűnnec (Czegl: Tromf. 268). A sok rab sarcezzával őregbedik a zsold (GyöngyD: K. 427). Balogh deák el szalada és a lengyel király solgyan hala meg (Petbó: Krón. 124). A fejedelmeknek adofizeteseket kel a népűl vennie, ugymint szolgálattolynak zoldgyát (Ily: Préd. 500). Vitéz nemzetsége, a bol zsoldgyát találya (Kisv: Adag. 400).

Zsoldatlan: [sine mercede militans; unbesoldet]. Elszök-déselték most két hét alatt az böcsillotes nemes vármegyék zsoldos és zsoldatlan tagjai (Bercs: Lev. 478).

Zsoldos: stipendialis C. stipendiosus MA. [söldner]. Kelléténc ez igéc Olofernes előt es ő menden soldosi előt (BécsiC. 24). Tulajdon zsoldjával éljen minden zsoldos (RMK. II.170). Azt az sunma penztl az cinzar soldosinak oztotta (RMNy. II.110). A zsoldos nyjet felindíták (MonIrók III.51). A világi vitézeket 'zöldos fizetéssel szokták egybe-gyűjteni (Pázm: Préd. 288). Minervához adá magát, annak akart zsoldossa lenni (GyöngyD: RK. Ajánl. I.5). Parancsolatját elvárom, az vármegyék tiszteit mikint kollessék büntetni, mert külömben se zsoldos se portás (Bercs: Lev. 698). A zúgolódó haragnak helyt ne adgyünk szívünkben, mert méreggel tellyes zoldos társai-val ott meg-fészkelve állandó helyet foglal magának (Csúzi: Tromb. 462).

űj-zsoldos: tiro C. [neuling, rekrut]. Ūj vitéz, ūj 'zöldos, ūjnonna valamit tanul, mesterség tanuló inas: tiro PPB. Az ūj söldosoc közben elegyitotne az hadakban forgott régi vitézcekel (Com: Jan. 146).

ZSÖLNER: [niles mercede conductus; söldling]. A két képpen ugy mint gyalog és lovon egy aránt harezoló solhéro magokat a gyalogoc avagy lovasoc seregéhez verie (Com: Jan. 146).

ZSOLOZSMA, SOLOZSMA, SZOLOZSMA: officia divina NémGl. 7. sacrificium papule MA. offer, messe PPB. Constitimus, quod nec legationes deferre nec victualia bani, qui zolasmoa vocatur, dare teneatur. 1231 (Endficher 443). Zolasmaymat ideyn koran istenek meg nem attam (VirgC. 3). Zolomat, predicaciolt aytatossagal nem halgatam (5). Atkozol az, ky kisdednek lattatik az ymadsgaban es az zoloman veeghygh nem allany (WinkC. 126). Zerzet'sók, kik tuian az ő zolasmayokat mongae (NagySzC. 393). Az nagy mysen es egyéb zolasmakon myndenkoron egyéb sororekal allot es eneclet (MargL. 10). Kyreyl enekel anya zent egylaz ez zent azzonnak ev zolasmayaban (CornC. 308). Eh nőmős doktor nag sok kőnneket zerze es miseket, zolasmakat (DebrC. 20). Meg bewdytötte mynd az eegylazy zolasmat (ÉrdyC. 38). Az isteni zoloman ne legy rest vagy kedvetlen (HorvC. 227). Zenth Estwanrol tartwnk zolasmath (LányiC. 49). Az soc laukatsagrol, melet vallaz az zent zolasmabun (VitkC. 33). Hogy a papságban solozmát tartana és meg szelidülne (Helt: Krón. 15). Az őrdőnce papiai sem weteret, sem régi miset, sem wezerinyet, sem solomat el nem hagyna (Born: Evang. IV. 21). Minden isteni szolgálatoknak, zolozmának, weterinyének, weterinyének elő, közepe, vége allahy-ival tellyes (Pázm: Préd. 574). Hozza zolozmákat susognak, birbitólnak (Gkat: Váts. I.1120). Elmongya az isteni solozmát, olvasót (Ily: Préd. 48).

ZSOLTÁR: psalmus MA. psalm PPB. Regeuten David oniat a soltarban mondatot (BécsiC. 232). Ez felyvl meg mondot soror meg olvasa teljességgel az zeut David soltarat (MargL. 74). Fel tanazthvan Jesuth nykeppen az zoltárnak masod rezeoben yrwan vagyon (JordC. 754). Zú Marianac ég soltar terdapeluen (VitkC. 13). Erről emléközyk zeut David qptla zaya atal az zoltaar kenybe (ÉrdyC. 211). Zentekuek tyztessegeré soltaar olwastatyk (KeszthC. 411). Kóvetkőzic az ades zeplőtelen ziz Marianac zoltaranac harmadic rezeről ToJC. 151). Lelkükért ök sapi zsolttárt olvasnak, dolhai dekréoliotot fejőkro monnak (Tin. 317). A gyülekezetben solttárok mekelhetuce (Com: Vest. 94). Azt éneklí a soltar szerző (GKat: Titk. 233). Az emberek istenhez vitessenek zsolttárokbun, énekekben és lelki dícsiretekben (Illy: Préd. I.127). Teljes bizodanummal énekelhetik a gazdagságbun is szegénykedő Dávid király zoltártját (Biró: Micae. 236).

ZSOMBÉK, ZSOMBOK, SOMBOK (*sembék* ErdTörtAd. III.40): [gleba agri; erdscholle]. Az irtványnak a melly bosvány van mellette, nőtt egy liantos sombok annak közepette (Gyöngy: KJ. 74). Egy sombokra le-hajtam fejemet (Gyöngy: Cup. 5). A sembékre füres hordókat hordottanak, azokra hánytak sövényeket (ErdTörtAd. III.40). Bátyát 'sombékokból és pástos bantokból hányattattak (Könyi: HRom. c). Uram hegedűstül a zombok közzé hült (Gvad: RP. 35).

Zsombékos: uliginosus Com: Jan. 15. [sumpfüg]. A föld színe nélkül nedves avagy vizenyős, lápos és sombokos: terrae superficies alieni ubi ada seu uvida est et uliginosa (Com: Jan. 15). Sombokos mezőben felül hagyjad nyomodat (Ben²: Rítm. 36). Nádál s sással bőves, zombékos és fűves (Liszt: Márs. 31). Nem darabos, nem sambékos, nem sáros út (László: Petr. 230). A harmadik kaszáló az zsadáni kis erdő felé vagyon, kinek közepette egy jó darab zombékos vagyon (Gér: KárCs IV.566). Sok mocsáros helyek, csátés és zombékos elterjedő rétség (Gvad: Orsz. 102).

ZSONGÁTA: [cibi genus; eine art von speise]. Ludakása, törött lér és laska. jó kövér tehénhús, ispék, levelen sült vagy édes zsongáta ha vagyon, nincs szükség második fogásra (Orczy: Nimfa. B6).

[ZSÖMÖCSKÖL]

még-zsömöcsköl: [conquasso; rütteln, schütteln]. Őszve vere es meg sömöcskölé engemet (Mel: Jób. 41).

ZSUFÁ, SUFFA: 1) jus, jurulentum crocatum MA. gesafferte brühe PPB. Mind-egyre sodrani mint a 'zufát: *rudicula crebro agitare PPB. Hozd el a zsuftát a belső ágyas házban és ott adgy ennem kezdetől (Helt: Bibl. II.201). Borjúhús suffával. . . Az húsát rakjad ki az tálban, az suffáját úgy adjad reá (Radv: Szak. 37). Ha kövér tehénhúsod vagyon, annak az kövériben végy az sufára s annál jobb ezü lészen (73). Hálra való édes suffa (112). Az tejet széne tegyed, szintén úgy megértessed mint az suffát (189). Boros sufa csinálás (Radv: Csal. III.42). Borjú hús suffával. Fejér suftát is így csinálhatsz, csak hogy sáfránt ne fégy hozzá (TörtT.² 1.570). **2)** [fulvus; gelb]. Nyergem 'sufa fakó lovannak hátára feltettem (Gvad: FNót. 2).

Suffás: [jurulentus; mit einer brühe versehen]. Rüstelt suffás szabású éték (Radv: Szak. 269).

ZSUGORÍT, SUGORÍT: contrahó MA. zusammenziehen PPB. Praedicationdbun, mellyet az könyumec vtollyara sugoretottal, azt irod (Tel: Fel. 60). Testét bőjtőléssel sugoritotta (Tarn: Szents. 61). Meg ruténac, ha ki nyak sugorétva jár avagy földre nézden (Com: Jan. 51).

még-sugorít: 1) [coagulo; gerinnen machen]. Hogy meg-rántod az hagymát, meghüvösétsed, mert ha meleg leszen megsugorétja az tejet (Radv: Szak. 40). Hogy felforr az tűznél, akkor vess söt reá, mert ha akkor veszed, nikor felteszed, megsugorítja az vért (69). Ha forrón üntöd (az vaját az csukára), megsugorítja az tejet (112). **2)** [corrumpo; verkrüppeln]. Ő sugoreitotta vala meg testében azt az aszoni állatot (Kules: Evang. 219).

őszve-sugorít: [funiculis constringo; einschnüren]. Kínában őszve sugorítják a gyermek leányok lábait a dajkák, hogy solia kedvek se lehessen a ki járkálásra (Molo: JÉpil. 425).

ZSUGOROD-IK, SUGOROSZ-IK: 1) rugor, contrahor, coarctor SI. [sich zusammenziehen]. Sugorodot uaakat, tagokat gyógyít (Mel: Herb. 160). A váracska fala alá sugorodának (ErdTörtAd. I.77). Az evet fátskára sugorodik (Misk: VKert. 234). **2)** [densor; sich verdichten]. Ropogtasd meg az tűz hátán, hadd sugorodjék az leve (Radv: Szak. 115).

égybe-zsugorodik: [corrugor; zusammenschumpfen]. Egg asszoniállat eggbe sugorodott vala es az ű feyt fel nem emelheti vala (Sylv: UT. I.105).

föl-zsugorodik: [corrugor; zusammenschumpfen]. Az lónak felsugorodott ereit jól kenyed bé véle (Czel: OrvK. 32).

hozzá-zsugorodik: [se applicare; sich anschmiegen]. Hozzá zsugorodik az olyanhoz püssögetve mint szoktak az lóhoz (Thaly: VÉ. I.400).

lő-zsugorodik: [delitescio; sich verbergen]. Ki havason, ki várakban nagy félelemmel lesugorodék (ErdTörtAd. I.83).

még-zsugorodik: 1) [contrahor, corrugor; zusammenschumpfen]. Terdey meg sugorodanak annera, hog semmykeppen ky nem nyoythagya vala (MargL. 194). Mykoron hozzáia nínlnanak, meg sugorodik vala az ő kezök (DebrC. 6). Vala egy leanzo gyermek, kyuek mynd kezey, lahay meg swgorottak vala (ÉrdyC. 322). Kinek inay ha meg sugoroznak, azokat vele kemy, meg epity (Frank: HasznK. 15). **2)** [coagulo; gerinnen]. Erőssen habarjad, hogy meg ne sugorodjék, el ne forrázd, mert ha megforráztad, megsugorodik (Radv: Szak. 14). Fel ne hadd forradni, mert ha felforrad, megsugorozik s megrúttól (29). Mikor megérik, mindjárt feladjad, hogy meg ne zsugorodjék (43. 189). Mig megforr, addig habard egy kalannal, hogy meg ne sugorodjék az leve (Radv: Csal. III.43).

mégzsugorodás: [convulsio; krampf]. A nyavalyác közül némellyec fájdalmat, némellyec meg-sibbadást, némellyec meg-sugorodást hoznac (Com: Jan. 56).

őszve-zsugorodik: convolvor, contrahor, complicor MA. zusammengezogen, zusammengewickelt werden PPB. Zevnetlen, fegzyk vala evze sugorodvan mykeppen teke (MargL. 109). Őszve sugorodott száraz kezű ember (Illy: Préd. II.176). Egybe vonódtak, őszve zugarodtak lábai (TitkRózs. 189). A mennyivel tovább nyujtózat nyelvek, annyival jobban őszve sugorodott kis eszek (Fal: NA. 148).

őszvezsugorodás: convulsio C. [zusammenziehung]. Lesz-nec gutta ütősec, toroc gyekoc es inaknac őszue sugorodási. 1582 (Kal. Fij).

Zsugorodás: tractus, contractus MA. das zusammenziehen PPB. Sugorodása valami tagnac: nance MA.

ZSUGOROG: 1) contrahere se cum tremore, frigitio MA. sich mit zittern zusammenziehen, vor frost zittern PPB. Elezteeb ew kezeinek fel zeghezeseert mynd ew testenek ynai sogorgany kezdenek (WinkIC. 206). Most megh hazomba es

fazom, Posonban, törvényben hydegh helyen swgorgwnk (RMNy. III.24). Az nagy hidegen mezít láb sugorgot (Alv: Post. I.607). Csak az elmúlt esztendőben is a német miú ötször sugorgotunk lovunk hátán (MonIrók VIII.91). **2)** [se abdere, delitescere; sich versteckt halten, sich verbergen]. A fejedelmec mellé veti magát minden varga fölét és ot sugorog, hazudoz (Helt: Mes. 192). A ti gúlekezettec chac Europeanac égnehany tartomámban sugorog (Tel: Fel. 167). Adam es Eua mikor el rőytezen sugorgananac az fae meget (Born: Préd. 28). Sollersegbe nagy sugorogua lakoztat (396). Az ayto meget sugorog (Soós: Epist. 48). Ha az calvinisták pitvarban sugorognak, az lutheristák egy szép ágyasházban lésznek (Pázm: Kal. 800).

[Szólások]. Rá kötötte magát, addig s addig sugorgot utána (Megy: 6Jaj. II.12). Éléséből ha fogyatkozás vagyon, adassa meg, ne kollessék utána sugorgani (MonTME. IV.278).

Zsugorgás: 1) [vita tennis; ärmliches leben]. Pirongattya testi tettetes sugorgásokat (Tel: Fel. 38). A Krisztus emberségét születésétől fogva életének utolsó szempillantásáig a büntül meg-válva minden fogyatkozások, alkalmatlanságok, sugorgások úgy ostromlották, mint a szállott vár bástyáját (Pázm: Préd. 1273). Én immár elúntam az nagy mód nélkül való sugorgáso-

mat (ErdTörtAd. II.13). **2)** [occulta ratio; heimlichkeit]. E illantván nagy sugorgással im ez tülem citált locusok mellé szórnyú mint tapsol, ngrik (Matkó: BCsák. 309). **3)** [mendicatio das betteln]. Nem győzted volna halgatni sűrű sok istenkedési házrol házra való sugorgásit eledelért (Megy: 6Jaj. II.12).

Zsugorgat: [recondo; verbergen]. Hatalmas császárunk tartja is, begyibe rakva zsugorgatja (MonIrók VIII.72).

Zsugorgó: [inops; dürtig, armselig]. Őtet a sugorgo poet semminec velte, noha csaszar vala (Born: Evang. IV.564b).

Zsugorgós levél: folia *striata P'PB.

ZSÚP, SUPP: stipula MA. fascis stramentorum; strogarbe P'PB. Az aratóc (a gabonát) öreg markokban szedeget és kévékben kötöc supockal (Com: Jan. 74). Nem lévén ág, szittyo gyékény avagy szalma, supp terített (112). Súpöt kötöc a ház földésre (Lipp: Cal. 11). Azt gondolta volna, hogy zúpon akarsz fekünni (MonIrók XI.330). Se az urak majorjában se másutt szalma nincs, az új zsuppot szaggatják mékvártélyokban is (Bercs: Lev. 450). Az hajó allyát bé-vonnyá vastag, erős bőrrel, a bőr fölé pedig 'zuppot és tarlót bőveteritenek (Moln: JÉpül. 217).

INDEX VERBORUM.

SZÓMUTATÓ.

PÓTLÉKFORRÁSOK.

Bercs : Lev. — Thaly Kálmán : Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér levelei Rákóczy fejedelemhez. (Archivum Rákóczyanum IV. k.) — SZARVAS GÁBOR.

Bod : Pol. — Felső-Csernátoni Bod Péter : Smirnai szent Polikarpus. 1766. — SZARVAS GÁBORNÉ.

Com : Jan. — Amos Comenius. Janua linguae Latinae reserata aurea, in hung. lingvam translata per Stephanum Beniamin Szilágyi. Kolozsvár 1673. (Újra átdolgozva.) — SZARVAS GÁBORNÉ.

Mel : Herb. — Melius Péter. Herbarium. Kolozsvár 1578. (Újra átdolgozva.) — JÁMBOR JÓZSEF.

Nád : Lev. Károlyi Árpád és Szalay József : Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. SZARVAS GÁBOR.

Radv : Szak. — B. Radvánszky Béla : Régi magyar szakácskönyv a XVI. századból. — SZARVAS GÁBORNÉ.

RMK. — Régi magyar költők tára. Közzéteszi Szilády Áron. VI. k. — SZARVAS GÁBOR.

TörtT. — Történelmi Tár. (Új folyam : 1881. 1882. 1883. 1884. 1885.) I—V k. — SZARVAS GÁBOR.

A. Á.

A	I. 140	Abakgyűjtő	I. 1202	Acéloz.	I. 6
Ágát	I. 1	Abraki	I. 3	Acélpélh	II. 1298
Aba	I. 1	Abrakkönyér	II. 200	Acéltükör	III. 816
Abajdoc	I. 1	Abraklás	I. 3	Acélyos, acélyos	I. 6
Abajdocbúza	I. 328	Abrakló válú	III. 1007	Achszin	I. 129
Abajdockáposzta	II. 113	Abrakol	I. 3	Ács	I. 6
Abajdocos	I. 1	Abrakos	I. 3	Ácsló szék	III. 125
Abajdocos húza	I. 328	Abrakos tarisznya	III. 447	Ácsmester	II. 787
Abajgat	I. 1	Abrakosztó	II. 1153	Ácsmestürség	II. 793
Abajnacos	I. 1	Abrakoz	I. 3	Ácsműhely	I. 1396
Abaköntös	II. 399	Abrakozás	I. 3	Ácsműves	II. 908
Abaköpnöyeg	II. 408	Abrakozó	I. 3	Ácsol	I. 7
Abál	I. 1	Abrakoztat	I. 3	Ácsolás	I. 7
Ablyagat	I. 1	Abrakpástétom	II. 1244	Ácsorít	I. 7
Abárlás	I. 2	Abrakpénz	II. 1268	Ácsorog	I. 7
Abárló kalán	II. 94	Ábráz	I. 3	Ácsosztó	II. 1154
Abárló lapocka	II. 526	Ábrázás	I. 4	Ácsság	I. 7
Abárló vessző	III. 1125	Ábrázat	I. 4	Ácsszörszám	III. 63
Abáról	I. 1	Ábrázati	I. 4	Ad: der, die, das.	I. 140
Abbanbogy	I. 1238	Ábrázatlan	I. 4	Ad, ad, add: schenken	I. 7
Abbeli, abbéli	I. 141	Ábrázatos	I. 4	Adakozás	I. 13
Ábéce	I. 2	Ábrázit	I. 4	Adakozik	I. 13
Ábécés	I. 2	Ábrázol	I. 4	Adakozó	I. 13
Ábécéskedés	I. 2	Ábrázolás	I. 5	Adakozóság	I. 13
Ablacska	I. 2	Ábráztat	I. 5	Adalék	I. 13
Ablak	I. 2	Ábráztatás	I. 5	Adalom	I. 13
Ablakcsináló	I. 433	Abrincs	I. 5	Ádámalma	I. 80
Ablakeppök	I. 655	Abrones	I. 5	Adomáskő	II. 383
Ablakfa	I. 732	Abronskés	II. 247	Ádám fia	I. 841
Ablak fia	I. 841	Abronszos	I. 5	Adás	I. 13
Ablaki	I. 3	Abronszos hal	I. 1273	Adat	I. 14
Ablakkenő	II. 193	Abronszos szoknya	III. 289	Adaték	I. 14
Ablakocska	I. 2, 3	Abronszosz	I. 5	Adatódik	I. 15
Ablakos	I. 3	Abronszoszás	I. 6	Ádáz	I. 18
Ablakpáncél	II. 1224	Abronsztalan	I. 6	Ádázás	I. 18
Ablakráma	II. 1369	Abrosz	I. 6	Ádázat	I. 18
Ablakrostély	II. 1464	Abrosz kendő	II. 190	Addál	I. 18
Ablaktábla	III. 365	Abruta	I. 6	Addálás	I. 18
Ablaküveg	III. 912	Acél, acéll	I. 6	Addég	I. 141
Ábrahám fája	I. 732	Acéllás	I. 6	Addig	I. 141
Abrak	I. 3	Acélos	I. 6	Addogal	I. 15
Abrakcipó	I. 359	Acélos nyárs	II. 1017	Adhatás	I. 15
Abrakgyűjtés	I. 1201	Acélos tej	III. 508	Adható	I. 15

Adia	I. 18	Ágas	I. 20	Ágnyeső	II. 102
Adjutáns	I. 18	Agaság	I. 21	Ágnyesőlék	II. 103
Adó	I. 15	Ágas-bogas	I. 260	Ágoz	I. 2
Adóadás	I. 14	Ágasbogaskodik	I. 260	Ágozik	I. 2
Adóadó	I. 15	Ágaskodik	I. 20	Ágszál	III. 4
Adóbeszolgáltatás	III. 296	Ágasolás	I. 20	Ágtétel	III. 63
Adódik	I. 17	Ágatlan	I. 20	Agy	I. 2
Adófizetés	I. 860	Ágaz	I. 20	Ágy	I. 2
Adófizetellen	I. 860	Ágazat	I. 20	Agyabugyál	I. 2
Adófizető	I. 860	Ágazbogazik	I. 260	Agyacska	I. 2
Adogál	I. 17	Ágazik	I. 20	Agyafűrt	I. 100
Adógaras	I. 1063	Ágazódik	I. 21	Agyafűrtság	I. 100
Adogat	I. 17	Ág-bog	I. 260	Agyag	I. 2
Adogatás	I. 17	Ágerdőllés	I. 666	Agyagos	I. 2
Adókérdő	II. 215	Ágerdőllő	I. 667	Agyagos rántó	II. 137
Adórajstrom	II. 508	Agg: greis	I. 21	Agyalás	I. 2
Adólevél	II. 598	Agg: altern	I. 22	Agyánl	I. 3
Adom	I. 17	Agg: sich ängsten	I. 23	Agyar	I. 2
Adomány	I. 17	Aggás	I. 22	Agyaras	I. 2
Adománylevél	II. 598	Aggastyán	I. 21	Agyaratlan	I. 2
Adományos	I. 17	Aggaszt: ängsten	I. 23	Agyarfog	I. 86
Adópénz	II. 1268	Aggaszt: hängen	I. 39	Agyargat	I. 2
Adós	I. 16	Aggasztal	I. 23	Agyarkodás	I. 2
Adósajt	II. 1495	Aggaszlat	I. 23	Agyarkodik	I. 2
Adós levél	II. 598	Aggat	I. 39	Agyarol	I. 2
Adósság	I. 16	Aggaték	I. 39	Agyarság	I. 2
Adósságlevél	II. 598	Aggazat	I. 23	Agyas	I. 2
Adószedő	III. 102	Agg dada	I. 475	Ágyas	I. 2
Adóvetés	III. 1151	Agg dadácska	I. 475	Ágyás	I. 2
Adóz	I. 16	Agg eb	I. 553	Ágyas asszony	I. 130
Adózás	I. 17	Aggik: altern	I. 22	Ágyas báz	I. 136
Adózó	I. 17	Aggik: sich ängsten	I. 23	Ágyas házacska	I. 137
Adóztalás	I. 17	Agg kofa	II. 331	Agyaskodás	I. 23
Adta	I. 17	Aggkofaság	II. 331	Agyaskodik	I. 24
Adton-ad	I. 9	Agg lant	II. 521	Agyaskodó	I. 25
Adton-adogat	I. 17	Agg ló	II. 613	Agyasság	I. 25
Advént	I. 18	Aggné	II. 990	Ágyas társ	III. 450
Ad-vész	III. 1112	Aggnéi	II. 990	Ágyastartás	III. 475
Adzég	I. 141	Agg nő	II. 990	Ágyastartó	III. 476
Áér	I. 18	Aggnőbeszéd	I. 218	Agyatlan	I. 25
Aét	I. 29	Aggnői	II. 990	Agyatlanság	I. 25
Afféle	I. 142	Aggnőrege	II. 1388	Agyaz	I. 25
Afiom	I. 18	Aggnős	II. 990	Ágyaz	I. 27
Afonya	I. 18	Aggodalmas	I. 23	Ágybavaló pokróc	II. 1306
Aföltt	I. 142	Aggodalom	I. 23	Ágyderék	I. 496
Ág	I. 18	Aggódás	I. 23	Ágyék	I. 28
Aga	I. 21	Aggódik	I. 23	Ágyékban termő tetű	III. 656
Ágabogácska	I. 260	Aggófü	I. 1017	Ágyékfájás	I. 751
Ágacs	I. 19	Aggottság	I. 23	Ágyékfájdalom	I. 752
Ágacska	I. 20	Agg ravasz	II. 1375	Ágyékafájó	I. 753
Ágál	I. 21	Agg róka	II. 1447	Ágyékbártya	I. 1335
Agár	I. 21	Aggság: alter	I. 21	Ágyéki tetű	III. 656
Agarász	I. 21	Aggság: kummer	I. 23	Ágyékszakadás	III. 29
Agárfű	I. 21	Aggságos	I. 22	Ágyfa	I. 732
Agárhordozó	I. 1488	Agg szar	III. 83	Ágyfő	I. 957
Agárkölyök	II. 397	Agg szó	III. 271	Ágyfödél	I. 969
Agárkutyó	II. 477	Aggszóverés	III. 1067	Agyig	I. 141
Agármony	II. 868	Agg szálló	III. 328	Ágy hajléka	I. 1261
Agárviselő	III. 1203	Aggul	I. 23	Agykér	II. 216

Agykoponya	II. 352	Ajakdagadás	I. 476	Akadályoskodik	I. 37
Ágyláb	II. 497	Ajakvicsoritás	III. 1169	Akadályoz	I. 37
Ágylepel	II. 497	Ajál	I. 32	Akadályoztat	I. 37
Ágymelegítő	II. 724	Ajándék	I. 31	Akadék	I. 37
Agyogos	I. 27	Ajándéklevél	II. 598	Akadékos	I. 37
Ágyoldal	II. 1113	Ajándékló	II. 613	Akadékoskodik	I. 37
Agyon	I. 25	Ajándékmarha	II. 690	Akadékoz	I. 37
Agyonlő	II. 630	Ajándék mássa	II. 699	Akadékozás	I. 37
Agyonüt	III. 905	Ajándékoeska	I. 32	Akadékozat	I. 37
Ágyöltöző	II. 1177	Ajándékoz	I. 32	Akadémia	I. 39
Ágypénz	II. 1268	Ajándékozás	I. 32	Akadoz	I. 37
Ágypénzravó	II. 1444	Ajándékozódás	I. 32	Akadozás	I. 38
Ágység	I. 27	Ajándékozódik	I. 32	Akadozó	I. 38
Ágysuperlát	II. 1614	Ajándik	I. 32	Akadozó nyelvű	II. 1025
Ágyszérszám	III. 63	Ajándok	I. 31	Akadoztat	I. 38
Ágytartó	III. 476	Ajándokcsa	I. 32	Akal	I. 43
Ágytörő	III. 756	Ajánduk	I. 31	Akana	I. 43
Ágyú	I. 28	Ajánl	I. 32	Akancsa	I. 40
Ágyúgolyóbis	I. 1093	Ajánlás	I. 33	Akar	I. 40
Ágyülövés	II. 633	Ajánlat	I. 34	Akár	I. 42
Ágyülövő ablak	I. 2	Ajánlatlan	I. 34	Akarás	I. 40
Ágyünlő	II. 1181	Ajánló levél	II. 598	Akarat	I. 40
Ágyúpor	II. 1313	Ajánol	I. 32	Akaratos	I. 41
Ágyús	I. 29	Ájër	I. 18	Akaratoskodik	I. 41
Ágyúság	I. 29	Ájit	I. 34	Akaratosság	I. 42
Ágyús mestër	II. 787	Ájong	I. 34	Akárhogy	I. 1468
Ágyúszekér	III. 131	Ájtatos	I. 30	Akárhol	I. 1472
Ágyúszérszám	III. 63	Ajtó	I. 34	Akárholott	I. 1474
Ágyúz	I. 29	Ajtó alja	I. 44	Akárhonnal	I. 1483
Agyvelő	III. 1052	Ajtócska	I. 35	Akárhová	I. 1499
Agyvelőt borító hártya	I. 1335	Ajtófél	I. 796	Akárki	II. 293
Ágyvetés	III. 1151	Ajtófélfa	I. 732	Akármékkora	II. 722
Ágyvető	III. 1155	Ajtókilincs	II. 306	Akármély	II. 734
Ah, áh	I. 29	Ajtóküszöb	II. 492	Akármélyik	II. 734
Aha, ahá	I. 29	Ajtómellék	II. 726	Akármennyi	II. 767
Ahét	I. 29	Ajtón álló	I. 79	Akármennyicske	II. 767
Áhi	I. 29	Ajtónyitó	II. 1047	Akármennyiszür	II. 767
Áhit	I. 29	Ajtóoldal	II. 1113	Akármerre	II. 784
Áhítás	I. 30	Ajtóörzö	II. 1184	Akármi	II. 812
Áhítat	I. 30	Ajtópárkány	II. 1239	Akármicsoda	II. 816
Áhítatlan	I. 30	Ajtóragasztó	II. 1358	Akármicsodás	II. 817
Áhítatlanság	I. 30	Ajtóretesz	II. 1428	Akármiként	II. 820
Áhítatos	I. 30	Ajtós	I. 35	Akármiképpen	II. 821
Áhítatoskodik	I. 30	Ajtó sarka	II. 1517	Akárminémű	II. 823
Áhítatosság	I. 30	Ajtószégezö	III. 115	Akárminint	II. 842
Áhítatosságtalanság	I. 30	Ajtószél	III. 144	Akaró	I. 42
Áhítós	I. 30	Ajtószömöldök	III. 164	Akarom	I. 42
Áhítózás	I. 31	Ajtó színe	III. 246	Akart	I. 40
Áhítózik	I. 30	Ajtótábla	III. 366	Akartva	I. 42
Áhíttatás	I. 31	Ajtótámasz	III. 411	Akaszt	I. 38
Ahol	I. 1471	Ajtótartó	III. 476	Akasztal	I. 38
Ahozvaló	III. 949	Ajtózár	III. 1268	Akasztás	I. 39
Ahun	I. 1471	Ájul	I. 34	Akasztat	I. 39
Ait	I. 29	Ájulás	I. 34	Akasztó	I. 39
Aitatos	I. 29	Ájult	I. 34	Akasztó bíró	I. 235
Aj, áj	I. 31	Akad	I. 35	Akasztó fa	I. 732
Ajak	I. 31	Akadály	I. 36	Akasztófáraláló	I. 732
Ajakacska	I. 31	Akadálykodik	I. 36	Akasztó ispán	I. 1620
Ajakas	I. 31	Akadályos	I. 36	Akcsa	I. 43

Akívíül	I. 142	Aláesik	I. 696	Aláküld	II. 482
Akként	I. 142	Alafa	I. 53	Alálább	II. 501
Akképpen	I. 142	Aláfésül	I. 836	Alálejt	II. 563
Akkor	I. 142	Aláfoglal	I. 889	Alalépi	II. 579
Akkorában	I. 142	Aláfoly	I. 907	Alam : unterstreu	I. 84
Akkorban	I. 142	Aláfordít	I. 924	Alam : schlaf	I. 89
Akkorbéli	I. 142	Aláfoszt	I. 949	Alamár	I. 54
Akkori	I. 143	Alá-föl	I. 974	Alámász	II. 705
Akkoriban	I. 143	Aláfölbagzás	I. 163	Alámén	II. 741
Akkoron	I. 142	Aláfut	I. 1008	Aláménés	II. 741
Akkort	I. 142	Aláfutás	I. 1008	Aláménet	II. 741
Akna	I. 43	Aláfügg	I. 1034	Aláménetel	II. 741
Aknasó	II. 1583	Alag	I. 49	Alámerül	II. 772
Akó	I. 43	Alágörgődöz	I. 1119	Alamizsna	I. 55
Akodik ?	I. 60	Alagya	I. 53	Alamizsnaadás	I. 14
Akófa	I. 733	Alagyácska	I. 53	Alamizsnaikodás	I. 55
Akol	I. 43	Alagyás	I. 53	Alamizsnaikodik	I. 55
Akoló fa	I. 733	Alágyüleküzik	I. 1205	Alamizsnaosztó	II. 1154
Akona	I. 43	Aláhág	I. 1233	Alamizsnaosztogatás	II. 1155
Ákovita	I. 44	Aláhajt	I. 1253	Alamizsnaosztogató	II. 1154
Aköz	I. 43	Alábajítás	I. 1253	Alamizsnapéüz	II. 1268
Akvavita	I. 44	Aláhajlás	I. 1258	Alamizsnás	I. 55
Al	I. 44	Alábajol	I. 1258	Alamizsnaszédés	III. 102
Ál	I. 52	Alábajt	I. 1263	Alamizsnatartó	III. 476
Alá	I. 46	Aláhajtás	I. 1253	Alamódi	II. 854
Alabárd	I. 53	Aláhány	I. 1309	Alamódisos	II. 854
Alabárdos	I. 53	Aláhängerüdik	I. 1404	Alamozsna	I. 55
Alabástrom	I. 53	Aláhängerít	I. 1405	Alamuszta	I. 54
Alabástromkő	II. 385	Aláhi	I. 1418	Alánéz	II. 979
Alább	I. 47	Aláhord	I. 1484	Alánézés	II. 979
Alábbhagy	I. 1238	Aláhorgad	I. 1491	Alánézőgél	II. 982
Alábbkább	I. 47	Aláhorgaszt	I. 1493	Alánf	I. 32
Alábbnyomul	II. 1062	Alához	I. 1500	Alánő	II. 994
Alábbvaló	I. 47, III. 950	Aláhull	I. 1512	Alant	I. 49
Alábbvalóság	I. 47	Aláhurcol	I. 1518	Alányel	II. 1021
Alábocsát	I. 254	Aláindul	I. 1583	Alányom	II. 1052
Alábocsátkozik	I. 256	Alájair	I. 1599	Alányomlt	II. 1055
Alácsalogat	I. 376	Alájairás	I. 1599	Alányújt	II. 1082
Alácsap	I. 379	Alájár	II. 9	Alányúl	II. 1084
Alácselleg	I. 400	Alájatész	III. 616	Aláorozkodik	II. 1129
Alácsigg	I. 471	Alájatétel	III. 616	Aláönt	II. 1179
Alacson, alacsony	I. 48	Alájatölt	III. 541	Aláöntés	II. 1177
Alacsonybit	I. 49	Alájavet	III. 1136	Alap	I. 49
Alacsonyít	I. 49	Alájő	II. 55	Alapadik	I. 72
Alacsonykodás	I. 49	Alájöte	II. 55	Alápök	II. 1324
Alacsony némű	II. 955	Ál ajló	I. 35	Alaputréta	I. 55
Alacsony rend	II. 1405	Alak	I. 53	Alárépül	II. 1415
Alacsonyság	I. 49	Alakjáték	II. 24	Alás	I. 92
Alacsony szék	III. 125	Alakkal játékos	II. 25	Alásfa	I. 733
Alacsonyszűrű	III. 194	Alakocska	I. 54	Alá-s-föl	I. 974
Alácsordul	I. 453	Alakor	I. 54	Alásiet	II. 1565
Alácsorog	I. 453	Alakos	I. 54	Alásüllyed	II. 1622
Alácsűsz	I. 467	Alakoskodás	I. 54	Alásüt	II. 1619
Alácsuszamodik	I. 468	Alakoskodik	I. 54	Alásütés	II. 1619
Alácsuszamodik	I. 468	Alakoskodtat	I. 54	Alászakad	III. 26
Alácsügg	I. 471	Alakosság	I. 54	Alászáll	III. 50
Alácsüggeszt	I. 472	Alakozás	I. 54	Alászállás	III. 50
Aladár	I. 53	Alakozik	I. 54	Alászállít	III. 57
Aláér	I. 657	Alakoztat	I. 54	Alászánt	III. 91

Alászármazik	III. 91	Áldoz	I. 56	Alkalmatlan	I. 62
Alászivárkodik	III. 233	Áldozás	I. 57	Alkalmatlanít	I. 62
Alászivárkozok	III. 233	Áldozat	I. 57	Alkalmatlankodás	I. 62
Alászőkdöz	III. 325	Áldozatbarom	I. 183	Alkalmatlankodik	I. 62
Alászőkellik	III. 325	Áldozati	I. 57	Alkalmatlankodtatás	I. 62
Alátakar	III. 382	Áldozatmutatás	II. 901	Alkalmatlanság	I. 62
Alátakarodik	III. 386	Áldozatravaló lepény	II. 582	Alkalmatlan tagú	III. 371
Alátekintél	III. 519	Áldozattémjén	III. 557	Alkalmatos	I. 63
Alátér	III. 568	Áldozattét	III. 630	Alkalmatosít	I. 63
Aláterít	III. 575	Áldozattétel	III. 631	Alkalmatosság	I. 63
Aláterítés	III. 575	Áldozik	I. 56	Alkalmatoztat	I. 63
Alatlan	I. 91	Áldozó	I. 57	Alkalmaz	I. 63
Alatt	I. 49	Áldozó nap	II. 926	Alkalmaztat	I. 63
Alattaállóság	I. 79	Áldozó pap	II. 1226	Alkalmaztatás	I. 64
Alattabujdosik	I. 323	Áldozó papné	II. 991	Alkalmaztatott	I. 64
Alattavaló	I. 50, III. 950	Áldoztat	I. 58	Alkalom	I. 61
Alattcsapó	I. 383	Áldumás	I. 56	Ál kapu	II. 116
Alattomhan	I. 51	Alél	I. 58	Alkat	I. 64
Alattombanvaló	I. 51	Alélkodik	I. 58	Alkhatatlan	I. 64
Alattság	I. 55	Aléikodás	I. 58	Alkó	I. 65
Alattvaló	I. 50, III. 950	Alét: in ohnmacht ver- setzen	I. 58	Alkodás	I. 66
Alaugordik	III. 841	Alét: meinen	I. 59	Alkodik	I. 60
Alaugrik	III. 840	Alétozik	I. 58	Alkodhatik	I. 64
Aláúsz	III. 865	Alfel, alfél	I. 796	Alkódtat	I. 64
Aláfűz	III. 915	Alfenék	I. 816	Alkolmas	I. 61
Alávaló	I. 46, III. 949	Ál füstök	I. 835	Alkomány	I. 64
Alávalóság	I. 47, III. 950	Alföld	I. 985	Alkomas	I. 61
Alávalóvolta	III. 963	Alföldi	I. 985	Alkonyodás	I. 60
Alávár	III. 1014	Alföldizmus	I. 985	Alkonyodat	I. 60
Alávet	III. 1136	Álgyó	I. 28	Alkonyodik	I. 59
Alávetés	III. 1137	Álgyú	I. 28	Alkot	I. 64
Alávisz	III. 1207	Ál haj	I. 1249	Alkotás	I. 65
Alávívés	III. 1207	Alhatatlan	I. 89	Alkotmány	I. 65
Alávon	III. 1236	Alhatatlanság	I. 89	Alkotó	I. 65
Aláz	I. 47	Alhatik	I. 89	Alkotvány	I. 65
Alázás	I. 48	Alház	I. 1364	Alku	I. 65
Alázat	I. 48	Alég	I. 58	Alkudás	I. 66
Alázatos	I. 48	Alig	I. 58	Alkudik	I. 60
Alázatosság	I. 48	Alig-alig	I. 58	Ál kulcs	II. 466
Alázatosságos	I. 48	Aligha	I. 1218	Alkulevél	II. 598
Alázatosul	I. 48	Alighogy	I. 1468	Alkuszik	I. 60
Alázkodik	I. 48	Aliglan	I. 58	Alkut	I. 64
Aláztat	I. 48	Aligon-alig	I. 58	Alkutas	I. 65
Alázúdul	III. 1290	Aligonság	I. 59	Alkutmány	I. 65
Alázul	I. 48	Aligság	I. 59	Alkuvás	I. 66
Áles	I. 6	Alitás	I. 59	Alkuzás	I. 66
Áld	I. 55	Alít, állít	I. 59	Áll	I. 66
Áldamás	I. 56	Alítat	I. 59	Állá	I. 46
Áldás	I. 56	Alítatlan	I. 59	Állacskó	I. 66
Ál dészka	I. 498	Alíthatatlan	I. 59	Allacson	I. 48
Áldgyú	I. 28	Alíthatatlan	I. 59	Állandó	I. 72
Áldogál	I. 89	Aljamégyvetés	III. 1146	Állandó csillag	I. 426
Áldogat	I. 56	Aljasodik	I. 51	Állandós	I. 72
Áldomány	I. 56	Aljgabona	I. 1051	Állandóság	I. 72
Áldomás	I. 56	Aljas	I. 51	Állandóságosan	I. 72
Áldomásital	I. 1632	Alkalmas	I. 61	Állapot: schöpfen	I. 72
Áldott	I. 56	Alkalmasint	I. 61	Állapot: zustand	I. 73
Áldott fű	I. 1017	Alkalmasintvaló	III. 950	Állapik	I. 72
Áldottság	I. 56	Alkalmasság	I. 62	Állapít	I. 72

Állapodáskor	II. 355	Almáriumocska	I. 81	Álomszesz	III. 2
Állapodik	I. 72	Almás	I. 81	Álomszűszék	III. 3
Állapodott	I. 73	Álmas	I. 90	Álomtalan	I. 1
Állapot	I. 73	Almás kamara	II. 91	Álomtáska	III. 4
Állapotos	I. 74	Almás kék	II. 160	Álorca	I. 1
Állaptat	I. 74	Almás kert	II. 244	Álorcajatszás	II. 1
Állás	I. 74	Álmatlan	I. 90	Álorcás	I. 1
Állat: stellen	I. 75	Álmatlanság	I. 90	Álorcáskodás	I. 1
Állat: stellung	I. 76	Álmatlanságnyavalya	II. 1018	Álorcáskodik	I. 1
Állatás	I. 76	Almazár	III. 85	Álorcáz	I. 1
Állati	I. 77	Almavíz	III. 1225	Álorcáztat	I. 1
Állati kerület	II. 240	Álmékonyság	I. 90	Alosó	I. 1
Állatlan	I. 77	Álmélet	I. 82	Aloszékony	I. 1
Állató rekeszték	II. 1397	Álmélkodás	I. 82	Aloszik	I. 1
Állatos	I. 78	Álmélkodik	I. 82	Aloszon	I. 1
Állatos kerület	II. 240	Álmélkodó	I. 82	Alot	I. 1
Allatt	I. 49	Álmélkodtat	I. 82	Ál pénz	II. 120
Állazó	I. 66	Álmét, álmít	I. 83	Álpénzverés	III. 100
Állfésont	I. 451	Álmod	I. 90	Álpérés	II. 120
Álldogál	I. 78	Álmodás	I. 90	Álság	I. 1
Allég	I. 58	Álmodoz	I. 90	Álság	I. 1
Alléluja	I. 80	Álmodozás	I. 90	Alsó	I. 1
Allélujafű	I. 1017	Álmodozó	I. 90	Alsóbb	I. 1
Allét	I. 59	Álmod	I. 81	Alsóbság	I. 1
Ál levél	II. 598	Álmos	I. 90	Alsó ing	I. 158
Állhatafos	I. 78	Álmosság	I. 90	Alsó köntös	II. 39
Állhatatosság	I. 78	Álmut	I. 81	Alsó nadrág	II. 91
Állhataflan	I. 78	Álnak	I. 83	Alsó rend	II. 140
Állhataflankodik	I. 78	Álnok	I. 83	Alsó rész	II. 142
Állhataflanság	I. 78	Álnokoskodik	I. 83	Alsó ruha	II. 147
Állhataflanságos	I. 78	Álnokság	I. 83	Alsóság	I. 1
Állhataflanvolta	III. 963	Álnalkodat	I. 84	Alsó szék	III. 12
Allig	I. 58	Álnalkodik	I. 84	Alsó szoknya	III. 28
Állít: meinen	I. 59	Álnolkodat	I. 84	Alsó világ	III. 118
Állít: stellen	I. 79	Álnolkodik	I. 84	Alszékony	I. 9
Állítás	I. 79	Aló: vorwärts	I. 84	Alszél	III. 13
Állkapca	II. 108	Aló: schlafend	I. 92	Ált: täusehen	I. 5
Álló	I. 79	Áloő, aloős	I. 84	Ált: durch	I. 8
Álló gyümölcs	I. 1212	Áloősfa	I. 733	Által	I. 8
Álló hely	I. 1392	Alól	I. 51	Általában	I. 8
Álló kép	II. 204	Alom	I. 84	Általad	I. 1
Álló láb	II. 497	Álom	I. 89	Általag	I. 8
Álló óra	II. 1131	Álomfejtő	I. 789	Általagos	I. 8
Állóság	I. 80	Álomhozó	I. 1503	Általáll	I. 6
Álló sereg	II. 1550	Álombüvelyezés	I. 1532	Általállhatózás	I. 7
Álló szőlő	III. 328	Álomi	I. 90	Általaluszik	I. 8
Álló tó	III. 691	Álomijégetés	I. 1562	Általánfogva	I. 8
Álló víz	III. 1225	Álomjáték	II. 24	Általánfogván	I. 8
Állütés	III. 908	Álomkép	II. 204	Általán véggel	III. 104
Ál lyuk	II. 639	Álomkines	II. 310	Általás	I. 12
Álm	I. 89	Álomkodás	I. 90	Általbarázda	I. 180
Alma	I. 80	Álomköltő	II. 173	Általbocsát	I. 25
Almabélés	I. 201	Áltmlátó	II. 540	Általbolyog	I. 27
Almad, álmad	I. 90	Álommagyarázás	II. 664	Általbujik	I. 32
Álmadoz	I. 90	Álommagyarázó	II. 665	Általbujtat	I. 32
Álmadozik	I. 90	Álommutató	II. 901	Általbuvo fü	I. 1018
Almaecet	I. 555	Álomszakadás	III. 29	Általcsavarodik	I. 393
Almafa	I. 733	Álomszakasztás	III. 36	Általcseserél	I. 414
Almárium	I. 81	Álomszűrő	III. 210	Általdészka	I. 493

Általél	I. 593	Általképpen	I. 86	Általröpös	II. 1413
Általellenben	I. 609	Általkodás	I. 87	Általrugaszkodik	II. 1477
Általellenében	I. 609	Általkodik	I. 87	Általság	I. 86
Általemel	I. 630	Általkodott	I. 87	Általspékél	II. 1602
Általér	I. 657	Általköltözik	II. 174	Általszaggat	III. 38
Általered	I. 667	Általköltöztet	II. 174	Általszárguld	III. 15
Általért	I. 686	Általköt	II. 423	Általszakad	III. 26
Általértés	I. 687	Általköttet	II. 437	Általszakaszt	III. 34
Általesik	I. 696	Általkulcsol	II. 466	Általszalad	III. 46
Átalevez	I. 722	Átall	I. 86	Általszalaszt	III. 47
Átalevezés	I. 722	Átallábbol	II. 502	Általszáll	III. 50
Átalevezkél	I. 723	Átalláncol	II. 507	Általszándék	III. 74
Átalfa	I. 733	Átallát	II. 534	Általszeg	III. 106
Általfaggat	I. 757	Átallátható	II. 534	Általszégez	III. 114
Általfoly	I. 907	Átallátó	II. 534	Általszégezés	III. 114
Általfolyó	I. 908	Átallató cső	I. 457	Általszivárgodik	III. 233
Általfonál	I. 917	Átallátászik	II. 542	Általszivárgozik	III. 233
Általformál	I. 942	Átallép	II. 579	Általszivárgoztat	III. 234
Általfű	I. 996	Átalligat	II. 642	Általszivárog	III. 234
Általfűr	I. 1002	Átallikaszt	II. 642	Általszikrázik	III. 242
Általfürdos	I. 1004	Átallikasztás	II. 642	Általszítál	III. 261
Általfürható	I. 1002	Átallő	II. 630	Általszolgáltat	III. 296
Általfut	I. 1008	Átallság	I. 87	Általszorít	III. 312
Általfüstölődik	I. 1046	Átallyukaszt	II. 642	Általszorul	III. 317
Általfűz	I. 1048	Általmarkol	II. 693	Általszökellik	III. 325
Általgától	I. 1067	Általmász	II. 705	Általszökik	III. 323
Általgázol	I. 1075	Általmászdogál	II. 706	Általszöktet	III. 327
Általgörönda	I. 1082	Általmén	II. 741	Általszúr	III. 340
Általgözölög	I. 1122	Általménés	II. 742	Általszűr	III. 359
Általgyak	I. 1133	Általménet	II. 742	Általtakarodik	III. 386
Általgyakdos	I. 1134	Általménetel	II. 742	Általtakaroszik	III. 386
Általhág	I. 1233	Általmérő	II. 773	Általtaszit	III. 701
Általhágás	I. 1234	Általmetsz	II. 800	Általteker	III. 510
Általhalad	I. 1279	Általműlik	II. 885	Általtekerít	III. 515
Általhány	I. 1309	Általnéz	II. 979	Általtelel	III. 548
Általhárít	I. 1323	Általnézés	II. 979	Általtér	III. 568
Általhat	I. 1351	Általnő	II. 994	Általtész	III. 616
Általhatható	I. 1355	Általnyársol	II. 1017	Általtöp	III. 742
Általható	I. 1351	Általnyom	II. 1052	Általtör	III. 744
Általhidál	I. 1425	Általnyomotik	II. 1060	Általtördel	III. 749
Általhidaltat	I. 1425	Általolvas	II. 1120	Általtörökedik	III. 752
Általhidlal	I. 1425	Általolvasás	II. 1120	Általugordik	III. 841
Általhidlat	I. 1425	Általosztó	II. 1151	Általugrandozik	III. 842
Általhord	I. 1484	Általökkel	II. 1168	Általugrik	III. 840
Általhordás	I. 1484	Általökkeldez	II. 1169	Általúsz	III. 865
Általhordozkodás	I. 1488	Általökkelés	II. 1168	Általúsztat	III. 866
Általhordozkodik	I. 1488	Általölel	II. 1172	Általút	III. 869
Általiktat	I. 1564	Általölelés	II. 1172	Általútság	III. 870
Általismer	I. 1615	Általölt	II. 1175	Általültet	III. 892
Általjában	I. 85	Általönt	II. 1179	Általültetés	III. 892
Általjábanvaló	I. 86	Általösvény	II. 1199	Általüt	III. 905
Általjár	II. 9	Általövedz	II. 1207	Általvág	III. 926
Általjárhatatlan	II. 9	Általövedzik	II. 1208	Általvagdácsol	III. 929
Általjárható	II. 9	Általparlag	II. 1240	Általváj	III. 971
Általjártat	II. 21	Általprédikál	II. 1329	Általválasz	III. 987
Általjő	II. 56	Általrág	II. 1350	Általvarr	III. 1019
Általjút	II. 67	Általránt	II. 1371	Általver	III. 1060
Általkelel	II. 163	Általrakeszt	II. 1395	Általverdés	III. 1065
Általkeelő	II. 164	Általröpül	II. 1415	Általverekedik	III. 1066

Általveret	III. 1060	Ámbátor	I. 189	Angyalsereg	II. 1530
Általvergődik	III. 1068	Ámbër	I. 93	Angyalszájú	III. 18
Általverődik	III. 1065	Ambo	I. 93	Angyalszinű	III. 246
Általvet	III. 1137	Ámbra	I. 93	Angyélika	I. 94
Általvetés	III. 1137	Amé	I. 93	Angyélikafű	I. 1018
Általvető	III. 1137	Ámél	I. 81	Angyélikagyökér	I. 1180
Általvetődik	III. 1156	Ámélkodik	I. 82	Ánizs	I. 94
Általvilágoskodik	III. 1184	Ámélt	I. 83	Ánizskörtvély	II. 416
Általvilágos	III. 1185	Ámèn	I. 93	Ánizsmag	II. 651
Általvitel	III. 1207	Amennyiben	II. 765	Ánizsmagolaj	II. 1107
Általvizsgálg	III. 1231	Amennyihöl	II. 765	Annakelőtte	I. 145
Általvon	III. 1236	Amethist	I. 93	Annakfölkötte	I. 142
Általvonal	III. 1245	Amétiszt	I. 93	Annakokáért	II. 1101
Általvondos	III. 1246	Ámhol, amhol	I. 1471	Annakulánna	I. 148
Általvonogat	III. 1242	Ámíl	I. 81	Annál	I. 143
Általvonsz	III. 1250	Ámít	I. 83	Annálfogva	I. 143
Altán	I. 87	Ámítás	I. 83	Antal	I. 94
Altár	II. 1118	Ámítgat	I. 83	Antalkodás	I. 94
Altal	I. 91	Ámító	I. 83	Antalodik	I. 94
Áltat	I. 52	Ám járjon	II. 18	Anya, anyá	I. 95
Áltdészka	I. 498	Ammár	II. 680	Anyáca	I. 96
Alu	I. 92	Amnizstialevél	II. 598	Anyácaság	I. 96
Aluddogál	I. 91	Amoda	II. 1096	Anyáckaság	I. 96
Aluddogálás	I. 91	Ámol	I. 81	Anyácska	I. 96
Aludtat	I. 91	Amolly	II. 1122	Anyádkorú	II. 355
Alul	I. 51	Amollyon	II. 1122	Anyafőváros	III. 1013
Aluszekony	I. 91	Amonnan	II. 1128	Anyafű	I. 1018
Aluszekonykodik	I. 91	Amonnat	II. 1128	Anyagyilkos	I. 1169
Aluszekonyság	I. 91	Amonnég	II. 1128	Anyaház	I. 1364
Aluszik	I. 87	Amott	II. 1156	Anyai	I. 96
Alut	I. 91	Ampolna, ámpolna	I. 93	Anyai szerelém	III. 219
Ál út	III. 869	Ampolnacsináló	I. 433	Anyál	I. 97
Alutat	I. 91	Ampolnácska	I. 93	Anyámkám	I. 97
Alutlan	I. 91	Ampolnás	I. 93	Anyaméh: mutterschoss	II. 721
Alutlanság	I. 91	Amrád	II. 1383	Anyaméh: mutterbiene	II. 721
Alutó kórság	II. 359	Amúgy	III. 844	Anyanyelv	II. 1025
Alutt: einschläfern	I. 91	Amúgyan	III. 844	Anyaosztlán	II. 1136
Alutt: eingeschlafen	I. 91	Ámul	I. 81	Anyáöls	II. 1175
Alutt szén	III. 171	Ámul-bámul	I. 167	Anyáöló	II. 1175
Alutt tej	III. 508	Ámulkodik	I. 82	Anyás	I. 97
Alutt vér	III. 1071	Andalodik	I. 94	Anyáság	I. 97
Aluvás	I. 92	Angária	I. 93	Anyás gyermek	I. 1162
Aluvó ház	I. 92	Angel	I. 94	Anyáskodás	I. 97
Alvás	I. 92	Anglithor	I. 282	Anyáskodik	I. 97
Ál verém	III. 1075	Angolna, ángolna	I. 93	Anyaszamár	III. 71
Álvermés	III. 1075	Angolnahal	I. 1274	Anyaszentlgyház	I. 1366
Alvilág	III. 1181	Ángolnás	I. 93	Anyaszentlgyházi	I. 1366
Alvó	I. 92	Angvilla	I. 93	Anyaszült	III. 355
Alvó hely	I. 1392	Ángy	I. 93	Anyaszült siket	III. 1570
Alyánl	I. 32	Angyal	I. 94	Anyatej	III. 508
Álly	I. 31	Angyalbőr	I. 312	Anyátlan	I. 97
Am, ám	I. 92	Angyalfű	I. 1018	Anyaváros	III. 1013
Amandárság	I. 93	Angyalgyökér	I. 1180	Annya	I. 143
Amannyi	I. 144	Angyali	I. 94	Annyé	I. 143
Amarra	I. 141	Angyali köszönet	II. 420	Annyi	I. 143
Amaliszt	I. 93	Angyali természet	III. 594	Annyiba	I. 144
Amaz, amaz	I. 141	Angyali üdvözlet	III. 880	Annyiban	I. 144
Amazon	I. 93	Angyalkép	II. 204	Annyicska	I. 144
Ambár, ámbár	I. 189	Angyalság	I. 94	Annyig	I. 144

annyira	I. 144	Apró barom	I. 183	Arány	I. 112
annyiravaló	III. 950	Apróbbad	I. 102	Aranyalma	I. 80
annyiszor	I. 145	Apró birsalma	I. 241	Aranyalmafa	I. 733
annyival	I. 145	Apró bojtortján	I. 264	Aranyas	I. 111
anyó	I. 28	Apró borostyán	I. 292	Aranyas istápfű	I. 1022
anyú	I. 28	Apró-csüprő	I. 101	Aranyas vessző	III. 1125
apa	I. 97	Apró-csöpű	I. 101	Aranyász	I. 112
apáca	I. 97	Apró-czöpű	I. 101	Aranyászó	I. 112
apácabarát	I. 177	Aprócska	I. 102	Aranyaz	I. 112
apácai	I. 98	Apród	I. 102	Aranyazó	I. 112
apácair	I. 1605	Apródad	I. 103	Aranybánya	I. 173
apácai szövet	III. 208	Apród esztendő	I. 718	Aranyedény	I. 557
apacaléány	II. 551	Apródesztendő	I. 718	Aranyenyv	I. 649
apacarékesz	II. 1394	Apródesztendőség	I. 718	Aranyérc	I. 664
apacáság	I. 98	Apród léány	II. 551	Aranyfonál	I. 917
apacaszövet	III. 209	Apródonként	I. 103	Aranyfonálfű	I. 1018
apacaszóktető	III. 328	Apródos	I. 103	Aranyfonó	I. 918
apacaszűz	III. 362	Apródság	I. 103	Aranyforint	I. 940
apad: abnehmen	I. 98	Apró fenő	I. 822	Aranyfű	I. 1018
apád: abl	I. 99	Apró gerely	I. 1082	Aranyfüggő	I. 1037
apadás	I. 98	Apró gomba	I. 1096	Aranygélét	I. 1078
apálca	I. 97	Apró inas	I. 1578	Aranygolyóbis	I. 1093
apály	I. 98	Apró kákás	II. 79	Aranygyapjas	I. 1149
apámkori	II. 355	Apró katány	II. 139	Aranygyapjú	I. 1149
apastal	I. 100	Aprólék	I. 103	Aranygyökér	I. 1180
apastol	I. 100	Aprólékos	I. 103	Aranygyűrű	I. 1214
apaszt	I. 99	Aprólékság	I. 104	Aranyhaj	I. 1249
apasztás	I. 99	Apró lúdtoll	III. 703	Aranyhím	I. 1430
apát	I. 99	Apró lyukas	II. 641	Aranyhímző	I. 1431
apátúr	III. 861	Apró műves	II. 908	Aranyhorog	I. 1491
apátúrság	III. 861	Aprónként	I. 101	Aranyidő	I. 1540
apátúrságos	III. 861	Apró pénz	II. 1269	Aranyka	I. 112
apállal	I. 99	Aprós	I. 104	Aranykösöntyű	II. 418
apétitus	I. 99	Apróság	I. 104	Aranykupa	II. 470
apiom	I. 99	Aprósít	I. 104	Aranylánc	II. 516
apjakerű	II. 355	Aprósodás	I. 104	Aranyláncos	II. 516
apol, ápol	I. 99	Aprósodik	I. 104	Aranyláncoz	II. 516
apolás, ápolás	I. 100	Apró sóska	II. 1597	Aranylevél	II. 598
apolat	I. 100	Aprószenték	III. 173	Aranylopó	II. 627
apolgat, ápolgat	I. 100	Aprószenték napja	II. 926	Aranymarha	II. 690
apolgatás, ápolgatás	I. 100	Aprószérű	III. 194	Aranymérő	II. 775
áporodik	I. 100	Apró szilva	III. 243	Aranymorzsalék	II. 873
após	I. 97	Apró szőlő	III. 328	Aranymosó	II. 877
apostal	I. 100	Aprószőlőz	III. 328	Aranymű	II. 905
apostol	I. 100	Apró-tőprő	I. 101, III. 742	Aranyműves	II. 908
apostoli	I. 100	Apróz	I. 104	Aranyos	I. 111
apostoli tiszt	III. 670	Aprózik	I. 104	Aranyos gyökér	I. 1180
apostolkodik	I. 100	Aprul	I. 99	Aranyos hal	I. 1274
apostolság	I. 100	Ár: preis	I. 104	Aranyoska	I. 112
appát	I. 99	Ár: flut	I. 109	Aranyos mise	II. 846
appállal	I. 99	Ár: ahle	I. 100	Aranyos páprád	II. 1230
appol	I. 99	Ara	I. 110	Aranyoz	I. 112
appro	I. 101	Ára	I. 105	Arányoz	I. 113
apránként	I. 101	Árad	I. 109	Aranyozás	I. 112
április	I. 101	Áradat	I. 109	Aranyozat	I. 112
áprilizál	I. 101	Áradat	I. 109	Aranyozó mestér	II. 787
áprít	I. 102	Áradton-árad	I. 109	Aranypéncz	II. 1269
áprítás	I. 102	Áránt	I. 1607	Aranypercc	II. 1275
apró	I. 101	Arany	I. 110	Aranypléh	II. 1299

Aranysárga	II. 1511	Áristál	I. 119	Árpakása	II. 135
Aranyszájú	III. 18	Árkangyal	I. 94	Árpakásaleves	II. 550
Aranyszám	III. 61	Árkocska	I. 121	Árpakényér	II. 200
Aranyszém	III. 156	Árkol	I. 121	Árpalé	II. 549
Aranyszín	III. 246	Árkolás	I. 122	Árpalepény	II. 582
Aranyszínű	III. 246	Árkos	I. 119	Árpaliszt	II. 611
Aranytajték	III. 380	Árkospapiros	II. 1228	Árpamag	II. 651
Aranytermő	III. 598	Árkus	I. 119	Árpás	I. 122
Aranyverő	III. 1069	Ármáda	I. 119	Árpszem	III. 156
Aranyvessző	III. 1125	Ármális	I. 119	Árpatak	II. 1247
Aranyvesszőcske	III. 1125	Árnálisos	I. 119	Árpával erő körtvély	II. 416
Aranyvirág	III. 1190	Árnálista	I. 119	Árpával erő szilva	III. 243
Arányzás	I. 114	Árnányos	I. 119	Arr	II. 1136
Arányzó	I. 114	Árnás	I. 119	Árr: preis	I. 104
Arasz	I. 114	Árník	I. 120	Árr: ahle	I. 110
Áraszat?	I. 109	Árnyék	I. 120	Atra	I. 145
Arasznyi	I. 114	Árnyékélet	I. 597	Arrad, árrad	I. 109
Árasztl.	I. 109	Árnyékkép	II. 204	Arravaló	III. 950
Árasztlás	I. 110	Árnyékol	I. 120	Árt: sich eumischen	I. 123
Arat	I. 115	Árnyékóra	II. 1131	Árt: schaden	I. 122
Aratás	I. 115	Árnyékos	I. 120	Ártalmas	I. 122
Aratat	I. 115	Árnyékos szín	III. 257	Ártalmaskodik	I. 123
Arató	I. 115	Árnyékoz	I. 120	Ártalmasság	I. 123
Árboc	I. 115	Árnyékozás	I. 121	Ártalom	I. 122
Árbocfa	I. 733	Árnyékozó	I. 121	Ártandó	I. 123
Árboszfa	I. 733	Árnyéksüveg	II. 1627	Ártandóság	I. 123
Árbozfa	I. 733	Árnyékszék	III. 125	Ártány	I. 124
Arc	I. 115	Árnyékszékcseske	III. 125	Ártányság	I. 124
Arca	I. 115	Árnyékszékös	III. 125	Ártás	I. 123
Arcalal	I. 117	Árnyékszékös kamara	II. 91	Ártatlan	I. 123
Arcalátás	II. 538	Árnyékszékítisztító	III. 682	Ártatlanka	I. 123
Arcátlan	I. 118	Árnyékszín	III. 257	Ártatlanság	I. 123
Arcal	I. 117	Árnyékszolga	III. 291	Ártatlanságos	I. 123
Arcsapás	I. 381	Árnyéktartó	III. 476	Ártatlanságú	I. 123
Arcel	I. 117	Árnyéktartó süveg	II. 1627	Ártatos	I. 123
Arcelat	I. 117	Árnyékvarrás	III. 1020	Árticsók	I. 124
Arcellat	I. 117	Árnyékvetés	III. 1152	Árticsóka	I. 124
Archiszolga	I. 117	Árnyékviadal	III. 1165	Ártomás	I. 123
Arcol	I. 117	Árnyékvilág	III. 1181	Áru	I. 106
Arcolat	I. 117	Árnyékszék	I. 121	Árúhavelés	III. 1152
Arcörlő	III. 762	Árok	I. 121	Áruház	I. 1364
Arcul	I. 117	Ároklát	I. 1358	Áruk	I. 121
Arculat	I. 117	Áróma	I. 122	Árul	I. 107
arculesapás	I. 381	Aromata	I. 122	Árulás	I. 108
Arculesapdosás	I. 382	Áros	I. 105	Árulkodás	I. 108
Arculverés	III. 1067	Áros bolt	I. 272	Árulkodik	I. 108
Aresicsóka	I. 124	Áros embér	I. 626	Áruló	I. 108
Aréna, áréna	I. 118	Áros kereskedő	II. 232	Árultat	I. 108
Árénás	I. 118	Áros könyv	II. 406	Árultatás	I. 108
Árända	I. 118	Áros levél	II. 599	Árultatató	I. 108
Árëndál	I. 118	Áros műves	II. 908	Árultatóság	I. 108
Árëndalevél	II. 598	Áros nép	II. 965	Arumarha	II. 690
Árëndás	I. 118	Áros szolga	III. 291	Árus	I. 108
Áréstál	I. 119	Arpa	I. 1328	Árus ház	I. 1364
Áröstom	I. 118	Árpa	I. 122	Árutétel	III. 631
Árgolódik	I. 119	Árpabélés	I. 201	Árva	I. 124
Árguál	I. 119	Árpadara	I. 482	Árva csalán	I. 378
Árguálás	I. 119	Árpaő	I. 957	Árvácska	I. 124
Ária	I. 119	Árpakalász	II. 86	Árvahodik	I. 125

Arva hús	I. 1521	Asszonyembérpalást	II. 1217	Asztali bor	I. 282
Arvaít	I. 125	Asszonyembérsaru	II. 1520	Asztali készület	II. 263
Arva leány	II. 551	Asszonyembérszeretés	III. 222	Asztali szolgáló	III. 295
Arvaléányhaj	I. 1249	Asszonyembér tarsolya	III. 458	Asztalka	I. 135
Arvaság	I. 125	Asszonyembérmérszetű	III. 594	Asztalkeszkenő	II. 266
Arvavolta	III. 963	Asszonyfeleség	I. 801	Asztalláb	II. 497
Arvíz	III. 1225	Asszonyférfi	I. 843	Asztalnak, asztalnok	I. 135
As	I. 125	Asszonyházas	III. 1375	Asztalocska	I. 135
Asás	I. 126	Asszonyhölgy	I. 1506	Asztalos	I. 135
Asat	I. 126	Asszonyi	I. 133	Asztalos gyanta	I. 1146
Asat-vésés	III. 1083	Asszonyiálkodik	I. 133	Asztalosok bástyája	I. 185
Asát	I. 127	Asszonyi állat	I. 77	Asztalos társ	III. 450
Asítás	I. 127	Asszonyi havas	I. 1462	Asztalra való szőnyeg	III. 320
Aszózik	I. 127	Asszonyi havasnyavalya	II. 1018	Asztalra vető	III. 1155
Askál	I. 126	Asszonyi hó	I. 1462	Asztalszőnyeg	III. 320
Askál-véskél	III. 1083	Asszonyi nem	II. 955	Asztaltartás	III. 473
Asó	I. 126	Asszonyi rënd	II. 1405	Asztaltartó	III. 476
Asócska	I. 126	Asszonyka	I. 133	Asztalvető	III. 1155
Asogat	I. 126	Asszonykodik	I. 133	Asztog	I. 134
Asó kapa	II. 105	Asszonyleány	II. 551	Asztok	I. 134
Asós	I. 126	Asszonymestér	II. 787	Aszú	I. 128
Asóvány	I. 126	Asszonyné	II. 996	Aszú körlevély	II. 416
Asóványcsalorna	I. 389	Asszony nép	II. 965	Aszulás	I. 129
Asóványkút	II. 476	Asszonyocska	I. 133	Aszú szilva	III. 243
Aspa	I. 127	Asszonyok süvege	II. 1627	Át: durch	I. 84
Aspis	I. 127	Asszonyol	I. 133	Át: sich einmischen	I. 123
Aspiskígyó	II. 304	Asszonyom tánca	III. 422	Átabotában	I. 135
Asvány	I. 126	Asszonyos	I. 134	Átal	I. 84
Asvés	III. 1082	Asszonypap	II. 1226	Átalag	I. 86
Asz	I. 127	Asszonypápa	II. 1227	Átall	I. 86
Aszal	I. 128	Asszonyság	I. 133	Átallászó tükör	III. 816
Aszalt	I. 128	Asszonyszerető	III. 224	Áthúz	I. 1524
Aszaly	I. 129	Asszonyszivű	III. 265	Átk	I. 135
Aszály	I. 128	Asszonyszüle	III. 352	Átkerekedik	II. 224
Aszályos	I. 128	Asszonylárs	III. 450	Átkos	t. 136
Aszályság	I. 128	Asszonytermérszetű	III. 594	Átkoz	I. 136
Aszás	I. 128	Asszonyvásár	III. 1027	Átkozás	I. 136
Aszjó	I. 128	Asszú	I. 128	Átkozat	I. 136
Aszó	I. 129	Asszú cséméte	I. 402	Átkozódás	I. 136
Aszók	I. 129	Asszú füge	I. 1035	Átkozódik	I. 136
Aszokfa	I. 733	Asszú gyümölcs	I. 1212	Átkozódó vers	III. 1080
Aszoktálp	III. 403	Asszú kórság	II. 359	Átkozott	I. 136
Aszol	I. 128	Asszúkórságos	II. 360	Átkozottság	I. 136
Aszott	I. 128	Asszúság	I. 129	Átkozt	I. 136
Assz	I. 127	Asszú szöllő	III. 328	Atlac	I. 135
Asszékurál	I. 129	Asszúszöllőbor	I. 282	Atlacsoknya	III. 289
Asszen	I. 129	Asztag	I. 134	Átlag	I. 86
Asszol	I. 128	Asztagbúza	I. 328	Átlás	I. 135
Asszony	I. 129	Asztal	I. 134	Átok	I. 135
Asszonyállat	I. 77	Asztaláldás	I. 56	Átokbéli	I. 136
Asszonyállathoz való sze- relém	III. 219	Asztalbor	I. 282	Átokhozó	I. 1503
Asszonyállati	I. 77	Asztal fia	I. 841	Atracél	I. 136
Asszonyállati szerzet	III. 209	Asztalfő	I. 957	Attól	I. 145
Asszonyanya	I. 95	Asztalfödél	I. 969	Atya	I. 137
Asszonybarát	I. 177	Asztalgyártó	I. 1153	Atyácska	I. 138
Asszonyembér	I. 626	Asztal hazugja	I. 1381	Atyádkorú	II. 355
Asszonyembérés	I. 626	Asztalhoz való vetés	III. 1152	Atyafi	I. 841
Asszonyembéři	I. 626	Asztalhulladék	I. 1512	Atyafias	I. 842
		Asztali	I. 135	Atyafigyermék	I. 1162

Atyafigyilkos	I. 1169	Avas: alt	II. 1091	Azon: der-, die-, dasselbe	I. 144
Atyafímegölés	II. 1175	Avasodik	II. 1092	Azon: vorüber	I. 144
Atyafiölés	II. 1175	Avasodott	II. 1092	Azonba	I. 147
Atyafiság	I. 842	Avasság	II. 1092	Azonbaknyúzás	II. 1087
Atyafiságos	I. 842	Avas szalonna	III. 59	Azonban	I. 147
Atyafiszeretet	III. 222	Avat	I. 139	Azonbeszédű	I. 218
Atyafiú	I. 841	Avatkozás	I. 139	Azonégy	I. 578
Atyafiúcska	I. 842	Avató pénz	II. 1269	Azonféle	I. 147
Atyafiúi	I. 842	Avét	I. 139	Azonhadbeli társ	III. 451
Atyafiúi szerelém	III. 219	Avik: eindringen	I. 138	Azonhadbeli társaság	III. 457
Atyafiúi szeretet	III. 222	Avik: veraltern	II. 1091	Azonhelyt	I. 147, 1408
Atyafiúság	I. 842	Avít: alt machen	II. 1092	Azonként	I. 147
Atyafiúságos	I. 842	Avít: tränken	I. 139	Azonképpen	I. 147
Atyafiúság szeretete	III. 222	Ávít	I. 29	Azonközben	I. 147
Atyafiúságszeretet	III. 224	Ávitt	II. 1092	Azonnajd	I. 147
Atyagyilkos	I. 1169	Avul: eindringen	I. 139	Azonnal	I. 148
Atyaház	I. 1365	Avul: alt werden	II. 1093	Azonnan	I. 148
Atyai	I. 138	Avulás	II. 1093	Azonnevű	II. 977
Atyaisten	I. 1624	Avult	II. 1093	Azonost	I. 148
Atyai tiszt	III. 670	Avultság	II. 1093	Azonság	I. 148
Atyamestér	II. 787	Az	I. 140	Azonszertű	III. 197
Atyaöldöklő	II. 1174	Azalatt	I. 145	Azontól	I. 148
Atyás	I. 138	Ázalék	I. 149	Azontúl	I. 148
Atyaság	I. 138	Ázaléki	I. 149	Azóta	I. 148
Atyáskodás	I. 138	Ázalékos	I. 149	Azszerént	III. 197
Atyáskodik	I. 138	Azannye	I. 143	Ázt	I. 151
Atyátlan	I. 138	Azannyi	I. 144	Áztán	I. 148
Atyától maradt	II. 686	Azaz	I. 141	Áztat	I. 151
Atyó	I. 138	Azént	I. 145	Azultátulfogva	II. 1157
Audiênciasátor	II. 1523	Azérét	I. 146	Azután	I. 148
Augusztus	I. 138	Azért	I. 146	Azvagy	III. 93
Av	II. 1091	Azértan	I. 146	Azz: trocken	I. 12
Avad	II. 1091	Azérton	I. 146	Azz: der, die, das	I. 14
Avagy	III. 933	Ázik	I. 148	Azzal	I. 14
Avajha	I. 1222	Azirt, azirtén	I. 146	Azzon	I. 14
Avar	I. 139	Ázlal	I. 149	Azsag	I. 15
Avas: gehege	I. 139	Azókaért	II. 1101	Azsagol	I. 15
		Azolta	I. 148		

B.

Bab	I. 151	Bábalkodik	I. 153	Bablevelű fű	I. 1018, II. 59
Báb	I. 152	Bábás	I. 153	Babliszt	II. 61
Baba	I. 152	Bábaseggű	II. 1538	Báboeska	I. 15
Bába	I. 152	Bábaszilva	III. 243	Babona	I. 15
Babácska	I. 152	Babatizál	I. 155	Babonál	I. 15
Bábafánk	I. 762	Babbélés	I. 201	Babonálás	I. 15
Bábafinggomba	I. 1096	Babcsa	I. 186	Babonáلكodás	I. 15
Bábai	I. 133	Babér	I. 153	Babonáلكodik	I. 15
Bábaíre	I. 1604	Babérolaj	II. 1107	Babonás	I. 15
Bábairefű	I. 1018	Babférég	I. 826	Babonáság	I. 15
Bábakalács	II. 82	Bábgyermék	I. 1163	Babonáaskodás	I. 15
Bábakalácsfű	I. 1018	Babica	I. 152	Babonáaskodik	I. 15
Bábakönyér	II. 200	Babir	I. 153	Babonásság	I. 15
Bábalkodás	I. 153	Babirkál	I. 153	Babonáz	I. 15

Babonázás	I. 154	Bajmolódik	I. 158	Baktér	I. 164
Babos	I. 151	Bajnak	I. 161	Bal	I. 164
Babosgat	I. 154	Bajnok	I. 161	Bál	I. 165
Bábosgat	I. 154	Bajnoki	I. 161	Balag	I. 165
Báboskodik	I. 152	Bajnoklat	I. 161	Balázslé	II. 549
Babos ló	II. 613	Bajnokmester	II. 787	Baldacsi	I. 165
Babos szfnű	III. 247	Bajnokodik	I. 161	Báldog	I. 155
Baboz	I. 152	Bajnokoskodás	I. 161	Baléna	I. 165
Bábozás	I. 152	Bajnokoskodik	I. 161	Bal eset	I. 701
Babszár	III. 86	Bajnokság	I. 161	Baléta	I. 165
Babtoka	III. 694	Bajol	I. 158	Balgatag	I. 275
Babtörő	III. 756	Bájol	I. 159	Balgatagoskodik	I. 275
Babug	I. 155	Bájolás	I. 160	Balgatagoslik	I. 275
Babugos	I. 155	Bájoló	I. 160	Balgatagság	I. 275
Babuk	I. 155	Bajor szőlő	III. 329	Balgatagságos	I. 275
Babukkol	I. 155	Bajos	I. 159	Balha	I. 269
Babuta	I. 155	Bájos	I. 160	Balhagyomor	I. 1174
Babutizál	I. 155	Bájoskodik	I. 161	Balhavirág	III. 1190
Bács	I. 155	Bájosság	I. 160	Bálház	I. 1365
Bácsádom	I. 155	Bajtárs	III. 452	Balin	I. 165
Bácsi	I. 155	Bajuc	I. 161	Balingalma	I. 80
Bádgyad	I. 156	Bajusz	I. 161	Balita	I. 165
Bádjad	I. 156	Bajuszos	I. 161	Bal itélet	I. 1640
Bádog	I. 155	Bajviadal	III. 1165	Bal kéz	II. 286
Bádogos	I. 155	Bajvadás	III. 1168	Ballag	I. 165
Bagaria	I. 155	Bajvivó	III. 1168	Ballagás	I. 165
Bagariabőr	I. 312	Bak	I. 162	Ballagdogál	I. 165
Bagazia	I. 155	Baka	I. 163	Ballagat	I. 166
Bagázsia	I. 156	Bakaczn	I. 163	Ballang	I. 182
Baglyos	I. 263	Bakacsín	I. 163	Bálmos	I. 166
Bagolesa	I. 156	Bakancs	I. 163	Balog	I. 164
Bagoly	I. 156	Bakancsos	I. 163	Balra	I. 164
Bagolyborsó	I. 294	Bakaselyem	II. 1539	Balság	I. 164
Bagoz	I. 162	Bakatorszöllő	III. 329	Balsamomolaj	II. 1107
Bagzás	I. 163	Bakáz	I. 163	Bal szárny	III. 92
Bagzik	I. 162	Bakbúz	I. 335	Bal szél	III. 139
Bagzódás	I. 163	Bakfű	I. 1018	Bal szüröncse	III. 226
Bagzódik	I. 163	Bakgyomorfü	I. 1018	Balta	I. 166
Bágya	I. 189	Baki	I. 162	Balul	I. 164
Bágyad	I. 156	Bakjegy	II. 30	Bálvál	I. 166
Bágyadás	I. 157	Bakkancs	I. 163	Bálvány	I. 166
Bágyadozik	I. 157	Bakkecske	II. 144	Bálványimadás	I. 1575
Bágyadság	I. 157	Bakló	II. 613	Bálványimádó	I. 1576
Bágyaszt	I. 157	Baklovas: ein holzpfersd reitend	II. 613	Bálványisten	I. 1624
Bahó	I. 263	Baklovas: auf einem sieckenpfersd reitend	II. 618	Bálványkép	II. 204
Baj	I. 157	Bakmedve	II. 714	Bálványképfaragó	I. 769
Báj: zauberei	I. 159	Bákó	I. 163	Bálványkő	II. 385
Báj: lorbeerbaum	I. 165	Bakol	I. 162	Bálványos	I. 166
Bajált	I. 161	Bakolca	I. 163	Bálványoskodik	I. 166
Bájfű	I. 1018	Bakos	I. 163	Bálványoszlop	II. 1147
Bájfűfa	I. 733	Baksa	I. 164	Bálványoz	I. 166
Bajhozó	I. 1503	Bakszakáll	III. 40	Bálványozás	I. 166
Bajkivánás	II. 320	Bakszakállfü	I. 1018	Bálványozó	I. 167
Bajlakodás	I. 158	Bakszar	III. 83	Bálványozó hely	I. 1392
Bajlakodik	I. 158	Bakszarvú fü	I. 1018	Bálványöntő	II. 1181
Bajlódás	I. 158	Baktat	I. 164	Bálványság	I. 167
Bajlódik	I. 158			Bálványtartó ház	III. 476
Bajlódollik	I. 158			Bálványtőke	III. 727
Bajmolódás	I. 159			Balzsaméroz	I. 167

Balzsamfű	I. 1018	Bányás mestér.	II. 787	Barátszínű	III. 247
Balzsamom	I. 167	Bányász	I. 174	Baráttánc	III. 422
Balzsamomos	I. 167	Bányászat	I. 174	Barázda	I. 180
Balzsamomtartó	III. 476	Bányászcákány	I. 371	Barázdabillégető	I. 230
Balzsamoz	I. 167	Bányászi	I. 174	Barázdabillégető madár	II. 647
Balzsamum	I. 167	Bányászi nedvesség	II. 939	Barázdabillégető	I. 230
Balyita	I. 165	Bányászlegény	II. 558	Barázdál	I. 180
Balyó	I. 274	Bányászna	I. 174	Barázdálás	I. 180
Balyók	I. 274	Bányásznatermő	III. 598	Barázdás	I. 180
Balyókás	I. 274	Bányászság	I. 174	Barázdol	I. 180
Bámázkodik	I. 167	Bányaváros	III. 1013	Barbarizál	I. 180
Bambó	I. 168	Bányazöld	III. 1286	Barbáros	I. 180
Bámíl	I. 167	Bányol	I. 174	Barbárusság	I. 180
Bámítás	I. 167	Bánnya	I. 173	Barbél	I. 285
Bámul	I. 167	Bapka	I. 186	Barcag	I. 180
Bámulás	I. 167	Bár	I. 188	Barcagás	I. 180
Bán : banus	I. 172	Baraboly	I. 175	Barcog	I. 180
Bán : behandeln	I. 169	Barack	I. 176	Bárd	I. 180
Bán : bedauern	I. 168	Barackfa	I. 733	Bárdol	I. 181
Bána ?	I. 169	Barackmagolaj	II. 1107	Bárdolatlan	I. 181
Bánadalom	I. 169	Baracktorta	III. 719	Bárdoló fejsze	I. 787
Bánás	I. 169	Barackvirágszín	III. 247	Bárdos	I. 181
Bánal : schmerz	I. 170	Baralintos	I. 175	Bárdumentum	I. 181
Bánat : beleidigen	I. 171	Bárány	I. 175	Bárha	I. 1218
Bánal : bereuen machen	I. 169	Báránybőr	I. 312	Barilla	I. 181
Bánatos	I. 170	Báránycsés	I. 396	Barjám	I. 181
Bánatoskodik	I. 170	Bárányfogó	I. 876	Barka	I. 181
Banda	I. 172	Bárányhús	I. 1521	Bárka	I. 181
Bandér	I. 173	Bárányka	I. 176	Bárkabér	I. 211
Bandsal	I. 173	Bárányláb	II. 497	Barkács	I. 182
Bánik	I. 169	Báránynyelv	II. 1025	Bárkás	I. 182
Bank	I. 173	Bárányocska	I. 176	Bárkász	I. 182
Banka	I. 173	Bárányos	I. 176	Barkáz	I. 182
Bankó : krücke	II. 677	Bárányozik	I. 176	Barkó	I. 182
Bankó : bankospiel	I. 173	Bárányugrás	III. 843	Barkóca	I. 182
Bánkódás	I. 170	Bárányűröm	III. 900	Barkócafa	I. 733
Bánkodik	I. 170	Barasz	I. 175	Barlang	I. 182
Bankós : mil einer krücke versehen	I. 173, II. 677	Barát	I. 176	Barlangbéli	I. 182
Bankrot	I. 173	Barátasszony	I. 130	Barlangocska	I. 182
Bánol	I. 171	Barátesuklya	I. 465	Barlangos	I. 182
Bánom-bánom	I. 169	Barát feje	I. 957	Barmocska	I. 184
Bánság	I. 172	Barátház	I. 1365	Barmos	I. 184
Bánt	I. 171	Baráti	I. 178	Barna	I. 182
Bántalom	I. 171	Baráti szerzel	III. 209	Barnapiros szín	III. 250
Bántás	I. 171	Barátkápa	II. 107	Barnás	I. 182
Bántat	I. 171	Barátkozás	I. 179	Barna szín	III. 277
Bántatlan	I. 172	Barátkozik	I. 178	Barnl.	I. 183
Bántódás	I. 172	Barátmony	II. 868	Báró	I. 183
Bántódik	I. 172	Barátmonyfű	I. 1018	Barom	I. 183
Bántogalás	I. 172	Barátnő	II. 990	Baromállás	I. 74
Bántogat	I. 172	Barátoeska	I. 179	Baromállat	I. 77
Bántóul	I. 172	Barátos	I. 179	Baromálló hely	I. 1392
Bántóságos	I. 172	Barátparéj	II. 1233	Barombeli	I. 183
Banya	I. 173	Barátruha	II. 1479	Barombélnézés	II. 983
Bányai	I. 174	Barátság	I. 179	Baromelhajtás	I. 1263
Bányai só	II. 1583	Barátságos	I. 180	Baromelhajtó	I. 1263
Bányás	I. 174	Barátságos levél	II. 599	Baromelő föld	I. 985
		Barátságtagalanság	I. 180	Baromembér	I. 626
		Barátszín	III. 247	Baromfi	I. 842

Baromgyógyító	I. 1171	Bátorkodtat	I. 187	Behámol	I. 168
Baromhajtó malom	II. 675	Bátorkodik	I. 187	Beheszél	I. 220
Baromi	I. 184	Bátoron	I. 188	Bébic	I. 190
Baromkergető bogár	I. 261	Bátorság	I. 187	Behoecsát	I. 254
Baromkóst	II. 375	Bátorságos	I. 187	Behoecsálás	I. 254
Baromlopó	II. 627	Bátorságosít	I. 188	Béhor	I. 228
Barommaró bogár	I. 261	Bátorságtalan	I. 188	Beborít	I. 287
Baromnyáj	II. 1001	Bátor szívű	III. 265	Beborítás	I. 287
Baromól	II. 1107	Bátortalan	I. 188	Beborítogál	I. 288
Baromorvos	II. 1142	Bátortalanság	I. 188	Beborítkozik	I. 288
Baromorvosló	II. 1142	Bátortalan szív	III. 265	Beboronál	I. 291
Baromostobán	II. 1144	Bátorul	I. 188	Beboronálás	I. 291
Baromölő fű	I. 1018	Bátran	I. 188	Beborul	I. 289
Baromörző	II. 1184	Bátron	I. 188	Bebotlik	I. 300
Barompásztor	II. 1245	Bátor	I. 186	Bebotol	I. 300
Barompásztorság	II. 1245	Bátya	I. 189	Bebőröz	I. 313
Barompokróc	II. 1306	Bátyácska	I. 189	Bebőrözik	I. 313
Baromság	I. 184	Bátyai	I. 189	Behűjdosik	I. 323
Baromtartás	III. 473	Bátyaság	I. 189	Bebujik	I. 321
Baromtartó	III. 476	Batykó	I. 189	Bebujtat	I. 324
Baromvásár	III. 1027	Batykóság	I. 189	Beburkondozik	I. 289
Barona	I. 291	Báttya	I. 189	Bébzonár	I. 190
Báróság	I. 183	Bául	I. 167	Bécs	I. 190
Barroka	II. 1240	Bávázkodik	I. 167	Bécs	I. 194
Bartos	I. 184	Bávol	I. 167	Bécsap	I. 379
Barsalikom	I. 190	Bávos	I. 160	Bécsedelém	I. 191
Bársony	I. 184	Bavul, bávul	I. 167	Bécsedelmes	I. 191
Bársonyfészték	I. 835	Bazilikus	I. 190	Becséppent	I. 409
Bársonyfestő csiga	I. 420	Bazilikuskigyó	II. 304	Becsérget	I. 413
Bársonyfestő nedvesség	II. 940	Bazsalikom	I. 190	Bécsés	I. 191
Bársonymetsző	II. 802	Bazsalikomfű	I. 1018	Bécsi fű	I. 1018
Bársonyos	I. 184	Be: wie	I. 190	Becsillámlik	I. 428
Bársonyszép	III. 185	Be, bé: hinein	I. 203	Becsinál	I. 432
Bársonyszín	III. 247	Beábráz	I. 4	Becsinálás	I. 432
Bársonyszínű	III. 247	Bead	I. 9	Bécsi reték	II. 1427
Bársonyszoknya	III. 289	Beadás	I. 10	Bécsmérz	I. 191
Bársonyvirág	III. 1190	Beajánl	I. 33	Bécső	I. 194
Basa	I. 184	Beakad	I. 35	Bécsstelen	I. 191
Basarózsa	II. 1469	Beálarcoz	I. 116	Bécsstelenödik	I. 191
Basilikom	I. 190	Bealkonyodás	t. 59	Bécsstelenít	I. 191
Bassa	I. 184	Bealkonyodik	I. 59	Bécsstelenítés	I. 191
Básta szekere	III. 132	Bealkot	I. 64	Bécsstelenküdik	I. 191
Bástya	I. 185	Beáll	I. 68	Bécsstelenység	I. 191
Bástyás	I. 185	Beállat	I. 75	Bécsstelenül	I. 192
Bástyáz	I. 185	Beállít	I. 79	Becsuk	I. 464
Bástyázás	I. 185	Beállítás	I. 79	Becsús	I. 467
Bat	I. 298	Beapad	I. 98	Becsúszdogál	I. 469
Batalion	I. 185	Beavat	I. 115	Becsúsz-mász	II. 705
Batka	I. 186	Bcárkol	I. 121	Becsúsztat	I. 470
Batkácska	I. 186	Beármol	I. 361	Bécsü: hülsenfrucht	I. 194
Bató	I. 186	Beárnyékoz	I. 120	Bécsü: wert	I. 190
Batog	I. 155	Beárt	I. 124	Bécsü: getreidemass	I. 195
Batok, bátok	I. 155	Beáru	I. 107	Bécsül	I. 192
Bátor: wohlan	I. 188	Beás	I. 125	Bécsülés	I. 193
Bátor: kühn	I. 186	Beavat	I. 139	Bécsület	I. 193
Bátorít	I. 186	Beavik	I. 138	Bécsületés	I. 193
Bátorítás	I. 186	Beázik	I. 149	Bécsületésen	I. 193
Bátorkodás	I. 187	Beballag	I. 165	Bécsületesség	I. 194
Bátorkodik	I. 186	Bebalzsamoz	I. 167	Bécsületlen	I. 194

Bécsületlenség	I. 194	Befeledés	I. 811	Begazoz	I. 1070
Bécsületlenül	I. 194	Befellegésődik	I. 814	Bégés	I. 195
Bécsülhetetlen	I. 193	Befellegzik	I. 814	Béget	I. 195
Bécsülő	I. 194	Befér	I. 823	Bégetés	I. 195
Bécsülő szeretet	III. 223	Beférhetőség	I. 823	Béglerbég	I. 195
Bécsületlen	I. 194	Beférközlik	I. 824	Begombol	I. 1095
Bécsültet	I. 194	Beférközlet	I. 825	Begombolyít	I. 1096
Bécsüs : nicht proletar	I. 194	Befértet	I. 825	Bégy	I. 195
Bécsüs : würdig	I. 191	Befértőztet	I. 832	Begyak	I. 1133
Bécsütlen	I. 194	Befést	I. 834	Begyakdos	I. 1134
Bécsütlenség	I. 194	Befeszít	I. 838	Begyöpél	I. 1161
Bedagaszul	I. 541	Befészkelődik	I. 837	Begyöpésül	I. 1161
Bedelium	I. 195	Beflastromoz	I. 861	Begyöpül	I. 1161
Bedéskáz	I. 499	Befog	I. 868	Begyermékszaroz	III. 83
Bédnár	I. 259	Befogad	I. 881	Bégyés	I. 196
Bedobol	I. 513	Befogadás	I. 881	Bégyésen	I. 196
Bedöl	I. 529	Befogadatlan	I. 881	Bégyeszt	I. 196
Bedug	I. 540	Befogadó	I. 881	Bégyeszt	I. 196
Bedugás	I. 540	Befoganszik	I. 887	Begyűjt	I. 1194
Bedugaszol	I. 541	Befogás	I. 868	Begyűjt	I. 1200
Bedugaszt	I. 541	Befogható	I. 868	Begyül	I. 1203
Bedugasztal	I. 541	Befoglal	I. 889	Begyülekezik	I. 1205
Bedugaszul	I. 541	Befoglalás	I. 889	Beh, béh	I. 190
Bedugdos	I. 542	Befogó	I. 868	Behág	I. 1234
Bedugó	I. 540	Befold	I. 904	Behajít	I. 1253
Bedugódik	I. 542	Befoly	I. 908	Behajókáz	I. 1257
Bedugogat	I. 542	Befolyás	I. 908	Behajol	I. 1258
Bedugul	I. 542	Befolytat	I. 916	Behajt	I. 1263
Bedugulás	I. 542	Befon	I. 916	Behall	I. 1284
Beég	I. 222	Befonnyaszt	I. 922	Behálól	I. 1292
Beéget	I. 561	Beforrad	I. 944	Behány	I. 1309
Beejt	I. 587	Beföd	I. 968	Behártyásul	I. 1335
Beelegyődik	I. 605	Befödelez	I. 970	Behat	I. 1351
Beenyészik	I. 645	Befödés	I. 969	Behatalmazik	I. 1355
Beér	I. 657	Befödetlen	I. 969	Behatás	I. 1351
Beered	I. 667	Befödöz	I. 971	Behatható	I. 1355
Beereszködik	I. 671	Befödözget	I. 972	Behatik	I. 1351
Beereszt	I. 669	Befödözik	I. 972	Beható	I. 1351
Beeresztés	I. 669	Befökötöz	II. 434	Behavaz	I. 1462
Beérközlik	I. 660	Befú	I. 996	Beházasodik	I. 1376
Beesött	I. 696	Befúr	I. 1002	Beheged	I. 1383
Beesik	I. 696	Befut	I. 1008	Behéjaz, behéjaz	I. 1389
Beesküszik	I. 691	Befutamik	I. 1010	Behéjazás : incrustatio	I. 1389
Beesküttet	I. 693	Befütal	I. 997	Behéjazás : überdachung	I. 1389
Beestülődik	I. 705	Befúvás	I. 996	Behelyheztet	I. 1403
Beész	I. 710	Befüggeszt	I. 1035	Beheverődik	I. 1416
Beevez	I. 722	Befül	I. 1040	Beheverészik	I. 1416
Befuggat	I. 757	Befüt	I. 1041	Behí	I. 1418
Befagy	I. 747	Befüz	I. 1048	Behiméz	I. 1431
Befakaszt	I. 756	Beg	I. 190	Behinárlik	I. 1434
Befal	I. 759	Bég : türkischer edelmann	I. 195	Behint	I. 1433
Befalat	I. 759	Bég : blöcken	I. 195	Behirdet	I. 1438
Befarkall	I. 771	Begányol	I. 1061	Behivat	I. 1420
Befödött tornác	III. 712	Begárgyáz	I. 1065	Behizelkődik	I. 1461
Befödöz	I. 971	Begátol	I. 1067	Behódol	I. 1464
Befejérít	I. 786	Begazol	I. 1070	Behódoltat	I. 1465
Befejez	I. 963	Begázol	I. 1076	Behódoltatás	I. 1465
Befejezés	I. 963	Begázolódik	I. 1076	Behomályosít	I. 1478
Befeled	I. 811	Begazosít	I. 1070	Behomályosodik	I. 1478

Behomályoz	I. 1479	Békaliliom	II. 610	Bekiván	II. 319
Behomlít	I. 1479	Bekandikálás	II. 96	Békkenő	I. 308
Behomorult	I. 1481	Békanép	II. 965	Békló	I. 200
Behord	I. 1484	Békanyál	II. 1011	Béklyó	I. 200
Behordás	I. 1485	Bekap	II. 201	Béklyós	I. 200
Behordozkodás	I. 1488	Bekapál	II. 106	Békó	I. 200
Behordozkodik	I. 1488	Bekapálás	II. 106	Békolás	I. 200
Behordozóskodik	I. 1489	Bekapesol	II. 111	Békólat	I. 200
Behorgad	I. 1491	Bekárpítóz	II. 133	Bekomméndál	II. 338
Behorpad	I. 1494	Békasó	II. 1583	Bekoppant	II. 354
Behorpaszt	I. 1494	Békaszó	III. 271	Bekormoz	II. 369
Behoz	I. 1500	Békatekénő	III. 523	Bekorosmál	II. 370
Behozatal	I. 1501	Békavirág	III. 1190	Békóz	I. 200
Behörpent	I. 1508	Béke	I. 197	Beköltözés	II. 174
Behúny	I. 1514	Békebirság	I. 240	Beköltözik	II. 174
Behúnyik	I. 1515	Bekel	II. 160	Beköpenyegéz	II. 408
Behúnyódik	I. 1516	Békélhetetlen	I. 198	Beköppölyöz	II. 409
Beidéz	I. 1534	Békélkedik	I. 198	Beköszön	II. 419
Beigazít	I. 1550	Békéll	I. 197	Beköszönt	II. 420
Beigazodik	I. 1551	Békéllés	I. 198	Beköszöntés	II. 420
Beiható	I. 1629	Békéletlenség	I. 198	Beköt	II. 423
Beihl	I. 1560	Békéllik	I. 197	Bekötelez	II. 430
Beihlet	I. 1560	Békéllkédés	I. 198	Bekötés	II. 424
Beiktat	I. 1564	Békéllődés	I. 198	Bekötetlen	II. 424
Beiktatás	I. 1564	Békéltet	I. 199	Bekötődik	II. 435
Beiktató pénz	II. 1269	Békéltetés	I. 199	Bekötöz	II. 436
Beillik	I. 1566	Békéltető	I. 199	Beköttet	II. 438
Beindítás	I. 1581	Beken	II. 189	Beközelget	II. 458
Beindul	I. 1583	Bekér	II. 212	Bekulesol	II. 466
Beint	I. 1594	Bekéredzik	II. 213	Bekulesolódik	II. 467
Beir	I. 1599	Bekeréng	II. 226	Beknllog	II. 468
Beiramodik	I. 1606	Bekéretézik	II. 215	Beküld	II. 483
Beirás	I. 1599	Bekerít	II. 237	Beküldél	II. 483
Beirat	I. 1602	Bekertél	II. 246	Beküldet	II. 484
Beiratás	I. 1603	Bekertelés	II. 246	Bekürtöl	II. 490
Beiszik	I. 1628	Bekerül	II. 239	Bél	I. 200
Beivódik	I. 1634	Bekerültet	II. 241	Belak	II. 510
Beizen	I. 1650	Békés, békes	I. 199	Belakatot	II. 514
Bejár	II. 9	Békesség	I. 199	Bélbontó	I. 279
Bejáró	II. 9	Békességbontó	I. 279	Bélcz	I. 309
Bejáró út	III. 870	Békességjárás	II. 15	Béles	I. 309
Bejárulható	II. 21	Békesség	I. 199	Bélda	II. 1261
Bejegyz	II. 31	Békességés	I. 199	Béldészka	I. 498
Bejelünt	II. 38	Békességés szenvedés	III. 180	Bele, belé	I. 203
Bejó	II. 56	Békességés volta	III. 963	Beleagg	I. 22
Bejődögel	II. 59	Békességészürzés	III. 207	Beleakad	I. 35
Bejövés	II. 56	Békességészürző vessző	III. 1125	Beléakadálykodik	I. 36
Bejövet	II. 56	Bekeszkenődik	II. 267	Beléakaszt	I. 38
Bejövétel	II. 56	Bekeszkenőzik	I. 200	Beléakasztal	I. 39
Bejt	I. 307	Békételen	I. 200	Belebeszél	I. 220
Bejut	II. 67	Békételenség	I. 200	Belébocsát	I. 254
Béka	I. 196	Békételenül	I. 200	Belébojtorodik	I. 265
Békafű	I. 1018	Békétlen	I. 200	Belébfög	I. 307
Békakakogás	II. 80	Békétlenség	I. 200	Belebög	I. 303
Békakolbákol	II. 81	Bekever	II. 278	Belébujik	I. 321
Békakő	II. 385	Bekeverődik	II. 279	Belecsöpögetés	I. 408
Bekakucsol	II. 81	Bekeverődik	II. 279	Belecsöpögtet	I. 408
Békalen	II. 574	Bekeverődzik	II. 280	Belecsomóz	I. 449
Békalcense	II. 574	Bekisért	II. 316	Beledug	I. 540

Beleelegyít	I. 608	Belerakodik	II. 1366	Belop	II. 62
Beléereszt	I. 669	Bélés	I. 201	Belopódzik	II. 62
Beléésik	I. 696	Bélés	I. 202	Belő	II. 63
Belefojlódik	I. 900	Bélüske	I. 202	Belől	I. 20
Beléfű	I. 996	Belésleg-belé	I. 204	Belőlvaló	I. 206, III. 95
Beléfűr	I. 1002	Belesuppan	II. 1613	Belőtét	II. 63
Belegarázdálkodik	I. 1064	Belesül	II. 1617	Belövöldöz	II. 63
Belegázol	I. 1076	Belesülyed	II. 1622	Bélpoklos	II. 130
Bélőget	I. 208	Belesüllyeszti	II. 1623	Bélpokol	II. 130
Bélőgetés	I. 208	Belesüt	II. 1619	Bélrágás	II. 135
Belegyít	I. 606	Belészakad	III. 26	Belső, belső	I. 20
Belegyömöszöl	I. 1184	Belészáll	III. 51	Belső betegség	I. 23
Beléhagy	I. 1239	Belészögez	III. 114	Belsőbbvaló	I. 20
Beléhal	I. 1267	Beleszokik	III. 285	Belsőségösen	I. 20
Beléharap	I. 1325	Beleszól	III. 275	Belső szózat	III. 28
Bélhüll	II. 562	Beleszólás	III. 275	Belső tanács	III. 41
Beléhint	I. 1433	Belészökellik	III. 326	Belső titkos tanács	III. 41
Beleiktet	I. 1564	Belétakar	III. 382	Bélszű	III. 24
Belekap	II. 101	Belétéddögöl	III. 623	Bélszűpécésénye	II. 125
Belekever	II. 278	Belétekint	III. 517	Béltekerő	III. 51
Belekeverődik	II. 279	Belétekintés	III. 517	Belül	I. 20
Belekötelez	II. 430	Beletér	III. 568	Bélya	I. 20
Belekötelezés	II. 430	Belétűsz	III. 616	Bélyég	I. 20
Belekötélődzik	II. 436	Belétoly	III. 695	Bélyégés	I. 20
Belékulcsol	II. 466	Belétoszogat	III. 702	Bélyégész	I. 20
Bélül	I. 202	Beletölt	III. 542	Bélyégészés	I. 21
Bélülhüll	II. 562	Beletör	III. 744	Bélyégsütő	II. 162
Bélülő	II. 630	Beletörök	III. 748	Bélyégütő	III. 91
Belelepik	II. 579	Belétövik	III. 771	Bélyégvas	III. 102
Bélemetsz	II. 800	Beleüt	III. 905	Bélyégző vas	III. 102
Bélén: bilsenkraut	I. 208	Beleütközik	III. 909	Bemakol	II. 69
Bélén: auerochs	I. 310	Belever	III. 1060	Bemárt	II. 69
Béléncs	I. 229	Beléverődök	III. 1065	Bemász	II. 70
Bélénd: bilsenkraut	I. 208	Beleverekedik	III. 1066	Bemászdögöl	II. 70
Bélénd: auerochs	I. 310	Belevés	III. 1082	Bemászkál	II. 70
Béléndös	I. 208	Belevesz	III. 1084	Bemázol	II. 71
Béléndösség	I. 208	Beleveszt	III. 1095	Bemázolás	II. 71
Béléndösül	I. 208	Belevet	III. 1137	Bémbél	I. 31
Béléndezés	I. 208	Belezabáll	III. 1258	Bemén	II. 74
Béléndézkedik	I. 209	Belezáról	III. 1269	Bemündögel	II. 74
Béléndfű	I. 1018	Belézavar	III. 1274	Beműnés	II. 74
Béléndfüves	I. 1018	Bélözna	I. 209	Beműnet	II. 74
Béléndmagolaj	II. 1107	Bélfájás	I. 751	Beműnetel	II. 74
Belenüzm	II. 960	Bélfájó	I. 753	Bemerít	II. 77
Belényom	II. 1052	Bélfonál	I. 917	Bemerül	II. 77
Beléolt	II. 1116	Bélfájó	I. 753	Bemeszel	II. 79
Beléoltás	II. 1116	Belincs	I. 229	Bemetsz	II. 80
Beléolvaszt	II. 1119	Belind	I. 310	Bemoeskol	II. 84
Beléöl	II. 1173	Beljebb	I. 204	Bemoeskolódik	II. 84
Belep	II. 576	Bélkerék	II. 221	Bemoeskonadás	II. 84
Belepéd	II. 576	Béllantorna	II. 522	Bemoeskosodik	II. 84
Belepédöz	II. 577	Bélleg	I. 209	Bemohozik	II. 85
Belepédik	II. 577	Béllül	I. 202	Bemond	II. 86
Belepédz	II. 578	Béllült süveg	II. 1627	Bemutat	II. 89
Belépés	II. 579	Béllés	I. 202	Bemutatás	II. 89
Belepeszt	II. 579	Béllésés	I. 203	Ben	I. 20
Belepüz	II. 578	Bélletlen	I. 203	Béna	I. 21
Belépik	II. 579	Béllütt	I. 203	Bénaság	I. 21
Belérágad	II. 1354	Belobbant	II. 619	Benéz	II. 97

Béng	I. 210	Bepécsétél	II. 1257	Bérena	I. 291
Béngge	I. 210	Bepécsétlés	II. 1258	Berëndél	II. 1408
Bénit	I. 210	Bepérdül	II. 1275	Berenice üstöke	III. 902
Bénítás	I. 210	Bepókál	II. 1304	Börünza	I. 314
Bénn	I. 206	Bepókbálóz	I. 1291	Beröpül	II. 1415
Bénná, bénná	I. 210	Bepokrócozás	II. 1306	Bérés	I. 211
Bénned	I. 208	Bepólál	II. 1306	Bérés ház	I. 1365
Bénneszül	III. 351	Bepóláz	II. 1307	Bérés legény	II. 558
Bénnetök	I. 208	Bepólikál	II. 1307	Bérés munka	II. 893
Bénnetöket	I. 208	Bepolkáz	II. 1304	Bérés munkás	II. 896
Bénneterem	III. 590	Beponyváz	II. 1312	Bérés pásztor	II. 1245
Bénnött	I. 208	Bepökés	II. 1324	Bérés szállás	III. 55
Bénnevaló	III. 950	Bepuskáz	II. 1341	Bérés szolgál	III. 291
Bénnevan	III. 940	Bér, hér: leder	I. 311	Béréta	I. 214
Bénnevesz	III. 1084	Bér: preis	I. 210	Bérétra, bérétra	I. 214
Bénnlakik	II. 509	Beragad	II. 1354	Bérétrás	I. 214
Bénnröked	II. 1392	Beragaszt	II. 1357	Beretrom	I. 214
Bénnkül	II. 1617	Berajszol	II. 1360	Béretva	I. 214
Bénnkül	II. 1619	Berak	II. 1363	Béretvakés	II. 247
Bénnszakajt	III. 33	Berakodik	II. 1366	Béretvakó	II. 385
Bénntilt	III. 664	Berakos	II. 1367	Béretvál	I. 214
Bénntiltás	III. 664	Berakoskodik	II. 1367	Béretváldogál	I. 215
Bénnünk	III. 208	Beráncol	II. 1369	Béretválozik	I. 215
Bénnünket	III. 208	Beránt: rösten	II. 1373	Bergamot	I. 215
Bénnvan	III. 940	Beránt: einziehen	II. 1371	Bergmestér	II. 787
Béő	II. 994	Bérheadás	I. 14	Bérhe	I. 215
Béőül	I. 210	Berbécs	I. 212	Beringezia	I. 215
Béőulás	I. 210	Berbécsbús	I. 1521	Berke	I. 240
Béőyalaz	II. 1012	Bérbégés	I. 212	Bérke	I. 215
Béőyargal	II. 1015	Bérbéence	I. 213	Berkénye	I. 215
Béőyel	II. 1021	Bérbételés	I. 212	Berkés	I. 214
Béőyer	II. 1029	Bérhitél, bérbitél	I. 212	Bérkézik	I. 215
Béőyom	II. 1052	Bérbitelés	I. 212	Berkinye	I. 215
Béőyomás	II. 1052	Bérec	I. 213	Bérmál	I. 216
Béőyomorodik	II. 1069	Bércs	I. 213	Bérmálás	I. 216
Béőyomot	II. 1059	Bérdó	I. 213	Bérmálkozik	I. 216
Béőyomotik	II. 1060	Bérécske	I. 211	Berohan	II. 1446
Béőyomtat	II. 1061	Bérog: hain	I. 213	Berohanás	II. 1446
Béőyújt	II. 1082	Bérog: rinde	I. 213	Beromlik	II. 1453
Béőyúl	II. 1084	Bérogtetl	I. 213	Beromol	II. 1453
Béőlt	II. 1116	Berék	I. 213	Beront	II. 1456
Béőltás	II. 1116	Beréked	II. 1391	Berostélyoz	II. 1464
Béőltogat	II. 1117	Berékedés	II. 1392	Berögzik	II. 1471
Béőlvad	II. 1118	Berékedöz	II. 1393	Berök	I. 334
Béőmol	II. 1124	Berékedözés	II. 1393	Beröpös	II. 1413
Béőrozkodik	II. 1129	Berékejt	II. 1393	Bérsén	I. 216
Béőklel	II. 1168	Berekénye	I. 215	Bért vevő	III. 1124
Béőlel	II. 1172	Berekényefa	I. 733	Bértén	I. 313
Béőltődik	II. 1176	Berékés	I. 214	Bértű	I. 313
Béőltözik	II. 1176	Berékeszkedik	II. 1394	Berüg	II. 1476
Béőnt	II. 1179	Berékeszt	II. 1395	Berugaszkodik	II. 1477
Béőntés	II. 1179	Berékesztés	II. 1395	Berusnyít	II. 1483
Béőntet	II. 1181	Berékesztő	II. 1395	Berútít	II. 1484
Béőntetik	II. 1206	Berékesztődik	II. 1397	Berútítás	II. 1484
Béőtlik	II. 1205	Berekinye	I. 215	Bérvéng	I. 216
Béővedz	II. 1208	Berekona	I. 215	Bérvéngftt	I. 1018
Béővedzik	II. 1208	Berekonya	I. 215	Bérving	I. 216
Bépádiméntomoz	II. 1213	Bérel: füttern	I. 202	Bérvéngkédés	I. 216
Bépárkányoz	II. 1239	Bérel: mieten	I. 211	Bérvéngkédik	I. 216

Bérseszt	I. 216	Beszegődik	III. 111	Betapaszt	III. 43
Bérszöny	I. 216	Beszegődtetés	III. 112	Betársalkodás	III. 43
Bérszönyöz	I. 217	Beszegődség	III. 111	Betaszít	III. 70
Besáncol	II. 1503	Beszéldögél	I. 221	Betataroz	III. 49
Besároz	II. 1511	Beszélget	I. 222	Betatarozás	III. 49
Besavanyít	II. 1525	Beszélgetés	I. 222	Beteg	I. 23
Bese	I. 217	Beszélgető	I. 222	Beteg ágy	I. 5
Besegít	II. 1536	Beszélhető	I. 222	Betegágyas	I. 5
Besététédik	II. 1560	Beszéll	I. 219	Betegődik	I. 23
Besététít	II. 1561	Beszéllés	I. 221	Betegőn	I. 23
Besététül	II. 1562	Beszéllésűcske	I. 221	Betegős	I. 23
Besététülés	II. 1562	Beszélléske	I. 221	Betegősüdik	I. 23
Bésgyeség	I. 217	Beszéllés	I. 221	Betegősít	I. 23
Besiet	II. 1565	Beszéllő	I. 222	Betegüsködés	I. 23
Béslia	I. 217	Beszentül	III. 174	Betegüsködik	I. 23
Besóz	II. 1584	Beszennyez	III. 184	Betegösül	I. 23
Besózás	II. 1584	Beszűröz	III. 203	Betegüszik	I. 23
Béső	II. 206	Beszűrkesztetés	III. 213	Beteg ház	I. 130
Besötétöl	II. 1561	Beszés	I. 222	Betegít	I. 23
Besövényöz	II. 1601	Beszi	III. 231	Betekkenés	II. 19
Büste	I. 217	Beszill	I. 219	Betegl	I. 23
Büstekura	II. 474	Beszínöl	III. 253	Beteglik	I. 23
Büstia	I. 217	Beszínlés	III. 252	Betegség	I. 23
Büstya	I. 217	Beszít	III. 260	Betegséghez látó	II. 5
Büstye	I. 217	Beszitat	III. 232	Betegszik	I. 23
Besudamlik	II. 1605	Beszivárokodik	III. 233	Betegül	I. 23
Besug	II. 1606	Beszivárkozik	III. 233	Betek	I. 23
Besugall	II. 1606	Beszivárog	III. 234	Beteker	III. 53
Besúgat	II. 1607	Beszivat	III. 232	Betekerődik	III. 53
Besuhan	II. 1608	Beszoktat	III. 288	Betekerget	III. 53
Besüllyed	II. 1622	Beszolgál	III. 293	Betekerkezés	III. 53
Besüllyeszt	II. 1623	Beszolgáltat	III. 296	Betekint	III. 53
Besüllyeszthetetlen	II. 1623	Beszolgáltatás	III. 296	Betekintél	III. 53
Beszádoz	III. 19	Beszolgáltató	III. 297	Betel	III. 53
Beszáguld	III. 16	Beszólit	III. 279	Betelés	III. 53
Beszalad	III. 46	Beszop	III. 306	Betelik	III. 53
Beszáll	III. 50	Beszoppant	III. 307	Betelhetetlen	III. 53
Beszállankozik	III. 54	Beszorit	III. 312	Betelhetetlenül	III. 53
Beszállít	III. 57	Beszorul	III. 317	Beteljesedés	III. 53
Beszámlál	III. 67	Beszorulás	III. 317	Beteljesedik	III. 53
Beszánt	III. 77	Besző	III. 319	Beteljesít	III. 53
Beszárad	III. 86	Beszökös	III. 325	Beteljesítés	III. 53
Beszármazik	III. 91	Beszökellik	III. 325	Beteljődik	III. 53
Beszároz	III. 84	Beszökik	III. 323	Betemet	III. 53
Beszéd	I. 217	Béztéreci szilva	III. 243	Béter	III. 50
Beszéd	III. 99	Beszurkod	III. 341	Beterkerít	III. 57
Beszédűcske	I. 217	Beszurkoz	III. 343	Betekesít	III. 60
Beszédülés	I. 219	Beszüret	III. 361	Betész	III. 61
Beszédős	I. 219	Betakar	III. 382	Betétet	III. 63
Beszédős	III. 99	Betakarás	III. 382	Betétetődik	III. 63
Beszédhintő	I. 1434	Betakargat	III. 384	Betetéz	III. 65
Beszéd megvonása	III. 1240	Betakarít	III. 385	Betévés	III. 61
Beszédő	III. 99	Betakarítás	III. 385	Betódul	III. 69
Beszédzsoba	III. 284	Betakaró	III. 382	Betol	III. 69
Beszédőtörlejtő	III. 761	Betakarodik	III. 386	Betoly	III. 69
Beszeg	III. 106	Betakaródik	III. 388	Bőtonika	I. 22
Beszegés	III. 106	Betakarthat	III. 388	Betorkol	III. 71
Beszégek	III. 114	Betámogat	III. 413	Bető	I. 22
Beszégek	III. 115	Betántorodik	III. 414	Betölt: erfüllen	III. 54

Betölt: erfüllt	III. 529	Bevételtéttség	III. 1113	Biggyeszt	I. 228
Betöltés	III. 542	Bevítés	III. 1113	Bijal	I. 242
Betölthetetlen	III. 542	Bevezet	III. 1162	Bihaly	I. 242
Betölthető	III. 542	Bevezető	III. 1162	Bik	I. 331
Betör	III. 744	Bevezető tudomány	III. 798	Bika	I. 228
Betöröküdik	III. 752	Bevisz	III. 1207	Bikabér	I. 211
Betörés	III. 744	Bevitel	III. 1208	Bikaborjú	I. 290
Betörík	III. 748	Bevitet	III. 1213	Bikacsék	I. 397
Betövik	III. 771	Bevivés	III. 1208	Bikacsök	I. 397
Betteg	I. 222	Bevivő levél	II. 599	Bikajegy	II. 30
Betuhad	III. 800	Bevon	III. 1236	Bikás	I. 229
Betuhaszt	III. 800	Bevonat	III. 1245	Bikász	I. 229
Betúroz	III. 809	Bevonódik	III. 1248	Bikkfa	I. 734
Bétű	I. 226	Bevonsz	III. 1250	Bikos	I. 229
Bétübeli	I. 226	Bezabáll	III. 1258	Bileg	I. 209
Bétücske	I. 226	Bezabállódik	III. 1259	Bilincs	I. 229
Betűnik	III. 817	Bezár	III. 1268	Bilincsel	I. 229
Betűnős	III. 817	Bezárkodik	III. 1269	Bilind	I. 208
Bétűöntő	II. 1181	Bezárkozik	III. 1269	Billány	I. 229
Betűr	III. 821	Bezárulás	III. 1269	Billég	I. 209
Bétűrakó	II. 1365	Bezárulat	III. 1270	Biltég	I. 229
Bétűs	I. 226	Bezáródik	III. 1270	Billéget	I. 230
Bétűvéték	III. 1158	Bezáródik	III. 1269	Billégető	I. 230
Betyár	I. 226	Bezáról	III. 1269	Billégető síp	II. 1575
Betyárság	I. 226	Bezávár	III. 1277	Billen	I. 230
Beundokít	III. 858	Bezdvár	I. 226	Billent	I. 230
Beugordik	III. 841	Bezománcol	III. 1284	Billikom	I. 230
Beuszamik	III. 865	Bezzég	I. 226	Billikum	I. 230
Beúsztat	III. 866	Bial	I. 242	Billokom	I. 230
Béü	I. 303	Bialsajt	II. 1495	Bimballós	I. 230
Beül	III. 889	Bibe	I. 227	Bimballós gyökér	I. 1181
Beültet	III. 892	Bibecs	I. 190	Bimbó	I. 230
Beüt	III. 905	Bibelődés	I. 227	Bimbócska	I. 231
Beütés	III. 905	Bibelődik	I. 227	Bimbódzik	I. 231
Beütközik	III. 909	Bibi	I. 227	Bimbós	I. 231
Beúz	III. 915	Bibic	I. 190	Bimbózás	I. 231
Bév	I. 303	Bibinüllafű	I. 1018	Bimbózik	I. 231
Bevádol	III. 925	Bibiresó	I. 227	Bín	I. 331
Bevádolás	III. 925	Bibiresós	I. 227	Bincsök	I. 231
Bevág	III. 926	Bibiresózás	I. 227	Bir: kräftig sein	I. 231
Bevágat	III. 932	Bibirkál	I. 228	Bir: lohn	I. 210
Bevagy	III. 968	Bibirkél	I. 228	Birakodik	I. 234
Beválaszt	III. 987	Biblia	I. 228	Birakozik	I. 234
Bevall	III. 1003	Biboc	I. 190	Bírál	I. 238
Bevallás	III. 1003	Bibor	I. 228	Bírálkodik	I. 239
Bevár	III. 1014	Biborbársony	I. 184	Birás	I. 235
Bevarr	III. 1019	Biborbéli	I. 228	Birbitél	I. 212
Bevéddégül	III. 1121	Biboresó	I. 227	Bircs	I. 213
Bevéhető	III. 1112	Biboros	I. 228	Birdogal	I. 235
Bevéhető	III. 1113	Biboroz	I. 228	Biretrom	I. 214
Bever	III. 1060	Biborruha	II. 1479	Birik	I. 234
Bevereküdik	III. 1066	Bicsak	I. 228	Birka	I. 240
Beverés	III. 1061	Bicska	I. 228	Birkás	I. 240
Bevész	III. 1112	Bicskia	I. 226	Birke: knospe	I. 215
Bevet	III. 1137	Bicski gyolcs	I. 1172	Birke: schaf	I. 240
Bevétel	III. 1113	Bicske	I. 226	Birkés	I. 240
Bevételség	III. 1113	Bidés	I. 330	Birkódik	I. 235
Bevetés	III. 1137	Bidős	I. 330	Birkózás	I. 235
Bevétet	III. 1123	Bies	I. 330	Birkózik	I. 235

Bíró	I. 235	Bízik	I. 243	Bizvásb	I. 250
Bírodalmas	I. 239	Bizlal	I. 244	Bizvást	I. 251
Bírodalmi pálcza	II. 1218	Bízodalmas	I. 244	Bizzéget	I. 251
Bírodalom	I. 239	Bízodalmasan	I. 244	Bobalykasaláta	II. 1500
Bírodalomtság	I. 239	Bízodalmast	I. 244	Bóbita	I. 251
Bíró háza	I. 1365	Bízodalmatlan	I. 244	Bóbitás	I. 251
Bíró képe	II. 204	Bízodalmatlanság	I. 244	Bóbitáz	I. 251
Bírólkodás	I. 239	Bízodalmatlanul	I. 244	Boboresó	I. 227
Bírólkodat	I. 239	Bízodalmazik	I. 244	Bocca	I. 259
Bírólkodik : im besitze		Bízodalom	I. 244	Bocsájt	I. 252
haben	I. 239	Bízom	I. 244	Bocsánandó	I. 251
Bírólkodik : den richter		Bízony	I. 244	Bocsánandó bűn	I. 331
spielen	I. 239	Bízonyában	I. 245	Bocsánandóképpen	I. 252
Bírótság	I. 239	Bízonyával	I. 245	Bocsánat	I. 252
Bíróskodik	I. 239	Bízonyára	I. 245	Bocsánatlan	I. 252
Bírószék	III. 125	Bízonygatás	I. 246	Bocsánatos	I. 252
Bírószó	III. 272	Bízonyít	I. 246	Bocsánik	I. 251
Bírs	I. 241	Bízonyítás	I. 246	Bocsát	I. 252
Bírság	I. 239	Bízonyítható	I. 246	Bocsátkozik	I. 256
Bírságlás	I. 240	Bízonyíthatóképpen	I. 246	Bocsáztat	I. 257
Bírságlevél	II. 599	Bízonyító	I. 246	Boeska	I. 257
Bírságló	I. 240	Bízonykodás	I. 247	Boesko	I. 312
Bírságnap	II. 926	Bízonykodik	I. 247	Boeskor	I. 257
Bírságot	I. 240	Bízony levél	II. 599	Boeskorbőr	I. 312
Bírságotlás	I. 240	Bízonyyal	I. 247	Boeskorszij	III. 239
Bírságpücsét	II. 1257	Bízonyodik	I. 247	Boeskoros	I. 257
Bírsalma	I. 80	Bízonyos	I. 247	Boeskó	I. 312
Bírsalmafa	I. 733	Bízonyosan	I. 247	Böcsó	I. 318
Bírsalmaolaj	II. 1107	Bízonyosít	I. 247	Böcsú	I. 318
Birtok	I. 240	Bízonyosképpen	I. 247	Bóda	I. 257
Bis	I. 241	Bízonyosodás	I. 248	Bódáz	I. 257
Bisalma	I. 80	Bízonyosodik	I. 248	Bödil	I. 258
Biskóta	II. 1295	Bízonyosság	I. 248	Bodnár	I. 259
Bisop	I. 241	Bízonyosságos	I. 248	Bódog	I. 268
Bisoplé	II. 549	Bízonyost	I. 248	Bódogasszony haja	I. 1249
Bisty	I. 217	Bízonyosvolta	III. 963	Bodor	I. 259
Bisziók	I. 241	Bízonyosság	I. 248	Bödorgó	I. 259
Bisziókfű	I. 1018	Bízonyosság hely	I. 1393	Bödorog	I. 259
Bitang	I. 241	Bízonyosságlevél	II. 599	Bodri	I. 259
Bitangi	I. 241	Bízonyosságos	I. 249	Bodros	I. 259
Bitangol	I. 241	Bízonyosságost	I. 249	Bodroz	I. 259
Bitangoló	I. 242	Bízonyosságletel	III. 631	Bödül	I. 258
Bitság	I. 242	Bízonyáságtévés	III. 638	Bódulás	I. 259
Bival	I. 242	Bízonyáságtévé	III. 638	Bodza	I. 259
Bivalbika	I. 229	Bízonyáságvétel	III. 1122	Bodzafa	I. 733
Bivaly	I. 242	Bízonytalan	I. 249	Bodzakása	II. 135
Bivalyborjú	I. 290	Bízonytalanít	I. 249	Boér	I. 260
Bivalyalyiga	III. 401	Bízonytalanodik	I. 249	Boérné	II. 990
Biü	I. 303	Bízonytalanlás	I. 249	Bofána	I. 260
Biüt	I. 307	Bízonytalanul	I. 249	Bofinta	I. 260
Bíz : anvertrauen	I. 242	Bízonyulás	I. 249	Bog	I. 260
Bíz : geruch	I. 334	Bízott	I. 250	Boga	I. 260
Bizakodás	I. 243	Bízotat	I. 250	Bogáckóró	II. 368
Bizakodatlanság	I. 244	Bízotás	I. 250	Bogács	I. 261
Bizakodik	I. 243	Bízotásocska	t. 250	Bogacsn	I. 163
Bizakodlat	I. 244	Bízotdogál	I. 250	Bogácsköró	II. 368
Bizál	I. 244	Bízotgat	I. 250	Bogács	I. 261
Bizás	I. 244	Bízot	I. 250	Bogár	I. 261
Bizgat	I. 251	Bízotosság	I. 250	Bogaracska	I. 262

Bogarász	I. 262	Bokorszőkő	III. 327	Bolondok süvege	II. 1627
Bogárbátú	I. 1358	Bokorugró	III. 843	Bolondos	I. 271
Bogároz	I. 262	Bokréla	I. 267	Bolondos gomba	I. 1096
Boglár	I. 262	Bokrétaéska	I. 268	Bolondoskodás	I. 271
Boglárka	I. 263	Bokrétás	I. 268	Bolondoskodik	I. 271
Boglároeska	I. 263	Bokrétáz	I. 268	Bolondoskodó	I. 271
Bogláros	I. 263	Bokros	I. 266	Bolondozás	I. 271
Bogláros öv	II. 1207	Bokrosan	I. 267	Bolondozat	I. 271
Boglárvirág	III. 1190	Bokros korsó	I. 294	Bolondozik	I. 271
Boglya	I. 263	Bokrosodás	I. 267	Bolondozlat	I. 271
Boglyácska	I. 263	Bokrosodik	I. 267	Bolondság	I. 271
Boglyas	I. 263	Bokrosul	I. 267	Bolondságos	I. 272
Bogoly	I. 156	Bokrozik	I. 267	Bolond tűz	III. 827
Bogoz	I. 261	Bol : die linke	I. 164	Bolond újj	III. 852
Bogrács	I. 263	Bol : haufe	I. 274	Bolondul	I. 272
Bogyó	I. 263	Bolcsó	I. 318	Bolondulás	I. 272
Bogyóka	I. 263	Bolesú	I. 318	Bolt : wölben	I. 273
Boha	I. 269	Bóld	I. 273	Bolt : quellen	I. 272
Bohaj	I. 263	Bolda	I. 257	Bolt : wölbung	I. 273
Bohajszűr	III. 359	Bóldít	I. 258	Boltás	I. 272
Bohó	I. 263	Boldog	I. 268	Bolthajtás	I. 1265
Bohóság	I. 264	Boldogasszony	I. 130	Bolthajtásos	I. 1265
Boj	I. 157	Boldogasszony ága	I. 19	Bolti	I. 273
Bojér	I. 260	Boldogasszony almája	I. 80	Boltoeska	I. 273
Bojnocs	I. 261	Boldogasszony fogantatása	I. 887	Boltol	I. 273
Bojnyiktáncz	III. 422	Boldogasszony hava	I. 1462	Boltos	I. 273
Bojt : ablegen	I. 264	Boldogasszony köldöke	II. 396	Boltos legény	II. 558
Bojt : schoss	I. 264	Boldogasszonyköldökefű	I. 1018	Boltos sár	II. 1576
Bojt : quellen	I. 272	Boldogasszony méntája	II. 758	Boltoz	I. 273
Bojtás	I. 264	Boldogasszony leje	III. 508	Boltozás	I. 274
Bojtorja	I. 264	Boldogasszony tövise	III. 773	Boltozat	I. 274
Bojtorján	I. 264	Boldogi anya	I. 95	Boly	I. 274
Bojtorjánkodik	I. 264	Boldogít	I. 268	Bolygás	I. 274
Bojtorjános	I. 264	Boldoglatik	I. 268	Bolygat	I. 275
Bojtorjános lapu	II. 529	Boldogság	I. 268	Bolygatag	I. 275
Bojtorkodik	I. 264	Boldogságos	I. 269	Bolygó	I. 275
Bojtorvány	I. 264	Boldogságost	I. 269	Bolygó csillag	I. 426
Bojtos	I. 264	Boldogságosul	I. 269	Bolyó	I. 274
Bojtos gyökér	I. 1181	Boldogtalan	I. 269	Bolyog	I. 274
Bojtos selyem	II. 1539	Boldogtalanít	I. 269	Bolyók	I. 274
Bojtó vessző	III. 1125	Boldogtalanítás	I. 269	Bolyókás	I. 274
Bok	I. 162	Boldogtalanításos	I. 269	Bolyókáskodik	I. 274
Boka	I. 265	Boldogtalanul	I. 269	Bolyókázás	I. 274
Bóka	I. 265	Boldogul	I. 269	Bolyókázik	I. 274
Bokaesont	I. 451	Boldul	I. 258	Bolyong	I. 276
Bokaesontocska	I. 451	Bolétagomba	I. 1096	Bolyongás	I. 276
Bokál	I. 265	Bolha	I. 269	Bolyongó	I. 276
Bokálos	I. 265	Bolhafű	I. 1019	Bombó	I. 276
Bokály	I. 265	Bolhahalál	I. 1270	Bombarda	I. 276
Bokálycsésze	I. 418	Bolhás	I. 270	Bombi	I. 276
Bokályocska	I. 265	Bolhászkodik	I. 270	Bombo	I. 230
Bokályos ház	I. 1365	Bolhaűző fű	I. 1019	Bombordol	I. 276
Bokancz, bokántz	I. 163	Bolond	I. 270	Bomladoz	I. 277
Boklyó	I. 265	Bolond fű	I. 1019	Bomia	I. 173
Bókol	I. 265	Bolond gomba	I. 1096	Bomlás	I. 277
Bókolás	I. 265	Bolondít	I. 270	Bomlik	I. 276
Bokor	I. 265	Bolondító alma	I. 80	Bomló	I. 277
Bokorból ugrott	III. 843	Bolondító fű	I. 1019	Bomlott	I. 277
Bokorpár	II. 1280	Bolondok háza	I. 1365	Bomlott forint	I. 940

Bomlottság	I. 277	Bordélyoz	I. 278	Borjúszelet	III. 137
Bomol	I. 276	Bordélyosság	I. 287	Borjúzik	I. 29
Bonaburuttya	I. 281	Bordélytartó	III. 477	Borjúztat	I. 28
Bonc	I. 280	Bordó	I. 287	Borkád	II. 70
Boncs	I. 280	Bordósíp	II. 1575	Borkoresnáros	II. 37
Bonesok	I. 280	Bordósípos	II. 1575	Borkoresoma	II. 36
Bonesokos	I. 280	Bordózik	I. 287	Borkóstoló	II. 37
Bonfordi	I. 281	Borecet	I. 556	Borkő	II. 38
Bong	I. 281	Boredény	I. 557	Borköles	II. 39
Bongor	I. 281	Borembür	I. 626	Borkőolaj	II. 110
Bongorkása	II. 135	Borférög	I. 826	Borkút	II. 47
Bont	I. 277	Borhályog	I. 1294	Borla	I. 29
Bonta	I. 281	Borház	I. 1365	Borlátogató hó	I. 146
Bontakozás	I. 279	Borhordanivaló szekér	III. 132	Borlé	II. 54
Bontakozatlanul	I. 279	Borhordó	I. 1486	Bormégissza	I. 284, I. 162
Bontakozhatatlan	I. 279	Borhűtő	I. 1529	Bornérő védér	III. 103
Bontakozik	I. 279	Bori	I. 284	Bornérték	II. 77
Bonthatatlan	I. 279	Boriható	I. 1630	Bormoslék	II. 87
Bontó	I. 279	Boristen	I. 1624	Bornőmísa	I. 163
Bontogal	I. 280	Boriszák	I. 1635	Bornőmíssa	I. 285, I. 163
Bontogatás	I. 280	Boriszákocska	I. 1635	Bornőmisszaság	I. 163
Bontogatódik	I. 280	Boriszákos	I. 1635	Bornévelő	II. 99
Bontság	I. 280	Boriszákság	I. 1635	Bornót	I. 29
Bontszol	I. 280	Borissza	I. 1630	Bornyomó	II. 105
Bor: wein	I. 281	Borít	I. 287	Bornyomó kád	II. 70
Bor: hirse	I. 285	Borital	I. 1632	Bornyomó zsák	III. 129
Borago	I. 292	Boritalos	I. 1632	Bornyók	I. 290
Boráros	I. 106	Boritás	I. 288	Boroc	I. 17
Borázda	I. 180	Boriték	I. 288	Boroecska	I. 28
Borbát	I. 285	Boritkány	I. 1633	Boróka	I. 29
Borbéli	I. 284	Boritkozik	I. 288	Borokun	I. 21
Borbély	I. 285	Boritlan	I. 1631	Borokunya	I. 21
Borbélyház	I. 1365	Boritlanság	I. 1631	Borona	I. 29
Borbélyi	I. 286	Boritó	I. 288	Boronafa	I. 73
Borbélymedénee	II. 713	Boritó tál	III. 390	Boronahajó	I. 125
Borbélymester	II. 787	Boritott kocsi	II. 329	Boronahajós	I. 125
Borbélyműhely	I. 1397	Boritott lé	II. 549	Boronál	I. 29
Borbélyolló	II. 1115	Boritott szekér	III. 132	Boronálás	I. 29
Borbélyozás	I. 286	Borittasság	I. 1634	Boronáló	I. 29
Borbélyruha	II. 1479	Borivás	I. 1634	Boronaravás	II. 144
Borbélyság	I. 286	Borivó	I. 1634	Boronesa	I. 31
Borbélyszék	III. 125	Boriz	I. 1645	Borong	I. 28
Borbélyszerszám	III. 63	Borizú	I. 1645	Borongat	I. 28
Borbélytánc	III. 423	Borizú alma	I. 80	Boros	I. 28
Borbetegség	I. 224	Borjas	I. 291	Borosán	I. 28
Borbíróság	I. 235	Borjastehén	III. 503	Boros edény	I. 557
Borbogár	I. 261	Borjazik	I. 291	Boros hordó	I. 1486
Boreégér	I. 343	Borjú	I. 290	Boros korsó	II. 37
Boresaplár	I. 386	Borjufark	I. 770	Boros kömény	II. 397
Boresiszár	I. 469	Borjűfűl	I. 1039	Boros kulcsár	II. 46
Borda	I. 286	Borjűhús	I. 1521	Boros leves	II. 55
Bordély	I. 286	Borjűkép	II. 204	Borosodik	I. 28
Bordélybéli	I. 287	Borjűláb	II. 497	Boros palack	II. 121
Bordélygazda	I. 1071	Borjűlábfü	I. 1019	Boros pinta	II. 128
Bordélyház	I. 1365	Borjűnyíró penték	II. 1267	Borosság	I. 28
Bordélyházi	I. 1365	Borjűorca	I. 117	Boros sestély	II. 155
Bordélymester	II. 787	Borjűorrűfű	I. 1019	Boros szálló	III. 32
Bordélyos	I. 287	Borjűs	I. 291	Borosta	I. 29
Bordélyoskodik	I. 287	Borjűs ünő	III. 896	Boros tök	III. 73

Boros tömlő	III. 740	Borulás	I. 290	Bót : gewölb	I. 273
Borostya	I. 292	Borvető	III. 1155	Botkó	I. 313
Borostyán	I. 292	Borvető hó	I. 1463	Botkós	I. 319
Borostyánfa	I. 734	Borz	I. 294	Botlakozik	I. 300
Borostyánfenyő	I. 822	Borza : hollunder	I. 259	Botlás	I. 300
Borostyánfű	I. 1019	Borza : brinsenkäs	I. 314	Botlé	II. 549
Borostyánkóró	II. 368	Borzad	I. 295	Botlékony	I. 300
Borostyánkoszorú	II. 378	Borzadoz	I. 295	Botlik	I. 299
Borostyánkoszorúcska	II. 378	Borzafa	I. 733	Botló	I. 300
Borostyánkoszorús	II. 378	Borzagomba	I. 1096	Botló Ió	II. 613
Borostyánolaj	II. 1107	Borzás	I. 295	Botocska	I. 299
Borostyános	I. 292	Borzaszt	I. 295	Botol	I. 299
Borostyánszőllő	III. 329	Borzasztó	I. 295	Botolás : das prügeln	I. 299
Borostyánviselő	III. 1203	Borzaturó	III. 812	Botolás : das beschneiden	I. 302
Boros üveg	III. 912	Borzogat	I. 296	Botor	I. 300
Borotva	I. 214	Borzásák	I. 1298	Botoris	I. 300
Borotvaköszörűs	II. 421	Boszankodik	I. 296	Botorkál	I. 300
Borotvál	I. 214	Boszjunkodik	I. 296	Botorkálódik	I. 300
Borotvátatlan	I. 214	Boszniai kasza	II. 137	Botorkázás	I. 301
Borotválkozik	I. 215	Boszorkány	I. 296	Botorkázik	I. 301
Boroz	I. 285	Boszorkányasszony	I. 130	Botoros	I. 300
Borozás	I. 285	Boszorkánybába	I. 153	Botos : filzschuh	I. 302
Borozda	I. 180	Boszorkánykodat	I. 296	Botos : köpfüg	I. 302
Borözön	II. 1209	Boszorkánynomás	I. 1055	Botos legény	II. 559
Borpénz	II. 1269	Boszorkányság	I. 296	Botránkodás	I. 301
Borrágó	I. 292	Bosszongás	I. 296	Botránkozás	I. 301
Bors	I. 293	Bosszonkodás	I. 296	Botránkozik	I. 301
Borság	I. 285	Bosszonkodik	I. 296	Botránkozó	I. 301
Borséta	I. 293	Bosszont	I. 297	Botránkoztat	I. 301
Borsfa	I. 734	Bosszontás	I. 297	Botránkoztató	I. 302
Borsfű	I. 1019	Bosszontó	I. 297	Botsajt	II. 1495
Borsmalom	II. 675	Bosszú	I. 297	Botykó	I. 313
Borsó	I. 293	Bosszúállás	I. 74	Bovdug	I. 268
Borsokadalom	II. 1588	Bosszúállatlan	I. 78	Boza	I. 302
Borsol	I. 293	Bosszúálló	I. 79	Bozda	I. 302
Borsolás	I. 293	Bosszúbeszéd	I. 218	Bozdabetegség	I. 224
Borsoló	I. 293	Bosszúképpen	I. 297	Bozdulás	I. 328
Borsos	I. 293	Bosszul	I. 298	Bozfa	I. 733
Borsós	I. 294	Bosszultatlan	I. 298	Bozgat	I. 251
Borsos fű	I. 1019	Bosszuló	I. 298	Bozogány	I. 330
Borsoska	I. 293	Bosszúmondás	II. 864	Bozontos	I. 302
Borsózik	I. 294	Bosszús	I. 298	Bozonyos	I. 302
Borsószak	III. 24	Bosszúság	I. 298	Bozót	I. 302
Borsószem	III. 156	Bosszúságos	I. 298	Bozza	I. 259
Borsószemű	III. 156	Bosszúságosan	I. 298	Bozzafa	I. 733
Borsotolás	II. 1499	Bosszúságtétel	III. 631	Bozzasér	II. 1544
Borsöprű	II. 1600	Bosszúságtétemény	III. 636	Bő : ochsenstimme	I. 302
Borstörő	III. 756	Bosszúságtétvő	III. 638	Bő : reich	I. 303
Borszag	III. 14	Bosszúskodik	I. 298	Böcör	I. 306
Borszédő	III. 103	Bosszúsul	I. 298	Böcs : wert	I. 190
Borsesz	III. 231	Bosszútétel	II. 631	Böcs : weise	I. 309
Borszin	III. 247	Bosszútétemény	II. 636	Böcső : hülsenfrucht	I. 194
Borszűrés	III. 360	Bosszútétvő	III. 638	Böcső : wiege	I. 310
Borszűrő kosár	II. 374	Bosszúűzés	III. 917	Bödönke	I. 306
Bortartó edény	III. 476	Bosszúűző	III. 918	Bödül	I. 302
Bortartó pince	III. 476	Bosszúvállás	III. 1002	Böffent	I. 306
Bortöltő	III. 545	Boszunkodik	I. 296	Böffentés	I. 306
Bortömlő	III. 740	Bot : stock	I. 298	Böfög	I. 307
Borul	I. 289	Bot ?	I. 299	Böfögdögél	I. 307

Bőfőgés	I. 307	Bölcsözlet	I. 310	Börtarisznya	III. 447
Bőfőgő	I. 307	Bölcsű	I. 310	Börtáska	III. 490
Bőg	I. 303	Bölcsvolta	III. 964	Börtök	III. 694
Bőgdögél	I. 303	Bölény : auerochs	I. 310	Börlön	I. 313
Bőgés	I. 303	Bölény : bimsenstein	I. 311	Börtönház	I. 1365
Bőget	I. 303	Böliny : auerochs	I. 310	Börtü	I. 313
Bőgetés	I. 303	Böliny : bimsenstein	I. 311	Börtüs	I. 313
Bőgető madár	II. 647	Bölömbika	I. 229	Börü	I. 331
Bögöly	I. 307	Böllykös	I. 311	Börvödér	III. 1033
Bögre	I. 307	Bömbög	I. 311	Börveng	I. 216
Bögréeske	I. 307	Bömböl	I. 311	Börzaeskö	I. 1262
Bögy	I. 195	Bömbölés	I. 311	Börzönködik	I. 216
Böjöl	I. 330	Bömbölődik	I. 311	Börzsák	III. 1298
Böjt	I. 307	Bömbölő lánc	III. 423	Bőség	I. 303
Böjteleség	I. 596	Bő markú	II. 693	Bőségés	I. 304
Böjtelő	I. 615	Bön	I. 331	Bőségésen	I. 304
Böjtelőbő	I. 1462	Böng	I. 303	Bőségesség	I. 304
Böjtfogadó szērda	III. 217	Bönget	I. 303	Bőségést	I. 304
Böjtfő	I. 957	Böngetés	I. 303	Bösövény	I. 313
Böjtfőszērda	III. 217	Böndő	I. 311	Bő szakállú	III. 40
Böjtharmad	I. 1331	Bőpalást	II. 1217	Bő szavú	III. 271
Böjtközép	II. 459	Bőr	I. 311	Bót	I. 307
Böjtmás	II. 699	Bőralja	I. 44	Bötte	I. 313
Böjtmás hava	I. 1462	Bőraljai	I. 44	Bötketlen	I. 314
Böjtmáshó	I. 1462	Bőraljai tető	III. 656	Bötkő	I. 313
Böjtnap	II. 926	Börbély	I. 285	Bötköeske	I. 314
Böjtöl	I. 308	Börbitél	I. 212	Bötkös	I. 314
Böjtölés	I. 308	Börbönce	I. 213	Bötkös csont	I. 451
Böjlőlőesség	I. 308	Börbötülés	I. 212	Bötkösödik	I. 314
Böjtöltet	I. 308	Bőretlen	I. 313	Bő tornác	III. 712
Böjtös	I. 308	Börgyártás	I. 1153	Bötő	I. 226
Böjtre-vasra	III. 1022	Börgyártó	I. 1154	Bötü	I. 226
Böjtszegés	III. 109	Börgyűjtő	I. 1202	Bötykő	I. 313
Bök	I. 308	Börhámlás	I. 1295	Bövebbed	I. 304
Böke	I. 309	Börhe	I. 215	Bövebbedén	I. 304
Bő kezű	II. 287	Börhéjú dinnye	I. 506	Bövebbedkén	I. 304
Bőkezűség	II. 287	Börke	I. 215	Bövecske	I. 304
Bökken	I. 308	Börkeszlyű	II. 267	Bövedke	I. 304
Bökkenés	I. 308	Börkorsó	II. 372	Bövelkédés	I. 304
Bökkenő	I. 308	Börmérő védér	III. 1033	Bövelködik	I. 304
Bökkenős	I. 309	Börstor	II. 1145	Böven	I. 305
Bökög	I. 309	Böröeske	I. 313	Böven folyó	I. 911
Bökögés	I. 309	Börök	I. 334	Böven szőlő	III. 280
Böles	I. 309	Böröny szilva	III. 243	Böves	I. 305
Bölesek saruja	II. 1520	Börös	I. 313	Bövesödik	I. 305
Böleselkédés	I. 309	Börös láda	II. 504	Bövesít	I. 305
Böleselkődik	I. 309	Börös szék	III. 125	Böveskődik	I. 305
Bölesen	I. 310	Böröz	I. 313	Bövesül	I. 305
Bölesen szőlő	III. 280	Börpajzs	II. 1214	Bövít	I. 305
Böleses	I. 310	Börpárna	II. 1240	Bövöl	I. 306
Bölesesszzeretés	III. 222	Börpoklos	II. 1305	Bövülés	I. 306
Böleseskődik	I. 310	Börpoklosság	II. 1303	Bövület	I. 306
Bölesesség	I. 310	Börpokol	II. 1305	Böz	I. 334
Bölesességűs	I. 310	Börsapka	II. 1509	Bözget	I. 251
Bölesesség tudomány	III. 798	Börstätör	II. 1523	Brát	I. 176
Böleső	I. 310	Börsisak	II. 1580	Brenze	I. 314
Bölesőbéli	I. 310	Börsgön	I. 216	Bretrum	I. 214
Bölesőkötő	II. 433	Börszék	III. 125	Bréviár	I. 314
Bölesős	I. 310	Börszekér	III. 132	Bréviáros	I. 314

Brigadéros	I. 314	Bugyog	I. 320	Bulyokbasa	I. 185
Briliánt	I. 314	Bugyogó	I. 321	Bumba	I. 276
Briliántíroz	I. 314	Bugyogós	I. 321	Bumbi	I. 276
Bronza	I. 314	Bugyogós korsó	II. 372	Bunda	I. 326
Bronzatúró	III. 812	Bugyogtat	I. 321	Bundás tánc	III. 423
Bú	I. 315	Buhugat	I. 321	Bunkó	I. 326
Buál	I. 322	Buit	I. 264	Bunkós	I. 326
Buár	I. 322	Buja	I. 324	Bunna	I. 326
Búb	I. 317	Bujálkodás	I. 325	Bunta	I. 281
Bú-báj	I. 159	Bujálkodik	I. 325	Burdo	I. 326
Bübi	I. 317	Buján	I. 325	Burhonyagos	I. 287
Buborék	I. 317	Bujár	I. 322	Burhonyó	I. 287
Buborékol	I. 317	Bujás : wollüstig	I. 325	Burhos	I. 287
Buborékolás	I. 318	Bujás : das sich versteckt halten	I. 322	Burikol	I. 326
Buborékos	I. 318	Bujaság	I. 325	Burít	I. 287
Buborik	I. 317	Bujaságos	I. 325	Burján	I. 326
Buborka	III. 840	Buja szerelém	III. 219	Burjunti	I. 327
Buhorkál	I. 153	Bujául	I. 325	Burkó	I. 288
Búbos	I. 317	Bujavolta	III. 964	Burkolca	I. 182
Búbos rend	II. 1405	Bujdácsol	I. 322	Burkos	I. 289
Bubulicska	I. 318	Bujdász	I. 322	Burkozik	I. 289
Buburék	I. 317	Bujdogál	I. 322	Burok	I. 288
Búc	I. 318	Bujdokik	I. 322	Burong	I. 327
Bucok	I. 314	Bujdoklás	I. 323	Burongó fü	I. 1019
Búcsó	I. 318	Bujdoklik	I. 323	Bús	I. 315
Búcsú	I. 318	Bujdokoltat	I. 323	Búsadalom	I. 316
Búcsúadás	I. 14	Bujdosás	I. 323	Búsakodik	I. 315
Búcsújárás	II. 15	Bujdosik	I. 323	Búsang	I. 316
Búcsújáró	II. 18	Bujdosó	I. 324	Búsangás	I. 316
Búcsúlevél	II. 599	Bujdosó csillag	I. 426	Búsíl	I. 315
Búcsúleveles	II. 599	Bujdosó köszvény	II. 422	Búsítatlan	I. 315
Búcsús	I. 319	Bujdosó mák	II. 671	Búsíttatás	I. 315
Búcsús levél	II. 599	Bujik	I. 321	Búskodás	I. 315
Búcsúszó	III. 272	Bujja	I. 324	Búskodik	I. 315
Búcsúút	III. 870	Bujkál	I. 324	Búslakodás	I. 316
Búcsúvétel	III. 1122	Bujkálás	I. 324	Búslakodik	I. 316
Búcsúvéten	III. 1123	Bujna	I. 324	Búsodalom	I. 316
Búcsúzás	I. 319	Bujó	I. 324	Búsodik	I. 316
Búcsúzik	I. 319	Bujt	I. 321	Búsolgas	I. 316
Búcsúzó levél	II. 599	Bujtár	I. 325	Búsolog	I. 316
Budboka	I. 319	Bujtat	I. 324	Búsoltatik	I. 316
Búdul	I. 258	Buk	I. 325	Bussakodik	I. 315
Budzogány	I. 330	Bukdácsol	I. 326	Bussul	I. 316
Bufa	I. 319	Bukdosik	I. 326	Bustya	I. 327
Bufál	I. 320	Bukik	I. 326	Búsul	I. 316
Buffo	I. 320	Bukkodik	I. 326	Búsulás	I. 317
Bufo	I. 320	Bukós	I. 326	Búsulkodik	I. 317
Bug : knoten	I. 260	Bukréta	I. 267	Búsulog	I. 316
Búg : vogelbaus	I. 320	Buktat	I. 326	Búsult bor	I. 282
Búg : girren	I. 320	Bulbus	I. 326	Buszma	I. 327
Buga	I. 320	Bulesát	I. 252	Buszmáta	I. 327
Búgás	I. 320	Bulcsó	I. 318	Buszoltal	I. 296
Búgat	I. 320	Bulcsú	I. 318	Buta	I. 327
Bugborék	I. 317	Buldít	I. 258	Butaság	I. 327
Búgdogál	I. 320	Buldul	I. 258	Butáskodik	I. 327
Bugyborékol	I. 317	Bulikol	I. 326	Butikos	I. 313
Buggyan	I. 320	Bulla	I. 326	Butkó	I. 313
Buggyanik	I. 320	Bulya	I. 326	Butkós lábú	II. 497
Bugyó	I. 263			Butul	I. 327

Butykó	I. 314
Butykos	I. 327
Bútyor, buttyor	I. 327
Búv	I. 315
Búvál	I. 322
Buvár	I. 322
Buvárkodik	I. 322
Buvárkutya	II. 477
Buvás	I. 322
Buvik	I. 321
Buvó	I. 324
Buvó hely	I. 1393
Búz : dampf	I. 327
Búz : seham	I. 318
Búza	I. 327
Búzaasztag	I. 134
Búzadara	I. 482
Búzafejes	I. 957
Búzaférég	I. 826
Búzafő	I. 957
Búzaföld	I. 985
Búzakalangya	II. 84
Búzakalász	II. 86
Búzakása	II. 135
Búzakényér	II. 200
Búzakereszt	II. 233
Búzakéve	II. 276
Búzakonkoly	II. 344
Búzakoszorú	II. 378
Búzaliszt	II. 611
Búzamag	II. 651
Búzamarok	II. 693
Búzamérő	II. 775
Búzanyomtató	II. 1062
Búzaörlés	II. 1193
Búzás	I. 328
Búzás bolt	I. 273
Búzasür	II. 1544
Búzás ház	I. 1365
Búzás kas	II. 134
Búzás szuszék	III. 344
Búzás zsák	III. 1298
Búzaszék	III. 130
Búzaszém	III. 156
Búzaszentelés	III. 174
Búzatakarodás	III. 387
Búzatok	III. 694
Búzatörő	III. 756
Búzával érő körtvély	II. 417
Búzaverem	III. 1075
Búzavetemény	III. 1151
Búzavetés	III. 1152
Búzavirág	III. 1190
Buzdít	I. 328
Buzdul	I. 328
Buzdulás	I. 329
Buzér	I. 330
Buzérfű	I. 1019
Buzfa	I. 259

Buzgány	I. 330
Buzgás	I. 329
Buzgó	I. 329
Buzgóság	I. 329
Buzgóságos	I. 329
Buzgó szerelém	III. 219
Buzgó szerető	III. 224
Buzgótalanság	I. 330
Buzog	I. 329
Buzogány	I. 330
Buzogányhordozó	I. 1488
Buzogányos	I. 330
Buzogányos szolgál	III. 291
Buzma	I. 327
Bú : ochsenstimme	I. 302
Bú : zauber	I. 330
Búbáj	I. 159
Búbájol	I. 159
Búbájolás	I. 159
Búbájós	I. 159
Búbájosság	I. 159
Búbájoz	I. 159
Büdös	I. 330
Büdös babuk	I. 155
Büdös férég	I. 826
Büdös fü	I. 1019
Büdösfüves	I. 1019
Büdösít	I. 331
Büdös kő	II. 385
Büdösköszin	III. 247
Büdösödik	I. 331
Büdösség	I. 331
Büdösül	I. 331
Büfög	I. 306
Büjös	I. 330
Büjt	I. 307
Bükk	I. 331
Bükkenő	I. 308
Bükkerdő	I. 666
Bükkfa	I. 734
Bükkfanadrág	II. 913
Bükkmakk	II. 671
Bükkmakkolaj	II. 1107
Bükknyest	II. 1036
Bükköny	I. 331
Bükkös	I. 331
Büles : wert	I. 190
Büles : weise	I. 309
Bülség	I. 303
Bümbő	I. 230
Bümből	I. 311
Bűn	I. 331
Bűnbekeverés	II. 279
Bűnboesátó levél	II. 599
Bűnhet	I. 332
Bűnhődik	I. 332
Bűnhöszik	I. 332
Bűnhöt	I. 332

Bűnhötet	I. 332
Bűnöl	I. 332
Bűnös	I. 332
Bűnösség	I. 332
Bűnös volta	III. 964
Bűnség	I. 332
Bűntelen	I. 333
Bűntet	I. 333
Bűntetdögél	I. 333
Bűntétel	I. 632
Bűntétemény	III. 636
Bűntetés	I. 333
Bűntetetlen	I. 333
Bűntetelenség	I. 333
Bűntetlen	I. 334
Bűntelenség	I. 334
Bűntető	I. 334
Bűntetődik	I. 334
Bűntévő	III. 638
Bűnz	I. 334
Búr	I. 311
Bürke	I. 215
Bürök	I. 334
Büröksíp	II. 1575
Bürü	I. 334
Büszke	I. 336
Büszkécske	I. 336
Büszkél	I. 336
Büszkén	I. 336
Büszkés	I. 337
Büszkeség	I. 337
Bűt	I. 307
Bűtkös	I. 314
Bűtü	I. 334
Bűv	I. 334
Bűvöl	I. 330
Bűvöl-bájol	I. 160
Bűvölés	I. 330
Bűvölés-bájolás	I. 160
Bűvölő	I. 330
Bűvölő-bájoló	I. 160
Bűvös	I. 330
Bűvös-bájos	I. 160
Bűvös-bájoskodik	I. 160
Bűvös-bájosság	I. 160
Bűvösség	I. 330
Bűz	I. 334
Bűzhet	I. 335
Bűzhít	I. 336
Bűzhődik	I. 336
Bűzhödtség	I. 336
Bűzhöszik	I. 336
Bűzhöget	I. 338
Bűzöl	I. 337
Bűzöldögél	I. 338
Bűzölés	I. 338
Bűzölög	I. 338
Bűzös	I. 338

C.

caff	I. 362	Ceitház	I. 1365	Cicog	I. 357
cafol, cafol	I. 339	Ceikház	I. 341	Cicomáz	I. 349
cafolás	I. 340	Cejkház	I. 1365	Cifirtes	I. 348
cafoló	I. 340	Cejtver	I. 362	Cifornya	I. 349
cafrang	I. 340	Cékáz	I. 344	Cifornyás	I. 349
cafrangos	I. 340	Cekház	I. 1365	Cifra	I. 349
cafrangos lovú vitéz	III. 1221	Cékla	I. 345	Cifráska	I. 350
cağlia	I. 341	Céklasaláta	II. 1500	Cifrál	I. 350
cağor	I. 341	Cékláz	I. 344	Cifrálás	I. 350
cajbært	I. 341	Cékke	I. 397	Cifralé	II. 549
cajbort	I. 341	Cél	I. 345	Cifrálkodás	I. 350
cajtbært	I. 341	Céla	I. 346	Cifrálkodik	I. 350
cajiház	I. 341, I. 1365	Célla	I. 346	Cifrán	I. 350
cakó, cákó	I. 341	Céllácska	I. 346	Cifrás	I. 350
cammag	I. 341	Cellér	I. 346	Cifráság	I. 350
cammog	I. 341	Céloz	I. 346	Cifrás pagyimontom	II. 1212
camolyfű	I. 1019	Célozás	I. 346	Cifrás szólás	III. 278
cap	I. 341	Céltábla	III. 366	Cifráz	I. 350
capa	I. 342	Célvesztő	III. 1100	Cifrázás	I. 351
capahór	I. 312	Célvető	III. 1155	Cifrázat	I. 351
capadinnye	I. 506	Cement	I. 346	Cifrázó	I. 351
capapohár	II. 1303	Cementél	I. 346	Cifros	I. 360
capás	I. 342	Cémér	I. 355	Cigány	I. 351
capás pohár	II. 1303	Cémermány	I. 346	Cigánybolha	I. 270
cappolódás	I. 342	Cémitériom	I. 358	Cigánykerék	II. 222
cappolódik	I. 342	Cémkos pécse nye	II. 1256	Cigánykodás	I. 352
caprak	I. 340	Cémör	I. 355	Cigánykodik	I. 351
caprang	I. 340	Cëndély	I. 346	Cigánykóda	II. 988
capunkurt	I. 342	Cenk	I. 347	Cigánykódi	I. 352
car	I. 342	Cenkrongyémánt	I. 1158	Cigánykózik	II. 1282
céda	I. 342	Cēntrumpont	II. 1311	Cigánykózik	II. 1399
cédaság	I. 342	Cepelős	I. 359	Cigánykózik	I. 352
cédéle	I. 342	Cepelűs	I. 359	Cigánykózik	II. 1528
cédér	I. 342	Cepellyűs	I. 359	Cigánykózik	III. 402
cédérfa	I. 734	Cepő	I. 359	Cigánykózik	III. 423
cédrusfa	I. 342, I. 734	Cepők	I. 360	Cigánykózik	III. 352
cédula	I. 342	Ceremonia	I. 347	Cigánykózik	III. 891
cége	I. 343	Ceremoniál	I. 347	Cigere	I. 352
cégér	I. 343	Ceremoniás	I. 347	Cigolya	I. 352
cégérés	I. 343	Ceremoniáskodik	I. 347	Cihant	I. 352
cégérésít	I. 343	Cérna	I. 347	Cihelés	I. 369
cégérésük	I. 344	Cérnás	I. 347	Cihódás	I. 362
cégérez	I. 344	Cérnaszál	III. 43	Ciholás	I. 369
cégéreztet	I. 344	Cérnáz	I. 348	Cikás	I. 352
cégérrúd	II. 1475	Cet	I. 348	Cikáz	I. 352
céh	I. 344	Cethal, céthal	I. 1274	Cikkely	I. 353
céhbeli	I. 344	Cibál	I. 348	Cikkelyecske	I. 353
céhheli rend	II. 1405	Cibálás	I. 348	Cikkelyés	I. 353
céhél	I. 344	Cibére	I. 348	Cikkelyet	I. 353
céhélés	I. 344	Cibértés	I. 348	Cikkelyezés	I. 353
céhéntés	I. 352	Cica	I. 348	Cikoráz	I. 353
céhés	I. 344	Cice	I. 349	Cikorásaláta	II. 1500
céhés társ	III. 450	Cicég	I. 357	Cikória	I. 353
céhgyűlés	I. 1207	Cice-maca	II. 645	Cikórnya	I. 353
céhláda	II. 504	Cicere	I. 349	Cikornyás	I. 353
céhmaster	II. 787	Cicérés	I. 349	Cikornyatlan	I. 353
céhzászló	III. 1272	Cicés	I. 349	Cikornyáz	I. 353

Cikornyázás	I. 353	Cintál	III. 390	Citromszőfű	III. 2
Ciktus	I. 354	Cinterem	I. 358	Citromvíz	III. 12
Cil	I. 345	Cinterim	I. 358	Citron	I. 3
Ciliciai safrány	II. 1491	Cintirim	I. 358	Citronyos	I. 3
Ciliciom	I. 354	Cintorom	I. 358	Citvar	I. 3
Cilicium	I. 354	Cintrim	I. 358	Citvargyökér	I. 11
Cim	I. 354	Cinya	I. 359	Citver	I. 3
Cima	I. 428	Cipe	I. 359	Citvor	I. 3
Cimbál	I. 348	Cipelés	I. 359	Cívódik	I. 3
Cimbalin	I. 354	Cipellés	I. 359	Co	I. 3
Cimbalmi	I. 354	Cipellő	I. 359	Cobor	III. 2
Cimbalmos	I. 354	Cipellős	I. 359	Cobok	I. 3
Cimbalmoz	I. 354	Cipellőscsináló	I. 433	Coff	I. 3
Cimbalom	I. 354	Cipellőske	I. 360	Codora	I. 3
Cimbalomverő	III. 1069	Cipellősös	I. 360	Coki	II. 2
Cimbáz	I. 348	Cipelyős	I. 359	Cókó	I. 3
Cimbora	I. 354	Cipelyős	I. 359	Cókós	I. 3
Cimborál	I. 355	Cipirtés	I. 348	Colonk	I. 3
Cimborálás	I. 355	Ciplő	I. 359	Com	I. 3
Cimboralódás	I. 355	Cipó	I. 359	Comb	I. 3
Cimborás	I. 355	Cipőkényér	II. 200	Combfájás	I. 7
Cimborás társ	III. 450	Cipóosztó	II. 1154	Compó	I. 3
Cimboráz	I. 355	Cipós	I. 359	Condáros	I. 3
Cimborázás	I. 355	Cipő	I. 359	Condérlík	I. 3
Címér	I. 355	Cipőke	I. 360	Condora	I. 3
Címérés	I. 356	Cipros	I. 360	Condorácska	I. 3
Címérés csillag	I. 426	Ciprostermő	III. 598	Condorás	I. 3
Címérésesen	I. 357	Ciprus	I. 360	Condorlik	I. 3
Címérés madár	II. 647	Ciprusdió	I. 507	Condra	I. 3
Címérés pécset	II. 1257	Ciprusfa	I. 734	Condrás	I. 3
Címérés rënd	II. 1405	Cipruszöllő	III. 329	Copogás	I. 3
Címérez	I. 357	Cirkál	I. 360	Cölönk	I. 3
Címérlet	I. 356	Cirkálás	I. 360	Cölöp	I. 3
Címérlevél	II. 599	Cirkáló	I. 361	Cők	I. 3
Cimeteriom	I. 358	Cirkalmas	I. 361	Cőkös	I. 3
Cimiteriom	I. 358	Cirkalmasan	I. 361	Cőkös cipő	I. 3
Cinmer	I. 355	Cirkalmaz	I. 361	Cövek	I. 3
Cimmér	I. 357	Cirkalmazás	I. 361	Cövekös	I. 3
Cimpa	I. 357	Cirkalmú	I. 361	Cövekverő kos	II. 3
Cimterün	I. 358	Cirkalom	I. 361	Cubor	I. 364, III. 2
Cin	I. 357	Cirkátor	I. 361	Cuborfa	I. 7
Cinadof	I. 357	Cirna	I. 347	Cucólék	I. 3
Cinadonya	I. 357	Cirok	I. 361	Cudar	I. 3
Cincál	I. 357	Cirokkényér	II. 200	Cudarság	I. 3
Cince-fince	I. 357	Cirokolás	I. 361	Cuk	I. 3
Cincius	I. 357	Cítál	I. 361	Cukaron	I. 3
Cinciuskodik	I. 357	Cítálás	I. 362	Cukház	I. 13
Cincog	I. 357	Cítara	I. 362	Cukkor	I. 3
Cineogás	I. 357	Cítéra	I. 362	Cukor	I. 3
Cinédof	I. 357	Cítérés	I. 362	Cukorkandia	II. 1
Cinäge	I. 357	Cítéráz	I. 362	Cukorrépa	II. 14
Cingolódik	I. 358	Cítékely	I. 352	Cukros	I. 3
Cimige	I. 357	Cítora	I. 362	Cula	I. 3
Cinkos	I. 358	Citrom	I. 362	Culadár	I. 3
Cinkoskodás	I. 358	Citromalma	I. 80	Culák	I. 3
Cinkoskodik	I. 358	Citromfa	I. 734	Cundora	I. 3
Cinkosság	I. 358	Citromhajolaj	II. 1108	Cundra	I. 3
Cinkus	I. 358	Citromolaj	II. 1107	Cuzat	I. 3
Cinóber	I. 358	Citromos	I. 362	Cühődik	I. 3
Cinobriom	I. 358				

Cs.

sa. csá: hott	I. 367	Csalán	I. 377	Csap: schlagen	I. 379
sa: nur	I. 369	Csalárd	I. 373	Csap: röhre	I. 385
sába	I. 367	Csalárd beszélés	I. 221	Csapás	I. 380
sábfű	I. 1019	Csalárd beszélő	I. 222	Csapásos	I. 381
saba gátja	I. 1066	Csalárdkodik	I. 373	Csapásság	I. 381
saba ire, csába ire	I. 1605	Csalárdkodás	I. 373	Csapat	I. 381
sáhairefű	I. 1019	Csalárdkodó	I. 373	Csapdiság	I. 381
sáhaüröm	III. 900	Csalárdkodóság	I. 373	Csapdos	I. 381
sábaság	I. 367	Csalárdos: hehrigerisch	I. 373	Csapdosás	I. 382
sábit	I. 367	Csalárdos: familie habend	I. 377	Csapdosó	I. 382
sabort	I. 341	Csalárdság	I. 377	Csapdoz	I. 382
sábrák	I. 340	Csalárdságos	I. 374	Csapdugasz	I. 541
sábul	I. 367	Csalárdságost	I. 374	Csapfurás	I. 1003
sacska	I. 367	Csalárdul	I. 374	Csapfuró	I. 1004
sacsog, csácsog	I. 367	Csalás	I. 374	Csapfű	I. 1019
sacsogás	I. 368	Csalatkozás	I. 375	Csapház	I. 1365
sacsogó	I. 368	Csalatkozik	I. 374	Csapkod	I. 382
sácsogócska	I. 368	Csalatkozhatatlan	I. 375	Csaplár	I. 385
sacsogó madár	II. 647	Csalatkozhatatlanul	I. 375	Csaplárkodás	I. 386
sadaj	I. 368	Csalatság	I. 375	Csaplárkodik	I. 386
sadé, csadé	I. 368	Csalbíró	I. 235	Csaplárné	I. 386
sadás	I. 369	Csalfa	I. 376	Csapó	I. 382
safar	I. 392	Csalfa bíró	I. 235	Csapó ajtó	I. 35
safarina	II. 1491	Csalfájkodás	I. 376	Csapó cérna	I. 347
sahol, csábol	I. 369	Csalfájkodik	I. 376	Csapó csiga	I. 420
saholás	I. 369	Csalfaság	I. 377	Csapocska	I. 385
saja	I. 369	Csalfáskodik	I. 377	Csapodár	I. 383
sajka	II. 1493	Csalhatatlan	I. 375	Csapodárkodik	I. 383
sajtos	I. 369	Csali	I. 375	Csapodárság	I. 383
sajva	I. 369	Csalitos	I. 378	Csapódás	I. 383
sak, csák	I. 369	Csalma	I. 378	Csapódik	I. 383
saka lig	I. 58	Csalmak?	I. 378	Csapó fa	I. 734
sákány	I. 371	Csalmár	I. 375	Csapó ház	I. 1365
sákányfok	I. 904	Csalmás	I. 378	Csapó kosár	II. 374
sákánynyél	II. 1028	Csaló	I. 375	Csapol	I. 385
sákányos	I. 371	Csaló eledel	I. 594	Csapó madzag	II. 650
sákányosan	I. 371	Csalogat	I. 375	Csapong	I. 383
sákányoz	I. 371	Csalogatás	I. 376	Csapongás	I. 384
sakhamar	I. 1298	Csalogató	I. 376	Csapongó	I. 384
sakhogy	I. 1468	Csalóka	I. 376	Csaponóban	I. 384
sáklya	I. 371	Csalóka dészka	I. 498	Csaponósan	I. 384
saknëm	II. 952	Csalókalkodik	I. 376	Csapont	I. 384
sákó	I. 371	Csalókáskodik	I. 376	Csaport	I. 452
sákócska	I. 371	Csaló tör	III. 764	Csapó zsineg	III. 1308
sákós	I. 371	Csalton-csal	I. 372	Csapó zsinór	III. 1308
sákós süveg	II. 1627	Csalvetés	III. 1152	Csappan	I. 384
sal: betrügen	I. 371	Csalyán	I. 377	Csappanas	I. 384
sal: list	I. 376	Csamcsog	I. 378	Csappang	I. 383
salád	I. 377	Csammag, csommog	I. 341	Csappondár	I. 383
saládos	I. 377	Csámpás	I. 378	Csaprang	I. 340
saládosság	I. 377	Csámpáskodik	I. 378	Csapszék	III. 125
salafurdi	I. 372	Csámporodik	I. 379	Csaptat	I. 384
salafurdiskodik	I. 373	Csanak	I. 447	Csaptató	I. 384
salakozás	I. 373	Csanál: nessel	I. 377	Csapzi	I. 384
salakozik	I. 373	Csanál: machen	I. 431	Csapziség	I. 384

Csárda	I. 386	Csattogó	I. 391	Cseh gyémánt	I. 11
Csarila	I. 386	Csattog-pattog	I. 1250	Csehkő	II. 3
Csaritáz	I. 386	Csalfogat	I. 391	Csehsüveg	II. 16
Csarina	I. 386	Csausz	I. 391	Cseje	I. 2
Csarnok	I. 386	Csáva	I. 391	Csek : nur	I. 2
Császár	I. 386	Csavál, csával: schütteln	I. 456	Csek : durchwaten	I. 2
Császári	I. 386	Csávál: lohen	I. 392	Csék : ochsenziemer	I. 2
Császári korona	II. 369	Csáválás	I. 392	Csék : schlammbesser	I. 2
Császárgaras	I. 1063	Csavar	I. 392	Csekély	I. 2
Császárkodik	I. 386	Csavarékos	I. 393	Csekély beszéd	I. 2
Császárkörtvély	I. 386	Csavargás	I. 394	Csekély elméjű	I. 6
Császárlat	I. 386	Csavargat	I. 393	Csekélyes	I. 2
Császármadár	II. 647	Csavargatás	I. 393	Csekélység	I. 2
Császárné	I. 386 II. 990,	Csavargó	I. 394	Csekik	I. 3
Császárság	I. 386	Csavargós	I. 395	Cseklye, cseklye	I. 2
Császártallér	III. 402	Csavarint	I. 393	Csel	I. 2
Csal	I. 387	Csavarít	I. 393	Cselcsap	I. 2
Csata	I. 388	Csavarítás	I. 393	Cselcsapás	I. 2
Csatakapu	II. 116	Csavarodás	I. 394	Cselcsapó	I. 2
Csatapiac	II. 1283	Csavarodik	I. 393	Cselcsapos	I. 2
Csatás	I. 388	Csavarog	I. 394	Cselcsapóság	I. 2
Csatáz	I. 388	Csáváz	I. 392	Cselcsaposkodás	I. 2
Csatázás	I. 388	Csavira	I. 395	Cselcsaposkodik	I. 2
Csatázik	I. 388	Csébër	I. 395	Cselcsapság	I. 2
Csatázó	I. 389	Csébërrúd	II. 1475	Cseléd	I. 2
Csatázó levél	II. 599	Csébësködik	I. 395	Cselédës	I. 2
Csatangol	I. 389	Csëbrës	I. 395	Cselédës gazda	I. 10
Csáté	I. 368	Csëcs	I. 395	Cselédës gazdaság	I. 10
Csáté-paté	I. 389	Csëcs : blatter	I. 396	Cselédház	I. 13
Csátépatés	I. 389	Csëcs : klapperwerk	I. 396	Cselédi	I. 2
Csaterna	I. 389	Csëcsbëkötő	II. 424	Cselédiség	I. 2
Csatlás	I. 387	Csëcsbimbó	I. 231	Cseleküddëgél	I. 4
Csatló	I. 387	Csecsebecsész	I. 397	Cseleküddëgélés	I. 4
Csatló fa	I. 734	Csëcsëcske	I. 396	Cseleküddendő bün	I. 2
Csalló igécske	I. 1555	Csëcsëgтет	I. 397	Cseleküddés	I. 4
Csatlós	I. 388	Csëcsëmő	I. 396	Cseleküddet	I. 4
Csatol	I. 387	Csëcsëmő gyermek	I. 1163	Cseleküddik	I. 2
Csatolás	I. 387	Csëcsëmőkori	II. 355	Cseleküddő	I. 4
Csatolat	I. 387	Csëcsëmös	I. 396	Cseleküddő erő	I. 6
Csatoló	I. 387	Csëcsëmösség	I. 396	Cseleküddőség	I. 4
Csatora	I. 389	Csëcsës	I. 396	Cseleküszik	I. 2
Csatorna	I. 389	Csecses	I. 397	Cseleküdik	I. 2
Csatornácska	I. 390	Csëcsetlen	I. 396	Cseleküszik	I. 2
Csatornakút	II. 476	Csëcsësz	I. 396	Cselekszük	I. 2
Csatornás	I. 390	Csecseze	I. 396	Cseleküvés	I. 4
Csatornás cserép	I. 416	Csëcsëzés	I. 396	Cselhányás	I. 13
Csatornás kút	II. 476	Csëcsszopás	III. 306	Cselleg	I. 4
Csatos	I. 388	Csëcsszopó	III. 306	Cselleküzik	I. 4
Csatt	I. 390	Csëcsszoptató	III. 307	Cselleng	I. 4
Csattag	I. 391	Csëcsszorító	III. 314	Csellengés	I. 4
Csattagó epëry	I. 655	Csëcstej	III. 508	Csëllepëtés	I. 4
Csattan	I. 390	Csëder	I. 458	Cselvetés	III. 11
Csattanás	I. 390	Csegely	I. 397	Cselyán	I. 2
Csattant	I. 390	Cségër : zeiger	I. 343	Csëmüge	I. 4
Csattanlás	I. 391	Cségër : nachwein	I. 423	Csëmügearuló piac	II. 12
Csattog	I. 391	Csegés	I. 458	Csëmügecsináló	I. 4
Csattogás	I. 891	Csehëgés	I. 397	Csëmügés	I. 4
Csattogat	I. 391	Csehül	I. 369	Csëmügësküdik	I. 4
Csattogatás	I. 391	Csehülés	I. 369	Csëmügëzés	I. 4

sémélet, csemélet	I. 401	Csöpégetés	I. 408	Csörög	I. 412
séméletszoknya	III. 289	Csöpégetett	I. 408	Csörégdögét	I. 413
semelyelruha	II. 1479	Csöpégetött színű	III. 247	Csörög-patlog	II. 1250
sémér	I. 459	Csöpögő	I. 408	Csereklye	I. 416
sémésküdik	I. 401	Csöpögős	I. 408	Csereklyés	I. 416
sémöte	I. 401	Csöpögős szemű	III. 156	Cserél	I. 416
sémütés	I. 402	Csöpögő szemű	III. 156	Cserélés	I. 415
sémütésedik	I. 402	Csöpögtel	I. 407	Cserélés-berelés	I. 415
sémütőzés	I. 402	Csöpél	t. 406	Cserelevél	II. 600
sémütőzik	I. 402	Csöpérke	I. 410	Cserél-berél	I. 415
sémp	I. 402	Csöpérkegomba	I. 1096	Cserélődik	I. 415
sémpé	I. 402	Csepesz	I. 410	Cserédény	I. 414
sémpés	I. 402	Csepeszháj	I. 1250	Cserép	I. 416
sémpesség	I. 402	Csepi	I. 406	Cserépesatorna	I. 389
sémpesz	I. 402	Csepke	I. 410	Cserépeső	I. 457
sen	I. 402	Csöpke	I. 409	Cserépedény	I. 557
senál	I. 431	Csöplés	I. 407	Cserépállás	I. 416
sënd: stille	I. 402	Cseplesz	I. 410	Cserépés	I. 416
sënd: klingen	I. 404	Csepleszháj	I. 1250	Cserépés ház	I. 1365
sëndés	I. 403	Csöpletlen	I. 407	Cserépézés	I. 417
sëndés	I. 404	Csöplő	I. 407	Cseréppalack	II. 1215
sëndésüdes	I. 403	Csöplős	I. 407	Cseréptál	III. 390
sëndésedik	I. 403	Cseplye	I. 410	Csörös	I. 412
sëndésen	I. 403	Cseplyesség	I. 410	Csörös kad	II. 76
sëndésít	I. 403	Csepő	I. 410	Csörösnye	I. 417
sëndesség	I. 404	Csöpölyés	I. 410	Csörösnyés	I. 417
sëndességés	I. 404	Csöpp	I. 409	Csörösnyéz	I. 417
sëndessen	I. 403	Csöppeeske	I. 409	Csörösnyez	I. 417
sëndés szívű	III. 265	Csöppedék	I. 408	Csörösnyefa	I. 734
sëndésül	I. 404	Csöppöget	I. 407	Csörösnyemag	II. 651
sëndetlen	I. 404	Csöppen	I. 408	Csöröz	I. 412
sëndéz	I. 403	Csöppenés	I. 408	Csörfa	I. 734
sëndít	I. 404	Csöppenet	I. 408	Csörfakígyó	II. 304
sëndítés	I. 404	Csöppenetlen	I. 409	Csörfás	I. 734
sëndös	I. 403	Csöppenik	I. 408	Cserge	I. 412
sëndül	I. 405	Csöppent	I. 409	Csörgedés	I. 413
sëndülés	I. 405	Csöppentés	I. 409	Csörgedéz	I. 413
senevész	I. 406	Csöpü	I. 410	Csörgedezés	I. 413
séng	I. 405	Csöpül	I. 410	Csergelepél	II. 578
séngés	I. 405	Csöpüs	I. 411	Csörgés	I. 413
sénget	I. 405	Csöpütüz	III. 827	Csergesátor	II. 1523
séngető	I. 405	Csör, csér: zerreiche	I. 411	Csörget	I. 413
séngető óra	II. 1131	Cser: schaar	I. 417	Csörgeteg	I. 413
séngetyű	I. 405	Cserbasa	I. 185	Csörgő	I. 414
séngetyűs	I. 405	Cserese	I. 412	Csörhéjú dinnye	I. 506
séngetyűz	I. 405	Csördít	I. 412	Cseri	I. 417
séng-léng	I. 405	Csördül	I. 412	Cseribarát	I. 177
séngő	I. 405	Csördülés	I. 412	Cserifakó	I. 757
séngő fű	I. 1019	Csere: zerreiche	I. 411	Cserkabala	II. 73
séngő kóró	II. 368	Csere: tausch	I. 414	Cserke	I. 441
séngő szó	III. 272	Csere-bere	I. 414	Cserkesz	I. 418
séngő virág	III. 1190	Csereberél	I. 414	Cserkész	I. 418
séntempere	I. 406	Csereberelés	I. 414	Csörlevelű fű	I. 1019, II. 599
sép: flegel	I. 406	Csereho	I. 415	Csörmakk	II. 672
sép: tropfen	I. 409	Cserehogár	I. 262	Csermely	I. 418
söpég	I. 407	Cserehol	I. 415	Csermelye	I. 418
söpégdégel	I. 407	Cserebu	I. 415	Cserna	I. 347
söpégés	I. 407	Cserebuly	t. 415	Csértapló	III. 442
söpéget	I. 407	Csereenyv	I. 649	Csértölgy	III. 739

Csértörő	III. 756	Csik	I. 397	Csillány	I. 37
Csésze	I. 418	Csik	I. 423	Csillapít	I. 42
Csete-paté	I. 389	Csikar	I. 423	Csillapodás	I. 42
Csetél-botol	I. 300	Csikász	I. 423	Csillel-ballal	I. 42
Cseté-paté	I. 389	Csikászó rét	II. 1427	Csillog	I. 42
Csetértük	I. 474	Csikészes	I. 423	Csillog-villog	I. 42
Csetlés-botlás	I. 300	Csikfogó rét	II. 1427	Csilyán	I. 37
Csetlik-bollik	I. 300	Csikkentő	I. 423	Csillye	I. 42
Csetörtök	I. 474	Csikkeny	I. 424	Csillyebajó	I. 123
Csev. cséve	I. 456	Csikland	I. 424	Csima	I. 42
Csevég	I. 418	Csiklandás	I. 424	Csamarin	I. 42
Csevégés	I. 418	Csiklandik	I. 424	Csimasz	I. 42
Csevögő	I. 418	Csiklandós	I. 424	Csimaszélő fű	I. 103
Cséves	I. 457	Csiklandoz	I. 424	Csimbélkédik	I. 42
Cséves cserép	I. 416	Csiklandozás	I. 424	Csimbérkédés	I. 42
Cséves kút	II. 476	Csiklandoztat	I. 424	Csimbérkédik	I. 42
Csévlő	I. 457	Csikle	I. 397	Csimbóz	I. 42
Csevő	I. 456	Csikló	I. 424	Csimó	I. 44
Csez	I. 396	Csiklós	I. 424	Csimogat	I. 40
Cséza	I. 418	Csik-mák	II. 671	Csimota	I. 40
Csi	I. 418	Csikó	I. 424	Csin	I. 42
Csiavuz	I. 391	Csikóló	II. 613	Csinadof	I. 35
Csibe	I. 419	Csikoltó	II. 1571	Csinál	I. 42
Csibécske	I. 419	Csikoltú	II. 1571	Csinálás	I. 42
Csicsa	I. 419	Csikorgás	I. 425	Csinálgat	I. 42
Csicse	I. 359	Csikorgat	I. 425	Csinálmány	I. 42
Csicség	I. 419	Csikorgatás	I. 425	Csináló	I. 42
Csicségés	I. 419	Csikorgó	I. 425	Csinált bor	I. 28
Csicsér	I. 419	Csikorgós	I. 425	Csinálvány	I. 42
Csicsérez	I. 419	Csikorit	I. 425	Csin-bin	I. 42
Csicséri	I. 419	Csikorodás	I. 425	Csincsá	I. 42
Csicsëriborsó	I. 194	Csikorog	I. 425	Csincség	I. 35
Csicsó	I. 419	Csikós	I. 425	Csincsér	I. 42
Csicsókáz	I. 419	Csikózik	I. 425	Csincsérés	I. 42
Csicsomáz	I. 349	Csíkszemű	III. 156	Csincsérez	I. 42
Csid	I. 538	Csillag: glänzen	I. 425	Csindely	I. 34
Csiga	I. 420	Csillag, csillag: stern	I. 425	Csindesz	I. 40
Csiga-biga	I. 420	Csillagász	I. 427	Csinége	I. 35
Csigahéj	I. 1388	Csillagatlan	I. 427	Csinga	I. 42
Csiga karikája	II. 129	Csillagfű	I. 1020	Csingalódik	I. 42
Csigakih	II. 308	Csillaghátú kígyó	II. 304	Csinhadó	I. 35
Csigakötél	II. 427	Csillagkő	II. 385	Csinkos	I. 35
Csigás	I. 421	Csillaglik	I. 427	Csinogat	I. 42
Csigaszűdő	III. 103	Csillagnéző	II. 984	Csinogatas	I. 42
Csigat	I. 419	Csillagos	I. 427	Csinos	I. 42
Csigatekénő	III. 523	Csillagos ég	I. 563	Csinosgat	I. 42
Csigatermő	III. 598	Csillagoshátú gyík	I. 1168	Csinosgatás	I. 42
Csigavér	III. 1071	Csillagröpülés	II. 1416	Csinosít	I. 42
Csigavérszínű	III. 247	Csillagvirág	III. 1190	Csinosocska	I. 42
Csigáz	I. 421	Csillagzás	I. 427	Csinosság	I. 42
Csigázás	I. 422	Csillagzat	I. 427	Csintalan	I. 42
Csigázó	I. 422	Csillagzik	I. 427	Csintalanka	I. 42
Csigázó számszám	III. 63	Csillan	I. 428	Csintalankodik	I. 42
Csig-big	I. 420	Csillamás	I. 428	Csintalankodtatás	I. 42
Csigër, csigër	I. 423	Csillámik	I. 428	Csintalanság	I. 42
Csiget: berubigen ²	I. 419	Csillámlt	I. 428	Csintalanságtévő	III. 63
Csiget: pfeifen	I. 422	Csillámlás	I. 428	Csinnyában	I. 42
Csiló	I. 423	Csillámlik	I. 428	Csinnyán	I. 42
Csiholás	I. 423	Csillamzik	I. 428		

Csinziás	I. 436	Csirhe	I. 441	Csodálat	I. 445
Csíp: flegel	I. 406	Csiripölés	I. 441	Csodalátás	II. 538
Csíp: zwicken	I. 436	Csirippél	I. 441	Csodálatos	I. 445
Csipa	I. 438	Csirippélés	I. 441	Csodálatosan	I. 445
Csipalagoskodik	I. 438	Csirippol	I. 441	Csodálatosképen	I. 445
Csipalyagosság	I. 438	Csirippolás	I. 441	Csodálatosság	I. 445
Csipás	I. 438	Csiriz	I. 440	Csodálatost	I. 445
Csipásítás	I. 438	Csirke	I. 441	Csodálatosul	I. 445
Csipásodik	I. 438	Csirkebéka	I. 196	Csodálkodás	I. 445
Csipáság	I. 438	Csirkefa	I. 734	Csodálkodik	I. 445
Csipás szem	III. 156	Csirok	I. 361	Csodálkozás	I. 445
Csipás szemű	III. 156	Csiszamik	I. 468	Csodálkozik	I. 445
Csipázás	I. 438	Csiszamó	I. 468	Csodás	I. 446
Csipázik	I. 438	Csiszamodás	I. 469	Csodásan	I. 446
Csipdel	I. 437	Csiszamodik	I. 468	Csodásít	I. 446
Csipdés	I. 437	Csiszamós	I. 468	Csodásul	I. 446
Csipdésés	I. 437	Csiszamóság	I. 468	Csodaszarvas	III. 95
Csipdéz	I. 437	Csiszamatat	I. 469	Csodatékony	I. 446
Csipdézés	I. 437	Csiszár	I. 469	Csoha	I. 464
Csipéd	I. 437	Csiszárház	I. 1365	Csók	I. 446
Csipég	I. 438	Csiszáról	I. 469	Csóka	I. 447
Csipéget	I. 437	Csiszlér	I. 441	Csókaszemű	III. 156
Csipégő rigó	II. 1441	Csiszol	I. 470	Csókfű	I. 1020
Csipés	I. 437	Csiszolás	I. 470	Csoklik	I. 461
Csipeszkedik	I. 437	Csiszolódik	I. 470	Csoklya	I. 465
Csipet	I. 437	Csit	I. 441	Csókol	I. 446
Csipke	I. 439	Csita	I. 470	Csókoládé	I. 447
Csipkebéka	I. 196	Csitít	I. 419	Csókolás	I. 446
Csipkebokor	I. 266	Csitítás	I. 419	Csókolgat	I. 446
Csipkéd	I. 437	Csitító	I. 424	Csókolgatás	I. 447
Csipkefa	I. 734	Csitló	I. 424	Csókolkozik	I. 447
Csipkemadár	II. 647	Csitól	I. 419	Csollán	I. 377
Csipkemű	II. 905	Csittebenedik	I. 419	Csollong	I. 447, II. 1502
Csipkerőzsa	II. 1469	Csittehenet	I. 419	Csolnak	I. 447
Csipkés	I. 439	Csittenet	I. 419	Csólnak	I. 447
Csipkesása	II. 1522	Csív	I. 456	Csolonk	I. 364
Csipkés szoknya	III. 289	Csivag	I. 441	Csollyán	I. 377
Csipketővis	III. 773	Csivog	I. 441	Csom	I. 363
Csipkéz	I. 439	Csíz	I. 441	Csomba	I. 447
Csipkézés	I. 439	Csizike	I. 441	Csombok	I. 447
Csipkézel	I. 439	Csizma	I. 442	Csombor	I. 447
Csipog	I. 438	Csizmabőr	I. 312	Csombord	I. 447
Csipő: stechend	I. 437	Csizmadia	I. 442	Csomborfű	I. 1020
Csipő: hüfte	I. 439	Csizmás	I. 442	Csomó	I. 447
Csipőcsont	I. 451	Csizmasark	II. 1517	Csomókeresés	II. 230
Csipőfájás	I. 751	Csizmaszár	III. 85	Csomólék	I. 448
Csipős	I. 437	Csizmatalp	III. 403	Csomorika	I. 449
Csipős bor	I. 282	Csizmátlan	I. 442	Csomós	I. 448
Csipősség	I. 438	Csizmazia	I. 442	Csomós gyökér	I. 1181
Csipszemű	I. 428, III. 156	Csizsma	I. 442	Csomós hátú	I. 1358
Csiptető	I. 438	Csob	I. 443	Csomósít	I. 449
Csipletődik	I. 438	Csobán	I. 443	Csomós köszvény	II. 422
Csir	I. 473	Csobány	I. 443	Csomósodik	I. 449
Csira	I. 440	Csobolya	I. 443	Csomósság	I. 449
Csirák	I. 440	Csobolyó	I. 443	Csomoszol	I. 449
Csirás	I. 440	Csoda	I. 443	Csomota	I. 401
Csirásodik	I. 440	Csodakő	II. 385	Csomóz	I. 449
Csirázik	I. 440	Csodál	I. 444	Csomózás	I. 449
Csiréz	I. 440	Csodálás	I. 444	Csónak	I. 447

D.

Dac	I. 475	Dán	I. 481	Débërke	I. 488
Dacos	I. 475	Dandár	I. 481	Déceg	I. 491
Dacoskodik	I. 475	Dancia	I. 481	December	I. 489
Dada	I. 475	Dandia	I. 481	Déd	I. 489
Dadag	I. 475	Danol	I. 480	Dédërég	I. 489
Dadagás	I. 475	Danolgat	I. 481	Dédös	II. 1198
Dadagó	I. 475	Dánom-dánom	I. 506	Dédük	III. 887
Daduk	I. 475	Dara	I. 481	Deffent	I. 525
Dagad	I. 475	Darab	I. 482	Deffer	I. 489
Dagadás: das schwellen	I. 476	Darabaut	I. 536	Defterdár	I. 489
Dagadás: geschwulst	I. 479	Darabcsa	I. 483	Deget	I. 489
Dagadó súly	II. 1622	Darabocska	I. 483	Deh	I. 485
Dagadoz	I. 477	Darabol	I. 483	Dehogy	I. 1469
Dagadozás	I. 477	Darabolás	I. 483	Déj	I. 505
Dagadozó betegség	I. 224	Darabos	I. 483	Déják	I. 486
Dagadvány	I. 477	Daraboska	I. 484	Dékán	I. 489
Dagály	I. 477	Darabosos	I. 484	Dél	I. 489
Dagályos	I. 478	Darabosság	I. 484	Délben	I. 490
Dagályoskodik	I. 478	Daraeső	I. 702	Délcég	I. 491
Dagályosság	I. 478	Darága	I. 536	Délcégödik	I. 491
Daganag	I. 478	Daragon	I. 537	Délcégös	I. 492
Daganás	I. 478	Darakása	II. 135	Délcégösködik	I. 492
Daganat	I. 478	Darál	I. 482	Délcégi	I. 492
Dagás	I. 479	Daráló	I. 482	Délcégség	I. 492
Dagaszt	I. 479	Daráló malom	II. 675	Délcégül	I. 492
Dagasztás	I. 479	Darás alma	I. 80	Delel, délel	I. 490
Dagasztó szék	III. 125	Darázs	I. 484	Delelés	I. 490
Dagasztó tekenő	III. 523	Dárda	I. 484	Delelő	I. 490
Dajka	I. 479	Dárdácska	I. 485	Delelő hely	I. 1393
Dajkál	I. 479	Dárdahordozó	I. 485	Délelőtt	I. 490
Dajkalkodás	I. 480	Dárdás	I. 485	Délelőttvaló	I. 490
Dajkalkodik	I. 479	Daróc	I. 485	Délest	I. 704
Dajkálódás	I. 480	Darócszukmány	III. 337	Délesti	I. 705
Dajkálódik	I. 480	Daru	I. 485	Délestve	I. 704
Dajkaság	I. 480	Darukapu	II. 470	Delfin	I. 492
Dajkaskodik	I. 480	Daruorrú fű	I. 1020	Delfinhal	I. 1274
Dajkáz	I. 480	Darusása	II. 1522	Délhatározó	I. 1363
Dajna	I. 480	Darutoll	III. 703	Délhatározó kerület	II. 240
Dákos	I. 480	Darvadoz	I. 485	Deli	I. 492
Dal: gesang	I. 480	Dasztikóc	I. 485	Déli	I. 490
Dal: ruderring	I. 481	Datál	I. 485	Délia	I. 492
Dalevező	I. 723	De, dé	I. 485	Deliácska	I. 493
Dalgúzs	I. 1130	Déák	I. 486	Délig	I. 491
Dali: wohlklingend	I. 480	Déákgyermek	I. 1163	Déliglen	I. 491
Dali: tapfer	I. 492	Déáki	I. 488	Déli nyugovás	II. 1080
Dalia	I. 492	Déáki tudomány	III. 798	Deliség	I. 493
Dalián	I. 493	Déákos	I. 488	Deli saru	II. 1520
Daliás	I. 493	Déákság	I. 488	Deliség	I. 493
Dallás	I. 480	Déáktalan	I. 488	Déli szél	III. 139
Dám	I. 481	Déáktalanság	I. 488	Délkor	I. 491
Dáma	I. 481	Déáktárs	III. 450	Délkort	I. 491
Damasz	I. 481	Déákujj	III. 852	Déllel	I. 491
Damaszka	I. 481	Déákul	I. 488	Délest	I. 490
Dámvad	III. 921	Déb-dáb	I. 501	Délesti	I. 490

Csúfolódik	I. 463	Csuppan	I. 443	Csutok	I. 470
Csúfondár	I. 463	Csuprocška	I. 467	Csutora	I. 471
Csúfondáros	I. 463	Csur	I. 453	Csúz	I. 471
Csúforog	I. 464	Csurdul	I. 453	Csúza	I. 471
Csúfos	I. 463	Csurgó	I. 454	Csúzdagadás	I. 476
Csúfság	I. 463	Csurgó kül	II. 476	Csúzosvolta	III. 964
Csúfságbeszéd	I. 218	Csurgó mődence	II. 713	Csü	I. 456
Csúfságos	I. 464	Csurgó mosdó	II. 876	Csüd	I. 471
Csuha	I. 464	Csurgó víz	III. 1225	Csügg	I. 471
Csuhadár	I. 464	Csurog	I. 453	Csügged	I. 471
Csuhadárszekér	III. 132	Csurogdogál	I. 454	Csüggedelém	I. 472
Csuhás	I. 464	Csúrvíz	III. 1225	Csüggedés	I. 472
Csuj	I. 456	Csúsz : kriecheu	I. 467	Csüggedéz	I. 472
Csujtár	I. 456	Csúsz : rotlauf	I. 471	Csüggelódik	I. 472
Csuk	I. 464	Csuszamás	I. 468	Csüggeszékedik	I. 472
Csuka	I. 464	Csuszamékony	I. 468	Csüggeszt	I. 472
Csukahal	I. 1274	Csuszamik	I. 468	Csüggő	I. 472
Csukahegedű	I. 1383	Csuszamit	I. 468	Csügör	I. 423
Csukapécseánye	II. 1256	Csuszamlik	I. 468	Csüh	I. 472
Csukladozik	I. 465	Csuszamó	I. 468	Csühödik	I. 352
Csuklandik	I. 465	Csuszamodás	I. 469	Csüllekedés	I. 473
Csuklás	I. 465	Csúszás	I. 469	Csülő	I. 457
Csuklat	I. 465	Csúszás-mászás	II. 706	Csülök	I. 474
Csuklik	I. 464	Csúszdogál	I. 469	Csülü	I. 457
Csuklya	I. 465	Csúszik	I. 467	Csümölet	I. 473
Csuklyás	I. 465	Csúzkál	I. 469	Csünik	I. 473
Csuklyás barát	I. 177	Csúzkálás	I. 469	Csüppő	I. 410
Csuklya süveg	II. 1627	Csúzkolódik	I. 469	Csüppü	I. 410
Csultár	I. 456	Csuszakondó	I. 470	Csür	I. 473
Csunga	I. 466	Csuszakorál	I. 470	Csürbálvány	I. 166
Csunya	I. 466	Csúsz-mász	II. 705	Csürbíró	I. 236
Csunyaság	I. 466	Csúszó	I. 470	Csür-csavar	I. 393
Csunyít	I. 466	Csuszol	I. 470	Csüresavarás	I. 393
Csúp	I. 466	Csuszolódik	I. 470	Csüresavargás	I. 394
Csupa	I. 466	Csúszó-mászó	II. 706	Csüresavari	I. 393
Csupádon-csupa	I. 466	Csúszós	I. 470	Csürgazda	I. 1071
Csupádonvaló	I. 466	Csúsztat	I. 470	Csürke	I. 441
Csupán	I. 466	Csúsztog	I. 470	Csürkert	II. 244
Csupán-csupa	I. 466	Csúsztogás	I. 470	Csürlő	I. 457
Csupánvaló	I. 467	Csúsztogatás	I. 470	Csürlő asszony	I. 130
Csupog	I. 443	Csuta	I. 470	Csürő	I. 473
Csupog-csöpög	I. 407	Csutak	I. 470	Csürök	I. 474
Csupor	I. 467	Csútár	I. 456	Csürörző	II. 1184
Csuporka	I. 467	Csútáros	I. 456	Csürös	I. 474
Csuport	I. 452	Csútároz	I. 456	Csürös kert	II. 244
Csüpos	I. 466	Csutka	I. 470	Csütörlök	I. 474

Cz.

Czallyán	I. 377	Czecze	I. 396	Czapa	I. 342
Czanál	I. 377	Czeczeze	I. 396	Czivolás	I. 369
Czattos	I. 387	Czésa	I. 418	Czúca	I. 461
Czéc	I. 396				

Csonka	I. 449	Csorgat	I. 454	Csöppög	I. 470
Csonka-bonka	I. 449	Csorgó	I. 454	Csöpő	I. 410
Csonkabonkaság	I. 450	Csorgodoz	I. 454	Csöpőkötél	II. 427
Csonka bét	I. 1410	Csormolya	I. 455	Csörc	I. 460
Csonka beti	I. 1411	Csorog	I. 453	Csörcsény	I. 460
Csonkás	I. 450	Csorogás	I. 454	Csördít	I. 412
Csonkaság	I. 450	Csoroszlya	I. 455	Csördül	I. 412
Csonkásít	I. 450	Csosz	I. 456	Csördülés	I. 461
Csonkásítás	I. 450	Csoszogás	I. 456	Csörge	I. 460
Csonka tagú	III. 371	Csótár	I. 456	Csörge	I. 460
Csonka torony	III. 718	Csoltár	I. 456	Csörgés : geräusch	I. 413
Csonkít	I. 450	Csóva	I. 456	Csörgés : mit speckgrie- ben zubereitet	I. 460
Csonkítás	I. 450	Csóvál	I. 456	Csörgés-hörgés	I. 413
Csonkít-bonkít	I. 450	Csóválás	I. 456	Csörget	I. 413
Csonkul	I. 450	Cső	I. 456	Csörgeteg	I. 413
Csónok	I. 447	Csőbör	I. 395	Csörgető	I. 413
Csont	I. 66	Csőcs	I. 395	Csörgető	I. 414
Csontáll	I. 66	Csőcsatorna	I. 390	Csörgetyű	I. 414
Csonlatlan	I. 452	Csőcselek	I. 457	Csörgő	I. 414
Csontesztergáros	I. 720	Csőcsémő	I. 396	Csörgő mák	II. 671
Csontmalom	II. 675	Csőcsfödél	I. 966	Csőrlő	I. 457
Csontocska	I. 452	Csőcsög	I. 367	Csőrög	I. 412
Csontorr	II. 1137	Csőcsömő	I. 396, I. 624	Csőrsz	I. 460
Csonlos	I. 452	Csőd	I. 471	Csőrtől	I. 460
Csontszakadás	III. 29	Csőder	I. 458	Csőrtőlöz	I. 460
Csontszédő	III. 103	Csődör	I. 458	Csőrtőlözés	I. 460
Csonltalan	I. 452	Csődörinas	I. 1578	Csőrtözés	I. 460
Csonlíörés	III. 753	Csődörparipa	II. 1238	Csősz	I. 460
Csonlvelő	III. 1052	Csődörség	I. 458	Csőtörték	I. 474
Csopor : scholle	I. 452	Csődül	I. 458	Csőtör	I. 461
Csopor : krug	I. 467	Csődür	I. 458	Csőtört	I. 461
Csoport	I. 452	Csőg	I. 458	Csőtörtök	I. 474
Csoportos	I. 452	Csőgös	I. 458	Csőv	I. 456
Csoportos lábú	III. 497	Csőgös-hogos	I. 261	Csőve	I. 456
Csoportozik	I. 452	Csőkély	I. 397	Csővelevelű	II. 600
Csoportsereg	III. 1550	Csőkélyes	I. 397	Csubbant	I. 461
Csoport	I. 452	Csőkken	I. 458	Csúcs	I. 461
Csorba : verstümmelt	I. 454	Csőkkenés	I. 459	Csúcsa	I. 461
Csorba : suppe	I. 455	Csőkkenik	I. 458	Csucsogatás	I. 461
Csorbadzsia	I. 455	Csőkkent	I. 459	Csucsorodás	I. 461
Csorbaka	I. 455	Csőkönik	I. 458	Csucsorodik	I. 461
Csorbás	I. 454	Csőmete	I. 401	Csúcsos	I. 461
Csorbaság	I. 454	Csőmőge	I. 401	Csúcsos süveg	II. 1627
Csorbásít	I. 454	Csőmör	I. 459	Csuda	I. 443
Csorbít	I. 454	Csőmörbeszéd	I. 218	Csudafa	I. 734
Csőmbördzsi	I. 455	Csőmörhozó	I. 1503	Csudafű	I. 1020
Csorbul	I. 455	Csőmörlés	I. 460	Csudalóné	II. 990
Csorbulás	I. 455	Csőmörlet	I. 401	Csudás gyermek	I. 1163
Csorda	I. 455	Csőmörlik	I. 459	Csudás vár	III. 1012
Csordadéllő hely	I. 1393	Csőmöte	I. 401	Csudatétel	III. 632
Csordajárás	II. 15	Csőndít	I. 404	Csudatermetű	III. 596
Csordak	I. 455	Csőng	I. 471	Csudalétemény	III. 636
Csordapásztor	II. 1215	Csőngés	I. 404	Csudatévő	III. 638
Csordás	I. 455	Csőnög	I. 405	Csudavolla	III. 964
Csordasereg	II. 1550	Csőpő	I. 410	Csúf, csuff	I. 461
Csordásság	I. 455	Csőpörke	I. 410	Csúfol	I. 462
Csordogál	I. 453	Csőpördik	I. 460	Csúfolás	I. 462
Csordul	I. 453	Csőpp	I. 409	Csúfolkodik	I. 463
Csordulatlan	I. 453	Csőppeg	I. 407	Csúfolódás	I. 463

Déllő	I. 490	Deres szfn	III. 248	Dieseküdet	I. 502
Déllő hely	I. 1393	Deresül	I. 494	Dicséküdik	I. 502
Délszél	III. 139	Dérgés	I. 534	Dicsér	I. 502
Délszín	III. 247	Dérhás	I. 497	Dicsérés	I. 502
Délután	I. 491	Derhenő	I. 497	Dicséret	I. 503
Délutáni	I. 491	Derlt	I. 497	Dicséretés	I. 503
Délyesti	I. 705	Dérlel	I. 494	Dicséretlen	I. 503
Dellyest, délyest	I. 704	Dérmál, dérmál	I. 216	Dicsérő	I. 503
Délyyesti	I. 705	Dermed	I. 498	Dicsérő vers	III. 1080
Démánt	I. 1157	Dérogál	I. 498	Dicsés	I. 503
Dénár	I. 493	Dérség	I. 494	Dicsételen	I. 503
Denevér	I. 493	Derül	I. 497	Dicsó	I. 503
Dér	I. 493	Dervis	I. 498	Dicsőít	I. 503
Dérabol	I. 482	Despotlé	II. 549	Dicsőítés	I. 504
Dérága	I. 536	Dészeg	I. 491	Dicsős	I. 504
Deree : fussmehl	I. 494	Dészka	I. 498	Dicsőség	I. 504
Deree : trotz	I. 494	Déskafűrész	I. 1043	Dicsőségés	I. 504
Derecekényér	II. 200	Déskahasító	I. 1340	Dicsőségés fű	I. 1020
Dercés	I. 494	Déskapadlás	II. 1212	Dicsőségésít	I. 504
Dereesség	I. 494	Déskás	I. 499	Dicsőségésükdik	I. 504
Dereésküdik	I. 494	Déskás szekér	III. 132	Dicsőségésvolla	III. 964
Dér-dúr	I. 494	Déskáz	I. 499	Dicsőségére vágyó	III. 969
Déreb : stüek	I. 482	Déskázás	I. 499	Dicsősít	I. 504
Déreb : rüeken	I. 494	Déskázat	I. 499	Dicsösküdik	I. 504
Déreb-darab	I. 482	Déspot	I. 499	Dicsötelen	I. 504
Derebles	I. 482	Déspotlás	I. 499	Dicsöül	I. 504
Dereblés-darablás	I. 483	Dévaj	I. 499	Dicsötülés	I. 505
Dérece	I. 494	Dévajság	I. 499	Dicsötületlen	I. 505
Déréckél	I. 535	Déván	I. 511	Diéta	I. 505
Dérécsél	III. 778	Dévány	I. 511	Diffás	I. 505
Dereduesál	I. 494	Dévér	I. 499	Dihés	I. 547
Dereg	I. 489	Dévérkeszeg	II. 266	Dij	I. 505
Dérék	I. 495	Dévérnél	I. 500	Dikis	I. 505
Dérékal, dérékalj	I. 44	Dézma	I. 500	Dikk	I. 505
Dérékas	I. 496	Dézmabarány	I. 176	Diktál	I. 505
Dérékasan	I. 496	Dézmál	I. 500	Diktálás	I. 505
Dérékasint	I. 496	Dézmálás	I. 500	Dil	I. 489
Dérékason	I. 496	Dézmás	I. 500	Dilceg	I. 491
Dérékatlan	I. 497	Dézsa	I. 500	Dilesd	I. 704
Dérékbástya	I. 185	Dézsma	I. 500	Dilkos	I. 1168
Dérékerő	I. 677	Dézsma	I. 500	Dimantos	I. 1157
Dérékfa	I. 735	Dézsma	I. 328	Dimeles	I. 1211
Dérékföld	I. 985	Dézsma	I. 500	Dimöles	I. 1211
Dérékirás	I. 1601	Dézsma	I. 500	Dinom-danom	I. 506
Dérékképpen	I. 497	Dézsma	I. 500	Dinnya	I. 506
Déréknyár	II. 1013	Dézsma	I. 500	Dinnye	I. 506
Dérékpénz	II. 1269	Dézsma	I. 500	Dinnyés	I. 506
Déréksereg	II. 1550	Dézsma	I. 500	Dinnyés kert	II. 244
Dérékszerék	III. 132	Dézsma	I. 500	Dinnyeszagú fű	I. 1020
Dérékszerént	III. 199	Dézsma	I. 500	Dinnyetorta	III. 719
Dérékszerint	I. 497	Dézsma	I. 500	Dió	I. 506
Dérékszorító köntös	III. 314	Dézsma	III. 1272	Diófa	I. 735
Déréktábor	III. 368	Diák	I. 486	Diófás	I. 735
Dérékút	III. 870	Dialektika	I. 501	Dióhéj	I. 1388
Dérékucca	III. 877	Dib-dáb	I. 501	Dióhéjnyi	I. 1388
Dérélye	I. 497	Dibdábocska	I. 501	Diókopácslék	II. 349
Deres : frostig	I. 494	Dibdábóság	I. 501	Dióolaj	II. 1108
Deres : peinbank	I. 497	Dicsé	I. 503	Diós	I. 507
Déréső	I. 702	Dicséküdes	I. 502	Diós kert	II. 245

Diószék	III. 130	Disznósajt	II. 1495	Dohosság	I. 516
Diótörő	III. 756	Disznósása	II. 1522	Dohosságos	I. 516
Diplóma	I. 507	Disznó szaka	III. 20	Dohosul	I. 516
Diplómás	I. 507	Disznószar	III. 83	Doktor	I. 517
Dirib-darab	I. 482	Disznóstartás	III. 473	Doktorság	I. 518
Diribél-darabol	I. 482	Disznótartó	III. 477	Doktorsajka	II. 1509
Diriból	I. 507	Disznótized	III. 689	Dolgaltan	I. 520
Diriból-darabol	I. 482	Disznótövis	III. 773	Dolgalatlanság	I. 520
Diribos-darabos	I. 483	Disznóválu	III. 1007	Dolgodás	I. 520
Dirigál	I. 507	Diú	I. 506	Dolgolódás	I. 520
Dirík	I. 509	Div	I. 505	Dolgolódik	I. 520
Dirrel-durral	I. 494	Díván	I. 511	Dolgos	I. 520
Dis	I. 548	Dívánbáz	I. 1365	Dolgoskodik	I. 520
Diskurál	I. 507	Divánkozás	I. 511	Dolgosság	I. 520
Dispulál	I. 508	Dívánkozik	I. 511	Dolgozás	I. 520
Disputálás	I. 508	Dívánsátor	II. 1523	Dolgozik	I. 521
Disputálódás	I. 508	Dívánszőnyeg	III. 320	Dolgozkodik	I. 521
Disputálódik	I. 508	Dívány	I. 511	Dolgozódás	I. 521
Disz	I. 508	Díványos	I. 511	Dolgozódik	I. 521
Diszkeskédik	I. 508	Díványülő	III. 891	Dolmány	I. 518
Diszesség	I. 508	Divat	I. 511	Dolmánygallér	I. 1057
Dízlet	I. 509	Dob	I. 514	Dolmányos	I. 518
Díztelen	I. 509	Dobáz	I. 515	Dolmány széle	III. 144
Díztelenség	I. 509	Dobban	I. 511	Dolog	I. 518
Díztelenül	I. 509	Dobbanás	I. 512	Dologfoglalás	I. 892
Diszke	I. 509	Dobbant	I. 512	Dolgozható	III. 624
Disznó	I. 509	Doblás	I. 515	Dolgoztévő	III. 638
Disznóakol	I. 44	Dobog	I. 512	Dolgoztévő nap	II. 926
Disznóállás	I. 74	Dobogás	I. 512	Dolmán	I. 518
Disznóalom	I. 84	Dobol : bewegen	I. 513	Domasz	I. 481
Disznóbab	I. 151	Dobol : trommeln	I. 515	Domb	I. 521
Disznóbarom	I. 183	Dobolás	I. 515	Dombéroz	I. 523
Disznóborz	I. 294	Doboló	I. 515	Dombocska	I. 521
Disznócska	I. 510	Dobollatás	I. 513	Dombol : anflaufen	I. 521
Disznódi	I. 510	Doborsa	I. 515	Dombol : springen	III. 707
Disznóférég	I. 826	Dobos	I. 516	Domborodik	I. 521
Disznóháj	I. 1250	Doborság	I. 516	Domború	I. 521
Disznóhal	I. 1274	Dobsa	I. 514	Domborúság	I. 521
Disznóhártya	I. 1335	Dobszó	III. 272	Dombos	I. 522
Disznóhús	I. 1521	Dobtűtés	III. 908	Dombosság	I. 522
Disznói	I. 511	Dobverés	III. 1067	Dombok	I. 522
Disznókék	II. 160	Dobzó	I. 516	Domika	I. 522
Disznókényér	II. 200	Dobzódás	I. 514	Domó	I. 522
Disznókényérfű	I. 1020	Dobzódik	I. 514	Domosz	I. 481
Disznókömény	II. 397	Dobzódó	I. 514	Dondár	I. 481
Disznómák	II. 671	Dobzódó szilva	III. 243	Dong	I. 522
Disznómogyoró	II. 855	Dobzó szilva	I. 516	Donga	I. 523
Disznónyáj	II. 1001	Dod	I. 516	Dongás	I. 522
Disznóól	II. 1107	Doh	I. 516	Dongat	I. 522
Disznóoldal	II. 1113	Doha	I. 516	Dongdogál	I. 522
Disznó orja	II. 1135	Dohány	I. 517	Dongó	I. 522
Disznópásztor	II. 1245	Dohánybűz	I. 335	Dongó bogár	I. 261
Disznópásztorság	II. 1245	Dohányos	I. 517	Dongó légy	II. 560
Disznópásztit	II. 1255	Dohányoz	I. 517	Dongó méh	II. 721
Disznópiac	II. 1283	Dohányozás	I. 517	Donog	I. 522
Disznóporcsin	II. 1316	Dohányzacskó	III. 1262	Donyha	I. 544
Disznórépa	II. 1412	Dohányzik	I. 517	Dorbézol	I. 523
Disznós	I. 511	Dohos	I. 516	Dorbézolás	I. 523
		Dohos bor	I. 282	Dorgál	I. 523

Dorgálás	I. 523	Dőlt	I. 532	Drágálátosságos	I. 537
Dorgáló	I. 524	Dölyfös	I. 532	Drágáll	I. 536
Dorgálódás	I. 524	Dölyfösködik	I. 532	Drágás	I. 537
Dorgálódik	I. 524	Dölyfösség	I. 532	Drágaság	I. 537
Dorgol	I. 524	Döllye	I. 532	Drágaságos	I. 537
Dorgolás	I. 524	Döllyed	I. 531	Drágít	I. 537
Dorgály	I. 524	Döllyés	I. 532	Drágódik	I. 537
Doromb	I. 524	Döllyesség	I. 532	Drágón	I. 537
Dorombol	I. 524	Döng : summen	I. 522	Drágonyos	I. 537
Dorombolás	I. 524	Döng : hohl klängen	I. 533	Dragonynos	I. 538
Dorong	I. 524	Döngés	I. 522	Drék	I. 495
Dorozsba	I. 524	Döngeszt	I. 522	Drinc	I. 538
Dos	I. 525	Dönget	I. 522	Drincs	I. 538
Dósa	I. 525	Döngetés	I. 522	Drombol	I. 524
Dosztig	I. 525	Döngöl	I. 523	Drót	I. 538
Döbög	I. 512	Dönt	I. 532	Drótmű	II. 905
Döbön	I. 306	Dördül	I. 533	Drusza	I. 538
Döcög	I. 525	Dördülés	I. 533	Dsida	I. 538
Dödörgés	I. 489	Dördületlen	I. 533	Dsidás	I. 538
Dödörög	I. 489	Döre	I. 534	Dsidáz	I. 538
Döf	I. 525	Döréckél	I. 535	Dúc	I. 538
Döffent	I. 525	Dóreség	I. 534	Ducoztat	I. 538
Döföl	I. 525	Dörgécse	I. 534	Dud	I. 538
Döfölés	I. 525	Dörgés	I. 534	Dúd	I. 538
Döfölődik	I. 525	Dörget	I. 534	Duda	I. 539
Dög	I. 525	Dörgő	I. 534	Dudálás	I. 539
Dögényék	I. 528	Dörgöl	I. 534	Dudás	I. 539
Dögihalál	I. 1270	Dörgölés	I. 535	Dúdol	I. 538
Döglet	I. 526	Dörgölődés	I. 534	Dúdolás	I. 539
Dögletés	I. 527	Dörgölődik : brummen	I. 534	Dúdoldogál	I. 539
Dögletet	I. 527	Dörgölődik : sich reiben	I. 535	Dúdolgat	I. 539
Dögletetés	I. 527	Dörmöl	I. 534	Dúdoló	I. 539
Dögletetesség	I. 527	Dörmölődik	I. 534	Dudorog	I. 539
Döglet	I. 527	Döröcköl	I. 535	Dudva	I. 539
Dögletés	I. 527	Döröckölő	I. 535	Dudváskodik	I. 540
Dögletesség	I. 527	Döröcsköl	I. 535	Dufál	I. 540
Döglik	I. 526	Döröcskölő kalán	II. 94	Dufla	I. 544
Dögönyeg	I. 528	Dörög	I. 533	Dug	I. 540
Dögönyöz	I. 528	Dörököl	I. 535	Dugás	I. 541
Dögös	I. 528	Dörömböl	I. 524	Dugasz	I. 541
Dögösít	I. 528	Dörömbölés	I. 524	Dugasztó	I. 541
Dögös nyavalya	II. 1018	Dörömböz	I. 524	Dugat	I. 541
Dögösség	I. 528	Döröszköl	I. 535	Dugdos	I. 542
Döjt	I. 528	Dősöl	I. 535	Duggat	I. 541
Döjtet	I. 529	Dősölés	I. 535	Dugó	I. 542
Dől	I. 529	Dőt	I. 528	Dugó csap	I. 385
Dőldögél	I. 530	Drab	I. 482	Dudogat	I. 541
Dőled	I. 531	Drabant	I. 536	Dugul	I. 542
Dőledék	I. 531	Drabantság	I. 536	Duhina	I. 544
Dőledéz	I. 531	Drága	I. 536	Duhna	I. 544
Dőlékény	I. 531	Drága gyökér	I. 1181	Duhnás	I. 544
Dőléngéz	I. 531	Drága gyöngy	I. 1185	Dukát	I. 542
Dőlénkéz	I. 531	Drága kő	II. 385	Dúl	I. 542
Dőlés	I. 531	Drága kő	II. 386	Dulakodás	I. 543
Dőlled	I. 531	Drága kövecske	II. 386	Dulakodik	I. 543
Dőllog	I. 531	Drága köves	II. 386	Dulás	I. 543
Dőlögél	I. 531	Drágálatos	I. 536	Dulás-fulás	I. 902
Dőlöng	I. 532	Drágálatos	I. 536	Dúlat	I. 543
Dőlöngöz	I. 532	Drágálatosság	I. 537	Dúl-fúl	I. 902

Dúlfúlás	I. 902
Dúl-foszt	I. 949
Dúló	I. 543
Dúlódik	I. 543
Dúlság	I. 543
Dumb	I. 521
Dumós	I. 522
Duna	I. 543
Dunba	I. 544
Dunnog	I. 543
Dunnogás	I. 544
Dunnogó	I. 544
Dupla	I. 544
Duplál	I. 544
Duplás	I. 544
Dupla szó	III. 272
Dupla viola	III. 1189
Dupláz	I. 544
Duplomul	I. 544
Durál	I. 544
Duráncai	I. 544
Duráncai barack	I. 175
Duráncai szilva	III. 243
Duránci	I. 544
Duránci barack	I. 175
Durbanci	I. 545
Durbancs	I. 545
Durca	I. 545
Durcálkodik	I. 545
Durcás	I. 545
Durcáskodás	I. 545
Durcos	I. 545

Durdu	I. 545
Durog	I. 545
Durran	I. 545
Durva	I. 545
Durvaskodik	I. 545
Durvasz	I. 545
Durzad	I. 545
Dús	I. 545
Dús-gazdag	I. 1074
Dúsgazdagság	I. 1074
Duska	I. 546
Duskaital	I. 1632
Duskaivó	I. 1634
Duskalkodik	I. 546
Duskás	I. 546
Duskás ital	I. 1632
Duskás ivás	I. 1634
Duskáskodik	I. 546
Duskásság	I. 546
Duskás társ	III. 450
Duskáz	I. 546
Duskázás	I. 546
Dússág	I. 546
Dutka : wiedehopf	I. 516
Dutka : geldsorte	I. 546
Dutkóró	II. 368
Dúz	I. 545
Duzma	I. 547
Duzmad	I. 547
Duzmadoz	I. 547
Duzzad	I. 547

Duzzaszkodik	I. 547
Duzzaszt	I. 547
Dúzs	I. 545
Dücsű	I. 503
Düh	I. 547
Dühent	I. 550
Dühödés	I. 548
Dühödik	I. 547
Dühödt	I. 548
Dühödtség	I. 548
Dühös	I. 548
Dühösít	I. 549
Dühösködik	I. 549
Dühösködés	I. 549
Dühösség	I. 549
Dühöszik	I. 550
Dühül	I. 550
Düjt	I. 528
Dúl	I. 529
Düled	I. 531
Dülled	I. 531
Dülleszt	I. 531
Dülő	I. 531
Dülő föld	I. 985
Düllyed	I. 531
Düllyes	I. 532
Dündendör	I. 550
Dündöndörem	I. 550
Dürget	I. 534
Düröcköl	I. 535
Dürrücköl	I. 535

E. È. É.

È, é : ob	I. 551
É : nacht	I. 585
E, é : dieser	I. 723
Ê : pfuj	I. 583
Èb, èb	I. 551
Èhadó	I. 15
Èbadta	I. 18
Èbadtás	I. 18
Èbagnó, èbagné	II. 990
Èbanyájú	I. 95
Ebb	I. 551
Ebbéli	I. 724
Èbborz	I. 294
Èbcsillag	I. 426
Èbcsipke	I. 439
Èbcsont	I. 451
Èbëcske	I. 553
Ebéd	I. 554
Ebéddegél	I. 554
Ebédëcske	I. 554

Ebédél	I. 554
Ebédületlen	I. 554
Ebédetszaka	III. 20
Ebédi	I. 554
Ebédidő	I. 1540
Ebédi lakás	II. 511
Ebédkor	II. 356
Ebédlés	I. 554
Ebédlik	I. 554
Ebédlő	I. 554
Ebédlő ház	I. 1366
Ebédlő hely	I. 1393
Ebédlő palota	II. 1221
Ebédlő szoba	III. 284
Ebédután	I. 551
Ebédutáni	I. 554
Ebédvéka	III. 1044
Ebeg	I. 1382
Èbek tánca	III. 423
Ebédégelik	I. 554

Èbëlködik	I. 553
Ebëllik	I. 554
Ebëllő	I. 554
Ebëllő ház	I. 1366
Ebëllő társ	III. 450
Èbën	I. 554
Èbënomfa	I. 735
Èbész	I. 553
Ebevér	I. 555
Èbfa	I. 735
Èbfejü	I. 957
Èbfejü fü	I. 1020
Èbftutás	I. 1013
Èbgyömbér	I. 1184
Èbhal	I. 1274
Èbharapás	I. 1325
Èbhëndi	I. 553
Èbhús	I. 1521
Èbi	I. 553
Ebíd	I. 554

Ébi hal	I. 1274	Ecetösül	I. 556	Éffi	I. 1544
Ebíl	I. 554	Éciánfü	I. 1020	Eföldi	I. 988
Ébkapor	II. 112	Ecöt	I. 555	Efölött	I. 725
Ébkáposzta	II. 113	Ecsell	I. 556	Ég, ég : hirmmel	I. 562
Ébkölyök	II. 397	Ecselletlen	I. 556	Ég : brennen	I. 561
Éblánc	II. 516	Ecsellő	I. 556	Égbeli	I. 563
Éblé	II. 549	Ecsér	I. 581	Égbe nézés	II. 983
Éblégy	II. 560	Ecset	I. 556	Égbe néző	II. 984
Éblélkü	II. 573	Écset	I. 555	Égbe néző tudomány	III. 798
Ébmajom	II. 668	Ecsetkóro	II. 368	Égben lakó	II. 511
Ébmák	II. 671	Eddég	I. 724	Égbe vigyorgó	III. 1179
Ébmarás	II. 678	Éddégelés	I. 711	Égdégel	I. 561
Ébnyelv	II. 1025	Éddégelik	I. 711	Égdéz	I. 561
Ébnyelvű fü	I. 1020	Eddig	I. 724	Egér	I. 564
Éborca	I. 117	Eddiglen	I. 724	Egér, égér	I. 564
Éborr	II. 1137	Eddigvaló	I. 725	Egeresél	I. 564
Ébred	I. 554	Éde, éde, edé	I. 1533	Egereeske	I. 564
Ébredt	I. 555	Edeig	I. 1537	Egeres tánc	III. 423
Ébredtség	I. 555	Éden	I. 557	Egerész	I. 564
Ébréget	I. 555	Édenkert	II. 245	Egerésző kigyó	II. 304
Ébrékény	I. 555	Édény	I. 557	Egérfa	I. 735
Ébrékénység	I. 555	Édényesinaló	I. 433	Egérfa	I. 735
Ébren	I. 555	Édényeske	I. 558	Egérfark	I. 770
Ébrenség	I. 555	Édényke	I. 558	Egérfarkfü	I. 1020
Ébreszt	I. 555	Édényszájú	III. 18	Egérfás	I. 735
Ébresztés	I. 555	Édény talpa	III. 403	Egérfogó	I. 876
Ébresztget	I. 555	Édés	I. 558	Egérful	I. 1039
Ébrezget	I. 555	Édés anya	I. 95	Egérfulfü	I. 1020
Ébrúd	II. 1475	Édés atya	I. 137	Egérjáték	II. 24
Ébrül	I. 555	Édés bor	I. 282	Egérke	I. 564
Ébség	I. 553	Édésd	I. 559	Egérló	I. 564
Ébszar	III. 83	Édésded	I. 559	Egérmaszlag	II. 707
Ébszém	III. 156	Édésécske	I. 559	Egérzar	III. 83
Ébszöllő	III. 329	Édésedik	I. 559	Egértövis	III. 773
Ébtartó	III. 477	Édés fa	I. 735	Eges	I. 563
Ébtej	III. 508	Édés fü	I. 1020	Égés	I. 561
Ébtövis	III. 773	Édésget	I. 559	Egesség	I. 565
Ébtövisk	III. 774	Édésgetés	I. 559	Egész	I. 564
Ébugatás	III. 840	Édés gyökér	I. 1181	Egész áldozat	I. 57
Ébugatta	III. 840	Édésit	I. 559	Egészédik	I. 565
Ébül	I. 554	Édéske	I. 560	Egész eszú	I. 708
Ébütés	III. 908	Édésködés	I. 560	Egészít	I. 565
Ébütő pálea	II. 1218	Édésködik	I. 560	Egészben	I. 565
Ébvásár	III. 1027	Édés kedvü	II. 147	Egészleltséggelvaló	I. 565
Ébzsir	III. 1310	Édés lapu	II. 529	Egészség	I. 565
Ecc	I. 560	Édésló	I. 560	Egészségbeli	I. 566
Ecciglen	I. 724	Édés orda	II. 1133	Egészségés	I. 566
Éccör	I. 581	Édés ostya	II. 1147	Egészségörző	II. 1184
Écér	I. 581	Édesség	I. 560	Egészségtelen	I. 566
Ecet	I. 555	Édességés	I. 560	Egészségtelenség	I. 566
Ecetágy	I. 26	Édességú	I. 560	Egész szám	III. 61
Ecetél	I. 556	Édés tej	III. 508	Egész tallér	III. 402
Ecetös	I. 556	Édösül	I. 560	Égztelen	I. 566
Ecetös általag	I. 86	Édös víz	III. 1225	Éget	I. 561
Ecetös cibere	I. 348	Ediny	I. 557	Égetés	I. 562
Ecetös edény	I. 557	Edz	I. 560	Égetésezüst	I. 729
Ecetösédik	I. 556	Edzig	I. 724	Égetetlen	I. 562
Ecetös lé	II. 549	Edző víz	III. 1225	Égetett víz	III. 1225
Ecetös löre	II. 635	Effüle	I. 725	Égetlen	I. 562

Égető	I. 562	Égyarányos	I. 112	Égybefűzés	I. 1048
Égető csalán	I. 378	Égyarányosú	I. 113	Égybefűződik	I. 1050
Égető fű	I. 1020	Égyarányosú	I. 113	Égybegazol	I. 1070
Égető koszorú	II. 378	Égyaránytalan	I. 112	Égybegerebell	I. 1081
Égető üveg	III. 912	Égyaránytalanság	I. 112	Égybegemolyodik	I. 1098
Égett	I. 562	Égyarányú	I. 113	Égybegömbölylt	I. 1115
Égett bor	I. 282	Égyátalan véggel	III. 1041	Égybegömbölyödik	I. 1115
Égettborfűző üst	III. 901	Égybe	I. 574	Égybegördül	I. 1119
Égettborház	I. 1366	Égybead	I. 10	Égybegyalul	I. 1143
Égétten-ég	I. 561	Égybeaggat	I. 39	Égybegyűjt	I. 1200
Égéttség	I. 562	Égybealkot	I. 64	Égybegyűjtés	I. 1200
Égett szag	III. 14	Égybealkuszik	I. 60	Égybegyűjtethető	I. 1200
Égett száju	III. 18	Égybealkuvás	I. 60	Égybegyűjtözik	I. 1203
Égevény	I. 562	Égybeáll	I. 68	Égybegyűl	I. 1203
Égforgás	I. 934	Égybebarátkozik	I. 179	Égybegyűlekezet	I. 1205
Ég forgása	I. 934	Égybebékéllik	I. 197	Égybegyűlekézik	I. 1205
Égforgásának tudománya	III. 798	Égybebékéltet	I. 199	Égybegyűlés	I. 1204
Égforgási	I. 934	Égybebeszélget	I. 222	Égybegyűlezik	I. 1208
Égforgási tudomány	III. 798	Égybebeszél	I. 220	Égybegyűrés	I. 1214
Égforgástudó	III. 794	Égybebeszélés	I. 220	Égybeháborít	I. 1225
Éggő	I. 561	Égybebir	I. 233	Égybeháborodik	I. 1226
Ég hajlása	I. 1260	Égybecimborál	I. 355	Égybehajt	I. 1263
Égi	I. 563	Égybecimborálkodik	I. 355	Égybehajtogaték	I. 1266
Égi forgás	I. 934	Égybecsap	I. 379	Égybehány-vet	III. 1141
Égi háború	I. 1229	Égybecsatol	I. 387	Égybehasonlat	I. 1343
Égi jegy	II. 30	Égybecsomólódik	I. 448	Égybehasonlítatlan	I. 1345
Égjel	II. 33	Égybecsonkolkodik	I. 450	Égybeházaskodik	I. 1376
Égnézés	II. 983	Égybecsoportozik	I. 453	Égybeházasodás	I. 1376
Égnéző	II. 984	Égybedobol	I. 513	Égybehívás	I. 1418
Égő áldozat	I. 57	Égybeégyesül	I. 577	Égybehomorult	I. 1481
Égő szén	III. 171	Égybeelegyedik	I. 605	Égybehordás	I. 1485
Egrés : unreife traube	I. 566	Égybeelegyít	I. 607	Égybehoz	I. 1501
Egrés : erlenwald	I. 564	Égybeelegyül	I. 607	Égybehömpölyget	I. 1507
Egréscs	I. 566	Égybeenyvez	I. 619	Égybeigazodik	I. 1551
Egrésfa	I. 735	Égybeér	I. 657	Égybeilleget	I. 1567
Egréslé	II. 549	Égybeereszt	I. 669	Égybeillik	I. 1566
Égropogás	II. 1460	Égybeesküszik	I. 691	Égybejár	II. 9
Ég sarka	II. 1517	Égybeeskült	I. 692	Égybejáró pohárka	II. 1303
Égség	I. 564	Égybeesküvés	I. 692	Égybejut	II. 68
Északadás	III. 29	Égybefér	I. 823	Égybekap	II. 101
Égszín	III. 248	Égybeférkézik	I. 824	Égybekapcsol	II. 11
Égszínű	III. 248	Égybeférkétet	I. 825	Égybekel	II. 164
Égtén-ég	I. 561	Égybefértet	I. 825	Égybekerül	II. 239
Egű, égű	I. 563	Égybefog	I. 868	Égybekocog	II. 326
Égzámen	I. 566	Égybefoglal	I. 889	Égybekocogás	II. 326
Égzaminál	I. 566	Égybefoglalás	I. 890	Égybekocogat	II. 326
Égy, égy	I. 572	Égybefoglaló	I. 890	Égybekotyog	II. 381
Égyakarát	I. 41	Égybefoly	I. 908	Égybeköszörül	II. 421
Égyakaratos	I. 41	Égybefolyás	I. 908	Égybeköt	II. 424
Égyakaró	I. 42	Égybefon	I. 916	Égybekötelesedik	II. 428
Égyállatúság	I. 77	Égybefonás	I. 916	Égybeköteleskedés	II. 429
Égyalomi	I. 84	Égybeforr	I. 943	Égybekötelez	II. 430
Égyáltalánfogva	I. 86	Égybeforrad	I. 944	Égybekötelezés	II. 430
Égyáltalában	I. 86	Égybeforraszt	I. 946	Égybekötés	II. 424
Égyannyi	I. 144	Égybeforrasztás	I. 946	Égybekötődik	II. 436
Égyaránság	I. 113	Égybeful	I. 1008	Égybekulcsol	II. 466
Égyaránt nyomó	II. 1056	Égybefutamik	I. 1010	Égybekulcsolódik	II. 467
Égyarány	I. 112	Égybefutás	I. 1008	Égybekulcsolás	II. 467
Égyarányatlan	I. 112	Égybefűz	I. 1048	Égybeláncol	II. 517

Égybemén	II. 743	Égybetekerődik	III. 512	Égyebüvé	I. 568
Égyben	I. 574	Égybetekergésződés	III. 514	Égyedembe	I. 578
Égybenesküvés	I. 692	Égybetestésít	III. 602	Égyedömbe	I. 578
Égybenhi	I. 1418	Égybetész	III. 616	Égyedül	I. 575
Égybenmaricskol	II. 691	Égybetör	III. 744	Égyedüllétel	II. 595
Égybenő	II. 994	Égybetörlődik	III. 762	Égyedülség	I. 575
Égybenősztet	II. 993	Égybetűr	III. 821	Égyedülvaló	I. 575
Égybenőttképpen	II. 994	Égybetüremlés	III. 822	Égyedülvalóság	I. 575
Égybentördel	III. 749	Égybeüt	III. 905	Égyel	I. 581
Égybenvaló társalkodás	III. 455	Égybeütközik	III. 909	Égyelédik	I. 605
Égybeolvad	II. 1118	Égybevagdal	III. 930	Égyeleg	I. 582
Égybeomol	II. 1124	Égybevarr	III. 1020	Égyeleintén	I. 616
Égyberagad	II. 1354	Égybevegyelédik	III. 1043	Égyeles	I. 606
Égyberagaszt	II. 1358	Égybever	III. 1061	Égyelesleg	I. 606
Égyberaggat	II. 1366	Égybeverés	III. 1061	Égyeleszik	I. 605
Égyberáncol	II. 1369	Égybeverődik	III. 1069	Égyelit	I. 606
Égyberánt	II. 1371	Égybevesz	III. 1084	Égyellő	I. 571
Égyberékeszt	II. 1395	Égybeveszés	III. 1084	Égyeltembe	I. 578
Égyberont	II. 1456	Égybeveszt	III. 1095	Égyeltül	I. 607
Égyberontás	II. 1456	Égybevet	III. 1137	Égyem	I. 568
Égyberoppan	II. 1461	Égybevetés	III. 1137	Égyembe	I. 575
Égyberoppon	II. 1461	Égybevethetetlenség	III. 1138	Égyemben	I. 575
Égybesépér	II. 1542	Égybevisz	III. 1208	Égyemtemben	I. 578
Égybeseregél	II. 1551	Égybevitat	III. 1167	Égyenbe	I. 575
Égybesotul	II. 1498	Égybevitel	III. 1208	Égyenés	I. 568
Égybesummálás	II. 1613	Égybevon	III. 1236	Égyenésget	I. 569
Égybesűrít	II. 1626	Égybevonás	III. 1236	Égyenésít	I. 569
Égybeszáll	III. 51	Égybevonódik	III. 1248	Égyenésítés	I. 569
Égybeszállít	III. 57	Égybezagyvál	III. 1262	Égyenésítő	I. 569
Égybeszéd	III. 99	Égybezavar	III. 1274	Égyenesség	I. 569
Égybeszédés	III. 99	Égybezándül	III. 1278	Égyenés szögletű	III. 118
Égybeszégez	III. 114	Égybezéng	III. 1280	Égyenés szívű	III. 265
Égybeszégezés	III. 114	Égybezéngés	III. 1280	Égyenést	I. 570
Égybeszéliidül	III. 152	Égybezöndülés	III. 1278	Égyenés termet	III. 596
Égybeszenvedés	III. 179	Égybezúdul	III. 1290	Égyenésül	I. 570
Égybeszéréz	III. 203	Égybezsúródik	III. 1294	Égyenésülés	I. 570
Égybeszérkesztet	III. 213	Égybezsúrzavar	III. 1275	Égyenetlen	I. 570
Égybeszérkesztetés	III. 213	Égybezsákol	III. 1299	Égyenetlenkedik	I. 570
Égybeszérket	III. 213	Égybezsugorodik	III. 1314	Égyeneltenség	I. 570
Égybeszérkzés	III. 214	Égyéb, égyeb	I. 566	Égyeneltenszívűség	III. 265
Égybeszérkzik	III. 214	Égyébaránt	I. 567	Égyengef	I. 570
Égybeszokik	III. 285	Égyébhüvé	I. 568	Égyengetés	I. 571
Égybeszól	III. 275	Égyebennek	I. 568	Égyengető súlyok	II. 1612
Égybeszólalkozik	III. 277	Égyébféle	I. 567	Égyenít	I. 571
Égybeszorít	III. 313	Égyébhá	I. 1218	Égyenlé	I. 571
Égybeszorító	III. 313	Égyébbai	I. 1218	Égyenlet	I. 571
Égybeszű	III. 319	Égyébként	I. 567	Égyenletlen	I. 571
Égybeszűr	III. 359	Égyébképpen	I. 567	Égyenletlenség	I. 571
Égybetakarít	III. 385	Égyébkor	I. 567	Égyenlít	I. 271
Égybetakarítás	III. 385	Égyébkori	I. 567	Égyenlítő	I. 571
Égybetakarodik	III. 387	Égyébnemű	I. 567	Égyenlő	I. 571
Égybetalál	III. 393	Égyébönnen	I. 568	Égyenlő arányú	I. 113
Égybetamad	III. 407	Égyéböt	I. 568	Égyenlőség	I. 572
Égybetanácskoz	III. 419	Égyébüé	I. 568	Égyenlőszívű	III. 265
Égybetanakodik	III. 422	Égyébül	I. 567	Égyenlővé tévés	III. 638
Égybetársalkodik	III. 455	Égyébünnél	I. 568	Égyenlőz	I. 572
Égybetársalkodtat	III. 456	Égyébünnen	I. 568	Égyepetye	I. 572
Égybetart	III. 467	Égyébünnet, égyébünnét	I. 568	Égyesen-égyedül	I. 575
Égybeteker	III. 510	Égyéhütt	I. 568	Égyetembeli	I. 578

Égyetémhen	I. 578	Éggyez	I. 578	Éggyültvi	III. 1164
Égyvelés	I. 606	Éggyezés	I. 579	Éggyüvé	I. 582
Égyféle	I. 579	Éggyező	I. 579	Éggyüvébir	I. 234
Égyfolytában	I. 915	Éggyezőlen	I. 579	Éggyüvéfog	I. 868
Égyforma	I. 941	Éggyezőség	I. 579	Éggyüvégyűl	I. 1204
Éggy	I. 572	Éggyező szó	III. 272	Éggyüvéhajl	I. 1262
Éggyaránt	I. 574	Éggyező zéngés	III. 1281	Éggyüvéhány	I. 1309
Éggyarántvaló	I. 574	Éggyezettető	I. 579	Éggyüvéhoz	I. 1501
Éggyarántvalóság	I. 574	Éggyezettető bíró	I. 236	Éggyüvékötelez	II. 430
Éggyecske	I. 574	Éggyidejű	I. 1540	Éggyüvérak	II. 1363
Éggyeddiglen	I. 725	Éggyidős	I. 1543	Éggyüvérakás	II. 1363
Éggy-égy	I. 573	Éggyig	I. 579	Éggyüvétoldoz	III. 698
Éggyelein	I. 616	Éggyigabeli	I. 1546	Éggyüvévaló társalkodás	III. 455
Éggyé lenni	II. 589	Éggyigabeliség	I. 1546	Éggyvolt	III. 964
Éggyélet	II. 589	Éggyiglen	I. 579	Égyhámbavaló ló	II. 613
Éggyel-mással	II. 704	Éggyigyó	III. 883	Égyhangú	I. 1305
Éggyelöbbször	I. 619	Éggyigyű	III. 883	Égyhasi	I. 1337
Éggyelőhe	I. 619	Éggyik	I. 580	Égyhasi gyermek	I. 1163
Éggyelsőbben	I. 621	Éggyik-égygyik	I. 580	Égyház, égyház	I. 1366
Éggyelsőben	I. 621	Éggyikféle	I. 580	Égyházas	I. 1366
Éggyen	I. 575	Éggyiránt	I. 574	Égyházbeli	I. 1366
Éggyen-égygyen	I. 575	Éggyivású	I. 1643	Égyházfi	I. 843
Éggyen-égygyig	I. 579	Éggymás: einander	II. 699	Égyházfosztó	I. 951
Éggyenkéd	I. 576	Éggymás: allerhand	II. 700	Égyházi	I. 1366
Éggyenként	I. 576	Éggynihány	I. 1314	Égyházi ember	I. 626
Éggyen-ketten	II. 273	Éggyórai	II. 1132	Égyházi marha	II. 690
Éggyenkíd	I. 576	Éggyöt	I. 582	Égyházi nép	II. 965
Éggyenlőség	I. 571	Éggyövé	I. 582	Égyházi szolga	III. 291
Éggyentembe	I. 578	Éggyügyű	III. 883	Égyházi szolgálat	III. 295
Éggyeránt	I. 574	Éggyügyűl	III. 884	Égyházi szolgálat	III. 295
Éggyértelen	I. 689	Éggyügyűség	III. 884	Égyházi tiszt	III. 670
Éggyértelmű	I. 689	Éggyül	I. 581	Égyházi tolvajlás	III. 706
Éggyes	I. 576	Éggyül-égygyik	I. 579	Égyházi törvény	III. 769
Éggyesedik	I. 576	Éggyül-égygyre	I. 581	Égyházi tudomány	III. 793
Éggyes-égyvedül	I. 575	Éggyűnnen	I. 581	Égyházkezelés	II. 169
Éggyes-égygyig	I. 579	Éggyűnnet	I. 581	Égyházkezelő	II. 170
Éggyesész	I. 577	Éggyült	I. 582	Égyházörző	II. 1184
Éggyesít	I. 577	Éggyüttbeszélget	I. 222	Égyháztolvajlás	III. 706
Éggyes ital	I. 1632	Éggyüttbeszél	I. 220	Égyháztolvajló	III. 707
Éggyesítés	I. 577	Éggyüttbeszélés	I. 220	Égyiptomi dió	I. 507
Éggyesség	I. 577	Éggyüftbujdosik	I. 323	Égyirásó	I. 113
Éggyességés	I. 577	Éggyüftfoly	I. 908	Égyjrást	II. 15
Éggyességi	I. 577	Éggyüfttál	I. 1277	Égyként	I. 580
Éggyesül	I. 577	Éggyüfttiszik	I. 1629	Égyképpen	I. 580
Éggyesülés	I. 578	Éggyüftjár	II. 10	Égy-kettő	II. 27
Éggyesület	I. 578	Éggyüftlakik	II. 509	Égyki	II. 29
Éggyet	I. 582	Éggyüftlét	II. 589	Égykor	I. 58
Éggyelért	I. 687	Éggyüftlételepődés	III. 550	Égykorácsú	II. 358
Éggyetértés	I. 687	Éggyüftlovagol	II. 617	Égykorba	I. 58
Éggyétész	III. 616	Éggyüftnövekedik	II. 999	Égykorban	I. 58
Éggyetlen	I. 578	Éggyüftnövekedik	II. 998	Égykoron	I. 58
Éggyetlenbe	I. 578	Éggyüftnevet	II. 976	Égykort	I. 58
Éggyetlen-égygy	I. 573	Éggyüfttröpül	II. 1415	Égykorú	II. 35
Éggyetlenség	I. 578	Éggyüfttsír	II. 1577	Égylelkű	II. 57
Éggyetlen szülött	III. 355	Éggyüfttvaló	I. 582	Égylevelű	II. 60
Éggyet-más	II. 700	Éggyüfttvalóság	I. 582	Égymásszeretet	III. 22
Éggyetnásoeska	II. 700	Éggyüfttvaló beszélgetés	I. 222	Égymástgyűlés	I. 120
Éggyet-nást	II. 700	Éggyüfttvaló beszéllés	I. 221	Égymátkájú társ	III. 45
Éggyettart	III. 467	Éggyüfttvaló vitézkedés	I. 1223	Égyméhbeliek	II. 72

Égymértékűség	II. 777	Égyvelés	I. 606	Éjszak	III. 20
Égyminden	II. 837	Égyvelésleg	I. 606	Éjszakai	III. 21
Égymódú	II. 852	Égyvelgés	I. 582	Éjszakáll	III. 21
Égynapi hideglélés	II. 567	Égyvelít	I. 606	Éjszaki	III. 22
Égynéhány	I. 1314	Égyvelül	I. 607	Ejt : hier	I. 1641
Égynéhányka	I. 1315	Égyveng	I. 582	Ejt : fallen lassen	I. 586
Égynéhányszéri	I. 1315	Égyvér	III. 1071	Ejtél	I. 587
Égynéhányszor	I. 1315	Égyvértag	III. 371	Ejtelés	I. 587
Égynemakaras	I. 40	Eh : dieser	I. 723	Éjtén-éjjel	I. 586
Égynémély	II. 735	Eh : bah	I. 583	Éjten-éjtszaka	III. 21
Égynevűek	II. 976	Éh	I. 583	Éjtlenül-éjtszaka	III. 21
Égynyílhány	I. 1314	Ehe	I. 585	Ejtés	I. 587
Égyöld	I. 1559	Éhén	I. 583	Ejtődik	I. 587
Égyöm	I. 568	Éhén-szomjan	III. 299	Éjtszak	III. 20
Égyre	I. 581	Éhetés	I. 712	Éjtszaka	III. 20
Égyre-másra	II. 704	Éhetik	I. 711	Éjtszakai látás	II. 538
Égyrendbeli	II. 1407	Éhető	I. 712	Éjtszakára	III. 21
Égyrül-egyig	I. 579	Éhézés	I. 584	Ék : keil	I. 587
Égység	I. 581	Éhézik	I. 584	Ék : schmuck	I. 588
Égyszám	III. 61	Éhétzet	I. 584	Eke	I. 590
Égyszárú	III. 85	Éhgyomor	I. 1174	Ekeakadály	I. 36
Égyszarvú	III. 94	Éhhelhalás	I. 1271	Eke alja	I. 44
Égyszemélyszeretők	III. 224	Éhhelholt	I. 1273	Ekebarom	I. 183
Égyszemű	III. 157	Éhjoh	I. 584	Ekecsél	I. 590
Égyszér	I. 581	Éhjom	I. 584	Ekefő	I. 957
Égyszérbe	I. 581	Éhlés	I. 1559	Ekegőrendély	I. 1083
Égyszéri	I. 581	Ehmít	I. 647	Ekekabala	II. 73
Égyszér-kétszér	II. 271	Éhnyál	II. 1011	Ekeelő szij	III. 239
Égyszérsmind	II. 835	Ehol	I. 1472	Ékér	II. 1171
Égyszérű	I. 581. III. 194	Ébom	I. 584	Ékes	I. 588
Égyszérvaló	III. 951	Éhözik	I. 584	Ékesécske	I. 588
Égyszínű	III. 248	Éhség	I. 585	Ékesedik	I. 588
Égyszívűség	III. 265	Éhtelen	I. 585	Ékesen szólás	III. 278
Égyszőrű	III. 332	Éhül	I. 585	Ékesen szóló	III. 280
Égyszüléjú	III. 352	Eis	I. 690	Ékesenvaló beszélgetés	I. 222
Égyszülött	III. 355	Ej	I. 585	Ékesenvaló szólás	III. 278
Égytermészetű	III. 594	Ej	I. 585	Ékésget	I. 588
Égytestvér	III. 603. 1071	Eja	I. 585	Ékésít	I. 588
Égyüd	I. 1559	Ejem	I. 568	Ékésítés	I. 588
Égyüld	I. 1559	Éjfel	I. 796	Ékésítetlen	I. 588
Égyüttfogó társ	III. 450	Éjfele	I. 796	Ékéskedik	I. 588
Égyüttlakó társ	III. 452	Éjfele	I. 796	Ékésmondás	II. 864
Égyütt siránkozik	II. 1579	Éjfélikor	II. 356	Ékesség	I. 589
Égyütt szenved	III. 179	Éjfélikor	II. 356	Ékességés	I. 589
Égyütt szól	III. 275	Éji	I. 585	Ékességtelen	I. 589
Égyütt szokik	III. 323	Éji varjú	III. 1019	Ékességű	I. 589
Égyütt született	III. 354	Éjjel	I. 585	Ékesszólás	III. 278
Égyütt való	III. 951	Éjjelédik	I. 586	Ékesszólásszeretés	III. 222
Égyüttzeng	III. 1280	Éjjeli	I. 586	Ékés termét	III. 596
Égyüttzengés	III. 1280	Éjjeli bagoly	I. 156	Ékésül	I. 589
Együvékapcsol	II. 111	Éjjeli látás	II. 538	Ékésvofta	III. 964
Együvémen	II. 743	Éjjeli-nappali	II. 935	Ekeszarv	III. 94
Együvészérkőzés	III. 213	Éjjeli varjú	III. 1019	Ékszeg	III. 112
Együvészérkőzik	III. 214	Éjjeljáró madár	II. 647	Eketalp	III. 403
Egyvalaki	III. 944	Éjjel-nappal	II. 934	Eketartó fű	III. 477
Egyvégtében	III. 1043	Éj-nap	II. 926	Eketisztító	III. 682
Egyveledik	I. 605	Éjnaponkéd	II. 933	Ékház	I. 1366
Egyveleg	I. 582	Éjnappal	II. 934	Ékhó	I. 590
Egyvelegés	I. 582	Éjom	I. 584	Ékít	I. 589

Ekkédig	I. 725	Elámul-bámul	I. 167	Elbelegesül	I. 223
Ekként	I. 725	Elantalodik	I. 94	Elbetegszik	I. 225
Ekképpen	I. 725	Elannyira	I. 144	Elbetegül	I. 225
Ekkétig	I. 725	Elapad	I. 98	El-betekint	III. 517
Ekkidig	I. 725	Elapaszt	I. 99	El-betűsz	III. 610
Ekkor	I. 725	Elaprit	I. 102	El-bevet	III. 1137
Ekkorban	I. 725	Elaprósodik	I. 104	El-bevisz	III. 1208
Ékleldüz	II. 1168	Elárad	I. 109	El-bevon	III. 1230
Éklézsia	I. 590	Elarányoz	I. 114	Elbir	I. 234
Eközben	I. 725	Eláraszt	I. 109	Elbirás	I. 234
Éktelen	I. 589	Elarat	I. 115	Elbitangol	I. 241
Éktelenség	I. 590	Elaratás	I. 115	Elbíz	I. 243
Éktelen tagú	III. 371	Elárkol	I. 121	Elbizakodik	I. 245
Éklenenül	I. 590	Eláruul	I. 107	Elhizonyosodik	I. 245
El: fort	I. 590	Elárulás	I. 107	Elbocsászt	I. 254
El: jenseitige gegend	I. 623	Elárvájul	I. 125	Elbocsát	I. 254
El: schneide	I. 591	Elás	I. 125	Elbocsátás	I. 254
El: leben	I. 592	Elasz	I. 127	Elbódít	I. 258
El: solcher	I. 1572	Elaszal	I. 128	Elbódul	I. 258
Elábrázol	I. 5	Elaszás	I. 127	Elbódulás	I. 258
Elad	I. 10	Elasszonyodik	I. 133	Elbolondít	I. 270
Eladás	I. 10	Elasszonyosodik	I. 134	Elbolondul	I. 273
Eladatlan	I. 10	Elavad	II. 1091	Elbolyong	I. 276
Eladdig	I. 142	Elavél	II. 1092	Elbomlás	I. 270
Eladó	I. 10	Elavul	II. 1093	Elbomol	I. 270
Eladó leány	II. 551	Elázik	I. 149	Elbont	I. 278
Eladott leányzó	II. 553	Elázlal	I. 149	Elbontás	I. 278
Elágaz-bogazik	I. 260	Elbabosodik	I. 151	Elbontakozik	I. 279
Elágazik	I. 20	Elbagdácsol	I. 156	Elborít	I. 287
Elagg	I. 22	Elbágyad	I. 157	Elborítás	I. 288
Elágyal	I. 26	Elbágyadság	I. 157	Elboritozik	I. 288
Elajánl	I. 33	Elbágyaszt	I. 157	Elboronál	I. 293
Elajánlás	I. 33	Elbágyul	I. 157	Elborotvál	I. 214
Elájul	I. 34	Elbaktat	I. 164	Elborul	I. 289
Elájulás	I. 34	Elballag	I. 165	Elborulás	I. 290
Elalél	I. 58	Elbámt	I. 167	Elborulik	I. 290
Elalkalmatlankodik	I. 62	Elbámol	I. 168	Elbővít	I. 303
Elalkalmatlanul	I. 62	Elbámoltság	I. 168	Elbővül	I. 306
Elalkalmaz	I. 63	Elbámul	I. 167	Elbücsúzás	I. 319
Elalkalmaztat	I. 64	Elbárdol	I. 181	Elbücsúzik	I. 319
Elalkonyodik	I. 60	Elbarmul	I. 184	Elbücsúztat	I. 319
Elalkot	I. 65	Elbátorkodik	I. 186	Elbújás	I. 323
Eláll	I. 68	Elbátorodik	I. 187	Elbujdosás	I. 323
Elállít	I. 79	Elbécsméll	I. 191	Elbujdosik	I. 323
Elálmélkodás	I. 82	Elbécstülés	I. 192	Elbújik	I. 323
Elálmélkodik	I. 82	Elbécstültet	I. 194	Elbukik	I. 320
Elált	I. 52	Elbécstűzik	I. 194	Elbásul	I. 316
Eláltalkodik	I. 87	El-bedugaszul	I. 541	Elbutul	I. 327
Elaltat	I. 91	Elbeléndőzkedik	I. 209	Elbúzhít	I. 330
Eláltat	I. 52	El-belépi	II. 579	Elcafol	I. 339
Elaluszik	I. 88	Elbélyégéz	I. 209	Elcammog	I. 341
Elalut	I. 91	Elbérbitél	I. 212	Elcéloz	I. 340
Elalutat	I. 91	El-bérkeszt	II. 1395	Elcicant	I. 345
Elalvás	I. 88	El-bérélvál	I. 214	Elesábt	I. 367
Elámél	I. 82	El-beszáll	III. 51	Elesábul	I. 367
Eláméltat	I. 82	Elbeszél	I. 220	Elesal	I. 372
Elámit	I. 83	El-betaszít	III. 701	Elesalás	I. 372
Elámul	I. 82	Elbetegedik	I. 223	Elesalogat	I. 370
Elámulás	I. 82	Elbetegesedik	I. 223	Elesap	I. 379

Elcsapod	I. 383	Eldrágódik	I. 537	Élégendő, elégendő, elé- gendő	I. 602
Elcsapó dészka	I. 498	Eldrágul	I. 537	Élégendőség	I. 602
Elcsapódik	I. 383	Eldúdol	I. 539	Élégészik	I. 601
Elcsapol	I. 385	Eldug	I. 540	Élégét	I. 594
Elcsaponik	I. 383	Eldugaszt	I. 541	Éléget	I. 561
Elcsappant	I. 384	Eldugás	I. 540	Élégetlen	I. 601
Elcsavargás	I. 394	Eldugogat	I. 542	Élégett	I. 561
Elcsavarít	I. 393	Eldúl	I. 542	Éléggé	I. 603
Elcsavarodás	I. 393	Eldulás	I. 542	Élégít	I. 603
Elcsavarog	I. 394	Eldúlat	I. 543	Élégítés	I. 603
Elcselekszik	I. 399	Eldühödik	I. 548	Élégképpen	I. 603
Elcselleg	I. 400	Elé	I. 617	Élégnyire	I. 603
Elcsen	I. 402	Elébb	I. 618	Élégtség	I. 603
Elcsendősedik	I. 403	Elébbad	I. 11	Élégtségűs	I. 604
Elcsendősit	I. 404	Elébbáll	I. 69	Élégstegtlenység	I. 604
Elcsendősul	I. 404	Elébb-elröndél	II. 1408	Élégstethető	III. 624
Elcsenevész	I. 406	Elébbenyi	I. 618	Élégstelen	I. 604
Elcsépög	I. 407	Elebbi, elébbi	I. 618	Élégstelenység	I. 604
Elcséppen	I. 408	Elébbitudás	III. 791	Élégstét	III. 630
Elcsere-berél	I. 414	Elébbkelhető	II. 165	Élégstétel	III. 632
Elcserél	I. 415	Elébb-tovább	III. 724	Élégstételés	III. 632
Elcserél-berél	I. 415	Elébbviz	III. 1259	Élégstételő	III. 632
Elcserelés	I. 415	Elébefordít	I. 925	Élégstétő	III. 639
Elcserélődik	I. 415	Elébeni	I. 619	Élégül	I. 604
Elcsigáz	I. 422	Eléberak	II. 1363	Élégve, elégvé	I. 603
Elcsillapodik	I. 428	Elébetalálkozik	III. 397	Elegy	I. 604
Elcsinál	I. 432	Elécötésül	I. 556	Elegy-belegy	I. 605
Elcsip	I. 436	Elécsetél	I. 556	Elegybelegység	I. 605
Elcsipdés	I. 437	Éled	I. 594	Elegyödés	I. 606
Elcsodálkodik	I. 445	Éledel, éledel	I. 594	Elegyédetlen	I. 606
Elcsodálkozik	I. 445	Éledelcsináló	I. 433	Elegyedik	I. 605
Elcsorog	I. 453	Éledelés, éledelés	I. 594	Élégylit	I. 607
Elcsöpévezik	I. 460	Éledelés kamara	II. 91	Élégyenésít	I. 569
Elcsúz	I. 467	Éledeli	I. 594	Élégyenésül	I. 570
Elcsuszamik	I. 468	Éledelmes	I. 594	Élégyenget	I. 570
Elcsuszamít	I. 468	Éledelválogatás	III. 992	Elegyös	I. 606
Elcsuszamodik	I. 469	Éledés	I. 594	Elegyös gabona	I. 1051
Elcsügged	I. 472	Éledésődik	I. 559	Elegyösleg	I. 606
Eldagad	I. 475	Éledetlen	I. 594	Elegyöslen	I. 606
Eldagadoz	I. 477	Éledéz	I. 594	Elegyös szín	III. 248
Eldarabol	I. 483	Élőfánt	I. 600	Elegyöszik	I. 605
Eldarabolhatatlan	I. 483	Élőfántcsikó	I. 424	Elegyít	I. 606
Éldégél, éldégel	I. 593	Élőfántcsont	I. 451	Elegyítés	I. 607
Éldéjt	I. 528	Élőfántfog	I. 863	Elegyül	I. 607
Éldény	I. 557	Élőfánttetem	III. 653	Elegyülés	I. 607
Eldiribel-darabol	I. 482	Élőfánttetemes	III. 653	Elegyület	I. 607
Eldiribolás	I. 507	Eléfut	I. 1609	Eléhézik	I. 584
Eldiskurál	I. 508	Eléfutamodik	I. 1012	Eleibe	I. 616
Eldobban	I. 512	Elég: kaum	I. 58	Eleibelövellik	II. 631
Eldódi	I. 616	Elég, elég: genug	I. 601	Eleibenakad	I. 35
Eldöglet	I. 527	Elég: verbrennen	I. 561	Eleibeszakad	III. 27
Eldöglik	I. 526	Élégendő, elégendő	I. 602	Eleibetámaszt	III. 412
Eldőjt	I. 528	Élégedés	I. 602	Eleibetart	III. 467
Eldőjtés	I. 529	Élégedetést	I. 602	Eleibetész	III. 617
Eldől	I. 530	Élégédett	I. 602	Eleibetev	III. 1139
Eldőlés	I. 530	Élégédbetetlen	I. 602	Eleibevisz	III. 1209
Eldőlled	I. 531	Élégedik	I. 601	Előjved	I. 1560
Eldőlít	I. 532	Élégédő	I. 602	Elein	I. 616
Eldörgöl	I. 534	Élégél	I. 602		

Eleinden	I. 616	Elértés	I. 687	Eleveáll	I. 68
Eleinérő	I. 663	Élés	I. 595	Eleve-ellátás	II. 533
Eleint	I. 616	Élés	I. 591	Eleve-elrendél	II. 1408
Eleinte	I. 616	Élésöeske	I. 592	Eleveérő	I. 663
Eleinten, eleintén	I. 616	Éleség, eleség	I. 596	Elevelát	II. 533
Eleintevaló	I. 616	Élés elméjű	I. 612	Elevelátás	II. 533
Eleitőlfogva	I. 616	Élesen szagló	III. 15	Eleve-mégmondás	II. 863
Elejébe	I. 616	Elesés	I. 697	Eleve-mégtudás	III. 787
Elején	I. 616	Élésés szekér	III. 132	Elevemondás	II. 860
Elejénte	I. 616	Eleset	I. 697	Eleven	I. 598
Elejénten	I. 616	Élëshajó	I. 1256	Eleven beszéd	I. 218
Elejt	I. 587	Élësház	I. 1367	Eleven bőr	I. 311
Élékény	I. 595	Eleshetendő	I. 697	Elevenödik	I. 598
Éléketlen	I. 595	Elesik	I. 696	Elevenöszik	I. 598
Elektuárium	II. 609	Élésít	I. 592	Eleven gyömbér	I. 1184
Elél: von vorn	I. 620	Élésítés	I. 592	Eleven hús	I. 1521
Elél: leben, erleben, ver- brauchen	I. 593	Elesküszik	I. 692	Elevenít	I. 598
Elelegyödik	I. 605	Elesküvés	I. 692	Elevenkedik	I. 598
Elelegyül	I. 607	Élés lé	II. 549	Elevenkédttet	I. 598
Élelem	I. 595	Élésmestér	II. 787	Eleven kéneső	II. 194
Élelmény	I. 595	Élésség	I. 592	Eleveniség	I. 598
El-eltérénget	III. 574	Élés szaglás	III. 14	Eleveniségés	I. 598
Eléltet	I. 600	Élésszekér	III. 132	Eleven sövény	II. 1601
Élemédett	I. 595	Élés szemű	III. 157	Eleven szén	III. 171
Élemődik	I. 595	Elesl	I. 621	Elevente	I. 598
Elemel	I. 631	Éléstartó ház	I. 1367	Eleven timsó	II. 1583
Elemelít	I. 632	Éléstartó kamara	II. 91	Eleven vér	III. 1071
Élémöntom	I. 608	Éléstartó kamora	III. 477	Elevenül	I. 598
Élemés, élemés	I. 595	Élestelődik	I. 705	Elevény	I. 598
Elemészt	I. 633	Élésül	I. 592	Eleverendőlés	II. 1408
Elemésztődik	I. 634	Elész	I. 710	Elevevaló	I. 617, III. 951
Élemet	I. 595	Elészér	I. 614	Elevévet	III. 1139
Élemetés	I. 595	Éleszget	I. 596	Elevez	I. 723
Élemik	I. 595	Éleszt	I. 596	Elfaggat	I. 757
Élémtel	I. 625	Elesztébb	I. 617	Elfagy	I. 747
Élénekél	I. 639	Elesztébbi	I. 617	Elfajdul	I. 749
Elenged	I. 641	Elesztébeli	I. 617	Elfajít	I. 749
Elenkés	I. 608	Élesztés	I. 596	Elfajonodik	I. 749
Elentállás	I. 69	Élesztő	I. 596	Elfajul	I. 750
Elenyöget	I. 645	Élesztős	I. 596	Elfajulás	I. 750
Elenyészedés	I. 646	Élet: nähren	I. 596	Elfajzik	I. 750
Elenyésződik	I. 646	Élet: leben	I. 597	Elfakad	I. 754
Elenyészés	I. 646	Élelőeske	I. 597	Elfárad	I. 765
Elenyészik	I. 645	Életér	I. 655	Elfáradás	I. 765
Elenyészit	I. 646	Életérző ér	I. 655	Elfáradhatatlan	I. 765
Elenyészítés	I. 646	Életés ház	I. 1367	Elfarag	I. 768
Elaped	I. 654	Elétet	I. 714	Elfáraszt	I. 767
Elér	I. 657	Elététel	III. 617	Elfázódik	I. 775
Elérdémél	I. 665	Életfa	I. 795	Elfeddet	I. 780
Elered	I. 667	Életlen	I. 592	Elfejéredik	I. 785
Eleredés	I. 668	Életlenedik	I. 592	Elfejérül	I. 786
Elereszt	I. 669	Életlenít	I. 592	Elfejt	I. 787
Eleresztés	I. 670	Élet módja	II. 853	Elfekszik	I. 792
Elérközik	I. 660	Élető föld	I. 985	Elfeled	I. 808
Elerőtlenedik	I. 682	Életrevaló	I. 597	Elfeledékény	I. 808
Elerőtlenít	I. 682	Élettárs	III. 450	Elfeledtet	I. 808
Elerőtlenül	I. 682	Életviselés	III. 1201	Elfeledkőzés	I. 808
Elért	I. 687	Elévaló	III. 951	Elfeledkőzik	I. 808
		Eléve, eléve, elévé	I. 617	Elfeledkőztet	I. 808

Elfeledtet	I. 810	Elfosztás	I. 950	Elgyűrűz	I. 1216
Elfelejt	I. 810	Elfosztogat	I. 951	Elhabar	I. 1224
Elfelejtés	I. 810	Elfő	I. 966	Elháborodik	I. 1226
Elfelejtet	I. 210	Elföd	I. 969	Elhadar	I. 1283
Elfelejtetlen	I. 810	Elfödelez	I. 970	Elhág	I. 1234
Elfelejtkezík	I. 810	Elfödés	I. 969	Elhagy	I. 1239
Elfelejtődik	I. 810	Elfödöz	I. 971	Elhagyás	I. 1240
Elfelemlík	I. 806	Elfödözget	I. 972	Elhagyat	I. 1244
Elfenül	I. 816	El-fölcselleg	I. 401	Elhagyatlan	I. 1240
Elfényesődik	I. 818	El-fölgýógyít	I. 1170	Elhagyatott	I. 1240
Elfényesít	I. 819	El-fölnő	II. 994	Elhagyó	I. 1240
Elfenyít	I. 821	El-fölposdul	II. 1280	Elhagyogat	I. 1244
Elfesél	I. 833	El-fölrak	II. 1363	Elhagyott	I. 1240
Elfeslík	I. 833	El-fölterjed	III. 580	Elhajigál	I. 1254
Elfeszít	I. 838	El-föltetik	III. 642	Elhajít	I. 1253
Elfeszül	I. 839	El-fölül	III. 889	Elhajlás	I. 1259
Elfízet	I. 858	El-fölvisz	III. 1210	Elhajló	I. 1259
Elfog	I. 868	El-fölvon	III. 1237	Elhajol	I. 1258
Elfogad	I. 881	Elfösvényedik	I. 989	Elhajt	I. 1263
Elfogadás	I. 881	Elföz	I. 967	Elhajtás	I. 1263
Elfogás	I. 869	Elfú	I. 996	Elhal	I. 1267
Elfogat	I. 874	Elfúható	I. 996	Elhál	I. 1277
Elfogattatás	I. 869	Elfúr	I. 1002	Elhalad	I. 1279
Elfogdos	I. 875	Elfúrtat	I. 1006	Elhalálozik	I. 1271
Elfoglal	I. 890	Elfut	I. 1008	Elhalás	I. 1268
Elfoglalás	I. 890	Elfutamas	I. 1010	Elhálás	I. 1277
Elfoglalható	I. 890	Elfutamik	I. 1010	Elhalaszt	I. 1282
Elfoglalatosság	I. 890	Elfutamodás	I. 1012	Elhalasztás	I. 1282
Elfoglaltat	I. 893	Elfutamodik	I. 1012	Elhalasztó	I. 1282
Elfogy	I. 893	Elfutamtat	I. 1012	Elhallatik	I. 1286
Elfogyás	I. 893	Elfutás	I. 1009	Elhallgat	I. 1288
Elfogyat	I. 894	Elfutkos	I. 1014	Elhallgatás	I. 1288
Elfogyatás	I. 895	Elfutó	I. 1009	Elhallik	I. 1285
Elfogyatkozik	I. 895	Elfutóvolta	III. 964	Elhallogat	I. 1290
Elfogyhatatlan	I. 893	Elfuttat	I. 1015	Elhalogat	I. 1283
Elfogylal	I. 899	Elfűvás	I. 996	Elhálól	I. 1292
Elfogytig	I. 893	Elfűggeszt	I. 1035	Elhálóz	I. 1292
Elfojt	I. 901	Elfülel	I. 1039	Elhamarkodik	I. 1299
Elfoly	I. 908	Elfürészél	I. 1044	Elhánt	I. 1296
Elfolyamik	I. 910	Elgátol	I. 1067	Elhány	I. 1309
Elfolyás	I. 908	Elgazdagodik	I. 1074	Elhányás	I. 1310
Elfolyó	I. 908	Elgazdagul	I. 1075	Elhanyatlás	I. 1317
Elfolytatás	I. 916	Elgébberedik	I. 1078	Elhanyatlik	I. 1317
Elfon	I. 916	Elgondol	I. 1100	Elhánydogál	I. 1313
Elfonnyad	I. 921	Elgondolkodás	I. 1104	Elhányogat	I. 1314
Elfonnyaszt	I. 922	Elgondolkodik	I. 1104	Elhány-vet	III. 1141
Elfordít	I. 924	Elgonoszodik	I. 1108	Elharácsol	I. 1318
Elfordítás	I. 924	Elgonoszul	I. 1109	Elharagszik	I. 1321
Elfordul	I. 928	Elgyal	I. 1139	Elharap	I. 1325
Elfordulás	I. 928	Elgyalul	I. 1139	Elhárít	I. 1323
Elfordult	I. 928	Elgyéngít	I. 1160	Elhárítás	I. 1323
Elfordultság	I. 928	Elgyéngül	I. 1160	Elhárít	I. 1323
Elforgat	I. 936	Elgyökerezik	I. 1183	Elhárítás	I. 1323
Elforgatás	I. 936	Elgyötör	I. 1189	Elhasából	I. 1338
Elformál	I. 942	Elgyötördik	I. 1190	Elhasad	I. 1338
Elforog	I. 933	Elgyöz	I. 1190	Elhasaszt	I. 1340
Elfortyan	I. 948	Elgyúl	I. 1196	Elhasít	I. 1340
Elfoszlik	I. 949	Elgyúlad	I. 1197	Elhasítás	I. 1340
Elfoszt	I. 949	Elgyúlól	I. 1209	Elhasogat	I. 1341

Elhasonl	I. 1342	Elhordás	I. 1485	Eliszamlik	I. 1636
Elhasonlás	I. 1342	Elhordoz	I. 1487	Eliszamodik	I. 1636
Elhasonlik	I. 1342	Elhordozhatatlan	I. 1487	Eliszik	I. 1629
Elhat	I. 1351	Elhordozható	I. 1487	Eliszonyodik	I. 1637
Elhatalmazik	I. 1355	Elhordozkodás	I. 1488	Elítél	I. 1639
Elhatároz	I. 1363	Elhordozkodik	I. 1488	Elizen	I. 1650
Elházasít	I. 1375	Elhorgad	I. 1491	Elizetlenedik	I. 1648
Elházasztás	I. 1375	Elhosszabbít	I. 1497	Elizetlenít	I. 1644
Elhazudoz	I. 1379	Elhoz	I. 1501	Eljár	II. 10
Elhelyésztés	I. 1402	Elhozás	I. 1501	Eljárás	II. 11
Elhelyésztet	I. 1403	Elhozdogál	I. 1503	Eljegyesítés	II. 30
Elhempélget	I. 1507	Elhúgyoz	I. 1510	Eljegyez	II. 31
Elhengérít	I. 1405	Elhull	I. 1512	Eljegyzés	II. 31
Elhenyél	I. 1406	Elhullánodik	I. 1513	Eljegyzet	II. 33
Elhervad	I. 1409	Elhullat	I. 1513	Eljö	II. 56
Elhervaszt	I. 1410	Elhúnyás	I. 1515	Eljődögel	II. 59
Élhetetlen	I. 599	Elhúnyik	I. 1515	Eljődögelés	II. 59
Élhetőség	I. 599	Elhúz	I. 1524	Eljötte	II. 57
Elbevül, elbévül	I. 1414	Elhül	I. 1528	Eljötél	II. 57
Elbf	I. 1418	Elhúlés	I. 1528	Eljövés	II. 56
Elhidegül	I. 1428	Elhút	I. 1529	Eljövet	II. 57
Elhibetetlen	I. 1445	Eliddogál	I. 1630	Eljövetel	II. 57
Elhibető	I. 1445	Elidegénédes	I. 1536	Eljöveteli	II. 57
Elhibetőség	I. 1445	Elidegénédik	I. 1536	Eljut	II. 68
Elhimlés	I. 1431	Elidegénít	I. 1536	Eljutta	II. 68
Elhimletik	I. 1431	Elidegénftés	I. 1537	Elkacag	II. 74
Elhimlik	I. 1431	Elidegénül	I. 1537	Etkacsont	II. 76
Elhint	I. 1433	Elidéz	I. 1534	Elkajáesul	II. 77
Elhintés	I. 1433	Elidöz	I. 1544	Elkampad	II. 92
Elhintet	I. 1434	Elig	I. 58	Elkanyarit	II. 99
Elhintéz	I. 1434	Eligazgat	I. 1549	Elkap	II. 101
Elhirdet	I. 1438	Eligazít	I. 1550	Elkapar	II. 107
Elhírlel	I. 1439	Eligazftás	I. 1550	Elkaparit	II. 107
Elhírésedik	I. 1440	Eligazodik	I. 1551	Elkapos	II. 104
Elhírésít	I. 1440	Eligazul	I. 1553	Elkárhozás	II. 120
Elhírésül	I. 1441	Eligérközük	I. 1558	Elkárhozat	II. 120
Elhíreszt	I. 1442	Eligság	I. 59	Elkárhozik	II. 120
Elhírheszik	I. 1441	Elíható	I. 1629	Elkárhoztat	II. 121
Elbírhet	I. 1442	Elíjed	I. 1561	Elkárhoztatás	II. 122
Elbírül	I. 1444	Elíjeszt	I. 1562	Elkárhoztatik	II. 122
Elbisz	I. 1445	Elíjesztés	I. 1562	Elkászolódik	II. 138
Elbítéget	I. 1452	Elíktat	I. 1564	Elkées	I. 675
Elbítel	I. 1445	Elillant	I. 1581	Elkedvetlenedik	II. 151
Elbítet	I. 1453	Elindít	I. 1581	Elkedvetlenít	II. 151
Elbítetés	I. 1454	Elindítás	I. 1581	Elkedvetlenül	II. 152
Elbítető	I. 1454	Elindul	I. 1583	Elkégyetlenedik	II. 157
Elbítlenül	I. 1451	Elindulat	I. 1584	Elkékül	II. 161
Elbítványkodik	I. 1456	Elínt	I. 1594	Elkel	II. 164
Elbítványodik	I. 1456	Elíntet	I. 1596	Elkelés	II. 165
Elbítvösítés	I. 1454	Elíntéz	I. 1596	Elkelhető	II. 165
Elbiul	I. 1456	Elíramkodik	I. 1606	Elkeményedett	II. 186
Elbívás	I. 1418	Elíramlik	I. 1606	Elken	II. 189
Elbívatal	I. 1418	Elírt	I. 1611	Elkénszéródik	II. 195
Elbízik	I. 1459	Elírtózás	I. 1612	Elkénszérül	II. 196
Elbódolás	I. 1464	Elírtózik	I. 1612	Elkényesedik	II. 198
Elholt	I. 1268	Eliszamás	I. 1635	Elképez	II. 207
Elhomlft	I. 1479	Eliszamhatatlan	I. 1635	Elkér	II. 212
Elhomlólás	I. 1480	Eliszamlik	I. 1635	Elkérdéz	II. 217
Elhord	I. 1485	Eliszamkodik	I. 1636	Elkérdezés	II. 213

Elkéredzik	II. 213	Elkopás	II. 347	Ellapul	II. 528
Elkeröng	II. 226	Elkopaszul	II. 351	Ellassít	II. 531
Elkeres	II. 229	Elkopdogálk	II. 348	Ellassódik	II. 531
Elkeresködik	II. 232	Elkopik	II. 347	Ellát	II. 535
Elkerget	II. 220	Elkoppad	II. 348	Ellátogat	II. 541
Elkergetés	II. 220	Elkoppadás	II. 348	Ellatrul	II. 545
Elkerít	II. 237	Elkoppan	II. 348	Ellazzul	II. 547
Elkertél	II. 246	Elkoptat	II. 348	Élled	I. 594
Elkerül	II. 239	Elkorbácsol	II. 361	Ellég	I. 58
Elkerülés	II. 239	Elkorsosodik	II. 362	Ellegeltet	II. 557
Elkerülhetetlen	II. 239	Elkorhelykődik	II. 366	Elléhet	II. 589
Elkerültet	II. 241	Elkormosít	II. 369	Ellél	II. 564
Elkeserődik	II. 254	Elkotor	II. 379	Ellélés	II. 565
Elkésérés	II. 316	Elkótyavetyél	II. 380	Ellen	I. 608
Elkeserít	II. 256	Elköcs	I. 675	Ellenbástya	I. 185
Elkeserül	II. 256	Elköles	I. 675	Ellenbe	I. 609
Elkésík	II. 249	Elkölt	II. 171	Ellenbeli	I. 609
Elkésőn	II. 252	Elköltödgél	II. 172	Ellenben	I. 609
Elkésőre	II. 252	Elköltés	II. 172	Ellenbenáltal	I. 85
Elkéstet	II. 252	Elköltözés	II. 174	Ellenbenéz	II. 980
Elkészít	II. 261	Elköltözik	II. 174	Ellenbevet	III. 1139
Elkészítés	II. 261	Elköltöződik	II. 174	Ellenbevetés	III. 1139
Elkészlet	II. 265	Elköltöztet	II. 174	Elleneáll	I. 69
Elkészül	II. 262	Elkörmöz	II. 415	Ellentállás	I. 69
Elkevelyődik	II. 277	Elköszön	II. 419	Ellenébe	I. 609
Elkevelykődik	II. 277	Elköszönés	II. 419	Ellenebeli	I. 609
Elkevesédik	II. 282	Elköszönt	II. 420	Ellenében	I. 609
Elkezd	II. 289	Elköt	II. 424	Ellenemond	II. 860
Elkezdégel	II. 290	Elkötelez	II. 430	Ellenemondás	II. 860
Elkezdés	II. 290	Elkötés	II. 424	Ellenemondhatatlan	II. 861
Elkezdet	II. 290	Elkövet	II. 441	Ellenenyikog	II. 1037
El-kibocsát	II. 255	Elkövetés	II. 441	Ellenére	I. 609
El-kibúcsúztat	I. 319	Elkövetéz	II. 445	Ellenerugoldoz	II. 1479
El-kicselleg	I. 401	Elkövetkezik	II. 443	Elleneszól	III. 276
Elkintornál	II. 311	Elközelget	II. 458	Elleneszóló	III. 276
Elkintornálás	II. 311	Elközelít	II. 458	Elleneszólogat	III. 281
El-kinyúl	II. 1085	Elközelítés	II. 458	Ellenetész	III. 617
Elkisér	II. 316	Elkullant	II. 468	Ellenetörekedik	III. 752
Elkisért	II. 316	Elkullog	II. 468	Ellenetusakodás	III. 813
El-kisiet	II. 1565	Elkunász	II. 469	Ellenetusakodik	III. 813
El-kiszaggat	III. 39	Elkunászás	II. 469	Ellenevet	III. 1139
El-kiszármazik	III. 91	Elkülcs	I. 675	Ellenevívás	III. 1164
El-kiszökellik	III. 326	Elküld	II. 483	Ellenezörög	III. 1288
El-kiszökik	III. 324	Elküldés	II. 483	Ellenéz	I. 609
El-kitámad	III. 409	Elküldöz	II. 484	Ellenfél	I. 796
El-kiterjeszt	III. 584	Elkülönlík	II. 485	Ellenkédés	I. 610
El-kítol	III. 696	Ell	I. 608	Ellenkédik	I. 610
El-kiveszt	III. 1096	Ellábbag	II. 502	Ellenkédő	I. 610
El-kivet	III. 1143	Ellábbal	II. 502	Ellenkézés	I. 610
El-kivisz	III. 1210	Ellágyul	II. 507	Ellenkézik	I. 610
El-kivitet	III. 1213	Ellágyulás	II. 507	Ellenkéző	I. 611
El-kivon	III. 1239	Ellakik	II. 510	Ellenkéző szél	III. 139
El-kivonsz	III. 1251	Ellankad	II. 520	Ellenmondás	II. 860
Elkóborlás	II. 324	Ellankaszt	II. 520	Ellénni	II. 589
Elkóborol	II. 324	Ellankasztal	II. 521	Ellenség	I. 611
Elkoboz	II. 325	Ellankít	II. 521	Ellenségés	I. 611
Elkockáz	II. 328	Ellapft	II. 523	Ellenségösség	I. 611
Elkomorodik	II. 339	Ellappan	II. 527	Ellenségi	I. 611
Elkoncol	II. 342	Ellappant	II. 527	Ellenszólás	III. 276

Ellent	I. 611	Elmebéli	I. 613	Elmos	II. 874
Ellentáll	I. 69	Elmecsavargás	I. 394	Elmosódik	II. 878
Ellentész	III. 617	Elmécske	I. 613	Elmosolyodik	II. 879
Ellentétel	III. 617	Elmefaggatás	I. 757	Elmozdít	II. 881
Ellentézés	III. 617	Elmafárasztás	I. 767	Elmozdítás	II. 881
Ellentfelel	I. 811	Elmefogás	I. 872	Elmozdíthatatlan	II. 881
Ellentart	III. 467	Elmefoghatás	I. 875	Elmozdul	II. 882
Ellentartás	III. 467	Elmefuttatás	I. 1016	Elmulandóság	II. 886
Ellentartó	III. 467	Elmeháborodás	I. 1227	Elmulás	II. 886
Ellentétel	III. 632	Elmeháború	I. 1229	Elmulat	II. 889
Ellentusakodik	III. 813	Elmei	I. 613	Elmulatás	II. 890
Ellenúr	III. 861	Elmájában tartás	III. 473	Elmulathatatlan	II. 890
Ellenül	I. 611	Elméji	I. 613	Elmuldogál	II. 892
Ellenvaló	I. 611	Elmékédik	I. 613	Elmulhatatlan	II. 886
Ellenvet	III. 1139	Elmélkedés	I. 613	Elmúlik	II. 885
Ellenvetélkédik	III. 1149	Elmélkédik	I. 613	Elmuló	II. 887
Ellenvetés	III. 1139	Elmelled	II. 725	Elmúlt	II. 887
Ellenvetésécske	III. 1139	Elmellőz	II. 728	Elműlván	II. 887
Ellenví	III. 1164	Elmemutatás	II. 901	Elmunkálkodik	II. 891
Ellenzés	I. 610	Elmemutogató	II. 903	Elmutat	II. 899
Ellenző	I. 610	Elmén	II. 743	Elmutogat	II. 902
Ellep	II. 576	Elmëndögel	II. 749	Elnapoz	II. 934
Ellép	II. 579	Elmönés	II. 744	Elnedvesít	II. 939
Ellépdögél	II. 580	Elmönésrevaló szabadság	III. 11	Elnegedésül	II. 941
Ellépés	II. 579	Elmönét	II. 74	Elnehézédik	II. 944
Ellepeszt	II. 578	Elmönétel	II. 744	Elnehézít	II. 947
Ellépi	II. 579	Elmöntet	II. 752	Elnehézül	II. 948
El-lérak	II. 1364	Elmer	II. 771	Elnémzés	II. 960
Ellés	I. 608	Elmér	II. 773	Elnevéz	II. 972
Ellesé	I. 620	Elmerögél	II. 771	Elnevezés	II. 973
Elleszt	I. 596	Elmerevenődik	II. 781	Elnéz	II. 980
Ellető	I. 608	Elmégédik	II. 783	Elnézél	II. 982
El-létör	III. 746	Elmerít	II. 771	Elnézés	II. 980
El-lövet	III. 1144	Elmerítődögel	II. 772	Elnógat	II. 988
El-lévonsz	III. 1151	Elmerséklés	II. 775	Elnyal	II. 1007
Ellik : steigen	I. 608	Elmerül	II. 773	Elnyalás	II. 1006
Ellik : gefallen	I. 1565	Elmés	I. 613	Elnyargal	II. 1015
Ellocsant	II. 621	Elmesebésség	II. 1533	Elnyel	II. 1021
Ellocsogat	II. 622	Elmésécske	I. 614	Elnyeldés	II. 1022
Ellódít	II. 622	Elmészkedés	I. 614	Elnyelet	II. 1022
Ellódul	II. 623	Elmészkédik	I. 614	Elnyeletődik	II. 1022
Ellomhlt	II. 625	Elméség	I. 614	Elnyellik	II. 1028
Ellop	II. 626	Elmetél	II. 798	Elnyer	II. 1029
Ellopás	II. 626	Elmételten	I. 614	Elnyerés	II. 1030
Ellopint	II. 627	Elmetelés	II. 798	Elnyes	II. 1035
Ellovagol	II. 617	Elmetétovázás	III. 724	Elnyír	II. 1048
Ellő : junge	I. 608	Elmételten	I. 614	Elnyirbál	II. 1050
Ellő : abschiessen	II. 630	Elmételnkédik	I. 614	Elnyiret	II. 1049
Ellövellik	II. 631	Elmételtség	I. 614	Elnyiretlen	II. 1049
Ellövöldés	II. 632	Elmetörés	III. 752	Elnyirlik	II. 1050
Elnagyaráz	II. 663	Elmetörődés	III. 758	Elnyít	II. 1046
Elmarad	II. 683	Elmetsz	II. 800	Elnyom	II. 1052
Elmaradás	II. 683	Elmetszés	II. 801	Elnyomás	II. 1052
Elmaradoz	II. 686	Elmetszet	II. 802	Elnyomatlan	II. 1053
Elmaraszt	II. 687	Elmetszódik	II. 803	Elnyomdogál	II. 1058
Elmardos	II. 679	Elmettet	II. 803	Elnyommaszt	II. 1063
Elmászt	II. 706	Elmoeskol	II. 847	Elnyommasztás	II. 1063
Elmátkásít	II. 709	Elmond	II. 860	Elnyomod	II. 1056
Elme	I. 611	Elmondás	II. 860	Elnyomorít	II. 1068
		Elmorzsol	II. 874		

Elnyomorodik	II. 1069	Élő	I. 599	Előért	I. 663
Elnyomot	II. 1059	Előábráz	I. 3	Élő fa	I. 735
Elnyomotik	II. 1060	Előad	I. 11	Előfeszéget	I. 839
Elnyomtat	II. 1061	Előakad	I. 35	Előfog : vorderzähne	I. 863
Elnyomul	II. 1062	Előáll	I. 69	Előfog : hervorziehen	I. 869
Elnyomvad	II. 1068	Előállat	I. 75	Előfordít	I. 925
Elnyög	II. 1072	Élő állat	I. 77	Előfordul	I. 928
Elnyugás	II. 1074	Előáalom	I. 89	Előforgat	I. 936
Elnyugoszik	II. 1075	Előáalomkor	II. 356	Előforog	I. 933
Elnyugot	II. 1079	Előaprít	I. 102	Élő föld	I. 985
Elnyugovás	II. 1075	Előarasz	I. 114	Előfut	I. 1009
Elnyugoszik	II. 1075	Előbb	I. 618	Előgörbed	I. 1117
Elnyugt	II. 1075	Előbbad	I. 11	Előgyámolít	I. 1145
Elnyújt	II. 1082	Előbbáll	I. 69	Előgyelődik	I. 605
Elnyújtózik	II. 1083	Előbeli	I. 618	Előgyümölcs	I. 1212
Elnyújtóztat	II. 1083	Előbb-előbb	I. 618	Előgyümölcsű hó	I. 1463
Elnyúl	II. 1084	Előbbeni	I. 618	Előhám	I. 1295
Elnyúlás	II. 1084	Előbbennyi	I. 618	Előhány	I. 1310
Elnyú	II. 1089	Előbbi	I. 618	Előhány-vet	III. 1141
Elokád	II. 1105	Előbbkelő	II. 165	Előhasika	I. 1337
Eloktalanul	II. 1104	Előbb-méggyógyul	I. 1171	Előhasú	I. 1336
Elokul	II. 1105	Előbb-méglát	II. 537	Elő-hátratekintés	III. 518
Elold	II. 1110	Előbb-mégmondás	II. 862	Előház	I. 1367
Eloldás	II. 1110	Előbb-mégnyit	II. 1047	Előhengერődik	I. 1404
Eloldik	II. 1111	Előbbmén	II. 744	Előhengерít	I. 1405
Eloldoz	II. 1111	Előbbmozdítás	II. 882	Előhí	I. 1418
Eloldozgat	II. 1112	Előbbre	I. 618	Előhirtelenkődik	I. 1443
Elollól	II. 1115	Előbbség	I. 618	Előhitéget	I. 1452
Elollóltat	II. 1115	Előbbször	I. 618	Előhivat	I. 1420
Elolt	II. 1116	Előbb-utóbb	III. 875	Előhorgad	I. 1491
Eloltás	II. 1116	Előbbüz	III. 915	Előhoz	I. 1501
Eloltaflan	II. 1116	Előbbvaló	I. 619	Előhozakoszik	I. 1502
Elolthatatlan	II. 1116	Előbbvaló	III. 951	Előhozás	I. 1501
Elolvad	II. 1118	Előbe	I. 619	Előhozat	I. 1503
Elolvas	II. 1120	Előbüggyeszt	I. 196	Előidéz	I. 1535
Elolvasó	II. 1120	Előbheli	I. 619	Előigyekszik	III. 886
Elolvaszt	II. 1119	Előben	I. 619	Előint	I. 1594
Elomlás	II. 1125	Előbeni	I. 619	Előítélet	I. 1640
Elomol	II. 1125	Előbeszélget	I. 222	Előjár	II. 11
Elont	II. 1126	Előbeszél	I. 220	Előjáró tábor	III. 368
Eloroz	II. 1129	Előbeszélés	I. 220	Előjárul	II. 21
Elorozkodik	II. 1129	Előbeszélletlen	I. 220	Előjelént	II. 38
Elosont	II. 1144	Előbocsát	I. 254	Előjő	II. 57
Eloszlás	II. 1149	Előbocsátás	I. 255	Előkel	II. 165
Eloszlat	II. 1150	Előborul	I. 290	Előkelhető	II. 165
Eloszlatik	II. 1150	Előbőr	I. 312	Előkelő	II. 165
Eloszlott	II. 1149	Előcsosz	I. 456	Élő kép	II. 204
Eloszol	II. 1148	Előcsúszt	I. 468	Előképpen	I. 619
Eloszoltat	II. 1151	Elődédén	I. 619	Előkér	II. 212
Eloszt	II. 1151	Elődedi	I. 619	Előkérd	II. 216
Elosztás	II. 1152	Elődedin	I. 619	Előkerekedik	II. 224
Elosztatás	II. 1152	Elődés	I. 600	Előkeréngét	II. 226
Elosztatlan	II. 1152	Elődi	I. 619	Előkeres	II. 229
Eloszthatatlan	II. 1152	Elődik	I. 600	Előkerget	II. 220
Elosztó	II. 1152	Elődülés	I. 530	Előkerül	II. 239
Elosztogat	II. 1154	Élő ég	I. 563	Előkötő	II. 433
Elosztogatás	II. 1154	Élő ér	I. 655	Előkötőcske	II. 433
Elő: vorderraum	I. 614	Előérő	I. 663	Előkötőfő	I. 957
Elő: hervor	I. 617	Előérő körtvény	II. 417	Elől : umbringen	II. 117

Elől: von vorn	I. 620	Előlsiet	II. 1565	Előre-méggondolás	I. 1101
Előlább	II. 501	Előlső	I. 620	Előre-méglát	II. 537
Előlábbal	II. 502	Előlszámlál	III. 67	Előrerándul	II. 1370
Előlát	II. 535	Előlszéd	III. 100	Előresiet	II. 1565
Előbbeli	I. 620	Előlszólás	III. 276	Előrevaló	III. 951
Előlbszell	I. 220	Előlszóló	III. 276	Előrohan	II. 1446
Elől-ellát	II. 535	Előlszökellik	III. 326	Előről	II. 1193
Elől-elrendél	II. 1408	Előlszökés	III. 323	Előroppenik	II. 1414
Elől-elrendülés	II. 1408	Előlszökik	III. 323	Előrugaszkodás	II. 1477
Előlénekél	I. 639	Előlszökő	III. 323	Előruha	II. 1479
Előlép	II. 579	Előlészül	III. 351	Előség	I. 621
Előléptet	II. 581	Előlészülés	III. 351	Elősegéll	II. 1535
Előlérő	I. 663	Előlészűrt bor	I. 282	Elősegít	II. 1536
Előlfog	I. 869	Előltalál	III. 393	Elősér	II. 1544
Előlfogás	I. 869	Előltész	III. 617	Elősérdül	II. 1548
Elől-föltész	III. 620	Előltétel	III. 617	Elősbátratulható zár	III. 1268
Előlfut	I. 1009	Előltételség	III. 617	Elősiet	II. 1565
Előlfutás	I. 1009	Előlül	III. 889	Előső	I. 620
Előlfutó	I. 1009	Előlülés	III. 889	Elóst	I. 621
Előlfügg	I. 1035	Előlivaló	I. 620	Előszámlál	III. 67
Előlfüggő	I. 1035	Előlívész	III. 1114	Előszámlálás	III. 67
Előlhajít	I. 1253	Előlövet	III. 1139	Előszéröz	III. 204
Elől-hátul	I. 1360	Előlövétel	III. 1115	Előszérkeztet	III. 213
Előlír	I. 1599	Előlövés	III. 1115	Előszín	III. 248
Előlírás	I. 1599	Előlvilágoskodik	III. 1184	Előszó	III. 272
Előljár	II. 11	Előlvisz	III. 1209	Előszoba	III. 284
Előljárás	II. 11	Előmász	II. 706	Előszól	III. 276
Előljáró	II. 11	Előmáskál	II. 706	Előszólal	III. 277
Előljáró bak	I. 162	Előmén	II. 744	Előszólit	III. 271
Előljáró beszéd	I. 218	Előménés	II. 745	Először	I. 621
Előljáró gárgyán	I. 1066	Előmönét	II. 745	Előszörbéli	I. 622
Előljárógárgyánság	I. 1066	Előmönétel	II. 745	Előszöri	I. 622
Előljáró levél	II. 600	Előmönételés	II. 745	Előszövérérdik	II. 1203
Előljáró sereg	II. 1550	Előmönetés	II. 745	Előszül	II. 1199
Előljáró szárny	III. 92	Előmönt	II. 745	Előszülött	III. 355
Előljáró vitorla	III. 1224	Előmöntés	II. 745	Előszült	III. 355
Előljátszás	II. 25	Előmond	II. 861	Előtálal	III. 393
Előljátszik	II. 25	Előmondás	II. 861	Előtálat	III. 390
Előlkel	II. 165	Előmozdít	II. 882	Előtálalás	III. 394
Előlkezd	II. 290	Előmozdítás	II. 882	Előtálalkozik	III. 397
Előllet	II. 535	Előmúlik	II. 887	Előtámad	III. 407
Előllet	II. 565	Előmutat	II. 899	Előtéddegel	III. 623
Előllepés	II. 579	Előnövekedik	II. 996	Előtész	III. 617
Elől-lészaggat	III. 39	Előnevez	II. 973	Előtés	II. 1205
Elől-magagyakorlás	I. 1137	Előnevezget	II. 975	Előtetik	II. 1206
Elől-mögbeszell	I. 221	Előnéz	II. 980	Előtök	II. 1205
Elől-méggondol	I. 1101	Elöntöget	II. 1181	Előtoly	III. 695
Elől-mégmondás	II. 862	Élő nyelv	II. 1025	Előtösz	III. 700
Elől-mégront	II. 1457	Előnyújt	II. 1082	Előtöszént	III. 700
Elől-mégtapogat	III. 439	Előpérdít	II. 1274	Előtöszogat	III. 702
Előlmén	II. 745	Előpénz	II. 1269	Élő tő	III. 726
Előlménés	II. 745	Előpiliog	II. 1286	Előtőlfogva	I. 616
Előlmutat	II. 899	Előpironkodik	II. 1292	Előtt	I. 622
Előlnyal	II. 1008	Előrakogat	II. 1367	Előttefutó	I. 1014
Előlolvas	II. 1120	Előrándít	II. 1370	Előttejár	II. 11
Előlolvasás	II. 1120	Előrándul	II. 1370	Előttevagyon	III. 940
Előlolvasó	II. 1120	Előránt	II. 1371	Előttevaló	III. 951
Előlrepül	II. 1415	Előre	I. 621	Előttevolt-	III. 964
Előlsegít	II. 1536	Előre-ellát	II. 535	Előttojáró	II. 11

Előttvaló	III. 951	Elpöröl	H. 1272	Elrivallik	II. 1438
Előugordik	III. 841	Elprédál	II. 1328	Elromladosz	II. 1454
Előugrat	III. 843	Elpróbbál	II. 1333	Elromlandó	II. 1453
Előugrik	III. 841	Elpuffadoz	II. 1337	Elromlás	II. 1453
Elővaló	I. 617. III. 951	Elpuskáz	II. 1341	Elromlatlanság	II. 1453
Elővár	III. 1015	Elpusztít	II. 1343	Elromlik	II. 1453
Elöve	I. 617	Elpusztul	II. 1344	Elromol	II. 1453
Elövé	I. 614	Elpusztulás	II. 1344	Elromolhatatlan	II. 1453
Elöveáll	I. 69	Elrablás	II. 1348	Elrongyollik	II. 1459
Elöveállat	I. 75	Elrabol	II. 1348	Elrongyosodik	II. 1460
Elővéddögél	III. 1121	Elrág	II. 1350	Elront	II. 1456
Előveérött	I. 663	Elragad	II. 1354	Elrontás	II. 1456
Elövel	I. 622	Elragadó nyavalya	II. 1018	Elrontsol	II. 1458
Előverekedik	III. 1066	Elragadoz	II. 1356	Elrop	II. 1460
Elővész	III. 1114	Elragadtatás	II. 1354	Elroshad	II. 1461
Elővévész	III. 1115	Elrak	II. 1373	Elroshadás	II. 1462
Elövet	III. 1139	Elrakodik	II. 1366	Elrostál	II. 1463
Elövetés	III. 1139	Elrándul	II. 1370	Elrosszul	II. 1466
Elövetődik	III. 1156	Elránt	II. 1371	Elrothad	II. 1466
Elővisz	III. 1209	Elráz	II. 1376	Elrothadás	II. 1466
Elővitel	III. 1209	Elrázás	II. 1376	Elrothaszt	II. 1468
Élő víz	III. 1225	El-réalő	II. 631	Elrotvaszl	II. 1466
Elővon	III. 1237	Elrégén	II. 1387	Elrögöz	II. 1471
Elővonsz	III. 1250	Elrégéni	II. 1387	Elröppen	II. 1414
Elöz	I. 622	Elrégente	II. 1387	Elröppent	II. 1415
Előzés	I. 623	Elréjt	II. 1390	Elrűg	II. 1476
Előzött bor	I. 282	Elréjtékézik	II. 1391	Elrugaszkodik	II. 1477
Előzűdul	III. 1290	Elréjtés	II. 1390	Elrútít	II. 1484
Elpalástol	II. 1217	Elréjtézik	II. 1391	Elrútítás	II. 1484
Elpalásloz	II. 1217	Elréjtheetlen	II. 1390	Elrútul	II. 1486
Elpalol	II. 1220	Elréjtő	II. 1390	Elrútetés	II. 1432
Elparasztosodik	II. 1236	Elréjtő hely	II. 1393	Elrúttetik	II. 1432
Elparasztul	II. 1236	Elréked	II. 1392	Elsáfárol	II. 1490
Elparáznákkodik	II. 1237	Elrékeszt	II. 1395	Elsántul	II. 1505
Elparlagul	II. 1240	Elrékesztés	II. 1396	Elsárgodik	II. 1512
Elpártol	II. 1241	Elrékken	II. 1397	Elsárgul	II. 1512
Elpártolás	II. 1241	Elrékkent	II. 1398	Elsarátodik	II. 1514
Elpatkol	II. 1248	Elremékél	II. 1399	Elsashuszik	II. 1523
Elpatkoltat	II. 1248	Elrémit	II. 1402	Elsebesít	II. 1528
Elpazarlás	II. 1254	Elréműl	II. 1403	Elsémmisédik	II. 815
Elpazarol	II. 1254	Elréndél	II. 1408	Elsenyved	II. 1540
Elpazdorlás	II. 1254	Elréndélés	II. 1408	Elsenyvedés	II. 1541
Elpücsétél	II. 1258	Elrepedéz	II. 1416	Elsépér	II. 1542
Elpëndít	II. 1265	Elrépít	II. 1414	Elsétál	II. 1559
Elpérdül	II. 1275	Elrépül	II. 1415	Elsététül	II. 1562
Elpérsél	II. 1277	Elrépüléség	II. 1415	Elsiet	II. 1565
Elpirong	II. 1291	Elréstít	II. 1418	Elsikámlás	II. 1567
Elpirongat	II. 1291	Elréstül	II. 1419	Elsikamlik	II. 1567
Elpironkodik	II. 1292	Elrészegedik	II. 1423	Elsikamódik	II. 1568
Elpirosul	II. 1293	Elrészegül	II. 1425	Elsiketlés	II. 1570
Elpirul	II. 1294	Elreszel	II. 1425	Elsiketül	II. 1571
Elpirulás	II. 1294	Elrétten	II. 1429	Elsikkad	II. 1569
Elpittyed	II. 1298	Elréttent	II. 1430	Elsikkaszt	II. 1569
Elplántál	II. 1216	Elréttentés	II. 1430	Elsindik	II. 1573
Elpoklosít	II. 1305	Elréttenthetetlen	II. 1430	Elsírat	II. 1579
Elposdul	II. 1279	Elréül	II. 1431	Elsivalkodás	II. 1563
Elposhad	II. 1319	Elrévöl	II. 1431	Elsivalkodik	II. 1563
Elpozorol	II. 1254	Elrézzent	II. 1436	Elsokasul	II. 1590
Elpöndét	II. 1265	Elrít	II. 1389	Elsorvad	II. 1596

Elsorvandó	II. 1596	Elszalaszt	III. 47	Elszít	III. 260
Elsóványít	II. 1597	Elszáll	III. 51	Elszivárkozik	III. 233
Elsóványkodik	II. 1598	Elszállankozik	III. 55	Elszokás	III. 286
Elsóványodik	II. 1598	Elszámlál	III. 67	Elszokik	III. 286
Élső	I. 614	Elszán	III. 72	Elszoktat	III. 288
Első	I. 620	Elszánás	III. 72	Elszól	III. 276
Elsőbb	I. 621	Elszándékoz	III. 75	Elszolgál	III. 294
Elsőhben	I. 621	Elszaporít	III. 80	Elszomjúhozik	III. 300
Elsőlbség	I. 621	Elszaporodik	III. 81	Elszonkolyodik	III. 305
Elsőbe	I. 621	Elszárad	III. 86	Elszontyolodik	III. 305
Elsőben	I. 621	Elszáradás	III. 87	Elszór	III. 307
Első bőr	I. 312	Elszärmazik	III. 91	Elszorít	III. 313
Első hőröcske	I. 313	Elszárnyalóság	III. 93	Elszótalanodik	III. 282
Elsődik	I. 621	Elszéd	III. 99	Elszökdécsél	III. 324
Első fog	I. 863	Elszédéget	III. 102	Elszökellik	III. 326
Elsőn	I. 621	Elszédéjjesedik	III. 105	Elszökik	III. 323
Elsőnapj tej	III. 508	Elszédül	III. 104	Elszökő	III. 323
Első rend	II. 1405	Elszédégél	III. 108	Elszöktet	III. 327
Elsőség	I. 621	Elszegdel	III. 108	Elszörnyűködik	III. 335
Elsőszőr	I. 621	Elszégényedik	III. 118	Elszunnyad	III. 338
Első születés	III. 353	Elszegőd	III. 111	Elszunnyadás	III. 338
Első születet	III. 353	Elszégényít	III. 122	Elszunnyadoz	III. 339
Első született	III. 354	Elszégényl	III. 123	Elszunnyaszt	III. 339
Első szülött	III. 355	Elszégényül	III. 120	Elszunnyít	III. 339
Első szülöttke	III. 355	Elszeldel	III. 137	Elszükül	III. 350
Elsőszülettség	III. 355	Elszedez	III. 137	Elszükülés	III. 250
Elsuhan	II. 1608	Elszéledés	III. 145	Elszúnik	III. 356
Elsuro	II. 1614	Elszéledéz	III. 145	Elszúr	III. 359
Elsükkeszt	II. 1617	Elszelel	III. 141	Eltagad	III. 376
Elsül	II. 1617	Elszélésedik	III. 146	Eltágít	III. 374
Elsüllyed	II. 1622	Elszélésít	III. 146	Eltágot	III. 372
Elsüllyedés	II. 1623	Elszélésül	III. 147	Eltágul	III. 376
Elsüllyeszt	II. 1623	Elszélésülés	III. 147	Eltágulatlan	III. 376
Elsüllyesztés	II. 1623	Elszéleszt	III. 147	Eltakar	III. 382
Elsúrit	II. 1626	Elszélesztés	III. 147	Eltakarás	III. 382
Elsüt	II. 1619	Elszéleszthető	III. 147	Eltakarít	III. 382
Elsütöget	II. 1620	Elszélhed	III. 145	Eltakarítás	III. 382
Elszab	III. 2	Elszélhedik	III. 142	Eltakarodik	III. 387
Elszabadít	III. 6	Elszélheszt	III. 147	Eltakaródik	III. 388
Elszabadul	III. 11	Elszélhesztés	III. 147	Eltakaroszik	III. 387
Elszaggat	III. 38	Elszélhet	III. 148	Eltalál	III. 395
Elszaggatás	III. 38	Elszélled	III. 145	Eltanácslás	III. 420
Elszaggathatatlan	III. 38	Elszélledőség	III. 145	Eltanácsol	III. 420
Elszáguld	III. 16	Elszémlel	III. 161	Eltántorgat	III. 415
Elszáguldás	III. 16	Elszénáz	III. 172	Eltántorít	III. 414
Elszakad	III. 26	Elszéndéredik	III. 172	Eltántorodik	III. 414
Elszakadás	III. 27	Elszenved	III. 179	Eltántorog	III. 415
Elszakadhatalan	III. 27	Elszenvedés	III. 179	Eltanul	III. 430
Elszakadkozik	III. 30	Elszenvedhetetlen	III. 180	Eltáplál	III. 441
Elszakadoz	III. 31	Elszenvedhetetlenül	III. 180	Eltáplálás	III. 441
Elszakaskodik	III. 33	Elszenvedtet	III. 183	Eltapod	III. 437
Elszakaskodtat	III. 34	Elszennyesedik	III. 184	Eltapodtat	III. 437
Elszakaszt	III. 34	Elszérüz	III. 203	Eltapogat	III. 438
Elszakasztás	III. 35	Elszérzés	III. 204	Eltart	III. 467
Elszakasztthatatlan	III. 35	Elszí	III. 232	Eltartás	III. 467
Elszakasztatlan	III. 35	Elszidogat	III. 238	Eltartó	III. 467
Elszakat	III. 37	Elszikrázik	III. 242	Eltaszigál	III. 700
Elszakmányoz	III. 42	Elszilál	III. 243	Eltaszít	III. 701
Elszalad	III. 46	Elszinél	III. 253	Eltát	III. 491

Eltátodik	III. 492	Eltérül	III. 586	Eltöret	III. 755
Eltávolít	III. 495	Éltés	I. 591	Eltöretés	III. 745
Eltávozás	III. 496	Eltestésül	III. 602	Eltörík	III. 748
Eltávozik	III. 496	Eltész	III. 616	Eltörlés	III. 759
Eltávoztat	III. 496	Éltet	I. 600	Eltörődik	III. 758
Eltávoztatás	III. 496	Éltetés	I. 600	Eltöröl	III. 759
Eltávoztathatatlan	III. 497	Éltetik	I. 600	Eltörölhetetlen	III. 759
Eltávoztathatatlan-ság	III. 497	Éltettetik	I. 600	Eltud	III. 786
Eltávoztathatatlanul	III. 497	Eltétováz	III. 723	Eltukmál	III. 800
Eltébul	III. 500	Éltető	I. 600	Eltulajdonít	III. 804
Elteker	III. 510	Éltető állat	I. 77	Eltunyál	III. 807
Eltekerődik	III. 512	Éltető ég	I. 563	Eltunyálás	III. 807
Eltekerés	III. 510	Éltető lélek	II. 570	Eltunyul	III. 808
Eltekergetés	III. 513	Eltévedés	III. 658	Eltűn	III. 817
Eltekergetétt	III. 513	Eltévähészik	III. 658	Eltűnés	III. 817
Eltekerít	III. 515	Eltévélyedés	III. 658	Eltűnik	III. 817
Eltekint	III. 517	Eltévélyedhetés	III. 658	Eltűntet	III. 820
Eltekintél	III. 519	Eltévélyedhetetlen	III. 658	Eltűr	III. 821
Eltékít	III. 772	Eltévélyedik	III. 658	Eltűrhetetlen	III. 821
Eltékozlás	III. 524	Eltévélyég	III. 659	Eltüzesül	III. 830
Eltékozlódik	III. 525	Eltévélyészik	III. 658	Elugordik	III. 841
Eltékozol	III. 524	Eltévélyít	III. 660	Elugrat	III. 843
Eltel	III. 526	Eltéveszt	III. 661	Elugrik	III. 840
Elteldögélik	III. 531	Eltévit	III. 661	Elún	III. 853
Éltelen	III. 592	Eltévölyödés	III. 658	Elunakodik	III. 854
Eltelepődik	III. 549	Éltig	I. 591	Elundokit	III. 858
Eltelés	III. 529	Eltikkad	III. 661	Elúnik	III. 853
Eltelik	III. 529	Eltikkaszt	III. 662	Elúntat	III. 857
Elteljesedés	III. 535	Eltilalmaz	III. 663	Elúsz	III. 865
Elteljesedik	III. 535	Eltilódik	III. 663	Eluszamik	III. 865
Elteljesít	III. 537	Eltilt	III. 664	Elutál	III. 872
Éltelmes	I. 600	Eltiltás	III. 665	Elutáltat	III. 873
Eltelő	III. 529	Eltimporál	III. 667	Elutoljára	III. 876
Éltémés	I. 600	Eltipor	III. 668	Elutólra	III. 876
Eltemet	III. 554	Eltiszft	III. 681	Elü	I. 623
Eltemetés	III. 555	Eltisztul	III. 683	Elüget	III. 882
Eltemetet	III. 555	Eltítkol	III. 686	Elültet	III. 892
Eltemetetlen	III. 555	Eltítkolás	III. 687	Elültethető	III. 892
Eltemetődik	III. 556	Eltítkolgat	III. 687	Elüt	III. 905
Éltén-él	I. 593	Eltítkolhatatlan	III. 687	Elütő fa	I. 735
Éltén-eleven	I. 598	Eltítkolódik	III. 687	Elüttet	III. 911
Elténg	III. 559	Eltol	III. 695	Elüz	III. 915
Elténget	III. 559	Eltolvajol	III. 706	Elüzdögél	III. 917
Elténgődik	III. 560	Eltolyás	III. 695	Elüzés	III. 915
Eltenyészet	III. 563	Eltorpad	III. 718	Elüzetés	III. 915
Eltenyészik	III. 563	Eltoszogat	III. 702	Elüző	III. 915
Eltép	III. 565	Eltova	III. 721	Elüzöget	III. 918
Eltér	III. 569	Eltökél	III. 626	Elv	I. 623
Elterft	III. 575	Eltökéllés	III. 626	Elvadít	III. 923
Eltérit	III. 578	Eltökéllés	III. 626	Elvadol	III. 925
Eltérités	III. 578	Eltökéllétt	III. 626	Elvadul	III. 923
Elterjed	III. 580	Eltökéllétség	III. 626	Elvág	III. 926
Elterjedés	III. 580	Eltökéllít	III. 630	Elvágás	III. 927
Elterjeszkedik	III. 581	Eltökít	III. 772	Elvágat	III. 929
Elterjeszt	III. 582	Eltölt	III. 542	Elvagat	III. 929
Elterjet	III. 584	Eltöltözik	III. 546	Elvagdal	III. 930
Elterjül	III. 584	Eltör	III. 744	Elvagdalhatatlan	III. 930
Elterpeszkedik	III. 575	Eltördel	III. 749	Elvajudik	III. 974
Elterül	III. 585	Eltördeltetés	III. 749	Elvajuszik	III. 974
		Eltörés	III. 745	Elvakar	III. 978

Elvakarodik	III. 980	Elvörösedik	III. 1076	Elvonit	III. 1244
Elvakul	III. 977	Elveret	III. 1068	Elvonódik	III. 1244
Elválad	III. 986	Elvermél	III. 1075	Elvonsz	III. 1250
Elváladás	III. 986	Elverődik	III. 1070	Elvonszolódik	III. 1251
Elváladság	III. 986	Elvesz	III. 1085	Elvontat	III. 1253
Elválás	III. 983	Elvész	III. 1113	Elvontatódik	III. 1253
Elváláslevél	II. 605	Elveszdögél	III. 1087	Elvő	I. 622
Elválaszt	III. 987	Elveszejt	III. 1088	Elvöl	I. 622
Elválasztás	III. 988	Elveszés	III. 1085	Elzaklat	III. 1263
Elválaszthatatlan	III. 988	Elveszeszt	III. 1091	Elzálogló	III. 1266
Elválaszthatatlanul	III. 988	Elveszet	III. 1091	Elzálogosít	III. 1266
Elválasztható	III. 988	Elveszét	III. 1088	Elzálogosítás	III. 1266
Elválhatatlan	III. 983	Elveszett szokás	III. 287	Elzár	III. 1269
Elválhatatlanképpen	III. 983	Elvesződik	III. 1093	Elzárás	III. 1269
Elválható	III. 983	Elveszt	III. 1095	Elzáról	III. 1269
Elválhatóságosan	III. 983	Elvesztéget	III. 1098	Elzokog	III. 1283
Elválnak	III. 982	Elvesztés	III. 1096	Elzörget	III. 1288
Elvall	III. 1003	Elvesztel	III. 1100	Elzúdul	III. 1290
Elválogat	III. 991	Elvesztégl	III. 1128	Elzsákmányol	III. 1299
Elvált: das abstracte	III. 983	Elvesztéglés	III. 1129	Ely: weg	I. 590
Elvált: verändern	III. 993	Elveszhetetlen	III. 1096	Ély, ély: solcher	I. 1573
Elváltás	III. 993	Elvesztő	III. 1096	Éllyen	I. 1573
Elváltat	III. 994	Elvet	III. 1138	Ěm, ém	I. 1574
Elváltozhatatlan	III. 996	Elvét	III. 1157	Embër	I. 622
Elváltozhatatlanság	III. 996	Elvétel	III. 1114	Embëráros	I. 1062
Elváltozik	III. 996	Elvetél	III. 1149	Embëráruló	I. 1082
Elváltoztat	III. 998	Elvetelés	III. 1149	Embërbarád	I. 1772
Elváltoztatás	III. 999	Elvetemédett	III. 1150	Embërcsaló	I. 373
Elválván	III. 983	Elvetemédöttség	III. 1150	Embër dija	I. 503
Elvánnyad	III. 1010	Elvetés	III. 1138	Embërecske	I. 622
Elvár	III. 1015	Elvétet	III. 1123	Embërésít	I. 622
Elvárás	III. 1015	Elvetet	III. 1138	Embërérető	I. 714
Elvártat	III. 1017	Elvetett	III. 1138	Embërfő	I. 957
Elvásárol	III. 1028	Elvetett gyermek	I. 1163	Embërgyilkos	I. 1163
Elvásik	III. 1026	Elvetöttség	III. 1139	Embërgyülölő	I. 1216
Elvásít	III. 1026	Elvetöttül	III. 1139	Embërhálál	I. 1270
Elvé	I. 623	Elvétközök	III. 1159	Embërhús	I. 1522
Elvéddögél	III. 1121	Elvetődik	III. 1156	Embëri	I. 622
Elvégez	III. 1038	Elvette	III. 1138	Embëri állat	I. 714
Elvégezendő	III. 1039	Elvezet	III. 1162	Embëri szózat	III. 288
Elvégezés	III. 1039	Elvezetés	III. 1162	Embëri természet	III. 590
Elvégezik	III. 1039	Elvicsorít	III. 1169	Embëri természet	III. 590
Elvégeződés	III. 1041	Elviddögél	III. 1212	Embërke	I. 622
Elvégeződik	III. 1041	Elvirít	III. 1193	Embërkédés	I. 622
Elvégre	III. 1042	Elvisel	III. 1200	Embërkédik	I. 622
Elvégzet	III. 1039	Elviselés	III. 1200	Embërkép	II. 204
Elvegy	I. 604	Elviselhetetlen	III. 1200	Embërkínzás	II. 309
Elvegyés	I. 606	Elviselhetetlenül	III. 1200	Embërkor	II. 356
Elvegyít	I. 606	Elviselődik	III. 1204	Embërlopás	II. 622
Elvegyül	I. 607	Elviselőképpen	III. 1200	Embërlopó	II. 622
Elvékonyít	III. 1045	Elvisz	III. 1208	Embërmajom	II. 668
Elvél	III. 1049	Elvitel	III. 1209	Embërnjáasság	II. 1003
Elvélte	III. 1049	Elvitel	III. 1213	Embërnyi	I. 622
Elvélve	III. 1050	Elvizell	III. 1229	Embërnymom	II. 1063
Elvénhüdik	III. 1054	Elvon	III. 1236	Embëróldökés	II. 1174
Elvénhüszik	III. 1054	Elvonás	III. 1237	Embëróldökés	II. 1174
Elvénnül	III. 1055	Elvonat	III. 1245	Embëróldökés	II. 1174
Elver	III. 1061	Elvonattatás	III. 1246	Embërórlés	II. 1174
Elverekedik	III. 1066	Elvondos	III. 1246	Emberölő	II. 1174

Emberrágás	II. 1352	Eming: türkischer güter-		Énekéske	I. 639
Emberrágó	II. 1352	aufseher	I. 633	Énekél	I. 639
Embérség	I. 629	Eming: salzwasser	I. 635	Énekeldégel	I. 639
Embérségös	I. 629	Emiszt	I. 633	Énekés	I. 640
Embérségtelen	I. 630	Emitt-amolt	II. 1157	Énekés gyermek	I. 1163
Embérségtelenség	I. 630	Eml	I. 624	Énekés mestér	II. 787
Embérségtudó	III. 794	Emlé	I. 625	Éneki	I. 640
Embérszeretés	III. 222	Emléget	I. 635	Éneklés	I. 640
Embérszeretet	III. 223	Emlégetés	I. 636	Éneklési	I. 640
Embérszerető	III. 224	Emlékezés	I. 636	Éneklési tudomány	III. 799
Embérszólás	III. 278	Emlékezés	I. 636	Éneklő	I. 640
Embérszóló	III. 281	Emlékezétes	I. 637	Éneklő hely	I. 1393
Embértelen	I. 630	Emlékezeti	I. 637	Éneklő könyv	II. 406
Embértelenkedik	I. 630	Emlékezetkő	II. 386	Éneklő madár	II. 647
Embértelenség	I. 630	Emlékezetlen	I. 637	Éneklő mestér	II. 787
Embértetem	III. 653	Émlékezelessnesség	I. 637	Éneklő tábla	III. 366
Embérül	I. 630	Emlékezettétel	III. 633	Énekmondás	II. 864
Embérvesztetés	III. 1100	Emlékezik	I. 636	Énekmondó	II. 866
Eme	I. 630	Emlékező elme	I. 612	Éneknóta	II. 988
Emedisznó	I. 510	Emlékező erő	I. 677	Énekszerző	III. 210
Emedisznópásztor	II. 1245	Emlékeztet	I. 637	Énekszó	III. 272
Emel	I. 630	Emlékeztetés	I. 637	Énekszózat	III. 283
Emelcső	I. 631	Emlékeztető	I. 637	Éngalya	I. 1589
Emelcsős kapu	II. 116	Emlékeztető kő	II. 386	Enged	I. 640
Emelcsős híd	I. 1425	Émlél	I. 624	Engedelém	I. 641
Emelés	I. 631	Émlélés	I. 624	Engedelémlevél	II. 600
Emelget	I. 631	Émlélkedik	I. 635	Engedelmes	I. 642
Emelít	I. 632	Émlelt	I. 635	Engedelmesség	I. 642
Emelkedik	I. 632	Émleltet	I. 624	Engedelmességes	I. 642
Emelődik	I. 632	Émléltetés	I. 624	Engedelmes szolgálat	III. 295
Emelő dorong	I. 524	Émlét	I. 624	Engedelmetlenkedik	I. 642
Emelő rúd	II. 1475	Émlítés	I. 624	Engedelmetlenség	I. 643
Emeltet	I. 632	Említ	I. 635	Engedés	I. 643
Émely	I. 632	Említés	I. 635	Engedet	I. 643
Émelyedés	I. 632	Említet	I. 635	Engedetlen	I. 643
Émelyedik	I. 632	Émlő: Brust	I. 625	Engedetlenkedik	I. 643
Émelyég	I. 632	Émlő: zügel	I. 637	Engedetlenség	I. 643
Émelygés	I. 632	Émlőske	I. 625	Engem	I. 638
Émelygelő	I. 632	Emlölt	I. 635	Engemet	I. 638
Émelygős	I. 633	Émlőszopó	III. 306	Engesztel	I. 643
Emén	I. 633	Emölcsös	I. 631	Engesztelés	I. 644
Émëndál	I. 633	Émptet	I. 625	Engeszteletlen	I. 644
Émëndálás	I. 633	Emse	I. 630	Engesztelhetetlen	I. 644
Émëndáló	I. 633	Émtet	I. 625	Engesztelhetetlenség	I. 644
Eméng	I. 633	Émtető	I. 625	Engesztelhető	I. 644
Eméngi	I. 633	Éműl	I. 635	Engesztelő	I. 644
Eméngség	I. 633	Emütt	I. 1641	Engesztelő áldozat	I. 57
Emészt	I. 633	Én: ich	I. 638	Engesztelődik	I. 644
Emészték	I. 634	Én: zahnfleisch	I. 1597	Engöd	I. 640
Emésztés	I. 634	Encën-benc	I. 638	Enh	I. 503
Emésztet	I. 634	Encën-bencën	I. 638	Eni	I. 725
Emésztetető	I. 634	Éncián	I. 638	Enkább	I. 1592
Emésztő	I. 634	Éncselködik	I. 1579	Enkem	I. 638
Emésztődik	I. 634	Éncselködik	I. 1579	Énnenköztök	II. 1164
Emétt	I. 643	Emesëm-bencs	I. 638	Énmagam	II. 656
Emez	I. 724	Éndivia	I. 638	Enne	I. 725
Émi	I. 1574	Énejd	I. 1593	Énnében	II. 1164
Émik	I. 624	Ének	I. 639	Énnében	I. 1314
Émin	I. 633	Énekdegel	I. 639	Énnéhány	I. 1314

Ennekelõtte	I. 726	Ennyiszér	I. 726	Éppit	I. 650
Ennekfõlõtte	I. 725	Ennyú	I. 649	Eppõ?	I. 655
Ennekokaért	II. 1101	Enyõ	I. 649	Éppül	I. 650
Énnéktova	I. 1593	Enyõszt	I. 645	Eprës	I. 655
Ennekuána	I. 727	Enyú	I. 649	Épség	I. 652
Énnen, énnen: von		Enyv	I. 649	Épségés	I. 652
hinnen	I. 1593	Ényved	I. 649	Épül	I. 652
Énnën: sein eigener	II. 1164	Ényves: schattig	I. 645	Épülés	I. 652
Énnën: mein	I. 638	Ényves: leimig	I. 649	Épület	I. 652
Énnënmaga	II. 656	Ényves fa	I. 705	Épületéske	I. 653
Énnënmagam	II. 656	Ényves kezü	II. 287	Épületés	I. 653
Énnënmagunk	II. 657	Ényves lép	II. 581	Épületfa	I. 735
Énnetén	I. 1593	Ényvesség	I. 649	Épületlenség	I. 653
Enni	I. 725	Ényvez	I. 649	Épülettalp	III. 403
Ennie	I. 725	Ényvezés	I. 650	Ér: ader	I. 655
Énnivaló	I. 712, III. 951	Ép: hund	I. 551	Ér: reichen	I. 656
Énnivaló szálló	III. 329	Ép, ép: ganz	I. 650	Éránt, éránt	I. 1607
Énö, enõ?	I. 644	Epe	I. 653	Érány	I. 112
Énök	I. 639	Epecsél, epésél	I. 590	Érányába	I. 1607
Énség	I. 1577	Epecséldégel	I. 590	Érc	I. 664
Ént	I. 1594	Epecséldégelés	I. 590	Ércbánya	I. 173
Éntés	I. 1594	Epecsélés	I. 590	Ércbányaásó	I. 126
Éntéz	I. 1596	Eped	I. 654	Ércdedény	I. 557
Ény: sehutz	I. 644	Epedött	I. 654	Ércës	I. 664
Ény: gaumen	I. 1597	Epedöz	I. 654	Ércfazék	I. 776
Ényéget: verbergen	I. 645	Epedt	I. 654	Éreganaj	I. 1059
Ényéget: beruhigen	I. 648	Epedtség	I. 654	Érechöröngy	I. 1121
Ényégetés	I. 645	Epegomba	I. 1096	Érchercég	I. 1406
Ényelég	I. 647	Epehólyag	I. 1477	Érci	I. 664
Ényelgés	I. 647	Epekédik	I. 654	Ércõ	II. 386
Ényelületesség	I. 647	Épen	I. 650	Ércõtél	II. 427
Ényém	I. 638	Épenséggel	I. 650	Ércmives	II. 908
Ényészékény	I. 646	Épenségösen	I. 650	Ércmű	II. 905
Ényészet	I. 646	Épër	I. 654	Ércoszlop	II. 1147
Ényészik	I. 645	Épërfa	I. 735	Ércöntõ ház	I. 1367
Ényészt	I. 646	Épërgy	I. 654	Ércszörzám	III. 63
Ényëtt	I. 644	Épërv	I. 654	Éretörës	III. 753
Ényhédik	I. 647	Épërvjës	I. 655	Ércvágó	III. 931
Ényhëget	I. 648	Épërvtorta	III. 719	Erdé	I. 666
Ényhëgetés	I. 645	Épés	I. 653	Érdég	II. 1184
Ényhely	I. 1393	Épesár	II. 1513	Érdégel, érdegel: öfter	
Ényhëszik	I. 647	Épeség	I. 653	berühren	I. 658
Ényihány	I. 1314	Épésékédik	I. 653	Érdégel: nach und nach	
Ényim	I. 638	Épesség	I. 653	reif werden	I. 662
Ényiszik	I. 645	Épeszt	I. 654	Erdei	I. 666
Énylit	I. 647	Épétlen	I. 654	Erdei bak	I. 162
Énylítés	I. 648	Epeviz	III. 1225	Erdei bika	I. 229
Ényhitetlen	I. 648	Épft	I. 650	Erdei egér	I. 564
Ényhithetetlen	I. 648	Építés	I. 651	Erdei fokhagyma	I. 1246
Ényhithetõ	I. 648	Építmény	I. 651	Erdei harangvirág	III. 1191
Ényhõ	I. 648	Építõ	I. 651	Erdei kakas	II. 790
Ényhõdés	I. 648	Építõ mester	II. 787	Erdei kan	II. 93
Ényhõdik	I. 648	Építõ mestërség	II. 794	Erdei labda	II. 528
Ényhül	I. 649	Ép leány	II. 551	Erdei laboda	II. 503
Ényhület	I. 649	Eplény	I. 655	Erdei lapu	II. 529
Ennye: ei	I. 649	Epp	I. 655	Erdei lilium	II. 610
Ennyé: so viel	I. 725	Épp	I. 650	Erdei macska	II. 646
Ennyicske	I. 726	Éppe	I. 653	Erdei menta	II. 758
Ennyie	I. 725	Epped	I. 654	Erdei mÛnyét	II. 762

Erdői méz	II. 804	Erdőrlő	I. 666	Erelnék	I. 672
Erdői ökörnyelv	II. 1026	Erdőrontó	II. 1458	Erelnökéz	I. 672
Erdői pöhely	II. 1260	Erdős	I. 667	Eretnökség	I. 672
Erdői róka	II. 1447	Erdős embér	I. 626	Eretnökségés	I. 672
Erdői safrány	II. 1491	Erdősödik	I. 667	Érett	I. 683
Erdői saláta	II. 1501	Erdősül	I. 667	Érttség	I. 663
Erdői sértés	II. 1559	Erdőszád	III. 19	Érttünk szólo	III. 281
Erdői snef	II. 1582	Ere	I. 667	Érez	I. 673
Erdői szakáll	III. 40	Ered	I. 667	Erezget	I. 671
Erdői számár	III. 71	Eredendő	I. 668	Érezhetetlen	I. 673
Erdői szégfű	I. 1029, III. 116	Eredendő bűn	I. 332	Érezhetetlenség	I. 673
Erdői szőlő	III. 329	Eredet	I. 668	Érezhető	I. 673
Erdői tövis	III. 773	Eredetbűn	I. 332	Érzetet	I. 673
Erdői zanót	III. 1267	Eredeti	I. 668	Érzetelő	I. 673
Erdői zsálya	III. 1300	Eredeti nyelv	II. 1025	Érzetelő lélek	II. 571
Érdék	I. 658	Eredtség	I. 668	Ereztevény	I. 672
Érdékél	I. 658	Éreget	I. 659	Erezvény	I. 672
Érdelm	I. 664	Éreget	I. 668	Ér-fér	I. 824
Erdély	I. 664	Eregetés	I. 668	Érfolyás	I. 913
Erdélyi	I. 664	Erejbéli	I. 677	Érgalmasság, érgalmasság	I. 1607
Erdélyizmus	I. 664	Erejszakadt	III. 32	Ergelőtye	I. 674
Érdém	I. 664	Erejű	I. 667	Érgége	I. 1074
Érdémél	I. 664	Érök	II. 1189	Érgojás	I. 674
Érdémöldögel	I. 665	Ereklye	I. 672	Érik	I. 662
Érdémés	I. 665	Ereklyés	I. 672	Éril	II. 1194
Érdémeskedik	I. 665	Érel	I. 659	Ériz	II. 1182
Érdémesség	I. 665	Érel : reif machen	I. 662	Erkölcs	I. 675
Érdémetlen	I. 665	Érel : öfter berühren	I. 659	Erkély	I. 674
Érdémetlenség	I. 665	Érem	II. 1193	Erkélyés	I. 675
Érdéméz	I. 665	Eremlő	I. 637	Erkélyke	I. 675
Érdéml	I. 664	Érént	I. 659	Érkészítés	I. 660
Érdémlés	I. 665	Eres	I. 656	Érkézik	I. 659
Érdémllet	I. 665	Erés	I. 676	Érkéztén-érkézik	I. 660
Érdémletlen	I. 665	Érés	I. 663	Érkéztet	I. 660
Érdémlő	I. 665	Eresség	I. 676	Erköcs	I. 675
Érdéng	II. 1184	Éretlen	I. 676	Erköles	I. 675
Érdés	I. 659	Éretlen gyümölcs	I. 1212	Erkölesformáló tudomány	III. 799
Érdéz	I. 659	Éretlen vér	III. 1071	Erkölesi	I. 675
Erdő	I. 666	Eresz	I. 669	Erkölesös	I. 675
Erdőben lakó	II. 511	Ereszkedik	I. 671	Erkölesösség	I. 675
Erdőbér	I. 211	Ereszkédő	I. 671	Erkölestelen	I. 676
Erdőbíró	I. 236	Ereszt	I. 669	Erkölestelenség	I. 676
Erdőcske	I. 666	Eresztés	I. 671	Erkölesvesztégetés	III. 1098
Erdőgség	I. 1185	Eresztetlen	I. 671	Erkölesviselés	III. 1201
Erdőhát	I. 1358	Eresztelt	I. 671	Erküles	I. 675
Erdőháta	I. 1358	Eresztött arany	I. 111	Erkücs	I. 675
Erdőisten	I. 1624	Eresztött méz	II. 804	Érlel : wiederholt berühren	I. 661
Erdőkebel	II. 142	Eresztget	I. 671	Érlel : reif machen	I. 663
Erdőkerülő	II. 241	Eresztő csap	I. 385	Érlelés	I. 663
Erdőköz	II. 447	Eresztős	I. 672	Érletés	I. 663
Erdől	I. 666	Eresztős hintó	I. 1435	Érlökés	II. 634
Erdőlés	I. 666	Eresztő szj	III. 239	Érmén	II. 1188
Erdöll	I. 666	Eresztvény	I. 672	Ernyő	I. 676
Erdöllő	I. 667	Eresztvényerdő	I. 666	Ernyős	I. 676
Erdöllő fejsze	I. 787	Eresztvényés erdő	I. 666	Ernyős kocsi	II. 329
Érdöm	I. 664	Éret	I. 663	Ernyős szekér	III. 132
Érdöml	I. 664	Éretlen	I. 663	Erő	I. 676
Erdőörző	II. 1184	Éretlen eszű	I. 708	Éró : reifend	I. 663
Erdőpásztor	II. 1245	Éretlenség	I. 663		

Érő: wert	I. 661	Erre	I. 726	Érzékeny	I. 673
Erőske	I. 677	Erreget	I. 682	Érzékenyös	I. 673
Erődik	I. 663	Errevaló	III. 951	Érzékeny lélek	II. 571
Erőhatalom	I. 1353	Erró	I. 676	Érzékenység	I. 673
Erőködik	I. 678	Érsék	I. 682	Érzékenység	I. 674
Érökvaló	II. 1190	Érséki	I. 683	Érzékenységűs	I. 674
Érőlen	I. 661	Érsékség	I. 683	Érzékenységtelen	I. 674
Erőlködik	I. 678	Erszény	I. 683	Érzékenységű	I. 674
Erőlködés	I. 678	Erszényöske	I. 683	Érzékénytelen	I. 674
Erőltelen	I. 681	Erszényös	I. 683	Érzékénytelenség	I. 674
Erőltet	I. 678	Erszénygyártó	I. 1154	Érzélem	I. 674
Erőltetés	I. 678	Erszényke	I. 683	Érzény	I. 683
Erős	I. 678	Erszénymetelő	II. 799	Érzés	I. 674
Erősbülés	I. 679	Erszénymetsző	II. 802	Érzési	I. 674
Erősen	I. 679	Ersziny	I. 683	Érzet	I. 674
Erősget	I. 679	Érszökés	III. 327	Érzethetetlen	I. 674
Erősgetés	I. 679	Ért: anstatt	I. 683	Érzetlen	I. 674
Erősít	I. 679	Ért: verstehen	I. 685	Érző	I. 674
Erősítés	I. 679	Ért: reif	I. 663	És: und	I. 690
Erősítetlen	I. 680	Értéget	I. 687	És: auch	I. 1612
Erősítő	I. 680	Érték	I. 661	És: fallen	I. 693
Erősítő fű	I. 1020	Érték	I. 661	Es: schwur	I. 691
Erős mályvarózsa	II. 1469	Értékül	I. 658	Es: fallen	I. 693
Erősöske	I. 680	Értékös	I. 662	Es: auch	I. 1612
Erősödöt	I. 680	Értékellen	I. 662	Ésavita	II. 42
Erősödik	I. 680	Értékőzés	I. 688	Esd	I. 703
Erősség	I. 680	Értékészhetetlen	I. 688	Esdügel, esdügél	I. 699
Erősségesináló	I. 433	Értékézik	I. 687	Esdügelik	I. 699
Erősségös	I. 681	Értéköz	I. 688	Esdék	I. 700
Erősségű	I. 681	Értelém	I. 688	Esdékés	I. 703
Erősül	I. 681	Értelmes	I. 689	Esdékül	I. 700
Erős szájú	III. 18	Értelmesküdik	I. 690	Esdékik	I. 703
Erösszajú ló	II. 613	Értelmesség	I. 690	Esdés	I. 700
Erősvolta	III. 964	Értelmesül	I. 690	Esdik: wiederholt fallen	I. 699
Erőszak	III. 22	Értelmetlen	I. 690	Esdik: llehen	I. 703
Erőszakasztás	III. 36	Értömbre	I. 661	Esedékény	I. 700
Erőszakai	III. 22	Értön-érik	I. 662	Esedezés	I. 703
Erőszakkal	III. 23	Ért erkölcsü	I. 675	Esedézik: versessen sein	I. 700
Erőszakkalvaló	III. 23	Értés	I. 663	Esedézik: llehen	I. 703
Erőszakképen	III. 22	Értés	I. 690	Éséglen	II. 718
Erőszakos	III. 22	Értés erkölcsü	I. 675	Esekedés	I. 704
Erőszakosan	III. 22	Értet	I. 662	Esekedik	I. 704
Erőszakoszéréntvaló	III. 23	Értetlen	I. 690	Esemény	I. 700
Erőszakotéfel	III. 633	Értetlenküdik	I. 690	Esendő	I. 700
Erőszakotévó	III. 639	Értetlenség	I. 690	Esendőség	I. 700
Erőszegétt	III. 110	Érthető	I. 690	Esenküdik	I. 704
Erőszenvedés	III. 180	Érthetős	I. 690	Esés	I. 700
Erőtelen	I. 681	Értő	I. 690	Eset	I. 700
Erőtelen bor	I. 282	Értő erő	I. 677	Esetlen	I. 701
Erőtelenöske	I. 681	Ért sajt	II. 1495	Esött	I. 701
Erőtétel	I. 633	Értség	I. 663	Esöttség	I. 701
Erőtlen	I. 681	Értü	I. 676	Eshendő	I. 701
Erőtlenedik	I. 681	Érvágás	II. 929	Esik: fallen	I. 693
Erőtlenít	I. 682	Érvágó vas	II. 1022	Esik: llehen	I. 703
Erőtlenítés	I. 682	Érvári dinnye	I. 506	Éskárlát	II. 1581
Erőtlenküdik	I. 682	Érvendetés	II. 1195	Eskés	I. 693
Erőtlenység	I. 682	Érz	I. 673	Esküszik	I. 691
Erőtlenül	I. 682	Érzéken	I. 673	Esküt	I. 692
Erővétel	III. 1122	Érzékenetlenség	I. 674	Eskévés	I. 693

Eskivés	I. 693	Estesillag	I. 426	Eszendő	I. 718
Éskola	I. 1613	Estelédik	I. 705	Eszös	I. 708
Esködés	I. 693	Esteli	I. 706	Eszüded	I. 709
Esköszik	I. 691	Esteli csillag	I. 426	Eszüsedik	I. 709
Esköt	I. 692	Esténnen	I. 706	Eszüsködés	I. 709
Esküdtetés	I. 693	Estén-esik	I. 697	Eszüsködik	I. 709
Esküetlen	I. 693	Estén-estig	I. 705	Eszüesség	I. 709
Esküszik	I. 691	Ester	I. 706	Eszetlen	I. 709
Esküt	I. 692	Estet	I. 703	Eszevezétt	III. 1092
Eskütés	I. 692	Esthajnal	I. 1255	Eszevezettség	III. 1092
Eskütt	I. 692	Esthajnalcsillag	I. 426	Eszevezeltül	III. 1092
Esküttet	I. 693	Esthajnali	I. 1255	Észik	I. 710
Esküvés	I. 693	Esthajnali csillag	I. 426	Észik	I. 710
Esküvelen	I. 693	Esti	I. 706	Észkába	I. 715
Esküvő	I. 693	Esli pénz	II. 1269	Észkáház	I. 715
Esküződik	I. 693	Estöni	I. 706	Eszkez	I. 715
Ésmég	II. 718	Éstrang, ësstrang	I. 1627	Eszköz	I. 715
Esmént	I. 1620	Estül	I. 706	Eszközi	I. 716
Esmer	I. 1614	Estve, estvé	I. 704	Eszközös	I. 716
Esmér	I. 1614	Estvei	I. 706	Eszközösfített	I. 716
Esmét	I. 1620	Estveidő	I. 1540	Eszközösség	I. 716
Esméllen	I. 1620	Estvekor	II. 356	Eszközötlen	I. 716
Eső	I. 701	Estvél	I. 704	Eszköz	I. 715
Esőcsatorna	I. 390	Estvéle	I. 704	Eszmél	I. 716
Esőfógó	I. 876	Estvelédik	I. 705	Eszmélkédik	I. 716
Esőfógó csatorna	I. 390	Estvelészik	I. 705	Eszmáll	I. 716
Esői	I. 702	Estvelet	I. 705	Észrevészéget	III. 1121
Esőkút	II. 476	Estveli, estvéli	I. 706	Észtéke	II. 1201
Esőlék	I. 703	Estvényen	I. 706	Észtéklés	II. 1201
Esőpaták	II. 1247	Ésü	I. 702	Esztelen	I. 709
Esős	I. 702	Ész, esz : vernunft	I. 706	Esztelenkédik	I. 709
Esős köpönyeg	II. 408	Ész : grau	II. 1199	Esztelenség	I. 710
Esőszél	III. 139	Észak	III. 20	Eszten	I. 717
Esőtlen	I. 703	Északi	III. 22	Észtén	II. 1202
Esővíz	III. 1226	Északi csillag	I. 426	Észténa	I. 719
Esővizfógó	I. 876	Északi szél	III. 139	Eszlendi	I. 719
Esóz	I. 703	Északi tengér	III. 561	Esztendő	I. 718
Esőzik	I. 703	Északszél	III. 139	Esztendőös	I. 719
Éspérés	I. 704	Északtengér	III. 561	Esztendőt-szaka	III. 23
Éspérest	I. 704	Észbevétele	III. 1122	Esztendőt-szakai	III. 23
Éspérestség	I. 704	Eszdő ?	I. 719	Esztenez nap	II. 962
Éspán	I. 1620	Eszécske	I. 708	Esztennap	II. 926
Espék	II. 1602	Eszelejtött	I. 810	Észtérág	I. 720
Éspinác	II. 1603	Eszelejttség	I. 811	Észtérágmadár	II. 647
Éspital	I. 1621	Eszeleicamodott	I. 849	Észtérga	I. 719
Éspongyia	II. 1603	Eszelefogyott	I. 899	Észtérgál	I. 719
Éspotál	I. 1621	Eszefordult	I. 931	Észtérgálos	I. 719
Éspotály	I. 1621	Eszefordultság	I. 931	Észtérgár	I. 719
Éspörös	I. 704	Eszezürt	I. 1005	Észtérgárd	I. 719
Esse : fallend	I. 701	Eszélkédik	I. 708	Észtérgárdol	I. 719
Esse : scheltwort	I. 704	Eszelős	I. 708	Észtérgárdos	I. 719
Ésség	I. 585	Eszelőske	I. 708	Észtérgári	I. 719
Essik	I. 693	Eszelősködik	I. 708	Észtérgárol	I. 719
Essó	I. 701	Eszelösség	I. 708	Észtérgáros	I. 720
Essóférg	I. 826	Eszelőz	I. 708	Észtérgároz	I. 720
Est	I. 704	Eszelyős	I. 708	Észtérgarvas	III. 1022
Éstálló	I. 1622	Eszelvezetés	III. 1096	Észtérgavas	III. 1022
Éstamét	I. 1623	Észém-izsom	I. 1630	Észtérgáz	I. 719
Éstáp	I. 1622	Észén	I. 710	Észtérha, észterha	I. 720

Észtérha alja	I. 44	Étető maszlag	II. 707	Evező hajó	I. 1256
Észtérhaj	I. 720	Étető mérég	II. 783	Evező lapát	II. 525
Észtérhás	I. 720	Étlet	I. 1638	Evező lapocka	II. 526
Észtérház	I. 720	Étkécske	I. 713	Evező legény	II. 559
Észtérházás	I. 720	Étkés	I. 713	Evező mestér	II. 788
Észtérháj	I. 720	Étlen	I. 712	Evező szárny	III. 92
Észtérú	II. 1203	Étlenség	I. 712	Evező szárszám	III. 63
Észlővér	II. 1203	Étszak	III. 20	Evezős	I. 723
Észtováta	II. 1155	Étszakai	III. 21	Evezős hajó	I. 1256
Esztó	I. 719	Étszakáll	III. 21	Eveztet	I. 723
Esztólen-fogva	I. 726	Étszakára	III. 21	Évi	I. 721
Észtrág	I. 720	Étt	I. 1641	Évő. évő	I. 715
Észtrágorrú fű	I. 1020	Éttegyén	I. 1641	Évődik	I. 715
Észtrénga	I. 720	Éttén-észik	I. 711	Évő hely	I. 1393
Észtréngáros	I. 720	Éttőlfogva	I. 726	Évőlt	III. 913
Észve	II. 1200	Ev, év: eiter	I. 720	Évős	I. 715
Észvér	II. 1204	Ev: jahr	I. 721	Évő társ	III. 450
Eszvesztült	III. 1092	Évad	I. 721	Éz	I. 1645
Észvesztés	III. 1092	Évangéliom	I. 722	Ez, ez	I. 723
Észvesztő: hetzer	III. 1097	Évangéliomi	I. 722	Ezaránt	I. 726
Észvesztő: betrüger	III. 1100	Évangéliomi szegénység	III. 120	Ezdíj	I. 724
Észvevesztés	III. 1087	Évangéliomos	I. 722	Ezékülfött	I. 725
Ét: fünf	II. 1204	Évangéliomosság	I. 722	Ezéknekülfötte	I. 725
Ét, ét: hier	I. 1641	Évangélista	I. 722	Ézelít	I. 1645
Ét	I. 712	Évangélizál	I. 722	Ezelőtt	I. 726
Étek	I. 713	Évangyélium	I. 722	Ézén	II. 1209
Étek, eték	I. 713	Évé	II. 1166	Ezén	I. 726
Étekáruló	I. 100	Evedéz	I. 722	Ezénben	I. 727
Étekelosztó	II. 1152	Evedtség	I. 721	Ezéndeitlen	I. 718
Étekfogó	I. 876	Evedz	I. 722	Ezénföltött	I. 727
Étekfogó mestér	II. 788	Evedző	I. 723	Ezénképpen	I. 727
Étekfőző	I. 968	Éveg	III. 912	Ezénközben	I. 727
Étekhordó	I. 1486	Évékény	I. 715	Ezénnejd	I. 727
Éteki	I. 713	Évölt	III. 913	Ezénnel	I. 727
Étekíz	I. 1646	Évés	I. 715	Ezénnen	I. 727
Étekkóstoló	II. 376	Eves	I. 721	Ezént	I. 727
Éteklé	II. 549	Evesedés	I. 721	Ezéntől	I. 727
Étekmelegítő	II. 724	Evesedik	I. 721	Ezéntúl	III. 801
Étekipiac	II. 1283	Evesít	I. 721	Ezennyi	I. 726
Étekséprőlék	II. 1544	Évés-ivás	I. 1634	Ezér	I. 727
Étekszárszám	III. 63	Evesség	I. 721	Ezéred	I. 728
Étekkutatás	III. 872	Eves szömölcsü	III. 331	Ezéredés	I. 728
Étel	I. 713	Evesül	I. 721	Ezéredés kapitány	II. 109
Étélet	I. 1638	Evet	I. 722	Ezérés	I. 728
Ételen	I. 712	Évét	I. 722	Ezérés kapitány	II. 109
Ételés	I. 714	Evez	I. 722	Ezéréskapitányság	II. 109
Ételi	I. 714	Evezd	I. 722	Ezérjő fű	I. 1020
Étel-ital	I. 1632	Evezdégelik	I. 723	Ezérlevelű fű	I. 1020, III. 600
Ételkivánás	II. 320	Evezés	I. 723	Ezérlevelű virág	II. 600, III. 1190
Ételmögkivánás	II. 319	Evezget	I. 723	Ezérló	I. 728
Ételnemkivánás	II. 320	Evezhetetlen	I. 723	Ezermestér	II. 788
Ételőrlő	II. 1193	Evezhető	I. 723	Ezérnyí	I. 728
Ételunás	III. 856	Evezik	I. 721	Ezérszér	I. 728
Ételutalás	III. 872	Evezkél	I. 723	Ezérszerte	I. 728
Étén-estig	I. 705	Evező	I. 723	Ezért	I. 727
Étén-étszaka	III. 21	Evező bóda	I. 257	Ezérte	I. 728
Étet	I. 714	Evező fa	I. 735	Ezérvitéz hadnagya	II. 917
Étetés	I. 714	Evező gúzs	I. 1130	Ézés	I. 1645
Étető	I. 715	Evezőgúzs ragasztója	II. 1358	EzfeK	I. 728

Ezfeléltt	I. 725	Ezüstedény	I. 557	Ezüstmarba	II. 690
Ezist	I. 728	Ezüstér	I. 655	Ezüstmíves	II. 908
Ezokáért	II. 1101	Ezüstérc	I. 664	Ezüstmű	II. 905
Ezön	II. 1209	Ezüstfonál	I. 917	Ezüstös	I. 730
Ezöst	I. 728	Ezüstgaras	I. 1063	Ezüstösödik	I. 730
Ezrös hadnagy	II. 917	Ezüstgület	I. 1078	Ezüstöz	I. 730
Eztendé	I. 718	Ezüstgyik	I. 1168	Ezüsttajték	III. 380
Eztendő	I. 718	Ezüstislóg	I. 1614	Ézvegy	II. 1210
Ezután	I. 727	Ezüstkalán	II. 94	Ezzén	I. 726
Ezutánvaló	I. 727. III. 952	Ezüstkorsó	II. 372	Ezzig	I. 724
Ezüst	I. 728	Ezüstkrédencia	II. 462	Exequáló bíró	I. 236
Ezüstbánya	I. 173				

F.

Fa	I. 731	Faggyas	I. 748	Fájdal	I. 751
Faág	I. 19	Faggyaz	I. 749	Fájdalmas	I. 752
Faágyú	I. 29	Faggyú	I. 748	Fájdalmatlan	I. 752
Fabél	I. 201	Faggyúgyértya	I. 1166	Fájdalmatlanság	I. 752
Fabíró	I. 236	Fagyhatatlan	I. 797	Fájdalom	I. 752
Fabula	I. 745	Fagyható	I. 747	Fájdám	I. 752
Fabuláskodik	I. 746	Fagyhó	I. 1462	Fájin	I. 753
Fabulás könyv	II. 406	Fagylal	I. 747	Fájlal	I. 752
Fácán	I. 746	Fagylat	I. 748	Fájlalkodik	I. 753
Fácánka	I. 746	Fagyol	I. 748	Fajlandis	I. 754
Fácános	I. 746	Fagyos	I. 748	Fajlëndis	I. 754
Fácánosodik	I. 746	Fagyosodik	I. 748	Fajlódás	I. 753
Fácánóz	I. 746	Fagyott csap	I. 385	Fajlongis	I. 754
Fácány	I. 746	Fagyöngy	I. 1185	Fájó	I. 753
Fácányoz	I. 746	Fagyűjtő	I. 1202	Fajos	I. 749
Facsar	I. 746	Fahágó	I. 1236	Fájós	I. 753
Facsarás	I. 747	Faharang	I. 1324	Fajt, fajta	I. 749
Facsarék	I. 747	Faháskodás	I. 900	Fajtalan	I. 749
Facsargat	I. 747	Faháskodó	I. 900	Fajtalankodik	I. 749
Facsarít	I. 747	Fahé	I. 1387	Fajtalanság	I. 749
Facsarodás	I. 747	Fahéj	I. 1388	Fajtalanságos	I. 750
Facsarodik	I. 747	Fahéjola	II. 1108	Fajtat	I. 753
Facsarog	I. 747	Fahéjvíz	III. 1226	Fajul	I. 750
Facsaros	I. 747	Fahevedér	I. 1415	Fajzás	I. 750
Fácska	I. 745	Fahíd	I. 1425	Fajzat	I. 750
Faenyv	I. 649	Fahordó	I. 1486	Fajzik	I. 750
Fáész	I. 745	Fái	I. 745	Fakad	I. 754
Faférég	I. 826	Fái bodza	I. 259	Fakadás	I. 755
Faggaszt	I. 756	Fái horostyán	I. 292	Fakadat	I. 755
Faggat	I. 756	Fái egres	I. 566	Fakadék	I. 755
Faggatás	I. 757	Fái gyöngy	I. 1185	Fakadékoeska	I. 755
Fagó	I. 864	Fái sóska	II. 1597	Fakadékos	I. 756
Fagy, fagy : frieren	I. 747	Fái szédérj	III. 104	Fakadoz	I. 756
Fagy : frost	I. 748	Fái tövisk	III. 774	Fakadozás	I. 756
Fagy : herstellen	I. 748	Faj	I. 749	Fakalán	II. 94
Fagyal	I. 748	Fáj	I. 750	Fakalapács	II. 85
Fagyalfa	I. 735	Fájdalom	I. 752	Fakaloda	II. 89
Fagyapjú	I. 1149	Fajankó	II. 5	Fakas	II. 134
Fagyapot	I. 1150	Fájás	I. 751	Fakaszt	I. 756
Fagyás	I. 747	Fajd	I. 753	Fakép	II. 204
Fagyas	I. 748	Fajdtyúk	III. 832	Fáklya	I. 757

Fáklyácska	I. 757	Fanal	I. 916	Faragó szék	III. 126
Fakó	I. 757	Fancsal	I. 762	Faragott kép	II. 204
Fakó kocsi	II. 329	Fancsall	I. 762	Faragott kő	II. 386
Fakos	II. 373	Fancsalog	I. 762	Faragtat	I. 769
Fakó szekér	III. 132	Fancsarol	I. 762	Faragvány	I. 769
Fakó szln	III. 248	Fancsull	I. 762	Faragványfa	I. 736
Faktor	I. 757	Fandarló	I. 919	Faral	I. 764
Fakupa	II. 470	Fandorlás	I. 919	Faraszja	I. 764
Fakúsz	II. 475	Fánk	I. 762	Fáraszt	I. 766
Fakúszmadár	II. 647	Fanos	I. 762	Fárasztás	I. 767
Fal : mauer	II. 758	Fanosodik	I. 762	Fáraszthatatlan	I. 767
Fal : fressen	I. 758	Fantasztikus	I. 762	Faratlan	I. 764
Faláb	II. 497	Fantázia	I. 762	Fáralaló	I. 745
Falábas	II. 497	Fántom-fánt	I. 762	Faresiga	I. 421, 764
Falapocka	II. 526	Fánton-fánt	I. 762	Faresik	I. 764
Falás	I. 759	Fánya	I. 745	Faresika	I. 764
Falastrom	I. 861	Fanyalgás	I. 763	Faresok	I. 764
Falat	I. 759	Fanyalog	I. 763	Faresont	I. 451
Falatka	I. 759	Fanyarog	I. 763	Fardagály	I. 478
Falatlan	I. 758	Fanyárs	II. 1017	Fardagályos	I. 478
Falatoeska	I. 760	Faolaj	II. 1108	Féré	I. 770
Falatoz	I. 760	Fapalack	II. 1215	Farégula	II. 1389
Falatozás	I. 760	Fapap	II. 1226	Fargács	I. 939
Falaz	I. 758	Fapéncz	II. 1269	Farhám	I. 1295
Falcsapó	I. 383	Fapiac	II. 1283	Farhámoz	I. 1295
Faldok	I. 760	Far	I. 763	Farizéusvolta	III. 964
Faldoklás	I. 760	Faracskál	I. 769	Fark	I. 770
Faldokol	I. 760	Faradék	I. 768	Farkaeska	I. 771
Faldozás	I. 760	Fárad	I. 764	Farkall	I. 771
Faldosó	I. 760	Fáradás	I. 765	Farkallás	I. 771
Falfű	I. 1020	Fáradathatlan	I. 766	Farkas : geschwänzt	I. 771
Falka	I. 760	Fáradatlan	I. 765	Farkas : wolf	I. 772
Falkony	I. 761	Fáradékony	I. 765	Farkasalma	I. 80
Falmázló	II. 710	Fáradhatatlan	I. 766	Farkasbab	I. 151
Faló	I. 761	Fáradhatlan	I. 766	Farkasbetegség	I. 224
Falpárkány	II. 1239	Fáradoz	I. 766	Farkasfog	I. 863
Falra való óra	II. 1131	Fáradozás	I. 766	Farkasfü	I. 1020
Falra való szőnyeg	III. 329	Fáradoztat	I. 766	Farkashályog	I. 1294
Falravizzelő	III. 1230	Fáradtság	I. 766	Farkashárs	I. 1334
Falszínlő	III. 254	Fáradtságos	I. 766	Farkashézaggyökér	I. 1181
Faltörő	III. 756	Fáradt	I. 766	Farkasi	I. 772
Faltörő ágyú	I. 29	Fáradtaeska	I. 766	Farkaska	I. 772
Faltörő kos	II. 373	Fáradtik	I. 766	Farkaskasza	II. 137
Faltörő pattantyú	II. 1250	Fáradtság	I. 766	Farkaskötő	II. 434
Falu	I. 761	Fára folyó	I. 914	Farkaslyuk	II. 639
Falubeli	I. 761	Fára folyó bab	I. 151	Farkasmajom	II. 668
Falucska	I. 761	Fára folyó tök	III. 734	Farkasmál	II. 672
Falus	I. 761	Farag	I. 767	Farkasmarás	II. 678
Falusi	I. 761	Faragás	I. 768	Farkasmaszlag	II. 707
Falusi bíró	I. 236	Faragatlan	I. 768	Farkasmosolygás	II. 879
Falu szabadja	III. 6	Faragesál	I. 769	Farkasné	II. 990
Faluz	I. 761	Faragesálás	I. 769	Farkasnevetés	II. 977
Familia	I. 761	Faragesálási	I. 769	Farkasnyak	II. 1005
Familiás	I. 762	Faragmány	I. 769	Farkasordítás	II. 1133
Famoh	II. 855	Faragó	I. 769	Farkasordító	II. 1134
Famoly	II. 858	Faragó ács	I. 7	Farkasról író	II. 1020
Famű	II. 905	Faragó bogár	I. 261	Farkasról	II. 1368
Faműves	II. 908	Faragó fejsze	I. 787	Farkasrépa	II. 1412
Fan	I. 762	Faragó mestér	II. 788	Farkasseb	II. 1529

Farkassírás	II. 1679	Fatalp	III. 403	Féccsen	I. 776
Farkasszájú	III. 18	Fatalpú barát	I. 177	Féccsenés	I. 777
Farkastalp	III. 403	Fatalpú saru	II. 1520	Fécsüg	I. 777
Farkastéj	III. 508	Fatarisznya	III. 447	Fécsügés	I. 778
Farkasügetés	III. 882	Fatartó ház	III. 477	Fécsügetés	I. 778
Farkasvelem	III. 1075	Fatartó hely	I. 1393, III. 477	Fécese-locsa	I. 778
Farkatlan	I. 771	Fateke	III. 509	Fécséll	I. 777
Farkcsik	I. 764	Fatornyocska	III. 718	Fécsér	I. 777
Farkesomó	I. 448	Fatorony	III. 718	Fécsérékül	I. 778
Farkvas	III. 1023	Fató	III. 726	Fécsérül	I. 777
Farlafaj	I. 772	Fatóke	III. 728	Fécsérlés	I. 777
Farmatring	II. 709	Fatörő	III. 756	Fécske	I. 778
Farmentring	II. 709	Fattig	I. 899	Fécskefarkú	I. 771
Farmotring	II. 709	Fattik	I. 899	Fécskefécsügés	I. 778
Farocska	I. 764	Fátyol	I. 774	Fécskefészék	I. 837
Farogat	I. 764	Fátyolat	I. 776	Fécskefű	I. 1020
Farol	I. 764	Fátyolbérhe	I. 215	Fécskei	I. 778
Faros	I. 764	Fátyolelőkötő	II. 434	Fécskekő	II. 386
Fároszt	I. 766	Fátyolka	I. 775	Fécskemadár	II. 647
Fárrad	I. 764	Fatty	I. 774	Fécskend	I. 777
Farsába	III. 1297	Fattyas	I. 774	Fécskendik	I. 777
Farsábás	III. 1297	Fattyú	I. 774	Fécskendézik	I. 777
Farsang, farsáng, fársáng	I. 772	Fattyúág	I. 19	Fécskendő	I. 777
Farsangi	I. 773	Fattyúfi	I. 843	Fécskendős	I. 777
Farsangjárás	II. 16	Fattyúgyermök	I. 1163	Fécestéj	III. 508
Farsangol	I. 773	Fattyúság	I. 774	Féd: decken	I. 968
Farsangolás	I. 773	Fattyúvessző	III. 1125	Féd: erde	I. 983
Farsangoló napok	II. 926	Favágás	III. 929	Fédd	I. 778
Farsangos	I. 773	Favágó	III. 931	Féddégél	I. 780
Farsangoskodás	I. 773	Fazak	I. 775	Féddéget	I. 780
Farsangoskodik	I. 773	Fazécska	I. 776	Féddéget	I. 780
Farsangoz	I. 773	Fazék	I. 775	Féddés	I. 780
Farsangozás	I. 773	Fazékaeska	I. 776	Féddézik	I. 780
Farsangpogácsa	II. 1301	Fazékas	I. 776	Féddhetetlen	I. 780
Farsangruha	II. 1479	Fazékas	I. 776	Féddhetetlenség	I. 780
Farsutu	II. 1616	Fazékasi	I. 776	Féddhető	I. 780
Fartat	I. 773	Fazékaszmester	II. 788	Féddik	I. 779
Fartatás	I. 773	Fazékaszmű	II. 905	Féddődés	I. 780
Fartély	I. 947	Fazékaszműhely	I. 1397	Féddődik	I. 780
Fartol	I. 764	Fazékasság	I. 776	Féddődő	I. 780
Fartó	III. 726	Fazékfogó	I. 876	Féddőzik	I. 780
Fartú	III. 726	Fazékfödő	I. 971	Féddőző	I. 781
Fás	I. 745	Fazékgyártó	I. 1154	Fédekézik	I. 971
Fasaru	II. 1520	Fazéki	I. 776	Fédél, fédél, fédél: schleier	I. 782
Fás borostyán	I. 292	Fázékony	I. 775	Fédél: dach	I. 969
Fasina	I. 773	Fázékonyság	I. 775	Fédeles hogrács	I. 263
Fás kamara	II. 91	Fázik	I. 775	Fédeles torta	III. 719
Fásos	I. 745	Fázító	I. 775	Fédelet	I. 970
Fassang, fassáng	I. 772	Fázkodás	I. 900	Fédélke	I. 970
Fasz	I. 774	Fázkodik	I. 900	Fédelm	I. 960
Faszédérj	III. 104	Fázlal	I. 775	Fédélparkány	II. 1239
Faszédés	III. 102	Fázlaltat	I. 775	Fédérbajsz	I. 782
Faszédő	III. 103	Fázódik	I. 775	Féfödél	I. 970
Faszék	III. 126	Fazok	I. 775	Fég	I. 781
Faszém	III. 157	Fazokas	I. 776	Fégy	I. 781
Fáta	I. 774	Fé	I. 840	Fégyedelém	I. 781
Fatáblás	III. 367	Fé	I. 951	Fégyedézik	I. 781
Fátal	III. 390	Februáriu	I. 776	Fégyelém	I. 781
Fátalan	I. 745	Fécs	I. 776	Fégyelmetesen	I. 850

Fegyelmaz	I. 781	Fehér szügfű	I. 1029	Fejérekedik	I. 786
Fegyelmazés	I. 782	Fehér szepő	III. 189	Fejér kék	II. 160
Fegyés	I. 782	Fehér szilva	III. 243	Fejér kényér	II. 200
Fegyhetetlen	I. 782	Fehér szőlő	III. 329	Fejérlík	I. 786
Fegyhető	I. 782	Feigyelmaz ?	I. 850	Fejér mustár	II. 897
Fegyver	I. 782	Feir	I. 785	Fejér nép	II. 966
Fegyvercsináló	I. 433	Fej: kopf	I. 951	Fejér ón	II. 1127
Fegyvercsináló ház	I. 1367	Fej: melken	I. 784	Fejéreske	I. 786
Fegyverdérék	I. 496	Fejal	I. 44	Fejér östör	II. 1198
Fegyverdérékesináló	I. 433	Fejbíró	I. 236	Fejér pészénve	II. 1256
Fegyverés	I. 783	Fejdögél	I. 784	Fejér pészérce	II. 1281
Fegyverés ház	I. 1367	Fejében	I. 960	Fejér rënd	II. 1405
Fegyverésít	I. 783	Fejecske	I. 960	Fejér répa	II. 1412
Fegyverés láda	II. 504	Fejedelém	I. 960	Fejér reték	II. 1427
Fegyverés ló	II. 613	Fejedelémangyal	I. 94	Fejér rigó	II. 1441
Fegyverés nép	II. 965	Fejedelémapáca	I. 98	Fejér ruha	II. 1479
Fegyverés tánc	III. 423	Fejedelémasszony	I. 130	Fejér sárga	II. 1511
Fegyvertelen	I. 784	Fejedelémasszonyosság	I. 130	Fejérség	I. 786
Fegyverüz	I. 783	Fejedelemkodik	I. 962	Fejérségés	I. 786
Fegyverezés	I. 783	Fejedelémpálca	II. 1218	Fejér tömjön	III. 557
Fegyverfogás	I. 872	Fejedelémség	I. 962	Fejér tövis	III. 773
Fegyverfogható	I. 876	Fejedelém táblája	III. 366	Fejér túske	III. 775
Fegyverfogó	I. 876	Fejedelémtelesség	I. 962	Fejérül	I. 786
Fegyverforgatás	I. 937	Fejedelmeskodik	I. 962	Fejér üröm	III. 900
Fegyverház	I. 1367	Fejedelmi	I. 962	Fejér vizellet	III. 1230
Fegyverhordozó	I. 1488	Fejedémség	I. 960	Fejés	I. 784
Fegyveri	I. 783	Fejefordult	I. 931	Fejes	I. 963
Fegyverkédés	I. 784	Fejefurott	I. 1005	Fejes bagoly	I. 156
Fegyverkodik	I. 783	Fejehiült	I. 1457	Fejes bot	I. 299
Fegyverküdtet	I. 784	Fejekötött	II. 436	Fejeses	I. 963
Fegyverközök	I. 784	Fejel: kissen	I. 44	Fejes gyökér	I. 1181
Fegyverküztet	I. 784	Fejel: vorschuen	I. 962	Fejes hagyma	I. 1246
Fegyvernék	I. 784	Fejelés	I. 962	Fejes káposzta	III. 113
Fegyverszörszám	III. 63	Fejelháj	I. 1388	Fejeskédés	I. 963
Fegyvertartó ház	I. 1367, III. 477	Fejelke	I. 45	Fejeskodik	I. 963
Fegyvertartó hely	III. 477	Fejementő	II. 756	Fejes oszlop	I. 1117
Fegyvertelen	I. 784	Fejenkéd	I. 962	Fejes saláta	I. 1501
Fegyverütés	III. 908	Fejenként	I. 962	Fejesség	I. 963
Fegyverviselés	III. 1201	Fejénkeresés	II. 231	Fejes szög	III. 112
Fegyverviselő	III. 1203	Fejér	I. 785	Fejes vetemény	III. 1151
Fegyvervonó	III. 1247	Fejérbeli	I. 785	Fejetlen	I. 963
Fehér	I. 785	Fejéreske	I. 785	Fejetlen láb	II. 497
Fehér barát	I. 177	Fejéredik	I. 785	Fejetlenlábas	II. 497
Fehér cékla	I. 345	Fejér egér	I. 564	Fejetlenlábság	II. 497
Fehér cseléd	I. 377	Fejér enyv	I. 649	Fejevesztett	III. 1100
Fehér gém	I. 1078	Fejérés	I. 785	Fejez	I. 963
Fehér giliszta	I. 1090	Fejéresedik	I. 786	Fejezés	I. 963
Fehér görög	I. 1121	Fejéresés	I. 786	Fejezet	I. 963
Fehér gyanta	I. 1146	Fejéreslik	I. 786	Fej lágya	II. 506
Fehér gyökér	I. 1181	Fejéreszik	I. 786	Fejő	I. 784
Fehér hal	I. 1274	Fejérgyántás tábla	III. 366	Fejő edény	I. 557
Fehér húnyor	I. 1517	Fejér gyik	I. 1168	Fejős	I. 785
Fehér keszeg	II. 266	Fejér hályog	I. 1294	Fejő sajtár	II. 1496
Fehér lilium	II. 610	Fejérhátú fű	I. 1021	Fejős tehén	III. 503
Fehér mályva	II. 676	Fejérit	I. 786	Fejő vödör	III. 1033
Fehér pej	II. 1261	Fejérités	I. 786	Fejporzás	II. 1314
Fehér pénz	II. 1269	Fejéritetlen	I. 786	Fejszár	III. 85
Fehérsárga szín	III. 201	Fejéritő	I. 786	Fejsze	I. 787
Fehér sólyom	II. 1593	Fejéritő mész	II. 795	Fejszefok	I. 901

Fejszés	I. 787	Fekete pemető	I. 1026	Félbenmészés	II. 801
Fejszó	I. 787	Fekete pészérce	II. 1281	Félbenszakad	III. 27
Fejt	I. 787	Fekete reték	II. 1427	Félbenszakadás	III. 24
Fejtőget	I. 788	Fekete rigó	II. 1441	Félbenszakaszt	III. 35
Fejtekézik	I. 788	Feketés	I. 791	Félbenszakasztás	III. 35
Fejtés	I. 788	Feketeség	I. 791	Félbenszakasztó hideg-	
Fejtellen	I. 788	Feketeségös	I. 791	lélés	II. 567
Fejtető	III. 655	Feketeségű	I. 791	Félbentörés	III. 753
Fejtőzik	I. 789	Fekete széplő	III. 189	Félbeomol	II. 1125
Fejthetetlen	I. 789	Feketészik	I. 791	Félbeszeg	III. 106
Fejtő: deuter	I. 789	Fekete szín	III. 248	Felcsér	I. 808
Fejtő: baumwollengarn	I. 789	Fekete szőlő	III. 329	Föld	I. 983
Fejtő: haarnadel	III. 815	Fekete szurok	III. 342	Földégél	I. 804
Fejtődik	I. 789	Fekete tengör	III. 561	Felé	I. 799
Fejtőres	III. 753	Fekete üröm	III. 900	Féle	I. 799
Fejtőzik	I. 789	Fekete víz	III. 1226	Félé	I. 976
Fejváltság	III. 999	Feketevízfőző	I. 968	Felebarát	I. 177
Fejveszés	III. 1091	Feketi	I. 790	Felebaráti szerelém	III. 219
Fejvesztés	III. 1099	Feketít	I. 791	Felebarátság	I. 178
Fék: beschlafen	I. 851	Feketítés	I. 791	Felebarátsághozvaló sze-	
Fék: zaum	I. 789	Fekető	I. 790	retet	III. 223
Fékagy	I. 24	Féketlen	I. 790	Félebb	I. 974
Fékdégél	I. 793	Feketű	I. 790	Feled	I. 808
Fékély	I. 790	Feketül	I. 791	Feledékény	I. 809
Fékélyes	I. 790	Feketüllik	I. 791	Feledékénység	I. 809
Fékélyot	I. 790	Feketyű	I. 790	Feledékénységös	I. 809
Fékélyfű	I. 1021	Féköz	I. 790	Féledelmes	I. 804
Fékemelő lánc	II. 516	Fékézetlen	I. 790	Feledet	I. 809
Fékemlő	I. 637	Fékódik	I. 851	Feledkezés	I. 809
Fékemlőszár	III. 85	Fekő	I. 793	Feledkézlik	I. 809
Fékés	I. 793	Fékőszik	I. 791	Feledség	I. 809
Fékés	I. 790	Féköt	I. 793	Félegít	I. 799
Feket	I. 793	Fekszár	III. 85	Felejt	I. 810
Fekete	I. 790	Fekszőn	I. 791	Felejtet	I. 810
Fekete barát	I. 177	Fektet	I. 793	Felejtség	I. 811
Fekete bodza	I. 259	Fektülés	I. 793	Felejtten-felejt	I. 810
Fekete búza	I. 325	Fekü	I. 793	Félék	I. 799
Fekete csőrésznye	I. 417	Fekűő	I. 793	Felekédés	I. 800
Feketécske	I. 791	Feküszik	I. 791	Felekédik	I. 799
Fekete gyanta	I. 1146	Feküt	I. 793	Félékén	I. 804
Fekete gyopár	I. 1177	Feküvés	I. 793	Félékény	I. 804
Fekete húnnyor	I. 1517	Feküvő	I. 793	Felekézés	I. 800
Fekete jegénye	II. 29	Fekvés	I. 793	Felekézet	I. 800
Feketekék szín	III. 249	Fekvő	I. 793	Felekézlik	I. 800
Fekete konkoly	II. 344	Fekvő hely	I. 1393	Felel	I. 811
Fekete koriandör	II. 366	Fékszabla	III. 1260	Feleldégél	I. 812
Fekete köménv	II. 398	Fél: hälfte	I. 794	Félelém	I. 805
Fekete kükirics	II. 394	Fél: fürchten	I. 804	Felelés	I. 812
Fekete lé	II. 549	Fél: hinan	I. 973	Feletet	I. 812
Fekete leves	II. 550	Fél: oberfläche	I. 973	Felelettétel	III. 633
Feketéllik	I. 791	Fél: herauf	I. 973	Feletget	I. 812
Feketéllő szín	III. 248	Félajtár	I. 1001	Félelmes	I. 805
Feketéllő vörös	III. 1076	Félfefal	I. 759	Félelmeskédik	I. 806
Fekete mák	II. 671	Félbeharp	I. 1325	Félelmesség	I. 806
Fekete nádály	II. 912	Félben	I. 798	Félelmes szívű	III. 265
Fekete nádályfű	I. 1025	Félbenhagy	I. 1240	Félelmik	I. 806
Fekete nép	II. 966	Félbenhagyás	I. 1240	Felelő	I. 812
Fekete ön	II. 1127	Félbenhagyat	I. 1244	Felelő hely	I. 1393
Fekete paré	II. 1233	Félbenmarad	II. 683	Felelt	I. 812

Félem	I. 805	Félfelé	I. 799	Félmeleg	II. 722
Felemás	II. 700	Félfelétész	III. 617	Félmérő	II. 775
Félemik	I. 806	Félfeléaló	III. 952	Félnyom	II. 1065
Félemlik	I. 806	Félfeléaló vitel	III. 1209	Félóra	II. 1131
Félén	I. 800	Félfelévisz	III. 1209	Félő	I. 807
Féléndő harát	I. 178	Félfont	I. 920	Félő	I. 799
Félénfordít	I. 925	Félfordult	I. 923	Félől	I. 802
Félénfordul	I. 928	Félföld	I. 985	Félőtt	I. 97
Félénhajtogat	I. 1266	Félföldi	I. 985	Félpap	II. 1226
Félénjár	II. 12	Félföldizmus	I. 985	Félpénz	II. 1269
Félénjáró	II. 12	Félfülű	I. 1039	Félrajtár	I. 1001
Félénk	I. 806	Félgömbölyegség	I. 1115	Félre	I. 803
Félénkéske	I. 806	Félguta	I. 1130	Félreáll	I. 69
Félénkség	I. 807	Félgyopont	I. 1150	Félrehogoz	I. 261
Félénnéz	II. 980	Félhitű	I. 1449	Félrecesal	I. 372
Félénnézés	II. 980	Félhold	I. 1476	Félrecesaponik	I. 383
Félénteker	III. 511	Félhő	I. 813	Félrecesapong	I. 384
Féléntér	III. 569	Félhősce	I. 813	Félrecesappan	I. 384
Féléntész	III. 617	Félhőropogás	II. 1460	Félrecesavarít	I. 393
Féléntétel	III. 617	Félhős	I. 813	Félrecesavarodik	I. 393
Félénüt	III. 905	Félhősödik	I. 813	Félredől	I. 530
Félénvaló	III. 952	Félhőszakadás	III. 29	Félrefarag	I. 768
Félénver	III. 1061	Félhötelen	I. 813	Félrefitorodik	I. 853
Félénvet	III. 1140	Félhőüző	III. 918	Félrehajtogat	I. 1266
Félénvisz	III. 1209	Felhöz	I. 813	Félrehi	I. 1418
Félénvon	III. 1237	Felhözet	I. 813	Félrehord	I. 1485
Félénvonsz	III. 1250	Felhőzik	I. 813	Félrehorgad	I. 1491
Felenyáj	II. 1001	Félhású	I. 1521	Félrehorgadozik	I. 1491
Félenyi	I. 798	Féli	I. 799	Félrelép	II. 579
Félés	I. 807	Félihe	I. 976	Félrelépés	II. 579
Feles	I. 800	Félig	I. 802	Félrelop	II. 626
Félés	I. 976	Félig görög	I. 1121	Félrenéz	II. 980
Felesedik	I. 800	Félig pogány	II. 1302	Félretakar	III. 382
Félésedik	I. 977	Félig szahados	III. 10	Félreteker	III. 511
Feleség	I. 801	Félig vad	III. 921	Félretekeredik	III. 512
Feleségcske	I. 801	Félig	I. 982	Félretér	III. 569
Feleségül	I. 801	Féling	I. 1589	Félretész	III. 617
Feleségős	I. 801	Félisten	I. 1624	Félretétel	III. 618
Feleségeskedik	I. 801	Féljebb	I. 974	Félreugrás	I. 841
Feleségi	I. 801	Félkedv	II. 147	Félrevaló	I. 803
Feleségnélkülvalóság	III. 952	Félkedvű	II. 147	Félrevaló csapongás	I. 384
Feleségölés	II. 1175	Félkerék	II. 222	Félrever	III. 1061
Feleségtelenség	I. 801	Félkerekség	II. 224	Félrevész	III. 1115
Felesél	I. 813	Félkeresztény	II. 236	Fétrevisz	III. 1209
Feleselés	I. 813	Félkéz	II. 287	Félevon	III. 1237
Felesít	I. 801	Félkézkalmár	II. 88	Félevonódik	III. 1248
Felesség	I. 801	Félkezű	II. 287	Félevonsz	III. 1250
Félösség	I. 977	Félkopasz	II. 350	Félség	III. 980
Félösték	I. 989	Féllajtár	I. 1001	Félselymös ruha	II. 1539
Félöstéküm	I. 989	Félleg	I. 813	Félső	II. 1583
Félöstölt	I. 989	Félleghből született	III. 354	Félső	I. 981
Félöstököm	I. 989	Féllegéske	I. 813	Félsőbbség	I. 981
Féleszű	I. 708	Féllegelűző	III. 915	Félső ing	I. 1589
Feletárs	III. 450	Féllegős	I. 813	Félső köntös	II. 399
Feletársaság	III. 457	Féllegésedik	I. 813	Félső malomkő	II. 389
Feletlen	I. 801	Féllegzet	I. 814	Félsőség	I. 981
Feletlenség	I. 801	Féllegzik	I. 814	Félsőséges	I. 982
Féllett	I. 977	Féllegvár	III. 1012	Félsz	I. 807
Félfejű	I. 958	Féllér, féllér	I. 852	Félszáj	III. 18

Félszég	III. 116	Feneségű	I. 815	Fénylődik	I. 820
Félszűgség	III. 117	Fenet	I. 814	Fénylőség	I. 820
Félszém	III. 157	Fenetermészetű	III. 594	Fennyőget	I. 820
Félszémű	III. 157	Fenevad	III. 921	Fennyőgetés	I. 820
Félszër	III. 194	Fenevadi	III. 921	Fënyyel	I. 983
Félszërű	III. 194	Fénik	I. 814	Fennyifa	I. 822
Félsziget	III. 238	Fénikszmadár	II. 648	Fenyő	I. 822
Félt : fureht	I. 807	Fénikulumos bor	I. 282	Fenyőbüg	I. 320
Félt : befürchten	I. 808	Fénkint	I. 962	Fenyődió	I. 507
Féltallér	III. 402	Fénkő	II. 386	Fenyőerdő	I. 666
Féltengëri	III. 561	Fénkőbánya	I. 173	Fenyőfa	I. 736
Féltész	III. 618	Fénkövecske	II. 386	Fenyőfadió	I. 507
Féltő	I. 808	Fënn	I. 982	Fenyőfa könnye	II. 399
Féltudományú	III. 799	Fënnen	I. 983	Fenyőfatermő	III. 598
Féltudós	III. 796	Fënnent	I. 983	Fenyőfa zsírja	III. 1310
Félül	I. 982	Fënnifa	I. 822	Fenyőguba	I. 1125
Félülömëgfuvatás	I. 1000	Fënnkölt	II. 170	Fenyőgyanta	I. 1146
Félütt	I. 982	Fënnszél	III. 140	Fenyőgyümölcs	I. 1212
Félvakar	I. 976	Fent : geschäuft	I. 814	Fenyőmadár	II. 648
Félvéka	III. 1044	Fënt : oben	I. 982	Fenyőmag	II. 651
Félverő ér	I. 655	Fëntërég	I. 817	Fenyőmagolaj	II. 1108
Félvers	III. 1080	Fentő	I. 817	Fenyőmakkocská	II. 672
Félvonó kapu	II. 116	Fenüfa	I. 822	Fenyőpinty	II. 1288
Félyës	I. 976	Fény	I. 817	Fenyős	I. 822
Félyhő	I. 813	Fenye	I. 814	Fenyős erdő	I. 666
Féllýebb	I. 974	Fenyéfa	I. 822	Fenyőszurok	III. 342
Féllýeg	I. 813	Fenyéget	I. 820	Fenyőviasz	III. 1168
Félyől	I. 982	Fenyegëtdëgöl	I. 821	Fenyőviaszos	III. 1168
Fémlés	I. 819	Fenyégetés	I. 821	Fenyüfa	I. 822
Fémlét	I. 819	Fenyégetődik	I. 821	Fenyves	I. 822
Fémlík	I. 819	Fenyégetődzik	I. 821	Fenyves erdő	I. 666
Fen	I. 814	Fenyégetőzés	I. 821	Fér	I. 823
Fén	I. 982	Fenyégetőzik	I. 821	Fërcsen	I. 825
Fëndëmëntom	I. 1002	Fenyékédés	I. 814	Fërdung	I. 832
Fëndëmöntom	I. 1002	Fenyéköz	I. 822	Fërdünk	I. 832
Fene, féné	I. 814	Fényelkédés	I. 820	Fëredetlenség	I. 1042
Fënë	I. 822	Fenyér	I. 822	Fëredik	I. 1042
Fenebëstye	I. 217	Fényës	I. 818	Fëredő viz	III. 1226
Fenebogár	I. 262	Fényës bogár	I. 261	Fëreferencse	I. 825
Feneëtte	I. 715	Fényësödik	I. 818	Fërég	I. 825
Fenek	I. 816	Fényësít	I. 819	Fërégëtte	I. 715
Fenekédés	I. 815	Fényëskédés	I. 819	Fërégrágás	II. 1352
Fenekëdik	I. 815	Fényëskëdik	I. 819	Fërészt	I. 1043
Fenekëdő	I. 815	Fényës pök	II. 1304	Fërésztő viz	III. 1226
Fenekës	I. 817	Fényësség	I. 819	Fërfi	I. 843
Fenekës láda	II. 504	Fényësségës	I. 819	Fërfias	I. 843
Fenekest	I. 817	Fényësségű	I. 819	Fërfiaság bőre	I. 312
Feneketlen	I. 817	Fenyi	I. 814	Fërfiaszony	I. 130
Fenekëmérő	II. 775	Fenyfi	I. 821	Fërfigyermék	I. 1163
Fenekëmérték	II. 777	Fenyíték	I. 821	Fërfi	I. 843
Fenekëtelen	I. 817	Fenyítés	I. 822	Fërfiságtalan	I. 843
Fenekëvonó	III. 1247	Fenyítéség	I. 822	Fërfiszëmély	III. 166
Fénël	I. 819	Fényledëzik	I. 820	Fërfiteszt	III. 600
Fenëlkëdik	I. 815	Fénylés	I. 820	Fërfiü	I. 843
Fenenyavalya	II. 1018	Fénylet	I. 820	Fërfiüembër	I. 626
Fenerák	II. 1368	Fénylik	I. 819	Fërfiüerő	I. 677
Feneseb	II. 1529	Fénylő	I. 820	Fërfiügyermék	I. 1163
Feneség	I. 815	Fénylő bogár	I. 261	Fërfiüi	I. 843
Feneségës	I. 815	Fénylő bogaracska	I. 262	Fërfiüidő	I. 1540

Férfiú nēm	II. 955	Fértőzetesség	I. 831	Feszítés	I. 839
Férfiúnēm	II. 955	Fértőzetességű	I. 831	Feszítő rúd	II. 1475
Férfiúrēnd	II. 1405	Fértőzetlen	I. 831	Fészkecske	I. 837
Férfiúruha	II. 1479	Fértőzik	I. 831	Fészkellik	I. 837
Férfiúság	I. 843	Fértőzködik	I. 831	Fészkelődik	I. 837
Férfiúsztmély	III. 166	Fértőződik	I. 832	Fészkeltet	I. 837
Férfiúvér	III. 1071	Fértőzti	I. 832	Fészkes	I. 837
Férgácske	I. 827	Fértőztiellen	I. 832	Fészkez	I. 837
Férges	I. 827	Fértőztielhő	I. 832	Fészül	I. 839
Férgés	I. 827	Fértőztiellen	I. 832	Feszület	I. 840
Férgesedés	I. 827	Férula	I. 832	Feszületēs	I. 840
Férgesödik	I. 827	Fesül	I. 832	Feszületkép	II. 204
Férgeteg	I. 827	Fesülhetetlen	I. 833	Feszült	I. 840
Férgetegēs	I. 827	Fesültet	I. 833	Feteke	I. 790
Férgetek	I. 827	Féséték	I. 834	Fétrēng	I. 830
Férgezés	I. 827	Féske	I. 778	Févalyhēj	I. 1388
Férhető	I. 824	Feslés	I. 834	Févēny	I. 990
Férhetőség	I. 824	Feslēt	I. 834	Fēz ?	I. 840
Férigy	I. 992	Feslēt erkölcsű	I. 675	Féz: kochen	I. 966
Féris	I. 855	Feslēttség	I. 834	Fí: sohn	I. 840
Férj	I. 827	Feslik	I. 832	Fí: gras	I. 1017
Férjfi	I. 843	Féső	I. 836	Fiacska	I. 846
Férjfiúnép	II. 966	Fesöl	I. 832	Fiadzik	I. 846
Férji	I. 828	Fést	I. 834	Fial	I. 846
Férkēzik	I. 824	Fésték	I. 834	Fias	I. 846
Férkēzti	I. 825	Féstékáros	I. 106	Fias láda	II. 504
Férkőzik	I. 824	Füstékēs	I. 835	Fias lādácska	II. 505
Férő	I. 825	Füstékēzés	I. 835	Fias tyúk	III. 832
Férődés	I. 1042	Füstéktörő	III. 756	Fias tyúksillagzat	I. 427
Férőrum	I. 828	Füstéktörő kő	II. 386	Fiasztal	I. 847
Férmány	I. 828	Füstés	I. 835	Fiat	I. 847
Férnyeteg	I. 827	Füstet	I. 835	Fiatal	I. 847
Fértály	I. 828	Füstetlen	I. 835	Fiatal fa	I. 736
Fértályóra	II. 1131	Füstēt	I. 835	Fiatalka	I. 848
Fértal, fértat	I. 773	Füstētő	I. 835	Fiatalos	I. 848
Fértehetēs	I. 828	Füstom	I. 836	Fiatalosodik	I. 848
Fértehēt	I. 828	Füstő	I. 836	Fiatalozik	I. 848
Fértelēm	I. 828	Füstő ecset	I. 556	Fiatalság	I. 848
Fértelmes	I. 829	Füstő ecsetēcske	I. 556	Fiatlan	I. 846
Fértelmeskődik	I. 829	Füstő fark	I. 771	Fiazás	I. 846
Fértelmesség	I. 829	Füstő ftl	I. 1021	Fiazat	I. 846
Fértelmetēs	I. 829	Füstő ház	I. 1367	Fiazik	I. 846
Fértelmetesség	I. 829	Füstő mestērség	II. 794	Fiazmány	I. 847
Fértelmetlen	I. 829	Füstő penna	II. 1267	Fiazó	I. 847
Fértelmezködik	I. 829	Füstő sērte	II. 1559	Fiaztat	I. 847
Fértelmeztet	I. 830	Füstözēs	I. 836	Ficamltás	I. 848
Fértelmeztetés	I. 830	Füstű	I. 836	Ficamlás	I. 848
Fértēng	I. 830	Füstül	I. 836	Ficamodás	I. 849
Fértēngēs	I. 830	Füstületlen	I. 836	Ficamodik	I. 848
Fértēngel	I. 830	Füstős	I. 836	Ficamodott	I. 849
Fértet	I. 825	Füstvēny	I. 989	Ficemlēs	I. 849
Fértethető	I. 825	Feszēget	I. 839	Ficere	I. 849
Férton	I. 832	Feszēgetēs	I. 839	Ficeréz	I. 849
Férő	I. 830	Fészék	I. 836	Fickándozik	I. 849
Fértős	I. 831	Feszēng	I. 837	Fickēs	I. 849
Fértőz	I. 831	Feszēngel	I. 838	Fickó: kerl	I. 849
Fértőzet	I. 831	Feszēngētēs	I. 838	Fickó: Häschchen	I. 849
Fértőzetēs	I. 831	Feszēs	I. 838	Ficoma	I. 849
Fértőzetesség	I. 831	Feszit	I. 838	Ficomás	I. 849

Ficsérékél	I. 778	Fingik	I. 853	Fitakos	I. 855
Ficséréz	I. 849	Finum	I. 853	Fitat	I. 773
Ficsirkél	I. 778	Finom	I. 853	Fitet	I. 856
Ficskándozó	I. 849	Finom arany	I. 111	Fftézik	I. 1040
Ficsmány	I. 857	Fintorgat	I. 854	Filit	I. 855
Ficsór	I. 850	Fintorít	I. 853	Filogat	I. 855
Ficsórka	I. 850	Fintorog	I. 853	Fitogatás	I. 855
Ficsúr	I. 850	Finum	I. 853	Fitogató	I. 855
Fidel	I. 782	Finum ezüst	I. 729	Fitolgó	I. 853
Fige	I. 1033	Fíny	I. 817	Fitorít	I. 853
Figefa	I. 736	Finyákló	I. 854	Fitos	I. 856
Figg	I. 1034	Finyánkodik	I. 854	Fitosocska	I. 856
Figura	I. 850	Finnya	I. 854	Fitos orrú	II. 1137
Figurás	I. 850	Finnyácska	I. 854	Fityög	I. 856
Figyelém	I. 850	Finnyal	I. 854	Fityögő	I. 856
Figyelmes	I. 850	Finnyálkodik	I. 854	Fityélék	I. 856
Figyelmetés	I. 850	Finnyás	I. 854	Fityérés	I. 856. 1047
Figyelmetesség	I. 850	Finnyáska	I. 854	Fityész	I. 856
Figyelmetlen	I. 850	Finnyáskodás	I. 854	Fityészés	I. 356
Figyelmetlenség	I. 850	Finnyáskodik	I. 854	Fityésző	I. 856
Figyelmez	I. 850	Finnyásocska	I. 854	Fityfirittyülés	I. 857
Figyelmezés	I. 851	Finnyaság	I. 854	Fityikélés	I. 778
Figyelmezik	I. 850	Finnyázólan	I. 854	Fityima	I. 857
Figyelmező	I. 851	Finnyogat	I. 854	Fitymány	I. 857
Figyelmeztet	I. 851	Finyorog-fanyarog	I. 763	Fityölék	I. 856
Fik	I. 851	Fiók	I. 847	Fityölt : aufmerken	I. 857
Fika	I. 851	Fiókás	I. 847	Fityölt : pfeifen, zischen	I. 1047
Fikarc	I. 851	Fióksont	I. 451	Fityöt	I. 857
Fikarty	I. 851	Fiókgörénda	I. 1082	Fityötdögél	I. 857
Fike	I. 851	Fiókos	I. 847	Fityötözik	I. 857
Fikolódik	I. 851	Fiókos láda	II. 504	Fitty	I. 857
Fikszik	I. 791	Fiókréce	II. 1385	Fittyen	I. 857
FI: fürchten	I. 804	Fiotol	I. 847	Fittyenés	I. 858
Fil: ohr	I. 1037	Fió	I. 1017	Fittyent	I. 858
Filagoria	I. 851	Firödő	I. 1042	Fittyentés	I. 858
Filegoria	I. 851	Firég-forog	I. 933	Fittyvelés	III. 1152
Filigrám	I. 851	Firegy	I. 992	Fiú: Sohn	I. 840
Filemile	I. 1041	Firész	I. 1043	Fiú: ackertheil	I. 858
Filigram	I. 851	Firge	I. 1044	Fiúág	I. 19
Fillent	I. 1042	Firhang	I. 854	Fiú	I. 847
Fillér	I. 852	Firicsékél	I. 778	Fiú fogadás	I. 883
Fillérécske	I. 852	Firigy	I. 992	Fiú fogadság	I. 885
Fillérés	I. 852	Firis	I. 885	Fiúisten	I. 1624
Fillérez	I. 852	Firiss	I. 993	Fiú osztatás	II. 1153
Fillérezés	I. 852	Firj: ehemann	I. 827	Fiúság	I. 847
Fillérke	I. 852	Fiúj: wachtel	I. 1044	Fiúszemély	III. 166
Filomele	I. 1041	Firkál	I. 855	Fiútorsa	III. 720
Filozofia	I. 852	Firkálás	I. 855	Fiúvá fogadás	I. 883
Filozofus	I. 852	Firkol	I. 855	Fiúvá fogadtatás	I. 885
Fillyér	I. 852	Firödő	I. 1042	Fival, fivaly	I. 44
Fincároz	I. 852	Firöszt	I. 1043	Fiz: weidenbaum	I. 1047
Fincol	I. 852	Firt	I. 1044	Fiz: flechten	I. 1048
Fincsal	I. 852	Firtat	I. 773	Fizet	I. 858
Fincsán	I. 852	Firtatás	I. 773	Fizetdögél	I. 859
Findsa	I. 852	Fiskális	I. 855	Fizeték	I. 859
Findsányi	I. 852	Fiskális bor	I. 282	Fizetés	I. 859
Findsia	I. 852	Fiskus	I. 855	Fizetésécske	I. 860
Fing	I. 852	Fist	I. 1045	Fizetetlen	I. 860
Fingás	I. 853	Fisze	I. 787	Fizetelenség	I. 860

Fizető	I. 860	Fogadkozás	I. 884	Fogházörző	II. 1184
Fizetődik	I. 860	Fogadkozik	I. 884	Foghely	I. 1393
Fizető mestér	II. 788	Fogadó	I. 884	Foghús	I. 1521
Fizetség	I. 860	Fogadó ház	I. 1367	Fogkelés	II. 169
Fizettet	I. 860	Fogadott	I. 885	Foglal	I. 887
Fizettén-fizet	I. 858	Fogadott bíró	I. 236	Foglalás	I. 891
Flastrom	I. 861	Fogadott fiú	I. 844	Foglalat	I. 892
Flastromoz	I. 861	Fogadott fiúság	I. 844	Foglalatos	I. 892
Flastromozás	I. 861	Fogadottság	I. 885	Foglalatoskodik	I. 892
Fléstköm	I. 989	Fogafájó	I. 753	Foglalatosság	I. 892
Flinta	I. 861	Fogan	I. 885	Foglalható	I. 892
Flórum	I. 828	Foganás	I. 886	Foglaló	I. 892
Flóta	I. 861	Fogamat	I. 886	Foglaló bor	I. 282
Flöstköm	I. 989	Fogamatlan	I. 886	Foglaló ige	I. 1555
Fó	I. 995	Fogamatos	I. 886	Foglaló igécske	I. 1555
Foekand, foekánd	I. 777	Foganik	I. 885	Foglalós	I. 893
Foekandó	I. 777	Foganodik	I. 887	Foglaló szög	III. 112
Fód	I. 904	Foganós	I. 886	Foglaló szócseka	III. 274
Fodatkozik	I. 893	Foganósság	I. 886	Foglaló tüecske	III. 815
Foddogál	I. 898	Foganoszik	I. 887	Foglalt bor	I. 282
Fodor; zwirnen	I. 861	Foganszik	I. 887	Foglyász	I. 893
Fodor; falsicht	I. 861	Fogant	I. 887	Foglyocska	I. 877
Fodor gallér	I. 1057	Fogantatás	I. 887	Foglyos	I. 877
Fodorgal	I. 861	Fogantatik	I. 887	Foglyosit	I. 878
Fodorgatás	I. 861	Fogantó	I. 887	Foglyosság	I. 878
Fodorgatott	I. 861	Fogantócska	I. 887	Fogó	I. 876
Fodor haj	I. 1249	Fogantós	I. 887	Fogózik	I. 877
Fodor háj	I. 1250	Fogantyús	I. 887	Fogoly; gefangener	I. 877
Fodorít	I. 861	Fogas	I. 863	Fogoly; rebhuhn	I. 893
Fodorító vas	III. 1023	Fogás	I. 873	Fogolyfű	I. 1021
Fodorított	I. 862	Fogas borona	I. 291	Fogolyháló	I. 1291
Fodor jávor	II. 28	Fogas hal	I. 1274	Fogolyház	I. 1367
Fodorka	I. 862	Fogasoecska	I. 864	Fogolymadár	II. 648
Fodor káposzta	II. 113	Fogásocska	I. 874	Fogolyszolga	III. 291
Fodor ménta	II. 758	Fogasos	I. 864	Fogolytárs	III. 451
Fodorménlaolaj	II. 1108	Fogasszélű fű	I. 1021	Fogolytartó	III. 477
Fodorodik	I. 862	Fogat	I. 874	Fogon	I. 885
Fodoros gallér	I. 1057	Fogatékos	I. 874	Fogontal	I. 887
Fodoroszik	I. 862	Fogatlan; zahlos	I. 864	Fogontatik	I. 887
Fodorság	I. 862	Fogatlan; uneingespannt	I. 874	Fogontós	I. 887
Fodor saláta	II. 1501	Fogató	I. 874	Fogott	I. 878
Fodor szálló	III. 329	Fogatós	I. 874	Fogott bíró	I. 236
Fodorul	I. 862	Fogattó	I. 874	Fogott embér	I. 626
Fodrocska	I. 862	Fogattyó	I. 874	Fogózik	I. 877
Fodros	I. 862	Fogdos	I. 874	Fográntó	II. 1372
Fodros gallér	I. 1057	Fogdozás	I. 875	Fogság	I. 878
Fog; zahn	I. 862	Fogdosgat	I. 875	Fogságba vetés	III. 1152
Fog; fangen	I. 864	Fogdosó	I. 875	Fogságbeli	I. 878
Fogacska	I. 863	Fogdostat	I. 875	Fogságos	I. 878
Fogacsos	I. 863	Fogdoz	I. 875	Fogsérés	II. 1515
Fogad	I. 879	Fogfájás	I. 751	Fogta	I. 878
Fogadás	I. 882	Foggarádies	I. 1062	Fogtasztó	III. 702
Fogadáslevél	II. 600	Foggadas	I. 864	Fogtatás	I. 879
Fogadásos	I. 883	Foggyógyító	I. 1171	Fogtató	I. 879
Fogadásszegő	III. 110	Foghatandóság	I. 875	Fogtisztító	III. 683
Fogadástétel	III. 633	Foghatatlan	I. 875	Fogtó?	I. 874
Fogadástéví	III. 639	Foghatatlanság	I. 875	Fogtörő	III. 756
Fogadat	I. 883	Fogható	I. 875	Fogva	I. 879
Fogadatlan	I. 884	Fogház	I. 1367	Fogvájó	III. 972

Fogván	I. 879	Foldalék	I. 905	Folyó kocs	II. 329
Fogvást	I. 879	Foldás	I. 905	Folyó kosz	II. 376
Fogvonás	III. 1244	Foldogat	I. 905	Folyó követ	II. 444
Fogvonó	III. 1247	Foldogatás	I. 905	Folyó malom	II. 675
Fogvonó vas	III. 1023	Foldoz	I. 905	Folyomik	I. 910
Fogzás	I. 861	Foldozás	I. 905	Folyó óra	II. 1131
Fogzik	I. 864	Foldozgat	I. 905	Folyó papíros	II. 1228
Fogy: frieren	I. 747	Foldozó	I. 905	Folyó pénz	II. 1269
Fogy: verzehrt werden	I. 893	Fóhóm	I. 907	Folyó posta	II. 1320
Fogyás	I. 894	Fólios	I. 907	Folyos	I. 915
Fogyat	I. 894	Fólka	I. 760	Folyóság	I. 915
Fogyatás	I. 895	Folnagy	I. 761, II. 916	Folyosó	I. 915
Fogyatlan	I. 895	Folnagykodás	II. 917	Folyosós	I. 915
Fogyaték	I. 895	Folnagykodik	II. 917	Folyó szédérj	III. 104
Fogyatkozik	I. 895	Folnagykodat	II. 917	Folyó test	III. 600
Fogyatkozás	I. 897	Folnagság	II. 917	Folyó víz	III. 1226
Fogyatkozásos	I. 898	Folt	I. 905	Folyóvízbeli	III. 1229
Fogyatkozat	I. 898	Foltoeska	I. 906	Folyt	I. 915
Fogyatkozatlan	I. 898	Foltos	I. 906	Folyta	I. 915
Fogyatkozatos	I. 898	Foltoz	I. 906	Folytat	I. 915
Fogyatkozhatatlan	I. 898	Foltozó	I. 906	Folytatás	I. 916
Fogyatkozó	I. 895	Foltozó szabó	III. 4	Folyton-foly	I. 908
Fogyatkozó tagú	III. 371	Foltozó varga	III. 1018	Fon	I. 916
Fogyatkozott	I. 898	Foltszérés	III. 207	Fona	I. 919
Fogyatkozotat	I. 898	Folu	I. 761	Fonadék	I. 917
Fogyatlan	I. 898	Folva	I. 761	Fonák	I. 919
Fogyatlanság	I. 898	Foly	I. 907	Fonal, fonál: faden	I. 917
Fogydogál	I. 898	Folyam: fluss	I. 909	Fonal: zank	I. 919
Fogyhatatlan	I. 898	Folyam: laufen	I. 910	Fonálcérna	I. 347
Fogyhatatlanság	I. 898	Folyamás	I. 911	Fonalít	I. 918
Fogyott ügyü	III. 884	Folyamat	I. 911	Fonalódik	I. 918
Fogyt	I. 899	Folyamatos	I. 911	Fonalperec	II. 1276
Fogytára	I. 899	Folyamik	I. 910	Fonalság	I. 919
Fogytig	I. 899	Folyamlik	I. 911	Fonálszál	III. 43
Fogyton-fogy	I. 894	Folyammik	I. 910	Fonaltekerő	III. 515
Fohászás	I. 900	Folyamodik	I. 911	Fonalvetés	III. 1152
Fohászzkodás	I. 900	Folyamot	I. 911	Fonalvető	III. 1155
Fohászzkodik	I. 900	Folyár	I. 912	Fonaly	I. 763
Fohászzkodtat	I. 900	Folyás	I. 912	Fonás	I. 918
Fojlódik	I. 900	Folyáska	I. 914	Fonat	I. 918
Fojt	I. 900	Folyásocska	I. 914	Fonaték	I. 918
Fojtás	I. 901	Folyat	I. 914	Fonatos	I. 918
Fojtódik	I. 902	Folyatás	I. 914	Fonatos kalács	II. 82
Fojtogat	I. 902	Folydogál	I. 914	Foncsika	I. 919
Fojtogatás	I. 902	Folyik	I. 907	Fondáció	I. 1002
Fojtós	I. 901	Folly	I. 907	Fondál	I. 1001
Fojtósság	I. 902	Folyó	I. 914	Fondaméntom	I. 1002
Fok	I. 903	Folyó beszéd	I. 218	Fondarló	I. 919
Fóka	I. 904	Folyó betegség	I. 224	Fondogál	I. 918
Fokad	I. 754	Folyó bétü	I. 226	Fondor	I. 919
Fokhagyma	I. 1246	Folyó borostyán	I. 292	Fondorkodik	I. 919
Fokhagymás	I. 1246	Folyócska	I. 915	Fondorkodó	I. 919
Fokhagymás lé	II. 549	Folyó dagadás	I. 477	Fondorl	I. 919
Fokház	I. 1367	Folyó fánk	I. 762	Fondorlás	I. 919
Fokházocska	I. 1367	Folyó fene	I. 815	Fondorló	I. 919
Fokhely	I. 1393	Folyó fű	I. 1021	Fondoros	I. 919
Fokos	I. 904	Folyó gérända	I. 1083	Fonó	I. 918
Fokos hagyma	I. 1246	Folyó hajó	I. 1256	Fonó asszony	I. 130
Fold, föld	I. 904	Folyó has	I. 1336	Fonogató	I. 918

Fonó ház	I. 1367	Forgatdogál	I. 937	Forrásocska	I. 946
Fonóka	I. 918	Forgaték	I. 937	Forrásos	I. 946
Fonó rokka	II. 1448	Forgatható	I. 937	Forráspatak	II. 1247
Font: geflochten	I. 918	Forgató	I. 937	Forrástorma	III. 711
Font: pfund	I. 920	Forgattyú	I. 937	Forrásvíz	III. 1226
Fontányi	I. 918	Forgó	I. 937	Forraszt	I. 946
Fonkő	II. 386	Forgó csont	I. 451	Forrasztás	I. 946
Fontmérték	II. 777	Forgódás	I. 938	Forrasztó cső	I. 457
Fontnyi	I. 920	Forgódallan	I. 938	Forrasztó szárszám	III. 63
Fontnyil	II. 1038	Forgódik	I. 938	Forrallan	I. 946
Fontocska	I. 920	Forgó kapu	II. 116	Forrdogál	I. 946
Fontol	I. 920	Forgó karika	II. 129	Forrejler	I. 1001
Fontoló mérték	II. 777	Forgolódás	I. 939	Forró	I. 946
Fontoló sörpenyő	II. 1557	Forgolódik	I. 938	Forró hideg	I. 1427
Fontos	I. 921	Forgolózik	I. 938	Forró hideglélés	II. 567
Fontos alma	I. 80	Forgó pallos	II. 1220	Forró nyavalya	II. 1018
Fontos sörpenyőcske	II. 1558	Forgós	I. 937	Forróság	I. 947
Fontoz	I. 921	Forgó szél	III. 139	Forróságos	I. 947
Fontsörpenyő	II. 1557	Forgószeles	III. 140	Forolt hor	I. 283
Fonyalog	I. 763	Forgó szelvész	III. 1102	Forróz	I. 947
Fonyatos	I. 916	Forgó lánc	III. 423	Forrózás	I. 947
Fonnyad	I. 921	Forgó lányér	III. 434	Forrózik	I. 947
Fonnyadás	I. 921	Forgó larack	III. 444	Forróztat	I. 947
Fonnyadékony	I. 922	Forgó természet	III. 594	Forspont	I. 947
Fonnyadhatatlan	I. 922	Forgott	I. 939	Fortély	I. 947
Fonnyadt	I. 922	Forgó vitorla	III. 1224	Fortélyfogás	I. 873
Fonnyadtság	I. 922	Forin	I. 930	Fortélyos	I. 948
Fonnyan	I. 922	Forint	I. 939	Fortélyoskodás	I. 948
Fonnyaszt	I. 922	Forintos	I. 940	Fortélyoskodik	I. 948
Fonyolgas	I. 763	Fork	I. 770	Fortélyosság	I. 948
Fonyott	I. 916	Forkos	I. 772	Fortélyoz	I. 948
Fór	I. 943	Forma	I. 940	Fortélyozás	I. 948
Fora	I. 922	Formacsináló mestérség	II. 794	Forti	I. 948
Forbatlat	I. 923	Formácska	I. 941	Fortily	I. 947
Forbátol	I. 922	Formaiképpen	I. 941	Fortlyan	I. 948
Forésik	I. 764	Formaiság	I. 942	Fos	I. 949
Foresok	I. 764	Formájú	I. 942	Fosábos	I. 949
Fordít	I. 923	Formál	I. 942	Fosik	I. 949
Fordítás	I. 926	Formálás	I. 942	Fosos	I. 949
Fordítható	I. 926	Formáló	I. 942	Foszlán, foszlány	I. 951
Fordító	I. 926	Formáló deszka	I. 498	Foszlás	I. 949
Fordító rúd	II. 1475	Formálódik	I. 943	Foszlal	I. 948
Fordítós	I. 926	Formametsző	II. 802	Foszlik	I. 949
Fordított	I. 926	Formaöntő	II. 1181	Foszt	I. 949
Fordul	I. 926	Formás	I. 943	Fosztán, fosztány	I. 951
Fordulás	I. 931	Formátlan	I. 943	Fosztás	I. 950
Fordulat	I. 931	Forog	I. 931	Fosztatlan	I. 951
Forduló	I. 931	Forogdogál	I. 939	Fosztó	I. 951
Forduló fű	I. 1021	Forogton-forog	I. 933	Fosztott	I. 951
Fordull	I. 931	Forr	I. 943	Fót	I. 905
Forént	I. 930	Forrad	I. 944	Folt	I. 899
Forgács	I. 939	Forradás	I. 945	Foltig	I. 899
Forgácsfa	I. 736	Forradék	I. 945	Fovászkodik	I. 900
Forgács hulladék	I. 1512	Forrall	I. 945	Fő: haupt	I. 951
Forgácslánc	II. 516	Forrás	I. 945	Fő: kochen	I. 966
Forgácsos lánc	II. 516	Forráseső	I. 457	Fő: gras	I. 1017
Forgandó	I. 934	Forrási	I. 946	Főal	I. 44
Forgal	I. 934	Forráskút	II. 476	Fő allya	I. 44
Forgalás	I. 937	Forráskútfő	I. 959	Főangyal	I. 94

Főapáca	I. 98	Főfal	I. 768	Főlalaj	I. 31
Főasszony	I. 130	Fő-fő	I. 958	Főlajándékoz	I. 32
Főbántó bor	I. 283	Főfödél	I. 970	Főlajaz	I. 31
Főbasa	I. 185	Főfőnép	II. 966	Főlakad	I. 35
Főbb	I. 964	Főfőrend	II. 1405	Főlakaszt	I. 38
Főbbség	I. 965	Főfőúr	III. 861	Főlakasztal	I. 39
Főbbségés	I. 965	Főgazda	I. 1071	Főlakasztás	I. 38
Főbbségű	I. 965	Főgondviselő	III. 1203	Főlakasztat	I. 39
Főbeli	I. 965	Főgőzölgés	I. 1122	Főlálarcos	I. 116
Főben járó	II. 18	Fő hadi vezér	III. 1161	Főláladoz	III. 510
Főbenjáró véték	III. 1158	Főhadnagy	II. 917	Főáll	I. 69
Főhíró	I. 236	Főhaj	I. 1249	Főállapik	I. 72
Főhíróság	I. 236	Főhajtás	I. 1265	Főállapodik	I. 73
Főbor	I. 283	Főhajtó	I. 1265	Főállat	I. 75
Főccsen	I. 776	Főharmincados	I. 1333	Főállíft	I. 79
Főccsenés	I. 777	Főbely	I. 1393	Főlaprit	I. 102
Főcsépégés	I. 407	Főhelytartó	III. 478	Főlárad	I. 109
Főcske	I. 778	Főherceg	I. 1406	Főlarat	I. 115
Főcskend	I. 777	Főhó	I. 1462	Főlás	I. 125
Főcskendézik	I. 777	Fői	I. 965	Főlásás	I. 125
Főcskendik	I. 777	Főintés	I. 1595	Főlásat	I. 126
Főcskendő	I. 777	Főiskola	I. 1614	Főlázlal	I. 150
Főcskent	I. 777	Főispán	I. 1620	Főlbárdol	I. 181
Főcsög	I. 777	Főjátékos	II. 25	Főlbérenkédik	I. 216
Főcsögés	I. 778	Főkancellárius	II. 95	Főbillent	I. 230
Főd	I. 968	Főkapitány	II. 109	Főlbizgat	I. 251
Főd	I. 983	Főkély	I. 790	Főlbiztatás	I. 250
Főd	I. 778	Főképpen	I. 965	Főlbocsát	I. 255
Fődél	I. 969	Főképpenvaló	I. 965	Főlbodít	I. 258
Fődelecske	I. 970	Főképpenvalóság	I. 965	Főlbodroz	I. 259
Fődeles	I. 970	Főkerék	II. 222	Főlbódul	I. 258
Fődeles ágy	I. 26	Főkincstartó	III. 479	Főlbojt	I. 272
Fődeles hajó	I. 1256	Főkomornyik	II. 340	Főlbolondít	I. 270
Fődeles kapu	II. 470	Főkoponya	II. 353	Főlhomlás	I. 277
Fődeles kocsi	II. 329	Főkormányos	II. 367	Főlbomol	I. 277
Fődeletlen	I. 970	Főkorpa	II. 371	Főlbomolható	I. 277
Fődeletlen hajó	I. 1256	Főkorpás	II. 371	Főlbont	I. 278
Fődelez	I. 970	Főkorpásság	II. 371	Főlbontás	I. 278
Fődés	I. 970	Főkosz	II. 376	Főlbonthatatlan	I. 278
Fődetlen	I. 970	Főkoszmó	II. 377	Főlbontszolás	I. 280
Fődő	I. 971	Főkoszmóság	II. 377	Főlberszók	I. 294
Fődődzik	I. 971	Főkötő	II. 434	Főlborzad	I. 295
Fődöget	I. 971	Főkötőcske	II. 434	Főlborzadás	I. 295
Fődöz	I. 971	Főkötőháló	I. 1291	Főlborzaszt	I. 295
Fődözés	I. 972	Főkötős	II. 434	Főlbosszont	I. 297
Fődözet	I. 972	Főkötős fánk	I. 762	Főlbúj	I. 321
Fődözetlen	I. 972	Főkötöz	II. 434	Főlbúsul	I. 317
Fődözget	I. 972	Főkötözés	II. 434	Főlcafrangoz	I. 341
Fődözik	I. 972	Főkötés	II. 444	Főlcakózik	I. 341
Fődöző	I. 972	Föl : herauf	I. 973	Főlcammog	I. 341
Főebb	I. 964	Föl : das obere	I. 973	Főlcéloz	I. 346
Főékesség	I. 589	Föl : ohr	I. 1037	Főlceppekézik	I. 347
Főembér	I. 626	Fölábráz	I. 4	Főlcibikél	I. 348
Főéspérést	I. 704	Fölad	I. 11	Főlcifrál	I. 350
Főetlen	I. 966	Fölágaskodik	I. 20	Főlcifráz	I. 351
Főfájás	I. 751	Fölágazik	I. 20	Főlcirkál	I. 360
Főfájdalom	I. 752	Fölaggaszt	I. 39	Főlcirkálás	I. 360
Főfájó	I. 753	Fölaggasztal	I. 39	Főlcitál	I. 362
Főfájós	I. 753	Fölaggat	I. 39		

Fölesap	I. 380	Földi munkás	II. 896	Fölelbreszt	I. 555
Fölesapont	I. 384	Földindulás	I. 1585	Fölelbrül	I. 555
Fölesattan	I. 390	Földindulat	I. 1585	Föleléget	I. 561
Fölesépérődik	I. 410	Földingás	I. 1587	Fölelgyenésődik	I. 569
Fölesigáz	I. 422	Földi nép	II. 966	Fölelgyenésít	I. 569
Fölesinál	I. 432	Földi nyúl	II. 1085	Fölelékesít	I. 588
Fölesinogat	I. 430	Földi szédérj	III. 104	Föleléktenít	I. 589
Fölesinosít	I. 430	Földi szél	III. 140	Föleléled	I. 594
Fölesomósít	I. 449	Földi tarka pók	II. 1304	Föleléleszt	I. 596
Fölesomósodik	I. 449	Földi témjénfü	III. 557	Fölelevenődik	I. 598
Fölesomóz	I. 447	Földi tök	III. 734	Fölelevenkődik	I. 599
Fölesomózik	I. 449	Földi tömjénfü	I. 1021	Fölellik	I. 608
Fölesövelkődik	I. 457	Földi vad	III. 921	Fölellet	I. 600
Fölesüggerzt	I. 472	Földleíró	I. 1600	Fölelbörkődik	I. 628
Föld	I. 983	Föld megírása	I. 1600	Fölelme	I. 631
Földagad	I. 475	Földmérés	II. 774	Fölelmeles	I. 631
Földagadás	I. 476	Földmérési	II. 774	Fölelemelet	I. 631
Földagadoz	I. 477	Földmérő	II. 775	Fölelemelet	I. 632
Földagasz	I. 479	Földmérő rúd	II. 1475	Fölelmelekedés	I. 632
Földalattvaló csatorna	I. 390	Földmérő sing	II. 1574	Fölelmelekődik	I. 632
Földalattvaló nyílás	II. 1041	Földmozgás	II. 884	Fölelmező	I. 631
Földaljai	I. 45	Földnép, föld népe	II. 966	Fölelmező	I. 632
Földarabol	I. 483	Földnyílás	II. 1041	Fölelmező	I. 633
Földbér	I. 211	Földomborodik	I. 521	Fölelmele	I. 1041
Földből született	III. 354	Földombosodik	I. 522	Fölelmeleve	I. 649
Földdedény	I. 557	Földombozás	I. 522	Fölelmelet	I. 651
Földembéli	I. 988	Földosztás	II. 1153	Fölelmelet	I. 652
Földemi	I. 988	Földosztó	II. 1154	Fölelmelet	I. 652
Föld epéje	I. 653	Földőjt	I. 529	Fölelmelet	I. 657
Földépitő	I. 651	Földőjtés	I. 529	Fölelmelet	I. 668
Földerül	I. 497	Földöl	I. 530	Fölelmelet	I. 670
Földes	I. 988	Földölled	I. 531	Fölelmelet	I. 697
Földes úr	III. 861	Földönt	I. 532	Fölelmelet	I. 711
Földetlen	I. 988	Földös asszony	I. 130	Fölelmelet	I. 716
Földfazék	I. 776	Földösöl	I. 535	Fölelmelet	I. 717
Föld füsti	I. 1046	Földösölés	I. 535	Fölelmelet	I. 977
Föld gyomra	I. 1174	Földpalack	II. 1215	Fölelmelet	I. 723
Földhant	I. 1307	Földpohár	II. 1303	Fölelmelet	I. 754
Földi	I. 988	Földrémülés	II. 1403	Fölelmelet	I. 756
Földi alma	I. 80	Földrézzenés	II. 1435	Fölelmelet	I. 759
Földi béka	I. 196	Földszél	III. 140	Fölelmelet	I. 768
Földi bodza	I. 259	Földszín	III. 248	Fölelmelet	I. 768
Földi borostyán	I. 292	Föld színe	III. 248	Fölelmelet	I. 773
Földi borostyánfű	I. 1019	Földszint	III. 256	Fölelmelet	I. 783
Földcsekődik	I. 502	Földtál	III. 390	Fölelmelet	I. 784
Földi csiga	I. 421	Földtöltés	III. 544	Fölelmelet	I. 784
Földi epe	I. 653	Földug	I. 541	Fölelmelet	I. 787
Földi epér	I. 655	Földül	I. 543	Fölelmelet	I. 787
Földi fenyő	I. 822	Földüz	I. 546	Fölelmelet	I. 810
Földi fenyőfű	I. 1021	Földuzmad	I. 547	Fölelmelet	I. 820
Földi füst	I. 1046	Földuzmaszkodik	I. 547	Fölelmelet	I. 821
Földi giliszta	I. 1090	Földuzzad	I. 547	Fölelmelet	I. 838
Földigvaló gyász	I. 1156	Földuzzaszt	I. 547	Fölelmelet	I. 834
Földi gyümölcs	I. 1212	Földünkbeli	I. 988	Fölelmelet	I. 838
Földi kenyér	II. 200	Földünki	I. 988	Fölelmelet	I. 849
Földi körtvély	II. 417	Földváltás	III. 999	Fölelmelet	I. 856
Földi len	II. 574	Földvám	III. 1008	Fölelmelet	I. 856
Földi mogyoró	II. 855	Földvár	III. 1012	Fölelmelet	I. 853
Földi moh	II. 855	Fölelbred	I. 554	Fölelmelet	I. 856

Fölfityéréz	I. 856	Fölgérjedtség	I. 1086	Fölharapál	I. 1325
Fölfityész	I. 856	Fölgérjeszt	I. 1088	Fölhasadoz	I. 1339
Fölfodorít	I. 862	Fölgérjesztés	I. 1088	Fölhasít	I. 1340
Fölfog	I. 869	Fölgoinbol	I. 1095	Fölhasogat	I. 1341
Fölfogad	I. 881	Fölgondol	I. 1100	Fölhat	I. 1352
Fölfogadás	I. 882	Fölgörbed	I. 1117	Fölház	I. 1367
Fölfogadatlan	I. 882	Fölgördít	I. 1119	Fölház rende	II. 1406
Fölfogadó	I. 882	Fölgyak	I. 1133	Fölhégyéz	I. 1386
Fölfogó	I. 870	Fölgyámolt	I. 1145	Fölhéjáz	I. 1390
Fölfoháskodás	I. 900	Fölgyaponik	I. 1150	Fölhérc	I. 988
Fölfoháskodik	I. 900	Fölgyapont	I. 1150	Fölhevül	I. 1414
Fölfoly	I. 908	Fölgyarapodik	I. 1151	Fölhí	I. 1418
Fölfolyó	I. 908	Fölgypép	I. 1161	Fölhirdet	I. 1438
Fölfolyó tök	III. 734	Fölgügyöl	I. 1171	Fölhódoltatás	I. 1465
Fölfordít	I. 925	Fölgügyulás	I. 1171	Fölhólyagoztat	I. 1477
Fölfordítogál	I. 926	Fölgújt	I. 1194	Fölhólyagzás	I. 1477
Fölfordul	I. 928	Fölgújtás	I. 1194	Fölhólyagzik	I. 1477
Fölfordulás	I. 928	Fölgújtó	I. 1194	Fölhordás	I. 1485
Fölforgat	I. 936	Fölgүүл	I. 1196	Fölhorgad	I. 1491
Fölforr	I. 943	Fölgүүлád	I. 1197	Fölhorgaszt	I. 1493
Fölforrad	I. 944	Fölgүүлadás	I. 1197	Fölhoz	I. 1501
Fölforral	I. 945	Fölgүүлás	I. 1196	Fölhözás	I. 1501
Fölforraszt	I. 946	Fölgүүлaszt	I. 1198	Fölhó	I. 813
Fölfortyan	I. 948	Fölgүүjt	I. 1200	Fölhömpölyget	I. 1507
Fölfortyanás	I. 948	Fölgүүjtés	I. 1200	Fölhörpent	I. 1508
Fölfoszlik	I. 949	Fölgүүjtet	I. 1202	Fölhörpöget	I. 1508
Fölfoszt	I. 950	Fölgүүл	I. 1204	Fölhörpöl	I. 1509
Fölfosztozik, fölfoztózik	I. 951	Fölgүүлекэzik	I. 1205	Fölhurcol	I. 1518
Fölfosztozódik	I. 951	Fölhabar	I. 1224	Fölhutyorodik	I. 1524
Fölföd	I. 969	Fölháborít	I. 1225	Fölhúz	I. 1524
Fölfödelez	I. 970	Fölháborítás	I. 1225	Fölhuzalkodik	I. 1525
Fölfödés	I. 969	Fölháborithatatlan	I. 1225	Fölhuzalkodik	I. 1525
Fölfödetlen	I. 969	Fölháborodás	I. 1226	Fölhúzódik	I. 1526
Fölfödöz	I. 972	Fölháborodhatatlan	I. 1226	Fölíbe	I. 976
Fölfű	I. 996	Fölháborodik	I. 1226	Föligyekézik	III. 886
Fölfűt	I. 1002	Fölhág	I. 1234	Föligazít	I. 1550
Fölfűt	I. 1009	Fölhágás	I. 1234	Föligazítás	I. 1550
Fölfutamik	I. 1010	Fölhágat	I. 1235	Föligazodik	I. 1551
Fölfűtat	I. 997	Fölhágható	I. 1234	Föligazul	I. 1553
Fölfűtő borostyán	I. 292	Fölhágó	I. 1234	Föligér	I. 1557
Fölfuvalkodás	I. 998	Fölhágó szék	III. 126	Fölijeszt	I. 1562
Fölfuvalkodik	I. 998	Fölháglat	I. 1236	Föliktat	I. 1564
Fölfuvalkodott	I. 998	Fölhagy	I. 1240	Fölinaskodik	I. 1579
Fölfuvalkodottság	I. 998	Fölhajhász	I. 1252	Föлиндит	I. 1581
Fölfuvalkodtat	I. 999	Fölhajint	I. 1252	Föлиндítés	I. 1581
Fölfuvalkodtság	I. 998	Fölhajít	I. 1253	Föлиндul	I. 1584
Fölfuvalkozott	I. 999	Fölhajt: aufwerfen	I. 1253	Föлиндulás	I. 1584
Fölfuval	I. 997	Fölhajt: aufrichten	I. 1263	Föлиндulásoeska	I. 1584
Fölfuvaltat	I. 999	Fölhálad	I. 1280	Föлиндulat	I. 1584
Fölfűvás	I. 996	Fölháladás	I. 1280	Fölingérel	I. 1590
Fölfűvódik	I. 1000	Föllallad	I. 1280	Fölingérlés	I. 1590
Fölfűgged	I. 1035	Föllallik	I. 1285	Fölint	I. 1595
Fölfűggeszt	I. 1035	Föllámlik	I. 1295	Fölintéz	I. 1596
Fölfűggesztés	I. 1036	Föllangosít	I. 1306	Fölinvéntál	I. 1597
Fölfűstöl	I. 1046	Föllány	I. 1310	Fölr	I. 1599
Fölfűz	I. 1043	Föllányás	I. 1310	Fölrás	I. 1599
Fölgázol	I. 1076	Föllapsol	I. 1318	Fölrát	I. 1602
Fölgérjed	I. 1085	Föllarásol	I. 1318	Fölré	I. 976
Fölgérjedés	I. 1085	Föllharap	I. 1325	Fölirogat	I. 1604

Föliszik	I. 1629	Fölkiáltás	II. 298	Fölmarkol	II. 693
Fölizen	I. 1650	Fölkóborol	II. 324	Fölmártogat	II. 695
Fölizgat	I. 1652	Fölkoboz	II. 325	Fölmártogatás	II. 695
Följár	II. 12	Fölkolbászodosdik	II. 333	Fölmász	II. 706
Följártat	II. 21	Fölkoncol	II. 342	Fölmelegszik	II. 724
Följáru	II. 22	Fölkondorodik	II. 343	Fölmelegül	II. 724
Följátsz	II. 25	Fölkopik	II. 347	Fölméltóztat	II. 732
Följebb	I. 974	Fölkoppant	II. 354	Fölmén	II. 745
Följebbécske	I. 975	Fölkorfonyál	II. 365	Fölménés	II. 746
Följebbéd	I. 975	Fölkorozik	II. 359	Fölménet	II. 746
Följebbédén	I. 975	Fölkortyant	II. 373	Fölménetel	II. 746
Följebben	I. 975	Fölkótyavetyéz	II. 380	Fölmént : hoch	II. 746
Följebbenvaló	I. 975	Fölkotyfall	II. 380	Fölmént : freisprechen	II. 754
Följebbéz	I. 975	Fölkölt	II. 166	Fölméntet	II. 752
Följebböz	I. 975	Fölköltés	II. 172	Fölmentség	II. 754
Följebbhalad	I. 1280	Fölköltöget	II. 173	Fölmér	II. 773
Följebbhaladás	I. 1280	Fölkönnyebbit	II. 401	Fölméred	II. 780
Följebbkébb	I. 976	Fölkönnyebítés	II. 401	Fölmereszt	II. 780
Följebbmul	II. 887	Fölköppent	II. 408	Fölmeresztés	II. 780
Följebbség	I. 976	Fölkörmöl	II. 415	Fölméret	II. 774
Följebbtész	III. 620	Fölköszörül	II. 421	Fölméret	II. 774
Följebbvaló	I. 975, III. 952	Fölköl	II. 424	Fölméret	II. 774
Följebbvalóság	I. 975	Fölkötés	II. 425	Fölméret	II. 774
Följebbver	III. 1062	Fölkötő sarkantyú	II. 1518	Fölméret	II. 774
Följebbvisz	III. 1210	Fölköttet	II. 438	Fölméret	II. 774
Följebbvitel	III. 1210	Fölkövet	II. 441	Fölméret	II. 774
Följegyéz	II. 31	Fölküld	II. 468	Fölméret	II. 774
Följegyzés	II. 32	Föllábasit	II. 500	Fölméret	II. 774
Följelénik	II. 35	Föllább	II. 501	Fölméret	II. 774
Följö	II. 57	Föllábbad	II. 502	Fölméret	II. 774
Följut	II. 68	Föllajtár	I. 1001	Fölméret	II. 774
Följutás	II. 68	Föllakik	II. 510	Fölméret	II. 774
Följuttat	II. 70	Föllármáz	II. 530	Fölméret	II. 774
Fölkaftányoz	II. 77	Föllát	II. 535	Fölméret	II. 774
Fölkantároztat	II. 98	Föllázzad	II. 546	Fölméret	II. 774
Fölkap	II. 101	Föllázzaszt	II. 546	Fölméret	II. 774
Fölkapaszkodik	II. 103	Fölleg	I. 813	Fölméret	II. 774
Fölkapsol	II. 111	Föllélés	II. 565	Fölméret	II. 774
Fölkaróz	II. 132	Föllépek	II. 579	Fölméret	II. 774
Fölkászolódik	II. 138	Föllér	I. 852	Fölméret	II. 774
Fölkel	II. 165	Föllézeszt	II. 667	Fölméret	II. 774
Fölkelés	II. 166	Föllöbban	II. 619	Fölméret	II. 774
Fölkelel	II. 166	Föllöbbanl	II. 619	Fölméret	II. 774
Fölkend	II. 189	Föllöbbaszt	II. 620	Fölméret	II. 774
Fölkendőz	II. 190	Föllöp	II. 626	Fölméret	II. 774
Fölkendőztet	II. 191	Föllő	II. 630	Fölméret	II. 774
Fölkér	II. 212	Föllöslegős	I. 976	Fölméret	II. 774
Fölkerekedik : sich auf-		Föllövellik	II. 631	Fölméret	II. 774
biegen	II. 223	Föllýül	I. 982	Fölméret	II. 774
Fölkerekedik : sich er-		Fölmagaszl	II. 661	Fölméret	II. 774
heben	II. 224	Fölmagasztal	II. 661	Fölméret	II. 774
Fölkéröng	II. 226	Fölmagasztalás	II. 661	Fölméret	II. 774
Fölkeres	II. 229	Fölmagasztaltatás	II. 661	Fölméret	II. 774
Fölkérésés	II. 229	Fölmagasztat	II. 662	Fölméret	II. 774
Fölkérkésés	II. 242	Fölmagasztatás	II. 662	Fölméret	II. 774
Fölkészít	II. 261	Fölmagasztatat	II. 662	Fölméret	II. 774
Fölkészül	II. 263	Fölmagasztatos	II. 661	Fölméret	II. 774
Fölkéver	II. 278	Fölmárad	II. 683	Fölméret	II. 774
Fölkíált	II. 298			Fölméret	II. 774

Fölnyom	II. 1053	Fölpérsél	II. 1278	Fölsegéll	II. 1535
Fölnyomakodik	II. 1054	Fölpérszélődik	II. 1278	Fölsegéllés	II. 1535
Fölnyomoz	II. 1067	Fölpiflanik	II. 1286	Fölsegéltetés	II. 1536
Fölnyomat	II. 1061	Fölpíricskél	II. 1294	Fölsegítés	I. 980
Fölnyomul	II. 1063	Fölpöckol	II. 1255	Fölsegít	II. 1536
Föló	II. 613	Fölpócol	II. 1308	Fölsegítés	II. 1536
Fölöcsúdik	II. 1095	Fölpolecol	II. 1308	Fölserdül	II. 1548
Fölöcsul	II. 1096	Fölporoz	II. 1314	Fölserdülés	II. 1549
Fölöld	II. 1110	Fölposdul	II. 1280	Fölserdültség	II. 1549
Fölöldöz	II. 1111	Fölpöcköl	II. 1255	Fölserényít	II. 1553
Fölöldozbatatlan	II. 1111	Fölpöfjed	II. 1324	Fölsérkөгет	II. 1555
Fölolvad	II. 1119	Fölpök	II. 1325	Fölsérkөгетés	II. 1555
Fölolvaszt	II. 1119	Fölpösdül	II. 1280	Fölsérken	II. 1555
Fölónoz	II. 1127	Fölpredál	II. 1328	Fölsérkenés	II. 1556
Fölópó	II. 627	Fölprédálás	II. 1328	Fölsérkenget	II. 1556
Fölorbáncozott	II. 1132	Fölptrüszög	II. 1336	Fölsérkent	II. 1556
Fölorozkodik	II. 1130	Fölpuffad	II. 1337	Fölsérkentés	II. 1557
Föloszt	II. 1152	Fölpuffadás	II. 1337	Fölsérkentbetetlen	II. 1557
Fölölel	II. 1172	Fölpuffan	II. 1337	Fölsérpenyözés	II. 1558
Fölölt	II. 1176	Fölpuffaszt	II. 1337	Fölsétál	II. 1559
Fölöltöz	II. 1176	Fölpuzdrázódik	II. 1345	Fölsietés	II. 1565
Fölöltözet	II. 1177	Fölrabol	II. 1348	Fölsípol	II. 1575
Fölöltözik	II. 1176	Fölraboltat	II. 1349	Fölsivalkodik	III. 1565
Fölöltöztet	II. 1178	Fölragad	II. 1354	Fölsodor	II. 1586
Fölöltöztetik	II. 1178	Fölrak	II. 1363	Fölsokasul	II. 1590
Fölönt	II. 1179	Fölrakat	II. 1365	Fölsólyáz	II. 1593
Fölörégbül	II. 1188	Fölrakodik	II. 1366	Fölső	I. 981
Fölösztönöz	II. 1202	Fölrakogat	II. 1367	Fölső ház	I. 1368
Fölös	I. 976	Fölráncol	II. 1369	Fölső irás	I. 1601
Fölösed	I. 977	Fölránt	II. 1371	Fölső küszöb	II. 492
Fölösen	I. 976	Fölráz	II. 1376	Fölső ruha	II. 1480
Fölösleg	I. 977	Fölrázódik	II. 1377	Fölsőségrevaló vágyás	III. 969
Fölöslegés	I. 977	Fölréndél	II. 1408	Fölső szék	III. 126
Fölösödik	I. 977	Fölrépit	II. 1414	Fölső szűr	III. 359
Fölösség	I. 977	Fölréppen	II. 1414	Fölső tanács	III. 418
Fölöstököm	I. 989	Fölrépül	II. 1415	Fölső vár	III. 1012
Fölöstökömöz	I. 989	Fölréttent	II. 1430	Fölső vitorla	III. 1224
Fölött	I. 977	Fölrézzen	II. 1435	Fölsügárosodik	II. 1608
Fölötte	I. 978	Fölrézzen	II. 1436	Fölsül	II. 1617
Fölöttebb	I. 979	Fölrézeszt	II. 1436	Fölszab	III. 2
Fölöttebbvaló	I. 979., III. 952	Fölrriad	II. 1437	Fölszabadít	III. 6
Fölöttebbvalóság	I. 979., III. 953	Fölrriaszodik	II. 1438	Fölszabadítás	III. 6
Fölötte nagy	II. 917	Fölrriaszt	II. 1439	Fölszabadító	III. 7
Fölöttevaló	I. 979., III. 952	Fölrriasztás	II. 1439	Fölszabadosít	III. 10
Fölöttevalóság	I. 979	Fölró	II. 1442	Fölszabadul	III. 11
Fölöttevet	III. 1140	Fölrohan	II. 1446	Fölszabadulás	III. 12
Fölövedz	II. 1208	Fölrohanás	II. 1446	Fölszabadulhatatlanul	III. 12
Fölövedzik	II. 1208	Fölrombol	II. 1452	Fölszaggat	III. 38
Fölözet	I. 980	Fölrönt	II. 1456	Fölszágúld	III. 16
Fölpanaszol	II. 1223	Fölróvát	II. 1443	Fölszakadoz	III. 31
Fölpanaszolás	II. 1223	Fölrüg	II. 1476	Fölszakaszt	III. 35
Fölpáncéloz	II. 1224	Fölrugaszkodás	II. 1477	Fölszakasztthatatlan	III. 35
Fölpattan	II. 1249	Fölrüház	II. 1482	Fölszállít	III. 57
Fölpattog	II. 1250	Fölrubázás	II. 1482	Fölszámlál	III. 67
Fölpéckél	II. 1255	Fölsál	II. 1499	Fölszámoz	III. 69
Fölpéckelődik	II. 1255	Föl-s-alá	I. 47	Fölszámozás	III. 69
Fölpénz	II. 1269	Fölsáncol	II. 1503	Fölszánt	III. 77
Fölpénzél	II. 1271	Fölsé	I. 981	Fölszárad	III. 87
Fölpérés	II. 1274	Fölség	I. 980	Fölszáraszt	III. 88

Fölszármazik	III. 91	Föltart	III. 468	Fölülcsapó malom	II. 672
Fölszárnyal	III. 93	Föltartás	III. 468	Fölülés	III. 889
Fölszárnysz	III. 93	Föltartó	III. 468	Fölülfordul	I. 928
Fölszarvaz	III. 95	Föltaszigál	III. 701	Fölülhaiad	I. 1280
Fölszéd	III. 100	Föltát	III. 491	Fölülhaladás	I. 1280
Fölszédés	III. 100	Fölteker	III. 511	Fölülhaladhatatlan	I. 1280
Fölszédetlen	III. 100	Föltekerés	III. 511	Fölülhaladó	I. 1280
Fölszéd-véd	III. 101	Föltékint	III. 517	Fölülhat	I. 1359
Fölszégez	III. 114	Föltékintél	III. 519	Fölüljár	II. 12
Fölszék	III. 126	Föltékozol	III. 524	Fölüllább	II. 501
Fölszél	III. 140	Föltelik	III. 530	Fölüllábbadoz	II. 503
Fölszeldel	III. 137	Föltér	III. 569	Fölüllábbag	II. 503
Fölszentél	III. 174	Fölterém	III. 590	Fölülmúl	II. 887
Fölszépélködik	III. 188	Fölterjeszt	III. 583	Fölülmulat	II. 890
Fölszéröz	III. 204	Föltétel	III. 620	Fölülő	III. 889
Fölszérzódik	III. 211	Föltétet	III. 637	Fölül-réarak	II. 1364
Fölszí	III. 232	Föltetik	III. 642	Fölülröpül	II. 1413
Fölszűjal	III. 268	Föltetszés	III. 645	Fölülröpös	II. 1413
Fölszint	III. 268	Föltetszik	III. 644	Fölültapod	III. 437
Fölszíracsél	III. 361	Föltetéz	III. 655	Fölültepik	III. 891
Fölszítat	III. 232	Föltött	III. 620	Fölültet	III. 892
Fölszó	III. 272	Föltévés	III. 620	Fölülvaló	III. 953
Fölszokotál	III. 290	Föltévődik	III. 641	Fölülvész	II. 1117
Fölszólal	III. 277	Föltít	III. 665	Fölülvet	III. 1140
Fölszólít	III. 280	Föltisztél	III. 672	Fölünnég	I. 983
Fölszór	III. 307	Föltisztelendő	III. 672	Fölünnen	I. 983
Fölszórás	III. 307	Föltiszteltetés	III. 672	Föltüt	I. 903
Fölszorít	III. 313	Föltisztul	III. 683	Fölüvölt	III. 913
Fölszorul	III. 318	Föltisztulás	III. 683	Fölüz	III. 913
Fölszökdecsl	III. 324	Föltódúl	III. 699	Fölvadász	III. 923
Fölszökös	III. 325	Föltol	III. 695	Fölvág	III. 923
Fölszökellik	III. 326	Föltombol	III. 707	Fölvagdal	III. 930
Fölszökés	III. 323	Föltorlik	III. 716	Fölvagyon	III. 940
Fölszökik	III. 323	Föltornyoz	III. 718	Fölváj	III. 971
Fölszörből	III. 333	Föltornyozódik	III. 718	Fölvájt	III. 973
Fölt	I. 966	Föltölt	III. 543	Fölvall	III. 1003
Föltagol	III. 372	Föltöltés	III. 543	Fölvállal	III. 1000
Föltakar	III. 383	Föltöltöget	III. 545	Fölváló	III. 953
Föltakargat	III. 384	Föltör	III. 745	Fölvált	III. 993
Föltakarodik	III. 387	Föltöredézik	III. 750	Fölváltás	III. 993
Föllálal	III. 390	Föltörés: erbrechen	III. 745	Fölvarr	III. 1020
Föltalál	III. 394	Föltörés: verhärtete haut	III. 748	Fölvarrat	III. 1020
Föltalálás	III. 394	Föltörök	III. 748	Fölvöddégél	III. 1123
Föltalálkozik	III. 397	Föltörődik	III. 758	Fölvér	III. 1063
Föltámad	III. 408	Föltöröl	III. 759	Fölverekedik	III. 1060
Föltámadás	III. 408	Föltud	III. 786	Fölvérés	III. 1063
Föltámadat	III. 409	Föltudakoz	III. 789	Fölveretetés	III. 1063
Föltámaszt	III. 412	Föltudakozás	III. 789	Fölvérődik	III. 1070
Föltámasztás	III. 413	Föltür	III. 809	Fölvész	III. 1115
Föltámasztó	III. 413	Föltúrosít	III. 809	Fölvét	III. 1140
Föltámbalódik	III. 413	Föltündököltet	III. 820	Fölvétel	III. 1117
Föltámogat	III. 413	Föltür	III. 821	Fölvetés	III. 1140
Föltáplál	III. 441	Fölugordik	III. 841	Fölvétéskönyv	II. 406
Föltáplálás	III. 441	Fölugrálás	III. 842	Fölvétet	III. 1123
Föltaréz	III. 445	Fölugrik	III. 841	Fölvétetlenség	III. 1117
Föltarkáz	III. 448	Fölüdül	III. 879	Fölvidámul	III. 1171
Föltarlás	III. 443	Fölül: oben	I. 982	Fölviddégél	III. 1212
Föltarol	III. 443	Fölül: aufsitzen	III. 889	Fölvidul	III. 1171
		Fölülesapó	I. 383	Fölvilág	III. 1181

Fölvirradás	III. 1194	Fönnhagy	I. 1240	Förtelém	I. 828
Fölvirraszt	III. 1195	Fönnhéjaz	I. 1390	Förtelöm	I. 828
Fölvisz	III. 1209	Fönnhéjazás	I. 1391	Förtő	I. 830
Fölvisszál	III. 1219	Fönnhéjazó	I. 1391	Förtög	I. 830
Fölvitel	III. 1210	Fönnjár	II. 12	Förtöng	I. 830
Fölvivés	III. 1210	Fönnjáró	II. 12	Förtöngés	I. 830
Fölvizsgál	III. 1231	Fönnlább	II. 501	Förtönget	I. 830
Fölvon	III. 1237	Fönnlábbás	II. 501	Főruha	II. 1480
Fölvonás	III. 1238	Fönnlát	II. 535	Főség	I. 965
Fölvonat	III. 1245	Fönnlátó	II. 535	Fősérés	II. 1545
Fölvonódik	III. 1248	Fönnlenni	II. 590	Fösetés	I. 834
Fölvonogat	III. 1243	Fönnlét	II. 590	Föst : Rauch	I. 1045
Fölvonó híd	I. 1425	Fönnmarad	II. 683	Föst : färben	I. 834
Fölvonsz	III. 1250	Fönnméz	II. 980	Fösvény	I. 989
Fölvontat	III. 1253	Fönnpökő	II. 1325	Fösvényül	I. 989
Fölzabáll	III. 1258	Fönnrüg	II. 1476	Fösvényes	I. 990
Fölzabállás	III. 1258	Fönnszinlik	II. 254	Fösvénykédés	I. 990
Fölzaboláz	III. 1261	Fönnszó	III. 272	Fösvénykédik	I. 990
Fölzabolázás	III. 1261	Fönnszólás	III. 276	Fösvénység	I. 990
Fölzajdul	III. 1263	Fönnszolgál	III. 294	Főszabó	III. 4
Fölzavar	III. 1274	Fönntart	III. 468	Főszakács	III. 24
Fölzavarás	III. 1274	Fönnlartás	III. 468	Főszédélgés	III. 103
Fölzavarít	III. 1276	Fönnvagyon	III. 940	Főszémely	III. 166
Fölzavarítás	III. 1276	Fönnvaló	I. 983, III. 953	Főszolga	III. 291
Fölzavarodás	III. 1276	Fönnvisel	III. 1200	Főtálnok	III. 391
Fölzavarodik	III. 1276	Fönnvonsz	III. 1251	Fötanács	III. 418
Fölzendít	III. 1278	Fönótárus	II. 989	Fötanácsos	III. 421
Fölzendítés	III. 1278	Fönt	I. 982	Fötélem	I. 966
Fölzendül	III. 1278	Fönyest	II. 1036	Fötelem	III. 653
Fölzendülés	III. 1278	Fönnnyentartás	III. 473	Fötiszt	III. 670
Fölzúdul	III. 1290	Fönyőfa	I. 822	Fötisztító	III. 683
Fölzúr	III. 1294	Főorvos	II. 1142	Fötisztartó	III. 482
Fölzúr-zavar	III. 1275	Föpallér	II. 1219	Fötolvaj	III. 705
Fölzsákmányol	III. 1299	Főpap	II. 1226	Fötömlöctartó	III. 482
Fölzsákmányolás	III. 1299	Főpápa	II. 1228	Fötörés	III. 753
Fölzsugorodik	III. 1314	Főpénz	II. 1269	Fötörlő	III. 761
Föllyhő	I. 813	Főpapság	II. 1226	Fötörög	I. 890
Föllyeg	I. 813	Főpiac	II. 1283	Fött	I. 830
Fömeredék	II. 788	Főpohárszék	II. 1304	Fött árpavíz	III. 1225
Fömester	II. 788	Főpohárnok	II. 1304	Fött bőr	I. 283
Föne	I. 814	För ?	I. 1044	Fött víz	III. 1226
Föném	II. 956	Förázás	II. 1377	Fötül	I. 966
Fönép	II. 966	Fördik	I. 1042	Főúr	III. 861
Fönkint	I. 962	Föredés	I. 1042	Főuraság	III. 864
Fönn	I. 982	Förënd	II. 1405	Föv	I. 951
Fönnakad	I. 35	Förëndénvalóság	III. 953	Föváltás	III. 999
Fönnakadás	I. 36	Förevaló	III. 952	Föváltáságos	III. 999
Fönnáll	I. 69	Förevaló gyors	I. 1172	Főváros	III. 1013
Fönnebb	I. 983	Förevaló rovás	II. 1443	Fővárosban lakó	II. 511
Fönnebben	I. 983	Förevaló vetés	III. 1152	Fövebb	I. 964
fönnen	I. 983	Förgeteg	I. 827	Fövelő	III. 1053
Fönnenért	I. 687	Förgetegés	I. 827	Fövény	I. 990
Fönnenszólás	III. 276	Förödik	I. 1042	Fövényarany	I. 111
Fönnenszóló	III. 276	Förödöcske	I. 1043	Fövénybánya	I. 174
Fönnért	I. 687	Förödői	I. 1043	Fövénycese	I. 990
Fönnérti	I. 687	Föröstököm	I. 989	Fövénycesöpü	I. 410
Fönnét	I. 983	Föröszt	I. 1043	Fövényecske	I. 990
Fönnforgás	I. 934	Förösztés	I. 1043	Fövényes	I. 990
Fönnforog	I. 933	Förödés	I. 1042	Fövényes	I. 990

Fövényés mész	II. 795	Frigyrontás	II. 1458	Fuldalag	I. 1004
Fövényés verem	III. 1075	Frigyszézés	III. 207	Fuldalás	I. 1004
Fövényözött	I. 991	Frigyartás	III. 473	Füldök	I. 903
Fövényi	I. 991	Frigytörés	III. 753	Fuldokol	I. 903
Fövényszínü	III. 248	Frigyvetés	III. 1152	Fuldul	I. 1003
Fövényverem	III. 1075	Fringia	I. 993	Fulka	I. 1001
Fövés	I. 966	Fringiai	I. 993	Füllad	I. 902
Fövétel	III. 1122	Fringiakard	II. 128	Fullajtár	I. 1001
Fövetlen	I. 966	Fringyia	I. 993	Fullaszt	I. 903
Fővezér	III. 1161	Fris	I. 855	Fullánk	I. 1000
Fövín	I. 990	Friss	I. 993	Fullér	I. 1001
Fővitéz	III. 1221	Frisség	I. 995	Fulyák	I. 1000
Fövö	I. 966	Frissél	I. 994	Fundál	I. 1001
Föz	I. 966	Frissélkedés	I. 995	Fundálás	I. 1001
Fözögél	I. 967	Frissélkedik	I. 994	Fundáló	I. 1002
Fözélék	I. 967	Frisséltet	I. 995	Fundáló mestér	II. 788
Fözemény	I. 967	Frissesség	I. 995	Fundáméntom	I. 1002
Fözés	I. 967	Frissít	I. 995	Fundáméntomi	I. 1002
Fözet: kochen lassen	I. 968	Frissül	I. 995	Fudáméntom vetés	III. 1152
Fözet: das kochen	I. 968	Frissülés	I. 995	Fundér	I. 919
Föző	I. 968	Fröstököm	I. 989	Fundus	I. 1002
Föző asszony	I. 130	Frulya	I. 1006	Funt	I. 920
Föződik	I. 968	Fú: blasen	I. 995	Fúr	I. 1002
Föző fazék	I. 776	Fú: wilde ente	I. 995	Furadék	I. 1003
Fözöget	I. 968	Fuall	I. 997	Furás	I. 1003
Föző kanál	II. 94	Fúás	I. 995	Furat	I. 1003
Föző leány	I. 551	Fucsi	I. 1000	Furatos	I. 1003
Fözött	I. 968	Fúdogál, fúdogal	I. 997	Furesa	I. 1005
Fragmonta	I. 991	Fúható	I. 997	Furesalkodás	I. 1005
Fraj	I. 991	Fuházkodik	I. 900	Furesaság	I. 1005
Frajcimmér	I. 991	Fúj: blasen	I. 995	Furesa fejü	I. 958
Frajtér	I. 991	Fuj: pfui	I. 1000	Furda	I. 1005
Fraktura	I. 991	Fujás	I. 999	Furdal	I. 1003
Francia dolmány	I. 518	Fujat	I. 999	Furdalás	I. 1004
Francia nóta	II. 988	Fujó	I. 1000	Furdaló	I. 1004
Franciskánus	I. 991	Fujt	I. 900	Furdul	I. 1003
Franciskánus barát	I. 178	Fujtal	I. 997	Furér	I. 1001
Francon nyavalya	II. 1019	Fújton-fúj	I. 996	Furfánt	I. 1005
Francos fa	I. 736	Fuk	I. 903	Furfánt elméjü	I. 612
Francú	I. 991	Fukar	I. 1000	Furfántság	I. 1006
Francús	I. 991	Fukarság	I. 1000	Fúr-farag	I. 768
Francússág	I. 991	Fukkar	I. 1000	Fúr-gyúr	I. 1198
Francu var	III. 1010	Fül: ersticken	I. 902	Fúrható	I. 1004
Fraska, fráska	I. 991	Fül: bohren	I. 1002	Furkó	I. 1006
Fraskás	I. 992	Fülad	I. 902	Furkós	I. 1006
Fraskázik	I. 992	Füladás	I. 903	Furkós bol	I. 299
Frátér	I. 992	Füladoz	I. 903	Furkóskodik	I. 1006
Fraucimmér	I. 991	Füladozás	I. 903	Furkós szolga	III. 291
Fraucimmér	I. 991	Fülák: winde	I. 1000	Fürmánszeker	III. 132
Fricska	I. 992	Fülák: stachel spitze	I. 1000	Furmány	I. 1006
Frigy	I. 992	Fülák	I. 1000	Fürmányos	I. 1006
Frigybontó	I. 279	Fülákos	I. 1001	Füró	I. 1004
Frigyes	I. 993	Fülánk, füláng	I. 1000	Fürócska	I. 1004
Frigyesség	I. 993	Fülánkos	I. 1001	Furólyás	I. 1006
Frigyes társ	III. 451	Fulás	I. 903	Furólyuk	II. 639
Frigyezés	I. 993	Fülaszt	I. 903	Fürt	I. 1004
Frigykötés	II. 433	Fülasztás	I. 903	Fürt agy	I. 24
Frigyláda	II. 504	Fülasztó	I. 903	Fürt agyas	I. 24
Frigylevél	II. 600	Fuldal	I. 1003	Fürt agyasság	I. 24

Fürt agyú	I. 24	Futoz	I. 1015	Függeszt	I. 1035
Fürt fejű	I. 958	Futrás	I. 1016	Függesztel	I. 1036
Furu	I. 1004	Futrás kötél	II. 427	Függesztő font	I. 920
Furuglál	I. 1006	Futrászi	I. 1016	Függő	I. 1036
Furuglya	I. 1006	Futrászol	I. 1016	Függőeske	I. 1037
Furulya	I. 1006	Futta	I. 1015	Függő gyertyatartó	III. 477
Furulyál	I. 1006	Futtat	I. 1015	Függő láb	II. 498
Furulyás	I. 1006	Futtató	I. 1016	Függő lakat	II. 514
Furulyáz	I. 1006	Futtató hely	I. 1393	Függőlék	I. 1037
Fustély	I. 1006	Futtató szín	III. 258	Függő óra	II. 1131
Fustélyoz	I. 1007	Futton-fut	I. 1009	Függő pécsét	II. 1257
Fustélyozás	I. 1007	Futva	I. 1016	Függőpécsétés levél	II. 604
Fuszuly	I. 1007	Futvást	I. 1016	Függős	I. 1037
Fut. füt	I. 1007	Fűv	I. 995	Függő szekér	III. 132
Futa	I. 1016	Fuvacs	I. 997	Fügyelmetés	I. 850
Futam	I. 1010	Fuvacska	I. 995	Fügyöltés	I. 857
Futamás	I. 1011	Fuvalkodás	I. 999	Fühégy	I. 1384
Futamat	I. 1011	Fuvalkodik	I. 998	Fühördő szekér	III. 132
Futamatnyi	I. 1011	Fuvalkodó	I. 999	Fűirtó kapa	II. 105
Futamik	I. 1010	Fuvalkodott	I. 999	Fűismerő	I. 1619
Futamkozik	I. 1011	Fuvall	I. 997	Fűjt	I. 1040
Futamlik	I. 1011	Fuvallás	I. 997	Fűkert	II. 245
Futamlás	I. 1011	Fuvallat	I. 998	Fül	I. 1037
Futamó	I. 1011	Fuválló	I. 997	Fül	I. 1040
Futamodás	I. 1012	Fuvalló	I. 999	Fülajtó	I. 35
Futamodik	I. 1011	Fuvalló cséve	I. 457	Fülbe mászó	I. 707
Futamtat	I. 1012	Fuvalmány	I. 999	Fülbemászó bogár	I. 262
Futamtatás	I. 1012	Fuvalom	I. 999	Fülbenfüggő	I. 1037
Futandóság	I. 1012	Fuvaltat	I. 999	Fülbenmászó férég	I. 826
Futároz	I. 1012	Fuvar	I. 1017	Fülhesugó gyónás	I. 1176
Futározás	I. 1012	Fuvarozás	I. 1017	Fülbevaló	I. 1039
Futározó	I. 1012	Fuvás	I. 999	Fülbevaló gyónás	I. 1176
Futás	I. 1012	Fuvat: windwehe	I. 999	Fülbe vető	III. 1155
Futásnyi	I. 1013	Fuvat: blasen lassen	I. 999	Füld	I. 983
Futat	I. 1013	Fuvatag	I. 1000	Fül dolja	I. 515
Fútat	I. 997	Fuvatagos	I. 1000	Füldögél	I. 1040
Fútató	I. 997	Fuvó	I. 1000	Fülecske	I. 1039
Futdogál	I. 1013	Fű: kopf	I. 951	Fülel	I. 1039
Futékony	I. 1013	Fű: gras	I. 1017	Füleldéggel	I. 1040
Futható	I. 1013	Fűáros	I. 106	Fülelés	I. 1040
Futkároz	I. 1013	Fűbéli	I. 1032	Fülelget	I. 1040
Futkározás	I. 1013	Fűbenjáró csiga	I. 421	Fülemile	I. 1041
Futkos	I. 1014	Füdzött	I. 1048	Fülemilécske	I. 1042
Futkosó	I. 1014	Fűen	I. 990	Fülemilefű	I. 1021
Futó	I. 1014	Füge	I. 1033	Fülemüle	I. 1041
Futó csillag	I. 426	Fügebab	I. 151	Fülemülemadar	II. 648
Futó embér	I. 627	Fügecske	I. 1033	Füles	I. 1040
Futó inas	I. 1579	Fügefa	I. 736	Füles hagoly	I. 156
Futó követ	II. 444	Fügefás	I. 736	Füles kanna	II. 97
Futólag	I. 1014	Fügefekély	I. 790	Füles kaponyácska	II. 353
Futóban	I. 1014	Fügefészek	I. 837	Füles koponya	II. 353
Futó ló	II. 614	Fügelevelű fű	I. 1021., II. 600	Füles kosár	II. 374
Futos	I. 1014	Fügelmes	I. 850	Füles pohár	II. 1303
Futosás	I. 1015	Füges	I. 1033	Fületlen	I. 1040
Futosó	I. 1015	Füges kert	II. 245	Fületlenség	I. 1040
Futosó bíró	I. 236	Fügetorta	III. 719	Fülfű	I. 1021
Futosó csillag	I. 426	Függ	I. 1034	Fülfüggő	I. 1037
Futosó mirigy	I. 845	Függe	I. 1033	Fülgömb	I. 1095
Futott	I. 1015	Függeszkedik	I. 1036	Fülhégy	I. 1384

Fülleszt	I. 1042	Fürjésző visla	III. 1233	Fütés	I. 1041
Füllér	I. 852	Fürjháló	I. 1291	Fütő	I. 1041
Füllő	I. 1040	Fürjmadár	II. 648	Fütőzik	I. 1041
Fülől	I. 1039	Fürkész	I. 1044	Fütötzet	I. 1041
Fülön függő	I. 1037	Fürkéz	I. 1044	Fútekeres	III. 512
Fülrevaló	I. 1039	Fürmendő	I. 1044	Fútermő	III. 598
Fült	I. 1040	Füröszt	I. 1043	Fütő kemence	II. 184
Fülterhélő	III. 506	Fürt	I. 1044	Fütyész	I. 856
Fültisztító	III. 683	Fürthaj	I. 1249	Fütyög	I. 856
Fültő	III. 726	Fürtöcske	I. 1045	Fütyöl	I. 1047
Fültömrigy	II. 845	Fürtös	I. 1045	Fütyölés	I. 1047
Fülvájó	III. 972	Fürtös fü	I. 1021	Füvály	I. 44
Fülvásár	III. 1027	Fürtös gyapjú	I. 1149	Füvebb	I. 964
Fümag	II. 651	Fürtös gyümölcs	I. 1212	Füvecske	I. 1032
Fünces	I. 1042	Fürtös viola	III. 1189	Füvel	I. 1032
Fünés	I. 817	Fürlözet	I. 1045	Füvelés	I. 1032
Für	I. 1044	Fúsó	I. 836	Füvellés	I. 1032
Fürdés	I. 1042	Füst	I. 1045	Füvellő	I. 1033
Fürdik	I. 1042	Füstély	I. 1006	Füvellő szekér	III. 132
Fürdő	I. 1042	Füstoffta	I. 878	Füvellő tábor	III. 368
Fürdő bánya	I. 173	Füstoff	I. 1021	Füvellő	I. 1033
Fürdő ház	I. 1368	Füsthely	I. 1393	Füvelő hely	I. 1394
Fürdő hely	I. 1393	Füsti ?	I. 1046	Füveltet	I. 1033
Fürdő ing	I. 1589	Füstlyuk	II. 639	Füves	I. 1033
Fürdő kád	II. 76	Füstöl	I. 1046	Füves bor	I. 283
Fürdő pëndél	II. 1265	Füstölés	I. 1046	Füves hely	I. 1394
Fürdős	I. 1043	Füstölgés	I. 1047	Füves kert	II. 245
Fürdő sapka	II. 1509	Füstölő	I. 1046	Füves sása	II. 1522
Fürdős ház	I. 1368	Füstölög	I. 1046	Füvesül	I. 1033
Fürdő szoba	III. 284	Füstölő gyertya	I. 1167	Füvez	I. 1033
Füremdik	I. 1043	Füstölő szelence	III. 150	Füvezés	I. 1033
Fürész	I. 1043	Füstölő szárszám	III. 64	Füvi	I. 1033
Fürészcsináló	I. 434	Füstöltet	I. 1047	Füz: flechten	I. 1048
Fürészdzszka	I. 498	Füstöll hús	I. 1521	Füz: weidenbaum	I. 1047
Fürészdzcske	I. 1044	Füstös	I. 1047	Füzdögél	I. 1049
Fürészél	I. 1044	Füstpé	II. 1269	Füzes	I. 1048
Fürészés	I. 1044	Füstvessző	III. 1125	Füzes	I. 1049
Fürészshulladék	I. 1513	Fúsú	I. 836	Füzet: zahlen	I. 858
Fürészszelvé	II. 600	Fúszál	III. 43	Füzet: bund	I. 1050
Fürészszelvé fü	I. 1021	Fúszérés székrenyke	III. 136	Füzet: flechten lassen	I. 1050
Fürészszmalom	II. 675	Fúszérszám	III. 63	Füzetett	I. 1050
Fürészző (b)	I. 553	Fúszérszámáros	I. 106	Füzfa	I. 736
Fürészült	I. 1044	Fúszérszámol	III. 63	Füzfapoéta	II. 1300
Fürge	I. 1044	Fúszérszámos	III. 64	Füzgát	I. 1066
Fürhang	I. 854	Fúszérszámos bolt	I. 273	Füző	I. 1050
Fürj	I. 1044	Fúszérszámos bor	I. 283	Füződik	I. 1050
Fürjész	I. 1044	Fúszérszámosz	III. 63	Füző vessző	III. 1125
Fürjészlet	I. 1044	Fúszlnú	III. 248	Füzton-füz	I. 1049
Fürjésző háló	I. 1291	Füt	I. 1040	Füzvessző	III. 1125

G.

Gabansos	I. 1126	Gabonaáruló	I. 108	Gabonagyújtó	I. 1202
Gabanica	I. 1051	Gabonaasztal	I. 131	Gabonaház	I. 1368
Gabna	I. 1051	Gabonaférög	I. 826	Gabonakalangya	II. 84
Gabona	I. 1051	Gabonafő	I. 958	Gabonakas	II. 134
Gabonaáros	I. 106	Gabonagyújtés	I. 1201	Gabonakéve	II. 276

Gabonanyomlató	II. 1062	Galanos	I. 1055	Gáncs	I. 1060
Gabonás	I. 1051	Galériás	I. 1055	Gáncsolódik	I. 1061
Gabonás föld	I. 986	Galiba : schlecht	I. 1055	Gáncsos	I. 1061
Gabonás ház	I. 1368	Galiba : hirtenhaus	II. 87	Gáncsoskodik	I. 1061
Gabonaszár	III. 85	Galibalkodás	I. 1056	Gané, ganéj	I. 1059
Gabonaszűdő	III. 103	Galibalkodik	I. 1056	Ganéjdomb	I. 521
Gabonaszék	III. 130	Galibás	I. 1056	Ganéjhajtó bogár	I. 262
Gabonaszëm	III. 157	Galibáskodik	I. 1056	Ganéjhányó	I. 1313
Gabonavesztő	III. 1100	Galibás természetű	III. 595	Ganéjlat	I. 1060
Gabonavetemény	III. 1151	Galibátlan	I. 1056	Ganéjlik	I. 1060
Gábor	I. 1051	Gálickő	I. 1056. II. 386	Ganéjöl	I. 1060
Gáborka	I. 1051	Galiszta	I. 1090	Ganéjöz	I. 1060
Gábos	I. 1051	Galisztya	I. 1090	Ganéjözás	I. 1060
Gacsal	I. 1051	Gälla	I. 1053	Ganéos	I. 1060
Gadaj	I. 1052	Gallan	I. 1055	Ganés	I. 1060
Gádor : halle	I. 1052	Gallér	I. 1056	Ganés hely	I. 1394
Gádor : gitter	I. 1068	Gallérgyóles	I. 1172	Ganéz	I. 1060
Gaggog	I. 1052	Galléri süveg	II. 1627	Ganézás	I. 1060
Gágog	I. 1052	Galléros	I. 1057	Ganézat	I. 1060
Gágogás	I. 1052	Galléros suba	II. 1605	Gangos	I. 1061
Gagya	I. 1068	Gallérsüveg	II. 1627	Gantár	I. 1061
Gajd	I. 1052	Galles	I. 1057	Gantárfa	I. 737
Gajda	I. 1052	Gallos	I. 1057	Gányafa	I. 1061, I. 737
Gajdol	I. 1052	Gallos gyóles	I. 1172	Gányogás	I. 1061
Gajdolás	I. 1052	Gálnafű	I. 1022.	Gányol	I. 1061
Gajdul	I. 1052	Galóca	I. 1057	Gar	I. 1061
Gajszit	I. 1052	Galócás	I. 1058	Garaban	I. 536
Gajtén	I. 1053	Galogonya	I. 1053	Garabonca	I. 1061
Galacsin	I. 1053	Galuska	I. 1058	Garaboncás	I. 1062
Galád	I. 1053	Galuskamihók	II. 831	Garaboncás dëák	I. 487
Galádság	I. 1053	Gálya	I. 1058	Garaboneáskodás	I. 1062
Galagolya	I. 1053	Galyád	I. 1053	Garabont	I. 536
Galagonya	I. 1053	Gályai	I. 1058	Garad	I. 1063
Galagonyabokor	I. 266	Gályai hadnagy	II. 917	Garádies	I. 1062
Galagonyafa	I. 737	Gályás	I. 1058	Garádiesfog	I. 863
Galagonyafővis	III. 773	Gályás főtiszt	III. 671	Garádiesfok	I. 904
Galamb	I. 1053	Gályás rab	II. 1347	Garádiesos	I. 1062
Galambáros	I. 106	Galyát	I. 1053	Garádis	I. 1062
Galambász : taubenwärter	I. 1054	Galyiba : schlecht	I. 1055	Garagylol	I. 1063
Galambász : taubenfangen	I. 1054	Galyiba : hirtenhaus	II. 87	Garas	I. 1063
Galambbëgy	I. 195	Gally	I. 1059	Garasnyomó	II. 1056
Galambbëgysaláta	II. 1501	Gállya	I. 1058	Garat	I. 1063
Galambbüg	I. 320	Gallyas	I. 1059	Garatos	I. 1064
Galambfü	I. 1022	Gallyasít	I. 1059	Garáz	I. 1064
Galambgazda	I. 1071	Gamahó	I. 1059	Garázda	I. 1064
Galambgúc	I. 1126	Gamahókő	II. 386	Garázdálkodás	I. 1065
Galambház	I. 1368	Gamahós	I. 1059	Garázdálkodik	I. 1064
Galambi	I. 1054	Gamandorfű	I. 1022	Garázdás	I. 1065
Galambkosár	II. 374	Gamat	I. 1059	Garázdáság	I. 1065
Galambláb	II. 498	Gamó	I. 1059	Gárdián	I. 1065
Galambócfű	I. 1022. I. 1055	Ganaj	I. 1059	Gárdinal	II. 128
Galambocska	I. 1055	Ganajhányó lapát	II. 525	Gárdinalis	II. 128
Galambos	I. 1055	Ganajlás	I. 1060	Gardinálság	II. 128
Galambszar	III. 83	Ganajlattisztító	III. 683	Gardináros	II. 128
Galambszinú	III. 248	Ganajlik	I. 1060	Gardom	I. 1065
Galambtermészet	III. 594	Ganajöl	I. 1060	Gargarizál	I. 1065
Galambtermészetű	III. 595	Ganajos	I. 1060	Gargarizálás	I. 1065
Galand, galant	I. 1055	Ganajöz	I. 1060	Gárgya	I. 1065
Galanga	I. 1055	Ganarát	I. 1123	Gárgyán	I. 1065

Gárgyánasszony	I. 131	Gázos	I. 1077	Gépely	I. 1080
Gárgyánság	I. 1066	Gázság	I. 1070	Gépelybeli	I. 1080
Gárgyáz	I. 1065	Gasztalan	I. 1070	Gépelyös	I. 1080
Gárián	I. 1065	Gebe	I. 1077	Gépelyös ló	II. 614
Garmada	I. 1066	Gélérődik	I. 1078	Gepő	I. 1160
Gát	I. 1066	Gedél	I. 1077	Géra	I. 1091
Gátlás	I. 1067	Gedélés	I. 1077	Gérbü	I. 1116
Gátol	I. 1067	Gedéle	I. 1111	Gérből	I. 1081
Gátolás	I. 1067	Gedélle	I. 1111	Geréb: meier	I. 1080
Gátor	I. 1068	Gedélye	I. 1111	Geréb: gestade	I. 1080
Gátoros	I. 1068	Gedélly	I. 1111	Gerebüllés	I. 1081
Gátoroz	I. 1068	Gödör	I. 1112	Gerebülő	I. 1081
Gátorozás	I. 1068	Gödő	I. 1077	Gerebén	I. 1080
Gátos	I. 1068	Gödölye, gödöllye	I. 1111	Gerebénytől	I. 1081
Gattos	I. 1068	Gég	I. 1113	Gerebény	I. 1080
Gatya	I. 1068	Gége	I. 1077	Gereblye	I. 1081
Gatyás	I. 1068	Gégécske	I. 1077	Gereblyéske	I. 1081
Gatyás fajt	I. 753	Gégeség	I. 1077	Gereblyél	I. 1081
Gatyás galamb	I. 1054	Géhenna	I. 1156	Gereblyélés	I. 1081
Gatyás tyúk	III. 832	Géjél	I. 1077	Gereblyélő	I. 1082
Gattyá	I. 1068	Geleginye	I. 1053	Gerec, geréc	I. 1084
Gavallér	I. 1068	Gelegonya	I. 1053	Gérég	I. 1120
Gaz	I. 1069	Gélészta	I. 1090	Gerely	I. 1082
Gazda	I. 1070	Gélésztafű	I. 1022	Gerénc	I. 1084
Gazdaasszony	I. 130	Gélésztaolaj	II. 1108	Gérencsfű	I. 1082
Gazdaasszonykodás	I. 131	Gélet	I. 1077	Gérencsér	I. 1082
Gazdaember	I. 627	Géletés	I. 1078	Gérend, gérend	I. 1082
Gazdag	I. 1073	Géletlével	II. 600	Gérenda	I. 1082
Gazdagit	I. 1074	Gélézna	I. 1084	Gérendányi	I. 1083
Gazdagítás	I. 1074	Gélt	I. 1091	Gérendás	I. 1083
Gazdagodik	I. 1074	Gélyva	I. 1094	Gérendáz	I. 1083
Gazdagon	I. 1074	Gélyvafű	I. 1022	Gérendázás	I. 1083
Gazdagság	I. 1074	Gém: reiher	I. 1078	Gérendázat	I. 1083
Gazdagságbeli	I. 1074	Gém: hirschkuh	I. 1090	Gérendély	I. 1083
Gazdagságos	I. 1075	Gémb	I. 1078	Gérengyek	I. 1121
Gazdagságú	I. 1075	Gémbelődés	I. 1078	Gérentés	I. 1083
Gazdagul: reich werden	I. 1075	Gémbelődik	I. 1078	Géreny	I. 1120
Gazdagul: reichhaltig	I. 1075	Gémbörédés	I. 1079	Gérenyfű	I. 1083
Gazdálkodás	I. 1073	Gémbörédik	I. 1078	Gérezd, gérezd	I. 1083
Gazdálkodik	I. 1072	Gémbörég	I. 1079	Gérezdél	I. 1084
Gazdálkodó	I. 1073	Gémcímer	I. 356	Gérezdélés	I. 1084
Gazdapásztor	II. 1245	Gémölcse	I. 1211	Gérezdélet	I. 1084
Gazdaság	I. 1073	Gémia	I. 1079	Gérezdés	I. 1084
Gazdaskodik	I. 1073	Gémtoll	III. 703	Gérezdszöllő	III. 329
Gazdasszony	I. 130	Géncél	I. 1116	Gérezna	I. 1084
Gazember	I. 627	Géné	I. 1059	Gérgés	I. 1119
Gazi nép	II. 966	Général	I. 1079	Geric	I. 1084
Gazlás	I. 1070	Généralis	I. 1079	Gérinc	I. 1084
Gázlás	I. 1076	Généralitás	I. 1079	Gérincés	I. 1085
Gázló	I. 1076	Généralisszék	III. 126	Gérjed	I. 1085
Gázlódik	I. 1070	Généraltság	I. 1079	Gérjedekény	I. 1086
Gázló hely	I. 1394	Géng	I. 1079	Gérjedelem	I. 1086
Gaznép	II. 966	Géngber	I. 1184	Gérjedés	I. 1086
Gazol	I. 1069	Génius	I. 1079	Gérjedet	I. 1086
Gázol	I. 1075	Géntár	I. 1146	Gérjedetés	I. 1086
Gazolkodás	I. 1070	Genyett	I. 1079	Gérjedetesen	I. 1086
Gazolkodik	I. 1070	Genyettség	I. 1080	Gérjedetesség	I. 1087
Gazoltható	I. 1076	Genyettségűs	I. 1080	Gérjedettest	I. 1086
Gazos	I. 1070	Genyettségűsödik	I. 1080	Gérjedöz	I. 1087

Gérjedezés	I. 1087	Gobancsos	I. 1126	Gomolyítás	I. 1097
Gérjedőség	I. 1087	Góbaság	I. 1092	Gomolyó	I. 1097
Gérjeget	I. 1087	Góhé	I. 1092	Gond	I. 1098
Gérjeszt	I. 1087	Góhélkodik	I. 1092	Gondatlan	I. 1099
Gérjesztés	I. 1088	Góbéság	I. 1092	Gondatlankodik	I. 1099
Gérjesztet	I. 1089	Gobbal	I. 1091, 1274	Gondatlanság	I. 1099
Gërla	I. 1091	Gogyolás	I. 1092	Gondfelejtés	I. 810
Gërlice	I. 1089	Gobér	I. 1092	Gondfuttatás	I. 1016
Gërlicés-ke	I. 1089	Gobérszöllő	III. 329	Gondol	I. 1099
Gërlicegalamb	I. 1054	Gojóbies	I. 1092	Gondola	I. 1106
Gërlicemadár	II. 648	Golbakarika	II. 129	Gondolás	I. 1102
Gërlicényi	I. 1089	Golond	I. 1055	Gondolat	I. 1102
Germök	I. 1162	Golt	I. 1092	Gondolatlan	I. 1103
Gernic	I. 1084	Golumb	I. 1053	Gondolatlanság	I. 1103
Gerselyszöllő	III. 329	Gólya	I. 1092	Gondolatos	I. 1103
Gésztenő	I. 1089	Gólyaköröm	II. 414	Gondolhatatlan	I. 1103
Gészténye	I. 1089	Gólyamadár	II. 648	Gondolható	I. 1104
Gésztényefa	I. 737	Golyó	I. 1092	Gondolkodás	I. 1104
Gésztényefás	I. 737	Golyóbis	I. 1092	Gondolkodat	I. 1105
Gésztényeszín	III. 248	Golyóbisjátszás	II. 26	Gondolkodik	I. 1104
Gésztényeszíntő	III. 248	Golyóbiska	I. 1093	Gondolkodó	I. 1105
Gészténye	I. 1089	Golyóbisocska	I. 1094	Gondolkodtat	I. 1105
Gezemice	I. 1089	Golyóeska	I. 1092	Gondolkodik	I. 1105
Gezemize	I. 1089	Golyva	I. 1094	Gondolozik	I. 1105
Gézengúz	I. 1090	Golyvarontó fá	I. 1022	Gondoló	I. 1105
Gibérittő	I. 1078	Golyvás	I. 1094	Gondolom	I. 1105
Gidó	I. 1090	Golyvásság	I. 1094	Gondolt	I. 1105
Gilice	I. 1089	Gomb	I. 1094	Gondolt beszéd	I. 218
Gilisza	I. 1090	Gomba : knopf	I. 1094	Gondos	I. 1105
Gilisztás	I. 1090	Gomba : pilz	I. 1096	Gondoskodás	I. 1106
Gilyóbis	I. 1092	Gombafű	I. 1022	Gondoskodik	I. 1106
Gím	I. 1090	Gombás	I. 1097	Gondosság	I. 1106
Gimbéredett	I. 1078	Gombás bélés	I. 202	Gondság	I. 1106
Gímborjú	I. 290	Gombásodik	I. 1097	Gondságos	I. 1106
Gimölcs	I. 1211	Gombház	I. 1368	Gondtartás	III. 473
Gímölcs, gimils	I. 1211	Gombkötő	II. 434	Gondviselés	III. 1201
Gímölcs	I. 1211	Gomblyuk	II. 639	Gondviselet	III. 1202
Gimëa, gimëa, gimës	I. 1079	Gombóc	I. 1097	Gondviseletlen	III. 1202
Gipsz	I. 1091	Gomboeska	I. 1095	Gondviseletlenség	III. 1203
Gíra	I. 1091	Gombóda	I. 1097	Gondviseletlenül	III. 1203
Gírás	I. 1091	Gombol	I. 1095	Gondviselő	III. 1203
Girbe-görbe	I. 1116	Gombolda	I. 1097	Gonosz	I. 1106
Girbegörbe testű	III. 600	Gombolyag	I. 1095	Gonoszabbul	I. 1108
Girinc	I. 1084	Gombolyagos	I. 1095	Gonosz akarás	I. 40
Gírla	I. 1091	Gombolyék	I. 1095	Gonosz akarat	I. 41
Girlice	I. 1089	Gombolyít	I. 1096	Gonosz akaró	I. 42
Gít	I. 1091	Gombolyítás	I. 1096	Gonoszbit	I. 1108
Giz-gaz	I. 1069	Gombolyító	I. 1096	Gonoszbodik	I. 1108
Glét : silberglätte	I. 1077	Gombos	I. 1096	Gonoszbul	I. 1108
Glét : geleitbrief	I. 1091	Gombos kés	II. 247	Gonoszbulat	I. 1108
Glida	I. 1091	Gombos ruha	II. 1480	Gonosz erkölcsű	I. 675
Glit	I. 1091	Gombos tő	III. 815	Gonosz híres	I. 1440
Glitlevel	II. 600	Gombos tőcske	III. 815	Gonosz hírnév	II. 971
Glóbis	I. 1092	Gombos tő	III. 815	Gonosz kedv	II. 147
Glóbisos	I. 1094	Gombos tő	III. 815	Gonosz kedvű	II. 147
Glossza	I. 1091	Gombos tőcske	III. 815	Gonosz kívánó	II. 321
Glosszál	I. 1091	Gombóta	I. 1097	Gonosz kodik	I. 1108
Glyóbis	I. 1092	Gomboz	I. 1096	Gonoszmondó	II. 866
Glyóbos	I. 1092	Gomi	I. 1128	Gonosz nő	II. 990
		Gomolya	I. 1097	Gonoszodik	I. 1108

Gonoszol	I. 1108	Gögös	I. 1113	Görbít	I. 1117
Gonoszság	I. 1108	Gögösködik	I. 1113	Görbül	I. 1117
Gonoszságos	I. 1109	Gögösködés	I. 1114	Görcs	I. 1118
Gonosz szērénese	III. 226	Gögösköd̄tet	I. 1114	Görcsös	I. 1118
Gonosz szokás	III. 287	Gögösség	I. 1114	Görcsös-börcsös	I. 1118
Gonosz természet	III. 595	Gögy	I. 1113	Görcsösség	I. 1118
Gonosz természetű	III. 595	Gögyög	I. 1112	Görcsvonás	III. 1244
Gonosz tétel	III. 633	Gögyögés	I. 1112	Gördít	I. 1118
Gonosz tétemény	III. 636	Gögyöget	I. 1112	Gördül	I. 1119
Gonosztévő	III. 639	Gögyögetés	I. 1112	Gördülés	I. 1119
Gonoszul	I. 1109	Gögyögető	I. 1112	Gördület	I. 1119
Gonoszul tévő	III. 639	Gögyögtet	I. 1112	Göreg, görek	I. 1120
Gór	I. 1109	Gögyül	I. 1112	Görény	I. 1120
Görcs	I. 1172	Gölye	I. 1114	Görényfű	I. 1022
Gordó	I. 1109	Gömbe	I. 1114	Görgés	I. 1120
Gordon	I. 1109	Gömbeleg, gömbelég	I. 1114	Görget	I. 1120
Gordovány	II. 365	Gömbelög	I. 1114	Görgető	I. 1120
Góré	I. 1109	Gömbely	I. 1114	Görgő	I. 1120
Gorispán	I. 1124	Gömbelyeg, gömbellyég	I. 1114	Görgő fa	I. 737
Gorics	I. 1172	Gömböc	I. 1114	Görgös	I. 1120
Gornyadoz	I. 1109	Gömbölő	I. 1115	Görhes	I. 1120
Goromba	I. 1109	Gömböly	I. 1114	Görjed	I. 1085
Goromba nép	II. 966	Gömbölyeg, gömbölyég	I. 1114	Görlice	I. 1089
Gorombás	I. 1110	Gömböllyek	I. 1114	Görling	I. 1120
Gorombaság	I. 1110	Gömbölyegség	I. 1115	Görmek	I. 1162
Goront	I. 1110	Gömbölyes	I. 1115	Görnyed	I. 1120
Górtýúk	III. 832	Gömbölyget	I. 1115	Görő	I. 1214
Gostyán	I. 1110	Gömbölygető	I. 1115	Görög : griech	I. 1120
Goszperd	II. 378	Gömbölyít	I. 1115	Görög : rollen	I. 1119
Góter	I. 1068	Gömbölyftés	I. 1115	Görögse	I. 1121
Gotli	I. 1110	Gömbölyödik	I. 1115	Görög dinnye	I. 506
Göbe : wassergrube	I. 1110	Gömbölyög : rund	I. 1114	Görögdögl	I. 1120
Göbe : mutterschwein	I. 1111	Gömbölyög : rollen	I. 1115	Görög fejér	I. 785
Göböd	I. 1111	Gömbölyű	I. 1115	Görögi	I. 1121
Göböly, göböly	I. 1111	Gömbölyűség	I. 1115	Görögös	I. 1121
Göbölyös	I. 1111	Gömbörő	I. 1115	Görögösködik	I. 1121
Göbölyös gazda	I. 1071	Gömölcs	I. 1211	Görög széna	III. 172
Göbre	I. 1111	Göncő	I. 1116	Görögül	I. 1121
Göcs	I. 1111	Göncöl	I. 1116	Görög vallás	III. 1004
Göcsöre	I. 1111	Göncöl szekere	III. 132	Göröndös	I. 1121
Göcsörtös	I. 1111	Göndör	II. 343	Göröngy	I. 1121
Göcsös	I. 1111	Göngber	I. 1184	Göröngyeg	I. 1121
Göd	II. 392	Göngge	I. 1158	Göröngyegécske	I. 1121
Gödelget	I. 1111	Göngelyék	I. 1116	Göröngyegüs	I. 1121
Gödény	I. 1111	Göngöltget	I. 1116	Göröngyöcske	I. 1121
Gödölle	I. 1111	Göngölyeg	I. 1116	Göröngyös	I. 1121
Gödölye	I. 1111	Göngölyget	I. 1116	Göröngyrontás	II. 1458
Gödölyécske	I. 1112	Göngörget	I. 1116	Göröngytörő sulyok	II. 1612
Gödölyézik	I. 1112	Göngörít	I. 1116	Görözd	I. 1083
Gödör	I. 1112	Göngöröl	I. 1116	Görözdtermő	III. 598
Gödrös	I. 1112	Göny	I. 1184	Görzs	I. 1121
Gödröz	I. 1112	Gönyetség	I. 1079	Görzslődik	III. 762
Gög	I. 1112	Görbe	I. 1116	Göszlőnye	I. 1089
Gög	I. 1113	Görbecs	I. 1117	Gösztl	I. 1121
Gögesség	I. 1113	Görbed	I. 1117	Gösztlőnye	I. 1089
Gögiesél	I. 1113	Görbe hátú	I. 1358	Göthös	I. 1121
Gögítelés	I. 1113	Görbeség	I. 1117	Göz	I. 1121
Göglet	I. 1113	Görbe szablya	III. 13	Gözfürdő	I. 1043
Gögölködik	I. 1113	Görbeszt	I. 1117	Gözfürdő ház	I. 1368

Gőzö	I. 1122	Grófné	I. 1124, II. 990	Gumi	I. 1128
Gőzöl	I. 1122	Grófocska	I. 1124	Gummi	I. 1128
Gőzölgés	I. 1122	Grófság	I. 1124	Gummifa	I. 737
Gőzölgő	I. 1122	Gromba	I. 1109	Gummifás	I. 1128
Gőzölnődés	I. 1122	Gront	I. 1110	Gunár	I. 1128
Gőzölnődik	I. 1122	Grottás	I. 1125	Gunáros	I. 1128
Gőzölög	I. 1122	Guba : juppe	I. 1125	Gunároz	I. 1128
Gőzöltet	I. 1122	Guba : gallapfel	I. 1125	Gunározás	I. 1128
Gőzös	I. 1122	Gubacs	I. 1125	Gúnya	I. 1128
Gőzű	I. 1122	Gubancsos	I. 1126	Gúnyás	I. 1129
Grabont	I. 536	Gubankodik	I. 1126	Gunyhó	I. 469
Grácia	I. 1122	Gubás : aussätzig	I. 1126	Gunnyaszl	I. 1129
Grácialevél	II. 600	Gubás : mit einem zotli- gen mantel bekleidet	I. 1125	Gunnyasztás	I. 1129
Grádics	I. 1062	Gubás bársony	I. 184	Gúnyolás	I. 1129
Grádicskő	II. 386	Gubás geszténye	I. 1089	Gúnyoló	I. 1129
Grádicsonként	I. 1062	Gubernal	I. 1126	Gúr	I. 1129
Grádicsos	I. 1062	Gubernalás	I. 1126	Gurabol	I. 1129
Grados	I. 1062	Gubernalátor	I. 1126	Gurbánc	I. 1129
Graduál	I. 1123	Gubó	I. 1125	Gurdallos	I. 1129
Grádus	I. 1062	Guga	I. 1126	Gurdély	I. 1129
Grammatika	I. 1123	Gugg	I. 1126	Gurgurizál	I. 1065
Grammatikus	I. 1123	Guggol	I. 1126	Gusa	I. 1129
Grán	I. 1123	Guggolás	I. 1127	Guta	I. 1129
Gránál	I. 1123	Guggoló	I. 1127	Gutalé	II. 549
Gránát	I. 1123	Guggos	I. 1127	Gutaütés	III. 908
Gránatéros	I. 1123	Gugguló	I. 1126	Gutaütött	III. 911
Gránátkő	II. 387	Guggyaszt	I. 1127	Gutta	I. 1129
Gránátos	I. 1123	Guguló	I. 1126	Gúzs	I. 1130
Grasszál	I. 1123	Gulacs	I. 1127	Guzsaly	I. 1131
Grattos	II. 126	Gullog	II. 468	Guzsalyütő	III. 911
Grázd	I. 1064	Guló	I. 1092	Gúzsol	I. 1130
Grázda	I. 1064	Gulya : dünnlendig	I. 1127	Gúzsolás	I. 1131
Grébelyöz	I. 1124	Gulya : hornvieh	I. 1127	Gübü	I. 1132
Grevenasáfrány	II. 1491	Gulya : obelisk	I. 1128	Gübül	I. 1132
Griff	I. 1124	Gulyabarom	I. 183	Güdög	I. 1132
Griffmadár	II. 648	Gulyás	I. 1127	Güggés	I. 1112
Grispán	I. 1124	Gulyatyúk	III. 832	Gügös	I. 1113
Gró	I. 1124	Gulyiba	II. 87	Gügyög	I. 1112
Gróbián	I. 1124	Gullyog : scheltwort	I. 1128	Güzü	I. 1122
Gróbiánság	I. 1124	Gullyog : lauschen	II. 462	Gvárdia	I. 1132
Gróbiánusság	I. 1124	Gulyóhis	I. 1092	Gvárgyán	I. 1065
Gróf	I. 1124				
Grófi	I. 1124				

Gy.

Gyagyulás	I. 1169	Gyakfa	I. 737	Gyakorlatos	I. 1137
Gyak : dolch	I. 1133	Gyakó	I. 1135	Gyakorlatosság	I. 1137
Gyak : stechen	I. 1133	Gyakor	I. 1135	Gyakorló	I. 1138
Gyaka	I. 1134	Gyakorán	I. 1139	Gyakorló hely	I. 1394
Gyakarta	I. 1138	Gyakorl	I. 1135	Gyakorol	I. 1135
Gyakás	I. 1134	Gyakorlás	I. 1136	Gyakoron	I. 1139
Gyakásocska	I. 1134	Gyakorlásos	I. 1137	Gyakorság	I. 1138
Gyakdos	I. 1134	Gyakorlat	I. 1137	Gyakor szita	III. 260
Gyakdosás	I. 1134	Gyakorlatás	I. 1138	Gyakorta	I. 1138
Gyakdoz	I. 1134	Gyakorlatlan	I. 1137	Gyakortább	I. 1138
Gyakdozás	I. 1135	Gyakorlatlanság	I. 1137	Gyakortább-gyakorta	I. 1138

Gyakortán	I. 1138	Gyalomkötél	II. 427	Gyapjúmives	II. 908
Gyakortán való	I. 1138, III. 953	Gyalu	I. 1143	Gyaponik	I. 1150
Gyakortaság	I. 1139	Gyalucska	I. 1143	Gyapont	I. 1150
Gyakortavaló	I. 1139, III. 953	Gyaluforgács	I. 939	Gyaporít	I. 1151
Gyakós	I. 1135	Gyalul	I. 1143	Gyaporod	I. 1151
Gyakrab	I. 1139	Gyam	I. 1173	Gyaporodik	I. 1151
Gyakrabbaeskán	I. 1139	Gyámol : stützen	I. 1144	Gyaporoszik	I. 1151
Gyakrabban	I. 1139	Gyámol : stülze	I. 1144	Gyapol	I. 1150
Gyakran	I. 1139	Gyámolgat	I. 1144	Gyapotfonál	I. 917
Gyakranvaló	III. 953	Gyámolgatás	I. 1144	Gyapotgyoles	I. 1172
Gyaksa	I. 1135	Gyámolít	I. 1145	Gyapotköntös	II. 399
Gyalog	I. 1141	Gyámolító	I. 1145	Gyapol'ágy szó	III. 272
Gyalánt	I. 1145	Gyámolka	I. 1145	Gyapotvászon	III. 1030
Gyaláz	I. 1139	Gyámolság	I. 1145	Gyappod	I. 1150
Gyalázás	I. 1140	Gyámoltalan	I. 1145	Gyaptyú	I. 1149
Gyalázat	I. 1140	Gyámoltalanság	I. 1145	Gyár	II. 5
Gyalázatos	I. 1140	Gyámoltalp	III. 403	Gyaránt	I. 1145
Gyalázatosan	I. 1141	Gyamor	I. 1174	Gyarapik	I. 1151
Gyalázatoskodik	I. 1141	Gyanába	I. 1145	Gyarapít	I. 1151
Gyalázatosság	I. 1141	Gyanáján	I. 1146	Gyarapítás	I. 1151
Gyalázkodás	I. 1141	Gyanakodás	I. 1147	Gyarapító	I. 1151
Gyalázkodik	I. 1141	Gyanakodik	I. 1147	Gyarapodás	I. 1151
Gyalázó	I. 1141	Gyanakozás	I. 1147	Gyarapodik	I. 1151
Gyalázódik	I. 1141	Gyanakozik	I. 1147	Gyaraposzik	I. 1151
Gyaláztat	I. 1141	Gyanakszik	I. 1147	Gyarapultat	I. 1152
Gyalkos	I. 1168	Gyanánt	I. 1145	Gyarat	I. 1153
Gyalló	I. 1152	Gyanil	I. 1148	Gyargat	II. 1014
Gyalmolás	I. 1143	Gyanó	I. 1148	Gyarlik	I. 1152
Gyalmos	I. 1143	Gyanós	I. 1148	Gyarlit	I. 1152
Gyalmostó	III. 691	Gyanósság	I. 1148	Gyarló	I. 1152
Gyalmoz	I. 1143	Gyanta, gyánla	I. 1146	Gyarlódás	I. 1152
Gyalog	I. 1141	Gyantaolaj	II. 1108	Gyarlódik	I. 1152
Gyalog fenyő	I. 822	Gyantár	I. 1146	Gyarlog	I. 1141
Gyalog fenyőfa	I. 736	Gyanláros	I. 1147	Gyarlón	I. 1152
Gyalog fenyőszurok	III. 343	Gyanláros tábla	III. 366	Gyarlóság	I. 1153
Gyalog hadnagy	II. 917	Gyantároz	I. 1147	Gyarlóságos	I. 1153
Gyalog hajó	I. 1256	Gyantározás	I. 1147	Gyarlósít	I. 1152
Gyalog harc	I. 1327	Gyantás	I. 1147	Gyarmada	I. 1066
Gyalog híd	I. 1425	Gyantáz	I. 1147	Gyarmat	I. 1153
Gyalog inas	I. 1579	Gyanú	I. 1148	Gyarmatos	I. 1153
Gyalog kapitány	II. 109	Gyanús	I. 1148	Gyais	I. 1177
Gyalog kert	II. 245	Gyanúság	I. 1148	Gyarsakodik	I. 1178
Gyaloglás	I. 1142	Gyanúságos	I. 1148	Gyarsasság	I. 1179
Gyalogol	I. 1142	Gyanúsan	I. 1149	Gyarsóság	I. 1179
Gyalogon	I. 1142	Gyapár	I. 1177	Gyárt	I. 1153
Gyalog orsó	II. 1138	Gyapjas	I. 1149	Gyártal	I. 1153
Gyalog pajzs	II. 1214	Gyapjas bőr	I. 312	Gyártatlan boeskor	I. 237
Gyalog posta	II. 1320	Gyapjas fű	I. 1022	Gyártatlan boeskor	I. 237
Gyalog puskás	II. 1341	Gyapjas madár	II. 648	Gyártat	I. 1153
Gyalog sereg	II. 1550	Gyapjasos	I. 1149	Gyártó	I. 1153
Gyalog számos	III. 62	Gyapjú	I. 1149	Gyártott boeskor	I. 257
Gyalogszérbéli	III. 194	Gyapjúcsapo	I. 383	Gyártott lőr	I. 312
Gyalog szérben	III. 194	Gyapjúcsináló	I. 434	Gyász	I. 1155
Gyalogszérés	III. 194	Gyapjúécsellő	I. 556	Gyászhintó	I. 1435
Gyalogszérjáró	III. 194	Gyapjúfejerítő fű	I. 1022	Gyászkopja	II. 351
Gyalog szérrel	III. 195	Gyapjúfestő	I. 836	Gyászkoporsó	II. 353
Gyalog út	III. 870	Gyapjúfestő fű	I. 1022	Gyászkontös	II. 399
Gyalogzó	I. 1142	Gyapjúfonál	I. 917	Gyászok	I. 1156
Gyalom	I. 1142	Gyapjúfürt	I. 1044	Gyászoló fátjol	I. 775

Gyászol	I. 1156	Gyöngül	I. 1160	Gyermekölés	II. 1175
Gyászolás	I. 1156	Gyöngülés	I. 1160	Gyermökség	I. 1166
Gyászolat	I. 1156	Gyöngy	I. 1184	Gyermöksüveg	II. 1627
Gyászolkodik	I. 1156	Gyöntár	I. 1146	Gyermökszerető	III. 224
Gyászos	I. 1156	Gyöntél	I. 1160	Gyermökszoba	III. 284
Gyászruha	II. 1480	Gyönyörködik	I. 1186	Gyermökszülés	III. 352
Gyatkori	I. 1135	Gyönyörőség	I. 1186	Gyermökszülő	III. 354
Gyaur	I. 1156	Gyönyörűség	I. 1186	Gyerméktanító	III. 427
Gyáva	I. 1156	Gyöp, gyép	I. 1160	Gyerméktartó	III. 477
Gye	I. 485	Gyöpél	I. 1161	Gyerméktartó hártyka	I. 1335
Gyég	II. 28	Gyöpés	I. 1161	Gyerméktartó lautorna	II. 522
Gyegyellen	II. 156	Gyöplő	I. 1161	Gyermekte	I. 1166
Gyéhenna	I. 1156	Gyöplőcske	I. 1162	Gyermektelen	I. 1165
Gyejt	I. 1199	Gyöplőkötél	II. 427	Gyerméklized	III. 689
Gyék	I. 1167	Gyöplős	I. 1162	Gyermök	I. 1162
Gyékén, gyekény, gyekény	I. 1157	Gyöplőszíj	III. 239	Gyermökdid	I. 1164
Gyekényecske	I. 1157	Gyöplű	I. 1161	Gyérő	I. 1214
Gyekényés	I. 1157	Gyöpő, gyöpű	I. 1160	Gyertya	I. 1166
Gyekényöz	I. 1157	Gyöpül	I. 1161	Gyertyabél	I. 201
Gyekényű	I. 1022	Gyér	I. 1162	Gyertyagyújtás	I. 1195
Gyekénykaka	II. 79	Gyere	II. 5	Gyertyagyújtáskor	I. 1195
Gyekénykas	II. 134	Gyergya	I. 1166	Gyertyagyújtat	I. 1195
Gyekénykötél	II. 427	Gyergyánfa	I. 1167	Gyertyahamvívő	III. 1124
Gyekénysátorocska	II. 1524	Gyerköce	I. 1164	Gyertyahordozó	I. 1489
Gyékér, gyékér	I. 1179	Gyermecs	I. 1164	Gyertyai	I. 1167
Gyékfü	I. 1022	Gyermecske	I. 1164	Gyertyai lepke	II. 583
Gyékin	I. 1157	Gyermék	I. 1162	Gyertyamártó	II. 696
Gyékolaj	II. 1108	Gyermékagy	I. 26	Gyertyánfa	I. 738, I. 1167
Gyel: zeichen	II. 33	Gyermékagyas	I. 26	Gyertyás	I. 1167
Gyelél	I. 1209	Gyermékagyasság	I. 26	Gyertyás tánc	III. 423
Gyélkos	I. 1168	Gyermékagybéli	I. 26	Gyertyaszentelő	III. 175
Gyémánt	I. 1157	Gyermékese	I. 1164	Gyertyatartó	III. 477
Gyémántkő	II. 387	Gyermékdajka	I. 479	Gyertyatartó szá	III. 85
Gyémántos	I. 1158	Gyermékdajka, gyermékdéd	I. 1164	Gyertyatorta	III. 719
Gyémántos gyűrű	I. 1214	Gyermékdéd tulok	III. 806	Gyertyavilág	III. 1181
Gyémölcs	I. 1211	Gyermékdid	I. 1164	Gyertyázás	I. 1167
Gyemma	I. 1158	Gyermékcske	I. 1164	Gyésztlál	I. 1167
Gyémölcs	I. 1211	Gyermékek háza	I. 1368	Gyésztlálás	I. 1167
Gyénérál	I. 1079	Gyermékelvesztés	III. 1096	Gyésztládogáló	I. 1167
Gyüng	I. 1184	Gyermékényi	I. 1165	Gyésztláló	I. 1167
Gyüngbér	I. 1184	Gyermékerdő	I. 666	Gyétér	I. 1188
Gyünge	I. 1158	Gyermékés	I. 1165	Gyéz	I. 1190
Gyünge bél	I. 201	Gyermékés ház	I. 1368	Gyicsér	I. 502
Gyüngécske	I. 1159	Gyermékéskedés	I. 1165	Gyihésít	I. 547
Gyüngéd	I. 1159	Gyermékésködik	I. 1165	Gyik	I. 1167
Gyüngédéd	I. 1159	Gyermékeszű	I. 708	Gyikény	I. 1157
Gyüngédédén	I. 1159	Gyerméketlen	I. 1165	Gyikos	I. 1168
Gyüngédén	I. 1159	Gyermékfejdedelm	I. 961	Gyilkos	I. 1168
Gyüngédösségés	I. 1159	Gyermékfi	I. 844	Gyilkoskodik	I. 1169
Gyüngéltet	I. 1159	Gyerméki	I. 1165	Gyilkosság	I. 1169
Gyüngéltetés	I. 1159	Gyermékibb	I. 1166	Gyilkosságos	I. 1169
Gyüngéltető	I. 1159	Gyerméki természet	III. 595	Gyilél	I. 1209
Gyüngén	I. 1159	Gyermékjáték	II. 24	Gyilól	I. 1209
Gyünge répa	II. 1412	Gyermékkor	II. 356	Gyim-gyom	I. 1173
Gyüngeség	I. 1160	Gyerméklő	II. 614	Gyimölcs	I. 1211
Gyüngeségűs	I. 1160	Gyermék mássa	II. 700	Gyipsz	I. 1091
Gyüngeségű	I. 1160	Gyerméknevelés	II. 997	Gyír	I. 1162
Gyünge szívű	III. 265	Gyerméknyomás	II. 1055	Gyíra	I. 1091
Gyüngít	I. 1160	Gyermékoktató	II. 1105	Gyíré	I. 1214

Gyírő	I. 1214	Gyónás	I. 1176	Gyökerezik	I. 1183
Gyisznö	I. 509	Gyónat	I. 1176	Gyökerezlet	I. 1183
Gyít	I. 1199	Gyónatlan	I. 1177	Gyökereztetés	I. 1184
Gyócs	I. 1172	Gyónik	I. 1175	Gyökcent	I. 1179
Gyógyejtés	I. 1169	Gyontár	I. 1146	Gyökör	I. 1179
Gyógét	I. 1169	Gyöntás	I. 1177	Gyöl	I. 1208
Gyógít	I. 1169, II. 49	Gyóntat	I. 1177	Gyölél	I. 1209
Gyógul	I. 1169, II. 49	Gyóntatás	I. 1177	Gyölhődség	I. 548
Gyógyít	I. 1169	Gyóntató	I. 1177	Gyölhőzés	I. 548
Gyógyítás	I. 1170	Gyóntató atya	I. 137	Gyölöl	I. 1209
Gyógyítgat	I. 1170	Gyóntó	I. 1177	Gyömbér	I. 1184
Gyógyíthatatlan	I. 1171	Gyóntó atya	I. 137	Gyömbérés	I. 1184
Gyógyítható	I. 1171	Gyónton-gyónik	I. 1175	Gyömbérés sása	II. 1522
Gyógyító	I. 1171	Gyóntó pap	II. 1226	Gyömölcs	I. 1211
Gyógyító eszköz	I. 716	Gyopár	I. 1177	Gyömölcs	I. 1211
Gyógyító fű	I. 1022	Gyopárfű	I. 1022	Gyömösziöl	I. 1184
Gyógyító ír	I. 1605	Gyopor	I. 1152	Gyönetség	I. 1079
Gyógyító könyv	II. 406	Gyorapodik	I. 1151	Gyöng	I. 1184
Gyógyító szer	III. 195	Gyorcia	I. 1166	Gyöng	I. 1158
Gyógyul	I. 1171	Gyorkja	I. 1166	Gyöngge	I. 1158
Gyógyulás	I. 1172	Gyoropodik	I. 1151	Gyönggefű	I. 958
Gyógyulatlan	I. 1172	Gyors	I. 1177	Gyöngy	I. 1184
Gyógyulatlanság	I. 1172	Gyorsabbacska	I. 1178	Gyöngyanya	I. 95
Gyógyulhatatlan	I. 1172	Gyorsacska	I. 1178	Gyöngyáros	I. 106
Gyógyulhatatlan nyavalya	II. 1019	Gyorsalkodás	I. 1178	Gyöngycsüpp	I. 409
Gyohon	I. 1175	Gyorsalkodik	I. 1178	Gyöngyellik	I. 1185
Gyójt	I. 1194	Gyorsalkodtat	I. 1178	Gyöngyflíző	I. 1050
Gyokorta	I. 1138	Gyorsan	I. 1178	Gyöngyház	I. 1368
Gyokran	I. 1139	Gyorsas	I. 1179	Gyöngyházás	I. 1368
Gyolcs	I. 1172	Gyorsaság	I. 1179	Gyöngyi	I. 1185
Gyolcsabrosz	I. 6	Gyorsaságos	I. 1179	Gyöngymadár	II. 648
Gyolcsesináló	I. 434	Gyorsaságosan	I. 1179	Gyöngyöcske	I. 1185
Gyolcsing	I. 1589	Gyors elneű	I. 612	Gyöngyölik	I. 1185
Gyolcskámzsa	II. 93	Gyors inas	I. 1579	Gyöngyös	I. 1186
Gyolcsrokolya	II. 1449	Gyors irás	I. 1601	Gyöngyöz	I. 1186
Gyolkos	I. 1168	Gyorsít	I. 1179	Gyöngyözés	I. 1186
Gyolóbis	I. 1092	Gyors lábú	II. 498	Gyöngyrost	II. 1463
Gyolyóbis	I. 1092	Gyors ló	II. 614	Gyöngyszőm	III. 157
Gyom	I. 1173	Gyorsogat	I. 1179	Gyöngytermő	III. 598
Gyomlál	I. 1173	Gyorsogatás	I. 1179	Gyöngytermő csiga	I. 421
Gyomlálás	I. 1174	Gyorsoság	I. 1179	Gyöngyvér	III. 1071
Gyomláló	I. 1174	Gyorsság	I. 1179	Gyöngyvirág	III. 1190
Gyomláló kés	II. 247	Gyorszolkodik	I. 1178	Gyöngyvirágolaj	II. 1108
Gyomláló vas	III. 1023	Gyortya	I. 1166	Gyön	I. 1184
Gyomontat	I. 1175	Gyót	I. 1194	Gyönyörködés	I. 1187
Gyomor	I. 1174	Gyovon	I. 1175	Gyönyörködlet	I. 1187
Gyomordagadás	I. 477	Győ	II. 54	Gyönyörködletés	I. 1187
Gyomorémelygető	I. 632	Gyöhösség	I. 550	Gyönyörködik	I. 1186
Gyomorfájás	I. 751	Gyöhöszi	I. 547	Gyönyörködtet	I. 1187
Gyomorfájó	I. 753	Gyójt	I. 1199	Gyönyörködtetés	I. 1187
Gyomorháborgás	I. 1227	Gyökent	I. 1179	Gyönyörködtető	I. 1187
Gyomorkivánás	II. 320	Gyökény	I. 1157	Gyönyöröség, gyönyör- röség	I. 1186
Gyomorrágás	II. 1352	Gyökér	I. 1179	Gyönyörű	I. 1187
Gyomorsérés	II. 1515	Gyökérásó kapa	II. 105	Gyönyörűség	I. 1187
Gyomos	I. 1174	Gyökerecske	I. 1182	Gyönyörűségűcske	I. 1188
Gyomros	I. 1175	Gyökeres	I. 1182	Gyönyörűségűcs	I. 1188
Gyomroskodás	I. 1175	Gyökeresedik	I. 1183	Gyönyörűségűesen	I. 1188
Gyomroskodik	I. 1175	Gyökeresképpen	I. 1183	Gyönyörűségtelen	I. 1188
Gyomroz	I. 1175	Gyökerezet	I. 1183		

Gyönyörűségteletenség	I. 1188	Gyűjtés	I. 1195	Gyülekező hely	I. 1394
Gyönyörűségtelenül	II. 1188	Gyűjtő	I. 1195	Gyülemény	I. 1207
Gyönyörűségűzés	III. 917	Gyűjtogat	I. 1195	Gyüleményes	I. 1207
Gyönyörűség	I. 1186	Gyűjtogatás	I. 1196	Gyülep	I. 1210
Gyöp	I. 1160	Gyűjtogató	I. 1196	Gyűlés	I. 1207
Gyöplő	I. 1161	Gyűjtokány	I. 1196	Gyűlésécske	I. 1207
Gyöplyű	I. 1161	Gyűjtokvány	I. 1196	Gyűléshely	I. 1394
Gyöpös	I. 1161	Gyűjtokványhideg	I. 1427	Gyűléslevel	II. 600
Gyöpű	I. 1160	Gyűjtő lyuk	II. 639	Gyűlevész	I. 1207
Györjed	I. 1085	Gyűjtomány	I. 1196	Gyűlevész nép	II. 966
Györtya	I. 1166	Gyűjtovány	I. 1196	Gyűlezet	I. 1208
Györt्यान	I. 1167	Gyűjtoványhideg	I. 1427	Gyűlhődség	I. 1208
Győsz	I. 1190	Gyűjtoványhideglélés	II. 567	Gyűlhözés	I. 548, 1208
Győt	I. 1199	Gyűjtozás	I. 1196	Gyűlhözés	I. 1208
Gyöter	I. 1188	Gyűjtozik	I. 1196	Gyűlő	I. 1208
Gyötör	I. 1188	Gyuk : verstecken	I. 540	Gyűlöl	I. 1209
Gyötördögel	I. 1189	Gyuk : stecken	I. 1133	Gyűlölés	I. 1209
Gyötörhetetlen	I. 1189	Gyúl	I. 1196	Gyűlölet	I. 1209
Gyötredelém	I. 1189	Gyülad	I. 1197	Gyűlöletés	I. 1209
Gyötrelém	I. 1189	Gyüladalom	I. 1197	Gyűlölködés	I. 1209
Gyötrelmes	I. 1189	Gyüladás	I. 1197	Gyűlölködik	I. 1209
Gyötrés	I. 1189	Gyüladékony	I. 1198	Gyűlölközik	I. 1209
Gyötret	I. 1189	Gyüladó	I. 1198	Gyűlölt	I. 1209
Gyötretés	I. 1189	Gyüladó hideglélés	II. 567	Gyűlölség	I. 1210
Gyötretlen	I. 1189	Gyüladoz	I. 1198	Gyűlölségös	I. 1210
Gyöttrő	I. 1189	Gyüladozás	I. 1198	Gyűlöltetés	I. 1210
Gyöttrődés	I. 1190	Gyülés	I. 1198	Gyűlős	I. 1210
Gyöttrődik	I. 1189	Gyülaszt	I. 1198	Gyült	I. 1199
Gyöttrelm	I. 1189	Gyülasztás	I. 1198	Gyültet	I. 1208
Gyöttrem	I. 1189	Gyülaszogat	I. 1198	Gyültön-gyül	I. 1204
Gyöz	I. 1190	Gyülasztó betegség	I. 224	Gyülvész	I. 1207
Gyözédelém	I. 1191	Gyülasztó hideglélés	II. 567	Gyümölcs	I. 1211
Gyözédelmes	I. 1192	Gyüllad	I. 1197	Gyümölcsáros	I. 106
Gyözédelmesen	I. 1192	Gyún	I. 1175	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözédelmesit	I. 1192	Gyúr	I. 1198	Gyümölcshely	I. 1212
Gyözédelmeskodik	I. 1192	Gyúratott	I. 1199	Gyümölcsfa	I. 292
Gyözédelmes pompa	II. 1310	Gyúró	I. 1199	Gyümölcsfogó csésze	I. 737
Gyözédelmesség	I. 1192	Gyúrogtat	I. 1199	Gyümölcsfogó	I. 418
Gyözédelmi	I. 1192	Gyürott	I. 1199	Gyümölcsház	I. 1368
Gyözédelmi kapu	II. 116	Gyút : anzünden	I. 1194	Gyümölcshozó	I. 1503
Gyözélem	I. 1192	Gyut : ankommen	II. 65	Gyümölcsei	I. 1212
Győzés	I. 1192	Gyuvontató	I. 1175	Gyümölcshány	I. 1212
Gyözetlen	I. 1193	Gyűjt	I. 1199	Gyümölcshamara	II. 91
Gyözhetetlen	I. 1193	Gyűjtekéz	I. 1201	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözhetetlenség	I. 1193	Gyűjtekéz	I. 1201	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözhetetlenségös	I. 1193	Gyűjtemény	I. 1201	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözhetetlenül	I. 1193	Gyűjtés	I. 1201	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözhető	I. 1193	Gyűjtevény	I. 1202	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözködés	I. 1193	Gyűjtő	I. 1202	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözködik	I. 1193	Gyűjtőget	I. 1220	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözködő	I. 1193	Gyűjtön-gyűjt	I. 1200	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözködő hely	I. 1394	Gyűjtőzik	I. 1202	Gyümölcsház	I. 1212
Gyöző	I. 1193	Gyűjtözés	I. 1203	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözödelém	I. 1191	Gyükér	I. 1179	Gyümölcsház	I. 1212
Gyözödelém	I. 1191	Gyül	I. 1203	Gyümölcsház	I. 1212
Gyöztön-gyöz	I. 1191	Gyülekező, gyülekezők	I. 1205	Gyümölcsház	I. 1212
Gyuh	II. 64	Gyülekezős	I. 1206	Gyümölcsház	I. 1212
Gyűjt	I. 1194	Gyülekezet	I. 1206	Gyümölcsház	I. 1212
Gyűjtakozás	I. 1195	Gyülekezet sátor	II. 1524	Gyümölcsház	I. 1212

Gyümölestál III. 390
 Gyümölestárs III. 451
 Gyümölestartó III. 477
 Gyümölestartó ház . . III. 477
 Gyümölestartó hely . . III. 477
 Gyümölestartó kamara . III. 477
 Gyümölestelen I. 1213
 Gyümölestelenség . . . I. 1213
 Gyümölestermő III. 598
 Gyüng I. 1184
 Gyünge I. 1158
 Gyönyörködik I. 1186
 Gyüp I. 1160
 Gyűr I. 1214
 Gyűrő I. 1214

Gyűrő I. 1214
 Gyűrű : ring I. 1214
 Gyűrű : kornelkirschbaum I. 1216
 Gyűrűcsináló I. 434
 Gyűrűcske I. 1215
 Gyűrűfa I. 737
 Gyűrű fészék I. 837
 Gyűrűmag II. 651
 Gyűrűmives II. 908
 Gyűrűöklelés II. 1169
 Gyűrűöklelet II. 1170
 Gyűrűs : mit einem riuge
 versehen I. 1215
 Gyűrűs : hartriegel . . . I. 1216
 Gyűrűsűj III. 852

Gyűrűtarló ládácska . . III. 477
 Gyűrűtok III. 694
 Gyűrűváltás III. 994
 Gyűrűvessző III. 1123
 Gyűrűvirág III. 1190
 Gyűrűz III. 1213
 Gyűsző I. 1216. III. 820
 Gyűszű I. 1230
 Gyűszűfű I. 1023
 Gyűszűnyi I. 1216
 Gyűszűvirág III. 1190
 Gyüt I. 1193
 Gyülrüdik I. 1183
 Gyűvő fű I. 1216
 Gyüz I. 1190

H.

Ha, há : wenn I. 1217
 Ha : sondern I. 1222
 Ha : fragelaut I. 1222
 Ha, há : monat I. 1462
 Hab, háb I. 1222
 Habahurgya, habahurja . I. 1382
 Habahurgyálkodás . . . I. 1382
 Habahurgyaság I. 1382
 Habar I. 1224
 Habarcos I. 1224
 Habarcs I. 1224
 Habaresos I. 1224
 Habarék I. 1224
 Habarít I. 1224
 Habarnica I. 1224
 Habarnicahal I. 1274
 Habarl I. 1224
 Habarú I. 1228
 Habda I. 1224
 Haboscska I. 1223
 Habog I. 1225
 Habokádó II. 1106
 Habókol I. 1223
 Habol I. 1223
 Háborán I. 1228
 Háborgás I. 1227
 Háborgat I. 1227
 Háborgatás I. 1227
 Háborgató I. 1228
 Háborgó I. 1227
 Háborgó szél III. 140
 Háborít I. 1225
 Háborítatlan I. 1225
 Háboríthatatlan I. 1225
 Háborító I. 1225
 Háborkodás I. 1225
 Háborodik I. 1225
 Háboró I. 1228
 Háborodás I. 1227

Háborodásocska I. 1227
 Háborodatlan I. 1227
 Háborodik I. 1226
 Háborodott I. 1227
 Háborog I. 1227
 Háboroszik I. 1226
 Háborság I. 1228
 Háború I. 1228
 Háborul I. 1230
 Háborulás I. 1230
 Háborulat I. 1230
 Háborulallan I. 1230
 Háborús I. 1229
 Háborúság I. 1229
 Háborúságos I. 1230
 Háborúszézés III. 207
 Habos I. 1223
 Habos ruha II. 1480
 Habosság I. 1223
 Habos serleg II. 1557
 Habos szín III. 248
 Habos tafota III. 370
 Haboz I. 1223
 Habozás I. 1223
 Haboz-hibüz I. 1223
 Habozó I. 1223
 Habozott I. 1224
 Haboztat I. 1224
 Habpipa II. 1289
 Hab rontó II. 1458
 Habuckol I. 1224
 Háburú I. 1228
 Habzás I. 1223
 Habzó I. 1223
 Habzós I. 1224
 Hacoka I. 1230
 Hacsér I. 1230
 Hacseros I. 1230
 Hacsír I. 1230

Had, hád : kriegsvolk . . I. 1230
 Had : lassen I. 1230
 Had, hád : lass I. 1244
 Hadakgyőző I. 1194
 Hadakozás I. 1233
 Hadakozás szerűje . . . III. 230
 Hadakozik I. 1233
 Hadakoztat I. 1233
 Hadakozható I. 1233
 Hadakozó I. 1233
 Hadakozó gálya I. 1053
 Hadakozó szekér III. 133
 Hadakozók csillaga . . . I. 424
 Hadállás I. 74
 Hadapás I. 1244
 Hadar I. 1233
 Hadari I. 1233
 Hadaró csép I. 406
 Hadaró fa I. 737
 Hadas I. 1233
 Hadász, hadáz I. 1233
 Hadaz I. 1233
 Hadbéli I. 1233
 Hadbéli társaság III. 457
 Hadd I. 1244
 Haddel-hadd I. 1244
 Hadföltámasztó III. 413
 Hadgyűjtés I. 1203
 Hadi I. 1233
 Hadi bíró I. 236
 Hadi bot I. 293
 Hadi embér I. 627
 Hadi fejédelém I. 963
 Hadi fenyték I. 823
 Hadi gondviselő III. 1203
 Hadi hajó I. 1256
 Hadi isten I. 1624
 Hadi kaplán II. 110
 Hadi kasza II. 137

Hadi készület	II. 263
Hadi készülő	II. 264
Hadi kürt	II. 490
Hadi labda	II. 528
Hadi nép	II. 966
Hadi okosság	II. 1103
Hadi sereg	II. 1550
Hadi szék	III. 126
Hadi számszám	III. 64
Hadi törvény	III. 769
Hadi vezér	III. 1161
Hadi vezérség	III. 1161
Hadjárat	II. 17
Hadnagy	II. 917
Hadnagyság	II. 918
Hadnagyság alja	I. 45
Hadnép	II. 966
Hadokoskodik ?	I. 1233
Hadonáz	I. 1233
Hadsér	I. 1230
Hadszérzés	III. 207
Hadtámasztás	III. 413
Hadtartás	III. 473
Hadtartó	III. 477
Hadtudó	III. 794
Hadút	III. 870
Hadverő	III. 1069
Hadvezér	III. 1161
Hadvezérlő	III. 1162
Hadviselés	III. 1201
Hadviselő	III. 1204
Hadvítta hely	I. 1394
Hág	I. 1233
Hágás	I. 1235
Hágat	I. 1235
Hágcsó	I. 1235
Hágdos	I. 1235
Hágható	I. 1235
Hágó	I. 1235
Hágós	I. 1236
Hágsó	I. 1235
Hágsószőkő	III. 327
Hágtat	I. 1236
Hagy, hágy	I. 1236
Hagyap	I. 1245
Hagyapál	I. 1245
Hagyapálás	I. 1245
Hagyapás	I. 1245
Hagyás	I. 1243
Hagyat: einstellen lassen	I. 1243
Hagyat: befehl	I. 1244
Hagyatlan	I. 1244
Hagyít	I. 1253
Hagyító fa	I. 737
Hagyján	II. 18
Hagyjárjon	II. 18
Hagyma	I. 1246
Hagymafő	I. 958
Hagymán	I. 1247

Hagymánc	I. 1247
Hagymás	I. 1247
Hagymász	I. 1247
Hagymáz	I. 1247
Hagymázat	I. 1247
Hagymázbeteg	I. 223
Hagymázbetegség	I. 224
Hagymázi	I. 1247
Hagymázmérő	II. 775
Hagymázos	I. 1247
Hagymázoskodik	I. 1247
Hagymázseplő	III. 189
Hagyó	I. 1244
Hagyogat	I. 1244
Hagyomány	I. 1244
Hagyomány levél	II. 600
Hagyomás	I. 1245
Hagyott	I. 1245
Hagyott nap	II. 926
Hagytt	I. 1244
Haha	I. 1247
Hahaha	I. 1222
Hahogy	I. 1469
Hahol	I. 1472
Hahota	I. 1247
Hahotál	I. 1248
Hahotálás	I. 1248
Hahotás	I. 1248
Hahotávalvaló nevetés	II. 977
Hahotáz	I. 1248
Hái-hái	I. 1222
Haj: haar	I. 1248
Haj: ach	I. 1248
Haj: rinde	I. 1387
Haj: hausdach	I. 1389
Háj	I. 1250
Haja	I. 1248
Hajaeska	I. 1250
Hajadon	I. 1251
Hajadonka	I. 1251
Hajadon leány	II. 552
Hajadonság	I. 1251
Haja-huja	I. 1511
Hajahujál	I. 1511
Hajahujálgat	I. 1511
Hajahujálgatás	I. 1511
Hajalatlan	I. 1389
Hajas	I. 1250
Hájas	I. 1251
Hajasít	I. 1250
Hajasocska	I. 1250
Hajasodik	I. 1250
Hajasul	I. 1250
Hajatlan	I. 1250
Hajatlanság	I. 1250
Hajaz	I. 1390
Hájaz	I. 1251
Hájazás	I. 1251
Hajazat	I. 1390

Hajbontó fésű	I. 836
Hajda	I. 1248
Hajdan	I. 1251
Hajdanában	I. 1251
Hajdani	I. 1251
Hajdaniság	I. 1251
Hajdant	I. 1251
Hajdantan	I. 1252
Hajdéná	I. 1252
Hajdénom	I. 1252
Hajdi	I. 1248
Hajdina	I. 1252
Hajdó	I. 1252
Hajdogál	I. 1265
Hajdon: nicht bedeckt	I. 1251
Hajdon: einmal	I. 1251
Hájdont	I. 1251
Hajdú	I. 1252
Hajdúi	I. 1252
Hajdúkapitány	II. 109
Hajdúkáposzta	II. 113
Hajdúkatona	II. 139
Hajdúkecse	II. 143
Hajdúkopja	II. 351
Hajdúság	I. 1252
Hajdútánc	III. 423
Hajdútáncos	III. 423
Hajdúváros	III. 1013
Hajdúvárosi	III. 1013
Hajfodorítás	I. 862
Hajfodorító	I. 862
Hajfodorító vas	III. 1023
Hajfonadék	I. 917
Hajfonál	I. 917
Hajfonás	I. 918
Hajfonat	I. 918
Hajfonó	I. 918
Hajfölcsináló	I. 432
Hajfű	I. 1022
Hajfür	I. 1045
Hajgál	I. 1254
Hajgat	I. 1248
Hajhász	I. 1252
Hajhullás	I. 1513
Hajhuzás	I. 1525
Hajigál	I. 1254
Hajigálás	I. 1254
Hajigálódik	I. 1254
Hajint	I. 1252
Hajít	I. 1253
Hajítás	I. 1253
Hajításnyi	I. 1253
Hajító	I. 1254
Hajító fegyver	I. 783
Hajító gerely	I. 1082
Hajító pálca	II. 1218
Hajjahujálkodik	I. 1511
Hajkoronka	II. 370
Hajkötő	II. 434

Hajlad	I. 1260	Hajókötlél	II. 427	Hajló ostor	II. 1145
Hajladosz	I. 1260	Hajókötlélvonó	III. 1247	Hajlott	I. 1266
Hajladoszás	I. 1260	Hajol, hajól	I. 1258	Hajtott gyoles	I. 1172
Hajlag	I. 1261	Hajó lapátja	II. 525	Hajtű	III. 815
Hajlak	I. 1254	Hajólapátvonó	III. 1247	Hajul	I. 1258
Hajlakocska	I. 1255	Hajoldogál	I. 1261	Hajválaszték	III. 990
Hajlaktartó	III. 477	Hajolhatatlan	I. 1261	Hajválasztó	III. 990
Hajlandó	I. 1260	Hajolton-hajol	I. 1259	Hajválasztó fésű	I. 836
Hajlandóság	I. 1260	Hajón járás	II. 16	Hajviselő	III. 1201
Hajlangó	I. 1261	Hajóoldal	II. 1113	Hakkal	I. 1283
Hajlás	I. 1260	Hajó orra	II. 1137	Hákog	I. 1267
Hajlat	I. 1260	Hajós	I. 1257	Hákogás	I. 1267
Hajlatlan	I. 1261	Hajós csiga	I. 421	Hákogható	I. 1267
Hajlécska	I. 1255	Hajós embér	I. 627	Hákogó	I. 1267
Hajlék	I. 1254	Hajósereg	II. 1550	Háksó	I. 1235
Hajlékocska	I. 1255	Hajós gazda	I. 1071	Hal, hál: sterben	I. 1267
Hajlékony	I. 1261	Hajósi	I. 1257	Hal: fisch	I. 1273
Hajlik	II. 640	Hajós kapitány	II. 109	Hál: schlafen	I. 1276
Hajló	I. 1261	Hajós legény	II. 559	Hál: hören	I. 1284
Hajló cséméte	I. 402	Hajós malom	II. 675	Halá, hála, hálá: tod	I. 1269
Hajlodosz	I. 1260	Hajós mestér	II. 788	Hála: dank	I. 1277
Hajlog	I. 1261	Hajós mestérség	II. 794	Hálaadás	I. 14
Hajlogál	I. 1261	Hajós szekér	III. 132	Hálaadallan	I. 14
Hajlok	I. 1254	Hajós tábor	III. 368	Hálaadó	I. 15
Hajlokocska	I. 1255	Hajós tolvaj	III. 705	Hálaadó áldozat	I. 57
Hajlong	I. 1261	Hajós úr	III. 861	Hálaadóság	I. 15
Hajlóság	I. 1261	Hajószál	III. 43	Hálaadóvolta	III. 964
Hajlott	I. 1261	Hajótlartó hely	III. 477	Halahárd	I. 53
Hajmás	I. 1246	Hajótartóztató	III. 489	Halaburda	I. 1279
Hajmoly	II. 858	Hajótörés	III. 763	Halacska	I. 1275
Hajnal	I. 1255	Hajótörésbeli	III. 754	Halad	I. 1279
Hajnalcsillag	I. 426	Hajótörő	III. 756	Háladatlan, háládatlan	I. 14
Hajnalhasadás	I. 1339	Hajóveszedelem	III. 1088	Háladatlanság	I. 14
Hajnali	I. 1255	Hajóviselő	III. 1204	Háladatos	I. 14
Hajnali csillag	I. 426	Hajóvonó	III. 1247	Háladó, háládó	I. 15
Hajnalidő	I. 1540	Hajóz	I. 1257	Haladék	I. 1281
Hajnallik	I. 1255	Hajózás	I. 1258	Haladéklevel	II. 600
Hajnalszín	III. 249	Hajózkál	I. 1258	Haladékoz	I. 1281
Hajnevelő fű	I. 1022, II. 998	Hajózó gazda	I. 1071	Haladosz	I. 1281
Hajnyomtató	II. 1062	Hajsz	I. 1266	Haladoszás	I. 1282
Hajó	I. 1255	Hajszál	III. 43	Haladság	I. 1282
Hajóállás	I. 74	Hajszálfeszégető	I. 839	Halál	I. 1269
Hajóálló part	II. 1240	Hajszálhasogató	I. 1341	Hálál	I. 1278
Hajóbér	I. 211	Hajszfín	III. 248	Halálás	I. 1270
Hajó bíró	I. 236	Hajszogat	I. 1267	Hálálás	I. 1278
Hajócsa	I. 1257	Hajt: werfen	I. 1253	Hálálat	I. 1278
Hajócsal	I. 387	Hajt: biegen	I. 1261	Hálálatlan	I. 1278
Hajócsiga	I. 421	Hajtás	I. 1265	Hálálatlanság	I. 1278
Hajócsináló	I. 434	Hajtat	I. 1265	Hálálatos	I. 1278
Hajócska	I. 1257	Hajthatatlan	I. 1265	Hálálatosság	I. 1278
Hajóderék	I. 496	Hajtható	I. 1265	Hálálatosságú	I. 1279
Hajódzik	I. 1257	Hajtmány	I. 1267	Halálház	I. 1368
Hajófenék	I. 816	Hajtó: werfend	I. 1253	Halál háza	I. 1368
Hajói	I. 1257	Hajtó: treiber	I. 1265	Halálhozó	I. 1503
Hajói had	I. 1231	Hajtó dárda	I. 484	Haláli	I. 1270
Hajókázás	I. 1257	Hajtó fa	I. 737	Haláli harc	I. 1327
Hajókázható	I. 1257	Hajtogat	I. 1266	Hálálkodik	I. 1279
Hajókázik	I. 1257	Hajtogatás	I. 1266	Halálos	I. 1270
Hajókormányos	II. 367	Hajtóka	I. 1266	Halálos bűn	I. 332

Hallarló bárka	III. 478	Hamis hit	I. 1449	Handsárocaska	I. 1305
Haltetű	III. 656	Hamis hitű	I. 1449	Handsáros	I. 1305
Haltón-hal	I. 1268	Hamis isteni tisztelet	III. 674	Hanēm	II. 952
Hályta	I. 1335	Hamisit	I. 1301	Hanēmcsak	I. 370
Halván	I. 1293	Hamisítás	I. 1301	Hanēmha	I. 1219
Halvány: schwach	I. 1293	Hamisitó	I. 1301	Hang: ton	I. 1305
Halvány?	I. 1294	Hamiskodás	I. 1302	Hang: tōnen	I. 1305
Hal-vesz	III. 1085	Hamiskodik	I. 1302	Hanga	I. 1307
Hályag: pimpnussbaum	I. 1294	Hamis len	II. 574	Hangafa	I. 737
Hályag: augenstaar	I. 1294	Hamis levél	II. 600	Hangafű	I. 1022
Hályagos	I. 1294	Hamismondó	II. 866	Hangár	I. 1304
Hályog: pimpnussbaum	I. 1294	Hamis pénz	II. 1269	Hangas	I. 1305
Hályog: augenstaar	I. 1294	Hamisság	I. 1352	Hangatlan	I. 1305
Hályogfa	I. 737	Hamisságos	I. 1303	Hangicsál	I. 1305
Hályogfű	I. 1022	Hamissodik	I. 1302	Hangicsálás	I. 1305
Hályogmöggy	II. 720	Hamissol	I. 1302	Hangol	I. 1305
Hályogos	I. 1294	Hamissolás	I. 1302	Hangolás	I. 1305
Hályogos szemű	III. 157	Hamissoltat	I. 1302	Hangos	I. 1305
Hályogszemű esérésznye	I. 417	Hamistévő	III. 639	Hangosít	I. 1306
Hám: pferdegesschirr	I. 1294	Hámistráng	I. 1628	Hangoskodás	I. 1306
Hám: chan	I. 1297	Hámlás	I. 1295	Hangoskodik	I. 1306
Hámacska	I. 1295	Hámlik	I. 1295	Hangoslik	I. 1306
Hámajja	I. 1298	Hammar	I. 1297	Hangosság	I. 1306
Hámályos	I. 1477	Hammu	I. 1303	Hangosulás	I. 1307
Hamar	I. 1297	Hámol	I. 1295	Hangozó	I. 1307
Hamarabb	I. 1298	Hámor	I. 1303	Hangzik	I. 1307
Hamarább	I. 1298	Hámormester	II. 788	Hangzó	I. 1307
Hamarabban	I. 1298	Hámos	I. 1295	Hangus	I. 1305
Hamarb	I. 1298	Hamos	I. 1300	Hangya, hangyá	I. 1307
Hamarébb	I. 1298	Hámos ló	II. 614	Hangyaboly	I. 274
Hamar elméjű	I. 612	Hámosz	I. 1296	Hangyafészék	I. 837
Hamar futó	I. 1014	Hámoszás	I. 1296	Hangyai	I. 1307
Hamargat	I. 1298	Háml	I. 1296	Hangyál	I. 1307
Hamar haragú	I. 1319	Hámtáska	III. 490	Hangyálkodó	I. 1307
Hamar hívő	I. 1455	Hamu	I. 1303	Hangyanyom	II. 1065
Hamarja	I. 1298	Hamuban süttött pogácsa	II. 1301	Hangyár	I. 1304
Hamarjában	I. 1298	Hamubáz	I. 1369	Hangyás	I. 1307
Hamarjafutás	I. 1013	Hamui	I. 1304	Hangyásos	I. 1307
Hamarján	I. 1299	Hamukönyér	II. 200	HaniaI	I. 1255
Hamarkodás	I. 1299	Hamuszédő	III. 103	Hanita	I. 1316
Hamarkodik	I. 1299	Hamuszék	III. 126	Hanittá	I. 1316
Hamarnap	II. 927	Hamuszín	III. 249	Hankalék	I. 1307
Hamarság	I. 1299	Hamuszínű	III. 249	Hankszár	I. 1304
Hamarsággal	I. 1299	Hamvaeska	I. 1304	Hansár	I. 1304
Hamarságos	I. 1299	Hamvad	I. 1304	Hánt	I. 1296
Hamar sarkú	II. 1517	Hamvas	I. 1304	Hánt, hant	I. 1307
Hamarú	I. 1299	Hamvas szērda	III. 218	Hanthányó	I. 1313
Hamar út	III. 870	Hamvas szín	III. 249	Hanthatár	I. 1362
Hamarvaló	I. 1300, III. 953	Hamvavēvő	III. 1124	Hantoeska	I. 1307
Hamarvaló nap	II. 927	Hamvaz	I. 1304	Hantos	I. 1307
Hámatlan	I. 1295	Hamvazó szērda	III. 218	Hantser	I. 1230
Hambár	I. 1479	Hamvvövő	III. 1124	Hanzár	I. 1301
Hámbor	II. 3	Hámzás	I. 1296	Hanzsár	I. 1304
Hámesináló	I. 434	Hancsár	I. 1304	Hány: werfen	I. 1307
Hámfa	I. 737	Hancsér	I. 1304	Hány: wie viel	I. 1314
Hámfa lábú	II. 498	Handágat	I. 1304	Hányad	I. 1316
Hámlúzó	I. 1525	Handáz	I. 1304	Hányadék	I. 1311
Hamikor	II. 822	Handorit	I. 1304	Hányadék	I. 1316
Hamis	I. 1300	Handsár	I. 1304	Hányakodás	I. 1311

Hányakodik	I. 1311	Haragus	I. 1319	Harcoló	I. 1328
Hányás	I. 1311	Haraguszik	I. 1320	Harcolódás	I. 1328
Hányat	I. 1312	Haragut	I. 1321	Harcolódik	I. 1328
Hányatás	I. 1312	Haragutt	I. 1321	Harcos	I. 1328
Hányatlás	I. 1317	Haramia	I. 1321	Harcosság	I. 1328
Hányatlik	I. 1316	Haramiás	I. 1322	Harcpróba	II. 1332
Hányatlott	I. 1317	Háramlás	I. 1322	Harcsa	I. 1328
Hanyatt	I. 1316	Háramlik, háramlik	I. 1322	Haresahal	I. 1274
Hanyattá	I. 1316	Hárandó	I. 1322	Hárém	I. 1328
Hányattatás	I. 1312	Harang	I. 1324	Hárént	I. 1323
Hányatthomlok	I. 1480	Harangfü	I. 1022	Hárfá	I. 1328
Hánydogál	I. 1313	Harangláb	II. 498	Hárfál	I. 1328
Hányféle	I. 1316	Harangocska	I. 1324	Hárfálás	I. 1328
Hányít	I. 1253	Harangos	I. 1324	Hárfás	I. 1329
Hányképpen	I. 1316	Harangoz	I. 1324	Harieska	I. 1329
Hánykódás	I. 1313	Harangozás	I. 1325	Hárint	I. 1323
Hánykodik, hánykodik	I. 1313	Harangozó	I. 1325	Haris	I. 1329
Hánykódtat	I. 1313	Harangozó deák	I. 487	Harisnya	I. 1329
Hányó	I. 1313	Harangoztat	I. 1325	Harisnyás	I. 1329
Hányódás	I. 1314	Harangöntés	II. 1180	Harisznya	I. 1329
Hányódik	I. 1313	Harangöntő	II. 1181	Hárít	I. 1323
Hányogat	I. 1314	Harangszó	III. 272	Hárítás	I. 1323
Hányó ló	II. 614	Harangtorony	III. 718	Harkal	I. 1329
Hanyotá	I. 1316	Harangverés	III. 1067	Harkály	I. 1329
Hányott	I. 1314	Harangverő	III. 1069	Harkány	I. 1329
Hányott-vetett	III. 1142	Harangvirág	III. 1191	Harmad	I. 1331
Hányság	I. 1316	Háránlik	I. 1322	Harmadfél	I. 796
Hányszor	I. 1316	Háránt	I. 1322	Harmadféle	I. 1331
Hányt	I. 1314	Háránték, haránték	I. 1322	Harmadfü	II. 614
Hánytat	I. 1314	Hárántok	I. 1322	Harmadik	I. 1331
Hánytorgat	I. 1314	Hárántékos, harántékos	I. 1322	Harmadikszor	I. 1331
Hány-vet	III. 1140	Hárántos, harántos	I. 1322	Harmadképpen	I. 1331
Hápolódik	I. 1317	Harap: dürres gras im feuer	I. 1326	Harmadlás	I. 1332
Háporja	I. 1318	Harap: beissen	I. 1325	Harmad nap	II. 927
Hapsol	I. 1318	Harapás	I. 1325	Harmad napi	II. 927
Hara	I. 1318	Harapásocska	I. 1325	Harmad napi hideglélés	II. 567
Harács	I. 1318	Harapdál	I. 1325	Harmadol	I. 1332
Harácsol	I. 1318	Harapdálás	I. 1326	Harmados	I. 1332
Harácsszedő	III. 103	Harapdos	I. 1326	Harmad öt	II. 1198
Harag	I. 1318	Harapdos	I. 1326	Harmadszor	I. 1332
Haraghatik	I. 1321	Harapdoz	I. 1326	Hármall	I. 1332
Haragit	I. 1319	Harapégés	I. 561	Hármallás	I. 1332
Haragodat	I. 1321	Harapó	I. 1326	Hármas	I. 1332
Haragodik	I. 1320	Harapó fogó	I. 876	Hármasít	I. 1332
Haragos	I. 1319	Harapós	I. 1326	Hármasítás	I. 1332
Haragoskodás	I. 1320	Harapozik	I. 1326	Hármas talpú saru	II. 1520
Haragoskodó	I. 1320	Harapózik, harapozik	I. 1326	Harmat	I. 1329
Haragosság	I. 1320	Haraszt	I. 1326	Harmatos	I. 1330
Haraguszik	I. 1320	Harasztfa	I. 737	Harmatosul	I. 1330
Haragszavú	III. 272	Harasztkáposzta	II. 113	Harmaioz	I. 1330
Haragszik	I. 1320	Harasztos	I. 1326	Harmatozás	I. 1330
Haragszó	III. 272	Harc	I. 1326	Harmatozik	I. 1330
Haragszom	I. 1320	Harcatlan	I. 1327	Hármaz	I. 1332
Haragtartás	III. 473	Harchely	I. 1394	Hármazás	I. 2332
Haragtartó	III. 478	Harci	I. 1327	Hármaztat	I. 1332
Haragtartóztatás	III. 488	Harcog	I. 1328	Harmic	I. 1332
Haragton-haragszik	I. 1321	Harcogás	I. 1328	Harmilcad ?	I. 1332
Haragudik	I. 1320	Harcol	I. 1327	Harmine	I. 1332
Haragul	I. 1321	Harcolás	I. 1328	Harmincad	I. 1333

Harmincadik	I. 1333	Hársogat	I. 1335	Hasindító	I. 1582
Harmincadlás	I. 1333	Hársol: abschälen	I. 1334	Hasindító fü	I. 1022
Harmincadol	I. 1333	Hársol, hársol: kämpfen	I. 1335	Hasít	I. 1340
Harmincados	I. 1333	Harsonkodik	I. 1336	Hasítás	I. 1340
Harmincadóság	I. 1333	Hártya	I. 1335	Hasíték	I. 1340
Harmod	I. 1331	Hártyácska	I. 1335	Hasitékos	I. 1340
Háros	I. 1332	Hártyás	I. 1335	Hasítható	I. 1340
Harmot?	I. 1329	Hártyázat	I. 1335	Hasított	I. 1340
Hármul	I. 1330	Hártyika	I. 1335	Hasított süveg	II. 1628
Háródik	I. 1324	Hárul	I. 1324	Haskér	II. 216
Hárogat	I. 1324	Harum	I. 1330	Haskérég	II. 221
Hárogatás	I. 1324	Hárus	I. 1334	Haskó	I. 1337
Három	I. 1330	Harzsol	I. 1335	Haskönnyebbítés	II. 412
Három ágú út	III. 870	Harzsolás	I. 1336	Háskötél	II. 427
Három ágú villa	III. 1187	Harzsolódás	I. 1336	Has lágya	II. 506
Három fejű	I. 958	Harzsolódik	I. 1336	Hasmánt	I. 1338
Háromféle	I. 1333	Hás	I. 1334	Hasmat?	I. 1338
Három kaszás	II. 138	Has	I. 1336	Hasménés	II. 730
Háromképpen	I. 1333	Hasáb	I. 1338	Hasnévelés	II. 998
Három lábú	II. 498	Hasábfa	I. 738	Hasogat	I. 1341
Három lábú rántó	II. 1373	Hasábfáz	I. 738	Hasogatás	I. 1341
Három lábú széccél	III. 98	Hasábkaró	II. 131	Hasogatton-hasogat	I. 1341
Három levelű fű I. 1022, II. 600		Hasából	I. 1338	Hasollittatik	I. 1342
Háromlik	I. 1322	Hasábos	I. 1338	Hasomlét	I. 1341
Háromlít	I. 122	Hasábos káposzta	II. 113	Hasomló	I. 1341
Három lovú szekér	III. 132	Hasacska	I. 1337	Hason	I. 1341
Három nyelvű	II. 1025	Hasad	I. 1338	Hasonfél	I. 796
Három nyüstös	II. 1090	Hasadás	I. 1339	Hasonhatalan	I. 1343
Háromoltat	I. 1322	Hasadat	I. 1339	Hasonl	I. 1342
Három rétű	II. 1426	Hasadatlan	I. 1339	Hasonlás	I. 1343
Háromság	I. 1333	Hasadék	I. 1339	Hasonlat: vergleichen	I. 1343
Háromságfű	I. 1022	Hasadékoeska	I. 1339	Hasonlat: ähnlichkeit	I. 1344
Háromságos	I. 1333	Hasadékos	I. 1339	Hasonlatlan	I. 1344
Háromszámúság	III. 70	Hasadott köröm	II. 414	Hasonlatlanság	I. 1341
Három szavú	III. 94	Hasadoz	I. 1336	Hasonlatos	I. 1344
Háromszög	III. 117	Hasadozás	I. 1339	Hasonlatosbság	I. 1344
Háromszögelcet	III. 118	Hasadt	I. 1339	Hasonlatoskodik	I. 1344
Háromszögös	III. 117	Hasafájó	I. 753	Hasonlatosság	I. 1344
Háromszögű	III. 117	Hasafolyós	I. 915	Hasonlattat	I. 1344
Háromszögű bol	I. 299	Hasal	I. 1337	Hasonlik	I. 1342
Háromszérű	I. 1333	Hasas	I. 1337	Hasonlít	I. 1345
Háromszor	I. 1333	Hasasít	I. 1337	Hasonlítás	I. 1345
Három tagú	III. 371	Hasasodik	I. 1337	Hasonlithatatlan	I. 1345
Három torkú	III. 714	Hasas palack	II. 1215	Hasonlitható	I. 1345
Három vékájú	III. 1044	Hasasság	I. 1337	Hasonló	I. 1345
Háronyl	I. 1322	Hasaszt	I. 1340	Hasonlogat	I. 1345
Hárpia	I. 1333	Hasasul	I. 1337	Hasonlóság	I. 1346
Hars: häher	I. 1329	Haselsapás	I. 379	Hasontalan	I. 1346
Hárs: linde	I. 1334	Hásfa	I. 738	Haspók	I. 1338
Hársag	I. 1334	Hásfájás	I. 751	Haspókság	I. 1338
Hársaló	I. 1335	Hásfájó	I. 753	Haspurgáló fű	I. 1022
Harsan	I. 1334	Hásfolyás	I. 913	Hasrágás	II. 1352
Harsanás	I. 1334	Hásfolyó	I. 914	Hasrëkkenés	II. 1397
Harsány	I. 1334	Hasfödő	I. 971	Hasrad	I. 1338
Hársfa	I. 738	Hasbizlalás	I. 1460	Hasikulás	II. 1569
Hársir	I. 1230	Hasbizlaló	I. 1460	Hásskó	I. 1235
Hárskötél	II. 427	Hasi	I. 1337	Hasogat	I. 1341
Hársog	I. 1334	Hasi bárány	I. 176	Haszél	III. 140
Hársogás	I. 1334	Hasigál	I. 1341	Hastekerés	III. 514

Hastisztító	III. 683	Határ folyás	I. 913	Hátracáfol	I. 339
Hastöltés	III. 545	Határi	I. 1362	Hátraesik	I. 697
Hász	I. 1363	Határigazítás	I. 1551	Hátrafordít	I. 925
Használ	I. 1347	Határjárás	II. 16	Hátrafordul	I. 928
Használhat	I. 1347	Határjárásról való levél	II. 601	Hátrahagy	I. 1240
Használhatlan	I. 1348	Határjáró	II. 19	Hátrahagyás	I. 1241
Használhatlanság	I. 1348	Határjáró levél	II. 601	Hátrahajjt	I. 1263
Használható	I. 1348	Határjárt levél	II. 601	Hátrahengereg	I. 1405
Használhatóság	I. 1348	Határkő	II. 387	Hátrabí	I. 1418
Használhatóságos	I. 1348	Határlevél	II. 601	Hátrahívás	I. 1418
Használdogál	I. 1348	Határmérő	II. 775	Hátrabozat	I. 1503
Hasznas	I. 1348	Határos	I. 1362	Hátrajárul	II. 22
Hasznatalan	I. 1349	Határoz	I. 1362	Hátrajő	II. 57
Hasznatlan, hasznátlan	I. 1349	Határozás	I. 1363	Hátraköt	II. 425
Hasznocska	I. 1348	Határozat	I. 1363	Hátrakötöz	II. 436
Hasznos	I. 1348	Határozó vonás	III. 1244	Hátrál	I. 1359
Hasznosít	I. 1349	Határörző	II. 1184	Hátramarad	II. 683
Hasznotlan	I. 1349	Határszél	III. 144	Hátramaradás	II. 683
Haszon	I. 1346	Hátas	I. 1358	Hátramaradék	II. 683
Haszonhajtó	I. 1266	Hátas lö	I. 614	Hátramás	II. 706
Haszonkeresés	II. 230	Hátasság	I. 1358	Hátramászkál	II. 707
Haszontalan	I. 1349	Hátatlan	I. 1358	Hátramén	II. 746
Haszontalanít	I. 1349	Hátborda	I. 286	Hátraménés	II. 746
Haszontalanítás	I. 1349	Hátbőr	I. 312	Hátranéz	II. 980
Haszontalanzkodás	I. 1349	Hátgüredz	I. 1084	Hátranyer	II. 1030
Haszontalanzkodik	I. 1349	Hátgüredzna	I. 1084	Hátranyomodás	II. 1057
Haszontalanság	I. 1349	Hátgürc	I. 1084	Hátrapattan	II. 1249
Haszonvétel	III. 1122	Hátba	I. 1219	Hátrarándít	II. 1370
Haszonvívő	III. 1124	Hathagyó	I. 1244	Hátraránt	II. 1372
Hasszon	I. 1346	Hathal	I. 1355	Hátrarépül	II. 1415
Hasztalan	I. 1349	Hathatatlan	I. 1355	Hátrarúg	II. 1476
Haszug ?	I. 1380	Hatható	I. 1355	Hátraszakadoz	III. 31
Hat, hát: sechs	I. 1350	Hathatóképpen	I. 1356	Hátraszáll	III. 51
Hat: können	I. 1350	Hathatós	I. 1356	Hátraszállás	III. 51
Hát: rücken	I. 1357	Hathatóság	I. 1356	Hátraszeg	III. 106
Hát: da	I. 1360	Hathatosság	I. 1356	Hátraszegétt nyak	II. 1005
Hátahatáros	I. 1362	Háti	I. 1358	Hátrataszít	III. 702
Hátahopás	I. 1484	Háti bőr	I. 312	Hátratekerít	III. 515
Hátahoporjás	I. 1484	Háti gerenc	I. 1084	Hátratekinget	III. 522
Hatal	I. 1352	Hatik	I. 1350	Hátratekint	III. 517
Hatalam	I. 1352	Háti kosár	II. 374	Hátratekintél	III. 519
Hatalm	I. 1352	Hatlábú vers	III. 1080	Hátratekintés	III. 518
Hatalmas	I. 1352	Ható	I. 1356	Hátratér	III. 569
Hatalmaskodás	I. 1354	Hatód	I. 1350	Hátratérés	III. 570
Hatalmaskodik	I. 1354	Hatódféle	I. 1350	Hátratérít	III. 578
Hatalmasság	I. 1354	Hatódik	I. 1350	Hátratérül	III. 586
Hatalmasságos	I. 1354	Hatódképpen	I. 1350	Hátralész	III. 620
Hatalmatlan	I. 1354	Hatódszor	I. 1350	Hátraugrik	III. 841
Hatalmazik	I. 1354	Hátol	I. 1359	Hátraűz	III. 916
Hatalom	I. 1352	Hatos	I. 1350	Hátraűzés	III. 916
Hatalomlevél	II. 601	Hatós	I. 1360	Hátraűzelés	III. 916
Hatalomtétel	III. 633	Hatóság	I. 1356	Hátravagyon	III. 941
Hatalomtiévő	III. 639	Háttra	I. 1358	Hátraver	III. 1062
Hatalomvétel	III. 1123	Háttraáll	I. 69	Hátraverdegél	III. 1065
Hatám	I. 1352	Háttraállat	I. 75	Hátraverés	III. 1062
Határ	I. 1361	Háttrább	I. 1359	Hátravész	III. 1117
Határárok	I. 121	Háttrábbaeskan	I. 1359	Hátravet	III. 1142
Határesináló	I. 434	Háttrábság	I. 1359	Hátravetés	III. 1142
Határdomb	I. 521	Háttrabög	I. 303	Hátravettetés	III. 1142

Hátravisz	III. 1210	Haza fia	I. 844	Házi főske	I. 778
Hátravon	III. 1238	Hazafiúság	I. 844	Házi galamb	I. 1054
Hátravonsz	III. 1251	Hazafiúságtalanság	I. 844	Házi gazda	I. 1071
Hátrébb	I. 1359	Hazafiúskodás	I. 844	Házi gazdaság	I. 1071
Hátról	I. 1359	Hazai	I. 1374	Házi gondviselés	I. 1201
Hátrulósó	I. 1359	Hazájavesztő	III. 1100	Házi gondviselő	III. 1203
Hat szögű	III. 117	Hazánkbéli	I. 1375	Házi istenek	I. 1624
Hátszj	III. 239	Hazánki	I. 1375	Házi kápolna	II. 112
Hátszín	III. 249	Házás	I. 1375	Házi kényér	II. 200
Hatször	I. 1350	Házás asszony	I. 131	Házi kérészt	II. 233
Hátszű	III. 249	Házás embér	I. 627	Házikó	I. 1378
Hátszűpécsénye	II. 1256	Házast	I. 1375	Házi madár	II. 648
Hatt	I. 1350	Házaskodás	I. 1376	Házi ménta	II. 759
Hattáros	I. 1361	Házaskodik	I. 1376	Házi menyét	II. 762
Hátul	I. 1359	Házasodik	I. 1376	Házi nép	II. 966
Hátulfog	I. 870	Házasság	I. 1376	Házi nyúl	II. 1086
Hátuljáró	II. 12	Házasságbeli	I. 1377	Házi pücsök	II. 1336
Hátuljáró sereg	II. 1550	Házassági	I. 1377	Házi tyúk	III. 832
Hátulsó	I. 1360	Házasságkivülvalóság	III. 953	Házi zöld	III. 1286
Hátulütő	III. 911	Házasságlevél	II. 601	Háznép, ház népe	II. 966
Hátulvet	III. 1142	Házasságrontás	II. 1458	Hazól	I. 1378
Hatvan	I. 1350	Házasságrontó	II. 1458	Házorom	II. 1135
Hatvanadik	I. 1350	Házasságtalan	I. 1377	Házörző	II. 1184
Hatvanadonként	I. 1350	Házasságtalanság	I. 1377	Házrend	II. 1406
Hatvanszor	I. 1350	Házasságtörés	III. 754	Házseprő	II. 1543
Hatlyú	I. 1363	Házasságtörő	III. 756	Háztámasz	III. 411
Hatlyúi	I. 1363	Házastárs	III. 451	Háztartási	III. 474
Hatlyúmadár	II. 648	Házastársbeli	III. 451	Háztető	III. 655
Hav	I. 1462	Házastárs-tüzes	III. 827	Háztlúz	III. 827
Havadi	I. 1461	Házásul	I. 1377	Háztlúzlátó	II. 540
Havas : schneeig	I. 1461	Házásulás	I. 1377	Hazud	I. 1378
Havas : mondsüchlig	I. 1463	Házásulás szövetsége	III. 321	Hazudás	I. 1379
Havas eső	I. 702	Házásulatlan	I. 1377	Hazudhatatlan	I. 1379
Havasi	I. 1462	Házásulatlanság	I. 1377	Hazudoz	I. 1379
Havasi bak	I. 162	Házasszeretetesség	III. 224	Hazudozás	I. 1379
Havasi csőrésnye	I. 417	Házatlan	I. 1375	Hazudozó	I. 1379
Havasi egér	I. 564	Házbeli	I. 1377	Hazudt	I. 1379
Havasi főske	I. 778	Házbeli nép	II. 967	Hazudtat	I. 1380
Havasi kecske	II. 144	Házbér	I. 211	Hazudtatás	I. 1380
Havaz	I. 1462	Házbirás	I. 235	Hazudtol	I. 1379
Havazás	I. 1462	Házbíró	I. 236	Hazudtolódik	I. 1380
Havi : schneeig	I. 1462	Házégető	I. 562	Hazudtoltat	I. 1380
Havi : monatlich	I. 1463	Házéptő	I. 652	Házudvar	III. 835
Havi betegség	I. 224	Házesszköz	I. 716	Hazug	I. 1380
Havi boldogasszony	I. 130	Házfödél	I. 970	Hazug név	II. 971
Havi folyás	I. 913	Ház föle	I. 973	Hazugság	I. 1381
Havi folyásos	I. 913	Ház gazdája	I. 1071	Hazugságbeszélő	I. 222
Havi kór	II. 359	Házgondviselés	III. 1201	Hazugsághordozó	I. 1489
Havi kórság	II. 360	Házgondviselő	III. 1203	Hazugsági	I. 1381
Havi kórságbeli	II. 360	Házgyújtó	I. 1195	Hazugságocska	I. 1381
Havi kórságos	II. 360	Házláj	I. 1389	Hazugságos	I. 1381
Haviság	I. 1463	Házláj	I. 1389	Hazuk	I. 1380
Havi vér	III. 1071	Házláj	I. 1389	Házul	I. 1378
Ház	I. 1363	Házhely	I. 1394	Házverés	III. 1067
Háza, háza	I. 1374	Házbi	I. 1389	Házzug	I. 1380
Hazaad	I. 11	Házi	I. 1378	Házsárt	I. 1381
Hazaadás	I. 11	Házi atya	I. 137	Házsártos	I. 1381
Hazabéli	I. 1374	Házi éb	I. 553	Házsártoskodik	I. 1382
Házaeska	I. 1375	Házi eszköz	I. 716	Hé : mangel	I. 1422

lé: rufen	I. 1417	Hégyi egér	I. 564	Hejtring	I. 1391
lé: wärme	I. 1412	Hégyi tolvaj	III. 705	Héjtság	I. 1391
léába	I. 1422	Hégyke	I. 1887	Héjtságos	I. 1391
léános, h éányos	I. 1423	Hégyke-hégyke	I. 1387	Héjú	I. 1456
léáz	I. 1390	Hégykerülő	II. 241	Héjül	I. 1456
léázat	I. 1390	Hégyköz	II. 448	Héjúság	I. 1458
léban	I. 1422	Hégyközi	II. 448	Héjusz	I. 1459
lebég	I. 1382	Hégymenta	II. 759	Héjuz	I. 1459
lebégés	I. 1382	Hégy nyaka	II. 1005	Héla	I. 1391
lébe-hóba	I. 1462	Hégyoldal	II. 1113	Helhöt	I. 1401
lebehurgya	I. 1382	Hégyorrozat	II. 1138	Helhöztet	I. 1402
lebehurgyálkodik	I. 1382	Hégyység	I. 1387	Hélléhárd	I. 53
lebehurgyaság	I. 1382	Hégysegés	I. 1387	Hely, hely	I. 1391
lebehurgyáskodik	I. 1382	Hégy teteje	III. 655	Hélyazat	I. 1390
lebehurja	I. 1382	Hégytető	III. 655	Helybeállat	I. 75
lébér	I. 1382	Hégytő	III. 727	Helybeállít	I. 79
lecet	I. 555	Hégyvám	III. 1008	Helybehoz	I. 1501
léd	I. 1425	Hebég	I. 1387	Helybéli	I. 1400
ledegű	I. 1383	Hebéget	I. 1387	Helybenhagy	I. 1241
leded	I. 1383	Héhél, héhell	I. 1387	Helybenlét	II. 593
lededél	I. 1383	Héhélés	I. 1387	Helybér	I. 211
lededés	I. 1383	Héhélő	I. 1387	Helyébe	I. 1400
lededl	I. 1383	Hej, héj: hei	I. 1387	Helyébehoz	I. 1501
lededü	I. 1383	Héj: rinde	I. 1387	Helyében	I. 1400
lededühúr	I. 1517	Héj: hausdach	I. 1389	Helyecske	I. 1400
lededül	I. 1383	Hěj: leer	I. 1456	Helyeckés	I. 1400
lededülant	II. 521	Héja	I. 1390	Helyél	I. 1400
lededülés	I. 1383	Héjában	I. 1422	Helyén: richtig	I. 1400
lededúnóta	II. 988	Héjacska	I. 1389	Helyén, helyén: anstatt	I. 1401
lededú nyaka	II. 1005	Héjakút	II. 476	Helyénhagy	I. 1241
lededús	I. 1383	Héjal	I. 1389	Helyén-helyén	I. 1401
lededűszó	III. 272	Héjan	I. 1457	Helyénvaló	I. 1400
lededűvonó	III. 1247	Héjános	I. 1423	Helyéreállapít	I. 72
Hegegyű	I. 1383	Héjas	I. 1389	Helyéreállat	I. 75
Hégy, hégy	I. 1384	Héjas vetemény	III. 1151	Helyéreállítás	I. 75
Hégybéli	I. 1385	Héjatlan	I. 1389	Helyérehoz	I. 1501
Hégyecske	I. 1385	Héjatlan bors	I. 294	Helyés	I. 1401
Hégyén bujdosó	I. 324	Héjaz: mit rinden über-		Helyésítés	I. 1401
Hégyés	I. 1385	ziehen	I. 1389	Helyésleg	I. 1401
Hégyés elméjű	I. 612	Héjaz: das dach decken	I. 1389	Helyesség	I. 1401
Hégyés fogak	I. 863	Héjaz, héjáz: stolz sein	I. 1390	Helyetlen	I. 1403
Hégyésít	I. 1386	Héjazás	I. 1391	Helyétt	I. 1401
Hégyés lapu	II. 529	Héjazat: vorhaut	I. 1389	Helyétleváló	III. 953
Hégyés orru	II. 1137	Héjazat: hausdach	I. 1390	Helyhész	I. 1402
Hégyesség	I. 1386	Héjazatsatorna	I. 390	Helyhét	I. 1401
Hégyés süveg	II. 1628	Héjazati	I. 1390	Helyhétés	I. 1402
Hégyés szakállú sigér	II. 1616	Héjazatlan	I. 1390	Helyhöz	I. 1402
Hégyés szárnyú sigér	II. 1616	Héjazatos	I. 1390	Helyhözött	I. 1402
Hégyés tör	III. 764	Heje-huja	I. 1511	Helyhözöttetlen	I. 1403
Hégyés tövis	III. 773	Hejja: evoè	I. 1387	Helyközben	II. 449
Hégyés-völgyes	III. 1255	Héjja: habicht	I. 1390	Hellye	I. 1391
Hégyetlen	I. 1386	Héjjáz	I. 1390	Hellyel-hellyel	I. 1403
Hégyéz	I. 1386	Hejje-hujja	I. 1511	Hellyhit	I. 1401
Hégyfok	I. 904	Hejje-hujja	I. 1511	Helyött	I. 1403
Hégyhát	I. 1358	Héjolkodik	I. 1457	Helyre	I. 1403
Hégyi	I. 1386	Héjóz	I. 1459	Helyreállapít	I. 72
Hégyi árpa	I. 122	Héjságos	I. 1458	Helyreállat	I. 75
Hégyibe	I. 1386	Hejsze	I. 1387	Helyreállítás	I. 75
Hégyi csalán	I. 378	Héjt	I. 1391		

Helyrenyom	II. 1053	Herél	I. 1407	Hetes vászon	III. 1030
Helység	I. 1403	Herélés	I. 1407	Hetetszaka	III. 23
Helyt: anstatt	I. 1401	Herélő	I. 1407	Hetevény	I. 1411
Helyt: an stelle	I. 1403	Herélt	I. 1408	Hétfő	I. 958
Helytartó	III. 478	Herélt kos	II. 373	Héthagyó	I. 1244
Helytartóság	III. 478	Herélt ló	II. 614	Heti, béti	I. 1411
Helytelen	I. 1403	Heréltelen	I. 1408	Hétköz	II. 448
Helytelenkédik	I. 1404	Heréltet	I. 1408	Hétközbeli	II. 448
Helytelenség	I. 1404	Heréltség	I. 1408	Hétköznap	II. 928
Helytelenvolta	III. 964	Herélyt	I. 1408	Hétköznap	II. 928
Helyűnnen	I. 1404	Hereméh	II. 721	Hétkrajcáros	II. 461
Helyünnét	I. 1404	Hereng	I. 1408	Hét rétű	II. 1426
Helyütt	I. 1403	Hereraj	II. 1359	Hétság	I. 1391
Helyüvé	I. 1404	Hérés	I. 676	Hétszaka	III. 23
Helyviselő	III. 1204	Heretnöh	I. 672	Hél személy	III. 166
Hëmp	I. 1507	Heretnökség	I. 672	Hétszür	I. 1411
Hëmpërgő	I. 1507	Hering	I. 1408	Hétszërës	I. 1411
Hëmpörög	I. 1507	Heringës	I. 1408	Hétszërte	I. 1411
Hëmszég	I. 1404	Hërjő	I. 1408	Hétszërű	III. 195
Hénár	I. 1434	Hërjóká	I. 1408	Hetüs	I. 1411
Henëm	II. 952	Hërjókázik	I. 1408	Hetven	I. 1411
Hëngër. hëngër	I. 1404	Hërkály	I. 1329	Hetvened	I. 1411
Hëngërdik	I. 1404	Hermec	I. 1408	Hetvenedik	I. 1412
Hëngëreg	I. 1405	Hermecszij	III. 239	Hetyepetye	I. 1412
Hëngërgés	I. 1405	Hermecszij	III. 239	Hëul	I. 1456
Hëngërgel	I. 1405	Hërnác	I. 1408	Hëúság	I. 1458
Hëngërgetés	I. 1405	Hërnjó	I. 1409	Hëusz	I. 1459
Hëngërit	I. 1405	Hërnjófü	I. 1023	Hëül	I. 1414
Hëngërség	I. 1404	Hërnjó	I. 1409	Hév	I. 1412
Hënlërdik	I. 1405	Hërnjó	I. 1409	Hëvan	I. 1457
Hëntëreg	I. 1405	Hërpent	I. 1508	Heveder	I. 1415
Hëntërget	I. 1405	Hërrég	I. 1409	Hevederës	I. 1415
Hëntës	I. 1405	Hërsen	I. 1409	Hevederfa	I. 738
Henye	I. 1405	Hërvad	I. 1409	Hevederlő	I. 1415
Henyél	I. 1406	Hërvadag	I. 1409	Hevederöv	II. 1207
Henyélés	I. 1406	Hërvadagos	I. 1409	Heven, héven	I. 1412
Henyélkédik	I. 1406	Hërvadás	I. 1409	Hevenyében	I. 1413
Henyélő	I. 1406	Hërvadat	I. 1409	Hevenyén	I. 1413
Henyéltet	I. 1406	Hërvadatlan	I. 1409	Hever	I. 1415
Henyés	I. 1406	Hërvadatos	I. 1409	Hévér	I. 1382
Henyésség	I. 1406	Hërvadatosság	I. 1410	Hévér	I. 1416
Hëon	I. 1457	Hërvadékony	I. 1410	Heverëdik	I. 1416
Hér	I. 1436	Hërvadhatalan	I. 1410	Heverés	I. 1416
Hërbaté, hërbatej	I. 1406	Hërvadt	I. 1410	Heverëszik	I. 1416
Hërcég	I. 1406	Hërvaszt	I. 1410	Heverít	I. 1416
Hërcëgasszony	I. 131	Hëss	I. 1410	Heverkëzik	I. 1416
Hërcëgi	I. 1406	Hëss	I. 1509	Heverő	I. 1416
Hërcëgné	I. 1406, II. 990	Hét	I. 1410	Heverő ágy	I. 26
Hërcëgség	I. 1407	Héthen hagyó	I. 1244	Heverődik	I. 1416
Hërcsóka	I. 1407	Heted	I. 1411	Hevës	I. 1413
Hërcsókakörtvély	II. 417	Hetedik	I. 1411	Hevëskëdés	I. 1413
Herde-hurdi	I. 1407	Hetedszak	III. 23	Hevëskëdik	I. 1413
Herdó	I. 1407	Hetedszaka	III. 23	Hevësség	I. 1413
Hëre: drohne	I. 1407	Hetedszakai	III. 23	Hevelegës	I. 1413
Hëre: hode	I. 1407	Hetedszaki	III. 23	Hëv fërdő	I. 1043
Hërëg	I. 1508	Hetedszër	I. 1411	Hëv hó	I. 1463
Hërëg-morog	II. 872	Hëtel	I. 1411	Hevlt	I. 1413
Hëre-hura	I. 1407	Hëtelő rënd	II. 1406	Hevltés	I. 1414
Hërëkës	II. 1189	Hëtes, hëtes	I. 1411	Hevltëzik	I. 1414

Hévídő	I. 1414	Hideg lé	II. 549	Himbáltat	I. 1431
Hévizál	I. 1416	Hideglélés	II. 567	Hímdísznö	I. 510
Hévolkodik	I. 1457	Hideglélésűs	II. 568	Hímélés-hámolás	I. 1295
Hévon	I. 1457	Hideglélet	II. 568	Hímés	I. 1430
Hévség	I. 1414	Hideglélő	II. 568	Hímésget	I. 1431
Hévségűs	I. 1414	Hideglélős	II. 568	Hímésít	I. 1431
Hévül	I. 1414	Hideglik	I. 1427	Híméz	I. 1431
Hévülés	I. 1415	Hidegség	I. 1427	Hímzés	I. 1431
Hév víz	III. 1227	Hidegségűs	I. 1428	Hímzés-hámozás	I. 1296
Hézag	I. 1416	Hidegűl	I. 1428	Híméz-hámoz	I. 1296
Hézaggyökér	I. 1181	Hidegűszik	I. 1427	Híméző ráma	II. 1369
Hézagitás	I. 1417	Hidegvétt tag	III. 371	Hími	I. 1430
Hézagos	I. 1417	Hidek	I. 1426	Hímés	I. 1431
Hézagság	I. 1417	Hídláb	II. 498	Hímlet	I. 1431
Hézagú	I. 1417	Hídlal	I. 1425	Hímlik	I. 1431
Hézagul	I. 1417	Hídlás	I. 1425	Himlő	II. 614
Hézelkodik	I. 1460	Hídvám	III. 1008	Himlő	I. 1432
Hézölködő	I. 1460	Hídvetés	III. 1152	Himlőhely	I. 1394
Hí: rufen	I. 1417	Hídvető	III. 1155	Himlőhelyes	I. 1394
Hí: mangel	I. 1422	Hiedel	I. 1447	Himlős	I. 1432
Hí: leer	I. 1456	Hiedelēm: kühlung	I. 1428	Himlőzés	I. 1432
Hiába, hiában	I. 1422	Hiedelēm: zuversicht	I. 1447	Himlőzik	I. 1432
Hiabavaló	I. 1423, III. 953	Hiedelēmőség	I. 1428	Hímmag	II. 651
Hiabavalóság	I. 1423, III. 954	Hiedelmes: kühl	I. 1428	Himpüllér	I. 1434
Hiacint, hiacintus	II. 1	Hiedelmes: gläubig	I. 1447	Himt	I. 1432
Hián: weniger um —	I. 1423	Hiedelmezet	I. 1428	Hímvarrás	III. 1020
Hian: leer	I. 1457	Hiéna	I. 1428	Hímvarró	III. 1021
Hiány: mangel	I. 1423	Hiendő	I. 1447	Hínár	I. 1434
Hiányos	I. 1423	Híg	I. 1428	Hináros	I. 1435
Hiányosság	I. 1424	Higad	I. 1429	Hinga	I. 1435
Hias	I. 1424	Higanyúság	I. 1429	Hingadoz	I. 1435
Hiazat	I. 1390	Higgad	I. 1429	Hint	I. 1432
Hiba	I. 1424	Híg hasú	I. 1336	Hintázik	I. 1435
Hibál	I. 1424	Hígság	I. 1429	Hintéget	I. 1433
Hibálás	I. 1424	Hígség	I. 1429	Hintégetés	I. 1433
Hibás	I. 1424	Hígulás	I. 1429	Hintel	I. 1434
Hibaság	I. 1424	Higy	I. 1429	Hintéz	I. 1434
Hibáz	I. 1424	Hihetendő	I. 1447	Hintézés	I. 1434
Hibázás	I. 1424	Hihetetlen	I. 1447	Hintéző	I. 1434
Hibázik	I. 1424	Hihetetlenég	I. 1447	Hintó	I. 1435
Hibban	I. 1424	Hihető	I. 1447	Hintócsináló	I. 434
Hibbanás	I. 1424	Hihetőség	I. 1447	Hintókáz, hintókázik	I. 1435
Hibítás	I. 1424	Hihetségűs	I. 1447	Hintókocsi	II. 329
Híd	I. 1425	Hihetővolta	III. 964	Hintóláda	II. 504
Hidaeska	I. 1425	Hij	I. 1417	Hintópárna	II. 1240
Hidal	I. 1425	Hijában	I. 1422	Hintós ló	II. 614
Hidas	I. 1426	Hiján	I. 1423	Hintószekér	III. 133
Hidaska	I. 1426	Hijános	I. 1423	Hintóvánkös	III. 1009
Hidbér	I. 211	Hijasulás	I. 1424	Hintóz, hintózik	I. 1435
Hiddogál	I. 1420	Hijaz	I. 1390	Hintve	I. 1434
Hideg, hidég	I. 1426	Hijedelm	I. 1428	Hinyár	I. 1434
Hideg betegség	I. 224	Hijól	I. 1456	Hinnyár	I. 1434
Hidegűcske	I. 1427	Hijos	I. 1424	Hinnyog	I. 1435
Hidegűdik	I. 1427	Hillel	I. 1439	Hinnyöl	I. 1436
Hidegűllés	II. 565	Hillet	I. 1559	Hiöz	I. 1459
Hidegűszik	I. 1427	Him: männchen	I. 1429	Hippent	I. 1508
Hidegít	I. 1427	Him: stückerei	I. 1430	Hipp-hopp	I. 1484
Hidegítés	I. 1427	Himbál	I. 1431	Hipp-hoppol	I. 1484
Hidegítő	I. 1427	Himbálódzik	I. 1431	Hír	I. 1436

Hírbeszéllő	I. 222	Hírül	I. 1443	Hitéz	I. 1451
Hirdet	I. 1438	Hírú-nevű	II. 972	Hitézés	I. 1451
Hirdetés	I. 1439	Hírvad	I. 1409	Hitéztet	I. 1452
Hirdetet	I. 1439	Hírvadag	I. 1409	Hitfaragás	I. 768
Hirdethető	I. 1439	Hírviselő	III. 1204	Hitfaragó	I. 769
Hirdető	I. 1439	Hírzet	I. 1443	Hit hagyó	I. 1244
Hirdető levél	II. 601	Hiságos	I. 1458	Hiti	I. 1452
Hírécске	I. 1439	Hiség, hiség	I. 1527	Hitiszegetlen	III. 110
Hírédik	I. 1441	Hisip	I. 1654	Hitiszegő	III. 110
Hírél	I. 1439	Hispán, hispány	I. 1620	Hititagadt	III. 378
Hírés	I. 1439	Hispítál, hispítály	I. 1621	Hitkötés	II. 433
Hírésédik	I. 1440	Hispotály	I. 1621	Hitfen	I. 1451
Hírésít	I. 1440	Hisputály	I. 1621	Hitlenség	I. 1451
Hírésítés	I. 1441	História	I. 1444	Hitlés	I. 1450
Hírés-neves	II. 973	Históriaíró	I. 1603	Hitlététel	III. 622
Híresség	I. 1441	Históriás ének	I. 639	Hitlevél	II. 601
Hírességű	I. 1441	Históriás könyv	II. 406	Hitőtlen	I. 1450
Hírösül	I. 1441	Hisz	I. 1444	Hitság	I. 1391
Hírétlen	I. 1441	Hiszékgyisten	I. 1624	Hitsokasítás	II. 1590
Hírevesztett	III. 1092	Hiszékisten	I. 1624	Hitzakadás	II. 29
Hírevesztött	III. 1100	Hiszeködőség	I. 1460	Hitzegés	III. 109
Hírhallás	I. 1285	Hiszem : doch	I. 1448	Hitzegött	III. 110
Hírharang	I. 1324	Hiszem : glauben	I. 1448	Hittagadás	III. 377
Hírhédik	I. 1441	Hit : glaupe	I. 1448	Hittagadó	III. 378
Hírheszik	I. 1441	Hit : albern	I. 1391	Hittén-hisz	I. 1446
Hírheszt	I. 1442	Hithéli	I. 1449	Hittogatás	I. 1455
Hírhet	I. 1441	Hitéske	I. 1449	Hittől szakadás	III. 29
Hírhintőgető	I. 1434	Hitéget	I. 1452	Hittől szakadt	III. 32
Hírhordás	I. 1485	Hitégetés	I. 1452	Hitújító	III. 848
Hírhordó	I. 1486	Hitehagyó	I. 1244	Hitvány	I. 1455
Hírhordozás	I. 1488	Hitehagyott	I. 1245	Hitványít	I. 1455
Hírhordozó	I. 1489	Hitehagyóz	I. 1244	Hitványkodik	I. 1455
Hírhozó	I. 1503	Hitél : schwören	I. 1450	Hitványkozik	I. 1456
Hírjókázik	I. 1408	Hitel : glaupe	I. 1452	Hitványság	I. 1456
Hírköltés	II. 173	Hitelbe adó	I. 15	Hitványságos	I. 1456
Hírlel	I. 1439	Hitelés	I. 1450	Hitvés	I. 1450
Hírlés	I. 1439	Hitelészség	I. 1453	Hitvés társ	III. 451
Hírleszt	I. 1439	Hitelésség	I. 1453	Hiv	I. 1456
Hírmondás	I. 864	Hitelésségés	I. 1443	Híült	I. 1456
Hírmondó	I. 866	Hiteletlen	I. 1453	Híül	I. 1456
Hírnev	II. 971	Hitelre méltó	II. 729	Híülés	I. 1457
Hírnevecske	II. 972	Hitelrevaló méltóság	II. 731	Híün	I. 1457
Hírnévkeresés	II. 231	Hitéltet	I. 1450	Híúság	I. 1458
Hírnevű	II. 972	Hitéltetés	I. 1450	Híúságos	I. 1458
Hírnyó	I. 1409	Hités	I. 1450	Híúsz	I. 1459
Hírreadás	I. 14	Hités gyűrt	I. 1214	Híut	I. 1391
Hírserző	III. 210	Hitéskédik	I. 1450	Híüz	I. 1459
Hírtelen	I. 1442	Hités társ	III. 451	Híügyanta	I. 1146
Hírтеленben	I. 1442	Hiteszegés	III. 109	Híüzi	I. 1459
Hírтелен harag	I. 1319	Hiteszegött	III. 110	Híüzköröm	II. 414
Hírтелен haragú	I. 1319	Hitet	I. 1453	Híüzmál	II. 672
Hírтеленkédés	I. 1443	Hitetés	I. 1454	Hív : leer	I. 1456
Hírтеленkédet	I. 1443	Hítetlen	I. 1450	Hív : rufen	I. 1417
Hírтеленkédik	I. 1442	Hitetlenéz	I. 1451	Hívaldógál	I. 1457
Hírтеленkédő	I. 1443	Hitetlenkédik	I. 1451	Hívalkodás	I. 1458
Hírtelenség	I. 1443	Hitelenség	I. 1451	Hívalkodik	I. 1457
Hírtelenséggel	I. 1443	Hitelenség nótája	II. 988	Hívalkodó	I. 1458
Hírтеленvaló	I. 1442, III. 954	Hitetlenvolta	III. 964	Hívalkodtat	I. 1458
Hírítétel	III. 633	Hitető	I. 1454	Hívan	I. 1457

Hivás	I. 1420	Hizlaló	I. 1460	Hogysém	II. 1527
Hivat	I. 1420	Hizlaló rét	II. 1427	Hogysémmini	II. 843
Hivatal	I. 1420	Hizlalt	I. 1460	Hóha	I. 1222
Hivatalás	I. 1421	Hizodalmas	I. 1460	Hóhár	I. 1470
Hivatallevél	II. 601	Hizodalom	I. 1460	Hóharmat	I. 1330
Hivatalocska	I. 1421	Hízódik	I. 1460	Hóharmatos	I. 1330
Hivatalos	I. 1421	Hízölködik	I. 1460	Hóhér	I. 1470
Hivatalszegő	III. 110	Hja	I. 1461	Hóhéri	I. 1470
Hivatatlan	I. 1421	Ho -hogy	I. 1466	Hóhérkodik	I. 1470
Hivatlan	I. 1421	Hó: schnee	I. 1461	Hóhérlás	I. 1471
Hivattatandóság	I. 1421	Hó: monat	I. 1462	Hóhérol	I. 1470
Hívekény	I. 1454	Hó: interjecl.	I. 1463	Hóhérság	I. 1471
Hívekős	I. 1532	Hocca	I. 1603	Hóhértermészetű	III. 595
Hívél	I. 1527	Hocsa	I. 1465	Hohó	I. 1471
Hively	I. 1530	Hod = hogy	I. 1466	Hoj	I. 1248, 1471
Hivelyk	I. 1532	Hód: hibertier	I. 1463	Hójag	I. 1477
Hiven	I. 1527	Hód: mond	I. 1475	Hójak	I. 1477
Hívés	I. 1454	Hoda: dahin	II. 1096	Hojlok	I. 1254
Hívés	I. 1529	Hódai	I. 1474	Hojksz	I. 1266, 1471
Hiveség	I. 1527	Hodakozás	I. 1230	Hojszogat	I. 1471
Hívét	I. 1529	Hódara	I. 482	Hokmester	II. 788
Hiviség	I. 1527	Hódi	I. 1464	Hokmestérség	II. 789
Hívít	I. 1456	Hódít	I. 1464	Hóköz	II. 448
Hívl	I. 1527	Hódítgat	I. 1464	Hóközi	II. 448
Hívó	I. 1422	Hódlás	I. 1464	Hol: morgen	I. 1474
Hivogat	I. 1422	Hódlat	I. 1464	Hol, hól: wo	I. 1471
Hivogató	I. 1422	Hódlatlan	I. 1464	Hol: sterben	I. 1267
Hivogató levél	II. 601	Hódlott	I. 1464	Hólabda	II. 528
Hívó levél	II. 601	Hodnëm	II. 953	Hold, hól: mond	I. 1475
Hivolkodik	I. 1457	Hódol	I. 1464	Hold, hól: acker	I. 1476
Hívó madár	II. 648	Hódolás	I. 1464	Holda, holdá	I. 1474
Hívő	I. 1455	Hódoll: zinsbar	I. 1464	Holdelszállás	III. 51
Hívőjtéz	I. 1529	Hódollt?	I. 1465	Holdét	I. 1464
Hívős	I. 1529	Hódolltás	I. 1465	Holdfogyta	I. 899
Hívság	I. 1458	Hódolltat	I. 1465	Holdfű	I. 1023
Hívsági	I. 1458	Hódolltatás	I. 1465	Holdi	I. 1476
Hívságos	I. 1458	Hódolltató	I. 1465	Holdít	I. 1464
Hívságoskodás	I. 1459	Hódolltság	I. 1465	Holdkő	II. 387
Hívságoskodik	I. 1459	Hodsa	I. 1465	Holdnap	II. 927
Hívség: wärme	I. 1412	Hodsaság	I. 1466	Holdol	I. 1464
Hívség: treue	I. 1527	Hófejér	I. 785	Holdoltat	I. 1465
Hívség: kühlung	I. 1529	Hófejérségű	I. 786	Holdos	I. 1476
Hívségszegő	III. 110	Hoffsiat	I. 1495	Holdruta	II. 1486
Hivton-hí	I. 1419	Hófizetés	I. 860	Hold telése	III. 539
Hivtözik	I. 1529	Hofmeisztër	II. 788	Hold tölte	III. 540
Hívl	I. 1456	Hofmester	II. 788	Holdújság	III. 851
Hivzag	I. 1416	Hog	I. 1509	Hold újult	III. 851
Hivzak	I. 1416	Hogy, hógy	I. 1466	Holdul	I. 1464
Hízak	I. 1416	Hógyagoz	I. 1470	Holdultat	I. 1465
Hízakodik	I. 1459	Hogyha	I. 1219	Holdvilág	III. 1181
Hízakédés	I. 1461	Hogyhana	I. 1219	Holdvilágos	III. 1181
Hízakédéscske	I. 1461	Hogy-hogy	I. 1469	Holitt	I. 1641
Hízakédik	I. 1461	Hogyja	I. 1465	Hollal	I. 1475
Hízakédő	I. 1461	Hogyki	II. 293	Hollandiai gyolcs	I. 1172
Hízakédőség	I. 1461	Hogymár	II. 680	Hollét	II. 594
Hízaköd	I. 1460	Hogynë	II. 938	Holló	I. 1476
Hízak	I. 1459	Hogynëm	II. 953	Hollókákogás	II. 81
Hízal	I. 1459	Hogynëmmint	II. 842	Hollóláb	II. 498
Hízalás	I. 1460	Hogysa	I. 1465	Hollós	I. 1474

Hollószín	III. 249	Homályosodik	I. 1478	Hon töltött bor	I. 283
Hollószínnü	III. 249	Homályosság	I. 1479	Hóny	I. 1481
Hollott, hollot	I. 1473	Homályos szín	III. 249	Hóp	I. 1483
Hollú	I. 1476	Homályosul	I. 1479	Hopcihér	I. 1483
Holmi	II. 812	Homályozik	I. 1479	Hopcihérség	I. 1484
Holmikor	II. 822	Hombár	I. 1479	Hópéhcly	II. 1260
Holmu	I. 1293	Hombáros	I. 1479	Hópéncz	II. 1269
Holn, hóln	I. 1481	Homlít	I. 1479	Hópénczés	II. 1269
Holnap	I. 1474, II. 927	Homlítás	I. 1479	Hópénczés nép	II. 967
Holnapi: morgig I. 1475,	II. 927	Homlító vessző	III. 1125	Hopfőúr	III. 861
Holnapi: monatlich	II. 927	Homlojt	I. 1479	Hopistál	I. 1484
Holnapon	I. 1474	Homlok	I. 1479	Hopmestér	II. 788
Holnapoz	I. 1475	Homlokékesség	I. 589	Hopmestérség	II. 789
Holnapozás	I. 1475	Homlokelő	I. 615	Hoporjás	I. 1484
Holnapszámra	III. 62	Homlokhanyatt	I. 1316	Hoportos	I. 1484
Holnapután	I. 1475	Homlokos	I. 1480	Hopp	I. 1484
Holnaputáni	I. 1475	Homok	I. 1480	Hoppa	I. 1484
Holott	I. 1473	Homokos	I. 1481	Hoppan	I. 1484
Holt: wo	I. 1471	Homolok	I. 1479	Horcol	I. 1518
Holt: todt	I. 1272	Homolyít	I. 1479	Hord	I. 1484
Holt: tod	I. 1273	Honorodás	I. 1481	Horda	I. 1490
Holta	I. 1267	Honorodik	I. 1481	Hordás	I. 1485
Holtá	I. 1474	Honorodottság	I. 1481	Hordat	I. 1485
Holtai	I. 1273	Homorú	I. 1481	Hordó	I. 1486
Holta napja	II. 927	Homorúság	I. 1481	Hordócsinaló	I. 434
Holt csalán	I. 378	Hompolyg	I. 1481	Hordófal	I. 758
Holté	I. 1474	Homuk	I. 1480	Hordófenék	I. 816
Holt eleven	I. 598	Homuron	I. 1481	Hordogál	I. 1486
Holtelevenség	I. 598	Homus	I. 1300	Hordogat	I. 1486
Holteleven tag	III. 371	Homuv	I. 1313	Hordógyártó	I. 1154
Holt fene	I. 815	Hon, hón: wo	I. 1471	Hordónyi	I. 1486
Holt görcs	I. 1118	Hón: achsel	I. 1481	Hordós	I. 1486
Holtigvaló szolgál	III. 291	Hón: zu hause	I. 1481	Hordoz	I. 1487
Holtott	I. 1473	Hónal	I. 45	Hordozás	I. 1488
Holt szén	III. 171	Hónalj, hón alja	I. 45	Hordozdogál	I. 1488
Holt szenes	III. 171	Hónap	I. 1474, II. 927	Hordozgat	I. 1488
Holt szín	III. 249	Hónapi	II. 927	Hordozhatatlan	I. 1488
Holt tag	III. 371	Hónapnyi	II. 927	Hordozható	I. 1488
Holt tengér	III. 561	Hónapon	I. 1474	Hordozkodás	I. 1488
Holt test	III. 600	Hónapos	II. 927	Hordozkodik	I. 1488
Holttesthalom	I. 1293	Honi	I. 1482	Hordozó	I. 1488
Holt tetem	III. 653	Honn	I. 1481	Hordozóskodik	I. 1489
Holtviselő	III. 1204	Honnag	I. 1483	Hordozó szék	III. 126
Holva, holval	I. 1475	Honnajd	I. 1483	Hordozó szij	III. 239
Holvali	I. 1475	Honnal	I. 1483	Hordoztat	I. 1490
Holvaló	I. 1474, III. 954	Honnan	I. 1483	Hordton-hord	I. 1485
Hólyag	I. 1477	Honnap	I. 1474	Horgacska	I. 1494
Hólyagocska	I. 1477	Honnat	I. 1483	Horgad	I. 1491
Hólyagos	I. 1477	Honnaton	I. 1483	Horgadás	I. 1491
Hólyagos csőrösznye	I. 417	Honnég	I. 1483	Horgadozik	I. 1491
Hólyagos mäggy	II. 720	Honnejt	I. 1483	Horgas	I. 1492
Hólyagzás	I. 1477	Honném	II. 953	Horgas-borgas	I. 1492
Hólyagzik	I. 1477	Honnémvolta	III. 964	Horgas in	I. 1577
Holypaszt	I. 1494	Honnen	I. 1483	Horgasit	I. 1492
Homal	I. 1477	Honnuend, honnénd	I. 1483	Horgasítás	I. 1493
Homály	I. 1477	Honnét	I. 1483	Horgas lábú	II. 498
Homályog	I. 1478	Honnvaló	I. 1482	Horgasodik	I. 1493
Homályos	I. 1478	Honot	I. 1473	Horgas orrú	II. 1137
Homályoslt	I. 1478	Hont	I. 1307	Horgasos	I. 1493

Horgasság	I. 1493	Hosszacska	I. 1497	Hozogat	I. 1504
Horgas szablya	III. 13	Hosszadalmas	I. 1496	Hozton-hoz	I. 1502
Horgasul	I. 1493	Hosszáig	I. 1496	Hozzá	I. 1504
Horgász : angier	I. 1493	Hosszája	I. 1504	Hozzáad	I. 11
Horgász : fischen	I. 1493	Hosszan	I. 1497	Hozzáadás	I. 11
Horgászás	I. 1493	Hosszányi	I. 1496	Hozzáalkot	I. 65
Horgászó vessző	III. 1125	Hosszas	I. 1496	Hozzábarátkozik	I. 179
Horgaszt	I. 1493	Hosszaság	I. 1498	Hozzábocsát	I. 255
Horgasztás	I. 1494	Hosszasít	I. 1496	Hozzácsap	I. 380
Horgaszthatatlan	I. 1494	Hosszasság	I. 1498	Hozzácsappaut	I. 384
Horgoeska	I. 1494	Hosszalt	I. 1496	Hozzád	I. 1506
Horgol	I. 1494	Hosszattába	I. 1496	Hozzáelegyít	I. 607
Horgos	I. 1492	Hosszattára	I. 1496	Hozzáenyvez	I. 649
Horh	I. 1490	Hosszít	I. 1497	Hozzáérő	I. 658
Horhagy	I. 1490	Hosszú	I. 1496	Hozzáfaldok	I. 760
Horhan	I. 1490	Hosszú életű	I. 597	Hozzáfelel	I. 811
Hóri-horgas	I. 1492	Hosszú farkú majom	II. 668	Hozzátér	I. 824
Hornyol	I. 1490	Hosszú fejű	I. 958	Hozzáférhetetlen	I. 824
Horog	I. 1490	Hosszú hajú	I. 1249	Hozzáférkékzik	I. 825
Horoguszik	I. 1318	Hosszúka	I. 1497	Hozzáférkékzhetetlen	I. 825
Horoszt	I. 1326	Hosszúkás	I. 1498	Hozzáfog	I. 870
Horot	I. 1520	Hosszú kezű	II. 287	Hozzáfogás	I. 870
Horpad	I. 1494	Hosszul	I. 1498	Hozzáfoghatatlan	I. 870
Horpasz	I. 1494	Hosszú lábú	II. 498	Hozzáfogható	I. 870
Horpaszt	I. 1494	Hosszú nyomú	II. 1065	Hozzáfoglal	I. 890
Horstat	I. 1495	Hosszú pajzs	II. 1214	Hozzáfold	I. 904
Horlyan	I. 1494	Hosszú palást	II. 1217	Hozzáfüggeszt	I. 1036
Hortyé	I. 1494	Hosszú rúd	II. 1475	Hozzágyak	I. 1133
Hortyog	I. 1495	Hosszúság	I. 1498	Hozzágyül	I. 1204
Hortyogás	I. 1495	Hosszú szárú körtvély	II. 417	Hozzágyűlés	I. 1204
Hortyogdogál	I. 1495	Hosszú szoknya	III. 289	Hozzáhajol	I. 1259
Hortyogó	I. 1495	Hosszútűrhető	III. 824	Hozzáilles	I. 1567
Horut	I. 1520	Hosszútűrő	III. 824	Hozzáilletés	I. 1569
Horvas	I. 1495	Hosszú újjú	III. 852	Hozzájárul	II. 22
Hosta	I. 1495	Hosszú újjú ruha	II. 1481	Hozzájárulás	II. 22
Hostád, hóstád	I. 1495	Hosszúvolta	III. 964	Hozzájárulhatatlan	II. 22
Hostánc	I. 1495	Hot	I. 1350	Hozzájárultság	II. 22
Hóstát	I. 1495	Hótá	I. 1474	Hozzákap	II. 102
Hóstáti	I. 1495	Hótal	I. 1474	Hozzákapcsol	II. 111
Hostia	II. 1147	Hótár	I. 1361	Hozzákészül	II. 263
Hostya	II. 1147	Hotni	I. 1350	Hozzákezd	II. 290
Hosvét	I. 1521	Hottó	I. 1498	Hozzáköt	II. 425
Hoszá	I. 1504	Hottyogás	I. 1495	Hozzákötés	II. 425
Hószám	III. 62	Hová	I. 1498	Hozzákötő	II. 425
Hószámós	III. 62	Hovas	I. 1461	Hozzálát	II. 535
Hoszár	I. 1523	Hovatovább	III. 724	Hozzálátás	II. 536
Hoszjasság	I. 1498	Hovávaló	III. 954	Hozzálátatlanság	II. 526
Hoszju	I. 1496	Hóvíz	III. 1227	Hozzálátogat	II. 541
Hossz	I. 1495	Hovos	I. 1461	Hozzálovaglás	II. 617
Hosszá : lange	I. 1496	Hoz (rag)	I. 1504	Hozzálovagol	II. 617
Hossza : gib her	I. 1503	Hoz, hóz (ige)	I. 1499	Hozzáló	II. 630
Hosszabb	I. 1497	Hozás	I. 1502	Hozzáműhetetlen	II. 746
Hosszabbadik	I. 1497	Hozat	I. 1503	Hozzámondás	II. 861
Hosszabbatkábban	I. 1497	Hozatal	I. 1503	Hozzánéz	II. 980
Hosszabbít	I. 1497	Hozatalás	I. 1503	Hozzánógat	II. 988
Hosszabbkább	I. 1497	Hozatás	I. 1503	Hozzányul	II. 1084
Hosszabbodik	I. 1497	Hozdsza	I. 1503	Hozzáolvas	II. 1120
Hosszabbság	I. 1497	Hozjá	I. 1504	Hozzáragad	II. 1354
Hosszabbul	I. 1497	Hozó	I. 1503	Hozzáragadás	II. 1354

Hozzáragasztkodik	II. 1357	Itömp	I. 1507	Hugyozás	I. 151
Hozzáragaszt	II. 1358	Hömpöly	I. 1507	Hugyozik	I. 151
Hozzáránt	II. 1372	Hömpölyget	I. 1507	Huhog	I. 151
Hozzárészelkodik	II. 1420	Hömpölygetdégél	I. 1507	Huhogat	I. 151
Hozzásegítő	II. 1536	Hömpölygetés	I. 1507	Huhogató bagoly	I. 151
Hozzásiet	II. 1565	Hömpölyít	I. 1507	Huhogó bagoly	I. 151
Hozzásietés	II. 1565	Hömpölyödik	I. 1507	Huhol	I. 151
Hozzásíránkozik	II. 1579	Hömpölyög : sich rollen	I. 1507	Huholó bagoly	I. 151
Hozzászab	III. 2	Hömpölyög : walze	I. 1507	Huhugat	I. 151
Hozzászabás	III. 2	Höngörödik	I. 1404	Huj	I. 151
Hozzászámlál	III. 67	Hörből	I. 1509	Hujjágat	I. 151
Hozzászégez	III. 114	Hörcsög	I. 1507	Húl : fallen	I. 151
Hozzászegődik	III. 111	Hörcsök	I. 1507	Hul, húl : wo	I. 147
Hozzászërëz	III. 204	Hörcsökös	I. 1507	Húladik	I. 151
Hozzászí	III. 232	Hörcsökösködik	I. 1508	Hull	I. 151
Hozzászokdogál	III. 288	Hörcsökösség	I. 1508	Hulladék	I. 151
Hozzászokik	III. 286	Hörgés	I. 1508	Hulladik	I. 151
Hozzászól	III. 276	Hörög	I. 1508	Hulladoz	I. 151
Hozzászólás	III. 276	Hörpent	I. 1508	Hullámodik, hullamodik	I. 151
Hozzászorít	III. 313	Hörpítés	I. 1508	Hullás	I. 151
Hozzászõ	III. 320	Hörpítéskedik	I. 1508	Hullaszt	I. 151
Hozzászúr	III. 340	Hörpöget	I. 1508	Hullat	I. 151
Hozzászül	III. 351	Hörpögetés	I. 1509	Hullatás	I. 151
Hozzáttamaszkodik	III. 411	Hörpöl	I. 1509	Hulldogál	I. 151
Hozzászámít	III. 426	Hörpölés	I. 1509	Hulló	I. 151
Hozzátsárit	III. 457	Hörtelen	I. 1442	Hullog	I. 151
Hozzátartozandó	III. 485	Hős	I. 1509	Hullong	I. 151
Hozzátartozik	III. 484	Hősecske	I. 1509	Hullongó	I. 151
Hozzátartozó	III. 485	Hőselkédés	I. 1509	Hulló szõllõ	III. 32
Hozzáter	III. 570	Hős legény	II. 559	Humor	I. 151
Hozzátesz	III. 620	Höss	I. 1410	Húmta ?	I. 151
Hozzátételel	III. 620	Hötyke	I. 1387	Humuk	I. 148
Hozzátevés	III. 620	Hövely	I. 1530	Hun	I. 147
Hozzátiszlít	III. 681	Hövelyöz	I. 1530	Huncfut	I. 151
Hozzátol	III. 697	Hövség	I. 1412	Hunkfutó	I. 101
Hozzáto	III. 543	Huall	I. 1509	Hunott	I. 147
Hozzátlérléskedik	III. 761	Huchol ?	I. 1518	Hunvaló	I. 1474, III. 95
Hozzátlöröl	III. 762	Huddás	I. 1510	Húny	I. 151
Hozzátud	III. 786	Huddik	I. 1510	Hunya	I. 151
Hozzátlörödzik	III. 824	Huddó cserép	I. 416	Húnyás	I. 151
Hozzávág	III. 927	Huddó edény	I. 1557	Hunyászkodik	I. 151
Hozzávakar	III. 978	Huddoz, huddozik	I. 1510	Húnyatlan	I. 151
Hozzávaló	I. 1506, III. 954	Huddozó edény	I. 558	Húnyik	I. 151
Hozzávalóság	I. 1506	Húdoz	I. 1510	Hunnyászkodik	I. 151
Hozzávarr	III. 1020	Húg	I. 1509	Hunnyik	I. 151
Hozzávész	III. 1117	Húgaölõ	II. 1175	Húnyó	I. 151
Hozzávet	III. 1142	Húgfí	I. 844	Húnyogat	I. 151
Hozzávételel	III. 1117	Húgocska	I. 1510	Húnyogatás	I. 151
Hozzázsugorodik	III. 1314	Hugy = hogy	I. 1466	Hunyogat	I. 151
Hó	I. 1456	Húgy : harn	I. 1510	Húnyor	I. 151
Höbögés	I. 1382	Húgy : stern	I. 1511	Hunyorgás	I. 151
Högy	I. 1384	Húgydozó	I. 1510	Hunyorgat	I. 151
Högyke	I. 1387	Húgyedény	I. 558	Hunyorgatás	I. 151
Hök	I. 1506	Húgyér	I. 655	Hunyorít	I. 151
Hökköl	I. 1506	Húgyfazék	I. 776	Hunyorítás	I. 151
Höl	I. 1527	Húgyik	I. 1510	Hunyorog	I. 151
Hölgy	I. 1506	Húgyó edény	I. 557	Hunyósdí	I. 151
Hölgymál	II. 672	Húgyos	I. 1510	Hunyóska	I. 151
Hömbölyög	I. 1507	Húgyos fú	I. 1023	Hup	I. 151

Iupikék	II. 160	Húspiac	II. 1283	Hű-énnei	II. 1164
Iupog	I. 1517	Hústál?	I. 1495	Hühöget	I. 1511
Iupp	I. 1517	Hústalanság	I. 1523	Húl	I. 1528
Iuppan	I. 1517	Hústartó ház	III. 478	Hüledéz	I. 1529
Iúr	I. 1517	Hústorony	III. 718	Hülemédik	I. 1529
Iurcol	I. 1518	Húsvágó	III. 932	Hülés	I. 1529
Iurcolás	I. 1519	Húsvágó szék	III. 126	Hültés	I. 1529
Iurcolódik	I. 1519	Húsvágó tőke	III. 728	Húr	I. 1436
Iurcsol	I. 1518	Husvét	I. 1523, III. 1122	Húság	I. 1458
Iurít	I. 1519	Husvéti	I. 1523, III. 1122	Húség	I. 1527
Iurltás	I. 1519	Husvéti bárány	I. 176	Húségös	I. 1527
Iurka	I. 1518	Husvét napja	II. 928	Húségesködik	I. 1528
Iurkatöltő	III. 545	Husvétünnap	III. 895	Húségtartás	III. 474
Iurkol	I. 1520	Húsz	I. 1523	Húségtelen	I. 1528
Iurkollik	I. 1520	Huszad	I. 1523	Húségtelenség	I. 1528
Iurkoz	I. 1520	Huszadik	I. 1523	Húsz	I. 1444
Iurkozás	I. 1520	Huszados	I. 1523	Hüt : glaupe	I. 1448
Húrláb	II. 498	Huszár	I. 1523	Hüt : kühlen	I. 1529
Húrocska	I. 1518	Huszárnép	II. 967	Hütelen	I. 1528
Hurogat	I. 1519	Huszas	I. 1523	Hütelenség	I. 1528
Hurogatás	I. 1519	Huszt	III. 866	Hütés	I. 1529
Hurok	I. 1519	Huszó	I. 1496	Hütő	I. 1529
Húrol	I. 1519	Huszod	I. 1523	Hütő edény	I. 558
Húros	I. 1518	Hússz	I. 1523	Hütös	I. 1450
Húros madár	II. 648	Hússzár	I. 1523	Hütötlen	I. 1450
Húros rigó	II. 1441	Hússzú	I. 1496	Hütözés	I. 1529
Hurot	I. 1520	Huszt	I. 1524	Hütözik	I. 1529
Hurrogat	I. 1519	Huta	I. 1524	Háv	I. 1526
Huruba	I. 1520	Hutás	I. 1524	Hüveknyi	I. 1582
Hurut : das husten	I. 1520	Hutyorodik	I. 1524	Hüvekűj	I. 1532
Hurut : husten	I. 1520	Húz (rag)	I. 1504	Hüvelvény	I. 1530
Hurutás	I. 1520	Húz : ziehen	I. 1524	Hüvely	I. 1530
Hurutos	I. 1520	Huzakodik	I. 1525	Hüvelyéske	I. 1531
Hús	I. 1521	Huzalkodik	I. 1525	Hüvelyés	I. 1531
Húsáros	I. 106	Huzamos	I. 1526	Hüvelyéz	I. 1531
Húsároló	I. 108	Huzás	I. 1525	Hüvelyézdégél	I. 1532
Húseleség	I. 596	Huzás-vonás	III. 1238	Hüvelyk : daumen	I. 1532
Húsét	I. 712	Huza-vona	III. 1238	Hüvelyk : hülse	I. 1532
Húsétel	I. 713	Huzintás	I. 1525	Hüvelyke	I. 1532
Húséti	I. 712	Huzít	I. 1525	Hüvelykés	I. 1532
Húsévő	I. 715	Huzlal	I. 1525	Hüvelykés	I. 1532
Húsévő nap	II. 927	Huzó	I. 1525	Hüvelykés borsó	I. 294
Húsfazék	I. 776	Huzódozás	I. 1526	Hüvelykés újj	III. 852
Húsférég	I. 826	Huzódozik	I. 1526	Hüvelykés vetemény	III. 1151
Húshagyat	I. 1244	Huzó gērēnda	I. 1083	Hüvelyki	I. 1532
Húshagyo	I. 1244	Huzom	I. 1526	Hüvelykűj	III. 852
Húshagyo kedd	II. 144	Huzomos	I. 1526	Hüves	I. 1529
Húsi	I. 1522	Huzonost	I. 1526	Hüvét	I. 1529
Húslátó	II. 540	Huzonos	I. 1526	Hüvös	I. 1529
Húsmēgnēmētel	I. 714	Huzonos ital	I. 1632	Hüvösít	I. 1530
Húsnēmētel	I. 714	Huzott-vonyott	III. 1238	Hüvösítő	I. 1530
Húsnēvelő	II. 998	Húzó-vonó	III. 1238	Hüvöske	I. 1530
Húsocska	I. 1522	Húz-von	III. 1238	Hüvösöcske	I. 1530
Húsos	I. 1522	Húz-vonsz	III. 1251	Hüvösödik	I. 1530
Húsos in	I. 1577	Hű = ö	II. 1163	Hüvösség	I. 1530
Húsos kolbász	II. 333	Hű : interject	I. 1526	Hüvösül	I. 1530
Húsosodik	I. 1523	Hű : treu	I. 1526	Hüvösülés	I. 1530
Húsosság	I. 1523				

I.

í : naecht	I. 585	Idején-korán	II. 357	Idő széri	I. 1514
í : bogen	I. 1641	Ideki	II. 296	Időtelés	III. 539
la-fia	I. 844	Idekivaló	III. 955	Időtöltés	III. 545
las-fias	I. 844	Idén	I. 1542	Időtöltött	III. 546
Ibolya	I. 1533	Ídés	I. 558	Időtöltöttöcske	III. 547
Ibolyaszínű	III. 249	Idestova	III. 722	Időtlen	I. 1542
Ibrik	I. 1533	Idestovavaló vonás	III. 1244	Időválogatás	III. 992
Ibriköcske	I. 1533	Idétlen	I. 1542	Idővesztégetés	III. 1098
Icce	I. 1533	Idétlenség	I. 1542	Idővesztés	III. 1099
Iccés	I. 1533	Idétlen szülés	III. 352	Idővesztő	III. 1101
Ic-fie-vic	I. 1533	Idetova	III. 722	Idővétség	III. 1160
Iddagol	I. 1629	Idétt	I. 1542	Idővolta	III. 964
Iddogál, iddogal	I. 1629	Idevaló	I. 1534, III. 954	Idővontatás	III. 1252
Iddogalás	I. 1630	Idéz	I. 1534	Időz	I. 1544
Iddogaló	I. 1630	Idézés	I. 1535	Idvezél	III. 881
Iddogat	I. 1630	Idézet	I. 1535	Idvöz	III. 879
Ide	I. 1533	Idéző levél	II. 601	Idvözség	III. 880
Idé	I. 1537	Idézetlet	I. 1535	Idzad	I. 1652
Idëa	I. 1535	Idgyol	I. 1559	Ied	I. 1560
Idébb	I. 1534	Idlik	III. 893	Ienetöst	I. 1562
Idebe	I. 204	Idnep	III. 894	Ienő	I. 1562
Idefelé	I. 1534	Idő : daher	I. 1533	Ieszl	I. 1562
Ideföl	I. 974	Idő : zeit	I. 1537	Iffjú, iffñü	I. 1544
Ideg	I. 1535	Időbeli	I. 1543	Ifi	I. 844
Idegőske	I. 1535	Időcsalás	I. 374	Ifjő, ifjú	I. 1544
Idegén, idegén	I. 1535	Időcske	I. 1543	Iñü	I. 1544
Idegénédik	I. 1536	Idő előtt szül	III. 351	Ifjacska	I. 1545
Idegénészik	I. 1536	Időfogyat	I. 894	Ifjacskálkodik	I. 1545
Idegénít	I. 1536	Időfolyamlás	I. 911	Ifadik	I. 1545
Idegénítés	I. 1537	Időfolyás	I. 913	Ifantá	I. 1544
Idegénkédik	I. 1537	Időforgás	I. 934	Ifantán	I. 1544
Idegén országi bor	I. 283	Időhaladék	I. 1281	Ifjaskodik	I. 1545
Idegenség	I. 1537	Időhalasztás	I. 1282	Ifjit	I. 1545
Idegénül	I. 1537	Időhalogatás	I. 1283	Ifjodik	I. 1545
Idegénülés	I. 1537	Időjárta	II. 19	Ifjú	I. 1544
Idegény	I. 1635	Időkimélés	II. 307	Ifjúcska	I. 1545
Idegés	I. 1535	Időkor	II. 356	Ifjúdad	I. 1545
Idegön	I. 1535	Időköz	II. 448	Ifjúdadság	I. 1545
Idehagy	I. 1243	Időlátott levél	II. 601	Ifjúdik	I. 1545
Idehaza	I. 1374	Időlopogató	II. 628	Ifjúi	I. 1545
Idei	I. 1540	Időmulás	II. 888	Ifjúkor	II. 356
Idei bor	I. 283	Időmulatás	II. 890	Ifjúl	I. 1545
Ideig	I. 1540	Időmulató	II. 891	Ifjúság	I. 1545
Ideiglen	I. 1541	Időnap előtt	II. 928	Ifjűszérű	III. 195
Ideiglenvaló	I. 1541, III. 954	Időnként	I. 1543	Ig : eins	I. 572
Ideig tartó	III. 478	Időnyi	I. 1543	Íg : brennen	I. 561
Ideigvaló	I. 1541, III. 954	Időrész	II. 1420	Iga	I. 1546
Ideintén	I. 1541	Idős	I. 1543	Igabarom	I. 183
Ideje	I. 1541	Idősbödik	I. 1543	Igabival	I. 242
Idejebben	I. 1541	Idősded	I. 1543	Igás	I. 1546
Idejébbre	I. 1541	Időöske	I. 1544	Igátlan	I. 1546
Idejében	I. 1541	Idősködik	I. 1543	Igáz	I. 1546
Idejekorán	II. 357	Idősödik	I. 1544	Igaz	I. 1546
Idején	I. 1541	Idősség	I. 1544	Igazabban	I. 1548
Idejénkor	I. 1541	Időszám	III. 62	Igazán	I. 1548

Igazban	I. 1548	Igés	I. 561	Ihl	I. 1559
Igazgat	I. 1548	Iget	III. 881	Ihlelés	I. 1560
Igazgatás	I. 1549	Igétt	I. 561	Ihlés	I. 1560
Igazgató	I. 1549	Igéz	I. 1555	Ihlet	I. 1560
Igazgató asszony	I. 131	Igézés	I. 1555	Ihogás-vihogás	III. 1179
Igazgató cérna	I. 347	Igézet	I. 1555	Ihog-vihog	III. 1179
Igazgató mérték	II. 777	Igézeti	I. 1555	Ihol	I. 1472
Igazít	I. 1549	Igézetlen	I. 1555	Ihon	I. 1472
Igazítás	I. 1551	Igézetűző	III. 918	Ihön	I. 1472
Igazítlan	I. 1551	Igéző	I. 1555	Ihtat	I. 1563
Igazító	I. 1551	Igéző erő	I. 677	Ij	I. 1641
Igazító kötéll	II. 427	Igg	I. 572	Ijas	I. 1642
Igazító vessző	III. 1125	Ígi	I. 1554	Ijed	I. 1560
Igazító zsinag	III. 1308	Igir	I. 1557	Ijedelm	I. 1561
Igazító zsinór	III. 1308	Iglíce	I. 1558	Ijedelmes	I. 1561
Igazjártbeli	II. 17	Iglicetövis	III. 773	Ijedelmesküdik	I. 1561
Igazlás	I. 1522	Iglicetövisk	III. 774	Ijedés	I. 1561
Igazlító	II. 540	Igód	I. 1559	Ijedetés	I. 1561
Igazmondás	II. 864	Igön	I. 1556	Ijedéz	I. 1561
Igazmondó	II. 866	Igrec	I. 1558	Ijedküzik	I. 156
Igazmondóság	II. 866	Igreccség	I. 1558	Ijedős	I. 1561
Igazodik	I. 1551	Igric	I. 1558	Ijedség	I. 1561
Igazol	I. 1552	Igy : eins	I. 572	Ijedt	I. 1561
Igaz ökörnylev	II. 1026	Igy : sache	III. 882	Ijedte	I. 1561
Igázság	I. 1552	Így : so	I. 1558	Ijëget	I. 1562
Igázságlevél	II. 601	Igyéb	I. 566	Ijëgetés	I. 1562
Igázságos	I. 1553	Igyehét	III. 885	Ijëő	I. 1562
Igázságszerető	III. 225	Igyehítt	III. 885	Ijëőség	I. 1562
Igázságszolgáltatás	III. 297	Igyehítés	III. 885	Ijes	I. 1642
Igázságtétel	III. 633	Igyekézés	III. 886	Ijeszget	I. 1563
Igázságtévő	III. 639	Igyekézet	III. 886	Ijeszgetés	I. 1563
Igaztalan	I. 1553	Igyekézetés	III. 887	Ijeszt	I. 1562
Igaztalanság	I. 1553	Igyekézik	III. 835	Ijesztés	I. 1563
Igaztétel	III. 633	Igyekéztén-igyekézik	III. 886	Ijesztet	I. 1563
Igaztévő	III. 639	Igyeköszik	III. 885	Ijeszthetetlen	I. 1563
Igaz törvény	III. 769	Igyen	I. 1559	Ijgyártó	I. 1154
Igazul	I. 1553	Igyenés	I. 568	Ijtegez	III. 501
Igazulás	I. 1554	Igyenésedik	I. 569	Ik	III. 887
Igazulat	I. 1554	Igyent	I. 1559	Ikcis-bikcis	I. 229
Igazulatlan	I. 1554	Igyér	I. 1557	Ike	III. 887
Igazultatik	I. 1554	Igyetemben	I. 578	Iken	I. 1556
Igaz vallású	III. 1004	Igyetön	I. 578	Iker	I. 1563
Igazvolta	I. 1554, III. 964	Igyetömbe	I. 578	Íkessen	I. 588
Ige, igé, íge	I. 1554	Igyház	I. 1366	Ikra : fiscbrogen	I. 1563
Igécske	I. 1555	Igyirtetik	I. 1557	Ikra : wade	I. 1563
Igën, ígën	I. 1556	Igyjól	I. 1559	Ikrás	I. 1563
Igën-ígën	I. 1556	Igyól	I. 1559	Ikrés	I. 1563
Igënis	I. 1556	Igyold	I. 1559	Iktat	I. 1563
Igën nagy	II. 918	Igyorog-vigyorog	III. 1179	Iktatás	I. 1564
Igëni nagyon	II. 921	Igyöl	I. 1559	Iktatáslevél	II. 601
Igënös	I. 568	Ih : magen	I. 583	Iktató	I. 1564
Igënséggel	I. 1556	Ih : schaf	II. 64	Iktató levél	II. 601
Igent ?	I. 1556	Ihar	II. 28	Iktelen	I. 589
Igér	I. 1557	Iharfa	I. 738	Iktet	I. 1663
Igérés	I. 1558	Ihász	II. 64	Íl : leben	I. 592
Igéret	I. 1558	Iható	I. 1630	Íl : sitzen	III. 887
Igérettétel	III. 633	Ihed	I. 1560	Ildet	III. 893
Igérkëzik	I. 1558	Ihël	I. 1559	Ildomatlan	I. 1565
		Ihen	I. 1472	Ildomos	I. 1564

Ildomosság	I. 1565	Imádó hely	I. 1394	Inas húsos	I. 1522
Ildöz	III. 893	Imádozás	I. 1575	Inaska	I. 1579
Íleszt	I. 592	Imádság	I. 1576	Inaskodás	I. 1579
Ítet	I. 592	Imádságoeska	I. 1576	Inaskodik	I. 1579
Ill	III. 893	Imádságos	I. 1576	Inaskor	II. 356
Illa	I. 1570	Imádságos könyv	II. 406	Inasság : nervigkeit	I. 1577
Illan	I. 1571	Imádtat	I. 1576	Inasság : dienst	I. 1579
Illant	I. 1571	Imbor	II. 3	Inaszakadott	III. 32
Illat	I. 1571	Ime, imé	I. 1574	Inaszakadozás	III. 32
Illatlan	I. 1571	Imég	I. 1589	Inaszakadozott	III. 32
Illatos	I. 1571	Imégsináló	I. 434	Inatlan	I. 1577
Illatoz	I. 1571	Imég mássa	II. 700	Inség	I. 1578
Illatozás	I. 1572	Imég-nyámog	II. 1013	Inségés	I. 1578
Illatozatlanság	I. 1572	Imégváll	III. 1005	Incs	II. 985
Illatozik	I. 1572	Imehol	I. 1472	Incselkédés	I. 1579
Illatozlat	I. 1572	Ímelyég	I. 632	Incselkédik	I. 1579
Illéget	I. 1566	Imént	I. 1574	Incselkédetés	I. 1580
Illendő	I. 1567	Iménten	I. 1574	Incselkédő	I. 1580
Illendőség	I. 1567	Iménteni	t. 1574	Incsen	II. 985
Illés ?	I. 1567	Imennyi	I. 726	Indégó	I. 1580
Illés : das einflößen	I. 1559	Ímött	I. 634	Indi	I. 1580
Illet ?	I. 1567	Imez	I. 724	Indiai búza	I. 328
Illet : annähern	I. 1567	Imez-amaz	I. 141	Indiai füge	I. 1033
Illletént	I. 1570	Íméz-ámoz	I. 93	Indiai gyöngy	I. 1185
Illletés	I. 1570	Imhol	I. 1472	Indiai szamar	I. 71
Illletesség	I. 1568	Imhon	I. 1472	Indiai tárkonygyökér	I. 1182
Illletetlen	I. 1570	Imide	I. 1534	Indiai tyúk	III. 832
Illlehetetlen	I. 1570	Imide-amoda	II. 1096	Indít	I. 1580
Illllen : ungereimt	I. 1568	Imígy	I. 1558	Indítás	I. 1582
Illllen : unberührt	I. 1570	Imígy-amúgy	III. 844	Indító	I. 1582
Illlenség	I. 1568	Imígyen	I. 1559	Indító ok	II. 1100
Illletődik	I. 1570	Imily	I. 1572	Indítatl	I. 1582
Illik	I. 1565	Imilly-amolly	II. 1121	Indséné	I. 1588
Illó	I. 1570	Imillyen	I. 1573	Indul	I. 1582
Illogat	I. 1630	Imillyetén	I. 1573	Indulás	I. 1585
Illó-fillő	III. 894	Iminnen	I. 1593	Indulat	I. 1585
Íltet	I. 592	Iminnen-amonnan	II. 1128	Indulatlan	I. 1586
Illly	I. 1572	Iminten	I. 1574	Indulatos	I. 1586
Illlyen	I. 1572	Imitt	I. 1641	Indulatosság	I. 1586
Illlyenféle	I. 1573	Imitt-amott	II. 1157	Indulhatatlan	I. 1587
Illlyenképpen	I. 1573	Imlet	I. 624	Indulhatatlanság	I. 1587
Illlyenkor	I. 1573	Imm	I. 1574	Induló	I. 1587
Illlyenmi	II. 812	Immá	II. 680	Ínek	I. 639
Illlyennémű	I. 1573	Immár	II. 681	Ineresztő fű	I. 1023
Illlyenség	I. 1573	Immáron	II. 681	Informál	I. 1589
Illlyes	I. 1573	Ímmel-ámmal	I. 93	Infű	I. 1023
Illlyetén	I. 1573	Impostor	I. 1576	Ing : bewegt werden	I. 1587
Illlyeténképpen	I. 1573	Imt	I. 1594	Ing : hemd	I. 1589
Illlyképpen	I. 1573	Imte-tova	III. 722	Ingadogálás	I. 1587
Illlykor	I. 1573	In : sebne	I. 1576	Ingadozik	I. 1587
Illlynémű	I. 1574	In : sklave	I. 1577	Ingadozás	I. 1587
Illlyő-fillő	III. 894	Inacska	I. 1577	Ingadozatlan	I. 1587
Ím	I. 1574	Inai-fájó	I. 763	Ingadoztatott	I. 1587
Imád	I. 1574	Inal	I. 1577	Ing alja	I. 45
Imadás	I. 1575	Inas : nervig	I. 1577	Ingás	t. 1587
Imádkozdogál	I. 1576	Inas : bedienter	I. 1578	Ingat	I. 1587
Imádkozik	I. 1575	Inasesztendő	I. 719	Ingatagság	I. 1588
Imádkozó hely	I. 1394	Inasgyermék	I. 1163	Ingatás	I. 1588
Imádkozó könyv	II. 406	Inas hús	I. 1521	Ingatlan	I. 1588

Ingcsináló	I. 434	lunetlen	I. 1593	Írányába	I. 1607
Ingéske	I. 1590	Innetső	I. 1593	Írányít	I. 113
Ingér	I. 1590	Innétova	III. 722	Írányoz	I. 113
Ingérel	I. 1590	Inniadó	I. 15	Írás : schrift	I. 1601
Ingérkedés	I. 1591	Innivaló	I. 1630, III. 955	Írás : salben	I. 1606
Ingérkedik	I. 1590	Innodvaló	I. 1630	Íráshamisító	I. 1301
Ingérl	I. 1590	Inog	I. 1587	Írási	I. 1602
Ingérlés	I. 1590	Inő	III. 896	Írásismerő	I. 1619
Ingérletlen	I. 1591	Inők	I. 639	Íraska	I. 1602
Ingérlő	I. 1591	Inőtulok	III. 806	Írásmagyarázó	II. 665
Ingés	I. 1590	Inpókos lö	II. 614	Írás módja	II. 853
Ingmás	II. 700	Instál	I. 1594	Írásnőmfogható	I. 876
Ingó	I. 1588	Instáncia	I. 1594	Írásocska	I. 1602
Ingó-bingó	I. 1588	Instéllál	I. 1594	Írásolvasás	II. 1121
Ingola	I. 93	Int	I. 1594	Írásolvasatlan	II. 1121
Ingolna	I. 93	Intdégél	I. 1595	Írásolvasó	II. 1121
Ingó marha	II. 690	Intdégelés	I. 1595	Írásos	I. 1602
Ingó-mozgó	II. 883	Intéget	I. 1595	Írástévő	III. 639
Ingóság	I. 1588	Intérés	I. 1596	Írástörlejtő	III. 761
Ingovány	I. 1588	Intéresse	I. 1596	Írástudatlan	III. 792
Ingoványos	I. 1588	Intérkáfár	I. 1596	Írástudó	III. 794
Ingörl	I. 1590	Intés	I. 1595	Írásvezétgetés	III. 1098
Ingváll	III. 1005	Intési	I. 1596	Irat : malerei	I. 1602
Ingyén	I. 1591	Intéske	I. 1596	Irat : schreiben lassen	I. 1602
Ingyénbe	I. 1592	Intet	I. 1596	Iratás	I. 1603
Ingyénbenvaló	I. 1592, III. 954	Intéz	I. 1596	Iratat	I. 1603
Ingyénmajd	II. 667	Intézés	I. 1597	Iratlan	I. 1603
Ingyénmajdan	II. 668	Intézet	I. 1597	Iratos	I. 1602
Ingyénotlan	II. 1157	Intézetget	I. 1597	Iratos ruha	II. 1480
Ingyénvaló	I. 1592, III. 954	Intíz	I. 1596	Irdacsol	I. 1603
Ink	I. 583	Intő	I. 1596	Irdogal	I. 1603
Inkában	I. 1592	Intődés	I. 1596	Irdogálás	I. 1603
Inkább	I. 1592	Intő levél	II. 601	Irdos-birdos	I. 1607
Inkábbára	I. 1593	Intro	I. 1597	Irédl	I. 1609
Inkáblan	I. 1592	Inventál	I. 1597	Irégy	I. 1609
Inkélködés	I. 1579	Íny	I. 1597	Irélli	I. 1609
Inkviés	I. 1593	Ínyetölt	III. 540	Irém	III. 899
Inn	I. 1576	Ip	I. 1597	Írés : salben	I. 1606
Innas	I. 1578	Ipa	I. 1597	Ires : leer	III. 896
Innéd	I. 1593	Ipall	I. 1598	Írés ruha	II. 1480
Innég	I. 1593	Ipallás	I. 1598	Írés szelénce	III. 150
Innégtova	III. 722	Iparkodik	I. 1598	Írészés	I. 1606
Innek	I. 1593	Iparlás	I. 1598	Ír-fir	I. 1601
Innekső	I. 1593	Ípít	I. 650	Irgalmas	I. 1608
Innel, innél	I. 1593	Ipp	I. 650	Irgalmaskodik	I. 1608
Innen	I. 1593	Ippa	I. 1597	Irgalmasság	I. 1608
Innen-amonnan	II. 1128	Íppit	I. 650	Irgalmasságos	I. 1608
Innend, innénd	II. 1593	Ippöl	I. 650	Irgalmatlan	I. 1608
Innenhazul	I. 1378	Íprikálik	I. 1598	Irgalmatlanság	I. 1608
Innen-onnan	II. 1128	Ír : reichen	I. 656	Irgalmaz	I. 1609
Innenkívül	II. 481	Ír : reif werden	I. 662	Irgalmazás	I. 1609
Innenső	I. 1593	Ír : schreiben	I. 1598	Irgalmazal	I. 1609
Innent	I. 1593	Ír : salbe	I. 1604	Irgalom	I. 1607
Innentova	III. 722	Iramik	I. 1606	Irge	III. 899
Innep	III. 894	Iramkodás	I. 1606	Irha	I. 1609
Innepnap	II. 931	Iramlik, irámlik	I. 1606	Irhabőr	I. 312
Innét	I. 1593	Iramtat	I. 1606	Irhacsinaló	I. 434
Inneten	I. 1593	Íránt	I. 1607	Irhagyártó	I. 1154
Innétkívül	II. 481	Írány	I. 112	Írlgy	I. 1609

Irigyél	I. 1609	Irtóztat	I. 1612	Isőg	II. 1600
Irigykedés	I. 1610	Irtóztató	I. 1612	Isőt	II. 1600
Irigykedik	I. 1610	Irtvány	I. 1611	Ispán	I. 1620
Irigylés	I. 1610	Irü	III. 900	Ispánjárás	II. 16
Irigymérég	II. 783	Is	I. 1612	Ispánka	I. 1621
Irigység	I. 1610	Isa	I. 1613	Ispánné	I. 1621
Irigységéske	I. 1610	Isé	II. 1198	Ispánság	I. 1621
Irigységés	I. 1610	Iskárlát	II. 1581	Ispék	II. 1603
Irlf	I. 1609	Iskola	I. 1613	Ispinác	II. 1603
Irlkédet	I. 1610	Iskolabéli	I. 1614	Ispita	I. 1621
Irlkedik	I. 1610	Iskolai	I. 1614	Ispitály	I. 1621
Írfl	I. 1609	Iskolamester	II. 789	Ispot	I. 1621
Írj	I. 1604	Iskolamesterség	II. 789	Ispotály	I. 1621
Irkál	I. 1603	Iskolapor	II. 1313	Ispotályi	I. 1622
Irkálás	I. 1603	Iskolás lö	II. 614	Ispotálymester	II. 789
Irkálgatás	I. 1603	Iskoláz	I. 1614	Ispotályság	I. 1622
Író	I. 1603	Iskolázás	I. 1614	Ist	III. 901
Iroeskálás	I. 1604	Iskoláztat	I. 1614	Istálló	I. 1622
Író dőák	I. 487	Islóg	I. 1614	Istállócska	I. 1622
Író dőákság	I. 487	Islógcsináló	I. 1334	Istállós	I. 1622
Író eszköz	I. 716	Islógoeska	I. 1614	Istáló	I. 1622
Irogat	I. 1604	Islógos	I. 1614	Istamét	I. 1622
Irogatás	I. 1604	Ismég	II. 718	Istáp	I. 1622
Író ház	I. 1369	Ismégént	II. 716	Istár ?	I. 1623
Író kamara	II. 91	Ismégénten	II. 716	Isten	I. 1623
Író hártya	II. 133	Isméginten	II. 716	Istenadta	I. 18
Író könyv	II. 406	Isméglen	II. 718	Istenasszony	I. 131
Iromba	I. 1610	Isment	I. 1620	Istenasszonyság	I. 134
Író mester	II. 789	Ismér, ismér	I. 1614	Istenbeli	I. 1625
Írómesterség	II. 794	Ismérés	I. 1616	Istenék neveinek lajstroma	II. 508
Iromó	I. 1606	Ismeret	I. 1616	Istenél	I. 1625
Irontal	I. 1606	Ismereles	I. 1617	Istenembér	I. 627
Író penna	II. 1267	Ismertlen	I. 1618	Istenés	I. 1625
Íros	I. 1606	Ismerelessness	I. 1618	Istenésedik	I. 1626
Íros lészta	III. 641	Ismertlenültetik	I. 1618	Istenésit	I. 1626
Íros vaj	III. 970	Ismertlenvolta	III. 965	Istenesség	I. 1626
Író szérszám	III. 64	Ismerelesség	I. 1618	Istenésül	I. 1626
Író tábla	III. 366	Ismerelességés	I. 1618	Istenetlen	I. 1627
Irott	I. 1604	Ismerehetetlen	I. 1618	Istenöz	I. 1626
Irotvány	I. 1611	Ismerehetelenség	I. 1618	Istenfa	I. 738
Író vasvessző	III. 1126	Ismerehető	I. 1618	Isten fája	I. 738
Író vessző	III. 1125	Ismerkedés	I. 1619	Istenfélő	I. 807
Irréngés	I. 1611	Ismerkedik	I. 1618	Istenfélőség	I. 807
Írt : geschrieben	I. 1604	Ismerő	I. 1619	Isten fia	I. 844
Írt : ausrotten	I. 1611	Ismerszik	I. 1619	Istengyőző	I. 1194
Írtás	I. 1611	Ismert	I. 1619	Isten haragja	I. 1319
Írtat	I. 1602	Ismértés	I. 1617	Isten háza	I. 1369
Írtó	I. 1611	Ismertet	I. 1619	Isten hozzád	I. 1606
Írtó fejsze	I. 787	Ismertető jel	II. 33	Isteni	I. 1626
Írtogat	I. 1611	Ismertető szózat	III. 283	Isteni elvégzés	III. 1039
Írtogatás	I. 1611	Ismét	I. 1620	Isteni félelem	I. 805
Írtó kapa	II. 105	Ismét-kinő	II. 994	Isteni feletlenség	I. 807
Írtou-ír	I. 1599	Isméllen	I. 1620	Isteni szentség	III. 176
Irtovány	I. 1611	Ismétlenít	I. 1620	Isteni szerelém	III. 219
Irtoványföld	I. 986	Ismétmögbeszél	I. 221	Isteni szeretet	III. 223
Irtoványos	I. 1612	Ismög	II. 1600	Isteni szolgálás	III. 294
Irtózás	I. 1612	Ismöglen	II. 1600	Isteni szolgálat	III. 295
Irtóztat	I. 1612	Isműg	II. 718	Isteni természet	III. 595
Irtózik	I. 1612	Isnör	III. 1308	Isteni tisztélet	III. 673

Isteni törvény	III. 769	Iszik : trinken	I. 1628	Itéleti	I. 1641
Istenkáromló	II. 124	Izskofiomos	III. 268	Itéletlen	I. 1641
Istenke	I. 1626	Izszomó	I. 1636	Itéletlenség	I. 1641
Isten kecskéje	II. 144	Izszonyandó	I. 1636	Itéletnap	II. 928
Istenküdés	I. 1626	Izszonyatos	I. 1637	Itéletszik	III. 126
Istenküdik	I. 1626	Izszonyatosság	I. 1637	Itéletttétel	III. 633
Isten kényere	II. 200	Izszonyít	I. 1637	Itélett	I. 1638
Istenkisértő	II. 317	Izszonyítás	I. 1637	Itélő	I. 1641
Isten korszákája	II. 372	Izszonyító	I. 1737	Itélő bíró	I. 236
Istenkorszákájafü	I. 1023	Izszonykodás	I. 1637	Itélő elme	I. 612
Isten ládája	II. 504	Izszonykodik	I. 1637	Itélő elme	I. 612
Istenlátó	II. 540	Izszonyodás	I. 1637	Itélő erő	I. 677
Isten nyila	II. 1038	Izszonyodik	I. 1637	Itélő ház	I. 1369
Isten pobárkája	II. 1303	Izszonyodó	I. 1637	Itélő hely	I. 1394
Isten postája	II. 1320	Izszonyodtató	I. 1637	Itélő mestér	II. 789
Istenség	I. 1626	Izszonyoszik	I. 1637	Itélő szék	III. 126
Istenségés	I. 1627	Izszonyú	I. 1637	Itélő szoba	III. 284
Isten szakála	III. 40	Izszonyúan	I. 1638	Itélt levél	II. 601
Istenszakállafü	I. 1023	Izszonyúcska	I. 1638	Itet	I. 714
Isten széki	III. 126	Izszonyú hidegglélés	II. 567	Itetés	I. 714
Istenszerető	III. 225	Izszonyúképpen	I. 1638	Itül	I. 1638
Istenszolgája	III. 291	Izszonyul	I. 1638	Itlan	I. 1631
Istenszolgálat	III. 295	Izszonyúság	I. 1638	Itlen	I. 712
Istentagadás	III. 377	Izszonyúságos	I. 1638	Itó	I. 1633
Istentagadó	III. 378	Izszonyúzni	I. 1638	Itt	I. 1641
Isten táskája	III. 490	Izszos	I. 1631	Itta	I. 1634
Istentelen	I. 1627	Isszik	I. 1628	Itt-amott	II. 1157
Istentelenküdik	I. 1627	Isszonyó	I. 1636	Ittas	I. 1634
Istentelenség	I. 1627	Isszonyú	I. 1636	Ittasság	I. 1634
Istent félő	I. 807	Isttelen	I. 1648	Ittat	I. 1563
Istentisztület	III. 673	Isttérge	I. 719	Ittbenn	I. 208
Istentutáló	III. 873	Isttérgeályoz	I. 719	Ittgyel	I. 1641
Isten üneje	III. 896	Isttfrag	I. 720	Ittgyen, ittgyén	I. 1641
Istimét	I. 1622	Istttrucc	II. 1604	Itten	I. 1641
Istoria	I. 1444	It : getränke	I. 1631	Itthon	I. 1482
Istorum	II. 1146	It : schlagen	III. 903	Ittügen	I. 1641
Istök	III. 901	Ital	I. 1631	Ittügen	I. 1641
Istráng, istrang	I. 1627	Italan	I. 1631	Ittkünn	II. 297
Istrángkötél	II. 427	Italharc	I. 1327	Ittlévő	II. 596
Istrángocska	I. 1628	Itali	I. 1633	Itton-izsik	I. 1629
Istráza	II. 1604	Italka	I. 1633	Itton-ivás	I. 1629
Isttrag	I. 720	Italocska	I. 1633	Ittvaló	I. 1641, III. 955
Iszak	I. 1634	Italos	I. 1633	Ittvolta	III. 965
Iszakocska	I. 1635	Italpénz	II. 1270	Ív : jahr	I. 721
Iszalag	I. 1635	Italság	I. 1633	Ív : bogen	I. 1641
Iszamandó	I. 1636	Itas	I. 1631	Iva	I. 1643
Iszamás	I. 1635	Ital	I. 1633	Ivadék	I. 1642
Izamat	I. 1636	Itatás	I. 1633	Ivafa	I. 738
Izamik	I. 1635	Itató	I. 1633	Ivás : das trinken	I. 1634
Izszakodás	I. 1636	Itató hely	I. 1394	Ivás : das laichen	I. 1642
Izszaklik	I. 1636	Itató papiros	II. 1228	Ivás : mit eiben bepflanzt	I. 1643
Izszakó	I. 1636	Itató válu	III. 1007	Ivat	I. 1643
Izszakodás	I. 1636	Ítök	I. 713	Ívecske	I. 1642
Izszakodik	I. 1636	Ítel	I. 713	Iveg	III. 912
Izszaklékos	I. 1636	Ítél	I. 1638	Ivél	III. 913
Izszanyú	I. 1636	Ítéldégel	I. 1640	Ivendő	II. 54
Izszap	I. 1636	Ítézés	I. 1640	Ives	I. 1642
Izszög, iszék	III. 902	Ítélet	I. 1640	Ivét	III. 913
Íszik : essen	I. 710	Ítéletés	I. 1640	Ívgyártó	I. 1154

ívik	I. 1642
Ivó	I. 1634
Ivó asszonytárs	III. 450
Ivódik	I. 1634
Ivó edény	I. 558
Ivogat	I. 1634
Ivó korsó	II. 372
Ivolya	I. 1533
Ivó palack	II. 1215
Ivó papiros	II. 1228
Ivós	I. 1634
Ivó szérszám	III. 64
Ivó társ	III. 451
Ivó víz	III. 1227
Ivölt	III. 913
Ivőt	III. 913
Ívtok	III. 694
Íz : glied	I. 1643
Íz : geschmack	I. 1645
Íz : krebs	I. 1649
Íz : jagen, verfolgen	III. 914
Ízadás	I. 14
Ízadó	I. 15
Ízbeli	I. 1644
Íz-búz	I. 335
Ízdó	I. 1652
Izé	I. 1649
Ízécske	I. 1644
Izék : heukehricht	I. 1649
Izékés	I. 1650
Ízél	I. 1646
Izél	I. 1649
Ízélédik	I. 1647

Ízélet	I. 1647
Izélít	I. 1647
Izélítés	I. 1647
Izélkédés	I. 1649
Izélkédik	I. 1649
Izen	I. 1650
Izenés	I. 1651
Izenet	I. 1651
Izenget	I. 1651
Izengetés	I. 1651
Ízés : voller gelenke	I. 1644
Ízés : schmackhaft	I. 1647
Ízés : das niessen, gäbnen	I. 1649
Ízésít	I. 1648
Ízésül	I. 1648
Ízésülés	I. 1644
Izetlen	I. 1648
Izetlen-büzetlen	I. 335
Izetlenít	I. 1648
Izetlenkédés	I. 1648
Izetlenkédik	I. 1648
Izetlenség	I. 1648
Izgága	I. 1651
Izgágalkodás	I. 1651
Izgágalkodik	I. 1651
Izgaszt	I. 1651
Izgat	I. 1651
Izgatás	I. 1652
Izgató	I. 1652
Ízhajlási	I. 1260
Ízi	I. 1644
Íziben	I. 1644
Ízik	I. 1649

Ízlel	I. 1649
Ízlelés	I. 1649
Izlés	I. 1647
Izlet	I. 1647
Izmos	I. 1652
Íznyi	I. 1644
Izog-mozog	II. 883
Izom	I. 1652
Izromban	I. 1644
Izrombéli	I. 1644
Ízszérszám	III. 64
Íztag	III. 371
Ízü	I. 1649
Íz-vész	III. 1101
Ízvesztés	III. 1093
Ízvesztő	III. 1101
Ízvíz	III. 1227
Izzad	I. 1652
Izzadás	I. 1652
Izzadék	I. 1652
Izzadékös	I. 1652
Izzadó betegség	I. 223
Izzadoz	I. 1652
Izzaszt	I. 1652
Izzasztás	I. 1654
Izzó	I. 1654
Izzódik	I. 1654
Izzóság	I. 1654
Izsóp	I. 1654
Izsópos	I. 1654
Izsópos bor	I. 285

J.

Jácint	II. 1
Jácintuskő	II. 387
Jágér	II. 1
Jaj	II. 1
Jajdul	II. 2
Jajdulás	II. 2
Jajgás	II. 2
Jajgat	II. 2
Jajgatás	II. 2
Jajgatkozik	II. 2
Jajos	II. 2
Jajszó	III. 273
Jajveszek	III. 1088
Jajveszély	III. 1090
Jak	I. 1133
Jakab	II. 3
Jakabol	II. 3
Jákob botja	I. 299
Jákob pálcája	II. 1218
Jakor	I. 1135
Jalog	I. 1141

Jámbor	II. 3
Jámborit	II. 4
Jámborodik	II. 4
Jámboroszik	II. 4
Jámborság	II. 4
Jámborságos	II. 4
Jámbortalan	II. 4
Jámbortalanság	II. 4
Jámborul	II. 4
Jancsár	II. 4
Jancsárkés	II. 248
Jancsárpuska	II. 1341
Jancsárság	II. 4
Jancsi	II. 5
Jancsika	II. 5
Janicsár	II. 4
Janker	II. 4
Jankó : janker	II. 4
Jankó : Johannes	II. 5
Jankula	II. 5
János	II. 5

Jánta	I. 1140
Januarius	II. 5
Jap-jap	II. 5
Jár	II. 5
Járal	II. 15
Járás	II. 15
Járás-kelés	II. 167
Járat : geben lassen	II. 17
Járat : zug, reise	II. 17
Járatlan	II. 17
Járdogál	II. 17
Jargal	II. 17, 1014
Jargálás	II. 17, 1015
Járható	II. 18
Járkál	II. 18
Járkálás	II. 18
Jár-kei	II. 166
Jarló	I. 1152
Jármas	II. 23
Jármatlan	II. 23
Jár-mén	II. 746

Jármos	II. 23	Játszódás	II. 27	Jegyés úr	III. 861
Járó	II. 18	Játszodogál	II. 27	Jegyüstülés	II. 31
Járó föld	I. 986	Játszodik	II. 26	Jegyész	II. 31
Járogálás	II. 19	Játszodozás	II. 27	Jegyészés	II. 32
Járogat	II. 19	Játszodozik	II. 27	Jegyészhető	II. 32
Járó hely	I. 1394	Játszodtat	II. 27	Jegygyűrű	I. 1214
Járó-kelő	II. 167	Játszodtatás	II. 27	Jegyhatár	I. 1362
Járom	II. 22	Játszó hely	I. 1395	Jegykő	II. 387
Járombéli	II. 23	Játszó kártya	II. 133	Jegymagyarázó	II. 665
Járomfa	II. 738	Játszó kő	II. 387	Jegyoszlop	II. 1147
Járomszög	III. 112	Játszó laptá	II. 528	Jegypénz	II. 1270
Járovány	II. 22	Játszó piac	II. 1283	Jegypróba	II. 1332
Jároványköszvény	II. 422	Játszó szín	III. 258	Jegyruha	II. 1480
Járt	II. 19	Játszó társ	III. 451	Jegyruhás	II. 1480
Járta	II. 19	Jav	II. 27	Jegyszém	III. 157
Járta-költe	II. 167	Java	II. 27	Jegyzés	II. 32
Jártányi	II. 20	Javacska	II. 44	Jegyzet	II. 33
Jártas	II. 20	Javall	II. 45	Jegyző	II. 33
Jártat	II. 20	Javallás	II. 45	Jegyző könyv	II. 406
Járt-költ	II. 167	Javalldogál	II. 45	Jegyző könyvecske	II. 406
Jártó	II. 1153	Javallható	II. 45	Jegyző óntábla	III. 366
Járton-jár	II. 12	Javallhatós	II. 45	Jegyzős	II. 33
Járul	II. 21	Javasol	II. 45	Jegyzőség	II. 33
Járulás	II. 22	Javít	II. 45	Jegyző szem	III. 157
Járvulat	II. 22	Jávor: elentier	II. 28	Jegyző tábla	III. 366
Járvány	II. 22	Jávor: ahornbaum	II. 28	Jegyző vas	III. 1023
Jáspis	I. 127, II. 23	Jávorfa	I. 738	Jel	II. 33
Jáspiskő	II. 387	Jávorkörmös	II. 414	Jeladás	I. 14
Jász	I. 1155	Jávorköröm	II. 414	Jelén	II. 34
Jászkapitány	II. 109	Jávorszij	III. 240	Jelénés	II. 36
Jászkeszeg	II. 266	Javul	II. 45	Jelénet	II. 36
Jászló	II. 23	Jázminvirág	III. 1191	Jelénetesség	II. 36
Jászlócska	II. 23	Jázsmín	II. 28	Jelénget	II. 36
Jászol	II. 23	Jég	II. 28	Jelénik	II. 35
Jászolka	II. 23	Jégcsap	I. 385	Jelénlenni	II. 590
Jászolkötés	II. 423	Jegel	II. 28	Jelénlét	II. 590
Jászolos	II. 23	Jegelés	II. 28	Jelénlétel	II. 590
Jászos	I. 1155	Jegénye	II. 28	Jelénlévő	II. 590
Ját	II. 23	Jegényefa	I. 738	Jelénnen	II. 34
Játék	II. 23	Jegényefás	I. 738	Jelenség	II. 37
Játék hely	I. 1394	Jeges	II. 28	Jelenségés	II. 37
Játéki	II. 24	Jegesít	II. 28	Jelenségésbeli	II. 37
Játék mestér	II. 789	Jégeső	I. 702	Jelént	II. 37
Játéknakvaló ház	I. 1369	Jégesőz	I. 702	Jeléntés	II. 39
Játéknézés	II. 983	Jegesül	II. 28	Jelénthetetlen	II. 39
Játéknéző hely	I. 1395, II. 984	Jeges víz	III. 1227	Jeléntő	II. 39
Játékol	II. 24	Jéghideg	I. 1427	Jelénvagyon	III. 941
Játékos	II. 24	Jégi	II. 28	Jelénvaló	II. 34, III. 955
Játékos szólás	III. 279	Jégi madár	II. 648	Jelénvalóvolta	III. 965
Játékos társ	III. 451	Jégverem	III. 1075	Jelénvolta	II. 35, III. 965
Játékszó	III. 273	Jegy	II. 29	Jelés	II. 40
Játéktólvaló megszünés	III. 357	Jegybéli	II. 30	Jelésben	II. 40
Játszodozik	III. 27	Jegyfa	I. 738	Jelésén	II. 40
Játszás	II. 26	Jegyűcske	II. 30	Jelésít	II. 41
Játszat	II. 26	Jegyés	II. 30	Jelésükedik	II. 41
Játszi	II. 26	Jegyés mátká	II. 708	Jelésüképpen	II. 41
Játszik	II. 25	Jegyés meny	II. 761	Jelés nap	II. 928
Játsziság	II. 26	Jegyűség	II. 30	Jelőség	II. 41
Játszó	II. 26	Jegyés társ	III. 451	Jelésül	II. 41

Jelkérészt	II. 234	Jobbul	II. 48	Jószágadás	I. 14
Jelozslop	II. 1147	Jobbulás	II. 48	Jószággyújtás	I. 1195
Jelseminvirág	III. 1191	Jobbulatlanság	II. 48	Jószáglevél	II. 603
Jelsütő vas	III. 1024	Jócska	II. 48	Jószágocska	II. 52
Jeltelen	II. 41	Jócskán	II. 48	Jószágos	II. 52
Jelzászló	III. 1272	Jó elméjű	I. 612	Jószágoszlás	II. 1152
Jelzemin	II. 28	Jó erkölcsű	I. 675	Jószágszűrés	III. 208
Jer	II. 41	Jó fejű	I. 958	Jószágtalan	III. 58
Jérce	II. 42	Jóféle	II. 49	Jó szagú	III. 14
Jérce tyúk	III. 832	Jog, Jóg	II. 49	Jó szagú gyopár	I. 1177
Jere	II. 41	Jógejt, jógt	I. 1169, II. 49	Jó szél	III. 140
Jer-el	II. 41	Jogl	II. 49	Jó szeréncse	III. 226
Jerikóbeli rózsza	II. 1469	Joglat	II. 49	Jó szeréncses	III. 227
Jerikói rózsza	II. 1469	Jogolás	I. 1169	Jó szeréncsesen	III. 227
Jerke	II. 42	Jógul	II. 49	Jó szerző	III. 210
Jerkebárány	I. 176	Jógyul	I. 1169, II. 49	Jó szílvü	III. 265
Jerzi	II. 41	Joh : magen	I. 583	Jó szólo	III. 281
Jerték	II. 42	Job : ach	I. 53	Jótartás	III. 474
Jer utánnam	II. 41	Johafájó	I. 753	Jótehetetlen	III. 623
Jerünk	II. 41	Jó hírnév	II. 972	Jótehető	III. 624
Jezamin	II. 28	Johtot	I. 1563	Jó termet	III. 596
Jezsuita	II. 42	Jó illatú bor	I. 283	Jó termetű	III. 597
Jezsuitai	II. 42	Jó indulat	I. 1586	Jótét	III. 630
Jezsuvita	II. 42	Jó italú	I. 1632	Jótétel	III. 632
Jó : fluss	II. 42	Jó izlésű	I. 1647	Jólétemény	III. 636
Jó : gul	II. 42	Jó ízű	I. 1646	Jótétlenül	III. 637
Jóakarás	I. 40	Jó kedv	II. 147	Jótetszés	III. 647
Jóakarát	I. 41	Jó kedvű	II. 147	Jó tett	III. 637
Jóakaró	I. 42	Jó kor	II. 49, II. 356	Jótévő	III. 636
Jobb	II. 45	Jó kora	II. 49	Jótévőség	III. 610
Jobbacska	II. 46	Jó korácsú	II. 358	Jót-únta	III. 856
Jobbad	II. 46	Jól	II. 50	Jó üzün	I. 1645
Jobbadon	II. 46	Jól cselekedés	I. 400	Jóváhagy	I. 1241
Jobbágy	II. 52	Jól éhető	I. 712	Jóváhagyás	I. 1241
Jobbágyas	II. 53	Jó lépő ló	II. 615	Jóváhagyatlan	I. 1241
Jobbágyaskodik	II. 53	Jó levél	II. 601	Jovall	II. 45
Jobbágyfi	I. 844	Jól lakás	II. 510	Jovolta	II. 52, III. 965
Jobbágyfiú	I. 844	Jól lakik	II. 510	Józan	II. 54
Jobbágyhely	I. 1395	Jól laktat	II. 510	Józankodik	II. 54
Jobbágykérő levél	II. 602	Jóllehet	II. 592	Józanság	II. 54
Jobbágytság	II. 53	Jól tartás	III. 474	Józanságos	II. 54
Jobbágyúr	III. 861	Jól tēhetetlen	III. 623	Józanul	II. 54
Jobbágyülés	III. 890	Jól tét	III. 630	Jó	II. 54
Jobbágyváros	III. 1013	Jól tétel	III. 633	Jóde	II. 59
Jobban	II. 47	Jól tett	III. 637	Jődög	II. 59
Jobbanya	I. 95	Jól tévés	III. 638	Jődöggel, jődögel	II. 59
Jobbapa	I. 97	Jól tévő	III. 639	Jödök	II. 59
Jobbára	II. 47	Jonh	I. 583	Jöge ?	I. 1554
Jobbatya	I. 137	Jonkább	I. 1592	Jó-mén	II. 746
Jobbik	II. 47	Jóraláló	II. 50, III. 955	Jöszte	II. 59
Jobbít	II. 47	Jóraláló rēstség	II. 1418	Jöte	II. 62
Jobbítás	II. 48	Jorgot	II. 53	Jöttést-jő	II. 57
Jobb kéz	II. 287	Jös	II. 53	Jött-mént	II. 746
Jobbkor	II. 48	Jóság	II. 50	Jöttön-jő	II. 57
Jobbkori	II. 48	Jóságos	II. 50	Jövedelēm	II. 60
Jobbodik	II. 48	Jóságos erkölcsű	I. 675	Jövedelmes	II. 60
Jobb részre	II. 1422	Jósoló	II. 54	Jövel, jövel	II. 60
Jobbság	II. 48	Jószág	II. 50	Jövemény	II. 60
Jobb szárny	III. 93	Jó szag	III. 14	Jövendő	II. 60

Jövendőbeli	II. 61	Jubállás	I. 74	Juhruha	II. 1480
Jövendő	II. 61	Juhar	II. 28	Juhrüh	II. 1487
Jövendőlés	II. 62	Juharfa	I. 738	Juhsajt	II. 1495
Jövendőlő	II. 62	Jubász	II. 64	Juhszél	III. 140
Jövendőlő hely	I. 1395	Juhaszakadt	III. 32	Juhüröm	III. 900
Jövendőlő szél	III. 140	Jubászgyermék	I. 1163	Juj	II. 65
Jövendőmondás	II. 864	Jubászhajlék	I. 1255	Jujuba	II. 65
Jövendőmondó	II. 866	Jubászik	II. 65	Jujubafa	I. 738
Jövendőmondóné	II. 990	Jubászkaliba	II. 87	Jujubákfa	I. 738
Jövendőnéző	II. 984	Jubászkodik	II. 64	Julep	I. 1210
Jövés	II. 62	Jubászkomondor	II. 338	Július	II. 65
Jövéske	II. 62	Jubászkutya	II. 477	Jungáta	II. 65
Jövést	II. 62	Jubászrend	II. 1406	Jurista	II. 65
Jövést-jő	II. 57	Jubászság	II. 64	Juss	II. 65
Jövet	II. 62	Jubásztat	II. 65	Juszalag	I. 1635
Jöveték	II. 60	Juház	II. 65	Jüt: anzünden	I. 1194
Jövetel	II. 63	Juhbárány	I. 176	Jut: ankommen	II. 65
Jövevény	II. 63	Juhbarom	I. 183	Jutalmas	II. 69
Jövő	II. 63	Juhfark	I. 771	Jutalmasság	II. 69
Jövő-járó	II. 19	Juhhús	I. 1522	Jutalmatlan	II. 69
Jövő-ménő	II. 746	Juhi	II. 64	Jutalmaz	II. 69
Jöz	I. 1190	Jubi ruha	II. 1480	Jutalom	II. 68
Ju	II. 64	Juhistálló	I. 1622	Jutalomosztás	II. 1153
Jubilál	II. 63	Juhkosár	II. 374	Jutalomosztó	II. 1154
Jubilér	II. 64	Juhnyáj	II. 1001	Jutta	II. 70
Jug	II. 64	Juhocska	II. 64	Juttaszt	II. 70
Juh: magen	I. 583	Juhól	II. 1107	Juttat	II. 70
Juh: schaf	II. 64	Juhos	II. 64	Jutton-jut	II. 68
Juh: süd	II. 64	Juhöltözet	II. 1177	Juvik	I. 1642
Juhádzik	II. 65	Juhpásztor	II. 1245	Jüt	I. 1199
Juhakol	I. 47	Juhpásztorság	II. 1245		

K.

Kaba	II. 71	Kábolgyás	II. 73	Kacorság	II. 74
Kába	II. 71	Kábolgyaság	II. 73	Kacs	II. 75
Kabala	II. 73	Kábolgyaskodik	II. 73	Kacsa, kácsa	II. 75
Kabalácska	II. 73	Kábolgyásság	II. 73	Kacsag	II. 73
Kabalaoló	II. 614	Káboskodik	II. 72	Kacsiha	II. 75
Kabalás	II. 73	Kábul	II. 72	Kacsibás	II. 75
Kabalasajt	II. 1496	Kábulás	II. 72	Kacsinka	II. 75
Kábálkodás	II. 71	Kábure	II. 73	Kacsint	II. 75
Kábálkodik	II. 71	Kacag	II. 73	Kacsoringó	II. 130
Kábálódás	II. 72	Kacagány	II. 74	Kacsont	II. 75
Kábálódik	II. 71	Kacagányos	II. 74	Kacsontás	II. 76
Kabanica	I. 1051	Kacagás	II. 74	Kacsocska	II. 75
Kábás	II. 72	Kacaj	II. 74	Kacsos	II. 75
Kábáság	II. 72	Kacér	II. 74	Kád	II. 76
Kábáskodás	II. 72	Kacérkodik	II. 74	Kádacska	II. 76
Kábáskodik	II. 72	Kacéros	II. 74	Kádár	II. 76
Kabát	II. 73	Kacéroskodik	II. 75	Kádári	II. 76
Kabilla	II. 73	Kacérozó	II. 75	Kádárkalapács	II. 85
Kábit	II. 72	Kacérság	II. 75	Kádárkapocs	II. 110
Kabla	II. 73	Kacog	II. 73	Kádas	II. 76
Kahola	II. 73	Kacola	II. 75	Kádfürdő	I. 1043
Kabolavezér	III. 1161	Kacolaló	II. 614	Kadia	II. 76
Kábolgya	II. 73	Kacor	II. 75	Kadó	II. 77

Kadola	II. 89	Kakasgéründa	I. 1083	Kaláka	II. 83
Kados	II. 76	Kakasharang	I. 1324	Kalakócs	II. 83
Káfé	II. 141	Kakaskő	II. 387	Kalákos	II. 83
Kaftán	II. 77	Kakasláb	II. 498	Kalamár	II. 88
Kaftányoz	II. 77	Kakasocska	II. 80	Kalamáris	II. 83
Kagyma	II. 77	Kakaspóka	II. 1339	Kalamárisláda	II. 504
Kagymában	II. 77	Kakaspulyka	II. 1339	Kalamb	I. 1053
Kahog	II. 77	Kakassark	II. 1517	Kalamus	II. 83
Kainol	II. 77	Kakasszakáll	III. 40	Kalán	II. 93
Kaja-baja	II. 297	Kakasszó	III. 273	Kaland	II. 83
Kajabajál	II. 297	Kakasszókor	II. 356	Kalandáriom	II. 87
Kajabajált	II. 298	Kakasszólás	III. 279	Kalandos	II. 83
Kajabál	II. 297	Kakasszóláskor	II. 356	Kalandosság	II. 84
Kajabálás	II. 297	Kakastarang	III. 445	Kalandos társ	III. 451
Kajács	II. 77	Kakastaréj	III. 445	Kalandoz	II. 84
Kajál-bajál	II. 297	Kakastaréjfű	I. 1023	Kalánfűró	I. 1004
Kaján	II. 77	Kakasülő	III. 891	Kalánfü	I. 1023
Kajánol	II. 77	Kakasvitorla	III. 1224	Kalánlevelű fü	I. 1023, II. 602
Kajáság	II. 78	Kákaszatyor	III. 96	Kalangya	II. 84
Kajcsos	II. 78	Kákics	II. 80	Kalánka	II. 94
Kajdász	II. 78	Kákó	II. 80	Kalánnyi	II. 94
Kajdászás	II. 78	Kákog	II. 80	Kalánocska	II. 94
Kajla	II. 78	Kákogás	II. 80	Kalános	II. 94
Kajmacs	II. 78	Kákog-bákog	II. 80	Kalános fű	I. 1023
Kajmacsos	II. 78	Kákol-bákol	II. 80	Kalános	II. 94
Kajmacsság	II. 78	Kákom-bák	II. 81	Kalánozó	II. 95
Kajmakán	II. 78	Kákombákol	II. 81	Kalap	II. 84
Kajmékám	II. 78	Kákom-bákom	II. 81	Kalapács	II. 85
Kajmó	II. 78	Kákombákos	II. 81	Kalapácsocska	II. 85
Kajmócs	II. 78	Kákombákság	II. 81	Kalapácsol	II. 85
Kajon	II. 77	Kákompillís	II. 81	Kalapácsolás	II. 85
Kajonol	II. 77	Kákós	II. 80	Kalapál	II. 85
Kajsza	II. 78	Kákóskodik	II. 80	Kalapfű	I. 1023
Kajszí	II. 78	Kakucsál	II. 81	Kalapos	II. 85
Kajszibarack	I. 175	Kakucsál	II. 81	Kalapos süveg	II. 1628
Kajtár	II. 78	Kakucsol	II. 81	Kalapsüveg	II. 1268
Kajtárhad	I. 1231	Kakucsolás	II. 82	Kaláris	II. 85
Kajtárság	II. 78	Kakuk	II. 82	Kalárisfű	I. 1023
Kajtér	II. 78	Kakukfű	I. 1023	Kalárisos	II. 85
Kajtor	II. 78	Kakukkol	II. 82	Kalastorom	II. 323
Kajtorhad	I. 1231	Kakukmadár	II. 648	Kalastrom	II. 323
Kák	II. 79	Kakukolás	II. 82	Kalász	II. 85
Kaka	II. 79	Kakukpogácsa	II. 1300	Kalászos	II. 86
Káka	II. 79	Kakukszó	III. 273	Kalászos búza	I. 328
Kákabákol	II. 80	Kakuktérjék	III. 599	Kalászosodik	II. 86
Kákabot	I. 299	Kakukvirág	III. 1191	Kalászszedégetés	III. 102
Kákabúz	I. 335	Kalabér	II. 125	Kalaúz	II. 86
Kákafű	I. 1023	Kalács	II. 82	Kalaúzi	II. 86
Kákag	II. 80	Kalácscipó	I. 359	Kalauzkodás	II. 86
Kákagyékény	I. 1157	Kalácska	II. 82	Kalauzkodik	II. 86
Kákai	II. 79	Kalácsocska	II. 82	Kalauzol	II. 86
Kákaistáp	I. 1623	Kalácsos	II. 83	Kalauzság	II. 87
Kákakas	II. 134	Kalácsviasz	III. 1168	Kalavúz	II. 86
Kákakosár	II. 374	Kalada	II. 89	Kaléndáriom	II. 87
Kakál	II. 79	Kalafa	I. 739, II. 83	Kalengya	II. 84
Kákalic	II. 79	Kalafáz	I. 739, II. 83	Kaliba	II. 87
Kákás	II. 79	Kalafinta	II. 83	Kalibácska	II. 87
Kakas	II. 79	Kalahúz	II. 86	Kalicka	II. 87
Kakascimér	I. 356	Kalák	II. 83	Kalinca	II. 87

Kalineafű	I. 1023	Kamasz	II. 91	Kankarikfa	I. 739
Kalinkós	II. 87	Kamat	II. 91	Kankarikó	II. 96
Kalitka	II. 87	Kámfor	II. 92	Kankó	II. 96
Kalitikasátor	II. 1524	Kámforolaj	II. 1108	Kankócska	II. 97
Kall	II. 88	Kamika	II. 92	Kankus	II. 97
Kállai kettő	II. 273	Kamizol	II. 92	Kanna	II. 97
Kallangos	II. 88	Kamora	II. 90	Kannácska	II. 97
Kallangos bot	I. 299	Kamorás társ	III. 451	Kannagyártó	I. 1154
Kalló	II. 88	Kamós	II. 92	Kannamosófű	f. 1023
Kalló külyű	II. 397	Kampó	II. 92	Kanóc	II. 97
Kalmár	II. 88	Kámpol	II. 92	Kanócos	II. 97
Kalmárarú	I. 107	Kámpul	II. 92	Kanonizálás	II. 97
Kalmárarúbolt	I. 273	Kamuka	II. 92	Kanonok	II. 98
Kalmárbolt	I. 273	Kamukaruha	II. 1480	Kanonokság	II. 98
Kalmárház	I. 1369	Kamukaszoknya	III. 289	Kanonoz	II. 97
Kalmári	II. 88	Kamukázás	II. 92	Kanót	II. 97
Kalmári papiros	II. 1228	Kámva	II. 140	Kanoz	II. 93
Kalmári rend	II. 1406	Kámvás	II. 140	Kanozás	II. 93
Kalmárka	II. 88	Kámzsa	II. 92	Kanpóka	II. 1339
Kalmárkodás	II. 89	Kámzsás	II. 93	Kanszar	II. 83
Kalmárkodik	II. 88	Kan	II. 93	Kanta	II. 98
Kalmárkodó léány	II. 552	Kán	II. 97	Kantaír	I. 1606
Kalmármarha	II. 690	Kanaf	II. 93	Kantaírés	I. 1606
Kalmárocska	II. 89	Kanafos	II. 93	Kantaírézett	I. 1606
Kalmárság	II. 89	Kanál	II. 93	Kantár : pfuscher	II. 345
Kalmártábla	III. 366	Kanális	II. 95	Kantár : ein mass	II. 98
Kálna	II. 89	Kanálnyel	II. 1028	Kantár : zaum	II. 98
Kaloda	II. 89	Kanálóz	II. 94	Kantáragy	I. 24
Kalodás	II. 89	Kanáltartó	III. 478	Kantárfek	I. 789
Kalodaváltság	III. 999	Kanap	II. 93	Kantárnyi	II. 98
Kalodavetés	III. 1152	Kanász	II. 93	Kantároz	II. 98
Kalodáz	II. 89	Kanavász	II. 95	Kantáros ló	II. 614
Kalomár	II. 88	Kanavászsoknya	III. 289	Kantároz	II. 98
Kalóz : wegweiser	II. 86	Kanca	II. 95	Kantárszar	III. 85
Kalóz : mörder	II. 89	Kancaló	II. 614	Kantas	II. 98
Kalózlás	II. 90	Kancellárius	II. 95	Kántor : vorsinger	II. 98
Kalózol	II. 90	Kancellárius deák	I. 487	Kántor : ein vierteljahr	II. 99
Kalpag	II. 90	Kancellista	II. 95	Kántorkodás	II. 98
Kalpagos	II. 90	Kancsal	II. 95	Kántorkodik	II. 98
Kalugyér	II. 90	Kancsalgatás	II. 95	Kántorlúd	II. 635
Kálvinista	II. 90	Kancsalos	II. 95	Kántornap	II. 928
Kálvinista böjt	I. 307	Kancsalság	II. 95	Kántoros	II. 99
Kálvinistaság	II. 90	Kancsó	II. 95	Kántorpénz	II. 1270
Kályha	II. 90	Kancsócska	II. 95	Kánya	II. 99
Kályhás	II. 90	Kancsuka	II. 95	Kányabogyó	I. 263
Kályhás kémence	II. 184	Kandal : schielend	II. 96	Kányafa	I. 739, I. 1061
Kalyicka	II. 87	Kandal, kandal : gucken	II. 96	Kányafű	I. 1023
Kalyitka	II. 87	Kandér	II. 342	Kányai	II. 99
Kám	II. 90	Kandics	II. 96	Kányarít	II. 99
Kamara	II. 90	Kandicsál	II. 96	Kányaró	II. 99
Kamarácska	II. 91	Kandidátus	II. 96	Kányatoll	III. 703
Kamaraház	I. 1369	Kandikál	II. 96	Kányogat	II. 99
Kamarai	II. 91	Kandisznö	I. 510	Kap	II. 99
Kamaraispén	I. 1621	Kanfog	I. 863	Kapa	II. 105
Kamaraispánság	I. 1621	Kánfor	II. 92	Kápa	II. 106
Kamarás	II. 91	Kanicsa	II. 96	Kapad	II. 103
Kamarás úr	III. 862	Kánikula	II. 96	Kapakerülő	II. 241
Kamaraszék	III. 126	Kankalék	II. 96	Kapál	II. 105
		Kankarik	II. 96	Kapálás	II. 106

Kapálló	II. 106	Kapor	II. 112	Kapun álló	I. 79
Kapálódás	II. 106	Kaporesái	II. 108	Kapuőrző	II. 1184
Kapálódik	II. 106	Kaporeszkodik	II. 108	Kapupénz	II. 1270
Kapálódzik	II. 106	Kaporna	II. 112	Kapus	II. 117
Kapanyél	II. 1028	Kapornaolaj	II. 1108	Kapus szēr	III. 195
Kapar	II. 107	Kapornák	II. 112	Kapuszám	III. 62
Kaparit	II. 107	Kapornákos	II. 113	Kapuszámadó	I. 15
Kapás: das greifen	II. 103	Kapornya	II. 112	Kaput	II. 117
Kapás: gräber	II. 106	Kapornyafa	I. 739	Kaputartó	III. 47
Kápás	II. 107	Kaporolaj	II. 1108	Kaputétel	III. 634
Kapaszkodik	II. 103	Kaportyál	II. 108	Kapu zárja	III. 1268
Kapat	II. 103	Kaporvız	III. 1227	Kapzsi	II. 104
Kapca	II. 108	Kapós	II. 104	Kar: arm	II. 117
Kapcácska	II. 108	Káposzta	II. 113	Kar: chor	II. 117
Kapcafalt	I. 906	Káposztalé	II. 549	Kar: ordnung	II. 118
Kapcás	II. 108	Káposztaleves	II. 550	Kár	II. 118
Kapcáskodik	II. 108	Káposztapalánta	II. 1216	Karab	II. 125
Kapcás nadrág	II. 913	Káposztás	II. 113	Karabély	II. 125
Kapcatetem	III. 653	Káposztasaláta	II. 1501	Karabélyos	II. 125
Kapcatetemés	III. 653	Káposztás fazék	I. 776	Karabén	II. 125
Kapcs	II. 110	Káposztás hús	I. 1522	Karabiny	II. 125
Kapcsi	II. 104	Káposztás kert	II. 245	Karacél	II. 471
Kapesol	II. 110	Káposztatorsa	III. 720	Karacsin	II. 125
Kapcsolás	II. 111	Kapotnyak	II. 114	Karacson	II. 125
Kapcsolgat	II. 111	Kapotnyakfű	I. 1023	Karácsonest	I. 705
Kapcsolkodik	II. 111	Kapoz	II. 104	Karácson hava	I. 1463
Kapesos	II. 111	Kappan	II. 114	Karácsoni	II. 126
Kapdogál	II. 103	Kappanka	II. 114	Karácson napja	II. 928
Kapdos	II. 103	Kappanocska	II. 114	Karácsony tyukja	III. 832
Kapdosás	II. 104	Kappanos	II. 114	Karafia	I. 845
Kapdoz	II. 104	Káprázik	II. 114	Karafin	II. 126
Kapicán	II. 109	Kapros	II. 112	Karaj	II. 128
Kapicolszoknya	III. 289	Káprozik	II. 114	Karajcár	II. 461
Kapicomos	II. 117	Kaps	II. 110	Kárákatona	II. 139
Kapirtyál	II. 108	Kápsa	II. 114	Karakter	II. 126
Kapiszta	II. 113	Kapsi	II. 104	Káral	II. 122
Kapilány	II. 109	Kapsol	II. 110	Kárál	II. 126
Kapitányhajó	II. 1256	Kapta	II. 114	Kárálás	II. 126
Kapitánykodik	II. 109	Kaptacsináló	I. 434	Kar alja	I. 45
Kapitányság	II. 109	Káptalan	II. 115	Karám	II. 126
Kapitányság alja	I. 45	Káptalanház	I. 1369	Karamzsál	II. 126
Kapitányságviselt	III. 1205	Káptalanság	II. 115	Karapol	II. 126
Káplán	II. 110	Káptalansági	II. 115	Karapolás	II. 126
Káplánkodik	II. 110	Kaptány	II. 77	Karasia	II. 126
Káplánság	II. 110	Kaptár	II. 115	Karasiaszoknya	III. 289
Káplány	II. 110	Kaptatetem	III. 653	Karastrom	II. 323
Káplár	II. 110	Kaptatelemes ló	II. 614	Kárász	II. 126
Káplári	II. 110	Kaptató	II. 104	Káratlan	II. 120
Kapó	II. 104	Kaptáz	II. 115	Karallan	II. 117
Kapocs	II. 110	Kapu	II. 115	Káratlanság	II. 120
Kapocskösönyű	II. 418	Kapubálvány	I. 166	Kárátos	II. 126
Kápolna	II. 112	Kapúcium	II. 117	Karatyol	II. 126
Kápolnácska	II. 112	Kapucsi	II. 117	Karban öltő	II. 1176
Kápolnás	II. 112	Kapueska	II. 116	Karban öltő kosár	II. 374
Kápolódás	II. 112	Kapuér	I. 655	Karbonáta	II. 127
Kápolódik	II. 112	Kapufa	I. 739	Kárbunkulus	II. 127
Kaponya	II. 352	Kapufél	I. 797	Kárbunkuluskő	II. 387
Kaponyácska	II. 353	Kapufélfa	I. 739	Kare	II. 127
Kaponyag	II. 353	Kapuköz	II. 448	Karcol	II. 127

Karcos	II. 127	Karikajáték	II. 24	Karóz	II. 131
Karcső	II. 127	Karikál	II. 130	Karózás	II. 132
Karcsőség	II. 127	Karikarépa	II. 1412	Karózó kés	II. 248
Karcsődik	II. 127	Karikás	II. 130	Karöltöző	II. 1177
Kard	II. 127	Karikázik	II. 130	Kárpál	II. 132
Kardé	II. 364	Karima	II. 130	Kárpálódás	II. 132
Kardéra	II. 364	Karimás	II. 130	Kárpit	II. 132
Kardfok	I. 904	Karingál	II. 130	Kárpitós	II. 133
Kardhordozó	I. 1489	Karingó	II. 130	Karszék	III. 126
Kardhüvely	I. 1531	Karingós	II. 130	Kárszenvedés	III. 180
Kárdi	II. 128	Karingóz	II. 130	Kárt	II. 133
Kárdinál	II. 128	Karitás	II. 130	Kartabianka	II. 133
Kárdinális	II. 128	Karítással	II. 129	Kartács	II. 133
Kárdináliság	II. 128	Karkötő	II. 435	Kártagyöngy	I. 1185
Kardináros	II. 128	Kárlani	II. 88	Kártékony	II. 125
Kardlap	II. 522	Kárlátás	II. 538	Kártékony	II. 125
Kardocska	II. 128	Kárlátó vendégség	III. 1057	Kártétel	III. 634
Kardol	II. 128	Karmadár	II. 648	Kártévő	III. 640
Kardolás	II. 128	Kármányolcs	I. 1172	Kártos	II. 133
Kardos	II. 128	Karmantyú	II. 130	Kártya : papier	II. 133
Kardoskodás	II. 128	Karmantyús	II. 130	Kártya : hölzernes trink-	
Kardoskodik	II. 128	Kármány	II. 130	geschirr	II. 133
Kardosság	II. 128	Kármánykengyel	II. 195	Kártyacsinaló	I. 434
Kardos tánc	III. 423	Kármánykörtvély	II. 417	Kártyagyöngy	I. 1185
Kardszj	III. 240	Kármányzabola	III. 1260	Kártyajáték	II. 24
Kardzsinór	III. 1308	Karmasinbőr	I. 312	Kártyajátszás	II. 26
Karé	II. 128	Karmazsin	II. 130	Kártyalevél	II. 602
Karéj	II. 128	Karmazsincsizma	I. 442	Kártyás	II. 133
Karfa	I. 739	Kármentő	II. 756	Kártyáz	II. 133
Karfáz	I. 739	Karmester	II. 789	Kártyázás	II. 133
Karhajlás	I. 1260	Karniol	II. 131	Karuca	II. 134
Karhegedű	I. 1383	Karniolkő	II. 387	Karuly	II. 134
Kárhót	II. 120	Karnyi	II. 118	Karulymadár	II. 648
Kárhozandó	II. 120	Karó	II. 131	Kárvallás	III. 1002
Kárhozandóság	II. 120	Karocska	II. 118	Karvaly	II. 134
Kárhozás	II. 120	Károcska	II. 122	Karvas	III. 1023
Kárhozat	II. 120	Károcska	II. 131	Karvasas	III. 1023
Kárhozatos	II. 121	Karófa	I. 739	Karvoly	II. 134
Kárhozatoság	II. 121	Károg	II. 132	Kas	II. 134
Kárhozatság	II. 121	Károgás	II. 132	Kása	II. 135
Kárhozatságos	II. 121	Karol	II. 88	Kásácska	II. 136
Kárhozik	II. 120	Károl	II. 122	Kásagyöngy	I. 1185
Kárhozó	I. 1503	Káromkodás	II. 123	Kasamáta	II. 141
Kárhozott	II. 121	Káromkodik	II. 123	Kásás	II. 136
Kárhoztat	II. 121	Káromlás	II. 124	Kásás kalán	II. 94
Kárhoztatás	II. 122	Káromlat	II. 124	Kásatörő	III. 756
Kárhoztatik	II. 122	Káromló	II. 124	Kásatörő malom	II. 675
Kárhoztatatlan	II. 122	Káromol	II. 123	Kásavirág	III. 1191
Kárhoztató	II. 122	Karópózna	II. 1323	Kasfonó	I. 918
Kárhoztatóság	II. 122	Karórépa	II. 1412	Kaskötő	II. 435
Kari	II. 117	Karórépás	II. 1412	Kásla	II. 141
Karicsál	II. 129	Karos : zum arm gebörig	II. 117	Kasocska	II. 135
Karicsálás	II. 129	Karos : von einem chor		Kasornya	II. 136
Karicsolás	II. 129	begleitet	II. 118	Kasos	II. 135
Kari ékesség	I. 589	Káros	II. 124	Kassai rózsa	II. 1469
Karika	II. 129	Károsít	II. 124	Kásta	II. 136
Karikacsapás	I. 381	Károsítás	II. 125	Kastellom	II. 136
Karikácska	II. 130	Karószál	III. 43	Kastély	II. 136
Karikafa	I. 739	Karóverő kos	II. 373	Kastélyi	II. 137

Kastélyka	II. 137	Kátrány	II. 140	Kecskebéka	I. 190
Kastélyocska	II. 137	Katrinca	II. 140	Kecskebuk	I. 32
Kastélyos	II. 137	Katroc	II. 275	Kecske cséce	I. 39
Kastélyos bor	I. 283	Katronca	II. 140	Kecskecsücsü szőlő	III. 32
Kasza	II. 137	Kattog	II. 140	Kecskecske	II. 14
Kasza alja	I. 45	Katus	II. 140	Kecskefaggyú	I. 74
Kaszácska	II. 137	Katymában	II. 77	Kecskefejő	I. 78
Kaszahordozó	I. 1489	Kauté?	II. 140	Kecskefejű madár	II. 64
Kaszahúgy	I. 1511	Kautés	II. 140	Kecskegolyóbis	I. 109
Kaszahúgycsillagzat	I. 427	Káva	II. 140	Kecskegödölye	I. 111
Kaszakő	II. 387	Kava	II. 381	Kecskei	II. 14
Kaszakőbánya	I. 174	Kavacs	II. 382	Kecskekigyó	II. 30
Kaszál	II. 137	Kavallér	I. 1068	Kecskeklábú	II. 49
Kaszálás	II. 138	Kavalygás	II. 141	Kecskeolló	II. 111
Kaszáló	II. 138	Kavalyog	II. 141	Kecskeollócska	II. 111
Kaszáló hó	I. 1436	Kavar	II. 277	Kecskeörög	II. 135
Kaszáló rét	II. 1427	Kavarog	II. 141	Kecskeörögfa	I. 73
Kaszap	II. 138	Kávás	II. 141	Kecske	II. 14
Kaszárnya	II. 138	Kávás kút	II. 476	Kecskesajt	II. 149
Kaszás	II. 138	Kávé	II. 141	Kecskeszakáll	III. 4
Kaszás lé	II. 549	Kävéház	I. 1369	Kecskeszakállfü	I. 102
Kaszás szekér	III. 133	Kävéleves	II. 550	Kecskeszar	III. 8
Kaszár	II. 138	Kävés	II. 141	Kecskeszarvú fű	I. 102
Kaszárnáság	II. 138	Kävés ház	I. 1369	Kecskeszemű szőlő	III. 157, 32
Kászolódik	II. 138	Kävészoba	III. 284	Kecskeszopó madár	II. 64
Kassza	II. 137	Kävét főző	I. 968	Kecskeször	III. 33
Kasztnár	II. 138	Kavor	I. 1156	Kecskezük	II. 14
Kásztor	II. 138	Kazal	II. 141	Kéd	II. 15
Kásztorolaj	II. 1108	Kazallat	II. 141	Kéd	II. 15
Kászu	II. 138	Kazamata	II. 141	Kéd	II. 30
Katalogus	II. 138	Kazán	II. 141	Kedd	II. 14
Katang, kaláng	II. 138	Kazda	I. 1070	Keddi	II. 14
Katangkóró	II. 368	Kazdag	I. 1073	Kedég	II. 124
Kathédra	II. 139	Kazul nyereg	II. 1032	Kedig	II. 124
Katholikaság	II. 139	Kazup	II. 141	Kediglen	II. 124
Katholikus	II. 139	Kazsula	II. 141	Kedv	II. 14
Katholikuság	II. 139	Ké	II. 158	Kedvfordult	I. 93
Katika	II. 139	Kéált	II. 297	Kedvel	II. 14
Katlan	II. 139	Kebel, kebel	II. 142	Kedvelés	II. 14
Katólikus	II. 139	Kebeles	II. 142	Kedvetlés	II. 14
Katona	II. 139	Kebletség	II. 143	Kedvelkedik	II. 14
Katona	II. 139	Keblőzés	II. 207	Kedvell	II. 14
Katona	II. 139	Keblőzhetetlen	II. 207	Kedves	II. 14
Katona	II. 139	Keceg	II. 265	Kedvescseknén	II. 13
Katona	II. 139	Kécüle	II. 143	Kedvesen	II. 14
Katona	II. 139	Kecmerég	II. 143	Kedvesít	II. 13
Katona	II. 139	Kecse	II. 143	Kedveskűdés	II. 13
Katona	II. 139	Kecsüge	II. 143	Kedveskűdik	II. 13
Katona	II. 139	Kecsüges	II. 143	Kedvesseg	II. 13
Katona	II. 139	Kecsüget	II. 143	Kedvessegés	II. 13
Katona	II. 139	Kecsügtet	II. 143	Kedvesseghalászás	I. 127
Katona	II. 139	Kecsügtetés	II. 143	Kedves szín	III. 2
Katona	II. 139	Kecsen	II. 300	Kedvesül	II. 13
Katona	II. 139	Kecsige	II. 143	Kedvetlen	II. 13
Katona	II. 139	Kecske	II. 143	Kedvetlenedik	II. 13
Katona	II. 139	Kecskeakol	I. 44	Kedvetlenít	II. 13
Katona	II. 139	Kecskebak	I. 162	Kedvetlenkűdés	II. 13
Katona	II. 139	Kecskebaki	I. 162	Kedvetlenkűdik	II. 13
Katona	II. 139	Kecskebak szakalla	III. 40	Kedvetlenség	II. 13

Kedvetlen szín	III. 249	Kehésködik	II. 393	Kéll, kéll	II. 176
Kedvetlenül	II. 152	Kehly	II. 153	Kéllédencia	II. 462
Kedvetölt	III. 540	Kehő	II. 158	Kéllel	II. 215
Kedvetültség	III. 540	Keik holm	II. 160	Kellemés, kellemés	II. 177
Kedvez	II. 152	Keft	II. 267	Kellemésvolta	III. 965
Kedvezés	II. 152	Kéj	II. 158	Kellemet	II. 178
Kedvező	II. 152	Kéját	II. 297	Kellemetes	II. 178
Kedvkeresés	II. 231	Kéjjetlen	II. 303	Kellemetesködik	II. 178
Kedvmutatás	II. 901	Kéj-kénytelen	II. 199	Kellemetesség	II. 178
Kedvnyújtás	II. 1082	Kejsz	II. 259	Kellemetlen	II. 179
Kedvszegés	III. 109	Kék	II. 160	Kellemő	II. 179
Kedvtelés	III. 539	Ké-kénytelen	II. 199	Kellendő	II. 179
Kedvtöltés	III. 545	Kékés	II. 161	Kellet: wert	II. 179
Kee?	II. 158	Ké-kételen	II. 159	Kellet: gefallen machen	II. 179
Kefe	II. 152	Kék galamb	I. 1054	Kelletik	II. 180
Kefél	II. 152	Kék gyalog	I. 1142	Kelletlen	II. 180
Kegme	II. 152	Kékít	II. 161	Kelletlenködik	II. 181
Kegy	II. 152	Kékítés	II. 161	Kelletlenség	II. 181
Kegy	II. 157	Kék kő	II. 387	Kelletség	II. 179
Kegyelém	II. 152	Kéklík	II. 161	Kellő	II. 181
Kegyelőingaras	I. 1063	Kék lilium	II. 610	Kellő közép	II. 460
Kegyelőmkérő	II. 215	Kék ló	II. 614	Kellve	II. 182
Kegyelőmlevél	II. 602	Kék paré	II. 1233	Kelő	II. 170
Kegyelőmszék	III. 127	Kékség	II. 161	Kelőh	II. 158
Kegyelőmábla	III. 366	Kék szemű	III. 157	Keltézik	II. 173
Kegyület	II. 158	Kék szín	III. 249	Keltség	II. 175
Kegyülméd	II. 153	Kék színű	III. 249	Kelű	II. 484
Kegyülmés	II. 154	Kékszürke ló	II. 616	Kelve, kelvén	II. 170
Kegyülmesség	II. 154	Kékül	II. 161	Kely	II. 158
Kegyülmetés	II. 154	Kék virág	III. 1191	Kelyeh	II. 158
Kegyülmetésesség	II. 154	Kel, kél: gehen	II. 161	Kém	II. 182
Kegyülmességés	II. 154	Kél: vielleicht	II. 306	Kemed	II. 153
Kegyülmetlen	II. 154	Keleh	II. 142	Kémél	II. 182
Kegyülméz	II. 154	Kelecsény	II. 220	Kémél	II. 306
Kegyülmézés	II. 155	Keleh	II. 158	Kémélködik	II. 183
Kegyűs	II. 155	Kélénc	II. 305	Keménc	II. 183
Kegyűsködés	II. 156	Kélénacs	II. 306	Keménce	II. 183
Kegyűsködik	II. 155	Kelep	II. 175	Keméncécske	II. 184
Kegyűség	II. 156	Kelepce	II. 176	Keméncefüttő	I. 1041
Kegyűségés	II. 156	Kelepcél	II. 176	Keméncei	II. 184
Kegyűséggyakorlás	I. 1136	Kelepcés	II. 176	Keméncekkürtő	II. 491
Kegyűségtelen	II. 156	Kelepél	II. 176	Keménceszáj	III. 18
Kegyűségtelenség	II. 156	Kelepélés	II. 176	Kemény	II. 184
Kegyűs szívű	III. 265	Kelepélő	II. 176	Kemény	II. 188
Kegyűstelen	II. 156	Kelés	II. 168	Keménybed	II. 186
Kegyűtlen: gottlos	II. 156	Kelésécske	II. 169	Keményded	II. 186
Kegyűtlen: wüste	II. 303	Kelésés	II. 169	Keményécske	II. 186
Kegyűtlenécske	II. 157	Kelésfü	I. 1023	Keményedés	II. 186
Kegyűtlenködés	II. 157	Keléske	II. 169	Keményedett	II. 186
Kegyűtlenködik	II. 157	Kelet	II. 169	Keményödik	II. 186
Kegyűtlenség	II. 157	Keletéz	II. 169	Keményészik	II. 186
Kegyűtlenségés	II. 157	Keletlen	II. 170	Kemény hajú	I. 1249
Kegyűtlenül	II. 157	Kelevény	II. 170	Kemény hátú	I. 1358
Kegyűd	II. 157	Kelevényés	II. 170	Keményít	II. 186
Kegyű	II. 303	Kelevésztörés	III. 754	Keményítő	II. 187
Kéh: wollust	II. 158	Kelevet	II. 236	Keményítő liszt	II. 611
Keh: husten	II. 393	Kelevéz	II. 176	Keményködik	II. 187
Kehély	II. 158	Kelevézés	II. 176	Keménykén	II. 187
Kehés	II. 393	Kélk	II. 396	Keménykürtő	II. 491

Kemény lapu	II. 529	Kendődés	II. 191	Kénszerítés	II. 196
Kemény nyaktü	II. 1007	Kendődik	II. 191	Kénszerítő	II. 196
Kemény nyakúcska	II. 1007	Kendő keszkenő	II. 266	Kent	II. 193
Kemény nyakúság	II. 1007	Kendőös	II. 190	Kéntáló	II. 196
Kemény sátora	II. 1524	Kendő szër	III. 195	Kéntat	II. 196
Keményiség	II. 187	Kendőz	II. 190	Kéntés	II. 398
Keményiségés	II. 188	Kendőzés	II. 191	Kéntet	II. 196
Keményiségű	II. 188	Kendőzik	II. 190	Kentefentes	II. 193
Keményiségpró	II. 1543	Kendőzik-fendőzik	II. 191	Kentefítél	II. 193
Kemény szájú	III. 18	Kendőzkodik	II. 191	Kentefitelés	II. 193
Kemény szívú	III. 265	Kendőző	II. 191	Kentefítés	II. 193
Kemény természetű	III. 595	Kendőztet	II. 191	Kéntula	II. 196
Keményül	II. 188	Kenedék	II. 191	Kény : lust	II. 197
Kemény zabola	III. 1260	Kenéget	II. 191	Kény : leicht	II. 400
Kémésküvés	II. 183	Kenégelés	II. 191	Kényér	II. 193
Kémésködik	II. 183	Kenés	II. 191	Kényérbél	I. 201
Kémhajú	I. 1256	Kéneső	II. 194	Kényérbélvirág	III. 1191
Kemince	II. 183	Kénesóbánya	I. 174	Kényéreibere	I. 348
Kémkő	II. 193	Kénesős	II. 194	Kényeres	II. 201
Kémlel	II. 183	Kénesőz	II. 194	Kényeres barát	I. 178
Kémlelés	II. 183	Kenet : salbe	II. 192	Kényeres ládácska	II. 503
Kémlelő	II. 183	Kenet : salben lassen	II. 192	Kényeres tarisznya	III. 447
Kémlelő hajó	I. 1256	Kenetcsináló	I. 434	Kényeres társ	III. 451
Kémlelő sajka	II. 1494	Kenetés	II. 192	Kényeres társaság	III. 451
Kémzés	II. 183	Kenetés	II. 192	Kényeres táska	III. 490
Kémletlen	II. 183	Kenetlen	II. 192	Kényéretél	I. 714
Kémző	II. 183	Kenettartó	III. 478	Kényérvő	I. 714
Kémség	II. 183	Kenettartó polc	II. 1307	Kényerez	II. 201
Kémül	II. 306	Kenéz	II. 194	Kényerezés	II. 201
Ken	II. 188	Kenézség	II. 195	Kényérgomba	I. 1096
Kén : schwefel	II. 193	Ken-fen	I. 814	Kényérhányó lapát	II. 524
Kén : vielleicht	II. 306	Kengyel	II. 195	Kényérháj	I. 1388
Kén : pein	II. 307	Kengyelfutó	I. 1014	Kényér héjja	I. 1388
Kénál	II. 309	Kengyelkarika	II. 129	Kényérke	II. 201
Kéncs	II. 310	Kengyelszj	III. 240	Kényérmestér	II. 781
Kend : Er	II. 153	Kengyelvas	III. 1023	Kényérmező	II. 801
Kend : abtrocknen	II. 189	Kénygyertya	I. 1167	Kényérmorzsalék	II. 871
Kendégél	II. 191	Kénig	II. 1258	Kényérség	II. 201
Kendér	II. 193	Kenit	II. 192	Kényérsütés	II. 1620
Kendérbárony	I. 184	Kénkőbüz	I. 335	Kényérsütő	II. 1620
Kendércsöpü	I. 410	Kénkőeső	I. 702	Kényérszakasztó kosár	II. 371
Kendérfonál	I. 917	Kénkőves	II. 387	Kényérszegés	III. 101
Kendérbám	I. 1295	Kénkőves fonál	I. 917	Kényértajték	III. 380
Kendéri	II. 194	Kénkőves forgács	I. 939	Kényértarisznya	III. 447
Kendérike	II. 194	Kénkőves gyökér	I. 1181	Kényértartó	III. 471
Kendérikemadár	II. 648	Kénkővez	II. 388	Kényértartócska	III. 471
Kendérikötél	II. 427	Kénkővezés	II. 388	Kényértartó edény	III. 471
Kendérmadzag	II. 650	Kénkővi	II. 388	Kényértartó kosárocska	III. 471
Kendérmag	II. 651	Kenő	II. 192	Kényértartó szerény	III. 136, 471
Kendérmagolaj	II. 1108	Kenőcs	II. 193	Kényértorta	III. 719
Kendérmagszak	III. 24	Kenőcse	II. 193	Kényértortáta	III. 719
Kendérpozdorja	II. 1323	Kenőcsös	II. 193	Kényés	II. 191
Kendérszösz	III. 335	Kenődik	II. 193	Kényésget	II. 191
Kendés	II. 190	Kenő ház	I. 1369	Kényésküvés	II. 191
Kendész	II. 194	Kenőtartó	III. 478	Kényésködik	II. 191
Kendőz	II. 190	Kénszérédett	II. 195	Kényésködtet	II. 191
Kendik	II. 190	Kénszérget	II. 195	Kényeső	II. 191
Kendő	II. 190	Kénszerint	II. 195	Kényesség	II. 191
Kendőcske	II. 190	Kénszerít	II. 195	Kényéztet	II. 191

Kényír	II. 199	Képzél	II. 208	Kérékenység	II. 213
Kényők	II. 403	Képzelés	II. 209	Kerekes: wagner	II. 222
Kény-s-kénytelen	II. 199	Képzellik	II. 209	Kerekes: rund	II. 223
Kénytelen	II. 199	Képzelődik	II. 209	Kerekes kalács	II. 82
Kénytelenés	II. 199	Képzelő erő	I. 677	Kerekes mestér	II. 789
Kénytelenít	II. 199	Képzemény	II. 209	Kerekes óra	II. 1131
Kénytelenség	II. 199	Képzik	II. 208	Kerekes puska	II. 1341
Kényű	II. 400	Képződés	II. 209	Kereketlen	II. 222
Kényv	II. 405	Képző erő	I. 677	Kerek grádicsos esernök	I. 386
Kép: bild	II. 202	Kér	II. 211	Kerekgyártó	I. 1154
Kép: Pfeil	II. 210	Kérály	II. 311	Keréki	II. 222
Kepe	II. 210	Kérd	II. 216	Kerekít: zirkeln	II. 223
Képebeli	II. 205	Kérdégél	II. 213	Kerekít: machen	II. 225
Képecske	II. 205	Kérdés	II. 217	Kerékkötés	II. 433
Kepécske	II. 211	Kérdésűcske	II. 217	Kerékkötő	II. 435
Kepegyöntő	I. 1177	Kérdetlen	II. 217	Kerek pajzs	II. 1214
Kepelés	II. 211	Kérdéz	II. 217	Kerektség	II. 224
Képéneg	II. 408	Kérdézdégél	II. 218	Kerektségűcske	II. 224
Képes: lanzenräger	II. 210	Kérdezés	II. 218	Keréksing	II. 1574
Képes: voll bilder	II. 205	Kérdézet	II. 218	Kerek szám	III. 62
Képes	II. 211	Kérdézkedés	II. 218	Kerek szoknya	III. 289
Képes egyenlőség	I. 572	Kérdézködés	II. 218	Keréktalp	III. 403
Képesít	II. 206	Kérdézködik	II. 218	Kerek tánc	III. 423
Képesítget	II. 206	Kérdézködő	II. 218	Keréktartó	III. 479
Képes könyv	II. 406	Kérdézködő levél	II. 602	Kerekvágás	III. 929
Képest	II. 206	Kérdézködőzik	II. 218	Kérél	II. 213
Képez	II. 207	Kérdéző	II. 218	Kérelm	II. 214
Képezés	II. 208	Kérdéző levél	II. 602	Kérelmés	II. 214
Képezet	II. 208	Kérdézősködés	II. 219	Kérem	II. 414
Képezgetés	II. 208	Kérdézősködik	II. 219	Kéremény	II. 214
Képfaragás	I. 768	Kérdő	II. 219	Kéremés	II. 214
Képfaragó	I. 769	Kérdő hely	I. 1395	Kereng	II. 225
Képfaragó mestérség	II. 794	Kérde	II. 219	Keréngél	II. 226
Képi	II. 209	Kérdül	II. 219	Keréngés	II. 226
Képirás	I. 1601	Kerecsén	II. 220	Keréngtet: umkreis	II. 226
Képirásos	I. 1601	Kéredzés	II. 213	Keréngtet: im ring nm- treiben	II. 226
Képiró	I. 1601, 1604	Kéredzetlen	II. 213	Keréngtetdégél	II. 227
Képiró penna	II. 1267	Kéredzik	II. 213	Keréngő	II. 227
Képlag	II. 209	Kéréget	II. 221	Keréngőcske	II. 227
Képmestér	II. 789	Kérégetés	II. 213	Keréngő garádics	I. 1062
Képmetszés	II. 802	Kérégető	II. 213	Keréngős	II. 227
Képmutálás	II. 903	Kerek: rad	II. 221	Keréngő út	III. 870
Képmutálat	II. 903	Kerek, kerek: rund	II. 222	Keréngőzés	II. 228
Képmutáló	II. 903	Kerekagy	I. 24	Kerény	II. 199
Képmutatás	II. 901	Kerekagyfúró	I. 1004	Kerep	II. 228
Képmutató	II. 901	Kerek allyú szoknya	III. 289	Kérés	II. 214
Képmutatós	II. 902	Kerek asztal	I. 135	Keres	II. 228
Képmutatóskodik	II. 902	Kerek bánya	I. 174	Keresdégél	II. 230
Képmutatóság	II. 902	Kerekben törés	III. 754	Keresés	II. 230
Képoszlop	II. 1147	Kerekbenvaló törés	III. 754	Kereset	II. 231
Képp	II. 211	Kerekded	II. 223	Keresetlen	II. 231
Képpen	II. 209	Kerekded pajzs	II. 1214	Keresgél	II. 231
Képrontó	II. 1458	Kerekdedség	II. 223	Keresgélés	II. 231
Képtelen	II. 209	Kerekdék	II. 223	Keresget	II. 231
Képtelenség	II. 210	Kerekécske	II. 222	Keresgetés	II. 231
Képtelenségűs	II. 210	Kerekédik: rund werden	II. 223	Kereshetetlen	II. 231
Képutálás	II. 903	Kerekédik: entstehen	II. 224	Kereskedés	II. 232
Képutáló	II. 903	Kerekén forgó rokka	II. 1448	Kereskédet	II. 232
Képutalódik	II. 903				

Kereskédik	II. 231	Kérésztülgázol	I. 1076	Kérküekétség	II. 242
Kereskédő	II. 232	Kérésztülgár	II. 13	Kérküés	II. 242
Kereskédő hajó	I. 1256	Kérésztül-kasul	II. 235	Kérkült	II. 242
Kereskédő rénd	II. 1406	Kérésztülkésés	II. 236	Kérkülttség	II. 242
Keresmény	II. 232	Kérésztül-kosul	II. 235	Kérkűvő	II. 242
Kereső	II. 232	Kérésztülhvir	II. 1049	Kérlel	II. 215
Kerestén-keres	II. 229	Kérésztülölt	II. 1176	Kérlelés	II. 215
Keresvény	II. 233	Kérésztülöltés	III. 620	Kérlelhetetlen	II. 215
Kérészt	II. 233	Kérésztültör	III. 745	Kérlelhető	II. 215
Kérésztanya	I. 95	Kérésztültörökedik	III. 752	Kérnyék	II. 410
Kérésztapa	I. 97	Kérésztülverődik	III. 1070	Kérő: bittend	II. 215
Kérésztatya	I. 137	Kérésztülvisz	III. 1210	Kérő: rumen	II. 243
Kérésztasonl	I. 451	Kérésztvas	III. 1023	Kérő: charpie	II. 244
Kérésztácske	II. 234	Kérésztvetés	III. 1152	Kérődés	II. 243
Kérésztül	II. 234	Kérésztviseelés	III. 1202	Kérődik	II. 243
Kérésztülés	II. 234	Kérésztvíz	III. 1227	Kérődött	II. 243
Kérésztüellen	II. 234	Kérésztvonás	III. 1244	Kérődész	II. 244
Kérésztülkésés	II. 235	Kérésztvény	II. 236	Kérődzik	II. 243
Kérésztülkédik	II. 234	Kérésztvényi	II. 236	Kérőgyomor	I. 1175
Kérésztülő	II. 235	Kérésztvényesség	II. 236	Kérőirágás	II. 1352
Kérésztülő hely	I. 1395	Kérésztvény vallás	III. 1004	Kérős	II. 244
Kérésztülő kő	II. 388	Kéret	II. 214	Kérős gyomor	I. 1175
Kérésztülő nap	II. 928	Kéretézik	II. 214	Kérőzik	II. 243
Kérésztülő víz	III. 1227	Kéretlen	II. 215	Kert	II. 244
Kérésztvény	II. 236	Kerevet	II. 236	Kertbeli	II. 246
Kérésztvényszeretel	III. 223	Kerevetés	II. 236	Kertbeli vetemény	III. 1151
Kérésztés	II. 235	Kérges	II. 221	Kérte	II. 215
Kérésztés barát	I. 178	Kerget	II. 219	Kertácske	II. 246
Kérésztés búcsú	I. 318	Kergeteg	II. 220	Kertél	II. 246
Kérésztés fenyő	I. 822	Kergetegés	II. 220	Kertélés	II. 247
Kérésztés fű	I. 1023	Kergetegesség	II. 220	Kertélet	II. 247
Kérésztés had	I. 1231	Kergetegül	II. 220	Kertéletlen	II. 247
Kérésztés ruta	II. 1486	Kergetés	II. 220	Kertélt	II. 247
Kérésztésesség	II. 235	Kergető	II. 220	Kértemény	II. 216
Kérésztés viléz	III. 1221	Kering	II. 225	Kertész	II. 247
Kérésztész	II. 235	Kering-forog	I. 934	Kertészgazda	I. 1072
Kérésztésifa	I. 739	Kerit	II. 237	Kertészkdés	II. 247
Kérésztfekő	I. 794	Kerítés	II. 237	Kertészkdik	II. 247
Kérésztfogás	I. 873	Keritessátor	II. 1524	Kertészkönyv	II. 406
Kérésztflú	I. 845	Kerített	II. 238	Kertészné	II. 990
Kérésztfü	I. 1023	Kerített város	III. 1013	Kertészség	II. 247
Kérésztgyökér	I. 1181	Kerítget	II. 238	Kerti	II. 247
Kérésztghányás	I. 1312	Kerítő	II. 238	Kerti atracél	I. 138
Kérésztghét	I. 1411	Kerítő asszony	I. 131	Kerti borostyán	I. 292
Kérésztghúz	I. 1525	Kerítőség	II. 238	Kerti bors	I. 293
Kérésztjárás	II. 16	Kérküdékény	II. 242	Kerti cypus	I. 360
Kérésztjáró	II. 19	Kérküdékénység	II. 242	Kerti fodorka	I. 862
Kérésztjáró nap	II. 928	Kérküdés	II. 242	Kerti izsó	I. 1654
Kérésztjel	II. 34	Kérküdézik	II. 242	Kerti kömény	II. 398
Kérésztkoma	II. 337	Kérküdik	II. 241	Kerti laboda	II. 503
Kérésztlánc	II. 517	Kérküdő	II. 242	Kerti lapu	II. 529
Kérésztnev	II. 972	Kérküdéség	II. 342	Kerti mák	II. 671
Kérésztoszlop	II. 1147	Kérküdés	II. 241	Kerti mustár	II. 897
Kérésztösvény	II. 1199	Kérkült	II. 242	Kerti ökönyelv	II. 1026
Kérészttség	II. 235	Kérkülttség	II. 242	Kerti paré	II. 1233
Kérésztút	III. 870	Kérküköny	II. 242	Kerti safrány	II. 1491
Kérésztül	II. 235	Kérkükös	II. 242	Kerti szögfü	I. 1029, III. 116
Kérésztüláll	I. 70	Kérküdő	II. 242	Kerti torna	III. 711
Kérésztülfekszik	I. 792	Kérküdéség	II. 242	Kerti vetemény	III. 1151

Kerti zöld	III. 1286	Keserű fő	I. 1024	Kész akarat	I. 41
Kertkapu	II. 116	Keserű gomba	I. 1097	Kész akaró	I. 42
Kertsövény	II. 1601	Keserű gyökér	I. 1181	Kész akaróság	I. 42
Kerub	II. 247	Keserül	II. 256	Kész akartva	I. 42
Kerubangyal	I. 94	Keserű lapu	II. 259	Kész akarva	I. 42
Kerubin	II. 247	Keserülapusaláta	II. 1501	Készántag	II. 260
Kerül	II. 238	Keserülés	II. 257	Készántagi	II. 260
Kerülés	II. 240	Keserületés	II. 257	Keszeg	II. 265
Kerület	II. 240	Keserületesség	II. 257	Készelejt	II. 195
Kerül-fordul	I. 929	Keserülhető	II. 257	Készen	II. 260
Kerülő	II. 241	Keserőség	II. 257	Készérit	II. 195
Kerülő út	III. 870	Keserőségés	II. 257	Kész évő	I. 715
Kerüllet	II. 241	Keserű só	II. 1583	Készít	II. 260
Kerültetés	II. 241	Keserű öröm	III. 900	Készítés	II. 261
Kés	II. 247	Keserűv	II. 254	Készítetlen	II. 262
Késa	II. 252	Keserv	II. 257	Készítő	II. 262
Késaljafa	I. 739	Keserves	II. 258	Kész kedv	II. 148
Késálkodás	II. 253	Keservesen	II. 258	Kész kedvű	II. 148
Késálkodik	II. 252	Keserves fogó	I. 876	Készkendő	II. 266
Késás	II. 253	Keservesség	II. 258	Keszkenő	II. 266
Késaság	II. 253	Keservetés	II. 258	Keszkenőcsinaló	I. 434
Késcsináló	I. 434	Keservetést	II. 258	Keszkenőcske	II. 267
Kése	II. 315	Késés	II. 248	Keszkenős	II. 267
Késécske	II. 248	Késés	II. 250	Keszkenőszövő	III. 322
Késédelém	II. 249	Késhégy	I. 1385	Keszkenőzött	II. 267
Késédelmécske	II. 249	Késik	II. 248	Kész kezű	II. 287
Késédelmes	II. 249	Késír	II. 315	Készkonó	II. 266
Késédelmeskedik	II. 249	Keskény	II. 258	Készlel	II. 264
Késédelmes nyelvű	II. 1025	Keskényedik	II. 259	Készlelés	II. 264
Késédelmesség	II. 249	Keskényít	II. 259	Készlelet	II. 264
Késédelmez	II. 250	Keskénység	II. 259	Keszno	II. 267
Késédelmezés	II. 250	Kés-kéntelen	II. 199	Keszöce	II. 318
Késédelmezik	II. 250	Kés-kételen	II. 159	Keszölce	II. 318
Késefás	I. 739	Késlel	II. 250	Készöltés	II. 195
Késel, késell	II. 250	Késlelő	II. 250	Kész pénz	II. 1270
Kesellő	II. 253	Késleltet	II. 250	Késztség	II. 262
Késelődik	II. 250	Késlet	II. 251	Készségés	II. 262
Kesely: vielfarbig (?)	II. 253	Késletés	II. 251	Késsz	II. 259
Kesely: geier	II. 253	Késlopás	II. 627	Kész szívű	III. 265
Kesellyű	II. 253	Késmárk	II. 259	Kézt	II. 265
Keselyűfű	I. 1023	Késmárki	II. 259	Kéztéget	II. 265
Keselyűfölyv	II. 1179	Késmárki gyémánt	I. 1158	Kéztégetés	II. 265
Keselyűsas	II. 1521	Késnyás	II. 259	Kéztelen	II. 262
Késér	II. 315	Késnyél	II. 1028	Kesztemény	III. 641
Keserédés	II. 255	Késő	II. 251	Kesztés	II. 265
Keserődik	II. 254	Későbbszéri	II. 251	Kéztet: versuchung	II. 265
Keserég	II. 255	Későeskén	II. 251	Kéztet: antreiben	II. 265
Keserészik	II. 254	Késődés	II. 252	Kéztetés	II. 265
Kesergés	II. 255	Késődik	II. 252	Kéztető	II. 265
Keserget	II. 255	Későig	II. 251	Kéztő	II. 267
Kesergetés	II. 256	Késóll	II. 252	Kesztyű	II. 267
Keserít	II. 256	Későn	II. 251	Készül	II. 262
Keserítés	II. 256	Későn született	III. 354	Készüldögél	II. 263
Keserkedik	II. 256	Későre	II. 252	Készület	II. 263
Kesernyés	II. 256	Későség	II. 252	Készületés	II. 263
Kesernyesség	II. 256	Késtel	II. 252	Készületlen	II. 264
Keserő	II. 254	Késül	II. 252	Készületlenség	II. 264
Keserő leány	II. 552	Kész: bereit	II. 259	Készülget	II. 264
Keserű	II. 254	Kész: antreiben	II. 264	Készülő	II. 264

Két	II. 267	Két nyüstös	II. 1090	Kettéválaszt	III. 988
Két ágú kapa	II. 105	Ketrec.	II. 275	Kettéválik	III. 984
Két annýú	I. 95	Két rétű	II. 1426	Kettő	II. 272
Két attyú	I. 137	Kétség.	II. 270	Kettőd	II. 274
Két béllű gyertya	I. 1167	Kétségbe esés	I. 697	Kettődik	II. 274
Két éjtszaka	III. 21	Kétségbe esett	I. 697	Kettődnapi hideglélés	II. 567
Kétek	II. 153	Kétségbe esik	I. 697	Kettői	II. 274
Kétel	II. 268	Kétségös	II. 271	Kettő-kettő	II. 273
Kételen	II. 158	Kétségeskedés	II. 271	Kettőnként	II. 27
Kételenés	II. 159	Kétségeskedik	II. 271	Kettős	II. 274
Kételenít	II. 159	Kétségít	II. 271	Kettős arany	I. 111
Kételenítés	II. 160	Kétségtelen	II. 271	Kettőségös	II. 274
Kételenség	II. 160	Két szájú	III. 18	Kettős gyermek	I. 1163
Kételkedés	II. 269	Két szarvú	III. 94	Kettős házastársú	III. 461
Kételkedet	II. 269	Kétszáz vitéz hadnagya	II. 917	Kettősít	II. 274
Kételkedetlen	II. 269	Kétszér	II. 271, III. 195	Kettősítés	II. 274
Kételkedhetetlen	II. 269	Kétszér erő horsó	I. 294	Kettősöcske	II. 274
Kételkedhető	II. 269	Kétszörös	II. 272	Kettős páncél	II. 1224
Kételkedik	II. 268	Kétszörös ruha	II. 1480	Kettős szülő	III. 354
Kételkedő	II. 269	Kétszöröz	II. 272	Kettős út	III. 870
Kételkedtet	II. 269	Kétszörözés	II. 272	Kettőz	II. 275
Két élő	I. 591	Kétszöri	II. 272	Kettőzés	II. 275
Két élő pallos	II. 1221	Kétször sült kenyér	II. 200	Kettőzik	II. 275
Két élő szekerce	III. 135	Kétszerte	II. 272	Kettőzlet	II. 275
Két élő tör	III. 764	Kétszérű	II. 272	Kettőztetés	II. 275
Két embernekvaló szék	III. 127	Két szín	III. 249	Két útu	III. 870
Keteputa	II. 275	Kétszinkedik	III. 249	Két vers	III. 1080
Keteputas	II. 275	Két színű	III. 249	Kettyenfity	II. 381
Kétes	II. 269	Két tagú	III. 371	Kéván	II. 318
Kéteskedés	II. 269	Ketté: zwei	II. 272	Kéve	II. 276
Kéteskedik	II. 269	Ketté: entzwei	II. 273	Kévekötel	II. 427
Kétesesség	II. 270	Kettédön-ketté	II. 273	Kéveköttő	II. 435
Ketevete	II. 275	Kettéfeszt	I. 838	Kevély	II. 276
Két fejű	I. 958	Kettéharap	I. 1325	Kevélyöcske	II. 277
Két fejű sas	II. 1521	Kettéhasad	I. 1338	Kevélykedés	II. 277
Kétfelé	II. 270	Kettéhasadoz	I. 1339	Kevélykedik	II. 277
Kétfeléesap	I. 380	Kettéhasaszt	I. 1340	Kevélyység	II. 277
Kétfelétekintél	III. 519	Kettéhasít	I. 1340	Kevélységös	II. 277
Kétfelévág	III. 927	Kettémettel	II. 803	Kever	II. 277
Kétfelével	III. 1142	Ketten	II. 273	Keverédtelen	II. 279
Kétfelévon	III. 1238	Kettőn-ketté	II. 273	Keveredik	II. 278
Két fütű	I. 1039	Ketten-ketten	II. 274	Keverég	II. 279
Két fülű pohár	II. 1303	Kettéporcan	II. 1315	Keverék	II. 279
Két kápájú	II. 107	Kettéreped	II. 1416	Keverés	II. 279
Kétképpen	II. 270	Kettérepedöz	II. 1416	Keverészik	II. 279
Két képű	II. 204	Kettéreszeltet	II. 1426	Keveret	II. 279
Két kerekű	II. 222	Kettéromol	II. 1453	Keverít	II. 279
Két kerekű szekér	III. 133	Két testű	III. 601	Keverődtet	II. 280
Két-két	II. 268	Kettészakad	III. 27	Keverődzés	II. 280
Kétkézpallos	II. 1221	Kettészakadás	III. 27	Keverődzik	II. 280
Két kövű malom	II. 675	Kettészakaszt	III. 35	Kevért	II. 280
Két közű háló	I. 1291	Kettészakasztás	III. 35	Kevért ablak	I. 3
Két lapátú	II. 525	Kettészegik	III. 107	Keverítl	II. 280
Két lovű szekér	III. 133	Kettészél	III. 137	Kevés	II. 280
Két mécsű gyertya	I. 1167	Kettétör	III. 745	Kevésbbé	II. 281
Két nejű	II. 990	Kettétöret	III. 755	Kevésben	II. 281
Két nőmű	II. 956	Kettétörök	III. 748	Kevésded	II. 281
Két nevű	II. 976	Kettévág	III. 927	Kevesebb	II. 281
Két nyelvű	II. 1025	Kettévágás	III. 927	Kevesebben	II. 281

Kevesebbít	II. 281	Kézhányás	I. 1312	Kiáltó szék	III. 127
Kevesebbítés	II. 281	Kézhöz vétel	III. 1123	Kiáltoz	II. 299
Kevesebbnyire	II. 282	Kézi	II. 288	Kiáltoz-bajáltoz	II. 299
Kevesebbség	II. 282	Kézi írás	I. 1601	Kiáltton-kiált	II. 298
Kevesebbül	II. 282	Kézij	I. 1612	Kialuszik	I. 88
Kevésécske	II. 282	Kézijas	I. 1642	Kiapad	I. 98
Kevésed	II. 282	Kézi kaloda	II. 89	Kiapaszt	I. 99
Kevésedik	II. 282	Kézi köszvény	II. 422	Kiárad	I. 109
Kevéség	II. 283	Kézi köszvényös	II. 422	Kiáraszt	I. 110
Kevéséll	II. 282	Kézi malom	II. 675	Kiárkol	I. 122
Kevesenként	II. 282	Kézi munka	II. 893	Kiárul	I. 107
Kevesenné	II. 282	Kézi munkás	II. 893	Kiás	I. 125
Keveses	II. 282	Kézi műves	II. 905	Kiásat	I. 126
Kevés hitű	I. 1449	Kézírás	I. 1601	Kiásdogál	I. 126
Kevésig	II. 283	Kézi ruha	II. 1480	Kiásogat	I. 126
Kevésít	II. 283	Kézív	I. 1642	Kiasz	I. 127
Kevésítés	II. 283	Kézivecske	I. 1642	Kiaszal	I. 128
Kevéske	II. 283	Kézives	I. 1642	Kiát	II. 297
Kevésékint	II. 283	Kézívhordozó	I. 1489	Kiátkoz	I. 136
Kevéskor	II. 356	Kézkenő	II. 266	Kiavul	II. 1093
Kevéskori	II. 357	Kéz-láb	II. 498	Kibajoskodik	I. 151
Kevésnyire	II. 283	Kézmosás	II. 875	Kibaktat	I. 164
Kevéssé	II. 283	Kézmunka	II. 893	Kiballag	I. 165
Kevésség: ein wenig	II. 283	Kézrevaló	II. 288, III. 955	Kibánkodik	I. 170
Kevésség: wenigkeit	II. 284	Kéztörő	III. 761	Kibeszelés	I. 220
Kevesténne	II. 284	Kézügy	III. 884	Kibeszelget	I. 222
Kevéstévő	III. 640	Kézülteg	II. 291	Kibeszell	I. 220
Kevésül	II. 284	Kézvetés	III. 1152	Kibeszelléggel	I. 221
Kévil	II. 276	Kézvonó	III. 1247	Kibeszellő	I. 221
Kéz	II. 284	Kézzelel-lábbal	II. 498	Kibeszellhetetlen	I. 220
Kézbeadás	I. 10	Kézzelel vonó talyiga	III. 401	Kibeszellhetetlenképpen	I. 221
Kézbenvaló	III. 955	Kézzelel	II. 451	Kibétűz	I. 226
Kézd	II. 288	Ki: wer	II. 291	Kibik	II. 299
Kézdéggel	II. 290	Ki: aus	II. 295	Kibimbózás	I. 231
Kézdéggelés	II. 290	Ki: wollust	II. 158	Kibimbózik	I. 231
Kézet	II. 291	Kiabál	II. 297	Kibizonyít	I. 246
Kézeték	II. 291	Kiabálás	I. 297	Kibizonyodik	I. 247
Kézetetlen	II. 291	Kiábráz	I. 4	Kibocsát	I. 255
Kézetődik	II. 291	Kiábrázol	I. 5	Kibocsátás	I. 255
Kézdik	II. 288	Kiábrázlat	I. 5	Kibódulás	I. 258
Kézdő	II. 291	Kiad	I. 11	Kibolt	I. 272
Kézdő beszéd	I. 218	Kiadás	I. 12	Kibolyog	I. 274
Kézeaszott	I. 128	Kiadatlan	I. 12	Kibomol	I. 277
Kézeécske	II. 287	Kiadó gazda	I. 1072	Kibont	I. 278
Kézélő	I. 615	Kiágazik	I. 20	Kibontakozik	I. 279
Kézemégaszott	I. 128	Kiagg	I. 22	Kiborít	I. 288
Kézes	II. 287	Kiaggott	I. 22	Kibőffent	I. 306
Kézesít	II. 288	Kiajánl	I. 33	Kibőffög	I. 307
Kézes-lábas	II. 500	Kiál-bajál	II. 297	Kibög	I. 303
Kézes levél	II. 602	Kiáll	I. 70	Kibúcsúzik	I. 319
Kézesség	II. 288	Kiállat	I. 76	Kibuggyan	I. 320
Kézességvallás	III. 1002	Kiállító szem	III. 157	Kibugyog	I. 320
Kézes társ	III. 452	Kiált	II. 297	Kibujdosik	I. 323
Kézesvétel	III. 1123	Kiáltás	II. 299	Kibujk	I. 322
Kézesvetés	III. 1152	Kiáltat	II. 299	Kibuzdul	I. 328
Kéz feje	I. 958	Kiált-bajált	II. 298	Kibuzog	I. 329
Kézfogás	I. 873	Kiáltdogál	II. 299	Kibuzgás	I. 329
Kézfogási	I. 874	Kiáltó	II. 299	Kibúvól-bajol	I. 160
Kézfogási lakodalom	II. 512	Kiáltogat	II. 299	Kicammog	I. 341

Kicégérésődik	I. 343	Kicsinnyég	II. 301	Kieresztés	I. 67
Kicégéröz	I. 344	Kicsinnyét	II. 301	Kieresztget	I. 67
Kicégérözés	I. 344	Kicsinység	II. 302	Kieresztkedik	I. 67
Kiciborázik	I. 348	Kicsiny székér	III. 133	Kiérkézlik	I. 66
Kicimérél	I. 356	Kicsiny szemű	III. 157	Kies	II. 30
Kicokigat	I. 362, II. 296	Kicsiny szőrű	II. 302, III. 195	Kiesdök	I. 70
Kicövekél	I. 364	Kicsiny szívű	III. 265	Kiesés	I. 69
Kicübödik	I. 352	Kicsinyül	II. 302	Kiesik	I. 69
Kicsal	I. 372	Kicsípés	I. 436	Kiesküszik	I. 69
Kicsalogat	I. 376	Kicsirázás	I. 440	Kiesség	II. 30
Kicsap	I. 380	Kicsirázdogál	I. 440	Kiész	I. 71
Kicsapás	I. 380	Kicsirázik	I. 440	Kietlen	II. 30
Kicsapdozás	I. 382	Kicsirkészlik	I. 441	Kietlenség	II. 30
Kicsapol	I. 385	Kicsiszamodik	I. 469	Kievez	I. 72
Kicsaponás	I. 383	Kicsoda	II. 295	Kifaesar	I. 74
Kicsaponik	I. 383	Kicsordít	I. 453	Kifaesarás	I. 74
Kicsatáz	I. 388	Kicsordul	I. 453	Kifakad	I. 75
Kicsatázás	I. 388	Kicsorgat	I. 454	Kifakadás	I. 75
Kicsattant	I. 390	Kicsorog	I. 454	Kifakaszt	I. 75
Kicsattantás	I. 390	Kicsödül	I. 458	Kifakadoz	I. 75
Kicsával	I. 392	Kicsökik	I. 458	Kifakadozlat	I. 75
Kicsemétézik	I. 402	Kicsördül	I. 412	Kifárad	I. 76
Kicsény	II. 300	Kicsúsz	I. 468	Kifarag	I. 76
Kicsépég	I. 407	Kicsuszamodik	I. 469	Kifaragat	I. 76
Kicsépéget	I. 408	Kidagad	I. 476	Kifaraszt	I. 76
Kicsépél	I. 406	Kidagadás	I. 476	Kiféccsent	I. 77
Kicséplés	I. 406	Kiderít	I. 497	Kifécség	I. 77
Kicserepézés	I. 417	Kidermeszt	I. 498	Kifécskendik	I. 77
Kicsi	II. 299	Kiderül	I. 498	Kifej	I. 78
Kicsid	II. 299	Kidesség	II. 302	Kifejet	I. 78
Kicsidég	II. 300	Kidobol	I. 513	Kifejez	I. 96
Kicsidség	II. 300	Kidomborodott szem	III. 157	Kifejezés	I. 96
Kicsigáz	I. 422	Kidőjt	I. 529	Kifejzget	I. 96
Kicsigázás	I. 422	Kidől	I. 530	Kifejt	I. 78
Kicsigázol	I. 422	Kidülés	I. 530	Kifejtéget	I. 78
Kicsikar	I. 423	Kidőlled	I. 531	Kifejtégetés	I. 78
Kicsike	II. 300	Kidőlöngöz	I. 532	Kifejtés	I. 78
Kicsillagzik	I. 427	Kidölt	I. 532	Kifejthetetlen	I. 78
Kicsinál	I. 432	Kidölt lábú	II. 498	Kifejthető	I. 78
Kicsindéd	II. 301	Kidúdol	I. 539	Kifejtődik	I. 78
Kicsinként	II. 300	Kidug	I. 541	Kifejtőzhetetlen	I. 78
Kicsiny	II. 300	Kidülledt szárú	III. 85	Kifejtőzik	I. 78
Kicsinybédik	II. 301	Kiedésget	I. 559	Kifekszik	I. 79
Kicsinyded	II. 301	Kiéget	I. 561	Kifelé	I. 29
Kicsinydég	II. 301	Kiejt	I. 562	Kifeleltetés	I. 81
Kicsinyecske	II. 301	Kiejt	I. 587	Kifen	I. 81
Kicsinyed	II. 301	Kiekéslt	I. 588	Kifénylik	I. 82
Kicsinyedség	II. 301	Kiekésül	I. 589	Kifesél	I. 83
Kicsinyödik	II. 301	Kiél	I. 593	Kifesélhetetlen	I. 83
Kicsinyég	II. 301	Kielégt	I. 603	Kifeséltet	I. 83
Kicsinyét	II. 301	Kielésit	I. 592	Kifeslés	I. 83
Kicsiny gyermek	I. 1163	Kiemel	I. 631	Kifeslik	I. 83
Kicsiny hitt	I. 1449	Kiemésztődik	I. 634	Kifesül	I. 83
Kicsiny hitűség	I. 1449	Kiend	II. 153	Kifeszéget	I. 83
Kicsinyig	II. 301	Kiénekél	I. 639	Kifeszt	I. 83
Kicsinyit	II. 302	Kiér	I. 658	Kifesztés	I. 83
Kicsinyke	II. 302	Kiered	I. 668	Kifeszül	I. 83
Kicsinykor	II. 357	Kieréget	I. 668	Kifiatallik	I. 84
Kicsinnyé	II. 301	Kiereszt	I. 670	Kificamit	I. 84

Kificamlás	I. 848	Kifutamik	I. 1010	Kigyökerez	I. 1183
Kificamlík	I. 848	Kifutamodik	I. 1012	Kigyőz	I. 1191
Kificamltat	I. 848	Kifutás	I. 1009	Kigyulad	I. 1197
Kificamodás	I. 849	Kifutó	I. 1009	Kihabol	I. 1223
Kificamodik	I. 849	Kifuttat	I. 1015	Kihág	I. 1234
Kificamtat	I. 848	Kifuvall	I. 997	Kihágtat	I. 1236
Kificemlik	I. 849	Kifuvás	I. 996	Kihagy	I. 1241
Kificemül	I. 849	Kifüggeszt	I. 1036	Kihagyás	I. 1242
Kifittt	I. 855	Kifürdik	I. 1042	Kihája	II. 305
Kifittyen	I. 857	Kifütyöl	I. 1047	Kihajgál	I. 1254
Kifittyent	I. 858	Kigázol	I. 1076	Kihajbász	I. 1252
Kifizet	I. 859	Kigombol	I. 1095	Kihajjgál	I. 1254
Kifog	I. 870	Kigombolyít	I. 1096	Kihajjgálás	I. 1254
Kifogás	I. 870	Kigondol	I. 1100	Kihajít	I. 1253
Kifoglal	I. 890	Kigondolás	I. 1100	Kihajítás	I. 1253
Kifogódik	I. 877	Kigörbül	I. 1118	Kihajol	I. 1259
Kifogó hely	I. 1395	Kigördít	I. 1119	Kihajt	I. 1263
Kifogy	I. 894	Kigördül	I. 1119	Kihákog	I. 1267
Kifogyat	I. 895	Kigörgödöz	I. 1120	Kihákogás	I. 1267
Kifojt	I. 901	Kigörög	I. 1119	Kihal	I. 1268
Kifojtás	I. 901	Kigözölgés	I. 1122	Kihalad	I. 1280
Kifoly	I. 909	Kigözölög	I. 1122	Kihalász	I. 1276
Kifolyamat	I. 911	Kigúnyol	I. 1129	Kihalászás	I. 1276
Kifolyamik	I. 910	Kigúnyolás	I. 1129	Kihallik	I. 1285
Kifolyamodik	I. 912	Kigúzsol	I. 1131	Kihálól	I. 1292
Kifolyás	I. 909	Kígy	II. 157	Kihámoz	I. 1296
Kifolyat	I. 914	Kígyalul	I. 1143	Kihány	I. 1310
Kifolydogál	I. 914	Kígyalulás	I. 1143	Kihányadék	I. 1310
Kifolyó	I. 909	Kígyárt	I. 1153	Kihányás	I. 1310
Kifolyó kút	II. 476	Kígyetlenke	II. 157	Kihánydogál	I. 1313
Kifolyó oszlop	II. 1147	Kígyó	II. 303	Kihány-vet	III. 1141
Kifolyó súly	II. 1622	Kígyócska	II. 305	Kiharangoz	I. 1325
Kifolyt	I. 909	Kígyóférég	I. 826	Kiharsad	I. 1334
Kifolytat	I. 916	Kígyófü	I. 1024	Kiharsag	I. 1334
Kifordít	I. 925	Kígyógomba	I. 1097	Kiharsan	I. 1334
Kifordítás	I. 925	Kígyógyul	I. 1171	Kihasad	I. 1338
Kifordul	I. 929	Kígyóhagyma	I. 1246	Kihasonlik	I. 1343
Kifordulás	I. 929	Kígyóhajú	I. 1249	Kihat	I. 1352
Kiforgat	I. 936	Kígyóhordozó	I. 1489	Kiható	I. 1352
Kiformál	I. 942	Kígyói	II. 305	Kihatol	I. 1357
Kiformálás	I. 942	Kígyóing	I. 1589	Kiházásít	I. 1375
Kiforr	I. 943	Kígyókő	II. 388	Kiházásítás	I. 1376
Kiforrad	I. 944	Kígyólábú	II. 499	Kiházásodik	I. 1376
Kiforrás	I. 944	Kígyómarás	II. 678	Kihazud	I. 1379
Kifos	I. 949	Kígyómérég	II. 783	Kihazudoz	I. 1379
Kifoszt	I. 950	Kígyomlál	I. 1173	Kihentérég	I. 1405
Kifő	I. 966	Kígyomlálás	I. 1174	Kihérvad	I. 1409
Kifőcsög	I. 777	Kígyomlálódik	I. 1174	Kibi	I. 1419
Kiföd	I. 969	Kígyomol	I. 1173	Kibint	I. 1433
Kifödöz	I. 972	Kígyónik	I. 1175	Kihintés	I. 1433
Kífeld	I. 986	Kígyónyelv	II. 1025	Kihirdet	I. 1438
Kífeldi	I. 986	Kígyorsalkodik	I. 1178	Kihirdetés	I. 1438
Kífőz	I. 967	Kígyós	II. 305	Kihirdető	I. 1438
Kífőzhető	I. 967	Kígyóság	II. 305	Kihirésedik	I. 1440
Kífőződik	I. 968	Kígyós jegy	II. 30	Kihirésít	I. 1440
Kifú	I. 996	Kígyótarang	III. 445	Kihirbészik	I. 1441
Kifúr	I. 1002	Kígyótartó	III. 479	Kihirbődés	I. 1441
Kifut	I. 1009	Kígyótrang	III. 445	Kihirlel	I. 1439
Kifutamás	I. 1010	Kígyótrank	III. 445, 778	Kihirtelenkédik	I. 1443

KihitÉget	I. 1452	Kijőte	II. 58	Kikovácsol	II. 38
Kihitet	I. 1454	Kijövés	II. 58	Kiköhög	II. 39
Kihivás	I. 1419	Kijövelel	II. 58	Kikölt	II. 17
Kihivatal	I. 1419	Kik	II. 160	Kiköltés	II. 17
Kihivó	I. 1419	Kikacag	II. 74	Kiköltözés	II. 17
Kihord	I. 1485	Kikákog	II. 80	Kiköltözik	II. 17
Kihordás	I. 1485	Kikakucsál	II. 81	Kiköltözködés	II. 17
Kihordozkodik	I. 1488	Kikakucsol	II. 82	Kiköltöződik	II. 17
Kihordozőskodik	I. 1490	Kikalapál	II. 85	Kiköltöztet	II. 17
Kihorgad	I. 1491	Kikap	II. 102	Kikönyököl	II. 40
Kihorgadt szárú	III. 86	Kikapál	II. 106	Kiköszörül	II. 42
Kihorgász	I. 1493	Kikapar	II. 107	Kiköt	II. 43
Kihorpad	I. 1494	Kikapcsol	II. 111	Kikötő	II. 43
Kihorvaszt	I. 1495	Kikapdos	II. 104	Kikötő hely	I. 139
Kihoz	I. 1502	Kikapó	II. 102	Kikötő rév	II. 143
Kihozás	I. 1502	Kikel	II. 167	Kikövet	II. 44
Kihörpent	I. 1508	Kikelés	II. 168	Kikövez	II. 39
Kihurcol	I. 1519	Kikelet	II. 168	Kiközönségésit	II. 45
Kihúz	I. 1525	Kikeleti	II. 168	Kikullog	II. 46
Kihűl	I. 1528	Kikelhető	II. 168	Kikunyorál	II. 47
Kihgazít	I. 1550	Kikémél	II. 182	Kiküld	II. 48
Kihgazul	I. 1553	Kikend	II. 190	Kiküldés	II. 48
Kihjeszl	I. 1562	Kikendik	II. 190	Kil : gehen	II. 16
Kihktat	I. 1564	Kikendőzik	II. 190	Kil : vielleicht	II. 30
Kihllant	I. 1571	Kikénszérft	II. 196	Kila	II. 30
Kihndft	I. 1581	Kiképéz	II. 207	Kilábbal	II. 50
Kihndul	I. 1584	Kikér	II. 212	Kilángaz	II. 51
Kihnt	I. 1595	Kikérődzik	II. 213	Kilappan	II. 52
Kihr	I. 1599	Kikéréget	II. 213	Kilát	II. 52
Kihramtat	I. 1606	Kikerekedik	II. 214	Kilátászik	II. 54
Kihró	I. 1599	Kikerekít	II. 225	Kild	II. 48
Kihrocskál	I. 1604	Kikeréng	II. 226	Kilebégés	II. 52
Kihrt	I. 1611	Kikerés	II. 229	Kiléh	II. 50
Kihrtás	I. 1611	Kikeresés	II. 229	Kileháll	II. 56
Kihrtat	I. 1611	Kikeresgél	II. 231	Kilehállás	II. 56
Kihrtogat	I. 1611	Kikeresget	II. 231	Kilehés	II. 56
Kihsmér	I. 1615	Kikéret	II. 214	Kilél	II. 56
Kihsmerszik	I. 1619	Kikergét	II. 220	Kilémb	II. 48
Kihszamik	I. 1635	Kikérődik	II. 243	Kilenc	II. 30
Kihszamlik	I. 1636	Kikészt	II. 265	Kilenced	II. 30
Kihszamodik	I. 1636	Kikészül	II. 263	Kilencedfél	I. 79
Kihszik	I. 1629	Kikezd	II. 290	Kilencedik	II. 30
Kihzen	I. 1650	Kiki	II. 293	Kilencedlés	II. 30
Kihjár	II. 13	Kiklált	II. 298	Kilences	II. 30
Kihjárul	II. 22	Kikiáltás	II. 298	Kilenchagyó	I. 124
Kihjátasz	II. 25	Kikircs	II. 394	Kilenc szemű hal	I. 127
Kihjebb	II. 296	Kikisér	II. 316	Kilencszér	II. 30
Kihjegyz	II. 32	Kikohol	II. 332	Kilenceven	II. 30
Kihjegyzés	II. 32	Kikoldul	II. 334	Kilengedőz	II. 57
Kihjelenedik	II. 36	Kikoldulás	II. 334	Kilépés	II. 58
Kihjelenés	II. 35	Kikomédiáz	II. 337	Kilépik	II. 58
Kihjelenik	II. 35	Kikopik	II. 347	Kiles	II. 58
Kihjelént	II. 38	Kikoppan	II. 348	Kilevelezik	II. 60
Kihjeléntés	II. 38	Kikorbácsol	II. 361	Kilgyó	II. 30
Kihjelénthetetlen	II. 38	Kikoresomál	II. 363	Kilikad	II. 64
Kihjeléntődik	II. 39	KikóstoI	II. 375	Kilim	II. 30
Kihjes	II. 302	Kikotág	II. 330	Kilines	II. 30
Kihjó	II. 57	Kikotol	II. 379	Kilincsés	II. 30
Kihjódogel	II. 59	Kikotor	II. 379	Kilincszés	II. 30

Kilobbant	II. 619	Kimiveletlen	II. 906	Kinëmmondattathatóság	II. 861
Kilocsan	II. 621	Kimohozás	II. 856	Kínéső	II. 194
Kilocsog	II. 621	Kimohozik	II. 856	Kínévekedik	II. 996
Kilocsol	II. 622	Kimond	II. 861	Kinevel	II. 997
Kilódt	II. 623	Kimondás	II. 861	Kinevezés	II. 974
Kilop	II. 626	Kimondhatatlan	II. 861	Kinéz	II. 980
Kilovaglás	II. 617	Kimorog	II. 872	Kinézdögél	II. 982
Kilovagol	II. 617	Kimorzsolgat	II. 874	Kinéző	II. 981
Kilő	II. 630	Kimos	II. 874	Kínkő	II. 193
Kilőmség	II. 489	Kimosás	II. 874	Kínlódás	II. 308
Kilővelik	II. 632	Kimosd	II. 875	Kínlódik	II. 308
Kilövés	II. 630	Kimosdik	II. 876	Kinn	II. 297
Kilső	II. 478	Kimosdódik	II. 876	Kinnjáró gyertyatartó	III. 477
Killyáb	II. 296	Kimoshatatlan	II. 875	Kinnréked	II. 1392
Killyebb	II. 296	Kimosható	II. 875	Kinnülő szemöldökű	III. 164
Kilyuggat	II. 643	Kimosódik	II. 878	Kínos	II. 308
Kilyukaszt	II. 642	Kimozdt	II. 882	Kínoz	II. 308
Kím	II. 306	Kimozdíthatatlan	II. 882	Kínozdogál	II. 308
Kimagyaráz	II. 664	Kimozdul	II. 882	Kínoztón-kínoz	II. 308
Kimagyarázdogál	II. 664	Kimozdulhatatlan	II. 882	Kinő	II. 994
Kimagyarázhatatlan	II. 664	Kimúlás	II. 888	Kinődögél	II. 995
Kimángorol	II. 676	Kimulaszt	II. 888	Kinövés	II. 994
Kimarad	II. 684	Kimulat	II. 890	Kínszenvedés	III. 180
Kimaradás	II. 684	Kiműlik	II. 887	Kínszenvedhetetlen	III. 182
Kimaraszt	II. 687	Kimunkálkodás	II. 894	Kínszenvedhetetlenség	III. 182
Kimász	II. 706	Kimunkálkod	II. 894	Kínszenvedő	III. 182
Kimászkál	II. 707	Kimunkalódás	II. 895	Kínszérget	II. 195
Kimél	II. 306	Kimutat	II. 900	Kínszérít	II. 195
Kimelegít	II. 723	Kimutatás	II. 900	Kint	II. 297
Kimélet	II. 307	Kín	II. 307	Kintorna	II. 311
Kiméletés	II. 307	Kínál	II. 309	Kintornál	II. 311
Kiméletlen	II. 307	Kínálás	II. 309	Kintornálás	II. 311
Kiméletlenül	II. 307	Kínálkodik	II. 309	Kintornás	II. 311
Kimelleszt	II. 727	Kínáló levél	II. 602	Kínvállás	III. 1002
Kimén	II. 746	Kínáltat	II. 309	Kínzás	II. 308
Kimenekedés	II. 753	Kínés	II. 310	Kínzó	II. 309
Kimenekedik	II. 753	Kínésél	II. 310	Kínzódás	II. 309
Kiménés	II. 747	Kínésés	II. 310	Kínzódik	II. 309
Kiménet	II. 747	Kínésés csűr	I. 473	Kínzó eszköz	I. 716
Kiménetel	II. 747	Kínésésedik	II. 310	Kínzó fa	I. 739
Kiménik	II. 752	Kínésés ház	I. 1369	Kínzó hely	I. 1395
Kiménő	II. 747	Kínésés kamara	II. 91	Kínzó szárszám	III. 64
Kiménő part	II. 1240	Kínésés láda	II. 504	Kínzott kása	II. 135
Kiment	II. 754	Kínésés tárház	I. 1372	Kíny	II. 197
Kimentség	II. 754	Kínéséz	II. 310	Kínyammog	II. 1013
Kimént szeszű bor	I. 283	Kínésézés	II. 310	Kínyér	II. 199
Kiményít	II. 763	Kíncsyűjtés	I. 1202	Kínyér	II. 1030
Kiményül	II. 763	Kíncsmutató	II. 902	Kínyilatgat	II. 1041
Kiményülés	II. 763	Kíncsmutató vessző	III. 1126	Kínyilatkozás	II. 1041
Kimer	II. 771	Kíncszeretés	III. 222	Kínyilatkozik	II. 1041
Kimér	II. 773	Kínstartó	III. 479	Kínyilatkoztat	II. 1042
Kimered	II. 780	Kínstartó ház	I. 1369	Kínyihk	II. 1040
Kimérhetetlen	II. 774	Kínstartó kamara	II. 91	Kínyiló hó	I. 1462
Kimérít	II. 772	Kínstartó láda	II. 504	Kínyír	II. 199
Kiméríthetetlen	II. 772	Kínstartóság	III. 479	Kínyirbál	II. 1050
Kimetél	II. 798	Kínstartó sátor	II. 1524	Kínyit	II. 1046
Kimetsz	II. 801	Kínstartó tárház	I. 1372	Kínyom	II. 1053
Kimettet	II. 803	Kínstartó város	III. 1013	Kínyomakodik	II. 1054
Kimivel	II. 906	Kíncszáró	III. 1269	Kínyomás	II. 1053

Kinyomotik	II. 1060	Kiparázik	II. 1232	Királyi szék	III. 127
Kinyomoz	II. 1067	Kipárlík	II. 1231	Királyi székés	III. 127
Kinyomtat	II. 1061	Kipattan	II. 1249	Királyi tábla	III. 366
Kinyomtatás	II. 1061	Kipattant	II. 1250	Királyi udvar	III. 835
Kinyomul	II. 1063	Kipécsényesedik	II. 1257	Királyi út	III. 870
Kinyomvaszt	II. 1063	Kipéldáz	III. 1262	Királyi város	III. 1013
Kinyő	II. 1089	Kipélengérez	II. 1264	Királyka	II. 312
Kinyújt	II. 1082	Kipemetéz	II. 1264	Király képe	II. 204
Kinyújtás	II. 1082	Kipérszül	II. 1278	Királyképeség	II. 204
Kinyújtatlan	II. 1082	Kipirongál	II. 1287	Királykettei	II. 273
Kinyújtogat	II. 1083	Kipironkodik	II. 1292	Királykodás	II. 312
Kinyújtózik	II. 1083	Kipoffad	II. 1337	Királykodik	II. 312
Kinyújtóztat	II. 1083	Kiportáz	II. 1318	Király koronája	II. 369
Kinyúl	II. 1084	Kiporsogás	II. 1277	Királymadár	II. 649
Kinyű	II. 1089	Kiposog	II. 1280	Királyné	II. 312, 990
Kió	II. 303	Kipótol	II. 1321	Királynéasszony	I. 131
Kiokád	II. 1106	Kipótolódik	II. 1322	Királynéasszonyi	I. 131
Kiokádat	II. 1106	Kipottyant	II. 1323	Királynéasszonyság	I. 131
Kiold	II. 1110	Kipök	II. 1325	Királyné	II. 991
Kioldás	II. 1110	Kipökös	II. 1326	Királyocska	II. 312
Kioldoz	II. 1119	Kipökés	II. 1325	Királyos	II. 312
Kiolt	II. 1116	Kipökés	II. 1325	Királyoz	II. 312
Kioltás	II. 1116	Kipökés	II. 1325	Királyság	II. 312
Kiolvad	II. 1119	Kipökhetetlen	II. 1325	Királysüveg	II. 1628
Kiolvaszt	II. 1119	Kipökhető	II. 1325	Királyszék	III. 127
Kiolvasztás	II. 1119	Kipöröl	II. 1273	Királyszín	III. 249
Kiomlás	II. 1125	Kipörsöl	II. 1278	Királyszínű	III. 249
Kiomol	II. 1125	Kipördül	II. 1280	Király táblája	III. 366
Kiont	II. 1126	Kiprédál	II. 1329	Király udvara	III. 835
Kiorozkodik	II. 1130	Kipuhatól	II. 1338	Király útja	III. 870
Kiosont	II. 1144	Kipuskáz	II. 1342	Királyválogatás	III. 992
Kiostoroz	II. 1145	Kipusztít	II. 1343	Királyvesztő	III. 1101
Kioszol	II. 1149	Kirág	II. 1350	Kirázmáz	II. 1369
Kioszt	II. 1152	Kiragad	II. 1354	Kirázmázás	II. 1369
Kiosztat	II. 1153	Kirágás	II. 1350	Kiráncigál	II. 1372
Kiosztogat	II. 1154	Kirajszol	II. 1360	Kiráncol	II. 1369
Kiosztogatás	II. 1154	Kirajszoló	II. 1360	Kirándít	II. 1370
Kiöblít	II. 1166	Kirak	II. 1363	Kirándítás	II. 1370
Kiöblítheletlen	II. 1166	Kirakodik	II. 1366	Kirándul	II. 1370
Kiöl	II. 1173	Király	II. 311	Kiránt	II. 1372
Kiöltözik	II. 1177	Királyasszony	I. 131	Kiráspol	II. 1374
Kiöltöztet	II. 1178	Királybíró	I. 236	Kiráspolyoz	II. 1376
Kiönt	II. 1179	Király ekéje	I. 590	Kiráz	II. 1376
Kiöntés	II. 1180	Király embere	I. 627	Kirázás	II. 1376
Kiöntődik	II. 1181	Királyfalus ispán	I. 1621	Kirázódik	II. 1377
Kiöntöz	II. 1181	Király fia	I. 845	Kirázogat	II. 1377
Kiörlődik	II. 1193	Királyfiú	I. 845	Kiréked	II. 1392
Kiőröl	II. 1193	Király földe	I. 986	Kirékedés	II. 1392
Kiösztokél	II. 1201	Király fűve	I. 1024	Kirékeszt	II. 1396
Kiötlés	II. 1206	Királygyërtya	I. 1167	Kirékesztés	II. 1396
Kiötletik	II. 1206	Királybáz	I. 1369	Kirékesztő	II. 1396
Kiötlik	II. 1206	Király holdja	I. 1476	Kiréndél	II. 1409
Kiötlődik	II. 1206	Királyi	II. 312	Kireped	II. 1416
Kip	II. 202	Királyi hold	I. 1476	Kiröpés	II. 1413
Kipalléroz	II. 1220	Királyi istáp	I. 1623	Kirépít	II. 1414
Kipányváz	II. 1225	Királyi pálcá	II. 1218	Kiréppen	II. 1414
Kiparállás	II. 1232	Királyi palota	II. 1221	Kirépül	II. 1415
Kiparállík	II. 1232	Királyi sing	II. 1574	Kirépülés	II. 1415
Kiparancsol	II. 1233	Királyista	II. 312	Kirészél	II. 1420

Kireszel	II. 1425	Kisegít	II. 1536	Kisüvölt	II. 1564
Kirié	II. 312	Kisépér	II. 1542	Kisüvöltés	II. 1563
Kirobban	II. 1444	Kiséprés	II. 1542	Kisz	II. 259
Kirohan	II. 1446	Kisér	II. 315	Kiszabadít	III. 7
Kirohanás	II. 1446	Kisérdül	II. 1549	Kiszabadítás	III. 7
Kiromol	II. 1453	Kiseregél	II. 1551	Kiszabadított	III. 8
Kiront	II. 1456	Kisérés	II. 316	Kiszabadul	III. 12
Kirontás	II. 1457	Kisérget: fortwährend be- gleiten	II. 316	Kiszabadulás	III. 12
Kirostosodik	II. 1462	Kisérget: probieren	II. 317	Kiszabadulhatatlanság	III. 12
Kirothad	II. 1466	Kiserkedéz	II. 1555	Kiszaggat	III. 38
Kiró	II. 244	Kisérő	II. 316	Kiszaggatás	III. 39
Kirő?	II. 312	Kisért	II. 316	Kiszáguld	III. 16
Kirögöz	II. 1470	Kisért	II. 316	Kiszáguldás	III. 16
Kiröppent	II. 1415	Kisértet: versuchung	II. 317	Kiszakad	III. 27
Kirudaz	II. 1476	Kisértet: begleiten lassen	II. 318	Kiszakadás	III. 27
Kirüg	II. 1476	Kisértetlen	II. 317	Kiszakadt	III. 28
Kirugaszkodik	II. 1477	Kisértetlenség	II. 317	Kiszakaszt	III. 35
Kirugoldoz	II. 1479	Kisériget	II. 317	Kiszalad	III. 46
Kis	II. 312	Kisértigetés	II. 317	Kiszaladás	III. 46
Kisa: streit	II. 252	Kisértő	II. 317	Kiszalaszt	III. 48
Kisa: ortscheit	II. 315	Kisértődés	II. 318	Kiszáll	III. 51
Kisafa	I. 739	Kisértől	II. 1559	Kiszállás	III. 51
Kisáfárol	II. 1490	Kisértől	II. 1559	Kiszállít	III. 57
Kisajtol	II. 1498	Kis göncöl szekere	III. 132	Kiszálló hely	I. 1395
Kisál	II. 252	Kis gróf	I. 1124	Kiszállong	III. 54
Kisálás	II. 252	Kis boldvilág	III. 1181	Kiszámlál	III. 67
Kisántál	II. 1504	Kisiet	II. 1565	Kiszámlálás	III. 68
Kisanyar	II. 1505	Kisikámlik	II. 1567	Kiszán	III. 72
Kisárgul	II. 1512	Kisikáról	II. 1568	Kiszánt	III. 77
Kisasszony	I. 131	Kisi-kiri	II. 1437	Kiszaporít	III. 80
Kisasszony hava	I. 1463	Kisimít	II. 1572	Kiszapul	III. 82
Kisasszony napja	II. 928	Kisir	II. 1572	Kiszar	III. 84
Kisatul	II. 1498	Kis kád	II. 77	Kiszárad	III. 87
Kis bíró	I. 236	Kis karácson	II. 126	Kiszáraszt	III. 88
Kised	II. 313	Kis karácsony napja	II. 928	Kiszármazás	III. 91
Kisededcske	II. 313	Kis király	II. 312	Kiszármazat	III. 91
Kiseded hitű	I. 1449	Kis kor	II. 357	Kiszármazik	III. 91
Kisededi	II. 313	Kis kutya	II. 477	Kiszármazó	III. 91
Kisededke	II. 313	Kis lapu	II. 529	Kiszármaztat	III. 92
Kiseded kor	II. 357	Kis medve	II. 714	Kiszéd	III. 100
Kisededség	II. 313	Kisnyecér	II. 318	Kiszédeget	III. 102
Kisededszérű	II. 313, III. 195	Kisotul	II. 1498	Kiszédés	III. 100
Kiseded szülött	III. 355	Kis pap	II. 1226	Kiszédet	III. 102
Kisdeg	II. 313	Kissebbédke	II. 314	Kiszeg	III. 106
Kisebb	II. 313	Kisesebbik nádály	II. 912	Kiszegik	III. 107
Kisebbé	II. 314	Kisesebb némű	II. 956	Kiszéled	III. 145
Kisebbécske	II. 314	Kisesebségtétel	III. 634	Kiszéledés	III. 145
Kisebbédik	II. 314	Kisség	II. 315	Kiszeelel	III. 141
Kisebbít	II. 314	Kis süveg	II. 1628	Kiszelésedik	III. 146
Kisebbítés	II. 314	Kis széccél	III. 98	Kiszelésít	III. 146
Kisebbítetlen	II. 314	Kis szülött	III. 355	Kiszelésítés	III. 146
Kisebbítő	II. 314	Kisúg	II. 1606	Kiszelésül	III. 147
Kisebbség	II. 314	Kis újj	III. 852	Kiszéleszt	III. 148
Kisebbségés	II. 315	Kisújt	II. 1609	Kiszéllít	II. 195
Kisebbül	II. 315	Kisuvad	II. 1608	Kiszéllýül	III. 149
Kisebbülés	II. 315	Kisutulódik	II. 1499	Kiszémél	III. 160
Kisebésedés	II. 1529	Kisül	II. 1617	Kiszépélkédik	III. 188
Kisebésedik	II. 1529	Kisüt	II. 1619	Kiszéréz	III. 204
Kisebésül	II. 1530	Kisütés	II. 1619	Kiszérít	II. 195

Kiszfi	III. 232	Kitart	III. 469	Kitorlózik	III. 717
Kiszid	III. 235	Kitaszigál	III. 701	Kitorol	III. 716
Kiszil	II. 318	Kitaszit	III. 702	Kitölt	III. 543
Kiszínél	III. 253	Kitaszítás	III. 702	Kitöltés	III. 543
Kiszínlés	III. 253	Kitát	III. 491	Kitör	III. 745
Kiszínlik	III. 254	Kitávozik	III. 496	Kitörekedik	III. 752
Kiszit	III. 260	Kiteker	III. 511	Kitörés	III. 746
Kiszítál	III. 261	Kitekeredik	III. 512	Kitörík	III. 748
Kiszítat	III. 232	Kitekerég	III. 513	Kitörlés	III. 760
Kiszivárkodik	III. 233	Kitekerés	III. 511	Kitörő	III. 746
Kiszivárkozik	III. 233	Kitekint	III. 518	Kitöröl	III. 759
Kiszivárog	III. 234	Kitekintél	III. 519	Kitörsöl	III. 762
Kisznicér	II. 318	Kitekintet	III. 518	Kitrombítál	III. 781
Kiszoktat	III. 288	Kitékozol	III. 524	Kittél	II. 318
Kiszól	III. 276	Kitelel	III. 548	Kitud	III. 786
Kiszolgál	III. 294	Kitelen; ungeru	II. 158	Kitudás	III. 787
Kiszolgáltat	III. 297	Kitelen: wüste?	II. 303	Kitudakoz	III. 789
Kiszolgáltatás	III. 297	Kitelik	III. 530	Kitudódik	III. 795
Kiszolgáltató	III. 297	Kiteljesedik	III. 535	Kitudózik	III. 795
Kiszolgáltatódik	III. 298	Kiteljesít	III. 537	Kitúr	III. 809
Kiszólít	III. 280	Kiteljesítés	III. 537	Kitün	III. 817
Kiszop	III. 306	Kitép	III. 565	Kitündöklet	III. 820
Kiszopogat	III. 306	Kitépelődik	III. 565	Kiugat	III. 839
Kiszór	III. 307	Kitépődik	III. 566	Kiugordik	III. 842
Kiszorít	III. 310	Kitér	III. 570	Kiugrandozik	III. 842
Kiszoronkodik	III. 316	Kiteréget	III. 573	Kiugratás	III. 843
Kiszorul	III. 318	Kitérés	III. 570	Kiugrik	III. 844
Kiszottyán	III. 319	Kiterít	III. 576	Kiújul	III. 851
Kiszökdő	III. 325	Kiterjed	III. 580	Kiúsz	III. 865
Kiszökellik	III. 326	Kiterjeddegél	III. 581	Kiúsztat	III. 866
Kiszökik	III. 323	Kiterjedés	III. 580	Kiüget	III. 882
Kiszötk?	II. 265	Kiterjedtség	III. 580	Kiül	III. 889
Kiszúr	III. 340	Kiterjeszkedik	III. 582	Kiüldöz	III. 893
Kiszúrás	III. 340	Kiterjeszt	III. 583	Kiülő szám	III. 157
Kiszületik	III. 352	Kiterjesztés	III. 584	Kiültet	III. 892
Kiszúr	III. 360	Kiterjesztetlen	III. 584	Kiüresedik	III. 897
Kiszüresöl	III. 361	Kiterjesztett	III. 584	Kiüresít	III. 897
Kiszürent	III. 360	Kiterjesztettség	III. 584	Kiűrít	III. 899
Kít	II. 267	Kiterül	III. 585	Kiűrül	III. 899
Kita	II. 318	Kiterül	III. 586	Kiüt	III. 906
Kitagad	III. 376	Kitész	III. 620	Kiütés	III. 906
Kitagadás	III. 376	Kitetszik	III. 645	Kiüz	III. 916
Kitágít	III. 374	Kitetsző bel	I. 201	Kiüzés	III. 916
Kitajtékozik	III. 381	Kitettet?	III. 649	Kiüzet	III. 918
Kitakar	III. 383	Kitetüszik	III. 643	Kiüző	III. 916
Kitakarodik	III. 387	Kitilt	III. 665	Kiüzöget	III. 918
Kitálal	III. 390	Kitiltás	III. 665	Kivackolódik	III. 919
Kitalál	III. 395	Kitipor	III. 663	Kivadász	III. 952
Kitamad	III. 409	Kitisztít	III. 681	Kivág	III. 927
Kitámaszt	III. 413	Kitisztítás	III. 682	Kivágás	III. 928
Kitáneia	II. 494	Kitisztíthatatlan	III. 682	Kivagdal	III. 930
Kitántorit	III. 414	Kitisztul	III. 684	Kivágatás	III. 929
Kitántorodik	III. 414	Kitódul	III. 699	Kivágy	III. 968
Kitanul	III. 431	Kitol	III. 695	Kivágyás	III. 969
Kitanulgat	III. 432	Kitolat	III. 696	Kiváj	III. 971
Kitapod	III. 437	Kitoly	III. 695	Kivájás	III. 972
Kitapsol	III. 440	Kitolyás	III. 696	Kivájat	III. 972
Kitár	III. 443	Kitolyat	III. 696	Kivájieskál	III. 972
Kitárol	III. 443	Kitolyul	III. 700	Kivájogat	III. 973

Kivakar	III. 978	Kivés	III. 1082	Klázli	II. 323
Kivakarsál	III. 979	Kivesz	III. 1085	Klistér	II. 462
Kivakarodik	III. 980	Kivész	III. 1117	Klódör	II. 323
Kiválás	III. 984	Kiveszekedik	III. 1089	Koa	II. 381
Kiválaszt	III. 988	Kiveszt	III. 1096	Koakkol	II. 323
Kiválasztás	III. 988	Kivet	III. 1142	Koákkolás	II. 323
Kiválik	III. 984	Kivetekedik	III. 1148	Koarc	II. 463
Kivall	III. 1003	Kivétel	III. 1118	Koász	II. 383
Kivallott	III. 1003	Kivetemedés	III. 1150	Kobak	II. 323
Kiváló	III. 955	Kivetemedik	III. 1150	Kobb	II. 323
Kiválogat	III. 991	Kevetés	III. 1143	Kóbé	II. 351
Kiválóképpenvaló	III. 984	Kivétel	III. 1123	Kóballás	II. 324
Kivált: vorzüglich	III. 984	Kivetkezik	III. 1154	Kóballó	II. 324
Kivált: erlösen	III. 993	Kivetkeztet	III. 1155	Kóbor: korb	II. 324
Kiváltás	III. 993	Kivető	III. 1143	Kóbor: plündern	II. 324
Kiváltképpen	III. 984	Kivetődik	III. 1156	Kóborlás	II. 324
Kiváltképpenvaló	III. 955, 984	Kivi: garbe	II. 276	Kóborlatlan	II. 324
Kiváltozik	III. 996	Kivi: erstürmen	III. 1164	Kóborló	II. 324
Kiválva, kiválván	III. 984	Kivicsorit	III. 1169	Kóborlócska	II. 325
Kivan	III. 941	Kivigasztal	III. 1175	Kóborlói	II. 325
Kiván	III. 318	Kivilágosít	III. 1183	Kóborol	II. 324
Kivánandó	II. 319	Kivilágosodik	III. 1184	Koboz: geige	II. 325
Kivánás	II. 319	Kivirágozik	III. 1192	Koboz: rauben	II. 325
Kivánat	II. 320	Kivisz	III. 1210	Koboz nyaka	II. 1005
Kivánatlan	II. 320	Kivitel	III. 1210	Kobz	II. 325
Kivánatos	II. 320	Kivizlat	III. 1233	Kobzás	II. 325
Kivánatosság	II. 320	Kivon	III. 1238	Kobzi	II. 325
Kiváncsik	II. 320	Kivonás	III. 1239	Kobzó	II. 325
Kivánckozás	II. 321	Kivonászol	III. 1244	Kobzol	II. 325
Kiváncozik	II. 321	Kivonat	III. 1245	Kóc	II. 326
Kiváncoztat	II. 321	Kivonogat	III. 1243	Koca	II. 325
Kivánó	II. 321	Kivonsz	III. 1251	Kocc	II. 325
Kivánós	II. 321	Kivontat	III. 1253	Koccan	II. 325
Kivánság	II. 321	Kivül	II. 479	Koccanás	II. 325
Kivánságos	II. 322	Kivül-belül	I. 206	Koccant	II. 325
Kivánt	II. 322	Kivüljebb	II. 481	Kocipor, kócipor, kócipór	II. 326
Kivántat	II. 322	Kivülötte	II. 482	Kocka	II. 327
Kivántatás	II. 323	Kivülvaló	II. 481, III. 956	Kockácska	II. 327
Kivántatik	II. 322	Kizabáll	III. 1258	Kockajáték	II. 24
Kivántatós	II. 323	Kizaboláz	III. 1261	Kockajátság	II. 26
Kivánton-kiván	II. 319	Kizaklat	III. 1265	Kockajátszó	II. 26
Kivántság	II. 321	Kizár	III. 1269	Kockakártyajátszó	II. 26
Kivár	II. 1015	Kizendít	III. 1278	Kockás	II. 327
Kive	II. 295	Kizendül	III. 1278	Kockaság	II. 327
Kiveckéndik	III. 1032	Kizéng	III. 1280	Kockaszelt	III. 138
Kivégez	III. 1039	Kizöldellik	III. 1286	Kockatábla	III. 366
Kivethető	III. 1118	Kizöldül	III. 1287	Kockavetés	III. 1152
Kivékonyít	III. 1045	Kizúdul	III. 1290	Kockáz	II. 327
Kivély	II. 276	Kizúdulás	III. 1290	Kockázás	II. 328
Kivénhedik	III. 1054	Kizuhan	III. 1293	Kockázik	II. 328
Kiver	III. 1062	Kizsebél	III. 1301	Kockázat	II. 328
Kiverdődés	III. 1065	Kizsündül	III. 1303	Kócmadzag	II. 650
Kiverdődik	III. 1065	Klárís	II. 85	Kocódás	II. 826
Kiverejtékéz	III. 1078	Klastrom	II. 323	Kocódik	II. 326
Kiverekedik	III. 1066	Klastromi	II. 323	Kocog	II. 326
Kiverés	III. 1063	Klastromos	II. 323	Kocogat	II. 326
Kivergődik	III. 1068	Klaustrom	II. 323	Kocogató	II. 326
Kiverhető	III. 1063	Klavikordiom	II. 323	Kocorkés	II. 248
Kiverődik	III. 1070	Klávís	II. 323	Kócos	II. 326

Kocperd	II. 378	Kolbász	II. 333	Kométa	II.
Kocs	II. 75	Kolbászkészítő	II. 262	Kométaacsillag	I.
Kócs	II. 333	Kolbásztöltő	III. 545	Komizárius	II.
Kócsag	II. 328	Koles	II. 333	Komló	II.
Kócsagit	II. 328	Kóles	II. 466	Komlöhögysaláta	II.
Kócsagos	II. 328	Kólesagos	II. 328	Komlós	II.
Kócsagosodik	II. 328	Kólesnak tolla	III. 703	Komlós kenyér	II.
Kócsagtoll	III. 703	Koldul	II. 334	Komlós kert	II.
Kocsi	II. 328	Koldulás	II. 334	Kommandéroz	II.
Kocsibér	I. 211	Kolduló	II. 334	Kommandó	II.
Kocsicsináló	I. 434	Kolduló barát	I. 178	Kommandópálca	II.
Kocsieska	II. 330	Koldus	II. 334	Kommëndál	II.
Kocsikáz	II. 330	Koldusi	II. 334	Kommëndáns	II.
Kocsikerék	II. 222	Koldusistáp	I. 1623	Kommëndéroz	II.
Kocsiló	II. 614	Koldusköntös	II. 399	Kommëndó	II.
Kocsis	II. 330	Koldusláb	II. 499	Kommunikál	II.
Kocsisfék	I. 789	Kolduslé	II. 549	Komóció	II.
Kocsisinas	I. 1579	Koldusocska	II. 334	Komondor	II.
Kocsiskodás	II. 330	Kolduspálca	II. 1218	Komondoréb	II.
Kocsiskodik	II. 330	Koldusság	II. 335	Komor	II.
Kocsisló	II. 614	Koldustáska	III. 490	Komora	II.
Kocsisság	II. 330	Koléra	II. 335	Komorit	II.
Kocsod	II. 330	Kólíka	II. 335	Komoritás	II.
Kocsonya	II. 330	Kólíkás	II. 335	Komorkedv	II.
Kocsonnya	II. 330	Kólíkaszorongatás	III. 315	Komorkedvü	II.
Kocsord	II. 330	Kolláció	II. 335	Komorkodik	II.
Kocsordfű	I. 1024	Kollációz	II. 335	Komorona	II.
Kodácsol	II. 330	Kollanes	II. 468	Komoronaszolgáló	III.
Kodácsolás	II. 330	Kollát	II. 366	Komornik	II.
Kódorog	II. 330	Kollégyiom	II. 335	Komornikmestér	II.
Kódul	II. 334	Kolokolog	II. 335	Komornyék	II.
Kofa	II. 331	Kolomáz	II. 335	Komornyikdékák	I.
Koffé	II. 141	Kolomp	II. 335	Komornyikház	I.
Kófitál	II. 331	Kolompol	II. 335	Komornyikinas	I.
Kófitálás	II. 331	Kolompoz	II. 335	Komornyiki tiszt	III.
Kófiun	II. 331	Kolompozás	II. 335	Komornyiklány	II.
Koforty	II. 331	Kolompár	II. 336	Komornyiklányzó	II.
Kogyog	II. 380	Kolop	II. 336	Komorodás	II.
Koh	II. 331	Kolopi	II. 336	Komorodik	II.
Kohbeli szolgák	III. 291	Koltag	II. 336	Komorság	II.
Kohé, kohi	II. 464	Koltant	II. 336	Komp: aufwurf	II.
Kohganéj	I. 1059	Koltog	II. 336	Komp: plátte	II.
Kohint	II. 333	Koltogat	II. 336	Kompány	II.
Kohkása	II. 135	Koltogatás	II. 336	Kompástom	II.
Kohkeménce	II. 184	Kólya	II. 336	Komplár	II.
Kohnya	II. 346	Kólyakocsi	II. 329	Komplárház	I.
Kohó	II. 332	Kólyaszeker	III. 133	Komplárkodás	II.
Kohol	II. 332	Kólyésza	II. 336	Komplárkodik	II.
Koholás	II. 332	Kólyika	II. 335	Komplárság	II.
Koholgat	II. 332	Koma	II. 336	Kompodi	II.
Koholódik	II. 332	Komaasszony	I. 131	Kompolás	II.
Kohónyárs	II. 1017	Komaság	II. 337	Kompona	II.
Kohsáfár	II. 1489	Komasszony	I. 131	Kompost	II.
Kókalt	II. 333	Komédia	II. 337	Kompostor	II.
Kókó	II. 333	Komédiajátzó	II. 26	Kompostoros	II.
Kókonya	II. 333	Komédiás	II. 337	Konc	II.
Kókonya	II. 333	Komédiás asszony	I. 131	Koncoeska	II.
Kókoroeska	II. 324	Komédiáskodik	II. 337	Koncol	II.
Kókós	II. 333	Komédiáz	II. 337	Koncosztás	II.

papiros	II. 1229	Konyhaléány	II. 552	Kopog	II. 349
lás	II. 342	Konyháltat	II. 346	Kopogás	II. 349
lé	II. 342	Konyhamester	II. 790	Kopogó	II. 349
lér	II. 342	Konyhapécér	II. 1256	Kopókölyök	II. 397
léság	II. 342	Konyhás	II. 346	Kopoltó	II. 352
lít	II. 343	Konyhasáfár	II. 1489	Kopoltyú	II. 352
lor	II. 343	Konyhászkodik	II. 346	Koponya	II. 352
lorodik	II. 343	Konyhaszërszám	III. 64	Kopor	II. 107
lul	II. 343	Konyhaszekér	III. 133	Koporít	II. 107
lejt	II. 344	Konyhaszolgáló	III. 295	Koporsó	II. 353
lékt	II. 343	Konyhatartás	III. 474	Koporsói	II. 353
litéál	II. 331	Konyház	II. 346	Koporsókó	II. 388
lejt	II. 344	Konyháztat	II. 346	Koporsoly	II. 353
g	II. 343	Kopac	II. 350	Koporsós	II. 354
gás	II. 343	Kopács	II. 349	Koporsó szája	III. 18
gat	II. 343	Kopácslek	II. 349	Koporsóvers	III. 1080
g-bong	II. 343	Kopácsol: abschälen	II. 349	Koportyú	II. 354
gó	II. 343	Kopácsol: klopfen	II. 349	Kopótó	II. 352
gépéüz	II. 1270	Kopácsolás	II. 349	Kopott	II. 348
gró	II. 344	Kopály	II. 349	Kopott szín	III. 250
gyér	II. 342	Kopár	II. 349	Koppad	II. 348
gyéros	II. 343	Kopár hajú	I. 1249	Koppadás	II. 348
koly	II. 344	Kopárodik	II. 350	Koppadt	II. 348
kolybintó	I. 1434	Kopározik	II. 350	Koppadtság	II. 348
kolymag	II. 651	Kopároztat	II. 350	Koppan	II. 348
kolyos	II. 344	Kopárság	II. 350	Koppantó	II. 354
kolyosít	II. 344	Kopasz	II. 350	Koppaszt	II. 350
kolyosodik	II. 344	Kopasz harack	I. 175	Koppolyüveg	III. 912
kolyoz	II. 345	Kopaszít	II. 350	Kopt	II. 349
kolyvető	III. 1155	Kopaszocska	II. 350	Koptat	II. 348
og	II. 343	Kopaszodik	II. 350	Koptatás	II. 349
ok	II. 345	Kopaszos	II. 350	Kopton-kopik	II. 347
okol	II. 345	Kopaszság	II. 350	Kor	II. 354
st	II. 345	Kopaszt	II. 350	Kór	II. 359
ár	II. 345	Kopasztó hely	I. 1395	Kora	II. 357
tárkodó	II. 345	Kopaszul	II. 351	Korács	II. 358
tármester	II. 789	Kopdogálík	II. 347	Kórágý	I. 26
ignáció	II. 345	Kópé	II. 351	Korál	II. 361
tos	II. 345	Kopét, kopéta?	II. 351	Korálfű	I. 1024
traktuslevél	II. 602	Kophal	I. 1274	Korálkő	II. 85, 388
trolór	II. 345	Kopik	II. 347	Koráló	II. 361
trás	II. 345	Kopja	II. 351	Korámoz	II. 361
ty	II. 345	Kopjácska	II. 352	Korán: zur zeit	II. 354
tyos	II. 345	Kopjafa	I. 739	Korán: zeitlich	II. 357
tyoz	II. 345	Kopjagyártó	I. 1154	Koránt	II. 358
venció	II. 346	Kopjajáték	II. 24	Koránvaló	II. 358
vërzálkodik	II. 346	Kopjás	II. 352	Koránvalóság	II. 358
vërzálódik	II. 346	Kopjás vitéz	III. 1221	Korbács	II. 361
zul	II. 346	Kopjatok	III. 694	Korbácsol	II. 361
zulság	II. 346	Kopjatörës	III. 754	Korbácsolás	II. 361
ya	II. 346	Kopjavas	III. 1023	Korbácsos	II. 361
yásztat	II. 346	Kopla	II. 351	Korbácsos	II. 361
yha	II. 346	Koplal	II. 352	Korban	II. 354
yhacukor	I. 365	Koplalás	II. 352	Kórbeteg	I. 223
yhahajó	I. 1256	Koplaló	II. 352	Kórbelegség	I. 225
yhai	II. 345	Koplaltat	II. 352	Korc: riemen	II. 361
yhakés	II. 248	Koplya	II. 351	Korc: schande	II. 463
yhakösi	II. 329	Kopó	II. 352	Korcog	II. 361
yhálás	II. 346	Kopöb	I. 353	Korcogás	II. 361

Korcovány	II. 361	Kormányos mestér	II. 790	Korpa	II. 370
Korcoványos szoknya	III. 289	Kormányoz	II. 367	Korpacibére	I. 348
Korcovát	II. 361	Kormányozás	II. 367	Korpai	II. 371
Korcvány	II. 361	Kormányozó	II. 367	Korpakényér	II. 201
Kores: riemen	II. 361	Kormányszög	III. 112	Korpakötél	II. 427
Kores: zwitter	II. 362	Kormánytartó	III. 479	Korpapogácsa	II. 1301
Koresma	II. 362	Kormos	II. 369	Korpás	II. 371
Koresmahős	I. 1509	Kormos alma	I. 81	Korpás kenyér	II. 201
Koresmál	II. 363	Kormosít	II. 369	Korpásság	II. 371
Koresmárol	II. 363	Kormoz	II. 399	Korpás széplő	III. 189
Koresmáros	II. 363	Kornéj	II. 367	Korpáz	II. 371
Koresmárosné	II. 363	Kornéta	II. 367	Korpázás	II. 371
Koresmárosság	II. 363	Kornétahordozó	I. 1489	Korpázat	II. 371
Koresmároz	II. 363	Kornétás	II. 367	Korpé	II. 371
Korcsolya	II. 363	Kornétlovás	II. 618	Korrigál	II. 371
Korcsolyás	II. 363	Kornis	II. 367	Korrigáló	II. 371
Korcsolyáz	II. 363	Kornisos	II. 367	Korrog	II. 365
Korcsoma	II. 362	Kornyadoz	II. 367	Korrogás	II. 365
Korcsomácska	II. 362	Kornyéta	II. 367	Korrogat	II. 365
Korcsomaház	I. 1370	Kornyéta alja	I. 45	Kórság	II. 359
Korcsomai	II. 362	Kóró	II. 368	Kórságos	II. 360
Korcsomállás	II. 363	Korodzik	II. 359	Kórságtörés	III. 754
Korcsomás	II. 362	Korog	II. 365	Korsó	II. 371
Korcsomáskodik	II. 362	Koroglya	II. 369	Korsócsináló	I. 434
Koresos	II. 362	Koroglyácska	II. 369	Korsócska	II. 373
Koresosodik	II. 362	Korog-morog	II. 872	Korsóka	II. 372
Korda	II. 363	Korogtat	II. 365	Korsó nyaka	II. 1005
Kordácska	II. 363	Korom	II. 369	Korsónyi	II. 372
Kordaöv	II. 1207	Koron	II. 354	Korsós	II. 372
Kordáz	II. 363	Korona	II. 369	Kort	II. 354
Kordé	II. 364	Koronaarany	I. 111	Kortány	II. 372
Kordéban	II. 364	Koronácska	II. 369	Kortina	II. 372
Kordély	II. 364	Koronaőrző	II. 1184	Korty	II. 372
Kordélyság	II. 365	Koronás	II. 369	Kortyant	II. 373
Kordén	II. 364	Koronás arany	I. 111	Kortyog	II. 373
Kordéra	II. 364	Koronás saláta	II. 1501	Kortyogdogólag	II. 373
Kordobány	II. 365	Koronatolvaj	III. 705	Kortyogós	II. 373
Kordovány	I. 312, II. 365	Koronáz	II. 369	Kortyozás	II. 373
Kordoványesizma	I. 442	Koronázás	II. 370	Kórni	II. 360
Kordul	II. 365	Koronázat	II. 370	Kórvolta	III. 965
Kórész	II. 365	Korong	II. 370	Kos	II. 373
Korgás	II. 365	Korongvas	II. 1023	Kosár	II. 373
Korgat	II. 365	Koronka	II. 370	Kosaras	II. 375
Korhely	II. 366	Koronkéd	II. 358	Kosárocska	II. 375
Korhelykédik	II. 366	Korontári répa	II. 1412	Kosbárány	I. 176
Korhéltség, korhéltség	II. 366	Korontárrépa	II. 1412	Kosbor	II. 375
Korhol	II. 366	Koros	II. 358	Kosborfű	I. 1024
Korjadoz	II. 367	Kórós	II. 368	Kosi	II. 373
Koriándér	II. 366	Kórósaláta	II. 1501	Kosködmön	II. 393
Koriandrom	II. 366	Korosbeli	II. 358	Koslat	II. 375
Korincsang	II. 366	Korosként	II. 358	Koslatás	II. 375
Korlát	II. 366	Korosma	II. 370	Kosmony	II. 868
Korlátos	II. 366	Korosmás	II. 370	Kosos	II. 373
Kormány, kormány	II. 366	Korosodik	II. 359	Kospásztor	II. 1245
Kormánydészka	I. 499	Korosság	II. 359	Kóst	II. 375
Kormányfő	I. 959	Kórószál	III. 43	Kostafrátérség	I. 992
Kormányhajtás	I. 1265	Kórózás	II. 369	Kóstol	II. 375
Kormányhajtó	I. 1266	Korozik	II. 359	Kóstolás	II. 376
Kormanyos	II. 367	Kórózik	II. 369	Kóstolatlan	II. 376

Kóstolgat	II. 376	Kótyonfitty	I. 857, II. 381	Ködöle	I. 1111
Kóstolhatatlan	II. 376	Kótya-kótya	II. 381	Ködös	II. 392
Kóstolttás	II. 376	Kótyan	II. 381	Kőépület	I. 653
Kóstoló	II. 376	Kótyani	II. 381	Köes	I. 693
Kóstoltat	II. 376	Kótyfitty	II. 381	Köeső	I. 702
Kostöki	III. 734	Kova	II. 381	Köesős	I. 702
Kosz	II. 376	Kovacs	II. 382	Kőfal	I. 758
Kószá	II. 377	Kovács	II. 382	Kőfali	I. 758
Kószál	II. 377	Kovácsbolha	I. 270	Kőfali ruta	II. 1486
Koszlobár	II. 377	Kovácscéh	I. 344	Kőfalos	I. 758
Koszmó	II. 376	Kovácsfuvó	I. 1000	Kőfalspárkány	II. 1239
Koszmós	II. 377	Kovácsi	II. 382	Kőfalrakó	II. 1365
Koszmósság	II. 377	Kovácskoh	II. 331	Kőfaragó	I. 769
Koszog	II. 377	Kovácskő	II. 388	Kőfaragó mestér	II. 791
Koszogás	II. 377	Kovácsműhely	I. 1397	Kőfogaló mestérség	II. 791
Koszorú	II. 377	Kovácsol	II. 382	Kőfü	I. 1024
Koszorúcska	II. 378	Kovácsolás	II. 382	Kög	II. 393
Koszorúfa	I. 740	Kovácsoldogál	II. 382	Kögát	I. 1066
Koszorús	II. 378	Kovácsszérszám	III. 64	Kőgolyóbis	I. 1093
Koszorúz	II. 378	Kovácsüló	III. 891	Kőgy	II. 157
Koszos	II. 377	Kovákkol	II. 323	Kőgyelmességös	II. 152
Koszosul	II. 377	Kóvál	II. 382	Köh	II. 393
Koszperd	II. 378	Kóválygás	II. 383	Kőhajításnyi	I. 1253
Kosztá	II. 378	Kóvályog	II. 382	Kőhányás	I. 1312
Koszvar	III. 1010	Kovás	II. 382	Kőhasadék	I. 1339
Kóta	II. 378	Kovás puska	II. 1341	Kőház	I. 1370
Kótabétú	I. 226	Kovász	II. 383	Kőhent	II. 393
Kotág	II. 330	Kovászos	II. 383	Kőhentes	II. 394
Kotáng	II. 138	Kovászos kenyér	II. 201	Kőhid	I. 1425
Kotkodácsol	II. 379	Kovászoz	II. 383	Köhög	II. 394
Kotlik	II. 379	Kovásztalan	II. 383	Köhögés	II. 395
Kotlós	II. 379	Kovásztalan pogácsa	II. 1301	Köhögéske	II. 394
Kotlós tyúk	III. 832	Kovalartó	III. 479	Köhögésécske	II. 394
Kotló tyúk	III. 832	Kozákok hadnagya	II. 918	Kői	tl. 392
Kótog	II. 336	Kozár	II. 383	Kökény	II. 394
Kótogás	II. 336	Kozi-bozi	II. 383	Kökényés	II. 394
Kotol	II. 379	Kozma	II. 383	Kökényfa	I. 740
Kotor	II. 379	Kozmakörtvély	II. 417	Kökényszilva	III. 244
Kotorász	II. 379	Kozmás	II. 383	Kökénytövis	III. 773
Kotró	II. 379	Kozsók	II. 383	Kökép	II. 204
Kótya	II. 379	Kő	II. 384	Kökörce	II. 394
Kótyagos	II. 328	Kőbánya	I. 174	Kökörcesin	II. 394
Kótyavetés	III. 1152	Kőbálvány	I. 166	Kökörcesinfű	I. 1024
Kótyavető	II. 380, III. 1155	Köbel: busen	II. 142	Kökörű	II. 394
Kótyavetye	II. 380	Köbel: kornmass	II. 392	Köl	II. 161
Kótyavetyehányás	I. 1312	Köblöcske	II. 392	Köláb	II. 499
Kótyavetyél	II. 380	Köblös	II. 392	Kölesen	II. 395
Kótyavetyés	II. 388	Köböl	II. 392	Kölesön	II. 395
Kótyavetyéz	II. 380	Köcök	II. 392	Kölesönad	I. 12
Kotyfitty	I. 857	Köcöle	II. 143	Kölesönadás	I. 12
Kotymány	II. 380	Köd	II. 392	Kölesönadó	I. 12
Kotyog	II. 380	Ködmén	II. 392	Kölesönkér	II. 212
Kotyogás	II. 381	Ködménszoknya	III. 289	Kölesönöl	II. 395
Kotyogdogolag	II. 381	Ködménés szorító	III. 314	Kölesönös	II. 395
Kotyogós	II. 328	Ködmön	II. 393	Kölesönöz	II. 395
Kotyogós	II. 381	Ködmöni	II. 393	Kölesönözés	II. 395
Kotyogóság	II. 381	Ködmönköntös	II. 399	Kölesönöző	II. 395
Kotyogós üveg	III. 912	Ködmönruba	II. 1480	Kölesönség	II. 395
Kotyol	II. 379	Ködök	II. 395	Kölesönvész	III. 1118

Köldök	II. 395	Könköves	II. 193	Könnýtajték	III. 380
Köldökfű	I. 1024	Köntike	II. 399	Könnýtvolta	III. 965
Köldökmetsző	II. 802	Könting	II. 398	Könyök	II. 403
Köldökmetsző kés	II. 248	Köntös	II. 398	Könyöklés	II. 403
Köldökös	II. 396	Köntösöcske	II. 399	Könyöklet	II. 404
Köldöktekerés	III. 515	Köntösös	II. 399	Könyöklő	II. 404
Köles	II. 396	Köntösöz	II. 399	Könyöklő fa	II. 740
Kölesi	II. 396	Köntös szája	III. 18	Könyöklő szék	III. 127
Köleskása	II. 135	Köntösűj	III. 852	Könyöknyi	II. 403
Köleskényér	II. 201	Köntösűjjas	III. 852	Könyököl	II. 403
Kölgy	II. 157	Könyér	II. 199	Könyörgés	II. 404
Köll	II. 176	Könnny	II. 399	Könyörget	II. 404
Köldörös	II. 323	Könnnyebb	II. 400	Könyörgő	II. 405
Költ: erhaben	II. 170	Könnnyebbédik	II. 401	Könyörgő könyv	II. 407
Költ: aufwecken	II. 171	Könnnyebbit	II. 401	Könyörgő levél	II. 602
Költemény	II. 172	Könnnyehítés	II. 402	Könyörög	II. 404
Költés	II. 170	Könnnyebbség	II. 402	Könyörögten	II. 405
Költés	II. 173	Könnnyebbszik	II. 401	Könyörögten-könyörög	II. 404
Költet	II. 173	Könnnyebbte	II. 401	Könyörül	II. 405
Költetlen	II. 173	Könnnyebbül	II. 402	Könyörülés	II. 405
Költevény	II. 173	Könnnyebbülés	II. 402	Könyörület	II. 405
Költő	II. 173	Könnnyecske	II. 399	Könyörületés	II. 405
Költő bor	I. 283	Könnnyed	II. 402	Könyörületesség	II. 405
Költögel	II. 173	Könnnyededén	II. 403	Könyörületlen	II. 405
Költemény	II. 172	Könnnyel	II. 399	Könyörületlenség	II. 405
Költő pénz	II. 1270	Könnnyen	II. 402	Könyű	II. 399
Költött	II. 173	Könnnyen emésztő	I. 634	Könyv: thräne	II. 399
Költött beszéd	I. 218	Könnnyen tanuló	III. 432	Könyv: buch	II. 405
Költözés	II. 170	Könnnyenvaló tanulás	III. 432	Könyvárás	I. 106
Költözik	II. 173	Könnnyes	II. 400	Könyváruló bolt	I. 273
Költözködik	II. 174	Könnnyez	II. 400	Könyváruló ház	I. 1370
Költöződés	II. 174	Könnnyezdégél	II. 400	Könyváruló műhely	I. 1397
Költöződik	II. 174	Könnnyezés	II. 400	Könyvárás bolt	I. 273
Költöztet	II. 174	Könnnyezet	II. 400	Könyvbogár	I. 263
Költség	II. 175	Könnnyezetés	II. 400	Könyvesináló	I. 434
Költségéske	II. 175	Könnnyhullás	I. 1513	Könyvesiszár	I. 469
Költségés	II. 175	Könnnyhullatás	I. 1513	Könnnyebb	II. 400
Költségi	II. 175	Könnnyhullató	I. 1514	Könyvecske	II. 408
Költségtelen	II. 175	Könnnyidség	II. 402	Könyves	II. 408
Költségtelenség	II. 175	Könnnyit	II. 402	Könyves ház	I. 1370
Kölü	II. 484	Könnnyítés	II. 403	Könyves kamara	II. 91
Kölyköcske	II. 397	Könnnyű	II. 400	Könyvezik	II. 400
Kölykőzés	II. 397	Könnnyű álmú	I. 89	Könyvház	I. 1370
Kölykőzik	II. 397	Könnnyűcske	II. 403	Könyvirás	I. 1602
Kölyök	II. 396	Könnnyüd	II. 402	Könyviró	I. 1604
Kölyuk	II. 640	Könnnyüded	II. 403	Könyviró tőnta	III. 562
Kölyuk szája	III. 18	Könnnyüdik	II. 403	Könyvkötés	II. 433
Kölyü	II. 397	Könnnyü emésztő	I. 634	Könyvkötő	II. 435
Kőmagú fű	I. 1024	Könnnyü fegyverzetű vitéz	III. 1221	Könnnynyomtatás	II. 1062
Kömény	II. 397	Könnnyü gyalog	I. 1142	Könnnynyomtató	II. 1062
Köményös bor	I. 283	Könnnyü koci	II. 329	Könnnynyomtató műhely	I. 1397
Köménymag	II. 651	Könnnyül	II. 403	Könnnyvágó moly	II. 858
Köményolaj	II. 1108	Könnnyülábú	II. 499	Könnnyvokadalom	II. 1588
Kömetsző	II. 802	Könnnyü lovas	II. 618	Könyv széle	III. 144
Kömives	II. 908	Könnnyü saru	II. 1520	Könnnyvszérző	III. 210
Kömörzsalék	II. 873	Könnnyüség	II. 403	Könnnyvtámasztó pole	II. 1307
Kömüvelő	II. 908	Könnnyüségés	II. 403	Könnnyvtábla	III. 366
Kön	II. 188	Könnnyű szekér	III. 133	Könnnyvtartó	III. 479
Köncöl	I. 1116	Könnnyűszerű	III. 195	Könnnyvtartó asztal	I. 135

Könyvtartó ház	I. 1370	Környülásogat	I. 126	Környülnéz	II. 981
Könyvtartó hely	I. 1395	Környülbébi	II. 412	Környülnézdéget	II. 982
Könyvtartó pole	II. 1307	Környülbörétvál	I. 214	Környülnézöl	II. 982
Kőodú	II. 1097	Környülbocsát	I. 255	Környülnézél	II. 982
Kőolaj	II. 1108	Környülborít	I. 288	Környülnézés	II. 981
Kőomlás	II. 1126	Környüldong	I. 522	Környülnéző	II. 981
Kőoszlop	II. 1147	Környüleget	I. 562	Környülnézve	II. 981
Köp	II. 1324	Környület	II. 412	Környülnyal	II. 1008
Köpcös	II. 408	Környülfagy	I. 747	Környülnyalogat	II. 1010
Köpdöz	II. 1326	Környülfeket	I. 792	Környülnyargal	II. 1015
Köpéce	II. 408	Környülfekszik	I. 792	Környülnyög	II. 1073
Köpely	II. 409	Környülfekvés	I. 792	Környülönt	II. 1180
Köpozdorja	II. 1323	Környülfénylik	I. 820	Környülöntés	II. 1180
Köpőce	II. 408	Környülfog	I. 870	Környülötte	II. 412
Köpönyeg	II. 408	Környülfoly	I. 909	Környülövedz	II. 1208
Köpönyegés	II. 408	Környülfolyás	I. 909	Környülpókáz	II. 1304
Köpönyegtartó	III. 479	Környülföd	I. 969	Környülrág	II. 1350
Köppent	II. 408	Környülföldel	I. 988	Környülrak	II. 1364
Köppentés	II. 409	Környülfű	I. 996	Környülrékeszt	II. 1396
Köppentő	II. 409	Környülfúr	I. 1003	Környülrépés	II. 1413
Köppenye	II. 408	Környülfurdal	I. 1004	Környülrépül	II. 1415
Köppöget	II. 409	Környülfut	I. 1009	Környülrépülés	II. 1415
Köppöly	II. 409	Környülfutos	I. 1015	Környülsáncol	II. 1503
Köppölyöz	II. 409	Környülfűz	I. 1049	Környülsóvényél	II. 1601
Köppölyözés	II. 409	Környülgömbölyget	I. 1115	Környülszál	III. 52
Köppölyöző	II. 409	Környülgyakdos	I. 1134	Környülszánt	III. 77
Köptü	II. 409	Környülgyalul	I. 1143	Környülszémlel	III. 161
Köpül	II. 409	Környülhajl	I. 1263	Környülszorít	III. 313
Köpült tej	III. 508	Környülhálól	I. 1292	Környülszó	III. 320
Köpüs	II. 410	Környülhányás	I. 1310	Környültáboroz	III. 369
Kórákó	II. 1365	Környülhasít	I. 1340	Környültápod	III. 437
Kőrís	II. 416	Környülhengérit	I. 1405	Környültékenget	III. 522
Kőrísfa	I. 740	Környülhint	I. 1433	Környültekeredik	III. 512
Kőrít	II. 237	Környülhordoz	I. 1487	Környültekerítés	III. 515
Kőrmécsél	II. 415	Környülhordozás	I. 1487	Környültekint	III. 518
Kőrmetlen	II. 415	Környülhordozgat	I. 1488	Környülteém	III. 590
Kőrmöci tallér	III. 402	Környülir	I. 1600	Környülterít	III. 576
Kőrmöcske	II. 415	Környülírás	I. 1600	Környültész	III. 621
Kőrmöl	II. 415	Környüliszik	I. 1629	Környültölt	III. 543
Kőrmölés	II. 415	Környüljár	II. 13	Környültöltés	III. 543
Kőrmös	II. 415	Környüljegyéz	II. 32	Környültörölget	III. 761
Kőrmösség	II. 415	Környülken	II. 188	Környülül	III. 889
Kőrmöz	II. 415	Környülkerenget	II. 227	Környülültet	III. 892
Környék	II. 410	Környülköppölyöz	II. 409	Környülütöget	III. 911
Környékbéli	II. 410	Környülköt	II. 425	Környülváj	III. 972
Környékéz	II. 410	Környülkötő	II. 425	Környülvakar	III. 978
Környékézés	II. 411	Környüllátogat	II. 541	Környülvaló	II. 412, III. 956
Környékézet	II. 411	Környüllovagol	II. 617	Környülvalóság	II. 412
Környékézhettlen	II. 411	Környülmázol	II. 710	Környülvarr	III. 1020
Környékéző	II. 411	Környülmetelés	II. 798	Környülverítékéz	III. 1078
Környél	II. 411	Környülmetéletlenség	II. 798	Környülvés	III. 1083
Környöskörül	II. 413	Környülmetélkedés	II. 799	Környülvész	III. 1118
Környöslen-körül	II. 413	Környülmetélkédetlen	II. 799	Környülvet	III. 1143
Környül	II. 411	Környülmetélkédetlenség	II. 799	Környülvétel	III. 1119
Környüláll	I. 70	Környülmetélkedik	II. 799	Környülvévés	III. 1119
Környülállás	I. 70	Környülmetélkézik	II. 799	Környülvisel	III. 1200
Környülálló dolog	I. 520	Környülmetés	II. 798	Környülvisz	III. 1210
Környülárkol	I. 122	Környülmetsz	II. 801	Környülvonsz	III. 1251
Környülés	I. 125	Környülmos	II. 875	Környülzeng	III. 1280

Környülzörög	III. 1288	Körülforog	I. 937	Köt	II. 42
Kórontó fű	I. 1024	Körülforog	I. 934	Kötéglá	III. 50
Körödös-körül	II. 413	Körüljár	II. 13	Kötekedik	II. 42
Köröm	II. 414	Körüljárás	II. 13	Kötél	II. 42
Körömesél	II. 416	Körüljáró	II. 13	Köteleske	II. 42
Körömfaradék	I. 768	Körülkereng	II. 226	Köteledzik	II. 42
Körömfaragó	I. 769	Körülkerít	II. 237	Kötélék	II. 43
Körömfeketényi	I. 790	Körülkertél	II. 247	Kötélén járó	II. 11
Körömgykér	I. 1181	Körülkerül	II. 239	Kötélén ugráló	III. 84
Körömhégy	I. 1385	Körülmételelen	II. 798	Köteles	II. 42
Körömiés	II. 415	Körültötte	II. 414	Kötelesbarát	I. 17
Körömmérég	II. 783	Körülseregél	II. 1551	Kötelesédik	II. 42
Körömmetélék	II. 799	Körülváló	II. 413, III. 956	Köteleskedés	II. 42
Körömyi	II. 416	Körülválóság	II. 413	Kötelesség	II. 42
Körömyúzásnyira	II. 1087	Körülvész	III. 1118	Kötelességés	II. 42
Körömszakadás	III. 29	Körülvonsz	III. 1251	Kötelez	II. 42
Körömszél	II. 416	Körülzáról	III. 1269	Kötelezés	II. 43
Körömszélés	II. 416	Kösellő	II. 253	Kötelezet	II. 43
Körömszir	III. 1310	Köselyő	II. 253	Kötelezik	II. 43
Körös	II. 412	Köserű	II. 254	Köteleződik	II. 43
Körös	II. 416	Kósó	II. 1583	Kötelező levél	II. 60
Körösbogár	I. 262	Kössöncső	II. 417	Köteleziet	II. 43
Körösfa	I. 740	Kösöntyű	II. 417	Kötélgvártó	I. 115
Körösférég	I. 826	Kösöntyűcske	II. 418	Köteli	II. 43
Körösként	II. 412	Köszakadás	III. 29	Kötélke	II. 43
Körös-környül	II. 412	Köszál	III. 43	Kötéllevél	II. 60
Körös-környül bujdosik	I. 323	Köszáli kecske	II. 144	Kötélődik	II. 43
Körös-környül ellovagol	II. 617	Köszegő	III. 110	Kötélődzik	II. 43
Körös-körül	II. 413	Köszegít	II. 195	Kötélverő	III. 106
Körös-körülvész	III. 1119	Köszikla	III. 241	Kötény	II. 43
Köröslen-környül	II. 412	Kösziklás	III. 241	Kötés	II. 43
Köröslen-körül	II. 413	Köszirt	III. 259	Kötésbizonyosság	I. 24
Köröszt	II. 233	Köszív	III. 266	Kötéscepő	I. 35
Körösztvény	II. 236	Köszívú	III. 266	Kötésés	II. 43
Körpöget	II. 416	Köszméte	II. 418	Kötéslevél	II. 60
Körtészár	III. 86	Köszön	II. 418	Kötéstétel	III. 63
Körtfél	II. 416	Köszönés	II. 419	Kötetlen	II. 43
Körti	II. 416	Köszönet	II. 419	Köthető	II. 43
Körtövény	II. 416	Köszönethordozó	I. 1489	Kötő	II. 43
Körtvény	II. 416	Köszönetlen	II. 419	Kötődés	II. 43
Körtvényés	II. 417	Köszönet	II. 420	Kötődik	II. 43
Körtvényfa	I. 740	Köszönetés	II. 420	Kötődzik	II. 43
Körtvényfafű	I. 1024	Köszönt	II. 420	Kötő fa	I. 74
Körtvényfánk	I. 762	Köszöntés	II. 420	Kötő fejsze	I. 78
Körtvénylé	II. 549	Köszöntési	II. 420	Kötő fék	I. 78
Körtvélytorta	III. 719	Köszöntetlen	II. 420	Kötő fűz	I. 104
Körül : umgehen	II. 238	Köszöntő	II. 420	Kötő gerenda	I. 108
Körül : herum	II. 412	Köszörít	II. 195	Kötő kulcs	II. 46
Körüláll	I. 70	Köszörü	II. 420	Kötőlék	II. 43
Körülés	I. 125	Köszörűkő	II. 388	Kötőlékűcske	II. 43
Körülbe	I. 204	Köszörül	II. 420	Kötő szíj	III. 24
Körül-befél	I. 206	Köszörülés	II. 421	Kötött	II. 43
Körülcirkalmaz	I. 361	Köszörűs	II. 421	Kötő vas	III. 102
Körület	II. 413	Köszösz	III. 336	Kötő vessző	III. 112
Körülfeket	I. 793	Kösztyű	II. 267	Kötöz	II. 43
Körülfekszik	I. 792	Köszvény	II. 421	Kötözés	II. 43
Körülfog	I. 870	Köszvényés	II. 422	Kötözöt	II. 43
Körülfoglal	I. 890	Köszvényfű	I. 1024	Kötözetlen	II. 43
Körülfolyós	I. 915	Köszvénymenta	II. 759	Kötözget	II. 43

Kötöznivaló	II. 437	Kövezet	II. 392	Közböletlenül	II. 449
Kötöző fű	I. 1024	Kövi	II. 392	Közbülső	II. 450
Kötöző szlj	III. 240	Kövics	II. 391	Közé	II. 450
Kötöztet	II. 437	Kövi hal	I. 1274	Közdel	II. 456
Kötrőe	II. 275	Köz	II. 445	Közelenben	II. 457
Köttet	II. 437	Köz akarat	I. 41	Közelső	II. 457
Köv	II. 384	Közbe	II. 448	Közelnűnnen	II. 457
Kövágó	III. 932	Közbeboesát	I. 225	Közeldedén	II. 457
Kövágó hal	I. 1274	Közbeboesátás	I. 225	Közelebb	II. 457
Köválasztó	III. 999	Köz bécs	I. 191	Közelebbít	II. 457
Kövár	III. 1012	Közbecsacsog	I. 368	Közelt	II. 458
Kövec	II. 391	Közbeelegyődik	I. 605	Közelit	II. 458
Kövecsegés	II. 391	Közbeelegyít	I. 607	Közelités	II. 459
Köveesés	II. 391	Közbefekszik	I. 792	Közeljebb	II. 457
Köveeske	II. 391	Közbefoly	I. 909	Közelség	II. 459
Kövédér	III. 1033	Közbefut	I. 1009	Közelvaló	II. 459, III. 956
Kövekél	II. 438	Közbefutos	I. 1015	Közelvaló lét	II. 594
Kövekélés	II. 438	Közbefutosás	I. 1015	Közelvalóság	II. 459, III. 956
Kövel lövő	II. 634	Közbeháborít	I. 1225	Közelvoltta	III. 965
Kövély	II. 276	Közbehagy	I. 1242	Köz embér	I. 627
Kövér	II. 438	Közbehagyás	I. 1242	Közép	II. 459
Kövérecske	II. 439	Közbehasít	I. 1340	Középaránt	II. 460
Kövéredik	II. 439	Közbejár	II. 13	Középbe lovagol	II. 607
Kövéres	II. 439	Közbejárás	II. 13	Középétt, középett	II. 460
Kövérfű	I. 1024	Közbejáró	II. 13	Közép hajó	I. 1256
Kövérit	II. 439	Közbejő	II. 58	Közép hid	I. 1425
Kövérike	II. 439	Közbejut	II. 68	Közép pont	II. 1311
Kövércporcsiu	II. 1316	Közbekeözbe-berékeszt	II. 1395	Közép rendbeli	II. 1407
Kövérség	II. 489	Közben	II. 449	Középség	II. 461
Kövérségés	II. 439	Közbenjáróság	II. 13	Középső	II. 461
Kövérc szálló	III. 329	Közbenjáróskodás	II. 13	Közép szér	III. 195
Köves	II. 392	Közbenjáróskodik	II. 13	Középszérint	II. 461
Kövés	II. 280	Közben-közben	II. 449	Középszérént	III. 199
Kövésés	I. 693	Közbenjutás	II. 68	Középszérü	II. 461, III. 195
Kövés eső	I. 702	Közbenvétel	III. 1119	Középtermelő	III. 597
Kövés nádaly	II. 912	Közbenyom	II. 1053	Közép tiszt	III. 671
Kövés süly	II. 1622	Közberáncol	II. 1369	Közép újj	III. 852
Követ: nachfolgen	II. 439	Közbeszakad	III. 23	Közép út	III. 870
Követ: bote	II. 444	Közbeszakaszt	III. 36	Középutt	II. 460
Követdégél	II. 442	Közbeszakasztás	III. 36	Középutt világoskodik	III. 1184
Követelmes	II. 442	Köz beszéd	I. 218	Köz érző	I. 674
Követés	II. 442	Köz beszélgetés	I. 222	Köz esőcsatorna	I. 390
Követéskedő	II. 445	Közbeszól	III. 276	Köz fal	I. 758
Követetlen	II. 442	Közbeszólás	III. 276	Köz föld	I. 986
Követéz	II. 445	Közbeszóló	III. 276	Köz gyónat	I. 1176
Követhetetlen	II. 442	Közbeszólít	III. 280	Köz határ	I. 1362
Követhető	II. 442	Közbeszólítás	III. 280	Köz ház	I. 1370
Következendő	II. 443	Közbeszövés	III. 320	Köz hely	I. 1395
Következés	II. 443	Közbetétel	III. 634	Köz hiató	I. 1435
Következési	II. 443	Közbevet	III. 1119	Köz hír	I. 1438
Követkézetlen	II. 443	Közbevetés	III. 1143	Közibe	II. 448
Követközik	II. 442	Közbevetés	III. 1143	Közibenyomod	II. 1057
Követköző	II. 443	Közbevetetlenképpen	III. 1144	Közibeszó	III. 320
Követő	II. 444	Közbevetetlenül	III. 1144	Közibetapod	III. 437
Követség: nachfolge	II. 444	Közbevigyáz	III. 1176	Köz idő	I. 1540
Követség: gesandtschaft	II. 445	Közbezörög	III. 1288	Köz író	I. 1604
Követségés	II. 445	Köz bíró	I. 237	Köz jel	II. 34
Kövez	II. 391	Közből	II. 449	Köz jó	II. 44
Kövezés	II. 392	Közből-közből	II. 450	Köz katona	II. 139

Köz kenyér	II. 201	Község	II. 456	Krúkog	II. 463
Köz kert	II. 245	Községi	II. 456	Krúkogás	II. 463
Köz kés	II. 248	Község papja	II. 1226	Krumpér	II. 463
Köz kéz	II. 287	Köz szekér	III. 133	Krumpli	II. 463
Köz konyha	II. 346	Közszérű	II. 456, III. 195	Kruspán	II. 463
Köz konyhai	II. 346	Köz szokás	III. 287	Kszománe	III. 1284
Köz köpü	II. 409	Köz társaság	III. 457	Kucik	II. 463
Közközpülködés	II. 409	Közt	II. 454	Kucó	II. 463
Közközpülködik	II. 409	Közte-közteszárad	III. 87	Kueolék	II. 463
Köz követ	II. 444	Közt-közt	II. 455	Kucorodik	II. 463
Köz követség	II. 445	Köz tők	III. 734	Kueorog	II. 463
Köz-közül	II. 452	Köz tudomány	III. 799	Kúes	II. 466
Köz legény	II. 559	Köz ügy	III. 885	Kúcsár	II. 467
Közlegénység	II. 559	Közül	II. 451	Kuesi	II. 328
Közlel	II. 451	Köz vám	III. 1008	Kucsma	II. 463
Közlés	II. 451	Köz voks	III. 1233	Kuesmány	II. 463
Közlet	II. 451	Közzé	II. 450	Kudarc	II. 463
Köz liszt	II. 612	Közze	II. 456	Kudareos	II. 464
Köz mályva	II. 676	Közze-közze	II. 456	Kúdol	II. 334
Köz mondás	II. 864	Közze	II. 451	Kúdós	II. 334
Köz nap	II. 928	Krabsál	II. 461	Kudorog	II. 330
Köznap	II. 929	Krácol	II. 127	Kúf	II. 464
Köz nép	II. 967	Krácoló sęprű	II. 1543	Kufár	II. 464
Köznépség	II. 969, 967	Kracsin	II. 125	Kufárkodás	II. 464
Köz nép végezése	III. 1040	Krajcar	II. 461	Kufárkodik	II. 464
Köz nyelv	II. 1025	Krákog	II. 461	Kufárnó	II. 991
Közöcske	II. 450	Krákogás	II. 461	Kufárocska	II. 464
Közöl	II. 450	Kramsál	II. 461	Kufáros	II. 464
Közöl	II. 451	Krapsál	II. 461	Kuffantó	II. 464
Közölhetetlen	II. 451	Krec, kréc	II. 461	Kugli	II. 464
Közölhető	II. 451	Krédencia: beglaubigungs schreiben	II. 462	Kuglizik	II. 464
Közöltet	II. 451	Krédencia: kredentzisch	II. 462	Kuharc	II. 463
Közöltetés	II. 451	Krédencialevél	II. 602	Kuhi	II. 464
Közöltethető	II. 451	Krédenciáló	II. 462	Kuhint	II. 465
Közön	II. 452	Krédenciális	II. 462	Kuhintás	II. 465
Közönség	II. 452	Krédenciáz	II. 462	Kuhnyó	II. 469
Közönségés	II. 452	Krédenciázó	II. 462	Kuk	II. 465
Közönségés gyűlékezés	I. 1206	Krészt	II. 233	Kukac	II. 465
Közönségesség	II. 453	Kréta	II. 462	Kukacos	II. 465
Közönségés társaság	III. 457	Krétabánya	I. 174	Kukk	II. 465
Közös	II. 453	Krétácska	II. 462	Kuklya	I. 465
Közösít	II. 453	Krétás	II. 462	Kukocsál	II. 81
Közösítés	II. 453	Krétáz	II. 462	Kukorica	II. 465
Közösködés	II. 453	Krétáz	II. 462	Kukoricás	II. 465
Közösködik	II. 453	Krispán	II. 462	Kukorikol	II. 465
Közösleg	II. 454	Krispánkörtvély	II. 417	Kukorikolás	II. 465
Közösödik	II. 454	Kristály	II. 462	Kukorit	II. 465
Közösül	II. 454	Kristályi	II. 462	Kukorló	II. 465
Közösülés	II. 454	Kristálypohár	II. 1303	Kukorodik	II. 465
Között	II. 454	Kristályüveg	III. 912	Kukrejt	II. 465
Köz pap	II. 1226	Kristély	II. 462	Kukucska	II. 466
Köz paraszt	II. 1236	Kristélyező szárszám	III. 64	Kules	II. 466
Köz rák	II. 1368	Kristér	II. 462	Kulesár	II. 467
Közre	II. 455	Krisztég	II. 233	Kulesol	II. 468
Közrebocsát	I. 255	Krisztus tenyere	III. 563	Kulesolás	II. 467
Köz rend	II. 1406	Krokodilus	II. 463	Kulesolgódzik	II. 467
Közrevész	III. 1119	Krokodilusgyík	I. 1168	Kulesolódik	II. 467
Község	II. 455	Krónika	II. 463	Kulesos	II. 467
Községsalagató	I. 376	Krónikakönyv	II. 407	Kulesos város	III. 1013

Kulestartó	III. 479	Kurkoman	II. 472	Kútkefél	II. 427
Kuldul	II. 334	Kúrol	II. 366	Kútostor	II. 1145
Kullag	II. 468	Kurréns	II. 472	Kút szája	III. 18
Kullanés	II. 468	Kuirog	II. 365	Kuttog	II. 477
Kullant	II. 468	Kurrogás	II. 365	Kútvíz	III. 1227
Kullog	II. 468	Kurta	II. 472	Kútya	II. 477
Kullogás	II. 469	Kurta kígyó	II. 304	Kútya	II. 477
Kullogtat	II. 469	Kurta mente	II. 759	Kutyácska	II. 478
Kulyak	II. 469	Kurtányka	II. 476	Kutyahajlék	I. 1255
Kulyiba	II. 87	Kurtaság	II. 473	Kutyalégy	II. 560
Kulyok	II. 469	Kurta suba	II. 1605	Kutyálkodik	II. 477
Kumur	II. 338	Kurta szablya	III. 13	Kutyamarás	II. 678
Kún	II. 469	Kurta szoknya	III. 289	Kutyaság	II. 477
Kunadalom	II. 469	Kurta vak kígyó	II. 304	Kutyó	II. 477
Kuncog	II. 469	Kurtit	II. 473	Kutyócska	II. 477
Kún kötés	II. 433	Kurtítás	II. 473	Kútyorló	II. 478
Kuntat	II. 469	Kuruc	II. 473	Kutyorodik	II. 478
Kunya	II. 469	Kuruckodik	II. 473	Kuvarc	II. 463
Kunyó	II. 469	Kurucság	II. 473	Kuvasz	II. 478
Kunyócska	II. 470	Kurútyol	II. 473	Kuvaszugatás	III. 840
Kunnyó	II. 469	Kuruzsol	II. 473	Kü	II. 295
Kunnyócska	II. 470	Kurva	II. 474	Küesid	II. 299
Kunyorál	II. 470	Kurvaasszony	I. 131	Kúd	II. 482
Kunyorálás	II. 470	Kurvácska	II. 474	Küetlen	II. 303
Kunyorog	II. 470	Kurvafi	I. 845	Küföldi	I. 986
Kupa	II. 470	Kurva fia	I. 845	Kükény	II. 394
Kupácska	II. 470	Kurvaház	I. 1370	Kükercs	II. 394
Kupagyártó	I. 1154	Kurvai	II. 474	Kükires	II. 394
Kupás	II. 471	Kurvakerítés	II. 238	Küküres	II. 394
Kupás cserép	I. 416	Kurvakerítő	II. 238	Kül: áusser	II. 478
Kupás véső	III. 1083	Kurválkodás	II. 474	Kül: von aussen	II. 479
Kupéc	II. 471	Kurválkodik	II. 474	Küld	II. 482
Kupfertálna	II. 353	Kurválkodó	II. 474	Küldél	II. 483
Kupja	II. 351	Kurváncius	II. 475	Küldés	II. 483
Kuplér	II. 471	Kurvás	II. 475	Küldetlen	II. 484
Kuplërség	II. 471	Kurvaság	II. 475	Küldögel	II. 484
Kuporit	II. 107	Kurvássági	II. 475	Küldögelés	II. 484
Kuporítás	II. 108	Kurvalartó	III. 479	Küldött	II. 484
Kuporodik	II. 471	Kurváz	II. 475	Küldöz	II. 484
Kúptó	II. 1583	Kusicska	II. 475	Küldözdögel	II. 484
Kúra	II. 471	Kusol	II. 475	Küldözés	II. 484
Kuracél	II. 471	Kusztósság	II. 475	Küldtést	II. 484
Kuracin	II. 471	Kút	II. 475	Külföld	I. 986
Kurafi	I. 845	Kutaeska	II. 477	Külföldi	I. 986
Kúrál	II. 471	Kutak, kutag	II. 477	Küllő: radspeiche	II. 484
Kurázi	II. 471	Kutall	II. 477	Küllő: seeschwalbe	II. 484
Kurhol	II. 366	Kutas	II. 477	Küllőközép	II. 460
Kúria	II. 471	Kútság	I. 126	Küllös	II. 484
Kúriás	II. 471	Kútfolyás	I. 913	Külöm	II. 484
Kurír	II. 471	Kútforrás	I. 945	Külömb	II. 486
Kuritol	II. 471	Kútfő	I. 959	Külömben	II. 487
Kuritolás	II. 471	Kútfői	I. 959	Külömben-külömben	II. 488
Kuritoló	II. 472	Kútgárgya	I. 1065	Külömbféle	II. 487
Kurja	II. 472	Kútgém	I. 1078	Külömb-külömb	II. 486
Kurjáгатás	II. 472	Kúti	II. 477	Külömbkülömbféle	II. 487
Kurjálgat	II. 472	Kútkankalék	II. 96	Külömbkülömbszínű	III. 250
Kurjant	II. 472	Kútkáva	II. 140	Külömbössen	II. 488
Kurjogat	II. 472	Kútkerek	II. 222	Külömböz	II. 488
Kurjongat	II. 472			Külömbözés	II. 488

Külömbözet	II. 489	Különvaló	II. 485	Küsdik	II. 491
Külömbözetelés	II. 489	Különvaló rékesz	II. 1394	Küsködés	II. 491
Külömbözik	II. 488	Külső	II. 478	Küszöb	II. 492
Külömböző	II. 489	Külsőképpen	II. 478	Küszöbi	II. 492
Külömböző zéngés	III. 1282	Külsőség	II. 479	Küzköddögelik	II. 491
Külömböztet	II. 489	Külsőségés	II. 479	Küszködés	II. 491
Külömböztetés	II. 489	Külső tetszés	III. 647	Küszködik	II. 491
Külömbőségés	II. 490	Külső város	III. 1013	Küzködő	II. 491
Külömb szőrű	III. 332	Külű	II. 397	Küszödik	II. 491
Külön	II. 484	Külül	II. 479	Küszödözés	II. 491
Különböződgel	II. 488	Küllyebb	II. 296	Kíván	II. 318
Különbözetlen	II. 489	Künn	II. 297	Kívül	II. 479
Különbség	II. 489	Künnfitogat	I. 855	Küzdés	II. 491
Különkényeres	II. 201	Künnül	III. 889	Küzdik	II. 491
Külön-külön	II. 485	Künnülő	III. 889	Küzdő	II. 491
Különkülönfele	II. 487	Künnvaló	II. 297	Küzdődik	II. 491
Különödik	II. 485	Küntés	II. 398	Kvárla	II. 492
Különös	II. 485	Künnén	II. 402	Kvartély	II. 495
Különösképpen	II. 485	Kürdi	II. 490	Kvartélymester	II. 790
Különösködik	II. 485	Kürt	II. 490	Kvartélyos	II. 493
Különöz	II. 485	Kürtő	II. 491	Kvartélyosztás	II. 1153
Különözés	II. 486	Kürtől	II. 490	Kvartélyoz	II. 493
Különöző	II. 486	Kürtölés	II. 490	Kvartélyozás	II. 493
Különrekeszt	II. 1396	Kürtölő	II. 490	Kviétancia	II. 494
Különszéd	III. 100	Kürtös	II. 490	Kvintin	II. 494
Különszédés	III. 100	Kürtszó	III. 273	Kvintli	II. 494
Különválaszt	III. 988	Kürtszózat	III. 283	Kvitancia	II. 494
Különválasztva	III. 988	Küs	II. 312		

L.

La. Lá	II. 495	Lábbeli	II. 500	Lábmosó fű	I. 1024
Láb	II. 495	Lábbog	II. 502	Lábmosogatás	II. 878
Lábabeli	II. 500	Lábhoka	I. 265	Lábnyi	II. 501
Lábaeska	II. 500	Lábbol	II. 503	Lábnyom	II. 1065
Lábfajó	I. 753	Lábbolás	II. 503	Lábnyomás	II. 1055
Lábalattvaló szék	III. 127	Labda	II. 528	Lábnyomat	II. 1055
Lábalávaló székéske	III. 127	Labét	II. 503	Lábnyomdok	II. 1058
Lábálló	I. 79	Lábfa	I. 740	Lábnyomnyi	II. 1066
Labanc	II. 503	Láb feje	I. 959	Laboda	II. 503
Labaneság	II. 503	Lábfő	I. 959	Láböltöző	II. 1178
Lábas	II. 500	Lábgökér	I. 1181	Lábravaló	II. 501, III. 956
Lábas barom	I. 183	Lábhégy	I. 1385	Lábszár	III. 86
Lábas fazék	I. 776	Láblinló	I. 1435	Lábszék	III. 127
Lábas gerenda	I. 1083	Lábhüvelyk	I. 1532	Lábszój	III. 240
Lábaslag	II. 500	Lábi	II. 501	Lábszorító vas	III. 1023
Lábas marha	II. 690	Lábikra	I. 1563	Lábtalp	III. 403
Lábas ól	II. 1107	Labirintus	II. 503	Lábtartó	III. 479
Lábas serleg	II. 1557	Lábitó	II. 501	Lábtartóztató szőr	III. 332
Lábatlan	II. 501	Lábkapállás	II. 106	Lábtartó zsámoly	III. 1300
Lábatlan féske	I. 778	Lábköszvény	II. 422	Lábtó	II. 501
Lább	II. 501	Lábmelegítő	II. 724	Lábújj	III. 852
Lábbad	II. 501	Lábmosás	II. 875	Lábvakaró	III. 980
Lábbadoz	II. 502	Lábmosaték	II. 875	Lávvas	III. 1023
Lábbag	II. 502	Lábmosdó	II. 876	Lávvetés	III. 1152
Lábbal	II. 502	Lábmoslék	II. 877	Lávviz	III. 1227
Labban	II. 527	Lábmosó	II. 877	Lávzsibbadás	III. 1304

Lacikonyha	II. 346	Lakodalmaskodik	II. 512	Lángallik	II. 519
Lacsuha	II. 504	Lakodalmaz	II. 512	Lángaz	II. 519
Láda	II. 504	Lakodalmi	II. 512	Lángít.	II. 519
Ládacsínáló	I. 434	Lakodalom	II. 511	Lángizű	I. 1646
Ládácska	II. 505	Lakodalomház	I. 1370	Lángokádó	II. 1106
Láda fia	I. 845	Lakó föld	I. 986	Lángol	II. 519
Ládakules	II. 466	Lakóföldben született	III. 354	Lángolás	II. 519
Ladás	II. 505	Lakó hajlék	I. 1255	Lángos	II. 519
Ládatartó	III. 479	Lakó ház	I. 1370	Lángos szén	III. 171
Láddé	II. 539	Lakó hely	I. 1395	Lángozik	II. 519
Láddék	II. 539	Lakol	II. 514	Lángszin	III. 250
Ladik	II. 505	Lakolás	II. 515	Lankad	II. 519
Ladikás	II. 505	Lakolik	II. 514	Lankadás	II. 520
Lagistrom	II. 508	Lakos	II. 513	Lankadhatatlan	II. 520
Lágzít	II. 546	Lakó szállás	III. 55	Lankadoz	II. 520
Lágy	II. 505	Lakó társ	III. 452	Lankadt	II. 520
Lágy bor	I. 283	Lakozás	II. 513	Lankadság	II. 520
Lágyború szőlő	III. 329	Lakozik	II. 513	Lankaszt	II. 520
Lágyhajú gyümölcs	I. 1212	Lakozó társ	III. 452	Lankít	II. 521
Lágyít	II. 506	Lakság	II. 515	Lanna, lánna	II. 521
Lágyítás	II. 507	Laksza	II. 515	Lant	II. 521
Lágymatag, lagymatag	II. 507	Lakla-földe	I. 986	Lanthúr	I. 1517
Lágymeleg	II. 722	Lakta-helye	I. 1396	Lantol: aufderleierspielen	II. 522
Lágymelegség	II. 723	Laktat	II. 514	Lantol: wackeln	II. 522
Lágyság	II. 507	Lakzi	II. 514	Lantolás	II. 522
Lágy szem	III. 157	Lalt	II. 521	Lantorna	II. 522
Lágyul	II. 507	Lám	II. 515	Lantornás	II. 522
Lágyulás	II. 508	Lamma	II. 521	Lantos	II. 522
Laj	II. 508	Lamos farkú majom	II. 668	Lantos sas	II. 1521
Lajha	II. 508	Lámpás	II. 515	Lanyha	II. 522
Lajhár	II. 508	Lámpáshordozó	I. 1489	Lanyház	II. 522
Lajhárság	II. 508	Lampértosság	II. 516	Lap	II. 522
Lajhó	II. 508	Lampréta	II. 516	Láp	II. 524
Lajstrom	II. 508	Lán	II. 551	Lápa	II. 524
Lajstromkönyv	II. 407	Lanc	II. 516	Lapác	II. 523
Lajstromos könyv	II. 407	Lánc	II. 516	Lapácska	II. 523
Lajstromoz	II. 508	Lánca	II. 518	Lapácska	II. 524
Lajt	II. 509	Láncéta	II. 518	Lapály	II. 523
Lajtora	II. 509	Láncfa	I. 740, II. 518	Lapány	II. 523
Lajtorja	II. 509	Lancfás	I. 740	Lápás	II. 524
Lajtra	II. 509	Láncka	II. 517	Lapát	II. 524
Lak	II. 509	Lanckenet	II. 518	Lapátol	II. 525
Lák	II. 514	Lanckenetfa	I. 740	Lapátolás	II. 525
Lakáj	II. 514	Láncocska	II. 517	Lapátos	II. 525
Lakás	II. 510	Láncol	II. 517	Lapátos gálya	I. 1058
Lakat	II. 514	Láncolás	II. 517	Lapátos hajó	I. 1256
Lakatgyártó	I. 1154	Láncos	II. 517	Lapátóz	II. 525
Lakatol	II. 514	Láncos hot	I. 299	Lapibeli	II. 523
Lakatos	II. 514	Láncos fék	I. 789	Lapica	II. 525
Lakatosság	II. 514	Láncos font	I. 920	Lapicka	II. 525
Lakdogálik	II. 511	Láncos golyóhis	I. 1093	Lapickás tánc	III. 423
Lakhatatlan	II. 511	Láncos védér	III. 1033	Lapis	II. 523
Lakhatlan	II. 511	Láncoz	II. 517	Lapít	II. 523
Lakhely	I. 1395	Láncozás	II. 517	Lapító	II. 523
Lakik	II. 509	Láncszém	III. 157	Lapító fa	I. 740
Lakmározik	II. 514	Lánca	II. 518	Lapocka	II. 525
Lakó	II. 511	Landis	II. 518	Lapockacsont	I. 451
Lakodalmas	II. 512	Láng	II. 518	Lapockás	II. 526
		Lángadoz	II. 519	Lapockás tánc	III. 423

Lapockázás	II. 526	Látáshatározó környékzet II. 411	Lázár lakodalma	II. 512
Laponyag	II. 523	Látat	Lázos	II. 546
Lapos	II. 523	Látatlan	Lazul	II. 547
Lápos	II. 524	Látó	Lazúr	II. 547
Laposan	II. 524	Láthatatlan	Lazúrfesték	I. 835
Lapos farú	I. 764	Láthatatlanképpen	Lázzad	II. 546
Lapos giliszta	I. 1090	Láthatatlanul	Lázzaszt	II. 546
Lapos guta	I. 1130	Láthatatos	Lázzat	II. 547
Lapos tetű	III. 656	Látható	Lazzud	II. 547
Lapos vas	III. 1023	Láthatóképpen	Lazsnak	II. 547
Lappag	II. 526	Láthatós	Lazsnakos	II. 548
Lappagás	II. 527	Láthatóul	Lazsnakos kuklya	I. 465
Lappagtat	II. 527	Latka: becken	Lazsnaksüveg	II. 1628
Lappan	II. 527	Latka: loth	Lé: saft	II. 548
Lappang	II. 527	Látnivaló	Lé, lé: himab	II. 548
Lappangás	II. 527	Látó	Léábráz	I. 4
Lappangat	II. 527	Látogat	Léábrázol	I. 5
Lappangdogál	II. 527	Látogatás	Léábrázolás	I. 5
Lappangdogálás	II. 527	Látogató	Léágy	II. 551
Lappangoz	II. 527	Látogató levél	Léaljasodik	I. 51
Lappangtat	II. 527	Látó-halló	Léaljasít	I. 51
Lappogat	II. 527	Látó hely	Léány	II. 551
Lapta	II. 528	Látó in	Léányág	I. 19
Laptajáték	II. 24	Látomány	Léányalma	I. 81
Laptajátszás	II. 26	Látomás	Léányasszony	I. 131
Laptajátszó	II. 26	Látomást	Léányasszonyka	I. 132
Laptás	II. 528	Látó mester	Léánybarát	I. 178
Laptaszín	III. 258	Lator	Léánycsécse alma	I. 81
Laptáz	II. 528	Latorjánság	Léányepérij	I. 655
Laptázás	II. 529	Latorkert	Léánygyermek	I. 1163
Laptázó	II. 529	Latorkodás	Léányház	I. 1370
Lapu	II. 529	Latorkodik	Léányi	II. 552
Lapugyökér	I. 1181	Latorság	Léányi negyed	II. 942
Lapul	II. 528	Latorságos	Léányka	II. 553
Lárma	II. 529	Latos	Léánykamadár	II. 649
Lármás	II. 530	Látós	Léányképű	II. 205
Lármonya	II. 530	Látott	Léánykerő	II. 215
Lárva	II. 530	Látott-hallott	Léánykoszorú	II. 378
Lása	II. 530	Látotthallottság	Léánykőkörös, leánykö- körösin	II. 394
Laska	II. 530	Látott látás	Léánynegyed	II. 942
Lasnak	II. 547	Latranság	Léánynegyedik	II. 942
Lásnok	II. 547	Látriáz	Léánynéző	II. 981, III. 84
Láss	II. 537	Latroz	Léányoeska	II. 553
Lassacsқан	II. 530	Latrul	Léányos	II. 553
Lassadjában	II. 530	Látszat	Léányos ház	I. 1370
Lassan	II. 530	Látszatos	Léányoskodik	II. 553
Lassan-lassan	II. 530	Látszatosság	Léányposhár	II. 1303
Lassít	II. 531	Látszik	Léányság	II. 553
Lassú	II. 530	Látszomány	Léány sárja	II. 1510
Lassúdik	II. 531	Látt	Léányszőlő	III. 329
Lassú mise	II. 546	Láttatos	Léánytárs	III. 452
Lassúság	II. 532	Láttatosan	Léánytnéz	II. 981
Lassúsággal	II. 532	Látván-lát	Léányunoka	III. 859
Lassú tánc	III. 423	Lauthúr	Léányzó	II. 553
Lasznak	II. 547	Lavendula	Léányzó személy	III. 166
Lat	II. 532	Láz: seheuche	Léapad	I. 98
Lát	II. 532	Láz: auflauf	Léapaszt	I. 99
Látás	II. 537	Laza	LĚarat	I. 115
Látás-hallás	I. 1286	Lazac		

Léás	I. 125	Lédőjtöget	I. 529	Legelő	II. 557
Lehbentyű	II. 553	Lédől	I. 530	Legelődik	II. 557
Lebég	II. 553	Lédölénkez	I. 531	Legelő hely	I. 1396
Lebég	II. 554	Lédölt	I. 532	Legelő mező	II. 808
Lebélget	II. 554	Lédönt	I. 532	Legeltet	II. 557
Léberetvál	I. 214	Lédörgöl	I. 534	Legeltetés	II. 557
Lébi	II. 554	Ledülöngöz	I. 532	Legeltetődik	II. 557
Lébir	I. 234	Lédzégő	II. 607	Legeltető mező	II. 808
Léboc	II. 608	Léecsetél	I. 557	Légély	II. 557
Lébocsát	I. 255	Léegyénít	I. 571	Légenda	II. 558
Lébocsátás	I. 255	Léejt	I. 587	Légény	II. 558
Lébocsátkozik	I. 257	Léengesztelés	I. 643	Legényes	II. 560
Léborotvál	I. 214	Léenyhítés	I. 647	Legényke	II. 560
Léborul	I. 290	Léereszkedik	I. 671	Legestrom	II. 508
Léborulás	I. 290	Léereszt	I. 670	Legfejebb	I. 964
Lébotol	I. 302	Léeresztés	I. 670	Legfőebb	I. 964
Lehsél	II. 554	Léeresztő	I. 670	Legföljebb	I. 975
Lébújik	I. 322	Léeresztő hintó	I. 1435	Legistrom	II. 508
Léc	II. 554	Léeresztő tábla	III. 366	Legkiváltképpen	III. 984
Lécéz	II. 555	Léesés	I. 698	Legkönnyebben	II. 401
Lécgérenda	I. 1083	Léesik	I. 698	Légordul	I. 1119
Lécirkalmaz	I. 361	Léész	I. 711	Legottan	II. 1157
Lecke	II. 555	Léfaragtat	I. 769	Légörbed	I. 1117
Leckéz	II. 555	Léfejt	I. 787	Légörbit	I. 1117
Lécszeg	III. 113	Léfeköt	I. 793	Légördül	I. 1119
Lécsap	I. 380	Léfekszik	I. 792	Légörög	I. 1119
Lécsapdos	I. 382	Léfektet	I. 793	Legszébb	III. 185
Lécsapkod	I. 382	Léfeküt	I. 793	Legszébben	III. 185
Lécsatol	I. 387	Léfekvés	I. 793	Legtöbbnyire	III. 731
Lécsendősedik	I. 403	Léfest	I. 834	Légugg	I. 1126
Lécsendősfű	I. 404	Léfityég	I. 856	Léguggod	I. 1126
Lécsendősités	I. 404	Léfityén	I. 857	Legvégre	III. 1042
Lécsépég	I. 407	Léfog	I. 871	Legvégső, legvégsőbb	III. 1042
Lécséppen	I. 408	Lefoly	I. 909	Légy	II. 560
Lécsépuri	II. 555	Lefolytatás	I. 916	Légyak	I. 1133
Lécsépül	I. 411	Léfon	I. 916	Légyaláz	I. 1140
Lécsépülés	I. 411	Léfordít	I. 925	Légy bogár	I. 262
Lécsépülődöttség	I. 411	Léfordul	I. 929	Légy csapó	I. 383
Lécsépüz	I. 411	Léfordulás	I. 929	Légy darázs	I. 484
Lécsérég	I. 413	Léforroz	I. 947	Legyecske	II. 561
Lécsigg	I. 471	Léfoszt	I. 950	Legyént	II. 561
Lécsillapít	I. 428	Léfő	I. 966	Legyes	II. 561
Lécsillapítás	I. 428	Léfőz	I. 967	Legyez	II. 561
Lécsinál	I. 432	Léfű	I. 996	Legyezés	II. 561
Lécsíp	I. 436	Léfut	I. 1009	Legyező	II. 561
Lécsordul	I. 453	Léfutás	I. 1009	Légyfogó	I. 877
Lécsökken	I. 458	Léfügg	I. 1035	Légyfogó üveg	III. 912
Lécsúsz	I. 468	Léfüggeszt	I. 1036	Légyfű	I. 1024
Lécsügg	I. 471	Léfürészél	I. 1044	Legyint	II. 561
Lécsüggeszt	I. 472	Leg	II. 556	Légyöz	I. 1191
Lécsügged	I. 472	Legalább	I. 47	Léh, léh	II. 561
Lédér	II. 555	Léganél	I. 1060	Léha	II. 563
Lédérekedik	II. 555	Légát	II. 556	Léhág	I. 1234
Lédérség	II. 555	Legbelső	I. 206	Léhágás	I. 1234
Lédnäk	II. 556	Legbelsőbb	I. 206	Lébagy	I. 1242
Lédnäkés	II. 556	Legbelsőképpen	I. 206	Léhagyás	I. 1242
Lédőjt	I. 529	Legel	II. 556	Léhajít	I. 1253
Lédőjtés	I. 529	Legeldégél	II. 557	Léhajítás	I. 1253
Lédőjtet	I. 529	Legelés	II. 557	Léhajlat	I. 1261

Léhajló	I. 1259	Léhül	I. 1528	Lélékismeret	I. 161
Léhajlotság	I. 1259	Léimádkozik	I. 1575	Léléklet	II. 57
Léhajol	I. 1259	Léír	I. 1600	Lélékszerető	III. 22
Léhajt : unterwerfen	I. 1253	Léirattatás	I. 1600	Lélékterhélő	III. 50
Léhajt : herunterbiegen	I. 1263	Léíró	I. 1600	Lélékváltó	III. 99
Léhajtás	I. 1264	Léjár	II. 13	Lélékváltság	III. 100
Léhajtó gallér	I. 1057	Léjárás	II. 14	Lélékvesztés	III. 109
Léhalad	I. 1280	Léjegyéz	II. 32	Lélékvesztő	III. 11
Léhámlik	I. 1295	Léjegyézget	II. 32	Lélékezés	II. 57
Léhámoz	I. 1296	Léjél	II. 596	Lélékzet	II. 57
Léhánt	I. 1296	Léjő	II. 58	Lélékzetvétel	III. 112
Léhány	I. 1310	Léjő	II. 563	Lélékzetvívés	III. 112
Léhányás	I. 1311	Léjövés	II. 58	Lélékzetvívő-gége	I. 107
Léhanyatlás	I. 1317	Léjövetel	II. 58	Lélékzik	II. 57
Léhanyatlík	I. 1317	Lejt	II. 563	Lélékző	II. 57
Léhány-vet	III. 1141	Lejtés	II. 563	Lélékző gége	I. 107
Léharap	I. 1325	Lejtő	II. 563	Lélémény	II. 56
Léhás	II. 563	Lejtős	II. 563	Léléményes	II. 56
Léhasít	I. 1340	Lejtős tánc	III. 423	Léléményesködik	II. 56
Léhatároz	I. 1363	Lejtőzik	II. 563	Lélézés	II. 56
Léhazud	I. 1379	Léjú	II. 563	Lélép	II. 58
Léhazudtol	I. 1380	Lék : spalte	II. 564	Lelés	II. 56
Léhég, léhég	II. 561	Lék : seiber	II. 564	Léles	II. 58
Léhéll	II. 562	Lékap	II. 102	Lélet	II. 56
Léhéllés	II. 562	Lékapál	II. 106	Léletezés	II. 56
Léhéllet	II. 562	Lékaparít	II. 108	Léletézet	II. 56
Léhéllik	II. 562	Lékaszál	II. 138	Léletézetés	II. 56
Léhéllő	II. 562	Lékaszálás	II. 138	Léletézik	II. 56
Léhéltet	II. 562	Lekee	II. 555	Lélik	II. 56
Léhelyhét	I. 1402	Lékel	II. 168	Lélinéáz	II. 61
Léhelyhëztet	I. 1403	Lékél	II. 564	Lélkendöz	II. 57
Léhengëredik	I. 1404	Léképöz	II. 207	Lélkës	II. 57
Léhengërt	I. 1405	Lékës	II. 564	Lélkës állat	I. 7
Léhés, léhés	II. 562	Lékoncol	II. 342	Lélkësen	II. 57
Léhet	II. 591	Lékopik	II. 347	Lélkëst	II. 57
Léhetendő	II. 592	Lékoppad	II. 348	Lélkëtség	II. 57
Léhetendővolta	III. 965	Lékoppaszt	II. 351	Lélketlen	II. 57
Léhetetlen	II. 592	Lékoptat	II. 349	Lélkezödés	II. 57
Léhetetlenség	II. 592	Lékönyököl	II. 403	Lélki	II. 57
Léhetlenség	II. 592	Lékörömszél	II. 416	Lélki atya	I. 13
Léhető	II. 592	Léköt	II. 425	Lélki fiasság	I. 84
Léhetős	II. 592	Lékötelez	II. 430	Lélki furdalat	I. 109
Léhetőség	II. 592	Lékötöz	II. 436	Lélki gondviselő	III. 120
Léhetség	II. 593	Lékötözés	II. 436	Lélki ismeret	I. 161
Léhetségës	II. 593	Léktika	II. 564	Lélkiismeretfurdalás	I. 109
Léhetségëskëppen	II. 593	Léktikalhordozó	I. 1489	Lélki ismerő	I. 161
Léhező	II. 563	Lél, lél : finden	II. 564	Lélki pásztor	II. 121
Léheveredés	I. 1416	Lél : sein	II. 596	Lélki szeretet	III. 22
Léheverődik	I. 1416	Lélakatul	II. 514	Lélki szomorúság	III. 30
Léhl	I. 1419	Léláncol	II. 517	Lélki szorongatás	III. 31
Léhiggad	I. 1429	Lélappad	II. 526	Lélki tanító	III. 42
Léhord	I. 1485	Lélapul	II. 528	Lélkü	II. 57
Léhorgad	I. 1491	Lélássít	II. 531	Lélküësméret	I. 161
Léhorgaszt	I. 1493	Lélédzés	II. 566	Lélküëség	II. 57
Léhorpad	I. 1494	Lélédzik	II. 566	Lélküëségës	II. 57
Léhull	I. 1512	Lélejt	II. 563	Lélah	II. 67
Léhullás	I. 1512	Lélék	II. 568	Lélahad	II. 62
Léhunyászkodik	I. 1515	Lélékesaló	I. 375	Lélő	II. 63
Léhurogat	I. 1519	Lélékesap	I. 385	Lélövellik	II. 63

Lémar	II. 678	Lényakaz	II. 1006	Lépüs méz	II. 804
Lémarδος	II. 679	Lényakazás	II. 1006	Lépüs rúd	II. 1475
Lémász	II. 706	Lényal	II. 1008	Lepeszkédik	II. 578
Lémelleszt	II. 727	Lényel	II. 1022	Lepéz	II. 578
Lémén	II. 747	Lényes	II. 1035	Lépez	II. 582
Léménés	II. 747	Lényesés	II. 1035	Lepézik	II. 578
Léménet	II. 747	Lényír	II. 1049	Lepéző	II. 578
Léménetel	II. 747	Lényom	II. 1053	Lépfájó	I. 753
Lémetél	II. 798	Lényomás	II. 1053	Lépfű	I. 1024
Lémetélék	II. 798	Lényommaszt	II. 1064	Lépik	II. 578
Lémetsz	II. 801	Lényomod	II. 1057	Lepke	II. 582
Lémetszés	II. 801	Lényomorít	II. 1068	Lépméz	II. 804
Lemez : pflug	II. 574	Lényomtat	II. 1061	Lépocskol	II. 1300
Lemez : filz	II. 963	Lényomul	II. 1063	Lépök	II. 1325
Lémezitelenkédik	II. 807	Lényugosztal	II. 1079	Lépő ló	II. 615
Lemezkapca	II. 168	Lényugszik	II. 1075	Leppög	II. 583
Lemezkapcás	II. 108	Lényuglat	II. 1081	Leppendék	II. 583
Lemezvas	III. 1023	Lényúl	II. 1085	Leppentő	II. 583
Lémond	II. 862	Lényúz	II. 1087	Leppentős	II. 583
Lémonia	II. 574	Léold	II. 1110	Léptet	II. 581
Lémonya	II. 574	Léoldoz	II. 1112	Lépvevessző	III. 1126
Lémonyafa	I. 740	Léolvad	II. 1119	Lérág	II. 1350
Lémos	II. 875	Léolvas	II. 1120	Léragad	II. 1355
Lémus	II. 574	Léolvaszt	II. 1119	Lérajzol	II. 1360
Lén	II. 574	Léomlás	II. 1125	Lérajzol	II. 1360
Léncse	II. 574	Léomol	II. 1125	Lérak	II. 1364
Léncsefa	I. 740	Léopárd	II. 576	Lérakodik	II. 1366
Léncsefü	I. 410	Léöklel	II. 1168	Lérakosgat	II. 1367
Léncses	II. 575	Leönt	II. 1180	Léráncigál	II. 1372
Léndék	II. 556	Lep	II. 576	Lérándít	II. 1370
Léncet	I. 556	Lép : treten	II. 578	Lérángat	II. 1371
Lénéz	II. 981	Lép : milz	II. 581	Léránt	II. 1372
Lénézés	II. 981	Lép : vogelleim	II. 581	Léráz	II. 1376
Léng	II. 575	Lépacskol	II. 1243	Léréndél	II. 1409
Lénge	II. 575	Lépaskol	II. 1243	Lérépül	II. 1415
Léngedéz	II. 575	Lépattohoz	II. 1251	Lérő	II. 1443
Léngedezés	II. 575	Lépcsél	II. 580	Léróbban	II. 1444
Léngedézik	II. 575	Lépcső	II. 580	Lérogvás	II. 1445
Léngedőleg	II. 575	Lépdagadás	I. 477	Léroggyad	II. 1445
Léngeteg	II. 575	Lépdésik	II. 580	Léroggyadás	II. 1445
Lényel	II. 575	Lépécsétel	II. 1258	Léroggyan	II. 1445
Lényel csizma	I. 442	Lépécskél	II. 580	Léroggyanás	II. 1445
Lényelés	II. 575	Lépéd	II. 576	Léroggyant	II. 1445
Lényel garas	I. 1063	Lépédés	II. 577	Léroggyik	II. 1445
Lényel gyolcs	I. 1173	Lepedik	II. 577	Lérohan	II. 1446
Lényel hegedű	I. 1383	Lépédő	II. 577	Lérohanás	II. 1446
Lényel kása	II. 135	Lépédző	II. 578	Lérokkan	II. 1446
Lényel lopó	II. 628	Lépefájós	I. 753	Léromlás	II. 1453
Lényel süveg	II. 1628	Lépéget	II. 577	Léromlik	II. 1453
Lényel tánc	III. 423	Lépél	II. 577	Léromol	II. 1453
Lényolcs	I. 1172	Lepentyű	II. 582	Léromgyosodik	II. 1460
Lénlevelű fa	II. 602	Lepény : brodküchlein	II. 582	Léront	II. 1457
Lénlevelű fű	I. 1024	Lepény : scholle	II. 582	Léroshad	II. 1462
Lénmag	II. 651	Lepényhal	I. 1274	Lérovás	II. 1443
Lénmagolaj	II. 1108	Lepér, lépér	II. 582	Lérüg	II. 1476
Lénmuszt	II. 898	Lépés	II. 580	Les : nachstellen	II. 583
Lénolaj	II. 1108	Lépés	II. 581	Les : hinterhalt	II. 584
Lénruha	II. 1480	Lépésés	II. 581	Leséget	II. 583
Léntörő	III. 756	Lépésit	II. 582	Lesél	II. 583

Lesélkedés	II. 584	Létácsol	III. 370	Létten-lészén	II. 590
Lesélkedik	II. 583	Létaglat	III. 373	Létetlen	II. 595
Leséskedik	II. 584	Létagol	III. 372	Léttség	II. 595
Lesész	II. 584	Létajtékozik	III. 381	Läu	III. 597
Lesézkedik	II. 584	Létakarodik	III. 387	Léugordik	III. 842
Lesháló	I. 1291	Létakarozsik	III. 387	Léugrándozik	III. 842
Leshányás	I. 1312	Létámogat	III. 413	Léugrik	III. 841
Leshányó	I. 1313	Létanácsol	III. 420	Leusag	II. 597
Leshely	I. 1396	Létapod	III. 437	Léúsz	III. 865
Lésír	II. 1577	Létart	III. 469	Léúsztat	III. 866
Leskél	II. 584	Létartás	III. 469	Leuzat, lewzat	II. 597
Leskődik	II. 584	Létartó	III. 469	Létül	III. 889
Lésóz	II. 1584	Létartóztat	III. 487	Létülepédik	III. 890
Leső	II. 584	Létaszigál	III. 701	Létülés	III. 890
Lesség	II. 585	Létaszít	III. 702	Létültepek	III. 891
Lestenfa	II. 585	Létekenget	III. 522	Létültet	III. 893
Lestyánfű	II. 585	Léteképpen	II. 594	Létüt	III. 906
Lésuhad	II. 1608	Léteker	III. 511	Létüz	III. 916
Lésuvad	II. 1608	Létel	II. 594	Lév	II. 548
Lésüllded	II. 1623	Lételepedés	III. 550	Lévág	III. 928
Lésüt	II. 1619	Lételepédik	III. 549	Lévágás	III. 928
Lésza	II. 585	Lételepédtet	III. 550	Léváगत	III. 929
Lészab	III. 3	Lételepít	III. 550	Lévágatás	III. 929
Lészaggat	III. 39	Létép	III. 565	Lévagdal	III. 930
Lészaggatás	III. 39	Létépérédik	III. 741	Lévagdaltatás	III. 930
Lészakad	III. 28	Létérdelpédik	III. 587	Lévagyon	III. 941
Lészakadoz	III. 31	Létérdepél	III. 587	Lévakar	III. 978
Lészakaszt	III. 36	Létérdeplés	III. 588	Levecske	II. 550
Lészakasztás	III. 36	Létérdeplik	III. 587	Levög	II. 553
Lészalaszt	III. 48	Léteriít	III. 576	Levögdegél	II. 554
Lészáll	III. 52	Léterjedés	III. 581	Lévégés	II. 554
Lészállás	III. 52	Léterjeszkedik	III. 582	Lévégés	II. 554
Lészállít	III. 57	Léterjeszt	III. 584	Lévégő	II. 554
Lészállítás	III. 57	Létermétt	III. 590	Lévégő csillag	I. 426
Lészáraszt	III. 88	Létért	III. 570	Levögő ég	I. 563
Lészéd	III. 100	Létész	III. 621	Levögtet	II. 554
Lészég	II. 607	Létet	II. 595	Lével	II. 590
Lészeg	III. 106	Lététel	III. 622	Levél	II. 597
Lészegdel	III. 108	Lététet	III. 637	Levélarany	I. 111
Lészégel	III. 113	Lététetődik	III. 637	Levelecske	II. 605
Lészégés	III. 106	Létetik	II. 595	Leveledzés	II. 606
Lészégez	III. 114	Létévődik	III. 641	Leveledzik	II. 605
Lészegik	III. 108	Létikkad	III. 662	Leveles	II. 606
Leszégynődik	III. 121	Létípor	III. 668	Levelesít	II. 606
Lészél	III. 137	Létíszlít	III. 682	Levelesítés	II. 606
Lészeldel	III. 137	Létlen	II. 595	Leveleskodik	II. 606
Lészén	II. 585	Letnok	II. 556	Leveles láda	II. 504
Lészivárkodik	III. 233	Létob	I. 511	Leveles sátor	II. 1524
Lészivárkozik	III. 233	Létoly	I. 511	Leveles táska	III. 490
Lészivárkoztat	III. 234	Létop	III. 696	Levelezés	II. 606
Lészomorodik	III. 302	Létorkol	III. 714	Levelezik	II. 605
Lészop	III. 306	Létölt	III. 543	Levelező	II. 606
Lészökellik	III. 326	Létör	III. 746	Levélhordozó	I. 1489
Lészökik	III. 324	Létörés	III. 746	Levélbozó	I. 1503
Lészovárkozik	III. 233	Létörét	III. 755	Levéllírás	I. 1602
Lészúr	III. 340	Létöröl	III. 760	Levéлке	II. 606
Lészűr	III. 360	Létörsöl	III. 762	Levélláda	II. 504
Lét	II. 593	Létt: gemacht	II. 595	Levélmagyarázó	II. 665
Létábláz	III. 367	Létt: das sein	II. 595	Levél mássa	II. 701

evélszál	III. 43	Liboc	I. 190, II. 608	Lisztválá	III. 1007
evélszín	III. 258	Lidérc	II. 608	Littárium	II. 609
evélszínöcske	III. 258	Lidércös	II. 608	Liú	II. 563
evéltáska	III. 490	Lidércösség	II. 608	Ló	II. 612
evéltartó ház	I. 1370	Lidroc	II. 608	Lóakol	I. 44
evélváltáság	III. 1000	Lidvérc	II. 608	Lóállás	I. 74
evélvivő	III. 1214	Lifet-lafet	II. 608	Lobb: flamme	II. 619
évëndula	II. 606	Liget	II. 608	Lobb: schwimmen	II. 619
évëndulai	II. 606	Ligetés	II. 609	Lobban	II. 619
évent	II. 606	Ligetés erdő	I. 666	Lobbanás	II. 619
évënta	II. 607	Ligeterdő	I. 666	Lobbant	II. 619
évëntül	II. 607	Ligeti	II. 609	Lobbantat	II. 620
éver	III. 1063	Liggal	II. 642	Lobbaszt	II. 620
éverés	III. 1063	Liggat	II. 642	Lóbieskol	II. 620
éveret	III. 1068	Liggatás	II. 644	Lobog	II. 620
éverő kos	II. 373	Lihelés	II. 561	Lobogó	II. 620
évés	II. 596	Lik	II. 639	Lobogócska	II. 620
éves	II. 550	Likacska	II. 641	Lobogós	II. 620
éves balzsamom	I. 167	Likacsos	II. 641	Lobogtat	II. 620
éves barack	I. 175	Likacsos sajt	II. 1496	Lobogtatás	II. 620
éves éték	I. 713	Likad	II. 641	Lobonc	II. 503
éves hús	I. 1522	Likadozás	II. 641	Lóca	II. 621
éves körtvély	II. 417	Likas	II. 641	Loes	II. 621
évesesség	II. 551	Likas-bikas	II. 642	Locsadék	II. 621
évést	II. 596	Likas seb	II. 1529	Locsalkodik	II. 621
évész	III. 1119	Likaszt	II. 642	Loccsan	II. 621
évestikom	II. 607	Likatos	II. 642	Loccsant	II. 621
évet	III. 1144	Liki	II. 644	Locsi-fécsi	II. 621
évetés	III. 1144	Liktárium	II. 609	Locskál	II. 621
évetetlen	III. 1144	Liliom	II. 609	Locsog	II. 621
évetkezés	III. 1154	Liliomolaj	II. 1108	Locsogás	II. 621
évetkézük	III. 1154	Liliomos	II. 610	Locsogat	II. 621
évetközödk	III. 1155	Liliomszár	III. 86	Locsol	II. 622
évetkéstet	III. 1155	Liliomtermő hely	III. 598	Locsol	II. 622
évető	III. 1145	Liliomvirág	III. 1191	Locsoskodás	II. 622
évez	II. 551	Lilk	II. 568	Locsoskodik	II. 622
éví	III. 1164	Limbus	II. 610	Locsos-pocsos	II. 622
évisz	III. 1210	Línëa	II. 610	Locs-pocs	II. 621
évon	III. 1239	Línëál: linieren	II. 610	Lódarázs	I. 484
évonás	III. 1239	Línëál: richtsheit	II. 611	Lóding	II. 622
évonat	III. 1245	Línëálás	II. 610	Lódingesináló	I. 434
évonódik	III. 1248	Línëálé	II. 611	Lódingtarló	III. 480
évonosz	III. 1251	Línëáz	II. 610	Lódit	II. 622
évonatal	III. 1253	Línëázás	II. 610	Lódul	II. 623
évő	II. 596	Línëázat	II. 610	Lóékesség	I. 589
évőség	II. 596	Línia	II. 610	Lóeleség	I. 596
ézég	II. 607	Líniavonás	III. 1244	Lóembër	I. 627
ézëng	II. 607	Linkabas, linkábás	II. 611	Lóésés	I. 700
ézudul	III. 1290	Linkadás	II. 611	Lófark	I. 771
ézzég	II. 607	Liszt	II. 611	Lófarkfü	I. 1024
ézzëgés	II. 607	Lisztöcske	II. 612	Lófejü	I. 959
ézsugorodik	III. 1314	Lisztél	II. 612	Lóforgató malom	II. 675
liány	II. 551	Lisztés	II. 612	Lófü	I. 959
liba	II. 607	Lisztés kas	II. 134	Lófőség	I. 959
libbentő	II. 553	Lisztés zsák	III. 1298	Lófuttató hely	I. 1396
libec	II. 608	Lisztkása	II. 135	Lóg	II. 623
libéria	II. 608	Lisztláng	II. 518	Lógat	II. 623
libériás	II. 608	Lisztmalom	II. 675	Lógatás	II. 623
lib-láb	II. 607	Liszttartó	III. 479	Lóगतó	II. 623

Lógathatallan	II. 623	Lopogató	II. 628	Lovas	II. 618
Lógdogál	II. 623	Lopóképpen	II. 628	Lovasas	II. 618
Lógér	II. 623	Lopó kules	II. 466	Lovas ezér	I. 728
Lógg	II. 623	Lopós	II. 628	Lovas had	I. 1231
Lóggó	II. 623	Lopósság	II. 628	Lovas hadnagy	II. 918
Logika	II. 624	Lopóul	II. 628	Lovas inas	I. 1579
Lóginyáz	II. 623	Loppá	II. 628	Lovas katona	II. 139
Lohad	II. 624	Loppal	II. 628	Lovas kép	II. 205
Lóhajtó	I. 1266	Lopton-lop	II. 626	Lovas posta	II. 1320
Lóhajtó ostor	II. 1145	Lopva	II. 628	Lovasság	II. 618
Lóhalál	I. 1270	Lórom	II. 628	Lovas sereg	II. 1550
Lóhát	I. 1358	Lósajt	II. 1496	Lovas strázsa	II. 1604
Lóhere	I. 1407	Lósóska	II. 1597	Lovas vitézlő	III. 1222
Lóhereffü	I. 1024	Lósóskaffü	I. 1024	Lovász	II. 618
Lóheveder	I. 1415	Lossan	II. 530	Lovászlegény	II. 559
Lohog	II. 624	Lószar	III. 84	Lovászmestér	II. 790
Lohol	II. 624	Lószemű szilva	III. 157, 244	Lovászmestérség	II. 790
Lohollat	II. 624	Lószerető	III. 225	Lő	II. 629
Lóistálló	I. 1622	Lószérszám	III. 64	Lőböstök	II. 607
Lokáj	II. 514	Lószőr	III. 332	Lős	II. 634
Lókápta	II. 115	Lót: loth	II. 532	Lőskeles	II. 634
Lokat	II. 514	Lól: rennen	II. 629	Löcsöl	II. 634
Lókököröcsin	II. 394	Lótanító	III. 427	Löcsős	II. 634
Lóköröm	II. 414	Lótarlás	III. 474	Löcsős láb	II. 499
Lókükercs	II. 394	Lótás	II. 629	Lödnök	II. 556
Lólégy	II. 560	Lótást	II. 629	Lödör	II. 555
Loll	II. 624	Lóteréh	III. 504	Lök: ebene	II. 634
Lólopás	II. 627	Lótélü	III. 656	Lök: stossen	II. 634
Lólyuk	II. 640	Lótósér	III. 771	Lökkés	II. 634
Lom: bundel	II. 624	Lolyó	II. 629	Lökkent	II. 634
Lom: reif	II. 624	Lotyog	II. 629	Löl	II. 564
Lomb	II. 624	Lotyogtat	II. 629	Lölik	II. 568
Lombik	II. 624	Lotyóka	II. 629	Lölk	II. 568
Lombikocska	II. 624	Lóüstök	III. 902	Löre	II. 634
Lombos: voll zweige	II. 624	Lov	II. 612	Lötél	II. 634
Lombos: zoltig	II. 625	Lovaeska	II. 617	Lötet	II. 634
Lóménta	II. 759	Lovag	II. 617	Lövedéz	II. 634
Lomba	II. 624	Lovaghad	I. 1231	Lövelkédik	II. 634
Lomhaság	II. 625	Lovaghadnagy	II. 918	Lövell	II. 634
Lomos	II. 624	Lovaglás	II. 617	Lövellik	II. 634
Lomp	II. 625	Lovagló	II. 617	Lövellő kút	II. 474
Lompos	II. 625	Lovagnép	II. 967	Lövellő nyíl	II. 1038
Lonc	II. 625	Lovagol	II. 617	Lövellő szárszám	III. 6
Loncsos	II. 625	Lovagolhatatlan	II. 617	Lövés	II. 634
Loncsoska	II. 625	Lovagos	II. 617	Lövő	II. 634
Londis szoknya	III. 289	Lovagos kapitány	II. 109	Lövő hely	I. 1396
Lont	II. 521	Lovagos rend	II. 1406	Lövő kert	II. 244
Lóoldal	II. 1114	Lovagos sereg	II. 1550	Lövöldék	II. 634
Lóorvos	II. 1142	Lovagos táska	III. 490	Lövöldöz	II. 634
Lop	II. 625	Lovagposta	II. 1320	Lövöldözés	II. 634
Lopás	II. 627	Lovagrënd	II. 1406	Lövöldöző	II. 634
Lopó	II. 627	Lovagság	II. 618	Lövöldöző hely	I. 1396
Lopócska	II. 628	Lovagsereg	II. 1550	Lövöldöztet	II. 634
Lopoeskol	II. 620	Lovagtáska	III. 490	Lövő lyuk	II. 644
Lopódás	II. 628	Lovagviadal	III. 1165	Lövő nyíl	II. 1038
Lopódik	II. 628	Lóvakaró	III. 980	Lövő szárszám	III. 6
Lopódzik	II. 628	Lovak vállujok	III. 1007	Lövő udvar	III. 83
Lopogat	II. 628	Lóval kereskedő	II. 232	Lözér	II. 634
Lopogatas	II. 628	Lovall	II. 618	Lú	II. 61

Luc	II. 635	Lugason termétt szőlő	III. 329	Lú	II. 629
Lucfa	II. 740	Lugasszőlő	III. 329	Lüderc	II. 608
Lucfenyő	I. 822	Lugasvessző	III. 1126	Lükkög	II. 634
Lucfenyőfa	I. 736	Lúgos	II. 636	Lükkögés	II. 634
Lucs	II. 635	Lúgoz	II. 636	Lükő	II. 634
Lúd	II. 635	Lúgszínű	III. 249	Lüköd	II. 634
Ludacska	II. 636	Lugzó	II. 363	Lükög	II. 634
Ludas	II. 636	Lukna	II. 637	Lülk	II. 568
Ludas kása	II. 135	Lumhik	II. 624	Lyán	II. 551
Lúdhús	I. 1522	Lumha	II. 624	Lyány	II. 551
Lüdláb	II. 499	Lupocskol	II. 620	Lyut	II. 639
Lüdlábfű	I. 1024	Lupocskolás	II. 620	Lyuggat	II. 642
Lüdlábú	II. 499	Lurkó	II. 637	Lyuk	II. 639
Lüdmérég	II. 783	Lusta	II. 637	Lyukacska	II. 641
Lüdmérgű	II. 783	Lustán	II. 637	Lyukacsos	II. 641
Lúdmony	II. 868	Lustos	II. 637	Lyukad	II. 641
Lúdöl	II. 1107	Lustosan	II. 638	Lyukas	II. 641
Lüdpásztor	II. 1246	Lustosság	II. 638	Lyukas szárú	III. 86
Lüdpázsit	II. 1255	Lustos szájú	III. 18	Lyukaszt	II. 642
Lúdtartó	III. 480	Luther	II. 638	Lyukasztás	II. 642
Lúdtojomány	III. 693	Lutherista	II. 638	Lyukasztó	II. 642
Lúdtoll	III. 703	Lutherség	II. 638	Lyukatos	II. 642
Lúg	II. 636	Lutor	II. 544	Lyuki	II. 644
Lugas	II. 636	Luzfa	II. 635	Lyüki	II. 644

M.

Ma	II. 645	Madarászó dob	I. 515	Madártartó hely	I. 1396
Má	II. 680	Madarászó szárszám	III. 65	Madártéjfü	III. 508
Maca	II. 645	Madarászpözna	II. 1323	Mádra	II. 709, 913
Mackóka	II. 646	Madarászpuska	II. 1341	Mádrafü	I. 1024
Mácsik	II. 646	Madarászság	II. 649	Madzag	II. 650
Macska	II. 646	Madarászsíp	II. 1575	Madzagcsináló	I. 434
Macskafarkú fű	I. 1024	Madarászszerzőszám	III. 65	Madzagocska	II. 650
Macskafejtű bagoly	I. 156	Madarat tanító	III. 427	Mag	II. 650
Macskafű	I. 1024	Madárfészék	I. 837	Maga : zwar	II. 653
Macskagém	I. 1078	Madárfi	I. 845	Maga : er selbst	II. 654
Macskagyökér	I. 1181	Madárfogó	I. 877	Magaajánlás	I. 33
Macskalyuk	II. 640	Madárház	I. 1370	Magában	II. 657
Macskamajom	II. 668	Madárhúr	I. 1517	Magában lévő	II. 596
Macskaménta	II. 759	Madárhús	I. 1522	Magabizatlanság	I. 235
Macskaméz	II. 804	Madárhúsú	I. 1522	Magabiró	I. 237
Macskamézke	II. 806	Madári	II. 649	Magabiró gróf	I. 1124
Macskamézés	II. 805	Madárka	II. 650	Magabiró polgár	II. 1308
Macskás	II. 647	Madárköles	II. 396	Magabiróság	I. 237
Macskaszémű	III. 157	Madárkörtvély	II. 417	Magabiztatás	I. 250
Macskaszémű ló	II. 615	Madárkony	II. 868	Magábólállóság	I. 79
Macskatövis	III. 773	Madárnézés	II. 983	Magacselekedés	I. 400
Macskatövisk	III. 774	Madárnyelv	II. 1025	Magad	II. 654
Madár	II. 647	Madárnyi	II. 650	Magaajánlás	I. 33
Madaracska	II. 649	Madár orra	II. 1137	Magaelhagyás	I. 1240
Madaras	II. 649	Madársó	II. 1583	Magaelhítele	I. 1446
Madarász : vögel fangen	II. 649	Madár szája	III. 18	Magaelhittség	I. 1446
Madarász : vogler	II. 649	Madárszárny	III. 93	Magaelvelte	III. 1050
Madarászás	II. 649	Madárszó	III. 273	Magafeledt	I. 809, I. 481
Madarászat	II. 649	Madárszólás	III. 279	Magafeledt	I. 809
Madarászháló	I. 1291	Madártartó	III. 480	Magafölmagasztatás	II. 662

Magagondolatlan	I. 1103	Magánvaló gyónás	I. 1176	Magavonogatás	III. 1243
Magagondolatlanság	I. 1103	Magánvaló mise	II. 846	Magazin	II. 662
Magagondolatlanul	I. 1103	Magánvalóság	II. 658	Magazinom	II. 662
Magagyakorlás	I. 1136	Magányi	II. 659	Magdísznö	I. 510
Magahányás	I. 1312	Magaóvó	II. 1162	Magfa	I. 740
Magahányó	I. 1313	Magaőrzés	II. 1183	Magfogadó	I. 884
Magahányó bölcse	I. 309	Magaőrző	II. 1184	Magfolyás	I. 913
Magahányó-velő	III. 1142	Magára	II. 659	Maghozó	I. 1503
Magahitt	I. 1454	Magaréátartás	III. 472	Maghozó vetemény	III. 1151
Magahittség	I. 1454	Magaréaviseles	III. 1200	Mágla	II. 662
Magahitt szív	III. 266	Magáról szóló	III. 281	Máglás	II. 662
Magaismeret	I. 1617	Magas	II. 660	Magló: zuchthengst	II. 615
Magakéltetés	II. 180	Magasabb	II. 660	Magló: foeticans	II. 652
Magakéllő	II. 181	Magasan	II. 660	Magmarha	II. 690
Maga léhagyása	I. 1242	Magasbad	II. 660	Mágnős	II. 662
Magam	II. 654	Magasdad	II. 660	Mágnéskő	II. 388
Magamégalázás	I. 48	Magasít	II. 660	Mágnéskői	II. 388
Magamégalázó	I. 48	Magasocskább	II. 660	Mágnésmillye	II. 831
Magaméghallhatatlan	I. 78	Magasság	II. 660	Magocska	II. 652
Magaméggondolás	I. 1101	Magasságbeli	II. 661	Magor	II. 663
Magaméggondolatlan	I. 1101	Magasságos	II. 661	Magos: granosus	II. 652
Magaméghagyás	I. 1242	Magasségtő	II. 661	Magos: hoch	II. 660
Magamégsismerés	I. 1616	Magas termetű	III. 597	Mágos	II. 662
Maga mégsismerete	I. 1616	Magast mérő	II. 775	Magos kendőr	II. 194
Magamégekötés	II. 426	Magaszállítás	III. 58	Magossan	II. 660
Magamégtartózhatalatlan	III. 486	Magaszenvedetetés	III. 183	Magtalan	II. 652
Magamégtartóztatás	III. 488	Magaszépégető	III. 186	Magtalanóság	II. 652
Magamégtartóztatbatatlan	III. 488	Magaszeretés	III. 222	Magtehén	III. 503
Magamégtartóztatató	III. 488	Magaszeretet	III. 223	Magtermő	III. 598
Magamégtörés	III. 747	Magaszereető	III. 225	Magtok	III. 694
Magamégtörtetés	III. 825	Magaszínévaló	III. 254, 956	Magu	II. 650
Magamégunás	III. 854	Magaszt	II. 661	Magv	II. 650
Magamégunt	III. 854	Magasztal	II. 661	Magvafolyó	I. 914
Magamégunonása	III. 1240	Magasztalás	II. 662	Magvas	II. 652
Magamentégetés	II. 755	Magasztalódás	II. 662	Magvaszakadás	III. 29
Magaménlés	II. 755	Magasztás	II. 662	Magvaszakadt	III. 32
Magamenthetetlen	II. 755	Magasztat	II. 662	Magvaváló barack	I. 175
Magamenthető	II. 755	Magatartás	III. 474	Magvavesztett	III. 1092
Magamentő	II. 757	Magatartóztatás	III. 488	Magvető	III. 1155
Magamentség	II. 756	Magatartóztatatlan	III. 489	Magvető hely	I. 1396
Magamivolta	III. 965	Magatartóztatatlanság	III. 489	Magzás	II. 652
Magamutatás	II. 901	Magatartóztatlanul	III. 489	Magzat	II. 653
Magamutató	II. 902	Magatartóztató	III. 489	Magzatfogadó	I. 884
Magamutogatás	II. 903	Magatetszés	III. 647	Magzathozvaló szerelém	III. 219
Magamutogató	II. 903	Magától	II. 659	Magzatlan	II. 653
Magán	II. 657	Magától mozgó szekér	III. 133	Magzatoecska	II. 653
Maga nagyzása	II. 921	Magától tanult	III. 433	Magzatos	II. 653
Magának	II. 659	Magatörés	III. 754	Magzatosság	II. 653
Magának tetsző	III. 648	Magatüretlenség	III. 825	Magzatozás	II. 653
Magánakvaló	II. 659, III. 956	Magatürtető	III. 825	Magzatozik	II. 653
Magánélő barát	I. 178	Magauvás	III. 856	Magzik	II. 652
Magánlét	II. 594	Magával	II. 659	Magyal	II. 662
Magánlétel	II. 595	Magavesztett	III. 1100	Magyalfa	I. 740
Magánléetlen	II. 595	Magavető	III. 1156	Magyar	II. 663
Magánlévő	II. 596	Magaviseles	III. 1202	Magyarán	II. 663
Magán-magán	II. 658	Magaviselet	III. 1202	Magyaráz	II. 663
Magános	II. 658	Magaviseletlen	III. 1203	Magyarázás	II. 664
Magánosság	II. 659	Magaviseletlenség	III. 1203	Magyarázat	II. 664
Magánvaló	II. 658, III. 956	Magaviseelő	III. 1204	Magyarázatlan	II. 664

Magyarázatlanság . . .	II. 664	Majoránás	II. 670	Malacka	II. 673
Magyarázhatatlan . . .	II. 665	Majorembër	I. 627	Malacozik	II. 673
Magyarázó	II. 665	Majorgazda	I. 1072	Málán fekö	I. 794
Magyar csizma	I. 442	Majorház	I. 1370	Malaszt	II. 673
Magyar dió	I. 507	Majori	II. 669	Malasztos	II. 673
Magyar forint	I. 940	Majorkert	II. 245	Malasztosság	II. 673
Magyari	II. 665	Majorkodás	II. 669	Maláta	II. 674
Magyari mélyföld	I. 987	Majorkodik	II. 669	Malátás	II. 674
Magyarizmus	II. 665	Majorkodó	II. 670	Málé	II. 674
Magyarkodás	II. 665	Majorkodtatás	II. 670	Málgérezna	I. 1084
Magyarkodik	II. 665	Majorné	II. 670, 991	Málha	II. 674
Magyaró	II. 854	Majorocska	II. 670	Málhahordozó	I. 1489
Magyaros	II. 665	Majoros	II. 670	Málhahordozó ló	II. 615
Magyarság	II. 665	Majoroskodás	II. 670	Málhál	II. 674
Magyarsági	II. 666	Majoroskodik	II. 670	Málhálás	II. 674
Magyar saláta	II. 1501	Majorság	II. 670	Málhás	II. 674
Magyar süveg	II. 1628	Májos	II. 666	Málhás ló	II. 615
Magyar tánc	III. 423	Májos ajakú	I. 31	Málhás nyereg	II. 1033
Magyarul	II. 666	Májos hurka	I. 1518	Mállik	II. 674
Magyar varrás	III. 1020	Májtorta	III. 719	Malmocska	II. 675
Magyër	II. 663	Majsz	II. 666	Málna	II. 674
Magyëráz	II. 663	Május	II. 670	Málnafa	I. 740
Maholnap	I. 1475	Mak	II. 670	Malom	II. 674
Mai, mái	II. 645	Makacs	II. 671	Malomfő	I. 959
Mai nap	II. 929	Makaria	II. 671	Malomgarat	I. 1064
Máj	II. 666	Makariakörtvély	II. 417	Malomgát	I. 1067
Májaeska	II. 666	Makárleves	II. 550	Malomház	I. 1370
Májas színű	III. 250	Makaró	II. 671	Malomhely	I. 1396
Majc	II. 666	Makaróni	II. 671	Malomi	II. 675
Majcos	II. 667	Máki	II. 671	Malomkerék	II. 222
Majd	II. 667	Makk	II. 671	Malomkerék lapát	II. 525
Majdan	II. 668	Makkerdő	I. 666	Malomkő	II. 388
Majdani	II. 668	Makkfa	I. 740	Malomló	II. 615
Majdanság	II. 668	Makkfás	I. 740	Malomsánc	II. 1503
Majd paraszt	II. 1236	Makkocska	II. 672	Malomtaliga	III. 401
Majesztáság	II. 668	Makkolaj	II. 1108	Malomvas	III. 1023
Májfájó	I. 703	Makkos	II. 672	Malosa	II. 711
Májfű	I. 1024	Makkos fa	I. 740	Malosaszöllő	III. 329
Májfűvirág	III. 1191	Makkszedés	III. 102	Malozsabor	I. 283
Májpgögye	I. 1114	Makktermő	III. 598	Málva, mályva	II. 676
Májgyógyító fű	I. 1024	Makktermő tölgyfa	III. 739	Mályvafű	I. 1025
Maji	II. 645	Makk tokja	III. 694	Mályvarózsa	II. 1469
Majmocska	II. 668	Máké	II. 550	Mályvarózsaszín	III. 250
Majmos	II. 668	Máknyi	II. 671	Mályvás	II. 676
Majmoskodás	II. 669	Mákolaj	II. 1108	Mama	II. 676
Majmoskodik	II. 669	Mákos	II. 671	Mamáeska	II. 676
Majmoz	II. 669	Mákos hélés	I. 202	Mammog	II. 676
Majmozat	II. 669	Mákszem	III. 158	Mammon	II. 676
Majnëralma	I. 81	Mákszemnyi	III. 158	Mámor	II. 676
Májoló	II. 666	Mákszínű	III. 250	Mandola	II. 676
Majom	II. 668	Makula	II. 672	Mandolábél	I. 201
Majomkodik	II. 669	Makulál	II. 672	Mandolafa	I. 740
Majomszeretet	III. 223	Makuláló könyv	II. 407	Mandolaolaj	II. 1108
Majomtáncz	III. 423	Makulás	II. 672	Mandolás	II. 676
Major: meier	II. 669	Makulátlan	II. 672	Mandolasajt	II. 1496
Major: major	II. 670	Mákvirág	III. 1191	Mandolasása	II. 1522
Majoránaolaj	II. 1108	Mál: hrust	II. 672	Mandolatéj	III. 508
Majoráng	II. 670	Mál: herglehne	II. 673	Mandolatorta	III. 719
Majoránna	II. 670	Malac	II. 673	Mángol	II. 676

Mángolt	II. 676	Mardoskodik	II. 679	Mártalék	II. 695
Mángor	II. 676	Mardoz	II. 680	Martalék	II. 695
Mángorlás	II. 676	Mardozás	II. 680	Martalóc	II. 695
Mángorló	II. 676	Mardozó beszéd	I. 218	Martalóci	II. 696
Mángorló fa	I. 741	Marék	II. 692	Mártás	II. 695
Mángorny	II. 677	Marha	II. 689	Mártatlan	II. 695
Mángorol	II. 676	Marhácska	II. 691	Mártély	II. 696
Mángur	II. 676	Marhahajtás	I. 1265	Mártható	II. 695
Maníros	II. 677	Marhahajtó	I. 1266	Marti	II. 694
Mankó	II. 677	Marhai	II. 691	Marti lapu	II. 529
Mankópálca	II. 1218	Marhalopás	II. 627	Mártir	II. 696
Mankós	II. 677	Marhalopó	II. 628	Mártirizál	II. 696
Manna	II. 677	Marharékesz	II. 1394	Mártírom	II. 696
Mannaik	II. 867	Marhás	II. 691	Mártíromoz	II. 696
Manó	II. 677	Marhaszállás	III. 55	Mártíroság	II. 696
Manóság	II. 677	Marhatakaró papiros	II. 1229	Mártízál	II. 696
Mantli	II. 677	Mária	II. 691	Mártó	II. 695
Mar	II. 677	Mária-Magdolna füve	I. 1025	Mártódi	II. 695
Már	II. 680	Márjás	II. 691	Mártogat	II. 695
Marad : bleiben	II. 681	Márjás garas	I. 1063	Mártos	II. 694
Marad : nachfolger	II. 685	Marjul	II. 691	Mártott	II. 695
Maradandó	II. 685	Markalét	II. 691	Mártott gyértya	I. 1167
Maradandóság	II. 685	Markalf	II. 691	Márvány	II. 696
Maradás	II. 685	Markapökő	II. 1325	Márványfaragó	I. 769
Maraddogál	II. 685	Markgróf	I. 1124	Márványgolyóbis	I. 1993
Maradék	II. 685	Markrófné	I. 1124	Márványkép	II. 205
Maradoz	II. 686	Markol	II. 693	Márványkő	II. 389
Maradság	II. 686	Markolat	II. 693	Márványkőfaragó	I. 769
Maradt	II. 686	Markos	II. 694	Márványköves	II. 389
Maradva	II. 687	Markosság	II. 694	Más	II. 696
Maradvány	II. 687	Markotány	II. 691	Másár	II. 884
Maragorod	II. 688	Markotányiné	II. 692, 991	Másfél	I. 797
Marakodás	II. 678	Markotányos	II. 692	Másféle	II. 701
Marakodik	II. 678	Markotányosné	II. 692	Másfelé	II. 701
Máran	II. 681	Markotányos szekér	III. 133	Másfelől	II. 701
Marás	II. 678	Már-már	II. 681	Máshol	I. 1472
Maraszt	II. 687	Márna	II. 692	Máshová	I. 1499
Marasztal	II. 688	Maró	II. 680	Másik	II. 701
Maratás	II. 678	Maródi	II. 692	Másik anya	I. 95
Maratság	II. 686	Marok	II. 692	Másírol	II. 694
Marattatás	II. 678	Marokgyapjú	I. 1149	Másíroz	II. 694
Maráz	II. 688	Marokkópés	II. 1325	Másít	II. 701
Márc	II. 683	Maroklat	II. 693	Maskara	II. 705
Marcangol	II. 679	Maroknyi	II. 694	Maskarás	II. 705
Marcapán	II. 688	Marokol	II. 693	Másként	II. 701
Marcapánpogácsa	II. 1301	Maroktöltő tök	III. 734	Másképebeli	I. 237
Marcapántos tészta	III. 641	Marokvas	III. 1023	Másképp	II. 209
Marcépán	II. 688	Marokvessző	III. 1126	Másképpen	II. 702
Március	II. 688	Marom	I. 183	Máskor	II. 702
Márciusvirág	III. 1191	Máron	II. 680	Máskorra	II. 702
Marcona	II. 688	Marósság	II. 680	Máskülömben	II. 488
Marconaság	II. 689	Marotva	II. 873	Máslás	II. 703
Marcong	II. 678	Mars	II. 694	Máslás bor	I. 283
Marcongás	II. 679	Marsalk	II. 694	Máslí	II. 705
Marcongat	II. 679	Marsalság	II. 694	Máslódás	II. 704
Marcsong	II. 678	Másíroz	II. 694	Más nap	II. 929
Mard	II. 869	Marsus	II. 694	Más nyelvű	II. 1026
Mardos	II. 679	Mart	II. 694	Másod	II. 702
Mardosás	II. 679	Márt	II. 694	Másodfű ló	II. 615

Második	II. 702	Mátyás ugrása	III. 843	Mégabajgat	I. 1
Másodképpen	II. 702	Máz	II. 710	Mégahárol	I. 2
Másod nap	II. 929	Mázár	II. 884	Mégabráz	I. 4
Másod szántás	III. 77	Mázlás	II. 710	Mégabrázol	I. 5
Másodszerű	II. 703	Mázol	II. 710	Mégabroncsoz	I. 5
Másodszor	II. 703	Mazolánszoknya	III. 289	Mégacéloz	I. 6
Másodszeri	II. 703	Mazolány	II. 710	Mégad	I. 12
Másol	II. 703	Mazolás	II. 710	Mégadás	I. 13
Másolás	II. 703	Mázoló	II. 710	Mégadat	I. 13
Másolhatatlan	II. 704	Mázos	II. 710	Mégadázik	I. 18
Másoló levél	II. 602	Mázotlan	II. 710	Mégadáztat	I. 18
Másszerű	II. 704	Mazul	II. 711	Mégadogat	I. 17
Másszor	II. 704	Mazúr	II. 711	Mégadomány	I. 13
Másszeri	II. 704	Mázz	II. 710	Mégadósít	I. 16
Másszorra	II. 704	Mazzag	II. 650	Mégadóz	I. 17
Mast	II. 879	Mázsa	II. 711	Mégágazik	I. 20
Mastan	II. 880	Mázsáknyi	II. 711	Mégagg: veraltern	I. 22
Mastik	II. 705	Mázsál	II. 711	Mégagg: sich ängsten	I. 23
Másunnal	II. 704	Mázsáló	II. 711	Mégaggasztal	I. 23
Másunnan	II. 704	Mázsáló mester	II. 790	Mégaggott	I. 22
Másunnat	II. 704	Mázsás	II. 711	Mégaggottság	I. 22
Másunnét	II. 704	Mazsola	II. 711	Mégaggúlt	I. 23
Másutt	II. 705	Mazsolás	II. 711	Mégágoz	I. 20
Másuvá	II. 705	Méc	II. 711	Mégáhitás	I. 30
Másuvá való vitel	III. 1213	Mecciglen	II. 712	Mégajándékoz	I. 32
Másvé	II. 705	Mécs	II. 712	Mégájul	I. 34
Más világ	III. 1181	Mécségető	I. 562	Mégakad	I. 36
Mász	II. 705	Mécséske	II. 712	Mégakadályoztat	I. 37
Mászdogál	II. 706	Mecset	II. 712	Mégakadás	I. 36
Mázkál	II. 706	Mékaja	II. 712	Mégakadékoz	I. 37
Mazkara	II. 705	Médály	II. 712	Mégakadékoztat	I. 37
Mazlag	II. 707	Meddég	II. 712	Mégakaszt	I. 38
Mazlagos	II. 707	Meddig	II. 712	Mégakasztal	I. 39
Mazlagosít	II. 707	Meddiglen	II. 712	Mégakóz	I. 43
Mazlagoskodik	II. 707	Meddő	II. 713	Mégalacsonyít	I. 49
Mazlina	II. 708	Meddőség	II. 713	Mégalacsonyodik	I. 49
Mászó	II. 707	Meddül	II. 713	Mégaláz	I. 47
Masztik	II. 708	Medence	II. 713	Mégalázás	I. 47
Matász	II. 708	Medve	II. 713	Mégalázatosít	I. 48
Máté	II. 708	Medvebőr	I. 312	Mégalázatosodik	I. 48
Mátékodik	II. 708	Medvecsillag	I. 426	Mégalázít	I. 48
Matéria	II. 708	Medvecsillagzat	I. 427	Mégalázódik	I. 48
Matériai	II. 708	Medvefűl	I. 1039	Mégalázul	I. 48
Mátka	II. 708	Medvei	II. 714	Mégáld	I. 55
Mátkakérő	II. 215	Medvekés	II. 248	Mégáldás	I. 56
Mátkál	II. 708	Medveköröm	II. 414	Mégáldoz	I. 57
Mátkás	II. 708	Medvepásztor	II. 1246	Mégalél	I. 58
Mátkaság	II. 709	Medvés	II. 714	Mégalhatatlan	I. 89
Mátkasági	II. 709	Medvetalp	III. 403	Mégalit	I. 59
Mátkásodás	II. 709	Medvetalpfű	I. 1025	Mégaljásodik	I. 51
Matóla	II. 709, 881	Medvetalpu fű	III. 403	Mégalkalmaz	I. 63
Matólál	II. 709	Medvetalpu tövis	III. 773	Mégalkodhatatlan	I. 64
Mátra	II. 709, 913	Még, még: zurück	II. 714	Mégalkodhatik	I. 64
Mátrác	II. 709	Még: wieder	II. 714	Mégalkodtat	I. 64
Mátrafű	I. 1024	Még: hintergrund	II. 716	Mégalkot	I. 65
Matring	II. 709	Még: noch	II. 717	Mégalkuszik	I. 60
Matróz	II. 709	Még: wie lange	II. 829	Mégalkuvás	I. 60
Matula	II. 710	Méga	II. 719	Mégáll	I. 70
Mátyás	II. 710	Mégabajdocosodik	I. 1	Mégállanás?	I. 71

Mégállapik	I. 72	Mégavat	I. 139	Mégbékóz	I. 200
Mégállapít	I. 72	Mégavél	II. 1092	Mégbéjél	I. 202
Mégállapodás	I. 73	Mégavét	II. 1092	Mégbéllél	I. 202
Mégállapodik	I. 73	Mégavétás	II. 1092	Mégbélyégéz	I. 209
Mégállapodott	I. 73	Mégavik	II. 1091	Mégbélyégézés	I. 209
Mégállaptat	I. 74	Mégavul	II. 1093	Mégbénit	I. 210
Mégállás	I. 70	Mégavult	II. 1093	Mégbénitozás	I. 210
Mégállat	I. 76	Mégavull bor	I. 282	Mégbénul	I. 210
Mégállbatatlan	I. 78	Mégázik	I. 149	Mégbénül	I. 210
Mégállít	I. 79	Mégázt	I. 150	Mégbérél	I. 211
Mégálltalkodás	I. 87	Mégáztat	I. 150	Mégbéréltvál	I. 214
Mégálltalkodik	I. 87	Mégazsagol	I. 150	Mégbéréltvátkozik	I. 214
Mégálltalkodott	I. 87	Mégbabonáz	I. 154	Mégbérkézik	I. 214
Mégálltalkodótság	I. 87	Mégbabonázás	I. 154	Mégbérmál	I. 216
Mégálltall	I. 86	Mégbágyad	I. 157	Mégbeszél	I. 221
Mégaludbatatlan	I. 89	Mégbágyaszt	I. 157	Mégbeszéllés	I. 221
Mégaluszik	I. 88	Mégbájol	I. 160	Mégbeszéllhetetlen	I. 221
Mégalut	I. 91	Mégbájolás	I. 160	Mégbeszéllhető	I. 221
Mégalutt	I. 88	Mégbaklik	I. 162	Mégbetegedik	I. 223
Mégalutt szén	III. 171	Mégbakol	I. 162	Méghetegésedik	I. 223
Mégalutt tag	III. 371	Mégbakzik	I. 163	Méghetegésít	I. 223
Mégalutt tej	III. 508	Mégbaltafokoz	I. 904	Méghetegésül	I. 223
Mégaluvás	I. 89	Mégbalzsamol	I. 167	Méghetegít	I. 223
Mégámul	I. 82	Mégbámít	I. 167	Méghetegszik	I. 223
Méganyahodik	I. 96	Mégbámul	I. 168	Méghetegül	I. 223
Mégannyi	I. 144	Mégbámulás	I. 168	Méghetegülés	I. 226
Mégapad	I. 98	Mégbán	I. 169	Méghillent	I. 230
Mégapaszt	I. 99	Mégbánás	I. 169	Méghimbózik	I. 231
Mégapínál	I. 99	Mégbánat	I. 169	Méghíöl	I. 330
Mégapol, mégápol	I. 99	Mégbánkozik	I. 170	Méghir	I. 231
Mégapolgat	I. 100	Mégbánt	I. 171	Méghírál	I. 233
Mégáporodik	I. 900	Mégbántás	I. 171	Méghíras	I. 233
Mégaprit	I. 102	Mégbántatlanul	I. 171	Méghirkózik	I. 233
Mégaprodik	I. 103	Mégbánlhatatlan	I. 171	Méghírosít	I. 233
Mégaprosodik	I. 104	Mégbántódás	I. 172	Méghírságol	I. 240
Mégaproz	I. 104	Mégbántódik	I. 172	Méghíz	I. 240
Mégárad	I. 109	Mégbántogat	I. 172	Méghízakodik	I. 244
Mégaranyaz	I. 112	Mégbárányozik	I. 176	Méghízgat	I. 251
Mégaranyazás	I. 112	Mégbarátkozik	I. 179	Méghízlat	I. 244
Mégaranyosul	I. 112	Mégbárdol	I. 181	Méghízonygat	I. 240
Mégarányoz	I. 114	Mégbarmul	I. 184	Méghízonyít	I. 240
Mégaraszol	I. 115	Mégbátorít	I. 186	Méghízonyodik	I. 247
Mégáraszt	I. 110	Mégbátorkodik	I. 186	Méghízonyosodik	I. 248
Mégarat	I. 115	Mégbátorodik	I. 187	Méghízonyosul	I. 248
Mégáréndál	I. 118	Mégbátortalánít	t. 188	Méghízonyoszik	I. 248
Mégáréstál	I. 119	Mégbátorul	I. 188	Méghízonytalanít	I. 249
Mégáréstálás	I. 119	Mégbéestelenít	I. 191	Méghízonyul	I. 249
Mégárkol	I. 122	Mégbécsül	I. 192	Méghízonyulás	I. 249
Mégárnycsü	I. 121	Mégbécsülés	I. 192	Méghízonyuliat	I. 249
Mégárt	I. 122	Mégbécsülhetetlen	I. 192	Méghízgat	I. 250
Mégáru	I. 107	Mégbékélget	I. 198	Méghíboesánat	I. 251
Mégás	I. 125	Mégbékélhetetlen	I. 198	Méghíboesánik	I. 251
Mégasz	I. 127	Mégbékéllés	I. 198	Méghíboesát	I. 256
Mégaszal	I. 128	Mégbékélletlen	I. 198	Méghíboesátandó	I. 256
Mégaszott	I. 128	Mégbékélletlenkedik	I. 198	Méghíboesítás	I. 256
Mégátkoz	I. 136	Mégbékéllés	I. 199	Méghíboesáthatandó	I. 256
Mégavarosodik	I. 139	Mégbékéllik	I. 197	Méghíbdít	I. 258
Mégavasít	II. 1092	Mégbékéltet	I. 199	Méghíbdíttatás	I. 258
Mégavasodik	II. 1092	Mégbékességélt	I. 200	Méghíbdorodik	I. 259

égbódul	I. 258	Mégbővít	I. 305	Mégsalhatatlanképpen	I. 372
égbódult	I. 259	Mégbővítés	I. 306	Mégsalhatatlanság	I. 372
égbogarász	I. 262	Mégbővödik	I. 306	Mégsalhatatlanul	I. 372
égboglároz	I. 263	Mégbővül	I. 306	Mégsaló	I. 372
égbokrétságosodik	I. 268	Mégbúj: ausspüren	I. 321	Mégsalódi	I. 375
égbokrosft	I. 267	Mégbúj: beschleichen	I. 322	Mégsap	I. 380
égbokrosodik	I. 267	Mégbujdos	I. 323	Mégsapat	I. 381
égbokrosul	I. 267	Mégbujtat	I. 324	Mégsapdos	I. 382
égbokroz	I. 267	Mégbuktat	I. 326	Mégsapkoz	I. 382
égboldogít	I. 268	Mégbuktatás	I. 326	Mégsaponik	I. 383
égboldogítás	I. 268	Mégburkosodik	I. 289	Mégsappan	I. 384
égboldogodik	I. 268	Mégbúsft	I. 315	Mégsappant	I. 384
égboldogtalanít	I. 269	Mégbúsul	I. 317	Mégsatáz	I. 388
égboldogul	I. 269	Mégbúsulás	I. 317	Mégsattan	I. 390
égbolondít	I. 273	Mégbuzdit	I. 728	Mégsattog	I. 391
égbolondul	I. 272	Mégbuzdul	I. 328	Mégsával	I. 392
égbolt	I. 272	Mégbüntet	I. 333	Mégsavarít	I. 393
égboltoz	I. 273	Mégbüntetés	I. 333	Mégsavarodik	I. 394
égbolygat	I. 275	Mégbüntetődik	I. 334	Mégsékélyít	I. 396
égbombáz	I. 276	Mégbüdösödik	I. 331	Mégsenekedés	I. 400
égbomladoz	I. 277	Mégbüdösül	I. 331	Mégsenekedik	I. 399
égbomlás	I. 277	Mégbűszhődik	I. 336	Mégsenekszik	I. 399
égbomol	I. 277	Mégbűvöl	I. 330	Mégsemeség	I. 401
égbont	I. 278	Mégbűvölés	I. 330	Mégsendőcsésedés	I. 403
égbontakozik	I. 279	Mégbűzbeszt	I. 335	Mégsendőcsedik	I. 403
égbontás	I. 279	Mégbűzbét	I. 335	Mégsendőcsit	I. 404
éghorit	I. 288	Mégbűzhit	I. 336	Mégsendőít	I. 404
éghorjuztat	I. 291	Mégbűzhöszik	I. 336	Mégsendőül	I. 405
éghorosodik	I. 285	Mégbűzöl	I. 337	Mégsépéget	I. 408
éghorostál	I. 292	Mégcáfol	I. 339	Mégsépél	I. 407
éghorotvál	I. 214	Mégcáfolás	I. 339	Mégsépül	I. 411
éghorotválkoz	I. 215	Mégcáfoló	I. 339	Mégsérdül	I. 412
égborsol	I. 293	Mégcáfoló	I. 339	Mégseserél	I. 415
égborzad	I. 295	Mégcéduláz	I. 343	Mégseserepésedik	I. 416
égborzaszt	I. 295	Mégcéndérél	I. 347	Mégsesetten	I. 418
éghoszorkányoz	I. 296	Mégcihal	I. 348	Mégsesetlen	I. 419
éghosszonkodás	I. 296	Mégcicorázik	I. 349	Mégsicsorázik	I. 419
éghosszonkodik	I. 296	Mégcifráz	I. 351	Mégsigáz	I. 422
éghosszont	I. 297	Mégcikornyáz	I. 353	Mégsikland	I. 424
éghosszul	I. 298	Mégcirkál	I. 360	Mégsikózik	I. 425
éghotlik	I. 300	Mégcirkálás	I. 360	Mégsillagoz	I. 427
égbotol: abprügeln	I. 299	Mégcirkalmaz	I. 361	Mégsillapít	I. 428
égbotol: straubeln	I. 300	Mégcirkalmol	I. 361	Mégsillapodik	I. 428
égbotol: abschneiden	I. 302	Mégcirkorlik	I. 363	Mégsinál	I. 432
éghotorkázik	I. 301	Mégcendorodik	I. 363	Mégsíp	I. 436
éghotránkodás	I. 301	Mégcövekél	I. 364	Mégsípdés	I. 437
éghotránkozdogál	I. 301	Mégsábít	I. 367	Mégsípés	I. 437
éghotránkodik	I. 301	Mégsábul	I. 367	Mégsípkéz	I. 439
éghotránkozottat	I. 301	Mégsákányoz	I. 371	Mégsípledődik	I. 437
éghotránkozottatás	I. 302	Mégsal	I. 372	Mégsirázik	I. 440
égbódít	I. 302	Mégsalás	I. 372	Mégsiríppél	I. 441
égbódül	I. 302	Mégsalatközás	I. 374	Mégsiszol	I. 470
égbőget	I. 303	Mégsalatközhatatlan	I. 374	Mégsodál	I. 444
éghőtől	I. 308	Mégsalatközhatatlan- képpen	I. 374	Mégsodálkodik	I. 445
égbömböl	I. 311	Mégsalatközhatatlanság	I. 374	Mégsófol	I. 461
égböröz	I. 313	Mégsalatközhatatlanul	I. 375	Mégsókolgat	I. 447
égbörösedik	I. 305	Mégsalatközök	I. 374	Mégsomósít	I. 449
égbővesít	I. 305	Mégsalatköztat	I. 375	Mégsomózás	I. 449
égbővesül	I. 305	Mégsalhatatlan	I. 372	Mégsomózik	I. 449

Mégcsonka-bonkít	I. 450	Mégdorgál	I. 523	Mégégészít	I. 565
Mégcsonkít	I. 450	Mégdorgálás	I. 523	Mégéget	I. 562
Mégcsonkít-bonkít	I. 450	Mégdorran	I. 545	Mégégetés	I. 562
Mégcsonkol	I. 450	Mégdöbben	I. 511	Mégégyénésedik	I. 569
Mégcsonkul	I. 450	Mégdőf	I. 525	Mégégyénésít	I. 569
Mégcsoportoztat	I. 453	Mégdőföl	I. 525	Mégégyénésül	I. 570
Mégcsorbásít	I. 454	Mégdőglel	I. 526	Mégégyénget	I. 571
Mégcsorbít	I. 454	Mégdőglelés	I. 526	Mégégyénít	I. 571
Mégcsorbul	I. 455	Mégdőglés	I. 526	Mégégyénésedik	I. 576
Mégcsóvál	I. 456	Mégdőglet	I. 527	Mégégyesít	I. 577
Mégcsökik	I. 458	Mégdőgletés	I. 527	Mégégyesül	I. 577
Mégcsökken	I. 458	Mégdőglik	I. 526	Mégégyez	I. 578
Mégcsökkenés	I. 459	Mégdőgnyöz	I. 528	Mégégyeződik	I. 579
Mégcsökönik	I. 458	Mégdögösít	I. 528	Mégéhető	I. 711
Mégcsökönt	I. 459	Mégdögösödik	I. 527	Mégéhézik	I. 584
Mégcsömörlik	I. 459	Mégdögösül	I. 528	Mégéhül	I. 585
Mégcsúfol	I. 462	Mégdőjtet	I. 529	Mégejt	I. 587
Mégcsúfolás	I. 462	Mégdördít	I. 533	Mégejtődik	I. 587
Mégcsuszamik	I. 468	Mégdördül	I. 533	Mégékésít	I. 588
Mégcsuszamodik	I. 469	Mégdördülés	I. 533	Mégékésítés	I. 588
Mégcsügged	I. 472	Mégdörgöl	I. 535	Mégékészül	I. 589
Mégcsüggedés	I. 472	Mégdörököl	I. 535	Mégékez	I. 588
Mégcsükken	I. 458	Mégdragít	I. 537	Mégéktelenít	I. 589
Mégdagad	I. 476	Mégdragódik	I. 537	Mégéktelenül	I. 590
Mégdagadás	I. 476	Mégdúg	I. 541	Mégél	I. 593
Mégdagadoz	I. 477	Mégdul	I. 543	Mégéled	I. 594
Mégdagadozás	I. 477	Mégdulakodik	I. 543	Mégéledett	I. 594
Mégdagaszkodik	I. 479	Mégdulás	I. 543	Mégélégedés	I. 602
Mégdagaszl	I. 479	Mégduplál	I. 544	Mégélégédett	I. 602
Mégdarabol	I. 483	Mégdupláz	I. 544	Mégélégédettséges	I. 602
Mégdarabosít	I. 484	Mégdurál	I. 544	Mégélégedik	I. 602
Mégdégsít	I. 525	Mégdurran	I. 545	Mégélégél	I. 602
Mégdéglik	I. 523	Mégdurzaszt	I. 547	Mégélégít	I. 603
Mégderít	I. 497	Mégdúz	I. 547	Mégélégíthetetlen	I. 603
Mégdermed	I. 498	Mégduzmad	I. 547	Mégélégíthető	I. 603
Mégderül	I. 498	Mégduzzad	I. 547	Mégélégül	I. 604
Mégdéskáz	I. 499	Mégduzzaszt	I. 547	Mégélégülhetetlen	I. 604
Mégdéskázás	I. 499	Mégdühödik	I. 548	Mégelegyedik	I. 605
Mégdézmál	I. 500	Mégdühösít	I. 549	Mégelegyít	I. 607
Mégdiadalmaz	I. 501	Mégdühösödik	I. 549	Mégelegyül	I. 607
Mégdicsér	I. 502	Mégdühösül	I. 550	Mégélemédett	I. 595
Mégdicsérés	I. 502	Mégdühöszik	I. 550	Mégélemedik	I. 595
Mégdicséretés	I. 502	Mégé	II. 716	Mégélemik	I. 595
Mégdicsőít	I. 503	Mégébred	I. 555	Mégelésít	I. 592
Mégdicsősül	I. 504	Mégébreszl	I. 555	Mégéleszt	I. 596
Mégdicsőül	I. 505	Mégébrül	I. 555	Mégelevenedik	I. 598
Mégdicsőületlen	I. 505	Mégecetésedik	I. 556	Mégelevenészik	I. 598
Mégdicsőültség	I. 505	Mégecetésül	I. 556	Mégelevenít	I. 599
Mégdihédik	I. 547	Mégecetéz	I. 556	Mégelevenül	I. 599
Mégdírib-darabol	I. 483	Mégecetézik	I. 556	Mégellenéz	I. 609
Mégdíszésít	I. 508	Mégecsél	I. 556	Mégellenézhetetlen	I. 610
Mégdíszésül	I. 508	Mégecsetél	I. 557	Mégelőz	I. 622
Mégdobban	I. 512	Mégédésedik	I. 559	Mégéltesedik	I. 591
Mégdobbanás	I. 512	Mégédésít	I. 560	Mégéltet	I. 600
Mégdobbant	I. 512	Mégédésül	I. 560	Mégembérél	I. 628
Mégdobol	I. 513	Mégédz	I. 560	Mégembérekedik	I. 629
Mégdohlik	I. 516	Mégég	I. 561	Mégemelnt	I. 630
Mégdohosft	I. 516	Mégégédzik	I. 561	Mégemelődik	I. 630
Mégdohosul	I. 516	Mégégés	I. 561	Mégemész	I. 630

Mégemésztés	I. 634	Mégerősebbül	I. 679	Mégfagy	I. 747
Mégemésztet	I. 634	Mégerősít	I. 679	Mégfagyás	I. 747
Mégemésztetendő	I. 634	Mégerősítés	I. 679	Mégyfaggyaz	I. 749
Mégemészthetetlen	I. 634	Mégerősödik	I. 680	Mégfagylal	I. 748
Mégemészthető	I. 634	Mégerősül	I. 681	Mégfagylalódik	I. 748
Mégemésztő	I. 634	Mégerőtlenedik	I. 682	Mégfagylat	I. 748
Mégemésztődik	I. 634	Mégerőtlenít	I. 682	Mégfajtalanodik	I. 749
Mégemlékzés	I. 636	Mégerőtlenül	I. 682	Mégfajul	I. 750
Mégemlékázat	I. 636	Mégért : reif	I. 662	Mégfakad	I. 755
Mégemlékékzik	I. 636	Mégért : versteinen	I. 687	Mégfakaszt	I. 756
Mégemlékétzet	I. 637	Mégértekékzik	I. 688	Mégfancsarol	I. 762
Mégemlékétzetés	I. 637	Mégért erkölcsű	I. 675	Mégfárad	I. 765
Mégemlít	I. 635	Mégértet	I. 690	Mégfáradhatatlan	I. 765
Mégemlítés	I. 635	Mégért sajt	II. 1495	Mégfáradoz	I. 766
Mégen	II. 718	Mégértség	I. 662	Mégfaraag	I. 768
Mégénekél	I. 639	Mégérzés	I. 673	Mégfáraszt	I. 767
Méged	I. 641	Mégérzet	I. 674	Mégfárasztás	I. 767
Mégedés	I. 641	Mégesés	I. 699	Mégfarkaztatott	I. 772
Mégedeszt	I. 643	Mégeset	I. 699	Mégfásodik	I. 745
Mégedesztel	I. 643	Mégesett	I. 699	Mégfattyazik	I. 774
Mégedesztelés	I. 644	Mégesik	I. 698	Mégfázik	I. 775
Mégedesztelhetetlen	I. 644	Mégesket	I. 692	Mégfázlal	I. 775
Mégedesztelődik	I. 644	Mégesküszik	I. 692	Mégfédd	I. 779
Mégenhed ?	I. 647	Mégesküt	I. 692	Mégféddégél	I. 780
Mégént	I. 715	Mégeskütés	I. 692	Mégféddés	I. 779
Mégenyhédik	I. 647	Mégeskütt	I. 692	Mégféddetlen	I. 779
Mégenyhéget	I. 648	Mégesküttet	I. 693	Mégféddhetetlen	I. 779
Mégenyhészik	I. 647	Mégesősödik	I. 702	Mégfégy	I. 781
Mégenyhít	I. 647	Mégést	II. 715	Mégfégyelmez	I. 781
Mégenyhítés	I. 648	Mégestvehészik	I. 706	Mégfégyhetetlen	I. 781
Mégenyhítetlen	I. 648	Mégész	I. 711	Mégfégyverkedik	I. 783
Mégenyhődik	I. 648	Mégeszédik	I. 708	Mégfégyverkézik	I. 784
Mégenyhül	I. 649	Mégeszészodik	I. 709	Mégfej	I. 784
Mégenyvesített	I. 649	Mégeszészül	I. 709	Mégfejel	I. 962
Mégenyvez	I. 649	Mégeszmél	I. 717	Mégfejéredik	I. 785
Mégeped	I. 654	Mégeszmelés	I. 717	Mégfejérent	I. 786
Mégepsz	I. 654	Mégeszmelékedik	I. 717	Mégfejérit	I. 786
Mégépít	I. 651	Mégesztelenedik	I. 709	Mégfejérül	I. 786
Mégépül	I. 652	Mégesztelenít	I. 709	Mégfejez	I. 964
Mégépület	I. 652	Mégesztelenül	I. 710	Mégfejt	I. 787
Mégér	I. 658	Mégesztérgályoz	I. 720	Mégfejtéget	I. 788
Mégércesült	I. 664	Mégétel	I. 711	Mégfejtégetés	I. 788
Mégérdégel	I. 662	Mégétendő	I. 711	Mégfejtés	I. 788
Mégérdékél	I. 659	Mégétés	I. 712	Mégfejthetetlen	I. 788
Mégérdemél	I. 665	Mégétet	I. 714	Mégfekélyesedik	I. 790
Mégérdeméz	I. 665	Mégétt	II. 717	Mégfeketedik	I. 791
Mégérdösül	I. 667	Mégeved	I. 721	Mégfeketít	I. 791
Mégérél	I. 662	Mégevés	I. 711	Mégfeketül	I. 791
Mégérént	I. 659	Mégevesedik	I. 721	Mégféküz	I. 790
Mégereszt	I. 670	Mégevesít	I. 721	Mégfekszik	I. 793
Mégeresztés	I. 670	Mégevesül	I. 721	Mégfelejtékzik	I. 810
Mégérőtség	I. 662	Mégevezés	I. 721	Mégfelel	I. 811
Mégéréz	I. 673	Mégevezik	I. 721	Mégfelelés	I. 812
Mégérik	I. 662	Mégevődik	I. 715	Mégfelelget	I. 812
Mégérlel: wiederholt he- rühren	I. 661	Mégezüstösült	I. 730	Mégfelellet	I. 812
Mégérlel: reif machen	I. 663	Mégezüstöz	I. 730	Mégfélemik	I. 806
Mégerődik	I. 663	Mégezüstöztet	I. 730	Mégfélemlik	I. 806
Mégeröltet	I. 678	Mégfacsar	I. 746	Mégfélésedik	I. 977
		Mégfaggat	I. 757	Mégfeleségésít	I. 801

Mégfeleségösül	I. 801	Megfogatkozik	I. 874	Mégfos	I. 949
Mégfélhődik	I. 813	Mégfogatlan	I. 872	Mégfoszt	I. 950
Mégfélhősít	I. 813	Mégfogdos	I. 875	Mégfosztás	I. 950
Mégfélszégit	III. 116	Mégfoghalás	I. 872	Mégfő	I. 966
Mégfen	I. 814	Mégfoghatatlan	I. 872	Mégfőkötöz	II. 434
Mégfeneklik	I. 817	Mégfogható	I. 872	Mégfőz	I. 967
Mégfenés	I. 814	Mégfoghatós	I. 872	Mégfőzés	I. 967
Mégfenyéget	I. 821	Mégfoghatóság	I. 872	Mégfőzött	I. 967
Mégfényesedik	I. 818	Mégfoglal	I. 890	Mégfrancusít	I. 991
Mégfényesít	I. 819	Mégfogyosít	I. 878	Mégfrissedik	I. 994
Mégfényesül	I. 819	Mégfogódik	I. 877	Mégfrissél	I. 994
Mégfenyít	I. 821	Mégfogonó	I. 885	Mégfrissít	I. 995
Mégfénylik	I. 820	Mégfogotik	I. 878	Mégfű	I. 996
Mégférgesedés	I. 827	Mégfogotoz	I. 878	Mégfűl	I. 902
Mégférgesedik	I. 827	Mégfogtat	I. 879	Mégfűlad	I. 902
Mégférgesül	I. 827	Mégfogtatás	I. 879	Mégfűladás	I. 903
Mégfértelmesít	I. 829	Mégfogva	I. 872	Mégfűllaszt	I. 903
Mégfértelmesül	I. 829	Mégfogy	I. 894	Mégfűr	I. 1003
Mégfértelmez	I. 829	Mégfogyat	I. 895	Mégfűrás	I. 1003
Mégfértéztet	I. 830	Mégfogyatkozik	I. 896	Mégfurdal	I. 1004
Mégfértőzik	I. 831	Mégfogyatkoztat	I. 898	Mégfűt	I. 1009
Mégfértőzködik	I. 832	Mégfojlódik	I. 900	Mégfutamik	I. 1010
Mégfértőztet	I. 832	Mégfojt	I. 901	Mégfutamik	I. 1011
Mégfértőztetés	I. 832	Mégfojtás	I. 901	Mégfutamodik	I. 1012
Mégfértőztethetetlen	I. 832	Mégfojtódik	I. 902	Mégfutamatat	I. 1012
Mégfesél	I. 838	Mégfold	I. 904	Mégfutos	I. 1015
Mégfeslés	I. 833	Mégfoldoz	I. 905	Mégfuvalkodik	I. 998
Mégfesletik	I. 834	Mégfoltoz	I. 906	Mégfuvalkodat	I. 999
Mégfeslik	I. 833	Mégfoly	I. 909	Mégfuvall	I. 997
Mégfést	I. 834	Mégfolyat	I. 914	Mégfuvaltat	I. 999
Mégféstés	I. 834	Mégfolyatás	I. 914	Mégfuvat	I. 999
Mégfésül	I. 836	Mégfon	I. 916	Mégfűl	I. 1040
Mégfeszít	I. 838	Mégfontol	I. 921	Mégfürdik	I. 1042
Mégfészkelik	I. 837	Mégfonnyad	I. 921	Mégfüröszt	I. 1043
Mégfeszül	I. 839	Mégfonnyadhatatlan	I. 921	Mégfüstöl	I. 1046
Mégfeszülés	I. 839	Mégfonnyaszl	I. 922	Mégfüstölés	I. 1046
Mégfeszült	I. 839	Mégforbatlás	I. 922	Mégfűszérszámol	III. 63
Mégfeszültség	I. 839	Mégforbatlat	I. 922	Mégfűszérszámoz	III. 63
Mégfétréngés	I. 830	Mégforhatol, mégforbottol	I. 922	Mégfűt	I. 1041
Mégfűzik	I. 846	Mégfordít	I. 926	Mégfűtőzik	I. 1041
Mégfücamít	I. 848	Mégfordítás	I. 926	Mégfüvesödik	I. 1033
Mégfücamodik	I. 849	Mégfordul	I. 929	Mégfűz	I. 1049
Mégfűzet	I. 859	Mégfordulás	I. 930	Mégfűzet	I. 1050
Mégfűzetés	I. 859	Mégfordulat	I. 930	Mégganéj	I. 1060
Mégfűzetetlen	I. 859	Mégfordult	I. 930	Méggáncsol	I. 1061
Mégfűzetget	I. 860	Mégfordult bor	I. 283	Méggáncsolás	I. 1061
Mégfűzethetetlen	I. 859	Mégforgat	I. 937	Méggáncsárizál	I. 1065
Mégfűzető	I. 859	Mégforgatás	I. 937	Méggáncsáryáz	I. 1065
Mégfűzetődik	I. 860	Mégformál	I. 942	Méggátlódás	I. 1067
Mégfodorít	I. 862	Mégformálás	I. 942	Méggátlódik	I. 1067
Mégfodoroszik	I. 862	Mégforog	I. 934	Méggátol	I. 1067
Mégfog	I. 871	Mégforr	I. 944	Méggátolás	I. 1067
Mégfogad	I. 882	Mégforrad	I. 944	Méggátoroz	I. 1068
Mégfogán	I. 885	Mégforradoz	I. 945	Méggazdagít	I. 1074
Mégfogánik	I. 885	Mégforral	I. 945	Méggazdagodik	I. 1074
Mégfogánít	I. 886	Mégforraszt	I. 946	Méggazdagul	I. 1075
Mégfogánodik	I. 887	Mégforróz	I. 947	Méggazul	I. 1070
Mégfoganszik	I. 887	Mégfortélyoz	I. 948	Méggázol	I. 1076
Mégfogás	I. 872	Mégfortyan	I. 948	Méggazosít	I. 1070

Méghányás	I. 1311	Mégherélt	I. 1408	Méghivatlan	I. 1419
Méghányás-vetés	III. 1142	Méghérvad	I. 1409	Méghivejt	I. 1529
Méghanyatlak	I. 1317	Méghérvadhatatlan	I. 1409	Méghivél	I. 1527
Méghány-vet	III. 1141	Méghérvadat	I. 1410	Méghivél: erkalten	I. 1528
Mégharagít	I. 1319	Méghérvaszt	I. 1410	Méghívhatatlan	I. 1419
Mégharagszik	I. 1321	Méghevederél	I. 1415	Méghivít	I. 1456
Mégharagudott	I. 1321	Mégheverkékzik	I. 1416	Méghivő	I. 1447
Mégharagut	I. 1321	Méghévít	I. 1414	Méghizakodik	I. 1455
Mégharagvás	I. 1321	Méghévítkezük	I. 1414	Méghízik	I. 1459
Mégharap	I. 1325	Méghévül	I. 1414	Méghizlal	I. 1460
Mégharapál	I. 1325	Méghézagít	I. 1417	Méghódit	I. 1464
Mégharcol	I. 1327	Méghézagul	I. 1417	Méghódol	I. 1464
Mégharcolás	I. 1328	Méghí	I. 1419	Méghódoltat	I. 1465
Méghármall	I. 1332	Méghibáz	I. 1424	Mégholdosít	I. 1476
Méghármasít	I. 1332	Méghidlal	I. 1425	Mégholt: tod	I. 1268
Mégharmatosodik	I. 1330	Méghidegüdik	I. 1427	Mégholt: gestorben	I. 1268
Mégharmatosul	I. 1330	Méghidegít	I. 1427	Mégholt tag	III. 371
Mégharmatoz	I. 1330	Méghidegítés	I. 1427	Méghomályosít	I. 1478
Mégharmatozás	I. 1330	Méghidegszik	I. 1427	Méghomályosítás	I. 1478
Mégharmatozik	I. 1330	Méghidegül	I. 1428	Méghomályosodik	I. 1478
Méghármaztat	I. 1332	Méghiedelmez	I. 1428	Méghomályosul	I. 1479
Mégharsog	I. 1334	Méghiggad	I. 1429	Méghomokoz	I. 1481
Méghasad	I. 1338	Méghiggaszt	I. 1429	Méghord	I. 1485
Méghasadoz	I. 1339	Méghigít	I. 1429	Méghordat	I. 1486
Méghasít	I. 1337	Méghigul	I. 1429	Méghordoz	I. 1487
Méghasasodik	I. 1337	Méghíhatatlan	I. 1419	Méghorgad	I. 1491
Méghasasul	I. 1337	Méghihető	I. 1446	Méghorgasít	I. 1492
Méghasaszt	I. 1340	Méghímésít	I. 1431	Méghorgasítás	I. 1493
Méghasít	I. 1340	Méghíméz	I. 1431	Méghorgasodik	I. 1493
Méghasogat	I. 1341	Méghimlődzött	I. 1432	Méghorgasul	I. 1493
Méghasol	I. 1342	Méghimlőzik	I. 1432	Méghorgaszt	I. 1493
Méghasonlás	I. 1343	Méghint	I. 1433	Méghorgit	I. 1494
Méghasonlik	I. 1343	Méghintés	I. 1433	Méghorgul	I. 1494
Méghasonol	I. 1342	Méghinlész	I. 1434	Méghorhad	I. 1490
Méghaszontalanít	I. 1349	Méghintezés	I. 1434	Méghornyol	I. 1490
Méghat	I. 1352	Méghirdet	I. 1438	Méghortyant	I. 1494
Méghatalmazik	I. 1355	Méghiréltet	I. 1439	Méghosszabbít	I. 1497
Méghatárolhatatlan	I. 1362	Méghírésedik	I. 1440	Méghosszabbítás	I. 1497
Méghatároz	I. 1363	Méghírésít	I. 1440	Méghosszabbul	I. 1497
Méghatározás	I. 1363	Méghirészik	I. 1441	Méghosszít	I. 1497
Méghatás	I. 1352	Méghírzet	I. 1443	Méghosszodik	I. 1497
Méghatódik	I. 1356	Méghisz	I. 1446	Méghosszul	I. 1498
Mégházásít	I. 1376	Méghiszéltet	I. 1448	Méghoz	I. 1502
Mégházasodás	I. 1376	Méghitel	I. 1446	Méghozás	I. 1502
Mégházasodik	I. 1376	Méghitelés	I. 1446	Méghozat	I. 1503
Mégházasul	I. 1377	Méghítéltet	I. 1450	Méghökkent	I. 1506
Méghazud	I. 1379	Méghítész	I. 1451	Méghökköltet	I. 1506
Méghazudtol	I. 1380	Méghítéztet	I. 1452	Méghuall	I. 1509
Méghazudtat	I. 1380	Méghitt	I. 1446	Méghudd	I. 1510
Méghégyésít	I. 1386	Méghittség	I. 1446	Méghuद्धoz	I. 1510
Méghégyésítés	I. 1386	Méghitványkodik	I. 1455	Méghuhogat	I. 1511
Méghégyéstöröz	III. 764	Méghitványkozik	I. 1456	Méghullámodás	I. 1513
Méghégyész	I. 1386	Méghitványul	I. 1456	Méghullámodik	I. 1513
Méghéjal	I. 1389	Méghitvösít	I. 1454	Méghullat	I. 1513
Méghéjaz: schälen	I. 1389	Méghiül	I. 1456	Méghunyáskodás	I. 1515
Méghéjaz: überdachen	I. 1390	Méghiülés	I. 1457	Méghunyáskodik	I. 1515
Méghelyhét	I. 1402	Méghiült	I. 1457	Méghunyatkozik	I. 1515
Mégherél	I. 1407	Méghiúsodik	I. 1457	Méghurcol	I. 1519
Mégherélés	I. 1408	Méghívás	I. 1419	Méghurogat	I. 1519

Méghúz	I. 1525	Méghír	I. 1600	Méghúszodtatás	II. 27
Méghúzzal	I. 1525	Méghíramtat	I. 1606	Méghúgyéz	II. 32
Méghűl	I. 1528	Méghírás	I. 1600	Méghúgyézhető	II. 32
Méghüleműdés	I. 1529	Méghírat	I. 1603	Méghúgyezés	II. 32
Méghüleműdik	I. 1529	Méghíratás	I. 1603	Méghüjelenés	II. 36
Méghűt	I. 1529	Méghíratat	I. 1603	Méghüjelenet	II. 36
Méghűvít	I. 1529	Méghírígyél	I. 1610	Méghüjelenget	II. 37
Méghűvöl	I. 1528	Méghírogat	I. 1604	Méghüjelenik	II. 35
Méghűvösít	I. 1530	Méghírt	I. 1611	Méghüjelenít	II. 38
Méghűvösítés	I. 1530	Méghírtás	I. 1611	Méghüjelenítés	II. 39
Méghűvösödés	I. 1530	Méghírtozat	I. 1611	Méghüjelenítő	II. 39
Méghi	II. 714	Méghírtozók	I. 1612	Méghüjóbít	II. 47
Méghüvül	I. 1528	Méghis	II. 718	Méghüjóbítás	II. 47
Méghüdegénűdik	I. 1536	Méghismer	I. 1615	Méghüjóbítthatatlan	II. 48
Méghüdegénűdik	I. 1537	Méghismerés	I. 1616	Méghüjóbítható	II. 48
Méghüdösűdik	I. 1544	Méghismeret	I. 1616	Méghüjóbbul	II. 48
Méghüfít	I. 1545	Méghismerget	I. 1618	Méghüjóbbulás	II. 48
Méghüfödik	I. 1545	Méghismerkűdik	I. 1618	Méghüjóbbulhatatlanság	II. 48
Méghüfűl	I. 1545	Méghismerkűzik	I. 1618	Méghüjögul	II. 49
Méghügáz	I. 1546	Méghüismerszik	I. 1619	Méghüjözánít	II. 54
Méghügazgat	I. 1549	Méghüismertet	I. 1626	Méghüjözánul	II. 54
Méghügazít	I. 1550	Méghüistenűsít	I. 1620	Méghüjözánulás	II. 54
Méghügazítás	I. 1551	Méghüistenűsül	I. 1626	Méghüjő	II. 58
Méghügazodik	I. 1552	Méghüiszamodik	I. 1636	Méghüjőte	II. 59
Méghügazul	I. 1553	Méghüiszaplik	I. 1636	Méghüjövendöl	II. 62
Méghügazulás	I. 1554	Méghüiszók	I. 1629	Méghüjövendölés	II. 62
Méghügazultatik	I. 1554	Méghüiszonyít	I. 1637	Méghüjövés	II. 59
Méghügér	I. 1557	Méghüiszonyodik	I. 1637	Méghüjövetel	II. 59
Méghügér	I. 1557	Méghüital	I. 1629	Méghüjuhásodik	II. 65
Méghügéz	I. 1555	Méghüitat	I. 1633	Méghüjuházik	II. 65
Méghügézés	I. 1555	Méghüitel	I. 1639	Méghüjut	II. 68
Méghügéz	I. 1555	Méghüitelés	I. 1640	Méghüjutalmaztat	II. 69
Méghügézhetetlen	I. 1555	Méghüitelő bíró	I. 236	Méghükábít	II. 72
Méghüghl	I. 1560	Méghüittasít	I. 1634	Méghükacag	II. 74
Méghügh	I. 1561	Méghüittasul	I. 1634	Méghükacagás	II. 74
Méghügh	I. 1561	Méghüizél	I. 1646	Méghükacagtat	II. 74
Méghügh	I. 1561	Méghüizélít	I. 1647	Méghükaftányoz	II. 77
Méghügh	I. 1562	Méghüizélítés	I. 1647	Méghükajdul	II. 78
Méghügh	I. 1562	Méghüizen	I. 1650	Méghükajonol	II. 77
Méghügh	I. 1569	Méghüizenés	I. 1650	Méghükákog	II. 80
Méghügh	I. 1570	Méghüizetfenül	I. 1649	Méghükalásodik	II. 86
Méghügh	I. 1570	Méghüizgat	I. 1652	Méghükalászosodik	II. 86
Méghügh	I. 1570	Méghüizgat	I. 1652	Méghükall	II. 88
Méghügh	I. 1575	Méghüizlel	I. 1647, 1649	Méghükamalt	II. 90
Méghügh	I. 1575	Méghüizlelés	I. 1649	Méghükamporodik	II. 92
Méghügh	I. 1581	Méghüiz	I. 1653	Méghükanonizál	II. 97
Méghügh	I. 1582	Méghüizadás	I. 1653	Méghükap	II. 102
Méghügh	I. 1584	Méghüizaszt	I. 1653	Méghükapál	II. 106
Méghügh	I. 1585	Méghüizajdul	II. 2	Méghükapás	II. 102
Méghügh	I. 1585	Méghüizakabol	II. 3	Méghükapesol	II. 111
Méghügh	I. 1588	Méghüizaláz	I. 1139	Méghükapdos	II. 104
Méghügh	I. 1595	Méghüizámborit	II. 4	Méghükappanozás	II. 114
Méghügh	I. 715	Méghüizámborodik	II. 4	Méghükarapol	II. 126
Méghügh	II. 716	Méghüizár	II. 14	Méghükardlapoz	II. 523
Méghügh	I. 1595	Méghüizargal	II. 17	Méghükarfáz	II. 739
Méghügh	I. 1596	Méghüizjátékol	II. 24	Méghükárhoztat	II. 122
Méghügh	I. 1597	Méghüizjátékolás	II. 24	Méghükárómlat	II. 123
Méghügh	I. 1597	Méghüizjátész	II. 25	Méghükáróml	II. 123
Méghügh	II. 716	Méghüizjátészodtat	II. 27	Méghükáróml	II. 123
				Méghükáróml	II. 125

Mégkárosodik	I. 125	Mégkéret	II. 214	Mégkisért	II. 316
Mégkaróz	II. 132	Mégkerít	II. 237	Mégkisértés	II. 317
Mégkárpál	II. 132	Mégkerítés	II. 237	Mégkisértetlen	II. 317
Mégkásásodik	II. 136	Mégkerget	II. 220	Mégkisértetget	II. 317
Mégkedvel	II. 148	Mégkergetegésít	II. 220	Mégkiván	II. 319
Mégkedvelet	II. 149	Mégkérlel	II. 215	Mégkivánás	II. 319
Mégkedvetlenít	II. 151	Mégkertél	II. 247	Mégkivántat	II. 322
Mégkedvez	II. 152	Mégkerül	II. 239	Mégkóborol	II. 322
Mégkgyelmez	II. 154	Mégkerülés	II. 240	Mégkocant	II. 326
Mégkgyelmezés	II. 155	Mégkésedelmez	II. 249	Mégkócosul	II. 326
Mégkgyetlenít	II. 157	Mégkésél	II. 250	Mégkócsagít	II. 328
Mégkgyetlenül	II. 157	Mégkeserédés	II. 255	Mégkócsagosít	II. 328
Mégkékit	II. 161	Mégkeserődik	II. 254	Mégkócsagosodik	II. 328
Mégkéklítés	II. 161	Mégkeserget	II. 255	Mégkócsagosul	II. 328
Mégkékül	II. 161	Mégkesergetés	II. 256	Mégkohol	II. 332
Mégkékülés	II. 161	Mégkeserít	II. 256	Mégkholódik	II. 332
Mégkel	II. 168	Mégkeserül	II. 256	Mégkoldul	II. 334
Mégkelés	II. 168	Mégkésik	II. 249	Mégkolompoz	II. 335
Mégkélés	II. 177	Mégkeskényédik	II. 259	Mégkoltant	II. 336
Mégkälletik	II. 180	Mégkeskényít	II. 259	Mégkoltogat	II. 336
Mégkémél	II. 182	Mégkéslel	II. 250	Mégkomorít	II. 339
Mégkeményedés	II. 186	Mégkéslelés	II. 250	Mégkomorodik	II. 339
Mégkeményedik	II. 186	Mégkéslelődés	II. 250	Mégkoncol	II. 342
Mégkeményít	II. 186	Mégkéslelődik	II. 250	Mégkonkolyoz	II. 345
Mégkeményítés	II. 187	Mégkésleltet	II. 251	Mégkonkolyosítás	II. 344
Mégkeménykődik	II. 187	Mégkésleltetés	II. 251	Mégkonkolyosodik	II. 345
Mégkeményül	II. 188	Mégkésődik	II. 252	Mégkopácslik	II. 349
Mégkeményülés	II. 188	Mégkészt	II. 261	Mégkopácsol	II. 349
Mégkémlel	II. 183	Mégkésztítés	II. 261	Mégkopaszít	II. 350
Mégkémlet	II. 183	Mégkésztül	II. 263	Mégkopaszítás	II. 350
Mégken	II. 189	Mégkétszerez	II. 272	Mégkopaszodik	II. 350
Mégkend	II. 190	Mégkettöz	II. 275	Mégkopaszul	II. 351
Mégkendik	II. 190	Mégkettözlet	II. 275	Mégkopik	II. 347
Mégkendöz	II. 190	Mégkevényédik	II. 277	Mégkoplal	II. 352
Mégkendőzik	II. 191	Mégkever	II. 278	Mégkoppad	II. 348
Mégkenéget	II. 191	Mégkeveredik	II. 279	Mégkoppaszt	II. 351
Mégkenés	II. 189	Mégkeverés	II. 278	Mégkopácsol	II. 361
Mégkenet	II. 192	Mégkevesebbit	II. 281	Mégkoresosodik	II. 362
Mégkenlt	II. 192	Mégkevesebbülhetetlen	II. 282	Mégkórész	II. 365
Mégkenődik	II. 193	Mégkevesít	II. 283	Mégkorhol	II. 366
Mégkészerődik	II. 195	Mégkevesítés	II. 283	Mégkorodzik	II. 359
Mégkényesül	II. 199	Mégkevésül	II. 284	Mégkoronáz	II. 363
Mégképéz	II. 208	Mégkezd	II. 290	Mégkoronázás	II. 370
Mégkér	II. 212	Mégkiált	II. 298	Mégkorosodik	II. 359
Mégkérd	II. 216	Mégkiáltás	II. 298	Mégkorozik	II. 359
Mégkérdöz	II. 217	Mégkiáltat	II. 299	Mégkorpáz	II. 371
Mégkérdőzés	II. 218	Mégkiesnyít	II. 302	Mégkőrül	II. 360
Mégkeréng	II. 226	Mégkiesnyül	II. 302	Mégkőrülés	II. 360
Mégkerénget	II. 227	Mégkiesít	II. 303	Mégkóstol	II. 375
Mégkérél	II. 213	Mégkinél	II. 307	Mégkóstolás	II. 376
Mégkérés	II. 212	Mégkimélés	II. 307	Mégkóstoltít	II. 376
Mégkeres	II. 229	Mégkinál	II. 309	Mégkoszosul	II. 377
Mégkeresés	II. 230	Mégkinálás	II. 309	Mégkótáz	II. 379
Mégkeresél	II. 233	Mégkinoz	II. 308	Mégkotor	II. 379
Mégkérésztél	II. 234	Mégkínzás	II. 308	Mégkotoráz	II. 379
Mégkérésztelés	II. 234	Mégkisebbedik	II. 314	Mégkovászol	II. 383
Mégkérésztelkűdés	II. 235	Mégkisebbít	II. 314	Mégkovászolás	II. 383
Mégkérésztelkűdik	II. 234	Mégkisebbül	II. 315	Mégkovászosit	II. 383
Mégkérésztéz	II. 235	Mégkisebbülés	II. 315	Mégkovászosodik	II. 383

Mégekóvászoz	II. 383	Méglábbal	II. 502	Méglevelesít	II. 606
Mégekózáár	II. 383	Méglábbalhatatlan	II. 503	Méglevelez	II. 605
Mégekóhént	II. 394	Méglágyít	II. 507	Méglevelezik	II. 606
Mégekólt	II. 172	Méglágyítás	II. 507	Méglevez	II. 551
Mégekólyközík	II. 397	Méglágyítódík	II. 507	Mégliggat	II. 643
Mégekóñnyebbédík	II. 401	Méglágyimelegít	II. 723	Méglíkad	II. 641
Mégekóñnyebbít	II. 401	Méglágyul	II. 508	Méglíkaszt	II. 642
Mégekóñnyebbítés	II. 401	Méglakatól	II. 514	Méglíneáz	II. 610
Mégekóñnyebbíztík	II. 401	Méglakatoz	II. 514	Méglípped	II. 611
Mégekóñnyebbül	II. 402	Méglakík	II. 510	Méglíppedés	II. 611
Mégekóñnyít	II. 403	Méglakól	II. 515	Méglíppen	II. 611
Mégekóñnyítés	II. 403	Mégláncól	II. 517	Méglíppeszt	II. 611
Mégekóñnyülés	II. 403	Mégláncóz	II. 517	Méglóbban	II. 619
Mégekóñnyörget	II. 404	Méglángosít	II. 519	Méglócsogat	II. 622
Mégekóppólyóz	II. 409	Méglángosul	II. 519	Méglócsól	II. 622
Mégekóppólyózés	II. 409	Méglankád	II. 520	Méglódít	II. 623
Mégekórmöz	II. 415	Méglankaszt	II. 521	Méglóhad	II. 624
Mégekórnýékéz	II. 411	Méglankasztal	II. 521	Méglóhaszt	II. 624
Mégekórnýékézés	II. 411	Méglapától	II. 525	Méglóhol	II. 624
Mégekórnýékézhétetlen	II. 411	Méglapátolás	II. 525	Méglóp	II. 626
Mégekórórmzsel	II. 416	Méglapíl	II. 523	Méglóshád	II. 626
Mégekószón	II. 419	Méglasnakól	II. 547	Méglóvasít	II. 618
Mégekószörül	II. 421	Méglassadík	II. 531	Mégló	II. 630
Mégekószvényésédík	II. 422	Méglássít	II. 531	Méglóvöldöz	II. 632
Mégekót	II. 425	Méglássodík	II. 531	Méglugoz	II. 636
Mégekótelesít	II. 428	Méglássudík	II. 531	Méglýuggat	II. 643
Mégekótelez	II. 430	Méglássul	II. 532	Méglýukád	II. 641
Mégekótelezés	II. 431	Méglát	II. 526	Méglýukaszt	II. 642
Mégekótelezözódík	II. 431	Méglátás	II. 537	Méglýukaszt	II. 642
Mégekótés	II. 426	Méglátdogál	II. 539	Méglýmagzík	II. 652
Mégekótódík	II. 435	Méglátódík	II. 540	Méglýmagyaráz	II. 664
Mégekótöz	II. 436	Méglátogat	II. 541	Méglýmagyarázás	II. 664
Mégekótözés	II. 437	Méglátogatás	II. 541	Méglýmagyarázható	II. 664
Mégekótözhetetlen	II. 437	Méglátzszík	II. 543	Méglýmakulál	II. 672
Mégekótözttet	II. 437	Méglatrabbul	II. 545	Méglýmálhál	II. 674
Mégekóvel	II. 391	Méglazsnaól	II. 547	Méglýmar	II. 678
Mégekóvéredík	II. 439	Méglécéz	II. 555	Méglýmarad	II. 684
Mégekóvet	II. 441	Mégléckéz	II. 555	Méglýmaradandó	II. 684
Mégekóvetés	II. 442	Mégléendő	II. 590	Méglýmaradandóság	II. 684
Mégekóvetkézik	II. 443	Mégléhet	II. 590	Méglýmaradás	II. 684
Mégekóvez	II. 391	Mégléhető	II. 591	Méglýmaradék	II. 685
Mégekóvezés	II. 392	Mégléhetősen	II. 591	Méglýmarakodík	II. 678
Mégekózelít	II. 458	Méglél	II. 565	Méglýmaraszt	II. 688
Mégekózösül	II. 454	Méglélékík	II. 571	Méglýmarasztal	II. 688
Mégekóredenciáz	II. 462	Méglélés	II. 565	Méglýmarcong	II. 679
Mégekóporodík	II. 471	Méglélel	II. 565	Méglýmardos	II. 679
Mégekórtábbít	II. 473	Mégléletézík	II. 568	Méglýmarhásodík	II. 691
Mégekórtábbodík	II. 473	Mégléletetlen	II. 565	Méglýmarjul	II. 691
Mégekórtít	II. 473	Méglélhetetlenség	II. 565	Méglýmarkól	II. 693
Mégekókuruzsol	II. 473	Méglélhetlen	II. 565	Méglýmart	II. 695
Mégekókül	II. 483	Méglélkésít	II. 572	Méglýmártírízál	II. 696
Mégekókülömbözttet	II. 489	Méglén	II. 719	Méglýmásít	II. 701
Mégekókülömbözttetés	II. 489	Mégléñni	II. 590	Méglýmásíthatatlan	II. 701
Mégekókülönít	II. 485	Méglép	II. 576	Méglýmáslódás	II. 704
Mégekókülönödík	II. 485	Méglépvszöz	III. 1126	Méglýmáslódík	II. 703
Mégekókülönöz	II. 486	Méglés	II. 583	Méglýmásól	II. 703
Mégekókülönözés	II. 486	Méglét	II. 591	Méglýmásolás	II. 703
Mégekókülönözttet	II. 486	Méglétel	II. 591	Méglýmaszlagosít	II. 507
Mégekókszködík	II. 491	Méglevedzík	II. 606	Méglýmaszlagosodík	II. 708

Mégmátkásodik	II. 709	Mégmoeskolás	II. 847	Mégnehézkésít	II. 948
Mégmázol	II. 710	Mégmoeskond	II. 848	Mégnehézkésül	II. 948
Mégmázolás	II. 710	Mégmohosodik	II. 855	Mégnehezül	II. 949
Mégmég	II. 715	Mégmolyosodik	II. 858	Mégnémésedik	II. 958
Mégmögöz	II. 717	Mégmolyosul	II. 858	Mégnémésít	II. 958
Mégmelegéddégelik	II. 724	Mégmond	II. 862	Mégnémít	II. 963
Mégmelegedés	II. 724	Mégmondás	II. 862	Mégnémul	II. 963
Mégmelegedik	II. 724	Mégmondhatatlan	II. 862	Mégnénzesít	II. 966
Mégmeleggét	II. 723	Mégmonstrál	II. 868	Mégnévekedik	II. 996
Mégmelegít	II. 723	Mégmordál	II. 870	Mégnével	II. 997
Mégmelegszik	II. 724	Mégmordul	II. 871	Mégnévelkedik	II. 998
Mégmelegül	II. 724	Mégmorog	II. 872	Mégnevet	II. 976
Mégmelleszt	II. 727	Mégmós	II. 875	Mégnevetés	II. 977
Mégmellasztás	II. 727	Mégmóság	II. 875	Mégnevető	II. 977
Mégmellöz	II. 728	Mégmosat	II. 875	Mégnevez	II. 974
Mégménekedés	II. 753	Mégmosd	II. 875	Mégnevezés	II. 974
Mégménekedik	II. 753	Mégmosdik	II. 876	Mégnéz	II. 981
Mégmenik	II. 752	Mégmósodás	II. 878	Mégnézéggel	II. 982
Mégment	II. 754	Mégmósodik	II. 878	Mégnézéget	II. 982
Mégmentés	II. 755	Mégmóság	II. 378	Mégnézégetés	II. 982
Mégmenthetetlen	II. 755	Mégmósolyodik	II. 879	Mégnézel, mégnézél	II. 982
Mégmér	II. 774	Mégmósolyog	II. 879	Mégnézés	II. 981
Mégmérdégél	II. 774	Mégmozdít	II. 882	Mégnódit	II. 987
Mégmérés	II. 774	Mégmozdítás	II. 882	Mégnő	II. 994
Mégmérészél	II. 769	Mégmozdíthatatlan	II. 882	Mégnőszik	II. 992
Mégmerevődik	II. 781	Mégmozdul	II. 882	Mégnősztet	II. 993
Mégmerevít	II. 781	Mégmozdulás	II. 882	Mégnyakasodik	II. 1005
Mégmérgedik	II. 783	Mégmozdulatlan	II. 882	Mégnyakas	II. 1006
Mégmérgehedik	II. 783	Mégmozdulhatatlan	II. 882	Mégnyakaztat	II. 1006
Mégmérgehét	II. 783	Mégmozgat	II. 884	Mégnyal	II. 1008
Mégmérgesít	II. 784	Mégmúl	II. 888	Mégnyalánkit	II. 1009
Mégmérhetetlen	II. 774	Mégmulat	II. 890	Mégnyalánt	II. 1009
Mégmerít	II. 772	Mégmulatoztat	II. 891	Mégnyalint	II. 1009
Mégmérsékül	II. 775	Mégmuskásodik	II. 896	Mégnyalásodik	II. 1012
Mégmérsékélhetetlen	II. 776	Mégmuszol	II. 898	Mégnyaláz	II. 1012
Mégmértékül	II. 778	Mégmüt	II. 898	Mégnyargal	II. 1015
Mégmértékhetetlen	II. 778	Mégmutat	II. 900	Mégnyargalás	II. 1015
Mégmértéklés	II. 778	Mégmutatás	II. 900	Mégnyársol	II. 1018
Mégmerül	II. 778	Mégmutatható	II. 900	Mégnyavalyít	II. 1020
Mégmészárlás	II. 795	Mégmutato	II. 900	Mégnyavalyodik	II. 1020
Mégmeszel	II. 795	Mégmutozat	II. 902	Mégnyavalyul	II. 1021
Mégmeszelés	II. 795	Mégnagyít	II. 919	Mégnyéggel	II. 1073
Mégmetél	II. 798	Mégnagyobbít	II. 920	Mégnyer	II. 1030
Mégmételyösedik	II. 803	Mégnagyobbul	II. 920	Mégnyerés	II. 1030
Mégmételyösít	II. 803	Mégnagyol	II. 921	Mégnyergel	II. 1033
Mégmételyösül	II. 804	Mégnagyul	II. 922	Mégnyerít	II. 1033
Mégmész	II. 801	Mégnap	II. 933	Mégnyerődik	II. 1032
Mégmettet	II. 803	Mégnapoz	II. 934	Mégnyersül	II. 1035
Mégmevet	II. 976	Mégnáthásodik	II. 937	Mégnyses	II. 1035
Mégmézel	II. 805	Mégnedvesedik	II. 939	Mégnysesés	II. 1035
Mégmezgérél	II. 806	Mégnedvesít	II. 939	Mégnyilallas	II. 1040
Mégmezítelenődik	II. 807	Mégnedvesül	II. 640	Mégnyilás	II. 1040
Mégmezítelenít	II. 807	Mégnégyez	II. 943	Mégnyilatkozás	II. 1042
Mégmezítelenül	II. 807	Mégnégyeztet	II. 943	Mégnyilatkozik	II. 1042
Mégmível	II. 906	Mégnégyeztet	III. 117	Mégnyilatkoztat	II. 1042
Mégmívelés	II. 907	Mégnégyeztet	II. 945	Mégnyilász : mit pfeilen er- schlassen	II. 1039
Mégmívelő	II. 907	Mégnehezédés	II. 945	Mégnyláz : das pferd mit hufnagel verwunden	II. 1048
Mégmoccan	II. 846	Mégnehezít	II. 947		
Mégmoeskol	II. 847	Mégnehezéskésdik	II. 948		

Mégnyílik	II. 1040	Mégocsmányodik	II. 1095	Mégoszlat	II. 1150
Mégnyír	II. 1049	Mégocsúdik	II. 1096	Mégoszlatik	II. 1150
Mégnyíroz	II. 1048	Mégodvasít	II. 1097	Mégoszlatlan	II. 1149
Mégnyírés	II. 1649	Mégokád	II. 1106	Mégoszol	II. 1149
Mégnyíret	II. 1050	Mégokosít	II. 1102	Mégoszt	II. 1152
Mégnyíretlen	II. 1049	Mégokosodik	II. 1102	Mégosztás	II. 1152
Mégnyít	II. 1046	Mégoktalanul	II. 1104	Mégoszthatatlan	II. 1152
Mégnyítás	II. 1947	Mégoktat	II. 1105	Mégosztozik	II. 1155
Mégnyom	II. 1055	Mégoktató	II. 1110	Mégótalmaz	II. 1160
Mégnyomás	II. 1054	Mégold	II. 1110	Mégóv	II. 1159
Mégnyomdos	II. 1059	Mégoldall	II. 1114	Mégóvhit	II. 1166
Mégnyomdoz	II. 1059	Mégoldás	II. 1111	Mégóvhit	II. 1169
Mégnyomint	II. 1055	Mégoldatlan	II. 1111	Mégóvhit	II. 1166
Mégnyomít	II. 1055	Mégoldhatatlan	II. 1111	Mégóvhit	II. 1169
Mégnyommaszt	II. 1064	Mégoldható	II. 1111	Mégóvhit	II. 1170
Mégnyommasztás	II. 1064	Mégoldik	II. 1111	Mégöl : von hinten	II. 717
Mégnyomod	II. 1057	Mégoldoz	II. 1112	Mégöl : tőten	II. 1173
Mégnyomodás	II. 1057	Mégoldozás	II. 1112	Mégöldök	II. 1174
Mégnyomodal	II. 1057	Mégoldozhatatlan	II. 1112	Mégöldöklés	II. 1174
Mégnyomorgat	II. 1070	Mégoldozható	II. 1112	Mégöldöklet	II. 1174
Mégnyomorint	II. 1068	Mégoldozik	II. 1112	Mégöldököl	II. 1174
Mégnyomorít	II. 1068	Mégoldoztat	II. 1113	Mégöldös	II. 1175
Mégnyomorítás	II. 1068	Mégolt	II. 1116	Mégöldöz	II. 1175
Mégnyomorodás	II. 1069	Mégoltás	II. 1117	Mégölel	II. 1172
Mégnyomorodik	II. 1069	Mégolthatatlan	II. 1117	Mégölelés	II. 1172
Mégnyomorodik	II. 1069	Mégoltható	II. 1117	Mégölelget	II. 1173
Mégnyomorodik	II. 1070	Mégoltó	II. 1117	Mégölelgettet	II. 1173
Mégnyomorult	II. 1071	Mégolvad	II. 1119	Mégölelkézik	II. 1173
Mégnyomot	II. 1060	Mégolvas	II. 1120	Mégölet	II. 1174
Mégnyomotat	II. 1061	Mégolvasás	II. 1121	Mégölet	II. 1175
Mégnyomvad	II. 1063	Mégolvaszt	II. 1119	Mégölő	II. 1174
Mégnyomvaszt	II. 1064	Mégolvasztás	II. 1120	Mégöltöztet	II. 1178
Mégnyög	II. 1073	Mégolvasztható	II. 1120	Mégöltöztetik	II. 1178
Mégnyögellik	II. 1073	Mégomlás	II. 1125	Mégönt	II. 1180
Mégnyökken	II. 1074	Mégónoz	II. 1127	Mégöntés	II. 1180
Mégnyugás	II. 1075	Mégónozás	II. 1127	Mégöntet	II. 1181
Mégnyugadozik	II. 1078	Mégorcáz	I. 118	Mégönthető	II. 1180
Mégnyugojt	II. 1078	Mégordinál	II. 1133	Mégöntöz	II. 1181
Mégnyugoltat	II. 1078	Mégordít	II. 1033	Mégöntözés	II. 1182
Mégnyugoszik	II. 1075	Mégoroz	II. 1129	Mégöregbédik	II. 1187
Mégnyugoszt	II. 1079	Mégorrotlanít	II. 1137	Mégöregbit	II. 1187
Mégnyugosztal	II. 1079	Mégorvoslás	II. 1142	Mégöregbítés	II. 1187
Mégnyugot	II. 1079	Mégorvoslódik	II. 1143	Mégöregbítő	II. 1187
Mégnyugolás	II. 1080	Mégorvosol	II. 1142	Mégöregbül	II. 1188
Mégnyugottat	II. 1080	Mégorvosolás	II. 1142	Mégöriz	II. 1183
Mégnyugovás	II. 1076	Mégorvosolhatatlan	II. 1142	Mégörizés	II. 1183
Mégnyugszik	II. 1075	Mégorvosolható	II. 1142	Mégörjül	II. 1197
Mégnyújt	II. 1082	Mégostobit	II. 1144	Mégöröködik	II. 1191
Mégnyúl	II. 1085	Mégostobul	II. 1144	Mégörökösít	II. 1191
Mégnyúz	II. 1087	Mégostorol	II. 1145	Mégörökösödik	II. 1192
Mégnyúzall	II. 1087	Mégostoroz	II. 1145	Mégöröközik	II. 1192
Mégnyúzás	II. 1087	Mégostorozás	II. 1146	Mégörökzik	II. 1192
Mégnyúzat	II. 1088	Mégostoroztat	II. 1146	Mégöröl	II. 1193
Mégnyő	II. 1089	Mégostromlás	II. 1146	Mégörül	II. 1195
Mégnyővik	II. 1089	Mégostromol	II. 1146	Mégörül	II. 1197
Mégnyű	II. 1089	Mégostromolhatatlan	II. 1146	Mégörült	II. 1197
Mégócsál	II. 1094	Mégósz	II. 1159	Mégörültet	II. 1195
Mégócsárol	II. 1094	Mégószlodozhatatlan	II. 1149	Mégörültség	II. 1197
Mégócsányít	II. 1095	Mégószlás	II. 1149	Mégörvend	II. 1196
Mégócsányítás	II. 1095				

Mégörvendéz	II. 1196	Mégpösdül	II. 1280	Mégrágás	II. 1351
Mégörvendéztet	II. 1197	Mégpétréselyméz	II. 1282	Mégragyál	II. 1358
Mégörvendéztetés	II. 1197	Mégpöttéget	II. 1282	Mégragyázik	II. 1358
Mégöszít	II. 1199	Mégpötyhüszik	II. 1282	Mégrak	II. 1364
Mégöszítökél	II. 1201	Mégpiben	II. 1284	Mégrakás	II. 1364
Mégöszítőnöz	II. 1202	Mégpihenés	II. 1284	Mégrakodik	II. 1366
Mégösztlővérédik	II. 1203	Mégpihésédik	II. 1261	Mégrakoszik	II. 1367
Mégösztvérit	II. 1204	Mégpiricskél	II. 1294	Mégráncol	II. 1369
Mégösztvéerül	II. 1204	Mégpiricskélés	II. 1294	Mégráncosul	II. 1370
Mégöszül	II. 1199	Mégpírit	II. 1290	Mégrándít	II. 1370
Mégöszülés	II. 1200	Mégpírongat	II. 1291	Mégrándul	II. 1370
Mégöletik	II. 1206	Mégpírul	II. 1294	Mégráng	II. 1350
Mégött	II. 717	Mégpiszkolás	II. 1296	Mégrángat	II. 1371
Mégövedz	II. 1208	Mégpisszen	II. 1296	Mégránkodik	II. 1371
Mégövedzik	II. 1208	Mégplágál	II. 1298	Mégránt: anziehen	II. 1372
Mégövez	II. 1209	Mégpocskol	II. 1300	Mégránt: rösten	II. 1373
Mégözvegyedik	II. 1110	Mégpofáz	II. 1301	Mégrántás	II. 1373
Mégpádimentomoz	II. 1213	Mégpoffad	II. 1337	Mégrántódik	II. 1373
Mégpadol	II. 1212	Mégpofoz	II. 1301	Mégrántogat	II. 1372
Mégpálcáz	II. 1219	Mégpogonyáz	II. 1302	Mégráspolyoz	II. 1375
Mégpall	II. 1220	Mégpoklosít	II. 1305	Mégrát	II. 1373
Mégpálléroz	II. 1220	Mégpoklosodik	II. 1305	Mégravás	II. 1443
Mégpálódik	II. 1231	Mégpoklosul	II. 1306	Mégráz	II. 1377
Mégpalol	II. 1220	Mégporcogat	II. 1315	Mégrazag	II. 1378
Mégpanaszol	II. 1223	Mégporthonyít	II. 1313	Mégrázódik	II. 1377
Mégparancsol	II. 1233	Mégpsodít	II. 1279	Mégrázogat	II. 1377
Mégparáznít	II. 1237	Mégpsodul	II. 1280	Mégréked	II. 1392
Mégpárkányoz	II. 1239	Mégpsoshad	II. 1216	Mégrékeszt	II. 1396
Mégpárlás	II. 1231	Mégpsoshaszt	II. 1320	Mégrékken	II. 1397
Mégpárlík	II. 1231	Mégpótol	II. 1921	Mégrékkent	II. 1398
Mégpárlódik	II. 1231	Mégpök	II. 1325	Mégrémít	II. 1412
Mégpárosodik	II. 1231	Mégpökdő	II. 1326	Mégrémül	II. 1403
Mégpártol	II. 1241	Mégpölypül	II. 1264	Mégrémülés	II. 1403
Mégpártolkodik	II. 1242	Mégpörgöl	II. 1277	Mégréndel	II. 1409
Mégpaskol	II. 1243	Mégpösdít	II. 1279	Mégréndít	II. 1411
Mégpaté	II. 1247	Mégpösög	II. 1280	Mégréndül	II. 1411
Mégpátkol	II. 1248	Mégré	II. 1329	Mégréng	II. 1411
Mégpátkolás	II. 1248	Mégrédikál	II. 1329	Mégréngedéz	II. 1411
Mégpátkoltat	II. 1248	Mégré	II. 1330	Mégreped	II. 1416
Mégpattan	II. 1249	Mégré	II. 1330	Mégrepedéz	II. 1416
Mégpattant	II. 1250	Mégré	II. 1333	Mégrepedezés	II. 1416
Mégpattaroz	II. 1253	Mégré	II. 1333	Mégrépes	II. 1413
Mégpécsétél	II. 1258	Mégré	II. 1333	Mégréstáll	II. 1418
Mégpécsétlés	II. 1258	Mégré	II. 1333	Mégréstít	II. 1418
Mégpéldáz	II. 1262	Mégré	II. 1334	Mégréstül	II. 1419
Mégpé	II. 1264	Mégré	II. 1338	Mégrészegedik	II. 1423
Mégpélyhésedik	II. 1261	Mégré	II. 1338	Mégrészé	II. 1424
Mégpéndéredik	II. 1265	Mégré	II. 1338	Mégrészé	II. 1425
Mégpénészedik	II. 1266	Mégré	II. 1342	Mégrészégül	II. 1425
Mégpénészledik, megpe- nyészledik	II. 1266	Mégré	II. 1342	Mégreszel	II. 1425
Mégpénészül	II. 1266	Mégré	II. 1343	Mégrészket	II. 1434
Mégpérél	II. 1273	Mégré	II. 1344	Mégréttét	II. 1428
Mégpéreméz	II. 1330	Mégré	II. 1344	Mégrétlen	II. 1429
Mégpérgölódik	II. 1277	Mégré	II. 1348	Mégréttent	II. 1430
Mégpérkelódik	II. 1277	Mégré	II. 1350	Mégréttentő	II. 141
Mégpérsél	II. 1378	Mégré	II. 1351	Mégreze	II. 1433
Mégpérsélódik	II. 1278	Mégré	II. 1355	Mégrézzen	II. 1435
Mégpérsület	II. 1278	Mégré	II. 1351	Mégrézzenés	II. 1435
		Mégré	II. 1352	Mégrézzent	II. 1436

égrüzzeszt	II. 1436	Mégrugdos	II. 1478	Mégsümmisit	II. 815
égrid	II. 1437	Mégrugoldoz	II. 1479	Mégsümmít	II. 815
égridás	II. 1437	Mégruház	II. 1482	Mégsüngörül	II. 1540
égridaszt	II. 1439	Mégrusnyít	II. 1483	Mégsünkél	II. 1540
égridkant	II. 1439	Mégrútít	II. 1484	Mégsenyved	II. 1541
égridogat	II. 1440	Mégrútítás	II. 1485	Mégsenyveszt	II. 1542
égridkít	II. 1442	Mégrútól	II. 1485	Mégsépér	II. 1542
égridkódik	II. 1442	Mégrútul	II. 1486	Mégsépérés	II. 1543
égridkul	II. 1442	Mégrübédzik	II. 1487	Mégseregél	II. 1551
égridvalkodik	II. 1438	Mégrühesedik	II. 1488	Mégsérés	II. 1544
égridvallik	II. 1438	Mégrüheszt	II. 1488	Mégsérhúszik	II. 1545
égridvogat	II. 1440	Mégrühezik	II. 1487	Mégsérödés	II. 1546
égridó	II. 1443	Mégsáfrányoz	II. 1492	Mégsérödhetetlen	II. 1546
égridobban	II. 1444	Mégsajdít	II. 1493	Mégsérődik	II. 1546
égridokkan	II. 1448	Mégsajdítás	II. 1493	Mégsérszik	II. 1546
égridokkant	II. 1449	Mégsajlódik	II. 1494	Mégsért	II. 1546
égridombol	II. 1452	Mégsajtalanít	II. 1584	Mégsértéget	II. 1547
égridomol	II. 1453	Mégsajtol	II. 1498	Mégsértés	II. 1547
égridongál	II. 1455	Mégsáncol	II. 1503	Mégsértetlen	II. 1547
égridongyol	II. 1459	Mégsántít	II. 1505	Mégsérthetetlen	II. 1547
égridongyollik	II. 1459	Mégsántul	II. 1505	Mégsértődés	II. 1548
égridont	II. 1357	Mégsanyarít	II. 1505	Mégsértődik	II. 1548
égridontás	II. 1457	Mégsanyaríttatás	II. 1506	Mérsérül	II. 1548
égridontatlan	II. 1457	Mégsanyarodik	II. 1506	Mégsérvődik	II. 1548
égridonthatóság	II. 1457	Mégsanyargat	II. 1506	Mégsététedik	II. 1560
égridontó	II. 1457	Mégsarcol	II. 1515	Mégsétetésül	II. 1561
égridontsol	II. 1458	Mégsarcolás	II. 1515	Mégsététít	II. 1561
égridontsolás	II. 1458	Mégsarcoltat	II. 1515	Mégsététítés	II. 1561
égridop	II. 1460	Mégsárgít	II. 1512	Mégsététül	II. 1562
égridopogtat	II. 1461	Mégsárgódik	II. 1512	Mégsététülés	II. 1562
égridoshad	II. 1462	Mégsárgul	II. 1512	Mégsikamlik	II. 1568
égridoshadás	II. 1462	Mégsárhudik	II. 1513	Mégsikárol	II. 1568
égridossan	II. 1461	Mégsarkal	II. 1517	Mégsikít	II. 1569
égridostál	II. 1463	Mégsarkaltatás	II. 1518	Mégsikosít	II. 1569
égridórstól	II. 1462	Mégsarkantyúz	II. 1518	Mégsikul	II. 1569
égridrosszít	II. 1466	Mégsárosít	II. 1510	Mégsiketít	II. 1571
égridrosszul	II. 1466	Mégsárosul	II. 1510	Mégsiketül	II. 1571
égridrotad	II. 1466	Mégsároz	II. 1511	Mégsimít	II. 1572
égridrothead	II. 1466	Mégsaruz	II. 1521	Mégsír	II. 1577
égridrothatandó	II. 1466	Mégsavanyít	II. 1525	Mégsirat	II. 1579
égridrotheadás	II. 1467	Mégsavanyodik	II. 1525	Mégsiratás	II. 1579
égridrotbaszt	II. 1468	Mégsavanyoszik	II. 1525	Mégsivalkodik	II. 1563
égridrotyogtat	II. 1468	Mégsebésedés	II. 1530	Mégsilajfol	II. 1581
égridrovásol	II. 1443	Mégsebésedik	II. 1529	Mégsokall	II. 1589
égridrovátkol	II. 1444	Mégsebésít	II. 1530	Mégsokaszt	II. 1589
égridrozsavivez	III. 1228	Mégsebésítés	II. 1530	Mégsokasítás	II. 1590
égridrozsásít	II. 1470	Mégsebésíthetetlen	II. 1530	Mégsokasodás	II. 1590
égridrozsásodik	II. 1470	Mégsehsül	II. 1530	Mégsokasodik	II. 1590
égridrozsásul	II. 1470	Mégsehhésül	II. 1531	Mégsokasul	II. 1590
égridrozsoltat	II. 1469	Mégsebhészik	II. 1531	Mégsokasulás	II. 1591
égridrogzik	II. 1471	Mégsebhét	II. 1531	Mégsomajdékokid	II. 1594
égridrogzött: bestimmt	II. 1471	Mégsebhétés	II. 1532	Mégsomajdékul	II. 1594
égridrogzött: veraltet	II. 1472	Mégsegáll	II. 1535	Mégsorol	II. 1595
égridrohög	II. 1472	Mégsegént	II. 1536	Mégsósul	II. 1584
égridrohönyödik	II. 1472	Mégsegít	II. 1536	Mégsóványít	II. 1598
égridrovidít	II. 1473	Mégsegítdegél	II. 1537	Mégsóványkozik	II. 1598
égridrovidül	II. 1474	Mégsegítés	II. 1537	Mégsóványodik	II. 1598
égridrúg	II. 1476	Mégsém	II. 719	Mégsóz	II. 1584
égridrugaszkokid	II. 1478	Mégsémmidik	II. 814	Mégsózódik	II. 1585

Mégsömörgöz	II. 1599	Mégszalad	III. 46	Mégszégnyenl	III. 123
Mégsömörgöztet	II. 1599	Mégszálal	III. 44	Mégszégnyenül	III. 124
Mégsömörközik	II. 1599	Mégszalaszt	III. 48	Mégszszel	III. 137
Mégsötétédik	II. 1560	Mégszall	III. 52	Mégszszedel	III. 137
Mégspekél	II. 1602	Mégszállás	III. 53	Mégszszeled	III. 145
Mégstrófol	II. 1604	Mégszállat	III. 56	Mégszszelésédik	III. 146
Mégsúg	II. 1606	Mégszállít	III. 57	Mégszszelésít	III. 146
Mégsugall	II. 1606	Mégszálló	III. 53	Mégszszelésülcs	III. 147
Mégsugorít	III. 1314	Mégszállódik	III. 58	Mégszszeletel	III. 138
Mégsujdít	II. 1609	Mégszámlál	III. 68	Mégszszelesédik	III. 141
Mégsújít	II. 1609	Mégszámlálás	III. 68	Mégszszélhet	III. 142
Mégsujtol	II. 1610	Mégszámlálgat	III. 68	Mégszszélhüdik	III. 142
Mégsujtolás	II. 1610	Mégszámlálhatatlan	III. 68	Mégszszélhül	III. 142
Mégsulyosít	II. 1610	Mégszámlálható	III. 68	Mégszszélid	III. 151
Mégsulyosodik	II. 1611	Mégszámol	III. 66	Mégszszélidít	III. 151
Mégsummál	II. 1613	Mégszámósít	III. 69	Mégszszélidíthetetlen	III. 151
Mégsuprál	II. 1614	Mégszámóz	III. 69	Mégszszélidül	III. 152
Mégsupráz	II. 1614	Mégszán	III. 72	Mégszszelőd	III. 151
Mégsurol	II. 1614	Mégszánás	III. 73	Mégszszellöz	III. 143
Mégsül	II. 1617	Mégszánat	III. 73	Mégszszellyeszt	III. 148
Mégsülget	II. 1621	Mégszánbán	I. 169	Mégszszémlél	III. 161
Mégsüllyed	II. 1623	Mégszánt	III. 77	Mégszszémlélő	III. 161
Mégsúlyösödik	II. 1622	Mégszaporít	III. 80	Mégszszempt	III. 164
Mégsúríl	II. 1626	Mégszaporodik	III. 81	Mégszszéndérédik	III. 172
Mégsúrfítés	II. 1626	Mégszappanoztat	III. 82	Mégszszentél	III. 174
Mégsúrfítés	II. 1625	Mégszapul	III. 83	Mégszszentélés	III. 174
Mégsúrúdik	II. 1625	Mégszar	III. 84	Mégszszentelő	III. 174
Mégsúrül	II. 1626	Mégszárad	III. 87	Mégszszenteltség	III. 174
Mégsüt	II. 1619	Mégszáradant	III. 87	Mégszszenténciáz	III. 177
Mégsülés	II. 1619	Mégszáradás	III. 87	Mégszszentit	III. 175
Mégsütődik	II. 1620	Mégszáraddogál	III. 87	Mégszszentségésítés	III. 176
Mégsütöget	II. 1620	Mégszarájt	III. 88	Mégszszentségtelenít	III. 177
Mégsüvölt	II. 1564	Mégszáraszt	III. 88	Mégszszenved	III. 180
Mégszab	III. 3	Mégszard	III. 84	Mégszszenvedtet	III. 180
Mégszabadít	III. 7	Mégszarvasul	III. 95	Mégszszennyésédik	III. 184
Mégszabadítás	III. 7	Mégszszébbédik	III. 185	Mégszszennyésít	III. 184
Mégszabadító	III. 7	Mégszszéd	III. 101	Mégszszennyeczódik	III. 184
Mégszabadul	III. 12	Mégszszédéget	III. 102	Mégszszépég	III. 188
Mégszabadulás	III. 12	Mégszszédérjésédik	III. 105	Mégszszépít	III. 186
Mégszabottat	III. 5	Mégszszédérjésül	III. 105	Mégszszépités	III. 187
Mégszaggat	III. 39	Mégszszédet	III. 102	Mégszszéplősít	III. 190
Mégszaggatás	III. 39	Mégszszédít	III. 104	Mégszszéplősítés	III. 190
Mégszagal	III. 14	Mégszszédítés	III. 104	Mégszszéplősítő	III. 190
Mégszagalánt	III. 14	Mégszszeg	III. 106	Mégszszéplősődik	III. 190
Mégszagosít	III. 15	Mégszszegdel	III. 108	Mégszszéplősül	III. 190
Mégszagosul	III. 15	Mégszszégényédik	III. 119	Mégszszéppen	III. 189
Mégszáguld	III. 16	Mégszszégényészik	III. 119	Mégszszépül	III. 187
Mégszajosít	III. 1263	Mégszszégényít	III. 119	Mégszszérénccsel	III. 227
Mégszajosul	III. 1263	Mégszszegés	III. 107	Mégszszérénccseltet	III. 228
Mégszakad	III. 28	Mégszszögez	III. 114	Mégszszérénccsésédik	III. 228
Mégszakadás	III. 28	Mégszszögfüvez	I. 1029, III. 116	Mégszszérénccsésít	III. 229
Mégszakadkozik	III. 30	Mégszszeghetetlen	III. 107	Mégszszérénccsésül	III. 229
Mégszakadoz	III. 31	Mégszszeghetetlenül	III. 107	Mégszszérénccséz	III. 230
Mégszakadozás	III. 31	Mégszszegik	III. 108	Mégszszérénccsésés	III. 230
Mégszakadozhatatlan	III. 31	Mégszszegődik	III. 111	Mégszszeret	III. 211
Mégszakadt	III. 28	Mégszszégényédik	III. 121	Mégszszeretés	III. 222
Mégszakaskodik	III. 33	Mégszszégényget	III. 121	Mégszszéréz	III. 204
Mégszakaszt	III. 36	Mégszszégényít	III. 122	Mégszszérzés	III. 205
Mégszakat	III. 37	Mégszszégényítés	III. 122	Mégszszérző	III. 206

Mégszörződés	III. 212	Mégszörnyűdik	III. 334	Mégtanul	III. 431
Mégszörződik	III. 211	Mégszörnyűközik	III. 335	Mégtapaszt	III. 435
Mégszörző ok	II. 1100	Mégszörnyül	III. 334	Mégtapasztal	III. 435
Mégszi	III. 232	Mégszörösít	III. 333	Mégtapasztalás	III. 436
Mégszid	III. 235	Mégszörösödik	III. 333	Mégtapasztalható	III. 436
Mégszidalmaz	III. 237	Mégszúr	III. 341	Mégtapasztalódik	III. 436
Mégszidogat	III. 238	Mégszural	III. 341	Mégtapod	III. 437
Mégszifjal	III. 263	Mégszurkál	III. 341	Mégtapodás	III. 438
Mégszikkad	III. 240	Mégszurkoz	III. 343	Mégtapogat	III. 439
Mégszilajul	III. 243	Mégszurkozás	III. 343	Mégtarafaráz	III. 444
Mégszilál	III. 243	Mégszuvasodik	III. 337	Mégtaréjaz	III. 445
Mégszínél	III. 253	Mégszűkit	III. 346	Mégtarkáz	III. 448
Mégszínésít	III. 255	Mégszűkölködik	III. 346	Mégtársalkodik	III. 455
Mégszintelenít	III. 257	Mégszűkül	III. 350	Mégtart	III. 469
Mégszintelenítés	III. 257	Mégszül	III. 351	Mégtartás	III. 471
Mégszital	III. 261	Mégszűnés	III. 357	Mégtartat	III. 475
Mégsziul	III. 268	Mégszűnet	III. 357	Mégtartatandóságocská	III. 471
Mégszivalkodik	III. 232	Mégszűnik	III. 356	Mégtartható	III. 471
Mégszival	III. 232	Mégszűntet	III. 357	Mégtarthatóság	III. 471
Mégszivel	III. 267	Mégszűr	III. 360	Mégtartó	III. 471
Mégszokik	III. 286	Mégszűrés	III. 360	Mégtartogat	III. 483
Mégszokótál	III. 290	Mégszűrkit	III. 362	Mégtartóz	III. 485
Mégszokat	III. 288	Mégtagad	III. 376	Mégtartózik	III. 485
Mégszól	III. 276	Mégtagadás	III. 377	Mégtartózkodás	III. 485
Mégszólal	III. 277	Mégtagadtat	III. 378	Mégtartózkodik	III. 486
Mégszólaltat	III. 278	Mégtagasít	III. 373	Mégtartóztat	III. 487
Mégszólamlík	III. 278	Mégtágít	III. 374	Mégtartóztatás	III. 485
Mégszolgál	III. 294	Mégtágítás	III. 375	Mégtartóztatdogál	III. 489
Mégszolgáítat	III. 297	Mégtaglás	III. 372	Mégtartóztatathatatlanság	III. 488
Mégszólít	III. 280	Mégtaglat	III. 373	Mégtartóztatatlanság	III. 488
Mégszólítás	III. 280	Mégtagol	III. 372	Mégtartóztató	III. 488
Mégszólító	III. 280	Mégtágosít	III. 373	Mégtaszígal	III. 701
Mégszólongat	III. 281	Mégtágosul	III. 373	Mégtaszít	III. 702
Mégszoméhul	III. 301	Mégtágul	III. 375	Mégtát	III. 491
Mégszomjuhozik	III. 300	Mégtágulás	III. 375	Mégtataroz	III. 492
Mégszomjul	III. 301	Mégtajtékozik	III. 381	Mégtávozik	III. 496
Mégszomorít	III. 301	Mégtakar	III. 383	Mégtébit	III. 499
Mégszomorító	III. 302	Mégtakarás	III. 383	Mégtébolyít	III. 499
Mégszomorodás	III. 302	Mégtakargat	III. 384	Mégtébolyodik	III. 499
Mégszomorodik	III. 302	Mégtakarít	III. 385	Mégtejesedik	III. 509
Mégszomoroszik	III. 303	Mégtalál	III. 395	Mégteker	III. 501
Mégszontyolodás	III. 305	Mégtalálás	III. 395	Mégtekeredik	III. 512
Mégszontyolodik	III. 305	Mégtalálható	III. 395	Mégtekerít	III. 515
Mégszontyorodik	III. 305	Mégtalálható	III. 395	Mégtekint	III. 518
Mégszop	III. 306	Mégtaláló	III. 395	Mégtekintel	III. 519
Mégszoppant	III. 307	Mégtalpai	III. 404	Mégtekintelés	III. 519
Mégszoptat	III. 307	Mégtámad	III. 409	Mégtel	III. 526
Mégszór	III. 308	Mégtámaszkodik	III. 411	Mégtelepedik	III. 550
Mégszórás	III. 308	Mégtámaszul	III. 411	Mégtelepészik	III. 550
Mégszorít	III. 313	Mégtámaszt	III. 413	Mégtelépít	III. 551
Mégszorítás	III. 314	Mégtámogat	III. 414	Mégtelés	III. 531
Mégszorongat	III. 315	Mégtanít	III. 426	Mégtelészt	III. 539
Mégszorul	III. 318	Mégtanoltat	III. 433	Mégtelhetetlenü	III. 531
Mégsző	III. 320	Mégtántorít	III. 414	Mégtelik	III. 530
Mégszők	III. 324	Mégtántorítás	III. 414	Mégteljesedés	III. 535
Mégszőkül	III. 328	Mégtántorodá	III. 415	Mégteljesedik	III. 535
Mégszőllöz	III. 331	Mégtántorodható	III. 415	Mégteljesít	III. 537
Mégszörnyed	III. 334	Mégtántorodik	III. 415	Mégtémérdekedik	III. 553
Mégszörnyít	III. 334	Mégtántoroszik	III. 415	Mégtémérdekít	III. 553

Mégtémérdékül	III. 554	Mégtúltat	III. 666	Mégtöltség	III. 531
Mégténtáz	III. 562	Mégtimporál	III. 667	Mégtőm	III. 739
Mégtenyészik	III. 563	Mégtipor	III. 668	Mégtőnlöcöz	III. 741
Mégtép	III. 565	Mégtisztál	III. 679	Mégtőmlöcöztet	III. 741
Mégtépéget	III. 565	Mégtisztásítás	III. 680	Mégtöp	III. 742
Mégtépéredik	III. 741	Mégtisztél	III. 672	Mégtöpörödés	III. 742
Mégtépet	III. 566	Mégtisztélés	III. 672	Mégtöpörödik	III. 741
Méglér	III. 570	Mégtisztélési	III. 673	Mégtöpörül	III. 741
Mégtérdégél	III. 573	Mégtisztéletlenít	III. 674	Mégtör	III. 741
Mégtérém	III. 590	Mégtisztésít	III. 675	Mégtördel	III. 742
Mégtérénget	III. 571	Mégtisztetlenít	III. 678	Mégtörés : verletzung	III. 747
Mégtérés	III. 571	Mégtisztlt	III. 682	Mégtörés : reue	III. 748
Mégtérésnélkülvalóság	III. 957	Mégtisztítás	III. 682	Mégtöret	III. 755
Mégtérhel	III. 505	Mégtisztíttat	III. 683	Mégtöretet	III. 748
Mégtérhelés	III. 506	Mégtisztogat	III. 683	Mégtöretlen	III. 747
Mégtérhelődik	III. 506	Mégtisztul	III. 684	Mégtörhet	III. 755
Mégtérhésedik	III. 507	Mégtisztulás	III. 684	Mégtörhetetlen	III. 755
Mégtérhésít	III. 507	Mégtisztulat	III. 684	Mégtörök	III. 748
Mégtérhésül	III. 507	Mégtitkol	III. 687	Mégtörödés	III. 758
Mégtérhet	III. 572	Mégtizedél	III. 689	Mégtörődik	III. 758
Mégtérhetés	III. 572	Mégtobzódás	I. 514	Mégtörögél	III. 755
Mégtérhetetlen	III. 572	Mégtódul	III. 699	Mégtöröl	III. 760
Mégtérhető	III. 572	Mégtójosodik	III. 693	Mégtörölget	III. 761
Mégtérít	III. 576	Mégtol	III. 696	Mégtörösöl	III. 763
Mégtérít	III. 578	Mégtold	III. 697	Mégtörténik	III. 765
Mégtérítés	III. 579	Mégtollasodik	III. 704	Mégtörszgyökeresedik	I. 1182
Mégtérítő	III. 579	Mégtolmácsol	III. 704	Mégtörágyal	III. 776
Mégtérjeszt	III. 584	Mégtolódik	III. 699	Mégtörágyáz	III. 777
Mégtérő	III. 572	Mégtolvajol	III. 706	Mégtrefál	III. 779
Mégtéri-	III. 572	Mégtolyul	III. 700	Mégtrefálódik	III. 778
Mégtérül	III. 586	Mégtolyulás	III. 700	Mégtromfol	III. 781
Mégtérülés	III. 586	Mégtompít	III. 709	Mégtromfolás	III. 782
Mégtérülhetés	III. 586	Mégtompítás	III. 709	Mégtud	III. 787
Mégtéstésedik	III. 602	Mégtompul	III. 709	Mégtudakoz	III. 789
Mégtéstésít	III. 602	Mégtompulás	III. 709	Mégtudakozás	III. 790
Mégtéstésül	III. 602	Mégtompult	III. 709	Mégtudakozhatatlan	III. 790
Mégtéstésülés	III. 602	Mégtompultság	III. 709	Mégtudakozhatatlankép- pen	III. 790
Mégtész	III. 622	Mégtoppant	I. 512	Mégtudakozik	III. 789
Mégtétel	III. 622	Mégtorhad	III. 711	Mégtudás	III. 787
Mégtetűszik	III. 613	Mégtorkol	III. 714	Mégtudat	III. 791
Mégtetet	III. 637	Mégtorkolás	III. 714	Mégtudat	III. 791
Mégtetéz	III. 655	Mégtorlás	III. 716	Mégtudhatatlan	III. 787
Mégtetik	III. 642	Mégtorlik	III. 716	Mégtudóslt	III. 797
Mégtétováz	III. 723	Mégtorlódik	III. 717	Mégtudóssodik	III. 797
Mégtetőz	III. 655	Mégtormáz	III. 712	Mégtudt	III. 787
Mégtetőzés	III. 656	Mégtorol	III. 716	Mégtunyít	III. 808
Mégtetszés	III. 647	Mégtorpad	III. 719	Mégtunyul	III. 808
Mégtetszik	III. 616	Mégtöbbit	III. 732	Mégtúrosodik	III. 809
Mégtetűszik	III. 613	Mégtöbbités	III. 732	Mégtúrosul	III. 809
Mégtetvesül	III. 657	Mégtöbbitül	III. 733	Mégtúrozdik, mégtúrozik	III. 812
Mégtetvezik	III. 657	Mégtöbbitülés	III. 733	Mégtűdös	III. 771
Mégtévélyödik	III. 658	Mégtöbbitületlen	III. 753	Mégtűdz	III. 771
Mégtévélyészik	III. 658	Mégtökél	III. 626	Mégtűkrözik	III. 824
Mégtílalmaz	III. 663	Mégtökéllés	III. 627	Mégtűkröztet	III. 824
Mégtílodik	III. 663	Mégtökítés	III. 772	Mégtűr	III. 821
Mégtílol	III. 666	Mégtölt	III. 543	Mégtüremik	III. 822
Mégtíloszik	III. 663	Mégtöltöget	III. 545	Mégtürtet	III. 825
Mégtílt	III. 665	Mégtöltözök	III. 546	Mégtürtöztet	III. 825
Mégtíltás	III. 666	Mégtöltözökdik	III. 546	Mégtűz	III. 771

égtüzesít	III. 829	Mégtütközik	III. 909	Mégvarcan	III. 1018
égtüzesül	III. 830	Mégtütköztes	III. 910	Mégvarr	III. 1020
égudvarlás	III. 838	Mégtütoget	III. 911	Mégvárlat	III. 1017
égudvarol	III. 838	Mégtüttet	III. 911	Mégvásárol	III. 1028
égugarol	III. 839	Mégtüz	III. 916	Mégvásás	III. 1026
égugat	III. 840	Mégtüz-büz	III. 917	Mégvasasodik	III. 1025
égugrindozi	III. 842	Mégtüzel	III. 917	Mégvasaz	III. 1025
égugrat	III. 843	Mégtüadász	III. 922	Mégvasasztat	III. 1025
égújít	III. 847	Mégtüadol	III. 925	Mégvásik	III. 1026
égújítás	III. 848	Mégtüadol	III. 924	Mégvásial	III. 1026
égújíthatalan	III. 848	Mégtüág	III. 928	Mégváslat	III. 1026
égújítható	III. 848	Mégtüagdal	III. 930	Mégváslik	III. 1026
égújogat	III. 848	Mégtüagdalkozik	III. 931	Mégvastagít	III. 1023
égújul	III. 851	Mégtüagyon	III. 941	Mégvastagodik	III. 1029
égújulás	III. 851	Mégtüáj	III. 972	Mégvastagszik	III. 1029
égújulat	III. 851	Mégtüajaz	III. 971	Mégtüvéd	III. 1032
égtün	III. 854	Mégtüajúdik	III. 974	Mégtüvédelmez	III. 1032
égtünakodás	III. 855	Mégtüajul	III. 974	Mégtüvégez	III. 1039
égtünakodik	III. 855	Mégtüakar	III. 979	Mégtüvégyit	III. 1043
égtünalkodik	III. 855	Mégtüakarász	III. 979	Mégtüvékonyít	III. 1045
égtünás	III. 854	Mégtüakít	III. 975	Mégtüvékonyítás	III. 1045
égtünat	III. 856	Mégtüakítás	III. 975	Mégtüvékonyítatlan	III. 1045
égtünatkozás	III. 856	Mégtüakmerőit	III. 770	Mégtüvékonyodik	III. 1046
égtünatkozik	III. 856	Mégtüakmerőül	III. 770	Mégtüvékonyoszik	III. 1046
égtünatlan	III. 854	Mégtüakul	III. 977	Mégtüvékonyul	III. 1046
égtündökít	III. 858	Mégtüálás	III. 985	Mégtüvélhetetlen	III. 1050
égtündökodik	III. 858	Mégtüálaszt	III. 989	Mégtüvélosít	III. 1053
égtündokol	III. 858	Mégtüálasztás	III. 989	Mégtüvélosodik	III. 1053
égtündoroszik	III. 859	Mégtüálasztatlan	III. 989	Mégtüvélőzés	III. 1053
égtünoszol	III. 860	Mégtüálasztó	III. 989	Mégtüvélőzik	III. 1053
égtüntat	III. 857	Mégtüálasztó természet	III. 595	Mégtüvémhézik	III. 1046
égtünsz	III. 865	Mégtüálasztott nóta	III. 988	Mégtüvéndégélés	III. 1056
égtünsztat	III. 866	Mégtüálasztva	III. 989	Mégtüvénhedik	III. 1054
égtütál	III. 872	Mégtüálik	III. 985	Mégtüvénhészik	III. 1054
égtütálás	III. 872	Mégtüálogat	III. 991	Mégtüvénheszt	III. 1054
égtütálat	III. 872	Mégtüálogatás	III. 991	Mégtüvénhül	III. 1055
égtütálatosság	III. 872	Mégtüált	III. 993	Mégtüvénhűszik	III. 1054
égtütáltat	III. 873	Mégtüáltás	III. 994	Mégtüvénül	III. 1055
égtütáltatás	III. 873	Mégtüáltó	III. 994	Mégtüver	III. 1063
égtüdvözít	III. 879	Mégtüáltóság	III. 994	Mégtüverdik	III. 1065
égtüdvözöl	III. 880	Mégtüáltat	III. 994	Mégtüverdődik	III. 1065
égtüdvözül	III. 881	Mégtüváltozandó	III. 996	Mégtüveréget	III. 1066
égtül	III. 890	Mégtüváltozás	III. 996	Mégtüverekedik	III. 1067
égtüldöz	III. 893	Mégtüváltozhatatlan	III. 996	Mégtüverekészik	III. 1067
égtülepedik	III. 890	Mégtüváltozik	III. 996	Mégtüverés	III. 1064
égtüll	III. 894	Mégtüváltoztat	III. 999	Mégtüverésedik	III. 1076
égtülles	III. 894	Mégtüváltoztatás	III. 999	Mégtüverésít	III. 1072
égtülletes	III. 894	Mégtüváltoztathatlanság	III. 999	Mégtüverésítés	III. 1072
égtültet	III. 893	Mégtüvall	III. 1004	Mégtüverésül	III. 1072
égtünnepel	III. 895	Mégtüvallás	III. 1004	Mégtüvéréz	III. 1072
égtüresedik	III. 897	Mégtüvallat	III. 1005	Mégtüvérheszt	III. 1073
égtüresít	III. 897	Mégtüvalló	III. 1005	Mégtüvérhet	III. 1073
égtüresül	III. 899	Mégtüvalva, mégtüvalván	III. 985	Mégtüverítékéz	III. 1078
égtüresülés	III. 899	Mégtüvanal	III. 1008	Mégtüverítőzik	III. 1079
égtürit	III. 899	Mégtüvanyalít	III. 1010	Mégtüvermel	III. 1075
égtürmöz	III. 900	Mégtüvár	III. 1015	Mégtüvertet	III. 1068
égtürül	III. 900	Mégtüvarasít	III. 1011	Mégtüvesz	III. 1085
égtüt	III. 906	Mégtüvarasodik	III. 1011	Mégtüvész	III. 1119
égtütközés	III. 916	Mégtüvarasul	III. 1011	Mégtüveszekedik	III. 1089

Mégyeszes	III. 1086	Mégyvirágzik	III. 1192	Mégyzárul	III. 1200
Mégyeszött	III. 1086	Mégyvirgáz	III. 1193	Mégyzár-zavar	III. 1275
Mégyeszöttség	III. 1086	Mégyvirrad	III. 1194	Mégyzúogat	III. 1296
Mégyesződik	III. 1093	Mégyvirul	III. 1193	Mégyzákol	III. 1299
Mégyesszöl	III. 1127	Mégyvisel	III. 1200	Mégyzákmanóly	III. 1299
Mégyesszóz	III. 1127	Mégyvisz	III. 1210	Mégyzályáz	III. 1300
Mégyesszözés	III. 1127	Mégyvítat	III. 1167	Mégyzöndül	III. 1303
Mégyeszt	III. 1096	Mégyvívás	III. 1165	Mégyzsilbadás	III. 1304
Mégyesztüget	III. 1098	Mégyvívik	III. 1164	Mégyzsilbadt tag	III. 371
Mégyesztügetés	III. 1098	Mégyvizesedik	III. 1230	Mégyzsilbadt tag	III. 1307
Mégyesztügetődés	III. 1099	Mégyvizesít	III. 1230	Mégyzsilbadt tag	III. 1309
Mégyesztügetődik	III. 1099	Mégyvizesül	III. 1230	Mégyzsilbadt tag	III. 1310
Mégyeszlés	III. 1096	Mégyvizez	III. 1231	Mégyzsilbadt tag	III. 1310
Mégyvet	III. 1145	Mégyvizsgál	III. 1231	Mégyzsilbadt tag	III. 1313
Mégyvetekedik	III. 1148	Mégyvizsgálás	III. 1232	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvétel	III. 1120	Mégyvön	III. 1240	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvelemédell	III. 1150	Mégyvönakodik	III. 1243	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvetemedik	III. 1150	Mégyvönadoz	III. 1246	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvetendő	III. 1146	Mégyvönit	III. 1247	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvételredik	III. 1160	Mégyvönödik	III. 1248	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvételés	III. 1146	Mégyvönogattatott	III. 1248	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvétel	III. 1123	Mégyvönosz	III. 1251	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvetett	III. 1146	Mégyvöröstit	III. 1076	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyveteltség	III. 1146	Mégyvörösül	III. 1077	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvethetetlen	III. 1146	Mégyzabál	III. 1258	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvétkésít	III. 1158	Mégyzaboláz	III. 1261	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvetkészik	III. 1154	Mégyzabolázás	III. 1261	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvetkészik	III. 1159	Mégyzabolázatlanít	III. 1261	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvető	III. 1146	Mégyzabolázódik	III. 1261	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvevődik	III. 1124	Mégyzajdít	III. 1263	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvi	III. 1164	Mégyzajdul	III. 1263	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyviaszkodik	III. 1166	Mégyzajgat	III. 1264	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyviaszoz	III. 1169	Mégyzajosodik	III. 1263	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvicsorodik	III. 1169	Mégyzajosul	III. 1263	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidámit	III. 1170	Mégyzaklat	III. 1265	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidámodik	III. 1170	Mégyzaloglás	III. 1266	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidámul	III. 1071	Mégyzalogol	III. 1266	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidámulás	III. 1171	Mégyzalogosít	III. 1266	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidul	III. 1171	Mégyzalogoz	III. 1266	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvidulás	III. 1172	Mégyzáposodik	III. 1267	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigad	III. 1173	Mégyzápu	III. 1267	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigaszik	III. 1174	Mégyzavar	III. 1274	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigaszl	III. 1175	Mégyzavarít	III. 1276	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigasztal	III. 1175	Mégyzavarítás	III. 1276	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigasztalbatatlan	III. 1175	Mégyzavarodás	III. 1276	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigyáz	III. 1177	Mégyzavarodik	III. 1276	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvigyorodik	III. 1179	Mégyzavarosodik	III. 1274	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvihatatlan	III. 1165	Mégyzöndít	III. 1278	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvilágosít	III. 1183	Mégyzöndül	III. 1279	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvilágosítás	III. 1183	Mégyzöng	III. 1280	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvilágosodik	III. 1184	Mégyzokog	III. 1284	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvilágosul	III. 1184	Mégyzománcol	III. 1284	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvilágtalannul	III. 1185	Mégyzökken	III. 1285	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvillamik	III. 1185	Mégyzöldelk	III. 1286	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvillámodás	III. 1186	Mégyzöldül	III. 1287	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvillámodik	III. 1186	Mégyzöldülk	III. 1287	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvillamat	III. 1187	Mégyzördít	III. 1287	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvillogtat	III. 1187	Mégyzördül	III. 1287	Mégyzsilbadt tag	III. 1314
Mégyvirágosul	III. 1192	Mégyzözenik	III. 1289	Mégyzsilbadt tag	III. 1314

Méhszlret	III. 361	Melléváj	III. 972	Mëndégelés	II. 749
Méhtartó	III. 480	Mellévész	III. 1120	Mëndék	II. 749
Mejet	II. 976	Mellévet	III. 1146	Mende-monda	II. 863
Mejj	II. 724	Mellfájás	I. 751	Mendenha	I. 1219
Mékég	II. 722	Mellfödél	I. 970	Mëndikál	II. 756
Mékéges	II. 722	Mellkötőcsináló	I. 434	Mëndikáns	II. 756
Mékkora	II. 722	Mellől	II. 728	Mëndikánsok rendje	II. 1106
Mékkorácska	II. 722	Mellőz.	II. 728	Mëndikás	II. 756
Mékkoraság	II. 722	Mellrevaló	II. 728 III. 957	Mendú	II. 713
Mélankolia	II. 722	Mellrevaló függő	I. 1037	Mené	II. 757
Mélankolia nóta	II. 988	Mellruha	II. 1480	Mëndék	II. 749
Meleg, meleg	II. 722	Mellszorítás	III. 314	Mëndék	II. 752
Melegág	I. 26	Mellszorulás	III. 318	Mëndékény	II. 753
Melegécske	II. 723	Melltartó	III. 480	Mëndékés	II. 749
Melegödik	II. 724	Mélódia	II. 728	Mëndékhely	I. 1396
Melegén	II. 722	Méltabban	II. 729	Mëndéklevél	II. 602
Melegget	II. 723	Méltán	II. 729	Ménéget	II. 749
Meleggetés	II. 723	Méltat	II. 730	Ménéjtés	II. 753
Melegház	I. 1370	Méltatik	II. 730	Ménekedés	II. 753
Melegít	II. 723	Méltatlan	II. 730	Ménekédet	II. 753
Melegítés	II. 723	Méltatlankodat	II. 730	Ménekédik	II. 753
Melegítetlen	II. 723	Méltatlankodk	II. 730	Ménél	II. 749
Melegítő	II. 723	Méltatlanság	II. 730	Ménés	II. 738
Melegítő természetű	III. 595	Méltatlanságos	II. 730	Ménés	II. 749
Melegség	II. 724	Méltatlanvolta	III. 965	Méneshajtó	I. 1266
Melegszik	II. 724	Méltó	II. 728	Ménészó	II. 615
Meleg természetű	III. 595	Méltól, méltólik	II. 730	Ménéspásztor	II. 1246
Melegül	II. 724	Méltólkodik	II. 731	Ménet: gehen lassen	II. 750
Melenget	II. 723	Méltóltatik	II. 731	Ménet: das gehen	II. 750
Mell	II. 724	Méltóság	II. 731	Ménetel	II. 750
Mellbékötő	II. 424	Méltóságos	II. 731	Ménetség	II. 753
Mellbékötőcske	II. 424	Méltóztat	II. 732	Méüez.	II. 738
Mellbékötő ruha	II. 1480	Méltóztatás	II. 732	Ménló	II. 615
Mellé	II. 725	Méltóztatik	II. 732	Ménna	II. 677
Mellecske	II. 725	Mély: Brust	II. 724	Menné	II. 757
Melled	II. 725	Mély: tief	II. 737	Ménné	II. 757
Mellégyak	I. 1133	Mélyfelé	II. 736	Ménnél	II. 757
Melléjlesztetik	III. 352	Mélyföld	I. 986	Ménő	II. 751
Mellék	II. 726	Mélykor	II. 736	Ménő föld	I. 986
Mellékés	II. 726	Mélykorban	II. 736	Mént	II. 751
Mellékésleg	II. 726	Mély	II. 733	Mént: befreit	II. 753
Mellékfonál	I. 917	Mélyesap	I. 385	Mént: rettung	II. 754
Melléki	II. 726	Mellék	II. 726	Mént: befreien	II. 754
Mellékszó	III. 273	Mélyeszt	II. 726	Ménta, ménta	II. 758
Mellényújtoztat	II. 1083	Mélyfűző	I. 1050	Méntaolaj	II. 1108
Melles	II. 726	Mélyik	II. 736	Mente	II. 759
Mellesleg	II. 726	Mélyink	II. 736	Mentécske	II. 759
Mellészégez	III. 114	Mélyivasas	III. 1023	Mentéget	II. 755
Mellészó	III. 320	Mélynél	II. 757	Mentégetés	II. 755
Mellészókik	III. 324	Mélyre	II. 736. 784	Mentekézik	II. 755
Melleszt	II. 726	Mélység	II. 737	Mentekötő	II. 435
Mellesztés	II. 727	Mélységés	II. 738	Méntén	II. 751
Melléterít	III. 576	Mély tál	III. 390	Méntés: verteidigung	II. 755
Mellétész	III. 622	Mély tengér	III. 561	Méntés: palliatus	II. 759
Mellett	II. 727	Mélyvas	III. 1023	Mentes	II. 754
Mellette-ellovagol	II. 617	Mén: hengst	II. 738	Méntést	II. 751
Mellette-elröpül	II. 1415	Mén: gehen	II. 738	Menthetlen	II. 755
Mellettealakó	II. 511	Ménd	II. 831	Menthető	II. 755
Mellettevaló	III. 957	Méndégel	II. 749	Mentő	II. 756

Méntől	II. 759	Ménnygörgés	I. 1120	Mérészücske	II. 769
Mentség	II. 756	Ménnygörgő	I. 1120	Merészél	II. 769
Mentségés	II. 756	Ménnyi: himmlisch	II. 764	Merészget	II. 780
Mentség hely	I. 1396	Ménnyi: wie viel	II. 764	Merészik	II. 768
Mény	II. 761	Ménnnyiben	II. 765	Merészködés	II. 769
Ményasszony	I. 132	Ménnnyihöl	II. 765	Merészködik	II. 769
Ményasszonyság	I. 132	Ménnnyicske	II. 765	Merészlik	II. 769
Ményasszony tánc	III. 423	Ménnnyíg	II. 765	Merésztség	II. 770
Ménye	II. 763	Ménnnyire	II. 766	Mereszt	II. 780
Ményé: sobald	II. 757	Ménnnyiség	II. 768	Merésztelen	II. 770
Ményé: wie viel	II. 764	Ménnnyiszér	II. 766	Méret	II. 774
Ményeasszony	I. 132	Ménnnyivel	II. 766	Méretlen	II. 774
Ményeecske	II. 761	Ménnnyivolt	II. 768	Merevedés	II. 781
Ményeecske	II. 761	Ménnnykő	II. 389	Merevődik	II. 781
Ményegző	II. 761	Ménnnykőhártó	I. 1324	Mereven	II. 781
Ményegzői	II. 762	Ménnnykőülés	III. 908	Merevenődik	II. 781
Ményegzős	II. 762	Ménnnyköves	II. 389	Merevenít	II. 781
Ményegzős kódik	II. 762	Ménnnyország	III. 1139	Merevény	II. 781
Ményegzős tánc	III. 424	Ménnnyországbeli	II. 1140	Mérföld	I. 986
Ményegzőszérszés	III. 208	Ménnnyországoskodik	II. 1140	Mérföldnyi	I. 987
Ményegzőszérsző	III. 211	Ménnnyütés	III. 908	Mérgedik	II. 783
Ményegzőszolgáltatás	III. 297	Ménnnyütő kő	II. 389	Mérgehedik	II. 783
Ményegzőz	II. 762	Ménnnyütőkőves	II. 389	Mérgehészik	II. 783
Ményekézet	II. 761	Ményül	II. 763	Mérgel	II. 783
Ményekézik	II. 761	Ményülés	II. 763	Mérges	II. 783
Ményekéző	II. 761	Mer, mér: wagen	II. 768	Mérgesedik	II. 784
Ményekézőház	I. 1370	Mer: schöpfen	II. 771	Mérges fű	I. 1025
Ményekézői vers	III. 1080	Mér: messen	II. 773	Mérgesít	II. 784
Ményekéző lakás	II. 511	Méra	II. 779	Mérges jegűnyefa	I. 738
Ményekézős ruha	II. 1481	Méráz	II. 779	Mérgeskedés	II. 784
Ményekézői lakodalom	II. 512	Mérce	II. 779	Mérgeskedik	II. 784
Ményekéző lakodalom	II. 512	Mérdégel, mérdégél	II. 774	Mérges kedvű	II. 148
Ményekéző nap	II. 929	Merécskél	II. 771	Mérges kígyó	II. 304
Ményekézős lakodalom	II. 512	Mered	II. 780	Mérgeskígyói	II. 304
Ményét	II. 762	Meredécske	II. 780	Mérgesseg	II. 784
Ményéti	II. 762	Meredék	II. 780	Mérges szökés	III. 327
Ményétszín	III. 250	Meredékek	II. 780	Mérges tarka gyík	I. 1168
Ményez	II. 762	Meredékség	II. 780	Mérhetetlen	II. 775
Ményezél	II. 762	Meredékszakadás	III. 29	Mérhetetlenség	II. 775
Ményezel	II. 762	Meredétt	II. 780	Meringél	II. 771
Ményezetél	II. 763	Meredéz	II. 780	Meringet	II. 771
Ményezetés	II. 763	Meredt	II. 780	Merít	II. 771
Ményhal	I. 1274	Mérég	II. 782	Merítés	II. 772
Ményít	II. 763	Mérégcsináló	I. 434	Merítő	II. 772
Ménny	II. 763	Mérégel	II. 771	Merítő edény	I. 558
Ménnybéli	II. 764	Meréget	II. 771	Merítő háló	I. 1291
Ménnybeménés	II. 750	Méréget	II. 774	Merítő lapátocska	II. 525
Ménnybeménet	II. 750	Mérégétel	I. 715	Merítő szárszám	III. 65
Ménnybeménetel	II. 751	Mérégető tör	III. 764	Merített-merít	II. 772
Ménnydörgés	I. 533	Mérégitál	I. 1632	Mérkác	II. 784
Ménnydörgő	I. 533	Meréglye	II. 784	Mérkél	II. 775
Ménnydörög	I. 533	Mérégölő fű	I. 1025	Merő: kühn	II. 770
Ménnyé	II. 757	Mérégűző	III. 918	Merő: steif	II. 781
Ménnyég	I. 563	Merégy	II. 845	Merő	II. 775
Ménnyei	II. 764	Méréngel	II. 774	Mérő cerna	I. 347
Ménnyei háború	I. 1229	Merés	II. 771	Merődön-merő	II. 782
Ménnyei nyílás	II. 1011	Merés	II. 774	Merően	II. 781
Ménnyeiség	II. 764	Merész: wagen	II. 768	Mérő eszköz	I. 716
Ménnyei sereg	II. 1550	Merész, mérész: kühn	II. 769	Mérő istáp	I. 1623

Merő korbács	II. 361	Mestërasszony	I. 132	Messzevaló lélel	II. 595
Mérő lábú	II. 499	Mestërembër	I. 627	Messzi	II. 796
Mérő lnia	II. 610	Mestërgërenda	I. 1083	Messzöl	II. 797
Mérő madzag	II. 650	Mestërget	II. 792	Messzül	II. 797
Merő nyak	II. 1005	Mestërgyökér	I. 1181	Messzünnék	II. 797
Merő páncél	II. 1224	Mestëri	II. 792	Messzünnen	II. 797
Mérő rúd	II. 1475	Mestërke	II. 792	Messzünnét	II. 797
Merőség	II. 782	Mestërkedik	II. 792	Mét	II. 976
Mérő sürpenyő	II. 1558	Mestërkönyv	II. 407	Metél	II. 797
Mérő sing	II. 1574	Mestërlégény	II. 559	Metélék	II. 799
Mérő tálacska	III. 390	Mestërlopó	II. 628	Metélés	II. 799
Merőül	II. 781	Mestërmelszés	II. 802	Metélget	II. 799
Mérő zsinór	III. 1308	Mestërné	II. 991	Metélgetés	II. 799
Merre	II. 784	Mestërnép	II. 967	Metélő	II. 799
Mérsékél	II. 775	Mestërremék	II. 1399	Metélő fog	I. 863
Mérsékülés	II. 776	Mestërség	II. 793	Metélő hagyma	I. 1246
Mérsékülhetetlen	II. 776	Mestërségüs	II. 794	Metélő olló	II. 1115
Mérsékülhetetlenség	II. 776	Mestërségi	II. 794	Metélt	II. 799
Mérséklés	II. 776	Mestërségtelen	II. 794	Metélt bársony	I. 184
Mérséklő	II. 776	Mestërtelen	II. 795	Metéltén-metél	II. 799
Mérték	II. 776	Mestërtelenség	II. 795	Metélt szoknya	III. 289
Mértékécske	II. 777	Mestör	II. 786	Metély	II. 803
Mértékül	II. 777	Mész	II. 795	Mételyés	II. 803
Mértékös	II. 779	Mészár	II. 795	Mételyésedik	II. 803
Mértéketlen	II. 779	Mészárlás	II. 795	Mételyésül	II. 804
Mértékhetetlen	II. 778	Mészárló hely	I. 1396	Meténg	II. 804
Mértékhetetlenség	II. 778	Mészárol	II. 795	Métet alma	I. 81, II. 804
Mértéklés	II. 778	Mészáros	II. 795	Metétlen	II. 800
Mértéklet	II. 778	Mészároskés	II. 248	Metsz	II. 800
Mértékletés	II. 778	Mészárság	II. 796	Metszéget	II. 801
Mértékletésség	II. 778	Mészárszék	III. 127	Metszék	II. 804
Mértékletlen	II. 779	Mészbánya	I. 174	Metszén	II. 804
Mértékletlenség	II. 779	Mészégető	I. 562	Metszés	II. 802
Mértéknyelv	II. 1026	Mészégető keménce	II. 184	Metszesz	II. 804
Mértékpróbanyelv	II. 1026	Meszél: weissen	II. 795	Metszet	II. 802
Mértéksürpenyő	II. 1558	Meszél: seitel	II. 797	Metszetlen	II. 802
Mértéktelen	II. 779	Meszelő	II. 795	Metszett	II. 802
Mértéktelenkodik	II. 779	Meszelő ecset	I. 556	Metszett bársony	I. 184
Mértéktelenség	II. 779	Meszelő mész	II. 795	Metszett szoknya	III. 289
Mértéktzsinór	III. 1308	Meszelyés	II. 797	Metszett szőlő	III. 330
Mértföld	I. 986	Meszés	II. 795	Metszhető	II. 802
Merthogy	II. 819	Meszés vászon	III. 1031	Metsző	II. 802
Merül	II. 772	Mészi	II. 795	Metsző kés	II. 248
Mes	II. 785	Mészkalán	II. 94	Metsző késécske	II. 248
Mésda	II. 786	Mészkeménce	II. 184	Metsző vas	III. 1023
Mese	II. 785	Mézmérő kalán	II. 94	Mevet: gelächter	II. 978
Mesécske	II. 785	Mesző	II. 797	Mevet: lachen	II. 976
Mesefejtés	I. 788	Messze, messzé	II. 796	Méz	II. 804
Mesefejtő	I. 789	Messzebb	II. 796	Mézcsináló	II. 434
Mesél	II. 785	Messzebbnyire	II. 797	Mezé	II. 808
Meséllő	II. 785	Messzebség	II. 797	Mezei	II. 808
Mesés	II. 785	Messzeecske	II. 797	Mezei dárdácska	I. 485
Meséz	II. 786	Messzelátó	II. 546	Mezei egér	I. 564
Mesézés	II. 786	Messzelátó cső	I. 457	Mezei fecske	I. 778
Mésgye	II. 786	Messzelátó üveg	III. 912	Mezei konkoly	II. 344
Mésgyécske	II. 786	Messzely	II. 797	Mezei lapu	II. 259
Méssiás	II. 786	Messzeség	II. 797	Mezei lilium	II. 610
Méssiásság	II. 786	Messzeségüs	II. 797	Mezei ménta	II. 759
Mestër	II. 786	Messzevaló	III. 957	Mezei nyúl	II. 1086

Mezei ökörnyelv	II. 1026	Mi: wir	II. 809	Milyföld	I. 986
Mezei sáfrány	II. 1491	Mi: was	II. 810	Milly	II. 737
Mezei szégfű	I. 1029, III. 116	Mi: arbeit	II. 904	Millye	II. 831
Mezei trágya	III. 776	Miá	II. 827	Minagunk	II. 657
Mezei vad	III. 921	Miatt	II. 827	Min	II. 810
Mezei veteményék	III. 1151	Miattan	II. 827	Mina	II. 831
Mezei viola	III. 1189	Miatyánk	I. 137	Minap	II. 929
Mézelke	II. 806	Micske	II. 816	Minapában, minapében	II. 929
Mézeresztő	I. 671	Micsoda	II. 816	Minapi	II. 929
Mézes	II. 805	Micsodás	II. 817	Minapiban	II. 929
Mézes bélés	I. 202	Micsodaság	II. 817	Mind	II. 831
Mézes bor	I. 283	Midentem	II. 954	Mindala	I. 1219
Mézes cibëre	I. 348	Midön	II. 828	Mindazáltal	II. 835
Mézesft	II. 805	Midőre	II. 829	Mindazonáltal	II. 835
Mézes kalács	II. 82	Miel: da, weil	II. 825	Mindeddig	I. 725
Mézes kanta	II. 98	Miel: arbeiten	II. 906	Mindég	II. 840
Mézes körtvély	II. 417	Mielébb	I. 618	Mindéggy	I. 573
Mézes mákos	II. 671	Mielőtt	II. 817	Mindéggyen	I. 575
Mézes pogácsa	II. 1301	Miénk	II. 810	Mindégyre	I. 581
Mézesség	II. 805	Miért	II. 818	Mindéha	I. 1219
Mézes sër	II. 1544	Miérthogy	II. 819	Mindéltig	I. 597
Mézfü	I. 1025	Míg	II. 829	Minden	II. 836
Mézga	II. 806	Migé	II. 714	Mindenégy	I. 573
Mézgál	II. 806	Mígen	II. 830	Mindenéköfölről	II. 838
Mézgáncs	II. 806	Míglén	II. 830	Minden elégségű	I. 604
Mezge	II. 806	Míglennem	II. 954	Mindenés	II. 838
Mezgebántó	I. 1296	Mígnem	II. 830, 954	Mindenéstől	II. 838
Mezgenyaló	II. 1009	Milálka monya	II. 868	Mindenfele	II. 838
Mezgerlés	II. 806	Mihánt	II. 819	Mindenfelé	II. 839
Mezgerlő	II. 806	Mihelten	II. 819	Mindenféleképpen	II. 838
Mezgés	II. 806	Miheltenséggel	II. 819	Mindenfelől	II. 839
Mézi	II. 805	Mihely	I. 1396	Mindégyógyító fű	I. 1025
Mezít	II. 806	Mihelyén	I. 1401, II. 819	Mindénha	I. 1219
Mezítelen	II. 806	Mihelyés	II. 819	Mindénhai	I. 1219
Mezítelenédik	II. 807	Mihelyésleg	II. 819	Mindenható	I. 1356
Mezítelenít	II. 807	Mihelyt	I. 1403, II. 819	Mindénhatóság	I. 1356
Mezítelenítés	II. 807	Mihenés	II. 819	Minden hónapi	II. 927
Mezítelenség	II. 807	Mihent	II. 819	Mindenik	II. 837
Mezitláb	II. 499	Mihentést	II. 819	Mindenünk	II. 837
Mézizű	I. 1646	Milók	II. 830	Mindeníték	II. 838
Mező	II. 808	Miként	II. 820	Mindenként	II. 839
Mezőcske	II. 809	Miképp	II. 820	Mindenképpen	II. 839
Mezőföld	I. 987	Miképpen	II. 820	Mindenkor	II. 839
Mezőföldi	I. 987	Mikor	II. 821	Mindenkori	II. 839
Mezői	II. 808	Mikora	II. 722	Minden mócu	II. 853
Mezőmunkás	II. 896	Mikorban	II. 821	Minden nap	II. 929
Mezőműves	II. 909	Mikorbéli	II. 822	Mindennapi	II. 929
Mezőn lakó	II. 511	Mikoron	II. 821	Mindennapi hideglés	II. 567
Mezőn született	III. 354	Mikorontan	II. 821	Mindennaponként	II. 930
Mezőpásztor	II. 1246	Mikorra	II. 822	Mindennek általa	II. 835
Mezős	II. 809	Mikort	II. 821	Mindennemű	II. 839, 956
Mezőség	II. 809	Mikorú	II. 722	Mindenneműség	II. 839
Mezőségés	II. 809	Mil	II. 831	Minden okvetellen	III. 1153
Mezőváros	III. 1013	Milföld	I. 986	Mindenség	II. 839
Mézsër	II. 1544	Milling	II. 831	Mindenszër	II. 839
Mézszfű	III. 250	Millió	II. 831	Mindentéhető	III. 624
Mézsüret	III. 361	Milliom	II. 831	Mindentudó	III. 794
Meztelen	II. 806	Milóra	II. 831	Mindentudóság	III. 794
Műzsgye	II. 786	Miloszt	II. 673	Mindenünne	II. 840

Mindenünnét	II. 840	Mintégy	I. 574	Misse	II. 845
Mindenütt	II. 840	Mintel	I. 591	Misziri	II. 846
Mindenüttvaló	III. 957	Míntha	I. 1220	Misziri kard	II. 128
Mindenüttvaló létel	II. 595	Mínthogy	I. 1469	Miszksálsip	II. 1575
Mindenüttvalóság	III. 957	Mintjárást	II. 16	Mitévő	III. 640
Mindenüvé	II. 840	Mintnëm	II. 955	Mitől	II. 824
Mindënvoltaképpen	III. 857	Mintsëm	II. 1528	Mitőlfogva	II. 825
Mindezáltal	II. 835	Mintvolta	II. 844, III. 966	Miúta	II. 824
Mindezenáltal	II. 835	Minuëttánc	III. 424	Miután	II. 825
Mindgyárst	II. 16	Mínuta	II. 845	Mív : wir	II. 809
Mindig	II. 840	Mínyarást	II. 16	Miv : arbeit	II. 904
Mindíltig	I. 597	Mínnyájan	II. 835	Mivel : weil	II. 825
Mindjárást	II. 16	Miog	II. 845	Mivel : arbeiten	II. 906
Mindjárt	II. 20	Miogat	II. 845	Mivelés	II. 907
Mindjárton	II. 20	Miogatás	II. 845	Mivelésécske	II. 907
Mindkét	II. 268	Miokaért	II. 822	Miveletlen	II. 907
Mindketten	II. 274	Miokért	II. 822	Mivelhogy	II. 826
Mindkettő	II. 273	Miolta	II. 824	Mivelkédés	II. 907
Mindnyájan	II. 835	Mioltol	II. 824, 1156	Mivelkédet	II. 907
Mindnyájunk	II. 836	Mióta	II. 824	Mivelkédik	II. 907
Mindoha	I. 1219	Mire	II. 824	Mivelő	II. 908
Mindönha	I. 1219	Mirevaló	III. 957	Mivelő ház	I. 1370
Mindörökké	II. 1190	Mírha	II. 845	Mivelő nap	II. 930
Mindszentnap	II. 930	Mírhafa	I. 741	Mives	II. 908
Mindszent hava	I. 1463	Mírhas bor	I. 283	Miveskédés	II. 910
Minduntalan	III. 857	Mirigy	II. 845	Mives mestër	II. 790
Mindvégig	III. 1042	Mirigyës	II. 845	Mives nap	II. 930
Mindvégre	III. 1042	Mirigyës nyavaIya	II. 1019	Mivhely	I. 1396
Miné	II. 757	Mirigyfű	I. 1025	Mivolta	II. 826, III. 965
Minekelötte	II. 817	Mirigyhalál	I. 1270	Mizër	II. 846
Minekokaért	II. 822, 1101	Mirigyszikës	III. 327	Miziri gallër	I. 1057
Minekutánna	II. 825	Mirtus	II. 845	Mo	II. 645
Minekvaló	III. 957	Mirtusfa	I. 741	Moccan	II. 846
Minél	II. 822	Mirtusfás	I. 741	Mocsár	II. 847
Minëm	II. 954	Mirtusos hor	I. 283	Mocsári	II. 847
Minëmde	I. 486	Mise	II. 845	Mocsári ménta	II. 759
Minemmen	II. 964	Misécske	II. 846	Mocsáros	II. 847
Minëmü, minëmü	II. 822, 956	Miség	II. 824	Mocskol	II. 847
Minëmüs	II. 823	Misegyërtya	I. 1167	Mocskolás	II. 847
Minëmüség	II. 956, 823	Misegyërtyafű	I. 1025	Mocskolhatatlan	II. 847
Minëmüven	II. 956	Misehallás	I. 1286	Mocskoló	II. 848
Minét	II. 840	Misehallgatás	I. 1289	Mocskolódás	II. 848
Mingyár	II. 20	Misé	II. 846	Mocskolódik	II. 848
Mingyárást	II. 16	Misemondás	II. 865	Mocskond	II. 848
Mingyárt	II. 20	Misemondó	II. 866	Mocskos	II. 848
Míniom	II. 840	Misemondó könyv	II. 407	Mocskosít	II. 848
Míniomos	II. 840	Misemondó pap	II. 1226	Mocskosító	II. 849
Minsztër	II. 840	Misemondó ruha	II. 1481	Mocskoska	II. 849
Mink	II. 809	Miseruha	II. 1481	Mocskosodik	II. 849
Minköz	II. 810	Misés pap	II. 1226	Mocskosság	II. 849
Minmagunk	II. 957	MiseszolgáIás	III. 294	Mocskozás	II. 849
Minna	II. 677	Miseszolgáló	III. 296	Mocsok	II. 847
Minnél	II. 757	MiseszolgáItatás	III. 297	Mocsolya	II. 849
Minnën	II. 810	Miseüvöltő	I. 913	Mocsolyás	II. 849
Minnënmagunk	II. 657	Miséz	II. 846	Mód	II. 849
Minorita-barát	I. 178	Misézés	II. 846	Módatlan	II. 853
Minő	II. 824	Miséző pap	II. 1226	Módi	II. 854
Mint	II. 840	Miskulancia	II. 846	Módiás	II. 854
Minta	II. 758	Miskulanciasaláta	II. 1501	MódinyavaIya	II. 1019

Módis	II. 854	Molnárcsérésznye	I. 417	Mórál	II. 869
Módisság	II. 854	Molnármestér	II. 790	Mórási	II. 677
Módissokás	III. 287	Molnármestérség	II. 794	Morcona	II. 688
Módnélkülvaló	III. 957	Molnárné	II. 857	Morcong	II. 677
Módol	II. 853	Molom	II. 674	Mord	II. 869
Módolás	II. 853	Molosa	II. 711	Mordálás	II. 870
Módolatlan	II. 853	Molun	II. 857	Mordáló	II. 870
Módos : anständig	II. 853	Moly	II. 857	Mordály	II. 870
Módos : modus	II. 854	Molyférég	I. 826	Mordálypuska	II. 1341
Módosság	II. 854	Molyfű	I. 1025	Mordályság	II. 870
Módtalanul	II. 853	Molyos	II. 858	Mordány	II. 870
Módtartó	III. 480	Mom	II. 858	Mordékony	II. 870
Moger	II. 663	Món	II. 857	Mordély	II. 870
Mogorva	II. 854	Monárka	II. 858	Mordi	II. 870
Mogorválnodok	II. 854	Monárkaság	II. 858	Mordkedvű	II. 148
Mogos	II. 660	Mond	II. 858	Mordos : beissen	II. 677
Mogyol	II. 662	Monda	II. 863	Mordos : grausam	II. 870
Mogyoró	II. 854	Monda-monda	II. 863	Mordság	II. 870
Mogyorófa	I. 741	Mondamondás	II. 865	Mordul	II. 871
Mogyoróhagyma	I. 1246	Mondamondásos	II. 865	Mordulás	II. 871
Mogyorónyest	II. 1036	Mondás	II. 863	Mordulatlan	II. 871
Mogyorós	II. 855	Mondat	II. 865	Morë	II. 871
Mogyorótyúk	II. 833	Mondék	II. 865	Mörös	II. 871
Moh : moos	II. 855	Mondékony	II. 865	Morgás	II. 872
Moh : gierig	II. 856	Mondékonyosság	II. 865	Morgásocska	II. 872
Moha	II. 855	Mondhatatlan	II. 865	Morgó	II. 872
Mohar	II. 856	Mondó	II. 865	Morgódás	II. 872
Mohár	II. 857	Mondola	II. 876	Morgódik	II. 872
Moharaszoknya	III. 289	Mondolafa	I. 740	Morgolódás	II. 872
Moharköles	II. 396	Mondolakása	II. 136	Morgolódik	II. 872
Mohás	II. 855	Mondolás torta	III. 719	Morha	II. 689
Mohér	II. 857	Mondott	II. 866	Móring	II. 871
Mohfű	I. 1025	Mondoz	II. 867	Móringol	II. 871
Mohlalatosság	II. 856	Mondtaként	II. 867	Morka	II. 692
Mohlik	II. 855	Mondton-mond	II. 862	Morkoláb	II. 871
Mohó	II. 856	Mondúr	II. 892	Morkolábság	II. 871
Moholkodik	II. 856	Mongorol	II. 676	Morodék	II. 681
Mohon, mohón	II. 856	Monnal	II. 867	Morog	II. 871
Mohos	II. 855	Monnó	II. 867	Morogdogál	II. 873
Mohos alma	I. 81	Monnódik	II. 867	Morotva	II. 873
Mohosodik	II. 855	Monnófel	I. 797	Morsár	II. 884
Mohosság	II. 855	Monostor	II. 867	Morva	II. 896
Mohoszik	II. 855	Monostori	II. 868	Morvány	II. 873
Mohozás	II. 856	Monostorkapu	II. 116	Morványkalács	II. 82
Mohozik	II. 855	Monostrom	II. 867	Morzsa	II. 873
Mohrépa	II. 1412	Monst	II. 880	Morzsácska	II. 873
Mohság	II. 856	Nonstan	II. 880	Morzsal	II. 873
Mokány	II. 857	Monstra	II. 868	Morzsalék	II. 873
Mokhaerszoknya	II. 857	Monstrál	II. 868	Morzsalékos	II. 873
Mokog	II. 857	Monstramestér	II. 790	Morzsalékozok	II. 873
Mokogás	II. 857	Monstrancia	II. 868	Morzványi	II. 873
Mókus	II. 857	Monstrum	II. 868	Morzsol	II. 874
Mókuska	II. 857	Monl	II. 868	Morzsolék	II. 874
Mold	II. 849	Mony	II. 868	Morzsoléknyi	II. 874
Molin	II. 674	Monyaró	II. 851	Morzsoló	II. 874
Molinszég	II. 857	Monyas	II. 869	Morzsolódik	II. 874
Molm	II. 674	Monybőr	I. 313	Mos	II. 874
Moln	II. 857	Monyzék	III. 130	Mosadék	II. 875
Molnár	II. 857	Monytök	III. 734	Mosás	II. 875

Mosaték	II. 875	Mozdítás	II. 882	Mulatás	II. 890
Mosdatlan	II. 876	Mozdíthatatlan	II. 882	Mulatdogál	II. 890
Mosdik	II. 875	Mozdíthatatlanság	II. 882	Mulatgat	II. 891
Mosdó	II. 876	Mozdító ok	II. 1100	Mulató	II. 891
Mosdó csésze	I. 418	Mozdul	II. 882	Mulató ház	I. 1370
Mosdócska	II. 876	Mozdulás	II. 883	Mulató hely	I. 1396
Mosdó edény	I. 558	Mozdulat	II. 883	Mulató kert	II. 245
Mosdó korsó	II. 372	Mozdulatlan	II. 883	Mulatoz	II. 891
Mosdó medéncé	II. 713	Mozdulatocska	II. 883	Mulatozás	II. 891
Mosdó víz	III. 1227	Mozdulhatatlan	II. 883	Mulatozó	II. 891
Moslék	II. 876	Mozdulhatatlanság	II. 883	Mulatoztat	II. 891
Moslékos	II. 877	Mozduló	II. 883	Mulatság	II. 891
Nosó	II. 877	Mozgadoz	II. 883	Mulatságos	II. 891
Nosó asszony	I. 132	Mozgadozás	II. 883	Mulattat	II. 891
Mosódás	II. 878	Mozgás	II. 883	Mulattató	II. 891
Mosódik	II. 877	Mozgat	II. 884	Múldogal	II. 891
Mosódtat	II. 878	Mozgatás	II. 884	Múlik	II. 885
Mosó fa	I. 741	Mozgatalan	II. 884	Múló	II. 892
Mosogat	II. 878	Mozgathatatlan	II. 884	Múlt	II. 892
Mosogatás	II. 878	Mozgató	II. 884	Múlton-múlik	II. 888
Mosó ház	I. 1370	Mozgó	II. 884	Múlva, múltván	II. 892
Mosó kö	II. 389	Mozgódik	II. 884	Múmia	II. 892
Mosólék	II. 877	Mozgó ér	I. 655	Mund	II. 858
Mosólékos	II. 877	Mozgolódás	II. 884	Mundér	II. 892
Mosoltat	II. 879	Mozgóság	II. 884	Mundirung	II. 892
Mosolygás	II. 879	Mozog	II. 883	Munka	II. 892
Mosolygó	II. 879	Mozogdogál	II. 884	Munkabér	I. 211
Mosolyodik	II. 879	Mozsár	II. 884	Munkácska	II. 893
Mosolyog	II. 879	Mozsárágyú	I. 19	Munkagyőző	I. 1194
Mosolyogdogál	II. 879	Mozsárfánk	I. 762	Munkál	II. 894
Mosolyul	II. 879	Mozsárka	II. 884	Munkálás	II. 894
Mosóné	II. 877, 991	Mozsárocska	II. 884	Munkálat	II. 894
Mosó sulyok	II. 1612	Mozsártörő	III. 756	Munkálatlan	II. 894
Mosó szék	III. 127	Möet	II. 976	Munkálkodás	II. 894
Most	II. 879	Mög: hintergrund	II. 716	Munkálkodik	II. 894
Mostan	II. 880	Mög: mucksen.	II. 884	Munkálkodó	II. 894
Mestanában	II. 880	Mögé	II. 716	Munkálkodó társ	III. 452
Mostani	II. 880	Mögött	II. 717	Munkálkodtat	II. 895
Mostanság	II. 880	Mögül	II. 717	Munkálkoszik	II. 894
Mostansági	II. 881	Mögye	II. 719	Munkálódás	II. 895
Mostant	II. 880	Mökög: mecken	II. 722	Munkálódik	II. 895
Mostoha	II. 881	Mökög: mucksen.	II. 884	Munkálódó	II. 895
Mostoha anya	I. 95	Mönnél	II. 757	Munkálódóság	II. 895
Mostohaanyaság	I. 95	Mörmöl	II. 884	Munkálódtat	II. 895
Mostoha apa	I. 97	Mörmölődés	II. 885	Munkáloszik	II. 895
Mostoha atya	I. 137	Mövet: lachen	II. 976	Munkamégunás	III. 854
Mostoha gyermek	I. 1163	Mövet: gelächter	II. 978	Munkás	II. 895
Mostoha fiú	I. 845	Mufély	II. 885	Munkás nap	II. 930
Mostobai	II. 881	Muhar	II. 856	Munkásság	II. 896
Mostoha leány	II. 552	Muharaszoknya	II. 857	Munkás társ	III. 452
Mostobálkodik	II. 881	Múka	II. 892	Munkaszenvedő	III. 183
Mostohaság	II. 881	Múl	II. 885	Munkaszérző	III. 211
Mostolyanság	II. 880	Múladoz	II. 888	Munkatétető	III. 624
Motóla	II. 709, 881	Mulakodik	II. 888	Munkatévő	III. 640
Motólál	II. 881	Mulandó	II. 888	Munkátlan	II. 896
Motoz	II. 881	Mulandóság	II. 888	Murkos	II. 896
Motozás	II. 881	Mulás	II. 888	Murok	II. 896
Motréng	II. 709	Mulaszt	II. 888	Murva	II. 896
Mozdit	II. 881	Mulat	II. 888	Muska	II. 896

Muskás	II. 896	Mustrálás	II. 898	Muzsikai	II. 904
Muskásodik	II. 896	Mustráló lajstrom	II. 508	Muzsikál	II. 904
Muskatály, muskotály	II. 897	Mustráltatás	II. 898	Muzsikálás	II. 904
Muskatályalma	I. 81	Mustranestër	II. 790	Muzsikáló szërszám	III. 65
Muskatálybor	I. 283	Muszlica	II. 897	Muzsikás	II. 904
Muskatálydinnye	I. 506	Muszol	II. 898	Muzsikaszër	III. 195
Muskatély	II. 897	Muszt	II. 898	Muzsikaszërszám	III. 65
Muskatër	II. 897	Muszuly	II. 898	Muzsikaszërszamos	III. 65
Muskatéros	II. 897	Muszurmány	II. 903	Muzsikaszó	III. 273
Muskéta	II. 897	Mut : mass	II. 898	Muzsikus	II. 904
Muskétagyöbös	I. 1093	Mut : zeigen ?	II. 898	Mü : wir	II. 809
Muskotálykörtvély	II. 417	Mutál	II. 903	Mü : arbeit	II. 904
Muskotályszöllő	III. 330	Mutat	II. 898	Müarany	I. 111
Muskotélyos	II. 897	Mutatás	II. 900	Mübeli	II. 906
Muskotéros	II. 897	Mutatható	II. 901	Müezüst	I. 729
Must	II. 897	Mutató	II. 901	Müház	I. 1370
Musta	II. 897	Mutatódik	II. 902	Mühely	I. 1396
Mustár	II. 897	Mutató nyil	II. 1038	Münbi	II. 763
Mustárfü	I. 1025	Mutató tábla	III. 366	Münk	II. 809
Mustármag	II. 652	Mutató tükör	III. 816	Müszër	III. 195
Mustáros	II. 897	Mutató újj	III. 853	Müszërszám	III. 65
Mustbor	I. 283	Mutató vas	III. 1023	Müvecske	II. 906
Musti	II. 897	Mutató vessző	III. 1126	Müvel	II. 906
Mustoha	II. 881	Mutogat	III. 902	Müvelkëdet	II. 907
Mustoló sajtár	II. 1497	Mutogatás	II. 902	Müvelkëdik	II. 907
Mustora	II. 897	Mutogató	II. 903	Müveltet	II. 908
Mustos	II. 897	Mutogatós	II. 903	Müves	II. 908
Mustra	II. 897	Muzulmán	II. 903	Müves embër	I. 627
Mustrakönyv	II. 407	Múzsá	II. 903	Müves legény	II. 559
Mustrál	II. 898	Muzsika	II. 903		

N.

Nabát	II. 911	Nádol	II. 912	Nagyatya	I. 137
Nablom, náblum	II. 911	Nádolás	II. 912	Nagyboldogasszony	I. 130
Nabró	II. 911	Nádorispán	I. 1621, II. 912	Nagy csütörtök	I. 474
Nád	II. 911	Nádorispánság	I. 1621	Nagydrág	II. 915
Nadály	II. 912	Nádorispánszék	III. 127	Nagydragula	II. 913
Nadályfü	I. 1025	Nádpálca	II. 1218	Nagyëhetés	I. 712
Nadályos	II. 912	Nádra	II. 913, 709	Nagyëhető	I. 712
Nádas	II. 911	Nádrabetegség	I. 225	Nagyëhetőség	I. 712
Nádasos	II. 911	Nadrág	II. 913	Nagy elméjü	I. 612
Nádasság	II. 912	Nadrágos	II. 913	Nagy erdei saláta	II. 1501
Nádas tó	III. 691	Nadrágulya	II. 913	Nagy erösségü	I. 681
Nadër	II. 912	Nádrëspán, nádrispán	I. 1621	Nagy étellü	I. 714
Nadërspán	I. 1621	Nádsip	II. 1575	Nagy fejü	I. 959
Nádhajlék	I. 1255	Nádszál	III. 44	Nagy fogü	I. 863
Nádi	II. 912	Nagdrág	II. 913	Nagy fü	I. 1025
Nádi kakas	II. 79	Nádrispán	I. 1621	Naggyal	II. 919
Nádi sas	II. 1521	Nagy	II. 913	Nagy hajü	I. 1249
Nádméz	II. 805	Nagy akarat	I. 41	Nagy hangü	I. 1305
Nádmézel	II. 805	Nagyakaró	I. 42	Nagy hasü	I. 1337
Nádmézes	II. 805	Nagyalig	I. 58	Nagyható	I. 1356
Nádmézkörtvély	II. 417	Nagyanya	I. 95	Nagy hét	I. 1411
Nádmézpor	II. 1313	Nagyapa	I. 97	Nagy hétfő	I. 958
Nádmézporozó	II. 1314	Nagyasszony	I. 132	Nagyihatás	I. 1630

Nagyiható	I. 1630	Nagy torkú	III. 714	Napnyugoti szél	III. 140
Nagyihatóság	I. 1630	Nagyűrhetés	III. 823	Napnyugotta	II. 1080
Nagyit	II. 919	Nagyűrhető	III. 824	Napnyugovás	II. 1080
Nagy italú	I. 1632	Nagyűrhetőség	III. 824	Napocska	II. 933
Nagyjában	II. 919	Nagyűrő	III. 824	Napol	II. 933
Nagy karimájú süveg	II. 1628	Nagy újj	III. 853	Napoló tábor	III. 369
Nagy lapu	II. 529	Nagyul	II. 922	Naponkéd	II. 933
Nagy likú	II. 640	Nagy vezér	III. 1161	Naponkédi	II. 933
Nagy méltóságú	II. 731	Nagyvolta	II. 923, III. 966	Naponkédvaló	II. 934
Nagy mise	II. 846	Nagyzás	II. 921	Naponként	II. 933
Nagy nádály	II. 912	Nájnódi	II. 854	Naponkéntvaló	II. 934
Nagynömbölvalóság	III. 957	Nál	II. 923	Naponnan	II. 934
Nagy nyelvű	II. 1026	Nám	II. 924	Napóra	II. 1131
Nagyobb	II. 919	Nap: sonne, tag	II. 924	Napotestég	I. 705
Nagyobbacska	II. 920	Nap: schwiegermutter	II. 935	Napotló	II. 934
Nagyobbadka	II. 920	Napa	II. 935	Napotszaka	III. 23
Nagyobban	II. 920	Napárnyékóra	II. 1131	Napott	II. 934
Nagyobbára	II. 920	Napbéli	II. 932	Napoz	II. 934
Nagyobbit	II. 920	Napéjegylenlőség	I. 572	Napozás	II. 934
Nagyobbitás	II. 920	Napént	II. 932	Nappal	II. 934
Nagyobbitó üveg	III. 912	Napenyészet	I. 646	Nappali	II. 935
Nagyobb részre	II. 1422	Napenyészeti	I. 646	Nappali szél	III. 140
Nagyobbság	II. 920	Napenyészeti szél	III. 140	Nappalkor	II. 935
Nagyobbul	II. 920	Napeset	I. 701	Nappal született	III. —
Nagyocska	II. 921	Napeseti	I. 701	Napra	II. 935
Nagyocskás	II. 921	Napeseli szél	III. 140	Napra forduló	I. 931
Nagyok nagyja	II. 918	Napeste	I. 705	Napra járó fű	I. 1025
Nagyol	II. 921	Napestig	I. 705	Napra néző fű	I. 1025, II. 984
Nagyon	II. 921	Nápész	II. 936	Napról-napra	II. 935
Nagy orrú	II. 1137	Napfény	I. 817	Napság	II. 935
Nagyotalítás	I. 59	Napfényös	I. 818	Napszállat	III. 56
Nagyoz	II. 921	Naphaladat	I. 1281	Napszám	III. 62
Nagy öblű	II. 1167	Napi	II. 932	Napszámos	III. 62
Nagy penték	II. 1267	Napi bér	I. 211	Napszámra	III. 62
Nagy püspök	II. 1346	Napi bérés	I. 212	Napszámú	III. 63
Nagyrag	II. 913	Napig	II. 932	Naptámadat	III. 410
Nagyraméntség	II. 751	Napiglan	II. 932	Naptámadati	III. 410
Nagy raponc	II. 1374	Napigvaló	II. 932	Naptámadati szél	III. 410
Nagyra vágyó	III. 969	Napi munkás	II. 896	Naptérítő	III. 579
Nagyra vágyódás	III. 970	Napi nap	II. 930	Naptól született	III. 354
Nagyra való vágyás	III. 969	Napi számos	III. 62	Naptöltés	III. 545
Nagy részre	II. 1422	Napi test	III. 601	Nap után forgó fű	I. 1025
Nagy résszel	II. 1423	Napjában	II. 932	Nap után járó fű	I. 1025
Nagyrispán	I. 1621	Napjafogyott	I. 899	Nap útja	III. 870
Nagyság	II. 921	Napkása	II. 136	Napválogató	III. 992
Nagyságot	II. 922	Napkelet	II. 169	Napvetés	III. 1152
Nagyságos	II. 922	Napkeleti	II. 169	Napvilág	III. 1181
Nagyságosan	II. 922	Napkeleti gyöngy	I. 1185	Napvirág	III. 1191
Nagyságosít	II. 922	Napkeleti szél	III. 140	Narancs	II. 936
Nagyságosul	II. 922	Naplás	II. 935	Narancsalma	I. 81
Nagy szemöldökű	III. 164	Naplészállítás	III. 52	Narancsfa	I. 741
Nagy szemű bagoly	I. 157	Naplészállat	III. 52	Narancskert	II. 245
Nagy szemű szőlő	III. 330	Napmegállapodás	I. 73	Narancsszín	III. 250
Nagy szerda	III. 218	Nap megtérése	III. 572	Narancsszínű	III. 250
Nagy szívű	III. 266	Napnyi	II. 933	Nárcisszus	II. 936
Nagy szombat	III. 298	Napnyilas	II. 1041	Násfa	II. 936
Nagyszüle	III. 352	Napnyugat	II. 1077	Náspoly	II. 936
Nagytehető	III. 624	Napnyugati	II. 1077	Náspolya	II. 936
Nagy testű	III. 601	Napnyugodva	II. 1078	Nász	II. 936

Naszád	II. 837	Negyedszér	II. 942	Nehezen épülő szőlő	III. 330
Naszáros	II. 937	Négyellő ostor	II. 1145	Nehezen lőhüllő	II. 562
Naszáros hadnagy	II. 918	Négyen	II. 942	Nehezen lőhes	II. 563
Nászagy	II. 937	Négyen-négyen	II. 942	Nehéz erkölcsű	I. 675
Násznagy	II. 918	Négyes	II. 942	Nehezős	II. 946
Násznép	II. 967	Négyesít	II. 943	Nehezösködik	II. 947
Nászoló	II. 937	Négyesítés	II. 943	Nehezít	II. 947
Nászoló leány	II. 532	Négyéz	II. 943	Nehezítés	II. 947
Nászolóleányság	II. 532	Négyezés	II. 943	Nehézkedik	II. 947
Náspolya	II. 936	Négyféle	II. 943	Nehéz kedvű	II. 148
Náspolyafa	I. 741	Négyképpen	II. 943	Nehézkös	II. 947
Nátha	II. 937	Négy kerekű	II. 222	Nehézkésít	II. 948
Náthafolyás	I. 913	Négykézláb	II. 498	Nehézkesség	II. 948
Náthafű	I. 1025	Négy kezű	II. 287	Nehézkésül	II. 948
Náthás	II. 937	Négy likű	II. 640	Nehézkésülés	II. 948
Náthásodik	II. 937	Négy lovú szekér	III. 133	Nehéz kórság	II. 360
Natragulya	II. 913	Négy ökrű	II. 1171	Nehéz lőhüllés	II. 563
Náva	II. 937	Négy pénzös garas	I. 1063	Nehézlés	II. 946
Navolya	II. 1018	Négypénzt érő garas	I. 1063	Nehéz-nehezen	II. 946
Nazulbég	I. 195	Négység	II. 943	Nehézség	II. 948
Nazurbég	I. 195	Négységös	II. 943	Nehézségös	II. 948
Ne	II. 937	Négyszög	III. 117	Nehézségtörés	III. 754
Né	II. 938	Négyszögös	III. 117	Nehéz szagú	III. 14
Né: sieh	II. 985	Négyszögeletű	III. 118	Neheztel	II. 948
Né: weib	II. 989	Négyszögletes	III. 118	Neheztelel	II. 948
Nehelő	II. 938	Négyszögű	III. 117	Nehezül	II. 948
Nedv	II. 938	Négyszér	II. 943	Nehezülés	II. 950
Nedves	II. 938	Négyszögű tányér	III. 434	Nehezültén-nehezédik	II. 947
Nedvesécske	II. 939	Negyven	II. 943	Néhogy	I. 1463
Nedvesedik	II. 939	Negyvenedik	II. 943	Néhol	I. 1472, II. 938
Nedvesít	II. 939	Negyvenenként	II. 943	Néholt	I. 1473
Nedvesítés	II. 939	Negyvenös	II. 943	Néhott	I. 1473
Nedvesítő	II. 939	Negyvenlő	II. 943	Néhótlám	III. 398
Nedvesség	II. 939	Negyvenlő bőjt	I. 307	Néhul	I. 1473
Nedvesül	II. 940	Negyven napi bőjt	I. 308	Néhult	I. 1473
Nedvetlen	II. 940	Negyvenszér	II. 943	Néhut	I. 1473
Néfelejts	I. 811	Négyvers	III. 10	Néjha-néjha	I. 1223
Negéd	II. 940	Néha	I. 1220, II. 938	Nek	II. 950
Negédös	II. 940	Néhai	I. 1220	Néki	II. 938
Negédösen	II. 940	Néha-napján	II. 930	Neki, néki	II. 950
Negédéske	II. 940	Néha-néha	I. 1220	Nekiantalodik	I. 98
Negédéskedés	II. 941	Néhány	I. 1314, II. 938	Nekibágyad	I. 157
Negédésködik	II. 940	Néhánykor	I. 1314	Nekibíz	I. 243
Negédesség	II. 941	Neheztel	II. 949	Nekibiztat	I. 250
Negédő	II. 941	Nehéz	II. 943	Nekicsinogat	I. 430
Negédség	II. 941	Nehéz álmos	I. 90	Nekiderül	I. 498
Négéléske	II. 558	Nehéz álmú	I. 90	Nekidobol	I. 513
Négély	II. 557	Nehéz betegség	I. 225	Nekidől	I. 530
Négélyös	II. 940	Nehezbe	II. 944	Nekidühödik	I. 548
Négélyke	II. 558	Nehezbbédik	II. 944	Nekiereszkdik	I. 673
Négelyi	II. 558	Nehezecske	II. 944	Nekiereszt	I. 673
Negéndös	II. 940	Nehezédik	II. 944	Nekiesik	I. 693
Négy	II. 941	Nehezedtén-nehezédik	II. 945	Nekicsősödik	I. 703
Negyed	II. 942	Nehezék	II. 945	Nekifekszik	I. 793
Negyedös	II. 942	Nehezékös	II. 946	Nekifőlésődik	I. 973
Negyedi	II. 942	Nehezél, nehézel	II. 946	Nekifenül	I. 813
Negyedik	II. 942	Nehezélés	II. 946	Nekigerjed	I. 1083
Negyedlő	II. 942	Nehéz emésztő	I. 634	Nekigyaluszik	I. 1133
Negyednap hideglélés	II. 567	Nehezen	II. 946	Nekigyújt	I. 1193

Nekihuzalkodik	I. 1525	Némesség	II. 958	Némzetségként	II. 962
Nekiugazodik	I. 1552	Némességtelenség	II. 959	Némzetség	II. 962
Nekikeseredés	II. 255	Némés szögfü. némés székfü	I. 1029, III. 116	Némzetségi levél	II. 603
Nekikezd	II. 290	Némés személy	III. 166	Némzetű	II. 962
Nekinén	II. 747	Némés ülés	III. 890	Némzetül	II. 962
Nekineszhüdik	II. 939	Némésültecske	II. 959	Némző	II. 962
Nekinódit	II. 987	Némét dolmány	I. 518	Némződik	II. 962
Nekipölyhősedik	II. 1261	Némét forint	I. 940	Némző test	III. 601
Nekipésget	II. 1289	Némét gyömbér	I. 1184	Néne	II. 964
Nekisaslódik	II. 1523	Némét sas	II. 1521	Nénéka	II. 965
Nekiszán	III. 73	Némét tánc	III. 424	Nénémiség	II. 965
Nekitámaszkodik	III. 411	Némét tövisk	III. 774	Nép	II. 965
Nekitámaszkodik	III. 490	Nemez	II. 963	Népbeli	II. 969
Nekitér	III. 572	Nemezgyártó	I. 1154	Népecske	II. 969
Nekitörődik	III. 758	Némha	I. 1221	Népenként	II. 969
Nekitűrődik	III. 825	Némhogy	I. 1469	Népes	II. 969
Nekivág	III. 928	Némi	II. 812, 938	Népestül	II. 969
Nekiválik	III. 986	Némigazvégrevalóság	III. 957	Népgyűlékzet	I. 1207
Nekivetkőződik	III. 1155	Némihány	I. 1315	Népi	II. 369
Nekivonsz	III. 1252	Némiképpen	II. 812	Népözön	II. 1209
Nekizendül	III. 1279	Némikor	II. 812	Népség	II. 969
Nékül, nekül	II. 952	Némikoron	II. 812	Nérc	II. 969
Nékül	II. 952	Némikort	II. 812	Nespolá	II. 936
Ném: nicht	II. 952	Némi-némü	II. 956, 813	Nest	II. 1036
Ném: geschlecht	II. 955	Néminémüképpen	II. 813, 956	Nesz	II. 936
Néma: stumm	II. 962	Néminéműség	II. 813	Nesze	II. 937
Néma: geldkästlein	II. 963	Némismerőmfü	I. 1025	Neszél	II. 969
Néma harát	I. 178	Némkénykénytelen	II. 199	Neszéz	II. 969
Néma hún	I. 332	Némkévékételen	II. 159	Neszmélyesség	II. 970
Némakarás	I. 40	Nemmen	II. 964	Neszt	II. 970
Némakarát	I. 41	Némnek szabadsága	III. 11	Neszteljé	II. 938
Némalhatás	I. 89	Némó	II. 964	Nétalám, nétalám, né- talán	III. 398
Némaság	II. 962	Némő	III. 474	Nétalántál	III. 399
Némbeli	II. 957	Némő	III. 474	Nétalántán	III. 399, II. 938
Némbéri	II. 963	Némő	III. 474	Név	II. 970
Némcsak	I. 370	Némő	III. 474	Névalaha	III. 942, II. 938
Némde	I. 486	Némő	III. 474	Névalaki	III. 944, II. 938
Némdeném	II. 955	Némő	III. 474	Névben	II. 972
Ném-é, ném-é	II. 955	Némő	III. 474	Névedékény	II. 995
Némélly	II. 734, II. 938	Némő	III. 474	Névedékénység	II. 995
Néméllyik	II. 735	Némő	III. 474	Névedik	II. 995
Némélykor	II. 735	Némő	III. 474	Névedkedéggel	II. 996
Néménként	II. 957	Némő	III. 474	Névedkedés	II. 996
Némére	II. 963	Némő	III. 474	Névedkedik	II. 996
Némés	II. 957	Némő	III. 474	Nével	II. 996
Némés asszony	I. 132	Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
Némésedik	II. 958	Némő	III. 474	Névelés	II. 997
Némés embér	I. 627	Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
Némésen	II. 958	Némő	III. 474	Névelget	II. 998
Némés erkölcsü	I. 675	Némő	III. 474	Névelit	II. 998
Némési	II. 958	Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
Némési rend	II. 1406	Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
Némésit	II. 958	Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
Néméskedés	II. 958	Némő	III. 474	Nével	II. 996
Némés lélkü	II. 573	Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
Némés levél	II. 603	Némő	III. 474	Névelés	II. 997
Némés majoránna	II. 670	Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
Némés ném	II. 956	Némő	III. 474	Névelget	II. 998
Némesség	II. 958	Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő	III. 474	Néveldeggel	II. 997
		Némő	III. 474	Névelés	II. 997
		Némő	III. 474	Néveletlen	II. 998
		Némő	III. 474	Névelget	II. 998
		Némő	III. 474	Névelit	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedés	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Névelkedtén-névelkedik	II. 998
		Némő	III. 474	Nével	II. 996
		Némő			

Néveltén-nével	II. 997	Nevű	II. 975	Nospolya	II. 936
Névendék	II. 998	Névvél	II. 976	Nosza, nósza	II. 986
Névendékény	II. 999	Néz	II. 978	Noszogat	II. 987
Névendékény gomba	I. 1097	Nézdégél	II. 981	Noszpolyafa	I. 741
Névendékénység	II. 999	Nézdégélés	II. 982	Nossza	II. 986
Névendékény új	III. 853	Nézégél	II. 982	Nosztok	II. 987
Névendékés	II. 1000	Nézéget	II. 982	Nóta	II. 988
Nevenként	II. 972	Nézél, nézél	II. 982	Nótál	II. 988
Névértvaló	II. 972	Nézélés, nézélés	II. 983	Nótálgatás	II. 989
Nevcs	II. 972	Nézélő	II. 983	Nótáztatás	II. 989
Névés	II. 1000	Nézés	II. 983	Nótárius, nótárus	II. 989
Nevet	II. 976	Nézett	II. 983	Nótáriusság	II. 989
Nevetés	II. 977	Néző	II. 982	Nótás	II. 989
Nevetet	II. 977	Nézhető	II. 983	Nótáz	II. 989
Nevetellen	II. 977	Nézkél	II. 983	Novélla	II. 989
Nevethető	II. 977	Nézlel	II. 983	Novembér	II. 989
Nevetkezés	II. 978	Nézni való	II. 984	Novinka	II. 989
Nevetkézlik	II. 977	Néző	II. 984	Nő: weib	II. 989
Nevetlen	II. 973	Néző hely	I. 1397	Nő: wachsen	II. 993
Nevetlen körtvély	II. 417	Néző leány	II. 552	Nődögél	II. 995
Nevetlen új	III. 853	Néző tornác	III. 712	Nőll	II. 993
Nevető	II. 978	Nézt	II. 984	Nömös	II. 957
Nevető fog	I. 863	Néztén-néz	II. 981	Nős	II. 991
Nevetősén	II. 978	Nézve	II. 984	Nöstény	II. 991
Nevetség	II. 978	Ni: nicht	II. 938	Nöstény medve	II. 714
Nevetségös	II. 978	Ni: sieh	II. 985	Nöstény oroszlány	II. 1136
Nevetségösen	II. 978	Nigromancia	II. 985	Nöstény szamar	III. 71
Nevez	II. 973	Nígye	II. 941	Nöstény szarvas	III. 95
Nevezdégél	II. 974	Niha	I. 1220	Nöstény személy	III. 166
Nevezdégélés	II. 974	Níhol	I. 1472	Nöstül	II. 992
Nevezés	II. 974	Nikromancia	II. 985	Nőszés	II. 992
Nevezet	II. 974	Nincs	II. 985	Nőszik	II. 992
Nevezetés	II. 974	Nincsen	II. 985	Nőszni vágyó	III. 969
Nevezetesen	II. 975	Ninkell	II. 985	Nősző fű	I. 1025
Nevezetesképpen	II. 975	Níp	II. 965	Nősző legény	II. 559
Nevezetesség	II. 975	Nitra	II. 1050	Nősztön-nőszik	II. 992
Nevezetlen	II. 975	Níz	II. 978	Nötelen	II. 993
Nevezetség	II. 975	No	II. 986	Nötelen legény	II. 559
Nevezet szörént	III. 199	Nódit	II. 987	Nötelenség	II. 993
Nevezget	II. 975	Nógat	II. 987	Nötelenül	II. 993
Nevezgetés	II. 975	Nógatás	II. 988	Nöttön-nő	II. 994
Nevezgető	II. 975	Nógatlan	II. 988	Növ	II. 993
Nevezhetetlen	II. 975	Nógrádi körtvély	II. 417	Növés	II. 1000
Nevező	II. 975	Nogy	II. 913	Növetény	II. 1000
Névi	II. 975	Noh	II. 986	Nu	II. 985
Névolya	II. 1018	Noha, nóha	I. 1221, II. 986	Núgat	II. 987
Nevő	II. 975	Nohát	I. 1360	Nuha	I. 1221
Névre	II. 975	Noisza	II. 986	Nuszt	II. 1036
Névszörént, névszörént	II. 975, III. 199	Nop	II. 924	Nüm	II. 952

Ny.

Nyaggat	II. 1001	Nyájasan	II. 1002	Nyájascska	II. 1003
Nyáj	II. 1001	Nyájasl	II. 1002	Nyájasság	II. 1003
Nyájacska	II. 1001	Nyájaskodás	II. 1002	Nyájasságos	II. 1003
Nyájanként	II. 1001	Nyájaskodat	II. 1003	Nyájast	II. 1003
Nyájas	II. 1001	Nyájaskodik	II. 1002	Nyájsán	II. 1018

Nyak	II. 1003	Nyalánkodik	II. 1009	Nyári retök	II. 1427
Nyakaeska	II. 1005	Nyalánkos	II. 1009	Nyári szerű	III. 230
Nyakas	II. 1005	Nyalánkozás	II. 1009	Nyári takarodás	III. 387
Nyakas körtvély	II. 417	Nyalánkozik	II. 1009	Nyárjas	II. 1014
Nyakas lők	III. 734	Nyalánkozó	II. 1009	Nyárlík	II. 1014
Nyakaszegétt	III. 110	Nyalánkoztat	II. 1009	Nyárlott bor	I. 283
Nyakaszegéttül	III. 110	Nyalánság	II. 1009	Nyáron	II. 1014
Nyakaz	II. 1006	Nyalánkvolta	III. 966	Nyárs	II. 1017
Nyakazás	II. 1006	Nyalás	II. 1009	Nyársacska	II. 1017
Nyakazó	II. 1006	Nyalásan	II. 1011	Nyársgerely	I. 1082
Nyakba rántó	II. 1006	Nyalás fonál	I. 917	Nyársol	II. 1017
Nyakbavaló	III. 957	Nyalaskodás	II. 1011	Nyársol sült	II. 1618
Nyakba vető . II. 1006. III. 1156		Nyalaskodik	II. 1011	Nyárson süttöt béléis	I. 202
Nyakbavető lánc	II. 517	Nyalaskodó	II. 1011	Nyáss	II. 1017
Nyakbavető óra	II. 1131	Nyalás nedvesség	II. 940	Nyásság	II. 1003
Nyakcsap	I. 385	Nyaláság	II. 1012	Nyassán	II. 1018
Nyakcsapás	I. 381	Nyaláz	II. 1012	Nyásskodik	II. 1002
Nyakcsat	I. 387	Nyalazás	II. 1012	Nyással	II. 1017
Nyakcsiga	I. 421	Nyalazatlan	II. 1012	Nyavalya	II. 1018
Nyakcsigolya	I. 423	Nyalazatos	II. 1012	Nyavalyácska	II. 1019
Nyakfű	I. 1025	Nyalazatos	II. 1012	Nyavalyakirontás	II. 1457
Nyaki	II. 1006	Nyaláság	II. 1013	Nyavalyakitörés	III. 746
Nyakkaloda	II. 89	Nyalka	II. 1010	Nyavalyakirontás	II. 1458
Nyaklaló	II. 1006	Nyalkán	II. 1010	Nyavalyás	II. 1019
Nyáklé	II. 559	Nyaló	II. 1009	Nyavalyásság	II. 1019
Nyákló	II. 1006	Nyalogat	II. 1009	Nyavalyásságos	II. 1019
Nyakon csapás	I. 381	Nyalóka	II. 1010	Nyavalyásságosan	II. 1020
Nyakon csapdosás	I. 382	Nyalóság	II. 1010	Nyavalyásul	II. 1020
Nyakra-főre	I. 965	Nyalyás	II. 1019	Nyavalyágás	II. 1020
Nyakrafőrehányás	I. 1312	Nyámmog	II. 1013	Nyavalygat	II. 1020
Nyakravaló . . II. 1007. III. 957		Nyaukol	II. 1037	Nyavalygatás	II. 1020
Nyakravaló kendő	II. 190	Nyár: sommer	II. 1013	Nyavalyít	II. 1020
Nyakravalós	II. 1007	Nyár: pappelbaum	II. 1014	Nyavalyodik	II. 1020
Nyakra vonás	III. 1244	Nyaral, nyáral	II. 1013	Nyavalyog	II. 1020
Nyakszakasztás	III. 36	Nyaraló	II. 1013	Nyavalyoszik	II. 1020
Nyakszakasztó	III. 36	Nyáras	II. 1014	Nyavalyul	II. 1020
Nyakszirt	III. 259	Nyárasodik	II. 1013	Nyebeleg	II. 1021
Nyakszorító	III. 314	Nyarasodott bor	I. 283	Nyég	II. 1073
Nyakszorító gyöngy	I. 1185	Nyaratszaka . II. 1013. III. 23		Nyegedés	II. 940
Nyakszorító vas	III. 1024	Nyárfa	I. 741	Nyégés	II. 1073
Nyaktő	III. 727	Nyárfás	I. 741	Nyéggent	II. 1074
Nyákvágás	III. 929	Nyargal	II. 1014	Nyégődik	II. 1074
Nyákvágó	III. 932	Nyargalás	II. 1015	Nyégtet	II. 1074
Nyakvas	III. 1024	Nyargaloz	II. 1016	Nyéba	I. 1220
Nyal	II. 1007	Nyargaloz	II. 1016	Nyékég	II. 1074
Nyál	II. 1010	Nyargalódás	II. 1016	Nyékégés	II. 1074
Nyaláb	II. 1012	Nyargalódik	II. 1016	Nyel	II. 1021
Nyalábcsa	II. 1012	Nyargalóztatás	II. 1016	Nyel	II. 1028
Nyaláboeska	II. 1012	Nyargalózik	II. 1016	Nyeldégél	II. 1022
Nyalábos	II. 1012	Nyargalózdó	II. 1016	Nyeldék	II. 1022
Nyalábtalan	II. 1013	Nyargaló porta	II. 1318	Nyeldékl	II. 1022
Nyaladék	II. 1011	Nyargaló sereg	II. 1550	Nyeldéklés	II. 1022
Nyalakodás	II. 1008	Nyargalton-nyargalvást	II. 1017	Nyeldéklő	II. 1022
Nyalakodik	II. 1008	Nyargalvást	II. 1017	Nyeleeske	II. 1028
Nyalakodó	II. 1008	Nyári	II. 1014	Nyelés	II. 1022
Nyalakozik	II. 1008	Nyári dinnye	I. 506	Nyelestül	II. 1028
Nyalakozó	II. 1008	Nyári gabona	I. 1051	Nyületlen	II. 1028
Nyalánk	II. 1008	Nyári ház	I. 1370	Nyélfogó	I. 877
Nyalánkodás	II. 1009	Nyári paplanka	II. 1229	Nyelő	II. 1022

Nyelszöllő	III. 330	Nyersen	II. 1034	Nyilvábbanvaló	II. 1043
Nyeltén-nyel	II. 1022	Nyersen tartó lélek	II. 371	Nyilvábbanvalóság	II. 1944
Nyelü	II. 1022	Nyerses	II. 1034	Nyilvala	II. 1042
Nyelv	II. 1022	Nyerseség	II. 1035	Nyilván	II. 1044
Nyelvbéka	I. 196	Nyersesít	II. 1035	Nyilvánban	II. 1044
Nyelvbotlás	I. 300	Nyersít	II. 1035	Nyilvánosság	II. 1044
Nyelvcsap	I. 385	Nyersség	II. 1035	Nyilvánság	II. 1044
Nyelvecske	II. 1026	Nyers tej	III. 508	Nyilvánsággal	II. 1044
Nyelves	II. 1027	Nyersül	II. 1035	Nyilvánsággalvaló	II. 1045
Nyelves fű	I. 1025	Nyertes	II. 1031	Nyilvánságos	II. 1045
Nyelvesküdés	II. 1027	Nyertesén	II. 1032	Nyilvánságosan	II. 1045
Nyelvesküdik	II. 1027	Nyertesség	II. 1032	Nyilvánvaló	II. 1045, III. 957
Nyelvesküdő	II. 1027	Nyes: roh	II. 1034	Nyilvánvalóképpen	II. 1045, III. 958
Nyelvesség	II. 1027	Nyes: slümmeln	II. 1035	Nyilvánvalóság	II. 1045, III. 958
Nyelveszedik ?	II. 1027	Nyesdégél	II. 1035	Nyilvas	III. 1024
Nyelvetlen	II. 1028	Nyesedék	II. 1035	Nyilvetés	III. 1152
Nyelve vallása	III. 1005	Nyeséget	II. 1035	Nyilvonás	III. 1244
Nyelvezés	II. 1028	Nyeségetés	II. 1036	Nyímmel-nyámmal	II. 1013
Nyelvezet	II. 1028	Nyesés	II. 1036	Nyír: birke	II. 1047
Nyelvfű	I. 1025	Nyeső	II. 1036	Nyír: scheeren	II. 1048
Nyelvhégy	I. 1345	Nyesőlek	II. 1036	Nyír: hufgabel	II. 1048
Nyelvgyökér	I. 1181	Nyest	II. 1036	Nyirbál	II. 1050
Nyelvjárás	II. 16	Nyí	II. 1036	Nyírdégél	II. 1049
Nyelvkötél	II. 427	Nyíha	I. 1220	Nyíredék	II. 1049
Nyelvkövet	II. 444	Nyíhaba	II. 1036	Nyíreget	II. 1049
Nyelvmester	II. 790	Nyíhol	I. 1472	Nyírés	II. 1048
Nyelvpritty	II. 1332	Nyíkácsol	II. 1036	Nyírés	II. 1049
Nyelvváltság	III. 1000	Nyíkkal	II. 1036	Nyíret: wiechern	II. 1033
Nyémég-nyámog	II. 1013	Nyíkog	II. 1036	Nyíret: scheeren lassen	II. 1049
Nyer, nyér: gewinnen	II. 1029	Nyíkogás	II. 1037	Nyíret: schur	II. 1049
Nyér: scheeren	II. 1048	Nyíkorogás	II. 1037	Nyíretlen	II. 1050
Nyerég	II. 1032	Nyíkorog	II. 1037	Nyírfa	I. 740
Nyerég alá való pokróc	II. 1306	Nyíl: pfeil	II. 1037	Nyíri	II. 1048
Nyeréget	II. 1030	Nyíl: sich öffnen	II. 1039	Nyíri ciprus	I. 360
Nyerégfa	I. 711	Nyíladék	II. 1040	Nyirkad	II. 1050
Nyeréggártó	I. 1154	Nyíladozik	II. 1040	Nyirkos	II. 1050
Nyeréghevedür	I. 1415	Nyílaj	I. 31	Nyír-nyes	II. 1035
Nyerégpárna	II. 1240	Nyíllás: seitenstechen	II. 1038	Nyíró legény	II. 559
Nyerégtáska	III. 490	Nyíllás: spaltung	II. 1040	Nyíró	II. 1050
Nyereküdés	II. 1030	Nyíllik	II. 1038	Nyíró olló	II. 1115
Nyereküdik	II. 1030	Nyíllós	II. 1039	Nyírpózna	II. 1323
Nyeres	II. 1031	Nyíllat	II. 1039	Nyírség	II. 1043
Nyereség	II. 1031	Nyíllatlat	II. 1039	Nyírvesző	III. 1126
Nyereségűs	II. 1031	Nyíllatkozás	II. 1040	Nyírviz	III. 1227
Nyereséggyűlölő	I. 1210	Nyíllás	II. 1041	Nyit	II. 1045
Nyereségkiváló	II. 321	Nyíllás nép	II. 967	Nyitás	II. 1047
Nyeretés	II. 1031	Nyíllatkozás	II. 1042	Nyítatlan	II. 1047
Nyergél	II. 1033	Nyíllatkozók	II. 1041	Nyító	II. 1047
Nyergéltet	II. 1033	Nyíllatkozók	II. 1042	Nyító kules	II. 466
Nyergés	II. 1033	Nyíllatkozottat	II. 1042	Nyító vas	III. 1024
Nyergés ló	II. 615	Nyíllatkozottatás	II. 1042	Nyító zár	III. 1268
Nyergetlen	II. 1033	Nyíllaz: pfeile abschiessen	II. 1039	Nyitra	II. 1050
Nyerit	II. 1033	Nyíllaz: das pferd mit dem hufnagel verletzen	II. 1048	Nyív: winseln	II. 1036
Nyerítés	II. 1034	Nyílik	II. 1039	Nyív: wurm	II. 1088
Nyerítő kánya	II. 99	Nyíltok	III. 694	Nyíváskol	II. 1037
Nyerő	II. 1032	Nyíl tolla	III. 703	Nyíváskodik	II. 1037
Nyers	II. 1034	Nyílva	II. 1042	Nyívákol	II. 1037
Nyers bor	I. 283	Nyílvább	II. 1043	Nyívás	II. 1037
Nyersécske	II. 1034	Nyílvábban	II. 1043	Nyógat	II. 987

Nyójt	II. 1081	Nyomorul	II. 1070	Nyughatatlanul	II. 1078
Nyolc	II. 1050	Nyomorult	II. 1071	Nyugik	II. 1074
Nyolcad	II. 1050	Nyomorultul	II. 1071	Nyugod	II. 1074
Nyolcadfél	II. 1051	Nyomorúság	II. 1071	Nyugodalm	II. 1078
Nyolcadik	II. 1051	Nyomorúságos	II. 1071	Nyugodalmas	II. 1078
Nyolcad-nyolcad	II. 1051	Nyomorv	II. 1071	Nyugodalmasan	II. 1078
Nyolcadszor	II. 1051	Nyomos	II. 1066	Nyugodalom	II. 1078
Nyolc annyi	II. 1051	Nyomosan	II. 1067	Nyugodalom napja	II. 930
Nyolcas	II. 1051	Nyomó szárszám	III. 65	Nyugodás	II. 1074
Nyolc lábú	II. 499	Nyomot	II. 1059	Nyugolm	II. 1076
Nyolc nehezéknyi	I. 946	Nyomotik	II. 1060	Nyugolmas	II. 1076
Nyolc pénzés garas	I. 1063	Nyomottat	II. 1060	Nyugolmast	II. 1076
Nyolcszor	II. 1051	Nyomoz: treten	II. 1060	Nyugoszik	II. 1074
Nyolc telejű	III. 655	Nyomoz: erforschen	II. 1067	Nyugosztal	II. 1079
Nyolcvan	II. 1051	Nyomozás	II. 1067	Nyugosztalás	II. 1079
Nyolcvanadik	II. 1051	Nyomozdogál	II. 1067	Nyugot	II. 1079
Nyolcvanas	II. 1051	Nyomozó	II. 1067	Nyugotás	II. 1080
Nyolcvanszor	II. 1051	Nyomoztat	II. 1067	Nyugott	II. 1080
Nyom: pressen	II. 1051	Nyomtat	II. 1060	Nyugottat	II. 1080
Nyom: fuststapfen	II. 1064	Nyomtatás	II. 1061	Nyugovás	II. 1080
Nyomakodás	II. 1054	Nyomtató	II. 1062	Nyugovó	II. 1080
Nyomakodik	II. 1054	Nyomtató füsték	I. 835	Nyugovó hely	I. 1397
Nyomás	II. 1054	Nyomtató papiros	II. 1229	Nyugszik	II. 1074
Nyomat	II. 1055	Nyomtató rúd	II. 1475	Nyugt-	II. 1080
Nyomatnyi	II. 1055	Nyomtató satu	II. 1497	Nyugtat	II. 1081
Nyomatonne ?	II. 1067	Nyomtatott szoknya	III. 289	Nyugu hely	II. 1080
Nyomban	II. 1066	Nyomul	II. 1062	Nyugvás	II. 1080
Nyomdék	II. 1058	Nyomulás	II. 1063	Nyugvó	II. 1080
Nyomdékolhatatlan	II. 1059	Nyomuldogál	II. 1068	Nyújt	II. 1081
Nyomdékos	II. 1059	Nyomvaszt	II. 1063	Nyújtás	II. 1082
Nyomdok: fuststapfen	II. 1058	Nyorgol	II. 1014	Nyújtó	II. 1082
Nyomdok: mit füssen treten	II. 1059	Nyospolya	II. 936	Nyújtódik	II. 1083
Nyomdokol	II. 1059	Nyoszolya	II. 1071	Nyújtogat	II. 1083
Nyomdos	II. 1059	Nyoszolyó	II. 1072	Nyújtjon-nyújt	II. 1082
Nyomdosás	II. 1059	Nyoszolyó asszony	I. 132	Nyújtózik	II. 1083
Nyommaszt	II. 1063	Nyoszolyó léány	II. 552	Nyúl: greifen	II. 1083
Nyomó	II. 1055	Nyő: wachsen	II. 993	Nyúl: hase	II. 1085
Nyomod	II. 1056	Nyő: ausraufen	II. 1088	Nyulaeska	II. 1086
Nyomodás	II. 1057	Nyőfög	II. 1072	Nyuláok	II. 1085
Nyomodhatatlan	II. 1058	Nyőfögés	II. 1072	Nyúlárnyék	I. 120
Nyomodik, nyomódik	II. 1057, 1059	Nyög	II. 1072	Nyulás	II. 1086
Nyomodó	II. 1058	Nyögdőgél	II. 1073	Nyulásodik	II. 1085
Nyomogat	II. 1059	Nyögédessen	II. 940	Nyulasság	II. 1086
Nyomorék	II. 1067	Nyögellés	II. 1073	Nyulász	II. 1086
Nyomorgás	II. 1070	Nyögés	II. 1073	Nyulászás	II. 1086
Nyomorgat	II. 1070	Nyögtet	II. 1074	Nyulászó poráz	II. 1315
Nyomorgatás	II. 1070	Nyugalmas	II. 1076	Nyulaz	II. 1086
Nyomorgató	II. 1070	Nyugalmasan	II. 1076	Nyúlhorszó	I. 294
Nyomorint	II. 1068	Nyugalmatlan	II. 1076	Nyúlfű	I. 1026
Nyomorít	II. 1068	Nyugalom	II. 1076	Nyúlfülgomba	I. 1097
Nyomorítás	II. 1069	Nyugat	II. 1077	Nyúlhaló	I. 1291
Nyomorító	II. 1069	Nyugatlan	II. 1077	Nyúlhús	I. 1522
Nyomorkodás	II. 1069	Nyughatatlan	II. 1077	Nyúlkék	II. 160
Nyomorkodik	II. 1069	Nyughatatlan elméjű	I. 613	Nyúlláb	II. 499
Nyomorodik	II. 1069	Nyughatatlanít	II. 1077	Nyúlmál	II. 673
Nyomorog	II. 1069	Nyughatatlanlkodik	II. 1077	Nyúló	II. 1085
Nyomorú	II. 1070	Nyughatatlanlkodó	II. 1077	Nyúló hor	I. 283
Nyomorúan	II. 1070	Nyughatatlanlkodtat	II. 1077	Nyúló fű	I. 1026
Nyomó rúd	II. 1475	Nyughatatlanság	II. 1077		

Nyúlókás	II. 1085
Nyúlós	II. 1085
Nyúlós bor	I. 283
Nyúlparé	II. 1233
Nyúlrekéttye	II. 1399
Nyúlsaláta	II. 1501
Nyúlszögfü	I. 1029, III. 116
Nyúlszivű	III. 266
Nyúlszór	III. 332
Nyúlszórúség	III. 332
Nyúltartó	III. 480
Nyumlal	II. 1051

Nyuszt	II. 1036
Nyusztmál	II. 673
Nyusztos	II. 1036
Nyúz	II. 1086
Nyuzallás	II. 1087
Nyúzás	II. 1087
Nyúzdal	II. 1088
Nyúzdogál	II. 1088
Nyúz-foszt	I. 950
Nyuzlat	II. 1087
Nyúzó	II. 1088
Nyű: ausraufen	II. 1088

Nyű: wurm	II. 1088
Nyűg	II. 1089
Nyűgös	II. 1090
Nyűgöz	II. 1090
Nyűgzés	II. 1090
Nyüst	II. 1090
Nyüstfonál	I. 917
Nyüstösfonál	I. 917
Nyüvekédik	II. 1089
Nyűves	II. 1088
Nyűvesedés	II. 1088
Nyűvesédik	II. 1088

O. Ó.

O	II. 1091
Óbégat	II. 1094
Óbégálás	II. 1094
Óbërstër	II. 1094
Óbërstiërnë	II. 1094
Óbërstkapitány	II. 109
Ó bor	I. 283
Obsit	II. 1094
Obsilevél	II. 603
Océán	II. 1094
Océánumtengër	III. 561
Océánustengër	III. 561
Ócsál	II. 1094
Ócsálás	II. 1094
Ócsálkodik	II. 1094
Ócsáltat	II. 1094
Ócsárl	II. 1094
Ócsárlás	II. 1094
Ócsárol	II. 1094
Ócska	II. 1093
Ocsmány	II. 1094
Ocsmánylt	II. 1094
Ocsmányítás	II. 1095
Ocsmányító	II. 1095
Ocsmánykodik	II. 1095
Ocsmányol	II. 1095
Ocsmányóság	II. 1095
Ocsmányóságos	II. 1095
Ocsó: das unreine	II. 1095
Ócsó: wolfeil	II. 1110
Ócsó?	II. 1095
Ocsódik	II. 1095
Ocsú	II. 1095
Ocsúdik	II. 1095
Ocsúl	II. 1096
Ocsús	II. 1095
Ocsúz	II. 1095
Ód: geben	I. 7
Ód: losbinden	II. 1110
Ód: hüten	II. 1159
Oda, odá	II. 1096
Odaad	I. 13

Odahaza	I. 185
Odább	II. 1097
Odabe	I. 204
Odabeli	II. 1097
Odabevaló	III. 950
Odaenged	I. 641
Odaföl	I. 974
Odafölvaló	I. 974
Odahagy	I. 1243
Odahaza	I. 1374
Odaki	II. 296
Ódal	II. 1113
Odamarad	II. 685
Odarëked	II. 1392
Odarëkken	II. 1397
Odarugaszkodik	II. 1478
Odaszakad	III. 28
Odaszáll	III. 53
Odaszolgált	III. 297
Odaszolgáltalás	III. 297
Odaszólit	III. 280
Odavagyon	III. 942
Odavaló	II. 1096, III. 958
Odavesz	III. 1086
Odaveszt	III. 1096
Odavet	III. 1146
Odébb	II. 1097
Odor	II. 1097
Odós	II. 1097
Odú	II. 1097
Odva	II. 1097
Odvar	III. 835
Odvas	II. 1097
Odvasít	II. 1097
Odvasság	II. 1097
Offëra	II. 1097
Offërál	II. 1097
Offërálás	II. 1097
Officér	II. 1097
Ofmestör	II. 788
Ogg	I. 21
Ogy	I. 23

Ogyog	I. 27
Ogyvar	III. 835
Oh	II. 1097
Óha	II. 1098
Ó háj	I. 1250
Óhajt	II. 1098
Óhajtás	II. 1098
Óhajtát	II. 1098
Óhajtozás	II. 1099
Óhajtozik	I. 1098
Óhatatlan	I. 1159
Ohit	1098
Obszinfalva	129
Oi	31
Ojojl	1098
Ojt	1115
Ok	1099
Oka	1105
Okád	1105
Okadás	II. 14
Okádás	I. 106
Okádás	II. 105
Okádik	II. 16
Okadó	I. 06
Okádó	II. 106
Okádozás	II. 106
Okádozik	II. 106
Okádozódik	II. 106
Okádtat	II. 106
Okádtató	II. 101
Okaért	II. 101
Okért	II. 101
Oki	II. 101
Okik	II. 103
Oklevél	II. 691
Okocska	II. 1143
Okol	I. 01
Okos	II. 1102
Okoska	II. 1102
Okoskodás	II. 1102
Okoskodási	II. 1102
Okoskodik	II. 1102
Okoskodó	II. 1102

kos lélek	II. 571	Olajka	II. 1109	Oldalsont	I. 451
kosoecska	II. 1102	Olajkert	II. 245	Oldalfa	I. 742
kosodik	II. 1102	Olajkő	II. 387	Oldalfájás	I. 751
kos-ravasz	II. 1375	Olajmag	II. 652	Oldalfájdalom	I. 752
kosravaszság	II. 1375	Olajmagva köve	II. 389	Oldalfájó	I. 753
kosság	II. 1103	Olajmalom	II. 675	Oldalfegyver	I. 783
kosságocska	II. 1103	Olajos	II. 1109	Oldalfél	I. 797
kosságos	II. 1103	Olajos bélés	I. 202	Oldalház	I. 1371
kosságtalan	II. 1103	Olajos edény	I. 558	Oldali	II. 1114
kosságtalanság	II. 1103	Olajos kert	II. 245	Oldalküszöb	II. 492
kos ügy	III. 885	Olajos korsó	II. 372	Oldall	II. 1114
koszt	I. 38	Olajosság	II. 1109	Oldalló	II. 1114
koz	II. 1103	Olajsajtó	II. 1498	Oldalnyilallás	II. 1039
kravaszul	II. 1375	Olajsajtoló hely	II. 1499	Oldalocska	II. 1114
ktábla	II. 1144, III. 367	Olajszedés	III. 102	Oldaloszlop	II. 1148
ktáblás	III. 367	Olajszín	III. 250	Oldalpécseénye	II. 1256
ktalan	II. 1104	Olajsöprű	II. 1600	Oldalút	III. 870
ktalan állat	I. 77	Olajszüret	III. 361	Oldás	II. 111
ktalanbság	II. 1104	Olajtartó szelénce	III. 150	Oldatlan	II. 1111
ktalanít	II. 1104	Olajtermő	III. 598	Oldhataflan	II. 1111
ktalanság	II. 1104	Olajütő	III. 911	Oldik	II. 1111
ktalanságos	II. 1104	Olajverő	III. 1069	Oldoz	II. 1111
ktat	II. 1104	Olajvessző	III. 1126	Oldozás	II. 1112
ktatás	II. 1105	Ólál	II. 1109	Oldozat	II. 1112
ktató	II. 1105	Ólálkodás	II. 1109	Oldozgat	II. 1112
ktáva	II. 1106	Ólálkodik	II. 1109	Oldozik	II. 1112
któber	II. 1106	Ólálkodó	II. 1109	Oldozó	II. 1113
ktondi	II. 1104	Ólálkozik	II. 1110	Oldozó levél	II. 603
ktondiság	II. 1104	Ólás: schlaf	I. 87, 92	Oldozton-oldoz	II. 1112
ktul	II. 1105	Ólás: stall	II. 1107	Oléjkáros	II. 1114
ktulár	II. 1106	Olasz bab	I. 151	Oliva	II. 1114
ktuláré	II. 1106	Olasz ciprus	I. 360	Olkot	I. 64
ktult	II. 1105	Olasz dió	I. 507	Oll	II. 1114
ó kút	II. 476	Olasz gésztenye	I. 1089	Ollat	II. 1114
ókvetés	III. 1153	Olasz kakukfű	I. 1023	Olló: scheere	II. 1114
ókvetlen	III. 1153	Olasz kapor	II. 112	Olló: zicklein	II. 1115
ókvetlenség	III. 1154	Olasz káposzta	II. 113	Ollócska	II. 1115
ókvetlenül	III. 1154	Olasz kömény	II. 398	Ollól	II. 1115
ól	I. 44	Olasz laska	II. 530	Ollóltat	II. 1115
ól	II. 1107	Olasz mérföld	I. 987	Ollott	II. 1114
Óláh borsó	I. 294	Olasz percc	II. 1276	Ólom	II. 1115
Óláh lasnak	II. 547	Olasz saláta	II. 1501	Ólommag	II. 652
Óláh süveg	II. 1628	Olasz tészta	III. 641	Ólompérje	II. 1279
Óláh tánc	III. 424	Olasz viola	III. 1189	Oloszik	I. 87
Olaj	II. 1107	Olasz virág	III. 1191	Olottság	II. 1114
Olajág	I. 19	Olcsáll	II. 1094	Olsó	I. 52
Olajáros	I. 106	Olcsárol	II. 1094	Olt	II. 1115
Olajáruló	I. 108	Olcsó	II. 1110	Olta, ólta	II. 1156
Olajbég	I. 195	Olcsodik	II. 1110	Oltalmazó sereg	II. 1550
Olajcsináló	I. 434	Olcsóság	II. 1110	Oltalom	II. 1159
Olajdió	I. 507	Olcsóságos	II. 1110	Oltalombástya	I. 185
Olajfa	I. 741	Old	II. 1110	Oltalomdészka	I. 499
Olajfás	I. 741	Oldal	II. 1113	Oltalombhely	I. 1397
Olajfavessző	III. 1126	Oldalafájó	I. 753	Oltalomlevél	II. 603
Olajfesték	I. 835	Oldalas	II. 1114	Oltár	II. 1118
Olaj gaza	I. 1069	Oldalaslag	II. 1114	Oltári	II. 1118
Olajgyümölcszedés	III. 102	Oldalas szekér	III. 133	Oltári szentség	III. 176
Olajhég	I. 1385	Oldalaz	II. 1114	Oltármester	II. 790
Olaji	II. 1109	Oldalbőr	I. 313	Oltármestérség	II. 791

Oltárnéző	II. 984	Ollyas	II. 1123	Ónpenna	II. 1267
Oltáros	II. 1118	Ollyatán	II. 1123	Ónpléh	II. 1299
Oltáröltözet	II. 1177	Ollyatén	II. 1123	Ónsalak	II. 1500
Oltáröltöző	II. 1178	Ollyik	II. 1124	Ónszakadék	III. 30
Oltáröltöző ruha	II. 1481	Ollykoron	II. 1124	Ónszín	III. 250
Oltás	II. 1117	Ollymélly	II. 735	Onszol	III. 859
Oltásfa	I. 742	Olymint	II. 813	Ont	II. 1126
Oltatlan	II. 1117	Olymintéggy	I. 574	Óntábla	III. 366
Olthatatlan	II. 1117	Olyu	II. 1121	Óntál	III. 390
Oltható	II. 1117	Óma	I. 80	Óntás	II. 1126
Oltó	II. 1117	Omladékony	II. 1125	Ontat	II. 1127
Oltó ág	I. 19	Omlás	II. 1125	Óntódik	II. 1127
Oltó ágacska	I. 20	Omlik	II. 1124	Óntogat	II. 1127
Oltó gally	I. 1059	Omló	II. 1126	Óntok	II. 1129
Oltogat	II. 1117	Omlott	II. 1126	Ónton-ont	II. 1126
Oltói	II. 1117	Omol	II. 1124	Óntos láb	II. 499
Oltott tej	III. 509	Ompolna	I. 93	Ópëraház	I. 1371
Oltovány	II. 1118	Ón	II. 1127	Ópol	I. 99
Oltoványág	I. 19	Ónas	II. 1127	Óppmestër	II. 788
Oltoványágacska	I. 20	Ónaz	II. 1127	Ópra	II. 1129
Oltoványos	II. 1118	Ónbánya	I. 174	Ópro	I. 109
Oltvar	III. 1010	Ondó	II. 1128	Ór	II. 1129
Olug	I. 49	Ondófolyás	I. 913	Óra	II. 1130
Olvad	II. 1118	Ondok	III. 857	Órabéli	II. 1133
Olvadás	II. 1119	Ondokság	III. 857	Óracsináló	I. 434
Olvadékony	II. 1119	Ónfejü	I. 959	Óraeska	II. 1133
Olvadó	II. 1119	Ón golyóbis	I. 1093	Óragyártó	I. 1154
Olvadoz	II. 1119	Ónkanna	II. 97	Órai	II. 1133
Olvadt	II. 1119	Ónkannagyártó	I. 1154	Órajegyző	II. 34
Olvas	II. 1120	Ónmü	II. 905	Órakor	II. 357
Olvasás	II. 1121	Ónmüves	II. 909	Órál	II. 1133
Olvasatlan	II. 1121	Ónn	II. 1127	Órálás	II. 1133
Olvasdogál	II. 1121	Ónnag	II. 1128	Órálkodik	II. 1109
Olvasgat	II. 1121	Ónnajd, onnajt	II. 1128	Óráló szék	III. 123
Olvasható	II. 1121	Ónnal	II. 1128	Óramutató	II. 903
Olvasó	II. 1121	Ónnan	II. 1128	Óramüves	II. 909
Olvasószëm	III. 158	Ónnand	II. 1128	Órányi	II. 1133
Olvasott	II. 1121	Ónnanföül	I. 982	Órás	II. 1133
Olvaszt	II. 1119	Ónnanbazül	I. 1378	Órás mestër	II. 791
Olvasztás	II. 1120	Ónnat	II. 1128	Óratábla	III. 367
Olvasztat	II. 1120	Ónnatlan	II. 1128	Óraütő	III. 911
Olvasztó	II. 1120	Ónnaton	II. 1128	Órbánc	II. 1133
Olvasztó ház	I. 1371	Ónnég	II. 1128	Órbáncos	II. 1133
Olvasztó kemënce	II. 184	Ónnënd	II. 1128	Órbáncosodik	II. 1133
Olvasztó mestër	II. 791	Ónnët	II. 1128	Órbonász	II. 1133
Olvasztó sërpenyő	II. 1558	Ónnétan	II. 1128	Óre	I. 115
Olvasztott	II. 1120	Ónnéthelöl	I. 206	Órca	I. 115
Olvasztott háj	I. 1250	Ónnéton	II. 1128	Órcácska	I. 117
Olyan arányú	I. 113	Ónoka	III. 859	Órcadagadás	I. 477
Olyanha	I. 1221	Ónoiaj	II. 1103	Órcálat, orcélat	I. 117
Olyba, olybá	II. 1123	Ónos	II. 1127	Órcapirulás	II. 1294
Olyféle	II. 1124	Ónos eső	I. 702	Órcás	I. 117
Olyha	I. 1221	Ónos kötél	II. 427	Órcatakaró	III. 386
Olykor	II. 1124	Ónos zsinór	III. 1308	Órcátalan, orcátlan	I. 118
Olykorban	II. 1124	Ónoz	II. 1127	Órcátlankodik	I. 118
Oly	II. 1121	Ónozás	II. 1128	Órcátlanság	I. 118
Ollyan	II. 1122	Ónozó	II. 1128	Órcátörölő	III. 762
Ollyanképpen	II. 1123	Ónozott	II. 1128	Órcáz	I. 118
Ollyankor	II. 1123	Ónpëcsét	II. 1257	Órcázás	I. 118

reel	I. 117	Oroszlányos	II. 1136	Országlattat	II. 1141
reul	I. 117	Orotás	I. 1611	Országoló	II. 1141
reca	I. 115	Oroz	II. 1129	Országol	II. 1140
rda	II. 1133	Orozkodik	II. 1129	Országoltat	II. 1141
rdas: schwarzgrau	II. 1133	Orozkodó	II. 1130	Országos	II. 1141
rdás: molken-	II. 1133	Orozó	II. 1130	Országos gyűlés	I. 1207
rdás leves	II. 550	Orozva	II. 1130	Országos komornik	II. 340
rdejl	II. 1133	Orozva ütés	III. 908	Országos sokadalom	II. 1588
rdély, ordér	II. 1133	Orozvavaló	II. 1130	Ország pénze lopó	II. 628
rdinál	II. 1133	Orr	II. 1136	Ország rendinek lajstroma	II. 508
rdinálás	II. 1133	Orrafájó	I. 753	Ország széle	III. 144
rdinánc	II. 1134	Orrant	II. 1137	Országút	III. 870
rdít	II. 1133	Orratlan	II. 1137	Ország-világ	III. 1182
rditás	II. 1133	Orratlanít	II. 1137	Ort	II. 1141
rdítat	II. 1134	Orrával megvető	II. 977	Ortály	II. 1141
rdító madár	II. 649	Orrcsépegés	I. 407	Ortályoz	II. 1141
rdonánc	II. 1134	Orrlikbanvaló szőr	III. 332	Ortályozás	II. 1141
rgana	II. 1134	Orrlyuk	II. 640	Ortó	I. 1611
rgazda	I. 1072	Orrocska	II. 1137	Orv	II. 1130
rgazdaság	I. 1072	Orrodzó	II. 1138	Orvos	II. 1144
rgona	II. 1134	Orról	II. 1137	Orvosasszony	I. 132
rgonacsinaló	I. 434	Orrolás	II. 1137	Orvosdoktor	I. 517
rgonál	II. 1134	Orrondi	II. 1138	Orvosfű	I. 1026
rgonaláda	II. 505	Orros	II. 1138	Orvosház	I. 1371
rgonálás	II. 1134	Orrosoeskás	II. 1138	Orvosi	II. 1142
rgonás	II. 1134	Orrotland	II. 1137	Orvosít	II. 1142
rgona sípja	II. 1575	Orrozat	II. 1138	Orvosital	I. 1632
rgonaszó	III. 273	Orrozó	II. 1138	Orvosi tudomány	III. 799
rgonazéngés	III. 1282	Orrvérefolyás	I. 913	Orvoskanna	II. 97
rgovány	II. 1134	Ors	II. 1138	Orvoskert	II. 245
riás	II. 1134	Orság	II. 1130	Orvoskő	II. 389
riási	II. 1134	Orsó	II. 1138	Orvoslanivaló szőr	III. 196
riásocska	II. 1134	Orsócsinaló	I. 434	Orvoslás	II. 1142
riguál	II. 1134	Orsófa	I. 742	Orvosló	II. 1143
rij	II. 1134	Orsófarkú hal	I. 1275	Orvoslódik	II. 1143
rijas	II. 1134	Orsóhal	I. 1274	Orvosló gyökér	I. 1181
rijegy	II. 30	Orsókö	II. 389	Orvosló ház	I. 1371
ormán	II. 1135	Orsópergető	II. 1275	Orvosló szőr	III. 196
ormán gallér	I. 107	Orsós	II. 1138	Orvosmester	II. 791
orméh	II. 721	Orsós hintó	I. 1435	Orvosol	II. 1142
ormó	II. 1135	Orsóz	II. 1139	Orvosolhatatlan	II. 1143
ormos, ormós	II. 1135	Orsóztal	II. 1139	Orvosolható	II. 1143
ormoz	II. 1135	Ország	II. 1139	Orvosoltatás	II. 1143
ormozat	II. 1135	Országbeli	II. 1140	Orvospatika	II. 1247
ormozatos	II. 1135	Országbíró	I. 237	Orvosság	II. 1143
ormozott, ormázott	II. 1135	Országfutó	I. 1014	Orvosságcipő	I. 359
orm	II. 1135	Országgyűlés	I. 1207	Orvosságcsinaló	I. 434
orony	I. 110	Országgháborító	I. 1225	Orvosságital	I. 1632
orosz	II. 1135	Országhadnagy	II. 918	Orvosságkő	II. 389
orozlán	II. 1135	Országhadnagyság	II. 918	Orvosságos	II. 1143
orozláncsa	II. 1136	Ország háza	I. 1371	Orvosságos forrás	I. 945
orozláncölök	II. 397	Ország híres	I. 1440	Orvosságos kő	II. 389
orozlánordítás	II. 1133	Országi	II. 1140	Orvosságnólvaló tudo- mány	III. 799
orozlános	II. 1136	Országispán	I. 1621	Orvosságtalan	II. 1144
orozlánpárduc	II. 1238	Országjáró	II. 19	Orvosságtartó	III. 480
orozlántalpú fű	I. 1026, III. 404	Országkapitány	II. 109	Orvosságtartó kupa	II. 470
orozlány	II. 1135	Ország kincse lopás	II. 627	Orvosszó	III. 273
orozlányi	II. 1136	Országlás	II. 1140	Orvosújj	III. 853
orozlányocska	II. 1136	Országlat	II. 1141		

Orvság	II. 1130	Oszlat: zerleilen	II. 1150	Otalmatlan	II. 1160
Orzás	II. 1130	Oszlatik	II. 1150	Ótalmaz	II. 1160
Orzó	II. 1130	Oszló	II. 1150	Ótalmazás	II. 1160
Orzott	II. 1130	Oszlódik	II. 1150	Ótalmazási	II. 1160
Óság	II. 1093	Oszlop	II. 1147	Ótalmazat	II. 1160
Ó sajt	II. 1496	Oszlopdörék	I. 426	Ótalmazatlan	II. 1161
Ósánna ?	III. 877	Oszlogomb	I. 1095	Ótalmazdogal	II. 1161
Oskola	I. 1613	Oszlopi	II. 1148	Ótalmazgat	II. 1161
Oskolában tartás	III. 474	Oszlopkép	II. 205	Ótalmazgatás	II. 1161
Oskolabetegség	I. 225	Oszlopköz	II. 448	Ótalmazkodik	II. 1161
Oskolaigazgató	I. 1549	Oszlopocska	II. 1148	Ótalmazó	II. 1161
Oskolás ló	II. 615	Oszlopos	II. 1148	Ótalom	II. 1159
Oson	II. 1144	Oszlopos palota	II. 1221	Ótalmeszköz	I. 716
Osont	II. 1144	Oszlopozás	II. 1148	Ótár	III. 769
Osora	III. 878	Oszlopozott	II. 1148	Ó törvény	III. 769
Osorás	III. 878	Oszlopöntő	II. 1181	Otromba	II. 1156
Ostábla	II. 1144, III. 367	Oszlopöntő mestérség	II. 794	Otrombaság	II. 1156
Ostáblajáték	II. 24	Oszloptalp	III. 404	Otrombit	II. 1156
Ostábláz	II. 1144, III. 367	Oszlop teteje	III. 605	Otrombul	II. 1156
Ostályszőllő	III. 330	Oszlott	II. 1150	Ott	II. 1156
Ostat	I. 1495	Ószol	II. 1148	Ottan	II. 1157
Ostoba	II. 1144	Oszolbatatlan	II. 1150	Ottan-ottan	II. 1158
Ostobácska	II. 1144	Oszolhatatlanság	II. 1150	Ottbenn	I. 208
Ostobáلكodik	II. 1144	Oszov	I. 129	Ottfönn	I. 983
Ostobaság	II. 1144	Oszpora	II. 1155	Otthagy	I. 1243
Ostoház	II. 1144	Oszt: nachdem	I. 148	Otthon	I. 1482
Ostobit	II. 1144	Oszt: teilen	II. 1151	Otthonos	I. 1482
Ostobul	II. 1144	Osztály	II. 1152	Otthonoskodás	I. 1482
Ostor	II. 1144	Osztálylevél	II. 603	Otthonoskodik	I. 1482
Ostóradó	I. 16	Osztályos	II. 1152	Otthonosság	I. 1482
Ostorhégý	I. 1385	Osztályos társ	III. 452	Otthonyos	I. 1482
Ostorka	II. 1145	Osztán	I. 148	Ottgyén	II. 1158
Ostormánfa	I. 742	Osztáng	I. 148	Ottkünn	II. 297
Ostornyárs	II. 1017	Osztánnan, osztánon	I. 148	Ottogyél, ottogyol	II. 1158
Ostoroecska	II. 1145	Osztás	II. 1153	Ottogyon	II. 1158
Ostoros	II. 1145	Osztat	II. 1153	Ottvaló	II. 1158, III. 958
Ostoroz	II. 1145	Osztatlan	II. 1153	Ottvolta	III. 966
Ostorozás	II. 1146	Oszthatatlan	II. 1153	Ov: alt	II. 1091
Ostoroztat	II. 1146	Osztó	II. 1153	Óv: schützen	II. 1158
Ostorrovás	II. 1443	Oszlódik	II. 1154	Óva	II. 1162
Ostorütés	III. 908	Ósztogat	II. 1154	Óván	II. 1162
Ostrom	II. 1146	Ósztogatás	II. 1154	Óvas	I. 139, II. 1091
Ostromlás	II. 1146	Ósztogató	II. 1154	Óvás	II. 1162
Ostromlat	II. 1146	Ószton	I. 148	Óvást	II. 1162
Ostromol	II. 1146	Ósztozás	II. 1155	Óvd	II. 1110
Ostrompénz	II. 1270	Ósztozat	II. 1155	Óvégatás	II. 1093
Ostromút	III. 871	Ósztozatlan	II. 1155	Óvik	I. 138
Óslya	II. 1147	Ósztozik	II. 1155	Óvitt	II. 1092
Óstyabélés	I. 202	Ósztozódás	II. 1155	Óvos	I. 139
Óstyaišten	I. 1624	Ósztozódik	II. 1155	Óvül	II. 1093
Óstyakényér	II. 201	Ósztoztat	II. 1155	Óvult	II. 1093
Óstyasütő	II. 1620	Ósztriga	II. 1156	Óvultság	II. 1093
Óstyaszent	III. 173	Ósztováta	II. 1155	Óz: jener	I. 140
Ósz	II. 1159	Ószton-oszt	II. 1152	Óz: hüten	II. 1159
Ó szárszamos	III. 65	Ószton-osztogat	II. 1154	Ózorás	III. 878
Ózsiás	II. 1149	Ót	II. 115	Ózton	I. 148
Ózsláslevél	II. 603	Óta	II. 1156	Ózsonna	III. 877
Ózslat: zerteilung	II. 1150	Ótalmasság	II. 1160		

Ő: nacht	I. 585	Ököristálló	I. 1622	Öltözet	II. 1177
Ő: er, sie, es	II. 1163	Ökörítai	I. 1633	Öltözik	II. 1178
Ő: gürtel	II. 1206	Ökörnyelv	II. 1026	Öltöző	II. 1177
Öblít	II. 1166	Ökörnyelvfű	I. 1026	Öltöző aszlat	I. 133
Öblítés	II. 1166	Ökörnyelgyökér	I. 1181	Öltöződik	II. 1178
Öblöget	II. 1166	Ökörödés	II. 1175	Öltöző ruha	II. 1481
Öblönget	II. 1166	Ökörörsztön	II. 1202	Öltöző szoknya	III. 289
Öblös	II. 1167	Ökörpásztor	II. 1246	Öltözött	II. 1178
Öböl	II. 1166	Ökörsor	II. 1595	Öltöztet	II. 1178
Öcs	II. 1167	Ökörszekér	III. 133	Öltöztetik	II. 1178
Öcséske, öcsöske	II. 1167	Ökörszém	III. 158	Öltöztető	II. 1178
Öde: hieher	I. 1533	Ökörszémecske	III. 158	Ölyű	II. 1178
Öde: zeit	I. 1537	Ökörszémfű	I. 1026	Ölyüs	II. 1179
Ödö	I. 1537	Ökörtinó	III. 667	Ölyv	II. 1178
Ödvességös	III. 879	Ökörtulok	III. 806	Ölyves	II. 1179
Ödvezít	III. 879	Ökrend	II. 1170	Ölyvfű	I. 1026
Ödz	I. 560	Ökrendezés	II. 1170	Ömaga	II. 656
Ögyeledetlen	I. 606	Ökrődik	II. 1170, 1171	Ömagok	II. 657
Ögyelég	II. 1168	Ökrös	II. 1171	Ömlő	I. 624
Ögyelgés	II. 1168	Ökrös szekér	III. 133	Ön	II. 1164
Ögyelit	I. 606	Öl: leben	I. 592	Önkén	II. 1165
Ökle	II. 1168	Öl: schoss, elle	II. 1171	Önkénjén	II. 1165
Ökled	II. 1168	Öl: metzgen	II. 1173	Önként	II. 1165
Öklel	II. 1168	Öldök	II. 1174	Önkényént	II. 1165
Ökleldéz	II. 1169	Öldöklés	II. 1174	Önképpen	II. 1165
Ökleldézik	II. 1169	Öldöklő	II. 1174	Önmaga	II. 656
Öklelés	II. 1169	Öldököl	II. 1174	Önmagok	II. 657
Ökület	II. 1169	Öldökség	II. 1175	Önnön	II. 1164
Ökületfájdalom	I. 752	Öldös	II. 1175	Önnönmaga	II. 656
Öklelő	II. 1170	Öldöz: töten	II. 1175	Önnönmagok	II. 657
Öklelődik	II. 1170	Öldöz: verfolgen	III. 893	Önök	I. 639
Öklelő fa	I. 742	Öldözés: mord	II. 1175	Önött	II. 1179
Öklelős	II. 1171	Öldözés: verfolgung	III. 893	Önség	I. 1577
Öklelő társ	III. 452	Ölefe	I. 53	Önszinte	II. 1200
Ökleltet	II. 1170	Ölel	II. 1172	Önt	II. 1179
Öklelnd	II. 1170	Ölelés	II. 1172	Öntés	II. 1180
Öklelndéz	II. 1170	Ölelet	II. 1172	Öntet	II. 1180
Öklik	II. 1168	Ölelget	II. 1172	Öntható	II. 1181
Öklöcske	II. 1170	Ölelgetés	II. 1173	Öntő	II. 1181
Öklömnyi	II. 1171	Ölelkedés	II. 1173	Öntődik	II. 1181
Öklöz	II. 1170	Ölelkedik	II. 1173	Öntöget	II. 1181
Öklözés	II. 1170	Ölelkézik	II. 1173	Öntő mestérség	II. 794
Öklöződik	II. 1171	Öles	II. 1173	Öntött	II. 1181
Ököl	II. 1170	Ölés	II. 1175	Öntöz	II. 1181
Ökölnyi	II. 1171	Ölet	II. 1175	Öntözés	II. 1182
Ökör	II. 1171	Ölgyelédik	I. 605	Öntözget	II. 1182
Ökörállás	I. 74	Ölgyelit	I. 606	Öntöző edény	I. 558
Ökörbél	I. 201	Ölgyődik	I. 606	Önttön-önt	II. 1180
Ökörbika	I. 229	Ölgyöl	I. 607	Öntulajdon	III. 803
Ökörborjú	I. 290	Öllik	I. 1565	Ör	II. 1182
Ökörbőr	I. 313	Ölnyi	II. 1173	Örállás	I. 74
Ökörfark	I. 771	Ölő	II. 1175	Örálló	I. 79
Ökörfarkfű	I. 1026	Ölt	II. 1175	Örálló hely	I. 1397
Ökörfarkkóro	II. 368	Öltő	II. 1176	Örálló strázsza	II. 1604
Ökörfülfű	I. 1026	Öltön-ölt	II. 1174	Ördeg	II. 1185
Ökörgázs	I. 1130	Öltön-ölet	II. 1175	Ördő	I. 668
Ökörhajtó	I. 1266	Öltöz	II. 1176	Ördög	II. 1184
Ökörhús	I. 1522	Öltözdéget	II. 1177	Ördögasszony	I. 132
Ököri	II. 1171	Öltözés	II. 1177	Ördögborda	I. 286

Ördögbordájafű	I. 1026	Öreg szemű	III. 158	Örökkül	II. 1190
Ördögbarapta fű	I. 1026	Öreg szemű esérésnye	I. 417	Örökkül-örökké	II. 1190
Ördögi	II. 1185	Öreg lanító	III. 427	Örökkülvaló	II. 1190
Ördögista	II. 1185	Öreg újj	III. 853	Örökle	I. 672
Ördögi tudomány	III. 799	Öregül	II. 1188	Öröklet	II. 1191
Ördöggéskészítő	II. 196	Öregület	II. 1188	Öröklye	I. 672
Ördöglelkű	II. 573	Öreg vitorla	III. 1224	Öröködés	II. 1191
Ördögmarta fű	I. 1026	Örekle	I. 672	Öröködik	II. 1190
Ördögös	II. 1186	Örém	II. 1188	Örököl	II. 1190
Ördögösködik	II. 1186	Örenálló	I. 79	Örökös	II. 1191
Ördögrokolya	II. 1449	Örény	II. 1188	Örökösít	II. 1191
Ördögtség	II. 1185	Örés	I. 676	Örökös lakos	II. 513
Ördögszar	III. 84	Örfa	I. 742	Örökösödik	II. 1192
Ördögtéj	III. 509	Öriz	II. 1182	Örökösség	II. 1192
Ördögteremtette	III. 591	Örizel	II. 1183	Örökös társ	III. 452
Ördögtojás	III. 692	Örizés	II. 1183	Örökösül	II. 1192
Ördögüzés	III. 917	Örizet	II. 1183	Örökség	II. 1192
Ördögüző	III. 918	Örizetlen	II. 1183	Örökségcsalogató	I. 376
Ördöngös	II. 1186	Örizget	II. 1183	Örökségi	II. 1192
Ördöngösség	II. 1186	Örizkedés	II. 1183	Örökségkereső	II. 233
Ördöngös tudományú	III. 799	Örizkedik	II. 1183	Örökségkivánó	II. 321
Öreg, öreg	II. 1186	Öriző	II. 1183	Örök tűz	III. 828
Öreganya	I. 95	Öriző angyal	I. 94	Örökül	II. 1192
Öregapa	I. 97	Örjülés	II. 1197	Örökülés	II. 1192
Öregatya	I. 137	Örlemény	II. 1193	Örül	II. 1193
Öregb	II. 1186	Örlés	II. 1193	Öröltetés	II. 1193
Öregbed	II. 1186	Örlő	II. 1193	Öröm	II. 1193
Öregbed	II. 1187	Örlődés	II. 1193	Örömanya	I. 96
Öregbédés	II. 1187	Örlődik	II. 1193	Örömanyaság	I. 96
Öregbédik	II. 1187	Örlő fog	I. 863	Örömatya	I. 137
Öregbél	I. 201	Örlő rostély	II. 1464	Örömbeli	II. 1194
Öregbíró	I. 237	Örlött	II. 1193	Öröm-böröm	II. 1194
Öregbít	II. 1187	Örmény, örmény	II. 1188	Örömes	II. 1194
Öregbítés	II. 1187	Örménygyökér	I. 1181	Örömesben	II. 1194
Öregbítő	II. 1187	Örménygyökeres bor	I. 284	Örömesen	II. 1194
Öregbittén-öregbít	II. 1187	Örménykő	II. 390	Örömet	II. 1194
Öregbül	II. 1187	Örmény süveg	II. 1628	Örömetben	II. 1194
Öregbülés	II. 1188	Örnagyság	II. 919	Örömetebb	II. 1194
Öregbület	II. 1188	Örő	III. 900	Örömetest	II. 1194
Öregbüllön-öregbül	II. 1188	Örök	II. 1189	Örömetest	II. 1194
Öreg dió	I. 507	Örök bécs	I. 191	Örömetést	II. 1194
Öregeb	II. 1186	Örök élet	I. 597	Örömetést	II. 1194
Öregéske	II. 1188	Örök-éltig	I. 598	Örömhír	II. 1438
Öregédik	II. 1188	Öröketlen	II. 1189	Örömjáték	II. 24
Öreg egér	I. 564	Örök föld	I. 987	Örömkönny	II. 399
Öregén	II. 1188	Örök	II. 1189	Örömlövés	II. 633
Öreg ér	I. 655	Örökké	II. 1189	Örömondás	II. 865
Öreg füge	I. 1033	Örökkén	II. 1190	Örömondó	II. 866
Öreg garas	I. 1063	Örökkéni	II. 1190	Örömóra	II. 1132
Öreg gésztenye	I. 1089	Örökkénvaló	II. 1190, III. 958	Örömöske	II. 1194
Öreg harang	I. 1324	Örökkénvalóság	II. 1190, III. 958	Örömszózat	III. 283
Öreg lurka	I. 1518	Örökkéség	II. 1190	Örömtűz	III. 828
Öregl	II. 1188	Örökké tartóság	III. 483	Öros	II. 1184
Öreg kor	II. 357	Örökkéig	II. 1190	Örössödik	I. 676
Öreg mise	II. 846	Örökkévaló	II. 1190, III. 958	Örötlen	I. 676
Öreg nép	II. 967	Örökkévaló létű	II. 594	Öröz	II. 1182
Öreg puska	II. 1312	Örökkévalóság	III. 958	Örű : harnisehkragen	II. 1197
Öregtség	II. 1188	Örökkön-örökké	II. 1190	Örű : hammel	III. 900
Öreg süveg	II. 1628	Örökkön-örökkén	II. 1190	Örül : sich freuen	II. 1194

Örül : wahnsinnig werden	II. 1197	Öszinteség	II. 1200	Öszvebékéltet	I. 199
Örülés : freude	II. 1195	Öszintevaló	II. 1200, III. 958	Öszvebeszélgetés	I. 222
Örülés : wahnsinn	II. 1197	Öszi sas	II. 1521	Öszvebeszél	I. 221
Örültet	II. 1195	Öszít	II. 1199	Öszvebir	I. 234
Örv.	II. 1197	Öszkez	II. 715	Öszvebocsát	I. 256
Örvári dinnye	I. 506	Öszög	III. 902	Öszvebocsáltás	I. 256
Örvend	II. 1195	Öszség	II. 1199	Öszvebonol	I. 277
Örvendés	II. 1196	Összeáll	I. 70	Öszveborít	I. 288
Örvendetés	II. 1196	Összeállítás	I. 70	Öszvebújik	I. 322
Örvendetésség	II. 1196	Öszeállít	I. 79	Öszvebuzog	I. 329
Örvendetésségős	II. 1196	Összeaprít	I. 102	Öszvecömpölyödik	I. 402
Örvendetést	II. 1196	Összeaspál	I. 127	Öszvecsap	I. 350
Örvendéz	II. 1196	Összebagzás	I. 163	Öszvecsatlás	I. 387
Örvendőzés	II. 1196	Összejáró asztal	I. 135	Öszvecsatol	I. 387
Örvendézet	II. 1196	Összel	II. 1199	Öszvecsattant	I. 390
Örvendézetés	II. 1196	Összemarok	II. 693	Öszvecsattogat	I. 391
Örvendézik	II. 1196	Összes	II. 1200	Öszvecsömpölyödik	I. 402
Örvendéztet	II. 1196	Összeüt	III. 907	Öszvecsöpüsdök	I. 411
Örvendít	II. 1197	Ösztendő	I. 718	Öszvecsöpüz	I. 411
Örvény	II. 1197	Ösztöke	II. 1201	Öszvecsöpüzödés	I. 411
Örvényes	II. 1198	Ösztökél	II. 1201	Öszvecserdül	I. 412
Örvényes bor	I. 284	Ösztökélés	II. 1201	Öszvecsinál	I. 433
Örvényfű	I. 1026	Ösztökélő	II. 1201	Öszvecsingolódik	I. 436
Örvénygyökér	I. 1181	Ösztököl	II. 1201	Öszvecsomolkozik	I. 443
Örvénygyökeres	I. 1182	Ösztön	II. 1202	Öszvecsomóz	I. 449
Örvös	II. 1197	Ösztönöl	II. 1202	Öszvecsomózás	I. 449
Örvös galamb	I. 1054	Ösztönös	II. 1202	Öszvecsomózik	I. 449
Örzés	II. 1183	Ösztönöz	II. 1202	Öszvecsoportozik	I. 453
Örzet	II. 1184	Ösztönözés	II. 1203	Öszvecsoportoztal	I. 453
Örző	II. 1183	Ösztönözlet	II. 1203	Öszvedagaszt	I. 479
Örző angyal	I. 94	Ösztönözö	II. 1203	Öszvegyénésít	I. 569
Örző ház	I. 1371	Ösztörű	II. 1203	Öszvegyesedik	I. 576
Örző sereg	II. 1550	Ösztörűfa	I. 742	Öszvelegyedik	I. 605
Örszilip	III. 1306	Ösztövré : magyar	II. 1203	Öszvelegyít	I. 607
Ös : und	I. 699	Ösztövré : maulesel	II. 1204	Öszvelegyítés	I. 607
Ös, ős : urahn	II. 1198	Ösztövréredik	II. 1203	Öszvelegyül	I. 607
Ösfi	I. 845	Ösztövrérés	II. 1204	Öszveenyvez	I. 650
Ösí	II. 1198	Ösztövrérészik	II. 1203	Öszveenyvezés	I. 650
Ösmer	I. 1614	Ösztövrerít	II. 1204	Öszveereszt	I. 671
Östől maradt	II. 686	Ösztövrerítés	II. 1204	Öszveeresztés	I. 671
Östör	II. 1198	Ösztövréöcske	II. 1204	Öszveerosodik	I. 680
Östörparé	II. 1233	Ösztövréség	II. 1204	Öszveesküvés	I. 692
Ösvény	II. 1198	Ösztvér	II. 1203	Öszveesküszik	I. 692
Ösvényes	II. 1199	Öszül	II. 1199	Öszveesküt	I. 692
Ösz : herbst	II. 1199	Öszülés	II. 1200	Öszvefagy	I. 747
Ösz : grau	II. 1199	Öszve	II. 1200	Öszvefagyás	I. 747
Öszes	II. 1199	Öszvead	I. 13	Öszvefelel	I. 812
Öszfölt	I. 797	Öszveadás	I. 13	Öszvefér	I. 824
Öszhajszinű	III. 249	Öszveagat	I. 39	Öszveférhető	I. 824
Öszi	II. 1199	Öszveakad	I. 36	Öszveférkétet	I. 825
Öszi barack	I. 175	Öszveakaszl	I. 38	Öszvefodor	I. 861
Öszi bogár	I. 262	Öszveakasztal	I. 39	Öszvefog	I. 872
Öszi dinnye	I. 506	Öszvealkot	I. 65	Öszvefogható szek	III. 128
Öszi férég	I. 826	Öszvealkuszik	I. 60	Öszvefoglal	I. 891
Öszi gabona	I. 1051	Öszveatyafüségösodik	I. 842	Öszvefoglalás	I. 891
Öszi galamb	I. 1054	Öszveballag	I. 165	Öszvefoglalhatatlan	I. 891
Öszinte	II. 1200	Öszvebarátkozik	I. 179	Öszvefoglaló	I. 891
Öszintén	II. 1200	Öszvebékéllés	I. 198	Öszvefoglalt	I. 891
Öszinteség	II. 1200	Öszvebékéllik	I. 198	Öszvefogózik	I. 877

Őszvefoltos	I. 906	Őszvehordogat	I. 1486	Őszvenyargal	II. 1015
Őszvefoly	I. 909	Őszvehoz	I. 1502	Őszvenyom	II. 1054
Őszvefon	I. 916	Őszveigazít	I. 1551	Őszvenyomás	II. 1054
Őszveforduló	I. 930	Őszveillés	I. 1566	Őszvenyűgöz	II. 1090
Őszveforgat	I. 937	Őszveillet	I. 1570	Őszveolt	II. 1117
Őszveforr	I. 944	Őszveillik	I. 1566	Őszveolvad	II. 1119
Őszveforrad	I. 944	Őszveirkál	I. 1603	Őszveolvas	II. 1121
Őszveforraszt	I. 946	Őszvejár	II. 14	Őszveolvaszt	II. 1120
Őszvefőz	I. 967	Őszvejáró pohár	II. 1303	Őszveögyelget	II. 1168
Őszvefű	I. 996	Őszvejárul	II. 22	Őszveöklel	II. 1169
Őszvefut	I. 1010	Őszvejő	II. 59	Őszveölel	II. 1172
Őszvefutás	I. 1010	Őszvejövés	II. 59	Őszveölelkéz	II. 1173
Őszvefűvás	I. 996	Őszvejut	II. 68	Őszveönt	II. 1180
Őszvefűlt	I. 1040	Őszvekap	II. 102	Őszvepaskol	II. 1243
Őszvefűz	I. 1049	Őszvekapcsol	II. 111	Őszvepártol	II. 1241
Őszvegereblyél	I. 1081	Őszvekapcsolás	II. 111	Őszvepártolás	II. 1242
Őszvegombol	I. 1095	Őszvekapcsolódik	II. 111	Őszvepattant	II. 1250
Őszvegombolgat	I. 1095	Őszvekapdos	II. 104	Őszveposhad	II. 1319
Őszvegombolyít	I. 1096	Őszvekéréget	II. 213	Őszvepörköl	II. 1277
Őszvegömbölyget	I. 1115	Őszvekerékedik	II. 225	Őszvepuskázik	II. 1342
Őszvegömbölyít	I. 1115	Őszvekerénget	II. 227	Őszvér	II. 1204
Őszvegömbölyítés	I. 1115	Őszvekeres	II. 230	Őszveragad	II. 1355
Őszvegördül	I. 1119	Őszvekeresés	II. 230	Őszveragaszt	II. 1358
Őszvegyalul	I. 1144	Őszvekeresget	II. 231	Őszverak	II. 1364
Őszvegyalulódik	I. 1144	Őszvekerít	II. 237	Őszverakogat	II. 1367
Őszvegyúr	I. 1199	Őszvekerülés	II. 240	Őszverakosgat	II. 1367
Őszvegyűjt	I. 1200	Őszvekever	II. 278	Őszverakásol	II. 1365
Őszvegyűjtekéz	I. 1201	Őszvekeverődik	II. 279	Őszveráncol	II. 1369
Őszvegyűjtés	I. 1201	Őszvekeverődzik	II. 280	Őszveráz	II. 1377
Őszvegyűjtet	I. 1202	Őszvekocant	II. 326	Őszverázás	II. 1377
Őszvegyűjtőgető	I. 1202	Őszvekocog	II. 326	Őszverékeszt	II. 1396
Őszvegyűjtőzik	I. 1203	Őszvekohol	II. 332	Őszverékesztés	II. 1396
Őszvegyül	I. 1204	Őszveköpül	II. 410	Őszveréndél	II. 1409
Őszvegyülekéz	I. 1206	Őszveköszörülés	II. 421	Őszverenyedz	II. 1417
Őszvegyülés	I. 1205	Őszveköt	II. 426	Őszverenyereg	II. 1033
Őszvegyúr	I. 1214	Őszvekötelez	II. 431	Őszverohanás	II. 1446
Őszveháborgat	I. 1227	Őszvekötés	II. 426	Őszveromladoz	II. 1454
Őszveháborít	I. 1225	Őszvekötőlődzik	II. 436	Őszveromlás	II. 1454
Őszveháborodik	I. 1226	Őszvekötöz	II. 437	Őszveromlik	II. 1454
Őszvehadar	I. 1233	Őszvekulesol	II. 467	Őszveront	II. 1457
Őszvehajol	I. 1259	Őszvekulesolás	II. 467	Őszverontsol	II. 1458
Őszvehajt	I. 1264	Őszveláncol	II. 517	Őszveroppan	II. 1461
Őszvehajtható	I. 1264	Őszveleg	II. 1200	Őszverothad	II. 1467
Őszvehallgatás	I. 1288	Őszvelenni	II. 591	Őszverorvos	II. 1142
Őszvehangicsál	I. 1305	Őszvelövöldöz	II. 633	Őszvérőrző	II. 1181
Őszvehányódik	I. 1516	Őszvelövöldöztet	II. 633	Őszves	II. 1201
Őszvehareol	I. 1328	Őszvemén	II. 748	Őszvesajtol	II. 1498
Őszvehársol	I. 1334	Őszvemént sajt	II. 1496	Őszvesárhudas	II. 1513
Őszvehasonlított	I. 1345	Őszvemér	II. 774	Őszveséggel	II. 1201
Őszvehasonlítás	I. 1345	Őszvemérés	II. 774	Őszvesömörget	II. 1599
Őszvehasonlíthatatlan	I. 1345	Őszvemértékül	II. 776	Őszveség	II. 1606
Őszvehasonlítható	I. 1345	Őszvemocskolódik	II. 848	Őszvesugorit	II. 1314
Őszvehasonló	I. 1343	Őszvén	II. 1200	Őszvesummázás	II. 1613
Őszveházasulás	I. 1377	Őszve nem faragódható	I. 769	Őszvesusárol	II. 1614
Őszvehengérget	I. 1405	Őszvenéz	II. 981	Őszvesül	II. 1618
Őszvehi	I. 1419	Őszvenézüg	II. 982	Őszveszaggat	III. 39
Őszvehidogal	I. 1420	Őszvenő	II. 995	Őszveszakad	III. 28
Őszvehord	I. 1485	Őszvenőztet	II. 993	Őszveszakadás	III. 28
Őszvehordás	I. 1485	Őszvény	II. 1198	Őszveszámlál	III. 68

szveszárads	III. 87	Öszvearrás	III. 1020	Ötven	II. 1205
szveszéd	III. 101	Öszvevarrogat	III. 1021	Ötvened	II. 1205
szveszédéget	III. 102	Öszvevásárol	III. 1028	Ötvenedős	II. 1205
szveszédés	III. 101	Öszvever	III. 1064	Ötvenedős hadnagy	II. 918
szveszédet	III. 102	Öszveverégetés	III. 1066	Ötvenedik	II. 1205
szveszégez	III. 114	Öszveverés	III. 1064	Ötvenes	II. 1205
szveszéréz	III. 206	Öszveverődik	III. 1070	Ötvenszér	II. 1205
szveszérkeszt	III. 213	Öszveverve	III. 1064	Ötvény	II. 1182
szveszérkesztet	III. 213	Öszvevesz	III. 1086	Ötvös	II. 1206
szveszérkesztetés	III. 213	Öszvevész	III. 1120	Ötvöskoh	II. 332
szveszérkeszthetetlen	III. 213	Öszveveszés	III. 1087	Ötvöskovács	II. 382
szveszérkeszthető	III. 213	Öszveveszeszt	III. 1091	Ötvösmester	II. 791
szveszérkesztés	III. 214	Öszveveszt	III. 1097	Ötvösmunka	II. 893
szveszérkézlik	III. 214	Öszvevet	III. 1146	Ötvösműhely	I. 1397
szveszérző	III. 206	Öszvevi	III. 1165	Ötvösöl	II. 1206
szveszérződtet	III. 212	Öszvevisz	III. 1211	Öv	II. 126
szveszi	III. 232	Öszvevitat	III. 1167	Óvad	I. 721
szveszid	III. 235	Öszvevon	III. 1241	Óvesináló	I. 434
szveszöl	III. 277	Öszvevonás	III. 1241	Óvé	II. 1166
szveszólalkozik	III. 278	Öszvevonás	III. 1241	Óvecske	II. 1207
szveszorít	III. 314	Öszvevonsz	III. 1252	Óvedéz	II. 1207
szveszorítás	III. 314	Öszvezárlás	III. 1269	Óvedézik	II. 1208
szveszorul	III. 318	Öszvezárol	III. 1269	Óvedz	II. 1207
szvesző	III. 320	Öszvezavar	III. 1274	Óvedzés	II. 1208
szveszövés	III. 320	Öszvezavarodás	III. 1276	Óvedzet	II. 1208
szveszövetközés	III. 321	Öszvezavarodik	III. 1276	Óvedzellen	II. 1208
szveszövetközük	III. 321	Öszvezéndül	III. 1279	Óvedzik	II. 1208
szveszúr	III. 360	Öszvezéndülés	III. 1279	Óvedző	II. 1208
szveszúrt	III. 361	Öszvezüdul	III. 1290	Óvedző keszkenő	II. 267
szvelakar	III. 383	Öszvezúr-zavar	III. 1275	Óvedző szúr	III. 359
szvelakarít	III. 385	Öszvezúrárs-zavarás	III. 1275	Óveg	III. 912
szvelalálkodik	III. 397	Öszvezúr	III. 1294	Óvék	II. 1166
szvetanácskozók	III. 419	Öszvezúrődik-zavarodik	III. 1276	Óves	II. 1208
szvetanakodik	III. 422	Öszvezsákol	III. 1299	Óves bőr	I. 313
szvetapaszt	III. 435	Öszvezsugorodás	III. 1314	Óvez : rudern	I. 722
szvelársasít	III. 457	Öszvezsugorodik	III. 1314	Óvez : girteln	II. 1209
szvelársollat	III. 456	Öszvö	II. 1200	Óvezet	II. 1209
szveleker	III. 511	Öt : giessen	II. 1179	Övgyárló	I. 1154
szvelekerég	III. 513	Öt : fünf	II. 1204	Övi	II. 1209
szvetekergét	III. 513	Ötközés	III. 903	Öz : reh	II. 1209
szvetekergőzik	III. 513	Ötlés	II. 1206	Öz : jagen	III. 914
szvelémpéral	III. 667	Ötletik	II. 1206	Özecske	II. 1209
szvelér	III. 572	Ötlevelű fű	II. 603	Özen	I. 1650, II. 1209
szvelész	III. 622	Ötlök	II. 1205	Özön	II. 1209
szvetimporál	III. 667	Ötlődés	II. 1206	Özönöz	II. 1200
szvetoldozgat	III. 698	Ötlődik	II. 1206	Özönvíz	I. 1228
szvetorlik	III. 717	Öt nebezéknyi	II. 946	Özönvízáradás	I. 109
szvetör	III. 747	Ötöd	II. 1204	Özvegy	II. 1210
szvetörsöl	III. 762	Ötödfél	I. 797	Özvegy ágy	I. 26
szvetúr	III. 821	Ötödi	II. 1205	Özvegy árva	I. 124
szvetüremődik	III. 822	Ötödik	II. 1204	Özvegy árvaság	I. 124
szvetűz	III. 771	Ötödször	II. 1205	Özvegy asszony	I. 132
szveül	III. 890	Ötös	II. 1205	Özvegyél	II. 1210
szveütközik	III. 910	Ötös személy	III. 166	Özvegy élet	II. 597
szveütődik	III. 911	Öt rëndü	II. 1436	Özvegy embér	I. 627
szvevág	III. 928	Ötszég	III. 117	Özvegyít	II. 1210
szvevagdalkozik	III. 931	Ötszégű	III. 117	Özvegy kényér	II. 201
szveválogat	III. 991	Öt személy	III. 166	Özvegy léány	II. 552
szvevár	III. 1015	Öt ször	II. 1205	Özvegylés	II. 1210
szvevarr	III. 1020	Ötteni	II. 1179	Özvegyiség	II. 1210
		Öttevény	II. 1182	Özvegyiségés	II. 1210

P.

Páca	II. 1218	Pakilines	II. 1214	Pallás	II. 122
Pacal	II. 1211	Pakocs	II. 1214	Pallér	II. 121
Pacalszivű	III. 266	Pakocsa	II. 1214	Pallérkodik	II. 121
Pacétos	II. 1211	Pakocsál	II. 1215	Pallériás	II. 121
Pack	II. 1211	Pakróc	II. 1306	Palléroz	II. 121
Packáz, packázik	II. 1211	Pakulár	II. 1215	Pallérozás	II. 122
Pacsir	II. 1211	Pala	II. 1215	Pallérozatlan	II. 122
Pacsirta	II. 1211	Palack : flasche	II. 1215	Pallia	II. 122
Paeskdé	II. 1211	Palack : wanze	II. 1215	Palló	II. 121
Pacsomag	II. 1211	Palacka	II. 1215	Palló rosta	II. 146
Pacsomagoska	II. 1211	Palackafű	I. 1026	Pallos	II. 122
Pad	II. 1211	Palackaférég	I. 826	Pálma	II. 122
Pádimentom	II. 1212	Palackfű	I. 1026	Pálmaág	I. 1
Pádimentomos	II. 1212	Palacsinta	II. 1216	Pálmafa	I. 74
Pádimentonoz	II. 1213	Palakő	II. 89	Pálmafás	I. 74
Pádimontom	II. 1212	Palánk	II. 1216	Pálmafásos	I. 74
Padka	II. 1212	Palánkfa	I. 742	Pálmagyékény	I. 113
Padláb	II. 499	Palánkkaró	II. 131	Pálmavasárnap	II. 93
Padlás	II. 1212	Palánkol	II. 1216	Páló	II. 130
Padlággerénda	I. 1083	Palánkolás	II. 1216	Pálocska	II. 130
Padlásol	II. 1212	Palánkos	II. 1216	Palogár	II. 130
Padlásdészka	I. 499	Palánkoz	II. 1216	Palol	II. 122
Padmaly	II. 1213	Palánta	II. 1216	Palolás	II. 122
Padol	II. 1212	Palántál	II. 1216	Palogat	II. 122
Padszék	III. 128	Palántálás	II. 1216	Palota	II. 122
Paduc	II. 1213	Palántáló hely	I. 1397	Palotás	II. 122
Pagány	II. 1312	Palántáló hely	I. 1397	Palotás asszonykép	II. 96
Pagicsa	II. 1214	Falántaszöllő	III. 330	Palotás hadnagy	II. 91
Págyimentom	II. 1212	Palást	II. 1216	Palotás hajdú	I. 123
Págyimentomkö	II. 390	Patástakasztaló	I. 39	Palotás ház	I. 137
Páj, pája	II. 1213	Palástol	II. 1217	Palotás ház	I. 137
Pajkos	II. 1213	Palástolás	II. 1217	Palotás némés	II. 93
Pajkosi	II. 1213	Palástos	II. 1217	Palotás rend	II. 140
Pajkosság	II. 1213	Palástoz	II. 1217	Palotás tánc	III. 43
Pajktárs	III. 452	Palaszok	II. 1215	Palotás udvar	III. 83
Pajktársaság	III. 452	Palaszokférégfü	I. 1026	Palotás vár	III. 101
Pajta	II. 1213	Palaszt	II. 1234	Pálya, pályá	II. 122
Pajtárs	III. 452	Paláta	II. 1217	Pályaaajándék	I. 3
Pajtárság	III. 452	Palatinus	II. 1217	Pályafutás	I. 101
Pajtársaság	III. 452	Paláz	II. 1217	Pályafutó	I. 101
Pajtársi	III. 452	Palázolkodik	II. 1218	Pályafutó hely	I. 133
Pajtás	II. 1213	Pálca : stab	II. 1218	Pályafuttatás	I. 101
Pajtáskodik	II. 1214	Pálca : rohrkolbe ?	II. 1219	Pályahely	I. 133
Pajtásosság	II. 1214	Palcás	II. 1219	Pályajáték	II. 1
Pajzán	II. 1214	Palcás bagazia	I. 156	Pályamező	II. 80
Pajzányan	II. 1214	Palcás gyöles	I. 1173	Pályás	II. 122
Pajzs	II. 1214	Palcáz	II. 1219	Pályás sereg	II. 151
Pajzsgyártó	I. 1155	Pálha	II. 1219	Pályáz	II. 122
Pajzshordozó	I. 1489	Pálhás	II. 1219	Pályázás	II. 122
Pajzsos	II. 1214	Pálka	II. 1219	Pályázó társ	III. 43
Pajzsoz	II. 1214	Pálkás	II. 1219	Pamarancs	II. 122
Pákósz	II. 1214	Pálkás	II. 1219	Pampolódik	II. 122
Pakcsál	II. 1215	Pálkás koresma	II. 362	Pamukos	II. 122
Pakeléncs	II. 1214	Palizáta	II. 1219	Pamut	II. 122
Pakéta	II. 1214	Pall	II. 1220	Pamutfa	I. 74
		P'allag	II. 1239	Panansz	II. 122

panasz	I. 1222	Papasszony	I. 132	Paprágy	II. 1230
panaszbeszéd	I. 218	Pápázó	II. 1228	Pap réte	II. 1427
panaszkodik	II. 1222	Papazrál	II. 1230	Papság	II. 1227
panaszlás	II. 1223	Papdëäk	I. 487	Papságos	II. 1227
panaszol	II. 1222	Paperszényefü	I. 1026	Pap sajtja	II. 1496
panaszolás	II. 1223	Papallér	I. 1057	Papsereg	II. 1551
panaszoldogál	II. 1223	Pap háza	I. 1371	Papsüveg	II. 1628
panaszolkodás	II. 1223	Papi	II. 1227	Papszëm	III. 158
panaszolkodik	II. 1223	Papic	II. 1289	Papszërzet	III. 209
panaszos	II. 1223	Papicsk	II. 1289	Pap szolgálja	III. 291
panaszszó	III. 273	Papi fejedelëm	I. 962	Paptassoly	III. 458
pancél	II. 1223	Papi fejedelmes	I. 962	Papucs	II. 1230
pancélgyártó	I. 1155	Papi köntös	II. 399	Papúr	III. 862
pancéling	I. 1589	Papi öltözet	II. 1177	Papverés	III. 1067
pancélkesztyű	II. 267	Papi öltözö	II. 1178	Papvilág	III. 1182
pancélos	II. 1224	Papi rend	II. 1406	Papvolta	III. 266
pancélvas	III. 1024	Papirka	II. 1228	Pap zsákja	III. 1298
pancér	II. 1223	Papiros	II. 1228	Pár: paar	II. 1230
pancésr	II. 1223	Papiroscsináló	I. 434	Pára	II. 1231
panudel	II. 1224	Papiroscsináló malom	II. 675	Parack	I. 175
pandúr	II. 1224	Papiroshát	I. 1358	Paracskó	II. 1232
pandúrkodik	II. 1224	Papiroska	II. 1229	Paráda, parádé	II. 1232
panketomos	II. 1224	Papiroskaréj	II. 129	Paradiesmadár	II. 649
pankó	II. 1224	Papiroskülyü	II. 397	Paradiesom	II. 1232
pankoch	II. 1224	Papirosmalom	II. 675	Paradiesomalma	I. 81
pancint: eiserner reif	II. 1224	Papirosmoly	II. 858	Paradiesomkert	II. 245
pancint: binde	II. 1224	Papirosocska	II. 1229	Paradiesommadár	II. 619
pancintallér	II. 1224	Papiros széle	III. 144	Paradisum	II. 1232
pancintli	II. 1224	Papirostartó	III. 480	Parab	II. 1231
pancintlika	II. 1224	Papi saru	II. 1520	Paráhol	II. 1232
pancintofali	II. 1225	Pápista	II. 1229	Paraj	II. 1233
pancintofél	II. 1225	Pápistai	II. 1229	Parajáros	I. 106
pancintofélpapucs	II. 1230	Pápista rend	II. 1406	Párállás	II. 1232
pancintofély	II. 1225	Pápistaság	II. 1229	Párállik	II. 1232
pancintofély	I. 742	Papi szék	III. 128	Parancs	II. 1233
pancintofélyesináló	I. 434	Papi személy	III. 166	Parancsol	II. 1233
pancintofélyes	II. 1225	Papi szolgálat	III. 295	Parancsolás	II. 1234
pancintolódás	II. 1225	Papi társ	III. 453	Parancsolat	II. 1234
pancintolódik	II. 1225	Papi tiszt	III. 671	Parancsolatlevél	II. 603
pancintszij	III. 240	Papi úr	III. 862	Parancsolattörés	III. 754
pancintvas	III. 1024	Papköpönyeg	II. 408	Parancsoldogál	II. 1234
pancintnyva	II. 1225	Paplan	II. 1229	Parancsolható	II. 1234
pancintnyvakötél	II. 427	Paplanfödél	I. 970	Parancsoló levél	II. 603
pancintnyvás	II. 1225	Papmacska	II. 646	Parányi	II. 1234
pancintnyvás lánc	II. 517	Papmacskaférëg	I. 826	Párás	II. 1232
pancintpap	II. 1225	Pap macskája	II. 646	Parás	II. 1234
pancintpa	II. 1227	Papmérö	II. 775	Parása	II. 1234
pancintpaasszony	I. 132	Pap monya	II. 869, 1229	Parásborsó	II. 294
pancintpac	II. 1289	Papné	II. 991	Paraszt	II. 1234
pancintpapfű	I. 1026	Papol	II. 1227	Parasztbíró	I. 287
pancintpai perc	II. 1276	Papolás	II. 1227	Parasztembër	I. 627
pancintpai tiszt	III. 671	Paponya	II. 1229	Parasztfék	I. 789
pancintpalélkü	II. 573	Paponyafű	I. 1026	Parasztgúnya	I. 1128
pancintpalkodik	II. 1228	Paposkodik	II. 1227	Paraszi	II. 1236
pancintpapogácsa	II. 1301	Papozlár	II. 1230	Parasztikus	II. 1236
pancintpás	II. 1228	Papöltözet	II. 1177	Paraszi rend	II. 1406
pancintpáság	II. 1228	Papöltözö	II. 1178	Paraszi szekërnye	III. 135
pancintpaskodik	II. 1228	Páprád, paprád	II. 1230	Paraszi személy	III. 166
pancintpasközem	III. 158	Páprádfü	I. 1026	Paraszi vers	III. 1080

Parasztkeszkenő	II. 267	Párisalma	I. 81	Parti ficske	I. 77
Parasztkés	II. 248	Párisfű	I. 1026	Part malja	II. 67
Parasztkő	II. 390	Paritty	II. 1238	Partol	II. 124
Parasztmajor	II. 669	Parittyás	II. 1239	Pártolás	II. 124
Parasztményét	II. 762	Parittyáz	II. 1239	Pártolkodás	II. 124
Parasztmű	II. 956	Párjál	II. 1238	Pártolkodást szerző	III. 21
Parasztmű	II. 956	Párjált levél	II. 603	Pártolkodik	II. 124
Paraszt nép	II. 968	Párkány	II. 1239	Pártolkodó	II. 124
Parasztok rokkája	II. 1448	Párkánykő	II. 390	Pártolkodó társ	III. 45
Parasztolkodás	II. 1236	Párkányol	II. 1239	Pártoló	II. 124
Parasztolkodik	II. 1236	Párkányos	II. 1239	Pártolódik	II. 124
Parasztos	II. 1236	Párkányoz	1239	Partos	II. 124
Parasztpapiros	II. 1229	Párkányozás	II. 1239	Pártos	II. 124
Parasztrend	II. 1406	Parlag	II. 1239	Pártos fi	I. 84
Paraszt ruha	II. 1481	Parlagföld	I. 987	Pártos rész	II. 142
Paraszság	II. 1236	Parlagi kígyó	II. 304	Partrév	II. 143
Paraszszakács	III. 24	Parlagi rózs	II. 1469	Párttartó	III. 48
Paraszszemély	III. 166	Parl	II. 1240	Párttűtés	III. 90
Paraszszerzetés	III. 209	Parl	III. 330	Párttűtő	III. 91
Paraszszolga	III. 292	Parlás, párlás: das wor-		Pasa, passa	I. 18
Paraszttanács	III. 418	fel	II. 1220	Pásint, pásit	II. 125
Paraszttánc	III. 424	Párlás: wärmung	II. 1231	Paskol	II. 124
Paraszttörvény	III. 769	Párlék	II. 1231	Paskolás	II. 124
Párazat	II. 1232	Párlódás	II. 1231	Páskvillus	II. 124
Parázna	II. 1236	Párlódik	II. 1231	Passaméta	II. 124
Paráznabírság	I. 240	Párlófű	I. 1026	Passió	II. 124
Paráznaház	I. 1371	Párlug	II. 636, 1231	Passiói	II. 124
Paráznalkodás	II. 1237	Parmazán	II. 1240	Pást	II. 125
Paráznalkodik	II. 1237	Parmezán sajt	II. 1496	Pástély	II. 124
Paráznaság	II. 1237	Párna	II. 1240	Pástétom	II. 124
Paráznatárs	III. 453	Párnahéj	I. 1388	Pástétomnakvaló tészta	III. 61
Paráznít	II. 1237	Párnakenő	II. 193	Paszamány, paszamánt	II. 124
Parázs	II. 1237	Párnás	II. 1240	Paszita	II. 124
Parázsban sült	II. 2618	Párnás szék	III. 128	Paszítás	II. 124
Parázshamú	I. 1304	Párnás vankos	III. 1009	Paszitáskodik	II. 124
Parázsol	II. 1238	Párnaszák	III. 1298	Paszkonca	II. 124
Parázsszén	III. 171	Párodás	II. 1230	Paszkoncakendőr	II. 19
Parázstűz	III. 828	Paróka	II. 1240	Paszkoncanév	II. 97
Parcag	II. 1315	Parókaesináló	I. 434	Paszkoncaaszivó	III. 26
Párdic, párdoc, párdue,		Parókás	II. 1240	Pásmány	II. 124
pardusz	II. 1238	Párol	II. 1231	Pásmás eső	I. 70
Paré, paréj	II. 1233	Parola	II. 1240	Paszomány	I. 81
Paréjos	II. 1233	Párolás	II. 1231	Paszományoz	II. 124
Parépiac	II. 1284	Párolkodik	II. 1231	Pászt	II. 124
Parés	II. 1233	Páros	II. 1230	Pásztás eső	I. 70
Párgalamb	I. 1054	Párosan	II. 1230	Pasztérna	II. 124
Pargemina	II. 1276	Páros ének	I. 639	Pasztérnák	II. 124
Párgol	II. 1231	Páros tánc	III. 424	Pásztor	II. 124
Párgolás	II. 1231	Parozló	II. 1317	Pásztor erszénye	I. 68
Párhagyma	I. 1246, II. 1231	Parrag	II. 1239	Pásztorgyermek	I. 116
Párhagymai	I. 1246	Part	II. 1240	Pásztori	II. 124
Pária	II. 1238	Párt	II. 1241	Pásztori bot	I. 29
Páriál	II. 1238	Párta	II. 1243	Pásztori hajlék	I. 125
Páriás könyv	II. 407	Pártaöv	II. 1207	Pásztori síp	II. 157
Paripa	II. 1138	Pártáz	II. 1243	Pásztori tásk	III. 49
Paripaesikó	I. 424	Pártázat	II. 1243	Pásztori vers	III. 108
Paripaló	II. 615	Partéka	II. 1318	Pásztorkalap	II. 85
Paripás	II. 1238	Pártfogó	I. 877	Pásztorkodik	II. 124
Paripásan	II. 1238	Parti	II. 1241	Pasztorma	II. 124

Páosztorma	II. 1246	Patvaria	II. 1253	Pécsét	II. 1257
Páosztormán	II. 1246	Patvarista	II. 1253	Pécsétél	II. 1257
Páosztormánteheén	III. 503	Patvarkodás	II. 1252	Pécsétélés	II. 1258
Páosztormány	II. 1244	Patvarkodik	II. 1252	Pécsétés	II. 1258
Páosztország	II. 1246	Patvarkodó	II. 1252	Pécsétés gyűrű	I. 1215
Páosztortársoly	III. 458	Patvaros	II. 1252	Pécsétés levél	II. 603
Páosztortáska	III. 490	Patvaroskodik	II. 1252	Pécsétetlen	II. 1258
Patacs	II. 1289	Patvaros nyavalya	II. 1019	Pécsétlő	II. 1258
Patak	II. 1247	Patvaroz	II. 1253	Pécsétlő gyűrű	I. 1215
Pataki	II. 1247	Patyolat	II. 1253	Pécsétlő viasz	III. 1168
Patakocska	II. 1247	Patyolatos	II. 1254	Pécsétmetsző	II. 802
Patakos	II. 1147	Patyolatos rënd	II. 1406	Pécsétnyomó	II. 1056
Patakuszád	III. 19	Patyolatos színnép	II. 968	Pécsétnyomó gyűrű	I. 1215
Patakvíz	III. 1228	Patyolatsüveg	II. 1628	Pécsétörző	II. 1184
Patérpobár	II. 1303	Páva	II. 1254	Pécsétpéñz	II. 1270
Patika	II. 1247	Pávamadár	II. 649	Pécsi	II. 1256
Patikabeli szelénce	III. 150	Pávasása	II. 1522	Pécsik	II. 1258
Patikaház	I. 1371	Pávatojás	III. 692	Pedig	II. 1258
Patikair	I. 1606	Pávatóll	III. 703	Pediglen	II. 1258
Patikaláda	II. 505	Pávo	II. 1254	Pegég	II. 1258
Patikárius, patikáros	II. 1247	Pazarlás	II. 1254	Pégyment	II. 1283
Patikás	II. 1247	Pazarló	II. 1254	Pégymetgürézna	I. 1084
Patikaszérszamos	III. 65	Pazarol, pázáról	II. 1254	Pégyvet	II. 1283
Patikaszérszamos holt	I. 273	Pazdora	II. 1323	Péh	II. 1284
Pating	II. 1248	Pazdorlás	II. 1254	Péhely	II. 1260
Patkány	II. 1247	Pazdorol	II. 1254	Péhélyváñkos	II. 1009
Patkó	II. 1248	Pazérol	II. 1254	Pej	II. 1261
Patkol	II. 1248	Pazoll	II. 1254	Pej ló	II. 615
Patkolás	II. 1248	Pázsintos	II. 1255	Pej szín	III. 250
Patkoló kovács	II. 382	Pázsit	II. 1254	Pej színű	III. 250
Patkoló zacskó	III. 1262	Pázsitdisznó	I. 520	Pék	II. 1324
Patkoltat	II. 1248	Pázsitfű	I. 1026	Példa	II. 1261
Patkós	II. 1249	Pázsithant	I. 1307	Példabeszéd	I. 218
Patkós gyoles	I. 1173	Pázsitos	II. 1255	Példaformáló	I. 942
Patkószég	III. 113	Pázsitos disznó	I. 510	Példáldözik	II. 1262
Patkótlanság	II. 1249	Pázsitszín	I. 250	Példalözik	II. 1262
Patkóverő	III. 1069	Pázsitszínű	III. 250	Példametsző	II. 802
Patok	II. 1249	Pázsittized	III. 689	Példás	II. 1262
Pátriárka	II. 1249	Péccent	II. 1274	Példáskodás	II. 1262
Pátriárkaság	II. 1249	Péccentés	II. 1274	Példáskodik	II. 1262
Patroh	II. 1322	Péccék	II. 1255	Példáz	II. 1262
Patrona	II. 1249	Péccér	II. 1255	Példázás	II. 1263
Patt	II. 1249	Péckécske	II. 1255	Példázat	II. 1263
Pattan	II. 1249	Péckél	II. 1255	Példázkodik	II. 1263
Pattanás	II. 1249	Péckélés	II. 1257	Példázó	II. 1263
Pattanik	II. 1249	Péckélődik	II. 1255	Példázó beszéd	I. 218
Pattant	II. 1250	Péckés	II. 1255	Peledönc	II. 1267
Pattantás	II. 1250	Pecolaj	II. 118. 1255	Péléh : flaum	II. 1260
Pattantyú	II. 1250	Pécs	II. 1256	Péléh : ratte	II. 1263
Pattantyúöntő	II. 1181	Pécsénye	II. 1256	Péléh : blech	II. 1298
Pattantyús	II. 1250	Pécsényeforgató	I. 937	Péléhécske	II. 1260
Pattantyús mestér	II. 791	Pécsényés	I. 1257	Péléñgér	II. 1263
Pattog	II. 1250	Pécsényesség	II. 1257	Péléñgérés hely	I. 1397
Pattogás	II. 1250	Pécsényesütő	II. 1620	Péléñgéroszlop	II. 1148
Pattogat	II. 1251	Pécsényesütő nyárs	II. 1017	Péllikán	II. 1264
Pattogó	II. 1251	Pécsényeszag	III. 14	Péllikánmadár	II. 649
Pattogoz	II. 1251	Pécsényés szem	III. 158	Péllike	II. 1264
Patvar, patvár	II. 1251	Pécsényés szemű	III. 158	Pély	II. 1260
Patvarbeszéd	I. 208	Pécsényéz	II. 1257	Pelye	II. 1263

Pélyéh	II. 1263	Pénnavális	II. 1267	Péra	II. 1274
Pélyehtartó	III. 480	Pénték	II. 1267	Pércégés	II. 1274
Pélyh	II. 1260	Péntékés	II. 1268	Pércen	II. 1274
Pélyhe	II. 1260	Péntéki	II. 1268	Pércenes	II. 1274
Pélyhëcske	II. 1260	Péntély	II. 1265	Pércenet	II. 1274
Pélyhës	II. 1261	Péntélyës ing	II. 1165	Pércentés	II. 1274
Pélyhësédik	II. 1261	Péntöl	II. 1265	Përdikurta	II. 473
Pélyhës vánkos	II. 1009	Péntölöcske	II. 1265	Përdit	II. 1274
Pélyhëzik	II. 1261	Péñz	II. 1268	Përdó	II. 1275
Pélyp	II. 1264	Péñzhírság	I. 240	Përdül	II. 1275
Pélypëg	II. 1264	Péñzcsúr	I. 473	Perec	II. 1275
Pélypëget	II. 1264	Péñzël	II. 1265	Perecës	II. 1275
Pélyv	II. 1263	Péñzës	II. 1271	Përeg	II. 1275
Pélyva	II. 1309	Péñzës erszény	I. 683	Përel	II. 1272
Pélyváz	II. 1309	Péñzës ház	I. 1371	Përem	II. 1330
Pemet	II. 1264	Péñzës láda	II. 505	Përemëző szabó	III. 4
Pemete	II. 1264	Péñzësség	II. 1271	Përengér	II. 1263
Pemetfü	I. 1026	Péñzës szatyor	III. 96	Përentël	II. 1275
Pemetlő	II. 1264	Péñzës szekrény	III. 136	Përentëlke	II. 1276
Péna	II. 1265	Péñzës szolgál	III. 292	Përeputty	II. 1276
Pénce	II. 1287	Péñzgyűjtés	I. 1202	Përés	II. 1273
Péncël	II. 1265	Péñzgyűjtő	I. 1202	Përés-patvaros	II. 1153
Péncës ruha	II. 1265, 1481	Péñzhalászás	I. 1276	Përés társ	III. 453
Pëndël, pëndély	II. 1265	Péñzhalászó	I. 1276	Përésül	II. 1331
Pëndélye	II. 1265	Péñzhamisító	I. 1302	Përeszlén	II. 1276
Pëndërit	II. 1265	Péñzkivánás	II. 320	Përeszlénës	II. 1276
Pëndül	II. 1265	Péñzkórság	II. 360	Përfólálató levél	II. 604
Pëndülés	II. 1265	Péñzlevelű fű	II. 604, I. 1026	Përfolyta levél	II. 604
Penész	II. 1266	Péñzlopó	II. 628	Përgamën	II. 1276
Perészës	II. 1266	Péñzmérő sërpenyő	II. 1558	Përgamëncsináló	I. 435
Penészësédik	II. 1266	Péñzolvasztó asztal	I. 135	Përgamotkörtvély	II. 416
Penészësség	II. 1266	Péñzontó	II. 1127	Pëрге	II. 1276
Penészfü	I. 1026	Péñzosztó	II. 1154	Përgël	II. 1277
Penészrozsdás	II. 1470	Péñzörzö	II. 1184	Përgëlödik	II. 1275
Penet	II. 1264	Péñzpatkány	II. 1248	Përgëltség	II. 1277
Penete	II. 1264	Péñzpëlda	II. 1262	Përgës	II. 1275
Penelënce	II. 1267	Péñzszédő	III. 103	Përget	II. 1275
Penez	II. 1268	Péñzserelëm	III. 219	Përgető	II. 1275
Pëng	II. 1265	Péñzseretés	III. 222	Përgettyü	II. 1275
Pëngës	II. 1266	Péñzseretel	III. 223	Përgettyüs	II. 1275
Pënget	II. 1266	Péñzserető	III. 225	Përitëlő	I. 237
Pëngetés	II. 1266	Péñztartó	III. 480	Përje	II. 1276
Pëngető	II. 1266	Péñztartó láda	II. 505	Përjefü	I. 1027
Pëngő péñz	II. 1270	Péñzváltás	III. 994	Përjén	II. 1326
Pëngyő	II. 1267	Péñzváltó	III. 995	Përjës	II. 1277
Penig	II. 1258	Péñzváltó hely	I. 1397	Përkëlödik	II. 1277
Peniglen	II. 1258	Péñzverés	III. 1067	Përlekëdés	II. 1275
Penisz	II. 1266	Péñzverő	III. 1069	Përlekëdik	II. 1275
Pënitënea	II. 1267	Péñzverő ház	I. 1371	Përlëngér	II. 1263
Pënitënciaruha	II. 1481	Péñzverő hely	I. 1397	Përlő	II. 1275
Pënitënciartás	III. 474	Pënyvet	II. 1283	Përlödés	II. 1275
Pënitënciartatlan	III. 475	Pép	II. 1271	Përlödik	II. 1275
Pënitënciartatlanság	III. 475	Pëpëcsël	II. 1271	Përlödő	II. 1275
Pënitënciartató	III. 480	Pëpëcsëlés	II. 1272	Përnahaitër	II. 1278
Pënitënciátlan	II. 1267	Pëpëcsës	II. 1272	Përnaye	II. 1278
Pëñna	II. 1267	Pëpës	II. 1271	Përorál	II. 1179
Pëñnacsináló késëcske	II. 248	Pëpës fazék	I. 776	Përpátvar	II. 1251
Pëñnaorr	II. 1137	Pëptál	III. 390	Përpátvarkodás	II. 1253
Pëñnatartó	III. 480	Për	II. 1272	Përpátvarkodik	II. 1253

Pérlpatvaros	II. 1252	Phüha	II. 1283	Pillantat	II. 1287
Pérlpetuána szoknya	III. 289	Pi	II. 1283	Pillantatlan	II. 1287
Pérs	II. 1277	Piac	II. 1283	Pille	II. 1287
Pérsél	II. 1277	Piac hazugja	I. 1381	Pillog	II. 1286
Pérsély	II. 1281	Piaci	II. 1284	Pillogás	II. 1286
Pérsélyés láda	II. 505	Piarc	II. 1283	Pillogat	II. 1286
Pérspektíva	II. 1279	Picin	II. 1284	Pillogatás	II. 1286
Pérváta	II. 1279	Picinség	II. 1284	Pillogó	II. 1286
Pérvátaszék	III. 128	Picsa	II. 1281	Pillula, pilula	II. 1287
Pérving	I. 216	Picsék	II. 1336	Pimpó	II. 1287
Pérviselő	III. 1204	Pih: flocke	II. 1260	Pinc	II. 1288
Pérzs	II. 1277	Pih: pfui	II. 1283	Pince	II. 1187
Pérzsed	II. 1277	Pih: athem	II. 1284	Pincepalack	II. 1216
Pérzselés	II. 1278	Pih: hauchen	II. 1284	Pincetok	III. 694
Pérzsiai barack	I. 175	Piha	II. 1283	Pincetorok	III. 714
Pérzsiai szőnyeg	III. 320	Pihe	II. 1260	Pinészés	II. 1266
Pésdül	II. 1279	Pihéske	II. 1260	Pinisz	II. 1266
Péség	II. 1280	Pihég	II. 1284	Piniz	II. 1268
Péségdégél	II. 1280	Pihégés	II. 1284	Pinkést, pinköst	II. 1315
Pésél	II. 1279	Pihékönnyű	II. 401	Pinnáta	II. 1287
Pésched	II. 1319	Pihél	II. 1284	Pint	II. 1287
Péslet	II. 1281	Pihélés	II. 1284	Pinték	II. 1267
Pésma	II. 1283	Pihen	II. 1284	Pintér	II. 1288
Pésmás	II. 1283	Pihenés	II. 1284	Pintérkedik	II. 1288
Péssély	II. 1281	Pihenget	II. 1285	Pintés	II. 1288
Pesti	I. 217	Pihent	II. 1285	Pintos	II. 1288
Pestis	II. 1281	Pihentés	II. 1285	Pintőke	II. 1288
Pestishalál	I. 1270	Pihentet	II. 1285	Pinty	II. 1288
Pészér	II. 1255	Pihés: schleimig	II. 1284	Pintyóka	II. 1288
Pészérce	II. 1281	Pihés: flockig	II. 1261	Pintyó	II. 1288
Pészércefű	I. 1027	Pihés	II. 1285	Pintyőke	II. 1288
Pésmég	II. 1281	Pihésedik	II. 1261	Pínz	II. 1268
Pésmét, pésméle	II. 1281	Pihéskedés	II. 1284	Pinzélke	II. 1265
Pésztérce	II. 1281	Pihéskedik	II. 1284	Pióka	II. 1288
Péták	II. 1282	Pihés muhar	II. 856	Piom	II. 1288
Pétárd, pétárda	II. 1282	Pihés ruha	II. 1481	Pip: pips	II. 1288
Péter fejű	I. 959	Pihhen	II. 1284	Pip: schmuck	II. 1288
Péterselyém	II. 1282	Pihkérő	II. 244	Pip: feldmohn	II. 1288
Peticsén	II. 1282	Pihő	II. 1285	Pipa	II. 1289
Petörke	II. 1282	Pikkély	II. 1285	Pipacs	II. 1289
Pétrénce	II. 1282	Pikó	II. 1285	Pipacsfű	I. 1026
Pétrézselyém	II. 1282	Pikón	II. 1285	Pipancs	II. 1289
Pétrézselyémszár	III. 86	Pikszis	II. 1285	Piparcs	II. 1289
Pétrézselymés	II. 1282	Piktor	II. 1285	Pipaszár	III. 86
Pétrisilyom	II. 1282	Pile	II. 1386	Pipáz	II. 1289
Pétrosolyom	II. 1282	Pilés	II. 1285	Pipe	II. 1290
Péttéget	II. 1282	Pilis	II. 1285	Pipég	II. 1290
Pétvet	II. 1283	Pilisés	II. 1285	Pipehúr	I. 1518
Pétyég	II. 1282	Piliséz	II. 1286	Pipérátos	II. 1290
Pétyhúszik	II. 1282	Pilla	II. 1286	Pipére	II. 1290
Pétymet	II. 1283	Pillag	II. 1286	Pipérés	II. 1290
Péz	II. 1268	Pillagó	II. 1189	Pipéresen	II. 1390
Pézma	II. 1283	Pillagós	II. 1286	Pipéresedik	II. 1290
Pézsmalánc	II. 517	Pillang	II. 1286	Pipés	II. 1288
Pézsmamacska	II. 646	Pillangó	II. 1286	Pipésen	II. 1289
Pézsmás lánc	II. 517	Pillangó férég	I. 826	Pipésget	II. 1289
Pézsmaszém	III. 158	Pillangós	II. 1286	Pipéskedés	II. 1289
Pfi	II. 1283	Pillant	II. 1286	Pipéskedik	II. 1289
Pfiha	II. 1283	Pillantás	II. 1286		

Pipés-púpos	II. 1289	Pislog	II. 1295	Plébánosság	II. 1298
Pipesség	II. 1289	Pislogat	II. 1295	Plébász	II. 1298
Pipéz	II. 1289	Pisogat	II. 1295	Pléh	II. 1298
Pipis	II. 1290	Pisogató	II. 1295	Pléhés	II. 1299
Pipisködik	II. 1289	Pisolgat	II. 1295	Pléngér	II. 1263
Pippancs	II. 1289	Pisöget	II. 1295	Plétk	II. 1299
Pirhonyodik	II. 1290	Pispék. pispök	II. 1345	Plétyka	II. 1299
Piribék	II. 1331	Pissog	II. 1295	Pléh	II. 1298
Piricsik	II. 1294	Pistoly	II. 1296	Pluder	II. 1299
Piricsk	II. 1294	Pistráng	II. 1297	Plundér	II. 1299
Piricskél, piricskol	II. 1294	Piszkál	II. 1296	Plundra	II. 1299
Pirít	II. 1290	Piszkálás	II. 1296	Póc	II. 1307
Piritás	II. 1291	Piszkáló	II. 1296	Pocik : spitzmaus	II. 1299
Pirító	II. 1291	Piszkálódik	II. 1296	Pocik : ofenwinkel	II. 1299
Pirittyél, pirittyol	II. 1332	Piszkol	II. 1296	Pócik : sustentacium	II. 1307
Pirjal, pirjel	II. 1294	Piszkos	II. 1296	Pockázik	II. 1211
Pirojt	II. 1290	Piszkól	II. 1295	Pocok : schnelle	II. 1299
Pirong	II. 1291	Piszmog	II. 1296	Pocok : ofenwinkel	II. 1299
Pirongás	II. 1291	Piszmogás	II. 1296	Pocok : spitzmaus	II. 1299
Pirongat	II. 1291	Piszmos	II. 1296	Pócol	II. 1308
Pirongatás	II. 1292	Piszok	II. 1296	Pócolás	II. 1308
Pirongatódik	II. 1202	Pisszen	II. 1296	Pocos	II. 1299
Pirongatózik	II. 1292	Pisztoly	II. 1296	Pocs	II. 1299
Pirongató levél	II. 604	Pisztráng	II. 1297	Pocsadék	II. 1300
Pirongatózik	II. 1294	Pisztricomba	II. 1297	Pocsalék	II. 1299
Pirongság	II. 1292	Píta	II. 1297	Pocsatéka	II. 1300
Pironkodás	II. 1292	Píte : eierkuchen	II. 1297	Pocsékol	II. 1300
Pironkodik	II. 1292	Píte : küchlein	II. 1297	Pocsokandék	II. 1300
Pironság	II. 1293	Piti-bangos	II. 1297	Pocskol	II. 1300
Pironságos	II. 1293	Pitle	II. 1297	Pocskondia	II. 1300
Piros	II. 1293	Pitvar	II. 1297	Pocsolya	II. 1300
Pirosan	II. 1293	Pityég	II. 1297	Pocsolyás	II. 1300
Piros csérésnye	I. 417	Pityérdik	II. 1297	Pocsvirág	III. 1191
Piros-fehér színű	III. 248	Pityérég	II. 1297	Poéta	II. 1300
Pirosít	II. 1293	Pityérgés	II. 1297	Poétai	II. 1300
Pirosító	II. 1293	Pityizál	II. 1297	Poétáskodik	II. 1300
Piroska	II. 1293	Pitypalatty	II. 1297	Poézis	II. 1300
Piroskodik	II. 1293	Pittyed	II. 1298	Pof	II. 1300
Piros körtvély	II. 418	Pittyenget	II. 1298	Pofa	II. 1300
Piroslik	II. 1293	Pizség	II. 1295	Pofás	II. 1301
Pirosodik	II. 1293	Plága	II. 1298	Pofásan	II. 1301
Pirosollik	II. 1293	Plágál	II. 1298	Pofáz	II. 1301
Pirospej szín	III. 250	Plágáló vessző	III. 1126	Poffad	II. 1337
Piros rózsaszín	III. 250	Plajbác	II. 1298	Poffadás	II. 1337
Pirosság	II. 1293	Plank	II. 1216	Pofoz	II. 1301
Piros színű	III. 250	Plántal	II. 1216	Pogácsa	II. 1301
Pirosul	II. 1293	Plántálás	II. 1216	Pogácsakenyér	II. 201
Pirul	II. 1293	Plántáló hely	I. 1397	Pogácsás	II. 1302
Pirulás	II. 1294	Plántált szőlő	III. 330	Pogácsasáfrány	II. 1491
Pirulatlan	II. 1294	Plántás kert	II. 246	Pogácsás kenyér	II. 201
Pise	II. 1295	Plataisz, platajce	II. 1298	Pogácsasütő	II. 1620
Piség	II. 1295	Plátánfa	I. 742, II. 1298	Pogácsász	II. 1302
Piséget	II. 1295	Plátánusfa	II. 1298	Pogácska	II. 1302
Pisitnék	II. 1295	Platánusfa	I. 742	Pogány	II. 1302
Pisklóc, piskolc	II. 1295	Platibók	II. 1298	Pogányi	II. 1302
Piskolcolaj	II. 1108	Plébánia	II. 1298	Pogányizálás	II. 1302
Piskolt	II. 1295	Plébániás	II. 1298	Pogányság	II. 1302
Piskóta	II. 1295	Plébános	II. 1298	Pogony	II. 1302
Pislen	II. 1295	Plébánoskodik	II. 1298	Pogonya	II. 1302

Pogonyáz	II. 1302	Polgármester	II. 791	Pontyhal	I. 1275
Pohánka	II. 1303	Polgármesterseg	II. 791	Pontyó	II. 1312
Pohár	II. 1303	Polgárné	II. 991	Ponyikaalma	I. 81
Pohárka	II. 1303	Polgárság	II. 1308	Ponyva	II. 1312
Pohárköszönés	II. 419	Polgártárs	III. 453	Popa	II. 1312
Pohárnok	II. 1304	Polgártársaság	III. 457	Popiom	II. 1312
Pohárnokinas	I. 1579	Polha	II. 1306	Popozlár	II. 1230
Pohárnokmester	II. 791	Polhák	II. 1308	Por, pór: staub	II. 1312
Pohároccka	II. 1303	Policia	II. 1308	Pór: bauer	II. 1314
Poháröntő	II. 1181	Policiái	II. 1308	Porányosság	II. 1313
Pohárszék	III. 128	Pólíka	II. 1307	Porarany	I. 111
Pohárszékkocsi	II. 329	Politika	II. 1309	Póráz	II. 1314
Pohártartó hely	I. 1397	Polkoráb	II. 1316	Pórázos	II. 1315
Pohártöltő	III. 545	Pologár	II. 1308	Porc	II. 1315
Pohárüresítés	III. 898	Poloska	II. 1309	Porcellán, porcellána	II. 1315
Pók	II. 1304	Poltra	II. 1309	Porcika	II. 1315
Póka: windel	II. 1304	Polttra	II. 1309	Porció	II. 1316
Póka: auerhahn	II. 1339	Polva	II. 1309	Porcog	II. 1315
Pókácska	II. 1304	Pólya	II. 1306	Porcogat	II. 1315
Pókás gyermek	II. 1304	Pólyaruha	II. 1481	Porcogatás	II. 1315
Pókháló	I. 1291	Polyéka	II. 1309	Porcogó	II. 1315
Pókhálós	I. 1291	Polyha	II. 1306	Porcogó csérésnye	I. 417
Poklos	II. 1305	Polyva	II. 1309	Porcogó pázsit	II. 1255
Poklosít	II. 1305	Polyvarosta	II. 1463	Porcogós	II. 1315
Poklosodik	II. 1305	Polyvás	II. 1309	Porcogósan	II. 1315
Poklosság	II. 1305	Polyvás sár	II. 1510	Porcsfű	I. 1026, II. 1316
Poklosul	II. 1305	Polyváz	II. 1309	Porcsin	II. 1316
Poklos var	III. 1011	Polyvázás	II. 1309	Porcsinfű	I. 1026
Poklos verém	III. 1075	Pomada?	II. 1309	Porcsita	II. 1315
Poktul	II. 1306	Pómagránát	I. 1123, II. 1309	Poréjtás	II. 1290
Pókoccka	II. 1304	Pómagránátfa	I. 742	Porgaména	II. 1276
Pokol	II. 1304	Pomáta	II. 1310	Porgatorium	II. 1340
Pokolheli	II. 1305	Pompa	II. 1310	Pórhad	I. 1231
Pokolkedvű	II. 148	Pompakodás	II. 1310	Porhanyó	II. 1313
Pokolsennyedék	II. 1541	Pompás	II. 1310	Porhanyós	II. 1313
Pokol torkú	III. 714	Pompásan	II. 1310	Porhonyít	II. 1313
PokolvacSORA	III. 919	Pompaság	II. 1310	Porhonyó	II. 1313
Pokolvar	III. 1010	Pompáskodás	II. 1310	Póri	II. 1314
Pokolvaras	III. 1011	Pompáskodik	II. 1310	Póris	II. 1316
Pokróc	II. 1306	Pompásos	II. 1310	Porissa	II. 1332
Pokróccoccka	II. 1306	Pompásság	II. 1310	Porkoláb	II. 1316
Pokrócos talpatlan sze- kérnye	III. 135	Pompáz	II. 1311	Porkolábság	II. 1316
Póla: windel	II. 1306	Pompos	II. 1311	Porlik	II. 1313
Póla: főhkrant	II. 1307	Ponc	II. 1311	Porlog	II. 1239
Pólácska	II. 1306	Poncol	II. 1311	Porlyo	II. 1278
Polaj	II. 1307	Poncolo vas	III. 1024	Poroccka	II. 1313
Polajtárkony	III. 449	Pondró	II. 1311	Porocskányieska	II. 1313
Pólál	II. 1306	Pondrósit	II. 1311	Porond	II. 1316
Pólálgat	II. 1306	Pondus	II. 1311	Porongat	II. 1291
Polc	II. 1307	Ponk	II. 1311	Porongy	II. 1313
Polcol	II. 1308	Ponkoh	II. 1224	Porongyó	II. 1313
Pólé, póléj	II. 1307	Ponkt	II. 1311	Poronyán	II. 1316
Polénta	II. 1308	Pont	II. 1311	Poronyó	II. 1313
Polgár	II. 1308	Pontom	II. 1312	Poronyóság	II. 1313
Polgárasszony	I. 132	Pontomi	II. 1312	Porontó	II. 1127
Polgári	II. 1308	Pontos	II. 1311	Poronty	II. 1316
Polgáriképpen	II. 1308	Pontos garas	I. 1063	Poros	II. 1313
Polgári rend	II. 1406	Pontoz	I. 1311	Porosít	II. 1314
		Ponty	II. 1312	Poroszka	II. 1316

Poroszkál	II. 1317	Postamestér	II. 791	Pöce	II. 1324
Poroszkálás	II. 1317	Postaszekérbeh	III. 133	Pöcsbör	I. 313
Poroszkáló	II. 615	Posvad	II. 1319	Podör	II. 1324
Poroszkáló	II. 1317	Posvány	II. 1320	Pöfetég	II. 1324
Poroszkáló ló	II. 615	Posványos	II. 1320	Pöfetéges	II. 1324
Poroszkateve	III. 657	Posz	II. 1321	Pöfetéggomba	I. 1097
Poroszló	II. 1317	Poszár	II. 1323	Pöffedék	II. 1324
Poroszlózkodik	II. 1317	Poszáta	II. 1321	Pöhöly	II. 1263
Poroszlóság	II. 1317	Poszátamadár	II. 649	Pök : speien	II. 1324
Porosztó	II. 1317	Pószlár	II. 1323	Pök : speichel	II. 1326
Poroz	II. 1314	Poszog	II. 1321	Pökedelém	II. 1326
Porozik	II. 1314	Poszogás	II. 1321	Pökedelmes	II. 1326
Porozó	II. 1314	Posztó	II. 1321	Pökdös	II. 1326
Pörrénd	II. 1406	Posztócsináló	I. 435	Pökdösés	II. 1326
Pórság	II. 1314	Posztófestő	I. 836	Pökdöz	II. 1326
Porsomány	II. 1244	Posztófolt	I. 906	Pökdözés	II. 1326
Porta	II. 1317	Posztógyártó	I. 1155	Pökés	II. 1325
Portai	II. 1318	Posztómető, posztó-		Pökő	II. 1325
Portáló	II. 1318	metsző	II. 800, II. 802	Pököd	II. 1326
Portárius	II. 1318	Posztómosó	II. 877	Pöködelém	II. 1326
Portás	II. 1318	Posztónyiredék	II. 1049	Pölöngér	II. 1263
Portás tiszt	III. 671	Posztónyíró	II. 1060	Pölpöl	II. 1264
Portáz	II. 1318	Posztós	II. 1321	Pöly	II. 1260
Portázás	II. 1318	Posztószél	III. 114	Pölyh	II. 1260
Portéka	II. 1318	Posztószoknya	III. 289	Pölyő, pölyű	II. 1263
Portikus	II. 1319	Pót	II. 1321	Pöng, pünög	II. 1265
Portörő	III. 756	Potok	II. 1247	Pör	II. 1272
Portrékép	II. 1319	Pótol	II. 1321	Pördít	II. 1274
Portus	II. 1319	Pótolás	II. 1322	Pördül	II. 1275
Portya	II. 1317	Pótolgat	II. 1322	Pöre	II. 1326
Portyás	II. 1318	Potor	I. 300, II. 1322	Pörfolyás	I. 913
Pörül	II. 1314	Potraha	II. 1322	Pörget	II. 1275
Pörus	II. 1319	Potroboc	II. 1322	Pörgetés	II. 1275
Porváta	II. 279	Potroh	II. 1322	Pörgető	II. 1275
Posadék	II. 1319	Potrohos	II. 1322	Pörgő	II. 1275
Posár	II. 1323	Potrohosít	II. 1322	Pörgöl	II. 1277
Posdulás	II. 1280	Potrohosodik	II. 1322	Pörgöl rokka	II. 1418
Posgás : strotzend	II. 1280	Potrohosság	II. 1322	Pörindítés	I. 1582
Posgás : das leibschneiden	II. 1280	Potrok	II. 1322	Pörindítő	I. 1582
Poshad	II. 1319	Pótúra	II. 1309	Pörje	II. 1276
Poshadék	II. 1319	Potyka	II. 1322	Pörjefű	I. 1027
Poshadt	II. 1319	Potykász	II. 1322	Pörköltelen	II. 1277
Poshadtacska	II. 1320	Potyog	II. 1322	Pörköltlenül	II. 1277
Poshadtság	II. 1320	Pottyán	II. 1322	Pörlődik	II. 1273
Poshadtul	II. 1320	Pottyant	II. 1323	Pörnye	II. 1278
Poshaszt	II. 1320	Povály	II. 1223	Pöröl	II. 1326
Poskos	II. 1280	Pozdora	II. 1345	Pörölyös	II. 1327
Posog	II. 1280	Pozdorja	II. 1323	Pörölyöz	II. 1327
Posonkodik	II. 1320	Pozdorjaesöpü	I. 410	Pörölyözés	II. 1327
Possad	II. 1319	Pozdorjácska	II. 1323	Pörölyütés	III. 908
Posta	II. 1320	Pozláz	II. 1323	Pörös	II. 1273
Postahajó	I. 1257	Pózna	II. 1323	Pörsedék	II. 1277
Postakoeci	II. 330	Póznál	II. 1323	Pörsöl	II. 1277
Postakodás	II. 1320	Pozsár	II. 1323	Pörsölés	II. 1278
Postakövet	II. 445	Pozsárhál	I. 1275	Pörsölődik	II. 1278
Postálkodás	II. 1320	Pozsdít	II. 1279	Pörsölő	II. 1278
Postálkodtat	II. 1321	Pozsdul	II. 1279	Pös	II. 1279
Postaló	II. 615	Pozsgás	II. 1280	Pösög	II. 1280
Postamélyföld	I. 987	Pozsonyi süveg	II. 1628	Pösöl	II. 1279

Pössér	II. 1255	Pricskél	II. 1294, 1331	Prüsszentés	II. 1336
Pössét	II. 1257	Pricskélés	II. 1331	Prüsszög	II. 1336
Pössöly	II. 1281	Priór	II. 1332	Prüsszögés	II. 1336
Pösty	II. 1327	Priorissza	II. 1332	Prüsszöget	II. 1336
Pöszérce	II. 1281	Prittyél	II. 1332	Prüsszögtet	II. 1336
Pöszlék	II. 1327	Prittyélés	II. 1332	Prücsök, prücsök	II. 1336
Pöszögetés	II. 1327	Privilegium	II. 1332	Ptrüsogetés	II. 1295
Pöszöly	II. 1281	Privilegiumos	II. 1332	Ptrüszög	II. 1336
Pötye	II. 1327	Privilegium levél	II. 604	Ptrüsszent	II. 1336
Pracskó	II. 1232	Privilegyiom	II. 1332	Ptücsök	II. 1336
Prágai gyémánt	I. 1158	Próba	II. 1332	Ptüszent	II. 1336
Prajsoft	II. 1327	Próbaesztendő	I. 719	Ptüszög	II. 1336
Praktika	II. 1327	Próbajegy	II. 30	Publikán	II. 1336
Praktikal	II. 1327	Próbajel	II. 34	Publikánmadár	II. 649
Praktikálkodás	II. 1328	Próbakő	II. 390	Publikánszín	III. 250
Pratikálkodik	II. 1328	Próbál	II. 1332	Pucok	II. 1299
Praktikás	II. 1328	Próbálás	II. 1333	Püderés	II. 1337
Praktikus	II. 1328	Próbálat	II. 1333	Puffad	II. 1437
Praktizál	II. 1328	Próbáldogál	II. 1333	Puffadás	II. 1337
Prása	II. 1237	Próbált	II. 1333	Puffadék	II. 1337
Prázna	II. 1236	Próbáltatott	II. 1333	Puffadóz	II. 1337
Prébég, prebék	II. 1331	Próbáltképpen	II. 1333	Puffant	II. 1337
Prébénda	II. 1328	Próbatű	III. 815	Puffaszt	II. 1337
Prébéndacipó	I. 359	Procésszió	II. 1333	Pugillár	II. 1337
Preceptor	II. 1328	Procésszióz	II. 1333	Puha	II. 1337
Préda	II. 1328	Profécia	II. 1334	Puhálkodik	II. 1338
Prédál	II. 1328	Profésszió	II. 1334	Puhán	II. 1338
Prédálás	II. 1329	Profésszor	II. 1334	Puhaság	II. 1338
Prédáló	II. 1329	Profésszorság	II. 1334	Puháskodik	II. 1338
Prédás	II. 1329	Proféta	II. 1334	Puhaszt	II. 1338
Prédikáció	II. 1329	Prófétál	II. 1334	Puhatolódik	II. 1338
Prédikációhallás	I. 1286	Prófétálás	II. 1334	Puhit	II. 1338
Prédikációs könyv	II. 407	Prófétaság	II. 1334	Puhogat	II. 1338
Prédikál	II. 1329	Prófétizál	II. 1334	Puhul	II. 1338
Prédikálás	II. 1329	Prófont	II. 1334	Pulicka	II. 1338
Prédikáló	II. 1329	Prófontmester	II. 791	Pulik	II. 1338
Prédikáló könyv	II. 407	Prófosz, prófusz	II. 1335	Pulpitom	II. 1338
Prédikáló szék	III. 128	Prókátor	II. 1335	Pulpitus	II. 1338
Prédikátor	II. 1329	Prókátorkodik	II. 1335	Pulya	II. 1338
Prédikátori rend	II. 1406	Prókátorlevél	II. 604	Pulyka	II. 1339
Prédikátorság	II. 1330	Prókátorság	II. 1335	Pulykakakas	II. 80
Prédikátorszövet	III. 209	Prontsaccung	II. 1335	Punkt	II. 1311
Prém	II. 1330	Prósál	II. 1335	Punktozás	II. 1312
Prémés	II. 1330	Prósnítál	II. 1335	Punt	II. 1311
Préméz	II. 1330	Prosonció	II. 1333	Punktum, puntum	II. 1312
Prémézés	II. 1330	Prósza	II. 1335	Púp	II. 1339
Prémézet	II. 1330	Protéstál	II. 1335	Pupa	II. 1339
Prémézéit szokuya	III. 289	Protéstálás	II. 1335	Pupdenevér	I. 493, II. 1339
Préngér	II. 1263	Protéstáns	II. 1335	Puponyavér	II. 1339
Prépost	II. 1330	Proviánt	II. 1335	Púpos	II. 1339
Prépostság	II. 1330	Providéál	II. 1335	Púposan	II. 1339
Prés	II. 1331	Provinciális	II. 1335	Púpos hátú tevé	III. 657
Présél	II. 1331	Proviöntol	II. 1335	Púposkodás	II. 1339
Présmitál	II. 1335	Prös	II. 1331	Púposkodik	II. 1339
Pröss	II. 1331	Prücs	II. 1336	Púposság	II. 1339
Présta	II. 1331	Prücsök	II. 1336	Púpos süveg	II. 1628
Pribég, pribék	II. 1331	Prüszköl	II. 1336	Púpú	II. 1339
Pribékség	II. 1331	Prüszkölés	II. 1336	Pur	II. 1312
Prics	II. 1331	Prüsszent	II. 1336	Purdi	II. 1339

Purga	II. 1340	Puskasárkány	II. 1519	Puzbán	II. 134
Purgáció	II. 1340	Puskasörpényő	II. 1558	Puzdarék	II. 134
Purgál	II. 1340	Puskatartó	III. 480	Puzdora, puzdra	II. 134
Purgálás	II. 1340	Puskatok	III. 694	Pücsök	II. 133
Purgáló	II. 1340	Puskatöltő vessző	III. 1126	Pükdüs	II. 132
Purgamálszoknya	III. 289	Puskáz	II. 1341	Pükdösd	II. 134
Purgatorium	II. 1340	Puskázás	II. 1342	Pükdösdbava	I. 146
Purgör	II. 1340	Puskázat	II. 1342	Pükdösdhó	I. 146
Purgoma	II. 1340	Puzdarék	II. 1345	Pükdösi rózsza	II. 146
Purpián	II. 1340	Puzspán, puzspáng	II. 1342	Pükdösi szégfű	I. 102
Purpiánszín	III. 250	Puzspángfa	I. 742	Pükdösd napja	II. 93
Purpiánszoknya	III. 289	Puzspángos	II. 1342	Pükdöst	II. 134
Purultya	II. 1340	Puzsla	II. 1342	Püseték	II. 162
Purultyaság	II. 1340	Puzslaképen	II. 1343	Püslen	II. 129
Pusér	II. 1340	Puzstán	II. 1343	Püspék	II. 134
Puska	II. 1340	Puzstás	II. 1343	Püspök	II. 134
Puskacsináló	I. 435	Puzstaság	II. 1343	Püspöki	II. 134
Puskakules	II. 466	Puzstít	II. 1243	Püspöki gyűrű	I. 121
Puskalövés	II. 633	Puzstítás	II. 1343	Püspöki pálcá	II. 121
Puskapalack	II. 1215	Puzstító	II. 1344	Püspöki süveg	II. 162
Puskapor	II. 1313	Puzstul	II. 1344	Püspöki szék	III. 12
Puskapormérték	II. 777	Puzstulás	II. 1344	Püspöki tiszt	I. 67
Puskaporos ház	I. 1371	Puzstulat	II. 1344	Püspökség	II. 134
Puskaportarló	III. 480	Putérták	II. 1344	Püspöksüveg	II. 162
Puskaportartó palack	II. 1215	Putnokfű	I. 1026, II. 1344	Püszéget	II. 129
Puska rántója	II. 1372	Putton, puttony	II. 1344	Püsszentés	II. 133
Puskás	II. 1341	Puttonyos	II. 1344		

R.

Ra, rá	II. 1378	Rabság	II. 1347	Ragadvány	II. 135
Rab	II. 1347	Rabságos	II. 1348	Ragadoz	II. 135
Rabáruló piac	II. 1284	Rabságravaló vitel	III. 1213	Ragadozás	II. 135
Rabasszony	I. 132	Rabszój	III. 240	Ragadozat	II. 135
Rabbata	II. 1349	Ráca	II. 1349	Ragadozó	II. 135
Rabház	I. 1371	Rác kamuka	II. 92	Ragadozó borostyán	I. 29
Rabi	II. 1347	Rác lé	II. 550	Ragadozó madár	II. 64
Rabköntös	II. 399	Radina	II. 1549	Ragadozóság	II. 135
Rablás	II. 1348	Radóc	II. 1349	Ragadvány	II. 135
Rablat	II. 1348	Radócos	II. 1350	Rágalmas	II. 135
Rabléány	II. 552	Ráfog	I. 872	Rágalmasság	II. 135
Rabló	II. 1349	Ráfogás	I. 873	Rágalmaz	II. 135
Rabol	II. 1348	Rag	II. 1350	Rágalmazás	II. 135
Raboltat	II. 1348	Rág	II. 1350	Rágalmazó	II. 135
Raboskodik	II. 1347	Ragad	II. 1353	Rágalmazó levél	II. 60
Rabota	II. 1349	Ragadáló	II. 1355	Rágalom	II. 135
Rabotál	II. 1349	Ragadás	II. 1355	Rágás	II. 135
Rabotálkodás	II. 1349	Ragadat	II. 1355	Ragaszkodik	II. 135
Rabotáló	II. 1349	Ragadékony	II. 1355	Ragaszt	II. 135
Rabotamunka	II. 893	Ragadó	II. 1355	Ragasztás	II. 135
Rabotás	II. 1349	Ragadó betegség	I. 225	Ragaszték	II. 135
Rabotaság	II. 1349	Ragadó fű	I. 1027	Ragasztó	II. 135
Rabotáskodás	II. 1349	Ragadó kezű	II. 287	Ragasztó fa	I. 74
Rabotás nép	II. 968	Ragadomány	II. 1306	Rágtatlan	II. 135
Rabotásság	II. 1349	Ragadós	II. 1355	Rágdogál	II. 135
Rabotás szolgál	III. 292	Ragadóság	II. 1356	Raggat	II. 136
Rabotás szolgáló	III. 296	Ragadósság	II. 1355	Rágicsál	II. 135

Rágó	II. 1352	Rákaszat	II. 1368	Raponc	II. 1374
Rágódás	II. 1353	Rakat	II. 1365	Raponesaláta	II. 1501
Rágódik	II. 1353	Rakata	II. 1398	Ráró	II. 1374
Rágogal	II. 1353	Rakattat	II. 1365	Rárós	II. 1374
Rágolódik	II. 1353	Rákláb	II. 499	Rárószém	III. 158
Rágott	II. 1353	Rakó	II. 1365	Rárótoll	III. 703
Rágton rág	II. 1351	Rakodik	II. 1366	Rása	II. 1374
Ragula	II. 1389	Rákog	II. 1368	Rásaszoknya	III. 289
Ragya	II. 1358	Rakogat	II. 1366	Ráspoly	II. 1374
Ragyag : glänzen	II. 1358	Rákolló	II. 1115	Raszt	II. 1375
Ragyag : quacken	II. 1385	Rakollya	II. 1449	Rát	II. 1373
Ragyás	II. 1358	Rakon	II. 1449	Rátódik	II. 1373
Ragyázás	II. 1358	Rakonca	II. 1368	Rátotta	II. 1373
Ragyíva	II. 1358	Rakoncátlan	II. 1368	Räüt	III. 907
Ragyívaság	II. 1358	Rákos	II. 1368	Raváncs	II. 1375
Ragyog	II. 1358	Rakosgat	II. 1367	Raváncsolódás	II. 1375
Ragyogás	II. 1359	Rakoskodik	II. 1367	Ravás	II. 1443
Ragyogó	II. 1359	Rakoszik	II. 1367	Ravásfízetés	I. 860
Ragyogós	II. 1359	Rakott	II. 1367	Ravás mássa	II. 701
Ragyogó vérés	III. 1076	Rakott oszlop	II. 1148	Ravasz	II. 1375
Ragyogó vérés szín	III. 252	Rakott sir	II. 1576	Ravaszan	II. 1375
Ragyogtat	II. 1359	Rakott székrény	III. 136	Ravaszká	II. 1375
Ragyogvány	II. 1359	Rakottyafa	I. 742	Ravaszkodás	II. 1376
Raj	II. 1359	Ráksajt	II. 1496	Ravaszkodik	II. 1375
Rajá	II. 1378	Ráksaláta	II. 1501	Ravaszyuk	II. 640
Rajkó	II. 1360	Rákszém	III. 158	Ravaszág	II. 1376
Rajocska	II. 1359	Rakton-rak	II. 1364	Ravaszágatlan	II. 1376
Rajos	II. 1359	Rakul	II. 1367	Ravaszul	II. 1376
Rajság	II. 1359	Rakvadon-rakva	II. 1367	Ravatal	II. 1441
Rajsereg	II. 1551	Ráma	II. 1368	Ravatolás	II. 1444
Rajsz	II. 1360	Rámond	II. 862	Ravatolat	II. 1444
Rajszol	II. 1360	Rámosolyog	II. 879	Ravó	II. 1444
Rajszolás	II. 1360	Ránc	II. 1369	Ravom	II. 1442
Rajszos	II. 1360	Ráncigál	II. 1372	Ráz	II. 1376
Rajt	II. 1361	Ráncigálás	II. 1372	Rázás	II. 1377
Rajtaér	I. 658	Ráncigálódik	II. 1373	Rázdogál	II. 1377
Rajtakap	II. 103	Ráncocska	II. 1369	Rázódik	II. 1377
Rajtamén	II. 748	Ráncol	II. 1369	Rázogat	II. 1377
Rajtár	II. 1362	Ráncolás	II. 1369	Rázogatás	II. 1378
Rajtaragad	II. 1355	Ráncos	II. 1369	Ré	II. 1436
Rajtatapodás	III. 438	Ráncos palást	II. 1217	Réa	II. 1378
Rajtaüt	III. 907	Rándít	II. 1370	Réaad	I. 13
Rajtavaló	II. 1362	Rándul	II. 1370	Réaajánlás	I. 33
Rajtazörög	III. 1288	Rándulás	II. 1370	Réaakad	I. 36
Rajtola	II. 509	Rángat	II. 1371	Réaalkuszik	I. 60
Rajtta	II. 1361	Rángatás	II. 1371	Réaáll	I. 70
Rajzás	II. 1360	Ránkor	II. 1374	Réaámul	I. 82
Rajzat	II. 1360	Ránt : mit bast ziehen	II. 1371	Réabámul	I. 168
Rajzik	II. 1359	Ránt : backen	II. 1373	Réabékéllik	I. 198
Rajzol	II. 1360	Rántás	II. 1373	Réabérél	I. 211
Rajzolás	II. 1360	Rántó	II. 1373	Réabérló	I. 211
Rak	II. 1362	Rántogat	II. 1372	Réabeszéll	I. 221
Rák	II. 1367	Rántogatás	II. 1372	Réabir	I. 234
Rákap	II. 102	Rántó sërpenyő	II. 1558	Réábiz	I. 242
Rakás	II. 1364	Rántóit	II. 1373	Réábizik	I. 243
Rakáska	II. 1365	Rántotta	II. 1373	Réabizonyít	I. 246
Rakásol	II. 1365	Ráolvas	II. 1121	Réabizonyodik	I. 247
Rakásos	II. 1365	Ráolvasás	II. 1121	Réabocsát	I. 256
Rakász	II. 1368	Rapacos	II. 1374		

Réábokrosodik	I. 267	Réánevetés	II. 977	Réátanakodik	III. 422
Réáborul	I. 290	Réánéz	II. 981	Réátanlt	III. 426
Réáböfent	I. 306	Réánézés	II. 981	Réátart	III. 471
Réáböfög	I. 307	Réánódit	II. 987	Réátartás	III. 472
Réábög	I. 303	Réánő	II. 995	Réátartó	III. 472
Réábökken	I. 308	Réányerít	II. 1033	Réátaszít	III. 702
Réábujtat	I. 321	Réányít	II. 1047	Réátát	III. 491
Réácsappant	I. 384	Réányom	II. 1054	Réátekerészik	III. 515
Réácsatáz	I. 388	Réányög	II. 1073	Réátekint	III. 518
Réad	II. 1437	Réápökdös	II. 1326	Réátekintés	III. 519
Réádohol	I. 513	Réápökik	II. 1324	Réátelik	III. 531
Réádühödik	I. 548	Réápörköl	II. 1277	Réáteljesít	III. 537
Réáéhezik	I. 584	Réáragaszzkodik	II. 1357	Réátér	III. 572
Réáémlékezés	I. 636	Réáragaszt	II. 1358	Réáterít	III. 576
Réáémlékezik	I. 636	Réáarak	II. 1364	Réátérül	III. 586
Réáémlékeztet	I. 637	Réáránt	II. 1372	Réátész	III. 623
Réáenged	I. 641	Réárékeszt	II. 1396	Réátévés	III. 623
Réáereszt	I. 671	Réárépés	II. 1413	Réátódul	III. 699
Réáerősödik	I. 680	Réárépül	II. 1415	Réátoly	III. 696
Réáesik	I. 699	Réárészegít	II. 1424	Réátorlik	III. 717
Réáévez	I. 723	Réárivalkodik	II. 1438	Réátorlódik	III. 717
Réáfekszik	I. 793	Réárivaszzkodik	II. 1438	Réátökél	III. 627
Réáfeleldkézlik	I. 809	Réárohan	II. 1446	Réátör	III. 747
Réáfelel	I. 812	Réárop	II. 1460	Reatta	II. 1361
Réáfog	I. 872	Réásatol	II. 1498	Réátud	III. 787
Réáfut	I. 1010	Réáségít	II. 1537	Réaugrás	III. 841
Réáfüggeszt	I. 1036	Réásiet	II. 1565	Réaugrik	III. 841
Réágától	I. 1067	Réaszab	III. 3	Réáúz	III. 916
Réágérjeszt	I. 1088	Réaszabadít	III. 7	Réávág	III. 928
Réágondol	I. 1102	Réaszabadítás	III. 7	Réávakar	III. 979
Réágyak	I. 1133	Réaszakad	III. 28	Réáválaszt	III. 989
Réágyülekezik	I. 1206	Réaszalad	III. 46	Réávár	III. 1015
Réáhagy	I. 1243	Réaszáll	III. 53	Réáver	III. 1064
Réáhagyás	I. 1243	Réaszállítás	III. 54	Réávész	III. 1121
Réáhajlás	I. 1260	Réaszeg	III. 107	Réávet	III. 1147
Réáhajlás	I. 1260	Réaszégez	III. 114	Réávetés	III. 1147
Réáhajt	I. 1264	Réaszémlélő	III. 161	Réávigyáz	III. 1177
Réáhallgat	I. 1288	Réaszöréz	III. 206	Réávigyázás	III. 1177
Réáhallgatás	I. 1288	Réaszokás	III. 286	Réávisel	III. 1200
Réáhi	I. 1419	Réaszokik	III. 286	Réáviselés	III. 1200
Réáhívás	I. 1419	Réaszoktat	III. 288	Réávisz	III. 1211
Réáhivat	I. 1420	Réaszól	III. 277	Réávon	III. 1241
Réáhivatal	I. 1420	Réaszolás	III. 277	Réávonasz	III. 1252
Réaigazodik	I. 1552	Réaszolgál	III. 294	Réázöng	III. 1280
Réajut	II. 68	Réaszóló	III. 277	Réázörög	III. 1288
Réákel	II. 168	Réaszorgoz	III. 312	Rébég	II. 1383
Réákeres	II. 230	Réaszorit	III. 314	Rébégés	II. 1384
Réáköszön	II. 419	Réaszorítás	III. 314	Rébégő nyelvü	II. 1026
Réáköszönés	II. 419	Réaszorul	III. 318	Rébéllál	II. 1384
Réalázzaszt	II. 549	Réászö	III. 320	Rébéllió	II. 1384
Réaléh	II. 561	Réászökdös	III. 325	Rébésget	II. 1384
Réaléhéll	II. 562	Réászökellik	III. 326	Rébésgetés	II. 1384
Réalő	II. 631	Réászökés	III. 324	Réböz	II. 1384
Réalövet	II. 634	Réászökik	III. 324	Rece	II. 1384
Réáméhetetlen	II. 748	Réászületik	III. 353	Réce: netz	II. 1384
Réámén	II. 748	Réátalál	III. 395	Réce: ente	II. 1385
Réáménés	II. 748	Réátamad	III. 409	Récecske	II. 1385
Réánehézkedik	II. 947	Réátámaszkodik	III. 411	Recefátyol	I. 776
Réánevet	II. 977	Réátámasztat	III. 413	Recég	II. 1385

Réceol	II. 1107	Régulás szürzet	III. 209	Rékkentő	II. 1398
Réceörző	II. 1184	Régulaszöréntvaló	II. 1389	Rékruta	II. 1899
Récépta	II. 1385	Régulátlan	III. 1389	Réllgio	II. 1399
Recés	II. 1384	Régulta, régultan	II. 1388	Remék, remék	II. 1399
Recés háj	I. 1251	Régvel	II. 1386	Remék munka	II. 893
Receszoknya	III. 290	Régzet	II. 1470	Reméll	II. 1400
Récség	II. 1385	Régyistrom	II. 508	Reméllhetőség	II. 1401
Récségés	II. 1385	Rehelyés?	II. 1389	Remény	II. 1400
Redős	II. 1385	Réjá	II. 1378	Reménykédés	II. 1400
Redős szoknya	III. 290	Réjatta	II. 1361	Reménykédik	II. 1400
Redves	II. 1385	Réjó	II. 1436	Reményl	II. 1400
Réf	II. 1385	Réjt	II. 1389	Reménylés	II. 1401
Refektórium	II. 1385	Réjta	II. 1361	Reménylet	II. 1401
Réföl	II. 1385	Réjtéget	II. 1390	Reményletlen	II. 1401
Réformál	II. 1385	Réjték	II. 1390	Reményletlenül	II. 1401
Reg	II. 1385	Réjtékajtó	I. 35	Reménylhetetlen	II. 1401
Rég, rég: der morgen	II. 1386	Réjtékén	II. 1390	Reménység	II. 1401
Rég: lange	II. 1386	Réjtékés	II. 1390	Reménységés	II. 1401
Régálpapiros	II. 1229	Réjtékézik	II. 1390	Reménységűnkülváló	II. 1401
Rege	II. 1388	Réjtékház	I. 1371	Reménységtelen	II. 1401
Régei	II. 1386	Réjtékhely	I. 1397	Reménységtelenség	II. 1401
Regél	II. 1386	Réjtékhelyes	I. 1397	Reménytelen	II. 1401
Regél	II. 1388	Réjtéksátor	II. 1524	Reménytelenség	II. 1402
Regément	II. 1388	Réjtés	II. 1391	Reménytelenül: verzwei-	
Régén	II. 1386	Réjtévényés	II. 1391	felu	II. 1402
Régénben	II. 1387	Réjtézik	II. 1891	Reménytelenül: verzwei-	
Régéni	II. 1387	Réjtézódik	II. 1391	felt	II. 1402
Régénte	II. 1387	Réjtézó hely	I. 1397	Remese	II. 1402
Régénten	II. 1387	Réjtő	I. 1391	Reméte	II. 1402
Régéntől fogva	II. 1387	Réjtő hely	I. 1397	Remétebagoly	I. 156
Régénvaló	II. 1387	Réked	II. 1391	Remétebarát	I. 178
Régész	II. 1470	Rékedés	II. 1393	Reméteség	II. 1402
Réggel	II. 1386	Rékedéz	II. 1393	Rémít	II. 1402
Réggeli	II. 1386	Rékedezés	II. 1393	Rémítés	II. 1402
Réggeli csillag	I. 426	Rékedő	II. 1393	Rémpél	II. 1403
Régget	II. 1397	Rékedt	II. 1393	Remül	II. 1400
Régi	II. 1387	Rékedtség	II. 1393	Rémül	II. 1402
Régiecske	II. 1387	Rekég	II. 1385	Rémülés	II. 1403
Régién	II. 1387	Rekégés	II. 1386	Rémület	II. 1403
Regiment	II. 1388	Rekégő	II. 1386	Rénd	II. 1403
Régi módon	II. 1387	Rékesz	II. 1393	Réndbeli	II. 1407
Régi sajt	II. 1496	Rékeszés	II. 1394	Rénddel	II. 1407
Régiség	II. 1388	Rékeszkédik	II. 1394	Réndel	II. 1407
Régiségés	II. 1388	Rékeszt: gehege	II. 1393	Réndélés	II. 1409
Régistrál	II. 1389	Rékeszt: einschliessen	II. 1394	Réndélet	II. 1409
Régít	II. 1388	Rékeszték	II. 1397	Réndéletlen	II. 1409
Régivolta	III. 966	Rékesztés	II. 1397	Réndéletlenség	II. 1409
Régnál	II. 1389	Rékesztő beszéd	I. 218	Réndelő	II. 1409
Régnálás	II. 1389	Rékesztő hártya	I. 1335	Réndelt sereg	II. 1551
Régolta	II. 1388	Rekety	II. 1398	Réndén	II. 1409
Régtől	II. 1388	Rekéttya, rekéttye	II. 1398	Réndenként	II. 1409
Régtől fogva	II. 1388	Rekéttyefa	I. 742	Réndés	II. 1410
Régtől fogvavaló	II. 1388	Rekéttyés	II. 1399	Réndesen	II. 1410
Régula	II. 1389	Rekéttyeség	II. 1399	Réndetlen	II. 1410
Régulál	II. 1389	Rékken: ersticken	II. 1397	Réndetlenség	II. 1410
Régulánként	II. 1389	Rekken: rechen	II. 1399	Réndfaház	I. 1371
Régulás	II. 1389	Rékkenés	II. 1397	Réndfölttvaló	II. 1410
Réguláskodik	II. 1389	Rékkenés	II. 1397	Réndház	I. 1371
Régulásság	II. 1389	Rékkenés	II. 1397	Réndiföltt	II. 1410

Réndifölöttvaló	II. 1410	Rësta	II. 1463	Részketégség	II. 1434
Rëndkívül	II. 1410	Rëstál	II. 1419	Részketés	II. 1434
Rëndkívüli	II. 1410	Rëstáncia	II. 1419	Részketéssel való hideg-	
Rendkívülvaló . II. 1410, III. 958		Rëstëlkedi	II. 1418	lélés	II. 567
Rënd nélkül	II. 1410	Rëstëll	II. 1417	Részkető	II. 1434
Rëndnélkülvaló . II. 1410		Rëstën	II. 1418	Részosztás	II. 1154
Rëndről-rëndre	II. 1410	Rëstës	II. 1418	Részról	II. 1422
Rëndszerént . II. 1410, III. 199		Rëstësen	II. 1418	Részszerént . II. 1423, III. 199	
Rëndszerintvaló II. 1410, III. 959		Rëstëz	II. 1418	Részszeréntvaló II. 1423, III. 959	
Rëndtartás	III. 474	Rëstëség	II. 1418	Résztelen	II. 1422
Rëndül	II. 1411	Rëstül : trágë	II. 1419	Részvéttség	III. 1124
Rénes forint	I. 940	Rëstül : faul werden	II. 1419	Részvi	II. 1423
Rëng	II. 1411	Rész	II. 1419	Részülés	II. 1423
Rëngdëgél	II. 1411	Rëszböl	II. 1420	Rét : wiese	II. 1427
Rëngedëz	II. 1411	Rëszböllállatlanság	I. 78	Rét : falte	II. 1426
Rëngët	II. 1411	Rëszëg	II. 1423	Rét : rötlich	II. 1427
Rëngëtés	II. 1411	Rëszëgëdik	II. 1423	Retëk	II. 1427
Rëngëtő tekenő	III. 523	Rëszëgën	II. 1424	Rétës	II. 1426
Renyhe	II. 1414	Rëszëgës	II. 1424	Rétës bélés	I. 202
Répa	II. 1412	Rëszëgëskëdik	II. 1424	Rétës torta	III. 719
Répácska	II. 1412	Rëszëgëskëdës	II. 1424	Retzesz	II. 1428
Répás	II. 1412	Rëszëgëskëdő	II. 1424	Rétfü	I. 1027
Repce	II. 1412	Rëszëgilt	II. 1424	Réti	II. 1427
Repceén	II. 1412	Rëszëgség	II. 1424	Réti kendër	II. 194
Repcsinfó	I. 1024	Rëszëgszik	II. 1425	Réti safrány	II. 1491
Rëpdëcsël	II. 413	Rëszëgül	II. 1425	Réti torna	III. 711
Rëpdës	II. 1413	Rëszëgülës	II. 1425	Retkëcske	II. 1428
Rëpdësés	II. 1413	Rëszël	II. 1420	Retken	II. 1397
Rëpdëz	II. 1413	Reszel	II. 1425	Rétség : falte	II. 1426
Reped	II. 1416	Reszelék	II. 1425	Rétség : wiese	II. 1427
Repedés	II. 1416	Reszelés	II. 1425	Rëttëg	II. 1428
Repedëz	II. 1416	Reszeletpor	II. 1313	Rëttëgës	II. 1428
Repedëzés	II. 1417	Rëszëlkëdës	II. 1420	Rëttëget	II. 1429
Rëpëgës	II. 1383	Rëszëlkëdik	II. 1420	Rëttëgetés	II. 1429
Rëpës	II. 1413	Reszelő	II. 1425	Rëttëgető	II. 1429
Rëpësés	II. 1413	Reszeltet	II. 1420	Rëttëgetet	II. 1429
Rëpësget	II. 1413	Reszeltetés	II. 1421	Rëtten	II. 1429
Rëpëskëdtet	II. 1413	Rëszënt	II. 1421	Rëttenik	II. 1429
Rëpëskël	II. 1414	Rëszënkënt	II. 1421	Rëttenés	II. 1429
Rëpëső	II. 1414	Rëszës	II. 1421	Rëttenet	II. 1429
Rëpëz	II. 1414	Rëszësëdik	II. 1421	Rëttenetës	II. 1429
Rëpít	II. 1414	Rëszësëltet	II. 1421	Rëttenetësen	II. 1430
Rëppel	II. 1414	Rëszësít	II. 1421	Rëttenetësképpen	II. 1430
Rëppen	II. 1414	Rëszësítés	II. 1422	Rëttenetësség	II. 1430
Rëpt	II. 1415	Rëszësség	II. 1422	Rëttenetëssëgëst	II. 1430
Rëpül	II. 1415	Rëszës társ	III. 453	Rëttenetëst	II. 1430
Rëpüldögél	II. 1415	Rëszëstül	II. 1422	Rëttenetëstül	II. 1430
Rëpülés	II. 1415	Rëszësül	II. 1422	Rëttenetlen	II. 1430
Rëpület	II. 1416	Rëszësülés	II. 1422	Rëttenetlenül	II. 1430
Rëpülget	II. 1416	Rëszetlen	II. 1422	Rëttenhetetlenül	II. 1430
Rëpülhetetlen	II. 1416	Rëszetlenül	II. 1422	Rëttenő	II. 1430
Rëpülő	II. 1416	Rëszked	II. 1434	Rëtten	II. 1430
Rëpülő híd	I. 1425	Rëszkedés	II. 1434	Rëttenés	II. 1431
Rër	II. 1417	Rëszkedet	II. 1434	Rëttenhetetlen	II. 1431
Rës	II. 1417	Rëszkedetëst	II. 1434	Rëttenhetetlenül	II. 1431
Rësa	II. 1417	Rëszket	II. 1434	Rëttenő	II. 1431
Rësés	II. 1417	Rëszketeg	II. 1434	Retv	II. 1385
Rësësëdik	II. 1417	Rëszketegës	II. 1434	Retves	II. 1385
Rëst	II. 1417	Rëszketegësség	II. 1434	Retye-rutya	II. 1431

Rétyke	II. 1431	Riadás	II. 1437	Rivalkodás	II. 1438
Rétykehal	I. 1275	Riadtat	II. 1437	Rivalkodik	II. 1438
Réülés	II. 1431	Riaszkodás	II. 1438	Rivallik	II. 1438
Réület	II. 1431	Riaszkodik	II. 1438	Rivás	II. 1438
Réületés	II. 1431	Riaszt	II. 1439	Rivás-sivás	II. 1562
Réüt : verbergen	II. 1389	Riatta	II. 1361	Rivid	II. 1473
Réüt : entzücken	II. 1431	Ribald	II. 1440	Rivindeden	II. 1473
Rev	II. 1432	Ribancos	II. 1440	Rivogat	II. 1440
Rév : hafen	II. 1432	Ribesiz	II. 1440	Rivülés	II. 1431
Rév : weinen	II. 1436	Rideg	II. 1440	Rivület	II. 1431
Révad	II. 1437	Rideg adó	I. 16	Rizs	II. 1442
Révbér	I. 211	Rideg legény	II. 559	Rizskása	II. 136
Révbíró	I. 237	Ridegség	II. 1441	Ró	II. 1442
Révedéz	II. 1433	Rideg személy	III. 166	Robban	II. 1444
Reverenciás tánc	III. 424	Ridék	II. 1440	Robin	II. 1474
Reves	II. 1432	Rigó	II. 1441	Robog	II. 1445
Révés	II. 1433	Rigócska	II. 1441	Robogás	III. 1349
Révész	II. 1433	Rigya	II. 1441	Rocska	II. 1445
Révészmeister	II. 791	Rigyanyesés	II. 1036	Rödöl	II. 1443
Révhajó	I. 1257	Rigyáz	II. 1441	Rogya	II. 1358
Révhely	I. 1397	Rihaszt	II. 1439	Rogyás	II. 1358
Révhordozó	I. 1389	Rihés	II. 1486	Rogyogat	II. 1468
Révi tisztartó	III. 482	Rij	II. 1436	Roggyan	II. 1445
Révid	II. 1473	Rikácsol	II. 1439	Roh : schwärzlich	II. 1445
Révpart	II. 1241	Rikít	II. 1439	Roh : eiter	II. 1445
Révületés	II. 1431	Rikkant	II. 1439	Roha	II. 1479
Réz	II. 1433	Rikkat	II. 1439	Rohanóság	II. 1466
Rézbánya	I. 174	Rikojt	II. 1439	Rohan	II. 1415
Rézedény	I. 558	Rikojtoz	II. 1439	Rohanás	II. 1466
Rézég	II. 1433	Rikolt	II. 1439	Rohanik	II. 1445
Rezel	II. 1433	Rikoltás	II. 1440	Rohanó	II. 1447
Rézfazék	I. 776	Rikontás	II. 1439	Rohantat	II. 1447
Rézfönt	I. 920	Ril	II. 1436	Roh ló	II. 615
Rézelődés	II. 1434	Ringyó	II. 1441	Rohog : grunzen	II. 1472
Rézelődik	II. 1433	Ringy-rongy	II. 1459	Rohog : hervorbrechen	II. 1447
Rézkád	II. 76	Riogat	II. 1440	Rohou	II. 1445
Rézkarikás	II. 130	Riogatás	II. 1440	Rohotonk	II. 1361
Rézműves	II. 909	Ripsz-rapsz	II. 1441	Rojt	II. 1447
Rézmű	II. 905	Rí-sí	II. 1562	Rojtos	II. 1447
Réznök	II. 1436	Riskasalé	II. 550	Rojtozat	II. 1447
Rézorrú rigó	II. 1441	Riskasatorta	III. 819	Róka	II. 1447
Rézöntő	II. 1181	Riskó	II. 1441	Rókácska	II. 1448
Rézpénz	II. 1270	Risza	II. 1441	Rókafark	I. 771
Rézpléh	II. 1299	Riszál	II. 1441	Rókafű	I. 1027
Rézrozsa	II. 1470	Rít : wiese	II. 1426	Rókafogás	I. 874
Rézrozsdás	II. 1470	Rít : entzücken	II. 1431	Rókai	II. 1448
Réztáblametsző	II. 803	Ritka	II. 1441	Rókákokik	II. 1448
Rézvirág	III. 1191	Ritka hajú	I. 1249	Rókalyuk	II. 640
Rézved	II. 1435	Ritkán	II. 1442	Rókamál	II. 672
Rézzég	II. 1435	Ritkás	II. 1442	Rókás	II. 1448
Rézzen	II. 1435	Ritkaság	II. 1442	Rókáz	II. 1448
Rézzenés	II. 1435	Ritkaságos	II. 1142	Rokka	II. 1448
Rézzenik	II. 1435	Ritka szőrű	III. 332	Rokkan	II. 1448
Rézzent	II. 1436	Ritkál	II. 1442	Rokkanás	II. 1449
Rézzeszt	II. 1436	Ritkít	II. 1442	Rokkant	II. 1449
Rhabarbarum fü	I. 1027	Ritkul	II. 1442	Rokkaszár	III. 86
Ri	II. 1436	Ritta	II. 1361	Rokkaszész	III. 336
Riá	II. 1378	Riüt	II. 1431	Rokkon	II. 1449
Riad	II. 1437	Rivad	II. 1437	Rokkonca	II. 1368

Róklúd	II. 635	Rontófű	I. 1024	Rosszság	II. 1465
Rokolya	II. 1449	Rontsol	II. 1458	Rosszul : schlecht	II. 1466
Rokolyás	II. 1449	Rop	II. 1460	Rosszul : sich verschlechtern	II. 1466
Rokolyaváll	III. 1009	Ropog	II. 1460	Rosszülletel	II. 593
Rokon	II. 1449	Ropogás	II. 1460	Róta	II. 1466
Rokonban	II. 1449	Ropogósan	II. 1460	Rotathatatlan	II. 1467
Rokonság	II. 1450	Roponc	II. 1374	Rothad	II. 1466
Rokonságbeh	II. 1450	Ropp	II. 1461	Rothadagosság	II. 1467
Rokonságos	II. 1450	Roppaj	II. 1461	Rothadandó	II. 1467
Ról	II. 1450	Roppanás	II. 1461	Rothadandóság	II. 1467
Rólabeszéd	I. 218	Roppant : geräuschvoll	II. 1461	Rothadás	II. 1467
Római gyülekezés	I. 1207	Roppant : knallen lassen	II. 1461	Rothadatlan	II. 1467
Római szép	III. 128	Roppantó	II. 1461	Rothadatlanság	II. 1467
Románc	II. 1452	Ropantott	II. 1461	Rothadatos	II. 1467
Románcaírás	I. 1602	Roppantság	II. 1461	Rothadatosság	II. 1467
Rómás pap	II. 1226	Roshad	II. 1461	Rothadó	II. 1467
Rombol	II. 1452	Roshadás	II. 1462	Rothadóság	II. 1468
Romlad	II. 1454	Roshadt	II. 1462	Rothadt	II. 1468
Romladék	II. 1454	Roskad	II. 1462	Rothadtság	II. 1468
Romladékonyság	II. 1454	Roskadólag	II. 1462	Rolhaszt	II. 1468
Romladékos	II. 1454	Rosnika	II. 1462	Rolhasztó	II. 1468
Romladozik	II. 1454	Rosno	II. 1470	Rolhatlan	II. 1467
Romlandó	II. 1454	Rosnok	II. 1470	Rólok	II. 1445
Romlandóság	II. 1454	Rossad	II. 1461	Rótt hely	I. 139
Romlás	II. 1454	Rost. róst	II. 1462	Rolvadás	II. 1466
Romlat	II. 1455	Rosta	II. 1463	Rolvall	II. 1466
Romlatatlan	II. 1455	Rostabölcső	I. 310	Rolyog	II. 1468
Romlatlan	II. 1455	Rostacsinaló	I. 345	Rolyogás	II. 1468
Romlatlanságos	II. 1455	Rostahányó	I. 1313	Rolyogat	II. 1468
Romlékony	II. 1455	Rostál	II. 1463	Rovás	II. 1445
Romlik	II. 1452	Rostáltatás	II. 1463	Rovasz	II. 1375
Romló	II. 1455	Rostás	II. 1463	Rovatal	II. 1444
Romlóság	II. 1455	Rostás kalán	II. 94	Rovátkol	II. 1444
Romlott	II. 1455	Rostavetés	III. 1153	Rovátkos	II. 1444
Romlottság	II. 1455	Rostély	II. 1463	Rovátol	II. 1444
Romlottságos	II. 1455	Rostélyocska	II. 1464	Rovátoló	II. 1444
Romol	II. 1452	Rostélyon sült	II. 1618	Rovátolt	II. 1444
Romolhatatlan	II. 1455	Rostélyos	II. 1464	Rovátolt levél	II. 664
Romolhatatlanság	II. 1455	Rostélyos lapocska	II. 526	Rovalolyocska	II. 1444
Romonvaszöllő	III. 330	Rostélyoz	II. 1464	Rovátos	II. 1444
Romt	II. 1456	Rostélyozás	II. 1464	Rovó	II. 1444
Ronesika	II. 1459	Rostocska	II. 1462	Rozmalin	II. 1468
Ronesosság	II. 1460	Rostok	II. 1464	Rozmarin, rozmarint	II. 1468
Rongál	II. 1455	Rostokol	II. 1464	Rozs	II. 1468
Rongálás	II. 1455	Róstol	II. 1462	Rózsa	II. 1469
Rongy	II. 1459	Róstoló	II. 1462	Rózsaesillag	I. 426
Rongyol	II. 1459	Rostonként	II. 1462	Rózsaecet	I. 556
Rongyollik	II. 1459	Rostos	II. 1462	Rózsaforma cséméte	I. 402
Rongyos	II. 1459	Rossz	II. 1464	Rózsaagyülep	I. 1210
Rongyosan	II. 1459	Rosszabb	II. 1465	Rózsaí	II. 1469
Rongyoskodik	II. 1459	Rosszabbodik	II. 1465	Rózsaír	I. 1606
Rongyos leves	II. 551	Rosszabbul	II. 1465	Rózsakert	II. 246
Rongyosodik	II. 1459	Rosszalkodás	II. 1465	Rózsakoszorú	II. 378
Rongyosság	II. 1460	Rosszalkodik	II. 1465	Rózsakörtvély	II. 417
Ronhan	II. 1445	Rosszas	II. 1465	Rózsaíllik	II. 1469
Ront	II. 1456	Rosszaság	II. 1465	Rózsmáj	II. 805
Rontás	II. 1457	Rossz hírnév	II. 972	Rózsaolaj	II. 1108
Rontatlan	II. 1458	Rosszit	II. 1465	Rózsaopagáca	II. 1302
Rontó	II. 1458	Rosszkor	II. 1466	Rózsa	II. 1470

Rózsás kert	II. 246	Rövidéll	II. 1473	Ruhatisztító séprő	II. 1543
Rózsaszemű szőlő	III. 330	Röviden	II. 1473	Ruhátlan	II. 1482
Rózsaszín	III. 250	Rövidenszólás	III. 279	Ruhátlanság	II. 1482
Rózsaszínű	III. 250	Rövidenvaló szőlés	III. 279	Ruház	II. 1482
Rózsavíz	III. 1228	Rövidít	II. 1473	Ruhazacskó	III. 1262
Rozsda	III. 1470	Rövidítés	II. 1474	Ruházat	II. 1482
Rozsdaëtte	I. 715	Rövid nap	II. 930	Ruházatos	II. 1483
Rozsdás	II. 1470	Rövidség	II. 1474	Ruházodik	II. 1483
Rozsdásodik	II. 1470	Rövid szoknya	III. 290	Ruházódik	II. 1483
Rozskása	II. 136	Rövidül	II. 1474	Rusa	II. 1469
Rozskönyér	II. 201	Rövidülés	II. 1474	Rusika	II. 1462
Rozsliszt	II. 612	Rögzelődes	II. 1434	Rusnya	II. 1483
Rozsnok	II. 1470	Rögződik	II. 1433	Rusnyálkodás	II. 1483
Rozsólis	II. 1470	Rögzölődik	II. 1433	Rusnyáskodik	II. 1483
Rozsos	II. 1469	Rubint	II. 1474	Rusnyaság	II. 1483
Rozslészta	III. 641	Rubintbánya	I. 147	Rusnyául	II. 1483
Rő	II. 1470	Rubintos	II. 1474	Rusnyul	II. 1483
Rőbög	II. 1383	Rúd	II. 1474	Rusnyul	II. 1483
Rög : der morgen	II. 1386	Rudall	II. 1475	Rusznya	II. 1483
Rög : erdscholle	II. 1470	Rúdarany	I. 111	Rút	II. 1484
Rögöcske	II. 1471	Rudas	II. 1475	Ruta	II. 1486
Rögös	II. 1471	Rudas ló	II. 615	Rúlaeska	II. 1484
Rögöz	II. 1471	Rudaz	II. 1476	Rutafű	I. 1024
Rögzik	II. 1471	Rudazó kötél	II. 427	Rútalmas	II. 1484
Rögzöttl : hestimmt	II. 1471	Rúdszég	III. 113	Rútalmasan	II. 1484
Rögzöttl : veraltet	II. 1472	Rúg	II. 1476	Rútalmaz	II. 1484
Röhög	II. 1472	Rúgás	II. 1477	Rútalom	II. 1484
Röhögés	II. 1472	Rugaskodás	II. 1478	Rutás	II. 1486
Röjt : verbergen	II. 1389	Rugaskodik	II. 1477	Rutás bor	I. 284
Röjt : enlzücken	II. 1431	Rugdaldózik	II. 1478	Ruthatt	II. 1466
Röjtök	II. 1390	Rugdós	II. 1478	Rútít	II. 1484
Römél	II. 1400	Rugódás	II. 1478	Rútól	II. 1485
Rönd	II. 1403	Rugódik	II. 1478	Rútolás	II. 1485
Röpdös	II. 1413	Rugódoz	II. 1478	Rúolkodás	II. 1485
Röpdöz	II. 1413	Rugószik	II. 1478	Rúolkodik	II. 1485
Röpít	II. 1414	Rugó hadiszérszám	III. 64	Rúság	II. 1485
Röpös	II. 1413	Rugold	II. 1478	Rút színű	III. 250
Röpözés	II. 1414	Rugoldoz	II. 1478	Rútul : schändlich	II. 1486
Röppenik	II. 1414	Rugoldozás	II. 1479	Rútul : verunstaltet werden	II. 1486
Röpül	II. 1415	Rugó ló	II. 615	Rútulás	II. 1486
Röpülés	II. 1415	Ruha	II. 1479	Rútult	II. 1486
Rös	II. 1417	Ruhaáros	I. 106	Rúza	II. 1469
Röst	II. 1417	Ruhácska	II. 1481	Rüdeg	II. 1440
Röstök	II. 1472	Ruhafark	I. 771	Rügy	II. 1486
Röstöl : rösten	II. 1462	Ruhafestő	I. 836	Rügyezik	II. 1486
Röstöll : es verdriesst mich	II. 1417	Ruhaharisnya	I. 1329	Rüh	II. 1486
Röstötlé	II. 550	Ruhamarha	II. 690	Rühelődik	II. 1487
Röstön	II. 1418	Ruhan	II. 1445	Rühes	II. 1487
Röt : entzücken	II. 1431	Ruhaöltözet	II. 1177	Rühest	II. 1488
Röt : rötlich	II. 1472	Ruhaörzö	II. 1184	Rühesedik	II. 1486
Rötteg	II. 1428	Ruhaörzö szolgál	III. 291	Rühesség	II. 1488
Rövid	II. 1473	Ruhás	II. 1481	Rühfű	I. 1027
Rövid beszéd	I. 219	Ruháséprő	II. 1543	Rühös fű	I. 1027
Rövidebben	II. 1473	Ruhás ház	I. 1371	Rüt : verbergen	II. 1389
Rövidebbség	II. 1473	Ruhátalan	II. 1483	Rüt : entzücken	II. 1431
Rövidecskén	II. 1473	Ruhátlankodás	II. 1482	Rütés	II. 1432
Rövidedén	II. 1473	Ruhatarló ház	I. 1371	Rütet	II. 1432
Rövidedénvalóság	III. 959	Ruhatarló hely	I. 1398	Rütetés	II. 1432
Rövidedénnen	II. 1473	Ruhatisztító	III. 683	Rüvid	II. 1473

S.

S	I. 690, 1612	Sajnszolgálo	III. 296	Salétromfőző üst	III. 901
Sá	II. 1524	Sajog : schmerzen leiden	II. 1495	Salétromház	I. 1371
Sabrag	III. 1297, III. 1489	Sajog : glänzen	II. 1495	Salétromos	II. 1502
Saccoláspénz	II. 1270	Sajt	II. 1495	Salétromos ház	I. 1371
Saccoló pénz	II. 1270	Sajtalan	II. 1584	Salétromos por	II. 1313
Sácska	III. 1261	Sajtár : melkgeschirr	II. 1496	Salétromos üst	III. 901
Sáf	II. 1489	Sajtár : ungelehrt	II. 1497	Salétromtajték	III. 380
Sáfár	II. 1489	Sajtdárdék	I. 487	Salétromüst	III. 901
Safarina	II. 1491	Sajtárka	II. 1497	Sallang	II. 1502
Safarinaság	II. 1491	Sajtáru	II. 1497	Sallangos	II. 1502
Sáfárkodás	II. 1490	Sajtnyomó	II. 1056	Sallangos zaeskö	III. 1262
Sáfárkodik	II. 1490	Sajtó	II. 1497	Salmó	II. 1500
Sáfárlás	II. 1490	Sajtó anyja	I. 96	Salomandra	II. 1502
Sáfárló léány	II. 552	Sajtó csatorna	I. 390	Sálsás	II. 1522
Sáfárné	II. 1490	Sajtoeska	II. 1496	Salvagvárdá	II. 1499
Sáfárol	II. 1490	Sajtóeska	II. 1498	Sály	II. 1499
Sáfárság	II. 1490	Sajtol	II. 1498	Sályáta	II. 1500
Saffel	II. 1491	Sajtolás	II. 1498	Salyka	II. 1433
Saffrom	III. 1262	Sajtolott	II. 1499	Sályya : dünnes tuch	II. 1492
Safill	III. 1262	Sajtoló	II. 1499	Sályya : salbei	II. 1300
Sáfily	III. 1262	Sajtolódás	II. 1499	Salyog	II. 1495
Sáfrány	II. 1491	Sajtott	II. 1499	Sályom	II. 1502
Sáfrányillat	I. 1571	Sajtott hor	I. 284	Samél	III. 1300
Sáfrányos	II. 1492	Sajtonyomató	II. 1062	Sámely	III. 1300
Sáfrányoz	II. 1492	Sajtóorsó	II. 1138	Sámfa	I. 742, II. 1502
Sáfrányszín	III. 251	Sajtos	II. 1496	Sámmoly	III. 1300
Sáfrányszínű	III. 251	Sajtós	II. 1498	Sámpáner	II. 1502
Sáh	II. 1524	Sajtos bélés	I. 202	Sanc	II. 1514
Sáhos	II. 1524	Sajtos paré	II. 1233	Sánc	II. 1503
Sain	II. 1495	Sajtos pogácsa	II. 1302	Sáncárok	I. 121
Saja	II. 1492	Sajtruha	II. 1480	Sánci	II. 1503
Sajándék ?	III. 73	Sajtu	II. 1497	Sánckas	II. 135
Saját	II. 1492	Sák	III. 1297	Sáncosár	II. 374
Sajátul	II. 1492	Sákcsa	III. 1299	Sáncmestör	II. 791
Sajdít	II. 1492	Sakk	II. 1499	Sáncol	II. 1503
Sajdítás	II. 1493	Sál	II. 1499	Sáncolás	II. 1503
Sajéta	II. 1493	Saladia	II. 1499	Sáncos	II. 1503
Sajétaszoknya	III. 290	Salagvárdá	II. 1499	Sáncos bástya	I. 185
Sajgadoz	II. 1493	Salak	II. 1500	Sáncos sziget	III. 238
Sajgás	II. 1495	Salakos	II. 1500	Sáncörzö	II. 1184
Sajgat	II. 1493	Salamander	II. 1500	Sanda	II. 1503
Sajka	II. 1493	Salamandra	II. 1500	Sandal, sandall	II. 1503
Sajkácska	II. 1494	Salamon	II. 1500	Sándor	II. 1504
Sajkás	II. 1494	Salamonkodik	II. 1500	Sándori	II. 1504
Sajkáz	II. 1494	Salamon pecséti	II. 1257	Sánta	II. 1504
Sajlakodás	II. 1494	Salamon töke	III. 735	Sántál	II. 2504
Sajlódás	II. 1494	Sálang	II. 1502	Sántálás	II. 1504
Sajlódik	II. 1494	Salapos	II. 1500	Sántáló	II. 1505
Sajlódttat	II. 1494	Salapos süveg	II. 1628	Sántán	II. 1505
Sajlogtat	II. 1494	Saláta	II. 1500	Sántaság	II. 1505
Sajnál	II. 1494	Salátácska	II. 1501	Sántikál	II. 1505
Sajnálás	II. 1494	Salavárdi	II. 1502	Sántikálás	II. 1505
Sajnálódik	II. 1494	Salavári	II. 1502	Sántikáló	II. 1505
Sajnálttat	II. 1494	Saldejt	II. 1492	Sántítás	II. 1505
Sajnos	II. 1495	Saldit, sáldit	II. 1492	Sántító	II. 1505
Sajnosan	II. 1495	Salétrom	II. 1502	Sanyargás	II. 1506

Sanyargat	II. 1506	Sárga gyopár	I. 1177	Sárcányhozvaló	II. 1519
Sanyargatás	II. 1507	Sárga ivolya	I. 1533	Sárcánykő	II. 390
Sanyarit	II. 1505	Sárga kő	II. 390	Sárcánynyelv	II. 1026
Sanyarkodás	II. 1506	Sárga kököres, sárga kököresin	II. 394	Sárcánytlej	III. 509
Sanyarkodik	II. 1506	Sárga lilium	II. 610	Sárcányvér	III. 1071
Sanyaró	II. 1507	Sárgállik	II. 1512	Sarkas	II. 1518
Sanyarodik	II. 1506	Sárgálló	II. 1512	Sárkelep	II. 228
Sanyarodott	II. 1506	Sárgáló szín	III. 251	Sárkerep	II. 228
Sanyarog	II. 1506	Sárga répa	II. 1412	Sarkláb	II. 499
Sanyarú	II. 1507	Sárga réz	II. 1433	Sarknyomás	II. 1055
Sanyarúan	II. 1507	Sárga rigó	II. 1441	Sarlang	II. 1502
Sanyarúas	II. 1507	Sárga rózsza	II. 1469	Sárlík	II. 1513
Sanyarún	II. 1507	Sárgás	II. 1512	Sarló	II. 1519
Sanyarúság	II. 1507	Sárgaság	II. 1512	Sarlócska	II. 1519
Sanyaruvan	II. 1507	Sárgaságbeli	II. 1512	Sarlófű	I. 1027
Sanyarvában	II. 1507	Sárga szilva	III. 244	Sarlópénz	II. 1270
Sápaskodás	II. 1507	Sárga szín	III. 251	Sarlós	II. 1519
Sápit	II. 1508	Sárga színű	III. 251	Sármag	II. 652
Sápitás	II. 1508	Sárga színű vörös	III. 1076	Sármáló	II. 1520
Sápitó	II. 1508	Sárga tők	III. 735	Sármály	II. 1520
Sapka	II. 1508	Sárga vízi lilium	II. 610	Sármályú	II. 1520
Sapkás	II. 1509	Sárgít	II. 1512	Sármány	II. 1520
Sápolkodás	II. 1508	Sárgító	II. 1512	Sármányka	II. 1520
Sápolkodik	II. 1508	Sárgodik	II. 1512	Sármüves	II. 909
Sápolódás	II. 1508	Sárgolyóbis	I. 1093	Sárnyavalya	II. 1019
Sápolódik	II. 1508	Sárgudik	II. 1512	Saroglya	II. 1513
Sápolódó	II. 1508	Sárgul	II. 1512	Saroglyás	II. 1513
Sapra	II. 1509	Sárgyik	I. 1168	Sáros	II. 1510
Sár: kot	II. 1509	Sárgyúró	I. 1199	Sárosz	II. 1511
Sár: gelb	II. 1511	Sárhányó lapát	II. 525	Sároszott	II. 1511
Sár: galle	II. 1513	Sárhodás	II. 1513	Sarró	II. 1519
Saraglya, saráglya	II. 1513	Sárhodik	II. 1513	Sársagyökér	I. 1182
Sarampó	II. 1513	Sárludik	II. 1513	Sár tők	III. 735
Sarapoló	II. 1514	Sári	II. 1513	Saru	II. 1520
Sárarany	I. 111	Sárig	II. 1511	Sarucsinaló	I. 435
Sarátnak	III. 1301	Sárik	II. 1511	Sarucska	II. 1521
Sárban lakó	II. 511	Sárik	II. 1511	Sarukötél	II. 427
Sárban lelelő esiga	I. 421	Sári nyavalya	II. 1019	Sarukötő	II. 435
Sarc, sarc	II. 1514	Sári tők	III. 735	Saruszár	III. 86
Sarcol	II. 1514	Sarj	II. 1520	Saruszűz	III. 240
Sarcolás	II. 1515	Sarjazás	II. 1516	Sarutalp	III. 404
Sarcoló	II. 1515	Sarjazik	II. 1516	Sárvíz	III. 1228
Sarcolság	II. 1515	Sarjú	II. 1516	Saruz	II. 1521
Sarcoltat	II. 1515	Sarjuszéna	III. 172	Sas	II. 1521
Sarcoltalás	II. 1516	Sarjúzik	II. 1516	Sás	II. 1521
Sarcollató	II. 1516	Sark	II. 1516	Sása	II. 1521
Sarcs	II. 1514	Sarkal	II. 1517	Sásafű	I. 1027, III. 1301
Sarda	II. 1516	Sarkalás	II. 1518	Sásas	II. 1521
Sárellenvaló fű	I. 1027	Sarkalat	II. 1518	Sásgyékény	I. 1157
Sárfenek	I. 816	Sarkalatos	II. 1518	Sáska	II. 1522
Sárfű	I. 1027	Sarkalatos szél	III. 140	Saskeselyői	II. 254
Sárfümagolaj	II. 1108	Sarkantyú	II. 1518	Saskeselyű	II. 253
Sárfűz	I. 1048	Sarkantyús	III. 518	Saskő	II. 390
Sárga	II. 1511	Sarkantyutaraj	III. 445	Sáslevelű lilium	II. 610
Sárga betegség	I. 225	Sarkantyúz	II. 1518	Saslódás	II. 1523
Sárga dinnye	I. 506	Sarkantyúzás	II. 1518	Sásos	II. 1521
Sárga festőfű	I. 1021	Sarkantyúztat	II. 1518	Sasos papiros	II. 1529
Sárga gyanta	I. 1146	Sárcány	II. 1519	Sastoll	III. 703
Sárga gyík	I. 1168	Sárcánygyökér	I. 1182	Sátán	II. 1523

Sátánangyal	I. 94	Sebésen : rasch	II. 1530	Seggőn ülő	III. 891
Sátánkodik	II. 1523	Sebésen : verwundet	II. 1532	Seggős	II. 1538
Sátánördög	II. 1185	Sebés eső	I. 702	Segglyuk	II. 640
Satc	II. 1514	Sebés forgó szél	III. 140	Seggpöcsénye	II. 1256
Sató	II. 1497	Sebésít	II. 1530	Seggpofa	II. 1301
Satol	II. 1498	Sebésítés	II. 1530	Seggtörő	III. 762
Satolás	II. 1498	Sebésítetlen	II. 1530	Seggvéghurka	I. 1518
Sátor	II. 1523	Sebéske	II. 1530	Segid	II. 1533
Sátorbéli	II. 1524	Sebésködés	II. 1533	Segilt	II. 1536
Sátoresei	II. 1524	Sebésködik	II. 1533	Segit	II. 1536
Sátorcsináló	I. 435	Sebéslen	II. 1533	Segítdégél	II. 1537
Sátorfa	I. 742	Sebesség	II. 1533	Segitelen	II. 1537
Sátorjárás	II. 16	Sebességés	II. 1533	Segítés	II. 1537
Sátorjárás ünnepe	III. 895	Sebés szén	III. 171	Segítő	II. 1537
Sátorka	II. 1524	Sebést	II. 1533	Segítő sereg	II. 1551
Sátormester	II. 791	Sebésül	II. 1530	Segítő társ	III. 453
Sátorocska	II. 1524	Sebésülés	II. 1530	Segítség	II. 1537
Sátoros	II. 1524	Sebés zsálya	III. 1300	Segítségés	II. 1538
Sátoros fejű szög	III. 113	Sebfű	I. 1027	Segittén-segít	II. 1537
Sátoros nép	II. 968	Sebgyógyítás	I. 1170	Segösty	II. 1538
Sátoros ünnep	III. 895	Sebgyógyító	I. 1171	Séha	I. 1221
Sátoroz	II. 1524	Sebhedség	II. 1531	Séhol	I. 1473
S a többi	III. 731	Sebhely	I. 1398	Séhonnai	I. 1483
Satratyú	II. 1524	Sebhelyés	I. 1398	Séhonnán	I. 1483
Satu	II. 1497	Sebhészik	II. 1531	Séhová	I. 1499
Satubor	I. 284	Sebhét	II. 1531	Séhult	I. 1473
Satyó	II. 1497	Sebhétés	II. 1532	Sejdit	II. 1492
Sav	II. 1582	Sebhétetlen	II. 1532	Sejtár	II. 1496
Savacska	II. 1583	Sebhetik	II. 1533	Sekély	I. 397
Savall	II. 1525	Sebhétődés	II. 1533	Sekrestye	II. 1538
Savány	II. 1597	Sebhít	II. 1532	Sekrestyérés	II. 1538
Saványil	II. 1525	Sebhüszik	II. 1531	Sekrestyés	II. 1538
Savanyó	II. 1525	Sebkérő	II. 244	Selejtés	II. 1532
Savanyodik	II. 1525	Sebkinyitás	II. 1046	Sélet	II. 1603
Savanyú	II. 1525	Sebtében	II. 1533	Selleg, sellég	II. 1557
Savanyú alma	I. 81	Séd	II. 1533	Selleng	II. 1571
Savanyúcska	II. 1525	Sédó	II. 1533	Séllér	III. 1301
Savanyul	II. 1525	Séfely	II. 1533	Sélléri	III. 1277
Savanyún	II. 1525	Seffel	II. 1491	Sellő	II. 1539
Savanyúság	II. 1526	Segdégél	II. 1538	Selmékös	II. 1540
Savanyú szőlő	III. 330	Segéd	II. 1533	Selye	II. 1539
Savanyú tej	III. 509	Segéddégél	II. 1537	Selyem	II. 1539
Savanyú víz	III. 1228	Segédelém	II. 1534	Selyemalma	I. 81
Savó	II. 1526	Segédelmes	II. 1534	Selyemáros	I. 106
Savós	II. 1526	Segédelmesküdik	II. 1534	Selyemeresztő bogár	I. 262
Sávós	II. 1524	Segédelmesség	II. 1534	Selyemfonal	I. 917
Sávosan	II. 1525	Segédelmű	II. 1534	Selyemkárpit	II. 133
Savó színű	III. 251	Segédség	II. 1534	Selyemmadzag	II. 650
Sē	II. 1526	Segélget	II. 1535	Selyemmatring	II. 709
Seb : tasche	III. 1301	Segell	II. 1534	Selyemruha	II. 1481
Seb : wunde	II. 1528	Segelő	II. 1535	Selyemszél	III. 144
Seb : gewaltsamkeit	II. 1532	Segelt	II. 1536	Selyemszövő	III. 322
Sēbistiánfa	I. 742	Segeltés	II. 1536	Selyemtermő bogár	I. 263
Sebbel	II. 1532	Segéltődik	II. 1536	Selyer	III. 1301
Sebbel-lobbal	II. 619	Segélség	II. 1535	Selyip	III. 1306
Sebedékés	II. 1623	Segérség	II. 1535	Sellye : sessel	III. 1302
Sebés : verwundet	II. 1532	Segéstye	II. 1538	Sellye, selye : sarg	II. 1538
Sebés : rasch	II. 1529	Segg	II. 1538	Sellyed	II. 1623
Sebésedik	II. 1529	Seggél	II. 1538	Sellyeg	II. 1557

Selyeszoba	III. 284	Senyvedhetlenség	II. 1542	Sérényüs . fleissig	II. 1553
Selymés	II. 1539	Senyvedhetetlenül	II. 1242	Sérényít	II. 1553
Selymés keszkenő	II. 267	Senyvedt	II. 1542	Sérénykédés	II. 1553
Selyp	II. 1539	Senyvedtség	II. 1542	Sérénykédik	II. 1553
Selypég	II. 1539	Senyveszt	II. 1542	Sérényység	II. 1554
Selypéget	II. 1539	Sépr	II. 1442	Sérényül	II. 1554
Selypégető	II. 1540	Séprő	II. 1542	Sérés	II. 1544
Selypés	II. 1540	Séppedék	II. 1624	Sérés	II. 1545
Selypesség	II. 1540	Sépré	II. 1599	Sérés hordó	I. 1486
Sém	II. 1526	Séprő : besen	II. 1543	Séretlen	II. 1545
Sémb	III. 1302	Séprő : hefe	II. 1599	Sérfőző	I. 968
Sembék	III. 1313	Séprőcske	II. 1543	Sérfőző üst	III. 901
Sémbélés	III. 1302	Séprődek	II. 1543	Serege	I. 412
Sémbőlődik	III. 1302	Séprődék	II. 1543	Sérikálás	II. 1554
Sémbés	III. 1302	Séprőfű	I. 1027	Sérit	II. 1554
Semling	II. 1540	Séprőlek	II. 1543	Sérke	II. 1554
Semlingyös	II. 1540	Séprősár	II. 1510	Sérked	II. 1554
Semlye	III. 1303	Séprű	II. 1543	Sérked	II. 1554
Semlyék	II. 1540	Séprűs bor	I. 284	Sérkedéz	II. 1554
Semlyékös	II. 1540	Séprútoll	III. 703	Sérkedezés	II. 1555
Sémmi	II. 813	Sér	II. 1544	Sérkedezik	II. 1554
Sémmi erejű	I. 677	Sér : schmerzen haben	II. 1544	Sérkég	II. 1555
Sémniként	II. 814	Sér : wunde	II. 1545	Sérkéget	II. 1555
Sémniképpen	II. 814	Sér : grab	II. 1576	Sérkégetés	II. 1555
Sémminég	II. 814	Sérbet	II. 1548	Sérken	II. 1555
Sémminémű	II. 814, 956	Sérbitél	II. 1548	Sérkenget	II. 1556
Sém mint	II. 843	Sércibére	I. 348	Sérkenkédik	II. 1556
Sém mirekellő	II. 181	Sérdül	II. 1548	Sérkent	II. 1556
Sém mirekellőség	II. 182	Sereg	II. 1549	Sérkenthetetlen	II. 1556
Sém mirevaló	II. 814, III. 959	Seregheli	II. 1551	Sérkentő	II. 1557
Sém mis	II. 814	Seregbontó	I. 279	Sérkezik	II. 1557
Sém misédik	II. 815	Seregbontó puska	II. 1341	Sérkeférég	I. 826
Sém miség	II. 815	Seregél	II. 1551	Sérkés	II. 1554
Sém misit	II. 815	Sereg előtt járó vitéz	III. 1221	Serleg	II. 1557
Sém misül	II. 815	Seregély	II. 1552	Sérleves	II. 551
Sém mitéhető	III. 624	Seregénként	II. 1552	Sérnémissza	I. 1631
Sém mitudó	III. 794	Seregés	II. 1552	Sérnevelő	II. 998
Séndely, séndely	III. 1307	Seregésédik	II. 1552	Sérődhetetlen	II. 1546
Sendő	II. 1573	Seregés tanító	III. 427	Sérődik	II. 1545
Séndül	III. 1303	Seregéstül	II. 1552	Sérpenyő	II. 1557
Séng	II. 1573	Sereghajtó	I. 1266	Sérpenyőcske	II. 1558
Séngé	III. 1303	Sereglés	II. 1552	Sérpenyőcsináló	I. 435
Séngell	II. 1540	Sereglő	II. 615	Sérpenyős	II. 1558
Séngérél	II. 1540	Seregnép	II. 968	Sérpenyőtlen	II. 1558
Sénkél	II. 1540	Seregorr	II. 1137	Sérsöprű	II. 1600
Sénkélés	II. 1540	Seregorrozat	II. 1138	Sérszik	II. 1546
Sénlik	II. 1573	Seregszárny	III. 93	Sért	II. 1546
Senyed	II. 1540	Sérelém	II. 1544	Sérte	II. 1558
Sennyed	II. 1540	Sérelmény	II. 1545	Sérteecset	I. 556
Sennyedék	II. 1541	Sérelmes	II. 1545	Sértéget	II. 1547
Sennyedékös	II. 1541	Sérelmetlenül	II. 1545	Sértégetés	II. 1547
Senyv	II. 1540	Sérem	II. 1544	Sértélyes	II. 1558
Senyvecske	II. 1540	Séremlik	II. 1545	Sértemény	II. 1547
Senyved	II. 1540	Sérény : mábne	II. 1552	Sértés	II. 1547
Senyvedék	II. 1541	Sérény : mutig	II. 1552	Sértés	II. 1559
Senyvedékény	II. 1541	Sérényebb	II. 1553	Sértésmarha	II. 691
Senyvedékös	II. 1541	Sérényebben	II. 1553	Sértetlen	II. 1547
Senyvedendő	II. 1542	Sérény elméjü	I. 613	Sértő	II. 1558
Senyvedés	II. 1542	Sérényen	II. 1553	Sértő	II. 1547
		Sérényes : máhne habend	II. 1552	Sértődés	II. 1548

Sértődik	II. 1547	Sietetösen	II. 1566	Sikont	II. 1563
Sérű	II. 1625	Sietelenség	II. 1566	Sikos	II. 1569
Sérűdik	II. 1545	Sietetést	II. 1566	Sikosít	II. 1569
Sérül	II. 1548	Sietetség	II. 1566	Sikosság	II. 1569
Sérüvés	II. 1458	Siető	II. 1566	Sikót	II. 1562
Sérv	II. 1548	Sietőség	II. 1567	Sikság	II. 1569
Sérvés	II. 1548	Sietség	II. 1567	Sik túl	III. 390
Seselfű	I. 1028	Sietségűs	II. 1567	Sik tálaeska	III. 390
Sét	II. 1600	Sietségtelen	II. 1567	Sikul	II. 1569
Sétál	II. 1559	Siettet	II. 1567	Sil	II. 1617
Sétálás	II. 1559	Sietve	II. 1567	Silla	II. 1571
Sétálgat	II. 1559	Sigér	II. 1616	Sillabikál	II. 1571
Sétálható	II. 1560	Sigérhal	I. 1275	Sillabikálás	II. 1571
Sétáló	II. 1560	Sík : eben	II. 1567	Sillé	II. 1621
Sétáló ház	I. 1372	Sík : vergoldetes leder	II. 1569	Silling	II. 1571
Sétáló hely	I. 1398	Síkan	II. 1567	Sillő	II. 1621
Sétáló palota	II. 1221	Síkamlík, síkamlík	II. 1567	Sillyed	II. 1622
Sétáló tánc	III. 424	Síkamló	II. 1568	Sillyér	III. 1301
Sétáló tornác	III. 702	Síkamlődik	II. 1568	Sim	II. 1526
Sétáló út	III. 871	Síkamlón	II. 1568	Sima	II. 1571
Sétér	II. 1496	Síkamlós	II. 1568	Simácska	II. 1572
Sétét	II. 1560	Síkamodik	II. 1568	Sima lábú	II. 499
Sététedik	II. 1560	Síkamolttat	II. 1568	Sima lapu	II. 529
Sététellik	II. 1560	Síkánkozik	II. 1568	Simán	II. 1572
Sétetés	II. 1560	Síkár	II. 1570	Sima orrú	II. 1137
Sétetésen	II. 1561	Síkárlás	II. 1568	Sima papiros	II. 1229
Sététskodik	II. 1561	Síkárló	II. 1568	Simaság	II. 1572
Sététésség	II. 1561	Síkárol	II. 1568	Sina szájas	III. 19
Sététit	II. 1561	Síkás	II. 1569	Sima szájú	III. 19
Sététség	II. 1561	Síkat	II. 1562	Sima szoknya	III. 296
Sététségűs	II. 1561	Síkátor	II. 1570	Sima tábla	III. 367
Sélet szürke	III. 362	Siker : Erfolg	II. 1570	Sima testű	III. 601
Sététül	II. 1561	Siker, siker : schleim	II. 1570	Simböldök	III. 1302
Sététülés	II. 1562	Sikerés	II. 1579	Simbés	III. 1302
Sététült	II. 1562	Sikerés sár	II. 1510	Simít	II. 1572
Sétikal	II. 1560	Sikeresség	II. 1570	Simítás	II. 1572
Sétikállat	II. 1560	Sikeretlen	II. 1570	Simítatlan	II. 1572
Sette-sutta	II. 1560	Sikeretlenít	II. 1570	Simítkozik	II. 1572
Söttég	II. 1562	Siket	II. 1570	Simító kalán	II. 94
Séza	I. 418	Siketődik	II. 1570	Simító kőnet	II. 192
Sí	II. 1562	Siketős	II. 1571	Simogat	II. 1572
Siákol	II. 1562	Siketőség	II. 1571	Simogatás	II. 1572
Siápol	II. 1262	Siketít	II. 1571	Simonbíró	I. 237
Sib	II. 1564	Siket penték	II. 1267	Simogat	II. 1572
Sibog	III. 1304	Siketség	II. 1571	Simul	II. 1573
Sibolkodik	II. 1564	Siket tánc	III. 424	Sin	II. 1573
Sibong	III. 1304	Siketül	II. 1571	Sinár	III. 1306
Sibság	II. 1564	Sík férég?	I. 826	Sinárság	III. 1307
Sibtár	II. 1565	Sík hasú	I. 1337	Sinárul	III. 1307
Sidolizás	II. 1565	Sík hely	I. 1398	Sinat	III. 1307
Siet	II. 1565	Síkít	II. 1569	Sines	II. 1573
Sietelm	II. 1566	Sikkaszt	II. 1569	Sinesen	II. 1573
Sietelmes	II. 1566	Síkulus	II. 1571	Sinesenek	II. 1573
Sietelhest	II. 1566	Sík nyelvű	II. 1026	Sindélszög	III. 113
Sietelmez	II. 1566	Síkolt	II. 1562	Sindély	III. 1307
Sietendő	II. 1566	Síkoltás	II. 1563	Sindés	II. 1573
Sietés	II. 1566	Síkoltó tánc	II. 517	Sindik	II. 1573
Sietet	II. 1566	Síkoltýú	II. 1571	Sindévszik	II. 1573
Sietetés	II. 1566	Síkon	II. 1569	Sineg	III. 1308

Sing	II. 1573	Síró	II. 1580	Sóakna	I. 43
Singnyi	II. 1574	Síróan	II. 1580	Sóbálvány	I. 166
Singszég	III. 313	Síró bagoly	I. 156	Sóbánya	I. 174
Singtégla	III. 502	Sírólag	II. 1580	Sobrák	III. 1311
Sinkedik	II. 1573	Síröség	II. 1625	Sócé	II. 1585
Sinkorantázik	II. 1574	Sírt-	II. 1580	Sócska	II. 1583
Sinlés	II. 1573	Sírván-sír	II. 1577	Sód : heimtückisch	II. 1585
Sinlik	II. 1573	Sisak	II. 1580	Sód : sold	III. 1311
Sinlő	II. 1573	Sisakfü	I. 1028	Sódar	II. 1585
Sinlödik	II. 1573	Sisakos	II. 1580	Sodonnár	II. 1585
Sinór	III. 1308	Sisakosan	II. 1580	Sóder	II. 1585
Sinnyed	II. 1540	Sisög	II. 1580	Sodolkodik	II. 1585
Sinyon	II. 1574	Sisék	III. 1311	Sodor : drehen	II. 1585
Síp	II. 1574	Sisik	III. 1311	Sódor : schinken	II. 1585
Sípad	II. 1623	Siska : kanone	II. 1581	Sodorgulás	II. 1586
Sípakol	II. 1576	Siska : vogel	II. 1581	Sodorit	II. 1586
Sípbordó	I. 287	Siskamadár	II. 649	Sodoritás	II. 1586
Sípnóta	II. 988	Sisztérikéltet	II. 1581	Sodoritotl	II. 1586
Sípyelvű	II. 1026	Sítár	II. 1565	Sodrás	II. 1586
Sípol	II. 1575	Sítás	II. 1563	Sodrásos	II. 1586
Sípolás	II. 1576	Sítés	II. 1560	Sodró fa	I. 743
Sípoldogál	II. 1576	Sítkos	II. 1581	Sodrott	II. 1586
Sípolgal	II. 1576	Sítvágó	III. 932	Sodrott selyem	II. 1539
Sípoltat	II. 1576	Sív : weinen	II. 1562	Sógor	II. 1586
Sípoltovány	II. 1118	Sív : schwager	II. 1626	Sógorasszony	I. 132
Sípos	II. 1576	Sivalkodás	II. 1563	Sógoros	II. 1586
Sípos leány	II. 552	Sivalkodik	II. 1563	Sógoroskodik	II. 1586
Síppadoz	II. 1623	Sivalkozik	II. 1563	Sógorság	II. 1586
Sípszó	III. 273	Sivás	II. 1563	Sógorságos	II. 1586
Sípújjú	III. 853	Sivás-rivás	II. 1438	Sógöröngy	I. 1121
Sír : grab	II. 1576	Sivatag	II. 1581	Soha	I. 1221
Sír : weinen	II. 1577	Siveg	II. 1626	Sóhajt	II. 1586
Síradalmas	II. 1578	Sivó	II. 1564	Sóhajtás	II. 1587
Síralm	II. 1578	Sivoly	II. 1581	Sohava, sohavá	I. 1499
Síralmas	II. 1578	Sivöll	II. 1564	Sohha	I. 1221
Síralmasan	II. 1573	Skarahya	II. 1581	Sohod	II. 1608
Síralmas vers	III. 1080	Skarahyaferég	I. 826	Sohol	I. 1473
Síralom	II. 1578	Skarapna	II. 1581	Soholt	I. 1473
Síralom háza	I. 1372	Skárlát	II. 1581	Sohon	I. 1473
Síralomhozó	I. 1503	Skárlátfesték	I. 835	Sohonnan	I. 1483
Sírám	II. 1578	Skárlátfű	I. 1028	Sohonnai	I. 1483
Síránkozás	II. 1579	Skárlátszín	III. 251	Sohonnajd	I. 1483
Síránkozik	II. 1578	Skárlátszoknya	III. 290	Sohonnan	I. 1483
Sírás	II. 1579	Skatulyás süveg	II. 1628	Sohonnat, sobonnét	I. 1483
Sírásó	I. 126	Skóla	I. 1613	Sohont	I. 1473
Sírat	II. 1579	Skorpió	II. 1581	Sohot	I. 1473
Síratandó	II. 1580	Szlajfol	II. 1581	Sohova, sohová	I. 1499
Síratás	II. 1580	Szlajt	II. 1581	Sohul	I. 1473
Síratatlan	II. 1580	Szlejtés	II. 1582	Sohult	I. 1473
Sírató este	I. 705	Szlet	II. 1603	Sohun	I. 1473
Síratoz	II. 1580	Szlog	II. 1582	Sohuni	I. 1473
Sírdogal	II. 1580	Szlogos	I. 1614, II. 1582	Sohunnan	I. 1483
Síreim	II. 1578	Szalac	III. 1284	Sohunt	I. 1473
Sírén	II. 1552	Szaragd	II. 1582	Sohutt	I. 1473
Sírének	I. 639	Szmég	II. 1600	Sohuva, soluvá	I. 1499
Sírhatlan	II. 1580	Szmuk	II. 1582	Sojtorúság	II. 1587
Sír-i	II. 1437	Szef	II. 1582	Sok	II. 1587
Sírípól	I. 441	Szörös	III. 1308	Soka : das viele	II. 1587
Sírka	II. 1580	Só	II. 1582	Soká : lang	II. 1587

Sokad	II. 1588	Sokszor	II. 1592	Sorc	II. 160
Sokadalmas	II. 1588	Sokszori	II. 1592	Sordél	II. 159
Sokadalmas hely	I. 1398	Sokszoros	II. 1592	Sorkolás	II. 151
Sokadalmaskodik	II. 1589	Sokszoroz	II. 1592	Sorófos	II. 160
Sokadalmazás	II. 1589	Sokszorta	II. 1592	Sorol?	II. 159
Sokadalmazik	II. 1589	Sok törzsökü	III. 721	Sórol : reiben	II. 161
Sokadalom	II. 1588	Sok tudományú	III. 799	Sorompó	II. 151
Sokadalomi	II. 1589	Sok ügyű	III. 885	Soros	II. 159
Sokadoz	II. 1589	Sok zengésű	III. 1282	Sorpog	II. 159
Sokáig	II. 1587	Sold	III. 1311	Sors	II. 159
Sokáiglan	II. 1587	Soldar, soldor	II. 1585	Sorsbéli	II. 159
Sokáiglanvaló	II. 1588	Solozsma	III. 1312	Sorsvetés	III. 115
Sokáigvaló	II. 1588	Soltész	II. 1593	Sorvad	II. 159
Sokall	II. 1589	Sólya	II. 1593	Sorvadás	II. 159
Sokan	II. 1589	Sólyacsinaló	I. 435	Sorvadt	II. 159
Sokára	II. 1588	Sólyás	II. 1593	Sorván	II. 159
Sokas	II. 1589	Sólyáz	II. 1590	Sós	II. 158
Sokaság	II. 1591	Solymár	II. 1593	Sósan	II. 158
Sokaságos	II. 1591	Solymást	II. 1593	Sós hal	I. 117
Sokasít	II. 1589	Solymász	II. 1593	Sós hús	I. 152
Sokasítandó	II. 1590	Sólyom	II. 1593	Sóska	II. 159
Sokasítás	II. 1590	Sólyommadár	II. 649	Sóskafa	I. 74
Sokasító	II. 1590	Som	II. 1593	Sós káposzta	II. 11
Sokasodás	II. 1590	Somajdékit	II. 1594	Sós lé	II. 55
Sokasodik	II. 1590	Somajdékodik	II. 1594	Sós lórom	II. 62
Sokasul	II. 1591	Somálc	III. 1184	Sós nedvesség	II. 94
Sokasulás	II. 1591	Sombok	III. 1313	Sósság	II. 158
Sokat	II. 1591	Somfa	I. 743	Sós szalonna	III. 5
Sokat tudó	III. 794	Somfakenet	II. 192	Sós tej	III. 70
Sókávaló	II. 1588	Somha	I. 1221	Sós tenger	III. 56
Sok esévéjü lámpás	II. 516	Sómillye	II. 831	Sós víz	III. 122
Sokféle	II. 1591	Somkóró	II. 368	Sósvolta	III. 96
Sok feleségű	I. 801	Somma	II. 1612	Sótalan	II. 158
Sokfeleségűség	I. 801	Sommáson	II. 1612	Sótalanság	II. 158
Sok formájú	II. 1592	Somogy	III. 301	Sótartó	III. 48
Sokirály	II. 312	Somogyos	III. 301	Sotó	II. 149
Sokall	II. 1592	Somolyog	II. 1594	Sotrohodás	II. 159
Sokképpen	II. 1592	Sompálea	II. 1219	Sotrohodik	II. 159
Sokképpenvaló	II. 1592, III. 959	Sompordál	II. 1594	Sotú	II. 149
Sok lábú	II. 499	Sónedvesség	II. 940	Sotuldogál	II. 149
Soklás	I. 464	Songata?	II. 1594	Sóvágó	III. 93
Sok likú	II. 641	Sonha	I. 1221	Sovány	II. 159
Sok lyukú	II. 641	Sonholt	I. 1473	Soványít	II. 159
Sok lyukú síp	II. 1575	Sonhonnan	I. 1483	Soványkodik	II. 159
Sok magú	II. 652	Sonkoly	II. 1594	Soványkozik	II. 159
Sok magú szőlő	III. 330	Sonkolyos	II. 1594	Soványodik	II. 159
Sok nőmű	II. 957	Sonyó	II. 1525	Soványon	II. 159
Sok népű	II. 968	Sóoszlop	II. 1148	Soványság	II. 159
Sokor	II. 1592	Sóörmény	II. 1189	Sovanyú	II. 159
Sokorú	II. 1592	Sopakodás	II. 1594	Sovanyul	II. 159
Sok pénzű	II. 1270	Sopánkodás	II. 1595	Sovárgás	II. 159
Sok rétű	II. 1426	Sopánkodik	II. 1594	Sovárog	II. 159
Sokság	II. 1591	Sopár	II. 1595	Sóz	II. 158
Sokságos	II. 1591	Sopárság	II. 1595	Sózás	II. 158
Sok szavú	III. 273	Soporla	II. 1613	Sózat	II. 158
Sokszavúság	III. 273	Sor	II. 1595	Sózó szilva	III. 24
Sok szögű	III. 117	Sór : reihe	II. 1595	Sózott	II. 158
Sok szemű	III. 158	Sór : lustwald	II. 1595	Sózottság	II. 158
Sok színű	III. 251	Sórál	II. 1595	Sózt	II. 158
		Sórálás	II. 1595		

Só	II. 1526	Sötétés	II. 1560	Stomp ?	II. 1603
Sóg	II. 1600	Sötétés szín	III. 251	Stompoly	II. 1603
Sól	II. 1617	Sötétpej ló	II. 615	Stömp	II. 1603
Sóm	II. 1526	Sötétsárga szín	II. 1511, III. 251	Stömpöly	II. 1604
Sömölcs	III. 33	Sötét szín	III. 251	Strázsa	II. 1604
Sömör	II. 1598	Sött	II. 1600	Strázsaállítás	I. 74
Sömöreg	II. 1598	Sötüt	II. 1560	Strázsaálló	I. 80
Sömörfű	I. 1028	Söveg	II. 1626	Strázsház	I. 1372
Sömörgés	II. 1598	Sövény	II. 1621	Strázsal	II. 1604
Sömörgés	II. 1599	Sövényél	II. 1621	Strázsaltat	II. 1604
Sömörgésít	II. 1599	Sövényéz	II. 1601	Strázsamester	II. 791
Sömörget	II. 1599	Spaciál	II. 1601	Strázsamesterség	II. 791
Sömörgő	II. 1599	Spádé	II. 1601	Strázssás	II. 1604
Sömörgős	II. 1598	Spalér	II. 1601	Strimfli	II. 1604
Sömörgöslit	II. 1599	Spanyol fa	I. 743	Struc	II. 1604
Sömörgöz	II. 1599	Spanyol gallér	I. 1057	Strucmadár	II. 649
Sömörgözés	II. 1599	Spanyol himés	I. 1430	Structeve	III. 657
Sömörgözet	II. 1599	Spanyol kendő	II. 190	Structoll	III. 703
Sömörít	II. 1599	Spanyol légy	II. 560	Struml	II. 1146
Sömörkőzés	II. 1599	Spanyol majoráng	II. 670	Strumlás	II. 1146
Sömörödés	II. 1599	Spanyol varrás	III. 1020	Stuc	II. 1605
Sömörödik	II. 1599	Spanyol viasz	III. 1169	Stuccos puska	II. 1341
Sömörög	II. 1599	Spárga : spargel	II. 1601	Stukatura	II. 1605
Sönemmi	II. 813	Spárga : spagát	II. 1602	Stukaturáz	II. 1605
Söpör	II. 1542	Spárgafű	I. 1028	Suadalom	II. 1608
Söpörget	II. 1543	Spárgálás	II. 1602	Suancár	II. 1605
Söppedék	II. 1624	Spárgás	II. 1602	Suare	II. 1605
Söppedékés	II. 1623	Spárgasaláta	II. 1501	Suarcocska	II. 1605
Söppedéz	II. 1623	Spebely	II. 1602	Suba	II. 1605
Söpredék	II. 1543	Spék	II. 1602	Subácska	II. 1605
Söprelek	II. 1543	Spékél	II. 1602	Subafa	II. 1605
Söprés	II. 1543	Spérköl	II. 1602	Subica	II. 1605
Söprő	II. 1599	Spic	II. 1602	Subicás	II. 1605
Söprőruta	II. 1486	Spikinárd	II. 1602	Sndamlik	II. 1605
Söprű	II. 1599	Spikinárdolaj	II. 1108	Sudár : schweisstuch	II. 1606
Söprűs	II. 1600	Spinác	II. 1603	Sudár : strahl	II. 1607
Sör	II. 1544	Spinát	II. 1603	Sudaras	II. 1608
Söráros	I. 106	Spion	II. 1603	Sudárpálca	II. 1219
Söre	II. 1600	Spital, spital	I. 1621	Sudarul	II. 1608
Sörecet	I. 556	Spongya	II. 1603	Sudos napok ?	II. 930
Sőreg, sörég	II. 1600	Spongyás	II. 1603	Suffa	III. 1313
Sőrege	II. 1600	Spot	II. 1603	Suffás	III. 1313
Sőreghal	I. 1275	Springeselyem	II. 1539	Súg	II. 1606
Sőrelesztő	I. 596	Srampós	II. 1514	Sugall	II. 1606
Sőrény : mähne	II. 1552	Srét	II. 1603	Sugallás	II. 1606
Sőrény : mutig	II. 1552	Sróf	II. 1603	Sugálló	II. 1607
Sőrfőző ház	I. 1372	Stajër tánc	III. 424	Sugár	II. 1607
Sörgölödik	II. 1624	Stálló	I. 1622	Sugaras	II. 1608
Sörhözvaló üveg	III. 912	Stállótartó	III. 478	Sugarlás	II. 1606
Sörke	II. 1554	Stáló	I. 1622	Sugarló	II. 1607
Sörkedéz	II. 1554	Standár	II. 1603	Sugarlóság	II. 1607
Sörkög	II. 1555	Stannet	I. 1622	Sugárol	II. 1607
Sörőség	II. 1625	Starázsa	II. 1604	Sugárság	II. 1608
Sörös korsó	II. 372	Stämpely	II. 1603	Sugás	II. 1607
Sörte	II. 1558	Stokfis	II. 1603	Sugat	II. 1607
Sörtély	II. 1558	Stóla	II. 1603	Súg-búg	I. 320
Sőt	II. 1600	Stolnik	I. 135	Sugdál	II. 1607
Sötét	II. 1560	Stombsáfár	II. 1489	Sugdogál	II. 1607
Sötétedik	II. 1560	Stomp : stampmühle	II. 1603	Sugó	II. 1607

Sugod	II. 1607	Sunyorog	II. 1618	Süldisznó	I. 510
Sugogat	II. 1607	Supérlát	II. 1613	Süldő	II. 1621
Sugó gyónás	I. 1176	Supp	III. 1316	Süldő disznó	I. 510
Sugorgós levél	II. 604	Suppadoz	II. 1624	Süldögél	II. 1618
Sugorit	III. 1313	Suppan	II. 1612	Sülés	II. 1618
Sugoroszik	III. 1314	Suppony	III. 1289	Sület	II. 1618
Sugvavaló gyónás	I. 1176	Supra : rute	II. 1614	Sületlen	II. 1618
Suhad	II. 1608	Supra ?	II. 1614	Süllő	II. 1621
Suhajt	II. 1586	Suprál	II. 1614	Süllőhal	I. 1275
Suhan	II. 1608	Supráz	II. 1614	Sülölködés	II. 1622
Suhancár	II. 1608	Suprekercs	II. 1614	Sülölködik	II. 1622
Suhé	II. 1608	Sure	II. 1605	Sült : gebraten	II. 1618
Suhod	II. 1608	Surdok	III. 342	Sült : braten	II. 1618
Suhodalom	II. 1608	Surgye	II. 1614	Sültpécsénye	II. 1256
Suhog	II. 1609	Surján	II. 1614	Súly	I. 1028
Suhogás	II. 1609	Surkfűz	II. 1614	Súlyfed	II. 1622
Suhult	I. 1473	Surlódás	II. 1614	Süllyed	II. 1622
Sujt	II. 1609	Surlódik	II. 1614	Süllyedés	II. 1623
Sujtás	II. 1699	Surol	II. 1614	Süllyedéz	II. 1623
Sujtásos	II. 1609	Susa	II. 1614	Süllyeszt	II. 1623
Sujtásosan	II. 1609	Susárkodik	II. 1614	Süllyesztés	II. 1623
Sujtogat	II. 1609	Susárlás	II. 1614	Sülyös	II. 1622
Sujtol	II. 1610	Susárló	II. 1614	Sümöleső	III. 331
Sujtó pálca	II. 1219	Susárol	II. 1614	Sűg	II. 1626
Suka	II. 1610	Suska	II. 1615	Süpped	II. 1623
Sul	II. 1622	Suskás	II. 1615	Süppedék	II. 1624
Sullog	II. 1610	Susnya	II. 1615	Süppedékés	II. 1624
Suly : gewicht	II. 1610	Susnyaság	II. 1615	Süppedéz	II. 1624
Suly : feigwurze	II. 1622	Susog	II. 1615	Sürcöl	III. 361
Sulya	II. 1610	Susogás	II. 1615	Sürén	II. 1625
Sulykocska	II. 1612	Susok	III. 1311	Sürgés	II. 1624
Sulykol	II. 1612	Suspus	II. 1615	Sürgés-iorgás	I. 934
Sully	II. 1610	Sussog	II. 1615	Sürget	II. 1624
Sullya	II. 1610	Susták	II. 1615	Sürgődik	II. 1624
Sullyas	II. 1610	Sut	II. 1615	Sürgölődés	II. 1625
Sullyasos	II. 1610	Sufa	II. 1615	Sürgölődik	II. 1624
Sullyog	II. 1610	Suftog	II. 1615	Sürgölődő	II. 1625
Sullyogat	II. 1610	Suftogás	II. 1615	Sürít	II. 1625
Sullyos	II. 1610	Suftom	II. 1616	Sürög	II. 1624
Sulymos	II. 1612	Suftomban	II. 1616	Sürög-forog	I. 934
Sulyok	II. 1611	Suttony	II. 1616	Sürös	II. 1625
Sulyokfa	I. 743	Sutu : trotte	II. 1497	Sürű	II. 1623
Sulyoknyél	II. 1028	Sutu : uncus	II. 1616	Sürű bor	I. 284
Sulyom	II. 1612	Sutus	II. 1616	Sürüdes	II. 1625
Sulyosan	II. 1611	Suvad	II. 1608	Sürüdik	II. 1625
Sulyosbság	II. 1611	Südörít	II. 1616	Sürüden	II. 1625
Sulyosít	II. 1611	Südörködés	II. 1616	Sürült	II. 1625
Sulyosítás	II. 1611	Süeg	II. 1626	Sürün	II. 1625
Sulyosodik	II. 1611	Süge	II. 1616	Sürás	II. 1626
Sulyosság	II. 1611	Süger	II. 1616	Süráség	II. 1626
Sulyság	II. 1611	Sügerke	II. 1617	Süráségűs	II. 1626
Sulyságos	II. 1611	Sügerkő	II. 390	Süráségűsen	II. 1626
Summa	II. 1612	Sák	II. 1567	Sürásít	II. 1626
Summába rékesztés	II. 1397	Süker, süker	II. 1570	Sürásodik	II. 1626
Summál	II. 1613	Süket	II. 1570	Sürüven	II. 1625
Summáltat	II. 1613	Süket hét	I. 1411	Süseték, süseték	II. 1626
Summás	II. 1613	Sül : gebraten werden	II. 1617	Sütemény	II. 1620
Sunda	II. 1613	Sül : igel	II. 1621	Sütés	II. 1620
Sunnyog	II. 1613	Sül : feigwarze	II. 1622	Sütet	II. 1620

Sütét	II. 1560	Sütösen	II. 1621	Süvegetlen	II. 1630
Sütköződik	II. 1620	Sütő szoba	III. 284	Süvegfánk	I. 762
Sütő	II. 1620	Sütő tekenő	III. 523	Süvegyártó	I. 1155
Sütőget	II. 1620	Sütő vas	III. 1024	Süvegkapca	II. 108
Sütőgetés	II. 1620	Süttet	II. 1621	Süvegvetés	III. 1153
Sütő hal	I. 1275	Süv	II. 1626	Süvölt	II. 1564
Sütő ház	I. 1372	Süveg	II. 1626	Süvöltény	II. 1630
Sütő kemence	II. 184	Süvegese	II. 1629	Süvölténykörtvély	II. 417
Sütő lapát	II. 525	Süvegécske	II. 1629	Süvöltés	II. 1564
Sütőmester	II. 791	Süvegél	II. 1630	Süvöltő	II. 1564
Sütőné	II. 991	Süvegés	II. 1630	Süvöltőy	II. 1564
Sütős	II. 1621	Süvegés gomba	I. 1097	Süvötény	II. 1630
Sütőség	II. 1621	Süvegés tánc	III. 424	Svógor	II. 1586

Sz.

Sza	III. 97	Szabású	III. 3	Szagaló	III. 14
Szá	III. 16	Szabásún	III. 4	Szagos	III. 15
Szab	III. 1	Szabatlanság	III. 4	Szagos bor	I. 284
Szabad	III. 5	Szablya	III. 13	Szagos fű	I. 1028
Szabad akarat	I. 41	Szablyabóda	I. 257	Szagosit	III. 15
Szabad akarva	I. 42	Szablyabüvely	I. 1531	Szagoskodik	III. 15
Szabadít	III. 6	Szablyás	III. 13	Szagosul	III. 15
Szabadítás	III. 7	Szablyatársoly	III. 458	Szágúdik	III. 15
Szabadító	III. 7	Szablyatársolyos	III. 458	Száguld, száguldik	III. 15
Szabadjárásrólvaló levél	II. 604	Szablyaszíj	III. 240	Szaj	III. 1262
Szabadkozás	III. 13	Szablyaviseelő szolga	III. 292	Szaj	III. 16
Szabadkozik	III. 13	Szabó	III. 4	Szajacska	III. 19
Szabad kőműves	II. 909	Szabódik	III. 4	Szajafájó	I. 753
Szabad legény	II. 559	Szabódozik	III. 4	Szajafélrevonás	III. 1237
Szabad legénység	II. 559	Szabogat	III. 4	Szajatlan	III. 19
Szabad levél	II. 604	Szabola	III. 1259	Szája fizére	I. 1645
Szabad nyelv	II. 1026	Szabómű	III. 905	Szajbeka	I. 196
Szabad nyelvű	II. 1026	Szabot	III. 4	Szajha	III. 19
Szabadon	III. 8	Szabott	III. 5	Szajhatartó	III. 480
Szabadonként	III. 8	Szabott böjt	I. 308	Szajiz	I. 1646
Szabados	III. 8	Szabott rend	II. 1407	Szajkó, szajkó	III. 19
Szabadosít	III. 10	Szád	III. 19	Szajkócska	III. 20
Szabados nyelvű	II. 1026	Szádol	III. 13	Szajjong	III. 1264
Szabadosság	III. 10	Szag	III. 13	Szajos	III. 1262
Szabadosságos	III. 10	Szagtalan	III. 14	Szajtajtéka	III. 380
Szabados személy	III. 166	Szagesináló	I. 435	Szajtátás	III. 491
Szabados úr	III. 862	Szaggat	III. 37	Szajveszés	III. 1091
Szabad rend	II. 1407	Szaggatás	III. 39	Szák: canalis?	III. 24
Szabadság	III. 10	Szaggatásképpen	III. 39	Szák: damenbret	III. 24
Szabadságos	III. 11	Szaggató	III. 39	Szaka	III. 20
Szabadságtalan	III. 11	Szaggya?	III. 15	Szakács	III. 24
Szabadságtalanság	III. 11	Szagiál	III. 14	Szakácsasszony	I. 132
Szabadságúzó	III. 918	Szaglás	III. 14	Szakácsasztal	I. 135
Szabadtalanság	III. 11	Szaglat	III. 14	Szakácsinas	I. 1579
Szabad tudományok	III. 799	Szagló	III. 14	Szakácskés	II. 248
Szabadul	III. 11	Szaglódik	III. 15	Szakácskodik	III. 24
Szabadulás	III. 13	Szágodik	III. 15	Szakácmester	II. 791
Szabadulat	III. 13	Szagal	III. 14	Szakácsné	II. 991
Szabad úr	III. 862	Szagalás	III. 14	Szakácsság	III. 24
Szabad város	III. 1013	Szágold, szágöld	III. 15	Szakad	III. 24
Szabás	III. 3	Szágoldogál	III. 14	Szakadás	III. 29

Szakadat	III. 29	Szaladás	III. 47	Szállítás	III. 5
Szakadatlan	III. 29	Szaladia	III. 48	Szállítással	III. 5
Szakadatlanul	III. 29	Szaladó	III. 47	Szálló	III. 5
Szakadék	III. 30	Szaladóci	III. 47	Szálló hely	I. 130
Szakadékony	III. 30	Szaladócki	III. 47	Szállong	III. 5
Szakadékos	III. 30	Szaladott	III. 47	Szállongó	III. 5
Szakadéktengér	III. 561	Szaladoz	III. 47	Szállótartás	III. 47
Szakadhatatlan	III. 30	Szaladsér	II. 1544	Szállton-száll	III. 4
Szakadhatatlan hideglélés	III. 567	Szaladt	III. 47	Szály	III. 4
Szakadhatatlanul	III. 30	Szaladton-szalad	III. 46	Szalma	III. 5
Szakadó	III. 30	Szalag	III. 48	Szalmaágy	I. 2
Szakadós	III. 30	Szalagszija	III. 240	Szalmácska	III. 5
Szakadott	III. 32	Szalajt	III. 47	Szalmaház	I. 137
Szakadoz	III. 30	Szalak	II. 1500	Szalmaházi	I. 137
Szakadozás	III. 32	Szalakos	II. 1500	Szalmakalap	II. 8
Szakadozik	III. 30	Szalakuta	III. 90	Szalmakéve	II. 27
Szakadozott	III. 32	Szálás	III. 44	Szalmaköntő	II. 39
Szakadt: zerbrochen	III. 32	Szálás hús	I. 1522	Szalmamag	II. 65
Szakadt: bruch	III. 33	Száltság	III. 44	Szalmás	III. 5
Szakadton-szakad	III. 28	Szalaszt	III. 47	Szalmasüveg	II. 162
Szakadtság	III. 33	Száltsém	III. 44	Szalmaszál	III. 4
Szakálka	III. 41	Száldok	III. 48	Szalmatekeres	III. 51
Szakáll	III. 39	Szálfá	I. 743	Szalmatüz	III. 82
Szakállacska	III. 40	Szálgerendahajó	I. 1257	Szalmazsák	III. 129
Szakállas	III. 41	Száli?	III. 48	Szalmáz	III. 5
Szakállas csillag	I. 426	Szájka	III. 45	Szálhyirasém	III. 4
Szakállas golyóbis	I. 1093	Szájkácska	III. 45	Szálhyisém	III. 4
Szakállasodik	III. 41	Szájkás	III. 45	Szalogat	III. 4
Szakállatlan	III. 41	Szájkázás	III. 45	Szalonna	III. 5
Szakállós	III. 41	Száll: stamm	III. 42	Szalonnabogár	I. 26
Szakálltalan	III. 41	Száll: liegen	III. 48	Szalonnabőr	I. 31
Szakállverő	III. 1069	Szállad	III. 45	Szalonnaférég	I. 82
Szakállviselő	III. 1204	Szállakozik	III. 54	Szalonnafortély	I. 94
Szakasz	III. 33	Szállandogál	III. 54	Szalonnás	III. 5
Szakaszkodás	III. 33	Szállandóság	III. 54	Szalonnatartó hely	III. 48
Szakaszkodik	III. 33	Szállang	III. 54	Szalvelövés	II. 63
Szakaszonként	III. 34	Szállangol	III. 54	Szám	III. 5
Szakaszt: teil	III. 33	Szállankozik	III. 54	Számadás	I. 1
Szakaszt: reissen	III. 34	Szállás	III. 55	Számadatlan	I. 1
Szakasztás	III. 36	Szállásadó	I. 16	Számadatlanlág	I. 1
Szakaszték	III. 36	Szállásfogadó	I. 884	Számadó	I. 1
Szakasztó	III. 36	Szállásfogadó ház	I. 1372	Számadó könyv	II. 40
Szakasztott	III. 37	Szállásfogadó hely	I. 1398	Számadó szolgál	III. 29
Szakasztva	III. 37	Szálláskereső	II. 333	Számántalan	III. 6
Szakcsó	III. 1261	Szállásocska	III. 56	Számár	III. 7
Szaktat	III. 37	Szállásonvaló létele	II. 595	Számára	III. 6
Szákhaló	I. 1292	Szállásosztás	II. 1153	Számárcsikó	I. 42
Szákjáték	II. 1499	Szállásosztó	II. 1154	Számárfejű hal	I. 127
Szakkad	III. 24	Szállástagadás	III. 377	Számárforgató malom	II. 67
Szakkány	III. 41	Szállástagadó	III. 378	Számárhajtó	I. 126
Szakkányol	III. 41	Szállástartás	III. 475	Számárhajtó malom	II. 67
Szakkányos	III. 41	Szállástartó hely	I. 1398	Számári	III. 7
Szakkány	III. 41	Szállásváltás	III. 994	Számárvolta	III. 96
Szakkányi	III. 41	Szállat: das hinabsteigen	III. 56	Számárcskódás	III. 7
Szál	III. 42	Szállat: hinablassen	III. 56	Számárcodik	III. 7
Szálából	III. 45	Szállattat	III. 56	Számárcöröm	II. 41
Szalad: entrinnen	III. 45	Szálldogál	III. 56	Számárlapu	II. 52
Szalad: malz	III. 48	Szálldos	III. 56	Számárnyereg	II. 103
Szaladánt	III. 47	Szállit	III. 56	Számárocska	III. 7

Szamarordítás	II. 1134	Számú	III. 70	Szántó lö	II. 616
Szamarpásztor	II. 1246	Számvetel	III. 1123	Szántó mező	II. 608
Szamarárság	III. 71	Számvetés	III. 1153	Szántó műves	II. 909
Szamarárszin	III. 251	Számvetési tudomány	III. 799	Szántó ökör	II. 1171
Szamarátemetés	III. 556	Számvető	III. 1156	Szántó vas	III. 1024
Szamartereh	III. 504	Számvető asztal	I. 135	Szántó-vető	III. 1147
Szamarötvis	III. 773	Számvető betű	I. 226	Szántsándék	III. 74
Szamarötvisk	III. 774	Számvető könyv	II. 407	Szántsándékból	III. 74
Szamatlan	III. 69	Számvető pénz	II. 1270	Szántsándékkal	III. 74
Száméntalan, számintalan	III. 66	Számvető tábla	III. 367	Szánt-vet	III. 1147
Számítalan	III. 66	Számvető tudomány	III. 799	Szánút	III. 871
Számszerűent	III. 199	Számvévés	III. 1124	Szány	III. 76
Számszerűgy	I. 1642	Számvévő	III. 1124	Szapara	III. 78
Számszerűgyideg	I. 1535	Számvévő nap	II. 930	Szaparadik	III. 78
Számszerűj	I. 1642	Számzó betű	I. 226	Szápoly	III. 78
Számszerűjcsináló	I. 435	Szán : erbarmen	III. 71	Szápolyocska	III. 78
Számszerűj	III. 196	Szán : schlitten	III. 76	Szaponozás	III. 82
Számszerűjjas	III. 196	Szánakodás	III. 73	Szapura	III. 78
Számszerűjjes	III. 196	Szánakodik	III. 73	Szapura beszéd	I. 219
Számszerűjflövés	II. 633	Szánakozás	III. 73	Szapura fű	I. 1028
Számszerűv	I. 1642	Szánakozik	III. 73	Szaporán	III. 79
Számkivet	III. 1147	Szánalmas	III. 73	Szaporás	III. 79
Számkivetés	III. 1147	Szánandó	III. 73	Szaporaság	III. 79
Számkivetett	III. 1147	Szánás	III. 73	Szaporatlan	III. 79
Számkivévet	III. 1147	Szánat	III. 73	Szaporékony	III. 79
Számlál	III. 66	Szánatos	III. 73	Szaporékonytság	III. 79
Számlálás	III. 68	Szánatosan	III. 73	Szaporgat	III. 79
Számlálat	III. 68	Szán-bán	I. 169	Szaporgatás	III. 80
Számlálatlan	III. 68	Szándék	III. 73	Szaporit	III. 80
Számlálgat	III. 68	Szándékos	III. 75	Szaporitás	III. 80
Számlálhatatlan	III. 68	Szándékoskodik	III. 75	Szaporító	III. 81
Számlálhatatlanon	III. 68	Szándékozás	III. 75	Szaporító test	III. 601
Számlálhatatlanság	III. 68	Szándékozok	III. 75	Szaporitton-szaporit	III. 80
Számlálhatatlanul	III. 68	Szándok	III. 73	Szaporkodik	III. 81
Számlálódik	III. 69	Szandsákbég	I. 195	Szaporodás	III. 81
Számlálatalan	III. 68	Szandzsák	III. 76	Szaporodható	III. 81
Számolás	I. 14	Szandzsákság	III. 76	Szaporodik	III. 81
Számol	III. 66	Szánka	III. 76	Szaporodton-szaporodik	III. 81
Számolhatatlan	III. 66	Szánkázik	III. 76	Szaporodton-szaporoszik	III. 81
Szamonca	III. 71	Szánkodás	III. 76	Szaporoszik	III. 81
Számonként	III. 69	Szánkodik	III. 75	Szaporul	III. 81
Számos	III. 69	Szanót	III. 1267	Szappan	III. 82
Számosan	III. 69	Szánt- : vorszatz	III. 76	Szappanfű	I. 1028
Számosít	III. 69	Szánt : reuig	III. 76	Szappanmódra tisztító	III. 683
Számosodik	III. 69	Szánt : ackern	III. 77	Szappanos	III. 82
Számosság	III. 69	Szántakarva	I. 42, III. 76	Szappanoz	III. 82
Számosvolta	III. 966	Szántás	III. 77	Szappanozás	III. 83
Számotlan	III. 69	Szántás-vetés	III. 1174	Szappanozó fű	I. 1028
Számot vévölen	III. 1124	Szántat : ackern lassen	III. 77	Szappansó	II. 1583
Számnoz	III. 69	Szántat : acker	III. 77	Szappany	III. 82
Számotalan	III. 69	Szántatlan	III. 77	Szaprán	II. 1491
Számotalanság	III. 70	Szántdogál	III. 77	Szaptal	III. 305
Számotalanszor	III. 70	Szántható	III. 77	Szapu	III. 82
Számotartás	III. 475	Szántó	III. 77	Szapul	III. 82
Számotartó	III. 481	Szántó ebéd	I. 554	Szapulás	III. 83
Számotartó déák	I. 488	Szántó embér	I. 628	Szapuló	III. 83
Számotartó könyv	II. 407	Szántó föld	I. 987	Szar	III. 83
Számotartó lajstrom	II. 508	Szántó földes	I. 987	Szár : kot	III. 83
Számotartóság	III. 481	Szántóka	III. 78	Szár : kahl	III. 86

Szár : braun	III. 86	Szárközép	II. 460	Szász	III. 95
Szár : schienbein	III. 84	Szármaidság	III. 90	Szász fű	I. 1028
Száracska	III. 86	Szárma	III. 90	Szászpa	III. 1272
Szárpad	III. 86	Szárma	III. 91	Szatira	III. 95
Szárpadás	III. 87	Szárma	III. 91	Szatirus	III. 95
Szárpadatlan	III. 87	Szárma	III. 91	Szatóc	III. 95
Szárpadékony	III. 87	Szárma	III. 91	Szattin	III. 96
Szárpadt	III. 87	Szárma	III. 92	Szatyár, szatyár	III. 96
Száradság	III. 87	Szárma	III. 92	Szatyor	III. 96
Szarahora	III. 89	Szárma	III. 92	Szatyrocska	III. 96
Szaraborság	III. 90	Szárma	III. 93	Szattyán	III. 96
Szarakakota	II. 81, III. 90	Szárma	III. 93	Szattyánbőr	I. 313
Szarakori	III. 89	Szárma	III. 93	Szattyáncsizma	I. 442
Szarándok	III. 1270	Szárma	III. 93	Szavacska	III. 274
Szarándoki	III. 1270	Szárma	III. 93	Szavafogatos	I. 886
Szarándoklat	III. 1271	Szárma	I. 1275	Szavahihető	I. 1447
Szarándokol	III. 1270	Szárma	III. 93	Szavahitt	I. 1454
Szarándokság	III. 1271	Szárma	III. 93	Szavárván	III. 234
Szarás	III. 84	Szárma	III. 93	Szavatos	III. 282
Szárás	III. 86	Szárma	III. 93	Szavatosság	III. 282
Szárás gomb	I. 1095	Szárma	III. 93	Szavatudó	III. 794
Szárás kepe	II. 108	Szárma	III. 93	Szavatyos	III. 282
Száraskodik	III. 88	Szárma	III. 93	Szavattyú	III. 282
Száraszt	III. 88	Szárma	III. 93	Szavattyús	III. 282
Szárasztás	III. 88	Szárma	III. 93	Száz	III. 96
Szárasztatás	III. 88	Szárma	III. 93	Század	III. 97
Szárasztatlan	III. 88	Szárma	III. 93	Század alja	I. 45
Szárasztó	III. 88	Szárma	III. 1204	Századik	III. 97
Szárasztó betegség	I. 225	Szárma	III. 89	Századonként	III. 97
Száráz	III. 88	Szárma	III. 89	Százados	III. 97
Száráz beteg	I. 223	Szárma	III. 89	Századoság	III. 97
Száráz betegség	I. 225	Szárma	III. 89	Százados vitéz	III. 1221
Száráz bójt	I. 306	Szárma	III. 89	Száz alja	I. 45
Száráz dajka	I. 479	Szárma	III. 128	Százall	III. 97
Száráz föld	I. 987	Szárma	III. 89	Százallás	III. 97
Száráz kórság	II. 360	Szárma	III. 515	Százan	III. 97
Száráz malom	II. 675	Szárma	III. 653	Százanként	III. 97
Száráz moln	II. 857	Szárma	III. 93	Száz	III. 97
Száráz nyakú	II. 1007	Szárma	I. 743	Száz	III. 97
Szárázon	III. 89	Szárma	III. 93	Száz fejű	I. 960
Száráz pénz	II. 1271	Szárma	III. 94	Százféle	III. 97
Szárázság	III. 89	Szárma	III. 1024	Százképpen	III. 97
Száráz természetű	III. 595	Szárma	I. 262	Száz kezű	II. 287
Szarbabuk	I. 155	Szárma	I. 291	Száz levelű róza	II. 604, 1469
Szarbúb	I. 317	Szárma	I. 332	Száz magyú	II. 652
Szárca	III. 90	Szárma	I. 261	Száznagy	III. 919
Szárson	I. 452	Szárma	I. 1028	Száznai-száz	III. 97
Szardella	III. 90	Szárma	I. 1097	Százol	III. 97
Szárágomb	I. 1095	Szárma	I. 1522	Százolás	III. 97
Szarbajtó bogár	I. 262	Szárma	II. 304	Százokrös	II. 1171
Szarhányó	I. 1313	Szárma	I. 427	Százrétű	II. 1426
Szarik	III. 84	Szárma	II. 671	Százsor	III. 97
Szarka	III. 90	Szárma	II. 691	Százsor szép	III. 185
Szarkaláb	II. 499	Szárma	II. 691	Százsor szép virág	III. 1191
Szarkamátyás	II. 710	Szárma	III. 503	Százsorta	III. 97
Szarkatánc	III. 424	Szárma	III. 891	Száz vitéz hadnagya	II. 918
Szarkatövis	III. 774	Szárma	III. 1158	Sze	III. 97
Szarkavár	III. 1012	Szárma	III. 95	Széb	III. 185
Szárkötő	II. 435	Szárma	III. 95	Szëbb	III. 185
		Szárma	III. 1298	Szëbbecke	III. 185
		Szárma	III. 1271		

zében	III. 185	Szegényese	III. 119	Szegödetlen	III. 111
zëccël	III. 98	Szegényded	III. 119	Szegödik	III. 111
zëccëlszëk	III. 128	Szegényëcske	III. 119	Szegödözik	III. 111
zëcs	III. 344	Szegényëdik	III. 119	Szegödség	III. 111
zëcska	III. 98	Szegényít	III. 119	Szegödtet	III. 112
zëcskáz	III. 98	Szegényítés	III. 119	Szegöldik	III. 111
zëcskevés	III. 98	Szegényke	III. 119	Szëgre-vëgre	III. 1037
zëcskő	III. 322	Szëgény legény	II. 559	Szëgről-vëgről	III. 1037
zëd, szëd	III. 98	Szëgény legénység	II. 560	Szëgsárga	II. 1511
zëdëget	III. 101	Szëgénység	III. 119	Szëgtën-szeg	III. 107
zëdëgetés	III. 102	Szëgényül	III. 120	Szëgtën-szegdëgel	III. 108
zëdëldik	III. 103	Szëgény vitéz	III. 1221	Szëgül-vëgül	III. 1037, 1043
zëdëlg	III. 103	Szegés : bruch	III. 109	Szëg-vëg	III. 1037
zëdëlgés	III. 103	Szeges : genagelt	III. 113	Szegy	III. 120
zëdëlget	III. 103	Szegës : eckig	III. 118	Szëgye	III. 120
zëdëlgő	III. 103	Szegës borsó	I. 294	Szëgyën	III. 120
zëdërfa	I. 743	Szeges bot	I. 299	Szëgyënëdés	III. 121
zëdërj	III. 104	Szeges dárda	I. 484	Szëgyënës	III. 121
zëdërjbokor	I. 266	Szëgesen	III. 118	Szëgyëng	III. 121
zëdërjén	III. 105	Szëgës süveg	II. 1629	Szëgyëngët	III. 121
zëdërjës	III. 104	Szëgës ruta	II. 1486	Szëgyënit	III. 121
zëdërjës szín	III. 251	Szëgës tallér	III. 402	Szëgyënkëdés	III. 122
zëdërjfa	I. 743	Szëgës tányér	III. 434	Szëgyënkëdik	III. 122
zëdërjin	III. 105	Szeget : unterbreeben		Szëgyënkő	II. 390
zëdërjvíz	III. 1228	lassen	III. 109	Szëgyënl	III. 122
zëdërv	III. 104	Szëget : insel	III. 238	Szëgyënlés	III. 123
zëdës	III. 102	Szegetlen	III. 110	Szëgyënlet	III. 123
zëdës-vëdës	III. 101	Szegëlt	III. 110	Szëgyënlő	III. 123
zëdet	III. 102	Szegettet	III. 109	Szëgyënlő test	III. 601
zëdëtt pénz	II. 1271	Szegëtltség	III. 110	Szëgyënoszlop	II. 1148
zëdit	III. 104	Szëgez	III. 113	Szëgyënség	III. 123
zëdő	III. 102	Szëgezés	III. 115	Szëgyënségës	III. 123
zëdölék	III. 103	Szëgezet	III. 115	Szëgyëntelen	III. 123
zëdöné	II. 991	Szëgezetés	III. 115	Szëgyëntelenség	III. 124
zëdő-vëdő	III. 101	Szëgező	III. 115	Szëgyëntelen szemü	III. 158
zëdte-vëfte	III. 101	Szëgező fa	I. 743	Szëgyënl	III. 124
zëdül	III. 104	Szëgfü	III. 115, I. 1028	Szëgyënlés	III. 124
zëd-vëd	III. 101	Szëgfügomba	I. 1097	Szëgyënvállás	III. 1002
zëd-vësz	III. 1121	Szëgfügökerü fü	I. 1029	Szëgyön	III. 120
zeg, szëg : schneiden	III. 105	Szëgfüolaj	II. 1108	Szeige	III. 120
zëg : nagel	III. 112	Szëgfüszin	III. 225	Szein	III. 257
zëg : ecke	III. 116	Szëgfüves	III. 116, I. 1029	Szëjt	III. 149
zëg, szëg : braun	III. 118	Szëgfüves bor	I. 284	Szék : stuhl	III. 124
zëgarányú	I. 113	Szëgfüves sása	II. 1522	Szék : kern	III. 130
zëgbog	I. 261	Szëgfüvirág	III. 1191	Szék : matrum	III. 131
zëgcsináló	I. 435	Szeghetellen	III. 110	Szék alja	I. 45
zëgdëgël	III. 108	Szeghetletlenség	III. 110	Székállás	I. 74
zëgdël	III. 108	Szegik	III. 107	Szëkbiró	I. 237
zëgëdelëm	III. 108	Szëgkő	II. 399	Szëkcse	III. 322
zëgëdelmesség	III. 109	Szëglet	III. 117	Szëkécske	III. 130
zëgel	III. 117	Szëgletbástya	I. 185	Székely	III. 131
zëgelet	III. 117	Szëgletës alma	I. 81	Szëkelyëskëdik	III. 131
zëgeletës	III. 118	Szëgletës mérték	II. 777	Szëkelyös	II. 397
zëgeletës linëälé	II. 611	Szëgletkapu	II. 116	Székér	III. 131
zëgeletlinëa	II. 610	Szëgletkő	II. 390	Székërbel	III. 134
zëgeletmérték	II. 777	Szëglő	II. 616	Székërbér	I. 211
zëgënkëdik	III. 119	Szëglyuk	II. 641	Szëkérece	III. 135
zëgëny	III. 118	Szegő	III. 110	Szëkërcëcske	III. 135
zëgëny bor	I. 284	Szegödés	III. 111	Szëkercenyél	II. 1028

Szekereés	III. 135	Székter	III. 322	Szélhéd	III. 144
Szekéresináló	I. 435	Székötörés	III. 754	Szélhédik	III. 142
Székér döröka	I. 496	Székötörő	III. 757	Szelhető	III. 138
Szekerecske	III. 134	Székulár	III. 136	Szélhüdik	III. 142
Szekerés	III. 134	Székuláris	III. 136	Szélhül	III. 142
Szekeresédik	III. 134	Szel	III. 136	Széli	III. 142
Szekerés ló	II. 616	Szél: wind	III. 138	Szélid	III. 150
Szekeresség	III. 134	Szél: rand	III. 143	Szélidédik	III. 151
Szekeréz	III. 134	Szélanya	I. 96	Szélidiget	III. 151
Szekerezés	III. 134	Széláras	I. 106	Szélidit	III. 151
Szekerező	III. 135	Szélbeli	III. 144	Szélidítés	III. 151
Székérfark	I. 771	Szeldel	III. 137	Szélidítetlen	III. 151
Székérgyártó	I. 1155	Szele?	III. 149	Szélidítget	III. 151
Székérkas	II. 135	Szélé	III. 328	Szélidíthetetlen	III. 151
Székérke	III. 135	Szeleberdi	III. 140	Szélidség	III. 151
Székérkenő	II. 193	Szelecske	III. 140	Szélidségés	III. 151
Székérmestér	II. 792	Széled	III. 144	Szélidül	III. 152
Székérmesterség	II. 792	Széléd	III. 150	Szélidülés	III. 152
Székérnye	III. 135	Szélédedés	III. 145	Szélidülget	III. 152
Székérnyeesináló	I. 435	Szélédedéz	III. 145	Szélidülhetetlen	III. 152
Székérnyés	III. 135	Szélégy	III. 150	Szélíg, szeligy	III. 150
Székérnyesaru	II. 1521	Szelel	III. 141	Szélindék	III. 152
Székérrúd	II. 1475	Szelelés	III. 141	Szélire-hosszára	III. 148
Székérsánc	II. 1503	Szelemün	III. 149	Szélled	III. 144
Székérszéna	III. 172	Szelénce	III. 149	Szélleg	III. 145
Székérszin	III. 258	Széléndék, széléndék	III. 152	Széllel	III. 148
Székértereh	III. 505	Szélerezető eső	I. 457	Szélles	III. 145
Székértengely	III. 560	Szelés	III. 137	Szélleszt	III. 147
Székérrút	III. 871	Szeles	III. 141	Szellet	III. 142
Székérvezető	III. 1163	Szélés	III. 145	Szellelés	III. 142
Székés: mit stühlen he-		Szélösebbhédként	III. 146	Szellő	III. 143
setzt	III. 130	Szélösebhen	III. 146	Szellőcske	III. 143
Székés: kernig	III. 131	Szélőséeske	III. 146	Szellőfűvás	I. 999
Székés angyal	I. 94	Szélösédik	III. 146	Szellős	III. 143
Székés hely	I. 1398	Szelesen	III. 141	Szellősít	III. 143
Székés szekér	III. 134	Szélésen	III. 146	Szellöz	III. 143
Székfív	I. 1028	Szélésít	III. 146	Szellőzik	III. 143
Székfő	I. 1028	Szeleskédés	III. 141	Szellőztet	III. 143
Székfű	I. 1028, III. 115	Szeleskédik	III. 141	Szellye	II. 1539
Székfű	I. 1029	Szélésképen	III. 141	Szellyed	III. 144
Székfűolaj	II. 1108	Szélés keszeg	II. 266	Szellyel	III. 148
Székfűszagú lü	I. 1029	Szélés lábú	II. 499	Szellyelbogaroz	I. 262
Székház	I. 1372	Szélés lapu	II. 529	Szellyelesavarog	I. 394
Székhely	I. 1398	Szélés levelű tölgyfa	III. 739	Szellyelfécskend	I. 777
Széklevél	II. 604	Szelesség: windigkeit	III. 141	Szellyelfécskendéztet	I. 777
Széknap	II. 930	Szélenség: breite	III. 147	Szellyelfolytatás	I. 916
Székörkedés	II. 1393	Szélenségűs	III. 147	Szellyelfut	I. 1010
Székörny	III. 135	Szélenségű	III. 147	Szellyelfutás	I. 1010
Székörnyeesináló	I. 435	Szélés szemű	III. 158	Szellyelfutos	I. 1015
Székörnyéeske	III. 136	Szélés tál	III. 390	Szellyelhány	I. 1311
Székörnyös	III. 136	Szélés talpú	III. 404	Szellyelhint	I. 1433
Székörnyke	III. 136	Szélésül	III. 147	Szellyelhordoz	I. 1488
Székörtárius	III. 136	Széleszt	III. 147	Szellyelhull	I. 1512
Székörín, széköriny	III. 135	Szelet: schnitt	III. 137	Szellyeljár	II. 14
Székorszamonta	III. 136	Szelet: schneiden lassen	III. 137	Szellyelkóborol	II. 324
Székorszéna	III. 136	Szeletcske	III. 137	Szellyellábbag	II. 502
Székorszénás	III. 136	Szeletenként	III. 138	Szellyellázzaszt	II. 547
Székorszénás ló	II. 616	Szélháború	I. 1229	Szellyellézzög	II. 607
Székörtartó	III. 481	Szélhám	I. 1295	Szellyelloccsan	II. 621

Széllyelnézél, széllyelnézél	II. 983	Szémbevaló létel	II. 595	Szeméttbiró	I. 237
Széllyelnyargal	II. 1015	Szémimbó	I. 231	Szemétdomb	I. 521
Széllyelnyomulás	II. 1063	Szémibőr	I. 313	Szemetés	III. 170
Széllyeloszt	II. 1152	Szém bugája	I. 320	Szemetöz	III. 170
Széllyelöntöz	II. 1182	Szémcsépéges	I. 407	Szemetözés	III. 170
Széllyelpillogat	II. 1286	Szémébe	III. 160	Szémetlen	III. 163
Széllyelreped	II. 1416	Szémécske	III. 160	Szémétlenség	III. 163
Széllyelröpés	II. 1413	Szémél	III. 160	Szémfájás	I. 751
Széllyelront	II. 1457	Szémöldék	III. 164	Szémfájdalom	I. 752
Szélllyelszaggat	III. 39	Szémély	III. 165	Szémfájó	I. 750
Szélllyelszakadozik	III. 32	Szémélyében	III. 167	Szémfüdeles	I. 970
Szélllyel-szélllyel	III. 148	Szémélyes	III. 167	Szém fejére	I. 785
Szélllyel-szérte	III. 215	Szémélyhözvaló	III. 167	Szém feketéje	I. 791
Szélllyeltakar	III. 358	Szémélyi	III. 167	Szémfény	I. 818
Szélllyeltántorgat	III. 415	Szémélmégnéző levél	II. 604	Szémfénycsalás	I. 374
Szélllyeltelkint	III. 519	Szémélynézés	II. 983	Szémfényvesztés	III. 1099
Szélllyelterjed	III. 581	Szémélyiség	III. 167	Szémfényvesztő	III. 1101
Szélllyelugordozik	III. 842	Szémélytelen	III. 167	Szémfog	I. 863
Szélllyelűz	III. 916	Szémélyválogatás	III. 992	Szémfolyás	I. 913
Szélllyelváló	III. 148	Szémélyválogató	III. 992	Szémfordulás	I. 931
Szélllyelver	III. 1064	Szémélyviselés	III. 1202	Szémfödél	I. 970
Szémelvisel	III. 1200	Széménként	III. 161	Szémfűl	I. 1039
Szémelvonódás	III. 248	Széménvaló	III. 162	Szémfüles	I. 1039
Szémalmom	II. 675	Szémény	III. 167	Szémfüleskédik	I. 1039
Szélő	III. 138	Széményi	III. 167	Szémfülesség	I. 1039
Szélönce	III. 149	Szemerég?	III. 169	Szémfülség	I. 1039
Szélő	III. 149	Szémérem	III. 167	Szémgyógyító	I. 1171
Szélőszó	III. 273	Szémérembeszéd	I. 219	Szémgyógyító kenet	II. 192
Szél	III. 138	Széméremkédés	III. 168	Szémhég	I. 1385
Szél	III. 149	Széméremtség	III. 168	Szémhég, szémhēja	I. 1388
Széltebeli	III. 138	Széméremtelen	III. 169	Szémhomályosodás	I. 1479
Szélteben	III. 149	Széméremtelenség	III. 169	Szémhomályosság	I. 1479
Széltelen	III. 149	Széméremtest	III. 601	Szémirém	III. 167
Szélől	III. 149	Széméremtest nyavalyája	II. 1019	Szémítás	I. 1595
Szélűen	III. 149	Széméremtest süvege	II. 1629	Szémközbe	II. 449
Szélvedéz	III. 144	Szémérmes	III. 168	Szémlátomás	II. 542
Szélvész	III. 1101	Szémérmesen	III. 168	Szémlátomást	II. 542
Szélvészés	III. 1102	Szémérmeskédés	III. 169	Szémlel	III. 160
Szém, szém	III. 152	Szémérmeskédik	III. 168	Szémlelés	III. 161
Szémbe	III. 160	Szémérmeskédő	III. 169	Szémlelet	III. 161
Szémbeakad	I. 36	Szémérmesség	III. 169	Szémlelhetlen	III. 161
Szémbehunyás	I. 1515	Szémérmes test	III. 601	Szémlelő	III. 161
Szémbekötés	II. 424	Szémérmes test	III. 601	Szémlyék	II. 1540
Szémbekötés	II. 424	Szémérmes test	III. 601	Szémmlátott tauu	III. 428
Szémbekötött	II. 424	Szémérmes test	III. 601	Szémorvos	II. 1142
Szémbelétel	II. 595	Szémérmes test	III. 601	Szémorvosság	II. 1143
Szémbemén	II. 748	Szémérmes test	III. 601	Szémöldék, szémöldök	III. 164
Szémbemondó	II. 866	Szémérmes test	III. 601	Szémöldökös	III. 164
Szémberoppan	II. 1461	Szémérmes test	III. 601	Szémpillantás	II. 1286
Szémbeszáll	III. 54	Szémérmes test	III. 601	Szémpillantásnyi	II. 1287
Szémbe-szém	III. 158	Szémérmes test	III. 601	Szémpillantat	II. 1287
Szémbe-szémbe	III. 160	Szémérmes test	III. 601	Szémre	III. 164
Szémbeszökellik	III. 326	Szémérmes test	III. 601	Szémrehányás	I. 1312
Szémbeszökik	III. 324	Szémérmes test	III. 601	Szémrevaló hanyás	I. 312
Szémbeszökő	III. 324	Szémérmes test	III. 601	Szémrevetés	III. 1153
Szémbeszöktében	III. 328	Szémérmes test	III. 601	Szémről-szémre	III. 164
Szémbeszöktet	III. 327	Szémérmes test	III. 601	Szém sárgasága	II. 1512
Szémbeütöközik	III. 910	Szémérmes test	III. 601	Szémiszéget	III. 118
Szémbevaló	III. 160, 959	Szémérmes test	III. 601	Szém-szémbe	III. 160

Szémszőr III. 332
 Szémtelen III. 163
 Szémtelenkédik III. 163
 Szémtelenképpen III. 163
 Szémtelenség III. 163
 Szémtelenül III. 164
 Szémsó II. 1583
 Szémtől-szembe III. 160
 Szémügy III. 885
 Szémvég III. 1037
 Szémzet III. 164
 Szémzik III. 164
 Szén: feuer III. 170
 Szén: farbe III. 244
 Széna III. 171
 Szénaasztag I. 134
 Szénabíró I. 237
 Szénaboglya I. 263
 Szénafű I. 1029
 Szénahordó szekér III. 134
 Szénakalangya II. 84
 Szénakazal II. 141
 Szénakert II. 246
 Szénakóro II. 368
 Szénamurva II. 896
 Szénaosztó II. 1154
 Szénapolyva II. 1309
 Szénarakó II. 1365
 Szénaravó II. 1444
 Szénarát II. 1427
 Szénás III. 172
 Szénaszekér III. 134
 Szénatakarodás III. 387
 Szénatakaró villa III. 1180
 Szénatakartatás III. 388
 Szénáz III. 172
 Szénázás III. 172
 Szénacsúr I. 474
 Széndörédés III. 172
 Széndörédik III. 172
 Széndörétesség III. 173
 Széndörít III. 173
 Szenved III. 178
 Szeneeske III. 171
 Szénégető I. 562
 Szénégető hely I. 1398
 Szenel III. 171
 Szenelő III. 171
 Szenes III. 171
 Szenes ház I. 1372
 Szénfogó I. 877
 Szénhely I. 1398
 Szénik III. 355
 Szénnel-vassal III. 1024
 Szénszító III. 260
 Szent III. 173
 Szent András hava I. 1463
 Szent Antal tüze III. 828
 Széntartó III. 481

Szent asszony I. 132
 Szent atya I. 138
 Szent Benedék alna I. 81
 Szent Benedék füve I. 1030
 Szent Borbála füve I. 1030
 Szentécske III. 173
 Szent egyház I. 1366
 Szentél III. 170
 Szentélés III. 174
 Szentélési III. 174
 Szentélésrevaló III. 174
 Szentélet III. 175
 Szentéletlen III. 175
 Szent életű I. 597
 Szentelő III. 175
 Szentelő püspök II. 1346
 Szentélt III. 175
 Szentéltség III. 175
 Szentélt vitéz III. 1221
 Szentélt víz III. 1228
 Széntencia III. 177
 Szénténeiáz III. 177
 Szentés III. 175
 Szentesség III. 175
 Szentéz III. 175
 Szent fű I. 1030
 Szent György hava I. 1462
 Szent György lova II. 616
 Szent György virág III. 1191
 Szent gyülekezet I. 1207
 Szent háromság I. 1333
 Szent háromság tagadó III. 378
 Szent háromság violája III. 1189
 Szent hely I. 1338
 Szent Iona asszony füve I. 1030
 Szent Imre füve I. 1030
 Szent írás I. 1602
 Szent írás magyarázás II. 664
 Szent írás tudó III. 794
 Szent István barack I. 175
 Szent Iván füve I. 1030
 Szent Iván hava I. 1463
 Szent Ivány alma I. 81
 Szent Jakab füve I. 1030
 Szent Jakab hava I. 1463
 Szent János fája I. 743
 Szent János füve I. 1030
 Szent János kényere II. 201
 Szent János öve II. 1207
 Szent János virága III. 1191
 Szent kérészt napja II. 930
 Szent László füve I. 1030
 Szent lélek I. 571
 Szent lélek isten I. 1624
 Szent Mária Magdolna füve I. 1030
 Szent Mihály hava I. 1463
 Szent Mihály lova II. 616
 Szent Miklós pénze II. 1271
 Szent Péter szekere III. 134

Szentség III. 17
 Szentségés III. 17
 Szentségésen III. 17
 Szentségésül III. 17
 Szentséglopás II. 63
 Szentséglopó II. 63
 Szentségőrző II. 118
 Szentségszerzés III. 20
 Szentségtartó hely III. 48
 Szentségtelen III. 17
 Szentségtelenít III. 17
 Szentségtelenítés III. 17
 Szentségtelenkédik III. 17
 Szentségtelenség III. 17
 Szentségtörés III. 78
 Szentségtörő III. 78
 Szent Simeon füve I. 1030
 Szent szék III. 13
 Szentül: heilig III. 17
 Szentül: heilig werden III. 17
 Szened III. 17
 Szenedékény III. 18
 Szenedendő III. 18
 Szenedendőség III. 18
 Szenedés III. 18
 Szenedet III. 18
 Szenedetős III. 18
 Szenedetölesen III. 18
 Szenedetösség III. 18
 Szenedetlenkédik III. 18
 Szenedetlenség III. 18
 Szenedhetés III. 18
 Szenedhetetlen III. 18
 Szenedhetetlenség III. 18
 Szenedhetetlenül III. 18
 Szenedhető III. 18
 Szenedhetőképpen III. 18
 Szenedő III. 18
 Szenedtet III. 18
 Szenedvő III. 18
 Szénvonó III. 124
 Szenny III. 18
 Szennyes III. 18
 Szennyesedik III. 18
 Szennyesen III. 18
 Szennyesít III. 18
 Szennyeskédés III. 18
 Szennyeskédik III. 18
 Szennyez III. 18
 Szennyező III. 18
 Szenyved III. 17
 Szép, szép III. 18
 Szépanya I. 9
 Széppapa I. 9
 Széppatya I. 13
 Szép beszéd I. 21
 Szépe III. 18
 Szepe III. 18
 Szépeeske III. 18

épég	III. 187	Szerescsén tők	III. 735	Szörös	III. 200
épégés	III. 188	Szered	III. 208	Szöröt: regel	III. 208
épéget: zieren	III. 186	Széréda	III. 217	Szeret: lieben	III. 211
épéget: fürchten?	III. 188	Szerelém	III. 218	Szeret: liebe	III. 222
épégetés	III. 186	Szerelémcsillag	I. 427	Szeretendő	III. 222
épéző	III. 188	Szerelémének	I. 639	Szeretős	III. 208
épél	III. 186	Szerelémfű	I. 1030	Szeretés	III. 222
épélkedés	III. 188	Szerelémgerjesztő ital	I. 1633	Szeretet	III. 222
épélkedik	III. 188	Szerelémgerjesztő vers	I. 1080	Szeretetés	III. 223
épen	III. 186	Szerelm	III. 218	Szeretetösségés	III. 224
épenget	III. 186	Szerelmes	III. 219	Szeretetésvolt	III. 966
épeszőrű ló	II. 616	Szerelmesb	III. 220	Szeretetlen	III. 224
épet, szépet	III. 189	Szerelmesben	III. 220	Szeretelenség	III. 224
épetücske	III. 189	Szerelmesen	III. 220	Szeretget	III. 224
épit	III. 186	Szerelmesködés	III. 220	Szerethetetlen	III. 224
épitő	III. 187	Szerelmeskedik	III. 220	Szeretó	III. 224
épitő fű	I. 1030	Szerelmes levél	II. 604	Szeretőske	III. 225
éplé, széplő	III. 189	Szerelmesség	III. 220	Szeretők füve	I. 1030
éplős	III. 190	Szerelmességés	III. 220	Szeretség	III. 225
éplőség	III. 190	Szerelmest	III. 220	Szerettebeli	III. 225
éplősít	III. 190	Szerelmetés	III. 221	Szérévaló	III. 220
éplősítés	III. 190	Szerelmetesen	III. 221	Szérével	III. 200
éplősítő	III. 190	Szerelmetesség	III. 221	Széréz	III. 201
éplősödik	III. 190	Szerelmetést	III. 221	Széréztetés	III. 208
éplősség	III. 190	Szerem	III. 218	Szérgyártó	I. 1155
éplőtelenység	III. 191	Szérén	III. 197	Szérin	III. 197
éplőtelenül	III. 191	Szérénca	III. 225	Szérin-szerte	III. 215
éplőtlen	III. 190	Széréncsátalanság	III. 229	Szérint	III. 197
éppen	III. 189	Széréncsátlan	III. 229	Szérjént	III. 197
éprő	II. 1599	Szérénce	III. 225	Szérkészik	III. 212
épség	III. 187	Szérénceképpen	III. 225	Szérkeszt	III. 212
épségés	III. 187	Széréncekerék	II. 222	Szérkesztet	III. 212
épségésen	III. 187	Széréncsél	III. 227	Szérkesztelés	III. 213
épségő, szépségű	III. 187	Széréncséletlen	III. 227	Szérkezés	III. 214
ép szöllő	III. 330	Széréncsékedés	III. 227	Szérkizet	III. 214
ép termet	III. 597	Széréncsélkedik	III. 227	Szérkizik	III. 213
ép termetű	III. 597	Széréncséltet	III. 227	Szérkizül	III. 214
ép tudományok	III. 799	Széréncséltetődik	III. 228	Szérkívíül	III. 214
épül	III. 187	Széréncsére	III. 228	Szérkszik	III. 212
épület	III. 187	Széréncsés	III. 228	Szérnyé, szérnyő	III. 333
épvolta	III. 966	Széréncsesség	III. 229	Szérő	III. 230
ér, szér: reihe	III. 191	Széréncsésen	III. 228	Szérrel	III. 214
ér: haar	III. 331	Széréncsésít	III. 228	Szérrol-szérre	III. 214
érbeli	III. 196	Széréncsésítés	III. 229	Szérszám	III. 63
érbeszéd	I. 219	Széréncsésképpen	III. 229	Szérzámos	III. 65
érbe-szérbe	III. 196	Széréncsesség	III. 229	Szérzámotlan	III. 66
érida, szérda	III. 217	Széréncsésül: gedeihen	III. 229	Szérzámozás	III. 66
érdás	III. 218	Széréncsésül: glücklich	III. 229	Szérszém	III. 158
érdék: beute	III. 196	Széréncsétlen	III. 229	Szérszémség	III. 159
érdék: zusammenge-		Széréncsétlenít	III. 229	Szérszó	III. 273
ronnene milch	III. 218	Széréncsétlenség	III. 229	Szértartás	III. 475
érebhen	III. 197	Széréncsétlenül	III. 229	Szérte	III. 215
érebhen	III. 197	Széréncséz	III. 229	Szértelen	III. 216
erecsén	III. 218	Széréncsézés	III. 230	Szértelenbül	III. 216
erecsén bors	I. 293	Széréncséztet	III. 230	Szértelen igén	III. 216
erecsén dió	I. 507	Szérénként	III. 197	Szértelenít	III. 216
erecsén dió olaj	II. 1108	Szérén-szérte	III. 215	Szértelenkodik	III. 216
erecsén ló	II. 616	Szérént	III. 197	Szértelen lopó	III. 628
erecsén tészta	III. 641	Széréről	III. 200	Szértelenség	III. 216

Szértelenül	III. 217	Szidalom	III. 236	Sziléziai gyölcs	I. 1
Szértelenvaló	III. 217	Szidalombeszéd	I. 219	Szilfa	I.
Szërte-széllyel	III. 148	Szidalomság	III. 237	Szilfaerdő	I.
Szërte-szél	III. 149	Szidas	III. 237	Szilfamac	II.
Szërte-szërént	III. 199	Szidogat	III. 238	Szilfás	I.
Szërte-szërrel	III. 215	Szidogató	III. 238	Szilid, sziligy	III.
Szërtétel	III. 634	Sziget	III. 238	Szilindék	III.
Szërti tétel	III. 623	Szigetbéli	III. 238	Szilva	III.
Szërü	III. 230	Szigeti	III. 238	Szilvafa	I.
Szërül-szërte	III. 215	Szigetköz	II. 448	Szilvafü	I. 1
Szërütszlító	III. 683	Szigetpart	II. 1241	Szilvaíz	I. 1
Szërvetés	III. 1153	Szigetség	II. 238	Szilvalé	II.
Szërzés	III. 206	Szigony	III. 238	Szilvás	III.
Szërzet	III. 208	Szigonyocska	III. 239	Szilvel	III.
Szërzetbéli	III. 209	Szigonyos	III. 239	Szimbora	I.
Szërzeteahagyás	I. 1243	Szigonyos dárda	I. 484	Szín : farbe	III.
Szërzetés	III. 209	Szigonyos nyíl	II. 1038	Szín : hütte	III.
Szërzetés	III. 210	Szigorú	III. 239	Szína	III.
Szërzetés asszony	I. 132	Szigy	III. 344	Színarany	I.
Szërzetés embër	I. 628	Szígycártó	I. 1155	Színbeszéd	I.
Szërzetés nép	II. 968	Szihátú	III. 239	Színbor	I.
Szërzetesség	III. 209	Szija	III. 239	Színecské	III.
Szërzetés zsidó	III. 1305	Szija	III. 268	Szinehagyó	I. 1
Szërzetlen	III. 216	Szija	I. 1155	Szinehagyott	I. 1
Szërzetlenség	III. 210	Szijas	III. 235	Színél	III.
Szërzet ruhája	III. 1481	Szija	III. 240	Színélés	III.
Szërzetség	III. 210	Szija	I. 1155	Színélet	III.
Szërzettartó	III. 481	Szija	II. 1207	Színés	III.
Szërző	III. 210	Szija	III. 65	Színésben	III.
Szërződés	III. 212	Szija	III. 130	Színés beszéd	I.
Szërződik	III. 211	Szija	III. 131	Színésgetés	III.
Szërződő	III. 212	Szija	III. 240	Színésít	III.
Szërződség	III. 212	Szija	III. 345	Színészkedés	III.
Szërzőlék	III. 212	Szija	III. 240	Színészkedik	III.
Szërző ok	II. 1100	Szija	III. 240	Színészképpen	III.
Szërzőskodik	III. 212	Szija	III. 241	Színésség	III.
Szesz	III. 230	Szija	III. 241	Színésségnélkülöség	III.
Szésztra	III. 231	Szija	III. 241	Színetlen	III.
Szésztraság	III. 231	Szija	III. 241	Színöz	III.
Szésztraszërzet	III. 209	Szija	III. 241	Színözés	III.
Szëtterjed	III. 581	Szija	III. 241	Színözés képpen	III.
Szëvedéz	III. 231	Szija	III. 171	Színhányás	I.
Szëvedünek, szëvétnék	III. 336	Szija	III. 242	Színhányó	I. 1
Szëvin	III. 1601	Szija	III. 242	Színlés	III.
Szëvintnek	III. 336	Szija	III. 241	Színlés képpen	III.
Szi	III. 231	Szija	III. 242	Színlik	III.
Szid	III. 235	Szija	III. 242	Színlő	III.
Szidalmas	III. 236	Szija	III. 242	Színlő bárd	I.
Szidalmason	III. 236	Szija	III. 143	Színlő fejsze	I.
Szidalmasság	III. 236	Szija	III. 351	Színlő mész	II.
Szidalmasságos	III. 236	Szija	III. 242	Színmez	II.
Szidalmatos	III. 236	Szija	III. 242	Színmutatás	II.
Szidalmatosan	III. 237	Szija	III. 242	Színmutató	II.
Szidalmaz	III. 237	Szija	III. 243	Színnap	II.
Szidalmazás	III. 237	Szija	III. 243	Színogató	III.
Szidalmazatos	III. 237	Szija	III. 1500	Színolaj	II. 1
Szidalmazatosság	III. 237	Szija	III. 243	Színrubin	II. 1
Szidalmazdogál	III. 237	Szija	III. 242	Színség	III.
Szidalmazó	III. 237	Szija	III. 150	Szint	III.

ntartó	III. 481	Szittyós	III. 262	Szó	III. 269
nte	III. 256	Sziul	III. 268	Szob	III. 1
ntelen	III. 257	Sziús	III. 235	Szoba	III. 283
ntelenít	III. 257	Szív : saugen	III. 231	Szobadérék	I. 496
ntelenül	III. 257	Szív : riemen	III. 239	Szobás	III. 1
ntén	III. 256	Szív : herz	III. 262	Szobaszoknya	III. 290
nténséggel	III. 257	Szival	III. 232	Szóbeli	III. 274
ntésza	III. 641	Szivallás	III. 232	Szöbeszéd	I. 219
ntollyan	II. 1123	Szivárgás	III. 234	Szobod	III. 5
ntőleg	III. 257	Szivárkodik	III. 232	Szobor	III. 284
ntülen	III. 257	Szivárkozás	III. 233	Szobortalp	III. 404
ntültig	III. 257	Szivárkozik	III. 233	Szobros	III. 284
ntesztő	III. 1101	Szivarog	III. 234	Szöcsaplár	I. 386
ntny	III. 244	Szivarogtat	III. 234	Szöcsaplárság	I. 386
ntp	III. 184	Szivarvány	III. 234	Szöcska	III. 274
ntpégés	III. 187	Szivarványhajtás	I. 1265	Szódarab	I. 483
ntpokál	III. 305, 307	Szivarványos	III. 235	Szöejtés	I. 587
ntpoly	III. 258	Szívás	III. 235	Szófa	III. 284
ntp?	III. 358	Szivat	III. 268	Szófia	III. 284, I. 845
ntpé	III. 230	Szivatós	III. 268	Szófiabeszéd	I. 219
ntpícsöl	III. 361	Szivatattya	III. 235	Szófiás	I. 845, III. 285
ntpícsöldögél	III. 361	Szívbeli	III. 266	Szófiás beszéd	I. 219
ntpma	III. 258	Szívborító hátya	I. 1335	Szófiászó	III. 273
ntpmos	III. 258	Szívdedéz	III. 266	Szófista	III. 285
ntprom	III. 258	Szívvel	III. 266	Szófistálkodik	III. 285
ntpöny	III. 258	Szívént	III. 267	Szófodorgatás	I. 861
ntpönyos	III. 258	Szívéntvaló	III. 267	Szófogadás	I. 883
ntpő	III. 230	Szívér	I. 655	Szófogadatlan	I. 884
ntpirt : hintertheil des		Sziverősítő	I. 680	Szófogadatlanokodik	I. 884
ntpaupt	III. 258	Szíves	III. 267	Szófogadatlanlás	I. 884
ntpirt : gepickte baare	III. 259	Szívesen	III. 267	Szófogadó	I. 884
ntpirtos	III. 259	Szívesít	III. 267	Szófogadóság	I. 884
ntpirtosan	III. 259	Szívesesség	III. 267	Szófogatlan	I. 874
ntpirtosság	III. 259	Szívetlen	III. 267	Szóhallatlan	I. 1287
ntpirup	III. 259	Szívetlenség	III. 268	Szóhalló	I. 1289
ntpiszég	III. 259	Szívetnek	III. 336	Szóhintés	I. 1434
ntpiszéget	III. 259	Szívfájás	I. 751	Szohogás	III. 1294
ntpiszérég	III. 259	Szívfű	I. 1030	Szóhordozó	I. 1489
ntpzt	III. 259	Szívgyökér	I. 1182	Szójárás	II. 16
ntpza	III. 260	Szívi	III. 268	Szok	III. 285
ntpzaacsináló	I. 435	Szív-lélék	II. 571	Szokál	III. 286
ntpzaácska	III. 260	Szívó	III. 235	Szokás	III. 286
ntpzagártó	I. 1155	Szívódik	III. 235	Szokásbeli	III. 387
ntpztál	III. 261	Szívogatás	III. 235	Szokásszerűent	III. 200
ntpztálás	III. 261	Szivol	III. 268	Szokástörvény	III. 769
ntpztáló	III. 261	Szívós	III. 235	Szokatlan	III. 287
ntpztált liszt	II. 612	Szívó tarack	III. 444	Szokatlanlás	III. 287
ntpztás	III. 260	Szívség	III. 268	Szokatlanul	III. 287
ntpztat	III. 232	Szívszaggató	III. 39	Szokdógal, szokdógalik	III. 288
ntpztika	III. 260	Szívszakasztó	III. 36	Szokhatatlan	III. 288
ntpztikos	III. 261	Szívterhelő	III. 505	Szókíhirdető	I. 1438
ntpztikosság	III. 262	Szívu	III. 268	Szokik	III. 285
ntpztikozódás	III. 262	Szíz	III. 362	Szókimondás	II. 861
ntpztikozódik	III. 262	Szókófia	III. 268	Szókimondó	II. 862
ntpztító	III. 260	Szókófiácska	III. 268	Szokmány	III. 41, III. 337
ntpztító fa	I. 743	Szókófiás	III. 268	Szoknya	III. 288
ntpztítok	III. 261	Szókófiomos	III. 268	Szoknya alja	I. 45
ntpztító vas	III. 1024	Szókófiom	III. 268	Szoknyás	III. 290
ntpztító	III. 262	Szokpompia	III. 269	Szokódik	III. 288

Szokotál	III. 290	Szólhatatlanság	III. 279	Szómondottság	II. 86
Szokott	III. 288	Szólható	III. 279	Szomorán	III. 30
Szokottság	III. 288	Szólt	III. 279	Szomorgat	III. 30
Szokottul	III. 288	Szólítás	III. 280	Szomorgatás	III. 30
Szoktalan	III. 287	Szólítatlan	III. 280	Szomorgató	III. 30
Szoktat	III. 288	Szóllal	III. 281	Szomorít	III. 30
Szoktatás	III. 288	Szólló óra	II. 1132	Szomorító	Ij. 30
Szoktatdogál	III. 288	Szóló	III. 280	Szomorkodás	III. 30
Szól	III. 274	Szólogat	III. 281	Szomorkodik	III. 30
Szolák	III. 290	Szólongat	III. 280	Szomorkodó	III. 30
Szolakozik	III. 277	Szólt	III. 281	Szomorlás	III. 30
Szólal	III. 277	Szóltat	III. 281	Szomorló	III. 30
Szólalkozik	III. 277	Szóltón-szól	III. 277	Szomoró	III. 30
Szólanlik	III. 278	Szolozsma	III. 1312	Szomorodás	III. 30
Szolás	III. 278	Szomak	III. 298	Szomorodik	III. 30
Szolás módja	II. 853	Szomakos	III. 298	Szomorodott	III. 30
Szólat	III. 279	Szománe	III. 1284	Szomorog	III. 30
Szólatlan	III. 279	Szombat	III. 298	Szomorú	III. 30
Szól-beszél	I. 221	Szombati	III. 298	Szomorúan	III. 30
Szólfittat	III. 280	Szombati szentélet	III. 175	Szomorúcska	III. 30
Szold	III. 1311	Szombatos	III. 298	Szomorú fűz	I. 104
Szóldogál	III. 279	Szombatos zsidó	III. 1305	Szomorul	III. 30
Szóldogat	III. 279	Szombatoz	III. 298	Szomorulat	III. 30
Szolga	III. 290	Szombatozás	III. 298	Szomorún	III. 30
Szolgácska	III. 292	Szombatozó	III. 298	Szomorúság	III. 30
Szolgabíró	I. 238	Szombatrontás	II. 1458	Szomorúságos	III. 30
Szolgafa	I. 743	Szombatrontó	II. 1458	Szomorú szín	III. 25
Szolgai	III. 292	Szombatszentelés	III. 174	Szomorval?	III. 30
Szolgai ravaszság	II. 1376	Szombot	III. 298	Szomorván	III. 30
Szolgai sereg	II. 1551	Szoméh	III. 299	Szompolyodik	III. 30
Szolgál	III. 292	Szoméhan	III. 299	Szomszéd	III. 30
Szolgálás	III. 294	Szoméhon	III. 299	Szomszédasszony	I. 13
Szolgálat	III. 294	Szomga	III. 290	Szomszédos	III. 30
Szolgálati	III. 295	Szomih	III. 299	Szomszédosság	III. 30
Szolgálati tiszti	III. 671	Szomj	III. 299	Szomszédágbeli	III. 30
Szolgálatlét	III. 630	Szomjan	III. 299	Szomszédági	III. 30
Szolgálatváltság	III. 1000	Szomjazik	III. 300	Szomszédágos	III. 30
Szolgáló	III. 295	Szomjoh	III. 299	Szomszédágosan	III. 30
Szolgáló asszony	I. 132	Szomju	III. 299	Szomszédágsegő	III. 11
Szolgálócska	III. 296	Szomjuan	III. 299	Szonga	I. 130
Szolgáló ember	I. 628	Szomjudik	III. 300	Szonha	I. 129
Szolgáló leány	II. 552	Szomjuhan, szomjuhon	III. 299	Szonkolyodik	III. 30
Szolgálóleánykodik	II. 552	Szomjukezés	III. 300	Szontyolodik	III. 30
Szolgálóleánytárs	III. 452	Szomjuhozik	III. 300	Szop	III. 30
Szolgáló leányzó	II. 553	Szomjuhozó	III. 301	Szopás	III. 30
Szolgáló nép	II. 668	Szomjuhoztat	III. 301	Szopik	III. 30
Szolgálóskodik	III. 296	Szomjuhoztató	III. 301	Szopó	III. 30
Szolgáló személy	III. 166	Szomjuhoztató betegség	I. 225	Szopó bárány	I. 17
Szolgáló társ	III. 453	Szomjubul	III. 301	Szopogat	III. 30
Szolgáló tiszti	III. 671	Szomjul	III. 301	Szopó gyermek	I. 116
Szolgálat	III. 296	Szomjuság	III. 301	Szopóka	III. 30
Szolgáltatás	III. 297	Szomjuságos	III. 301	Szopompa	II. 131
Szolgáltató	III. 298	Szomjuvan	III. 299	Szopporodik	III. 7
Szolgált szolgál	III. 292	Szomnyéhozik	III. 299	Szoppan	III. 30
Szolgarënd	II. 1407	Szomnyu	III. 299	Szoptat	III. 30
Szolgaság	III. 298	Szomok	III. 298	Szoptatás	III. 30
Szolgáskodik	III. 298	Szomolló	III. 301	Szoptató	III. 30
Szolgátárs	III. 453	Szómondatlan	II. 865	Szoptató dajka	I. 17
Szóllhatatlan	III. 279			Szoptatós	III. 30

Szór	III. 307	Szóró rosta	II. 1463	Szökdécsél	III. 324
Szórás	III. 308	Szoros	III. 316	Szökdécséldéjel	III. 324
Szóratlan	III. 308	Szorosan	III. 316	Szökdécsülés	III. 324
Szordil	III. 308	Szoros föld	I. 987	Szökdel	III. 325
Szorgalmas	III. 308	Szoros hely	I. 1398	Szökdös	III. 325
Szorgalmasan	III. 308	Szoros markú	II. 693	Szökdösés	III. 325
Szorgalmaskodás	III. 308	Szorosmarkuság	II. 693	Szökdösik	III. 325
Szorgalmasság	III. 308	Szoros nyakú	II. 1007	Szökdöső	III. 325
Szorgalmast	III. 308	Szorosság	III. 317	Szöke	III. 328
Szorgalmatlan	III. 308	Szoros száju	III. 19	Szökeldézik	III. 826
Szorgalmatlanság	III. 309	Szoros szám	III. 63	Szökeldező	III. 326
Szorgalmatlanul	III. 309	Szoros tenger	III. 561	Szökellés	III. 326
Szorgalmatos	III. 309	Szoros torkú íveg	III. 714	Szökellik	III. 325
Szorgalmatosan	III. 309	Szoros út	III. 871	Szökellő	III. 326
Szorgalmatoskodás	III. 309	Szoros útca	III. 877	Szökellő esztendő	I. 719
Szorgalmatoskodik	III. 309	Szortyog	III. 319	Szökés	III. 326
Szorgalmatosan	III. 309	Szorul	III. 317	Szökés	III. 328
Szorgalmatosság	III. 309	Szorulás	III. 318	Szökevény	III. 327
Szorgalmatost	III. 310	Szorulat	III. 318	Szökű	I. 1028
Szorgalmaz	III. 310	Szorultság	III. 318	Szökik	III. 322
Szorgalmazás	III. 310	Szós	III. 282	Szökő	III. 327
Szorgalmazat	III. 310	Szósság	III. 282	Szökődik	III. 327
Szorgalmazatos	III. 310	Szószaporgatás	III. 80	Szökődő	III. 327
Szorgalmazatosság	III. 310	Szószaporítás	III. 80	Szökődözik	III. 327
Szorgalmazatot	III. 310	Szószaporító	III. 80	Szököldözik	III. 326
Szorgalmazik	III. 310	Szószátyár	III. 96	Szökő lyuk	II. 641
Szorgalmaztat	III. 310	Szószátyárság	III. 96	Szökő nap	II. 930
Szorgalmaztatás	III. 311	Szószédégetés	III. 102	Szökött	III. 327
Szorgalmaztató	III. 311	Szószóló	III. 281	Szökött katona	II. 140
Szorgalom	III. 308	Szóttalan	III. 282	Szökrény	III. 135
Szorgat	III. 311	Szóttalanodik	III. 282	Szöktet	III. 327
Szorgol	III. 311	Szóttalanság	III. 282	Szöktön-szökik	III. 324
Szorgolódik	III. 311	Szótétel	III. 634	Szökül	III. 328
Szorgosság	III. 311	Szótévő	III. 640	Szökvés	III. 326
Szorgost	III. 311	Szóttan	III. 282	Szökvész	III. 328
Szorgosul	III. 312	Szotyog	III. 319	Szökvevény	III. 327
Szorgoztat	III. 312	Szotyor	III. 96	Szöl	II. 1621
Szorgoztatás	III. 312	Szottyán	III. 319	Szölés	III. 150
Szorgoztató	III. 312	Szottyant	III. 319	Szöllő	III. 328
Szorít	III. 312	Szovárkozik	III. 231	Szöllőske	III. 330
Szorítás	III. 314	Szovárvány	III. 234	Szöllőgérzsd	I. 1084
Szorítkozik	III. 314	Szózat	II. 282	Szöllőgérződés	I. 1084
Szorító	III. 314	Szózatl. szózatlik	III. 283	Szöllős	III. 330
Szorító gyümölcs	I. 1212	Szózatos	III. 283	Szöllősark	II. 1517
Szorító öv	II. 1207	Szó	III. 319	Szöllőszédő	III. 103
Szorítás	III. 315	Szöcs	III. 344	Szöllőszem	III. 159
Szorító szij	III. 240	Szöcske	III. 322	Szöllőszemés	III. 159
Szorítvány	III. 315	Szöcskő	III. 322	Szöllőtermő	III. 598
Szóró	III. 308	Szó-fon	I. 916	Szöllőtő	III. 727
Szorog	III. 308	Szöd	III. 98	Szöllőtőke	III. 728
Szóró lapát	II. 525	Szödögél	III. 320	Szöllőtörköly	III. 764
Szóró mestér	II. 792	Szödörj	III. 104	Szöllővessző	III. 1126
Szorong	III. 315	Szög : nagel	III. 112	Szöllővesszőtermő	III. 598
Szorongás	III. 315	Szög : winkel	III. 116	Szöllővíz	III. 1228
Szorongat	III. 315	Szög : braun	III. 118	Szöllenyeg	III. 320
Szorongatás	III. 315	Szög : dürfüg	III. 345	Szöllőegrés	I. 566
Szorongató	III. 315	Szögfű	I. 1028	Szöllőerlelő hó	I. 1463
Szorongó	III. 315	Szök : springen	III. 322	Szöllőfa	I. 743
Szórór	III. 318	Szök : knapp	III. 345	Szöllőfejes	I. 960

Szőlőfő	I. 960	Szörguba	I. 1125	Szövétnékés.	III. 336
Szőlőfürt	I. 1045	Szörhara	I. 1318	Szövétnékhordozó	I. 1489
Szőlőgazda	I. 1072	Szöring	I. 1590	Szövetség	III. 321
Szőlőhégy	I. 1385	Szörkárpit	II. 133	Szövetség székrénye	III. 136
Szőlőhégyi	I. 1385	Szörke	III. 362	Szövetségtelenség	III. 321
Szőlőíz	I. 1646	Szörkoszorú	II. 378	Szövetségtétel	III. 634
Szőlőkapocs	II. 110	Szörlövöldék	II. 632	Szövevény	III. 321
Szőlőkaró	II. 131	Szörmadzag	II. 650	Szövevényés	III. 322
Szőlőlugas	II. 637	Szörmives	II. 910	Szövevényesség	III. 322
Szőlőmag	II. 652	Szörnnyebb	III. 333	Szövidnek	III. 336
Szőlőmetés	II. 800	Szörnnyebben	III. 334	Szövidnek	III. 336
Szőlőmetszés	II. 802	Szörnnyebbnik	III. 334	Szövő	III. 322
Szőlőmetsző	II. 803	Szörnnyen	III. 334	Szövőcuborfa	III. 284
Szőlőmetsző kés	II. 248	Szörnnyit	III. 334	Szövőszék	III. 128
Szőlőmű	II. 905	Szörnnyő	III. 333	Szövő zugol.	III. 1293
Szőlőműves	II. 910	Szörnnyöl	III. 334	Szöz	III. 362
Szőlőműves gazda	I. 1072	Szörnnyű	III. 333	Szölnök	I. 135
Szőlőörző	II. 1184	Szörnnyűbb	III. 333	Szölgérga	I. 719
Szőlőpászló	II. 1246	Szörnnyűképpen	III. 334	Szötronga	I. 720
Szőlős ember	I. 628	Szörnnyűkodik	III. 334	Szú	III. 336
Szőlősgazda	I. 1072	Szörnnyül	III. 334	Szuas	III. 337
Szőlős kert	II. 246	Szörnnyülködik	III. 334	Szuboly	III. 337
Szőlőszédő hó	I. 1463	Szörnnyűség	III. 335	Szubasa	I. 185
Szőlővesszőhégy	I. 1385	Szörnnyűségés	III. 335	Szubasaság	I. 185
Szöm	III. 152	Szörnnyűvolta	III. 966	Szúca, szúcsa	I. 461
Szömérőm	III. 167	Szörű	III. 230	Szúétel	I. 714
Szömét	III. 169	Szöröncse	III. 225	Szűette	I. 715
Szömölcs	III. 331	Szörös	III. 333	Szűférég	I. 826
Szömölcvény	III. 331	Szörös barack	I. 175	Szűfű	I. 1031
Szömölcső	III. 331	Szörös boeskor	I. 257	Szug	III. 1293
Szömölcsoeske	III. 331	Szörös fű	I. 1030	Szugás	III. 1291
Szömölcsök	III. 331	Szöröske	III. 333	Szuglya	III. 1293
Szömölcsös	III. 331	Szörösödik	III. 333	Szuglya, szuglyó	III. 337
Szömölcsű	III. 331	Szörösség	III. 333	Szűgödik	III. 1291
Szömöldök	III. 164	Szörsszál	III. 44	Szugoly, szugolya	III. 337, 1293
Szömör	III. 331	Szörsszálhasogató	I. 1341	Szugolyácska	III. 1293
Szömörösök	III. 331	Szörsszukmány	III. 337	Szuka	III. 337
Szömörösökgomba	I. 1097	Szörsszarvanya	III. 447	Szukmány	III. 337
Szömörösöklé	II. 550	Szörtyöget	III. 335	Szukmányos	III. 337
Szömörke	III. 331	Szörzsák	III. 1298	Szulák: wintergrün	III. 337
Szömörkefa	I. 743	Szörzs	III. 335	Szulák: dorn	III. 337
Szömörközés	III. 331	Szörzscsőpű	I. 416	Szulakfű	I. 1031
Szömöcsű	III. 331	Szörzscsináló	I. 435	Szulakos	III. 338
Szöndöröd	III. 172	Szörzske	III. 336	Szulca	I. 461
Szönik	III. 355	Szörzmadzag	II. 650	Szulga	III. 290
Szönyeg	III. 320	Szörzös	III. 336	Szulok	III. 337
Szönyegcsináló	I. 435	Szörzös fű	I. 1030	Szultán	III. 338
Szönyegsátor	II. 1524	Szörzösség	III. 336	Szultána	III. 338
Szöp	III. 184	Szöttet	III. 320	Szumbat, szumbot	III. 298
Szöpeg	III. 187	Szött	III. 320	Szunyadacos	III. 338
Szöplé, szöplő	III. 189	Szövednek	III. 336	Szunyadakonny	III. 339
Szöpögés	III. 187	Szövendők	III. 336	Szunyáta	III. 339
Ször	III. 191	Szövés	III. 320	Szunyátán	III. 340
Ször	III. 331	Szövés gomb	I. 1095	Szunyátaság	III. 340
Szörént	III. 197	Szövetkezés	III. 321	Szunnyad	III. 338
Szöretlen	III. 333	Szövetkezik	III. 321	Szunnyadag	III. 338
Szörférég	I. 826	Szövetkeziklet	III. 321	Szunnyadagos	III. 338
Szörgés	III. 1288	Szövétnék	III. 336	Szunnyadalmas	III. 338
Szörgel	III. 1288	Szövétnékéske	III. 336	Szunnyadalom	III. 338

Szunnyadás	III. 338	Szuszogás	III. 344	Születet	III. 353
Szunnyadatlan	III. 338	Szuszok	III. 343	Születetnap	II. 930
Szunnyadhatatlan	III. 339	Szuvas	III. 337	Született	III. 354
Szunnyadik	III. 338	Szuvasodás	III. 337	Születött nyelv	II. 1026
Szunnyadoz	III. 339	Szuvasodik	III. 337	Születhető	III. 354
Szunnyadozás	III. 339	Szű : herz	III. 262	Születik	III. 352
Szunnyadozik	III. 339	Szű : wehen	III. 319	Születlen	III. 354
Szunnyadozó	III. 339	Szűheli	III. 266	Születte-föld	I. 987
Szunnyadság	III. 339	Szűcs	III. 344	Születte-ük	III. 354
Szunnyaszt	III. 339	Szűcscéh	I. 344	Születtetött	III. 354
Szunnyod	III. 338	Szűcsöl : füttern	III. 344	Szűlfü	I. 1031
Szunnyodoz	III. 338	Szűcsöl : schlürfen	III. 361	Szülő	III. 354
Szunyog	III. 340	Szűfajdalom	I. 752	Szülőgyilkos	I. 1196
Szunyogháló	I. 1292	Szűfogás	I. 874	Szülőméh	II. 721
Szunyogtővis	III. 774	Szűfü	I. 1030	Szült	III. 355
Szűnyt-	III. 340	Szűható	I. 1356	Szült	III. 355
Szunita	III. 340	Szűgy	III. 344	Szün	III. 244
Szuplikál	III. 340	Szűgyhám	I. 1295	Szűnés	III. 357
Szupolyka	III. 340	Szűgyellő	III. 344	Szűnet : aufhören machen	III. 357
Szuppon	III. 1294	Szűgyelő	I. 615, III. 344	Szűnet : stillstand	III. 357
Szúr	III. 340	Szűgyes	III. 345	Szűnetlen	III. 357
Szúrás	III. 341	Szűk	III. 345	Szűnetlenül	III. 358
Szúrásocska	III. 341	Szűken	III. 315	Szűnetlenvaló	III. 358
Szurdal	III. 341	Szűkes	III. 347	Szűnetlenvaló hideglülés	II. 567
Szurdaló	III. 341	Szűkés fü	I. 1031	Szűnbetetlen	III. 358
Szurdek	III. 342	Szűkit	III. 346	Szűnik	III. 355
Szurdekös	III. 342	Szűköl	III. 346	Szűnnap	II. 930
Szurdi-burdi	III. 342	Szűkölköd, szűkölködik	III. 346	Szűnő	III. 358
Szurdok	III. 342	Szűkölködés	III. 346	Szűntelen	III. 357
Szurdokszád	III. 19	Szűkölködő	III. 346	Szűntelenképpen	III. 358
Szurdokút	III. 871	Szűkön	III. 345	Szűntelenség	III. 358
Szurduk	III. 342	Szűkös	III. 347	Szűntelenszer	III. 358
Szurít	III. 312	Szűköshik	III. 347	Szűntelenül	III. 358
Szurkál	III. 341	Szűkösödik	III. 347	Szűntelenvaló	III. 358, 959
Szurkálás	III. 341	Szűkség	III. 348	Szűntelenvalóság	III. 358, 959
Szurkálgalás	III. 341	Szűkségés	III. 349	Szűntelenvolta	III. 358, 966
Szurkos	III. 343	Szűkségésen	III. 349	Szűntet	III. 357
Szurkos fenyő	I. 822	Szűkségésképpen	III. 349	Szűnyeg	III. 320
Szurkos fenyőfa	I. 736	Szűkségképpen	III. 350	Szür : oberkleid	III. 358
Szurkos fonál	I. 917	Szűkségrevaló	III. 959	Szür : seihen	III. 359
Szurkos gyanta	I. 1146	Szűkségszék	III. 129	Szűresinaló	I. 435
Szurkoz	III. 343	Szűkül	III. 350	Szűresöl	III. 361
Szurmos	III. 343	Szűkültség	III. 350	Szűresölés	III. 361
Szúró	III. 341	Szűkvolta	III. 966	Szűresölget	III. 362
Szurok	III. 343	Szül : zeugen	III. 351	Szűresuha	I. 461
Szurokfenyőfa	I. 736	Szül : scorbut	II. 1621	Szűré	III. 230
Szurokfű	I. 1031	Szüldögél	III. 351	Szűredék	III. 360
Szurokház	I. 1372	Szüle	III. 351	Szűredék söpreje	II. 1600
Szurokolaj	II. 1109	Szüleanya	I. 96	Szűrenkëztet	III. 360
Szuroktermő	III. 598	Szüleapa	I. 97	Szűrent	III. 360
Szúromgyak	III. 341	Szüleatya	I. 138	Szűrés	III. 360
Szúró pálca	II. 1219	Szüleketlen	III. 352	Szűret : weinlese halten	III. 360
Szúrós	III. 341	Szülemény	III. 352	Szűret : weinlese	III. 361
Szurus	III. 316	Szülemér	III. 352	Szűretëcske	III. 361
Szuszék, szuszik	III. 343	Szülés	III. 352	Szűretél	III. 361
Szuszó	III. 344	Szülésrevaló lag	III. 371	Szűretëz	III. 361
Szuszma	III. 344	Születés	III. 353	Szűrethëzvaló	III. 361
Szuszmata	III. 344	Születésnap	III. 930	Szűreti	III. 361
Szuszog	III. 344	Születésünki	III. 353	Szürguba	I. 1125

Szürkallás	II. 88	Szürös	III. 359	Szűzen	III. 363
Szürke	III. 362	Szűrő sörpenyő	II. 1558	Szüzént	III. 363
Szürke barát	I. 178	Szűrő szita	III. 260	Szüzesség	III. 363
Szürke gem	I. 1078	Szűrőszaló	III. 4	Szüzességbéli	III. 364
Szürkéllek	III. 362	Szűrű	III. 258	Szüzességés	III. 364
Szürke ló	II. 616	Szűrszorongalás	III. 315	Szüzesség hártýája	I. 1335
Szürkés	III. 362	Szüved	III. 266	Szüzetlenség	III. 364
Szürke szín	III. 251	Szüz	III. 362	Szüzfa	I. 743
Szürkésztő	II. 262	Szüzanya	I. 96	Szüzlány	II. 552
Szürkít	III. 362	Szüzecske	III. 362	Szüzlév	II. 550
Szürkül	III. 362	Szüzecke	III. 362	Szüzség	III. 363
Szűrő: fenne	III. 230	Szüzei	III. 362	Szüztiszta	III. 679
Szűrő: seiber	III. 361	Szüzi	III. 362	Szüzzétévő	III. 610
Szűrő edény	I. 558	Szüzellik	III. 363	Szüztörő	III. 757
Szűrő kosár	II. 374				

T.

Tabák	III. 692	Tafolaszoknya	III. 290	Tahát	I. 1360, III. 502
Tabáka	III. 692	Tag	III. 370	Táj	III. 378
Tábat	III. 365	Tág	III. 373	Tájan	III. 379
Tábit	III. 365	Tagad	III. 376	Tájalt	III. 379
Tabítszoknya	III. 290	Tagadalom	III. 373	Tájban	III. 379
Tábla	III. 365	Tagadás	III. 377	Tájdok	III. 379
Táblácska	III. 367	Tagadásképpen	III. 377	Tájék	III. 379
Tábla fia	I. 845	Tagadásképpenváló	III. 377	Tájoll	III. 379
Táblás	III. 367	Tagadallan	III. 377	Tajtek	III. 379
Tábláz	III. 367	Tagaddogál	III. 377	Tajtéki	III. 380
Táblázás	III. 367	Tagadhatatlan	III. 377	Tajtékos	III. 380
Táblázal	III. 367	Tagadó	III. 378	Tajtékozás	III. 381
Tábor	III. 367	Tagadó levél	II. 604	Tajtékozik	III. 380
Táborbéli	III. 369	Tagadon-lagad	III. 377	Tajtekozlat	III. 381
Táborbéli rabolás szolgálja	III. 292	Tágan	III. 373	Ták	III. 381
Táborhely	I. 1398	Tágas	III. 372	Takács	III. 381
Táborhelyjáró	II. 19	Tágasít	III. 373	Takácsolás	III. 381
Tábori	III. 369	Tágason	III. 374	Takácosság	III. 381
Tábori kenyér	II. 201	Tágasság	III. 374	Takar	III. 381
Tábori mosléktisztító	III. 683	Tagaszul	I. 510	Takarás	III. 383
Tábori pap	II. 1227	Tágít	III. 374	Takarék	III. 383
Tábori sátor	II. 1524	Tágítás	III. 375	Takarékkosár	II. 374
Tábori szekér	III. 134	Taglás	III. 372	Takarékonyág	III. 383
Tábori vánkós	III. 1009	Taglat	III. 372	Takarékos	III. 383
Táborjárás	II. 16	Tagol	III. 372	Takarékosan, takarékoson	III. 384
Tábormester	II. 792	Tágolás	III. 375	Takarékosság	III. 384
Táborpiac	II. 1284	Tagoltat	III. 372	Takargat	III. 384
Táboros	III. 369	Tágon	III. 373	Takargatás	III. 384
Táboroz	III. 369	Tagonként	III. 373	Takargató	III. 384
Táborozás	III. 369	Tagos	III. 373	Takarít	III. 384
Táborság	III. 369	Tágos	III. 373	Takarítás	III. 385
Táborsánc	II. 1503	Tágosan	III. 374	Takarító	III. 385
Táborszállítás	III. 55	Tágos öblü	II. 1167	Takarítvást	III. 385
Tábor széle	III. 144	Tagosság	III. 373	Takarmány	III. 385
Táborl járó	II. 19	Tágosság	III. 374	Takaró	III. 386
Táca	III. 369	Tágul	III. 375	Takarodás	III. 387
Tacány	III. 369	Tágulás	III. 375	Takarodik	III. 386
Tácli	III. 369	Tágulatlanul	III. 375	Takaródik	III. 388
Tacsó	III. 369	Tágzit?	III. 375	Takarodó	III. 387
Tafota	III. 370	Tahág	I. 1360	Takaródzik	III. 388

takaródzó	III. 388	Talyigácska	III. 401	Támogat	III. 413
takaró háj	I. 1251	Talyigás	III. 401	Támogatás	III. 414
takaró papiros	II. 1229	Tálmosó fü	I. 1031	Támogató	III. 414
takaró paplan	II. 1229	Tálnyaló	II. 1009	Tán	III. 398
takaros	III. 388	Tálnak, tálnok	III. 390	Tanacol	III. 422
takárosan	III. 388	Tálnyér	III. 433	Tanácos bolt?	I. 273
takároszik	III. 386	Taló?	III. 400	Tanács	III. 416
takarózik	III. 388	Talp	III. 402	Tanácsadás	I. 16
takartat	III. 388	Talpacs	III. 404	Tanácsadó	I. 16
takartatás	III. 388	Talpal	III. 404	Tanácsadó nép	II. 968
takarvány	III. 388	Talpalás	III. 404	Tanácsbeli	III. 419
taknyos	III. 389	Talpalat	III. 404	Tanácsbéli személy	III. 166
takony	III. 388	Talpalatnyi	III. 404	Tanács-ügyik	I. 580
takonytörő	III. 762	Talpaljáni	I. 45	Tanácsház	I. 1372
taksa	III. 389	Talpalló	III. 404	Tanácsi	III. 419
taksás	III. 389	Talpas	III. 404	Tanácsi rend	II. 1407
taktus	III. 389	Talpasság	III. 405	Tanácskérdés	II. 217
tál	III. 389	Talpatlan	III. 405	Tanácskérdő	II. 219
Tálacska	III. 390	Talpbőr	I. 312	Tanácskodás	III. 419
Tálal	III. 390	Tálpécér	II. 1256	Tanácskodik	III. 419
Tálál	III. 391	Tálpécérkédés	II. 1256	Tanácskozás	III. 419
Tálálás	III. 396	Tálpécérküdik	II. 1256	Tanácskozik	III. 419
Tálálatlan	III. 396	Talpfa	I. 744	Tanácskoztal	III. 419
Tálálkozik	III. 396	Talpig	III. 405	Tanácslás	III. 420
Tálálmány	III. 397	Talpkő	II. 390	Tanácsol	III. 419
Táláló	III. 397	Talpnym	II. 1066	Tanácsolás	III. 420
Tálálatik	III. 397	Talpnymaf	II. 1055	Tanácsolkodik	III. 420
Tálálvány	III. 397	Talpon	III. 405	Tanácsoló	III. 420
Tálám	III. 398	Talpvás	III. 1024	Tanácsos	III. 420
Tálámozás	III. 400	Tálszék	III. 129	Tanácsosan	III. 421
Tálám-tálám	III. 398	Táltartó	III. 481	Tanácsosság	III. 421
Tálán	III. 398	Táltos	III. 405	Tanácsosz	III. 421
Tálánd	III. 398	Tályog	III. 405	Tanácsozó	III. 421
Tálántál	III. 399	Tályog	III. 405	Tanácsrend	II. 1407
Tálántán	III. 399	Támad	III. 406	Tanácsság	III. 421
Tálás?	III. 400	Támadás	III. 409	Tanácsszékülő	III. 891
Tálás	III. 390	Támadásképpen	III. 410	Tanácsstalan	III. 421
Tálcsa	III. 390	Támadat	III. 410	Tanácsstalanul	III. 422
Tálé	III. 400	Támadék	III. 410	Tanácsstárs	III. 453
Talént	III. 400	Támadoz	III. 410	Tanácsstartó	III. 481
Taléntom, taléntum	III. 400	Támadt	III. 410	Tanácsúr	III. 862
Tályú	III. 400	Támadton-támad	III. 409	Tanácsúri	III. 862
Tályús	III. 400	Tamarik	III. 416	Tanakodik	III. 422
Talicska	III. 400	Tamarikcséméte	I. 402	Tanál	III. 391
Taliga	III. 400	Tamarikosfa	I. 744	Tanács	III. 416
Taligaesináló	I. 435	Támasz	III. 410	Tánc	III. 222
Taligás	III. 401	Támaszkodik	III. 411	Táncika	III. 424
Taligás ló	II. 616	Támaszt	III. 411	Táncjárás	II. 16
Taligáz	III. 401	Támasztás	III. 413	Táncmestér	II. 792
Talján pohár	II. 1303	Támaszték	III. 413	Táncnóta	II. 988
Tall	III. 702	Támasztó gallér	I. 1057	Táncol	III. 424
Tallala-fallala	III. 401	Támasztó oldal	II. 1114	Táncolás	III. 425
Tallalalla-fallala	III. 401	Támasztó oszlop	II. 1148	Táncoldogál	III. 425
Tallálás-fallalás	III. 401	Támasztó pole	II. 1307	Táncoló	III. 425
Tallér, tallír	III. 401	Támasztó szék	III. 129	Táncolóné	II. 991
Talló: sauermilch	III. 446	Tambura	III. 416	Táncoló nóta	II. 988
Talló: saat	III. 449	Táméntalan	III. 416, 551	Táncos	III. 425
Tály	III. 378	Táméntalanság	III. 551	Táncos asszony	I. 133
Talyga	III. 400	Támétalan	III. 416, 551	Tángál	III. 425

Tányvár, tányér	III. 433	Tanuló társ	III. 453	Tar : garbe	III. 44
Tanisztra, tanisztra	III. 447	Tanultság	III. 432	Tár : öffnen	III. 44
Tanít	III. 425	Tanult	III. 432	Tara	III. 44
Tanítás	III. 426	Tanultság	III. 433	Tarack : mörser	III. 44
Tanítgat	III. 427	Tanúság	III. 428	Tarack : schlangenwurz	III. 44
Tanítgatás	III. 427	Tanúságos	III. 430	Tarackgolyóbis	I. 109
Tanítható	III. 427	Tanúságtétel	III. 634	Tarafara, tárafara	III. 44
Tanító	III. 427	Tanúvállás	III. 1005	Tarafarán	III. 44
Tanító bér	I. 211	Tanya	III. 433	Tarafarás	III. 44
Tanító doktor	I. 517	Tányér, tányír	III. 433	Tarafarázás	III. 44
Tanító hely	I. 1398	Tányérnyaló	II. 1009	Taraglya	II. 1513, III. 44
Tanító mestér	II. 792	Tányérlartó	III. 481	Taragyáz	III. 77
Tanítóné	II. 991	Tányértörlő	III. 762	Taraj	III. 44
Tanító pásztor	II. 1246	Tapasz	III. 434	Tarajos	III. 44
Tanítóság	III. 427	Tapaszos	III. 434	Tarás	III. 44
Tanító szék	III. 129	Tapaszos var	III. 1011	Taraszok : mörser	III. 44
Tanító társ	III. 453	Tapaszt : malter	III. 434	Taraszok : schlangenwurz	III. 44
Tanító tiszt	III. 671	Tapaszt : betasten	III. 434	Taratk	III. 44
Tanított tanóság	III. 430	Tapasztal	III. 435	Tarattyú	III. 44
Tanítatlan	III. 428	Tapasztalás	III. 436	Tar búza	I. 32
Tanítvány	III. 428	Tapasztalhatatlan	III. 436	Tarcsia ?	III. 44
Tanítványka	III. 428	Tapasztalható	III. 436	Taré	III. 44
Tanó	III. 428	Tapasztalhatóképpen	III. 436	Taréjocska	III. 44
Tanol	III. 430	Tapasztalhatósan	III. 436	Taréjos	III. 44
Tanoló	III. 432	Tapasztalóképpen	III. 437	Taréjos sarkantyú	II. 151
Tanolság	III. 432	Tapasztalt	III. 437	Taréjok	III. 44
Tanórok	III. 433	Tapasztás	III. 437	Taré	III. 40
Tanóság	III. 428	Tapaszték	III. 437	Taréz	III. 44
Tántorgás	III. 415	Tapasztó	III. 437	Tar-far	I. 76
Tántorgat	III. 415	Tapat	III. 440	Targanca, targonca	III. 44
Tántorit	III. 414	Táplál	III. 440	Tárgy	III. 44
Tántoritás	III. 414	Táplálás	III. 441	Tárgyaz	III. 44
Tántorító	III. 414	Táplálgat	III. 441	Tar gyermek	I. 116
Tántorodás	III. 415	Táplálható	III. 441	Tárház	I. 137
Tántorodik	III. 414	Tápláló	III. 441	Tárházaz	I. 137
Tántorog	III. 415	Táplálódás	III. 442	Tárházmöglopás	II. 62
Tántoroszik	III. 414	Táplálódik	III. 442	Tarhó	III. 44
Tántorul	III. 416	Tapló	III. 442	Táris	III. 44
Tanú	III. 428	Taplós	III. 442	Tarisznya	III. 44
Tanúbizonyosság	I. 249	Tapod	III. 437	Tarisznyás	III. 44
Tanúbizonyásglevél	II. 604	Tapodás	III. 438	Táritoppos, tárituppos	III. 44
Tanúbizonyásgtétel	III. 631	Tapodásnyi	III. 438	Tarjag	III. 44
Tanul	III. 430	Tapodást	III. 438	Tarjagos	III. 44
Tanulás	III. 432	Tapodat	III. 438	Tarjagosság	III. 44
Tanulatlan	III. 432	Tapodtat	III. 438	Tarka	III. 44
Tanulatlan ló	III. 616	Tapog	III. 438	Tarka-barka	III. 44
Tanulgat	III. 432	Tapogás	III. 438	Tarkabarkaság	III. 44
Tanulgatás	III. 432	Tapogat	III. 439	Tarka gyík	I. 116
Tanulhatatlanság	III. 432	Tapogató	III. 439	Tarka kigyó	II. 30
Tanuló	III. 432	Tapogató	III. 439	Tarkál	III. 44
Tanuló apród	I. 103	Tapongat	III. 438	Tar kalász	II. 8
Tanuló asszonytárs	III. 450	Tapos	III. 440	Tarkáló	III. 44
Tanuló deák	I. 488	Tapot	III. 440	Tarkán	III. 44
Tanuló ház	I. 1372	Tapsi tánc	III. 424	Tarkás	III. 44
Tanuló hely	I. 1398	Tapsol	III. 440	Tarkaság	III. 44
Tanuló inas	I. 1579	Tapsolás	III. 440	Tarkáson	III. 44
Tanuló iskola	I. 1613	Tapsoló	III. 440	Tarkás szín	III. 25
Tanuló levél	II. 604	Tar : kahl	III. 442	Tarka szín	III. 25
Tanuló szállás	III. 56	Tár : waare	III. 443	Tarka színű	III. 25

Tarkáz	III. 448	Tartó tok	III. 694	Tátorján	III. 493
Tarkó	III. 448	Tartós	III. 482	Tátos	III. 405
Tarkony	III. 448	Tartóság	III. 483	Tátosság	III. 405
Tarkonygyökér	I. 1182	Tartósság	III. 483	Tátott seb	III. 1529
Tarkonyméz	II. 805	Tartóvolta	III. 483	Tatt	III. 493
Tarló: sauermilch	III. 446	Tarlozás	III. 485	Tátva-nyitva	II. 1047
Tarló: saat	III. 449	Tartózás	III. 486	Tavacska	III. 691
Tarlóz	III. 449	Tartozásképpen	III. 485	Taval	III. 493
Tárnok	III. 449	Tartozik	III. 484	Tavali	III. 493
Tárnokmester	II. 792	Tartózik	III. 485	Tavaly	III. 493
Tárnokszék	III. 129	Tartózkodás	III. 486	Tavalyi	III. 493
Tárogató	III. 449	Tartózkodik	III. 486	Tavalyi bor	I. 284
Tárogató	III. 449	Tartozó	III. 485	Tavar	III. 443
Tárogató síp	II. 1575	Tartózódik	III. 486	Taváris	III. 493
Tarol	III. 443	Tartóztat	III. 487	Tavas	III. 691
Tarolás	III. 443	Tartóztatás	III. 488	Tavaszb	III. 493
Taroló olló	II. 1115	Tartóztatlanul	III. 489	Tavaszban	III. 493
Tar pap	II. 1227	Tartóztató	III. 489	Tavasz	III. 493
Tar pécseénye	II. 1256	Tartóztatva	III. 489	Tavaszban	III. 493
Tarró	III. 449	Tarts	III. 489	Tavaszelő	III. 494
Társ	III. 449	Tartva	III. 489	Tavaszfélt	I. 797
Társal	III. 454	Tartva költő	II. 173	Tavaszfű	I. 1031
Társalít	III. 454	Tar varjú	III. 1019	Tavaszharmad	III. 494
Társalkodás	III. 455	Táska	III. 489	Tavaszi	III. 494
Társalkodhatatlan	III. 455	Táskahordozó	I. 1489	Tavaszi dő	I. 1540
Társalkodik	III. 452	Táskajátékos	II. 25	Tavaszi rozs	II. 1469
Társalkodó	III. 455	Táskalopó	II. 628	Tavaszmasod	III. 494
Társalkodtat	III. 456	Táskás	III. 490	Tavaszon	III. 494
Társaság	III. 456	Táskáz	III. 490	Tavasszal	III. 494
Társaságos	III. 457	Tassán	III. 491	Tavaszvetés	III. 1153
Társaságosan	III. 457	Tassoly	III. 457	Távol	III. 494
Társasít	III. 457	Taszigál	III. 700	Távoldad	III. 494
Társít	III. 457	Taszigálás	III. 701	Távoldadon	III. 495
Társol	III. 454	Taszigáló	III. 701	Távoldadról	III. 495
Társoltat	III. 456	Taszigáló	III. 701	Távoldadrólvaló	III. 495
Tarsoly	III. 457	Taszigat	III. 701	Távolít	III. 495
Tarsolygyártó	I. 1155	Taszít	III. 701	Távolkényvaló	III. 495
Tarsolyosan	III. 458	Taszítás	III. 702	Távolít	II. 591
Társaság	III. 456	Taszító	III. 702	Távolítél	II. 591
Társzekér	III. 134	Taszli	III. 369	Távolítél	II. 591
Tart	III. 458	Tat	III. 491	Távolítél	II. 591
Tartalék	III. 473	Tát	III. 491	Távolítél	II. 591
Tartalom	III. 473	Tata	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartandó	III. 473	Tatár	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartárka	III. 492	Tataraz	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartás	III. 473	Tatár búza	I. 328	Távolítél	II. 591
Tartat: befolgend	III. 475	Tatár futás	I. 1013	Távolítél	II. 591
Tartat: pflegen lassen	III. 475	Tatárjárás	II. 16	Távolítél	II. 591
Tartdogál	III. 476	Tatárka	III. 492	Távolítél	II. 591
Tarthatatlan	III. 476	Tatárkakása	II. 136	Távolítél	II. 591
Tartó	III. 476	Tatár korbács	II. 361	Távolítél	II. 591
Tartódás	III. 483	Tataroz	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartó fa	I. 744	Tatarozás	III. 493	Távolítél	II. 591
Tartogat	III. 483	Tatár pajzs	II. 1214	Távolítél	II. 591
Tartó hely	I. 1399	Tatárpajzsos	II. 1214	Távolítél	II. 591
Tartókozik	III. 483	Tátás	III. 490	Távolítél	II. 591
Tartomány	III. 483	Tátog	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartományi	III. 484	Tátogat	III. 492	Távolítél	II. 591
Tartományonként	III. 484	Tátogatás	III. 492	Távolítél	II. 591
		Tátogató	III. 492	Távolítél	II. 591

Té	III. 497	Tehénhús	I. 1522	Tekénő	III. 523
Té: du	III. 497	Tehénhúsnóta	II. 989	Tekénőcse	III. 523
Té: hin	III. 499	Tehenke	III. 503	Tekénőcske	III. 523
Teátrum	III. 661	Tehenkédik	III. 503	Tekénős	III. 523
Téhb	III. 728	Tehenképpen	III. 503	Tekénős béka	I. 196
Téb-láb	III. 499, II. 501	Tehénörző	II. 1184	Teként	III. 516
Tébolygás	III. 500	Tehénpásztor	II. 1246	Tekéntget	III. 522
Tébolygó	III. 500	Tehénsajt	II. 1496	Tekényő	III. 523
Tébolyodás	III. 499	Tehénsaru	II. 1521	Teker	III. 510
Tébolyog	III. 499	Tehenszar	III. 84	Tekercs	III. 511
Tébolyogtat	III. 500	Tehénszopó kígyó	II. 304	Tekerődik	III. 512
Téddégél	III. 623	Tehenvágó	III. 932	Tekerég	III. 512
Téddégélés	III. 623	Tehérhordó	I. 1486	Tekerékés	III. 514
Tédég	II. 1258	Tehérhordó barom	I. 183	Tekerés	III. 514
Tedeumbor	I. 284	Tehérhordóbarom-gazda	I. 1072	Tekerés	III. 514
Tégé	III. 500	Tehérhordó szekér	III. 134	Tekerésen	III. 514
Tégéd	III. 497	Tehérhordozó	I. 1489	Tekerés lábú	II. 499
Tégédet	III. 497	Tehérviselés	III. 1202	Tekergés	III. 513
Tégel, tégely	III. 501	Tehérviselő	III. 1204	Tekerget	III. 513
Tégelyke	III. 501	Téhet	III. 623	Tekergető	III. 513
Téget	III. 497	Téhetetlen	III. 623	Tekergőzik	III. 513
Tégetén	III. 500	Téhetetlenség	III. 623	Tekergő	III. 514
Tégetlen	III. 500	Téhető	III. 624	Tekergő grádics	I. 1062
Tegez: köcher	III. 501	Téhetős	III. 624	Tekergős	III. 514
Tegez: umgürten	III. 501	Téhetőség	III. 624	Tekergős csiga	III. 421
Tegezbeli	III. 501	Téhetség	III. 624	Tekergősen	III. 514
Tegik	II. 1256	Téhetségés	III. 625	Tekergőzés	III. 514
Tegitlen	III. 500	Téhetségésen	III. 625	Tekergőzik	III. 513
Tégla	III. 501	Téheteképpen	III. 625	Tekerít	III. 515
Téglacsináló	I. 435	Tej, tej	III. 507	Tekerő	III. 515
Téglácska	III. 502	Tejes, téjes	III. 509	Tekerő bogár	I. 262
Téglacsúr	I. 474	Tejes bél	I. 201	Tekerő csiga	I. 421
Tégláégető kemence	II. 184	Tejesedik	III. 509	Tekerődzik	III. 515
Téglagyártó	I. 1155	Tejes éték	I. 713	Tekerő lant	II. 521
Téglaház	I. 1373	Tejes étel	I. 714	Tekerős	III. 515
Téglalaj	II. 1109	Tejes fű	I. 1031	Tekerül	III. 516
Téglás	III. 502	Tejes paré	II. 1233	Tekerülés	III. 516
Téglaszín	III. 251	Tejes pince	III. 1287	Tekerület	III. 516
Téglaszínú	III. 251	Tejes szájú	III. 18	Tekervény	III. 516
Téglaverés	III. 1067	Tejes út	III. 871	Tekervényes	III. 516
Téglavetés	III. 1153	Tejetlen	III. 509	Tekéz	III. 509
Téglavető	III. 1156	Tejfejér	I. 785	Tekélingés	III. 522
Téglázás	III. 502	Tejfellorta	III. 719	Tekinget	III. 522
Tégnap	II. 931	Tejfől, lej föle	I. 973	Tekingetés	III. 523
Tégnapelőtt	II. 931	Tejfölös	I. 973	Tekint	III. 516
Tégnapi	II. 931	Tejszínú	III. 201	Tekintél, tekintél	III. 519
Tégzelődik	III. 501	Tejtartó tölgy	III. 738	Tekintés	III. 519
Tegzés	III. 501	Tejtorta	III. 719	Tekintet	III. 520
Tegzésen	III. 501	Téka	III. 509	Tekintetécske	III. 521
Téhág	I. 1360	Teke	III. 509	Tekintetés	III. 521
Téhát	I. 1360, III. 502	Téke	III. 727	Tekintetésen	III. 522
Téhely	III. 502	Tekeér	I. 656	Tekintetéskedik	III. 522
Téhelyéz	III. 502	Tekejátzás	II. 26	Tekintetösség	III. 522
Téhelyezés	III. 502	Tekejátzó golyóbis	I. 1093	Tekinteti	III. 522
Tében	III. 502	Tekejátzó hely	I. 1399	Tekintetlenség	III. 522
Tébenállás	I. 74	Tékél: tun	III. 625	Tekintetnyi	III. 522
Teheneeske	III. 503	Tékél: beschliessen	III. 771	Tekintve	III. 523
Tehenes	III. 503	Tekéné	III. 523	Tékit	III. 772
Tehénfark	I. 771	Tekénélese	III. 523	Teknő	III. 523

Teknós	III. 523	Téli süveg	II. 1629	Temetetlen	III. 556
Tékozlás	III. 524	Téli szállás	III. 56	Temetetlenség	III. 556
Tékozló	III. 525	Téli szoba	III. 284	Temetkezés	III. 556
Tékozlódik	III. 525	Telitelik	III. 531	Temetkezik	III. 556
Tékozlóság	III. 525	Telitölt	III. 544	Temető	III. 556
Tékozol	III. 523	Téli zöld	III. 1286	Temető bolt	I. 273
Tékozolható	III. 525	Teljes	III. 532	Temető épület	I. 653
Tekőnő	III. 523	Teljesedés	III. 535	Temető föld	I. 987
Tékték	III. 498	Teljesedik	III. 534	Temető hely	I. 1399
Téktéket	III. 498	Teljesen	III. 535	Temető sír	II. 1577
Tel	III. 525	Teljesés	III. 535	Temetség	III. 557
Tél : winter	III. 547	Teljesít	III. 535	Temetségi	III. 557
Téli : davon	III. 735	Teljesítés	III. 537	Temettelő	III. 557
Télben-nyárban	II. 1014	Teljesíthetetlen	III. 537	Témjén	III. 557
Tele	III. 532	Teljesség	III. 538	Témjénés	III. 557
Telek	III. 549	Teljességesen	III. 538	Témjénéz	III. 557
Telekés	III. 549	Teljességgel	III. 538	Témjénézés	III. 558
Telekés bocskor	I. 257	Teljességtelen	III. 539	Témjénéző	III. 558
Telel	III. 547	Teljességtelenség	III. 539	Témjénéző szelence	III. 510
Telelés	III. 548	Teljes szín	III. 251	Témjénéző szőr	III. 196
Telelő	III. 548	Teljestelen	III. 539	Témlé	III. 740
Telelő alma	I. 81	Teljesület	III. 539	Témléc	III. 740
Telelő dinnye	I. 506	Teljesvolta	III. 967	Témlő	III. 740
Telelő hely	I. 1399	Teljetlen	III. 539	Témlöc	III. 740
Telelő körtvély	II. 417	Telle-tulla	III. 551	Témnéc	III. 740
Teletet	III. 548	Tellves	III. 532	Témonda	II. 863
Telepedés	III. 550	Telt : voll	III. 540	Témondád	II. 863
Telepedik	III. 549	Telt : ablauf	III. 540	Témondádfü	I. 1031, III. 558
Telepészik	III. 549	Teltön-telik	III. 531	Témondádság	II. 863
Telepít	III. 550	Tél-túl	III. 801	Témpéral	III. 666
Teles : voll	III. 532	Télviz	III. 1229	Templom	III. 558
Teles : winterlich	III. 548	Télyfa	III. 739	Templombeli	III. 558
Telesleg-tele	III. 532	Telgességés	III. 538	Templomoszító	I. 951
Teleszéd	III. 101	Tém	III. 739	Templomi	III. 559
Teletin	III. 551	Témagad	II. 656	Ténsó	II. 1583
Teletszaka	III. 23	Temeng	III. 551	Tén, tén	III. 497
Televan	III. 942	Téméntelen	III. 551	Tenevér	I. 493
Televény	III. 551	Téménteni	III. 551	Téng : kummerlich leben	III. 559
Telhetetlen	III. 539	Témény	III. 557	Téng : stock	III. 728
Telhetetlenkedik	III. 540	Téményezér	III. 551	Téngedéz	III. 559
Telhetetlenség	III. 540	Témérdék	III. 552	Téngelic	III. 560
Telhetetlenül	III. 540	Témérdékbéd	III. 552	Tengély	III. 560
Teli	III. 532	Témérdékbédik	III. 552	Tengélyvégi kerület	II. 240
Téli	III. 548	Témérdékén	III. 553	Tengér	III. 560
Teliden-teli	III. 532	Témérdékeskedik	III. 553	Tengéri	III. 561
Téiidő	I. 1540	Témérdéki	III. 553	Tengéri barack	I. 175
Téliebben	III. 532	Témérdékít	III. 553	Tengéri béka	I. 196
Telien	III. 532	Témérdékítés	III. 553	Tengéri borjú	I. 291
Telien-teli	III. 532	Témérdékség	III. 553	Tengéri búza	I. 328
Téliebben	III. 532	Témérdékségű	III. 554	Tengéri csalán	I. 378
Télien	III. 532	Témérdékül	III. 554	Tengéri csiga	I. 421
Telien-teli	III. 532	Témérdékülés	III. 554	Tengéri csuka	I. 464
Telik	III. 526	Témés	III. 739	Tengéri disznó	I. 510
Téli köntös	II. 399	Temet	III. 554	Tengéri gomba	I. 1097
Telin	III. 532	Temetés	III. 555	Tengéri görény	I. 1120
Téli reték	II. 1427	Temetés hely	I. 1399	Tengéri hal	I. 1275
Téli saláta	II. 1501	Temetési	III. 556	Tengéri kakas	II. 80
Teliség	III. 532	Temetési pompa	II. 1310	Tengéri kan	II. 93
		Temetési tisztesség	III. 677	Tengéri kapitány	II. 109

Tengéri káposzta	II. 113	Tenyészés	III. 563	Terebélyésil	III. 574
Tengéri kereskedés	II. 232	Tenyészés	III. 563	Terebélyesség	III. 574
Tengéri köles	II. 396	Tenyészszel	III. 564	Térésél	III. 778
Tengéri kömény	II. 398	Tenyészellen	III. 564	Teréget	III. 578
Tengéri ló	II. 616	Tenyészik	III. 563	Téréget	III. 573
Tengéri medve	II. 714	Tenyésző	III. 564	Teréh	III. 503
Tengéri nád	II. 911	Tenyésző disznó	I. 520	Teréhfelvonó csiga	I. 421
Tengéri nyúl	II. 1086	Tenyésztség	III. 564	Teréhhordozó hajó	I. 1257
Tengéri rák	II. 1368	Tenyészszl	III. 564	Teréhhordozó nyereg	II. 1033
Tengéri relék	II. 1427	Tenyésztló	III. 564	Teréhbítel	III. 1213
Tengéri sügér	II. 1616	Tenyítés	III. 564	Térelmes	III. 822
Tengéri süllő	II. 1622	Tép	III. 564	Terém : saal	III. 588
Tengéri szégelet	III. 118	Tépáz	III. 565	Terém : wachsen	III. 588
Tengéri szőlő	III. 330	Tépdegél	III. 565	Terémt	III. 590
Tengéri lajték	III. 380	Tépdél	III. 565	Terémt	III. 590
Tengéri tolvaj	III. 705	Tépdelés	III. 565	Terémtés	III. 591
Tengéri tolvajság	III. 707	Tepecskél	III. 566	Terémtet	III. 591
Tengéri tövisek	III. 774	Teped	III. 566	Terémtetlen	III. 591
Tengéri tyúk	III. 833	Tépégetés	III. 565	Terémtélt	III. 591
Tengéri üröm	III. 900	Tépelődés	III. 265	Terémtélt állat	I. 77
Tengéri vöröshagyma	I. 1247	Tépelődik	III. 565	Terémtéltle	III. 591
Tengérkebel	II. 142	Tépéredétség	III. 742	Terémtéltéz	III. 592
Tengér melléke	II. 726	Tépéredik	III. 741	Terémtetheletlen	III. 591
Tengérmelléki	II. 726	Tépérlő	III. 742	Terémtmény	III. 592
Tengérpart	II. 1241	Tépés	III. 565	Terémtő	III. 598
Tengérszakadék	III. 30	Tépéll	III. 566	Tércénella	III. 586
Tengérszél : meerstrand	III. 140	Tépolya	III. 710	Téring	III. 574
Tengérszél : meerwind	III. 144	Tépódés	III. 566	Téringet	III. 574
Tengér szesze	III. 231	Tépódik	III. 566	Teréngette	III. 574
Tengérszín	III. 251	Tépréng	III. 742	Téringezés	III. 574
Tengérszínű	III. 251	Téprenkedik	III. 742	Tereny	III. 562
Tengér lajtéka	III. 380	Tepszi	III. 566	Terepély	III. 574
Téngés	III. 559	Tepszia	III. 566	Terepés	III. 575
Téngel	III. 559	Tepszicske	III. 566	Térés	III. 566
Téngelés	III. 559	Tér : ebene	III. 566	Térés	III. 575
Téngeltet	III. 559	Tér : kommen	III. 566	Térellenség	III. 575
Téng-léng	III. 575	Tér : schwerl	III. 762	Térföld	I. 987
Téngődik	III. 559	Térágya	III. 776	Tergélye	III. 598
Téngődik-léngődik	II. 575	Térbetklik	III. 587	Tergénye	III. 598
Ténkély, ténköl	III. 741	Térbeködik	III. 587	Térgy	III. 586
Ténmagad	III. 656	Tércénellaszoknya	III. 290	Terh	III. 503
Ténnéd	III. 497	Térd	III. 586	Terhe	III. 503
Ténnén	III. 497	Térdecske	III. 587	Terhél	III. 505
Ténnénmagad	II. 656	Térdel	III. 587	Terhélő	III. 506
Ténor	III. 562	Térdelpél	III. 587	Terhélén-terhél	III. 506
Ténprenkedik	III. 742	Térdepél	III. 587	Terheltetik	III. 506
Ténla, ténta	III. 562	Térdepéldégelés	III. 588	Térhely	I. 1399
Téntadény	I. 558	Térdepélés	III. 588	Terhés	III. 506
Téntás	III. 562	Térdepélő szék	III. 129	Terhésződik	III. 507
Téntás láda	II. 505	Térdeplet	III. 558	Terhés hajó	I. 1257
Tenüg	II. 1258	Térdeplik	III. 587	Terhés ház	I. 1373
Tenyér	III. 562	Térdes	III. 588	Terhésít	III. 507
Tenyeres	III. 563	Térdesés	I. 700	Terhesség	III. 507
Tenyeres-talpas	III. 405	Térdhajlás	I. 1260	Terhésül	III. 507
Tenyérnyi	III. 563	Térdhajlás	I. 1265	Térhetellenség	III. 575
Tenyérverő lapocka	II. 526	Térdkalács	II. 82	Terhhordozás	I. 1488
Tenyészédik	III. 563	Térdkötő	II. 435	Terhő	III. 503
Tenyészékény	III. 563	Terebély	III. 574	Terfi	III. 575
Tenyészékellen	III. 563	Terebélyés	III. 574	Térít	III. 577

Terítés	III. 576	Termő hely	I. 1399	Tésztaácska	III. 611
Térítés	III. 579	Termőn	III. 598	Tésztaétek	I. 713
Terítő	III. 576	Termős	III. 598	Tésztaés	III. 641
Térítő	III. 579	Termőség	III. 598	Teszlemény	III. 641
Térítő pap	II. 1227	Termő szőlő	III. 330	Teszletet	III. 641
Terj	III. 579	Ternyőfa	III. 599. I. 744	Tét	III. 630
Terjed	III. 579	Terpe	III. 764	Téta	III. 652
Terjeddégél	III. 581	Terped	III. 575	Telé	III. 654
Terjedék	III. 581	Terpentina	III. 599	Tetej	III. 654
Terjedékény	III. 581	Terpentinafa	I. 744	Tétéket	III. 498
Terjedés	III. 581	Terpentinaolaj	II. 1109	Tétel	III. 631
Terjedik	III. 579	Terpeszködik	III. 575	Tétel	III. 642
Terjedő	III. 581	Térség	III. 566	Tételm	III. 635
Terjedő var	III. 1011	Tért	III. 584	Tételmín	III. 635
Terjedt	III. 581	Térténik	III. 765	Tétem	III. 635
Terjedtség	III. 581	Térül	III. 585	Tetem, tetém	III. 652
Terjéget	III. 581	Térülés	III. 586	Tetemény	III. 635
Térjek	III. 598	Térül-fordul	I. 930	Tetemés	III. 654
Térjék fü	I. 1031	Térvény	III. 766	Tetemés-talpas	III. 405
Térjék víz	III. 1229	Térvin	III. 766	Tetemkáporna	II. 112
Terjes	III. 579	Térsze-morzsa	II. 873	Tetemszedő	III. 102
Terjeszködik	III. 581	Tésla, tésola	III. 599	Tetemszedő vas	III. 1024
Terjeszt	III. 582	Test	III. 599	Tetemtartó	III. 481
Terjesztés	III. 584	Téstál	III. 603	Tetemoldó fü	I. 1031
Terjesztet	III. 584	Téstaméntom	III. 603	Tetés	III. 648
Terjesztő fa	I. 714	Téstaméntomi	III. 604	Tetés	III. 655
Terjet	III. 584	Téstaméntomos	III. 604	Tetésség	III. 648
Termék	III. 592	Téstaméntomtétel	III. 634	Tetetés test	III. 601
Termékény	III. 592	Téstaméntomtévő	III. 640	Tetészik	III. 642
Termékénység	III. 592	Téstamontom	III. 603	Tétet	III. 636
Terméketlen	III. 593	Téstamontos	III. 604	Tetet	III. 649
Terméktelen	III. 593	Testebeli	III. 601	Tetetés, tétetés	III. 650
Termés	III. 593	Testécske	III. 601	Tetető	III. 650
Terméskő	II. 390	Testés	III. 601	Tétetődik	III. 637
Természet	III. 593	Testésit	III. 602	Tétéz	III. 655
Természetbeli	III. 595	Testesség	III. 602	Tetik	III. 642
Természetellenvaló	III. 595, 959	Testésül	III. 602	Té-től	III. 801
Természetfölöttvaló	III. 595, 960	Testésülés	III. 602	Tétova	III. 722
Természeti	III. 595	Test és vér	III. 603	Tétovavonás	III. 1244
Természeti öszvevonás	III. 1241	Testesakadt	III. 32	Tétováz	III. 723
Természeti tudomány	III. 799	Testetlen	III. 602	Tétovázás	III. 723
Természetszéréntvaló	III. 596, 960	Testfömlés	III. 1125	Tétovázó	III. 724
Természetszéréntvaló tudomány	III. 799	Testi	III. 602	Tétovázóság	III. 724
Természettudakozó	III. 790	Testi szerelém	III. 219	Tető: spitze	III. 654
Természettudó	III. 794	Testi szív	III. 266	Tető: laus	III. 656
Természettvizsgáló	III. 1232	Testi vágyódás	III. 970	Tetés	III. 655
Termeszt	III. 596	Testkísérő	II. 316	Tetészik	III. 642
Termet	III. 596	Test-lélék	II. 571	Tetőtől fogva talpig	III. 405
Termetés	III. 596	Téslova	III. 722	Tetőz	III. 655
Termetesség	III. 597	Testörző	II. 1184	Tetőzet	III. 656
Termetlen	III. 597	Testszín	III. 251	Tetzemény	III. 647
Termitt	III. 597	Testszínü	III. 252	Tetzés	III. 647
Termittség	III. 597	Téstüval	III. 497	Tetzet: gefallen erregen	III. 648
Térmező	II. 808	Testülés	III. 603	Tetzet: billigung	III. 648
Termő	III. 597	Testvásár	III. 1027	Tetzetles	III. 648
Termő eső	I. 702	Testvér	III. 603, 1071	Tetzetlőködik	III. 648
Termő fa	I. 744	Tész	III. 604	Tetzetlőség	III. 648
Termő gyöngy	I. 1185	Tészén, tészén	III. 604	Tetzhető	III. 648
		Tészta	III. 641	Tetzik	III. 648

Tetszín	III. 251	Tibolyog	III. 499	Tintatartó	III. 48
Tetsző	III. 648	Tidő	III. 815	Típáz	III. 56
Tetszőképpen	III. 648	Tied	III. 498	Tipickél	III. 66
Tétt	III. 637	Tieték	III. 499	Tipid-tapod	III. 43
Téttében	III. 638	Tigéd	III. 497	Tipod-tapod	III. 43
Téttén-tész	III. 623	Tigitén	III. 500	Tipog-tapog	III. 43
Tettés	III. 648	Tigris	III. 661	Tipor	III. 66
Téttet, tettét: heucheln .	III. 649	Tik	III. 498	Tippanón	III. 66
Tettet: gestalt	III. 650	Tík	III. 831	Tiprong	III. 66
Tettetendő	III. 649	Tikér	III. 816	Tir	III. 82
Tettetés	III. 649	Tikkad	III. 661	Tirannus	III. 66
Tettetés	III. 650	Tikkadás	III. 662	Tirannuskodik	III. 66
Tettetésen	III. 652	Tikkadoz	III. 662	Tiroliré	III. 66
Tettetésképpen	III. 650	Tikmony	II. 869	Tiszala	I. 744, III. 66
Tettetésképpen	III. 652	Tikmonyas	II. 869	Tiszafagomba	I. 109
Tettetésség	III. 652	Tikmonyas sajt	II. 1496	Tiszén	III. 66
Tettetés szentségű	III. 176	Tikmonysajt	II. 1496	Tiszó	III. 82
Tettető	III. 650	Tikmonyszékolaj	II. 1109	Tiszt	III. 66
Tettetve	III. 650	Tikmonytorta	III. 719	Tiszta	III. 67
Té-tu	III. 801	Tikör	III. 816	Tiszta búza	I. 32
Té-túl	III. 801	Tiktara	III. 445	Tiszta bor	I. 28
Tetű	III. 656	Tiktéket	III. 498	Tisztádon-tiszta	III. 67
Tetűfa	I. 741	Tiktojomány	III. 693	Tisztafehér szín	III. 24
Tetűférég	I. 826	Tilalmas	III. 662	Tisztafehér színű	III. 24
Tetűfü	I. 1031	Tilalmasan	III. 663	Tisztán	III. 67
Tetüszik	III. 642	Tilalmaz	III. 663	Tisztán-tiszta	III. 67
Tetve	III. 656	Tilalmazás	III. 663	Tisztás	III. 68
Tetves	III. 657	Tilalom	III. 662	Tisztaság	III. 68
Tetves betegség	I. 225	Tilalomfa	I. 744	Tisztaságos	III. 68
Tetvesség	III. 657	Tilalomlevél	II. 604	Tisztátalan	III. 68
Tetvész	III. 657	Tiló	III. 666	Tisztátalanított	III. 68
Teve	III. 657	Tilodik	III. 663	Tisztátalankodik	III. 68
Téved	III. 658	Tilol	III. 666	Tisztátalanság	III. 68
Tevehajtó	I. 1266	Tilos	III. 663	Tisztátalanul	III. 68
Tévékény	III. 638	Tiloszik	III. 663	Tisztbéli	III. 67
Tével-túval	III. 497	Tilt	III. 664	Tisztbéli személy	III. 16
Tévélyedik	III. 658	Tiltás	III. 666	Tisztbéli társ	III. 45
Tévélyég	III. 659	Til-túl	III. 801	Tisztél	III. 67
Tévélyégés	III. 659	Tilut	III. 664	Tisztélendő	III. 67
Tévélygő	III. 660	Timagatok	II. 657	Tisztélendőség	III. 67
Tévélygő ház	I. 1373	Timár: gerber	III. 666	Tisztelenít	III. 67
Tévélygős kert	II. 246	Timár: geschenke güter .	III. 666	Tisztelés	III. 67
Tévélyít	III. 660	Timfű	III. 660, I. 1031	Tisztélet	III. 67
Tévélyítés	III. 661	Timnüc	III. 740	Tisztéletés	III. 67
Tevemadár	II. 619	Timporál	III. 666	Tisztéletésb	III. 67
Tevepárdac	II. 1238	Timporálás	III. 667	Tisztéletesség	III. 67
Tevepásztor	II. 1246	Timsó	II. 1583	Tisztéletésen	III. 67
Tévés	III. 638	Timsó	II. 1583	Tisztéletesség	III. 67
Teveszór	III. 332	Timumfüves bor	I. 284	Tisztéleti	III. 67
Teveszöröv	III. 1207	Tín	III. 498	Tisztéletlen	III. 67
Téveszl	III. 661	Tines	III. 667	Tisztéletlenít	III. 67
Tévis, tévisk	III. 774	Tincsődik	III. 667	Tisztéletlenség	III. 67
Tévő, tévő	III. 638	Tinnagatok	II. 657	Tisztéletlenül	III. 67
Téz	III. 497	Tinnén	III. 498	Tisztélkedik	III. 67
Tháler	III. 401	Tinnénmagatok	III. 657	Tisztés	III. 67
Thé	III. 661	Tinó	III. 667	Tisztésen	III. 67
Théa	III. 661	Tinócska	III. 667	Tisztés fü	I. 106
Théátrum	III. 661	Tinótulok	III. 806	Tisztésít	III. 67
Ti	III. 498	Tinta	III. 562	Tisztéskedik	III. 67

Tisztesség	III. 676	Titkosképpen	III. 688	Tobáktartó	III. 482
Tisztességbeli	III. 677	Titkoskodik	III. 688	Toborzék	I. 513
Tisztességös	III. 677	Titkosság	III. 688	Toborzékol	I. 513
Tisztességösen	III. 677	Titkos szentség	III. 176	Toborzó	I. 513
Tisztességevesztett	III. 1100	Titkos szívú	III. 266	Toborzok	I. 513
Tisztességkapás	II. 103	Titkos tanács	III. 420	Toborzokjárás	II. 16
Tisztességkivánás	II. 320	Titkos tanácsos	III. 420	Toborzoktánc	III. 424
Tisztességkivánó	II. 321	Titok	III. 685	Toboz	III. 692
Tisztességlelen	III. 677	Titokház	I. 1373	Tobzódás	III. 514
Tisztességtelenít	III. 677	Titoknok	III. 688	Tobzódik	III. 514
Tisztességtelenség	III. 678	Titokruha	II. 1481	Tobzódó	III. 514
Tisztességtelenül	III. 678	Titoktanács	III. 418	Tócsa	III. 691
Tisztességtétel	III. 684	Titoktanácsos	III. 421	Tócska	III. 691
Tisztthalaszás	I. 1276	Titoktárs	III. 454	Tódolog	III. 968
Tiszti	III. 678	Titoktudó	III. 794	Tódul	III. 698
Tisztít	III. 681	Titulál	III. 688	Tódulás	III. 699
Tiszti társ	III. 454	Tituláris	III. 688	Tófolyás	I. 913
Tisztítás	III. 682	Titulus	III. 688	Tógás deák	I. 488
Tisztítatlan	III. 682	Titöket	III. 498	Tói nád	II. 911
Tisztíthatatlan	III. 682	Titteket	III. 498	Tojás	III. 692
Tisztító	III. 682	Titty-totty	III. 689	Tojásos	I. 762
Tisztító fiú	I. 1031	Tiv	III. 498	Tojád	III. 695
Tisztító orvoság	II. 1143	Tivis	III. 772	Tojik	III. 692
Tisztító por	II. 1313	Tíz : zehn	III. 689	Tojomány	III. 692
Tisztító séprő	II. 1543	Tíz : feuer	III. 826	Tojományszék	III. 130
Tisztító tűz	III. 828	Tized	III. 689	Tojás	III. 693
Tisztlététel	III. 622	Tized alja	I. 45	Tojós tyúk	III. 834
Tisztogat	III. 683	Tized bárány	I. 176	Tojtot	III. 693
Tisztogatás	III. 683	Tizedél	III. 689	Tok : dück	III. 693
Tisztre néző	II. 984	Tizedés	III. 689	Tok : hüchse	III. 693
Tisztre szaggatás	III. 39	Tizedikszér	III. 690	Toka, tóka	III. 694
Tiszttség	III. 678	Tizedlés	III. 689	Tokfis	II. 1603
Tiszttartó	III. 481	Tizedlő	III. 689	Tokhal	I. 1275
Tiszttartós	III. 482	Tizedszér	III. 690	Toklác	III. 694
Tiszttartóság	III. 482	Tizen	III. 690	Toklász	III. 694
Tisztul	III. 683	Tizenégy	III. 690	Toklyó	III. 694
Tisztulás	III. 684	Tizenégyyed	I. 575. III. 690	Tokma	III. 800
Tisztulat	III. 685	Tizenégyyedik	I. 575. III. 690	Tokmálódás	III. 801
Tisztulatlan	III. 685	Tizenégyvedszér	III. 690	Tokmálódik	III. 801
Tisztviselés	III. 1203	Tizenégygyen	III. 690	Tokos : scheltwort	III. 694
Tisztviselő	III. 1204	Tizenégyzser	III. 690	Tokos : jung	III. 695
Tisztviselő személy	III. 166	Tizenként	III. 690	Tokosodik	III. 694
Tisztviselő társ	III. 454	Tizennyolc	II. 1050	Tokosul	III. 694
Tisztviselt	III. 1205	Tizes	III. 690	Tol	III. 695
Tit	III. 680	Tizkrajcáros	II. 461	Tól	III. 735
Titteket	III. 498	Tíznagy	II. 919	Tolakodik	III. 696
Titk	III. 685	Tíz pénzés garas	I. 1063	Tolakozás	III. 696
Titkol	III. 686	Tíz pénzt érő garas	I. 1063	Tolakozik	III. 696
Titkolás	III. 687	Tízsgés	III. 690	Tolán	III. 398
Titkolatlanul	III. 687	Tízszámú	III. 70	Tólesa	III. 691
Titkoló	III. 687	Tízszér	III. 690	Told	III. 697
Titkon	III. 687	Tízszérés	III. 690	Toldal	III. 697
Titkoonan	III. 687	Tízszérrel	III. 690	Toldalék	III. 697
Titkon tartás	III. 475	Tízszérte	III. 690	Toldaléknap	II. 931
Titkonvaló	III. 6. 87. 960	Tízszérú	III. 690	Toldás	III. 698
Titkos	III. 687	Tó	III. 690	Told-fold	I. 905
Titkosan	III. 688	Tóállás	I. 74	Toldit	III. 968
Titkos deák	I. 488	Tob	I. 511	Toldoz	III. 698
Titkos gyilkos	I. 1169	Tobák	III. 692	Toldoz-foldoz	I. 905

Toldoz-foltoz	I. 906	Tolvajtánc	III. 424	Tori lakodalom	II. 53
Toldozó	III. 698	Tolvajtárs	III. 454	Torkol	III. 71
Toldozott pokréc	II. 1306	Toly	III. 695	Torkolás	III. 71
Toldul	III. 698	Tolyakozás	III. 696	Torkolat	III. 71
Toldulás	III. 699	Tolyat	III. 696	Torkos	III. 71
Toll	III. 702	Tolyó	III. 699	Torkosan	III. 71
Tollacska	III. 703	Tolyong	III. 699	Torkoskodás	III. 71
Tollas	III. 703	Tolyongás	III. 699	Torkoskodik	III. 71
Tollas bot	I. 299	Tolyós	III. 699	Torkoson	III. 71
Tollas buzogány	I. 330	Tolyul	III. 700	Torkosság	III. 71
Tollaskodik	III. 704	Tolyva toly	III. 696	Torlás	III. 71
Tollas lábú	II. 490	Tomb : pfund	III. 707	Torlatlan	III. 71
Tollas nyíl	II. 1038	Tomb : springen	III. 707	Torlik	III. 71
Tollasodik	III. 704	Tombás	III. 708	Torló	III. 71
Tollasul	III. 704	Tombol	III. 707	Torlódik	III. 71
Tolláskodik	III. 704	Tombolás	III. 707	Tortaa	III. 71
Tollatlan	III. 704	Tombora	III. 416	Tormaferég	I. 83
Tollaz	III. 704	Tomborás	III. 416	Tormaeszélő	II. 142
Tollazás	III. 704	Tomp	III. 708	Tormás	III. 71
Tollcímér	I. 356	Tompa	III. 708	Tormozás	III. 71
Tollcsináló kés	II. 248	Tompak	III. 709	Tornác	III. 71
Tollgatyás	I. 1068	Tompán	III. 708	Tornácos	III. 71
Tollóz	III. 449	Tompasság	III. 708	Tornász	III. 71
Tollsüprű	II. 1543	Tompavolta	III. 967	Tornir	III. 71
Tollszál	III. 44	Tompít	III. 709	Tornyikál, tornyikol	III. 71
Tolltarló pole	III. 1307	Tompor, tompora	III. 708	Tornyocska	III. 71
Tolltok	III. 694	Tompul	III. 709	Tornyos	III. 71
Tollu	III. 702	Tompulás	III. 709	Tornyosan	III. 71
Tolluszár	III. 86	Tompulatlan	III. 709	Tornyoz	III. 71
Tollvakaró	III. 980	Tong	III. 806	Torok	III. 71
Tolmács	III. 704	Tonka	III. 709	Torokdagadás	I. 42
Tolmácsol	III. 704	Tonkán	III. 710	Torokfű	I. 103
Tolmácsolás	III. 704	Tonna	III. 710	Torokgége	I. 107
Tolmácsolkodik	III. 705	Tonnácska	III. 710	Torokgyik	I. 116
Tolmácsoló	III. 705	Top : werfen	I. 511	Toroklat	III. 71
Tolmácsozó	III. 705	Top : hüfte	III. 710	Torokmirigy	II. 84
Tolmácsosság	III. 705	Topány	III. 710	Toroktöltő	III. 54
Toló	III. 699	Topáz	III. 710	Torol	III. 71
Tolódás	III. 699	Topázkő	II. 390	Torom	III. 71
Tolódik	III. 699	Toplakodás	I. 513, III. 710	Torongy	III. 71
Tolong	III. 699	Topló	III. 442	Torongyosít	III. 71
Tolongás	III. 699	Topod	III. 437	Toronkác	III. 71
Tolongoz	III. 699	Topoly	III. 710	Torony	III. 71
Tolonkoz	III. 699	Topolya	III. 710	Torony teleje	III. 65
Toló taliga	III. 401	Toppán	I. 511	Torpád	III. 71
Tolu	III. 702	Toppant	I. 512	Torpedó	III. 71
Tolvaj	III. 705	Toppantás	I. 512	Tors	III. 72
Tolvajcsa	III. 706	Toprong	I. 514	Torsa	III. 72
Tolvajkodás	III. 706	Topszelet	III. 137	Torsika	III. 72
Tolvajkodik	III. 706	Tor	III. 710	Torsok	III. 72
Tolvajkodó	III. 706	Torbeli	III. 711	Torsolkodik	III. 71
Tolvajlás	III. 706	Torbészol.	I. 523	Torsoly	III. 45
Tolvaj lika	II. 641	Torbonca	III. 445, 711	Torta	III. 71
Tolvajló	III. 706	Torének	I. 639	Tortáta	III. 71
Tolvajocska	III. 706	Torha	III. 711, 811	Tortétel	III. 63
Tolvajol	III. 706	Torbás	III. 811	Torva	III. 71
Tolvajoltat	III. 707	Torbásodik	III. 811	Torván	III. 71
Tolvajos	III. 707	Torházás	III. 811	Torza-borza	III. 72
Tolvajság	III. 707	Tori	III. 711	Torzas	III. 72

Torzas-borzas	I. 295	Többszörít	III. 732	Tölgyes : säugend	III. 738
Torzsa	III. 720	Többszört	III. 733	Tölgyes : eichenreich	III. 739
Torzsasaláta	II. 1501	Több-több	III. 729	Tölgfyfa	I. 744
Torzsonkodás	III. 719	Többül: sich vermehren	III. 733	Tölgfyfás	I. 744
Torzsonkodik	III. 719	Többül: weiter	III. 733	Tölgymakk	II. 672
Tós	III. 691	Többülés	III. 733	Tölgyszál	III. 44
Tosz	III. 700	Többültön-többül	III. 733	Tölgystapló	III. 442
Toszl	III. 701	Többülve-többül	III. 733	Tölt	III. 525, 540
Toszogat	III. 702	Többütt	III. 733	Töltelék	III. 544
Toszzan	III. 700	Tőcske	III. 815	Töltemény	III. 544
Toszzant	III. 700	Tödgyfa	III. 735	Töltés	III. 544
Tót	III. 721	Tódz	III. 771	Töltetlen	III. 545
Tótizmus	III. 721	Töis	III. 772	Töltike	III. 545
Tót lejtő	II. 563	Tök	III. 733	Töltő	III. 545
Tót safrány	II. 1491	Tökágyú	I. 24	Töltőgel	III. 545
Tótság	II. 721	Töke : stamm	III. 727	Töltőget	III. 545
Tótt	III. 493, III. 721	Töke : kugel	III. 509	Töltőgetés	III. 545
Tótul	III. 721	Tökeatya	I. 138	Töltön-tölt	III. 544
Tova	III. 721	Tökebíró	I. 238	Töltős	III. 545
Tovább	III. 724	Tökécske	III. 728	Töltött	III. 546
Továbbá	III. 725	Tökehal	I. 1275	Töltözés	III. 546
Továbbad	III. 725	Tökell : tun	III. 625	Töltözik	III. 546
Továbbvaló	III. 960	Tökell : beschiessen	III. 771	Töltöző	III. 546
Továbblag	III. 725	Tökéllés	III. 627	Töltöződik	III. 547
Továbbra	III. 725	Tökélllet	III. 627	Töltésér	III. 547
Továbbra való	III. 960	Tökélltetés	III. 627	Töltvény	III. 547
Továhb-tovább	III. 725	Tökélltetésen	III. 628	Tölyfa	III. 739
Továbbvaló	III. 960	Tökélltetesség	III. 628	Töllyes	III. 532
Továris	III. 493	Tökélltetességés	III. 629	Töm	III. 739
Tovas	III. 691	Tökélltetésséggel	III. 629	Töméntelen	III. 551
Tóvíz	III. 1229	Tökélltetlen	III. 629	Töményezér	III. 551
Tő : stamm	III. 726	Tökélltetlenkedik	III. 629	Tömjén	III. 557
Tő : nagel	III. 814	Tökélltetlenség	III. 629	Tömjénfüst	I. 1046
Több	III. 728	Tökélltetlenül	III. 629	Tömjénkörtvély	II. 417
Többé	III. 729	Tökélltett	III. 630	Tömjénszedő	III. 103
Többecske	III. 730	Tökemetszett	II. 802	Tömjéntermő	III. 598
Többed	III. 730	Tökemetszett disznó	I. 510	Tömkeleg	III. 739
Többeden	III. 730	Tökés	III. 723	Tömlec	III. 740
Többedel	III. 730	Tökés tánc	III. 424	Tömlő	III. 740
Többég	III. 731	Tökfej	I. 960	Tömlőc	III. 740
Többel	III. 730	Tökfejű	I. 960	Tömlőház	I. 1373
Többen	III. 730	Tökl	III. 772	Tömlőcórzó	II. 1184
Többen-többen	III. 730	Tökkobak	II. 323	Tömlőcös	III. 740
Többes	III. 730	Tökliktárium	II. 609	Tömlőcöz	III. 740
Többet	III. 730	Tökörű	III. 735	Tömlőcözés	III. 741
Többévaló	III. 730	Tökös	III. 735	Tömlőcözlet	III. 741
Többez	III. 730	Tökösség	III. 735	Tömlőcörtartó	III. 482
Többi	III. 730	Tökpalack	II. 1215	Tömlősip	II. 1575
Többig	III. 731	Töktermő hely	III. 598	Tömlősípos	II. 1575
Többire	III. 731	Töl : von	III. 735	Tömőfa	I. 744
Többít	III. 731	Töl : eiche	III. 735	Tömött	III. 739
Többítés	III. 731	Tölcsér	III. 547	Tömp	II. 1603
Többképpen	III. 732	Tölcsérés	III. 547	Tömpe	III. 708
Többnyi	III. 732	Töldégelik	III. 531	Tömpöly	II. 1603
Többnyire	III. 732	Tölfa	III. 739	Tömpös	II. 1604
Többre	III. 732	Tölgy : mamme	III. 738	Tönkö	III. 728
Több számú	III. 70	Tölgy : eiche	III. 739	Tönköly	III. 741
Többször	III. 732	Tölgyelő	III. 738	Tönnön	II. 1164
Többszöri	III. 732	Tölgyerdő	I. 666	Töp	III. 741

Töpörgés	III. 742	Törlődik	III. 762	Törvényíró	I. 1604
Töpörödés	III. 742	Törlődzik	III. 762	Törvénykötés	III. 770
Töpörödik	III. 741	Törlőget	III. 762	Törvénykodik	III. 769
Töpörödtet	III. 742	Törlő szőr	III. 332	Törvénykezés	III. 770
Töpörtő	III. 742	Törlő szűr	III. 359, 761	Törvénykiadó	I. 17
Töpreng	III. 742	Törlőszűrőz	III. 359	Törvénykézlik	III. 769
Töprenkodik	III. 742	Tör-mar	II. 678	Törvénykönyv	II. 407
Tör	III. 742	Törmöl	III. 756	Törvénylátás	II. 538
Tör : dolch	III. 762	Törő	III. 756	Törvénymagyarázó	II. 665
Tör : dulden	III. 820	Törödés	III. 758	Törvénynap	II. 931
Törös	III. 720	Törődik	III. 757	Törvényörző	II. 1184
Törösi	III. 720	Török	III. 764	Törvényrontás	II. 1458
Tördék	III. 749	Török bab	I. 151	Törvénytörés	III. 109
Tördél	III. 749	Török bors	I. 293	Törvénytörő	III. 111
Tördelék	III. 749	Török borsó	t. 294	Törvénytörés	III. 129
Tördelés	III. 749	Török búza	I. 328	Törvénytörő	III. 211
Tördék	III. 749	Török dob	I. 515	Törvénytörő	III. 211
Tördékény	III. 749	Török dolmány	I. 518	Törvénytörő	III. 211
Tördékénység	III. 749	Török papucs	II. 1230	Törvénytörő	III. 211
Tördelém	III. 750	Török patyolat	II. 1254	Törvénytörő	III. 211
Tördelmes	III. 750	Török sáfrány	II. 1492	Törvénytörő	III. 211
Tördelmesen	III. 750	Török síp	II. 1575	Törvénytörő	III. 211
Tördelmeskodik	III. 750	Töröksípos	II. 1575	Törvénytörő	III. 211
Tördelmesség	III. 750	Török turbánt	III. 811	Törvénytörő	III. 211
Tördelmez	III. 750	Töröküzés	III. 918	Törvénytörő ház	I. 1373
Tördézés	III. 750	Törökvarrások	III. 1020	Törvénytörő piac	II. 1284
Tördézött	III. 750	Töröl	III. 759	Törvénytörő szék	III. 129
Tördethetlen	III. 750	Törölget	III. 761	Törvénytörés	III. 754
Törög	III. 764	Törölgetés	III. 761	Törvénytörés	III. 754
Török	III. 751	Töröm	III. 588	Törvénytörő	III. 757
Törökédés	III. 752	Törőség	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törökodik	III. 751	Törörség	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törökény	III. 752	Törörszkodik	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törökészlik	III. 751	Törött lé	II. 550	Törvénytörő	III. 757
Töröm	III. 588	Törpe	III. 764	Törvénytörő	III. 757
Törös	III. 752	Törren	III. 765	Törvénytörő	III. 757
Töröt	III. 754	Törsek, törsök	III. 720	Törvénytörő	III. 757
Törötés	III. 755	Törösöl	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törötet	III. 755	Törösölek	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törötetős	III. 755	Törösölés	III. 762	Törvénytörő	III. 757
Törötetőség	III. 755	Törösölködés	III. 719	Törvénytörő	III. 757
Törötetlen	III. 755	Történet	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Törötlet	III. 755	Történetes	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Törötletlen	III. 755	Történetesség	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Törövényesség	III. 755	Történeteset	I. 701	Törvénytörő	III. 757
Törf	III. 764	Történeteszerent	III. 200	Törvénytörő	III. 757
Törhetetlen	III. 755	Történhet	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Török	III. 747	Történhetőség	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Törjék	III. 598	Történi	III. 765	Törvénytörő	III. 757
Törjékés	III. 599	Törtön-török	III. 748	Törvénytörő	III. 757
Törköl	III. 764	Törül	III. 759	Törvénytörő	III. 757
Törköly, törkély	III. 764	Törvény	III. 766	Törvénytörő	III. 757
Törkölybor	I. 284	Törvényadó	I. 16	Törvénytörő	III. 757
Törlejl	III. 760	Törvényes	III. 769	Törvénytörő	III. 757
Törlejtet	III. 760	Törvényesen	III. 769	Törvénytörő	III. 757
Törlejtő	III. 761	Törvényes szék	III. 129	Törvénytörő	III. 757
Törlés	III. 761	Törvényfolyás	I. 913	Törvénytörő	III. 757
Törleszkodik	III. 761	Törvényház	I. 1373	Törvénytörő	III. 757
Törlít	III. 760	Törvényhely	I. 1399	Törvénytörő	III. 757
Törlö	III. 760	Törvényi	III. 769	Törvénytörő	III. 757

Tövisés	III. 774	Tréfaság	III. 780	Tudatlanság	III. 792
Tövisés borz	I. 295	Tréfásság	III. 780	Tudatlanul	III. 792
Tövisésen	III. 774	Tréfás társ	III. 454	Tudogál	III. 793
Tövisés disznó	I. 520	Tréfaszó	III. 273	Tudbat	III. 793
Tövisés lapu	II. 529	Tréfátalan tréfátlan	III. 780	Tudhatatlan	III. 793
Tövisés levelü tölgyfa	III. 739	Triumf	III. 780	Tudhatós	III. 793
Tövisfa	I. 744	Triumfál	III. 780	Tudmán	III. 797
Tövisfü	I. 1031	Triumfáló szekér	III. 134	Tudnamiért	III. 793
Tövisk	III. 774	Triumfszín	III. 252	Tudni	III. 793
Töviskél	III. 774	Triumfus	III. 780	Tudniamint	II. 843, III. 793
Töviskés	III. 775	Trombita	III. 780	Tudniüllik	I. 1566 III. 793
Töviskés fenyő	I. 822	Trombitafuvás	I. 999	Tudnimert	III. 793
Töviskóró	II. 368	Trombitagyártó	I. 1155	Tudnimint	III. 793
Tövisrépa	II. 1412	Trombitaharsogás	I. 1334	Tudnivaló	III. 793, 960
Tövistermő	III. 598	Trombitál	III. 781	Tudnyüllik	I. 1566
Tövöskés	III. 772	Trombitálás	III. 781	Tudó	III. 793
Töz : stecken	III. 771	Trombitáltat	III. 781	Tudódik	III. 795
Töz : feuer	III. 826	Trombitás	III. 781	Tudókos	III. 795
Tözeg, tözek	III. 775	Trombitaszér	III. 196	Tudomány	III. 797
Tőzés	III. 771	Trombitaszó	III. 274	Tudománybeli	III. 799
Tözet	III. 775	Trombitaszózat	III. 283	Tudományfa	I. 744
Töző	III. 776	Trombitazéngés	III. 1282	Tudományos	III. 799
Tözsérség	III. 771	Tromf	III. 781	Tudományszeretés	III. 222
Trádor	III. 775	Tromfosdi	III. 782	Tudománylévő	III. 640
Trága	III. 776	Trónusszék	III. 129	Tudományszerint	III. 799
Trágár	III. 775	Trónusülés	III. 890	Tudós	III. 795
Trágárkodás	III. 776	Trpüsszent	III. 782	Tudósan	III. 796
Trágárkodik	III. 776	Trucc	III. 782	Tudósít	III. 796
Trágárság	III. 776	Truccosan	III. 782	Tudósítás	III. 797
Trágáru	III. 776	Trufa	III. 778	Tudóska	III. 797
Tragédia	III. 776	Trufál	III. 779	Tudósocska	III. 797
Trágya	III. 776	Trufás	III. 780	Tudóson	III. 796
Trágyál	III. 776	Trupp	III. 782	Tudósság	III. 797
Trágyás	III. 776	Trupponként	III. 782	Tudott-tud	III. 788
Trágyásan	III. 777	Trupposanvaló	III. 782	Tudt-	III. 800
Trágyáz	III. 777	Trücsök	II. 1336	Tudton-tud	III. 788
Trágyázás	III. 777	Tuba	III. 782	Tudva	III. 800
Trágyya	III. 776	Tubarózsa	III. 782	Tudván	III. 800
Trakta	III. 777	Tubin	III. 782	Tudvánvaló	III. 800
Traktál	III. 777	Tucat	III. 782	Tudva-tud	III. 788
Traktálás	III. 777	Tucet	III. 782	Tudvavaló	III. 800
Tratyú	III. 778	Tucin	III. 782	Tugnyaüllik	I. 1566
Trébél	III. 778	Tud	III. 783	Tubasztás	III. 800
Trébélésés	III. 778	Tudákos	III. 788	Tuja	III. 800
Trébélő mestér	II. 792	Tudákoska	III. 788	Tukma	III. 800
Trébély	III. 778	Tudákosodik	III. 788	Tuknál	III. 800
Trébélyéz	III. 778	Tudákosság	III. 788	Tukmálás	III. 801
Trécsél	III. 778	Tudakoz	III. 788	Túl : von	III. 735
Trécsélés	III. 778	Tudakozás	III. 790	Túl : über	III. 801
Tréfa	III. 778	Tudakozat	III. 790	Tulaj	III. 802
Tréfába, tréfában	III. 779	Tudakozik	III. 788	Tulajdon	III. 802
Tréfabeszéd	I. 219	Tudakozó	III. 790	Tulajdonít	III. 803
Tréfából	III. 779	Tudakozódik	III. 790	Tulajdonítás	III. 804
Tréfál	III. 779	Tudakoztat	III. 790	Tulajdonképpen	III. 804
Tréfálás	III. 780	Tudomány	III. 797	Tulajdonképpenvaló	III. 804
Tréfalevelü fü	II. 605	Tudás	III. 790	Tulajdonos	III. 804
Tréfáلودik	III. 780	Tudásra	III. 791	Tulajdonosság	III. 804
Tréfás	III. 780	Tudatlan	III. 791	Tulajdonoz	III. 805
Tréfásan	III. 780	Tudatlankodik	III. 792	Tulajdontság	III. 805

Tulajdonságos	III. 805	Túró	III. 811	Túl	III. 735
Tulajdonságosan	III. 805	Túródzik	III. 812	Túllyuk	II. 641
Tulajdontalan	III. 805	Túros: voll geschwüre	III. 808	Tümjénez	III. 557
Tulajdontalanul	III. 805	Túrós: topfen-	III. 812	Tün	III. 498
Tulajdonul	III. 805	Túrós bélés	I. 202	Tündér	III. 817
Tulajdonvaló	III. 805	Túrós éték	I. 713	Tündérés	III. 818
Tulajtság	III. 805	Túrosít	III. 809	Tündéresen	III. 818
Tuldulás	III. 695	Túrosodik	III. 809	Tündéréskedés	III. 811
Túlfa	III. 739	Túrosság	III. 809	Tündéréskedik	III. 818
Tulipa, tulipán, tulipánt	III. 805	Túrotorta	III. 719	Tündérésképpen	III. 819
Tállét	II. 594	Túrozás: verwundung	III. 809	Tündérés letszés	III. 648
Tálló	II. 631	Túrozás: das zusammen-		Tündéreztet	III. 819
Tulok	III. 806	rinnen der milch	III. 812	Tündérekedés	III. 819
Tülréked	II. 1393	Túrózik	III. 812	Tündérekedik	III. 819
Tülrékeszt	II. 1396	Turpisság	III. 812	Tündérkert	II. 246
Túlsó	III. 802	Túrlat	III. 810	Tündérlet	III. 819
Túlszorít	III. 314	Turunes	III. 812	Tündérország	II. 1140
Tulvoj	III. 705	Tusa	III. 812	Tündérség	III. 819
Túlvisz	III. 1211	Tusakodás	III. 813	Tündérszereñse	III. 227
Tulykocska	III. 806	Tusakodik	III. 812	Tündő	III. 815
Tumet	III. 554	Tusakodó	III. 813	Tündöklet	III. 820
Tuna	III. 710	Tusakodtal	III. 813	Tündökletés	III. 820
Tung	III. 806	Tusalkodik	III. 813	Tündöklettet	III. 820
Tungocska	III. 806	Tuskázás	I. 546	Tündöklik	III. 819
Tunya, túnya: leicht	III. 806	Tuskó	III. 813	Tündöklő	III. 820
Tunya: faul	III. 806	Tusnya	III. 813	Tündöklőn	III. 820
Tunyálkodik	III. 807	Tussakodik	III. 812	Tündöklő sárga	II. 1511
Tunyán	III. 807	Túsz	III. 813	Tündöklő szín	III. 252
Túnyaság	III. 807	Tutaj, tutaly	III. 813	Tündököllet	III. 820
Tunyít	III. 808	Tutalyos	III. 814	Túnés	III. 820
Túnnya	III. 806	Tutoly	III. 813	Túnik	III. 817
Túnnyog	III. 808	Tútor	III. 814	Tünnön	III. 498
Tunyul	III. 808	Tútorság	III. 814	Tünődik	III. 820
Túr: blulgeschwür	III. 808	Túzok	III. 814	Tüntet	III. 820
Túr: auswerfen	III. 809	Tü: ihr	III. 498	Túr: schwert	III. 762
Túrás	III. 809	Tü: nadel	III. 814	Túr: dulden	III. 820
Túrat	III. 810	Tü: stamm	III. 726	Türedék	III. 821
Turba	III. 810	Tübeli	III. 815	Türedelém	III. 821
Turbánt	III. 811	Tücsináló	I. 435	Türedelmes	III. 821
Turbántos	III. 811	Tücske	III. 815	Türedelmesség	III. 821
Turbikál	III. 810	Tücsögös	III. 815	Türemedik	III. 822
Turbítfü	I. 1031	Tüddösik	III. 771	Türemlés	III. 822
Turbokló	III. 810	Tüdejevezéft	III. 1092	Türemlik	III. 822
Turboklófa	I. 744	Tüdő	III. 815	Türés	III. 822
Turbokol	III. 810	Tüdőfőlyguladás	I. 1197	Türés-szenvedés	III. 181
Turbolya	III. 811	Tüdőfű	I. 1031	Türet	III. 822
Turbolyaftü	I. 1031	Tüdőkása	II. 136	Türetlenkedés	III. 822
Turbolyavíz	III. 1229	Tüdős hurka	I. 1518	Türetlenkedik	III. 822
Túrdogál	III. 810	Tüdősik	III. 771	Türetlenség	III. 822
Turgyagoz	III. 811	Tüeeske	III. 815	Türhet	III. 822
Túr-gyúr	I. 1199	Tüfok	I. 904	Türhetés	III. 822
Turba	III. 811	Tügy	III. 816	Türhetlenség	III. 822
Turhás	III. 811	Tügyártó	I. 1155	Türhetetesség	III. 822
Turhás fü	I. 1031	Tühégy	I. 1385	Türhetetlen	III. 822
Turhásodik	III. 811	Tüis	III. 772	Türhetetlenkedés	III. 822
Turkál	III. 810	Tükör	III. 816	Türhetetlenkedik	III. 822
Turkálás	III. 810	Tükörös	III. 817	Türhetetlenképpen	III. 822
Turkálgat	III. 810	Tükörpélda	II. 1262	Türhetetlenség	III. 822
Turku	III. 712	Tükörüveg	III. 913	Türhetetlenül	III. 822

Türhető	III. 823	Tűz: heften	III. 771	Tűzszén	III. 171
Türhetőbb	III. 824	Tűz: feuer	III. 826	Tűzszérszám	III. 65
Türhetöbben	III. 824	Tűzbástya	I. 185	Tűzszérszámoz	III. 65
Türhetöképpen	III. 824	Tűzecske	III. 828	Tűzszikra	III. 241
Türhetőség	III. 824	Tűzégette	I. 562	Tűzszin	III. 252
Türkés	III. 825	Tűzel	III. 828	Tűztartó	III. 482
Türkésés	III. 826	Tűzellés	III. 828	Tűztermészetű	III. 595
Türkis	III. 825	Tűzellő	III. 828	Tűzütő kő	II. 390
Türkisés	III. 826	Tűzelme	I. 613	Tűzütő szérszám	III. 65
Türkiskő	II. 390	Tűzelő	III. 828	Tűzvirág	III. 1191
Türköl	III. 826	Tűzelő ház	I. 1373	Tűzvörös	III. 1076
Türkölködik	III. 826	Tűzeltet	III. 828	Tűzzel-vassal	III. 1024
Türkölődés	III. 826	Tűzes	III. 828	Tyikocska	III. 831
Türkölődik	III. 826	Tűzes áldozat	I. 57	Tyúk	III. 831
Türkölődés	III. 826	Tűzes gyík	I. 1168	Tyukász	III. 834
Türkölődzik	III. 826	Tűzes hideglélés	II. 568	Tyúkbégy	I. 195
Túrolaj	II. 1109	Tűzesít	III. 829	Tyúkbélfű	I. 1032
Türő	III. 824	Tűzesítő koh	II. 332	Tyúkhaszna	I. 1347
Türt	III. 825	Tűzes kígyó	II. 304	Tyúkhúr	I. 1518
Türtet	III. 825	Tűzes laptá	II. 528	Tyúkhús	I. 1522
Türtetés	III. 825	Tűzes mestérség	II. 794	Tyúkkosár	II. 374
Türtöztet	III. 825	Tűzesség	III. 830	Tyúkmag	II. 652
Tűs	III. 728	Tűzes szén	III. 171	Tyúkmony	II. 869
Tűsér	III. 770	Tűzes szérszám	III. 65	Tyúkmonyas	II. 869
Tűske	III. 775	Tűzesül	III. 830	Tyúkmonykása	II. 136
Tűskés	III. 775	Tűzfa	I. 744	Tyúkmonyolaj	II. 1109
Tűss	III. 772	Tűzhányó	I. 1313	Tyúkmony széki	III. 130
Tűstént	III. 826	Tűzhely	I. 1399	Tyúkmonyülés	III. 890
Tűsző	III. 826	Tűzi	III. 830	Tyúkcocsa	III. 834
Tűsszentő gyökér	I. 1182	Tűzi fa	I. 744	Tyúkól	II. 1107
Tűszúrás	III. 341	Tűzkiütő szérszám	III. 65	Tyúkszém	III. 159
Tűszű	III. 826	Tűzkoh	II. 332	Tyúkszémű	III. 159
Tütöket, tütöket	III. 498	Tűzkő	II. 390	Tyúkszó	III. 274
Tüvecske	III. 815	Tűzokádó	II. 1106	Tyúktetű	III. 656
Tüvis	III. 772	Tűzoszlop	II. 1148	Tyúktojás	III. 692

U. Ű.

Uborka	III. 840	Udvari bolond	I. 270	Udvarnok	III. 837
Uccarënd	II. 1407	Udvari had	I. 1231	Udvarol	III. 837
Uccaszér	III. 196	Udvari kapitány	II. 109	Udvaroltat	III. 838
Udú	II. 1097	Udvari nép	II. 988	Udvaros	III. 838
Udvar	III. 835	Udvari pap	II. 1227	Udvaroskodás	III. 839
Udvarbéli	III. 836	Udvari papság	II. 1227	Udvarosság	III. 839
Udvarbíró	I. 238	Udvariság	III. 837	Udvertalan	III. 839
Udvarbírótság	I. 238	Udvari sereg	II. 1551	Udvertalanság	III. 839
Udvarbíróskodás	I. 238	Udvariskodik	III. 837	Udvertat	III. 839
Udvar badnagya	II. 918	Udvarlás	III. 838	Udvor	III. 835
Udvarház	I. 1373	Udvarló	III. 838	Ugar	III. 839
Udvar hazugja	I. 1381	Udvarló főszolga	III. 291	Ugarföld	I. 988
Udvarhely	I. 1399	Udvarló léány	II. 552	Ugarlás	III. 839
Udvarhirdetés	I. 1439	Udvarló palota	II. 1221	Ugarol	III. 839
Udvari	III. 836	Udvarló ruha	II. 1481	Ugat	III. 839
Udvariás	III. 837	Udvarló sátor	II. 1524	Ugátás	III. 840
Udvariáskodik	III. 837	Udvarló sérleg	II. 1557	Ugatózik	III. 840
Udvariátlan	III. 837	Udvarló szolga	III. 292	Ugordál	III. 842
Udvariátlanság	III. 837	Udvarnép	II. 968	Ugordás	III. 842

Ugordik	III. 841	Új hónap	II. 927	Újul	III. 851
Ugordó	III. 842	Újit	III. 847	Újulag	III. 848
Ugordozik	III. 842	Újítás	III. 848	Újulan	III. 849
Ugorka	III. 840	Újtó	III. 848	Újlás	III. 851
Ugorkafa	I. 744	Újtton-újít	III. 848	Újulkodik	III. 851
Ugorkanősző fü	I. 1032	Újj	III. 851	Újulton-újul	III. 851
Ugorkás	III. 840	Újjacska	III. 853	Új vitéz	III. 1221
Ugorkasaláta	II. 1501	Újjágit	III. 853	Új zsoldos	III. 1312
Ugorlik	III. 842	Újjálgat	III. 853	Ulta	III. 877
Ugrácsol	III. 842	Újjálgatás	III. 853	Ún	III. 853
Ugrál	III. 842	Újjas	III. 853	Unadalmas	III. 854
Ugrálás	III. 842	Újjas ruha	II. 1481	Unadalmasság	III. 854
Ugrándozás	III. 842	Újjá születetlen	III. 354	Unadalom	III. 854
Ugrándozdogal	III. 842	Újjászülőség	III. 355	Unodalom	III. 854
Ugrándozik	III. 842	Újjatlan	III. 853	Unakodás	III. 855
Ugrándoztat	III. 842	Újjávaló szülés	III. 352	Unakodik	III. 854
Ugrás	III. 842	Újjdon-új	III. 847	Unakodik	III. 854
Ugrat	III. 843	Újjfittentés	I. 858	Unakozik	III. 854
Ugrik	III. 840	Újjfü	I. 1032	Unalmas	III. 855
Ugró	III. 843	Újjnyi	III. 853	Unalmaskodik	III. 855
Ugrógy	III. 843	Újjogató	III. 853	Unalmoztat	III. 855
Ugrógyos	III. 843	Újjongat	III. 853	Unalom	III. 855
Ugró kút	II. 476	Újjonton	III. 850	Unás	III. 856
Ugró nóta	II. 989	Újjos ing	I. 1590	Unász	III. 856
Ugros	III. 843	Új keresztyén	II. 236	Unatkozás	III. 856
Ugró ünnep	III. 895	Új lakos	II. 513	Unatkozik	III. 856
Úgy	III. 843	Új módi	II. 854	Unatlan	III. 856
Úgyan: so	III. 844	Újjobb	III. 848	Undok	III. 857
Úgyan: wirklich	III. 845	Újjobban	III. 848	Undokít	III. 858
Úgyanakkorban	I. 142	Újlag	III. 848	Undoklat	III. 858
Úgyanakkoron	I. 142	Újlag gyomlál	I. 1174	Undoklat	III. 858
Úgyannyira	I. 145	Újlan	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanaz	I. 141	Újolvány	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanazon	I. 146	Újon	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyancsak	I. 370	Újonában	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanezen	I. 727	Újonba	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanis	III. 846	Újoni	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanollyan	II. 1123	Újonnal	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanonnan	II. 1128	Újonnán	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanott	II. 1157	Újonnand	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgyanottan	II. 1157	Újonnán születés	III. 353	Undoklat	III. 858
Úgyanottogyan	II. 1158	Újonnánvaló	III. 850	Undoklat	III. 858
Úgy de	I. 486	Újonnánvaló születés	III. 353	Undoklat	III. 858
Úgy mint	II. 843	Újonnán	III. 849	Undoklat	III. 858
Úgy mond	II. 862	Újonta	III. 850	Undoklat	III. 858
Uhugat	III. 846	Újontában	III. 850	Undoklat	III. 858
Új	III. 346	Újontabban	III. 850	Undoklat	III. 858
Újabb	III. 848	Újontán	III. 850	Undoklat	III. 858
Újalag	III. 848	Újoslag	III. 850	Undoklat	III. 858
Újant	III. 850	Újság	III. 850	Undoklat	III. 858
Újantan	III. 850	Újságos	III. 851	Undoklat	III. 858
Új bor	I. 284	Új szokás	III. 287	Undoklat	III. 858
Újdon	III. 844	Új született	III. 354	Undoklat	III. 858
Újdon-új	III. 847	Újzat	III. 851	Undoklat	III. 858
Új esztendei	I. 719	Új törvény	III. 769	Undoklat	III. 858
Új esztendő	I. 719	Új törvénybeli szenték	III. 172	Undoklat	III. 858
Újesztendői	I. 719	Új tudomány	III. 799	Undoklat	III. 858
Új hitű	I. 1449	Úju	III. 846	Undoklat	III. 858
Új hold	I. 1476	Új udvar	III. 836	Undoklat	III. 858

Ur: dieb	II. 1129	Uruszág	II. 1140	Utavesztéltség	III. 1100
Úr: herr	III. 860	Urut	I. 1611	Utavételt	III. 1160
Uracska	III. 862	Úr után járó szolgál	III. 291	Utaz	III. 871
Uradat-istenedet	I. 1624	Úrvaesora	III. 919	Utazás	III. 871
Uraim	III. 863	Úrvos	II. 1142	Utazó szekér	III. 134
Uraimék	III. 863	Úrvus	II. 1144	Útba igazít	I. 1551
Urahagyott	I. 1245	Ústor	II. 1144	Útea	III. 877
Urak szobája	III. 284	Ústrom	II. 1146	Útcácska	III. 877
Ural	III. 862	Usura	III. 878	Útcái	III. 877
Uralkodogal	III. 863	Usurás	III. 878	Útfél	I. 797
Uralkodás	III. 863	Úsz	III. 865	Út-fut	I. 1010
Uralkodik	III. 862	Úszamás	III. 866	Úti	III. 871
Uralkodó	III. 863	Úszamik	III. 865	Úti ember	I. 628
Uralkodó asszony	I. 133	Úszamodik	III. 866	Úti eszköz	I. 716
Uralkodó pásztor	II. 1246	Úszás	III. 866	Úti fű	I. 1032
Uralkodóság	III. 863	Úszdogál	III. 866	Úti írás	I. 1602
Uralkodó szék	III. 129	Úszhatatlan	III. 866	Úti járás	II. 17
Urall	III. 862	Úszható	III. 866	Úti jegy	II. 30
Urallás	III. 862	Úszikál	III. 866	Úti költség	II. 175
Uram	III. 863	Úszít	III. 866	Úti költségcske	II. 175
Uramék	III. 863	Úszkál	III. 866	Úti lapu	II. 529
Uraninc	II. 991	Úszkorál	III. 866	Úti levél	II. 605
Uraölés	II. 1175	Úszó	III. 866	Úti pénz	II. 1271
Uraság	III. 864	Úszó állat	I. 77	Úti süveg	II. 1629
Uraságos	III. 864	Úszol	III. 859	Úti szarándok	III. 1270
Uraságviselő személy	III. 167	Úszólag	III. 866	Úti társ	III. 454
Uraskodik	III. 863	Úszó-mászó	II. 706	Úti társaság	III. 457
Urasság	III. 864	Úszonyú	I. 1636	Úti vezér	III. 1161
Uraszerető	III. 225	Úszóvan	III. 866	Útjárás	II. 16
Úrasszony	I. 133	Úsztat	III. 866	Útjegyző	II. 33
Úratlan	III. 864	Úsztató hely	I. 1399	Útlesés	II. 584
Uraz	III. 864	Uszturuc	II. 1604	Útmutatás	II. 901
Urbárium	III. 865	Út	III. 867	Útmutató	II. 902
Úremler	I. 628	Útal	III. 871	Útmutató szelénce	III. 150
Úresti	I. 705	Útál	III. 871	Út	III. 874
Úrfi	I. 845	Útálás	III. 872	Útobb	III. 875
Úrfiság	I. 846	Útálat	III. 872	Útobban	III. 875
Úrgomba	I. 1097	Útálatos	III. 872	Útöbbi	III. 875
Úri	III. 864	Útálatosság	III. 873	Útól	III. 874
Úriás	III. 865	Útálkodik	III. 873	Útólb	III. 875
Úri asszony	I. 133	Útállás	I. 714	Útólban	III. 875
Úri ember	I. 628	Útálló	I. 80	Útólbani	III. 875
Úri rend	II. 1407	Útálság	III. 873	Útólbeli	III. 876
Úristen	I. 1624	Útálságos	III. 873	Útólbeni	III. 876
Úri személy	III. 167	Útáltat	III. 873	Útólbi	III. 875
Úrivolta	III. 967	Útán	III. 873	Útólbszor	III. 876
Urizál	III. 865	Útánalénni	II. 591	Útólbszori	III. 876
Urk	I. 1519	Útánarándul	II. 1370	Útóléték	I. 713
Úr képe	II. 205	Útánaránt	II. 1372	Útólér	I. 658
Úrkörtvély	II. 407	Útánavagyon	III. 942	Útólján	III. 876
Úr ládája	II. 505	Útánavaló	III. 960	Útóljár	II. 14
Úrnap	II. 931	Útánavet	III. 1148	Útóljára	III. 876
Úrne	II. 991, III. 865	Útánavon	III. 1241	Útóljáró	II. 14
Uromk-isten	I. 1624	Útánafüggesztés	I. 1036	Útóljut	II. 68
Uroz	I. 1129	Útánavaló	III. 874	Útóllyabb	III. 875
Úrtály	II. 1141	Útas	III. 871	Útólra	III. 876
Úrtályoz	II. 1141	Útat álló tolvaj	III. 705	Útólser	II. 1544
Úrtartó	III. 482	Útatlan	III. 871	Útólsó	III. 878
Urusz	II. 1135	Útavesztett	III. 1100	Útólsóbb	III. 876

Utólsóbbszor	III. 877
Utólsó ítélet	I. 1640
Utólsó kenet	II. 192
Utólsó kenetés	II. 192
Utólsó láb	II. 500
Utólsó nap	II. 931
Utólsóság	III. 877
Utólsó sereg	II. 1551
Utólsó tisztesség	III. 677
Utólsó vacsora	III. 919
Utólszerűen	III. 877
Utólszor	III. 877
Utólszori	III. 877
Utóltag	III. 371
Utólütő	III. 911
Útonálló	I. 80

Útonálló tolvaj	III. 705
Útonjárás	II. 17
Útonjáró	II. 19
Utósó, utóssó	III. 876
Utószér	III. 877
Útpénz	II. 1271
Útra boesátó vers	III. 1080
Útravaló	III. 871, 960
Útravaló táská	III. 490
Útvesztés	III. 1100
Útvesztő	III. 1101
Útvesztő kert	II. 246
Útvezető	III. 1163
Útviselő	III. 1204
Uzmaráz	II. 688

Uzmaros	III. 1296
Úzuál	III. 877
Úzus	III. 877
Uzsanna	III. 877
Uzsona	III. 877
Uzsonnál	III. 877
Uzsora	III. 878
Uzsrácska	III. 878
Uzsrál	III. 878
Uzsrálkodás	III. 878
Uzsrálkodik	III. 878
Uzsrás	III. 878
Uzsráság	III. 878
Uzsráskodás	III. 878
Uzsráskodik	III. 878

Ü. Ú.

Ú: er, sie	II. 1163
Ú: gürtel	II. 1207
Űcs	II. 1167
Űdegen	I. 1535
Űdnap	III. 894
Űdneplés	III. 894
Űdő	I. 1537
Űdőtlen	I. 1542
Űdül	III. 879
Űdvösség	III. 880
Űdvösségés	III. 881
Űdvösséghezó	I. 1503
Űdvöz	III. 879
Űdvözlt	III. 879
Űdvözltés	III. 879
Űdvözíthető	III. 879
Űdvözítő	III. 880
Űdvöz-légy-Mária	III. 879
Űdvözlés	III. 880
Űdvözlet	III. 880
Űdvözöl	III. 880
Űdvözség	III. 880
Űdvözül	III. 881
Űdvözülendés	III. 881
Űdvözülés	III. 881
Űdvözület	III. 881
Űdvözült	III. 881
Űg	III. 912
Űget	III. 881
Űgetés	III. 882
Űgető	III. 882
Űgető ló	II. 616
Űgett	III. 882
Űgetve-nyargalva	II. 1016
Űgy: sache	III. 882
Űgy: quelle	III. 887
Űgyecske	III. 885
Űgyefogyott	I. 899
Űgyefogyottság	I. 899

Űgyekészik	III. 885
Űgyekét	III. 885
Űgyekézik	III. 885
Űgyes	III. 887
Űgyesség	III. 887
Űgyetlen	III. 887
Űgyetlenség	III. 887
Űgyyel-bajjal	I. 157
Űk	III. 887
Űkrödés	II. 1170
Űkrödik	II. 1170
Űkröndözik	II. 1170
Űl	III. 887
Űldet	III. 893
Űldögél	III. 890
Űldöz	III. 893
Űldözés	III. 893
Űldözet	III. 893
Űlefe	I. 53
Űlepédik	III. 890
Űlepe	I. 53
Űlés	III. 890
Űlészhely	I. 1399
Űlet	III. 891
Űlhető	III. 891
Űl: sitzen	III. 887
Űl: feiern	III. 893
Űlle-fülle	III. 893
Űllés	III. 894
Űllette	I. 1565
Űllő	III. 894
Űllő-füllő	III. 894
Űllő-ünnep	III. 895
Űlő	III. 891
Űlő fél	I. 797
Űlő hely	I. 1399
Űlő párna	II. 1240
Űlő szék	III. 129
Űlő tőke	III. 728

Űlő tyúk	III. 833
Űlő vas	III. 1024
Űltepik	III. 891
Űltet	III. 891
Űltetés	III. 893
Űltöt	III. 891
Űlőfé	I. 53
Űmög	I. 1589
Űn	I. 1577
Űng	I. 1589
Űnköztök	II. 1164
Űnnen	II. 1164
Űnnep	III. 894
Űnnepél	III. 895
Űnnepés	III. 895
Űnnepezés	III. 895
Űnnepi	III. 895
Űnnepi szentélet	III. 175
Űnneplés	III. 895
Űnneplet	III. 895
Űnnepelő	III. 895
Űnnepelő ruha	II. 1481
Űnnepnap	II. 931
Űnnepszegés	III. 109
Űnnepszentelés	III. 174
Űnnepző	III. 757
Űnnepülés	III. 894
Űnő	III. 896
Űnőbarom	I. 183
Űnőborjú	I. 291
Űnőeske	III. 896
Űnőfark	I. 771
Űnői	III. 896
Űnség	I. 1578
Űrdüng	II. 1184
Űreg	III. 896
Űregés	III. 896
Űreget	III. 899
Űregít	III. 896

Üregség	III. 896	Üstöcske	III. 901	Üv	II. 1207
Üregy	III. 900	Üstök	III. 901	Üveg	III. 912
Üres	III. 896	Üstöknyomtató	II. 1062	Üveglak	I. 2
Üres agyú	I. 24	Üstökös	III. 902	Üveglakacsinaló	I. 435
Üresedik	III. 897	Üstökös csillag	I. 427	Üveglakgyártó	I. 1153
Üresget	III. 897	Üstököske	III. 902	Üveglóvaló	III. 913
Üresít	III. 897	Üstököz	III. 902	Üvegcese	III. 913
Üresítés	III. 898	Üstökvonás	III. 1244	Üvegcsinaló	I. 435
Üreskedés	III. 898	Üsz	II. 1199	Üvegcsúr	I. 474
Üresküdik	III. 898	Üszeg	III. 902	Üvegcske	III. 913
Üresség	III. 898	Üszely	III. 866	Üvegés	III. 913
Ürességés	III. 898	Üsző	III. 902	Üvegfestés	I. 835
Üresül	III. 898	Üszőborjú	I. 291	Üvegfestő	I. 836
Üresülés	III. 899	Üszőcske	III. 902	Üvegyártó	I. 1155
Ürge	III. 899	Üszög	III. 902	Üvegmetsző kő	II. 390
Ürgelyuk	II. 641	Üszögös	III. 903	Üvegműves	II. 910
Ürit	III. 899	Üszök	III. 902	Üvegóra	II. 1132
Ürítés	III. 899	Üszötehén	III. 503	Üvegpohár	II. 1303
Ürk	I. 1519	Üszötinó	III. 667	Üvegso	II. 1583
Ürm	III. 899	Üt : fűnf	II. 1204	Üvegszínű	III. 252
Ürmös	III. 900	Üt : schlagen	III. 903	Üvegtányér	III. 434
Ürmösbor	I. 284	Ütél : richten	I. 1638	Üvek	III. 912
Ürmösít	III. 900	Ütél : schlagen	III. 908	Üvöldögel	III. 913
Ürmöz	III. 900	Ütés	III. 908	Üvölt	III. 913
Ürög : ?	III. 899	Ütészhely	I. 1399	Üvöltés	III. 913
Ürög : hohl	III. 896	Ütetlen	III. 909	Üvöltés-kiáltás	II. 298
Üröm	III. 899	Ütközés	III. 910	Üvölt-kiált	II. 298
Ürömborbala	I. 285	Ütközet	III. 910	Üvöltő	III. 913
Ürös	III. 896	Ütközetkő	II. 390	Üvöltöz	III. 914
Ürú	III. 900	Ütközik	III. 909	Űz	III. 914
Ürúbárány	I. 176	Ütköző	III. 910	Űzbég, Űzbék	III. 918
Ürügy	III. 900	Ütköző vas	III. 1024	Űzdögel	III. 917
Ürühús	I. 1522	Ütköztet	III. 910	Űzekedik	III. 917
Ürúí	III. 900	Ütköztetés	III. 911	Űzelkédés	III. 917
Ürül : sich freuen	II. 1195	Ütlek	III. 911	Űzelkedik	III. 917
Ürül : leer werden	III. 899	Ütő	III. 911	Űzen	I. 1650
Ürülés	III. 899	Ütöget	III. 911	Űzés	III. 917
Üst : kessel	III. 901	Ütött	III. 911	Űz-fűz	I. 1049
Üst : silber	III. 901	Ütő vessző	III. 1126	Űz-gyöz	I. 1191
Üsték	III. 901	Üttet	III. 911	Űző	III. 918
Üstemét	I. 1622	Üttön-üt	III. 907	Űzőget	III. 918
Üstgyártó	I. 1155	Üt-vág	III. 928	Üztön-üz	III. 916
Üsti	III. 901	Üt-vét	III. 1148		

V.

Vackor	III. 919	Vacsoravadász	III. 922	Vádaskodás	III. 924
Vacsora	III. 919	Vad	III. 920	Vádaskodik	III. 924
Vacsorál	III. 920	Vád	III. 924	Vádaskodó	III. 924
Vacsorálás	III. 920	Vadak csillagja	I. 427	Vadász : jagen	III. 921
Vacsorálatlan	III. 920	Vad alma	I. 81	Vadász : jäger	III. 922
Vacsoraleső	II. 584	Vad állat	I. 77	Vadászás	III. 922
Vacsorálék	III. 920	Vadan	III. 921	Vadászasszony	I. 133
Vacsoráló	III. 920	Vadas	III. 921	Vadászat	III. 922
Vacsoráló ház	I. 1373	Vadás	III. 924	Vadászdárda	I. 484
Vacsoráló bely	I. 1399	Vadas erdő	I. 666	Vadászdogál	III. 922
Vacsorátlan	III. 920	Vadas kert	II. 246	Vadászéb	I. 553

Vadászháló	I. 1292	Vádol	III. 924	Vagy: vermögen	III. 932
Vadászhálócska	I. 1292	Vádolás	III. 925	Vagy: oder	III. 933
Vadászik	III. 922	Vádolkodás	III. 925	Vágy	III. 968
Vadászkürt	II. 490	Vádoló	III. 925	Vágyakodás	III. 969
Vadászmester	II. 792	Vadon: wild	III. 921	Vágyakodik	III. 969
Vadászó	III. 922	Vadon: öde	III. 923	Vágyakozás	III. 969
Vadászó asszony	I. 133	Vadonnan	III. 923	Vágyakozik	III. 969
Vadászó lőr	III. 764	Vadon-vad	III. 921	Vagyamos	III. 968
Vad bab	I. 151	Vados	III. 921	Vágyás	III. 968
Vad bor	I. 284	Vádos	III. 924	Vágyit	III. 969
Vad borostyán	I. 292	Vadoskodik	III. 921	Vágyódás	III. 970
Vad borsó	I. 294	Vad ökör	II. 1171	Vágyódik	III. 969
Vad ciprus	I. 360	Vad ökörnyelv	II. 1026	Vágyódozik	III. 970
Vad esalán	I. 378	Vad pötrézselyem	II. 1282	Vágyoldás	III. 970
Vad cséresnye	I. 417	Vad rák	II. 1368	Vágyoldik	III. 970
Vad disznó	I. 520	Vad réce	II. 1385	Vágyolkodás	III. 970
Vad fekete szőlő	III. 329	Vad répa	II. 1412	Vágyolkodik	III. 970
Vad fenyő	I. 822	Vad reték	II. 1427	Vagyon: sein	III. 934
Vad fenyőfa	I. 736	Vad rózsza	II. 1469	Vagyon: besitz	III. 968
Vad fokhagyma	I. 1246	Vad sáfrány	II. 1492	Vagyonos	III. 968
Vad füge	I. 1033	Vadság	III. 923	Vagyonság	III. 968
Vad fügefa	I. 736	Vad saláta	II. 1501	Vagyatlan	III. 932
Vad galamb	I. 1054	Vad szamár	III. 71	Vah	III. 971
Vad gyömbér	I. 1184	Vad szögfü	I. 10 ⁹⁹ , III. 116	Vahákol	III. 970
Vad gyümölcs	I. 1212	Vad szilva	III. 244	Vaj: butter	III. 970
Vad háló	I. 1292	Vad szín	III. 252	Vaj: interj.	III. 971
Vad hús	I. 1522	Vad szőlő	III. 330	Váj	III. 971
Vadi	III. 923	Vad tárkony	III. 449	Vajas	III. 970
Vadit	III. 923	Vad természetű	III. 595	Vájás	III. 972
Vad kakukfű	I. 1023	Vad torma	III. 711	Vajas köpű	II. 409
Vad kan	II. 93	Vad turbolya	III. 811	Vajas labda	II. 528
Vadkani	II. 93	Vadul	III. 924	Vajas pogácsa	II. 1302
Vad kecske	II. 144	Vad venike	III. 1058	Vájcskál	III. 972
Vad kék	II. 160	Vad zab	III. 1257	Vájcskálás	III. 972
Vad kendő	II. 194	Vad zsálya	III. 1300	Vajda	III. 973
Vad kert	II. 246	Vág	III. 926	Vajdalmas	III. 974
Vad komló	II. 337	Vágás	III. 928	Vajdáné	III. 973
Vad kos	II. 373	Vágat	III. 929	Vajdaság	III. 973
Vad kömény	II. 398	Váगतék	III. 929	Vajdátlan	III. 973
Vad körtvély	II. 417	Vagdácsol	III. 929	Vajdogal	III. 972
Vad körtvélyfa	I. 740	Vagdál	III. 930	Vajb	III. 971
Vádlás	III. 925	Vagdalkozás	III. 931	Vajha	I. 1222
Vad len	II. 579	Vagdalkozik	III. 930	Vájicskál	III. 972
Vad lencse	II. 575	Vagdalo	III. 931	Vájkal	III. 972
Vad lencsekóró	II. 368	Vagdalt	III. 931	Vajki	II. 294
Vad lilom	II. 610	Vagdaltat	III. 931	Vájkó	III. 972
Vad ló	II. 616	Vagdalt szoknya	III. 290	Vájkos	III. 972
Vad lúd	II. 365	Vágó	III. 931	Vajköpülés	II. 409
Vad macska	II. 646	Vágó barom	I. 183	Vajköpülő	II. 409
Vad mák	II. 671	Vágó hal	I. 1275	Vajjal	III. 973
Vad mályva	II. 676	Vágó híd	I. 1425	Vajlódik	III. 974
Vad meggy	II. 720	Vágó kapa	II. 105	Vajnok	III. 973
Vad menta	II. 759	Vágó kés	II. 248	Vájó	III. 972
Vad ményét	II. 762	Vágólan	III. 932	Vajodalmas	III. 974
Vad méz	II. 805	Vágó marha	II. 691	Vajogat	III. 973
Vad mustár	II. 897	Vágó szék	III. 129	Vajogatás	III. 973
Vad nyúl	II. 1086	Vágó tehén	III. 503	Vajogató	III. 973
Vadóc	III. 923	Vágott	III. 932	Vajol	III. 973
Vadocska	III. 923	Vágott hélés	I. 202	Vajoszik	III. 973

Vájott	III. 973	Vakon szülött	III. 355	Valamicske	II. 816, III. 945
Vajudik	III. 973	Vakos	III. 976	Valamicsoda	II. 817, III. 945
Vajudzik	III. 973	Vakoskodik	III. 976	Valamicsodás	II. 817
Vajudtan	III. 974	Vakoskodó	III. 977	Valamiképpen	III. 945
Vajul	III. 974	Vakság	III. 977	Valamidőn	II. 829
Vajuszik	III. 973	Vakságos	III. 977	Valamiért	II. 818
Vajult	III. 974	Vak seh	II. 1529	Valamíg	II. 830, III. 945
Vajuttság	III. 974	Vaksi	III. 977	Valamihelyt	II. 820
Vajultul	III. 974	Vak szarv	III. 94	Valamiként	II. 820
Vajuvó	III. 974	Vak szem	III. 159	Valamiképpen	II. 821
Vajvoda	III. 973	Vak szérőncse	III. 227	Valamikor	II. 822, III. 945
Vak	III. 974	Vaktában	III. 976	Valamikoron	III. 945
Vak ablak	I. 2	Vak tetem	III. 654	Valaminmű	II. 823, II. 957
Vakandag	III. 980	Vak tetű	III. 656	Valaminöképpen	II. 824
Vakandnak	III. 980	Vakul: blind werden	III. 977	Valamint	II. 844, III. 945
Vakar	III. 978	Vakul: blindlings	III. 978	Valamióta	II. 824
Vakarás	III. 979	Vakulás	III. 978	Valamirevaló	III. 960
Vakaratlan	III. 979	Vakulton-vakul	III. 978	Valaskás	III. 1000
Vakaracs	III. 979	Vak ütés	III. 909	Válasz	III. 986
Vakaresál	III. 979	Vál	III. 981	Válaszadás	I. 14
Vakarcsálás	III. 979	Vala	III. 934	Válaszlevél	II. 605
Vakarcsáló	III. 979	Valag	III. 1000	Választ: antwort	III. 986
Vakardogál	III. 979	Valaha	I. 1222, III. 942	Választ: unterscheiden	III. 987
Vakaré	III. 979	Valahá	III. 943	Választás	III. 989
Vakargat	III. 979	Valahány	I. 1315, III. 942	Választásra való szabad- ság	III. 11
Vakaril	III. 979	Valahányadik	III. 942	Választat	III. 990
Vakarítás	III. 980	Valahányszor	I. 1315, III. 942	Választatlan	III. 990
Vakarodik	III. 980	Valahogy	I. 1476, III. 943	Választatos	III. 990
Vakaró	III. 980	Valahol	I. 1473, III. 943	Választék	III. 990
Vakarocska	III. 980	Valaholott	I. 1474, III. 943	Választétel	III. 635
Vakaródás	III. 980	Valahon, valahón	I. 1473	Választhatatlanul	III. 990
Vakarodik, vakaródik	III. 980	Valahonnan	I. 1483, III. 943	Választig	III. 990
Vakarószik	III. 980	Valahonnat	I. 1483, III. 943	Választigen	III. 990
Vak hil	I. 1449	Valahová	I. 1499, III. 943	Választó	III. 990
Vakjában	III. 976	Valahun	I. 1473	Választó erő	I. 677
Vaklandos	III. 976	Valaki	II. 295, III. 943	Választott	III. 990
Vaklandosan	III. 976	Valakicsoda	II. 295	Választott vitéz	III. 1221
Vaklik	III. 976	Válál	III. 1002	Választó víz	III. 1229
Vaklyas	III. 976	Válál: sich trennen	III. 986	Választva	III. 991
Vaklyasan	III. 976	Válál: übernehmen	III. 1006	Válthatatlan	III. 991
Vaklyos	III. 976	Valameddig	II. 712, III. 944	Válik	III. 981
Vakmerész	II. 769	Valameddiglen	II. 713	Vall: haben	III. 1000
Vakmerő	II. 770	Valamekkora	II. 722	Vall: bekennen	III. 1003
Vakmerőiképpen	II. 770	Valamély	II. 735, III. 944	Váll: schulter	III. 1005
Vakmerőkődik, vakmerő- kődik	II. 770	Valamélyik	II. 736	Váll: garn	III. 1006
Vakmerőség	II. 770	Valamélyre	II. 737	Vállal	III. 1006
Vakmerőségűs	II. 771	Valamennél	II. 758	Vállás	III. 1004
Vakmerőkődik	II. 770	Valamenté	II. 844, III. 944	Vállas	III. 1006
Vakog	III. 980	Valamentényire	II. 844, III. 944	Vállásbeli	III. 1005
Vakol	III. 976	Valamentére	II. 844	Válláslevél	II. 605
Vakolás	III. 976	Valamentire	III. 944	Vállásosan	III. 1005
Vakoló	III. 976	Valamentől	II. 761	Vállászéri	III. 196
Vakoló kanál	II. 94	Valamennyi	II. 767, III. 944	Vállástétel	III. 635
Vakoltat	III. 976	Valamennyicske	II. 767	Vállástétellel	II. 605
Vakon	III. 976	Valamennyid	II. 768	Vállástételő	III. 640
Vakondak, vakondok	III. 980	Valamennyire	II. 767, III. 944	Vállásvégezés	III. 1040
Vakondoktúrás	III. 809	Valamennyiszor	II. 768, III. 945	Vallat: bekennenmiss	III. 1005
Vakon született	III. 354	Valamerre	II. 784	Vallat: verhören	III. 1005
		Valami	II. 815, III. 945		

Vallató levél	II. 605	Változóság	III. 998	Várakodás	III. 1016
Vállfödő	I. 971	Változlat	III. 998	Várakodik	III. 1015
Vállköz	II. 448	Változtlalás	III. 999	Várakozás	III. 1016
Vállapocka	II. 526	Változtatdogál	III. 999	Várakozik	III. 1015
Válló	III. 1005	Változtathatallan	III. 999	Vár alja	I. 45
Válló levél	II. 605	Változtató	III. 999	Varancsos béka	I. 196
Válló személy	III. 167	Változlon-változik	III. 997	Várandó	III. 1016
Vállú	III. 1006	Váltság	III. 999	Várandós	III. 1016
Való	III. 946	Váltság hely	I. 1400	Varas	III. 1011
Való	III. 1006	Váltságos	III. 1000	Váras	III. 1012
Valóban	III. 961	Váltságosképpen	III. 1000	Várás	III. 1016
Valóbanvaló	III. 960	Váltságpénz	II. 1271	Varas béka	I. 196
Válogat	III. 991	Válu	III. 1006	Várasbeli	III. 1014
Válogatás	III. 991	Válus	III. 1007	Váras eggyik	I. 580
Válogatlan	III. 982	Válva	III. 1000	Váras fél	I. 798
Válogató	III. 992	Vallyon	III. 1007	Varáslás	III. 1017
Válogatós	III. 992	Vályog	III. 1007	Varásló	III. 1017
Válogatolt	III. 992	Vályú	III. 1006	Varasodás	III. 1011
Válogatott beszélgetés	I. 222	Vám	III. 1007	Varásol	III. 1017
Való igaz	I. 1548	Vám bűza	I. 328	Varásos	III. 1018
Valójában	III. 961	Vámház	I. 1373	Varasság	III. 1011
Valós	III. 962	Vámlás	III. 1008	Varasul	III. 1011
Valóság	III. 962	Vámlevél	II. 605	Várat	III. 1016
Valósággal	III. 962	Vámos	III. 1008	Váratlan	III. 1016
Valósággalvaló	III. 960	Vámos adó	III. 16	Váratlanul	III. 1016
Valósággalvaló léte	II. 595	Vámosság	III. 1008	Varázsló bölc	I. 309
Valóságos	III. 963	Vámsó	II. 1583	Varázsol	III. 1017
Valóságosan	III. 963	Van	III. 934	Varázsoltat	III. 1018
Valóságosképpen	III. 963	Vanalat	III. 1008	Várásbetya	I. 185
Valóságosan	III. 963	Vanalatos	III. 1008	Várbeli	III. 1012
Valósít	III. 962	Váncol	III. 1008	Várhíró	III. 238
Valósodik	III. 962	Vándor	III. 1008	Varcog	III. 1018
Vált	III. 992	Vándorbarát	I. 178	Varcogás	III. 1018
Váltás	III. 994	Vándorlás	III. 1009	Várdogál	III. 1016
Váltig	III. 994	Vándorló	III. 1009	Várfok	I. 904
Váltigen	III. 995	Vándorol	III. 1009	Varfű	I. 1032
Váltó	III. 995	Vánkos	III. 1009	Varga	I. 1018
Váltó bárány	I. 176	Vánkoshéj	I. 1388	Vargabőr	I. 313
Váltó disznó	I. 510	Vánkoska	III. 1009	Vargacéh	I. 344
Válló irás	I. 1602	Vánkosocska	III. 1009	Vargaféslek	I. 835
Váltó pénz	II. 1271	Vanna	III. 1010	Vargafolt	I. 906
Váltóslag	III. 995	Vannácska	III. 1010	Vargafű	I. 1032
Változandó	III. 997	Vánszorodik	III. 1010	Vargahal	I. 1275
Változandóság	III. 997	Vánszorog	III. 1010	Vargakés	II. 248
Változás	III. 997	Ványol	III. 1010	Vargalégy	II. 561
Változat	III. 997	Ványolás	III. 1010	Vargameslér	II. 792
Változatlan	III. 997	Ványoló	III. 1010	Vargameslőség	II. 792
Változatos	III. 997	Ványadt	III. 1010	Vargamű	II. 905
Változdogál, változdogal	III. 997	Váp, vápa	II. 524	Vargaműhely	I. 1397
Változhatandó	III. 997	Vápacsika	II. 524	Vargaság	III. 1018
Változhatatlan	III. 997	Vápácska	II. 524	Vargaszurok	III. 343
Változhatatlanul	III. 997	Vápás	II. 524	Vargatenta	III. 562
Változik	III. 995	Vápos	II. 524	Vargató	III. 815
Változlatos	III. 998	Váposság	II. 524	Vargatór	III. 764
Változlatosan	III. 998	Var	III. 1010	Vargyógyító	I. 1171
Változó	III. 998	Vár: burg	III. 1011	Várható	III. 1016
Változódás	III. 998	Vár: warten	III. 1014	Varjaeska	III. 1019
Változódik	III. 998	Várad	III. 1012	Varjú	III. 1018
Változó elméjű	I. 613	Varádics	III. 1017	Varjúborsó	I. 294

Varjúköröm	II. 415	Vartyog	III. 1022	Vaslevél	II. 605
Varjúláb	II. 500	Vartyogás	III. 1022	Vasmacska szakállá	III. 40
Varjúlábfű	I. 1032	Várvirrasztó	III. 1196	Vasmíves	II. 910
Varjúméggy	II. 720	Vas	III. 1022	Vasrnű	II. 906
Várkastély	II. 137	Vasacska	III. 1025	Vasnyárs	II. 1017
Várkerítés	II. 238	Vaságy	I. 26	Vásol	III. 1026
Vármégye	II. 720	Vasal	III. 1025	Vásott	III. 1026
Vármégye ispánja	I. 1621	Vasalás	III. 1025	Vásottkodik	III. 1026
Vármegyeszék	III. 129	Vásár	III. 1027	Vásottság	III. 1027
Vármű	II. 905	Vásárállás	I. 74	Vásottul	III. 1027
Várnagy	II. 919	Vásárbíró	I. 238	Vaspénna	II. 1267
Váró	III. 1016	Vásár fia	I. 846	Vaspléh	II. 1299
Varoncos	III. 1019	Vásárház	I. 1373	Vaspor	II. 1313
Város	III. 1012	Vásárlás	III. 1028	Vasretesz	II. 1428
Város hírája	I. 238	Vásárlat	III. 1028	Vasrostá	II. 1463
Városéggyezség	I. 574	Vásárlevél	II. 605	Vasrostély	II. 1464
Városfelség	I. 798	Vásárlható	III. 1028	Vasrozsdá	II. 1470
Város háza	I. 1373	Vásárló	III. 1028	Vassaru	II. 1521
Városi	III. 1014	Vásárló hely	I. 1400	Vassulyom	II. 1612
Városi bíró	I. 238	Vásárló piac	II. 1384	Vassüveg	II. 1629
Városi helyős lakos	II. 573	Vásárnap	II. 931	Vasszakadék	III. 30
Városka	III. 1014	Vásárol	III. 1027	Vasszar	III. 84
Város kincstartója	III. 479	Vasáros	I. 106	Vasszerszám	III. 65
Város könyve	II. 407	Vasáros	III. 1028	Vasszikra	III. 241
Városlopó	II. 628	Vásárpénz	II. 1271	Vasszin	III. 252
Városocska	III. 1014	Vásárt	III. 1028	Vastag	III. 1028
Városőrző	II. 1184	Vasas	III. 1025	Vastag fejű	I. 960
Várospénzelopó	II. 628	Vasaz	III. 1025	Vastagit	III. 1029
Város szolgálja	III. 292	Vasbánya	I. 174	Vastagitás	III. 1029
Város tagja	III. 371	Vasderek	I. 496	Vastag nyak	II. 1005
Városvirrasztó	III. 1196	Vasétetés	I. 714	Vastagodik	III. 1029
Várpiac	II. 1284	Vasfazék	I. 776	Vastagon	III. 1029
Varr	III. 1019	Vasfazékas	I. 776	Vastagság	III. 1030
Varrant	III. 1021	Vasfejal	I. 45	Vastagtalanság	III. 1030
Varrás	III. 1020	Vasfonál	I. 918	Vastagul	III. 1030
Varrásos	III. 1020	Vasfű	I. 1032	Vastol	III. 1030
Varratlan	III. 1021	Vasgallér	I. 1057	Vastolás	III. 1030
Varrdogál	III. 1021	Vasgém	I. 1078	Vasülő	III. 891
Varró	III. 1021	Vashámor	I. 1303	Vasverő	III. 1609
Varrogat	III. 1021	Vashűvösítő	I. 1530	Vesvessző	III. 1126
Varrogatás	III. 1021	Vásik	III. 1025	Vász	III. 1031
Varró ház	I. 1373	Vasír	I. 1606	Vaszarkodás	III. 1031
Varró láda	II. 505	Vásit	III. 1026	Vaszarkodik	III. 1031
Varró ládácska	II. 505	Vasízú	I. 1646	Vásznaeska	III. 1031
Varrott szűr	III. 359	Vasízú víz	III. 1229	Vászon	III. 1030
Varró tü	III. 815	Vaskanál	II. 94	Vászonáros	I. 106
Varró vánkös	III. 1009	Vaskapa	II. 105	Vászonház	I. 1373
Varsa	III. 1021	Vaskapocs	II. 110	Vászoning	I. 1590
Várszállás	III. 56	Vaskarika	II. 130	Vászonka	III. 1031
Várszálló tábor	III. 369	Vaskaró	II. 131	Vászonnémű	II. 957
Várt	III. 1016	Vaskemence	II. 184	Vaszora	III. 1031
Várta	III. 1021	Vaskesztyű	II. 267	Vatale	III. 1031
Vártaállítás	I. 74	Vaskesztyűs	II. 267	Váz	III. 1031
Vártafa	I. 744	Vaskó kés	III. 1028	Vázás	III. 1031
Vártál	III. 1022	Vaskosár	II. 375	Vé	III. 1043
Vártaosztás	II. 1153	Vasláb	II. 500	Véckendézik	III. 1032
Vártás	III. 1022	Váslal	III. 1026	Véckendük	III. 1031
Vártat	III. 1017	Váslapát	II. 525	Vécsérnye	III. 1032
Vártatva, vártatván	III. 1017	Váslat	III. 1026		

Véd	III. 1032	Végre	III. 1042	Vélhetetlen	III. 1051
Véddégél, véddégél	III. 1121	Végreszéréz	III. 206	Vélhetetlenül	III. 1051
Védelém	III. 1032	Végresző	III. 320	Vélhető	III. 1051
Védelmes	III. 1032	Végrevisz	III. 1212	Vélla	III. 1187
Védelmez	III. 1032	Végső	III. 1042	Véllaeska	III. 1188
Védelmezés	III. 1032	Végsőség	III. 1043	Véllám	III. 1185
Védér	III. 1032	Végszózat	III. 283	Vellejt	III. 1052
Védérbeli	III. 1033	Végtelen	III. 1037	Vélom	III. 1052
Védérke	III. 1033	Végtelenül	III. 1037	Velő	III. 1052
Védés	III. 1032	Végtétel	III. 635	Velős	III. 1053
Védő	III. 1032	Végtére	III. 1043	Velősödik	III. 1053
Védrecske	III. 1033	Végtisztesség	III. 677	Velősön	III. 1053
Védres	III. 1033	Végül	III. 1043	Vélt	III. 1051
Véfél	III. 1254	Végvacsora	III. 919	Vélta	III. 1051
Vég	III. 1033	Végvár	III. 1012	Véltan	III. 1051
Végbél	I. 201	Végváros	III. 1013	Vélte	III. 1051
Véghehi	III. 1037	Végveszely	III. 1090	Vélve	III. 1052
Végbemén	II. 748	Végzés	III. 1039	Vembe	III. 1043
Végheménetel	II. 748	Végyed	III. 1043	Vemhécske	III. 1043
Végbevisz	III. 1211	Végyelest	I. 606	Vemhézik	III. 1044
Végbevitel	III. 1211	Végyest	III. 1043	Vén	III. 1053
Végbevitetődik	III. 1213	Végyit	III. 1043	Vén asszony	I. 133
Végbevívés	III. 1211	Veh	III. 1043	Vendég	III. 1055
Végbúcsú	I. 319	Vehem	III. 1043	Vendégajándék	I. 32
Végében	III. 1037	Vehemlő	II. 616	Vendégbarát	I. 178
Végtelen	III. 1037	Véka	III. 1044	Vendégbúza	I. 328
Végtelenség	III. 1037	Vékácska	III. 1044	Vendégél	III. 1056
Végtelenül	III. 1037	Vékahordozó leány	II. 552	Vendégéskedés	III. 1056
Végez	III. 1038	Vékányi	III. 1044	Vendégéskedik	III. 1056
Végezés	III. 1039	Vekég	III. 1044	Vendégésküdő	III. 1056
Végezet	III. 1040	Vékony	III. 1044	Vendégfogadás	I. 883
Végezetés	III. 1040	Vékonyan	III. 1045	Vendégfogadó	I. 884
Végezetlen	III. 1040	Vékony bor	I. 284	Vendégfogadó ház	I. 1374
Végezetre	III. 1040	Vékonydalon	III. 1045	Vendégfogadós	I. 885
Végezhetetlen	III. 1040	Vékony gyöles	I. 1173	Vendégfogadósodik	I. 885
Végező	III. 1040	Vékonyít	III. 1045	Vendégföld	I. 983
Végeződik	III. 1040	Vékonyítás	III. 1045	Vendéghaj	I. 1249
Végező gyűlés	I. 1207	Vékonyka	III. 1045	Vendéghajcsináló	I. 435
Véggel	III. 1041	Vékonyocska	III. 1045	Vendégház	I. 1374
Végház	I. 1373	Vékonyodik	III. 1046	Vendégi	III. 1056
Véghely	I. 1400	Vékonyon	III. 1045	Vendéglő	I. 1604
Véghetetlen	III. 1041	Vékonyon	III. 1045	Vendéglő	II. 550
Véghetetlenképpen	III. 1041	Vékonyosság	III. 1046	Vendéglés	III. 1056
Véghetetlenség	III. 1041	Vékonyszérű	III. 196	Vendéglő gazda	I. 1072
Véghetetlenül	III. 1041	Vel, -vél	III. 1046	Vendégnép	II. 969
Véghéznén	II. 748	Vél	III. 1049	Vendégorca	I. 117
Véghézviz	III. 1211	Vélág	III. 1179	Vendégország	II. 1140
Véghézvitel	III. 1212	Velec	III. 1052	Vendégség	III. 1056
Véghézvitet	III. 1213	Velehál	I. 1277	Vendégség	III. 1057
Véghézvivés	III. 1212	Velehálás	I. 1277	Vendégségi	III. 918
Véghurka	I. 1518	Veleháló	I. 1277	Vendégségüzés	III. 159
Végg	III. 1041	Velekédés	III. 1050	Vendégszém	III. 252
Véggig	III. 1041	Velekédik	III. 1050	Vendégszin	III. 454
Véggiglen	III. 1041	Velence	III. 1052	Vendéglárs	III. 482
Véggignyűjt	II. 1082	Velencei réz	II. 1433	Vendéglartó	III. 902
Véggiteljesít	III. 537	Velencei sája	II. 1492	Vendégüstök	III. 967
Véggképpen	III. 1042	Veleszületik	III. 353	Vendégvolta	III. 1057
Véggképpervaló	III. 961	Véletlen	III. 1050	Vendély	III. 1057
Végnap	II. 931	Véletlenül	III. 1051	Venerék	III. 1057
Véggok	II. 1101	Vélgy	III. 1254	Vénhédes	III. 1054

Vénhédik	III. 1054	Véréngl	III. 1072	Vérhédik	III. 1073
Vénhül	III. 1055	Vérés	III. 1072	Vérhényegés	III. 1077
Vénhüszik	III. 1054	Verés	III. 1067	Vérhényes	III. 1077
Venic	III. 1057	Vörös	III. 1075	Vérhényes szín	III. 252
Venike	III. 1057	Vörös barál	I. 178	Vérhényít	III. 1077
Vénít	III. 1057	Vörös bügy	I. 196	Vérhényítő színű	III. 252
Vén kor	II. 357	Vörös héka	I. 196	Vérhényő	III. 1077
Vén nép	II. 969	Vörös bélű gomba	I. 1097	Vérhényőn	III. 1077
Vénség	III. 1054	Vörös borkénye	I. 216	Vérhényős	III. 1077
Ventéreg	I. 817	Vörös cékla	I. 345	Vérhényős sárga	II. 1512
Vénus köldöke	II. 396	Vereség	III. 1068	Vérhüszik	III. 1073
Vénus köldöke fl.	I. 1032	Vereségszenvedés	III. 181	Vérhütés	III. 1073
Vénül	III. 1055	Vereség	III. 1076	Vérhütt	III. 1073
Venyige	III. 1057	Vörösállás	III. 1076	Veritek	III. 1077
Venyikés	III. 1058	Vörösállik	III. 1076	Veritekés	III. 1078
Venyikevessző	III. 1126	Vörösálló	III. 1076	Veritekész	III. 1078
Vépik	II. 578	Vérésen	III. 1072	Veritekészés	III. 1078
Ver. vér	III. 1058	Véréses	III. 1076	Veritekésző	III. 1078
Vér	III. 1070	Vérés fenyő	I. 822	Veritekészítő	III. 1078
Vérág	III. 1190	Vérés fü	I. 1032	Veritekészítő	III. 762
Vérág	I. 19	Vérés fü	I. 1032	Veritekészítő	III. 762
Vérárlás	I. 108	Vérés gomba	I. 1097	Veritekészítő	III. 762
Vérárló	I. 108	Vérés gyanta	I. 1146	Veritekészítő	III. 762
Vérbéval, vérbovál	III. 1073	Vérés hurka	I. 1518	Veritekészítő	III. 762
Vérbunk	III. 1073	Vérésít	III. 1072	Veritekészítő	III. 762
Vérbuvál	III. 1073	Vérésít	III. 1076	Veritekészítő	III. 762
Vérbuválás	III. 1074	Vérésítés	III. 1072	Veritekészítő	III. 762
Vérese	III. 1074	Véréslik	III. 1076	Veritekészítő	III. 762
Vércseszinű	III. 252	Véréslő szín	III. 252	Veritekészítő	III. 762
Verdegél, verdegél	III. 1065	Vérés mēnta	II. 759	Veritekészítő	III. 762
Verdegel	III. 1065	Vérés mogyoró	II. 855	Veritekészítő	III. 762
Verdés	III. 1065	Vérés olaj	II. 1109	Veritekészítő	III. 762
Vérdigály	III. 1074	Véréső	I. 702	Veritekészítő	III. 762
Vérdigályos	III. 1074	Vérés östör	II. 1198	Veritekészítő	III. 762
Vérdigályos nyúl	II. 1086	Vérés pénz	II. 1271	Veritekészítő	III. 762
Vérdíj	I. 505	Vérés répa	II. 1412	Veritekészítő	III. 762
Verdik	III. 1064	Vérésesség	III. 1076	Veritekészítő	III. 762
Verdődés	III. 1065	Vérés sügér	II. 1616	Veritekészítő	III. 762
Verdődik	III. 1065	Vérés tengér	III. 561	Veritekészítő	III. 762
Veréb	III. 1074	Vérés tēnta	III. 562	Veritekészítő	III. 762
Verebecske	III. 1074	Vérés viola	III. 1189	Veritekészítő	III. 762
Verébbal	I. 1275	Veret	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verébszar	III. 84	Veretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Vérefolyó	I. 914	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Veréget	III. 1068	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Vérehulló	I. 1514	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Vérehulló fü	I. 1032	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verejték	III. 1077	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verejtékés	III. 1078	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verejtékész	III. 1078	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verejték lika	II. 641	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verejtézik	III. 1078	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verek?	III. 1074	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verekedés	III. 1067	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verekedik	III. 1066	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Verekédő	III. 1067	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Vérem	III. 1074	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Véréngzés	III. 1072	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762
Véréngző	III. 1072	Véretlen	III. 1068	Veritekészítő	III. 762

Vérséngő	III. 1081	Veszédelmezés	III. 1088	Vesztes	III. 1099
Vérséngős	III. 1081	Veszédelmezik	III. 1088	Vesztés	III. 1099
Vérséngődés	III. 1082	Veszédelmeztel	III. 1088	Veszteség	III. 1100
Vérséngődik	III. 1081	Veszédik	III. 1093	Vesztesen	III. 1099
Vérsénség	III. 1082	Veszéjt	III. 1088	Vesztet	III. 1100
Vérsént	III. 1082	Veszekedés	III. 1089	Vesztett	III. 1100
Vérsény	III. 1080	Veszekedik	III. 1089	Veszthetetlen	III. 1100
Vérsényes	III. 1080	Veszekődő	III. 1090	Vesztő	III. 1100
Vérsényesedik	III. 1080	Veszékél	III. 1089	Vesztő fő	I. 1032
Vérsényesség	III. 1080	Veszélkedik	III. 1090	Vesztő pür	II. 1272
Vérsényög	III. 1080	Veszélődik	III. 1090	Veszttség	III. 1101
Versfő	I. 960	Veszély	III. 1090	Veszve-vesz	III. 1087
Versfutás	I. 1013	Vészén, vészén	III. 1102	Vet, vét: werfen	III. 1129
Versfutó	I. 1014	Veszendő	III. 1090	Vét: erobierung	III. 1122
Versfuttatás	I. 1016	Veszendően	III. 1090	Vét: fehlen	III. 1156
Versírás	I. 1602	Veszendőség	III. 1090	Vétat	III. 1166
Versíró	I. 1604	Veszendőül	III. 1091	Véték	III. 1157
Versődő	III. 1082	Veszés	III. 1091	Vetekedés	III. 1148
Versröndelés	II. 1049	Vesztet	III. 1091	Vetekedet	III. 1149
Versszézés	III. 208	Vesztett	III. 1092	Vetekedik	III. 1148
Versszéző	III. 211	Vesztett gyomor	I. 1175	Vetekedő	III. 1149
Verstörlejtő	III. 761	Vesztett marha	II. 691	Vétel	III. 1122
Vérszém	III. 159	Veszétltség	III. 1092	Vétel	III. 1149
Vérszipó	III. 305	Vesztett szája	III. 19	Vételkérés	III. 1149
Vérszívó	III. 235	Vesztettül	III. 1093	Vételkédhető	III. 1149
Vérszomjuhozó	III. 301	Vesző	III. 1093	Vételkodik	III. 1149
Vérszopó	III. 306	Vesződés	III. 1093	Vételkődő	III. 1149
Vért	III. 1082	Vesződik	III. 1093	Vételkődő társ	III. 454
Vértag	III. 371	Vesződő	III. 1094	Vetelő	III. 1149
Vértelen	III. 1072	Vessző	III. 1125	Vetelő fa	I. 749
Vérteng	I. 830, III. 1082	Vesszőcske	III. 1127	Vetemedés	III. 1150
Vértengés	I. 830, III. 1082	Vesszöl	III. 1127	Vetemédett	III. 1150
Vért indító kigyó	II. 304	Vesszős	III. 1127	Vetemedik	III. 1149
Vért pénz	II. 1271	Vesszőszál	III. 44	Vetemény	III. 1150
Vértváltság	III. 1000	Vesszőszédés	III. 102	Veteményes	III. 1151
Vés	III. 1082	Vesszöz	III. 1127	Veteményes ágy	I. 26
Vese	III. 1083	Vesszőzés	III. 1127	Veteményes kert	II. 246
Vesécske	III. 1083	Vesszözött szolgál	III. 292	Veteményes mag	II. 652
Vésedék	III. 1083	Veszt: vernichten	III. 1094	Veteményfű	I. 1032
Vesepécsénye	II. 1256	Veszt: gefahr	III. 1097	Veteménymag	II. 652
Vesés	III. 1083	Vesztég, vesztég: still	III. 1127	Veternye	III. 1160
Vésés	III. 1083	Vesztég: ruhig sein	III. 1128	Veternyei	III. 1160
Vését	III. 1083	Vesztégáll	I. 70	Vetés	III. 1151
Vesling	III. 1083	Vesztégl	III. 1128	Vétet: nehmen lassen	III. 1123
Véső	III. 1083	Vesztéget	III. 1097	Vétet: sünde	III. 1159
Véső vasacska	III. 1025	Vesztégetés	III. 1098	Vetetlen	III. 1153
Vesz, vész: zu nichte werden	III. 1084	Vesztégetetlen	III. 1098	Vételten	III. 1159
Vész, vész: fassen	III. 1102	Vesztéghallgat	I. 1284	Vétett	III. 1160
Vész: sturm	III. 1101	Vesztéghallgatás	I. 1284	Vétéz	III. 1221
Vész: fischergarn	III. 1124	Vesztégl	III. 1128	Vétkéske	III. 1158
Vész: führen, tragen	III. 1205	Vesztéglés	III. 1129	Vétkés	III. 1158
Veszédelém	III. 1087	Vesztégletés	III. 1129	Vétkésen	III. 1158
Veszédelémhozó	I. 1503	Vesztéglétség	III. 1129	Vétkésít	III. 1158
Veszédelmes	III. 1088	Vesztéglőség	III. 1128	Vétkésítés	III. 1158
Veszédelmesen	III. 1088	Vesztéglőség	III. 1128	Vétkesség	III. 1158
Veszédelmeskedik	III. 1088	Vesztéglőség	III. 1128	Vétkesség	III. 1158
Veszédelmesül	III. 1088	Vesztéglőség	III. 891	Vétkésvolta	III. 967
		Vesztemény	III. 1094	Vetkezés	III. 1155
		Vesztén-vesz	III. 1087	Vétkézes	III. 1159
		Vesztén-veszt	III. 1097	Vétkézet	III. 1159

Vetközük	III. 1154	Viaskodik	III. 1166	Vier	III. 1070
Vétkézik	III. 1158	Viaskodó	III. 1166	Vig	III. 1172
Vétközhetetlen	III. 1159	Viasz	III. 1168	Vigad	III. 1172
Vetközödik	III. 1155	Viaszas tábla	III. 367	Vigadalom	III. 1173
Vétkézlén-vétkézik	III. 1159	Viaszfű	I. 1032	Vigadás	III. 1173
Vetkéstet	III. 1155	Viaszgyertya	I. 1167	Vigadó	III. 1173
Vétkéstet	III. 1159	Viaszgyertyácska	I. 1167	Vigadozó	III. 1173
Vetnivaló	III. 961	Viaszlép	II. 581	Vigadozás	III. 1173
Vető	III. 1155	Viaszorr	II. 1137	Vigály	III. 1176
Vetődik	III. 1156	Viaszos	III. 1169	Vigan	III. 1173
Vetrece	III. 1160	Viaszoz	III. 1169	Vigan lakó hó	I. 1463
Vetrecen	III. 1160	Viaszozás	III. 1169	Vigaság	III. 1173
Vetrence	III. 1160	Viaszszín	III. 252	Vigaságos	III. 1174
Vétség	III. 1160	Vice, vicé	III. 1169	Vigaságtévő	III. 640
Vétt	III. 1123	Vicebán	I. 172	Vigasság	III. 1173
Véttén-vész	III. 1121	Vicebíró	I. 238	Vigasságos	III. 1174
Vettet	III. 1156	Vicecsászár	I. 386	Vigasságosvolta	III. 967
Véti név	II. 72	Vicegazda	I. 1072	Vigas	III. 1174
Vétség	III. 1123	Vicehadnagy	II. 918	Vigaszás	III. 1174
Vévés	III. 1124	Viceispán	I. 1621	Vigaszhatalan	III. 1174
Vévő	III. 1124	Viceisten	I. 1625	Vigaszik	III. 1174
Véz	III. 1224	Vicek	III. 1169	Vigaszt	III. 1174
Vezér	III. 1160	Vicekapitány	II. 109	Vigasztal	III. 1175
Vezérbasa	I. 185	Vicekirály	II. 312	Vigasztalás	III. 1175
Vezérel	III. 1161	Viceszázados	III. 97	Vigasztalásos	III. 1175
Vezérgyöplő	I. 1162	Vicetanács	III. 419	Vigasztalat	III. 1176
Vezérl	III. 1161	Vicetiszt	III. 671	Vigasztalhatatlan	III. 1176
Vezérlés	III. 1161	Vickándozik	I. 849, III. 1032	Vigasztalhatatlanképpen	III. 1176
Vezérlő	III. 1162	Vicsek	III. 1169	Vigasztalhatatlanul	III. 1176
Vezérlő gyöplő	I. 1162	Viesoril	III. 1169	Vigasztaló	III. 1176
Vezérlő méh	II. 721	Vicsoritás	III. 1169	Vigasztalóság	III. 1176
Vezérlő rend	II. 1407	Vicsorodik	III. 1169	Vig kedvű	II. 148
Vezérség	III. 1162	Vicsorog	III. 1170	Vigság	III. 1173
Vezel	III. 1162	Vid	III. 1170	Vigságtévő	III. 640
Vezeték	III. 1162	Vidálság	III. 1170	Vigváz	III. 1176
Vezetékén	III. 1163	Vidám	III. 1170	Vigyázás	III. 1177
Vezetékös	III. 1163	Vidáman	III. 1170	Vigyázat	III. 1177
Vezetéklő	II. 616	Vidámít	III. 1170	Vigyázatlan	III. 1177
Vezetéknév	II. 972	Vidámítás	III. 1170	Vigyázatlanság	III. 1178
Vezetékszándék	III. 75	Vidámképpen	III. 1170	Vigyázatlanul	III. 1178
Vezetékszó	III. 274	Vidámkodik	III. 1170	Vigyázó	III. 1178
Vezetékül	III. 1163	Vidám ló	II. 616	Vigyázóan	III. 1178
Vezetél	III. 1163	Vidámodik	III. 1170	Vigyázó hely	I. 1400
Vezetés	III. 1163	Vidámodón	III. 1171	Vigyázó sereg	II. 1551
Vezető	III. 1163	Vidámság	III. 1171	Vigyázó torony	III. 718
Vezető gyöplő	I. 1162	Vidámságos	III. 1171	Vigyázt	III. 1178
Vezető nyílás	II. 1041	Vidámul	III. 1171	Vigyáztat	III. 1178
Vezetett	III. 1163	Viddégél	III. 1212	Vigyáztatás	III. 1178
Vi	III. 1163	Vidék	III. 1172	Vigyor	III. 1178
Viadal	III. 1165	Vidékös	III. 1172	Vigyorgás	III. 1179
Viadali	III. 1165	Vidéki	III. 1172	Vigyorgatás	III. 1179
Viadalmester	II. 792	Vidékség	III. 1172	Vigyorgó	III. 1179
Viadalom	I. 1165	Videlmez	III. 1032	Vigyorít	III. 1179
Viadalság	III. 1166	Vidér	III. 1032	Vigyoritás	III. 1179
Viadaltanító	III. 427	Vidft	III. 1171	Vigyorog	III. 1179
Viadaltanulás	III. 432	Vidla	III. 1187	Vihar	III. 1179
Viadaltétel	III. 635	Vidra	III. 1172	Vihet	III. 1212
Viadal tudománya	III. 799	Vidul	III. 1171	Vihetés	III. 1212
Viaskodás	III. 1166	Vidulás	III. 1172	Vihető	III. 1213

Vikários	III. 1179	Villamtat	III. 1187	Virganc	III. 1193
Vikáriosság	III. 1179	Villancsó	III. 1187	Virgína	III. 1193
Vikony	III. 1044	Villancsozik	III. 1187	Virginál	III. 1193
Vil	III. 1049	Villang	III. 1188	Virginás	III. 1193
Világ	III. 1179	Villangás	III. 1188	Virgone	III. 1193
Világbeli	III. 1182	Villangos	III. 1187	Virgoncság	III. 1193
Világbíró	I. 238	Villás	III. 1188	Virgyinaszó	III. 274
Világ fia	I. 846	Villog	III. 1187	Virocs	III. 1193
Világyfőző	I. 1194	Villogtat	III. 1187	Virong	III. 1188
Világi	III. 1182	Villong	III. 1188	Virrad	III. 1193
Világi ruha	II. 1481	Villongás	III. 1188	Virradás	III. 1194
Világi szerelém	III. 219	Villongat	III. 1187	Virradóban	III. 1194
Világi társaság	III. 457	Villongó	III. 1188	Virradólag	III. 1194
Világol	III. 1182	Vimád	I. 1674	Virradólan	III. 1194
Világoló	III. 1182	Vincelér, vincellér	III. 1188	Virradóra	III. 1194
Világoltat	III. 1182	Vinclér	III. 1188	Virradoz	III. 1194
Világos	III. 1182	Vinclérkedik	III. 1189	Virradta	III. 1194
Világosan	III. 1182	Vincogás	III. 1189	Virradtaíg	III. 1195
Világosít	III. 1183	Vincos	III. 1189	Virradtíg	III. 1195
Világosítás	III. 1183	Vinnye	III. 1189	Virradtakor	III. 1195
Világosító	III. 1183	Vinnyó	III. 1189	Virraszi	III. 1195
Világos kék	II. 160	Vinnyog	III. 1189	Virrasztás	III. 1195
Világos kék szín	III. 249	Viola	III. 1189	Virrasztat	III. 1195
Világoskodás	III. 1184	Viologyülep	I. 1210	Virrasztható	III. 1195
Világoskodik	III. 1183	Violás	III. 1189	Virrasztó	III. 1195
Világoskodat	III. 1184	Violaszín	III. 252	Virrogat	III. 1196
Világosodik	III. 1184	Violaszínű	III. 252	Virtuózus	III. 1196
Világoson	III. 1182	Violatermő hely	III. 598	Virtus	III. 1196
Világosság	III. 1184	Viován	III. 1163	Visel	III. 1196
Világosságához csillag	I. 427	Vipéra	III. 1189	Viseldégél	III. 1201
Világosságos	III. 1184	Vipérakígyó	II. 304	Viselés	III. 1201
Világos szín	III. 252	Vír	III. 1070	Viselet	III. 1202
Világosul	III. 1184	Virad	III. 1193	Viselhetetlen	III. 1203
Világosulat	III. 1184	Virág	III. 1190	Viselnívaló	III. 961
Világos zöld szín	III. 252	Virágcsütörtök	I. 474	Viselő	III. 1203
Világoz	III. 1185	Virágének	I. 639	Viselődés	III. 1205
Világrész	II. 1420	Virágt	III. 1191	Viselős	III. 1205
Világság	III. 1185	Virágkaposzta	II. 113	Viselő szék	III. 129
Világ szeretete	III. 223	Virágkezd	II. 144	Viselő szoknya	III. 290
Világtalan	III. 1185	Virágkert	II. 246	Viselt	III. 1205
Világtalanság	III. 1185	Virágkor	II. 357	Viseltés	III. 1205
Világtartó	III. 482	Viráglik	III. 1191	Viseltés gúnya	I. 1128
Világunta	III. 856	Virágocska	III. 1192	Viseltet	III. 1205
Villa	III. 1187	Virágos	III. 1192	Viseltetik	III. 1205
Villácska	III. 1188	Virágos bor	I. 284	Visgál	III. 1231
Villafa	I. 745	Virágos kert	II. 246	Visít	III. 1205
Villag	III. 1187	Virágos pohár	II. 1303	Visítés	III. 1205
Villám	III. 1185	Virágos tábla	III. 367	Viskó	III. 1205
Villámás, villamás	III. 1185	Virágoz	III. 1192	Visla	III. 1232
Villámat	III. 1186	Virágozás	III. 1192	Visz	III. 1205
Villámcsozik	III. 1187	Virágozik	III. 1192	Viszálkodás	III. 1219
Villámik, villamik	III. 1185	Virágszál	III. 44	Viszály?	III. 1220
Villámlás	III. 1186	Virágszédő	III. 103	Viszályos	III. 1220
Villámlik	III. 1186	Virágszombat	III. 298	Viszén : tragen	III. 1205
Villámló	III. 1186	Virágtok	III. 694	Viszén : nehtnen	III. 1102
Villámó	III. 1186	Virágvasárnap	II. 931	Viszént	III. 1216
Villámodat	III. 1186	Virágvasárnapí	II. 931	Viszétt	III. 1214
Villámodik	III. 1186	Virágzó	III. 1193	Viszhalkodás	III. 1219
Villámozik	III. 1187	Virejtékés	III. 1077	Vizshontag, vizshontog	III. 1216

Viszket	III. 1214	Visszaemlékezik	I. 636	Visszajövés	II. 59
Viszketeg	III. 1214	Visszaénekél	I. 639	Visszajövet	II. 59
Viszketegés	III. 1215	Visszaereszt	I. 671	Visszajövetel	II. 59
Viszketegésít	III. 1215	Visszaért	I. 687	Visszakér	II. 212
Viszketegség	III. 1215	Visszaesik	I. 699	Visszakeres	II. 230
Viszketés	III. 1215	Visszaevez	I. 723	Visszakérés	II. 212
Viszketség	III. 1215	Visszafacsar	I. 746	Visszakérésztél	II. 234
Viszkettet	III. 1215	Visszafejt	III. 788	Visszakérésztélekűdik	II. 235
Viszkolódik	III. 1216	Visszafelel	I. 812	Visszakérésztelő	II. 234
Viszonellen	III. 1216	Visszafésül	I. 836	Vissza-kivész	III. 1118
Viszonkodás	III. 1216	Visszafizet	I. 859	Visszakodik	III. 1219
Viszonoz	III. 1216	Visszafog	I. 873	Visszakopaszul	II. 350
Viszont	III. 1216	Visszafoglal	III. 891	Visszaköltözik	II. 174
Viszonta	III. 1216	Visszafogtaló levél	II. 605	Visszaköszön	II. 419
Viszontag	III. 1216	Visszafoly	I. 909	Visszaköszönt	II. 420
Viszontageső	I. 699	Visszafont	I. 917	Visszakullog	II. 469
Viszontagfölgyulad	I. 1197	Visszafordít	I. 926	Visszaküld	II. 483
Viszontagi	III. 1217	Visszafordíthatatlan	I. 926	Visszál	III. 1219
Viszontagképpen	III. 1217	Visszafordul	I. 930	Visszálatlan	III. 1219
Viszontagnyom	II. 1054	Visszafordulás	I. 930	Visszálép	II. 580
Viszontagol	III. 1217	Visszafordult	I. 930	Visszálépés	II. 580
Viszontagozás	III. 1217	Visszafordult eszű	I. 708	Visszálkodás	III. 1219
Viszontagöszerak	II. 1364	Visszafordultság	I. 930	Visszálkodik	III. 1219
Viszontagság	III. 1217	Visszafogat	I. 937	Visszálkodó	III. 1220
Viszontagságos	III. 1217	Vissza-föltér	III. 569	Visszálkodóképpen	III. 1220
Viszontagszül	III. 351	Visszafű	I. 997	Visszálkodat	III. 1220
Viszontagszületetik	III. 354	Visszafut	I. 1010	Visszált	III. 1220
Viszontagvaló	III. 1218	Visszafutás	I. 1010	Visszáltat	III. 1220
Viszontagzëng	III. 1281	Visszafutos	I. 1015	Visszáltatás	III. 1220
Viszontan	III. 1218	Visszafúvás	I. 997	Visszamar	II. 664
Viszontanvaló	III. 1218	Visszafúvó szél	III. 140	Visszamar	II. 678
Viszontavaló	III. 961, III. 1216	Visszahajt	I. 1265	Visszamasz	II. 706
Viszontesés	I. 699	Visszahanyatlik	I. 1317	Vissza-mëgtér	III. 571
Viszonyos	III. 1216	Visszahárínt	I. 1323	Visszamen	II. 748
Vissza	III. 1218	Visszahazud	I. 1379	Visszamenés	II. 748
Visszaad	I. 13	Visszahagedül	I. 1383	Visszamenetel	II. 748
Visszaaggott	I. 22	Visszahelybëztet	I. 1403	Visszamenő	II. 749
Visszaajándékoz	I. 32	Visszahengerëdik	I. 1405	Visszamer	II. 774
Visszaajánl	I. 33	Visszahengerít	I. 1405	Visszametel	II. 799
Visszaáld	I. 56	Visszahengeríthetó	I. 1405	Visszamivelkedtet	II. 907
Visszaáll	I. 71	Visszahí	I. 1420	Visszamon	II. 862
Visszább	III. 1219	Visszahíhatatlan	I. 1420	Visszamon	II. 863
Visszabánkodik	I. 170	Visszahíható	I. 1420	Visszamon	III. 1220
Visszabeszéll	I. 221	Visszahívás	I. 1420	Visszanéz	II. 981
Visszabocsát	I. 256	Visszahívatlan	I. 1420	Visszanézdëgël	II. 982
Visszabolondoz	I. 271	Visszahabord	I. 1485	Visszánosan	III. 1220
Visszabolyog	I. 274	Visszahorgad	I. 1491	Visszanyeldëkël	II. 1022
Visszabög	I. 303	Visszahorgol	I. 1494	Visszanyer	II. 1030
Visszabömböl	I. 311	Visszahorgolás	I. 1494	Visszanyomul	II. 1063
Visszacáfol	I. 339	Visszahoz	I. 1502	Visszányoz	II. 1220
Visszacáfolás	I. 339	Visszahozás	I. 1502	Visszaolvas	II. 1121
Visszacsap	I. 380	Visszahökëkoltet	I. 1506	Visszaönt	II. 1180
Visszacsaponik	I. 383	Visszaigér	I. 1557	Visszaöntés	II. 1180
Visszacselekëdik	I. 400	Visszaír	I. 1600	Visszapattan	II. 1249
Visszadohol	I. 515	Visszairás	I. 1600	Visszapironkodik	II. 1292
Visszaél	I. 593	Visszaizen	I. 1650	Visszapök	II. 1325
Visszaélés	I. 593	Visszája	I. 1219	Visszapökés	II. 1325
Vissza-ellen	I. 609	Visszajár	II. 14	Visszarág	II. 1351
Visszaéltetik	I. 600	Visszajö	II. 59	Visszaránt	II. 1372

Visszarépül	II. 1415	Visszavisz	III. 1212	Vittén-visz	III. 1212
Visszarivogat	II. 1440	Visszavitel	III. 1212	Vittést-visz	III. 1212
Visszarüg	II. 1477	Visszavitet	III. 1213	Viú	III. 1163
Visszás	III. 1220	Visszavivó	III. 1165	Viusz	III. 1168
Visszasírat	II. 1579	Visszavolta	III. 967	Vív	III. 1163
Visszáson	III. 1221	Visszavon	III. 1241	Vívás: das laichen	I. 1642
Visszaszáguld	III. 16	Visszavonás	III. 1241	Vívás: kampf	III. 1168
Visszaszalad	III. 47	Visszavonó	III. 1242	Vívó	III. 1168
Visszaszaladás	III. 47	Visszavonsz	III. 1252	Vívő	III. 1217
Visszaszáll	III. 54	Visszazéng	III. 1280	Vivtat	III. 1166
Visszaszállás	III. 54	Visszazéngés	III. 1281	Víz: wasser	III. 1224
Visszaszállít	III. 58	Visszazörög	III. 1288	Víz: geschmack	I. 1645
Visszaszégez	III. 114	Vít	III. 1156	Viza	III. 1231
Visszaszemtelenkédik	III. 163	Vita	III. 1166	Vizahólyag	I. 1477
Visszaszeret	III. 222	Vítat	III. 1166	Vízállás	I. 75
Visszaszeretés	III. 222	Vítatás	III. 1167	Vízállásos	I. 75
Visszaszidás	III. 236	Vítatós	III. 1167	Vízár	I. 109
Visszaszokás	III. 286	Vítel	III. 1213	Vízárok	I. 121
Visszaszól	III. 277	Vítelet	III. 1213	Vízbevetel	III. 1113
Visszaszólás	III. 277	Vítés	III. 1213	Vízcsatorna	I. 390
Visszaszólít	III. 280	Vitet	III. 1213	Vízdob	I. 515
Visszaszop	III. 306	Vitetetés	III. 1213	Vizecske	III. 1229
Visszaszó	III. 320	Vitéz	III. 1221	Vizedény	I. 558
Visszaszökés	III. 324	Vitézél	III. 1222	Vizejt	III. 1229
Visszaszökik	III. 324	Vitézfogas	I. 874	Vizelés	III. 1229
Visszatagad	III. 377	Vitézfű	I. 1032	Vizellet	III. 1229
Visszatakardik	III. 387	Vitézi	III. 1222	Vizellik	III. 1229
Visszatanácsol	III. 420	Vitézjáték	II. 24	Vizellő edény	I. 558
Visszatanít	III. 426	Vitézkedés	III. 1222	Vizelméjű	I. 613
Visszatanul	III. 431	Vitézkedik	III. 1222	Vizeltet	III. 1230
Visszatekél	III. 323	Vitézképpen	III. 1222	Vizenyős	III. 1230
Visszatekeredik	III. 512	Vitézkötés	II. 433	Vizeresztő csatorna	I. 390
Visszatekerít	III. 515	Vitézkötéses	II. 433	Vizes	III. 1230
Visszatekint	III. 519	Vitézlő	III. 1222	Vizes bor	I. 284
Visszatekintél	III. 519	Vitézlő nép	II. 969	Vizesít	III. 1230
Visszater	III. 573	Vitézlő rend	II. 1407	Vizesítés	III. 1230
Visszaterés	III. 573	Vitézlő társ	III. 454	Vizes korsó	II. 372
Visszaterít	III. 579	Vitézség	III. 1223	Vizes tetű	III. 656
Visszaterítés	III. 579	Vitézségés	III. 1223	Vizes tó	III. 691
Visszaterül	III. 586	Vitéztárs	III. 454	Vizesül	III. 1230
Visszaterész	III. 622	Vitéztlenség	III. 1223	Vizellen	III. 1230
Visszatepszik	III. 617	Vitézül	III. 1223	Vizez	III. 1231
Visszatrofól	III. 782	Vitézvolta	III. 967	Vizezés	III. 1231
Visszatusakodik	III. 813	Vitla	III. 1223	Vizezüst	I. 729
Visszaugrik	III. 841	Vitorla	III. 1223	Vízfenék	I. 816
Visszaúsz	III. 865	Vitorlafa	I. 745	Vízferődő	I. 1043
Visszaüt	III. 907	Vitorlás	III. 1224	Vízfogó csatorna	I. 390
Visszaúz	III. 916	Vitorlás gálya	I. 1058	Vízfolyás	I. 913
Visszaűzés	III. 917	Vitorlás hajó	I. 1257	Vízforrás	I. 945
Visszavagyon	III. 942	Vitorlásos	III. 1224	Vízfő	I. 960
Visszavaló	III. 1221	Vitorlás szarvai	III. 94	Vizhányó	I. 1313
Visszaváltozik	III. 997	Vitorlával repülő	II. 1416	Vizhányó kerek	II. 222
Visszavár	III. 1015	Vitorlaváson	III. 1031	Vizhég	I. 1385
Visszaver	III. 1064	Vitorláz	III. 1224	Vizhintő	I. 1434
Visszaverés	III. 1064	Vitorlázás	III. 1224	Vizhordó	I. 1486
Visszavész	III. 1121	Vitorlázkál	III. 1224	Vizhordó saffel	II. 1491
Visszavel	III. 1148	Vitt-	III. 1167	Vizhozta	I. 1504
Visszavétel	III. 1121	Vittat	III. 1166	Vizi	III. 1231
Visszavetemédik	III. 1150	Vittel	I. 1638	Vizi barázda	I. 180

Vízi betegség	I. 225	Vizsgál	III. 1231	Vonogik	III. 1242
Vízi bika	I. 229	Vizsgálás	III. 1232	Vonogó	III. 1243
Vízi borjú	I. 291	Vizsgáló	III. 1232	Vonogszik	III. 1243
Vízi bors	I. 293	Vizsgálódás	III. 1232	Vonó hám	I. 1295
Vízi csiga	I. 421	Vizsgálódik	III. 1232	Vonó istráng	I. 1628
Vízi hünyor	I. 1517	Vizsgáió porta	II. 1318	Vonó kés	II. 248
Vízi kakas	II. 80	Vizsgáló portás	II. 1318	Vonó kötél	II. 428
Vízi karagyó	II. 126	Vizsla	III. 1232	Vonó ló	II. 617
Vízi kígyó	II. 305	Vizslácska	III. 1233	Vonó marha	II. 691
Vízi kórság	II. 360	Vizslál	III. 1233	Vonós	III. 1248
Vízi kórságos	II. 360	Vladika	III. 1233	Vonós marha	II. 691
Vízi léncse	II. 575	Voks	III. 1233	Vonó taliga	III. 491
Vízi lilium	II. 610	Voksolás	III. 1233	Vonó társ	III. 454
Vízi ló	II. 616	Voksoltat	III. 1233	Vonsz	III. 1248
Vízi madár	II. 649	Volna	III. 934	Vonszol	III. 1252
Vízi malom	II. 675	Volt	III. 934	Vonszolódik	III. 1252
Vízi ménta	II. 759	Volt, volta	III. 963	Vonszon	III. 1248
Vízi mestérség	II. 794	Voltaképpen	III. 967	Vont: gewirkt	III. 1252
Vízi moh	II. 855	Voltaképpenváló	III. 961	Vont: neigung	III. 1252
Vízi pészérce	II. 1281	Voltaszérint	III. 967	Vont arany	I. 111
Vízi pók	II. 1304	Von	III. 1234	Vont aranyas	I. 111
Vízi répa	II. 1412	Vonagás	III. 1242	Vontat	III. 1252
Vízi sásafű	III. 1301	Vonagik	III. 1242	Vontatás	III. 1253
Vízi tajték	III. 380	Vonaglás	III. 1243	Vontató	III. 1253
Vízital	I. 1633	Vonaglik	III. 1243	Vontatódik	III. 1253
Vízi természet	III. 595	Vonagodás	III. 1243	Vontatós	III. 1253
Vízi torma	III. 711	Vonagodik	III. 1243	Vont ezüst	I. 729
Vízi tők	III. 735	Vonagszik	III. 1243	Vos	III. 1022
Vízi tyúk	III. 834	Vonakodás	III. 1243	Votál	III. 1253
Vízivó	I. 1634	Vonakodik	III. 1243	Vótizál	III. 1254
Vízkelet	II. 169	Vonakozik	III. 1244	Votka	III. 1254
Vízkérészt	II. 234	Vonál	III. 1244	Vő	III. 1254
Vízkérészt napja	II. 932	Vonás	III. 1244	Vöcsök	III. 1254
Vízkórság	II. 360	Vonat	III. 1245	Vödör	III. 1032
Vízkórságos	II. 360	Vonatódik	III. 1245	Vőfél, vőfély	I. 798
Vízkorsó	II. 372	Vonatos	III. 1245	Vőfélység	I. 798
Vízlopó	II. 628	Vonattat	III. 1245	Vőfény	I. 798
Vízlopó óra	II. 1132	Vondogál	III. 1246	Vőfér	I. 798
Vízmellék	II. 726	Vondos	III. 1246	Völág	III. 1179
Vízmerítő	II. 772	Vondoz	III. 1246	Völegény	II. 560
Vízmerő	II. 772	Vondozódik	III. 1246	Völegénység	II. 560
Vízmosás	II. 875	Vondoztat	III. 1246	Völegényvivő	III. 1214
Vízokádó	II. 1106	Vonható	III. 1245	Völgy	III. 1254
Vízontójege	II. 30	Vonigál	III. 1242	Völgyecske	III. 1255
Vízöntő	II. 1181	Vonít	III. 1246	Völgyel	III. 1256
Vízöntő kanna	II. 97	Vonítás	III. 1247	Völgyelés	III. 1256
Vízörvény	II. 1198	Voníték	III. 1247	Völgyelő	III. 1256
Vízözön	II. 1209	Vonítékos	III. 1247	Völgyes	III. 1256
Vízözöni	II. 1209	Vonító	III. 1247	Völgyesség	III. 1256
Vízözönkori	II. 1210	Vonítósan	III. 1247	Völgy szája	III. 19
Vízpart	II. 1241	Vonó	III. 1247	Vörfély	III. 1077
Vízszin	III. 252	Vonó barom	I. 183	Vörfelyejáték	II. 24
Vízszínű	III. 252	Vonó csiga	I. 421	Vörhenyes	III. 1077
Víztekerő malom	II. 675	Vonódás	III. 1248	Vörhönyöcske	III. 1077
Vízülfélő beteg	I. 223	Vonódik	III. 1247	Vörhönyő-vérés	III. 1076
Vízvár	III. 1012	Vonogál	III. 1242	Vörös	III. 1075
Vízvívő	III. 1124	Vonogalódik	III. 1242	Vörösen	III. 1076
Vízvívő csatorna	I. 390	Vonogat	III. 1242	Vörös füstő fű	I. 1021
Vízvitel	III. 1213	Vonogatás	III. 1243	Vörös fű	I. 1032

Vörös guta	I. 1130
Vörös hagyma	I. 1246
Vörös hagymás	I. 1247
Vörös hagymás kert	II. 246
Vörös káposzta	II. 113
Vörös köszvény	II. 422

Vörösödik	III. 1076
Vörös reték	II. 1428
Vörös róka	II. 1447
Vörös rókácska	II. 1447
Vörös szilva	III. 244

Vörse	III. 1021
Vörsönös	III. 1080
Vratyogás	III. 1022
Vus	III. 1022
Vüfél	III. 1254

Z.

Zab	III. 1257
Zabáll	III. 1257
Zabállás	III. 1258
Zabállásság	III. 1258
Zabállik	III. 1257
Zabálló	III. 1258
Zabállódás	III. 1259
Zabállódik	III. 1259
Zabállódó	III. 1259
Zabaszlag	I. 134
Zabfü	I. 1032
Zabgyermék	I. 1164
Zabi	III. 1257
Zabkása	II. 136
Zabkényér	II. 201
Zabla	III. 1253
Zablál	III. 1260
Zablálltalanság	III. 1260
Zablás	III. 1260
Zablátlan	III. 1260
Zablátlanság	III. 1260
Zabola	III. 1259
Zabolarúd	III. 1475
Zabolás	III. 1260
Zabolás lék	I. 789
Zabolás ló	II. 617
Zabolátlan	III. 1260
Zabolátlanul	III. 1261
Zaboláz	III. 1261
Zabolázás	III. 1261
Zabos	III. 1257
Zabpogácsa	II. 1302
Zabszém	III. 159
Zabszuszek	III. 344
Zacskó	III. 1361
Zafir	III. 1262
Zafirkó	III. 390
Zagyva	III. 1262
Zagyva bor	I. 284
Zagyvál	III. 1262
Zagyván	III. 1262
Zaj: das krachen	III. 1262
Zaj: lärm	III. 1263
Zajda	III. 1265
Zajdácska	III. 1265
Zajdás	III. 1265
Zajdul	III. 1263
Zajdulás	III. 1264
Zajgás	III. 1264

Zajgó	III. 1264
Zajgódás	III. 1264
Zajgódik	III. 1264
Zajgolódik	III. 1264
Zajog	III. 1264
Zajong	III. 1264
Zajos	III. 1262
Zajosodik	III. 1263
Zajvány	III. 1265
Zákány?	III. 1265
Zákány: bodensatz	III. 1265
Zákányos	III. 1265
Zakcsó	III. 1261
Zaklat	III. 1265
Zaklató	III. 1265
Zálag, zálog	III. 1265
Záloghányás	I. 1312
Záloglás	III. 1266
Zálogol	III. 1266
Zálogos	III. 1266
Zálogosít	III. 1266
Zálogosítás	III. 1266
Zálogos levél	II. 605
Zálogosság	III. 1:66
Zálogoz	III. 1266
Zálogozás	III. 1266
Zálogozó	III. 1266
Zanabana, zanabona	III. 1282
Zanét	III. 1267
Zanócos	III. 1267
Zanót	III. 1267
Zanyét	III. 1267
Záp: faul	III. 1267
Záp: backzahl	III. 1267
Zápfog	I. 863
Zápor	III. 1267
Záporosó	I. 702
Záporosós	I. 702
Záporkodás	III. 1267
Záporkodik	III. 1267
Záporos	III. 1267
Záporoság	III. 1267
Záptojás	III. 692
Zápul	III. 1267
Zár: riegel	III. 1268
Zár: verschliessen	III. 1268
Zárádok	III. 1270
Zárádok	III. 1270
Zárakodik	III. 1269

Zarandék	III. 1270
Zarandok	III. 1270
Zarandokjárás	II. 17
Zarandokjáró	II. 19
Zarandokságjárás	II. 17
Záras	III. 1268
Záral	III. 1269
Zárkodik	III. 1269
Zárkozik	III. 1269
Zárlás	III. 1269
Zárló fa	I. 745
Zárol	III. 1269
Záros	III. 1268
Zárosan	III. 1268
Zaskornik	III. 1271
Zászló	III. 1271
Zászló alja	I. 45
Zászlócska	III. 1272
Zászlóképpen	III. 1272
Zászlós	III. 1272
Zászlós hadnagy	II. 918
Zászlótartó	III. 182
Zászlóúr	III. 862
Zászlóviselő	III. 1204
Zászpa	III. 1272
Zászpás	III. 1272
Zászpás	III. 1272
Zátony	III. 1272
Zalyag	III. 1272
Zavar: gewirr	III. 1273
Zavar: vermischen	III. 1274
Zavar: mengelkorn	III. 1276
Závár	III. 1276
Zavarás	III. 1275
Zavaratlan	III. 1275
Zavarék	III. 1275
Závárfő	I. 960
Zavaríl	III. 1276
Zavarodás	III. 1276
Zavarodik	III. 1276
Zavaros	III. 1273
Záváros	III. 1277
Zavarosan	III. 1274
Zavaros bor	I. 284
Zavarosság	III. 1274
Závor	III. 1276
Zébona	III. 1282
Zeke	III. 1277

Zekés	III. 1277	Zomak	III. 1284	Zuboly	III. 1289
Zöld	III. 1285	Zomálc	III. 1284	Zubony	III. 1289
Zeke	III. 1277	Zománc	III. 1284	Zúdul	III. 1290
Zélénka	III. 1277	Zománcol	III. 1284	Zúdulás	III. 1290
Zéllér	III. 1277	Zománcos	III. 1284	Zúg : wehen, murmeln	III. 1290
Zélnicefa	I. 745, III. 1277	Zománcoz	III. 1285	Zug : winkel	III. 1293
Zemes	III. 1277	Zomborál	III. 1285	Zúgás	III. 1291
Zëndít	III. 1277	Zomok	III. 1285	Zugg	III. 1290
Zëndül	III. 1278	Zomokkígyó	II. 305	Zuggás	III. 1291
Zëndülés	III. 1279	Zomokság	III. 1285	Zuggóddás	III. 1291
Zëndület	III. 1279	Zónát	III. 1285	Zúg-morog	II. 872
Zëndülő	III. 1280	Zontyolódik	III. 3+5	Zúgó : athmend	III. 1291
Zenebona	III. 1282	Zordon	III. 1285	Zúgó : weberbaum	III. 1293
Zenebonálkodik	III. 1282	Zökög : weinen	III. 1283	Zúgódás	III. 1292
Zenebonás	III. 1282	Zökög : bewegt werden	III. 1285	Zúgódik	III. 1291
Zenebonáskodik	III. 1283	Zökögés	III. 1285	Zúgódó	III. 1292
Zenég	III. 1280	Zöld	III. 1285	Zugolat	III. 1293
Zenéget	III. 1283	Zöld béka	I. 197	Zúgólódás	III. 1292
Zéng	III. 1280	Zöld bogár	I. 262	Zúgólódik	III. 1292
Zéng-bong	I. 281	Zöldel	III. 1286	Zúgólódó	III. 1292
Zéngedéz	III. 1281	Zöldellet	III. 1286	Zúgolog	III. 1293
Zéngedezés	III. 1281	Zöldellik	III. 1286	Zugoly : weberbaum	III. 1293
Zéngedéztet	III. 1281	Zöldellő	III. 1286	Zugoly, zugolya : winkel	III. 1293
Zéngés	III. 1281	Zöldellő sárga	II. 1512	Zugolyfa	I. 745
Zéngés-bongás	I. 281	Zöldellőség	III. 1286	Zúgó tengér	III. 561
Zénges	III. 1282	Zölden	III. 1286	Zubaj	III. 1293
Zéngő	III. 1282	Zöldes	III. 1286	Zuban	III. 1293
Zéngő-bongó	I. 281	Zöld gyík	I. 1168	Zuhanás	III. 1293
Zéngő szárszám	III. 65	Zöldít	III. 1286	Zuhanó	III. 1294
Zenit	III. 1283	Zöld sása	II. 1522	Zuhatar	III. 1294
Zennebonna	III. 1282	Zöldség	III. 1287	Zuhog	III. 1294
Zéntica	III. 1303	Zöld szín	III. 252	Zuhogás	III. 1294
Zérdén-zaj	III. 1262	Zöldül	III. 1287	Zuhogó	III. 1294
Zérdülés	III. 1287	Zömögdögel	III. 1281	Zuppon	III. 1294
Zérgés	III. 1288	Zömök	III. 1285	Zúr	III. 1294
Zérget	III. 1288	Zöndít	III. 1277	Zurbol	III. 1294
Zérgő gyöles	I. 1173	Zöndítés	III. 1278	Zurumbák	III. 1294
Zérna	III. 1283	Zöndül	III. 1278	Zúr-zavar : verwirrung	III. 1272
Zéro	III. 1283	Zöng	III. 1280	Zúr-zavar : verwirren	III. 1274
Zértos	III. 1283	Zöngő	III. 1282	Zúrzavarat	III. 1275
Zér-zúr	III. 1294	Zönög	III. 1280	Zúrzavarít	III. 1275
Zeverlicás bor	I. 284	Zördít	III. 1287	Zúrzavaros	III. 1273
Zibolók	III. 1283	Zördül	III. 1287	Zúrzavaroskodik	III. 1273
Zifa	III. 1283	Zördülés	III. 1287	Zúz : vogelleber	III. 1294
Zimbora	I. 354	Zörg	III. 1288	Zúz : reif	III. 1295
Zimborálatlan	III. 1283	Zörög	III. 1288	Zúzmar	III. 1296
Zipt	III. 1283	Zörögdőgel	III. 1288	Zúzmarás	III. 1296
Zipog	III. 1283	Zörgés	III. 1288	Zúzmarásos	II. 688
Zirkál	I. 360	Zörgés-bongás	I. 281	Zúzmaráz	II. 688
Zirok	I. 361	Zörget	III. 1288	Zúzmaráz	II. 688
Zivatar	III. 1283	Zörgetes	III. 1289	Zúzpécseénye	II. 1257
Zizetel	III. 1283	Zörgető	III. 1289	Zúzza	III. 1294
Zofra	III. 1283	Zörgetyű	III. 1289	Zúzzos	III. 1295
Zoklé	III. 1283	Zörgő	III. 1289	Zúzzos gyomor	I. 1175
Zokkant	III. 1285	Zörgölődés	III. 1289	Zúzzoskodik	III. 1295
Zokog	III. 1283	Zörgölődik	III. 1289	Zúr	III. 1291
Zokogás	III. 1284	Zubbony	III. 1289	Zúr-zavar : verwirrung	III. 1272
Zokogó	III. 1284	Zubbonyka	III. 1290	Zúr-zavar : verwirren	III. 1274
Zöld	III. 1311	Zubbonyos	III. 1290	Zúrzavaros	III. 1273

Zs.

Zsacskó	III. 1261	Zsëndült szőlő	III. 330	Zsinórozat széle	III. 144
Zsák	III. 1297	Zsenge	III. 1303	Zsinórozatot	III. 1309
Zsákba lopó	II. 628	Zsengés	III. 1304	Zsír	III. 1309
Zsákmány	III. 1299	Zsengülés	III. 1304	Zsiródik	III. 1310
Zsákmányoló	III. 1299	Zsiba	III. 1304	Zsitos	III. 1310
Zsákmányol	III. 1299	Zsibaj	III. 1304	Zsírosan	III. 1310
Zsákmányolás	III. 1299	Zsibbad	III. 1304	Zsírosít	III. 1310
Zsákmányoltatás	III. 1299	Zsibbadás	III. 1304	Zsírosítás	III. 1310
Zsákmányos	III. 1299	Zsibbadt	III. 1304	Zsírosság	III. 1310
Zsákmányozó	III. 1300	Zsibbadtság	III. 1304	Zsíroz	III. 1310
Zsákoeska	III. 1299	Zsibbaszt	III. 1304	Zsírtalan	III. 1311
Zsák szája	III. 19	Zsibbogás	III. 1305	Zsivaj	III. 1304
Zsálya	III. 1300	Zsibolygás	III. 1305	Zsizsik	III. 1311
Zzályás	III. 1300	Zsibong	III. 1304	Zsobrák	III. 1311
Zzályás bor	I. 284	Zsibongás	III. 1305	Zsobrákság	III. 1311
Zsállfafánk	II. 762	Zsibvásár	III. 1027	Zsobrákcul	III. 1311
Zsámoly	III. 1300	Zsibvásári	III. 1027	Zsold	III. 1311
Zsámolyoz	III. 1300	Zsibvásáros	III. 1027	Zsoldar	II. 1585
Zsámolyszék	III. 129	Zsidó	III. 1305	Zsoldatlan	III. 1312
Zsankó slpja	II. 1575	Zsidócsérésznye	I. 417	Zsoldfizetés	I. 860
Zsarátnok	III. 1301	Zsidóság	III. 1305	Zsoldfizető	I. 860
Zseb	III. 1301	Zsidó tánc	III. 424	Zsoldos	III. 1312
Zsebbevaló	III. 961	Zsidóul	III. 1306	Zsoldos fizetés	I. 860
Zsebbevaló óra	II. 1132	Zsidó város	III. 1014	Zsoldos nép	II. 969
Zsebhes	III. 1301	Zsidózás	III. 1306	Zsoldoslás	II. 1153
Zsebóra	II. 1132	Zsidózó	III. 1306	Zsoldpénz	II. 1271
Zsejtár	II. 1496	Zsilip	III. 1306	Zsolnér	III. 1312
Zsellér	III. 1301	Zsillér	III. 1301	Zsolozsma	III. 1312
Zsellérés	III. 1302	Zsinagóga	III. 1306	Zsolozsmás könyv	II. 407
Zsellérkédik	III. 1302	Zsinár	III. 1306	Zsoltár	III. 1313
Zsellérség	III. 1302	Zsinárkodik	III. 1306	Zsoltárének	I. 639
Zselyéb	III. 1306	Zsinat	III. 1307	Zsoltárkönyv	II. 407
Zsöllye	III. 1302	Zsinatgyűlés	I. 1207	Zsoltárszörző	III. 211
Zsöllyeszék	III. 130	Zsinati	III. 1307	Zsombék	III. 1313
Zsomb	III. 1302	Zsinatlás	III. 1307	Zsombékos	III. 1313
Zsombelődés	III. 1302	Zsindély	III. 1307	Zsombok	III. 1313
Zsombelődik	III. 1302	Zsindélycsináló	I. 435	Zsongáta	III. 1313
Zsombés	III. 1302	Zsindélyecske	III. 1307	Zsufa	III. 1313
Zsömlye	III. 1303	Zsindélyés	III. 1307	Zsufafakó	I. 757
Zsömlyebélés	I. 202	Zsindélyezés	III. 1307	Zsugorgás	III. 1315
Zsömlyedara	I. 482	Zsindélyfaragó	I. 769	Zsugorgat	III. 1316
Zsömlyekása	II. 136	Zsindélymives	II. 910	Zsugorgó	III. 1316
Zsömlyekényér	II. 201	Zsineg	III. 1308	Zsugorgós	III. 1316
Zsömlyeliszt	II. 612	Zsinór	III. 1308	Zsugorít	III. 1313
Zsëndice	III. 1303	Zsinórka	III. 1308	Zsugorodás	III. 1314
Zsëndül	III. 1303	Zsinóros	III. 1309	Zsugorodik	III. 1314
Zsëndülés	III. 1303	Zsinóroz	III. 1309	Zsugorog	III. 1314
Zsëndület	III. 1303	Zsinórozás	III. 1309	Zsúp	III. 1316
Zsëndült	III. 1303	Zsinórozot	III. 1309	Zsuzsok	III. 1311

BINDING SECT. JUL 24 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH iszarvas, Gábor
2625 Magyar nyelvtörténeti
38 szótár a legrégebb nyelvenlé-
köt. 3 keztől a nyelvújításig

